תַּלְמוּד בַּבְלִי

מַסֶּכֶת פְּסָחִים

מְנוּקָד

עִם פֵּירוּשׁ רַשִׁ"י וְרַשְׁבַּ"ם וְתוֹסָפוֹת מְנוּקָדִים · וְכָל הַמְפָרְשִׁים

מַסֶּכֶת פְּסָחִים

תַּלְמוּד בַּבְלִי – מְנוּקָּד

עִם פֵּירוּשׁ רַשִׁ״י וְרַשְׁבַּ״ם וְתוֹסָפוֹת מְנוּקָּדִים
עֵין מִשְׁפָּט, מָסוֹרֶת הַשַּׁ״ס
וּמְפָרְשֵׁי הַשַּׁ״ס

נוסח הגמרא המנוקד: מהדורת William Davidson (ספריא)
רש״י, רשב״ם, תוספות: דפוס וילנא (ספריא) · ניקוד הפירושים: ממוחשב (דיקטה)
עין משפט, מסורת הש״ס ותורה אור: לפי קישורי ספריא · מפרשים: ספריא
סודר עבור אברמי · תשפ״ז

תּוֹכֶן הַפְּרָקִים

פֶּרֶק ראשון – אוֹר לְאַרְבָּעָה עָשָׂר	דף ב.	4
פֶּרֶק שני – כָּל שָׁעָה	דף כא.	42
פֶּרֶק שלישי – וְאֵלּוּ עוֹבְרִין	דף מב.	84
פֶּרֶק רביעי – מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ	דף נ.	100
פֶּרֶק חמישי – תָּמִיד נִשְׁחָט	דף נח.	116
פֶּרֶק שישי – אֵלּוּ דְבָרִים	דף סה:	131
פֶּרֶק שביעי – כֵּיצַד צוֹלִין	דף עד.	148
פֶּרֶק שמיני – הָאִשָּׁה	דף פז.	174
פֶּרֶק תשיעי – מִי שֶׁהָיָה טָמֵא	דף צב:	185
פֶּרֶק עשירי – עֶרֶב פְּסָחִים	דף צט:	199

מְפָרְשִׁים בְּסוֹף הַסֵּפֶר

חִדּוּשֵׁי הֲלָכוֹת – מַהַרְשָׁ״א	244
חִדּוּשֵׁי אַגָּדוֹת – מַהַרְשָׁ״א	274
מַהָרַ״ם	284
מַהַרְשַׁ״ל – חָכְמַת שְׁלֹמֹה	290
פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ	301
רַשַׁ״שׁ	365

מסורת הש"ס

א לקמן ח:

ב אוצר מדרשים מדרש לעולם

ג מגילה כ:

גליון הש"ס

גמ' ור"י אומר לילי. עי' תוי"ט תרומות פ"ח מ"ג:

רש"י ד"ה בכי טוב וכו' מפני החיות ומפני הלסטים. עיין יומא כא ע"א ברש"י ד"ה היוצא יחידי:

תוס' ד"ה אור לי"ד וכו' שלא יבא לאכלו. עי' לקמן י ע"ב תוס' ד"ה ואם לא בדק:

תורה אור השלם

[שמות יג, ז]

[פירושי רד"צ הופמן על שמות יד:כ, א]

[בראשית מד, ג]

[בראשית א, ד]

[בראשית מג]

[שמואל ב כג, ד]

[ישעיהו ל, כו]

[בראשית א, ה]

[תהילים קמח, ג]

[תהילים קמח, ב]

[תהילים קמג, ב]

[איוב כד, יד]

מַתְנִי' אוֹר לְאַרְבָּעָה עָשָׂר גָּרְסִי': לְאוֹר הַנֵּר בַּגְּמָרָא (דף ז:) מְפָרֵשׁ טַעְמָא: בּוֹדְקִין שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו בְּבַל יֵרָאֶה וּבְבַל יִמָּצֵא: וּבְמַה אָמְרוּ לְקַמָּן בְּמַתְנִיתִין: שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל חָבִיּוֹת הַסְּדוּרוֹת בְּמַרְתֵּף שֶׁל יַיִן צָרִיךְ לְבַדֵּק בֵּינֵיהֶם אַחֲרֵי שֶׁאָמַרְנוּ כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין מַכְנִיסִין בּוֹ חָמֵץ אֵין צָרִיךְ לְבַדֵּק לְמָה הֻצְרְכוּ לְבַדְּקָן? וּמְפָרֵשׁ לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּמַרְתֵּף שֶׁמַּכְנִיסִין בּוֹ חָמֵץ כְּגוֹן מַרְתֵּף שֶׁמְּסִתַּפֵּק מִמֶּנּוּ יַיִן לְשַׁלְחָנוֹ וּפְעָמִים שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ עוֹמֶדֶת לְמִזֹּג יַיִן וּפִתּוֹ בְּיָדוֹ וּכְשֶׁהַיַּיִן כְּלֶה נִכְנָס לַמַּרְתֵּף לְהָבִיא יַיִן: שְׁתֵּי שׁוּרוֹת עַל פְּנֵי כָּל הַמַּרְתֵּף בגמ' (דף ח:) מְפָרֵשׁ מַאי הִיא: שְׁתֵּי שׁוּרוֹת הַחִיצוֹנוֹת כו' מְפָרֵשׁ בַּגְּמָ' (שָׁם): גְּמ' ה"ג קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ מַאן דְּאָמַר נַגְּהֵי נַגְּהֵי מַמָּשׁ, וּמַאן דְּאָמַר לֵילֵי — לֵילֵי מַמָּשׁ. [2]מֵיתִיבִי: "הַבֹּקֶר אוֹר וְהָאֲנָשִׁים שִׁלְחוּ" — אַלְמָא "אוֹר" יָמָמָא הוּא! מִי כְּתִיב "הָאוֹר בֹּקֶר"? "הַבֹּקֶר אוֹר" כְּתִיב, כְּמַאן דְּאָמַר: צַפְרָא נְהַר, וְכִדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יִכָּנֵס אָדָם בְּכִי טוֹב, וְיֵצֵא בְּכִי טוֹב. מֵיתִיבִי: "וּכְאוֹר בֹּקֶר יִזְרַח שֶׁמֶשׁ" — אַלְמָא "אוֹר" יָמָמָא הוּא! מִי כְּתִיב "אוֹר בֹּקֶר"? "וּכְאוֹר בֹּקֶר" כְּתִיב, וְהָכִי קָאָמַר: וּכְאוֹר בֹּקֶר בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּעֵין זְרִיחַת שֶׁמֶשׁ לַצַּדִּיקִים לָעוֹלָם הַבָּא. [3]מֵיתִיבִי: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם" — אַלְמָא "אוֹר" יָמָמָא הוּא! הָכִי קָאָמַר: לַמְאִיר וּבָא קְרָאוֹ יוֹם. אֶלָּא מֵעַתָּה, "וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה" — לַמַּחְשִׁיךְ וּבָא קָרָא לַיְלָה?! וְהָא קַיְימָא לַן דְּעַד צֵאת הַכּוֹכָבִים יְמָמָא הוּא! אֶלָּא, הָכִי קָאָמַר: קְרֵייהּ רַחֲמָנָא לִנְהוֹרָא וּפַקְדֵיהּ אַמְצוּתָא דִּימָמָא, וְקְרֵייהּ רַחֲמָנָא לַחֲשׁוֹכָא וּפַקְדֵיהּ אַמְצוּתָא דְּלֵילְיָא. מֵיתִיבִי: "הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר" — אַלְמָא "אוֹר" אוּרְתָּא הוּא. הָכִי קָאָמַר: הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכָבִים הַמְּאִירִים הוּא דְּבָעוּ שַׁבּוֹחֵי, שְׁאֵינָן מְאִירִין לָא בָּעוּ שַׁבּוֹחֵי?! וְהָא כְּתִיב: "הַלְלוּהוּ כָּל צְבָאָיו"! אֶלָּא הָא קָא מַשְׁמַע לַן — דְּאוֹר דְּכוֹכָבִים נָמֵי אוֹר הוּא. לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְנוֹדֵר מִן הָאוֹר. (דִּתְנַן:) הַנּוֹדֵר מִן הָאוֹר — אָסוּר בְּאוֹרָן שֶׁל כּוֹכָבִים. מֵיתִיבִי: "לָאוֹר יָקוּם רוֹצֵחַ יִקְטֹל עָנִי וְאֶבְיוֹן וּבַלַּיְלָה יְהִי כַּגַּנָּב",

אב(א)מַתְנִי' **אוֹר** לְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹדְקִין אֶת הֶחָמֵץ לְאוֹר הַנֵּר. כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין מַכְנִיסִין בּוֹ חָמֵץ, אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה. וּבַמֶּה אָמְרוּ "שְׁתֵּי שׁוּרוֹת בַּמַּרְתֵּף" — מָקוֹם שֶׁמַּכְנִיסִין בּוֹ חָמֵץ. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שְׁתֵּי שׁוּרוֹת עַל פְּנֵי כָּל הַמַּרְתֵּף, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: שְׁתֵּי שׁוּרוֹת הַחִיצוֹנוֹת שֶׁהֵן הָעֶלְיוֹנוֹת. גְּמָ' מַאי "אוֹר"? רַב הוּנָא אָמַר: נַגְהֵי, וְרַב יְהוּדָה אָמַר: לֵילֵי. קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּמַאן דְּאָמַר נַגְהֵי — נַגְהֵי מַמָּשׁ, וּמַאן דְּאָמַר לֵילֵי — לֵילֵי מַמָּשׁ. [2]מֵיתִיבִי: "הַבֹּקֶר אוֹר וְהָאֲנָשִׁים שִׁלְחוּ" — אַלְמָא "אוֹר" יָמָמָא הוּא! מִי כְּתִיב "הָאוֹר בֹּקֶר"? "הַבֹּקֶר אוֹר" כְּתִיב, כְּמַאן דְּאָמַר: צַפְרָא נְהַר, וְכִדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יִכָּנֵס אָדָם בְּכִי טוֹב, וְיֵצֵא בְּכִי טוֹב. מֵיתִיבִי: "וּכְאוֹר בֹּקֶר יִזְרַח שֶׁמֶשׁ" — אַלְמָא "אוֹר" יָמָמָא הוּא! מִי כְּתִיב "אוֹר בֹּקֶר"? "וּכְאוֹר בֹּקֶר" כְּתִיב, וְהָכִי קָאָמַר: וּכְאוֹר בֹּקֶר בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּעֵין זְרִיחַת שֶׁמֶשׁ לַצַּדִּיקִים לָעוֹלָם הַבָּא. [3]מֵיתִיבִי: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם" — אַלְמָא "אוֹר" יָמָמָא הוּא! הָכִי קָאָמַר: לַמְאִיר וּבָא קְרָאוֹ יוֹם. אֶלָּא מֵעַתָּה, "וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה" — לַמַּחְשִׁיךְ וּבָא קָרָא לַיְלָה?! וְהָא קַיְימָא לַן דְּעַד צֵאת הַכּוֹכָבִים יְמָמָא הוּא! אֶלָּא, הָכִי קָאָמַר: קְרֵייהּ רַחֲמָנָא לִנְהוֹרָא וּפַקְדֵיהּ אַמְצוּתָא דִּימָמָא, וְקְרֵייהּ רַחֲמָנָא לַחֲשׁוֹכָא וּפַקְדֵיהּ אַמְצוּתָא דְּלֵילְיָא. מֵיתִיבִי: "הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר" — אַלְמָא "אוֹר" אוּרְתָּא הוּא. הָכִי קָאָמַר: הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכָבִים הַמְּאִירִים הוּא דְּבָעוּ שַׁבּוֹחֵי, שְׁאֵינָן מְאִירִין לָא בָּעוּ שַׁבּוֹחֵי?! וְהָא כְּתִיב: "הַלְלוּהוּ כָּל צְבָאָיו"! אֶלָּא הָא קָא מַשְׁמַע לַן — דְּאוֹר דְּכוֹכָבִים נָמֵי אוֹר הוּא. לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְנוֹדֵר מִן הָאוֹר — אָסוּר בְּאוֹרָן שֶׁל כּוֹכָבִים. מֵיתִיבִי: "לָאוֹר יָקוּם רוֹצֵחַ יִקְטֹל עָנִי וְאֶבְיוֹן וּבַלַּיְלָה יְהִי כַּגַּנָּב",

הָא מַתְנִי' אוֹר לְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹדְקִין אֶת הֶחָמֵץ פ"ה שֶׁלֹּא לַעֲבֹר עָלָיו בְּבַל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא וְקָשֶׁה לר"י כֵּיוָן דְּצָרִיךְ בְּטוּל כְּדַאֲמַר בגמ' (דף ו:) הַבּוֹדֵק צָרִיךְ שֶׁיְּבַטֵּל וּמְדַאוֹרַיְתָא בְּבָטוּל בְּעַלְמָא סַגִּי אַמַּאי הִצְרִיכוּ חֲכָמִים בְּדִיקָה כְּלָל וְנִרְאֶה לר"י דאע"ג דְּסַגִּי בְּבָטוּל בְּעַלְמָא הֶחְמִירוּ חֲכָמִים לְבָדֹק חָמֵץ וּלְבַעֲרוֹ שֶׁלֹּא יָבֹא לֶאֱכֹלוֹ וְכֵן מַשְׁמַע לְקַמָּן (פְּסָחִים דף י:) דְּבָעֵי רָבָא כִּכַּר בְּשָׂמֵי קוֹרָה וְכוּ' אוֹ דִלְמָא זְמָנִין דְּנָפֵל וְאָתֵי לְמֵיכְלֵהּ וְהַטַּעַם שֶׁהֶחְמִירוּ כָּאן טְפֵי מִבִּשְׁאָר אִסּוּרֵי הֲנָאָה שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ לְבַעֲרָם מִשּׁוּם דְּחָמֵץ מַתִּיר כָּל הַשָּׁנָה וְלֹא נֶאֱסַר רַק בְּפֶסַח וְלָא בְּדִילְיֵי מִנַּהּ כְּדַאֲמַר לְקַמָּן (פְּסָחִים דף יא.) וְלָא דָּמֵי לְבָשָׂר בְּחָלָב וְעֵרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁאִסּוּרָם נוֹהֵג אִסּוּר עוֹלָם וְנִזִּיר נָמֵי אִסּוּרֵהּ שָׁרֵי לְאַחֲרִינִי אִי נָמֵי חָמֵץ שֶׁהֶחְמִירָה בּוֹ תּוֹרָה לַעֲבֹר בְּבַל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא הֶחְמִירוּ חֲכָמִים לְבְדֹק וּלְבַעֲרוֹ אֲפִילּוּ הֵיכָא דְּבָטְלוּ מִשּׁוּם דִּילְמָא אָתֵי לְמֵיכְלֵהּ וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דַּאֲפִילּוּ לְפִי טַעַם הָאַחֲרוֹן צ"ל דְּהֶחְמִירוּ חֲכָמִים בְּכָל חָמֵץ אֲפִי' בְּחָמֵץ נָקִישָׁה וְעַל יְדֵי תַּעֲרֹבֶת אַף עַל גַּב דְּלֵיכָּא בַּל יֵרָאֶה לפר"ת בְּרֵישׁ אֵלּוּ עוֹבְרִין (פְּסָחִים דף מב.) דְּהָא אָמַר שֵׁיאוֹר יִשָּׂרֵף וְהַיְנוּ חָמֵץ נָקִישָׁה כִּדְמוֹכַח הָתָם וְאֵיכָא לְמ"ד נָמֵי הָתָם דכ"ש חָמֵץ גָּמוּר עַל יְדֵי תַּעֲרֹבֶת מַשְׁמַע דְּאָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ דְּאִי מַתִּיר לְהַשְׁהוֹתוֹ אֲמַאי יִשָּׂרֵף יַשֵּׁהּ אוֹתוֹ עַד אַחַר הַפֶּסַח וְיֵהָא מַתִּיר אֲפִילּוּ לְרַבִּי יְהוּדָה דִּלְא אָסַר רַבִּי יְהוּדָה חָמֵץ אַחַר הַפֶּסַח אֶלָּא בְּחָמֵץ גָּמוּר דְּאֵיכָא ג' קְרָאֵי לְתוֹךְ זְמַנּוֹ וְלִפָנֵי זְמַנּוֹ וּלְאַחַר זְמַנּוֹ (לְקַמָּן פְּסָחִים דַּף כח:) אֲבָל בְּנָקִישָׁה דְּלֵיכָּא אֶלָּא חַד קְרָא אַפִּי' ר' יְהוּדָה מוֹדֶה: **קָא** סָלְקָא דַּעְתָּךְ מ"ד נַגְהֵי וְכוּ' לָא נָקֵט קס"ד אֶלָּא מִשּׁוּם מַאן דְּאָמַר נַגְהֵי דְּלָא קָאֵי הָכִי וְאַגַּב אוֹרְחֵהּ נָקֵט נָמֵי לֵילֵי מַמָּשׁ ומש"ה אֵין לְשַׁבֵּשׁ הַסְּפָרִים: **וְכִדְרַב** יְהוּדָה לָא קָאֵי אַמַּאי דְּמַשְׁנֵי כִּדְאָמַר צַפְרָא נָהַר אֶלָּא מִלְּתָא בְּאַפֵּי נַפְשֵׁהּ הִיא וּמְפָרֵשׁ מַה הִשְׁמִיעֲנוּ הַפְּסוּק לכ"ע: **יִכָּנֵס** בְּכִי טוֹב אור"י דִּבְפָרָק הַכּוֹנֵס (בְּבָא קַמָּא דַּף ס וְשָׁם:) מַשְׁמַע דְּטַעַם הַוֵי מִשּׁוּם מַזִּיקִין דְּמַפִּיק לֵיהּ הָתָם מִלֵּא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ וּקְרָא מִשּׁוּם מַזִּיקִין קָא מַזְהִיר דְּמַפְקִינַן מִבֵּיתָא הָתָם כֵּיוָן שֶׁנִּתַּן רְשׁוּת לַמַּשְׁחִית וְכוּ' וּלְפִי זֶה אֲפִילּוּ מֵעִירוֹ אָדָם צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁיֵּצֵא בְּכִי טוֹב וְהָא דְּנָקֵט כְּנִיסָה תְּחִלָּה הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאוֹרְחָא דְּגַמָּרָא לְמִינְקַט הָכִי כְּמוֹ מְטַפֵּס וְעוֹלֶה וּמְטַפֵּס וְיוֹרֵד בְּפֶרֶק עוֹשִׂין פַּסִּין (עֵירוּבִין דַּף כא.) דְּנָקֵט עֲלֵיהֶ תְּחִלָּה וּבָהּ' בְּמֶה מַדְלִיקִין (שַׁבָּת דַּף לד:) בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת כְּהֶרֶף עַיִן זֶה נִכְנָס וְזֶה יוֹצֵא וְקָשֶׁה הָא דְּרֵישׁ רַב יְהוּדָה הָא דְּרָשָׁה גּוּפָהּ מִקְרָא אַחֲרִינָא דְּלָא תֵצְאוּ בְּפֶרֶק הַכּוֹנֵס (בְּבָא קַמָּא דַּף ס. וְשָׁם:) וְאוֹמֵר רַשְׁבָּ"א דִּצְרִיכִי תְּרֵי קְרָאֵי הַבָּקֶר אוֹר צָרִיךְ לְעִיר אַחֶרֶת וְאַפִּי' הֵיכָא דְּלֵיכָּא לְמִחַשׁ לְמַזִּיקִין כְּגוֹן אֲחֵי יוֹסֵף דְּהַוּוּ י"א וְהַטַּעַם מִפְּנֵי הַפְּחָתִים וּקְרָא דְּלָא תֵצְאוּ אִצְטְרִיךְ לְעִירוֹ וּמִפְּנֵי הַמַּזִּיקִין: **וּכְאוֹר** בֹּקֶר בָּעוֹלָם הַזֶּה פִּי' ר"ת דְּהַיְנוּ עַד חֲצִי הַיּוֹם כִּדְמוֹכַח בְּפָ' תָּמִיד נִשְׁחָט (פְּסָחִים דַּף נח.) דְּעַד ו' שָׁעוֹת נִקְרָא בֹּקֶר כְּעֵין זֶה יִהְיֶה תְּחִלַּת זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ דְּהַיְנוּ הָנֵץ הַחַמָּה לַצַּדִּיקִים לָעֲתִיד לָבֹא: **וְהָא** קַיְמָא לַן עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים יְמָמָא הוּא אוֹמֵר ר"י דְּפִשִׁיטָא לֵיהּ לַגְּמָרָא דְּעַד צֵאת הַכּוֹכָבִים יְמָמָא מִשּׁוּם דְּמַסְקִינַן בספ"ב דְּמִגִּלָּה (דף כ:) דְּמַעֲלוֹת הַשַּׁחַר יוֹם הוּא דִּכְתִיב וַאֲנַחְנוּ עוֹשִׂים בְּמְלַאכְתָּה מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים וְאוֹמֵר וְהָיָה לָנוּ הַלַּיְלָה מִשְׁמָר וְהַיּוֹם מְלַאכְתָּה וּמֵהָתָם נָמֵי מוּכָח דְּעַד צֵאת הַכּוֹכָבִים יוֹם הוּא וְלֹא קָשֶׁה מֵהַהוּא קְרָא לְתַנָּאֵי דְּפָרֶק בָּמֶּה מַדְלִיקִין (שַׁבָּת דַּף לד: וְלָהּ.) דְּקָאָמַר ר' יְהוּדָה מִשְׁתַּשְׁקַע הַחַמָּה כָּל זְמַן שֶׁפָּנֶיהָ מְזָרָח מַאֲדִימִין וְאֵיכָא לְמֵאן דְּאָמַר הָתָם שְׁנֵי חֶלְקֵי מִיל שֶׁהוּא לְפִי הַנִּרְאֶה שָׁעָה גְּדוֹלָה לְפָנֵי צֵאת הַכּוֹכָבִים דְּאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בְּצֵאת הַכּוֹכָבִים כְּדְאָמַר הָתָם לֹא כּוֹכָבִים גְּדוֹלִים הַנִּרְאִין בַּיּוֹם וְלֹא כּוֹכָבִים קְטַנִּים הַנִּרְאִין בַּלַּיְלָה אֶלָּא בֵּינוֹנִים: **(כְּדִתְנַן)** הַנּוֹדֵר מִן הָאוּר מִיהוּ הֵיכָא דְּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם אֵינוּ בִּלְשׁוֹן הַמִּקְרָא אַזְלִינַן אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם כִּדְאָמְרִינַן בַּעֲרָכִין (ד' יט:) גַּבֵּי הָאוֹמֵר מִשְׁקַל יָדַי עֲלַי מִדְּאוֹרַיְתָא קִבְּרַת בַּלָּה בְּנִדָּרִים הַלָּךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם דְּהַיְנוּ עַד הָאַצִּיל:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תלא סע' א:

ב מיי' פכ' מהל' חמץ ומצה הל' ג:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין עה:

ב מיי׳ פח׳ מהל׳ שביתת יום טוב הל׳ יח:

ג סמג עשין דרבנן, טוש״ע או״ח סי׳ תקסד סעי׳ א:

ד מיי׳ פא׳ מהל׳ תעניות הל׳ ח:

ה מיי׳ פח׳ מהל׳ ביאת מקדש הל׳ ח:

אִי פְּשִׁיטָא לָךְ דְּאַנְפָּשׁוֹת קָאָתֵי אוֹמַר רִ״י וְרִיבַ״א דְּהַאי קְרָא בְּאָב עַל הַבֵּן מִיְּרֵי דְּסָתָם אָב מְרַחֵם עַל הַבֵּן וְלֹא יַהֲרֹג֫וּ אִם יַעֲמֹד נֶגְדּוֹ לְהַצִּיל מִמּוֹנוֹ וּלְכָךְ לֹא נִתַּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ אֶלָּא כְּשֶׁיּוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁלְּהָרְגוֹ בָּא כְּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק בֵּן סוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דף עב: וְשָׁם) דְּמוּקֵי הַבְּרַיְתָא דְּתָנְיָא אִם זָרְחָה עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ וְכִי עָלָיו בִּלְבַד זָרְחָה אֶלָּא אִם בָּרוּר לְךָ כְּשֶׁמֶשׁ שֶׁאֵין לוֹ שָׁלוֹם עִמְּךָ הָרְגֵהוּ וְאִם לָאו אַל תַּהַרְגֵהוּ בְּאָב עַל הַבֵּן וְהָהִיא דְּתָנְיָא אִם בָּרוּר לְךָ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׁלוֹם עִמְּךָ אַל תַּהַרְגֵהוּ מוּקֵי בַּבֵּן עַל הָאָב: מֵאֵימָתַי ״ד אָסוּר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ וְאֵין נִרְאֶה לר״י דִּבְפָ׳ מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ (פְּסָחִים דף נה.) מוּכָח בְּהָדְיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אִית לֵיהּ אִסּוּרָא וְלָא מְנָהֲגָא וְעוֹד תְּנֵי תַּנָּא אִסּוּרָא וְאַתְּ אָמְרַתְּ מְנָהֲגָא וְעוֹד נָחֲזֵי הֵיכִי נָהוּג לְכָךְ נִרְאֶה דְּבָאסוּר וְדַאי פְּלִיגִי וּבְגָלִיל כִּי הֵיכִי דְּפְלִיגִי הָתָם בְּמַתְנִי׳ ב״ש וב״ה: רַבִּי אֶלִיעֶזֶר ב״י אוֹמֵר מִשְּׁעַת הָאוֹר לְמַאי דְּמַסְקִינַן אוֹר מַמָּשׁ נָקֵט ר׳ אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב לֹא כב״ש וְלֹא כב״ה דְּבֵית שַׁמַּאי אוֹסְרִין הַלַּיְלָה וב״ה מַתִּירִין עַד הַנֵּץ וּלְמַאי דס״ד דְּאוֹר אַרְתָּא כב״ש יֹאמַר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב לֹא נָחְלְקוּ ב״ש וב״ה בְּדָבָר הַזֶּה: הַיְכָן מְצִינוּ יוֹם שֶׁמִּקְצָתוֹ מוֹת׳ וּמִקְצָתוֹ אָסוּ׳ פִּי׳ הֵיכָא דְּלֵיכָּא סְבָרָא כִּי הָכָא וְכֵן חֵמֶץ דְּאַקְשִׁי לֵיהּ מִנֵּהּ אֲבָל הֵיכָא דְּאֵיכָּא סְבָרָא כְּגוֹן לֹא יֹאכַל אָדָם מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה מִשּׁוּם תֹּאבוֹן וְכֵיוֹצֵא בּוֹ לָא מִיְּרֵי:

הָא מִדְּקָאָמַר ״וּבַלַּיְלָה יְהִי כַּנֶּגֶב״ — אַלְמָא ״אוֹר״ יָמָמָא הוּא! הָתָם הָכִי קָאָמַר: אִי פְּשִׁיטָא לָךְ מִילְּתָא כְּנָהוֹרָא דְּאַנְפָּשׁוֹת קָאָתֵי — רוֹצֵחַ הוּא, וְנִיתֵּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ. וְאִי מְסַפְקָא לָךְ מִילְּתָא כְּלֵילְיָא — יְהִי בְּעֵינֶיךָ כְּגֶנֶב, וְלֹא נִיתֵּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ. מֵיתִיבִי: ״יֶחְשְׁכוּ כוֹכְבֵי נִשְׁפּוֹ יָקוּ לְאוֹר וָאַיִן״ אַלְמָא ״אוֹר״ יָמָמָא הוּא! הָתָם מֵילְּטֹ הוּא דְּקָא לָיֵיט לֵיהּ אִיּוֹב לְמַזָּלֵיהּ, אָמַר: יְהֵא רַעֲוָא דְּלִיצְפֵּיהּ הָךְ גַּבְרָא לִנְהוֹרָא, וְלָא לִיסְתְּחֵיהּ. מֵיתִיבִי: ״וְאוֹמַר אַף חֹשֶׁךְ יְשׁוּפֵנִי וְלַיְלָה אוֹר בַּעֲדֵנִי״, אַלְמָא ״אוֹר״ יָמָמָא הוּא! הָתָם, הָכִי קָאָמַר דָּוִד: אֲנִי אָמַרְתִּי אַף חֹשֶׁךְ יְשׁוּפֵנִי לָעוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְיוֹם, עַכְשָׁיו, הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְלַיְלָה — אוֹר בַּעֲדֵנִי. [א]מֵיתִיבִי, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בּוֹדְקִין אוֹר (לְאַרְבָּעָה) עָשָׂר וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר שַׁחֲרִית וּבְשִׁעַת הַבִּיעוּר. מִדְּקָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בּוֹדְקִין אוֹר אַרְבָּעָה עָשָׂר וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר שַׁחֲרִית, אַלְמָא ״אוֹר״ אוּרְתָּא הוּא. שְׁמַע מִינַּהּ. [ב]מֵיתִיבִי: מֵאֵימָתַי אַרְבָּעָה עָשָׂר אָסוּר בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה? רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: מִשְּׁעַת הָאוֹר, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִשְּׁעַת הָנֵץ הַחַמָּה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב לְרַבִּי יְהוּדָה: וְכִי הֵיכָן מָצִינוּ יוֹם שֶׁמִּקְצָתוֹ אָסוּר בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה וּמִקְצָתוֹ מוּתָּר בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה? אָמַר לֵיהּ: הוּא עַצְמוֹ יוֹכִיחַ, שֶׁמִּקְצָתוֹ מוּתָּר בַּאֲכִילַת חָמֵץ וּמִקְצָתוֹ אָסוּר בַּאֲכִילַת חָמֵץ. מִדְּקָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה מִשְּׁעַת הָנֵץ הַחַמָּה, אַלְמָא ״אוֹר״ דְּקָאָמַר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב — אוּרְתָּא הוּא! לָא, מַאי ״אוֹר״ — עַמּוּד הַשַּׁחַר. אִי הָכִי, דְּקָאָמַר לֵיהּ: הֵיכָן מָצִינוּ יוֹם שֶׁמִּקְצָתוֹ מוּתָּר בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה וּמִקְצָתוֹ אָסוּר בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה, נֵימָא אֵיהוּ יוֹכִיחַ, שֶׁמִּקְצָתוֹ מוּתָּר בַּאֲכִילַת חָמֵץ וּמִקְצָתוֹ אָסוּר בַּאֲכִילַת חָמֵץ. שַׁפִּיר קָאָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי אֶלִיעֶזֶר? הָכִי קָאָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלִיעֶזֶר: אֲמִינָא לָךְ אֲנָא מְלָאכָה דְּרַבָּנַן וְאַתְּ אָמְרַתְּ לִי חָמֵץ דְּאוֹרָיְיתָא?! דְּעַד הָכָא אָסַר רַחֲמָנָא, וְעַד הָכָא שָׁרָא רַחֲמָנָא. וְאֵידַךְ? שָׁעוֹת דְּרַבָּנַן. וְאֵידַךְ? הַרְחָקָה הוּא דַּעֲבוּד רַבָּנַן לְדָאוֹרָיְיתָא. [ג]מֵיתִיבִי: אֵין מַשְׁאִין מַשּׂוֹאוֹת אֶלָּא עַל הַחֹדֶשׁ שֶׁנִּרְאָה בְּזְמַנּוֹ, לְקַדְּשׁוֹ. וְאֵימָתַי מַשּׂוֹאוֹת — לְאוֹר עִבּוּרוֹ. אַלְמָא ״אוֹר״ אוּרְתָּא הוּא! שְׁמַע מִינַּהּ. [ד]מֵיתִיבִי: הָיָה עוֹמֵד כָּל הַלַּיְלָה וּמַקְרִיב עַל הַמִּזְבֵּחַ, לְאוֹרָה טָעוּן קִידּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם, דִּבְרֵי רַבִּי. ״אוֹרָה״ שָׁאנֵי. מֵיתִיבִי מָר זוּטְרָא:

הַמַּפְלֶת מִדְּקָאָמַר וּבַלַּיְלָה יְהִי כַּנֶּגֶב מִכְּלָל דְּאוֹר דְּרֵישָׁה דִּקְרָא יָמָמָא הוּא וְהָכִי קָאָמַר בַּיּוֹם כְּשֶׁעוֹבְרֵי דְּרָכִים הוֹלְכִים עוֹמֵד רוֹצֵחַ בְּאֶם הַדְּרָכִים וְהוֹרְגָן וְנוֹטֵל אֶת מָמוֹנָם וּבַלַּיְלָה הוּא נַעֲשֶׂה כְּגֶנֶב לְחַתֵּר בָּתִּים וְלִגְנוֹב: הָכִי קָאָמַר מַה שָּׁנִּתְנָה לְךָ תּוֹרָה רְשׁוּת עַל הַבָּא בַּמַּחְתֶּרֶת לְהָרְגוֹ כְּדִכְתִיב (שְׁמוֹת כ״ב:א׳-ב׳) אִם בַּמַּחְתֶּרֶת יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְהֻכָּה וָמֵת אֵין לוֹ דָּמִים אִם בָּרוּר לְךָ הַדָּבָר כְּאוֹר שֶׁהוּא בָּא עַל עִסְקֵי נְפָשׁוֹת דְּהַיְנוּ כָּל אָדָם חוּץ מֵאָב עַל הַבֵּן וְכֵיוֹצֵא בּוֹ שֶׁמַּכִּיר בּוֹ שֶׁהוּא אוֹהֵבוֹ מְאֹד אֲבָל שְׁאָר כָּל אָדָם אִם הָיָה בַּעַל הַמָּמוֹן עוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ לְהַצִּיל מִמָּנּוּ מָמוֹנוֹ זֶה עוֹמֵד עָלָיו וְהוֹרְגוֹ רוֹצֵחַ הוּא וְנִתָּן רְשׁוּת לְכָל הַקּוֹדֵם לְהַצִּיל אֶת בַּעַל הַמָּמוֹן בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל בָּא בַּמַּחְתֶּרֶת וּבַלַּיְלָה אִם מְסַפְקָא לְךָ כַּלַּיְלָה כְּגוֹן שֶׁאָדָם אוֹהֵבוֹ שֶׁהוּא אָבִיךָ וְרַחֲמָיו עָלֶיךָ וְאִם הָיִיתָ עוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ לְהַצִּיל מָמוֹנְךָ אֵינוֹ הוֹרְגְךָ יְהִי בְּעֵינֶיךָ כְּגֶנֶב וְלֹא נִתַּן לְהָרְגוֹ וְהָכִי אָמְרִינַן בְּסַנְהֶדְרִין (דף עב:) דְּאָב עַל הַבֵּן אֵינוֹ נֶהֱרָג בַּמַּחְתֶּרֶת: כּוֹכְבֵי נִשְׁפּוֹ כּוֹכְבֵי לֵילוֹ: יָקוּ לְאוֹר יְצַפֶּה לַיּוֹם: עַפְעַפֵּי זְהוֹר: לְנָהוֹרָא לְדָבָר הַמֵּאִיר וְלֹא שֶׁיִּהְיֶה שָׁם הַיּוֹם אוֹר וְלֹא קָאָמַר יָקוּ לַיּוֹם אֶלָּא יָקוּ שֶׁיֵּאִיר וְאֵין: וְאוֹמַר אַף חֹשֶׁךְ יְשׁוּפֵנִי וְאוֹמֵר סָבוּר הָיִיתִי בְּעָנְיִי כְּשֶׁהָיִיתִי נִרְדָּף אַף בַּחֹשֶׁךְ זֶה אָמוּת וְהוּא יְשׁוּפֵנִי וְהוּא יַחְשִׁיךְ תָּמִיד עַל לְשׁוֹן נָשֶׁף וְלַיְלָה וְחֹשֶׁךְ שֶׁהָיִיתִי שָׁרוּי בּוֹ נַעֲשָׂה אוֹר בַּעֲדֵנִי אָצְלִי וְגַבֵּי לַיְלָה שַׁיְּיךְ לְמֵימַר יוֹם אַלְמָא הָכִי קָאָמַר דָּוִד הַלַּיְלָה נַעֲשָׂה לִי יוֹם: אֲנִי אָמַרְתִּי מִפְּנֵי חֲטָאַי שֶׁאַף מִן הָעוֹלָם הַבָּא אֲטֻרָּד וְעַכְשָׁו שֶׁמְּחַל לִי עַל אוֹתוֹ עָוֹן אַף מִן הָעוֹלָם הַזֶּה שָׁהָיִיתִי שָׁרוּי בּוֹ בַּחֹשֶׁךְ וּבְחֶרְפָּה הַאִיר בַּעֲדֵנִי שֶׁהוֹדִיעַ הקב״ה לִשְׁוָאֵי דָּוִד בִּימֵי שְׁלֹמֹה שֶׁמְּחַל לְדָוִד כְּשֶׁבִּקֵּשׁ לְהַכְנִיס אֲרוֹן לְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים וְדָבְקוּ שְׁעָרִים זֶה בְּזֶה בְּמוֹעֵד קָטָן (דף ט.): בּוֹדְקִין חָמֵץ: מִדְּקָאָמַר וביי״ד שַׁחֲרִית מִכְּלָל דְּאוֹר אוּרְתָּא הוּא וְטַעֲמָא דְּר׳ יְהוּדָה מְפָרֵשׁ לְקַמָּן בְּפִרְקִין: אָסוּר בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ בּוֹ לִנְהֹג אִסּוּר דְּאַמְרִינַן לְקַמָּן (פְּסָחִים דף נ.) מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אֵין עוֹשִׂין: מִשְּׁעַת הָאוֹר אֲבָל קוֹדֶם לְכֵן אֲפִלּוּ נָהֲגוּ בְּטָלָה דַּעְתָּן: מַתִּיר בַּאֲכִילַת חָמֵץ עַד שֵׁשׁ שָׁעוֹת כְּדִלְקַמָּן בְּפִרְקִין (פְּסָחִים ד' יא:): אוּרְתָּא הוּא מִשְּׁחַשְׁכָה וְשָׁקְעָה חַמָּה שֶׁל שְׁלֹשָׁה עָשָׂר: נֵימָא אֵיהוּ לְנָפְשֵׁיהּ הֵיכָן מָצִינוּ שֶׁהַיּוֹם אָסוּר וְהַלַּיְלָה מֻתָּר: הָכִי קָאָמַר לֵיהּ הַהּ אִסּוּרָא דְּרַבָּנַן הִיא וְלָאו דְּאוֹרָיְיתָא וּבְשִׁלְמָא לְדִידִי דְּאָמֵינָא מִשְּׁעַת עַמּוּד הַשַּׁחַר אַשְׁכְּחַן בְּעַלְמָא בְּמִידֵּי דְּרַבָּנַן דְּהַלַּיְלָה מֻתָּר וְהַיּוֹם אָסוּר: דְּפְלִיגִי בֵּהּ רַבָּנַן שָׁנְתָנוּ חִלּוּק בְּשֶׁעוּרִים זֶה לְאָסוּר וְזֶה לְהֶתֵּר: אֲמִינָא לָךְ אֲנָא דְּרַבָּנַן הֵיכָן הַרְגְּלוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן דְּנֵימָא דְּהָכָא נָמֵי כָּךְ גָּזְרוּ: וְאַתְּ אָמְרַתְּ לִי רְאָיָה בְּמִלֵּי דְּאוֹרָיְיתָא שֶׁגָּזְרַת הַכָּתוּב כָּךְ הִיא וְאֵין זוֹ מִדַּת חֲכָמִים: שָׁעוֹת דְּרַבָּנַן לְבַד אָסוּר שֶׁל תּוֹרָה שֶׁהוּא מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה כְּדִלְקַמָּן (פְּסָחִים ד' יא:) הוֹסִיפוּ חֲכָמִים שְׁתֵּי שָׁעוֹת כְּדִתְנַן אוֹכְלִין כָּל אַרְבַּע וְתוֹלִין כָּל חֲמֵשׁ וְשׁוֹרְפִין בְּתְחִלַּת שֵׁשׁ הָרֵי לְךָ בְּשֶׁל דִּבְרֵיהֶם שְׁתֵּי שָׁעוֹת אֲסוּרוֹת וְהָאַרְבַּע רְאשׁוֹנוֹת לֹא אֲסָרוּ: וְאֵידָךְ הַהוּא לָא דָּמֵי לְהָכָא דְּהַרְחָקָה עֲבוּד רַבָּנַן לְדָאוֹרָיְיתָא מִשּׁוּם יוֹם הַמְעֻנָּן וּבְנֵי אָדָם שֶׁאֵינָן בְּקִיאִין בְּשָׁעוֹת בֵּין שֵׁשׁ לְשֶׁבַע אֲבָל בְּאִסּוּר דְּרַבָּנַן אֲחַר שֶׁגָּזְרוּ אִסּוּר כָּל הַיּוֹם גָּזְרוּ: אֵין מַשִּׂיאִין מַשּׂוֹאוֹת אֲבוּקוֹת בְּרָאשֵׁי הָרִים הָיוּ שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין עוֹשִׂין לְהוֹדִיעַ שֶׁהַיּוֹם קִדְּשׁוּ בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ: אֶלָּא עַל הַחֹדֶשׁ שֶׁנִּרְאָה בִּזְמַנּוֹ לְקַדֵּשׁ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים שֶׁנִּרְאָה לְקַדֵּשׁ דְּאִלּוּ כְּשֶׁהַחֹדֶשׁ מֵעֲבָר וְעוֹשִׂין רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד אֵין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ שֶׁכְּבָר קִדְּשׁוּהוּ שָׁמַיִם וְאַשְׁמְעִינַן הַאי תַּנָּא דְּאַחֲסֵר עָבְדִינַן מַשּׂוֹאוֹת וַאֲמַלֵּא לָא עָבְדִינַן מַשּׂוֹאוֹת וּכְשֶׁאֵין רוֹאִין מַשּׂוֹאוֹת יוֹדְעִין שֶׁהַחֹדֶשׁ מֵעֲבָר: לְאוֹר עֲבוּרוֹ לֵיל שֵׁשֶׁבֶר שְׁלֹשִׁים לְהוֹדִיעַ שֶׁהַיּוֹם נִתְקַדֵּשׁ (לֵיל) שְׁלֹשִׁים [וְאֶחָד] קְרֵי (אוֹר) עֲבוּרוֹ עַל שֵׁם שֶׁבּוֹ נַעֲשָׂה הַחֹדֶשׁ מֵעֻבָּר כְּשֶׁאֵין קוֹבְעִין בּוֹ אֶת רֹאשׁ חֹדֶשׁ: אַלְמָא אוֹר אוּרְתָּא הוּא דְּהָא בְּיוֹם אֵין מַשּׂוֹאוֹת שֶׁל אוּר נִרְאִין מֵרָחוֹק: עוֹמֵד וּמַקְרִיב כָּל הַלַּיְלָה לְאוֹרָה טָעוּן קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם דְּקִסְבָר רַבִּי לֵינָה פּוֹסֶלֶת בְּקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם וְטַעֲמָא מְפָרֵשׁ בְּזָבָחִים: אוֹרָה שְׁאנֵי הֵיכָא דְּתָנֵי אוֹרָה לָא פְּלִיג רַב יְהוּדָה דְּהוּא לְשׁוֹן יוֹם:

מסורת הש״ס

א משנה פסחים; מנחות סז:; לקמן י:

ב תענית יב.

ג ראש השנה כב:

ד תוספתא מנחות; תוספתא יומא

תורה אור השלם

יֶחְשְׁכוּ כוֹכְבֵי נִשְׁפּוֹ יְקַו־לָאוֹר וְאַיִן וְאַל־יִרְאֶה בְּעַפְעַפֵּי־שָׁחַר [איוב ג, ט]

וְאֹמַר אַף־חֹשֶׁךְ יְשׁוּפֵנִי וְלַיְלָה אוֹר בַּעֲדֵנִי [תהילים קלט, יא]

מסורת הש"ס

א משנה כריתות

ב ספרא תזריע פרשת יולדת פרק ג א; נדה עב.; כריתות ז:

ג ספרא צו פרשה ח ז; זבחים נו:; ספרא צו פרק יב יד; ספרא צו פרק יב יג; ספרא צו פרשה ח ח

ד יומא פז:; נדה ח:

ה לקמן ז:

ו ויקרא רבה; אוצר מדרשים מדרש לעולם; במדבר רבה

ז נדה מג.

ח אוצר מדרשים מדרש לעולם

ט יומא פו:; ביצה ה:; בבא קמא ס:

גליון הש"ס

גמ' שהרי עקם הכתוב. עי' מדרש רבה ריש פ' אמור:

תורה אור השלם

[ויקרא יב, א-ו]

[ויקרא יב, ב]

[ויקרא יט, ו]

[ויקרא ו]

[ויקרא ז, יז]

[בראשית ז, ח]

[דברים כג, יא]

[שמואל א כ, כו]

[איוב טו, ה]

[איוב לג, ג]

[ויקרא טו, ט]

[איוב טו, ו]

[ויקרא טו, כב]

[בראשית כד, סא]

[שמות ד, כ]

הַמַּפְלֶת אוֹר לִשְׁמוֹנִים וְאֶחָד בִּכְרִיתוֹת בְּפֶרֶק קַמָּא דְּקָאָמְרִינַן לָן וְאֵת תּוֹרַת הַיּוֹלֶדֶת מְלַמֵּד שֶׁמְּבִיאָה קָרְבָּן אֶחָד עַל הַלֵּדוֹת הָרַבֵּה יָכוֹל שֶׁתְּבִיא עַל הַלֵּדָה שֶׁלְּפָנֶיהָ מִלָּאוֹת וְעַל הַלֵּדָה שֶׁלְּאַחַר מִלָּאוֹת קָרְבָּן אֶחָד וְלֹא יוֹתֵר תַּלְמוּד לוֹמַר זֹאת שֶׁאִם יָלְדָה לְאַחַר מִלָּאוֹת כְּגוֹן שֶׁטָּבְלָה לְסוֹף שְׁבוּעִים שֶׁל נְקֵבָה וְנִתְעַבְּרָה וְהֶפִילָה אִם תּוֹךְ מִלָּאוֹת הֶפִילָה נִפְטֶרֶת בְּקָרְבָּן אֶחָד וְאִם לְאַחַר מִלָּאוֹת הֶפִילָה כְּבָר נִתְחַיֵּב בְּקָרְבָּן הָרִאשׁוֹן קֹדֶם לֵדָה שְׁנִיָּה וּלְבַסּוֹף מִלָּאוֹת שֶׁל לֵדָה שְׁנִיָּה תָּבִיא שְׁתֵּי קְרָבָנוֹת וְאִם הֶפִילָה לֵיל שֶׁל פְּנִיסַת שְׁמוֹנִים וְאֶחָד שֶׁכְּבָר עִבְּרָה מִלָּאוֹת שֶׁלֹּא אֲכָל עֲדַיִן אֵינָהּ רְאוּיָה לְהַבְאַת קָרְבָּן שֶׁאֵין קָרְבָּן נִשְׁחָט בַּלַּיְלָה: בֵּית הִלֵּל מְחַיְּבִי שְׁתֵּי קְרְבָּנוֹת דְּלְאַחַר מִלָּאוֹת קָרִינָא בֵּהּ וּבֵית שַׁמַּאי פּוֹטְרִין אוֹתָהּ בְּקָרְבָּן אֶחָד כְּדְמְפַרֵשׁ טַעְמַיְהוּ: מַאי שְׁנָא אוֹר שְׁמוֹנִים וְאֶחָד מִיּוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד לְמֵימַר לָנוּ שֶׁאִם לֹא הִפִּילָה הַלַּיְלָה וְהֶפִילָה לְמָחָר שֶׁחַיֶּבֶת אַף כְּשֶׁהִפִּילָה אוֹר לְשְׁמוֹנִים וְאֶחָד תִּתְחַיֵּב שֶׁהֲרֵי לְכָל דָּבָר זְמַן הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה שָׁוִים: אִם שָׁיְּוָה לוֹ לְטַמְּאָה לֹא יִשְׁוֶה לוֹ לְקָרְבָּן בְּתְמִיהָ וְעוֹד רְאָיָה אַחֶרֶת דְּהוֹאִיל וְשָׁוֶה לוֹ לְטַמְּאָה שֶׁעַד שְׁקִיעַת הַחַמָּה שֶׁל שְׁמוֹנִים דָּמֶיהָ טְהוֹרִים וְאִם תִּרְאֶה לְאַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה דָּמֶיהָ טְמֵאִין כְּאִלּוּ הִיא רוֹאָה לְמָחָר וְלָמָּה לֹא יִשְׁוֶה לוֹ אַף לְקָרְבָּן שֶׁכְּשֶׁם שֶׁאִם תַּפִּיל לְמָחָר תִּתְחַיֵּב כָּךְ תִּתְחַיֵּב עַל הַוָּלָד שֶׁל לֵילוֹ וּתְשׁוּבַת בֵּית שַׁמַּאי בְּמַסֶּכֶת כְּרִיתוֹת הִיא שְׁנוּיָה לֹא אֲמָרוּהָ בְּיוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד שֶׁכְּבָר יָצְתָה לְשָׁעָה הָרְאוּיָה לְהָבִיא בָּהּ קָרְבָּנָהּ לְפִיכָךְ נִתְחַיֶּבֶת בְּקָרְבָּן הָרִאשׁוֹן וְשׁוּב אֵין לֵדָה הַשְּׁנִיָּה נִפְטֶרֶת בּוֹ תֹּאמְרוּ בְּמַסֶּכֶת אוֹר לִשְׁמוֹנִים וְאֶחָד שֶׁלֹּא יָצְתָה מִידֵי וְלַד הָרִאשׁוֹן לְשָׁעָה הָרְאוּיָה לְקָרְבָּנָהּ וְהַדָּמִים שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים אֵינָן מוֹכִיחִים שֶׁהֲרֵי הֶפִילָה תּוֹךְ מִלָּאוֹת דָּמֶיהָ שֶׁל לֵדָה טְמֵאִין וּפְטוּרָה מִן הַקָּרְבָּן: אוֹר לִשְׁלִישִׁי לְאוֹר פְּנִיסָתוֹ שֶׁל שְׁלִישִׁי ה"נ גְּרִסִינַן אוֹר לִשְׁלִישִׁי וְאַשְׁלְמִים קַאֵי דִּכְתִיב בְּהוּ בְּיוֹם זִבְחָכֶם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְצוֹאָה לְשָׂרְפוֹ לְבָקְרוֹ שֶׁל שְׁלִישִׁי יָכוֹל יְהֵא נֶאֱכָל לֵיל שְׁלִשְׁנִיוֹ: זְבָחִים נֶאֱכָלִים לְיוֹם אֶחָד תּוֹדָה דִּכְתִיב בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל וּשְׁלָמִים נֶאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים מָה לְהַלָּן לַיְלָה אֶחָד הַיּוֹם דִּכְתִיב בְּגוּפֵהּ דִּקְרָא לֹא יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר הָא כָּל הַלַּיְלָה אוֹכֵל וְכֵן פֶּסַח לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר אַף כָּאן לַיְלָה אֶחָד הַיָּמִים הַכְּתוּבִים בָּהּ: ת"ל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד יוֹם בְּעוֹד שֶׁהוּא יוֹם מִמָּחֳרָת אֲכֹל וְלֹא מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ: מָה לְהַלָּן תֵּכֶף לַאֲכִילָה שֶׁרְפָה כְּשֶׁכְּבָה זְמַן אֲכִילָתָן מַתְחִיל זְמַן שְׂרֵפָתוֹ דִּכְתִיב וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: אַף כָּאן זְמַן אֲכִילָתוֹ כָּלָה עֲרֵבִית כִּדְאָמַר וְיִשָּׁרֵף בַּלַּיְלָה: תַּלְמוּד לוֹמַר בְּצֵו אֶת אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף כָּאן לֹא נֶאֱמַר עַד יוֹם אֶלָּא בַּיּוֹם מִשּׁוּם דְּהַאי קְרָא לֹא אֲיֵירִי בִּזְמַן אֲכִילָה אֶלָּא בְּשֶׁרֵפָה לְהוֹרוֹת שֶׁבַּיּוֹם הוּא נִשְׂרָף וְלֹא בַּלַּיְלָה וּקְרָא דִּלְעֵיל בִּקְדוּשִׁים תִּהְיוּ: בְּאַתְרֵהּ דְּרַב הוּנָא קָרוּ לְאַרְתָּא נַגְהֵי: מַאי טַעְמָא לָא תֵּנֵי לֵילֵי כְּדְתָנֵא דְּבֵי שְׁמוּאֵל וּמְשַׁנֵּי אַשְׁלְמֵי מַעְלְיָא קָא מִהְדַּר שְׁמָצָוָה וְדָרֵךְ נְקֵיֵּי הַדַּעַת לְסַפֵּר בְּלֵילוֹת נְקִיָּה: דָּבָר מְגֻנֶּה לָאו מִשּׁוּם דְּלֵילֵי דָּבָר מְגֻנֶּה הוּא וְהָא דְּר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּעַלְמָא אִתְּמַר וּמִיהוּ שְׁמִעִינַן מִנֵּהּ לְשׁוֹן חֲכָמִים לְחַזֵּר אַחַר לָשׁוֹן צַח וְנָקִי: אֲשֶׁר אֵינֶנָּה טְהוֹרָה וְלֹא כְּתִיב הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה כִּי אוֹרְחֵהּ הֲרֵי שְׁמוֹנָה אוֹתִיּוֹת עִקֵּם הַטְּמֵאָה חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת הֵן אֲשֶׁר אֵינֶנָּה טְהוֹרָה שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת וְאע"ג דְּבָאוֹרְיְתָא כְּתִיב טַמֵּא שְׁנֵי אוֹרְחֵהּ בְּחַד דַּכְתָּא לְלַמֶּדְךָ לְחַזֵּר עַל לָשׁוֹן נָקִיָּה: אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר הֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב אִישׁ טָמֵא וְכִי נָמֵי מִשְׁוַיִת לְטָהוֹר חָסֵר ו' אִיכָּא עִקּוּם תֵּשַׁע שָׁהֲרֵי שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה יֵשׁ וְטָמֵא אֵינוֹ אֶלָּא שָׁלֹשׁ: ו' דְּטָהוֹר דְּהָא לֹא חָסֵר הוּא: כִּי אָמַר מִקְרָא טָמֵא הוּא לְכָתֹב וְלִשְׁתּוֹק וְיֵשׁ כָּאן עִקּוּם י"ו אוֹתִיּוֹת: בְּזָב כְּתִיב (וַיִּקְרָא ט"ו:ט') וְכָל הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב וּבְאִשָּׁה כְּתִיב (שָׁם) אוֹ עַל הַכֶּלִי אֲשֶׁר הִיא יוֹשֶׁבֶת לְפִי שֶׁאֵין הַגּוּף לְהַזִּכִּיר רְכִיבָה וּפְסוּק רַגְלַיִם בָּאִשָּׁה וּאע"פ שֶׁהַמֶּרְכָּב וְהַמּוֹשָׁב שָׁוִין בִּשְׁנֵיהֶם: וְתִבְחַר לָשׁוֹן עֲרוּמִים מִצָּוָה עָלֶיךָ כָּךְ: בָּרוּר מִלֹּוּ ל' נָקִי וּמְבֹרָר: מַאי וְאוֹמֵר לָמָּה לוֹ וְאוֹמֵר הָא נָפְקָא לַהּ מִקַּמָּא: ה"ק וְכִי תֵּימָא ה"מ בְּדָאוֹרְיְתָא תּוֹרָה הַקִּפְּידָה בְּלָשׁוֹנָהּ שֶׁיְּצָאֲתָה מִפִּי הַגְּבוּרָה אֲבָל חֲכָמִים בְּמִשְׁנָה וּבְרַיְיתָא אֵין לְהַקְפִּיד עַל לְשׁוֹנָם: ת"ש וְתִבְחַר לָשׁוֹן עֲרוּמִים שֶׁמָּעְנוּ שֶׁהֲעֲרוּמִים בּוֹחֲרֵי לָשׁוֹן הֵם: מִשּׁוּם בִּיעֲתוּתָא דְּגַמַּלִּים שֶׁהוּא גְּבוֹהַּ וּמִתְיָרֵא שֶׁלֹּא תִּפּוֹל אוֹרְחֵהּ דְּאִשָּׁה לְרִכּוּב כְּדֵי שֶׁתְּהֵא מַחֲזֶקֶת בּוֹ בְּיָדַיִם וְרַגְלַיִם:

אִם שָׁיְּוָה לוֹ לְטַמְּאָה חָזְרוּ ב"ה מִזֶּה הַטַּעַם מִתְּשׁוּבָתָם שֶׁל ב"ש וְטָעֲמָיְהוּ כְּדְתָנֵיא פ"ק דִּכְרִיתוֹת (דף ח.) אוֹ לְבַת לְרַבּוֹת אוֹר לִשְׁמוֹנִים וְאֶחָד: תַּלְמוּד לוֹמַר בַּיּוֹם תֵּמַהּ אֲמַאי אִצְטְרִיךְ עַד יוֹם תְּפוֹק לֵהּ דְּאֵינוֹ נֶאֱכָל אוֹר לַשְּׁלִישִׁי מִדְּאִצְטְרִיךְ בַּיּוֹם דְּאִי ס"ד דְּנֶאֱכָל פְּשִׁיטָא דְּאֵינָהּ נִשְׂרֶפֶת בְּאוֹתוֹ לַיְלָה דְּתַכְף לְאַכִּילָה שְׂרֵפָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאִי לָאו עַד יוֹם ה"א נֶאֱכָל וְאִצְטְרִיךְ בַּיּוֹם לְמֵעוּטֵי שֶׁלֹּא יִשָּׂרֵף בַּלַּיְלָה שֶׁל אַחֲרָיו כֵּן: שֶׁהֲרֵי בְּזָב קְרָאוֹ מֶרְכָּב וְכוּ' מֶרְכָּב וּמוֹשָׁב אֵין דִּינוֹ שָׁוֶה דְּנוֹגֵעַ בַּמֶּרְכָּב אֵין טָעוּן כִּבּוּס בְּגָדִים כִּדְמוֹכַח בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים וּבְרֵישׁ מַסֶּכֶת כֵּלִים וְהַשְׁתָּא קָשֶׁה לר"י הֵיכִי קָאָמַר דְּבָאִשָּׁה קְרוּ מוֹשָׁב אִם ר"ל אַפִּי' אַף שֶׁיֵּשׁ לוֹ דִּין מֶרְכָּב אַף בְּאִשָּׁה שְׁנָה הַכָּתוּב לְקִרּוּתוֹ מוֹשָׁב לְדַבֵּר דֶּרֶךְ כָּבוֹד דְּהָא לְקַמָּן מְשַׁנֵּי מִשּׁוּם בִּיעֲתוּתָא דְּגַמַּלָּא אוֹרְחָא הוּא אַלְמָא לְשׁוֹנוֹת הַדִּבְּרָה תּוֹרָה אֵין לְכָתֹב כְּבוֹד וְנִרְאֶה לר"י דה"פ וּבְאִשָּׁה קְרָאוֹ מוֹשָׁב מֵרִבּוּיָא דִּקְרָא דְּמוֹשָׁב דְּהַכִּי אִיתָא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים אֲשֶׁר הִיא יוֹשֶׁבֶת עָלָיו וְהָא מוֹשָׁב כְּלִי הוּא מֶרְכָּב לְמַדְנוּ הַכָּתוּב לְסֵפֶר בְּלָשׁוֹן נְקִיָּה שֶׁלֹּא כְּתָבוֹ בְּהַדְיָא כְּמוֹ בְּזָב:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין ריח:

ב מיי' פא' מהל' מחוסרי כפרה הל' ח:

ג מיי' פי' מהל' מעשה הקרבנות הל' ו:

ד מיי' פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הל' ד:

ה טוש"ע או"ח סי' תרכד סעי' א:

ו מיי' פב' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ז:

ז מיי' פב' מהל' תשובה הל' ז:

ח מיי' פב' מהל' תשובה הל' ד:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ דעות הל׳ ד:
ב מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ב:
ג מיי׳ פא׳ מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ יח:

רַכָּבְתָּ כְּתִיב וא״ת לִכְתּוֹב נָמֵי יָשַׁבְתָּ וְאוֹמֵר ר״י דְּלָא מָצֵי לְמִכְתַּב יָשַׁבְתָּ מִשּׁוּם בָּנָיו שֶׁהֵן זְכָרִים כָּתַב לְשׁוֹן רְכִיבָה: דְּכִי הֲדָדֵי נִינְהוּ שֶׁאֵין אָרָךְ בְּלָשׁוֹן צַח מִן הַמְגֻנֶּה מִשְׁתַּעֵי בְּלָשׁוֹן כָּבוּד: וְכָל הֵיכָא כו׳ וְהָנֵי דְּלָעֵיל עִקֵּם לְלַמֶּדְךָ שֶׁצָּרִיךְ לְחַזֵּר אַחַר לָשׁוֹן נָקִי וּבְשֶׁאֵר מְקוֹמוֹת כְּתִיב לָשׁוֹן מְגֻנֶּה וְקִצֵּר לְלַמֶּדְךָ שֶׁיִּשְׁנֶה אָדָם לְתַלְמִידוֹ לָשׁוֹן קְצָרָה לְפִי שֶׁמִּתְקַיֶּמֶת גְּרָסָא שְׁלֵמָה יוֹתֵר מִן הָאֲרֻכָּה: רַכָּבְתָּ כְּתִיב וא״ג דְּמִצֵי לְמִכְתַּב נָמֵי יָשַׁבְתָּ חָסֵר מִיהוּ כָּל חֲסָרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה לְדָרֹשׁ הֵן בָּאִין וְכָאן לְמֻדָּךְ בְּחִסָּרוֹן זֶה שֶׁתִּתְפּוֹס לָשׁוֹן קְצָרָה וַאֲפִלּוּ הוּא מְגֻנֶּה שֶׁהֲרֵי כָּאן תֵּפֶס לָשׁוֹן מְגֻנֶּה וְקִצֵּר: כְּגִדֵי מְסַנְּקָן כִּגְדֵי עֵיזֵי סְנוּקִ לָשׁוֹן עֲיֵפוּת וְדוֹמֶה לוֹ גֶּד גְּדִי וְסִנֵּק לֹא בְּגֶמֶרָא דְּשַׁבָּת בְּפֶרֶק בַּמֶּה אִשָּׁה יוֹצְאָה (שַׁבָּת דף סז:) הִתְגַּבֵּר מַזְלִי וְאַל תְּהִי עָלַיִּ: מִפְּנֵי מָה בּוֹצְרִים בְּטָהֳרָה בְּכֵלִים טְהוֹרִים: וְאֵין מוֹסְקִין בְּטָהֳרָה בְּזִיתִים קא קָרֵי מְסִיקָה וְאֵין צָרִיךְ לְמַסְקָן בְּטָהֳרָה כִּדְאָמַר בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת בִּיצִיאוֹת שַׁבָּת (ד' יז.) דְּלָא חָשִׁיב מֹהַל הַיּוֹצֵא מֵהֶן לְהַכְשִׁיר שֶׁאֵינוֹ שֶׁמֶן גָּמוּר אֶלָּא הַיּוֹצֵא ע״י הַבַּד אֲבָל יַיִן הַזָּב עַל הָעֲנָבִים מַכְשִׁירִן דְּנִיחָא לֵיהּ בֵּהּ: הַגִּיעֲנִי כְּפוֹל מִלְּחֶם הַפָּנִים לְחֻלְקִי: שֶׁמֶן פָּסוּל פְּסוּל כְּהֶנֶה חָלָל: אֵין בּוֹדְקִין לְעִנְיַן יוֹתְסִין לְשֵׁא אִשָּׁה: מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַעְלָה אִם שָׁמַשׁ בַּמִּזְבֵּחַ אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק לְמַעְלָה הֵימֶנּוּ דְּאִם לֹא הָיָה רָאוּי לְכָהֳנָה לֹא הָיוּ מַנִּיחִין אוֹתוֹ לְשַׁמֵּשׁ כְּדִתְנַן בְּמַסֶּכֶת מִדּוֹת (פ״ה מִשְׁנָה ד') לִשְׁכַּת הַגָּזִית שָׁם הָיוּ יוֹשְׁבִים ב״ד מִיַּחֲסֵי כְּהֻנָּה וּלְוִיָּה כָּל כֹּהֵן שֶׁנִּמְצָא בּוֹ פָּסוּל כְּשֶׁהָיָה רוֹצֶה לְהִתְחַנֵּךְ לַעֲבוֹדָה לוֹבֵשׁ שְׁחוֹרִים וְיוֹצֵא: שֶׁחֹק פָּסוּל הוּא עַצְמוֹ הָיָה גַּס רוּחַ וּמְבַזֶּה קָדְשֵׁי שָׁמַיִם וְאֵין רָאוּי לְשַׁמֵּשׁ כִּדְקָאָמַר לָן [בְּמְנָחוֹת] (דף יח:) עֲבוֹדָה הַמְסוּרָה לִבְנֵי אַהֲרֹן כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ מוּדֶה בְּכֻלָּן אַף בְּמַגָּנָה שֶׁבָּהֶן אֵין לוֹ חֵלֶק בְּכְהֻנָּה: דְּאַרַע אַנַּפְשֵׁיהּ וְהִצְרִיךְ בְּדִיקָה אַחֲרָיו וְגִלָּה שֶׁלֹּא בְּדָקוּהוּ יָפָה מִתְּחִלָּה: מִי קָא סָפוּ לָךְ כְּלוּם נוֹתְנִין לְךָ מִן הָאֵלְיָה לֶאֱכֹל אֵין נוֹתְנִין לְךָ אֶלָּא מִן הַכָּחוּשׁ שֶׁבּוֹ וְנִתְכַּוֵּן לְהַטְעוֹתוֹ לְכָשֶׁיֵּלֵךְ עוֹד יִשְׁאַל מִן הָאֵלְיָה וּבְיַד ר' יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא לֹא הָיָה לְהַרְגּוֹ: סְפוּ לִי מֵאֵלְיָהּ הַלְעִיטוּנִי מִן הָאֵלְיָה וְכָשׁ הָיָה וְאֵלְיָתָהּ קְרֵבָה לְגַבּוֹהַּ דִּכְתִיב בַּכֶּבֶשׂ (וַיִּקְרָא ג) הָאֵלְיָה תְּמִימָה: ר' יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא קָאָמַר לִי שֶׁאֵין אַתֶּם נוֹתְנִים לִי חֵלֶק יָפָה אֶלָּא מִן הַכָּחוּשׁ וַאֲנִי נָתַתִּי דָּמִים כְּמוֹ כֵן: מֵאי דְּקָמַן מָה הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁבָּא לְפָנֵינוּ: נְצִיבִין שֵׁם עִירוֹ הָאִי עַבְדָּא נָקֵט הָכָא מִשּׁוּם הֲהוּא דְּלִעֵיל

מסורת הש״ס

א חולין סג:
ב נזיר כט:

גליון הש״ס

רש״י ד״ה בגדי מסנקן. כנדי עיף. עי׳ בהרע״ב רפ״ב דמסכת תמיד:

תורה אור השלם

וְהָיָה הִיא וּכְבָת עַל־הַחֲמוֹר וּרְדָת בְּסַתָּר הֶהָר וְהִנֵּה דָוִד וַאֲנָשָׁיו יֹרְדִים לִקְרָאתָהּ וַתִּפְגֹּשׁ אֹתָם [שמואל א כה, כ]

אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו [ויקרא כא, ז]

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶהָרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־נֵכָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ [שמות יב, מג]

וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶּסַח לַיהוָה הִמּוֹל לוֹ כָּל־זְכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל־עָרֵל לֹא־יֹאכַל בּוֹ [שמות יב, מח]

מִכְפֶּה שְׁגִאָה שִׁפְתֵי־שֶׁקֶר וּמוֹצֵא דִבָּה הוּא כְּסִיל [משלי י, יח]

וְהַשֹּׁעֲרִים וְהַתֵּבָן לַסּוּסִים וְלָרֶכֶשׁ יְבִאוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁם אִישׁ כְּמִשְׁפָּטוֹ [מלכים א ה, ח]

מִשּׁוּם בָּנָיו — אוֹרְחָא הוּא. וְהָכְתִיב: ״וְהִיא רֹכֶבֶת עַל הַחֲמוֹר״! הָתָם, מִשּׁוּם בִּיעָתוּתָא דְּלֵילְיָא — אוֹרְחָא הוּא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: מִשּׁוּם בִּיעָתוּתָא דְּלֵילְיָא — לֵיכָּא, מִשּׁוּם בִּיעָתוּתָא דְּדָוִד — אֵיכָּא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: בִּיעָתוּתָא דְּדָוִד — נָמֵי לֵיכָּא, מִשּׁוּם בִּיעָתוּתָא דְּהַר — אֵיכָּא. א(א)וּבְאוֹרָיְיתָא מִי לָא כְּתִיב ״טָמֵא״? אֶלָּא: כֹּל הֵיכָא דְּכִי הֲדָדֵי נִינְהוּ — מִשְׁתַּעֵי בְּלָשׁוֹן נָקְיָה, כֹּל הֵיכָא דִּנְפִישִׁין מִילֵּי — מִשְׁתַּעֵי בְּלָשׁוֹן קְצָרָה. כְּדְאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, וְאָמְרִי לַהּ, אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר: לְעוֹלָם יִשְׁנֶה אָדָם לְתַלְמִידוֹ דָּבָר קָצָר. וְכָל הֵיכָא דְּכִי הֲדָדֵי נִינְהוּ מִשְׁתַּעֵי בְּלָשׁוֹן כָּבוֹד? וְהָא ״רוֹכֶבֶת״ וְ״יוֹשֶׁבֶת״ דְּכִי הֲדָדֵי נִינְהוּ, וְקָאָמַר ״רוֹכֶבֶת״! ״רֹכֶבֶת״ כְּתִיב. הָנְהוּ תְּרֵי תַּלְמִידֵי דַּהֲווֹ יָתְבִי קַמֵּיהּ דְּרַב. חַד אָמַר: שַׁוִּיתִינַן הַאי שְׁמַעְתָּא כְּדָבָר אַחֵר מְסַנְּקָן, וְחַד אָמַר: שַׁוִּיתִינַן הַאי שְׁמַעְתָּא כִּגְדֵי מְסַנְּקָן, וְלָא אִישְׁתַּעִי רַב בַּהֲדֵי דַּהַאי. ב(ב)הָנְהוּ תְּרֵי תַּלְמִידֵי דַּהֲווֹ יָתְבִי קַמֵּיהּ דְּהִלֵּל, וְחַד מִינַּייהוּ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי. וְאָמְרִי לַהּ, קַמֵּיהּ דְּרַבִּי, וְחַד מִינַּייהוּ רַבִּי יוֹחָנָן. חַד אָמַר: מִפְּנֵי מָה בּוֹצְרִין בְּטָהֳרָה וְאֵין מוֹסְקִין בְּטָהֳרָה? וְחַד אָמַר: מִפְּנֵי מָה בּוֹצְרִין בְּטָהֳרָה וּמוֹסְקִין בְּטוּמְאָה? אָמַר: מוּבְטָח אֲנִי בָּזֶה שֶׁמּוֹרֶה הוֹרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל. וְלֹא הָיָה יָמִים מוּעָטִים עַד שֶׁהוֹרָה הוֹרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל. הָנְהוּ תְּלָתָא כָּהֲנֵי. חַד אָמַר לְהוּ: הִגִּיעֲנִי כְּפוֹל, וְחַד אָמַר: הִגִּיעֲנִי כְּזַיִת, וְחַד אָמַר: הִגִּיעֲנִי כְּזֵנֶב הַלְּטָאָה. בָּדְקוּ אַחֲרָיו, וּמָצְאוּ בּוֹ שֶׁמֶן פָּסוּל. ג[ג]וְהָא (תַּנְיָא): אֵין בּוֹדְקִין מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַעְלָה! לָא תֵּימָא ״שֶׁמֶן פָּסוּל״, אֶלָּא אֵימָא ״שַׁחַץ פָּסוּל״. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: שָׁאנֵי הָתָם, דְּאִיהוּ דְּאַרַע נַפְשֵׁיהּ. הָהוּא אַרְמָאָה דַּהֲוָה סָלֵיק וְאָכֵיל פִּסְחִים בִּירוּשָׁלַיִם. אָמַר: כְּתִיב ״כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ״, ״כָּל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ״, וַאֲנָא הָא קָאָכֵילְנָא מִשּׁוּם שׁוּפְרֵי שׁוּפְרֵי. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא: מִי קָא סָפוּ לָךְ מֵאַלְיָה? אָמַר לֵיהּ: לָא. כִּי סָלְקֵתְ לְהָתָם אֵימָא לְהוּ: סְפוּ לִי מֵאַלְיָה. כִּי סְלֵיק, אָמַר לְהוּ: מֵאַלְיָה סְפוּ לִי! אָמְרוּ לֵיהּ: אַלְיָה לְגָבוֹהַּ סְלָקָא. אָמְרוּ לֵיהּ: מַאן אָמַר לָךְ הָכִי? אָמַר לְהוּ: רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא. אָמְרוּ: מַאי הַאי דְּקָמַן? בָּדְקוּ בָּתְרֵיהּ, וְאַשְׁכְּחוּהוּ דְּאַרְמָאָה הוּא וְקַטְלוּהוּ. שְׁלַחוּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא: שְׁלָם לָךְ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא! דְּאַתְּ בְּנָצְיבִין וּמְצוּדָתְךָ פְּרוּסָה בִּירוּשָׁלַיִם. רַב כָּהֲנָא חֲלַשׁ. שַׁדְּרוּהּ רַבָּנַן לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי, אָמְרוּ לֵיהּ: זִיל בְּדוֹק מַאי דִּינֵיהּ. אָתָא, אַשְׁכְּחֵיהּ דְּנָח נַפְשֵׁיהּ. קַרְעֵיהּ לְלִבּוּשֵׁיהּ, וַאֲהַדְּרֵיהּ לְקַרְעֵיהּ לַאֲחוֹרֵיהּ, וּבָכֵי וְאָתֵי. אָמְרוּ לֵיהּ: נָח נַפְשֵׁיהּ? אָמַר לְהוּ: אָנָא לָא קָאָמִינָא. ״וּמוֹצִיא דִּבָּה הוּא כְּסִיל״. יוֹחָנָן חַקּוֹקָאָה נָפַק לְקַרְיֵיתָא. כִּי אָתָא, אָמְרוּ לֵיהּ: חִיטִּין נַעֲשׂוּ יָפוֹת? אָמַר לָהֶם: שְׁעוֹרִים נַעֲשׂוּ יָפוֹת. אָמְרוּ לֵיהּ: צֵא וּבַשֵּׂר לַסּוּסִים וְלַחֲמוֹרִים, דִּכְתִיב: ״הַשְּׂעֹרִים וְהַתֶּבֶן לַסּוּסִים וְלָרֶכֶשׁ״. מַאי הֲוֵי לֵיהּ לְמֵימַר? אֶשְׁתַּקַד נַעֲשׂוּ חִיטִּין יָפוֹת. אִי נָמֵי: עֲדָשִׁים נַעֲשׂוּ יָפוֹת.

רַב,

דְּגַרְמוּ שְׁנֵיהֶם לִבְדֹּק אַחֲרָיהֶם וְהַהוּא נָקֵט מִשּׁוּם לָשׁוֹן מְגֻנֶּה: בָּדוֹק מֵאי דִּינֵהּ בָּדוֹק וְדַע מָה נְהֵיתָה בּוֹ: אַהְדְּרִי׳ לְקַרְעֵהּ לְאָחוֹרֶיהָ שֶׁלֹּא יָבִינוּ מַהֵר לְהַדְיָא וְיֵצֵא לְבָם: חַקּוֹקָאָה כִּנּוּי הַשֵּׁם: לְקַרְיָתָא לִכְפָרִים לִרְאוֹת בְּתְבוּאוֹת: שְׁעוֹרִין נַעֲשׂוּ יָפוֹת וּמִכְּלָל דְּבָרָיו מַשְׁמַע שֶׁהַחִטִּים לֹא נַעֲשׂוּ יָפוֹת וְלֹא הָיָה רוֹצֶה לְהוֹצִיא דָּבָר קָלָלָה מִפִּיו: עֲדָשִׁים נַעֲשׂוּ יָפוֹת מַאֲכַל אָדָם:

מסורת הש"ס

א מועד קטן כ.

ב ספרא תזריע פרשת יולדת פרק א ג; יומא כח:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה רב בר אחוה כו'. בני דר"א מכפרי. בסנהדרין שם איתא בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי:

תורה אור השלם

דַּן יָדִין עַמּוֹ כְּאַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
[בראשית מט, טז]

זְבוּלֻן לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן וְהוּא לְחוֹף אֳנִיֹּת וְיַרְכָתוֹ עַל־צִידֹן [בראשית מט, יג]

וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָמוּל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ
[ויקרא יב, ג]

וְשָׁפַם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחְבֹּשׁ אֶת־חֲמֹרוֹ וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נְעָרָיו אִתּוֹ וְאֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיְבַקַּע עֲצֵי עֹלָה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים [בראשית כב, ג]

רַב בַּר אָחוּהּ וּבַר אָחֳתֵהּ דְּרַ' חִיָּא הֲוָה אִיבּוּ אֲבִיו שֶׁל רַב אֲחִיו שֶׁל ר' חִיָּא אַבָּא קַיְּם א"ל אַבָּא קַיְּמָא א"ל אִמָּא קַיְּמָא זֹאת גְּרְסַת פר"ח

א(א)רַב, בַּר אֲחוּהּ דְּרַבִּי חִיָּיא וּבַר אָחֳתֵיהּ. כִּי סְלֵיק לְהָתָם, אֲמַר לֵיהּ: אַיְיבוּ קַיָּים? אֲמַר לֵיהּ: אִימָּא קַיֶּימֶת?! אֲמַר לֵיהּ: אִימָּא קַיֶּימֶת? אֲמַר לֵיהּ: אַיְיבוּ קַיָּים?! ב(ב)אֲמַר לֵיהּ לְשַׁמָּעֵיהּ: חֲלוֹץ לִי מִנְעָלַי וְהוֹלִיךְ כֵּלַי אַחֲרַי לְבֵית הַמָּרְחָץ. שְׁמַע מִינַּהּ תְּלַת. שְׁמַע מִינַּהּ: אָבֵל אָסוּר בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל. וּשְׁמַע מִינַּהּ: שְׁמוּעָה רְחוֹקָה אֵינָהּ נוֹהֶגֶת אֶלָּא יוֹם אֶחָד. וּשְׁמַע מִינַּהּ: מִקְצָת הַיּוֹם כְּכוּלּוֹ. הַהוּא דְּאָמַר: דּוּנוּ דִּינִי. אָמְרִי: שְׁמַע מִינַּהּ מִדָּן קָאָתֵי, דִּכְתִיב: ״דָּן יָדִין עַמּוֹ כְּאַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל״. הָהוּא דַּהֲוָה קָא אָזֵיל וְאָמַר: אַכֵּיף יַמָּא אֲסֵיסְנִי בִּירְאתָא. בְּדַקוּ וְאַשְׁכְּחוּהוּ דְּמִזְבּוּלוּן קָאָתֵי, דִּכְתִיב: ״זְבוּלֻן לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן״. וְהַשְׁתָּא דְּקַיְימָא לַן דְּלִכּוּלֵי עָלְמָא ״אוֹר״ אוּרְתָּא הוּא, מִכְּדֵי בֵּין לְרַבִּי יְהוּדָה וּבֵין לְרַבִּי מֵאִיר — חֲמֵץ אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה, וְנִבְדּוֹק בְּשֵׁשׁית.

ה(ג)וְכִי תֵּימָא זְרִיזִין מַקְדִּימִין לְמִצְוֹת, נִבְדּוֹק מִצַּפְרָא. דִּכְתִיב: ״וּבַיּוֹם הַשְׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ״, וְתַנְיָא: כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ כָּשֵׁר לְמִילָה, אֶלָּא שֶׁזְּרִיזִין מַקְדִּימִים לְמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר״. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: בְּשָׁעָה שֶׁבָּנֵי אָדָם מְצוּיִין בְּבָתֵּיהֶם, וְאוֹר הַנֵּר יָפֶה לִבְדִיקָה. ״אָמַר אַבָּיֵי: הֵילָךְ, הַאי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן לָא לִפְתַח בְּעִידָּנֵיהּ בְּאוּרְתָּא דְּתָלֵיסַר בְּאֲרִי דְּנָגְהֵי אַרְבֵּסַר — דִּלְמָא מָשְׁכָא לֵיהּ שְׁמַעְתֵּיהּ, וְאָתֵי לְאִימְנוֹעֵי מִמִּצְוָה. ״בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵירוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, עַל מִי לִבְדּוֹק? עַל הַמַּשְׁכִּיר לִבְדּוֹק — דַּחֲמִירָא דִּידֵיהּ הוּא, אוֹ דִלְמָא עַל הַשּׁוֹכֵר לִבְדּוֹק — דְּאִיסּוּרָא בִּרְשׁוּתֵיהּ קָאֵי? תָּא שְׁמַע: הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵירוֹ — עַל הַשּׁוֹכֵר לַעֲשׂוֹת לוֹ מְזוּזָה! ״הָתָם, הָא אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא: מְזוּזָה חוֹבַת הַדָּר הִיא. הָכָא, מַאי? אָמַר לְהוּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, תְּנִינָא: הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵירוֹ, אִם עַד שֶׁלֹּא מָסַר לוֹ מַפְתְּחוֹת חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר — עַל הַמַּשְׁכִּיר לִבְדּוֹק, וְאִם מִשֶּׁמָּסַר לוֹ מַפְתְּחוֹת חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר — עַל הַשּׁוֹכֵר לִבְדּוֹק. ״בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵירוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, חֲזָקְתוֹ בָּדוּק אוֹ אֵין חֲזָקְתוֹ בָּדוּק? לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לִישַׁיְּילֵיהּ! דְּלֵיתֵיהּ לְהַאי דְּלִשַׁיּוֹלֵיהּ. לְאַטְרוֹחֵי לְהַאי, מַאי? אָמַר לְהוּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, תְּנִיתוּהָ: הַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל בִּיעוּר חָמֵץ, אֲפִילּוּ נָשִׁים אֲפִילּוּ עֲבָדִים אֲפִילּוּ קְטַנִּים. מַאי טַעְמָא מְהֵימְנֵי,

לְאוּ אֵיךְ יִכְנֹס וְיִבְדּוֹק מִיהוּ אִם הִפְקִיד אָדָם מִפְתַּח בֵּיתוֹ אֶצֶל אָדָם אַחֵר אֵינוֹ חַיָּב הַנִּפְקָד לִבְדּוֹק אֶלָּא כְּשֶׁרוֹצֶה לְהַחְזִיק בַּבַּיִת וְלִקְנוֹתוֹ [וע"ע תו' ב"ק נב. ד"ה כֵּיוָן וְתו' ב"ב נב: ד"ה נֶעֱל]:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תב סעי' יב:

ב סמג עשין דרבנן, טור יו"ד סי' שפב, ש"ע יו"ד סי' תב סעי' א:

ג מיי' פה' מהל' אבל הל' א:

ד מיי' פז' מהל' אבל הל' א:

ה סמג עשין כח, טוש"ע יו"ד סי' רסב סעי' א:

ו מיי' פא' מהל' מילה הל' ח:

ז סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תלא סעי' ב:

ח מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' ג:

ט סמג עשין כג, טוש"ע יו"ד סי' רצא סעי' ב:

י מיי' פה' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יא:

יא סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תלו סעי' א:

יב מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' יח:

יג טוש"ע או"ח סי' תלו סעי' ב:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״י מהל׳ מעשרות הל׳ ב:
ב סמג עשין לט, טוש״ע או״ח סי׳ תלז סעי׳ ב ד:
ג מיי׳ פב׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יז:
ד מיי׳ פב׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יח:
ה טוש״ע או״ח סי׳ תלז סעי׳ ג:
ו מיי׳ פב׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יח:

לָאו מִשּׁוּם דְּחֶזְקָתוֹ בָּדוּק תֵּימָה מַאי ס"ד דְּאִי בְּחֶזְקָתוֹ בָּדוּק אִם כֵּן מַה דְּקָסָבַר הַאי תַּנָּא: הַכֹּל חֲבֵרִין אֵצֶל בְּדִיקָה וַאֲפִלּוּ עִם הָאָרֶץ וּבְדָבָר שֶׁהוּא

צָרִיךְ לַאֲמִירָה דְּהֵנֵי כְּלָל וְאוֹמֵר ר"י דְּמַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁבַּעַל הַבַּיִת בָּעִיר אע"ג דְּחֶזְקָתוֹ בָּדוּק כֵּיוָן דְּאִיתֵּיהּ בָּעִיר צָרִיךְ לִשְׁאֹל הֵימֶנּוּ וּלְהָכִי מְהַנֵּי אֲמִירָה דְּהֵנֵי דְּלָא שָׁאֲלִינַן אע"ג דְּגַבֵּי טָבָל סָמְכִינַן אַחֶזְקַת חָבֵר וְאֵין צָרִיךְ אֲפִלּוּ לִשְׁאֹל הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּכֵיוָן שֶׁשּׁוֹלֵחַ לוֹ לְאָכֹל מִסְתָּמָא תְּקָנָה שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי מִכְשׁוֹל אֲבָל גַּבֵּי בְּדִיקָה אֲפִלּוּ לֹא יִהְיֶה בָּדוּק לֹא יִהְיֶה כָּל כָּךְ מִכְשׁוֹל לְכָךְ צָרִיךְ לִשְׁאֹל אִם הוּא בָּעִיר וּמִסְתָּם אִי חֶזְקָתוֹ בָּדוּק כָּל הַבָּתִּים בְּחֶזְקַת בְּדוּקִין מִבְּעֵי לֵיהּ וּמִמֵּילָא יָדְעִינַן דַּאֲמִירָה דְּהֵנֵי מְהַנֵּי וְאֵין צָרִיךְ לִשְׁאֹל הֵימֶנּוּ אֲפִלּוּ אִם הוּא בָּעִיר וְעוֹד פֵּרֵשׁ ר"י דס"ד דְּאַיְירֵי דְּאָמְרִי הֵנֵי לֹא הָיָה בָּדוּק וַאֲנַן בְּדָקְנוּ דְּאִי חֶזְקָתוֹ בָּדוּק מְהֵימְנֵי מִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי שְׁתְקִי אֲבָל אִי אֵין חֶזְקָתוֹ בָּדוּק אַמַּאי מְהֵימְנֵי וּפָרִיךְ אִי הָכִי כָּל הַבָּתִּים בְּחֶזְקַת בְּדוּקִין מִבְּעֵי לֵיהּ דְּמִמֵּילָא יָדְעִינַן דְּמְהֵימְנֵי בְּמִגּוֹ: **מִדְּאוֹרַיְתָא** בְּבִטּוּל בָּעֲלְמָא סַגִּי פֵּ' בַּקּוּנְטְרֵס מִדְּכְתִיב תַּשְׁבִּיתוּ וְלֹא כְּתִיב תְּבַעֲרוּ אֶלָּמָא הַשְׁבָּתָה בְּלֵב הִיא וְקָשֶׁה לר"י דְּהַאי הַשְׁבָּתָה הַבְעָרָה הִיא וְלֹא בְּטוּל דְּתַנְיָא בְּשִׁמְעָתִין רע"א אֵין צָרִיךְ הֲרֵי הוּא אוֹמֵר תַּשְׁבִּיתוּ וּמְצִינוּ לְהַבְעָרָה שֶׁהִיא אֵב מְלָאכָה וְעוֹד דְּתַשְׁבִּיתוּ אָמְרִינַן לְקַמָּן מֵאִי חֵלֶק שֶׁהוּא מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה וְאַחַר אֲסוּרָא לָא מְהַנֵּי בְּטוּל וְאוֹמֵר ר"י דִּמְדְּאוֹרַיְתָא בְּבִטּוּל בָּעֲלְמָא סַגִּי מִטַּעַם דְּמֵאַחַר שֶׁבִּטְּלוֹ הֲוֵי הֶפְקֵר וְיָצָא מֵרְשׁוּתוֹ וּמֻתָּר מִדְּקָאָמְרִינַן אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גְּבוֹהַּ וְהָא דְּאָמְרִינַן בִּנְדָרִים (דף מה.) הֶפְקֵר בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה מִדְּאוֹרַיְתָא אֵין צְרִיכִים לוֹמַר: **הֵימְנוּהוּ** רַבָּנָן בְּדַרְבָּנָן אַף עַל גַּב דְּכָל דָּבָר שֶׁהוּא בְּיָדֵם מְהֵימְנִינַן לְהוּ לְנָשִׁים וַעֲבָדִים וַאֲפִילּוּ מִדְּאוֹרַיְתָא דְּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם שָׁאנוּ מֵאֲמִינִים לְאִשָּׁה וְעֶבֶד עַל הַשְׁחִיטָה וְעַל הַנִּקּוּר וּבְפָ' הַמַּדִּיר (כְּתֻבּוֹת עב. וְשָׁם) גַּבֵּי מֵאֲכִילְתוֹ שֶׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר מַשְׁמַע שֶׁסּוֹמֵךְ עָלֶיהָ לְעִנְיַן חַלָּה וּמְעֻשָּׂר מִכָּל מָקוֹם גַּבֵּי בְּדִיקַת חָמֵץ אע"ג דְּבָדָם מ"מ אִי הֲוֵי מִדְּאוֹרַיְתָא לָא מְהֵימְנִינַן לְהוּ מִשּׁוּם דְּאִיכָּא טִירְחָא יְתִירְתָא וְצָרִיךְ דְּקָדוּק גָּדוֹל כִּדְמוֹכַח בִּירוּשַׁלְמִי שֶׁמְּפָרֵשׁ מִפְּנֵי שֶׁנָּשִׁים עַצְלָנִיּוֹת הֵן וּתְחוּמִין דְּרַבָּנָן מְהֵימְנִינַן לְהוּ לְאִשָּׁה וְעֶבֶד וְלֹא קָטָן מִדְּתַנְיָא בְּפ' כֵּיצַד מְעַבְּרִין (עירובין נח: וְשָׁם) אֲפִלּוּ עֶבֶד וַאֲפִלּוּ שִׁפְחָה נֶאֱמָנֶת לוֹמַר עַד כָּאן תְּחוּם שַׁבָּת אֲבָל קְטַנִּים לָא דִּגְרִיעֵי טְפֵי מִדְּחָשִׁיב לְהוּ בְּשִׁמְעָתִין בְּסוֹף וּבְפֶרֶק שֵׁנִי דְּכְתֻבּוֹת (דף כח. וְשָׁם) אֲלוּ נֶאֱמָנִים לְהַעִיד בְּגַדְלָן מַה שָּׁרְאוּ בְּקְטָנָן עַד כָּאן הֵיינוּ מְהַלְכִין בְּשַׁבָּת מַשְׁמַע אֲבָל בְּקְטָנָן לֹא הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּיִתְחוּמִין אֵין בְּיָדָם כְּלָל לְכָךְ אֵין נֶאֱמָנִים כְּמוֹ בִּבְדִיקַת חָמֵץ: **הַמַּשְׁכִּיר** בַּיִת לַחֲבֵרוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא בָּדוּק נִרְאָה לְרַשְׁבָּ"א דְּבִשְׁלֹשָׁה עָשָׂר אִיְּרֵי דְּבָאַרְבָּעָה עָשָׂר עַל הַמַּשְׁכִּיר לְבְדֹק: **וּכְתִיב** אַף בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ פֵּ' הַקּוּנְטְרֵס מִדְּמַחֵיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְהַשְׁבִּית מִכְּלָל דְּמִקְצָתוֹ מֻתָּר וְאֵין נִרְאֶה לְר"י דְּהָא תַּשְׁבִּיתוּ הַבְעָרָה הִיא וְלֹא צִוָּה הַכָּתוּב לְשָׁרְפוֹ אֶלָּא לְאַחַר אִסּוּרוֹ וְעוֹד אִי מִמַּשְׁמָעוּת דְּיוֹם רִאשׁוֹן מַשְׁמַע מִקְצָת מֻתָּר מַה צָּרִיךְ לְאַחַר חֵלֶק מִיהוּ לְלִשָּׁנָא שֵׁנִי שֶׁפֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס דא"ך ח"ץ באח"ס בט"ע אֲתֵי שִׁפְיר וְנִרְאֶה לר"י דְּמִיתּוּרָא דִּקְרָא קָדֵרֵשׁ וְעוֹד מִדִּכְתִיב אַף חֵלֶק פָּרִיךְ: **וְאֵימָא** לְרַבּוֹת לֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר לְבִעוּר הֲוֵי מָצֵי לְשַׁנּוֹיֵי בַּיּוֹם כְּתִיב כְּדְמְשַׁנֵּי בְּסָמוּךְ וְכִי נָמֵי מִשַּׁנֵּי דְּאִתַּקֵּשׁ הַשְׁבָּתַת שְׁאוֹר לַאֲכִילַת חָמֵץ לֹא צָרִיךְ לִקְרָא דְּמִיָּתֵי שְׁבִעַת יָמִים שְׁאוֹר לֹא יִמָּצֵא דְּמִדְּאִתַּקֵּשׁ הַשְׁבָּתַת שְׁאוֹר לַאֲכִילַת חָמֵץ יָכוֹל לְדָרֵשׁ הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁדָּרַשׁ רַבִּי יוֹסֵי (הַגְּלִילִי) לְקַמָּן:

א(א)**לָאו** מִשּׁוּם דְּחֶזְקָתוֹ בָּדוּק, דְּקָסָבַר: הַכֹּל חֲבֵרִים הֵם אֵצֶל בְּדִיקַת חָמֵץ. דְּתַנְיָא: חָבֵר שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ מָגוּרָה מְלֵיאָה פֵּירוֹת, אֲפִילּוּ הֵן בְּנֵי יוֹמָן — הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת מְתוּקָנִים. וּמַמַּאי? דִּילְמָא שָׁאנֵי הָכָא, מִשּׁוּם דְּקָאָמְרִי הֵנֵי. אַטּוּ אֲמִירָה דְּהֵנֵי מִידֵּי מְשָׁשָׁא אִית בֵּיהּ? אֶלָּא מַאי — דְּחֶזְקָתוֹ בָּדוּק? הַאי ״הַכֹּל נֶאֱמָנִים״, ״כָּל הַבָּתִּים בְּחֶזְקַת בְּדוּקִין בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר״ מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא מַאי — מִשּׁוּם אֲמִירָה דְּהֵנֵי, הָא לָא אָמְרִי הֵנֵי — לָא? תִּפְשׁוֹט מִינֵּיהּ דְּאֵין חֶזְקָתוֹ בָּדוּק. ב[ו]לָא, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ חֶזְקָתוֹ בָּדוּק, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — דְּמוּחְזָק לַן דְּלָא בְּדַק, וְקָאָמְרִי הֵנֵי: בַּדְּקִינֵיהּ. מַהוּ דְּתֵימָא: לָא לְהֵימְנִינְהוּ רַבָּנַן, קָא מַשְׁמַע לַן: כֵּיוָן דְּבִדְּקִינְהוּ תַּלְמִיד חָכָם מִדְּרַבָּנַן הוּא, דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא בְּבִיטּוּל בָּעֲלְמָא סַגִּי לֵיהּ — הֵימְנוּהוּ רַבָּנַן בְּדְרַבָּנַן. אִיבַּעְיָא לְהוּ: הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵירוֹ בְּחֶזְקַת בָּדוּק, וּמְצָאוֹ שֶׁאֵינוֹ בָּדוּק, מַהוּ? מִי הֲוֵי כְּמִקַּח טָעוּת, אוֹ לָא? [ו]תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר אַבָּיֵי: לֹא מִיבַּעְיָא בְּאַתְרָא דְּלָא יָהֲבִי אַגְרָא וּבְדָקוּ — דְּנִיחָא לֵיהּ לְאִינִישׁ לְקַיּוֹמֵי מִצְוָה בְּגוּפֵיהּ. אֶלָּא אֲפִילּוּ בְּאַתְרָא דְּיָהֲבִי אַגְרָא וּבְדָקוּ — דְּנִיחָא לֵיהּ לְאִינִישׁ לְקַיּוֹמֵי מִצְוָה בְּמָמוֹנֵיהּ. [ב]תְּנַן הָתָם, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אוֹכְלִין כָּל חֲמֵשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתְחִלַּת שֵׁשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אוֹכְלִין כָּל אַרְבַּע, וְתוֹלִין כָּל חֲמֵשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתְחִלַּת שֵׁשׁ. דְּכוּלֵי עָלְמָא מִיהָא חֲמֵשׁ מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה אָסוּר, מָנָלַן? [ג]אָמַר אַבָּיֵי: תֵּרֵי קְרָאֵי כְּתִיבִי, כְּתִיב: ״שִׁבְעַת יָמִים שְׂאוֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם״, וּכְתִיב: ״אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאוֹר מִבָּתֵּיכֶם״. הָא כֵּיצַד? לָרַבּוֹת אַרְבָּעָה עָשָׂר לְבִיעוּר. [ד]וְאֵימָא לָרַבּוֹת לֵילֵי חֲמִשָּׁה עָשָׂר לְבִיעוּר, דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: ״יָמִים״ כְּתִיב, יָמִים — אִין, לֵילוֹת — לָא, קָא מַשְׁמַע לַן אָפִילּוּ לֵילוֹת! הָהוּא לָא אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ,

דְּהָא וּלְמַעְלָה אָסוּר מִן הַתּוֹרָה דְּאִי לָא מִתְסַר עַד אַרְתָּא לָא הָוֵי גְּזֵרִי בֵּהּ דְּבֵין יָמָא לְלֵילְיָא לָא טָעוּ אֵינָשֵׁי: שִׁבְעַת יָמִים שְׂאוֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם אָפִילּוּ שָׁעָה אַחַת בְּתוֹךְ הַשִּׁבְעַת יָמִים וּכְתִיב אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ הֲרֵי שָׁהָה בּוֹ שָׁעָה אַחַת: הָא כֵּיצַד לְרַבּוֹת כו' דְּעַל כְּרְחָיךְ הַאי הָרִאשׁוֹן רִאשׁוֹן קֹדֶם לְכָל שִׁבְעָה קַאֲמַר דְּהַיְנוּ אַרְבָּעָה עָשָׂר: וְאֵימָא לְרַבּוֹת לֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁלֹּא יַמְתִּין עַד הַבֹּקֶר וְהָכִי קָאָמַר אַף בִּכְנִיסַת יוֹם הָרִאשׁוֹן מִיָּד תַּשְׁבִּיתוּ דְּאִי מִשִּׁבְעַת יָמִים הָוֵה אָמֵינָא יָמִים אִין לֵילוֹת לָא:

מסורת הש״ס

א לקמן ט.; נדה טו:; עבודה זרה מא:
ב משנה פסחים; לקמן כא.; לקמן יא:; לקמן יב:
ג לקמן י:
ד בבא מציעא צד:

גליון הש״ס

גמ' דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה. עי' לקמן דף י ע"ב תוס' ד"ה בממוניה:
שם לרבות י"ד לביעור. עי' תשובת הר"ן סימן נ"ג:

תורה אור השלם

שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ [שמות יב, יט]
שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשֹׁן עַד־יוֹם הַשִּׁבְעִי [שמות יב, טו]

מסורת הש"ס

א זבחים לז.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי ב לקמן נא.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וכתיב כל מלאכה בסוף הדבור שרי מלהנות. צ"ל מלה':

תורה אור השלם

שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל מַחְמֶצֶת וגו' [שמות יב, יט]

כָּל־מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת [שמות יב, כ]

בָּרִאשֹׁן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם וגו' [שמות יב, יח]

הָרִאשׁוֹן אָדָם תּוֹלֵד וְלִפְנֵי גִבְעוֹת חוֹלָלְתִּי [איוב טו, ז]

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וגו' [ויקרא כג, מ]

אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ וגו' [ויקרא כג, לט]

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ [ויקרא כג, ז]

וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו [בראשית כה, כה]

כִּפֵּא כְבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ [ירמיהו יז, יב]

רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הִנָּם וְלִירוּשָׁלַם מְבַשֵּׂר אֶתֵּן [ישעיהו מא, כז]

לֹא־תִשְׁחַט עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח [שמות לד, כה]

שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר וגו' [שמות יב, טו]

וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת וגו' [שמות יב, טז]

הַשָּׁאוֹר דִּכְתִיב שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל (חָמֵץ): וַאֲכִילַת חָמֵץ לַאֲכִילַת מַצָּה. הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר לַאֲכִילַת חָמֵץ, דִּכְתִיב: ״שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה״. וַאֲכִילַת חָמֵץ לַאֲכִילַת מַצָּה, דִּכְתִיב: ״כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת (וְגוֹ׳)״, וּכְתִיב בֵּיהּ בְּמַצָּה: ״בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת״. וְאֵימָא לַרַבּוֹת לֵיל אַרְבָּעָה עָשָׂר לְבִיעוּר? ״בַּיּוֹם״ כְּתִיב. וְאֵימָא מִצָּפְרָא! ״אַךְ״ חִלֵּק. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא: מָצִינוּ אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁנִּקְרָא רִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ״. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: רִאשׁוֹן — דְּמֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע, דְּאָמַר קְרָא: ״הָרִאשׁוֹן אָדָם תִּוֹלֵד״. אֶלָּא מֵעַתָּה, ״וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן״, הָכִי נָמֵי רִאשׁוֹן דְּמֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע? שָׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב: ״וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים״, מָה ״שִׁבְעַת יָמִים״ — שְׁבִיעִי לָחָג, אַף ״רִאשׁוֹן״ — רִאשׁוֹן לָחָג. הָכָא נָמֵי כְּתִיב: ״אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שִׂבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ״! אִם כֵּן, נִכְתּוֹב קְרָא ״רִאשׁוֹן״, ״הָרִאשׁוֹן״ לָמָּה לִי? שְׁמַע מִינַּהּ לִכְדַאֲמַרַן. אִי הָכִי הָתָם נָמֵי, ״הָרִאשׁוֹן״ לָמָּה לִי? וְתוּ, הָתָם דִּכְתִיב: ״בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן״, אֵימַר ״רִאשׁוֹן״ דְּמֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע? שָׁאנֵי הָתָם דְּאָמַר קְרָא: ״וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי״ — שְׁמִינִי לְמָה לִי? דְּחַג, אַף ״רִאשׁוֹן״ — רִאשׁוֹן דְּחַג. ״הָרִאשׁוֹן״ לְמָה לִי? לְמַעוֹטֵי חוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. חוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד מֵ״רִאשׁוֹן״ וּ״שְׁמִינִי״ נָפְקָא! אִיצְטְרִיךְ: סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, הוֹאִיל דִּכְתַב רַחֲמָנָא: ״וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי״, וְיוֹ מוֹסִיף עַל עִנְיַן רִאשׁוֹן, דַּאֲפִילּוּ בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קָא מַשְׁמַע לַן. וְלָא לְכְתוֹב רַחֲמָנָא לֹא וְיוֹ וְלָא הֵא?! וְתוּ, הָתָם דִּכְתִיב: ״בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם״ — רִאשׁוֹן דְּמֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע?! אֶלָּא, הָנֵי שְׁלֹשָׁה ״רִאשׁוֹן״ מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְתָנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בִּשְׁכַר שְׁלֹשָׁה ״רִאשׁוֹן״, זָכוּ לִשְׁלֹשָׁה ״רִאשׁוֹן״: לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֵשָׂו, לִבְנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְלִשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֵשָׂו, דִּכְתִיב: ״וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר״. וּלְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דִּכְתִיב: ״כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ״. וְלִשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, דִּכְתִיב: ״רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הִנָּם״. וְאֵימָא מִצְפָּרָא! ״אַךְ״ חִלֵּק. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא: מָצִינוּ אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁנִּקְרָא רִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ״. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: רִאשׁוֹן — דְּמֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע, דְּאָמַר קְרָא: ״הָרִאשׁוֹן אָדָם תִּוֹלֵד״. אֶלָּא מֵעַתָּה, ״וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן״, הָכִי נָמֵי רִאשׁוֹן דְּמֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע? שָׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב: ״וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים״, מָה ״שִׁבְעַת יָמִים״ — שְׁבִיעִי לָחָג, אַף ״רִאשׁוֹן״ — רִאשׁוֹן לָחָג. הָכָא נָמֵי כְּתִיב: ״אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שִׂבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ״! אִם כֵּן, נִכְתּוֹב קְרָא ״רִאשׁוֹן״, ״הָרִאשׁוֹן״ לָמָּה לִי? שְׁמַע מִינַּהּ לִכְדַאֲמַרַן. אִי הָכִי הָתָם נָמֵי, ״הָרִאשׁוֹן״ לָמָּה לִי? וְתוּ, הָתָם דִּכְתִיב: ״בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן״, אֵימַר ״רִאשׁוֹן״ דְּמֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע? שָׁאנֵי הָתָם דְּאָמַר קְרָא: ״וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי״ — שְׁמִינִי לְמָה לִי? דְּחַג, אַף ״רִאשׁוֹן״ — רִאשׁוֹן דְּחַג. ״הָרִאשׁוֹן״ לְמָה לִי? לְמַעוֹטֵי חוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. חוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד מֵ״רִאשׁוֹן״ וּ״שְׁמִינִי״ נָפְקָא! אִיצְטְרִיךְ: סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, הוֹאִיל דִּכְתַב רַחֲמָנָא: ״וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי״, וְיוֹ מוֹסִיף עַל עִנְיַן רִאשׁוֹן, דַּאֲפִילּוּ בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קָא מַשְׁמַע לַן. וְלָא לְכְתוֹב רַחֲמָנָא לֹא וְיוֹ וְלָא הֵא?! וְתוּ, הָתָם דִּכְתִיב: ״בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם״ — רִאשׁוֹן דְּמֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע?! אֶלָּא, הָנֵי שְׁלֹשָׁה ״רִאשׁוֹן״ מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְתָנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בִּשְׁכַר שְׁלֹשָׁה ״רִאשׁוֹן״, זָכוּ לִשְׁלֹשָׁה ״רִאשׁוֹן״: לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֵשָׂו, לִבְנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְלִשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֵשָׂו, דִּכְתִיב: ״וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר״. וּלְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דִּכְתִיב: ״כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ״. וְלִשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, דִּכְתִיב: ״רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הִנָּם״. [א]״אַךְ״ חִלֵּק. רַב אָמַר, מֵהָכָא: ״לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי״ — לֹא תִּשְׁחַט הַפֶּסַח וַעֲדַיִן חָמֵץ קַיָּים. וְאֵימָא: כָּל חַד וְחַד כִּי שָׁחֵיט! זְמַן שְׁחִיטָה אָמַר רַחֲמָנָא. [א]תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: ״אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם״ — מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי״ — לֹא תִּשְׁחַט אֶת הַפֶּסַח וַעֲדַיִן חָמֵץ קַיָּים. דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: ״אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׁאֹר מִבָּתֵּיכֶם״, וּכְתִיב: ״כָּל מְלָאכָה לֹא (תַּעֲשׂוּ)״, וּמְצִינוּ לַהַבְעָרָה שֶׁהִיא אַב מְלָאכָה. [ב]רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: ״אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׁאֹר מִבָּתֵּיכֶם״ — מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, מִי שְׁרֵי? הָא אִיתַּקֵּשׁ הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר לַאֲכִילַת חָמֵץ, וַאֲכִילַת חָמֵץ לַאֲכִילַת מַצָּה! אָמַר רָבָא:

שְׁמַע

דְּהָא אִיתַּקֵּשׁ הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר לַאֲכִילַת חָמֵץ, וַאֲכִילַת חָמֵץ לַאֲכִילַת מַצָּה. הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר לַאֲכִילַת חָמֵץ, דִּכְתִיב: ״שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה״. וַאֲכִילַת חָמֵץ לַאֲכִילַת מַצָּה, דִּכְתִיב: ״כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת (וְגוֹ׳)״, וּכְתִיב בֵּיהּ בְּמַצָּה: ״בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת״. וְאֵימָא לַרַבּוֹת לֵיל אַרְבָּעָה עָשָׂר לְבִיעוּר? ״בַּיּוֹם״ כְּתִיב. וְאֵימָא מִצָּפְרָא! ״אַךְ״ חִלֵּק. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא: מָצִינוּ אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁנִּקְרָא רִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ״. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: רִאשׁוֹן — דְּמֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע, דְּאָמַר קְרָא: ״הָרִאשׁוֹן אָדָם תִּוֹלֵד״. אֶלָּא מֵעַתָּה, ״וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן״, הָכִי נָמֵי רִאשׁוֹן דְּמֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע? שָׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב: ״וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים״, מָה ״שִׁבְעַת יָמִים״ — שְׁבִיעִי לָחָג, אַף ״רִאשׁוֹן״ — רִאשׁוֹן לָחָג. הָכָא נָמֵי כְּתִיב: ״אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שִׂבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ״! אִם כֵּן, נִכְתּוֹב קְרָא ״רִאשׁוֹן״, ״הָרִאשׁוֹן״ לָמָּה לִי? שְׁמַע מִינַּהּ לִכְדַאֲמַרַן. אִי הָכִי הָתָם נָמֵי, ״הָרִאשׁוֹן״ לָמָּה לִי? וְתוּ, הָתָם דִּכְתִיב: ״בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן״, אֵימַר ״רִאשׁוֹן״ דְּמֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע? שָׁאנֵי הָתָם דְּאָמַר קְרָא: ״וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי״ — שְׁמִינִי לְמָה לִי? דְּחַג, אַף ״רִאשׁוֹן״ — רִאשׁוֹן דְּחַג. ״הָרִאשׁוֹן״ לְמָה לִי? לְמַעוֹטֵי חוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. חוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד מֵ״רִאשׁוֹן״ וּ״שְׁמִינִי״ נָפְקָא! אִיצְטְרִיךְ: סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, הוֹאִיל דִּכְתַב רַחֲמָנָא: ״וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי״, וְיוֹ מוֹסִיף עַל עִנְיַן רִאשׁוֹן, דַּאֲפִילּוּ בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קָא מַשְׁמַע לַן. וְלָא לְכְתוֹב רַחֲמָנָא לֹא וְיוֹ וְלָא הֵא?! וְתוּ, הָתָם דִּכְתִיב: ״בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם״ — רִאשׁוֹן דְּמֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע?! אֶלָּא, הָנֵי שְׁלֹשָׁה ״רִאשׁוֹן״ מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְתָנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בִּשְׁכַר שְׁלֹשָׁה ״רִאשׁוֹן״, זָכוּ לִשְׁלֹשָׁה ״רִאשׁוֹן״: לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֵשָׂו, לִבְנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְלִשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֵשָׂו, דִּכְתִיב: ״וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר״. וּלְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דִּכְתִיב: ״כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ״. וְלִשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, דִּכְתִיב: ״רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הִנָּם״. [א]״אַךְ״ חִלֵּק. רַב אָמַר, מֵהָכָא: ״לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי״ — לֹא תִּשְׁחַט הַפֶּסַח וַעֲדַיִן חָמֵץ קַיָּים. וְאֵימָא: כָּל חַד וְחַד כִּי שָׁחֵיט! זְמַן שְׁחִיטָה אָמַר רַחֲמָנָא. [א]תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: ״אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם״ — מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי״ — לֹא תִּשְׁחַט אֶת הַפֶּסַח וַעֲדַיִן חָמֵץ קַיָּים. דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: ״אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׁאֹר מִבָּתֵּיכֶם״, וּכְתִיב: ״כָּל מְלָאכָה לֹא (תַּעֲשׂוּ)״, וּמְצִינוּ לַהַבְעָרָה שֶׁהִיא אַב מְלָאכָה. [ב]רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: ״אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׁאֹר מִבָּתֵּיכֶם״ — מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, מִי שְׁרֵי? הָא אִיתַּקֵּשׁ הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר לַאֲכִילַת חָמֵץ, וַאֲכִילַת חָמֵץ לַאֲכִילַת מַצָּה! אָמַר רָבָא:

שְׁמַע

עין משפט נר מצוה

א מיי' פא' מהל' חמץ ומצה הל' ח:

לְצָרְךְ הִיא וְהַכָּתוּב אֲסָרָהּ מִלְאכָה בְּיו"ט הַאי רִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר מִלְאכָה:

קָאָמַר: אַךְ חֵלֶק הִתִּיר לְךָ הַכָּתוּב לְשַׁהוֹתוֹ מִקְצָת יוֹם בְּעִוּרוֹ וְאֵי יוֹם בְּעִוּרוֹ בְּיוֹם

טוֹב מִי שְׁרֵי לְשַׁהוּיֵהּ כְּלָל הָא אִתַּקֵּשׁ כו' וַאֲכִילַת מַצָּה מְשָׁחֲשָׁכָה וְעַל כָּרְחָךְ הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר כְּשֶׁתַּחְשׁךְ וְאִם כֵּן לֹא מַשְׁכַּחַת אַךְ חֵלֶק דְּאִי לָאו אַךְ אֲכָא לְמֵימַר

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא הַתְחָלַת הַיּוֹם אֲבָל הַשְׁתָּא עַל כָּרְחָךְ בְּתוֹךְ יוֹם בְּעוּרוֹ שְׁרֵי לֵיהּ קְרָא לְשַׁהוּיֵהּ:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין עט:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ב:
ג מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ א:
ד מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ב:
ה סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תמ סעי׳ א:
ו מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ב:
ז מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ג:
ח מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ד:
ט סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תמ סעי׳ א:
י מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ב:
יא מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ג:
יב מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ד:
יג סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תמ סעי׳ א:
יד מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ב:
טו מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ג:
טז מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ד:

לְחַלֵּק יְצִאת מִדְּקָרֵי לֵהּ אַב מְלָאכָה וְעוֹד אוֹמֵר רִיבְּ״א דִּלְמָּ״ד לְלָאו יְצַאֲתָה לֹא הָיָה אָסוּר ביו״ט כֵּיוָן דְּאֵין שָׁם מְלָאכָה עָלֶיהָ: **לָא** אָמְרִינַן מִתּוֹךְ דְּאִי אָמְרִינַן מִתּוֹךְ שֶׁרִי אע״ג דְּבָעֵינַן צָרְךְ הַיּוֹם קְצָת הֶכָא מַה שֶּׁמְּבַעֵר הֲוֵי צָרְךְ: **אֲבָל** אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גְּבוֹהַּ רבי יַעֲקֹב הַקְּשָׁה הָרֵם ר' יַעֲקֹב דאורליי״נש דְּהֶכָא לֹא מַצְרִיךְ תְּרֵי קְרָאֵי לְמֵעוּטֵי נְכְרֵי וְגַבּוֹהַּ דְּמַחַד קְרָא יָכֵיל לְמֵעוּטֵי תְּרֵיהֶם אע״ג דְּתַלְתָּא לְךָ כְּתִיבִי וּבְפֶ׳ כָּל שְׂעָה (לְקַמָּן פְּסָחִים כג.) מַשְׁמַע דְּצְרִיכִי כּוּלְּהוּ וּבְמָנָחוֹת בְּפֶרֶק רַבִּי יִשְׁמָעֵאל (מְנָחוֹת דף סז. ושם) קָאָמַר תְּרֵי עֲרִיסוֹתֵיכֶם כְּתִיבִי חַד לְמֵעוּטֵי נְכְרִי וְחַד לְמֵעוּטֵי הֶקְדֵּשׁ וּמִיהוּ בְּסִפְרֵים גְּרֵס חַד כְּדֵי עֲרִיסוֹתֵיכֶם פֵּרוּשׁ כְּשִׁעוּר עִסַּת מִדְבָּר וְחַד לְעִסַּת הֶקְדֵּשׁ וְכֵן נִרְאֶה דִּבְרֵאשִׁית הַגּוּ (חַלִּין קלה:) דְּרַשִּׁינַן מֵעֲרִיסוֹתֵיכֶם כְּדֵי עִסָּתְכֶם: **מִשּׁוּם** דִּכְתִיב לֵהּ לְהָ תְּרֵי זִמְנֵי פ״ה כֵּיוָן דְּמִיַּתֵּר לְךָ שַׁדַּיֵּהּ אֶלָּא יְמַצֵּא וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ״א דְּמִיתּוּרָא דִּלְהָ גּוּפֵּהּ אָפְּלוּ בְּלָא [לֹא] יְמַצֵּא מָצִינוּ לְמֵעוּטֵי נְכְרִי שֶׁכִּבְּשָׁתוֹ ואור״י דְּאִי לָאו מִלֹּא יְמַצֵּא מָלֵךְ לֹא מְמַעֲטִינַן נְכְרִי שֶׁכִּבְּשָׁתוֹ דְּהַהוּא נָמֵי לְךָ חֲשִׁיבָא וְהַ״א דְּאָתֵי לְדָרְשָׁה אַחֲרִינָא אֲבָל הִשְׁתָּא דְּשַׁדַּרְנָא אֶלָּא יְמַצֵּא מְמַשְׁמְעוֹתֵיהּ מְמַעֲטִינַן נְכְרִי שֶׁכִּבְּשָׁתוֹ דְּלָא יְמַצֵּא לְךָ אֲבָל עוֹד קָשֶׁה לוֹ כֵּיוָן דְּשַׁדַּרְנָא אֶלָּא יְמַצֵּא אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְמִדְרַשׁ מַה שְּׁאוֹר הָאָמוּר בַּגְּבוּלִים וכו׳ אַף שְׁאוֹר הָאָמוּר בַּבָּתִּים שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה וכו׳ וְתֵרֵץ ר״י דְּאִי לָאו דִּדְרָשָׁה דִּשְׁאוֹר שְׁאוֹר הָוֶה מוּקִי לָהּ לְמֵעוּטֵי שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גְּבוֹהַּ בַּבָּתִּים כְּמוֹ בַּגְּבוּלִים וְלָא לְמֵעוּטֵי נְכְרִי שֶׁכִּבְּשָׁתוֹ וְדַחַק הַקְּשָׁה רַבֵּינוּ תָּם דְּבָשׁוּם דַּכְתִיב לָא מַצְרִיכְנָא תְּרֵי קְרָאֵי לְכִיבְּשָׁתוֹ וְשֶׁלֹּא כִּבְּשָׁתוֹ בְּרֵאשִׁית הַגּוּ (חַלִּין קלה:) גַּבֵּי בֵּיתְהְ דְּגָנְךָ שָׁדְךָ וְטוּבָא דְּמַיְתֵי הָתָם בְּכוּלְּהוּ לֹא מַצְרִיךְ אֶלָּא חַד קְרָא לְכִיבְּשָׁתוֹ וּלְשֶׁלֹּא כִּבְּשָׁתוֹ וְתֵי׳ רַשְׁבָּ״א דְּכֵיוָן דְּגָלֵי לָן הָכָא נְכְרִי שֶׁכִּבְּשָׁתוֹ לָא חָשִׁיב שֶׁלְּךָ בְּשׁוּם דַּכְתִיב תּוּ לָא צָרִיךְ תְּרֵי קְרָאֵי וּמַמַּעֲטִינַן תַּרְוַיְהוּ מֵחַד קְרָא וְכֵן יֵשׁ לְתָרֵץ מַה שֶּׁהִקְשָׁה ה״ר יַעֲקֹב דאורליי״ש מֵעֲרִיסוֹתֵיכֶם:

(א)שְׁמַע מִינַּהּ מִדְּרַבִּי עֲקִיבָא תְּלַת. שְׁמַע מִינַּהּ: אֵין בִּיעוּר חָמֵץ אֶלָּא שְׂרֵיפָה, וּשְׁמַע מִינַּהּ: הַבָּעָרָה לְחַלֵּק יָצְאַת, וּשְׁמַע מִינַּהּ: לָא אָמְרִינַן מִתּוֹךְ דְּאִי אָמְרִינַן הוֹאִיל וְהוּתְּרָה הַבָּעָרָה לְצוֹרְכָהּ — הוּתְּרָה נָמֵי שֶׁלֹּא לְצוֹרְכָהּ. (ב)תָּנוּ רַבָּנָן: ״שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם״. מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: ״לֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר [וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ] בְּכָל גְּבֻלֶךָ״! א״כ(ג) לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: ״לֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר״ — שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה, אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גְּבוֹהַּ. יָכוֹל יַטְמִין וְיַקְבֵּל פִּקָּדוֹנוֹת מִן הַגּוֹי — תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא יִמָּצֵא״. אֵין לִי אֶלָּא בְּגוּי שֶׁלֹּא כִּיבַּשְׁתּוֹ, וְאֵין שָׁרוּי עִמְּךָ בֶּחָצֵר. גּוֹי שֶׁכִּיבַּשְׁתּוֹ, וְשָׁרוּי עִמְּךָ בֶּחָצֵר מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם״. אֵין לִי אֶלָּא בְּבָתִּים, בַּשָּׂדוֹת וּבַדְּרָכִים מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר ״בְּכָל גְּבֻלֶךָ״. (ד)וַעֲדַיִין אֲנִי אוֹמֵר: בַּבָּתִּים עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא וּבַל יַטְמִין וּבַל יְקַבֵּל פִּקָּדוֹנוֹת מִן הַגּוֹי. בַּגְּבוּלִין — שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה, אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גְּבוֹהַּ. מִנַּיִן לִיתֵּן אֶת הָאָמוּר שֶׁל זֶה בָּזֶה וְשֶׁל זֶה בָּזֶה? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״שְׂאוֹר״ ״שְׂאוֹר״ לְגֵזֵרָה שָׁוָה. נֶאֱמַר שְׂאוֹר בַּבָּתִּים: ״שְׂאוֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם״, וְנֶאֱמַר שְׂאוֹר בַּגְּבוּלִין: ״לֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר״. מָה שְׂאוֹר הָאָמוּר בַּבָּתִּים — עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא וּבַל יַטְמִין וּבַל יְקַבֵּל פִּקָּדוֹנוֹת מִן הַגּוֹי, אַף שְׂאוֹר הָאָמוּר בַּגְּבוּלִין — עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא וּבַל יַטְמִין וּבַל יְקַבֵּל פִּקָּדוֹנוֹת מִן הַגּוֹי. וּמָה שְׂאוֹר הָאָמוּר בַּגְּבוּלִין — שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה, אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גְּבוֹהַּ, אַף שְׂאוֹר הָאָמוּר בַּבָּתִּים — שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה, אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גְּבוֹהַּ. ה״אַמַּר מָר: אֵין לִי אֶלָּא בְּגוּי שֶׁלֹּא כִּיבַּשְׁתּוֹ, וְאֵין שָׁרוּי עִמְּךָ בֶּחָצֵר. גּוֹי שֶׁכִּיבַּשְׁתּוֹ, וְשָׁרוּי עִמְּךָ בֶּחָצֵר מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא יִמָּצֵא״. כְּלַפֵּי לְיֵיא! אָמַר אַבָּיֵי: אֵיפּוֹךְ. רָבָא אָמַר: לְעוֹלָם לָא תֵּיפּוֹךְ, וְאַרַישָׁא קָאֵי: שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה, אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גְּבוֹהַּ, אֵין לִי אֶלָּא בְּגוּי שֶׁלֹּא כִּיבַּשְׁתּוֹ, וְאֵין שָׁרוּי עִמְּךָ בֶּחָצֵר, מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא יִמָּצֵא״. וְהַאי תַּנָּא מִיהַדַּר אַהֵ״יתֵּירָא, וְנָסֵיב לֵהּ קְרָא לְאֵיסּוּרָא?! מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר ״לְךָ״ ״לְךָ״ תְּרֵי זִימְנֵי. אָמַר מָר: יָכוֹל יַטְמִין וְיַקְבֵּל פִּקָּדוֹנוֹת מִן הַגּוֹיִם, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לֹא יִמָּצֵא״. הָא אָמְרַתְּ רֵישָׁא: שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה, אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גָּבוֹהַּ! ט״לָא קַשְׁיָא: הָא — דְּקַבֵּיל עֲלֵיהּ אַחֲרָיוּת, הָא — דְּלָא קַבֵּיל עֲלֵיהּ אַחֲרָיוּת. י״כ־מ״כִּי הָא דְּאָמַר לְהוּ רָבָא לִבְנֵי מָחוֹזָא: בַּעְיִרוּ עֲרִיסוֹתֵיכֶם כְּתִיבִי חַד לְמֵעוּטֵי נְכְרִי וְחַד לְמֵעוּטֵי הֶקְדֵּשׁ וּמִיהוּ בְּסִפְרִים מְדַיְּקִים גְּרֵס חַד כְּדֵי עֲרִיסוֹתֵיכֶם פֵּרוּשׁ כְּשִׁעוּר עִסַּת מִדְבָּר וְחַד לְעִסַּת הֶקְדֵּשׁ וְכֵן נִרְאֶה דִּבְרֵאשִׁית הַגּוּ (חַלִּין קלה:) דְּרַשִּׁינַן מֵעֲרִיסוֹתֵיכֶם כְּדֵי עִסָּתְכֶם: **מִשּׁוּם** דִּכְתִיב לֵהּ לְהָ תְּרֵי זִמְנֵי פ״ה כֵּיוָן דְּמִיַּתֵּר לְךָ שַׁדַּיֵּהּ אֶלָּא יְמַצֵּא וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ״א דְּמִיתּוּרָא דִּלְהָ גּוּפֵּהּ אָפְּלוּ בְּלָא [לֹא] יְמַצֵּא מָצִינוּ לְמֵעוּטֵי נְכְרִי שֶׁכִּבְּשָׁתוֹ ואור״י דְּאִי לָאו מִלֹּא יְמַצֵּא מָלֵךְ לֹא מְמַעֲטִינַן נְכְרִי שֶׁכִּבְּשָׁתוֹ דְּהַהוּא נָמֵי לְךָ חֲשִׁיבָא וְהַ״א דְּאָתֵי לְדָרְשָׁה אַחֲרִינָא אֲבָל הִשְׁתָּא דְּשַׁדַּרְנָא אֶלָּא יְמַצֵּא מְמַשְׁמְעוֹתֵיהּ מְמַעֲטִינַן נְכְרִי שֶׁכִּבְּשָׁתוֹ וְדַחַק הַקְּשָׁה רַבֵּינוּ תָּם דְּבָשׁוּם דַּכְתִיב לָא מַצְרִיכְנָא תְּרֵי קְרָאֵי לְכִיבְּשָׁתוֹ וְשֶׁלֹּא כִּיבְּשָׁתוֹ בְּרֵאשִׁית הַגּוּ (חַלִּין קלה:) גַּבֵּי בֵּיתְהְ דְּגָנְךָ שָׁדְךָ וְטוּבָא דְּמַיְתֵי הָתָם בְּכוּלְּהוּ לֹא מַצְרִיךְ אֶלָּא חַד קְרָא לְכִיבְּשָׁתוֹ וּלְשֶׁלֹּא כִּיבְּשָׁתוֹ וְתֵי׳ רַשְׁבָּ״א דְּכֵיוָן דְּגָלֵי לָן הָכָא נְכְרִי שֶׁכִּבְּשָׁתוֹ לָא חָשִׁיב שֶׁלְּךָ בְּשׁוּם דַּכְתִיב תּוּ לָא צָרִיךְ תְּרֵי קְרָאֵי וּמַמַּעֲטִינַן תַּרְוַיְהוּ מֵחַד קְרָא וְכֵן יֵשׁ לְתָרֵץ מַה שֶּׁהִקְשָׁה ה״ר יַעֲקֹב דאורליי״ש מֵעֲרִיסוֹתֵיכֶם:

ש״מ מִדְּלָא נָפְקָא לֵהּ דְּהַאי יוֹם טוֹב הוּא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאָסוּר לְהַבְעִיר בְּיוֹם טוֹב שְׁמַע מִנַּהּ סְבִירָא לֵהּ כְּרִ׳ יְהוּדָה דְּאָמַר לְקַמָּן בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה [פְּסָחִים כא. וְכז:] אֵין בִּעוּר חָמֵץ אֶלָּא שְׂרֵיפָה, וְיָלִיף לֵהּ מִנּוֹתָר דְּאִי הַשְׁבָּתַתּוֹ בְּכָל דָּבָר סְבִירָא לֵהּ לוֹקְמֵיהּ ביו״ט וְיבַעֲרֵנוּ בְּדָבָר אַחֵר יַאֲכִילֶנּוּ לִכְלָבִים אוֹ יַשְׁלִיכֶנּוּ לַיָּם: וש״מ מִדְּקָאָמַר שֶׁהוּא אֵב מְלָאכָה סְבִירָא לֵהּ כְּרִ׳ נָתָן דְּאָמַר הַבָּעָרָה לְחַלֵּק יָצְאַתָּה דְּתַנְיָא (שַׁבָּת דף ע.) הַבָּעָרָה לְלָאו יָצְאת שֶׁהֻתְּרָה בְּכְלָל לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה חֲזַר וְהוֹצִיאָהּ מִכְּלָלוֹ וּפָרַט בָּהּ לָאו לְעַצְמָהּ לוֹמַר לְךָ שֶׁאֲנִיחָה בְּמִיתַת בֵּית דִּין כִּשְׁאָר מְלָאכוֹת אֶלָּא בְּלָאו זֶה לְבַדּוֹ ר׳ נָתָן אוֹמֵר לְחַלֵּק יָצְאַתָּה שֶׁלֹּא תֹּאמַר הָעוֹשֶׂה אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה אָבוֹת מְלָאכוֹת בְּשׁוֹגֵג בְּשַׁבָּת אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת דְּהָא חַד לָאו אִיכָּא בְּכוּלְּהוּ וְחַד כָּרֵת לְפִיכָךְ פָּרַט בָּהּ בִּפְנֵי עַצְמָהּ לְהַקִּישׁ אֲלֵיהָ מַה הִיא מְיֻחֶדֶת שֶׁהִיא אַב מְלָאכָה וְחַיָּבִין עָלֶיהָ לְעַצְמָהּ כּוֹ׳ אַלְמָא לְרִ׳ יוֹסֵי לָאו אַב מְלָאכָה הִיא: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל גְּבוּלְךָ הֲרֵי בַּתִּים בַּמַּשְׁמָע: לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ דִּמְדָכְתַב לְךָ מַשְׁמַע מִנֵּהּ שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה בְּגִבּוּלִין שֶׁל אֲחֵרִים כְּגוֹן נְכְרִי וְשֶׁל גָּבוֹהַּ אִם הִקְדִּישָׁם לְבֶדֶק הַבַּיִת: יָכוֹל נִלְמוֹד מִמִּקְרָא זֶה שֶׁיְּטַמִּין אֶת שֶׁלּוֹ בַּיָּד שֶׁלֹּא יִרְאֶנּוּ וְדִיוֹ דְּהָא לֹא יֵרָאֶה כְּתִיב: וְיקַבֵּל פִּקָּדוֹנוֹת מִן הַנְּכְרִי דְּהָא כְּתִיב לְךָ: ת״ל

מסורת הש״ס

א משנה פסחים
ב מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ג לקמן כג.; לקמן כט.
ד יבמות עא.; מנחות עד.; מנחות נא:
ה שבועות לג.; לקמן כט:; בבא קמא צח:

גליון הש״ס

גמ׳ משום שנאמר לך לך תרי זימני. עי׳ בריטב״א קדושין כא ד״ה ביובל:
תוס׳ ד״ה לחלק וכו׳ לא היה אסור ביו״ט. עיין ביצה דף כ״ג ע״א תוס׳ ד״ה על גבי חרס:

תורה אור השלם

שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל מְחֻמֶּצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ [שמות יב, יט]
מצות יְאֲכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלֶךָ [שמות יג, ז]
וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יָלִין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר [דברים טז, ד]

לְךָ וַאֲנִי אוֹמֵר אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה בָּהֶן שֶׁל אֲחֵרִים מִנַּיִן לְתֵן קוֹלוֹ שֶׁל זֶה בָּזֶה וְחָמְרוּ שֶׁל זֶה בָּזֶה ת״ל כּוּ׳ וּלְקַמָּה פֵּרֵיהּ מַאי קָאָמַר דְּמַיְתֵי לֵהּ שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גְּבוֹהַּ לְאַסּוּרָא וּלְהֶתֵּירָא הֶכָא וְהָכָא: כְּלַפֵּי לְיֵא שְׁתֵּי מִלּוֹת כְּלַפֵּי הֵיכָן נוֹטָה דָּבָר זֶה הָא אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא נְכְרִי שֶׁכִּבְּשָׁתוֹ מִסְתַּבְּרָא דְּאָסוּר טְפֵי: לְיֵא הֵיכָן וַחֲבֵרוֹ בִּבְרָכוֹת בְּפֶרֶק הָרוֹאֶה (בְּרָכוֹת דף נח.) חֲצֵבִי לְנַהֲרָא כְּגֶנִי לְיֵא חֲרָסִים שְׁבוּרִים לְהֵיכָן הוֹלְכִין: אֵפּוּךְ אֵין לִי דְּאָסוּר אֶלָּא בְּנָכְרִי שֶׁכִּבְּשָׁתוֹ דְּהַוֵי דֵּומְיָא דְּשָׁלְךָ נְכְרִי שֶׁלֹּא כִּבְּשָׁתוֹ מְנַיִן תַּלְמוּד לוֹמַר לֹא יִמָּצֵא וְלֹא כָּתַב לֹא תִּמָּצֵא דְּמַשְׁמַע לְגַמְרֵי מִשְׁמַע: וְאַרִישָׁא קָאֵי לְהֶתֵּירָא אֵין לִי דְּמַתַּר לְרֹאשׁוֹת שֶׁל אֲחֵרִים בְּדָלָא קָבֵיל עֲלֵיהּ אַחֲרָיוּת כְּדִלְקַמָּה אֶלָּא שֶׁלֹּא כִּבְּשָׁתוֹ מְנַיִן דְּמַתַּר ת״ל לֹא יִמָּצֵא: וּפְרָכִינַן לְרָבָא תַּנָּא מְהַדַּר אַהֶ״יתֵּירָא וְנָסֵב לֵהּ לְמִלְּתֵהּ קְרָא לְאִיסּוּרָא וּמִשְׁנֵּי לְהֶתֵּירָא קָא נָסֵב לֵהּ מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר בַּגְּבוּלִין בְּשָׁאוֹר לְךָ לְךָ תְּרֵי זִמְנֵי לֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׁאֹר בְּכָל גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וּכְתִיב לֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל גְּבוּלְךָ בְּפָרָשַׁת בָּא וְאִם אֵינוֹ עִנְיָן לְהָאי לְךָ בַּגְּבוּלִין גַּבֵּי רְאִיָּה דְּהָא כְּבָר אָמוּר תְּנֵהוּ עִנְיָן לְלֹא יִמָּצֵא וּדְרוֹשׁ בֵּהּ לֹא יִמָּצֵא לְךָ אַף בַּמְצוּי אֶצְלְךָ וְהַיְינוּ שָׁרוּי עִמְּךָ קָאָמַרְנָא לְךָ דְּאֵין חָמֵץ אָסוּר אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁלְּךָ אֲבָל אַתָּה מוֹצֵא אֶת שֶׁלּוֹ וְהַהִיא לְךָ דְּחָמֵץ לָא קָחָשִׁיב דְּשָׁאוֹר וְחָמֵץ מִצְרָךְ צְרִיכִי כִּדְאָמַר בְּבֵיצָה (דף ז:) דְּחַד מַחֲבָרֵהּ לָא יְלִיף: מְחוֹזָא עִירוֹ שֶׁל רָבָא: דִּבְנֵי חֵילָא גִּיס שֶׁל בֵּית הַמֶּלֶךְ וּמְטִילִין תִּקּוּן טֹרַח מְזוֹנוֹתֵיהֶן עַל הָעֲיָרוֹת: הַנִּיחָא הָא דְּאָמְרִינַן דְּמִשּׁוּם אַחֲרָיוּת אָסוּר: לְמַאן דְּאָמַר כּוּ׳ רַבִּי שִׁמְעוֹן קָאָמַר לֵיהּ בְּבָבָא קַמָּא (דף עא:) קְדָשִׁים שְׁחִיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן חַיָּב:

הַיְינוּ דְּאִיצְטְרִיךְ "לֹא יִמָּצֵא". אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר כְּמָמוֹן דָּמֵי — "לֹא יִמָּצֵא" לְמָה לִי? אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַעְתָּךְ אָמֵינָא: הוֹאִיל וְכִי אִיתֵיהּ הָדַר בְּעֵינֵיהּ — לָאו בִּרְשׁוּתֵיהּ קָאֵי, קָמַשְׁמַע לַן. בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַבָּא: בֶּהֱמַת אַרְנוֹנָא חַיֶּיבֶת בִּבְכוֹרָה, אוֹ אֵין חַיֶּיבֶת בִּבְכוֹרָה? כֹּל הֵיכָא דְּמָצֵי מְסַלֵּק לֵיהּ בְּזוּזֵי — לָא קָא מִיבַּעְיָא לַן דְּחַיָּיב. כִּי קָא מִיבַּעְיָא לַן — הֵיכָא דְּלָא מָצֵי מְסַלֵּק לֵיהּ בְּזוּזֵי, מַאי? אֲמַר לְהוּ: פְּטוּרָה. וְהָתַנְיָא: חַיֶּיבֶת! הָתָם דְּמָצֵי מְסַלֵּק לֵיהּ. [א־ג]אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רָבָא: בֶּהֱמַת אַרְנוֹנָא פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה, וְאַף עַל גַּב דְּמָצֵי מְסַלֵּק לֵיהּ. עִיסַּת אַרְנוֹנָא חַיֶּיבֶת בְּחַלָּה, וְאַף עַל גַּב דְּלָא מָצֵי מְסַלֵּק לֵיהּ. מַאי טַעְמָא: בְּהֵמָה אִית לַהּ קָלָא, עִיסָּה לֵית לַהּ קָלָא. [דה(א)]תָּנוּ רַבָּנַן: גּוֹי שֶׁנִּכְנַס לַחֲצֵירוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּבְצֵיקוֹ בְּיָדוֹ — אֵין זָקוּק לְבַעֵר. הִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ — זָקוּק לְבַעֵר. יִחֵד לוֹ בַּיִת — אֵין זָקוּק לְבַעֵר, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יִמָּצֵא". מַאי קָאָמַר? אָמַר רַב פָּפָּא: אַרֵישָׁא קָאֵי, וְהָכִי קָאָמַר: הִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ — זָקוּק לְבַעֵר, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יִמָּצֵא". [ו]רַב אָשֵׁי אָמַר: לְעוֹלָם אַסֵּיפָא קָאֵי, וְהָכִי קָאָמַר: יִחֵד לוֹ בַּיִת — אֵין זָקוּק לְבַעֵר, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם", וְהָא לָאו דִּידֵיהּ הוּא, דְּגוֹי כִּי קָא מְעַיֵּיל — לְבֵיתָא דְּנַפְשֵׁיהּ קָא מְעַיֵּיל. [חט(ב)]לְמֵימְרָא דִּשְׂכִירוּת קָנְיָא?! וְהָתְנַן: אַף בְּמָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהַשְׂכִּיר — לֹא לְבֵית דִּירָה אָמְרוּ, מִפְּנֵי שֶׁמַּכְנִיסִין לְתוֹכוֹ עֲבוֹדַת גִּלּוּלִים. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ דִּשְׂכִירוּת קָנְיָא, כִּי קָא מְעַיֵּיל — לְבֵיתֵיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ קָא מְעַיֵּיל? שָׁאנֵי הָכָא, דְּאַפְּקֵיהּ רַחֲמָנָא בִּלְשׁוֹן "לֹא יִמָּצֵא" — מִי שֶׁמָּצוּי בְּיָדְךָ, יָצָא זֶה שֶׁאֵינוֹ מָצוּי בְּיָדְךָ. [יא]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הַמּוֹצֵא חָמֵץ בְּבֵיתוֹ בְּיוֹם טוֹב — כּוֹפֶה עָלָיו אֶת הַכְּלִי. אָמַר רָבָא: אִם שֶׁל הֶקְדֵּשׁ הוּא — אֵינוֹ צָרִיךְ. מַאי טַעְמָא — מִיבְדָּל בְּדִילִי מִינֵּיהּ. [יב־ג]וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: חֲמֵצוֹ שֶׁל גּוֹי, עוֹשֶׂה לוֹ מְחִיצָה עֲשָׂרָה טְפָחִים מִשּׁוּם הֶיכֵּר. וְאִם שֶׁל הֶקְדֵּשׁ הוּא — אֵינוֹ צָרִיךְ. מַאי טַעְמָא? מִיבְדָּל בְּדִילִי אִינָשֵׁי מִינֵּיהּ. [ידטו]וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הַמְפָרֵשׁ, וְהַיּוֹצֵא בְּשַׁיָּירָא, קוֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם — אֵין זָקוּק לְבַעֵר, תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם — זָקוּק לְבַעֵר. אָמַר אַבָּיֵי: הָא דְּאָמְרַתְּ תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם — זָקוּק לְבַעֵר, לָא אֲמַרַן אֶלָּא שֶׁדַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר, אֲבָל אֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר — אֵין זָקוּק לְבַעֵר. [טזיז]אֲמַר לֵיהּ רָבָא: וְאִי דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר, אֲפִילּוּ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה נָמֵי! אֶלָּא אָמַר רָבָא: הָא דְּאָמְרַתְּ קוֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם אֵין זָקוּק לְבַעֵר, לָא אֲמַרַן אֶלָּא שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר, אֲבָל דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר — אֲפִילּוּ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה זָקוּק לְבַעֵר. [יחיט]וְאַזְדָּא רָבָא לְטַעְמֵיהּ. דְּאָמַר רָבָא: הָעוֹשֶׂה בֵּיתוֹ אוֹצָר, קוֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם — אֵין זָקוּק לְבַעֵר. תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם — זָקוּק לְבַעֵר. [(ג)]וְקוֹדֶם שְׁלֹשִׁים נָמֵי, לָא אֲמַרַן אֶלָּא שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתוֹ, אֲבָל דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתוֹ — אֲפִילּוּ קוֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם נָמֵי זָקוּק לְבַעֵר. [כ(ד)]הָנֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם, מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ? כִּדְתַנְיָא: שׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח קוֹדֶם הַפֶּסַח שְׁלֹשִׁים יוֹם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת. מַאי טַעְמָא דְּתַנָּא קַמָּא —

שֶׁהֲרֵי

לְהָכִי אִצְטְרִיךְ לֹא יִמָּצֵא מִשּׁוּם דִּבְעָלְמָא לָאו כְּמָמוֹן דָּמֵי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְמֵימַר דִּגְבֵי חָמֵץ מִיהָא מִתְּסַר: הוֹאִיל וְכִי אִיתֵהּ הָדַר הוּא גּוּפֵהּ לְמָרֵהּ בְּעֵינֵהּ וְזֶה עֲדַיִן לֹא נֶאֱבַד וְכִי אֲמָרָהּ ר' שִׁמְעוֹן לְהַהוּא הֵיכָא דְּאֵינוֹ בְּעַיִן כְּגוֹן גַּבֵּי גּוֹנֵב קֳדָשִׁים שֶׁהָיוּ הַבְּעָלִים חַיָּבִין בְּאַחְרָיוּתָן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כֶּפֶל לְהֶקְדֵּשׁ דִּכְתִיב לְרֵעֵהוּ וְלֹא לְהֶקְדֵּשׁ הָכָא חַיָּב דְּכֵיוָן דְּזֶה חַיָּב בְּאַחְרָיוּתָן רֵעֵהוּ קָרֵינָא בֵּהּ דְּהָא גָּרַם לוֹ לְהִתְחַיֵּב מָמוֹן: אַרְנוֹנָא הַמֶּלֶךְ נוֹטֵל עִשּׂוּר מִן הַבְּהֵמָה וּמִן הַתְּבוּאָה: חַיֶּבֶת בִּבְכוֹרָה דְּקַיְמָא לָן כֹּל שֶׁיַּד נָכְרִי בְּאֶמְצַע פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ג':י"ג) לִי כָל בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל אֲבָל לֹא בַּאֲחֵרִים וְעֵדֶר זֶה שֶׁעִשּׂוּרוֹ שֶׁל מֶלֶךְ בְּתוֹכוֹ חַיֶּבֶת בִּבְכוֹרָה לָתֵת לַכֹּהֵן הַבְּכוֹרוֹת שֶׁלָּהֶם אוֹ לֹא: דְּמָצֵי מְסַלֵּק לֵיהּ לְנָכְרִי בְּמָעוֹת: לָא תִּבְעֵי לָן כֵּיוָן דְּאַכַּתִּי לֹא זָכָה נָכְרִי בָּהֶן וְדִינוֹ אֵינוֹ קָבוּעַ בָּהֶן יוֹתֵר מִמָּעוֹת אִכָּא לְמֵימַר לֹא יִתֵּן לוֹ בְּהֵמוֹת אֶלָּא מָעוֹת: ואע"ג דְּמָצֵי מְסַלֵּק לֵיהּ דְּכָל כַּמָּה דְּלָא סַלְקֵהּ יָדוֹ שַׁיְּכָא בַּבְּהֵמוֹת: עִסַּת אַרְנוֹנָא חַיֶּבֶת ואע"ג דְּעִסַּת נָכְרִי פְּטוּרָה וְאוֹכֵל יִשְׂרָאֵל בְּלֹא חַלָּה דְּהָא עֲרִיסוֹתֵיכֶם כְּתִיב זוֹ חַיֶּבֶת דְּלֵית לָהּ קָלָא וְהָרוֹאֶה אוֹמֵר שֶׁלּוֹ הִיא וְאוֹכְלָהּ בְּלֹא חַלָּה אֲבָל בִּבְהֵמָה אִית לָהּ קָלָא וְהָדְתַנְיָא חַיֶּבֶת בְּעִסָּה הוּא דְּתַנְיָא: יִחֵד לוֹ בַּיִת כְּלוֹמַר לֹא קִבְּלוֹ עָלָיו אֶלָּא אָמַר לֵיהּ הֲרֵי הַבַּיִת לְפָנֶיךָ הַנַּח בְּאַחַת מִן הַזָּוִיּוֹת אֵין זָקוּק לְבַעֵר: אֵין זָקוּק לְבַעֵר לֹא הִזְקִיקוּהוּ לְהוֹצִיא אֶת הַנָּכְרִי מִן הַבַּיִת כְּדַאֲמָרָן אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים: מַאי קָאָמַר הֵיכִי יָלֵיף מִלֹּא יִמָּצֵא: הִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ וְקַבֵּיל עָלֶיהָ אַחְרָיוּת כִּדְמְפָרֵשׁ וְאָזֵל זָקוּק לְבַעֵר: לְעוֹלָם אַסֵּיפָא וְלֹא יִמָּצֵא מַשְׁמַע הַמָּצוּי בְּיָדְךָ לְכָל חֶפְצְךָ הַיְנוּ דְּקַבֵּיל עָלֶיהָ אַחְרָיוּת דְּהָוֵי כְּדִידֵהּ: אַף בְּמָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהַשְׂכִּיר בפ"ק דע"א תְּנַן אֵין מַשְׂכִּירִין בָּתִּים לְנָכְרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲבָל בְּסוּרְיָא מַשְׂכִּירִין וְכָל שֶׁכֵּן בְּחוּצָה לָאָרֶץ וְאַף בְּמָקוֹם שֶׁהִתִּירוּ לְהַשְׂכִּיר לֹא לְבֵית דִּירָה הִתִּיר אֶלָּא לְהַעֲמִיד בּוֹ בְּהֵמוֹת וְעֵצִים וְלֹא שֶׁיָּדוּר הוּא בָּהּ: שֶׁאֵין מָצוּי בְּיָדְךָ שֶׁהֲרֵי אוֹתָהּ זָוִית מְסוּרָה לְנָכְרִי: כּוֹפֶה עָלָיו אֶת הַכְּלִי דְּהָא לָא חֲזֵי לְטִלְטוּלֵי וְאַפּוּקֵי וּמִיהוּ בְּבַל יֵרָאֶה לֹא עָבַר דְּהָא בַּטְלֵהּ בְּלִבֵּהּ מֵאֶתְמוֹל כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן הַבּוֹדֵק צָרִיךְ שֶׁיְּבַטֵּל בְּלִבּוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנּוּ צָרִיךְ כְּפִיַּת כְּלִי: מִבְדָּל בְּדִילֵי מִנֵּהּ אֲפִלּוּ בְּחוֹל לְמוּד הוּא לִפְרֹשׁ מִמֶּנּוּ: חֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי הַמֻּפְקָד אֶצְלוֹ וְלֹא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת דְּמֻתָּר לְשַׁהוֹתוֹ: עוֹשֶׂה לוֹ מְחִצָּה בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר מִשּׁוּם הֶכֵּר שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנּוּ וְלָא סַגֵּי לֵיהּ בִּכְפִיַּת כְּלִי כָּל שִׁבְעָה שֶׁהַכְּלִי נִטָּל לְצֹרֶךְ וּמִיהוּ הַהוּא דִּלְעֵיל לֹא אֶפְשָׁר לֵיהּ בִּמְחִצָּה וּמִשּׁוּם חַד יוֹמָא סַגֵּי לֵיהּ בִּכְפִיַּת כְּלִי וּבַלַּיְלָה יְבַעֲרֶנּוּ: הַמְפָרֵשׁ מִן הַיַּבָּשָׁה לַיָּם: בְּשַׁיָּירָא לְמָקוֹם רָחוֹק: קֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם לְפֶסַח וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ כְּנֶגֶד שֶׁשּׁוֹאֲלִין בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח קֹדֶם הַפֶּסַח שְׁלֹשִׁים יוֹם וּמֵאָז חָל עָלָיו לְהִזָּהֵר בְּצָרְכֵי הַפֶּסַח: דַּעְתּוֹ לַחֲזֹר בִּימֵי הַפֶּסַח: אֲפִלּוּ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה נָמֵי דְּכִי הָדַר בֵּהּ בִּימֵי הַפֶּסַח עָבַר עָלֶיהָ וְהַהִיא שַׁעְתָּא לָאו בִּרְשׁוּתֵהּ הִיא דְּלִבַטְלֵהּ שֶׁהֲרֵי אִסּוּר הֲנָאָה הוּא וְאֵינוֹ שֶׁלּוֹ וּכְשֶׁרְאָהוּ עוֹבֵר עָלֶיהָ: אוֹצָר שֶׁהִכְנִיס שָׁם תְּבוּאָה וְתַחְתֶּיהָ חָמֵץ וְאָמְרִינַן לְקַמָּן חָמֵץ שֶׁנָּפְלָה עָלָיו מַפּוֹלֶת הֲרֵי הוּא כִּמְבֹעָר: תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים זָקוּק לְבַעֵר דִּלְכַתְּחִלָּה לֹא זֶהוּ בִּעוּרוֹ: קֹדֶם שְׁלֹשִׁים לֹא חָלָה חוֹבַת בִּעוּר עָלָיו וְכִי מָטֵי הַהִיא שַׁעְתָּא לֹא מְחַיֵּב כְּדַאֲמָרָן דְּהָא נָפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת:

הָתָם דְּמָצֵי מְסַלֵּק לֵהּ הַק' ר"י דִּבְפֶּ' אֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (ב"מ דַּף ע:) וְשָׁם אָמַר דְּהַמְקַבֵּל צֹאן בַּרְזֶל מִן הַנָּכְרִי הַוְּלָדוֹת פְּטוּרִים מִן הַבְּכוֹרָה אַף עַל גַּב דְּמָצֵי מְסַלֵּק לֵהּ לְנָכְרִי בְּזוּזֵי כִּדְאָמַר הָתָם כֵּיוָן דְּאִלּוּ בָּעֵי נָכְרִי זוּזֵי וְלָא מַשְׁכַּח שָׁקוֹל בְּהֵמָה וְתֵי' ר"י דְּשָׁאנֵי הָתָם שֶׁמִּתְּחִלָּה הָיְתָה הַבְּהֵמָה שֶׁל נָכְרִי וְכֵיוָן דְּאִי בָּעֵי זוּזֵי וְלָא מַשְׁכַּח שָׁקִיל בְּהֵמָה לָא נָפְקָא מֵרְשׁוּתֵהּ אֲבָל כְּשֶׁהַבְּהֵמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּמָצֵי מְסַלֵּק לֵיהּ לְנָכְרִי בְּזוּזֵי לֹא נִכְנְסָה לִרְשׁוּתוֹ: **בֶּהֱמַת** אַרְנוֹנָא פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה אע"ג דְּמָצֵי מְסַלֵּק לֵיהּ וְהָא דְּתַנְיָא חַיֶּבֶת פ"ה דִּגְבֵי עִסָּה תַּנְיָא וְק' לְרַשְׁבָּ"א דְּהָא גַּבֵּי בְּהֵמָה תַּנְיָא בְּהֶדְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּחַיֶּבֶת בִּבְכוֹרָה וְכֵן גַּבֵּי עִסָּה תַּנְיָא עִסַּת אַרְנוֹנָא חַיֶּבֶת בְּחַלָּה אע"ג דְּלָא מָצֵי מְסַלֵּק לֵהּ וְאִית סְפָרִים דְּגָרְסִי בֶּהֱמַת אַרְנוֹנָא פְּטוּרָה וְהוּא דְּלָא מָצֵי מְסַלֵּק לֵהּ וּלְפִי זֶה מִתְיַשְּׁבוֹת שְׁתֵּי הַבָּרַיְתוֹת: **יִחֵד** לוֹ בַּיִת פ"ה דְּלָא קִבֵּל עָלָיו אַחְרָיוּת אֶלָּא אָמַר לֵיהּ הֲרֵי הַבַּיִת לְפָנֶיךָ וְק' לר"י מַאי אִרְיָא יִחֵד אֲפִלּוּ לֹא יִחֵד נָמֵי וְהָכִי נָמֵי מַסִּיק בְּסָמוּךְ לְמֵימַר דִּשְׂכִירוּת קָנְיָא ופר"ת דַּאֲפִלּוּ בְּאַחְרָיוּת מַיְרֵי וּמִשּׁוּם הָכִי מַפִּיק מִלֹּא יִמָּצֵא דְּלָא חָשִׁיב מָצוּי כֵּיוָן שֶׁיִּחֵד לוֹ בַּיִת וְרַב פָּפָּא אִית לֵהּ מִסְּבָרָא כֵּיוָן שֶׁיִּחֵד לוֹ בַּיִת הָוֵי כְּאִלּוּ קִבֵּל עָלָיו אַחְרָיוּת עַל חֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי בְּבֵיתוֹ שֶׁל נָכְרִי: **כּוֹפֶה** עָלָיו כְּלִי אע"ג דְּאִיכָּא לְמֶ"ד בְּפֶ' כִּירָה (שַׁבָּת מג.) אֵין כְּלִי נִטָּל אֶלָּא לְדָבָר הַנִּטָּל אִיכָּא לְאוֹקְמֵי בְּצָרִיךְ לִמְקוֹמוֹ אִי נָמֵי הָכָא שָׁרֵי מִשּׁוּם דִּילְמָא אָתֵי לְמֵיכְלֵהּ:

מסורת הש״ס

א תוספתא פסחים

ב משנה עבודה זרה; עבודה זרה טו.; עבודה זרה כא.

ג שבת קיג.

ד סנהדרין יב:; עבודה זרה ה:; מגילה כט:

גליון הש״ס

גמ' בהמת ארנונא. עיין נדרים סב ע"ב בר"ן ד"ה והלך זו ארנונא:

תוס' ד"ה התם. שמתחלה היתה הבהמה. עי' ב"ב נ ע"א תוד"ה קסבר:

תורה אור השלם

שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ [שמות יב, יט]

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין מא, סמג עשין קמא, טוש״ע יו״ד סי׳ של סעי׳ ג:

ב מיי׳ פד׳ מהל׳ בכורות הל׳ א:

ג מיי׳ פו׳ מהל׳ ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל׳ ט:

ד טוש״ע או״ח סי׳ תמ סעי׳ ג:

ה מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ב:

ו טוש״ע או״ח סי׳ תמ סעי׳ ג:

ז מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ב:

ח סמג לאוין מח, טוש״ע יו״ד סי׳ קנא סעי׳ י:

ט מיי׳ פי׳ מהל׳ עבודה זרה וחוקות הגויים הל׳ ד:

י סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תמו סעי׳ א:

יא מיי׳ פג׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ח:

יב סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תמ סעי׳ ב:

יג מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ב:

יד סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תלו סעי׳ א ב:

טו מיי׳ פב׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יט:

טז סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תלו סעי׳ א ב:

יז מיי׳ פב׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יט:

יח סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תלו סעי׳ א ב:

יט מיי׳ פב׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יט:

כ טוש״ע או״ח סי׳ תכט סעי׳ א:

שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה עוֹמֵד בְּפֶסַח רִאשׁוֹן, וּמַזְהִיר עַל הַפֶּסַח שֵׁנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיַעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפָּסַח בְּמוֹעֲדוֹ", וּכְתִיב: "וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם". וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר לָךְ: אַיְּידֵי דְּאַיְּירִי בְּמִילֵּי דְפִסְחָא, מַסִּיק לְהוּ לְכָל מִילֵּי דְּפִסְחָא. מַאי טַעְמָא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל? שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה עוֹמֵד בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וּמַזְהִיר עַל הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים", וּכְתִיב: "דַּבְּרוּ אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בֶּעָשׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבוֹת וְגוֹ'". מִמַּאי דִּבְרֵישׁ יַרְחָא קָאֵי? דִּילְמָא בְּאַרְבְּעָה בְּיַרְחָא אוֹ בְּחַמְשָׁה בְּיַרְחָא קָאֵי? אֶלָּא אָמַר רַבָּה בַּר שִׁימִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבִינָא, מֵהָכָא: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְמִדְבַּר סִינַי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן", וּכְתִיב: "וְיַעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפָּסַח בְּמוֹעֲדוֹ". הָכָא נַמֵי, מִמַּאי דִּבְרֵישׁ יַרְחָא קָאֵי? דִּילְמָא בְּאַרְבְּעָה בְּיַרְחָא אוֹ בְּחַמְשָׁה בְּיַרְחָא קָאֵי? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אַתְיָא "מִדְבָּר" מִ"מִּדְבָּר". כְּתִיב הָכָא: "בְּמִדְבַּר סִינַי", וּכְתִיב הָתָם: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי". מָה לְהַלָּן בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ — אַף כָּאן בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְנִיכְתּוֹב בְּרֵישָׁא דְּחֹדֶשׁ רִאשׁוֹן, וַהֲדַר נִיכְתּוֹב דְּחֹדֶשׁ שֵׁנִי. אָמַר רַב מְנַשְּׁיָא בַּר תַּחְלִיפָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: זֹאת אוֹמֶרֶת אֵין מוּקְדָּם וּמְאוּחָר בַּתּוֹרָה. אָמַר רַב פָּפָּא: לָא אֲמַרַן אֶלָּא בִּתְרֵי עִנְיָינֵי, אֲבָל בְּחַד עִנְיָינָא, מַאי דְּמוּקְדָּם — מוּקְדָּם, וּמַאי דִּמְאוּחָר — מְאוּחָר. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, "כְּלָל וּפְרָט — אֵין בַּכְּלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבַּפְּרָט", דִּילְמָא פְּרָט וּכְלָל הוּא! וְתוּ, "פְּרָט וּכְלָל נַעֲשָׂה כְּלָל מוּסָף עַל הַפְּרָט", דִּילְמָא כְּלָל וּפְרָט הוּא! אִי הָכִי, אֲפִילּוּ בִּתְרֵי עִנְיָינֵי נַמֵי! הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר "כְּלָל וּפְרָט הַמְרוּחָקִין זֶה מִזֶּה — אֵין דָּנִין אוֹתוֹ בִּכְלָל וּפְרָט", שַׁפִּיר, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר "דָּנִין", מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר "דָּנִין", הָנֵי מִילֵּי — בְּחַד עִנְיָינָא. אֲבָל בִּתְרֵי עִנְיָינֵי — אֵין דָּנִין. [אב]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הַבּוֹדֵק צָרִיךְ שֶׁיְּבַטֵּל. מַאי טַעְמָא, אִי נֵימָא מִשּׁוּם פֵּירוּרִין — הָא לָא חֲשִׁיבִי. [ג(א)]וְכִי תֵּימָא: כֵּיוָן דְּמִינַּטַר לְהוּ אַגַּב בֵּיתֵיהּ — חֲשִׁיבִי, וְהָתַנְיָא: סוֹפֵי תְאֵנִים, וּמְשַׁמֵּר שָׂדֵהוּ מִפְּנֵי עֲנָבִים. סוֹפֵי עֲנָבִים, וּמְשַׁמֵּר שָׂדֵהוּ מִפְּנֵי מִקְשָׁאוֹת וּמִפְּנֵי מִדְלָעוֹת, [ב]בִּזְמַן שֶׁבַּעַל הַבַּיִת מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן — אֲסוּרִין מִשּׁוּם גֶּזֶל, וְחַיָּיבִין בְּמַעֲשֵׂר. בִּזְמַן שֶׁאֵין בַּעַל הַבַּיִת מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן — מוּתָּרִין מִשּׁוּם גֶּזֶל, וּפְטוּרִין מִשּׁוּם מַעֲשֵׂר. אָמַר רָבָא: גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִמְצָא גְּלוּסְקָא יָפָה וְדַעְתֵּיהּ עִילָּוֵיהּ. וְכִי מַשְׁכַּחַתְּ לֵיהּ לְבַטְּלֵיהּ! [ג]דִּילְמָא מַשְׁכַּחַתְּ לֵיהּ לְבָתַר אִיסּוּרָא, וְלָאו בִּרְשׁוּתֵיהּ קָיְימָא, וְלָא מָצֵי מְבַטֵּיל. דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׁנֵי דְבָרִים אֵינָן בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל אָדָם, וַעֲשָׂאָן הַכָּתוּב כְּאִילּוּ בִּרְשׁוּתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְחָמֵץ מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה. וְנִיבַטְּלֵיהּ בְּאַרְבַּע, וְנִיבַטְּלֵיהּ בְּחָמֵשׁ? כֵּיוָן דְּלָאו זְמַן אִיסּוּרָא הוּא וְלָאו זְמַן בִּיעוּרָא הוּא, דִּילְמָא פָּשַׁע וְלָא מְבַטֵּל לֵיהּ.

וְנִיבַטְּלֵיהּ

שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי אֲנָשִׁים וְהָא דְּאָמַר בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין ד' ס. וְשָׁם) שְׁמֹנֶה פָּרָשִׁיּוֹת נֶאֶמְרוּ בַּיּוֹם שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן וְהַיְנוּ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן פָּרָשַׁת טְמֵאִים לֹא כְּפֵ"ה דְּפִי' פָּרָשַׁת טְמֵאִים וַיְהִי אֲנָשִׁים דְּזוֹ הַפָּרָשָׁה נֶאֶמְרָה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח כִּדְמַשְׁמַע הָכָא אֶלָּא פָּרָשַׁת טְמֵאִים טֻמְאַת תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים: **וּמַזְהִיר** עַל פֶּסַח שֵׁנִי אע"ג שֶׁעַל יְדֵי שְׁאֵלָתוֹ הֻזְקַק לוֹמַר לָהֶן מ"מ לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ אֶלָּא אַל תַּעֲשׂוּ פֶּסַח וְתוּ לָא: **מִמַּאי** דִּבְרֵישׁ יַרְחָא קָאֵי תֵּמַהּ דִּבְשַׁבָּת בפ"ר עֲקִיבָא (דַּף פו:) וְשָׁם) קָאָמַר (רַבָּה) דכ"ע בר"ח אָתוֹ לְמִדְבַּר סִינַי כְּתִיב הָכָא בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי וּכְתִיב הָתָם הַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְגוֹ' מַה לְהַלָּן ר"ח אַף כָּאן רֹאשׁ חֹדֶשׁ אַלְמָא פְּשִׁיטָא דְּהַחֹדֶשׁ הַזֶּה נֶאֱמַר לוֹ בר"ח וְהַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאָמַר בְּהַקּוֹמֶץ רַבָּה (מְנָחוֹת כט.) שֶׁנִּתְקַשָּׁה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בִּרְאִיַּת הַלְּבָנָה עַד שֶׁאָמַר לוֹ הקב"ה כָּזֶה רְאֵה וְקַדֵּשׁ וְתֵי' ר"ת אע"ג שֶׁאָמַר הקב"ה לְמֹשֶׁה בְּרֵישׁ יַרְחָא דִּלְמָא מֹשֶׁה לֹא אָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּג' אוֹ בְּד' בְּיַרְחָא וּמַסִּיק דְּיָלֵיף מִדָּבָר מִמִּדְבָּר דִּבְהַהִיא דִּבְאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי אֲמִירַת הקב"ה וַאֲמִירַת מֹשֶׁה הֲוֵי בְּרֵישׁ יַרְחָא דִּכְתִיב בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּתְיַלְדוּ וְגוֹ' ור"י מְפָרֵשׁ אע"ג דְּהַחֹדֶשׁ הַזֶּה הֲוָה בְּרֵישׁ יַרְחָא מִיהוּ דִּילְמָא הָא דְּקָאָמַר דַּבְּרוּ אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל לָא הֲוָה בְּרֵישׁ יַרְחָא וְאִם תֹּאמַר אַמַּאי לָא יָלֵיף הָתָם מִדָּבָר מִבְּמִדְבָּר כִּי הָכָא וְי"ל דִּמְדַבֵּר מִבְּמִדְבָּר לָא יָלְפִינַן: **אֲבָל** בְּחַד עִנְיָנָא מַאי דִּמְקֻדָּם מֻקְדָּם הַיְנוּ דַּוְקָא הֵיכָא דְּלֵיכָּא דְּרָשָׁה וְטַעַם דְּהָא תְּנַן בְּפֶ' נִגְמַר הַדִּין (סַנְהֶדְרִין מה. וְשָׁם) דִּדְחִיַּת הַנִּסְקָל קֹדֶם לִסְקִילָתוֹ אע"ג דִּסְקִילָה כְּתִיב בְּרֵישָׁא דִּכְתִיב כִּי סָקֹל יִסָּקֵל אוֹ יָרֹה יִיָּרֶה הַיְנוּ מִשּׁוּם דִּכְתִיב בְּמָקוֹם אַחֵר סְקִילָה בִּגְמַר מִיתָה דִּכְתִיב וּסְקַלְתֶּם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ: **אֲבָל** בִּתְרֵי עִנְיָנֵי אֵין דָּנִין וְהָא דְּפָרִיךְ בְּסוֹף הַפָּרָה (ב"ק ד' נד: וְשָׁם) וְאֵימָא בְּהֶמְתְּךָ דְּדִבְּרוֹת רִאשׁוֹנוֹת כְּלָל שׁוֹר וַחֲמוֹר פְּרָט בְּהֶמְתֶּךָ דְּדִבְּרוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת חָזַר וְכָלַל אע"ג דִּמְרֻחָקִין טוּבָא הַיְנוּ מִשּׁוּם דַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת חֲשִׁיבִי כְּחַד עִנְיָנָא דִּבְדִבּוּר אֶחָד נֶאֶמְרוּ: **וְדַעְתֵּהּ** עִלָּוֵהּ פֵּרוּשׁ וְלֹא בָּטֵל מֵאֵילָיו כְּמוֹ פֵּרוּרִין וְעַל פ"ה קָשֶׁה מַאי פָּרֵיךְ כִּי מַשְׁכַּחַת לֵיהּ נִבְטְלָה הָא פֵּי' וְדַעְתֵּהּ עִלָּוֵהּ שֶׁחָס עָלֶיהָ לְבַטְּלָהּ: **מִשֵּׁשׁ** שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה פ"ה מִתְּחִלַּת שֵׁשׁ וְלָא נְהִירָא לר"ת דע"כ הָא דְּאָמַר לְעֵיל חָמֵץ מו' שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה אָסוּר הַיְנוּ מִסּוֹף שֵׁשׁ ופר"ת דְּמִסּוֹף שֵׁשׁ קָאָמַר וּמַיְתִי רְאָיָה מֵחִטֵּי קוּרְדְּנָיָתָא שֶׁהֵן קָשִׁין וַהֲוָה חָמֵץ נֻקְשֶׁה שֶׁאֵינוֹ אָסוּר נָמֵי אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן:

שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עוֹמֵד בְּפֶסַח רִאשׁוֹן וְדוֹרֵשׁ לָהֶן בְּהִלְכוֹת פֶּסַח הַשֵּׁנִי דְּהַיְנוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁהוּא בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּאִיָּיר: מָה לְהַלָּן רֹאשׁ חֹדֶשׁ דִּכְתִיב בֵּהּ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי: וְנִכְתֹּב בְּרֵישָׁא כו' לָא אַשְׁמַעְתִּין פָּרִיךְ אֶלָּא אַסֵּדֶר פָּרָשִׁיּוֹת קָפְרִיךְ מִכְּדֵי פָּרָשַׁת פֶּסַח נֶאֶמְרָה תְּחִלָּה שֶׁהֲרֵי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן נֶאֱמַר כִּדְכְתִיב בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר וּפָרָשַׁת פְּקוּדִים נֶאֶמְרָה בְּאִיָּיר וּמַאי טַעְמָא אַקְדְּמָהּ לְהַאי בְּרֹאשׁ הַסֵּפֶר וּפָרָשַׁת זוֹ בְּפָרָשַׁת בְּהַעֲלֹתְךָ: אֵין מֻקְדָּם וּמְאֻחָר בַּתּוֹרָה לֹא הִקְפִּידָה תּוֹרָה עַל סֵדֶר מֻקְדָּם וּמְאֻחָר וּפָרָשִׁיּוֹת דְּנֶאֶמְרוּ תְּחִלָּה הִקְדִּימוּ הַמְאֻחָרוֹת לָהּ: בִּתְרֵי עִנְיָנֵי בִּשְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת: בְּחַד עִנְיָנָא בַּמִּקְרָאוֹת הַסְּדוּרוֹת בְּפָרָשָׁה אַחַת: דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי דִּבְסֵדֶר כְּתִיבָתָן נֶאֶמְרוּ הָא דְּקַיְמָא לָן כָּל כְּלָל וּפְרָט אֵין בִּכְלָל אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא בִּפְרָט לְפִי שֶׁבָּא הַפְּרָט וּפְרָט שֶׁזֶּהוּ הַכְּלָל הֵיכִי סָמְכִינַן עֲלַהּ דִּילְמָא פְּרָט וּכְלָל הוּא: נַעֲשָׂה כְּלָל מוּסָף עַל הַפְּרָט שֶׁלֹּא תֹּאמַר אֵין כָּאן אֶלָּא פְּרָט אוֹ כַּיּוֹצֵא בוֹ נָבִיא בְּדִינוֹ בְּבִנְיַן אָב לָכֵן הוֹסִיף הַכָּתוּב כְּלָל אַחֲרָיו לְהָבִיא כָּל דָּבָר וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ דּוֹמֶה לִפְרָט: אִי הָכִי קַשְׁיָא לָךְ אֲפִלּוּ בִּתְרֵי עִנְיָנֵי תִּקְשֵׁי לָךְ דְּהָא דָּיְינִינַן כְּלָל וּפְרָט כְּשֶׁנֶּאֱמַר אֶחָד מֵהֶן בְּפָרָשָׁה זוֹ וְאֶחָד מֵהֶן בְּפָרָשָׁה אַחֶרֶת: הָא נִיחָא דְּלָא קַשְׁיָא לָךְ: לְמַאן דְּאָמַר כְּלָל וּפְרָט הַמְרֻחָקִין אֵין דָּנִין כו' וּפְלוּגְתָּא הִיא בִּמְנָחוֹת בְּפֶרֶק כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת מַצָּה (מְנָחוֹת דַּף נה:) וּבְבָבָא קַמָּא בְּהַחוֹבֵל (בָּבָא קַמָּא דַּף פה.): הַבּוֹדֵק צָרִיךְ שֶׁיְּבַטֵּל בְּלִבּוֹ סָמוּךְ לַבְּדִיקָה מִיָּד וְאוֹמֵר כָּל חֲמִירָא דְּאִיכָּא בְּבֵיתָא הַדִּין לִבָּטֵל: מַאי טַעְמָא הֲרֵי מְבַעֵר כָּל הַנִּמְצָא: וְכִי תֵימָא כֵּיוָן דְּמִנַּטַּר לְהוּ אַגַּב בֵּיתֵהּ עִם שְׁאָר מָמוֹנוֹ הוּא מְשַׁמְּרָן שֶׁכְּשֶׁהוּא נוֹעֵל בֵּיתוֹ לְשָׁמְרוֹ נִמְצָא מְשַׁמֵּר כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ הִלְכָּךְ חֲשִׁיבֵי וְשִׁמּוּר דְּלָאו אַדַּעְתָּא דִּידֵהּ הוּא מִי מַחְשְׁבֵי לֵהּ: וְהַתַּנְיָא סוֹפֵי תְאֵנִים סוֹף לְקִיטַת תְּאֵנִים נִמְצָאִים בַּתְּאֵנָה תְּאֵנִים שֶׁאֵינָן מִתְבַּשְּׁלוֹת כָּל צָרְכָּן עוֹלָמִית: וּמְשַׁמֵּר שָׂדֵהוּ מִפְּנֵי עֲנָבִים וּבַעַל הַבַּיִת זֶה מְשַׁמֵּר שָׂדֶה זוֹ שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ בְּנֵי אָדָם לְתוֹכָהּ וְאֵין דַּעְתּוֹ מִפְּנֵי הַתְּאֵנִים אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲנָבִים שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ עֵת הַבָּצִיר אוֹ סוֹפֵי עֲנָבִים שֶׁלֹּא יִתְבַּשְּׁלוּ עוֹלָמִית וּבַעַל הַבַּיִת מְשַׁמֵּר שָׂדֵהוּ זוֹ שֶׁהֵן בְּתוֹכָהּ וְלֹא בִּשְׁבִילָן אֶלָּא מִפְּנֵי מִדְלָעוֹת וּמִקְשָׁאוֹת שֶׁבָּהּ: מִקְשָׁאוֹת וּמִדְלָעוֹת קְרֵי כָּל הָאִילָנוֹת: וְחַיָּבִין בְּמַעֲשֵׂר אִם לִקְּטָן בַּעַל הַבַּיִת אוֹ נְתָנָן לְאַחֵר: וּפְטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר דְּהֶפְקֵר פָּטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר: וְדַעְתּוֹ עָלֶיהָ חֲשׁוּבָה הִיא בְּעֵינָיו וְחָס עָלֶיהָ לְשָׂרְפָהּ וּמַשְׁהֶה אֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד וְנִמְצָא עוֹבֵר עָלֶיהָ בְּבַל יֵרָאֶה וּבְבַל יִמָּצֵא אֲבָל מִשֶּׁבִּטְּלָהּ אֵינוֹ עוֹבֵר דְּלָא כָּתַב אֶלָּא תַּשְׁבִּיתוּ: דְּלָאו בִּרְשׁוּתֵהּ הוּא אֵינוֹ שֶׁלּוֹ: דְּאָמַר ר' אֶלְעָזָר ב' דְּבָרִים אֵינָן שֶׁלּוֹ וַעֲשָׂאָן הַכָּתוּב כְּאִלּוּ הֵן בִּרְשׁוּתוֹ לְהִתְחַיֵּב עֲלֵיהֶן: בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים הַפּוֹתְחוֹ חַיָּב בִּנְזָקִין וְאֵין הַבּוֹר שֶׁלּוֹ אֶלָּא שֶׁל הֶפְקֵר שֶׁהֲרֵי בִּרְשׁוּת הָרַבִּים הוּא וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּרָהוּ אֵין רְשׁוּת הָרַבִּים קְנוּיָה לוֹ: וְנִבְטְלֵיהּ בְּאַרְבַּע כְּלוֹמַר לָמָּה הוּצְרַכְתּוֹ לְבַטֵּל בַּלַּיְלָה לִיתַקְּנוּ רַבָּנַן לְכָל אָדָם שֶׁיְּבַטֵּל קֹדֶם אִסּוּרוֹ: פָּשַׁע יִשְׁכַּח וְיָבֹא לִידֵי פְּשִׁיעָה שֶׁעַל יְדֵי מַה יִזָּכֵר אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁעָסוּק בִּבְדִיקָתוֹ יִזָּכֵר:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תלד סעי' ב:

ב מיי' פג' מהל' חמץ ומצה הל' ז:

ג מיי' פא' מהל' מעשרות הל' יב:

מסורת הש"ס

א תוספתא מעשרות

ב תוספתא בבא קמא

ג בבא קמא כט:

גליון הש"ס

גמ' זאת אומרת אין מוקדם. עיין ברש"י בחומש בראשית ו' ג' י"ח ג'. שמות ד' כ':

שם וכי משכחת ליה לבטליה. עי' לקמן כא ע"א תד"ה ואי אשמעי':

שם וניבטליה בד'. ברי"ף הגי' תחלה ונבטליה בשית ואח"כ וניבטלי' בד' וה':

תורה אור השלם

וְיַעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפָּסַח בְּמוֹעֲדוֹ [במדבר ט, ב]

וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא־יָכְלוּ לַעֲשֹׂת־הַפֶּסַח וגו' [במדבר ט, ו]

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשֹׂת הַפָּסַח וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בָּרִאשׁוֹן וגו' [במדבר ט, ד-ה]

וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בְּפֶתַע פִּתְאֹם וְטִמֵּא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח וגו' [במדבר ו, ט]

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי וגו' [שמות יב, ב]

דַּבְּרוּ אֶל־כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בֶּעָשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם וגו' [שמות יב, ג]

וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה בְמִדְבַּר־סִינַי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וגו' [במדבר ט, א]

וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ וגו' [במדבר א, א]

וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי־יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יְכַסֶּנּוּ וגו' [שמות כא, לג]

מסורת הש"ס

א לקמן כא:

ב בבא מציעא כו.

ג תוספתא שקלים; משנה שקלים

ד תוספתא מעשר שני

וְנִיבַּטְּלֵיהּ בְּשֵׁית לִיתַּקְנוּ רַבָּנָן לְכָל אָדָם לְבַטֵּל בִּלְבּוֹ בִּתְחִלַּת שֵׁשׁ דְּהַשְׁתָּא לֹא פָּשַׁע דְּאִיכָּא זְכָרוֹן טוּבָא שָׁהֲרֵי עָסוּק בִּשְׁרָפָתוֹ: כֵּיוָן דְּאִסּוּרָא דְּרַבָּנָן דְּמִשָּׁעָבְרוּ חֲמֵשׁ אִסּוּר בְּחָמֵץ לְדִבְרֵי הַכֹּל כִּדְאוֹרָיְיתָא דָּמֵי וְאֵינוֹ שָׁלּוֹ וְלָא מָצֵי מְבַטֵּיל לֵיהּ בִּלְבּוֹ וְכֵיוָן דְּחַס עָלֵיהּ וּמְשַׁהֵי לֵיהּ פָּרְתָא עָבַר עָלָיו: הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה: מֵשֵׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה מִתְּחִלַּת שֵׁשׁ דְּאִסּוּרָא דְּרַבָּנָן הוּא: אֲפִילּוּ בְּחֵטֵי קוּרְדְּנְיָתָא הַצּוֹמְחִים בְּהָרֵי אֲרָרָט קְשִׁין הֵם מְאֹד וַאֲפִלּוּ הָכִי אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשִׁין אִם בָּאוּ עֲלֵיהֶם מַיִם וְאַף עַל גַּב דְּאָתֵי אִסּוּר הֲנָאַת חָמֵץ דְּרַבָּנָן דְּשֵׁשׁ וּמַפְקֵע קִדּוּשֵׁי תּוֹרָה וְשָׁרֵי אֵשֶׁת אִישׁ לְעַלְמָא הָא מִתְרְצִינַן בְּכַמָּה דְּכְתִין כֹּל דְּמְקַדֵּשׁ אַדַּעְתָּא דְּרַבָּנָן מְקַדֵּשׁ וְהֶם הִפְקִירוּ מָמוֹנוֹ: עִסָּה מְגֻלְגֶּלֶת שֶׁלֹּא הֶחֱמִיצָה וּמְפֻנֵּי אֵימַת כְּבוֹד רַבּוֹ אֵין יָכוֹל לְקוּם וְלֵילֵךְ וְלָאֲפוֹתָהּ: דְּקָדֵים וּמְבַטֵּל לָהּ בְּלִבּוֹ דַּעֲדַיִן הִיא בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁלֹּא נֶאֱסְרָה עָלָיו: דַּיְקָא נָמֵי דַּעֲדַיִן לֹא הֶחֱמִיצָה דְּקָתָנֵי הָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ דְּמַשְׁמַע מִפְּנֵי שֶׁאֵין יָכוֹל לָקוּם וְלֵילֵךְ מִשָּׁם הוּא מְבַטְּלָהּ בְּלִבּוֹ וְאִי בְּחָמֵץ גָּמוּר לָמָּה לִי יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה פָּנוּי מַה בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר הַשְׁבָּתָה בַּלֵּב זֶהוּ בְּעוּרוֹ אֶלָּא וַדַּאי כְּשֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְתַקֵּן קָאֵי וּבְיָדוֹ לֶאֱפוֹתָהּ אִם הָיָה פָּנוּי הוֹאִיל וְלֹא הֶחֱמִיצָה עֲדַיִן וּמְשׁוּם יוֹם טוֹב נִקְטוּ יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וּשְׁמַע מִתּוֹכָּמָא גָּמוּר וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת: כֵּיוָן שֶׁרְבָּתָה מַצָּה קס"ד אִם נִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן זוֹ מַצָּה יוֹתֵר מֵחָמֵץ אֲזַלִינַן בָּתַר רֻבָּא וּמַתָּרֶת: רֹב אוֹכְלֵי בָּשָׂר בִּירוּשָׁלַיִם כָּל יָמוֹת הַשָּׁנָה מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הֵן לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ מַסְפִּיקִין לֶאֱכֹל כָּל מְעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלָּהֶן בָּרֶגֶל וְנוֹתְנִין אוֹתָם לִבְנֵי הָעִיר בְּטוֹבַת הֲנָאָה וְהֵן אוֹכְלִים אוֹתָם בְּקַדָּשָׁתָן וְעִקַּר אֲכִילַת מְעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁלָמִים הָיוּ מְבִיאִין מֵהֶן כְּדַקָּיְמָא לָן בְּמְנָחוֹת (דף פב.) הִלְכָךְ לוֹקְחִין מֵהֶן בְּהֵמוֹת דְּכָל זְמַן שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְעוֹת מַעֲשֵׂר אֵינוֹ מוֹצִיא מְעוֹת חֻלִּין וְאע"ג דְּאִיכָּא לְמֵימַר שֶׁמָּא מֵיד הַמּוֹכֵר נִפְלוּ וּמְעוֹת חֻלִּין הֵן סָפֵק אִסּוּרָא לְחוּמְרָא: בְּהַר הַבַּיִת לְעוֹלָם חֻלִּין וַאֲפִלּוּ בְּשָׁעַת הָרֶגֶל שֶׁיֵּשׁ מְעוֹת מַעֲשֵׂר מְרֻבִּין בִּירוּשָׁלַיִם מִמְּעוֹת חֻלִּין לֹא מְסַפְּקִינַן לְהוּ בְּמַעֲשֵׂר דְּאָזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא דְּשֵׁתָּא וְאָמְרִינַן לְאוּ הָאֲדָנָא נְפוֹל אֶלָּא קֻדָּם הָרֶגֶל וּבִירוּשָׁלַיִם בְּשֶׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה חֻלִּין דְּרֹב מְעוֹת הָעִיר חֻלִּין וּבְשָׁעַת הָרֶגֶל מַעֲשֵׂר כְּדְמַפְרֵשׁ טַעְמָא מָה טַעַם בְּשָׁעַת הָרֶגֶל מַעֲשֵׂר וְלָא אָמְרִי' קֻדָּם הָרֶגֶל נְפוֹל בְּדַאָמְרַן בַּנְמְצָאִין בְּהַר הַבַּיִת הוֹאִיל וְשִׁוּוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם עֲשׂוּיִים לְהִתְכַּבֵּד בְּכָל יוֹם מִפְּנֵי הַטִּיט וְאִי נְפוֹל קֻדָּם הָרֶגֶל הַוּוּ מְשַׁתְּכְחִי בְּשָׁעַת כִּבּוּד אֲבָל הַר הַבַּיִת מִתּוֹךְ שֶׁהוּא מְשֻׁפָּע וְהָרוּחַ מְכַבַּדְתּוֹ מֵעָפָרוֹ וְעוֹד שֶׁאֵין אָדָם נִכְנָס בָּאֳבֵק שֶׁעַל גַּבֵּי רַגְלָיו וְאֵינוֹ עָשׂוּי לְהִתְכַּבֵּד אֶלָּמָא בְּכָל דְּבָר הֶעָשׂוּי לְהִתְכַּבֵּד אָמְרִינַן קַמָּאֵי קַמָּאֵי נוֹטְלִין רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעַפְּשׁוּ וְכָל שֶׁכֵּן דְּמִסְתָּמָא זָהָב אוֹר לְאַרְבָּעָה עָשָׂר וְהַאי דְּבָתְרָא הֵיא וּמַצָּה הִיא: מוֹכִיחַ עָלֶיהָ שָׁהֲרֵי הוּא זָה יָמִים רַבִּים וְחָמֵץ הוּא: שֶׁרְבּוּ יְמֵי הַמַּצָּה וְרָאוּי לִהְיוֹת מְעֻפָּשׁ מִשֶּׁנִּכְנַס הַפֶּסַח: אִי הָכִי פְּשִׁיטָא אַפֵּי' סָפֵק לֵיכָּא דְּמִסְתָּמָא וַדַּאי בָּדְקָה וְהָא מַצָּה הִיא: אִם רֹב חֻלִּין נִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהּ חֻלִּין אַלְמָא בָּתַר רֻבָּא אָזְלִינַן וְלָא בָּתַר בָּתְרָא: צְבוּרִין צְבוּרִין שֶׁל מַעֲשֵׂר בְּזָוִית זוֹ וְשֶׁל חֻלִּין בְּזָוִית זוֹ וּבְיוֹם אֶחָד: בְּגֶמָּא דְּלֵיכָּא לְמֵימַר זִיל בָּתַר בָּתְרָא דְּקַמָּאֵי הָא שַׁקְלִינְהוּ מִשּׁוּם דְּיֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁמָּא בְּגֶמָּא נִטְמַן וְלֹא רָאוּהוּ: בִּלְבַעַר כַּלֵּי עַלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּלְהַבָּא מַשְׁמַע וְשַׁפִּיר דְּמֵי דְּבָרְכָה קֹדֶם עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה בָּעֵינַן כְּדִלְקַמָּן:

לְפָנַי סוֹחֲרֵי בְּהֵמָה לְעוֹלָם מַעֲשֵׂר פ"ה אע"פ דְּאִיכָּא לְמִתְלֵי בְּמוֹכֵר בְּמוֹ בְּלוֹקֵחַ מִסְפֵּיקָא תַּלֵּינַן לְחוּמְרָא וְאֵין נִרְאֶה לר"י דְּסָמוּךְ מְעוּטָא דְּחַלִּין דְּשָׁאַר מָעוֹת לְפַלְגָא דְּמוֹכֵר וה"ל רֻבָּא לְהֶתֵּר ואור"י דְּלוֹקְחִים הָווּ רֻבָּא דְּכַמָּה בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִים עַל בְּהֵמָה אַחַת לְקָנוֹת: בָּהָר הַבַּיִת לְעוֹלָם חֻלִּין מַקְשֶׁה ר"י הֵיאַךְ נִמְצְאוּ שָׁם הָא אָמַר בְּפ' הָרוֹאֶה (בְּרָכוֹת סב:) לֹא יִכָּנֵס בְּהָר הַבַּיִת בְּמָעוֹת הָצָרוֹרוֹת בְּסִדְרִינוּ ואור"י דְּאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא הֵיכָא דְּנוֹשְׁאָן בְּפֶרְהֶסְיָא בְּסִדְרִינוּ דְּגִנְאֵי הוּא דְּנִרְאֶה כְּהוֹלֵךְ שָׁם לְסָחוֹרָה אֲבָל בְּצִנְעָא לֹא: עֲשׂוּיִין לְהִתְכַּבֵּד בְּכָל יוֹם קָשֶׁה לר"י דְּמַסְקִי' בְּפֶרֶק דַּם הַנִּדָּה (נדה נו: וְשָׁם) גַּבֵּי שָׂרֶץ שֶׁנִּמְצָא בְּמָבוֹי אֵין חֶזְקָתוֹ מִתְכַּבֵּד אֶלָּא עַל יְדֵי בְּדִיקָה וְתֵרֶץ דְּשָׂרֶץ שֶׁהוּא בְּכַעֲדָשָׁה אֵין חֶזְקָתוֹ כָּךְ מִתְכַּבֵּד כְּמוֹ בְּמָעוֹת: בְּלַבְעַר כ"ע לָא פְּלִיגִי דְּלְהַבָּא מַשְׁמַע מִכָּאן הָיָה מַצְרִיךְ רַשְׁבָּ"א לְבָרֵךְ לִפְנֵי הַמְּילָה לְהַכְנִיסוֹ דְּאִי לְאַחַר הַמְּילָה יִשְׁקַר בִּבְרָכָתוֹ דְּלְהַכְנִיסוֹ לְהַבָּא מַשְׁמַע וְעוֹד שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתוֹ וְלֹא נִרְאֶה לר"ת דְּבְפֶרֶק ר' אֶלִיעֶזֶר דְּמִילָה (שבת דף קלז: וְשָׁם) תַּנְיָא הַמָּל אוֹמֵר אקב"ו עַל הַמִּילָה אֲבִי הַבֵּן אוֹמֵר לְהַכְנִיסוֹ מַשְׁמַע לְאַחַר הַמִּילָה מְקוֹמוֹ אע"ג דְּלְהַכְנִיסוֹ מַשְׁמַע לְהַבָּא לֹא קָשֶׁה דְּלָא עַל זֹאת הַנַּעֲשֶׂה עָבְרוּ מְבָרֵךְ אֶלָּא מַשְׁבַּחַ וּמוֹדֶה לְהקב"ה שֶׁצִּוָּנוּ עַל הַמִּילָה כְּשֶׁתָּבֹא לְיָדוֹ וְתַקָּנוּהָ כָּאן לְגַלּוֹת וּלְהוֹדִיעַ שֶׁזּוֹ הַמִּילָה נַעֲשָׂה לְשֵׁם יוֹצְרֵנוּ וְלֹא לְשֵׁם ע"ג וְלֹא לְשֵׁם מוּרְנָא וְלֹא לְשֵׁם הַר גְּרִזִים וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתוֹ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהֶעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה הוּא מְבָרֵךְ אֲבָל כְּשֶׁמְּבָרֵךְ אַחֵר לֹא וְתַדַּע שֶׁהָרֵי בִּרְכַּת אֵרוּסִין אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא אַחַר אֵרוּסִין:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' כח סעי' כא:

ב מיי' פה' מהל' אישות הל' א:

ג טוש"ע או"ח סי' תמד סעי' ח:

ד מיי' פג' מהל' חמץ ומצה הל' י:

ה מיי' פו' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' י:

ו טוש"ע או"ח סי' תמו סעי' ד:

ז טוש"ע או"ח סי' תמו סעי' ד:

ח מיי' פו' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' יא:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין לט, טוש"ע או"ח סי' תלב סעי' א:
ב מיי' פ"ג מהל' חמץ ומצה הל' ו:
ג סמג עשין כנ:
ד מיי' פ"א מהל' ברכות הל' ג:
ה מיי' פי"א מהל' ברכות הל' ג:
ו מיי' פד' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' ז:
ז סמג עשין כז, טוש"ע יו"ד סי' רסח סעי' ב:
ח מיי' פי"א מהל' ברכות הל' ז:
ט סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תלג סעי' א ב:
י מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' ד:

כִּי פְּלִיגִי בְּעַל בְּעוּר מָר סָבַר לְשָׁעְבַּר מַשְׁמַע פֵּרֵשׁ ר"ת לְשָׁעְבַּר מַשְׁמַע טְפֵי מֵעִקָּרָא מַשְׁמַע עַל בְּעוּר שֶׁבִּעַרְתִּי וְהָרֵי עֲדַיִן לֹא בְּדִיק דְּהָא בְּרָכָה קֹדֶם מִלְּהַבָּא אֲבָל מ"מ מַשְׁמַע נָמֵי קְצַת לְהַבָּא דְּאִי לָא מַשְׁמַע כְּלָל לְהַבָּא

כִּי פְּלִיגִי בְּ"עַל בִּיעוּר". מָר סָבַר: מֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע, וּמָר סָבַר: לְהַבָּא מַשְׁמַע. מֵיתִיבִי: "בָּרוּךְ ... אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה"! הָתָם, הֵיכִי נֵימָא? נֵימָא "לְמוּל" — לָא סַגִּיא דְּלָאו אִיהוּ מָהֵיל? אֲבִי הַבֵּן מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֵין הָכִי נָמֵי. מֵיתִיבִי: "בָּרוּךְ ... אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַשְׁחִיטָה"! הָתָם נָמֵי, הֵיכִי נֵימָא? נֵימָא "לִשְׁחוֹט" — לָא סַגִּיא דְּלָאו אִיהוּ שָׁחֵט? פֶּסַח וְקָדָשִׁים מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֵין הָכִי נָמֵי. [א]מֵיתִיבִי: הָעוֹשֶׂה לוּלָב לְעַצְמוֹ, מְבָרֵךְ: "שֶׁהֶחֱיָינוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה". נְטָלוֹ לָצֵאת בּוֹ, אוֹמֵר: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת לוּלָב"! שָׁאנֵי הָתָם, דִּבְעִידָנָא דְּאַגְבְּהֵהּ נָפֵק בֵּיהּ. אִי הָכִי: "לָצֵאת בּוֹ"? "יָצָא בּוֹ" מִיבָּעֵי לֵיהּ! אֵין הָכִי נָמֵי, וּמְשׁוּם דְּקָא בָּעֵי לְמֵיתְנָא סֵיפָא: "לֵישֵׁב בַּסּוּכָּה", תְּנָא רֵישָׁא נָמֵי "לָצֵאת בּוֹ". [ב]דְּקָתָנֵי סֵיפָא: הָעוֹשֶׂה סוּכָּה לְעַצְמוֹ, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' ... שֶׁהֶחֱיָינוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה". נִכְנַס לֵישֵׁב בָּהּ, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסּוּכָּה". וְהִלְכְתָא: "עַל בִּיעוּר חָמֵץ". [ג-ו][ג]דְּכוּלֵי עָלְמָא מִיהָא, מֵעִיקָּרָא בָּעֵינַן לְבָרוֹכֵי, מְנַלַן? דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַמִּצְוֹת מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂייָתָן. [ד]מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי "עוֹבֵר" לִישָׁנָא דְּאַקְדּוֹמֵי הוּא? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, דְּאָמַר קְרָא: "וַיַּרְץ אַחֲרֵי אַבְרָם וַיַּעֲבֹר אֶת הַכַּכָּר וַיִּעָבֵר אֶת מֵהֶם": "וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם". וְאֵיבָעֵית אֵימָא מֵהָכָא: "וַיַּעֲבֹר מַלְכָּם לִפְנֵיהֶם וה' בְּרֹאשָׁם". בֵּי רַב אָמְרִי: חוּץ מִן הַטְּבִילָה וְשׁוֹפָר. בִּשְׁלָמָא טְבִילָה — דְּאַבְּרָא לָא חָזֵי. אֶלָּא שׁוֹפָר מַאי טַעְמָא? וְכִי תֵּימָא מִשּׁוּם דִּילְמָא מִיקַּלְקְלָא תְּקִיעָה. אִי הָכִי, אֲפִילּוּ שְׁחִיטָה וּמִילָה נָמֵי! [ז]אֶלָּא אָמַר רַב חִסְדָּא: חוּץ מִן הַטְּבִילָה בִּלְבַד אִיתְּמַר. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: טָבַל וְעָלָה, בַּעֲלִייָתוֹ אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַטְּבִילָה". לְאוֹר הַנֵּר וכו'. מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַב חִסְדָּא: לְמַדְנוּ מְצִיאָה מִמְּצִיאָה, וּמְצִיאָה מֵחֵיפּוּשׁ, וְחֵיפּוּשׁ מֵחֵיפּוּשׁ, וְחֵיפּוּשׁ מִנֵּרוֹת, וְנֵרוֹת מִנֵּר. מְצִיאָה מִמְּצִיאָה — כְּתִיב הָכָא: "שִׁבְעַת יָמִים שְׁאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם", וּכְתִיב הָתָם: "וַיְחַפֵּשׂ בַּגָּדוֹל הֶחֵל וּבַקָּטֹן כִּלָּה, וַיִּמָּצֵא". [ח]וְחֵיפּוּשׁ מֵחֵיפּוּשׁ דִּידֵיהּ. [ט]וְחֵיפּוּשׁ מִנֵּרוֹת, דִּכְתִיב: "בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׂ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בַּנֵּרוֹת", וְנֵרוֹת מִנֵּר, דִּכְתִיב: "נֵר (אֱלֹהִים) [ה'] נִשְׁמַת אָדָם חֹפֵשׂ כָּל חַדְרֵי בָטֶן". [י]תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: לֵילֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹדְקִים אֶת הֶחָמֵץ לְאוֹר הַנֵּר. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לְדָבָר, דָּבָר, זֶכֶר לְדָבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁבְעַת יָמִים שְׁאֹר לֹא יִמָּצֵא", וְאוֹמֵר: "וַיְחַפֵּשׂ בַּגָּדוֹל הֶחֵל וּבַקָּטֹן כִּלָּה", וְאוֹמֵר: "בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׂ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בַּנֵּרוֹת", וְאוֹמֵר: "נֵר (אֱלֹהִים) [ה'] נִשְׁמַת אָדָם חֹפֵשׂ". מַאי "וְאוֹמֵר"? וְכִי תֵּימָא: הַאי "בָּעֵת הַהִיא" — קוּלָּא הוּא דְּקָאָמַר רַחֲמָנָא: לָא בָּדֵיקְנָא לַהּ בִּירוּשְׁלַיִם בִּנְהוֹרָא דַּאֲבוּקָה — דְּנָפִישׁ נְהוֹרָא טוּבָא, אֶלָּא בִּנְהוֹרָא דִּשְׁרָגָא — דְּזוּטַר נְהוֹרָא טְפֵי, דְּעָוֹן רַבָּה מִשְׁתְּכַח וְעָוֹן זוּטַר לָא מִשְׁתְּכַח, תָּא שְׁמַע: "נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם". [יא]תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין בּוֹדְקִין לֹא לְאוֹר הַחַמָּה, וְלֹא לְאוֹר הַלְּבָנָה, וְלֹא לְאוֹר הָאֲבוּקָה, אֶלָּא לְאוֹר הַנֵּר,

מִפְּנֵי

מסורת הש"ס

א סוכה מה:; תוספתא ברכות
ב תוספתא ברכות; מנחות מב.
ג סוכה לט.; מגילה כא.; לקמן קיט:
ד נדה סג.
ה תוספתא פסחים; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ו ספרי במדבר; לעיל ג.

גליון הש"ס

רש"י זכר לדבר. דד"ת מד"ק נינהו כדאי' בחגיגה י ע"ב:

תורה אור השלם

וַיִּהִי־מָה אֲרוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ רוֹן וַיָּרָץ אַחֲרֵימְעָת דֶּרֶךְ הַכַּכָּר וַיַּעֲבֹר אֶת־הַכִּפּוּרִים [שמואל ב יח, כג]
וְהוּא עֹבֵר לִפְנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד־גִּשְׁתּוֹ עַד־אֲחֵיו [בראשית לג, ג]
עֹלָה הַפֹּרֶץ לִפְנֵיהֶם פָּרְצוּ וַיַּעַבְרוּ שַׁעַר וַיֵּצְאוּ בוֹ וַיַּעֲבֹר מַלְכָּם לִפְנֵיהֶם וַיהוָה בְּרֹאשָׁם [מיכה ב, יג]
שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ [שמות יב, יט]
וַיְחַפֵּשׂ בַּגָּדוֹל הֵחֵל וּבַקָּטֹן כִּלָּה וַיִּמָּצֵא הַגָּבִיעַ בְּאַמְתַּחַת בִּנְיָמִן [בראשית מד, יב]
וְהָיָה בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׂ אֶת־יְרוּשָׁלַ͏ִם בַּנֵּרוֹת וּפָקַדְתִּי עַל־הָאֲנָשִׁים הַקְּפָאִים עַל־שְׁמָרֵיהֶם הָאֹמְרִים בִּלְבָבָם לֹא־יֵיטִיב יְהוָה וְלֹא יָרֵע [צפניה א, יב]
נֵר יְהוָה נִשְׁמַת אָדָם חֹפֵשׂ כָּל־חַדְרֵי־בָטֶן [משלי כ, כז]

דְּוָקָא בְּטְבִילַת גּוּפָא דְּלָא חָזֵי קֹדֶם טְבִילָה דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר וְצִוָּנוּ דְּאַבְּרָא נָבְרֵי הוּא אֲבָל שְׁאָר חֲיָבֵי טְבִילָה כְּגוֹן בַּעַל קֶרִי וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מַתַּר לְבָרֵךְ כִּדְאָמְרִינַן בְּפ' מִי שֶׁמֵּתוּ (בְּרָכוֹת ד' כב.) נָהוּג עָלְמָא כְּתִלְתָא סָבֵי כְּר' יְהוּדָה בְּבַעַל קֶרִי שֶׁיָּכוֹל לְהִתְפַּלֵּל וּלְבָרֵךְ וְלִלְמֹד קֹדֶם טְבִילָה אעפ"כ אוֹמֵר ר"י דְּאֵין לִגְעֹר בְּנָשִׁים שֶׁמְּבָרְכוֹת אַחַר הַטְּבִילָה כֵּיוָן דְּאִיכָּא טְבִילַת גּוּף דְּלָא מָצֵי לְבָרֵךְ לֹא חִלְקוּ וְכֵן בִּנְטִילַת יָדַיִם לֹא חִלְקוּ בֵּין נְטִילָה שֶׁל אַחַר בֵּית הַכִּסֵּא דְּלָא מָצֵי לְבָרֵךְ קֹדֶם מֵיהוּ בִּנְטִילָה יֵשׁ טַעַם אַחַר לְבָרֵךְ אַחַר נְטִילָה קֹדֶם נִגּוּב כִּדְאָמְרִינַן (סוֹטָה ד' ד:) הָאוֹכֵל לֶחֶם בְּלֹא נִגּוּב יָדַיִם כְּאִלּוּ אוֹכֵל לֶחֶם טָמֵא וי"מ דִּכְכָל טְבִילוֹת קָאָמַר דְּגַבְרָא לָא חָזֵי דְּקֹדֶם שֶׁיֵּרֵד לַמַּיִם אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ דִּלְמָא מְשׁוּם בִּיעָתוּתָא דְּמַיָּא מִמָּנַע וְלָא טָבִיל וְאַחַר שֶׁיּוֹרֵד אֵז הוּא עָרֹם וְאָסוּר לְבָרֵךְ מְשׁוּם דְּלִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה: וְנֵרוֹת מִנֵּר וְקָשֶׁה דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר חִפּוּשׂ מִנֵּר וְלֹא נֵרוֹת מִנֵּר וי"ל דְּחִפּוּשׂ לָא קָאֵי אֲנֵר לְכָךְ יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּיַלְיף חִפּוּשׂ דְּנֵר מֵחִפּוּשׂ דִּירוּשָׁלַיִם שֶׁהִיא בְּנֵרוֹת וְאוֹתָן נֵרוֹת מִנֵּר וְאַתֵּי שַׁפִּיר דְּהַשְׁתָּא צָרִיךְ לַאֲתוּיֵי קְרָא דְּחִפּוּשׂ נֵרוֹת וְלָא סַגִּי בִּקְרָא דְּנֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם וְגוֹ':

מסורת הש"ס

א סוכה מה:; תוספתא ברכות
ב תוספתא ברכות; מנחות מב.
ג סוכה לט.; מגילה כא.; לקמן קיט:
ד נדה סג.
ה תוספתא פסחים; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ו ספרי במדבר; לעיל ג.

גליון הש"ס

רש"י זכר לדבר. דד"ת מד"ק נינהו כדאי' בחגיגה י ע"ב:

תורה אור השלם

וַיִּהִי־מָה אֲרוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ רוֹן וַיָּרָץ אַחֲרֵימְעָת דֶּרֶךְ הַכַּכָּר וַיַּעֲבֹר אֶת־הַכִּפּוּרִים [שמואל ב יח, כג]
וְהוּא עֹבֵר לִפְנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד־גִּשְׁתּוֹ עַד־אֲחֵיו [בראשית לג, ג]
עֹלָה הַפֹּרֶץ לִפְנֵיהֶם פָּרְצוּ וַיַּעַבְרוּ שַׁעַר וַיֵּצְאוּ בוֹ וַיַּעֲבֹר מַלְכָּם לִפְנֵיהֶם וַיהוָה בְּרֹאשָׁם [מיכה ב, יג]
שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ [שמות יב, יט]
וַיְחַפֵּשׂ בַּגָּדוֹל הֵחֵל וּבַקָּטֹן כִּלָּה וַיִּמָּצֵא הַגָּבִיעַ בְּאַמְתַּחַת בִּנְיָמִן [בראשית מד, יב]
וְהָיָה בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׂ אֶת־יְרוּשָׁלַ͏ִם בַּנֵּרוֹת וּפָקַדְתִּי עַל־הָאֲנָשִׁים הַקְּפָאִים עַל־שְׁמָרֵיהֶם הָאֹמְרִים בִּלְבָבָם לֹא־יֵיטִיב יְהוָה וְלֹא יָרֵע [צפניה א, יב]
נֵר יְהוָה נִשְׁמַת אָדָם חֹפֵשׂ כָּל־חַדְרֵי־בָטֶן [משלי כ, כז]

מסורת הש"ס

א בבא מציעא ז.

ב לקמן לא:; בבא מציעא מב.; משנה פסחים

ג ראש השנה ד.; בבא בתרא י:

תורה אור השלם

וְהָיָה בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׂ אֶת־יְרוּשָׁלִַם בַּנֵּרוֹת וּפָקַדְתִּי עַל־הָאֲנָשִׁים הַקְּפָאִים עַל־שְׁמָרֵיהֶם הָאֹמְרִים בִּלְבָבָם לֹא־יֵיטִיב יְהוָה וְלֹא יָרַע [צפניה א, יב]

נֵר יְהוָה נִשְׁמַת אָדָם חֹפֵשׂ כָּל־חַדְרֵי־בָטֶן [משלי כ, כז]

שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל מְחֻמֶּצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ [שמות יב, יט]

וַיְחַפֵּשׂ בַּגְּדוֹל הַחֵל וּבַקָּטֹן כִּלָּה וַיִּמְצָא הַגְּבִיע בְּאַמְתַּחַת בִּנְיָמִן [בראשית מד, יב]

וְנֹגַהּ כָּאוֹר תִּהְיֶה קְרָנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ וְשָׁם חֶבְיוֹן עֻזּוֹ [חבקוק ג, ד]

מִפְּנֵי שֶׁאוֹר הַנֵּר יָפֶה לְבְדִיקָה מְפֹרָשׁ מֵאי מַעֲלִיתָא מֵאֲבוּקָה: לְאוֹרָהּ מִטָּה הַחוֹלֶקֶת בְּתוֹךְ הַבַּיִת וּמַפְסֶקֶת פרש"י דְּלַעְנַיִן תַּחְתֶּיהָ מַיְרֵי וְקָשֶׁה דִּלְפִי' מִפְּנֵי שֶׁאוֹר הַנֵּר יָפֶה לְבְדִיקָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר — זֶכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: ״שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם״, וְאוֹמֵר: ״וַיְחַפֵּשׂ בַּגָּדוֹל הֵחֵל״, וְאוֹמֵר: ״בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׂ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בַּנֵּרוֹת״, וְאוֹמֵר: ״נֵר ה׳ נִשְׁמַת אָדָם חֹפֵשׂ כָּל חַדְרֵי בָטֶן״. אבהַאי אוֹר הַחַמָּה הֵיכִי דָּמֵי? אִי נֵימָא בְּחַצֵּר, הָאָמַר רָבָא: חָצֵר אֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹרְבִין מְצוּיִין שָׁם. אֶלָּא בְּאַכְסַדְרָה, הָאָמַר רָבָא: אַכְסַדְרָה לְאוֹרָהּ נִבְדָּקֶת! גלָא צְרִיכָא, לַאֲרוּבָּה דִּבְחָדָר. וּדְהֵיכָא? אִי לְבַהֲדֵי אֲרוּבָּה — הַיְינוּ אַכְסַדְרָה. אֶלָּא לְצָדְדִין. וַאֲבוּקָה לָא? וְהָאָמַר רָבָא, מַאי דִּכְתִיב: ״וְנֹגַהּ כָּאוֹר תִּהְיֶה קְרָנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ וְשָׁם חֶבְיוֹן עֻזּוֹ״, לְמָה צַדִּיקִים דּוֹמִין בְּפָנֵי שְׁכִינָה — כַּנֵּר בְּפְנֵי הָאֲבוּקָה. וְאָמַר רָבָא: אֲבוּקָה לְהַבְדָּלָה מִצְוָה מִן הַמּוּבְחָר! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: זֶה — יָכוֹל לְהַכְנִיסוֹ לְחוֹרִין וְלִסְדָקִין, וְזֶה — אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיסוֹ לְחוֹרִין וְלִסְדָקִין. רַב זְבִיד אָמַר: זֶה — אוֹרוֹ לְפָנָיו, וְזֶה — אוֹרוֹ לְאַחֲרָיו. רַב פָּפָּא אָמַר: הַאי — בְּעִית, וְהַאי — לָא בְּעִית. רַבִינָא אָמַר: הַאי — מְשׁוּךְ נְהוֹרָא, וְהַאי — מְיקַטַּף אִיקַּטּוּפֵי. ה״כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין מַכְנִיסִין כּוּ׳. ״כָּל מָקוֹם״ לְאַתּוֹיֵי מַאי? לְאַתּוֹיֵי הָא דְּתָנוּ רַבָּנָן: חוֹרֵי בַּיִת הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, וְגַג הַיְצִיעַ, וְגַג הַמִּגְדָּל, וְרֶפֶת בָּקָר, וְלוּלִין, וּמַתְבֵּן, וְאוֹצָרוֹת יַיִן וְאוֹצָרוֹת שֶׁמֶן — אֵין צְרִיכִין בְּדִיקָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִטָּה הַחוֹלֶקֶת בְּתוֹךְ הַבַּיִת וּמַפְסֶקֶת — צְרִיכָה בְּדִיקָה. זחזוְרִמִינְהוּ: חוֹר שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵירוֹ — זֶה בּוֹדֵק עַד מָקוֹם שֶׁיָּדוֹ מַגַּעַת, וְזֶה בּוֹדֵק עַד מָקוֹם שֶׁיָּדוֹ מַגַּעַת, וְהַשְּׁאָר מְבַטְּלוֹ בְּלִבּוֹ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִטָּה הַחוֹלֶקֶת בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְעֲצִים וַאֲבָנִים סְדוּרִים תַּחְתֶּיהָ, וּמַפְסֶקֶת — אֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה. קַשְׁיָא מִטָּה אַמִּטָּה, קַשְׁיָא חוֹרִין אַחוֹרִין! חוֹרִין אַחוֹרִין לָא קַשְׁיָא: הָא — בְּעֵילְאֵי וּבְתַתְאֵי, וְהָא — בְּמִיצְעֵי. מִטָּה אַמִּטָּה לָא קַשְׁיָא: הָא — דְּמִידַּלְיָא, הָא — דְּמִידַּתַּאי. וְאוֹצָרוֹת יַיִן אֵין צְרִיכִין בְּדִיקָה?! וְהָתַנְיָא: אוֹצָרוֹת יַיִן — צְרִיכִין בְּדִיקָה, אוֹצָרוֹת שֶׁמֶן — אֵין צְרִיכִין בְּדִיקָה! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּמִסְתַּפֵּק. אִי הָכִי, שֶׁמֶן נָמֵי! שֶׁמֶן — יֵשׁ קָבַע לַאֲכִילָה. יַיִן — אֵין קָבַע לִשְׁתִיָּה. תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: עָשׂוּ אוֹצָרוֹת שֵׁכָר בְּבָבֶל כְּאוֹצָרוֹת יַיִן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּמִסְתַּפֵּק. אָמַר רַב חִסְדָּא: בֵּי דָגִים אֵין צְרִיכִין בְּדִיקָה. וְהָתַנְיָא צְרִיכִין בְּדִיקָה! לָא קַשְׁיָא: הָא — בְּרַבְרְבֵי, הָא — בְּזוּטְרֵי. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: בֵּי מִילְחֵי וּבֵי קִירֵי צְרִיכִין בְּדִיקָה. אָמַר רַב פָּפָּא: בֵּי צִיבֵי וּבֵי תַּמְרֵי צְרִיכִין בְּדִיקָה. טתָּנָא: אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהַכְנִיס יָדוֹ לְחוֹרִין וְלִסְדָקִין לְבְדּוֹק — מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. מַאי סַכָּנָה? אִי נֵימָא מִפְּנֵי סַכָּנַת עַקְרָב — כִּי מִשְׁתַּמֵּשׁ, הֵיכִי אִישְׁתַּמֵּשׁ? לָא צְרִיכָא, דִּנְפַל. כאִי נָפַל, לְמָה לִי בְּדִיקָה? וְהָתְנַן: חֹמֶץ שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מַפּוֹלֶת — הֲרֵי הוּא כִּמְבוּעָר! הָתָם שֶׁאֵין הַכֶּלֶב יָכוֹל לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו, הָכָא כְּשֶׁהַכֶּלֶב יָכוֹל לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו. וְהָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָן נִיזּוֹקִין? אָמַר רַב אָשֵׁי: שָׁמָּא תֹּאבַד לוֹ מַחַט, וְאָתֵי לְעַיּוֹנֵי בָּתְרָהּ. כוּכְהַאי גַּוְונָא לָאו מִצְוָה הוּא?! וְהָתַנְיָא: הָאוֹמֵר ״סֶלַע זוֹ לְצָדָקָה בְּשָׁבִיל שֶׁיִּחְיֶה בְּנִי״ אוֹ ״שֶׁאֶהְיֶה בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא״ —

הֲרֵי

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תלג סעי' ו א:

ב מיי' פכ' מהל' חמץ ומצה הל' ד:

ג טוש"ע או"ח סי' תלג סעי' א:

ד מיי' פכ' מהל' חמץ ומצה הל' ד:

ה טוש"ע או"ח סי' תלג סעי' ד ה ו ג:

ו מיי' פכ' מהל' חמץ ומצה הל' ו:

ז טוש"ע או"ח סי' תלג סעי' ז:

ח מיי' פכ' מהל' חמץ ומצה הל' ה:

ט טוש"ע או"ח סי' תלג סעי' ח:

י מיי' פכ' מהל' חמץ ומצה הל' ה:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תלג סעי' ז:
ב מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' ה:
ג טוש"ע או"ח סי' תלג סעי' ג:
ד מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' ה:
ה טוש"ע או"ח סי' תלג סעי' ט:
ו מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' ו:

שֶׁיִּזָּכֶה לְעוֹלָם הַבָּא הֲרֵי זֶה צַדִּיק גָּמוּר וְהַדְתָנַן (אבות פ"א מ"ג) אַל תְּהִי כַּעֲבָדִים הַמְשַׁמְּשִׁין אֶת הָרַב עַל מְנָת לְקַבֵּל פְּרָס הֵינוּ בכה"ג שֶׁאִם לֹא תִּבְוֹא לוֹ אוֹתָהּ הַטּוֹבָה שֶׁהוּא מְצַפֶּה תְּוֹהֵא וּמִתְחָרֵט עַל הָצְדָקָה שֶׁעָשָׂה אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ תְּוֹהֵא וּמִתְחָרֵט ה"ז צַדִּיק גָּמוּר וְכֵן מַשְׁמַע בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת ר"ה (דף ד.) ובפ"ק דב"ב (דף י.): מִלְּמֵד שֶׁתְּהֵא פָּרְתְךָ רוֹעָה בְּאָפֶל וּמְאֵת קְדֵרֵישׁ אֶת אַרְצְךָ וְהַשְׁפֵּל לְאַרְצָךְ: לְכִדְרַבִּי אַמִּי וְאִם תֹּאמַר וְהַשְׁתָּא אֶת לְמָה לִי לְמִדְרַשׁ בַּהֲלִיכָה ואור"י דְּלָא נִכְתַּב אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בָּהּ מִשּׁוּם חִדּוּשׁ דְּאַרְצָךְ כְּתֵב נָמֵי אֶת לְמִדְרַשׁ אע"ג דְּלָא אִצְטְרִיךְ: רַב חִיצוֹנוֹת נִרְאֶה לְרִ"י דְּרַב סָבַר דְּאִיכָּא לְמֵדַק טְפֵי מֵחִיצוֹנוֹת מִשּׁוּם דִּתְנַן בְּרֵישָׁא וּשְׁמוּאֵל סָבַר דְּמַעֲלְיוֹנוֹת אִיכָּא לְמֵדַק כֵּיוָן דְּעֶלְיוֹנוֹת אַחִיצוֹנוֹת קָאֵי וּמִפְּרֵישׁ מָה הֵן חִיצוֹנוֹת:

הֲרֵי זֶה צַדִּיק גָּמוּר! דִּילְמָא בָּתַר דְּבָרָק אָתֵי לְעַיּוֹנֵי בָּתְרֵהּ. [א]רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: מְשׁוּם סַכָּנַת הַגּוֹיִם, וּפְלִימוֹ הִיא. דְּתַנְיָא: חוֹר שֶׁבֵּין יְהוּדִי לְאַרְמַאי — בּוֹדֵק עַד מָקוֹם שֶׁיָּדוֹ מַגַּעַת, וְהַשְׁאָר מְבָטָלוֹ בְּלִבּוֹ. פְּלִימוֹ אָמַר: כָּל עַצְמוֹ אֵינוֹ בּוֹדֵק מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. מַאי סַכָּנָה, אִי נֵימָא סַכָּנַת כְּשָׁפִים, כִּי אִישְׁתַּמֵּישׁ הֵיכִי אִישְׁתַּמֵּישׁ? הָתָם כִּי אִישְׁתַּמֵּישׁ — יָמְמָא וּנְהוֹרָא, וְלָא מַסִּיק אַדַּעְתֵּיהּ. הָכָא — לֵילְיָא וּשְׁרָגָא הוּא, וּמַסִּיק אַדַּעְתֵּיהּ. [א]וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָן נִיזּוֹקִין! הֵיכָא דְּשָׁכִיחַ הֶיזֵּיקָא שַׁאנֵי. שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי וַיֹּאמֶר ה׳ עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ וְגוֹ׳״. בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַב: הָנֵי בְּנֵי בֵּי רַב דְּדָיְירִי בְּבָאנָא, מַהוּ לְמֵיתֵי קַדְמָא וַחֲשׁוֹכָא לְבֵי רַב? אֲמַר לְהוּ: נֵיתוּ עֲלַי וְעַל צַוָּארִי. נֵיזִיל מַאי? אֲמַר לְהוּ: לָא יְדָעְנָא. [ב]אִיתְמַר, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָן נִיזּוֹקִין לֹא בַּהֲלִיכָתָן וְלֹא בַּחֲזִירָתָן. כְּמַאן? כִּי הַאי תַּנָּא דְּתַנְיָא, אִיסִּי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּלַפֵּי שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה ״וְלֹא יַחְמֹד אִישׁ אֶת אַרְצָךְ״, מְלַמֵּד שֶׁתְּהֵא פָּרְתְךָ רוֹעָה בְּאֶפֶל וְאֵין חַיָּה מַזִּיקָתָהּ, תַּרְנְגוֹלְתְךָ מְנַקֶּרֶת בְּאַשְׁפָּה וְאֵין חוּלְדָּה מַזִּיקָתָהּ. [ג]וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר: וּמָה אִלּוּ שֶׁדַּרְכָּן לְזוֹק — אֵינָן נִיזּוֹקִין, בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְזוֹק — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. אֵין לִי אֶלָּא בַּהֲלִיכָה, בַּחֲזָרָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וּפְנִיתָ בַבֹּקֶר וְהָלַכְתָּ לְאָהֳלֶיךָ״, מְלַמֵּד שֶׁתְּהֵא פָּרְתְךָ רוֹעָה בְּאֶפֶל וְתִמְצָא אָהֳלֶךָ בְּשָׁלוֹם. [ד]וְכִי מֵאַחַר דַּאֲפִילּוּ בַּחֲזִירָה, בַּהֲלִיכָה לָמָּה לִי? לְכִדְרַבִּי אַמִּי. דְּאָמַר רַבִּי אַמִּי: כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַרְקַע — עוֹלָה לָרֶגֶל, וְשֶׁאֵין לוֹ קַרְקַע — אֵין עוֹלָה לָרֶגֶל. אָמַר רַבִּי אַבִּין בַּר רַב אַדָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִפְּנֵי מָה אֵין פְּרוֹת גִּינּוֹסַר בִּירוּשָׁלַיִם? כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ עוֹלֵי רְגָלִים אוֹמְרִים: אִלְמָלֵא לֹא עָלִינוּ אֶלָּא לֶאֱכוֹל פְּרוֹת גִּינּוֹסַר בִּירוּשָׁלַיִם — דַּיֵּינוּ. נִמְצְאוּ עֲלִיָּיה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ. כֵּיוֹצֵא בּוֹ, אָמַר רַבִּי דּוֹסְתַּאי בְּרַבִּי יַנַּאי: מִפְּנֵי מָה אֵין חַמֵּי טְבֶרְיָא בִּירוּשָׁלַיִם? כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ עוֹלֵי רְגָלִים אוֹמְרִים: אִלְמָלֵא לֹא עָלִינוּ אֶלָּא לְרַחֵץ בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא — דַּיֵּינוּ, וְנִמְצְאוּ עֲלִיָּיה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ. וּבַמָּה אָמְרוּ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת וְכוּ'. מַרְתֵּף מַאן דְּכַר שְׁמֵיהּ? [ג-ה]הָכִי קָאָמַר: כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין מַכְנִיסִין בּוֹ חָמֵץ — אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה, וְאוֹצְרוֹת יַיִן וְאוֹצְרוֹת שֶׁמֶן נָמֵי אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה, וּבַמָּה אָמְרוּ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת בַּמַּרְתֵּף — מָקוֹם שֶׁמַּכְנִיסִין בּוֹ חָמֵץ, וּבְמִסְתַּפֵּק. [ו]בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים שְׁתֵּי שׁוּרוֹת וְכוּ'. אָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁאָמְרוּ, מִן הָאָרֶץ וְעַד שְׁמֵי קוֹרָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: שׁוּרָה אַחַת כְּמִין גַּאם. [ו]תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה, תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שְׁתֵּי שׁוּרוֹת עַל פְּנֵי כָּל הַמַּרְתֵּף, וּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁאָמְרוּ — מִן הָאָרֶץ וְעַד שְׁמֵי קוֹרָה. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: שְׁתֵּי שׁוּרוֹת עַל פְּנֵי כָּל הַמַּרְתֵּף — חִיצוֹנָה רוֹאָה אֶת הַפֶּתַח, וְעֶלְיוֹנָה רוֹאָה אֶת הַקּוֹרָה. שְׁלִפְנִים הֵימֶנָּה, וְשֶׁלְמַטָּה הֵימֶנָּה — אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה. [ז]בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים שְׁתֵּי שׁוּרוֹת הַחִיצוֹנוֹת שֶׁהֵן הָעֶלְיוֹנוֹת. אָמַר רַב: עֶלְיוֹנָה וְשֶׁלְמַטָּה הֵימֶנָּה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: עֶלְיוֹנָה וְשֶׁלִּפְנִים הֵימֶנָּה. מַאי טַעְמָא דְּרַב — דְּיֵיק ״חִיצוֹנוֹת״. וְהָא עֶלְיוֹנוֹת קָתָנֵי! לְמַעוֹטֵי תַּתָּאֵי דְּתַתָּיְיתָא. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: עֶלְיוֹנָה וְשֶׁלִּפְנִים הֵימֶנָּה. מַאי טַעְמָא — דְּיֵיק ״עֶלְיוֹנוֹת״. וְהָא חִיצוֹנָה קָתָנֵי! לְמַעוֹטֵי גַּוָּיאתָא דְּגַוָּיאתָא. רַבִּי חִיָּיא תָּנֵי כְּוָותֵיהּ דְּרַב, וְכוּלְּהוּ תַּנָּאֵי תָּנוּ כְּוָותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל, וְהִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל.

מַתְנִי׳ עֶלְיוֹנָה וְשֶׁלְמַטָּה הֵימֶנָּה הַאי עֶלְיוֹנָה לֹא כָּל גַּג הַשּׁוּרוֹת בְּאֹרֶךְ הַמַּרְתֵּף קָאָמַר כְּדַאֲמַר ר' יוֹחָנָן אֵלֵיבָּא דְּבֵית שַׁמַּאי אֶלָּא שׁוּרַת חֲבִית אַחַת עַל פְּנֵי רֹחַב כָּל הַמַּרְתֵּף וְלֹא מִן הָאָרֶץ וְעַד הַקּוֹרָה אֶלָּא אוֹתָהּ הָרוֹאָה אֶת הַפֶּתַח וְאֶת הַקּוֹרָה: וְשֶׁלְמַטָּה הֵימֶנָּה וְעוֹד שׁוּרַת חֲבִית אַחַת לְמַטָּה מִן הָעֶלְיוֹנָה הִיא מְשׁוּרָה הַזְּקוּפָה כְּנֶגֶד הַפֶּתַח וְהַאי פֶּתַח לָאו כְּנֶגֶד כֻּלּוֹ מַמָּשׁ קָאָמַר אֶלָּא הַכֹּתֶל שֶׁהַפֶּתַח בּוֹ קָרֵי הָכִי: עֶלְיוֹנָה וְשֶׁלִּפְנִים הֵימֶנָּה בְּגַג הֶחָבִית בּוֹדֵק שְׁתֵּי שׁוּרוֹת עַל פְּנֵי כָּל הַמַּרְתֵּף: מַאי טַעְמָא דְּרַב דְּלָא בָּעֵי לְמֵימַר עֶלְיוֹנָה וְשֶׁלְּפָנִים הֵימֶנָּה כְּמַשְׁמָעוֹתֵיהּ דְּמַתְנִיתִין דְּהָא מַתְנִיתִין עֶלְיוֹנוֹת קָתָנֵי: דְּיֵיק חִיצוֹנוֹת וְאוֹתָהּ שֶׁלְּפָנִים לָאו חִיצוֹנָה הִיא וְקָא סָבַר רַב דְּתַנָּא דְּמַתְנִי' בַּחִיצוֹנוֹת דַּק בְּלִשָּׁנֵהּ אֲבָל בָּעֶלְיוֹנוֹת לָא דַּק בְּלִשָּׁנֵהּ: תַּתָּאֵי דְּתַתָּיְיתָא כְּגוֹן שְׁלִישִׁית וְשִׁתַּתְּיהּ: וּשְׁמוּאֵל דַּיֵּק עֶלְיוֹנוֹת וְהָא שֶׁל מַטָּה לָאו עֶלְיוֹנָה הִיא:

מסורת הש"ס

א יומא יא.
ב חולין קמב.
ג ספרי במדבר
ד תוספתא שבועית
ה לעיל ב.; משנה פסחים
ו כתובות עג.
ז תוספתא פסחים
ח ראש השנה ד.; בבא בתרא י:

גליון הש"ס

גמ' ושאין לו קרקע. וכן איתא בירושלמי ספ"ג דפאה:
תוס' ד"ה לכדר"א וכו' משום דבר שנתחדש. כדאיתא שבועות יט ע"א כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה:

תורה אור השלם

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי וַיֹּאמֶר יְהוָה עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹּחַ לַיהוָה בָּאתִי [שמואל א טז, ב]
כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלֶךָ וְלֹא־יַחְמֹד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לֵרָאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה [שמות לד, כד]
וּבִשַּׁלְתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפָנִיתָ בַבֹּקֶר וְהָלַכְתָּ לְאָהָלֶיךָ [דברים טז, ז]

מתני' אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא גֵּרְרָה חַלָּדָה כו' אֵין חוֹשְׁשִׁין כְּשֶׁבְּדַק זְוִית זו וּבָא לִבְדֹּק זוֹ שֶׁמָּא בְּתוֹךְ שֶׁבָּא לִבְדֹּק זוֹ גֵּרְרָה חַלָּדָה חָמֵץ לְמָקוֹם הַבְּדוּק וּצְרִיכָנָא לְחָזוֹר וְלִבְדֹּק: שֶׁאִם כֵּן שֶׁבְּאַתְּ לְחוּשׁ לְכָךְ הֲרֵי גַּם מֵחָצֵר לְחָצֵר יֵשׁ לוֹמַר כָּךְ אֲנִי בָּדַקְתִּי קֹדֶם לַחֲבֵרַי וּלְאַחַר בְּדִיקָתִי הֲבִיאָה חַלָּדָה חָמֵץ מֵחָצֵר חֲבֵרַי לַחֲצֵרִי וְאֵין לְדָבָר סוֹף וְלָאו חָצֵר מַמָּשׁ קָאָמַר אֶלָּא כָּל בָּתֵּי הֶחָצֵר קְרוּי חָצֵר: גְּמ' הָא חָזַיְנַן שֶׁהֲבִיאָתוּ לְכָאן חֲיִשִׁינַן שֶׁמָּא עֲדַיִן הוּא כָּאן וְצָרִיךְ לִבְדֹּק וְאַמַּאי נֵימָא אֲכַלְתֵּיהּ: מִי לָא תְּנַן בְּמַסֶּכֶת אֹהָלוֹת מִדְּורוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים טְמֵאִין מִפְּנֵי שֶׁקּוֹבְרִין נִפְלֵיהֶם בְּבָתֵּיהֶם וְהַעַכּוּ"ם מְטַמְּאִין בְּמִיתָתָן אַף בְּאֹהֶל לְרַבָּנָן ולר"ש בֶּן יוֹחַי נָמֵי דְּאָמַר קִבְרֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵינָם מְטַמְּאִין בְּמַגָּע וּמַשָּׂא מוֹדֶה הוּא דְּלֹא אַמַּעוּט אֶלָּא מִשּׁוּם אֹהֶל דְּלֹא מִקְּרוּ אָדָם: וְכַמָּה יִשְׁהֶה הַנִּכְרִי בְּמָדוֹר וְיֶהֱא הַמָּדוֹר צָרִיךְ בְּדִיקָה לְכְשֶׁיֵּצֵא הָעַכּוּ"ם וְיִרְצֶה יִשְׂרָאֵל לָדוּר בּוֹ: מ' יוֹם כְּדֵי יְצִירַת הַוָּלָד: ואע"פ שֶׁאֵין עִמּוֹ אִשָּׁה לְפִי שֶׁחֲשׁוּד הוּא עַל הַזְּנוּת: וְכָל מָקוֹם שֶׁחָזִיר וְחַלָּדָה יְכוֹלִין לַהֲלֹךְ אֵין צְרִיכִין בְּדִיקָה שֶׁאִם חָשַׁלַּךְ שָׁם חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וַאֲכָלוּהָ: הָא דְּאָכְלוּהָ בְּבִשְׂרָא מֵירֵי הִלְכָּךְ וַדַּאי אֲכָלוּהָ דְּלֹא מִשְׁתַּיְּרָא: הַאי מַאי קוּשְׁיָא א"נ אוֹרְחָא דְּמִשַּׁיֵּר' בְּבִשְׂרָא לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ הָתָם מִידֵי דְּהָתָם חֲשָׁשָׁא בְּעַלְמָא הוּא אֲמוֹר הָוֶה אֲמוֹר לָא הָוֶה הִלְכָּךְ הֵיכָא דְּשָׁכִיחָא חַלָּדָה תְּלֵינַן לְקוּלָּא וְאָמְרִי' אִם תִּמְצָא לוֹמַר הָוֶה אֲמוֹר אֲכָלְתֵּיהּ וּסְפֵק אֲכִילָה יָכוֹל לְהוֹצִיאֵנוּ מִידֵי סְפֵק הַשְׁלָכָה אֲבָל הָכָא גַּבֵּי חָמֵץ דְּקָשְׁיָא לֵיהּ הֵיכָא דְּחָזַיְנַן דְּגַרְרָה נָמֵי נֵימָא אֲכַלְתֵּיהּ וַדַּאי הָוֶה: מִי יָמַר דַּאֲכַלְתֵּיהּ הָוֵי סְפֵק בְּעוּר וַדַּאי חָמֵץ הָיָה כָּאן וְאֵין סְפֵק הֶתֵּר מוֹצִיא אֶת הַבַּיִת הַזֶּה מִידֵי וַדַּאי אִסּוּר: מְגוּרָה גָּרָן: בְּנֵי יוֹמָן דְּנִפְרִין הֵן שֶׁהַיּוֹם נִתְמָרְחוּ: וְהָא הָכָא דְּכֵיוָן דְּמִמַּרְחִין הֵן וַהֲרֵי הֵן בְּבֵית דְּכָל מְגוּרָה בַּבַּיִת הִיא: וַדַּאי טְבִילִי דְּהָא נִגְמְרָה מִלַּאכְתָּן וְרָאוּ פְּנֵי הַבַּיִת וְחָל שֵׁם טֻבָּל עֲלֵיהֶן מִשְּׁעָה שֶׁרָאָה פְּנֵי הַבַּיִת סָפֵק עִשָּׂרָן חֻבַּר וָזֶה סָפֵק לֹא עִשָּׂרָן וְאֶתֵּי סָפֵק זֶה וּמוֹצִיא פֵּרוֹת הַלָּלוּ מִידֵי וַדַּאי טֻבָּל מִשּׁוּם דְּרֹב חֻבָּרִים מְעַשְּׂרִין הֵם מִיָּד קֹדֶם שֶׁיַּגִּיחֵם מִתַּחַת יָדוֹ: הָתָם וַדַּאי וּוַדַּאי הוּא כִּי הֵיכִי דְּפָשִׁיטָא לֵן דְּטְבִילִי מֵעִקָּרָא הָכִי נָמֵי פָּשִׁיטָא לֵן דְּעַשְּׂרִינְהוּ וְאֵין גְּמִגּוּם וְהִלּוּךְ אַחַר הָרֹב בַּדָּבָר אֶלָּא חֲזָקָה וַדַּאי עַל כָּל הַחֲבֵרִים: וְאִי בָּעֵית אֵימָא סָפֵק וְסָפֵק הוּא כִּי הֵיכִי דְּמִסְפְּקָא לֵן אִי לָא עַשְּׂרִינְהוּ הָכִי נָמֵי אִיכָּא לְסָפּוּקֵי אִי חָל עֲלֵיהוּ שֵׁם טֻבָּל מֵעוֹלָם אִי לָא וּמֵעִקָּרָא אֵימוֹר לֹא טְבוּל ואע"פ שֶׁחָן מִמַּרְחִין וּבְתוֹךְ הַבַּיִת אֵימוֹר עָבַד לְהוּ כְּדַר' אוֹשַׁעְיָא שֶׁהִכְנִיסָהּ לַבַּיִת בְּמוֹץ שְׁלָהּ וְאַחַר כָּךְ דָּשׁ וּמְמָרַח וְחוֹבֶת הַטֻּבָּל חָלָה בְּרֹאשִׁית פְּנֵי הַבַּיִת בְּבָבָא מְצִיעָא בְּהַשּׁוֹכֵר (דף פח:) וְזֶה בְּרֹאשִׁית פְּנֵי הַבַּיִת לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן לְחוּל עָלָיו שֵׁם טֻבָּל וּכְשֶׁגָּמַר מְלַאכְתָּן כְּבָר בְּתוֹךְ הַבַּיִת הוּא וְאֵין אֵלּוּ פְּנֵי הַבַּיִת אֶלָּא כְּשֶׁנִּכְנָס דֶּרֶךְ פְּתָחִים כִּדְתַנְיָא חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מַכְנִיסִים פֵּרוֹתֵיהֶן דֶּרֶךְ טְרַקְסְמוֹן כְּדֵי לְחַיְּבָן בְּמַעֲשֵׂר עָכְשָׁו מַכְנִיסִין דֶּרֶךְ גַּגּוֹת דֶּרֶךְ חֲצֵרוֹת וְקִרְפֵּפוֹת לַבַּיִת כְּדֵי לְפָטְרָן הִלְכָּךְ לֹא חַיֶּל עֲלֵיהוּ שֵׁם טֻבָּל וּמֻתָּר הַיּוֹרֵשׁ הַגָּה לְאוֹכְלָן אֲכִילַת קֶבַע וְלֹא תֵּימָא נְהִי דְּלֹא חַיֶּל עֲלֵיהוּ טִבְלָא לַאֲכִילַת עֲרַאי אֲכִילַת קֶבַע מִיהָא לִתַּסְרוּ דְּהָא דְּמִתַּסְרָא אֲכִילַת קֶבַע קְבִיעוּת גֹּרֶן וּגְמַר מְלָאכָה מִדְּרַבָּנַן הוּא וְגַבֵּי אִסּוּר דְּרַבָּנַן סְמִכִינַן אַחֻזָּקַת חֻבָּר שֶׁעִשָּׂרָן: כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בְּהֶמְתּוֹ אוֹכֶלֶת אֲכִילַת קֶבַע דְּכָל זְמַן שֶׁאֵין שֵׁם גָּרְנוֹ שֶׁל טֻבָּל עָלָיו אֵינוֹ אוֹסֵר בַּאֲכִילַת עֲרַאי וְכָל אֲכִילַת בְּהֵמָה לֹא גָּזְרוּ עָלָהּ מִשּׁוּם אֲכִילַת קֶבַע דְּתַנַּן בְּמַסֶּכֶת פֵּאָה (פ"א מ"ו) מַאֲכִיל לִבְהֵמָה וְלַחַיָּה וְלָעוֹפוֹת וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת עַד שֶׁיְּמָרַח אֲבָל לְמַאֲכַל אָדָם נָהֲגוּ עָלָיו מִיהוּ אֲפִילּוּ קֹדֶם מֵרוּחַ אִסְרוּ לֶאֱכֹל קֶבַע בְּכוּלֵּי גַּמָּרָא: מֵצִיק אֵינִישׁ אַלְמָא וְיִשְׂרָאֵל הָוֶה:

אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא גֵּרְרָה חַלָּדָה וְאִם תֹּאמַר וְהָא מֵרִישָׁא שָׁמְעִי' דְּקָתָנֵי כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין מַכְנִיסִין בּוֹ חָמֵץ אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה תֵּרֶץ דַּהֲוָה מוֹקְמִינַן בְּשֶׁאֵין חַלָּדָה וּבַרְדְּלָס יְכוֹלִין לְהַלֵּךְ שָׁם: כָּל מָקוֹם שֶׁחַלָּדָה וּבַרְדְּלָס וַחֲזִיר מְצַיְּין שָׁם אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה אוֹמֵר ר"י דְּכֹהֲנִים מַתְרִין לְכַנַּס בְּבָתֵּי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֲפִי' אֵין חֲזִיר וְחַלָּדָה מְצַיְּין שָׁם מִשּׁוּם דְּתַנְיָא בְּתוֹסְפְתָּא דְּאֵין מִדּוֹרוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּחוּצָה לָאָרֶץ: בְּבָשָׂר לָא מְשַׁיְּרָא אוֹמֵר ר"ת דְּהַיְנוּ דְּוָקָא בְּשַׂר נְפָלִים דְּרַכִּיךְ דְּהָא בְּפֶרֶק [שְׁנֵי] דב"ק (דף יט: ושם) חָשִׁיב חֲזִיר שֶׁאָכַל בְּשַׂר אֲכִילָה עַל יְדֵי הַדְּחָק: וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר הָוֶה אֲמוֹר אֲכַלְתֵּיהּ וא"ת וְהָא מִדּוֹרוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים רְשׁוּת הַיָּחִיד הֵן וּתְנַן בְּמַסֶּכֶת טָהֳרוֹת (פ"ו מ"ד) כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה יָכוֹל לְהַרְבּוֹת סְפֵקוֹת וּסְפֵיקֵי סְפֵקוֹת בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד טָמֵא וי"ל דְּלָא דְּמֵי הַהוּא סְפֵיקָא לְשָׁאַר סְפֵיקֵי דְּאַמַּאי אִית לַן לְמֵימַר שֶׁיְּהֵא בּוֹ נֶפֶל וְדֵמֵי לְסָפֵק בֵּיאָה א"נ אֵימַר אֲכַלְתֵּיהּ עַדִיף מִשָּׁאַר סְפֵקוֹת דְּסָפֵק הָרַגִיל הוּא וְקָרוֹב לְוַדַּאי וְתַדַּע דַּאֲפִילּוּ מִידֵי וַדַּאי בָּעֵי לְמֵימַר שֶׁיּוֹצֵא זֶה הַסָּפֵק: כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בְּהֶמָה אוֹכֶלֶת וְתַמַּה דמ"מ הָוֵי וַדַּאי טֶבֶל מִדַּרַבָּנַן לְעִנְיַן אֲכִילַת קֶבַע אַפִּי' הַכְנִיסָה בַּמּוֹץ שְׁלָהּ כִּדְאָמַר כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בְּהֶמָה אוֹכֶלֶת מַשְׁמַע אֲבָל הוּא עַצְמוֹ אָסוּר וּבְתוֹסָפְתָּ' תַּנְיָא וּמֵיתֵי לֵיהּ בְּפ"ק דְּבֵיצָה (דף יג.) הַכְנִיס לְבֵית שְׁבָלִין לַעֲשׂוֹת מֶהֶן עִסָּה אוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי וּפָטוּר וְקַאֲתֵי סָפֵק וּמוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי דְּרַבָּנַן וַהֲשִׁיב לְהוּ בְּחֻזְקַת מְתַקְּנִים גַּבֵּי חָמֵץ אַמַּאי לָא אֲתֵי סָפֵק וּמוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי בְּדִיקָה דְּרַבָּנַן דְּמִשּׁוּם הָכִי לָא בָּעֵי לְמֵימַר שֶׁיּוֹצֵא אֶלָּא דְּמִשּׁוּם הָכִי לָא בָּעֵי לְמֵימַר שֶׁיּוֹצֵא דְּהָא בְּחֻזְקַת מְתַקְּנִים עוֹמֵד וְלָא בָּעֵי לְמֵימַר שֶׁיּוֹצֵא אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מְתוּקָּן. וְהָא הָכָא, דְּוַדַּאי טְבִילִי הָנֵי פֵּירֵי, וְסָפֵק מְעוּשָּׂרִין וְסָפֵק לֹא מְעוּשָּׂרִין, וְקָאָתֵי סָפֵק וּמוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי! הָתָם וַדַּאי וּוַדַּאי הוּא, דְּוַדַּאי מְעַשְּׂרִי, כִּדְרַבִּי חֲנִינָא חוֹזָאָה. דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא חוֹזָאָה: חֲזָקָה עַל חָבֵר שֶׁאֵין מוֹצִיא מִתַּחַת יָדוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְתוּקָּן. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: סָפֵק וְסָפֵק הוּא, דִּילְמָא מֵעִקָּרָא אֵימוֹר דְּלָא טְבִילִי, כְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא. דְּאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: מַעֲרִים אָדָם עַל תְּבוּאָתוֹ, וּמַכְנִיסָהּ בַּמּוֹץ שְׁלָהּ, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בְּהֶמְתּוֹ אוֹכֶלֶת וּפְטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְאֵין סָפֵק מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי?! וְהָתַנְיָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּשִׁפְחָתוֹ שֶׁל מֵצִיק אֶחָד בְּרִימּוֹן שֶׁהֶטִילָה נֵפֶל לְבוֹר, וּבָא יִשְׂמְעֵאל (מְנָחוֹת דף סז: ושם) אַמַּאי דְּקָאָמַר מֵרוּחַ הַנִּכְרִי אֵינוֹ פּוֹטֵר מִשּׁוּם בַּעֲלֵי כִּיסִין פֵּרוּשׁ עֲשִׁירִים שֶׁמּוֹכְרִין תְּבוּאָתָן לְנָכְרִי קֹדֶם מֵרוּחַ וְחוֹזְרִין וְקוֹנִין מֵהֶן אַחֲרֵי מֵרוּחַ תְּרוּמָה נָמֵי אֲפְשָׁר דְּעָבֵד כְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא וכו' מַשְׁמַע דִּלְגַמְרֵי פָּטוּר ה"פ עָבִיד לְהוּ כְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא וּבְמִידֵי דְּמַאֲכָל בְּהֵמָה מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָן: כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בְּהֶמָה אוֹכֶלֶת מַשְׁמַע דִּבְטֻבָּל שָׁרְאָה פְּנֵי הַבַּיִת אֲפִילּוּ בְּהֵמָה נָמֵי לֹא אָכְלָה וְתַמַּה לר"י מַאי שָׁנָא מִשְּׁאָר הֲנָאָה דְּשַׁרֵי דְּלָא מָצִינוּ טֻבָּל שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּדַרְשִׁינַן בְּבָמָּה מְדַלִּיקִין (שַׁבָּת כו. ושם) גַּבֵּי אֵין מַדְלִיקִין בְּטֻבָּל טָמֵא מִשּׁוּם דִּכְתִיב אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתַי בִּשְׁתֵּי תְרוּמוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה מַה טְּמֵאָה אֵין לָךְ בָּהּ אֶלָּא מִשְׁעַת הֲרָמָה וְאֵילָךְ אַף טְמֵאָה כֵּן וְהֵיכָא הֲדַלְקָה וַהֲדַר גְּמַר טְהוֹרָה מִטְּמֵאָה מַה טְּמֵאָה דְּמִתְּסַר בְּהֲדַלְקָה קֹדֶם הֲרָמָה אַף טְהוֹרָה וְכֵן לְהַאֲכִיל לִבְהֵמָה וְכָל הֲנָאָה שֶׁל כְּלוּי וּמֵהָכָא נָמֵי יָדְעִינַן דְּאֵין יִשְׂרָאֵל מַאֲכִיל לִבְהֵמְתּוֹ כַּרְשִׁינֵי תְּרוּמָה וְרַשִׁ"י לֹא פִּי' כֵּן בְּשַׁבָּת: בָּשְׁפָחְתּוֹ שֶׁל מֵצִיק וּבָא כֹּהֵן וְהַצִּיץ לֵידַע אִם זָכָר אִם נְקֵבָה מִכָּאן אֵין לְהוֹכִיחַ דְּשִׁפְחָה מְטַמְּאָה בְּלֵדָה דְּשָׁמָּא שֶׁל גְּבִרְתָּהּ הָיָה מִיהוּ בת"כ אֲמִרִינַן בְּהָדְיָא דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין לִי אֶלָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנַּיִן לְרַבּוֹת גִּיּוֹרֶת וְשִׁפְחָה מְשֻׁחְרֶרֶת וְשֶׁאֵין מְשֻׁחְרֶרֶת ת"ל אִשָּׁה וְהָא דְּפָרִיךְ בְּפ' הֶעָרֵל (יְבָמוֹת עד. ושם) מִי מְצִית אֲמַרְתְּ תְּרוּמָה כְּתִיב הָכָא וְהָתַנְיָא דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גִּיּוֹרֶת וְשִׁפְחָה מְשֻׁחְרֶרֶת מִנַּיִן ת"ל אִשָּׁה הָא דִּנְקֵט הָתָם מְשֻׁחְרֶרֶת לְאוֹ לְמֵעוּטֵי שֶׁאֵין מְשֻׁחְרֶרֶת אֶלָּא קְצָר הַבָּרַיְתָא מִשּׁוּם דְּלָא פָּרִיךְ אֶלָּא מִמְּשֻׁחְרֶרֶת כְּדַמְסִיק וְאִי ס"ד לְתְרוּמָה מְשֻׁחְרֶרֶת בְּנוֹת מֵכַל תְּרוּמָה נִיתְנוּ וְשֶׁאֵין מְשֻׁחְרֶרֶת אֲכָלָה שַׁפִּיר אִם הָיָה שֶׁל כֹּהֵן וְאוֹמֵר ר"י דִּכֹהֵן שׁוֹטֶה הָיָה דְּאָמְרִינַן בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים דְּאֵין כֹּהֵן מִטַּמֵּא לְנָפָלִים דְּדוֹמְיָא דְּאָבִיו וְאִמּוֹ בָּעֵינַן בְּנֵי קַיְמָא וְעוֹד דְּכָאן לֹא הָיָה לְצֹרֶךְ הַמֵּת:

מסורת הש"ס

א משנה אהלות

ב יבמות לח:; נדה טו:; עבודה זרה מא:

ג לעיל ד:

ד עירובין לב.

ה מנחות סז:

ו עבודה זרה מא:

ז תוספתא אהלות

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תלד סעי' א:

ב מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' ז:

ג מיי' פי"א מהל' טומאת מת הל' ז:

ד מיי' פי"א מהל' טומאת מת הל' ח:

ה מיי' פי"א מהל' טומאת מת הל' ט:

ו סמג עשין קלח, טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' פד:

ז מיי' פג' מהל' מעשרות הל' ו:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט׳ מהל׳ טומאת מת הל׳ יא:
ב סמג עשין לט, טוש״ע או״ח סי׳ תלט סעי׳ ג:
ג מיי׳ פב׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ז:
ד מיי׳ פג׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ב:
ה סמג עשין לט, טוש״ע או״ח סי׳ תלט סעי׳ א:
ו מיי׳ פג׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ י:
ז סמג לאוין קמא, טוש״ע יו״ד סי׳ קי סעי׳ ג:
ח מיי׳ פח׳ מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ יא:
ט סמג עשין לט, טוש״ע או״ח סי׳ תלט סעי׳ ב:
י מיי׳ פב׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יא:
יא טוש״ע יו״ד סי׳ קיא סעי׳ א:
יב מיי׳ פ״ג מהל׳ תרומות הל׳ יד:

מסורת הש״ס
א משנה פסחים
ב עבודה זרה מא:
ג תוספתא אהלות; חולין צה.; כתובות טו.; נדה יח.
ד יבמות פב.; נזיר לו:; לקמן מד.

תורה אור השלם
[וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בִּדְמֵי טָהֳרָהּ בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד־מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ וְאִם־נְקֵבָה תֵלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֶׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דְּמֵי טָהֳרָהּ וּבִמְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן־יוֹנָה אוֹ־תֹר לְחַטָּאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטָהֲרָה מִמְקֹר דָּמֶיהָ זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת לִזָּכָר אוֹ לִנְקֵבָה וְאִם־לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה וְלָקְחָה שְׁתֵּי־תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֵרָה [ויקרא יב]

סָפֵק גְּרוּרוֹ הַהֵיא שַׁעְתָּא וְאִם תֹּאמַר הַאי בּוֹר הֵיכָא קָאֵי אִי בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֶפֵּי׳ בִּסְפֵיקָא אַחַת טָהוֹר וְאִי בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד מַאי מְשַׁנֵּי שֶׁהֲטִילָה כְּמִין נָפָל לַבּוֹר וְהָתְנַן (טָהֳרוֹת פ״ו מ״ד) כָּל סְפֵקוֹת וּסְפֵקֵי דִּסְפֵקוֹת שֶׁאָתָּה יָכוֹל לְהַרְבּוֹת בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד מַאי טָמֵא וְיֵשׁ לוֹמַר דְּגְרִירַת חֲלָדָה וּבַרְדְּלָס הֲוֵי סָפֵק הֲרֵגִיל כְּדִפֵּי׳ לָעֵיל אוֹמֵר ר״י דצ״ל דְּרַגְלֵי הַכֹּהֵן הָיוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים דע״כ בְּחוֹרֵיהוּ לֵיכָּא פּוֹתֵחַ טָפֵח דְּאִי אִיכָּא פּוֹתֵחַ טָפֵח (מִפְּנֵי) מַה מּוֹעֶלֶת גְּרִירָה וְהָא פּוֹתֵחַ טָפֵח מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה וְאִי רַגְלָיו בִּרְשׁוּ׳ הַיָּחִיד נִחוּשׁ שֶׁמָּא גְּרָרוּהוּ נֶגֶד רַגְלָיו וְטֻמְאָה בּוֹטַעַת וְעוֹלָה וְעוֹד י״ל דְּרַגְלֵי כֹּהֵן בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד הָיוּ וּגְרָרוּהוּ וְאָכְלוּהוּ הֲוֵי סָפֵק הֲרֵגִיל: וְלָא חָיְשִׁינַן לַחֲלָדָה הָא לָא פְּרִיךְ דְּנִחוּשׁ לְחֲלָדָה אֲפִלּוּ מְבַּיִת לְבַיִת דא״כ אֵין לַדָּבָר סוֹף דְּאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִבְדֹּק אֶחָד קֹדֶם חֲבֵרוֹ וְאֵיכָא לְמִחַשׁ שֶׁמָּא הֵבִיאָה חֲלָדָה מִבַּיִת גְּרָרָה חוּלְדָּה? וְהָא קָתָנֵי סֵיפָא: מַה שֶּׁמְּשַׁיֵּיר יַנַּיחֲנוּ בְּצִנְעָה, שֶׁלֹּא יְהֵא צָרִיךְ בְּדִיקָה אַחֲרָיו. אָמַר אַבָּיֵי: לָא קַשְׁיָא הָא — בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, הָא — בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר. בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר דִּשְׁכִיחַ רִיפְתָּא בְּכוּלְהוּ בָּתֵּי — לָא מַצְנְעָא. בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר דְּלָא שְׁכִיחָא רִיפְתָּא בְּכוּלְהוּ בָּתֵּי — מַצְנְעָא. (א)אָמַר רָבָא: וְכִי חוּלְדָּה נְבִיאָה הִיא! דְּיָדְעָא דְּהָאִידָּנָא אַרְבִּיסַר, וְלָא אָפֵי עַד לְאוּרְתָּא, וּמְשַׁיְּרָא וּמְטַמְּרָא?! אֶלָּא, אָמַר רָבָא: מַה שֶּׁמְּשַׁיֵּיר — יַנַּיחֲנוּ בְּצִנְעָה, שֶׁמָּא תִּטּוֹל חוּלְדָּה בְּפָנָיו, וְיֵהֵא צָרִיךְ בְּדִיקָה אַחֲרָיו. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרָבָא: הָרוֹצֶה לֶאֱכוֹל חֻמֵּץ אַחַר בְּדִיקָה, כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? מַה שֶּׁמְּשַׁיֵּיר יַנִּיחֲנוּ בְּצִנְעָה, וְיֵהֵא צָרִיךְ בְּדִיקָה אַחֲרָיו. ב״ר אָמַר מָרִי אָמַר: גְּזֵירָה שֶׁמָּא יַנִּיחַ עֶשֶׂר וְיִמְצָא תֵּשַׁע. (ב)תֵּשַׁע צִיבּוּרִין שֶׁל מַצָּה וְאֶחָד שֶׁל חָמֵץ, וַאֲתָא עַכְבָּר וּשְׁקַל. וְלָא יָדְעִינַן אִי מַצָּה שְׁקַל אִי חָמֵץ שְׁקַל — הַיְינוּ תֵּשַׁע חֲנוּיוֹת. פֵּירֵשׁ, וַאֲתָא עַכְבָּר וּשְׁקַל — הַיְינוּ סֵיפָא. (ג)דְּתָנַן: תֵּשַׁע חֲנוּיוֹת, כּוּלָּן מוֹכְרִין בְּשַׂר שְׁחוּטָה, וְאַחַת מוֹכֶרֶת בְּשַׂר נְבֵלָה, וְלָקַח מֵאַחַת מֵהֶן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶן לָקַח — סְפֵיקוֹ אָסוּר. וּבַנִּמְצָא — הַלֵּךְ אַחַר הָרוֹב. ט״שְׁנֵי צִיבּוּרִין, אֶחָד שֶׁל מַצָּה וְאֶחָד שֶׁל חָמֵץ. וְלִפְנֵיהֶם שְׁנֵי בָתִּים, אֶחָד בָּדוּק וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ בָּדוּק. וַאֲתוֹ שְׁנֵי עַכְבָּרִים, אֶחָד שָׁקַל מַצָּה, וְאֶחָד שָׁקַל חָמֵץ. וְלָא יָדְעִינַן הֵי לְהַאי עָיֵיל וְהֵי לְהַאי עָיֵיל, הַיְינוּ שְׁתֵּי קוּפּוֹת. י״א(ד)דְּתָנַן: שְׁתֵּי קוּפּוֹת, אַחַת שֶׁל חוּלִּין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה. וְלִפְנֵיהֶם שְׁנֵי סְאִין, אֶחָד שֶׁל חוּלִּין וְאֶחָד שֶׁל תְּרוּמָה. וְנָפְלוּ אֵלּוּ לְתוֹךְ אֵלּוּ — מוּתָּרִין. שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, חוּלִּין לְתוֹךְ חוּלִּין נָפְלוּ, וּתְרוּמָה לְתוֹךְ תְּרוּמָה נָפְלָה. אֵימוֹר דְּאָמְרִינַן ״שֶׁאֲנִי אוֹמֵר״ בִּתְרוּמָה וּבָא כֹהֵן וְהֵצִיץ עַל שְׁפַת הַבּוֹר: לְיַדֵּע אִם זָכָר אִם נְקֵבָה וְכֹהֵן קָרוֹב אוֹ מִבְּנֵי הַבַּיִת הָיָה וּשְׁלָחוּהוּ שָׁם לְהַגִּיד לְאֵמּוֹ מַה טִּיבוֹ וְתַבְחִין בֵּין טָמֵאת וְטָהֳרַת זָכָר לִימֵי טָמֵאת וְטָהֳרַת נְקֵבָה וְלֹא נִזְכַּר אוֹתוֹ כֹהֵן עַל אַזְהָרַת לְנָפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא וְהֵצִיץ בּוֹ בְּבוֹר וְהַנֶּפֶל לֹא רָאָה וְטָהֳרוּהוּ מִמַּאֲהִיל עַל הַמֵּת: שֶׁחַלְדָּה וּבַרְדְּלָס מְצוּיִין שָׁם וּסְתָם חוֹר חַלְדָּה וּבַרְדְּלָס פּוֹתֵחַ טָפַח הוּא וְגָרְרוּהוּ לְחוֹרָן וְלֹא הֶאֱהִיל: רוּחַ הְפִילָה שַׁפִּיר מָלֵא רוּחַ וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר נֶפֶל הָיָה כְּלוֹמַר לְכָל אֵלֶּה הַצָּרוּךְ שָׁמָּא רוּחַ הוּא וַאֲגִיד וְאֵין כָּאן לֹא טָמֵאת זָכָר וְלֹא טָמֵאת נְקֵבָה וְאִם אֶרְאֶה שֶׁהוּא וְלָד צְרִיכֵנִי לִרְאוֹת אִם זָכָר אִם נְקֵבָה: וַדַּאי גְּרָרוּהוּ מֻחְזָקִין הֵן בְּכָךְ וְלָא דְּמֵי לְמַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי הָא חֲזִינָא חֵישִׁינַן דִּנְהִי דְּוַדַּאי אִכְלָה לֹא אָמַר אֲבָל גְּרָרוּהוּ לְחוֹר שֶׁלָּהֶן אָמַר: בַּרְדְּלָס אלנמ"ס פוטויש"י: וּמַה שֶּׁמְּשַׁיֵּיר אַחַר בְּדִיקָה מַאֲכִילְתוֹ יַנִּיחֲנוּ בְּצִנְעָה: בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר רֵישָׂא דְּקָתָנֵי אֵין חוֹשְׁשִׁין בְּבוֹדָק בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר שֶׁמָּצוּי פֶּת הָרַבֶּה לַחֲלָדָה בְּתוֹךְ הַבָּתִּים וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְשַׁיֵּר וְסֵיפָא בְּהָדָיא תְּנַן בָּהּ בי״ד וְכֵיוָן דְּלָא חָזְיָא הַחֲלָדָה פֶּת הָרַבֶּה בַּבָּתִּים כְּמוֹת שֶׁהִיא רְגִילָה מְשַׁיֶּרֶא: וְכִי חֲלָדָה נְבִיאָה הִיא לְתֵת לֵב עַל כָּךְ וְלִרְאוֹת אֶת הַנּוֹלָד וְיוֹדַעַת שֶׁלֹּא יֹאפוּ עוֹד הַיּוֹם: וְתִטֹּל בְּפָנָיו וְהֵיכָא דְּחָזְיָא עַל כָּרְחָךְ חָיְשִׁינַן: וְיִמְצָא תֵּשַׁע דְּהָכָא וַדַּאי אֵיכָא לְמֵיחַשׁ דְּהָא מוֹכְחָא מִלְּתָא שְׁנָטְלָה פְּרוּסָה אַחַת: תֵּשַׁע צִבּוּרִין כו' פִּסְקֵי הֲלָכוֹת הֵן: וַאֲתָא עַכְבָּר וְשָׁקַל וְנִכְנַס לַבַּיִת וְלֹא יָדְעִינַן אִי חֻמֵּץ שָׁקַל וְכֵיוָן דְּחָזְיָא צְרִיכִין אָנוּ לְבָדֹק אוֹ דִּלְמָא מַצָּה שָׁקַל: הַיְינוּ תֵּשַׁע חֲנוּיוֹת דְּקָתָנֵי לָן בְּהוּ לְקַמָּהּ דְּכָל קְבוּעִי שָׁנְטָלוּ מִמָּקוֹם קְבוּעַ אֵין הוֹלְכִין בּוֹ אַחַר הָרֹב אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּמֻחֶצָּה עַל מֻחֶצָּה וְסֵפֵק אֲסוּרָא לְחוּמְרָא: פֵּרֵשׁ פְּרוּסָה מֵאַחַת מִן הַצִּבּוּרִין לְאַחַת מִן הַחֲזִיוֹת וְלֹא יָדְעִינַן מֵהֵי מִנַּיְהוּ פֵּרֵשׁ וַאֲתָא עַכְבָּר וְשָׁקְלָה וְנִכְנַס לַבַּיִת: הַיְינוּ סֵיפָא דְּמַתְנִיתִין דְּתֵשַׁע חֲנוּיוֹת דְּהֵיכָא דְּלָא לָקְחוּ בְּמָקוֹם קְבוּעוֹ הוֹלְכִין בּוֹ אַחַר הָרֹב: וְלָקַח מֵאַחַת מֵהֲנָּה בְּתוֹךְ הַחֲנוּת סְפֵקוֹ אָסוּר דְּכָל קְבוּעַ כְּמֻחֶצָּה עַל מֻחֶצָּה נִדּוֹן דְּנַפְקָא לָן מִן וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו (בְּפָ' בָּתְרָא דְּיוֹמָא) (פד:) ובפ״ק דִּכְתֻבּוֹת (טו.): וּבַנִּמְצָא בָּשָׂר הַנִּמְצָא בְּקַרְקַע בֵּין הַחֲנוּיוֹת. הֲלַךְ אַחַר הָרֹב דְּכֹל דְּפָרֵישׁ מְרֻבֶּה פָּרֵישׁ דְּכֵיוָן דְּפָרֵישׁ אֵין כָּאן תּוֹרַת קְבוּעַ: שְׁתֵּי קִפּוֹת דָּבָר זֶה אָנוּ יְכוֹלִין לְלָמְדוֹ מִמִּשְׁנָת שְׁתֵּי קִפּוֹת דְּתַלְיִנַן לְקַלָּא: וְלִפְנֵיהֶן שְׁנֵי סְאִין שֶׁל פֵּרוֹת: וְנָפְלוּ אֵלּוּ לְתוֹךְ אֵלּוּ הַסְּאִין לְתוֹךְ אֵלּוּ הַקִּפּוֹת וְיָדוּעַ לָנוּ שֶׁהָאֶחָד נָפַל בְּזוֹ וְאֶחָד בְּזוֹ וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה בְּזוֹ וְאֵי זֶה בְּזוֹ: הֲרֵי אֵלּוּ מַתִּירִין פֵּרוֹת שֶׁל קִפּוֹת הַחֻלִּין מַתִּירִין לָזַר כִּבְתְחִלָּה אֲפִי׳ אֵין בְּקִפָּה כְּדֵי לְהַעֲלוֹת הַסְּאָה בְּאֶחָד וּמֵאָה שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים חֻלִּין לְתוֹךְ חֻלִּין נָפְלוּ אַלְמָא תַּלְיִנַן לְקַלָּא הֵתֵר בְּהֵתֵר וְאִסּוּר בְּאִסּוּר וּאע״ג דְּאִיכָּא לְמֵימַר אִיפְּכָא הָכָא נָמֵי לְקַלָּא תַּלְיִנַן וְאָמְרִינַן הֻחְמֵץ נִכְנַס לְשֶׁאֵינוֹ בָּדוּק וְהַמַּצָּה לִבְדֹּק:

כר״ל דְּמוּקֵי בְּשִׁלְהֵי הֶעָרֵל (יְבָמוֹת פט.) לְהַךְ דִּשְׁתֵּי קִפּוֹת כְּשֶׁרִבּוּ חֻלִּין עַל הַתְּרוּמָה אֶלָּא כַּר' יוֹחָנָן דְּלָא בָּעֵי הָתָם רֻבְיָה דִּלְדִידֵהּ א״ש דִּמְדַמֵּי חֻמֵּץ לְהַהִיא וְכָלָּה שְׁמַעְתָּא מֵיְרֵי שֶׁהַכְּבָר כָּל כָּךְ גָּדוֹל דְּלֵיכָא לְמֵימַר אֲכָלַתְּהוּ:

מסורת הש"ס

א תוספתא טהרות; תוספתא מקוואות; משנה טהרות; כתובות כז.

ב משנה טהרות; עבודה זרה ע.; בבא בתרא נה:

ג בכורות כה:; משנה נדה

ד תוספתא אהלות

ה תוספתא מעשר שני

בְּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן בַּזְּמַן הַזֶּה: וְלָא יָדְעִינַן אִי לְהַאי עַל וְאִי לְהַאי עַל אִי מִצְרְכִינַן בְּדִיקָה לְתַרְוַיְהוּ אִי לָא: הַיְנוּ שְׁנֵי שְׁבִילִין מֵהָא דְּתְנַן גַּבֵּי שְׁנֵי שְׁבִילִין מְצִינוּ לְמִפְשַׁט: אֶחָד טָמֵא קָבָר מַשָּׁל בּוֹ לְרָחְבּוֹ וּמַמְלֵא אֶת כֻּלּוֹ וְאֵין עוֹבֵר בּוֹ שֶׁלֹּא יַאֲהִיל: וְהֶלֵךְ וְעָשָׂה טָהֳרוֹת נָגַע בְּטָהֳרוֹת אַחַ"כ: וְהֶלֵךְ בִּשְׁנֵי יוֹדְעִין הֵן שֶׁבִּשְׁבִיל שֶׁהֶלֵךְ זֶה לֹא הָלַךְ זֶה דְּהַשְׁתָּא וַדַּאי אֶחָד מֵהֶן טָמֵא: אִם נִשְׁאֲלוּ כָּל א' לְחָכָם סָפֵק בְּפָנַי עַצְמוֹ טָהוֹר וְאֵין ב"ד יָכוֹל לְטַמְאוֹ כְּדְקָיְמָא לַן בְּסָפֵק טָמְאָה בִּרְה"ר סָפֵק טָהוֹר וְאִם בָּאוּ בְּבַת אַחַת הוֹאִיל וּבְהוֹרָאָה אַחַת יֵשׁ לָנוּ לוֹמַר טְמֵאִין אוֹ טְהוֹרִין אִי אֶפְשָׁר לָנוּ לוֹמַר לָהֶם טְהוֹרִים אַתֶּם שֶׁהֲרֵי הָאֶחָד וַדַּאי טָמֵא ר' יוֹסֵי אוֹמֵר בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ טְמֵאִין גָּרַס: בְּזֶה אַחַר זֶה דִּבְרֵי הַכֹּל טְהוֹרִין אע"פ שֶׁכָּל אֶחָד אוֹמֵר לְפָנֵינוּ כָּךְ הָיָה הַמַּעֲשֶׂה שֶׁלִּי וְשֶׁל חֲבֵרַי אֲבָל אֵינִי נִשְׁאָל אֶלָּא עַל עַצְמִי מַה תְּהֵא עָלַי: עָלַי וְעַל חֲבֵרוֹ מַה תְּהֵא עַל שְׁנֵינוּ ר' יוֹסֵי מְדַמֵּי לְהוּ לְבַת אַחַת ואע"פ שֶׁאֵין שְׁנֵיהֶן לְפָנֶיךָ צָרִיךְ אַתָּה הוֹרָאָה אַחַת לִשְׁנֵיהֶן אוֹ טְמֵאִין אַתֶּם אוֹ טְהוֹרִין אַתֶּם וַהֲרֵי אֵין אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר טְהוֹרִין אַתֶּם: ר' יְהוּדָה מְדַמֵּי לְהוּ לָזֶה אַחַר זֶה הוֹאִיל וְאֵין כָּאן שׁוֹאֵל אֶלָּא אֶחָד מִשִּׁיבִין לוֹ טָהוֹר אַתָּה שֶׁהֲרֵי סָפֵק בִּיאָה הוּא וּמֵעִצְמוֹ יָבִין שֶׁאַף חֲבֵרוֹ כְּמוֹהוּ אֲבָל כְּשֶׁשְּׁנֵיהֶן שׁוֹאֲלִין בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר צָרִיךְ אַתָּה לְהַשִּׁיב לִשְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד וְגַבֵּי בָּתִּים נָמֵי אִם בָּאוּ לִשְׁאוֹל זֶה לְעַצְמוֹ וְזֶה בְּפָנַי עַצְמוֹ אֲמְרִינַן לֵיהּ לְכָל חַד אִי אַתָּה צָרִיךְ לְבָדֹק דְּכֵיוָן דִּבְדִיקַת חָמֵץ דִּרַבָּנָן תֵּלַיְנַן לְקוּלָּא וְאָמְרִינַן סָפֵקוֹ מַתִּר וְאִי בָּבַת אַחַת בָּאוּ שְׁנֵיהֶן צְרִיכִין בְּדִיקָה: סָפֵק עַל סָפֵק לֹא עַל רֹאשׁ עִכְּבָר שָׁנִטַל חָמֵץ בָּחֲצֵר וְהַבַּיִת בָּדוּק וְאֵין יוֹדֵעַ אִם נִכְנַס אוֹ לֹא נִכְנַס: בְּקָעָה הָרְבֵּה שָׂדוֹת הַסְּמוּכִים יַחַד קְרֵי בְּקָעָה: בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים הָוְיָא בְּקָעָה רִשׁוּת הַיָּחִיד לְטָמְאָה מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר צָמַח הַזֶּרַע וְאֵין רְשׁוּת לְכָל אָדָם לִכָּנֵס לָהּ וּקְי"ל סָפֵק טָמְאָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד סָפֵקוֹ טָמֵא: בְּשָׂדֶה פְּלוֹנִית כְּלוֹמַר בְּאַחַת הַשָּׂדוֹת וְיוֹדְעִין אָנוּ בְּאֵיזוֹ הִיא וְכָל שָׂדֶה וְשָׂדֶה מְסַיֶּמֶת בִּמְצָרֶיהָ: בַּמָּקוֹם הַלָּז בְּבְקָעָה זוֹ: וַחֲכָמִים מְטַמְּאִין דְּהַוְיָא לֵיהּ סָפֵק סָפֵק טָמְאָה ברה"י ור"א לָא חָשִׁיב לָהּ סָפֵק סָפֵק טָמְאָה אע"כ נִכְנַס לַשָּׂדֶה אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הָאֱהִיל אִם לֹא אֲבָל הַשְׁתָּא הָוֵה לָהּ סָפֵק סְפֵיקָא וְגַבֵּי בָּתִּים אָפְלוּ רַבָּנָן מוֹדוּ דִּכְיוָן דִּבְדִיקַת חָמֵץ דְּרַבָּנָן תֵּלַיְנַן לְקוּלָּא: כָּל דָּבָר שֶׁבְּחֶזְקַת טָמְאָה בְּמַסֶּכֶת נִדָּה גֵּל טָמֵא שְׁנִתְעָרֵב עִם שְׁנֵי גֵּלִּין טְהוֹרִין בְּדָקוּ אֶחָד מֵהֶן וְנִמְצָא טָהוֹר הוּא טָהוֹר וּשְׁנַיִם טְמֵאִים שְׁנַיִם וּמְצָאָן טְהוֹרִין הֵן טְהוֹרִין וְהַשְּׁלִישִׁי טָמֵא שְׁלִשְׁתָּן וּמְצָאָן טְהוֹרִים כֻּלָּן טְמֵאִים שֶׁהָיָה ר"מ אוֹמֵר כָּל דָּבָר שֶׁבְּחֶזְקַת טְמְאָה לְעוֹלָם הִיא בְּטָמְאָתָהּ עַד שֶׁיְּוַדֵּעַ לְךָ טָמְאָה הֵיכָן הִיא וַחֲכָמִים אוֹמְרִים בּוֹדֵק בַּקְּרַקַע וְחוֹפֵר עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְסֶלַע אוֹ לְקַרְקַע בְּתוּלָה שֶׁלֹּא זֶה מְקוֹמָהּ לְעוֹלָם וְאִם לֹא מָצָא תּוֹלִין וְאוֹמְרִים בָּא עוֹרֵב וּנְטָלָהּ בָּא עַכְבָּר וּנְטָלָהּ וְגַבֵּי בְּדִיקַת חָמֵץ אֲפִילּוּ לְר"מ אָמְרִינַן עַכְבָּר אָכְלָהּ דִּבְדִיקַת חָמֵץ דְּרַבָּנָן: עַל וּבְדַק וְאַשְׁכַּח נִכְנַס הָעַכְבָּר בְּפָנֵינוּ וּבְדַק בַּעַל הַבַּיִת אַחֲרָיו וְאַשְׁכַּח פְּרוּסָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם זוֹ הִיא אִם לָאוּ: אֲבַד בָּהּ קָבָר אֵין יָדוּעַ הֵיכָן מְקוֹמוֹ: נִמְצָא בָּהּ קָבָר לְאַחַר זְמַן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶהוּ קָבָר הָאָבוּד בָּהּ: הִנִּיחַ מָנָה שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי: מְעֹרְבִין וּמְבִיא סְלָעִים בְּשָׁוֶה מָנָה וְאוֹמֵר כָּל מָקוֹם שֶׁהֵן מְעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי יִהְיוּ (נְמֵי) שֶׁהִנִּיחַ אֵינָן כָּאן וְצָרִיךְ לְבָדֹק כָּל הַבַּיִת שְׁמָא גָּרְרוּם חֲלָדוֹת וְהָעֲשָׂר הַנִּמְצָאוֹת אִישׁ אַחֵר הֶבִיאָן כָּאן: הִנִּיחַ סְלָעִים לְרַבִּי (מֵאִיר) [דְּאָמַר] זֶה הַנִּמְצָא וְהוּ א' מִן הָרִאשׁוֹנִים הָכָא נָמֵי א"צ לְבָדֹק וּלְחַזֵּר אֶלָּא עַל הַפְּרוּסָה הָאֲבוּדָה וּלְרַבָּנָן צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחַר כֻּלָּן שֶׁאֵין כָּאן א' מִן הָרִאשׁוֹנִים:

הֶלֵךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה טָהֳרוֹת הָא דְּנָקֵט טָהֳרוֹת וְלָא קָאָמַר אָדָם טָהוֹר בְּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן. בְּחֻמֵּץ דְּאוֹרָיְיתָא מִי אָמְרִינַן?! אַטּוּ בְּדִיקַת חָמֵץ דְּאוֹרָיְיתָא? דְּרַבָּנָן הִיא! דְּמִדְּאוֹרָיְיתָא בְּבִיטּוּל בָּעָלְמָא סַגִּי לֵיהּ. אב(א)צְבוּר אֶחָד שֶׁל חָמֵץ וּלְפָנָיו שְׁנֵי בָתִּים בְּדוּקִין, וַאֲתָא עַכְבָּר וּשְׁקַל, וְלָא יָדְעִינַן אִי לְהַאי עַל אִי לְהַאי עַל — הַיְינוּ שְׁנֵי שְׁבִילִין. דְּתַנַּן: שְׁנֵי שְׁבִילִין, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְהֶלֵךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה טָהֳרוֹת, וּבָא חֲבֵירוֹ וְהָלַךְ בַּשֵּׁנִי וְעָשָׂה טָהֳרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם נִשְׁאֲלוּ זֶה בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בְּפָנֵי עַצְמוֹ — טְהוֹרִין. שְׁנֵיהֶן בְּבַת אַחַת — טְמֵאִין. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ טְמֵאִין. גאָמַר רָבָא וְאִיתֵימָא רַבִּי יוֹחָנָן: בְּבַת אַחַת — דִּבְרֵי הַכֹּל טְמֵאִין. בָּזֶה אַחַר זֶה — דִּבְרֵי הַכֹּל טְהוֹרִין. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בְּבָא לְהִשָּׁאֵל עָלָיו וְעַל חֲבֵירוֹ. רַבִּי יוֹסֵי מְדַמֵּי לֵיהּ לְבַת אַחַת, וְרַבִּי יְהוּדָה מְדַמֵּי לֵיהּ לָזֶה אַחַר זֶה. סָפֵק עַל, סָפֵק לֹא עַל — הַיְינוּ בְּקָעָה, וּבִפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבָּנָן. דתה(ב)דְּתַנַּן: הַנִּכְנָס לִבְקָעָה בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, וְטוּמְאָה בְּשָׂדֶה פְּלוֹנִית, וְאָמַר אֶחָד: הָלַכְתִּי בַּמָּקוֹם הַלָּז, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם נִכְנַסְתִּי בְּאוֹתָהּ שָׂדֶה וְאִם לֹא נִכְנַסְתִּי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר, וַחֲכָמִים מְטַמְּאִין. שֶׁהָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: סָפֵק בִּיאָה — טָהוֹר, סָפֵק מַגַּע טוּמְאָה — טָמֵא. (ג)עַל, וּבְדַק וְלָא אַשְׁכַּח — פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנָן, דְּתַנְיָא: הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל דָּבָר שֶׁבְּחֶזְקַת טוּמְאָה, לְעוֹלָם הוּא בְּטוּמְאָתוֹ עַד שֶׁיְּוַדַּע לְךָ הַטּוּמְאָה הֵיכָן הִיא. ה(ד)וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בּוֹדֵק עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְסֶלַע אוֹ לְקַרְקַע בְּתוּלָה. טז-יאעַל, וּבְדַק וְאַשְׁכַּח — פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. (ו)דְּתַנְיָא: שָׂדֶה שֶׁנֶּאֱבַד בָּהּ קָבָר — הַנִּכְנָס לְתוֹכָהּ טָמֵא. נִמְצָא בָהּ קָבָר — הַנִּכְנָס לְתוֹכָהּ טָהוֹר, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: קָבָר שֶׁאָבַד הוּא קָבָר שֶׁנִּמְצָא — דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תִּיבָּדֵק כָּל הַשָּׂדֶה כּוּלָּהּ. (ז)הִנִּיחַ תֵּשַׁע וּמָצָא עֶשֶׂר — פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי וְרַבָּנָן, דְּתַנְיָא: הִנִּיחַ מָנָה וּמָצָא מָאתַיִם, חוּלִּין וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי מְעוֹרְבִין זֶה בָּזֶה — דִּבְרֵי רַבִּי. יב-יזוַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַכֹּל חוּלִּין. הִנִּיחַ עֶשֶׂר וּמָצָא תֵּשַׁע — הַיְינוּ סֵיפָא, דְּתַנְיָא: הִנִּיחַ מָאתַיִם וּמָצָא מָנָה — מָנָה מוּנַּח וּמָנָה מוּטָל, דִּבְרֵי רַבִּי. טו-יחוַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַכֹּל חוּלִּין.

הִנִּיחַ עֶשֶׂר וּמָצָא תֵּשַׁע פְּלַגְתָּא דְּרַבִּי וְרַבָּנָן דְּר' לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר הוּא קָבָר שֶׁאָבַד הוּא קָבָר שֶׁנִּמְצָא וְכֵיוָן שֶׁמְּצָא אֶחָד א"צ לְבָדֹק וּלְרַבָּנָן עַד שֶׁמְּצָא עֶשֶׂר כְּדֵפֵ"ה וּמֵיֵרֵי שֶׁכָּל הַכְּפָרוֹת קְשׁוּרִים זֶה בָּזֶה דַּומְיָא דִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי וְרַבָּנָן דבפ"ק דְּבֵיצָה (דף י:) אָמַר מְחַלְּקֶת בְּכִיסִים קְשׁוּרִים אֲבָל כְּשֶׁאֵין קְשׁוּרִים דְּרַבִּי הַכֹּל חֻלִּין ומע"ש מְעַרְבִין זֶה בָּזֶה וְאַף עַל גַּב דְּהַשְׁתָּא אֵין לְתֻלּוֹת בְּעַכְבָּרִים תְּלַיְנַן בְּקָטָנִים:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין לט, טוש"ע או"ח סי' תלט סע' ב:

ב מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' יא:

ג מיי' פי"ט מהל' שאר אבות הטומאות הל' ב:

ד מיי' פב' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ט:

ה מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' יב:

ו טוש"ע או"ח סי' תלט סע' ב:

ז מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' יא:

ח מיי' פט' מהל' טומאת מת הל' י:

ט טוש"ע או"ח סי' תלט סע' ב:

י מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' יא:

יא מיי' פט' מהל' טומאת מת הל' י:

יב טוש"ע או"ח סי' תלט סע' ג:

יג מיי' פו' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ג:

יד מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' יב:

טו טוש"ע או"ח סי' תלט סע' ג:

טז מיי' פו' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ג:

יז מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' יב:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תלט סע' ד:

ב מיי' פי"ב מהל' מטמאי משכב ומושב הל' טז:

ג מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' יב:

ד טוש"ע או"ח סי' תלח סע' א:

ה מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' ח:

ו מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' טו:

ז טוש"ע או"ח סי' תלח סע' א:

ח מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' יג:

ט טוש"ע או"ח סי' תלח סע' א:

י מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' יג:

יא טוש"ע או"ח סי' תלח סע' א:

יב מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' יג:

יג טוש"ע או"ח סי' תלח סע' ב:

יד מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' יד:

טו מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' יג:

טז סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תלח סע' א:

יז מיי' פג' מהל' חמץ ומצה הל' ה:

יח סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תלד סע' א:

יט מיי' פג' מהל' חמץ ומצה הל' ב:

מסורת הש"ס

א לעיל ב.; מנחות סז:

ב לעיל ד.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ג ספרא אמור פרשה י ;; תוספתא מנחות; מנחות סז.; משנה מנחות

תורה אור השלם

מצות יאכל את שבעת הימים ולא־יראה לך חמץ ולא־יראה לך שאר בכל־גבלך [שמות יג, ז]

שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל־אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ [שמות יב, יט]

שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי כל־אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד־יום השבעי [שמות יב, טו]

הניח בזוית זו ומצא בזוית אחרת פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן דלרבנן

הניח בזוית זו ומצא בזוית אחרת — פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן, דתניא: קרדום שאבד בבית — הבית טמא. שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם ונטלו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הבית טהור, שאני אומר: השאילו לאחר ושכח, או ששנטלו מזוית זו והניח בזוית האחרת ושכח. זית מאן דכר שמיה? א"ר חסורי מחסרא, והכי קתני: קרדום שאבד בבית — הבית טמא, שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם ונטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הבית טהור, שאני אומר: השאילו לאחר ושכח, או ששנטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אדם טמא נכנס לשם ונטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת — הבית טמא, שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם ונטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הבית טהור, שאני אומר: השאילו לאחר ושכח, או ששנטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת. ר"ת אמר רבא: עבדו נכנס וכבר בפיו, ונכנס אחריו ומצא פירורין — צריך בדיקה, מפני שאין דרכו של עבדו לפרר. ואמר רבא: תינוק נכנס וכבר בידו, ונכנס אחריו ומצא פירורין — אין צריך בדיקה, מפני שדרכו של תינוק לפרר. ג"בעי רבא: עבדו נכנס וכבר בפיו, ועבדו יוצא וכבר בפיו, מהו? מי אמרינן: הייני הא דעל, והייני הא דנפק. או דילמא, אחרינא הוא. אם תמצא לומר הייני הא דעל והייני הא דנפק: עבדו לבן נכנס וכבר בפיו, ועבדו שחור יוצא וכבר בפיו, מהו? הא ודאי אחרינא הוא. או דילמא, ארמוי ארמיה מיניה? ט"ואם תמצא לומר עבדים לא שקלי מהדדי: עבדו נכנס וכבר בפיו, וחולדה יוצאה וכבר בפיה, מהו? חולדה ודאי מעבדו שקלתיה. או דילמא, אחרינא הוא. דאם איתא דמעבדו שקלתיה — עבדו בפיה הוה משתכח. י"אואם תמצא לומר אם איתא דמעבדו שקלתיה, עבדו בפיה הוה משתכח: עבדו נכנס וכבר בפיו, וחולדה ודאי איהו: אם איתא דאיהו ניהו — כבר בפי עבדו משתכח הוה בעי אישתכוחי. או דילמא: משום ביעותא הוא נפל, ושקלתיה. תיקו. בעי רבא: כבש בשמי קורה — צריך סולם להורידה, או אין צריך? מי אמרינן: כוולי האי לא אטרחוהו רבנן, כיון דלא נחית מנפשיה — לא אתי למיכלה. או דילמא: זימנין דנפל ואתי למיכלה: כבר בבור — צריך סולם להעלותה, או אין צריך? הכא ודאי לא עבידא דסלקה מנפשיה, או דילמא: זימנין דנחית לשם ונטלו. או דילמא: זימנין דנחית לשם ונטלו ולא ידע ליה. תיקו. ר' חסדאי אמר: כבש בשמי קורה — צריך סולם להורידה, או אין צריך? מי אמרינן: כוולי האי לא אטרחוהו רבנן, כיון דלא נחית מנפשיה — לא אתי למיכלה. או דילמא: זימנין דנפל ואתי למיכלה: כבר בבור — צריך סולם להעלותה, או אין צריך? הכא ודאי לא עבידא דסלקה מנפשיה, או דילמא: זימנין דנחית למעבד צורכיה, ואתי למיכלה. אם תמצא לומר זימנין דנחית לצורכיה ואתי למיכלה: כבר בפי נחש — צריך חבר להוציא, או אין צריך? ט"בגופיה אטרחוהו רבנן, בממוניה לא אטרחוהו רבנן. או דילמא לא שנא. תיקו. מתני' (א)רבי יהודה אומר: בודקין אור ארבעה עשר, ובארבעה עשר שחרית, ובשעת הביעור. וחכמים אומרים: לא בדק אור ארבעה עשר — יבדוק בארבעה עשר. יח"לא בדק בארבעה עשר — יבדוק בתוך המועד. לא בדק בתוך המועד — יבדוק לאחר המועד. ומה שמשייר יניחנו בצינעא, כדי שלא יהא צריך בדיקה אחרים. (ב)גמ' מאי טעמא דרבי יהודה? רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו: כנגד שלש השבתות שבתורה — "לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור", "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם", "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם". מתיב רב יוסף, רבי יהודה אומר: כל שלא בדק בשלשה פרקים הלילו — שוב אינו בודק. אלמא במכאן ואילך הוא דפליגי. מר זוטרא מתני הכי: מתיב רב יוסף, רבי יהודה אומר: כל שלא בדק באחד משלשה פרקים הלילו — שוב אינו בודק. אלמא בשוב אינו בודק הוא דפליגי. אלא רבי יהודה נמי, אם לא בדק קאמר. והכא בהא קמיפלגי: מר סבר: מקמי איסורא — אין, בתר איסורא — לא, גזירה דילמא אתי למיכל מיניה. ורבנן סברי: לא גזרינן. (ג)ומי גזר רבי יהודה דילמא אתי למיכל מיניה? והא תנן: משקרב העומר יוצאין ומוצאין שוקי ירושלים שהם מלאים קמח וקלי

שלא

הבית טמא כל כלי הבית טמאין שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ומשמש בכל כלי הבית: זית מאן דכר שמיה פתח באבדו וסיים בנמצא בזוית אחרת: חסורי מחסרא והכי קתני שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ונכנס לשם ונטלו: אדם טמא נכנס לשם ולקחו לאבוד ונגבי מצא בזוית אחרת שמא אדם טמא הניחו שם רבן שמעון כו' ונגבי חמץ נמי לרבנן חוששין שמא עבדה עשה וכיון דחוששין לעבדה יש לחוש נמי לא זהו אלא אחר ולרבן שמעון תולין בארם עצמו שהוא עשה ושכח וא"צ בדיקה: ונכנס אחריו ומצא פירורין צריך בדיקה ואין תולין הכפר בו שאין דרכו של עבדה לפרר ולא זהו כפר שהכניס העכברי: אם תמצא לומר הניחו האי כו' דאי פשטת ליה דחישינן דלמא אחרינא הואי תו לא צריכנא למבעי שחור ולבן אבל אי פשטת ליה דלא חישינן אפתי שחור ולבן מבעיא לן: ארמויה השליכו ממנו ונטלו הוא וחברו בחגיגה (ד' טו:) אי נקטה בידי מאן מרמי לה מן ידי: כבר ועבדה בפי חלדה עבדה נכנס וכבר בפיו וחלדה יוצא' כשנכנס בו לבדוק ובפיה כבר מכאן ועבדה מכאן: כבר בפי נחש בעיא באפי נפשה היא ולא דמי להנך דלעיל ול"ג את"ל: לא אטרחוהו ויבטל בלבו: בממונה לשכר חבר: מתני' בתוך המועד בשעה ששית שהוא מועד הבעור: לאחר המועד משש שעות ולמעלה עד ששתחשך: גמ' שלש השבתות שלש לשונות של השבתה ראיה מציאה והשבתה: אלמא במכאן ואילך הוא דפליגי ולאו במידי אחרינא דר' יהודה לא מצריך שלש בדיקות אלא הכי קאמר או אור לאחרבעה עשר או שחרית או בשעת הבעור אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחרין: ומר זוטרא מתני בהדיא בא אחד משלשה פרקים: לבתר איסורא לא יבדוק דגזרינן דלמא אתי לימיכל מיניה בה אתי למיכל מגזה: משקרב העומר בו ביום יוצאים ומוצאים שוקי ירושלים מלאים קמח וקלי מן החדש למכר וקדם י"ט נקטף ונטחן ונתיבש הקלי בתנור:

(א)שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים (הֵן עוֹשִׂין), דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּרְצוֹן חֲכָמִים הָיוּ עוֹשִׂין. וְלָא קָא גָּזַר רַבִּי יְהוּדָה דִּילְמָא אָתֵי לְמֵיכַל מִינֵּיהּ? אָמַר רָבָא: שָׁאנֵי חָדָשׁ, מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא הִתַּרְתָּ לוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי קִטּוּף, הוּא זָכוּר. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: תִּינַח בִּשְׁעַת קְטִיפָה, טְחִינָה וְהַרְקָדָה מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? הָא לָא קַשְׁיָא: טְחִינָה בְּרִחְיָא דְיָד, הַרְקָדָה עַל גַּבֵּי נָפָה. אֶלָּא הָא דִּתְנַן: קוֹצְרִין בֵּית הַשְּׁלָחִים וְשֶׁבַּעֲמָקִים, אֲבָל לֹא גּוֹדְשִׁין. וְאוֹקִימְנָא כְּרַבִּי יְהוּדָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר! אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: חָדָשׁ — בָּדֵיל מִינֵּיהּ, חָמֵץ — לָא בָּדֵיל מִינֵּיהּ. (ב)אָמַר רָבָא: דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה קַשְׁיָא, דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לָא קַשְׁיָא? דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא — כִּדְשַׁנִּינַן. דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן נָמֵי לָא קַשְׁיָא — הוּא עַצְמוֹ מְחַזֵּר עָלָיו לְשׂוֹרְפוֹ, מֵיכַל קָאָכֵיל מִינֵּיהּ?! רַב אָשֵׁי אָמַר: דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא: "קֶמַח וְקָלִי" תְּנַן. הָא דְּרַב אָשֵׁי בְּדוּתָא הִיא: הָתִינַח מִקָּלִי וְאֵילָךְ, מֵעִיקָּרָא עַד קָלִי מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? (ג)וְכִי תֵּימָא עַל יְדֵי קִיטּוּף כִּדְרָבָא, אֶלָּא "קוֹצְרִין בֵּית הַשְּׁלָחִין וְשֶׁבָּעֲמָקִים", וְאוֹקִימְנָא כְּרַבִּי יְהוּדָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֶלָּא דְּרַב אָשֵׁי בְּדוּתָא הִיא. וְכָל הֵיכָא דְּלָא בָּדֵיל מִינֵּיהּ, מִי גָּזַר רַבִּי יְהוּדָה? אב(ד)וְהָתְנַן: לֹא יִקּוֹב אָדָם שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה וִימַלְאֶנָּה שֶׁמֶן וְיִתְּנֶנָּה בְּצַד הַנֵּר בִּשְׁבִיל שֶׁתְּהֵא מְנַטֶּפֶת, וַאֲפִילּוּ הִיא שֶׁל חֶרֶס. וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר! הָתָם, מִשּׁוּם חוּמְרָא דְּשַׁבָּת מִבְדָּל בְּדִילִי. (ה)וּרְמִי דְּשַׁבָּת אַשַּׁבָּת, דְּתַנְיָא: חֶבֶל דְּלִי שֶׁנִּפְסַק, לֹא יְהֵא קוֹשְׁרוֹ אֶלָּא עוֹנְבוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כּוֹרֵךְ עָלָיו פּוּנְדָּא אוֹ פָּסִקְיָא, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעַנְבֶנּוּ. (ו)קַשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה, קַשְׁיָא דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן! דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לָא קַשְׁיָא: שֶׁמֶן בְּשֶׁמֶן — מִיחַלַּף, עֲנִיבָה בִּקְשִׁירָה — לָא מִיחַלַּף. דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא: טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה לָאו מִשּׁוּם דְּגָזַר עֲנִיבָה אַטּוּ קְשִׁירָה, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּקָסָבַר עֲנִיבָה גּוּפַהּ קְשִׁירָה הִיא. גד(ז)וְרָמֵי רַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן, דִּתְנַן: קוֹשְׁרִין דְּלִי בְּפָסִקְיָא אֲבָל לֹא בְּחֶבֶל, וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר. חֶבֶל דְּמַאי? אִילֵּימָא חֶבֶל דְּעָלְמָא, "וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר"? קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּימָא הוּא, דְּוַדַּאי אָתֵי לְבַטּוּלֵי! אֶלָּא פְּשִׁיטָא דְּגַרְדִּי. וּגְזַרוּ רַבָּנַן חֶבֶל דְּגַרְדִּי אַטּוּ חֶבֶל דְּעָלְמָא? אִין, חֶבֶל בְּחֶבֶל — מִיחַלַּף, עֲנִיבָה בִּקְשִׁירָה — לָא מִיחַלְּפָא. (ח)וְכָל הֵיכָא דְּבָדֵיל מִינֵּיהּ לָא גָּזַר רַבִּי יְהוּדָה? וְהָתַנְיָא: בְּכוֹר שֶׁאֲחָזוֹ דָּם, אֲפִילּוּ הוּא מֵת — אֵין מַקִּיזִין לוֹ דָּם, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. הוַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יַקִּיז, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַטִּיל בּוֹ מוּם. הָתָם, מִתּוֹךְ שֶׁאָדָם בָּהוּל

עַל

שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים דְּאִיכָּא לְמִגְזַר דִּילְמָא כִּי מְעַסְקֵי בֵּהּ אָתֵי לְמֵיכַל מִנֵּהּ: ר' יְהוּדָה אוֹמֵר כו' מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא הִתַּרְתָּה לוֹ קְצִירָה כְּדֶרֶךְ כָּל הַשָּׁנָה אֶלָּא בְּיָדַיִם קוֹטְפִין הַמְּלִילוֹת מִן הַקַּרְקַע דְּהָא אָסוּר לִקְצֹר לִפְנֵי הָעֹמֶר דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא כ"ג:י') עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן שֶׁהוּא תְּחִלָּה לִקְצִירָה זָכוּר הוּא אֶת אִסּוּר הֶחָדָשׁ עַל יְדֵי שִׁנּוּי הַמַּעֲשֶׂה וְלָא אָתֵי לְמֵיכַל: טְחִינָה וְהַרְקָדָה שֶׁהֲרֵי קֶמַח תְּנֵינָא דְּהָיָה בְּיָדַיִם וּכְשֶׁטְּחָנוּהוּ וְהִרְקִידוּהוּ אֵיזֶה שִׁנּוּי הָיָה שָׁם דְּלָא לֵיתֵי לְמֵיתַב לְפֻמֵּהּ הַהִיא שַׁעְתָּא: וּמְשַׁנֵּינַן טְחִינָה לֹא הָיוּ טוֹחֲנִין אוֹתוֹ בְּרֵחַיִם שֶׁל מַיִם אֶלָּא בְּרֵחַיִם שֶׁל יָד דְּהָוֵי שִׁנּוּי לְזִכָּרוֹן: עַל גַּבֵּי נָפָה לְצַד הַתַּחְתּוֹן שֶׁל נָפָה הוֹפֵךְ הַנָּפָה עַל פָּנֶיהָ: אֶלָּא הָא דִּתְנַן בִּמְנָחוֹת קוֹצְרִין בֵּית הַשְּׁלָחִין כְּדֶרֶךְ חוֹל קֹדֶם לָעֹמֶר: וְשֶׁל בֵּית הָעֲמָקִים תְּבוּאָה הַגְּדֵלָה בֵּין הָעֲמָקִים וְטַעְמָא מְפָרֵשׁ הָתָם כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם אַלְמָא מֻתָּר לִקְצֹר קֹדֶם לָעֹמֶר וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם דְּמַשְׁמַע שֶׁהוּא קוֹדֵם לְכָל קָצִיר הָא כֵּיצַד מִמָּקוֹם שֶׁאַתָּה מֵבִיא עֹמֶר אִי אַתָּה קוֹצֵר קֹדֶם לוֹ וּמִמָּקוֹם שֶׁאִי אַתָּה מֵבִיא עֹמֶר אַתָּה קוֹצֵר וּתְנַן בְּפֶרֶק כָּל הַקָּרְבָּנוֹת (מְנָחוֹת פה.) אֵין מְבִיאִין סֹלֶת לְמִנְחָה לֹא מִבֵּית הַזְּבָלִין וְלֹא מִבֵּית הַשְּׁלָחִין וְלֹא מִבֵּית הָעֲמָקִים מִפְּנֵי שֶׁתְּבוּאָה שֶׁלָּהֶן אֵינָהּ מִן הַמֻּבְחָר: מַאי אִכָּא לְמֵימַר הָא לֵיכָּא הָתָם שִׁנּוּיָא דְּהָא קוֹצְרִין קָתָנֵי וּבְמַגָּל וְלָא גָּזְרִינַן דִּילְמָא אָתֵי לְמֵיכַל וְאוֹקְמֵהּ לְהַהִיא כְּר' יְהוּדָה בְּמַסֶּכֶת מְנָחוֹת בְּפֶרֶק ר' יִשְׁמָעֵאל (מְנָחוֹת דַּף עא.) מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא אַנְשֵׁי יְרִיחוֹ קוֹצְרִין לִפְנֵי הָעֹמֶר כו' וְלֹא מִחוּ בְּיָדָם חֲכָמִים וְאָמְרִינַן מַאן שָׁמְעַתְּ לֵהּ דְּאָמַר מִחוּ וְלֹא מִחוּ ר' יְהוּדָה: חָדָשׁ מֻבְדָּל בְּדִילִי מִנֵּהּ שֶׁהֲרֵי לֹא הֻרְגְּלוּ לְאוֹכְלוֹ כָּל הַשָּׁנָה וְאֵין לְמוּדִין לִפְשֹׁט יָד לְהוֹשִׁיט לְפִיהֶם אֲבָל חָמֵץ לְמוּדִין הֵן בְּכָךְ כָּל הַשָּׁנָה: דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לָא קַשְׁיָא בִּתְמִיהַּ דְּלָא מְשַׁנֵּית אֶלָּא לְר' יְהוּדָה וְהָא דְּרַבָּנַן נַמֵּי קַשְׁיָא דִּבְמַתְנִי' לָא גָּזְרִינַן וְהָתָם קָתָנֵי שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים דְּמַשְׁמַע דְּגָזַר ר' מֵאִיר דְּהוּא מִבְּנֵי פְּלֻגְתֵּהּ דִּילְמָא אָתֵי לְמֵיכַל: הוּא עַצְמוֹ מְחַזֵּר עָלָיו לְשָׂרְפוֹ אע"ג דִּבְעָלְמָא גָּזְרִינַן בְּדָבָר שֶׁעָסוּק בּוֹ שֶׁלֹּא יוֹשִׁיט לְפִיו הָכָא בִּבְדִיקַת חָמֵץ לֵיכָּא לְמִגְזַר דְּהוּא עַצְמוֹ כָּל עִסְקוֹ זֶה בְּחָמֵץ אֵינוֹ אֶלָּא מְחַזֵּר עָלָיו לְשָׂרְפוֹ אֵין לְךָ זִכָּרוֹן לְאִסּוּר גָּדוֹל מִזֶּה: מֵיכַל קָא אָכִיל מִנֵּהּ בִּתְמִיהַּ: קֶמַח וְקָלִי תְּנַן וְאֵין אֵלּוּ רְאוּיִין לַאֲכִילָה: מִקָּלִי וְאֵילָךְ לְאַחַר שֶׁנִּתְיַבֵּשׁ בַּתַּנּוּר אֵין רָאוּי לֶאֱכֹל: מֵעִקָּרָא בְּעוֹדוֹ רַךְ בִּקְלָיוֹת קֹדֶם שֶׁיִּתְיַבֵּשׁ מַאי אִכָּא לְמֵימַר: וְכִי תֵּימָא זָכוּר הוּא ע"י הַקִּטּוּף כִּדְשַׁנֵּי רָבָא לְעֵיל בֵּית הַשְּׁלָחִים דְּלֵיכָּא קִטּוּף מַאי אִכָּא לְמֵימַר: אֶלָּא בְּדוּתָא וְטַעְמָא דְּר' יְהוּדָה מִשּׁוּם דִּבְדִילָא מִנֵּהּ וְחָמֵץ לָא בְּדִיל מִנֵּהּ שֶׁרָגִיל בּוֹ כָּל שָׁנָה: כָּל נֵר שֶׁבַּגְּמָרָא הַיְנוּ הַכְּלִי קרויישי"ל: מְנַטֶּפֶת טִפִּין דַּקּוֹת כְּשֶׁהַפְּתִילָה מְבַעֶרֶת: וְאַפִּי' הִיא שֶׁל חֶרֶס אוֹתָהּ שְׁפוֹפֶרֶת דְּמָאִיסָא אַפֵּ"ה אָסוּר דִּילְמָא אָתֵי לְמֵיכַל מִנֵּהּ וְתַנְיָא הַנּוֹתֵן שֶׁמֶן לְנֵר חַיָּב מִשּׁוּם מַבְעִיר וְהַמִּסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ חַיָּב מִשּׁוּם מְכַבֶּה: וְר' יְהוּדָה מַתִּיר ואע"ג דְּשֶׁמֶן הַכֹּל תְּדִירִין בּוֹ וּדְרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לֵיכָּא לְאַקְשׁוּיֵי דְּהָא אוֹקִימְנָא טַעְמָא בְּחָמֵץ מִשּׁוּם דְּהוּא עַצְמוֹ מְחַזֵּר עָלָיו לְשָׂרְפוֹ: קֶשֶׁר שֶׁל קְיָמָא שֶׁהוּא עָשׂוּי שֶׁלֹּא לְהַתִּירוֹ לְעוֹלָם הָוֵי אַב מְלָאכָה בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת: לֹא יְהֵא קוֹשְׁרוֹ דְּהָוֵי קֶשֶׁר שֶׁל קְיָמָא אֶלָּא עוֹנְבוֹ וְלָא גָּזְרִי' עֲנִיבָה אַטּוּ קְשִׁירָה: כּוֹרֵךְ כְּרִיכָה בְּעָלְמָא: פּוּנְדָּא אֵזוֹר חָלָל: פְּסִיקְיָיא פיישל"א שֶׁכּוֹרְכִין סְבִיבוֹת שׁוֹקַיִם: שֶׁלֹּא יַעַנְבֶנּוּ גְּזֵרָה מִשּׁוּם קְשִׁירָה הוֹאִיל וְעָסוּק בְּכָךְ: קַשְׁיָא דְּרַבָּנַן דִּשְׁפוֹפֶרֶת אַדְּרַבָּנַן דְּחֶבֶל: שֶׁמֶן זֶה בְּשֶׁמֶן דְּכָל שָׁנָה מִחַלַּף וְאָתֵי לְמֵיכְלֵהּ: קוֹשְׁרִין דְּלִי בְּפְסִיקְיָיא דְּלָאו קֶשֶׁר שֶׁעָשׂוּי לְהִתְקַיֵּם הוּא דְּאֵינוֹ מַפְסִיד פְּסִיקְיָיא שֶׁלּוֹ בְּכָךְ: אֲבָל לֹא בְּחֶבֶל שֶׁמָּא יַנִּיחֶנּוּ שָׁם עוֹלָמִית: אִי נֵימָא חֶבֶל דְּעָלְמָא שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ לְכָךְ וְאִיכָּא לְמֵחַשׁ שֶׁמָּא יַנִּיחֶנּוּ שָׁם: חֶבֶל דְּגַרְדִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְמִלּוּי מַיִם תָּמִיד וְר' יְהוּדָה מַתִּיר וְלֹא גָּזַר גַּבֵּי שַׁבָּת כִּדְאוֹקֵמְנָא טַעְמָא דְּמִשּׁוּם חוּמְרָא דְּשַׁבָּת פָּרְשֵׁי אִינָשֵׁי מֵאִסּוּרָא דִּילֵהּ וְנִזְכָּרִין הֵן אֲבָל דְּרַבָּנַן דְּהָכָא אַדְּרַבָּנַן דַּעֲנִיבָה קַשְׁיָא: וּמְשַׁנֵּינַן חֶבֶל בְּחֶבֶל מִחַלַּף כו' וְהַשְׁתָּא אִתְרַצוּ כּוּלְּהוּ דְּרַבָּנַן גָּזְרוּ כָּל הֵיכָא דְּמִחַלַּף בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בִּשְׁאָר אִסּוּרֵי הִלְכָּךְ בְּחָדָשׁ לִפְנֵי הָעֹמֶר גָּזְרוּ וְכֵן בִּשְׁפוֹפֶרֶת וְכֵן בְּחֶבֶל אֲבָל בְּחָמֵץ לֹא מִשּׁוּם דְּמֻזְהָר עָלָיו לְשָׂרְפוֹ וּבַעֲנִיבָה נַמֵּי לֹא מִשּׁוּם דְּלָא מִחַלְּפָא וְר' יְהוּדָה גָּזַר בְּכָל מִלֵּי דְּלָא בְּדִילֵי מִנֵּהּ וּבְמִידֵי דִּבְדִילֵי מִנֵּהּ לֹא גָּזַר הִלְכָּךְ בְּחָמֵץ גָּזַר אֲבָל בְּחָדָשׁ בְּדִילֵי מִנֵּהּ וּבְכָל הָנָךְ דְּשַׁבָּת מִשּׁוּם דִּבְדִילֵי מִנַּיְהוּ וּדְקָא מַחְמִיר בַּעֲנִיבָה מִשּׁוּם דְּקָסָבַר הִיא גּוּפָא קְשִׁירָה הִיא: בְּכוֹר אָסוּר לְהַטִּיל בּוֹ מוּם וְאַפִּי' לִגְרֹם כִּדְתַנְיָא מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ אֵין לִי אֶלָּא שֶׁלֹּא יַטִּיל בּוֹ מוּם מִנַּיִן שֶׁלֹּא יִגְרֹם לוֹ ת"ל כָּל מוּם בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (ד' כז:): אֵין מַקִּיזִין דָּם אַפִּי' בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה בּוֹ מוּם דְּהַיְנוּ בְּכָל מָקוֹם שֶׁבּוֹ אִם אֵינוֹ חוֹתֵךְ מִמֶּנּוּ עֶצֶם אוֹ פּוֹגֵם שְׂפָתוֹ אוֹ אָזְנוֹ וְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר לְקַדְמוּתוֹ הָוֵי מוּם אִידָךְ לָא הָוֵי מוּם וְקָא גָּזַר ר' יְהוּדָה אַטּוּ מָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה בּוֹ מוּם ואע"ג דְּקָדָשִׁים הַכֹּל בְּדֵלִין מֵהֶן מַחֲלֹקֶת ר' שִׁמְעוֹן וְר' יְהוּדָה בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים:

קוֹצְרִין בֵּית הַשְּׁלָחִין פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י מִמָּקוֹם שֶׁאִי אַתָּה מֵבִיא אַתָּה קוֹצֵר וְכוּ' וּבֵית הַשְּׁלָחִין וְכָל הָנְהוּ אע"ג דְּתַנְיָא בְּפֶרֶק כָּל הַקָּרְבָּנוֹת (מְנָחוֹת דַּף פּה.) אִם הֵבִיא כָּשֵׁר כֵּיוָן דִּלְכַתְּחִלָּה לֹא יָבִיא חֲשִׁבִינַן לֵיהּ מִמָּקוֹם שֶׁאִי אַתָּה מֵבִיא וְאֵין לִתְמֹהַּ מִי אִכָּא מִדֵּי דְּמִדְּאוֹרָיְתָא לְכַתְּחִלָּה אָסוּר וּבְדִיעֲבַד שָׁרֵי דְּאִיכָּא מִלֵּי טוּבָא דְּבָעֵינַן שֶׁיִּשְׁנֶה הַכָּתוּב עָלָיו לְעַכֵּב כְּגוֹן קָדָשִׁים: אֲבָל לֹא גּוֹדְשִׁין דְּבִגְדִישָׁה לֵיכָּא פְּסֵידָא אִם יַמְתִּין אַחַר הָעֹמֶר דְּדַוְקָא מִשּׁוּם פְּסֵידָא הִתִּירוּ קְצִירָה שֶׁמְּמַהֲרִין לִקְצֹר מִשְּׁאָר פֵּרוֹת וְאִי לָא קָצְרִי לְהוּ פָּסְדִי וְהָא דְּשָׁרֵי רַבִּי יְהוּדָה קֶמַח וְקָלִי לְעֵיל יֵשׁ לוֹמַר מִשּׁוּם עוֹלֵי רְגָלִים הֵקֵלּוּ וְר' מֵאִיר אוֹסֵר בְּקֶמַח וְשָׁרֵי קְצִירָה לְקַמָּן בְּפֶ' מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ (פְּסָחִים דַּף נו.) דְּקָתָנֵי בְּמִלְּתֵהּ קוֹצְרִין בִּרְצוֹן חֲכָמִים וְהַיְנוּ מִשּׁוּם פְּסֵידָא וְכֵן פֵּי' הַקּוּנְטְרֵס בִּמְנָחוֹת וְאִם תֹּאמַר א"כ מַאי פָּרֵיךְ דִּילְמָא הָכָא שָׁרֵי רַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם פְּסֵידָא אֲבָל גַּבֵּי חָמֵץ גָּזְרִינַן וְיֵשׁ לוֹמַר מִשּׁוּם מִצְוַת בִּעוּר יֵשׁ לְהַתִּיר כְּמוֹ מִשּׁוּם פְּסֵידָא: כּוֹרֵךְ עָלָיו פּוּנְדָּא לָאו דַּוְקָא כּוֹרֵךְ דַּאֲפִילּוּ לִקְשֹׁר יָכוֹל דְּלָא מְבַטֵּל לֵיהּ וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעַנְבֶנּוּ אַחֶבֶל קָאֵי: כָּל הֵיכָא דְּבָדֵל מִנֵּהּ לָא גָּזַר ר' יְהוּדָה דְּר' מֵאִיר אדר"מ לֹא רָצָה לְהַקְשׁוֹת דִּלְעֵיל גָּזַר גַּבֵּי חָדָשׁ וְגַבֵּי בְּכוֹר לֹא גָּזַר דִּבְפֶרֶק כָּל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין (בְּכוֹרוֹת לג:) וְשָׁם) תַּנְיָא בְּכוֹר שֶׁאֲחָזוֹ דָּם מַקִּיזִין לוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין לוֹ מוּם דִּבְרֵי ר' מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר וְכוּ' מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְשַׁנּוּיֵי שָׁאנֵי בְּכוֹר דְּאִיכָּא פְּסֵידָא:

מסורת הש"ס

א לקמן נו.
ב סוטה ח.; שבת קיג.; כתובות כד.; גיטין נג:; בכורות לד:; בבא בתרא ל.
ג מנחות סח.
ד שבת כט:; משנה שבת
ה משנה שבת
ו בבא בתרא קנט:
ז שבת קיג.
ח ספרא אמור פרשה י י; תוספתא מנחות; ספרא אמור פרשה ז י; מנחות סז:; משנה מנחות; משנה בכורות; בכורות לג:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין סה, טוש"ע או"ח סי' רסה סעי' א:
ב מיי' פה' מהל' שבת הל' יב:
ג סמג לאוין סה, טוש"ע או"ח סי' שיז סעי' ד:
ד מיי' פי' מהל' שבת הל' ג:
ה סמג לאוין שמג, טוש"ע יו"ד סי' שיג סעי' ו:
ו מיי' פב' מהל' בכורות הל' יג:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין עו, טוש"ע או"ח סי' תמג סעי' א:
ב מיי' פא' מהל' חמץ ומצה הל' ט:
ג טוש"ע או"ח סי' ל סעי' ז:
ד מיי' פב' מהל' עדות הל' ד:
ה מיי' פב' מהל' עדות הל' ה:

זָה יָדַע בְּעִבּוּרוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ וה"ה דה"מ לְמֵימַר זֶה יָדַע בְּחֶסְרוֹנוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ וְזֶה לֹא יָדַע דְּחֹדֶשׁ שֶׁעָבַר חֶסֶר הָיָה וְהִקְשָׁה רִיבָ"א וּמָה אִלּוּ דְּיָקִינַן בְּהָנֵי סָהֲדֵי דְּתַרְוַיְהוּ יָדְעֵי בְּעִבּוּרוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ וה"ל עֲדוּת מַכְחֶשֶׁת וְאֵיךְ נָקוּם וְנִקְטוֹל מִסְפֵּיקָא דְּהָכִי פְּרִיךְ בְּסַמּוּךְ אע"ג דִּבְפָּ' בֶּן סוֹרֵר (סַנְהֶדְ' סט.) דַּיֵּק מֵהָכָא דְּרַבָּא דְּאִינָשֵׁי עֲבִידִי דְּטָעֵי בְּעִבּוּרָא דְּיַרְחָא מ"מ מַה נִפְסִיד אִם נְדַקְדֵּק בָּהֶם וי"ל דְּהָכָא דְּיָקִינַן בְּהוּ שִׁפִּיר כֵּיוָן דְּשָׁיְלִי לְהוּ בְּאַיָּזֶה יוֹם וְקָמְכְּווֹנֵי לְיוֹם אֶחָד ש"מ שֶׁזֶּה לֹא יָדַע ומ"מ שַׁפִּיר מוֹכֵיחַ בֶּבֶן סוֹרֵר (שָׁם) מֵהָכָא דְּאָזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת דְּרַבָּא טָעֵי בְּעִבּוּרָא דְּיַרְחָא דְּאִי לָא אָזְלִי' בָּתַר רֻבָּא מִכֵּיוָן שֶׁזֶּה אוֹמֵר בְּשָׁנִים וְזֶה אוֹמֵר בִּשְׁלֹשָׁה מִיָּד ה"ל מַכְחִשִׁין וְכִי הָדַר מְכַוְּנִים לְיוֹם אֶחָד ה"ל חוֹזֵר וּמַגִּיד תֵּדַע דְּהָא אֶחָד אוֹמֵר בַּג' וְאֶחָד אוֹמֵר בְּה' עֲדוּתָן בְּטֵלָה אע"פ שֶׁמְּכַוְּנִים לְיוֹם אֶחָד וְלָא אָמְרִינַן דְּטָעוּ בְּשָׁנֵי עִבּוּרִים דִּבְתָרֵי עִבּוּרֵי לָא טָעוּ אִינָשֵׁי וְחָשְׁבִינַן לְהוּ חוֹזֵר וּמַגִּיד: אֶחָד אוֹמֵר בְּשִׁתֵּי שָׁעוֹת וא"ת אַמַּאי עֲדוּתָן קַיֶּמֶת אִלּוּ דְּיָקִינַן בְּהָנֵי סָהֲדֵי הָא דְּקָאָמַר שְׁתַּיִם בְּתְחִלַּת שִׁתִּים וה"ל קֹדֶם הַנֵּץ הַחַמָּה וַעֲדוּתָן בְּטֵלָה כִּדְאָמַר לְקַמָּן דִּתְחִלַּת שָׁעָה שְׁנִיָּה קֹדֶם הַנֵּץ הַחַמָּה הוּא דְּמִהֲלֵךְ אָדָם בְּיוֹם עָשָׂר פַּרְסָה שֶׁהֵן מ' מִילִין וּמַעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד הַנֵּץ הַחַמָּה מַהֲלַךְ ה' מִילִין כִּדְאָמַר בְּמִי שֶׁהָיָה טָמֵא (לְקַמָּן פְּסָחִים צג:) וְזֶה עוֹלֶה לְשָׁעָה וּמֶחֱצָה וי"ל כְּשֶׁזֶּה אוֹמֵר קֹדֶם הַנֵּץ הַחַמָּה וְזֶה אוֹמֵר לְאַחַר הַנֵּץ הַחַמָּה דְּמִדַּקְדְּקִין בְּהַנֵּץ לְא טָעוּ אִינָשֵׁי אֲבָל הָנֵי לֹא דִּקְדְּקוּ אֶלָּא בְּשָׁעוֹת וְאֵין בְּנֵי אָדָם בְּקִיאִין בְּשָׁעוֹת וְסָבְרִין שֶׁהַשְּׁנִיָּה הִתְחִילָה אַחַר הַנֵּץ הַחַמָּה:

(א)עַל מָמוֹנוֹ, אָמְרִינַן: אִי שָׂרִית לֵיהּ בִּמְקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין בּוֹ מוּם — אָתֵי לְמֶעְבַּד בִּמְקוֹם שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ מוּם. וְרַבָּנַן — כָּל שֶׁכֵּן דְּאִי לָא שָׂרֵית לֵיהּ כְּלָל אָתֵי לְמֶעְבַּד. (ב)וּמִי אָמְרִינַן לָרַבִּי יְהוּדָה אָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ? וְהָתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין (מְקַדְּרִין) הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב — מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה חַבּוּרָה, אֲבָל מְקַרְצְפִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מְקַדְּרִין, אַף אֵין מְקַרְצְפִין. וְתַנְיָא: אֵיזֶהוּ קִידּוּר וְאֵיזֶהוּ קִרְצוּף? קִידּוּר — קְטַנִּים, וְעוֹשִׂין חַבּוּרָה. קִרְצוּף — גְּדוֹלִים, וְאֵין עוֹשִׂין חַבּוּרָה. הָתָם, דְּאִי שָׁבֵיק לֵיהּ — מָיֵית, אָמְרִינַן אָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ. הָכָא, אִי שָׁבֵיק לֵיהּ — צַעֲרָא בָּעֲלְמָא הוּא, לָא אָמְרִינַן אָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ. וְרַבִּי יְהוּדָה, מַאי שְׁנָא גַּבֵּי חָמֵץ דְּגָזַר, וּמַאי שְׁנָא גַּבֵּי קִרְצוּף דְּלָא גָּזַר? לְחֶם בְּלָחֶם — מִיחַלַּף. קִידּוּר בְּקִרְצוּף — לָא מִיחַלַּף. (ג)מַתְנִי' רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אוֹכְלִין כָּל חֲמֵשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתְחִלַּת שֵׁשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אוֹכְלִין כָּל אַרְבַּע, וְתוֹלִין כָּל חֲמֵשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתְחִלַּת שֵׁשׁ. (ד)וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: שְׁתֵּי חַלּוֹת שֶׁל תּוֹדָה פְּסוּלוֹת מוּנָּחוֹת עַל גַּב הָאִיצְטְבָא, כָּל זְמַן שֶׁמּוּנָּחוֹת — כָּל הָעָם אוֹכְלִין. נִיטְּלָה אַחַת — תּוֹלִין; לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׂוֹרְפִין. נִיטְּלוּ שְׁתֵּיהֶן — הִתְחִילוּ כָּל הָעָם שׂוֹרְפִין. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: חוֹלִין נֶאֱכָלִין כָּל אַרְבַּע, וּתְרוּמָה כָּל חֲמֵשׁ, וְשׂוֹרְפִין בְּתְחִלַּת שֵׁשׁ. (ה)גד"(ד)גְּמ' תְּנַן הָתָם: אֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁנַיִם בַּחֹדֶשׁ, וְאֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁלֹשָׁה — עֵדוּתָן בְּטֵלָה. (ו)אֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁלֹשָׁה, וְאֶחָד אוֹמֵר בַּחֲמִשָּׁה — עֵדוּתָן בְּטֵלָה. אֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁתֵּי שָׁעוֹת, וְאֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁלֹשׁ שָׁעוֹת — עֵדוּתָן קַיֶּמֶת. אֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁלֹשׁ, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּחָמֵשׁ — עֵדוּתָן בְּטֵלָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֵדוּתָן קַיֶּמֶת. אֶחָד אוֹמֵר בְּחָמֵשׁ, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּשִׁבְעָה — עֵדוּתָן בְּטֵלָה. שֶׁבְּחָמֵשׁ חַמָּה בְּמִזְרָח, וּבְשִׁבְעָה חַמָּה בְּמַעֲרָב. אָמַר אַבָּיֵי: כְּשֶׁתִּמְצָא לוֹמַר, לְדִבְרֵי רַבִּי מֵאִיר — אֵין אָדָם טוֹעֶה וְלֹא כְּלוּם; לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה — אָדָם טוֹעֶה חֲצִי שָׁעָה. לְדִבְרֵי רַבִּי מֵאִיר — אֵין אָדָם טוֹעֶה וְלֹא כְּלוּם: מַעֲשֶׂה כִּי הָווּ, בְּמִיפַּק תַּרְתֵּי וּמַעֲיֵיל תְּלָת. וְהָא דְּקָאָמַר שְׁתַּיִם — בְּסוֹף שְׁתַּיִם, וְהָא דְּקָאָמַר שָׁלֹשׁ — בְּתְחִלַּת שָׁלֹשׁ. לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה — אָדָם טוֹעֶה חֲצִי שָׁעָה: מַעֲשֶׂה כִּי הָווּ, בְּפַלְגָא דְּאַרְבַּע הָווּ, וְהַאי דְּקָאָמַר שָׁלֹשׁ — בְּסוֹף שָׁלֹשׁ, וְקָטָנֵי פַּלְגָא דְּשַׁעְתָּא לְקַמַּיְיהוּ. וְהַאי דְּקָאָמַר חֲמֵשׁ — בְּתְחִלַּת חֲמֵשׁ, וְקָטָנֵי פַּלְגָא דְּשַׁעְתָּא לַאֲחוֹרַיְיהוּ. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר אַבָּיֵי: כְּשֶׁתִּמְצָא לוֹמַר, לְדִבְרֵי רַבִּי מֵאִיר — אָדָם טוֹעֶה מַשֶּׁהוּ; לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה — אָדָם טוֹעֶה שָׁעָה וּמַשֶּׁהוּ: לְדִבְרֵי רַבִּי מֵאִיר — אֵין אָדָם טוֹעֶה מַשֶּׁהוּ: מַעֲשֶׂה כִּי הָווּ, אוֹ בְּסוֹף שְׁתַּיִם הָווּ אוֹ בִּתְחִלַּת שָׁלֹשׁ, וְחַד מִינַּייְהוּ טוֹעֶה מַשֶּׁהוּ. לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה — אָדָם טוֹעֶה שָׁעָה וּמַשֶּׁהוּ: מַעֲשֶׂה כִּי הָווּ — אוֹ בְּסוֹף שָׁלֹשׁ אוֹ בִּתְחִלַּת חֲמֵשׁ,

עַל מָמוֹנוֹ כֹּהֵן זֶה בָּהוּל עַל הַבְּכוֹר שֶׁלֹּא יָמוּת: כ"ש הוֹאִיל וּבָהוּל הוּא אִי לָא שָׁרֵית לֵהּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה בּוֹ מוּם עוֹבֵר עַל דְּבָרֶיךָ וְעוֹשֶׂה וְשׁוּב אֵין נִזְהָר בֵּין מָקוֹם מוּם לְשֶׁלֹּא בְּמָקוֹם מוּם דְּסָבוּר שֶׁהַכֹּל שָׁוֶה: מְקַדְּרִין אשטרלי"ד: מְקַרְצְפִין כְּדָפָרְשִׁינַן בְּכָלִי שֶׁשָּׁנָיוּ גִּסּוֹת וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה חַבּוּרָה דְּחוֹבֵל בְּבַעֲלֵי חַיִּים אַב מְלַאכְתָּה הִיא קָתָנֵי מִיהַת אֲבָל מְקַרְצְפִין אַלְמָא לֹא גָּזַר מִתּוֹךְ שֶׁאָדָם בָּהוּל אִי שָׁרֵית לֵיהּ קִרְצוּף עֲבִיד קִדּוּר לְפִי שֶׁהַטִּיט מַכְחִישׁ אֶת הַבְּהֵמָה וּמְצַעֲרָהּ: לֹא מִחַלַּף וְרַבָּנַן סָבְרִי מִחַלַּף: מַתְנִי' וְשׁוֹרְפִין בְּתְחִלַּת שֵׁשׁ ואע"ג דְּכָל שָׁעָה שִׁשִּׁית מִדְּאוֹרְתָּא שְׁרָיָא גְּזוּר רַבָּנַן עֲלָהּ דִּלְמָא טָעֲי וְסָבוּר עַל הַשִּׁבִּיעִי' שֶׁהִיא שִׁשִּׁית אֲבָל אַחֲמִישִׁי' לָא טָעֲי לְמֵימַר עַל הַשִּׁבִּיעִית שֶׁהִיא חֲמִישִׁית וּמַתְּנִי: תּוֹלִין כָּל חֲמֵשׁ וְאֵינוֹ אוֹכֵל דְּטָעֲי וְסָבוּר עַל שְׁבִיעִית שֶׁהִיא חֲמִישִׁית וּמִיהוּ לִשְׂרֹף אֵינוֹ צָרִיךְ וּמַאֲכִיל לִבְהֶמְתּוֹ אֲבָל שִׁשִּׁית אַף בַּהֲנָאָה אָסוּר מִדְּרַבָּנַן גְּזֵרָה מִשּׁוּם שְׁבִיעִית: שְׁתֵּי חַלּוֹת שֶׁל חֲמֵץ: שֶׁל תּוֹדָה פְּסוּלוֹת וּבַגְּמָרָא מְפֹרָשׁ מַאן פְּסִילְיָנְהוּ: הָיוּ מֻנָּחוֹת בְּכָל עֶרֶב פֶּסַח: עַל גַּב הָאִצְטַבָּא סְטוֹ שֶׁהָיָה בְּהַר הַבַּיִת שֶׁשָּׁם מִתְקַבְּצִין וְיוֹשְׁבִין בְּנֵי אָדָם וְהָיוּ רוֹאִין אוֹתָן לְסִימָן: נִטְּלָה אַחַת מֵהֶן בְּתְחִלַּת חֲמֵשׁ בָּא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין וְנוֹטֵל הָאַחַת: וּתְרוּמָה כָּל חֲמֵשׁ דְּאָסוּר לְהַפְסִיד קָדָשִׁים בְּיָדַיִם כָּל זְמַן שֶׁיְּכוֹל לְאָכְלָן: וְשׁוֹרְפִין בְּתְחִלַּת שֵׁשׁ דְּהָא וַדַּאי רַבָּא טָעוּ בֵּין שֵׁשׁ לְשָׁבַע: גְּמ' אֶחָד אָמַר בִּשְׁנַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרֹג זֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ וְאֶחָד מִן הָעֵדִים אוֹמֵר בִּשְׁלֹשָׁה עֵדוּתָן קַיֶּמֶת וּבֵית דִּין הָיוּ בּוֹדְקִין אוֹתָן בְּשָׁבַע חֲקִירוֹת כְּדִלְקַמָּן וְכֵיוָן דְּהַשְׁוּו שְׁנֵיהֶן לוֹמַר בַּשְּׁלִישִׁי אוֹ בָּרְבִיעִי וּכְשֶׁבְּדָקוּם אֵיזֶה יוֹם בַּחֹדֶשׁ אָמַר זֶה בַּשֵּׁנִי וְזֶה אָמַר בַּשְּׁלִישִׁי שְׁנֵיהֶן עַל יוֹם אֶחָד הֵעִידוּ אֶלָּא שֶׁזֶּה יָדַע בְּעִבּוּרוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ שֶׁעָבַר מָלֵא וְהַקְּבָּע ר"ח בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד וְזֶה שֶׁאָמַר בִּשְׁנַיִם בַּחֹדֶשׁ יָדַע בּוֹ וְזֶה שֶׁאָמַר שְׁלֹשָׁה סָבוּר שֶׁהַקְּבָּע בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְהוֹאִיל וְיֵשׁ טוֹעִין בְּכָךְ אע"פ שֶׁמְּצוּיִין אֲנוּ לְחַלֵּק אֶת עֵדוּתָן כְּדֵי שֶׁתִּבָּטֵל לְהַצִּיל אֶת הַנֶּפֶשׁ אֵין בְּיָדֵינוּ כֹּחַ לְחַלְּקוֹ: עֵדוּתָן בְּטֵלָה דִּבְהָא לֵיכָּא לְמִטְעֵי וּקְרָא כְּתִיב (דְּבָרִים יג) וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן שֶׁתִּהֵא עֵדוּתָן מְכֻוֶּנֶת וְאִי לָא לָא קָטְלִינַן וְהוּא וְהֵן פְּטוּרִים דְּאֵין עֵדִים נֶהֱרָגִין אֶלָּא עַל יְדֵי הַזָּמָה:

מסורת הש"ס

א מנחות נו.
ב משנה ביצה; ביצה כג.; משנה עדיות
ג לקמן כא.; לעיל ד:
ד לקמן יג.; תוספתא פסחים
ה סנהדרין מ.; סנהדרין סט.; משנה סנהדרין
ו שבועות מח.; תוספתא סנהדרין; ראש השנה כד.; תוספתא ראש השנה

גליון הש"ס

גמ' ומ"ש גבי קרצוף. ק"ל הא קידור הוא רק דרבנן דהא אינו מתכוין ולא הוי פ"ר כמבואר להדי' בביצה דאמר ר"י לטעמיה דדשא"מ אסור וא"כ הוי רק איסור דרבנן דהא בשבת דף מא ע"ב בתו' ד"ה מיחו כתבו דלר"י דבר שאינו מתכוין בשב' הוי דרבנן וכ"כ תו' ביומא דף לד ע"ב וכ"כ רש"י בשבת דף קכא ע"ב ד"ה לפי תומו ואם כן מש"ה לא גזר קירצוף אטו קידור דקידור גופיה הוא דרבנן אבל בחמץ גזרינן שמא יאכל דהוי דאורייתא וצע"ג. אח"ז מצאתי בעוזה"י שהקשו כן בתוס' ישנים יומא דף לד ע"ב:

אֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁתֵּי שָׁעוֹת כּוּ' עֵדוּתָן קַיֶּמֶת דְּטוֹעֶה אָדָם בְּכָךְ: אֶחָד אוֹמֵר בַּחֲמֵשׁ וְאֶחָד אוֹמֵר בְּשֶׁבַע עֵדוּתָן בְּטֵלָה אֲפִילּוּ לְר' יְהוּדָה דִּבְחֲמֵשׁ חַמָּה בְּמִזְרָח וְכוּ' וְיָכוֹל לְהָבִין עַל יְדֵי הַצֵּל כְּשֶׁנּוֹתֵן יָדוֹ כְּנֶגֶד הַמִּזְרָח הֲוֵי הַצֵּל לְצַד מַעֲרָב: וּבְשֶׁבַע חַמָּה בְּמַעֲרָב וְהַצֵּל לְצַד מִזְרָח: כְּשֶׁתִּמְצָא לוֹמַר כְּשֶׁתִּדְקְדֵּק בְּדִבְרֵיהֶם וְתַעֲמֹד עַל מְכוֹנוֹ תִּמְצָא לְדִבְרֵי רַבִּי מֵאִיר דִּמְקַיֵּם עֵדוּת דִּב' וְג' וּמְבַטֵּל שֶׁל ג' וְשֶׁל ה' אֵין אָדָם טוֹעֶה וְלֹא כְּלוּם וּלְדִבְרֵי ר' יְהוּדָה דִּמְקַיֵּם אַף שֶׁל ג' וְחָמֵשׁ אָדָם טוֹעֶה חֲצִי שָׁעָה לְר' מֵאִיר אֵין אָדָם טוֹעֶה כְּלוּם וְהַטּוֹעֶה שִׁקְרָן הוּא וְהַאי דִּמְקַיֵּם ר' מֵאִיר עֵדוּת שֶׁל שְׁתַּיִם וְשֶׁל שָׁלֹשׁ מִשּׁוּם שֶׁשְּׁנֵיהֶם הֵעִידוּ עַל רֶגַע אֶחָד דְּמַעֲשֶׂה כִּי הָווּ בְּמִפַּק תַּרְתֵּי וּמַעֲיֵיל תְּלַת בֵּיצִיאָתָהּ שֶׁל שְׁנִיָּה כְּשֶׁהַשְּׁלִישִׁית נִכְנָסָת וּשְׁנֵיהֶן כָּךְ הֵעִידוּ דְּהַאי דְּאָמַר שְׁתַּיִם בְּסוֹף שְׁנִיָּה קָאָמַר וְהַאי דְּקָאָמַר כּוּ' וּלְקַמָּן פָּרִיךְ מִי יוֹדֵעַ שֶׁכַּוָּנָתָן לְכָךְ הָיְתָה דֵּילְמָא הַאי דְּקָאָמַר שְׁתַּיִם בְּתְחִלַּת שְׁתַּיִם קָאָמַר וְיֵשׁ חִלּוּק בֵּינֵיהֶן וְהוֹאִיל וְלֹר"מ אֵין תּוֹלִין בְּטָעוּת הֲרֵי הֵן שֶׁקָּרָנִין: וּלְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה תּוֹלִין בְּטָעוּת חֲצִי שָׁעָה וְהַאי דְּקָאָמַר הַאי בְּשֶׁלֹשׁ וְהַאי בְּחָמֵשׁ עֵדוּתָן קַיֶּמֶת דְּמַעֲשֶׂה כִּי הָווּ בְּפַלְגָא דְּאַרְבַּע וְכוּ' וְזֶה אָמַר בְּסוֹף שָׁלֹשׁ וְזֶה בִּתְחִלַּת חֲמֵשׁ וְכָל אֶחָד מֵהֶן טָעָה מִן הַמַּעֲשֶׂה חֲצִי שָׁעָה וּלְקַמָּה פָּרִיךְ לֵיהּ הֵיכִי מְהַדְּרִינַן לְצָרוּפֵי עֵדוּתָן הָווּ לָן לְמֵימַר דְּהַאי בִּתְחִלַּת ג' קָאָמַר וְהַאי בְּסוֹף חֲמֵשׁ קָאָמַר וְיֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בֵּינֵיהֶן וְכוּ' וּלְהַאי דְּהַאי לָא טָעוּ וְתַחֲלֹק עֵדוּתָן וְנַצֵּיל אֶת הַנֶּפֶשׁ: וְחַד מִנַּייְהוּ קָא טָעֵי מַשֶּׁהוּ אִם בְּסוֹף שְׁתַּיִם הָווּ הַאי דְּקָאָמַר שָׁלֹשׁ בִּתְחִלַּת שָׁלֹשׁ וְקָאֵי טָעֵי מַשֶּׁהוּ וְאִי בִּתְחִלַּת ג' הַאי דְּקָאָמַר שְׁתַּיִם בְּסוֹף שְׁתַּיִם וְקָא טָעֵי מַשֶּׁהוּ: לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה מַעֲשֶׂה הָווּ בְּסוֹף שָׁלֹשׁ וְהַאי דְּאָמַר בִּתְחִלַּת חֲמֵשׁ טָעֵי שָׁעָה רְבִיעִית וּמַשֶּׁהוּ שֶׁל סוֹף שָׁלֹשׁ אִי נָמֵי בִּתְחִלַּת חֲמֵשׁ הָווּ וְהַאי דְּאָמַר בְּסוֹף שָׁלֹשׁ טָעָה שָׁעָה רְבִיעִית וּמַשֶּׁהוּ:

מסורת הש"ס

א סנהדרין מא:; סנהדרין מ.; משנה סנהדרין
ב בבא קמא עה:

תורה אור השלם

[במדבר לה, כה]
[במדבר לה, כד]
[במדבר לה]
[במדבר כד, כה]

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין קט:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ עדות הל׳ ד:
ג מיי׳ פב׳ מהל׳ עדות הל׳ א:

וְחַד מִינַּיְיהוּ קָטָעֵי שָׁעָה וּמַשֶּׁהוּ. אֲזַל רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה, אַמְרַהּ לִשְׁמַעְתְּתָא קַמֵּיהּ דְּרָבָא. אָמַר: וּמָה אִילּוּ דָּיְיקִינַן בְּהָנֵי סָהֲדֵי, דְּהַאי דְּקָאָמַר שָׁלֹשׁ — בִּתְחִלַּת שָׁלֹשׁ, וְהַאי דְּקָאָמַר חָמֵשׁ — בְּסוֹף חָמֵשׁ, וְהָוְיָא עֵדוּת מוּכְחֶשֶׁת, וְלָא קָטְלִינַן, וַאֲנַן נֵיקוּם וְנִקְטִיל מִסְּפֵקָא?! וְרַחֲמָנָא אָמַר: "וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה" "וְהִצִּילוּ הָעֵדָה"! אֶלָּא אָמַר רָבָא: לְדִבְרֵי רַבִּי מֵאִיר — אָדָם טוֹעֶה שְׁתֵּי שָׁעוֹת חָסֵר מַשֶּׁהוּ; לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה — אָדָם טוֹעֶה שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת חָסֵר מַשֶּׁהוּ. לְדִבְרֵי רַבִּי מֵאִיר — אָדָם טוֹעֶה שְׁתֵּי שָׁעוֹת חָסֵר מַשֶּׁהוּ, מַעֲשֶׂה כִּי הֲוָה, אוֹ בִּתְחִלַּת שְׁתַּיִם אוֹ בְּסוֹף שָׁלֹשׁ, וְחַד מִינַּיְיהוּ קָטָעֵי שְׁתֵּי שָׁעוֹת חָסֵר מַשֶּׁהוּ. לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה — אָדָם טוֹעֶה שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת חָסֵר מַשֶּׁהוּ, מַעֲשֶׂה כִּי הֲוָה אוֹ בִּתְחִלַּת שָׁלֹשׁ אוֹ בְּסוֹף חָמֵשׁ, וְחַד מִינַּיְיהוּ קָטָעֵי שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת חָסֵר מַשֶּׁהוּ. [א־ג(א)] תְּנַן: הָיוּ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּשֶׁבַע חֲקִירוֹת: בְּאֵיזוֹ שָׁבוּעַ, בְּאֵיזוֹ שָׁנָה, בְּאֵיזֶה חֹדֶשׁ, בְּכַמָּה בַּחֹדֶשׁ, בְּאֵיזֶה יוֹם, בְּאֵיזוֹ שָׁעָה, בְּאֵיזֶה מָקוֹם. (וְתַנְיָא:) מָה בֵּין חֲקִירוֹת לִבְדִיקוֹת? חֲקִירוֹת, אָמַר אֶחָד מֵהֶן "אֵינִי יוֹדֵעַ" — עֵדוּתָן בְּטֵילָה. בְּדִיקוֹת, אֲפִילּוּ שְׁנֵיהֶם אוֹמְרִים "אֵין אָנוּ יוֹדְעִים" — עֵדוּתָן קַיֶּימֶת. וְהָוִינַן בַּהּ: מַאי שְׁנָא חֲקִירוֹת וּמַאי שְׁנָא בְּדִיקוֹת? וְאָמְרִינַן: חֲקִירוֹת, אָמַר אֶחָד מֵהֶן "אֵינִי יוֹדֵעַ" — עֵדוּתָן בְּטֵילָה, דְּהָוְיָא לַהּ עֵדוּת שֶׁאִי אַתָּה יָכוֹל לַהֲזִימָּהּ. בְּדִיקוֹת, עֵדוּת שֶׁאַתָּה יָכוֹל לַהֲזִימָּהּ הִיא. (ב)וְאִי אָמְרַתְּ טָעֵי אִינִישׁ כּוּלֵּי הַאי, חֲקִירוֹת דְּ"אֵיזוֹ שָׁעָה" נָמֵי עֵדוּת שֶׁאִי אַתָּה יָכוֹל לַהֲזִימָּהּ הִיא, דְּאָמְרִי: מִטְעֵי קָטָעֵינַן! דְּיָהֲבִינַן לְהוּ כּוּלֵּי טָעוּתַיְיהוּ. לְרַבִּי מֵאִיר — יָהֲבִינַן לְהוּ מִתְּחִילַּת שָׁעָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף חָמֵשׁ. וּבְדִין הוּא דְּנִיתֵּיב לְהוּ מֵעִיקָּרָא טְפֵי, אֶלָּא בֵּין יְמָמָא לְלֵילְיָא לָא טָעוּ אִינָשֵׁי. וּלְרַבִּי יְהוּדָה — יָהֲבִינַן לְהוּ מִתְּחִילַּת שָׁעָה רִאשׁוֹנָה וְעַד סוֹף שִׁשִּׁית. וּבְדִין הוּא דְּנִיתֵּיב לְהוּ מֵעִיקָּרָא טְפֵי,

אֶלָּא

לִשְׁמַעְתְּתָא דְּאַבַּיֵּי: אָמַר רָבָא וְכִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁאֵין תּוֹלִין טָעוּת אֶלָּא מַשֶּׁהוּ לְר' מֵאִיר וְשָׁעָה וּמַשֶּׁהוּ לְר' יְהוּדָה א"כ הֵיאַךְ אַתָּה מְצָרֵף עֵדוּתָן מִי אָמַר לְךָ שֶׁזֶּה הַמַּקְדִּים נִתְכַּוֵּן לְסוֹף הַשָּׁעָה וְהַמְּאַחֵר נִתְכַּוֵּן לִתְחִלַּת הַשָּׁעָה כְּדֵי לְקָרְבָן זֶה אֵצֶל זֶה וּלְצָרֵף עֵדוּתָן שֶׁלֹּא תְּהֵא בֵּינֵיהֶן אֶלָּא שִׁעוּר טָעוּת הָאָדָם וּמָה אִילּוּ דָּיְקַתְּ בְּהָנֵי סָהֲדֵי לְחַלֵּק עֵדוּתָן מָצֵית לְמֵימַר הַאי דְּאָמַר שָׁלֹשׁ בִּתְחִלַּת שָׁלֹשׁ וְהַאי דְּאָמַר חָמֵשׁ בְּסוֹף חָמֵשׁ וְיֵשׁ חִלּוּק בֵּינֵיהֶן שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת חָסֵר מַשֶּׁהוּ וְכֵיוָן דְּאֵין אָדָם טוֹעֶה כָּל כָּךְ נֶחֱלֶקֶת עֵדוּתָן וְהָוְיָא מֻכְחֶשֶׁת וְלָא קָטְלִינַן לֵיהּ לְהַאי וַאֲנַן נֵקוּם וְנִקְרַב עֵדוּתָן כְּדֵי שֶׁיֵּהָרֵג זֶה: וְהָא רַחֲמָנָא אָמַר וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הָרוֹצֵחַ דִּמְחַפְּשִׂין לִזְכוּת אֶלָּא וַדַּאי מִדְּקָאָמַר עֵדוּתָן קַיֶּמֶת ש"מ דִּסְבִירָא לְהוּ דְּאַפֵּי' אַתָּה מְחַלְּקָן כְּמוֹ אֲשֶׁר תּוּכַל וְלוֹמַר שֶׁהַמֵּקְדָּם נִתְכַּוֵּן לִתְחִלַּת הַשָּׁעָה וְהַמְּאֻחָר לְסוֹפָהּ יֵשׁ לְךָ לִתְלוֹת בְּטָעוּת וְאֵינְךָ יָכוֹל לְהַכְחִישָׁם שֶׁאָדָם טוֹעֶה בְּכָל זֹאת: אֶלָּא אָמַר רָבָא לְר' מֵאִיר אָדָם טוֹעֶה כָּל מַה שֶּׁאַתָּה יָכוֹל לַחֲלֹק אֶת אֵלּוּ שֶׁהָיָה מְקַיֵּם עֵדוּתָן דְּהַיְנוּ שְׁתֵּי שָׁעוֹת חָסֵר מַשֶּׁהוּ וּמִשּׁוּם הָכִי עֵדוּתָן קַיֶּמֶת דְּכִי נָמֵי אֲמַרְתְּ זֶה שֶׁאָמַר שְׁתַּיִם בִּתְחִלַּת שְׁתַּיִם וְזֶה שֶׁאָמַר שָׁלֹשׁ בְּסוֹף שָׁלֹשׁ כָּל רְגָעִים שֶׁבֵּינְתַיִם שֶׁאֵרַע הַמַּעֲשֶׂה בָּהֶן יֵשׁ לְאֵלּוּ לִטְעוֹת וְלוֹמַר כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: מַעֲשֶׂה כִּי הֲוָה אִי בְּסוֹף שָׁלֹשׁ אִי בִּתְחִלַּת שְׁתַּיִם כְּלוֹמַר לָא מִבַּעְיָא אִם הָיָה הַמַּעֲשֶׂה בְּסוֹף שְׁתַּיִם אוֹ בִּתְחִלַּת ג' דְּטָעוּת מוּעֶטֶת הוּא דְּאִי נָמֵי נֹאמַר הַאי בִּתְחִלַּת שְׁתַּיִם אֵין כָּאן טָעוּת אֶלָּא שָׁעָה וְהַאי אִי נָמֵי אָמַר בְּסוֹף שָׁלֹשׁ אֵין כָּאן טָעוּת אֶלָּא שָׁעָה אֶלָּא אֲפִלּוּ הֲוָה מַעֲשֶׂה בִּתְחִלַּת שְׁתַּיִם וְהַאי דְּאָמַר שָׁלֹשׁ בְּסוֹף שָׁלֹשׁ וְיֵשׁ כָּאן טָעוּת שְׁתֵּי שָׁעוֹת חָסֵר מַשֶּׁהוּ אֲפִּי' הָכִי אֵין כֹּחַ לָנוּ לְבַטְּלָן שֶׁאַף בְּכָךְ אָדָם טוֹעֶה וְלֵר' יְהוּדָה נָמֵי כו' וּבְהַאי עִנְיָנָא דְּפָרֵשִׁית דְּכִי נָמֵי מַרְחֶקֶת לְהוּ בְּכָל הַיְּכֹלֶת אַכַּתִּי טָעוּ בְּהָכִי דְּהַיְנוּ שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת חָסֵר מַשֶּׁהוּ מַעֲשֶׂה כִּי הֲוָה כו' כְּלוֹמַר בְּכָל מַה שֶּׁאַתָּה יָכוֹל לְהַרְחִיק אֲפִלּוּ הָאֶחָד אָמַר שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָיָה הַמַּעֲשֶׂה אֵין עַד הָרִחוּק מִמֶּנּוּ מֻכְחָשׁ דְּטָעוּ בְּהָכִי: הָיוּ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ לְעֵדֵי נְפָשׁוֹת: בְּשֶׁבַע חֲקִירוֹת מִקְּרָאֵי נָפְקָא לָן בְּסַנְהֶדְרִין בְּהַהוּא פִּרְקָא (ד' מ.): שָׁבוּעַ שְׁמִטָּה בְּאֵיזוֹ שְׁמִטָּה שֶׁל יוֹבֵל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֶׁבַע שְׁמִטּוֹת: בְּאֵיזוֹ שָׁנָה שֶׁל שְׁמִטָּה: בְּאֵיזֶה חֹדֶשׁ בַּשָּׁנָה: בְּכַמָּה יָמִים בַּחֹדֶשׁ: בְּאֵיזֶה יוֹם בְּשַׁבָּת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת אוֹ בַּשֵּׁנִי בְּשַׁבָּת אוֹ בַּשְּׁלִישִׁי בְּשַׁבָּת אוֹ א' מִן הָאֲחֵרִים: (וְתַנְיָא) מָה בֵּין חֲקִירוֹת לִבְדִיקוֹת דְּקָתָנֵי הָתָם מַכִּירִין אֶת אוֹתוֹ הִתְרֵיתֶם בּוֹ בַּמֶּה הֲרָגוֹ בְּסַיִף הֲרָגוֹ אוֹ בְּאֵרִידָן הֲרָגוֹ כֵּלָיו שְׁחֹרִים אוֹ לְבָנִים וְכָל הַמַּרְבֶּה בִּבְדִיקוֹת הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח וּמָה בֵּין חֲקִירוֹת הָנָךְ שֶׁבַע קַמַּיְיתָא לִבְדִיקוֹת אַחֲרָנְיָיתָא: חֲקִירוֹת אָמַר אֶחָד אֵינִי יוֹדֵעַ בְּאַחַת מֵהֶן וַאֲפִלּוּ בְּשָׁעוֹת אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ עֵדוּתָן בְּטֵלָה: דְּהָוְיָא לֵיהּ עֵדוּת שֶׁאִי אַתָּה יָכוֹל לַהֲזִמָּהּ דְּרַחֲמָנָא אָמַר וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הֵיטֵב וְהִנֵּה עֵד שֶׁקֶר הָעֵד וְגוֹ' וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת וְגוֹ' עֵדוּת שֶׁאַתָּה יָכוֹל לְקַיֵּם בָּהּ תּוֹרַת הֲזָמָה הָוֵי עֵדוּת וְאִי לֹא לֹא וַהֲזָמָה אֵינָהּ אֶלָּא בְּעִמָּנוּ הֱיִיתֶם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִין שֶׁרְאִיתֶם עֵדוּת זוֹ בְּמָקוֹם זֶה הֱיִיתֶם עִמָּנוּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי וְכִי אָמְרִי בְּאַחַת מֵהֶן אַפֵּי' בַּחֲקִירוֹת דְּאֵיזוֹ שָׁעָה אֵינִי יוֹדֵעַ שׁוּב אֵינְךָ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ עִמִּי הָיִיתָ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וא"ת אַתָּה יָכוֹל לַהֲזִמָּהּ ע"י הַיּוֹם אִם יָבוֹאוּ עֵדִים וְיֹאמְרוּ כָּל הַיּוֹם הֱיִיתֶם עִמָּנוּ מִיהָא בְּצָרָה לְהוּ תּוֹרַת הֲזָמָה מִן חֲקִירוֹת הַשָּׁעוֹת וְרַחֲמָנָא רַבֵּי שֶׁבַע חֲקִירוֹת בִּגְזֵרָה שָׁוָה דְּהֵיטִיב הֵיטֵב בְּסַנְהֶדְרִין: בְּדִיקוֹת כִּי אָמְרִי אֵין אָנוּ יוֹדְעִין עֵדוּת שֶׁאַתָּה יָכוֹל לַהֲזִמָּהּ הִיא שֶׁאֵין הַהֲזָמָה תְּלוּיָה בָּהֶן אֶלָּא בַּחֲקִירוֹת דְּמָה עִמָּנוּ הֱיִיתֶם יֵשׁ לוֹמַר בְּכֵלִים שְׁחוֹרִים אוֹ לְבָנִים: וְאִי אָמְרַתְּ טָעֵי אֵינִי כֻּלֵּי הַאי חֲקִירוֹת דְּאֵיזוֹ שָׁעָה נָמֵי אֵין לְךָ בָּהּ הֲזָמָה אַפֵּי' כִּי לֹא אָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ דְּהָא כִּי אָמַר בְּחָמֵשׁ וְאָמְרִי לֵיהּ בְּחָמֵשׁ עִמָּנוּ הָיִיתָ יָכוֹל לוֹמַר בְּאַרְבַּע הָיָה אֲבָל טָעִיתִי: וּמְשַׁנֵּי דְּיָהֲבִינַן לְהוּ כֻּלֵּי טָעוּתַיְהוּ וְאִם יֵשׁ מְזִמִּין כָּאן יְכוֹלִין לְהָזֵם ע"י שָׁעָה וְטָעוּתָהּ וְלוֹמַר לוֹ כָּל הַשָּׁעָה וְטָעוּתָהּ הָיִיתָ עִמָּנוּ: לְר' מֵאִיר דְּאָמַר אָדָם טוֹעֶה ב' שָׁעוֹת יָהֲבִינַן לְהוּ לְהָנֵי דִּשְׁתַּיִם וְג' מִתְּחִלַּת שָׁעָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף חָמֵשׁ בֵּין שְׁנֵיהֶן לְהַאי דִּשְׁתַּיִם יָהֲבִינַן לֵיהּ שָׁעָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית וּרְבִיעִית וּלְהַאי דְּג' יָהֲבִינַן לֵיהּ עוֹד חֲמִישִׁית וְתוּ לָא דְּכִי אָמְרִי לֵיהּ לְהַאי דִּשְׁתַּיִם בִּשְׁנִיָּה עִמָּנוּ הָיִיתָ יֵשׁ לוֹמַר טָעִיתִי שְׁתֵּי שָׁעוֹת לַאֲחוֹרֵי וּמַעֲשֶׂה הָיָה בָּרִאשׁוֹנָה וְעוֹד הָיָה לוֹ לוֹמַר מַעֲשֶׂה הָיָה קֹדֶם לָרִאשׁוֹנָה שָׁעָה אַחַת אֶלָּא בֵּין יְמָמָא לְלֵילְיָא לָא טָעוּ אִינָשֵׁי וְכִי אָמְרִי לֵיהּ רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה עִמָּנוּ הָיִיתָ יֵשׁ לוֹ לוֹמַר טָעִיתִי ב' שָׁעוֹת לִפְנֵי שְׁלִישִׁית וּרְבִיעִית וְאִי אָמְרִי לֵהּ כָּל אַרְבַּע שָׁעוֹת עִמָּנוּ הָיִיתָ הֲרֵי הוּזַם וּלְבַעַל שָׁלֹשׁ נָמֵי יָהֲבִינַן לְקַמֵּהּ רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּלְבַתְרֵהּ יָהֲבִינַן רְבִיעִית וַחֲמִישִׁית וְאִי מְזִמֵּי לֵיהּ לְכוּלְּהוּ חָמֵשׁ הֲרֵי הוּזַם: וְלֵר' יְהוּדָה דְּאָמַר אָדָם טוֹעֶה ג' שָׁעוֹת יָהֲבִינַן לְהוּ לְהָנָךְ דְּשָׁלֹשׁ וְחָמֵשׁ דְּאַיְרֵי ר' יְהוּדָה בָּהֶן מִתְּחִלַּת שָׁעָה רִאשׁוֹנָה וְעַד סוֹף שִׁית וּלְבַעַל שָׁלֹשׁ יָהֲבִינַן לְקַמֵּהּ רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וְדִין הוּא דְּנִיתֵּיב לֵיהּ טְפֵי:

אֶלָּא אָמַר רָבָא לְדִבְרֵי ר' מֵאִיר אָדָם טוֹעֶה ב' שָׁעוֹת חָסֵר מַשֶּׁהוּ וְאִם תֹּאמַר א"כ אֶחָד אוֹמֵר בַּג' וְא' אוֹמֵר בָּה' אַמַּאי עֵדוּתָן בְּטֵלָה נֵימָא דְּעֻבְדָּא בָּרְבִיעִית הֲוָה וְי"ל דְּסָבַר רָבָא דְּאֵין לִתְלוֹת הַטָּעוּת בִּשְׁנֵיהֶם אַךְ יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת אֶחָד אוֹמֵר בַּג' וְא' אוֹמֵר בָּה' אַמַּאי עֵדוּתָן בְּטֵלָה אִלּוּ דָּיְקַתְּ בְּהָנֵי סָהֲדֵי דִּילְמָא הַאי דְּקָאָמַר בַּג' בְּסוֹף ג' וְיֵשׁ לוֹמַר דִּלְהַחְמִיר וּלְקַיֵּם עֵדוּתָן לָא בָּדְקִינַן לְהוּ: בְּאֵיזֶה יוֹם תֵּמַהּ כֵּיוָן דִּכְבָר כִּוְּנוּ יוֹם אֶחָד לְחֹדֶשׁ לָמָּה לִמְשַׁיְּילִינְהוּ בְּאֵיזֶה יוֹם וַהֲלֹא אַפֵּי' לֹא כִּוְּנוּ אֵיזֶה יוֹם ה"ל חוֹזְרִין וּמַגִּידִין וְאֵין יְכוֹלִין לַחֲזֹר בָּהֶם אַחַר כְּדֵי דִּבּוּר וְיֵשׁ לוֹמַר כֵּיוָן דְּז' חֲקִירוֹת יָלְפִינַן מִקְּרָאֵי בְּפֶרֶק הָיוּ בּוֹדְקִים (סַנְהֶדְרִין דַּף מ'.) צְרִי' שֶׁלֹּא יַכְחִישׁוּ זֶה אֶת זֶה וְשֶׁלֹּא יַכְחִישׁוּ אֶת עַצְמָן א"נ נָפְקָא מִנַּהּ לְאֶחָד אוֹמֵר בְּב' בַּחֹדֶשׁ וְאֶחָד אוֹמֵר בַּג' כִּדְפָרֵשִׁית: לְרַבִּי מֵאִיר יָהֲבִינַן לְהוּ מִתְּחִלַּת שָׁעָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף ה' הִקְשָׁה רִיבָ"א אַמַּאי לָא נִתְלֶה הַטָּעוּת בַּמְּזִמִּים וּכְשֶׁאוֹמְרִים הַמְּזִמִּים עִמָּנוּ הֱיִיתֶם עַד סוֹף ה' נֹאמַר שֶׁטָּעוּ וְקָרוּ לד' ה' וְהַמַּעֲשֶׂה הָיָה בָּהּ' וְלֹא יִהְיוּ מוּזַמִּים בְּכָךְ וּנְהִי שֶׁהָעֵדוּת מֻכְחֶשֶׁת הִיא שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ שֶׁאָמַר שְׁתַּיִם לֹא הָיָה יָכוֹל לִטְעוֹת עַד ה' מ"מ מוּזַמִּים לֹא יִהְיוּ ואור"י דְּלָא תָּלֵינַן הַטָּעוּת כְּלָל בִּשְׁנֵי עֵדִים כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ט:
ב טוש״ע או״ח סי׳ קנו סעי׳ א:
ג סמג לאוין טו:
ד מיי׳ פב׳ מהל׳ עדות הל׳ ה:

מסורת הש״ס

א לקמן כא.; לעיל ד:; משנה פסחים
ב סנהדרין מ:
ג שבת י.
ד כתובות עז:; גיטין ע.; ברכות סא.; נדה יז.
ה סנהדרין מב.

נֵיכוֹל כָּלָּה שִׁית לְאוּ דַּוְקָא כָּלָּה שִׁית דְּהָא צָרִיךְ לְשָׁרֹף תּוֹךְ שֵׁשׁ: וּלְהָךְ לִשְׁנָא דְּאָדָם טוֹעֶה שָׁעָה וּמְשָׁהוּ נֵיכוֹל עַד סוֹף חֲמֵשׁ אַפֵּי׳ טָעָה בְּשִׁתֵּי שָׁעוֹת שְׁבָּחֲמֵשׁ חֲמָה בַּמִּזְרָח וּבְשָׁבַע חֲמָה בַּמַּעֲרָב: בָּשִׁית חֲמָה בֵּי קַרְנָתָא קָאֵי הַקְשָׁה רִיבָ"א לְאַבַּיֵי דְּאָמַר לֵר' יְהוּדָה דְּאָמַר אָדָם טוֹעֶה חֲצִי שָׁעָה וְתַלְיָנַן הַטָּעוּת בְּשִׁנַּיְהֶן אִם כֵּן אֶחָד אוֹמֵר בְּהּ' וְאֶחָד אוֹמֵר בְּשֵׁבַע אַמַּאי עֵדוּתָן בְּטֵלָה כֵּיוָן דְּאֵין הַכֵּירָא בִּתְחִלַּת שֵׁשׁ לז' נֵימָא הַאי דְּקָאָמַר ה' בְּסוֹף ה' וְהַאי דְּקָאָמַר ז' בִּתְחִלַּת ז' וְעַבְדָּא הָוֶה בְּפֶלְגָא דְּשִׁית וְטָעָה כָּל אֶחָד חֲצִי שָׁעָה וי"ל דְּהָא דְּקָאָמַר שִׁית חֲמָה בֵּי קַרְנָתָא קָאֵי וְטָעוּ בֵּין תְּחִלַּת שֵׁשׁ לז' הַיְנוּ חֲמֵשׁ דְּלְכָל מָסוּךְ אֲבָל עֵדוּת מְסוּרָה לְזָרִיזִין אִי נָמֵי הַךְ שְׁנוּיָא דְּקָאָמַר בֵּי קַרְנָתָא קָאֵי לֵית לֵהּ לְאַבַּיֵי: אֵימָתַי שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת בְּעוּרוֹ פֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת בְּעוּרוֹ בְּשֵׁשׁ וּבְשָׁעַת בְּעוּרוֹ מִכָּאן וְאֵילָךְ וּפֵרִיךְ הוֹאִיל וּבְשָׁעַת בְּעוּרוֹ הַשְׁבָּתָתוֹ בְּכָל דָּבָר יַמְתִּין עַד שֶׁבַע וְקָשֶׁה לר"ת הֵיכִי יַמְתִּין עַד שֶׁבַע לְבַעֲרוֹ הָא אִסְקִינַן לְעֵיל (פְּסָחִים ד' י:) דְּגָזַר ר' יְהוּדָה בְּשָׁעַת אִסּוּרוֹ לִבְדֹּק דִּילְמָא אָתֵי לְמֵיכַל מִנֵּהּ וְעוֹד שָׁעַת בְּעוּרוֹ דְּמַתְנִי' הַיְנוּ בְּשֵׁשׁ וְעוֹד דְּמִנּוֹתָר יְלִיף ר' יְהוּדָה דְּחָמֵץ בְּשָׁרְפָה וְנוֹתָר אַחַר שְׁעוּרוֹ טָעוּן שְׂרֵפָה וּכְמוֹ כֵּן חָמֵץ וּמִפֵּר"ת דְּשֶׁלֹּא בְּשָׁעַת בְּעוּרוֹ הַיְנוּ אַחַר שֵׁשׁ שֶׁרֹב הָעוֹלָם מְבַעֲרִין בְּשֵׁשׁ כְּתִקּוּן חֲכָמִים וְטַעַם מְשׁוּם דְּיָלִיף מִנּוֹתָר וְהַיְנוּ לְאַחַר אִסּוּרוֹ אֲבָל בְּשָׁעַת בְּעוּרוֹ דְּהַיְנוּ בְּשֵׁשׁ כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ מְצָוָה לְבַעֲרוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן הַשְׁבָּתָתוֹ בְּכָל דָּבָר וְכֵן אִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי פֶּרֶק כָּל שָׁעָה: אַרְבַּע זְמַן סְעוּדָה לַכֹּל הִיא לֹא שַׁיָּךְ הַאי טַעְמָא אֶלָּא לְעִנְיַן אֲכִילָה אֲבָל לְעִנְיַן עֵדוּת לֹא:

אֶלָּא בֵּין יָמָמָא לְלֵילְיָא לָא טָעוּ אִינָשֵׁי. וּבְדִין הוּא דְּנִיתֵּיב לְקַמֵּיהּ טָפֵי, אֶלָּא שֶׁבְּחָמֵשׁ חֲמָה בַּמִּזְרָח, וּבְשֶׁבַע חֲמָה בַּמַּעֲרָב. (א)תְּנַן רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אוֹכְלִין כָּל חֲמֵשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתְחִילַת שֵׁשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אוֹכְלִין כָּל אַרְבַּע, וְתוֹלִין כָּל חֲמֵשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתְחִילַת שֵׁשׁ. (ב)לְאַבַּיֵי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: אֵין אָדָם טוֹעֶה וְלֹא כְּלוּם — נֵיכוֹל כּוּלַּהּ שִׁית. וּלְהָךְ לִישָׁנָא נָמֵי דְּאָמַר: אָדָם טוֹעֶה מַשָּׁהוּ — נֵיכוֹל עַד סוֹף שִׁית. וְאַבַּיֵי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: אָדָם טוֹעֶה חֲצִי שָׁעָה — נֵיכוֹל עַד פַּלְגָא דְּשִׁית. וּלְהָךְ לִישָׁנָא נָמֵי דְּאָמְרַתְּ: אָדָם טוֹעֶה שָׁעָה וּמַשָּׁהוּ — נֵיכוֹל עַד סוֹף חֲמֵשׁ. (אֶלָּא) אָמַר אַבַּיֵי: עֵדוּת מְסוּרָה לְזָרִיזִים, חָמֵץ לַכֹּל מָסוּר. וְרָבָא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: אָדָם טוֹעֶה שְׁתֵּי שָׁעוֹת חָסֵר מַשָּׁהוּ — מִתְּחִילַּת חֲמֵשׁ לָא נֵיכוֹל! חֲמֵשׁ חֲמָה בַּמִּזְרָח, וְשֶׁבַע חֲמָה בַּמַּעֲרָב. אִי הָכִי, בְּשֵׁית נָמֵי נֵיכוֹל?! אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: שֵׁית, יוֹמָא בְּקַרְנָתָא קָאֵי. וְרָבָא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: אָדָם טוֹעֶה שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת חָסֵר מַשָּׁהוּ — מִתְּחִילַּת אַרְבַּע לָא נֵיכוֹל! חֲמֵשׁ חֲמָה בַּמִּזְרָח, וְשֶׁבַע חֲמָה בַּמַּעֲרָב. וְכָל שֶׁכֵּן אַרְבַּע. אִי הָכִי, בְּחֲמֵשׁ נָמֵי נֵיכוֹל! תַּרְגְּמַהּ אַבַּיֵי אַלִּיבָּא דְּרַבָּא: עֵדוּת מְסוּרָה לְזָרִיזִים, חָמֵץ לַכֹּל מָסוּר. וְרָבָא אָמַר: לָאו הֵיְינוּ טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה. אֶלָּא רַבִּי יְהוּדָה לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר: אֵין בִּיעוּר חָמֵץ אֶלָּא שְׂרֵיפָה, וְיִהֲבוּ לֵיהּ רַבָּנַן שָׁעָה אַחַת לִלְקוֹט בָּהּ עֵצִים. אֵיתִיבֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי — שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת בִּיעוּרוֹ. אֲבָל בְּשָׁעַת בִּיעוּרוֹ — הַשְׁבָּתָתוֹ בְּכָל דָּבָר! אֶלָּא אָמַר רָבָא: גְּזֵירָה מִשּׁוּם יוֹם הַמְעוּנָּן. אִי הָכִי, אֲפִילּוּ בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת נָמֵי לֹא נֵיכוֹל! אָמַר רַב פָּפָּא: אַרְבַּע זְמַן סְעוּדָה לַכֹּל הִיא. (ג)תָּנוּ רַבָּנָן: שָׁעָה רִאשׁוֹנָה — מַאֲכַל לוֹרְדִים. שְׁנִיָּה — מַאֲכַל לִיסְטִין. שְׁלִישִׁית — מַאֲכַל יוֹרְשִׁין. רְבִיעִית — מַאֲכַל פּוֹעֲלִין. חֲמִישִׁית — מַאֲכַל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. שִׁשִּׁית — מַאֲכַל כָּל אָדָם. (ד)וְהָאָמַר רַב פָּפָּא: רְבִיעִית — זְמַן סְעוּדָה לְכָל הֵיא! אֶלָּא אֵיפוֹךְ: רְבִיעִית — מַאֲכַל כָּל אָדָם, חֲמִישִׁית — מַאֲכַל פּוֹעֲלִים, שִׁשִּׁית — מַאֲכַל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. (ה)מִכָּאן וְאֵילָךְ, כְּזוֹרֵק אֶבֶן לַחֻמָּת. אָמַר אַבַּיֵי: לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא טָעֲיִם מִידֵּי בְּצַפְרָא. אֲבָל טָעֲיִם מִידֵּי בְּצַפְרָא — לֵית לַן בַּהּ. אָמַר רַב אָשֵׁי: כְּמַחְלוֹקֶת בְּעֵדוּת, כָּךְ מַחְלוֹקֶת בְּחָמֵץ. פְּשִׁיטָא, הֵיְינוּ הָךְ דְּאָמְרִינַן! הָא קָא מַשְׁמַע לַן: שִׁינּוּיֵי דְּשַׁנְּינַן — שִׁינּוּיָא הוּא, וְלָא תֵּימָא תַּנָּאֵי הִיא. (ו)אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשָׁעוֹת, אֲבָל אֶחָד אוֹמֵר קוֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה וְאֶחָד אוֹמֵר אַחַר הָנֵץ הַחַמָּה — עֵדוּתָן בְּטֵלָה. פְּשִׁיטָא! (ז)אֶלָּא: אֶחָד אוֹמֵר קוֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה וְאֶחָד אוֹמֵר בְּתוֹךְ הָנֵץ הַחַמָּה — עֵדוּתָן בְּטֵלָה. הָא נָמֵי פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: תַּרְוַיְיהוּ חָדָא מִילְּתָא קָאָמְרִי, וְהָא דְּקָאָמַר

בְּתוֹךְ

דְּאִיכָּא בְּצִיר מְשָׁלֹשׁ מִשּׁוּם דְּאִיכָּא הֶכֵּירָא בַּחַמָּה דר' יְהוּדָה בְּחָמֵץ לָאו מִשּׁוּם טָעוּתָא הִיא דְּלָא טָעוּ אִינָשֵׁי בֵּין חָמֵשׁ לְשֶׁבַע כְּדְקָאָמַר חָמֵשׁ חַמָּה בַּמִּזְרָח כּוּ' וְהַאי דְּקָאָמַר תּוֹלִין כָּל חֲמֵשׁ ר' יְהוּדָה לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר בְּאִידָךְ פֶּרֶק (דַּף כא.) אֵין בִּעוּר חָמֵץ אֶלָּא שְׂרֵפָה הִלְכָךְ אָסְרוּ רַבָּנָן בַּאֲכִילָתוֹ כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לוֹ פָּנַאי לְלַקֵּט עֵצִים בֵּינָתַיִם וְאִי שְׂרִית לֵיהּ כָּל חֲמֵשׁ אֵינוֹ נִזְקָר אֲבָל עַכְשָׁו דְּתָלֵי לֵיהּ רַמֵּי אַנַּפְשֵׁהּ וּמְדַכַּר לְלַקֵּט: אֵימָתַי אֲנִי אוֹמֵר אֵין בִּעוּר חָמֵץ אֶלָּא שְׂרֵפָה: לוֹ פָּנַאי לְלַקֵּט עֵצִים בֵּינָתַיִם וְאִי שְׂרִית לֵיהּ כָּל חֲמֵשׁ אֵינוֹ נִזְקָר אֲבָל עַכְשָׁו דְּתָלֵי לֵיהּ רַמֵּי אַנַּפְשֵׁהּ וּמְדַכַּר לְלַקֵּט: אֵימָתַי אֲנִי אוֹמֵר אֵין בִּעוּר חָמֵץ אֶלָּא שְׂרֵפָה: שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת בְּעוּרוֹ בְּתְחִלַּת שֵׁשׁ וְכָל שֵׁשׁ דְּאַפֵּיתִי מִדְּאוֹרַיְתָא שְׂרֵי אֲבָל בְּשָׁעַת בְּעוּרוֹ בְּשֶׁבַע שֶׁהוּא מֻזְהָר מִן הַתּוֹרָה הַשְׁבָּתָתוֹ בְּכָל דָּבָר וְטוֹרַח וָה לָמָּה אִם אֵין לוֹ עֵצִים יַמְתִּין עַד שָׁעַת בְּעוּרוֹ וַיַּשְׁבִּיתֶנּוּ שֶׁאֵין חֲמָה זוֹרַחַת וְאֵין יְכוֹלִין לְבַדֹּק בַּחֲמָה: זְמַן סְעוּדָה לַכֹּל הִיא וְהַכֹּל בְּקִיאִים בָּהּ: לוֹרְדִים וְלִסְטִים רַעֲבְתָנִים הֵן אֶלָּא שֶׁהַלִּסְטִים נֵעוֹרִין כָּל הַלַּיְלָה וִישֵׁנִים שַׁחֲרִית שָׁעָה רִאשׁוֹנָה וְאוֹכְלִין בַּשְּׁנִיָּה: יוֹרְשִׁין לָאו מִשּׁוּם רַעֲבְתָנוּת אֶלָּא הוֹאִיל וְלֹא עָמְלוּ בּוֹ: כְּמַחֲלֹקֶת דְּרַבִּי מֵאִיר וְר' יְהוּדָה בְּעֵדוּת מִשּׁוּם דִּילָךְ' יְהוּדָה טָעֵי אִינָשֵׁי טְפֵי כָּךְ מַחְלֹקֶת בְּמַתְנִיתִין נָמֵי בְּחָמֵץ מִשּׁוּם דִּילָךְ' יְהוּדָה טָעֵי אִינָשֵׁי טְפֵי וּבֵין לָךְ' מֵאִיר וּבֵין לָךְ' יְהוּדָה דִּלְא מְרַחֲקִי בַּדֵּי טָעוּתָא כְּדְאָמְרַן בְּעֵדוּת לְמַר שְׁתֵּי שָׁעוֹת וּלְמַר שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת: מִשּׁוּם שְׁנוּיָא דְּשַׁנְּינַן חָמֵץ לְכָל מָסוּר דְּלָא תֵּימָא תַּנָּאֵי הִיא כִּי קָשְׁיָא לֵךְ מַתְנֵי' דְּסַנְהֶדְרִין וּמַתְנֵי' דְּהָכָא לָא תֵּימָא תַּנָּאֵי הִיא אַלִּבָּא דְּר' מֵאִיר וְר' יְהוּדָה דְּתַנָּא דְּמַתְנֵי' סָבַר לָךְ' מֵאִיר אָדָם טוֹעֶה שָׁעָה אַחַת וְלָךְ' יְהוּדָה אָדָם טוֹעֶה שְׁתַּיִם וְתַנָּא דְּסַנְהֶדְרִין סָבַר לָךְ"מ אָדָם טוֹעֶה שְׁתַּיִם וְלָךְ' יְהוּדָה שָׁלֹשׁ אֶלָּא וַדַּאי כְּאוֹתוֹ מַחְלֹקֶת שֶׁל שָׁם כָּךְ הוּא כָּאן אֶלָּא מִשּׁוּם דְּחָמֵץ לְכָל מָסוּר הוּא א"נ כִּי קָשְׁיָא לֵךְ לָךְ' יְהוּדָה דְּאָמַר הָתָם אֵין טָעוּת בֵּין חָמֵשׁ לְשֶׁבַע מִשּׁוּם חֲמָה וְהָכָא אָמַר טָעוּ לָא תֵּימָא תַּנָּאֵי הִיא אֶלָּא כְּטַעְמוֹ כָּאן אֶלָּא שֶׁהֶחָמֵץ לְכָל מָסוּר אִי נָמֵי מִשּׁוּם יוֹם הַמְעוּנָּן: לֹא שָׁנוּ הַךְ דְּסַנְהֶדְרִין אֶלָּא שֶׁהֵעִידוּ עַל הַשָּׁעוֹת אֲבָל הוֹצִיאוּ בְּפִיהֶם שֵׁם הָנֵץ הַחַמָּה אֵין כָּאן טָעוּת אֶלָּא כָּזֶב: בְּתוֹךְ הָנֵץ כְּשֶׁמַּתְחִיל הָנֵץ:

בְּתוֹךְ הָנֵץ הַחַמָּה — בְּגִילוּיָיא הֲוָה קָאֵי, וְזַהֲרוּרֵי בְּעָלְמָא הוּא דַּחֲזָא. קָא מַשְׁמַע לַן. אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: וְנֵימָא מָר הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר, דִּסְתַם לַן תְּנָא כְּווֹתֵיהּ. (א)דִּתְנַן: כָּל שָׁעָה שֶׁמּוּתָּר לֶאֱכוֹל — מַאֲכִיל! הָהִיא לָאו סְתָמָא הוּא, מִשּׁוּם דְּקַשְׁיָא "מוּתָּר". וְנֵימָא מָר הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, דְּהָוֵה לֵיהּ מַכְרִיעַ. אֲמַר לֵיהּ: רַבָּן גַּמְלִיאֵל לָאו מַכְרִיעַ הוּא, טַעַם דְּנַפְשֵׁיהּ קָאָמַר. א־ג(ב)וְאִיבָּעֵית אֵימָא: רַב דְּאָמַר כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — מְבַעֲרִין אֶת הַכֹּל מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת. וְשׂוֹרְפִין תְּרוּמוֹת טְמֵאוֹת, תְּלוּיוֹת, וּטְהוֹרוֹת. וּמְשַׁיְּירִין מִן הַטְּהוֹרוֹת מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת, כְּדֵי לֶאֱכוֹל עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יְהוּדָה אִישׁ בַּרְתּוֹתָא, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמְרוּ לוֹ: טְהוֹרוֹת לֹא יִשָּׂרְפוּ, שֶׁמָּא יִמָּצְאוּ לָהֶן אוֹכְלִין. אָמַר לָהֶן: כְּבָר בִּקְּשׁוּ וְלֹא מָצְאוּ. אָמְרוּ לוֹ: שֶׁמָּא חוּץ לַחוֹמָה לָנוּ? (ג)אָמַר לָהֶם: לְדִבְרֵיכֶם, אַף תְּלוּיוֹת לֹא יִשָּׂרְפוּ — שֶׁמָּא יָבֹא אֵלִיָּהוּ וִיטַהֲרֵם. אָמְרוּ לוֹ: כְּבָר מוּבְטָח לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין אֵלִיָּהוּ בָּא לֹא בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְלֹא בְּעַרְבֵי יָמִים טוֹבִים, מִפְּנֵי הַטּוֹרַח. אָמְרוּ: לֹא זָזוּ מִשָּׁם עַד שֶׁקָּבְעוּ הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יְהוּדָה אִישׁ בַּרְתּוֹתָא שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. מַאי לָאו, אֲפִילּוּ לֶאֱכוֹל? אָמַר רַב פָּפָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: לֹא, לְבַעֵר. ד־הוְאַף רַבִּי סָבַר לְהָא דְּרַב נַחְמָן. דְּאָמַר רָבִין בַּר רַב אַדָּא: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהִפְקִיד דִּיסַקַּיָּא מְלֵאָה חָמֵץ אֵצֶל יוֹחָנָן חַקּוֹקָאָה, וּנְקָבוּהָ עַכְבָּרִים, וְהָיָה חָמֵץ מְבַצְבֵּץ וְיוֹצֵא. וּבָא לִפְנֵי רַבִּי, שָׁעָה רִאשׁוֹנָה אָמַר לוֹ: הַמְתֵּן. שְׁנִיָּה, אָמַר לוֹ: הַמְתֵּן. שְׁלִישִׁית, אָמַר לוֹ: הַמְתֵּן. רְבִיעִית, אָמַר לוֹ: הַמְתֵּן. חֲמִישִׁית, אָמַר לוֹ: צֵא וּמוֹכְרֶהָ בַּשּׁוּק. ומַאי לָאו, לְגוֹיִם — כְּרַבִּי יְהוּדָה? אָמַר רַב יוֹסֵף: לָא, לְיִשְׂרָאֵל — כְּרַבִּי מֵאִיר. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אִי לְיִשְׂרָאֵל — נִישְׁקְלֵיהּ לְנַפְשֵׁיהּ? חט(ד)מִשּׁוּם חֲשָׁדָא, דְּתַנְיָא: גַּבָּאֵי צְדָקָה שֶׁאֵין לָהֶם עֲנִיִּים לְחַלֵּק — פּוֹרְטִין לַאֲחֵרִים, וְאֵין פּוֹרְטִין לְעַצְמָן. גַּבָּאֵי תַמְחוּי, שֶׁאֵין לָהֶם עֲנִיִּים לְחַלֵּק — מוֹכְרִין לַאֲחֵרִים וְאֵין מוֹכְרִין לְעַצְמָן, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵה׳ וּמִיִּשְׂרָאֵל". אֲמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְנָה לְרַב יוֹסֵף: בְּפֵירוּשׁ אָמְרַתְּ לַן, צֵא וּמוֹכְרֵן לַגּוֹיִם, כְּרַבִּי יְהוּדָה. יא(ה)אָמַר רַב יוֹסֵף: כְּמַאן אָזְלָא הָא שְׁמַעְתָּא דְּרַבִּי — כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דִּתְנַן: הַמַּפְקִיד פֵּירוֹת אֵצֶל חֲבֵירוֹ, אֲפִילּוּ הֵן אֲבוּדִין — לֹא יִגַּע בָּהֶן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מוֹכְרָן בְּבֵית דִּין מִפְּנֵי הֲשָׁבַת אֲבֵידָה. יב־יגאֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְלָאו אִיתְּמַר עֲלַהּ, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַב יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא

בִּכְדֵי

הֲלָכָה כְּר' יְהוּדָה דְּתוֹלִין כָּל חָמֵשׁ: וְנֵימָא הֲלָכָה כְּר' מֵאִיר דְּאוֹכְלִין כָּל חָמֵשׁ דְּהָא סְתַם לָן תַּנָּא כְּוָתֵהּ דִּתְנַן כָּל שָׁעָה שֶׁמֻּתָּר לֶאֱכֹל מַאֲכִיל לַבְּהֵמָה לַחַיָּה וְלָעוֹפוֹת דְּמַשְׁמַע כְּשֶׁאֵינוֹ מֻתָּר לֶאֱכֹל אֵינוֹ מַאֲכִיל וְאִי רַבִּי יְהוּדָה הָא אִכָּא חָמֵשׁ דְּאֵינוֹ אוֹכֵל וּמַאֲכִיל אֶלָּא ר' מֵאִיר הִיא דְּאָמַר אוֹכֵל עַד תְּחִלַּת שֵׁשׁ וּמִשָּׁעָה שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל אֵין מַאֲכִיל: מִשּׁוּם דְּקַשְׁיָא מֻתָּר בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה מַקְשִׁינַן כָּל שָׁעָה שֶׁאוֹכֵל מַאֲכִיל מִבְּעֵי לֵהּ וּמֻתָּר מַשְׁמַע כָּל שָׁעָה שֶׁמֻּתָּר אָדָם אַחֵר לֶאֱכֹל מַאֲכִיל זֶה הָאָסוּר לֶאֱכֹל וּמִדְּחָקָא דְּהָא קַשְׁיָא אוֹקְמְנָא כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְהָכִי קָאָמַר כָּל שָׁעָה שֶׁמֻּתָּר כֹּהֵן לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה מַאֲכִיל יִשְׂרָאֵל חֻלִּין לִבְהֵמָה אַלְמָא סְתָמָא לֹא כר"מ הִיא: כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּמָתְנֵי': לָאו מַכְרִיעַ הוּא כִּדְפָרֵשִׁית לְקַמָּן בְּפִרְקִין (פְּסָחִים ד' כא.) דְּאֵין הַכְרָעַת דַּעַת שְׁלִישִׁית מַכְרַעַת וְהָא הַכְרָעַת דַּעַת שְׁלִישִׁית הִיא דְּהָא ר"מ וְרַבִּי יְהוּדָה לָא אַיְרֵי דְּנֶהֱוֵי שַׁיָּךְ חִלּוּק בֵּין זְמַן תְּרוּמָה לִזְמַן חֻלִּין כְּלָל דְּאִי הֲוָה תְּנַן ר"מ אוֹמֵר אֶחָד חֻלִּין וְא' תְּרוּמָה כָּל חָמֵשׁ ר' יְהוּדָה אוֹמֵר א' חֻלִּין וְאֶחָד תְּרוּמָה כָּל אַרְבַּע וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר חֻלִּין כָּל אַרְבַּע תְּרוּמָה כָּל חָמֵשׁ הָוְיָא הַכְרָעָה אֲבָל הַשְׁתָּא דְּאִינְהוּ לָא אִדְּכוּר תְּרוּמָה וְחֻלִּין כְּלָל וְלֹא גָּלוּ דַּעְתָּם שֶׁיְּהֵא שׁוּם רֶמֶז דִּין לְחַלֵּק בֵּינֵיהֶם לָאו הַכְרָעָה הִיא אֶלָּא דַּעַת שְׁלִישִׁית: ה"ג וְאִיבָּעֵית אֵימָא רַב דְּאָמַר כִּי הַאי תַּנָּא דְּקָבַע הִלְכְתָא כְּר' אֶלְעָזָר בְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר אַפֵּי' תְּרוּמָה כָּל אַרְבַּע וְתוּ לָא דְּקָתָנֵי דְּקָבְעוּ הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ: תְּלוּיוֹת סָפֵק טְמֵאוֹת סָפֵק טְהוֹרוֹת: מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת וְלֹא שָׁלֹשׁ דְּכָל שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת דְּשַׁבָּת עַרְבִית שַׁחֲרִית וּמִנְחָה וְעֶרֶב פֶּסַח אָסוּר לֶאֱכוֹל מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה: טְהוֹרוֹת לֹא יִשָּׂרְפוּ כְּלָל הוֹאִיל וְלֹא הִגִּיעַ זְמַנָּן לְבַעֵר ואע"פ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׁיּוּר כְּדֵי לְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ שֶׁל כֹּהֵן שֶׁמָּא יִמְצָא כֹּהֲנִים אוֹרְחִים שֶׁיַּאֲכִילוּם וְלֹא נַפְסִיד תְּרוּמָה בְּיָדַיִם וְאִם לֹא יִמְצָא יַאֲכִילוּם לְמָחָר לְכַלְבֵּי כֹּהֲנִים אוֹ יְבַטְּלֵם בְּלִבּוֹ: כְּבָר בִּקְּשׁוּ וְלֹא מָצְאוּ כְּלוֹמַר כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ לְבַקֵּשׁ כְּבָר בִּקֵּשׁ דְּהָא בְּשַׁבָּת לֹא יָבוֹאוּ אוֹרְחִים וּכְבָר יוֹדֵעַ וּבָקִי הוּא בְּאוֹתָן שֶׁבָּעִיר מִי יָבוֹא אֶצְלוֹ: לָנוּ לְשׁוֹן מָלוֹן שֶׁמָּא בְּתוֹךְ הַתְּחוּם לָנִים כֹּהֲנִים אוֹרְחִים הַלַּיְלָה וְיָבוֹאוּ לְמָחָר: אַף לְדִבְרֵיכֶם דְּחָיְישִׁינַן לְשֶׁמָּא אַמַּאי לֹא פְּלִגִיתוּ אֶלָּא בִּטְהוֹרוֹת אַף תְּלוּיוֹת לֹא יִשָּׂרְפוּ קֹדֶם זְמַנָּן שֶׁמָּא יָבוֹא אֵלִיָּהוּ הַיּוֹם אוֹ מָחָר קֹדֶם זְמַן בִּעוּרָן וִיטַהֲרֵם וְיֹאמַר לֹא נָגַע בָּהֶן טֻמְאָה וְיֹאכְלוּם: לֹא בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת כו' וְהַיּוֹם עֶרֶב שַׁבָּת וּלְמָחָר עֶרֶב יוֹם טוֹב: מִפְּנֵי הַטֹּרַח שֶׁיֵּשׁ לָהֶן לַעֲסֹק בִּסְעוּדוֹת שַׁבָּת וְיִטָּרְדוּ בּוֹ: מַאי לָאו אַפֵּי' לֶאֱכֹל בְּכָל דְּבָרָיו קָבְעוּ כְּמוֹתוֹ וְאַף בַּמֶּה שֶׁקָּבַע זְמַן הָאֲכִילָה עַד ד' שָׁעוֹת וַאֲפִילּוּ בִּתְרוּמָה: לֹא לְבַעֵר הָא דְּקָבְעוּ כְּמוֹתוֹ לָא אַיְרֵי בַּאֲכִילָה אֶלָּא בְּבִעוּר שֶׁהָיוּ חֲבֵרָיו חֲלוּקִין עָלָיו שֶׁלֹּא יְבַעֲרוּ טְהוֹרוֹת עַד לְמָחָר קָבְעוּ דְּשׂוֹרְפִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֲבָל בְּשִׁיּוּר לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ כְּדֵי לֶאֱכֹל עַד חָמֵשׁ שָׁעוֹת וְהִיא בִּכְלָל: דִּיסַקַּיָּא שְׁתֵּי מִלּוֹת מֻרְכָּבוֹת שְׁנֵי שַׂקִּים אַמְתַּחַת שֶׁל עוֹר: וּנְקָבוּהָ עַכְבָּרִים וְהָיָה נֶחְסַר וְאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן הָיָה וְחָמֵץ בְּזוֹל וּבָא לִפְנֵי רַבִּי לֵידַע אִם יִמְכְּרוּהוּ מִפְּנֵי חֶסְרוֹנוֹ שֶׁל מַפְקִיד: הַמְתֵּן שֶׁמָּא יָבֹא וְיֹאכַל בְּעָלָיו: חֲמִישִׁית דְּמֵהַשְׁתָּא תּוּ לָא אָכִיל לֵיהּ: אָמַר לוֹ צֵא וּמוֹכְרָן בַּשּׁוּק בְּעוֹד שֶׁהוּא מֻתָּר בַּהֲנָאָה: לֹא לְיִשְׂרָאֵל וְכר' מֵאִיר וְהָכִי קָאָמַר לֵהּ אִי שֶׁהִיָּתוֹ הָא שַׁעְתָּא לָא מַשְׁכַּחַת יִשְׂרָאֵל דְּזַבִּין לֵיהּ: נִשְׁקְלָהּ לְנַפְשֵׁהּ וְיֹאכְלֶנּוּ וְיִתֵּן דָּמִין לַבְּעָלִים לָמָּה לוֹ לִטְרֹחַ וְלֵילֵךְ בַּשּׁוּק אַחֲרֵי שֶׁנּוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת לִמְכֹּר: פּוֹרְטִין פְּרוּטוֹת שֶׁל נְחֹשֶׁת שֶׁגָּבוּ לִצְדָקָה וּכְשֶׁמְּשַׁהִין אוֹתָם מַחֲלִידוֹת צָרִיךְ לְפָרְטָן בְּכֶסֶף: תַּמְחוּי מַאֲכָל לֶחֶם וּמִינֵי מַאֲכָל שֶׁגּוֹבִין לְחַלֵּק: וְאֵין מוֹכְרִין לְעַצְמָן שֶׁמָּא יַחְשְׁדוּם שֶׁלְּקָחוּם בְּזוֹל: בְּפֵרוּשׁ אֲמַרְתְּ לָן כוּ' רַב יוֹסֵף חָלָה וְשָׁכַח תַּלְמוּדוֹ וּלְאַחַר זְמַן כְּשֶׁהָיָה מַחְלִיף דְּבָרָיו הָיוּ מַזְכִּירִין אוֹתוֹ תַּלְמִידָיו כָּךְ לִמַּדְתָּנוּ בָּרִאשׁוֹנָה: כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּרַבִּי שֶׁהוֹרָה לִמְכֹּר פִּקָּדוֹן מִפְּנֵי שֶׁאָבַד: אֲבוּדִין נֶחְסָרִין וְהוֹלְכִין:

רַבָּן גַּמְלִיאֵל לָאו מַכְרִיעַ הוּא וְקָשֶׁה לר"י דְּלֵימָא הֲלָכָה כְּר"ג דִּסְתַם לַן תְּנָא כְּוָתֵהּ בְּפֶ' כָּל שָׁעָה (לְקַמָּן פְּסָחִים כא.) מִדְּקָתָנֵי מֻתָּר וְאַפֵּי' אִם מְסַפְּקָא לֵהּ אִם יֵשׁ לְדַקְדֵּק בִּלְשׁוֹן מֻתָּר אִם לָאו מ"מ נֵימָא הֲלָכָה כְּר' מֵאִיר אוֹ כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּמִמָּה נַפְשָׁךְ הַהִיא דְּכָל שָׁעָה כְּחַד מִנַּיְהוּ אָתוּ וי"ל דְּאַאִיבָּעֵית אֵימָא סָמִיךְ וְדִין הַכְרָעָה אֲפָרֵשׁ בְּסוֹף פִּרְקִין בע"ה:

וְשׂוֹרְפִין תְּרוּמוֹת טְמֵאוֹת וּתְלוּיוֹת וּטְהוֹרוֹת אֲפִלּוּ אִם נֹאמַר דְּאָסוּר לִשְׂרֹף טְהוֹרוֹת מִשּׁוּם דִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר י"ח:ח') אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לְטַמְּאָם הָכָא שָׁרִי אע"ג דְּמִדְּאוֹרַיְתָא בְּבִטּוּל בְּעָלְמָא סַגִּי וְאֵין צָרִיךְ לִשְׂרֵפָה מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן דְּסוֹפָהּ לֵאָסֵר וְלֵילֵךְ לְאִבּוּד שָׁרֵי לִשְׂרָפָהּ כְּמוֹ לְטַמְּאוֹתָהּ דְּשָׁרֵי ר' מֵאִיר בְּסוֹף פִּרְקִין לִשְׂרֹף טְמֵאָה עִם הַטְּהוֹרָה:

וּמְשַׁיְּרִין מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת וכ"ש בְּחֻלִּין שֶׁאוֹכְלֵיהֶן מְרֻבִּין דִּמְשַׁיְּרִין כִּדְמַשְׁמַע בַּתּוֹסֶפְתְּ': מַאי לָאו לְנָכְרִים לְהָכִי מַשְׁמַע לְנָכְרִים דְּאִי לְיִשְׂרָאֵל לִשְׁקֹל לְנַפְשֵׁהּ כִּדְפָרִיךְ אַבַּיֵּי בְּסָמוּךְ. בַּיְרוּשַׁלְמִי גָּרַס צֵא וּמוֹכְרָהּ בְּבֵית דִּין בַּשּׁוּק מַשְׁמַע אע"פ שֶׁנָּתַן לוֹ רְשׁוּת רַבִּי שֶׁהָיָה אב"ד לִמְכֹּר אֲפִי' הָכִי צָרִיךְ ב"ד בִּשְׁעַת מְכִירָה כְּדֵי לְשַׁמָּן וא"ת מ"ש מֵאַלְמָנָה דְּמוֹכֶרֶת לַאֲחֵרִים שֶׁלֹּא בב"ד ובב"ד יְכוֹלָה לְעַכֵּב אֲפִלּוּ לְעַצְמָהּ דְּאָמַר בִּכְתֻבּוֹת (ד' צח. וְשָׁם) אַלְמָנָה שֶׁשָּׁמָה לְעַצְמָהּ לֹא עָשְׂתָה וְלֹא כְּלוּם דְּאָמַר מַאן שָׁם לִיךְ מַשְׁמַע דִּבְבֵית דִּין יְכוֹלָה לָשׁוּם וְקָאָמְרִינַן נָמֵי הָתָם הַהוּא גַּבְרָא דְּאַפְקִידוּ גַּבֵּהּ כִּסְתָּא דְּיַתְמֵי אָזַל שָׁמַהּ לְנַפְשֵׁהּ לְסוֹף אִיַּקַּר אֲמַר לֵהּ מַאן שָׁם לִיךְ וי"ל דְּמוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין מִשּׁוּם חִנָּא וְגַבֵּי כִּסְתָּא דְּיַתְמֵי דְּיָכוֹל לְעַכֵּב לְעַצְמוֹ הַיְנוּ דַּוְקָא בְּדִיעֲבַד א"נ גַּבֵּי יַתְמֵי בֵּית דִּין עַצְמָן הֵן הַמַּפְקִידִים וּלְכָךְ יָכוֹל לְעַכֵּב לְעַצְמוֹ עַל פִּיהֶם אֲבָל פִּקָּדוֹן שֶׁל אֲחֵרִים לֹא וְהָא דְּאָמַר בְּאֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ כח:) שָׁם דְּמֵיהֶם וּמַנִּיחָן גַּבֵּי מְצִיאָה הָתָם לֵיכָּא חֲשַׁד שֶׁהֲרֵי הוּא מַחֲזִיר אֲבֵדָה:

מסורת הש״ס

א משנה פסחים

ב לקמן כ:

ג עירובין מג:

ד בבא בתרא ח:; בבא מציעא לח.

ה תוספתא בבא מציעא; משנה בבא מציעא; בבא מציעא לח.

גליון הש״ס

גמ' אמר ר"פ משמיה דרבא לא לבער. כעין זה תענית י"ח ע"א מנחות ל"ב ע"א:

תורה אור השלם

וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהֹוָה וְאַחַר תָּשֻׁבוּ וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵיְהֹוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יְהֹוָה [במדבר לב, כב]

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין לט, טוש״ע או״ח סי׳ תמד סעי׳ א:

ב מיי׳ פג׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ג:

ג מיי׳ פג׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ד:

ד טוש״ע חו״מ סי׳ רצב סעי׳ יט:

ה מיי׳ פז׳ מהל׳ שאלה ופיקדון הל׳ ג:

ו טוש״ע חו״מ סי׳ רצב סעי׳ יט:

ז מיי׳ פז׳ מהל׳ שאלה ופיקדון הל׳ ג:

ח סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רנז סעי׳ ב:

ט מיי׳ פט׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ יא:

י סמג עשין פח, טוש״ע חו״מ סי׳ רצב סעי׳ טז:

יא מיי׳ פז׳ מהל׳ שאלה ופיקדון הל׳ א:

יב סמג עשין פח, טוש״ע חו״מ סי׳ רצב סעי׳ טז:

יג מיי׳ פז׳ מהל׳ שאלה ופיקדון הל׳ א:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ בית הבחירה הל׳ א:
ב מיי׳ פב׳ מהל׳ חגיגה הל׳ יג:
ג מיי׳ פב׳ מהל׳ חגיגה הל׳ יג:
ד מיי׳ פ״ב מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ יא:
ה מיי׳ פ״ז מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ יח:
ו מיי׳ פג׳ מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ יח:
ז מיי׳ פו׳ מהל׳ איסורי המזבח הל׳ ד:
ח מיי׳ פו׳ מהל׳ איסורי המזבח הל׳ ה:

מסורת הש״ס

א סוכה מה.
ב ביצה יט:
ג מנחות פ.
ד תוספתא פסחים; יבמות קד:; תוספתא מנחות; מנחות מז.; מנחות עב:
ה מנחות עט.
ו תוספתא פסחים; משנה פסחים; לעיל יא:

בִּכְדֵי חֶסְרוֹנָן פ״ה כְּדֶרֶךְ חֶסְרוֹנָם שֶׁל פֵּרוֹת וְקָשֶׁה לר״י א״כ מ״ט דְּרַשְׁבָּ״ג דְּאָמַר מוֹכָרן בב״ד ואור״י דְּמַיְירֵי דְּנָחֵסַר בְּחֻדָּשׁ אֶחָד יוֹתֵר מִמַּה שֶׁחִסָּרוֹן עוֹלֶה לְחֹדֶשׁ וְקָרֵי בִּכְדֵי חֶסְרוֹנָן לְפִי שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְחַסְּרוּ יוֹתֵר מִכְּדֵי חִסָּרוֹן הָעוֹלֶה לְשָׁנָה כִּדְתַמְצֵי׳ בְּהַמַּפְקִיד (ב״מ מ.) לְחִטִּין וּלְאֹרֶז תִּשְׁעָה חֳצָאֵי קַבִּין לְכֹר אֲבָל אִם נֶחְסְרוּ יוֹתֵר ד״ה מוֹכָרן בב״ד: **אָמַר** רַחֲבָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְפִי שֶׁהָיָה רַבּוֹ מַבְהֵק קָרֵי לִי׳ ר׳: **אֵין** מְבִיאִין תּוֹדָה אַחֶרֶת פ״ה וְאוֹתוֹ לָחֶם פּוֹדִים וְיוֹצֵא לְחֹלִין וְיִקַּח בְּדָמִים תּוֹדָה אַחֶרֶת אוֹ לֶחֶם לְתוֹדָה אַחֶרֶת וְאֵין נִרְאֶה כֵּיוָן דְּלֶחֶם גּוּפֵהּ לֹא חָזֵי לְתוֹדָה אַחֶרֶת דְּמֵי שְׁנָא וּבְפֶרֶק הַתּוֹדָה (מְנָחוֹת פ.) אָמַר בְּהֶדְיָא הִפְרִישׁ מָעוֹת לְלֶחֶמֵי תּוֹדָה וְנִתּוֹתְרוּ אֵין מֵבִיא בֶּהֶן תּוֹדָה אַחֶרֶת וְאע״ג דְּהָדְמִים אֲסוּרִים פֵּרִישׁ שַׁפִּיר וְנִפְרְקִינְהוּ דְּשָׁמֵא תִּמְצֵא תּוֹדָה שְׁאִבְדָה א״נ נִפְרְקִינְהוּ בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה דְּלִכְתְּחִלָּה יָכוֹל לְחַלֵּל שָׁוֶה מָנֶה עַל פְּרוּטָה כְּשֶׁאֵין הַפֶּסַד לַהֶקְדֵּשׁ כִּדְמוֹכַח בְּעַרְכִין (ד׳ כט.): **אֶלָּא** לְעוֹלָם שְׁנִשְׁחַט עֲלֵיהֶן הַזֶּבַח אוֹמֵר ריב״א דְּהַשְׁתָּא דְּהָדַר בֵּהּ מִמַּה שֶׁאָמַר כְּשֵׁרוֹת הָיוּ דבי״ג אַיֵּרי שְׁנִשְׁחַט הַזֶּבַח כְּדַאָמַר לְעֵיל אֵין מְבִיאִין תּוֹדָה בי״ד וְהַשְׁתָּא מִפְסְלוּ טִפֵּי שְׁנִשְׁפַּךְ הַדָּם וְגַם נִפְסְלוּ בְּלִינָה וּלְכָךְ מַעֲמִיד בְּנִשְׁפַּךְ הַדָּם שֶׁהַטַּעַם הָרִאשׁוֹן שֶׁאָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִתּוֹךְ שֶׁהַן מְרֻבּוֹת נִפְסָלוֹת בְּלִינָה נִרְאֶה לוֹ דְּחַק דְּאֵיךְ יִתְכַּן דְּמֻפְנֵי רִבּוּי שֶׁלָּהֶן לֹא יִמְצְאוּ אֲכָלִים הֲלֹא מַתִּירִין לְזָרִים וּבִירוּשָׁלְמִי רַבִּי חֲנִינָא גּוּפֵהּ מְשֻׁנֵּי הַאי שְׁנִיָּא דְּגָרַס הָתָם רַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר פְּסוּלוֹת הָיוּ מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ מְמֻהָרִים לְהָבִיא תּוֹדוֹתֵיהֶן מִפְּנֵי חֲמֵץ שֶׁבַּתּוֹדוֹת וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִשָּׁפֵךְ דָּמָהּ שֶׁל אַחַת מֵהֶן וְהֵן נִפְסָלוֹת מִדְּקָאָמַר מִפְּנֵי שֶׁמְּמֻהָרִין מַשְׁמַע דבי״ג אֵין מְבִיאִין **שְׁחָטָן** שֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְנִזְרַק דָּמָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן נִרְאֶה נִזְרַק דָּמָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְנִזְרַק דָּמָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן לְאוֹ דַּוְקָא דְּהוּא הַדִּין אִם נִזְרַק לִשְׁמָן: **הַלֶּחֶם** קָדוֹשׁ בְּהִתְּכֶלֶת (מְנָחוֹת ד' מז:) אֵיכָא מַאן דְּאָמַר קָדוֹשׁ לִתְפֹּס פְּדְיוֹנוֹ וְלֹא בָּעֵי לְמֵימַר שֶׁיֵּצֵא לְחֹלִין אֶלָּא תּוֹפֵס פְּדְיוֹנוֹ וְאֵינוֹ יוֹצֵא לְחֹלִין דאל״כ אַכַּתִּי תִּקְשֵׁי וְלִפְרְקִינְהוּ: **כָּל** הָעוֹמֵד לִזְרֹק כְּזָרוֹק דְּמֵי וא״ת זָרַק דָּמָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן נֵימָא נָמֵי כְּזָרוֹק דְּמֵי וְאַמַּאי קָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר ב״ר שִׁמְעוֹן דְּאֵינוֹ קָדוֹשׁ וי״ל כֵּיוָן שֶׁעָקָרָן מִלִּשְׁמָן גָּרַע מִנִּשְׁפַּךְ הַדָּם וְאִגְּלַיְא מִלְּתָא דְּלָא הֲוֵי כְּזָרוֹק בְּשָׁעַת קַבָּלָה וְקָשֶׁה דִּבְפֶרֶק הַמְּנָחוֹת וְהַנְּסָכִים (מְנָחוֹת קב.) אָמַר פֶּגֶל בְּזָרִיקָה מְטַמֵּא טָמְאַת אֲכָלִים לר״ש מִשּׁוּם דְּכָל הָעוֹמֵד לִזְרוֹק כְּזָרוֹק דָּמֵי וְדוֹחֵק לְחַלֵּק בֵּין פִּגּוּל לְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וי״ל דִּלְגַבֵּהּ גּוּפֵהּ דְּזָבַח חָשִׁיב כְּזָרוֹק אע״ג דְּפִגּוּל בְּזָרִיקָה אֲבָל לְגַבֵּי דְּבָרִים הַמִּתְקַדְּשִׁים עִם הַזֶּבַח כְּגוֹן לֶחֶם לָא חָשִׁיב כְּזָרוֹק כְּשֶׁנַּעֲשָׂה הַזְּרִיקָה שֶׁלֹּא בְּהֶכְשֵׁר: **כְּשֵׁרוֹת** הָיוּ וא״ת מַאַחַר דְּכְשֵׁירוֹת הָיוּ אַמַּאי מַשְׁהִין אוֹתָן עַד שָׁעַת אִסּוּר וי״ל דְּהַיְנוּ (כְּרִשְׁבָּ״ג) דְּאָמַר לְעֵיל (פְּסָחִים ד' יא:) תְּרוּמָה כָּל חֲמֵשׁ וּלְחַמֵּי תּוֹדָה כְּתִרוּמָה וְהָיוּ נוֹטְלִים הָאַחֲרוֹנָה בְּסוֹף חֲמֵשׁ וְכֵן מַשְׁמַע בַּיְרוּשַׁלְמִי:

בִּכְדֵי חֶסְרוֹנָן, אֲבָל יוֹתֵר מִכְּדֵי חֶסְרוֹנָן — מוֹכָרָן בְּבֵית דִּין. וְכָל שֶׁכֵּן הָכָא, דְּהָא פְּסִידִי לִגְמָרֵי. [א]וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שְׁתֵּי חַלּוֹת כּוּ׳. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה ״עַל גַּב הָאִיצְטַבָּא״. אָמַר לֵיהּ: וְכִי לְהַצְנִיעָן הוּא צָרִיךְ?! תְּנִי ״עַל גַּז הָאִיצְטַבָּא״. [א]אָמַר רַחֲבָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: הַר הַבַּיִת סְטָיו כְּפוּל הָיָה. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הַר הַבַּיִת סְטָיו כָּפוּל הָיָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵיסְטְווֹנִית הָיְתָה נִקְרֵאת — סְטָיו לְפָנִים מִסְּטָיו. [ב]פְּסוּלוֹת וְכוּ׳. אַמַּאי פְּסוּלוֹת? אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מִתּוֹךְ שֶׁהָיוּ מְרוּבּוֹת — נִפְסָלוֹת בְּלִינָה. דְּתַנְיָא: אֵין מְבִיאִין תּוֹדָה בְּחַג הַמַּצּוֹת, מִפְּנֵי חָמֵץ שֶׁבָּהּ. [ג]פְּשִׁיטָא? אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: הָכָא בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר עָסְקִינַן, וְקָסָבַר: אֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל. וְכוּלֵּי עָלְמָא בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר מַיְיתֵי לְהוּ, וּמִתּוֹךְ שֶׁהֵן מְרוּבּוֹת — נִפְסָלוֹת בְּלִינָה. מְשׁוּם רַבִּי יַנַּאי אָמְרוּ: בְּשִׁירוֹת הָיוּ, וְאֶלָּא אַמַּאי קָרֵי לְהוּ פְּסוּלוֹת — שֶׁלֹּא נִשְׁחַט עֲלֵיהֶן הַזֶּבַח. [ד]וְנַיְיתֵי זֶבַח אַחֵר וְנִשְׁחוֹט! שָׁאנֵי הַזֶּבַח. ״זוֹ תּוֹדָה וְזוֹ לַחְמָהּ״, וְכִדְרַבָּה. דְּאָמַר רַבָּה: אָבַד הַלֶּחֶם — מֵבִיא לֶחֶם אַחֵר, אָבְדָה תּוֹדָה — אֵין מֵבִיא תּוֹדָה אַחֶרֶת. מַאי טַעְמָא — לֶחֶם גָּלַל תּוֹדָה, וְאֵין תּוֹדָה גָּלַל לֶחֶם. וְנִיפְרְקִינְהוּ וְנִפְקְרִינְהוּ לְחוּלִּין! אֶלָּא: לְעוֹלָם שְׁנִשְׁחַט עֲלֵיהֶן הַזֶּבַח וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם. [ה]וּכְמַאן — כְּרַבִּי. דְּאָמַר רַבִּי: שְׁנֵי דְּבָרִים הַמַּתִּירִין — מַעֲלִין זֶה בְּלֹא זֶה. דְּתַנְיָא: כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶת הַלֶּחֶם אֶלָּא בִּשְׁחִיטָה. כֵּיצַד? שְׁחָטָן לִשְׁמָן וְזָרַק דָּמָן לִשְׁמָן — קִידֵּשׁ הַלֶּחֶם. שְׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְזָרַק דָּמָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן — לֹא קִידֵּשׁ הַלֶּחֶם. שְׁחָטָן לִשְׁמָן וְזָרַק דָּמָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן — לֶחֶם קָדוֹשׁ וְאֵינוֹ קָדוֹשׁ, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵינוֹ קָדוֹשׁ הַלֶּחֶם, עַד שֶׁיִּשְׁחוֹט לִשְׁמָן וְיִזְרוֹק דָּמָן לִשְׁמָן. [ו]אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּגוֹן שֶׁנִּתְקַבֵּל הַדָּם בְּכוֹס וְנִשְׁפַּךְ, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר לֵיהּ כַּאֲבוּהּ, דְּאָמַר: כָּל הָעוֹמֵד לִזְרוֹק כְּזָרוֹק דָּמֵי. [ז]תָּנָא, מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרוּ: כְּשֵׁירוֹת הָיוּ. כָּל זְמַן שֶׁמּוּנָּחוֹת — כָּל הָעָם אוֹכְלִין. נִיטְּלָה אַחַת מֵהֶן — תּוֹלִין; לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין. נִיטְּלוּ שְׁתֵּיהֶן — הִתְחִילוּ כּוֹפְלָן שׁוֹרְפִין. תַּנְיָא, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר:

שְׁתֵּי בִּכְדֵי חֶסְרוֹנָן כְּשֶׁאֵין נֶחְסָרִין אֶלָּא כְּדֶרֶךְ חִסָּרוֹן שֶׁל פֵּרוֹת הַקָּצוּב בב״מ בְּהַמַּפְקִיד (ב״מ מ׳ ד׳.) לְחִטִּין וּלְאֹרֶז תִּשְׁעָה חֳצָאֵי קַבִּין לְכֹר: דְּקָא פְּסִיד לְגַמְרֵי שֶׁנֶּאֱסָרִים בַּהֲנָאָה: עַל גַּב הָאִצְטַבָּא עַל הַכִּפָּא מַמָּשׁ: וְכִי לְהַצְנִיעָם הוּא צָרִיךְ וַהֲלֹא לְמַרְאֶה הָעַיִן הֵם נִתָּנוֹת שָׁם: גַּז הָאִצְטַבָּא גַּג הָיָה בָּנוּי לְמַעְלָה מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים: סְטָו כְּפוּל הָיָה הָאִצְטַבָּא סָבִיב סָבִיב מַקֶּפֶת וּבְתוֹךְ אוֹתוֹ הֶקֵּף עוֹד אַחַר: מִתּוֹךְ שֶׁהֵן מְרֻבּוֹת לְחֻמֵי תּוֹדָה בְּשִׁלְשָׁה עֲשָׂר בְּנִיסָן שֶׁכָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהָבִיא תּוֹדָה בָּרֶגֶל מְבִיאָה בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר: נִפְסָלוֹת בְּלִינָה לַבְּקָרוֹ שֶׁל י״ד לַחְמֵי תּוֹדָה מ׳ חַלּוֹת וי׳ מֵהֶן חָמֵץ שְׁנָא׳ (וַיִּקְרָא ז׳:י״ג) עַל חַלֹּת לֶחֶם חָמֵץ: אֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל אֵין מְבִיאִין קָרְבָּן בַּיּוֹם שֶׁיִּתְמַעֵט זְמַן אֲכִילָתוֹ שֶׁקְּבָעָה לוֹ תּוֹרָה וְנִמְצָא בָּא לִידֵי נוֹתָר וְתוֹדָה נֶאֱכֶלֶת לְיוֹם וְלַיְלָה וְאִם יְבִיאוּם בי״ד אֵינָן נֶאֱכָלוֹת שֶׁל חָמֵץ אֶלָּא עַד שֵׁשׁ שָׁעוֹת: וְכוּלֵּי עָלְמָא בי״ג מִיְּתֵי לְהוּ כָּל מִי שֶׁעָלָיו תּוֹדָה מְבִיאָהּ בי״ג לְפִי שֶׁלֹּא יַקְרִיבֶנָּה לְמַחַר וכ״ש בְּפֶסַח: נִפְסָלוֹת בְּלִינָה שֶׁאֵין לָהֶם אוֹכְלִין כָּל כָּךְ וּמִשּׁוּם דִּפְסוּלוֹת וְעוֹמְדוֹת הָיוּ נִתָּנִין שָׁם דְּאִם הָיוּ כְּשֵׁרוֹת לֹא הָיוּ נוֹתְנִין אוֹתָן שָׁם כְּדֵי לְפַסְלָן בְּיָדַיִם שֶׁמַּנָּחוֹת שָׁם עַד זְמַן הַבְּעוּר וְנִשְׂרָפוֹת: כְּשֵׁרוֹת הָיוּ כְּלוֹמַר אֲפִלּוּ לֹא הָיָה לָהֶן פְּסוּל גָּדוֹל כְּלִינָה שֶׁהֵן כְּבָר לִשְׂרֵפָה אַפִּ״ה מֵאַחַר שֶׁאֵין לָהֶם תַּקָּנָה לֵאָכֵל וַאֲפִלּוּ הֵן עֲדַיִן טְעוּנוֹת עִבּוּר צוּרָה יַהֲבִינַן לְהוּ הָתָם וְהֵיכִי דָּמֵי כְּגוֹן שֶׁלֹּא נִשְׁחַט עֲלֵיהֶן הַזֶּבַח וְיֵשׁ לָהֶן קְדֻשַּׁת דָּמִים מִשֶּׁהֻקְדְּשׁוּ וְאֵין לָהֶן הֶתֵּר עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט עֲלֵיהֶן הַזֶּבַח וְיִזֶּרֶק הַדָּם דִּלְחֻמֵּי תּוֹדָה אֵין קְדוּשִׁין קְדֻשַּׁת הַגּוּף אֶלָּא בִּשְׁחִיטַת הַזֶּבַח כִּדְתַנְיָא בְּמִנְחוֹת עַל חַלַּת לֶחֶם חָמֵץ יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ עַל זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו מִכְּלַל שֶׁאֵין הַלֶּחֶם קָדוֹשׁ אֶלָּא בִּזְבִיחַת הַתּוֹדָה וְהַאי קְדוֹשׁ קְדֻשַּׁת הַגּוּף קָאָמַר דְּהָא מִשְּׁעָה שֶׁאָמַר הֲרֵי (עָלַי) לְתוֹדָתִי חָל עֲלֵיהֶם שֵׁם הֶקְדֵּשׁ אֲבָל אֵין קְדֻשּׁוֹת לִפְסֹל בְּלִינָה וּבְטָבוּל יוֹם וְאִם נִטְמְאוּ נִפְדִּין וְיוֹצְאִין לְחֻלִּין עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט הַזֶּבַח עֲלֵיהֶן וּכְשֶׁם שֶׁהַזֶּבַח מְקַדְּשָׁן כָּךְ בְּזָרִיקַת הַדָּם נִתָּרִין הֵם לֶאֱכִילָה כִּבְשַׂר הַתּוֹדָה עַצְמוֹ דְּהוֹאִיל וּתְלוּיִין בָּהּ הֲרֵי הִיא כְּמוֹתָהּ וּזְרִיקַת הַדָּם מַתֶּרֶת קָדָשִׁים דִּכְתִיב וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ וְהַדָּר וְהַבָּשָׂר תֹּאכֵל: אֵין מֵבִיא תּוֹדָה אַחֶרֶת עַל אוֹתוֹ לֶחֶם וּפוֹדִין אוֹתוֹ וְיוֹצֵא לְחֻלִּין דְּלֶחֶם גָּלַל תּוֹדָה וְכֵיוָן דְּהַקְּבָּעָה לְזוֹ פְּסוּל לְאַחֶרֶת אֲבָל בְּדָמִים יִקַּח תּוֹדָה אוֹ לֶחֶם תּוֹדָה אַחֶרֶת: וְאֵין תּוֹדָה גָּלַל לֶחֶם שֶׁהֵיא עִקָּר: וְנִפְרְקִינְהוּ דְּכָל זְמַן שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ לְגוּפָן יֵשׁ לָהֶם פְּדְיוֹן וְהוֹאִיל וְיֵשׁ לָהֶם תַּקָּנָה בְּכָךְ לְמָה אָנוּ מַפְסִידִין קָדָשִׁים: אֶלָּא לְעוֹלָם שְׁנִשְׁחַט עֲלֵיהֶן הַזֶּבַח דְּשׁוּב אֵין לָהֶם תַּקָּנָה: וּכְגוֹן שֶׁנִּשְׁפַּךְ הַדָּם וּמֵיהוּ עֲדַיִן אֵינָן טְעוּנוֹת שְׂרֵפָה וּצְרִיכוֹת לְעַבֵּר צוּרָתָן דִּתְנַן בְּכֵיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים פב.) כָּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ יִשָּׂרֵף מִיָּד בַּדָּם וּבַבְּעָלִים תְּעַבֵּר צוּרָתוֹ וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה וְאַפִּ״ה מְזַלְזְלִינַן בְּהוּ וְיָהֲבִינַן לְהוּ הָתָם: כְּמַאן קָאָמְרַתְּ דְּבִשְׁחִיטָה לְחוּדָהּ קָדוֹשׁ גּוּפוֹ שֶׁלֹּא לְקִדּוּת עוֹד: שְׁחִיטָה וּזְרִיקָה הֵן מַתִּירִין אֶת הַזֶּבַח וְאֶת הַתְּלוּי בּוֹ: מַעֲלִין אוֹתוֹ מַעֲלָה אַחַת לְקַדֵּשׁ בְּגוּפוֹ ואע״פ שֶׁאֵינוֹ נִתָּר עַד שֶׁתִּבּוֹא הַשְּׁנִיָּה: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצֶרֶת תְּלוּיִין בִּשְׁנֵי כִּבְשֵׂי שִׁלְמִים דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא כ״ג:י״ט-כ׳) וְשָׁנֵי כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַנִּיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי ה׳ וְגָמְרִינַן לְהוּ מִלְּחֻמֵי תּוֹדָה שֶׁאֵין קְדוּשִׁים אֶלָּא בְּזִבּוּחַ הַזֶּבַח וְאִם נִשְׁפַּךְ הַדָּם וּמֵיהוּ עֲדַיִן אֵינָן טְעוּנוֹת שְׂרֵפָה בְּזַבְּחֵיהֶן הַתְּכֶלֶת: קָדוֹשׁ לִפְסֹל בְּיוֹצֵא וְשֶׁלֹּא יִפְדֶּה עוֹד: וְאֵינוֹ קָדוֹשׁ וְאֵינוֹ נִתָּר בְּאֲכִילָה וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכְּבָשִׂים עַצְמָן מַתִּירִין דְּקִימָא לַן כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן כְּשֵׁרִין אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלוּ לִבְעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה וְתַנְיָא בְּפֶרֶק שְׁנֵי דְּבֵיצָה (ד' כ:) כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן הַדָּם יוֹרֵק וְהַבָּשָׂר יֵאָכֵל אֵינָהוּ הוּא דְּמִתְאֲכְלִי כְּשְׁלָמִים בְּעָלְמָא אֲבָל לְחֶם כֵּיוָן דְּכָתִיב דְּהָא לֹא עָלוּ לְשֵׁם חוֹבָה אֶלָּא לְשֵׁם שְׁלָמִי נְדָבָה עֲלֵיהֶן מִי יַתִּירְנוּ: כְּאֲבוּהּ בב״ק בְּפֶרֶק מְרֻבָּה (בָּבָא קַמָּא ד' עו:): הָעוֹמֵד לִזְרֹק כְּזָרוֹק דְּמֵי לְחוּל עָלָיו כָּל שֵׁם פְּסוּל קָדָשֵׁי קָדָשִׁים אֲבָל לְאַשְׁתְּרוֹיֵי לֹא מִשְׁתָּרֵי עַד דְּזָרַק:

שְׁתֵּי פָּרוֹת הָיוּ חוֹרְשׁוֹת בְּהַר הַמִּשְׁחָה. כָּל זְמַן שֶׁשְּׁתֵּיהֶן חוֹרְשׁוֹת — כָּל הָעָם אוֹכְלִין. נִיטְּלָה אַחַת מֵהֶן — תּוֹלִין; לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׂוֹרְפִין. נִיטְּלוּ שְׁתֵּיהֶן — הִתְחִילוּ כָּל הָעָם שׂוֹרְפִין. [א(א)]מַתְנִי׳ רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר: מִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים לֹא נִמְנְעוּ מִלִּשְׂרוֹף אֶת הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בִּוְולַד הַטּוּמְאָה עִם הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה, אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיפִין טוּמְאָה עַל טוּמְאָתוֹ. הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר: מִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים לֹא נִמְנְעוּ מִלְּהַדְלִיק אֶת הַשֶּׁמֶן שֶׁנִּפְסַל בִּטְבוּל יוֹם בְּנֵר שֶׁנִּטְמָא בִּטְמֵא מֵת, אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיפִין טוּמְאָה עַל טוּמְאָתוֹ. [ב]אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מִדִּבְרֵיהֶם לָמַדְנוּ שֶׁשּׂוֹרְפִין תְּרוּמָה טְהוֹרָה עִם הַטְּמֵאָה בְּפֶסַח. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה. [ג(ב)]וּמוֹדִים רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁשּׂוֹרְפִין זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ. עַל מָה נֶחְלְקוּ — עַל הַתְּלוּיָה וְעַל הַטְּמֵאָה. שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תִּשָּׂרֵף זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת.

גְּמָ׳ מִכְּדֵי בָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בִּוְולַד הַטּוּמְאָה מַאי הָוֵי — שֵׁנִי, כִּי שָׂרֵיף לֵיהּ בַּהֲדֵי בָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה מַאי הָוֵי — שֵׁנִי, שֵׁנִי וְשֵׁנִי הוּא. מַאי מוֹסִיף לוֹ טוּמְאָה עַל טוּמְאָתוֹ אִיכָּא? [ד]אָמַר רַב יְהוּדָה: הָכָא בְּוָולַד וְוָלַד עָסְקִינַן, דְּהָוֵי לֵיהּ שְׁלִישִׁי, וְקָסָבַר שְׁלִישִׁי מוּתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ שֵׁנִי. וְהָא אֵין אוֹכֶל מְטַמֵּא אוֹכֶל! דְּתַנְיָא: יָכוֹל יְהֵא אוֹכֶל מְטַמֵּא אוֹכֶל, תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְכִי יֻתַּן מַיִם עַל זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא" — הוּא טָמֵא, וְאֵין עוֹשֶׂה כַּיּוֹצֵא בּוֹ טָמֵא. הָנִיחָא לְאַבָּיֵי דְּאָמַר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּחוּלִּין, אֲבָל בִּתְרוּמָה וְקָדָשִׁים — עוֹשֶׂה כַּיּוֹצֵא בּוֹ. וּלְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא נָמֵי דְּאָמַר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא חוּלִּין וּתְרוּמָה, אֲבָל בְּקָדָשִׁים — עוֹשֶׂה כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, שַׁפִּיר. אֶלָּא לְרָבִינָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא דְּאָמַר: מִקְרָא מָלֵא דִּיבֵּר הַכָּתוּב, לָא שְׁנָא חוּלִּין, לָא שְׁנָא תְּרוּמָה, לָא שְׁנָא קָדָשִׁים — אֵינוֹ עוֹשֶׂה כַּיּוֹצֵא בּוֹ. מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן? דְּאִיכָּא מַשְׁקִין בַּהֲדֵי בָּשָׂר, דְּקָא מִיטַּמֵּא מֵחֲמַת מַשְׁקִין. [ה]אִי הָכִי, הַאי "עִם הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה" — "עִם הַבָּשָׂר וּמַשְׁקִין" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא: נְהִי דְּאֵין אוֹכֶל מְטַמֵּא אוֹכֶל מִדְּאוֹרַיְיתָא, מִדְּרַבָּנַן מִיהוּ מְטַמֵּא. [(ג)]הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא: מִימֵיהֶן שֶׁל כֹּהֲנִים לֹא נִמְנְעוּ מִלְּהַדְלִיק כו׳. מִכְּדֵי שֶׁמֶן שֶׁנִּפְסַל בִּטְבוּל יוֹם מַאי הָוֵי — שְׁלִישִׁי. וְכִי מַדְלֵיק לֵיהּ בְּנֵר שֶׁנִּטְמָא בִּטְמֵא מֵת מַאי הָוֵי — שֵׁנִי. [ו]מַאי קָא מַשְׁמַע לַן — שְׁלִישִׁי מוּתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ שֵׁנִי, הַיְינוּ הָךְ?! אָמַר רַב יְהוּדָה: הָכָא בְּנֵר שֶׁל מַתֶּכֶת עָסְקִינַן, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: "בַּחֲלַל"

שְׁתֵּי פָּרוֹת הָיוּ חוֹרְשׁוֹת אוֹתוֹ הַיּוֹם לְסִימָן: בְּהַר הַמִּשְׁחָה הוּא הַר הַזֵּיתִים: מַתְנִי׳ מִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים הָכָא נְקַט לָהּ מִשּׁוּם סֵיפָא דְּקָתָנֵי מִדִּבְרֵיהֶן לָמַדְנוּ שֶׁשּׂוֹרְפִין תְּרוּמָה כו׳: מִלִּשְׂרוֹף אֶת הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בִּוְלַד הַטֻּמְאָה שֶׁנָּגַע בְּשַׂר קוֹדֶשׁ זֶה בָּרִאשׁוֹן לְטֻמְאָה וה״ל אִיהוּ שֵׁנִי וְלֹא נִמְנְעוּ מִלְּשָׂרְפוֹ עִם חָמוּר מִמֶּנּוּ מִמִּי שֶׁנָּגַע בְּאַב הַטֻּמְאָה דְּהוֹאִיל וְאַף זֶה הַקַּל לִשְׂרֵפָה עוֹמֵד לֹא חָשׁוּ אִם מְטַמְּאִין אוֹתוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיָה וּבַגְּמָרָא פָּרִיךְ מַאי תּוֹסֶפֶת טֻמְאָה אִיכָּא הֲלֹא גַּם בָּרִאשׁוֹנָה בִּוְלַד טֻמְאָה נָגַע וְעַכְשָׁו חוֹזֵר וְנוֹגֵעַ בִּוְלַד הַטֻּמְאָה: מִלְּהַדְלִיק שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה: שֶׁנִּפְסַל בִּטְבוּל יוֹם וְהוּא שְׁלִישִׁי דִּטְבוּל יוֹם פּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה מִן הַתּוֹרָה בִּיבָמוֹת פֶּרֶק הֶעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף עה.) מִבְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וְיוֹלֶדֶת מִשֶּׁטָּבְלָה לְסוֹף יְמֵי טֻמְאָה עַד מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ שֶׁלָּהּ טְבוּלַת יוֹם אָרֹךְ הִיא שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לְהָבִיא כַּפָּרָה עַד יוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד אַלְמָא לָא הָוֵי הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ דִּלָּהּ עַד שְׁקִיעַת החמ׳ דִּשְׁמוֹנֵי׳: בְּנֵר שֶׁנִּטְמָא בִּטְמֵא מֵת טְמֵא מֵת אַב הַטּוּמְא׳ הוּא וּמְטַמֵּא כֵּלִים דִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר י״ט:כ״ב) וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת תִּטְמָא עַד הָעָרֶב בְּפָרָשַׁת פָּרָה גַּבֵּי טֻמְאַת מֵת אַלְמָא טְמֵא מֵת מְטַמֵּא אָדָם וַעֲשָׂאוֹ הַכָּתוּב אַב הַטֻּמְאָה כְּשֶׁרֶץ וּנְבֵלָה שֶׁמְּטַמְּאִין אָדָם וְלֹא כְנוֹגֵעַ בָּהֶן שֶׁאֵין מְטַמֵּא אֶלָּא אֳכָלִין וּמַשְׁקִין כְּדִכְתִיב בִּשְׁרָצִים (וַיִּקְרָא י״א:ל״ד) כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא אַלְמָא לֹא מְקַבֵּל טֻמְאָה מִן הַכְּלִי שֶׁקִּבֵּל טֻמְאָה מִן הַשֶּׁרֶץ אֶלָּא אֹכֶל וּמַשְׁקֶה בִּלְבַד וְלֹא אָדָם וְכֵלִים וְהַאי נֵר הָוֵי רִאשׁוֹן וְעַכְשָׁו יֵשׁ כָּאן תּוֹסֶפֶת טֻמְאָה שֶׁמִּתְּחִלָּה הָיָה שֶׁמֶן זֶה שְׁלִישִׁי וְחוֹזֵר וְנַעֲשֶׂה שֵׁנִי ע״י הַנֵּר דְּהוֹאִיל וְיֵשׁ טֻמְאָה עָלָיו לָא חָיְישִׁינַן לֵיהּ וּמֻתָּר לְהוֹסִיף בְּיָדַיִם: מִדִּבְרֵיהֶן לָמַדְנוּ שֶׁשּׂוֹרְפִין תְּרוּמָה טְהוֹרָה עִם הַטְּמֵאָה בְּפֶסַח עִם זְמַן הַבִּעוּר דְּהוֹאִיל וְהוֹלֶכֶת לְאִבּוּד אַף הַטְּהוֹרָה וַאֲסוּרָה מִדְּאוֹרַיְתָא לָא חָיְישִׁינַן לִשְׁמִירָתָהּ ואע״ג שֶׁמֻּזְהָרִין אָנוּ לְשָׁמְרָהּ בְּטָהֳרָה דִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר י״ח:ח׳) אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי: אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה אִי אַתָּה יָכוֹל לִלְמֹד אֶת זוֹ מִדִּבְרֵיהֶן וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ אַמַּאי אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה: וּמוֹדִים ר״א כו׳ ר׳ יוֹסֵי קָאָמַר לָהּ דאע״ג דְּאִפְּלוּג ר״א וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּשְׂרֵפַת תְּרוּמָה בְּהָא מוֹדוּ שֶׁשּׂוֹרְפִין זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ: גְּמ׳ שֵׁנִי וְשֵׁנִי הוּא מִתְּחִלָּה הָיָה שֵׁנִי וַעֲדַיִן שֵׁנִי הוּא: הָכָא בִּוְלַד וָלָד עָסְקִינַן הַאי בִּוְלַד הַטֻּמְאָה דְּקָתָנֵי מַתְנִיתִין וְלַד וָלָד קָאָמַר דְּהַיְנוּ שֵׁנִי וּבָשָׂר שֶׁנָּגַע בּוֹ הָוֵה שְׁלִישִׁי וְכִי הֲדַר שָׂרְפִי לָהּ בַּהֲדֵי בָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה שֶׁהוּא רִאשׁוֹן חוֹזֵר וְנַעֲשֶׂה שְׁלִישִׁי זֶה שֵׁנִי: וְהָא אֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל וְכֵיוָן דְּלָא מְטַמֵּא לֵיהּ מַאי תּוֹסֶפֶת אִיכָּא: וְאֵין עוֹשֶׂה כַּיּוֹצֵא בּוֹ וְאֵין מְטַמֵּא אֹכֶל כַּיּוֹצֵא בוֹ: הוּא טָמֵא מַשְׁמַע מִעוּטָא: אֲבָל תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים עוֹשֶׂה כַּיּוֹצֵא בָּהּ דְּיָלְפִינַן מִנְּבוּאַת חַגַּי לֶחֶם וְנָזִיד יַיִן וְשֶׁמֶן (חַגַּי ב): שַׁפִּיר דְּמַתְנִיתִין בְּקָדָשִׁים קָיְמִי׳: מִקְרָא מָלֵא לֹא הוֹצִיא מִמַּשְׁמָעוֹ לֹא תְּרוּמָה וְלֹא קָדָשִׁים אֶלָּא דָּבָר שָׁלֵם דִּבֵּר דְּאֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל לְעוֹלָם וּנְבוּאַת חַגַּי טֻמְאוֹת דְּרַבָּנַן נִינְהוּ וּכְבָר נִגְזְרוּ כְּדִלְקַמָּן אֲבָל דְּאוֹרַיְתָא לֹא מְטַמֵּא אֶלָּא אֹכֶל מַשְׁקֶה וּמַשְׁקֶה אֹכֶל לְקַמָּן בְּפִרְקִין (פְּסָחִים דַּף יח.) יָלֵיף לָהּ דְּאֹכֶל מְטַמֵּא מַשְׁקֶה וּמַשְׁקֶה אֹכֶל: דְּאִכָּא מַשְׁקִין בַּהֲדֵי בָשָׂר כְּשֶׁנָּגַע בְּאַב הַטֻּמְאָה הָיָה מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ עָלֶיהָ וְנִטְמָא עִמָּהּ וַהֲוָה אַף הַמַּשְׁקֶה רִאשׁוֹן וּכְשֶׁשּׂוֹרְפָהּ עֲדַיִן הוּא עָלֶיהָ וּמְטַמֵּא הַבָּשָׂר שֶׁנִּשְׂרָף עִם זֶה מֵחֲמַת הַמַּשְׁקִין וְנַעֲשָׂה שְׁלִישִׁי שֵׁנִי: מִדְּרַבָּנַן מְטַמֵּא וְקָא מוֹסְפֵי לֵיהּ טֻמְאָה מִדְּרַבָּנָן: מַתְנִי׳ מִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים הָכָא נְקַט לָהּ מִשּׁוּם סֵיפָא דְּקָתָנֵי מִדִּבְרֵיהֶן לָמַדְנוּ שֶׁשּׂוֹרְפִין תְּרוּמָה כו׳: מַאי הָוֵי שֵׁנִי דְּנֵר הָוֵי רִאשׁוֹן: הַיְנוּ הָךְ דְּר׳ חֲנִינָא דְּתָרֵצְנָא בְּהָכִי וּמַאי הוֹסִיף ר״ע דְּמַשְׁמַע דְּהוֹסִיף עֵדוּת עַל עֵדוּת חִדּוּשׁ עַל חִדּוּשׁ:

שְׁתֵּי פָּרוֹת הָיוּ חוֹרְשׁוֹת בִּירוּשַׁלְמִי דַּיֵּק יְרוּשָׁלַיִם לֹא מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ בּוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה כְּלוֹמַר סְבָרָא הוּא לִנְהֹג שָׁם אִסּוּר כֵּיוָן שֶׁמִּתְקַבְּצִין שָׁם אַף מִמְּקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ בָּהֶן אִסּוּר וּמְשַׁנֵּי נִרְאוֹת כְּחוֹרְשׁוֹת: אֲבָל תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים עוֹשִׂין כַּיּוֹצֵא בָּהֶן פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּנָפֵק מִקְּרָא דְּחַגַּי אֶל הַלֶּחֶם וְאֶל הַנָּזִיד ולר״ת דִּמְפָרֵשׁ לְקַמָּן [פְּסָחִים ד׳ יז.] אוֹ אֶל הַנָּזִיד אור״י דְּנָפְקָא לֵהּ מִוְּהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל (וַיִּקְרָא ז׳:י״ט) אֲפִי׳ בְּאוֹכֵל וּתְרוּמָה נָפְקָא לָן כֵּיוָן דְּלָא מָצִינוּ לְמֵימַר מִקְרָא מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב דְּהָא אִיכָּא קָדָשִׁים דְּעוֹשִׂין כַּיּוֹצֵא בָּהֶן נוֹקֵי קְרָא בְּדָדְמֵי טְפֵי דְּהַיְנוּ חֻלִּין: דְּאִכָּא מַשְׁקִין בַּהֲדֵי בָּשָׂר מִכָּאן מְדַקְדֵּק רִיבָ״א דְּמַשְׁקִין מְטַמֵּא בְּפָחוֹת מֵרְבִיעִית דִּסְתָם מַשְׁקִין דְּבַהֲדֵי בָּשָׂר לֵית בָּהֶן רְבִיעִית וּלְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף יז:) נָמֵי אָמְרוּ גַּבֵּי מַיִם אֲבָל פָּחוֹת מֵרְבִיעִית טְמֵאִים וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק אֵין מַעֲמִידִין (ע״ז דַּף לא. וְשָׁם) גַּבֵּי יֵין נֶסֶךְ דִּמְטַמֵּא טֻמְאַת מַשְׁקִין בִּרְבִיעִית ובפ״ב דְּנִדָּה (דַּף יט:) גַּבֵּי דַּם הַיָּרוֹק וּבְכַמָּה דְּכְתִין אוֹמֵר רִיבָ״א דְּבִפְסוּל גְּוִיָּה אַיְירֵי דְּשִׁיעוּרוֹ בִּרְבִיעִית כִּדְאָמַר בִּמְעִילָה בְּפֶרֶק קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ (מְעִילָה דַּף יז:) דְּכָל הַמַּשְׁקִים מִצְטָרְפִין לִפְסוּל הַגְּוִיָּה בִּרְבִיעִית ור״י מְפָרֵשׁ דְּהָא דְּבָעֵינַן רְבִיעִית הַיְנוּ בְּהָנָךְ דְּעִקַּר טֻמְאָה לָאו דְּאוֹרַיְתָא כְּגוֹן סְתָם יֵין כּוּתִים וְדַם הַיָּרוֹק דַּאֲפִי׳ בְּיָתֵר מֵרְבִיעִית לֹא מְטַמֵּא מִדְּאוֹרַיְתָא אֲבָל שְׁאָר מַשְׁקִין מִדְּאוֹרַיְתָא בְּכָל שֶׁהוּא ור״ת אוֹמֵר דְּמִדְּאוֹרַיְתָא בָּעֵינַן רְבִיעִית לְטַמֵּא אֲחֵרִים אֲבָל מִדְּרַבָּנָן מְטַמֵּא אֲחֵרִים בְּכָל שֶׁהוּא וּלְפִי׳ צ״ל דְּהַשְׁתָּא לָא מַסִּיק אַדַּעְתֵּהּ שֶׁאֹכֶל יְטַמֵּא אֹכֶל אֲפִילּוּ מִדְּרַבָּנָן מִדְּאִצְטְרִיךְ לְאוֹקְמָא בְּמַשְׁקִין וּמִדְּרַבָּנָן וְלָא מוּקֵי כְּמַסְקָנָא דְּאֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל מִדְּרַבָּנָן וְאַף עַל גַּב דְּאֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל אֲפִילּוּ מִדְּרַבָּנָן מִכָּל מָקוֹם מַשְׁכַּחְנָא שְׁלִישִׁי ע״י עֵצִים וּלְבוֹנָה אוֹ עַל יְדֵי מַשְׁקִין דַּאֲכַתִּי לֹא גָּזְרוּ דְּכֹל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה מְטַמֵּא מַשְׁקִין לִהְיוֹת תְּחִלָּה: עִם בָּשָׂר וּמַשְׁקִין מִבְּעֵי לֵהּ וא״ת אַמַּאי לָא פָּרֵיךְ מַאי אִרְיָא שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה אֲפִי׳ בָּרִאשׁוֹן וְשֵׁנִי נָמֵי כְּדְפָרֵיךְ לְקַמָּן עַל ר״ע וְי״ל מִשּׁוּם דְּרַבִּי חֲנִינָא קָאָמַר מִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים מַשְׁמַע שֶׁמֵּעוֹלָם כָּךְ הוּא אַף קֹדֶם י״ח דָּבָר דְּגָזְרוּ דְּכָל הַפּוֹסֵל הַתְּרוּמָה מְטַמֵּא מַשְׁקִין לִהְיוֹת תְּחִלָּה דבפ״ק דְּשַׁבָּת (דַּף יד: וְשָׁם) מוּקֵי הָאֳכָלִין וְהַכֵּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְמַשְׁקִין הַבָּאִים מֵחֲמַת יָדַיִם וּלְפִי שֶׁגָּזְרוּ דְּיָדַיִם פּוֹסְלִין הַתְּרוּמָה עוֹשִׂין הַמַּשְׁקִין שֶׁנָּגְעוּ בָּהֶן תְּחִלָּה: מַאי קָא מַשְׁמַע לָן דִּשְׁלִישִׁי מֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ שֵׁנִי הַיְנוּ הָךְ לְמ״ד אֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל מִדְּאוֹרַיְתָא לָא פָּרֵיךְ דִּלְדִידֵהּ הוֹסִיף דְּמֻתָּר לַעֲשׂוֹת אַף שֵׁנִי דְּאוֹרַיְתָא:

מסורת הש״ס

א משנה עדיות
ב לקמן כ:
ג לקמן כ:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה דאיכא. דמשקין מטמא בפחות מרביעית כו׳. עי׳ ברש״י לקמן דף יז ע״ב ד״ה אבל לית בהו רביעית:

תורה אור השלם

וְכִי יֻתַּן־מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם [ויקרא יא, לח]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ו:
ב מיי׳ פג׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ד:
ג מיי׳ פג׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ד:
ד מיי׳ פי״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ו:
ה סמג עשין רמז:
ו מיי׳ פז׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ א:
ז מיי׳ פי״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ו:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ז מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ה:
ב מיי׳ פ״י מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ג:

ואלו הכא פסול וטמא אע״ג דשלישי של תרומה מטמא הקודש כמו שלישי דקודש דתנן בפסקת טהרות (פ״ב משנה ז) שלישי שבכלן מטמא משקה קודש ופוסל אכלי קודש ואתרומה קאי מ״מ אור״י דמגע טבול יום לא חשיב כשלישי דאפילו בקודש גופה לא מטמא דבמעילה בפ׳ חטאת העוף (מעילה דף ח.) תנן חטאת העוף מולין בה משהקדשה נמלקה הכשרה לפסל בטבול יום ודיק בגמרא לאפסולי אין לטמוויי לא והכי סבר רבי עקיבא לקמן (פסחים דף יט.) בהסלת והקטרת והלבונה וכו׳ מיהו תמה דשלישי דטבול יום יעשה רביעי מק״ו ממחסר כפורים כדמסיק רבי יוסי שלישי דעלמא וניימא מה מחסר כפורים שמתר בתרומה פסול בקודש שלישי דטבול יום שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקודש ואם יש שום מעוט בשלישי דטבול יום א״כ כי עביד לקמן ק״ו ניימא שלישי דטבול יום יוכיח ובירושלמי בפסקת חגיגה פריך לה: אפילו בראשון ושני נמי תחלה הוי מכאן משמע דשמן חשוב משקה ולקמן (פסחים דף יז.) גבי משקה בית מטבחיא וכן בכמה דיוכתי והא דתנן (טהרות פ״ג משנה ב) ר״מ אומר שמן תחלה לעולם וחכ״א אף הדבש ור״ש שזורי אומר היין פרוש דוקא יין אבל הנף לא ופסקינן בהקומץ רבה (מנחות לא.) דהלכתא כותה אור״ת דהתם מיירי בנקרש ואחר כך נמוח כדמשמע בתוספתא דקאמר התם במה אמרו שמן תחלה לעולם בנקרש ואחר כך נמוח ובלא נקרש משמע דכ״ע מודו וכן משמע ברש פ״ג דמסכת טהרות (משנה א) דקתני התם הרשב

והגריסין וחלב ושמן שהן משקה טופח הרי הן תחלה קרשו ואח״כ נמוחו הרי הן שניים ובתר הכי קתני ר״מ אומר השמן תחלה לעולם והינו לעולם אפי׳ קרשו והא קאי ר״ש שזורי והכא משמע ליה בלא נקרש: הכא טהור וטמא הקשה ר״י לוקמ׳ בז׳ דאסור מדאורייתא והינו מדברייהם כי היכי דשלישי דאורייתא הוי שני ה״נ אסור דאורייתא ורבי יוסי דאמר אינה היא המדה דילית לן למילף אסור משמאה כמו שאפרש לקמן לר״ל משום בר קפרא דלא ילפינן אסור משמאה ואור״י דלא בעי לאוקמא בשלישי דטבול יום שפסול מדאורייתא מתר לעשותו ראשון לא שמעינן מזי מוסיף אדר׳ עקיבא דמר״ע דאמר פסול מדאורייתא מתר לעשותו ראשון לא שמעינן שיהא שלישי דרבנן מתר לעשות שני דרבנן דלמ״ד בולד טמאה ולמ״ד בולד טמאה לא הוי אלא שני דרבנן וא״ת למאי דמוקם לה בולד טמאה דרבנן ר׳ חנינא נמי מוסיף אדר׳ עקיבא דמר״ע דאמר פסול מדאורייתא מתר לעשותו ראשון לא שמעינן שיהא שלישי דרבנן מתר לעשות שני דרבנן דלמ״ד בולד טמאה ולמ״ד בולד טמאה לא בא ר״ע אלא לפחות תפתר בטבול יום דבית הפרס שהוא מדבריהם אף שמחליף דברי רבי יוחנן לבר קפרא: באב הטמאה דאורייתא נראה לר״י דלקמן דאורייתא משום דאיכא אב הטמאה דרבנן כגון מעת לעת שבנדה ובית הפרס וארץ העמים והרבה כיוצא בהן והא דתנן (טהרות פ״ג משנה ב) אין אוכל מטמא מידי למ״ד אין אוכל מטמא אוכל דמ״מ לא מטמא אלא מדרבנן ולא נקט דאורייתא אלא משום דבעי למימר ולד טמאה דרבנן דהוי דוקא דרבנן: ולד טמאה במשקין והק׳ ה״ר יעקב דאורלינ״ש א״כ היכי יליף רבי מאיר מדברי ר׳ חנינא הא בשר קודש שנטמא מכלי שנטמא במשקין אינו נשרף אלא בעבוד צורה כדמוכח בפ״ק דזבחים (דף יט. ושם) ובפ׳ על אלו מומין (בכורות דף לח. ושם) דקאמר כלי שנטמא במשקין מאחוריו תוכו ואזנו ואגודל ידיו טהורין דעבוד בהו רבנן הייברא דלא לשרף עליה תרומה וקדשים ומאחר שנעשׂ׳ נותר אפי׳ היה טהור לגמרי מתר לשרפו עם הטמא׳ כדמוכח לקמן (פסחים טו ע״ב) מיהו אי עבוד צורה הינו לינה בעלמא אע״ג דלא הוי נותר לא קשה מידי ולפרש״י איגה היא מן המדה דר׳ יוסי הינו דלא מדמינן אסור דרבנן לטמאה דרבנן ונראה לר״י דולד טמאה דרבנן הינו כדמפרש ר׳ ירמיה הכא בבשר שנטמא במשקין ור׳ מאיר לטעמה דאמר טמאת משקים לטמא אחרים ור׳ יוסי לטעמה במשקין אין שורפין קדשים אלא בעבוד צורה בשאר טמאה דרבנן שורפין דלא כל המאות שוות ואור״י דלמ״ד אכל מטמא אכל לא אצטריך לאוקמא לעיל בולד ולד אלא לרבי יוסי דאמר משקין לטמא אחרים ואין ולד טמאה דאורייתא אבל לרבי מאיר הוי ולד טמאה דרבנן בלא ולד ואיכא תוספת טמאה דמעקרא טמא דרבנן והשתא בשאוכל א״כ מאי תוספת טמאה איכא דאורייתא הקשה ר״י למ״ד אין אכל מטמא אכל מדאורי׳ א״כ לר׳ יוסי לא משכחת שלישי דאורייתא אלא שנגע בכאכל ראשון א״כ מאי תוספת טמאה איכא כשאוכלו עם הבשר שנטמא באב השמאה דכיון דאין אכל מטמא אכל לא הוי שני אלא מדרבנן ובלאו הכי הוי שני דרבנן כיון שנטמא מן המשקין דהוי תחלה ואור״י דאפי׳ לא נגזרה גזרה דכל הפוסל התרומה מטמא משקין להיות תחלה כדפי׳ לעיל א״נ דהאי שלישי נטמא בעצים ולבונה כדפרש ר״ת לקמן גבי רבעי בקודש וסבירא ליה השתא דחבת הקדש מהני למעני בה ראשון ושני אע״ג דר״ל בעי לה (לקמן פסחים דף כ.) ולא אפשיט: דמדאורייתא טהור מעלי׳ הוא הקשה ר״י הניחא למ״ד אכל מטמא אכל יליף שפיר אסור דרבנן לעשותו שני משלישי מדרבנן אע״ג דאסור הוי כמו פסול ופסול ולעיל משמע דטמא ופסול אינם שוין דחשב לה הוסיף מ״מ בטמאה דרבנן לא משמע לה לחלק אלא למאן דסבר אין אכל מטמא אכל מדאורייתא מאי סבר אי סבר יש להשוותם א״כ בלא שום ראיה יהא אסור דרבנן אי סבר דאין לעשותו שני דרבנן ואי סבר דאין להשוותם אם כן היכי יליף משלישי וי״ל דלא יליף טפי אלא מכיון דחזינא דשלישי שהוא מקלקל דרבנן מתר לעשותו שני א״כ אין לחלק בין דרבנן לדאורייתא וילפינן אסור דרבנן מפסול דאורייתא לרבי עקיבא דמתר לעשותו טמא ואור״י דהא דשרי ר׳ יהושע במתני׳ לשרף תלויה עם הטמאה לר׳ יוסי הינו תלויה דאורייתא דילדיה שלישי דרבנן אסור לעשות שני:

בחלל חרב הקיש חרב לחלל מתכת שנגע במת הרי הוא אבי אבות הטמאה כמת עצמו ושנגע בטמא מת הרי הוא אב הטמאה כמותו גזרת הכתוב הוא במתכת אצל טמאת מת ולא אצל שאר טמאות: וה״ל נר אב הטמאה ונקמה שמן שלישי לתוכו נעשה ראשון: נוקמה בנר של חרס דאינו נעשה אלא ראשון כנוגע בטמא מת ואשמעינן ר״ע דשלישי מתר לעשותו שני ודקשי לך מאי הוסיף אדר׳ חנינא הוסיף טובא דאלו החם גבי בשר קדשים כי שריף שלישי בהדי ראשון ועשאוהו שני טמא היה מתחלה לטמא אחרים שהשלישי עושה רביעי בקודש ועכשו כשהוא שני חזי טמא כלומר לא נשתנה שמו לקלקול יותר מברראשונה ואלו גבי עדותו של ר״ע גבי תרומה קאי דאלו שמן קודש אינו אלא של מנחות ונאכל הוא ואינו ראוי להחליק נר ואם נטמא קדם שנתנו במנחה משקדש בכלי אין לו התר לכהנים ונשרף בקדש בבית הדשן כשאר פסולי קדשי קדשים אבל שמן תרומה שנטמא כהנים מדליקין בו דכתיב נתתי לך את משמרת תרומתי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא שלך תהא להסיק תחת תבשילך ביבמות בפ׳ הערל (יבמות דף עד.) ושמן שלישי של תרומה אינו טמא לטמא אחרים אלא פסול דאין שלישי עושה רביעי בתרומה וכי הדר עביד ליה שני ה״ל טמא: מתני׳ קשיתה לרב יהודה מאי ארית דתני טמא מת אי בנר של חרס קאי ובראשון עסקינן למה לי דנקט שקבל טמאה זו מאב הטומא׳ של מת לתני שנטמ׳ סתם ואנן קי״ל דאין כלי מקבל טמאה אלא מאב השמאה ומה לי אב השמאה דמת מה לי אב השמאה דשרץ אלא מדנקט מת ש״מ בנר של מתכת עסקינן דיש חלוק בו בין גניעת אב השמאה דמת לאב השמאה דעלמא ואשמעינן דבנר שהוא עצמו אב השמאה קאמר: ש״מ מדקאמר הוסיף ר״ע קסבר טמאת משקים לטמא אחרים דאורייתא היא ודלא תהני תנאי דפרקין דאמרי לקמן שאין משקין מטמא אכל מן התורה אלא מדרבנן דאי ס״ד דאין משקין מטמאין אחרים אלא מדרבנן מאי תוספת דאוסיף ר״ע דאמר שהשמן שהיה שלישי עשאוהו ראשון ומה בכך האי נר אב השמאה כי עשאו ראשון לאהל שמן מאי מהני ליה אחרי שלא יטמא אחרים מעכשו מדרבנן: אי תוספת דרבנן אתא לאשמעי׳ מאי ארית דנקט שמדליקין אותו בנר אב השמאה שעושין אותו לאהל ראשון ושמן ראשון דאהל א״נ שמדליקין אותו בראשון לטמא טמאה או בשני לטמא נמי תחלה הוי כלומר אפי׳ תוספת מדרבנן כי היא שנעשה ראשון מדרבנן ומטמא עוד שני ושלישי דהא גזור רבנן על המשקין שנאפלו נגעו משקין בשני שנעשו ראשונים: דתנן כל הפוסל את התרומה כל הני דמיתינן בפ׳ יציאות השבת (שבת דף יג:) גבי שמונה עשר דבר שגזרו עליהם תורת שניים לפסל את התרומה מטמאין משקין אפילו חלין לתהיות תחלה חוץ משבוע יום שפוסל לתרומה מן התורה וגזרת הכתוב היא ומ״מ איקלישא טמאה דידה ולא גזרו בה לעשות משקין תחלה דאין דברי תורה צריכין חזוק ומשום דמשקין עלולים לקבל טמאה ומה היא עלילתן שמקבלין טמאה שלא בהכשר גזרו עליהן חמר הרבה שיהו כהנים נזהרין לשמרן: אלא ש״מ מדמהדר למעבדה ראשון דאורייתא ש״מ לטמויי אחרים ולעשותן שני דאורייתא קאמר כל סדר טמאה דאב עושה ראשון ראשון שני בחלין ותו לא ושני שלישי בתרומה ושלישי בקודש כלה מדאורייתא הוא בפרקין: נימא קסבר ר״מ מדליף מדברייהן קסבר מתני׳ דר׳ חנינא בשר שנטמא באב השמאה דקתני באב השמאה דאורייתא דכל אב השמאה דאורייתא הוא אבל בשר שנטמא בולד השמאה דקתני בגון שנטמא בולד השמאה דרבנן בגון כלי שנטמא במשקין דמדאורייתא אין אכלין ומשקין מטמאין כלי שאין אוכל נעשה אב השמאה ורבנן גזרו שיהיו משקין מטמאין כלי משום משקה זב והבה שהן אב השמאה בגון רקו ומימי רגליו בפ״ק דנדה (דף ז:) והאי בשר נטמא באותו כלי דהוי ולד ולד דרבנן שהמשקין היו ולד השמאה והכלי היא ולד ולד דרבנן ומדאורייתא טהור הוא והאי בשר שנעשה שלישי על ידו טהור גמור מן התורה הוא ואשמעינן ר׳ חנינא דכיון דאיכא עלה טמאה דרבנן מטמאין לה בראשון דאורייתא: (א)״בחלל חרב״. חרב הרי הוא בחלל. והויא ליה אב השומאה, וקסבר שלישי מותר לעשותו ראשון. ומאי דוחקיה דרב יהודה לאוקמיה בנר של מתכת, נוקמיה בנר של חרס, ומאי ״הוסיף״ — דאילו התם טמא ואילו הכא פסול וטמא! אמר רבא, מתניתין קשיתיה: מאי איריא דתני נר שנטמא בטמא מת? ניתני שנטמא בקשרץ! אלא: איזהו דבר שחלוקה טומאתו בין טומאת מת לקשרץ — הוי אומר זה מתכת. אמר רבא, שמע מינה קסבר רבי עקיבא: טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא. דאי סלקא דעתך דרבנן, מכדי האי נר מאי קא מהניא להאי שמן, אי לאיפסולי גופיה — הא פסיל וקאי. (ב)ממאי? דילמא לטמא אחרים מדרבנן. אי מדרבנן, מאי איריא באב הטומאה? אפילו בראשון ושני נמי תחלה הוי! אלא: דתנן: כל הפוסל את התרומה — מטמא משקין להיות תחלה, חוץ מטבול יום. אלא שמע מינה, דאורייתא היא. אמר רבי מאיר מדברייהם למדנו וכו׳. מדברייהם דמאן? אילימא מדברי רבי חנינא סגן הכהנים, מי דמי? התם טמא וטמא, הכא טהור וטמא! ואלא מדברי רבי עקיבא. מי דמי? התם פסול וטמא, הכא טהור וטמא! נימא קסבר רבי מאיר מתניתין באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דרבנן, דמדאורייתא טהור מעלי׳.

ומאי

מסורת הש״ס

א עבודה זרה לט.
ב חולין לד.

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה ואילו הכא וכו׳ אע״ג דשלישי. עיין חולין פז ע״ב תוד״ה משקה טבול יום:
בא״ד מ״מ אור״י דמגע טב״י. עי׳ חגיגה כ ע״א תוד״ה הראב״ש:
גמ׳ אמר רבא ש״מ קסבר ר״ע. עי׳ טורי אבן מגילה דף יט ע״ב ד״ה ר״י מתיר:
תוס׳ ד״ה התם פסול וכו׳ ר״ח נמי מוסיף. עיין זבחים ג ע״א תוד״ה הכותב:

תורה אור השלם

וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־חָרֶב אוֹ בְּמֵת אוֹ־בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְּקֶבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים
[במדבר יט, טז]

מסורת הש"ס

א לקמן כ:; משנה תרומות

ב מנחות מח.

ג לקמן כ:; משנה תרומות

ד לקמן כ:; תוספתא פסחים; משנה פסחים; משנה עדיות

ומאי מִדְּבָרֵיהֶם דְּר' מֵאִיר: מִדְּבָרֵי ר' חֲנִינָא דְּתִרוּמָה טְהוֹרָה בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת דָּמְיָא לְהַהוּא דְּשָׁלִישִׁי דְּטָהוֹר דְּאוֹרַיְיתָא וְטָמֵא מִדְּבָנָן וְהָא נָמֵי שְׁרֵיָא מַדְאוֹרַי' עַד תְּחִלַּת שָׁבַע וַאֲסִירָא מִדְּרַבָּנָן וְכֵיוָן דְּאַשְׁמְעִינַן ר' חֲנִינָא דְּמַטְמִינַן טָמְאָה דְּרַבָּנָן בְּטָמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא דְּמִטַּמָּא לֵיהּ מִדְּרַבָּנָן אֹכֶל אֶת אֹכֶל מַטְמִינַן נָמֵי תְּרוּמָה טְהוֹרָה דַּאֲסִירָא מִדְּרַבָּנָן בְּטָמְאָה דְּתִרוּמָה טְמֵאָה דְּאוֹרַיְיתָא דְּלָא מְטַמֵּיא לֵיהּ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן דְּאֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן: ארשב"ל לָא תִּדְחַק לְאוֹקְמָא הָכִי דְּמַאי מִדְּבָרֵיהֶן דְּקָאָמַר מִדְּבָרֵי רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קָאָמַר וְלָאו אַמַּתְנִי' קָאֵי ר"מ אֶלָּא בְּעַלְמָא קָאֵי וְהָכִי קָאָמַר מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים שְׁמַעְנוּ שֶׁשּׁוֹרְפִין כו' וּמַאן נִינְהוּ סוֹפְרִים רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ וְהַאי עֲדוּת דְּר' חֲנִינָא וְרַבִּי עֲקִיבָא לֹא שַׁיָּךְ גַּבֵּי פֶּסַח וְאַיְידֵי דְּבָעֵי לְאוֹרוֹיֵי שֶׁשּׁוֹרְפִים קֹדֶשׁ טָהוֹר עִם הַטָּמֵא נָקֵט לֵהּ: שֶׁנּוֹלַד שֶׁאֵרַע כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס אָדָם טָמֵא לְשֵׁם סֵפֶק נֶגַע בָּהּ סֵפֶק לֹא נֶגַע: הַתַּרְפָּה הֶפְקֵר: יַנִּיחֶנָּה בְּמָקוֹם הַמַּצְנָע עַדַיִן מָזֶהָר עַל שְׁמִירָתָהּ וְטָמְאָה מְפֻרָּשׁ בִּבְכוֹרוֹת בְּפ' (עד כַּמָּה) אֶת מִשְׁמָרֶת תְּרוּמָתִי שְׁתַּיִם בְּמִשְׁמָע אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת תְּלוּיָה וְאָמַר רַחֲמָנָא עֲבֵד לֵהּ שִׁמּוּר: יַנִּיחֶנָּה בְּמָקוֹם הַתַּרְפָּה כְּלוֹמַר אִם רָצָה יָכוֹל לְגָרוֹם לָהּ טָמְאָה דְּקִסְבַר יֵשׁ אֵם לַמָּסֹרֶת וּתְרוּמָתִי כְּתִיב אַלְמָא שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּכֵיוָן דְּאֵינָהּ רְאוּיָה אֶלָּא לְהַדְלָקָה יָכוֹל לְגָרוֹם לָהּ טָמְאָה וְהָא נָמֵי אַפְּי' טְהוֹרָה בַּת בְּעוּר הִיא וּמְטַמְּאִין אוֹתָהּ: חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה בַּגַּת הֶעֱלוֹנָה הִינּוּ עֲדֵשִׁים שֶׁל גַּת שֶׁקּוֹרִין מייט"י שֶׁהֶעֱבִי' בְּתוֹכָהּ: וְהַתַּחְתּוֹנָה הִינּוּ בּוֹר שֶׁהַיַּיִן יוֹרֵד לְתוֹכוֹ: טְמֵאִין חַיִּין טְמֵאִין יֵשׁ בָּהּ וּרְאוּיִין לוֹ בִּימֵי טָמְאָתוֹ אוֹ לְמִי שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל חַיִּין בְּטָהֳרָה וְאִם תִּפּוֹל תְּרוּמָה זוֹ לְתוֹכוֹ ה"ל מְדָמָע טָמֵא וְלָא חָזֵי לִישְׂרָאֵל מִשּׁוּם תְּרוּמָה וְאַפְּי' טְהוֹרָה וְלֹא לְמִכֹּר לְכֹהֵן

וְלַד טָמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא הָכָא דְּקָיְמִינַן אַלְבָּא דר"ל לָא אַשְׁכְּחַן שְׁלִישִׁי דְּאוֹרַיְיתָא לְמֵ"ד אֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל אֶלָּא ע"י מַשְׁקִין וְאֵז הָוֵי שֵׁנִי דְּרַבָּנָן וּמַאי תּוֹסֶפֶת אִיכָּא וצ"ל דְּלָא נְגְזְרָה גְּזֵרָה עֲדַיִן דְּכָל הַפּוֹסֵל וְכוּ' כְּדְפֵי' וע"י עֲצִים וּלְבוֹנָה לֵיכָּא לְאוֹקְמָא דר"ל הוּא דְּבָעֵי בפ"ב דְּחַלִּין (דף לו.) אִי מְהַנֵּי חִבַּת הַקּוֹדֶשׁ לְמֵמְנֵי בֵּהּ רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְהָא דְּנָקֵט ר"ל וְלַד טָמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא כְּלוֹמַר אַפְּי' אִם נֹאמַר בְּוֹלַד טָמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא אִיכָּא לְפָרוּשֵׁי מִדְּבָרֵיהֶם דְּר' אֶלְיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ א"נ נָקֵט דְּאוֹרַיְיתָא לְאוֹקְמָא אַפְּי' לר"א אֲבָל לְר' יְהוֹשֻׁעַ אַפְּי' שְׁלִישִׁי דְּרַבָּנָן מַתִּיר לַעֲשׂוֹתוֹ שֵׁנִי וְכֵן חֹמֶץ בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת שֶׁהוּא אָסוּר דְּרַבָּנָן יְלֵיף ר"מ מִדְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מִדְּבָרֵי ר"א וְר' יְהוֹשֻׁעַ וְהָא דְּתָנֵי בְּמֵתְנִי' מִלְּתֵהּ דְּר' חֲנִינָא וּר"ע מְשׁוּם דְּר' יוֹסֵי קְטָעֵי וְסָבַר דר"מ מַר' חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים קָאָמַר כְּדְקָאָמַר בְּסָמוּךְ: חֲבִית שֶׁנּוֹלַד לָהּ סֵפֶק טָמְאָה פֵּרֵשׁ הַקּוֹנְטְרֵס כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס שָׁם אָדָם טָמֵא וְלָא יָדְעִינַן אִי נֶגַע אִי לָא נֶגַע וְקָשֶׁה לְרִיבָ"א אִי ברה"י סֵפֵק טָמֵא וְאִי ברה"ר סֵפֵק טָהוֹר וְנִרְאֶה לר"י לְפָרֵשׁ כְּגוֹן שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת ברה"י וְנֶגַע בְּאַחַת מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה מֵהֶן נָגַע דְּהַשְׁתָּא שְׁתֵּיהֶן תְּלוּיוֹת דְּבַר תּוֹרָה דְּלָא יָלְפִינַן מִסּוֹטָה דְּבִרְשׁוּת הַיָּחִיד סֵפֵק טָמֵא אֶלָּא דְּבָר שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת אֱמֶת בְּעֵין סוֹטָה אֲבָל הָכָא דְּוַדַּאי אַחַת מֵהֶן טְהוֹרָה אֵין לְטַמְּאוֹת שְׁתֵּיהֶן מִסֵּפֵק כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק שְׁנֵי נְזִירִים (נְזִיר ד' נז.) ב' נְזִירִים שֶׁאָמַר לָהֶם אֶחָד רָאִיתִי אֶחָד מִכֶּם שֶׁנִּטְמָא מֵבִיאִין קָרְבַּן טָמְאָה וְטָהֳרָה וּמְפֻרָּשׁ בגמ' דְּהָוֵי סֵפֵק טָמְאָה ברה"י וְאַפ"ה לֹא אָמְרִי' דְּכָל אֶחָד יָבִיא קָרְבַּן טָמְאָה מִשּׁוּם דְּוַדַּאי לֹא נִטְמָא רַק אֶחָד מֵהֶן:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' ד:

ומַאי ״מִדְּבָרֵיהֶם״ — מִדְּבָרֵי רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: מַתְנִיתִין בְּאַב הַטּוּמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא וְוֹלַד הַטּוּמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא, וּמַאי ״מִדְּבָרֵיהֶם״, מִדְּבָרֵי רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. (א)חֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ? אֵילֵימָא הָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּתָנֵן: חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנּוֹלַד לָהּ סֵפֵק טוּמְאָה, רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם הָיְתָה מוּנַּחַת בִּמְקוֹם הַתּוּרְפָּה, יַנִּיחֶנָּה בְּמָקוֹם הַמּוּצְנָע, וְאִם הָיְתָה מְגוּלָּה — יְכַסֶּנָּה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אִם הָיְתָה מוּנַּחַת בְּמָקוֹם הַמּוּצְנָע — יַנִּיחֶנָּה בְּמָקוֹם הַתּוּרְפָּה, וְאִם הָיְתָה מְכוּסָּה — יְגַלֶּנָּה. מִי דָּמֵי? הָתָם — גְּרָמָא בְּעַלְמָא. הָכָא — בְּיָדַיִם! (ב)אֶלָּא הָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּתָנַן: חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בַּגַּת הָעֶלְיוֹנָה, וְתַחְתּוֹנָה חוּלִּין טְמֵאִין, א(ג)מוֹדָה רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בְּטָהֳרָה — יַצִּיל. וְאִם לָאו, רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תֵּרֵד וְתִטְמָא, וְאַל יְטַמְּאֶנָּה בַּיָּד. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אַף יְטַמְּאֶנָּה בַּיָּד. אִי הָכִי, הַאי ״מִדְּבָרֵיהֶם״, ״מִדְּבָרָיו״ מִיבָּעֵי לֵיהּ! הָכִי קָאָמַר: מִמַּחְלוֹקְתָן שֶׁל רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לָמַדְנוּ. דַּיְקָא נָמֵי: דְּקָתָנֵי ״מוֹדָה רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ״. שְׁמַע מִינַּהּ. וְכֵן אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, מַתְנִיתִין בְּאַב הַטּוּמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא וְוֹלַד הַטּוּמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא. וּמַאי ״מִדְּבָרֵיהֶם״ — מִדְּבָרֵי רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. (ד)אִיתְיְבֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵין הַנָּדוֹן דּוֹמֶה לִרְאָיָה, שֶׁכְּשֶׁהֶעִידוּ רַבּוֹתֵינוּ, עַל מָה הֵעִידוּ — אִם עַל הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּוֹוַלַד הַטּוּמְאָה שֶׁשּׁוֹרְפִין אוֹתוֹ עִם הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה, זֶה טָמֵא וְזֶה טָמֵא. אִם עַל הַשֶּׁמֶן שֶׁנִּפְסַל בְּטָבוּל יוֹם שֶׁמַּדְלִיקִין אוֹתוֹ בְּנֵר שֶׁנִּטְמָא בְּטָמֵא מֵת, זֶה פָּסוּל וְזֶה טָמֵא. אַף אָנוּ מוֹדִים בִּתְרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת בְּוֹוַלַד הַטּוּמְאָה, שֶׁשּׁוֹרְפִין אוֹתָהּ עִם הַתְּרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת בְּאַב הַטּוּמְאָה. אֲבָל הֵיאַךְ נִשְׂרֹף הַתְּלוּיָה עִם הַטְּמֵאָה? שֶׁמָּא יָבֹא אֵלִיָּהוּ וְיַטַהֲרֶנָּה!

הַפְגָּיוֹל

[א]הַפִּיגּוּל וְהַנּוֹתָר וְהַטָּמֵא — בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין נִשְׂרָפִין כְּאַחַת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: נִשְׂרָפִין כְּאַחַת. וְאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ רַבִּי מֵאִיר מִדִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קָאָמַר, אַמַּאי מַהְדַּר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי מִדְּרַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים? אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: רַבִּי יוֹסֵי לָאו אַדַּעְתֵּיהּ, דְּהוּא סָבַר רַבִּי מֵאִיר מִדְּרַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים קָאָמַר לֵיהּ, וַאֲמַר לֵיהּ: אֲנָא מִדְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קָאָמֵינָא, וַאֲמַר לֵיהּ: וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נָמֵי אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה, דְּהָא מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁשּׂוֹרֵף זוֹ בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְזוֹ בִּפְנֵי עַצְמָהּ. וְאַמַּאי אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה? מִדָּה וּמִדָּה הִיא! שָׁאנֵי הָתָם, דְּאִיכָּא הֶפְסֵד חוּלִּין. מַתְקֵיף לַהּ רַב יִרְמְיָה: מַתְנִיתִין נָמֵי אִיכָּא הֶפְסֵד דְּעֵצִים! אֲמַר לֵיהּ הָהוּא סָבָא: לְהֶפְסֵד מְרוּבֶּה — חָשְׁשׁוּ, לְהֶפְסֵד מוּעָט — לֹא חָשְׁשׁוּ. אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַחְלוֹקֶת בְּשֵׁשׁ, אֲבָל בְּשֶׁבַע — דִּבְרֵי הַכֹּל שׂוֹרְפִין. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי אַסִּי: נֵימָא קָסָבַר רַבִּי יוֹחָנָן מַתְנִיתִין בְּאַב הַטּוּמְאָה דְּאוֹרָיְיתָא וְוַלַד הַטּוּמְאָה דְּרַבָּנַן, וּמַאי "מִדִּבְרֵיהֶם" — מִדִּבְרֵי רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים. [ב]אֲמַר לֵיהּ: אִין. אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַתְנִיתִין בְּאַב הַטּוּמְאָה דְּאוֹרָיְיתָא וְוַלַד הַטּוּמְאָה דְּרַבָּנַן, וּמַאי "מִדִּבְרֵיהֶם" — מִדִּבְרֵי רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים. וּמַחְלוֹקֶת בְּשֵׁשׁ, אֲבָל בְּשֶׁבַע — דִּבְרֵי הַכֹּל שׂוֹרְפִין. לֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ: הַפִּיגּוּל וְהַנּוֹתָר וְהַטָּמֵא, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין נִשְׂרָפִין כְּאַחַת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: נִשְׂרָפִין כְּאַחַת. שָׁאנֵי הָתָם: דְּאִית לְהוּ טוּמְאָה מִדְּרַבָּנַן. דִּתְנַן: הַפִּיגּוּל וְהַנּוֹתָר מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם. [(א)]לֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ: הַפַּת שֶׁעִיפְּשָׁה וְנִפְסְלָה מִלֶּאֱכוֹל לָאָדָם, וְהַכֶּלֶב יָכוֹל לְאָכְלָהּ — מְטַמְּאָה טוּמְאַת אוֹכָלִין בִּכְבֵיצָה, וְנִשְׂרֶפֶת עִם הַטְּמֵאָה בַּפֶּסַח. שָׁאנֵי הָתָם, דְּעַפְרָא בְּעָלְמָא הוּא. [(ב)]אִי הָכִי מַאי מוֹדֶה? הָכִי קָאָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי מֵאִיר: אֲפִילּוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּמֵיקֵל, כִּי מֵיקֵל — בִּתְלוּיָה וּטְמֵאָה, אֲבָל בִּטְהוֹרָה וּטְמֵאָה — לָא. אִי הָכִי, אַמַּאי אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה? מִדָּה וּמִדָּה הִיא! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: הָכָא בְּבָשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּמַשְׁקִין שֶׁנִּטְמְאוּ מֵחֲמַת שֶׁרֶץ, וְאַזְדָּא רַבִּי מֵאִיר לְטַעְמֵיהּ וְרַבִּי יוֹסֵי לְטַעְמֵיהּ. [ג]רַבִּי מֵאִיר לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר: טוּמְאַת מַשְׁקִין לְטַמֵּא אֲחֵרִים דְּרַבָּנַן. וְרַבִּי יוֹסֵי לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר: טוּמְאַת מַשְׁקִין לְטַמֵּא אֲחֵרִים דְּאוֹרָיְיתָא. דְּתַנְיָא:

סְפֵק

הַפִּגּוּל לֹא צָרִיךְ הָכָא אֶלָּא מְסַיֵּם הַבְּרַיְתָא: הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר שֶׁל קָדָשִׁים: וְהַטָּמֵא בְּשַׂר קוֹדֶשׁ שֶׁנִּטְמָא דְּקַיְמָא לָן בְּפֶ' אַחֲרוֹן (ד' קכ:) דְּגָזְרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁיְּטַמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם ואע"פ שֶׁאֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אָדָם גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן לְטַמֵּא מִיהַת אֶת הַיָּדַיִם וְלֹא לְטַמֵּא אֶת הַגּוּף מִשּׁוּם חָשְׁדֵי כְּהֻנָּה וְעַצְלֵי כְּהֻנָּה כִּדְמְפָרְשִׁין הָתָם וַאֲפִלּוּ הָכֵי דְּאִית עֲלַיְהוּ טֻמְאָה דְּרַבָּנָן אָמְרִי ב"ש דְּאֵין שׂוֹרְפִין פִּגּוּל וְנוֹתָר שֶׁאֵין טְמֵאִים מִן הַתּוֹרָה עִם הַטְּמֵאָה שֶׁהוּא טָמֵא מִן הַתּוֹרָה וכ"ש בִּתְרוּמָה טְהוֹרָה וּטְמֵאָה וְאַפֵּי' ב"ה לֹא קְשָׁרוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִית לְפִגּוּל וְנוֹתָר טוּמְא' דְּרַבָּנָן: וא"ל רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי מֵאִיר כִּי יַלֶּפֶת לֵיהּ מִדְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נָמֵי אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה דְּמוֹדִין הֵן בְּזוֹ וּלְקַמָּן פָּרִיךְ אַמַּאי אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה: מִדָּה וּמִדָּה הִיא דְּהָא טְהוֹרָה גְּמוּרָה הִיא הֶחָבִית הַזֹּאת וּמִשּׁוּם דְּסוֹפָהּ לְאִבּוּד שָׁרִי לְטַמּוּיֵי בְּיָדַיִם: דְּעֵצִים שֶׁצָּרִיךְ לְהֶסֵּק שְׁתֵּי הֶיסֵּקוֹת: מַחֲלֹקֶת בְּשֵׁשׁ שֶׁעֲדַיִן אֵין עַל הַטְּהוֹרָה אֶלָּא אִסּוּר דְּרַבָּנָן אֲבָל בְּשֶׁבַע שֶׁנֶּאֶסְרָה כְּבָר מִן הַתּוֹרָה אֵין לְךָ טֻמְאָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ וְדִבְרֵי הַכֹּל אַף לְר' יוֹסֵי שׂוֹרְפִין: נֵימָא קָסָבַר ר' יוֹחָנָן דְּמַתְנִי' דְּרַבִּי חֲנִינָא בְּוְלַד הַטֻּמְאָה דְּרַבָּנָן ור"מ מִנֵּהּ יָלֵיף וְדַוְקָא נְקַט שֵׁשׁ רַבִּי יוֹחָנָן וּמִשּׁוּם דְּאִית עָלֶיהָ אִסּוּר דְּרַבָּנָן הוּא טַעְמָא דְּר' מֵאִיר אֲבָל אִם בָּא לִשְׂרוֹפ' בְּחָמֵשׁ וְאַרְבַּע מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר דְּאֵין שׂוֹרְפִין ואע"ג דְּסוֹפָהּ לְאִבּוּד דְּלָאו מִדְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קָא יָלֵיף דְּטַעְמִי' דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָתָם מִשּׁוּם הֶפְסֵד חֻלִּין אוֹ דִּלְמָא לְר' יוֹחָנָן נָמֵי ר' מֵאִיר מִדְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ יָלֵיף וְטַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר לָאו מִשּׁוּם אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן הוּא דְּהוּא הַדִּין נָמֵי לְחָמֵשׁ וְאַרְבַּע וְהַאי דְּקָאָמַר ר' יוֹחָנָן שֵׁשׁ אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נְקַט: א"ל אִין וְדַוְקָא שֵׁשׁ קָאָמַר וּלְקַמֵּהּ פָּרֵיךְ אַמַּאי קָאָמַר ר' יוֹסֵי אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה: נֵימָא מְסַיַּע לֵהּ דִּבְשֶׁבַע מוֹדֶה ר' יוֹסֵי: הַפִּגּוּל וְנוֹתָר כו' רַבִּי יוֹסֵי א"ל לְעֵיל וְקָאָמַר לֵיהּ לְר' מֵאִיר בְּהָא הוּא דְּאָמְרִי בֵּית הִלֵּל נִשְׂרָפִין כְּאַחַת מִשּׁוּם דְּפִגּוּל וְנוֹתָר אֲסִירֵי מִדְּאוֹרַיְתָא אֲבָל בְּאִסּוּרָא דְּרַבָּנָן לָא שָׁרוּ לְטַמּוּיֵי בְּיָדַיִם שָׁמְעִינַן מִנָּהּ מִיהָא דִּבְאִסּוּר דְּאוֹרָיְתָא מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי ואע"ג דְּלֵיכָּא שֵׁם טֻמְאָה עָלֶיהָ: שָׁאנֵי הָתָם כו' מֵהָא לָא מִסְתַּיְּעָא לְר' יוֹחָנָן וְאַפֵּי' בְּשֶׁבַע אֵימָא לְךָ דִּפְלִיג ר' יוֹסֵי ואע"ג דַּאֲסִירָא הוֹאִיל וְאֵין עָלֶיהָ שֵׁם טֻמְאָה לָא מַטְמִינַן לֵיהּ וְהָא דְּמוֹדֶה בְּפִגּוּל וְנוֹתָר מִשּׁוּם דְּאִית עֲלַיְהוּ שֵׁם טֻמְאָה דְּרַבָּנָן: מְטַמְּאָה טֻמְאַת אוֹכְלִין הוֹאִיל וּמִתְּחִלָּה נִרְאֵית לְאָדָם יָרְדָה לָהּ תּוֹרַת טֻמְאָה וְאֵין עוֹלָה מִמֶּנָּה עַד שֶׁתִּפָּסֵל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב: וְנִשְׂרֶפֶת עִם הַטְּמֵאָה בַּפֶּסַח וַאֲפִלּוּ הִיא תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְהָא וַדַּאי ר' יוֹסֵי קָאָמַר לָהּ דְּאִי ר' מֵאִיר אֲפִלּוּ פַּת מְעַלַּיְיתָא שָׁרֵי וש"מ דְּמוֹדֶה ר' יוֹסֵי הֵיכָא דְּלָאו בַּת אֲכִילָה הִיא וְהוּא הַדִּין לְפַת מְעַלַּיְיתָא בְּשֶׁבַע שָׁעוֹת: אִי הָכִי דְּרַבִּי מֵאִיר מִדְּרַבִּי חֲנִינָא יָלֵיף מַאי מוֹדֶה ר' אֱלִיעֶזֶר דְּקָאָמַר לֵיהּ ר' יוֹסֵי הָא קָא יָלֵיף רַבִּי מֵאִיר מִדְּרַבִּי חֲנִינָא מַהְדַּר לֵיהּ אִיהוּ מִדְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הָכִי קָאָמַר לֵיהּ הָא דְּקָא יַלֶּפֶת מִדְּרַבִּי חֲנִינָא אֵינָהּ הִיא מִן הַמִּדָּה כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמֵּהּ וַאֲפִלּוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נָמֵי דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ דְּמֵיקֵל טְפֵי גַּבֵּי חָבִית דְּקָאָמַר יִטַּמְּאֶנָּה בַּיָּד מוֹדֶה בִּשְׂרֵפָה בְּפֶסַח דְּאֵין שׂוֹרְפִין דְּהָתָם מִשּׁוּם הֶפְסֵד חֻלִּין הוּא וְכִי אִכָּא לְמֵימַר דְּמֵיקֵל בִּשְׂרֵפָה בִּתְלוּיָה וּטְמֵאָה הוּא דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּמֵיקֵל כִּדְשָׁמְעַן לֵיהּ גַּבֵּי חָבִית שֶׁנּוֹלַד לָהּ סְפֵק טֻמְאָה דְּאָמַר יְגַלֶּנָּה וּתְנָא גְּרָמָא וְהוּא הַדִּין בְּיָדַיִם אֲבָל בִּטְהוֹרָה לֵיכָּא לְמֵימַר דְּמֵיקֵל: אִי הָכִי דְּרַבִּי מֵאִיר מִדְּרַבִּי חֲנִינָא יָלֵיף אַמַּאי אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה מִדָּה וּמִדָּה הִיא דְּהָא בְּשֵׁשׁ אִיכָּא אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן עַל הַטְּהוֹרָה כִּי הָתָם דְּאִיכָּא טֻמְאָה דְּרַבָּנָן וְהָא ר' יוֹסֵי לָא שָׁנֵי לֵהּ בֵּין שֵׁם טֻמְאָה לְשֵׁם אִסּוּר דְּהָא אֲמַרְתְּ דְּמוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בְּשֶׁבַע הוֹאִיל וְאִיכָּא אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא ואע"פ דְּלֵיכָּא עֲלָהּ שֵׁם טֻמְאָה אַלְמָא לָא שְׁנֵי לֵיהּ וְכֵיוָן דְּלָא שְׁנֵי לֵיהּ שַׁפִּיר יָלֵיף רַבִּי מֵאִיר מִדְּרַבִּי חֲנִינָא דְּאָמַר דְּמְטַמְּאִינַן טֻמְאָה מִדְּרַבָּנָן בְּטֻמְאָה דְּאוֹרַיְתָא הָכָא נָמֵי מְטַמְּינָן אִסּוּר דְּרַבָּנָן בְּטָמֵא טֻמְאָה דְּאוֹרַיְתָא: א"ר יִרְמְיָה הָכָא בְּבָשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּוְלַד הַטֻּמְאָה דְּקָתָנֵי כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָא בְּמַשְׁקִין שֶׁנִּטְמְאוּ בְּשֶׁרֶץ: וְאַזְדָּא ר' מֵאִיר לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר מַשְׁקִין אֵין מְטַמְּאִין אֲחֵרִים וַאֲפִלּוּ אֳכָלִין אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וַהֲוָה לֵיהּ מִדְּאוֹרַיְתָא טָהוֹר מְעַלְּיָא וְשָׂרְפֵי לֵהּ בַּהֲדֵי בָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה דְּטָמֵא מִדְּאוֹרַיְתָא וְגַבֵּי תְּרוּמָה טְהוֹרָה בְּשֵׁשׁ דְּאִיכָּא נַמֵּי אִסּוּר דְּרַבָּנָן עֲלָהּ לָא שְׁנָא: וְרַבִּי יוֹסֵי לְטַעְמֵהּ דְּמַשְׁקִין טִמְּאוּהוּ לְבָשָׂר זֶה מִדְּאוֹרַיְתָא הִלְכָּךְ אֵינָהּ הִיא מִן הַמִּדָּה דְּטָמֵא וְטָמֵא הוּא וְלֵר' יִרְמְיָה אִיכָּא לְאַקְשׁוּיֵי א"כ בֵּין לְר"מ בֵּין לְר' יוֹסֵי מַאי מוֹסִיפִין לוֹ טֻמְאָתוֹ קָא מַסְהִיד ר' חֲנִינָא מֵעִקָּרָא בָּרִאשׁוֹן נָגַע וה"ל שֵׁנִי וְהַשְׁתָּא נָמֵי בַּהֲדֵי רִאשׁוֹן שָׂרְפִינַן לְהוּ וְנִרְאֶה בְּעֵינַי דְּרַבִּי יִרְמְיָה אַוְּלַד וָלָד דְּקָאָמַר רַב יְהוּדָה סְמִיךְ וְלָא חָשׁ לְמֵדַק כְּלֵי הַאי וּנְקַט מִלְּתֵהּ בָּתַר לִשָּׁנָא דְּמַתְנִי' דְּתָנֵי בִּוְלַד הַטֻּמְאָה וּלְעוֹלָם בְּבָשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּמַשְׁקִין שֶׁנִּטְמָא בִּכְלִי שֶׁנִּטְמָא בְּשֶׁרֶץ דַּהֲווּ לְהוּ מַשְׁקִין שְׁנִיִּים וְהוּא שְׁלִישִׁי וְאַשְׁמְעִינַן דִּשְׁלִישִׁי מֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ שֵׁנִי. וְאַכַּתִּי אִיכָּא לְאַקְשׁוּיֵי סוֹף סוֹף כֵּיוָן דְּאֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן מַאי קָא מַהֲנֵי לָהּ הַאי בָּשָׂר רִאשׁוֹן לְבָשָׂר שְׁלִישִׁי אִי לְשַׁוְיָהּ שֵׁנִי מִדְּרַבָּנָן מֵעִקָּרָא נָמֵי שֵׁנִי מִדְּרַבָּנָן הֲוָה דְּאִלּוּ מַשְׁקִין שֶׁנָּגַע בָּהֶן תְּחִלָּה הָיוּ מִדְּרַבָּנָן דְּהָא נָגַע בָּרִאשׁוֹן וְאַפֵּי' ע"י שֵׁנִי הֵן נַעֲשִׂין תְּחִלָּה אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ ר' יִרְמְיָה כְּרַב אַדָּא אוֹ כְּאַבַּיֵּי ס"ל דְּאָמְרֵי קָדָשִׁים עוֹשִׂין טֻמְאָה כַּיּוֹצֵא בָּהֶן וְאַשְׁמְעִינַן ר' חֲנִינָא דִּשְׁנֵי דְּרַבָּנָן עָבְדִינַן לֵיהּ שֵׁנִי דְּאוֹרַיְתָא וְלֵר' מֵאִיר שָׁמְעִינַן מִנָּהּ דִּשְׁנֵי דְּרַבָּנָן דְּהוּא טָהוֹר מְעַלְּיָא דְּאוֹרַיְתָא מֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ שֵׁנִי דְּאוֹרַיְתָא וְהוּא הַדִּין לִתְרוּמָה טְהוֹרָה שֶׁנִּשְׂרֶפֶת עִם הַטְּמֵאָה וְלֵר' יוֹסֵי אַשְׁמְעִינַן דִּשְׁנֵי דְּרַבָּנָן דְּהוּא שְׁלִישִׁי דְּאוֹרַיְתָא עָבְדִינַן שֵׁנִי דְּאוֹרַיְתָא הִלְכָּךְ אֵינָהּ הִיא מִן הַמִּדָּה וְרָבִינָא דְּאִית לֵיהּ מִקְרָא מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב לָא ס"ל דְּרַבִּי יִרְמְיָה וּמוּקֵי לָהּ לְתוֹסֶפֶת טֻמְאָה דְּרַבָּנָן דְּמַתְנִיתִין כִּדְאוֹקֵמְנָא בְּרֵישָׁא וּמַאי מִדִּבְרֵיהֶן מִדִּבְרֵי ר' אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:

נֵימָא קָסָבַר ר' יוֹחָנָן כו' מִדִּבְרֵי ר' חֲנִינָא פ"ה דְּמַשְׁמַע לֵיהּ מִדְּקָאָמַר מַחֲלֹקֶת בְּשֵׁשׁ דְּאִי מִדְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַאי אִרְיָא בְּשֵׁשׁ אַפִּי' בַּד' וְהֵ' נָמֵי כֵּיוָן דְּאָזֵל לְאִבּוּד וְאֵין נִרְאֶה לר"י דִּדְלְמָא הָא דִּנְקַט שֵׁשׁ לָאו לְמַעוּטֵי ד' וְהֵ' אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמֵימַר אֲבָל בַּז' ד"ה שׂוֹרְפִין וְעוֹד דְּבַד' וְהֵ' לָא אָזֵל לְאִבּוּד דְּכֵיוָן דְּשָׁרֵי בַּאֲכִילָה יִמְצָא לָהֶן אוֹכְלִין הַרְבֵּה וְנִרְאֶה לר"י דְּדַיֵּק מִדְּקָאָמַר אֲבָל בַּז' ד"ה שׂוֹרְפִין וְאִי מִדִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קָאָמַר א"כ מִנָּלַן דְּבַז' שׂוֹרְפִין לְרַבִּי יוֹסֵי כֵּיוָן דִּסְבִירָא לֵהּ דְּהָתָם שָׁאנֵי דְּאִיכָּא הֶפְסֵד חֻלִּין אֲבָל בְּעָלְמָא לֹא אע"ג דְּאָזֵל לְאִבּוּד א"כ אַפֵּי' בַּז' לֹא יִשָּׂרְפוּ עִם הַטָּמֵא וא"ת הָא דְּבַז' שׂוֹרְפִין אֲפִילּוּ לְרַבִּי יוֹסֵי מִשּׁוּם דְּיָלֵיף מִדִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא דְּשָׁרֵי לִשְׂרֹף פָּסוּל עִם הַטָּמֵא וְי"ל כֵּיוָן דְּמִדְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ יָלֵיף וְלֹא מָצִינוּ דר"מ יָלֵיף אִסּוּר מִטֻּמְאָה מִסְּבָרָא אֵין לָנוּ לִלְמֹד אִסּוּר מִטָּמֵא אֲבָל אִי מִדְּבָרֶיהָ' הַיְינוּ מִדִּבְרֵי רַבִּי חֲנִינָא וְיָלֵיף ר"מ אִסּוּר מִטָּמֵא וְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה מִשּׁוּם דִּסְבִירָא לֵהּ וְלַד טֻמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא וְלָא יָלְפִינַן מִנֵּהּ אִסּוּר דְּרַבָּנָן דְּהַיְנוּ בְּשֵׁשׁ אֲבָל בַּז' אִסּוּר דְּאוֹרָיְתָא יָלְפִינַן מִנֵּהּ: וְנִשְׂרֶפֶת עִם הַטְּמֵאָה נִרְאֶה לוֹ לְדַמּוֹת הַאי דְּאָזֵל לְאִבּוּד לז' אֲבָל בו' אֵין שׂוֹרְפִין כֵּיוָן דְּלָא אָזֵל לְאִבּוּד אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה דְּרַבָּנָן: רַבִּי יוֹסֵי לְטַעְמֵהּ קָשֶׁה רַבִּי יוֹסֵי גּוּפֵהּ אִית לֵהּ לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף יח:) טֻמְאַת מַשְׁקִין לְטַמֵּא אֲחֵרִים דְּרַבָּנַן וְהָא דְּאִית לֵיהּ הָכָא דְּאוֹרַיְתָא בְּשִׁיטַת ר' עֲקִיבָא רַבּוֹ אָמַר וְאֵין זֶה לְטַעְמֵהּ וְעוֹד קָשֶׁה בַּמֶּה חוֹלְקִין כֵּיוָן דְּר' יוֹסֵי אַלִּבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר וְכִי אֵינוֹ מוֹדֶה ר' מֵאִיר דְּלֵר' עֲקִיבָא מַשְׁקִין לְטַמֵּא אֲחֵרִים דְּאוֹרַיְתָא הָא ר' עֲקִיבָא דָּרֵישׁ בְּהֶדְיָא יִטַּמָּא יְטַמָּא בְּהַהִיא דְּבוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ ר' עֲקִיבָא וְתַ' ה"ר יוֹסֵף מִירוּשָׁלַיִם דִּסְבִירָא לִי' לְר' מֵאִיר דְּיִטַּמָּא דִּכְתִיב גַּבֵּי מַשְׁקִין הַיְנוּ הֶכְשֵׁר וּמַשְׁקֶה דִּמְקַבֵּל טֻמְאָה נָפְקָא לֵהּ מִדְּדָרֵישׁ ר' עֲקִיבָא גַּבֵּי חֻלִּין יִטְמָא דִּשְׁנֵי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי וּבְחֻלִּין לכ"ע אֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל שְׁלִישִׁי ע"כ הַיְנוּ מַשְׁקִין:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ה:
ב מיי׳ פג׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ד:
ג מיי׳ פז׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ א:

מסורת הש״ס

א לקמן מה:
ב לקמן כ:

מסורת הש"ס

א תוספתא טהרות; נדרים יט.

ב עבודה זרה לו.; משנה עדיות

ג עבודה זרה לו:

ד לקמן כ.; חולין לו:

ה לקמן כב:; לקמן כ.; חולין לג.; חולין לו:

תורה אור השלם

וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־ טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר [ויקרא ז, יט]

מִכֹּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא [ויקרא יא, לד]

אַךְ מַעְיָן וּבּוֹר מִקְוֵה־מָיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגֵעַ בִּנִבְלָתָם יִטְמָא [ויקרא יא, לו]

רַק הַדָּם לֹא תֹאכֵלוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם [דברים יב, טז]

סְפֵק מַשְׁקֶה לִטְמֵא טָמֵא לְטַמֵּא אֲחֵרִים טָהוֹר כְּשֶׁנּוֹלַד סְפֵק בְּמַשְׁקֶה בִּתְחִלַּת טֻמְאָתוֹ כְּגוֹן טָמֵא שֶׁפָּשַׁט רֶגֶל וּבְמַשְׁקִין טְהוֹרִין סְפֵק נָגַע סְפֵק לֹא נָגַע וְהוּ סְפֵק מַשְׁקֶה לִטְמֵא מִן הַסְּפֵק דְּקִסְבַר טֻמְאַת מַשְׁקִין לְהִיוֹת עַצְמָן טְמֵאִין דְּאוֹרַיְתָא הִיא דִּכְתִיב וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה וְגוֹ' הִלְכָךְ הָוְיָא לֵיהּ סְפֵיקָא דְּאוֹרַיְתָא וּלְחַמְרָא סְפֵק מַשְׁקֶה לְטַמֵּא אֲחֵרִים טָמֵא מִדִּבְרֵיהֶם כְּגוֹן הִית' מַקֵּל בְּיָדוֹ וּבְרֹאשׁוֹ מַשְׁקִין טְמֵאִין הַכְּפֹרוֹת טְהוֹרִין סְפֵק נְגָעָה סְפֵק לֹא נְגָעָה זֶה הוּא סְפֵק מַשְׁקֶה לְטַמֵּא אֲחֵרִים כְּךָ הִיא שְׁנִיָּה בְּמַסֶּכֶת טָהֳרוֹת: טָהוֹר אוֹתָן הַכְּפֹרוֹת טְהוֹרוֹת הֵן דְּקִסְבַר מַשְׁקִין לְטַמֵּא אֲחֵרִים מִדְּרַבָּנָן הוּא וְלֹא מִדְּאוֹרַיְתָא וְלֹא דּוֹרֵשׁ יִטְמָא דִּכְתִיב גַּבֵּי מַשְׁקִין בִּלְשׁוֹן יִטְמָא הִלְכָךְ. הָוְיָא לֵיהּ סְפֵיקָא דְּרַבָּנָן וּלְקֻלָּא וְגַרְסָא הָכִי אִיתָא סְפֵק מַשְׁקֶה לְטַמֵּא טָמֵא לְטַמֵּא אֲחֵרִי' טָהוֹר: רַבִּי אֶלְעָזָר גָּרְסִי': לְכָל טָמֵא אִסְפֵּק מַשְׁקֶה לְטַמֵּא אֲחֵרִים קָאֵי כְּשֶׁנּוֹלַד סְפֵק נְגִיעַת שׁוּם דָּבָר טָהוֹר בְּמַשְׁקִין טְמֵאִין בֵּין שֶׁנּוֹלַד סְפֵק זֶה בִּכְלִים חֲדָשִׁים בֵּין שֶׁנּוֹלַד סְפֵק נְגִיעַת שׁוּם דָּבָר הוּא טָמֵא מִסְּפֵק דְּקִסְבַר מַשְׁקִין מִטְּמְאִין כֵּלִים מִן הַתּוֹרָה וְיֵלִיף טַעְמָא מֵאֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא וּדְרִישׁ יִטְמָא יִטְמָא וּמִדְּסָמְכֵהּ לַכְּלִי מִשְׁמַע יִטְמָא אֶת הַכְּלִי וְהָכִי דָּרְשִׁינַן לֵיהּ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים הִלְכָךְ כִּי הָוֵי סְפֵק הָוֵי לֵיהּ סְפֵיקָא דְּאוֹרַיְתָא וברה"י סְפֵק טָמֵא: ר' יוֹסֵי וְר' שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים לְאָכְלִין טְמֵאִין אִם נוֹלַד סְפֵק זֶה בְּאָכְלִים טְמֵאִין שֶׁנִּשְׁפְּכוּ לְבֵין הַכְּפֹרוֹת סְפֵק נָגְעוּ סְפֵק לֹא נָגְעוּ טְהוֹרִין דְּקִסְבְרִי מַשְׁקִין אֵין מַטְמְאִין כְּלִי אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וְעַל סְפֵקוֹ לֹא גָּזְרוּ וְרַבִּי יוֹסֵי וְר"ש דְּרָשִׁי יִטְמָא יִטְמָא כְּרַבִּי יְהוּדָה וּמִיהוּ כֵּלִים לֹא כְּדֵילֵיף בְּפִרְקִין יִטְמָא לְטַמֵּא אֶת הָאֳכָלִים אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְטַמֵּא אֶת הַכְּלִי

א(א)סְפֵק מַשְׁקִין לִיטָּמֵא — טָמֵא. לְטַמֵּא אֲחֵרִים — טָהוֹר, דְּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְכֵן הָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר כְּדָבָרָיו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְכֹל טָמֵא. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: לָאוֹכָלִין טְמֵאִין, לְכֵלִים טְהוֹרִין. ב(ב)וְסָבַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַשְׁקִין אֵית לְהוּ טוּמְאָה בְּעוֹלָם? וְהָתַנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵין טוּמְאָה לְמַשְׁקִין כָּל עִיקָּר. תֵּדַע, שֶׁהֲרֵי הֵעִיד (יוֹסֵף) בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵידָה עַל אֵיל קָמְצָא דְּכֵן, וְעַל מַשְׁקִין בֵּית מַטְבְּחַיָּא דְּכֵן! הָנִיחָא לְשִׁמּוּאֵל, דְּאָמַר דְּכֵן מִלְּטַמֵּא טוּמְאַת אֲחֵרִים, אֲבָל טוּמְאַת עַצְמָן יֵשׁ לָהֶן — שַׁפִּיר. אֶלָּא לְרַב, דְּאָמַר דְּכֵן מִמַּשׁ — מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אַחְדָּא. וְהָא ״כְּדָבָרָיו״ קָאָמַר, דִּנְפִישִׁי. וְעוֹד, וְהָא ״וְכֵן״ קָתָנֵי! קָשְׁיָא. ג(ג)גּוּפָא, רַב אָמַר: דְּכֵן מִמַּשׁ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: דְּכֵן מִלְּטַמֵּא טוּמְאַת אֲחֵרִים, אֲבָל טוּמְאַת עַצְמָן יֵשׁ לָהֶן. רַב אָמַר דְּכֵן מִמַּשׁ, קָסָבַר טוּמְאַת מַשְׁקִין דְּרַבָּנָן, וְכִי גָּזְרוּ רַבָּנָן — בְּמַשְׁקִין דְּעָלְמָא, וּבְמַשְׁקִין בֵּית מַטְבְּחַיָּא — לָא גָּזְרוּ. ג(ג)וּשְׁמוּאֵל אָמַר: דְּכֵן מִלְּטַמֵּא טוּמְאַת אֲחֵרִים, אֲבָל טוּמְאַת עַצְמָן יֵשׁ לָהֶן. קָסָבַר טוּמְאַת מַשְׁקִין עַצְמָן דְּאוֹרַיְתָא, לְטַמֵּא אֲחֵרִים — דְּרַבָּנָן, וְכִי גָּזְרוּ רַבָּנָן — בְּמַשְׁקִין דְּעָלְמָא, בְּמַשְׁקִין בֵּית מַטְבְּחַיָּא — לָא גָּזְרוּ. וְכִי לָא גָּזְרוּ רַבָּנָן — לְטַמּוֹיֵי אֲחֵרִים, אֲבָל טוּמְאַת עַצְמָן יֵשׁ לָהֶן. אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בַּר חִינָּנָא לְבֶרְיהּ: כִּי עָיְילַתְּ לְקַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא, רְמִי לֵיהּ: מִי אָמַר שְׁמוּאֵל דְּכֵן מִלְּטַמֵּא טוּמְאַת אֲחֵרִים, אֲבָל טוּמְאַת עַצְמָן יֵשׁ לָהֶן? קְרִי כָּאן: ״וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל״. אָמַר רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: מִידֵּי דְּהַוָה אַרְבִיעֲי בַּקֹּדֶשׁ. מַתְקִיף לַהּ רַב אַשֵׁי: רְבִיעֲי בַּקֹּדֶשׁ לָא אִיקְּרִי טָמֵא, הַאי אִיקְּרִי טָמֵא! קָשְׁיָא. תָּא שְׁמַע: ״וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא״! מַאי ״יִטְמָא״ — הֶכְשֵׁיר. הֶכְשֵׁיר — מֵרִישָׁא דִּקְרָא שָׁמְעַתְּ לֵיהּ, ״מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְגוֹ״! חַד בְּתָלוּשִׁין, וְחַד בְּמְחוּבָּרִין. וּצְרִיכִי, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן בְּתָלוּשִׁין — מִשּׁוּם דְּאַחְשְׁבִינְהוּ, אֲבָל מְחוּבָּרִין — אֵימָא לָא. וְאִי תְּנָא מְחוּבָּרִין — מִשּׁוּם דְּקָיְימִי בְּדוּכְתַיְיהוּ חָשִׁיבִי, אֲבָל תְּלוּשִׁין — אֵימָא לָא, צְרִיכִי. תָּא שְׁמַע: ״אַךְ מַעְיָן וּבּוֹר מִקְוֵה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר״. מַאי ״יִהְיֶה טָהוֹר״ — מִטּוּמְאָתוֹ. ד(ד)וּתְלוּשִׁין מִי מַכְשְׁרִין? וְהָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַשְׁקִין בֵּית מַטְבְּחַיָּא לֹא דַיְּינִין שֶׁהֵן דְּכֵן, אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְשִׁירִין. ה(ה)תֵּירְגְּמָא עַל דָּם, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְנַיִן לְדָם קַדָּשִׁים שֶׁאֵינוֹ מַכְשִׁיר — שֶׁנֶּאֱמַר: ״עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם״, דָּם שֶׁנִּשְׁפַּךְ כַּמַּיִם — מַכְשִׁיר,

דָּם בְּשִׁלְמָא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר דְּכֵן מִלְּטַמֵּא אֲחֵרִים אע"ג דְּרַבִּי אֶלְעָזָר קָאָמַר אֵין לָהֶן טָמְאָה כָּל עִקָּר הֵינוּ מִשּׁוּם דְּקָאֵי בת"כ אַמַּלְקְתָּהּ דְּר' שִׁמְעוֹן דְּאָמַר לָאֳכָלִין טָמֵא לִכְלִים טָהוֹר: חַד בְּתָלוּשִׁין וְחַד בְּמְחֻבָּרִין וְהָא דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא י״א:ל״ח) וְכִי יֻתַּן מַיִם עַל זֶרַע הָא אָמְרִינַן בפ"ב דְּחַלִּין (ד' לו:) (וְשָׁם) דְּחַד בְּמֵת וְחַד בְּשֶׁרֶץ וּצְרִיכִי דְּגַלִּי לֵן קְרָא בְּחַד מִנַּיְיהוּ דְּאֵין חִלּוּק בֵּין תְּלוּשִׁין וּבֵין מְחֻבָּרִים ה"ה בְּאִידָךְ וּמְחֻבָּרִים פִּי' ריב"א דִּבְשָׁעַת חִבּוּרָן נִדְבָּקוּ בְּאֹכֶל וְהֶעֱלָה הָאֹכֶל מִן הַמַּיִם אֲבָל אִם נָגַע בְּעוֹדוֹ בַּמַּיִם אֵינוֹ מַכְשִׁיר דְּתָנַן בְּמַסֶּכֶת מַכְשִׁירִין (פ"ד מ"ו) צְנוֹן בְּמְעָרָה נִדָּה מְדִיחָתוֹ וְהוּא טָהוֹר הֶעֱלָתוֹ כָּל שֶׁהוּא מִן הַמַּיִם טָמֵא: תִּירְגְּמָא אָדָם בפ"ב דְּחַלִּין (דף לו:) פָּרִיךְ אַהָא שְׁנִיָּא וְהָא מַשְׁקֵי קָאָמַר בְּיוּ"ד דְּמַשְׁמַע ב' מַשְׁקִין וְהָכָא לָא חֵישׁ אַהַאי פָּרְכָא מִשּׁוּם דְּמַצֵּי לְשַׁנּוֹיֵי מַאי מַשְׁקֵי מַשְׁקֶה דְּעָלְמָא כְּדַאָמַר (קִדּוּשִׁין ד' סד:) בּוֹגְרוֹת דְּעָלְמָא וְהָתָם פָּרִיךְ מִשּׁוּם דְּאִית לֵיהּ שְׁנִיָּא אַחֲרִינָא:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ד מהל' שאר אבות הטומאות הל' ז:

ב מיי' פי' מהל' טומאת אוכלים הל' טו:

ג מיי' פי' מהל' טומאת אוכלים הל' טז:

ד מיי' פי' מהל' טומאת אוכלים הל' טז:

ה מיי' פא' מהל' פסולי המוקדשין הל' לו:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ו מהל׳ טומאת אוכלים הלי״ג:

דָּם שֶׁאֵינוֹ נִשְׁפָּךְ כַּמַּיִם אֵינוֹ מַכְשִׁיר הקשה ה"ר יַעֲקֹב דאורלינ"ש א"כ דָּם חַיָּה וְעוֹף דְּטֵעוּנִים כִּסּוּי לֹא יְהֵא מַכְשִׁירִים דְּכֵיוָן דְּטֵעוּנִים כִּסּוּי לָא חָשִׁיב נִשְׁפָּךְ כַּמַּיִם דְּאָמְרִינַן בְּפ' וְשֹׁם) אָמְרִיתוּ חַיָּה בְּכָלַל בְּהֵמָה לְסִימָנִים אִימָא נָמֵי בְּהֵמָה בְּכָלַל חַיָּה לְכִסּוּי וּמְשַׁנֵּי אָמַר קְרָא עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם אַלְמָא דָּם חַיָּה לָא חָשִׁיב נִשְׁפָּךְ כַּמַּיִם וְלָאו פְּרָכָא הִיא דְּכָל דָּם הַנִּשְׁפָּךְ כַּמַּיִם לָאָרֶץ וְאֵין צָרִיךְ לְקַבְּלוֹ בִּכְלִי כְּגוֹן דָּם חַיָּה הַקָּשׁ לְמַיִם לְעִנְיַן הֶכְשֵׁר וְגַם לְעִנְיַן כִּסּוּי הָיָה רָאוּי לְהַקִּישׁוֹ לְמַיִם אִי לָאו דְּגִלְּי קְרָא לְהֶדְיָא: מִדְּרַבָּנַן וּדְלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר ה"מ לְאוֹקְמָא מִדְּאוֹרַיְיתָא אֶלָּא נִיחָא לְאוֹקְמָא מִדְּרַבָּנַן וְסָבַר הַאי תַּנָּא מַאי נִטְמָא הֶכְשֵׁר כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַב: עַל הַבָּשָׂר בְּפ' כֵּיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים עח.) אָמְרִינַן לר"א דְּאָמַר יֵשׁ דָּם אע"פ שֶׁאֵין בָּשָׂר הַצִּיץ מְרֻבֶּה עַל הָאֻכְלִיּוֹת לְמַאי הִלְכְתָא לְאַקְבּוֹעֵי בְּפִגּוּל וּלְאַפּוֹקֵי מִידֵּי מְעִילָה וּדְלָא כְּפֵ"ה דְּפִ' דְּלָא אֶת' אֶלָּא כְּר' יְהוֹשֻׁעַ: ה"ג ר"ת אִם עָוֹן פִּגּוּל הוּא נוֹשֵׂא הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר לֹא יֵחָשֵׁב וְאִם עָוֹן נוֹתֵר הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר לֹא יֵרָצֶה. דְּהַכִּי אִיתָא בְּמַסְקָנָא בְּהֶדְיָא בפ"ב דִּזְבָחִים דְּדָרֵשׁ תַּרְוַיְיהוּ מִחַד קְרָא אֲרִיכָא דְּפָרָשַׁת צו וְרִישָׁהּ דִּקְרָא דְּכְתִיב בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי מוּקֵי לְמִחְשַׁב לְאָכְלוֹ חוּץ לְזְמַנּוֹ וְסֵיפָא בְּמִחַשֵּׁב לְאָכְלוֹ חוּץ לִמְקוֹמוֹ ובת"כ אַהֲאי קְרָא דְּצו אִיתָא הַאי גְּרָסָא וְרִישׁ"י הִגִּיהַּ אִיפְכָא עַל פִּי ת"כ דְּפֵרֵישׁ' קְדוֹשִׁים דְּהָתָם וַדַּאי דְּרֵישׁ מִקְרָא זוּטָא וְאוֹתָהּ בְּרֵיתָ' נְשָׁנִית לְפִי מָה שֶׁרָצָה הַגְּמָרָא בִּזְבָחִים בְּתַחַל' לְלַמֹּד חוּץ לְמִקּוֹמוֹ מִקְרָא דְּצו וּדְלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר וּדְלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵידָה. (ג) תָּא שְׁמַע: ״וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן הַקָּדָשִׁים״. וְכִי אֵיזֶה עָוֹן הוּא נוֹשֵׂא? אִם עָוֹן פִּיגּוּל — הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר ״לֹא יֵרָצֶה״. אִם עָוֹן נוֹתָר — הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר ״לֹא יֵחָשֵׁב״. הָא אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶלָּא עָוֹן טוּמְאָה שֶׁהוּתְּרָה מִכְּלָלָהּ בְּצִיבּוּר. מַאי לָאו, טוּמְאַת דָּם? אָמַר רַב פָּפָּא: לָא, טוּמְאַת קְמָצִים. תָּא שְׁמַע: ״הֵן יִשָּׂא אִישׁ בְּשַׂר קֹדֶשׁ בִּכְנַף בִּגְדּוֹ וְנָגַע בִּכְנָפוֹ אֶל הַלֶּחֶם וְאֶל הַנָּזִיד וְאֶל הַיַּיִן וְאֶל שֶׁמֶן וְאֶל כָּל מַאֲכָל הֲיִקְדַּשׁ וַיַּעֲנוּ הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ לֹא (יְקֻדַּשׁ)״.

וְאָמַר (לְקַמָּן פְּסָחִים עז.) אִם אֵין בָּשָׂר אֵין דָּם וְקָאָמַר הָכָא ה"מ דְּשָׁיְיצָא בָּשָׂר חוּץ לְמִקּוֹמוֹ מִקְרָא דְּצו וּדְלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵידָה ק"ק אַמַּאי נִקַּט עָוֹן פִּגּוּל בְּרֵישָׁא:

הָא אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶלָּא עָוֹן טֻמְאָה שֶׁהֻתְּרָה מִכְּלָלָהּ תֵּמַהּ לר"ת למ"ל שֶׁהֻתְּרָה מִכְּלָלָהּ תִּפּוֹק לֵהּ דְּלֵיכָּא לְאוֹקְמָא לְקָרָא אֶלָּא בְּהָכִי דְּדִמְפָרֵשׁ אִי עָוֹן פִּגּוּל וְכוּ' ואור"ת מִשּׁוּם דְּקָרָא מַשְׁמַע דְּלָא מָרֵצָה אֶלָּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֶתֵּר בְּשׁוּם מָקוֹם דְּכְתִיב בְּסֵיפָא דְּקָרָא לָרָצוֹן לָהֶם וּפִגּוּל וְנוֹתָר נָמֵי הֲתָרוּ מִכְּלָלָם בִּמְנָחַת כֹּהֲנִים וּבְמִנְחַת נְסָכִים דְּתָנֵן בְּפ' ב"ש (זְבָחִים מג: וְשָׁם) דְּאֵין חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּגּוּל וְעוֹד דְּפִגּוּל חוּץ לְמְקוֹמוֹ הֲתֵּר מִכְּלָלוֹ בְּבָמָה וְכֵן מַשְׁמַע בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת כה.) דְּפָרִיךְ אֵימָא עָוֹן שְׁמֹאל שֶׁהֲתֵּר מִכְּלָלוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אָמַר קְרָא עָוֹן עָוֹן שֶׁהָיָה בּוֹ וּדְחֵיתֵיהּ וְהֵינוּ מִשּׁוּם דְּאֶלְרָצוֹן סָמִיךְ וה"ק עָוֹן שֶׁהוּא לְרָצוֹן וא"ת דְּהָתָם פָּרִיךְ נָמֵי וְאֵימָא עָוֹן יוֹצֵא דְּהֲתֵּר מִכְּלָלוֹ בְּבָמָה וּמְשַׁנֵּי לְרָצוֹן לָהֶם לְפָנַי ה' עָוֹן דִּלְפָנַי הַשֵּׁם הוּא נוֹשֵׂא וְלֹא יוֹצֵא וא"כ בְּפִגּוּל דְּחוּץ לְמְקוֹמוֹ נָמֵי נֵימָא הָכִי וּמַאי קָאָמַר אִם עָוֹן פִּגּוּל וְכוּ' וי"ל דְּיוֹצֵא וַדַּאי אֵינוֹ לְפָנַי ה' אֲבָל מְחַשֵּׁב לְהוֹצִיא לְפָנַי הַשֵּׁם קָרֵינַן בֵּהּ:

דַּם הַתַּמְצִית אֵינוֹ רָאוּי לְזָרִיקָה דִּכְתִיב כִּי הַדָּם הוּא (הַנֶּפֶשׁ) בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר דָּם שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצְאָה בּוֹ מְכַפֵּר וְשֶׁאֵין הַנֶּפֶשׁ יוֹצְאָה בּוֹ אֵינוֹ מְכַפֵּר אַלְמָא נִשְׁפָּךְ כַּמַּיִם אֵינוֹ מַכְשִׁיר כְּדִרַבִּי יוֹסֵי בַּר אַמֵּי: הֲרֵי דָּם הַתַּמְצִית — דְּנִשְׁפָּךְ כַּמַּיִם, וְאֵינוֹ מַכְשִׁיר! [א]אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא: הַנַּח לְדָם הַתַּמְצִית, דַּאֲפִילּוּ בְּחוּלִּין נָמֵי לָא מַכְשִׁיר. [א]קַבְּלֵהּ מִינֵּיהּ רַב שְׁמוּאֵל בַּר אַמֵּי, דְּאָמַר רַחֲמָנָא: ״רַק חָזֵק לְבִלְתִּי אֲכֹל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנָּפֶשׁ״, דָּם שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצְאָה בּוֹ — קְרוּי דָּם, דָּם שֶׁאֵין הַנֶּפֶשׁ יוֹצְאָה בּוֹ — אֵינוֹ קְרוּי דָּם. [ב]תָּא שְׁמַע: דָּם שֶׁנִּטְמָא וּזְרָקוֹ, בְּשׁוֹגֵג — הוּרְצָה, בְּמֵזִיד — לֹא הוּרְצָה. מִדְּרַבָּנַן, וּדְלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵידָה. [ג]תָּא שְׁמַע: עַל מָה הַצִּיץ מְרָצֶה — עַל הַדָּם וְעַל הַבָּשָׂר וְעַל הַחֵלֶב שֶׁנִּטְמָא, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, בֵּין בְּאוֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּיָחִיד בֵּין בְּצִבּוּר. מִדְּרַבָּנַן, וּדְלָא (כְּיוֹסֵף) בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵידָה. [ד]תָּא שְׁמַע: ״וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן הַקָּדָשִׁים״. וְכִי אֵיזֶה עָוֹן הוּא נוֹשֵׂא? אִם עָוֹן פִּיגּוּל — הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר ״לֹא יֵרָצֶה״. אִם עָוֹן נוֹתָר — הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר ״לֹא יֵחָשֵׁב״. הָא אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶלָּא עָוֹן טוּמְאָה שֶׁהוּתְּרָה מִכְּלָלָהּ בְּצִיבּוּר. מַאי לָאו, טוּמְאַת דָּם? אָמַר רַב פָּפָּא: לָא, טוּמְאַת קְמָצִים. תָּא שְׁמַע: ״הֵן יִשָּׂא אִישׁ בְּשַׂר קֹדֶשׁ בִּכְנַף בִּגְדּוֹ וְנָגַע בִּכְנָפוֹ אֶל הַלֶּחֶם וְאֶל הַנָּזִיד וְאֶל הַיַּיִן וְאֶל שֶׁמֶן וְאֶל כָּל מַאֲכָל הֲיִקְדַּשׁ וַיַּעֲנוּ הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ לֹא (יְקֻדַּשׁ)״.

בפ"ב (דף כח:) אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְחוּץ לִזְמַנּוֹ תְּנֵהוּ עִנְיָן לְחוּץ לִמְקוֹמוֹ הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר לֹא יֵרָצֶה בְּקִדּוּשִׁים תִּהְיוּ כִּדְפָרֵשִׁינַן וְאִם אֵין עָוֹן נוֹתֵר מַחֲשֶׁבֶת פִּגּוּל כְּדִכְתִיב בְּקִדּוּשִׁים מְנָת לְהוֹתִיר וּלְאָכְלוֹ חוּץ לִזְמַנּוֹ הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר לֹא יֵחָשֵׁב וְאִם הֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעֲוֹנָהּ תִּשָּׂא (ויקרא ז, יח) חֵן יְשָׁא־אִישׁ בְּשַׂר־קֹדֶשׁ בִּכְנַף בִּגְדּוֹ וְנָגַע בִּכְנָפוֹ אֶל־הַלֶּחֶם וְאֶל־הַנָּזִיד וְאֶל־הַיַּיִן וְאֶל־שֶׁמֶן וְאֶל־כָּל־מַאֲכָל הֶיְקֻדַּשׁ וַיַּעֲנוּ הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ לֹא (חגי ב, יב)

מסורת הש״ס

א לקמן סה.; זבחים לה.; כריתות כב.

ב יבמות צ.; מנחות נד.

ג לקמן פ:; יומא ז.; יבמות צ.; תוספתא נזיר; מנחות כה:

ד ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרק ד טו; זבחים כג.; מנחות כה.

ה לקמן כב.; לקמן כ.; חולין לג.; חולין לו:

תורה אור השלם

רַק חָזֵק לְבִלְתִּי אֲכֹל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנָּפֶשׁ וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר [דברים יב, כג]

וְהָיָה עַל־מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹל־מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה [שמות כח, לח]

וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה [ויקרא יט, ז]

מסורת הש"ס

א שבועות ה.

ב תוספתא מקוואות; משנה טהרות; נזיר סג:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רבינו בקודש וכו' והא קיי"ל בהמפלת. שם לא נזכר כלום מזה וצ"ל כדמוכח סוף ערובין קד ע"ב עי' ב"ק כה ע"ב תוס' ד"ה וקמייתי:

בא"ד מיהו י"ל. עי' טורי אבן חגיגה כג ע"א ד"ה מת תחוב:

תורה אור השלם

וְיֹאמַר חַגַּי אִם־יִגַּע טְמֵא־נֶפֶשׁ בְּכָל־אֵלֶּה הֲיִטְמָא וַיַּעֲנוּ הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ יִטְמָא [חגי ב, יג]

וַיַּעַן חַגַּי וַיֹּאמֶר כֵּן הָעָם־הַזֶּה וְכֵן הַגּוֹי הַזֶּה לְפָנַי נְאֻם־יְהוָה וְכֵן כָּל־מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם וַאֲשֶׁר יַקְרִיבוּ שָׁם טָמֵא הוּא [חגי ב, יד]

חַן חַיָּשׁא־אִישׁ בְּשֹׂר־קֹדֶשׁ בְּכְנָף בִּגְדּוֹ וְנָגַע בְּכְנָפוֹ אֶל־הַלֶּחֶם וְאֶל־הַנָּזִיד וְאֶל־הַיַּיִן וְאֶל־שֶׁמֶן וְאֶל־כָּל־מַאֲכָל הֶיקְדַּשׁ וַיַּעַנוּ הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ לֹא [חגי ב, יב]

וְאָמַר רַב לְקַמָּן: אִשְׁתַּבַּשׁ כֹּהֲנֵי שְׁטָהֲרוּ רְבִיעֵי בְּקוֹדֶשׁ אַלְמָא יַיִן וְשֶׁמֶן דְּמַשְׁקֵי בֵּית מִטְבְּחַיָּא נִינְהוּ וּמְטַמְּאוּ וְאִי וְאָמַר רַב: אִישְׁתַּבַּשׁ כֹּהֲנֵי. מִידֵּי הוּא טַעְמָא אֶלָּא לְרַב? רַב "מַשְׁקֵי בֵּית מִטְבְּחַיָּא" תָּנֵי, אֲבָל מַשְׁקֵי בֵּי מִדְבְּחַיָּא — מְטַמֵּא. גּוּפָא, רַב אָמַר: אִישְׁתַּבַּשׁ כֹּהֲנֵי, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לָא אִישְׁתַּבַּשׁ כֹּהֲנֵי. רַב אָמַר: אִישְׁתַּבַּשׁ כֹּהֲנֵי — רְבִיעֵי בַּקּוֹדֶשׁ בְּעָא מִינַּיְיהוּ, וַאֲמַרוּ לֵיהּ טָהוֹר. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לָא אִישְׁתַּבַּשׁ כֹּהֲנֵי — חֲמִישִׁי בַּקּוֹדֶשׁ בְּעָא מִינַּיְיהוּ, וַאֲמַרוּ לֵיהּ: טָהוֹר. בִּשְׁלָמָא לְרַב, הַיְינוּ דִּכְתִיב אַרְבָּעָה: לָחֶם וְנָזִיד וְיַיִן וְשֶׁמֶן. אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל, חַמְשָׁה מְנָא לֵיהּ? מִי כְּתִיב "וְנָגַע כְּנָפוֹ"? "וְנָגַע בִּכְנָפוֹ" כְּתִיב — בְּמַה שֶׁנָּגַע בִּכְנָפוֹ. (א)תָּא שְׁמַע: "וַיֹּאמֶר חַגַּי אִם יִגַּע טְמֵא נֶפֶשׁ בְּכָל אֵלֶּה הֲיִטְמָא וַיַּעֲנוּ הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ יִטְמָא". בִּשְׁלָמָא לִשְׁמוּאֵל, מִדְּהָכָא לָא אִישְׁתַּבַּשׁ — הָתָם נָמֵי לָא אִישְׁתַּבַּשׁ. אֶלָּא לְרַב, מַאי שְׁנָא הָכָא דְּאִישְׁתַּבַּשׁ, וּמַאי שְׁנָא הָתָם דְּלָא אִישְׁתַּבַּשׁ? אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: בְּקִיאִין הֵן בְּטוּמְאַת מֵת, וְאֵין בְּקִיאִין הֵן בְּטוּמְאַת שֶׁרֶץ. רַבִּינָא אָמַר: הָתָם רְבִיעִי, הָכָא שְׁלִישִׁי. תָּא שְׁמַע: "וַיַּעַן חַגַּי וַיֹּאמֶר כֵּן הָעָם הַזֶּה כְּתִיב "וְכֵן הַגּוֹי הַזֹּאת" וגו'". בִּשְׁלָמָא לְרַב, הַיְינוּ דִּכְתִיב "טָמֵא". אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל, אַמַּאי טָמֵא? אַיְתְמוֹהֵי קָא מַתְמַהּ. וְהָא "וְכֵן כָּל מַעֲשֶׂה יְדֵיהֶם" כְּתִיב! אָמַר מָר זוּטְרָא וְאִיתֵּימָא רַב אָשֵׁי: מִתּוֹךְ שֶׁקִּלְקְלוּ אֶת מַעֲשֵׂיהֶם — מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב כְּאִילּוּ הִקְרִיבוּ בְּטוּמְאָה. גּוּפָא. רַב תָּנֵי "מַשְׁקֵי בֵּית מִטְבְּחַיָּא", וְלֵוִי תָּנֵא "מַשְׁקֵי בֵּי מִדְבְּחַיָּא". לֵוִי, הָנִיחָא אִי סְבִירָא לֵיהּ כִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר: "דְּכֵן" מִלְּטַמֵּא טוּמְאַת אֲחֵרִים אֲבָל טוּמְאַת עַצְמָן יֵשׁ לָהֶן — מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ דְּנָגְעֵי כּוּלְּהוּ בְּרִאשׁוֹן. אֶלָּא אִי סָבַר לֵיהּ כְּרַב, דְּאָמַר: "דְּכֵן" מִפְּנֵי — הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? עַל כָּרְחָךְ כִּשְׁמוּאֵל סְבִירָא לֵיהּ. וְלִשְׁמוּאֵל, הָנִיחָא אִי סָבַר לַהּ כְּרַב, דְּתָנֵי: "מַשְׁקֵי בֵּית מַטְבְּחַיָּא" מְטַמֵּא — מַאי אִירְיָא רְבִיעִי דְּלָא עָבֵיד חֲמִישִׁי? אָפִילּוּ שֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי נָמֵי לָא עָבְדִי! עַל כָּרְחָךְ כְּרַב סְבִירָא לֵיהּ. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב, תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּלֵוִי. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּלֵוִי: הַדָּם וְהַיַּיִן וְהַשֶּׁמֶן וְהַמַּיִם, מַשְׁקֵי בֵּי מַדְבְּחַיָּא שֶׁנִּטְמְאוּ בְּפָנִים וְהוֹצִיאָן לַחוּץ — טְהוֹרִין. נִטְמְאוּ בַּחוּץ וְהֶכְנִיסָן בְּפָנִים — טְמֵאִין. אִינִי?! וְהָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַשְׁקֵי בֵּי מַדְבְּחַיָּא לֹא אָמְרוּ דְּכֵן אֶלָּא בְּמָקוֹמָן. מַאי לָאו — לְמַעוֹטֵי נִטְמְאוּ בְּפָנִים וְהוֹצִיאָן לַחוּץ! לָא, לְמַעוֹטֵי נִטְמְאוּ בַּחוּץ וְהֶכְנִיסָן בְּפָנִים. וְהָא "בְּמָקוֹמָן" קָאָמַר! הָכִי קָאָמַר: לֹא אָמְרוּ דְּכֵן — אֶלָּא שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמָקוֹמָן. (ב)תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב: הַדָּם וְהַמַּיִם מַשְׁקֵי בֵּית מַטְבְּחַיָּא שֶׁנִּטְמְאוּ בֵּין בְּכֵלִים בֵּין בְּקַרְקַע — טְהוֹרִין.

(רַבָּן)

רְבִיעֵי בַּקּוֹדֶשׁ בְּעָא מִינַּיְיהוּ פ"ה דְּנָגַע בִּכְנָפוֹ הַיְינוּ שֶׁרֶץ אֶל הַלֶּחֶם וְהַלֶּחֶם אֶל הַנָּזִיד וכו' וְקָשֶׁה לר"ת דְּמַאי שְׁנָא דּוּאֵל כָּל מַאֲכָל יִהְיֶה פָּרוּשׁ אוֹ אֶל כָּל מַאֲכָל יוֹתֵר מִכֻּלָּם וְעוֹד לָמָּה דָּחַק שְׁמוּאֵל לְתָרֵץ בְּמָה שֶׁנָּגַע בִּכְנָפוֹ לֵימָא אֶל כָּל מַאֲכָל דַּוְקָא וְעוֹד לָמָּה קוֹרֵא הַכָּתוּב לְשֶׁרֶץ כָּנָף וְעוֹד דִּמְפָרֵשׁ רַבִּינָא הָתָם רְבִיעִי בַּקּוֹדֶשׁ הָכָא שְׁלִישִׁי שֶׁהַלֶּחֶם נַעֲשָׂה אַב הַטֻּמְאָה כְּשֶׁנּוֹגֵעַ בְּמֵת (נִדָּה כח:) דְּכָל דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ טָהֳרָה בַּמִּקְוֶה אֵינוֹ נַעֲשֶׂה אַב הַטֻּמְאָה מִיהוּ יֵשׁ לוֹמַר דְּאֵין נַעֲשֶׂה אַב הַטֻּמְאָה הַיְינוּ דַּוְקָא לְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים אֲבָל לְאָכְלִין וּמַשְׁקִין נַעֲשֶׂה אַב הַטֻּמְאָה וּמִפְּנֵי דְּהַשֶּׁרֶץ נָגַע בַּכְּנָף וְנַעֲשָׂה רֹאשׁוֹן וְהַכְּנָף אֶל הַלֶּחֶם אוֹ אֶל הַנָּזִיד וְחַד מַהֲנָךְ אֶל הַיַּיִן אוֹ אֶל הַשֶּׁמֶן הֲרֵי שְׁלִשָּׁה וְאֶל כָּל מַאֲכָל הֲרֵי אַרְבָּעָה וּנְקֵט סֵדֶר כְּנָף מַאֲכָל מַשְׁקֶה מַאֲכָל דְּלָא בָּעֵי לְמִינְקַט שֶׁיַּעֲשֶׂה כֵּיוֹצֵא בּוֹ וְלִשְׁמוּאֵל דְּיֵשׁ מִדְּכְתִיב בִּכְנָפוֹ הֲרֵי חֲמִשָּׁה וְהַשְׁתָּא אָתֵי שְׁפִיר לְרַבִּינָא דְּאָמַר הָכָא שְׁלִישִׁי שֶׁהַכְּנָף הַנּוֹגֵעַ בְּמֵת נַעֲשֶׂה אַב הַטֻּמְאָה כְּדִין כָּל הַכֵּלִים:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט״ו מהל׳ טומאת אוכלים הל׳ ה:
ב מיי׳ פכ״ח מהל׳ כלים הל׳ א:
ג מיי׳ פכ״ח מהל׳ כלים הל׳ ב:
ד מיי׳ פכ״ח מהל׳ כלים הל׳ א:
ה מיי׳ פכ״ח מהל׳ כלים הל׳ ב:
ו מיי׳ פט״ו מהל׳ פרה אדומה הל׳ ז:

אֲבָל דָּם לֹא וא״ת אַדַּרְבָּה בְּדָם יֵשׁ לְטַהֵר טְפֵי אֲפֵי׳ בִּכְלִים דְּדָם קָדֶשִׁים לֹא אִתַּקַּשׁ לְמַיִם כְּדְאָמְרִי׳ לְעֵיל שֶׁאֵינוֹ נִשְׁפָּךְ כַּמַּיִם אֵין מַכְשִׁיר וי״ל דְּהָכִי פִּי׳ אֲבָל דָּם הֵיכָא דְּמִטַּמֵּא כְּגוֹן דָּם חֲלִין אוֹ בַּעֲלֵי מוּמִין אוֹ זָבָח שֶׁנִּפְסַל לוֹ: אֶלָּא דְּהַוֵי רְבִיעִית דְּחַזֵי לְהַטְבִּיל בְּהוּ מְחַטִּין וְצִנּוֹרוֹת מִכָּאן אוֹמֵר ר״י שֶׁיֵּשׁ לְדַקְדֵּק דְּמִקְוֶה שֶׁכָּלוֹ שָׁאוּב אֵינוֹ פָּסוּל אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן דְּמַשְׁקִין בֵּית מִטְבְּחַיָּא שֶׁהֵן דַּכִּין ע״כ הֵן שְׁאוּבִין מִדְּמַפְלִיג בֵּין דָּם לְמַיִם וְלָא מְפַלֵּג בֵּין שְׁאוּבִין לְמְחַבְּרִין וְאָמַר דַּחֲזֵי לְהַטְבִּיל בְּהוּ מְחַטִּין וְצִנּוֹרוֹת וְעוֹד תַּנְיָא בַּתּוֹסְפְתָּא דְּמַסֶּכֶת מִקְוָאוֹת (פ״ב) מִקְוֶה שֶׁהֶחְזִיחוּ רֵיקָן וּמָצְאוּ מָלֵא כְּשֵׁר וְהֵינוּ מִשּׁוּם דְּסִפֵּיקָא דְּרַבָּנַן לְקוּלָּא וְרֵיקָן נָמֵי מִשְׁמַע שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ כְּלוּם מִדְּלָא קָאָמַר שֶׁהֶחְזִיחוּ חָסֵר וְהָא דְּתַנְיָא בת״כ אַף מַעְיָן וּבוֹר יְכוֹל אֲפִילּוּ מָלֵא בַּכְּתֵף תַּלְמוּד לוֹמַר מַעְיָן מַה מַּעְיָן בִּידֵי שָׁמַיִם אַף מִקְוֶה בִּידֵי שָׁמַיִם צ״ל דְּאַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הוּא וְאִם תֹּאמַר כֵּיוָן דְּכָלוּ שְׁאוּב כְּשֵׁר מִדְּאוֹרַיְתָא אַמַּאי גָּזְרוּ רַבָּנַן בְּשְׁאִיבָה כְּלָל וְיֵשׁ לוֹמַר דְּגָזְרוּ שְׁאִיבָה אַטּוּ דְּלְמָא אָתֵי לְאַטְבוֹלֵי בְּמָנָא דְּבְתוֹךְ הַכְּלִי וְדַאי אָסוּר לְטָבֵל מִדְּאוֹרַיְתָא ואור״י דְּכִי נָמֵי בָּטְלוּ רְבִיעִית דְּמִקְוֶה מִכָּל מָקוֹם כָּל שֶׁהוּא דְּמַעְיָן לֹא בְּטְלוּ מִדְּתָנֵן בת״כ דְּמַעְיָן מְטַהֵר בְּכָל שֶׁהוּא וְהַמִּקְוֶה בְּאַרְבָּעִים סְאָה וְהָא דְּמִקְוֶה במ׳ סְאָה הֵינוּ לְכָתֵר דְּבְטְלוּ רְבִיעִית וַאֲפִילּוּ הָכִי קְתָנֵי דְּמַעְיָן מְטַהֵר בְּכָל שֶׁהוּא הִקְשָׁה ר״י בְּשֵׁם הָרַב רַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה דְּאָמַר בְּפֶרֶק חֹמֶר בַּקֹּדֶשׁ (חגיגה כב.) גְּבֵי מִקְוֶה שֶׁחָלְקוּ בְּסֶל תֵּדַע דְּבָעֵי כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד דְּהָא אַרְעָא חַלְחוֹלֵי מְחַלְחֲלָא וּבָעֵינַן אַרְבָּעִים סְאָה בְּמָקוֹם אֶחָד וְאַרְעָא חַלְחוֹלֵי מְחַלְחֲלָא לֹא שַׁיְיךְ אֶלָּא בְּמַעְיָן וּבָעֵינַן אַרְבָּעִים סְאָה בְּמָקוֹם אֶחָד וְהָתָם מַיָּרֵי בְּדָבָר שֶׁכָּל גּוּפוֹ עוֹלֶה בְּפָחוֹת דְּאִם לֹא כֵּן מָה רְאִיָּה צָרִיךְ: ה״ג נִטְמָא תּוֹכוֹ נִטְמָא גִּבּוֹ נִטְמָא גִּבּוֹ לֹא נִטְמָא תּוֹכוֹ וְכֵן גֶּרֶס רַשׁ״י וְאַף עַל גַּב דְּכָל כְּלֵי שֶׁטַח נָמֵי דִּינוֹ כֵּן מִכָּל מָקוֹם נְקֵט כָּרִים וּכְסָתוֹת וְשַׁקִּין וּמַרְצוּפִין מִשּׁוּם דְּרַבִּי מֵאִיר פְּלִיג בְּהָנֵי דַּוְקָא דְּקָתָנֵי סֵיפָא רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כֹּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ תּוֹבָרָאוֹת יֵשׁ לוֹ אֲחוֹרַיִם וְתוֹךְ וְשֶׁאֵין לוֹ תּוֹבָרָאוֹת וְכוּ׳ תּוֹבְרָאוֹת פֵּרוּשׁוֹ תְּפִירוֹת שֶׁפָּה לְפִיהֶן סָבִיב כְּעֵין מִכְנָסַיִם דְּאִי אֵין מְהַפְּכִין אוֹתָן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַד אֶחָד וְיֵשׁ לוֹ דִּין אֲחוֹרַיִם וְתוֹךְ שֶׁאִם נִטְמָא גִּבּוֹ לֹא נִטְמָא תּוֹכוֹ כְּמוֹ שְׁאָר כְּלֵי שֶׁטַח:

(רַבָּן) שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בִּכְלִים טְמֵאִין, בְּקַרְקַע טְהוֹרִין. (כ)אָמַר רַב פָּפָּא: אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר מַשְׁקִין דְּאוֹרַיְיתָא — מַשְׁקֵי בֵּית מַטְבְּחַיָּא הִלְכְתָא גְּמִירִי לַהּ. אַמַּאי? לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן לְרַב פָּפָּא: וְאֶלָּא הָא דְּאָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר: אֵין טוּמְאָה לְמַשְׁקִין כָּל עִיקָּר, תֵּדַע, שֶׁהֲרֵי הֵעִיד (יוֹסֵף) בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵידָה עַל מַשְׁקֵי בֵּית מַטְבְּחַיָּא דְּכַן. וְאִי הִלְכְתָא גְּמִירִי לַהּ — מִי גָּמְרִינַן מִינַּהּ? אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: וְהָא רַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר טוּמְאַת מַשְׁקִין דְּאוֹרַיְיתָא, דְּתַנְיָא: רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: לְכֵלִים טְהוֹרִין, לַאוֹכְלִין טְמֵאִין. וְהָכָא קָאָמַר (רַבָּן) שִׁמְעוֹן: בִּכְלִים טְמֵאִין, בְּקַרְקַע טְהוֹרִין. וְאִי הִלְכְתָא הִיא, מָה לִי בִּכְלִים מָה לִי בְּקַרְקַע? קַשְׁיָא. אָמַר רַב פָּפָּא: הָא דְּאָמְרַתְּ בְּקַרְקַע טְהוֹרִין — לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מַיִם, אֲבָל דָּם — לֹא. (א)וּמַיִם נָמֵי לֹא אֲמַרַן אֶלָּא דְּהַוֵי רְבִיעִית, דְּחַזֵי לְהַטְבִּיל בֵּיהּ מְחַטִּין וְצִנּוֹרוֹת. אֲבָל לָא הַוֵי רְבִיעִית — טְמֵאִין. אָמַר מָר, רַבִּי יְהוּדָה טוּמְאַת מַשְׁקִין לְטַמֵּא טוּמְאַת כֵּלִים דְּאוֹרַיְיתָא? (ב)וְהָתְנַן: כָּל הַכֵּלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אֲחוֹרַיִם וְתוֹךְ, כְּגוֹן הַכַּרִים וְהַכְּסָתוֹת וְהַשַּׁקִּין וְהַמַּרְצוּפִין, נִטְמָא תּוֹכוֹ — נִטְמָא גִּבּוֹ, נִטְמָא גִּבּוֹ — לֹא נִטְמָא תּוֹכוֹ. (ג)אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁנִּטְמְאוּ מֵחֲמַת מַשְׁקִין, אֲבָל נִטְמְאוּ מֵחֲמַת שֶׁרֶץ, נִטְמָא תּוֹכוֹ — נִטְמָא גִּבּוֹ, נִטְמָא גִּבּוֹ — נִטְמָא תּוֹכוֹ. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ טוּמְאַת מַשְׁקִין לְטַמֵּא כֵּלִים דְּאוֹרַיְיתָא, מָה לִי נִטְמָא מֵחֲמַת מַשְׁקִין, מָה לִי נִטְמָא מֵחֲמַת שֶׁרֶץ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: חָזַר בּוֹ רַבִּי יְהוּדָה. (ד)רָבִינָא אָמַר: לְעוֹלָם לָא חָזַר, הָא — בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ. אִי הָכִי, אַדְּתָנֵי ״בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁנִּטְמְאוּ מֵחֲמַת מַשְׁקִין״, לִיפְלוֹג וְלִיתְנֵי בְּדִידַהּ: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת יָדַיִם. אֲבָל בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ, נִטְמָא תּוֹכוֹ — נִטְמָא גִּבּוֹ, נִטְמָא גִּבּוֹ — נִטְמָא תּוֹכוֹ! אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא כְּדְשַׁנְיֵן מֵעִיקָּרָא: חָזַר בּוֹ רַבִּי יְהוּדָה. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מִכֵּלִים הוּא דַּהֲדַר בֵּיהּ, אֲבָל בָּאוֹכָלִין כְּרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ. אוֹ דִילְמָא: לְגָמְרֵי הֲדַר בֵּיהּ כְּרַבִּי מֵאִיר? (ה)אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, תָּא שְׁמַע: פָּרָה שֶׁשָּׁתָתָה מֵי חַטָּאת — בְּשָׁרָהּ טָמֵא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בָּטְלוּ

(רַבָּן) שִׁמְעוֹן אוֹמֵר בִּכְלִים טְמֵאִין (רַבָּן) שִׁמְעוֹן לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר לְעֵיל טַמְאַת מַשְׁקִין דְּאַרְיֵי׳ וְאַפֵּי׳ לְטַמֵּא אֲחֵרִים כְּדְתָנְיָא גְּבֵי סְפֵק מַשְׁקֶה לְטַמֵּא אֲחֵרִים (רַבָּן) שִׁמְעוֹן אוֹמֵר בָּאֶכְלִין טַמֵּא הִלְכָךְ בְּמַשְׁקֵי בֵּית מִטְבְּחַיָּא לָא מָצוּ רַבָּנַן לְטַהוֹרֵינְהוּ: בְּקַרְקַע טְהוֹרִין וּלְקַמָּן מְתַרְגֵּם לֵיהּ אַמַּיִם וּדְאִיכָּא רְבִיעִית דְּאִיכָּא תּוֹרַת מִקְוֶה עָלָהּ לְמַחְטִין וְצִנּוֹרוֹת דְּמַדְאוֹרַיְיתָא לָא מְקַבְּלִי טָמְאָה כְּדִכְתִיב (וַיִּקְרָא י״א:ל״ו) מִקְוֵה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר וּרְבִיעִית הַוְיָא מִקְוֶה מִדְּאוֹרַיְיתָא דִּכְי כְּתִיב אַרְבָּעִים סְאָה בְּאָדָם הוּא דִּכְתִיבִי דְּנָפְקָא לַן מֵאַת כָּל בְּשָׂרוֹ מַיִם שֶׁכָּל גּוּפוֹ עוֹלֶה בָּהֶן אֲבָל לִכְלִים קְטַנִּים אֵין צָרִיךְ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּתְכַּסּוּ בַּמַּיִם וּבְצִיר מֵרְבִיעִית גְּמָרָא גְּמִירִי לַהּ דְּלָא חֲשִׁיב לְמֶהֱוֵי מִקְוֶה וְכֵיוָן דְּבָעֲלְמָא מִדְּאוֹרַיְיתָא לָא מִיטַּמּוּ וְרַבָּנַן הוּא דְּטָבְלוּ רְבִיעִית דְּמִקְוֶה שֶׁלֹּא יְטַבְּילוּ כֵּלִים בְּפָחוֹת מֵאַרְבָּעִים סְאָה כִּדְאָמְרִינַן בְּנָזִיר (דף לח.) עָשָׂר רְבִיעִיּוֹת הֵן וּפְרָכִינַן וְהָא אִיכָּא רְבִיעִית דְּמִקְוֶה וּמִשָּׁנֵינַן בַּר מִנַּהּ דְּהַהִיא דְּבָטְלוּ רַבָּנַן בְּפֶרֶק שְׁלֹשָׁה מִינִין וְתַנְיָא נָמֵי זֶה הַכְּלָל כֹּל שֶׁאָדָם טוֹבֵל בּוֹ יָדַיִם וְכֵלִים טוֹבְלִי' בּוֹ וְגָזְרוּ טַמְאָה אַף עַל הַמַּשְׁקִין שֶׁבַּקַּרְקַע כָּל כַּמָּה דְּהַוֵי בְּצִיר מֵאַרְבָּעִים סְאָה וְהָכָא גַּבֵּי מִטְבָּחַיָּא אוֹקְמוּהּ אַדְּאוֹרַיְיתָא וּטְהוֹרִים: הִלְכְתָא גְּמִירִי לַהּ מִסִּינַי דְּלָא מִטַּמְּאוּ: מִי גָּמְרִינַן מִנַּהּ דְּטַמְאַת שְׁאָר מַשְׁקִין לְאוֹ דְּאוֹרַיְיתָא הִיא אֲמַרְתְּ אֲפִילּוּ הִיא דְּאוֹרַיְיתָא גְּמִירִי בְּהָנֵי דְּטָהוֹרִין וְהֵיכִי מַיְיתֵי ר' אֶלְיעֶזֶר טַעַם לְמִלְּתֵהּ מֵהָכָא: וְהָא רַבִּי שִׁמְעוֹן דְּמִשּׁוּם דְּסָבִירָא לֵיהּ טַמְאַת מַשְׁקִין דְּאַרְיֵי׳ קָאָמַר הָכָא בְּכֵלִים טְמֵאִין מִשּׁוּם דְּטָהוֹרִין מִשּׁוּם דְּגַבֵּי שְׁאָר מַשְׁקִין דְּרַבָּנַן אַלְמָא לְאוֹ הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הוּא וְקַשְׁיָא לְרַב פָּפָּא דְּאִי הִלְכְתָא הִיא מָה לִי בְּכֵלִים דְּגַבֵּי שְׁאָר מַשְׁקִין דְּאוֹרַיְיתָא מָה לִי בְּקַרְקַע: קַשְׁיָא גְּרִסִינַן הָא דְּרַב פָּפָּא לְאוֹ מִלְּתָא הִיא וְכִי אֲמָרַהּ לְאוֹ אַדַּעְתֵּהּ וְלֹא הָיָה זָכוּר לַמִּשְׁנָיוֹת הַלָּלוּ: א״ר פָּפָּא הָא דַּאֲמַרְתְּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּקַרְקַע טְהוֹרִין לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מַיִם דְּאִיכָּא שֵׁם מִקְוֶה עֲלֵיהֶן בְּמִחְבָּר: אֲבָל דָּם אֵין בּוֹ חִלּוּק בֵּין קַרְקַע לְכֵלִים דְּטַמְאָה דִּידֵהּ דְּאוֹרַיְיתָא אַף בַּקַּרְקַע ולר״ש כִּי אִתְּמַר דְּכַן דְּיוֹסֵף בֶּן יוֹעֶזֶר אֲמַיִם לְחוּדֵיהוּ אִתְּמַר ר' שִׁמְעוֹן דְּסָבִירָא לֵיהּ רְבִיעִית דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא לָא חָזוּ לְמִקְוֶה וּמְדְּאַרְיֵי' טְמֵאִין אַף בְּמְחֻבָּר ה״נ טְמֵאִין וּדְקָיְמָא לַן שְׁעוּר טַמְאַת מַשְׁקִין בִּרְבִיעִית הָנֵי מִלֵּי לְטַמֵּא אֲחֵרִים אֲבָל לְעַצְמָן טְמֵאִין בְּכָל שֶׁהֵן כִּדְתָנַן בְּטָהֳרוֹת (פ״ג מ״ג) וּמַיְתִינַן לַהּ בְּגְמָרָא דְּכָל שְׁעָה (דף לג:) טְמֵא מֵת שֶׁסְּחָט כּוּ' כֵּיוָן שֶׁיְּצָתָה טִפָּה רִאשׁוֹנָה נִטְמֵאת בְּכַבֵּיצָה: אָמַר מָר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר גַּבֵּי סְפֵק מַשְׁקֶה לְטַמֵּא אֲחֵרִים לְכָל טֻמְאָה וַאֲפִילּוּ לִכְלִים אַלְמָא וַדַּאי נְגִיעָתָן מְטַמְּאָה כֵּלִים מִדְּאוֹרַיְיתָא לְכֵלִים וְרַבָּנַן הוּא דְּגָזְרוּ עַל שְׁאוֹבוֹ דִּידְהוּ: שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אֲחוֹרִים וְתוֹךְ שֶׁרְאוּיִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּמַשְׁקִין דַּטְמֵאִין לְאוֹ דְּאוֹרַיְיתָא לְכֵלִים וְרַבָּנַן הוּא דְּגָזְרוּ בְּהוּ מִשּׁוּם מַשְׁקֶה זָב וְזָבָה שֶׁהֵן אַב הַטֻּמְאָה וְעַבְדֵי בְּהוּ רַבָּנַן הֶכֵּירָא שֶׁאִם נִטְמָא גִּבּוֹ לֹא נִטְמָא תּוֹכוֹ כִּי הֵיכִי דִּלְיָדְעִי דְּהַהוּ טָמְאָה לְאוֹ דְּאוֹרַיְיתָא דְּלָא לְשָׁרְפוֹ עָלֶיהָ תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים כִּדְאָמְרִינַן בְּבְכוֹרוֹת (דף לח.) בְּעֵדוּתוֹ שֶׁל חִזְקִיָּה אֲבִי עֵקֶשׁ: אֲבָל מַחֲמַת שֶׁרֶץ דְּטָמְאָתָן דְּאוֹרַיְיתָא: חָזַר בּוֹ ר' יְהוּדָה מַהְהִיא דְּלָעֵיל: הָא בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת יָדַיִם שֶׁנִּזְרוּ חֲכָמִים טֻמְאוֹת שְׁנִיּוֹת עַל יָדַיִם סְתָם וְנִזְרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁיִּטַּמְּאוּ מַשְׁקִין לִהְיוֹת תְּחִלָּה וְהָהִיא דְּרַבָּנַן הוּא: אִי הָכִי הָא דְּתָנֵי אֲבָל נִטְמְאוּ מֵחֲמַת שֶׁרֶץ וְכוּ׳ דְּלָא אַשְׁכַּח נִטְמָא גִּבּוֹ נִטְמָא תּוֹכוֹ אֶלָּא בְּנִגְעוּ בְּשֶׁרֶץ עַצְמוֹ לְשַׁמְעִינַן אֲפִילּוּ מַשְׁקִין: אֲבָל בָּאֳכָלִין כְּרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ דְּמַשְׁקִין מְטַמְּאִין אָכְלִין מִדְּאוֹרַיְיתָא: כְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר לֹא מִטַּמֵּא אַפֵּי' אוֹכְלִין אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן: פָּרָה שֶׁל זָבָח אוֹ שֶׁל חַלִּין: שֶׁשָּׁתָתָה מֵי חַטָּאת וּשְׁחִטוּהָ בְּעוֹדָן בְּמֵעֶיהָ: בְּשָׂרָהּ טָמֵא שֶׁמְּקַבֶּלֶת טֻמְאָה מֵהֶן דְּמֵי חַטָּאת מְטַמְּאִין אַפֵּי' אָדָם וְכֵלִים כְּדִכְתִיב (בְּמִדְבַּר יט) וְהַנּוֹגֵעַ בְּמֵי הַנִּדָּה וְגוֹ׳:

מסורת הש״ס

א נדרים יט.; משנה עדיות; עבודה זרה לז.
ב בכורות לח.; משנה כלים
ג שבת יד:
ד ספרי במדבר; משנה פרה
ה תוספתא מקוואות; משנה טהרות; נזיר סג:

גליון הש״ס

ברש״י ד״ה אבל ליה בהו רביעית וכו׳ הנ״מ לטמא אחרים. עי׳ לעיל יד ע״א תוד״ה דאיכא משקין:
תוס׳ ד״ה אבל דם לא. תמוה לי במה דפשיטא להו לתוספת דבדם ליכא טומא׳ דאורי׳ ומדמו טומאה להכשר והא לעיל דף טז ע״ב אמרינן ת״ש ונשא אהרן וכו׳ מאי לאו טומאת דם הרי דדם טמא מדאורייתא וכך מבואר מדברי תוס׳ שם ד״ה מדרבנן הוה מצי לאוקמי מדאורייתא וכמ״ד וכו׳ הרי דס״ל דלמ״ד דטומאת משקין דאורייתא גם דם קדשים טמא דאורייתא וצע״ג:

תורה אור השלם

[במדבר יט]
[במדבר יט, ט]

מסורת הש"ס

א ספרא שמיני פרשה ז יב; תוספתא סוטה; משנה סוטה ב ספרי במדבר; משנה פרה

תורה אור השלם

וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא [ויקרא יא, לג]

וְאַתּוֹ תִּשְׁבְּרוּ [ויקרא יא, לג]

מִכֹּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא [ויקרא יא, לד]

בְּטָלוּ בְּמַעֲיהּ דְּאִיגְּנִין רְאוּיִין לְמֵי חַטָּאת וְאֵין עוֹד שְׁמָן עֲלֵיהֶן וְאִי אִית לֵיהּ הָא בְּשָׂרָהּ טָמֵא קָתָנֵי מַשְׁמַע דְּוַקָא בְּשָׂרָהּ אֲבָל אָדָם וְכֵלִים לֹא וְהָנֵי מִשּׁוּם דְּנִפְסְלוּ לְרַבִּי יְהוּדָה מַשְׁקִין בְּעָלְמָא מְטַמְּאוֹ אֹכֶל נָהֵי דְּבָטְלִי מִתּוֹרַת מֵי חַטָּאת לְעִנְיַן דְּלָא חֲוֵי טָמֵא אַב הַטַּמְאָה לְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים שֵׁם מַשְׁקֶה טָמֵא מִי לֵיכָּא עָלְיְהוּ כְּשֶׁאַר מַשְׁקִין לְטַמֵּא בָּשָׂר זֶה שֶׁהוּא אֹכֶל וְאַמַּאי בְּטָלוּ בְּמַעֲיהּ לְגַמְרֵי אֲפִילּוּ מִלְּטַמֵּא בָּשָׂר זֶה דְּהָנֵי טָמְאֹת בָּשָׂר לָא מְטַמְּאִי אֹכֶל וְאַמַּאי בְּטָלוּ הַמַּעֲיִם דְּהָא אֵין שָׁם מֵי חַטָּאת עֲלֵיהֶן לְטַמֵּאוֹ דְּהָא טָמְאָה קָלָה נְהוּ וְכֵלִים בָּהֶן בְּתוֹךְ מְשַׁקִּין בְּעָלְמָא נִינְהוּ וְשָׁם טָמְאָה לָא פָּקַע מִנַּיְהוּ דְּנִטְמְאוּ מֵחֲמַת עַצְמָן דְּאֵין גְּיעָה גְּדוֹלָה מִמַּה שֶׁהֵן נוֹגְעִין בְּעַצְמָן וְכִי אֲזַל שָׁם מֵי חַטָּאת מִנַּיְהוּ הָוֵי לְהוּ מַשְׁקִין שְׁנִגְּעוּ בְּמֵי חַטָּאת אֶלָּא ש"מ מְכַלֶּהוּ הֶדֶר בֵּהּ וְכֵיוָן דְּבָחוּץ לָא מְטַמְּאוֹ מַשְׁקִין אוֹכְלִין אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן הָכָא דְּמִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא לָא גָּזְרוּ: טָמְאָה חֲמוּרָה אָדָם וְכֵלִים טָמְאָה קָלָה אוֹכְלִין: וְהָא בְּשָׂרָהּ טָמֵא קָאָמַר דְּלָא טָמֵא אֶלָּא אֶת הַבָּשָׂר וְלֹא תִּנָּא אָדָם וְכֵלִים הַנּוֹגְעִין בָּהֶן טְמֵאִין: אֲבָל טָמְאָה חֲמוּרָה שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶן לְטַמֵּא הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן לָא מְטַמְּאֵי שֹׁר' יְהוּדָה אוֹמֵר בְּטָלוּ בְּמַעֲיהּ מִתּוֹרַת מֵי חַטָּאת: רַב אָשֵׁי אָמַר לְעוֹלָם לְגַמְרֵי דְּאַפֵּי' שֵׁם מַשְׁקֶה בְּעָלְמָא לֵיכָּא עֲלֵיהוּ דה"ל מַשְׁקֶה סָרוּחַ וְתַנְיָא בת"כ וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא פְּרָט לְמַשְׁקֶה סָרוּחַ: ר' יוֹסֵי תַּלְמִידוֹ שֶׁל ר' עֲקִיבָא הָיָה כְּדַתָּנְיָא בִּיבָמוֹת בְּהַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דַּף סב:) וְהָיָה הָעוֹלָם שָׁמֵם עַד שָׁבָא ר"ע אֵצֶל רַבּוֹתֵינוּ שֶׁבַּדָּרוֹם וּשְׁנָאָה לָהֶן וְאָלוּ הֵן ר"מ וְרַבִּי יְהוּדָה וְר' יוֹסֵי וְר"ש וְר"א בֶּן שַׁמּוּעַ: דְּדָרֵשׁ יִטְמָא דְּכְתִיב גַּבֵּי אֳכָלִין טְמֵאִין יִטְמָא וְאֵיהוּ נָמֵי דָּרֵישׁ יִטְמָא דְּכְתִיב גַּבֵּי מַשְׁקִין טְמֵאִין יִטְמָא: בּוֹ בַּיּוֹם שָׁמְנוּ אֶת ר"א בֶּן עֶזַּרְיָה לְנָשִׂיאוּת: אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ וְתַנְיָא בְּהַכֹּל שׁוֹחֲטִין (חֻלִּין כד:) אע"פ שֶׁלֹּא נִגַּע אֶלָּא נִתְלָה בַּאֲוִירוֹ ה"ל כְּלִי רִאשׁוֹן וּכְתִיב כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא מַחֲמַת הַכְּלִי ה"ל אֹכֶל שֵׁנִי וְאֵינוֹ אוֹמֵר טָמֵא אֶלָּא יִטְמָא לְדָרֵשׁ בֵּהּ יִטְמָא: לְמַד עַל כְּבָר שֵׁנִי דְּהָא קְרָא מְשַׁתֵּעֵי בַּאֳכָלִין בְּדִכְתִיב בְּתֹרֶה מִכֹּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְהוּא הָיָה בְּתוֹךְ הַכְּלִי יִטְמָא אֵלְמָא כְּבָר שֵׁנִי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי וְאַף בְּחֻלִּין דִּקְרָא סְתָמָא כְּתִיב וְהָא לֵיכָּא לְמֵימַר דְּאָכְלִין שֶׁבּוֹ מִקַּבְּלִין טֻמְאָה מִן הַשֶּׁרֶץ דְּלָהֲוֵי אָוִיר כְּלִי כְּמָאן דְּמֵלֵי טֻמְאָה וַנְּהוּ אֹכֶל רִאשׁוֹן דא"כ אַף כֵּלִים שֶׁבָּאֲווּרוֹ יִטְמְאוּ וּבְפַרְקִין מְפָרְשִׁינַן לַהּ בְּהֶדְיָא דְּעַל כָּרְחָךְ שֵׁנִי הוּא וּמִן הַכְּלִי הוּא מְקַבְּלָהּ שְׁמַטְמֵא אֶת הַשְּׁלִישִׁי וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי כְּבָר עוֹשֶׂה כֵּיוֹצֵא בּוֹ וְאֵית לֵיהּ לְר"ע אֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל וא"א לוֹמַר כֵּן מִשּׁוּם דְּלָא אַשְׁכְּחַן לַהּ בְּהֶדְיָא וע"י הַדְּחָק נֶאֱמַר וא"כ כִּי אַקְשֵׁי לְעֵיל וְהָא אֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל וּדְחֵיק נַפְשֵׁהּ וְאוֹקְמָה מִדְּרַבָּנָן טָמֵא נִימָא כר"ע ס"ל דְּהָא ר"ע גּוּפֵהּ אַיְירֵי בֵּהּ וְהוֹסִיף עֵדוּת עַל עֵדוּתוֹ וּלְקַמָּן דְּקָאָמַר לֹא כָּךְ הָיָה וְלֹא מְצִי לְדַחוּיֵהּ אֶלָּא ע"י טַעַם זֶה לֹא מְצִינוּ טָמְאָה עוֹשֶׂה כֵּיוֹצֵא בָּהּ הֲרֵי מְצִינוּ לר"ע וְעוֹד בְּהֶדְיָא אָמַר לְקַמָּן בְּהָהוּא יְטַמֵּא לְטַמֵּא אֶת הַמַּשְׁקִין וְלֹא לְטַמֵּא מַשְׁקֶה כֵּיוֹצֵא בּוֹ: וְהָכָא גַּבֵּי יִטְמָא דְּמַשְׁקִין דְּקָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי דְּמוּקֵי לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי לְטַמֵּא אֹכֶל וְלֹא לְטַמֵּא מַשְׁקֶה כֵּיוֹצֵא בּוֹ וְלֹא כְּלִי: וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי אִם הָיָה הַמַּשְׁקֶה הַזֶּה בְּתוֹכוֹ שֶׁל כְּלִי חֶרֶס דְּהָא עָלָה קַאֵי יִטְמָא וּדְרֵישׁ בֵּהּ יִטְמָא לְטַמֵּא אֶת הָאֹכֶל: לֹא מְצִינוּ טָמְאָה שֶׁעוֹשָׂה כֵּיוֹצֵא בּוֹ כְּדַאָמְרִינַן לְקַמָּן דְּלְהֲכִי קְרִינָּא יִטְמָא לְמֵימַר דְּהוּא טָמֵא וְאֵין עוֹשֶׂה כֵּיוֹצֵא בּוֹ: וְאִי ס"ד הַאי יִטְמָא דְּכְתִיב בְּמַשְׁקֶה דִּקְרָא לְטַמֵּא מַשְׁקִים קָאָמַר וְיִטְמָא דְּרֵישׁ מִדְּאִצְטְרִיךְ לְמֵעוּטֵי אֹכֶל מִכְּלָל דְּמַשְׁקִין מְטַמְּאֵי א"כ יִטְמָא יִטְמָא לָמָּה לִי לִיעָרְבִינְהוּ וְנִכְתְּבִינְהוּ כו': וְאֵימָא יִטְמָא דְּסֵיפָא לְטַמֵּא אֶת הַכֵּלִים וְאַמַּאי קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְכֵלִים טָהוֹר: וּמָה כְּלִי שֶׁטְּמֵא אֶת הַמַּשְׁקֶה הַזֶּה לֹא יוּכַל לְטַמֵּא אֶת הַכְּלִי כְּדְאָמַר לְקַמָּן כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא מִכָּל הָאֹכֶל אֲכָלִין וּמַשְׁקִין מְטַמְּאִים מַאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס וְאֵין כֵּלִים מְטַמְּאִים מַאֲוִיר כְּלִי) הֵנִי מִלֵּי מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי אֲבָל מַשְׁקִין שֶׁנִּגְּעוּ בַּשֶּׁרֶץ יְטַמְּאוּהוּ:

וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ מִכֵּלִים הוּא דַּהֲדַר בֵּיהּ, אֲבָל בָּאוֹכָלִין כְּרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ, אַמַּאי בָּטְלוּ בְּמַעֲיהּ לְגַמְרֵי? נְהִי דְּטוּמְאָה חֲמוּרָה לָא מְטַמְּאוּ, טוּמְאָה קַלָּה מִיהָא נִיטַמְּאוּ! מַאי "בָּטְלוּ בְּמַעֲיהּ" נָמֵי? בָּטְלוּ מִטּוּמְאָה חֲמוּרָה, אֲבָל טוּמְאָה קַלָּה מְטַמְּאוּ. מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר: טוּמְאָה חֲמוּרָה נָמֵי מְטַמְּאוּ, הָא "בְּשָׂרָהּ טָמֵא" קָתָנֵי! כּוּלֵּהּ רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְחַסּוֹרֵי מִיחַסְרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: פָּרָה שֶׁשָּׁתְתָה מֵי חַטָּאת — בְּשָׂרָהּ טָמֵא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — טוּמְאָה קַלָּה, אֲבָל טוּמְאָה חֲמוּרָה — לֹא, שֶׁרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בָּטְלוּ בְּמַעֲיהּ. רַב אָשֵׁי אָמַר: לְעוֹלָם בָּטְלוּ בְּמַעֲיהּ לְגַמְרֵי, מִשּׁוּם דְּהָוֵה לֵיהּ מַשְׁקֶה סָרוּחַ. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: לְאוֹכָלִין — טְמֵאִין, לִכְלִים — טְהוֹרִים. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: רַבִּי יוֹסֵי בְּשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוֹ אָמְרָהּ, דְּדָרֵישׁ "יִטְמָא" — יְטַמֵּא. [א]תְּנַן, בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא: "וְכָל כְּלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם וְגוֹ'", אֵינוֹ אוֹמֵר "טָמֵא" אֶלָּא "יִטְמָא" — יְטַמֵּא אֲחֵרִים, לִימֵּד עַל כִּכָּר שֵׁנִי שֶׁעוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּחוּלִּין. וְהָכָא הֵיכִי דָּרֵישׁ? "וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא" — יְטַמֵּא, לְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין. אַתָּה אוֹמֵר לְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְטַמֵּא טוּמְאַת מַשְׁקִין? אָמַרְתָּ: לֹא כָּךְ הָיָה. מַאי "לֹא כָּךְ הָיָה"? אָמַר רַב פָּפָּא: לֹא מָצִינוּ טוּמְאָה שֶׁעוֹשָׂה כֵּיוֹצֵא בָּהּ. רָבִינָא אָמַר: מְגוּפֵיהּ דִּקְרָא נָמֵי לֹא מָצֵית אָמַרְתְּ "יִטְמָא" — לְטַמֵּא טוּמְאַת מַשְׁקִין. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ "יִטְמָא" דָּרֵישָׁא, נָמֵי לְטַמֵּא טוּמְאַת מַשְׁקִין. נִיעָרְבִינְהוּ וְנִיכְתְּבִינְהוּ: "מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא". תְּרֵי "יִטְמָא" לָמָּה לִי? אֶלָּא: "יִטְמָא" דָּרֵישָׁא לְטַמֵּא טוּמְאַת מַשְׁקִין, "יִטְמָא" דְּסֵיפָא לְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין. וְאֵימָא לְטַמֵּא אֶת הַכֵּלִים! וְלָאו קַל וָחוֹמֶר הוּא, וּמָה כְּלִי שֶׁמְּטַמֵּא מַשְׁקֶה — אֵין מְטַמֵּא כְּלִי, מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי — אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יְטַמְּאוּ אֶת הַכֵּלִים? וְאֵימָא: כִּי לֹא מְטַמְּאוּ, מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי. אֲבָל מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ, הָכִי נָמֵי דְּמְטַמְּאוּ! מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ מִי כְּתִיבִי?

וְלָאו

וְלָאו מק"ו קָאָתֵי וּמָה מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי וא"ת נֵילַף מק"ו דְּאֹכֶל וּמַשְׁנֵי מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי מִי כְּתִיבִי בְּאוֹרָיְתָא' מִמַּשְׁקִין מֵחֲמַת כְּלִי וּמָה אֹכֶל הַבָּא מֵחֲמַת שֶׁרֶץ מְטַמֵּא מַשְׁקִין שֶׁרֶץ גּוּפֵהּ לֹא כָּל שֶׁכֵּן וְהַשְׁתָּא נַיְמָא דְּבֵין מַשְׁקִין וּבֵין אֹכֶל מְטַמֵּא כְּלִי וְ"ל דַּע"כ אֵין אֹכֶל מְטַמֵּא כְּלִי אֶפִילּוּ בָּא מֵחֲמַת שֶׁרֶץ מק"ו דְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי שֶׁמְּטַמֵּא אֹכֶל וְאֵין מְטַמֵּא כְּלִי אֹכֶל הַבָּא מֵחֲמַת שֶׁרֶץ שֶׁאֵין מְטַמֵּא אֹכֶל [מֵהוּא טָמֵא] אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יְטַמֵּא כְּלִי: דַּיּוֹ לַבָּא מִן הַדִּין לִהְיוֹת כַּנִּדּוֹן הִקְשָׁה הָרַב רַבִּי יַעֲקֹב דאורלינ"ש אִם כֵּן יִהְיוּ מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ שְׁנַיִּים כְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי וַאֲהֲנֵי קַל וְחוֹמֶר דְּמִטַּמּוּ וַאֲהֲנֵי דַּיּוֹ דְּהַוּוּ שְׁנַיִּים דכה"ג אָמְרִינַן בְּכֵיצַד הָרֶגֶל (ב"ק כה:) גַּבֵּי קַל וְחוֹמֶר דְּמַפֵּק בְּמֵת לֵימָא אֲהֲנֵי קַל וְחוֹמֶר לְטַמְּאַת עֶרֶב וַאֲהֲנֵי דַּיּוֹ לְאַפּוֹקֵי מִשְּׁמַאת ז' וְגַבֵּי קֶרֶן בְּחָצֵר הַנְּזָק אָמְרִינַן נֵמִי אֲהֲנֵי קַל וְחוֹמֶר לְגָזָק שָׁלֵם וַאֲהֲנֵי דַּיּוֹ לְמִגּוּפּוֹ וְאוֹמֵר ר"י דְּלָא קָשָׁה דְּהָכָא לָא אַשְׁכְּחַן מִידֵּי שֶׁנִּגַּע בַּשֶּׁרֶץ שֶׁלֹּא יְהֵא רִאשׁוֹן הִלְכָךְ אֵין לְחַלֵּק אֲבָל גַּבֵּי מֵת אַשְׁכְּחַן דְּבָר הַנּוֹגֵעַ בּוֹ שֶׁלֹּא יְהֵא אֶלָּא רִאשׁוֹן כְּגוֹן אֳכָלִים וּכְלֵי חֶרֶס וְגָזָק שָׁלֵם מִגּוּפּוֹ תְּרֵי מִלֵּי נִינְהוּ אֲבָל אֵין לְתָרֵץ מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמֵימַר ק"ו הָכִי וּמָה אָדָם וְכֵלִים שֶׁאֵין מִטַּמֵּא מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס מִטַּמֵּא מִשֶּׁרֶץ מַשְׁקִין שֶׁמִּטַּמֵּא מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס לֹא כָּל שֶׁכֵּן שֶׁמִּטַּמֵּא מִשֶּׁרֶץ דְּהַשְׁתָּא נֵמִי אֶבָּא לְמֵימַר דַּיּוֹ כְּדְמוֹכַח בִּכְיצַד הָרֶגֶל (שָׁם): וְכִי תֵּימָא אֹכֶל חָמוּר דְּמִטַּמֵּא מַשְׁקִין הֲוֵי מְצִי לְמֵילַף דְּאֵין אֹכֶל מְטַמֵּא כְּלִי מִקַּל וְחוֹמֶר וּמָה כְּלִי שֶׁמְּטַמֵּא אֹכֶל אֵין מְטַמֵּא כְּלִי אֹכֶל אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יְטַמֵּא כְּלִי: וּמָהוּ עֲלִילּוּתָן לָא הֲוֵי קַל וְחוֹמֶר דְּהָא לְהוּ לְקַבֵּל טַמְאָה מְמַשְׁקִין וּלְעִנְיַן אֹכֶל מְהַנֵּי לְהוּ א"כ אֹכֶל חָמוּר וּלְעֵיל דְּיַלְפִינַן דְּמַשְׁקֶה לֹא מְטַמֵּא כְּלִי לָא מָצֵי לְמֵילַף בק"ו מֵאֹכֶל שֶׁמְּטַמֵּא מַשְׁקֶה וְאֵין מְטַמֵּא כְּלִי מַשְׁקֶה דְּלֹא מְטַמֵּא מַשְׁקֶה לֹא כ"ש דְּהָיא גּוּפָא מִנַּלַן דְּאֹכֶל לֹא מְטַמֵּא כְּלִי וְעוֹד דְּמַשְׁקִין חָמוּר מֵאֹכֶל דְּמִטַּמֵּא אֹכֶל וְהָכָא לֹא מְצִי לְמֵעְבַּד ק"ו כְּדִלְעֵיל דְּמַה כְּלִי שֶׁמְּטַמֵּא אֹכֶל אֵין מְטַמֵּא כְּלִי אֹכֶל הַבָּא מֵחֲמַת כְּלִי ש"ס דמ"מ אֹכֶל הַבָּא מֵחֲמַת שֶׁרֶץ מִנַּלָּן: וּמָה מְחַסֵּר כִּפּוּרִים אַפֵּי' מֵאן דְּאִית לֵיהּ דַּיּוֹ אֲפִילּוּ הֵיכָא דְּמִפְרַךְ קַל וְחוֹמֶר הָכָא מוֹדֶה דִּבְמָה מְצִינוּ יְלַפְנִין שְׁלִישִׁי מִמְּחַסֵּר כִּפּוּרִים דְּמִחַסֵּר כִּפּוּרִים כְּשְׁלִישִׁי הוּא שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם בְּתְרוּמָה וּפוֹסֵל בַּקֹּדֶשׁ וְהוּא הַדִּין בְּכָל שְׁלִישֵׁי הִלְכָךְ אֵלִּים קַל וְחוֹמֶר דְּהָכָא וְלֹא שַׁיְּךְ לְמֵימַר דַּיּוֹ מַה הָתָם שְׁלִישִׁי וְתוּ לָא אַף כָּאן שְׁלִישִׁי וְתוּ לָא: לָמַדְנוּ שְׁלִישִׁי מִן הַתּוֹרָה נִיחָא לֵיהּ לְהָבִיא מִקְרָא וה"מ לְמִדְרַשׁ שְׁלִישִׁי לְקֹדֶשׁ קַל וְחוֹמֶר מִטְבּוּל יוֹם וְרַשִׁ"י פֵּרֵשׁ דְּלְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר לָמַדְנוּ שְׁלִישִׁי מִן הַתּוֹרָה דְּלֹא תֵּימָא דַּיּוֹ אֲבָל הַשְׁתָּא דְּלָמַדְנוּ מִן הַתּוֹרָה לָא אָמְרִינַן דַּיּוֹ מִשּׁוּם דְּמִפְרַךְ קַל וְחוֹמֶר:

(א)וְלָאו מִקַּל וָחוֹמֶר קָאָתֵי: וּמָה מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי — מְטַמְּאִין, מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ — לֹא כָּל שֶׁכֵּן! דַּיּוֹ לַבָּא מִן הַדִּין לִהְיוֹת כַּנִּדּוֹן. "יִטְמָא" דְּרֵישָׁא הֵיכִי דָּרֵישׁ? "מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא", יִטְמָא — לְטַמֵּא אֶת הַמַּשְׁקִין. אַתָּה אוֹמֵר לְטַמֵּא אֶת הַמַּשְׁקִין, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְטַמֵּא אֶת הַכְּלִי? אָמַרְתָּ קַל וָחוֹמֶר: וּמָה מַשְׁקֶה שֶׁמְּטַמֵּא אוֹכֶל — אֵינוֹ מְטַמֵּא כְּלִי, אוֹכֶל שֶׁאֵין מְטַמֵּא אוֹכֶל — אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יְטַמֵּא כְּלִי?! הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "יִטְמָא" — לְטַמֵּא אֶת הַמַּשְׁקִין שֶׁהֵן עֲלוּלִין לְקַבֵּל טוּמְאָה. מַאי אִירְיָא מַשְׁקִין מִשּׁוּם דַּעֲלוּלִין לְקַבֵּל טוּמְאָה, תִּיפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם דְּלֵיכָּא מִידֵּי אַחֲרִינָא! הָכִי קָאָמַר: וְכִי תֵּימָא אוֹכֶל חָמוּר, דְּמְטַמֵּא מַשְׁקִין, נִיטַּמֵּייהּ לִכְלִי. הַהוּא חוּמְרָא דְּמַשְׁקִין הוּא, מִשּׁוּם דְּמַשְׁקִין עֲלוּלִין לְקַבֵּל טוּמְאָה. וּמָה הִיא עֲלִילָתָן — שֶׁמְּקַבְּלִין טוּמְאָה שֶׁלֹּא בְּהֶכְשֵׁר. "יִטְמָא" — דְּאֵין עוֹשֶׂה כַּיּוֹצֵא בָּהּ, מֵהָכָא נָפְקָא? מֵהָתָם נָפְקָא: "וְכִי יִתַּן מַיִם עַל זֶרַע וְנָפַל מִנְּבֵלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא" — הוּא טָמֵא, וְאֵין עוֹשֶׂה טוּמְאָה כַּיּוֹצֵא בָּהּ! חַד בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ, וְחַד בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי. וּצְרִיכִי? דְּאִי אַשְׁמוֹעִינַן בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי — מִשּׁוּם דְּלָא חֲמִירִי. אֲבָל בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ — דַּחֲמִירִי, אֵימָא עוֹשֶׂה טוּמְאָה כַּיּוֹצֵא בָּהּ. (ב)וְלִשְׁמְעִינַן מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ, וְכָל שֶׁכֵּן מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי! מִילְּתָא דְּאָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר טָרַח וְכָתַב לַהּ קְרָא. אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: וְהָא אָמַר רָבָא: לָא רַבִּי יוֹסֵי סָבַר כְּרַבִּי עֲקִיבָא, וְלָא רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר כְּרַבִּי יוֹסֵי! אָמַר לֵיהּ: רַבִּי יוֹסֵי בְּשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוֹ אָמָרָהּ, וְלֵיהּ לָא סְבִירָא לֵיהּ. (ג)אָמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי לְרַב כָּהֲנָא: בִּשְׁלָמָא רַבִּי יוֹסֵי לָא סָבַר לַהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּתַנְיָא: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מְנַיִּין לָרְבִיעִי בַּקּוֹדֶשׁ שֶׁהוּא פָּסוּל? וְדִין הוּא: וּמָה מְחוּסַּר כִּפּוּרִים שֶׁמּוּתָּר בִּתְרוּמָה, פָּסוּל בַּקּוֹדֶשׁ. שְׁלִישִׁי שֶׁפָּסוּל בִּתְרוּמָה — אֵינוֹ דִּין שֶׁיַּעֲשֶׂה רְבִיעִי בַּקּוֹדֶשׁ? וְלָמַדְנוּ שְׁלִישִׁי בַּקּוֹדֶשׁ מִן הַתּוֹרָה, וּרְבִיעִי מִקַּל וָחוֹמֶר. שְׁלִישִׁי מִן הַתּוֹרָה, דִּכְתִיב "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל

וּמִשְּׁנֵי מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ מִי כְּתִיבִי בְּאוֹרָיְתָא' מִמַּשְׁקִין מֵחֲמַת כְּלִי וּמָה אֹכֶל הַבָּא מֵחֲמַת שֶׁרֶץ מְטַמֵּא מַשְׁקִין שֶׁרֶץ גּוּפֵהּ לֹא כָּל שֶׁכֵּן וְהַשְׁתָּא נַיְמָא דְּבֵין מַשְׁקִין וּבֵין אֹכֶל מְטַמֵּא כְּלִי וְ"ל דַּע"כ אֵין אֹכֶל מְטַמֵּא כְּלִי אֲפִילּוּ בָּא מֵחֲמַת שֶׁרֶץ מק"ו דְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי שֶׁמְּטַמֵּא אֹכֶל וְאֵין מְטַמֵּא כְּלִי אֹכֶל הַבָּא מֵחֲמַת שֶׁרֶץ שֶׁאֵין מְטַמֵּא אֹכֶל [מֵהוּא טָמֵא] אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יְטַמֵּא כְּלִי: דַּיּוֹ לַבָּא מִן הַדִּין לִהְיוֹת כַּנִּדּוֹן הִקְשָׁה הָרַב רַבִּי יַעֲקֹב דאורלינ"ש אִם כֵּן יִהְיוּ מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ שְׁנַיִּים כְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי וַאֲהֲנֵי קַל וְחוֹמֶר דְּמִטַּמּוּ וַאֲהֲנֵי דַּיּוֹ דְּהַוּוּ שְׁנַיִּים דכה"ג אָמְרִינַן בְּכֵיצַד הָרֶגֶל (ב"ק כה:) גַּבֵּי קַל וְחוֹמֶר דְּמַפֵּק בְּמֵת לֵימָא אֲהֲנֵי קַל וְחוֹמֶר לְטַמְּאַת עֶרֶב וַאֲהֲנֵי דַּיּוֹ לְאַפּוֹקֵי מִשְּׁמַאת ז' וְגַבֵּי קֶרֶן בְּחָצֵר הַנְּזָק אָמְרִינַן נֵמִי אֲהֲנֵי קַל וְחוֹמֶר לְגָזָק שָׁלֵם וַאֲהֲנֵי דַּיּוֹ לְמִגּוּפּוֹ וְאוֹמֵר ר"י דְּלָא קָשָׁה דְּהָכָא לָא אַשְׁכְּחַן מִידֵּי שֶׁנִּגַּע בַּשֶּׁרֶץ שֶׁלֹּא יְהֵא רִאשׁוֹן הִלְכָךְ אֵין לְחַלֵּק אֲבָל גַּבֵּי מֵת אַשְׁכְּחַן דְּבָר הַנּוֹגֵעַ בּוֹ שֶׁלֹּא יְהֵא אֶלָּא רִאשׁוֹן כְּגוֹן אֳכָלִים וּכְלֵי חֶרֶס וְגָזָק שָׁלֵם מִגּוּפּוֹ תְּרֵי מִלֵּי נִינְהוּ אֲבָל אֵין לְתָרֵץ מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמֵימַר ק"ו הָכִי וּמָה אָדָם וְכֵלִים שֶׁאֵין מִטַּמֵּא מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס מִטַּמֵּא מִשֶּׁרֶץ מַשְׁקִין שֶׁמִּטַּמֵּא מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס לֹא כָּל שֶׁכֵּן שֶׁמִּטַּמֵּא מִשֶּׁרֶץ דְּהַשְׁתָּא נֵמִי אֶבָּא לְמֵימַר דַּיּוֹ כְּדְמוֹכַח בִּכְיצַד הָרֶגֶל (שָׁם): וְכִי תֵּימָא אֹכֶל חָמוּר דְּמִטַּמֵּא מַשְׁקִין הֲוֵי מְצִי לְמֵילַף דְּאֵין אֹכֶל מְטַמֵּא כְּלִי מִקַּל וְחוֹמֶר וּמָה כְּלִי שֶׁמְּטַמֵּא אֹכֶל אֵין מְטַמֵּא כְּלִי אֹכֶל אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יְטַמֵּא כְּלִי: וּמָהוּ עֲלִילּוּתָן לָא הֲוֵי קַל וְחוֹמֶר דְּהָא לְהוּ לְקַבֵּל טַמְאָה מְמַשְׁקִין וּלְעִנְיַן אֹכֶל מְהַנֵּי לְהוּ א"כ אֹכֶל חָמוּר וּלְעֵיל דְּיַלְפִינַן דְּמַשְׁקֶה לֹא מְטַמֵּא כְּלִי לָא מָצֵי לְמֵילַף בק"ו מֵאֹכֶל שֶׁמְּטַמֵּא מַשְׁקֶה וְאֵין מְטַמֵּא כְּלִי מַשְׁקֶה דְּלֹא מְטַמֵּא מַשְׁקֶה לֹא כ"ש דְּהָיא גּוּפָא מִנַּלָּן דְּאֹכֶל לֹא מְטַמֵּא כְּלִי וְעוֹד דְּמַשְׁקִין חָמוּר מֵאֹכֶל דְּמְטַמֵּא אֹכֶל וְהָכָא לֹא מְצִי לְמֶעְבַּד ק"ו כְּדִלְעֵיל דְּמָה כְּלִי שֶׁמְּטַמֵּא אֹכֶל אֵין מְטַמֵּא כְּלִי אֹכֶל הַבָּא מֵחֲמַת כְּלִי ש"ס דמ"מ אֹכֶל הַבָּא מֵחֲמַת שֶׁרֶץ מִנַּלָּן: וּמָה מְחַסֵּר כִּפּוּרִים אַפֵּי' מֵאן דְּאִית לֵיהּ דַּיּוֹ אֲפִילּוּ הֵיכָא דְּמִפְרַךְ קַל וְחוֹמֶר הָכָא מוֹדֶה דִּבְמָה מְצִינוּ יְלַפְנִין שְׁלִישִׁי מִמְּחַסֵּר כִּפּוּרִים דְּמְחַסֵּר כִּפּוּרִים כְּשְׁלִישִׁי הוּא שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם בְּתְרוּמָה וּפוֹסֵל בַּקֹּדֶשׁ וְהוּא הַדִּין בְּכָל שְׁלִישֵׁי הִלְכָךְ אֵלִּים קַל וְחוֹמֶר דְּהָכָא וְלֹא שַׁיְּךְ לְמֵימַר דַּיּוֹ מַה הָתָם שְׁלִישִׁי וְתוּ לָא אַף כָּאן שְׁלִישִׁי וְתוּ לָא: לָמַדְנוּ שְׁלִישִׁי מִן הַתּוֹרָה נִיחָא לֵיהּ לְהָבִיא מִקְרָא וה"מ לְמִדְרַשׁ שְׁלִישִׁי לְקֹדֶשׁ קַל וְחוֹמֶר מִטְבּוּל יוֹם וְרַשִׁ"י פֵּרֵשׁ דְּלְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר לָמַדְנוּ שְׁלִישִׁי מִן הַתּוֹרָה דְּלֹא תֵּימָא דַּיּוֹ אֲבָל הַשְׁתָּא דְּלָמַדְנוּ מִן הַתּוֹרָה לָא אָמְרִינַן דַּיּוֹ מִשּׁוּם דְּמִפְרַךְ קַל וְחוֹמֶר:

אסור בְּקֹדֶשׁ כְּדִלְיָלִיף הָתָם מִוּכְפָּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהֳרָה מִכְּלָל שֶׁהִיא טְמֵאָה עַד עַכְשָׁו: שְׁלִישִׁי שֶׁפָּסוּל בִּתְרוּמָה לְרַבָּנָן דְּפִלִיגִי אֲדַר' עֲקִיבָא וְנִפְקָא לָן בְּקַל וָחוֹמֶר מִטְבּוּל יוֹם וּמָה טְבוּל יוֹם דְּמַתִּיר בְּחַלִּין אָסוּר בִּתְרוּמָה שֵׁנִי שֶׁפָּסוּל בְּחַלִּין אֵינוֹ דִּין שֶׁיַּעֲשֶׂה שְׁלִישִׁי בִּתְרוּמָה בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה בְּפֶרֶק כֹּשֶׁם שֶׁהַמַּיִם בּוֹדְקִין וּבְקוֹדֶשׁ דִּין הוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהּ רְבִיעִי מִקַּל וָחוֹמֶר מִמְּחַסֵּר כִּפּוּרִים: וְלָמַדְנוּ שְׁלִישִׁי בַּקּוֹדֶשׁ מִן הַתּוֹרָה וּדְלָא תֵּימָא דַּיּוֹ לַבָּא מִן הַדִּין לִהְיוֹת כַּנִּדּוֹן מַה תִּרוּמָה עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי וְתוּ לָא אַף זָה קוֹדֶשׁ יַעֲשֶׂה שְׁלִישִׁי לֹא אִצְטְרִיךְ לָן קַל וְחוֹמֶר דְּמִן הַתּוֹרָה לְמַדְנוּ שְׁלִישִׁי וְכִי אֲתָא ק"ו לְרְבִיעִי הוּא דַּאֲתָא דְּקַיְמָא לָן בב"ק פ' שֵׁנִי (ד' כה.) דְּהֵיכָא דְּמִפְרַךְ ק"ו לָא אָמְרִינַן דַּיּוֹ:

מסורת הש"ס

א בבא קמא לז:
ב קידושין ד.
ג ספרא צו פרשה ט ב; סוטה כט:; תוספתא חגיגה; חגיגה כד.

תורה אור השלם

מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא [ויקרא יא, לד]
וְכִי יִתַּן־מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו יִטְמָא הוּא לָכֶם [ויקרא יא, לח]
וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר [ויקרא ז, יט]

א**בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל", מִי לָא עָסְקִינַן דְּנָגַע בְּשֵׁנִי. רְבִיעִי מִקַּל וָחוֹמֶר, כִּדְאָמְרִינַן. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ סָבַר כְּרַבִּי עֲקִיבָא, נִיתְנֵי נָמֵי: רְבִיעִי בַּתְּרוּמָה וַחֲמִישִׁי בַּקּוֹדֶשׁ. אֶלָּא רַבִּי עֲקִיבָא לָא סָבַר כְּרַבִּי יוֹסֵי מְנָלַן? אֲמַר לֵיהּ: דְּלָא לִישְׁתְּמִיט תַּנָּא וְלִיתְנֵי רְבִיעִי בַּתְּרוּמָה וַחֲמִישִׁי בַּקּוֹדֶשׁ, וְנֵימָא רַבִּי עֲקִיבָא הִיא. וַאֲנַן אַהָכִי נֵיקוּם וְנִסְמוֹךְ?!** ב(א)**נְפַק רַב אָשֵׁי, וְאִי תֵּימָא רַב כָּהֲנָא, דַּק וְאַשְׁכַּח הָא דִּתְנַן: הַכְּלִי מְצָרֵף אֶת מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ לַקּוֹדֶשׁ, אֲבָל לֹא לַתְּרוּמָה. וְהָרְבִיעִי בַּקּוֹדֶשׁ פָּסוּל, וְהַשְּׁלִישִׁי בַּתְּרוּמָה.** (ב)**וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מֵעֵדוּתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא נִשְׁנֵית מִשְׁנָה זוֹ. (דְּתַנְיָא:) הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא הַסּוֹלֶת וְהַקְּטוֹרֶת וְהַלְּבוֹנָה וְהַגֶּחָלִים, שֶׁאִם נָגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן פָּסַל אֶת כּוּלָּן. רְבִיעִי אִין, חֲמִישִׁי לָא. שְׁלִישִׁי אִין, רְבִיעִי לָא.** ג**אַלְמָא קָסָבַר: צֵירוּף דְּרַבָּנַן. וּפְלִיגָא דְּרַבִּי חָנִין, דְּאָמַר: צֵירוּף דְּאוֹרַיְיתָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת", הַכָּתוּב עָשָׂה כָּל מַה שֶּׁבַּכַּף אַחַת.** דה(ג)**תְּנַן הָתָם: עַל מַחַט שֶׁנִּמְצֵאת בַּבָּשָׂר, שֶׁהַסַּכִּין וְהַיָּדַיִם — טְהוֹרוֹת, וְהַבָּשָׂר טָמֵא. נִמְצֵאת בַּפֶּרֶשׁ — הַכֹּל טָהוֹר. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: זָכִינוּ שֶׁאֵין טוּמְאַת יָדַיִם בַּמִּקְדָּשׁ.**

וְנֵימָא:

בְּכָל טָמֵא מִי לָא מַשְׁמַע נָמֵי דְּאִי נָגַע בְּשֵׁנִי דְּהָא שֵׁנִי נִקְרָא טָמֵא כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְהַשְׁתָּא דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְר' יוֹסֵי בַּשְּׁלִישִׁי לִתְרוּמָה וְלֹא רְבִיעִי וּרְבִיעִי לַקֹּדֶשׁ וְלֹא חֲמִישִׁי עַל כָּרְחָיךְ לֵית לֵהּ שֵׁנִי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּחֻלִּין וְלָא דָּרֵישׁ יִטַּמָּא דְּאִי אִית לֵהּ לַיְתְיֵהּ לִרְבִיעִי בִּתְרוּמָה בק"ו מִטְּבוּל יוֹם וּמָה טְבוּל יוֹם שֶׁמֻּתָּר בְּחֻלִּין פָּסוּל בִּתְרוּמָה שְׁלִישִׁי שֶׁפָּסוּל בְּחֻלִּין אֵין דִּין שֶׁיַּעֲשֶׂה רְבִיעִי בִּתְרוּמָה וְדַיּוֹ לֵיכָּא לְמֵימַר דא"כ מִפְּרִיךְ ק"ו דְּהָא שְׁלִישִׁי לִתְרוּמָה נָפְקָא לָן מִקְּרָא כִּי הֵיכִי דְּנָפְקָא לָן שְׁלִישִׁי בְּחֻלִּין וּרְבִיעִי בְּקַל וָחֹמֶר וַחֲמִישִׁי בַּקֹּדֶשׁ בק"ו מִמְּחֻסַּר כִּפּוּרִים אֶלָּא וַדַּאי לֵית לֵהּ לְרַבִּי יוֹסֵי שֵׁנִי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּחֻלִּין: **אֶלָּא רַבִּי עֲקִיבָא** לָא סָבַר לָהּ כְּר' יוֹסֵי מְנָלַן דִּלְמָא ר"ע אִית לֵהּ נָמֵי ק"ו דְּר' יוֹסֵי וּמַיְתֵי לֵיהּ בְּהַאי ק"ו רְבִיעִי בַּתְּרוּמָה וַחֲמִישִׁי בַּקֹּדֶשׁ: **א"ל** אִם אִיתָא דְּיֵשׁ חוֹלְקִים בַּדָּבָר הַזֶּה וְכִי לָא לִשְׁתְּמִיט שׁוּם תַּנָּא וְלִתְנֵי רְבִיעִי בַּתְּרוּמָה בְּחַד דּוּכְתָּא וְכִי תִּקְשֵׁי לָךְ מַנִּי נֵימָא ר"ע הִיא אֶלָּא וַדַּאי לֵית לֵהּ לר"ע ק"ו דר"י מִשּׁוּם פִּרְכָא דְּדוֹר אַחֲרוֹן כִּדְאָמַר בְּמַסָּכ' סוֹטָה (דַּף כז:) עָתִיד דּוֹר אַחֲרוֹן לְטַהֵר אֶת הַשְּׁלִישִׁי בִּתְרוּמָה שֶׁאֵנוּ מְטַמְּאִין אוֹתוֹ בְּקַל וָחֹמֶר מִטְּבוּל יוֹם כִּדַּאֲמָרָן וְדוֹר אַחֲרוֹן פָּרִיךְ מָה לִטְבוּל יוֹם שֶׁכֵּן אַב הַטֻּמְאָה הִלְכָּךְ לר"ע נָמֵי דְּאִית לֵהּ שְׁלִישִׁי בְּחֻלִּין לָא מַיְתֵי שׁוּם מַעֲלָה טְפֵי לִתְרוּמָה בק"ו מִטְּבוּל יוֹם מִשּׁוּם הָא פִּרְכָא וּשְׁלִישִׁי בֵּין בִּתְרוּמָה בֵּין בְּחֻלִּין נָפְקָא לָן מִקְּרָא בְּהֶדְיָא דְּדָרֵישׁ יִטַּמָּא וּרְבִיעִי בַּקֹּדֶשׁ נָמֵי מִוְּהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא מִי לָא עָסְקִינַן דְּנָגַע בַּשְּׁלִישִׁי דְּהָא לר"ע הוֹאִיל וְדָרֵישׁ יִטַּמָּא אַשְׁכְּחַן שְׁלִישִׁי דְּאִקְרֵי טָמֵא וּמַשְׁכַּחַת לָהּ דְּאָתֵי קֹדֶשׁ לִידֵי רְבִיעִי הָכִי שֶׁרֶץ טִמֵּא כְּלִי וה"ל רִאשׁוֹן וּכְלִי אֹכֶל וְאֹכֶל מַשְׁקֶה וּמַשְׁקֶה אֹכֶל דְּהָא לר"ע טֻמְאַת מַשְׁקִין דְּאוֹרַיְיתָא וַחֲמִישִׁי בַּקֹּדֶשׁ לָא מַיְתֵי בק"ו מִמְּחֻסַּר כִּפּוּרִים דְּאִיכָּא לְמִפְרַךְ מָה לִמְחֻסַּר כִּפּוּרִים שֶׁכֵּן אַב הַטֻּמְאָה וּמִבַּעְיָא לָן לר"מ ור"א דְּאָמְרוּ בְּהֶדְיָא דְּמַשְׁקִין אֵין מְטַמְּאִין דָּבָר אַחֵר מִן הַתּוֹרָה וּלְרַבִּי יוֹסֵי נָמֵי דְּאוֹקֵמְנָא דְּלֵהּ לָא ס"ל הֵיכִי מַשְׁכַּחַת קוֹדֶשׁ בָּא לִידֵי רְבִיעִי שֶׁרֶץ כְּלִי הָוֵי רִאשׁוֹן וּכְלִי אֹכֶל הָוֵי שֵׁנִי וְאֹכֶל מַשְׁקֶה הָוֵי שְׁלִישִׁי וְהֵיאַךְ יָבֹא לִידֵי רְבִיעִי וי"ל דְּעַל כָּרְחָיךְ לָא מַשְׁכַּחַת לָהּ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וְתֵדַע דְּקָתָנֵי לָהּ גַּבֵּי מַעֲלוֹת דְּחֹמֶר בַּקֹּדֶשׁ (חֲגִיגָה כ:) דקי"ל הָתָם דְּכוּלְּהוּ מִדְּרַבָּנָן נִינְהוּ וְזֶהוּ מֵחָמֵשׁ מַעֲלוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת הִיא וְאָמַר הָתָם ה' אַחֲרוֹנוֹת לֵית לְהוּ דְּרָרָא דְּטֻמְאָה דְּאוֹרַיְתָא וּבְמַסֶּכֶת סוֹטָה נָמֵי סוּגְיָא דִּשְׁמַעְתָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי מִדְּרַבָּנָן אָזְלָא וְאֹכֶל שְׁלִישִׁי לְר' יוֹסֵי בַּקֹּדֶשׁ דְּקָאָמַר לְעֵיל וְלָמַדְנוּ שְׁלִישִׁי בַּקֹּדֶשׁ מִן הַתּוֹרָה מֵהֵיכָן קִבְּלָהּ הוֹאִיל וְאֵין מַשְׁקֶה מְטַמֵּא אֹכֶל עַל כָּרְחָיךְ מֵאֹכֶל קִבְּלָהּ וס"ל טֻמְאָה עוֹשָׂה כַּיּוֹצֵא בָּהּ בְּקָדָשִׁים וְאֹכֶל דִּמְטַמֵּא מַשְׁקֶה כֵּיוָן דְּלָא דָּרְשִׁי יִטַּמָּא יִטַּמָּא לָא יָדְעְנָא מֵהֵיכָא נָפְקָא לְהוּ אִי לָאו מֵהַאי קְרָא וְכִי יֻתַּן מַיִם עַל זֶרַע וְגוֹ' וְדָרְשִׁינַן הוּא טָמֵא וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה כַּיּוֹצֵא בוֹ וּמִדְּאִצְטְרִיךְ קְרָא לְמַעוּטֵי כַּיּוֹצֵא בוֹ מִכְּלָל דִּמְטַמֵּא אֲחֵרִים וכ"ת טָמֵא הוּא הֲרֵי הוּא טָמֵא וְאֵינוֹ מְטַמֵּא אֲחֵרִים א"כ לִשְׁתּוֹק קְרָא מִנֵּהּ וְלִכְתּוֹב טָמֵא וּמֵהֵיכָא תֵּיתֵי לָן טֻמְאָה לַאֲחֵרִים וְאִי קַשְׁיָא הוֹאִיל וּמַשְׁקִין לָא מְטַמְּאֵי אַחֲרְנֵי לְרַבִּי יוֹסֵי תּוּ לָא מִתּוֹקְמָא מַתְנִי' כְּתָרַצְתָּא דְּתָרֵיץ ר' יִרְמְיָה לְעֵיל וְאַזְדָּא ר' יוֹסֵי לְטַעְמֵהּ וַהֲדַר קַשְׁיָן לְדִכְתָה אַמַּאי אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה מִדָּה וּמִדָּה הִיא לָא תִּקְשֵׁי דְּכִי אוֹקֵמְנָא וְאַזְדָּא רַבִּי יוֹסֵי לְטַעְמֵהּ בָּתַר טַעְמָא דְּהָא מַתְנֵי' דְּר' יוֹסֵי אַלִּיבָּא דר"ע אוֹקֵמְנָא דְּדָרֵישׁ יִטַּמָּא יִטַּמָּא דְּהָא מֵהָא מַיְתִינַן סַיַּעְתָּא עָלֶיהָ וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי דְּר' יוֹסֵי אִית לֵהּ יִטַּמָּא יִטַּמָּא גַּבֵּי מַשְׁקִין וְהָא דְּאָמַר לָא ס"ל בְּהַהִיא דַּאֲכָלִין דר"ע אָמְרַן לְעִנְיַן טֻמְאָה עוֹשָׂה כַּיּוֹצֵא בָּהּ וְעַכְשָׁו אַתָּה בָּא לִידֵי רְבִיעִי שֶׁרֶץ כְּלִי כְּלִי אֹכֶל וְאֹכֶל מַשְׁקֶה וּמַשְׁקֶה אֹכֶל וְאִי אֶפְשָׁר לְהַעֲמִידוֹ מִפְּנֵי כַּמָּה תְּשׁוּבוֹת וּמִיהוּ לר"מ דְּאָמַר בְּהֶדְיָא טֻמְאַת מַשְׁקִין לְטַמֵּא אֲחֵרִים לָאו דְּאוֹרַיְתָא לָא מַשְׁכַּחַת לָהּ רְבִיעִי אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן: **וַאֲנַן אַהָכִי נִסְמוֹךְ** מִשּׁוּם דְּלָא אַשְׁכְּחַן תַּנָּא נֵימָא דר"ע לֵית לֵהּ ק"ו: **דַּק וְאַשְׁכַּח** בְּהֶדְיָא דְּאָמַר ר"ע רְבִיעִי וְלֹא חֲמִישִׁי: **הַכְּלִי מְצָרֵף** מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ עֲרֵבָה אֲרֻכָּה וּבָהּ אָכְלֵי קוֹדֶשׁ מִכָּאן וְאוֹכְלֵי קוֹדֶשׁ מִכָּאן וְאֵין נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה וְנָגַע טָמֵא בָּאֳכָלִין שֶׁבְּרֹאשׁ אֶחָד וּבִכְלִי לֹא נָגַע וְאֹכֶל אֵין מְטַמֵּא כְּלִי אַפֵּי' מִדְּרַבָּנָן וְאַפֵּ"ה הָאֳכָלִין שֶׁבִּשְׁנֵי רָאשֶׁיהָ טְמֵאִים שֶׁהַכְּלִי מְצָרְפָן: **מֵעֵדוּתוֹ** ע"י עֵדוּתוֹ: **הוֹסִיף ר"ע** בְּעֵדוּת: **לְבוֹנָה וְגֶחָלִים** אע"ג דְּלָאו אוֹכְלִין נִינְהוּ חִבַּת הַקּוֹדֶשׁ מַכְשַׁרְתָּן וּמְשַׁוְּיָא לְהוּ אֹכֶל בְּפֶ' כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים לה.): **פָּסַל אֶת כֻּלָּן** אַלְמָא מְצָרֵף כְּלִי מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ דְּאִי מִשּׁוּם דְּנָגְעֵי אַהֲדָדֵי נְהִי דְּגַחֶלֶת שֶׁנָּגַע בָּהּ מְטַמֵּא אֶת חֶבְרְתָּהּ אֲבָל חֶבְרְתָּהּ תּוּ לָא מְטַמְּיָא דא"כ ה"ל שִׁשִּׁי וּשְׁבִיעִי עַד ק' וּמֵאוֹתוֹ עֵדוּת נִשְׁנֵית מִשְׁנָה זוֹ דְּהַכְּלִי מְצָרֵף וְקָתָנֵי בְּהֶדְיָא רְבִיעִי בְּקוֹדֶשׁ פָּסוּל אַלְמָא דר"ע חֲמִישִׁי לֵית לֵהּ שְׁלִישִׁי בִּתְרוּמָה אִין רְבִיעִי לָא אַלְמָא לֵית לֵהּ לר"ע ק"ו דְּר' יוֹסֵי בִּלְשׁוֹן אַחֵר שָׁמַעְתִּי יוֹרֵד לְעִמְקֵי תְּהוֹם וא"א לְהַעֲמִידוֹ: **אַלְמָא קָסָבַר צֵרוּף דְּרַבָּנַן** מִלְּתָא בְּאַנְפֵּי נַפְשָׁהּ הִיא מדא"ר יוֹחָנָן מֵעֵדוּתוֹ שֶׁל ר"ע נִשְׁנֵית אַלְמָא קָסָבַר ר' יוֹחָנָן צֵרוּף דִּכְלִי לַקֹּדֶשׁ דְּקָתָנֵי גַּבֵּי מַעֲלוֹת לָאו דְּאוֹרַיְיתָא הוּא אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן מֵעֵדוּתוֹ שֶׁל ר"ע דְּמִדְּרַבָּנָן הוּא דְּגֶחָלִים וּלְבוֹנָה לָאו בְּנֵי קַבּוּלֵי טֻמְאָה נִינְהוּ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן ואע"ג דְּאָמַר מָר וְהַבָּשָׂר לְרַבּוֹת עֵצִים וּלְבוֹנָה אָמְרִי' בְּכָל שָׁעָה (שָׁם) דְּמַעֲלָה מִדְּרַבָּנָן הִיא: **וּפְלִיגָא** דְּר' יוֹחָנָן אַדְּר' חָנִין: **כַּף אַחַת** בִּקְטֹרֶת כְּתִיב דְּקוֹדֶשׁ הוּא: **תְּנַן הָתָם** בְּעֵדִיּוֹת וְעַל הַמַּחַט הֵעִיד עִם שְׁאָר עֵדִיּוֹת שֶׁאִם נִמְצֵאת בְּבָשָׂר קוֹדֶשׁ שֶׁהַסַּכִּין שֶׁנָּגַע בָּהּ וְהַיָּדַיִם שֶׁל כֹּהֵן שֶׁנָּגְעוּ בָּהּ טְהוֹרִין וְהַבָּשָׂר טָמֵא וּלְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ הַאי מַחַט מַאי טֻמְאָה הֲוָה בֵּהּ: **זָכִינוּ** זְכוּת וְטוֹבָה וְרֶוַח וְתַקָּנָה הִיא לָנוּ מֵהֶפְסֵד קָדָשִׁים שֶׁלֹּא נִגְזְרָה גְּזֵרַת יָדַיִם בַּמִּקְדָּשׁ לְטַמֵּא בְּדָבָר שֶׁאֵין מְטַמֵּא אָדָם דְּהַאי מַחַט מוֹקְמִי לֵיהּ דְּלָאו בַּר טַמּוֹיֵי אָדָם הוּא דְּאִלּוּ חוּץ לַמִּקְדָּשׁ מְטַמְּאִים יָדַיִם בְּטֻמְאָה כָּל דְּהוּ אֲפִילּוּ סְתָמָן מִשּׁוּם יָדַיִם עַסְקָנִיּוֹת:

נִתְנֵי נָמֵי רְבִיעִי בַּתְּרוּמָה וה"ה דַּהֲוָה מָצֵי לְמֵימַר אִי סָבַר לָהּ כר"ע אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְאַתּוֹיֵי בְּקַל וָחֹמֶר רְבִיעִי בְּקוֹדֶשׁ מִמְּחֻסַּר כִּפּוּרִים מִגּוּפֵהּ דִּקְרָא שָׁמְעִינַן לֵהּ כֵּיוָן דִּשְׁלִישִׁי טָמֵא בְּחֻלִּין קְרִי כָּאן וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא וְגוֹ' כִּי הֵיכִי דְּדָרְשִׁינַן הַשְׁתָּא לְעִנְיַן שְׁלִישִׁי: **לָא** לִשְׁתְּמִיט תַּנָּא וְלִתְנֵי רְבִיעִי בַּתְּרוּמָה וַחֲמִישִׁי בַּקֹּדֶשׁ פ"ה דִּלְמ"ד טֻמְאַת מַשְׁקִין לְטַמֵּא אֲחֵרִים דְּרַבָּנַן לָא מַשְׁכַּחַת רְבִיעִי בְּקוֹדֶשׁ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וְעַל יְדֵי עֵצִים וּלְבוֹנָה מַשְׁכַּחַת לָהּ שַׁפִּיר כִּדְפֵּי' לְעֵיל ור"ל דְּמִבַּעְיָא לֵיהּ אִי מְהַנֵּי חִבַּת הַקּוֹדֶשׁ לְמִמְנֵי בֵּהּ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי יִסְבֹּר דְּאֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל וּמַה שפ"ה מִדְּקָתָנֵי לָהּ גַּבֵּי מַעֲלוֹת בְּפֶרֶק חֹמֶר בַּקֹּדֶשׁ (חֲגִיגָה כ: וְשָׁם) אִם כֵּן דְּרַבָּנָן הִיא אֵין נִרְאֶה לְר"י דְּהָא אוֹקְמָא כר"ע וְאִיהוּ דָּרֵישׁ יִטַּמָּא יִטַּמָּא ע"כ רְבִיעִי בְּקוֹדֶשׁ דְּאוֹרַיְתָא דְּקָרֵי כָּאן וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע וְגוֹ' וְצֵרוּף נָמֵי דְּאוֹרַיְתָא לְרַבִּי חָנִין וְהָא דְּאָמַר בַּחֲגִיגָה (שָׁם כא:) חָמֵשׁ מַעֲלוֹת אַחֲרוֹנוֹת לֵית לְהוּ דְּרָרָא טֻמְאָה דְּאוֹרַיְתָא רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל לֹא גָּרַס דְּאוֹרַיְתָא וַאֲפִלּוּ אִי גָּרֵס לֵיהּ ה"פ לֵית לְהוּ דְּרָרָא טֻמְאָה דְּאוֹרַיְתָא שֶׁלֹּא הָיָה לִכְתֹּב לְטֻמְאָה לְפִי שֶׁהֵן רְחוֹקִין מִן הַטֻּמְאָה דְּמִן הַדִּין הָיָה לָהֶם לִהְיוֹת טְהוֹרִים וְעוֹד פ"ה דְּמַאן דְּלָא דָּרֵישׁ יִטַּמָּא יִטַּמָּא נָפְקָא לֵהּ דְּאֹכֶל מְטַמֵּא אֲחֵרִים מִדְּאִצְטְרִיךְ טָמֵא הוּא לְמַעוּטֵי שֶׁאֵין טֻמְאָה עוֹשָׂה כַּיּוֹצֵא בָּהּ אור"י הַנִּיחָא לְאַבַּיֵּי וּלְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אֲבָל לְרָבִינָא דְּאָמַר מִקְרָא מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב דִּלְמָא אֲתָא הוּא לְקָדָשִׁים דְּהֵ"א עוֹשִׂין כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִוְּהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא: **אַלְמָא** קָסָבַר צֵרוּף דְּרַבָּנַן יֵשׁ פֵּי' מֵרַשִׁ"י שֶׁמְּפָרֵשׁ דְּדָיֵק לר"ע דְּצֵרוּף דְּרַבָּנָן דְּמִדְּאוֹרַיְת' אֵין טֻמְאָה לִלְבוֹנָה וְגֶחָלִים דְּהָא לָאו אֹכֶל נִינְהוּ דְּמַעֲלָה דְּרַבָּנָן הִיא מַה שֶּׁמְּקַבְּלִין טֻמְאָה וּבְפֶ' כָּל שָׁעָה (לְקַמָּן פְּסָחִים לה.) קָרֵי לָהּ מַעֲלָה וְאֵין זֶה רְאָיָה דְּהָתָם נָמֵי קָרֵי לָהּ מַעֲלָה לְהָבִיא כַּפָּרָתוֹ אוֹכֵל בְּקָדָשִׁים אַף עַל גַּב דְּהָוֵי דְּאוֹרַיְתָא כִּדְדָרֵישׁ בְּפֶרֶק הֶעָרֵל (יְבָמוֹת עד:) וְעוֹד דִּבְהֶדְיָא מוּכָח בְּפֶרֶק שֵׁנִי דְּחֻלִּין (דַּף לו:) דְּוַהֲבָשָׂר לְרַבּוֹת עֵצִים וּלְבוֹנָה לָאו אַסְמַכְתָּא הִיא דְּמוּכָח הָתָם מִנֵּהּ דְּחִבַּת הַקֹּדֶשׁ מַכְשַׁר דְּאוֹרַיְתָא וְנִרְאֶה לר"י כְּמוֹ שֶׁהֻגַּהּ בְּפִי' דְּדָיֵק דִּצְרוּף דְּרַבָּנָן מֵהָא דְּקָתָנֵי רֵישָׁא עַל אֵפֶר חַטָּאת שֶׁאִם נָגַע טָמֵא בְּמִקְצָת טִמֵּא אֶת כֻּלּוֹ וְזֶהוּ מִדְּרַבָּנָן שֶׁאֵפֶר חַטָּאת אֵינוֹ קוֹדֶשׁ אֶלָּא חוֹל כִּדְמוּכָח בְּפֶרֶק הַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת נב. וְשָׁם) שֶׁאֵין מוֹעֲלִין בְּאֵפֶר פָּרָה וְקָתָנֵי הוֹסִיף ר"ע מַשְׁמַע דְּהָוֵי דְּרַבָּנָן כְּמוֹ רֵישָׁא: **שֶׁאֵין** טֻמְאַת יָדַיִם בַּמִּקְדָּשׁ תֵּמַהּ לְר"י אַמַּאי הָיָה לָהֶם לִהְיוֹת טָמֵא הָא אֵין בָּהֶן הֶסַּח הַדַּעַת וְאִי מִשּׁוּם דְּאָמַר בְּפֶ' בָּתְרָא דַּחֲגִיגָה (דַּף כֹּד. וְשָׁם) כָּל הַפּוֹסֵל הַתְּרוּמָה מְטַמֵּא יָדַיִם לִהְיוֹת שְׁנִיּוֹת א"כ מַאי קָא פָּרֵיךְ תַּרְוַיְהוּ בּוֹ בַּיּוֹם גָּזְרוּ וְהָא הָנְהוּ יָדַיִם שֶׁפּוֹסְלוֹת הַתְּרוּמָה אַיְּרֵי בִּסְתָם יָדַיִם וְהָנְהוּ יָדַיִם דְּכָל הַפּוֹסֵל הַתְּרוּמָה מְטַמֵּא יָדַיִם לִהְיוֹת שְׁנִיּוֹת אֵינוֹ אֶלָּא לְקָדָשִׁים כִּדְמוּכָח בַּחֲגִיגָה וְתָרֵיץ ר"י דְּהַהִיא גְּזֵרָה וַדַּאי אֵינָהּ הַהִיא דַּחֲגִיגָה אֶלָּא מִסְתָמָא כְּשֶׁגָּזְרוּ אַסְּתָם יָדַיִם שֶׁיִּהְיוּ שְׁנִיּוֹת גָּזְרוּ כְּמוֹ כֵן מִסְתָמָא עַל יָדַיִם הַנּוֹגְעוֹת בְּרִאשׁוֹן שֶׁיִּהְיוּ שְׁנִיּוֹת הִלְכָּךְ הָנֵי יָדַיִם שֶׁנָּגְעוּ בַּמַּחַט שֶׁהוּא רִאשׁוֹן הָיָה לָהֶם לִהְיוֹת שְׁנִיּוֹת אֶלָּא דְּאֵין טֻמְאַת יָדַיִם בַּמִּקְדָּשׁ:

מסורת הש"ס

א תוספתא חגיגה; חגיגה כ.; משנה חגיגה
ב יומא מח.; חגיגה כג.; משנה עדויות
ג משנה עדויות

גליון הש"ס

גמ' כל מה שבכף אחת. עי' חולין לו ע"א תוס' ד"ה צריך:

תורה אור השלם

וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר [ויקרא ז, יט]
וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת [ויקרא טז, יב]
כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת [במדבר ז, יד]
כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת [במדבר ז, כ]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"א מהל' שאר אבות הטומאות הל' ד:
ב מיי' פי"ב מהל' שאר אבות הטומאות הל' ז:
ג מיי' פי"ב מהל' שאר אבות הטומאות הל' ז:
ד מיי' פי' מהל' טומאת אוכלים הל' יז:
ה מיי' פח' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ו:

וְנֵימָא: שֶׁאֵין טוּמְאַת יָדַיִם וְכֵלִים בַּמִּקְדָּשׁ! אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: יָדַיִם קוֹדֶם גְּזֵירַת כֵּלִים נִשְׁנוּ. [א]אָמַר רָבָא: וְהָא תַּרְוַיְיהוּ בּוֹ בַּיּוֹם גָּזְרוּ, דִּתְנַן: הַסֵּפֶר וְהַיָּדַיִם וְהַטְּבוּל יוֹם וְהָאוֹכָלִין וְהַכֵּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַשְׁקִין! אֶלָּא אָמַר רָבָא: הַנַּח לְטוּמְאַת סַכִּין, דַּאֲפִילּוּ בְּחוּלִּין נָמֵי לָא מְטַמֵּא. הַאי סַכִּין דִּנְגַע בְּמַאי? אִילֵּימָא דִּנְגַע בְּבָשָׂר — הָא אֵין אוֹכֶל מְטַמֵּא כְּלִי, וְאֶלָּא דִּנְגַע בְּמַחַט — וְהָא אֵין כְּלִי מְטַמֵּא כְּלִי! הַאי מַחַט מַאי עֲבִידְתֵּיהּ? אִי נֵימָא סְפֵק מַחַט, וְהָא אִיתְּמַר: רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, חַד אָמַר: לֹא גָּזְרוּ עַל סְפֵק הָרוּקִין שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, וְחַד אָמַר: לֹא גָּזְרוּ עַל סְפֵק הַכֵּלִים שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כְּגוֹן שֶׁאָבְדָה לוֹ מַחַט טְמֵא מֵת, וְהִכִּירָהּ בַּבָּשָׂר. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי אָבִין אָמַר: כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה פָּרָה חֲסוּמָה, וּבָאָה מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם. גּוּפָא. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, חַד אָמַר: לֹא גָּזְרוּ עַל סְפֵק הָרוּקִין שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, וְחַד אָמַר: לֹא גָּזְרוּ עַל סְפֵק הַכֵּלִים שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם. רוּקִין תְּנֵינָא, כֵּלִים תְּנֵינָא! רוּקִין תְּנֵינָא, דִּתְנַן: כָּל הָרוּקִין הַנִּמְצָאִין בִּירוּשָׁלַיִם טְהוֹרִין, חוּץ מִשֶּׁל שׁוּק הָעֶלְיוֹן! לָא צְרִיכָא, אַף עַל גַּב דְּאִיתַּחְזַק זָב. כֵּלִים תְּנֵינָא, דִּתְנַן: כָּל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם, דֶּרֶךְ יְרִידָה לְבֵית הַטְּבִילָה — טְמֵאִין. הָא דְּעָלְמָא — טְהוֹרִין! וּלְטַעְמָיךְ, אֵימָא סֵיפָא: דֶּרֶךְ עֲלִיָּה — טְהוֹרִין. הָא דְּעָלְמָא — טְמֵאִין! אֶלָּא: רֵישָׁא דַּוְקָא, וְסֵיפָא לָאו דַּוְקָא. וּלְאַפּוּקֵי גָּזְיָיתָא. [ב]וּלְרַב דְּאָמַר: כְּגוֹן שֶׁאָבְדָה לוֹ מַחַט טְמֵא מֵת וְהִכִּירָהּ בַּבָּשָׂר, כֵּיוָן דְּאָמַר מָר: "בַּחֲלַל חֶרֶב", חֶרֶב הֲרֵי הוּא כֶּחָלָל — אָדָם וְכֵלִים נָמֵי לִיטַמֵּא! א[ג]אָמַר רַב אָשֵׁי: זֹאת אוֹמֶרֶת עֲזָרָה רְשׁוּת הָרַבִּים הִיא, וַהֲוָה לֵיהּ סְפֵק טוּמְאָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְכָל סְפֵק טוּמְאָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים — סְפֵיקוֹ טָהוֹר. ב[ד]הָא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד — סְפֵיקוֹ טָמֵא הוּא. מִכְּדֵי הַאי מַחַט דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִישָּׁאֵל הוּא. וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִישָּׁאֵל, בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד — סְפֵיקוֹ טָהוֹר! גמִשּׁוּם דַּהֲוֵי סְפֵק טוּמְאָה הַבָּאָה בִּידֵי אָדָם, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: סְפֵק טוּמְאָה הַבָּאָה בִּידֵי אָדָם

נִשְׁאָלִין

וְנֵימָא אֵין טֻמְאַת יָדַיִם וְכֵלִים בַּמִּקְדָּשׁ תֵּמַהּ לר"י מִמָּה הָיָה לוֹ לְכְלִי לְטַמֵּא אִי מִמַּשְׁקִין הָא מַשְׁקִין בֵּית מַטְבְּחַיָּא דְּכֵן וי"ל דר"ע הִיא דְּאָמַר טֻמְאַת מַשְׁקִין לְטַמֵּא אֲחֵרִים דְּאוֹרָיְתָא א"כ לֵית לֵהּ שֶׁיְּהֵא דָּכָן וְזֶה אֵין נִרְאֶה לוֹ דִּלְר' עֲקִיבָא יִהְיוּ דְּכֵן מִלְּטַמֵּא כֵּלִים וא"ת דִּילְמָא כִּי אָמַר ר"ע זָכִינוּ עֲדַיִן לֹא נִגְזְרָה גְּזֵרָה דְּכֵלִים וּגְזֵרָה דְּיָדַיִם לְקַדֵּשׁ כְּבָר נִגְזְרָה כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דְּשַׁבָּת (ד' טו. וְשָׁם) דִּשְׁלֹמֹה גָּזַר לְקֹדֶשׁ וְאִינְהוּ גָּזְרוּ לִתְרוּמָה וי"ל דִּגְזֵרָה דְּכֵלִים הַיְנוּ בי"ח דָּבָר וי"ח דָּבָר קָדְמוּ לר"ע וא"ת מְנָא לֵהּ לַגְּמָרָא שֶׁאֵין טֻמְאַת כֵּלִים בַּמִּקְדָּשׁ דִּלְמָא בי"ח דָּבָר גָּזְרוּ עַל כֵּלִים אַף בַּמִּקְדָּשׁ וְהָא דְּקָתָנֵי שֶׁהַסַּכִּין טָהוֹר הַהִיא נִשְׁנֵית קֹדֶם י"ח דָּבָר שֶׁהָיָה מֵעֵדוּתוֹ שֶׁל ר' חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים וְי"ל דְּאִם אִיתָא דְּגָזְרוּ בי"ח דָּבָר טֻמְאָה עַל הַכֵּלִים בַּמִּקְדָּשׁ ה"ל לְמִתְנֵי בְּהֶדְיָא בְּשׁוּם מָקוֹם לְאַשְׁמְעִינַן דְּהַהִיא דְּקָתָנֵי שֶׁהַסַּכִּין טָהוֹר קֹדֶם גְּזֵרָה נִשְׁנֵית:

תַּרְוַיְיהוּ בּוֹ בַּיּוֹם גָּזְרוּ תֵּמַהּ דְּיָדַיִם לַקֹּדֶשׁ שְׁלֹמֹה גָּזַר וי"ל דר"ע אי"ח דָּבָר קָאֵי שֶׁהָיְתָה מֵחָדָשׁ וה"ק בי"ח דָּבָר כְּשֶׁעָסְקוּ בְּדִינֵי יָדַיִם לֹא רָצוּ לִגְזֹר טֻמְאַת יָדַיִם בַּמִּקְדָּשׁ: הַאי סַכִּין דִּנְגַע בְּמַאי וס"ל דְּמַיְרֵי בְּלֹא מַשְׁקִין: אֵין כְּלִי מְטַמֵּא כְּלִי וְלֵית לֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה דְּמוּקֵי לָהּ בְּמַחַט טְמֵא מֵת דְּהַהוּא כְּלִי מְטַמֵּא כְּלִי אֶלָּא כְּרַבִּי יוֹסִי דְּאָמַר כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה פָּרָה חֲסוּמָה: הָא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד סְפֵקוֹ טָמֵא תֵּמַהּ הָא אִצְטְרִיךְ לְאוֹקְמָא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מִשּׁוּם יָדַיִם דִּסְפֵקוֹ ברה"י טָמֵא: מִכְּדֵי הַאי מַחַט דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִשָּׁאֵל הוּא פִּי' הַאי מַחַט כְּלִי שֶׁנָּגַע בַּמַּחַט דִּבְטֻמְאָה לָא בָּעֵינַן שֶׁיְּהֵא בּוֹ דַּעַת לִשָּׁאֵל אֶלָּא הַמִּטַּמֵּא לְחוּדֵיהּ דְּאִם לֹא כֵן כָּל טֻמְאַת מֵת וְשֶׁרֶץ אֲפִלּוּ ברה"י יְהֵא סְפֵקוֹ טָהוֹר: וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן וְכוּ' ה"מ לַאֲתוּיֵי דִּזְעֵירִי דִּמְשַׁנֵּי (נִדָּה ד' ה:) דְּמֵעֵת לְעֵת שֶׁבְּנִדָּה עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אע"ג דְּמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אֵין בּוֹ דַּעַת לִשָּׁאֵל כְּשֶׁחַבְרוֹתֶיהָ נוֹשְׂאוֹת אוֹתָהּ בַּמִּטָּה:

וְנֵימָא נָמֵי זָכִינוּ שֶׁאֵין טֻמְאַת כֵּלִים בַּמִּקְדָּשׁ מִדְּרַבָּנַן בְּדָבָר שֶׁאֵין מְטַמֵּא מִן הַתּוֹרָה דְּאִילּוּ בְּחֻלִּין גְּזוּר רַבָּנַן בֵּהּ טֻמְאָה וְאַף עַל גַּב דְּמִדְּאוֹרַיְתָא טָהוֹר כִּדְתְנַן גַּבֵּי י"ח דָּבָר וְהָאוֹכְלִים וְהַכֵּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַשְׁקִין וְהָכָא קָתָנֵי סַכִּין טָהוֹר: יָדַיִם קֹדֶם גְּזֵרַת כֵּלִים נִשְׁנוּ לְטַמֵּא מִדְּרַבָּנַן וּכְשֶׁהֵעִידוּ עֵדוּת זוֹ עֲדַיִן לֹא נִגְזְרָה גְּזֵרַת חֲכָמִים עַל טֻמְאַת כֵּלִים דְּרַבָּנַן לְפִיכָךְ לֹא יוּכַל לוֹמַר זָכִינוּ שֶׁאֵין טֻמְאַת כֵּלִים בַּמִּקְדָּשׁ דְּהַהִיא שַׁעְתָּא אַפֵּי' בְּעָלְמָא נָמֵי לָא הֲוַאי: בּוֹ בַּיּוֹם בַּעֲלִיַּת חֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה בֶּן גָּרוֹן בִּיצִיאוֹת הַשַּׁבָּת דִּתְנַן אֵלּוּ פּוֹסְלִין אֶת הַתְּרוּמָה: הַסֵּפֶר וְהָתָם מְפָרֵשׁ טַעְמָא מִשּׁוּם תַּקָּנַת סְפָרִים שֶׁהָיוּ מַנִּיחִין אֶת הַסְּפָרִים עִם הַתְּרוּמָה וְעַכְבָּרִים אוֹכְלִים אוֹתָם: וְהַיָּדַיִם אֲפִלּוּ סְתָמָן אִם נָגַע בַּתְּרוּמָה בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם: וְהַטְּבוּל יוֹם וְהָתָם פָּרִיךְ הָא דְּאוֹרָיְתָא הִיא וּמְשַׁנֵּי סְמִי מִכָּאן טְבוּל יוֹם: אֶלָּא אָמַר רָבָא וַדַּאי כְּבָר נִגְזְרָה עַל הַכֵּלִים מִדְּרַבָּנָן שֶׁיִּטַּמְּאוּ בְּמַשְׁקִין וּמִיהוּ הָכָא לֵיכָּא מַשְׁקִין וְהַנַּח לְטֻמְאַת סַכִּין דַּאֲפִלּוּ בְּחֻלִּין שֶׁלֹּא חָשׁוּ לְהֶפְסֵדָן לָא שַׁיְּכָא בְּהוּ הָכָא טֻמְאָה לַסַּכִּין דְּהַאי סַכִּין דְּנָגַע בְּמַאי שֶׁיִּטַּמְּאוּהוּ לֹא בָּשָׂר וְלֹא מַחַט אֵין יְכוֹלִין לְטַמְּאוֹ דְּאֵין אֹכֶל וְלֹא כְּלִי שֶׁאֵינוֹ אַב הַטֻּמְאָה מְטַמְּאִין כֵּלִים אֲפִילּוּ מִדְּרַבָּנָן וְלֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים מִדִּבְרֵיהֶם טֻמְאָה עַל הַכֵּלִים אֶלָּא שֶׁיִּטַּמְּאוּ מִן הַמַּשְׁקִין וּמִשּׁוּם מַשְׁקֶה זָב וְזָבָה: מַאי עֲבִידְתֵּהּ דִּמְטַמֵּא בָּשָׂר: סְפֵק מַחַט לָא יָדְעִינַן אִי טָמֵא אִי טָהוֹר וְשֶׁל מִי הָיְתָה: עַל סְפֵק הָרֻקִּין לוֹמַר שֶׁמָּא שֶׁל זָב אוֹ שֶׁל נִדָּה הֵן וְרוּקִּין אַב הַטֻּמְאָה הֵן לְטַמֵּא אָדָם דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא ט"ו:ח') וְכִי יָרֹק הַזָּב: מַחַט שֶׁל טְמֵא מֵת שֶׁהוּא אַב הַטֻּמְאָה וְהַמַּחַט עַצְמוֹ אַב הַטֻּמְאָה דְּחֶרֶב הֲרֵי הוּא כְּחָלָל וּלְקַמֵּהּ פָּרֵיךְ אַמַּאי הַסַּכִּין וְהַיָּדַיִם טְהוֹרִין אַף גּוּפוֹ שֶׁל כֹּהֵן טָמֵא הוּא וְצָרִיךְ טְבִילָה וְהֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ דְּאוֹרָיְתָא: רַבִּי יוֹסֵי בְּר' אָבִין אָמַר לְעוֹלָם סְפֵק מַחַט וּכְגוֹן שֶׁהָיְתָה פָּרָה חֲסוּמָה וּבָאָה מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם דְּוַדַּאי מֵעָלְמָא אָתֵי דְּמִשֶּׁנִּכְנְסָה לְשָׁם לֹא בְּלָעַתָּה דַּהֲווּ לְהוּ סְפֵק כֵּלִים שֶׁל מְקוֹמוֹת אֲחֵרִים: שֶׁל שׁוּק הָעֶלְיוֹן שָׁם הָיוּ מִתְקַבְּצִין טְמֵאִין שֶׁלֹּא לְטַמֵּא אֶת חֲבֵירֵיהֶם: ואע"ג דְּאִתַּחְזַק זָב שֶׁרְאִינוּהוּ עוֹבֵר בְּשׁוּק זֶה שֶׁנִּמְצָא בּוֹ רוֹק אַשְׁמְעִינַן דְּלָא גָּזְרוּ דְּכוּלֵּי הַאי לֹא שָׁמַעְנוּ מִמַּתְנִי': בְּדֶרֶךְ אַחַת הָיוּ יוֹרְדִין לְבֵית הַטְּבִילָה וְעוֹלִין בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת הַנִּמְצָאִין בְּדֶרֶךְ הַיְּרִידָה טְמֵאִין דְּמַאי בָּעוּ הָתָם אֶלָּא טְמֵאִין הָיוּ וְהָיָה רוֹצֶה לְהַטְבִּילָן וְנָפְלוּ מִמֶּנּוּ: וּלְטַעְמָיךְ אֵימָא סֵיפָא כו' וּמֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִנָּהּ דְּאִיכָּא לְמֵדַק מֵרֵישָׁא הָכִי וּמִסֵּיפָא הָכִי וְאַשְׁמְעִינַן הָנָךְ אֲמוֹרָאֵי דִּלְעֵיל דְּאָמְרִי לֹא גָּזְרוּ דְּרֵישָׁא דַּוְקָא דְּקָתָנֵי בְּדֶרֶךְ יְרִידָה הוּא דִּמְטַמְּאִין הָא דְּכָל הָעִיר טָהוֹר וְסֵיפָא דְּקָתָנֵי דֶּרֶךְ עֲלִיָּה טְהוֹרִין לָא תֵּדוּק מִנָּהּ הָא דְּכָל הָעִיר טְמֵאִין אֶלָּא לְאַפּוּקֵי גָּזְיָתָא מְבוֹאוֹת קְטַנִּים שֶׁהָיוּ סָמוּךְ לְדֶרֶךְ יְרִידָה וַעֲלִיָּה וּפְעָמִים שֶׁהָיוּ יוֹרְדִין דֶּרֶךְ אוֹתָן מְבוֹאוֹת וּפְעָמִים עוֹלִין וְהָנְהוּ טְמֵאִין הָיוּ סָפֵק נָפְלוּ בִּירִידָה סָפֵק בַּעֲלִיָּה וּמִסְּפֵקָא לָא נָפְקִי מִטֻּמְאָה אֲבָל שְׁאָר כֵּלִים סָפֵק נִטְמְאוּ סָפֵק לֹא נִטְמְאוּ לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן מִסָּפֵק: דֶּרֶךְ עֲלִיָּה טְהוֹרִים שֶׁהִטְבִּילָן: כֵּיוָן דְּאָמַר מָר חֶרֶב הֲרֵי הוּא כְּחָלָל וְזוֹ נָגְעָה בְּטֻמְאַת מֵת שֶׁהוּא אַב הַטֻּמְאָה וְנַעֲשָׂה גַּם הַמַּחַט אַב הַטֻּמְאָה וְאַמַּאי הַסַּכִּין וְהַיָּדַיִם טְהוֹרוֹת: אָדָם וְכֵלִים נָמֵי לִיטַמֵּא דְּכָל אַב הַטֻּמְאָה מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בֵּין כְּלִי אֶת כְּלִי בֵּין אָדָם אֶת אָדָם בֵּין אָדָם כְּלִי וּכְלֵי אָדָם בְּפָרָשָׁה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה בְּסִפְרֵי: עֲזָרָה רְשׁוּת הָרַבִּים הִיא לְטֻמְאָה וְאָדָם וְסַכִּין סָפֵק נָגְעוּ בְּמַחַט זֶה סָפֵק לֹא נָגְעוּ וְהָוְיָא לָהּ סְפֵק טֻמְאָה ברה"ר דִּסְפֵקוֹ טָהוֹר: וּפָרְכִינַן הָא רה"י הָוֵי סְפֵקוֹ טָמֵא הָא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִשָּׁאֵל הוּא הַסַּכִּין ול"ג הַאי מַחַט אֶלָּא מִכְּדֵי דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִשָּׁאֵל הוּא וְאִי גָּרְסִי' לֵיהּ הָכִי מְפָרְשִׁינַן מִכְּדֵי הַאי עֵדוּת דְּמַחַט דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִשָּׁאֵל הוּא הַסַּכִּין וְכָל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִשָּׁאֵל כו' דְּכָל סְפֵק טֻמְאָה מִסּוֹטָה גָּמְרִי' מַה סוֹטָה רה"י וְעַל הַסָּפֵק טְמֵאָה אַף כָּל סְפֵק טֻמְאוֹת בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד סְפֵקוֹ טָמֵא וּמִנָּהּ מַה סוֹטָה יֵשׁ בָּהּ דַּעַת לִשָּׁאֵל אִם נִטְמְאָה אִם לָאו אַף כָּל כְּיֵשׁ בּוֹ דַּעַת לִשָּׁאֵל כְּגוֹן אָדָם סָפֵק נָגַע בַּשֶּׁרֶץ סָפֵק לֹא נָגַע דְּיֵשׁ בּוֹ דַּעַת שֶׁיְּכוֹלִין לְשׁוֹאֲלוֹ אִם נָגַע וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ סְפֵקוֹ טָמֵא: הַבָּאָה בִּידֵי אָדָם אָדָם הָיָה עָסוּק בָּהּ וְאִם נָגַע בּוֹ הַסַּכִּין בְּמַחַט עַל יְדֵי אָדָם נָגַע בּוֹ הִלְכָּךְ אִם עֲזָרָה רְשׁוּת הַיָּחִיד סְפֵקוֹ טָמֵא:

מסורת הש"ס

א משנה זבים
ב עבודה זרה לט.
ג ספרי במדבר; נזיר נז.; חולין מג:
ד במדבר רבה; נדה ה:; נדה ד:

תורה אור השלם

וְכִי־יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב [ויקרא טו, ח]

וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־חֶרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ־בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקָבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים [במדבר יט, טז]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ג:
ב מיי' פט"ז מהל' שאר אבות הטומאות הל' ב:
ג מיי' פט"ז מהל' שאר אבות הטומאות הל' ו:

מסורת הש"ס

א חולין לו:
ב לקמן כב:; חולין לג.; לעיל טז.
ג לעיל טז.
ד מנחות קב:
ה חולין לו.
ו ספרא שמיני פרשה ח ה
ז שבת קלח:; משנה כלים
ח תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא פרקי דרך ארץ א

תורה אור השלם

[דברים יב, כד]
[דברים יב, טז]
[במדבר יט]

נִשְׁאָלִין עָלֶיהָ כְּלוֹמַר חֲשִׁבִינַן לָהּ לְטַמֵּא אוֹתָהּ כְּאִלּוּ יֵשׁ בָּהּ דַּעַת לִשָּׁאֵל לֹא דַיָּין שֶׁהֵן דַּכָּן אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְשִׁירִין לָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי תַּרְגּוּמָא אָדָם דְּלֵעֵיל לְשׁוֹן אַחֵר נִשְׁאָלִין עָלֶיהָ לב"ד מַה תְּהֵא עָלֶיהָ וְזוֹ עִקַּר נִשְׁאָלִין עָלֶיהָ בָּעֲלִים יְהוּ נִשְׁאָלִין בָּעַל כָּרְחָן בְּשִׁבִילָהּ לב"ד מַה תְּהֵא עָלֶיהָ וְאִי בָּעֲלִים לְמָה לִי לְמִשְׁדֵּי נִשְׁאָלִין עָלֶיהָ לב"ד מַה תְּהֵא עָלֶיהָ הוּא כְּלִי מַגָּח: וַאֲפִילּוּ הוּא כְּלִי מַגָּח עַל גַּבֵּי קַרְקַע — כְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָּׁאֵל. (א)״וְהַבָּשָׂר טָמֵא״. הַאי בָּשָׂר דְּאִיתַּכְשַׁר בְּמַאי? (ב)אִי נֵימָא דְּאִיתַּכְשַׁר בְּדָם, וְהָא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנַּיִן לְדָם קְדָשִׁים שֶׁאֵינוֹ מַכְשִׁיר — שֶׁנֶּאֱמַר: ״לֹא תֹאכְלֻנּוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם״, דָּם שֶׁנִּשְׁפַּךְ כַּמַּיִם — מַכְשִׁיר, וְשֶׁאֵינוֹ נִשְׁפַּךְ כַּמַּיִם — אֵינוֹ מַכְשִׁיר. (ג)וְאֶלָּא דְּאִיתַּכְשַׁר בְּמַשְׁקֵי בֵּית מַטְבְּחַיָּא. וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַשְׁקֵי בֵּית מַטְבְּחַיָּא לֹא דַיָּין שֶׁהֵן דַּכָּן, אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְשִׁירִין! (ד)וְאֶלָּא דְּאִיתַּכְשַׁר בְּחִיבַּת הַקּוֹדֶשׁ. אֵימוֹר דְּמַהְנְיָא לֵיהּ חִיבַּת הַקּוֹדֶשׁ לְאִיפְּסוֹלֵי גּוּפֵיהּ, לְמִימְנָא בֵּיהּ רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי נָמֵי?! א(ה)תִּיפְשׁוֹט דְּבָעֵי רֵישׁ לָקִישׁ: צָרִיד שֶׁל מְנָחוֹת מוֹנִין בּוֹ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי אוֹ לֹא! ב[ו]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה פָּרָה שֶׁל זִבְחֵי שְׁלָמִים, וְהֶעֱבִירָהּ בְּנָהָר וּשְׁחָטָהּ, וְעַדַיִן מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ עָלֶיהָ. ג[ז]נִמְצֵאת בַּפֶּרֶשׁ — הַכֹּל טָהוֹר. וְנֵיהְדַּר פֶּרֶשׁ וְנֵיטַמֵּיהּ לְבָשָׂר! אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: בְּפֶרֶשׁ עָבָה. רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא בְּפֶרֶשׁ רַכָּה, מִשּׁוּם דְּהָוֵי מַשְׁקֶה סָרוּחַ. (ז)תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת: שֶׁרֶץ מְטַמֵּא אֶת הַמַּשְׁקִין, וּמַשְׁקִין מְטַמְּאִין אֶת הַכְּלִי, וּכְלִי מְטַמֵּא אֶת הָאוֹכְלִין, וְהָאוֹכְלִין מְטַמְּאִין אֶת הַמַּשְׁקִין. וְלָמְדְנוּ שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת בְּשֶׁרֶץ. הֲנֵי אַרְבָּעָה הֵן! גּוֹז מַשְׁקִין דְּרֵישָׁא. אַדְרַבָּה, גּוֹז מַשְׁקִין דְּסֵיפָא! לֹא אִשְׁכְּחַן תַּנָּא דְּאָמַר ״מַשְׁקִין מְטַמְּאִין כְּלִי״ אֶלָּא רַבִּי יְהוּדָה, וַהֲדַר בֵּיהּ. וְסֵימָנֵיךְ: נָזַיְיתָא. ד(ח)תְּנַן הָתָם: שֶׁרֶץ שֶׁנִּמְצָא בְּתַנּוּר — הַפַּת שֶׁבְּתוֹכוֹ שְׁנִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַתַּנּוּר תְּחִלָּה. (ח)אָמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה לְרָבָא: וְנֵיחֲזֵי לְהַאי תַּנּוּר כְּמַאן דְּמָלֵי מַשְׁמַע מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְתֵיהֲוֵי הַאי פַּת רִאשׁוֹנָה! אָמַר לֵיהּ: לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּתַנְיָא: יָכוֹל יְהוּ כָּל הַכֵּלִים מְטַמְּאִין מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס — תַּלְמוּד

לֹא דַיָּין שֶׁהֵן דַּכָּן אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְשִׁירִין לָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי תַּרְגּוּמָא אָדָם דְּלֵעֵיל

נִשְׁאָלִין עָלֶיהָ כְּלוֹמַר חֲשִׁבִינַן לָהּ לְטַמֵּא אוֹתָהּ כְּאִלּוּ יֵשׁ בָּהּ דַּעַת לִשָּׁאֵל וְזוֹ עִקַּר נִשְׁאָלִין עָלֶיהָ בָּעֲלִים יְהוּ נִשְׁאָלִין בָּעַל כָּרְחָן בְּשִׁבִילָהּ לב"ד מַה תְּהֵא עָלֶיהָ הוּא כְּלִי מַגָּח: וַאֲפִילּוּ הוּא כְּלִי מַגָּח עַל גַּבֵּי קַרְקַע — כְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָּׁאֵל. (א)״וְהַבָּשָׂר טָמֵא״. הַאי בָּשָׂר דְּאִיתַּכְשַׁר בְּמַאי? (ב)אִי נֵימָא דְּאִיתַּכְשַׁר בְּדָם, וְהָא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנַּיִן לְדָם קְדָשִׁים שֶׁאֵינוֹ מַכְשִׁיר — שֶׁנֶּאֱמַר: ״לֹא תֹאכְלֻנּוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם״, דָּם שֶׁנִּשְׁפַּךְ כַּמַּיִם — מַכְשִׁיר, וְשֶׁאֵינוֹ נִשְׁפַּךְ כַּמַּיִם — אֵינוֹ מַכְשִׁיר. (ג)וְאֶלָּא דְּאִיתַּכְשַׁר בְּמַשְׁקֵי בֵּית מַטְבְּחַיָּא. וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַשְׁקֵי בֵּית מַטְבְּחַיָּא לֹא דַיָּין שֶׁהֵן דַּכָּן, אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְשִׁירִין! (ד)וְאֶלָּא דְּאִיתַּכְשַׁר בְּחִיבַּת הַקּוֹדֶשׁ. אֵימוֹר דְּמַהְנְיָא לֵיהּ חִיבַּת הַקּוֹדֶשׁ לְאִיפְּסוֹלֵי גּוּפֵיהּ, לְמִימְנָא בֵּיהּ רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי נָמֵי?! א(ה)תִּיפְשׁוֹט דְּבָעֵי רֵישׁ לָקִישׁ: צָרִיד שֶׁל מְנָחוֹת מוֹנִין בּוֹ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי אוֹ לֹא! ב[ו]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה פָּרָה שֶׁל זִבְחֵי שְׁלָמִים, וְהֶעֱבִירָהּ בְּנָהָר וּשְׁחָטָהּ, וְעַדַיִן מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ עָלֶיהָ. ג[ז]נִמְצֵאת בַּפֶּרֶשׁ — הַכֹּל טָהוֹר. וְנֵיהְדַּר פֶּרֶשׁ וְנֵיטַמֵּיהּ לְבָשָׂר! אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: בְּפֶרֶשׁ עָבָה. רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא בְּפֶרֶשׁ רַכָּה, מִשּׁוּם דְּהָוֵי מַשְׁקֶה סָרוּחַ. (ז)תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת: שֶׁרֶץ מְטַמֵּא אֶת הַמַּשְׁקִין, וּמַשְׁקִין מְטַמְּאִין אֶת הַכְּלִי, וּכְלִי מְטַמֵּא אֶת הָאוֹכְלִין, וְהָאוֹכְלִין מְטַמְּאִין אֶת הַמַּשְׁקִין. וְלָמְדְנוּ שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת בְּשֶׁרֶץ. הֲנֵי אַרְבָּעָה הֵן! גּוֹז מַשְׁקִין דְּרֵישָׁא. אַדְרַבָּה, גּוֹז מַשְׁקִין דְּסֵיפָא! לֹא אִשְׁכְּחַן תַּנָּא דְּאָמַר ״מַשְׁקִין מְטַמְּאִין כְּלִי״ אֶלָּא רַבִּי יְהוּדָה, וַהֲדַר בֵּיהּ. וְסֵימָנֵיךְ: נָזַיְיתָא. ד(ח)תְּנַן הָתָם: שֶׁרֶץ שֶׁנִּמְצָא בְּתַנּוּר — הַפַּת שֶׁבְּתוֹכוֹ שְׁנִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַתַּנּוּר תְּחִלָּה. (ח)אָמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה לְרָבָא: וְנֵיחֲזֵי לְהַאי תַּנּוּר כְּמַאן דְּמָלֵי מַשְׁמַע מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְתֵיהֲוֵי הַאי פַּת רִאשׁוֹנָה! אָמַר לֵיהּ: לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּתַנְיָא: יָכוֹל יְהוּ כָּל הַכֵּלִים מְטַמְּאִין מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס —

וְדוֹמֶה לוֹ גַּבֵּי שׁוֹפָר (ר"ה ד' כז:) הָיָה קוֹלוֹ דַּק אוֹ עָבֶה אוֹ צָרִיד לְהַכִּי נָקֵט פָּרָה שֶׁל זִבְחֵי שְׁלָמִים לְפִי שֶׁהָעוֹר וְהַבָּשָׂר לַבְּעָלִים וּמִתְעַסֵּק לְיַפּוֹת הָעוֹר וְהַבָּשָׂר וּמַעֲבִירָהּ בְּנָהָר סָמוּךְ לְשַׁחִיטָה וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נוֹחָה לְהַפְשִׁיט כִּדְאָמְרִינַן בְּסִיּוּמָא דְּבֵיצָה: וַעֲדַיִן מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ עָלֶיהָ וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִפֹּל מִן הַמַּשְׁקֶה עַל הַבָּשָׂר וְאֵין מַכְשִׁירִין דְּדָרֵשׁ יִטַּמָּא דַּכְתִּי' גַּבֵּי מַשְׁקִין יִטַּמָּא מַמָּשׁ וְלֹא הֶכְשֵׁר וְלֵיכָּא אֶלָּא חַד קְרָא בְּהֶכְשֵׁר וס"ל לְאוֹקְמֵי טָפֵי בִּמְחַבָּרִין מִבִּתְלוּשִׁין: אֶלָּא דְּאִתַּכְשַׁר בְּחִבַּת הַקּוֹדֶשׁ וא"ת אִי חִבַּת הַקּוֹדֶשׁ מְהַנְיָא לְמִמְנֵי בֵּהּ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי מַאי נָפְקָא מִנָּהּ דְּהַאי מַשְׁקִין בֵּית מַטְבְּחַיָּא דְּכֵן וְאֵין מַכְשִׁירִין וְאוֹר"י דְּאַצְטְרִיךְ לְכַמָּה דְּבָרִים שֶׁמְּבִיאִין בָּעֲזָרָה דְּלָא שַׁיְיךְ בְּהוּ חִבַּת הַקּוֹדֶשׁ כְּגוֹן בְּכוּרִים אוֹ חַלִּין שֶׁאוֹכְלִין בָּעֲזָרָה כְּדֵי לֶאֱכֹל הַמִּנְחָה וְהַנֶּזֶבַח עַל הַשֹּׁבַע כִּדְאִיתָא בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת כא:): וּבְשָׁעַת שְׁחִיטָה עֲדַיִן מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ עָלֶיהָ פֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִפֹּל מִן הָעוֹר עַל הַבָּשָׂר וְאֵין נִרְאֶה דְּאִם כֵּן הָוֵי לֵיהּ תְּלוּשִׁין וְתִלּוּשִׁין לֹא מַכְשִׁירִין כֵּיוָן דְּדָרֵשׁ שְׁמוּאֵל יִטַּמָּא מַמָּשׁ לֵיכָּא אֶלָּא חַד קְרָא בְּהֶכְשֵׁר וְהַהוּא מוּקֵי לֵהּ בִּמְחַבָּרִים וּלְהַכִי נָקֵט וְהֶעֱבִירָהּ בַּנָּהָר מְשׁוּם דְּבָעֵי הֶכְשֵׁר מִן הַנָּהָר שֶׁהוּא מְחַבֵּר וְאוֹמֵר ר"י דְּעַל יְדֵי הָעוֹר הֶכְשֵׁר הַבָּשָׂר דְּבָהֵעוֹר וְהָרִטָּב (חַלִּין קיח:) פְּלִיגִי אִי יֵשׁ יָד לְהַכְשִׁיר אֲבָל לְכֵלֵי עַלְמָא יֵשׁ שׁוֹמֵר לְהַכְשִׁיר וּבְכָל הָעוֹר בָּאוּ מַיִם בְּעוֹדָם מְחַבָּרִים:

מַשְׁמַע מִטַּמֵּא אֲחֵרִים מְשׁוּם הֶכְשֵׁר חִבַּת הַקּוֹדֶשׁ תִּפְשׁוֹט דְּבָעֵי רֵישׁ לָקִישׁ בִּשְׁחִיטַת חַלִּין: צָרִיד שֶׁל מְנָחוֹת יֵבֵשׁ שֶׁל מְנָחוֹת מָקוֹם שֶׁלֹּא נָגַע לֹשֶׁם שְׁמָן: צָרִיד לְשׁוֹן יֵבֵשׁ

טוּמְאָה דָּמִי, וְתֵיהֲוֵי הַאי פַּת רִאשׁוֹנָה! אָמַר לֵיהּ: לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּתַנְיָא: יָכוֹל יְהוּ כָּל הַכֵּלִים מְטַמְּאִין מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס —

תַּלְמוּד

עין משפט נר מצוה

א מיי' פח' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ג:
ב מיי' פי' מהל' טומאת אוכלים הל' יז:
ג מיי' פי' מהל' טומאת אוכלים הל' יז:
ד מיי' פי"א מהל' שאר אבות הטומאות הל' ב:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ טומאת מת הל׳ ו:
ב מיי׳ פי״ג מהל׳ כלים הל׳ ב:
ג מיי׳ פי״ג מהל׳ כלים הל׳ ג:
ד מיי׳ פי״ב מהל׳ תרומות הל׳ ה:
ה מיי׳ פי״ב מהל׳ תרומות הל׳ ה:
ו מיי׳ פי״ב מהל׳ תרומות הל׳ יב:

מי אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת וּרְמִינְהוּ חֲבִית אוֹמֵר ר''י הִא דְּלָא מְשַׁנֵּי פֶּסַח שְׁאנֵי דְּמִשְׁמַע לֵיהּ דְּפֶסַח לֹא מַעֲלֶה וְלֹא מוֹרִיד מִדְּשָׁרֵי בְּתְלוּיָה וְאָסַר בְּטְהוֹרוֹת

א"כ מַה שֶׁהִיא תְּלוּיָה הֲוֵי הַטַּעַם: הָא ר' שִׁמְעוֹן אַלִּיבָּא דְּר' יְהוֹשֻׁעַ תֵּמַהּ לר''י לְר' שִׁמְעוֹן כֵּיוָן דְּשָׁרֵי תְּלוּיָה לְטַמֵּא בְּיָד א"כ שָׁרֵי לְשָׁרְפוֹ וְאַמַּאי קָרֵי לַהּ תְּלוּיָה דְּתְלוּיָה הֵינוּ לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׂוֹרְפִין וי''ל דְּתְלוּיָה לר''ש הֵינוּ דְּלָא מְחַיֵּב לְשָׂרְפוֹ:

רָאוּי לְזִלּוּף אַף עַל גַּב דְּתִרּוּמָה טְמֵאָה בְּשָׂרְפָה כֵּיוָן דְּמִסְקְנִינַן בְּפ' בְּתְרָא דְּתָמוּרָה (ד' לג.) הֲרָאוּי לְשָׂרְפָה שְׂרָפָה הֲרָאוּי לְקִבּוּרָה קְבוּרָה וְהוּא הַדִּין בְּכִי הַאי גַּוְנָא הוֹאִיל וְרָאוּי לְזִלּוּף:

א״כ תַּלְמוּד לוֹמַר: ״כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא״, וּסְמִיךְ לֵיהּ: ״מִכָּל הָאֹכֶל״. אוֹכֶל מִטַּמֵּא מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס, וְאֵין כָּל הַכֵּלִים מִטַּמְּאִין מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס. רַב חִסְדָּא רְמִי פִּיסְחָא אַפִּיסְחָא וּמְשַׁנֵּי: מִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת? (א)וּרְמִינְהוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵין הַנִּדּוֹן דּוֹמֶה לְרְאָיָה, כְּשֶׁהֶעִידוּ רַבּוֹתֵינוּ — עַל מָה הֶעִידוּ? אִם עַל הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטּוּמְאָה שֶׁשּׂוֹרְפִין אוֹתוֹ עִם הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאָב הַטּוּמְאָה — זֶה טָמֵא וְזֶה טָמֵא. (ב)אִם עַל הַשָּׁמֶן שֶׁנִּפְסַל בְּטִבּוּל יוֹם, שֶׁמַּדְלִיקִין אוֹתוֹ בְּגֶר שֶׁנִּטְמָא בְּטֻמְאָה מֵת — זֶה פָּסוּל וְזֶה טָמֵא. אַף אָנוּ מוֹדִים בִּתְרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת בְּוֹלַד הַטּוּמְאָה שֶׁשּׂוֹרְפִין אוֹתָהּ עִם הַתְּרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת בְּאָב הַטּוּמְאָה, אֲבָל הֵיאַךְ נִשָּׂרוֹף אֶפִּילּוּ תְּלוּיָה עִם הַטְּמֵאָה, שֶׁמָּא יָבֹא אֵלִיָּהוּ וְיִטַּהֲרֵם. וּמְשַׁנֵּי: הָא רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. הָא רַבִּי יוֹסֵי, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. (ג)דְּתַנְיָא: אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מְבַעֲרִין אֶת הַכֹּל מִלְּפָנֵי הַשַּׁבָּת, וְשׂוֹרְפִין תְּרוּמוֹת טְמֵאוֹת תְּלוּיוֹת וּטְהוֹרוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: טְהוֹרָה בְּפָנֵי עַצְמָהּ, וּתְלוּיָה בְּפָנֵי עַצְמָהּ, וּטְמֵאָה בְּפָנֵי עַצְמָהּ. (ד)אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל הַטְּהוֹרָה וְעַל הַטְּמֵאָה שֶׁאֵין שׂוֹרְפִין, עַל הַתְּלוּיָה וְעַל הַטְּהוֹרָה שֶׁשּׂוֹרְפִין. עַל מָה נֶחְלְקוּ — עַל הַתְּלוּיָה וְעַל הַטְּמֵאָה, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תִּישָׂרֵף זוֹ בְּעַצְמָהּ וְזוֹ בְּעַצְמָהּ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: שְׂתֵּיהֶן כְּאַחַת. (ה)וְהָא מַתְנִיתִין רַבִּי יוֹסֵי הִיא! הָכִי קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי מֵאִיר: אֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּמִיקֵּל, כִּי מִיקֵּל בִּתְלוּיָה וּטְמֵאָה, אֲבָל בִּטְהוֹרָה וּטְמֵאָה — לָא. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא רְמִי תְּרוּמָה אַפִּיסְחָא, וּמְשַׁנֵּי: מִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת? (ו)וּרְמִינְהוּ: חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנּוֹלַד בָּהּ סְפֵק טוּמְאָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם הָיְתָה מוּנַּחַת בִּמְקוֹם הַתּוּרְפָּה — יַנִּיחֶנָּה בִּמְקוֹם הַמּוּצְנָע, וְאִם הָיְתָה מְגוּלָּה יְכַסֶּנָּה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אִם הָיְתָה מוּנַּחַת בְּמָקוֹם הַמּוּצְנָע — יַנִּיחֶנָּה בִּמְקוֹם הַתּוּרְפָּה, וְאִם הָיְתָה מְכוּסָּה יְגַלֶּנָּה. גְּרָמָא — אֵין, בְּיָדַיִם — לָא! וּמְשַׁנֵּי: הָא רַבִּי שִׁמְעוֹן אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הָא רַבִּי יוֹסֵי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. (ז)רַבִּי אֶלְעָזָר רְמֵי תְּרוּמָה אַתְּרוּמָה, וּמְשַׁנֵּי: מִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גְּרָמָא אֵין, בְּיָדַיִם לָא? וּרְמִינְהוּ: חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בַּגַּת הֶעֱלְיוֹנָה וְתַחְתֶּיהָ חוּלִּין טְמֵאִין — (ח)מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (לְרַבִּי) יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בְּטָהֳרָה — יַצִּיל, וְאִם לָאו — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תֵּרֵד וְתִטַּמֵּא, וְאַל יִטַּמְּאֶנָּה בַּיָּד! וּמְשַׁנֵּי: שְׁאנֵי הָתָם דְּאִיכָּא הֶפְסֵד חוּלִּין. ט[ח](ט)מַתְקִיף לַהּ רָבָא: מַתְנִיתִין נָמֵי אִיכָּא הֶפְסֵד עֵצִים! אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: לְהֶפְסֵד מְרוּבֶּה — חָשְׁשׁוּ, לְהֶפְסֵד מוּעָט — לֹא חָשְׁשׁוּ. י[ט](י)וּמְנָא תֵּימְרָא דִּלְהֶפְסֵד מְרוּבֶּה חָשְׁשׁוּ, וּלְהֶפְסֵד מוּעָט לֹא חָשְׁשׁוּ, דְּתַנְיָא: חֲבִית שֶׁל שֶׁמֶן תְּרוּמָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בַּגַּת הֶעֱלְיוֹנָה, וּבַתַּחְתּוֹנָה חוּלִּין טְמֵאִין — מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בְּטָהֳרָה — יַצִּיל, וְאִם לָאו — תֵּרֵד וְתִטַּמֵּא וְאַל יִטַּמְּאֶנָּה בַּיָּד. (י)מַאי שְׁנָא שֶׁמֶן, דְּרָאוּי לְהַדְלִיק? יַיִן נָמֵי רָאוּי לְזִילּוּף! וְכִי תֵּימָא זִילּוּף לָאו מִילְּתָא הִיא, וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי חִיָּיא: שׁוֹתִין מִלּוֹג בְּסֶלַע, וּמְזַלְּפִין מִלּוֹג בִּשְׁתַּיִם! בְּחַדָּשׁ. (יא)וְהָא רָאוּי לְיַשְׁנוֹ! אִתֵּי בֵּיהּ לִידֵי תַּקָּלָה. שֶׁמֶן נָמֵי, אִתֵּי בֵּיהּ לִידֵי תַּקָּלָה! דְּרָמֵי לֵיהּ בִּכְלִי מְאוּס. יַיִן נָמֵי, רָמֵי לֵיהּ בִּכְלִי מְאוּס! לְזִילּוּף קָא בָּעֵי לֵיהּ, בִּכְלִי מְאוּס רָמֵי לֵיהּ?! וְתַקָּלָה עַצְמָהּ, תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא: חֲבִית שֶׁל יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: תִּשָּׁפֵךְ חָבֵל, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: תֵּעָשֶׂה זִילּוּף. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, אֲנִי אַכְרִיעַ: בַּשָּׁדֶה — תִּשָּׁפֵךְ חָבֵל, בַּבַּיִת — תֵּעָשֶׂה זִילּוּף. אִיכָּא דְּאָמְרִי: בְּחַדָּשׁ — תִּשָּׁפֵךְ חָבֵל, בְּיָשָׁן — תֵּעָשֶׂה זִילּוּף. אָמְרוּ לוֹ: אֵין

ת"ל וְכוּ' וּסְמִיךְ לַהּ מִכֹּל הָאֹכֶל כְּלוֹמַר הַאי כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ שֶׁאֲמַרְתִּי לְךָ בָּאֹכֶל אֲמַרְתִּי לְךָ וְאִי כְּמַאן דְּמִלֵּי טָמְאָה חָשִׁיב לַהּ לְחִיצּוֹן נִמְצֵאת טָמְאָה נוֹגַעַת בְּגַבּוֹ שֶׁל כְּלִי שֶׁטַח וּכְלִי שֶׁטַח מְטַמֵּא מִגַּבּוֹ אֶלָּא שְׁמַע מִנַּהּ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא מַחֲמַת כְּלִי הוּא דְּמִטַּמֵּא וְאַשְׁמְעִינַן קְרָא דַּאֲכָלִין וּמַשְׁקִין הוּא דְּמִקַּבְּלִי טָמְאָה מוֹלַד הַטֻּמְאָה אֲבָל כְּלִי לֹא וּמַהַאי פֵּרוּקָא נָפְקָא לָן בְּכָל דַּכְתֵּיהּ הָא דְּאַשְׁכְּחַן דְּאֵין כְּלִי רִאשׁוֹן מִטַּמֵּא כְּלִי וְאֵין אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין מִטַּמְּאִין כְּלִי כְּדִילְיף לְעֵיל מַק' (מ"ק: פְּרָג) 'ו וְאָדָם נָמֵי שְׁאֵינוֹ אָב הַטֻּמְאָה כְּגוֹן נוֹגֵעַ בְּטֻמְאַת גְּבֵלָה וּבָשָׂר לֹא מְטַמֵּא כְּלִי דִּכְתִיב וְהַנּוֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא וְלָא כְּתִיב בְּבוּס בְּגָדִים אֲבָל גַּבֵּי נוֹשֵׂא גְּזֵרַת הַכָּתוּב הִיא בְּטֻמְאַת מַשָּׂא שְׁמִטַּמֵּא אָדָם לְטַמֵּא בְּגָדִים שֶׁעָלָיו בְּשָׁעַת מַשָּׂא וְלֹא בְּגָדִים הַבָּאִין לְאַחַר מִכָּאן אַלְמָא וְלַד הַטֻּמְאָה לֹא מְטַמֵּא כְּלִי חוּץ מִטְּמֵא מֵת שֶׁהוּא אָב הַטֻּמְאָה וְכֵן אָדָם לֹא מְצִינוּ לוֹ טֻמְאָה בְּכָל הַתּוֹרָה אֶלָּא מֵאָב הַטֻּמְאָה כְּגוֹן ע"י שֶׁרֶץ וּנְבֵלָה וְשִׁכְבַת זֶרַע וְעַל יְדֵי זָב וּמְעַיְּנוֹתָיו וּמִדְרָסוֹ וְעַל יְדֵי נִדָּה וּמְעַיְּנוֹתֶיהָ וּמִדְרָסָהּ וע"י טָמֵא מֵת: שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת בְּתְלוּיָה וּטְמֵאָה בְּחֻמֵּץ בְּפֶסַח: וּרְמִינְהוּ כו' וְקָתָנֵי הֵיאַךְ יִשָּׂרֵף אֶפִּילּוּ תְּלוּיָה עִם הַטְּמֵאָה: מַתְנֵי' ר' שִׁמְעוֹן הִיא וְאַלִּבָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וּבָרִיְתָא רַבִּי יוֹסֵי אָמְרָהּ כְּדָקָתָנֵי אָמַר ר' יוֹסֵי אֵין הַנִּדּוֹן כוּ' וּלְקַמָּן פָּרֵיךְ וְהָא מַתְנֵי' ר' יוֹסֵי נָמֵי קָאָמַר לַהּ דְּתָנָן א"ר יוֹסֵי אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה: וְשׂוֹרְפִין תְּרוּמָה תְּלוּיָה וּטְמֵאָה וּטְהוֹרָה הַכֹּל בְּיוֹם אֶחָד ר' מֵאִיר לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר מִדִּבְרֵיהֶם לְמַדְנוּ שֶׁשּׂוֹרְפִין תְּרוּמָה טְהוֹרָה עִם הַטְּמֵאָה בַּפֶּסַח: ה"ג לֹא נֶחְלְקוּ ר' אֱלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ עַל טְמֵאָה וְעַל הַטְּהוֹרָה שֶׁאֵין שׂוֹרְפִין עַל הַתְּלוּיָה וְעַל הַטְּהוֹרָה שֶׁשּׂוֹרְפִין דְּהוֹאִיל וְלֹא חֲזַק טָמְאָה אֵין נִרְאֶה כְּמִטַּמֵּא בְּיָדַיִם: עַל מָה נֶחְלְקוּ עַל הַתְּלוּיָה וְעַל הַטְּמֵאָה דְּהוֹאִיל וְאֵין לָהּ טָמְאָה וַדַּאִית הֲרֵי הִיא מִטַּמֵּא בְּיָדַיִם לַר' אֱלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ סָבַר כֵּיוָן דִּתְלוּיָה הִיא אִי אַתָּה מַזְהִיר עַל שְׁמִירָתָהּ: רְמֵי תְּרוּמָה אַפִּסְחָא תְּרוּמָה דְּעָלְמָא אַתְּרוּמָה דְּפִסְחָא: וּמִי א"ר יְהוֹשֻׁעַ שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת דְּמַתֶּר לְטַמֵּא תְּלוּיָה בְּיָדַיִם: בְּיָדַיִם לֹא וְאַע"ג דִּתְלוּיָה הִיא: הָא דְּקָתָנֵי בְּיָדַיִם לֹא ר' יוֹסֵי הִיא וְאַלְּבָא דְּר' יְהוֹשֻׁעַ דְּגַבֵּי תְּלוּיָה דְּפִסְחָא נַמֵּי הָכִי אָמַר וַאֲנַן הֵיאַךְ נִשָּׂרֵף אֶפִּילּוּ תְּלוּיָה עִם הַטְּמֵאָה: מַתְנֵי' נָמֵי אִכָּא הֶפְסֵד עֵצִים וְאַמַּאי קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי אַלְּבָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּלָא: מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כו' אַמַּסְקְנָא קָאֵי אִם לָאו תֵּרֵד וְתִטַּמֵּא וּלְקַמָּן פָּרֵיךְ מוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִבְּעֵי לֵהּ מִכָּל מָקוֹם קָתָנֵי גַּבֵּי שֶׁמֶן דְּכוּלְּהוּ מוֹדוֹ שֶׁלֹּא יְטַמְּאֶנָּה בְּיָדַיִם מִשּׁוּם הֶפְסֵד חֻלִּין דְּשֶׁמֶן חֻלִּין שֶׁנִּתְעָרֵב תְּרוּמָה בְּהֶן יֵאָסְרוּ לְכֹהֵן וּלְזָר מִשּׁוּם טָמְאָה דִּתְרוּמָה מִשּׁוּם דְּהֶפְסֵד מוּעָט הוּא כְּדְמְפָרֵשׁ דְּרָאוּי לְהַדְלִיק: לָאו מִלְּתָא הִיא לֹא חָשִׁיב וַהֲרֵי הִפְסִידוּ: שׁוֹתִין מִלּוֹג שֶׁנִּמְכַּר בְּסֶלַע וּמְזַלְּפִין מִלּוֹג הַנִּמְכָּר בִּשְׁתַּיִם נוֹחַ לְקַנּוֹת לוֹ בִּשְׁתַּיִם סְלָעִים לְזִילּוּף מִלְּקָנוֹתוֹ לִשְׁתַּיִם וּמִי שֶׁאֵינוֹ עָשִׁיר יִקַּח יַיִן בָּזוֹל לִשְׁתִּיתוֹ לֹג בְּסֶלַע וְיַיִן בְּיֹקֶר לְזִילּוּף: בְּחַדָּשׁ דְּאֵין רֵיחוֹ נוֹדֵף וְאֵין רָאוּי לְזִילּוּף: אִתֵּי בֵּיהּ יְדֵי תַּקָּלָה אִם יַשְׁהֲנוּ אֶצְלוֹ עַד שֶׁיִּתְיַשֵּׁן אִתֵּי לְמִשְׁתֵּי מִנַּהּ: לְזִילּוּף קָבָעֵי לֵיהּ וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ רֵיחוֹ טוֹב וּבִכְלִי מָאוּס רָמֵי לֵיהּ בְּתְמִיהָ: וְתַקָּלָה עַצְמָהּ אִי חָיְשִׁינַן לָהּ וְאָסוּר לְשַׁהוֹיֵי אִי לָא תַּנָּאֵי הִיא: תִּשָּׁפֵךְ חָבֵל לְשׁוֹן חֲבִילָה כְּלוֹמַר תִּשָּׁפֵךְ יַחַד וְלֹא לְזַלֵּף דִּלְמָא אַדְמְזַלֵּף קְלִי קְלִי אֲפִילּוּ בּוֹ בַּיּוֹם אֲתֵי לְמִשְׁתֵּהּ: אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי כַּמָּה שְׁנִים אַחַר בֵּית הִלֵּל וב"ש הָיָה: בַּשָּׂדֶה תִּשָּׁפֵךְ חָבֵל שֶׁאֵין מְזַלְּפִין בַּשָּׂדֶה וְהָא לָא אָמְרִינַן שֶׁיְּבִיאֶנּוּ בַּבַּיִת לְזַלְּפוֹ דְּאַדַּהְכִי אֲתֵי בֵּהּ לִידֵי תַּקָּלָה: וְאִיכָּא דְּאָמְרִי לְשָׁהֳיָה מוּעָטֶת (לָא חָיְשִׁינַן) כִּי הָא מִן הַשָּׂדֶה לַבַּיִת לָא חָיְשִׁינַן אֶלָּא בְּחַדָּשׁ תִּשָּׁפֵךְ חָבֵל כו': אָמְרוּ לוֹ בְּנֵי דּוֹרוֹ:

מסורת הש״ס

א תוספתא פסחים; משנה פסחים; לעיל טו.; משנה עדיות ב לעיל יד.
ג לעיל יג.; משנה פסחים
ד משנה פסחים; לעיל יד.
ה לעיל טו:
ו בכורות לג:; משנה תרומות; לעיל טו.
ז מנחות מח.
ח משנה תרומות
ט לעיל טו.
י בבא קמא קטו:
יא נדרים טו:

תורה אור השלם

וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא [ואתו תִּשְׁבְּרוּ (ויקרא יא, לג)]
מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא (ויקרא יא, לד)

מסורת הש"ס

א לקמן כז:

ב לעיל ד:; לעיל יא:; משנה פסחים; לעיל יב:

ג משנה פסחים

ד שבת יח:

גליון הש"ס

בתוס' לימא. אף לפי המסקנא. עי' נזיר דף ב' ע"ב תד"ה לימא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' ה:

ב סמג לאוין עו, טוש"ע או"ח סי' תמה סעי' א:

ג מיי' פא' מהל' חמץ ומצה הל' י:

ד מיי' פג' מהל' חמץ ומצה הל' יא:

אֵין הַכְרָעַת שְׁלִישִׁית מַכְרַעַת דַּעַת שְׁלִישִׁית הִיא זוֹ שֶׁבֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל לֹא הִזְכִּירוּ לְגַלּוֹת דַּעְתָּם דְּאֲנָן חָיְשִׁינַן לְתַקָּלָה כְּלָל דְּאִי הָווּ אָמְרוּ הָכִי ב"ש אוֹמְרִים בֵּין בַּבַּיִת בֵּין בַּשָּׂדֶה חֶבֶל תְּשִׁפְּחִ וּב"ה אוֹמְרִים בֵּין בַּבַּיִת בֵּין בַּשָּׂדֶה תַּעֲשֶׂה זְלוּף וְאַתָּה בָּא לְהַכְרִיעַ וְלוֹמַר בַּבַּיִת כב"ה בַּשָּׂדֶה כְּבֵית שַׁמַּאי הָוְיָא הַכְרָעָה אֲבָל הַשְׁתָּא דְּלָא הִזְכִּירוּ בַּיִת וְשָׂדֶה טַעֲמָא אַחֲרִינָא הוּא וְלָאו מִשּׁוּם תַּקָּלָה וְר' יִשְׁמָעֵאל חַיֵּשׁ לְתַקָּלָה וְהַיְנוּ תַּנָּאֵי: מַחֲלֹקֶת ר' אֶלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ שֶׁנִּפְלָה לִפְחוֹת מִמֵּאָה חֻלִּין טְמֵאִים שֶׁיֵּשׁ בַּגַּת הַתַּחְתּוֹנָה פְּחוּת מִמֵּאָה חֻלִּין טְמֵאִים דְּאֵין תְּרוּמָה בְּטֵלָה בָּהֶן וּפְסָדֵי לְגַמְרֵי דְּתְרוּמָה צָרִיךְ אֶחָד וּמֵאָה לְבַטְּלָהּ אֲבָל הָיוּ בַּתַּחְתּוֹנָה מֵאָה חֻלִּין מֵאָה חֻבְיוֹת כָּמוֹ זוֹ שֶׁל תְּרוּמָה דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא יָטַמְּאָהּ בַּיִּד הוֹאִיל וְלֹא פָּסְדֵי חֻלִּין דְּתְרוּמָה עוֹלָה בָּהֶן וַחֲזוּ בִּימֵי טֻמְאָה כְּדִמְעַקְּרָא לְזֹר: מוֹדָה ר' אֶלִיעֶזֶר כו' קס"ד אֲמַסְקְנָא קָאֵי אֲאֵם לְאו דְּהָא פְּלִגָתֵיהּ בְּאֵם לְאו הוּא וּלְהָכִי פָּרִיךְ מוֹדָה ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר לְעֵיל יְטַמְּאֶנָּה בַּיִּד לְר' אֶלִיעֶזֶר דְּאָמַר לֹא יְטַמְּאֶנָּה בַּיִּד מִבְּעֵי לֵיהּ לְמִתְנִי: בִּכְלִי שֶׁתּוֹכוֹ טָהוֹר וְגַבּוֹ טָמֵא וְהַאי מוֹדָה לְאו אֲסֵיפָא קָאֵי אֶלָּא אֲרֵישָׁא דְּקָתָנֵי אִם יָכוֹל לְהַצִּיל רְבִיעִית בְּטָהֳרָה יַצִּיל וְאַפִּי' כְּלִי זֶה שֶׁהוּא בָּא לְהַצִּיל רְבִיעִית זוֹ בְּתוֹכוֹ תּוֹכוֹ טָהוֹר וְגַבּוֹ טָמֵא וְאַשְׁמְעִינַן לֵיהּ לְר' אֶלִיעֶזֶר דְּאָמַר אַל יְטַמְּאֶנּוּ בַּיִּד מוֹדָה הוּא דְּמֻתָּר לְהַצִּיל בְּזֶה וְלָא חַיְשִׁינַן דִּילְמָא נָגַע גַּבּוֹ בְּתְרוּמָה וּמְטַמֵּא לֵהּ בְּיָדַיִם וּבִכְלִי שֶׁנִּטְמָא בְּמַשְׁקִין דְּטָמְאָתָן דְּרַבָּנָן הִיא דְּמַשְׁכַּחַת לֵהּ כִּדְתָנֵיָא כְּלִי שֶׁנִּטְמְאוּ אֲחוֹרָיו בְּמַשְׁקִין אֲחוֹרָיו טְמֵאִין תּוֹכוֹ אוֹ אֲגוּנּוֹ אוֹ אָזְנוֹ אוֹ יָדָיו טְהוֹרִין: מַתְנִי' כָּל שָׁעָה שֶׁמַּתִּר לֶאֱכֹל מַאֲכִיל לְדַקְיָא אִצְטְרִיךְ דְּתַדּוּק הָא מִשָּׁעָה שֶׁאֵינוֹ מֻתָּר לֶאֱכֹל אֵינוֹ מַתִּר לְהַאֲכִיל: וְלֹא יַסִּיק בּוֹ תַּנּוּר וְכִירַיִם בְּגֶמְרָא פָּרִיךְ פְּשִׁיטָא הָא נָמֵי הֲנָאָה הִיא: גְּמ' כָּל שָׁעָה שֶׁאוֹכֵל מַאֲכִיל מִבְּעֵי לֵהּ אֲבָל הַשְׁתָּא דְּנָקֵט לֵהּ בְּתָרֵי לְשֶׁנֵי מַשְׁמַע דְּאַתְּרֵי גַּבְרֵי קָאֵי וְהָא לֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָכִי קָאָמַר כָּל שָׁעָה שֶׁמַּתִּר לֶאֱכֹל מִן הַתּוֹרָה מַאֲכִיל אֲפִילּוּ מִדְּרַבָּנָן וְתִתּוֹקֶם אַלִּיבָּא דְּר' יְהוּדָה דְּהָא אִיכָּא שֵׁשׁ דְּמַתִּר לֶאֱכֹל מִן הַתּוֹרָה וְאָסוּר לְהַאֲכִיל לְדִבְרֵי הַכֹּל: אֶלָּא הָכִי קָאָמַר כָּל שָׁעָה שֶׁיֵּשׁ הֶתֵּר לְשׁוּם אָדָם לֶאֱכֹל מַאֲכִיל אַף הָאָסוּר לֶאֱכֹל לִבְהֶמְתּוֹ כו': בְּהֶמָה אִי מְשַׁיְּרָא חָזֵי לֵיהּ שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהַצְנִיעַ אֲבָל חַיָּה כְּגוֹן חֻלְדָּה וּנְמִיָּה וְחָתוּל דַּרְכָּן לְהַצְנִיעַ: וְאִי תְּנָא חַיָּה הָווּ אָמִינָא הִיא עֲדִיפָא מִשּׁוּם דְּאִי מְשַׁיְּרָא מַצְנְעָא לֵהּ וְלֹא עָבַר עָלֶיהָ בְּבַל יֵרָאֶה: וְלָאו אַדַּעְתֵּהּ לְבַטְּלוֹ: קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא הַפֶּסַח דְּקַסְבְּרִי מְצָוָה עָלָיו לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם וְלֹא שָׁיְיהֵא קַיָּם:

אֵין הַכְרָעַת שְׁלִישִׁית מַכְרַעַת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בָּרַבִּי חֲנִינָא: מַחְלוֹקֶת שֶׁנִּפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה סְאָה חוּלִּין טְמֵאִין. אֲבָל נָפְלָה לְמֵאָה חוּלִּין טְמֵאִין — דִּבְרֵי הַכֹּל תֵּרֵד וְתִטַּמֵּא, וְאַל יְטַמְּאֶנָּה בַּיָּד. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: חֲבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה בַּגַּת הָעֶלְיוֹנָה, וְתַחְתֶּיהָ מֵאָה חוּלִּין טְמֵאִין — מוֹדָה רַבִּי אֶלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בְּטָהֳרָה — יַצִּיל, וְאִם לָאו — תֵּרֵד וְתִטַּמֵּא וְאַל יְטַמְּאֶנָּה בַּיָּד. הַאי ״מוֹדָה רַבִּי אֶלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ״, מוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי אֶלִיעֶזֶר מִיבְּעֵי לֵיהּ! אָמַר רָבָא: אֵיפוֹךְ. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, לְעוֹלָם לָא תֵּיפוֹךְ: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בִּכְלִי שֶׁתּוֹכוֹ טָהוֹר וְגַבּוֹ טָמֵא. מַהוּ דְּתֵימָא נִיגְּזוֹר דִּילְמָא נָגַע גַּבּוֹ בִּתְרוּמָה, קָא מַשְׁמַע לַן. הַדְרָן עָלָךְ אוֹר

כָּל

לְאַרְבָּעָה עָשָׂר [ב-ד(א)] מַתְנִי' שָׁעָה שֶׁמּוּתָּר לֶאֱכוֹל, מַאֲכִיל לַבְּהֵמָה לַחַיָּה וְלָעוֹפוֹת, וּמוֹכֵר לַנָּכְרִי, וּמוּתָּר בַּהֲנָאָתוֹ. עָבַר זְמַנּוֹ — אָסוּר בַּהֲנָאָתוֹ, וְלֹא יַסִּיק בּוֹ תַּנּוּר וְכִירַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין בִּיעוּר חָמֵץ אֶלָּא שְׂרֵיפָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף מְפָרֵר וְזוֹרֶה לָרוּחַ אוֹ מְטִיל לַיָּם. [ב]גְּמ' כָּל שָׁעָה שֶׁמּוּתָּר לֶאֱכוֹל — מַאֲכִיל, הָא כָּל שָׁעָה שֶׁאֵינוֹ מוּתָּר לֶאֱכוֹל — אֵינוֹ מַאֲכִיל. לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה. דְּאִי רַבִּי יְהוּדָה, הָא אִיכָּא חָמֵשׁ דְּאֵינוֹ אוֹכֵל — וּמַאֲכִיל. דְּתָנַן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אוֹכְלִין כָּל חָמֵשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתְחִלַּת שֵׁשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אוֹכְלִין כָּל אַרְבַּע, וְתוֹלִין כָּל חָמֵשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתְחִלַּת שֵׁשׁ! וְאֶלָּא מַאי, רַבִּי מֵאִיר הִיא? הַאי ״כָּל שָׁעָה שֶׁמּוּתָּר לֶאֱכוֹל מַאֲכִיל״ — ״כָּל שָׁעָה שֶׁאוֹכֵל מַאֲכִיל״ מִיבְּעֵי לֵיהּ. [ג]אָמַר רַבָּה בַּר עוּלָּא: מַתְנִיתִין רַבָּן גַּמְלִיאֵל הִיא. דְּתָנַן, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: חוּלִּין נֶאֱכָלִין כָּל אַרְבַּע, תְּרוּמָה כָּל חָמֵשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתְחִלַּת שֵׁשׁ. וְהָכִי קָאָמַר: כָּל שָׁעָה שֶׁמּוּתָּר לֶאֱכוֹל כֹּהֵן בְּתְרוּמָה, יִשְׂרָאֵל מַאֲכִיל חוּלִּין לַבְּהֵמָה לַחַיָּה וְלָעוֹפוֹת. לָמָּה לִי לְמֵיתְנָא בְּהֵמָה — לָמָּה לִי לְמֵיתְנָא חַיָּה? צְרִיכָא. דְּאִי תְּנָא בְּהֵמָה — דְּאִי מְשַׁיְּרָא חָזֵי לֵהּ. אֲבָל חַיָּה, דְּאִי מְשַׁיְּרָא קַמַּצְנְעָא לַהּ — אֵימָא לָא. וְאִי תְּנָא חַיָּה — מִשּׁוּם דְּאִי מְשַׁיְּרָא מִיהַת מַצְנְעָא. אֲבָל בְּהֵמָה, זִימְנִין דְּמְשַׁיְּרָא וְלָא מַסֵּיק אַדַּעְתֵּיהּ, וְקָאֵי עֲלֵיהּ בְּ״בַל יֵרָאֶה״ וּבְטֵל יֵרָאֶה מִשּׁוּם דְּלָא כָּפֵי לְמֵיכַל. עוֹפוֹת לָמָּה לִי? אַיְידֵי דְּתָנָא בְּהֵמָה וְחַיָּה, תָּנָא נָמֵי עוֹפוֹת. [ד]וּמוֹכְרוֹ לְגוֹי. פְּשִׁיטָא! לְאַפּוֹקֵי מֵהַאי תַּנָּא דְּתָנֵיָא, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יִמְכּוֹר אָדָם חֲמֵצוֹ לְגוֹי אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁיִּכְלֶה קוֹדֶם פֶּסַח. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כָּל שָׁעָה שֶׁמּוּתָּר לֶאֱכוֹל — מוּתָּר לְמָכְרוֹ. רַבִּי

בֵּית וְשָׂדֶה א"כ טַעְמָא אַחֲרִינָא הוּא וְלֹא מִשּׁוּם תַּקָּלָה ולר"י נִרְאֶה אע"ג דְּטַעְמָא דְּבֵית שַׁמַּאי מִשּׁוּם תַּקָּלָה לָא חָשֵׁיב הַכְרָעָה לְפִי שֶׁלֹּא גִּלּוּ הָרִאשׁוֹנִים דַּעְתָּן לְחַלֵּק בֵּין בַּיִת לְשָׂדֶה שֶׁלֹּא הִזְכִּירוּ בְּדִבְרֵיהֶם אֶחָד בַּיִת וְאֶחָד שָׂדֶה וְכֵן פ"ה לְעֵיל גַּבֵּי ר"ג לְאוֹ מַכְרִיעַ הוּא וְהָהִיא דְּקַלֵּי מַטְלְנִיּוֹת בֵּין מִן הַמּוּכָן וּבֵין שֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן טַמֵּא דִּבְרֵי ר"א ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר בֵּין מִן הַמּוּכָן וּבֵין שֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן טָהוֹר ר"ע אוֹמֵר מִן הַמּוּכָן טָמֵא שֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן טָהוֹר וְחָשֵׁיב לֵהּ בְּפֶ' כִּירָה (שַׁבָּת לט: וְשָׁם) הַכְרָעָה שֶׁהֲרֵי גִּלּוּ ר' אֶלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ דְּשַׁיְּיךְ לְחַלֵּק בֵּין מִן הַמּוּכָן וּבֵין שֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן וְהַהִיא דְּפֶ' כִּירָה (בְּרָכוֹת מג:) דְּקָאָמַר ב"ש מְבָרְכִים עַל הַשֶּׁמֶן וְקָאָמַר ר"ג אֲנִי אַכְרִיעַ שֶׁמֶן זְכִינוּ לֶרֵיחוֹ וְזָכִינוּ לְסִיכָתוֹ הֲדַס לֶרֵיחוֹ זָכִינוּ לְסִיכָתוֹ לָא זָכִינוּ וְקָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמַּכְרִיעַ לְאוֹ מִשּׁוּם דְּמַכְרִיעַ גְּמוּר הוּא אֶלָּא מְפָרֵשׁ וְנוֹתֵן טַעַם לִדְבָרָיו וְתַדַּע דְּאִי מַכְרִיעַ הוּא לְמָה הֲצָרְךְ לִפְסֹק הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ הָא כְּבָר א"ר יוֹחָנָן בְּפֶרֶק כִּירָה הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמַּכְרִיעַ וק"ק לְפִי' זֶה דְּהָכָא מַאי אַרְיָא הַכְרָעָה שְׁלִישִׁית שֶׁאֵין הַכְרָעָה תִּפּוֹק לֵהּ דְּהַכְרַעַת תַּלְמִיד לְאוֹ הַכְרָעָה הִיא כְּדְאָמַר בְּפֶ' כִּירָה (שַׁבָּת לט:) אַרְבֵּי עֲקִיבָא ור"ח פִּי' הַכְרַעַת שְׁלִישִׁית דּוֹר שְׁלִישִׁי דְּהַיְנוּ הַכְרַעַת תַּלְמִיד כְּדְאָמַר בְּפֶ' כִּירָה: מַתְנִי' כָּל שָׁעָה. עָבַר זְמַנּוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה וְאָסוּר לְמָכֹר וְאִם מָכַר דָּמָיו מֻתָּרִין דְּאֵין תּוֹפֵס אֶת דְּמֵיו כְּדִתְנַן בפ"ב דְּקִדּוּשִׁין (דף נו:) מָכְרָן וְקִדֵּשׁ בִּדְמֵיהֶן מְקֻדָּשֶׁת: לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּר' יְהוּדָה אַף לְפִי הַמַּסְקָנָא לֹא אַתְיָא כְּר' יְהוּדָה אֶלָּא הָכִי קָאָמַר לֵימָא מַתְנִי' דְּלָא כְּר' יְהוּדָה אֶלָּא כְּר' מֵאִיר וּמַסִּיק דְּכַר' מֵאִיר נָמֵי לָא אַתְיָא: וְאִי אַשְׁמְעִינַן חַיָּה מִשּׁוּם דְּמַצְנְעָא לֵהּ וְאֵין עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל יִטָּמִין דְּבַל יִטָּמִין נָפְקָא לַן מִלֹּא יִמָּצֵא וְאֵין זֶה מָצוּי כֵּיוָן שֶׁאֵין יָדוּעַ הֵיכָן הוּא וְכֵן מַשְׁמַע בפ"ק (דף ו:) דְּפָרִיךְ וְכִי מַשְׁכַּחַת לֵהּ לִיבַּטְלֵהּ מַשְׁמַע דְּכָל כְּמָה דְּלָא מַשְׁכַּחַת לֹא עָבַר בְּבַל יֵרָאֶה הַק' רַשְׁבַּ"א הֵיכִי שָׁרֵי לְהַאֲכִיל לַחַיָּה שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַטְמִין הָא תְּנַן בפ"ק (דף ט:) מַה שֶּׁמְּשַׁיֵּר יַנִּיחֶנּוּ בְּצִנְעָא כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּטֹּל חֻלְדָּה בְּפָנָיו וְיֵהָא צָרִיךְ בְּדִיקָה אַחֲרָיו וכ"ש שֶׁאָסוּר לְתֵּן בְּפָנֶיהָם וְיֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין חַיָּה לְחֻלְדָּה הַמְגַדְּלִים בַּבָּתִּים דְּהַהִיא לֹא מַצְנְעָא כְּלָל דְּאִי הָווּ אָמְרוּ הָכִי הָווּ אָמְרוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל

א מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' ה:

ב סמג לאוין עו, טוש"ע או"ח סי' תמה סעי' א:

ג מיי' פא' מהל' חמץ ומצה הל' י:

ד מיי' פג' מהל' חמץ ומצה הל' יא:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין עו, טוש"ע או"ח סי' תמב סעי' ט:

ב מיי' פג' מהל' חמץ ומצה הל' יא:

ג סמג לאוין עו, טוש"ע או"ח סי' תמג סעי' א:

ד מיי' פא' מהל' חמץ ומצה הל' ט:

ה מיי' פא' מהל' חמץ ומצה הל' ב:

ו סמג לאוין קלט:

ז מיי' פח' מהל' מאכלות אסורות הל' טו:

ח מיי' פ' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' ד:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בָּתַּח וְכָל מִינֵי כָּתַּח אוּר"י בְּשֵׁם ר"ת דר"י אֲתֵי כב"ה וְאָסַר בְּכוּתַּח מִשּׁוּם דְּשֵׁם בְּעָלָיו עָלָיו וְיוֹדְעִים שֶׁהוּא כּוּתַּח שֶׁל פְּלוֹנִי וְיִסְבְּרוּ שֶׁמְּכְרוּ בְּפֶסַח ע"י נָכְרִי אִי נָמֵי יִסְבְּרוּ שֶׁבְּפֶסַח מְכָרוּ יִשְׂרָאֵל לְנָכְרִי וְלָכֵן אוֹסֵר ר' יְהוּדָה לְמִכֹּר כּוּתַּח לְנָכְרִי וא"ש אַף לר"ת דְּמִפְרֵשׁ בְּרֵישׁ אֵלּוּ עוֹבְרִים (לְקַמָּן פְּסָחִים מב.) דְּמַתִּר לְהַשְׁהוֹת כּוּתַּח בְּפֶסַח: חָרְכוֹ קֹדֶם זְמַנּוֹ מַתִּר בַּהֲנָאָה אַף לְאַחַר זְמַנּוֹ וּכְגוֹן שְׁנִפְסַל מִלֶּאֱכֹל לְכֶלֶב דִּבְעִנְיַן אַחֵר לָא הֲוֵי שָׁרֵי דָּמְיָא דַּפַּת שֶׁנִּפְשְׁפְּשָׁה בפ"ק (דף טו:):

עֶבֶר זְמַנּוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה פְּשִׁיטָא רַשִׁ"י ל"ג פְּשִׁיטָא דְּהָא רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי פְּלִיג וְשָׁרֵי חָמֵץ בַּהֲנָאָה כָּל שִׁבְעָה וְאֵין לְפָרֵשׁ פְּשִׁיטָא דְּאָסוּר בַּהֲנָאָה מִדְּיוּקָא דְּרֵישָׁא דְּדָרֵךְ הַתַּנָּא בְּכָמָּה מְקוֹמוֹת לְכְפֹּל אֶת דְּבָרָיו וְעוֹד דְּלָא מְשַׁנֵּי שַׁפִּיר וְנִרְאֶה דְּפֵרִיךְ פְּשִׁיטָא מִשּׁוּם דִּתְנָא בפ"ק (דף יא:) דְּשׁוֹרְפִין חָמֵץ אַלְמָא אָסוּר בַּהֲנָאָה דִּלְר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי א"צ לְשָׂרְפוֹ אֶלָּא יְרִיצֶנּוּ לִפְנֵי כַּלְבּוֹ אוֹ יִמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי: בַּהֲדֵי דְּקַשְׁרִיךְ לֵיהּ לְתַהֲנֵי מִגֵּהּ מִשּׁוּם דִּלְר' יְהוּדָה דְּאָמַר חָמֵץ בְּשֶׁרָפָה אִפְּרוֹ מֻתָּר דְּתַנְיָא בְּפ' בְּתְרָא דְּתְמוּרָה (ד' לד.) כָּל הַנִּשְׂרָפִין אֶפְרָן מֻתָּר וקס"ד בַּהֲדֵי דְּקַשְׁרִיךְ לֵיהּ לְתַהֲנֵי מִגֵּהּ אֲבָל לְרַבָּנָן דְּאֵין מְצָוָתוֹ בְּשֶׁרָפָה וְהֵוֵי מִן הַנִּקְבָּרִים דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק בְּתְרָא דְּתְמוּרָה אֶפְרָן אָסוּר וּפְשִׁיטָא לְדִידְהוּ דְּבַהֲדֵי דְּקַשְׁרִיךְ לֵיהּ אָסוּר לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ: כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יֵאָכֵל וא"ת יֵהָא נֶהֱנֶה מֵחָמֵץ בְּפֶסַח בְּכֹרַת דְּהָא כְּתִיב כִּי כָּל אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה וְכִי תֵּימָא אֵין הָכִי נָמֵי א"כ לְקַמָּן (פְּסָחִים דף כג:) דְּבָעֵי מַאי אִיכָּא בֵּין חִזְקִיָּה לְר' אַבָּהוּ לֵימָא דְּאִיכָּא בֵּינַיְיהוּ הָא ואור"י דְּלָא יֵאָכֵל וְלֹא תֵּאָכֵל יִלְפִינַן מִלֹּא תֹאכְלוּ אֲבָל כִּי כָּל אוֹכֵל לֹא יִלְפִינַן מִלֹּא תֹאכְלוּ: לְכָתּוֹב רַחֲמָנָא תִּתְּנֶה וַאֲכָלָהּ וּמַכֹּר מַשְׁמַע דְּאִי הֲוֵי כָּתַב הָכִי לֹא הֲוֵה יָדְעִינַן מִלֹּא דְּרַבָּנַן ה"ג וְלָא גָּרְסִי' פְּשִׁיטָא דְּהָא אַפֵּי' בְּפֶסַח אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִי' דְּהָא אִיכָּא רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּשָׁרֵי בַּהֲנָאָה כָּל שִׁבְעָה לְקַמָּן: לְשָׁעוֹת דְּרַבָּנַן לְמַשְׁמַע לָן דְּלָא אָסוּר בַּהֲנָאָה אֶלָּא בְּשִׁיעוּר חָמֵץ אֶלָּא שְׁרִיפָה. סְלָקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא: הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה מְצָוָתוֹ בִּשְׂרֵיפָה, בַּהֲדֵי דְּקָא שָׁרֵיף לֵיהּ לִיתְהֲנֵי מִינֵּיהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. "אָמַר חִזְקִיָּה: מִנַּיִן לְחָמֵץ בַּפֶּסַח שֶׁאָסוּר בַּהֲנָאָה? שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יֵאָכֵל חָמֵץ" — לֹא יֵהָא בּוֹ הֶיתֵּר אֲכִילָה: טַעְמָא דִּכְתַב רַחֲמָנָא "לֹא יֵאָכֵל חָמֵץ", הָא לָא כְּתַב "לֹא יֵאָכֵל", הֲוָה אָמֵינָא: אִיסּוּר אֲכִילָה — מַשְׁמַע, אִיסּוּר הֲנָאָה — לָא מַשְׁמַע. [ה](ב)וּפְלִינָא דְּרַבִּי אֲבָהוּ. דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יֵאָכֵל", "לֹא תֹאכַל", "לֹא תֹאכְלוּ" — אֶחָד אִיסּוּר אֲכִילָה וְאֶחָד אִיסּוּר הֲנָאָה (מַשְׁמַע), עַד שֶׁיִּפְרֹט לְךָ הַכָּתוּב כְּדֶרֶךְ שֶׁפָּרַט לְךָ בִּנְבֵילָה. [ו](ג)דְּתַנְיָא: "לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לָנָכְרִי וְגוֹ'", אֵין לִי אֶלָּא לַגֵּר בִּנְתִינָה וְלַגּוֹי בִּמְכִירָה. לַגֵּר בִּמְכִירָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לָנָכְרִי". נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: אֶחָד גֵּר וְאֶחָד גּוֹי, בֵּין בִּמְכִירָה בֵּין בִּנְתִינָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. [ז]רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, דְּבָרִים כְּכָתְבָן: לַגֵּר בִּנְתִינָה וְלַגּוֹי בִּמְכִירָה. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ כִּדְאָמַר רַבִּי מֵאִיר, לִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא: "לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ וּמָכֹר". "אוֹ" לָמָּה לִי? שְׁמַע מִינַּהּ לְדָבָרִים כִּכְתָבָן. וְרַבִּי מֵאִיר? "אוֹ" לְהַקְדִּים נְתִינָה דְּגֵר לִמְכִירָה דְּגוֹי. וְרַבִּי יְהוּדָה? הָא לָא צָרִיךְ קְרָא: כֵּיוָן דְּגֵר אַתָּה מְצַוֶּוה לְהַחֲיוֹתוֹ, לָא צְרִיךְ קְרָא, סְבָרָא הוּא. בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: אֶחָד גֵּר וְאֶחָד גּוֹי, בֵּין בִּמְכִירָה בֵּין בִּנְתִינָה. מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמִישְׁרֵא נְבֵילָה בַּהֲנָאָה — הָא כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה אֲסוּרִין בֵּין בַּאֲכִילָה בֵּין בַּהֲנָאָה. [ח](ד)אֶלָּא לְרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: לְדָבָרִים כִּכְתָבָן הוּא דַּאֲתָא — הָא כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה מְנָא לֵיהּ דַּאֲסוּרִין בַּהֲנָאָה? נִפְקָא לֵיהּ מִ"לַכֶּלֶב תַּשְׁלִיכוּן אֹתוֹ".

אוֹתוֹ ר' יְהוּדָה אוֹמֵר כּוּתַּח נוֹתְנִין בּוֹ פֵּרוּרֵי לֶחֶם וַאֲסוּר מִשּׁוּם חָמֵץ: שְׁלֹשִׁים יוֹם דס"ל כב"ש וְזֶה אֵינוֹ נֶאֱכָל מַהֵר שֶׁאֵין אוֹכְלִין אוֹתוֹ אֶלָּא מַטְבִּילִין בּוֹ וְהֵנֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם מִשָּׁעָה שֶׁחָל עָלָיו חוֹבַת בִּעוּר מִשְּׁשׁוֹאֲלִין בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח: וּמַתִּר בַּהֲנָאָתוֹ קס"ד אַשָּׁעָה שֶׁמַּתִּר לֶאֱכֹל קָאֵי: פְּשִׁיטָא דְּהָא אֲמַרְתְּ מַאֲכִיל וּמוֹכֵר הֵינוּ הֲנָאָה: לָא צְרִיכָא כו' וְהַאי מַתִּר אַלְאַחַר זְמַן קָאֵי וּכְגוֹן שֶׁחֲרָכוֹ בְּאוֹר יָפֶה קֹדֶם זְמַנּוֹ שֶׁבָּטֵל טַעְמוֹ וּמַרְאִיתוֹ: עֶבֶר זְמַנּוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה לְשָׁעוֹת דְּרַבָּנַן ה"ג וְלָא גָּרְסִי' פְּשִׁיטָא דְּהָא אַפֵּי' בְּפֶסַח אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִי' דְּהָא אִיכָּא רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּשָׁרֵי בַּהֲנָאָה כָּל שִׁבְעָה לְקַמָּן: לְשָׁעוֹת דְּרַבָּנַן כְּלוֹמַר הַאי זְמַנּוֹ זְמַן אֲכִילָתוֹ מַשְׁמַע וַאֲפִילּוּ שָׁעָה שִׁשִּׁית שֶׁאֵין אָסוּרוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן הֲוֵי אָסוּר אַף בַּהֲנָאָה: מֹשֶׁה שָׁעוֹת עַל כָּרְחָךְ מִתְּחִלַּת שֵׁשׁ מַשְׁמַע דְּאִי לְאַחַר שֵׁשׁ דְּאָסוּר מִדְּאוֹרַיְתָא מַאי אָתָא לְאַשְׁמְעִינַן פְּשִׁיטָא דְּאֵין מְקַדְּשִׁין בְּאָסוּרֵי הֲנָאָה: חִטֵּי קוּרְדִּנְיָתָא קָשׁוֹת הֵן וְאַפֵּי"ה אִם בָּאוּ לַחֲשֹׁשׁ חָמֵץ כְּגוֹן שֶׁנִּפְלוּ עֲלֵיהֶן מַיִם אָסוּר: פְּשִׁיטָא דְּהָא אֲמַרְתְּ אָסוּר בַּהֲנָאָתוֹ: לֹא יֹאכַל מִדְּקָרֵינָא לֹא יֹאכַל מַשְׁמַע לֹא יְהֵא בּוֹ הֶתֵּר הַמֵּבִיא לִידֵי שׁוּם אֲכִילָה וּסְתָם הֲנָאוֹת לִידֵי אֲכִילָה הֵם בְּאוֹת שֶׁלּוֹקֵחַ בְּדָמִים דָּבָר מַאֲכָל: עַד שֶׁיִּפְרֹט לְךָ הַכָּתוּב כְּדֶרֶךְ שֶׁפָּרַט לְךָ בִּנְבֵלָה: דְּתַנְיָא לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לָנָכְרִי וְגוֹ': ת"ל לַגֵּר תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר דְּרוֹשׁ לֵיהּ אַגֵּר וְכֵן גַּבֵּי לָנָכְרִי נָמֵי דְּרוֹשׁ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לָנָכְרִי: דְּבָרִים כִּכְתָבָן כְּךָ מְצָוָתָהּ לֹא יִתְּנֶנָּה לָנָכְרִי וְלֹא יִמְכְּרֶנָּה לַגֵּר: אוֹ לְשׁוֹן חִלּוּק וְאִי כְּר' מֵאִיר קַאֲמַר קְרָא דְּתַרְוַיְיהוּ אֲגַר וְתַרְוַיְיהוּ אַנָּכְרִי לָא נִכְתּוֹב אוֹ: לְהַקְדִּים נְתִינָה דְּגֵר לִמְכִירָה דָּנָכְרִי אִם גֵּר יֵשׁ לוֹ נְתִינָתוֹ קוֹדֶמֶת לִמְכִירָתָהּ לָנָכְרִי וְהַאי גֵּר בְּגֵר תּוֹשָׁב קַאֲמַר שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא לַעֲבֹד עֲבוֹ"ם וְאוֹכֵל נְבֵלוֹת: גֵּר אַתָּה מְצַוֶּה לְהַחֲיוֹתוֹ דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא כ"ה:ל"ה) גֵּר וְתוֹשָׁב וְחַי עִמָּךְ: סְבָרָא הִיא מִסְּבָרָא אֲנוּ יוֹדְעִין שֶׁנְּתִינָה לְגֵר קוֹדֶמֶת דְּחַיּוֹת הַגֵּר מְצָוָה אֲבָל מְכִירָה לָנָכְרִי מַאי מְצָוָה אִיכָּא וְאִצְטְרִיךְ קְרָא לְחַלֵּק וְלֶאֱסֹר לִתֵּן בְּמַתָּנָה לָנָכְרִי וְלִמְכֹּר נְבֵלָה לְגֵר: בִּשְׁלָמָא לְר' אַבָּהוּ אַלִּיבָּא דר"מ מָצֵי לְמֵילַף מִדְּאִצְטְרִיךְ קְרָא לְמִשְׁרֵי נְבֵלָה הָא כָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה דִּכְתִיב בְּהוּ לֹא תֹאכַל כִּי הָכָא אִי לָא הַדַּר פָּרֵיט בְּהוּ הֶתֵּרָא אֲסוּרִין הֵן בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה: אֶלָּא לְר' אַבָּהוּ אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה מְנָא לֵהּ דְּיִלְמָא הַאי פְּרָט דְּנְבֵלָה לְאוֹ לְמִשְׁרְיָה בַּהֲנָאָה אֲתָא דְּלָא אִצְטְרִיךְ אֶלָּא לְהַחְמִיר וְלוֹמַר דְּלִנְכְרִי בְּמִכְירָה וְלַגֵּר בִּנְתִינָה דְּאִי לָא כַּתְבֵהּ הֲוָה אָמִינָא כָּל הֲנָאוֹת מַתְּרוֹת בָּהּ: נִפְקָא לֵהּ לְר' אַבָּהוּ וְאַלִּיבָּא דְּר' יְהוּדָה מִדְּכְתִיב בְּטֵרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ וּמַעֲט בָּהּ לְכָלֵב תַּשְׁלִכוּן אוֹתוֹ:

בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי מֵאִיר תַּמָּה לר"מ נָמֵי יִקְשֶׁה דְּהָא אִצְטְרִיךְ לְאַקְדּוֹמֵי נְתִינָה דְּגֵר וְתַי' ר"י דְּוַדַּאי אִי לָא הֲוָה כָּתַב קְרָא כָּל עִקַּר הֲוָה יָדְעִינַן מִסְּבָרָא לְאַקְדּוֹמֵי אֲבָל הַשְׁתָּא דְּכָתַב נְתִינָה תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ וּמָכֹר אִי לָא הֲוָה כָּתַב אוֹ ה"א דַּאֲתָא לְמִדְרַשׁ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַקְדִּים וְצָרִיךְ לְכָתֵב נָמֵי גֵּר וְנָכְרִי דְּאִי לָא הֲוָה כָּתַב אֶלָּא גֵּר הֲוָה אָמִינָא דַּאֲתָא לְמֵעוּטֵי נְתִינָה דְּנָכְרִי וְאִי הֲוָה כָּתוּב נָכְרִי לְחוּדֵיהּ הֲוָה אָמִינָא דַּאֲתָא לְמֵעוּטֵי מְכִירָה דְּגֵר:

מסורת הש"ס

א לעיל ז.

ב קידושין נו:; בבא קמא מא.; חולין קיד:

ג עבודה זרה כ.

ד ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרק יז י; קידושין נח.

ה שבת יח:

גליון הש"ס

גמ' ליתהני מיניה קמ"ל. עי' לעיל דף ה' ע"א תד"ה ואומר:

תוס' עבר זמנו וכו' דדרך התנאי. עי' עירובין ל' ע"ב תד"ה ולפרוש עליה. ועיין לקמן ל"ה ע"ב וצ"ע:

תורה אור השלם

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זָכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חָמֵץ [שמות יג, ג]

לֹא תֹאכְלוּ כָל־נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לַנָּכְרִי כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ [דברים יד, כא]

וְאַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבְשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לַכֶּלֶב תַּשְׁלִכוּן אֹתוֹ [שמות כב, ל]

אוֹתוֹ אַתָּה מַשְׁלִיךְ כו' כָּל אִסּוּרִין שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן לֹא תֹאכַל כְּגוֹן זֶה וּמִדְּאִצְטְרִיךְ אוֹתוֹ אַתָּה מַשְׁלִיךְ פ"ה דְּבָלְאוֹ אוֹתוֹ לָא מָצֵי לְמִדְרַשׁ מִגּוּפֵהּ דִּקְרָא דְּאִצְטְרִיךְ קְרָא לְמִשְׁרֵיהּ לְא מָצֵי לְמֵילַף טַעְמָא דְּאִי לָאו אוֹתוֹ הֲוָה אָמִינָא קְרָא לְמֵצְוֹתֵהּ אִצְטְרִיךְ אוֹתוֹ אַתָּה מַשְׁלִיךְ לַכֶּלֶב, וְאִי אַתָּה מַשְׁלִיךְ לַכֶּלֶב חוּלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בַּעֲזָרָה. וְאִידַּךְ? חוּלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בַּעֲזָרָה לָאו דְּאוֹרָיְיתָא הִיא. אבּ(א)מֵתִיב רַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא: וַהֲרֵי גִּיד הַנָּשֶׁה, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנָּשֶׁה״, וּתְנַן: שׁוֹלֵחַ אָדָם יָדוֹ לְגוֹי, וְגִיד הַנָּשֶׁה בְּתוֹכוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמְּקוֹמוֹ נִיכָּר! גקָסָבַר רַבִּי אָבָּהוּ: כְּשֶׁהוּתְּרָה נְבֵילָה — הִיא וְחֶלְבָּהּ וְגִידָהּ הוּתָּרָה. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר ״יֵשׁ בְּגִידִין בְּנוֹתֵן טַעַם״. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר ״אֵין בְּגִידִין בְּנוֹתֵן טַעַם״, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? הידב(ב)מַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאָמַר ״אֵין בְּגִידִין בְּנוֹתֵן טַעַם״ רַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּתַנְיָא: הָאוֹכֵל מִגִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁל בְּהֵמָה טְמֵאָה, רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב שְׁתַּיִם, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. זרַבִּי שִׁמְעוֹן הָכִי נָמֵי דְּאָסַר בַּהֲנָאָה, דְּתַנְיָא: גִּיד הַנָּשֶׁה מוּתָּר בַּהֲנָאָה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסֵר. טוּ(ג)וַהֲרֵי דָּם, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם״, וּתְנַן: אֵלּוּ וְאֵלּוּ מִתְעָרְבִין בָּאֵמָה, וְיוֹצְאִין לְנַחַל קִדְרוֹן, וְנִמְכָּרִין לַגַּנָּנִין לְזַבֵּל, וּמוּעָלִין בּוֹ! שְׁאנֵי דָּם דְּאִיתְקַשׁ לְמַיִם, דִּכְתִיב ״לֹא תֹאכְלֻנּוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם״ — מָה מַיִם מוּתָּרִין, אַף דָּם מוּתָּר. וְאֵימָא, כַּמַּיִם הַמִּתְנַסְּכִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ! אָמַר רַבִּי אָבָּהוּ: ״כַּמַּיִם״ — רוֹב מַיִם. מִידֵּי ״רוֹב מַיִם״ כְּתִיב?! אֶלָּא אָמַר רַב אַשֵׁי: כַּמַּיִם הַנִּשְׁפָּכִין, וְלֹא כַּמַּיִם הַנִּיסָּכִין. וְאֵימָא: כַּמַּיִם הַנִּשְׁפָּכִין לְקֻלְּנֵי עֲבוֹדָה זָרָה! הָתָם נָמֵי נִיסּוּךְ אִיקְּרִי, דִּכְתִיב ״וּשְׁתוּ יַיִן נְסִיכָם״.

וּלְחִזְקִיָּה,

אוֹתוֹ אַתָּה מַשְׁלִיךְ לַכֶּלֶב, וְאִי אַתָּה מַשְׁלִיךְ לַכֶּלֶב כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה. וְרַבִּי מֵאִיר? אוֹתוֹ אַתָּה מַשְׁלִיךְ לַכֶּלֶב, וְאִי אַתָּה מַשְׁלִיךְ לַכֶּלֶב חוּלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בַּעֲזָרָה. וְאִידַּךְ? חוּלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בַּעֲזָרָה לָאו דְּאוֹרָיְיתָא הִיא. אבּ(א)מֵתִיב רַבִּי גִּיד הַנָּשֶׁה, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנָּשֶׁה״, וּתְנַן: שׁוֹלֵחַ אָדָם יָדוֹ לְגוֹי, וְגִיד הַנָּשֶׁה בְּתוֹכוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמְּקוֹמוֹ נִיכָּר! גקָסָבַר רַבִּי אָבָּהוּ: כְּשֶׁהוּתְּרָה נְבֵילָה — הִיא וְחֶלְבָּהּ וְגִידָהּ הוּתָּרָה. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר ״יֵשׁ בְּגִידִין בְּנוֹתֵן טַעַם״. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר ״אֵין בְּגִידִין בְּנוֹתֵן טַעַם״, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? הידב(ב)מַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאָמַר ״אֵין בְּגִידִין בְּנוֹתֵן טַעַם״ רַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּתַנְיָא: הָאוֹכֵל מִגִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁל בְּהֵמָה טְמֵאָה, רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב שְׁתַּיִם, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. זרַבִּי שִׁמְעוֹן הָכִי נָמֵי דְּאָסַר בַּהֲנָאָה, דְּתַנְיָא: גִּיד הַנָּשֶׁה מוּתָּר בַּהֲנָאָה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסֵר. טוּ(ג)וַהֲרֵי דָּם, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם״, וּתְנַן: אֵלּוּ וְאֵלּוּ מִתְעָרְבִין בָּאֵמָה, וְיוֹצְאִין לְנַחַל קִדְרוֹן, וְנִמְכָּרִין לַגַּנָּנִין לְזַבֵּל, וּמוּעָלִין בּוֹ! שְׁאנֵי דָּם דְּאִיתְקַשׁ לְמַיִם, דִּכְתִיב ״לֹא תֹאכְלֻנּוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם״ — מָה מַיִם מוּתָּרִין, אַף דָּם מוּתָּר. וְאֵימָא, כַּמַּיִם הַמִּתְנַסְּכִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ! אָמַר רַבִּי אָבָּהוּ: ״כַּמַּיִם״ — רוֹב מַיִם. מִידֵּי ״רוֹב מַיִם״ כְּתִיב?! אֶלָּא אָמַר רַב אַשֵׁי: כַּמַּיִם הַנִּשְׁפָּכִין, וְלֹא כַּמַּיִם הַנִּיסָּכִין. וְאֵימָא: כַּמַּיִם הַנִּשְׁפָּכִין לְקֻלְּנֵי עֲבוֹדָה זָרָה! הָתָם נָמֵי נִיסּוּךְ אִיקְּרִי, דִּכְתִיב ״וּשְׁתוּ יַיִן נְסִיכָם״.

וּלְחִזְקִיָּה,

שֶׁאֵין הַקָּבָּ"ה מְקַפֵּחַ שְׂכַר כָּל בְּרִיָּה והר"י דאורלינ"ש מְפָרֵשׁ דְּאִצְטְרִיךְ לְמִשְׁרֵי עֲבַד שֶׁהוֹצִיא אֶת יָדוֹ מִשּׁוּם דְּמִקְרָא דְּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה דְּרֵישׁ נַמֵּי קָדָשִׁים שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לִמְחִיצָתָם בְּרֵישׁ בְּהֵמָה הַמְקֻשָּׁה (חוּלִּין סח:) וַהֲוָה אָסְרִינַן יַד הָעֲבַד בְּהֶנָּאָה מִדְּאִתַּקֵּשׁ לְקָדָשִׁים דְּאָסוּר בַּהֲנָאָה כְּדְאָמַר כָּל שֶׁבַּקּוֹדֶשׁ פְּסוּל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף וּלְכָךְ אִצְטְרִיךְ אוֹתוֹ לְכָל אִסּוּרִים: חֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בַּעֲזָרָה לָאו דְּאוֹרָיְיתָא פ"ה אִסּוּר הֶנָּאָה וְלֹא מַשְׁמַע פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְגָמְרֵי קָאָמַר לָאו דְּאוֹרָיְיתָא וְכֵן בְּסוֹף שְׁמַעְתָּא גְּבֵי הָא דְּאָמַר אִבָּא בֵּינְיָהוּ חֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה אִי אֶפְשָׁר לִפְרֹשׁ בְּעִנְיָן אַחֵר וּבְפֶרֶק מִי שֶׁאָמַר הֲרֵינִי נָזִיר וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ וְאָמַר וַאֲנִי (נָזִיר כט: וְשָׁם) פָּרִיךְ לְמ"ד כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת הָא קְמִיתֵי חֻלִּין לַעֲזָרָה וּמְשַׁנֵּי קָסָבַר חֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בַּעֲזָרָה לָאו דְּאוֹרָיְיתָא וְאִי לְעִנְיַן אִסּוּר אֲכִילָה הָוֵי דְּאוֹרָיְיתָא אַכַּתִּי תִּקְשֵׁי לֵיהּ הֵיאַךְ הַקָּרְבָּן נֶאֱכָל דְּמַשְׁמַע הָתָם שֶׁנֶּאֱכָל וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דבת"כ בְּפָ' צו גַּבֵּי נוֹתָר דְּרֵישׁ רַבִּי יְהוּדָה לֹא יֵאָכֵל כִּי קֹדֶשׁ הוּא יָכוֹל חַטַּאת הָעוֹף הַבָּא עַל הַסָּפֵק וְאָשָׁם תְּלוּי וְחֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה יִשָּׂרְפוּ ת"ל הוּא מִדְּאִצְטְרִיךְ לְמֵעוּטֵי שֶׁאֵינָם בִּשְׂרָפָה מִכְּלָל דַּאֲסִירִי בַּהֲנָאָה מִדְּאוֹרָיְיתָא:

וְרַבִּי שִׁמְעוֹן נַמֵּי מֵיסַר אִסּוּר בַּהֲנָאָה מַשְׁמַע דְּהַהִיא דְּהַשּׁוֹלֵחַ יָדוֹ לְנָכְרִי אַתְיָא כְּר' יְהוּדָה. הַק' ריב"א דְּהָא רַבִּי יְהוּדָה אִית לֵיהּ בפ"ק דמס' ע"ז (דף כ. וְשָׁם) דְּאִסּוּר לִתֵּן לָהֶם מַתָּנַת חִנָּם וְי"ל דְּהָא אָמַר הָתָם אִם הָיָה שָׁכְנוּ מֻתָּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹכְרוֹ לוֹ הַקְּשָׁה הר"י דאורלינ"ש הֵיכִי מָצֵי אָתֵי כְּר' יְהוּדָה וְרַבִּי יְהוּדָה אִית לֵיהּ בְּפָ' גִּיד הַנָּשֶׁה (חֻלִּין ק:) דְּגִיד הַנָּשֶׁה אָסוּר לִבְנֵי נֹחַ וְקָעָבַר מִשּׁוּם לִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן וְגוֹ' וְאוֹמֵר ר"י דְּלֹא קָשֶׁה מִידִּי דְּלֹא קָאָסַר אֶלָּא לִבְנֵי יַעֲקֹב דַּוְקָא דְּקֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה אִקְּרוֹ בְּנֵי נֹחַ דְּהָא לֹא נִשְׁנֵית בְּסִינַי וא"ת תִּקְשֵׁי לְחִזְקִיָּה מֵרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּסָבַר אֵין בְּגִידִין בנ"ט סָבְרָא הוּא דְּכִי אָסוּר בַּהֲנָאָה נַמֵּי אָסוּר דְּלָא שַׁיְכָא בֵּהּ אֲכִילָה א"נ חִזְקִיָּה לֹא סָבַר כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אֶלָּא כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּלִכְאוֹרָה נָמֵי לֹא אָתְיָא חִזְקִיָּה כְּרַבִּי מֵאִיר דְּלִרְבִּי מֵאִיר פְּשִׁיטָא לֵן לְעֵיל מִדְּאִצְטְרִיךְ לְמִשְׁרֵי נְבֵלָה דְּכָל אִסּוּרִים אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה וְכֵן לְקַמָּן (פְּסָחִים דף כג:) גַּבֵּי יְתֵיב הַהוּא מַרְבָּנָן פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְגָמְרֵי דְּלִרְבִּי מֵאִיר גָּמַר מִנְּבֵלָה וְהָא דְּקָאָמַר לְקַמָּן לֵימָא כְּתַנָּאֵי הֵינוּ לְרַבִּי אֲבָּהוּ דְּחִזְקִיָּה לְא מָצֵי אָתֵי כְּכ"ע: וַהֲרֵי דָּם דְּרַחֲמָנָא אָמַר מַשְׁמַע דָּדָם לָא הֲוֵי בְּכָלַל בְּהֵמָה מִדְּלָא מְשַׁנֵּי כְּשֶׁהַתִּרָה בְּהֵמָה דָּמָהּ נָמֵי הַתִּרָה וְקָשֶׁה לר"ת דְּאָמַר בְּהַמּוֹצִיא יַיִן (שַׁבָּת עז. וְשָׁם) דָּם נְבֵלָה ב"ה מְטַמֵּא וְקָאָמַר הָתָם ר' יוֹסֵי (כְּרַבִּי) יְהוּדָה דְּלָא מְטַמֵּא ב"ה אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ רְבִיעִית דָּם הוֹאִיל וְיָכוֹל לְקָרוֹשׁ וְלָעֲמֹד עַל כַּזַּיִת אַלְמָא חֲשִׁיב לֵהּ כְּבָשָׂר וְתֵי' ר"י דְּהָתָם לָאו מִשּׁוּם דַּחֲשִׁיב לֵהּ כְּבָשָׂר אֶלָּא יֵשׁ שׁוּם פְּסוּק דְּדָרְשִׁינַן מִנֵּהּ דְּדָם נְבִילוֹ' טָמֵא וּמִסְבָרָא מְשַׁעֲרִינַן בְּרֶבִיעִי' כִּדְאָמַר הָתָם אֲבָל בְּלֹא רִבּוּי לָא חָשְׁבִינַן דָּם כְּבָשָׂר וּבְמַעְילָה (דף יז. וְשָׁם) נָמֵי מַפִּיק דָּם הַשֶּׁרֶץ מַזֶּה לָכֶם הַטָּמֵא וּמִשֶּׁרֶץ גּוּפֵהּ לָא יְדָעִינַן לֵיהּ: מוּעָלִין בָּהֶן מִדְּרַבָּנָן וְלֹא מִדְּאוֹרָיְיתָא דִּבְסוֹף הוֹצִיאוּ לוֹ (יוֹמָא נט: וְשָׁם) אָמַר אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁנַּעֲשָׂה מִצְוָתוֹ וּמוּעָלִים בּוֹ ואור"י דְּבִמְעִילָה בְּפֶרֶק וְלַד חַטָּאת (מְעִילָה דַּף יא.) ת"ר מוּעָלִים בְּדָמִים דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין מוּעָלִין וּפְלִיגְתְּהוּ אַחַר שֶׁיָּצָא לְנַחַל קִדְרוֹן דְּקֹדֶם זְרִיקָה קָתָנֵי ר"ש הָתָם דְּאֵין מוּעָלִין בּוֹ וְהָיְה שָׁם בַּסְּפָרִים מַאי טַעְמָא דמ"ד אֵין מוּעָלִין וּל"ג דמ"ד דְּא"כ הֲוֵי מַשְׁמַע דִּלְרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מוּעָלִין בּוֹ מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא ה"ג מַאי טַעְמָא אֵין מוּעָלִין וְאַמַּתְנִי' קַאֵי דְּקָתָנֵי דָּם בַּתְּחִלָּה אֵין מוּעָלִין בּוֹ: מַה מַּיִם מַתִּירִים אַף דָּם מַתִּיר אַף עַל גַּב דְּדָם קָדָשִׁים שֶׁאֵין נִשְׁפָּךְ כַּמַּיִם לֹא הַקִּישׁ לְמַיִם מ"מ כֵּיוָן דְּמַשְׁמַע קְרָא בְּדָם חֻלִּין דְּשָׁרֵי בַּהֲנָאָה וְלֹא תֹאכַל דְּיֵדֵיהּ הֵינוּ אֲכִילָה וְלֹא הֶנָּאָה הוּא הַדִּין לְדָם קָדָשִׁים וְאַף עַל גַּב דְּאִבָּא תֵּרֵי לְאוֵי חַד לְדָם חֻלִּין וְחַד לְקָדָשִׁים מ"מ גְּלוּיֵי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא דְּכָלְהוּ לְאַוֵי דָּם הֲוֵי אִסּוּר אֲכִילָה דַּוְקָא: וְאֵימָא כַּמַּיִם הַנִּסָּכִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ לָא פָּרִיךְ לְמֵילַף שֶׁיְּהֵא דָּם אִסּוּר בַּהֲנָאָה דְּמִמֵּילָא יָדְעִינַן מִלְּא תֹאכַל אֶלָּא כְּלוֹמַר מֵהֵכָא לָא מָצֵי לְמֵילַף דְּשָׁרֵי בַּהֲנָאָה:

מסורת הש"ס

א משנה חולין; חולין צג:

ב חולין ק:

ג יומא נח:; תוספתא זבחים; תוספתא יומא; משנה יומא; עבודה זרה מד.; משנה מדות

ד ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרק יז י; קידושין נח.

גליון הש"ס

גמ' ור"מ אותו אתה משליך לכלב. תמוה לי דלמא מה דאמ' ר"מ דאחד גר ואחד נכרי בין במכירה ובין בנתינה היינו לפי האמת דכתיב אותו דאי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה ממילא אצטריך קרא גבי נבילה לגר אשר בשעריך להתיר נבילה בהנאה מש"ה לא אמר לדברים ככתבן כיון דלא מייתר קרא. אבל אלו לא היה כותב אותו אדנידוק מקרא דנבילה דלא תאכל איסור הנאה משמע היינו אומרים באמת דמיתור' דקרא אתי לדברים ככתבן וצ"ע:

רש"י ד"ה ור"מ. ומשום דאין מפורש בהן לאו וכו'. ק"ל הא מכל מקום נילף מקרא דלא תאכל כל תועבה דגם הנאה במשמע לר"א. וכן קשה לר"י דס"ל חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא דלפירוש רש"י דשחיטתו דאוריי' ליתסר בהנאה משום לא תאכל כל תועבה וצ"ע:

תוס' ד"ה ור' שמעון וכו' שהוא כמוכרו לו. עי' עירובין סד ע"ב תוס' ד"ה ולמדנו:

בא"ד היכי מצי אתיא כר"י. תמוה לי הא זהו ליכא קושי' כ"כ די"ל דמתני' דירד ס"ל כר"י בזה דג"ה מותר בהנאה אבל בזה לא ס"ל כר"י דמבני יעקב נאסר. ואמאי לא האלימו קושייתם יותר דאיך ס"ל לר"י דכשהותרה נבילה היא וחלבה וגידה הותרו הא ע"כ דלגר אשר בשעריך לא קאי אגיד דהא אסור משום לפני עור וצ"ע:

בא"ד א"נ חזקיה לא סבר כר"ש. עי' חולין ל"ה ע"ב תד"ה למשרי:

תורה אור השלם

עַל־כֵּן לֹא־יֹאכְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־גִּיד הַנָּשֶׁה אֲשֶׁר עַל־כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף־יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנָּשֶׁה [בראשית לב, לג]

עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם [ויקרא יז, יב]

נֶפֶשׁ כִּי־תֹאכַל מֵעַל וְחַטָּאָה בְּשִׁגְגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם [ויקרא ה, טו]

לֹא תֹאכְלוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֻנּוּ כַּמָּיִם [דברים יב, כד]

אֲשֶׁר חֵלֶב זִבְחֵימוֹ יֹאכֵלוּ וְיִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכֵם יָקוּמוּ וְיַעְזְרֻכֶם וְיִהְיוּ עֲלֵיכֶם סִתְרָה [דברים לב, לח]

עין משפט נר מצוה

א סמג לאוין קלט, טוש"ע יו"ד סי' סה סעי' יא:

ב מיי' פח' מהל' מאכלות אסורות הל' יד:

ג סמג לאוין קלט, טוש"ע יו"ד סי' סה סעי' ט:

ד מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' יד:

ה מיי' פד' מהל' מאכלות אסורות הל' יח:

ו מיי' פח' מהל' מאכלות אסורות הל' ה:

ז טוש"ע יו"ד סי' סה סעי' י:

ח מיי' פח' מהל' מאכלות אסורות הל' יד:

ט מיי' פב' מהל' מעילה הל' יא:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין קסח:

ב סמג לאוין קלו:

ג מיי׳ פ״ו מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ג:

ד סמג לאוין קלה:

ה מיי׳ פ״ד מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ כב:

ו סמג לאוין קמד, טוש״ע יו״ד סי׳ רצד סעי׳ א:

ז מיי׳ פ״י מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ט:

ח טוש״ע יו״ד סי׳ רצד סעי׳ כה:

מסורת הש״ס

א חולין לו:; לעיל טז.; לעיל כ.

ב קידושין נו:; בבא קמא מא.

ג מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ד בבא קמא מא:; קידושין נו:

ה בכורות ו:

ו יבמות ג:; חולין סא:; קידושין נו:; בבא קמא קא.

תורה אור השלם

[דברים י, כ]

[דברים יב, כד]

[דברים יב, כג]

[ויקרא יט, יד]

[במדבר ו]

[שמות כא, כח]

[פירושי רד״צ הופמן על שמות כא:כח, ז]

[שמות כא, ל]

[דברים ו, יג]

[ויקרא יט, כג]

וְאָבָר מִן הַחַי לִבְנֵי נֹחַ תֵּמַהּ כֵּיוָן דְּבָאֵבָר מִן הַחַי שֶׁל נְכְרֵי מַיֵּרֵי כְּדְאָמַר בפ״ק דְּמַסֶּכֶת ע״ג (דף ו: וְשָׁם) מִדְּקָתָנֵי לֹא יוֹשִׁיט וְלֹא קָתָנֵי לֹא יִתֵּן א״כ הֵיכִי דַּיֵּק דְּשָׁרֵי בַּהֲנָאָה אִי לָאו לְבְנֵי עִוְּרֵי וי״ל דְּכֵיוָן דִּבְשָׁכָר הָיָה אָסוּר לְהוֹשִׁיט דְּאָסוּר בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה אַף עַל גַּב דְּדִיעֲבַד שָׁכְרוֹ מֻתָּר כְּדִמְשְׁמַע בְּפ׳ בָּתְרָא דְּמַס׳ ע״ז (ד׳ סב.) מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לְכַתְּחִלָּה וּבְחִנָּם נָמֵי אָסוּר דְּמַה שֶּׁמַּחֲזִיק לוֹ הָעַכּוּ״ם טוֹבָה חָשִׁיב כְּמִשְׁתַּכֵּר וְהָא דְּאָמַר בְּסוֹף אֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב״מ לב:) גְּבֵי אִם הָיְתָה טְעוּנָה יַיִן נָסָךְ אֵין זָקוּק לָהּ וְאִי אִמְרַתְּ צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים דְּאוֹרַיְתָא אַמַּאי אֵין זָקוּק לָהּ אע״ג דַּחֲשִׁיב כְּמִשְׁתַּכֵּר בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה וְאָסוּר אֲפִלּוּ בְּחִנָּם מ״מ כֵּיוָן דְּאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן שֶׁיַּחֲזִיק לוֹ טוֹבָה וּמְשׁוּם צַעַר בַּעַל חַיִּים חָשִׁיב כְּמוֹ לָא אֶפְשָׁר וְלָא מִכַּוֵּן דְּשָׁרֵי א״נ אֵין זָקוּק לָהּ מִשְׁמַע לֵיהּ אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא בְּפָנֵי נְכְרִי דְּאֵין מַחֲזִיק לוֹ טוֹבָה:

סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא בְּשָׂרוֹ אֵין עוֹרוֹ לָא וא״ת לִשְׁתֹּק מֵעוֹרוֹ וּמִבְּשָׂרוֹ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאִצְטְרִיךְ בְּשָׂרוֹ אע״ג דְּעַבְדֵהּ כְּעֵין בָּשָׂר וּמַאן דְּלֵית לֵיהּ הָא דְּרִשָׁה בְּפ׳ שׁוֹר שֶׁנָּגַח ד׳ וְה׳ (ב״ק מא.) אָתָא לְדָרְשָׁה אַחֲרִינָא: מִנַּיִן שֶׁלֹּא יִצְבַּע וא״ת כֵּיוָן דְּנִפְקָא לַן דְּאִסּוּר בַּהֲנָאָה אַמַּאי אִצְטְרִיךְ קְרָא גַּבֵּי תְּרוּמָה טְמֵאָה לְהַתִּיר דְּדָרְשִׁי לְךָ שֶׁלְּךָ תְּהֵא לְהַסִּיקָהּ תַּחַת תַּבְשִׁילְךָ דְּהָכָא אִצְטְרִיךְ קְרָא לְמֵיסַר וְיֵשׁ לוֹמַר דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּנַיְלַף מִמַּעֲשֵׂר הַקֹּל דְּאָסַר בֵּהּ הֶבְעֵר' דִּכְתִיב לֹא בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ כְּדְאָמַר בְּפ׳ בְּמֶה מַדְלִיקִין (שַׁבָּת כה. וְשָׁם) וּמַה מַּעֲשֵׂר הַקֹּל אֲמִרָה תּוֹרָה וְכוּ׳: לָכֶם למ״ל לְכִדְתַנְיָא הֶקְּשֵׁה הַר״י מִקּוֹרְבֵל אַמַּאי אִצְטְרִיךְ ג׳ עֲרֵלִים לְכִתּוּב תְּרֵי עֲרֵלִים לְצִבְיעָה וְהַדְלָקָה וְעַל כָּרְחָךְ אָתֵי' לָכֶם לִנְטֹעַ לְרַבִּים דְּאִי לְהֶתֵּר הַדְלָקָה אָתָא לֹא לְכִתּוּב לָכֶם וְלֹא חַד מֵהֶנֵּךְ עֲרֵלִים וְנֶאֱסוֹר מִלֹּא יֵאָכֵל הֲנָאָה וּמֵחַד עֲרֵלִים צְבִיעָה וּלְהַדְלָקָה אֵין קְרָא לֶאֱסֹר אֲפִלּוּ צְבִיעָה וְהַדְלָקָה וְאִי הָוֵה כְּתִיב לֹא יֵאָכֵל וְחַד עֲרֵלִים הָוֵה אָסְרִינַן מִלֹּא יֵאָכֵל כָּל הֲנָאָה וַעֲרֵלִים לִשְׁוִם דְּרִשָׁה וְהָא דְּמַצְרְכִי' קְרָאֵי לְצִבְיעָה וְהַדְלָקָה הֵינוּ מִשּׁוּם דְּכָתַב לָכֶם דְּלָכֶם מַשְׁמַע לְהַתִּיר כָּל הֲנָאָה וּלְהֵכִי אִי הָוֵה כְּתִיב תְּרֵי עֲרֵלִים וְלָכֶם הָוֵה שָׁרֵינַן הַדְלָקָה אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן דְּמִלֹּא יֵאָכֵל לָא שָׁמְעִינַן צְבִיעָה דְּהָא חֲזוּתָא בְּעָלְמָא הוּא כְּדְאָמַר בְּהֶגּוֹזָל (ב״ק קא. וְשָׁם):

(א)וּלְחִזְקִיָּה, לְמַאי הִלְכְתָא אִיתַּקֵּשׁ דָּם לְמַיִם? לְכִדְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנַּיִן לַדָּם קְדָשִׁים שֶׁאֵינוֹ מַכְשִׁיר — שֶׁנֶּאֱמַר ״לֹא תֹאכְלֻנּוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם״, דָּם שֶׁנִּשְׁפַּךְ כַּמַּיִם — מַכְשִׁיר, שֶׁאֵינוֹ נִשְׁפַּךְ כַּמַּיִם — אֵינוֹ מַכְשִׁיר. (ב)וַהֲרֵי אֵבָר מִן הַחַי, דְּכִתְיב ״לֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר״, וְתַנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁלֹּא יוֹשִׁיט אָדָם כּוֹס יַיִן לְנָזִיר וְאֵבָר מִן הַחַי לִבְנֵי נֹחַ — תַּלְמוּד לוֹמַר ״וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל״, הָא לִכְלָבִים — שְׁרֵי! שָׁאנֵי אֵבָר מִן הַחַי דְּאִיתַּקֵּשׁ לְדָם, דְּכִתְיב: ״רַק חֲזַק לְבִלְתִּי אֲכֹל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנָּפֶשׁ״. (ג)וּלְחִזְקִיָּה, לְמַאי הִלְכְתָא אִיתַּקֵּשׁ אֵבָר מִן הַחַי לְדָם? אָמַר לְהּ, דָּם הוּא דְּאִיתַּקֵּשׁ לְאֵבָר מִן הַחַי: מָה אֵבָר מִן הַחַי אָסוּר — אַף דָּם מִן הַחַי אָסוּר. וְאִי זֶה — זֶה דַּם הַקִּזָּה, שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצְאָה בּוֹ. (ד)וְהֲרֵי שׁוֹר הַנִּסְקָל, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״לֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ״, וְתַנְיָא: מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר ״סָקוֹל הַשּׁוֹר״ אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא נִבְלָה, וּנְבֵלָה אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה?! וּמָה תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא יֵאָכֵל״? מַגִּיד לְךָ הַכָּתוּב שֶׁאִם שְׁחָטוֹ לְאַחַר שֶׁנִּגְמַר (אֶת) דִּינוֹ — אָסוּר. (ה)אֵין לִי אֶלָּא בַּאֲכִילָה, בַּהֲנָאָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר ״וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי״. מַאי מַשְׁמַע? שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא אוֹמֵר: כְּאָדָם שֶׁאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ ״יָצָא פְּלוֹנִי נָקִי מִנְּכָסָיו״, וְאֵין לוֹ בָּהֶם הֲנָאָה שֶׁל כְּלוּם. טַעְמָא דִּכְתַב ״וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי״, דְּאִי מ״לֹא יֵאָכֵל״, אִיסּוּר אֲכִילָה — מַשְׁמַע, אִיסּוּר הֲנָאָה — לָא מַשְׁמַע! לְעוֹלָם ״לֹא יֵאָכֵל״ אִיסּוּר אֲכִילָה וְאִיסּוּר הֲנָאָה מַשְׁמַע, ״וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי״ לַהֲנָאַת עוֹרוֹ הוּא דַּאֲתָא. וְאִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: ״לֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ״ כְּתִיב: בְּשָׂרוֹ — אִין, עוֹרוֹ — לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. (ו)וּלְהָנָךְ תַּנָּאֵי דְּמַפְקִי לֵיהּ לְהַאי קְרָא לִדְרָשָׁה אַחֲרִינָא, לַחֲצִי כּוֹפֶר וְלִדְמֵי וְולָדוֹת, הֲנָאַת עוֹרוֹ מְנָא לְהוּ? נָפְקָא לְהוּ מִ״אֶת בְּשָׂרוֹ״ — אֶת הַטָּפֵל לִבְשָׂרוֹ. (ז)וְאִידְּךְ? ״אֶת״ לָא דָּרֵישׁ. כִּדְתַנְיָא: שִׁמְעוֹן הָעַמְסוֹנִי, וְאָמְרִי לַהּ נְחֶמְיָה הָעַמְסוֹנִי, הָיָה דּוֹרֵשׁ כָּל ״אֶתִּים׳ שֶׁבַּתּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְ״אֶת ה׳ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא״ פֵּירַשׁ. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבִּי, כָּל ״אֶתִּים׳ שֶׁדָּרַשְׁתָּ מָה תְּהֵא עֲלֵיהֶן? אָמַר לָהֶם: כְּשֵׁם שֶׁקִּבַּלְתִּי שָׂכָר עַל הַדְרִישָׁה, כָּךְ אֲנִי מְקַבֵּל שָׂכָר עַל הַפְּרִישָׁה. עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא וְדָרַשׁ: ״אֶת ה׳ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא״ — לְרַבּוֹת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. (ח)וְהֲרֵי עָרְלָה, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל״, וְתַנְיָא: ״עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל״, אֵין לִי אֶלָּא אִיסּוּר אֲכִילָה. מִנַּיִן שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מִמֶּנּוּ, שֶׁלֹּא יִצְבַּע בּוֹ, וְלֹא יַדְלִיק בּוֹ אֶת הַנֵּר? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וַעֲרֵלָתָם עָרְלָתוֹ ... עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל״ — לְרַבּוֹת אֶת כּוּלָּם. טַעְמָא דִּכְתַב רַחֲמָנָא ״וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ ... עֲרֵלִים״, הָא לָאו הָכִי, הָוֵה אָמֵינָא: אִיסּוּר אֲכִילָה — מַשְׁמַע, אִיסּוּר הֲנָאָה — לָא מַשְׁמַע! לְעוֹלָם ״לֹא יֵאָכֵל״ מַשְׁמַע בֵּין אִיסּוּר אֲכִילָה בֵּין אִיסּוּר הֲנָאָה, וְשָׁאנֵי הָתָם דִּכְתִיב ״לָכֶם״. וְאִצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: הוֹאִיל וּכְתַב ״לָכֶם״ — שֶׁלָּכֶם יְהֵא, קָמַשְׁמַע לַן. (ט)וְאֶלָּא הַשְׁתָּא דִּכְתִיבִי הָנָךְ קְרָאֵי, ״לָכֶם״ לָמָּה לִי? לְכִדְתַנְיָא: ״לָכֶם״, לְרַבּוֹת אֶת הַנָּטוּעַ לְרַבִּים.

(א) ויקרא יט כג. (ב) ויקרא יט יד. (ג) במדבר ו ו. (ד) שמות כא כח. (ה) שמות כא ל. (ו) דברים ו יג. (ז) ויקרא יט כג. (ח) דברים יב כג. (ט) דברים יב כד.

לַרַבִּים לְצָרֵךְ רַבִּים פָּגוֹן בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ וּנְטָעָתָם לְיָחִיד נָטוּעַ לְרַבִּים ברה"י לְצָרֵךְ רַבִּים וְלֹא כְּמוֹ שפ"ה בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ דְּקָתָנֵי בְּמַסֶּכֶת עֵרְלָה (פ"א מ"ב) הַנּוֹטֵעַ לְרַבִּים חַיָּב וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר וְהָדָר קָתָנֵי הַנּוֹטֵעַ ברה"ר וְהַנָּכְרִי שֶׁנָּטַע וְהַגַּזְלָן כו' מִדְּקָתָנֵי בִּתְרֵי בָּבֵי ש"מ תְּרֵי מִלֵּי נִינְהוּ: מְעָרְבִין לָנָזִיר לְרַבִּים. וְרַבִּי יְהוּדָה: ״וּנְטָעָתֶם״ מַשְׁמַע בֵּין לְרַבִּים בֵּין לְיָחִיד, וְ״לָכֶם״ בֵּין יָחִיד בֵּין רַבִּים מַשְׁמַע. אַיְלַרַבִּי תְּרוּמָה: ״וּנְטַעְתֶּם״ מַשְׁמַע בֵּין לְרַבִּים בֵּין לְיָחִיד, וְ״לָכֶם״ בֵּין יָחִיד בֵּין רַבִּים מַשְׁמַע. הָוֵי רִבּוּי אַחַר רִבּוּי — וְאֵין רִבּוּי אַחַר רִבּוּי אֶלָּא לְמַעֵט. אַיְלַרַבִּי תְּרוּמָה, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ״, וּתְנַן: מְעָרְבִין לָנָזִיר בְּיַיִן, וּלְיִשְׂרָאֵל בִּתְרוּמָה! אָמַר רַב פָּפָּא: שָׁאנֵי הָתָם דְּאָמַר קְרָא ״תְּרוּמָתְכֶם״ — שֶׁלָּכֶם תְּהֵא. וְאֵידַךְ? ״תְּרוּמָתְכֶם״ — דָּכָל יִשְׂרָאֵל קָאָמַר. וַאֲלַרַבִּי נָזִיר, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״מֵחֲרַצַּנִּים וְעַד זָג לֹא יֹאכֵל״, וּתְנַן: מְעָרְבִין לַנָּזִיר בְּיַיִן. אָמַר מָר זוּטְרָא: שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא ״נִזְרוֹ״ — שֶׁלּוֹ יְהֵא. רַב אָשֵׁי אָמַר: ״קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ״, גִּידּוּלוֹ קָדוֹשׁ, וְאֵין דָּבָר אַחֵר קָדוֹשׁ. מִידֵּי ״וְאֵין דָּבָר אַחֵר״ כְּתִיב?! אֶלָּא מְחַוְּורְתָא כְּדָמַר זוּטְרָא. וַהֲרֵי חָדָשׁ, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״לָחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה״, וּתְנַן: קוֹצֵר לְשַׁחַת, וּמַאֲכִיל לַבְּהֵמָה! אָמַר רַב שְׁמַעְיָה: שָׁאנֵי הָתָם דְּאָמַר קְרָא: ״קְצִירְכֶם״ — קְצִירְכֶם שֶׁלָּכֶם יְהֵא. וְאֵידַךְ? ״קְצִירְכֶם״ — דְּכָל יִשְׂרָאֵל מַשְׁמַע. וַהֲרֵי שְׂרָצִים, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל״, וּתְנַן: צַיָּדֵי חַיָּה וְעוֹפוֹת וְדָגִים שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ לָהֶם מִינִין טְמֵאִין — מוּתָּרִין לְמוֹכְרָן לְגוֹיִם. שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא: ״לָכֶם״ — שֶׁלָּכֶם יְהֵא. אִי הָכִי, אֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה נָמֵי! שָׁאנֵי הָכָא, דְּאָמַר קְרָא: ״יִהְיוּ״ — בַּהֲוָיָיתָן יְהוּ. וּלְחִזְקִיָּה, לָמָּה לִי לְמִיכְתַּב ״לֹא יֵאָכֵל״, וּמִיָּיתֵי ״לָכֶם״ לְמִישְׁרֵייהּ? לָא לְכְתּוֹב רַחֲמָנָא ״לֹא יֵאָכֵל״, וְלָא בָּעֵי ״לָכֶם״! אָמַר לָךְ חִזְקִיָּה, טַעְמָא דִּידִי נָמֵי מֵהָכָא. [ב]וַהֲרֵי חָמֵץ, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״לֹא יֵאָכֵל חָמֵץ״, וְתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: תְּמַהּ עַל עַצְמְךָ הֵיאַךְ חָמֵץ אָסוּר בַּהֲנָאָה כָּל שִׁבְעָה? שֶׁאנִי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא: ״וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאוֹר״ — שֶׁלְּךָ יְהֵא. [ג]וְרַבָּנַן? שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה, אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גְּבוֹהַּ. וְאִידַּךְ? תְּרֵי ״לְךָ״ כְּתִיבִי. וְאִידַּךְ? חַד — בְּגוֹי שֶׁכִּיבַּשְׁתּוֹ, וְחַד — בְּגוֹי שֶׁלֹּא כִּיבַּשְׁתּוֹ. וְאִידַּךְ? תְּלָתָא ״לְךָ״ כְּתִיבִי. וְאִידַּךְ? חַד — בְּגוֹי בִּשְׂאוֹר, וְחַד — בְּחָמֵץ. וּצְרִיכִי. [ד]לֵימָא כְּתַנָּאֵי. ״יֵעָשֶׂה לְכָל מְלָאכָה״, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לְכָל מְלָאכָה״, שֶׁיָּכוֹל לְמִלָּאכָת גָּבוֹהַּ יְהֵא מוּתָּר, לְמִלָּאכָת הֶדְיוֹט יְהֵא אָסוּר, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לְכָל מְלָאכָה״ — דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: ״תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם״ — שֶׁיְּכוֹל לְמִלָּאכָת הֶדְיוֹט יְהֵא טָהוֹר, לְמִלָּאכָת גָּבוֹהַּ יְהֵא טָמֵא, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לְכָל מְלָאכָה״. וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, לְטוּמְאָה וּלְטָהֳרָה לָא אִיצְטְרִיךְ קְרָא. כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא — לְאִיסּוּר וּלְהֶיתֵּר. וְרַבִּי עֲקִיבָא, אִיסּוּר וְהֶיתֵּר לָא צְרִיךְ קְרָא, כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא — לְטוּמְאָה וּלְטָהֳרָה.

מַאי לְמִשְׁמַע דְּאֵין דֶּרֶךְ רַבִּים לִנְטֹעַ וּלְכָל חַד וְחַד קָאָמַר וּנְטָעָתֶם: מְעָרְבִין לָנָזִיר עֲרוּב תְּחוּמִין בֵּינַיִם אע"פ שֶׁשְּׁעוּדָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לוֹ הִיא הוֹאִיל וְאִי מִתְּשִׁיל אַגְּזִירוּתֵהּ שָׁרְיָא לֵיהּ מְעָרְבִין וְכֵן לְיִשְׂרָאֵל בְּתְרוּמָה דְּאִי בָּעֵי מֵיתְּשִׁיל עָלֵיהָ דְּתְרוּמַת טְעוּת אֵינָהּ תְּרוּמָה וְהָדְרָא לְטִבְלָהּ וַהֲדַר מַפְרִישׁ עָלָהּ מְנָהּ וּבָהּ: תְּרוּמַתְכֶם וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר דְּמַפְרֵשׁ לְוִיִּם כְּתִיב וּתְרוּמָה גְּדוֹלָה מִיהַת אִתְּקַשׁ בְּהַהוּא קְרָא כְּדִכְתִיב כַּדָּגָן מִן הַגֹּרֶן דְּהַיְנוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה: וְאֵידַךְ חִזְקִיָּה דְּאָמַר לֹא תֹאכְלוּ לֹא מַשְׁמַע הָנָאָה הַאי תְּרוּמַתְכֶם לְאו לְמִשְׁרֵי תְּרוּמַתְכֶם הָנָאָה אֶלָּא תְּרוּמַתְכֶם דְּכְתִיב וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים: מַדֵּי וְאֵין דָּבָר אַחֵר כְּתִיב דְּלָמְא גְּדוּלוֹ וְהוּא הַדִּין לְדָבָר אַחֵר דְּמַאי מְעוּט כְּתַב הָכָא: חָדָשׁ לְפָנֵי הָעֹמֶר: קוֹצֵר לְשַׁחַת מִדְּקָתָנֵי אע"ג דִּכְתִיב עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן דְּמַשְׁמַע דְּאִסּוּר לְקוֹצֵר לְשַׁחַת כְּשֶׁהוּא הָעֹמֶר מֻתָּר לְקוֹצֵר לְשַׁחַת כְּשֶׁהוּא עָשׂוּי לְהֵיטַב דְּלָאו קְצִיר הוּא: וּמַאֲכִיל לִבְהֵמָה אַף חִטִּין גְּמוּרִין עַל יְדֵי קְטוּף מִכֹּל מָקוֹם חָדָשׁ מֻתָּר בַּהֲנָאָה: וְאִידַּךְ חִזְקִיָּה דְּלָא נָפְקָא לֵהּ הֲנָאָה מִלֹּא תֹאכְלוּ וְלָא אַצְטְרִיךְ קְצִירְכֶם לְמִשְׁרֵי אָמַר לָךְ קְצִירְכֶם דְּכָל יִשְׂרָאֵל קָאָמַר וְאוֹרְחֵהּ דִּקְרָא לְאַשְׁתַּעוּיֵי הָכִי יִשְׂרָאֵל לָאו דַּוְקָא דְּהָא בְּלִוִּים כְּתִיב: גִּדּוּלוֹ שֵׁעָר שֶׁלּוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה וְטָעוּן שְׂרֵפָה כְּדִכְתִיב וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים וּמַאֲכִיל לִבְהֵמָה לָא מַשְׁמַע לַהּ דְּקָא לְבְהֵמָה כִּדְמוֹכַח בִּמְנָחוֹת בְּפ' רַבִּי יִשְׁמָעֵאל (מְנָחוֹת ד' עא:) מ"מ וּמַאֲכִיל לִבְהֵמָה לָא מַשְׁמַע לַהּ דְּקָאֵי אִקּוֹצֵר לְשַׁחַת דא"כ לָא פָּרֵיךְ מִידֵּי דְּחָדָשׁ שֶׁאָסַר הַכָּתוּב הֲנָיָה תְּבוּאָה גְּמוּרָה אֶלָּא מַאֲכִיל לִבְהֵמָה הֲנָיָה אֲפִילּוּ חִטִּין גְּמוּרִין וְעַל יְדֵי קְטוּף כְּפ"ה וְעוֹד דְּקָתָנֵי סֵיפָא רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר יִקְצֹר וְיֹאכַל אַף מַשְׁהֶבִיא שְׁלִישׁ: קְצִירְכֶם שֶׁלָּכֶם יְהֵא תַּמָּה לְרַשָּׁב"א מנ"ל דַּאֲתָא לְהָכִי הָא אִצְטְרִיךְ לִכְדְּדָרְשִׁינַן בְּמְנָחוֹת בְּפֶרֶק ר' יִשְׁמָעֵאל (מְנָחוֹת דַּף עב. וְשָׁם) קְצִירְכֶם וְלֹא קְצִיר מִצְוָה וְחִזְקִיָּה נָמֵי לִישַׁנֵּי הָכִי וי"ל מִדְּלָא כְּתַב רֵאשִׁית קְצִירְכֶם וְהָוֵי מַצֵּי לְמִכְתַּב קְצִירְךָ וְכָתַב קְצִירְכֶם שְׁמַע מִנָּה תַּרְתֵּי: אָמַר קְרָא יִהְיוּ בַּהֲוָיָתָן יְהוּ וְאו"ת א"כ סוֹסִים וַחֲמוֹרִים הֵיכִי זַבְנִינַן וי"ל דְּבִמְדֵי דַּאֲכִילָה מַיְרֵי דַּוְקָא וּבְיִרּוּשַׁלְמִי דְּמַסֶּכֶת שְׁבִיעִית סִפ"ח פָּרֵיךְ וַהֲרֵי חֲמוֹר וְגָמָל וּמְשַׁנֵּי לְמַלַּאכְתָּן הֵן גְּדִילִים וא"ת דְּאָמְרִי' בְּמֶרֶבָּה (ב"ק פב: וְשָׁם) אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְגַדֵּל חֲזִירִים תִּפּוֹק לֵיהּ דְּמַדְאוֹרַיְתָא אָסוּר וי"ל דְּנָפְקָא מִנָּהּ לְמַקֹּם בְּאָרוּר אִי נָמֵי הָא דְּאָסוּר מִדְּאוֹרַיְתָא הַיְנוּ לְהִשְׁתַּכֵּר וְלִמְכֹּר לְנָכְרִי לָאֳכֹל אֲבָל לְהִשְׁתַּכֵּר בְּשׁוּמָנָן אוֹ בְּעוֹרָן לֹא אוֹ שֶׁמְּגַדֵּל שֶׁלֹּא לִמְכֹּר אֶלָּא לְמִשְׁחַ וּלְהַדְלִיק אֲפִילּוּ הָכִי בַּחֲזִירִים אָסוּר א"נ בְּנִזְדַּמְּנוּ לוֹ כְּגוֹן שֶׁנִּפְלוּ בִּירֻשָּׁה אֵין לְגַדְּלָן: שֶׁאנֵי הָתָם דְּאָמַר קְרָא לֹא יֵרָאֶה לְךָ תַּמָּה דְּלִכְתּוֹב לֹא יֵאָכֵל לְחַזְקִיָּה וְלֹא בָּעֵי לְךָ:

מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי סָבַר: "לֹא תֹאכְלוּ" מַשְׁמַע בֵּין אִיסּוּר אֲכִילָה בֵּין אִיסּוּר הֲנָאָה, וְכִי אֲתָא קְרָא לְמִישְׁרְיֵיהּ לִנְבֵילָה — בַּהֲנָאָה הוּא דַּאֲתָא. וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: אִיסּוּר אֲכִילָה — מַשְׁמַע, אִיסּוּר הֲנָאָה לָא מַשְׁמַע. וְכִי אֲתָא קְרָא — לְטוּמְאָה וְטָהֳרָה. לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא "לֹא תֹאכְלוּ" מַשְׁמַע בֵּין אִיסּוּר אֲכִילָה בֵּין אִיסּוּר הֲנָאָה. וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי סָבַר: כְּשֶׁהוּתְּרָה נְבֵילָה — הִיא הוּתְּרָה, חֶלְבָּהּ וְגִידָהּ — לֹא הוּתְּרוּ. וְכִי אִיצְטְרִיךְ קְרָא — לְהֶיתֵּר הֲנָאָה הוּא דַּאֲתָא. וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: כְּשֶׁהוּתְּרָה נְבֵילָה — חֶלְבָּהּ וְגִידָהּ נָמֵי הוּתְּרוּ. וְכִי אִיצְטְרִיךְ קְרָא — לְטוּמְאָה וְטָהֳרָה. וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, אַשְׁכְּחַן חֵלֶב דְּשַׁרְיֵיהּ רַחֲמָנָא בַּהֲנָאָה, אֶלָּא גִּיד נֵימָא דְּאָסוּר! אִיבָּעֵית אֵימָא: הָכִי נָמֵי דְּאָסוּר. אִיבָּעֵית אֵימָא, מַיְיתֵי לַהּ בְּקַל וָחוֹמֶר: וּמָה חֵלֶב שֶׁעָנוּשׁ כָּרֵת — מוּתָּר בַּהֲנָאָה, גִּיד שֶׁאֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת — לֹא כָּל שֶׁכֵּן. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָסַר? אִיכָּא לְמִיפְרַךְ, מָה לְחֵלֶב שֶׁכֵּן הוּתַּר מִכְּלָלוֹ אֵצֶל חַיָּה, תֹּאמַר בְּגִיד שֶׁלֹּא הוּתַּר מִכְּלָלוֹ אֵצֶל חַיָּה. וְאִידַּךְ? בִּבְהֵמָה קָאָמְרִינַן — בִּבְהֵמָה מִיהַת לָא אִישְׁתְּרִי. מִכְּדֵי אוֹתְבִינְהוּ כָּל הָנֵי קְרָאֵי וְשַׁנִּינְהוּ. חִזְקִיָּה וְרַבִּי אֲבָהוּ בְּמַאי פְּלִיגִי! בְּחָמֵץ בַּפֶּסַח וְאַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן, בְּשׁוֹר הַנִּסְקָל וְאַלִּיבָּא דְּדִבְרֵי הַכֹּל. חִזְקִיָּה נָפֵיק לֵיהּ מִ"לֹּא יֵאָכֵל", וְרַבִּי אֲבָהוּ נָפֵיק לֵיהּ מִנְּבֵילָה. [א]מִכְּדֵי בֵּין לְמָר וּבֵין לְמָר אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה, מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ חוּלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה. חִזְקִיָּה סָבַר: "לֹא יֵאָכֵל" — לְמַעוּטֵי הָנֵי, "אֹתוֹ" — לְמַעוּטֵי חוּלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה. רַבִּי אֲבָהוּ סָבַר: "אֹתוֹ" — לְמַעוּטֵי הָנֵי, חוּלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה לָאו דְּאוֹרָיְיתָא נִינְהוּ. יָתֵיב הָהוּא מֵרַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, וְיָתֵיב וְקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מִנַּיִן לְכָל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה דִּכְי הֵיכִי דַּאֲסוּרִין בַּאֲכִילָה הָכִי נָמֵי אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה? וּמַאי נִיהוּ — חָמֵץ בַּפֶּסַח וְשׁוֹר הַנִּסְקָל. מְנַּיִן?! תִּיפּוֹק לֵיהּ מִ"לֹּא יֵאָכֵל"! "לֹא יֵאָכֵל", אִיסּוּר אֲכִילָה — מַשְׁמַע לֵיהּ, אִיסּוּר הֲנָאָה — לָא מַשְׁמַע לֵיהּ. תִּיפּוֹק לֵיהּ מִנְּבֵילָה?! סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: דְּבָרִים כִּכְתָבָן. אִי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, תִּיפּוֹק לֵיהּ מֵהֵיכָא דְּנָפְקָא לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה, מִ"לַּכֶּלֶב תַּשְׁלִיכוּן אֹתוֹ"! קָסָבַר: חוּלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה דְּאוֹרָיְיתָא. מִנַּיִן, דִּכְתִיב: "כָּל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ וְגוֹ'". שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר "בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף", וּמָה תַּלְמוּד לוֹמַר "בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף"? אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְגוּפוֹ, דִּכְתִיב "וְהִנֵּה שֹׂרָף", תְּנֵהוּ עִנְיָן לְכָל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה.

וְאִם

וּמָה חֵלֶב שֶׁעָנוּשׁ כָּרֵת מֻתָּר בַּהֲנָאָה וא"ת לֵימָא שׁוֹר הַנִּסְקָל וּשְׁאָר אִסּוּרֵי הֲנָאָה יוֹכִיחוּ שֶׁאֵינָן בְּכָרֵת וְאַפְּ"ה אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה וְי"ל דְּה"פ וּמָה חֵלֶב שֶׁעָנוּשׁ כָּרֵת וְאָסוּר בַּאֲכִילָה וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה כְּמוֹ נְבֵלָה עַצְמָהּ גִּיד שֶׁאֵין עָנוּשׁ כָּרֵת לכ"ש שֶׁיְּהֵא בִּכְלַל הֶתֵּר נְבֵלָה וְהַשְׁתָּא לֹא שַׁיָּךְ לְמֵימַר תּוֹכִיחַ וְלָא מָצֵי לְמֶעְבַּד נָמֵי ק"ו מִדָּם דְּדָם אֵינוֹ בִּכְלַל נְבֵלָה וַאֲפִילּוּ טֻמְאָה אֵין בּוֹ מִטַּעַם נְבֵלָה כְּדְפֵרַשִׁ' לְעֵיל (פְּסָחִים דַּף כב.) אֲבָל חֵלֶב הֲוָה שַׁפִּיר בִּכְלַל נְבֵלָה דִּלְטֻמְאָה לָא הֲוָה צָרִיךְ קְרָא דְּאַדְּרַבָּה לְטַהֲרוֹ מִידֵי נְבֵלָה מַצְרִיךְ קְרָא וְהָא דְּקָאָמַר הִיא הֻתְּרָה וְחֶלְבָּהּ לֹא הֻתְּרָה לָאו מִשּׁוּם דְּלָא הָוֵי בִּכְלַל נְבֵלָה אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא הֻתְּרָה בִּנְבֵלָה אֶלָּא מַה שֶּׁהֻתַּר בִּטְהוֹרָה בַּאֲכִילָה וְהַשְׁתָּא א"ש הָא דְּקָאָמַר וְאִידָךְ אֲנַן בִּבְהֵמָה קָיְמִינַן דְּלָא יָלְפִינַן אֶלָּא שֶׁיְּהֵא בִּכְלַל הֶתֵּר נְבֵלָה אֲבָל בְּעָלְמָא מוֹדֶה דְּפָרִיךְ שַׁפִּיר:

בִּבְהֵמָה מִיהָא לָא אִשְׁתְּרִי אֵין לְהַקְשׁוֹת דְּגִיד חַיָּה מִיהָא לִתְסַר דְּכֵיוָן דְּשֶׁל בְּהֵמָה לָא מִתְּסַר בַּהֲנָאָה אִם כֵּן לֹא יֹאכַל דִּכְתִיב גַּבֵּי גִּיד הַנָּשֶׁה בַּאֲכִילָה דַּוְקָא קָאָמַר וּמֵהֵיכָא תֵּיתֵי לָן לֶאֱסֹר שֶׁל חַיָּה בַּהֲנָאָה:

מַאי בֵּינַיְיהוּ תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ"א לֵימָא דְּאִיכָּא בֵּינַיְיהוּ חָמֵץ נֻקְשֶׁה וְחָמֵץ דְּגָן גָּמוּר ע"י תַּעֲרוֹבוֹת דִּמְרַבֵּינַן בְּרֵישׁ אֵלּוּ עוֹבְרִין (לְקַמָּן פְּסָחִים מג.) מִכָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ דִּלְחִזְקִיָּה מֻתָּר בַּהֲנָאָה וּלְרַבִּי אֲבָהוּ כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תֹאכְלוּ מַשְׁמַע אִסּוּר הֲנָאָה וְכִי תֵּימָא כֵּיוָן דִּמְרַבֵּינַן לֵיהּ לַאֲכִילָה ה"ה לַהֲנָאָה אִם כֵּן כָּרֵת נַמֵּי לִחַיַּב:

דִּכְתִיב וְהִנֵּה שׂוֹרָף פרש"י בִּשְׂעִיר נַחְשׁוֹן ובת"כ דָּרֵישׁ בְּהֶדְיָא אַשָּׂעִיר דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ מִדִּכְתִיב וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם וְגוֹ' וְהַיְנוּ שֶׁל ר"ח דִּמְכַפֵּר עָוֹן עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו:

דְּהָא כְּתִיב וְהִנֵּה שׂוֹרָף פרש"י וְאָמַר לְהוּ מֹשֶׁה הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָהּ אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה מִכְּלָל דְּאִם הוּבָא שַׁפִּיר עֲבוּד דִּשְׂרָפוּהָ הִקְשָׁה הָרַב רַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה מִטְּרוֹיֶשׁ הָא עַל כָּרְחָךְ לָאו שַׁפִּיר עֲבוּד דִּשְׂרָפוּהָ דְּהָא שְׂרָפוּהָ בְּלֹא עִבּוּר צוּרָה וְאָמַר בְּפֶרֶק כֵּיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים פב:) כָּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ יִשָּׂרֵף מִיָּד בַּדָּם וּבִבְעָלִים תְּעֻבַּר צוּרָתוֹ וְיֵצֵא לִשְׂרֵפָה וּקְרָא ה"ק מַדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת הַחַטָּאת הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָהּ הָא אִם הוּבָא שַׁפִּיר עֲבוּד דְּלָא אֲכָלוּהָ וְאוֹמֵר ר"י דה"פ אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְגוּפָהּ דְּהָא קיי"ל בְּפֶרֶק כֵּיצַד צוֹלִין (גַּם זֶה שָׁם) כֹּל שֶׁפְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ בִּשְׂרֵפָה וְחַטָּאת דְּאַהֲרֹן מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה תְּנֵהוּ לְכָל אִסּוּרִים:

חֶלְבָּהּ וְגִידָהּ לֹא הֻתְּרוּ דְּחֵלֶב אֵינוֹ בִּכְלַל בָּשָׂר הַלְּכָךְ לָא הֲוָה בְּמַשְׁמַע תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ וְגַבֵּי נוֹגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ נָמֵי לָאו חֵלֶב בְּמַשְׁמַע הִלְכָּךְ יֵעָשֶׂה לְכָל מְלָאכָה לֹא הֻצְרַךְ לְטַהֲרוֹ אֶלָּא לְהַתִּירוֹ מִכְּלַל הֲנָאוֹת לֹא תֹאכַל חֵלֶב: וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר חֵלֶב בִּכְלַל נְבֵלָה בֵּין לְהֶתֵּר הֲנָאָה בֵּין לְטָמֵא הִלְכָּךְ כִּי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְטַהֲרוֹ אִצְטְרִיךְ: וְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר לְעֵיל גִּיד אָסוּר בַּהֲנָאָה מִשּׁוּם דִּסְבִירָא לֵיהּ אֵין בְּגִידִין בְּנוֹתֵן טַעַם וְלֹא הֻתַּר בִּכְלַל נְבֵלָה מַאי טַעְמָא לָא מַיְתֵי לֵיהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי לְהַתִּיר הֲנָאָה מִקַּל וָחֹמֶר מֵחֵלֶב: מִכְּלָלוֹ אַף בַּאֲכִילָה: וְאִידָךְ רַבִּי יוֹסֵי אָמַר לָךְ אֲנָא בְּחֵלֶב בְּהֵמָה קָא מַיְתֵינָא קְרָא לְהַתִּיר בַּהֲנָאָה דִּקְרָא בְּחֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב קָאֵי וְקָא שָׁרֵי לֵיהּ בַּהֲנָאָה וּבִבְהֵמָה לֹא הֻתַּר מִכְּלָלוֹ בַּאֲכִילָה הִלְכָּךְ אָתֵי גִּיד הַנָּשֶׁה מִנֵּהּ: מִכְּדֵי אוֹתְבִינְהוּ כָּל הָנָךְ קְרָאֵי דְּכָל אִסּוּרִין שֶׁנֶּאֱמַ' בָּהֶן לֹא תֹאכַל וּמֻתָּרִין בַּהֲנָאָה: וְשַׁנִּינְהוּ רַבִּי אֲבָהוּ וְאַשְׁכַּח בְּהוּ פְּרָטָא לְהֶתֵּר לֹא מָצִינוּ בְּאֶחָד מִכֻּלָּם שֶׁהֶחְמִיר בּוֹ ר' אֲבָהוּ וְיֹאמַר שֶׁאָסוּר בַּהֲנָאָה וּלְחִזְקִיָּה לְשַׁתְּרוֹ אֶלָּא דָּבָר הָאָסוּר אָסוּר לְדִבְרֵי שְׁנֵיהֶן וְהַמּוּתָּר מֻתָּר לְדִבְרֵי שְׁנֵיהֶן: בְּמַאי פְּלִיגִי דְּאֵין לְךָ אִסּוּרֵי הֲנָאָה בְּדָבָר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ לָאו בַּאֲכִילָתוֹ שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ פְּרָט לְהַתִּיר אֶלָּא הָנָךְ שְׁנֵי דְּבָרִים דִּכְתִיב בָּהֶן לֹא יֵאָכֵל כְּגוֹן שׁוֹר הַנִּסְקָל וְחָמֵץ בְּפֶסַח וּבֵין לְמָר וּבֵין לְמָר אֲסוּרִין: וְאַלִּבָּא דְּרַבָּנַן דִּפְלִיגֵי עֲלֵהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר לְעֵיל חָמֵץ בְּפֶסַח מֻתָּר בַּהֲנָאָה: מִנְּבֵלָה מִדְּאִצְטְרִיךְ קְרָא לְמִשְׁרֵי נְבֵלָה וְאִי הֲוָה כְּתִיב לֹא תֹאכַל נָמֵי הֲוָה מִתַּסְרִי: אִכָּא בֵּינַיְיהוּ חֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה וְאַלִּבָּא דְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר מִנְּבֵלָה לָא מָצֵי לְמִגְמַר דִּלְדְבָרִים כִּכְתָבָן אֲתָא דְּחִזְקִיָּה סָבַר הָנֵי תְּרֵי מִדְּשַׁנֵּי בְּדִבּוּרֵהּ אִתְּסַר וּלְכָלֶב תַּשְׁלִכוּן אוֹתוֹ לֹא הֻצְרַךְ לְמַעֵט אֶת אֵלּוּ וּלְאָסְרָן בַּהֲנָאָה וְכִי אֲתָא לְמַעוּטֵי חֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה אֲתָא וְכִדְפָרֵשִׁית לְעֵיל וְרַבִּי אֲבָהוּ סָבַר אֵין חִלּוּק בֵּין לֹא יֵאָכֵל בֵּין לֹא יֵאָכֵל וְאִצְטְרִיךְ אוֹתוֹ לְמְעוּטֵי הָנֵי וְהָכִי מַשְׁמַע טְרֵפָה אַף עַל גַּב שֶׁכָּתַבְתִּי לְךָ לָאו בַּאֲכִילָתָהּ אֲנִי מַתִּיר לְךָ הֲנָאָתָהּ אֲבָל לֹא חָמֵץ וְשׁוֹר הַנִּסְקָל שֶׁלֹּא פֵּרַטְתִּי לְךָ בָּהֶן הֶתֵּר: חֻלִּין בָּעֲזָרָה לָאו דְּאוֹרָיְתָא וְכִי אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ לֹא יֵאָכֵל אִסּוּר הֲנָאָה מַשְׁמַע אַלִּבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר אֲמָרָהּ דְּלֵית לֵיהּ לִדְבָרִים כִּכְתָבָן וּמִדְּאִצְטְרִיךְ לְמִשְׁרֵי נְבֵלָה מִכְּלָל דִּשְׁאָר אִסּוּרִין כְּגוֹן חָמֵץ וְשׁוֹר הַנִּסְקָל אֲסִירֵי וְלָאו מִשּׁוּם שִׁנּוּי הַלָּשׁוֹן שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין לֹא יֵאָכֵל לְלֹא יֵאָכֵל לְרַבִּי אֲבָהוּ אֶלָּא מִדְּאִצְטְרִיךְ לְמִשְׁרֵי נְבֵלָה וְאוֹתוֹ לר"מ לִמְעוּטֵי חֻלִּין בָּעֲזָרָה: ה"ג וּמַאי נִינְהוּ חָמֵץ בַּפֶּסַח וְשׁוֹר הַנִּסְקָל: וְתִפּוֹק לֵהּ מֵהֵיכָא דְּנָפְקָא לֵהּ לְרַבִּי יְהוּדָה לְעֵיל אַלִּבָּא דְּרַבִּי אֲבָהוּ דְּמַיְיתֵי לֵיהּ מֵאוֹתוֹ אַתָּה מַשְׁלִיךְ לַכֶּלֶב וְאִי אַתָּה מַשְׁלִיךְ שְׁאָר אִסּוּרִין: קָא סָבַר הַאי תַּנָּא: חֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה מִדְּאוֹרַיְיתָא וְנָפְקָא לֵהּ מֵאוֹתוֹ וּמִבְּעֵי לֵיהּ קְרָא אַחֲרִינָא לִשְׁאָר אִסּוּרִין: כָּל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ לָאו בְּחַטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁהוּבָא דָּמָן כְּמִצְוָתָן לִפְנִים כְּתִיב דְּהָא בְּהֶדְיָא כְּתִיב בָּהֶן בְּפַר כֹּהֵן מָשִׁיחַ וְהֶעְלֵם דָּבָר שֶׁשְּׂרֵפָתָן מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶלָּא לְלַמֵּד עַל חַטָּאת הַחִיצוֹנָה דְּאִם הִכְנִיס דָּמָהּ לִפְנִים פְּסוּלָה: אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְגוּפוֹ דְּהָא כְּתִיב וְהִנֵּה שׂוֹרָף בִּשְׂעִיר נַחְשׁוֹן בְּוַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְקָאָמַר לְהוּ מֹשֶׁה לָמָּה שְׂרַפְתֶּם אוֹתוֹ הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָהּ אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה מִכְּלָל דְּאִם הוּבָא שַׁפִּיר עֲבוּד דִּשְׂרָפוּהָ אַלְמָא בַּת שְׂרֵפָה הִיא: לְכָל אִסּוּרִין שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן לָאו בַּאֲכִילָתָן כָּזֶה וְעַל כָּרְחָךְ לָא מַיְתֵי אֶלָּא חָמֵץ בַּפֶּסַח וְשׁוֹר הַנִּסְקָל דְּבִשְׁאָר אִסּוּרִים כְּתִיב פְּרָטָא לְהֶתֵּירָא:

מסורת הש"ס

א כתובות נח.; עירובין סה.; קידושין יא.

גליון הש"ס

גמ' אלא גיד נימא דאסור. ק"ל לפמ"ש תוס' חולין ר"פ ג"ה דחלב הוא דחדשים גרמי דכתי' חלב שור אבל גיד חל מיד א"כ י"ל דדוקא בחלב ל"א כשהותרה דהא משכחת לה הקרא דלגר אשר בשעריך תתננה דנותן לו כולו עם החלב כגון שהפילה הבהמה דליכא איסור חלב אבל גיד דל"ש כן י"ל דאמרינן כשהותרה ועי':

תורה אור השלם

וְאַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ לַכֶּלֶב תַּשְׁלִכוּן אֹתוֹ [שמות כב, ל]

וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף [ויקרא ו, כג]

וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שֹׂרָף וַיִּקְצֹף עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר [ויקרא י, טז]

מסורת הש"ס

א לקמן פב:; ספרא צו פרק ח ה; מנחות כ.

ב ספרא צו פרק ח ז; מכות יח.; מעילה יז:

ג יבמות עג:; זבחים קא.; שבת כה.

ד כריתות ד:

ה נדה לד:

ו עירובין כז:

גליון הש"ס

גמרא הקישא הוא. עיין זבחים לד ע"א תד"ה ותבשר:

תורה אור השלם

וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא וגו' [ויקרא ו, כג]

וְאֶם־יִוָּתֵר מִבְּשַׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֹּקֶר וְשָׂרַפְתָּ אֶת־הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֵאָכֵל וגו' [שמות כט, לד]

וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר וגו' [ויקרא ז, יט]

לֹא־אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֻמְאָ וְלֹא־נִתַּתִי מִמֶּנּוּ לְמֵת וגו' [דברים כו, יד]

לֹא־תוּכַל לָאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וגו' [דברים יב, יז]

אֵל־תִּשְׁקֹצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם וְנִטְמֶתֶם בָּם [ויקרא יא, מג]

וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת לֹא תֹאכְלוּ טָמֵא הוּא וגו' [דברים יד, י]

וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ וגו' [ויקרא יא, י-יא]

וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל [ויקרא יא, מא]

כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מַרְבֵּה רַגְלַיִם וגו' [ויקרא יא, מב]

כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ וגו' [ויקרא יא, מד]

וְאִם אֵינוֹ עִנְיָן לְאֶסְרָם בַּאֲכִילָה דְּהָא אִסּוּר אֲכִילָה בְּגוּפַיְהוּ כְּתִיב זוֹ מִדָּה בַּתּוֹרָה דָּבָר שֶׁלֹּא הָצְרַךְ לְגוּפּוֹ תָּנֵהוּ עִנְיָן לְעִנְיָן אַחֵר וְתַלְמוּד דָּבָר לְדָבָר אַחֵר וְכָל הַמִּדּוֹת הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי: לְמֵד עַל חַטָּאת פְּסוּלָה שֶׁשְּׂרָפָתָהּ בְּקֹדֶשׁ בְּעֶזְרָה דְּמוּהֲנָה שׁוֹרֵף לֹא הָוֶה שְׁמָעִינַן מָקוֹם שְׂרֵפָתָהּ הֵיכָן: פְּסוּלֵי כָּל שְׁאָר קָדָשִׁים קָדָשֵׁי קָדָשִׁים ... בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף״ לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא?! הַאי מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי שִׁמְעוֹן! דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: ״בַּקֹּדֶשׁ ... בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף״ — לִימֵּד עַל חַטָּאת שֶׁשּׁוֹרְפִין אוֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ. וְאֵין לִי אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד, פְּסוּלֵי קָדָשֵׁי קָדָשִׁים וְאֵמוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״(וְכָל) בַּקֹּדֶשׁ ... בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף״. אָמַר לֵיהּ, רַבִּי יוֹנָתָן רַבָּךְ מֵהַאי קְרָא קָאָמַר לַהּ: ״וְאִם יִוָּתֵר מִבְּשַׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן הַלֶּחֶם עַד הַבֹּקֶר וגו׳״, שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא יֵאָכֵל״, וּמָה תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא יֵאָכֵל״ — אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְגוּפֵיהּ, דְּהָא כְּתִיב ״וְשָׂרַפְתָּ אֶת הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ״, תָּנֵהוּ עִנְיָן לְשָׁאַר אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה. וְאִם אֵינוֹ עִנְיָן לַאֲכִילָה, תָּנֵהוּ עִנְיָן לְאִיסּוּר הֲנָאָה. אִי, מָה כָּאן בְּשְׂרֵיפָה, אַף כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בְּשְׂרֵיפָה! אָמַר קְרָא ״וְשָׂרַפְתָּ אֶת הַנּוֹתָר״ — נוֹתָר בִּשְׂרֵיפָה, וְאֵין כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בִּשְׂרֵיפָה. גד(ב)וְהַאי ״לֹא יֵאָכֵל״ לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא? הַאי מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי אֶלְעָזָר. דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: ״לֹא יֵאָכֵל כִּי קֹדֶשׁ הוּא״ — כָּל שֶׁבְּקָדָשׁ פָּסוּל, בָּא הַכָּתוּב לִיתֵּן לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ. אָמַר אַבָּיֵי: לְעוֹלָם מִקְרָא קַמָּא, וְאִיפּוֹךְ: דְּלִיכְתּוֹב ״בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף״, וְלָא בָּעֵי ״לֹא תֵאָכֵל״, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא תֵאָכֵל״ — אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְגוּפּוֹ, דְּנָפְקָא לֵיהּ מִדְּרַבִּי אֶלְעָזָר, תָּנֵהוּ עִנְיָן לְכָל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה. וְאִם אֵינוֹ עִנְיָן לַאֲכִילָה, תָּנֵהוּ עִנְיָן לְאִיסּוּר הֲנָאָה. אִי, מָה כָּאן בְּשְׂרֵיפָה, אַף כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בְּשְׂרֵיפָה. אָמַר קְרָא ״הַנּוֹתָר״ — הַנּוֹתָר בִּשְׂרֵיפָה, וְאֵין כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בִּשְׂרֵיפָה. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בִּשְׂרֵיפָה. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: וְאֵימָא לְיַחֵיד לֵיהּ לָאו לְגוּפֵיהּ הוּא דַּאֲתָא, דְּאִי מִדְּרַבִּי אֶלְעָזָר — אֵין לוֹקִין עַל לָאו שֶׁבִּכְלָלוֹת. אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא, מֵהָכָא: ״וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף״, שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא יֵאָכֵל״, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא יֵאָכֵל״? (ג)אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְגוּפּוֹ, דְּהָא נָפְקָא לֵיהּ מִקַּל וָחוֹמֶר מִמַּעֲשֵׂר הַקַּל: וּמָה מַעֲשֵׂר הַקַּל, אָמְרָה תּוֹרָה ״לֹא בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֻמְאָה״ — בְּשַׂר קֹדֶשׁ חָמוּר לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! (ד)וְכִי תֵּימָא ״אֵין מַזְהִירִין מִן הַדִּין״. הֶקֵּישָׁא הוּא, דִּכְתִיב: ״לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְגוֹ׳״ — (ד)מָה תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא יֵאָכֵל״? אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְגוּפּוֹ, תָּנֵהוּ עִנְיָן לְכָל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה. וְאִם אֵינוֹ עִנְיָן לַאֲכִילָה, תָּנֵהוּ עִנְיָן לַהֲנָאָה. אִי, מָה כָּאן בְּשְׂרֵיפָה — אַף כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בִּשְׂרֵיפָה! אָמַר קְרָא ״הַנּוֹתָר״ — הַנּוֹתָר בִּשְׂרֵיפָה, וְאֵין כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בִּשְׂרֵיפָה. ה(ו)אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: וְאֵימָא, לַעֲבוֹר עָלָיו בְּשָׁנֵי לָאוִין. לָאו מִי אָמַר אַבָּיֵי: אָכַל פּוּטִיתָא — לוֹקֶה אַרְבַּע. נִמְלָה — לוֹקֶה חֲמֵשׁ.

צִירְעָה

וְאִם אֵינוֹ עִנְיָן לַאֲכִילָה לָא אָתֵי שֶׁפִּיר דְּהֵיכִי מָצֵי לְאוֹקְמֵי בְּאִסּוּר אֲכִילָה דְּהָא כְּתִיב בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: הָא אֵין לוֹקִין עַל לָאו שֶׁבִּכְלָלוֹת הַקֶּשָׁה הָר"ר אֶלְיָעֶזֶר מִמֵּיץ דְּבְאֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין (מכות יג.) אָמַר דְּלָאו דְּנוֹתָר וּפִגּוּל הָוֶה בִּכְלַל הַלּוֹקִין וְאַמַּאי וְהָא לָאו שֶׁבִּכְלָלוֹת הוּא וְתֵרֶץ דְּלִגְבֵּי נוֹתָר שְׁמַפְרֵשׁ בְּהֶדְיָא דִּכְתִיב וְשָׂרַפְתָּ אֶת הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֵאָכֵל כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָא חָשִׁיב לָאו שֶׁבִּכְלָלוֹת וּפִגּוּל נָמֵי גְּמִירִינַן עוֹן עוֹן מִנּוֹתָר אַף קֶשֶׁה דִּבְפֶרֶק בְּתֵרָא דְּמַכּוֹת (דף יז: יח.) גַּבֵּי זָר שֶׁאָכַל עוֹלָה לִפְנֵי זְרִיקָה לוֹקֶה חֲמֵשׁ פְּרִיךְ וְלִלְקֵי נָמֵי מִדְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר כָּל שֶׁבְּקוֹדֶשׁ פָּסוּל וּמֵאי קַשְׁיָא וְהָא לָאו שֶׁבִּכְלָלוֹת הוּא: אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְגוּפּוֹ דְּאֵתֵי בְּקַל וְחוֹמֶר מִמַּעֲשֵׂר וְאִם תֹּאמַר וְהָא אִצְטְרִיךְ לְרִבְעֵי בַּקֹּדֶשׁ כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא (דף יט.) וי"ל דְּלָא לְכְתֹּב לֹא יֵאָכֵל אֶלָּא יִשָּׂרֵף: הֶקֵּישָׁא הוּא תַּמָּה אַמַּאי קְרֵי לַהּ הֶקֵּישָׁא תִּפּוֹק לֵהּ דְּקוֹדֶשׁ כְּתִיב בְּהֶדְיָא בִּקְרָא וּבְכוֹרוֹת בְּקֶרֶךְ וְצֹאנְךָ וְאַזְהָרָה לְמַעֲשֵׂר נָמֵי יֵלִיף מֵהָאי קְרָא וי"ל דְּצָרִיךְ הֶקֵּישָׁא מִשּׁוּם אִסּוּר הֲנָאָה דְּלָא תּוּקֵי קְרָא דְּוַהַבְשָׂר לְאִסּוּר הֲנָאָה שֶׁיִּהֵא בְּלָאו דִּבְכָךְ' שֵׁנִי דַּשַּׁבָּת (דף כה.) לָא יָלְפִי' אִסּוּר הֲנָאָה בְּשֶׁמֶן קֹדֶשׁ שֶׁנִּטְמָא אֶלָּא מִמַּעֲשֵׂר: דִּכְתִיב לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ הַאי לֹא חָשִׁיב לָאו שֶׁבִּכְלָלוֹת מִדְּלָא כְּתִיב מַעֲשַׂר דְּגָנְךָ שֶׁבִּכְלָלוֹת מִדְּלָא כְּתִיב מַעֲשַׂר דְּגָנְךָ וּבְכוֹרוֹת בְּקָרְךָ לֹא תּוּכַל לֶאֱכֹלָם ש"מ לְיַחוּדֵי לָאו אֲכַל חַד דַּכְתֵּי' בְּקָרָא אֲתָא:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ א:

ב מיי׳ פי״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ב:

ג מיי׳ פי״ח מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ג:

ד מיי׳ פי״ח מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ד:

ה מיי׳ פב׳ מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ כג:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ו מהל׳ איסורי המזבח הל׳ ח:
ב מיי׳ פ״ח מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ יב:
ג מיי׳ פ״ח מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ יח:
ד מיי׳ פ״ח מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ יב:
ה טוש״ע יו״ד סי׳ קנה סעי׳ ג:
ו מיי׳ פ״ד מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ י:
ז מיי׳ פ׳ מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ כב:
ח טוש״ע יו״ד סי׳ קנה סעי׳ ג:
ט מיי׳ פ״ד מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ י:

מסורת הש״ס

א חולין קכ:; משנה תרומות
ב חולין קטו:
ג תמורה כח.
ד עירובין כז:

גליון הש״ס

גמ׳ שאם הניח חלב של שור הנסקל. עיין נדה לב ע״א תד״ה וכשמן:
תוס׳ ד״ה אלא וי״ל כו׳ דהא דאיצטריך למילף. עי׳ בספר כתנות אור להגאון בעל פנים מאירות סוף פ׳ בראשית:
תוס׳ ד״ה הכל מודים. והא דלא קאמר וכו׳ משום דאין מוהירין מן הדין. עי׳ ע״ז יב ע״ב תד״ה אלא וצע״ק:

תורה אור השלם

וְכֹל שֹׁרֶץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכֵלוּ [דברים יד, יט]
וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר [ויקרא ז, יט]
וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ [ויקרא ז, כ]
וְאִישׁ־קֹדֶשׁ תְּהִיֶּן לִי וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ לַכֶּלֶב תַּשְׁלִכוּן אֹתוֹ [שמות כב, ל]
כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר יְהוָה לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכֹּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה [דברים יד, ב]
לֹא תֹאכְלוּ כָל־נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לַנָּכְרִי כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה [דברים יד, כא]

צְרָעָה לוֹקָה שֵׁשׁ פ״ה דְּהָא דִּכְתִיב בִּקְדוֹשִׁים אַל תְּשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּבְהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה וְגוֹ' לֹא חָשִׁיב לַהּ דִּבְגְדוֹלִים מִינֵי דְּלָא כְּתִיב שֶׁרֶץ וּלְשׁוֹן שֶׁרֶץ דָּבָר שֶׁהוּא נָד בָּאָרֶץ וְאֵינוֹ נִרְאֶה אֶלָּא ע״י שֶׁרּוּצוֹ מִפְּנֵי קְטָנוֹ וְקָשֶׁה דִּבְפָּ' ד' מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין נט:) דְּרִשׁינַן וְכֹל חַיָּה הָרוֹמֶשֶׁת וֶה הַנִּחָשׁ מַשְׁמַע דִּרְמִישָׁה הֲוָה נָמֵי בְּדָבָר הָרוֹחֵשׁ כְּמוֹ נָחָשׁ שֶׁהוֹלֵךְ עַל גְּחוֹנוֹ וְתַי' הר״י דאורלינ״ש דְּהַהוּא קְרָא אֲיֵרֵי בְּח' שְׁרָצִים דְּאָמְרִינַן בְּמַעְיְלָה בְּפֶרֶק קְדָשֵׁי מִזְבֵּחַ (מְעִילָה דַּף טז: וְשָׁם) בְּמַבְדִּילִים מִמַּךְ דִּבֵּר הַכָּתוּב דִּכְתִיב בְּסֵיפָא דִּקְרָא אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא וְהַיְנוּ ח' שְׁרָצִים שֶׁהֵן טְמֵאִים: לְרַבּוֹת אֶת הָאֲמוּרִים דסד״א אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם טֻמְאָה הוֹאִיל וְאֵין נִתָּרִים וְדָרְשִׁינַן בְּמַנְחוֹת בְּפֶרֶק הַקּוֹמֵץ אֶת הַמִּנְחָה (דַּף כֹּה:) הַנִּתָּר לְטָהוֹרִי' חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם טֻמְאָה לְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְרַבּוֹיֵינְהוּ מִיהוּ קְשָׁה דִּבְמַעְיְלָה בְּפ' חֲטַאת הָעוֹף (מְעִילָה דַּף י:) דָּרֵישׁ הָתָם מֵאֲשֶׁר יִקְרַב בְּכָל הַקֳּדָשִׁים הַכָּתוּב מְדַבֵּר וְיֵלִיף הָתָם אֲמוּרִים וְכָל שֶׁאֵין נִתָּר לְטָהוֹרִים וְרַבֵּינוּ שִׁמְשׁוֹן תֵּרֵץ דְּאִצְטְרִיךְ לְרַבּוֹיֵי דסד״א דְּלָא יָבֹא אִסּוּר טֻמְאָה וְיַחוֹל עַל אִסּוּר חֵלֶב: פְּרָט לְאוֹכֵל חֵלֶב חַי וְהָא דְּאָמַר בִּגְיד הַנָּשֶׁה (חֻלִּין קב:) אֲכַל צְפוֹר טְהוֹרָה בְּחַיֶּיהָ בְּכָל שֶׁהוּא בְּמִיתָתָהּ בִּכְזַיִת שֶׁאֲנִי עוֹף שֶׁהוּא רַךְ וְחָזֵי לְאָמְצָא וְחָשִׁיב בְּדָרְךְ הֲנָאָתוֹ וְהָא דְּאָמַר בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת כא.) דָּם שְׁבִשְׁלוֹ אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו וּפָרִיךְ אַבַּיֵי מֵהָא דְּתַנְיָא הַקְּפָה אֶת הַחֵלֶב וְאָכַלוֹ אוֹ שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֵלֶב וּגְמָעוֹ חַיָּב וּמְשַׁנֵּי כָּאן שֶׁהִקְפָּה בָּאוּר וְכָאן שֶׁהִקְפָּה בַּחַמָּה וּלְפִי הַךְ דְּהָכָא צ״ל שֶׁהִבְרִיחָתוּ לִצְדָדִים קָתָנֵי הַקְּפָה אֶת הַדָּם בַּחַמָּה וְאֶת הַחֵלֶב בְּאוֹר דְּאִי בַּחַמָּה חַי הוּא וּפְטוּר: אֶלָּא הָכָא מִשּׁוּם דְּזֵעָה בְּעַלְמָא הוּא תֵּמַהּ הר״י דְּבֹהֶעוֹר וְהַרֹּטֶב (חֻלִּין קכא. וְשָׁם) יְלִיף מִקְּרָא דְּאֵין חַיָּב מִשּׁוּם עָרְלָה אֶלָּא עַל הַיּוֹצֵא מִן הַנִּבְעָלִים וְנֶעֱנָבִים דְּגַמַר עָרְלָה פְּרִי מִבְּפִרִים וּבְכִפּוּרִים מִתְּרוּמָה וּבִתְרוּמָה כְּתִיב תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר אִם כֵּן אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר הָכָא זֵעָה בְּעַלְמָא הוּא וי״ל דְּהָא דְּאִצְטְרִיךְ לְמֵילַף הָתָם פְּרִי פְּרִי מִבְּכוּרִים לָאו לְמַעוּטֵי שְׁאָר מַשְׁקִין אִצְטְרִיךְ דְּמִן הַדִּין אֲפִילּוּ תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר לֹא הָיָה לַחֲשֹׁב לְמַשְׁקִין פְּרִי דְּזֵעָה בְּעַלְמָא הוּא כְּדְאָמְרִינַן הָכָא וְהָתָם אִצְטְרִיךְ לְמֵילַף שָׁנַחְשֹׁב מַשְׁקֶה שֶׁל תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר כְּמוֹ הַפְּרִי וְהַשְׁתָּא א״ש הָא דְּאָמַר בְּשִׁמְעָתִין דְּזֵעָה בְּעַלְמָא הוּא דְּמַהֲאי טַעְמָא הוּא דְּשַׁמְעִינַן דְּמַשְׁקֶה אֵינוֹ כִּפְרִי מִיהוּ תֵּמַהּ אַמַּאי אָמַר דְּזֵעָה בְּעַלְמָא הוּא וְהָא טַעַם כְּעִקַּר דְּאוֹרַיְתָא: (לְעֵיל) הַכֹּל מוֹדִים בִּכְלְאֵי הַכֶּרֶם הָא דְּלָא קָאָמַר הַכֹּל מוֹדִים בְּחֵלֶב שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה מִשּׁוּם דִּכְתִיב בֵּהּ אֲכִילָה דְּמִזְבֵּחַת וְאָכַלְתְּ נָפְקָא לַן וְעוֹד דְּאִיכָּא מַאן דְּאָמַר לָאו דְּאוֹרַיְתָא וְהָא דְּלָא קָאָמַר הַכֹּל מוֹדִים בְּבָשָׂר וְחֵלֶב שֶׁמָּא מִשּׁוּם דְּאֵין מְזַהִירִין מִן הַדִּין: אָמַרְתָּ קַל וָחוֹמֶר תַּמֵּהַּ הֵיכִי אֲלִים ק״ו לְאַפּוֹקֵי מג״ש דְּנַיְלִיף מִנְּבֵלָה בג״ש שֶׁלֹּא תֵּאָסֵר בַּהֲנָאָה כְּמוֹ נְבֵלָה וּבְפֶרֶק כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין קטז.) אִיכָּא תַּנָּא דְּיָלִיף הָכִי וְסָבַר דִּבְשָׂר בְּחֵלֶב לֹא אָסוּר בַּהֲנָאָה וְאוּר״ת דִּבְהַהוּא קְרָא דְּאַנְשֵׁי קֹדֶשׁ כְּתִיב בֵּהּ נָמֵי אִסּוּרֵי הֲנָאָה דִּמְבָשֵׂר בַּשָּׂדֶה דְּרִשִׁינַן קְדָשִׁים שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לִמְחִצָּה וְגִלִּי לַן ק״ו דְּגַמְרִינַן מִקְּדָשִׁים וְלֹא (מִנְּבֵלָה) וא״ת בְּלֹא ק״ו נָמֵי מַקְשִׁינַן לְחוּמְרָא וי״ל דְּהָכָא ס״ד לְאַקְשׁוֹיֵי לְקַלָּא מִשּׁוּם דְּמִפְּרֵשׁ בְּהָדְיָא בִּקְרָא הֲתֵר הֲנָאָה דִּכְתִיב לַכֶּלֶב תַּשְׁלִכוּן אֹתוֹ הַקְּשָׁה הר״י דאורלינ״ש אַמַּאי לָא יְלִיפִינַן מִנּוֹתָר אִסּוּר אֲכִילָה הֲנָאָה מִקְּדֵשׁ קֹדֶשׁ דְּמֵהַהוּא קְרָא דְּתַנּוֹתָר דְּרִישׁ ג״ש בְּפ' לוּלֵב וַעֲרֵבָה (סֻכָּה מט.) וּבְפֶרֶק כָּל הַזְּבָחִים (זְבָחִים כח:) וי״ל דְּהָכָא עִם קָדוֹשׁ מַאנְשֵׁי קֹדֶשׁ דְּרִשִׁי' שֶׁהֵן עִנְיָן אֶחָד דְּקָמָא אַגְּבְרֵי אִי נָמֵי דִּנִין חֻלִּין מֵחֻלִּין וְאֵין דִּנִין חֻלִּין מִמְּקֻדָּשִׁים: אָמַרְתָּ ק״ו אִסּוּר אֲכִילָה לֹא מָצִי לְמֵילַף בק״ו מֵעָרְלָה כְּדְאָמַר בְּכָל הַבָּשָׂר (חֻלִּין קטו:) מִשּׁוּם דְּאָבָא לְמֵימַר חוֹרֶשׁ בְּשׁוֹר וַחֲמוֹר וְחוֹסֵם פָּרָה יוֹכִיחַ דְּנָעְבְּדָה בְּהוּ עֲבֵרָה וְשָׁרוּ בַּאֲכִילָה אֲבָל הַשְׁתָּא דְּיָלִיף מִקְּרָא אִסּוּר אֲכִילָה לֵיכָּא לְמֵימַר תּוֹכִיחַ דְּהָנְהוּ שָׁרוּ בַּאֲכִילָה: צְרָעָה שֶׁרֶץ הָעוֹף הִיא וְגַם שׁוֹרֶצֶת עַל הָאָרֶץ וְיֵשׁ בָּהּ אֵלּוּ חֲמֵשׁ לְאַוְזִין וּמוֹסִיף עָלֶיהָ לָאו דְּשֶׁרֶץ הָעוֹף בְּמִשְׁנָה תּוֹרָה (יד) וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁרֶץ לְשׁוֹן רְחוּשׁ וְנִמְצָא וְאֵינוֹ נִרְאֶה וְאֵין בְּהֵמָה וְחַיָּה הַגְּבוֹהִין מִן הָאָרֶץ בִּכְלַל שֶׁרֶץ הִלְכָּךְ לֹא תְּשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וְגוֹ' דִּכְתִיב בִּקְדוֹשִׁים תִּהְיוּ אֵינוֹ מִן הַמִּנְיָן דְּלָאו בִּשְׁרָצִים כְּתִיב: וְהַבָּשָׂר לָמָּה לִי הַשְׁתָּא דְּאָמַר' קְרָא לָאו לְגוּפֵהּ אֲתָא אֶלָּא לְאַם אֵינוֹ עִנְיָן תִּינַח וַאֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל וְהַבָּשָׂר לָמָּה לִי וּמְשַׁנֵּי לְרַבּוֹת עֵצִים וּלְבוֹנָה לְקַבֵּל טֻמְאָה וא״ג דְּלָאו אוֹכְלָא הוּא: וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל לָמָּה לִי וְהַבָּשָׂר יְתֵרָה מִבַּעְיָא לֵיהּ דְּאִילּוּ כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר דְּרִישׁ לֵיהּ בִּמְנָחוֹת (ד' כה:) כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר וְגוֹ' הַנִּתָּר לִטְהוֹרִין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם טֻמְאָה יָצָא בָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא לִפְנֵי זְרִיקַת דָּם לְשׁוֹן אַחֵר בֵּין בְּרֵישָׁא בֵּין בְּסֵיפָא ו' יְתִירָא מִבָּעֵי לֵיהּ: לְרַבּוֹת אֶת הָאֲמוּרִין שֶׁאִם נִטְמְאוּ וַאֲכָלָן טָהוֹר שֶׁנֶּאֱבַר עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם ב' לָאוִין לָאו דְּזוּרוּת שְׁאַף הַכֹּהֵן זָר אֶצְלָם וְלָאו דְּטֻמְאַת בָּשָׂר וְאַדְּלֵעֵיל קַאֵי וְהָכִי קָאָמַר לֹא יֹאכַל וְהַבָּשָׂר נָמֵי שֶׁנִּטְמָא לֹא יֵאָכֵל: אֲשֶׁר לַהּ' קְרָא יְתֵרָה הוּא דה״ל לְמִכְתַּב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וּכְתִיב אֲשֶׁר לַהּ' לְרַבּוֹת אַף בָּשָׂר הַקָּרֵב לַהּ' שֶׁאִם אָכְלוֹ בְּטֻמְאָה עָנוּשׁ כָּרֵת וּמְשַׁנֵּי הָתָם בְּטֻמְאַת הַגּוּף אַיֵּרֵי וְהַאי וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו מוֹקְמִינַן לַהּ בְּזָבָחִים בְּפֶרֶק ב״ש (זְבָחִים דַּף מג:) בְּטֻמְאַת הַגּוּף הַכָּתוּב מְדַבֵּר וְהָכָא רַבִּינְהוּ לְאַזְהָרַת טֻמְאַת בָּשָׂר כְּשֶׁנִּטְמְאוּ הֵם וְהוּא טָהוֹר שֶׁיְּהֵא מַזְהִיר עֲלֵיהֶן וְהָכָא לֵיכָּא כָּרֵת אֶלָּא לָאו דְּאִמַּעֵט מִכָּרֵת בְּזָבָחִים בְּפֶרֶק ב״ש: אֶלָּא דְּרָךְ אֲכִילָתָן אֶלָּא אִם כֵּן אֲכָלָן דְּרָךְ אֲכִילָתָן: אִיכָּא דְּאָמְרִי הָא דְּרַבִּי אֲבָהוּ אֲבָהוּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר כָּל הַנִּכְנָס לְמִדְרַשׁ — דְּרָשִׁינַן, וְלָא מוֹקְמִינַן בְּלָאוֵי דְּאִיכָּא לְמִדְרַשׁ — דְּרָשִׁינַן לְמִדְרַשׁ — דְּרָשִׁינַן, וְלָא מוֹקְמִינַן בְּלָאוֵי דְּאִיכָּא לְמִדְרַשׁ — דְּרָשִׁינַן לְמִדְרַשׁ — דְּרָשִׁינַן, וְלָא מוֹקְמִינַן בְּלָאוֵי דְּאִיכָּא לְמִדְרַשׁ — דְּרָשִׁינַן צִירְעָה — לוֹקָה שֵׁשׁ! אָמַר לֵיהּ: כֹּל הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמִדְרַשׁ — דְּרָשִׁינַן, וְלָא מוֹקְמִינַן בְּלָאוֵי יַתִּירֵי. [א]״וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל״ דְּרֵישֵׁיהּ לָמָּה לִי? לְרַבּוֹת עֵצִים וּלְבוֹנָה. ״וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר״ דְּסֵיפֵיהּ לָמָּה לִי? לְרַבּוֹת אֵימוּרִין. אֵימוּרִין מֵהָתָם נָפְקָא, דְּתַנְיָא: ״וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה׳״ — לְרַבּוֹת אֶת הָאֵימוּרִין! [ג]הָתָם טוּמְאַת הַגּוּף — בְּכָרֵת, הָכָא טוּמְאַת בָּשָׂר — בְּלָאו. [ה]אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה אֵין לוֹקִין עֲלֵיהֶן אֶלָּא דֶּרֶךְ אֲכִילָתָן. לְמַעוֹטֵי מַאי? אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַשִׁי: לְמַעוֹטֵי שֶׁאִם אָכַל חֵלֶב חַי, שֶׁפָּטוּר. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה אֵין לוֹקִין עֲלֵיהֶן אֶלָּא דֶּרֶךְ הֲנָאָתָן. לְמַעוֹטֵי מַאי? אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַשִׁי: לְמַעוֹטֵי שֶׁאִם אָכַל חֵלֶב שֶׁל שׁוֹר הַנִּסְקָל עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ, שֶׁהוּא פָּטוּר. וְכָל שֶׁכֵּן אוֹכֵל חֵלֶב חַי, שֶׁהוּא פָּטוּר. אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַב אַחָא בַּר עַוְיָה אָמַר רַב אַסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַנִּיחַ חֵלֶב שֶׁל שׁוֹר הַנִּסְקָל עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ — פָּטוּר, לְפִי שֶׁכָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה אֵין לוֹקִין עֲלֵיהֶם אֶלָּא דֶּרֶךְ הֲנָאָתָן. [ו](א)אָמַר רַבִּי זֵירָא, אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא: אֵין סוֹפְגִין אֶת הָאַרְבָּעִים מִשּׁוּם עָרְלָה, אֶלָּא עַל הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֲנָבִים בִּלְבַד. וְאִילּוּ מִתּוּתִים תְּאֵנִים וְרִמּוֹנִים — לָא. מַאי טַעְמָא — לָאו מִשּׁוּם דְּלָא קָאֲכִיל לְהוּ דֶּרֶךְ הֲנָאָתָן?! אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: בְּשִׁלְמָא אִי אַשְׁמְעִינַן פְּרִי גּוּפָא דְּלָא קָאֲכִיל לֵיהּ דֶּרֶךְ הֲנָאָתוֹ — שַׁפִּיר, אֶלָּא הָכָא, מִשּׁוּם דְּזֵיעָה בְּעַלְמָא הוּא. [ח]אָמַר אַבָּיֵי: הַכֹּל מוֹדִים בִּכְלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁלּוֹקִין עֲלֵיהֶן אֶפִילּוּ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הֲנָאָתָן, מַאי טַעְמָא — מִשּׁוּם דְּלָא כְּתִיב בֵּהּ אֲכִילָה. [ט]מֵיתִיבִי, אֵיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: מְנַיִן לְבָשָׂר בְּחָלָב שֶׁהוּא אָסוּר? נֶאֱמַר כָּאן ״כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה״, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן ״וְאַנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי״. מָה לְהַלָּן אָסוּר, אַף כָּאן אָסוּר. [י]וְאֵין לִי אֶלָּא בַּאֲכִילָה, בַּהֲנָאָה מְנַיִן? אָמַרְתָּ, קַל וָחוֹמֶר: וּמָה עָרְלָה שֶׁלֹּא נֶעֱבְדָה בָּהּ עֲבֵירָה, אָסוּרָה בַּהֲנָאָה. בָּשָׂר בְּחָלָב שֶׁנֶּעֱבְדָה בּוֹ עֲבֵירָה, אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא אָסוּר בַּהֲנָאָה?

מָה

מסורת הש"ס

א חולין קטז.

ב יומא מט.; יבמות קיד.

ג יומא פב.; סנהדרין עד.; רש"י על דברים; ברכות סא:

ד ויקרא רבה

גליון הש"ס

ברש"י זאת אומרת. משום דאכתי לאו בשר בחלב. עי' מנחות קא:

ברש"י ד"ה הואיל. ובתוספו' שם ד"ה פיגול:

תורה אור השלם

וְאַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ לַכֶּלֶב תַּשְׁלִכוּן אֹתוֹ [שמות כב, ל]

לֹא־תְזֹרֵעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ כִּלְאָיִם פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמְלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכָּרֶם [דברים כב, ט]

וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ [דברים ו, ה]

עֲרֵלָה לֹא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר שֶׁהַפְּרִי הָוֶה חָנָט בְּאִסּוּר וְנִגְמַר בְּאִסּוּר תֹּאמַר בְּבָשָׂר בְּחָלָב שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר קֹדֶם שֶׁנִּתַּן בְּחָלָב: כִּלְאֵי הַכֶּרֶם יוֹכִיחוּ וּבְשְׁחִיטַת חֻלִּין פְּרִיךְ וְנֵימָא עֲרֵלָה תּוֹכִיחַ וְחָזַר הַדִּין וְהָתֵם מִתֵּרֵץ לָהּ בְּכָל הַבָּשָׂר וּלְקַמָּן פְּרִיךְ וְנֵימָא מָה לְכִלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁכֵּן לֹא הָיְתָה לָהֶם שְׁעַת הַכֹּשֶׁר: וְאִם אִיתָא דִּכְלְאֵי הַכֶּרֶם חֻלּוּקִין לְהַחְמִיר מִשְּׁאָר אִסּוּרִין לְפָרֵךְ הַאי: וַאֲבַיֵּי אָמַר לָךְ הֵיכִי נִפְרוֹךְ הֵיכִי נִסְיְמָהּ לְמִלְּתָהּ דִּלְא נֵילַף בָּשָׂר בְּחָלָב מִנָּהּ נֵימָא תֹּאמַר בְּבָשָׂר בְּחָלָב כו' אַטּוּ בָּשָׂר בְּחָלָב אֲכִילָה כְּתִיבָה בֵּהּ הָתָם נָמֵי לוֹקִין עָלֶיהָ אֲפִי' שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ הָנָאָתָהּ: וְאִידַּךְ אֲבַיֵּי אָמַר לָךְ לְהָכִי לֹא כְּתִיב אֲכִילָה בְּגוּפוֹ לְלַמֵּדְךָ שֶׁלּוֹקִין כו' הִלְכָךְ לָא מָצֵי פְּרִיךְ תֹּאמַר בְּבָשָׂר בְּחָלָב כו': מִנָּבְלָה וּנְבֵלָה אֲכִילָה כְּתִיבָא בֵּהּ נְבֵלָה לָאו דַּוְקָא דְּהָא מִטְּרֵפָה גְּמִרִינַן לָהּ וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּמִשּׁוּם דְּהַאי טְרֵפָה דִּקְרָא אֲיֵירִי בְּאִבָּר וּבְבָשָׂר הַמְדֻלְדָּל בָּהּ וּשְׁחִטָהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּבֶהֱמָה הַמְקֻשָּׁה לֵילֵד (חֻלִּין עג:) קָרֵי לָהּ נְבֵלָה דְּדָמֵי לִנְבֵלָה דִּלְא מִשְׁתְּרִי בְּשְׁחִיטָה וְאֵין נִרְאֶה לִי דִּטְרֵפָה נָמֵי לָא מִשְׁתַּרְיָא בְּשְׁחִיטָה וְאִי מִשּׁוּם דִּלְא מִטַּמְּיָא הָנָךְ נָמֵי לָא מִטַּמְּאוֹ: וְלִפְרוֹךְ מָה לְכִלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁכֵּן לֹא הָיְתָה לָהֶם שְׁעַת הַכֹּשֶׁר וְקָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ שֶׁאֵין נֶאֱסָרִין אֶלָּא גִּדּוּלֵיהֶן וְלָכֵן לֹא הָיְתָה לָהֶן שְׁעַת הַכֹּשֶׁר: זֹאת אוֹמֶרֶת מִדְּלָא פָּרֵיךְ הָכִי שָׁמַע מִנָּה כִּלְאֵי הַכֶּרֶם עִקָּרָן נֶאֱסָר אַף עִקַּר הַזְּרִיעָה עַצְמָהּ נֶאֱסְרָה וּזְרִיעָה הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר כָּל יָמֶיהָ עַד שֶׁנִּשְׁרְשָׁה י"מ דְּהַאי מִקְשָׁה נָמֵי יָדַע שֶׁאַף הַזְּרִיעָה נֶאֱסָרָת אֶלָּא סָבוּר שְׁמִשְׁעַת זְרִיעָה נֶאֱסָרָת וְכָהּ שָׁמַעְתִּי אֲבָל א"א לְהַעֲמִידָהּ דְּמִבָּעֵי לָן לְפָרוּשֵׁי הָכִי מָה לְכִלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁכֵּן לֹא הָיְתָה לָהֶן שְׁעַת הַכֹּשֶׁר מִשָּׁעָה שֶׁבָּאוּ לְכָלַל כִּלְאַיִם תֹּאמַר בְּבָשָׂר בְּחָלָב שֶׁהָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר מִשְּׁעַת שֶׁבָּא לְכָלַל זֶה דְּאִם שׁוֹרֵהוּ כָּל הַיּוֹם בְּחָלָב אֵינוֹ נֶאֱסָר בְּכָךְ וּמְשֻׁנֵּי עִקָּרָן נֶאֱסְרוּ מִשֶּׁנִּשְׁרְשׁוּ וְלֹא מִשֶּׁנִּזְרְעוּ וְכַמָּה גְּמָגּוּמִים יֵשׁ בָּהּ חָדָא דְּטַעֲמָא דִּלְא מִיתְּסַר מִשּׁוּם דְּאַכְּתִי לֹא בָּשָׂר בְּחָלָב חָשִׁיב לֵהּ וַהֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ זֶה לְבַד וְזֶה לְבַד וְכֵן כִּלְאַיִם כ"ז שֶׁלֹּא נִשְׁרְשׁוּ הֲרֵי הֵן כְּמַנָּחִין בְּכַדָּא וְעוֹד כִּי אָמַר לְעֵיל חָמֵץ בְּפֶסַח יוֹכִיחַ מִבָּעֵי לֵהּ לְמֵימַר שֶׁהָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר מִשְּׁנִקְרָא חָמֵץ בְּפֶסַח וְהָא לֵיתָא וְעוֹד מִדְּמוֹתֵב רַב שְׁמַעְיָה הוֹסִיף אֵין לֹא הוֹסִיף לָא מְכָלֵל דְּלֵיכָא מַאן דְּסָלִיק אַדַּעְתֵּהּ מִשְּׁעַת זְרִיעָה אֶלָּא הָוֶה סָלְקָא דַּעְתֵּהּ תּוֹסֶפֶת אֵין עִקָּר לֹא וּלְשׁוֹן עִקָּרָן מַשְׁמַע כִּדְפָרֵשִׁית דִּלְלִשָּׁנָא בָּתְרָא הָכִי הָוֶה לֵיהּ לְמֵימַר זֹאת אוֹמֶרֶת כִּלְאֵי הַכֶּרֶם בְּהַשְׁרָשָׁה נֶאֶסְרוּ: הַמַּעֲבִיר עָצִיץ נָקוּב בַּכֶּרֶם וּזְרָעִים בְּתוֹכוֹ שֶׁכָּבַר צָמְחוּ הוֹסִיף הֲצָמַח בַּכֶּרֶם מֵאתַיִם אֶחָד מִן הַמֵּאתַיִם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַכְשָׁו שֶׁמִּתְּחִלָּה הָיוּ בּוֹ קצ"ט שְׁעוּרִים כְּתוֹסֶפֶת זוֹ וְעַכְשָׁו יֵשׁ בּוֹ מֵאתַיִם אֲסוּרִין לְפִי שֶׁאֵין בַּהֶתֵּר הָרֹאשׁוֹן כְּדֵי לְבַטֵּל הַתּוֹסֶפֶת הָאִסּוּר שֶׁהַעֲרֵלָה וְכִלְאַיִם אֵין בְּטֵלִין אֶלָּא בְּמֵאתַיִם שֶׁל הֶתֵּר לְבַד הָאִסּוּר לֹא הוֹסִיף מֵאתַיִם אֶלָּא פְּחוֹת כָּל שֶׁהוּא מֵהֶתֵּר דְּיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת בְּאֶחָד וּמֵאתַיִם וּבְסִפְרֵי יְלִיף לֵיהּ מִתְּרוּמָה שֶׁעוֹלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה וְכִלְאַיִם שֶׁכְּפַל אֶת אִסּוּרָיו שֶׁאֲסוּרִין בַּהֲנָאָה כְּפַל אֶת עַלְיָתָן וְדַוְקָא נָקוּב דְּיוֹנֵק מִקַּרְקַע דֶּרֶךְ אֲוִיר: לֹא הוֹסִיף לֹא אַלְמָא אֵין הַזְּרִיעָה נֶאֱסֶרֶת: מִלְּאָה גִּדּוּלִין: הַגֶּרֶע הָרִאשׁוֹן: זְרוּעַ מֵעִקָּרוֹ בַּכֶּרֶם בְּהַשְׁרָשָׁה כְּדִכְתִיב הַגֶּרַע מִשְׁמַע שֶׁאַף הַזְּרִיעָה נֶאֱסֶרֶת מֵיהוּ קֹדֶם הַשְׁרָשָׁה כְּמאן דְּמִנָּחָא בְּכַדָּא דְּמֵי: זְרוּעַ וּבָא קֹדֶם לָכֵן הוֹסִיף אֵין לֹא הוֹסִיף לָא דִּכְתִיב מִלְּאָה: בְּכָל מִתְרַפֵּאין אֲפִילּוּ בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה: לְמָה נֶאֱמַר בְּכָל מְאֹדֶךָ יֹאמַר הֶחָבִיב מִשְּׁנֵיהֶן וְדַיּוֹ וּמְפָרֵשׁ לְפִי שְׁפָעָמִים שֶׁזֶּה חָבִיב וּפְעָמִים שֶׁזֶּה חָבִיב לְכָךְ הַצָּרְכוּ שְׁנֵיהֶן לוֹמַר אֲהוֹב אֶת בּוֹרְאֶךָ יוֹתֵר מִן הֶחָבִיב עָלֶיךָ וְהַמִּתְרַפֵּא בַּעֲצֵי אֲשֵׁירָה נִרְאֶה כְּמוֹדֶה בָּהּ:

מָה לְעֵרְלָה שֶׁכֵּן לֹא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר הִקְשָׁה רִיבָ"א נֵילַף מֵעֵרְלָה שֶׁהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר כְּגוֹן נָטַל עָנָף מֵאִילָן שֶׁל הֶתֵּר שֶׁלֹּא נִגְמְרוּ פֵּרוֹתָיו וְהִרְכִּיבוֹ אוֹ נְטָעוֹ וְאוֹמֵר ר"י דְּאֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא מָה שֶׁגָּדֵל אַחַר שֶׁהִרְכִּיבוֹ אוֹ נְטָעוֹ וְזֶה לֹא הָיָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר וְהֶעָנָף עַצְמוֹ אֵינוֹ נֶאֱסָר אֶלָּא מִפְּנֵי תַּעֲרֹבֶת הָאִסּוּר וְאִם הָיָה יָכוֹל לְהַבְדִּיל אוֹתוֹ הֶעָנָף מִמַּה שֶׁגָּדֵל אַחֲרָיו כֵּן הָיָה מַתִּיר וְכֵן כִּלְאֵי הַכֶּרֶם אִי לֹא הָיָה עִקָּרוֹ נֶאֱסָר אוֹ מַעֲבִיר עָצִיץ נָקוּב חָשׁוּב לֹא הָיָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר שֶׁהָאִסּוּר הַגָּדֵל אַחֲרָיו כֵּן לֹא הָיָה לוֹ מֵעוֹלָם שְׁעַת הַכֹּשֶׁר: מָה לְחָמֵץ בְּפֶסַח שֶׁכֵּן עָנוּשׁ כָּרֵת וּמִשּׁוּר הַנִּסְקָל לֹא מָצֵי לְמֵימַר יוֹכִיחַ דְּמָה לְעֵרְלָה וּלְשׁוּר הַנִּסְקָל שֶׁכֵּן לֹא הָיָה לָהֶם שְׁעַת הַכֹּשֶׁר לַאֲכִילָה: כִּלְאֵי הַכֶּרֶם יוֹכִיחוּ בְּפֶ' כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין קטו:) פְּרִיךְ וְנֵימָא עֲרֵלָה תּוֹכִיחַ וּמְשַׁנֵּי וְנִרְאֶה לר"י דְּהָוֵה מַצֵּי לְמֵילַף בַּמֶּה מְצִינוּ מִכִּלְאֵי הַכֶּרֶם לְחַדֵּשׁ דְּמָה כִּלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁכֵּן נֶאֱבָדָה בּוֹ עֲבֵרָה וַאֲסוּרָה בַּאֲכִילָה וּבֶהֱנָאָה אַף אֲנִי אָבִיא בָּשָׂר בְּחָלָב וכו' אֶלָּא נִיחָא לֵיהּ לְמֵילַף מִכָּל הֲנֵי בק"ו דְּאִלּוּ טְפֵי: מָה לְכִלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁכֵּן לוֹקִים עָלָיו שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ כו' תֵּימָה לְרַשְׁבָּ"א הֵיאַ גּוּפָא נֵילַף בַּמֶּה מְצִינוּ מִכִּלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁיִּלְקוּ עַל בָּשָׂר בְּחָלָב שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ הֶעָנָאה וְאוֹמֵר ר"י דְּלֵיכָא לְמֵילַף דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּשׁוּר הַנִּסְקָל וְחֵמֶץ שֶׁעָבַר עָלָיו בְּבַל יֵרָאֶה יוֹכִיחַ שֶׁנֶּעֱבַד בּוֹ עֲבֵרָה וְאִסּוּר בַּאֲכִילָה וְאֵינוֹ אִסּוּר אֶלָּא כְּדַרְכּוֹ הֶעָנָאה דַּאֲכִילָה כְּתִיב בְּהוּ: עִקָּרָן נֶאֱסָרִין אוֹמֵר ר"י שֶׁגַּם הַגִּבְעוֹלִים וְהַקַּשׁ שֶׁגָּדֵל מִמֶּנּוּ נֶאֱסָר כְּדַאֲמְרִינַן לְקַמָּן (פְּסָחִים ד' כו:) תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּ בְּקַלְפֵּי עֲרֵלָה אוֹ בְּקַשִּׁין שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם חָדָשׁ יַתִּ וְקַשָּׁה לר"י דִּכְפָרֵק הָאִשָּׁה שֶׁנִּפְלוּ (כְּתֻבּוֹת דַּף פ. וְשָׁם) גַּבֵּי מוֹצִיא הוֹצָאוֹת עַל נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וכו' מְפָרֵשׁ רַב יְהוּדָה אַפֵּי' לֹא אָכַל אֶלָּא חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת רַב יְהוּדָה לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר אָכְלָה עֲרֵלָה וְכִלְאַיִם וּשְׁבִיעִית הֲוֵי חֲזָקָה פִּי' אע"פ שֶׁבְּכָל אֵלּוּ אֵין יָכוֹל לֶאֱכֹל רַק הָעֲצִים שֶׁהַפֵּרוֹת אֲסוּרִין אַלְמָא עֲצֵי כִּלְאַיִם שָׁרוּ וְאוֹמֵר ר"ת דְּהָתָם מַיְירֵי בְּאוֹתָן עֵצִים שֶׁהָיוּ קֹדֶם זְרִיעַת כִּלְאַיִם וְקֹדֶם שֶׁהוֹסִיף מֵאתַיִם אֲבָל אוֹתָן שֶׁגִּדְּלוּ אַחֲרֵי כֵן אֲסוּרִין מֵאַחַר שֶׁהוֹסִיף מֵאתַיִם: הוֹאִיל וְהָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר קֹדֶם הַשְׁרָשָׁה וְהָא דְּאָמְרִינַן בפ"ק דְּמְנָחוֹת (דַּף ו. וְשָׁם) גַּבֵּי טְרֵפָה דִּכְלָאִים לֹא הָיָה לָהֶם שְׁעַת הַכֹּשֶׁר הָתָם קָאֵי עַל מַשְׁקֶה יִשְׂרָאֵל וּמַשְׁקֶה לֹא הָיָה לוֹ לְעוֹלָם שְׁעַת הַכֹּשֶׁר: חוּץ מֵעֲצֵי אֲשֵׁירָה נִרְאֶה לר"י דְּמִיָּרֵי בְּגוֹן שֶׁאֵין יָכוֹל לְהִתְרַפֵּא מִשְּׁאָר עֵצִים אֶלָּא בְּזֶה בְּגוֹן עַל יְדֵי שַׁדִּים אוֹ שׁוּם דָּבָר אַחֵר מִשּׁוּם דְּאָתֵי לְמִטְעֵי בָּתַר ע"ז וְגַבֵּי בֶּן דָּמָא בע"ז פֶּרֶק שֵׁנִי (דַּף כז: וְשָׁם) שְׁנָשְׁכוֹ נָחָשׁ וּבָא יַעֲקֹב אִישׁ כְּפַר סְכַנְיָא לְרַפְאוֹתוֹ וְלֹא הִנִּיחוֹ ר' יִשְׁמָעֵאל מִשּׁוּם דְּאָפִיקוֹרְסוּת מָשְׁכָא וּמְפָרֵשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי בְּפ' שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים שֶׁהָיָה רוֹצֶה לִלְחוֹשׁ לוֹ בְּשֵׁם זָר אֲבָל ע"י תַּחְבּוּשֶׁת שָׁרֵי כְּדַאֲמְרִי' הָתָם (דַּף כח.) דְּר' אַבָּהוּ רָמָא לֵיהּ יַעֲקֹב אַפִּיקוֹרְסָא סָמָא אַשֵּׁקֵהּ:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' קנה סעי' ג:

ב מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' י:

ג מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' יא:

ד טוש"ע יו"ד סי' רצו סעי' ט יז:

ה מיי' פה' מהל' כלאים הל' יג:

ו מיי' פה' מהל' כלאים הל' כג:

ז סמג עשין ה, טוש"ע יו"ד סי' קנה סעי' ב:

ח מיי' פה' מהל' יסודי התורה הל' ו:

וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. א־ד(א)עֲבוֹדָה זָרָה — הָא דַּאֲמַרַן. גִּילּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: "כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה". וְכִי מָה עִנְיַן רוֹצֵחַ אֵצֶל נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה? (ב)הֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד, וְנִמְצָא לָמֵד. מַקִּישׁ רוֹצֵחַ לְנַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה: מָה נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה — נִיתָּן לְהַצִּילָהּ בְּנַפְשׁוֹ, אַף רוֹצֵחַ — נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ. וְנַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה מֵרוֹצֵחַ: מָה רוֹצֵחַ — יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבוֹר, אַף נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה — תֵּהָרֵג וְאַל תַּעֲבוֹר. (ג)וּשְׁפִיכוּת דָּמִים גּוּפֵיהּ מְנָלַן? סְבָרָא הוּא: כִּי הָהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אֲמַר לֵיהּ: מָרֵי דּוּרַאי אֲמַר לִי: זִיל קַטְלֵיהּ לִפְלָנְיָא, וְאִי לָא — קָטְלִינָא לָךְ. אֲמַר לֵיהּ: לִיקְטְלוּךְ וְלָא תִּיקְטוֹל, מַאי חָזֵית דִּדְמָא דִּידָךְ סוּמָּק טְפֵי? דִּילְמָא דְּמָא דְּהָהוּא גַּבְרָא סוּמָּק טְפֵי. ה׳מָר בַּר רַב אָשֵׁי אַשְׁכְּחֵיהּ לְרָבִינָא דְּשָׁיֵיף לַהּ לִבְרַתֵּיהּ בְּגוּהַרְקֵי דְעָרְלָה. אֲמַר לֵיהּ: אֵימוֹר דַּאֲמוּר רַבָּנַן בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה, שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה מִי אֲמוּר? ז״חאֲמַר לֵיהּ: הַאי אִישָּׁתָא צְמִירְתָּא נָמֵי כִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה דָּמְיָא. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אֲמַר לֵיהּ: מִידֵּי דֶּרֶךְ הֲנָאָה קָא עָבֵידְנָא? אִיתְּמַר: הֲנָאָה הַבָּאָה לוֹ לְאָדָם בְּעַל כׇּרְחוֹ, אַבָּיֵי אָמַר: מוּתֶּרֶת, וְרָבָא אָמַר: אֲסוּרָה. (ד)אֶפְשָׁר וְקָא מִיכַּוֵּין, לָא אֶפְשָׁר וְקָמִיכַּוֵּין — כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי דְּאָסוּר. לָא אֶפְשָׁר וְלָא מִיכַּוֵּין — כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי דְּשָׁרֵי. כִּי פְּלִיגֵי דְּאֶפְשָׁר וְלָא מִיכַּוֵּין. (ה)וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין אָסוּר — כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי דְּאָסוּר. כִּי פְּלִיגֵי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר: דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין מוּתָּר. אַבָּיֵי כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, וְרָבָא אָמַר: עַד כָּאן לָא קָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן — אֶלָּא הֵיכָא דְּלָא אֶפְשָׁר, אֲבָל הֵיכָא דְּאֶפְשָׁר — לָא. אִיכָּא דְּאָמְרִי: אֶפְשָׁר וְלָא מִיכַּוֵּין — הַיְינוּ פְּלוּגְתַּיְיהוּ דְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן. לָא אֶפְשָׁר וְלָא קָא מִיכַּוֵּין — כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי דְּשָׁרֵי. כִּי פְּלִיגֵי, דְּלָא אֶפְשָׁר וְקָא מִיכַּוֵּין. וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָזֵיל בָּתַר כַּוָּונָה — כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי דְּאָסוּר, כִּי פְּלִיגֵי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: לָא שְׁנָא מִתְכַּוֵּין וְלָא שְׁנָא שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין, אֶפְשָׁר אָסוּר. (ו)אַבָּיֵי כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְרָבָא

וּשְׁפִיכוּת דָּמִים כְּגוֹן אָמְרוּ לוֹ הֲרוֹג יִשְׂרָאֵל חֲבֵרְךָ וְאִם לָאו תֵּהָרֵג: מָה לָּמַדְנוּ מֵרוֹצֵחַ לְנַעֲרָה הַמְאֹרָסָה וַהֲלֹא פֵּרֵשׁ בָּהּ אֹנֶס פָּטוּר כִּדְכְתִיב וְלַנַּעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר אֶלָּא נִרְאֶה כְּמִי שֶׁרוֹצֵחַ בָּא לְלַמֵּד כָּאן וְנִמְצָא שֶׁהֻקַּשׁ כָּאן לִהְיוֹת לָמֵד מִכָּאן וְהָכִי קָאָמַר כָּרוֹצֵחַ כְּנַעֲרָה שְׁנֵיהֶן שָׁוִין כְּמוֹ וְהָיָה כָעָם כַּכֹּהֵן (יְשַׁעְיָהוּ כד) וְלֹא נֶאֱמַר וְהָיָה הָעָם כְּכֹהֵן: נִתַּן לְהַצִּילָהּ נִתַּן רְשׁוּת לָרוֹאֶה שֶׁהוּא רוֹדֵף אַחֲרֶיהָ שֶׁיַּצִּילֶנָּה מִמֶּנּוּ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף כִּדְכְתִיב (דְּבָרִים כב) וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ הָא אִם יֵשׁ מוֹשִׁיעַ צָרִיךְ לְהוֹשִׁיעָהּ בְּכָל אֲשֶׁר יָכוֹל אֲפִלּוּ בַּהֲרִיגָתוֹ אִם אֵין יָכוֹל לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֵבָרָיו יַהַרְגֶנּוּ: יֵהָרֵג אִם אָמַר לוֹ עו"ג הֲרוֹג אוֹ תֵּהָרֵג יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר עֲבֵרָה זוֹ: מָרִי דּוּרַאי מוֹשֵׁל עִירִי: מַאי חָזֵית דִּדְמָא דִּידָךְ סֻמָּק כְּלוֹמַר כְּלוּם בָּאתָ לִשְׁאֹל עַל כָּךְ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁאֵין מִצְוָה עוֹמֶדֶת בִּפְנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ וְסָבוּר אַתָּה שֶׁאַף זוֹ תִּדָּחֶה מִפְּנֵי פִּקּוּחַ נַפְשְׁךָ אֵין זוֹ דּוֹמָה לִשְׁאָר עֲבֵרוֹת דמ"מ יֵשׁ כָּאן אִבּוּד נֶפֶשׁ וְהַתּוֹרָה לֹא הִתִּירָה לִדְחוֹת אֶת הַמִּצְוָה אֶלָּא מִפְּנֵי חִבַּת נַפְשׁוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְכָאן עֲבֵרָה נַעֲשֵׂית וְנֶפֶשׁ אֲבוּדָה מִי יֹאמַר שֶׁנַּפְשְׁךָ חֲבִיבָה לִפְנֵי הַמָּקוֹם יוֹתֵר מִשֶּׁל זֶה דִּלְמָא שֶׁל זֶה חֲבִיבָה טְפֵי עָלָיו וְנִמְצָא עֲבֵרָה נַעֲשֵׂית וְנֶפֶשׁ אֲבוּדָה: שָׁיֵיף מוֹשֵׁחַ: גּוּהַרְקֵי דְּעָרְלָה בֹּסֶר זֵיתִים קְטַנִּים מִשּׁוּם רְפוּאָה דְּקָסָבַר מֻתָּר לְהִתְרַפְּאוֹת בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה: אִשָּׁתָא צְמִירְתָּא חֹלִי שֶׁקּוֹרִין מלוי"י צְמִירְתָּא חַם כְּמוֹ דִּצְמַרְהּ צְמוּרֵי בְּבָבָא קַמָּא (דַּף ס.): דֶּרֶךְ הֲנָאָתוֹ לְאַחַר שֶׁיִּתְבַּשְּׁלוּ וְיוֹצֵא שַׁמְנָן בְּבֵית הַבַּד: מֻתֶּרֶת אֵין צָרִיךְ לְפָרֵשׁ הֵימֶנָּה כִּדְמְפָרֵשׁ: הָכִי גָּרְסִינַן אֶפְשָׁר וְקָא מְכַוֵּן לָא אֶפְשָׁר וְקָא מְכַוֵּן כֻּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי דַּאֲסִיר אֶפְשָׁר לוֹ לִבָּדֵל וְקָא מִיכַּוֵּין לְהִתְקָרֵב כְּדֵי לֵהָנוֹת כְּגוֹן רֵיחַ שֶׁל ע"ז אוֹ אֲפִלּוּ אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִבָּדֵל וּמִיהוּ מִתְכַּוֵּן הוּא וְחָבִיב הוּא לוֹ לֵהָנוֹת: לֹא אֶפְשָׁר לוֹ לִבָּדֵל וְלָא קָא מִיכַּוֵּין לֵהָנוֹת דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי לְהֶתֵּר לכ"ע שָׁרֵי: כִּי פְּלִיגֵי דְּאֶפְשָׁר לוֹ לִבָּדֵל וְלֹא נִבְדָּל וּמִיהוּ לָא קָא מְכַוֵּן: פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (דַּף כב.) בִּגְרִירַת מִטָּה וְכִסֵּא וְסַפְסָל וּבְמַסֶּכֶת בֵּיצָה (דַּף כג:): דְּלָא אֶפְשָׁר כְּגוֹן שֶׁצָּרִיךְ לְאוֹתָן כֵּלִים וְאֵין יָכוֹל לְהַגְבִּיהָן עַל כְּתֵפוֹ וְאַבָּיֵי סָבַר בִּקְטַנִּים נָמֵי שָׁרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן אע"פ שֶׁאֶפְשָׁר לְהַגְבִּיהָן עַל כְּתֵפוֹ וְהָכִי אָמְרִינַן בְּמַס' שַׁבָּת וּלְרָבָא לָא שָׁרֵי ר' שִׁמְעוֹן אֶלָּא בִּגְדוֹלִים: אִיכָּא דְּאָמְרִי מוֹדֶה רָבָא הֵיכָא דְּלָא קָא מִיכַּוֵּין אע"ג שֶׁאֶפְשָׁר שָׁרֵי ר' שִׁמְעוֹן דִּבְהָכִי פְּלֻגְתַּיְהוּ דְּר' יְהוּדָה וְר' שִׁמְעוֹן וּבֵין לְאַבָּיֵי וּבֵין לְרָבָא לְר' יְהוּדָה אָסוּר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן שָׁרֵי: כֻּלֵּי עָלְמָא אַבָּיֵי וְרָבָא לָא פְּלִיגֵי דְּשָׁרֵי וַאֲפִילוּ לְרַבִּי יְהוּדָה: כִּי פְּלִיגֵי דְּלָא אֶפְשָׁר וְקָא מְכַוֵּן וּמִיהוּ אַלִּיבָּא דְּר' שִׁמְעוֹן דַּחֲשִׁיבָא לֵיהּ כַּוָּנָה דְּמַתִּיר אַפֵּי' בְּדְאֶפְשָׁר הוֹאִיל וְלָא קָא מִיכַּוֵּין אַלְמָא אַכַּוָּנָה קָפֵד הֵיכָא דְּקָא מְכַוֵּן אע"ג דְּלָא אֶפְשָׁר אָסוּר: ה"ג כִּי פְּלִיגֵי אַלִּיבָּא דְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר לָא שְׁנָא מִתְכַּוֵּן וְלָא שְׁנָא אֵין מִתְכַּוֵּן אֶפְשָׁר אָסוּר וְלָא גָּרְסִינַן וְלֹא אֶפְשָׁר שָׁרֵי דְּהָא לָא שָׁמְעִינַן לֵיהּ דְּאָמַר הָכִי דְּאִי שָׁמְעִינַן לֵיהּ הָכִי הֵיכִי פְּלִיג רָבָא לְמֵיסַר: אַבָּיֵי כְּר' יְהוּדָה דְּקָסָבַר כֵּיוָן דְּאָסַר רַבִּי יְהוּדָה בִּדְאֶפְשָׁר אע"ג דְּלָא קָא מִיכַּוֵּין שְׁמַע מִנָּהּ לָא חָשְׁבִינַן לֵיהּ כַּוָּנָה אֶלָּא בִּדְאֶפְשָׁר וְלֹא אֶפְשָׁר תַּלְיָא טַעְמָא הִלְכָּךְ הֵיכָא דְּלָא אֶפְשָׁר אע"ג דְּקָא מִיכַּוֵּין לֹא אִכְפַּת לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה:

אַף נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר פי' הַבּוֹעֵל אֲבָל הִיא תִּבָּעֵל וְלֹא תֵהָרֵג דְּקַרְקַע עוֹלָם הִיא כִּדְאָמַר בְּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה (סַנְהֶדְרִין עד:) וּבְרֵישׁ כְּתֻבּוֹת (דַּף ג:) נָמֵי פָּרִיךְ וְלִדְרוֹשׁ לְהוּ דְּאֹנֶס שָׁרֵי ור"י אוֹמֵר דְּשַׁפִּיר גָּר' תֵּהָרֵג דְּהָא דְּמַשְׁמַע בְּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה וּבְרֵישׁ כְּתֻבּוֹת דְּאֹנֶס שָׁרֵי הַיְנוּ הֵיכָא שֶׁהִיא קַרְקַע עוֹלָם וְלֹא עָבְדָה מַעֲשֶׂה אֲבָל לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר לָהּ שֶׁתָּבִיא הָעֶרְוָה עָלֶיהָ תֵּהָרֵג וְאַל תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה דִּמְרוּצָּח יָלְפִינַן וְרוֹצֵחַ לָא מִחַיַּב לִמְמְסַר נַפְשֵׁהּ אֶלָּא כְּשֶׁאוֹמֵר לוֹ לַהֲרֹג בְּיָדַיִם אֲבָל אִם אוֹמֵר הַנַּח לִזְרֹק עַצְמְךָ עַל הַתִּינוֹק אוֹ תֵהָרֵג אֵינוֹ חַיָּב לִמְסוֹר עַצְמוֹ כְּדֵי לְהַצִּיל חֲבֵרוֹ דְּאַדְּרַבָּה אִכָּא לְמֵימַר מַאי חֲזֵית דְּדָמֶיהָ דְּחַבְרֵהּ סֻמָּק טְפֵי דִּילְמָא דְּמָא דִּידִי סֻמָּק טְפֵי וּמִיהוּ לְדִידֵהּ אִם אוֹמְרִים לוֹ הַנַּח לִתְקֹעַ אוֹתְךָ בְּעֶרְוָה יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר לָא עָבְדָנָא מַעֲשֶׂה דְּכֵיוָן שֶׁתּוֹקְעִין אוֹתוֹ וְאֵין קִשּׁוּי אֶלָּא לְדַעַת כִּדְאָמְרִי' בְּרֵישׁ הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת נג.) וּמַה שֶּׁהוּא מִתְקַשֶּׁה הָוֵי מַעֲשֶׂה: לָא אֶפְשָׁר וְלָא מִכַּוֵּן כֻּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי לְלִשָּׁנָא קַמָּא נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דכ"ע קָאֵי אַאַבָּיֵי וְרָבָא וְלָא פְּלִיגֵי דְּשָׁרֵי הַיְנוּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּרַבִּי יְהוּדָה אָסַר דְּהָא רָבָא מוּקִי פְּלֻגְתָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה וְר' שִׁמְעוֹן בְּלֹא אֶפְשָׁר וְלָא מִכַּוֵּן דִּבְאֶפְשָׁר קָאָמַר דְּמוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָסוּר וּלְאִיכָּא דְּאָמְרִי לָא אֶפְשָׁר וְלָא מִכַּוֵּן לְכֻלֵּי עָלְמָא דְּשָׁרֵי הַאי כֻּלֵּי עָלְמָא הַיְנוּ ר' יְהוּדָה וְר' שִׁמְעוֹן וא"ש דִּבְאִיכָּא דְּאָמְרִי לָא הָדַר וְנָקֵט אֶלָּא מָה שֶּׁמְּשַׁנֶּה מִלָּשׁוֹן רִאשׁוֹן וּלְהָכִי לָא נָקַט בְּדְאִיכָּא דְּאָמְרִי אֶפְשָׁר וּמִיכַּוֵּין לכ"ע אָסוּר וּמַיְרֵי כְּגוֹן דְּלָא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ דִּבְפְסִיק רֵישֵׁהּ מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן וְלֵיכָּא לְמֵימַר דַּאֲפִילוּ בִּפְסִיק רֵישֵׁהּ שָׁרֵי הָכָא ר' שִׁמְעוֹן מִשּׁוּם דְּהָכָא מַיְרֵי בִּגְרִירָה דְּכֵלִים דְּלֵיכָּא אֶלָּא אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן שֶׁהוּא חוֹפֵר כִּלְאַחַר יָד כִּדְאָמַר בְּבַמֶּה מַדְלִיקִין (שַׁבָּת כט) דְּהָא בְּשְׁמַעְתָּא מַיְיתֵי עֲלָהּ מִדֵּי דְּאוֹרָיְתָא כְּגוֹן מְעִילָה וְכִלְאַיִם וּפְסוּל פָּרָה וצ"ל דְּכָל הָנְהוּ דְּמַיְתִי לָא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא אֶפְשָׁר דְּכֻלֵּי שְׁמַעְתָּא נִרְאֶה לר"י דְּלָא אֶפְשָׁר כְּדַרְכּוֹ אֶלָּא בְּטֹרַח גָּדוֹל דְּהָא שִׁלְשׁוּל הָאֻמָּנִין בְּקֻפּוֹת חָשִׁיב לֹא אֶפְשָׁר וְהָא דְּאָמְרִינַן בִּכְתֻבּוֹת (דַּף ה:) גַּבֵּי מַהוּ לִבְעֹל בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת דְּקָאָמַר לְר' יְהוּדָה דְּאָסוּר מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אע"ג דְּהָוֵי לָא אֶפְשָׁר וְלָא מִכַּוֵּן וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּהַהִיא סַגְיָא כְּרַבִּי יִרְמְיָה דְּבַמֶּה מַדְלִיקִין דְּאָסַר לְר' יְהוּדָה לָא אֶפְשָׁר וְלָא מִכַּוֵּן אע"ג דְּאִתּוֹתַב בְּמַאי דְּאָמַר קְטַנִּים אֲסוּרִים אֲפִילוּ לְר"ש (אִתּוֹתַב) מ"מ בְּמַאי דְּאָסַר אֲפִילוּ בִּגְדוֹלִים לְר' יְהוּדָה לָא אִתּוֹתַב: אַבָּיֵי כְּרַבִּי יְהוּדָה נִרְאֶה דְּסָבַר אַבָּיֵי הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר וְלָא מִיכַּוֵּין אָסוּר וּבְלֹא אֶפְשָׁר וְלָא מִיכַּוֵּין שָׁרֵי אַלְמָא דְּאִסּוּר מִשּׁוּם דְּאֶפְשָׁר הוּא וּמַה שֶּׁהָיָה בַּסְּפָרִים בְּבַמֶּה מַדְלִיקִין (שַׁבָּת כט:) וּפְלִיגָא דְּעוּלָּא דְּאָמַר עוּלָּא מַחֲלֹקֶת בִּקְטַנִּים אֲבָל בִּגְדוֹלִים ד"ה אָסוּר שִׁבּוּשׁ הוּא דִּבְכוּלֵּי שְׁמַעְתָּא שָׁרֵי טְפֵי לֹא אֶפְשָׁר מֵהֵיכָא דְּאֶפְשָׁר וּגְדוֹלִים הַיְנוּ לֹא אֶפְשָׁר אֶלָּא גָּרַס ד"ה מֻתָּר וְהַיְנוּ כְּלִשָּׁנָא בָּתְרָא דְּהָכָא דִּבְלֹא אֶפְשָׁר וְלָא מִיכַּוֵּין כ"ע ל"פ דְּשָׁרֵי:

עין משפט נר מצוה

א סמג לאוין קסד, סמג עשין ה, טוש״ע יו״ד סי׳ קנז סעי׳ א:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ רוצח ושמירת נפש הל׳ ו:
ג מיי׳ פא׳ מהל׳ רוצח ושמירת נפש הל׳ ז:
ד מיי׳ פה׳ מהל׳ יסודי התורה הל׳ ז:
ה סמג עשין ה, טוש״ע יו״ד סי׳ קנה סעי׳ ג:
ו מיי׳ פה׳ מהל׳ יסודי התורה הל׳ ח:
ז סמג עשין ה, טוש״ע יו״ד סי׳ קנה סעי׳ ג:
ח מיי׳ פה׳ מהל׳ יסודי התורה הל׳ ח:

מסורת הש״ס

א מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ב סנהדרין עג.
ג סנהדרין עד.; יומא פב:
ד שבת קמו:
ה שבת נ.; כתובות קא.
ו בבא מציעא קטו:
ז ויקרא רבה

גליון הש״ס

גמ' מידי דרך הנא' קעבידנא. עי' בב"ק קא. תוס' ד"ה ולא יצבע:
שם כי פליגי דאפשר ולא מיכוין. עי' בחידושי הרמב"ן ע"ז ד' יג ע"א אהא דאמרינן שם דמיתהני מריח ע"ז:

תורה אור השלם

וְלַנַּעֲרָ לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין לַנַּעֲרָ חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה [דברים כב, כו]
כִּי בַשָּׂדֶה מְצָאָהּ צָעֲקָה הַנַּעֲרָ הַמְאֹרָשָׂה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ [דברים כב, כז]

מסורת הש"ס

א משנה מדות

ב כריתות ו.

ג חולין קיז.

ד סנהדרין סז:; לקמן מה.; זבחים נז.; סנהדרין מה:; זבחים כג.; זבחים מו.; שבועות כו:; סנהדרין עב:; יומא ס.; בבא מציעא קטו:; ערכין יד:; חולין קיג.; קידושין לד:; כריתות ו.; קידושין מב.; נזיר לז:; גיטין עו.; חולין סא:; קידושין נח.; קידושין לז:; מעילה יא:; עבודה זרה נד:; בכורות מט.

ה יומא יב:; יומא כד.

ו זבחים מח.; קידושין נח.

ז בבא מציעא ל.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שאני. חטא חטא מהרומה. עי' שאגת אריה סי' עו ובתוס' ר"פ כל הצלמים ד"ה ימותו:

תורה אור השלם

[ויקרא ה, טו]

[שמות ל, לח]

[שמות ל, לז]

[ויקרא ו, ג]

[ויקרא טז, כג]

[דברים כא]

[דברים כא, ו]

[במדבר יט, ב]

[דברים כא, ג]

וְרָבָא אָמַר לָן עַד כָּאן לָא שָׁמְעַתְּ לַהּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּלָא אָזַל בָּתַר כַּוָּנָה אֶלָּא דְּלָא פָּטַר לֵיהּ מִשּׁוּם אֵין מְתַכְּוִין בְּדַאֲפְשָׁר דְּמִתְכַּוֵּין אָסוּר לְרַבְּרֵי הַכֹּל וּמִשְּׁוֵי שֶׁאֵין מְכַוְּונִין כְּמִתְכַּוֵּין לְחוּמְרָא לֶאֱסֹר אֲבָל דְּלָא חָשִׁיבָא לֵיהּ כַּוָּנָה לְמִיפְטַר לְקוּלָא — לָא תִּיסְבְּרָא. וְהָתַנְיָא: מְנָא אָמֵינָא לַהּ — דְּתַנְיָא: אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּצִילּוֹ שֶׁל הֵיכָל, וְדוֹרֵשׁ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ. וְהָא הָכָא דְּלָא אֲפְשָׁר וּמְכַוְּונִין, וְשָׁרֵי. וְרָבָא אָמַר: שְׁאנֵי הֵיכָל דְּלִתּוֹכוֹ עָשׂוּי. אָמַר רָבָא: מְנָא אָמֵינָא לַהּ, (דְּתַנְיָא) לוּלִין הָיוּ פְּתוּחִין בַּעֲלִיַּית בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים, שֶׁבָּהֶן מְשַׁלְשְׁלִין אֶת הָאוּמָנִים בְּתֵיבוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יָזוּזוּ עֵינֵיהֶם מִבֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. וְהָא הָכָא דְּלָא אֲפְשָׁר וְקָא מִיכַּוְּונִין — וְאָסוּר. וְתִסְבְּרָא?! וְהָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: קוֹל וּמַרְאֶה וְרֵיחַ אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה! אֶלָּא, מַעֲלָה עָשׂוּ בְּבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רָבָא: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דְּתַנְיָא: אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: קוֹל וּמַרְאֶה וְרֵיחַ אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה. מְעִילָה — הוּא דְּלֵיכָּא, הָא אִיסּוּרָא — אִיכָּא. מַאי לָאו, לְאוֹתָן הָעוֹמְדִין בְּפָנִים, דְּלָא אֲפְשָׁר וְקָא מִיכַּוְּונִין — וְאָסוּר! לָא, לְאוֹתָן הָעוֹמְדִין בַּחוּץ. גּוּפָא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: קוֹל וּמַרְאֶה וְרֵיחַ אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה. וְרֵיחַ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְעִילָה? וְהָא תַּנְיָא: הַמְפַטֵּם אֶת הַקְּטוֹרֶת לְהִתְלַמֵּד בָּהּ, אוֹ לְמוֹסְרָהּ לַצַּיְּבִיר — פָּטוּר. לְהָרִיחַ בָּהּ — חַיָּיב. וְהַמֵּרִיחַ בָּהּ — פָּטוּר, אֶלָּא שְׁמַעְתָּ! אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא: קוֹל וּמַרְאֶה אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה, לְפִי שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ. וְרֵיחַ לְאַחַר שֶׁתַּעֲלֶה תִּמְרוֹתוֹ — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְעִילָה, הוֹאִיל וְנַעֲשֵׂית מִצְוָתוֹ. לְמִימְרָא דְּכֹל הֵיכָא דְּנַעֲשֵׂית מִצְוָתוֹ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְעִילָה?! וְהָרֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, דְּנַעֲשֵׂית מִצְוָתָהּ — וְיֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם מְעִילָה. דִּכְתִיב: "וְשָׂמוֹ" — שֶׁלֹּא יֵהָנֶה. מִשּׁוּם דְּהָווּ תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וּבִגְדֵי כְהוּנָּה שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין. "וְהָא תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן — מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה. הָנְיָא לְרַבָּנַן דְּאָמְרִי מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה, אֶלָּא לְרַבִּי דוֹסָא דִּפְלִיג עֲלַיְיהוּ, דְּאָמַר: אֲבָל רְאוּיִין הֵן לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, וּמַאי "וְהִנִּיחָם שָׁם" — שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּיוֹם כִּפּוּרִים אַחֵר, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? מִשּׁוּם דְּהָווּ תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וְעֶגְלָה עֲרוּפָה שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין. הָנְיָא לְמַאן דְּאָמַר אֵין מְלַמְּדִין, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מְלַמְּדִין — מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? תְּרֵי מִיעוּטֵי כְּתִיבִי: כְּתִיב "וְשָׂמוֹ", וּכְתִיב "הָעֲרוּפָה". תָּא שְׁמַע: הִכְנִיסָהּ לְרִבְקָהּ וְדָשָׁהּ — כְּשֵׁירָה. בִּשְׁבִיל שֶׁתִּינַּק וְתָדוּשׁ — פְּסוּלָה. וְהָא הָכָא דְּלָא אֲפְשָׁר וְקָא מִיכַּוְּונִין, וְקָתָנֵי פְּסוּלָה! שְׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב: "אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ", מִכָּל מָקוֹם. אִי הָכִי אֲפִילּוּ רֵישָׁא נָמֵי! הָא שְׁאנֵי הֵיכָל דְּלִתּוֹכוֹ עָשׂוּי פ"ה וְאֵין הַנֹּאת צִלּוֹ נֶאֱסֶרֶת שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ הַנָּאָתוֹ וא"ת וְהָא לָא כְּתִיב אֲכִילָה וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הֲנָאָה יְהֵא אָסוּר וי"ל דִּמְעִילָה יְלַפִּינַן חֵטְא חֵטְא מִתְּרוּמָה וּבְתְרוּמָה כְּתִיב אֲכִילָה וְהָא דְּאָסַר בְּפ' כָּל הַצְּלָמִים (ע"ז מח:) לֵישֵׁב תַּחַת אֲשֵׁירָה מִשּׁוּם דַּאֲשֵׁירָה לְצֵל עֲשׂוּיָה וְהִיא דֶּרֶךְ הֲנָאָה וְעוֹד דַּגַּבֵּי ע"ז לָא כְּתִיב אֲכִילָה: וְהָא הָכָא דְּלָא אֶפְשָׁר וְקָמִיכַּוְּונִין וְאָסוּר ה"מ אַבֵּיי לְאוֹקְמָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָלְבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה פְּלִיגִי: וְתִסְבְּרָא וְהָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי קוֹל וּמַרְאֶה וְרֵיחַ אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה! אֶלָּא, מַעֲלָה עָשׂוּ בְּבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רָבָא: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דְּתַנְיָא: אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: קוֹל וּמַרְאֶה וְרֵיחַ אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה. מְעִילָה — הוּא דְּלֵיכָּא, הָא אִיסּוּרָא — אִיכָּא. מַאי לָאו, לְאוֹתָן הָעוֹמְדִין בְּפָנִים, דְּלָא אֶפְשָׁר וְקָא מִיכַּוְּונִין — וְאָסוּר! לָא, לְאוֹתָן הָעוֹמְדִין בַּחוּץ. גּוּפָא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: קוֹל וּמַרְאֶה וְרֵיחַ אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה. וְרֵיחַ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְעִילָה? וְהָא תַּנְיָא: הַמְפַטֵּם אֶת הַקְּטוֹרֶת לְהִתְלַמֵּד בָּהּ, אוֹ לְמוֹסְרָהּ לַצַּיְּבִיר — פָּטוּר. לְהָרִיחַ בָּהּ — חַיָּיב. וְהַמֵּרִיחַ בָּהּ — פָּטוּר, אֶלָּא שְׁמַעְתָּ! אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא: קוֹל וּמַרְאֶה אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה, לְפִי שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ. וְרֵיחַ לְאַחַר שֶׁתַּעֲלֶה תִּמְרוֹתוֹ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְעִילָה, הוֹאִיל וְנַעֲשֵׂית מִצְוָתוֹ. לְמִימְרָא דְּכֹל הֵיכָא דְּנַעֲשֵׂית מִצְוָתוֹ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְעִילָה?! וְהָרֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, דְּנַעֲשֵׂית מִצְוָתָהּ — וְיֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם מְעִילָה. דִּכְתִיב: "וְשָׂמוֹ" — שֶׁלֹּא יֵהָנֶה. מִשּׁוּם דְּהָווּ תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וּבִגְדֵי כְהוּנָּה שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין. "וְהָא תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן — מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה. הָנְיָא לְרַבָּנַן דְּאָמְרִי מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה, אֶלָּא לְרַבִּי דוֹסָא דִּפְלִיג עֲלַיְיהוּ, דְּאָמַר: אֲבָל רְאוּיִין הֵן לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, וּמַאי "וְהִנִּיחָם שָׁם" — שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּיוֹם כִּפּוּרִים אַחֵר, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? מִשּׁוּם דְּהָווּ תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וְעֶגְלָה עֲרוּפָה שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין. הָנְיָא לְמַאן דְּאָמַר אֵין מְלַמְּדִין, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מְלַמְּדִין — מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? תְּרֵי מִיעוּטֵי כְּתִיבִי: כְּתִיב "וְשָׂמוֹ", וּכְתִיב "הָעֲרוּפָה". תָּא שְׁמַע: הִכְנִיסָהּ לְרִבְקָהּ וְדָשָׁהּ — כְּשֵׁירָה. בִּשְׁבִיל שֶׁתִּינַּק וְתָדוּשׁ — פְּסוּלָה. וְהָא הָכָא דְּלָא אֶפְשָׁר וְקָא מִיכַּוְּונִין, וְקָתָנֵי פְּסוּלָה! שְׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב: "אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ", מִכָּל מָקוֹם. אִי הָכִי אֲפִילּוּ רֵישָׁא נָמֵי! הָא שְׁאנֵי הֵיכָל דְּלִתּוֹכוֹ עָשׂוּי פ"ה וְאֵין הַנֹּאת צִלּוֹ נֶאֱסֶרֶת שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ הֲנָאָתוֹ וא"ת וְהָא לָא כְּתִיב אֲכִילָה וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הֲנָאָה יְהֵא אָסוּר וי"ל דִּמְעִילָה יְלַפִּינַן חֵטְא חֵטְא מִתְּרוּמָה וּבְתְרוּמָה כְּתִיב אֲכִילָה וְהָא דְּאָסַר בְּפ' כָּל הַצְּלָמִים (ע"ז מח:) לֵישֵׁב תַּחַת אֲשֵׁירָה מִשּׁוּם דַּאֲשֵׁירָה לְצֵל עֲשׂוּיָה וְהִיא דֶּרֶךְ הֲנָאָה וְעוֹד דַּגַּבֵּי ע"ז לָא כְּתִיב אֲכִילָה: וְהָא הָכָא דְּלָא אֶפְשָׁר וְקָמִיכַּוְּונִין וְאָסוּר ה"מ אַבֵּיי לְאוֹקְמָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָלְבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה פְּלִיגִי: וְתִסְבְּרָא וְהָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי קוֹל וּמַרְאֶה וְרֵיחַ אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה! אֶלָּא, מַעֲלָה עָשׂוּ בְּבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רָבָא: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דְּתַנְיָא: אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: קוֹל וּמַרְאֶה וְרֵיחַ אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה. מְעִילָה — הוּא דְּלֵיכָּא, הָא אִיסּוּרָא — אִיכָּא. מַאי לָאו, לְאוֹתָן הָעוֹמְדִין בְּפָנִים, דְּלָא אֶפְשָׁר וְקָא מִיכַּוְּונִין — וְאָסוּר! לָא, לְאוֹתָן הָעוֹמְדִין בַּחוּץ. גּוּפָא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: קוֹל וּמַרְאֶה וְרֵיחַ אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה. וְרֵיחַ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְעִילָה? וְהָא תַּנְיָא: הַמְפַטֵּם אֶת הַקְּטוֹרֶת לְהִתְלַמֵּד בָּהּ, אוֹ לְמוֹסְרָהּ לַצַּיְּבִיר — פָּטוּר. לְהָרִיחַ בָּהּ — חַיָּיב. וְהַמֵּרִיחַ בָּהּ — פָּטוּר, אֶלָּא שְׁמַעְתָּ! אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא: קוֹל וּמַרְאֶה אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה, לְפִי שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ. וְרֵיחַ לְאַחַר שֶׁתַּעֲלֶה תִּמְרוֹתוֹ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְעִילָה, הוֹאִיל וְנַעֲשֵׂית מִצְוָתוֹ. לְמִימְרָא דְּכֹל הֵיכָא דְּנַעֲשֵׂית מִצְוָתוֹ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְעִילָה?! וְהָרֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, דְּנַעֲשֵׂית מִצְוָתָהּ — וְיֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם מְעִילָה. דִּכְתִיב: "וְשָׂמוֹ" — שֶׁלֹּא יֵהָנֶה. מִשּׁוּם דְּהָווּ תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וּבִגְדֵי כְהוּנָּה שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין. "וְהָא תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן — מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה. הָנְיָא לְרַבָּנַן דְּאָמְרִי מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה, אֶלָּא לְרַבִּי דוֹסָא דִּפְלִיג עֲלַיְיהוּ, דְּאָמַר: אֲבָל רְאוּיִין הֵן לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, וּמַאי "וְהִנִּיחָם שָׁם" — שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּיוֹם כִּפּוּרִים אַחֵר, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? מִשּׁוּם דְּהָווּ תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וְעֶגְלָה עֲרוּפָה שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין. הָנְיָא לְמַאן דְּאָמַר אֵין מְלַמְּדִין, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מְלַמְּדִין — מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? תְּרֵי מִיעוּטֵי כְּתִיבִי: כְּתִיב "וְשָׂמוֹ", וּכְתִיב "הָעֲרוּפָה". תָּא שְׁמַע: הִכְנִיסָהּ לְרִבְקָהּ וְדָשָׁהּ — כְּשֵׁירָה. בִּשְׁבִיל שֶׁתִּינַּק וְתָדוּשׁ — פְּסוּלָה. וְהָא הָכָא דְּלָא אֶפְשָׁר וְקָא מִיכַּוְּונִין, וְקָתָנֵי פְּסוּלָה! שְׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב: "אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ", מִכָּל מָקוֹם. אִי הָכִי אֲפִילּוּ רֵישָׁא נָמֵי! הָא

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' יב:

ב מיי' פה' מהל' מעילה הל' ה:

ג מיי' פז' מהל' בית הבחירה הל' כג:

ד סמג עשין רי:

ה מיי' פה' מהל' מעילה הל' טז:

ו מיי' פב' מהל' כלי המקדש והעובדין בו הל' י:

ז מיי' פב' מהל' כלי המקדש והעובדין בו הל' ט:

ח מיי' פה' מהל' מעילה הל' טז:

ט מיי' פב' מהל' תמידים ומוספין הל' טו:

י מיי' פח' מהל' כלי המקדש והעובדין בו הל' ה:

יא מיי' פא' מהל' פרה אדומה הל' ז:

מַמָּשׁ וְכֵיוָן דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא שָׁרוּ כִּי לֹא אֶפְשָׁר כְּגוֹן הָכָא אַמַּאי אַטְרְחִינְהוּ רַבָּנַן אֶלָּא מַעֲלָה בְּעַלְמָא הָוֵאי: קוֹל וּמַרְאֶה אֵין בָּהֶם מַמָּשׁ וּפָטוּר לְעוֹלָם: וְרֵיחַ יֵשׁ בּוֹ מַמָּשׁ בְּסַמְמָנִין לְפִיכָךְ חַיָּיב וּדְקָא אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פָּטוּר לְאַחַר שֶׁתַּעֲלֶה תִּמְרָתוֹ בְּמִקְדָּשׁ קָאָמַר דְּמִשּׁוּם דְּנַעֲשֵׂית מִצְוָתוֹ וְאֵין צָרִיךְ גְּבוֹהַּ עוֹד בָּהּ יָצְתָה מִכְּלַל קָדְשֵׁי ה' וּבְרֵיחָא בְּמֵרִיחַ בָּהּ בְּבֵיתוֹ שָׁנוּתָן מִמֶּנָּה עַל הַגָּחָלִים: הָעוֹמְדִים בְּפָנִים לְשַׁמֵּשׁ דְּלָא אֶפְשָׁר מִלְּעֵמֹד שָׁם וְאָסוּר לָהוּ לְהִיוֹת מִתְכַּוְּונִים: לְאוֹתָן הָעוֹמְדִים בַּחוּץ קָאָמַר אֵין מְעִילָה הָא אִסּוּרָא אִיכָּא אֲבָל לָעוֹמְדִין בְּפָנִים אֲפִילּוּ אִסּוּרָא לֵיכָּא: הַמְפַטֵּם אֶת הַקְּטוֹרֶת קְטוֹרֶת זָרָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל צִבּוּר: אִם לְהִתְלַמֵּד בָּהּ אוֹ לְמָסְרָהּ אַחֵר פְּטוּמָהּ לְצִבּוּר פָּטוּר מִכָּרֵת אֲבָל אִם דַּעְתּוֹ לְהַצְנִיעַ לְצָרְכּוֹ לְהָרִיחַ בָּהּ וַעֲשָׂאָהּ בַּסַּמְמָנִין הַכְּתוּבִים חַיָּב כָּרֵת דִּכְתִיב (שְׁמוֹת ל) אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כָמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת: וְהַמֵּרִיחַ בָּהּ בִּקְטֹרֶת שֶׁל צִבּוּר פָּטוּר מִכָּרֵת וּמַחֲטָאת דְּלָא חִיְּבָה תּוֹרָה אֶלָּא מְפַטֵּם לְהָרִיחַ: אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה דְּאוֹרַיְיתָא הוֹאִיל וְאֵין בָּהֶם נוֹטֵל מָלֵא מַחְתָּה וְנוֹתְנָהּ אֲצֶל הַמִּזְבֵּחַ וְהִיא נִבְלַעַת בְּמָקוֹמָהּ כְּדִכְתִיב וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן וְגוֹ' וַאֲסוּרָה בַּהֲנָאָה וּמוֹעֲלִין בָּהּ כְּדִכְתִיב וּשְׁמוֹ אֲצֶל הַמִּזְבֵּחַ אַלְמָא טְעוּנָה גְּנִיזָה: וּבְגֵדֵי כְהֻנָּה אַרְבָּעָה בִּגְדֵי לָבָן שֶׁכֹּהֵן הֶדְיוֹט נִכְנָס בָּהֶם לְפָנִים וּלְפָנִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים דַּאֲסוּרִין שׁוּב לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כְּדִכְתִיב וְהִנִּיחָם שָׁם: הָא נִיחָא לְרַבָּנַן פְּלִגְתֵּיהוּ בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא (דף כד.): כְּשֵׁרִין הֵם לְכֹהֵן הֶדְיוֹט כָּל הַשָּׁנָה שֶׁהֵן הַן הַבְּגָדִים הָרְאוּיִין לְשַׁמּוּשׁ הֶדְיוֹט בַּתְּנַן וּמִכְנָסַיִם וּמִצְנֶפֶת וַאֲבְנֵט: עֶגְלָה עֲרוּפָה כְּתִיב שֵׁם דְּמַשְׁמַע שֶׁם תְּהֵא קְבוּרָתָהּ: הָכָא מְעוּטֵי כְּתִיבִי לְמֵימְרָא דְּלָא תִּגַּמֵּר מִנַּיְיהוּ וּשְׁמוֹ לָזֶה וְלֹא לְאַחֵר הָעֲרוּפָה וְלֹא דָּבָר אַחֵר: הַכְנִיסָהּ לְרִבְקָהּ עֶגְלָה עֲרוּפָה רִבְקָה קוּפֵל"א (צָמַד) בְּלַע"ז שְׁקוֹשְׁרִין אַרְבַּע פָּרוֹת בְּיַחַד: וְדָשָׁהּ תְּבוּאָה עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ: כְּשֵׁרָה שֶׁלֹּא נִתְכַּוְּונוּ לְכָךְ וְלָאו עֲבוֹדָה הִיא: וְאִם נִתְכַּוְּונוּ שֶׁתִּינַק וְתָדוּשׁ פְּסוּלָה וְהָכָא לֹא אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִנָּסְנָה שֶׁתִּינַק וְכִי מִתְכַּוְּונוּ שֶׁתִּינַק וְתָדוּשׁ פְּסוּלָה: אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ מִכָּל מָקוֹם דְּאַע"ג דִּבְעַלְמָא לָא מִתְסַר הָכָא אָסוּר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ פרה אדומה הל׳ ז׳:
ב סמג עשין עד, טוש״ע חו״מ סי׳ רסז סעי׳ יז׳:
ג מיי׳ פי״ג מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ יד׳:
ד סמג לאוין ערג, טוש״ע יו״ד סי׳ שא סעי׳ ו׳:
ה מיי׳ פ׳ מהל׳ כלאים הל׳ טז׳:
ו טוש״ע יו״ד סי׳ קמב סעי׳ ד ו׳:
ז מיי׳ פט״ז מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ כב׳:
ח מיי׳ פט״ז מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ כד׳:
ט טוש״ע יו״ד סי׳ קמב סעי׳ ד׳:
י מיי׳ פט״ז מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ כב׳:
יא מיי׳ פ׳ מהל׳ עבודה זרה וחוקות הגויים הל׳ יב׳:
יב טוש״ע יו״ד סי׳ קמב סעי׳ ד׳:
יג מיי׳ פט״ז מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ כב׳:
יד מיי׳ פז׳ מהל׳ עבודה זרה וחוקות הגויים הל׳ יב׳:

מסורת הש״ס
א נדרים מ.
ב שבת כט:; שבת מו:; משנה כלאים
ג עבודה זרה מט.
ד תוספתא תרומות; תמורה יב.; עבודה זרה סח.; משנה ערלה; עבודה זרה עג:
ה בבא מציעא ל.

גליון הש״ס
גמ׳ בישלה על גבי גחלים. עי׳ לקמן דף עה ע״א תוס׳ ד״ה וגרפו ובתשובת פני יהושע סי׳ י׳:א:

תורה אור השלם
[במדבר יט, ב]
[דברים כא, ג]
[דברים כב]

הָא לָא דָּמְיָא אֶלָּא לְהָא שָׁכַן עָלֶיהָ עוֹף מַיְתֵי לֵהּ מִשּׁוּם דְּרַב פָּפָּא אָמַר הָא לָא דָּמְיָא תֵּירוּצָא הוּא: שָׁכַן עָלֶיהָ עוֹף בְּפָרָה אַדַּמָּה קַאֵי שָׁפַר וְנָח עַל מִלְּתֵהּ עָלָה לְפִי שֶׁהִיא מִשְׁנָה: **עָלָה** עָלֶיהָ זָכָר פְּסוּלָה וא"ת אַמַּאי פְּסוּלָה הָא וַדַּאי לָא נִיחָא לֵיהּ לְהַפְסִיד פָּרָה שֶׁדַּמֶּיהָ יְקָרִים בְּשָׁבִיל דָּבָר מוּעָט וי"ל דְּאִם נֹאמַר כְּשֶׁרָה הָוֵה נִיחָא לֵיהּ וּלְכָךְ אֵין לְהַכְשִׁירָהּ וא"ת הָכְנִיסָהּ לִרְבָקָה וְדָשָׁה מ"ש מַעֲלָה עָלֶיהָ זָכָר דִּפְסוּלָה וי"ל דְּהָתָם לָא נִיחָא לֵיהּ בְּדִישָׁתָהּ שֶׁאֵין מַרְוִיחַ כְּלוּם בְּדִישָׁתָהּ דִּבְלָאו הָכִי נִדּוּשָׁהּ הַתְּבוּאָה וה"ר יְהוּדָה פֵּרֵשׁ דְּסָתָם פָּרָה בַּחוּרָה הִיא וּמִסְתָּמָא אֵין אָדָם רוֹצֶה לְהַטְרִיחָהּ וא"ת וְהָא דְּתָנֵן פָּרָה מְעֻבֶּרֶת ר' אֱלִיעֶזֶר מַכְשִׁיר וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין וְהָכָא אָמַר עָלָה עָלֶיהָ זָכָר פְּסוּלָה וי"ל דְּהָכָא כַּחֲכָמִים דְּפוֹסְלִין דה"נ ר' יְהוּדָה פְּלִיג וְאָמַר דְּוַקָא הֶעֱלָה עָלֶיהָ זָכָר אֲבָל עָלָה מֵעַצְמוֹ כְּשֵׁרָה אִי נָמֵי הָא דְּאָמַר הָכָא פְּסוּלָה הַיְנוּ כְּשֶׁרוֹאֶה בִּשְׁעַת עֲלִיָּה וְנִיחָא לֵיהּ כִּדְאָמַר גַּבֵּי הֶכְשֵׁר (בפ"ק דְּחַלִּין) (דף יג.) עוֹדֵהוּ הַטַּל עֲלֵיהֶן וְשָׁמַח הָרֵי זֶה בְּכִי יָתֵן נִגְבּוּ אֵינָן בְּכִי יָתֵן דְּבָעֵינַן יָתֵן דְּיוֹמָא דִּיתֵן אַף עַל פִּי שֶׁאִם הָיָה יוֹדֵעַ בְּעוֹד הַטַּל עֲלֵיהֶן הָיָה שָׂמֵחַ וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק עֶגְלָה עֲרוּפָה (סוטה מו.) עַל פּוֹסֵל בֵּין בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה וּבֵין שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה שֶׁאֵר דְּבָרִים אֵינָן פּוֹסְלִין אֶלָּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה מַה שֶּׁהַזֶּכָר מְשַׁמֵּשׁ בָּהּ חָשׁוּב עֲבוֹדָה: **מְגוּד** פֵּרֵשׁ ר"ת כְּמוֹ גְּזוּד לֵיהּ גְּלִימָא (עירובין ד' צד.): **חָדָשׁ** יָתֵשׁ קְסָבַר יֵשׁ שָׁבַח עֵצִים בְּפַת וה"נ יֵשׁ שָׁבַח עֵצִים בַּתַּנּוּר וְזֶה וָזֶה גּוֹרֵם אָסוּר וְיֵשׁ שָׁבַח עֵצִים בְּפַת הַיְנוּ הָעֵצִים שֶׁהֵן גּוֹרְמִים אֶפְיַת הַפַּת כְּשֶׁאֲבוּקָה כְּנֶגְדּוֹ וְרַבָּנָן סְבְרִי אֵין שָׁבַח עֵצִים בְּפַת אַף עַל פִּי שֶׁהַאֲבוּקָה כְּנֶגְדּוֹ דְּשַׁלְהֶבֶת אֵינָהּ בָּאָה מִן הָעֵצִים אֶלָּא מֵחֲמַת מַשֶּׁהוּ הַנִּשְׁרָף וא"כ הֵיא כְּמוֹ גַּחֶלֶת דְּאֵין הָאִסּוּר בָּעֵין וְכֵן פירש"י הַקֹּשֶׁה ה"ר אַהֲרֹן לְרַבִּי הָא דְּאָמַר (תְּרוּמוֹת פ"ב מ"ג) הַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג יֹאכַל וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת וְאַמַּאי נֵימָא יֵשׁ שָׁבַח מַקָּצָה בַּפַּת דְּגָחָלִים מַקְנִין הֵן וְאוֹמַר ר"י דְּלָא שַׁיְּךְ אֶלָּא בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה דַּוְקָא וְכֵן פֵּי' הַקּוּנְטְרֵס בְּפֶרֶק בְּתְרָא דע"ז (דף סו. וְשָׁם) גַּבֵּי תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּ בִּכְמוֹן שֶׁל תְּרוּמָה: **בְּשִׁלָּהּ** עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים בִּשְׁלָה דַּוְקָא בְּדִיעֲבַד אַף עַל גַּב דְּכָל הַנִּשְׂרָפִין אֶפְרָן מֻתָּר אֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין אֶפְרָן לְגֶחָלִים: **בֵּין** חָדָשׁ בֵּין יָשָׁן יוֹצֵן דָּוֶה וָזֶה גּוֹרֵם מֻתָּר אַף עַל גַּב דָּוֶה וָזֶה גּוֹרֵם דַּוְקָא בְּדִיעֲבַד מֻתָּר כְּדְמוֹכֵח בְּסוֹף פֶּרֶק כָּל הַצָּלָמִים (ע"ז מח:) דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי אֵין נוֹטְעִין אֲגוֹז שֶׁל עֲרֵלָה וּמוֹדָה ר' יוֹסֵי שֶׁאִם נָטַע שֶׁהוּא מֻתָּר וַחֲשִׁיב לֵהּ זֶה וָזֶה גּוֹרֵם דְּהָכָא הָוֵי בְּדִיעֲבַד דְּאִם נֹאמַר חָדָשׁ יַתֵּשׁ יַפְסִיד הַתַּנּוּר: **בֵּין** חָדָשׁ וּבֵין יָשָׁן יוֹצֵן וְאַף עַל גַּב דָּוֶה וָזֶה גּוֹרֵם מ"מ יָשָׁן כֵּיוָן דְּסָגֵי לֵיהּ בְּצִנּוּן וְלָא מַפְסִיד מִידֵי אֶלָּא אִסּוּר הֲנָאָה לְחוּדֵהּ לְכָךְ צָרִיךְ צִנּוּן:

א״ה לָא דָּמְיָא אֶלָּא לְהָא: שָׁכַן עָלֶיהָ עוֹף — כְּשֵׁירָה, עָלָה עָלֶיהָ זָכָר — פְּסוּלָה. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב פָּפָּא: אִי כְּתִיב ״עָבַד״ וְקָרֵינַן ״עָבָד״ — עַד דְּעָבֵיד בָּהּ אִיהוּ. אִי כְּתִיב ״עוּבַּד״ וְקָרֵינַן ״עוּבָּד״ — אֲפִילּוּ מִמֵּילָא נָמֵי. הַשְׁתָּא דִּכְתִיב ״עָבָד״ וְקָרֵינַן ״עוּבָּד״ — עוּבַּד דּוּמְיָא דְּעָבָד. מָה עָבָד דְּנִיחָא לֵיהּ, אַף עוּבַּד דְּנִיחָא לֵיהּ. בנ(א)תָּא שְׁמַע: אֲבֵידָה, לֹא יִשְׁטָחֶנָּה לֹא עַל גַּבֵּי מִטָּה וְלֹא עַל גַּבֵּי מַגּוֹד וְלֹא עַל שׁוֹטְחָהּ לְצוֹרְכָהּ, אֲבָל שׁוֹטְחָהּ לְצוֹרְכָהּ עַל גַּבֵּי מִטָּה וְעַל גַּבֵּי מַגּוֹד. נִזְדַּמְּנוּ לוֹ אוֹרְחִין, לֹא יִשְׁטָחֶנָּה לֹא עַל גַּבֵּי מִטָּה וְלֹא עַל גַּבֵּי מַגּוֹד, בֵּין לְצוֹרְכָהּ בֵּין לְצוֹרְכוֹ. שָׁאנֵי הָתָם דְּקַלֵּי לַהּ, אִי מִשּׁוּם עֵינָא בִּישָׁא, אִי מִשּׁוּם גַּנָּבֵי. דה(ב)תָּא שְׁמַע: מוֹכְרֵי כְּסוּת מוֹכְרִין כְּדַרְכָּן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוְּונוּ. בַּחֲמָה מִפְּנֵי הַחַמָּה, וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. וְהַצְּנוּעִין מַפְשִׁילִין לַאֲחוֹרֵיהֶם בְּמַקֵּל. וְהָא הָכָא דְּאֶפְשָׁר לְמֶעְבַּד כִּצְנוּעִין, וְכִי לָא מְכַוְּונִין — שְׁרֵי. תְּיוּבְתָּא לְמַאן דְּמַתְנֵי לִישָׁנָא קַמָּא דְּרָבָא, תְּיוּבְתָּא. וְלֹא יַסִּיק בּוֹ וְכוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוֹ בְּקִלְקִפֵּי עֲרֵלָה אוֹ בְּקַשִּׁין שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, חָדָשׁ — יוּתַּץ, יָשָׁן — יוּצַן. ר״ח״אַף בּוֹ אֶת הַפַּת, רַבִּי אוֹמֵר: הַפַּת אֲסוּרָה, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַפַּת מוּתֶּרֶת. בִּישְׁלָהּ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים — דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר. טי״אוְהָא תַּנְיָא: בֵּין חָדָשׁ וּבֵין יָשָׁן יוּצַן! לָא קַשְׁיָא: הָא — רַבִּי, וְהָא — רַבָּנָן. יד(ג)אֵימוֹר דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי מִשּׁוּם דְּיֵשׁ שָׁבַח עֵצִים בַּפַּת. זֶה וָזֶה גּוֹרֵם מִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ? אֶלָּא, לָא קַשְׁיָא: הָא — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הָא — רַבָּנָן. ז(ד)הֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר? אִילֵימָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּשָׁאוֹר, דְּתָנַן: שְׁאוֹר שֶׁל חוּלִּין וְשֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹךְ עִיסָּה, וְאֵין בָּזֶה כְּדֵי לְהַחְמִיץ וְאֵין בָּזֶה כְּדֵי לְהַחְמִיץ, וְנִצְטָרְפוּ וְחִמְּצוּ — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַחַר אַחָרוֹן אֲנִי בָּא, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין שֶׁנָּפַל אִיסּוּר לְכַתְּחִלָּה, וּבֵין שֶׁנָּפַל אִיסּוּר לְבַסּוֹף — לְעוֹלָם אֵינוֹ אוֹסֵר

עַד

הַפַּת מַתֶּרֶת (דְּהָא) סְבְרִי אֵין שָׁבַח עֵצִים בְּפַת מַמָּשׁ וְהוּא הַדִּין דְּלֵית לְהוּ נַמֵּי חָדָשׁ יַתֵּשׁ אֶלָּא יוּצַן וְהָכִי אָמְרִי' בְּשִׁמְעָתִין: בִּישְׁלָהּ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים דְּרַבִּי הַכֹּל הַפַּת מֻתֶּרֶת וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי דְּכִי אִתְּהֲנֵי פַּת מֵאִסּוּר כְּבָר כָּלָה וּבָטֵל וְגֶחָלִים אִצְטְרִיכָא לֵיהּ דְּלָא תֵּימָא אַכַּתִּי אִסּוּרָא בְּעֵינֵהּ וְכָל שֶׁכֵּן בְּתַנּוּר גָּרוּף וְאֵין אֲבוּקָה כְּנֶגְדּוֹ: הָא רַבִּי דְּקָתָנֵי חָדָשׁ יַתֵּשׁ רַבִּי הוּא דְּאָמַר הַפַּת אֲסוּרָה מִשּׁוּם דְּגָמְרָה בְּאִסּוּר וְהוּא הַדִּין לְתַנּוּר חָדָשׁ שֶׁנִּגְמַר נָמֵי ע"י הָאִסּוּר: אֲמוֹר דְּשָׁמְעַתְּ לֵהּ לְרַבִּי דְּיֵשׁ שָׁבַח עֵצִים בְּפַת כִּי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּפָלִיג רַבִּי אַדְרַבָּנַן בְּיֵשׁ שָׁבַח עֵצִים בְּפַת לְחַדָּא הוּא דִּשְׁמַעְתְּ לֵיהּ דְּרַבָּנַן הָווּ מְקִילֵי טְפֵי וְשָׁרוּ אַפַּי' פַּת לָאֲכֹל דְּאָמְרִי אֵין שָׁבַח עֵצִים בָּהּ אֶלָּא שָׁבַח הֶסֵּק וְאִסּוּר שָׁבָה כְּבָר כְּלָה הוּא וְרַבִּי סָבַר הוֹאִיל וַאֲבוּקָה כְּנֶגְדּוֹ יֵשׁ שָׁבַח עֵצִים וְאִסּוּר גָּמוּר בָּהּ וְגַבֵּי תַּנּוּר חָדָשׁ נָתֵי דְּיֵשׁ שָׁבַח עֵצִים בּוֹ מִיהוּ הוּא עַצְמוֹ אֵין נֶאֱכָל אֶלָּא לְהֶסֵּק אַחַר עוֹמֵד וְיֹאפוּ בּוֹ וְנִמְצֵאת פַּת הַנֶּאֱפֶתֶת בּוֹ נִגְמֶרֶת ע"י אִסּוּר וְהֶתֵּר עֲצֵי אִסּוּר שֶׁגָּמְרוּ (בּוֹ) אֶת הַתַּנּוּר וַעֲצֵי הֶתֵּר שֶׁגָּמְרוּ אֶת הַפַּת וְהָא הֵיכָא שָׁמְעִינַן לֵיהּ דְּאָסַר רַבִּי: הָא ר' אֱלִיעֶזֶר דְּשָׁמְעִינַן לֵהּ זֶה וָזֶה גּוֹרֵם אִסּוּר דָּבָר שֶׁאִסּוּר וְהֶתֵּר גָּרְמוּ לוֹ שֶׁיֶּאֱסֹר בָּהֲנָאָה: לְתוֹךְ עִסָּה שֶׁל חַלִּין: אַחַר אַחָרוֹן אֲנִי בָּא אִם סִלֵּק אֶת הָרִאשׁוֹן כְּדִמְתָרֵץ לֵיהּ אַבַּיֵי:

מסורת הש"ס

א משנה עבודה זרה; עבודה זרה מט:

ב תמורה ל:; עבודה זרה מח:

ג עבודה זרה מט.

ד תמורה יב.; עבודה זרה עג:; משנה ערלה

לֹא שָׁנוּ דְּאַחַר אַחָרוֹן אֲנִי בָּא וְאִם נָפַל הֶתֵּר בַּסּוֹף מַתִּר אֶלָּא שֶׁקִּדֵּם אֶת הָאִסּוּר וְסָלְקוֹ מִכְּיָון שֶׁנָּפַל בּוֹ הֶתֵּר מִיָּד דְּהוֹאִיל וְסִלְּקוֹ וַעֲדַיִן לֹא הֶחֱמִיץ בָּטֵל וְהָלַךְ לוֹ וְאע"ג דְּהוֹעִיל בָּהּ קְצָת שֶׁיְּכוֹל וֶה הָאַחֲרוֹן לְגָמֹר חֲמוּץ עַל יָדוֹ אעפ"כ כְּבָר בָּטֵל לוֹ וְשׁוּב אֵין חוֹזֵר וְנַעֲוֹר בּוֹ אֲבָל לֹא קִדֵּם וְסִלֵּק וְנִגְמַר עַל יְדֵי שְׁנֵיהֶם וְאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל אִסּוּר אֶלָּמָא זֶה וָזֶה גּוֹרֵם אִסּוּר: דְּאָחַר אַחֲרוֹן אֲנִי בָּא וְטַעֲמָא מִשּׁוּם דַּאֲזַל בָּתַר גְּמַר מַעֲשֶׂה גָּמְרוּ בְּהֶתֵּר מַתִּר וְאַפְּיֵ' לֹא קִדֵּם וְסִלֵּק דְּאִיכָּא זֶה וָזֶה גּוֹרֵם אִסּוּר (וְאַפִּילּוּ קִדֵּם וְסִלֵּק אֶת הָאִסּוּר): אֲבָל בָּטֵל אָחַת אִם נָפְלוּ כְּאַחַת דְּלֵיכָּא גְּמְרוּ בְּאִסּוּר הָכִי נָמֵי דְּשָׁרֵי דְּזֶה וָזֶה גּוֹרֵם מַתִּר: הֵימָנָּה מִן הָאֲשִׁירָה: יוֹלִיךְ הַנָּאָה לְיָם הַמֶּלַח דְּמֵי עֵצִים מִכָּל מָקוֹם שְׁמִעֵינַן לַהּ כֹּל כְּמָה דְּלֹא מַמְטֵי הַנָּאָה לְיָם הַמֶּלַח מוֹדֶה הוּא לת"ק בֵּין אַחַדֹּשׁ יַתֵּץ בֵּין אִישׁן יוֹצֵן בֵּין אֵאסּוּר פֵּת אֶלָּמָא כֵּיוָן דְּקָתָנֵי חָדָשׁ יַתֵּץ אִית לַהּ זֶה וָזֶה גּוֹרֵם אִסּוּר וְהָא דְּתָנֵיא לְעֵיל חָדָשׁ יוֹצֵן רַבָּנָן הִיא דְּפָלִיגִי עָלַהּ דְּר' וְאָמְרִי הַפֵּת מַתֶּרֶת מִשּׁוּם דְּלָא חֲשִׁיבָא לְהוּ הַנָּאַת הֶסֵּק וַאֲפִלּוּ בְּגוֹרֵם אֶחָד לְבַדּוֹ מִשּׁוּם דְּלֵיתֵהּ לְאִסּוּרָא בְּעֵינַהּ וְכָל שֶׁכֵּן בְּתַנּוּר שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל הוּא בְּעַצְמוֹ וְאֵין הַנָּאָתוֹ בְּגוֹרֵם אֶחָד לְבַדּוֹ אֶלָּא בִּשְׁנֵי גּוֹרְמִים שֶׁלּוֹ וְשֶׁל הֶתֵּר וְאִם תֹּאמַר לְרַבָּנָן יוֹצֵן לְמָה לִי הָא שָׁרוּ לְפַת הָאֲפוּיָה בְּהֶסֵּק אִסּוּר הָנֵי קְעָרוֹת דְּאִסּוּר אֲבָל לְכַתְּחִלָּה לָא קָא שָׁרוּ לֶאֱפוֹת בְּהֶסֵּק אִסּוּר וּלְקַמָּן פָּרִיךְ עֵצִים דְּאִסּוּר לְרַבָּנָן הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ דְּאִסּוּר מִדְּאוֹרַיְתָא וְהוּא הַדִּין דְּמֵצִי לְאוֹקְמָא לְהָא דְּחָדָשׁ יַתֵּץ דְּלָעֵיל כְּתַנָּא קַמָּא דְּר' אֶלְיעֶזֶר אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלֹא יָדְעִינַן מַנּוּ וְנֵיחָא לֵיהּ לְמֵינְקַט ר' אֶלְיעֶזֶר וְהוּא וּמַחֲלֹקְתּוֹ קָאָמַר: א"כ דְּפַרְכַת דִּלְמָא שְׁאנֵי לֵיהּ אַמַּאן תִּרְמְיֵהּ לְהָא דְּתַנְיָא לְעֵיל גַּבֵּי עֲרֵלָה יַתֵּץ עַל כָּרְחֵיךְ כֵּיוָן דְּלָא מַשְׁכַּחַת תַּנָּא דְּאָמַר זֶה וָזֶה גּוֹרֵם אִסּוּר אֶלָּא רַבִּי אֶלְיעֶזֶר וּמַחֲלֹקְתּוֹ בְּמַסֶּכֶת ע"ז וְחָזֵינָא סְתָמָא דְּתַנֵּי בְּשָׁאר אִסּוּרֵי נָמֵי הָכִי רַבִּי אֶלְיעֶזֶר קָאָמַר לַהּ וְלָא שְׁנֵי לֵיהּ: אָמַר אַבָּיֵי אִם תִּמְצֵי לוֹמַר עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ כְּדֵי לְהַחְמִיץ. וְאָמַר אַבָּיֵי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁקִּדֵּם וְסִילֵּק אֶת הָאִיסּוּר — אִסּוּר, אַלְמָא זֶה וָזֶה גּוֹרֵם אִסּוּר. וּמַמַּאי דְּטַעְמָא דְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר כְּאַבָּיֵי? דִּילְמָא טַעְמָא דְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר מִשּׁוּם דְּאַחַר אַחָרוֹן אֲנִי בָּא — לָא שָׁנָא קִדֵּם וְסִילֵּק אֶת הָאִיסּוּר, לָא שָׁנָא לֹא קִדֵּם וְסִילֵּק אֶת הָאִיסּוּר. אֲבָל בְּבַת אַחַת, הָכִי נָמֵי דִּשְׁרֵי! [א]אֶלָּא רַבִּי אֶלְיעֶזֶר דַּעֲצֵי אֲשֵׁירָה, דִּתְנַן: נָטַל הַיְּמָנָּה עֵצִים — אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה. הִסִּיק בָּהֶן אֶת הַתַּנּוּר, חָדָשׁ — יוֹתֵץ, יָשָׁן — יוֹצֵן. [ב]אֲפָה בּוֹ אֶת הַפַּת — אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה. נִתְעָרְבָה בְּאַחֵרוֹת וַאֲחֵרוֹת בַּאֲחֵרוֹת — כּוּלָּן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: יוֹלִיךְ הֲנָאָה לְיָם הַמֶּלַח. (אָמַר) לוֹ: אֵין פְּדְיוֹן לַעֲבוֹדָה זָרָה. אֵימוֹר דְּשִׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר בַּעֲבוֹדָה זָרָה — דַּחֲמִיר אִיסּוּרָהּ, בִּשְׁאָר אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה מִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ? אֶלָּא אִם כֵּן, אַמַּאן תִּרְמְיֵהּ? וְעוֹד, הָא תַּנְיָא בְּהֶדְיָא: וְכֵן הָיָה רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹסֵר בְּכָל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה. [ג]אָמַר אַבָּיֵי: אִם תִּמְצָא לוֹמַר "זֶה וָזֶה גּוֹרֵם אִסּוּר" — רַבִּי הָיְינוּ רַבִּי אֶלְיעֶזֶר, וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר "זֶה וָזֶה גּוֹרֵם מוּתָּר", וְהָכָא מִשּׁוּם דְּיֵשׁ שֶׁבַח עֵצִים בְּפַת הוּא — הָנֵי קְעָרוֹת וְכוֹסוֹת וּצְלוֹחִיּוֹת אֲסִירִי. [ד]כִּי פְּלִיגִי בְּתַנּוּר וּקְדֵירָה: לְמַאן דְּאָמַר "זֶה וָזֶה גּוֹרֵם אִסּוּר" — אִסּוּר. לְמַאן דְּאָמַר "זֶה וָזֶה גּוֹרֵם מוּתָּר" — שְׁרֵי. [ה]אֵיכָּא דְּאָמְרִי: אַפִּילּוּ לְמַאן דְּאָמַר "זֶה וָזֶה גּוֹרֵם מוּתָּר", קְדֵירָה — אָסוּרָה, דְּהָא קַבְּלָה בִּישׁוּלָא מִקַּמֵּי דְּנִיתֵּן עֵצִים דְּהֶיתֵּירָא. אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: תַּנּוּר שֶׁהִסְּיקוּ בְּקוֹלִיפֵּי עָרְלָה, אוֹ בְּקַשִּׁין שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, חָדָשׁ — יוֹתֵץ, יָשָׁן — יוֹצֵן. אֲפָה בּוֹ אֶת הַפַּת, רַבִּי אוֹמֵר: הַפַּת מוּתֶּרֶת, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַפַּת אֲסוּרָה. וְהַתַּנְיָא אִיפְּכָא! שְׁמוּאֵל אִיפְּכָא תָּנֵי. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: בְּעַלְמָא קָסָבַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵחֲבֵירוֹ וְלֹא מֵחֲבֵירָיו, וּבְהָא — אֲפִילּוּ מֵחֲבֵירָיו. וְסָבַר אַתְּנַיֵּיהּ אִיפְּכָא, כִּי הֵיכִי דְּנֵיקוּם רַבָּנַן לְאִיסּוּרָא. [ז]בִּישְׁלָהּ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים — דִּבְרֵי הַכֹּל הַפַּת מוּתֶּרֶת. (אָמַר) רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, וְרַבִּי חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, חַד אָמַר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא גֶּחָלִים עוֹמְמוֹת, אֲבָל גֶּחָלִים לוֹחֲשׁוֹת — אֲסוּרִין, וְחַד אָמַר: אֲפִילּוּ גֶּחָלִים לוֹחֲשׁוֹת נָמֵי מוּתָּרִין. [ח]בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר לוֹחֲשׁוֹת אֲסוּרִין, מִשּׁוּם דְּיֵשׁ שֶׁבַח עֵצִים בַּפַּת. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אֲפִילּוּ לוֹחֲשׁוֹת מוּתָּרוֹת, פַּת דְּאָסַר דְּיֵשׁ שֶׁבַח עֵצִים בְּפַת לְרַבִּי הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לֵיהּ? אָמַר רַב פָּפָּא: כְּשֶׁאֲבוּקָה כְּנֶגְדּוֹ.

מִכְּלָל

עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ כְּדֵי לְהַחְמִיץ פִּי' בְּאִסּוּר דְּאִי יֵשׁ בְּאִסּוּר וְגַם בַּהֶתֵּר כְּדֵי לְהַחְמִיץ נִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּשָׁרֵי דְּהָא בְּפ' בְּתְרָא דְּמַסֶּכֶת ע"ז (דף סח.) תַּנְיָא שְׁאוֹר שֶׁל חַלִּין וְשֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלוּ לְעִסָּה וּבָזֶה כְּדֵי לְהַחְמִיץ וּבָזֶה כְּדֵי לְהַחְמִיץ וְתָנֵי מַתִּיר וְהַשְׁתָּא הֲוֵי ר' שִׁמְעוֹן כְּרַבָּנַן דְּהָכָא וְהָא דְּתָנֵן בְּסוֹף פ"ק דְּתְמוּרָה (דף יב.) אֵין מְחַמֵּץ אַחַר מְחַמֵּץ [אוֹסֵר] אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן שֶׁבָּהּ שֶׁאִם נָפַל שְׁאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה בָּעִסָּה וְחִמְּצָה וְחָזְרָה וְנִפְלָה לְעִסָּה אַחֶרֶת גְּדוֹלָה מִזֹּאת אִם יֵשׁ בַּשְּׁאוֹר כְּדֵי לְהַחְמִיץ הַשְּׁנִיָּה אֲסוּרָה אע"פ שֶׁנִּתְחַמְּצָה עַל יְדֵי שְׁאוֹר שֶׁל אִסּוּר וְעַל יְדֵי עִסָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁהָיְתָה שֶׁל הֶתֵּר וּמוֹקְמִינַן לָהּ הָתָם כְּרַבָּנַן דְּהָכָא אור"י מַצִּי לְמֵימַר דְּהָתָם מַיְירֵי בְּגוֹן שֶׁאֵין בָּעִסָּה כְּדֵי לְהַחְמִיץ וּבַשְּׁאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה יֵשׁ כְּדֵי לְהַחְמִיץ: נִתְעָרְבוּ בָּאֲחֵרוֹת אור"ת דְּלָא גָּרְסִי' וַאֲחֵרוֹת בָּאֲחֵרוֹת דְּבִסְדָר הַמִּשְׁנָה לָא גָּרַס לֵיהּ לֹא בְּמַסֶּכֶת ע"ז

וְלֹא בְּסֵדֶר זְרָעִים: וְכֵן הָיָה רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹסֵר בְּכָל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה הַשְׁתָּא מַשְׁמַע דִּבְכָל מָקוֹם אִית לַהּ לְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר דְּזֶה וָזֶה גּוֹרֵם אִסּוּר וְתַמֵּהּ לְרַשְׁבָּ"א דְּתִקְשֵׁי מֵהָכָא לְרַב הוּנָא בַּר חִנָּנָא דְּתָנֵיא בְּתַמּוּרָה בְּפֶרֶק כָּל הָאֲסוּרִין (תְּמוּרָה דף ל: וְשָׁם) כָּל הָאֲסוּרִין לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ וְלִדוֹתֵיהֶן מַתִּירִין וְתַנְיָא עֲלֵהּ ר"א אוֹסֵר וְקָאָמַר רַב הוּנָא בַּר חִנָּנָא מַחֲלֹקֶת כְּשֶׁעִבְּרוּ וְלִבְסוֹף נִרְבְּעוּ דְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר סָבַר עִבּוּר יֵרֶךְ אִמּוֹ הוּא אֲבָל נִרְבְּעוּ וְלִבְסוֹף עִבְּרוּ ד"ה מַתִּירִין אַלְמָא לְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר זֶה וָזֶה גּוֹרֵם מַתִּר: וּבָהָא אַפִּילּוּ מֵחֲבֵרָיו וְטַעֲמָא דְּרַבִּי מִשּׁוּם דְּיֵשׁ שֶׁבַח עֵצִים בַּפַּת וְלֹא מִטַּעַם דְּזֶה וָזֶה גּוֹרֵם דְּשְׁמוּאֵל פְּסִיק בְּהֶדְיָא בְּפֶרֶק כָּל הַאֲלָמִים (ע"ז מט.) הֲלָכָה כְּר' יוֹסֵי דְּזֶה וָזֶה גּוֹרֵם מַתִּר:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' קמב סעי' ד:

ב מיי' פ"ו מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' יב:

ג טוש"ע יו"ד סי' קמב סעי' ה:

ד מיי' פט"ז מהל' מאכלות אסורות הל' כג:

ה טוש"ע יו"ד סי' קמב סעי' ו ז:

ו מיי' פט"ז מהל' מאכלות אסורות הל' כד:

ז טוש"ע יו"ד סי' קמב סעי' ו ז:

ח מיי' פט"ז מהל' מאכלות אסורות הל' כד:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' קמב סעי' א:
ב מיי' פ"ז מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' י:
ג מיי' פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הל' יג:
ד מיי' פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הל' יג:

מִכְּלָל דְּרַבָּנַן שָׁרוּ כְּשֶׁאֲבוּקָה כְּנָגְדּוֹ וְאִם כְּנָגְדּוֹ חָשׁוּב כְּמוֹ שֶׁלָּהֶבֶת בָּאָה מִן הַגָּחָלִים מַאי פָּרִיךְ בְּסוֹף לוּלָב הַגָּזוּל (סכה מ.) וּבְהַגּוֹזֵל עֵצִים (ב"ק קא:) וְהָא אִבָּא עֵצִים דְּמִשְׁחַן שֶׁהֲנָאָתָן וּבְעוּרָן שָׁוֶה הָא בְּשָׁעַת הֲנָאָה מְבֻעָרִין הֵן כְּבָר בְּמָקוֹם הַשְׁלָהֶבֶת וְיֵשׁ לוֹמַר מִשּׁוּם דְּשִׁעוּר כְּזַיִת לָא חָשִׁיב הֲנָאָה אַחַר בְּעוּרָן לְעִנְיַן שְׁבִיעִית שֶׁהֲרֵי בַּאֲכִילָה דְּמִנְּהּ יִלְפִינַן הָתָם לֵיכָּא לְגַמְרֵי הֲנָאָה וּבְעוּרָן שָׁוֶה וְלָא מְמַעֲטִינַן אֶלָּא שְׁאָר עֵצִים שֶׁאֵין הֲנָאָתָן אֶלָּא אַחַר שֶׁנִּגְמְרָה גְּחָלִים לְגַמְרֵי וּלְרַבִּי עֵצִים דְּלָא מְשָׁחַן נָמֵי הָוֵה לֵיהּ לְמֵיסַר דִּלְדִּידֵיהּ כְּשֶׁאֲבוּקָה כְּנָגְדּוֹ הֲנָאָתָן וּבְעוּרָן שָׁוֶה וְאֵיכָּא לְמֵימַר הוֹאִיל וְרֹב הֲנָאָה אַחַר בְּעוּר אִית לָן לְמֵימַר דְּלָא אִסְרָה תּוֹרָה בָּהֶן אֶבָל תֵּמַהּ לְמַאן דְּאָמַר לוֹקִין עֲלֵיהֶן אֶת הַנֶּפֶשׁ וְאֶת הַדְּלַעַת אִם קְצָצָן כְּשֵׁרָה וְי"ל דְּהָכָא קָנְמָא לָן כְּרַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם דִּין אֶחָד דִּילֵיף בְּמָה מְצִינוּ אַף עַל גַּב דְּאָמְרוּ לוֹ חֲטַאת הָעוֹף וְאָשָׁם תָּלוּי יוֹכִיחוּ וּשְׁתֵּיק מ"מ לְדִידַן סְבִירָא לָן כְּרַבָּנַן דְּאָמְרִי חֲטָאת וְאָשָׁם בִּשְׂרָפָה וְלֵיכָּא תּוֹכִיחַ: **מָה** נוֹתָר בִּשְׂרָפָה אַף חֵמֶץ בִּשְׂרָפָה וא"ת לְמָאן דְּדָרֵשׁ לְעֵיל (פְּסָחִים ד' כד.) הַנּוֹתָר בִּשְׂרָפָה וְאֵין דָּבָר אַחֵר בִּשְׂרָפָה הֵיכִי יְלֵיף רַבִּי יְהוּדָה חֵמֶץ בִּשְׂרָפָה מִנּוֹתָר וְתֵרֵץ רַשְׁבָּ"א תֶּהֱוֵי לָן לְמֵעוּטֵי מִנּוֹתָר אֶלָּא שְׁאָר אִסּוּרִין אֶבָל חֵמֶץ דְּדָמֵי לְנוֹתָר בְּכָרֵת וּבְבַל תּוֹתִירוּ לָא מְמַעֲטִינַן וא"ת לְעֵיל הֵיכִי יְלֵיף שְׁאָר

מִכְּלָל דְּרַבָּנַן דִּפְלִיגִי עֲלֵיהּ — שָׁרוּ אֲפִילּוּ כְּשֶׁאֲבוּקָה כְּנָגְדּוֹ, אֶלָּא עֵצִים דְּאִיסּוּרָא לְרַבָּנַן הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לְהוּ? אָמַר רַב אַמֵּי בַּר חָמָא: בְּשַׁרְשִׁיפָא. בָּעָא מִינֵּיהּ רַמֵּי בַּר חָמָא מֵרַב חִסְדָּא: תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּ בַּעֲצֵי הֶקְדֵּשׁ, וְאָפָה בּוֹ הַפַּת, לְרַבָּנַן דְּשָׁרוּ בְּקַמַּיְיתָא, מַאי? אָמַר לֵיהּ: הַפַּת אָסוּרָה. וּמָה בֵּין זוֹ לָעֲרֵלָה?! אָמַר רָבָא: הָכִי הַשְׁתָּא?! עֲרֵלָה בְּטֵילָה בְּמָאתַיִם, הֶקְדֵּשׁ אֲפִילּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵיל. אֶלָּא אָמַר רָבָא: אִי קַשְׁיָא לֵיהּ — הָא קַשְׁיָא: וַהֲלֹא מָעַל הַמַּסִּיק, וְכָל הֵיכָא דְּמָעַל הַמַּסִּיק נָפְקָא לְחוּלִּין! אָמַר רַב פָּפָּא: הָכָא בַּעֲצֵי שְׁלָמִים עָסְקִינַן, וְאֵלִיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: הֶקְדֵּשׁ בְּשׁוֹגֵג מִתְחַלֵּל. בְּמֵזִיד מַאי טַעְמָא לָא? כֵּיוָן דְּלָאו בַּר מְעִילָה — הוּא לָא נָפֵיק לְחוּלִּין. וְהָא תַּנְיָא: כָּל הַנִּשְׂרָפִין — אֶפְרָן מוּתָּר, חוּץ מֵעֲצֵי אֲשֵׁירָה. וְאֶפֶר הֶקְדֵּשׁ — לְעוֹלָם אָסוּר. [ד]אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: כְּגוֹן שֶׁנִּפְלָה דְּלֵיקָה מֵאֵילֶיהָ בַּעֲצֵי הֶקְדֵּשׁ, דְּלֵיכָּא אִינָשׁ דְּנָמְעוֹל. רַב שְׁמַעְיָה אָמַר: בְּאוֹתָן שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה. דְּתַנְיָא: "וְשָׁמוֹ" בְּנַחַת, "וְשָׁמוֹ" כּוּלּוֹ, "וְשָׁמוֹ" שֶׁלֹּא יְפַזֵּר. [ב]רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֵין בִּיעוּר וְכוּ'. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵין בִּיעוּר חָמֵץ אֶלָּא שְׂרֵיפָה, וְהַדִּין נוֹתֵן: וּמָה נוֹתָר שֶׁאֵינוֹ בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" טָעוּן שְׂרֵיפָה, חָמֵץ שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" — לֹא כָּל שֶׁכֵּן שֶׁטָּעוּן שְׂרֵיפָה! [ג]אָמְרוּ לוֹ: כָּל דִּין שֶׁאַתָּה דָּן תְּחִלָּתוֹ לְהַחְמִיר וְסוֹפוֹ לְהָקֵל אֵינוֹ דִּין. לֹא מָצָא עֵצִים לְשׁוֹרְפוֹ יְהֵא יוֹשֵׁב וּבָטֵל? וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "תַּשְׁבִּיתוּ שְׁאוֹר מִבָּתֵּיכֶם", בְּכָל דָּבָר שֶׁאַתָּה יָכוֹל לְהַשְׁבִּיתוֹ! חָזַר רַבִּי יְהוּדָה וְדָנוֹ דִּין אַחֵר: נוֹתָר אָסוּר בַּאֲכִילָה וְחָמֵץ אָסוּר בַּאֲכִילָה. מָה נוֹתָר בְּשְׂרֵיפָה — אַף חָמֵץ בְּשְׂרֵיפָה. אָמְרוּ לוֹ: נְבֵילָה תּוֹכִיחַ, שֶׁאָסוּרָה בַּאֲכִילָה וְאֵינָהּ טְעוּנָה שְׂרֵיפָה! אָמַר לָהֶן, הֶפְרֵשׁ: נוֹתָר אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה, וְחָמֵץ אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה. מָה נוֹתָר טָעוּן שְׂרֵיפָה — אַף חָמֵץ טָעוּן שְׂרֵיפָה. אָמְרוּ לוֹ: שׁוֹר הַנִּסְקָל יוֹכִיחַ, שֶׁאָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה — וְאֵינוֹ טָעוּן שְׂרֵיפָה. אָמַר לָהֶן, הֶפְרֵשׁ: נוֹתָר אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה וְעָנוּשׁ כָּרֵת, וְחָמֵץ אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה וְעָנוּשׁ כָּרֵת — אַף חָמֵץ בְּשְׂרֵיפָה. אָמְרוּ לוֹ: חֶלְבּוֹ שֶׁל שׁוֹר הַנִּסְקָל יוֹכִיחַ, שֶׁאָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה וְעָנוּשׁ כָּרֵת — וְאֵין טָעוּן שְׂרֵיפָה!

חָזַר עֵצִים דְּאִסּוּרָא דְּמִתַּסְרֵי בַּהֲנָאָה לְרַבָּנַן הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לְהוּ: בְּשַׁרְשִׁיפָא כִּסֵּא לַשֵּׁב עָלָיו אוֹ לְהַדּוֹם רַגְלָיו דַּהֲנָאָתָן בְּשֶׁהֵן בְּעַיִן וְעַל יְדֵי מַשָּׁא אֲבָל הֲנָאַת הֶסֵּק אֵין הֲנָאָתוֹ אֶלָּא לְאַחַר בְּעוּרוֹ אוֹ בְּשָׁעַת בְּעוּרוֹ: בְּטֵילָה בְּמֵאתַיִם הִלְכָךְ לָא חָמְרָא מְשָׁכָּלָה וְנִבְעַר אִסּוּרוֹ: וַהֲלֹא מָעַל הַמַּסִּיק וְחַיָּב קָרְבָּן מְעִילָה וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ קְדֻשַּׁת הַגּוּף כְּגוֹן בְּהֵמָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל קָרְבָּן וּכְלֵי שָׁאֵינוֹ כְּלֵי שָׁרֵת כֵּיוָן שֶׁמָּעַל בּוֹ יָצָא לְחַלִּין דְּתַנַּן (מעילה דף יט:) אֵין מוֹעֵל אַחַר מוֹעֵל בְּמַקְדְּשִׁין אֶלָּא בְּהֵמָה וּכְלֵי שָׁרֵת בִּלְבַד אֲבָל כָּל מִדֵּי אַחֲרִינָא מְמַעְלָה רִאשׁוֹנָה נָפְקָא לְחַלִּין דְּקִ"ל אֵין מְעִילָה בכ"מ אֶלָּא שְׁנוּיָה שֶׁנִּשְׁתַּנְּתָה מִקְּדֻשָּׁתוֹ וְאַמַּאי פַּת אָסוּרָה הָא קֹדֶם שֶׁנִּתְנוּ הַפַּת הָיָה הַהֶסֵּק חִלִּין: בַּעֲצֵי שְׁלָמִים שֶׁהִתְפִּיסָן לִדְמֵי שְׁלָמִים לְמַכְרָן וְלִקַּח בִּדְמֵיהֶן שְׁלָמִים וְקָדְשִׁים קַלִּים אֵין לָהֶם מְעִילָה דְּלָאו קָדְשֵׁי ה' קָרֵינַן בֵּהּ שֶׁכָּלָן לַבְּעָלִים וְאֵין לַגִּבּוֹהַּ בָּהֶן אֶלָּא לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים אֶת הָאֵמוּרִין וְאִסּוּרָא מִיהָא רְכִיבָה עֲלַיְיהוּ וּמִמְּעִילָה הוּא דְּאִמְּעִיטֵי בְּמַסֶּכֶת מְעִילָה: וְאַלְבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה פְּשִׁיטָא לֵיהּ רַב חִסְדָּא בְּקִדּוּשִׁין בפ"ב (דף נה.) דְּאָמַר הֶקְדֵּשׁ בְּמֵזִיד אֵין מִתְחַלֵּל אִם נֶהֱנָה מִמֶּנּוּ בְּמֵזִיד לֹא יָצָא לְחַלִּין הִלְכָךְ בְּשְׁלָמִים שׁוֹגֵג דִּידְהוּ כְּמֵזִיד דְּהֶקְדֵּשׁ דְּהָא לָאו בְּנֵי מְעִילָה נִינְהוּ וְהָכִי נָמֵי הָוֵה מָצֵי לְמֵימַר הָכָא כְּשֶׁהִסִּיקוּ מֵזִיד עָסְקִינַן מִיהוּ שֶׁהִסִּיקוּ מַשְׁמַע שׁוֹגֵג וּמֵזִיד וְכֵיוָן דְּמָצֵי לְאוֹקְמָה בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד אוֹקְמָה: כָּל הַנִּשְׂרָפִין בְּשִׁלְהֵי פֶּרֶק בָּתְרָא דְּתָמוּרָה מְפֹרָשׁ אֵלּוּ נִשְׂרָפִין וְאֵלּוּ נִקְבָּרִין: וְאֵפֶר הֶקְדֵּשׁ לְעוֹלָם אָסוּר לְהָכִי גַּבֵּי הֶקְדֵּשׁ לְעוֹלָם וְגַבֵּי אֲשֵׁרָה לֹא נָקֵט לְעוֹלָם מִשּׁוּם דַּאֲשֵׁרָה יֵשׁ לָהּ הֶתֵּר אִם שׁוֹרְפָהּ עו"ג וּבְטֵלָהּ אֲבָל הֶקְדֵּשׁ אֵין בּוֹ בִּטּוּל וְהָכִי מְפֹרָשׁ בְּשִׁלְהֵי תְּמוּרָה: רַמֵּי בַּר חָמָא וְרַב שְׁמַעְיָה אַאֵפֶר הֶקְדֵּשׁ לְעוֹלָם אָסוּר מְהַדְּרִי: בְּאוֹתוֹ אֵפֶר שֶׁטָּעוּן גְּנִיזָה קָאָמַר לְעוֹלָם אָסוּר וְזֶהוּ אֵפֶר שֶׁל תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן שֶׁלֹּא הָיְתָה מְעִילָה בְּהֶסֵּקוֹ: כָּל דִּין שֶׁאַתָּה דָּן שֶׁמִּתְּחִלָּתוֹ אַתָּה דָּנוֹ כְּדֵי לְהַחְמִיר עָלָיו שֶׁהֲרֵי חָמוּר הוּא וְאַתָּה מֵבִיא לוֹ חֹמֶר אַחֵר כְּדָקָאָמַרְתְּ חָמֵץ שֶׁהוּא בְּבַל יֵרָאֶה אֵין דִּין שֶׁטָּעוּן שְׂרֵפָה וְסוֹפוֹ נִמְצָא שֶׁאַתָּה מוֹסִיף עָלָיו גּוֹרֵם לוֹ לְהָקֵל: אֵינוֹ דִּין שֶׁהֲרֵי הַדִּין מְלַמֵּד שֶׁיֵּהָא חָמוּר וַהֲרֵי הוּא מְקֻלּוֹ: שֶׁאִם לֹא מָצָא עֵצִים יֵשֵׁב וִיבַטֵּל בִּתְמִיהָה וְאַף עַל גַּב דְּאָמְרִי' בְּפֶרֶק קַמָּא (דף יב:) לְרַבִּי יְהוּדָה אֲבָל בִּשְׁעַת בְּעוּרוֹ הַשְׁבָּתָתוֹ בְּכָל דָּבָר גַּבֵּי פְּלַגְתַּיְיהוּ מִיהָא קָלָא הִיא בְּמִי שֶׁהוּא רוֹצֶה לָצֵאת בְּשֶׁיֵּרָא אוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים דְּאָמְרִינַן זָקוּק לָבַעַר וּכְשֶׁאֵין עֵצִים לְשָׂרְפוֹ יְהֵא יוֹשֵׁב וּבָטֵל וְלֹא יְבַעֲרֶנּוּ: וְדָנוּ דִּין אַחֵר שֶׁאֵינוֹ קַל וְחָמֹר אֶלָּא גְּזֵרָה שָׁוָה וּבֵין לְקוּלָּא וּבֵין לְחוּמְרָא בָּתְרָהּ אָזְלִינַן דִּגְזֵרַת הַכָּתוּב הוּא וְאֵין לְהַשִּׁיב עָלָיו תְּחִלָּתוֹ לְהַחְמִיר וְסוֹפוֹ

מסורת הש"ס

א תמורה לד.
ב לעיל כא.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; משנה פסחים
ג סוכה לו:; ספרא אמור פרק יז י'; ספרא תזריע פרשת יולדת פרשה א ה

גליון הש"ס

גמ' כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר. עי' שבת קלו ע"ב תוס' ד"ה דתניא ובחים יב ע"ב תד"ה בן עזאי:

תורה אור השלם

וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ [ויקרא ו, ג]

שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכְלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יוֹם הַשְּׁבִעִי [שמות יב, טו]

וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וָמֵת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת־בְּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי [שמות כא, כח]

חָזַר רַבִּי יְהוּדָה וְדָנוֹ דִּין אַחֵר: נוֹתָר יֶשְׁנוֹ בְּ״בַל תּוֹתִירוּ״, וְחָמֵץ בְּ״בַל תּוֹתִירוּ״. מָה נוֹתָר בִּשְׂרֵיפָה — אַף חָמֵץ בִּשְׂרֵיפָה. אָמְרוּ לוֹ: אָשָׁם תָּלוּי וְחַטַּאת הָעוֹף הַבָּא עַל הַסָּפֵק לִדְבָרֶיךָ יוֹכִיחוּ, שֶׁהֵן בְּ״בַל תּוֹתִירוּ״. שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים בִּשְׂרֵיפָה, וְאַתָּה אוֹמֵר בִּקְבוּרָה! שָׁתַק רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר רַב יוֹסֵף, הַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: כַּפָּא דַּחֲטָא נַגָּרָא — בְּגַוֵּויהּ נִשְׂרוֹף חַרְדְּלָא. (אָמַר אַבָּיֵי:) סַדָּנָא בְּסַדָּנֵי יָתֵיב — מִדְּוִיל יְדֵיהּ מִשְׁתַּלֵּים. רָבָא אָמַר: גִּירָאָה בְּגִירֵיהּ מִקְּטִיל — מִדְּוִיל יְדֵיהּ מִשְׁתַּלֵּים. [א־ג(א)] וַחֲכָמִים אוֹמְרִים מְפָרֵר וְזוֹרֶה וְכוּ׳. אִיבַּעְיָא לְהוּ, הֵיכִי קָאָמַר: מְפָרֵר וְזוֹרֶה לָרוּחַ, וּמְפָרֵר וּמֵטִיל לַיָּם. אוֹ דִילְמָא: מְפָרֵר וְזוֹרֶה לָרוּחַ, אֲבָל מֵטִיל לַיָּם בְּעֵינֵיהּ. תְּנַן נָמֵי גַּבֵּי עֲבוֹדָה זָרָה כִּי הַאי גַּוְונָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שׁוֹחֵק וְזוֹרֶה לָרוּחַ, אוֹ מֵטִיל לַיָּם. וְאִיבַּעְיָא לְהוּ: הֵיכִי קָאָמַר? שׁוֹחֵק וְזוֹרֶה לָרוּחַ, וְשׁוֹחֵק וּמֵטִיל לַיָּם. אוֹ דִילְמָא שׁוֹחֵק וְזוֹרֶה לָרוּחַ, אֲבָל מֵטִיל לַיָּם בְּעֵינֵיהּ. [ד־] אָמַר רַבָּה: מִסְתַּבְּרָא עֲבוֹדָה זָרָה דִּלְיָם הַמֶּלַח קָא אָזְלָא — לָא בָּעֵי שְׁחִיקָה. חָמֵץ דְּלִשְׁאָר נְהָרוֹת קָאָזֵיל — בָּעֵי פֵּירוּר. אֲמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף: אַדְּרַבָּה, אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא: עֲבוֹדָה זָרָה דְּלָא מְמִיסָה — בָּעֵי שְׁחִיקָה. חָמֵץ דִּמְמִיס — לָא בָּעֵי פֵּירוּר. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַבָּה, תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַבָּה: הָיָה מְהַלֵּךְ בַּמִּדְבָּר — מְפָרֵר וְזוֹרֶה לָרוּחַ. הָיָה מְהַלֵּךְ בִּסְפִינָה — מְפָרֵר וּמֵטִיל לַיָּם. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף: הָיָה מְהַלֵּךְ בַּמִּדְבָּר — שׁוֹחֵק וְזוֹרֶה לָרוּחַ. הָיָה מְהַלֵּךְ בִּסְפִינָה — שׁוֹחֵק וּמֵטִיל לַיָּם. שְׁחִיקָה קַשְׁיָא לְרַבָּה, פֵּירוּר קַשְׁיָא לְרַב יוֹסֵף. שְׁחִיקָה לְרַבָּה לָא קַשְׁיָא: הָא — לְיָם הַמֶּלַח, הָא — לִשְׁאָר נְהָרוֹת. פֵּירוּר לְרַב יוֹסֵף לָא קַשְׁיָא: הָא — בְּחִיטֵּי, הָא — בְּנַהֲמָא. [ז־] מַתְנִי׳ חָמֵץ שֶׁל גּוֹי שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח — מוּתָּר בַּהֲנָאָה, וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל — אָסוּר בַּהֲנָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאוֹר״. [יא(ב)] גְּמָ׳ מַנִּי מַתְנִיתִין? לָא רַבִּי יְהוּדָה וְלָא רַבִּי שִׁמְעוֹן וְלָא רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. מַאי הִיא? דְּתַנְיָא: חָמֵץ, בֵּין לִפְנֵי זְמַנּוֹ בֵּין לְאַחַר זְמַנּוֹ — עוֹבֵר עָלָיו בְּלָאו. תּוֹךְ זְמַנּוֹ — עוֹבֵר עָלָיו בְּלָאו וְכָרֵת, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.

רַבִּי

רש״י

חָמֵץ יֶשְׁנוֹ בְּבַל תּוֹתִירוּ לֹא יֵרָאֶה וְלֹא יִמָּצֵא: אָשָׁם תָּלוּי בָּא עַל סְפֵק כָּרֵת כְּגוֹן חֵלֶב וְשֻׁמָּן לְפָנָיו וְשָׁגַג בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה מֵהֶן אָכַל וְאִם שְׁחָטוֹ וְאֵרַע בּוֹ פְּסוּל אוֹ נוֹתָר פְּלִיגִי ר' יְהוּדָה וְרַבָּנָן בִּשְׁלְהֵי פֶּרֶק בָּתְרָא דִתְמוּרָה לְר' יְהוּדָה בִּקְבוּרָה לְרַבָּנָן בִּשְׂרֵפָה: חַטַּאת הָעוֹף הַבָּא עַל הַסָּפֵק כְּגוֹן הִפִּילָה סָפֵק וָלָד סָפֵק אֵינוֹ וָלָד אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בַּקֳּדָשִׁים שֶׁמָּא וָלָד הוּא עַד שֶׁתָּבִיא כַּפָּרָתָהּ הָעוֹלָה בָּאָה עַל תְּנַאי אִם יָלַדְתִּי הֲרֵי הִיא לְחוֹבָתִי וְאִם לָאו הֲרֵי הִיא נְדָבָה וְחַטַּאת הָעוֹף מְבִיאָתוֹ עַל הַסָּפֵק וְאֵין כָּאן מִשּׁוּם חֻלִּין בָּעֲזָרָה דְּמִקְּרָאֵי נָפְקָא בְּמַסֶּכֶת נָזִיר בְּפֶרֶק מִי שֶׁאָמַר (נָזִיר דַּף כט.) וַאֲסוּרָה בַּאֲכִילָה שֶׁמָּא חֻלִּין הִיא וּמְלִיקָתָהּ שַׁוְיָה נְבֵלָה וּפְלִיגִי בַּהּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנָן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִתְמוּרָה חַטַּאת הָעוֹף הַבָּא עַל הַסָּפֵק תִּשָּׂרֵף רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר יְטִילֶנָּה לָאַמָּה: וְאַתָּה אוֹמֵר בִּקְבוּרָה אַאָשָׁם תָּלוּי קָאֵי דְּקָאָמַר ר' יְהוּדָה יִקָּבֵר וְאַע"ג שֶׁהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה וְעָנוּשׁ כָּרֵת וְהוּא בְּבַל תּוֹתִירוּ: כַּפָּא דְּחָטָא נַגָּרָא כַּף בָּזֵךְ שֶׁחָקַק הָאֻמָּן בְּתוֹכוֹ יִשְׂרֹף אֶת לְשׁוֹנוֹ וְאֶת חִכּוֹ בְּחַרְדָּל לִשָּׁנָא אַחְרִינָא יִשְׂרֹף הוּמִי"ר בְּלַעַ"ז כְּמוֹ שׂוֹרְפָהּ חַיָּה בעו"ז (דַּף כט:): סַדָּנָא נַגָּר עוֹשֶׂה סַד לָשׂוּם בּוֹ רַגְלֵי אֲסִירִים כְּמוֹ וַתָּשֶׂם בַּסַּד רַגְלַי (אִיּוֹב י"ג:כ"ז): מְדַוֵּל יָדֵיהּ מִשְׁתַּלֵּם מֵהֲרָמַת יָדוֹ וּמִמְּלַאכְתּוֹ מִשְׁתַּלֵּם שְׂכָרוֹ כְּשֶׁנִּמְצָא גַּנָּב: גִּירָאָה עוֹשֶׂה חִצִּים: אוֹ דִּלְמָא לָרוּחַ הוּא דְּבָעֵי פֵּרוּר שֶׁמָּא יִזְרְקֶנּוּ שָׁלֵם וְיִמְצָאֶנָּה אַחֵר וְיֹאכְלֶנּוּ אֲבָל לַיָּם מֵטִיל בְּעֵינֵיהּ דִּמְמִיס וְנִמּוֹק מֵאֵלָיו. לְשׁוֹן שְׁחִיקָה שַׁיָּךְ בְּמַתֶּכֶת וּלְשׁוֹן פֵּרוּר שַׁיָּךְ בְּפַת: יָם הַמֶּלַח אֵין סְפִינָה עוֹבֶרֶת בּוֹ: בָּעֵי פֵּרוּר שֶׁמָּא תִּפְגַּע בּוֹ סְפִינָה וְתִטְּלֶנּוּ וְלָאו אַדַּעְתַּיְהוּ: לֹא מְמִסָּה אֵין הַמַּיִם מְמִסּוֹת אוֹתוֹ: תַּנְיָא כְּוָתֵהּ דְּרַבָּה דְּחָמֵץ בָּעֵי פֵּרוּר: תַּנְיָא כְּוָתֵהּ דְּרַב יוֹסֵף דע"ז בָּעֵי שְׁחִיקָה: בְּחִטֵּי שֶׁהֶחְמִיצוּ בָּעֵי פֵּרוּר כְּלוֹמַר פִּזּוּר שֶׁלֹּא יִתְּנֵם בְּשַׂק וְיִזְרְקֵם אֶלָּא יְפַזְּרֵם עַל פְּנֵי הַמַּיִם שֶׁלֹּא יוּכַל אָדָם לְלַקְּטָן מֵעַל פְּנֵי הַמַּיִם: מַתְנִי' מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יֵרָאֶה לְךָ בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לָהּ מִשּׁוּם קְנָסָא דְּעָבַר עָלֶיהָ מִשּׁוּם בַּל יֵרָאֶה: גְּמ' בֵּין לִפְנֵי זְמַנּוֹ מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ: לְאַחַר זְמַנּוֹ מִשֶּׁעָבַר הַפֶּסַח עוֹבֵר עָלָיו בְּלָאו וְאִם אֲכָלוֹ אֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ לְלָאו: תּוֹךְ זְמַנּוֹ בַּמּוֹעֵד:

תוספות

חָזַר ר' יְהוּדָה וְדָנוֹ דִּין אַחֵר הָא דְּקָרֵי לֵיהּ הַשְׁתָּא דִּין אַחֵר טְפֵי מֵהָנֵי דִּלְעֵיל אוֹמֵר רִיבָ"א מִשּׁוּם דְּהַשְׁתָּא אֵין צָרִיךְ לְאִסּוּר אֲכִילָה וַהֲנָאָה וְעָנוּשׁ כָּרֵת אֶלָּא בְּצַד דְּבַל תּוֹתִירוּ לְחוּדֵיהּ מָצִינוּ לְמֵילַף דְּלֵיתֵהּ בְּכוּלְּהוּ: וְחָמֵץ הֲרֵי הוּא בְּבַל תּוֹתִירוּ תֵּמַהּ לְר"י הֵיכִי עָבֵיד לְעֵיל קַל וָחֹמֶר מִנּוֹתָר שֶׁאֵינוֹ בְּבַל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא וְהָא חֲשִׁיב הָכָא בַּל תּוֹתִירוּ כְּמוֹ בַּל יֵרָאֶה וְאוֹמֵר ר"י דְּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה דַּעֲבִיד שַׁפִּיר קַל וָחֹמֶר דְּנוֹתָר אֵינוֹ בְּבַל יֵרָאֶה דְּמִיָּד שֶׁהוֹתִיר עוֹבֵר וְשׁוּב אֵינוֹ עוֹבֵר אֲבָל חָמֵץ אַפֵּי' לְאַחַר שֶׁהוֹתִיר עוֹבֵר בְּכָל שָׁעָה בְּבַל יֵרָאֶה: אָמְרוּ לוֹ אָשָׁם תָּלוּי יוֹכִיחַ תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ"א לְדִבְרֵיהֶם דְּרַבָּנָן דְּאָמְרוּ שֶׁהֵם בִּשְׂרֵפָה אַמַּאי לָא יָלְפִינַן חָמֵץ מִנּוֹתָר שֶׁהוּא בִּשְׂרֵפָה וְאוֹמֵר ר"י דְּמַשְׁמַע לְהוּ הַנּוֹתָר בִּשְׂרֵפָה וְלֹא כָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בִּשְׂרֵפָה וְאַפֵּי' חָמֵץ: וְאַתָּה אוֹמֵר בִּקְבוּרָה טַעְמָא דְּר' יְהוּדָה דָּרֵישׁ בת"כ מִכִּי קֹדֶשׁ הוּא הוּא בִּשְׂרֵפָה וְלֹא חַטַּאת עוֹף וְאָשָׁם תָּלוּי בִּשְׂרֵפָה: וּתְנַן נָמֵי גַּבֵּי ע"ז אוֹמֵר ר"י דְּרַבָּנָן דְּמַתְנִיתִין הַיְנוּ רַבִּי יוֹסֵי דְּפֶרֶק כָּל הַצְּלָמִים (ע"ז מג:) אִי נָמֵי מַתְנֵי' דְּהָכָא א"שׁ כְּרַבָּנָן דְּהָתָם דְּאָמְרוּ לוֹ אַף הִיא נַעֲשָׂה זֶבֶל וּמְגַדֵּל צְמָחִים וְרַחֲמָנָא אָמַר לֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ וְגו' וְהָא דְּשָׁרוּ הָכָא הַיְנוּ מִשּׁוּם דִּבְחָמֵץ כְּתִיב לֹא יֵאָכֵל וְאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא כְּדֶרֶךְ הֲנָאָה וְכִי הַאי גַּוְנָא לָאו דֶּרֶךְ הֲנָאָה הִיא אֲבָל בע"ז לָא כְּתִיב אֲכִילָה וְאָסוּר אַפֵּי' שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הֲנָאָה: חָמֵץ דְּלִשְׁאָר נְהָרוֹת דְּלָא מָצִינוּ שֶׁהָיָה שׁוֹנֶה בְּשׁוּם מָקוֹם גַּבֵּי חָמֵץ יָם הַמֶּלַח אֲבָל גַּבֵּי ע"ז אַשְׁכְּחַן בְּכַמָּה דּוּכְתִּין כִּי הַאי דִּלְעֵיל יוֹלִיךְ הֲנָאָה לְיָם הַמֶּלַח הִלְכָּךְ סְתָם יָם דְּתָנֵי גַּבֵּי ע"ז הָוֵי יָם הַמֶּלַח מִיהוּ לְרַבָּה מוֹעֶלֶת שְׁחִיקָה בִּשְׁאָר נְהָרוֹת כִּדְקָאָמַר בְּסָמוּךְ כָּאן בְּיָם הַמֶּלַח כָּאן בִּשְׁאָר נְהָרוֹת: אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא לְשׁוֹן אִיפְּכָא אֵינוֹ מְיֻשָּׁב דְּמַה שַׁיָּךְ אִיפְּכָא כֵּיוָן שֶׁרַבָּה מַשְׁוֶה אוֹתָם: ע"ז דְּלָא מְמִיסָה בָּעֵי שְׁחִיקָה לִכְאוֹרָה מַשְׁמַע דִּלְרַב יוֹסֵף בָּעֵי שְׁחִיקָה אֲפִילּוּ בְּיָם הַמֶּלַח דְּמִסְתָמָא אַמַּאי דְּקָאָמַר רַבָּה אֵין צָרִיךְ שְׁחִיקָה דְּהַיְנוּ בְּיָם הַמֶּלַח קָאָמַר רַב יוֹסֵף דְּבָעֵי שְׁחִיקָה וְעוֹד אִי בִּשְׁאָר נְהָרוֹת דַּוְקָא קָאָמַר רַב יוֹסֵף דְּבָעֵי שְׁחִיקָה וְלֹא בְּיָם הַמֶּלַח וְלָא פְּלִיג אַרַבָּה בע"ז אֶלָּא בְּחָמֵץ א"כ מַאי קָאָמַר תַּנְיָא כְּוָתֵהּ דְּרַב יוֹסֵף וּמַאי קָאָמַר נָמֵי שְׁחִיקָה קַשְׁיָא לְרַבָּה וּלְפִי זֶה לְרַב יוֹסֵף בִּשְׁאָר נְהָרוֹת לָא מְהַנֵּי שְׁחִיקָה מִדְּקָמַצְרֵךְ לְהוֹלִיךְ לְיָם הַמֶּלַח וְאֵין נִרְאֶה דְּהָא ר' יוֹסֵי מַיְתֵי רְאָיָה מִוַּיָּזֶר עַל פְּנֵי הַמַּיִם מַשְׁמַע דִּמְהַנְּיָא שְׁחִיקָה בִּשְׁאָר נְהָרוֹת וְעוֹד דִּבְכָל מָקוֹם דְּמַזְכִּיר יָם הַמֶּלַח בע"ז וּבִשְׁאָר דּוּכְתִּין לֹא מַזְכִּיר שְׁחִיקָה וּבְכַמָּה דּוּכְתִּין מָצִינוּ דְּקָתָנֵי יָם הַמֶּלַח וְאַפֵּי' הָכִי מְהַנֵּי בִּשְׁאָר נְהָרוֹת דִּבְסוֹף כָּל הַצְּלָמִים (ע"ז מט:) תְּנַן ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יוֹלִיךְ הֲנָאָה לְיָם הַמֶּלַח וְאָמְרִינַן הָתָם בַּגְּמָרָא גַּבֵּי חָבִית שְׁקוֹל ד' זוּזֵי וּשְׁדֵי לְנַהֲרָא וְכֵן בְּנָזִיר (דַּף כד.) וּבִמְעִילָה (דַּף יא.) תְּנַן גַּבֵּי מַפְרִישׁ מָעוֹת לְנָזִיר וּמֵת יוֹלִיךְ לְיָם הַמֶּלַח אַלְמָא הֶקְדֵּשׁ בָּעֵי יָם הַמֶּלַח וּבַעֲרָכִין (דַּף כט.) אָמְרִינַן גַּבֵּי הֶקְדֵּשׁ שְׁקוֹל אַרְבָּעָה זוּזֵי וּשְׁדֵי בְּנַהֲרָא לְכָךְ נִרְאֶה דְּגַם לְרַב יוֹסֵף לָא בָּעֵי שְׁחִיקָה אֶלָּא בִּשְׁאָר נְהָרוֹת כְּמוֹ לְרַבָּה אֶלָּא דְּרַבָּה סְבִירָא לֵהּ דְּמֵטִיל לְיָם סְתָם דע"ז הַיְנוּ יָם הַמֶּלַח וּבְלֹא שְׁחִיקָה כִּדְתְנָא רֵישָׁא גַּבֵּי צוּרַת לְבָנָה וְצוּרַת חַמָּה וּבְכַמָּה דּוּכְתֵי יוֹלִיךְ לְיָם הַמֶּלַח וְרַב יוֹסֵף מוּקֵי לָהּ בִּשְׁאָר נְהָרוֹת וְעַל יְדֵי שְׁחִיקָה מִדְּלָא תָּנֵי בְּהֶדְיָא יַטִּיל לְיָם הַמֶּלַח וְלֵיכָּא בֵּין רַבָּה לְרַב יוֹסֵף אֶלָּא חָמֵץ בִּשְׁאָר נְהָרוֹת וא"ת לְרַבָּנָן דְּלֵית לְהוּ בע"ז (מְפָרֵר) [שׁוֹחֵק] וְזוֹרֶה לָרוּחַ מַה יַּעֲשׂוּ מע"ז אַטּוּ כָּל שָׁעָה יוֹלִיךְ לְיָם הַמֶּלַח דִּלְרַבָּנָן לָא מְהַנֵּי שְׁחִיקָה בִּשְׁאָר נְהָרוֹת דְּקָתָנֵי הָתָם אָמְרוּ לוֹ מִשָּׁם רְאָיָה הֲרֵי הוּא אוֹמֵר וַיִּזֶר עַל פְּנֵי הַמַּיִם לֹא נִתְכַּוֵּן מֹשֶׁה אֶלָּא לְבָדְקָן כְּסוֹטָה וּמִדְּאִצְטְרִיךְ לְהַאי טַעְמָא מִכְּלָל דְּלָא מְהַנֵּי שְׁחִיקָה בִּשְׁאָר נְהָרוֹת וְטַעְמָא לְפִי שֶׁהַמַּיִם מוֹלִיכִים אוֹתוֹ עַל יְדוֹת הַנָּהָר וְיֵשׁ לוֹמַר דִּלְרַבָּנָן מְפָרֵר וְזוֹרֶה לָרוּחַ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מְגַדֵּל צְמָחִים וְכֵן אָמְרִינַן הָתָם:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין לט, טוש״ע יו״ד סי׳ קמו סעי׳ יד:
ב מיי׳ פג׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יא:
ג מיי׳ פח׳ מהל׳ עבודה זרה וחוקות הגויים הל׳ ו:
ד סמג עשין לט, טוש״ע או״ח סי׳ תמה סעי׳ א:
ה מיי׳ פח׳ מהל׳ עבודה זרה וחוקות הגויים הל׳ ו:
ו מיי׳ פג׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יא:
ז סמג לאוין עו, טוש״ע או״ח סי׳ תמה סעי׳ א ג:
ח מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ א:
ט מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ב:
י מיי׳ פא׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ד:
יא מיי׳ פא׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ח:

מסורת הש״ס

א משנה פסחים
ב בבא מציעא קיא.

תורה אור השלם

מַצּוֹת יֵאָכֵל אֵת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלֶךָ [שמות יג, ז]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ד:
ב סמג לאוין עו:
ג מיי׳ פא׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ו:

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר חָמֵץ לִפְנֵי זְמַנּוֹ וּלְאַחַר זְמַנּוֹ אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא כְּלוּם נִרְאֶה דְּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן נָהֲי דְּאֵין עוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא דְּחָמֵץ לִפְנֵי זְמַנּוֹ מוֹדֶה הוּא דְּאָסוּר בַּאֲכִילָה מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה מִדְּאָמְרִינַן בפ"ק (לְעֵיל פְּסָחִים דף יד.) אֵין שׁוֹרְפִין תְּרוּמָה טְהוֹרָה עִם הַטְּמֵאָה מִשּׁוּם הָא לְבַדָּהּ שׁוֹרְפִין בְּשֵׁשׁ וְאִי מַתֶּרֶת לָאֳכֹל יֹאכְלָנָּה עַד הַלַּיְלָה וְעוֹד דְּקָאָמַר מִשָּׁעָה שֶׁאָסוּר בַּאֲכִילָה אָסוּר בַּהֲנָאָה אָתָאן לת"ק דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אָסוּר בַּאֲכִילָה אע"פ שֶׁאֵינוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה דְּהַיְנוּ אַחַר שֵׁשׁ וְנִרְאֶה דְּנִפְקָא לֵהּ מִדְּתַשְׁבִּיתוּ וּמֵאַחַר חֶלֶק וּמִשֶּׁמַע תַּשְׁבִּיתוּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ הֲנָאָה דְּהַיְנוּ אֲכִילָה אֲבָל לְהַסִּיקוֹ תַּחַת תַּבְשִׁילוֹ מַתֵּר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן וא"ת לְמָה שׁוֹרְפִין בְּשֵׁשׁ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן יַסִּיקֵנּוּ עַד הַלַּיְלָה מֵעַט מֵעַט תַּחַת תַּבְשִׁילוֹ וי"ל דְּגָזְרִינַן שֶׁמָּא יֹאכְלֶנּוּ וְכֵן לְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּשָׂרֵי חָמֵץ לְהַסִּיקוֹ תַּחַת תַּבְשִׁילוֹ הַיְנוּ הַכֹּל בְּיָחֵד אֲבָל מֵעַט מֵעַט לֹא שֶׁמָּא יֹאכְלֶנּוּ דְּמִסְתָּמָא אִית לֵהּ אוֹר לְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹדְקִין וכו': **אִם** כֵּן מָה תַּלְמוּד לוֹמַר לֹא תֹאכַל עָלָיו הַלְשׁוֹן דָּחוּק וְנִרְאֶה לְרַשְׁבַּ"א דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת וְהַהוּא עָלָיו ע"כ אֲכִילַת פֶּסַח קָאֵי הָכִי נָמֵי לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ קָאֵי נָמֵי אַשְׁעַת אֲכִילַת פֶּסַח וְקָשֶׁה אַמַּאי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְהָכִי מֵהֵיכָא תֵּיתֵי שֶׁיְּהֵא בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ בי"ד דְּהָא כּוּלְּהוּ קְרָאֵי מַצְרְכִינַן לְקַמָּן אַלְבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: **וְחַד** לְפְנֵי זְמַנּוֹ וא"ת וּלְחִזְקִיָּה מִנַּלָּן אִסּוּר הֲנָאָה לְפְנֵי זְמַנּוֹ דְּלֵיכָּא אֶלָּא חַד לֹא יֵאָכֵל עָלָיו מֵהָהוּא מִסְבָּרָא מוֹקְמִינַן לְתוֹךְ זְמַנּוֹ ואו"י כֵּיוָן דְּחַד מִנַּהוּ קְרָאֵי מִשְׁמַע אִסּוּר הֲנָאָה לֹא נֶחְלַק בֵּינֵיהֶם: **מֵחֲמַת** דְּבָר אַחֵר פִּי' רִיבָ"א מֵחֲמַת דְּבָר אַחֵר דְּלָאו מִינּוֹ דְּעַל יְדֵי שְׁאוֹר מִקְרֵי חָמֵץ טְפֵי מִשְּׁנִתְחַמֵּץ מֵאֵלָיו כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק כָּל הַמְּנָחוֹת (מְנָחוֹת נב:) אֶלָּא כְּגוֹן שְׁנִתְחַמֵּץ עַל יְדֵי שִׁמְרֵי יַיִן שֶׁמְּיַבְּשִׁין הַשָּׁמָרִים בְּתַנּוּר כַּאֲשֶׁר עוֹשִׂין בְּאֶרֶץ אַשְׁכְּנַז וכ"ש דְּלְעִסָּה שְׁנִלּוֹשָׁה בְּיַיִן דְּלֵית בֵּהּ כָּרֶת וְיֵשׁ בָּהּ לָאו: **כָּל** עֵרֶל לֹא יֹאכַל בּוֹ וְכָל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ בּוֹ הוּא אֵינוֹ אוֹכֵל אֲבָל אוֹכֵל הוּא בְּמַצָּה וּמְרוֹר תַּמַּהּ גַּבֵּי בֶּן נֵכָר שֶׁהוּא מוּמָר אַמַּאי אִצְטְרִיךְ קְרָא פְּשִׁיטָא שֶׁחַיָּב לְאָכְלוֹ מַצָּה דְּהָא חַיָּב בְּכָל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה וְאִי קַמַּשְׁמַע לַן דְּמַצֵּי אָכִיל מַצָּה אע"ג דְּאָסוּר בְּפֶסַח הָא נָמֵי פְּשִׁיטָא דְּאָסוּר בְּכָל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה וְאִי ל"ל דְּאִצְטְרִיךְ לְהֵיכָא דְּנִשְׁחַט הַפֶּסַח כְּשֶׁהָיָה מוּמָר וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה דְּאַף עַל גַּב דְּלָא אָכִיל בְּפֶסַח דְּאֵין נָאֶכָל אֶלָּא לְמִנּוּיוֹ מִכָּל מָקוֹם חַיָּב לֶאֱכֹל מַצָּה וּמָרוֹר: **עֵרֵל** פִּי' הַקּוּנְטְרֵס שֶׁמָּתוּ אֶחָיו מֵחֲמַת מִילָה וּלְפֵרוּשׁוֹ פְּסוּל נָמֵי בְּתִרוּמָה דִּבְהֶעֵרֵל (יְבָמוֹת ע. וְשָׁם) יֵלִיף תִּרוּמָה מִפֶּסַח בגז"ש דִּתוֹשָׁב וְשָׂכִיר וְהָא דְּמִבְּעָיָא לָן הָתָם (דף עא) עֵרֵל קָטָן מַהוּ לְסוּכּוֹ שֶׁמָּן שֶׁל תְּרוּמָה עַרְלָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ פּוֹסֶלֶת אוֹ לֹא יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ דְּקָטָן שֶׁאֵין חַיָּב לְמוּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ לְמַתּוּ אֶחָיו מֵחֲמַת מִילָה דְּכִיוֹצֵא בּוֹ חַיָּבִין וְתַדַּע דְּהָא טֻמְטוּם אֵינוֹ אוֹכֵל בִּתְרוּמָה בְּפֶרֶק הָעֶרֶל (יְבָמוֹת עב.) אַף עַל גַּב דְּמִסְבָּרָא אֵין חַיָּב לְקָרֵעַ הוּא הַדִּין מַתּוּ אֶחָיו מֵחֲמַת מִילָה דְּאֵינוֹ אוֹכֵל אַף עַל גַּב דְּאֵינוֹ חַיָּב לָמוּל:

א(א)רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: חָמֵץ לִפְנֵי זְמַנּוֹ וּלְאַחַר זְמַנּוֹ — אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא כְּלוּם. תּוֹךְ זְמַנּוֹ — עוֹבֵר עָלָיו בְּכָרֵת וּבְלָאו. וּמִשָּׁעָה שֶׁאָסוּר בַּאֲכִילָה אָסוּר בַּהֲנָאָה, אָתָאן לְתַנָּא קַמָּא. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: תְּמַהּ עַל עַצְמְךָ וְכוּ' דַּאֲפִילּוּ בְּתוֹךְ הַמּוֹעֵד קָאָמַר דְּמַתִּיר בַּהֲנָאָה וְקָא מַתְמַהּ אֲהָנֵי דְּאָסְרִי: לֹא תֹאכַל עָלָיו מִשָּׁעַת שְׁחִיטָה דְּהַיְנוּ מֵשֵׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה שֶׁחֲמָה נוֹטָה לְהַעֲרִיב: הָכִי גָּרְסִינַן חָמֵץ אֵין לִי אֶלָּא שֶׁנִּתְחַמֵּץ מֵאֲלָיו: מִנַּיִן לְפֶסַח מִצְרַיִם שֶׁלֹּא נֶהֱגוּ בּוֹ אִסּוּר חָמֵץ אֶלָּא יוֹם אֶחָד: ת"ל לֹא יַאֲכַל חָמֵץ וְסָמִיךְ לֵהּ הַיּוֹם אַתֶּם יוֹצְאִים לֹא יֹאכַל חָמֵץ הַיּוֹם: וְאִי בָּעֵית אֵימָא סְמוּכִין לָא דָּרֵישׁ רַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא בְּמִשְׁנֶה תּוֹרָה לְחוּד וְהָכִי שָׁמְעִינַן לֵיהּ בְּפֶרֶק קַמָּא דְּיבָמוֹת (ד' ד.) הִלְכָךְ לֵית לֵהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: לְקָבְעוֹ חוֹבָה הַאי שְׁבֻעַת יָמִים תֹּאכְלוּ מַצּוֹת לָאו לְאַקּוֹשֵׁי אִסּוּר חָמֵץ לְמַצּוֹת אֲכִילַת מַצָּה אֶתָא אֶלָּא לְאַקּוֹשֵׁי אֲכִילַת מַצָּה לְאַזְהָרַת חָמֵץ לְקִבּוּעֵי אֲכִילַת מַצָּה חוֹבָה לְדוֹרוֹת כָּל זְמַן שֶׁהוּא מָזוֹהָר עַל הֶחָמֵץ וַאֲפִילּוּ בִּזְמַן שֶׁאֵין פֶּסַח דְּלָא תֵּימָא עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֻהוּ כְּתִיב אִי אִיכָּא פֶּסַח מִחַיֵּב בַּאֲכִילַת מַצָּה וְאִי לָא לָא: בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת קְרָא יְתֵרָה הוּא דְּהָא כְּתִיב עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֵהוּ: לְטַמֵּא וְשֶׁהָיָה בְּדַרְכּוֹ רְחוֹקָה שְׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה פֶּסַח חַיָּב בַּאֲכִילַת מַצָּה: לֹא נֵיכוֹל לֹא נִתְחַיֵּב: עֵרֵל שֶׁמֵּתוּ אֶחָיו מֵחֲמַת מִילָה: בֶּן נֵכָר מִי שֶׁנִּתְנַכְּרוּ מַעֲשָׂיו לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם וְלֹא לְכָל הַתּוֹרָה: כְּתִיב בְּהַאי עֵרֵל וּבֶן נֵכָר וּכְתִיב טָמֵא וְשֶׁהָיָה בְּדַרְכּוֹ רְחוֹקָה דְּלֵכוּל מַצּוֹת וְאַף עַל גַּב דְּמַצֵּי יָלִיף מִנֵּהּ הִלְכָךְ אִצְטְרִיךְ חֶקִּישָׁא לְקִבְּעוֹ חוֹבָה וּמִקְּרֵאי אַחֲרִינִי טוּבָא כְּגוֹן שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ וּכְגוֹן מַצּוֹת יֵאָכֵל אֵת שִׁבְעַת הַיָּמִים לְא נִפְקָא לֵהּ קִבְיעוּת חוֹבָה דְּהָנְהוּ לָאו חוֹבָה נִינְהוּ אֶלָּא מַצּוֹת יֵאָכֵל וְלֹא חָמֵץ וְאִם רָצָה לֶאֱכוֹל שֶׁלֹּא מִמַּצָּה הָרִאשׁוֹת בְּיָדוֹ וְתַדַּע דְּהָא בְּכוּלְּהוּ כְּתִיב אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְחוֹבַת מַצָּה אֵינוֹ אֶלָּא לַיְלָה הָרִאשׁוֹן כִּדְיָלְפִינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא אֲבָל מֵהָהוּא קְרָא נָפְקָא לַן חוֹבַת לַיְלָה הָרִאשׁוֹן מִדִּכְתִיב לְהֶקִּישָׁא גַּבֵּי פֶּסַח וּכְדִכְתִיב תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת כִּי פֶּסַח לַיְלָה הָרִאשׁוֹן אַף הֶקִּישָׁא שֶׁלֹּא בִּזְמַן פֶּסַח לַלַּיְלָה רִאשׁוֹנָה וְאַהֲנֵי הֶקִּישָׁא לְקִבְּעוֹ חוֹבָה בַּזְּמַן הַזֶּה וְאַהֲנֵי עָלָיו לְמֵימְרָא דְּקִבְיעַת חוֹבָה דְּהֶקִּישָׁא לָאו לְכָל שִׁבְעָה אֶלָּא לַלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן:

ב(ב)וּמִשָּׁעָה שֶׁאָסוּר בַּאֲכִילָה הֵינוּ מֵשֵׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה דַּאֲמָרַן לְפְנֵי זְמַנּוֹ בְּלָאו וְהָא מִלְּתָא רַבִּי יְהוּדָה קָאָמַר לָהּ כְּדִמְפָרֵשׁ בִּגְמָרָא אָתָאן לְתַנָּא קַמָּא: תְּמַהּ עַל עַצְמְךָ וְכוּ' דַּאֲפִילּוּ בְּתוֹךְ הַמּוֹעֵד קָאָמַר דְּמַתִּיר בַּהֲנָאָה וְקָא מַתְמַהּ אֲהָנֵי דְּאָסְרִי: לֹא תֹאכַל עָלָיו מִשָּׁעַת שְׁחִיטָה דְּהַיְנוּ מֵשֵׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה שֶׁחֲמָה נוֹטָה לְהַעֲרִיב: הָכִי גָּרְסִינַן חָמֵץ אֵין לִי אֶלָּא שֶׁנִּתְחַמֵּץ מֵאֲלָיו: מִנַּיִן לְפֶסַח מִצְרַיִם שֶׁלֹּא נֶהֱגוּ בּוֹ אִסּוּר חָמֵץ אֶלָּא יוֹם אֶחָד: ת"ל לֹא יַאֲכַל חָמֵץ וְסָמִיךְ לֵהּ הַיּוֹם אַתֶּם יוֹצְאִים לֹא יֹאכַל חָמֵץ הַיּוֹם: וְאִי בָּעֵית אֵימָא סְמוּכִין לָא דָּרֵישׁ רַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא בְּמִשְׁנֶה תּוֹרָה לְחוּד וְהָכִי שָׁמְעִינַן לֵיהּ בְּפֶרֶק קַמָּא דְּיבָמוֹת (ד' ד.) הִלְכָךְ לֵית לֵהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: לְקָבְעוֹ חוֹבָה הַאי שְׁבֻעַת יָמִים תֹּאכְלוּ מַצּוֹת לָאו לְאַקּוֹשֵׁי אִסּוּר חָמֵץ לְמַצּוֹת אֲכִילַת מַצָּה אֶתָא אֶלָּא לְאַקּוֹשֵׁי אֲכִילַת מַצָּה לְאַזְהָרַת חָמֵץ לְקִבּוּעֵי אֲכִילַת מַצָּה חוֹבָה לְדוֹרוֹת כָּל זְמַן שֶׁהוּא מָזוֹהָר עַל הֶחָמֵץ וַאֲפִילּוּ בִּזְמַן שֶׁאֵין פֶּסַח דְּלָא תֵּימָא עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֻהוּ כְּתִיב אִי אִיכָּא פֶּסַח מִחַיֵּב בַּאֲכִילַת מַצָּה וְאִי לָא לָא: בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת קְרָא יְתֵרָה הוּא דְּהָא כְּתִיב עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֵהוּ: לְטַמֵּא וְשֶׁהָיָה בְּדַרְכּוֹ רְחוֹקָה שְׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה פֶּסַח חַיָּב בַּאֲכִילַת מַצָּה: לֹא נֵיכוֹל לֹא נִתְחַיֵּב: עֵרֵל שֶׁמֵּתוּ אֶחָיו מֵחֲמַת מִילָה: בֶּן נֵכָר מִי שֶׁנִּתְנַכְּרוּ מַעֲשָׂיו לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם וְלֹא לְכָל הַתּוֹרָה: כְּתִיב בְּהַאי עֵרֵל וּבֶן נֵכָר וּכְתִיב טָמֵא וְשֶׁהָיָה בְּדַרְכּוֹ רְחוֹקָה דְּלֵכוּל מַצּוֹת וְאַף עַל גַּב דְּמַצֵּי יָלִיף מִנֵּהּ הִלְכָךְ אִצְטְרִיךְ חֶקִּישָׁא לְקִבְּעוֹ חוֹבָה וּמִקְּרֵאי אַחֲרִינִי טוּבָא כְּגוֹן שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ וּכְגוֹן מַצּוֹת יֵאָכֵל אֵת שִׁבְעַת הַיָּמִים לְא נִפְקָא לֵהּ קִבְיעוּת חוֹבָה דְּהָנְהוּ לָאו חוֹבָה נִינְהוּ אֶלָּא מַצּוֹת יֵאָכֵל וְלֹא חָמֵץ וְאִם רָצָה לֶאֱכוֹל שֶׁלֹּא מִמַּצָּה הָרִאשׁוֹת בְּיָדוֹ וְתַדַּע דְּהָא בְּכוּלְּהוּ כְּתִיב אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְחוֹבַת מַצָּה אֵינוֹ אֶלָּא לַיְלָה הָרִאשׁוֹן כִּדְיָלְפִינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא אֲבָל מֵהָהוּא קְרָא נָפְקָא לַן חוֹבַת לַיְלָה הָרִאשׁוֹן מִדִּכְתִיב לְהֶקִּישָׁא גַּבֵּי פֶּסַח וּכְדִכְתִיב תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת כִּי פֶּסַח לַיְלָה הָרִאשׁוֹן אַף הֶקִּישָׁא שֶׁלֹּא בִּזְמַן פֶּסַח לַלַּיְלָה רִאשׁוֹנָה וְאַהֲנֵי הֶקִּישָׁא לְקִבְּעוֹ חוֹבָה בַּזְּמַן הַזֶּה וְאַהֲנֵי עָלָיו לְמֵימְרָא דְּקִבְיעַת חוֹבָה דְּהֶקִּישָׁא לָאו לְכָל שִׁבְעָה אֶלָּא לַלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן:

ג(ג)רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: חָמֵץ לִפְנֵי זְמַנּוֹ וּלְאַחַר זְמַנּוֹ — עוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא תַּעֲשֶׂה. וְהָלֹא כְּבָר נֶאֱמַר ״לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ״, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. (ג)אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן: וְכִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר ״לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת״! אִם כֵּן, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ״? בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשְׁנוֹ בְּקוּם אֱכוֹל מַצָּה — יֶשְׁנוֹ בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ, וּבְשָׁעָה שֶׁאֵינוֹ בְּקוּם אֱכוֹל מַצָּה — אֵינוֹ בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? תְּלָתָא קְרָאֵי כְּתִיבִי: ״לֹא יֵאָכֵל חָמֵץ״, ״וְכָל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ״, ״לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ״. חַד לִפְנֵי זְמַנּוֹ, וְחַד לְאַחַר זְמַנּוֹ, וְחַד לְתוֹךְ זְמַנּוֹ. בּ(ד)וְרַבִּי שִׁמְעוֹן: חַד לְתוֹךְ זְמַנּוֹ. ״וְכָל מַחְמֶצֶת״ מִבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא: אֵין לִי אֶלָּא שֶׁנִּתְחַמֵּץ מֵאֲלָיו. מֻחֶמֶת דָּבָר אַחֵר מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ״. (ה)״לֹא יֵאָכֵל חָמֵץ״ מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי מְנָא לֵיהּ? אִי בָּעֵית אֵימָא: מִדִּסְמִיךְ לֵיהּ ״הַיּוֹם אַתֶּם יוֹצְאִים״. וְרַבִּי יְהוּדָה, מֻחֶמֶת דָּבָר אַחֵר מְנָא לֵיהּ? מִדְּאַפְקֵיהּ רַחֲמָנָא בִּלְשׁוֹן מַחְמֶצֶת. דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי מְנָא לֵיהּ? אִי בָּעֵית אֵימָא: מִדִּסְמִיךְ לֵיהּ ״הַיּוֹם״. אִי בָּעֵית אֵימָא: סְמוּכִין לָא דָּרֵישׁ. אָמַר מָר: וּמִנַּיִן לְאוֹכֵל חָמֵץ מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ״, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן: וְכִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר ״לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת״. וְרַבִּי יְהוּדָה, שַׁפִּיר קָאָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן? וְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר לָךְ: הָהוּא — לְקוֹבְעוֹ חוֹבָה אֲפִילּוּ בַּזְּמַן הַזֶּה הוּא דַּאֲתָא. (ו)וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, לְקוֹבְעוֹ חוֹבָה מְנָא לֵיהּ? נָפְקָא לֵיהּ מִ״בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ״. וְרַבִּי יְהוּדָה, מִיבְּעֵי לֵיהּ לְטָמֵא וְשֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: הוֹאִיל וּבְפֶסַח לֹא יֹאכַל — מַצָּה וּמָרוֹר נָמֵי לָא נֵיכוֹל. קָא מַשְׁמַע לַן. (ו)וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, טָמֵא וְשֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה לָא אִיצְטְרִיךְ קְרָא, דְּלָא גָּרַע מֵעֵרֶל וּבֶן נֵכָר. דִּכְתִיב: ״וְכָל עֵרֶל לֹא יֹאכַל בּוֹ״ — בּוֹ הוּא אֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל אוֹכֵל הוּא בְּמַצָּה וּבְמָרוֹר. וְרַבִּי יְהוּדָה: כְּתִיב בְּהַאי וּכְתִיב בְּהַאי. מַנִּי מַתְנִיתִין? אִי רַבִּי יְהוּדָה — חָמֵץ סְתָמָא קָאָמַר, אֲפִילּוּ דְּגוּי. וְאִי רַבִּי שִׁמְעוֹן — דְּיִשְׂרָאֵל

מסורת הש"ס

א לעיל כג.
ב סוטה מח:
ג לקמן מא:; לקמן מג:; בבא מציעא קטז.
ד לקמן מג.
ה תוספתא פסחים; לקמן צו:
ו שבת צב:; זבחים גז:; לקמן קכ.
ז לקמן צו.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

תורה אור השלם

לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ [דברים טז, ג]

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זָכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חָמֵץ [שמות יג, ג]

כָּל־מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת [שמות יב, כ]

הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב [שמות יג, ד]

וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל־מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ [שמות יב, ח]

בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב [שמות יב, יח]

וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶּסַח לַיהוָה הִמּוֹל לוֹ כָל־זְכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל־עָרֵל לֹא־יֹאכַל בּוֹ [שמות יב, מח]

דִּישְׂרָאֵל נָמֵי מִישְׁרֵא קָא שָׁרֵי! וְאִי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי — אֲפִילּוּ תּוֹךְ זְמַנּוֹ נָמֵי מִישְׁרֵא קָא שָׁרֵי בַּהֲנָאָה. [א]אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: לְעוֹלָם רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְיָלֵיף שְׂאוֹר דַּאֲכִילָה מִשְּׂאוֹר דִּרְאִיָּה. מָה שְּׂאוֹר דִּרְאִיָּה — שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה, אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גָּבוֹהַּ. אַף שְׂאוֹר דַּאֲכִילָה — שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה אוֹכֵל, אֲבָל אַתָּה אוֹכֵל שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גָּבוֹהַּ. וּבְדִין הוּא דְּאִיבְּעִי לֵיהּ לְמִיתְנֵא דַּאֲפִילּוּ בַּאֲכִילָה נָמֵי שָׁרֵי, וְאַיְּידֵי דִּתְנָא דְּיִשְׂרָאֵל אָסוּר בַּהֲנָאָה — תְּנָא נָמֵי דְּגוֹי מוּתָּר בַּהֲנָאָה. וּבְדִין הוּא דְּאִיבְּעִי לֵיהּ לְמִיתְנֵא דַּאֲפִילּוּ בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ מוּתָּר בַּהֲנָאָה, וְאַיְּידֵי דִּתְנָא דְּיִשְׂרָאֵל לְאַחַר זְמַנּוֹ — תְּנָא נָמֵי דְּגוֹי לְאַחַר זְמַנּוֹ. [אב]רָבָא אָמַר: לְעוֹלָם רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, קְנָסָא קָנֵיס, הוֹאִיל וְעָבַר עָלֵיהּ בְּבַל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא. בִּשְׁלָמָא לְרָבָא, הַיְינוּ דְּקָתָנֵי: שֶׁל יִשְׂרָאֵל אָסוּר, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יֵרָאֶה". אֶלָּא לְרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, מִשּׁוּם "לֹא יֵאָכֵל חָמֵץ" מִיבְּעֵי לֵיהּ! מִי סָבְרַתְּ אַסֵּיפָא קָאֵי?! אַרֵישָׁא קָאֵי וְהָכִי קָאָמַר: חָמֵץ שֶׁל גּוֹי שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח מוּתָּר בַּהֲנָאָה, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יֵרָאֶה לְךָ" — שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה, אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גָּבוֹהַּ. וְיָלֵיף שְׂאוֹר דַּאֲכִילָה מִשְּׂאוֹר דִּרְאִיָּה. וְאָזְדוּ לְטַעְמַיְיהוּ: דְּאִיתְּמַר, הָאוֹכֵל שְׂאוֹר שֶׁל גּוֹי שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, רָבָא אָמַר: לוֹקֶה, וְרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: אֵינוֹ לוֹקֶה. רָבָא אָמַר: לוֹקֶה, לָא יָלֵיף רַבִּי יְהוּדָה שְׂאוֹר דַּאֲכִילָה מִשְּׂאוֹר דִּרְאִיָּה. וְרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: אֵינוֹ לוֹקֶה, יָלֵיף שְׂאוֹר דַּאֲכִילָה מִשְּׂאוֹר דִּרְאִיָּה. וַהֲדַר בֵּיהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב מֵהַהִיא, דְּתַנְיָא: הָאוֹכֵל חָמֵץ שֶׁל הֶקְדֵּשׁ בַּמּוֹעֵד — מָעַל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לֹא מָעַל. [ב]מַאן יֵשׁ אוֹמְרִים? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה הִיא. דְּתַנְיָא: רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה הָיָה עוֹשֶׂה אֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים כְּשַׁבָּת לְתַשְׁלוּמִין. מָה שַּׁבָּת מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ וּפָטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין, אַף יוֹם הַכִּפּוּרִים מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ וּפָטוּר מִתַּשְׁלוּמִין. רַב יוֹסֵף אָמַר: בְּפוֹדִין אֶת הַקֳּדָשִׁים לְהַאֲכִילָן לִכְלָבִים קָמִיפַּלְגִי. מַאן דְּאָמַר מָעַל, קָסָבַר: פּוֹדִין אֶת הַקֳּדָשִׁים לְהַאֲכִילָן לִכְלָבִים. וּמַאן דְּאָמַר לֹא מָעַל, קָסָבַר: אֵין פּוֹדִין. רַב אַחָא בַּר רָבָא תְּנָא לָהּ

לְהָא

דִּישְׂרָאֵל נָמֵי מֵישְׁרָא שָׁרֵי בַּהֲנָאָה לְאַחַר זְמַנּוֹ: לְעוֹלָם ר' יְהוּדָה הִיא דאע"ג דְּנָפְקָא לֵהּ מִקְּרָאֵי דִּלְאַחַר זְמַנּוֹ אָסַר קְרָא בִּשְׂאוֹר דְּיִשְׂרָאֵל קָאָמַר אֲבָל דְּנָכְרִי שָׁרֵי: וְיָלֵיף שְׂאוֹר דַּאֲכִילָה כְּלוֹמַר חָמֵץ דְּגַבֵּי לֹא יֵאָכֵל מִשְּׂאוֹר דִּרְאִיָּה וּמֻתָּר חֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי אַף בַּאֲכִילָה וְאַפֵּי' בְּפֶסַח מִן הַתּוֹרָה: לְעוֹלָם ר' שִׁמְעוֹן הִיא דְּאָמַר מִדְּאוֹרַיְתָא לָא מִתְּסַר חָמֵץ אַחַר זְמַנּוֹ הִלְכָּךְ דְּנָכְרִי שָׁרֵי וּמִיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל אָסוּר מִקְּנָסָא דִּקְנָסוּהוּ רַבָּנָן מִשּׁוּם דְּעָבַר בְּבַל יֵרָאֶה: בִּשְׁלָמָא לְרָבָא דְּאָמַר טַעְמָא דְּאָסוּר בַּהֲנָאָה מִשּׁוּם קְנָסָא דְּעָבַר בְּבַל יֵרָאֶה הוּא הַיְינוּ דִּתְנָא מַתְנֵי' אָסוּר מִשּׁוּם לֹא יֵרָאֶה לְךָ: וְאַזְּדוּ לְטַעְמַיְהוּ רָבָא וְרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: מָעַל חַיָּב קָרְבַּן מְעִילָה דְּקָסָבַר חָמֵץ דְּהֶקְדֵּשׁ בַּפֶּסַח בַּר דָּמִים הוּא וְאַפְסְדֵיהּ לְהֶקְדֵּשׁ כְּר' שִׁמְעוֹן דְּאָמַר חָמֵץ לְאַחַר הַפֶּסַח מֻתָּר ואע"ג דִּקְנָסָא קְנִיס ה"מ בַּחֲמֵצוֹ שֶׁל הֶדְיוֹט הוֹאִיל וְעָבַר עָלָיו בְּבַל יֵרָאֶה אֲבָל הַאי דְּבְהֶתֵּירָא שְׁהִיָּה גַּבֵּהּ דְּאָמַר מַר (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף ה:) אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גָּבוֹהַּ אַחַר הַפֶּסַח הֲוָה מְזַבֵּן לֵיהּ גִּזְבָּר לְיִשְׂרָאֵל וְאָכְלִי לֵיהּ: וְיֵשׁ אוֹמְרִים לֹא מָעַל כְּדִמְפָרֵשׁ דְּהוֹאִיל וְנִתְחַיֵּב כָּרֵת מִשּׁוּם אֲכִילָה פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין כְּר' נְחוּנְיָא וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין קֶרֶן אֵין חֹמֶשׁ וְאֵין מְעִילָה: אֶת יוה"כ כְּשַׁבָּת הַמַּדְלִיק גָּדִישׁ ביוה"כ וּמִתְחַיֵּב כָּרֵת פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין כְּאִלּוּ הִדְלִיקוּ בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ מִיתַת ב"ד דִּפְשִׁיטָא לָן דְּפָטוּר מִלְּשַׁלֵּם כְּדִכְתִיב (שְׁמוֹת כ"א:כ"ב) וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ הָא אִם אָסוֹן יִהְיֶה לֹא יֵעָנֵשׁ שֶׁאַף יוה"כ שֶׁמִּיתָתוֹ בִּידֵי שָׁמַיִם שֶׁנִּכְרָתִים חַיָּיו וּבָנָיו אָסוֹן הוּא קָרוּי שְׁנָא' (בְּרֵאשִׁית מ"ב:ל"ח) וְקָרָהוּ אָסוֹן הִלְכָּךְ פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם וְהָכִי פָּרְשִׁינַן לָהּ בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת יֵשׁ טוֹעִים דְּקַשְׁיָא לְהוּ כִּי פָּטַר ר' נְחוּנְיָא בְּמֵזִיד פָּטַר דְּבַר כָּרֵת הוּא וְהָכָא בְּשׁוֹגֵג עָסְקִינַן מִדְּקָתָנֵי מָעַל וְשׁוֹגֵג לָאו בַּר כָּרֵת הוּא וְטָעוּת הוּא זֶה דְּגַבֵּי חָמֵץ מֵזִיד הוּא וְגַבֵּי הֶקְדֵּשׁ שׁוֹגֵג הוּא דְּלָא יָדַע שֶׁהוּא שֶׁל הֶקְדֵּשׁ: וְרַב יוֹסֵף אָמַר אִי הֲוָה סְבִירָא לְהָנָךְ תַּנָּאֵי כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר תּוֹךְ זְמַנּוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה דְּכֻלֵּי עָלְמָא מוֹדוּ דְּפָטוּר הוֹאִיל וְהַשְׁתָּא מִיהָא לָא חֲזֵי וְלָאו מָמוֹנָא הוּא ואע"ג דְּסוֹפוֹ גּוֹרֵם הוּא לְמָמוֹן לְאַחַר הַפֶּסַח אֶלָּא אַלִּיבָּא דְּר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי פְּלִיגִי דְּאָמַר תּוֹךְ זְמַנּוֹ נָמֵי שָׁרֵי בַּהֲנָאָה וּבְפוֹדִין קָדָשִׁים לְהַאֲכִילָן לִכְלָבִים קָא מִפַּלְגֵי מַאן דְּאָמַר מָעַל סָבַר דְּרָאוּי הָיָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לִפְדּוֹת לַאֲכִילַת כְּלָבִים וּבַר דָּמִים הוּא וְדָר' נְחוּנְיָא לֵית לֵהּ: וּמַאן דְּאָמַר לֹא מָעַל סָבַר אֵין פּוֹדִין הִלְכָּךְ לָא חֲזֵי וּפְלוּגְתָּא דְּתַנָּאֵי הִיא בִּתְמוּרָה (דַּף לא.) תִּזְבַּח וְלֹא גִּזָּה בָּשָׂר וְלֹא חָלָב וְאָכַלְתָּ וְלֹא לִכְלָבִים מִכָּאן שֶׁאֵין פּוֹדִין וְאִיכָּא דְּדָרֵשׁ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ אֵין לְךָ בָּהֶן הֶתֵּר אֲכִילָה אֶלָּא לְאַחַר זְבִיחָה לְמַעוּטֵי גִּזָּה וְחָלָב אֲבָל לֹא לִכְלָבֶיךָ לָא דָּרֵישׁ:

בְּדִין הוּא דְּאַפֵּי' תּוֹךְ זְמַנּוֹ מֻתָּר פרש"י מֻתָּר בַּאֲכִילָה וְקָשֶׁה דְּאִי אֶפְשָׁר אִם לֹא יְהֵא שֶׁלּוֹ בִּשְׁעַת אֲכִילָה דְּאִם נָתַן לוֹ הַנָּכְרִי הֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ וְאִם גָּזַל מִנָּכְרִי הֲרֵי חַיָּב בְּאַחְרָיוּתוֹ וְלָא גָּרַע מֵחָמֵץ שֶׁחַיָּב בְּאַחְרָיוּתוֹ דְּהָוֵי כְּשֶׁלּוֹ וְעוֹד לְקַמָּן דְּקָאָמַר וְאַזְּדוּ לְטַעְמַיְהוּ דִּפְלִיגִי בְּחָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח לִפְלְגוּ בְּפֶסַח גּוּפֵהּ וְנִרְאֶה לְרִיבָּ"א דְּהָא דְּקָאָמַר אַפֵּי' תּוֹךְ זְמַנּוֹ מֻתָּר הַיְינוּ בַּהֲנָאָה וְהָא דְּקָאָמַר אֲבָל אַתָּה אוֹכֵל שֶׁל אֲחֵרִים לָאו דַּוְקָא אִי נָמֵי אַחַר זְמַנּוֹ קָאָמַר וּמִיהוּ בְּשֶׁל גָּבוֹהַּ קָשֶׁה לְפָרֵשׁ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח דְּאִם לֹא פְּדָאוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה וְאִם פְּדָאוֹ הֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ וְשֶׁמָּא י"ל אֲבָל אַתָּה נֶהֱנֶה מִשֶּׁל גָּבוֹהַּ שֶׁלֹּא יְהֵא אִסּוּר חָמֵץ אֲבָל אִסּוּר הֶקְדֵּשׁ יֵשׁ: **מַאן** יֵשׁ אוֹמְרִים ר' נְחוּנְיָא תֵּמַהּ לר"י דְּמַאן דְּיָלֵיף אָסוֹן אָסוֹן בְּרֵישׁ אֵלּוּ נַעֲרוֹ' (כְּתֻבּוֹת ל.) וְאִית לֵיהּ מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִים לֵר' נְחוּנְיָא אִם כֵּן לְרַבִּי דְּאָמַר לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף לג.) הֵזִיד בִּמְעִילָה בְּמִיתָה אַמַּאי פּוֹטֵר כָּרֵת מִתַּשְׁלוּמִים וְהָא אע"ג דִּבְעָלְמָא פּוֹטֵר מִיתָה מִתַּשְׁלוּמִין הָכָא לֹא פָּטַר דְּגַלֵּי לָן קְרָא דִּבְשׁוֹגֵג חַיָּב וה"ה כָּרֵת אע"ג דִּבְכָרֵת הוּא בְּמֵזִיד בְּשׁוֹגֵג יִתְחַיֵּב ואור"י דִּבְמִיתָה דְּגַלֵּי לָן קְרָא דְּלָא פְּטָרָהּ הָכָא מִתַּשְׁלוּמִים גַּלֵּי בְּכָרֵת דְּלָא גַּלֵּי לָא גַּלֵּי וא"ת וְהָא אָמַר לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף לא:) הָאוֹכֵל תְּרוּמַת חָמֵץ בַּפֶּסַח בְּשׁוֹגֵג מְשַׁלֵּם קֶרֶן וָחֹמֶשׁ וּמוֹקְמִי' לָהּ כְּר' נְחוּנְיָא וְאַפֵּ"ה מְחַיֵּב בְּתַשְׁלוּמִין מִשּׁוּם דְּכִי הֵיכִי דְּלָא מִיפְּטַר מִתַּשְׁלוּמִין מִשּׁוּם חִיּוּב מִיתָה דִּתְרוּמָה הָכִי נָמֵי לָא מִפְּטָר מִשּׁוּם כָּרֵת שֶׁל חָמֵץ ואור"י דְּתַשְׁלוּמֵי תְּרוּמָה מֵחֲמַת כַּפָּרָה הֵם כִּדְמוֹכַח בְּמַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת (פ"ו מ"א) דִּתְנַן אִם רָצָה כֹּהֵן לִמְחֹל אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל וְכֵיוָן דְּכַפָּרָה הוּא אֵין כָּרֵת פּוֹטְרוֹ מִשּׁוּם קָם לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ וְתֵדַע דְּהָא מַאן דְּלָא יָלֵיף אָסוֹן אָסוֹן וְלֹא פָּטַר מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם מִתַּשְׁלוּמִין אִם כֵּן אוֹכֵל תְּרוּמַת חָמֵץ אַמַּאי מְשַׁלֵּם דְּלָא שַׁיָּךְ לְמֵימַר כֵּיוָן שֶׁמִּיתָה אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת ה"ה כָּרֵת דְּהָא מִיתָה לֹא פְּטָרָהּ בְּשׁוּם מָקוֹם אֶלָּא ע"כ מִטַּעַם כַּפָּרָה הוּא וְעוֹד אור"י דְּהָכָא אָתֵי אַלִּבָּא דְּרַבָּנָן דְּאָמְרִי הֵזִיד בִּמְעִילָה בְּאַזְהָרָה: **רַבִּי** נְחוּנְיָא הִיא אע"ג דְּהָכָא בְּשׁוֹגֵג אַיְרֵי מִדְּקָתָנֵי מָעַל וְלֹא מָעַל מ"מ קַיְמָא לַן כְּחִזְקִיָּה דְּאָמַר חַיָּבֵי מִיתוֹת שׁוֹגְגִין פְּטוּרִים מִן הַתַּשְׁלוּמִין וה"ה כָּרֵת לֵר' נְחוּנְיָא הִקְשָׁה רִיבָּ"א אַמַּאי פְּטוּרִין הָכָא מִקָּרְבַּן מְעִילָה מִשּׁוּם דְּקָם לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ הָא אָמַר בְּהַמַּצְנִיעַ (שַׁבָּת צַד:) הַמּוֹצִיא אֳכָלִים בִּכְלִי שָׁגַג בָּאֳכָלִים וְהֵזִיד בַּכְּלִי חַיָּב עַל הָאֳכָלִים חַטָּאת וְעַל הַכְּלִי סְקִילָה אַלְמָא קָם לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ לֹא פָּטַר מִקָּרְבָּן וְתֵרֵץ כֵּיוָן דְּפָטַר מִקֶּרֶן וְחֹמֶשׁ פָּטַר נָמֵי מִקָּרְבָּן שֶׁאֵין אֲשַׁם מְעִילוֹת בָּא אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ קֶרֶן וְחֹמֶשׁ: **אֵין** פּוֹדִין אֶת הַקֳּדָשִׁים וְכוּ' הִקְשָׁה הר"ח דבפ"ב דִּבְכוֹרוֹת (דַּף יד:) מַשְׁמַע דְּלָא פְּלִיגִי אֶלָּא הֵיכָא שֶׁקָּדַם הִקְדֵּישָׁן לְמוּמָן אֲבָל קָדַם מוּמָן לְהַקְדֵּישָׁן הוֹאִיל וּמֵעוֹלָם לֹא קָדְשׁוּ קְדֻשַּׁת הַגּוּף כ"ע מוֹדִים דְּפוֹדִים וְהָכָא מַשְׁמַע דִּפְלִיגִי אַפֵּי' בִּקְדֻשַּׁת דָּמִים וְתֵי' ר"י דה"ק אֵין פּוֹדִין מִדְּרַבָּנָן וְאֵין לִתְמֹהַּ אַטּוּ מִשּׁוּם חֲשָׁשָׁא דְּרַבָּנָן נַפְקִיעַ מְעִילָה דְּאוֹרַיְתָא דְּכֵיוָן דְּאָמְרוּ רַבָּנָן אֵין פּוֹדִין לָא שָׁוְיָא מִידֵי וְהָא דְּאָמַר בְּהִתְעָרוֹבוֹת (זְבָחִים עא.) נִתְעָרְבוּ בְּשׁוֹר שֶׁנֶּעֶבְדָה וְכוּ' בְּכִלְאַיִם וּטְרֵפָה יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְיִמָּכְרוּ וְהַשְׁתָּא ע"כ יַאֲכִיל לִכְלָבִים דְּלְיִשְׂרָאֵל טְרֵפָה אֲסוּרָה לֵיהּ אָתֵי שַׁפִּיר אֲפִלּוּ לְמַאן דְּאָמַר אֵין פּוֹדִין דְּהָא דְּאֵין פּוֹדִין הַיְינוּ הֵיכָא דְּלָא חֲזוּ לַאֲכִילָה אֲבָל הָכָא חֲזוּ לְאָדָם אִם הָיוּ נָכְרִים דְּהָא רַבִּי עֲקִיבָא שָׁרֵי בִּבְכוֹרוֹת (דַּף לב.) לְזַמֵּן נָכְרִי עַל הַבְּכוֹר וּבִזְבָחִים בְּפֶ' טְבוּל יוֹם (זְבָחִים דַּף קד.) מוּכָח שַׁר' עֲקִיבָא אוֹסֵר בְּכוֹר טְרֵפָה בַּעַל מוּם לְהַאֲכִיל לִכְלָבִים שֶׁאֲפִלּוּ הָעוֹר אָסוּר כְּשֶׁנִּמְצָא טְרֵפָה קֹדֶם הֶפְשֵׁט וְהֵיכָא דְּשָׁרֵי לְיִשְׂרָאֵל אִתְּקַשׁ לִצְבִי וּלְאַיִל: **אֵין** פּוֹדִין תֵּמַהּ לר"י אע"ג דְּאֵין פּוֹדִין נִמְעוֹל דְּהָא לְאַחַר שֶׁנִּשְׂרַף וְנַעֲשָׂה אֵפֶר יָכוֹל לְפִדּוֹתוֹ וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּכֵיוָן דִּכְמוֹ שֶׁהוּא עַכְשָׁו לָא שָׁוֵי מִידֵי לָא שַׁיְּכָא בֵּהּ מְעִילָה וְהַיְינוּ נָמֵי טַעְמָא דְּכָל אִסּוּרֵי הֲנָאָה אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן הָאִשָּׁה אע"ג דְּכָל הַנִּשְׂרָפִין אֶפְרָן מֻתָּר וַאֲפִלּוּ אִי דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן כְּמָמוֹן דָּמֵי וּמָעַל לָא דָּמֵי דְּהָתָם חֲזֵי לְאַחַר הַפֶּסַח שֶׁהוּא כְּמוֹ בְּעֵין וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר הָא דְּאֵין מְקַדְּשִׁין בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה הַיְינוּ הֵיכָא דְּלֵית בֵּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה לִכְשֶׁיְּהֵא אֵפֶר וּלְתֵרוּץ קַמָּא קָשֶׁה הָא חֲזֵי בְּעֵינֵהּ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הֲנָאָה:

מסורת הש"ס

א לעיל ה:; לעיל כג.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ב שבועות לג.; לקמן לב.; מגילה ז:; כתובות ל.

תורה אור השלם

מַצּוֹת יֵאָכֵל אֵת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלֶךָ [שמות יג, ז]

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זָכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חָמֵץ [שמות יג, ג]

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין עו:

ב מיי' פא' מהל' חמץ ומצה הל' ד:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע חו"מ סי' שפו סעי' א:
ב מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הל' ז:
ג סמג לאוין קמא, טוש"ע יו"ד סי' צח סעי' א:
ד מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' ו:

מסורת הש"ס

א לעיל ה:; שבועות לג.; בבא קמא צח:
ב עבודה זרה עג:
ג עבודה זרה עג:

הָדָר בֵּיהּ רַב אַחָא תַּמָּהּ דִּבְפָרָק קַמָּא דְּחַלִּין (דף ד:) אָמַר סָבְרוּהָ הָא מַנִּי ר' יְהוּדָה דְּאָמַר חֲמֵצָן שֶׁל עוֹבְרֵי עֲבֵרָה לְאַחַר הַפֶּסַח מֻתָּר מִיָּד מִפְּנֵי שֶׁמַּחֲלִיפִים וְהָכָא מַסְקִינַן לְר' יְהוּדָה אֲפִילּוּ חֲמֵץ שֶׁל נָכְרֵי אָסוּר אַחַר הַפֶּסַח וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָתָם סָבְרוּהָ כס"ד דְּהָכָא לְרַב אָחָא מַעְקְרָא וְרַבִּינוּ תָּם מְפָרֵשׁ לְאוֹ דַּוְקָא מִיָּד דְּהָא צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא שָׁעוּר לְהַחֲלִיף וְהוּא הַדִּין שֶׁיְּהֵא חֲמֵץ זֶה רָאוּי לַעֲשׂוֹת אַחַר הַפֶּסַח: רַב אַשֵׁי אָמַר דְּכֵלֵי עָלְמָא וְקַשָּׁה לר"י הֵיכִי גָּרְסִינַן אִי גָּרְסִינַן דְּכֵלֵי עָלְמָא פּוֹדִין אִם כֵּן לְרַבָּנַן אַמַּאי לֹא מָעֲלָ אַף עַל גַּב דְּלִישְׂרָאֵל אָסוּר בַּהֲנָאָה מִכָּל מָקוֹם יִמְכְּרֵנוּ לְנָכְרִי הֶקְדֵּשׁ עַצְמוֹ וְאִי גֵּרִיס אֵין פּוֹדִין אֲפִילּוּ לְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אַמַּאי מָעֲלָ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּגַרְסִי' אֵין פּוֹדִין וְאַף עַל גַּב דְּאֵין פּוֹדִין לְהַאֲכִיל לִכְלָבִים מִכָּל מָקוֹם שָׁרֵי לְהַסִּיק תַּחַת תַּבְשִׁילוֹ וְכִדְפָרֵישׁית דְּהָכָא דְּקָדֵשׁ דָּמִים אֵין פּוֹדִין מִדְּרַבָּנַן וְלֹא גָּזְרוּ רַבָּנַן אֶלָּא שֶׁלֹּא לְהַאֲכִילוֹ לִכְלָבִים אֲבָל הֵיכָא דְּאֵין פּוֹדִין מִדְּאוֹרַיְתָא דְּהַיְנוּ הֵיכָא דְּאִיכָּא קָדֵשׁ הַגּוּף אֵין פּוֹדִין אַפִּי' לְהַסִּיק דְּהָא תַּנְיָא (בפ"ק) דִּבְכוֹרוֹת (דף טו.) אִם מֵתוּ יִקָּבְרוּ וְקָאָמַר הָתָם מִמַּאי דְּהַאי אִם מֵתוּ יִקָּבְרוּ מִשּׁוּם דְּבָעֵי הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה דִּלְמָא מִשּׁוּם דְּאֵין פּוֹדִין הֶקְדֵּשִׁים לְהַאֲכִילָן לִכְלָבִים וְהַשְׁתָּא אִי טַעְמָא מִשּׁוּם דְּאֵין פּוֹדִין אַמַּאי יִקָּבְרוּ וְהָא רָאוּי לְהַסִּיקוֹ תַּחַת תַּבְשִׁילוֹ אֶלָּא וַדַּאי מִדְּאוֹרַיְתָא אֵין חִלּוּק וְכֵן לְעֵיל (פְּסָחִים דף כב.) דָּרְשִׁינַן וְאִי אַתָּה מַשְׁלִיךְ לַכֶּלֶב כָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה וַאֲסִירִי אֲפִילּוּ לְהַסָּקָה אַלְמָא מִדְּאוֹרַיְתָא אֵין לְחַלֵּק בַּהֲנָאָה וְאִם תֹּאמַר לְרַבָּנַן אַמַּאי לֹא מָעֲלָ הֶקְדֵּשׁ יָכוֹל לִמְכֹּר לְנָכְרִי עַל מְנָת שֶׁיַּסִּיקֵנוּ לְפָנָיו וְיֵשׁ לוֹמַר דְּגָזְרִינַן שֶׁמָּא יֹאכְלֶנּוּ הַנָּכְרִי וּכְהַאי גַּוְנָא אָמַר בְּמַסֶּכֶת ע"ז (דף טו.) אֵין מוֹכְרִין בְּהֵמָה לְנָכְרִי עַל מְנָת לְשׁוֹחֲטָהּ וְכוּ' וּמְכָאן מוֹכִיחַ ר"י שֶׁהַמְּשַׁהֶה חָמֵץ בְּפֶסַח וְדַעְתּוֹ לְבָעֲרוֹ אֵינוֹ עוֹבֵר בְּאוֹתָהּ שְׁהִיָּה דְּאִי אָמְרִתְּ עוֹבֵר אַבַּתִּי אַמַּאי מָעֲלָ לְרַבִּי יוֹסֵי הָא מִיָּד כְּשֶׁיִּפְדֶּה אוֹתוֹ הוּא שָׁלוֹ וּמוּתָּר רַבִּי יוֹסֵי דְּשָׁקֵל אִי אַתָּה רוֹאֶה אֶלָּא וַדַּאי לֹא עָבַר וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּלָא יָרְאֶה נִסִּים לְעַשָּׂה וּלְכָךְ אֵינוֹ עוֹבֵר כְּשֶׁמְּבַעֲרוֹ לְבַסּוֹף:

אבּ(א)מַאן דְּאָמַר מָעֲלָ, קָסָבַר: דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן כְּמָמוֹן דָּמֵי. וּמַאן דְּאָמַר לֹא מָעֲלָ, קָסָבַר: דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן — לָאו כְּמָמוֹן דָּמֵי. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: דִּכּוּלֵי עָלְמָא דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן — כְּמָמוֹן דָּמֵי, וְהָכָא בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן קָמִיפַּלְגִי: מַאן דְּאָמַר לֹא מָעֲלָ — כְּרַבִּי יְהוּדָה. וּמַאן דְּאָמַר מָעֲלָ — כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְהָא רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב הוּא דְּאָמַר דְּרַבִּי יְהוּדָה יָלִיף שְׁאוֹר דַּאֲכִילָה מִשְּׁאוֹר דִּרְאִייָה! אֶלָּא הָדָר בֵּיהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב מֵהָהִיא. רַב אָשֵׁי אָמַר: דִּכּוּלֵי עָלְמָא — אֵין פּוֹדִין, וְדָבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן — לָאו כְּמָמוֹן דָּמֵי, וְהָכָא בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי וְרַבָּנַן קָמִיפַּלְגִי. מַאן דְּאָמַר מָעֲלָ — כְּרַבָּנַן. אָמַר רַב: חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ — אָסוּר. שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ, בְּמִינוֹ — אָסוּר, שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ, בֵּין בִּזְמַנּוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ — אָסוּר, שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ — מוּתָּר. בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּנוֹתֵן טַעַם, שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ מוּתָּר? הָא יְהֵיב טַעְמָא! [ב]אֶלָּא בְּמַשֶּׁהוּ. חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ אָסוּר, רַב לְטַעֲמֵיהּ, דְּרַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה, בְּמִינוֹ — בְּמַשֶּׁהוּ, שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ — בְּנוֹתֵן טַעַם. רַב גָּזַר חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ אַטּוּ מִינוֹ. וְשֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ בְּמִינוֹ — אָסוּר, כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְשֶׁלֹּא בְּמִינוֹ — מוּתָּר, דְּשֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ וְשֶׁלֹּא בְּמִינוֹ אַטּוּ מִינוֹ — כּוּלֵי הַאי לָא גָּזְרִינַן. שְׁמוּאֵל אָמַר: חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ, בְּמִינוֹ — אָסוּר, שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ — מוּתָּר. חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ, בְּמִינוֹ — אָסוּר, שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ — מוּתָּר. חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ — אָסוּר, שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ, בְּמִינוֹ — מוּתָּר. חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ — מוּתָּר. שְׁמוּאֵל לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה, בְּמִינוֹ — אָסוּר, כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְשֶׁלֹּא בְּמִינוֹ — מוּתָּר, דְּשֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ וְשֶׁלֹּא בְּמִינוֹ אַטּוּ מִינוֹ — כּוּלֵי הַאי לָא גָּזְרִינַן. שְׁמוּאֵל אָמַר: חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ, בְּמִינוֹ — אָסוּר, שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ — מוּתָּר. חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ — אָסוּר, שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ, בְּמִינוֹ — מוּתָּר. חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ — מוּתָּר. [ג]חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם — רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעֲמֵיהּ, דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ — בְּנוֹתֵן טַעַם. שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ מוּתָּרִין, כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן.

אָמַר לָהָא שְׁמַעְתָּא מִשְׁמֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף בְּהָא לִישָּׁנָא: דִּכּוּלֵי עָלְמָא אֵין פּוֹדִין אֶת הַקָּדָשִׁים לְהַאֲכִילָן לִכְלָבִים, וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: בְּדָבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן כְּמָמוֹן דָּמֵי. דְּמָר סָבַר אַף עַל גַּב דְּהַשְׁתָּא לֹא חֲזֵי הוֹאִיל וּלְקֻמְּהּ גּוֹרֵם לְמָמוֹן הוּא כְּמָמוֹן דָּמֵי: הָכִי גָּרְסִינַן רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר דְּכֵלֵי עָלְמָא כְּמָמוֹן דָּמֵי: וּמַאן דְּאָמַר לֹא מָעֲלָ דְּבָרֵי יְהוּדָה דְּאָמַר אַף לְאַחַר הַפֶּסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה וְכָל שֶׁכֵּן בְּפֶסַח עַצְמוֹ הִלְכָּךְ לְאוֹ מָמוֹן אִיכָּא שֶׁאִם יִפְדֶּה לֹא יֵהָנֶה מֵמֶנּוּ וּלְנָכְרִי לָא מִזַּדְּבַן דְּאֵין פּוֹדִין אֶת הַקָּדָשִׁים לְהַאֲכִילָן לִכְלָבִים: ומ"ד מָעֲלָ כר"ש דְּאָמַר רָאוּי הוּא לְאַחַר הַפֶּסַח אַף (לְאָדָם) [לְיִשְׂרָאֵל] והו"ל גּוֹרֵם לְמָמוֹן: מְשָׁאוֹר דְּרַאֲיָה וְשֶׁל הֶקְדֵּשׁ אַף בְּפֶסַח מֻתָּר וְהָכָא אָמַר לְרַבִּי יְהוּדָה לֹא מָעֲלָ: הָכִי גָּרְסִינַן רַב אָשֵׁי אָמַר דְּכֵלֵי עָלְמָא אֵין פּוֹדִין וְדָבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן לָאו כְּמָמוֹן דָּמֵי כְּדִלּוֹמַר דְּכֵלֵי עָלְמָא לְנָכְרִי לָא מְזַבְּנִינַן לֵיהּ בְּפֶסַח וּמִשּׁוּם דְּלְאַחַר הַפֶּסַח דַּחֲזֵי לְיִשְׂרָאֵל לָא מְחַיְּבִי לֵיהּ דְּדָבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן לָאו כְּמָמוֹן דָּמֵי וְהָכָא טַעְמָא דְּמַעְלֵה מִשּׁוּם דְּסָבַר לֵהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּאָמַר אַף תּוֹךְ זְמַנּוֹ מַתָּר בַּהֲנָאָה הִלְכָּךְ חֲזֵי לְמִפְרְקֵהּ וּלְהַסִּיקוֹ תַּחַת תַּבְשִׁילוֹ וּמַאן דְּאָמַר לֹא מָעֲלָ כְּרַבָּנַן דְּאָמְרִי חָמֵץ בַּפֶּסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה וְאִי מִשּׁוּם דְּמָצֵי לְשַׁהוֹיֵי לְאַחַר זְמַן כר"ש הַשְׁתָּא מִיהָא לָאו מָמוֹן הוּא: חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ וְכוּ' מְפָרֵשׁ כּוּלֵּיהּ לְקַמָּהּ: אִי נַיְמָא בְּנוֹתֵן טַעַם שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ מַתָּר בְּתְמִיהָא הָא יְהֵיב טַעְמָא וְרַב מִדְּקָאָמַר שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ בְּמִינוֹ אָסוּר גַּלְּי דַּעְתֵּיהּ דְּכַר' יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ דְּאָמַר אַף לְאַחַר הַפֶּסַח אָסוּר: שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ נָמֵי בִּזְמַנּוֹ אָסוּר וצע"ג דְּאִית לֵיהּ לְרַב בְּכָל אִסּוּרִין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם רַב גָּזַר בְּחָמֵץ בִּזְמַנּוֹ הוֹאִיל וּבְכָרֵת הוּא שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ אַטּוּ בְּמִינוֹ וצע"ג דִּבְחֵלֶב וְדָם לֹא גָּזַר שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ אַטּוּ מִינוֹ הָתָם הוּא דִּבְדִילִי מִנַּהּ אֲבָל חָמֵץ לָא בְּדִילִי מִנַּהּ הוֹאִיל וְאוֹכְלוֹ כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה: שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ בְּמִינוֹ אָסוּר כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר לְאַחַר הַפֶּסַח מִדְּאוֹרַיְתָא הִלְכָּךְ אַף תַּעֲרֹבֶת אָסוּר: שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ מַתָּר דִּשְׁלֹא בִּזְמַנּוֹ דְּאֵינוֹ בְּכֶרֶת שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ אַטּוּ מִינוֹ לֹא גָּזַר כִּי הֵיכִי דְּלָא גָּזַר בְּבָשָׂר בְּחָלָב וּבְשָׁאָר אִסּוּרִין: וּשְׁמוּאֵל אָמַר כוּ' לְהָא שְׁמַעְתָּא דְּרַב יוֹסֵף: דְּכֵלֵי עָלְמָא אֵין פּוֹדִין וְאַלְבָּא דְּר' שִׁמְעוֹן הוּא דְּאָמַר אֵין הַקָּדָשִׁים יוֹצְאִין לְחֻלִּין אֶלָּא לְאַחַר שֶׁנִּשְׁחֲטוּ וְנִזְרְקָה דָּמָן וְאֵבָרִים שֶׁהֶעֱלוּ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְפָּרְדוּ וְנִתְפַּזְּרוּ וְנִתְגַּלְגְּלוּ וְנִתְעָרְבוּ בְּמַשֶּׁהוּ עַסְקִינַן שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ מַתָּר כְּשֶׁאָר אִסּוּרִין דְּלָא גָּזַר שְׁמוּאֵל בְּחָמֵץ שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ אַטּוּ מִינוֹ: כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּלְאַחַר זְמַנּוֹ שֶׁרֵי וְאַפִּי' בְּנוֹתֵן טַעַם נָמֵי שָׁרֵי וּלְקַמָּן פָּרִיךְ וְהָא אָסַר לֵיהּ ר' שִׁמְעוֹן מִשּׁוּם קְנָסָא:

מסורת הש״ס

א סוכה לד:
ב לקמן לו.

גליון הש״ס

גמ' אין לשין את העיסה בחלב. עי' שבת עח ע"ב תד"ה תחת איספוגי':

רש"י ד"ה בני חילא כו' שאופיהו. עי' ב"י יו"ד סי' קיב:

תוס' ד"ה אמר רבא אבל סתם יינם דשרי בהנאה. תמוה לי הא סתם יינם אסור בהנא' כדמוכח בכמה דוכתי במס' ע"ג ושם ובחולין כתבו תו' סתם אבל סתם יינם בטל בס'. וכאן נלע"ד דט"ס הוא בתוס':

תוס' ד"ה דלמא אתי כו' אינו יכול לקנח יפה. עי' מ"ק דף יז ע"א ברש"י ד"ה ומהניא כי טחיא:

[א][ג]**אָמַר רָבָא**: הִלְכְתָא חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְמִינוֹ — אָסוּר בְּמַשֶּׁהוּ, כְּרַב. שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְמִינוֹ — מוּתָּר, כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וּמִי אָמַר רָבָא הָכִי? וְהָאָמַר רָבָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן קְנָסָא קָנֵיס, הוֹאִיל וְעָבַר עָלָיו בְּ״בַל יֵרָאֶה״ וּ״בַל יִמָּצֵא״! הָנֵי מִילֵּי בְּעֵינֵיהּ, אֲבָל עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבֶת — לָא. וְאַזְדָּא רָבָא לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רָבָא: כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב נַחְמָן, כִּי הֲווֹ נָפְקִי שִׁבְעָה יוֹמֵי דְפִסְחָא אֲמַר לַן: פּוּקוּ וּזְבִינוּ חֲמִירָא דִּבְנֵי חֵילָא. **אָמַר** רַב: קְדֵירוֹת בַּפֶּסַח יִשָּׁבְרוּ. וְאַמַּאי? לַשְׁהִינְהוּ אַחַר הַפֶּסַח, וְלֶיעְבַּד בְּהוּ שֶׁלֹּא בְּמִינָן! גְּזֵירָה דִּילְמָא אָתוּ לְמֶיעְבַּד בְּהוּ בְּמִינוֹ. [ד][ה]וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לֹא יִשָּׁבְרוּ, אֲבָל מַשְׁהֵי לְהוּ לְאַחַר זְמַנּוֹ, וְעָבֵיד בְּהוּ בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְמִינוֹ. [א]וְאַזְדָּא שְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל לְהָנְהוּ דִּמְזַבְּנֵי כַּנְדֵי: אַשְׁווֹ זְבִינַיְיכוּ, וְאִי לָא — דָּרֵישְׁנָא לְכוּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְלִידְרוֹשׁ לְהוּ, דְּהָא שְׁמוּאֵל כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ! אַתְרֵיהּ דְּרַב הֲוָה. הָהוּא תַּנּוּרָא דִּטְחוֹ בֵּיהּ טִיחְיָא. אַסְרֵהּ רָבָא בַּר אֲהִילַאי לְמֵיכְלֵיהּ לְרִיפְתָּא אֲפִילּוּ בְּמִילְחָא לְעוֹלָם, דִּילְמָא אָתֵי לְמֵיכְלֵיהּ בְּכוּתָּחָא. [ו][ז][ב]מֵיתִיבִי: אֵין לָשִׁין אֶת הָעִיסָּה בְּחָלָב, וְאִם לָשׁ — כָּל הַפַּת כּוּלָּהּ אֲסוּרָה, מִפְּנֵי הֶרְגֵּל עֲבֵירָה. כַּיּוֹצֵא בוֹ,

אֵין

אָמַר רָבָא הִלְכְתָא כו' ש"מ דְּפָסַק רָבָא הִלְכְתָא דְּכָל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בְּמִינָן בְּמַשֶּׁהוּ וְלָא שְׁנֵי לָן בֵּין חָמֵץ לִשְׁאָר אִסּוּרֵי אֶלָּא בְּהָא מִלְּתָא דְּגָזַר שֶׁלֹּא בְמִינָן אַטּוּ מִינָן שֶׁמְּעִינַן מִנַּהּ חָלָב שֶׁנָּפַל לִקְדֵרָה אוֹסֵר בְּמַשֶּׁהוּ וְכֵן הֲלָכָה וְהָא דקי"ל כָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בְּשִׁשִּׁים בְּשֶׁלֹּא בְמִינָן הוּא: שֶׁלֹּא בִזְמַנּוֹ בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְמִינוֹ מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּנוֹתֵן טַעַם: אֲבָל ע"י תַּעֲרֹבֶת לֹא וְאַפֵּי' שֶׁהִיָּה בְּעֵינֵהּ וְעָבַר עָלֶיהָ לֹא קְנִיס לְמֵיסַר תַּעֲרֹבֶת דִּילֵהּ: וְאַזְדָּא רָבָא דְּאָמַר הֲלָכָה כְּר' שִׁמְעוֹן לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר נָמֵי בְּעָלְמָא חָמֵץ שֶׁל נָכְרִי שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח מֻתָּר אַף בַּאֲכִילָה הוֹאִיל וְלֵיכָּא לְמִקְנַס בֵּהּ מִידִי וְאִי רַבִּי יְהוּדָה חָמֵץ סְתָמָא קָאָמַר וַאֲפִילּוּ דְּנָכְרִי: בְּנֵי חֵילָא נָכְרִים אע"פ שֶׁאוֹפֵהוּ יוֹם זֶה שֶׁעָבַר וְהוּא פֶּסַח: אָמַר רַב קְדֵרוֹת בְּפֶסַח יִשָּׁבְרוּ רַב לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר חָמֵץ אַף לְאַחַר זְמַנּוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה כְּר' יְהוּדָה וְאִית לֵיהּ בְּמַשֶּׁהוּ וְקָסָבַר נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם אָסוּר וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ מִתְּרֵי טַעְמֵי חֲדָא דְּאוֹקֵי רָבָא הִלְכְתָא דְּתַעֲרֹבֶת לְאַחַר זְמַנּוֹ מֻתָּר כר"ש וְהַאי פָּחוֹת מִתַּעֲרֹבֶת הוּא וְעוֹד דקי"ל נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם מֻתָּר וְזֶה מִשֶּׁעָבְרוּ עָלָיו יְמֵי הַפֶּסַח הוּפַג טַעְמוֹ בְּדָפְנֵי הַכְּלִי: וְלֶעֱבַד בְּהוּ שֶׁלֹּא בְמִינוֹ דְּהָא מוֹדֵי רַב לְעֵיל דְּחָמֵץ שֶׁלֹּא בִזְמַנּוֹ שֶׁלֹּא בְמִינוֹ בְּמַשֶּׁהוּ מֻתָּר וְהַאי מַשֶּׁהוּ חָשִׁיב לְהוּ: כַּנְדֵי קְדֵרוֹת לְאַחַר הַפֶּסַח: אַשְׁווּ זְבִינַיְיכוּ אַל תַּעֲלוּ דְּמֵיהֶן יוֹתֵר מִשָּׁוְיֵי': כר"ש דְּמַתְּרוֹת הַקְּדֵרוֹת הַיְּשָׁנוֹת לְאַחַר הַפֶּסַח: כר"ש דְּמַתְּרוֹת הַקְּדֵרוֹת הַיְּשָׁנוֹת לְאַחַר הַפֶּסַח: דִּטְחוּ בֵּהּ טִחְיָא שֻׁמָּן נָתְנוּ בּוֹ בְּקַרְקָעִיתוֹ וְנוֹתֵן טַעַם בַּלֶּחֶם: לְעוֹלָם אֲפִילּוּ חָזַר וְהֵסַק: אֲפִילּוּ בְּמִלְחָא לְהָכִי נְקַט אֲפִילּוּ בְּמִלְחָא שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לֶאֱכֹל פַּת בְּלֹא מֶלַח אוֹ לִפְתָּן:

אָמַר רָבָא הִלְכְתָא חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ בֵּין בְּמִינוֹ וּבֵין שֶׁלֹּא בְמִינוֹ אָסוּר בְּכָל שֶׁהוּא כְּרַב פָּסַק רַשִׁ"י בְּחֻלִּין דְּמִין בְּמִינוֹ בְּמַשֶּׁהוּ כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר בְּפֶ' כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין קט.) מִין בְּמִינוֹ לֹא בָטֵל וְאַף רַבִּי קָאָמַר הָתָם נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה מִכְּלָל דְּהִלְכְתָא הָכִי וְעוֹד הֵבִיא רְאָיָה מֵהָא דִּפְלִיגִי אַבַּיֵּי וְרָבָא בְּפֶרֶק בַּתְרָא דע"ז (דַּף סו.) חַלָּא דְּחַמְרָא וְחַלָּא דְּשִׁכְרָא חֲמִירָא דְּחִטֵּי וַחֲמִירָא דְּשְׂעָרֵי רָבָא אָמַר בְּמַשֶּׁהוּ אַבַּיֵּי אָמַר בְּנוֹתֵן טַעַם מִשּׁוּם דְּמָר סָבַר בָּתַר שְׁמָא אָזְלִינַן וּמָר סָבַר בָּתַר טַעְמָא אָזְלִינַן אַלְמָא בֵּין לְאַבַּיֵּי בֵּין לְרָבָא מִין בְּמִינוֹ בְּמַשֶּׁהוּ וְעוֹד פָּסַק רָבָא בִּשְׁמַעְתָּא מִין בְּמִינוֹ בְּמַשֶּׁהוּ כְּרַב ור"ת אוֹמֵר דְּכָל אֵלּוּ אֵינָם רְאָיוֹת דְּאֵין הֲלָכָה לֹא כְּר' יְהוּדָה וְלֹא כְּרַבִּי וְהַהִיא דְּפֶ' בַּתְרָא דְּמַס' ע"ז פְּלוּגְתָּא דְּאַבַּיֵּי וְרָבָא מָצֵי לְמֵימַר דַּחֲמִירָא וְחַלָּא דְּטֶבֶל וְיֵין נֶסֶךְ דְּמוֹדוּ ר' יוֹחָנָן ור"ל שֶׁהֵם בְּמַשֶּׁהוּ וְדִשְׁמַעְתָּא אִי גָּר' בְּמַשֶּׁהוּ כְּרַב י"ל שֶׁפּוֹסֵק בְּחָמֵץ כְּרַב וְלֹא מִטַּעְמֵי' דְּרַב דס"ל בְּכָל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בְּמִינוֹ בְּמַשֶּׁהוּ וְרָבָא לֵית לֵהּ אֶלָּא דַּוְקָא בְּחָמֵץ בְּפֶסַח מִשּׁוּם חוּמְרָא דְּחָמֵץ וְגַם רַב יְהוּדַאי גָּאוֹן פָּסַק כֵּן דְּדַוְקָא בְּחָמֵץ פָּסַק רָבָא כְּרַב דְּשָׁאֲלוּ מִקַּמֵּהּ כָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בְּמַשֶּׁהוּ כְּרַב אוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם כר"י וְהֵשִׁיב מִדְּאָמַר רָבָא חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְמִינוֹ בְּמַשֶּׁהוּ א"כ בְּהָא [מִיהוּ] הֲלָכָה כְּרַב בְּמַשֶּׁהוּ אֲבָל בִּשְׁאָר אִסּוּרִין בנ"ט כַּר' יוֹחָנָן וכר"ל וְעוֹד אוֹמֵר ר"ת דְּלָא גָּרְסִי' בְּמַשֶּׁהוּ כְּרַב וְכֵן מַשְׁמַע בה"ג דְּלָא גָּרֵס לֵיהּ וְסָבַר רָבָא גַּם בְּחָמֵץ כַּר' יוֹחָנָן וְהָא דְּלָא פָּסַק בְּהֶדְיָא הֲלָכָה כַּר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם דְּהֵ"א דְּלָא פָּסַק כְּוָתֵהּ אֶלָּא בִּזְמַנּוֹ אֲבָל שֶׁלֹּא בִזְמַנּוֹ לֹא דְּלָא תִּקְשֵׁי דְּרָבָא אַדְּרָבָא דְּהָא אָמַר רָבָא קְנָסָא הוּא דְּקָנֵס ר' שִׁמְעוֹן כִּדְפָרֵי' לְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְפָרֵשׁ וּמֵבִיא ר"ת רְאָיָה דִּבְהֶדְיָא סְבִירָא לֵהּ לְרָבָא בְּפֶ' גִּיד הַנָּשֶׁה (חֻלִּין צז: וְשָׁם) מִין בְּמִינוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם בְּכוּלֵּהּ? [ו]בס' דְּקָאָמַר אָמְרוּ רַבָּנַן בְּטַעְמָא וְכוּ' מִין בְּמִינוֹ דְּלֵיכָּא לְמֵיקַם אַטַּעְמָא אִי נָמֵי מִין שֶׁלֹּא בְמִינוֹ וְלֵיכָּא קַפִּילָא בְּס' וְאֵין לִדְחוֹת דִּמַיְירֵי בְּחַמְרָא חַדְתָּא וְעִנְבֵי דְּהָוֵי טַעְמָא אֶחָד וְהָוֵי בְּס' מִשּׁוּם דְּרָבָא בָּתַר שְׁמָא אָזֵל וְלָא חָשִׁיב מִינוֹ דא"כ אַמַּאי קָרֵי לֵהּ מִין בְּמִינוֹ וּבְהַקּוֹמֶץ רַבָּה (מְנָחוֹת כג. וְשָׁם) מְשַׁנֵּי רָבָא דְּסָבַר ר' יְהוּדָה מִין בְּמִינוֹ וד"א וְכוּ' מִכְּלָל דְּאִיהוּ לֵית לֵהּ וּבְפֶ' הַתַּעֲרֹבֶת (זְבָחִים עט. וְשָׁם) קָסָבַר ר"א בֶּן יַעֲקֹב מִין בְּמִינוֹ בָּטֵל וּסְתָמָא דִּגְמָרָא קָאָמַר בְּשִׁלְהֵי מַסֶּכֶת בֵּיצָה (ד' לח: וְשָׁם) שַׁפִּיר עֲבוּד דְּאַחִיכוּ עֲלֵהּ חִטֵּי בְּחִטֵּי נְהִי דִּלְרַבִּי יְהוּדָה לֹא בָּטֵל לְרַבָּנַן מִבְטָל בָּטֵל מִכְּלָל דְּהָכֵי הִלְכְתָא וְרַשִׁ"י גּוּפֵהּ פָּסַק בְּפֶרֶק בַּתְרָא דְּמַס' ע"ז (ד' סו.) גַּבֵּי פְּלוּגְתָּא דְּאַבַּיֵּי וְרָבָא דְּהִלְכְתָא כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּסָבַר בנ"ט ובה"ג שֶׁל אַסְפַּמְיָא פָּסַק דַּחֲתִיכָה בַּחֲתִיכוֹת בנ"ט וּמַיְתִי מִדְּרָבָא בְּפֶ' גִּיד הַנָּשֶׁה (חֻלִּין צז.) וְיֵין נֶסֶךְ דְּקָאָמַר הָתָם בְּמַשֶּׁהוּ אוֹמֵר ר"ת דַּוְקָא כְּשֶׁנִּתְנַסֵּךְ לִפְנֵי ע"ז דְּאַמַּתְנִי' קָאֵי דְּבָעֵי תַּרְתֵּי דָּבָר שֶׁבְּמִנְיָן וְאִסּוּרֵי הֲנָאָה אֲבָל סְתָם יֵינָן דְּשָׁרֵי בַּהֲנָאָה בְּס' וּבִתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים שֶׁכָּתַב רַבֵּינוּ יוֹסֵף טוֹב עֶלֶם מָצָא ר"ת יֵין נֶסֶךְ שֶׁנִּתְנַסֵּךְ מִמֶּנּוּ לִפְנֵי ע"ז אָסוּר בַּהֲנָאָה וְאֵינוֹ בָּטֵל אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ אֵלּוּ אֲסוּרִין וְאִסּוּרָן אִסּוּר הֲנָאָה בְּכָל שֶׁהוּא יֵין נֶסֶךְ וְכוּ' מִכְּלָל דִּשְׁאָר אִסּוּרִין וּסְתָם יֵינָן חוּץ מִטֶּבֶל וְיֵין נֶסֶךְ בֵּין בְּמִינוֹ וּבֵין שֶׁלֹּא בְמִינוֹ בנ"ט וּבְחָמֵץ בְּפֶסַח לֹא עָשָׂה ר"ת מַעֲשֶׂה אע"ג דְּבִשְׁאִלְתּוֹת דְּרַב אַחַאי נָמֵי אִיתָא דְּרָבָא אִית לֵהּ גַּם בְּחָמֵץ בנ"ט: [וְע"ע תּוֹס' חֻלִּין צז. ד"ה אָמַר רָבָא]: **אָמַר** רַב קְדֵרוֹת בְּפֶסַח יִשָּׁבְרוּ בְּפֶ' בַּתְרָא דְּמַס' ע"ז (דַּף סח: וְשָׁם) גַּבֵּי עַכְבְּרָא בְּשִׁכְרָא מְסַפְּקָא לֵהּ אִי קָסָבַר רַב נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם אָסוּר אוֹ מֻתָּר וְעַכְבָּר' בְּשִׁכְרָא אַשְׁבּוּחֵי מְשַׁבַּח וְאִי ס"ל מֻתָּר אַפֶּ"ה קָאָמַר הָכָא שַׁפִּיר יִשָּׁבְרוּ דנ"ט לִפְגָם דַּוְקָא בְּדִיעֲבַד שָׁרֵי אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר דִּגְזְרִינַן שֶׁאֵינוֹ בַּת יוֹמָא אַטּוּ בַּת יוֹמָא וְעוֹד דְּהָתָם שָׁרֵי לְפִי שֶׁפּוֹגֵם טַעְמוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעַיִן אֲבָל הָכָא אֵינוֹ פּוֹגֵם אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁשָּׁהָה בְּדָפְנֵי הַכְּלִי: **לַשְׁהִינְהוּ** עַד אַחַר הַפֶּסַח וְלֶעְבַּד בְּהוּ שֶׁלֹּא בְמִינָן תֵּמַהּ לר"י נְהִי דִּסְבִירָא לָן דְּטַעֲמָא דְּחָמֵץ בִּקְדֵרָה חָשִׁיב מַשֶּׁהוּ שֶׁאֵין רְגִילִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ הַרְבֵּה בְּיַחַד מ"מ הָא תְּנַן אֵין מְבַטְּלִין אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה וְאַפֵּי' אִסּוּרָא דְּרַבָּנַן אֵין מְבַטְּלִין דְּאִם לֹא כֵּן מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם שֶׁאָסְרוּ עַד שִׁשִּׁים הוֹאִיל שֶׁיָּכוֹל לְהוֹסִיף וּלְבַטֵּל הָאִסּוּר וְלָא דָּמֵי לְעֵצִים שֶׁנָּשְׁרוּ מִן הַדֶּקֶל לְתַנּוּר בי"ט שֶׁמַּרְבֶּה עֲלֵיהֶן עֵצִים מוּכָנִים וּמַסִּיקָן (בֵּיצָה ד' ד:) דְּהָתָם אִסּוּר מֻקְצֶה אֵין לוֹ שֹׁרֶשׁ מִן הַתּוֹרָה אֲבָל מִדֵּי דְּאִית לֵי' שֹׁרֶשׁ מִן הַתּוֹרָה לֹא וּמְפָרֵשׁ ה"ר יוֹסֵף הוֹאִיל וְאִיכָּא תַּרְתֵּי לְטֵיבוּתָא שֶׁהוּא נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם וּמַשֶּׁהוּ שֶׁלֹּא בְמִינוֹ בכה"ג מְבַטְּלִין וְלִדְבָרָיו צ"ל דה"פ וְלֶעֱבַד שֶׁלֹּא בְמִינוֹ אִי ס"ל לְרַב נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם מֻתָּר ור"י מְפָרֵשׁ דְּכֵיוָן שֶׁהַקְּדֵרוֹת שֶׁל חֶרֶס הֵן אִם יִהְיוּ אֲסוּרִין וְאֵין לָהֶם תַּקָּנָה זֶה חָשׁוּב דִּיעֲבַד ואע"ג דִּלְעִנְיַן אִסּוּר קְדֵרָה שֶׁאֵין בַּת יוֹמָא אָסְרִינַן לָהּ אע"פ שֶׁאֵין לָהּ תַּקָּנָה מִשּׁוּם דְּהָתָם בָּלַע אִסּוּר הַרְבֵּה אֲבָל הָכָא לֵיכָּא אֶלָּא מַשֶּׁהוּ וְהוֹאִיל וְשֶׁלֹּא בְמִינוֹ הוּא יָכוֹל לְבַטֵּל וּכְדִיעֲבַד דָּמֵי: **דִּלְמָא** אָתֵי לְמֶעְבַּד בְּמִינוֹ לְעֵיל לֹא גָּזַר שֶׁלֹּא בְמִינוֹ אַטּוּ מִינוֹ דְּהָא לָא שְׁכִיחַ שֶׁיִּתְעָרֵב לוֹ חָמֵץ אֲבָל הָכָא לְהַתִּיר לְבַשֵּׁל בָּהֶן אִיכָּא לְמִגְזַר: **וַאֲפִילּוּ** בְּמִלְחָא וְהָא דְּאָמַר בְּכֵיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים עו:) פַּת שֶׁאֲפָאָהּ עִם הַצָּלִי בְּתַנּוּר אָסוּר לְאָכְלוֹ בְּכוּתָּח אֲבָל בְּמֶלַח שָׁרֵי הָתָם לֹא אֲסִירָא אֶלָּא מִטַּעַם רֵיחַ דְּלֵיכָּא אִסּוּר כְּלֵי הַאי: **דִּלְמָא** אָתֵי לְמֵיכְלֵהּ בְּכוּתָּח וְתֵימַהּ וְלֵיכְלֵהּ בְּכוּתָּח דְּהָא נוֹתֵן טַעַם בנ"ט הוּא כִּדְאָמַר בְּפֶ' כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין קיא: וְשָׁם) דָּגִים שֶׁעָלוּ בַּקְּעָרָה מֻתָּר לְאָכְלָן בְּכֻתָּח וי"ל דְּקָאָמַר הָתָם נָמֵי צְנוֹן שֶׁחֲתָכוֹ בְּסַכִּין אָסוּר לְאָכְלוֹ בְּכוּתָּח ופרש"י מִשּׁוּם חוּרְפָּא דִּצְנוֹן בָּלַע טֻפֵּי מִדָּגִים רוֹתְחִים שֶׁעָלוּ בִּקְעָרָה וּלְפִי זֶה דָּגִים שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בִּקְדֵרָה אָסוּר לְאוֹכְלָן בְּכוּתָּח דע"י בִּשּׁוּל בָּלְעֵי יוֹתֵר מִדַּאי וְכֵן נָמֵי הָכָא מֵחֹם הַתַּנּוּר בָּלְעֵי טְפֵי וּלְפִי' אַחֵר שפ"ה שָׁם דִּצְנוֹן אָסוּר לְפִי שֶׁפְּעָמִים שֶׁהַשַּׁמְנוּנִית קָרוּשׁ עַל הַסַּכִּין וְאֵינוֹ נִכָּר וְאִיכָּא בִּצְנוֹן טַעַם בָּשָׂר מַמָּשׁ קָשֶׁה הָכָא כֵּיוָן שֶׁנִּתְקַנַּח הַתַּנּוּר יָפֶה אוֹ הֵסִיק פַּעַם אַחֶרֶת אַמַּאי אָסוּר לְאָכְלוֹ בְּכוּתָּח וי"ל דְּשֶׁמֶן שֶׁעַל הַחֶרֶס אֵינוֹ יָכוֹל לְקַנֵּחַ יָפֶה:

עין משפט נר מצוה

א סמג לאוין עח, טוש״ע או״ח סי׳ תמז סעי׳ א יא:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ה:
ג מיי׳ פט״ו מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ט:
ד סמג לאוין עח, טוש״ע או״ח סי׳ תנא סעי׳ א:
ה מיי׳ פה׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ כה:
ו סמג לאוין קמא, טוש״ע יו״ד סי׳ צז סעי׳ א:
ז מיי׳ פט׳ מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ כב:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תנא סע' א:
ב מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' כב:
ג סמג לאוין עח, טוש"ע או"ח סי' תנא סע' ג:
ד מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' כד:
ה טוש"ע או"ח סי' תנא סע' כג:
ו מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' כה:
ז סמג לאוין קמח, טוש"ע יו"ד סי' קלה סע' ו:
ח מיי' פי"א מהל' מאכלות אסורות הל' יט:
ט סמג לאוין עח, טוש"ע או"ח סי' תנא סע' כב:
י מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' כא:
יא טוש"ע או"ח סי' תנא סע' יז:
יב מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' כא:
יג טוש"ע או"ח סי' תמא סע' א ב:
יד מיי' פד' מהל' חמץ ומצה הל' ה:

מסורת הש"ס

א עבודה זרה לג:
ב שבת עד:; לקמן צ:
ג תוספתא פסחים

גליון הש"ס

גמ' אין טשין. ועי' ב"ב קי ע"א תוד"ה נשוט:

וְהִלְכָתָא אֵדֵי וְאֵדֵי בְּרוֹתְחִין תֵּמַהּ דְּתַנְיָא בַּתּוֹסְפְתָּא דע"ז הַסַּכִּין וְהַשַּׁפּוּד טְשִׁין לְשׁוֹן טָח: מֵאַחַר דְּאִתּוֹתַב רַבָּא בַּר אָהִילַאי וְשָׁמְעִינַן דְּהֶסֵּק מוֹעִיל לִכְלִי חֶרֶס קְדֵרוֹת בְּפֶסַח אַמַּאי יִשָּׁבְרוּ יַסִּיקֵם וְיִתְלַבְּנוּ: א"ל רַב מוֹקֵם לֵיהּ לְהַהוּא דְּקָתָנֵי עַד שֶׁיַּסִּיק אֶת הַתַּנּוּר. הָא הוֹסֵק הַתַּנּוּר — מִיהָא שָׁרֵי. תְּיוּבְתָּא דְּרָבָא בַּר אָהִילַאי, תְּיוּבְתָּא. אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב אָשֵׁי: וְכִי מֵאַחַר דְּאִיתּוֹתַב רָבָא בַּר אָהִילַאי, אַמַּאי קָאָמַר רַב: קְדֵירוֹת בַּפֶּסַח יִשָּׁבְרוּ? אָמַר לֵיהּ: הָתָם תַּנּוּר שֶׁל מַתֶּכֶת, הָכָא בְּקְדֵירָה שֶׁל חֶרֶס. [א]וְאֵיבָּעֵית אֵימָא הָא וְהָא בְּשֶׁל חֶרֶס. זֶה — הֶסֵּיקָן מִבִּפְנִים, וְזֶה — הֶסֵּיקָן מִבַּחוּץ. וְכִי תֵּימָא: הָכִי נָמֵי לֶיעְבַּד לֵיהּ הַסָּקָה מִבִּפְנִים — חַיֵּיס עֲלֵיהּ מִשּׁוּם דְּפָקְעָה. הִלְכָךְ הַאי בּוּכְיָא הֶסֵּיקוֹ מִבַּחוּץ הוּא — וְאָסוּר, וְאִי מַלְּיֵיהּ גוּמְרֵי — שַׁפִּיר דָּמֵי. [ג]אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב אָשֵׁי: הָנֵי סַכִּינֵי בְּפִסְחָא הֵיכִי עָבְדִינַן לְהוּ? אָמַר לֵיהּ: לְדִידִי חַדְתָּא קָא עָבְדִינַן. אָמַר לֵיהּ: תִּינַח מָר דְּאָפְשַׁר לֵיהּ, דְּלָא אֶפְשַׁר לֵיהּ מַאי? אָמַר לֵיהּ: אֲנָא, כְּעֵין חַדְתָּא קָאֲמִינָא: קְתַיְּיהוּ בְּטִינָא, וּפַרְזַלְיֵיהוּ בְּנוּרָא, וַהֲדַר מְעַיֵּילְנָא לְקְתַיְּיהוּ בְּרוֹתְחִין. וְהִלְכָתָא: אִידֵי וְאִידֵי בְּרוֹתְחִין וּבִכְלִי רִאשׁוֹן. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: עֵץ פְּרוּר מַגְעִילוֹ בְּרוֹתְחִין וּבִכְלִי רִאשׁוֹן. קָסָבַר: כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ. [ד]בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵאֲמִימָר: הֲנֵי מָאנֵי דְּקוּנְיָא, מַהוּ לְאִישְׁתַּמּוֹשֵׁי בְּהוּ בְּפִסְחָא? יְרוּקָא לָא תִּיבְעֵי לָךְ — דְּוַדַּאי אָסִירִי. כִּי תִּיבְעֵי לָךְ אוּכְמֵי וְחִינְּרֵי, מַאי? וְהֵיכָא דְּאִית בְּהוּ קַרְטוֹפֵּנֵי, לָא תִּיבְעֵי לָךְ, דְּוַדַּאי אָסִירִי. כִּי תִּיבְעֵי לָךְ דְּשִׁיעֵי, מַאי? [ה]אָמַר לֵיהּ: חֲזִינָא לְהוּ דְּמִידַּיְּיתֵי, אַלְמָא בָּלְעִי, וַאֲסִירִי. וְהַתּוֹרָה הֵעִידָה עַל כְּלִי חֶרֶס שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִידֵי דְּפָיוּ לְעוֹלָם. [ו]וּמַאי שְׁנָא לְעִנְיַן יַיִן נָסָךְ, דְּדָרֵישׁ מָרִימָר: מָאנֵי דְּקוּנְיָא, בֵּין אוּכְמֵי בֵּין חִינְּרֵי וּבֵין יְרוּקֵי — שְׁרֵי? וְכִי תֵּימָא: יַיִן נָסָךְ — דְּרַבָּנַן, חֲמֵץ — דְּאוֹרָיְיתָא, כָּל דְּתַקּוֹן רַבָּנַן — כְּעֵין דְּאוֹרָיְיתָא תַּקּוֹן. אָמַר לֵיהּ: זֶה תַּשְׁמִישׁוֹ עַל יְדֵי חַמִּין, וְזֶה תַּשְׁמִישׁוֹ עַל יְדֵי צוֹנֵן. [ז]אָמַר רָבָא בַּר אַבָּא אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַכֵּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן חָמֵץ בְּצוֹנֵן — מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן מַצָּה, חוּץ מִן בֵּית שְׁאוֹר, הוֹאִיל שֶׁחִימּוּצוֹ קָשֶׁה. אָמַר רַב אַשֵׁי: וּבֵית חָרוֹסֶת — כְּבֵית שְׁאוֹר שֶׁחִימּוּצוֹ קָשֶׁה דָּמֵי. [יא(ב)]אָמַר רָבָא: הָנֵי אַגָּנֵי דְּמָחוֹזָא, הוֹאִיל וּתְדִירִי לְמֵילַשׁ בְּהוּ חֲמִירָא, וּמְשַׁהוּ בְּהוּ חֲמִירָא — כְּבֵית שְׁאוֹר שֶׁחִימּוּצוֹ קָשֶׁה דָּמֵי. פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: כֵּיוָן דְּרִוִיחָא, שָׁלֵיט בְּהוּ אַוִּירָא וְלָא בָּלְעִי, קָא מַשְׁמַע לַן. [יב(ג)]מַתְנִי' גּוֹ שֶׁהִלְוָה אֶת יִשְׂרָאֵל עַל חֲמֵצוֹ, אַחַר הַפֶּסַח — מוּתָּר בַּהֲנָאָה. וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה אֶת גּוֹי עַל חֲמֵצוֹ, אַחַר הַפֶּסַח — אָסוּר בַּהֲנָאָה. גְּמ' אִיתְּמַר: בַּעַל חוֹב, אַבָּיֵי אָמַר: לְמַפְרֵעַ הוּא גּוֹבֶה. וְרָבָא אָמַר: מִכָּאן וּלְהַבָּא הוּא גּוֹבֶה. כָּל הֵיכָא דְּאַקְדִּישׁ לֵיהּ וְזַבֵּין לֵיהּ — כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּאַתֵּי מַלְוֶה וְטָרִיף, וְאִתֵּי אֵין טָשִׁין אֶת הַתַּנּוּר בְּאַלְיָה. וְאִם טָשׁ — כָּל הַפַּת כּוּלָּהּ אֲסוּרָה, עַד שֶׁיַּסִּיק אֶת הַתַּנּוּר. הָא הוֹסֵק הַתַּנּוּר — מִיהָא שָׁרֵי. תְּיוּבְתָּא דְּרָבָא בַּר אָהִילַאי, תְּיוּבְתָּא. אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב אָשֵׁי: וְכִי מֵאַחַר דְּאִיתּוֹתַב רָבָא בַּר אָהִילַאי, אַמַּאי קָאָמַר רַב: קְדֵירוֹת בַּפֶּסַח יִשָּׁבְרוּ? אָמַר לֵיהּ: הָתָם תַּנּוּר שֶׁל מַתֶּכֶת, הָכָא בְּקְדֵירָה שֶׁל חֶרֶס. [א]וְאֵיבָּעֵית אֵימָא הָא וְהָא בְּשֶׁל חֶרֶס. זֶה — הֶסֵּיקָן מִבִּפְנִים, וְזֶה — הֶסֵּיקָן מִבַּחוּץ. וְכִי תֵּימָא: הָכִי נָמֵי לֶיעְבַּד לֵיהּ הַסָּקָה מִבִּפְנִים — חַיֵּיס עֲלֵיהּ מִשּׁוּם דְּפָקְעָה. הִלְכָךְ הַאי בּוּכְיָא הֶסֵּיקוֹ מִבַּחוּץ הוּא — וְאָסוּר, וְאִי מַלְּיֵיהּ גוּמְרֵי — שַׁפִּיר דָּמֵי. [ג]אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב אָשֵׁי: הָנֵי סַכִּינֵי בְּפִסְחָא הֵיכִי עָבְדִינַן לְהוּ? אָמַר לֵיהּ: לְדִידִי חַדְתָּא קָא עָבְדִינַן. אָמַר לֵיהּ: תִּינַח מָר דְּאָפְשַׁר לֵיהּ, דְּלָא אֶפְשַׁר לֵיהּ מַאי? אָמַר לֵיהּ: אֲנָא, כְּעֵין חַדְתָּא קָאֲמִינָא: קְתַיְּיהוּ בְּטִינָא, וּפַרְזַלְיֵיהוּ בְּנוּרָא, וַהֲדַר מְעַיֵּילְנָא לְקְתַיְּיהוּ בְּרוֹתְחִין. וְהִלְכָתָא: אִידֵי וְאִידֵי בְּרוֹתְחִין וּבִכְלִי רִאשׁוֹן. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: עֵץ פְּרוּר מַגְעִילוֹ בְּרוֹתְחִין וּבִכְלִי רִאשׁוֹן. קָסָבַר: כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ. [ד]בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵאֲמִימָר: הֲנֵי מָאנֵי דְּקוּנְיָא, מַהוּ לְאִישְׁתַּמּוֹשֵׁי בְּהוּ בְּפִסְחָא? יְרוּקָא לָא תִּיבְעֵי לָךְ — דְּוַדַּאי אָסִירִי. כִּי תִּיבְעֵי לָךְ אוּכְמֵי וְחִינְּרֵי, מַאי? וְהֵיכָא דְּאִית בְּהוּ קַרְטוֹפֵּנֵי, לָא תִּיבְעֵי לָךְ, דְּוַדַּאי אָסִירִי. כִּי תִּיבְעֵי לָךְ דְּשִׁיעֵי, מַאי? [ה]אָמַר לֵיהּ: חֲזִינָא לְהוּ דְּמִידַּיְּיתֵי, אַלְמָא בָּלְעִי, וַאֲסִירִי. וְהַתּוֹרָה הֵעִידָה עַל כְּלִי חֶרֶס שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִידֵי דְּפָיוּ לְעוֹלָם. [ו]וּמַאי שְׁנָא לְעִנְיַן יַיִן נָסָךְ, דְּדָרֵישׁ מָרִימָר: מָאנֵי דְּקוּנְיָא, בֵּין אוּכְמֵי בֵּין חִינְּרֵי וּבֵין יְרוּקֵי — שְׁרֵי? וְכִי תֵּימָא: יַיִן נָסָךְ — דְּרַבָּנַן, חֲמֵץ — דְּאוֹרָיְיתָא תַּקּוֹן. אָמַר לֵיהּ: זֶה תַּשְׁמִישׁוֹ עַל יְדֵי חַמִּין, וְזֶה תַּשְׁמִישׁוֹ עַל יְדֵי צוֹנֵן. [ז]אָמַר רָבָא בַּר אַבָּא אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַכֵּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן חָמֵץ בְּצוֹנֵן — מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן מַצָּה, חוּץ מִן בֵּית שְׁאוֹר, הוֹאִיל שֶׁחִימּוּצוֹ קָשֶׁה. אָמַר רַב אַשֵׁי: וּבֵית חָרוֹסֶת — כְּבֵית שְׁאוֹר שֶׁחִימּוּצוֹ קָשֶׁה דָּמֵי. [יא(ב)]אָמַר רָבָא: הָנֵי אַגָּנֵי דְּמָחוֹזָא, הוֹאִיל וּתְדִירִי לְמֵילַשׁ בְּהוּ חֲמִירָא, וּמְשַׁהוּ בְּהוּ חֲמִירָא — כְּבֵית שְׁאוֹר שֶׁחִימּוּצוֹ קָשֶׁה דָּמֵי. פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: כֵּיוָן דְּרִוִיחָא, שָׁלֵיט בְּהוּ אַוִּירָא וְלָא בָּלְעִי, קָא מַשְׁמַע לַן. [יב(ג)]מַתְנִי' גּוֹ שֶׁהִלְוָה אֶת יִשְׂרָאֵל עַל חֲמֵצוֹ, אַחַר הַפֶּסַח — מוּתָּר בַּהֲנָאָה. וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה אֶת גּוֹי עַל חֲמֵצוֹ, אַחַר הַפֶּסַח — אָסוּר בַּהֲנָאָה. גְּמ' אִיתְּמַר: בַּעַל חוֹב, אַבָּיֵי אָמַר: לְמַפְרֵעַ הוּא גּוֹבֶה. וְרָבָא אָמַר: מִכָּאן וּלְהַבָּא הוּא גּוֹבֶה. כָּל הֵיכָא דְּאַקְדִּישׁ לֵיהּ וְזַבֵּין לֵיהּ — כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּאַתֵּי מַלְוֶה וְטָרִיף, וְאִתֵּי

הַנָּכְרִי כָּל יְמוֹת הַפֶּסַח דְּכֵיוָן דְּמִטָּא זְמַנֵּהּ וְלָא פָּרַעֵהּ וּמְחַסַּר גּוּבְיָנָא נַמֵּי לָא הֲוֵה שָׁהֲרֵי אֲצָלוֹ נָתוּן אַגַּלַּאי מִלְּתָא לְמַפְרֵעַ דְּמִשְׁעָה שֶׁהִרְהִינוּ אֲצָלוֹ הֲוֵה דִּידֵהּ: יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה אֶת הַנָּכְרִי כו' נָמֵי כֵּיוָן דְּהִרְהִינוּ אֲצָלוֹ וּמְטָא זְמַנֵּהּ וְלָא פָּרַע' מֵהֵיא שַׁעְתָּא דְּאוֹפְקֵהּ קָם לֵיהּ בְּרִשׁוּתֵהּ: גְּמ' בַּעַל חוֹב הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ וְשִׁעְבֵּד לוֹ נְכָסָיו שֶׁאִם לֹא אֶפְרַע לְךָ עַד יוֹם פְּלוֹנִי גְּבֵה מִנְּכָסַי וְהַגִּיעַ זְמַן וְלֹא פָּרַע: אַבָּיֵי אָמַר לְמַפְרֵעַ הוּא גּוֹבֶה מֵעֵת שֶׁנִּגְבָּה מִלְּתָא דְּמִשְׁעָה שֶׁהִלְוָהוּ עָמְדוּ נְכָסָיו הַלָּלוּ בְּחֶזְקָתוֹ: וְרָבָא אָמַר אֵינָן בְּחֶזְקָתוֹ אֶלָּא מִכָּן וּלְהַבָּא וּלְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ לְמַאי נָפְקָא מִנַּהּ: כָּל הֵיכָא דְּאַקְדֵּשׁ לֵיהּ הַזְּמַן: אוֹ זַבֵּין לֵיהּ מוֹכְרָן לְאֲחֵרִים: כֻּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי אֲפִילּוּ לְרָבָא דְּאָמַר עַד עַכְשָׁו הָיוּ בִּרְשׁוּת לֵיהּ מוֹדֶה הוּא דְּאֵין מְכִירָתוֹ לַאֲחֵרִים מְכִירָה וְאֵין הַקְדֵּישׁוֹ הֶקְדֵּשׁ שֶׁהֲרֵי מְמַשְׁכְּנִין הַן לַמַּלְוֶה וְאַף עַל גַּב שֶׁהֵן שֶׁלּוֹ אֵינָן בִּרְשׁוּתוֹ וְרַחֲמָנָא אָמַר (וַיִּקְרָא כ"ז:י"ד) וְאִישׁ כִּי יַקְדִּישׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ מָה בֵּיתוֹ בִּרְשׁוּתוֹ אַף כֹּל בִּרְשׁוּתוֹ: דְּאָתֵי מַלְוֶה וְטָרַף מִן הַלָּקוּחוֹת בְּחִנָּם:

מסורת הש"ס
א כתובות צא:; בבא קמא ח:
ב בבא בתרא קכה.; כתובות קי.
ג כתובות יט.; קידושין טו.; גיטין לו.; כתובות פב.; בבא קמא מ:
ד שבת קל.

תורה אור השלם
וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת־אַשְׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ [במדבר ה, ז]

וְאִתֵּי מַלְוֶה וּפָרֵיק מִן הַהֶקְדֵּשׁ בְּדָבָר מוּעָט כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ הֶקְדֵּשׁ יוֹצֵא בְּלֹא פְּדָיוֹן וְגוֹבֶה חוֹבוֹ כְּדִתְנַן בַּעֲרָכִין בְּפֶרֶק שׁוּם הַיְתוֹמִים הֶקְדֵּישׁ בְּתֶשַׁע מָנֶה וְהָיָה חוֹבוֹ מֵאָה מָנֶה וְקִדֵּישׁ מַלְוֶה. אַבָּיֵי אָמַר, לְמַפְרֵעַ הוּא גּוֹבֶה: כֵּיוָן דְּמִטָּא זְמַנֵּיהּ וְלָא פָּרְעֵיהּ, אִיגַּלְאי מִילְּתָא לְמַפְרֵעַ דְּמֵעִיקָּרָא בְּרְשׁוּתֵיהּ הֲוָה קָאֵי, וְשַׁפִּיר אַקְדֵּישׁ, וְשַׁפִּיר זַבֵּין. וְרָבָא אָמַר, מִכָּאן וּלְהַבָּא הוּא גּוֹבֶה: כֵּיוָן דְּאִילּוּ הָווּ לֵיהּ זוּזֵי, הֲוָה מְסַלֵּיק לְהוּ בְּזוּזֵי — אִישְׁתְּכַח דְּהַשְׁתָּא קָא קָנֵי. בג(א)וּמִי אָמַר רָבָא הָכִי? וְהָאָמַר רַמֵּי בַּר חָמָא: רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחֲרָיוּת וְקָקָפָן עָלָיו בְּמִלְוֶה, וּמֵת רְאוּבֵן, וַאֲתָא בַּעַל חוֹב דְּרְאוּבֵן וְטָרִיף לֵיהּ מִשִּׁמְעוֹן, וַאֲתָא שִׁמְעוֹן וּפַיְיסֵיהּ בְּזוּזֵי — דִּינָא הוּא דַּאֲתוּ בְּנֵי רְאוּבֵן וְאָמְרִי לֵיהּ לְשִׁמְעוֹן: אֲנַן, מִטַּלְטְלֵי שְׁבַק אֲבוּן גַּבָּךְ, וּמִטַּלְטְלֵי דַּיְתְמֵי לְבַעַל חוֹב לָא מִשְׁתַּעְבְּדִי. דה(ב)וְאָמַר רָבָא: אִי פִּיקֵּחַ שִׁמְעוֹן — מַגְבֵּי לְהוּ אַרְעָא, וַהֲדַר גָּבֵי לַהּ מִינַּיְיהוּ. דְּאָמַר רַב נַחְמָן: יְתוֹמִים שֶׁגָּבוּ קַרְקַע בְּחוֹבַת אֲבִיהֶם — בַּעַל חוֹב חוֹזֵר וְגוֹבֶה אוֹתָהּ מֵהֶן. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא "לְמַפְרֵעַ הוּא גּוֹבֶה", אַמְטוּ לְהָכִי חוֹזֵר וְגוֹבֶה אוֹתָהּ מֵהֶן — דִּכְמַאן דְּגָבוּ מֵחַיִּים דַּאֲבוּהוֹן דָּמֵי. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ "מִכָּאן וּלְהַבָּא הוּא גּוֹבֶה", אַמַּאי חוֹזֵר וְגוֹבֶה אוֹתָהּ מֵהֶן? הָא הָוֵי כְּמַאן דְּזַבֵּין יַתְמֵי נִכְסֵי דְּמֵי, וְאִילּוּ קָנֵי יַתְמֵי נִכְסֵי, מִי קָא מִשְׁתַּעְבְּדִי לְבַעַל חוֹב? חן(ג)שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמַר לְהוּ: כִּי הֵיכִי דְּמִשְׁתַּעְבַּדְנָא לֵיהּ לַאֲבוּכוֹן, מִשְׁתַּעְבַּדְנָא נָמֵי לְבַעַל חוֹב דַּאֲבוּכוֹן — מִדְּרַבִּי נָתָן. דְּתַנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מִנַּיִן לַנּוֹשֶׁה בַּחֲבִירוֹ מָנֶה וַחֲבֵירוֹ בַּחֲבֵירוֹ, שֶׁמּוֹצִיאִין מִזֶּה וְנוֹתְנִין לָזֶה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ". (ד)תְּנַן: גּוֹי שֶׁהִלְוָה אֶת יִשְׂרָאֵל עַל חֲמִצוֹ — אַחַר הַפֶּסַח מוּתָּר בַּהֲנָאָה. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא "לְמַפְרֵעַ הוּא גּוֹבֶה" — אַמְטוּ לְהָכִי מוּתָּר בַּהֲנָאָה. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ "מִכָּאן וּלְהַבָּא הוּא גּוֹבֶה", אַמַּאי מוּתָּר בַּהֲנָאָה? בְּרְשׁוּתֵיהּ דְּיִשְׂרָאֵל הָוֶה קָאֵי! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּשֶׁהִרְהִינוּ אֶצְלוֹ. לֵימָא כְּתַנָּאֵי: יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה לְגוֹי עַל חֲמֵצוֹ — לְאַחַר הַפֶּסַח אֵינוֹ עוֹבֵר. מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר אָמְרוּ: עוֹבֵר. מַאי לָאו, בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: דְּמָר סָבַר לְמַפְרֵעַ הוּא גּוֹבֶה, וּמָר סָבַר מִכָּאן וּלְהַבָּא הוּא גּוֹבֶה? וְתִסְבְּרָא? אֵימָא סֵיפָא: אֲבָל גּוֹי שֶׁהִלְוָה לְיִשְׂרָאֵל עַל חֲמֵצוֹ — לְאַחַר הַפֶּסַח דִּבְרֵי הַכֹּל עוֹבֵר. וְהָא אֵיפְכָא מִיבָּעֵי לֵיהּ: לְמַאן דְּאָמַר הָתָם "אֵינוֹ עוֹבֵר" — הָכָא אֵינוֹ עוֹבֵר. לְמַאן דְּאָמַר הָתָם "עוֹבֵר" — הָכָא אֵינוֹ עוֹבֵר!

אֶלָּא בְּאַחֲרָיוּת שֶׁלֹּא בְּאַחֲרָיוּת פְּשִׁיטָא דְּיֵתֵן לְיוֹרְשָׁיו אֲפִילּוּ לֹא זָקְפָן עָלָיו בְּמִלְוֶה אֲבָל בְּאַחֲרָיוּת קמ"ל דְּהֵא "יְעַכְּבֶם לַעֲצָמוֹ דה"ל כְּתוֹפֵס מֵחַיִּים קמ"ל דְּלָא חָשִׁיב לֵיהּ כְּתוֹפֵס מֵחַיִּים כֵּיוָן דְּזָקְפָן עָלָיו בְּמִלְוֶה: וּפַיְיסֵיהּ בְּזוּזֵי רְבוּתָא נָקֵט אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן מָעוֹת לֹא מָצֵי לְמֵימַר הַמָּעוֹת שֶׁנָּתַחַיְבתִּי לַאֲבִיכֶם נָתַתִּי לוֹ: מִשְׁתַּעְבַּדְנָא לב"ח דַּאֲבוּכוֹן מִדְּרַבִּי נָתָן וא"ת גַּבֵּי מִטַּלְטְלִים נַמִּי נֵימָא הָכִי וְנִרְאֶה לר"י דְּדַוְקָא גַּבֵּי קַרְקַע שַׁיָּךְ לְמֵימַר הָכִי דְּבַת שִׁעְבּוּד הִיא דִּכְשֶׁהַקַּרְקַע זוֹ מְשֻׁעְבֶּדֶת לְרְאוּבֵן חָשְׁבִינַן לֵיהּ כְּאִילּוּ הִיא בְּיָדוֹ דְּהָא אִם מְכָרָהּ אוֹ מְשָׁכְנָהּ חוֹזֵר רְאוּבֵן וְגוֹבֶה אוֹתָהּ וּלְכָךְ מְשֻׁעְבֶּדֶת נַמִּי לבע"ח אֲבָל מִטַּלְטְלִים אֵין לְהַחֲשִׁיבָם כְּאִילּוּ הֵם בְּיַד רְאוּבֵן כֵּיוָן שֶׁאִלּוּ מְכָרָם אוֹ מְשָׁכְנָם אֵין גּוֹבֶה מֵהֶן וּמִכָּאן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דַּהֲלָכָה כְּרַבִּי נָתָן דְּהָא רַבָּא קַאֵי כְּוָותֵיהּ בִּשְׁמַעְתִּין:

עין משפט נר מצוה
א מיי' פז' מהל' ערכים וחרמין הל' טז:
ב סמג עשין צד:
ג מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' י:
ד סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קז סעי' א:
ה מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' טז:
ו סמג עשין צג, טוש"ע חו"מ סי' פו סעי' א:
ז מיי' פב' מהל' מלוה ולוה הל' ו:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' עב סע' ב:
ב מיי' פ"י מהל' שכירות הל' א:
ג טוש"ע או"ח סי' תמא סע' א:
ד מיי' פד' מהל' חמץ ומצה הל' ה:
ה טוש"ע או"ח סי' תמט סע' א:
ו סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תלג סע' ח:
ז מיי' פג' מהל' חמץ ומצה הל' יא:
ח סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תלג סע' ח:
ט מיי' פג' מהל' חמץ ומצה הל' יא:
י סמג עשין פח, טוש"ע חו"מ סי' רצא סע' טו:
יא מיי' פד' מהל' שאלה ופיקדון הל' ד:
יב מיי' פ' מהל' תרומות הל' א:
יג מיי' פ' מהל' תרומות הל' ב:

מסורת הש"ס

א שבועות מד.; גיטין לז.; בבא מציעא פב.
ב לעיל ח.
ג בבא מציעא נד.; משנה תרומות

תורה אור השלם

הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת־הֲעֵבוֹט כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרַכֶךָּ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ [דברים כד, יג]

וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹּר קֹדֶשׁ בְּשָׁגְגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ [ויקרא כב, יד]

אֶלָּא הב"ע שֶׁהִרְהִינוּ אֶצְלוֹ וְקָמִפַּלְגֵי בִּדְרַבִּי יִצְחָק תֵּמַהּ דְּרַבִּי יִצְחָק הַהִיא דע"כ לְרֵיבָ"א אַבַּיֵּי הֵיאַךְ יִתְרַץ הַהִיא דע"כ בִּדְרַבִּי יִצְחָק קָמִפַּלְגִי וְסֵיפָא דְּקָתָנֵי נִכְרֵי שֶׁהִלְוָה אֶת יִשְׂרָאֵל עַל חֲמֵצוֹ אַמַּאי דִּבְרֵי הַכֹּל עוֹבֵר אע"ג דְּלָא קָנָה כֵּיוָן דְּלִמְפְרַע הוּא גּוֹבֶה וְרֵישָׁא נָמֵי אַמַּאי אֵינוֹ עוֹבֵר לְמַ"ד כֵּיוָן דְּלִמְפְרַע הוּא גּוֹבֶה וּמְפָרֵשׁ רִיבָ"א דְּהָשְׁתָּא כִּי מוּקֵי פְּלָגְתָּא בִּדְרַבִּי יִצְחָק מַיְירֵי שֶׁלֹּא בָּא יִשְׂרָאֵל לִידֵי גְּבִיָּה שֶׁפָּדָאוֹ נִכְרִי לְבַסּוֹף דְּלָא שַׁיְיךְ הָשְׁתָּא פְּלָגְתָּא דְּאַבַּיֵּי וְרָבָא כְּלָל אֶלָּא בְּהָא קָמִפַּלְגִי דְּלִמַּאן דְּאָמַר עוֹבֵר ס"ל דְּקָנֵי לֵיהּ יִשְׂרָאֵל מִנָּכְרִי וה"ל בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל ומ"ד אֵינוֹ עוֹבֵר ס"ל דְּלָא קָנֵי לֵיהּ וַהֲרֵי לֹא הָיָה בִּרְשׁוּתוֹ וּבְסֵיפָא ד"ה עוֹבֵר דְּלָא קָנֵי לֵיהּ נָכְרִי לכ"ע וַהֲרֵי הָיָה בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל וּמִיהוּ מַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי נָכְרִי שֶׁהִלְוָה וְכוּ' מַתֵּר בַּהֲנָאָה מִיֵּרֵי שֶׁלֹּא פָּדָאוֹ יִשְׂרָאֵל דְּאִי פָּדָאוֹ אע"ג דְּמוֹקֵי לָהּ בְּסָמוּךְ בִּדְאָמַר לֵיהּ מֵעַכְשָׁו מִכָּאן מוֹכִיחַ דְּלָא קָנֵי לֵיהּ נָכְרִי לְכ"ע וְהָכָא יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה לְנָכְרִי עַל חֲמֵצוֹ תְּנַן דְּמַשְׁמַע בְּשָׁעַת הַלְוָאָה כְּדְמַשְׁמַע בְּהָאֲמִנִין דְּקָתָנֵי הִלְוָהוּ עַל הַמַּשְׁכּוֹן שׁוֹמֵר שָׂכָר וְהַתְנֵיָא שׁוֹמֵר חִנָּם וּמְשַׁנֵּי הָא דְּמַשְׁכְּנוֹ בְּשָׁעַת הַלְוָאָתוֹ וְהָא שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת הַלְוָאָתוֹ וּפְרִיךְ וְהָא אִידֵי וְאִידֵי עַל הַמַּשְׁכּוֹן קָתָנֵי וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ כֵּיוָן דְּשֶׁלֹּא בְּשָׁעַת הַלְוָאָה קוֹנֶה לְגַמְרֵי כִּדְרַבִּי יִצְחָק חֵמֶץ א"כ לְעִנְיַן חֵמֶץ יֵשׁ לָנוּ לְחַשְׁבוֹ כְּאִלּוּ הוּא שֶׁלּוֹ לַעֲבֹר בְּלֹא יִמָּצֵא אַף בְּשָׁעַת הַלְוָאָה דְּחָשְׁבִינַן לֵיהּ מָצוּי וְכֵן יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּהַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין לז) גְּבֵי הַמַּלְוָה עַל הַמַּשְׁכּוֹן אֵינוֹ מְשַׁמֵּט מִדְּרַבִּי יִצְחָק כֵּיוָן דְּקָנֵי לֵיהּ שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת הַלְוָאָה בְּשָׁעַת הַלְוָאָה נָמֵי מִקְּרֵי שֶׁל אַחֵיךָ:

בְּיָדְךָ: שֶׁקּוֹנָה מַשְׁכּוֹן פ"ה קוֹנָה מַשְׁכּוֹן לְעִנְיַן חִיּוּב אֲנָסִין ור"י אוֹמֵר דְּבָהַאוּמָנִין (ב"מ פב.) מַשְׁמַע דְּלָא הָוֵי אֶלָּא שׁוֹמֵר שָׂכָר דְּהִלְוָהוּ עַל הַמַּשְׁכּוֹן שׁוֹמֵר שָׂכָר בְּעֵי לְמֵימַר הָתָם בַּגְּמָרָא דְּסָבַר לָהּ כְּרַבִּי יִצְחָק וְכֵיוָן שְׁמַעְתָּא חֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי בְּיַד יִשְׂרָאֵל אֵירֵי שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיוּת דְּאִי קִבֵּל הֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ וְעוֹבֵר עָלָיו כְּדְמוֹכַח בפ"ק (דף ה:): וְאִם אָמַר הַנַּעֲתִיךְ עוֹבֵר לְאַבַּיֵּי רֵישָׁא מַיְירֵי כְּשֶׁפָּדָאוֹ וְסֵיפָא כִּי אָמַר הַנַּעֲתִיךְ הַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְפָדוֹתוֹ:

אנ(א)אֶלָּא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁהִרְהִינוּ אֶצְלוֹ, וְקָמִיפַּלְגִי בִּדְרַבִּי יִצְחָק. דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִנַּיִן לְבַעַל חוֹב שֶׁקּוֹנָה מַשְׁכּוֹן? שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה״. אִם אֵינוֹ קוֹנֶה מַשְׁכּוֹן — צְדָקָה מִנַּיִן? מִכָּאן לְבַעַל חוֹב שֶׁקּוֹנֶה מַשְׁכּוֹן. תַּנָּא קַמָּא סָבַר: הָנֵי מִילֵּי יִשְׂרָאֵל מִיִּשְׂרָאֵל הוּא, דְּקָרֵינָא בֵּיהּ ״וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה״, אֲבָל יִשְׂרָאֵל מִגּוֹי — לָא קָנֵי. וְרַבִּי מֵאִיר סָבַר, קַל וָחוֹמֶר: יִשְׂרָאֵל מִיִּשְׂרָאֵל קָנֵי, יִשְׂרָאֵל מִגּוֹי לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! אֲבָל גּוֹי שֶׁהִלְוָה אֶת יִשְׂרָאֵל עַל חֲמֵצוֹ — אַחַר הַפֶּסַח מוּתָּר בַּהֲנָאָה. נְהִי נָמֵי דְּהִרְהִינוּ אֶצְלוֹ, הָא אָמְרַתְּ גּוֹי מִיִּשְׂרָאֵל לָא קָנֵי? לָא קַשְׁיָא הָא — דְּאָמַר לֵיהּ ״מֵעַכְשָׁיו״, הָא — דְּלָא אָמַר לֵיהּ ״מֵעַכְשָׁיו״. וּמְנָא תֵּימְרָא דְּשָׁנֵי לֵיהּ בֵּין הֵיכָא דְּאָמַר ״מֵעַכְשָׁיו״ וּבֵין הֵיכָא דְּלָא אָמַר ״מֵעַכְשָׁיו״, דְּתַנְיָא: גּוֹי שֶׁהִרְהִין פַּת פּוֹרְנִי אֶצֶל יִשְׂרָאֵל — אֵינוֹ עוֹבֵר, וְאִם אָמַר לוֹ ״הַנַּעֲתִיךְ״ — עוֹבֵר. מַאי שְׁנָא רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא? אֶלָּא לָאו, שְׁמַע מִינַּהּ: שָׁאנֵי הֵיכָא דְּאָמַר לֵיהּ ״מֵעַכְשָׁיו״ לְהֵיכָא דְּלָא אָמַר לֵיהּ ״מֵעַכְשָׁיו״. שְׁמַע מִינַּהּ. ״תָּנוּ רַבָּנָן: חֲנוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּמְלַאי שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּפוֹעֲלֵי גּוֹיִם נִכְנָסִין לְשָׁם — חָמֵץ שֶׁנִּמְצָא שָׁם אַחַר הַפֶּסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּאֲכִילָה. חֲנוּת שֶׁל גּוֹי וּמְלַאי שֶׁל גּוֹי וּפוֹעֲלֵי יִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין לְשָׁם — חָמֵץ שֶׁנִּמְצָא שָׁם אַחַר הַפֶּסַח מוּתָּר בַּאֲכִילָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּהֲנָאָה. יוּ(ב)מַתְנִי׳ חָמֵץ שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מַפּוֹלֶת הֲרֵי הוּא כְּמְבוֹעָר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁאֵין הַכֶּלֶב יָכוֹל לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו. חֵ(ג)גְּמ׳ אָמַר רַב חִסְדָּא: וְצָרִיךְ שֶׁיְּבַטֵּל בְּלִבּוֹ. תָּנָא: כַּמָּה חֲפִישׂוֹת הַכֶּלֶב — שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. ״אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף לְרַב אֲשִׁי: הָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל כְּסָפִים אֵין לָהֶם שְׁמִירָה אֶלָּא בַּקַּרְקַע, מִי בָּעֵינַן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אוֹ לָא? אָמַר לֵיהּ הָכָא מְשׁוּם רֵיחָא בָּעֵינַן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. הָתָם מְשׁוּם אִיכַּסּוֹיֵי מֵעֵינָא הוּא, וְלָא בָּעֵי שְׁלֹשָׁה. וְכַמָּה? אָמַר רַפְרָם בַּר פָּפָּא מִסֵּיכְרָא: טֶפַח. מַתְנִי׳ הָאוֹכֵל תְּרוּמַת חֲמֵץ בַּפֶּסַח, בְּשׁוֹגֵג — מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ, בְּמֵזִיד — פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמִין וּמִדְּמֵי עֵצִים. יבי(ג)גְּמ׳ תְּנַן הָתָם: הָאוֹכֵל תְּרוּמָה בְּשׁוֹגֵג — מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ, אֶחָד הָאוֹכֵל וְאֶחָד הַשּׁוֹתֶה

וְאֶחָד מְטָא זִמְנֵהּ וְלֹא פָּרַע שְׁקִיל לֵיהּ בְּחוֹבוֹ: וּמַלַּאי שֶׁל יִשְׂרָאֵל פַּת וְיַיִן הַנִּמְכָּר בְּתוֹכָהּ: אָסוּר בַּהֲנָאָה דְּלָא תֵּילַיְנַן לֵיהּ בְּפוֹעֲלִין אֶלָּא מִן שֶׁל מַלַּאי הָיָה וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא: גְּמ' צָרִיךְ שֶׁיְּבַטֵּל בְּלִבּוֹ שֶׁמָּא יְפַקֵּחַ הַגַּל בַּמּוֹעֵד וְנִמְצָא עוֹבֵר עָלָיו: כְּסָפִים שֶׁל פִּקָּדוֹן אֵין לָהֶם שְׁמִירָה אֶלָּא בְּקַרְקַע וְאִם לֹא נְתָנָן בַּקַּרְקַע וַאֲבָדוּ פְּשִׁיעָה הִיא אֶצְלוֹ וְחַיָּב דְּשׁוֹמֵר חִנָּם חַיָּב בְּפְשִׁיעָה: מְשׁוּם רֵיחָא שֶׁהַכֶּלֶב מְרִיחוֹ וּמְחַטְּטוֹ וּמוֹצִיאוֹ: מִסֵּכְרָא מָקוֹם: מַתְנִי' בְּשׁוֹגֵג שֶׁשָּׁגַג בִּתְרוּמָה וַאֲפִלּוּ הֵזִיד בָּחֵמֵץ מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ וְאַף עַל גַּב דְּלָא הָוֶה שַׁוְיָא מִידֵּי דְּחֵמֵץ בְּפֶסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה מִיהוּ שׁוֹגֵג דִּתְרוּמָה דִּכְתִיב בֵּהּ וַחֲמִישִׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ דָּבָר הָרָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁלֵּם לוֹ הַמָּעוֹת אֶלָּא הַפֵּרוֹת וְהַתַּשְׁלוּמִין נַעֲשִׂין תְּרוּמָה כְּדִלְקַמָּן לָאו לְפִי דָּמִים מְשַׁלֵּם הִלְכָךְ לָאו בְּתַר דָּמִים אָזְלִינַן: בְּמֵזִיד שֶׁהֵזִיד בִּתְרוּמָה אֲפִלּוּ שָׁגַג בְּחָמֵץ פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין: וּמִדְּמֵי עֵצִים אִם תְּרוּמָה טְמֵאָה הִיא אֵין מְשַׁלֵּם לוֹ דְּמֵי עֵצִים שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לְהֶסֵּק תַּחַת תַּבְשִׁילוֹ מְשׁוּם דִּתְרוּמָה מֵזִיד אֵין בָּהּ חֹמֶשׁ וְאֵין תַּשְׁלוּמִין לְכַפָּרָה וְאֵין נַעֲשִׂין תְּרוּמָה דְּגַבֵּי חֹמֶשׁ בִּשְׁגָגָה כְּתִיב אֲבָל מֵזִיד אֵינוֹ אֶלָּא כִּשְׁאָר גָּזְלָן בְּעָלְמָא וּמְשַׁלֵּם מָעוֹת וּלְפִי דָּמִים וְלֹא לְפִי הַמִּדָּה וְחָמֵץ בְּפֶסַח לָאו בַּר דָּמִים דְּאָסוּר בַּהֲנָאָה וְאַף לְהֶסֵּק לָא חֲזֵי לֵיהּ וְלָאו מִדֵּי אִפְּסָדֵיהּ:

מסורת הש״ס
א משנה בבא קמא
ב עירובין כט:
ג בבא מציעא קט:; כתובות פו:
ד שבועות לג.; כתובות ל.; מגילה יז:; לעיל כט.
ה ספרא בחוקתי פרק ט יא
ו תוספתא פסחים; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק א יג
ז בבא מציעא נד:; משנה תרומות

גליון הש״ס
גמ' דלא גרע מגולן. ק״ל הא מ״מ נ״מ דאם אינו חייב רק מדין גולן יכול לשלם חד גריוא בפירות במעות והכהן יכול למחול וגם החומש הוא רק מן חד גריוא. אבל אם לפי דמים צריך לשלם ד' גריוא וחומש' מפרי והכהן אין יכול למחול:
תוד״ה דבר כו' אע״ג דבכל ענין פטור הכא מתשלומין. ק״ל למאי נקטו קושייתם בדרך דמסתמא קאמ' בכל ענין הלא א״א כלל בגונא אחרינא דהא אכל תרומת חמץ א״כ המאכל היה לה שעת הכושר דאל״כ לא משכחת שהיא תרומה וצ״ע:

תורה אור השלם
וְאִשׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ [ויקרא כב, יד]

גְּמ' וְאֶחָד הַסָּף דְּאָמְרִי' בְּפ' בְּתְרָא דִּיוֹמָא (דף עו:) סֵיכָה כִּשְׁתֵּיָה וּשְׁתִיָּה בִּכְלַל אֲכִילָה וְהָכָא כְּתִיב כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה דְּאִילּוּ גְּזֵלָה וְהִשְׁלִיכָהּ לְגַהָּה אֲפִי' בְּשׁוֹגֵג דְּלָא יָדַע שֶׁהִיא תְּרוּמָה אֵינוֹ מְשַׁלֵּם חֹמֶשׁ אֶלָּא קֶרֶן כְּשֶׁאָר מְזִיק חַיָּין דְּעַלְמָא דְּאָמַר מַר (לקמן ע"ב) כִּי יֹאכַל פֶּרֶט לְמְזִיק: וְחֹמֶשׁ חוֹמְשָׁא שֶׁהַתַּשְׁלוּמִין נַעֲשִׂין תְּרוּמָה וְאִם חָזַר וְאָכַל בְּשׁוֹגֵג אוֹתוֹ חֹמֶשׁ רִאשׁוֹן חוֹזֵר וּמְשַׁלֵּם חֲמִשּׁוֹ עָלָיו: אַבָּעְיָא לְהוּ כֵּיוָן דְּגַבֵּי תְּרוּמָה בְּשׁוֹגֵג קַפֵּד רַחֲמָנָא אַתַּשְׁלוּמֵי פֵּרוֹת וְלֹא מָעוֹת כְּדִכְתִיב וְנָתַן לְכֹהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ לְפִי מִדָּה מְשֻׁלָּם אוֹ לְפִי דָּמִים מְשֻׁלָּם בְּגִנְזָן דְּחֵלְיָן שׁוֹגֵג אוֹ מֵזִיד אֲבָל אַתַּשְׁלוּמֵי פֵּרוֹת וְלֹא מָעוֹת כְּדִכְתִיב וְנָתַן לְכֹהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ לְפִי מִדָּה מְשֻׁלָּם אוֹ לְפִי דָּמִים מְשֻׁלָּם בְּגִנְזָן דְּחֵלְיָן שׁוֹגֵג אוֹ מֵזִיד לָא אַבָּעְיָא לַן כֵּיוָן דְּלָא קַפֵּיד רַחֲמָנָא אַתַּשְׁלוּמֵי דִּידְהוּ דְּאָמַר יָשִׁיב לְרַבּוֹת אֲפִילּוּ שָׁוֶה כֶּסֶף וַאֲפִילּוּ סָבִין וַדַּאי לְפִי דָּמִים מְשֻׁלָּם אֲבָל בִּתְרוּמָה שׁוֹגֵג אַבָּעְיָא לַן הוֹאִיל וְהַקְּפִידָה הַתּוֹרָה לְשֻׁלָּם פֵּרוֹת: כָּל הֵיכָא דְּמַעְקְרָא כְּשֶׁאָכְלָהּ הֲוָיָא שְׁוָיָא גְּרִיוָא ד' זוּזֵי וְהַשְׁתָּא כְּשֶׁמְּשַׁלֵּם שְׁוָיָא זוּזָא וְתוּ לָא לָא מִבַּעְיָא לַן נְהֵי נָמֵי דְּאַכַּפֵּר לֵיהּ אֲכִילַת תְּרוּמָה בְּתַשְׁלוּמֵי מִדָּה מִיהוּ מְמוֹנָא דְּכֹהֵן [אוֹכֵל] (מְמוֹנָא) הוּא וְלָא גָּרַע מִשְׁאָר מְמוֹנָא דְּחַלְיָן שֶׁהַדַּיָּנִין גּוֹבִין מִמֶּנּוּ כְּשָׁעַת גְּזֵלָה כְּדִכְתִיב (ויקרא ה) אֲשָׁם גָּזֵל כְּמוֹ שֶׁגָּזַל: גְּרִיוָא מְשֻׁלָּם וְאע"ג דְּשָׁוְיָא הַשְׁתָּא טְפֵי אוֹ דִּילְמָא לְפִי דָּמִים מְשֻׁלָּם דְּאע"ג דְּהַקְפִידָה הַתּוֹרָה לְשֻׁלָּם פֵּרוֹת לֹא הַקְפִידָה אֶלָּא לְפִי הַדָּמִים כְּשֶׁאֵר תַּשְׁלוּמִין וּמַה שֶּׁיְּשֻׁלָּם בְּפֵרוֹת: גְּרוֹגָרוֹת תְּאֵנִים יְבֵשִׁים: תְּמָרִים חֲשׁוּבִין מִתְאֲנִים וּדְמֵיהֶן מְרֻבִּים: אֲכָל גְּרוֹגָרוֹת דְּתְרוּמָה שׁוֹגֵג: זְבִינָא לוֹקְחִים: אֵימָא סֵיפָא בְּמֵזִיד מִן הַתַּשְׁלוּמִין וְאִי ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי אַמַּאי פָּטוּר אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלְמָא רַבָּנַן וְטַעְמָא דְּרֵישָׁא מְשׁוּם דְּלְפִי מִדָּה מְשֻׁלָּם סֵיפָא דְּאֵינוֹ אֶלָּא כְּשֶׁאָר גְּזֵלָן דְּמְשֻׁלָּם מָעוֹת וּלְפִי דָּמִים פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין בְּפֶסַח לָאו בַּר דָּמִים הוּא אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי וּבַר דָּמִים הוּא אַמַּאי פָּטוּר: קְרִבְּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה דְּאָמַר הַמִּתְחַיֵּב כָּרֵת פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין וְיֵלִיף טַעְמָא מֵאָסוֹן אָסוֹן וְהוּא הַדִּין לַמִּתְחַיֵּב מִיתַת שָׁמַיִם כְּגוֹן אוֹכֵל תְּרוּמָה מֵזִיד וְסֵיפָא דְּמַתְנִי' בְּהֵזִיד בְּתְרוּמָה וְלֹא בְּחֻמֵּץ וּפָטוּר מִשּׁוּם מִיתָה וּבְדִין הוּא דְּלֵישְׁמְעִי' בְּמֵזִיד דִּתְרוּמָה דְּעַלְמָא דִּילְמָא חֻמֵּץ בְּפֶסַח דְּפָטוּר מִתַּשְׁלוּמִין מִשּׁוּם מִיתָה וּמִשּׁוּם רֵישָׁא נָקֵט מִלְּתָא בְּחֻמֵּץ בְּפֶסַח דְּאַשְׁמוֹעִינַן דְּהַיְכָא דְּשָׁגַג בְּשָׁתֵּיהֶם חַיָּב דְּחֻמֵּץ בַּר דָּמִים הוּא וְשׁוֹגֵג דְּרֵישָׁא דְּשָׁגַג בְּשָׁתֵּיהֶן דְּאִי שָׁגַג בְּחֻמֵּץ וְהֵזִיד בִּתְרוּמָה מַאי חָמַשׁ אִיכָּא וְאִי שָׁגַג בִּתְרוּמָה וְהֵזִיד בֶּחָמֵץ אַמַּאי מְשֻׁלָּם הָא אֲחַיֵּב לֵיהּ כָּרֵת וְסֵיפָא אַשְׁמוֹעִינַן דְּהֵזִיד בִּתְרוּמָה אֲפִילּוּ שָׁגַג בְּחֻמֵּץ פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין וְאִי ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי אַמַּאי פָּטוּר אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלְמָא רַבָּנַן וְטַעְמָא דְּרֵישָׁא מְשׁוּם דְּלְפִי מִדָּה מְשֻׁלָּם סֵיפָא דְּאֵינוֹ אֶלָּא כְּשֶׁאָר גְּזֵלָן דְּמְשֻׁלָּם מָעוֹת וּלְפִי דָּמִים פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין בְּפֶסַח לָאו בַּר דָּמִים הוּא אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי וּבַר דָּמִים הוּא אַמַּאי פָּטוּר: קְרִבְּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה דְּאָמַר הַמִּתְחַיֵּב כָּרֵת פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין וְיֵלִיף טַעְמָא מֵאָסוֹן אָסוֹן וְהוּא הַדִּין לַמִּתְחַיֵּב מִיתַת שָׁמַיִם כְּגוֹן אוֹכֵל תְּרוּמָה מֵזִיד וְסֵיפָא דְּמַתְנִי' בְּהֵזִיד בְּתְרוּמָה וְלֹא בְּחֻמֵּץ וּפָטוּר מִשּׁוּם מִיתָה וּבְדִין הוּא דְּלֵישְׁמְעִי' בְּמֵזִיד דִּתְרוּמָה דְּעַלְמָא דִּילְמָא חֻמֵּץ בְּפֶסַח דְּפָטוּר מִתַּשְׁלוּמִין מִשּׁוּם מִיתָה וּמִשּׁוּם רֵישָׁא נָקֵט מִלְּתָא בְּחֻמֵּץ בְּפֶסַח דְּאַשְׁמוֹעִינַן דְּהַיְכָא דְּשָׁגַג בְּשָׁתֵּיהֶם חַיָּב דְּחֻמֵּץ בַּר דָּמִים הוּא וְשׁוֹגֵג דְּרֵישָׁא דְּשָׁגַג בְּשָׁתֵּיהֶן דְּאִי שָׁגַג בְּחֻמֵּץ וְהֵזִיד בִּתְרוּמָה מַאי חָמַשׁ אִיכָּא וְאִי שָׁגַג בִּתְרוּמָה וְהֵזִיד בֶּחָמֵץ אַמַּאי מְשֻׁלָּם הָא אֲחַיֵּב לֵיהּ כָּרֵת וְסֵיפָא אַשְׁמוֹעִינַן דְּהֵזִיד בִּתְרוּמָה אֲפִילּוּ שָׁגַג בֶּחָמֵץ פָּטוּר מִדְּמֵיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם כִּי כָּרֵת דְּאִי הֵזִיד בֶּחָמֵץ וְהָא דְּפָטַר לֵיהּ מִשּׁוּם כָּרֵת הוּא דְּפָטַר לֵיהּ לְשַׁמְעִינַן כַּלָּהּ מַתְנִי' בְּחֵלִּין שֶׁל חֲבֵרוֹ וְנָתַנִי שׁוֹגֵג חַיָּב וּמֵזִיד פָּטוּר מִשּׁוּם כָּרֵת: כְּתָנְאֵי לְפִי מִדָּה אוֹ לְפִי דָּמִים: פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמִין בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד: מָה הָנָאָה יֵשׁ לוֹ לְכֹהֵן בָּהּ וּמָה הִפְסִידוֹ זֶה הֲרֵי אָסוּר בַּהֲנָאָה: וּמָה הָנָאָה יֵשׁ לוֹ לְכֹהֵן בִּתְרוּמָה טְמֵאָה שֶׁאָסוּרָה בַּאֲכִילָה לְכֹהֵן וְאִי אָכְלָהּ זָר שׁוֹגֵג מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ דְּלֵיכָּא לְמֵאן דְּפָלִיג אַסְתָּמָא דִּתְנַן לְעֵיל אֶחָד תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאֶחָד תְּרוּמָה טְמֵאָה וְטָעָמָא מִשּׁוּם דְּלִפְלִגוּ מִדָּה מְשֻׁלָּם וּאע"ג דְּלָאו בַּר דָּמִים הוּא: הֶחָתֵר הַסָּקָה מוּתָּר בַּהֲנָאָה: אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא: בְּמֵזִיד פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין וּמְדָמֵי עֵצִים, אִי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, אַמַּאי פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין וּמְדָמֵי עֵצִים?! סְבַר לַהּ כְּרַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה. דְּתַנְיָא: רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה הָיָה עוֹשֶׂה אֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים כַּשַּׁבָּת לְתַשְׁלוּמִין וְכוּ'. גכְּתַנְאֵי: הָאוֹכֵל תְּרוּמַת חֻמֵּץ בַּפֶּסַח — פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין וּמְדָמֵי עֵצִים, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מְחַיֵּיב. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: וְכִי מָה הָנָאָה יֵשׁ לוֹ בָּהּ? אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְרַבִּי עֲקִיבָא: וּמָה הָנָאָה יֵשׁ לְאוֹכֵל תְּרוּמָה טְמֵאָה בְּשָׁאָר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, שְׁמְשַׁלֵּם! דְּאָמַר

דָּבָר הָרָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ פָּרַט לְאוֹכֵל תְּרוּמַת חֻמֵּץ פִּי' הַפָּסוּק מַשְׁמַע שֶׁיִּתֵּן לוֹ דָּבָר הָרָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ כְּמוֹ שֶׁאָכַל וא"כ מַה שֶּׁאָכַל בָּעֵינַן דָּבָר הָרָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ וְחֻמֵּץ בְּפֶסַח אֵינוֹ רָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ כְּדַתְנָיָא לְעֵיל אֲבָל מַפְרִישׁ חֻמֵּץ ד"ה אֵין קְדוּשׁ אע"ג דְּבָכָל עִנְיָן פָּטוּר הָכָא מִתַּשְׁלוּמִין אֲפִי' שֶׁהָיָה לָהּ שָׁעַת הַכֹּשֶׁר וּלְקַמָּן מוֹקְמָא הָא דלד"ה אֵין קְדוּשׁ הַיְנוּ שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ שָׁעַת הַכֹּשֶׁר אור"ת הַיְנוּ לְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אֲבָל לראב"י הוֹאִיל וּסְבִירָא לַהּ דְּחֻמֵּץ בְּפֶסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה אֲפִילּוּ הָיָה לָהּ שָׁעַת הַכֹּשֶׁר אֵין רָאוּי לִהְיוֹת קוֹדֶשׁ דְּאֵין כָּאן נְתִינָה וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר לֵיהּ ראב"י מָה הָנָאָה יֵשׁ לוֹ בָּהּ כְּלוֹמַר הוֹאִיל וְאֵין לוֹ הָנָאָה בָּהּ אִית לַהּ לְמֵעוּטֵי מִקְּרָא כְּדִפָּרֵישִׁית:

עין משפט נר מצוה
א סמג עשין עג, טוש״ע חו״מ סי׳ שסב סע״ב:
ב מיי׳ פ״ב מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ ב:
ג מיי׳ פ״ו מהל׳ תרומות הל׳ ו:
ד מיי׳ פ״ו מהל׳ תרומות הל׳ ה:

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְרַבִּי עֲקִיבָא: אִם אָמַרְתָּ בִּתְרוּמָה טְמֵאָה בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ הֶיתֵּר אֲכִילָה, יֵשׁ לוֹ בָּהּ הֶיתֵּר הֶסְקָה, תֹּאמַר בָּזוֹ — שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ לֹא הֶיתֵּר אֲכִילָה וְלֹא הֶיתֵּר הֶסְקָה! הָא לָמָּה זֶה דּוֹמָה — לְתִרוּמַת תּוּתִים וַעֲנָבִים שֶׁנִּטְמְאָה, שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ לֹא הֶיתֵּר אֲכִילָה וְלֹא הֶיתֵּר הֶסְקָה. דבַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּמַפְרִישׁ תְּרוּמָה וְהֶחֱמִיצָה, אֲבָל מַפְרִישׁ תְּרוּמַת חֻמֵּץ — דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינָהּ קְדוֹשָׁה. תַּנְיָא אִידַּךְ: ״וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ״ — דָּבָר הָרָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ. פָּרַט לָאוֹכֵל תְּרוּמַת חֻמֵּץ בַּפֶּסַח, שֶׁפָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִים וּמִדְּמֵי עֵצִים, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב. וְרַבִּי אֶלְעָזָר חַסְמָא מְחַיֵּיב. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב לְרַבִּי אֶלְעָזָר חַסְמָא: וְכִי מָה הָנָאָה יֵשׁ לוֹ בָּהּ? אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר חַסְמָא לְרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: וְכִי מָה הָנָאָה יֵשׁ לוֹ לְאוֹכֵל תְּרוּמָה טְמֵאָה בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁמְּשַׁלֵּם? אָמַר לוֹ: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בִּתְרוּמָה טְמֵאָה בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ הֶיתֵּר אֲכִילָה, יֵשׁ לוֹ בָּהּ הֶיתֵּר הֶסְקָה, תֹּאמַר בָּזוֹ — שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ לֹא הֶיתֵּר אֲכִילָה וְלֹא הֶיתֵּר הֶסְקָה! אָמַר לוֹ: אַף בָּזוֹ יֵשׁ לוֹ בָּהּ הֶיתֵּר הֶסְקָה, שֶׁאִם רָצָה הַכֹּהֵן — מְרִיצָהּ לִפָּנַי כַּלְבּוֹ, אוֹ מַסִּיקָהּ תַּחַת תַּבְשִׁילוֹ.

אָמַר

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״י מהל׳ תרומות הל׳ כו:
ב מיי׳ פ״י מהל׳ תרומות הל׳ ב:
ג מיי׳ פ״י מהל׳ תרומות הל׳ ב:

וְאֵין נְתִינָה פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה וְרַבָּנָן נְמֵי לָא פְּלִיגִי אֶלָּא מִשּׁוּם אָמַר אַבַּיֵי ר' עֲקִיבָא וְר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אע"ג דְּאַחַיֵּב בְּתַשְׁלוּמִין סְבִירָא לְהוּ דְּאֵין לוֹ דָּמִים וּבְהָא פְּלִיגִי רַבִּי עֲקִיבָא וְר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: א"כ דְּסְבִירָא לַהּ מַתְּנִ' נָמֵי דְּלָא כְּתַנָּא קַמָּא דְּתָנֵי בִּשְׁאָר תְּרוּמָה כַּיּוֹצֵא בָּהּ יוֹתֵר מֵחֹמֶשׁ אֶלָּא קֶרֶן חֲמִישִׁית: דְּאִית בֵּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה וְלֵיכָּא כַּיּוֹצֵא בָּהּ בִּשְׁאָר תְּרוּמָה וְלֵית לְהוּ קֶרֶן חֲמִישִׁית: כֵּיוָן דְּלֵית בֵּהּ כְּזַיִת כו' דַּאֲכִילָה כְּתִיבָא בְּהּ: אַמְרוּהָ רַבָּנָן קַמֵּהּ דְּרַב פָּפָּא דְּקָדְקוּ מִלְּבֵן וְאָמְרוּ לְפָנָיו דְּהָא מַתְנִ' דְּקָפְדָא אַכַּזַּיִת דְּלָא כְּאַבָּא שָׁאוּל דְּהָא שְׁמָעִינַן לֵיהּ דְּקָפֵד אַפֵּרוּט' וְלֹא אַכַּזַּיִת: תַּרְתֵּי בָּעֵי שֶׁיְּהֵא בּוֹ כַּזַּיִת דְּהָא אֲכִילָה כְּתִיבָא בֵּהּ וְשֶׁיְּהֵא בְּדָמָיו פְּרוּטָה דְּהָא כְּתִיב וְנָתַן: חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין אַתְּרוּמַת שׁוֹגֵג קַאֵי וְקֶרֶן וְחֹמֶשׁ קָאָמַר: לְעִנְיַן מְעִילָה בְּנֶהֱנָה מֵהֶקְדֵּשׁ גְּבוֹהַּ דְּהָתָם לָא כְּתִיב אֲכִילָה אֲבָל לִתְרוּמָה אַפִּי' יֵשׁ בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה אֵין חַיָּב חֹמֶשׁ עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ כְּזַיִת מִכְּלָל לְאַבָּא שָׁאוּל אע"ג דְּלֵיכָּא כְּזַיִת דְּאִם אִיתָא דְּתַרְתֵּי בָּעֵי וּבְיֵשׁ בּוֹ כַּזַּיִת קַאֵי אַבָּא שָׁאוּל וְקָאָמַר דאע"ג דְּאִית בֵּהּ כְּזַיִת בָּעֵינַן פְּרוּט' הָכִי הָוֶה לְהוּ לְמֵימַר כֵּיוָן דְּיֵשׁ בּוֹ כְּזַיִת חַיָּב: וְחַטְאָה בְּשָׁגַג' בִּמְעִיל' דְּהֶקְדֵּשׁ כְּתִיב: וַהֲלֹא דִּין הוּא דְּמַזִּיד פָּטוּר מִקְּרְבָּן וְלָמָּה לִי קְרָא: שֶׁחַיָּב בָּהֶן הַכָּתוּב כָּרֵת בְּגוֹן חֵלֶב וְדָם: פָּטַר בָּהֶן אֶת הַמַּזִּיד מִקְּרְבָּנָן חַטָּאת שְׁגָגָה כְּתִיב: לֹא חַיָּב בָּהֶן מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם אֲבָל מְעִילָה חַיָּב עַל זְדוֹנָהּ מִיתָה כִּדְלִקְמָן וְדִלְמָא מִיתָה חֲמִירָא מִכָּרֵת: וַאֲמַר לֵהּ רַב נַחְמָן גָּרְסִינַן הַאי תַּנָּא אִלֵּימָא לֵיהּ כָּרֵת מִמִּיתָה מֵעִקָּרָא דְּקָתָנֵי מְעִילָה שֶׁלֹּא חַיָּב בָּהּ כָּרֵת אֶלָּא מִיתָה כו' אַלְמָא כָּרֵת חֲמִירָא וּלְבַסּוֹף אֲלִימָא לֵהּ מִיתָה דְּקָתָנֵי תֹּאמַר בִּמְעִילָה כו': וא"ל רַבִּי חִיָּא לְעוֹלָם כָּרֵת אֲלִימָא לֵיהּ וְהַהוּא סֵיפָא דְּמַתְנִי' הָכִי קָאָמַר לֹא אִם אָמַרְתָּ בִּשְׁאָר מְצוֹת שֶׁהָרֵי לֹא חַיָּב בָּהֶן אֲפִילּוּ מִיתָה בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת תֹּאמַר מְעִילָה שֶׁחַיָּב בָּהּ מִיהָא מִיתָה בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת גְּרִסִינַן וַאֲמַר לֵיהּ וּמִתְקִיף לֵיהּ רַב פָּפָּא כו' עַד הָדָר בֵּהּ: וּמַאי נְחוּתָא אִיכָּא דְּהָא רַבָּה וְרַב שֵׁשֶׁת שָׁדוּ בֵּהּ נַרְגָּא בְּהַאי תֵּירוּצָא דְּתַרְצִית וּמַקְשׁוּ הָכִי הֵיכִי אָמְרִי' דְּתָנָא אַפָּחוֹת מִכַּזַּיִת מִחַיֵּב מִיתָה: מַאן שְׁמַעְתְּ לֵהּ דְּאָמַר מְעִילָה זְדוֹנָהּ מִיתָה רַבִּי וְעַל כָּרְחָךְ מִתְּרוּמָה גָּמַר לָהּ בְּדִמְפָרְשִׁינַן וְכֵיוָן דְּמִתְּרוּמָה גָּמַר לָא מַשְׁכַּח בָּהּ מִיתָה אֶלָּא בְּכַזַּיִת כְּתִרוּמָה דְּתִרוּמָה גַּבֵּי מִיתָה כְּתִיב בָּהּ אֲכִילָה דְּמִיתָה דְּתִרוּמָה נָפְקָא לָן מִדְּסָמִיךְ וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ גַּבֵּי וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלוּהוּ בְּאֵלּוּ הֵן הַנִּשְׂרָפִין בְּסַנְהֶדְרִין (דף פג:):

[א] אָמַר אַבַּיֵי: רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי כּוּלְּהוּ סְבִירָא לְהוּ חֲמִשָּׁה בַּפֶּסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה, וּבְהָא פְּלִיגִי, דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: לְפִי דָּמִים מְשַׁלֵּם, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי סָבַר: לְפִי מִדָּה מְשַׁלֵּם. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי נָמֵי כְּרַבִּי עֲקִיבָא סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר לְפִי דָּמִים מְשַׁלֵּם. וְהָתָם הַיְינוּ טַעְמָא דְּקָא מְחַיֵּיב — מִשּׁוּם דְּסָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, דְּאָמַר: חָמֵץ בַּפֶּסַח מוּתָּר בַּהֲנָאָה, קָא מַשְׁמַע לַן. וְאֵימָא הָכִי נָמֵי? אִם כֵּן, נַהֲדַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר חַסְמָא לְרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב. [ב]תָּנוּ רַבָּנַן: הָאוֹכֵל כַּזַּיִת תְּרוּמָה מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה. מַאי טַעְמָא דְּתַנָּא קַמָּא — אָמַר קְרָא: "וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה", וַאֲכִילָה בִּכְזַיִת. וְאַבָּא שָׁאוּל, מַאי טַעְמָא? אָמַר קְרָא: "וְנָתַן", וְאֵין נְתִינָה פְּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה. וְאִידַּךְ נָמֵי, הָא כְּתִיב "יֹאכַל"! הָהוּא, פְּרָט לְמַזִּיק הוּא דַּאֲתָא. וְתַנָּא קַמָּא, הָכְתִיב "וְנָתַן"! הָהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ לְדָבָר הָרָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ (פְּרָט לָאוֹכֵל תְּרוּמַת חָמֵץ בַּפֶּסַח). [ג]תָּנוּ רַבָּנַן: הָאוֹכֵל תְּרוּמָה פָּחוֹת מִכְּזַיִת — חוֹמֶשׁ נָמֵי לֵישַׁלֵּם! לְעוֹלָם דְּאִית בֵּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה — חוֹמֶשׁ נָמֵי לֵישַׁלֵּם אֶת הַחוֹמֶשׁ. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּלֵית בֵּיהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה — קֶרֶן נָמֵי לָא לֵישַׁלֵּם, וְאִי דְּאִית בֵּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה — מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַחוֹמֶשׁ. אֲמְרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא הָא דְּלָא כְּאַבָּא שָׁאוּל, דְּאִי כְּאַבָּא שָׁאוּל, הָאָמַר: כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, אַף עַל גַּב דְּלֵית בֵּיהּ כְּזַיִת. אָמַר לְהוּ רַב פָּפָּא: אֲפִילּוּ תֵּימָא אַבָּא שָׁאוּל, אַבָּא שָׁאוּל תַּרְתֵּי בָּעֵי. [ד]וּמִי בָּעֵי אַבָּא שָׁאוּל תַּרְתֵּי? וְהָא תְּנַן, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: אֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה — חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין, אֶת שֶׁאֵין בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה — אֵינוֹ חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין. אָמְרוּ לוֹ: לֹא אָמְרוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה אֶלָּא לְעִנְיַן מְעִילָה בִּלְבַד, אֲבָל לִתְרוּמָה — אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ כְּזַיִת. וְאִם אִיתָא, "כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּזַיִת" מִיבָּעֵי לֵיהּ. [ה]וְאַף רַב פָּפָּא הָדַר בֵּיהּ, דְּתַנְיָא: "וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה" — פָּרַט לְמֵזִיד. וַהֲלֹא דִּין הוּא: וּמָה שְׁאָר מִצְוֹת שֶׁחַיָּב בָּהֶן כָּרֵת — פּוֹטֵר בָּהֶן אֶת הַמֵּזִיד, מְעִילָה שֶׁאֵין בָּהּ כָּרֵת — אֵינוֹ דִּין שֶׁפְּטָרָה אֶת הַמֵּזִיד? לֹא! אִם אָמַרְתָּ בִּשְׁאָר מִצְוֹת שֶׁכֵּן לֹא חַיָּב בָּהֶן מִיתָה, תֹּאמַר בִּמְעִילָה, שֶׁחַיָּב בָּהּ מִיתָה! תַּלְמוּד לוֹמַר: "בִּשְׁגָגָה" — פָּרַט לְמֵזִיד. וַאֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרַב חִיָּיא בַּר אָבִין: הַאי תַּנָּא מְעִיקְרָא אַלִּימָא לֵיהּ כָּרֵת, וּלְבַסּוֹף אַלִּימָא לֵיהּ מִיתָה! [ו]וַאֲמַר לֵיהּ, הָכִי קָאָמַר: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בִּשְׁאָר מִצְוֹת — שֶׁכֵּן לֹא חַיָּב בָּהֶן מִיתָה בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת, תֹּאמַר בִּמְעִילָה — שֶׁחַיָּב בָּהּ מִיתָה בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת. וַאֲמַר לֵיהּ: תַּנּוּחַ דַּעְתְּךָ שֶׁהִנַּחְתָּ אֶת דַּעְתִּי. וַאֲמַר לֵיהּ: מַאי נִיחוּתָא, דְּרַבָּה וְרַב שֵׁשֶׁת שָׁדוּ בֵּיהּ נַרְגָּא: מַאן שְׁמַעְתְּ לֵיהּ דְּאָמַר

מסורת הש״ס

א משנה תרומות; כריתות כג.
ב תוספתא בבא מציעא; תוספתא תרומות
ג ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשה יא ח
ד סנהדרין ל:

תורה אור השלם

וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ [ויקרא כב, יד]
נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעֹל מָעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם [ויקרא ה, טו]

מסורת הש"ס

א סנהדרין פד.

ב סוטה כט:

ג כריתות יט:

ד זבחים פג:; יבמות פט.; משנה תרומות; מנחות כה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תתן לו. דלהנך תנאי דאסרי חמץ בהנאה. יש לעיין דלכאורה לא צריך קרא כלל דהא אין יכול לקרות שם תרומ' דאיסורי הנאי לאו דידי' הוי כדאמרינן ב' דברים עשאן הכתוב כו' ועי' כריתות דף כד ע"א:

תורה אור השלם

נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם [ויקרא ה, טו]

וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בּוֹ כִּי יְחַלְּלוּהוּ אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם [ויקרא כב, ט]

רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן־לוֹ [דברים יח, ד]

בִּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָמָא וּמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵלְתָא עַד־דְּעָרַת דִּי יִנְדְּעוּן חַיֵּא דִּי־שַׁלִּיט (עליא) [עִלָּאָה] בְּמַלְכוּת (אנושא) [אֲנָשָׁא] וּלְמַן־דִּי יִצְבָּא יִתְּנִנֵּהּ וּשְׁפַל אֲנָשִׁים יְקִים (עליה) [עִלָּאָה] [דניאל ד, יד]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' מעילה הל' ג:

ב מיי' פה' מהל' תרומות הל' ח:

הֶזִּיד בַּהֲנָאַת קֹדֶשׁ שֶׁשִּׁגְּגָתָהּ מְעִילָה: ר' אוֹמֵר בְּמִיתָה כְּדִמְפָרֵשׁ גְּמַ׳ חֵטְא חֵטְא הֲנָאַת קֹדֶשׁ מֵאֲכִילַת תְּרוּמָה כְּתִיב וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה וּכְתִיב בִּתְרוּמָה לֹא יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בוֹ וְגוֹ' (וַיִּקְרָא כ"ב:ט'): וחכ"א בְּאַזְהָרָה רַבָּנָן נָמֵי אִית לְהוּ גְּזֵרָה שָׁוָה דְּרַבִּי דְּהָא עִקַּר מִלְּתָא דִּמְעִילָה בְּהָא גְּזֵרָה שָׁוָה גְּמִרִי בְּפֶרֶק חֲמִשִּׁי דִּמְעִילָה (דף יח:) בַּפָּרִיתָא גַּבֵּי פֶּגֶם וְנֶהֱנָה וּבְדָבָר שֶׁפֶּגֶם נֶהֱנָה וּבְתַלּוּשׁ מִן הַקַּרְקַע וּבְשֶׁלִּיחַ שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ כָּל הֲנֵי מִתְרוּמָה גְּמִרִי בָּהּ וְאַזְהָרָה נָמֵי מִתְּרוּמָה גְּמִרִי מַה אֲכִילַת תְּרוּמָה הִזָּהִיר דִּכְתִיב לֹא יֹאכַל קוֹדֶשׁ אַף הֲנָאַת הֶקְדֵּשׁ דִּמְעִילָה הִזָּהִיר וּמִיהוּ מִיתָה לָא גְּמִרִינַן מִנָּהּ כְּדִמְפָרֵשׁ רַבָּנָן טַעֲמַיְהוּ בְּסַנְהֶדְרִין דִּמְעֵט רַחֲמָנָא בְּתִרוּמָה וּמֵתוּ בוֹ וְהַאי בּוֹ מְעוּטָא בּוֹ וְלֹא בִּמְעִילָה וְכֵן עִקָּר: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי גָּרְסִינַן: וּמִנָּהּ הַיְנוּ נַרְגָּא כְּלוֹמַר וְכֵיוָן דִּמִיתָה מֵהֲכָא נָפְקָא לָן עַל כָּרְחָךְ הָכִי תֵּילְךְ וּמִנָּהּ מַה תְּרוּמָה מִיתָה הַכְּתוּבָה בָּהּ אֲכִילָה כְּתוּבָה דְּהוּא כַּיּוֹצֵא אַף מְעִילָה אֵין מִיתָה עַד דְּאִיכָּא כַּיּוֹצֵא וְלַיכָּא לְמֵימַר דְּתִנָּא הָכִי תֹּאמַר בִּמְעִילָה שְׁחִיֵּב בָּהּ מִיתָה בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת: וּמַתְקִיף לָהּ גָּרְסִינַן: וּמַתְקִיף לַהּ רַב פָּפָּא לְהֲנֵי דְּשַׁדּוּ בֵּהּ נַרְגָּא: מִמַּאי דְּרַבִּי בִּתְרוּמָה כְּרַבָּנָן דְּפְלִיגִי אַדְּאַבָּא שָׁאוּל סְבִירָא לֵהּ דְּבָעוּ כַּזַּיִת בִּתְרוּמָה דִּילְמָא כְּאַבָּא שָׁאוּל סְבִירָא לֵהּ וְשַׁפִּיר מָצֵי לְמֵילַף מִנָּהּ מִיתָה בִּמְעִילָה דְּהִיא בְּשָׁוָה פְּרוּטָה מִתְּרוּמָה אֲפִילּוּ לְפָחוֹת מִכַּזַּיִת: מַר בְּרֵהּ דְּרַבָּנָא אָמַר הָא מַתְנִיתָא דִּילְעֵיל בְּשִׁיבּוּשָׁא אִתְּנִי בְּבֵי מִדְרָשָׁא וְהָכִי קָאָמַר סֵיפָא לֹא אָמְרוּ בְּשְׁאָר מְצוֹת שְׁכֵן לֹא חִיֵּב בָּהֶן שְׁאֵין מִתְכַּוֵּן לְאוֹתָהּ מְלֶאכָה כְּשׁוֹגֵג שְׁמִתְכַּוֵּן לְאוֹתָהּ מְלֶאכָה: שֶׁאִם נִתְכַּוֵּן לַחְתּוֹךְ אֶת הַתְּלוּשׁ שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן לְדָבָר הַמַּתִּיר וְחָתַךְ אֶת הַמְחֻבָּר שֶׁאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת פָּטוּר דִּמְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת בָּעֵינַן שֶׁיִּתְכַּוֵּן לַחְתִּיכַת מְחֻבָּר וּמִיהוּ שֶׁגֵּג בְּשַׁבָּת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת אוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהַמְּלֶאכָה זוֹ אֲסוּרָה: תֹּאמַר בִּמְעִילָה שֶׁאִם נִתְכַּוֵּן כו' שֶׁמָּעַל בְּגוֹן הָיוּ כָּאן גִּזֵּי חֻלִּין וְגִזֵּי עוֹלָה וְנִתְכַּוֵּן לְטוֹל שֶׁל חֻלִּין וְהָלְכָה יָדוֹ עַל שֶׁל עוֹלָה וּמַכִּיר הוּא מִי עוֹלָה וּמִי חֻלִּין אֶלָּא שֶׁנִּסְתַּכֵּל בְּמָקוֹם אַחֵר דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לְמַעֲשֶׂה זֶה וְחִיֵּב מְעִילָה דְּוִחְטְאָה בִּשְׁגָגָה כָּל דְּהוּ כְּתִיב וְלֹא כְּתַב בָּהּ מְעוּטָא כְּדִכְתִיב בְּשַׁבָּת מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת וּכְתִיב בִּשְׁאָר מְצוֹת אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ פָּרַט לְמִתְעַסֵּק וְהַיְנוּ מִתְעַסֵּק שֶׁמִּתְעַסֵּק בְּדָבָר אַחֵר וּבָא זֶה לְיָדוֹ: ר"נ בַּר יִצְחָק אָמַר הָא לָא הָוֶה לֵיהּ לְמִתְנֵי דְּהָא בִּשְׁאָר מְצוֹת נַמִּי אִם הָיָה מִתְעַסֵּק בַּחֲתִיכָה וְאַפֵּי' בְּשֶׁל הֶתֵּר וְעָלְתָה בְּיָדוֹ חֲתִיכַת אִסּוּר וְאע"ג דְּאֵין מִתְכַּוֵּן לְזוֹ מְלֶאכֶת מַחְשֶׁבֶת הִיא וְחַיָּב אֶלָּא הָכִי קָאָמַר לֹא אִם אָמְרָתָ בִּשְׁאָר מְצוֹת שֶׁכֵּן לֹא חִיֵּב בָּהֶן שֶׁאֵין מִתְעַסֵּק בִּדְבָר הֶתֵּר וְשָׁגַג בְּאִסּוּר כַּיּוֹצֵא בּוֹ כְּמִתְעַסֵּק בִּדְבָר הֶתֵּר וְעָלָה בְּיָדוֹ אִסּוּר: שֶׁאִם נִתְכַּוֵּן לְהַגְבִּיהַּ אֶת הַתְּלוּשׁ דְּהַיְנוּ אֵין מִתְעַסֵּק בַּחֲתִיכָה לְגַמְרֵי וְאַפֵּי' בְּשֶׁל הֶתֵּר וְחָתַךְ מְחֻבָּר שֶׁפָּטוּר וְלֹא עָשָׂאוֹ כְּמִתְעַסֵּק לַחְתּוֹךְ תְּלוּשׁ וְחָתַךְ מְחֻבָּר: תֹּאמַר בְּמִעְילָה שֶׁאִם הוֹשִׁיט יָדוֹ כו' וְלֹא הָיָה מִתְעַסֵּק בְּשׁוּם סִיכָה וַאֲפִילּוּ בְּשֶׁל הֶתֵּר וְסָךְ יָדוֹ בְּשֶׁמֶן שֶׁל קֹדֶשׁ שָׁמָעַל: אָמַר מָר בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כּוּ' דִּבְרֵי הַכֹּל קָאָמַר חֻמֶּץ בְּפֶסַח קָאָמַר: תִּתֶּן לוֹ בִּתְרוּמָה כְּתִיב רֵאשִׁית דְּגָנְךָ וגו': וְלֹא לְאוּרוֹ אֲפִי' הָיָה רָאוּי לְהַסִּיק הוֹאִיל וְאֵינָהּ רְאוּיָה לַאֲכִילָה: אֵין תּוֹרְמִין מִן הַטָּמֵא עַל הַטָּהוֹר לְכַתְּחִלָּה שֶׁמַּפְסִיד אֶת הַכֹּהֵן: בְּשׁוֹגֵג שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁטָּבָל זֶה טָמֵא: שֶׁהָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר שֶׁנִּרְאֵית כְּבָר לְתְרוּמָה קֹדֶם שֶׁנִּטְמָא וְהָא דְּלָעֵיל בְּחָמֵץ שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר לְתָרֹם מִמֶּנּוּ דְּקֹדֶם שֶׁחָל הַפֶּסַח הָיָה מְחֻבָּר וְהֶחָמֵיץ בְּמִחְבָּר וְכָל זְמַן חִבּוּרוֹ לֹא הָיָה רָאוּי לְחוּל שֵׁם תְּרוּמָה עָלָיו דְּרַאשִׁית דְּגָנוֹ וְדִגּוּן לְשׁוֹן אֲסִיפָה וְהַעֲמָדַת כְּרִי הוּא: עִירִין מַלְאָכִים כְּלוֹמַר תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהֵם בְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אִמְרֵי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ כְּמוֹתִי דְּהָא דְּקָתָנֵי לְעֵיל אֵינָהּ קְדֵשָׁה בְּשֶׁהֶחְמִיץ בְּמִחְבָּר קָאָמַר: וּבְמַאֲמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵלְתָא הוּא בְּדָנִיֵּאל: מוֹרִין מוֹרִין הוֹרָאָה: כְּוָתִי כְּמוֹתִי: רַב הוּנָא בְּרֵהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר אֲפִילּוּ בְּשֶׁהֶחְמִיץ בְּתָלוּשׁ נָמֵי קָאָמַר דְּאֵינָהּ קְדֵשָׁה:

א(א)הֶזִּיד בְּמְעִילָה בְּמִיתָה — רַבִּי הִיא, דְּתַנְיָא: הֶזִּיד בְּמְעִילָה, רַבִּי אוֹמֵר: בְּמִיתָה, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּאַזְהָרָה. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי? אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: גְּמַר ״חֵטְא״ ״חֵטְא״ מִתְּרוּמָה. מָה תְּרוּמָה בְּמִיתָה — אַף מְעִילָה בְּמִיתָה. וּמִנַּהּ: מָה תְּרוּמָה בִּכְזַיִת אַף מְעִילָה בִּכְזַיִת! (ב)וּמַתְקִיף לַהּ רַב פָּפָּא: מִמַּאי דְּרַבִּי כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ? דִּילְמָא כְּאַבָּא שָׁאוּל סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר: יֵשׁ בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה — אַף עַל גַּב דְּלֵית בַּהּ כְּזַיִת. וְהָא רַב פָּפָּא הוּא דְּאָמַר דְּאַבָּא שָׁאוּל תַּרְתֵּי בָּעֵי, אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ: הֲדַר בֵּיהּ. מָר בְּרֵיהּ דְּרַבָּנָא אָמַר, הָכִי קָאָמַר: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בִּשְׁאָר מְצוֹת — שֶׁלֹּא עָשָׂה בָּהֶן שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין כְּמִתְכַּוֵּין, שֶׁאִם נִתְכַּוֵּין לַחְתּוֹךְ אֶת הַתָּלוּשׁ וְחָתַךְ אֶת הַמְחוּבָּר — שֶׁפָּטוּר, תֹּאמַר בְּמְעִילָה, שֶׁאִם נִתְכַּוֵּין לְהִתְחַמֵּם בְּגִיזֵּי חוּלִּין וְנִתְחַמֵּם בְּגִיזֵּי עוֹלָה — שֶׁמָּעַל. (ג)רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, הָכִי קָאָמַר: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בִּשְׁאָר מְצוֹת, שֶׁכֵּן לֹא מִתְחַיֵּיב בָּהֶן שֶׁאֵין מִתְעַסֵּק כְּמִתְעַסֵּק, שֶׁאִם נִתְכַּוֵּין לְהַגְבִּיהַּ אֶת הַתָּלוּשׁ, וְחָתַךְ אֶת הַמְחוּבָּר — שֶׁפָּטוּר. תֹּאמַר בְּמְעִילָה, שֶׁאִם הוֹשִׁיט יָדוֹ לְכֶלִי לִיטּוֹל חֻפָּץ וְסָךְ יָדוֹ בְּשֶׁמֶן שֶׁל קֹדֶשׁ — שֶׁמָּעַל. אָמַר מָר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּמַפְרִישׁ תְּרוּמָה וְהֶחְמִיצָה, אֲבָל הִפְרִישׁ חָמֵץ תְּרוּמָה — דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינָהּ קְדוֹשָׁה. מָנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, אָמַר קְרָא: ״תִּתֶּן לוֹ״ — וְלֹא לְאוּרוֹ. (ד)מֵתִיב רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: אֵין תּוֹרְמִין מִן הַטְּמֵאָה לַטְּהוֹרָה, וְאִם תָּרַם בְּשׁוֹגֵג — תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְאַמַּאי? לֵימָא: ״לוֹ״ וְלֹא לְאוּרוֹ! לָא קַשְׁיָא: הָתָם הַיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, הָכָא לֹא הַיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר. וּדְלֹא הַיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, הֵיכִי דָּמֵי? כְּגוֹן דְּאַחְמֵיץ בְּמְחוּבָּר. אֲבָל אַחְמֵיץ בְּתָלוּשׁ — הָכִי נָמֵי דְּקָדְשָׁה? אָמַר לֵיהּ: אֵין, ״בְּגִזְרַת עִירִין פִּתְגָמָא וּבְמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵילְתָא״, וְכֵן מוֹרִין בְּבֵי מִדְרָשָׁא כְּוָותִי. כִּי אֲתָא רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר: וּמִנַּהּ מָה תְּרוּמָה בִּכְזַיִת אע"ג דִּבְסוֹף כָּל הַתַּדִּיר (זְבָחִים צא:) וּבְפֶרֶק בָּתְרָא דְּמַנָּחוֹת (דף קז.) אִיכָּא לְמ"ד דְּרַבִּי סָבַר דִּון מִנַּהּ וְאוֹקֵי בְּאַתְרֵהּ הָכָא אֵין לוֹמַר אוֹקֵי בְּאַתְרֵהּ מַה מְּעִילָה דְּמָמוֹן שָׁוֶה פְּרוּטָה אַף מְעִילָה דַּאֲכִילָה כֵּן דְּהָא אֲכִילָה דְּחֻקְדַּשׁ מֵאֲכִילָה דִּתְרוּמָה יָלְיָף וְהֵיאַךְ יִהְיֶה בּוֹ מִיתָה אִם לֹא כְּשִׁעוּר אֲכִילַת תְּרוּמָה דִּבְשְׁאָר נָהֱנָה לֵיכָּא מִיתָה אֶלָּא מַאֲכִילָה אֲפִילּוּ לְרַבִּי דְּאוֹמֵר דִּתְרוּמָה וְאִם תֹּאמַר אַמַּאי אֵין מְפָרֵשׁ לֹא אִם אָמַרְתָּ בִּשְׁאָר מְצוֹת שֶׁלֹּא חַיָּב מִיתָה עַד דְּהָוֵי כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס תֹּאמַר בְּמְעִילָה דְּאַפֵּי' בְּעֵינַן כַּזַּיִת הָא תְּנַן בְּפֶרֶק הַנֶּהֱנֶה (מְעִילָה יח:) צֵרַף אֶת הַמְּעִילָה אַפֵּי' לְזַמַּן מְרֻבֶּה וְי"ל דְּאֵיכָא נָמֵי לְמִפְרַךְ דְּנַיְלַף מִתְּרוּמָה שֶׁלֹּא (פְּרִיתוֹת כ.) הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי נֵרוֹת וְנִתְכַּוֵּן לְכַבּוֹת אֶת זֶה וְכִבָּה אֶת זֶה פָּטוּר: תִּתֶּן לוֹ וְלֹא לְאוּרוֹ אוּר"י דְּלָא אִצְטְרִיךְ לְמִדְרַשׁ מָלוֹ אֶלָּא לר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּאִית לֵיהּ חֲמֵץ מֻתָּר בַּהֲנָאָה דְּלְהֲנָאָה תַּנְאֵי דְּאָסְרִי חֲמֵץ בַּהֲנָאָה נָפְקָא לָן מִוַּתָּן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ דָּבָר הָרָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ אוֹ מֻתָּתָן לְחוּדֵיהּ שֶׁאֵין לִתֵּן אֶלָּא מִידֵי דְּשָׁרֵי בַּהֲנָאָה לְכָל הַפָּחוֹת דְּשַׁיְכָא בֵּהּ נְתִינָה וּלְכָךְ מַשְׁמַע לֵיהּ לְמִדְרַשׁ מֻתָּתָן לוֹ דָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה וְלֹא דָּבָר שֶׁאֵין רְאוּי אֶלָּא לְאוּרוֹ וְהַיְנוּ תְּרוּמָה טְמֵאָה דְּלֹא חֲזָיָא אֶלָּא לְאוּרוֹ דְּאִסּוּר הֲנָאָה מֻתָּתָן נָפְקָא וְאִם תֹּאמַר וּבָעֵל הַגְּמָרָא דְּבָעֵי מְנָהֲנֵי מִלֵּי וְהָא הָנָךְ תַּנָּאֵי דְּהַהוּא בָּרַיְיתָא דְּהַפְרִישׁ חָמֵץ תְּרוּמָה ד"ה אֵינָהּ קְדוֹשָׁה כֵּיוָן דְּסָבְרִי לְהוּ דְּאִסּוּר בַּהֲנָאָה דָּבָר פָּשׁוּט הוּא דְּאֵינוֹ קָדוֹשׁ וּמַאי קָבָעֵי לֵיהּ יֵשׁ לוֹמַר דְּפָשִׁיטָא לֵיהּ לְגַמְרָא דְּלָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי בַּבְּרַיְיתָא ד"ה אֶלָּא לְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּמִשּׁוּם דְּהָנָךְ דַּאֲסִירִי בַּהֲנָאָה לָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי וּלְהֵכִי בָּעֵי מְנָהֲנֵי מִלֵּי לְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אִי נָמֵי רַב נַחְמָן גּוּפֵהּ דְּמַפְרֵשׁ לוֹ וְלֹא לְאוּרוֹ קָאָמַר מה"מ לְפִי שֶׁהָיָה פָּשׁוּט לוֹ דְּאַלְּבָּא דכ"ע קָתָנֵי הָכִי וכה"ג אִיכָּא בְּכַמָּה דָּוכְתֵי:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ תרומות הל׳ יא:
ב מיי׳ פו׳ מהל׳ איסורי המזבח הל׳ ז:
ג מיי׳ פט׳ מהל׳ טומאת אוכלים הל׳ ב:
ד מיי׳ פי״ב מהל׳ תרומות הל׳ יב:
ה מיי׳ פי״ב מהל׳ תרומות הל׳ יב:

אָמַר קְרָא רֵאשִׁית שְׁשָׁיֶריהָ נִכָּרִים וְאִם תֹּאמַר וְהָא שְׁיָרֶיהָ נִכָּרִים דְּאָמַר קְרָא רֵאשִׁית מַשְׁמַע שֶׁתְּהֵא הִיא רֵאשִׁית וְאַלּוּ שִׁירַיִם נִכָּרִים שֶׁתְּהֵא הִיא מַתִּירָתָן לְיִשְׂרָאֵל וְאִי בְּמַפְרִישׁ תְּרוּמַת חָמֵץ מַה הֶתֵּר יֵשׁ בְּשִׁיָּרֶיהָ שֶׁתְּהֵא רֵאשִׁיתָן עוֹשֶׂה שִׁירַיִם כִּי הָווּ מַעְקְרָא טָבֵל הָווּ שָׁרֵי בַּהֲנָאָה וַאֲסוּרִין בַּאֲכִילָה הַשְׁתָּא נָמֵי שָׁרוּ בַּהֲנָאָה וַאֲסוּרִין בַּאֲכִילָה מִשּׁוּם חָמֵץ וּלְעִנְיַן מַאי הָווּ שִׁירַיִם: פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה אֹכֶל טָמֵא אֵין מְטַמֵּא אֲחֵרִים: וְיֵינָן כְּשֵׁר לְנָסְכִים דְּאֵינוֹ מְטַמֵּא: קְסָבַר מַשְׁקִין מִפְקַד פְּקִידִי מַפְקְדִין הֵן בְּתוֹךְ הַגֵּז וְאֵינָן חִבּוּר לוֹ אֶלָּא כְּמִי שֶׁנּוֹתְנִין בִּכְלִי וּכְשֶׁנִּטְמָא הַגֵּז לֹא נִטְמָא מַשְׁקֶה בִּכְלַל גֵּז טָמֵאת אֻכְלִין דִּלְאו אֹכֶל דִּכְוָותֵהּ חֲשִׁיבִי בַּהֲדַיְיהוּ וְטָמְאַת מַשְׁקִין נָמֵי לֹא נִטְמְאוּ וְאַע"פ שֶׁמַּשְׁקֶה מְקַבֵּל טָמְאָה בְּכָל שֶׁהוּא דִּלְא הָיָה שָׁם מַשְׁקֶה עָלָיו מֵעוֹלָם וְאֵין צָרוּף חֲבֵרָיו עִמּוֹ דְּהָא זָג זֶה לֹא נָגַע בַּמַּשְׁקִין שֶׁבַּחֲבֵרוֹ: לְאֵימַת מִיטַּמּוּ מַשְׁקִין לְכִי סָחֵיט לְהוּ וְהַנִּסְחָטִין נוֹגְעִין לְכָל הַזָּגִים יַחַד וְכִי סָחֵט לְהוּ לֵיתֵה לִשְׁעוּרֵהּ דְּאֵין בַּזָּגִין כְּבֵיצָה לִתֵּן טָמְאָה דְּהָא פְּחוֹת מִכְּבֵיצָה דָּרֵךְ: בְּכְבֵיצָה נָמֵי דְּהָא כִּי נָפֵק מַשְׁקִין מִנַּיְיהוּ חָסֵר לֵיהּ שְׁעוּרֵהּ אֹכֶל וּמַשְׁקֶה מְקַבֵּל טָמְאָה בְּכָל שֶׁהֵן אֲבָל אֵין מְטַמֵּא אֲחֵרִים אֶלָּא אֹכֶל כְּבֵיצָה וּמַשְׁקֶה בִּרְבִיעִית וְהָכִי תַּנְיָא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים מִכָּל הָאוֹכֶל מְלַמֵּד שֶׁמְּטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא יָכוֹל יִטְמָא לַאֲחֵרִים בְּכָל שֶׁהוּא ת"ל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֹכֶל הַנֶּאֱכָל בְּבַת אֶחָת וְהֵיכִי כְּבֵיצָה כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק יוה"כ (יוֹמָא פ.) אֵין בֵּית הַבְּלִיעָה מַחֲזֶקֶת יוֹתֵר מִכֵּיצַת תַּרְנְגֹלֶת וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי דְּאַף לְקַבֵּל טָמְאָה בְּעֵי כְּבֵיצָה: טָמֵא מֵת שֶׁסָּחַט זֵיתִים וַעֲנָבִים כְּבֵיצָה מְכַוֶּונֶת טָהוֹרִין! הָתָם — דְּאִי עָבַד, הָכָא — לְכַתְּחִלָּה. גְּזֵירָה דִּילְמָא אָתֵי לְמֶעְבַּד יוֹתֵר מִכְּבֵיצָה. [ב]אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא: מַאן צָיֵית לָךְ וּלְרַבִּי יוֹחָנָן רַבָּךְ? וְכִי טוּמְאָה שָׁבְּהֶן לְהֵיכָן הָלְכָה? אַלְמָא קָא סָבַר: מַשְׁקִין מִיבְלַע בְּלִיעִי. וְכֵיוָן דְּאִיטַּמּוּ לֵיהּ אוּכְלָא, אִיטַּמּוּ לֵיהּ מַשְׁקִין. [ג]אָמַר לֵיהּ: וְאַתְּ לָא תֵּיסְבְּרָא דְּמַשְׁקִין מִיפְקַד פְּקִידִי? וְהָתְנַן: טָמֵא מֵת שֶׁסָּחַט זֵיתִים וַעֲנָבִים מְכַוֶּונֶת כְּבֵיצָה — טְהוֹרִין. אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא מִיפְקַד פְּקִידִי — מְשׁוּם הָכִי טְהוֹרִין, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מִיבְלַע בְּלִיעִי — אַמַּאי טְהוֹרִין? [ד]אָמַר לֵיהּ: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, בַּעֲנָבִים שֶׁלֹּא הוּכְשְׁרוּ. לְאֵימַת מִתְכַּשְׁרִי? לְכִי סָחֵיט לְהוּ. כִּי סָחֵיט לְהוּ — בְּצִיר לְהוּ שִׁיעוּרָא. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, הָא דְּתַנְיָא: הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה — לִתְרוּמַת תּוּתִין (זֵיתִים) וַעֲנָבִים שֶׁנִּטְמְאָה, שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ לֹא הֶיתֵּר אֲכִילָה וְלֹא הֶיתֵּר הַסָּקָה. הָא הֶיתֵּר אֲכִילָה נָמֵי אִית בֵּיהּ, דְּאִי בָּעֵי דָּרֵיךְ לְהוּ פָּחוֹת פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה. [ה]אָמַר רָבָא: גְּזֵירָה דִּילְמָא אָתֵי בְּהוּ לִידֵי תַּקָּלָה. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וּמִי חַיְישִׁינַן לְתַקָּלָה? וְהָא תַּנְיָא: מַדְלִיקִין בְּפַת וּבְשֶׁמֶן וְלֹא בְּשַׁלְיקִתָּא

בְּשַׁלְיקִתָּא

מסורת הש״ס

א משנה טהרות
ב שבועות י:
ג תוספתא פסחים

גליון הש״ס

גמ׳ יצתה זו שאין שיריה נכרין. תמוה לי דא״כ לא תליא כלל בתרומ׳ אם היא חמץ או לא ותלי הכל בשיריים דמשכחת דמפריש תרומת חמץ ביש לו סאה חמץ וט׳ סאין שאינן חמץ דיכול לקרות לסאה חמץ תרומה על הט׳ סאין דהא שיריה נכרין ובהיפוך אם הט׳ סאין חמץ וסאה שאינו חמץ א״י להפריש סאה זו על הט׳ סאין דאין שיריה נכרין:
שם דורכן פחות. עיין חולין קי״ז ע״ב תוס׳ ד״ה ולא שומר:
שם א״ל אביי ומי חיישינן לתקלה. ק״ל דאיך סבר אביי דלא חיישי׳ לתקלה דמשקין בלועי וטמאים מ״מ הא חזי לזילוף אע״כ דחיישי׳ לתקלה וכמ״ש רש״י לעיל דף לב ע״א וצ״ע:
בתוס׳ ד״ה לאימת וכו׳ אין מקבל הכשר. עיין כריתות יג ע״א תוס׳ ד״ה כיון:

תורה אור השלם

רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן־לוֹ [דברים יח, ד]

בְּשְׁלִיקָתָא וּמְאִיסָתָא, הָכִי נָמֵי בִּשְׁלִיקָתָא וּמְאִיסָתָא. וְהֵיכָא אִיתְּמַר דְּרַב אָשֵׁי? אַהָא דְּאָמַר רַבִּי אָבִין בַּר רַב אַחָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אַבָּא שָׁאוּל גַּבָּל שֶׁל בֵּית רַבִּי הָיָה, וְהָיוּ מְחַמִּין לוֹ חַמִּין בְּחִיטִּין שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה לָלוּשׁ בָּהֶן עִיסָּה בְּטָהֳרָה. אַמַּאי? נֵיחוּשׁ דִּילְמָא אָתֵי בְּהוּ לִידֵי תַקָּלָה! אָמַר רַב אָשֵׁי: בִּשְׁלִיקָתָא וּמְאִיסָתָא. [א(א)]אַבָּיֵי בַּר אָבִין וְרַב חֲנַנְיָא בַּר אָבִין תָּנוּ תְּרוּמוֹת בֵּי רַבָּה. פְּגַע בְּהוּ רָבָא בַּר מַתְנָה, אֲמַר לְהוּ: מַאי אָמְרִיתוּ בִּתְרוּמוֹת דְּבֵי מָר? אֲמַרוּ לֵיהּ: וּמַאי קַשְׁיָא לָךְ? אֲמַר לְהוּ, תְּנַן: שְׁתִילֵי תְרוּמוֹת שֶׁנִּטְמְאוּ וּשְׁתָלָן — טְהוֹרִים מִלְּטַמֵּא, וַאֲסוּרִין מִלֶּאֱכוֹל (בִּתְרוּמָה). וְכִי מֵאַחַר דִּטְהוֹרִין מִלְּטַמֵּא, אַמַּאי אֲסוּרִין מִלֶּאֱכוֹל? [ב]אֲמַרוּ לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַבָּה: מַאי אֲסוּרִין — אֲסוּרִין לְזָרִים. וּמַאי קָא מַשְׁמַע לַן: גִּידּוּלֵי תְרוּמָה — תְּרוּמָה? תְּנֵינָא: גִּידּוּלֵי תְרוּמָה — תְּרוּמָה! [ג(ב)]וְכִי תֵּימָא גִּידּוּלֵי גִידּוּלִין, וּמַאי קָא מַשְׁמַע לַן — בְּדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה. הָא נָמֵי תְּנֵינָא: הַטֶּבֶל — גִּידּוּלָיו מוּתָּרִין, בְּדָבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה. אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה — אֲפִילּוּ גִּידּוּלֵי גִידּוּלִין אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה. אִישְׁתְּתִיקוּ. [ד]אֲמַרוּ לֵיהּ: מִידֵּי שְׁמִיעַ לָךְ בְּהָא? אֲמַר לְהוּ, הָכִי אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מַאי אֲסוּרִין — אֲסוּרִין לְכֹהֲנִים, הוֹאִיל וְאִיפְּסִילוּ לְהוּ בְּהֶיסַּח הַדַּעַת. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר הֶיסַּח הַדַּעַת פְּסוּל הַגּוּף הָוֵי — שַׁפִּיר, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר הֶיסַּח הַדַּעַת פְּסוּל טוּמְאָה הָוֵי — מַאי אִיכָּא לְמֵימַר?! [ה]דְּאִתְּמַר: הֶיסַּח הַדַּעַת, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: פְּסוּל טוּמְאָה הָוֵי, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: פְּסוּל הַגּוּף הָוֵי. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר פְּסוּל טוּמְאָה הָוֵי: שֶׁאִם יָבֹא אֵלִיָּהוּ וִיטַהֲרֶנָּה — שׁוֹמְעִין לוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר פְּסוּל הַגּוּף הָוֵי: שֶׁאִם יָבֹא אֵלִיָּהוּ וִיטַהֲרֶנָּה — אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. [ו(ג)]אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: לוּל קָטָן הָיָה בֵּין כֶּבֶשׁ לַמִּזְבֵּחַ בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ, שֶׁשָּׁם הָיוּ זוֹרְקִין פְּסוּלֵי חַטַּאת הָעוֹף, וּתְעוּבַּר צוּרָתָן, וְיוֹצְאִין לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא פְּסוּל טוּמְאָה הָוֵי, מִשּׁוּם הָכִי בָּעֵי עִיבּוּר צוּרָה, שֶׁמָּא יָבֹא אֵלִיָּהוּ וִיטַהֲרֶנָּה. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ פְּסוּל הַגּוּף, לָמָה לִי עִיבּוּר צוּרָה? וְהָתְנַן, זֶה הַכְּלָל: כָּל

בִּשְׁלִיקָתָא וּמְאִיסָתָא לְאַחַר שֶׁנִּטְמְאוּ שׁוֹלְקָן וְאַחַ"כ זוֹרְקָן לְבֵין הָעֵצִים וְהֵן נִמְאָסוֹת וְרַב הוּנָא חָיֵישׁ דִּלְמָא אָכֵיל לָהּ מִקַּמֵּי דְּלִשְׁלְקִינְהוּ אוֹ בְּשָׁעָה שֶׁשּׁוֹלְקָן: וְהָיוּ מְחַמִּין לוֹ חַמִּין בְּחִטִּין שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁהָיוּ לוֹקְחִין אוֹתָם מִכֹּהֲנִים בְּזוֹל: לָלוּשׁ בָּהֶן עִסָּה בְּטָהֳרָה כְּלוֹמַר אע"פ שֶׁרַבִּי אוֹכֵל חֻלִּין בְּטָהֳרָה הָיָה לָא חָיֵישׁ דִּלְמָא נָגְעוּ הָנֵי חִטִּים טְמֵאִים בְּעִסָּה דְּבָטְלוּ לְהוּ מִתּוֹרַת אֹכֶל וְלָא מְטַמְּאוּ: תָּנוּ תְּרוּמוֹת מַס' תְּרוּמוֹת: מַאי אָמְרִיתוּ חִדּוּשׁ וְטַעֲמָא בִּתְרוּמוֹת שֶׁאַתֶּם שׁוֹנִים בְּבֵית אָדָם גָּדוֹל כְּרַבָּה: שְׁתִילֵי תְּרוּמָה כְּגוֹן שְׁתִילֵי כְּרוּב וּכְרִישִׁין: טָהֲרוּ מִלְּטַמֵּא אֲחֵרִים שֶׁחִבּוּרָן לַקַּרְקַע בִּטְּלָן מִתּוֹרַת אֹכֶל: וַאֲסוּרִין מִלֶּאֱכֹל וְקָא ס"ד מִשּׁוּם טֻמְאָה וּלְכֹהֲנִים: אֲסוּרִים לְזָרִים דְּלָא אָמְרִינַן פָּקַע שֵׁם תְּרוּמָה מִנַּיְהוּ: וּמַאי קָא מַשְׁמַע לַן גִּדּוּלֵי תְרוּמָה כִּתְרוּמָה אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה כְּגוֹן חִטִּין אוֹ צְלָעוֹת שׁוּמִין תְּנֵינָא: וְכִי תֵּימָא הַאי אֲסוּרִין מִלֶּאֱכֹל בְּדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה קָאָמַר כְּגוֹן בְּצָלִים דַּקִּים שֶׁקּוֹרִין ציבו"ש וּכְשֶׁשּׁוֹתְלִים אַחַת אַחַת לְבַדָּהּ הֵן נוֹסָפוֹת וּמִתְחַבְּרוֹת שִׁשָּׁה וְד' יַחַד וְהַיְנוּ גִּדּוּלֵי גִדּוּלִין אוֹתָן הַנּוֹסָפוֹת עֲלֵיהֶן שֶׁלֹּא הָיוּ תְּרוּמָה מֵעוֹלָם וְגִדּוּלִין עַצְמָן כְּגוֹן שְׁתִילֵי כְּרוּב שֶׁהוֹלְכִים וּמַרְחִיבִין הֶעָלִין הָרִאשׁוֹנִים וּבַדִּים הַחֲדָשִׁים הָעוֹלִין בְּקֶלַח הָווּ גִּדּוּלֵי גִדּוּלִים: הַטֶּבֶל גִּדּוּלָיו מֻתָּרִין אע"פ שֶׁנִּתְמָרֵחַ בְּכְרִי וְהֻקְבַּע לְמַעֲשֵׂר וְחָל עָלָיו שֵׁם טֶבֶל וּזְרָעוֹ וְלֹא הִפְרִישׁ מַעַשְׂרוֹתָיו תְּחִלָּה וְצָמַח וְנִגְמַר וּקְצָרוֹ מֻתָּר לַאֲכִילַת עֲרַאי עַד שֶׁיְּמָרֵחַ בַּכְּרִי וְאַף עַל גַּב דְּגִדּוּלֵי תְרוּמָה תְּרוּמָה מִדְּרַבָּנָן הוּא וּלְחֻמְרָא שֶׁלֹּא לְהַפְסִיד אֶת הַכֹּהֲנִים אֲבָל גִּדּוּלֵי טֶבֶל חֻלִּין הֵן וַהֲרֵי הֵן כְּשֶׁקּוֹצְרָן כִּשְׁאָר תְּבוּאָה וְאוֹכֵל מֵהֶן עֲרַאי עַד שֶׁיְּמָרְחֵם: בְּהֶסַּח הַדַּעַת כְּשֶׁנִּטְמְאוּ מִתְּחִלָּה הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם שׁוּב מִלְּשָׁמְרָן וְנִפְסָלִין בְּהֶסַּח הַדַּעַת דִּכְתִיב גַּבֵּי תְּרוּמָה (בַּמִּדְבָּר י"ח:ד') אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי עֲבִיד לָהּ שִׁמּוּר וְלֹא תַּסִּיחַ דַּעְתְּךָ: פְּסוּל הַגּוּף הָוֵי מַעֲלָה הִיא בְּקָדָשִׁים שֶׁנִּפְסָלִין בְּכָךְ וְשֵׁם פְּסוּל הוּא לְעַצְמוֹ וַאֲפִילּוּ יָבוֹא אֵלִיָּהוּ וְיֹאמַר שֶׁלֹּא נִטְמְאוּ כָּל אוֹתָן הַיָּמִים שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ: שַׁפִּיר מִשּׁוּם הָכִי אֲסוּרִין שֶׁאֵין שְׁתִילָתָן מוֹעֶלֶת לָהֶן לְהָסִיר שֵׁם פְּסוּל מֵעֲלֵיהֶן: אֶלָּא לְמ"ד כָּל מַה שֶּׁקָּדָשִׁים נִפְסָלִין בְּהֶסַּח הַדַּעַת אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ טֻמְאָה שֶׁמָּא ע"י שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁמִירָתָן נָגְעָה בָּהֶן טֻמְאָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ: מַאי אִכָּא לְמֵימַר הָנֵי אַמַּאי מִפַּסְלִי מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ טֻמְאָה הָא אֲפִילּוּ טֻמְאָה וַדָּאִית שֶׁבָּהֶן טִהַרְתֶּם שְׁתִילָתָן: וִיטַהֲרֶנּוּ וְיֹאמַר שֶׁלֹּא נָגְעָה בּוֹ טֻמְאָה כָּל יְמֵי הֶסֵּחַ: לוּל קָטָן כְּעֵין גֻּמָּא חֲלוּלָה עֲשׂוּיָה בְּבִנְיַן הָרִצְפָּה: בֵּין כֶּבֶשׁ לַמִּזְבֵּחַ כְּלוֹמַר בְּקֶרֶן זָוִית סָמוּךְ לַכֶּבֶשׁ וְסָמוּךְ לַמִּזְבֵּחַ בְּמָקוֹם שֶׁהֵם מִתְחַבְּרִים: בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ אֵצֶל שְׂפַת מַעֲרָבִית שֶׁל כֶּבֶשׁ: שֶׁשָּׁם זוֹרְקִין פְּסוּלֵי חַטַּאת הָעוֹף לְפִי שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית בְּקֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית לְמַטָּה וּכְשֶׁאֵרַע פְּסוּל בָּהּ שֶׁאֵינוֹ פְּסוּל הַגּוּף מַמָּשׁ וְאֵין יָכוֹל לְשָׂרְפָהּ מִיַּד מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן קָדָשִׁים נוֹתְנִין אוֹתָהּ שָׁם: וּתְעֻבַּר צוּרָתָהּ הַיְנוּ פְּסוּל לִינָה עִבּוּר צוּרַת מַרְאִית בָּשָׂר בְּלִינַת לַיְלָה אֶחָד הוּא וְכֵיוָן שֶׁלָּנָה בַּלַּיְלָה הֲרֵי הִיא נוֹתָר וְטָעוּן שְׂרֵפָה וְנִשְׂרַף וְעַל כָּרְחָךְ מִדְּבָעֵינַן הַעֲבָרַת צוּרָה לָאו כְּשֶׁפִּגֵּל בָּהּ אוֹ נִטְמֵאת אוֹ יָצְתָה אוֹ מְלָקָהּ שֶׁלֹּא כְּמִצְוָתָהּ קָמַיְרֵי דְּהָא פָּסוּל מְעַלְּיָא הוּא וְלָמָּה לָן לְאַהְדּוּרֵי אַפְּסוּל לִינָה וְאֵין לָנוּ דְּנִבְעֵי לִינָה אִי לָאו פְּסוּל הֶסַּח הַדַּעַת וא"א פְּסוּל חֲשַׁשׁ טֻמְאָה הוּא אִכָּא לְמֵימַר דְּהַאי פְּסוּל בְּהֶסַּח הַדַּעַת קָאָמַר וְכֵיוָן דְּלָא חָזֵינַן לֵיהּ דְּאִטַּמִּי אֶלָּא חֲשָׁשָׁא בְּעָלְמָא הוּא בָּעֵי עִבּוּר צוּרָה דְּלָא מָצֵינַן לְמִשְׂרְפָהּ לְהֶדְיָא שֶׁמָּא יָבוֹא אֵלִיָּהוּ אַחֲרֵי כֵן וְיֹאמַר טְהוֹרָה הָיְתָה וְנִמְצֵאת שֶׁשָּׂרַפְנוּ קָדָשִׁים טְהוֹרִין אֶלָּא אִם שֵׁם פָּסוּל הוּא לְעַצְמוֹ אֲפִי' לֹא נִטְמָא לָמָה לִי עִבּוּר צוּרָה:

בִּשְׁלִיקָתָא וּמְאִיסָתָא קְצָת נִרְאֶה דַּוְקָא שֶׁהֵן כְּבָר מְאוּסוֹת מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתָן אֲבָל לְמָאֵס אָסוּר דִּבְתוֹךְ כָּךְ אָתֵי בֵּהּ לִידֵי תַּקָּלָה כְּמוֹ בִּדְרִיכַת עֲנָבִים דִּבְפֶּרֶק הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה (בְּכוֹרוֹת דַּף כב.) אָמְרִינַן סְאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ מֵאָה חֻלִּין טְהוֹרִים ר"א אוֹמֵר תָּרוּם וְתֵרָקֵב וּבְמַס' תְּרוּמוֹת בְּפֵ"ה גָּרְסִינַן תָּרוּם וְתִשָּׂרֵף וְאוֹמֵר ר"ת דִּבַמְּאִיסָתָא תִּשָּׂרֵף וְיֵהָנֶה מִמֶּנּוּ בִּשְׁעַת שְׂרֵפָה: מְחַמִּין לוֹ חַמִּין בְּחִטִּין שֶׁל תְּרוּמָה אור"ת דִּלְכֹהֲנִים שֶׁל בֵּית רַבִּי הָיוּ עוֹשִׂין דִּלְיִשְׂרָאֵל לָא שַׁרְיָא אֶלָּא הֲנָאָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל כִּלּוּי כְּמוֹ עֵרוּב דִּמְעָרְבִין לְיִשְׂרָאֵל בִּתְרוּמָה אֲבָל הֲנָאָה שֶׁל כִּלּוּי כְּגוֹן לְהַאֲכִיל לִבְהֶמְתּוֹ אוֹ לְהַדְלִיק אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דְּמַס' ע"ז (טו.) כֹּהֵן שֶׁשָּׂכַר פָּרָה מִיִּשְׂרָאֵל לָא יַאֲכִילֶנָּה כַּרְשִׁנֵּי תְרוּמָה וּבְמַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת (פי"א מִשְׁנָה י') נָמֵי אמרי'מדליקין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָא בִּרְשׁוּת כֹּהֵן פֵּרוּשׁ אִם יֵשׁ שָׁם כֹּהֵן דְּנֵר לְאֶחָד נֵר לְמֵאָה ור"י אוֹמֵר טַעְמָא מִשּׁוּם דְּדָרְשִׁינַן מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי מַה תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְכוּ' וּמַה טְהוֹרָה דַּוְקָא לְכֹהֵן אַף טְמֵאָה דַּוְקָא לְכֹהֵן וּבִטְמֵאָה לֵיכָּא אֶלָּא הַדְלָקָה: טָהֲרוּ מִלְּטַמֵּא תֵּמַהּ לר"י דִּבְפֶ' קַמָּא דְּשַׁבָּת (דַּף טז:) מַסְקִינַן דְּהַיְנוּ טַעְמָא דְּגָזְרוּ גִּדּוּלֵי תְרוּמָה תְּרוּמָה מִשּׁוּם תְּרוּמָה טְמֵאָה בְּיַד כֹּהֵן פִּי' שֶׁלֹּא יַשְׁהֶה אוֹתָהּ לִזְרִיעָה וְהַשְׁתָּא כֵּיוָן דְּטָהֲרוּ יַשְׁהֶה אוֹתָהּ לִזְרִיעָה כְּדֵי לְטַהֲרָהּ וְאוֹמֵר ר"י דְּמִשּׁוּם רַוַּח פֻּרְתָּא לֹא יַשְׁהֶה אוֹתָהּ מֵאַחַר שֶׁעֲדַיִן הִיא תְּרוּמָה וְלֹא נַעֲשֵׂית חֻלִּין הִקְשָׁה רַבֵּינוּ נִסִּים גָּאוֹן דְּתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא גִּדּוּלֵי תְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי הֲרֵי הֵן כְּחֻלִּין וּמָצָא תֵּרוּץ בִּירוּשַׁלְמִי דְּמַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת דַּהֲרֵי הֵן כְּחֻלִּין הַיְנוּ לְהִתְחַיֵּב בְּלֶקֶט וּשְׁכְחָה וּפֵאָה וַעֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל וַעֲנִיֵּי כֹּהֲנִים מְלַקְּטִין אוֹתָן אֶלָּא שֶׁאֲסוּרִין לְזָרִים וְהַיְנוּ דְּתַנְיָא עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל מוֹכְרִין אֶת שֶׁלָּהֶן לַכֹּהֲנִים בִּדְמֵי תְרוּמָה וְטַעֲמָא לְפִי שֶׁמִּדְּאוֹרַיְתָא אֵין תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר חַיָּבִין בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וְלָא אָתֵי גְּזֵרָה דְּרַבָּנָן וּמַפְקַע לֵיהּ וְעוֹד הִקְשָׁה הָר"ר מֹשֶׁה נברייי"ש דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת בִּכּוּרִים (פ"ב מ"ב) יֵשׁ בְּמַעֲשֵׂר וּבִכּוּרִים מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּתְרוּמָה שֶׁהַמַּעֲשֵׂר וּבִכּוּרִים גִּדּוּלָן אֲסוּרִים מִלֶּאֱכֹל בִּירוּשָׁלַיִם אַף לְזָרִים וְלַבְּהֵמָה משא"כ בִּתְרוּמָה מַשְׁמַע דְּגִדּוּלֵי תְרוּמָה שָׁרוּ לְזָרִים מִיהוּ בְּלָאו הָכִי לָא א"ש לִשָּׁנָא אַף לְזָרִים דְּאַדְּרַבָּה אַף לַכֹּהֲנִים מִבְּעֵי לֵהּ לְמֵימַר וְנִרְאֶה דְּזָרִים דְּהָתָם הַיְנוּ נָכְרִים וְכֵן מַשְׁמַע בַּיְרוּשַׁלְמִי: גִּדּוּלֵי גִדּוּלִין פֵּרֵשׁ רִיבָ"א דְּגִדּוּלִים הַיְנוּ גִּדּוּלֵי רִאשׁוֹן מִן הַזֶּרַע וְאַחַ"כ חָזַר וְנָטַע אוֹתָן גִּדּוּלִים זֶהוּ גִּדּוּלֵי גִדּוּלִין וּמֵבִיא רְאָיָה מִיְּרוּשַׁלְמִי דְּמַסִּיק הָתָם אַגִּדּוּלֵי גִדּוּלִין מִשֶּׁיַּעֲשׂוּ שְׁנֵי גְּרָנוֹת דְּהַיְנוּ בכה"ג שֶׁנִּזְרַע וְנִלְקַט שְׁתֵּי פְּעָמִים וּלְפֵ"ה הַכֹּל הָוֵי גִּדּוּל רִאשׁוֹן וּמַה שפ"ה דְּשׁוּמִין הָוֵי דָּבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה לָא מַשְׁמַע הָכִי דִּבְמַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת תְּנַן בפ"ט (מ"ו) אֵיזֶהוּ דָּבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה הַלּוּף וְהַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים: פְּסוּל הַגּוּף הָוֵי תֵּמַהּ דִּלְעֵיל (פְּסָחִים דַּף כ:) אָמְרִינַן אִם הָיְתָה בְּמָקוֹם הַמֻּצְנָע יַנִּיחֶנָּה בִּמְקוֹם הַתֻּרְפָּה וְאָמְרִי' גְּרָמָא אִין בְּיָדַיִם לָא וְאַמַּאי אֵין מֻתָּר לְשָׂרְפָהּ מִיָּד כְּשֶׁמֵּסִיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנָּה: לָמָה לִי עִבּוּר צוּרָה קָשֶׁה לר"י דִּילְמָא הַאי פָּסוּל הַיְנוּ בְּדָם וּבִבְעָלִים דְּבָעֵי עִבּוּר צוּרָה וי"ל מ"מ אַחַר שֶׁנִּזְרַק בָּלוּל יֵשׁ בּוֹ הֶסַּח הַדַּעַת הָר"ר אֶלְחָנָן:

מסורת הש"ס
א משנה תרומות
ב משנה נדרים; נדרים נז.; משנה תרומות; נדרים נט.
ג לקמן עג:; תוספתא פסחים; לקמן פב:; מעילה יא:

עין משפט
נר מצוה
א מיי' פי"א מהל' תרומות הל' כג:
ב מיי' פי"א מהל' תרומות הל' כא:
ג מיי' פו' מהל' מעשרות הל' ו:
ד מיי' פי"א מהל' תרומות הל' כג:
ה מיי' פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הל' ד:
ו מיי' פב' מהל' בית הבחירה הל' יד:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ לא:
ג מיי׳ פו׳ מהל׳ איסורי המזבח הל׳ ו:
ד מיי׳ פו׳ מהל׳ איסורי המזבח הל׳ ח:
ה מיי׳ פ״ב מהל׳ תרומות הל׳ יא:

שְׁאָם זָרַק הוּרְצָה אַף עַל גַּב דְּאֵין צִ״ץ מֻרְצֶה עַל הַיּוֹצֵא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר זָרִיקָה מוֹעֶלֶת לַיּוֹצֵא כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּרֵישׁ מְעִילָה (דף ו:) דְּאָמַר זָרִיקָה מוֹעֶלֶת לְהוֹצִיא בָּשָׂר מִידֵי מְעִילָה וְכָל שֶׁכֵּן לְהַרְצָאָה דְּהָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר הָכָא יִזְרֹק קָאָמַר הָתָם דְּלְהוֹצָאָה מִמְּעִילָה לָא מְהַנְּיָא: וְנָתַן אַלְמָא תְּלוּשִׁין וְהָא מְחַבְּרִין נִינְהוּ פְּרוֹשׁ דְּוַנְתַן מַשְׁמַע דְּחָשִׁיב לְהוּ תְּלוּשִׁין וְהֵינוּ לְעִנְיַן קַבָּלַת טֻמְאָה אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְחֻבָּרִין וְהַשְׁתָּא מַיְתֵי רְאָיָה דְּאֵין הַשְׁקָה לְהֶקְדֵּשׁ מִן הַתּוֹרָה וְכֵן בְּתִרוּמָה נָמֵי עָבוּד רַבָּנָן מַעֲלָה וּפ״ה דְּחוּק:

א(א)כָּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ — יִשְׁרֵף מִיָּד. בַּדָּם וּבַבָּעָלִים — תְּעוּבַּד צוּרָתָן וְיוֹצְאִין לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. אָמַר לֵיהּ: הַאי תַּנָּא, תַּנָּא דְּבֵי רַבָּה בַּר אֲבוּהּ הוּא, דְּאָמַר: אֲפִילּוּ פִּיגּוּל טָעוּן עִיבּוּר צוּרָה. ב(ב)אֵיתִיבֵיהּ: נִטְמָא אוֹ שֶׁנִּפְסַל הַבָּשָׂר, אוֹ שֶׁיָּצָא חוּץ לַקְּלָעִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִזְרוֹק, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא יִזְרוֹק. וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם זָרַק — הוּרְצָה — הוּרְצָה. מַאי נִפְסַל — לָאו בְּהֶיסֵּח הַדַּעַת? אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא פְּסוּלֵי טוּמְאָה הָוֵי, הַיְינוּ דְּמַשְׁכַּחַתְּ לַהּ דְּמָרְצֵי צִ״ץ. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ פְּסוּל הַגּוּף הָוֵי, אַמַּאי הוּרְצָה (צִ״ץ)? מַאי נִפְסַל, נִפְסַל בְּטָבוּל יוֹם. אִי הָכִי, הַיְינוּ טָמֵא! תְּרֵי גַּוְונֵי טָמֵא. ג(ג)כִּי סְלִיק רָבִין, אָמְרָה לִשְׁמַעְתֵּיהּ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה, וְאָמַר: בַּבְלָאֵי טַפְשָׁאֵי, מִשּׁוּם דְּיָתְבִי בְּאַרְעָא דַּחֲשׁוֹכָא אָמְרִיתוּן שְׁמַעְתָּתָא דִּמְחַשְׁכוּ. לָא שְׁמִיעַ לְכוּ הָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא: ג׳מֵי הַחַג שֶׁנִּטְמְאוּ, הִשְׁיקָן וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁן — טְהוֹרִין, הִקְדִּישָׁן וְאַחַר כָּךְ הִשְׁיקָן — טְמֵאִים. ד׳מִכְּדֵי זְרִיעָה נִינְהוּ, מָה לִי הִשְׁיקָן וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁן, מָה לִי הִקְדִּישָׁן וְאַחַר כָּךְ הִשְׁיקָן? אַלְמָא: אֵין זְרִיעָה לְהֶקְדֵּשׁ. הָכָא נָמֵי, אֵין זְרִיעָה לְתִרוּמָה. ה(ד)יָתֵיב רַב דִּימִי וְקָאָמַר לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: הִקְדִּישָׁן בִּכְלִי קָאָמַר, אֲבָל בַּפֶּה לָא עָבוּד רַבָּנַן מַעֲלָה. אוֹ דִילְמָא בַּפֶּה נָמֵי עָבוּד רַבָּנַן מַעֲלָה? ה(ד)אָמַר לֵיהּ: זוֹ לֹא שְׁמַעְתִּי, כַּיּוֹצֵא בָּהּ שְׁמַעְתִּי. דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֲנָבִים שֶׁנִּטְמְאוּ, דָּרְכָּן וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁן — טְהוֹרִים. הִקְדִּישָׁן וְאַחַר כָּךְ דָּרְכָן — טְמֵאִין. וְהָא עֲנָבִים דִּקְדוּשַׁת פֶּה נִינְהוּ, וַאֲפִילּוּ הָכִי עָבוּד רַבָּנַן מַעֲלָה. ו״אָמַר רַב יוֹסֵף: עֲנָבִים קָאָמְרַתְּ? הָכָא בַּעֲנָבִים שֶׁל תְּרוּמָה עִסְקִינַן, דִּקְדוּשַׁת פֶּה דִּידְהוּ — כִּקְדוּשַׁת כְּלִי דִּמְיָא. אֲבָל הֲנֵי דִּבְעֵי כְּלִי, בַּפֶּה לָא עָבוּד רַבָּנַן מַעֲלָה. דְּרָכָן — וַאֲפִילּוּ טוּבָא?! וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי, וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֲנָבִים שֶׁנִּטְמְאוּ — דּוֹרְכָן פָּחוֹת פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה! אִיבָּעֵית אֵימָא: הָכָא נָמֵי פָּחוֹת פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: הָתָם דְּנָגְעוּ לָהוּ בְּרִאשׁוֹן, דְּהָווּ לָהוּ אִינְהוּ שֵׁנִי. הָכָא דְּנָגְעוּ בְּשֵׁנִי, דְּהָווּ לָהוּ שְׁלִישִׁי. אָמַר רָבָא, אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא: ״וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי״ — שֶׁתְּהֵא חִיּוּתָן בְּכֶלִי. ״וְנָתַן״, אַלְמָא תְּלוּשִׁין נִינְהוּ. וְהָא מְחוּבָּרִין נִינְהוּ! אֶלָּא כֹּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ פְּסוּל וַדַּאי וּבְשֶׁר עַצְמוֹ יִשָּׂרֵף מִיָּד: בְּדָם כְּגוֹן נִשְׁפַּךְ הַדָּם: וּבַבָּעָלִים כְּגוֹן נִטְמְאוּ בְּעָלִים וְהַפֶּסַח קַיָּם וְאֵין כָּאן מִי שֶׁיֹּאכְלֶנּוּ וְדָם אע״פ שֶׁפְּסוּל גָּמוּר הוּא אֲפִילּוּ הָכִי הוֹאִיל וְאֵינוֹ כְּבָשָׂר עַצְמוֹ בָּעֵי עִבּוּר צוּרָה: תַּנָּא דְּבֵי רַבָּה בַּר אֲבוּהּ עִקַּר מִלְּתָא לָא יָדַעְנָא הֵיכָא וְטַעְמָא דְּמִלְּתָא בְּכִיצַד צוֹלִין: אֲפִילּוּ פִּגּוּל שֶׁפְּסוּל הַגּוּף הוּא טָעוּן עִבּוּר צוּרָה וְהָכָא לָא מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי כְּדִמְשַׁנֵּי לְקַמָּהּ מַאי פְּסוּלֵי חַטַּאת הָעוֹף שֶׁנִּפְסְלוּ בְּטִבּוּל יוֹם דְּהַיְינוּ טַמְאָה וְצוּרָה לָמָּה לִי: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יִזְרֹק אֶת הַדָּם ר' אֱלִיעֶזֶר לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר בְּכִיצַד צוֹלִין דָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר לֹא יִזְרֹק ר' יְהוֹשֻׁעַ לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר אִם אֵין בָּשָׂר אֵין דָּם וְיָצָא חוּץ לַקְּלָעִים בְּבָשָׂר קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים קָאָמַר שֶׁמְּחָצָה שֶׁלָּהֶן חוֹמַת עֲזָרָה כְּדִכְתִיב בְּכוּלְּהוּ בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ וְאִם יֵצֵאת נִפְסָלֶת כְּדַיְלְפִינַן בְּכִיצַד צוֹלִין מֵאֵל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה: מַאי נִפְסַל לָאו בְּהֶסַּח הַדַּעַת בְּתַמְיהֵ דְּכֵיוָן דְּתָנָא נִטְמָא וְיָצָא מַאי פְּסוּל אִיכָּא תּוּ אִי נִפְסַל בַּעֲבוֹדַת דָּם כְּגוֹן בְּמַחֲשֶׁבֶת חוּץ לִמְקוֹמוֹ וְחוּץ לִזְמַנּוֹ לֹא קָרֵי נִפְסַל בָּשָׂר שֶׁהֲרֵי אַף הַדָּם נִפְסַל וּבְהָא לָא נֵימָא ר' אֱלִיעֶזֶר יִזְרֹק: אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא פְּסוּל חֲשֵׁשׁ טַמְאָה הוּא מִשּׁוּם הָכִי מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם זָרַק הַרְצָה דַּאֲפִילּוּ נִטְמָא וַדַּאי ואע״ג דְּטַמְאָה פְּסוּל הַגּוּף הָוֵי מְרַצֵּה צִ״ץ וּלְכָתְחִלָּה לֹא יִזְרֹק דְּקָא סָבַר רְצוּי צִ״ץ בְּדִיעֲבַד הוּא וְיוֹצֵא אע״ג דְּלָא מְהַנֵּי לֵיהּ צִ״ץ הוּרְצָה בְּדִיעֲבַד דאע״ג דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵי תַּרְתֵּי דָּם וּבָשָׂר מִיהוּ הוֹאִיל וְהַבָּשָׂר בְּעַיִן וּפָסוּל יוֹצֵא פָּסוּל מַחֲמַת דָּבָר אַחֵר הוּא חָשְׁבִינַן לֵיהּ פָּסוּל חֶסְרוֹן מְחִצּוֹת בְּפֶרֶק קַמָּא דְּמָנְחוֹת בְּסוֹפוֹ אֲבָא לְמֵימַר בְּדִיעֲבַד הוּרְצָה: אֶלָּא אִי הֶסַּח הַדַּעַת פְּסוּל הַגּוּף הוּא וְצִ״ץ נָמֵי לָא מְרַצֵּי עֲלֵיהּ אַמַּאי הוּרְצָה: ה״ג אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ פְּסוּל הַגּוּף הָוֵי אַמַּאי הַרְצָה וְלָא גָּרְסִינַן פְּסוּל הַגּוּף מִי קָא מְרַצֵּי צִ״ץ דְּהָא פְּסוּל יוֹצֵא נָמֵי לָא מְרַצֵּי צִ״ץ כְּדַאֲמְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא (דף טז:) הָא אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶלָּא עָוֹן טַמְאָה: נִפְסַל בְּטִבּוּל יוֹם וְטַעְמָא מִשּׁוּם צִ״ץ: אָמְרִהּ קַמֵּיהּ דְּר' יִרְמְיָה הָא דְּרַב שֵׁשֶׁת לָעֵיל דַּאֲסוּרִין מִלֶּאֱכֹל מִשּׁוּם הֶסַּח הַדַּעַת הוּא: שְׁמַעְתָּתָא דִּמְחַשְׁכָא דְּאָסוּרִין מִלֶּאֱכֹל מִשּׁוּם יוֹדְעִין טַעַם שֶׁאֵינוֹ: אַתְּרָא דִּמְחַשְׁכָא בָּבֶל עָמְקָה: לֹא שְׁמִיעַ לְכוּ מִכָּאן יְכוֹלִין לִלְמֹד טַעְמָהּ שֶׁל מִשְׁנָה דַּאֲסוּרִין מִלֶּאֱכֹל מִשּׁוּם מַעֲלָה דְּאַף עַל גַּב דְּמַהְנְיָא זְרִיעָה לְחַלִּין עָבוּד רַבָּנַן מַעֲלָה תְּהַנֵּי לְתִרוּמָה לְהֶתֵּר אֲכִילָה וּמִיהוּ מִלְּטַמֵּא טָהֲרוּ דִּלְהָא לָא עָבוּד מַעֲלָה: מֵי הֶחָג כְּגוֹן שֶׁל נִסּוּךְ הַמַּיִם דְּשַׁבָּת שָׁבְתוֹךְ הֶחָג הָיוּ מְמַלְּאִין אוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת וּכְשֶׁנִּטְמְאוּ אֵין יְכוֹלִין לֵילֵךְ וּלְמַלּאוֹת מִן הַשִּׁלּוּחַ בְּשַׁבָּת וְטוֹרֵחַ הוּא לְמַלּאוֹת מִבּוֹר הַגָּדוֹל בַּגִּגְלַּל וְהֶלֵךְ וְהִשִּׁיקָם בְּאֵמֶת הַמַּיִם שֶׁבָּעֲזָרָה וּמֵימֵי סִלְקָא לְהוּ הַשְׁקָה דְּזוֹ הִיא זְרִיעָתָן מֻשְׁעֶבְרוּ עֲלֵיהֶן מֵי הַמִּקְוֶה וְנַעֲשָׂה חִבּוּר וּבְטָלוּ: וְאַחַ״כ הִקְדִּישָׁן שֶׁעֲדַיִן לֹא קָרֵא עֲלֵיהֶן שֵׁם אוֹ לֹא קִדְּשׁוּ בִּכְלֵי שָׁרֵת טְהוֹרִין: אֵין זְרִיעָה לְהֶקְדֵּשׁ לְטַהֲרוֹ בְּכָךְ דְּמַעֲלָה עָשׂוּ בְּקָדָשִׁים הָכָא נָמֵי אֵין זְרִיעָה לְתִרוּמָה דְּמַעֲלָה עָשׂוּ: לְהָא שְׁמַעְתָּא דְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא: הִקְדִּישָׁן בִּכְלִי שָׁרֵת קָאָמְרַתְּ דְּכֵיוָן דְּקִדּוּשִׁין הֵן קְדֻשַּׁת הַגּוּף עַבְדִינְהוּ לְהוּ רַבָּנַן מַעֲלָה אֲבָל מִשּׁוּם קְדֻשַּׁת פֶּה דְּמִלְּאָן בִּכְלִי חוֹל לְשֵׁם חַג לָא עָבְדִי לְהוּ מַעֲלָה וּמְהַנְּיָא לְהוּ הַשְׁקָה: זוֹ לֹא שְׁמַעְתִּי אִם בַּפֶּה אִם בִּכְלִי אֲבָל בְּמַעֲלָה אַחֶרֶת שְׁמַעְתִּי דְּאַף בִּקְדֻשַּׁת פֶּה עַבְדוּהָ רַבָּנַן וְאִיכָּא לְמֵימַר דְּהוּא הַדִּין לְכָל מַעֲלוֹת שֶׁבִּקּוֹדֶשׁ: דָּרְכָן וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁן טְהוֹרוֹת לְנָסָכִים וְר' יוֹחָנָן לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר לְעֵיל מַשְׁקִין מִפְּקָד פְּקִידֵי וְלָא קַבִּילִי טַמְאָה עִם הָאֹכֶל וּלְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ הֵיכִי דָּרִיךְ לְהוּ: הִקְדִּישָׁן וְאַחַ״כ דָּרְכָן טְמֵאוֹת קָא ס״ד הִקְדִּישׁ יֵינוֹ לְנָסָכִים: טְמֵאוֹת דַּעֲבוֹד רַבָּנַן מַעֲלָה בְּקָדָשִׁים דְּמִטַּמֵּא מַשְׁקֶה עִם הָאֹכֶל וְלָא אָמְרִינַן בְּהוּ מַשְׁקִין מִפְּקָד פְּקִידֵי וְהָא עֲנָבִים קָדַשׁ פֶּה הֵן דְּאִי נָמֵי נְתַנָן לְכְלִי אֵין כְּלִי מְקַדֵּשׁ דְּאֵין כְּלֵי שָׁרֵת מְקַדְּשִׁין אֶלָּא דָּבָר הָרָאוּי לוֹ כְּדַיְלְפִינַן בְּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים גְּבֵי מְזִבֵּחַ שָׁנָאֲמַר כָּל הַנֹּגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ שׁוֹמֵעַ אֲנִי בֵּין רָאוּי בֵּין שֶׁאֵינוֹ רָאוּי תַּלְמוּד לוֹמַר עוֹלָה וּכְלִי שָׁרֵת דַּיּוֹמְיָא דְּמִזְבֵּחַ נָפְקָא לַן הָתָם: בַּעֲנָבִים שֶׁל תְּרוּמָה וְהַאי הִקְדִּישָׁן קֻדְשַׁת תְּרוּמָה קָאָמַר דִּבְתְרוּמָה לָא שַׁיְכָא קֻדְשַׁת כְּלִי לֹא בְּיַיִן וְלֹא בַּעֲנָבִים: אֲבָל הֲנֵי מֵי הֶחָג: דָּרְכָן וַאֲפִילּוּ טוּבָא לְעֵיל קָמַהְדַּר אָמְרַתְּ דָּרְכָן וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁן טְהוֹרוֹת וַאֲפִילּוּ טוּבָא בְּבַת אַחַת בְּתַמְיהֵ וְהָא אָמְרַתְּ לְעֵיל פְּחוֹת פְּחוֹת מִכַּבֵּיצָה דְּאִי יוֹתֵר הָא אִטַּמוּ מַשְׁקִין בְּכַבֵּיצָה מִיצִּיאַת טָפָּה רִאשׁוֹנָה טַמְאַת הָאֹכֶל שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בָּהּ כַּשְּׁעוּר: הָכִי גָּרְסִינַן אִי בְּעֵית אֵימָא הָכָא נָמֵי בְּפָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה וְאִי בְּעֵית אֵימָא הָתָם דְּבָעִינַן פְּחוֹת מִכַּבֵּיצָה שֶׁנִּגְּעוּ עֲנָבִים בָּרִאשׁוֹן כְּגוֹן טְמֵא שֶׁרֶץ אוֹ טְמֵא מֵת דְּכֵיוָן דְּהָווּ עֲנָבִים שֵׁנִי טִמְּאוּ אֶת הַמַּשְׁקִין בְּכַבֵּיצָה מִשֶּׁיָּצְאוּ טִפָּה רִאשׁוֹנָה וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן חֲלִין דְּכָל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה מְטַמֵּא מַשְׁקִין לִהְיוֹת תְּחִלָּה וְשֵׁנִי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בִּתְרוּמָה לָא גָּרְסִינַן דְּהָא בְּחֲלִין עִסְקִינַן דְּאִי בִּתְרוּמָה הָא אָמְרַן דַּעֲבוּד מַעֲלָה שְׁמַטַּמְּאָה מַשְׁקֶה עִם הָאֹכֶל: הָכָא דְּנָגְעוּ עֲנָבִים בִּשְׁנֵי דְּהָווּ לְהוּ שְׁלִישִׁי עֲנָבִים שְׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת תְּרוּמָה מַשְׁכַּחַת בְּהוּ שְׁלִישִׁי הִלְכָךְ דָּרְכָן וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁן שֶׁקְּרָא לָהֶן שֵׁם תְּרוּמָה טְהוֹרִין וַאֲפִילּוּ דָּרְכָן הַרְבֵּה יַחַד שֶׁהָאֹכֶל שְׁלִישִׁי לֹא עָשָׂה לַמַּשְׁקֶה כְּלוּם וּמִתְּחִלָּה לֹא נִטְמְאוּ עִם הָאֹכֶל דְּקוֹדֶם קְרִיאַת שֵׁם לֹא עָבוּד מַעֲלָה הִקְדִּישָׁן לִתְרוּמָה וְאַחַ״כ דָּרְכָן טְמֵאִין דְּמִקְרִיאַת שֵׁם חָלָה הַמַּעֲלָה עֲלֵיהֶן וְנַעֲשָׂה הַמַּשְׁקִין כְּאֹכֶל הַכֹּל אֶחָד: אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא דַּעֲבוּד רַבָּנַן מַעֲלָה בְּקָדָשִׁים וַאֲפִילּוּ בְּקֻדְשַׁת פֶּה: שֶׁתְּהֵא חִיּוּתָן בִּכְלִי בְּאוֹתוֹ כְּלִי עַצְמוֹ שֶׁהוּא מְקֻדָּשׁ בּוֹ מֵי חַטָּאת בְּאֶפְרָן צָרִיךְ לְמִלֵּאוֹתוֹ מִן הַמָּעָיִן וְלֹא יְמַלְּאֵם בִּכְלִי אַחֵר וְיִעֲרֵם לְתוֹךְ זֶה וְכָתַב וְנָתַן דְּמַשְׁמַע תְּלוּשִׁין בְּכְלִי אַחֵר וְיִעֲרֵם לְתוֹךְ זֶה:

מסורת הש״ס

א מנחות נ:
ב תוספתא זבחים; זבחים קד.; לקמן עז:
ג זבחים ס:; יומא נז.; בכורות כה:
ד בבא קמא קז:
ה לקמן עג:; תוספתא פסחים; לקמן פב:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה ונתן וכו׳ ופ״ה דחוק. עיין בר״ש פ״ט מ״ג דפרה:

תורה אור השלם

וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל־כֶּלִי [במדבר יט, יז]

מסורת הש״ס

א משנה נגעים

ב עירובין לא.; משנה עירובין

ג שבת קכו:; לקמן לח:; משנה שבת

ד מנחות ע.

ה לקמן קיד:; ברכות לו.

ו ברכות לז:; מנחות עה:; חולין קכ.

גליון הש״ס

גמרא אלא מעלה. עיין משנה למלך פ״ג הלכה יז מהלכות פסולי המוקדשין:

תורה אור השלם

וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר [ויקרא ז, יט]

וְסָל מַצּוֹת סֹלֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשָׁחִים בַּשָּׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם [במדבר ו, טו]

לֹא־תֹאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֳנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ [דברים טז, ג]

אֶלָּא מַעֲלָה בָּעַלְמָא הוּא מִדְּרַבָּנָן שֶׁתְּהֵא חֲיוּתָן בִּכְלִי וְאַסְמְכוּהָ רַבָּנָן אִקְרָא: כָּסָמִין מִן חִטִּין שִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וְשִׁיפּוֹן מִן שְׁעוֹרִין רַשׁ"י פֵּרֵשׁ לְעִנְיַן דְּאֵין תּוֹרְמִין מִמִּין עַל שֶׁאֵין מִינוֹ ור"י אוֹמֵר דִּבְמִנְחוֹת בְּפֶרֶק ר' יִשְׁמָעֵאל (מְנָחוֹת דַּף ע.) מוּכָח דְּהָדְיָא דְּבָרֶיהָא לְעִנְיַן חַלָּה מִדְּתָנֵי' יֵשׁ מַקְשִׁין דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת חַלָּה (פ"ד מ"ב) הַחִטָּה אֵינָהּ מִצְטָרֶפֶת עִם הַכֹּל חוּץ מִן הַכָּסָמִין וְהַשְּׁעוֹרִין מִצְטָרְפִין עִם הַכֹּל חוּץ מִן הַחִטִּין אַלְמָא כָּסָמִין בַּהֲדֵי שְׁעוֹרִין שַׁפִּיר דָּמֵי וְאוֹמֵר ר"י דְּכָסָמִין מִן חִטִּין כְּלוֹמַר אַף מִן חִטִּין וְכָל שֶׁכֵּן מִן שְׁעוֹרִין שִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וְשִׁיפּוֹן מִן שְׁעוֹרִין וְלֹא מִן חִטִּין וְהָא דְּתַנְיָא הָתָם בְּרֵישׁ הַמַּסֶּכֶת חֲמִשָּׁה דְּבָרִים חַיָּבִין בְּחַלָּה הַחִטִּין וְהַשְּׁעוֹרִין וְהַכָּסָמִין וְשִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וְשִׁיפּוֹן הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין בַּחַלָּה וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה אוֹמֵר ר"י דִּמְשַׁנֵּי בִּירוּשַׁלְמִי כְּאן בְּנָשׁוּף וְכָאן בְּבָלוּל פִּי' בְּנָשׁוּף שֶׁכָּל אַחַת וְאַחַת נַעֲשָׂה עִסָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְאַחַר כֵּן נָשְׁכוּ וְנִתְחַבְּרוּ יַחַד הָתָם וַדַּאי אֵין מִצְטָרְפִין כֻּלָּם אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשִׁין בְּבָלוּל שֶׁכָּל הַקְּמָחִים נִלּוֹשִׁים יַחַד וְעָשׂוּ מֵהֶן עִסָּה בְּהֶהָיא כֻּלָּם מִצְטָרְפִים דְּחַשְׁבִינַן כֻּלָּם כְּאֶחָד:

אֶלָּא מַעֲלָה. הָכִי נָמֵי — מַעֲלָה. א־ג(א)אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַשִׁי, אַף אָנָן נָמֵי תְּנֵינָא: טָבַל וְעָלָה — אוֹכֵל בְּמַעֲשֵׂר. הֶעֱרִיב שְׁמָשׁוֹ — אוֹכֵל בִּתְרוּמָה. בִּתְרוּמָה אִין, בְּקָדָשִׁים לָא. אַמַּאי, טָהוֹר הוּא? אֶלָּא מַעֲלָה. הָכִי נָמֵי — מַעֲלָה. [ד]אָמַר רַב אַשִׁי, אַף אָנָן נָמֵי תְּנֵינָא: "וְהַבָּשָׂר", לְרַבּוֹת אֶת הָעֲצִים וּלְבוֹנָה. עֲצִים וּלְבוֹנָה בְּנֵי אִיטַמּוֹיֵי נִינְהוּ?! אֶלָּא מַעֲלָה. הָכָא נָמֵי — מַעֲלָה. ה־ז(ב)מַתְנִי׳ אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאָדָם יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח: בְּחִטִּים, בְּשְׂעוֹרִים, בְּכוּסְּמִין וּבְשִׁיפּוֹן וּבְשִׁבּוֹלֶת שׁוּעָל. וְיוֹצְאִין בְּדַמַּאי וּבְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ. וְהַכֹּהֲנִים בַּחַלָּה וּבִתְרוּמָה. (ג)אֲבָל לֹא בְּטֶבֶל, וְלֹא בְּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וְלֹא בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ. חִלּוֹת הַתּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר, עֻשָּׁאן בָּהֶן. ח־י(ד)גְּמ׳ תָּנָא: כּוּסְּמִין — מִין חִיטִּין, שִׁיבּוֹלֶת שׁוּעָל וְשִׁיפּוֹן — מִין שְׂעוֹרִין. כּוּסְּמִין — גּוּלְבָּא, שִׁיפּוֹן — דִּישְׁרָא, שִׁיבּוֹלֶת שׁוּעָל — שַׁבְּילֵי תַּעֲלָא. הָנֵי אִין, אוֹרֶז וְדוֹחַן — לָא. מְנָהֲנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: אָמַר קְרָא "לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת". דְּבָרִים הַבָּאִים לִידֵי חִימּוּץ — אָדָם יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַצָּה, יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁאֵין בָּאִין לִידֵי חִימּוּץ, אֶלָּא לִידֵי סִירְחוֹן. (ה)מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, דְּאָמַר: אוֹרֶז מִין דָּגָן הוּא, וְחַיָּבִין עַל חִימּוּצוֹ כָּרֵת. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹסֵר בְּאוֹרֶז וְדוֹחַן מִפְּנֵי שֶׁקָּרוֹב לְהַחְמִיץ. אֵיבַּעְיָא לְהוּ "שֶׁקָּרוֹב לְהַחְמִיץ"? דְּקָדְמִים וּמַחְמִיץ, אוֹ דִילְמָא: "קָרוֹב לְהַחְמִיץ" — הָוֵי, חָמֵץ גָּמוּר — לָא הָוֵי. תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: אוֹרֶז מִין דָּגָן הוּא וְחַיָּבִין עַל חִימּוּצוֹ כָּרֵת, וְאָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: קַרְמִית חַיֶּיבֶת בְּחַלָּה. מַאי קַרְמִית? אָמַר אַבָּיֵי: שֵׁיצְנִיתָא. מַאי שֵׁיצְנִיתָא? אָמַר רַב פָּפָּא: שֵׁיצְנִיתָא דְּמִשְׁתַּכְחָא בֵּינֵי כַּלָּנְיָתָא. א־יא"אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: עִסָּה שֶׁנִּילּוֹשָׁה בְּיַיִן וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ — אֵין חַיָּבִין עַל חִימּוּצָהּ כָּרֵת. יָתֵיב רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ קַמֵּיהּ דְּרַב אִידִי בַּר אָבִין, וְיָתֵיב רַב אִידִי בַּר אָבִין וְקָא מְנַמְנֵם. אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַב פָּפָּא: מַאי טַעְמָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ? יב־טו"אָמַר לֵיהּ, דְּאָמַר קְרָא: "לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ [וְגוֹ']". דְּבָרִים שֶׁאָדָם יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַצָּה — חַיָּבִין עַל חִימּוּצוֹ כָּרֵת. וְהָא, הוֹאִיל וְאֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ, דְּהָוְיָא לֵיהּ מַצָּה עֲשִׂירָה — אֵין חַיָּבִין עַל חִימּוּצָהּ כָּרֵת. (ו)אֵיתִיבֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַב פָּפָּא: הִמְחָהוּ וּגְמָעוּ, אִם חָמֵץ הוּא — עָנוּשׁ כָּרֵת, וְאִם מַצָּה הוּא — אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח. וְהָא הָכָא, דְּאֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַצָּה, וְחַיָּבִין עַל חִימּוּצוֹ כָּרֵת? אִיתְּעַר בְּהוּ רַב אִידִי בַּר אָבִין, אָמַר לְהוּ: דַּרְדְּקֵי, הַיְינוּ טַעְמָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ: מִשּׁוּם דְּהָווּ לְהוּ מֵי פֵּירוֹת,

וּמֵי

עין משפט נר מצוה

א סמג לאוין רסד, סמג לאוין רנז:

ב מיי׳ פג׳ מהל׳ מעשר שני ונטע רבעי הל׳ ד:

ג מיי׳ פז׳ מהל׳ תרומות הל׳ ב:

ד מיי׳ פו׳ מהל׳ תרומות הל׳ ב:

ה סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תנג סעי׳ א:

ו מיי׳ פה׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ א:

ז מיי׳ פו׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ד:

ח טוש״ע יו״ד סי׳ שכד סעי׳ א:

ט מיי׳ פו׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ד:

י מיי׳ פו׳ מהל׳ ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל׳ ב:

יא סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תסב סעי׳ א:

יב מיי׳ פה׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ב:

יג מיי׳ פו׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ה:

יד סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תסב סעי׳ א:

טו מיי׳ פה׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ב:

טז מיי׳ פו׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ה:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין יט, טוש"ע או"ח סי' תסב סע' א:
ב מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' ב:
ג מיי' פו' מהל' חמץ ומצה הל' ז:
ד מיי' פי' מהל' מעשרות הל' יא:
ה טור יו"ד סי' שלא:
ו מיי' פג' מהל' תרומות הל' יג:
ז מיי' פו' מהל' חמץ ומצה הל' ח:
ח מיי' פו' מהל' חמץ ומצה הל' ז:
ט מיי' פו' מהל' חמץ ומצה הל' ז:
י מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' ח:
יא מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' יח:

מסורת הש"ס

א סוכה לה:; שבת קכו:; עירובין לא.
ב סוכה לה:
ג ביצה יג:
ד תמורה ה:; עירובין לא:
ה שבת קכח.; ברכות מז:; עירובין לא:
ו שבועות כ:
ז יבמות פו.; מכות טז:
ח ספרא אחרי מות פרק יב ז; שבועות כו.; זבחים סט:; חולין ק:
ט שבועות כד.; נזיר ד.; קידושין עז:

גליון הש"ס

גמרא ל"צ בטבל טבול מדרבנן. עיין לקמן קיד ע"ב תוד"ה אכלן דמאי:

תורה אור השלם

וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תְקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֵמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר [במדבר יח, כו]
מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חֶלְבּוֹ אֶת־מקדשו מִמֶּנּוּ [במדבר יח, כט]
לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ [דברים טז, ג]
וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ [דברים יד, כה]
וְאִם־גָּאֹל יִגְאַל אֶת־הַשָּׂדֶה הַמְקֻדָּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף־עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ [ויקרא כה, יט]

וּמֵי פֵּרוֹת אֵין מַחְמִיצִין הֵינוּ לְהִתְחַיֵּב כָּרֵת כִּדְאָמְרִינַן בְּהֶדְיָא אֵין חַיָּבִין עַל חֲמוּצוֹ דְּמֵאי הָא לָא חָזֵי לֵיהּ וְאָמְרִינַן לְקַמָּן מִי שֶׁאָסוּרוֹ מִשּׁוּם בַּל תֹּאכַל חָמֵץ לְבַדּוֹ אַתָּה יוֹצֵא בָּהּ לְשׁוּם מַצָּה יָצָא מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִסּוּר אַחַר א"נ הָוְיָא לֵהּ מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה: הִשְׁתָּא נָמֵי חָזֵי לֵהּ דְּחַמְרָא דְּרַבָּנָן בְּעָלְמָא הוּא דְּרַב עַמֵּי הָאָרֶץ מֵעִשְׂרִין הֵן: אַכְסָנְיָא חַיָּלוֹת מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל הַמַּלְיִן עַל בְּנֵי הָעֲיָרוֹת לְזוּנָן לְהֶגֶן עֲלֵיהֶם מֵאוֹבְיֵהֶן וְיִשְׂרְאֵלִים הֵן וַהֲרֵי הֵן כַּעֲנִיִּים הוֹאִיל וְאֵינָן בִּמְקוֹמָן: שֶׁהִקְדִּימוֹ בַּשְּׁבָלִים אֶת הַמַּעֲשֵׂר הִקְדִּים לְתִרוּמָה גְּדוֹלָה קֹדֶם מֵרוּחַ דְּמַן הַתּוֹרָה תְּרוּמָה קוֹדֶמֶת לְמַעֲשֵׂר דְּרַאשִׁית קְרֵי' רַחֲמָנָא וּמִן הַנּוֹתֵר הוּא נוֹתֵן מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לַלֵּוִי וַעֲכְשָׁו הָעֲרִים הַלֵּוִי וְקִדְּמוֹ בְּדֵי שֶׁלֹּא יְחַסְּרֶנּוּ הַכֹּהֵן אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים וְנִטְלָה הֵימֶנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר כְּדִינוֹ אֲבָל תְּרוּמָה גְּדוֹלָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא נִטְלָה הֵימֶנּוּ וְאִשְׁתְּמִעִינַן מַתְנִי' דְּמַתַּר כְּרַבִּי אֲבָהוּ: מִכָּל מַתְּנוֹתֵיכֶם בְּלוֹמֵי כְּתִיב: אֵת כָּל תְּרוּמַת ה' אֲפִילּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה: וּמָה רְאִיתְ דְּאוֹקְמְתְּ קְרָא דְּחִיּוּב כְּשֶׁהִקְדִּימוֹ בַּכְּרִי וּקְרָא דִּפְטוּרַת כְּשֶׁהִקְדִּימוֹ בַּשִּׁבָּלִין: הָאי דְּנִתְמַרַח בִּכְרִי אִדְּגֵן וְכִיוָן דְּנִקְרָא דָּגָן נַעֲשָׂה טָבֵל לִתְרוּמָה כְּדִכְתִיב רֵאשִׁית דְּגָנְךָ: הָאי לָא אִדְּגֵן וְכִי שַׁקְלֵהּ לְוַי עֲדַיִן לֹא הָוֶה טָבוּל לִתְרוּמָה: טָבוּל מִדְּרַבָּנָן אַבְסָנְיָא מְפֹרֶשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי נָכְרִים: שֶׁחִלֵּל עַל גַּב קַרְקַע דְּרַחֲמָנָא אָמַר וְנָתַן הַכֶּסֶף תַּמָּה אִי כֶּסֶף מַשְׁמַע לַן דְּזוּקָא נִמְעוֹט שָׁוֶה כֶּסֶף וְאִי יָלִיף מֵשִׁיב דָּשְׁוָה כֶּסֶף כְּכֶסֶף אֲפִילּוּ קַרְקַע נָמֵי וְנַרְאֶה לר"י דְּיָלְפִינַן בְּכָלַל וּפְרָט וּכְלָל וְיֵסֶף חֲמִישִׁיתוֹ כְּלַל כֶּסֶף פְּרָט וְהָיָה לוֹ חָזַר וְכוֹלֵל מָה הַפְּרָט מְפֹרָשׁ דָּבָר הַמִּטַלְטֵל וְגוּפוֹ מָמוֹן וְכוּ' יָצְאוּ קַרְקָעוֹת וַעֲבָדִים וּשְׁטָרוֹת וְכֵן מוֹכֵחַ בְּפֶרֶק יֵשׁ בְּכוֹר (בְּכוֹרוֹת דַּף נא.) דְּתְנַן אֵין פּוֹדִין לֹא בַּעֲבָדִים וְלֹא בִּשְׁטָרוֹת וְלֹא בְּקַרְקָעוֹת וְלֹא בְּהֶקְדֵּשׁוֹת וּמְפֹרָשׁ הָתָם בַּגְּמָרָא וְלֹא הֶקְדֵּשׁוֹת בְּכָל אֵלּוּ וּבְכוֹר יֵלִיף הָתָם בְּכָלַל וּפְרָט וּכְלָל וְכֵן נָמֵי יֵשׁ לְפָרֵשׁ הֶקְדֵּשׁוֹת וּמִיהוּ תֵּמַהּ מַאי מְבָעֵי לֵהּ בְּפָ' הַזָּהָב (ב"מ דַּף נד.) חֹמֶשׁ מַהוּ שֶׁיִּתְחַלֵּל ע"ג קַרְקַע וְהָא עִקַּר הַמְעוּט בַּחֹמֶשׁ כְּתִיב וְיֵסֶף חֲמִישִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ (וַיִּקְרָא כ"ז:ט"ו):

אמֵי פֵּירוֹת אֵין מַחְמִיצִין. גוֹיוֹצֵא בְּדָמַאי וּבְמַעֲשֵׂר וְכוּ'. דְּמַאי הָא לָא חָזֵי לֵיהּ! כֵּיוָן דְּאִי בָּעֵי מַפְקַר לְנִכְסֵיהּ הָוֵי עָנִי וְאוֹכֵל דְּמַאי — הַשְׁתָּא נָמֵי חָזֵי לֵיהּ. דתְנַן: מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמַאי, וְאֶת אַכְסַנְיָא דְּמַאי. וְאָמַר רַב הוּנָא: תָּנָא בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמַאי וְאֶת הָאַכְסַנְיָא דְּמַאי, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מַאֲכִילִין. מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְלָה תְּרוּמָתוֹ וְכוּ'. פְּשִׁיטָא! דְּכֵיוָן שֶׁנִּטְלָה תְּרוּמָתוֹ חוּלִּין הָוֵי! לָא צְרִיכָא — שֶׁהִקְדִּימוֹ בְּשִׁבֳּלִים, וְנִטְלָה הֵימֶנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְלֹא נִטְלָה הֵימֶנּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה, וְכִדְרַבִּי אֲבָהוּ. הי(ג)דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁהִקְדִּימוֹ בְּשִׁבֳּלִים — פָּטוּר מִתְּרוּמָה גְּדוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַהֲרֵמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה׳ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר״. מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר אָמַרְתִּי לְךָ, וְלֹא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר. ז(ד)אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, אֲפִילּוּ הִקְדִּימוֹ בִּכְרִי נָמֵי לִיפְטַר? אָמַר לֵיהּ: עָלֶיךָ אָמַר קְרָא ״מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל תְּרוּמַת ה׳״. וּמָה רָאִיתָ?! הַאי אִידְּגַן, וַהֲאי לָא אִידְּגַן. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ וְכוּ'. פְּשִׁיטָא! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, שֶׁנָּתַן אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא נָתַן אֶת הַחוֹמֶשׁ. וְקָא מַשְׁמַע לַן דְּאֵין חוֹמֶשׁ מְעַכֵּב. וְהַכֹּהֲנִים בְּחַלָּה וּבִתְרוּמָה וְכוּ'. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: מַצָּה שָׁוָה לְכָל אָדָם בָּעֵינַן, קָא מַשְׁמַע לַן — ״מַצּוֹת״ ״מַצּוֹת״ רִיבָּה. חי(ה)אֲבָל לֹא בְּטֶבֶל וְכוּ'. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא, בְּטֶבֶל טָבוּל מִדְּרַבָּנָן שֶׁזָּרְעוּ בְּעֲצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב. טוְלֹא בְּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא, שֶׁהִקְדִּימוֹ בִּכְרִי. יז(ו)מַהוּ דְּתֵימָא: מִשּׁוּם דְּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ אִיכָּא לְמֵימַר דְּלֹא נִתְחַיֵּב בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ וְכוּ'. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא, שֶׁהִקְדִּימוֹ בִּכְרִי. יח(ז)מַהוּ דְּתֵימָא: מִשּׁוּם בַּל תֹּאכַל חָמֵץ אַתָּה יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי מַצָּה בְּפֶסַח אִם עָשָׂאוֹ מַצָּה:

בְּבֵיצִים וְהָא דְּקָאָמְרִינַן בִּירוּשַׁלְמִי הָאוֹכֵל מַצָּה בְּעֶרֶב פֶּסַח קֹדֶם זְמַנָּהּ כְּאִלּוּ בּוֹעֵל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חָמִיו הַיְנוּ מַצָּה הָרְאוּיָה לְצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָה וְזוֹ מַצָּה עֲשִׁירָה הִיא: יוֹצְאִין בְּדָמַאי מְסֻפָּק ר"י אִי בָּעֵי לְמֵימַר יוֹצֵא דַּוְקָא דְּיָעֲבַד כִּדְאָמְרִינַן הוֹאִיל וּמַפְקִיר לְנִכְסֵיהּ וַחֲזֵי לֵיהּ מִכָּל מָקוֹם עֲדַיִן לֹא מַפְקִיר לְהוּ אִי נָמֵי יוֹצְאִים אַף לְכַתְּחִלָּה הוֹאִיל וְשָׁרֵי לָעֲנִיִּים וַאֲכִילַת עֲנִיּוּת: אַכְסַנְיָא מְפֹרֶשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי נָכְרִים: שֶׁחִלֵּל עַל גַּב קַרְקַע דְּרַחֲמָנָא אָמַר וְנָתַן הַכֶּסֶף תַּמָּה אִי כֶּסֶף מַשְׁמַע לַן דְּזוּקָא נִמְעוֹט שָׁוֶה כֶּסֶף כְּכֶסֶף אֲפִילּוּ קַרְקַע נָמֵי וְנַרְאֶה לר"י דְּיָלְפִינַן בְּכָלַל וּפְרָט וּכְלָל וְיֵסֶף חֲמִישִׁיתוֹ כְּלַל כֶּסֶף פְּרָט וְהָיָה לוֹ חָזַר וְכוֹלֵל מָה הַפְּרָט מְפֹרָשׁ דָּבָר הַמִּטַלְטֵל וְגוּפוֹ מָמוֹן וְכוּ' יָצְאוּ קַרְקָעוֹת וַעֲבָדִים וּשְׁטָרוֹת וְכֵן מוֹכֵחַ בְּפֶרֶק יֵשׁ בְּכוֹר (בְּכוֹרוֹת דַּף נא.) דְּתְנַן אֵין פּוֹדִין לֹא בַּעֲבָדִים וְלֹא בִּשְׁטָרוֹת וְלֹא בְּקַרְקָעוֹת וְלֹא בְּהֶקְדֵּשׁוֹת וּמְפֹרָשׁ הָתָם בַּגְּמָרָא וְלֹא הֶקְדֵּשׁוֹת בְּכָל אֵלּוּ וּבְכוֹר יֵלִיף הָתָם בְּכָלַל וּפְרָט וּכְלָל וְכֵן נָמֵי יֵשׁ לְפָרֵשׁ הֶקְדֵּשׁוֹת וּמִיהוּ תֵּמַהּ מַאי מְבָעֵי לֵהּ בְּפָ' הַזָּהָב (ב"מ דַּף נד.) חֹמֶשׁ מַהוּ שֶׁיִּתְחַלֵּל ע"ג קַרְקַע וְהָא עִקַּר הַמְעוּט בַּחֹמֶשׁ כְּתִיב וְיֵסֶף חֲמִישִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ (וַיִּקְרָא כ"ז:ט"ו):

מסורת הש"ס

א לקמן לח:

ב מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ג זבחים צה:; לעיל ל.; בבא מציעא צא.

ד מנחות יח:

ה שבועות כד.; נזיר ד.; קידושין עז:

גליון הש"ס

גמ' מידי בלבד כתיב. עיין בהר"ש פ"א מ"ג דטהרות וצ"ע:

תורה אור השלם

לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ [דברים טז, ג]

לֹא־אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֻמְאִי וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְקוֹל יְהוָה אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי [דברים כו, יד]

וְנָשַׂק כִּי־תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לֵיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ וְיָצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה [ויקרא ב, א]

כָּל־מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת [שמות יב, כ]

וְלָקַחְתָּ מֵרֹאשִׁית כָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ הַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם [דברים כו, ב]

הָאוֹכֵל נְבֵלָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שׁוֹגֵג: פְּטוּר מֵחַטָּאת דְּאֵין אִסּוּר יוֹם הַכִּפּוּרִים חָל עַל אִסּוּר נְבֵלָה וְאִם בֹּו בַּיּוֹם נִתְנַבְּלָה אֲפִילּוּ הָכֵי הָיְתָה אֲסוּרָה קֹדֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי: מִידֵּי בִּלְבַד כְּתִיב מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי: וְזֶה שֶׁאֵין אִיסּוּרוֹ מִשּׁוּם "בַּל תֹּאכַל חָמֵץ" בִּלְבַד, אֶלָּא אַף מִשּׁוּם "בַּל תֹּאכַל טָבֶל". מִידֵּי "בִּלְבַד" כְּתִיב? אֶלָּא מֻחְוָורְתָּא כִּדְרַב שֵׁשֶׁת. (א)תָּנוּ רַבָּנַן: יָכוֹל יוֹצֵא אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֶחֶם עוֹנִי", מָה שֶׁנֶּאֱכָל בָּאֳנִינוּת. יָצָא זֶה שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל בָּאֳנִינוּת, אֶלָּא בְּשִׂמְחָה — דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. א"נ(ב)רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: "מַצּוֹת" "מַצּוֹת" רִיבָּה. אִם כֵּן, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר "לֶחֶם עוֹנִי"? פָּרַט לְעִיסָּה שֶׁנִּילּוֹשָׁה בְּיַיִן וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא: מִי כְּתִיב "לֶחֶם עוֹנִי"? "עֳנִי" כְּתִיב. וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: מִי קָרֵינַן "עָנִי"! "עוֹנִי" קָרֵינַן. וְרַבִּי עֲקִיבָא: הַאי דְּקָרֵינַן בֵּיהּ "עוֹנִי", כְּדִשְׁמוּאֵל. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: "לֶחֶם עוֹנִי" — לֶחֶם שֶׁעוֹנִין עָלָיו דִּבְרֵי הַרְבֵּה. ד"וְסָבַר רַבִּי עֲקִיבָא עִיסָּה שֶׁנִּילּוֹשָׁה בְּיַיִן וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ. וְאִם לָשׁ? וְהָתַנְיָא: אֵין לָשִׁין עִיסָּה בַּפֶּסַח בְּיַיִן וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ. וְאִם לָשׁ, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תִּשָּׁרֵף מִיָּד, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יֵאָכֵל. וְאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: שַׁבַּתִּי הָיְתָה אֵצֶל רַבִּי אֶלְיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְלָשְׁתִּי לָהֶם עִיסָּה בְּיַיִן וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ, וְלֹא אָמְרוּ לִי דָּבָר. "וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָשִׁין, מְקַטְּפִין בּוֹ — אֲתָאן לְתַנָּא קַמָּא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵת שֶׁלָּשִׁין בּוֹ — מְקַטְּפִין בּוֹ. וְאֵת שֶׁאֵין לָשִׁין בּוֹ — אֵין מְקַטְּפִין בּוֹ. וְשָׁוִין שֶׁאֵין לָשִׁין אֶת הָעִיסָּה בְּפוֹשְׁרִין! לָא קַשְׁיָא: הָא — בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן. הָא — בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי. (ג)כְּדַאֲמַר לְהוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לִבְנֵיהּ: יוֹמָא קַמָּא לָא תְּלוֹשׁוּ לִי בַּחֲלָבָא, מִכָּאן וְאֵילָךְ לוֹשׁוּ לִי בַּחֲלָבָא. וְהָתַנְיָא: אֵין לָשִׁין אֶת הָעִיסָּה בְּחֶלֶב, וְאִם לָשׁ — כָּל הַפֵּת אֲסוּרָה, מִפְּנֵי הֶרְגֵּל עֲבֵירָה. אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: יוֹמָא קַמָּא לָא תְּלוֹשׁוּ לִי בְּדוּבְשָׁא, מִכָּאן וְאֵילָךְ — לוֹשׁוּ לִי בְּדוּבְשָׁא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: לְעוֹלָם בַּחֲלָבָא, כְּדַאֲמַר רַבִּינָא: כְּעֵין תּוֹרָא — שְׁרֵי. הָכָא נָמֵי כְּעֵין תּוֹרָא. "וְשָׁוִין שֶׁאֵין לָשִׁין אֶת הָעִיסָּה בְּפוֹשְׁרִין. מַאי שְׁנָא מִמְּנָחוֹת, דְּתָנַן: כָּל הַמְּנָחוֹת נִילּוֹשׁוֹת בְּפוֹשְׁרִין, (וּמִשְׁתַּמְּרִין) שֶׁלֹּא יֶחְמְצוּ. אִם אָמְרוּ בְּזָרִיזִין, יֹאמְרוּ בְּשֶׁאֵין זְרִיזִין? ט"אִי הָכִי, מִילְּתָת נָמֵי לָתֵית! אַלְמָה אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבָּה בַּר יִרְמְיָה אָמַר שְׁמוּאֵל: חִיטִּין שֶׁל מְנָחוֹת אֵין לוֹתְתִין אוֹתָהּ! לִישָׁה בְּזָרִיזִין אִיתָא, לְתִיתָה לֵיתָא בְּזָרִיזִין. י"א(ד)וְלִישָׁה מִי אִיתָא בְּזָרִיזִין? וְהָכְתִיב: "וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְגוֹ' וֶהֱבִיאָהּ אֶל הַכֹּהֵן" — מִקְמִיצָה וְאֵילָךְ מִצְוַת כְּהוּנָּה, לִימֵּד עַל יְצִיקָה וּבְלִילָה שֶׁכְּשֵׁירָה בְּכָל אָדָם! י"בלִישָׁה, נָהֵי דִּבְזָרִיזִין לֵיתָא, בִּמְקוֹם זְרִיזִין אִיתָא. דְּאָמַר מָר: בְּלִילָה כְּשֵׁירָה בְּזָר, חוּץ לְחוֹמַת עֲזָרָה — פְּסוּלָה. לְאַפּוֹקֵי לְתִיתָה — דְּאֵינָהּ בִּזְרִיזִין, וְלָא בִּמְקוֹם זְרִיזִין. "וּמַאי שְׁנָא מִמְּנָחוֹת? הָעוֹמֶר! דְּתַנְיָא: מִנְחַת הָעוֹמֶר לוֹתְתִין אוֹתָהּ וְצוֹבְרִין אוֹתָהּ! צִיבּוּר שָׁאנֵי. י"תָּנוּ רַבָּנַן: יָכוֹל יוֹצֵא אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּכִכּוּרִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת" — מַצָּה הַנֶּאֱכֶלֶת בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם, יָצְאוּ בִּכּוּרִים שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מַצָּה וּמָרוֹר; מָה מָרוֹר שֶׁאֵינוֹ בִּכּוּרִים, אַף מַצָּה שֶׁאֵינָהּ בִּכּוּרִים. אִי: מָה מָרוֹר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ בִּכּוּרִים, אַף מַצָּה שֶׁאֵין בְּמִינָהּ בִּכּוּרִים!

אוֹצִיא הָאוֹכֵל נְבֵלָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים פ"ה אֲפִילּוּ נִתְנַבְּלָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לָא חַיְּלָא עֲלֵהּ אִסּוּר יוה"כ דַּהֲרֵי הָוֶה עֲלֵהּ אִסּוּר אֵבֶר מִן הַחַי וְקָשֶׁה לר"י דְּהָא כִּי פָּקַע אִסּוּר אֵבֶר מִן הַחַי יְחוּל עֲלֵהּ אִסּוּר יוֹם הַכִּפּוּרִים וּנְבֵלָה בְּבַת אַחַת דְּמוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּאִסּוּר בְּבַת אַחַת וּמִיהוּ י"ל אֲפִילּוּ נִתְנַבְּלָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לָא חַיֵּל עֲלֵהּ אִסּוּר יוֹם הַכִּפּוּרִים דְּאִסּוּר שֶׁאֵין זְבוּחָה הָוֶה בֵּהּ נָמֵי מֵעִקָּרָא וְאַבַּתֵּי לָא פָּקַע מִנֵּהּ: עֹנִי קָרֵינַן בֵּהּ וְהָא דְּגַבֵּי לוּלָב (סָפָה דַּף לב.) כ"ע מוֹדוּ דְּכַפַּת כְּתִיב וְלֹא אָמַר כָּפוּת קָרֵינַן וְיִצְטָרֵךְ שְׁנֵי לוּלָבִים לְטֹל אוֹר"י מִשּׁוּם דְּהָתָם סָמְכִינַן אִקְרָא פְּרִי עֵץ הָדָר דְּלָא מַשְׁמַע אֶלָּא חַד לְכָךְ מוֹדוּ הָתָם כ"ע דְּדָרְשִׁינַן מִסֹּרֶת: בְּמָקוֹם זָרִיזִים אִיתָא וא"ת וְהָא הָכָא בְּמִנְחַת מַאֲפֵה תַּנּוּר מִיָּרֵי שֶׁהָיְתָה נִלּוֹשָׁה בְּפוֹשְׁרִים וְאוֹתָהּ מִנָּלַן שֶׁנִּבְלְלָה בָּעֲזָרָה וּשְׁאַר מִנְחָה שֶׁנִּבְלְלָה בָּעֲזָרָה לְפִי שֶׁהַבְּלִילָה הָיְתָה בִּכְלִי שָׁרֵת וי"ל דְּגַם מַאֲפֵה תַּנּוּר הָיוּ לְשִׁין בָּעֲזָרָה סְמוּךְ לַתַּנּוּר שֶׁל קוֹדֶשׁ שֶׁלֹּא תֶּחְמִיץ וְרַבֵּינוּ אֲפְרַיִם בַּר אֲפְרַיִם הַגְּבוֹר מְפָרֵשׁ דע"כ הָיוּ לְשִׁין אוֹתָהּ בָּעֲזָרָה לְפִי שֶׁהָיוּ מוֹדְדִין אוֹתָהּ בְּעִשָּׂרוֹן שֶׁל קוֹדֶשׁ כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק שְׁתֵּי מִדּוֹת (מְנָחוֹת פז.) עִשָּׂרוֹן מֶה הָיָה מְשַׁמֵּשׁ בּוֹ מוֹדֵד לְכָל הַמְּנָחוֹת: מָה מָרוֹר שֶׁאֵין בְּכוּרִים וְלֵיכָּא לְמֵימַר מָרוֹר הַיְנוּ זֵית שֶׁהוּא מַר כִּדְדָרְשִׁינַן (סְנְהֶדְרִין דַּף קח:) וְהָנֵי עֲלֵה זֵית טָרֵף בְּפִיהָ אָמְרָה יוֹנָה יְהֵא מְזוֹנוֹתַי מְרוֹרִים כַּזַּיִת וְכוּ' דִּלְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף לט.) אָמַר מָרוֹר דַּמַּאי מָה מַצָּה מִין זְרָעִים אַף מָרוֹר כֵּן וְעוֹד שֶׁזַּיִת הָאִילָן מַר וְלֹא הַפְּרִי כִּדְמַשְׁמַע עֲלֵה זַיִת וְאָמְרִינַן נָמֵי (מְכִילְתָא פ' בְּשַׁלַּח) וַיּוֹרֵהוּ ה' עֵץ וֶהוּ זַיִת שֶׁאֵין מַר בְּאֵילָנוֹת כַּזַּיִת:

עין משפט נר מצוה

א סמג לאוין עט, טוש"ע או"ח סי' תסב סעי' א:

ב מיי' פי"ו מהל' חמץ ומצה הל' ח:

ג מיי' פי"ו מהל' חמץ ומצה הל' ה:

ד סמג לאוין עט, טוש"ע או"ח סי' תסב סעי' א:

ה מיי' פי"ו מהל' חמץ ומצה הל' ה:

ו טוש"ע או"ח סי' תסב סעי' ד:

ז מיי' פה"ו מהל' חמץ ומצה הל' כ:

ח מיי' פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הל' כא:

ט מיי' פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הל' כ:

י מיי' פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הל' כב:

יא מיי' פי"א מהל' פסולי המוקדשין הל' ז:

יב מיי' פי"א מהל' פסולי המוקדשין הל' ו:

יג מיי' פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הל' כ:

יד מיי' פי"ו מהל' חמץ ומצה הל' ח:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ג מהל׳ מעשר שני ונטע רבעי הל׳ ג:
ב מיי׳ פ״ג מהל׳ ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל׳ ו:
ג מיי׳ פ״ג מהל׳ מעשר שני ונטע רבעי הל׳ ה:
ד מיי׳ פ״ד מהל׳ ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל׳ יג:
ה טוש״ע או״ח סי׳ תנד סעי׳ ג א:
ו מיי׳ פ״ה מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ג:
ז מיי׳ פ״ו מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ה:

אוֹצִיא חִטִּין וּשְׂעוֹרִין שֶׁיֵּשׁ בְּמִינָן בְּכוּרִים א״ל אִם כֵּן נוֹצִיא כָּל חֲמִשָּׁה הַדַּר בֵּהּ ר׳ עֲקִיבָא מֵהָהוּ דַּחֲקִישָׁא דְּמַצָּה וּמָרוֹר וְיָלִיף בְּכוּרִים מִבָּכָל מוֹשָׁבוֹתֵיכֶם: אַף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם הוֹאִיל וְאֵינוֹ נֶאֱכָל בְּכָל מוֹשָׁבוֹת מַעֲתָּה מֵשֶׁהֵבִיאוֹ לִירוּשָׁלַיִם שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לְחַלֵּל לֶאֱכֹל בַּחוּץ כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת (דף כ.) מְחִצָּה לְקֻלְטוֹ מִדְּרַבָּנַן דְּמִשְׁקְלְטוּהוּ מְחִצּוֹת שׁוּב אֵינוֹ נִפְדֶּה: כַּר׳ אֱלִיעֶזֶר דְּאִם נִטְמָא פּוֹדִין אוֹתוֹ וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם הִלְכָךְ כִּי לֹא נִטְמָא נָמֵי וְלֹא נִפְדֶּה נָפֵק בֵּהּ: שֶׁאֵתוֹ כְּשֶׁלֹּא תּוֹכַל לֶאֱכֹלוֹ כְּגוֹן זֶה שֶׁנִּטְמָא וְנָתַתָּ בְּכֶסֶף: מַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ כוּ׳ ר׳ עֲקִיבָא לְעֵיל בַּבְּרִיְתָא קַמַּיְתָא וְקַמְמַעֵט לְהוּ לְבִכּוּרִים מִבְּכָל מוֹשָׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא מֵהַקִּישׁ מַצָּה וּמָרוֹר: וְר׳ יוֹסֵי לָמָּה לֵיהּ לְמֵילַף בְּכוּרִים מִבְּכָל מוֹשָׁבוֹתֵיכֶם תִּפּוֹק לֵיהּ מִלֶּחֶם עֹנִי מֵהֵיכָא דְּנָפְקָא לֵיהּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּשְׁלָמָא ר׳ עֲקִיבָא לֹא פֵּרֵשׁ אוֹנִי: וְאָמַר מַר בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת (דף יז.) אֱלוּ בְּכוּרִים. דִּכְתִיב בְּהוּ יָד וְלֶקַח הַכֹּהֵן הַטָּנָא מִיָּדֶךָ (דְּבָרִים כ״ו:ד׳): תְּרוּמָה מַתָּנָה לְאוֹנֵן בִּיבָמוֹת בְּהֶעֵרֶל נָפְקָא לֵן מוּכֶה זָב יַתִּירְתָּא זְרוּת אָמְרִתְּי לָךְ וְלֹא אֲנִינוּת: ה״ג שִׂמְחָה כְּתִיב בְּהוּ וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב: זְמַן שִׂמְחָה בִּזְמַן קְצִירָה וּלְקִיטָה שֶׁאָדָם לוֹקֵט תְּבוּאָתוֹ וְלִבּוֹ שָׂמֵחַ הִצְרִיכוֹ הַכָּתוּב קְרִיָּה דַּאֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי: מֲעֻצָּרֶת דְּתְנַן בְּמָנָחוֹת (דף סח:) אֵין מְבִיאִין בְּכּוּרִים קֹדֶם לָעֲצֶרֶת שֶׁשְּׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצֶרֶת מַתִּירִין הַבָּאִים בְּכּוּרִין דְּבִכּוּרִים אִקְּרוֹ דִּכְתִיב וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה וְגוֹ׳: וְעַד הֶחָג שֶׁבְּתוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה זְמַן לְקִיטָה וְשִׂמְחָה בְּמַעֲשָׂיו: מֵהֶחָג וְעַד חֲנֻכָּה אֵינוֹ זְמַן שִׂמְחָה וְאֵינוֹ קוֹרֵא וּמֵחֲנֻכָּה וְאֵילָךְ אֵינוֹ זְמַן הַבָּאָה דְּתַנְיָא בְּסִפְרֵי אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ כָּל זְמַן שֶׁמְּצַיְּן עַל פְּנֵי אַרְצְךָ שֶׁלֹּא כָּלוּ לַחַיָּה מִן הַשְּׂדֶה: חִלּוּט אישקלדי״ר וַחֲשִׁיבוּת הוּא: אֲשִׁישָׁה גְּלַסְקָה גְּדוֹלָה: הַדַּרְאָה שֶׁנִּטַּל כָּל הַדָּרָה דְּהַיְנוּ פַּת קִבֵּר: שֶׁל שְׁלֹמֹה שֶׁהָיָה מְעַנֵּג כְּלוֹמַר סֹלֶת נְקִיָּה: גַּרְבָּא דְּחַמְרָא אֵיפָה שֶׁל יַיִן:

מסורת הש״ס

א סנהדרין קיב:; מכות יט:; בבא מציעא נג.
ב לקמן לח:
ג יבמות עג:
ד משנה ביכורים

תורה אור השלם

לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי וגו׳ [דברים טז, ג]
כָּל־מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת [שמות יב, כ]
וְכִי־יִרְבֶּה מִמְּךָ הַדָּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמְּךָ וגו׳ [דברים יד, כד]
וְשַׂמְתָּ מִשְּׁאֹת מֵאֵת פָּנָיו אֲלֵהֶם וַתֵּרֶב מַשָּׂאת בִּנְיָמִן מִמַּשְּׂאֹת וגו׳ [בראשית מג, לד]
לֹא־תוּכַל לֶאֱכָל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וגו׳ [דברים יב, יז]
וְשָׂמַחְתָּ בְכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי וגו׳ [דברים כו, יא]
וְחֵלֶק לְכָל־הָעָם לְכָל־הַמְּזֻמָּן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חַלַּת לֶחֶם וגו׳ [שמואל ב ו, יט]
וְאָמַר יְהוָה אֵלַי עוֹד לֵךְ אֱהַב־אִשָּׁה אֲהֻבַת רֵעַ וּמְנָאֶפֶת וגו׳ [הושע ג, א]
הָאֵיפָה וְהַבַּת תִּכֹּן אֶחָד יִהְיֶה לִשְׁאֵת מַעֲשֵׂר הַחֹמֶר הַבַּת וגו׳ [יחזקאל מה, יא]

מַאי טַעְמָא דְּרַבָּנַן — מֵעַתָּה, הוֹאִיל וּבְכוּרִים אֲסוּרִין לְאוֹנֵן, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. [ג]מַאי טַעְמָא דְּרַבָּנַן — דִּכְתִיב: ״לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשָׁעָרֶיךָ״, וְאָמַר מָר: ״תְּרוּמַת יָדֶךָ״ אֵלּוּ בְּיכּוּרִים, דְּאִיתַּקַּשׁ בְּיכּוּרִים לְמַעֲשֵׂר: מָה מַעֲשֵׂר אָסוּר לְאוֹנֵן — אַף בְּיכּוּרִים אָסוּר לְאוֹנֵן. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן: ״תְּרוּמָה״ קְרִינְהוּ רַחֲמָנָא. כְּתִרְוּמָה: מָה תְּרוּמָה מוּתֶּרֶת לְאוֹנֵן — אַף בְּיכּוּרִים מוּתָּר לְאוֹנֵן. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, נְהִי דְּהֵיקֵּישׁ לֵית לֵיהּ, שִׁמְחָה מִיהָא מִיכְתַּב כְּתִיבָא בְּהוּ. דִּכְתִיב: ״וְשָׂמַחְתָּ בְכָל הַטּוֹב״? [ד]הָהוּא לִזְמַן שִׂמְחָה הוּא דַּאֲתָא, דִּתְנַן: מֵעֲצֶרֶת — מֵבִיא וְקוֹרֵא, מֵהַחַג וְעַד חֲנוּכָּה — מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא. [ה]תָּנוּ רַבָּנַן: ״לֶחֶם עֹנִי״ — פְּרַט לְחָלוּט וְלַאֲשִׁישָׁה. יָכוֹל לֹא יֵצֵא אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא בְּפַת הַדְּרָאָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״מַצּוֹת״ ״מַצּוֹת״ רִיבָּה, וַאֲפִילּוּ כְּמַצּוֹת שֶׁל שְׁלֹמֹה. אִם כֵּן, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֶחֶם עוֹנִי״ — פְּרַט לְחָלוּט וְלַאֲשִׁישָׁה. וּמַאי מַשְׁמַע דְּהַאי אֲשִׁישָׁה לִישָׁנָא דַּחֲשִׁיבוּתָא, דִּכְתִיב: ״וַיְחַלֵּק לְכָל הָעָם לְכָל הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה לְאִישׁ חַלַּת לֶחֶם אַחַת וְאֶשְׁפָּר אֶחָד וַאֲשִׁישָׁה אֶחָת וְגוֹ׳״. וְאָמַר רַב חָנָן בַּר אַבָּא: ״אֶשְׁפָּר״ — אֶחָד מִשִּׁשָּׁה בַּפַּר, ״אֲשִׁישָׁה״ — אֶחָד מִשִּׁשָּׁה בָּאֵיפָה. וּפְלִיגָא דִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: ״אֲשִׁישָׁה״ — גַּרְבָּא דְּחַמְרָא, דִּכְתִיב: ״וְאֹהֲבֵי אֲשִׁישֵׁי עֲנָבִים״. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין אוֹפִין פַּת עֲבָה (בְּיוֹם טוֹב) בַּפֶּסַח, דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי,

וּבֵית

הַמִּינִין שֶׁיֵּשׁ בְּמִינָן בְּכוּרִים דְּאִנּוּ לָחֶם בָּעֵינַן דְּמִמַּעֲטִינַן לְעֵיל אֹרֶז וְדֹחַן: אִי מַצּוֹת מַצָּה רִבָּה אַפִּי׳ בְּכוּרִים נָמֵי תַּמַּה לר״י דְּנִימָא אַהֲנֵי רִבּוּי לְרַבּוֹת יֵשׁ בְּמִינוֹ בְּכוּרִים וְאַהֲנֵי מְעוּט לְמַעֵט בְּכוּרֵי: וְיֵשׁ לוֹמַר דְּסְבָרָא הוּא אִי מְרַבֵּינַן הָא מְרַבֵּינַן נָמֵי הָא: דְּאָמַר ר׳ אֱלִיעֶזֶר נִרְאֶה לְר״י דְּהָא דְּאַצְטְרִיךְ לְמֵימַר כַּר׳ אֱלִיעֶזֶר הֵיכָא דְּלָקְטָה דְּרַבָּנַן לָא צָרִיךְ דְּר׳ אֱלִיעֶזֶר דְּהָא נֶאֱכָל בְּכָל מוֹשָׁבוֹת שֶׁיָּכוֹל לְהוֹצִיאוֹ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם וְלִפְדּוֹתוֹ וּמִיהוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְצֵי סָבַר מְחִצָּה לְקֻלְטָה דְּרַבָּנַן וְאַצְטְרִיךְ קְרָא לְנִטְמָא שֶׁיָּכוֹל לְפָדּוֹתוֹ אֲפִי׳ בִּירוּשָׁלַיִם וְאִם תֹּאמַר לְר׳ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי נֶאֱכָל בְּכָל עָרֵי יִשְׂרָאֵל בְּנוֹב וּבְגִבְעוֹן כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּזָבָחִים (דף קיב:) בָּאוּ לְנֹב וְגִבְעוֹן הַתִּרְוִיחַ הַבָּמוֹת קְדֹשֵׁי קָדָשִׁים נֶאֱכָלִין לְפָנִים מִן הַקְּלָעִים קָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי נֶאֱכָלִין בְּכָל עָרֵי יִשְׂרָאֵל וּלְקַמָּן חֲשִׁבִינַן הָא נֶאֱכָלִין בְּכָל מוֹשָׁבוֹת גַּבֵּי חֻלִּין תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר דְּקָאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ חֻלִּין תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר נֶאֱכָלִין בְּנֹב וְגִבְעוֹן וּלְכָךְ מַפִּיק לְהוּ מִקְּרָא אַחֲרִינָא מִדְּשַׁמַּרְתֶּם וְלָא מָצֵי מַפִּיק לְהוּ מִבְּכָל מוֹשָׁבוֹתֵיכֶם וּבְכוּרִים נָמֵי נֶאֱכָלִין בְּנוֹב וְגִבְעוֹן וּבְכָל עָרֵי יִשְׂרָאֵל דְּמַעֲטִינַן מִינַּיְהוּ חִטִּין וּשְׂעוֹרִין שֶׁיֵּשׁ בְּמִינָן בְּכוּרִים וְלָא מְצֵי מַפִּיק לְהוּ מִבְּכָל מוֹשָׁבוֹתֵיכֶם וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכָא לָא מַמְעֲטִינַן לְהוּ מִבְּכָל מוֹשָׁבוֹתֵיכֶם אֶלָּא לִזְמַן בֵּית עוֹלְמִים וְלֹא לִזְמַן נוֹב וְגִבְעוֹן וּלְקַמָּן גַּבֵּי חֻלִּין תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר אַצְטְרִיךְ לְמִדְרַשׁ מִדְּשַׁמַּרְתֶּם לִזְמַן נוֹב וְגִבְעוֹן וְלֹא לִזְמַן בֵּית עוֹלְמִים: **מַאן** שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאָמַר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי נֶפֶק בֵּהּ ר׳ עֲקִיבָא אע״ג דְּכַמָּה תַּנָּאֵי דְּרִשִׁי מְסֹרֶת וְלֹא מִקְרָא וּלְדִידְהוּ נָפֵק בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי דְּלָא דָּרְשִׁינַן אוֹנִי מ״מ אע״ג דס״ל דְּמְסֹרֶת עִקָּר א״א דְּלָא דָּרְשִׁי הַמִּקְרָא לְשׁוּם דְּרָשָׁה: **וְרַבִּי** יוֹסֵי הַגְּלִילִי תִּפּוֹק לִי שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין לְאוֹנֵן וְאִם תֹּאמַר לְר׳ יוֹסֵי הַגְּלִילִי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי תִּפּוֹק לֵהּ מִבְּכָל מוֹשָׁבוֹתֵיכֶם כְּמוֹ בְּכוּרִים וי״ל דְּאִי לְאו עֹנִי הֵ״א דְּמוֹשָׁבוֹתֵיכֶם אֲבָל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁיָּכוֹל לְהִיוֹת לוֹ הֶתֵּר בְּכָל מוֹשָׁבוֹת אִם נִטְמָא כר״א הֵ״א מַצּוֹת מִצְוֹת רַבָּה: **מָה** תְּרוּמָה מַתָּרֶת לְאוֹנֵן אַף בְּכוּרִים דְּתָרֵי קְרָאֵי אִתְּמַר בְּתָרָא דְּמַכּוֹת (דף יז.) קְרָאֵי וּתְרוּמַת יָדְךָ אֵלּוּ הַבִּכּוּרִים אָמַר ר׳ שִׁמְעוֹן וְכִי מָה בָּא זֶה לְלַמֶּדְךָ אִם לְאָכְלָן חוּץ לְחוֹמָה פָּרוּשׁ דִּכְתִיב בְּרֵישָׁא דִּקְרָא לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ קַל וְחוֹמֶר מִמַּעֲשֵׂר הַקַּל וְכוּ׳ וְהַשְׁתָּא נִימָא דְּאַצְטְרִיךְ קְרָא דְּאִי לְאו אִמֵּינָא דְּלָא נַיְלַף מִמַּעֲשֵׂר הַקַּל דִּכְתִיב בְּרֵישָׁא דִּקְרָא לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ קַל וְחוֹמֶר מִמַּעֲשֵׂר טָפֵי לְפִי שֶׁשְּׁנֵיהֶן עֲנָיִן אֶחָד הֵן שֶׁשְּׁנֵיהֶן טְעוּנִין קְרִיאָה דִּתְרוּמָה קְרִינְהוּ רַחֲמָנָא כְּדְאָמְרִינַן הָכָא וְנִרְאֶה לְרַשְׁבַּ״א דְּלְעִנְיַן חוּץ לְחוֹמָה אִיכָּא לְמֵילַף מִמַּעֲשֵׂר טָפֵי לְפִי שֶׁשְּׁנֵיהֶן עֲנָיִן אֶחָד הֵן וַהֲבָאַת מָקוֹם: **פְּרַט** לְחָלוּט מַשְׁמַע דְּחָלוּט הֲוֵי לֶחֶם אֶלָּא דְּלָא הֲוֵי לֶחֶם עֹנִי וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ מַאי חֻלִּין הַמִּסְרַת חָלוּט שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים מַשְׁמַע דְּלָא הֲוֵי לֶחֶם מִדְּפָטַר מִן הַחַלָּה לְקַמָּן מַיְירֵי בִּבְלִילָתוֹ רַבָּה כְּמוֹ שֶׁאֶפְרֵשׁ לְפָנִים אִי נָמֵי הָכָא בְּדַהֲדַר אֲפִיָּה בַּתַּנּוּר אַף קְשָׁה דְּאָמְרִי׳ בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת מ.) אע״ג דְּחַלְטָהּ מֵעִקָּרָא כֵּוָן דַּהֲדַר וַאֲפִיָּה בְּתַנּוּר אוֹ בְּאַלְפָּס לָחֶם קָרֵי בֵּהּ וְאָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם דְּהָתָם נָמֵי מַיְירֵי בִּבְלִילָתוֹ רַבָּה דְּקֹדֶם אֲפִיָּה לָאו לֶחֶם הוּא כְּלָל וְאַחַר אֲפִיָּתוֹ הוּא דַּחֲשִׁיב לֶחֶם וְנָמֵי לֶחֶם עֹנִי כֵּיוָן שֶׁבְּלִילָתוֹ רַבָּה:

מסורת הש"ס

א תוספתא פסחים

ב תוספתא ביצה; ביצה כב:

ג מנחות עח:

גליון הש"ס

גמ' ויקבענה כיון. וכן במתני' פ"ז דתמיד מ"א פותח כיון. וכן במס' כלה עמד ונפל על פניו וכיון אבד:

תורה אור השלם

וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד [שמות כה, ל]

עַל־חֲלֹת לֶחֶם חָמֵץ יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ עַל־זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו [ויקרא ז, יג]

אִם עַל־תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה חַלּוֹת מַצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחָים בַּשָּׁמֶן וְסֹלֶת מֻרְבֶּכֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן [ויקרא ז, יב]

וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קָרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה [ויקרא ז, יד]

וְכַמָּה פַּת עָבָה טָפַח וְאַפֵּי' הָכִי שָׁרוּ בֵּית הִלֵּל אָבָל טְפֵי מִשָּׁפַח לֹא: שֶׁכֵּן מְצִינוּ בְּלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁהוּא אָסוּר לְבֹא חָמֵץ כְּדַאָמְרִינַן בְּמְנָחוֹת (דף כו.) כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ וְגוֹ' לְרַבּוֹת לֶחֶם הַפָּנִים לְחַמּוּץ לְאַזְהָרָה שֶׁלֹּא יְחַמִּיצוּ וַאֲפִלּוּ הָכִי עֹבִי דַּפְנוֹתָיו טָפַח דְּהַיְנוּ לֶחֶם שֶׁהָיוּ לוֹ פָּנִים וְאֵין פָּנִים פְּחוּתִין מִשָּׁפַח: אִם אָמְרוּ וְהִתִּירוּ עֲבִי טָפַח: לְזָרִיזִין כֹּהֲנִים שֶׁקְּרָקְיאִין בְּשֻׁמּוּרוֹ שֶׁלֹּא יְחַמֵּיץ יַתִּירוּ לְכָל אָדָם שֶׁאֵינָן זְרִיזִין: בְּפַת עֲמִילָה שֶׁאֵינָהּ מְמֻהֶרֶת לְהַחְמִיץ שֶׁעֲמִילָתָהּ מְעַכַּבְתָּהּ עֲמִילָה בריי"א כְּדִתְנַן (מְנָחוֹת דף עו.) כָּל הַמְּנָחוֹת טְעוּנִין שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁיפָה וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּעִיטָה: בְּעֵצִים יְבֵשִׁים שֶׁהָיוּ מְבִיאִים אוֹתָן מֵימוֹת הַחַמָּה כְּדַאָמְרִינַן בְּתַעֲנִית (דף לא.) מַחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב וְאֵילָךְ תֵּשַׁע כּוֹחָהּ שֶׁל חַמָּה וְלֹא הָיוּ כּוֹרְתִין עֵצִים לַמַּעֲרָכָה: בְּתַנּוּר חֵם בְּכָל יוֹם תָּמִיד הָיוּ מַסִּיקִין תַּנּוּר שֶׁל מִקְדָּשׁ לְאַפּוֹת מִנְחוֹת וּלְחֻמֵּי תוֹדָה וְשֶׁל מַתֶּכֶת הָיָה כְּדַאָמַר בִּזְבָחִים בְּפ' דַּם חַטָּאת (זְבָחִים דף צה:): בְּיִחוּד בֵּינוֹ לְבֵינֵי רַבֵּהּ דְּר' יִרְמְיָה רַב רַבֵּהּ דְּרַב רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ לְשָׁנָא אָחֳרִינָא בְּיִחוּד בְּבַרוּר כְּמוֹ וְיָדְעוּ בְּיִחוּד שֵׁשֶׁם אֲרוֹן נִגְנַז (יוֹמָא דף נד.): פַּת מְרֻבָּה הַרְבֵּה חֲרָרִין בְּיָחֵד וְלָאו מִשּׁוּם חִמּוּץ נִקְטִ לֵהּ וּבַחֲרָרִין דַּקִּים קָאָמַר וּמִשּׁוּם דְּקָא טָרַח טָרְחָא דְּלָא צָרִיךְ הוּא: בְּלִישָׁה כְּשֶׁלִּשִׁין אוֹתָהּ עֻבָּה הֵיא הָעִסָּה כְּשֶׁהִיא בַּלָּהּ בְּיָחֵד: הָכִי גָּרְסִינַן תַּנְיָא נָמֵי הָכִי ב"ש אוֹמְרִים אֵין אוֹפִין פַּת עָבָה בי"ט וְלֹא גָּרְסִינַן בְּפָסַח: תַּנְיָא נָמֵי הָכִי דְּלָאו מִשּׁוּם חִמּוּץ נִקְטִ אֶלָּא מִשּׁוּם טִירְחָא דְּהָא הָכָא לָא תְּנָא פָּסַח: וּבְסַרִיקִין הַמְצֻיָּרִים מִצּוֹת הַמְצֻיָּרוֹת וְאע"פ שֶׁאָמְרוּ לְכַתְּחִלָּה אָסוּר דְּיֵעָבֵד שַׁפִּיר דָּמֵי: שׁוֹהֶה עֲלֵיהֶן לְצָרְנָן וְאֵין נוֹתְנִין מַהֵר לַתַּנּוּר וּמַחֲמִיצִין: אֶפְשָׁר יַעֲשֶׂה הַצּוּרָה בְּדָפוּס וְיִקְבָּעֶנָּה בַּסְּרִיק: כֵּיוָן כְּלוּמַר מַהֵר בְּדַחִיפָה אַחַת: יֹאמְרוּ כָּל הַסְּרִיקִין אֲסוּרִין וְשֶׁל בַּיְתוֹס מַתִּירִין שֶׁהֲרֵי רֹב נַחְתּוֹמִין אֵין לָהֶם אוֹתוֹ דָּפוּס: לֹא שֶׁל כָּל אָדָם אָמְרוּ אֶלָּא שֶׁל נַחְתּוֹמִין הָעוֹשִׂין לְמִכֹּר וּמַקְפִּידִין עַל נוֹיִין וְשׁוֹהִין עַל צִיּוּרָן: אֵיכָא דְּאָמְרִי לֹא נַחְתּוֹמִין אָמְרוּ לָאֶסֹר שֶׁרְגִילִין וּבְקִיאִין בְּדָבָר וְיֵשׁ לָהֶן דָּפוּסִין: עוֹשִׂין סְרִיקִין מְצֻיָּרִין כְּמִין רְקִיקִין וּבִלְבַד שֶׁיִּהוּ דַּקִּין וּקְלוּשִׁין דְּאֵין מְמַהֲרִין לְהַחְמִיץ אֲבָל לֹא מְצַיְּרִין אֶת הָעֻבִּים כְּגִלּוּסְקָאוֹת דְּמִתּוֹךְ עָבְיָן מַחְמִיצִין בְּשׁהִיָּה מוּעֶטֶת: הַסָּפְגָנִין עֲשׂוּיִין כִּסְפוֹג: וְהַדְּבָשָׁנִין מְטֻגָּנִין בְּדֶבֶשׁ וְכֵן מִין לֶחֶם:הַמַּסְרֵת - תַּרְגּוּם שֶׁל מַחֲבַת: וְהָאִיסְקָרִיטִין עֲשׂוּיִין כְּצַפִּיחִית וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין טַעֲמָא דְּבֵית הִלֵּל כְּדַאָמְרִינַן (בֵּיצָה דף יז.) מַעֲרֶמֶת אִשָּׁה וְאוֹפָה תַּנּוּר מְלֵא כְּכָרוֹת אע"פ שֶׁאֵין צְרִיכָה רַק לְכִכָּר אֶחָד אֲבָל לְמַלְאוֹת הַתַּנּוּר פַּעַם אַחֶרֶת לֵיכָּא מַאן דְּשָׁרֵי: תַּנָּא בְּפָסַח דִּלְא מְשַׁנֵּי הָכִי בְּרֵישׁ עַרְבֵי פְּסָחִים (לְקַמָּן פְּסָחִים צט:) דְּפָרִיךְ מַאי אַרְיָא עַרְבֵי פְּסָחִים וְכוּ' וְי"ל דְּהָתָם פָּרִיךְ מִשַּׁבָּת דְּהָוֵי בְּכָל שָׁבוּעַ וְלֹא שַׁיְּךְ לְשַׁנּוֹיֵי דְּנָקֵט עַרְבֵי פְּסָחִים מִשּׁוּם דְּתַנָּא בְּפָסַח קָאֵי:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תס סע' ה:

ב טוש"ע או"ח סי' תקז סע' ו:

ג מיי' פג' מהל' שביתת יום טוב הל' ח:

ד טוש"ע או"ח סי' תקז סע' ו:

ה מיי' פג' מהל' שביתת יום טוב הל' ח:

ו סמג לאוין עט, טוש"ע או"ח סי' תנד סע' א:

ז מיי' פו' מהל' חמץ ומצה הל' ה:

ח סמג לאוין עט, טוש"ע או"ח סי' תס סע' ד:

ט מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' טו:

י סמג עשין קמא, טוש"ע יו"ד סי' שכט סע' ח:

יא מיי' פו' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' יב:

יב טוש"ע או"ח סי' תסא סע' ג ב:

יג מיי' פו' מהל' חמץ ומצה הל' ו:

יד מיי' פי"ב מהל' פסולי המוקדשין הל' יז:

בֵּית הִלֵּל מַתִּירִין. וְכַמָּה פַּת עָבָה? אָמַר רַב הוּנָא: טָפַח, שֶׁכֵּן מְצִינוּ בְּלֶחֶם הַפָּנִים טָפַח. [א]מַתְקִיף לַהּ רַב יוֹסֵף: אִם אָמְרוּ בִּזְרִיזִין — יֹאמְרוּ בְּשֶׁאֵינָן זְרִיזִין? אִם אָמְרוּ בְּפַת עֲמִילָה — יֹאמְרוּ בְּפַת שֶׁאֵינָהּ עֲמִילָה? אִם אָמְרוּ בְּעֵצִים יְבֵשִׁין — יֹאמְרוּ בְּעֵצִים לַחִים? אִם אָמְרוּ בְּתַנּוּר חַם — יֹאמְרוּ בְּתַנּוּר צוֹנֵן? אִם אָמְרוּ בְּתַנּוּר שֶׁל מַתֶּכֶת — יֹאמְרוּ בְּתַנּוּר שֶׁל חֶרֶס? [ב]אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: שְׁאֵילִית אֶת רַבִּי בֵּיחוּד, וּמַנּוּ: רַב. אִיכָּא דְּאָמְרִי, רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב: שְׁאֵילִית אֶת רַבִּי בֵּיחוּד, וּמַנּוּ: רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ. מַאי פַּת עָבָה? פַּת מְרוּבָּה. וְאַמַּאי קָרוּ לֵיהּ פַּת עָבָה? מִשּׁוּם דְּנָפֵישָׁא בְּלִישָׁה. וְאִי בָּעֵית אֵימָא, בְּאַתְרֵיהּ דְּהַאי תַּנָּא לְפַת מְרוּבָּה — פַּת עָבָה קָרוּ לֵיהּ. מַאי טַעְמָא? אִי מִשּׁוּם דְּקָא טָרַח טִירְחָא דְּלָא צָרִיךְ, מַאי אִירְיָא בְּפֶסַח? אֲפִילּוּ בְּיוֹם טוֹב נָמֵי! [ג]אִין הָכִי נָמֵי, וְהַאי תַּנָּא בְּיוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח קָאֵי. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין אוֹפִין פַּת עָבָה בְּיוֹם טוֹב, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. [ג(א)]תָּנוּ רַבָּנָן: יוֹצְאִין בְּפַת נְקִיָּה, וּבְהַדְרָאָה, וּבִסְרִיקִין הַמְצוּיָּירִין בַּפֶּסַח, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין הַמְצוּיָּירִין בַּפֶּסַח. אָמַר רַב יְהוּדָה: דָּבָר זֶה שָׁאַל בַּיְתוֹס בֶּן זוֹנִין לַחֲכָמִים: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ אֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין הַמְצוּיָּירִין בַּפֶּסַח? אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹהָה עָלֶיהָ וּמְחַמֵּצְתָּהּ. אָמַר לָהֶם: אֶפְשָׁר יַעֲשֶׂנָּה בִּדְפוּס וְיִקְבָּעֶנָּה כֵּיוָן! אָמְרוּ לוֹ: יֹאמְרוּ כָּל הַסְּרִיקִין — אֲסוּרִין, וּסְרִיקֵי בַּיְתוֹס — מוּתָּרִין. [ד(ב)]אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק: פַּעַם אַחַת נִכְנְסָתִי אַחַר אַבָּא לְבֵית רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְהֵבִיאוּ לְפָנָיו סְרִיקִין הַמְצוּיָּירִין בַּפֶּסַח. אָמַרְתִּי: אַבָּא, לֹא כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים, אֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין הַמְצוּיָּירִין בַּפֶּסַח? אָמַר לִי: בְּנִי, לֹא שֶׁל כָּל אָדָם אָמְרוּ, אֶלָּא שֶׁל נַחְתּוֹמִין אָמְרוּ. אִיכָּא דְּאָמְרִי, הָכִי קָאָמַר לֵיהּ: לֹא שֶׁל כָּל אָדָם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: עוֹשִׂין סְרִיקִין כְּמִין רְקִיקִין, וְאֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין כְּמִין גְּלוּסְקָאוֹת. תָּנוּ רַבָּנָן: הַסּוּפְגָנִין וְהַדּוּבְשָׁנִין וְאִיסְקְרִיטִין וְחַלַּת הַמַּסֹּרֶת וְהַמְּדוּמָּע — פְּטוּרִים מִן הַחַלָּה. מַאי חַלַּת הַמַּסֹּרֶת? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: זֶה חָלוּט שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים. [ה]אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הַלָּלוּ מַעֲשֵׂה אִילְפָּס הֵן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מַעֲשֵׂה אִילְפָּס חַיָּיבִין. וְהַלָּלוּ שֶׁעָשָׂאָן בַּחַמָּה. מֵיתִיבִי: הַסּוּפְגָנִין וְהַדּוּבְשָׁנִין וְהָאִיסְקְרִיטִין, עֲשָׂאָן בְּאִילְפָּס — חַיָּיבִין, בַּחַמָּה — פְּטוּרִין, תֵּיובְתֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ! אָמַר עוּלָּא: אָמַר לְךָ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — שֶׁהִרְתִּיחַ וּלְבַסּוֹף הִדְבִּיק. אֲבָל הִדְבִּיק וּלְבַסּוֹף הִרְתִּיחַ, מַאי? הָכִי נָמֵי דִּפְטוּרִין, אַדְּתָנֵי סֵיפָא: עֲשָׂאָן בַּחַמָּה פְּטוּרִין, לִיפְלוֹג וְלֵיתְנֵי בְּדֵידַהּ: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — כְּגוֹן שֶׁהִרְתִּיחַ וּלְבַסּוֹף הִדְבִּיק, אֲבָל הִדְבִּיק וּלְבַסּוֹף הִרְתִּיחַ — פְּטוּרִין? חַסּוֹרֵי מְחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁהִרְתִּיחַ וּלְבַסּוֹף הִדְבִּיק, אֲבָל הִדְבִּיק וּלְבַסּוֹף הִרְתִּיחַ — נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁעָשָׂאָן בַּחַמָּה, וּפְטוּרִין. [ו]תָּא שְׁמַע: יוֹצְאִין בְּמַצָּה הֵינָא וּבְמַצָּה הַעֲשׂוּיָה בְּאִילְפָּס. הָכָא נָמֵי, שֶׁהִרְתִּיחַ וּלְבַסּוֹף הִדְבִּיק. [ז(ג)]מַאי מַצָּה הֵינָא? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל שֶׁפּוֹרְסָהּ וְאֵין חוּטִין נִמְשָׁכִין הֵימֶנָּה. אָמַר רָבָא: וְכֵן לַחֲמֵי תוֹדָה. פְּשִׁיטָא, הָכָא "לֶחֶם" כְּתִיב, וְהָכָא "לֶחֶם" כְּתִיב! מַהוּ דְּתֵימָא, הוֹאִיל וּכְתִיב "וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט׳ מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ כב:
ב טוש״ע יו״ד סי׳ שכט סע׳ ח:
ג מיי׳ פו׳ מהל׳ ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל׳ יב:
ד מיי׳ פו׳ מהל׳ ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל׳ ד:

מסורת הש״ס

א משנה חלה
ב עירובין כח:; חולין כה:
ג בכורות י:; בכורות כו.; כתובות נג:
ד סוכה לה.; סנהדרין קיב:

תורה אור השלם

וְהֵקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קָרְבָּנָן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה [ויקרא ז, יד]

בִּשְׁבָרִי לָכֶם מַשֶּׁה־לֶחֶם וַאֲפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם בְּמִשְׁקָל וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ [ויקרא כו, כו]

וְתַנָּא קַמָּא מַאי שְׁנָא הַחֲלִיטָה תֵּמַהּ לְרַ״י מַאי קָבָעֵי מִנַּהּ נַיְמָא דְּמַר סָבַר אֶחָד מִכָּל קָרְבָּן תְּרוּמָה לַהּ' לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק וְגוֹ' אַרְבַּעַת מִינִין הָיוּ בָּהּ שֶׁל עֶשֶׂר עִלָּאָה גָּבַר וּמַר סָבַר תִּתְאָה גָּבַר וְתַרְוַיְיהוּ לָא שְׁמִיעַ לְהוּ דְּקָסָיק וְתַנֵּי אע״ג דְּלֵית בֵּהּ אֶלָּא שִׁעוּר חַלָּה מִצְמָצֶם וּלְהָכִי קָבָעֵי מ״ש דְּבֵין עִלָּאָה גָּבַר וּבֵין תִּתְאָה גָּבַר אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִתְבַּשֵּׁל מְעַט מִמֶּנּוּ וְחָסֵר לֵיהּ מִשְׁעוּרֵהּ: אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן תַּנָּאֵי הִיא דְּתַנְיָא לֹא אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁכּוֹחֵי תַּנָּאֵי אֶלָּא לְלִשָּׁנָא דְּאָמְרִי לָהּ זֶה וְזֶה לִפְטוֹר אֲבָל לְלִשָּׁנָא דְּזֶה וְזֶה לְחַיּוּב אִיכָּא תַּנָּאֵי בְּהָךְ דְּתָנְיָא גּוּפָא דע״כ דְּמַחְיְבָא הַיְנוּ בְּאִלְפָּס דְּאִי בְּתַנּוּר אֲבָל בְּאִלְפָּס פָּטוּר א״כ ר׳ יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי הַיְנוּ חֲכָמִים: דְּכֻלֵּי עָלְמָא מַעֲשֶׂה אִלְפָּס פְּטוּרִים פָּסַק ר״ח כר״ל מִדְּקָאָמַר דְּכֻלֵּי עָלְמָא מַעֲשֶׂה אִלְפָּס פְּטוּרִין וְעוֹד דְּיָתֵיב רַבָּה וְרַב יוֹסֵף אֲחוֹרֵהּ דְּר' זֵירָא אַלְבָּא דר״ל מִיֵּרֵי ולר״י נִרְאֶה דְּכַר' יוֹחָנָן קיי״ל מִדְּלָא חָשִׁיב לֵהּ בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת לו.) בַּהֲדֵי ג' דְּהָלְכָה כְּרֵישׁ לְקִישׁ לְגַבֵּי רַבִּי יוֹחָנָן וְאוֹמֵר ר״י דְּעַל יְדֵי מַשְׁקֶה מוֹדָה ר' יוֹחָנָן דְּמַעֲשֶׂה אִלְפָּס פְּטוּר' וְאֵין מִכְרָךְ עָלָיו הַמּוֹצִיא כְּדְמוֹכַח בִּירוּשַׁלְמִי דְּמַסֶּכֶת חַלָּה בְּפֶרֶק קַמָּא דְּחַלָּה אָמַר ר' יוֹחָנָן כָּל שֶׁהָאוּר מְהַלֵּךְ תַּחְתָּיו חַיָּב בְּחַלָּה וּמְבָרְכִין עָלָיו הַמּוֹצִיא וְאָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח רֵישׁ לְקִישׁ אָמַר אֵינוֹ חַיָּב בְּחַלָּה וְאֵין מִכְרָכִין עָלָיו הַמּוֹצִיא וְאֵין אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח וְאָמַר ר' יוֹחָנָן וּבְלַבַּד שֶׁיְּהֵא עַל יְדֵי מַשְׁקִין וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם דְּדוֹקָא בִּבְלִילוֹתוֹ רַבָּה פְּלִיגִי דר' יוֹחָנָן סָבַר אֲפִיָּתוֹ בְּאִלְפָּס עוֹשֶׂהוּ לֶחֶם וְחַיָּב בְּחַלָּה ור״ל סָבַר אֵין עוֹשֶׂהוּ לֶחֶם וּפָטוּר אֲבָל בְּלִילָתוֹ עָבָה כַּלֵּי עָלְמָא מוֹדוֹ דְּחַיָּב בְּחַלָּה אַפֵּי' עַל יְדֵי מַשְׁקֶה דְּהָא חִיּוּב חַלָּה הָוֵי מִשְׁעַת גִּלְגּוּל כְּדְמוֹכַח בְּכַמָּה דְּוּכְתֵי וְכֵן מַשְׁמַע בְּמַס' חַלָּה (פ״א מ״ה) דְּתְנַן עִסָּה שֶׁתְּחִלָּתָהּ וְסוֹפָהּ סַפְּגָנִין פְּטוּרָה מִן הַחַלָּה תְּחִלָּתָהּ סַפְּגָנִין וְסוֹפָהּ עִסָּה תְּחִלָּתָהּ עִסָּה וְסוֹפָהּ סַפְּגָנִין חַיֶּבֶת בְּחַלָּה וְנִרְאֶה לְרַבֵּינוּ תָּם דְּהָכִי נָמֵי מְבָרְכִין עָלָיו הַמּוֹצִיא וּמֵבִיא רְאָיָה מִמְּנָחוֹת (דף עה:) וּמְבֵיצַד מְבָרְכִין (בְּרָכוֹת לז:) דְּאָמַר הָיָה עוֹמֵד וּמַקְרִיב מִנְחָה בִּירוּשָׁלַיִם אוֹמֵר שֶׁהֶחֱיָנוּ נִטְלוֹ לְאָכְלוֹ אוֹמֵר הַמּוֹצִיא וְקִפְסִיק וְתַנֵּי כָּל הַמְּנָחוֹת אַפֵּי' מִנְחַת מַחֲבַת וּמַרְחֶשֶׁת דְּרַבָּה בְּבִלִילוֹתוֹ רַבָּה פְּלִיגִי דר' יוֹחָנָן סָבַר אֲפִיָּתוֹ בְּאִלְפָּס עוֹשֶׂהוּ לֶחֶם וְחַיָּב בְּחַלָּה ור״ל סָבַר אֵין עוֹשֶׂהוּ לֶחֶם וּפָטוּר אֲבָל בְּלִילָתוֹ עָבָה כַּלֵּי עָלְמָא מוֹדוֹ דְּחַיָּב בְּחַלָּה אַפֵּי' עַל יְדֵי מַשְׁקֶה דְּהָא חִיּוּב חַלָּה הָוֵי מִשְׁעַת גִּלְגּוּל כְּדְמוֹכַח בְּכַמָּה דְּוּכְתֵי וְכֵן מַשְׁמַע בְּמַס' חַלָּה (פ״א מ״ה) דְּתְנַן עִסָּה שֶׁתְּחִלָּתָהּ וְסוֹפָהּ סַפְּגָנִין פְּטוּרָה מִן הַחַלָּה תְּחִלָּתָהּ סַפְּגָנִין וְסוֹפָהּ עִסָּה תְּחִלָּתָהּ עִסָּה וְסוֹפָהּ סַפְּגָנִין חַיֶּבֶת בְּחַלָּה וְנִרְאֶה לְרַבֵּינוּ תָּם דְּהָכִי נָמֵי מְבָרְכִין עָלָיו הַמּוֹצִיא וּמֵבִיא רְאָיָה מִמְּנָחוֹת (דף עה:) וּמְבֵיצַד מְבָרְכִין (בְּרָכוֹת לז:) דְּאָמַר הָיָה עוֹמֵד וּמַקְרִיב מִנְחָה בִּירוּשָׁלַיִם אוֹמֵר שֶׁהֶחֱיָנוּ נִטְלוֹ לְאָכְלוֹ אוֹמֵר הַמּוֹצִיא וְקִפְסִיק וְתַנֵּי כָּל הַמְּנָחוֹת אַפֵּי' מִנְחַת מַחֲבַת וּמַרְחֶשֶׁת

[א]אֶחָד מִכָּל קָרְבָּן", "אֶחָד" — שֶׁלֹּא יִטּוֹל פָּרוּס, וְהָכָא כְּמַאן דְּפָרְסָא דָּמְיָא, קָא מַשְׁמַע לַן. [א]מֵיתִיבִי: הַמְּעִיסָּה — בֵּית שַׁמַּאי פּוֹטְרִין, וּבֵית הִלֵּל מְחַיְּבִין. הַחֲלִיטָה — בֵּית שַׁמַּאי מְחַיְּבִין, וּבֵית הִלֵּל פּוֹטְרִין. אֵיזֶהוּ הַמְּעִיסָּה וְאֵיזֶהוּ הַחֲלִיטָה? הַמְּעִיסָּה — קֶמַח שֶׁעַל גַּבֵּי מוּגְלָשִׁין, הַחֲלִיטָה — מוּגְלָשִׁין שֶׁעַל גַּבֵּי קֶמַח. בג[ב]רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם אָבִיו: זֶה וָזֶה לִפְטוּר, וְאָמְרִי לַהּ: זֶה וָזֶה לְחִיּוּב, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה, עֲשָׂאָן בְּאִילְפָּס — פָּטוּר, בְּתַנּוּר — חַיָּב. וְתַנָּא קַמָּא, מַאי שְׁנָא הַמְּעִיסָּה וּמַאי שְׁנָא חֲלִיטָה? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, וְכֵן אָמַר רַב יְהוּדָה וְאִיתֵימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כְּמַחֲלוֹקֶת בְּזוֹ כְּךְ מַחֲלוֹקֶת בְּזוֹ, וְתַבְרָא, מִי שְׁנָא זוֹ לֹא שְׁנָא זוֹ. קָסָנֵי מִיהַת: וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה שֶׁעֲשָׂאָן בְּאִילְפָּס — פָּטוּר, בְּתַנּוּר — חַיָּב, תִּיּוּבְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן! אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן: תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא: יָכוֹל יִהְא מְעִיסָּה וַחֲלוּטָה חַיָּבִין בַּחַלָּה, תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֶחֶם". [ג]רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין לֶחֶם אֶלָּא הָאֲפוּי בְּתַנּוּר. רַבִּי יְהוּדָה הַיְנוּ תַּנָּא קַמָּא! אֶלָּא לָאו, מַעֲשֶׂה אִילְפָּס אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, תַּנָּא קַמָּא סָבַר: מַעֲשֶׂה אִילְפָּס חַיָּבִין, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: מַעֲשֶׂה אִילְפָּס פְּטוּרִין. לָא, דְּכוּלֵי עָלְמָא מַעֲשֶׂה אִילְפָּס פְּטוּרִין, וְהָכָא כְּגוֹן שֶׁחָזַר וַאֲפָאוֹ בְּתַנּוּר קָא מִיפַּלְגִי. דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר: כֵּיוָן שֶׁחָזַר וַאֲפָאוֹ בְּתַנּוּר — לֶחֶם קָרֵינַן בֵּיהּ, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: אֵין לֶחֶם אֶלָּא הָאֲפוּי בְּתַנּוּר מֵעִיקָּרָא, וְכֵיוָן דְּמֵעִיקָּרָא לָאו בְּתַנּוּר אֲפָיֵיהּ — לָאו לֶחֶם הוּא. אָמַר רָבָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דִּכְתִיב: "וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד". לֶחֶם הָאָפוּי בְּתַנּוּר אֶחָד — קְרוּי לֶחֶם, וְשֶׁאֵין אָפוּי בְּתַנּוּר אֶחָד — אֵין קְרוּי לֶחֶם. יָתֵיב רַבָּה וְרַב יוֹסֵף אֲחוֹרֵיהּ דְּרַבִּי זֵירָא, וְיָתֵיב רַבִּי זֵירָא קַמֵּיהּ דְּעוּלָּא. אָמַר לֵיהּ רַבָּה לְרַבִּי זֵירָא, בְּעֵי מִינֵּיהּ מֵעוּלָּא, הַחֲלִיטָה מַהוּ? מַאי אִימָּא לֵיהּ? דְּאִי אָמֵינָא לֵיהּ, אָמַר לִי: הֵי נִיהוּ מַעֲשֶׂה אִילְפָּס! אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לְרַבִּי זֵירָא, בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵעוּלָּא: הַדָּבִיק מִבְּפָנִים וְאָבוּקָה כְּנֶגְדּוֹ, מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: מַאי אִימָּא לֵיהּ? דְּאִי אָמֵינָא לֵיהּ, אָמַר לִי: רוֹב עָנְיִים עוֹשִׂין כֵּן. [ד]אָמַר רַב אַסִּי: עִסָּה שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, לְדִבְרֵי רַבִּי מֵאִיר — פְּטוּרָה מִן הַחַלָּה, לְדִבְרֵי חֲכָמִים — חַיֶּבֶת בְּחַלָּה.

מַצּוֹת

אע״פ שֶׁמִּטַּגֶּגֶת בְּשֶׁמֶן וְאֵין סְבָרָא לְחַלֵּק בֵּין מִים לְשֶׁמֶן א״כ עַל לפנצול״י ופניטלט״י אוֹמֵר בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וְעַל גלטונ״י וירבל״י מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וְעַל אופלטק״י נִרְאֶה שֶׁאֵין מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּלֹא מַשְׁקֶה דְּאֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרִיתָא דְּנָהֲמָא תַּדַּע שֶׁהֲרֵי אֵין מַפְרִישִׁין מִמֶּנּוּ חַלָּה אֲפִלּוּ יֵ״ש הַרְבֵּה בְּסַל אֶחָד כְּשִׁעוּר חַלָּה וא״ג דְּטָרִיתָא אָמְרִינַן בְּכֵיצַד מְבָרְכִין (שָׁם) דְּחַיָּב בְּחַלָּה וּמְבָרְכִין עָלָיו בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת הָהוּא דְּדָמְפֵרֵשׁ הָתָם דְּגָבְלָא בְּעָלְמָא הוּא וְאֵינוֹ סוֹעֵד הַלֵּב וְרַבֵּינוּ תָּם הָיָה אוֹמֵר דְּאַף עַל גרימזל״י אֵין מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא דְּלֵית בְּהוּ תּוֹרִיתָא דְּנָהֲמָא אַף עַל גַּב דְּמִסְתָּמָא חַיָּב בְּחַלָּה: לֶחֶם שֶׁאֵין אָפוּי בְּתַנּוּר אֶחָד וְאִם תֹּאמַר מִנַּיִן לְחַלֵּק בֵּין בְּלִילָה רַכָּה וּבֵין בַּלִּילָה קָשָׁה וַהֲלֹא אֵינוֹ תְּלוּיָה לר' יְהוּדָה אֶלָּא בְּאָפוּי בְּתַנּוּר אֶחָד וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ לר' יְהוּדָה לֶחֶם הָאָפוּי בַּתַּנּוּר וְכוּ' לֶחֶם שֶׁרְגִילִין לֶאֱפוֹת בַּתַּנּוּר הַיְנוּ בְּלִילָתוֹ קָשָׁה: הַדָּבִיק מִבְּפָנִים וְהָרְתִיחַ מִבַּחוּץ מַהוּ לְפִ״ה דְּמִפְרֵשׁ דְּמַיְרֵי בְּאִלְפָּס הָתָם אִם כֵּן בְּמַאי סָבַר רַבָּה דְּפְלִיגִי רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ ע״כ בְּהַדְבִּיק מִבְּפָנִים וְהָרְתִיחַ מִבְּפָנִים אִם כֵּן מַאי מְבַעְיָא לֵיהּ לְרַב יוֹסֵף בָּתַר הָכִי הַדְבִּיקוּהָ מִבְּפָנִים וַאֲבוּקָה כְּנֶגְדּוֹ מַהוּ וְנִרְאֶה לר״י דְּהָכָא בְּהַדְבִּיק בְּתַנּוּר מֵיְרֵי וּמְבָעְיָא לֵיהּ כֵּיוָן דְּתַנּוּר הוּא לֹא חָשִׁיב מַעֲשֶׂה אִלְפָּס אוֹ דִּלְמָא לָא שְׁנָא וּלְרַב יוֹסֵף מְבַעְיָא כְּשֶׁהַדְבִּיק בַּתַּנּוּר וְלֹא הִסִּיקוֹ אֶלָּא מִתְבַּשֵּׁל מֵהֶסֵּק שֶׁכְּנֶגְדּוֹ וְכֵן פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל:

מסורת הש"ס

א סוכה לה.

ב מנחות עז:

ג סוכה לה:

ד בבא בתרא קסה:; בכורות יב.

ה יבמות יא.:; בכורות יב.; בבא קמא ז:; מנחות מו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רי"א כו' אלמא לקוח לרבנן ג"כ אינו נפדה. תמוה לי דלמאי צריך לזה הוכחה. הא מפורש כן בהך מתני' עצמה דקתני בסיפא א"ל לא אם אמרת במעשר שני עצמו שכן נפדה בריחוק מקום תאמר לקוח שאינו נפדה בטהור בריחוק מקום ומהשיב כן לרבנן מוכחא דרבנן מודו לו בזה:

תורה אור השלם

רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְּרוּמָה כִּתְרוּמַת גֹּרֶן כֵּן תָּרִימוּ אֹתָהּ [במדבר טו, כ]

רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם [במדבר טו, כא]

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים [ויקרא כג, מ]

לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ [דברים טז, ג]

וְהָיָה בֶּאֱכָלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תָּרִימוּ תְרוּמָה לַיהוָה [במדבר טו, יט]

ומצָה שֶׁל מַעֲשֵׂר כּוּ' לְדִבְרֵי ר"מ אֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהּ וַאֲפִלּוּ לֹא אָתְיָא לֶחֶם הַקְּשָׁה הר"י דאורלינ"ש כֵּיוָן דְּיִלְפִינַן לֶחֶם לֶחֶם דְּבָעֵינַן מַצָּה שֶׁלָּהֶם דְּרַיִּשׁ עָנִי לְשׁוֹן אֲנִינוּת בָּעֵינַן מַצָּה שֶׁלּוֹ וְלֹא שֶׁל גְּבוֹהַּ וּלְקַמָּן פָּרֵיךְ מִי כְּתִיב מַצַּתְכֶם: הָכִי קָאָמַר לֵימָא מְסֵיעָא הָא לְכָל מִלְּתָא דְּרַב אַסִי דְּמַדַּבַּהָא פְּלִיגִי בְּאֶתְרוֹג נָמֵי פְּלִיגִי: תְּרֵי זְמָנֵי אֲבַל הָתָם לָכֶם לְמִעוּטֵי שְׁאוּל וְגָזוּל אֲבָל אֶתְרוֹג שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הַאי דְּאִתְיְהִיב לֵיהּ לְאָכְלָה נָפֵק בֵּהּ וַאֲפִלּוּ לר"מ: דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּאָמַר לְעֵיל יָצָא זֶה שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל בַּאֲנִינוּת: בְּחֻלִּין לְאַחַר שְׁנִטְּלָה חַלָּתוֹ לֹא נָפֵק בְּחֻלִּין דִּידֵהּ: כִּי תִיבְּעֵי לָךְ לר"ע דְּלָא דָּרֵישׁ עוֹנִי וּמִיהוּ הָתֵּר בְּמוֹשָׁבוֹת בָּעֵי כְּדִמְעֵט לְעֵיל בְּכוּרִים מֵהַאי טַעְמָא וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי רִבָּה מִשּׁוּם דְּאִית בֵּהּ הָתֵּר מוֹשָׁבוֹת אֲפִי' לְאַחַר שְׁנִּטְּלָה לִירוּשָׁלַיִם אִם נִטְמָא כְּרִבִּי אֶלְעָזָר: לִשְׁרָפָה אָזְלָה דִּתְרוּמָה טְמֵאָה אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה וּבְעוֹדָהּ טְהוֹרָה אֵין לָהּ הֶתֵּר בְּמוֹשָׁבוֹת מִשּׁוּם דְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי הוּא וּבְתַר דִּקְלְטוּהָ מְחִצּוֹת לֵית לַהּ פְּדִיָּה: אוֹ דִלְמָא הוֹאִיל וְאִלּוּ לֹא קָרָא עָלֶיהָ הָתֵּר בְּמוֹשָׁבוֹת אִם נִטְמָא כְּרִבִּי אֶלְעָזָר: לְשָׂרְפָה אָזְלָה דִּתְרוּמָה טְמֵאָה אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה וּבְעוֹדָהּ טְהוֹרָה אֵין לָהּ הֶתֵּר בְּמוֹשָׁבוֹת מִשּׁוּם דְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי הוּא וּבְתַר דִּקְלְטוּהָ מְחִצּוֹת לֵית לַהּ פְּדִיָּה: אוֹ דִלְמָא הוֹאִיל וְאִלּוּ לֹא קָרָא עָלֶיהָ וְאָמְרִינַן הוֹאִיל וְאִי לֹא קָרָא עָלֶיהָ הָתֵּר בְּמוֹשָׁבוֹת אִי נָמֵי כֵּיוָן דְּמִדְּרַבָּנַן אֵין לָהֶם פְּדִיָּה לֹא חָשִׁיב כְּלָל בְּכָל מִינֵי מַעֲשֵׂר וְאַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְעֵיל לְמִעוּטֵי שְׁלֹא יָצָא בְּטָבֶל מִי שֶׁאִסּוּרוֹ מִשּׁוּם בַּל תֹּאכַל חָמֵץ כו' תִּפּוֹק לֵיהּ דְּבָעֵי' שֶׁלָּכֶם וְטָבֶל אֵינוֹ שֶׁלָּכֶם דְּהָא אָתְרוֹג שֶׁל דְּמַאי דְּמַכְשִׁירִי ב"ה בְּלוּלָב הַגָּזוּל (סכה דף לה:) מְפָרֵשׁ הָתָם מִשּׁוּם דְּאִי בָּעֵי מַפְקַר לְנִכְסֵיהּ וְהָוֵי עָנִי וַחֲזַי לֵיהּ הַשְׁתָּא נָמֵי שֶׁלָּכֶם קְרֵינַן בֵּהּ מַשְׁמַע דְּטָבֶל גָּמוּר לָא חָשִׁיב שֶׁלָּכֶם וְתֵי' ר"י אָתְרוֹג שֶׁל טָבֶל לָא חָשִׁיב שֶׁלּוֹ כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן מִמֶּנּוּ לְכֹהֵן וּלְלֵוִי וּבָעֵינַן שֶׁיִּהֵא כָּל הָאָתְרוֹג שֶׁלּוֹ אֲבָל מַצָּה שֶׁאִם אֹכַל כָּל כָּךְ שֶׁאִם הָיָה נוֹתֵן מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה אוֹ מַעֲשֵׂר מִמַּה שֶׁאָכַל אַפְּתִי אֹכַל שְׁעוּר מַצָּה חָשִׁיב שֶׁפִּיר שֶׁלּוֹ וְרַשְׁבַּ"א תֵּרֵץ דְּאִצְטְרִיךְ לְעֵיל שֶׁלּוֹ קְרָא לְהֵיכָא שְׁמַהּ שֶׁיִּפָּרִישׁ יִהְיֶה שֶׁלּוֹ כְּגוֹן אִם הוּא כֹּהֵן אוֹ לֵוִי אוֹ יִשְׂרָאֵל עָנִי וְנִטַּל מִמֶּנּוּ כְּכָר תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן דְּשֶׁלָּכֶם קְרֵינַן בֵּהּ: **אֲבָל** חַלָּתוֹ דְּאִי מְטַמְּיָא זוֹ הַסְּגִיָא כמ"ד (מכות דף כ.) מְחִצָּה לְקִלְטַ דְּאוֹרְיְתָא דְּאִי מִדְּרַבָּנַן יֵשׁ לָהּ הֶתֵּר מוֹשָׁבוֹת דְּאִי יָצָאָה חוּץ לְמְחִצָּה נִפְדֵּית אֲפִילּוּ טְהוֹרָה אִי נָמֵי כֵּיוָן דְּמִדְּרַבָּנַן אֵין לָהֶם פְּדִיָּה לֹא חָשִׁיב לְעֵיל שֶׁלָּכֶם וְאַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמִעוּטֵי שְׁלֹא יָצָא בְּטָבֶל מִי שֶׁאִסּוּרוֹ מִשּׁוּם בַּל תֹּאכַל חָמֵץ כו' תִּפּוֹק לֵיהּ דְּבָעֵי' שֶׁלָּכֶם וְטָבֶל אֵינוֹ שֶׁלָּכֶם דְּהָא אָתְרוֹג שֶׁל דְּמַאי דְּמַכְשִׁירִי ב"ה בְּלוּלָב הַגָּזוּל (סכה דף לה:) מְפָרֵשׁ הָתָם מִשּׁוּם דְּאִי בָּעֵי מַפְקַר לְנִכְסֵיהּ וְהָוֵי עָנִי וַחֲזַי לֵיהּ הַשְׁתָּא נָמֵי שֶׁלָּכֶם קְרֵינַן בֵּהּ מַשְׁמַע דְּטָבֶל גָּמוּר לָא חָשִׁיב שֶׁלּוֹ כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן מִמֶּנּוּ לְכֹהֵן וּלְלֵוִי וּבָעֵינַן שֶׁיִּהֵא כָּל הָאָתְרוֹג שֶׁלּוֹ אֲבָל מַצָּה שֶׁאִם אֹכַל כָּל כָּךְ שֶׁאִם הָיָה נוֹתֵן מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה אוֹ מַעֲשֵׂר מִמַּה שֶׁאָכַל אַפְּתִי אֹכַל שְׁעוּר מַצָּה חָשִׁיב שֶׁפִּיר שֶׁלּוֹ וְרַשְׁבַּ"א תֵּרֵץ דְּאִצְטְרִיךְ לְעֵיל שֶׁלּוֹ קְרָא לְהֵיכָא שְׁמַהּ שֶׁיִּפָּרִישׁ יִהְיֶה שֶׁלּוֹ כְּגוֹן אִם הוּא כֹּהֵן אוֹ לֵוִי אוֹ יִשְׂרָאֵל עָנִי וְנִטַּל מִמֶּנּוּ כְּכָר תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן דְּשֶׁלָּכֶם קְרֵינַן בֵּהּ: **אֲבָל** חַלָּתוֹ דְּאִי מְטַמְּיָא זוֹ הַסְּגִיָא כמ"ד (מכות דף כ.) מְחִצָּה לְקִלְטַ דְּאוֹרְיְתָא דְּאִי מִדְּרַבָּנַן יֵשׁ לָהּ הֶתֵּר מוֹשָׁבוֹת דְּאִי יָצָאָה חוּץ לְמְחִצָּה נִפְדֵּית אֲפִילּוּ טְהוֹרָה אִי נָמֵי כֵּיוָן דְּמִדְּרַבָּנַן אֵין לָהֶם פְּדִיָּה לֹא חָשִׁיב לְעֵיל שֶׁלָּכֶם וְאַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְאוֹקְמָא לְעֵיל (פסחים דף לו:) כְּרַבִּי אֶלְעָזָר לֹא חָשִׁיב שֶׁלָּכֶם שֶׁם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי נָאֱכָל בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם מִשּׁוּם דְּהוֹאִיל וְלֹא הֶעֱלָהוּ לִירוּשָׁלַיִם וְלֹא יָדְעִינַן לוֹמַר הוֹאִיל וְלֹא קָרָא לוֹ שֵׁם מַעֲשֵׂר: **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר יקב"ר טַעְמֵהּ דְּר' יְהוּדָה מִשּׁוּם דְּדָרֵישׁ כָּפֶף רִאשׁוֹן וְלֹא כָּפֶף שֵׁנִי וּלְכָךְ אֵינוֹ נִפְדֶּה לְקוּחַ טָהוֹר בְּרִחוּק מָקוֹם וה"ה שֶׁאֵין נִפְדֶּה טָמֵא בְּקָרוֹב מָקוֹם דְּתַרְוַיְהוּ מַחַד קְרָא נָפְקִי מִלֹּא תוּכַל שְׁאֵתוֹ וְרָבָּנָן לָא דָּרְשִׁי כָּפֶף רִאשׁוֹן וְלֹא כָּפֶף שֵׁנִי וְסָבְרִי דְּלִקּוּחַ טָהוֹר נִפְדֶּה בְּרִחוּק מָקוֹם וה"ה טָמֵא בְּקָרוֹב מָקוֹם וְקָשֶׁה לְרַשְׁבַּ"א דִּבְרֵישׁ אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן (זבחים דף מט.) פָּרִיךְ וְלֹא מְצִינוּ שֶׁטָּפֵל חָמוּר מִן הָעִקָּר וְהָרֵי מַעֲשֵׂר הוּא נִפְדֶּה וְלִקּוּחַ אֵינוֹ נִפְדֶּה דִּתְנַן הַלְּקוּחַ שֶׁנִּטְמָא יִפָּדֶה נִטְמָא אֵין לֹא נִטְמָא לָא וְהַיְנוּ בְּרִחוּק מָקוֹם דכה"ג מַעֲשֵׂר עַצְמוֹ נִפְדֶּה ובע"א לָא הֲוֵי טָפֵל חָמוּר מִן הָעִקָּר אַלְמָא לְקוּחַ לְרַבָּנָן נָמֵי אֵינוֹ נִפְדֶּה טָהוֹר בְּרִחוּק מָקוֹם וְתֵרֵץ ר"י דְּהָתָם מַיְירֵי מִדְּרַבָּנָן: **חַלּוֹת** תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר נִרְאֶה לר"י כְּפֵ"ה דְּמַיְירֵי שֶׁלֹּא נִשְׁחַט עֲלֵיהֶם הַזֶּבַח וְלֹא הֻקְדְּשׁוּ דְּאִי הֻקְדְּשׁוּ תִּפּוֹק לֵיהּ דְּבָעֵינַן מִצָּתְכֶם דְּגָמְרִינַן לְעֵיל לֶחֶם לֶחֶם וְעוֹד דְּקָאָמַר לְמִכֹּר בַּשּׁוּק יוֹצְאִין בָּהֶן מִשְׁמַע דִּבְלֹא הֻקְדְּשׁוּ מַיְירֵי וה"פ מַצָּה הַמְּשֻׁתַּמֶּרֶת לְשֵׁם מַצָּה יָצְאָה זוֹ שְׁמִשְׁתַּמֶּרֶת לְשֵׁם זֶבַח כְּשֶׁיְּקַדְּשָׁנָּה וְכֵן שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא לְיוֹם אֶחָד אִקְּרָא דְּמִשְׁתַּמֶּרֶת סְמִיךְ דְּבָעֵינַן שֶׁתְּהֵא נִשְׁמֶרֶת לְשֵׁם שִׁבְעָה וְהָא דְּפָרִיךְ וְתִפּוֹק לֵיהּ שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין בַּאֲנִינוּת וְשֶׁאֵין נֶאֱכָלִין בְּכָל מוֹשָׁבוֹת ה"פ שֶׁאֵין נַעֲשֶׂה לֶאֱכֹל בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֶאֱכֹל בַּאֲנִינוּת וְהָא דְּלֹא פָּרִיךְ שֶׁאֵין נַעֲשֶׂה לְהְיוֹת מַצּוֹתֶכֶם אֶלָּא לְגָבוֹהַּ כֵּיוָן דְּלֹא כְּתִיב בְּהֶדְיָא פְּסוּל דְּמַצּוֹתֶכֶם לֹא שַׁיְּךְ לְמִפְרַךְ הָכִי:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מהל' חמץ ומצה הל' ח:

ב מיי' פ"ח מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ב:

ג טוש"ע או"ח סי' תנד סעי' ד:

ד מיי' פ"ו מהל' חמץ ומצה הל' ז:

ה מיי' פ"ז מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' א:

ו מיי' פ"ז מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ב:

ז מיי' פ"ו מהל' חמץ ומצה הל' ט:

זֹאת אוֹמֶרֶת חֲלוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר פ"ה דְּאָמַר בפ"ק דְּמַגִּלָּה (דף ט:) לֹא קָרְבוּ אֶלָּא פְּסָחִים וְחוֹבוֹת הַקָּבוּעַ לָהֶם זְמַן אֲבָל שְׁאֵין קְבוּעַ לָהֶם זְמַן לֹא וּכְפֵרוּשׁוֹ מַשְׁמַע בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּזָבָחִים (דף קיז.) דְּתַנְיָא הָתָם כָּל הַנֶּדֶר וְנֶדֶב קָרֵב בְּבָמָה וְשֶׁאֵין נֶדֶר וְכוּ' דִּבְרֵי ר' מֵאִיר וַחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא קָרְבוּ אֶלָּא עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים בִּלְבַד רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אַף צִבּוּר לֹא הִקְרִיבוּ אֶלָּא חוֹבוֹת הַקָּבוּעַ לָהֶן זְמַן מַשְׁמַע דְּמוֹדֶה ר' שִׁמְעוֹן לַחֲכָמִים דְּלָא קָרְבוּ מִנְחָה וּנְזִירוּת בְּבָמָה וְקָשֶׁה דבפ"ק (דף ט:) תְּנַן אֵין בֵּין בָּמָה גְּדוֹלָה לְבָמָה קְטַנָּה אֶלָּא פֶּסַח זֶה הַכְלֵל כָּל שֶׁנֶּדֶר וְנֶדֶב קָרֵב בְּבָמָה שֶׁאֵין נֶדֶר וְכוּ' וְאָמַר בַּגְּמָרָא מִנַּי ר"ש הִיא א"כ לְר' שִׁמְעוֹן קָרְבָה מִנְחָה בְּבָמָה דְּנֶדֶר וְנֶדֶב הוּא וּנְזִירוּת נָמֵי קָרֵב לְדִידֵהּ בְּבָמָה דְּהָא ר"מ דְּקָתָנֵי בְּהָאי לְשָׁנָא כָּל שֶׁנֶּדֶר וְנֶדֶב קָרֵב בְּבָמָה וְסָבַר רְקִיקֵי נָזִיר אֵיכָא בְּבָמָה דְּאָמַר הָתָם מַאי טַעְמָא דר"מ אָמַר קְרָא לֹא תַּעֲשׂוּן כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים וְגוֹ' אָמַר לְהוּ מֹשֶׁה כִּי עֲלִיתִּוּן לְאֶרֶץ יִשְׂרוֹאֵל אַקְרִיבוּ חוֹבוֹת לָא אַקְרִיבוּ וּמִנְחָה וּנְזִירוּת יִשְׂרוֹאֵל נִינְהוּ דְּנָזִירוּת גּוּפֵיהּ נֶדֶר וְנֶדֶב הוּא אע"ג דְּהַקְרָבָנוֹת חוֹבָה וְרַבָּנָן מְפָרֵשׁ הָתָם דְּסָבְרִי אֵין מִנְחָה בְּבָמָה וּנְזִירוּת אע"ג דְּנֶדֶר הוּא מ"מ הַקְרָבָן חוֹבָה וְנִרְאֶה לר"י דה"פ דְּמַתְנִיתִין דְּמַגִּלָּה דְּאֵין חִלּוּק בֵּין בָּמָה גְּדוֹלָה לְבָמָה קְטַנָּה אֶלָּא פְּסָחִים זֶה הַכְלֵל כֹּל הַנֶּדֶר וְנֶדֶב הַקָּרֵב בְּבָמָה קְטַנָּה וְכֹל שֶׁאֵין נֶדֶר וְכוּ' וְלָא נָחִית אֶלָּא לְפָרֵשׁ מַה שֶּׁשָּׁוֶה הַגְּדוֹלָה לִקְטַנָּה אֲבָל יֵשׁ נֶדֶר וְנֶדֶב כְּמוֹ מִנְחָה וּנְזִירוּת שֶׁאֵינָן קְרֵבִין לֹא בְּזוֹ וְלֹא בְּזוֹ: **נֶאֱכָלִים** בְּנוֹב וְגִבְעוֹן הַקֶּשֶׁה רַבֵּינוּ נִסִּים א"כ הֵיכִי מְמַעֵט בִּכּוּרִים מִבְּכָל מוֹשָׁבוֹת וְהָא בִּכּוּרִים הָוֵי חוֹבָה הַקָּבוּעַ לָהֶן זְמַן בִּזְמַן שְׁמִטָּה דְּמַעֲצֶרֶת עַד הֶחָג מֵבִיא וְקוֹרֵא א"כ קְרֵבִים בְּנוֹב וְגִבְעוֹן כְּמוֹ פְּסָחִים שֶׁהָיוּ קְרֵבִים לכ"ע וְיֵשׁ לוֹמַר דְּבִכּוּרִים הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהֶם זְמַן גָּדוֹל כָּל כָּךְ לֹא חָשִׁיב זְמַן קְבוּעַ וְרַשְׁבַּ"א מְפָרֵשׁ דְּמִשּׁוּם הָכִי הָוֵי בִּכּוּרִים חוֹבָה שֶׁאֵין לָהֶן זְמַן קְבוּעַ כֵּיוָן שֶׁאִם אֵין לוֹ פֵּרוֹת לֹא יָבִיא בִּכּוּרִים:

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמַּצּוֹת עֲבִיד לְהּ שְׁמִירָה לְשֵׁם מַצָּה כָּל שְׁמוּר שֶׁאַתָּה מְשַׁמֶּרֶהּ שֶׁלֹּא תַּחְמִיץ הִתְכַּוֵּן לְשֵׁם מַצָּה שֶׁל מִצְוָה: יָצָאת כו' דְּלָאו לְשֵׁם מַצָּה שֶׁל מִצְוֹת פֶּסַח עֲבִיד לְהּ אֶלָּא לְשֵׁם מַצַּת פֶּסַח שֶׁאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת לִשְׁבָעָה דִּלְאַחַר יוֹם וְלַיְלָה הַוְיָא נוֹתֵר כְּדִכְתִיב (וַיִּקְרָא ז':ט"ו) וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ וְגוֹ' וְהֵיכָא דְּלָא נִשְׁחַט עֲלֵיהֶן הַזֶּבַח אע"ג דַּעְבָשָׁו יֵשׁ לְהּ הֶהֵר לְשִׁבְעָה מִיהוּ כִּי עְבָדָה לָאו לְשֵׁם מַצָּה הָרְאוּיָה לְמִצְוָה אִיתְכַּוּון דְּכִי עֲבִידָה אַדַּעְתָּא לְאַפְסוֹלֵי בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה עֲבָדָה וְאִית לֵיהּ לְרַב יוֹסֵף הָא דְּרָשָׁה (דְּרָבָא) דְּבָעֵינַן שְׁמוּר לְשֵׁם מִצְוָה וְאַהֲהוּא קְרָא סְמִיךְ וּבְהָא פְּלִיג דְּאִי נָמֵי אִיכַּוֵּין לְהּ נָמֵי לְשְׁמוּר מַצַּת מִצְוָה לְמִפְּק בָּהּ מִשּׁוּם תּוֹדָה וּמִשּׁוּם מַצָּה לָא נָפֵק דְּבָעֵינַן שְׁמוּר לְשׁוּם מַצָּה כָּל שִׁבְעָה: וְתִפּוֹק לֵיהּ דְּאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת לְאוֹנֵן וְלִמָּה לִי קְרָא אַחֲרִינָא דְּכָל קָדְשִׁים אֲסוּרִין לְאוֹנֵן בֵּימָמוֹת (דף עג:) אִתְיָא לֵן בק"ו מָה מַעֲשֵׂר הַקַּל אָמְרָה תּוֹרָה לֹא אֲכַלְתִּי בְאֹנִי בְּשֵׂר קֹדֶשׁ חָמוּר לֹא כָּל שֶׁכֵּן: סָבַר לַהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר לְעֵיל (פְּסָחִים דף לו.) בְּמַצָּה שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי נִפְק וְאע"ג דְּאָסוּר לְאוֹנֵן דְּלָא דָּרֵישׁ עֹנִי אֹנִי לְשׁוֹן אוֹנִי אֶלָּא עֲנִי כְּמַסֹּרֶת: וְתִפּוֹק לֵהּ כֵּיוָן דְּדָרֵשׁ עֲנִי הָא לָאו מַצָּה עֲנִיָּה הִיא דְּהָא נִלּוֹשָׁה בְּשֶׁמֶן: רְבִיעִית הִיא חֲצִי לג שֶׁמֶן מֵבִיא לְתוֹדָה וְחוֹצֵהוּ חֲצִיוֹ לְעֶשֶׂר חַלּוֹת וְעֶשֶׂר רְקִיקִין וְחֲצִיוֹ לְרִבּוּכָהּ בְּמַסֶּכֶת מְנָחוֹת בְּפֶרֶק שְׁתֵּי מִדּוֹת (מְנָחוֹת דף פט.) וּבְנָזִירוּת לֹא הָיְתָה רִבּוּכָה אֶלָּא חַלּוֹת וּרְקִיקִין וְלֹא הָיָה מֵבִיא אֶלָּא רְבִיעִית כְּדַאֲמְרִינַן נָמֵי הָתָם הִלְכָךְ רְבִיעִית שֶׁמֶן לְעֶשְׂרִים חַלּוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁנַּעֲשׂוֹת מִשָּׁבָע עֶשְׂרוֹנוֹת פָּחוֹת שְׁלִישׁ עִשָּׂרוֹן שֶׁזֶּה הוּא שִׁעוּרָן כְּדַאֲמְרִינַן הָתָם בְּהַתּוֹדָה אֵין כָּאן עֶשֶׂר: וְתִפּוֹק לֵהּ דְּאֵינָן נֶאֱכָלוֹת בְּכָל מוֹשָׁבוֹת אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם דְּמִחַצֵּת קָדָשִׁים קַלִּים לִפְנִים מִן הַחוֹמָה כְּדִכְתִיב (דְּבָרִים י"ב:י"ז) וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' וְגוֹ' וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹּר וְאִם יָצְאוּ נִפְסָלִין דִּכְתִיב (שְׁמוֹת כ"ב:ל') וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה וְגוֹ' כֵּיוָן שֶׁיָּצָא בָּשָׂר חוּץ לִמְחִיצָתוֹ נֶאֱסָר: זֹאת אוֹמֶרֶת מִדְּלָא נָפְקָא לֵהּ מִבְּכָל מוֹשָׁבוֹתֵיכֶם קָסָבַר חַלּוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר נֶאֱכָלוֹת בְּנוֹב וְגִבְעוֹן וּדְלָא כר"ש דְּאָמַר בפ"ק דְּמַגִּלָּה (דף ט:) דְּלָא קָרֵב בְּנוֹב וְגִבְעוֹן דְּהַיְנוּ בָּמָה גְּדוֹלָה אֶלָּא פְּסָחִים וְחוֹבוֹת הַקָּבוּעַ לָהֶן זְמַן אֲבָל חוֹבוֹת שֶׁאֵין לָהֶן זְמַן קְבוּעַ לֹא וּדְלָא כמ"ד בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּזָבָחִים (דף קיז.) כָּאן וְכָאן בָּמָה גְּדוֹלָה דְּנוֹב וְגִבְעוֹן וּבָמָה קְטַנָּה שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ לֹא קָרְבוּ לְיַחִיד אֶלָּא עוֹלָה וּשְׁלָמִים וְעַל אוֹתָן שֶׁקָּרְבוּ בְּנוֹב וְגִבְעוֹן הָצָרַךְ לְהָבִיא רְאָיָה מִוּשַׁמְרֶתֶם אֶת הַמַּצּוֹת וּמִמַּצּוֹת תֹּאכֵלוּ וְגוֹ' דְּלָא נִפְקִי מִבְּכָל מוֹשָׁבוֹתֵיכֶם דְּאִית לְהוּ הֶהֵר בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצוּ בְּתוֹךְ זְמַן אֲכִילָתָן דְּתָנַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּזָבָחִים (דף קיב:) בָּאוּ וְגִבְעוֹן הֶתִּירוּ הַבָּמוֹת קָדְשֵׁי קָדָשִׁים נֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים קָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּכָל עָרֵי יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁלֹּא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן הָיוּ בָּמוֹת מֻתָּרוֹת וַעֲבוֹדָה בִּבְכוֹרוֹת מִשֶּׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן עֲבוֹדָה בַּכֹּהֲנִים וְנֶאֱסְרוּ הַבָּמוֹת עָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן וְהָקְבְּעוּ בַּגִּלְגָּל ז' שָׁפְבְּשׁוּ וְז' שֶׁחִלְקוּ הָיוּ הַבָּמוֹת מֻתָּרוֹת בָּאוּ לְשִׁילֹה לְאַחַר שֶׁחִלְקוּ וְהָקְבַּע מִשְׁכָּן שָׁם נֶאֶסְרוּ הַבָּמוֹת וְכוּלְּהוּ מְפָרֵשׁ מִקְּרָאֵי בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּזְבָחִים חֲרָבָה שִׁילֹה בִּימֵי עֵלִי כְּשֶׁנִּשְׁבָּה הָאָרוֹן בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים בָּאוּ לָהֶן לְגוֹב וְלֹא הָיָה שָׁם מִשְׁכָּן אֶלָּא בַּיִת שֶׁל אֲבָנִים הָיָה וְהָקְבַּע שָׁם מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת אֲבָל אָרוֹן לֹא הָיָה שָׁם שֶׁכְּשֶׁהֶחֱזִירוּהוּ פְּלִשְׁתִּים עַמַּד בְּקִרְיַת יְעָרִים עֶשְׂרִים שָׁנָה עַד שֶׁמָּלַךְ דָּוִד וֶהֱבִיאוֹ לְצִיּוֹן וּבְצִיּוֹן עָמַד עַד שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּדִכְתִיב (מְלָכִים א ח':ו') וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת אֲרוֹן ה' וְגוֹ' וּמִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת הָיָה בְּנוֹב כָּל יְמֵי שְׁאוּל וּשְׁמוּאֵל כְּדִכְתִיב (שְׁמוּאֵל א כ"א:ה') וַיֹּאמֶר אֵין לְחֶם חֹל אָל תַּחַת יָדִי כִּי אִם לֶחֶם קֹדֶשׁ [וְגוֹ'] הַמּוֹסְרִים מִלְּפָנֵי ה' חֲרָבָה גִּב עַל דָּבָר זֶה שֶׁהֲרָגָם שְׁאוּל מִפְּנֵי שֶׁנָּתְנוּ לְחֶם לְדָוִד וּבָאוּ לְהֶם לְגִבְעוֹן וְנִתַּן שָׁם מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת עַד שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה הַבַּיִת כְּדִכְתִיב בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (א' כא): בְּרִית שְׁבוּעָה: וְאִיכָּא דְּאָמְרִי בְּתִמְיהָּ אָמַר לֵיהּ וְכִי הֵן הַדְּבָרִים כו' דְּלָא בָּעֵי טַעְמָא כַּהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי: וְטַעְמָא מַאי גְּמָרָא בָּעֵי לְהּ וְטַעְמָא מַאי שֶׁעָשָׂאן לְמִכַּר בַּשּׁוּק לָצֵרֶךְ תּוֹדָה יוֹצֵא בָּהֶן אִם לֹא מְכָרָן הֲרֵי לֹא נִשְׁתַּמְּרָה לְשֵׁם מַצָּה אֶלָּא לְשֵׁם זֶבַח: אִפּוּק בְּהוּ אֲנָא יְדֵי חוֹבַת מַצָּה:

״וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמַּצּוֹת״ — מַצָּה הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת לְשֵׁם מַצָּה. יָצְתָה זוֹ שֶׁאֵין מִשְׁתַּמֶּרֶת לְשֵׁם מַצָּה, אֶלָּא לְשׁוּם זֶבַח. רַב יוֹסֵף אָמַר, אָמַר קְרָא: ״שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ״ — מַצָּה הַנֶּאֱכֶלֶת לְשִׁבְעַת יָמִים. יָצְתָה זוֹ שֶׁאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת לְשִׁבְעַת יָמִים, אֶלָּא לְיוֹם וְלַיְלָה. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַבָּה, וְתַנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַבָּה: יָכוֹל יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּחַלּוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמַּצּוֹת״ — מַצָּה הַנֶּאֱכֶלֶת לְשִׁבְעָה. יָצְתָה זוֹ שֶׁאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת לְשִׁבְעָה, אֶלָּא לְיוֹם וְלַיְלָה. [א]וְתִיפּוֹק לֵיהּ מִ״לֶחֶם עֹנִי״ — מִי שֶׁנֶּאֱכָל בַּאֲנִינוּת. יָצָא זֶה שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל בַּאֲנִינוּת, אֶלָּא בְּשִׂמְחָה! סָבַר לַהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמַר ״עֹנִי״ כְּתִיב. וְתִיפּוֹק לֵיהּ דְּהָוֶה לֵיהּ מַצָּה עֲשִׁירָה! אָמַר שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: רְבִיעִית הִיא, וּמִתְחַלֶּקֶת הִיא לְכַמָּה חַלּוֹת. וְתִיפּוֹק לֵיהּ דְּאֵינָן נֶאֱכָלוֹת בְּכָל מוֹשָׁבוֹת! אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: זֹאת אוֹמֶרֶת חַלּוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר נֶאֱכָלִין בְּנוֹב וְגִבְעוֹן. [ב]תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: שָׁאַלְתִּי אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר — מַהוּ שֶׁיֵּצֵא אָדָם בְּחַלּוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר? אָמַר לִי: לֹא שָׁמַעְתִּי. בָּאתִי וְשָׁאַלְתִּי לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר לִי: הֲרֵי אָמְרוּ, חַלּוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר שֶׁעָשָׂאן לְעַצְמוֹ — אֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהֶן, לְמִכּוֹר בַּשּׁוּק — יוֹצֵא בָּהֶן. כְּשֶׁבָּאתִי וְהִרְצֵיתִי דְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אָמַר לִי: בְּרִית! הֵן הֵן הַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֶמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי. אֵיכָא דְּאָמְרִי: בְּרִית, הֵן הֵן הַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֶמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי? וְלָא טַעְמָא בָּעֵיא?! וְטַעְמָא מַאי? אָמַר רַבָּה: כֹּל לְשׁוּק אֵימְלוֹכֵי מֵימְלַךְ. אָמַר: אִי מִזְדַּבַּן — מִזְדַּבַּן, אִי לָא מִזְדַּבַּן — אִיפּוֹק בְּהוּ אֲנָא.

מַתְנִי׳

מסורת הש״ס

א לעיל לו.; לעיל לו:

ב לעיל לה.

תורה אור השלם

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמַּצּוֹת כִּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צִבְאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם [שמות יב, יז]

שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשֹׁן עַד־יוֹם הַשִּׁבְעִי [שמות יב, טו]

לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ [דברים טז, ג]

כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שִׁבְטֵיכֶם לְשׂוּם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָּׁמָּה [דברים יב, ה]

מסורת הש"ס

א משנה נדרים

ב מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ג עירובין כג.; משנה עירובין

ד משנה כלאים

ה שבת פד:

תורה אור השלם

מדרים. השבעים מתרגמים ביוניות149דהיינו Wilder Lattich149 (חסה המ'). או Wilde Endivie (ציקוריום, המ'). ושניהם מצויים במצרים ובסוריה.. המשנה (פסחים לט ע"א) מונה חמישה מינים של ירקות, "שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח - בחזרת, בתמכא, ובחרחבינא, ובעולשין ובמרור". חזרת היא כנראה חסה, ואלו עולשין מבואר בגמרא - הינדיבי. יונתן בן עוזיאל מתרגם "מדרים" - תמכא ועולשין, ותוספות יום טוב מעיר150למשנה פסחים ב, ו ד"ה בתמכא. "ואנו רגילים לפתרו לתמכא שהיא מה שקורין בלשון אשכנז קרי"[151Meerrettich (ובלשוננו חזרת, המ')„ וכן הוא מפורסם בדברי האחרונים ז"ל", עכ"ל. אלא שאין לביאור זה יסוד מוצק. [פירושי רד"צ הופמן על שמות יב:ח, ד]

וַתְּמָרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ [שמות א, יד]

וְאֹכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל־מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ [שמות יב, ח]

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעג סעי' ה:

ב מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' יג:

ג סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעג סעי' ה:

ד מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' יג:

ה סמג לאוין ערט, טוש"ע יו"ד סי' רצז סעי' יד:

ו מיי' פג' מהל' כלאים הל' ג:

אבמתני' אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח: בחזרת, בתמכא, ובחרחבינא ובעולשין ובמרור. יוצאין בהן במרור בין לחין בין יבשין, אבל לא בכבושין ולא שלוקין ולא מבושלין. ומצטרפין לכזית, ויוצאין בקלח שלהן. ובדמאי, ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שנפדו: גמ' חזרת — חסא. עולשין — הינדבי. תמכא, אמר רבה בר בר חנה: תמכתא שמה. חרחבינא, אמר רבי שמעון בן לקיש: אצותא — מרירתא. ובמרור — מרירתא. תני בר קפרא, אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח: בעולשין, ובתמכא, בחחלין, בחרחבינין, ובחזרין. רב יהודה אומר: אף עולשי שדה ועולשי גינה וחזרת. עולשי גינה וחזרת? הא תנא לה ריישא! הכי קאמר: אף עולשי שדה כעולשי גינה וחזרת. רבי מאיר אומר: אף עסווס וטורא ומר ירואר. אמר ליה רבי יוסי: עסווס וטורא אחד הוא. ומר — זה הוא ירואר. (ב)תני דבי (רבי) שמואל: אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח: בחזרת, בעולשין, ובתמכא, ובחרחבינין, ובחרגינין, ובהרדופנין. רבי יהודה אומר: אף חזרת יולין וחזרת גלין כיוצא בהן. (ג)רבי אילעא אומר משום רבי אלעזר: אף ערקבלים, וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר, ולא מצאתי. וכשבאתי לפני רבי אלעזר בן יעקב, הודה לדברי. רבי יהודה אומר: כל שיש לו שרף. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: כל שפניו מכסיפין. אחרים אומרים: [כל] ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין. אמר רבי יוחנן: מדברי כולן נלמד, ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין. אמר רב הונא: הלכה כאחרים. (ד)רבינא אשכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה מהדר אמרירתא. אמר ליה: מאי דעתיך, דמרירין טפי? והא חזרת תנן. ותנא דבי שמואל: חזרת, ואמר רבי אושעיא: מצוה במחזרת. ואמר רבא: מאי חזרת — חסא. מאי חסא — דחס רחמנא עילוון. ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: למה נמשלו מצרים כמרור? לומר לך: מה מרור זה שתחילתו רך וסופו קשה — אף מצרים תחילתן רכה וסופן קשה. אמר ליה: הדרי בי. אמר ליה רב רחומי לאבציי: ממאי דהאי מרור מין ירק הוא? אימא מרירתא דכופיא? דומיא דמצה: מה מצה גידולי קרקע — אף מרור גידולי קרקע. ואימא הירדופ? דומיא דמצה: מה מצה מין זרעים — אף מרור מין זרעים. ואימא הרזיפו! דומיא דמצה: מה מצה שניקחת בכסף מעשר — אף מרור שניקח בכסף מעשר. אמר ליה רבה בר רב חנין לאבויי: אימא מרור חד! "מרורים" כתיב. ואימא "מרורים" תרי! דומיא דמצה: מה מצה מינין הרבה — אף מרור מינין הרבה. אמר רבה בר רב הונא אמר רב: ירקות שאמרו חכמים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח, כולן נזרעין בערוגה אחת. למימרא דלית בהו משום כלאים? (ה)מתיב רבא: חזרת וחזרת גלין, עולשין ועולשי שדה, כרישין וכרישי שדה, כוסבר וכוסברא שדה, חרדל וחרדל מצרי, ודלעת המצרי והרמוצה — אינם כלאים זה בזה. חזרת וחזרת גלין — אין, חזרת ועולשין — לא! וכי תימא כולהו בהדדי קתני להו. והא אמר רב: זוגות זוגות קתני! (ו)מאי נזרעין דאמר רב — נזרעין כהלכתן. כהלכתן? תנינא:

עֲרוּגָה

אף מרור מין זרעים: ואימא הרחוף כי מצה וכו' בפ' לולב הגזול (סכה דף לב:) פריך גבי הדס ואימא הרחוף אמר אביי דרכי' דרכי' נעם ופי"ה דלא הוי נעים כיון דהוי סם המות לבהמה הכא נמי ה"מ לשנויי הכי אלא דמשני שפיר טפי אבל קשה לרשב"א דלעיל אמר דהירדופני כשר למרור ובפרק אלו טרפות (חלין דף נח:) משמע דהוי סם המות לבהמה דאמר בהמה שאכלה הירדופני היינו סם המות ומשני תרי גוני סם המות:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רצו סעי' לה:
ב מיי' פ"ד מהל' כלאים הל' ט:
ג טוש"ע יו"ד סי' רצו סעי' לז:
ד מיי' פ"ד מהל' כלאים הל' יג:
ה סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעג סעי' ה:
ו מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' יג:
ז סמג לאוין עט, טוש"ע או"ח סי' תסו סעי' א:
ח מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' יז:
ט מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' יט:
י טוש"ע או"ח סי' תסו סעי' ו:
יא מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' י:
יב טוש"ע או"ח סי' תסג סעי' ב:
יג מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' ד:
יד טוש"ע או"ח סי' תסג סעי' ג:
טו מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' ה:

עֲרוּגָה בַּת ו' טְפָחִים זוֹרְעִין לְתוֹכָהּ ה' זְרָעִים וא"ת הוֹאִיל וְרָחוֹק ג' טְפָחִים לֹא יָנְקִי מֵהֲדֵי דְּהָא אֲמְצָעִית אֵינָהּ רְחוֹקָה מִן הָאֲחֵרוֹת אֶלָּא ג' טְפָחִים דִּבְקָרֵי ר' עֲקִיבָא (שַׁבָּת דַּף פָּה.) מֹשָׁמַע דְּד' מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הָעֲרוּגָה לֹא בְּקִרְנוֹת אֶלָּא בְּאֶמְצַע הָרוּחוֹת א"כ יִזְרַע לְתוֹכָהּ ט' זְרָעִים ג' שׁוּרוֹת שֶׁל ג' ג' וְיִהֵא רְחוֹקִים זֶה מִזֶּה ג' טְפָחִים וְאוֹמֵר ר"י דְּהָכָא אֵינָהּ מְשׁוּם יְנִיקָה אֶלָּא מְשׁוּם עֲרֵבוּב לְאַחַר שֶׁיִּהְיוּ גְּדוֹלִים וְלֹא רָצוּ חֲכָמִים לְהַתִּיר יוֹתֵר וְתַדַּע דְּאִפְּי' חֲמִשָּׁה לֹא הָיוּ מַתִּירִים אִי לָאו דְּנָפְקָא לָן בְּשַׁבָּת בְּפֶרֶק ר' עֲקִיבָא (ג"ז שָׁם) בְּהָדְיָא מִקְּרָא אע"ג דְּקִים לְהוּ לְרַבָּנָן דַּחֲמִשָּׁה בְּשִׁיתָא לֹא יָנְקִי וְהַיְנוּ מְשׁוּם דְּאִיכָּא לְמִחַשׁ לְעֵרֲבוּבְיָא וְאִם תֹּאמַר וְאֵיךְ זוֹרְעִים בְּתוֹכָהּ חֲמִשָּׁה זֵרְעוֹנִים וְהָא אֵין רָחוֹק זֶה מִזֶּה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים דְּהָא אִיכָּא מָקוֹם זְרִיעָה וְתַרְץ ר"ת דִּטְפָחִים שֶׁל כְּלְאַיִם שׁוֹחֲקוֹת כְּדַמּוֹכַח בְּרֵישׁ עֵירוּבִין (דַּף ד.) ור"י אוֹמֵר דְּגַמִּירִי דִּבְהֵכִי לָא יָנְקִי אע"פ שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם זְרָעִים: **לֹא** שְׁלוֹקִין וְלֹא מְבֻשָּׁלִין מַשְׁמַע דִּשְׁלִיקָה הֲוֵי טְפֵי מִבִּשּׁוּל דְּאִי לָאו הָכִי הֲוֵי זוֹ וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר זוֹ וְכֵן מַשְׁמַע בְּכַמָּה דֵּכְתִין וְהָא דְּתָנֵן בְּפֶרֶק ג' מִינִים (נְזִיר דַּף מה:) הָיָה מְבַשֵּׁל הַשְּׁלָמִים אוֹ שׁוֹלְקָן אע"ג דִּשְׁלִיקָה הֲוֵי טְפֵי מִבִּשּׁוּל לֹא הֲוֵי הָתָם זוֹ וְאֵין צ"ל זוֹ דקמ"ל דִּבְשְׁלִיקָה אֵינוֹ יוֹצֵא מִתּוֹרַת בִּשּׁוּל:

מסורת הש"ס

א תוספתא כלאים; שבועות לו.; סוכה ט:; משנה כלאים; משנה שבת; נדה נט:
ב משנה כלאים
ג משנה נדרים
ד עירובין סז.; בכורות יב.; בבא בתרא קסה:
ה שבת פד:

אבּ(א)עֲרוּגָה שֶׁהִיא שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה טְפָחִים — זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ חֲמִשָּׁה זֵרְעוֹנִין, אַרְבַּע — עַל אַרְבַּע רוּחוֹת הָעֲרוּגָה, וְאַחַת בָּאֶמְצַע. מַהוּ דְּתֵימָא: הָנֵי מִילֵּי בִּזְרָעִין, אֲבָל בִּירָקוֹת — לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. גדּ(ב)לְמֵימְרָא דִּירָקוֹת אֵלִּימָא מִזְּרָעִים? וְהָתְנַן: כָּל מִינֵי זְרָעִים אֵין זוֹרְעִין בַּעֲרוּגָה אַחַת, כָּל מִינֵי יְרָקוֹת זוֹרְעִין בַּעֲרוּגָה אַחַת! מַהוּ דְּתֵימָא הָנֵי מִין זְרָעִים נִינְהוּ, קָא מַשְׁמַע לַן. זְרָעִים סָלְקָא דַּעְתָּךְ? וְהָא תְּנַן — יְרָקוֹת, וְתָנֵי דַּבֵּר קַפָּרָא — יְרָקוֹת, וְתָנֵי דְּבֵי שְׁמוּאֵל — יְרָקוֹת! חֲזֶרֶת אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: הוֹאִיל וְסוֹפָהּ לְהַקְשׁוֹת — נִיתֵּיב לַהּ רַוְוחָא טְפֵי. לָאו אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, קֶלַח שֶׁל כְּרוּב שֶׁהוּקְשָׁה מַרְחִיבִין לוֹ בֵּית רוֹבַע! אַלְמָא: כֵּיוָן דְּסוֹפוֹ לְהַקְשׁוֹת יָהֲבִינַן לֵיהּ רַוְוחָא טְפֵי, הָכָא נָמֵי נִיתֵּיב לַהּ רַוְוחָא טְפֵי, קָא מַשְׁמַע לַן. הוּ(ג)יוֹצְאִין בָּהֶן בֵּין לַחִין בֵּין יְבֵשִׁין כּוּ'. אָמַר רַב חִסְדָּא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בַּקֶּלַח, אֲבָל בָּעֲלִין, לַחִין — אִין, יְבֵשִׁין — לָא. וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא "בַּקֶּלַח שֶׁלָּהֶן", מִכְּלָל דִּרֵישָׁא עָלִין? פָּרוֹשֵׁי קָא מְפָרֵשׁ: כִּי קָתָנֵי בֵּין לַחִין בֵּין יְבֵשִׁין — אַקֶּלַח. מֵיתִיבִי: יוֹצְאִין בָּהֶן וּבַקֶּלַח שֶׁלָּהֶן, בֵּין לַחִין בֵּין יְבֵשִׁין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לַחִין — יוֹצְאִין בָּהֶן, יְבֵשִׁין — אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן. וְשָׁוִין שֶׁיּוֹצְאִין בָּהֶן כְּמוּשָׁשִׁין. אֲבָל לֹא כְּבוּשִׁין וְלֹא שְׁלוּקִין וְלֹא מְבוּשָּׁלִין. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טַעַם מָרוֹר — יוֹצְאִין בּוֹ, וְכֹל שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם מָרוֹר — אֵין יוֹצְאִין בּוֹ. תַּרְגּוּמָא אַקֶּלַח. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן כְּמוּשָׁשִׁין. מְשׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק אָמְרוּ: יוֹצְאִין בָּהֶן כְּמוּשָׁשִׁין. (ד)בָּעֵי רָמֵי בַּר חָמָא: מַהוּ שֶׁיֵּצֵא אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמָרוֹר שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם? אֲלִיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא לֹא תֵּיבָּעֵי לֵהּ: הַשְׁתָּא בְּמַצָּה דְּאוֹרָיְיתָא נָפֵיק, בְּמָרוֹר דְּרַבָּנַן מִיבָּעְיָא? כִּי תֵּיבָּעֵי לָךְ אֲלִיבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, מַאי? בְּמַצָּה דְּאוֹרָיְיתָא הוּא דְּלָא נָפֵיק, אֲבָל מָרוֹר דְּרַבָּנַן נָפֵיק? אוֹ דִילְמָא: כָּל דְּתַקִּינוּ רַבָּנַן — כְּעֵין דְּאוֹרָיְיתָא תַּקּוּן. אָמַר רָבָא: מְסְתַּבְּרָא מַצָּה וּמָרוֹר. ז"מַתְנִי' אֵין שׁוֹרִין אֶת הַמּוּרְסָן לְתַרְנְגוֹלִים, אֲבָל חוֹלְטִין. הָאִשָּׁה לֹא תְּשָׁרֶה אֶת הַמּוּרְסָן שֶׁתּוֹלִיךְ בְּיָדָהּ לַמֶּרְחָץ, אֲבָל שָׁפָה הִיא בְּבָשָׂרָהּ יָבֵשׁ. לֹא יִלְעוֹס אָדָם חִיטִּין וְיִנִּיחַ עַל מַכָּתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַחְמִיצוֹת. גְּמ' תָּנוּ רַבָּנַן: אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּאִין לִידֵי חִימּוּץ: הָאָפוּי, וְהַמְבוּשָּׁל, וְחָלוּט שֶׁחָלְטוֹ בְּרוֹתְחִין. מְבוּשָּׁל? אַדְּמְבַשֵּׁל לֵיהּ, מַחְמַע! אָמַר רַב פָּפָּא: הָאָפוּי שֶׁבִּישְּׁלוֹ קָאָמַר. יא"תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קֶמַח שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ דֶּלֶף, אֲפִילּוּ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ — אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִימּוּץ, אָמַר רַב פָּפָּא: וְהוּא דְּעָבִיד טִיחַ לַהֲדֵי טִיחַ. יבאָמְרִי דְּבֵי רַבִּי שֵׁילָא: וְתִיקָא שְׁרֵי. וְהָתַנְיָא וְתִיקָא אָסוּר?! לָא קַשְׁיָא: הָא — דְּעַבְדֵיהּ בְּמִישְׁחָא וּמִילְחָא, הָא — דְּעַבְדֵיהּ בְּמַיָּא וּמִילְחָא. יגאָמַר מָר זוּטְרָא: לָא לִימַחֵי אִינִישׁ קִדְרָא בִּשְׁפִּיר, וְאָתֵי לִידֵי חִימּוּץ. אָמַר רַב יוֹסֵף: לָא לִיחְלוֹט אִינִישׁ תְּרֵי מִזְּרָעִים דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְמֵימַר דְּאַף יְרָקוֹת נִזְרָעִין חֲמִשָּׁה מִינִין בַּעֲרוּגָה שֶׁל שִׁשָּׁה: כָּל מִינֵי זְרָעִים אֵין נִזְרָעִים בַּעֲרוּגָה אַחַת אֲפִילּוּ בַּשִּׁשָּׁה חֲזָה מִשּׁוּם דְּיָנְקִי טְפֵי וְהָא דְּתָנַן זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ חֲמִשָּׁה זֵרְעוֹנִין בִּירָקוֹת קָאָמַר דְּנִזְרָעִים כְּהִלְכָתָן: מַהוּ דְּתֵימָא הָנֵי דְּמֵרוֹר מִין זְרָעִים נִינְהוּ וְלֹא יִזְרְעוּ בַּעֲרוּגָה אַחַת קָמַשְׁמַע לַן רַב דְּמִין יְרָקוֹת נִינְהוּ וְנִזְרָעִים: זְרָעִים סָלְקָא דַּעְתָּךְ הֵיכִי תִּסֵּק אַדַּעְתִּין דְּזָרְעִים נִינְהוּ וְהָא כּוּלְּהוּ תְּנַאֵי יְרָקוֹת קָרֵי לְהוּ: חֲזֶרֶת אִצְטְרִיכָא לֵיהּ לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּנִזְרַעַת כְּשֶׁאָר יְרָקוֹת בַּעֲרוּגָה עִם אַרְבָּעָה זְרָעוֹנִין: לְהַקְשׁוֹת קִלַּח שְׁלָהּ נַעֲשָׂה עָב: מַרְחִיבִין לוֹ מָקוֹם עַד בֵּית רֹבַע שֶׁלֹּא יִזְרְעוּ אֶצְלוֹ מִין אֶחָד: בֵּית רֹבַע מָקוֹם זְרִיעַת רֹבַע הַקַּב חֲצִי הַמִּשְׁקָל הָיָה שִׁעוּר לְבֵית סְאָתַיִם וְכָל בֵּית כּוֹר וּבֵית סְאָה וּבֵית רֹבַע שֶׁבַּגְּמָרָא לְפִי אוֹתוֹ חֶשְׁבּוֹן: לֹא שָׁנוּ דְּיֵבֵשׁ יֵשׁ לוֹ טַעַם מָרוֹר אֶלָּא קִלַּח דְּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא עָב אֵינוֹ מִתְיַבֵּשׁ שֶׁיִּפְסִיד טַעְמוֹ אֲבָל עָלִין יְבֵשִׁין הֲרֵי הֵן כְּעָפָר בְּעַלְמָא: מִכְּלָל דְּרֵישָׁא בְּעָלִין קָא פָּסֵיק וְתָנָא בְּהוּ בֵּין לַחִים בֵּין יְבֵשִׁים: כְּמַשִּׁין פלצדא"ו: כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר כו' קָתָנֵי מַיָּה' בָּדָד' מֵאִיר יוֹצְאִין בָּהֶן וּבְקִלְחִין שֶׁלָּהֶן בֵּין לַחִין בֵּין יְבֵשִׁין וּמַתְנִי' נָמֵי מִדְּמַכְשֵׁר בִּיבֵשִׁים רַבִּי מֵאִיר הִיא וּשְׁמַע מִנָּהּ בָּעֲלִין נָמֵי אַכְשֵׁר: תַּרְגּוּמָא לְהָא דְּקָתָנֵי בָּדָד' מֵאִיר יְבֵשִׁין אַקֶּלַח קָאָמַר: הַשְׁתָּא מַצָּה דְּמַעֲשֵׂר דְּדָה דְּאוֹרָיְיתָא וְאִיכָּא לְמִפְסְלָהּ מִשּׁוּם דְּאֵין לָהּ הֶתֵּר בְּמוֹשָׁבוֹת קָאָמַר ר"ע דְּנָפֵק הוֹאִיל וְאִי מְטַמְּיָא פָּרֵיק לָהּ וְאִית לָהּ הֶתֵּר: מָרוֹר דְּמַעֲשֵׂר יָרָק מִדְּרַבָּנַן הוּא וּמִדְּאוֹרָיְיתָא אִית לָהּ הֶתֵּר בְּמוֹשָׁבוֹת מִבָּעְיָא: כְּעֵין דְּאוֹרָיְיתָא תַּקּוּן וְאֵין לוֹ הֶתֵּר בְּמוֹשָׁבוֹת וּמָרוֹר אִתַּקַּשׁ לְמַצָּה מַה מַּצָּה בָּעֵינַן נָאָכָלֶת בְּכָל מוֹשָׁבוֹת אַף מָרוֹר נָמֵי בָּעֵינַן יֵשׁ לוֹ הֶתֵּר. לִשָּׁנָא אַחְרִינָא מַצָּה בִּזְמַן הַזֶּה דְּאוֹרָיְיתָא וּמָרוֹר מִדְּרַבָּנַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא (דַּף קטו.) וְזֶה שֶׁמַּעְתִּי וְקִשְׁיָא לִי בַּזְּמַן הַזֶּה מִי מִסְקִי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לִירוּשָׁלַיִם וְאִי לְמַאן דְּאָמַר קְדֵשָּׁה רִאשׁוֹנָה קְדֵשָּׁה לְשָׁעָתָהּ וְקְדֵשָּׁה לָעָתִיד לָבוֹא בְּהֶדְיָא אִבְּעִי לֵיהּ לְפָרוּשֵׁי בַּזְּמַן הַזֶּה: מַצָּה וּמָרוֹר הֲקִשׁוּ יַחַד וְכִי הֵיכִי דְּמַצָּה יֵשׁ עָלֶיהָ שֵׁם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְלָא נָפֵק בַּהּ אַף מָרוֹר נָמֵי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו שֵׁם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לֹא נִפְקַ בֵּהּ: מַתְנִי' חוֹלְטִין בְּרוֹתְחִין שֶׁאֵין מַנִּיחִין אוֹתוֹ לְהַחְמִיץ: לֹא תִּשְׁרֶה הַמַּרְסָן לְשׁוּף בָּהּ בְּשָׂרָהּ מִפְּנֵי שֶׁמַּחְמִיץ בִּשְׂרִיתוֹ: אֲבָל שָׂפָה הִיא מַרְסָן יָבֵשׁ בְּבָשָׂרָהּ וְאע"פ שֶׁמִּים טוֹפְחִין עַל בְּשָׂרָהּ: לֹא יִלְעֹס לֹא יָכוֹס: גְּמ' הָאָפוּי לָחֶם מִשְׁנָאֲפָה כָּל מַה שֶׁשּׁוֹרֵהוּ בְּמַיִם אֵינוֹ מַחְמִיץ: אַדְּמְבַשֵּׁל לֵיהּ מְחַמַּע בְּעוֹד שֶׁהַמַּיִם פּוֹשְׁרִים קֹדֶם שֶׁיִּרְתִּיחוּ הוּא מַחְמִיץ וּבְדָשָׁדֵי לֵיהּ לְתוֹךְ רוֹתְחִין לֵיכָּא לְאוֹקוֹמֵי דְּהָא בְּהֶדְיָא תָּנֵי לָהּ וְחָלוּט שֶׁחָלְטוֹ בְּרוֹתְחִין: אָפוּי שֶׁבִּישְּׁלוֹ כְּלוֹמַר אָפוּי אָפְפוּ הוּא מְבַשְּׁלוֹ לְאַחַר מִכָּאן: מַחְמִיץ: דֶּלֶף מִן הַגַּג: אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִמּוּץ שֶׁטִּרּוּד הַדֶּלֶף הַנּוֹפֵל תָּמִיד אֵינוֹ מַנִּיחוֹ לְהַחְמִיץ: טִיחַ לַהֲדֵי טִיחַ שָׁנוּ פְּלִיגִי: טִפָּה אַחַר טִפָּה סָמוּךְ וְתֶכֶף וְאֵין שְׁהוּת בֵּינְתַיִם: וְתִיקָא מַאֲכַל קָמַח: מִשְׁחָא וּמִלְחָא בְּקִמְחָא שְׁרֵי דְּמֵי פֵּרוֹת אֵין מַחְמִיצִין: לֹא לִימַחֵי אִינִישׁ קִדְרָא שֶׁמְּעַבְּדִין תַּבְשִׁיל הַקְּדֵרָה עַל יְדֵי שֶׁמְּמַחִין קֶמַח לְתוֹכוֹ וְאָפְפוּ בְּקִמְחָא דַּאֲבִישׁוּנָא שֶׁנִּתְיַבְּשָׁה וְנִקְלֵית בְּתַנּוּר כְּשֶׁהִיא לַחָה עוֹשִׂין אוֹתָהּ קְלִי בַּתַּנּוּר וַהֲרֵי הִיא כַּאֲפוּיָה אֲפָפוּ הָכִי לָא לֶיעֱבֵד: דִּילְמָא לָא בְּשִׁיל שַׁפִּיר לֹא נַעֲשֵׂית קְלִי כָּל צָרְכָּהּ בַּתַּנּוּר וּמַחֲמֶצֶת בַּתַּבְשִׁיל וּכְשֶׁהוּא טוֹרְפָהּ בַּקָּעָרָה הִיא מַחְמֶצֶת (ועוד) שֶׁאֵין דֶּרֶךְ נְתִינָתָהּ לְתוֹךְ תַּבְשִׁיל רוֹתֵחַ: לָא לִיחְלוֹט בְּרוֹתְחִין:

מסורת הש"ס

א לקמן קיט:

תורה אור השלם

וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַמִּצוֹת כִּי בְעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צִבְאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם [שמות יב, יז]

תַּרְתֵּי חֲטֵי גַּרְעִינֵי חִטִּין אֶלָּא חָדָא חָדָא חִטְתָא: דִּלְמָא אַתְיָא חָדָא וְיָתְבָה בְּצִירְיָא דַּחֲבָרְתַּהּ בְּסָדָק שֶׁל חֲבָרְתַּהּ: דִּקּוּלָא דְּמַיָּא רְתִיחַת הַמַּיִם: צְרִיָא סָדָק כְּמוֹ טְיֵילְיָא חֲרִיפָא דְּמִצְרֵי זִיקֵי דְּמַסָּכָת ע"ז (דף ל.): דִּלְמָא נָפְקִי מַיָּא מֵחֲטֵי דְּבֵרֵישָׁא חָדָא וּבָלְעֵי חִטִּים דְּאִידָךְ רֵישָׁא: אִי הָכָא אֲפִילּוּ חָדָא שְׁבוּלְתָּא נָמֵי לֹא לִחְרוֹךְ: ה"ג וְהָדַר בֵּהּ אַבַּיֵי דְּכָל אַגַּב מֵדַלְיֵהוּ לָא מְחַמְּעִי כָּל דָּרֵךְ נְפִילָתָם לָא מְחַמְּעִי: חֲצָבָא דַּאֲבִישׁוּנָא כַּד שְׁמִיבְּשִׁין בְּתוֹכוֹ קְלִיּוֹת בְּתַנּוּר: סְחִיפָא שְׂרִי אִם פִּיו כָּפוּי לְמַטָּה שֶׁהָיוּ הַמַּיִם הַנִּפְלָטִין מִן הַקְּלִי עַל יְדֵי חֹם הָאוּר זָבִין וְיוֹצְאִין לְחוּץ שְׂרִי: זְקִיפָא שֶׁיְּהֵא זוֹקֵף כְּדַרְכּוֹ אָסוּר שֶׁהַמַּיִם נִפְלָטִין וְחוֹזְרִין וְנִבְלָעִין וּמִדְּאָמַר אַבַּיֵי סְחִיפָא שְׂרֵי מִשּׁוּם דְּדַיְבֵי אַבָּרַאי שְׁמַע מִנַּהּ הֲדַר בֵּהּ מִמַּאי דְּאָמַר לְעֵיל לֹא לְחָרוֹךְ אִינִישׁ תַּרְתֵּי שִׁבֳּלֵי דַּהֲנֵי נָמֵי דַּיְבֵי מַיָּא וְשָׁרְקִי וְנָפְלִי וְלָא מִבַּלְעֵי בְּאִידָךְ: נִתְבַּקְּעוּ מֻחֶמֶת הַנִּפּוּחַ שֶׁמֻּחֶמֶת הַמַּיִם אֲסוּרוֹת דְּוַדַּאי מְמַהֲרוֹת לְהַחְמִיץ: שׁוֹרֶן בְּחֹמֶץ אִם רוֹאֶה שֶׁנִּפּוֹחוֹת שׁוֹרֶן בְּחֹמֶץ: וְחֹמֶץ צוֹמְתָן אשטרייני"ב בְּלַעַ"ז וְאֵינוֹ מַנִּיחָן לְהַחְמִיץ: וְהֵן מִתְבַּקְּעוֹת מֵאֲלֵיהֶן שֶׁאֵינָן יְכוֹלוֹת לַעֲמֹד מִפְּנֵי רֵיחַ הַיַּיִן: בְּדוּרָא דְּבֵי בַּר חֲשׁוּ בִּכְפַר שֶׁל אוֹתוֹ הָאִישׁ: נִתְבַּקְּעוּ מִמָּשׁ כְּלוֹמַר דְּאֵין אֲסוּרוֹת אֶלָּא נִתְבַּקְּעוּ מִמָּשׁ וְאוֹתָן לֹא מְבַקְּעוֹת מִמָּשׁ הָיוּ וְהִתִּירָן: אָמַר רַבָּה גֻּרְסִינַן: בַּעַל נֶפֶשׁ חָסִיד: הָכִי קָאָמַר אֲפִילּוּ חֲטֵי קְשִׁין מִשְׁעוֹרִין וְאֵין מְמַהֲרִין לְהַחְמִיץ בַּעַל נֶפֶשׁ לֹא יִלְתּוֹת אֲבָל בַּעַל נֶפֶשׁ דְּלָא מַחְמִיר עַל נַפְשֵׁהּ כֻּלֵּי הַאי: דִּשְׁרִירִין קָשִׁים: לְאַבָּא רַבָּה הָכִי קָרֵי לֵהּ לְשׁוֹן רַבָּנוּת: מַאן דְּצָאֵת לֵיהּ לְאַבָּא יֹאכַל לָחֶם עִיפּוּשָׁא כְּלוֹמַר לֹא תֵּהֵא סְלִתָּן נְקִיָּה: דְּהָא בֵּי רַב הוּנָא לָתְתֵי כַּלָּהּ רַב נַחְמָן אָמַר לָהּ: וְרָבָא אָמַר אָסוּר לִלְתּוֹת לְכֻלֵּי עָלְמָא: דְּשִׁיעֵן שָׁחֲלְקִין הֵן: וְהַדְרָאָה קִבֵּר: שֶׁל כְּפָרִים טְהוֹרִים לְפִי שֶׁאֵין מַקְפִּידִין עַל סְלִתָּן לַעֲשׂוֹתָן נְקִיָּה כָּל כָּךְ וְלָא לָתְתֵי לְחַטֵּי דִּידְהוּ וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הַכְשִׁרוּ וְקָא קָרֵי לְהוּ סֹלֶת אִלְמָא אֲפִשָׁר לִנְקִיָּה בְּלֹא לְתִיתָה: בָּתַר דִּנְפַק רָבָא מִבֵּי מִדְרָשָׁא: אָמַר רַב פָּפָּא נִצְטַעֵר בְּעַצְמוֹ מַדּוּעַ לֹא נִזְכַּרְתִּי לְהָשִׁיב לוֹ מֵהָא דְּאָמַר ר' יִרְמְיָה כו': וְאִי לָאו לְתִיתָה דְּעַכְשָׁו בָּעֵי שְׁמוּר שֶׁלֹּא יַחְמִיצוּ שְׁמוּר לָמָּה לִי: לָאו שְׁמוּר הוּא אִי לָא עָבַד לֵיהּ שְׁמוּר מִקַּמֵּי הָכִי: דְּאָמַר רַב הוּנָא גֻּרְסִינַן: בְּצָקוֹת שֶׁל נָכְרִים שֶׁמַּכִּיר בָּהֶן שֶׁלֹּא הֶחְמִיצוּ שָׁאֵין שָׁם לֹא קַרְנֵי חֲגָבִים וְלֹא הִכְסִיפוּ פָּנָיו דְּהוּא הֲוֵי סִימָן סְדוּק וְסִימָן שֶׁיֵּאוֹר בְּדַלְקַמֵּן: שֶׁיֵּאכַל כְּזַיִת מַצָּה בְּאַחֲרוֹנָה דְּבָהָא לָא נָפֵק יְדֵי חוֹבַת מַצָּה מִשּׁוּם דְּלָא הֲוֵי לֵהּ שְׁמוּר לְשֵׁם מַצָּה וְאַף עַל פִּי שֶׁאָנוּ רוֹאִין שֶׁאֵין כָּאן חִמּוּץ וּמִיהוּ לְמַצָּה שֶׁל מִצְוָה שְׁמוּר לְשֵׁם מַצָּה בְּאַחֲרוֹנָה הֲבָהָא: בְּזַיִת מַצָּה לְשֵׁם מַצָּה בְּאַחֲרוֹנָה הֲבָהָא: (לְקַמָּן פְּסָחִים דַּף קיט:) אֵין מַפְטִירִין אֶחָד הַפֶּסַח אֶפִיקוֹמָן: בְּרִאשׁוֹנָה לֹא כְּלוֹמַר בַּאֲכִילָה רִאשׁוֹנָה שֶׁאָכַל מִבְּצָקוֹת שֶׁל נָכְרִים לֹא נָפֵק: הָכִי גֻּרְסִינַן מַאי טַעְמָא דְּלָא עָבַד לֵהּ שְׁמוּר וְלָא גָּרְסִינַן אִי נַיְמָא דְּהָא וַדַּאי טַעְמָא מִשּׁוּם הָכִי הוּא: מֵאֲפִיָּה וְאֵילָךְ מַשְׁמַע מִשְׁמַתְקָנָה לַאֲפִיָּה כְּגוֹן עֲרִיכָתָהּ וְקִטּוּף וּנְתִינָתָהּ שֶׁלֹּא וּנְתִינָתָהּ לַתַּנּוּר: וּמַמַּאי דְּלִילָה שְׁמוּר הוּא וְאַע"ג דְּלָא אַצְטְרִיךְ שְׁמוּר מִקַּמֵּי הָכִי וְהָכָא מַאי טַעְמָא לָא נָפֵק מִשּׁוּם דְּמִשְׁעַת נְתִינַת מַיִם לַקֶּמַח שֶׁזֶּה דָּבָר הַמַּחֲמֶצֶת הַוְיָא צְרִיכָה שְׁמוּר וְזוֹ לֹא נַעֲשָׂה לֵהּ שְׁמוּר מַהֲהִיא עִדָּנָא דְּנָחֵית לְתוֹרַת שְׁמוּר דְּהַיְנוּ מִנְּתִינַת מַיִם: וַאֲפִילּוּ הָכִי דְּלָא אַשְׁכַּח רַבָּא סִיָּעְתָּא לְמִלְּתֵהּ לָא הֲדַר בֵּהּ מִמַּאי דְּאָמַר בָּעֵינַן שְׁמוּר קוֹדֶם לִילָּה: מְהַפְּכִי כֵּיפֵי הָעֲמָרִין וְקוֹשְׁרִין אֶת הָעֲמָרִים בִּימוֹת הַקָּצִיר:

כָּל שֶׁאִלּוּ מַנִּיחָן עַל פִּי אֲבוּב שֶׁל קַלָּאִים וְהֵם מִתְבַּקְּעוֹת פֵּרוּשׁ כְּלִי שֶׁבַּעֲלֵי קְלָיוֹת עוֹשִׂין בּוֹ קְלָיוֹת וְהוּא מְנֻקָּב כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק ר' יִשְׁמָעֵאל (מְנָחוֹת דַּף סו.) מַנִּיחִין בְּתוֹךְ אֲבוּב שֶׁל קַלָּאִים כְּדֵי שֶׁתִּגְמֹר הָאוּר בְּכֻלּוֹ וְהֵם מִתְבַּקְּעוֹת מִכֹּחַ הָאוּר וְכֵן מָצָא ר"י בְּסֵפֶר יָשָׁן בְּשֵׁם רַבֵּינוּ תָּם: תַּרְגּוּמָא אַקְמָחִים תֵּמַהּ הַשְׁתָּא אַמַּאי תְּנֵי סְלָתוֹת וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלִלְּתוֹת קָתָנֵי: כִּי מְהַפְּכִיתוּ כֵּיפֵי הָפְכִיתוּ לְשֵׁם מַצָּה וא"ת כֵּיוָן דְּסָבִירָא לֵיהּ דְּבָעֵי שְׁמוּר בִּשְׁעַת הַפּוּחַ אִם כֵּן הֵיכִי מוּכָח דְּמִצְוָה לִלְתּוֹת דִּלְמָא לְאוּ מִצְוָה הִיא אֶלָּא דְּצָרִיךְ שְׁמוּר מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּעִקַּר שְׁמוּר כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּחְמִיץ וְסָבַר רָבָא אִי לָאו שֶׁיֵּשׁ שְׁמוּר מֵחֲמֶת בְּשָׁעָה שֶׁהוּא עֲדַיִן דָּגָן כְּגוֹן לְתִיתָה לֹא הָיָה מַצְרִיךְ שְׁמוּר בִּשְׁעַת בֵּי דְּרֵי מִתְּחִלַּת הַדָּגוּן:

תְּרֵי חִיטֵי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, דִּילְמָא אָזְלָא חָדָא וְיָתְבָה בְּצִירְיָא דַּחֲבָרְתַּהּ, וְלָא סָלֵיק לְהוּ דִּיקּוּלָא דְּמַיָּא מֵאַרְבַּע רוּחָתָא, וְאָתֵי לִידֵי חִימּוּץ. אבוְאָמַר אַבָּיֵי: לָא לִיחְרוֹךְ אִינִישׁ תְּרֵי שִׁבְּלֵי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, דִּילְמָא נָפְקִי מַיָּא מֵהַאי וּבָלְעָא אִידַּךְ, וְאָתְיָא לִידֵי חִימּוּץ. אָמַר לֵיהּ רָבָא: אִי הָכִי, אֲפִילּוּ חָדָא נָמֵי, דִּילְמָא נָפֵיק מֵהַאי רֵישָׁא וּבָלַע אִידַּךְ רֵישָׁא! אֶלָּא אָמַר רָבָא: מֵי פֵּירוֹת נִינְהוּ, וּמֵי פֵּירוֹת אֵינָן מַחְמִיצִין. וַהֲדַר בֵּיהּ אַבָּיֵי מֵהָהִיא, דְּכָל אַגַּב מֵדַלְיֵהוּ לָא מַחְמְצִי. דְּאָמַר אַבָּיֵי: הַאי חַצָּבָא דַּאֲבִישֹׁנָא, סְחִיפָא — שְׂרֵי, זְקִיפָא — אָסוּר. רָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ זְקִיפָא — נָמֵי שָׂרֵי, מֵי פֵּירוֹת נִינְהוּ, וּמֵי פֵּירוֹת אֵינָן מַחְמִיצִין. גתָּנוּ רַבָּנָן: אֵין לוֹתְתִין שְׁעוֹרִין בַּפֶּסַח. וְאִם לָתַת, נִתְבַּקְּעוּ — אֲסוּרוֹת, לֹא נִתְבַּקְּעוּ — מוּתָּרוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שׁוֹרֶן בְּחוֹמֶץ, וְחוֹמֶץ צוֹמְתָן. אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. דחָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא: לֹא נִתְבַּקְּעוּ מַמָּשׁ, אֶלָּא כָּל שֶׁאִילּוּ מַנִּיחָן עַל פִּי חָבִית וְהֵן נִתְבַּקְּעוֹת מֵאֵילֵיהֶן, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: נִתְבַּקְּעוּ מַמָּשׁ. עֲבַד שְׁמוּאֵל עוֹבָדָא בְּדוּרָא דְּבֵי בַּר חֲשׁוּ נִתְבַּקְּעוּ מַמָּשׁ. ט"אָמַר רַבָּה: בַּעַל נֶפֶשׁ לֹא יִלְתּוֹת. מַאי אִירְיָא בַּעַל נֶפֶשׁ? אֲפִילּוּ כּוּלֵּי עָלְמָא נָמֵי, דְּהָא תַּנְיָא: אֵין לוֹתְתִין שְׁעוֹרִין בַּפֶּסַח! הָכִי קָאָמַר: בַּעַל נֶפֶשׁ — אֲפִילּוּ חִיטִּין דִּשְׁרִירֵי לֹא יִלְתּוֹת. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: מַאן דְּצָיֵית לֵיהּ לְאַבָּא — אָכֵיל נַהֲמָא דְּעִיפּוּשָׁא. דְּהָא בֵּי רַב הוּנָא לָתְתֵי, וּבֵי רָבָא בַּר אָבִין לָתְתֵי. וְרָבָא אָמַר: אָסוּר לִלְתּוֹת. אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: אֵין לוֹתְתִין שְׁעוֹרִין בַּפֶּסַח. שְׁעוֹרִין הוּא דְּלָא, הָא חִיטֵּי — שְׂרֵי. לָא מִיבַּעְיָא קָאָמַר. לָא מִיבַּעְיָא חִיטִּין, כֵּיוָן דְּאֵית בֵּיהּ צִירְיָא — עָיְילִי בְּהוּ מַיָּא, אֲבָל שְׁעָרֵי דְּשִׁיעֵי — אֵימָא שַׁפִּיר דָּמֵי, קָא מַשְׁמַע לַן. הֲדַר אָמַר רָבָא: מוּתָּר לִלְתּוֹת. דְּתַנְיָא: יוֹצְאִין בְּפַת נְקִיָּה וְהַדְרָאָה, וְאִי אֶפְשָׁר נְקִיָּה בְּלֹא לְתִיתָה. אֵיתִיבֵיהּ רַב פָּפָּא לְרָבָא: הַקְּמָחִין וְהַסְּלָתוֹת שֶׁל גּוֹיִם, שֶׁל כְּפָרִים — טְהוֹרִים, וְשֶׁל כְּרַכִּין — טְמֵאִין. דִּכְפָרִים מַאי טַעְמָא? לָאו מִשּׁוּם דְּלָא לָתְתֵי, וְקָא קָרֵי לֵיהּ סוֹלֶת! תַּרְגּוּמָא אַקְמְחָא. בָּתַר דְּנָפֵיק אָמַר: מַאי טַעְמָא לָא אֵימָא לֵיהּ מֵהָא דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב יִרְמְיָה אָמַר שְׁמוּאֵל: חִיטִּין שֶׁל מְנָחוֹת אֵין לוֹתְתִין אוֹתָם, וְקָא קָרֵי לְהוּ סוֹלֶת. הֲדַר אָמַר רָבָא: מִצְוָה לִלְתּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמַּצּוֹת" — אִי לָא דְּבָעֵי לְתִיתָה שִׁימּוּר לְמַאי? אִי שִׁימּוּר דְּלִילְיָה — שִׁימּוּר דְּלִילְיָה לָאו שִׁימּוּר הוּא. (א)דְּאָמַר רַב הוּנָא: בְּצָקוֹת שֶׁל גּוֹיִם — אָדָם מְמַלֵּא כְּרֵיסוֹ מֵהֶן, וּבִלְבַד שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת מַצָּה בָּאַחֲרוֹנָה. בָּאַחֲרוֹנָה — אִין, בָּרִאשׁוֹנָה — לָא, מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּלָא עֲבַד בְּהוּ שִׁימּוּר. וְלַעֲבִיד לֵיהּ שִׁימּוּר מֵאֲפִיָּה וְאֵילָךְ! אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ, שִׁימּוּר מַעִיקָּרָא בָּעֵינַן. וּמַמַּאי? דִּילְמָא שָׁאנֵי הָתָם, דִּבְעִידָּנָא דְּנָחֵית לְשִׁימּוּר — לָא עָבַד לַהּ שִׁימּוּר. אֲבָל הֵיכָא דִּבְעִידָּנָא דְּנָחֵית לְשִׁימּוּר — עָבֵיד לַהּ שִׁימּוּר, הָכִי נָמֵי דְּשִׁימּוּר דְּלִילְיָה הֲוֵי שִׁימּוּר. יב"וַאֲפִילּוּ הָכִי לָא הֲדַר בֵּיהּ רָבָא. דְּאָמַר לְהוּ לְהַנְּהוּ דְּמַהַפְּכִי כֵּיפֵי: כִּי מְהַפְּכִיתוּ — הַפִּיכוּ לְשׁוּם מִצְוָה, אַלְמָא קָסָבַר: שִׁימּוּר מֵעִיקָּרָא מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ בָּעֵינַן. מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא מָנַקְטָא

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תסג סעי' א:
ב מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' ד:
ג טוש"ע או"ח סי' תנג סעי' ה:
ד מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' ו:
ה מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' ז:
ו טוש"ע או"ח סי' תנג סעי' ה:
ז מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' ו:
ח מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' ז:
ט טוש"ע או"ח סי' תנג סעי' ה:
י מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' ו:
יא מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' ז:
יב טוש"ע או"ח סי' תנג סעי' ד:
יג מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' ח:
יד מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' ט:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תכז סעי' ח:
ב מיי' פ"ו מהל' כלאים הל' כו:
ג טוש"ע או"ח סי' תסז סעי' א:
ד מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ט:
ה טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' ט:
ו מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ו:
ז טוש"ע או"ח סי' תסג סעי' ג:
ח מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ה:
ט טוש"ע או"ח סי' תסג סעי' ג:
י מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ה:
יא סמג לאוין שנ:
יב מיי' פח' מהל' קרבן פסח הל' ז:
יג מיי' פח' מהל' קרבן פסח הל' ח:
יד טוש"ע או"ח סי' תסד סעי' א:
טו מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' יט:

מסורת הש"ס

א עבודה זרה סה:
ב תוספתא כלאים; נדה סא:
ג שבת קנו.
ד שבת מב.; משנה מעשרות; משנה שבת
ה שבת יג.; יבמות מו.; בבא מציעא צב.; עבודה זרה נח.; עבודה זרה יז.

לֹא יַעֲשֶׂנּוּ מַרְדַּעַת לַחֲמוֹר אוֹמֵר רִ"י דְּדַוְקָא בְּכִלְאֵי אֲבוּדִים אָסוּר לַעֲשׂוֹת מֵהֶן מַרְדַּעַת שֶׁמָּא יַעֲשֶׂנּוּ טְלָאי עַל בִּגְדוֹ וְלֹא יִזָּהֵר נָמֵי שֶׁלֹּא יִגַּע בִּבְשָׂרוֹ אֲבָל בְּכִלְאֵי יְדוּעִים שְׁרֵי כִּדְאָמְרִי' בְּמַסֶּכֶת כִּלְאַיִם (פ"ט מ"ד) מַרְדַּעַת הַחֲמוֹר אֵין בָּהּ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם וּמַתָּר לַעֲשׂוֹת מֵהֶן כַּר וְכֶסֶת וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִגַּע בַּבָּשָׂר אע"ג דְּאָמְרִינַן בפ"ק דְּבֵיצָה (דף יד:) אַפֵּי' עֶשֶׂר מַצָּעוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ אָסוּר שֶׁמָּא תִּכָּרֵךְ לוֹ נִימָא עַל בְּשָׂרוֹ שֶׁמָּא כַּר וְכֶסֶת וּמַרְדַּעַת אֵין רְגִילִין לִכָּרֵךְ כָּל כָּךְ: **אֲבָל** עוֹשֶׂה תַּכְרִיכִין לְמֵת וא"ת וְהָא אֵיכָא לוֹגֵע לָרֹשׁ וְגוֹ' וּבְפֶרֶק הַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת דף מא.) אָמַר רַב טוֹבִי בַּר קִסְנָא אָמַר שְׁמוּאֵל כְּלֵי קַפְּסָא חַיָּבִין בְּצִיצִית (אָמַר רַב) וּמוֹדֶה שְׁמוּאֵל בְּזָקֵן שֶׁעֲשָׂאָהּ לְכְבוֹדוֹ שֶׁפְּטוּרָה וְהַיְינוּ שֶׁעָתָּא וַדַּאי רָמְיָנִן לַהּ מְשׁוּם לוֹגֵע לָרֹשׁ וּמֵהָאי טַעְמָא נָמֵי לֹא יַעֲשֶׂה כִּלְאַיִם לְמֵת וְאוֹמֵר ר"ת דְּצִיצִית שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת לְכָךְ אֵיכָא לוֹגֵע לָרֹשׁ טְפֵי כִּדְאָמְרִינַן בְּהַתְּכֵלֶת (שָׁם דף מג:) וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' מְלַמֵּד שֶׁשְּׁקוּלָה צִיצִית כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת וְהָא דְּאָמַר בְּפ' מִי שֶׁמֵּתוּ (בְּרָכוֹת דף יח.) רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי יוֹנָתָן הֲווּ שָׁקְלִי וְאָזְלִי בְּבֵית הַקְּבָרוֹת הֲוֵי שַׁדְיָא תְּכֵלֶת דְּרַבִּי יוֹנָתָן אָמַר לֵהּ ר' חִיָּא דַּלְיֵהּ שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ לְמֵחָר בָּאִים אֲצָלֵנוּ וְהַיּוֹם מַלְעִיגִים אוֹתָנוּ וְאַף עַל גַּב דְּמֵתִים נָמֵי יֵשׁ לָהֶם צִיצִית אוֹמֵר ר"ת דְּמִכָּל מָקוֹם שַׁיָּךְ בָּהֶן לְעוֹג לְפִי שֶׁמַּרְאִין עַצְמָן כְּמְצַוִּין בְּמִצְוֹת וְהֵן אֵינָן מְצַוִּין וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מְצַוֶּה וְעוֹשֶׂה לְמִי שֶׁאֵין מְצַוֶּה וְעוֹשֶׂה וּמַה שֶּׁמְּסִירִים בַּזְּמַן הַזֶּה מִטַּלִּיתוֹת שֶׁל מֵתִים סוֹמְכִין אַהָא דְּתַנְיָא בְּמַסֶּכֶת שְׁמָחוֹת (פי"ב) אַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית צִוָּה לְבָנָיו קִבְּרוּהוּ תַּחַת מַרְגְּלוֹתָיו שֶׁל אַבָּא וְהִתִּירוּ תְּכֶלֶת מִפַּלְיוֹנִי וּבְכַמָּה דְּבָרִים אָנוּ סוֹמְכִין עַל סְפָרִים חִיצוֹנִים וּמַנִּיחִין גְּמָרָא שֶׁלָּנוּ דִּבְפֶרֶק בָּתְרָא דִּמְגִלָּה (דף לא:) אָמְרִי' רֹאשׁ חֹדֶשׁ אָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת מַפְטִירִין חֲדַשִּׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם דְּהַיְינוּ חָזוֹן יְשַׁעְיָה וְאָנוּ מַפְטִירִין הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְכֵן הוּא בַּפְּסִיקְתָּא וּבְפַ' וְיָחֵל אָנוּ קוֹרִין בְּתַעֲנִית שֶׁלָּנוּ אע"ג דְּתָנַן בְּמִגִלָּה (גַּם זֶה שָׁם) שְׁקוֹרִין בְּתַעֲנִית בְּקָלְלוֹת וּבְרָכוֹת וַאֲנַן סוֹמְכִין עַל מַס' סוֹפְרִים (פי"ז ה"ז): **הָאִלְפָּס** וְהַקְּדֵרָה שֶׁהֶעֱבִירָן מֵרַתֵּחִין לֹא יִתֵּן לְתוֹכָן תַּבְלִין מִכָּאן אֵין לְהוֹכִיחַ דְּעֵרוּי כְּכְלֵי שֵׁנִי מִדְּלָא אַשְׁמְעִינַן רְבוּתָא שֶׁלֹּא יַעֲרֶה עַל הַקְּעָרָה שֶׁהַתַּבְלִין בְּתוֹכָהּ דְּאַדְרַבָּה דּוֹק מִסֵּיפָא אִיפְּכָא דְּקָתָנֵי אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְתוֹךְ הַקְּעָרָה וְלָא קָתָנֵי אֲבָל מְעָרֶה עַל הַקְּעָרָה שֶׁהֶעֱבִירָן מֵרַתֵּחִין וְהַיְינוּ דְּאָמְרִי' בְּפֶרֶק חֲבִית (שַׁבָּת דף קמה:) כָּל שֶׁלֹּא בָּא בְּחַמִּין לְפָנֵי הַשַּׁבָּת מְדִיחִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין בְּשַׁבָּת וְכוּ' צָרִיךְ לְאוּקְמָא בִּכְלֵי שֵׁנִי דִּבְכְלֵי רִאשׁוֹן אֲפִילּוּ הֲדָחָה אֲסוּרָה וְקָשֶׁה דְּקָתָנֵי דַּוְקָא מִדִּיחִין אֲבָל שׁוֹרִין לֹא וְהָכָא גַּבֵּי תַּבְלִין קָתָנֵי אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹךְ הַקְּעָרָה אוֹ לְתוֹךְ הַתַּמְחוּי דְּהַיְינוּ אֲפִילּוּ שׁוֹרִין וְאוֹמֵר ר"י דְּהָתָם מַיְירֵי בְּמִדֵּי דְּבַר בְּשׁוּל וּכְשֶׁשּׁוֹרִין אוֹתוֹ אֲפִילּוּ בִּכְלֵי שֵׁנִי מִחֲזֵי כִּמְבַשֵּׁל אֲבָל תַּבְלִין עֲשׂוּיִין לְמִתֵּק הַקְּדֵרָה וְלָא מִחֲזֵי כִּמְבַשֵּׁל וּבִירוּשַׁלְמִי בְּפֶרֶק כִּירָה בָּעֵי מֵהוּ לִתֵּן תַּבְלִין מִלְמַעְלָה וּלְעֵרוֹת עֲלֵיהֶן מִלְמַעְלָה ר' יוֹנָה אוֹמֵר אָסוּר דְּעֵרוּי כִּכְלֵי רִאשׁוֹן הוּא חַיֶּלֶהּ דְּר' יוֹנָה מִן הָדָא וּכְלֵי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר תְּבַשֵּׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר א' שֶׁבִּשֵּׁל בּוֹ וְא' שֶׁעֵרָה לְתוֹכוֹ רוֹתֵחַ וְדַחֵי ר' אַסִּי תַּמָּן כְּלֵי חֶרֶס בּוֹלֵעַ תַּבְלִין אֵינוֹ מְבַשֵּׁל הָתִיב ר' אַסִּי בַּר בָּון וְהַתַּנְיָא אַף בִּכְלֵי נְחוֹשֶׁת כָּךְ אִית לָךְ לְמֵימַר כְּלֵי נְחוֹשֶׁת בָּלַע תַּמְיִהַּ: **רָבָא** מָחוּ לֵיהּ קִדְרָא בַּחֲסִיסֵי פ"ה קַמְחָא דַּאֲבִישׁוּנָא וְקָשֶׁה דְּהָא לְעֵיל (פָּסְחִים דף לט:) אִסְרִינַן וְלֵיכָּא מַאן דְּפָלִיג וְנִרְאֶה לר"י כְּדְפֵרֵשׁ בָּעָרוּךְ בַּחֲסִיסֵי קֶמַח שֶׁל עֲדָשִׁים דְּאֵין דַּרְכָּם לְבֹא לִידֵי חִמּוּץ כָּל כָּךְ:

מְנַקְטָא לֵיהּ אִימֵּיהּ בְּאַרְבֵּי. (א)הָהוּא אַרְבָּא דְּחִיטֵּי דְּטָבְעָא בְּחִישְׁתָּא, שָׁרְיָא רָבָא לְזַבּוֹנֵי לְגוֹיִם. אב(ב)אֵיתִיבֵיהּ רַבָּה בַּר לֵיוַאי לְרָבָא: בָּנָּד שֶׁאָבַד בּוֹ כִּלְאַיִם — הֲרֵי זֶה לֹא יִמְכְּרֶנּוּ לְגוֹי, וְלֹא יַעֲשֶׂה בּוֹ מַרְדַּעַת לַחֲמוֹר. אֲבָל עוֹשִׂין אוֹתוֹ תַּכְרִיכִין לְמֵת. מִשּׁוּם מַאי טַעְמָא לָא — לָאו מִשּׁוּם דַּהֲדַר מְזַבֵּין לְיִשְׂרָאֵל? ג"הֲדַר אָמַר רָבָא: לְזַבְּינְהוּ קַבָּא קַבָּא לְיִשְׂרָאֵל, כִּי הֵיכִי דְּכָלְיָא קַמֵּי פִּיסְחָא. (ג)תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין מוֹלְלִין אֶת הַקְּדֵירָה בַּפֶּסַח. וְהָרוֹצֶה שֶׁיְּמַלּוֹל — נוֹתֵן אֶת הַקֶּמַח וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן אֶת הַחוֹמֶץ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף נוֹתֵן אֶת הַחוֹמֶץ וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן אֶת הַקֶּמַח. מַאן יֵשׁ אוֹמְרִים? הוו(ד)אָמַר רַב חִסְדָּא: רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּתָנַן: הָאִילְפָּס וְהַקְּדֵירָה שֶׁהֶעֱבִירָן מֵרוֹתְחִין — לֹא יִתֵּן לְתוֹכָן תַּבְלִין, אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹךְ הַקְּעָרָה אוֹ לְתוֹךְ הַתַּמְחוּי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לַכֹּל הוּא נוֹתֵן, חוּץ מִדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹמֶץ וְצִיר. וְנִיקְמַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, (דְּתָנַן) רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שׁוּרָן בְּחוֹמֶץ, וְחוֹמֶץ צוֹמְתָן! כִּי אַשְׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי, הֲנֵי מִילֵּי דְּאִיתֵיהּ בְּעֵינֵיהּ, אֲבָל עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבֶת — לָא. זח(ה)עוּלָּא אָמַר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה — אָסוּר, מִשּׁוּם: ״לֵךְ לֵךְ אֶמְרִינָן נְזִירָא, סְחוֹר סְחוֹר, לְכַרְמָא לָא תִּקְרַב״. ט"רַב פַּפִּי שָׁרֵי לֵיהּ לְבוּרְדִּיקִי דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא לְמִמְחֵה קְדֵירָה בַּחֲסִיסֵי. אָמַר רָבָא: אֵיכָא דְּשָׁרֵי כִּי הַאי מִילְּתָא בְּדוּכְתָּא דִּשְׁכִיחִי עֲבָדֵי? אֵיכָא דְּאָמְרִי: רָבָא גּוּפָא מָחֵי לֵהּ קִידְרָא בַּחֲסִיסֵי. מַתְנִ' אֵין נוֹתְנִין קֶמַח לְתוֹךְ חֲרוֹסֶת אוֹ לְתוֹךְ הַחַרְדָּל. וְאִם נָתַן — יֹאכַל מִיָּד, וְרַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר. י"אֵין מְבַשְּׁלִין אֶת הַפֶּסַח לֹא בְּמַשְׁקִין וְלֹא בְּמֵי פֵּירוֹת, אֲבָל סָכִין וּמַטְבִּילִין אוֹתוֹ בָּהֶן. מֵי תַּשְׁמִישׁוֹ שֶׁל נַחְתּוֹם — יִשָּׁפְכוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַחְמִיצִין. גְּמ' אָמַר רַב כָּהֲנָא: מַלְּחוֹקֶת לְתוֹךְ הַחַרְדָּל, אֲבָל לְתוֹךְ חֲרוֹסֶת — דִּבְרֵי הַכֹּל יִשָּׁרֵף מִיָּד. יד"וְתַנְיָא נָמֵי הָכִי: אֵין נוֹתְנִין קֶמַח לְתוֹךְ הַחֲרוֹסֶת, וְאִם נָתַן — יִשָּׂרֵף מִיָּד. לְתוֹךְ הַחַרְדָּל, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: יִשָּׂרֵף מִיָּד, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יֹאכַל מִיָּד. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּדִבְרֵי חֲכָמִים. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה:

אַחֲרוֹסֶת מְנַקְטָא לָהּ אִמֵּהּ חִטִּין מִתְּחִלַּת קְצִיר לְצֹרֶךְ הַפֶּסַח וְעַבְדָא לְהוּ שְׁמוּר מֵעִקָּרָא: בְּאַרְבֵּי מְלֵא עָרְבָה אוֹ עֲרֵבוֹת הַרְבֵּה וּמַצְנִיעָתָן לְבַדָּם לְצֹרֶךְ הַפֶּסַח: חִישְׁתָּא שֵׁם הַנָּהָר. טָבְעָה קֹדֶם הַפֶּסַח וְהָיוּ בָּהּ חִטִּין: שֶׁאָבַד בּוֹ כִּלְאַיִם שֶׁנָּאֲרַג בּוֹ חוּט שֶׁל כִּלְאַיִם וְאֵינוֹ נִכָּר: הֲרֵי זֶה לֹא יִמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי דְּהוֹאִיל וְאֵין כִּלְאַיִם שָׁבּוֹ נִכָּרִים אַתֵּי לְזַבּוּנֵהּ הַאי נָכְרִי לְיִשְׂרָאֵל וּלְבֵישׁ לְהוּ יִשְׂרָאֵל וְלָאו אַדַּעְתֵּהּ: וְלֹא יַעֲשֶׂנּוּ מַרְדַּעַת דִּלְמָא הֲדַר שְׁקִיל לֵיהּ מֵהֶתֶם וְתוֹפְרוֹ בְּאֶחָד מִבְּגָדָיו: אֲבָל עוֹשֶׂה אוֹתוֹ תַּכְרִיכִין לְמֵת דְּמֵהֶתֶם תּוּ לָא שָׁקִיל לֵיהּ דִּבְגָדֵי הַמֵּת אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה וּמֵת אֵין מִצְוֹת נוֹהֲגוֹת בּוֹ דַּכְּתִי' בַּמֵּתִים חָפְשִׁי כֵּן שֶׁמֵּת אָדָם נַעֲשָׂה חָפְשִׁי מִן הַמִּצְוֹת (שַׁבָּת ל.) וְהָנֵי חִטֵּי כֵּיוָן דְּלָא מִנְּכַר חִמּוּץ דִּידְהוּ אַתֵּי הַאי נָכְרִי וַהֲדַר מְזַבֵּן לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל: קִבְּא קִבְּא קַב לָזֶה וְקַב לָזֶה וְלֹא הַרְבֵּה לְאִישׁ אֶחָד: מוֹלְלָן בְּקֶמַח קְרֵי מִלְּיָלָה כְּשָׁנוֹתְנִין קֶמַח לְתַבְשִׁיל: וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן אֶת הַחֹמֶץ דְּאֵין הַחֹמֶץ מַגִּיחוֹ לְהַחְמִיץ לְפִי שֶׁמְּבַשְּׁלוֹ: וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף נוֹתֵן חֹמֶץ תְּחִלָּה דְּאַף עַל גַּב דְּחֹמֶץ כְּבָר מְעֹרָב בַּתַּבְשִׁיל הוּא מְבַשֵּׁל אֶת הַנּוֹתֵן בְּתוֹכוֹ: שֶׁהֶעֱבִירָן מֵעַל הָאוּר מֵרַתֵּחִין עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה: לֹא יִתֵּן לְתוֹכָן תַּבְלִין דִּכְלֵי רִאשׁוֹן מְבַשֵּׁל וְנִמְצָא מְבַשֵּׁל תַּבְלִין בְּשַׁבָּת: לְתוֹךְ הַקְּעָרָה דִּכְלֵי שֵׁנִי אֵינוֹ מְבַשֵּׁל: לְכָל הוּא נוֹתֵן לְכָל מִינֵי מַאֲכָל הוּא נוֹתֵן תַּבְלִין בִּכְלֵי שֵׁנִי חוּץ מִדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֹמֶץ וְצִיר שֶׁהַחֹמֶץ מְבַשְּׁלָן וְאע"ג שֶׁקָּדַם: הֲנֵי מִילֵּי בְּעֵינֵהּ כְּשֶׁהַחֹמֶץ בְּעַיִן אֲבָל כְּשֶׁהוּא מְעֹרָב בַּתַּבְשִׁיל אֵין כֹּחוֹ חָזָק: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה בֵּין חֹמֶץ תְּחִלָּה בֵּין חֹמֶץ בַּסּוֹף אָסוּר: לְבוּרְדִּקְאֵי נַחְתּוֹמִין: בַּחֲסִיסֵי קֶמַח דְּאַבְּשׁוּנָא: בְּדַכְּתָא דְּשָׁכְיחִי עֲבָדֵי כְּגוֹן בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא שֶׁהָעֲבָדִים מְזַלְזְלִין בִּדְבַר אִסּוּר יוֹתֵר וְיוֹתֵר: מַתְנִי' חֲרוֹסֶת אייגרו"ס וְיֵשׁ בּוֹ חֹמֶץ וַעֲשׂוּי לְטַבֵּל בּוֹ בָּשָׂר וּרְגִילִים לְתֵת בּוֹ קֶמַח וְכָל דָּבָר שֶׁמַּקְהֶה אֶת טַעְמוֹ וְקֶמַח לְאַחַר זְמַן מַחְמִיץ וּמַקְהֶה אֶת הַטַּעַם: אֵין מְבַשְּׁלִין דִּכְתִיב (שְׁמוֹת י"ב:ט') אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל וְגוֹ': לֹא בְּמַשְׁקִין אע"ג דִּכְתִיב בְּמַיִם וְטַעְמָא מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: סָכִין בְּשַׁעַת צְלִיָּתוֹ: וּמַטְבִּילִין בְּשַׁעַת אֲכִילָתוֹ: מֵי תַּשְׁמִישׁוֹ שֶׁל נַחְתּוֹם שֶׁמְּצַנֵּן בּוֹ יָדָיו בְּשָׁעָה שֶׁהוּא עוֹרֵךְ וּמְקַטֵּף אֶת הַמַּצָּה יִשָּׁפְכוּ: גְּמ' מַחְלֹקֶת דְּשָׁרֵי לֵיהּ תַּנָּא קַמָּא לְאוֹכְלוֹ מִיָּד בְּנוֹתֵן לְתוֹךְ הַחַרְדָּל לְפִי שֶׁהוּא חָזָק וְאֵין מַנִּיחָהּ מַהֵר לְהַחְמִיץ:

מסורת הש"ס

א מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ב תוספתא פסחים; ברכות לח:

תורה אור השלם

אֵל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֹׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרָעָיו וְעַל־קִרְבּוֹ [שמות יב, ט]

נא. לפי התרגומים ולפי המכילתא פירושו "חי", וכך גם מבאר ראב"ע הגזר את המלה מן הערבית "ניי" ואולם לפי הגמרא (פסחים מא ע"א) "נא" בא למעט אכילת הפסח כשהוא חי, ומכאן שאין משמע המלה יכול להיות "חי" אבל צריך לפרשה כדברי רש"י "שאינו צלוי כל צרכו"152וראה רש"י שם ד"ה נא "צלי ואינו צלי" (המ'). בתרגמו **Ungares** כלל המחבר ז"ל את שני הפירושים (המ'). [פירושי רד"צ הופמן על שמות יב:ט, א]

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין שנ:

ב מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ז:

ג מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:

ד סמג לאוין שנ:

ה מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ז:

ו מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:

ז טוש"ע או"ח סי׳ תסא סעי׳ ד:

ח מיי׳ פו׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ו:

ט סמג לאוין שנ:

י מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:

יא סמג לאוין שנ:

יב מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:

יג סמג לאוין שנ:

יד מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:

טו מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ ג:

טז מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ י:

אַחֲרֹסֶת קָאָמַר מִי אִית לָךְ דְּרַבָּנָן נָמֵי אַחֲרֹסֶת פְּלִיגִי: לָא סְבִירָא לִי אֶלָּא לָא שְׁמִעַ לִי כְּלוּמַר לָא סְבִירָא לִי אַף עַל גַּב דְּתַנְיָא כְּוָותַהּ קְסָבַר מַתְנִיתִין בַּהֲנָא מִסְתַּבְּרָא דְּאָמַר רַבָּנָן אַחֲרֹסֶת נָמֵי שָׁרוּ וַהֲלָכָה כְּמוֹתָן: כְּוָותַהּ דְּרַב אַחֲרֹסֶת קָאָמַר מָר, אוֹ אַחֲרָדָל קָאָמַר מָר? אָמַר לֵיהּ: לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְדָרַב כָּהֲנָא. דְּאָמַר רַב כָּהֲנָא: מַחֲלוֹקֶת לְתוֹךְ הַחֲרָדָל, אֲבָל לְתוֹךְ הַחֲרוֹסֶת — דִּבְרֵי הַכֹּל יִשְׁרֶף מִיָּד. אָמַר לֵיהּ: לָא שְׁמִיעַ לִי, כְּלוּמַר לָא סְבִירָא לִי. אָמַר רַב אַשֵׁי: כְּווֹתֵיהּ דְּרַב כָּהֲנָא מִסְתַּבְּרָא, מִדְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. מַאי לָאו? צַמּוֹתֵי הוּא דְּלָא צָמֵית, הָא חַמּוֹעֵי מְחַמְּעָא. לָא, דִּילְמָא לָא מְצָמֵת צָמֵית, וְלָא חַמּוֹעֵי מְחַמַּע. אֵין מְבַשְּׁלִין וְכוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: ״בְּמַיִם״ — אֵין לִי אֶלָּא בְּמַיִם, שְׁאָר מַשְׁקִין מִנַּיִן? אָמַרְתָּ, קַל וָחוֹמֶר: וּמָה מַיִם שֶׁאֵין מְפִיגִין טַעְמָן — אָסוּרִין, שְׁאָר מַשְׁקִין שֶׁמְּפִיגִין טַעְמָן — לֹא כָּל שֶׁכֵּן! א״ר רַבִּי אוֹמֵר: ״בְּמַיִם״ — אֵין לִי אֶלָּא מַיִם, שְׁאָר מַשְׁקִין מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל״, מִכָּל מָקוֹם. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ צְלִי קֳדָר. ב״וְרַבָּנָן, הַאי ״בָּשֵׁל מְבֻשָּׁל״ מַאי עָבְדִי לְהוּ? מִבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא: בִּשְׁלוֹ וְאַחַר כָּךְ צְלָאוֹ, אוֹ שֶׁצְּלָאוֹ וְאַחַר כָּךְ בִּשְׁלוֹ — חַייָב. (א)בִּשְׁלָמָא בִּשְׁלוֹ וְאַחַר כָּךְ צְלָאוֹ חַייָב, דְּהָא בַּשְּׁלִיהּ. אֶלָּא צְלָאוֹ וְאַחַר כָּךְ בִּשְׁלוֹ, הָא צְלִי אֵשׁ הוּא, אַמַּאי? זחי(ב)אָמַר רַב כָּהֲנָא: הָא מַנִּי — רַבִּי יוֹסֵי הִיא. דְּתַנְיָא: יוֹצְאִין בְּרָקִיק הַשָּׁרוּי וּבְמְבוּשָּׁל שֶׁלֹּא נִימּוֹחַ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יוֹצְאִין בְּרָקִיק הַשָּׁרוּי, אֲבָל לֹא בְּמְבוּשָּׁל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִימּוֹחַ. עוּלָּא אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי מֵאִיר, שְׁאנֵי הָכָא דְּאָמַר קְרָא: ״וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל״, מִכָּל מָקוֹם. ט״תָּנוּ רַבָּנָן: יָכוֹל צָלָאוֹ כָּל צוֹרְכּוֹ יְהֵא חַייָב. תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם״. נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל אָמַרְתִּי לְךָ, וְלֹא שֶׁצָּלָאוֹ כָּל צוֹרְכּוֹ. יא״הֵיכִי דָּמֵי? אָמַר רַב אָשֵׁי: דְּשַׁוְּיֵיהּ חָרוֹכָא. יגר״תָּנוּ רַבָּנָן: יָכוֹל אֲכַל כְּזַיִת חַי יְהֵא חַייָב — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל״. נָא וּבָשֵׁל אָמַרְתִּי לְךָ, וְלֹא חַי. יָכוֹל יְהֵא מוּתָּר — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״כִּי אִם צְלִי אֵשׁ״. הֵיכִי דָּמֵי נָא? אָמַר רַב: כִּדְאָמְרִי פָּרְסָאֵי: אֲבַרְנִים. ט״אָמַר רַב חִסְדָּא: הַמְבַשֵּׁל בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא בְּשַׁבָּת — פְּטוּר. פֶּסַח שֶׁבִּשְּׁלוֹ בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא — חַייָב. מַאי שְׁנָא בְּשַׁבָּת דְּלָא? דְּתוֹלְדוֹת אֵשׁ בָּעֵינַן, וְלֵיכָּא. פֶּסַח נָמֵי, לָאו תּוֹלְדוֹת אֵשׁ הוּא! ט״אָמַר רָבָא: מַאי ״חַייָב״ דְּקָתָנֵי — דְּקָא עָבַר מִשּׁוּם ״צְלִי אֵשׁ״. רַב חִייָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן מַתְנֵי לַהּ לְהָא דְּרַב חִסְדָּא בְּהֶדְיָא. אָמַר רַב חִסְדָּא: הַמְבַשֵּׁל בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא בְּשַׁבָּת — פְּטוּר, וּפֶסַח שֶׁבִּשְּׁלוֹ בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא — חַייָב, שֶׁעָבַר מִשּׁוּם ״צְלִי אֵשׁ״. אָמַר רָבָא: אָכְלוֹ נָא —

לוֹקֶה

פְּלִיגָא: מְדָאָמַר שְׁמוּאֵל אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי הַשְׁתָּא מְדְּמֵי חֹמֶץ לַחֲרֹסֶת וע"כ נִרְאֶה לר"י דְּעֻלָּא דְּאָמַר לְעֵיל בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אָסוּר מְשׁוּם לְךָ לְךָ אֲמִרִינַן גְּזִירָה סְחוֹר סְחוֹר לְכַרְמָא לָא תִּקְרַב פְּלִיג אַדְּרַב כָּהֲנָא דְּהָא רַב כָּהֲנָא דְּאָמַר אָבֵל לְתוֹךְ חֲרֹסֶת לְדִבְרֵי הַכֹּל יִשָּׂרֵף וּלְעֻלָּא לֹא אָסַר אֶלָּא מְשׁוּם לְךָ לְךָ אֲמִרִינַן: מַאי לָאו מִדְּלָא מְצָמֵת מְחַמַּע קָשֶׁה לר"י דִּלְעֵיל קָאָמַר י"א אַף נוֹתֵן אֶת הַחֹמֶץ וְאַחַ"כ וְכוּ' וּפְרִיךְ וְלוֹקְמָא כְּר' יוֹסֵי דְּאָמַר שׁוֹרֶן בְּחֹמֶץ וְחֹמֶץ צוֹמְתָן מַשְׁמַע דְּתַנָּא קַמָּא דִּיֵּשׁ אוֹמְרִים הֵינוּ ת"ק דְּר' יוֹסֵי דִּלְיֵת לֵיהּ דְּחֹמֶץ צָמִית וַאֲפִילּוּ הָכִי קָאָמַר נוֹתֵן הַקֶּמַח וְאַחַ"כ נוֹתֵן אֶת הַחֹמֶץ אֲלָמָא קְסָבַר אע"ג דְּלָא צָמִית חַמּוּעֵי נָמֵי לָא מְחַמַּע ואור"י דִּלְעֵיל אֲיֵרֵי לְפִי הַמַּסְקָנָא דְּהָכָא: אֵין מְבַשְּׁלִים אֶת הַפֶּסַח לֹא בְּמַשְׁקִין וְכוּ' תֵּמַהּ לָמָּה שָׁנָאוֹ כֵּאן אִי מְשׁוּם דְּיִתְנָא יְרָקוֹת שְׁלוּקוֹת וּמְבַשְּׁלוֹת א"כ מִיָּד הָיָה לוֹ לִשְׁנוֹת בָּסָמוּךְ אַחֲרֵיהּ: אֲבָא בֵּינַיְיהוּ צְלִי קֳדָר פִּי' אִי לוֹקֶה עָלָיו אִי לֹא אֲבָל לְכֻלֵּי עָלְמָא פָּסוּל הֲוֵי וְעָשָׂה נָמֵי אִית בֵּהּ דְּצָלִי מֻחְמֶצֶת ד"א הוּא כְּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ כֵּיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים עה:) נָטָף מֵרָטְבוֹ עַל הַחֲרֶס וְחָזַר עָלָיו יִטֹּל אֶת מְקוֹמוֹ נָגַע בְּחַרְסוֹ שֶׁל תַּנּוּר יִקָּלֵף אֶת מְקוֹמוֹ וְכֵן שְׁאָר מַשְׁקִין לָא אִצְטְרִיךְ לְמֵילַף אֶלָּא לְעִנְיַן מַלְקוּת אֲבָל פְּשִׁיטָא דִּלְכָל הַפָּחוֹת אִיכָּא עֲשֵׂה דְּכִי אִם צְלִי אֵשׁ וא"ת וְהֵיכִי יָלֵיף שְׁאָר מַשְׁקִין מק"ו וְהָא אֵין מַזְהִירִין מִן הַדִּין וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהַאי קַל וָחוֹמֶר אֵינוֹ אֶלָּא מְגַלֶּה דִּבְשׁוּל דִּקְרָא אַיֵּרֵי אַף בִּשְׁאָר מַשְׁקִין: אָמַר רַב כָּהֲנָא הָא מַנִּי ר' יוֹסֵי הִיא תֵּמַהּ דְּרַב כָּהֲנָא דְּמוֹקֵי לָהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי לְרַבָּנָן הַאי בָּשֵׁל מְבֻשָּׁל מַאי עָבְדִי לְהוּ דְּצָלָאוֹ וְאַחַר כָּךְ בִּשְּׁלוֹ לֹא צְרִיךְ קְרָא דְּמִסְבָּרָא יְדָעִינַן דְּבִשּׁוּל מְבַטֵּל הַצָּלְיָה כִּדְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי גַּבֵּי מַצָּה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּרַב כָּהֲנָא סָבַר דְּרַבִּי יוֹסֵי יָלֵיף מְבֻשָּׁל מְבֻשָּׁל דְּבִשּׁוּל מְבַטֵּל אֲפִיָּה: אֲבָל לֹא בְּמְבֻשָּׁל פ"ה דְּבִשּׁוּל מְבַטֵּל לֵיהּ מִתּוֹרַת לֶחֶם וּלְפִי' מִיֵּרֵי בִּבְלִילָתוֹ רַכָּה דְּבִלִּילָתוֹ עָבָה לָא נָפֵק מִתּוֹרַת לֶחֶם כִּדְפֵרֵשׁ לְעֵיל וּר"י מְפָרֵשׁ דְּמַיֵּרֵי בִּבְלִילָתוֹ עָבָה וּפְסוּלָה מִשּׁוּם מַצָּה עֲשִׂירָה וּמַיְתֵי דְּכִי הֵיכִי דְּסָבַר רַבִּי יוֹסֵי דְּבִשּׁוּל מַפִּיק לֵיהּ מִתּוֹרַת אֲפִיָּה לְשַׁוְיָה מַצָּה עֲשִׂירָה כְּאִלּוּ לֹא נָאֲפָה ה"נ גַּבֵּי פֶּסַח עָקַר מִנֵּהּ בִּשּׁוּל שֵׁם צְלִיָּה: עֲלָא אָמַר אֲפִי' תֵּימָא ר' מֵאִיר וְכוּ' הָכָא מִדְּמֵי פֶּסַח לְבִשּׁוּל מַצָּה וְהַיְינוּ דְּלָא כְּמַסְקָנָא דְּכֵיצַד מְבָרְכִין (בְּרָכוֹת דַּף לח:) דְּקָאָמַר הָתָם עֲלָא מִשְּׁמֵהּ דְּר' יוֹחָנָן שְׁלָקוֹת מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם שֶׁהַכֹּל לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאִית לֵיהּ הָכָא גַּבֵּי מַצָּה דְּבִשּׁוּל מְבַטֵּל הָאֲפִיָּה ה"נ בְּשׁוּל מְבַטֵּל מֵהֶם שֵׁם יֶרֶק וְדַחֵי ע"כ לְא קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי אֶלָּא דְּבָעֵינַן טַעַם מַצָּה וַעֲלָא לְטַעְמֵהּ דְּלָא בָּעֵי לְדַחוּיֵי הָכָא טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי דְּבָעֵינַן טַעַם מַצָּה וְהָתָם נָמֵי קָאָמַר דְּלְרַבִּי יוֹסֵי מְבָרֵךְ שֶׁהַכֹּל:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ד:
ב מיי׳ פי״ח מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ג:
ג מיי׳ פח׳ מהל׳ נזירות הל׳ ח:
ד מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ד:
ה מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ה:
ו מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ה:

אָכַל כַּזַּיִת נָא לוֹקֶה שְׁתַּיִם מְשׁוּם נָא וּמְשׁוּם כִּי אִם צָלִי אֵשׁ דְּהַיְינוּ כְּאִילּוּ כָּתִיב אַל תֹּאכְלוּ כִּי אִם צָלִי אֵשׁ הִקְשָׁה הררי׳ דאורלינ״ש אַמַּאי חָשְׁבִי׳ בְּרֵישׁ אֵלּוּ נְעָרוֹת (כְּתֻבּוֹת דַּף ל.) בְּעוּלָה לְכֹהֵן גָּדוֹל בַּעֲשֵׂה גְּרֵידָא דְּכִי אִם בְּתוּלָה מַעֲמֵיו כָּתִיב הָא כִּי הֵיכִי דְּחָשְׁבִינַן הָכָא כִּי אִם צָלִי אֵשׁ בְּלָאו ה״נ ה״ל לְאִיחַשׁוּבֵי בְּעוּלָה לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּלָאו דְּהַיְינוּ כְּאִילּוּ כָּתִיב לֹא יִקַּח כִּי אִם בְּתוּלָה וי״ל דְּכִי אִם בְּתוּלָה לָא חָשִׁיב לָאו מִשּׁוּם דְּסֵיפָא דִּקְרָא מוֹכֵח עֲלָיו דְּהַיְינוּ עֲשֵׂה דְּכָתִיב כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה:

אִיכָּא דְּאָמְרִי חָדָא מִיהָא לְקֵי פ״ה בְּחַי וְחַמֵּי טְבָרְיָא חַיָּב מִשּׁוּם כִּי אִם צָלִי אֵשׁ וְקָשָׁה לר״ת א״כ בֵּין לְאַבָּיֵי בֵּין לְרַבָּא תִּקְשֵׁי לְהוּ בְּרֵישָׁא דְּתַנְיָא נָא וּמְבֻשָּׁל אֲמַרְתִּי לְךָ וְלֹא חַי אֲלָמָּא לָא לְקֵי עַל חַי וְעוֹד דְּאָמַר בְּפ' הַמְקַבֵּל (ב״מ דַּף קטו:) אַפְלוּגְתָּא דְּרַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה בְּחוֹבֵל רֵחַיִם וְרֶכֶב דְּרַב יְהוּדָה אָמַר לוֹקֶה שְׁתַּיִם וְרַב הוּנָא אָמַר לוֹקֶה שָׁלֹשׁ וּמַסִּיק רָבָא אֲנָא דַּאֲמָרִי אַפְלוּ כְּרַב יְהוּדָה עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַב יְהוּדָה הָתָם אֶלָּא דְּכִי נָפֵשׁ הוּא חוֹבֵל לְדָבָרִים אֲחֵרִים הוּא דַּאֲתָא אֲבָל הָכָא כִּי אִם צָלִי אֵשׁ לְמַאי אֲתָא וּלְפ״ה הָא אִצְטְרִיךְ לָחֵי וּלְחַמֵּי טְבָרְיָא לכ״נ לר״ת דַּאֲחֵי לָא לְקֵי לכו״ע דְּכִי אִם צָלִי אֵשׁ לֹא מַשְׁמַע דַּאֲתָא לְמַלְקוּת אֶלָּא לַעֲשׂוֹת דְּכִי אִם צָלִי אֵשׁ תֹּאכְלוּ וְלֹא דְּמֵי לְכִי נָפֵשׁ הוּא חוֹבֵל דְּבָהֲהוּא מוֹדוֹ כו״ע דְּלוֹקֶה אַשְׁאַר דְּבָרִים כְּדִקְתָנֵי הָתָם בְּהֶדְיָא בַּבְּרִיתָא חֲבַל זוֹג שֶׁל סַפָּרִים וְצָמַד שֶׁל פָּרוֹת לוֹקֶה שְׁתַּיִם דְּכִי נָפֵשׁ הוּא חֲבֵל מַשְׁמַע שַׁפִּיר בִּלְשׁוֹן לָאו שֶׁהוּא נְתִינַת טַעַם כָּל שֶׁהוּא דְּבַר נָפֵשׁ לֹא תַּחְבֹּל וַאֲתָא שַׁפִּיר הָא דְּקָאָמַר רָבָא הָתָם דְּכִי נָפֵשׁ הוּא חֲבֵל אֲתָא לְשַׁאַר דְּבָרִים אֲבָל כִּי אִם צָלִי אֵשׁ לֹא אֲתָא אֶלָּא לְעָשֹׂה וּבְנָא וּמְבֻשָּׁל דַּוְקָא פְּלִיגִי דְּרָבָא סָבַר לְהָכִי סָמְכֵהּ לְאַלּוּ לְלָקוֹת עֲלֵיו עַל נָא וּמְבֻשָּׁל שֶׁהֵם בְּנֵי מִילְקָא וְאַבָּיֵי אָמַר אֵין לוֹקִין עַל לָאו שֶׁבְּכְלָלוֹת וְהָא דְּקָאָמַר חָדָא מִיהָת מִילְקָא לְקֵי הָכִי פֵּי' אִם הִתְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם כִּי אִם צָלִי אֵשׁ לְבַדּוֹ עַל מַלְקוּת נָא וּמְבֻשָּׁל לֹא יִלְקֶה דְּלָהָכִי מָה שֶׁכָּתְבוּ בִּלְשׁוֹן כְּלָל וּמִיהוּ לְבַדּוֹ מִיהָא לְקֵי שֶׁפֶּמְכוּ לְאַלּוּ שֶׁהֵם בְּנֵי מַלְקוּת: **אָמַר** רָבָא אָכַל זָג לוֹקֶה שְׁתַּיִם הָא פְּלוּגְתָּא דְּאַבָּיֵי וְרָבָא אִתְּמַר אִיפְּכָא בְּפ' שְׁלשָׁה מִינִין (נְזִיר דַּף לח:) וְכָהֲנָה רַבּוֹת בַּגְּמָרָא: **שֶׁאֵין** ת״ל כִּי אִם צָלִי אֵשׁ אע״ג דְּאִצְטְרִיךְ לְהַלָּקוֹת עֲלֵיו מִשּׁוּם כִּי אִם צָלִי אֵשׁ הַיְינוּ נָמֵי מִשּׁוּם דְּסֵמְכֵהּ לַנָּא וּמְבֻשָּׁל: **אִם** כֵּן לֵימָא קְרָא בָּשֵׁל בָּשֵׁל אוֹ מְבֻשָּׁל מְבֻשָּׁל הָכָא מַשְׁמַע דְּאוֹרְחֵהּ דְּקְרָא לְכָפֹל תֵּבָה אַחַת בְּעִנְיָן אֶחָד בְּטִפֵּי מִבְּשָׁנֵי עִנְיָנִים וְכֵן בְּמָרְבָּה (ב״ק דַּף סה.) גַּבֵּי הַמְצָא תִּמְצָא וּבְהַחוֹבֵל (שָׁם דַּף פּוֹ:) גַּבֵּי וְרִפֵּא יְרַפֵּא וְקָשָׁה דְּבְרֵישׁ הָיוּ בּוֹדְקִין (סַנְהֶדְרִין ד״מ:) קָאָמַר מִדְּהָוֵי לֵהּ לְמִכְתַּב דְּרוֹשׁ תִּדְרֹשׁ אוֹ חָקוֹר תַּחְקֹר וְכָתַב הַיְטֵב שְׁמַע מִנֵּהּ לְאַפְנוֹיֵי מַשְׁמַע דְּאִי הָוֵה כְּתַב הָכִי לָא הָוֵה מַפְנֶה וְשָׁמֵא הָתָם לֹא חָשׁ לְדַקְדֵּק בִּלְשׁוֹן רַק לְהוֹכִיחַ דְּמַפְנֶה:

לוֹקֶה שְׁתַּיִם מְשׁוּם לֹא תֹּאכְלוּ נָא וּמְשׁוּם לֹא תֹּאכְלוּ כִּי אִם צָלִי אֵשׁ דְּכִי אִם צָלִי אֵשׁ נָמֵי אַלָּאו דְּלָא תֹּאכְלוּ קָאֵי: לוֹקֶה שְׁתַּיִם מְשׁוּם מְבֻשָּׁל — לוֹקֶה שָׁלֹשׁ. נָא וּמְבוּשָּׁל — לוֹקֶה שָׁלֹשׁ. [א]אַבָּיֵי אָמַר: אֵין לוֹקִין עַל לָאו שֶׁבְּכְלָלוֹת. [א]אִיכָּא דְּאָמְרִי: תַּרְתֵּי הוּא דְּלָא לָקֵי, חָדָא מִיהָת לָקֵי. אִיכָּא דְּאָמְרִי: חָדָא נָמֵי לָא לָקֵי, דְּלָא מְיַיחַד לָאוִיהּ כְּלָאו דַּחֲסֵימָה. [ג]רָבָא אָמַר: אָכַל זָג — לוֹקֶה שְׁתַּיִם. חַרְצָן — לוֹקֶה שְׁתַּיִם. זָג וְחַרְצָן — לוֹקֶה שָׁלֹשׁ. אַבָּיֵי אָמַר: אֵין לוֹקִין עַל לָאו שֶׁבְּכְלָלוֹת. אִיכָּא דְּאָמְרִי: תַּרְתֵּי הוּא דְּלָא לָקֵי, חָדָא מִיהָת לָקֵי. אִיכָּא דְּאָמְרִי: חָדָא נָמֵי לָא לָקֵי, דְּלָא מְיַיחַד לָאוִיהּ כְּלָאו דַּחֲסֵימָה. [ב]תָּנוּ רַבָּנָן: אָכַל כַּזַּיִת נָא מִבְּעוֹד יוֹם — פָּטוּר; כַּזַּיִת נָא מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה — חַיָּיב. אָכַל כַּזַּיִת צָלִי מִבְּעוֹד יוֹם — לֹא פָּסַל עַצְמוֹ מִבְּנֵי חֲבוּרָה; כַּזַּיִת צָלִי מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה — פָּסַל עַצְמוֹ מִבְּנֵי חֲבוּרָה. [ד]תַּנְיָא אִידַּךְ: יָכוֹל אָכַל כַּזַּיִת נָא מִבְּעוֹד יוֹם יְהֵא חַיָּיב, וְדִין הוּא: וּמָה בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשְׁנוֹ בְּקוּם אֱכוֹל צָלִי — יֶשְׁנוֹ בְּבַל תֹּאכַל נָא. בְּשָׁעָה שֶׁאֵינוֹ בְּקוּם אֱכוֹל צָלִי — אֵינוֹ בְּבַל תֹּאכַל נָא? אוֹ לֹא: בְּשָׁעָה שֶׁאֵינוֹ בְּקוּם אֱכוֹל צָלִי — יֶשְׁנוֹ בְּבַל תֹּאכַל נָא, בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשְׁנוֹ בְּקוּם אֱכוֹל צָלִי — אֵינוֹ בְּבַל תֹּאכַל נָא. וְאַל תִּתְמַהּ, שֶׁהֲרֵי הוּתַּר מִכְּלָלוֹ אֵצֶל צָלִי. [ה]תַּלְמוּד לוֹמַר: "אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל בַּמַּיִם כִּי אִם צָלִי אֵשׁ", שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר "כִּי אִם צָלִי אֵשׁ", וּמָה תַּלְמוּד לוֹמַר "כִּי אִם צָלִי אֵשׁ"? לוֹמַר לָךְ: בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשְׁנוֹ בְּקוּם אֱכוֹל צָלִי — יֶשְׁנוֹ בְּבַל תֹּאכַל נָא, בְּשָׁעָה שֶׁאֵינוֹ בְּקוּם אֱכוֹל צָלִי — אֵינוֹ בְּבַל תֹּאכַל נָא. רַבִּי אוֹמֵר: אֶקְרָא אֲנִי "בָּשֵׁל", מָה תַּלְמוּד לוֹמַר "מְבֻשָּׁל"? שֶׁיָּכוֹל אֵין לִי אֶלָּא שֶׁבִּישְּׁלוֹ מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה, בִּשְּׁלוֹ מִבְּעוֹד יוֹם מִנַּיִן — תַּלְמוּד לוֹמַר "בָּשֵׁל מְבֻשָּׁל" מִכָּל מָקוֹם. וְהַאי "בָּשֵׁל מְבֻשָּׁל" אַפְּקֵיהּ רַבִּי לְצָלִי קֻדָּר וְלִשְׁאָר מַשְׁקִין! אִם כֵּן — לֵימָא קְרָא אוֹ "בָּשֵׁל בָּשֵׁל", אוֹ "מְבֻשָּׁל מְבֻשָּׁל". מַאי "בָּשֵׁל מְבֻשָּׁל"? שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ תַּרְתֵּי. [ו]תָּנוּ רַבָּנָן: אָכַל צָלִי מִבְּעוֹד יוֹם — חַיָּיב, וּכְזַיִת נָא מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה — חַיָּיב. קָתָנֵי צָלִי דּוּמְיָא דְּנָא: מָה נָא בְּלָאו, אַף צָלִי בְּלָאו. בִּשְׁלָמָא נָא, כְּתִיב: "אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא", אֶלָּא צָלִי מְנָלַן? [ז]דִּכְתִיב: "וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה". בַּלַּיְלָה — אִין, בַּיּוֹם — לָא. [ח]הַאי לָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה הוּא, וְכָל לָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה — עֲשֵׂה! אָמַר רַב חִסְדָּא: הָא מַנִּי רַבִּי עֲלֵיהּ אִם אָכְלוּ: שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר כִּי אִם צָלִי אֵשׁ דְּהָא כְּתִיב לְעֵיל מִנֵּהּ צָלִי אֵשׁ וּמַצּוֹת וְגוֹ': אֶקְרָא אֲנִי בָּשֵׁל דַּיָּךְ הָוֵה לֵיהּ בִּקְרִיאַת בָּשֵׁל: אֵין לִי שֶׁיִּתְחַיֵּב עַל אֲכִילַת בָּשָׂר אֶלָּא אִם כֵּן בִּשְּׁלוֹ מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה שֶׁהוּא עִקַּר זְמַנּוֹ: בִּשְּׁלוֹ מִבְּעוֹד יוֹם וְאָכְלוּ מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה מִנַּיִן: וְהָא אַפְּקֵיהּ רַבִּי גּוּפֵהּ דְּרָשָׁה לְעֵיל לְשָׁאַר מַשְׁקִין וּלְצָלִי קֻדָּר: בָּשֵׁל מְבֻשָּׁל מִדְּשַׁנֵּי בְּדִבּוּרֵהּ דְּרִישׁ בֵּהּ דְּרָשָׁה אַחֲרִיתִי נָמֵי: כְּזַיִת צָלִי מִבְּעוֹד יוֹם חַיָּב מִפְּרַשׁ לֵיהּ לְקַמֵּהּ: קָתָנֵי חִיּוּבָא דְּצָלִי דְּמִבְּעוֹד יוֹם דּוּמְיָא דְּחִיּוּבָא דְּנָא מִשֶּׁחֲשֵׁכָה:

מסורת הש״ס

א מנחות נח:
ב תוספתא פסחים
ג לעיל כח:; בבא מציעא קטז.
ד לקמן נט.
ה יבמות נד:; יבמות נה.; יבמות עג:
ו מכות יח:

תורה אור השלם

אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֹׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם־צָלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרָעָיו וְעַל־קִרְבּוֹ [שמות יב, ט]
לֹא־תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ [דברים כה, ד]
כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן מֵחַרְצַנִּים וְעַד־זָג לֹא יֹאכֵל [במדבר ו, ד]
וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל־מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ [שמות יב, ח]

מסורת הש"ס

א תמורה ז:; ספרא אמור פרק ז ז-ח

ב שבת קמח.; ברכות כד.; חולין נח:

ג אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש

ד אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש; עירובין נה:

תורה אור השלם

וְשׂוֹר וָשֶׂה שׁוֹר וְכֶשֶׂב נִדְבָּה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֶדֶר לֹא יֵרָצֶה [ויקרא כב, כג]

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר [ויקרא כב, א]

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר [ויקרא כב, יז]

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר [ויקרא כב, כו]

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר [שמות יב, א]

רַבִּי יְהוּדָה הִיא דְּאָמַר לָאו הַבָּא מִכְּלָל לֵאמֹר לָאו הוּא: שָׁרוּעַ הוּא שֶׁאַחַת מֵעֵינָיו גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה וְכֵן שְׁאָר אֵבָרִים: קְלוּט שֶׁפַּרְסוֹתָיו קְלוּטוֹת: גָּדְבָה תַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ לְדָמָיו הַקְּדִישֵׁהוּ לְבֶדֶק הַבַּיִת וּלְגֶדֶר לְהַעֲלוֹת קָרְבָּן לֹא יִרְצֶה וְכָתַב אוֹתוֹ אוֹתוֹ פַּעַל מוּם אַתָּה מַתְפִּיס לְקָדֶשֶׁת בֶּדֶק הַבַּיִת וְאֵין אַתָּה מַתְפִּיס תְּמִימִים הָרְאוּיִין לַמִּזְבֵּחַ לְבֶדֶק הַבַּיִת: וַיְדַבֵּר ה' וְגוֹ' בְּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה כְּתִיב: לֹא נֶאֱמַר בִּדְבָרִים נוֹטָרִיקוֹן לֵאמֹר: לָאו אֲמוּר אֶמֹר לָהֶן שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר לָאו בִּדְבָרִים וְהָכָא גַּבֵּי פֶּסַח נָמֵי כְּתִיב בְּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר: הָאִישְׁבּוֹרָן לְשׁוֹן שְׁבִירָה שֶׁמִּשְׁתַּבֵּר הַקֶּרְקַע וְיֵשׁ בְּקָעִים שֶׁהַמַּיִם נֶאֱסָפִים וְשׁוֹהִין בְּתוֹכָן וְאֵין נִבְלָעִין וּמַחְמִיצִין: הָכִי גָּרְסִינַן הָא דִּפְשִׁישֵׁי דְּקוּוֹ הָא דְּלָא נְפִישֵׁי דְּלָא קוּוֹ כְּשֶׁהֵן מְרֻבּוֹת הֵן נִקְווֹת אֶל מָקוֹם אֶחָד וְאֵין נִבְלָעוֹת מַהֵר וּמַחְמִיצוֹת וּכְשֶׁהֵן מוּעָטוֹת לֹא קוּוֹ: שֶׁלָּנוּ בַּלַּיְלָה מִפְּנֵי שֶׁבִּימֵי נִיסָן הַמַּעְיָנוֹת חַמִּין שֶׁעֲדַיִן יְמוֹת הַגְּשָׁמִים הֵן כִּדְאָמְרִינַן בְּמֵי שֶׁהָיָה (לְקַמָּן פְּסָחִים צד:) בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים חַמָּה מְהַלֶּכֶת בְּשִׁפּוּלוֹ שֶׁל רָקִיעַ לְפִיכָךְ כָּל הָעוֹלָם צוֹנֵן וּמַעְיָנוֹת חַמִּין הִלְכָךְ מְלֵינָן בַּלַּיְלָה וּמִצְטַנְּנִין: דְּרָשָׁה רַב מַתָּנָה וּבְלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הָיוּ דּוֹרְשִׁין וּכְסִבּוּרִין הַשּׁוֹמְעִין שֶׁמַּיִם שֶׁלּוֹ הוּא אוֹמֵר: דְּבֵיתוֹ תַּרְגּוּם שֶׁל לָנוּ (דְּבֵיתוֹ): לֹא בַּחֲמָה לְפִי שֶׁחֹם הַשֶּׁמֶשׁ מְחַמֶּמֶת: וְלֹא בְּחַמֵּי חַמָּה בְּמַיִם שֶׁהוּחַמּוּ בַּחַמָּה וכ"ש בְּחַמֵּי הָאוּר: הַגְּרוּפִים מִן הַמּוּלְיָיר דּוֹד גָּדוֹל שֶׁל נְחֹשֶׁת וְתָלוּי עַל הָאוּר כָּל שָׁעָה וּנְחַשְׁתּוֹ עָבָה וְאַפֵּי' כְּשֶׁאֵין שָׁם אוּר מַיִם שֶׁבְּשׁוּלְיוֹ חַמִּים אוֹ פּוֹשְׁרִין: גְּרוּפִים לְשׁוֹן שִׁירַיִם שֶׁמְּמַצִּין מִנְּחַשְׁתּוֹ שֶׁל שׁוּלְיוֹ: וְאַל תַּגְבִּיהַּ יָדָהּ מִן הַתַּנּוּר כְּלוֹמַר תְּהֵא עוֹסֶקֶת בַּבָּצֵק כָּל שָׁעָה: שֶׁמְּקַטֶּפֶת בּוֹ טָחָה פָּנֵי הַחֲרָרָה בַּמַּיִם: שֶׁמְּצַנֶּנֶת בּוֹ יָדֶיהָ דְּאוֹתָן שֶׁמְּקַטֶּפֶת בָּהֶן מִתְחַמְּמוֹת מֵחֹם יָדֶיהָ וְהָעִסָּה: עֲבָרָה וְלָשָׁה בְּחַמִּין: לֹא נִתְבַּקְּעוּ מֻתָּרוֹת ואע"ג דְּתָנָא אֵין לוֹתְתִין הָכָא נָמֵי ל"ש הוֹאִיל וְאָנוּ רוֹאִין שֶׁלֹּא הֶחֱמִיץ שָׁאֵין שָׁם לֹא סִימָנֵי שֶׂיְאוֹר וְלֹא סִימָנֵי סְדוּק: מַחְיִתְיָנְהוּ כֻּלָּם אֲרִיגָה אַחַת אֲרִיגַת' מִשּׁוּם דְּבַחֲדָא אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן תְּנָא אִם עָבַר מַתִּיר בַּאֲכִילָה

א(א)רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּתַנְיָא: ״שׁוֹר וָשֶׂה שָׁרוּעַ וְקָלוּט נָדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ״. אוֹתוֹ אַתָּה מַתְפִּיס לְבֶדֶק הַבַּיִת, וְאִי אַתָּה מַתְפִּיס תְּמִימִים לְבֶדֶק הַבַּיִת. מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל הַמַּתְפִּיס תְּמִימִים לְבֶדֶק הַבַּיִת עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה. אֵין לִי אֶלָּא בַּעֲשֵׂה, בְּלֹא תַּעֲשֶׂה מְנַיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר״, לִימֵּד עַל כָּל הַפָּרָשָׁה כּוּלָּהּ שֶׁיְּהֵא בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי לְבַר קַפָּרָא: מַאי מַשְׁמַע? אָמַר לוֹ: דִּכְתִיב ״לֵאמֹר״ — לֹא נֶאֱמַר בַּדְּבָרִים. בֵּי רַב אָמְרִי: ״לֵאמֹר״ — לָאו אֱמוֹר. ב״מֵי תַשְׁמִישׁוֹ שֶׁל נַחְתּוֹם וכו׳. תָּנֵי חָדָא: שׁוֹפְכִין בִּמְקוֹם מִדְרוֹן, וְאֵין שׁוֹפְכִין בְּמָקוֹם הָאֵישְׁבּוֹרֶן. וְתַנְיָא אִידָךְ: שׁוֹפְכִין בִּמְקוֹם הָאֵישְׁבּוֹרֶן! לָא קַשְׁיָא: הָא — דִּנְפִישִׁי, דְּקוּוּ. הָא — דְּלָא נְפִישִׁי, דְּלָא קוּוּ. אָמַר רַב יְהוּדָה: אִשָּׁה לֹא תְּלוּשׁ אֶלָּא בְּמַיִם שֶׁלָּנוּ. ג״דַּרְשָׁהּ רַב מַתָּנָה בְּפַפּוּנְיָא. לְמָחָר אַיְיתוֹ כּוּלֵּי עָלְמָא חַצָּבַיְיהוּ וַאֲתוֹ לְגַבֵּיהּ, וַאֲמַרוּ לֵיהּ: הַב לַן מַיָּא. אֲמַר לְהוּ: אֲנָא בְּמַיָּא דְּבִיתוּ אֲמַרִי. ד״דָּרַשׁ רָבָא: אִשָּׁה לֹא תָּלוּשׁ בַּחַמָּה, וְלֹא בְּחַמֵּי חַמָּה, וְלֹא בְּמַיִם הַגְּרוּפִין מִן הַמּוּלְיָיר, וְלֹא תַּגְבִּיהַּ יָדָהּ מִן הַתַּנּוּר עַד שֶׁתְּגַמּוֹר אֶת כָּל הַפַּת. וְצָרִיךְ שְׁנֵי כֵּלִים — אֶחָד שֶׁמְּקַטֶּפֶת בּוֹ, וְאֶחָד שֶׁמְּצַנֶּנֶת בּוֹ אֶת יָדֶיהָ. ה״אֵיבַּעְיָא לְהוּ: עֲבָרָה וְלָשָׁה, מַהוּ? מָר זוּטְרָא אָמַר: מוּתָּר, רַב אָשֵׁי אָמַר: אָסוּר. אָמַר מָר זוּטְרָא: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דְּתַנְיָא: אֵין לוֹתְתִין הַשְׁעוֹרִין בַּפֶּסַח. וְאִם לָתַת, נִתְבַּקְּעוּ — אֲסוּרִים, לֹא נִתְבַּקְּעוּ — מוּתָּרִין. (ב)וְרַב אָשֵׁי אָמַר: אַטּוּ כּוּלְּהוּ חָדָא מְחִיתְיָא מְחִיתִינְהוּ?! הֵיכָא דְּאִיתְּמַר — אִיתְּמַר, וְהֵיכָא דְּלָא אִיתְּמַר — לָא אִיתְּמַר.

הָדְרָן עֲלָךְ כָּל שָׁעָה ״מַתְנִי׳ **וְאֵלּוּ** עוֹבְרִין בַּפֶּסַח: כּוּתָח הַבַּבְלִי, וְשֵׂכָר הַמָּדִי, וְחוֹמֶץ הָאֲדוֹמִי, וְזֵיתוֹם הַמִּצְרִי, וְזוֹמָן שֶׁל צַבָּעִים, וַעֲמִילָן שֶׁל טַבָּחִים, וְקוֹלָן שֶׁל סוֹפְרִים. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: אַף תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים. ב״זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁהוּא מִמִּין דָּגָן — הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בַּפֶּסַח. הָרֵי אֵלּוּ בָּאַזְהָרָה, וְאֵין בָּהֶן מִשּׁוּם כָּרֵת. (ג)גְּמ׳ תָּנוּ רַבָּנָן, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים נֶאֱמְרִים בְּכוּתָּח הַבַּבְלִי: מְטַמְטֵם אֶת הַלֵּב, וּמְסַמֵּא אֶת הָעֵינַיִם, וּמַכְחִישׁ אֶת הַגּוּף. מְטַמְטֵם אֶת הַלֵּב — מִשּׁוּם נַסְיוּבֵי דַּחֲלָבָא. וּמְסַמֵּא אֶת הָעֵינַיִם — מִשּׁוּם מִילְחָא. וּמַכְחִישׁ אֶת הַגּוּף — מִשּׁוּם קוֹמְנִיתָא דְּאוּמָּא. (ד)תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַרְבִּין הַזֶּבֶל, וְכוֹפְפִין אֶת הַקּוֹמָה, וְנוֹטְלִין אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה מֵאוֹת מִמְּאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם, אֵלּוּ הֵן: פַּת קִיבָּר, וְשֵׂכָר חָדָשׁ, וְיָרָק חַי. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְמַעֲטִין אֶת הַזֶּבֶל, וְזוֹקְפִין אֶת הַקּוֹמָה, וּמְאִירִין אֶת הָעֵינַיִם, אֵלּוּ הֵן: פַּת נְקִיָּיה, בָּשָׂר שָׁמֵן, וְיַיִן יָשָׁן. פַּת נְקִיָּיה —

דְּסְמִידָא,

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ ערכים וחרמין הל׳ ו:

ב סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תנט סעי׳ ד:

ג מיי׳ פה׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ טז:

ד טוש״ע או״ח סי׳ תנה סעי׳ א:

ה מיי׳ פה׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יא:

ו טוש״ע או״ח סי׳ תנט סעי׳ א ב ג:

ז מיי׳ פה׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יב:

ח טוש״ע או״ח סי׳ תנט סעי׳ ה:

ט מיי׳ פה׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יב:

י סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תמב סעי׳ א:

יא מיי׳ פד׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ח:

יב מיי׳ פא׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ו:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ׳ מהל׳ מעשרות הל׳ ז:

הָא בְּדִרְוָקָא וְהָא בְּדַפָּרֵצֵנִי וְהָא דְּאָמְרִינַן שֶׁחֲזָקָתוֹ מִן הַתְּמָד הַיְנוּ מִתְּמַד דְּסְמִידָא סֹלֶת: דְּצָפִירְתָּא דְּלָא אֲפָתַח עֵז שֶׁלֹּא יָלְדָה: עַתִּיק עַתִּיקֵי יָשָׁן שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים: כֹּל דְּמֵעֲלֵי לְחוֹלִי זֶה קָשֶׁה לָזֶה הַמּוֹעִיל לְלֶב קָשֶׁה לָעֵינַיִם אוֹ לְאֶחָד מִתַּחֲלוּאֵי שְׁאָר הָאֲבָרִים: זַנְגְּבִילָא זינזיבר"א: שֶׁכָּר הַמַּדִּי לְפִי שֶׁבְּאוֹתָן הַיָּמִים אֵין נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת שֵׁכָר אֶלָּא מִתְּמָרִים וּבְמַדֵּי עוֹשִׂין שֵׁכָר מִמֵּי שְׁעוֹרִין כְּעֵין אוֹתָן שֶׁלָּנוּ קָרֵי לֵהּ שֵׁכָר הַמָּדִי: דָּרְמוּ בֵּהּ מֵי שְׁעָרֵי לְכוּלֵּי גּוּפֵיהּ. שֵׁכָר הַמָּדִי. דָּרְמוּ בֵּיהּ מֵי שְׁעָרֵי. וְחוֹמֶץ הָאֲדוֹמִי. דְּשָׁדוּ בֵּיהּ שְׁעָרֵי. אָמַר רַב נַחְמָן (בַּר יִצְחָק): בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁהָיוּ מְבִיאִין נְסָכִים מִיְּהוּדָה, לֹא הָיָה יַיִן שֶׁל יְהוּדָה מַחְמִיץ, עַד שֶׁנּוֹתְנִין לְתוֹכָן שְׁעוֹרִין. וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ חוֹמֶץ סְתָם. [א]וְעַכְשָׁיו אֵין יַיִן שֶׁל אֲדוֹמִיִּים מַחְמִיץ עַד שֶׁנּוֹתְנִין לְתוֹכָן שְׁעוֹרִין, וְקוֹרִין אוֹתוֹ חוֹמֶץ הָאֲדוֹמִי, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: "אִמְלְאָה הָחֳרָבָה", אִם מְלֵאָה זוֹ — חֳרָבָה זוֹ, וְאִם מְלֵאָה זוֹ — חֳרָבָה זוֹ. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, מֵהָכָא: "וּלְאֹם מִלְּאֹם יֵאָמֵץ". תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּיהוּדָה, בָּרְאשׁוֹנָה הַלּוֹקֵחַ חוֹמֶץ מֵעִם הָאָרֶץ — אֵינוֹ צָרִיךְ לְעַשֵּׂר, מִפְּנֵי שֶׁחֲזָקָה אֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַתֶּמֶד. וְעַכְשָׁיו, הַלּוֹקֵחַ חוֹמֶץ מֵעִם הָאָרֶץ — צָרִיךְ לְעַשֵּׂר, שֶׁחֲזָקָתוֹ אֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַיַּיִן. [ב]וְסָבַר רַבִּי יְהוּדָה: הַמְתַמֵּד וְנָתַן מַיִם בַּמִּדָּה, וּמָצָא כְּדֵי מִדָּתוֹ — פָּטוּר, וְרַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב? הָכִי קָאָמַר: לֹא נֶחְשְׁדוּ עַמֵּי הָאָרֶץ עַל הַתֶּמֶד. אִי בָּעֵית אֵימָא: נֶחְשְׁדוּ, וְלָא קַשְׁיָא: הָא — בְּדִרְווֹקָא, הָא — בְּדִפְרִוצֵנִי. וֵיתוֹם הַמְצָרֵי וְכוּ׳. מַאי וֵיתוֹם הַמְצָרֵי? תָּנָא רַב יוֹסֵף: תִּלְתָּא שְׁעָרֵי, תִּלְתָּא קוּרְטְמֵי, וּתְלָתָא מִלְחָא. רַב פָּפָּא מַפִּיק שְׁעָרֵי וּמְעַיֵּיל חִיטֵּי, וְסִימָנָיךְ סִיסָנֵי. תָּרוּ לֵהּ וְקָלוּ לֵהּ וְטָחֲנֵי לֵהּ וְשָׁתוּ לֵהּ מִדִּיבְחָא וְעַד עֲצַרְתָּא. דְּקִמִיט מְרַפֵּי לֵיהּ, וְדָרְפֵי מְקַמֵּיט לֵיהּ, לְחוֹלֶה וּלְאִשָּׁה עִוּבָּרָה סַכָּנְתָא. וְזוֹמֶן שֶׁל צַבָּעִים וְכוּ׳. הָכָא תַּרְגִּימוּ: מַיָּא דְּחִוָּרֵי דְּצָבְעֵי בֵּהּ לְבָא. וַעֲמִילָן שֶׁל טַבָּחִים וְכוּ׳. פַּת תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ, שֶׁמַּנִּיחָהּ עַל פִּי קְדֵירָה וְשׁוֹאֶבֶת הַזּוֹהֲמָא. וְקוֹלָן שֶׁל סוֹפְרִים וְכוּ׳. הָכָא תַּרְגּוּמָא: פְּרוּרָא דְּאוּשְׁכָּפֵי. רַב שִׁימִי מָחוֹזָנָאָה אָמַר: זֶה טִיפּוּלָן שֶׁל בָּנוֹת עֲשִׁירִים, שֶׁמְּשַׁיְּרוֹת אוֹתוֹ לִבְנוֹת עֲנִיִּים. אִינִי? וְהָא תָּנֵא רַבִּי חִיָּיא: אַרְבָּעָה מִינֵי מְדִינָה, וּשְׁלֹשָׁה מִינֵי אוּמָנוּת. וְאִי אָמְרַתְּ טִיפּוּלָן שֶׁל בָּנוֹת עֲשִׁירִים, מַאי מִינֵי אוּמָנוּת אִיכָּא? [ג]וְאֶלָּא מַאי, פְּרוּרָא דְּאוּשְׁכָּפֵי? אַמַּאי קָרֵי לֵיהּ הַאי קוֹלָן שֶׁל סוֹפְרִים? קוֹלָן שֶׁל רַצָּעָנִין מִיבַּעְיָא לֵיהּ! אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא: לְעוֹלָם פְּרוּרָא דְּאוּשְׁכָּפֵי, וּמַאי קָרֵי לֵיהּ קוֹלָן שֶׁל סוֹפְרִים? דְּסוֹפְרִים נָמֵי מְדַבְּקִין בֵּהּ נְיָירוֹתֵיהֶן. [ד]רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַף תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים וְכוּ׳. תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אֵימָא: אַף טִיפּוּלֵי נָשִׁים. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהַגִּיעוּ עוּבָּרָה סַכָּנְתָא. וְזוֹמֶן שֶׁל צַבָּעִים וְכוּ׳. הָכָא תַּרְגִּימוּ: מַיָּא דְּחִוָּרֵי דְּצָבְעֵי בֵּהּ לְבָא. וַעֲמִילָן שֶׁל טַבָּחִים וְכוּ׳. פַּת תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ, שֶׁמַּנִּיחָהּ עַל פִּי קְדֵירָה וְשׁוֹאֶבֶת הַזּוֹהֲמָא. וְקוֹלָן שֶׁל סוֹפְרִים וְכוּ׳. הָכָא תַּרְגּוּמָא. פְּרוּרָא דְּאוּשְׁכָּפֵי. רַב שִׁימִי מָחוֹזָנָאָה אָמַר: זֶה טִיפּוּלָן שֶׁל בָּנוֹת עֲשִׁירִים, שֶׁמְּשַׁיְּרוֹת אוֹתוֹ לִבְנוֹת עֲנִיִּים. אִינִי? וְהָא תָּנֵא רַבִּי חִיָּיא: אַרְבָּעָה מִינֵי מְדִינָה, וּשְׁלֹשָׁה מִינֵי אוּמָנוּת. וְאִי אָמְרַתְּ טִיפּוּלָן שֶׁל בָּנוֹת עֲשִׁירִים, מַאי מִינֵי אוּמָנוּת אִיכָּא? [ג]וְאֶלָּא מַאי, פְּרוּרָא דְּאוּשְׁכָּפֵי? אַמַּאי קָרֵי לֵיהּ הַאי קוֹלָן שֶׁל סוֹפְרִים? קוֹלָן שֶׁל רַצָּעָנִין מִיבַּעְיָא לֵיהּ! אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא: לְעוֹלָם פְּרוּרָא דְּאוּשְׁכָּפֵי, וּמַאי קָרֵי לֵיהּ קוֹלָן שֶׁל סוֹפְרִים? דְּסוֹפְרִים נָמֵי מְדַבְּקִין בֵּהּ נְיָירוֹתֵיהֶן. [ד]רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַף תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים וְכוּ׳. תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אֵימָא: אַף טִיפּוּלֵי נָשִׁים. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל

מסורת הש"ס

א מגילה ו.

ב בבא בתרא צו:; משנה מעשרות; חולין כה:

ג איכה רבה

ד שבת פ:

תורה אור השלם

בֶּן־אָדָם יַעַן אֲשֶׁר־אָמְרָה צֹר עַל־יְרוּשָׁלַ͏ִם הָאח נִשְׁבְּרָה דַּלְתוֹת הָעַמִּים נָסַבָּה אֵלָי אִמְלְאָה הֳחָרְבָה [יחזקאל כו, ב]

וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי (גיים) [גוֹיִם] בִּבְטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ וּלְאֹם מִלְאֹם יֶאֱמָץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר [בראשית כה, כג]

מסורת הש"ס

א מועד קטן ט:
ב מגילה יג.
ג משנה פסחים
ד משנה פסחים
ה מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ו שבת ס:
ז לעיל כח:
ח תמורה ב:; סוכה כח.; קידושין לה.; נדה מח:; בבא קמא טו.

תורה אור השלם

וּבְהַגִּיעַ יֹאר נַעֲרָה וַתֵּבֶא לְבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מִקֵּץ הֱיוֹת לָהּ כְּדָת הַנָּשִׁים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים [אסתר ב, יב]

כָּל־מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת [שמות יב, כ]

שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשֹׁן עַד־יוֹם הַשִּׁבְעִי [שמות יב, טו]

שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל מְחָמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ [שמות יב, יט]

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיהוָה וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא [במדבר ה, ו]

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין עט:
ב מיי' פא' מהל' חמץ ומצה הל' ו:

שֶׁהִגִּיעוּ לְפִרְקָן וְלֹא הִגִּיעוּ לְשָׁנִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן שְׁעָרוֹת כְּאִלּוּ הִגִּיעוּ לְפִרְקָן וְהֵן לֹא הִגִּיעוּ לְכָלָל שָׁנִים וּבוֹשׁוֹת עַל כָּךְ:

(א)שֶׁהִגִּיעוּ לְפִרְקָן, וְלֹא הִגִּיעוּ לְשָׁנִים, בָּנוֹת עָנְיִים — טוֹפְלוֹת אוֹתָן בְּסִיד, בָּנוֹת עָשִׁירִים — טוֹפְלוֹת אוֹתָן בְּסוֹלֶת, בָּנוֹת מְלָכִים — בְּשֶׁמֶן הַמּוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: ״שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמּוֹר״. (ב)מַאי ״שֶׁמֶן הַמּוֹר״? רַב הוּנָא בַּר יְרְמְיָה אוֹמֵר: סְטָטַת. רַב יְרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר: שֶׁמֶן זַיִת שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁלִישׁ. תַּנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַנְפִּיקְנִין — שֶׁמֶן זַיִת שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁלִישׁ, וְלָמָּה סָכִין אוֹתוֹ? מִפְּנֵי שֶׁמַּשִּׁיר אֶת הַשֵּׂיעָר וּמְעַדֵּן אֶת הַבָּשָׂר. (ג)זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁהוּא מִמִּין דָּגָן. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וְכִי מֵאַחַר שֶׁשָּׁנִינוּ כֹּל שֶׁהוּא מִין דָּגָן חָרֵי זֶה עוֹבֵר בְּפֶסַח, לָמָּה מָנוּ חֲכָמִים אֶת אֵלּוּ? כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רָגִיל בָּהֶן וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן. כִּי הָא דְּהָהוּא בַּר מַעְרְבָא אִיקְּלַע לְבָבֶל, הָוָה בִּישְׁרָא בַּהֲדֵיהּ, אֲמַר לְהוּ: קָרִיבוּ לִי מַתְכִּילְתָּא. שְׁמַע דְּקַאֲמְרִי: קָרִיבוּ לֵיהּ כּוּתָּח. כֵּיוָן דִּשְׁמַע כּוּתָּח — פַּיְּרֵשׁ. חָרֵי אֵלּוּ בְּאָזְהָרָה. מַאן תַּנָּא דְּחָמֵץ דָּגָן גָּמוּר עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבוֹת, וְנוֹקְשָׁה בְּעֵינֵיהּ בְּלָאוֹ? (ד)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּתַנְיָא: שִׁיאוּר — יִשָּׂרֵף, וְנוֹתְנוֹ לְכַלְבּוֹ, וְהָאוֹכְלוֹ — בְּאַרְבָּעִים. הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמְרַתְּ ״שִׁיאוּר יִשָּׂרֵף״, אַלְמָא אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְהָדַר תָּנֵי: וְנוֹתְנוֹ לְפָנֵי כַּלְבּוֹ, אַלְמָא מוּתָּר בַּהֲנָאָה! הָכִי קָאָמַר: שִׁיאוּר יִשָּׂרֵף — דְּרַבִּי מֵאִיר לְרַבִּי מֵאִיר, דְּרַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יְהוּדָה. וְנוֹתְנוֹ לְפָנֵי כַּלְבּוֹ — דְּרַבִּי מֵאִיר לְרַבִּי יְהוּדָה. וְהָאוֹכְלוֹ בְּאַרְבָּעִים — אָתָאן לְרַבִּי מֵאִיר. שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר נוּקְשָׁה בְּעֵינֵיהּ — בְּלָאוֹ. וְכָל שֶׁכֵּן חָמֵץ דָּגָן גָּמוּר עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבֶת. אֲ״רַב נַחְמָן אָמַר: רַבִּי אֶלְיעֶזֶר הִיא, דְּתַנְיָא: עַל חָמֵץ דָּגָן גָּמוּר — עָנוּשׁ כָּרֵת, עַל עֵירוּבוֹ — בְּלָאוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַל חָמֵץ דָּגָן גָּמוּר — עָנוּשׁ כָּרֵת, עַל עֵירוּבוֹ — בְּלֹא כְּלוּם. וְשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר דְּאָמַר חָמֵץ דָּגָן גָּמוּר עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבֶת — בְּלָאוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן נוּקְשָׁה בְּעֵינֵיהּ בְּלָאוֹ? וְרַב נַחְמָן, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַב יְהוּדָה? אָמַר לָךְ: דִּילְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר הָתָם אֶלָּא נוּקְשָׁה בְּעֵינֵיהּ, אֲבָל חָמֵץ דָּגָן גָּמוּר עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבֶת — לָא. וְרַב יְהוּדָה מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַב נַחְמָן? אָמַר לָךְ: עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר הָתָם אֶלָּא חָמֵץ דָּגָן גָּמוּר עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבֶת. (ה)תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה אוֹמֵר: ״כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ״ — לְרַבּוֹת כּוּתָּח הַבַּבְלִי וְשֵׂכָר הַמָּדִי וְחוֹמֶץ הָאֲדוֹמִי וְזֵיתוֹם הַמִּצְרִי. יָכוֹל יְהֵא עָנוּשׁ כָּרֵת? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״כִּי כָּל אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה״, עַל חָמֵץ דָּגָן גָּמוּר — עָנוּשׁ כָּרֵת, וְעַל עֵירוּבוֹ — בְּלָאוֹ. מַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאָמַר עַל עֵירוּבוֹ בְּלָאוֹ? רַבִּי אֶלְיעֶזֶר הִיא, וְאִילּוּ נוּקְשָׁה בְּעֵינֵיהּ לָא קָאָמַר. שְׁמַע מִינַּהּ: נוּקְשָׁה לְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר לֵית לֵיהּ. (ו)וְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר, עֵירוּבוֹ בְּלָאוֹ מְנָא לֵיהּ? דִּכְתִיב: ״כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ״. אִי הָכִי, כֶּרֶת נָמֵי לְחַיֵּיב, דְּהָא כְּתִיב: ״כִּי כָּל אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה״! (ז)הַהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַתַנְיָא, (״מַחְמֶצֶת״) אֵין לִי אֶלָּא שֶׁנִּתְחַמֵּץ מֵאֲלֵיהֶן, מֻחֶמֶת דָּבָר אַחֵר מִנַּיִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״כָּל ... מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה״. אִי הָכִי, דִּלְאו נָמֵי לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא! אֶלָּא: טַעְמָא דְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר מ״כָּל״. הָתָם נָמֵי, הָכְתִיב ״כָּל״? הַהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ — לְרַבּוֹת אֶת הַנָּשִׁים. (ח)נָשִׁים מִדְּרַב יְהוּדָה אָמַר רַב נָפְקָא, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אָמַר קְרָא ״אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם״, הִשְׁוָה הַכָּתוּב אִישׁ לְאִשָּׁה לְכָל עוֹנָשִׁין שֶׁבַּתּוֹרָה. אִיצְטְרִיךְ,

סְלָקָא

לָמָּה מָנוּ חֲכָמִים אֶת אֵלּוּ תֵּמַהּ לְרַשָּׁבָּ"א הָא אִצְטְרִיךְ לְמָנוֹתָם לְאַשְׁמוּעִינַן שֶׁהֵן בְּלָאוֹ וְלֹא בְּכָרֵת וְתֵרֵץ ר"י דְּלָא הָוֶה לֵיהּ לְאַשְׁמוּעִינַן אֶלָּא תֵּרֵי מִנַּיְהוּ חַד לְנָקְשָׁה בְּעֵינֵהּ וְחַד ע"י תַּעֲרֹבֶת וְעוֹד הִקְשָׁה דת"ק שְׁמָנָאם לֵית לֵהּ הַאי כְּלָלָא דְּהָא אֵיכָּא תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים שֶׁהֵן מִין דָּגָן וְאֵין עוֹבֵר בְּפֶסַח אֶלָּא רַבִּי אֶלְיעֶזֶר הוּא דְּקָאָמַר לֵהּ: מַאן תְּנָא חָמֵץ גָּמוּר ע"י תַּעֲרֹבֶת וְנָקְשָׁה בְּעֵינֵהּ בְּלָאוֹ מַשְׁמַע בִּשְׁמַעְתִּין דְּאִי לָאו דְּאִתְרְבִי חָמֵץ נָקְשָׁה לְמַלְקוֹת אֲפִילּוּ אִסּוּר לֹא הָיָה בּוֹ וְתֵמַהּ לר"י דבפ"ק דְּחַלִּין (דף כג:) בְּעֵי רַבִּי זֵירָא חֲרֵי עֲלֵי לַחְמֵי תּוֹדָה מִן הֶחָמֵץ אוֹ מִן הַמַּצָּה וְהֵבִיא שִׁיאוּר מֵהוּ שֶׁיֵּאוֹר דְּמַאן אִי דר"מ לר"מ מִדְּלָקֵי עֲלַהּ חָמֵץ הוּא וְהַשְׁתָּא מְנָא לֵהּ דְּהָוֵי חָמֵץ לְעִנְיַן תּוֹדָה דִּלְמָא שְׁאנֵי חָמֵץ בְּפֶסַח דְּרַבְיָה קְרָא לְמַלְקוּת (גְּרִידָא) וְאוּר"י דְּהָתָם נָמֵי אִיכָּא שׁוּם קְרָא דְּמְרַבֵּינַן מִנֵּהּ חָמֵץ נָקְשָׁה וְהָא דְּתַנְיָא בְּפֶרֶק כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת מַצָּה (מְנָחוֹת דף נג:) אֵין מְחַמִּיצִין בְּתַפּוּחִים דְּהָוֵי חָמֵץ נָקְשָׁה כְּדְּמַשְׁמַע הָתָם הֵינוּ לְכַתְּחִלָּה אֲבָל בְּדִיעֲבַד כָּשֵׁר: וְנוֹתְנוֹ לְפָנֵי כַּלְבּוֹ דר"מ לְרַבִּי יְהוּדָה מְדְּאוֹרַיְתָא אַפִּי' בַּאֲכִילָה שָׁרֵי כְּדְּאָמְרִינַן בפ"ק דְּחַלִּין (דף כג:) דְּמַצָּה מְעַלְּיָתָא הִיא אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן אִסּוּר: וְאִלּוּ נָקְשָׁה בְּעֵינֵהּ לָא קָתָנֵי וא"ת וַנִּימָא דְּמִשּׁוּם הָכִי לָא חָשִׁיב לֵהּ מִשּׁוּם דכ"ש הוּא כְּדְּאָמַר רַב נַחְמָן וי"ל דְּאִי כ"ש הוּא הָוֶה לֵיהּ לְמִתְנֵי לְאַשְׁמוּעִינַן דְּלֵית בֵּהּ כָּרֵת: הַהוּא כֹּל לַאֲתוּיֵי נָשִׁים תֵּמַהּ לְר"י הָא תְּרֵי כִּי כֹּל כְּתִיבִי גַּבֵּי כָּרֵת כִּי כָּל אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה וְכִי כָּל אוֹכֵל מַחְמֶצֶת וּנְרַבֵּינַן עֵרוּבוֹ לְכָרֵת וַאֲפִילּוּ לְרַבָּנַן דְּלָא דְּרָשִׁי כֹּל כִּי כֹּל דְּרָשִׁי ואוּר"י דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ לַגְּמָרָא דַּאֲתָא לְשׁוּם דְּרָשָׁא:

שְׁעֹרֵי וְכַלְּהוּ בְּנֵי אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה נִינְהוּ אֲבָל זוֹמֶן וַעֲמִילָן וְקוֹלֶן דְּגָקְשָׁה הוּא וּבְעֵינֵהּ הוֹאִיל וְלָאו בְּנֵי אֲכִילָה נִינְהוּ לָא תְּנִינְהוּ וְהֵיכָא דְּכָרֵב יְהוּדָה דְּאָמַר מוֹדָה הָיָה ר"א בְּנָקְשָׁה בְּעֵינֵהּ דְּפָטוּר: ור"א עֵרוּבוֹ בְּלָאוֹ מְנָא לֵהּ פְּשִׁיטָא מִדְּאָפְקֵיהּ בִּלְשׁוֹן מַחְמֶצֶת וְגַבֵּי כָּרֵת נָמֵי מַחְמֶצֶת כְּתִיב: הַהוּא מַחְמֶצֶת דְּגַבֵּי כָּרֵת לָאו עֵרוּבוֹ אָתָא אֶלָּא לְנַתְחַמֵּץ מֻחֶמֶת דָּבָר אַחֵר: אִי הָכִי הַאי דְּגַבֵּי לָאו נָמֵי אֵימָא לְאַזְהוֹרֵי אַנִּתְחַמֵּץ מֻחֶמֶת דָּבָר אַחֵר אֶתָא וְאַזְהָרָה דְּתַעֲרֹבֶת מְנָא לֵהּ: הָתָם נָמֵי גַּבֵּי כָּרֵת הָא כְּתִיב כָּל אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה: לְכָל עֲנָשִׁין מִכָּאן שֶׁהַנָּשִׁים חַיָּבוֹת עַל כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁהֲרֵי עֲנָשָׁן מַלְקוּת:

סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: הוֹאִיל וּכְתִיב "לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת", כֹּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּקוּם אֱכוֹל מַצָּה — יֶשְׁנוֹ בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ, וְהָנֵי נְשֵׁי, הוֹאִיל וְלֵיתַנְהוּ בְּקוּם אֱכוֹל מַצָּה, דְּהָוְיָא לַיהּ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא (הִיא) — אֵימָא בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ נָמֵי לֵיתַנְהוּ, קָא מַשְׁמַע לַן. אב(א)וְהַשְׁתָּא דְּאִתְרַבּוּ לְהוּ בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ — אִיתְרַבִּי נָמֵי לַאֲכִילַת מַצָּה, כְּרַבִּי (אֱלִיעֶזֶר). דְּאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: נָשִׁים חַיָּיבוֹת בַּאֲכִילַת מַצָּה דְּבַר תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ וְגוֹ'", כֹּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ — יֶשְׁנוֹ בַּאֲכִילַת מַצָּה. וְהָנֵי נְשֵׁי נָמֵי, הוֹאִיל וְיֶשְׁנָן בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ — יֶשְׁנָן בְּקוּם אֱכוֹל מַצָּה. וּמַאי חָזֵית דְּהַאי "כָּל" לְרַבּוֹיֵי נָשִׁים, וּמַפְּקַתְּ עֵירוּבוֹ? אֵימָא: לְרַבּוֹיֵי עֵירוּבוֹ! מִסְתַּבְּרָא, קָאֵי בְּאוֹכְלִין מְרַבֶּה אוֹכְלִין. קָאֵי בְּאוֹכְלִין מְרַבֶּה נֶאֱכָלִין? (ב)מַתְקֵיף לַהּ רַב נָתָן אֲבוּהּ דְּרַב הוּנָא (בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן): וְכָל הֵיכָא דְּקָאֵי בְּאוֹכְלִין לָא מְרַבֶּה נֶאֱכָלִין? וְהָא תַּנְיָא: "כִּי כָּל אֹכֵל חֵלֶב מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב", אֵין לִי אֶלָּא חֵלֶב תְּמִימִין שֶׁרָאוּי לִיקְרַב, חֵלֶב בַּעֲלֵי מוּמִין מִנַּיִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִן הַבְּהֵמָה". חֵלֶב חוּלִּין מִנַּיִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כִּי כָּל". וְהָא הָכָא דְּקָאֵי בְּאוֹכְלִין, וְקָא מְרַבֶּה נֶאֱכָלִין! הָתָם דְּלֵיכָּא אוֹכְלִין — מְרַבֶּה נֶאֱכָלִין. הָכָא דְּאִיכָּא אוֹכְלִין — לָא שָׁבֵיק לְהוּ לְאוֹכְלִין וּמְרַבֶּה נֶאֱכָלִין. וְרַבָּנַן דְּלֵית לְהוּ עֵירוּב, "כָּל" לָא דָּרְשִׁי. אֶלָּא נָשִׁים מְנָא לְהוּ? "כָּל" — לָא דָּרְשִׁי, "כִּי כָל" — דָּרְשִׁי. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֵימָא: "כָּל" — לְרַבּוֹת אֶת הַנָּשִׁים, "כִּי כָּל" — לְרַבּוֹת אֶת עֵירוּבוֹ! גד(ג)וְכִי תֵּימָא "כִּי כָּל" רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לָא דָּרֵישׁ, וְהָתַנְיָא: שְׂאֹר בַּל תַּקְטִירוּ — אֵין לִי אֶלָּא כּוּלּוֹ, מִקְצָתוֹ מִנַּיִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כָּל". עֵירוּבוֹ מִנַּיִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כִּי כָּל". מַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּדָרֵישׁ "כָּל" — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְקָא דָּרֵישׁ "כִּי כָּל"! קַשְׁיָא. (ד)אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה — אֵין הֶיתֵּר מִצְטָרֵף לְאִיסּוּר, חוּץ מֵאִיסּוּרֵי נָזִיר, שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה "מִשְׁרַת". וּזְעֵירִי אָמַר: אַף שְׂאוֹר בַּל תַּקְטִירוּ. כְּמַאן? כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּדָרֵישׁ "כָּל". אִי הָכִי לְעִנְיַן

מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָפְקָא לַן בְּפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף כט.) דְּנָשִׁים פְּטוּרוֹת: קמ"ל הַאי כֹּל דְּמֻזְהָרוֹת עַל הֶחָמֵץ וְכֵיוָן דְּמֻזְהָרוֹת עַל לָאו דְּחָמֵץ חַיָּבוֹת בַּעֲשֵׂה דַּאֲכִילַת מַצָּה לַיְלָה הָרִאשׁוֹן ואע"ג דִּזְמַן גְּרָמָא כְּר' אֱלִיעֶזֶר הוֹאִיל וְיֶשְׁנָן בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ דְּנָפְקָא לַן מִכָּל אוֹכֵל חָמֵץ יֶשְׁנָן בְּקוּם אֱכֹל מַצָּה: קָאֵי בְּאֱכָלִין כֹּל דְּגַבֵּי כָּרֵת בְּאָכְלֵי חָמֵץ כְּתִיב אֲבָל כֹּל דְּאַזְהָרָה בַּנֶּאֱכָל כְּתִיב כָּל מַחְמֶצֶת: קָאֵי בְּאוֹכְלִין מְרַבֶּה נֶאֱכָלִין בִּתְמִיהַּ: אֲשֶׁר יַקְרִיב מַשְׁמַע קָדָשִׁים וְשֶׁיִּהְיוּ תְּמִימִים: הָתָם דְּלֵיכָּא לְרַבּוֹיֵי אוֹכְלִין דְּהָא נָשִׁים מִדְּרַב יְהוּדָה נָפְקִי הִשְׁוָה הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל עֳנָשִׁין שֶׁבַּתּוֹרָה: הָכָא דְּאִיכָּא לְרַבּוֹיֵי אֲכָלִין דְּנָשִׁים בְּאִסּוּר חָמֵץ דְּלָא נָפְקִי לָן מִדְּרַב יְהוּדָה כְּדַאֲמָרָן לְעֵיל לָא שָׁבֵק אֲכָלִין וּמַרְבֶּה נֶאֱכָלִין: וּפָרְכִינַן וְרַבָּנָן דִּפְלִיגִי אדר"א בְּעֵרוּב דְּחָמֵץ כֵּיוָן דְּלֵית לְהוּ לָאו בְּעֵרוּב פְּשִׁיטָא כֹּל דִּכְתִיב גַּבֵּי אַזְהָרָה דְּכָל מַחְמֶצֶת לָא דָּרְשִׁי וְהַשְׁתָּא עַל כָּרְחָךְ כֹּל דְּגַבֵּי כָּרֵת לְרַבּוֹיֵי נָשִׁים נָמֵי לָא דָּרְשִׁי וְאֶלָּא נָשִׁים מְנָא לְהוּ: כָּל דְּגַבֵּי אַזְהָרָה דְּלָא כְּתִיב כִּי בַּהֲדֵהּ לָא דָּרְשִׁינַן לְרַבּוֹיֵי נֶאֱכָלִין דְּעֵרוּבוֹ אֲבָל גַּבֵּי כָּרֵת דַּאֲכָלִין כְּתִיב כִּי כָּל אֹכֵל דָּרְשִׁינַן לֵיהּ: וּמַקְשִׁינַן ור"א אֵימָא כֹּל דְּכָרֵת לְרַבּוֹיֵי נָשִׁים כִּי כֹּל דְּכָרֵת לְרַבּוֹיֵי עֵרוּבוֹ נָמֵי לְכָרֵת דְּכֵיוָן דְּלֵיכָּא תּוּ אוֹכְלִין לְרַבּוֹיֵי מְרַבֵּינַן בֵּהּ נֶאֱכָלִין כְּדַאֲמָרָן גַּבֵּי חֵלֶב וְאֵימָא עַל עֵרוּבוֹ בְּכָרֵת: אֵין לִי אֶלָּא כֻּלּוֹ בִּזְמַן שֶׁכָּל הַהֶקְטֵר מִן הַשְּׂאוֹר: מִקְצָתוֹ חֲצִי זַיִת שֶׁאֵינוֹ הֶקְטֵר שָׁלֵם דְּאֵין הַקְטָרָה פְּחוּתָה מִכַּזַּיִת: עֵרוּבוֹ מִנַּיִן כְּשֶׁאֵינוֹ בְּעַיִן אֶלָּא מְעֹרָב וְנִבְלָל עִם מִנְחָה הוֹגֶנֶת שֶׁל מַצּוֹת לְאַחַר שֶׁפִּתְּתָן דְּאֵינָן בְּעַיִן: אֵין הֶיתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר אָכַל חֲצִי זַיִת חֵלֶב וַחֲצִי זַיִת בָּשָׂר בְּבַת אַחַת אֵין הֶיתֵּר מַשְׁלִים אֶת שִׁעוּר הָאִסּוּר לְחַיְּבוֹ חוּץ מֵאִסּוּרֵי נָזִיר שֶׁאִם אָכַל חֲצִי זַיִת עֲנָבִים וַחֲצִי זַיִת לֶחֶם בְּבַת אַחַת חַיָּב שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה חַיָּב עַל שְׁרִיַּת פִּתּוֹ בְּיַיִן וְאִי אִיכָּא מַיִּין לְחוּדֵהּ כַּזַּיִת לָמָּה לִי קְרָא וְכָל מִשְׁרַת לָא גָּרְסִינַן וְאִית דְּגָרְסִי לֵיהּ וּמְפָרְשִׁי דַּאֲפִילּוּ לְרַבָּנָן דְּלָא דָּרְשִׁי כֹּל וְכֹל דָּרְשִׁי וְלֹא הִיא דְּהָא פָּרְכִינַן לְקַמָּן הַאי מִבַּעְיָא לֵיהּ לִכְדְתַנְיָא מִשְׁרַת לִתֵּן טַעַם כְּעִקָּר וְאִם אִיתָא נֵימָא לֵהּ אֲנָא טַעְמָא דִּידִי מוּכָל אֶלָּא מִמַּשְׁמָעוּתָא דְּמִשְׁרַת נָפְקָא לֵהּ וְכָל לָא דְּרֵישׁ: אַף שְׂאוֹר בַּל תַּקְטִירוּ נָמֵי הֶיתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר חֲצִי זַיִת קֹמֶץ דִּשְׂאוֹר וַחֲצִי זַיִת דְּמַצָּה וְאֵינָן מְעֹרָבִין אֶלָּא כָּל אֶחָד נִכָּר: כר"א דְּדָרֵשׁ כֹּל לְעֵיל וּמֵהָתָם נָפְקָא לֵהּ כְּדַאֲמַרָן לְעֵיל מִקְצָתוֹ מִנַּיִן ת"ל כֹּל וּדְרֵישׁ לֵיהּ הָכִי מִקְצָתוֹ מִנַּיִן חֲצִי זַיִת שְׂאוֹר וַחֲצִי זַיִת מַצָּה עִמּוֹ:

סָלְקָא דַעְתָּךְ אֲמִינָא כֹּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּקוּם אֱכֹל מַצָּה תְּמַהּ לְר"י הֵיכִי סָלְקָא דַעְתָּךְ לְמִדְרַשׁ הָכִי אַדְּרַבָּה אִיפְּכָא יֵשׁ לִדְרֹשׁ דִּלְחֻמְרָא מַקְשִׁינַן ואור"י דס"ד דְּאוֹרְחֵהּ דִּקְרָא דְּסֵיפָא מְפָרֵשׁ לְרֵישֵׁהּ מִשּׁוּם הָכִי אָמַר דְּבַאֲכִילַת מַצָּה תָּלוּי דִּכְתִיבָא בַּסּוֹף וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּהָכָא יֵשׁ לִדְרֹשׁ יוֹתֵר הֶתֵּר לְנָשִׁים מִשּׁוּם ג"ש דט"ו מֵחַג הַסֻּכּוֹת וְהָווּ מִפַּטְרִי מִמַּצָּה כְּמוֹ מִסֻּכָּה דְּפָטַר לְהוּ בְּהֶדְיָא בְּפֶ' הַיָּשֵׁן (סֻכָּה כח.) מֵהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי יֵשׁ מַקְשִׁים לָמָּה נָשִׁים אֵין חַיָּבוֹת בְּצִיצִי' מִשּׁוּם דְּכֹל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּלִבִישַׁת שַׁעַטְנֵז יֶשְׁנוֹ בִּגְדִילִים כִּדְדָרְשִׁינַן בַּעֲרָכִין (דַּף ג:) גַּבֵּי כֹּהֲנִים וּלְפֵרוּשׁ ר"י דְּפִי' דְּמִסֵּיפָא לְרֵישָׁא סְבָרָא לִדְרוֹשׁ קָשֶׁה לְהֵפֶךְ שֶׁלֹּא יְהוּ נָשִׁים חַיָּבוֹת בְּכִלְאַיִם וְכִי תֵּימָא ה"נ וְהָא בפ"ק דְּבֵיצָה (דַּף יד:) מַשְׁמַע דְּכִלְאַיִם לָא חֲזוּ לְמִידִי: אֵין לִי אֶלָּא כֻּלּוֹ מִקְצָתוֹ מִנַּיִן בְּפֶרֶק כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת מַצָּה (מְנָחוֹת נח.) מְפָרֵשׁ אַבַּיֵּי אֵין לִי אֶלָּא כֻּלּוֹ דְּהַיְנוּ כַּזַּיִת מִקְצָתוֹ חֲצִי זַיִת מִנַּיִן וְרָבָא אָמַר הָתָם דה"ק אֵין לִי אֶלָּא קֹמֶץ כֻּלּוֹ מִקְצַת קֹמֶץ מִנַּיִן וּמַסִּיק הָתָם דְּאִיכָּא בֵּינַיְהוּ דְּאַבַּיֵּי סָבַר דְּיֵשׁ קֹמֶץ בְּפָחוֹת מב' זֵיתִים דְּהַיְנוּ כַּזַּיִת לְכָךְ מְפָרֵשׁ כֻּלּוֹ כַּזַּיִת וְסָבַר נָמֵי דְּיֵשׁ הַקְטָרָה בְּפָחוֹת מִזַּיִת ואע"ג דִּבְפֶ' כֵּיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים עט.) א"ר יְהוֹשֻׁעַ כָּל הַזְּבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר מֵהֶן כְּזַיִת בָּשָׂר וּכְזַיִת חֵלֶב זוֹרֵק אֶת הַדָּם מַשְׁמַע דְּאֵין הַקְטָרָה בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת הָכָא הַיְנוּ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּסָבַר דְּיֵשׁ קֹמֶץ בְּפָחוֹת מב' זֵיתִים א"כ כְּשֶׁרִבָּה הַכָּתוּב חֲצִי קֹמֶץ ע"כ רִבָּה חֲצִי זַיִת וְרָבָא סָבַר אֵין קֹמֶץ בְּפָחוֹת מב' זֵיתִים וְאֵין הַקְטָרָה בְּפָחוֹת מִזַּיִת: מַאן שָׁמְעַתְּ לֵהּ דְּדָרֵישׁ כָּל ר' אֱלִיעֶזֶר אַף עַל גַּב דר"ע נָמֵי דְּרֵישׁ כָּל בְּפֶ' הַתַּעֲרוֹבוֹת (זְבָחִים פב.) גַּבֵּי כָּל חַטָּאת לֹא קָשֶׁה דַּאֲפִילּוּ יְהֵא כר"ע מ"מ לָא מִשְׁתַּמִּיט תַּנָּא לְמֵימַר (שֶׁיִּסְבֹּר) שֶׁיְּהֵא תַּעֲרֹבֶת חָמֵץ בְּכָרֵת וְעוֹד נִרְאֶה לְר"י דַּאֲפִילּוּ לְרַבָּנָן דְּלָא דָּרְשִׁי הָכָא כָּל דָּרְשִׁי בְּעָלְמָא בְּרֵישׁ מְרֻבֶּה (ב"ק סג.) דְּאָמַר כָּל רִבּוּיָא הוּא וּבְפֶ' שֵׁנִי דְּסֻכָּה (דַּף כח.) גַּבֵּי כָּל הָאֶזְרָח וְדַוְקָא הָכָא לָא דָּרְשִׁי בְּדָבָר שֶׁאֵין סְבָרָא לְרַבּוֹת כְּגוֹן עֵרוּבוֹ וּכְגוֹן נָשִׁים מִשּׁוּם הֶיקֵּשָׁא וּכְגוֹן מִקְצָת דְּבַל תַּקְטִירוּ וה"פ כְּמַאן כְּר"א דְּדָרֵישׁ כֹּל אֲפִלּוּ לְדָבָר שֶׁאֵין סְבָרָא לְרַבּוֹת כְּגוֹן עֵרוּבוֹ וּכְגוֹן נָשִׁים וְאַהָא קָאָמַר נָמֵי דְּרַבָּנָן לָא דָּרְשִׁי כֹּל: חוּץ מֵאִסּוּרֵי נָזִיר אע"ג דְּחַטָּאת נָמֵי קָאָמַר לְקַמָּן לְרַבִּי יוֹחָנָן הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר הָכָא לָא חֲשִׁיב חַטָּאת דִּבְקָדָשִׁים לָא קָמַיְירֵי: כְּמַאן כְּר"א דְּדָרֵישׁ כֹּל נִרְאֶה לר"י דִּזְעֵירִי מַשְׁמַע לֵיהּ דִּשְׂאוֹר הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר מִדְּקָתָנֵי עֵרוּבוֹ מִנַּיִן ת"ל כִּי כֹּל וּמִדְּרַבֵּי עֵרוּבוֹ א"כ הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר וְהַיְנוּ כִּדְרָבָא דְּלְדִידֵהּ ה"פ מִקְצָתוֹ מִנַּיִן הַיְנוּ זַיִת שָׁלֵם אֲבָל לְאַבַּיֵּי דִּמְפָרֵשׁ מִקְצָתוֹ מִנַּיִן חֲצִי זַיִת לֹא שַׁיָּךְ הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר דְּאַמַּשֶּׁהוּ דְּאִסּוּר לְחוּדֵיהּ מְחַיֵּב וְהָא דִּמְרַבֶּה עֵרוּבוֹ הַיְנוּ כְּשֶׁמִּתְעָרֵב לְגַמְרֵי וְלֹא אָמַר שֶׁיִּתְבַּטֵּל הָאִסּוּר אַגַּב הַהֶתֵּר וְהָא דְּקָאָמַר כְּמַאן כְּר"א דְּדָרֵישׁ כֹּל מִשּׁוּם דִּלְרַבָּנָן אַף עַל גַּב דְּדָרְשִׁי כִּי כֹּל לָא מוּקְמָא לֵיהּ לְרַבּוֹת עֵרוּבוֹ אֶלָּא לְרַבּוֹת מִקְצָתוֹ וְרַשִׁ"י פֵּרֵשׁ דִּזְעֵירִי מַשְׁמַע לֵיהּ מִקְצָת הַיְנוּ חֲצִי זַיִת קֹמֶץ דִּשְׂאוֹר וַחֲצִי זַיִת דְּמַצָּה וְאֵין מְעֹרָבִין אֶלָּא כָּל אֶחָד נִכָּר וק"ל לְפֵרוּשׁוֹ טוּבָא חֲדָא דְּלָא הָוֵי זְעֵירִי לָא כְּאַבַּיֵּי וְלָא כְּרָבָא וְעוֹד מַאי קָאָמַר כְּמַאן כר"א הָא כְּרַבָּנָן נָמֵי אַתְיָא דְּהָא כִּי כָּל דָּרְשִׁי וּמוֹקְמִינַן לֵיהּ אַמִּקְצָתוֹ דְּהַיְנוּ הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר לְפֵ"ה וְעוֹד בְּחָמֵץ מנ"ל תַּעֲרֹבֶת כֵּיוָן דְּצָרִיךְ קְרָא לְהֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר וְעוֹד דִּלְפֵ"ה צ"ל מִקְצָתוֹ מִנַּיִן פִּי' חֲצִי זַיִת אִסּוּר וַחֲצִי זַיִת הֶתֵּר שֶׁאֵינָם מְעֹרָבִים יַחַד דְּאִי לָאו הָכִי הַיְנוּ עֵרוּב וּלְקַמָּן גַּבֵּי חַטָּאת מַשְׁמַע דְּאֵין הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר אִם לֹא שֶׁיִּתְעָרֵב הָאִסּוּר וְהַהֶתֵּר יַחַד דְּהָא אָמַר עַד שֶׁיִּבְלַע בִּבְשָׂרָהּ:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין מ, טוש"ע או"ח סי' תעב סעי' יד:
ב מיי' פו' מהל' חמץ ומצה הל' י:
ג סמג לאוין שיח:
ד מיי' פה' מהל' איסורי המזבח הל' א:

מסורת הש"ס

א לקמן צא:; לעיל כח:
ב ספרא צו פרשה י ט; אוצר מדרשים השכם מדרש השכם כ; קידושין סא.
ג ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יב ד; מנחות נח.
ד נזיר לה:

תורה אור השלם

לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ [דברים טז, ג]
כִּי כָּל־אֹכֵל חֵלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב מִמֶּנָּה אִשֶּׁה לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמֶּיהָ [ויקרא ז, כה]
כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה [ויקרא ב, יא]
מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וַעֲנָבִים לַחִים וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל [במדבר ו, ג]

לְעִנְיַן חָמֵץ בַּפֶּסַח נָמֵי. [א]אִין הָכִי נָמֵי. וּלְאַפּוֹקֵי מִדְּאַבָּיֵי דְּאָמַר: יֵשׁ הַקְטָרָה לְפָחוֹת מִכְּזַיִת, קָמַשְׁמַע לַן דְּהַקְטָרָה לָאו לְפָחוֹת מִכְּזַיִת. יָתֵיב רַב דִּימִי וְקָאָמַר לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב דִּימִי: וְכָל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה אֵין הֶיתֵּר מִצְטָרֵף לְאִיסּוּר? [בג](א)וְהָתְנַן: הַמְקַפָּה שֶׁל תְּרוּמָה וְהַשּׁוּם וְהַשֶּׁמֶן שֶׁל חוּלִּין, וְנָגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן — פָּסַל אֶת כּוּלָּן. הַמְקַפָּה שֶׁל חוּלִּין וְהַשּׁוּם וְהַשֶּׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה, וְנָגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן — לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ בִּלְבַד. וְהָוֵינַן בַּהּ: מְקוֹם מַגָּעוֹ אַמַּאי פְּסוּלָה? הָא בָּטְלִי לְהוּ תַּבְלִין בְּרוֹב! וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: מַה טַּעַם — הוֹאִיל וְזָר לוֹקֶה עֲלֵיהֶן בִּכְזַיִת. הֵיכִי דָּמֵי, לָאו מִשּׁוּם דְּהֶיתֵּר מִצְטָרֵף לְאִיסּוּר? (ב)לָא, מַאי כְּזַיִת — דְּאִיכָּא כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס. [ד]וּכְזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס דְּאוֹרָיְיתָא הִיא? אֲמַר לֵיהּ: אִין. אִי הָכִי, אַמַּאי פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּכוּתָּח הַבַּבְלִי? (ג)אֶלָּא מַאי, מִשּׁוּם דְּהֶיתֵּר מִצְטָרֵף לְאִיסּוּר? סוֹף סוֹף אַמַּאי פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּכוּתָּח הַבַּבְלִי? אֶלָּא: הַנַּח לְכוּתָּח הַבַּבְלִי דְּלֵית בֵּיהּ כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס. אִי בְּעֵינֵיהּ דְּקָשָׁרֵיף וְקָאָכֵיל לֵיהּ, בָּטְלָה דַּעְתֵּיהּ אֵצֶל כָּל אָדָם. וְאִי מִשְׁטָר קָשָׁטַר וְאָכֵיל — לֵית בֵּיהּ כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס. (ד)אֵיתִיבֵיהּ: שְׁתֵּי קְדֵירוֹת, אַחַת שֶׁל חוּלִּין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, וְלִפְנֵיהֶן שְׁתֵּי מְדוֹכוֹת, אַחַת שֶׁל חוּלִּין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, וְנָפְלוּ אֵלּוּ לְתוֹךְ אֵלּוּ — מוּתָּרִין. שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: תְּרוּמָה לְתוֹךְ הַתְּרוּמָה נָפְלָה, וְחוּלִּין לְתוֹךְ חוּלִּין נָפְלוּ, וְאִי אָמְרַתְּ כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס דְּאוֹרָיְיתָא, אַמַּאי אָמְרִינַן "שֶׁאֲנִי אוֹמֵר תְּרוּמָה לְתוֹךְ כּוּ'"? אֲמַר לֵיהּ: הַנַּח לִתְרוּמַת תַּבְלִין דְּרַבָּנַן. (ה)אֵיתִיבֵיהּ: שְׁתֵּי קוּפּוֹת, אַחַת שֶׁל חוּלִּין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, וְלִפְנֵיהֶם שְׁנֵי סְאִין, אַחַת שֶׁל חוּלִּין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, וְנָפְלוּ אֵלּוּ לְתוֹךְ אֵלּוּ — מוּתָּרִין, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: חוּלִּין לְתוֹךְ חוּלִּין נָפְלוּ, תְּרוּמָה לְתוֹךְ תְּרוּמָה נָפְלָה. וְאִי אָמְרַתְּ כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס דְּאוֹרָיְיתָא — אַמַּאי אָמְרִינַן "שֶׁאֲנִי אוֹמֵר"? [ה]אֲמַר לֵיהּ: הַנַּח לִתְרוּמָה בַּזְּמַן הַזֶּה דְּרַבָּנַן. [ו]וְהַאי "מִשְׁרַת" לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא? הַאי מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא: "מִשְׁרַת" —

לִיתֵּן

רש"י

אֲפִילּוּ חָמֵץ נָמֵי דְּהָא אָמְרִינַן עַל עֵרוּבוֹ בְּלָאו וְהַיְינוּ נַמֵּי הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר: וּמְשַׁנֵּי אִין הָכִי נָמֵי דְּחָמֵץ בְּפֶסַח הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר וְהַאי דְּנָקֵט שְׂאוֹר לְאַפּוֹקֵי מִדְּאַבָּיֵי דְּאָמַר בִּמְנָחוֹת בְּפֶ' כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת יֵשׁ הַקְטָרָה בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת וְחַיָּב בְּהַקְטָרַת שְׂאוֹר כָּל דְּהוּ וְלָא בָּעֵי צֵרוּף וּמְתָרֵץ לַבָּרַיְתָא דִּלְעֵיל הָכִי אֵין לִי אֶלָּא כְּזַיִת חֲצִי זַיִת מִנַּיִן ת"ל כֹּל וְיָלֵיף מִנָּהּ דְּיֵשׁ הַקְטָרָה לְפָחוֹת מִכְּזַיִת קָא מַשְׁמַע לַן דְּאֵין הַקְטָרָה וְאִי אִיכָּא צֵרוּף אִין וְאִי לָא לָא: לְהָא שְׁמַעְתָּא דְּר' יוֹחָנָן: הַמְקַפָּה תַּבְשִׁיל קָפוּי וָעָב שֶׁל תְּרוּמָה כְּגוֹן דַּיְסָא וְהַשּׁוּם וְהַשֶּׁמֶן הַנְּתוּנִין בּוֹ לְתַבְלִין הָיוּ שֶׁל חֻלִּין: פָּסַל אֶת כָּל הַקְּדֵרָה דִּמְקַפָּה עִקָּר וּטְבוּל יוֹם פּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה: מְקוֹם מַגָּעוֹ אַמַּאי פָּסַל הָא בָּטְלוּ לְהוּ תַּבְלִין בְּרֻבָּא דְּקָא ס"ד דִּמּוּעַ מִדְּרַבָּנָן הוּא דְּאָסוּר: וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה דִּמּוּעַ מִדְּאוֹרַיְתָא הוּא וְזָר לוֹקֶה עָלָיו בִּכְזַיִת מִשּׁוּם דְּיֵשׁ שֵׁם תְּרוּמָה עֲלָהּ הִלְכָּךְ לְגַבֵּי טֻמְאָה נָמֵי שֵׁם תְּרוּמָה עֲלָהּ וּמִיהוּ לָא חֲמִירָא כִּתְרוּמָה עַצְמָהּ לִפְסֹל אֶת כֻּלָּן וּמ"ט זָר לוֹקֶה עָלָיו בִּכְזַיִת מִשּׁוּם זָרוּת הָא לֹא אָכַל כַּזַּיִת תְּרוּמָה לָאו מִשּׁוּם דְּהֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר: וּמְשַׁנֵּי מַאי לוֹקֶה בִּכְזַיִת דְּקָאָמַר כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס שֶׁאִם אָכַל פְּרָס מִמֶּנּוּ שִׁעוּר אַרְבָּעָה בֵּיצִים יֵשׁ בּוֹ כַּזַּיִת תְּרוּמָה וקי"ל דְּכָל שִׁעוּרֵי אֲכִילַת אִסּוּר בֵּין כַּזַּיִת שֶׁל חֵלֶב וָדָם וּבֵין כּוֹתֶבֶת דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מִצְטָרְפִין אֲכִילַת הַשִּׁעוּר בִּכְדֵי שֶׁיְּהֵא זוֹ שֶׁאִם אָכַל כְּחַרְדָּל חֵלֶב וְחָזַר וְאָכַל כְּחַרְדָּל עַד שֶׁהִשְׁלִים לְכַזַּיִת אִם אֵין מִתְּחִלַּת הָאֲכִילָה וְעַד סוֹפָהּ יוֹתֵר מִשְּׁהִיַּית כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס בַּאֲכִילָה בֵּינוֹנִית מִצְטָרֵף וְהָוֵי כְּמוֹ שֶׁאֲכָלוֹ בְּבַת אַחַת וְחַיָּב וְהָכָא נָמֵי יֵשׁ כָּאן תְּרוּמָה כְּדֵי לְהִצְטָרֵף כַּזַּיִת בַּאֲכִילַת פְּרָס מִמֶּנּוּ: וּכְזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס דְּאוֹרַיְתָא בִּתְמִיהַּ הָא דַּאֲמוּר רַבָּנָן כַּזַּיִת מִצְטָרֵף כְּשִׁעוּר שְׁהִיַּית אֲכִילַת פְּרָס מִי הָוֵי מִדְּאוֹרַיְתָא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי כִּשְׁאָר שִׁעוּרִין דְּקָא אָמְרַתְּ לוֹקֶה וּמְתָרֶצֶת מִשּׁוּם דְּאָכִיל כַּזַּיִת מֵאִסּוּר בַּר מֵהֶתֵּר: אַמַּאי פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵהּ דְּר' אֱלִיעֶזֶר בְּכוּתָּח נְהִי נָמֵי דְּלָא דָּרְשִׁי כֹּל לְרַבּוֹת עֵרוּבוֹ הָא אָכִיל מִיהָא מֵאִסּוּר כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס: וְאֶלָּא מַאי סְבִירָא לָךְ הַאי לוֹקֶה דְּרַבָּה מִשּׁוּם דְּהֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר וּבְחַד כַּזַּיִת קָאָמַר דְּלָקֵי: סוֹף סוֹף אַמַּאי פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵהּ יִצְטָרֵף הֶתֵּר לְאִסּוּר וְלִחַיַּיב: אֶלָּא גָּרַס: הַנַּח לְכוּתָּח הַבַּבְלִי דְּלָא אָכֵיל כְּזַיִת מִן הֶחָמֵץ כְּשִׁעוּר שְׁהִיַּית אֲכִילַת פְּרָס דְּהָא כּוּתָּח אֵינוֹ עָשׂוּי לֶאֱכֹל אֶלָּא לְטַבֵּל וְאִי מִתְרַמֵּי וְאָכִיל לֵיהּ מַמָּשׁ דְּהַשְׁתָּא אִיכָּא כַּזַּיִת מְמַהֵר לְהִצְטָרֵף כְּשִׁעוּר אֲכִילַת פְּרָס מִמֶּנּוּ: בָּטְלָה דַּעְתּוֹ וְלָאו אֲכִילָה הִיא לְחַיּוּבֵי עֲלָהּ: וְאִי מִשְׁטָר קָא שָׁטַר מְטַבֵּל בְּתוֹכוֹ כְּדַרְכּוֹ לֵיכָּא כְּזַיִת מִן הֶחָמֵץ בִּכְדֵי שְׁהִיַּית אֲכִילַת פְּרָס שֶׁכְּשֶׁאָכַל כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס מִמַּה שֶּׁטִּבֵּל בְּתוֹכוֹ לֹא אָכַל מִן הַכּוּתָּח אֶלָּא מְעַט אוֹ שְׁנֵי זֵיתִים אוֹ אַרְבָּעָה וּבְהַהוּא פֵּרְתָּא לֵיכָּא מִן הֶחָמֵץ כְּזַיִת וְשֵׁכָר הַמָּדִי נָמֵי אַף עַל גַּב דְּשָׁתֵי לֵיהּ בְּעֵינֵיהּ מִיהוּ אֵין לְךָ שׁוֹתֶה ב' וְג' כּוֹסוֹת שֶׁלֹּא יַפְסִיק וְיִשְׁהֶה בֵּינְתַיִם הִלְכָּךְ בִּכְדֵי שְׁהִיַּית אֲכִילַת פְּרָס לָא שְׁתֵי כַּזַּיִת מִן הֶחָמֵץ לְבַד מִן הַמַּיִם וּשְׁאָר הַתַּעֲרֹבֶת שֶׁסְּתָם שֵׁכָר עִקָּרוֹ מִן הַתְּמָרִים אוֹ מִתְּאֵנִים אֶלָּא שֶׁבְּמָדַי מְעָרֵב עִמָּהֶם מֵי שְׂעוֹרִין קְצָת: פְּרָס הוּא חֲצִי כִּכָּר שֶׁשִּׁעֲרוּ בּוֹ עֵרוּבֵי תְּחוּמִים שֶׁהוּא מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת וְחֶצְיוֹ לְבֵית הַמְנֻגָּע לְטַמֵּא בְּגָדִים אִם יִשְׁהֶה בּוֹ כְּדֵי אֲכִילָתוֹ שֶׁנָּתְנָה תּוֹרָה שִׁעוּר שְׁהִיָּיתוֹ כְּדֵי סְעוּדָה דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא י"ד:מ"ז) וְהָאֹכֵל בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו וַהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי דַּחֲצִי כִּכָּר שֶׁל שְׁמוֹנָה בֵּיצִים הוּא סְעוּדָה: שְׁתֵּי מְדוֹכוֹת שֶׁהַתַּבְלִין נִדּוֹכִין בְּתוֹכָן פִּלְפְּלִין וְזַנְגְּבִיל: אֵלּוּ לְתוֹךְ אֵלּוּ מִמְּדוֹכוֹת לְתוֹךְ הַקְּדֵרוֹת: מֻתָּרִין קְדֵרוֹת חֻלִּין לְזָר: הֵיכִי אָמְרִינַן שֶׁאֲנִי אוֹמֵר וְתָלֵינַן לְקֻלָּא בַּעֲוֹן מִיתָה וְדִלְמָא תְּרוּמָה לְתוֹךְ חֻלִּין נָפַל וְכִי אָכֵיל לָהּ אִיכָּא כַּזַּיִת תְּרוּמָה בַּאֲכִילַת פְּרָס אֶלָּא שְׁמַע מִנָּהּ אִי נָמֵי וַדַּאי נָפַל לָא מְחַיֵּב מִשּׁוּם כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וְכִי מְסַפְּקָא לָן תָּלֵינַן לְקֻלָּא: בְּמַסֶּכֶת נָזִיר גָּרְסִינַן וְאֶלָּא מַאי הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר הֵיכִי אָמַר שֶׁאֲנִי אוֹמֵר אֶלָּא הַנַּח לִתְרוּמַת תַּבְלִין דְּמִדְּרַבָּנָן דְּרֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירוֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ כְּתִיב: קֻפּוֹת גְּדוֹלוֹת וּבְתוֹכָן דָּגָן דַּהֲוָיָא תְּרוּמָה דְאוֹרָיְתָא:

תוספות

לְעִנְיַן חָמֵץ בַּפֶּסַח נָמֵי לְר' יוֹחָנָן לֹא מָצֵי פָּרֵיךְ דְּאִיהוּ לָא דָּרֵישׁ כֹּל וְאִם תֹּאמַר וְהָא בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּיוֹמָא (דַּף עד.) דָּרֵישׁ רַבִּי יוֹחָנָן מִכָּל חֵלֶב דַּחֲצִי שִׁעוּר אָסוּר מִן הַתּוֹרָה ואור"י דְּלָא דָּרֵישׁ אֶלָּא לְאִסּוּרָא אֲבָל לְהִתְחַיֵּב מַלְקוֹת כְּמוֹ בְּכַשִּׁעוּר לֹא וְכֵן גַּבֵּי חָמֵץ: (ה"ג רַשִׁ"י) מְקוֹם מַגָּעוֹ אַמַּאי פָּסַל הָא בְּטִיל בְּרֻבָּא וּפֵרֵשׁ דְּס"ד הַשְׁתָּא דְּדִמּוּעַ דְּרַבָּנַן וְקָשֶׁה לְרִיבָ"א דְּמַשְׁמַע שֶׁהַשּׁוּם וְהַשֶּׁמֶן בְּעַיִן מִדְּקָתָנֵי נָגַע בְּמִקְצָתָן וְלָא קָתָנֵי בְּמִקְצָתָהּ וְעוֹד דְּתָנֵי סֵיפָא אֵימָתַי בִּזְמַן שֶׁהֵן גּוּשׁ בַּקְּעָרָה אֲבָל אִם הָיָה מְפֻזָּר טָהוֹר וְאִי פָּסִיל מְקוֹם מַגָּעוֹ מִשּׁוּם מְדֻמָּע אַדְּרַבָּה כִּי הָוֵי מְפֻזָּר יֵשׁ לוֹ לִהְיוֹת מְדֻמָּע יוֹתֵר וְעוֹד אַמַּאי פָּסִיל מְקוֹם מַגָּעוֹ וְתוּ לֹא כֵּיוָן דַּחֲשִׁיב כְּמוֹ כֻּלָּהּ תְּרוּמָה עַל יְדֵי דִּמּוּעַ יִפָּסֵל הַכֹּל אוֹ לֹא יִפָּסֵל אֲפִלּוּ מְקוֹם מַגָּעוֹ דִּבְהֶדְיָא אִיתָא הָא פְּלוּגְתָּא בְּמַסֶּכֶת טְבוּל יוֹם בְּעִסָּה מְדֻמַּעַת וּמִי שֶׁפּוֹסְלָהּ פּוֹסְלָהּ לְגַמְרֵי וּמִי שֶׁמַּכְשִׁיר מַכְשִׁיר לְגַמְרֵי וְנִרְאֶה לר"י כְּפֵרוּשׁ ר"ת דְּפֵרֵשׁ דְּמַתְנִיתִין מַיְּרֵי שֶׁהַשּׁוּם וְהַשֶּׁמֶן בְּעַיִן וְכִדְגָרֵס בְּכָל הַסְּפָרִים מְקוֹם מַגָּעוֹ אַמַּאי פָּסַל וְהָא לָא הָוֵי כַּבֵּיצָה וְהוֹאִיל דְּלָא מְקַבֵּל טֻמְאָה אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן אִית לָן לְמֵימַר דְּבָטְלִי אַגַּב מְקַפָּה כִּדְפֵרֵשׁ בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף לג:): **לָאו** מִשּׁוּם דְּהֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר וּמִטַּעַם הוֹאִיל אִם הָיָה מְלַקֵּט מִן הַשּׁוּם אוֹ מִן הַשֶּׁמֶן כְּזַיִת וְיִלְקֶה עָלָיו לֵית לָן לְמֵימַר שֶׁלֹּא תִּבָּטֵל אַגַּב מְקַפָּה כֵּיוָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ אֲכִילָה בְּכָךְ: **דְּאִכָּא** כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס מַקְשִׁין דִּבְהַשּׁוֹחֵט (חֻלִּין דַּף לד:) אָמְרִינַן הַנַּח לְנָזִיד הַדֶּמַע דְּלֵית בֵּהּ כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס מַשְׁמַע דְּבִסְתָמָא לָא הָוֵי כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכָא קִים לֵיהּ דַּעֲסְקִינַן בְּדְאִית בֵּהּ כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס וּלְפֵרוּשׁ ר"ת דְּמוֹקֵי שֶׁהַשּׁוּם וְהַשֶּׁמֶן בְּעַיִן אָתֵי שַׁפִּיר דְּאִי הָוֵי מְעֹרָב לָא הָוֵי כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס: **אֶלָּא** מַאי הֶתֵּר וְכוּ' נִרְאֶה דְּלָא גָּרֵס לֵיהּ דְּאִי גָּרֵס לֵיהּ א"כ מַאי ס"ד דְּאַבָּיֵי לְאַקְשׁוּיֵי כֵּיוָן דִּלְדִידֵהּ נָמֵי קָשֶׁה אֶלָּא לְאַבָּיֵי א"ש דִּפְלִיגֵי עָלֶיהָ רַבָּנַן דלר"ע דַּוְקָא אִית לֵהּ הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר בְּכָל הַתּוֹרָה דְּגָמַר מִנָּזִיר אֲבָל לְרַבָּנָן דְּמוֹקְמִי מִשְׁרַת לְטַעַם כְּעִקָּר לֵית לְהוּ הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר בְּשׁוּם מָקוֹם וְעוֹד דִּבְנָזִיר בְּפֶ' ג' מִינִים (נָזִיר דַּף לז:) גָּרְסִינַן גַּבֵּי שְׁתֵּי קֻפּוֹת דִּבְסָמוּךְ בִּשְׁלָמָא לְדִידִי דְּאָמֵינָא הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר דִּנְפִישֵׁי חֻלִּין פֵּי' לְאַבָּיֵי הָא דְּהֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר הַיְנוּ כְּשֶׁיֵּשׁ מִן הָאִסּוּר יוֹתֵר מִן הַהֶתֵּר אוֹ שֶׁשְּׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה אֲבָל כְּשֶׁהֶתֵּר רָבֶה עַל הָאִסּוּר אֵין מִצְטָרֵף וּלְרַב דִּימִי אֵין הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר בְּשׁוּם מָקוֹם כִּדְמַסִּיק לְקַמָּן דְּהָוֵי חַטָּאת וְנָזִיר שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד וְאֵין מְלַמְּדִין וה"פ א"ה אַמַּאי פְּלִיגֵי רַבָּנַן כו' בִּשְׁלָמָא לְדִידִי פְּלִיגֵי רַבָּנַן מִשּׁוּם דְּר' אֱלִיעֶזֶר דָּרֵישׁ כֹּל וַאֲתָא כֹּל לְרַבּוֹת אֲפִילּוּ כְּשֶׁהָאִסּוּר מוּעָט וְרַבָּנָן לָא דָּרְשִׁי כֹּל דִּכְשֶׁהָאִיסּוּר מוּעָט אֵין מִצְטָרֵף כְּמוֹ בְּעָלְמָא אֶלָּא לְדִידָךְ אַמַּאי פְּלִיגֵי וְכֵן גַּבֵּי קֻפָּה וּמְדוֹכוֹת אָתֵי שַׁפִּיר לְאַבָּיֵי: **הַנַּח** לִתְרוּמַת תַּבְלִין דְּרַבָּנַן קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א כֵּיוָן דִּתְרוּמַת תַּבְלִין דְּרַבָּנָן גַּבֵּי שׁוּם אַמַּאי פָּסַל מְקוֹם מַגָּעוֹ וְיֵשׁ לְחַלֵּק: **אַיְּתִיבֶיהָ** שְׁתֵּי קֻפּוֹת וְאִם תֹּאמַר מַאי פָּרִיךְ אַמַּאי אָמְרִינַן שֶׁאֲנִי אוֹמֵר וְהָא פְּשִׁיטָא דִּבְכָל מָקוֹם מִדְּאוֹרַיְתָא מִין בְּמִינוֹ בָּטֵל בְּרֹב וְהָכָא מַיְּרֵי שֶׁרַבּוּ חֻלִּין עַל הַתְּרוּמָה כֵּיוָן דְּסָבַר הַשְׁתָּא דְּמַיְּרֵי בִּתְרוּמָה דְּאוֹרָיְתָא דִּבְאוֹרָיְתָא בָּעֵי רִבְיָה אֲפִילּוּ לְר' יוֹחָנָן בְּהֶעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף פב.) ואור"י דְּבָעֵי לְמֵימַר בְּכָל עִנְיָן אֲפִילּוּ מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ כְּגוֹן קֶמַח חִטִּין בְּקֶמַח שְׂעוֹרִין שֶׁאֵינוֹ נִכָּר:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ איסורי המזבח הל׳ ב:
ב מיי׳ פח׳ מהל׳ טומאת אוכלים הל׳ יב:
ג מיי׳ פח׳ מהל׳ טומאת אוכלים הל׳ יג:
ד מיי׳ פי״ד מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ח:
ה סמג עשין קלג, טוש״ע יו״ד סי׳ שלא סעי׳ ב:
ו מיי׳ פא׳ מהל׳ תרומות הל׳ כו:
ז מיי׳ פה׳ מהל׳ נזירות הל׳ ד:

מסורת הש״ס

א תוספתא חגיגה; תוספתא טבול יום; משנה טבול יום
ב כריתות יג.
ג נזיר לו:
ד יבמות פב.; תוספתא תרומות; לעיל ט:
ה תוספתא תרומות; נזיר לה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ נזירות הל׳ ה:
ב מיי׳ פה׳ מהל׳ נזירות הל׳ ה:

מסורת הש״ס

א במדבר רבה
ב קידושין לח.
ג נזיר לז.; עבודה זרה סז:
ד עבודה זרה עה:

תורה אור השלם

[במדבר ו, ג]
[ויקרא יט, כג]
[שמות כג]
[ויקרא יט, יט]
[במדבר לא, כא-כד]
[במדבר לא, כג]

וְהוּא הַדִּין לְעָרְלָה בְּשְׁתֵּים וְכֵן אָמְרִינַן בְּפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף לח.) גְּבֵי חָדָשׁ וּפֵ"ה דְּעָרְלָה אֵין אִסּוּרוֹ אִסּוּר עוֹלָם דְּאַחַר שָׁלֹשׁ מַתָּר וְקָשֶׁה מַה שָּׁמַתָּר אַחַר שָׁלֹשׁ הַיְנוּ הָאִילָן וְהָאִילָן לֹא נֶאֱסַר מֵעוֹלָם רַק הַפְּרִי וְהַפְּרִי אֵין לוֹ הֶתֵּר ור"ת פִּי' הוּא הַדִּין לְעָרְלָה בְּשְׁתֵּים הַיְנוּ בְּשָׁנָה אַרְבַּע דְּיֵשׁ הֶתֵּר לְאִסּוּרוֹ עַל יְדֵי פְּדְיָה אוֹ לְהָבִיא לִירוּשָׁלַיִם ור"י מְפָרֵשׁ דְּנָזִיר וְחָדָשׁ אֵין אִסּוּרָן אִסּוּר עוֹלָם שֶׁהַגֶּדֶל מִן הַגֶּפֶן אַחַר הַשְׁלָמַת נִזְרוֹ לֹא חָל עָלָיו אִסּוּר וְכֵן חָדָשׁ הַיּוֹצֵא מִקְּנָה הַשִּׁבֹּלֶת אַחַר הֶעֳמֶר לֹא חָל עָלָיו אִסּוּר כֵּיוָן שֶׁהִשְׁרִישׁ קֹדֶם הֶעֳמֶר וְכֵן עֲרְלָה אַחַר ג' שָׁנִים הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ אֵין אִסּוּר חָל עָלָיו וְיֵשׁ הֶתֵּר לְאִסּוּרוֹ יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּפ"ה שְׁנָזִיר תּוֹךְ זְמַנּוֹ יֵשׁ לוֹ הֶתֵּר עַל יְדֵי שְׁאֵלָה וְחָדָשׁ נָמֵי לְר' יְהוּדָה דְּאָמַר יוֹם הֶנֵּף כָּלוֹ אִסּוּר יֵשׁ לוֹ הֶתֵּר תּוֹךְ זְמַנּוֹ עַל יְדֵי עֹמֶר וְעָרְלָה אֵין לָהּ הֶתֵּר תּוֹךְ זְמַנָּהּ וְיִלְדָה בְּזִקְנָה דְּבָטְלָה אֵין זֶה אִילָן דְּעָרְלָה דְּפָנִים חֲדָשׁוֹת בָּאוּ לְכָאן וְעוֹד מפר"י שֶׁהַפְּרִי שֶׁל חָדָשׁ שֶׁנֶּאֱסַר כְּבָר וְכֵן הַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן קֹדֶם הַשְׁלַמַת נְזִירוּת יֵשׁ לָהֶן הֶתֵּר בְּהַשְׁלַמַת זְמַן הָאִסּוּר אֲבָל עָרְלָה וְכִלְאַיִם הַפְּרִי שֶׁנֶּאֱסַר אֵין לוֹ הֶתֵּר וּפֵרוּשׁ זֶה נִרְאֶה עִקַּר דְּאֵין צָרִיךְ לְהַעֲמִיד כְּר' יְהוּדָה וְאֵין לְהַקְשׁוֹת לְפִי' זֶה אַמַּאי לָא חָשִׁיב יֵשׁ הֶתֵּר לְאִסּוּר בְּשְׁאֵלָה וּבְעֹמֶר וְיֵהֵא ג' בְּעָרְלָה דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּלָא סָבַר כְּר' יְהוּדָה אֶלָּא הָאִיר הַמִּזְרָח מַתִּיר וְנָזִיר נָמֵי אִי מִתְּשִׁיל אֵין זֶה הֶתֵּר לְדָבָר שֶׁנֶּאֱסַר שֶׁהֶחְכָּם עוֹקֵר הַגָּדֵר מֵעִקָּרוֹ וְנִמְצָא שֶׁלֹּא נֶאֱסַר מֵעוֹלָם אֲבָל לְפִי' קַמָּא ה"מ לְאַחְשׁוּבֵי מַה שֶּׁהַפְּרִי עַצְמוֹ נֶאֱסַר לְעוֹלָם וְהָיָה מוּצָא בְּעָרְלָה שָׁלֹשׁ: **וְדַלְמָא** מַיִן לְחוּדֵיהּ וּלְשׁוֹן לְצָרֵף אֲתֵי שַׁפִּיר כְּלוֹמַר לְצָרֵף הַיַּיִן הַבָּלוּעַ בְּתוֹכוֹ: **וְרַבָּנַן** מִבָּשָׂר בְּחָלָב לָא גְּמְרִינַן דְּחִדּוּשׁ הוּא תֵּימָה לְרַשְׁבָּ"א הַתַּנָּח לְרַבָּא אֶלָּא לְאַבָּיֵי דְּאִית לֵיהּ בְּפֶרֶק כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין דף קח.) דְּבָשָׂר בְּחָלָב לָאו חִדּוּשׁ הוּא אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמֵילַף מִנָּזִיר לְטַעַם הִקְשָׁה ה"ר יוֹסֵף הֵיכִי יָלִיף רַבִּי עֲקִיבָא כְּעִקָּר בְּנָזִיר מִגְּעוֹלֵי נְכְרִים הָא נָזִיר קַל מִכָּל אִסּוּר שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ אִסּוּר עוֹלָם וְיֵשׁ הֶתֵּר לְאִסּוּרוֹ וְתַי' דִּבְמַדְיָן נָמֵי הָיוּ כְּלֵיהֶן בְּלוּעוֹת מַיִן וַאֲסוּרִים לְנָזִיר: **וְרַבָּנַן** קְדֵרָה בַּת יוֹמָא נָמֵי אִי אֶפְשָׁר דְּלָא פָּגְמָה פֵּרְתָּא וְאַפִּ"ה אָסַר הַכָּתוּב אִם כֵּן לֵיכָא לְאַפְלוּגֵי בֵּין בַּת יוֹמָא לְשָׁאַר בַּת יוֹמָא וְכוּלְּהוּ אֲסוּרִים וּר"ע סָבַר קְדֵרָה בַּת יוֹמָא לֹא פָּגְמָה כְּלָל אֲבָל שְׁאֵין בַּת יוֹמָא דְּפָגְמָה שְׁרֵי דנ"ט לְפָגֹם מַתָּר מִנְּבֵלָה וה"נ סָבַר ר"ש בְּפֶרֶק בְּתֵרָא דְּמַסֶּכֶת ע"ז (דף סז:) ור"מ פְּלִיג עֲלֵיהּ הָתָם וְסָבַר נ"ט לְפָגֹם אִסּוּר דְּגָמַר מִגְּעוֹלֵי נְכְרִים דְּאָסַר הַכָּתוּב אע"ג דנ"ט לְפָגֹם הוּא דְּאֲפִילּוּ קְדֵרָה בַּת יוֹמָא אִי אֶפְשָׁר דְּלָא פָּגְמָה פֵּרְתָּא וְגִעוּלֵי נְכְרִים לָאו חִדּוּשׁ הוּא וּמַה שֶּׁהִתִּיר הַכָּתוּב נְבֵלָה מוּקִי לֵיהּ בְּסַרְוִיחַ מֵעִקָּרָא וּלְרַבִּי מֵאִיר מַצִּי לְמֵילַף נָמֵי מִגְּעוֹלֵי נְכְרִים לְטַעַם כְּעִקָּר כֵּיוָן דְּלָאו חִדּוּשׁ הוּא וְאִיכָּא הַשְׁתָּא שָׁלֹשׁ מַחֲלוֹקוֹת בַּדָּבָר:

א(א)**לִיתֵּן טַעַם כְּעִיקָּר. שֶׁאִם שָׂרָה עֲנָבִים בְּמַיִם, וְיֵשׁ בָּהֶן טַעַם יַיִן — חַיָּיב.** (ב)מִכָּאן אַתָּה דָּן לְכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ: וּמָה נָּזִיר שֶׁאֵין אִיסּוּרוֹ אִיסּוּר עוֹלָם, וְאֵין אִיסּוּרוֹ אִיסּוּר הֲנָאָה, וְיֵשׁ הֶיתֵּר לְאִיסּוּרוֹ — עָשָׂה בּוֹ טַעַם כְּעִיקָּר, כְּלָאַיִם, שֶׁאִיסּוּרוֹ אִיסּוּר עוֹלָם, וְאִיסּוּרוֹ אִיסּוּר הֲנָאָה, וְאֵין הֶיתֵּר לְאִיסּוּרוֹ — אֵינוֹ דִּין שֶׁיַּעֲשֶׂה טַעַם כְּעִיקָּר? וְהוּא הַדִּין לָעָרְלָה בְּשְׁתַּיִם! הָא מַנִּי רַבָּנַן הִיא, וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר כְּרַבִּי עֲקִיבָא. (ג)הֵי רַבִּי עֲקִיבָא? אִילֵימָא רַבִּי עֲקִיבָא דְּמַתְנִיתִין, דְּתָנַן: רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: נָזִיר שֶׁשָּׂרָה פִּתּוֹ בְּיַיִן, וְיֵשׁ בּוֹ לְצָרֵף כְּדֵי כְּזַיִת — חַיָּיב, וּמַאי דְּמִפֶּת וּמִיַּיִן? דִּילְמָא מִיַּיִן לְחוֹדֵיהּ? וְכִי תֵּימָא: מִיַּיִן לְחוֹדֵיהּ מַאי לְמֵימְרָא? הָא קָא מַשְׁמַע לַן דְּאַף עַל גַּב דְּתַעֲרוֹבֶת. אֶלָּא רַבִּי עֲקִיבָא דְּבָרַיְיתָא. דְּתָנְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: נָזִיר שֶׁשָּׂרָה פִּתּוֹ בְּיַיִן, וְאָכַל כְּזַיִת מִפֶּת וּמִיַּיִן — חַיָּיב. וְרַבִּי עֲקִיבָא טַעַם כְּעִיקָּר מְנָא לֵיהּ? יָלִיף מִבָּשָׂר בְּחָלָב: לָאו טַעְמָא בְּעָלְמָא הוּא, וְאָסוּר? הָכָא נָמֵי לָא שָׁנָא. וְרַבָּנַן? מִבָּשָׂר בְּחָלָב לָא גָּמְרִינַן, דְּחִידּוּשׁ הוּא. וּמַאי חִידּוּשׁ? אִילֵימָא דְּהַאי לְחוֹדֵיהּ וְהַאי לְחוֹדֵיהּ — שְׁרֵי, וּבַהֲדֵי הֲדָדֵי — אָסוּר, כְּלָאַיִם נָמֵי: הַאי לְחוֹדֵיהּ וְהַאי לְחוֹדֵיהּ — שְׁרֵי, וּבַהֲדֵי הֲדָדֵי — אָסוּר. אֶלָּא: דְּאִי תָּרוּ לֵיהּ כּוּלֵּי יוֹמָא בַּחֲלָבָא — שְׁרֵי, בַּשֵּׁילוּ לֵיהּ בַּשּׁוּלֵי — אָסוּר. (ד)אֶלָּא יָלִיף מִגִּיעוּלֵי גוֹיִם: גִּיעוּלֵי גוֹיִם, לָאו טַעְמָא בְּעָלְמָא הוּא, וְאָסוּר? הָכָא נָמֵי לָא שָׁנָא. וְרַבָּנַן, גִּיעוּלֵי גוֹיִם נָמֵי חִידּוּשׁ הוּא. דְּהָא כָּל נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם — מוּתָּר, דְּגָמְרִינַן מִנְּבֵילָה — וְהָכָא אָסוּר. (ה)וְרַבִּי עֲקִיבָא כִּדְרַב חִיָּיא בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא, דְּאָמַר: לֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא בִּקְדֵירָה בַּת יוֹמָא, הִלְכָךְ לָאו נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם הוּא. וְרַבָּנַן? קְדֵירָה בַּת יוֹמָא נָמֵי, לָא אֶפְשָׁר דְּלָא פָּגְמָה פּוּרְתָּא. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַוְיָא לְרַב אָשֵׁי: מִדְּרַבָּנַן נִשְׁמַע לְרַבִּי עֲקִיבָא, מִי לָא אָמְרִי רַבָּנַן "מִשְׁרַת" לִיתֵּן טַעַם כְּעִיקָּר, מִכָּאן אַתָּה דָּן לְכָל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה. לְרַבִּי עֲקִיבָא נָמֵי — "מִשְׁרַת" לְהֶיתֵּר מִצְטָרֵף לְאִיסּוּר, מִכָּאן אַתָּה דָּן לְכָל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה כּוּלָּהּ! אָמַר לֵיהּ:

מִשּׁוּם בֵּהּ טַעְמָא וּמִיהוּ מִדְּרַבָּנַן אָסוּר: בְּשֵׁל לָהּ בְּשׁוּלֵי אָסוּר עוֹבֵר עַל בְּשׁוּלוֹ וְעוֹבֵר עַל אֲכִילָתוֹ: גִּעוּלֵי נְכְרִים קְדֵרָה שֶׁבְּשֵׁל בָּהּ הַנָּכְרִי וּכְשֶׁחוֹזֵר יִשְׂרָאֵל וּמְבַשֵּׁל בָּהּ הֵיא מַגָּעֶלֶת בְּלִיעָתָהּ לְתוֹךְ שֶׁל יִשְׂרָאֵל גִּעוּל לְשׁוֹן מַקִּיא וּפוֹלֵט וְהַתּוֹרָה אֲסָרָתוּ בְּמַעֲשֶׂה מִדִּין כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ (בְּמִדְבַּר ל"א:כ"ג) דְּהַיְנוּ יוֹרוֹת וְקוּמְקְמוֹסִין וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן שֶׁמַּרְתִּיחִין אוֹתָן עַל הָאוּר: דְּגָמְרִינַן מִנְּבֵלָה דְּכְתִיב לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה לְגֵר וְגוֹ' (דְּבָרִים י"ד:כ"א) הַרְאוּיָה לְגֵר קְרוּיָה נְבֵלָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְגֵר אֵינָהּ קְרוּיָה נְבֵלָה: וְהָכָא אָסוּר דְּהַאי נָמֵי לְפָגֹם הוּא דְּאוֹתָהּ בְּלִיעָה מְשַׁשְׁהָתָה בְּדָפְנוֹ שֶׁל כְּלִי לַיְלָה אַחַת הוּפַּג טַעְמוֹ וְנִתְקַלְקֵל וְתוּ לָא מַשְׁבַּחַת לְאָכֵל שֶׁהֵיא נִפְלֶטֶת לְתוֹכוֹ: בַּת יוֹמָא שֶׁבִּשֵּׁל בָּהּ הַנָּכְרִי בּוֹ בַּיּוֹם: דְּלָא פָּגְמָה פּוּרְתָּא מִטַּעַם הַכְּלִי נִפְגְּמָה הַבְּלִיעָה: מִדְּרַבָּנַן נִשְׁמַע לר"ע לְרַבִּי יוֹחָנָן פָּרִיךְ דְּאָמַר לְעֵיל כָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה אֵין הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר חוּץ מֵאִסּוּרֵי נָזִיר וְאוֹקְמְנָא כר"ע שְׁמַעְינַן לֵיהּ דְּאָמַר בְּאִסּוּרֵי נָזִיר הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר וּבְשָׁאַר אִסּוּרֵי לָא אַיְירִי מִידֵּי וְר' יוֹחָנָן אַמַּאי לֹא אָמַר דְּכִי הֵיכִי דְּאִית לֵיהּ בְּאִסּוּרֵי נָזִיר אִית לֵהּ נָמֵי בְּשָׁאַר אִסּוּרֵי הָא מִמַּאי דְּשָׁמְעִינַן לְהוּ לְרַבָּנַן בְּטַעַם כְּעִקָּר מְצֵינַן לְמִשְׁמַע מִנֵּהּ נָמֵי דַּעְתֵּהּ דר"ע בְּהֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר: לָאו אָמְרִי רַבָּנַן כוּ' וְקָא אָמְרִי נָמֵי הָכָא בְּשָׁאַר אִסּוּרֵי לר"ע נָמֵי דְּמַפִּיק לֵהּ לְהֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר אִכָּא לְמֵימַר נָמֵי דְּאִית לֵיהּ מִכָּאן אַתָּה דָּן לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ: אָמַר לֵיהּ כֵּיוָן דְּמוּקֵי לֵיהּ ר"ע לְהֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר לָא מְצֵינַן לְמֵימַר מִכָּאן אַתָּה דָּן:

לִתֵּן טַעַם כְּעִקָּר לַעֲשׂוֹת טַעְמוֹ שֶׁל אִסּוּר כְּעִקָּרוֹ וּמַמָּשׁוֹ: וְיֵשׁ בָּהֶן בַּמַּיִם טַעַם יַיִן: חַיָּיב בְּכַזִּית מֵהֶן וְהָא לָאו מִשּׁוּם הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר הוּא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִתְעֲבִיד לֵיהּ כּוּלֵּיהּ אִסּוּר אֲבָל הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר לָא יָלְפִינַן מִנֵּהּ: לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ שֶׁיִּהְא טַעְמוֹ שֶׁל אִסּוּרִין כְּמַמָּשׁוֹ: שֶׁאֵין אִסּוּרָן אִסּוּר עוֹלָם אֶלָּא כַּמָּה שֶׁפֵּרֵשׁ וְאִם סְתָם שְׁלֹשִׁים יוֹם וַעֲנָבִים וְיַיִן מַתִּירִין לוֹ בַּהֲנָאָה: וְיֵשׁ לוֹ הֶתֵּר לְאִסּוּרוֹ אַף תּוֹךְ זְמַן עַל יְדֵי (הֲפָרַת) חֲכָם: כְּלָאַיִם כִּלְאֵי הַכֶּרֶם: אִסּוּר עוֹלָם זֶרַע חִטָּה וְחַרְצָן הַכֹּל אִסּוּר לְעוֹלָם: וְהוּא הַדִּין לָעָרְלָה בְּשְׁתֵּי דְּרָכִים דְּאִסּוּרוֹ אִסּוּר הֲנָאָה וְאֵין הֶתֵּר לְאִסּוּרוֹ בְּתוֹךְ שָׁלֹשׁ מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּנָזִיר וְאִסּוּר עוֹלָם לֵיכָּא לְמֵימַר בָּהּ דְּלְאַחַר שָׁלֹשׁ מַתְּרוֹת: הָא מַנִּי דְּאַפֵּקְתֵּהּ לְהַאי קְרָא לְטַעַם כְּעִקָּר רַבָּנַן דְּפְלִיגִי אדר"ע בְּהֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר וּלְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ מַאי הִיא: הֵי ר"ע מֵהֵי מִלְּתָא דר"ע שְׁמַעְינַן דְּהֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר: דְּלְמָא מַיִן לְחוּדֵיהּ וְצָרוּף שַׁיָּךְ לְמִתְנֵי בֵּהּ מִשּׁוּם דְּנִבְלַע בְּתוֹךְ הַפַּת וְהַיְינוּ מְשַׁעֲרִין כַּזַּיִת יַיִן מְמַלֵּא כְּלִי מַפָּה לַפָּה וּמֵבִיא זַיִת וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ וְהַיַּיִן הַיּוֹצֵא הוּא כַּזַּיִת יַיִן וְכֵן הוּא בְּתוֹסְפְתָּא דְּנָזִיר: תַּעֲרֹבֶת שֶׁאֵינוֹ בְּעַיִן שֶׁנִּבְלַע בַּפַּת: מִפַּת וּמִיַּיִן חַיָּב וּפְלִיגִי רַבָּנַן עָלֵיהּ דְּלֵית לְהוּ הֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר וְאִלּוּ פְּשִׁט הַיַּיִן בְּכָל הַפַּת לָא הָוֵי פְּלִיגִי רַבָּנַן עָלֵיהּ דְּהָא אִית לְהוּ טַעַם כְּעִקָּר

מסורת הש"ס

א זבחים נז.; יומא ס.; קידושין מב:

ב ספרא צו פרק ג ו; ספרא צו פרשה ד ה; נזיר לז:

ג נזיר לז:

ד סנהדרין עב:; זבחים מו.; סנהדרין מה:; זבחים כג:; שבועות כו:; סנהדרין סז:; עבודה זרה נד:; כריתות ו.; חולין סא:; לעיל כו.; מעילה יא:; ערכין יד:; חולין קיז.; קידושין לז:; חולין קיג.; קידושין לד:; גיטין עו.; בכורות מט.; קידושין נח.

ה בבא קמא קיב.; כתובות לד:

ו ביצה כח.

תורה אור השלם

כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ יִקְדָּשׁ וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל־הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלָיו תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ [ויקרא ו, כ]

כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן מֵחַרְצַנִּים וְעַד־זָג לֹא יֹאכֵל [במדבר ו, ד]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פח׳ מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ טז:

ב מיי׳ פח׳ מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ טו:

ג מיי׳ פח׳ מהל׳ נזירות הל׳ ג:

ד מיי׳ פח׳ מהל׳ נזירות הל׳ ג:

ה סמג עשין לט, טוש״ע או״ח סי׳ תמב סע׳ ז:

ו מיי׳ פב׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ טו:

ז סמג עשין לט, טוש״ע או״ח סי׳ תמב סע׳ ז:

ח מיי׳ פב׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ טו:

מִשּׁוּם דִּבְדַבְתָּא אַחֲרִיתִי נָמֵי כְּתַבָּה רַחֲמָנָא וּשְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין כּוּ' אֲבָל מִשּׁוּם דְּהַוֵי נָזִיר וְחַטָּאת שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד תֵּימַהּ לְרַשְׁבָּ"א אַמַּאי לָא קָאָמַר נָזִיר וְחָמֵץ דר"ע דְּרֵישׁ כָּל בְּפֶ' הַתַּעֲרֹבֶת (זְבָחִים דַּף פב.): ר"ח גָּרַס כַּחֹמֶר שֶׁבָּהֶן וּמַיְירֵי בְּחַטָּאת וּשְׁלָמִים וְאִם נִבְלַע הַחַטָּאת בִּשְׁלָמִים שֶׁנִּשְׁחַט אֶתְמוֹל נֶאֱכָל כְּחֹמֶר הַשְּׁלָמִים וְאֵינוֹ נֶאֱכָל בַּלַּיְלָה וְאִם נִבְלַע הַחַטָּאת בִּשְׁלָמִים שֶׁנִּשְׁחַט הַיּוֹם נֶאֱכָל כְּחֹמֶר הַחַטָּאת וְאֵינוֹ נֶאֱכָל לְמָחָר וּלְשׁוֹן הַבָּרַיְתָא קָשָׁה דְּאָמַר עַד שֶׁיִּבָּלַע בְּבָשָׂרָהּ מַשְׁמַע דְּאֵיירֵי בְּהֶתֵּר שֶׁנִּבְלַע בְּאִסּוּר וַהֲדַר קָאָמַר יִקָּדֵשׁ לִהְיוֹת כְּמוֹהָ מַשְׁמַע שֶׁהָאִסּוּר נִבְלַע בְּהֶתֵּר: וְרַבָּנַן אָמְרִי לְךָ חַטָּאת לְהֶתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר אור"י דִּבְנָזִיר בְּפֶ' ג' מִינִין (דַּף ל':) מַשְׁמַע נָזִיר וְחַטָּאת לְרַבָּנַן תַּרְוַיְיהוּ לְטַעַם כְּעִקַּר דְּקָאָמַר הָתָם צריכ' דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא חַטָּאת חָלִין מִקְדָּשִׁים לָא גָּמְרִינַן וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא נָזִיר חַטָּאת מִנָּזִיר לָא יָלְפִינַן דְּחַמִּיר אִסּוּרֵהּ דַּאֲפִלּוּ חַרְצָן אָסִיר לֵהּ: בִּשְׁמַעְתִּין מַשְׁמַע דְּטַעַם כְּעִקַּר דְּאוֹרְיְתָא דִּילְפִינַן מִנָּזִיר דְּלָאו אַסְמַכְתָּא הִיא דמדר"ע דְּאָמַר לְקֵי אַהֲתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר בְּנָזִיר נִשְׁמַע לְרַבָּנַן וְקָשָׁה מִפ' כָּל הַבָּשָׂר (חָלִין דַּף קח.) וּמִמַּסֶּכֶת ע"ג (דַּף סז:) וְשָׁם מְפֹרָשׁ: כָּאן שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם לִישָׁה פ"ה דְּשָׁלְא בְּמָקוֹם לִישָׁה עוֹבֵר בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת וְקָשָׁה דְּאָמַר לְקַמָּן לָא אֲמַרַן אֶלָּא בַּעֲרָבָה אֲבָל בַּבַּיִת חַיָּב לְבַעֵר מִשּׁוּם דְּזִמְנִין דְּמִכְנַף וְנָפְלִי אַהֲדָדֵי וּלְפֵ"ה תִּפּוֹק לֵהּ דְּפָחוֹת מִכְּזַיִת חַיָּב לְבַעֵר שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם לִישָׁה וְנִרְאֶה לר"י דְּמָקוֹם הֶעָשׂוּי לְחַזֵּק הַנִּיחַ אֶת הַכְּלִי בֵּין בְּמָקוֹם לִישָׁה וּבֵין שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם לִישָׁה עוֹשִׂין לְחַזֵּק אַף בְּמָקוֹם לִישָׁה יֵשׁ לְהַחְמִיר יוֹתֵר שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שֶׁיִּדְבַּק מֵאוֹתָהּ עִסָּה לְעִסָּה אַחֶרֶת עַל יְדֵי לִישָׁה אוֹ תִּבָּלַע מִן הַטַּעַם וּלְכָךְ כְּזַיִת בְּמָקוֹם לִישָׁה אָפְלוּ עָשׂוּי לְחַזֵּק אַף עַל גַּב דְּוַדַּאי מְבַטְּלוֹ כֵּוָן דְּאִבָּא תַּרְתֵּי לְרֵיעוּתָא כְּזַיִת וּבְמָקוֹם לִישָׁה וּפָחוֹת מִכְּזַיִת אָפְלוּ בְּמָקוֹם לִישָׁה אִי עָשׂוּי לְחַזֵּק לֹא גָּזְרוּ בֵּהּ רַבָּנַן דְּכֵיוָן שֶׁהוּא דָּבָר מוּעָט יָכוֹל לִשְׁמוֹר שֶׁלֹּא יִלּוֹשׁ עָלָיו

(א)מִשּׁוּם דְּהָוֵה נָזִיר וְחַטָּאת שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, וְאֵין מְלַמְּדִין. א(ב)נָזִיר, הָא דַּאֲמַרַן. חַטָּאת מַאי הִיא? דְּתַנְיָא: ״כֹּל אֲשֶׁר יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ יִקְדָּשׁ וגו׳״, יָכוֹל אֲפִילּוּ לֹא בָּלְעָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״בִּבְשָׂרָהּ (יִקְדָּשׁ)״ — עַד שֶׁיִּבָּלַע בְּבָשָׂר ב״יִקְדָּשׁ״ — לִהְיוֹת כָּמוֹהָ, שֶׁאִם פְּסוּלָה הִיא — תִּיפָּסֵל, וְאִם כְּשֵׁירָה הִיא — תֵּאָכֵל כָּחֳמוּר שֶׁבָּהּ. וְרַבָּנַן נָמֵי, נִיהְוֵי נָזִיר וְחַטָּאת שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, וְאֵין מְלַמְּדִין! אָמְרִי: הָנָּהוּ מִיצָּרֵיךְ צָרִיכִי. (ג)וְרַבִּי עֲקִיבָא, מַאי צָרִיכִי? בִּשְׁלָמָא אִי כְּתַב רַחֲמָנָא בְּחַטָּאת, לָא גָּמַר נָזִיר מִינַּהּ — דְּחוּלִּין מִקְדָּשִׁים לָא גָּמְרִינַן. אֶלָּא, לְכְתוֹב רַחֲמָנָא בְּנָזִיר, וְתֵיתֵי חַטָּאת וְתִגְמוֹר מִינֵּיהּ, דְּהָא כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה קָא גָּמַר מִנָּזִיר. וְרַבָּנַן אָמְרִי לָךְ, מִיצָּרֵךְ צָרִיכִי: חַטָּאת לְהֶיתֵּר מִצְטָרֵף לְאִיסּוּר, וְחוּלִּין מִקְדָּשִׁים לָא גָּמַר, ו״מִשְׁתַּרַת״ — לִיתֵּן טַעַם בְּעִיקַּר, וּמִכָּאן אַתָּה דָּן לְכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ. (ד)וְרַבִּי עֲקִיבָא: תַּרְוַיְיהוּ לְהֶיתֵּר מִצְטָרֵף לְאִיסּוּר, וְהָוֹו לְהוּ שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, וְכָל שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין. ב״אֲמַר לֵיהּ רַב אַשֵׁי לְרַב כָּהֲנָא, אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: ״מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן מֵחַרְצַנִּים וְעַד זָג״ — לִימֵּד עַל אִיסּוּרֵי נָזִיר שֶׁמִּצְטָרְפִים זֶה עִם זֶה. הַשְׁתָּא: לְרַבִּי עֲקִיבָא אִיסּוּר וְהֶיתֵּר מִצְטָרְפִין, אִיסּוּר וְאִיסּוּר מִיבַּעְיָא?! ד[ו]אֲמַר לֵיהּ: אִיסּוּר וְהֶיתֵּר בְּבַת אַחַת, אִיסּוּר וְאִיסּוּר בָּזֶה אַחַר זֶה. ה[ז]מַתְנִי׳ בָּצַק שֶׁבִּסְיָדְקֵי עֲרֵיבָה, אִם יֵשׁ כְּזַיִת בְּמָקוֹם אֶחָד — חַיָּיב לְבַעֵר, וְאִם (לֹא) — בָּטֵל בְּמִיעוּטוֹ. וְכֵן לְעִנְיַן הַטּוּמְאָה, אִם מַקְפִּיד עָלָיו — חוֹצֵץ, וְאִם רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ — הֲרֵי הוּא כַּעֲרֵיבָה. גְּמָ׳ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עֲשׂוּיִין לְחַזֵּק — אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁעֲשׂוּיִין לְחַזֵּק — אֵינוֹ חַיָּיב לְבַעֵר. (ה)מִכְּלָל דְּפָחוֹת מִכְּזַיִת — אֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עֲשׂוּיִין לְחַזֵּק אֵינוֹ חַיָּיב לְבַעֵר. (ו)אֵיכָא דְּמַתְנִי לַהּ אַסֵּיפָא: ״וְאִם לָאו בָּטֵל בְּמִיעוּטוֹ״. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּמָקוֹם הֶעָשׂוּי לְחַזֵּק, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עֲשׂוּי לְחַזֵּק — חַיָּיב לְבַעֵר, מִכְּלָל דִּכְזַיִת — אֲפִילּוּ בְּמָקוֹם הֶעָשׂוּי לְחַזֵּק חַיָּיב לְבַעֵר. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבָּנַן קָמָא: בָּצַק שֶׁבִּסְיָדְקֵי עֲרֵיבָה, בְּמָקוֹם הֶעָשׂוּי לְחַזֵּק — אֵינוֹ חוֹצֵץ וְאֵינוֹ עוֹבֵר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּכְזַיִת, אֲבָל בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת — אֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עָשׂוּי לְחַזֵּק, אֵינוֹ חוֹצֵץ וְאֵינוֹ עוֹבֵר. וְתַנְיָא כְּלִישָׁנָא קַמָּא: בָּצַק שֶׁבִּסְיָדְקֵי עֲרֵיבָה, בְּמָקוֹם הֶעָשׂוּי לְחַזֵּק — אֵינוֹ

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תמב סע' יא:
ב מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' ט:
ג טוש"ע או"ח סי' תמב סע' ח:
ד מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' טז:
ה טוש"ע או"ח סי' תמב סע' ח:
ו מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' טז:
ז טוש"ע או"ח סי' תמב סע' ח:
ח מיי' פב' מהל' חמץ ומצה הל' טז:
ט טוש"ע או"ח סי' תמב סע' ב ט:
י מיי' פב' מהל' טומאת אוכלים הל' יט:
יא סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תמב סע' א:
יב מיי' פד' מהל' חמץ ומצה הל' ט:
יג סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תמב סע' א:
יד מיי' פד' מהל' חמץ ומצה הל' ט:
טו סמג עשין רמח:
טז מיי' פא' מהל' מקואות הל' יב:

מסורת הש"ס

א לעיל טו:
ב משנה טהרות; כריתות כא.
ג משנה פסחים
ד סוטה יא.

כּוֹפֶת שְׂאוֹר שֶׁיְּחֵדָהּ לִישִׁיבָה בְּטֻלָּה אע"פ שֶׁרָאוּי לַאֲכִילָה כֵּיוָן שֶׁאֵין מְקַיְּמִין אוֹתוֹ לַאֲכִילָה בְּטֻלָּה כְּמוֹ לְעִנְיַן טָמְאָה דְּאָמְרִינַן בְּהָעוֹר וְהָרֹטֶב (חֻלִּין דף קכט.) דְּבָטְלָה אע"פ שֶׁרָאוּי לַאֲכִילָה כִּדְאָמְרִינַן הָתָם בַּיִת שֶׁסְּכָכוֹ בְּזָרְעִים טְהֵרוּ וְטָמְאָתוֹ לְאוּ דְּאוֹרַיְתָא דְּאוֹרַיְתָא א"כ מְצִינוּ אֳכָלִים דִּמְטַמְּאֵי טָמְאָה חֲמוּרָה וּמְשַׁנֵּי כְּשִׁשִּׁים מַעֲשָׂה עֵץ שִׁמֵּשׁ מִשְׁמַע דְּמֵירֵי בָּרְאוּי לַאֲכִילָה וְנִרְאָה לר"י דְּכִי הֵיכִי דְּפָלִיגִי לְעִנְיַן טָמְאָה בְּפָרָק בְּמֶה בְּהֵמָה (שַׁבָּת דף נב:) דְּרַבָּנַן סְבְרִי דְּכָל הַכֵּלִים עוֹלִין מִשְּׁמָאתָם בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר דְּלָא אָמְרִינַן שִׁנּוּי מַעֲשֶׂה לְתַקֵּן אֶלָּא לְקַלְקֵל הָכִי נָמֵי פְּלִיגִי גַּבֵּי חָמֵץ:

אֵינוֹ חוֹצֵץ וְאֵינוֹ עוֹבֵר. בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עֲשׂוּי לְחַזֵּק — חוֹצֵץ וְעוֹבֵר. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת, אֲבָל בִּכְזַיִת — אֲפִילּוּ בְּמָקוֹם הֶעָשׂוּי לְחַזֵּק חוֹצֵץ וְעוֹבֵר. קַשְׁיָין אַהֲדָדֵי. אָמַר רַב הוּנָא: סְמִי קְיֹלְתָא מִקְּמֵי חֲמִירְתָּא. רַב יוֹסֵף אָמַר: תַּנָּאֵי שְׁקָלְתָ מֵעַלְמָא?! תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא: הַפַּת שֶׁעִיפְּשָׁה — חַיֶּיב לְבַעֵר, מִפְּנֵי שֶׁרָאוּי לְשׁוֹחֲקָהּ וּלְחַמֵּעַ בָּהּ כַּמָּה עִיסּוֹת אֲחֵרוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּמִקְוֶיֶּמֶת לַאֲכִילָה, אֲבָל כּוֹפֶת שְׂאוֹר שֶׁיְּחֵדָהּ לִישִׁיבָה — בְּטֻלָה. מִדְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר בְּטֻלָה, מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר לֹא בְּטֻלָה, אַלְמָא קָסָבַר: כָּל בִּזַּיִת, אַף עַל גַּב דְּמַבְטֵל — לָא בְּטִיל. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: תָּרְצְתְּ בִּכְזַיִת. פָּחוֹת מִכְּזַיִת מִי תָּרְצְתְּ? אֶלָּא הָא וְהָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הִיא, וְלָא קַשְׁיָא: הָא — בְּמָקוֹם לִישָׁה, הָא — בְּמָקוֹם לִישָׁה. אָמַר רַב אַשִׁי: לָא תֵּימָא שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם לִישָׁה — אֲנַבָּה דְּאַגְּנָא, אֶלָּא אַשִׁיפְתָּא דְּאַגְּנָא. פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא זְמָנָא דְּאָטֵיף וּמְטֵי לְהָתָם, קָא מַשְׁמַע לַן. אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. [א]אֵינִי? וְהָאָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַשֵׁי אָמַר רַב: אִם טָח פָּנֶיהָ בְּטִיט — בְּטֻלָה. טָח אִין, לֹא טָח — לָא! מַאן דְּמַתְנֵי הָא לָא מַתְנֵי הָא. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַשֵׁי אָמַר רַב: אִם טָח פָּנֶיהָ בְּטִיט — בְּטֻלָה וכו׳. [ג]אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים וְחוּט שֶׁל בָּצֵק בֵּינֵיהֶן, רוֹאִין: כָּל שֶׁאִילּוּ יְנַטֵּל הַחוּט וְנִיטָּלִין עִמּוֹ — חַיֶּיב לְבַעֵר. וְאִם לָאו — אֵינוֹ חַיֶּיב לְבַעֵר. [ד]אָמַר עוּלָּא: לָא אָמַרַן אֶלָּא בַּעֲרִיבָה, אֲבָל בַּבַּיִת — חַיֶּיב לְבַעֵר. מַאי טַעְמָא, דְּזִימְנִין דְּכָנֵיש לְהוּ וְנָפְלִי גַּבֵּי הֲדָדֵי. [ה]אָמַר עוּלָּא: בָּעוּ בְּמַעְרְבָא, בַּיִת וַעֲלִייָה מַהוּ? תֵּיקוּ. [ט](א)תָּנוּ רַבָּנָן: הַפַּת שֶׁעִיפְּשָׁה וְנִפְסְלָה מִלֶּאֱכוֹל לְאָדָם, וְהַכֶּלֶב יָכוֹל לְאוֹכְלָהּ — מְטַמְּאָה טוּמְאַת אוֹכְלִין בְּכֵיצָה, וְנִשְׂרֶפֶת עִם הַטְּמֵאָה בַּפֶּסַח. מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן אָמְרוּ: אֵינָהּ מְטַמְּאָה טוּמְאַת אוֹכְלִין בְּכֵיצָה. [י](ב)כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּתָנַן, כָּלָל אָמְרוּ בְּטָהֳרוֹת: כָּל הַמְיוּחָד לְאוֹכֶל אָדָם — טָמֵא עַד שֶׁיִּפָּסֵל מִלֶּאֱכוֹל לְכֶלֶב. כְּמַאן — דְּלָא כְּרַבִּי נָתָן. [יא]תָּנוּ רַבָּנָן: עֲרִיבַת הָעַבְדָנִין שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ קֶמַח, תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים — חַיֶּיב לְבַעֵר. קוֹדֶם שְׁלֹשָׁה יָמִים אֵינוֹ חַיֶּיב לְבַעֵר. אָמַר רַבִּי נָתָן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁלֹּא נָתַן לְתוֹכָהּ עוֹרוֹת, אֲבָל נָתַן לְתוֹכָהּ עוֹרוֹת — אֲפִילּוּ תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה אֵין חַיֶּיב לְבַעֵר. [יב]אָמַר רָבָא: הַלָּכָה כְּרַבִּי נָתָן, אֲפִילּוּ יוֹם אֶחָד וַאֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת. [טושז](ג)וְכֵן לְעִנְיַן טוּמְאָה, אִם מְקַפִּיד עָלָיו — חוֹצֵץ, וְאִם רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ — הֲרֵי הוּא כַּעֲרִיבָה. מִי דָּמֵי? הָתָם — בְּשִׁיעוּרָא תַּלְיָא מִילְתָא. הָכָא — בִּקְפִידָא תַּלְיָא מִילְתָא! [יג]אָמַר רַב יְהוּדָה, אֵימָא: וּלְעִנְיַן הַטּוּמְאָה אֵינוֹ כֵּן. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: הָא ״וְכֵן לְעִנְיַן טוּמְאָה״ קָתָנֵי! אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: וְכֵן לְעִנְיַן אֵינוֹ חוֹצֵץ אִם נִטְמְאַת וּבָא לְהִטָּבְּילָהּ דְּבָטִיל לְגַבֵּי עֲרֵבָה: וְאֵינוֹ עוֹבֵר לְעִנְיַן חָמֵץ בְּפֶסַח: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים דְּמַמָּה שְׁאֵין עֲשׂוּי לְחַזֵּק וְהֵינוּ כְּלִשְׁנָא קַמָּא דְּאוֹקְמָה לְמִתְנֵי' בְּשֶׁאֵין עֲשׂוּי לְחַזֵּק קָתָנֵי בָּהּ נָמֵי הָכִי דְּבִכְזַיִת עוֹבֵר וּבְפָחוֹת מִכַּזַּיִת בָּטֵל אֲבָל אִי עֲשׂוּי לְחַזֵּק אֲפִילּוּ כְּזַיִת בָּטֵל: קִלְקְתָא מִקְּמֵי חֲמִירְתָּא קַמַּיְיתָא דְּאֵינָהּ מִשְׁנָה: רַב יוֹסֵף אָמַר תַּרְוַיְהוּ אִתְּנוּ בֵּי מִדְרְשָׁא וּמִשְׁנָה הֵן וְתַנָּאֵי נִינְהוּ וּפְלִיגִי בְּהָכִי: תַּנָּאֵי שְׁקָלְתְּ לָךְ מֵעַלְמָא דְּלָא מַשְׁכַּחַת תַּנָּאֵי דְּפָלִיגִי בְּהָכִי דְּקָאָמְרַתְּ סְמִי דְּאֵינָהּ מִשְׁנָה: כּוֹפֶת שֶׁם מטו"ן: שְׁיִיחֲדָהּ לִישִׁיבָה גְּרִיסִינ"ן וְכוֹפֶת שֶׁם דָּבָר הוּא וּבְסֵדֶר טָהֳרוֹת טוּבָא אִיכָּא כּוֹפֶת שֶׁל עֵץ וְכוֹפֶת שֶׁל אֶבֶן: בְּטֻלָה אַלְמָא אֵיכָא דְּסָבְרָא לַהּ אַפֵּי' כְּזַיִת מִכְּי מְבַטֵּל לַהּ בְּטֵל וּמַתְנִי' קָמַיְיתָא דְּקָתָנֵי נָמֵי בְּמָקוֹם הֶעָשׂוּי לְחַזֵּק אֲפִילּוּ כַּזַּיִת בָּטֵל רַ' שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הִיא דְּכֵיוָן דְּאֵינָהּ מְקַיֶּמֶת לַאֲכִילָה בְּטֻלָה: תַּרְצְתְּ כַּזַּיִת שֶׁבְּמָקוֹם הֶעָשׂוּי לְחַזֵּק דר"ש הִיא: פְּחוֹת מִכְּזַיִת בְּמָקוֹם שְׁאֵין עֲשׂוּי לְחַזֵּק דְּקֻשְׁיָא נָמֵי אַהֲדֵי דְּקָמַיְיתָא תֵּנִי אַף בְּמָקוֹם שְׁאֵין עֲשׂוּי לְחַזֵּק אֵין חַיָּב לְבַעֵר וּבָתְרַיְיתָא תֵּנִי חַיָּב בְּמָקוֹם שְׁאֵין עֲשׂוּי לְחַזֵּק מִי קָא תַּרְצְתְּ הָא לָא שְׁמָעִינַן לַהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּמִיקֵל אֶלָּא בְּשֶׁאֵינָהּ מְקַיֶּמֶת לַאֲכִילָה אֲבָל בְּמְקַיֶּמֶת לַאֲכִילָה לָא שְׁמָעִינַן דְּשָׁנֵי לֵיהּ בֵּין כְּזַיִת לְפָחוֹת מִכְּזַיִת: אֶלָּא הָא וְהָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר וְלָא קַשְׁיָא כָּאן בְּמָקוֹם לִישָׁה כָּאן שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם לִישָׁה מַתְנִיתִין בָּתְרַיְיתָא לָא קָרֵי מָקוֹם שֶׁאֵין עֲשׂוּי לְחַזֵּק אֶלָּא מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מָקוֹם לִישָׁה כְּלָל כְּגוֹן שֶׁפָּה הָעֶלְיוֹנָה אֲבָל בְּמָקוֹם הֶעָשׂוּי לְחַזֵּק וְקָמַיְיתָא קָרֵי אַף דְּפָנוֹת מָקוֹם שֶׁאֵין עֲשׂוּי לְחַזֵּק וְאַף עַל גַּב דְּבְמָקוֹם לִישָׁה הוּא וּמָקוֹם הֶעָשׂוּי לְחַזֵּק קָרֵי שׁוּלַּיִם וְהָכִי קָאָמַר תַּנָּא קַמָּא בְּמָקוֹם הֶעָשׂוּי לְחַזֵּק כְּגוֹן שׁוּלַּיִם שֶׁמְּקַבְּלִין אֶת הַמַּיִם אֲפִילּוּ כְּזַיִת אֵינוֹ עוֹבֵר מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְחַזֵּק מַיִם כְּגוֹן דְּפָנוֹת דְּמָקוֹם לִישָׁה הוּא וְלָאו מְקוֹם מַיִם חוֹצֵץ וְעוֹבֵר וּפָחוֹת מִכְּזַיִת אֲפִילּוּ בַּדְּפָנוֹת נָמֵי אֵינוֹ חוֹצֵץ דְּכֵיוָן דְּמַהֲנֵי פָּרְתָא לְחַזֵּק עִסָּה כְּשִׁמְשְׁפְּשִׁפִּין וְלָשִׁין שָׁם בְּטֵיל וּבְשָׁלֹא בְּמָקוֹם לִישָׁה כְּגוֹן שָׁפָה עֶלְיוֹנָה לָא אַיְירֵי הַאי תַּנָּא מִידִי וּמוֹדֶה הוּא בָּהּ דַּאֲפִילּוּ פְּחוֹת מִכַּזַּיִת לָא בְּטֵיל בָּהּ וְתַנָּא בָּתְרָא הָכִי קָאָמַר מָקוֹם הֶעָשׂוּי לְחַזֵּק עִסָּה כְּגוֹן דְּפָנוֹת אֵינוֹ חוֹצֵץ בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת וְהָכִי נָמֵי אָמְרַן בְּקַמַּיְיתָא מָקוֹם שֶׁאֵין עֲשׂוּי לְחַזֵּק כְּגוֹן שָׁפָה הָעֶלְיוֹנָה חוֹצֵץ וְאַף עַל גַּב דְּלֵיכָּא כְּזַיִת וְהָכִי נָמֵי תַּנְיָא בְּקַמַּיְיתָא: לֹא תֵּימָא שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם לִישָׁה דַּאֲמַרַן מִבַּחוּץ אֲבָל שִׁפְתָּא דַּאֲגָנָא קָרֵי מָקוֹם לִישָׁה וּבְטֵיל בָּהּ פָּחוֹת מִכְּזַיִת אֲבָל שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם לִישָׁה וְלָא בְּטֵיל בָּהּ בְּצִיר מִכַּזַּיִת: כְּלָלָא דְּתַרְוַיְהוּ תַּנָּאֵי שָׁפָה עֶלְיוֹנָה אֲפִילּוּ פָּחוֹת מִכְּזַיִת עוֹבֵר שׁוּלַּיִם אֲפִילּוּ כְּזַיִת אֵינוֹ עוֹבֵר דְּפָנוֹת כְּזַיִת עוֹבֵר פָּחוֹת מִכְּזַיִת אֵינוֹ עוֹבֵר: זְמָנִין דְּאַטֵּיף צָפָה עַל שָׂפָה עֶלְיוֹנָה וְהַוֵי מְקוֹם לִישָׁה: כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר דְּכֵיוָן דְּבָטְלָה בָּטְלָה וַאֲפִילּוּ טוּבָא: טָח פָּנֶיהָ שֶׁל כּוֹפֶת שְׂאוֹר לְתַקְּנָהּ לִישִׁיבָה: מַאן דְּמַתְנֵי הָא מִשְּׁמֵהּ דְּרַב לָא מַתְנֵי הָא וְאָמוֹרַאי נִינְהוּ וְאִיפְּכָא דְּרַב: שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּסִדְקֵי הָעֲרֵבָה: חַיָּב לְבַעֵר דְּחוּט מְצָרְפָן וְהַוֵי כְּזַיִת בְּמָקוֹם אֶחָד וּבְדָפְנוֹת קָאֵי: לָא אָמְרַן דְּאִם אֵין נִטְלִין עִמּוֹ אֵינוֹ חַיָּב לְבַעֵר אֶלָּא בַּעֲרֵבָה דִּקְבִיעִי בָּהּ: אֲבָל בְּבַיִת אֲפִילּוּ שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים שֶׁאֵין חוּט מְצָרְפָן חַיָּב לְבַעֵר: זְמָנִין דְּכָנֵיש לְהוּ מִכַּבֵּד הַבַּיִת וְנָפְלִי אַהֲדֵי: בַּיִת וַעֲלִייָה חֲצִי זֶה וַחֲצִי זֶה בַּעֲלִייָה מִי חִישִׁינַן לְכִנּוּשֵׁי דִּלְמָא כְּנִישׁ לְהוּ וּמְחַבְּרָן אוֹ לָא אִם תִּמְצָא לוֹמַר בַּיִת וַעֲלִייָה לֹא חִישִׁינַן דְּהָא לָא מִקְּרֵי דְּאִי נָפוּל וְנָפְלִי אַהֲדֵי: בַּיִת וַעֲלִייָה חֲצִי זֶה בַּבַּיִת וַחֲצִי זֶה בָּעֲלִייָה מִי חִישִׁינַן לְכִנּוּשֵׁי דִּלְמָא כְּנִישׁ לְהוּ וּמְחַבְּרָן אוֹ לָא אִם תִּמְצָא לוֹמַר בַּיִת וַעֲלִייָה לֹא חִישִׁינַן דְּהָא לָא מִקְּרֵי דְּאִי נָפוּל וְנָפְלִי אַהֲדֵי: בַּיִת וְאַכְסַדְרָה מַהוּ אִם תִּמְצָא לוֹמַר בַּיִת וְאַכְסַדְרָה שֶׁדֶּרֶךְ הָאַכְסַדְרָה נִכְנָסִים וְיוֹצְאִין לַבַּיִת תָּמִיד וְאֵין מְחִצּוֹת שְׁלֵמוֹת חוֹצְצוֹת בֵּינֵיהֶם שֶׁיֵּשׁ חֲלוֹנוֹת וּפְתָחִים לְאַכְסַדְרָה הָרְבֵּה מִכָּל צַד וְהַוֵי כְּחַד בַּיְיתָא וְחִישִׁינַן דְּכְנִישׁ כִּבּוּדֵי בַּיִת וְאַכְסַדְרָה: שְׁנֵי בָּתִּים זֶה לִפְנִים מִזֶּה וְנִכְנָסִין לַפְּנִימִי דֶּרֶךְ הַחִיצוֹן אֲבָל אֵין חֲשִׁמְשִׁין שָׁוֶה תְּדִיר מִזֶּה לָזֶה כְּבַיִת וְאַכְסַדְרָה מַהוּ מִי חִישִׁינַן דְּכַנֵּשׁ כִּבּוּדֵי בַּיִת זֶה בְּזֶה אוֹ לֹא: וְנִפְסְלָה מִלֶּאֱכוֹל לְאָדָם וְנִתְקַלְקְלָה בְּעִפּוּשָׁהּ מִמַּאֲכַל אָדָם: מְטַמְּאָה טֻמְאַת אֳכָלִין דְּכָל זְמַן שֶׁהִיא רְאוּיָה לְכֶלֶב לָא פָּקַע תּוֹרַת אֹכֶל מִינַּהּ: וְנִשְׂרֶפֶת עִם הַטְּמֵאָה בַּפֶּסַח אִם תִּרוּמָה טְהוֹרָה הִיא דְּכֵיוָן דְּלָא חֲזָיָא לְאָדָם מָתֵר לְטַמְּאָה בְּיָדַיִם וַאֲפִילּוּ לְר' יוֹסֵי דְּאָמַר בְּפֶרֶק קָמָא (דף יד.) זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ: הַמְיֻחָד לְאוֹכֶל אָדָם וְחָל עָלָיו שֵׁם אֹכֶל טָמֵא לְעוֹלָם וַאֲפִילּוּ נִתְקַלְקֵל מַאֲכִילַת אָדָם עַד שֶׁיִּפָּסֵל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב: הַעֲבָדָנִין שְׁנוֹתְנִין בָּהּ עוֹרוֹת לָעֲבָד וְנוֹתְנִין שָׁם קֶמַח: תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים לִפֶּסַח נָתַן קֶמַח לְתוֹכָהּ עֲדַיִן שֵׁם חָמֵץ עָלֶיהָ וּכְשֶׁבָּא הַפֶּסַח חַיָּב לְבַעֵר וַאֲפִילּוּ הָיוּ בָּהּ עוֹרוֹת: קוֹדֶם שְׁלֹשָׁה יָמִים כְּבָר נִתְקַלְקְלָה ע"י רֵיחַ הַכְּלִי וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לְתוֹכָהּ עוֹרוֹת: רַבִּי נָתָן אוֹמֵר לֹא נָתַן לְתוֹכָהּ עוֹרוֹת מוֹדֵינָא לְךָ דְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים חַיָּב לְבַעֵר וְאַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים לֹא שָׁנְתְקַלְקְלָה מֵרֵיחַ הַכְּלִי אֲבָל נָתַן לְתוֹכָהּ עוֹרוֹת מִתּוֹרַת חָמֵץ: אִם מְקַפִּיד עָלָיו שֶׁעַתִּיד לְטָלוֹ חוֹצֵץ וְאֵין טְבֵילָה עוֹלָה לָהּ: בְּקִיּוּמוֹ שֶׁיִּתְקַיֵּם בְּסִדְקֵיו לְסָתְמוֹ: מִי דָּמֵי דְּקָתָנֵי וְכֵן הָתָם גַּבֵּי פֶּסַח בְּשִׁעוּרָא בִּכְזַיִת וּבְפָחוֹת מִכַּזַּיִת תַּלְיָא מִילְתָא וְהָכָא תַּלְיָא מִילְתָא בִּקְפִידָא לֹא שָׁנָא טוּבָא:

מסורת הש"ס

א חולין קכב:

ב משנה חולין; חולין קכב.; נדה נה.

ג ברכות טו.

גליון הש"ס

גמרא כגון דאיכא פחות מכביצה. עיין שבת צא ע"א תד"ה אי לענין:

שם הא קמ"ל דשיעורא דמיל. עיין טורי אבן מגילה ב ע"ב ד"ה הא קמ"ל:

לְעִנְיַן צָרוּף טַמְאָה כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזֵל דִּבְפֶסַח תַּלְיָא מִלְּתָא בְּשִׁעוּרָהּ: וּבִשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה אֵכָא פְּלוּגְתָּא חִלּוּק בֵּין מַקְפִּיד לְשֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד וְהֵיכָא דְּתָנָא סֵיפָא אִם מַקְפִּיד עָלָיו: דְּאֵכָא פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה אֲכָלִין דְּנָגְעוּ בְּהַאי בָּצֵק הַדָּבוּק בַּעֲרָבָה וְנִגְעָה בָּהֶן טֻמְאָה וְאָטְמִי חֻשּׁוּב — מִצְטָרֵף. בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, דְּבִקְפִידָא תַּלְיָא מִילְּתָא, אִם מַקְפִּיד עָלָיו — מִצְטָרֵף, אִם רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ — הֲרֵי הוּא כַּעֲרֵיבָה. מַתְקִיף לַהּ רַבָּא: מִי קָתָנֵי "מִצְטָרֵף"? וְהָא "חוֹצֵץ" קָתָנֵי. אֶלָּא אָמַר רָבָא: וְכֵן לְהַעֲלוֹת טָהֳרָה לַעֲרֵיבָה. הֵיכִי דָּמֵי, כְּגוֹן דְּאִיטַּמֵי הָךְ עֲרֵיבָה, וּבָעֵי לְאַטְבוֹלֵי. בְּפֶסַח, דְּאִיסּוּרוֹ חָשׁוּב — חוֹצֵץ, וְלָא סָלְקָא לַהּ טְבִילָה. בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה בְּקִפְּדָא תַּלְיָא מִילְּתָא. אִי מַקְפִּיד עָלָיו — חוֹצֵץ, וְאִם רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ — הֲרֵי הוּא כַּעֲרֵיבָה. מַתְקִיף לַהּ רַב פָּפָּא: מִי קָתָנֵי "וְכֵן לְעִנְיַן טָהֳרָה"? הָא "לְעִנְיַן טוּמְאָה" קָתָנֵי! אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא: וְכֵן לְעִנְיַן לְהוֹרִיד טוּמְאָה לַעֲרֵיבָה. [א]הֵיכִי דָּמֵי, כְּגוֹן דְּנָגַע שֶׁרֶץ בְּהַאי בָּצֵק. בְּפֶסַח דְּאִיסּוּרוֹ חָשׁוּב — חוֹצֵץ, וְלָא נָחֲתָה לַהּ טוּמְאָה. בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה דִּבְקִפְּדָא תַּלְיָא, אִם מַקְפִּיד עָלָיו — חוֹצֵץ, אִם רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ — הֲרֵי הוּא כַּעֲרֵיבָה. [ב]מַתְנִי׳ בָּצֵק הַחֲרֵשׁ, אִם יֵשׁ כַּיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁהֶחְמִיץ — הֲרֵי זֶה אָסוּר. גְּמ׳ אִם אֵין שָׁם כַּיּוֹצֵא בּוֹ מַהוּ? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ אָדָם מִמְּגַדֵּל נוּנַיָּא לְטַבֶּרְיָא מִיל. וְנִימָא מִיל! הָא קָא מַשְׁמַע לַן דְּשִׁעוּרָא דְּמִיל כְּמִמְגַדֵּל נוּנַיָּא וְעַד טַבֶּרְיָא. [ג]אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: לְעוֹלָם אַל יָשִׂים אָדָם עַצְמוֹ כְּרָשָׁע אֲפִילּוּ יְדִים מְרֻבּוֹת לְתוֹרָה וּלְמִצְוֹת, שֶׁהֲרֵי אַרְבָּעָה מִינִים הֵן, וְחָדָא מִינַּיְיהוּ עִבּוּד. דְּתָנֵי: וְכוּלָּן שֶׁעִיבְּדָן, אוֹ שֶׁהִילְּךְ בָּהֶן כְּדַי עֲבוֹדָה — טְהוֹרִין, חוּץ מֵעוֹר הָאָדָם. וְכַמָּה כְּדֵי עֲבוֹדָה? אָמַר רַבִּי (אִינְיָא) אָמַר רַבִּי יַנַּאי: כְּדֵי הִילּוּף אַרְבָּעָה מִילִין. [ד]אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְפָנָיו, אֲבָל לְאַחֲרָיו — אֲפִילּוּ מִיל אֵינוֹ חוֹזֵר. אָמַר רַב אַחָא, וּמִינַּהּ: מִיל — הוּא דְּאֵינוֹ חוֹזֵר, הָא פָּחוֹת מִמִּיל — חוֹזֵר. מַתְנִי׳ כֵּיצַד מְפָרִישִׁין חַלָּה בְּטוּמְאָה בְּיוֹם טוֹב? [ה]רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא תִקְרָא לַהּ שֵׁם עַד שֶׁתֵּאָפֶה. בָּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: תְּטִיל בְּצוֹנֵן. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:

לֹא לָגָבָר פִּי' בָּעָרוּךְ דִּבְאָדָם הַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ מֵיָרֵי דַּוְמְיָא דְּתִפְלָה דְּאִם יֵשׁ גַּבָּל הָעוֹשֶׂה עִסְתּוֹ בְּטָהֳרָה בְּרְחוֹק ד' מִילִין יְמַתִּין עַד שֶׁיְּגִיעַ לְאוֹתוֹ גַּבָּל וְהַשְׁתָּא א"ש דְּלָא שָׁנוּ אֶלָּא לְפָנָיו קַאי אִכּוּלְהוּ: וְלִתְפִלָּה נִרְאֶה כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס וְלֹא כָּעָרוּךְ דְּפֵרֵשׁ לְתִפְלָה הַיְנוּ לִרְחֹק יָדָיו לְהִתְפַּלֵּל דְּהֵיכִי דָּמֵי אִי בְּעִידְנָא דְּצָלוֹתָא הָא אָמְרִינַן בִּבְרָכוֹת (דף טו.) (אַבַּיֵי) לֵיט אִמַּאן דְּמְהַדַּר אַמַּיָּא בְּעִדָּן צָלוֹתָא דְּכָתֵיב אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפַּי וְאִי שֶׁלֹּא בִּזְמַן תְּפִלָּה מַאי אִרְיָא ד' מִילִין אַפִּי' טוּבָא נָמֵי: **לֹא** תִּקְרָא לַהּ שֵׁם עַד שֶׁתֵּאָפֶה שֶׁאִם הָיָה קוֹרֵא לַהּ שֵׁם לֹא הָיָה יָכוֹל לֶאֱפוֹתָהּ וְלֹא לִשְׂרָפָהּ דְּאֵין שׂוֹרְפִין קָדָשִׁים בְּיוֹ"ט כְּדִלְיֵלִיף בְּבָבָא מְצִיעָא (שַׁבָּת כד:) וְהַיְנוּ נָמֵי טַעְמָא הָא דְּתָנֵן הָתָם אֵין מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן שְׂרֵפָה בְּיוֹ"ט וְתַמָּה בְּשִׁלְמָא פְּסוּל קוֹדֶשׁ אֵין שׂוֹרְפִין בְּיוֹ"ט שֶׁאֵין יָכוֹל לַהֲנוֹת מִמֶּנָּה בְּשָׁעַת שְׂרֵפָה אֲבָל תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁיָּכוֹל לַהֲנוֹת מִמֶּנָּה בְּשָׁעַת שְׂרֵפָה אַמַּאי אֵין שׂוֹרְפִים כְּמוֹ שֶׁמַּתִּר לְהַדְלִיק בְּשֶׁמֶן שֶׁל חֵלֶב לְהַנְאַתוֹ כְּדִ' יִשְׂרֹף תְּרוּמָה טְמֵאָה לְהַנְאַתוֹ וְכִי מִפְּנֵי שֶׁמִּצְוָה לְשָׂרְפָהּ מִגְּרָע גָּרַע וְתַרְץ רִיבָ"א דְּשֶׁמֶן שֶׁל חֵלֶב מַתִּיר לְהַדְלִיק לְהַנְאַתוֹ כְּמוֹ שֶׁמַּתִּר לֶאֱכֹל אֲבָל תְּרוּמָה טְמֵאָה דְּאֶסוּרָה בְּכָל הֲנָאוֹת נִמְצָא שֶׁהַהַבְעָרָה אֵינָהּ לְהַנְאָה אֶלָּא לְשֵׁם מִצְוָת שְׂרֵפָה אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה לֹא הִקְפִּידָה אִם יֶהֱנֶה מִמֶּנָּה בְּשָׁעַת שְׂרֵפָה לְכָךְ אֵין דּוֹחֶה יו"ט כְּשֶׁאֵר שְׂרֵפַת קָדָשִׁים מִדֵּי דְּהַוֵי אִנְדָּרִים וּנְדָבוֹת לְמֵ"ד אֵין קְרֵבִים בְּיוֹ"ט (בֵּיצָה דף יט.) אע"פ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הֶתֵּר לַאֲכִילַת אָדָם כֵּיוָן דְּעִקָּרוֹ לְגַבּוֹהַּ וְכֹהֲנִים מְשֻׁלָּחַן גְּבוֹהַּ קָזְכוּ אסוּר לְשׁוֹחֲטָן וְלִמ"ד קְרֵבִים מִקְּרֵבִים שֶׁאֵין שׂוֹרְפִין בְּיוֹ"ט: **עַד** שֶׁתֵּאָפֶה אוֹמֵר רִ"י אֲנַן שַׁרִינַן לִקְרוֹת לַהּ שֵׁם קֹדֶם אֲפִיָּה אע"ג דְּפָסְקִינַן כר"א דְּהָא אִי אִיכָּא כֹּהֵן קָטָן חָזְיָא לֵיהּ כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק עַד כַּמָּה (בְּכוֹרוֹת כז.) אֵין תְּרוּמַת ח"ל אֲסוּרָה אֶלָּא לְמִי שֶׁטַּמְאָה יוֹצְאָה עָלָיו מִגּוּפוֹ וְכֵן פָּסַק בה"ג בְּסֵדֶר פֶּסַח בְּשֵׁם רַב כֹּהֵן צֶדֶק רֵישׁ מְתִיבְתָּא וְאַפִּי' לֵיכָּא כֹּהֵן קָטָן אִי אִיכָּא כֹּהֵן גָּדוֹל שָׁרֵי דְּחָזְיָא לֵיהּ ע"י בְּטוּל בְּרוֹב כִּדְאָמַר הָתָם רַבָּה מְבַטֵּל לַהּ בְּרוֹב וְאָכִיל לַהּ בִּימֵי טַמְאָה וא"ת וַאֲמַאי לָא שָׁרֵינַן לֶאֱפוֹת חַלָּה טְמֵאָה מִטַּעַם דְּאָמַר (ר"א בַּר' שִׁמְעוֹן) בפ"ב דְּבֵיצָה (דף יז.) אַף מְמַלְאָה אִשָּׁה תַּנּוּר פַּת אע"פ שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה אֶלָּא לְכִבָּר אֶחָד מִפְּנֵי שֶׁהַפַּת נֶאֱפֶה יָפֶה כְּשֶׁהַתַּנּוּר מָלֵא וְאָמַר (רַבָּה) הָתָם הָלְכָה כְּר"א בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וַאֲפִילּוּ נֹאמַר דְּאָסוּר לֶאֱפוֹת מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלָהּ מִכָּל מָקוֹם כִּי לֹא קָרֵא לַהּ שֵׁם אַמַּאי צָרִיךְ לְטַעְמָא דְּהוֹאִיל וְאוֹר"י דְּטַעְמָא [דְּאָמְרִינַן] בְּבֵיצָה לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא בְּתַנּוּר אֲבָל בְּשֶׁאוֹפֶה תַּחַת גֶּחָלִים לֹא: **תַּטִּיל** בְּצוֹנֵן אור"י דר"א וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לָא פְּלִיגִי אֶפֶן בְּתֵירָא שֶׁלֹּא תּוֹעִיל הַטָּלָה לְצוֹנֵן וְהֵיכָא שֶׁאֵרַע שֶׁקָּרָא לַהּ שֵׁם אור"ת תַּטִּיל בְּצוֹנֵן:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ' מהל' כלים הל' ט:

ב סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תנט סע' ב:

ג מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' יג:

ד מיי' פח' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' יא:

ה מיי' פא' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ט:

ו סמג עשין יט, טוש"ע או"ח סי' קסג סע' א:

ז מיי' פד' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ב:

ח סמג לאוין עה, סמג לאוין עט, טוש"ע או"ח סי' תקו סע' ד:

ט מיי' פג' מהל' שביתת יום טוב הל' ט:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תקג סעי' א:
ב מיי' פא' מהל' שביתת יום טוב הל' טו:
ג מיי' פו' מהל' שביתת יום טוב הל' א:
ד סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תצח סעי' ו:
ה מיי' פא' מהל' שביתת יום טוב הל' יב:

מסורת הש"ס

א בבא מציעא יא:; נדרים פד:
ב לקמן סב.; ביצה כא.
ג משנה ביצה

תורה אור השלם

וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרֹכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְהוָה וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהוָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חָק־עוֹלָם [ויקרא כד, ה-ט]

הוֹאִיל וְאִי בָּעֵי מִתְּשִׁיל עָלְיָהּ הֶקְשֵׁה בַּקּוּנְטְרֵס א"כ יִקְרָא לָהּ שֵׁם וְאַחַ"כ תֹּאכְלֶה מִשֶּׁעָם לֹא זֶהוּ חֹמֶץ שֶׁמְּזַהֲרִין עָלָיו כְּדִמְפָרֵשׁ בגמ' דְּלָאו דִּידֵהּ הוּא לְאַחַר יְמֻצֶּא. אֶלָּא: מַפְרִישָׁתָהּ וּמַנִּיחָתָהּ עַד הָעֶרֶב, וְאִם הֶחְמִיצָה — הֶחְמִיצָה. (א)גְּמָ' לֵימָא בְּטוֹבַת הֲנָאָה מָמוֹן. קָמִיפַּלְגִי. דְּרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר סָבַר: טוֹבַת הֲנָאָה מָמוֹן. (ב)לָא, דְּכוּלֵי עָלְמָא סָבְרִי טוֹבַת הֲנָאָה אֵינָהּ מָמוֹן, וְהָכָא בְּ"הוֹאִיל" קָמִיפַּלְגִי. דְּרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר סָבַר: אָמְרִינַן "הוֹאִיל", וְאִי בָּעֵי אִיתְּשִׁיל עָלָהּ — מָמוֹנֵיהּ הוּא. אב"אִיתְּמַר: הָאוֹפֶה מִיּוֹם טוֹב לְחוֹל, רַב חִסְדָּא אָמַר: לוֹקֶה, רַבָּה אָמַר: אֵינוֹ לוֹקֶה. רַב חִסְדָּא אָמַר לוֹקֶה: לָא אָמְרִינַן "הוֹאִיל וּמִיקַּלְעֵי לֵיהּ אוֹרְחִים — חֲזֵי לֵיהּ". רַבָּה אָמַר אֵינוֹ לוֹקֶה: אָמְרִינַן "הוֹאִיל". אֲמַר לֵיהּ רַבָּה לְרַב חִסְדָּא: לְדִידָךְ דְּאָמְרַתְּ לָא אָמְרִינַן "הוֹאִיל", הֵיאַךְ אוֹפִין מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת? אָמַר לֵיהּ: מִשּׁוּם עֵירוּבֵי תַּבְשִׁילִין. ג[וּ]מִשּׁוּם עֵירוּבֵי תַּבְשִׁילִין שָׁרֵינַן אִיסּוּרָא דְאוֹרַיְיתָא?! אָמַר לֵיהּ: מִדְּאוֹרַיְיתָא צוֹרְכֵי שַׁבָּת נַעֲשִׂין בְּיוֹם טוֹב, וְרַבָּנַן הוּא דְּגָזְרוּ בֵּיהּ, גְּזֵירָה שְׁמָא יֹאמְרוּ אוֹפִין מִיּוֹם טוֹב אַף לְחוֹל. וְכֵיוָן דְּאַצְרְכוּהּ רַבָּנַן עֵירוּבֵי תַּבְשִׁילִין — אִית לֵיהּ הֶיכֵּירָא. דה(ג)אֵיתִיבֵיהּ: בְּהֵמָה הַמְסוּכָּנֶת, לֹא יִשְׁחוֹט אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיָּכוֹל לֶאֱכוֹל הֵימֶנָּה כְּזַיִת צָלִי מִבְּעוֹד יוֹם. "יָכוֹל לֶאֱכוֹל" — אַף עַל גַּב דְּלָא בָּעֵי לְמֵיכַל. בְּשְׁלָמָא לְדִידִי, דְּאָמְרִי "הוֹאִיל": "הוֹאִיל וְאִי בָּעֵי לְמֵיכַל מָצֵי אָכֵיל" — מִשּׁוּם הָכִי יִשְׁחוֹט. אֶלָּא לְדִידָךְ, דְּאָמְרַתְּ לָא אָמְרִינַן "הוֹאִיל", אַמַּאי יִשְׁחוֹט? אֲמַר לֵיהּ: מִשּׁוּם הֶפְסֵד מָמוֹנוֹ. וּמִשּׁוּם הֶפְסֵד מָמוֹנוֹ שָׁרֵינַן אִיסּוּרָא דְאוֹרַיְיתָא?! אָמַר לֵיהּ: אִין: מִשּׁוּם הֶפְסֵד מָמוֹנוֹ — גְּמַר בְּלִבּוֹ לֶאֱכוֹל כְּזַיִת, וְאִי אֶפְשָׁר לְכְזַיִת בָּשָׂר בְּלֹא שְׁחִיטָה. אֵיתִיבֵיהּ: לֶחֶם הַפָּנִים

נֶאֱכָל

לֹא זֶהוּ חֹמֶץ שֶׁמַּזְהִירִין עָלָיו כְּדִמְפָרֵשׁ בגמ' דְּלָאו דִּידֵהּ הוּא לְאַחַר שֶׁקָּרָא עָלָיְהָ שֵׁם וּקְרָא כְּתִיב שֶׁלְּךָ וְלֹא שֶׁל חֲבֵרְךָ דְּאַפֵּתִי רוֹאֶה וְזֶה אֵינוֹ שֶׁלְּךָ וְלֹא שֶׁל חֲבֵרְךָ דְּאַפֵּתִי לֹא מְטָא לִידֵי כֹּהֵן: גְּמ' טוֹבַת הֲנָאָה דְּבָר מוּעָט דְּתַנְיָא (בְּכוֹרוֹת דף כז.) רַשַּׁאי יִשְׂרָאֵל לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ הֵילֵךְ סֶלַע וְתַן כָּל תְּרוּמָתֵךְ לָבֶן בָּתַי כֹּהֵן וְהָנְוּ טוֹבַת הֲנָאָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְיִשְׂרָאֵל בְּחַלָּה זוֹ שֶׁרַשַּׁאי לְתִתָּהּ לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה וְלִטּוֹל דָּבָר מוּעָט מֵאוֹהֲבוֹ שֶׁל כֹּהֵן בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְּנָה לוֹ ר' אֶלִיעֶזֶר סָבַר טוֹבַת הֲנָאָה מָמוֹן וְהָוְיָא הַהִוא חַלָּה כְּדִידֵהּ וְעָבַר עָלֶיהָ אי מַתְמִיצָה גַּבֵּהּ הִלְכָךְ אַפֵּי לֵהּ בְּרֵישָׁא וְר' יְהוֹשֻׁעַ סָבַר טוֹבַת הֲנָאָה אֵינָהּ מָמוֹן וְלָאו דִּידֵהּ הוּא וְאֵינוֹ מַזְהִיר עָלֶיהָ וּמִשּׁוּם פְּקִדּוֹן נָמֵי לֵיכָּא דְּאַפֵּתִי לֹא מְטָא לִידָא דִּכֹהֵן: לֹא דְּכֻלֵּי עָלְמָא טוֹבַת הֲנָאָה אֵינָהּ מָמוֹן וּבְהוֹאִיל קָא מִפְלְגִי ר' אֶלִיעֶזֶר סָבַר עָבַר עָלֶיהָ מִשּׁוּם הוֹאִיל וְאִי בָּעֵי מִתְּשִׁיל עָלָהּ וְהַדְרָא לְטִבְלָא וְדִידֵהּ הִיא דְּעַל כָּל גֶּדֶר וְהֶקֵּדֵשׁ וּתְרוּמָה הַקְּדוֹשׁ בַּאֲמִירַת פֶּה יָכוֹל לְשַׁאֵל לְחָכָם וְלַעֲקֹר דִּבּוּרוֹ הִלְכָךְ מְמוֹנֵהּ הוּא וְעָבַר עָלֶיהָ שֵׁם וְאע"ג דְּאִבָּא חָדָא דְּלָא חָזֵיָא מִשְׁתַּרְיָא דְּכָל חָדָא וַחֲדָא אִבָּא לְמֵימַר הָא לָאו חַלָּה הִיא וְאִי נָמֵי קָרָא עָלֶיהָ שֵׁם מְצִי לְמֵפָא לֵהּ הוֹאִיל וְאִי בָּעֵי מִתְּשִׁיל עָלָהּ מִיהוּ כֵּיוָן דְּאִית לר"א הַסֵּל מְצָרְפָן לְחַלָּה הָכִי שַׁפִּיר טְפֵי שֶׁתַּאֲפֶה תְּחִלָּה מִשּׁוּם רִוּוְחָא דְּמִלְּתָא וְכָל כְּמָה דְּאֶפְשָׁר לְמֶעְבַּד שַׁפִּיר בְּלֹא שׁוּם הוֹאִיל נִיחָא לְמֶעְבַּד: לֹא אָמְרִינַן הוֹאִיל הִלְכָךְ עַל חְמוּצָהּ אֵינוֹ עוֹבֵר אֲבָל עַל אֲפִיָּתָהּ עוֹבֵר דְּאִבָּא חָדָא דְּלָא חָזֵיָא לֵיהּ: הָאוֹפֶה מִי"ט לְחוֹל לְאַחַר שֶׁאָכַל וְנָמַר סְעֻדָּתוֹ דְּפָשִׁיטָא לָן דְּלָא חָזֵיָא לֵיהּ מִידֵּי הָאִדָּנָא עַד אַרְתָּא שֶׁהוּא חוֹל: לוֹקֶה מִשּׁוּם לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה: הוֹאִיל וְאִי מִקַּלְעֵי לֵיהּ אוֹרְחִין שָׁיְהוּ צְרִיכִין לְפַת זֶה הַיּוֹם: הֵיאַךְ אוֹפִין מִי"ט לְשַׁבָּת אִי לְאו דְּאָמְרִי' הוֹאִיל אִי מִקַּלְעֵי לֵיהּ אוֹרְחִין חָזֵי לֵיהּ כּוּלֵּיהּ לְיוֹם טוֹב: מְדְּאוֹרַיְתָא צָרְכֵי שַׁבָּת נַעֲשִׂין בְּיו"ט דִּכְתִיב (שְׁמוֹת יב) אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ וְשַׁבָּת וְיו"ט חָדָא קְדֻשָּׁה הִיא דְּתַרְוַיְהוּ שַׁבָּת אִקְּרוֹ וְכִי הֵיכִי דְּמַתָּר לְבַשֵּׁל לִבּוֹ בַּיּוֹם מַתָּר לְבַשֵּׁל לְמָחָר: וְרַבָּנַן הוּא דְּגָזוּר כִּי לָא אוֹתִיב עֵרוּב תַּבְשִׁילִין כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ אוֹפִין אַף לְחוֹל: בְּהֵמָה מְסֻכֶּנֶת וְרוֹצֶה לִשְׁוֹחֲטָהּ בְּיוֹם טוֹב שֶׁלֹּא תָּמוּת וְיִפָּסְדֶנָּה: כְּזַיִת צָלִי זֶהוּ קַל בַּבְּשׁוּלִים: כְּדֵי שֶׁיָּכוֹל לֶאֱכֹל שְׁיֵהָא שָׁהוּת בַּיּוֹם כְּדֵי לְהַפְשִׁיט וְלַחְתּוֹךְ כַּזַּיִת וְלִצְלוֹת וְלֶאֱכֹל וְאִי אִיכָּא שָׁהוּת כִּי הַאי שָׁרֵי ואע"ג דְּלָא אָכֵיל מִנֵּהּ: אַמַּאי שְׁחֵט הָא לֹא צָרִיךְ לְמֵיכַל שָׁבְּבָר אָכַל: מִשּׁוּם הֶפְסֵד מָמוֹנוֹ וְיוֹדֵעַ הוּא שֶׁאֵינוֹ מַתִּר בְּלֹא אֲכִילָה גָּמַר בְּלִבּוֹ לֶאֱנֹס אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲבֹר עַל דַּעְתּוֹ וְלֶאֱכֹל כַּזַּיִת וַהֲוָה לֵיהּ כְּצָרִיךְ לְזַיִת בי"ט וּמִשּׁוּם הַהוּא זַיִת בָּעֵיָא לְמִשְׁחֲטֵהּ לְכַלָּה דְּאִי אֶפְשָׁר לְכַזַּיִת בְּלֹא שְׁחִיטָה אֲבָל הָכָא דְּלֵיכָּא לְמֵימַר גָּמַר בְּלִבּוֹ לֶאֱנֹס עַצְמוֹ מִשּׁוּם הוֹאִיל לֹא שָׁרֵינַן אִסּוּרָא דְּאוֹרַיְתָא כֵּיוָן דְּלָא צָרִיךְ לְמֵהֵי: לֶחֶם הַפָּנִים כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת:

הוֹאִיל וְאִי בָּעֵי מִתְּשִׁיל עָלָהּ וְאוֹר"י כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּלֹא הוֹאִיל אֵין לָנוּ לַעֲשׂוֹת ע"י הוֹאִיל וא"ת א"כ אַמַּאי שָׁרֵי ר' אֶלִיעֶזֶר לְאֶפּוֹת מִשּׁוּם הוֹאִיל דְּכָל חָדָא וַחֲדָא חָזֵיָא לֵהּ כְּדִלְקַמָּן בְּלֹא הוֹאִיל יָכוֹל לַעֲשׂוֹת ע"י הַטָּלָה לְצוֹנֵן ואור"י דְּהָכִי עָדִיף טְפֵי מֵהַטָּלָה לְצוֹנֵן דְּאֵיכָּא לְמִחַשׁ שֶׁלֹּא תִּזְהַר יָפֶה וְיָבֹא לִידֵי חִמּוּץ וְעוֹד י"ל הוֹאִיל וְאִי בָּעֵי מִתְּשִׁיל עָלָהּ לָא שְׁכִיחַ לֹא אָמַר לְהַתִּיר כְּדִמְכֹחַ לְקַמָּן גַּבֵּי לֶחֶם הַפָּנִים וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּאַיְּתֵי דּוּחָה יו"ט אע"ג דְּאִיכָּא לְמֵימַר הוֹאִיל וְאִי בָּעֵי פָּרִיק לֵיהּ שָׁאנֵי הַתָּנוּר מְקֻדָּשִׁים שֶׁאִם הָיָה מְקֻדָּשִׁים א"כ יִפָּסְלוּ בְּלִינָה כֵּיוָן דְּאוֹפִין אוֹתָן קֹדֶם יו"ט וְכֵן מוּכָח בְּמְנָחוֹת (דף עב:) דְּמ"ד אֵין אֲפִיָּתָן דּוּחָה י"ט קָסָבַר דְּאֵין הַתָּנוּר מְקֻדָּשִׁין וְרַשְׁבָּ"א פֵּרֵשׁ כִּי נ"ל שֶׁדַּעַת רַשִׁ"י כֵּיוָן שֶׁהַסַּל מְצָרְפָן וְסוֹפוֹ לְטוֹל אַחַת עַל כָּלָּן נִמְצָא שֶׁטָּרַח בְּדָבָר שֶׁאֵין רָאוּי לֶאֱכִילָה אֶלָּא מִשּׁוּם הוֹאִיל שָׁרֵי דְּאִי בָּעֵי לֹא מַפְרִישׁ חַדָּא לְחַלָּה אֶלָּא בְּצַע פָּרְתָּא מִכָּל חָדָא וַחֲדָא וְכָל חָדָא וַחֲדָא חָזֵיָא לֵהּ וְכֵיוָן דְּכִי נָמֵי לֹא תִּקְרָא לֵהּ שֵׁם עַד שֶׁתֵּאָפֶה לָא שָׁרֵי אֶלָּא עַל יְדֵי הוֹאִיל וְאִם יִקְרָא לֵהּ שֵׁם קֹדֶם שֶׁתֵּאָפֶה הָוֵי תְּרֵי הוֹאִיל וּתְרֵי הוֹאִיל לָא אָמְרִינַן וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א לְפֵרוּשׁוֹ כֵּיוָן דְּאִם יִבְצַע מִכָּל חָדָא וַחֲדָא יְהֵא מֻתָּר בְּלֹא הוֹאִיל הֵיאַךְ שָׁרוּ רַבָּנַן לְמֶעְבַּד ע"י הוֹאִיל כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר בְּלֹא הוֹאִיל וְתֵרֵץ שֶׁלֹּא הִטְרִיחוּ חֲכָמִים לְבָצַע מִכָּל אַחַת וְאַחַת ור"י מַקְשֶׁה דְּהָא כִּי נָמֵי בָּצַע מִכָּל חָדָא וַחֲדָא אסור לֶאֱפוֹת כְּדִמּוֹכַח בפ"ב דְּבֵיצָה (דף כא.) דְּאָמַר עִסָּה שֶׁל נָכְרִי וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל אָסוּר לֶאֱפוֹת בי"ט כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר לְמִפְלְגָהּ בְּלִישָׁה וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א לְחַלֵּק דְּדַוְקָא בְּעִסָּה נָכְרִי אָסְרוּ מִדְּרַבָּנַן אֲבָל גַּבֵּי חַלָּה לֹא אִסְרוּ מִשּׁוּם תִּקּוּן חַלָּה וְאֵין נִרְאֶה לְרִיבָ"א מַה שֶּׁמְּשַׁמֵּע מִתּוֹךְ פ"ה דאע"פ שֶׁהָיָה בָּהֶן כְּדֵי חִיּוּב חַלָּה מִתְּחִלָּה בְּעֵינָן צְרוּף סַל לְהַפְרִישׁ אַחַת עַל כֻּלָּן וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶסַח שֶׁלּוֹ לִקְמָן דְּלָא בָּעֵינַן צְרוּף סַל לר' אֶלִיעֶזֶר אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא הָיָה בַּתְּחִלָּה שִׁעוּר חַלָּה דְּאַהֲכִי מַיְתֵי לֵהּ לִקְמָן בְּשֶׁמַּעְתִּין גַּבֵּי הָנֵי נָשֵׁי דְּאָפְיָן קָפִיזֵי לְפִסְחָא וְהָכִי תַּנְיָא בְּהָדְיָא בְּמַס' חַלָּה (פ"ב מִשְׁנָה ד) דְּתָנַן הָעוֹשֶׂה עִסָּתוֹ קַבִּין קַבִּין פָּטוּר מִן הַחַלָּה עַד שֶׁיִּשּׁוֹכוּ ר' אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַף הָרוֹדֶה וְנוֹתֵן לַסַּל וְכוּ' מַשְׁמַע בְּהָדְיָא הָכִי דְּלָא הָיָה שִׁעוּר חַלָּה אֲבָל הֵיכָא דְּיֵשׁ שִׁעוּר חַלָּה לֹא בָּעֵינַן צְרוּף סַל לְהַפְרִישׁ מִזֶּה עַל זֶה אֶלָּא הַקָּפָּה בְּעַלְמָא כְּדֵי לְתָרֹם מִן הַמַּקֵּף כְּמוֹ בִּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר דְּלָא בָּעֵינַן צְרוּף סַל לְהַפְרִישׁ מִזֶּה עַל זֶה אֶלָּא הַקָּפָּה מֵיהוּ נִרְאֶה לְר"י דְּעִם נְתִינָה לַסַּל בָּעֵינַן נָמֵי נְגִיעָה בְּהֲדֵי הֲדָדֵי מִשּׁוּם נְטִילַת חַלָּה מִן הַמַּקֵּף וְכִדְאָמַר ר' אֶלִיעֶזֶר גּוּפָהּ בְּפֶ' כֹּשֶׁם (סוֹטָה ל.) שְׁתֵּי עִסּוֹת אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה נוֹתֵן פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה בָּאֶמְצַע כְּדֵי לְטוֹל מִן הַמַּקֵּף מִדְּלָא שָׁרֵי עַל יְדֵי צְרוּף סַל מַשְׁמַע דְּבָעֵי נָמֵי נְגִיעָה: הוֹאִיל אִי בָּעֵי מִיתְּשִׁיל עָלָהּ תַּמָּהּ לְרַשְׁבָּ"א אַמַּאי אָמַר בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה (לְעֵיל פְּסָחִים דף לח.) דְּמַצַּת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אֵין יוֹצְאִ בָּהּ בְּפֶסַח לר"מ דְּסָבַר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מָמוֹן גְּבוֹהַּ הוּא וְלָא חָשִׁיב מַצַּתְכֶם הָא הוֹאִיל אִי בָּעֵי מִיתְּשִׁיל עָלָהּ מַחְשְׁבִינַן [לֵיהּ] כְּשֶׁלּוֹ וְעוֹד דְּאָמַר לְעֵיל (פְּסָחִים דף ה:) אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גְּבוֹהַּ הֲרֵי הוּא כְּשֶׁלּוֹ הוֹאִיל אִי בָּעֵי מִיתְּשִׁיל עָלָהּ וְתֵי' ר"י דְּשַׁאנֵי הָנֵהוּ דְּכְתִיב בְּהוּ לָהּ' אע"ג דְּאִי בָּעֵי מִתְּשִׁיל עָלָהּ חָשְׁבָם כְּשֶׁל גְּבוֹהַּ וְעוֹד תי' ר"י הֵיכָא דַּאֲתָא לְיָדוֹ הַגִּזְבָּר לֹא אָמְרִי' הוֹאִיל אִי בָּעֵי מִיתְּשִׁיל עָלָהּ וְהוֹאִיל אִי בָּעֵי פָּרִיק נָמֵי לֹא אָמְרִינַן דְּאִם כֵּן הָיָה קוֹנֶה אוֹתוֹ דְּאַשּׁוּ נַחְשׁוֹב חֹמֶץ שֶׁל נָכְרִי כְּשֶׁלּוֹ הוֹאִיל אִי בָּעֵי קָנֵי לֵיהּ וְעוֹד תֵּרֵץ כֵּיוָן שֶׁנִּתְחַמֵּץ שׁוּם אָדָם לֹא יִפְדֶּנּוּ וצ"ע בְּהָנֵהוּ הוֹאִיל דְּכָל שָׁעָה (ג"ז שָׁם)

רַבָּה אָמַר אֵינוֹ לוֹקֶה וא"ת דְּאָמַר בְּהַמַּצְנִיעַ (שַׁבָּת צה.) הַמְכַבֵּד וְהָרוֹדֶה חַלּוֹת דְּבַשׁ שָׁגַג בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת הֵזִיד בְּיוֹם טוֹב סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים דִּבְרֵי רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין כָּאן אֶלָּא שְׁבוּת וְאַמַּאי לוֹקֶה לר' אֶלִיעֶזֶר לֵימָא הוֹאִיל וּמִקַּלְעֵי לֵהּ אוֹרְחִים וְאַפֵּי' רַבָּנַן לָא פְּטְרִי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא חָשִׁיבִי דְּבַשׁ בְּכִוּנְרְתּוֹ וְיֵשׁ לוֹמַר כְּגוֹן שֶׁהִדְבִּישׁ הַדְּבַשׁ וְאֵינָהּ רְאוּיָה לֶאֱכֹל וְאַפֵּי' אִי מִקַּלְעֵי לֵיהּ אוֹרְחִים לָא חָזֵי לְהוּ אִי נָמֵי בְּרוֹדֶה סָמוּךְ לְשְׁקִיעַת הַחַמָּה שֶׁאָפְלוּ יְבוֹאוּ אוֹרְחִים אֵין שְׁהוּת בַּיּוֹם לְאָכְלוּ וּבְהַאי שְׁנִיָּא א"ש מַה שֶּׁהִקְשָׁה ריב"א דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבָּה דְּאִית לֵהּ הֲכָנָה בְּרֵישׁ בֵּיצָה (דף ב:) וּבְרֵישׁ כָּל כְּדְפָרֵשִׁית וְאִם תֹּאמַר אִי אָמְרִינַן הוֹאִיל א"כ בְּטֻלְתֹּ כָּל מְלָאכֶת שַׁבָּת הוֹאִיל וְרָאוּי לְחוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה וי"ל כֵּיוָן דְּלָא שְׁכִיחַ כְּלָל לָא אָמְרִינַן הוֹאִיל:

מסורת הש"ס

א ויקרא רבה; לקמן פג.; תמורה ד:; עירובין לט:; משנה מנחות; מנחות ק:; משנה פסחים

ב מנחות ק:

ג מכות כא.; משנה מכות

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ומוקדשין. ונראה לר"י. עיין בטורי אבן ר"ה דף ד ד"ה צדקות:

תורה אור השלם

מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים לַיהוָה [ויקרא כג, יז]

וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת לֹא־תַעֲשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם [שמות יב, טז]

לֹא־תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר־וּבְחֲמֹר יַחְדָּו [דברים כב, י]

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין קצ:

ב מיי' פה' מהל' תמידים ומוספין הל' י:

ג סמג עשין רא:

ד מיי' פח' מהל' תמידים ומוספין הל' ח:

נֶאֱכָל לְתִשְׁעָה לְיוֹם תְּשִׁיעִי לַאֲפֵיתוֹ: נֶאֱפָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת זוֹ מְסַדְּרִין אוֹתָן לְמַחַר וּלְשַׁבָּת הַבָּאָה מְסַלְּקִים אוֹתָן הֲרֵי הוּא נֶאֱכָל לַשַּׁבָּת הַבָּאָה לְיוֹם תְּשִׁיעִי לַאֲפֵיתוֹ: חָל י"ט בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִין לֶאֱפוֹת דָּבָר שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ י"ט וַאֲפָאוּהוּ מֶעֱרֶב י"ט שֶׁהוּא חֲמִישִׁי בְּשַׁבָּת נֶאֱכָל לְשַׁבָּת שְׁנִיָּה דְּהַיְנוּ בְּעֶשְׂרָה: שְׁנֵי יָמִים שֶׁל ר"ה חָלוּ בַּחֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי כְּגוֹן שֶׁבָּאוּ עֵדִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה דְּתָנַן (ר"ה דף ל:) נוֹהֲגִים אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ וּלְמָחָר קֹדֶשׁ וְנֶאֱפֶה בָּרְבִיעִי בְּשַׁבָּת וְנֶאֱכָל בְּשַׁבָּת שֵׁנִיָּה לְאֲחַד עָשָׂר בְּיוֹם טוֹב, אַמַּאי לָא דָּחֵי יוֹם טוֹב? אָמַר לֵיהּ: שְׁבוּת קְרוֹבָה — הִתִּירוּ. שְׁבוּת רְחוֹקָה — לֹא הִתִּירוּ. וּלְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן הַסְּגָן: דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב וְאֵינוֹ דּוֹחֶה אֶת יוֹם צוֹם, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? בְּהָא פְּלִיגִי: מָר סָבַר שְׁבוּת קְרוֹבָה הִתִּירוּ, שְׁבוּת רְחוֹקָה לֹא הִתִּירוּ. וּמָר סָבַר: שְׁבוּת רְחוֹקָה נָמֵי הִתִּירוּ. גד(ב)מֵתִיב רַב מָרִי: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אֵינָן נֶאֱכָלוֹת לֹא פְּחוֹת מִשְּׁנַיִם, וְלֹא יוֹתֵר עַל שְׁלֹשָׁה. כֵּיצַד? נֶאֱפוֹת עֶרֶב יוֹם טוֹב — נֶאֱכָלוֹת לְיוֹם טוֹב לִשְׁנַיִם. חָל יוֹם טוֹב לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת — נֶאֱכָלוֹת לְיוֹם טוֹב לִשְׁלֹשָׁה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹחֶה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת הַיּוֹם טוֹב. וְאִי אָמְרַתְּ צוֹרְכֵי שַׁבָּת נַעֲשִׂין בְּיוֹם טוֹב, אַמַּאי לָא דָּחֵי יוֹם טוֹב? אָמַר לֵיהּ: שְׁבוּת קְרוֹבָה — הִתִּירוּ. שְׁבוּת רְחוֹקָה — לֹא הִתִּירוּ. וּלְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן הַסְּגָן: דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב וְאֵינוֹ דּוֹחֶה אֶת יוֹם צוֹם, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? בְּהָא פְּלִיגִי: מָר סָבַר שְׁבוּת קְרוֹבָה הִתִּירוּ, שְׁבוּת רְחוֹקָה לֹא הִתִּירוּ. וּמָר סָבַר: שְׁבוּת רְחוֹקָה נָמֵי הִתִּירוּ. גד(ב)מֵתִיב רַב מָרִי: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אֵינָן נֶאֱכָלוֹת לֹא פְּחוֹת מִשְּׁנַיִם, וְלֹא יוֹתֵר עַל שְׁלֹשָׁה. כֵּיצַד? נֶאֱפוֹת עֶרֶב יוֹם טוֹב — נֶאֱכָלוֹת לְיוֹם טוֹב לִשְׁנַיִם. חָל יוֹם טוֹב לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת — נֶאֱכָלוֹת לְיוֹם טוֹב לִשְׁלֹשָׁה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹחֶה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת הַיּוֹם טוֹב. וְאִי אָמְרַתְּ צוֹרְכֵי שַׁבָּת נַעֲשִׂין בְּיוֹם טוֹב, הַשְׁתָּא דְּשַׁבָּת בְּיוֹם טוֹב שְׁרֵי, דְּיוֹם טוֹב בְּיוֹם טוֹב מִיבַּעְיָא?! שְׁאנֵי הָתָם דְּאָמַר קְרָא "לָכֶם" — "לָכֶם" וְלֹא לְגַבּוֹהַּ. וּלְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן הַסְּגָן: דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? סָבַר לַהּ כְּאַבָּא שָׁאוּל, דְּאָמַר: "לָכֶם" — "לָכֶם" וְלֹא לְגוֹיִם. (ג)שְׁלַח לֵיהּ רַב חְסָדָא לְרַבָּה בְּיַד רַב אַחָא בַּר רַב הוּנָא: מִי אָמְרִינַן "הוֹאִיל"? וְהָא תָּנֵן: יֵשׁ חוֹרֵשׁ תֵּלֶם אֶחָד וְחַיָּיבִין עָלָיו מְשׁוּם שְׁמוֹנָה לְאוִין: הַחוֹרֵשׁ בְּשׁוֹר וַחֲמוֹר, וְהַן מוּקְדָּשִׁים, וְכִלְאַיִם בַּכֶּרֶם,

וּשְׁבִיעִית,

אבאֶלָּא מֵעַתָּה, לַעֲשָׂרָה, וּלְאַחַד עָשָׂר — לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. כֵּיצַד? כְּדַרְכּוֹ, לְתִשְׁעָה. נֶאֱפָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת — נֶאֱכָל בְּשַׁבָּת לְתִשְׁעָה. חָל יוֹם טוֹב לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת — נֶאֱכָל לְשַׁבָּת לַעֲשָׂרָה. שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה — נֶאֱכָל לְשַׁבָּת אַחַת לְאַחַד עָשָׂר, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹחֶה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת הַיּוֹם טוֹב. וְאִי אָמְרַתְּ צוֹרְכֵי שַׁבָּת נַעֲשִׂין בְּיוֹם טוֹב, אַמַּאי לָא דָּחֵי יוֹם טוֹב? אָמַר לֵיהּ: שְׁבוּת קְרוֹבָה — הִתִּירוּ. שְׁבוּת רְחוֹקָה — לֹא הִתִּירוּ. וּלְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן הַסְּגָן: דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב וְאֵינוֹ דּוֹחֶה אֶת יוֹם צוֹם, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? בְּהָא פְּלִיגִי: מָר סָבַר שְׁבוּת קְרוֹבָה הִתִּירוּ, שְׁבוּת רְחוֹקָה לֹא הִתִּירוּ. וּמָר סָבַר: שְׁבוּת רְחוֹקָה נָמֵי הִתִּירוּ. גד(ב)מֵתִיב רַב מָרִי: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אֵינָן נֶאֱכָלוֹת לֹא פְּחוֹת מִשְּׁנַיִם, וְלֹא יוֹתֵר עַל שְׁלֹשָׁה. כֵּיצַד? נֶאֱפוֹת עֶרֶב יוֹם טוֹב — נֶאֱכָלוֹת לְיוֹם טוֹב לִשְׁנַיִם. חָל יוֹם טוֹב לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת — נֶאֱכָלוֹת לְיוֹם טוֹב לִשְׁלֹשָׁה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹחֶה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת הַיּוֹם טוֹב. וְאִי אָמְרַתְּ צוֹרְכֵי שַׁבָּת נַעֲשִׂין בְּיוֹם טוֹב, הַשְׁתָּא דְּשַׁבָּת בְּיוֹם טוֹב שְׁרֵי, דְּיוֹם טוֹב בְּיוֹם טוֹב מִיבַּעְיָא?! שְׁאנֵי הָתָם דְּאָמַר קְרָא "לָכֶם" — "לָכֶם" וְלֹא לְגַבּוֹהַּ. וּלְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן הַסְּגָן: דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? סָבַר לַהּ כְּאַבָּא שָׁאוּל, דְּאָמַר: "לָכֶם" — "לָכֶם" וְלֹא לְגוֹיִם. (ג)שְׁלַח לֵיהּ רַב חְסָדָא לְרַבָּה בְּיַד רַב אַחָא בַּר רַב הוּנָא: מִי אָמְרִינַן "הוֹאִיל"? וְהָא תָּנֵן: יֵשׁ חוֹרֵשׁ תֵּלֶם אֶחָד וְחַיָּיבִין עָלָיו מְשׁוּם שְׁמוֹנָה לְאוִין: הַחוֹרֵשׁ בְּשׁוֹר וַחֲמוֹר, וְהַן מוּקְדָּשִׁים, וְכִלְאַיִם בַּכֶּרֶם,

וּשְׁבִיעִית,

הָעִסָּה לְאוֹרְחִים אֵינָהּ רְאוּיָה עַד שֶׁתֵּאָפֶה וְשַׁלְמֵי חֲגִיגָה שֶׁמֵּתַר לְשׁוֹחֲטָן אע"פ שֶׁאֲסוּרִים עַד שֶׁיִּזְרֹק דָּמָן וְשָׁחַט בְּהֶמְתּוֹ נְמֵי בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה אֵינָהּ רְאוּיָה אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁמֻּתָּר אַחַר זְמַן לְבוֹ בַּיּוֹם לָאו חִסָּרוֹן הוּא וא"כ תִּקְשֵׁי נְמֵי לְרַבָּה וּמֵיהוּ י"ל לְפִ"ה דְּשִׁתֵּי הַלֶּחֶם אֵין לָהֶם שׁוּם חִסָּרוֹן בְּגוּפָן: **ולר"ש** ב"ג דְּאָמַר דּוֹחֶה י"ט בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי דְּאָמַינָא דִּסְבִירָא לֵיהּ לת"ק דְּצָרְכֵי שַׁבָּת אֵינָן נַעֲשִׂים בי"ט אִכָּא לְמֵימַר דְּבָהָא פְּלִיגִי וְלָא אֲיֵרִי אֶלָּא בִּדְאוֹרְיְתָא וְקָשָׁה לֵהּ מִתּ"ק אִי נָמֵי אוֹמַר רַשַּׁבָּ"א דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּפְּלִיגִי דְּמַר סָבַר אָמְרִי' הוֹאִיל וְיָכוֹל לְפַדּוֹתוֹ וּמַר סָבַר לָא אָמְרִי' הוֹאִיל דְּלָא שְׁכִיחַ כִּדְפָרֵי' לְעֵיל אֶלָּא לְרִידְךָ דְּאָמְרַת דְּטַעֲמָא דת"ק מְשׁוּם שְׁבוּת רְחוֹקָה בְּהָא לְפְלֹג עָלֶיהָ רַשַּׁבָּ"ג: **לָכֶם** וְלֹא לְגַבּוֹהַּ פִּי' אַף וְלֹא לְגַבּוֹהַּ וְדִרְשִׁינַן נְמֵי וְלֹא לְנָכְרֵי כְּדִמּוֹכַח בְּבֵיצָה (דף כ:) דְּמַאן דְּסָבַר נָדְרִים וּנְדָבוֹת אֵין קְרֵבִין בי"ט דְּרֵישׁ נַמֵּי לָכֶם וְלֹא לְנָכְרֵי גַּבֵּי אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי לְבֵית הִלֵּל וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר לָכֶם וְלֹא לְגַבּוֹהַּ: **וּמֻקְדָּשִׁין** פ"ה דְּבְמֻקְדָּשִׁין אֵיכָּא תַּרְתֵּי בְּשׁוֹר עוֹבֵר מְשׁוּם לֹא תַעֲבֹד בִּבְכוֹר שׁוֹרְךָ וַחֲמוֹר שֶׁהוּא קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת חַיָּב מְשׁוּם מְעִילָה וּבְחִנָּם דְּחַק דְּבָשׁוֹר גּוּפֵהּ מְחַיֵּב מְשׁוּם מְעִילָה אִם הוּא עוֹלֶה אוֹ חַטָּאת וְקָשָׁה לר"י דִּבְפָרָק בָּתְרָא דְּמַכּוֹת (דף כב.) אָמַר מִידִּי דְּאִיתָא בְּשֹׁאֲלָה לָא קָתָנֵי וּפְרִיחַ וַהֲרֵי הֶקְדֵּשׁ בִּבְכוֹר וּפְרִיחַ וַהֲרֵי נְזִיר וְהַשְׁתָּא מֵחֲמוֹר הֶקְדֵּשׁ וע"ק לְפִי' לְחִשּׁוּב נַמֵּי כְּלֵאֵי זְרָעִים וּלְוֹקְמָא כְּגוֹן שֶׁזָּרַע הַרְבֵּה מִינִין בְּכֶרֶם דְּכִי הַאי גַּוְנָא פָּרִיחַ בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת (דף כא.) לְחַשֹּׁב כַּמָּה לְאַוֵי וְנִרְאֶה לר"י דְּלֹא חָשֵׁיב לְאַוֵי דִּלְקֵי עָלֵיהּ אֶלָּא חָנָךְ לְאַוֵי דִּלְקֵי עַד שֶׁיְּחַרֵּשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם מְפֹרָשׁ ר"י דְּחָשִׁיב תְּרֵי לְאַוֵי וּמְשׁוּם כִּלְאֵי זְרָעִים וְכֵן מִשְׁמַע בְּפִי' מִדְּלָא קָתָנֵי כִּלְאֵי הַכֶּרֶם אֶלָּא כִּלְאֵי הַכֶּרֶם וְהָא דְּאָמַר רַבִּי יְאוֹשִׁיָּה אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּזְרַע חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן בְּמִפֹּלֶת יָד לְאוֹ מְשׁוּם דְּלֵית לֵהּ כִּלְאֵי זְרָעִים אֶלָּא אֵינוֹ חַיָּב מְשׁוּם כִּלְאֵי הַכֶּרֶם וְכֵן מַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי דְּקָאָמַר עַל דַּעְתֵּהּ דְּר' יְאוֹשִׁיָּה כְּתִיב שָׁדֶךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם לְאִיָּה דָּבָר נֶאֱמָר לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם פִּי' כֵּיוָן דִּבְלָא חַרְצָן מְחַיֵּב מְשׁוּם שָׂדֶךָ וּמְשׁוּם כַּרְמְךָ לוֹקֶה וְכֵן מַשְׁמַע בְּפִ' אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ (חֻלִּין פב.) דְּקָאָמַר הַזּוֹרֵעַ כִּלְאַיִם כִּלְאַיִם לוֹקֶה וּפָרִיחַ כִּלְאַיִם לְמָה לִי וּמַסִּיק מִלְּתָא אַגַּב אוֹרְחֵהּ קַמַּשְׁמַע לַן דְּאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי יְאוֹשִׁיָּה דְּאָמַר עַד שֶׁיִּזְרַע חִטָּה וְכוּ' וְקָא מַשְׁמַע לַן דְּכִי זָרַע חִטִּין וְחַרְצָן וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן נָמֵי חַיָּב וּמִדְּלָא נָקֵט חִטָּה וּשְׂעוֹרָה אֶלָּא חִטָּה וּשְׂעוֹרָה מִשְּׁמַע דְּרַבִּי יְאוֹשִׁיָּה מוֹדֶה בְּחִטָּה וּשְׂעוֹרָה דְּלוֹקֶה מְשׁוּם כִּלְאֵי זְרָעִים וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּבְכוֹרוֹת (דף נד.) דְּתִירוֹשׁ וְיִצְהָר אֵין תּוֹרְמִין מִזֶּה עַל זֶה מִדִּכְתִיב כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן תֵּן חֵלֶב לָזֶה וְחֵלֶב לָזֶה אַשְׁכְּחַן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר תִּירוֹשׁ וְדָגָן דָּגָן וְדָגָן מִנַּיִן אֲמַרְתָּ קַל וָחֹמֶר וכו' וּלְרַבִּי יְאוֹשִׁיָּה מַיְתֵי לֵהּ הָכִי מַה תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שֶׁאֵינָם כִּלְאַיִם זֶה עִם זֶה אֲפִלּוּ ע"י ד"א אֵין מַעֲשְׂרִין מִזֶּה עַל זֶה תִּירוֹשׁ וְדָגָן דָּגָן וְדָגָן שֶׁהֵן כִּלְאַיִם ע"י דְּבָר אַחֵר וכו' ע"י ד"א דְּקָאָמַר לָא קָאֵי אַדָּגָן וְדָגָן דִּבְלָאו דָּבָר אַחֵר מְחַיֵּב בְּחִטִּים וּשְׂעוֹרִים לְחוּד וְטַעֲמָא דְּר' יְאוֹשִׁיָּה דְּכִלְאַיִם בְּכֶרֶם לָא מְחַיֵּב אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה מִינִין וּבְכִלְאֵי זְרָעִים מְחַיֵּב בְּב' מִינִין מִפֵּר"י דִּזְרִיעַת כִּלְאַיִם מִשְּׁמַע בְּב' מִינֵי זְרָעִים וְחַרְצָן לָאו מִין זְרִיעָה הוּא אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ דְּכִלְאַיִם בְּכֶרֶם לָא מְחַיֵּב אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה מִינִין וּבְכִלְאֵי זְרָעִים מְחַיֵּב בְּב' מִינֵי זְרָעִים וְחַרְצָן לָאו מִין זְרִיעָה הוּא אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ מִשּׁוּם דְּמִשְּׁמַע לֹא תִזְרַע שָׂדֶךָ בִּלְאִים אֲבָל שָׂדֶךָ שׁוּם זֶרַע קָרוּי שָׂדֶךָ דְּהָא לֹא שַׁיְיךְ לְפָרֵשׁ כֵּן גַּבֵּי בְּהֶמְתְּךָ וּלְפָרוּשׁ ר"י קָשָׁה אַמַּאי נָקֵט שׁוֹר וַחֲמוֹר דְּשׁוֹר לְחוֹדֵי' ה"מ לְאַשְׁכּוֹחֵי כִּלְאַיִם בְּשׁוֹר פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁים כְּדְאָמַר בְּפ' בְּתְרָא דְּמַכּוֹת (דף כב.) דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק הַמַּנְהִיג בְּשׁוֹר פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁים דְּלוֹקֶה מְשׁוּם דַּעֲשָׂאוֹ כְּתִיב בְּ' גוּפִים דְּאִתְּקַשׁ לְצָבֵי וְאַיָּל וּלְפִ"ה נִיחָא דְּלֵיכָּא בְּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁי' לָאו דְּמְעִילָה וּלְפַר"י י"ל דְּמְשׁוּם דְּעִקַּר כִּלְאַיִם בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר כְּתִיב נְקֵט שׁוֹר וַחֲמוֹר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט״ז מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ טו:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ יד:

וּשְׁבִיעִית לְמָ״ד בפ״ק דְּמוֹעֵד קָטָן (דף ג.) חוֹרֵשׁ בִּשְׁבִיעִית אֵינוֹ לוֹקֶה מוּקֵי הַהִיא דְּהָכָא בְּחוֹרֵשׁ וּמְחַפֶּה דְּמַחֲפֶּה חַיָּב מִשּׁוּם זוֹרֵעַ: **אַחֲרִישָׁה** לָא לְחַיֵּב הוֹאִיל וְחָזֵי לְכִסּוּי דָּם צִפּוֹר אִם הָיָה דָּם צִפּוֹר בְּמָקוֹם חֲרִישָׁה ובכה״ג שֶׁאִם הָיָה מְבַקֵּשׁ עָפָר אַחֵר יְנַגֵּב הַדָּם אוֹ יִטַּשְׁטֵשׁ ע״י מַיִם וְלֹא יָקִים מִצְוֹת כִּסּוּי וְגַם מַיָּרֵי שֶׁאֵין יָכוֹל לְקַפְּלוֹ וְלִטְלוֹ דְּאִם לֹא כֵּן לֹא שַׁיָּךְ כָּאן לְדִלְדְּחֵי עֲשֵׂה לֹא תַעֲשֶׂה כִּדְאָמַר ר״ל [בְּשַׁבָּת] (דף קלב.) כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה אִם אַתָּה יָכוֹל לְקַיֵּם שְׁנֵיהֶם מוּטָב אִם לָאו יִדָּחֶה עֲשֵׂה לֹא תַעֲשֶׂה: **בַּאֲבָנִים** מְקַרְזְלוֹת פִּי׳ רְכוֹת שֶׁהֵן רְאוּיוֹת לְזְרִיעָה מִיהוּ לָא חָזֵי לְכִסּוּי עַד שֶׁיְּכֻתְּשׁ וְגַבֵּי בֵּית הַכִּסֵּא נָמֵי לְפִי שֶׁהֵן רַכּוֹת רְאוּיוֹת יוֹתֵר לְקִנּוּחַ מִכְּשֶׁהֵן קָשִׁים וְלֹא כְּפ״ה דְּפִ׳ הַתָּם בְּפִ׳ כִּירָה (שַׁבָּת מג.) מְקַרְזְלוֹת חֲדוֹת דְּהָכָא לָא א״ש וְרַ״שִׁ׳ מְחַקּוֹ כָּאן מִן הַסְּפָרִים: **כְּתִישָׁה** בי״ט מִי שְׁרֵי הִקְשָׁה ריב״א מַאי פְּרִיךְ הָא וַדַּאי שְׁרֵי כְּמוֹ חֲרִישָׁה דְּשָׁרֵי מִשּׁוּם הוֹאִיל הָכָא נָמֵי כְּתִישָׁה וְעוֹד תֵּימָה הֵיכִי פָּרֵיךְ הָכָא דְּלֵיתֵי עֲשֵׂה דְּכִסּוּי וְיִדָּחֶה לָאו די״ט הָא אֵין י״ט נִדְחֶה מִפְּנֵי עֲשֵׂה דְּהָא תְּנַן בְּכֵיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים פג:) אֵין שְׁרֵפַת קָדָשִׁים דּוֹחָה י״ט וּבְפִ׳ בְּמָה מַדְלִיקִין (שַׁבָּת כד:) יָלִיף מִקְּרָאֵי אוֹ מִשּׁוּם כְּדַמַּסִּיק רַב אַשִׁי הָתָם די״ט עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה הוּא וְאֵין עֲשֵׂה דּוֹחֶה לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה וּמְפָרֵשׁ רַשְׁבָּ״ם הוֹאִיל וְחָזֵי לְכִסּוּי דַּם צִפּוֹר לֹא מִשּׁוּם דְּחֵיָה קָאָמַר אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאֵין צָרִיךְ לַחֲרִישָׁה אֶלָּא לַעֲפָרָה וּפְטוּר דְּהַחוֹפֵר גֻּמָּא וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לַעֲפָרָה מִשּׁוּם דְּהֲוֵי מְלָאכָה שֶׁאֵין צְרִיכָה לְגוּפָהּ וְהַשְׁתָּא פָּרִיךְ שַׁפִּיר כְּתִישָׁה בי״ט מִי שָׁרֵי דְּכְתִישָׁה הֲוֵי לְכִסּוּי צְרִיכָה לְגוּפָהּ וְלָא מִשְׁתְּרֵי לְצֹרֶךְ כִּסּוּי דְּאֵין עֲשֵׂה דּוֹחֶה לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה וְקָשֶׁה לר״י הָא דְּחוֹפֵר גֻּמָּא פְּטוּר הַיְנוּ דַּוְקָא בְּבֵית דְּמִקַּלְקֵל הוּא כִּדְמוֹכַח בפ״ק דַּחֲגִיגָה (דף י.) וְהָכָא בְּשָׂדֶה דְּלִזְרִיעָה קָיְמָא שְׁמַשְׁבִּיחַ אֶת הַשָּׂדֶה בַּחֲרִישָׁה וַאֲפִילּוּ אִי הֲוָה הָתָם דָּם צִפּוֹר חַיָּב אִי חָרִישׁ בְּאַרְעָא דְּיִלֵּה וְאִי אָמְרִתְּ הוֹאִיל וְאִי הֲוֵי מְלָאכָה שֶׁאֵין צְרִיכָה לְגוּפָהּ פְּטוּר הַשְׁתָּא נָמֵי פְּטוּר א״כ בְּטַלְתְּ כָּל מְלָאכֶת שַׁבָּת ור״ת מְפָרֵשׁ דְּבַחֲרִישָׁה דְּכֹלְאַיִם קָאֵי דְּלֵיכָּא אֶלָּא לְאוּ גְּרִידָא אֲבָל אֵיזֹם טוֹב לָא קָאֵי וּכְגוֹן שֶׁאִם הָיָה הוֹלֵךְ לְבַקֵּשׁ עָפָר אַחֵר הָיָה הַדָּם נִבְלָע בַּקַּרְקַע וּמַסִּיק כְּתִישָׁה בי״ט מִי שָׁרֵי טְפֵי כֵּיוָן דְּמִשּׁוּם י״ט אָסוּר דְּמִשּׁוּם דְּאִית בֵּהּ עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה גַּם מִשּׁוּם כְּלַאִים לֹא שַׁיָּךְ לְמִפְטַר בְּהוֹאִיל דַּאֲפִילּוּ אִם הָיָה שָׁם דָּם צִפּוֹר אָסוּר וּבַתְּחִלָּה נַמֵּי הָוֵה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי חֲרִישָׁה בי״ט מִי שָׁרֵי אֶלָּא דְּמִשְּׁנֵי לֵיהּ בע״א מִשּׁוּם יְגִדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר: **וְלוֹקֶה** מִשּׁוּם הַבְעָרָה בְּפֵ״א דְּבֵיצָה (דף יב:) אָמַר הָא מַנִּי ב״ש הִיא דְּלֵית לְהוּ מִתּוֹךְ אֲבָל לְבֵית הִלֵּל שְׁרֵי אע״ג דְּצָרִיךְ שְׁיְהֵא צָרְךְ הַיּוֹם הָא נָמֵי חֲשִׁיב צָרְךְ הַיּוֹם אע״פ שֶׁאֵין רָאוּי לֶאֱכֹל אֶלָּא בְּאִסּוּר: **אַהַבְעָרָה** לָא לְחַיֵּב מִכָּאן מוֹכִיחַ ריב״א דְּרַבָּה דְּאָמַר הוֹאִיל הַיְנוּ אֲפִילּוּ לְבֵית שַׁמַּאי אָמַר: **וְעַיֵּיל** עֲצֵי מַקָּצָה תֵּימָה לר״י מ״מ לְתֵנִי גִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁל נְבֵילָה וְלִלְקֵי נָמֵי מִשּׁוּם נְבֵלָה: **שֶׁה** וְלֹא הַבְּכוֹר פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְ׳ דְּשֶׁה מַשְׁמַע בֵּין זָכָר וּבֵין נְקֵבָה וְתֵימָה דְּהָא בְּעוֹלָה אֲרֵי דְּאֵין בָּאָה נְקֵבָה וא״ת אַמַּאי אִצְטְרִיךְ קְרָא שֶׁאֵין תָּמִיד בָּא מִבְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר תִּפּוֹק לֵיהּ שֶׁוּוֹת וי״ל דְּהָא אָמַר כָּל הֲנִיתָנִי׳ בְּמַתָּן ד׳ שֶׁנִּתְּנוּ בְּמַתָּנָה אַחַת כְּפֵר וע״ק הֵיאַךְ יַעֲשֶׂה תָּמִיד מִבְּכוֹר הָא קָעָבַר מִשּׁוּם כֹּל שְׁמָמְנוּ לַאֲשִׁים הֲרֵי הוּא בְּבַל תַּקְטִירוּ (יְבָמוֹת דף ק.) וי״ל כֵּיוָן דְּמַסִּיק לֵיהּ לְשֵׁם עוֹלָה דִּינוֹ כְּדִין עוֹלָה וּמַהַאי טַעְמָא נָמֵי נִיחָא לְעִנְיַן מַתָּנָה ור״י פֵּרֵשׁ דְּהַאי קְרָא מִשְׁתַּעֵי בְּפֶסַח דִּכְתִיב בֵּהּ שֶׁה תְּמִים וְקָאָמַר שֶׁלֹּא יְבִיאֶנּוּ לֹא דְּבְכוֹר וְלֹא דְּמַעֲשֵׂר וא״ש הַשְׁתָּא דְּמַתְּנוֹתֵיהֶן שָׁוּוֹת וְלָא תִּקְשֵׁי כֹּל שְׁמָמְנוּ לַאֲשִׁים: **שֶׁה** וְלֹא בְּכוֹר וא״ת בְּפֶרֶק קַמָּא דַּחֲגִיגָה (דף ח.) דְּנָפְקָא לָן מִבְּמַסֹּת יָדְךָ דְּכָל דָּבָר שֶׁבָּא חוֹבָה אֵין בָּא אֶלָּא מִן הַחֵלִין וי״ל דְּהָכָא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הִיא וּמִן הַמְּאתַיִם שֶׁעָרְלָה בְּטֵלָה בְּמָאתַיִם נָמֵי אַסְמַכְתָּא הִיא אַךְ קָשֶׁה דְּמִמִּשְׁקֵה יִשְׂרָאֵל מִן הַמַּתָּר לְיִשְׂרָאֵל דְּרָשָׁה גְּמוּרָה הִיא דְּמַהַאי קְרָא יָלִיף בפ״ק דְּמָנָחוֹת (דף ה:) דְּטָרְפָה אָסוּרָה לְגַבּוֹהּ:

וּשְׁבִיעִית, בְּיוֹם טוֹב, כֹּהֵן וְנָזִיר אַבֵּית הַטּוּמְאָה. וְאִי אָמְרִינַן ״הוֹאִיל״ — אַחֲרִישָׁה לָא לִיחַיֵּב, הוֹאִיל וְחָזֵי לְכִיסּוּי דַּם צִיפּוֹר. אָמַר רַב פָּפָּא בַּר שְׁמוּאֵל: בַּאֲבָנִים מְקוּרְזָלוֹת. רְאוּיוֹת לְכוֹתְשָׁן! וּכְתִישָׁה בְּיוֹם טוֹב מִי שְׁרֵי?! רְאוּיוֹת לְכוֹתְשָׁן כִּלְאַחַר יָד! בְּצוּנְמָא. צוּנְמָא בַּר זְרִיעָה?! צוּנְמָא מִלְמַעְלָה, וְעָפָר תִּיחוֹחַ מִלְמַטָּה. וְתִיפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם עָפָר תִּיחוֹחַ! אֶלָּא אָמַר מָר בַּר רַב אָשֵׁי: בְּטִינָא. וְטִינָא בַּר זְרִיעָה הוּא?! בְּמִתּוּנְתָּא. (א)אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: הַמְבַשֵּׁל גִּיד הַנָּשֶׁה בְּחָלָב בְּיוֹם טוֹב וְאוֹכְלוֹ — לוֹקֶה חֲמִשָּׁה. לוֹקֶה מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל גִּיד בְּיוֹם טוֹב, וְלוֹקֶה מִשּׁוּם אוֹכֵל גִּיד, וְלוֹקֶה מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל בָּשָׂר בְּחָלָב, וְלוֹקֶה מִשּׁוּם אוֹכֵל בָּשָׂר בְּחָלָב, וְלוֹקֶה מִשּׁוּם הַבְעָרָה. וְאִי אָמְרִינַן ״הוֹאִיל״ — אַהַבְעָרָה לָא לִיחַיֵּב, הוֹאִיל דַּחֲזֵי לֵיהּ לְצָרְכּוֹ! אָמַר לֵיהּ: אַפֵּיק הַבְעָרָה, וְעַיֵּיל גִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁל נְבֵילָה. (ב)וְהָתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: לוֹקִין שְׁתַּיִם עַל אֲכִילָתוֹ, וְשָׁלֹשׁ עַל בִּישּׁוּלוֹ. וְאִי אִיתָא, שָׁלֹשׁ עַל אֲכִילָתוֹ מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא: אַפֵּיק הַבְעָרָה, וְעַיֵּיל עֲצֵי מוּקְצֶה. וּמוּקְצֶה דְּאוֹרְיְיתָא הוּא? אָמַר לֵיהּ: אִין, דִּכְתִיב: ״וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ״. וְאַזְהָרָתָהּ מֵהָכָא, מ״לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה״. (ג)אָמַר לֵיהּ, וְהָא אַתְּ הוּא דַּאֲמַרְתְּ: בְּעַאי מִינֵּיהּ מֵרַב חִסְדָּא, וְאָמְרִי לַהּ: בְּעַאי מִינֵּיהּ מֵרַב הוּנָא: הֵבִיא שֶׂה מֵאֶפֶר, וּשְׁחָטוֹ תָּמִיד בְּיוֹם טוֹב, מַהוּ? וְאַתְּ אָמַרְתְּ לַן, (אָמַר לְי) עֲלַהּ: ״שֶׂה״ — וְלֹא הַבְּכוֹר. (ד)״אַחַת״ — וְלֹא מַעֲשֵׂר. (ב)״מִן הַצֹּאן״ — וְלֹא הַפַּלְגָּס. ״מִן הַצֹּאן״ מַתְנִיתָא הִיא וְדָרְשָׁה קְרָא דִּיחָזְקֵאל (מה) גַּבֵּי קָרְבָּנוֹת: וְשֶׂה אַחַת מִן הַצֹּאן מִן הַמְּאתַיִם מִמַּשְׁקֵה יִשְׂרָאֵל: שֶׂה וְלֹא אֶת הַבְּכוֹר דְּשֶׂה מַשְׁמַע שֶׁיְּהֵא רְאוּי לִהְיוֹת בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה דְּכֻלָּן בִּכְלָל שֶׂה וּבְכוֹר אֵינוֹ אֶלָּא זָכָר: וְלֹא מַעֲשֵׂר דְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה אֵינוֹ רָאוּי לְהַקְדִּישׁוֹ לְקָרְבָּן אֶחָד וְהֵכִי מַשְׁמַע אֶחָד שֶׁיְּהֵא לְבַד וְלֹא זֶה שֶׁאֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִכְּלַל עֲשָׂרָה: מִן הַצֹּאן וְלֹא כָּל הַצֹּאן מְעוּטָא הוּא לְהוֹצִיא פַּלְגָּס יָצָא מִכְּלַל כֻּלָּם וְלִכְלַל אַיִל לֹא בָּא וְהַיְנוּ כָּל חֹדֶשׁ שְׁלֹשָׁה עֲשָׂר דְּכֻלָּם בֶּן שָׁנָה הוּא וְאֵיל מִשָּׁנְּנָכְנַס לְשָׁנָה שְׁנִיָּה חֹדֶשׁ שְׁלֵם וְהֵכִי מְפָרֵשׁ לָהּ בְּמַס׳ פְּרָה (פ״א מִשְׁנָה ג):

מסורת הש״ס

א ביצה יב.; מכות כא:
ב מכות כא:; משנה מכות
ג ברכות כה:; עירובין צז:; בבא בתרא פה:

גליון הש״ס

גמ׳ אחרישה לא ליחייב. עי׳ טורי אבן חגיג׳ באבני מלואים דף יח ד״ה וכלל:
שם ועייל עצי מוקצה. עי׳ מג״א סי׳ שכ״ה סק״ט:

תורה אור השלם

[שמות טז, ה]
[שמות כ, ט]
[שמות כ, י]
[יחזקאל מה, טו]
[שמות יג]

מִן הַמָּאתַיִם עַל כָּרְחֵיךְ אַנְסָכִים קָאֵי וְקָאָמַר הֵבִיאוּ הַנְּסָכִים עָלָיו מִן הַמָּאתַיִם

רַבִּי אוֹמֵר הֲלָכָה כַּר' אֶלִיעֶזֶר ה"ר יוֹסֵף פָּסַק כְּרַבִּי מְשׁוּם דְּקַיְמָא לַן כְּוָתֵהּ מֵחֲבֵרוֹ וְכֵן מִנְהָג ור"י דּוֹחֶה דְּשָׁמְא לָא קָאָמַר הָכָא כְּרַבִּי מֵחֲבֵרוֹ דְּהָא אִפְּלְגוּ רַבָּה וְרַב חִסְדָּא בְּהָכִי וְהָא דַּהֲלָכָה כְּרַבִּי מֵחֲבֵרוֹ הֵינוּ הֵיכָא דְּלֵיכָּא פְּלוּגְתָּא דְּאָמוֹרָאֵי:

א"מִן הַמָּאתַיִם" — מִמּוֹתַר שְׁתֵּי מֵאוֹת שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ בַּבּוֹר. מִכָּאן לָעֲרָלָה שֶׁבְּטֵילָה בְּמָאתַיִם. ב"מְמַשְׁקֶה יִשְׂרָאֵל" — מִן הַמּוּתָּר לְיִשְׂרָאֵל. מִכָּאן אָמְרוּ: אֵין מְבִיאִין נְסָכִין מִן הַטָּבָל. ג(א)יָכוֹל לֹא יָבִיא מִן הַמּוּקְצֶה. אָמַרְתְּ: מָה טָּבָל מְיוּחָד שֶׁאִיסּוּר גּוּפוֹ גָּרַם לוֹ — אַף כֹּל שֶׁאִיסּוּר גּוּפוֹ גָּרַם לוֹ. יָצָא מוּקְצֶה שֶׁאֵין אִיסּוּר גּוּפוֹ גָּרַם לוֹ, אֶלָּא אִיסּוּר דָּבָר אַחֵר גָּרַם לוֹ. וְאִי אָמַרְתְּ אִיסּוּר מוּקְצֶה דְּאוֹרָיְיתָא, מָה לִי אִיסּוּר גּוּפוֹ מָה לִי אִיסּוּר דָּבָר אַחֵר? ד"וְעוֹד, הָא אַתְּ הוּא דְּאָמַרְתְּ: חִילּוּק מְלָאכוֹת לְשַׁבָּת, וְאֵין חִילּוּק מְלָאכוֹת לְיוֹם טוֹב. אֶלָּא אַפֵּיק הַבְעָרָה, וְעַיֵּיל עֲצֵי אֲשֵׁירָה. וְאַזְהָרָה מֵהָכָא, "וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם". אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְאַבָּיֵי: וְנִלְקֵי נָמֵי מִשּׁוּם "וְלֹא תָבִיא תּוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ". (ב)אֶלָּא: אַפֵּיק הַבְעָרָה, וְעַיֵּיל עֲצֵי הֶקְדֵּשׁ. וְאַזְהָרָה מֵהָכָא, "וַאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ ... לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם". אָמַר רַמֵּי בַּר חָמָא: הָא דְּרַב חִסְדָּא וְרַבָּה — מַחֲלוֹקֶת דְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא. דְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר סָבַר: אָמְרִינַן "הוֹאִיל". וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר: לָא אָמְרִינַן "הוֹאִיל". אָמַר רַב פָּפָּא: וְדִילְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר הָתָם דְּאָמְרִינַן "הוֹאִיל", אֲבָל דִּבְעִידָּנָא דְּקָא עָיְילִי לְתַנּוּרָא כָּל חָדָא וַחֲדָא חָזְיָא לֵיהּ לְדִידֵיהּ. אֲבָל הָכָא, דִּלְאוֹרְחִין הוּא דַּחֲזֵי לְדִידֵיהּ לָא חָזֵי — אֵימָא הָכִי נָמֵי דְּלָא אָמְרִינַן "הוֹאִיל". אָמַר רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: וְדִילְמָא לָא הֵיא, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָתָם דְּלָא אָמְרִינַן "הוֹאִיל", אֲבָל דְּאִיכָּא חָדָא דְּלָא חָזְיָא לֵיהּ וְלָא לְאוֹרְחִין. אֲבָל הָכָא, דַּחֲזֵי מִיהַת לְאוֹרְחִין — אֵימָא הָכִי נָמֵי אָמְרִינַן "הוֹאִיל". אֲמִרוּהָ [רַבָּנַן] קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה וְרַבִּי זֵירָא. רַבִּי יִרְמְיָה קַיְבְּלֵהּ, רַבִּי זֵירָא לָא קַיְבְּלֵהּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זֵירָא: מִילְּתָא דְּקָשְׁיָא לַן וְאָתֵיתָ כַּמָּה שְׁנֵי בְּמַאי פְּלִיגִי רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הַשְׁתָּא אֲמִרוּהָ מִשְׁמֵיהּ דְּגַבְרָא רַבָּה, וְלָא נִיקַבְּלֵהּ? אָמַר לֵיהּ: הֵיכִי אֲקַבְּלֵהּ, דְּתָנֵינָא, אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לְדָבָרֵיךָ, הֲרֵי הוּא עוֹבֵר מִשּׁוּם "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה", וּשְׁתֵיקְתִּי לֵיהּ. וְאִי אִיתָא, לֵימָא לֵיהּ: טַעְמָא דִּידִי מִשּׁוּם "הוֹאִיל". אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלִיעֶזֶר: לְדָבָרֵיךָ, הֲרֵי הוּא עוֹבֵר מִשּׁוּם "בַּל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא", וּשְׁתֵיקְתִּי לֵיהּ. הָכִי נָמֵי דְּלָא אַהְדַּר לֵיהּ? הָא קָא מַהְדַּר לֵיהּ בְּמַתְנִיתִין? דְּתָנַן: לֹא זֶהוּ חָמֵץ שֶׁמּוּזָּהָרִין עָלָיו מִשּׁוּם "בַּל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא", אֶלָּא: שֶׁתֵּיכֶף לֵיהּ בְּבָרַיְיתָא, וּמַהְדַּר לֵיהּ בְּמַתְנִיתִין. הָכִי נָמֵי, אֵימוֹר שֶׁתֵּיכֶף לֵיהּ בְּמַתְנִיתִין, וְאַהְדַּר לֵיהּ בִּמְכִילְתָא אַחֲרִיתִי. תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר, וְרַבִּי יִצְחָק אָמַר: הֲלָכָה כְּבֶן בְּתֵירָא. (ג)וְכַמָּה שִׁיעוּר עִיסָּה? רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: בְּחִיטִּין — קַבִּין. וּבִשְׁעוֹרִין — שְׁלֹשֶׁת קַבִּין. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלִיעֶזֶר: חִילּוּף הַדְּבָרִים. וְהַתַּנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: בְּחִיטִּין — שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וּבִשְׁעוֹרִין — אַרְבָּעָה קַבִּין! לָא קַשְׁיָא: הָא — בְּחַסִּיכְתָּא, הָא — בִּמְעַלְּיֵיתָא. אָמַר רַב פָּפָּא: שְׁמַע מִינַּהּ גְּרִיעִין חִיטֵּי חַסִּיכְתָּא מֵחִיטֵּי מְעַלְּיֵיתָא טְפֵי מִדְּגְרִיעָן שְׂעֹרֵי חַסִּיכְתָּא מִשְׂעֹרֵי מְעַלְּיֵיתָא. דְּאִילּוּ הָתָם תֵּילְתָּא, וְהָכָא רִיבְעָא. אָמַר רַב: קַבָּא מְלוֹגְּנָאָה לְפִיסְחָא, וְכֵן לְחַלָּה. (וְהַתַּנְיָא:)

חֲמִשָּׁה

מסורת הש"ס

א זבחים כו.; בבא קמא כה.

ב רש"י על דברים

ג תוספתא פסחים

תורה אור השלם

וְשָׁה־אֶחָת מִן־הַצֹּאן מִן־הַמָּאתַיִם מִמִּשְׁקֶה יִשְׂרָאֵל לְמִנְחָה וּלְעוֹלָה וְלַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה [יחזקאל מה, טו]

וְלֹא־יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן־לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ [דברים יג, יח]

וְלֹא־תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל־בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתַעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ כִּי־חֵרֶם הוּא [דברים ז, כו]

וְנִתַּצְתֶּם אֶת־מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת־מַצֵּבֹתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תְּגַדֵּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת־שְׁמָם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא [דברים יב, ג]

שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָבֵד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלַאכְתֶּךָ [שמות כ, ט]

וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ־וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ [שמות כ, י]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' יד:

ב מיי' פה' מהל' איסורי המזבח הל' ט:

ג מיי' פה' מהל' איסורי המזבח הל' י:

ד מיי' פא' מהל' שביתת יום טוב הל' ג:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין קמא, סמג לאוין עט, טוש"ע או"ח סי' תנו סעי' א:
ב מיי' פ"ו מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' טו:
ג מיי' פ"ה מהל' חמץ ומצה הל' יא:
ד טוש"ע או"ח סי' תנו סעי' א:
ה סמג עשין קמא, טוש"ע יו"ד סי' שכח סעי' א:
ו מיי' פ"ו מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' טו:
ז מיי' פ"ו מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' יז:
ח סמג עשין קמא, טוש"ע יו"ד סי' שכח סעי' א:
ט מיי' פ"ו מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' טו:
י מיי' פ"ו מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' יז:
יא סמג לאוין עט, טוש"ע או"ח סי' תנט סעי' ב:
יב מיי' פ"ה מהל' חמץ ומצה הל' יג:
יג טוש"ע או"ח סי' תנט סעי' ב:

חֲמִשָּׁה רְבָעִים קָמַח רִשְׁ"י לֹא גֶּרֶס וְעוֹד מִשּׁוּם דַּחֲמִשָּׁה לַגִּין צְפוֹרִים בְּצָמְצוּם הֲוֵי בְּעִסַּת מִדְבָּר ור"ת מְפָרֵשׁ דְּהַיְנוּ כְּר' יוֹסֵי דְּאָמַר בפ"ק דְּשַׁבָּת (דף טו.) חֲמִשָּׁה פְּטוּרִים חֲמִשָּׁה וְעוֹד חַיְּבִין וְהַיְנוּ טַעְמָא דְּר' יוֹסֵי דְּלְאַחַר הַפְּרָשַׁת חַלָּה בָּעֲינַן שְׁעוּר עֲרִיסוֹתֵיכֶם: **לֹא** שָׁנוּ אֶלָּא כִּכְּרוֹת שֶׁנּוֹשְׁכוֹת זוֹ אֶת זוֹ תַּמָּה דְּלָא מַשְׁמַע הָכִי בְּמַסֶּכֶת חַלָּה (פ"ב מִשְׁנָה ד) דְּתָנַן הָעוֹשֶׂה עִסָּתוֹ קִבִּין פָּטוּר מִן הַחַלָּה עַד שֶׁיִּשְׁוֹכוֹ רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַף הָרוֹדֶה וְכוּ' אַלְמָא לֹא בָּעֵי ר' אֶלִיעֶזֶר שְׁיִּשְׁכּוֹ וְאִי לֹא גָּרַס אַף אֲתֵי שְׁפִיר דְּמַצֵּי לְמֵימַר דְּבָעֵי תַּרְתֵּי שֶׁיִּשְׁכּוֹ וְיִתְגֹּם לַסַּל:

א"ר חֲמֵשֶׁת רְבָעִים קָמַח וְעוֹד — חַיְּבִין בַּחַלָּה. הָכִי קָאָמַר, קַבָּא מְלוֹנְגָאֵי נְמֵי אַהֲאי שְׁיעוּרָא קָאֵי. ד"ה(א) אָמַר רַב יוֹסֵף: הָנֵי נָשֵׁי דִּידַן נָהוּג לְמֵיפָא קְפִיזָא קְפִיזָא לְפִיסְחָא. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: מַאי דַּעְתֵּיךְ, לְחוּמְרָא? חוּמְרָא דְּאָתֵי לִידֵי קוּלָּא הוּא, דְּקָא מַפְקַע לַהּ מֵחַלָּה. ה"ז(ב) אָמַר לֵיהּ: דְּעָבְדָן כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, (דְּתַנְיָא,) רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הָרוֹדֶה וְנוֹתֵן לַסַּל — הַסַּל מְצָרְפָן לַחַלָּה. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אָמַר לֵיהּ: וְהָא אִיתְּמַר עֲלַהּ, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא כִּכְּרוֹת שֶׁל בָּבֶל שֶׁנּוֹשְׁכוֹת זוֹ מִזּוֹ, אֲבָל כְּעָכִין — לָא. הָא אִיתְּמַר עֲלַהּ, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: אֲפִילּוּ כְּעָכִין. ח"ו(ג) בָּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה: טַבְלָא שֶׁאֵין לָהּ לְבַזְבֵּז מַהוּ? תּוֹךְ כְּלִי בָּעֵינַן, וְהָא לֵיכָּא. אוֹ דִילְמָא — אֲוִיר כְּלִי בָּעֵינַן, וְהָא אִיכָּא. תֵּיקוּ. תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַסַּל מְצָרְפָן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: תַּנּוּר מְצָרְפָן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כִּכְּרוֹת שֶׁל בָּבֶל שֶׁנּוֹשְׁכוֹת זוֹ מִזּוֹ מִצְטָרְפוֹת. ז"(ד) מַתְנִי' רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ נָשִׁים לָשׁוֹת כְּאַחַת וְאוֹפוֹת בְּתַנּוּר אֶחָד, זוֹ אַחַר זוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שָׁלֹשׁ נָשִׁים עוֹסְקוֹת בְּבָצֵק כְּאַחַת, אַחַת לָשָׁה, וְאַחַת עוֹרֶכֶת, וְאַחַת אוֹפָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לֹא כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא כָּל הָעֵצִים וְלֹא כָּל הַתַּנּוּרִים שָׁוִין. זֶה הַכְּלָל: תַּפַּח — תִּלְטוֹשׁ בְּצוֹנֵן. י"א(ה) גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן. לָשָׁה, הֵיא מְקַטֶּפֶת, וַחֲבֶירְתָהּ לָשָׁה תַּחְתֶּיהָ. מְקַטֶּפֶת, הֵיא אוֹפָה, וַחֲבֶירְתָהּ מְקַטֶּפֶת תַּחְתֶּיהָ, וְהַשְּׁלִישִׁית לָשָׁה. אוֹפָה הֵיא, לָשָׁה, וַחֲבֶירְתָהּ אוֹפָה תַּחְתֶּיהָ, וְהַשְּׁלִישִׁית מְקַטֶּפֶת, וְחוֹזֶרֶת חֲלִילָה. כָּל זְמַן שֶׁעוֹסְקוֹת בַּבָּצֵק — אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִימּוּץ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר לֹא כָּל הַנָּשִׁים וְכוּ'. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: דַּנְתִּי לְפָנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, יִלְמְדֵינוּ רַבֵּינוּ בְּנָשִׁים זְרִיזוֹת אוֹ בְּנָשִׁים שֶׁאֵין זְרִיזוֹת? בְּעֵצִים לַחִים אוֹ בְּעֵצִים יְבֵשִׁים? בְּתַנּוּר חַם אוֹ בְּתַנּוּר צוֹנֵן? אָמַר לִי: אֵין לְךָ אֶלָּא מַה שֶּׁשָּׁנוּ חֲכָמִים, זֶה הַכְּלָל: תַּפַּח — תִּלְטוֹשׁ בְּצוֹנֵן. מַתְנִ' שְׁיאוּר — יִשָּׂרֵף, וְהָאוֹכְלוֹ פָּטוּר. סִידּוּק — יִשָּׂרֵף, וְהָאוֹכְלוֹ חַיָּיב כָּרֵת. "אֵיזֶהוּ שְׁיאוּר? כָּקָרְנֵי חֲגָבִים. סִידּוּק — שֶׁנִּתְעָרְבוּ סְדָקִין זֶה בָּזֶה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: זֶה וְזֶה — הָאוֹכְלוֹ חַיָּיב כָּרֵת. וְאֵיזֶהוּ שְׁיאוּר? כָּל שֶׁהִכְסִיפוּ פָּנָיו כְּאָדָם שֶׁעָמְדוּ שַׁעֲרוֹתָיו. גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: אֵיזֶהוּ שְׁיאוּר? כָּל שֶׁהִכְסִיפוּ פָּנָיו כְּאָדָם שֶׁעָמְדוּ שַׁעֲרוֹתָיו. סִידּוּק — כְּקַרְנֵי חֲגָבִים, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵיזֶהוּ שְׁיאוּר? כְּקַרְנֵי חֲגָבִים. סִידּוּק — שֶׁנִּתְעָרְבוּ סְדָקִין זֶה בָּזֶה. וְזֶה וְזֶה — הָאוֹכְלוֹ חַיָּיב כָּרֵת. וְהָאָנַן תְּנַן: שְׁיאוּר יִשָּׂרֵף, וְהָאוֹכְלוֹ פָּטוּר, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אֵימָא: לְרַבִּי מֵאִיר, זֶה וְזֶה הָאוֹכְלוֹ חַיָּיב כָּרֵת. אָמַר אַבָּיֵי: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר — אֵין לְךָ כָּל סָדָק וְסָדָק מִלְּמַעְלָה שֶׁאֵין לוֹ כַּמָּה סְדָקִים מִלְּמַטָּה.

מַתְנִ' חֲמִשָּׁה רְבָעִים קָמַח וְעוֹד מִשּׁוּם דַּחֲמִשָּׁה לַגִּין צְפוֹרִים שֶׁהֵן שִׁבְעָה וְעוֹד מִדְּבָרִיִּים שֶׁזֶּה הוּא שִׁעוּר הָעֹמֶר שֶׁהָיְתָה עִסַּת מִדְבָּר שֶׁנֶּאֱמַר גֶּבִי חַלָּה (בְּמִדְבָּר טו) רֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם כְּדֵי עֲרִיסוֹתֵיכֶם דְּהַיְנוּ עִסַּת מִדְבָּר שֶׁהוּא עֹמֶר לַגֻּלְגֹּלֶת וְהוּא עֶשְׂרִית הָאֵיפָה וְהָאֵיפָה שֵׁשׁ סְאִין וּסְאָה שִׁשָּׁה קַבִּין מִדְבָּרִיּוֹת חֲשׁוּב עִשּׂוּר שֶׁבָּהֶן וְתָמְצָא שִׁבְעַת רְבָעֵי קַב וּבֵיצָה וְחֹמֶשׁ בֵּיצָה כֵּיצַד חֵלֶק שֵׁשׁ סְאִין שֶׁהֵן שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה קַבִּין וְעָשָׂה מֵהֶן רְבָעֵי קַב הֵינוּ לַגִּין וְתִמְצָא בָּהֶן שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם לוֹג טֹל עִשּׂוּר שֶׁל שִׁבְעִים הֲרֵי שִׁבְעָה וְהַשְּׁנַיִם הַנִּשְׁאָרִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה בֵּיצִים הֵן עִשּׂוּר שֶׁלָּהֶן בֵּיצָה וְחֹמֶשׁ בֵּיצָה הֲרֵי שִׁבְעַת רְבָעִים וְעוֹד דְּהוּא בֵּיצָה וְחֹמֶשׁ בֵּיצָה וּבִירוּשָׁלְמִים הוֹסִיפוּ עַל הַמִּדּוֹת שְׁתוּת מִלְּבַר שֶׁהוּא חֹמֶשׁ מִלּוֹג שֶׁנָּתְנוּ שִׁשָּׁה מִן הָרִאשׁוֹנִים בְּתוֹךְ חֲמִשָּׁה הָאַחֲרוֹנִים הֲרֵי שִׁשָּׁה רְבָעִים הָרִאשׁוֹנִים נַעֲשׂוּ חֲמִשָּׁה וְהָרְבַע וּבֵיצָה וְחֹמֶשׁ הַנִּשְׁאָרִים נַעֲשׂוּ רֹבַע שֶׁהָרְבַע שֵׁשׁ בֵּיצִים עָשָׂה מֵהֶן חֲמֵשׁ בֵּיצִים גְּדוֹלוֹת וְהַבֵּיצָה וְחֹמֶשׁ בֵּיצָה נַעֲשִׂית בֵּיצָה גְּדוֹלָה שֶׁנִּתּוֹסֵף עָלֶיהָ חוּמְשָׁא מִלּוֹג דְּהוּא שְׁתוּת מִלְּבַר הֲרֵי שֵׁשׁ בֵּיצִים גְּדוֹלוֹת דְּהוּא רֹבַע קַב גָּדוֹל הֲרֵי עֹמֶר הַמִּדְבָּר שִׁשָּׁה רְבָעִים יְרוּשַׁלְמִיִּים וּסְאָה צְפוֹרִית עוֹדֶפֶת עַל יְרוּשַׁלְמִית שְׁתוּת מִלְּבַר כִּדְאָמַר בְּעֵירוּבִין (דף פג.) הֲרֵי עֹמֶר שֶׁהָיָה שִׁשָּׁה רְבָעִים יְרוּשַׁלְמִיִּים נִכְנָס בְּחֲמֵשׁ צְפוֹרִיִּים: נָהוּג לְמֵיפָא בְּפִסְחָא קְפִיזָא שְׁלִשָּׁת לַגִּין לְחוּמְרָא לִשְׁמְרוֹ מִן הַחֲמוּץ: אָמַר לֵיהּ כַּר' אֱלִיעֶזֶר סְבִיר' לָן דְּהַסַּל מְצָרְפָן לְחַלָּה לְאַחַר אֲפִיָּתָן וְהָאַדְּנָא קָיְמָא לַן כַּר' אֱלִיעֶזֶר בְּחַלָּה שֶׁל אוּר דְּאֵין שׁוֹרְפִין קָדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב וּלְהַשְׁהוֹתָם אִי אֶפְשָׁר וּמִשְׁיִקְרָא עֲלֵיהּ שֵׁם אָסוּר לֶאֱפוֹתָהּ דְּהָא לְאוֹ לַאֲכִילָה הִיא וְלָא קָרֵינַן עֲלֵיהּ שֵׁם אֶלָּא עוֹשֶׂה חֲרֵרָה קְטַנָּה אֵצֶל גְּדוֹלָה וְאוֹפָה שְׁתֵּיהֶן וּכְשֶׁהוּא רוֹדֶה נוֹתְנָן לַכְּלִי וְהוּא מְצָרְפָם וְנוֹטֵל הַקְּטַנָּה וְקוֹרֵא שֵׁם וּמְבָרֵךְ וּמַצְנִיעָהּ וְשׁוֹרְפָהּ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ אוֹ לְמָחָר וְכֵן הוֹרָה לָנוּ רַבֵּינוּ יַעֲקֹב בֶּן יָקָר: שְׁנּוֹשְׁכוֹת זוֹ אֶת זוֹ שֶׁהֵן רְחָבוֹת וַעֲגֻלּוֹת כְּעֵין שֶׁלָּנוּ וּכְשֶׁמַּדְבִּיקִין זוֹ אֵצֶל זוֹ בַּתַּנּוּר נוֹשְׁכוֹת זוֹ מִזּוֹ הִלְכָּךְ חָדָא הִיא: אֲבָל כְּעָכִין קוויל"ש (קילי"ש: יְתֵדוֹת (שֶׁל מְשֻׁחַק. וְכָאן, בְּהַשְׁאָלָה, לְחָמִים מְאֻרָכִים בְּעֲלֵי קְצָווֹת חֲדִים)) בְּלַעַז אֲרֻכִּין וּקְצָרִין וְאֵין נוֹשְׁכִין זֶה מִזֶּה: טַבְלָא שֶׁאֵין לָהּ לְבַזְבֵּז מְסֻגֶּרֶת וְשָׂפָה סָבִיב לָהּ וְרַדָּה פַּת לְתוֹכָהּ מִן הַתַּנּוּר: מַהוּ שֶׁתִּצְטָרֵף לְר' אֱלִיעֶזֶר: תַּנּוּר מְצָרְפָן אַף תַּנּוּר מְצָרְפָן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לַסַּל: כִּכָּרוֹת שֶׁל בָּבֶל כו' אֲבָל כְּעָכִין לֹא: מַתְנִ' רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר שָׁלֹשׁ נָשִׁים לָשׁוֹת כְּאַחַת כָּל אַחַת מְלֵא הַתַּנּוּר וְאֵין כָּאן חֲמוּץ אַף עַל פִּי שֶׁהָאַחַת מְמַתֶּנֶת עַד שֶׁיֶּאפוּ הַשְּׁתַּיִם: וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין לְהָקֵל כָּל כַּךְ שֶׁיְּהוּ לָשׁוֹת כְּאַחַת אֶלָּא שָׁלֹשׁ נָשִׁים עוֹסְקוֹת כָּל אַחַת בְּבָצֵק שֶׁלָּהּ: אַחַת לָשָׁה הָאַחֲרוֹנָה לָשָׁה כְּשֶׁחִבְּרָתָהּ הָאֶמְצָעִית שְׁלִשָּׁה תְּחִלָּה אוֹפָה וְסִדְּרָא מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: לֹא כָּל הַנָּשִׁים יֵשׁ עַצְלָנִיּוֹת וּמַחֲמִיצוֹת אִם יִשְׁהוּ כָּל כַּךְ וְיֵשׁ תַּנּוּר שֶׁאֵינוֹ חַם מַהֵר וְיֵשׁ עֵצִים שֶׁאֵינָם נִבְעָרִים מַהֵר: זֶה הַכְּלָל תַּפַּח הַבָּצֵק בְּיָדָהּ שֶׁהֵיא רוֹאָה שֶׁרוֹצָה לִתָּפּוֹחַ: תִּלְטֹשׁ יָדֶיהָ בְּמַיִם צוֹנֵן וּתְקַטְּפָנָּה וְתֹצְטַנֵּן: גְּמ' תַּנָּא לָשָׁה הִיא מְקַטֶּפֶת אַדְּרַבָּנַן קָאֵי הָרִאשׁוֹנָה שֶׁקִּדְּמָה לְלוּשׁ מָלֵא הַתַּנּוּר קָטָן שֶׁלָּהֶן תְּחִלָּה כְּשֶׁהֵיא מְקַטֶּפֶת דְּהַיְנוּ עֲרֵיכָה שֶׁקּוֹרִין אנטוורטי"ר (אינטורטי"ר: לְהַעֲגִיל (לְעַצֵּב מֵאָפָה בְּצוּרָה עֲגֻלָּה)) וַחֲבֶרְתָּהּ מַתְחֶלֶת לְלוּשׁ עִסָּה שְׁלָהּ: מְקַטֶּפֶת הִיא אוֹפָה וְזוֹ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהָיְתָה מְקַטֶּפֶת עַכְשָׁו וְגַמְרָה קְטֶפֶת הִיא אוֹפָה וְנוֹתֶנֶת לְתַנּוּר וַחֲבֶרְתָּהּ שֶׁהָיְתָה לָשָׁה מְקַטֶּפֶת תַּחְתֶּיהָ וְהַשְּׁלִישִׁית לָשָׁה וּכְשֶׁגָּמְרָה רִאשׁוֹנָה לֶאֱפוֹת גָּמְרָה אֶמְצָעִית לְקַטֵּף וְאַחֲרוֹנָה לְלוּשׁ הֲרֵי הָאֶמְצָעִית הַמְקַטֶּפֶת אוֹפָה וַחֲבֶרְתָּהּ הָאַחֲרוֹנָה מְקַטֶּפֶת תַּחְתֶּיהָ וְהָרִאשׁוֹנָה חוֹזֶרֶת וְלָשָׁה שֶׁהָיוּ תַּנּוּרִין קְטַנִּים וְלֹא הָיְתָה מַסְפֶּקֶת [אֶלָּא] כְּמִלֹּא תַּנּוּר: וְכֵן חוֹזְרוֹת חֲלִילָה לְשׁוֹן מָחוּל סָבִיב סָבִיב: דַּנְתִּי לְפָנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה אוֹמֵר כְּלַל דָּבָר בְּכָל שָׁלֹשׁ נָשִׁים לְשׁוֹת כְּאַחַת וּמִמְתֶּנֶת עַד שֶׁיֶּאפוּ הַשְּׁתַּיִם: מַתְנִי' שְׁיֶּאוֹר שֶׁלֹּא הֻחֲמִיץ כָּל צָרְכּוֹ: סִדּוּק כְּשֶׁהוּא מֻחְמִיץ נַעֲשִׂין בּוֹ סְדָקִין: קַרְנֵי חֲגָבִים סָדָק וְסָדָק לְכָאן: זֶה וְזֶה הָאוֹכְלוֹ בְּכָרֵת דְּקַרְנֵי חֲגָבִים נָמֵי סִדּוּק הֲוֵי: וְאֵיזֶהוּ שְׁיֶּאוֹר שֶׁפָּטוּר זֶה שֶׁאֵין בּוֹ סָדָק אֶבָל הִכְסִיפוּ פָּנָיו כְּאָדָם שֶׁעָמְדוּ שַׁעֲרוֹתָיו וּמִתּוֹךְ פַּחַד וּרְתֵת פָּנָיו מַכְסִיפִין: גמ' חֲכָמִים דְּבָרֵיהֶם הוּא ר' יְהוּדָה דְּמַתְנִי' וַחֲכָמִים דְּמַתְנִי' הוּא ר' מֵאִיר: ה"ג בְּבָרֵיתָא וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵי זֶהוּ שְׁיאוּר כְּקַרְנֵי חֲגָבִים סִדּוּק שֶׁנִּתְעָרְבוּ סְדָקִין זֶה בָּזֶה וְזֶה וְזֶה הָאוֹכְלוֹ בְּכָרֵת: וְהָא אָנַן תְּנַן דְּר' יְהוּדָה פְּטָר בְּשְׁיֶּאוֹר דִּידֵהּ דְּאע"ג דְּאָמַר יִשָּׂרֵף לָא מְחַיֵּב עֲלֵהּ לֹא מַלְקוּת וְלֹא כָּרֵת: אֵימָא לְרַבִּי מֵאִיר זֶה וְזֶה בֵּין שְׁיֶּאוֹר דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּקָרְנֵי חֲגָבִים בֵּין סִדּוּק חַיָּבִין כָּרֵת דְּתַרְוַיְהוּ לְרַבִּי מֵאִיר סִדּוּק נִיתְהוּ: כַּמָּה סְדָקִין מִלְּמַטָּה בְּתוֹכוֹ הִלְכָּךְ כִּי הֲוֵי לְמַעְלָה כְּקַרְנֵי חֲגָבִים הֲוֵי לְמַטָּה כְּנִתְעָרְבוּ סְדָקִין:

מסורת הש"ס

א נדה כה.; נדה כו:
ב נדה ח.
ג קידושין כב.
ד מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

גליון הש"ס

גמ' מהו תוך כלי בעינן. עיין טורי אבן חגיגה כד ע"א ד"ה דאוריית':
מתני' לא כל הנשים. כעין זה יבמות קכ ע"ב:

מתני׳ מְבַעֲרִין אֶת הַכֹּל בֵּין חֻלִּין בֵּין תְּרוּמָה חוּץ מִכְּדֵי אֲכִילָתוֹ לְשַׂבַּע אֲבָל כָּל מַה שֶּׁעָתִיד לְבַעֵר יְבַעֵר: תְּרוּמָה מִלְּפָנֵי הַשַּׁבָּת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַאֲכִילָהּ לֹא לְזָרִים וְלֹא לְבָהֲמַת זָרִים וּלְהַשְׁהוֹתָהּ אִי אֶפְשָׁר אֲבָל חֻלִּין אֵין צָרִיךְ לְבַעֵר אֶלָּא בְּזְמַנּוֹ שֶׁיְּכוֹל לְמְצוֹא לָהֶן אֲכָלִים הַרְבֵּה: גְּמ' שַׁבָּת נִשְׁתַּהֶה שָׁם שַׁבָּת אַחַת: מַתְנִי' הַהוֹלֵךְ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר: אִם יָכוֹל שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם: לְהַצִּיל מִן הַנָּכְרִים אֶת יִשְׂרָאֵל הַנִּרְדָּפִין: יָבֹשׁ בְּלִבּוֹ וְלֹא יַחֲזֹר וְאַפִּי' יֵשׁ שְׁהוּת דִּמְדָּאוֹרַי' סָגֵי לֵיהּ בְּבִטּוּל בָּעַלְמָא: לְשְׁבוֹת שְׁבִיתַת הָרְשׁוּת שֶׁהַיְנוּ הוֹלֵךְ לְהַחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם לְקָנוֹת שְׁבִיתָתוֹ שָׁם כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לוֹ מִשָּׁם וּלְהַלָּן אַלְפַּיִם לֵילֵךְ לְמָחָר שָׁם לְדָבָר הָרְשׁוּת יַחֲזֹר מִיָּד אֲבָל לְקָנוֹת שְׁבִיתַת הָרְשׁוּת שֶׁהַיְנוּ הוֹלֵךְ לְהַחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם לְקָנוֹת שְׁבִיתָתוֹ שָׁם — יַחֲזֹר וְיִבָּעֵר, וְאִם לָאו — מְבַטְּלוֹ בְּלִבּוֹ. לְהַצִּיל מִן הַגּוֹיִם, וּמִן הַנָּהָר, וּמִן הַלִּסְטִים, וּמִן הַדְּלֵיקָה, וּמִן הַמַּפּוֹלֶת — יְבַטֵּל בְּלִבּוֹ. וְלִשְׁבוֹת שְׁבִיתַת הָרְשׁוּת — יַחֲזֹר מִיָּד. ת"(ב) וְכֵן מִי שֶׁיָּצָא מִירוּשָׁלַיִם וְנִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ בְּשַׂר קֹדֶשׁ, אִם עָבַר צוֹפִים — שׁוֹרְפוֹ בִּמְקוֹמוֹ. וְאִם לָאו — חוֹזֵר וְשׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה. וְעַד כַּמָּה הֵן חוֹזְרִין? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: זֶה וְזֶה בִּכְבֵיצָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: זֶה וְזֶה בִּכְזַיִת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּשַׂר קֹדֶשׁ — בִּכְזַיִת, וְחֻמֵּץ — בִּכְבֵיצָה. גְּמ' וּרְמִינְהוּ: הַהוֹלֵךְ לֶאֱכוֹל סְעוּדַת אֵירוּסִין בְּבֵית חָמִיו, וְלִשְׁבוֹת שְׁבִיתַת הָרְשׁוּת — יַחֲזֹר מִיָּד! אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לָא קַשְׁיָא: הָא — רַבִּי יְהוּדָה, הָא — רַבִּי יוֹסֵי. דְּתַנְיָא: סְעוּדַת אֵירוּסִין רִאשׁוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִצְוָה. וְהַשְׁתָּא דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: מַחֲלוֹקֶת בְּסְעוּדָה שְׁנִיָּה, אֲבָל בְּסְעוּדָה רִאשׁוֹנָה דִּבְרֵי הַכֹּל מִצְוָה. אֶפְילּוּ תֵּימָא הָא וְהָא רַבִּי יְהוּדָה, וְלָא קַשְׁיָא: הָא — בְּסְעוּדָה רִאשׁוֹנָה, הָא — בְּסְעוּדָה שְׁנִיָּה. תַּנְיָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֲנִי לֹא שָׁמַעְתִּי אֶלָּא סְעוּדַת אֵירוּסִין, אֲבָל לֹא סְבָלוֹנוֹת. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי: אֲנִי שָׁמַעְתִּי סְעוּדַת אֵירוּסִין וְסְבָלוֹנוֹת. תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל סְעוּדָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מִצְוָה — אֵין תַּלְמִיד חָכָם רַשַּׁאי לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה. כְּגוֹן מַאי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּגוֹן בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרְאֵל, וּבַת תַּלְמִיד חָכָם לְעַם הָאָרֶץ. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרְאֵל — אֵין זִוּוּגָן עוֹלֶה יָפָה. מַאי הִיא? אָמַר רַב חִסְדָּא: אוֹ "אַלְמָנָה", אוֹ "גְּרוּשָׁה", אוֹ "זֶרַע אֵין לָהּ". בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: קוֹבְרָהּ אוֹ קוֹבֵרְתּוֹ, אוֹ מְבִיאָתוֹ לִידֵי עֲנִיּוּת. ״אֵינִי?! וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָרוֹצֶה שֶׁיִּתְעַשֵּׁר יִדְבַּק בְּזֶרַע שֶׁל אַהֲרֹן, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁתּוֹרָה וּכְהוּנָּה מַעֲשַׂרְתָּן. לָא קַשְׁיָא: הָא — בְּתַלְמִיד חָכָם, הָא — בְּעַם הָאָרֶץ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נָסִיב כַּהֲנְתָא, חֲלַשׁ. אָמַר: לָא נִיחָא לֵיהּ לְאַהֲרֹן דְּאַדְבַּק בְּזַרְעֵיהּ, דְּהַוֵי לֵיהּ חַתְנָא כִּי אֲנָא. רַב אִידִי בַּר אָבִין נָסִיב כַּהֲנְתָא, נְפַקוּ מִינֵּיהּ תְּרֵי בְּנֵי סְמִיכִי: רַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי. אָמַר רַב פָּפָּא: אִי לָא נָסֵיבְנָא כַּהֲנְתָא, לָא אִיעַתַּרְנָא. אָמַר רַב כָּהֲנָא: אִי לָא נָסֵיבְנָא כַּהֲנְתָא, לָא גְּלֵאי. אָמְרוּ לֵיהּ: וְהָא לְמָקוֹם תּוֹרָה גְּלֵית! לָא גְּלֵאי כִּדְגָלֵי אִינָשֵׁי. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הַנֶּהֱנֶה מִסְּעוּדַת הָרְשׁוּת לְסוֹף גּוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֹכְלִים כָּרִים מִצֹּאן וַעֲגָלִים מִתּוֹךְ מַרְבֵּק", וּכְתִיב: "לָכֵן עַתָּה יִגְלוּ בְּרֹאשׁ גּוֹלִים". (ג)תָּנוּ רַבָּנָן: כָּל תַּלְמִיד חָכָם הַמַּרְבֶּה סְעוּדָתוֹ בְּכָל מָקוֹם, סוֹף מַחֲרִיב אֶת בֵּיתוֹ, וּמְאַלְמֵן אֶת אִשְׁתּוֹ, וּמְיַיתֵם אֶת גּוֹזָלָיו, וְתַלְמוּדוֹ מִשְׁתַּכֵּחַ מִמֶּנּוּ, וּמַחְלוֹקוֹת רַבּוֹת בָּאוֹת עָלָיו, וּדְבָרָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים, וּמְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם וְשֵׁם רַבּוֹ וְשֵׁם אָבִיו, וְגוֹרֵם שֵׁם רַע לוֹ וּלְבָנָיו וְלִבְנֵי בָנָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. מַאי הִיא? אָמַר אַבָּיֵי: קְרוּ לֵיהּ בַּר מְחֵי תַּנּוּרֵי. רָבָא אָמַר: בַּר מְרַקֵּיד בֵּי כּוּבֵּי. רַב פָּפָּא אָמַר: בַּר מְלַחֵיךְ פִּינְכֵי. רַב שְׁמַעְיָה אָמַר: בַּר מַךְ רַבָּע. (ד)תָּנוּ רַבָּנָן: לְעוֹלָם יִמְכּוֹר אָדָם כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ וְיִשָּׂא בַּת תַּלְמִיד חָכָם, שֶׁאִם מֵת אוֹ גוֹלָה — מוּבְטָח לוֹ שֶׁבָּנָיו תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וְאַל יִשָּׂא בַּת עַם הָאָרֶץ, שֶׁאִם מֵת אוֹ גוֹלָה — בָּנָיו עַמֵּי הָאָרֶץ. תָּנוּ רַבָּנָן: לְעוֹלָם יִמְכּוֹר אָדָם כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ וְיִשָּׂא בַּת תַּלְמִיד חָכָם, וְיִשָּׂא בִּתּוֹ לְתַלְמִיד חָכָם, מָשָׁל לְעִנְבֵי הַגֶּפֶן בְּעִנְבֵי הַגֶּפֶן, דָּבָר נָאֶה וּמִתְקַבֵּל. וְלֹא יִשָּׂא בַּת עַם הָאָרֶץ, מָשָׁל לְעִנְבֵי הַגֶּפֶן בְּעִנְבֵי הַסְּנֶה, דָּבָר כָּעוּר

לִשְׁבוֹת שְׁבִיתַת הָרְשׁוּת פ"ה שֶׁהַיְנוּ הוֹלֵךְ לְהַחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם לְקָנוֹת שְׁבִיתָתוֹ שָׁם וְלַיְלַךְ ד' אַלְפִּים לְדָבָר הָרְשׁוּת וְקָשָׁה א"כ תִּקְשֵׁי לְמָ"ד בְּפָ' בְּכָל מְעָרְבִין (עֵרוּבִין לא.) אֵין מְעָרְבִין אֶלָּא לְדָבָר מִצְוָה וְנַר' לר"י דה"פ לִשְׁבוֹת שְׁבִיתַת הָרְשׁוּת שֶׁהוֹלֵךְ לִשְׁמֹחַ בְּפֶסַח בְּבֵית אוֹתָבוֹ אוֹ קְרוֹבוֹ: אִם עָבַר צוֹפִים פְּי' בַּקּוּנְטְ' שֶׁם כְּפָר וְקָשֶׁה לר"י א"כ ה"ל לְמֵימַר וּכְמַדְּתוֹ לְכָל רוּחַ כְּדְתָנְיָא בְּפָ' מִי שֶׁהָיָה טָמֵא (לְקַמָּן פְּסָחִים צז:) אֵיזֶהוּ דֶּרֶךְ רְחוֹקָה מִן הַמּוֹדִיעִין וְלַחוּץ וּכְמַדָּתָהּ לְכָל רוּחַ וְאוּר"י דְּבַתּוֹסָפְתָּא דְּמָכְיְלִתִין מְפֹרָשׁ בְּהָדְיָא אֵיזֶהוּ צוֹפִים הָרוֹאֶה וְאֵין מַפְסִיק פְּי' כָּל מָקוֹם סָבִיב יְרוּשָׁלַיִם שֶׁיָּכוֹל לִרְאוֹתוֹ מִשָּׁם: וְשׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה פ"ה כְּדְאָמַר פָּ' כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים דַּף כד.) בַּקֹּדֶשׁ בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף בִּמְקוֹם אֲכִילָתוֹ שְׂרֵפָתוֹ וְקָשֶׁה לר"י אִי דְּאוֹרַיְתָא הוּא מַה לִּי עָבַר צוֹפִים וּמ"ל לֹא עָבַר צוֹפִים וי"ל דְּמִן הַתּוֹרָה יָכוֹל לְשַׂרְפוֹ בְּכ"מ שֶׁיִּרְצֶה דִּבְפֶרֶק כָּל שָׁעָה (ג"ז שָׁם) לֹא מְרַבִּינַן אֶלָּא פְּסוּלֵי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאֵמּוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים אֲבָל שְׁאָר קָדָשִׁים שֶׁנֶּאֱכָלִים לְזָרִים לֹא מְרַבִּינַן וּמַה שֶּׁהִצְרִיכוּ חֲכָמִים לִשְׂרֹף הֲנֵי דְּהָכָא לְפָנֵי הַבִּירָה הַיְנוּ גְּזֵרָה אַטוּ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים: לְפָנֵי הַבִּירָה בְּזַבָּחִים בְּפָ' טְבוּל יוֹם (זְבָחִים דַּף קד:) פְּלִיגִי מַאי בִּירָה אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה א"ר יוֹחָנָן מָקוֹם יֵשׁ בָּהַר הַבַּיִת וּבִירָה שְׁמוֹ ר"ל אָמַר כָּל הַבַּיִת כֻּלּוֹ הֲוֵי בִּירָה שֶׁנֶּאֱמַר אֶל הַבִּירָה אֲשֶׁר הֲכִינוֹתִי: וַחֲכָמִים אוֹמְרִים בְּשַׂר קֹדֶשׁ בִּכְזַיִת וְחֻמֵּץ בִּכְבֵיצָה אוֹמֵר רִיב"א דִּמְפָרֵשׁ בִּירוּשַׁלְמִי מִשּׁוּם דְּבָשָׂר קוֹדֶשׁ לַיִת לֵהּ תַּקָּנָה בְּבִטּוּל הֶחְמִירוּ בִּכְזַיִת אֲבָל חֻמֵּץ אִית לֵהּ תַּקָּנָה בְּבִטּוּל לֹא הֶחְמִירוּ עַד כַּבֵּיצָה: תַּנְיָא א"ר יְהוּדָה תֵּמַהּ אֲמַאי לָא מַיְתֵי תַּנְיָא נָמֵי הָכִי מַהֲדָר אַמַּאי לָא מַיְתֵי תַּנְיָא נָמֵי הָכִי אָמַר רַב כָּהֲנָא אִי לָאו דְּנָסְבִי כַּהֲנָתָא לָא גְּלֵאי שְׁמַע שְׁלֹא הָיָה כֹּהֵן וְהָא דְּאָמְרִינַן בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף ח.) רַב כָּהֲנָא שְׁקַל סוּדְרָא בְּפִדְיוֹן הַבֵּן בִּשְׁבִיל אִשְׁתּוֹ הָיָה לוֹקֵחַ כִּדְאָמְרִינַן בְּפָ' הַזָּרוֹעַ (חֻלִּין דַּף קלב.) רַב כָּהֲנָא הֲוָה אָכֵיל בִּשְׁבִיל אִשְׁתּוֹ וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק עַרְבֵי פְּסָחִים (לְקַמָּן פְּסָחִים קיג.) א"ל רַב לְרַב כָּהֲנָא פְּשׁוֹט נְבָלְתָא בְּשׁוּקָא וּשְׁקוֹל אַגְרָא וְלָא תֵּימָא כָּהֲנָא [וְגַבְרָא] רַבָּא אֲנָא לֹא בְּשָׁבִיל שֶׁהָיָה כֹּהֵן אֶלָּא שֶׁכָּפָה הָיָה שְׁמוֹ:

מסורת הש"ס

א תוספתא פסחים; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ב לקמן פא:; ברכות מט:

ג תנא דבי אליהו רבה

ד תנא דבי אליהו רבה; אוצר מדרשים מדרש לעולם

תורה אור השלם

וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ [ויקרא כב, יג]

הַשֹּׁכְבִים עַל־מִטּוֹת שֵׁן וְסֹרְחִים עַל־עַרְשׂוֹתָם וְאֹכְלִים כָּרִים מִצֹּאן וַעֲגָלִים מִתּוֹךְ מַרְבֵּק [עמוס ו, ד]

לָכֵן עַתָּה יִגְלוּ בְּרֹאשׁ גֹּלִים וְסָר מִרְזַח סְרוּחִים [עמוס ו, ז]

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין לט, טוש"ע או"ח סי' תמד סעי' א:

ב מיי' פג' מהל' חמץ ומצה הל' ג:

ג טוש"ע או"ח סי' תמד סעי' ז:

ד מיי' פג' מהל' חמץ ומצה הל' ט:

ה מיי' פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הל' ח:

ו מיי' פה' מהל' דעות הל' ב:

ז סמג לאוין קכו, טוש"ע אה"ע סי' ב סעי' ח:

ח מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' לא:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע אה"ע סי' ב סעי' ו:
ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' לב:
ג סמג לאוין רייד, סמג עשין צו, טוש"ע חו"מ סי' רצ סעי' ב:
ד מיי' פי"א מהל' עדות הל' ב:
ה מיי' פי' מהל' נחלות הל' ו:
ו סמג עשין כו, טוש"ע או"ח סי' קצו סעי' ד:
ז מיי' פה' מהל' ברכות הל' ח:

לֹא מָצָא בַּת גַּבָּאֵי צְדָקָה יְשָׁא בַּת מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת מַשְׂמַע דְּגַבָּאֵי צְדָקָה וְאֵינוֹ מִתְקַבֵּל לְשׁוֹמְעִים: גְּדוֹלֵי הַדּוֹר אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה וְצַדִּיקִים: בַּת גַּבָּאֵי צְדָקָה

עֲדֵיפֵי מִמְּלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק הַשָּׁתְפִּין (ב"ב ח:) וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִרוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ אֵלּוּ גַּבָּאֵי צְדָקָה וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת צ"ל דְּזֹהַר הָרָקִיעַ עָדִיף מִזֹּהַר כּוֹכָבִים: מָה אֲרִי דּוֹרֵס וְאוֹכֵל פר"ת דּוֹרֵס וְאוֹכֵל וְאֵין מַמְתִּין עַד שֶׁתְּמוּת אַף עַם הָאָרֶץ אֵינוֹ מַמְתִּין עַד שֶׁתְּתְפַּיֵּס: וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף אֵין מַכְרִיזִין עַל אֲבֵדָתוֹ וא"ת מֵאֵין יוֹדֵעַ שֶׁהִיא שֶׁל ע"ה ואור"י כְּגוֹן שֶׁשָּׁיְרָא שֶׁל ע"ה עוֹבֶרֶת וְרָאִינוּ שֶׁנָּפַל מֵהֶם וְהַשְׁתָּא מִשְׁמַע דְּדַוְקָא אֵין מַכְרִיזִין עַל אֲבֵדָתוֹ אֲבָל לִגְזוֹל בְּיָדַיִם לֹא אע"ג דְּלֵית לֵיהּ הַאי סְבָרָא דְּבָסְמוּךְ אֶפְשָׁר דְּנָפַק מִנֵּהּ בְּרָא מְעַלְיָא וְתַמֵּהּ לר"י אַמַּאי מְמוֹנוֹ אָסוּר הַשְׁתָּא גּוּפוֹ מֻתָּר שֶׁמֻּתָּר לְקָרְעוֹ כְּדֵג מְמוֹנוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן דכה"ג אָמַר בְּהַגּוֹזֵל בְּתְרָא (ב"ק קיט.) ובע"ז (דף כו.) גְּבֵי מוֹסֵר לְמַאן דְּלֵית לֵהּ סְבָרָא דְּאֶפְשָׁר דְּנָפַק מִנֵּהּ בְּרָא מְעַלְיָא וְנר' לר"י דִּלְעֵיל מַיְירֵי בְּמַכִּיר וְכוֹפֵר לְהַכְעִיס דה"ל הֶרְיֹגְתּוֹ כְּמוֹ פְּקוּחַ נֶפֶשׁ שֶׁהוּא לִסְטִין וְחָשׁוּד עַל הַדָּמִים דְּאִי לְאו הָכִי הַיְינוּ מֻתָּר לְהַרְגוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת הָלֹא אֲפִלּוּ נָכְרִי אָסוּר וְכֵן מַשְׁמַע הַלָּשׁוֹן עַל חַיָּיו אֵינוֹ חָס דְּמַכִּיר וְכוֹפֵר דְּיֵשׁ הֶרְגֵּה עִנְיָנִי ע"ה כְּדְמוֹכַח בְּסוֹטָה בְּפ' הָיָה נוֹטֵל (סוֹטָה דף כב.) ואור"י דְּמַה שֶּׁאָנוּ מְקַבְּלִים עֵדוּת מע"ה כְּדְאָמַר בְּפֶרֶק חֹמֶר בַּקֹּדֶשׁ (חֲגִיגָה כב.) כְּמַאן מְקַבְּלִים הָאִדָּנָא סָהֲדוּתָא מע"ה כְּרַבִּי יוֹסֵי: וְאָכַלְתָּ זוֹ אֲכִילָה נִרְאֶה דְּהַנֵי שְׁעוּרֵי כַּזַּיִת וְכַבֵּיצָה דְּלָא הָוֵי אֶלָּא אַסְמַכְתָּא וְכֵן פ"ה בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּתוּ (בְּרָכוֹת כ:) גְּבֵי הָא דְּאָמַר בֵּן מְבָרֵךְ לְאָבִיו וּמוֹקֵי לָהּ כְּגוֹן דְּאָכַל הָאָב שִׁעוּר דְּרַבָּנָן וּפ"ה שָׁם דְּהַיְינוּ כַּזַּיִת וְכַבֵּיצָה דְּמִדְּאוֹרַיְתָא בָּעֵינַן שְׁבִיעָה גְּמוּרָה וְכֵן מוּכָח הָתָם דְּקָאָמַר לֹא אֶשָּׂא פָּנִים לְיִשְׂרָאֵל שֶׁכָּתַבְתִּי לָהֶם וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ וְהֵן מְדַקְדְּקִים עַל עֲצָמָם בְּכַזַּיִת וְכַבֵּיצָה וְקָשָׁה דְּבְפֶרֶק ג' שֶׁאָכְלוּ (שָׁם מח.) אָמַר יַנַּאי מַלְכָּא וּמַלְכְּתָא כָּרְכִי רִפְתָּא בְּהֲדֵי הֲדָדֵי אָמַר מַאן יְהֵיב לַן גְּבָרָא דְּמִבָּרֵךְ לַן אַיְתּוּהוּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח וכו' שַׁתָּה וּבָרִיךְ לְהוּ וְקָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח לְגַרְמֵיהּ הוּא דַּעֲבַד דִּלְעוֹלָם אֵינוֹ מוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָה עַד שֶׁיֹּאכַל כַּזַּיִת דָּגָן מַשְׁמַע דְּאִם אָכַל כַּזַּיִת דָּגָן הָיָה מוֹצִיא אֲחֵרִים וְאִי כַּזַּיִת דְּרַבָּנָן הֵיכִי מַפִּיק לְהוּ הָא אָמַר דְּלָא אָתֵי דְּרַבָּנָן וּמַפֵּק דְּאוֹרַיְתָא וְאוֹר"י דְּהַיְינוּ דַּוְקָא קָטָן אֵינוֹ מוֹצִיא אוֹתוֹ שֶׁאָכַל שִׁעוּר דְּאוֹרַיְתָא אֲבָל גָּדוֹל אֲפִלּוּ לֹא אָכַל כְּלָל יָכוֹל לְהוֹצִיא אֲחֵרִים מִדְּאוֹרַיְתָא:

וְאֵינוֹ מִתְקַבֵּל. אב(א)תְּנוּ רַבָּנָן: לְעוֹלָם יִמְכּוֹר אָדָם כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ, וְיִשָּׂא בַּת תַּלְמִיד חָכָם. לֹא מָצָא בַּת תַּלְמִיד חָכָם — יִשָּׂא בַּת גְּדוֹלֵי הַדּוֹר. לֹא מָצָא בַּת גְּדוֹלֵי הַדּוֹר — יִשָּׂא בַּת רָאשֵׁי כְּנֵסִיּוֹת. לֹא מָצָא בַּת רָאשֵׁי כְּנֵסִיּוֹת — יִשָּׂא בַּת גַּבָּאֵי צְדָקָה. לֹא מָצָא בַּת גַּבָּאֵי צְדָקָה — יִשָּׂא בַּת מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת. וְלֹא יִשָּׂא בַּת עַמֵּי הָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁקֶץ, וְנָשׁוֹתֵיהֶן שֶׁרֶץ, וְעַל בְּנוֹתֵיהֶן הוּא אוֹמֵר: ״אָרוּר שׁוֹכֵב עִם כָּל בְּהֵמָה״. תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: עִם הָאָרֶץ אָסוּר לֶאֱכוֹל בְּשָׂר, (בְּהֵמָה) שֶׁנֶּאֱמַר: ״זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף״: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מוּתָּר לֶאֱכוֹל בְּשַׂר בְּהֵמָה וָעוֹף, וְכֹל שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה אָסוּר לֶאֱכוֹל בְּשַׂר בְּהֵמָה וָעוֹף. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עַם הָאָרֶץ מוּתָּר לְנוֹחֲרוֹ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבִּי, אֱמוֹר לוֹ לְשׁוֹחֲטוֹ! אָמַר לָהֶן: זֶה טָעוּן בְּרָכָה, וְזֶה אֵינוֹ טָעוּן בְּרָכָה. ב(ב)אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עַם הָאָרֶץ אָסוּר לְהִתְלַוּוֹת עִמּוֹ בַּדֶּרֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי הִיא חַיֶּיךָ וְאוֹרֶךְ יָמֶיךָ״, עַל חַיָּיו לֹא חָס, עַל חַיֵּי חֲבֵירוֹ — לֹא כָּל שֶׁכֵּן. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עַם הָאָרֶץ מוּתָּר לְקָרְעוֹ כְּדָג. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק: וּמִגַּבּוֹ. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֶׁהָיִיתִי עַם הָאָרֶץ אָמַרְתִּי: מִי יִתֵּן לִי תַּלְמִיד חָכָם וַאֲנַשְּׁכֶנּוּ כַּחֲמוֹר. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבִּי, אֱמוֹר כְּכֶלֶב! אָמַר לָהֶן: זֶה נוֹשֵׁךְ וְשׁוֹבֵר עֶצֶם, וְזֶה נוֹשֵׁךְ וְאֵינוֹ שׁוֹבֵר עֶצֶם. תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַמַּשִּׂיא בִּתּוֹ לְעַם הָאָרֶץ, כְּאִילּוּ כּוֹפְתָהּ וּמַנִּיחָהּ לִפְנֵי אֲרִי. מָה אֲרִי דּוֹרֵס וְאוֹכֵל, וְאֵין לוֹ בּוֹשֶׁת פָּנִים — אַף עַם הָאָרֶץ מַכֶּה וּבוֹעֵל, וְאֵין לוֹ בּוֹשֶׁת פָּנִים. תַּנְיָא, רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר: אִילְמָלֵא אָנוּ צְרִיכִין לָהֶם לְמַשָּׂא וּמַתָּן, הָיוּ הוֹרְגִין אוֹתָנוּ. תָּנֵא רַבִּי חִיָּיא: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ, כְּאִילּוּ בוֹעֵל אֲרוּסָתוֹ בְּפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה״. אַל תִּקְרֵי: ״מוֹרָשָׁה״, אֶלָּא: מְאוֹרָסָה. ג(ג)גְּדוֹלָה שִׁנְאָה שֶׁשּׁוֹנְאִין עַמֵּי הָאָרֶץ לְתַלְמִיד חָכָם יוֹתֵר מִשִּׂנְאָה שֶׁשּׁוֹנְאִין אוּמּוֹת הָעוֹלָם אֶת יִשְׂרָאֵל, וּנְשׁוֹתֵיהֶן יוֹתֵר מֵהֶן. תָּנָא שָׁנָה וּפֵירֵשׁ, יוֹתֵר מִכּוּלָּן. ג"ה(ד)תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּעַמֵּי הָאָרֶץ: אֵין מוֹסְרִין לָהֶן עֵדוּת. וְאֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן עֵדוּת. וְאֵין מַגְלִין לָהֶן סוֹד. וְאֵין מְמַנִּין אוֹתָן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל הַיְתוֹמִים. וְאֵין מְמַנִּין אוֹתָן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל קוּפָּה שֶׁל צְדָקָה. וְאֵין מִתְלַוִּין עִמָּהֶן בַּדֶּרֶךְ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף אֵין מַכְרִיזִין עַל אֲבֵידָתוֹ. וְתַנָּא קַמָּא? זְמָנִין דְּנָפֵיק מִינַּיהּ זַרְעָא מְעַלְיָא וְאָכִיל לֵיהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יָכִין וְצַדִּיק יִלְבַּשׁ״. וְכֵן מִי שֶׁיָּצָא וְכוּ'. ז(ה)לְמֵימְרָא דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר כְּבֵיצָה הוּא דַּחֲשִׁיב, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר כְּזַיִת נָמֵי חֲשִׁיב. וּרְמִינְהִי: עַד כַּמָּה הֵן מְזַמְּנִין? עַד כְּזַיִת, וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד כְּבֵיצָה! ח(ו)אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוּחְלָפֶת הַשִּׁיטָה. אַבָּיֵי אָמַר: לְעוֹלָם לָא תֵּיפּוֹךְ. הָתָם — בִּקְרָאֵי פְּלִיגִי, הָכָא — בְּסָבָרָא פְּלִיגִי. הָתָם בִּקְרָאֵי פְּלִיגִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר: ״וְאָכַלְתָּ״ — זוֹ אֲכִילָה, ״וְשָׂבָעְתָּ״ — זוֹ שְׁתִיָּה, וַאֲכִילָה בְּכַזַּיִת. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: ״וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ״ — אֲכִילָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׂבִיעָה, וְאֵיזוֹ זוֹ? בִּכְבֵיצָה. הָכָא בְּסָבָרָא פְּלִיגִי, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר חֲזָרָתוֹ כְּטוּמְאָתוֹ: מָה טּוּמְאָתוֹ בִּכְבֵיצָה, אַף חֲזָרָתוֹ בִּכְבֵיצָה. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר חֲזָרָתוֹ כְּאֵיסּוּרוֹ: וְאֵינוֹ מִתְקַבֵּל לְשׁוֹמְעִים: גְּדוֹלֵי הַדּוֹר אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה וְצַדִּיקִים: בַּת גַּבָּאֵי צְדָקָה

שֶׁאֵין מְמַנִּין אֶלָּא אִם כֵּן טוֹבִים וְנֶאֱמָנִין: נְשׁוֹתֵיהֶן שֶׁרֶץ שֶׁאֵינָן זְהִירוֹת בְּמִצְוֹת: עִם כָּל בְּהֵמָה שֶׁהִומּוֹת לִבְהֵמָה שֶׁאֵין לָהֶן לֵב לְהָבִין: כִּי הִיא חַיֶּיךָ וְאָרֶךְ יָמֶיךָ עַל חַיָּיו לֹא חָס לְלְמֹד תּוֹרָה וְלִחְיוֹת: עַל חַיֵּי חֲבֵרוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן וְיֵשׁ לִדְאֹג שֶׁמָּא יַהֲרָגֶנּוּ: וּמִגַּבּוֹ דְּתוּ לָא חֲיֵי כְּדְאָמְרִינַן בִּשְׁחִיטַת חֻלִּין (דף כא:) קְרָעוֹ כְּדֶג מִטַּמֵּא בְּאֹהֶל מֵיָּד וְאַף עַל גַּב שֶׁמְּפָרְפֵּר וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק וּמִגַּבּוֹ: אִלְמָלֵא צְרִיכִין אָנוּ לָהֶם לְמְזוֹנוֹתֵיהֶן וּלְעֶזְרָתָם הָיוּ הוֹרְגִין אוֹתָנוּ: כְּאִלּוּ בָּא עַל אֲרוּסָתוֹ בְּפָנָיו שֶׁמְּבִישׁוֹ: מֵאֹרָסָה לְכָל קְהִלּוֹת יַעֲקֹב: שָׁנָה וּפֵרֵשׁ תַּלְמִיד שֶׁשָּׁנָה וּפֵרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה וְיוֹדֵעַ כַּמָּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְגַנִּים אֶת עַמֵּי הָאָרֶץ וְכַמָּה הֵם שְׁפָלִים בְּעֵינֵיהֶם שׁוֹנֵא יוֹתֵר מִכֻּלָּם: אֵין מוֹסְרִין לוֹ עֵדוּת אֵין מְזַמְּנִין אוֹתוֹ לִשְׁמֹעַ דָּבָר לְהָעִיד עָלָיו: וְאֵין מְגַלִּין לוֹ סוֹד שׁוּם דָּבָר סָתֵר לְפִי שֶׁהוֹלֵךְ רָכִיל וּמְגַלֶּה: עַל הַיְתוֹמִין שֶׁחָשׁוּד עַל הַגָּזֵל: הַמּוֹצֵא אֲבֵדָה חַיָּב לְהַכְרִיז כִּדְאָמְרִי' בְּאֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ כא.) וְעַם הָאָרֶץ לְאו אַחִיךָ הוּא דְּאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עִמּוֹ: מְזַמְּנִין שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת דְּתָנֵן חַיָּבִין לְזַמֵּן וְאֵין רַשָּׁאִין לְחַלֵּק: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ מֵהֵאי קְרָא נָפְקָא לָן בְּרָכַת (הַזִּמּוּן) בִּבְרָכוֹת (דף מח:): חֲזָרָתוֹ וּמִדְּרַבָּנָן הִיא הוֹרְגִין אוֹתָנוּ. תָּנֵא רַבִּי חִיָּיא: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ, כְּאִילּוּ בוֹעֵל אֲרוּסָתוֹ בְּפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה״. אַל תִּקְרֵי: ״מוֹרָשָׁה״, אֶלָּא: מְאוֹרָסָה. ג(ג)גְּדוֹלָה שִׁנְאָה שֶׁשּׁוֹנְאִין עַמֵּי הָאָרֶץ לְתַלְמִיד חָכָם יוֹתֵר מִשִּׂנְאָה שֶׁשּׁוֹנְאִין אוּמּוֹת הָעוֹלָם אֶת יִשְׂרָאֵל, וּנְשׁוֹתֵיהֶן יוֹתֵר מֵהֶן. תָּנָא שָׁנָה וּפֵרֵשׁ, יוֹתֵר מִכּוּלָּן. ג"ה(ד)תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּעַמֵּי הָאָרֶץ: אֵין מוֹסְרִין לָהֶן עֵדוּת. וְאֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן עֵדוּת. וְאֵין מַגְלִין לָהֶן סוֹד. וְאֵין מְמַנִּין אוֹתָן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל הַיְתוֹמִים. וְאֵין מְמַנִּין אוֹתָן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל קוּפָּה שֶׁל צְדָקָה. וְאֵין מִתְלַוִּין עִמָּהֶן בַּדֶּרֶךְ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף אֵין מַכְרִיזִין עַל אֲבֵידָתוֹ. וְתַנָּא קַמָּא? זְמָנִין דְּנָפֵיק מִינַּיהּ זַרְעָא מְעַלְיָא וְאָכִיל לֵיהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יָכִין וְצַדִּיק יִלְבַּשׁ״. וְכֵן מִי שֶׁיָּצָא וְכוּ'. ז(ה)לְמֵימְרָא דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר כְּבֵיצָה הוּא דַּחֲשִׁיב, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר כְּזַיִת נָמֵי חֲשִׁיב. וּרְמִינְהִי: עַד כַּמָּה הֵן מְזַמְּנִין? עַד כְּזַיִת, וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד כְּבֵיצָה! ח(ו)אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוּחְלָפֶת הַשִּׁיטָה. אַבָּיֵי אָמַר: לְעוֹלָם לָא תֵּיפּוֹךְ. הָתָם — בִּקְרָאֵי פְּלִיגִי, הָכָא — בְּסָבָרָא פְּלִיגִי. הָתָם בִּקְרָאֵי פְּלִיגִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר: ״וְאָכַלְתָּ״ — זוֹ אֲכִילָה, ״וְשָׂבָעְתָּ״ — זוֹ שְׁתִיָּה, וַאֲכִילָה בְּכַזַּיִת. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: ״וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ״ — אֲכִילָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׂבִיעָה, וְאֵיזוֹ זוֹ? בִּכְבֵיצָה. הָכָא בְּסָבָרָא פְּלִיגִי, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר חֲזָרָתוֹ כְּטוּמְאָתוֹ: מָה טּוּמְאָתוֹ בִּכְבֵיצָה, אַף חֲזָרָתוֹ בִּכְבֵיצָה. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר חֲזָרָתוֹ כְּאֵיסּוּרוֹ:

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש
ב מסכת כלה רבתי
ג תנא דבי אליהו וזוטא נספחים לסדר אליהו זוטא פרקי דרך ארץ א
ד אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה רח
ה יומא עט:; ברכות מה.; משנה ברכות
ו ברכות מט:

גליון הש"ס

גמ' אמר ר"ע כשהייתי ע"ה. עי' כתובות סב ע"ב תוס' ד"ה דהוא צנוע:

תורה אור השלם

אָרוּר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן [דברים כז, כא]
זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת בַּמָּיִם וּלְכֹל־ נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת עַל־הָאָרֶץ [ויקרא יא, מו]
לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה־בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם [דברים ל, כ]
תּוֹרָה צִוָּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב [דברים לג, ד]
יָכִין וְצַדִּיק יִלְבָּשׁ וְכֹסֶף נָקִי יַחֲלֹק [איוב כז, יז]
וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ [דברים ח, י]

מסורת הש"ס

א בבא בתרא י:

ב אוצר מדרשים מכתב ר יוחנן בן זכאי מירושלם; בבא בתרא עה.

ג ברכות מט:; אוצר מדרשים מדרש שלשה וארבעה; אוצר מדרשים עשרה הרוגי מלכות עשרה הרוגי מלכות נוסחא ב ז

ד ברכות ס:; ברכות נד.; משנה ברכות; בראשית רבה ה קידושין עא.

ו תוספתא פסחים

ז תענית ל:; יבמות יג:; לקמן נד:; ברכות יז:; משנה פסחים

גליון הש"ס

גמ' אר"י אין כאן ענוי. עי' שבת סג ע"א רש"י ד"ה לא יחדל:

תורה אור השלם

[זכריה יד, ו]
[זכריה יד]
[זכריה יד, כ]
[זכריה יד, כא]
[בראשית לח, ב]
[הושע יב, ח]
[ישעיהו כג, ח]
[זכריה יד, ט]
[שמות ג, טו]
[פירושי רד"צ הופמן על שמות ג:טו, א]

עין משפט נר מצוה

א סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תסח סעי' ג ד:

ב מיי' פח' מהל' שביתת יום טוב הל' יח:

ג מיי' פח' מהל' שביתת יום טוב הל' כ:

כְּאִיסּוּרוֹ שֶׁל חָמֵץ וּבְשֵׂר קוֹדֶשׁ נָמֵי מִשְּׁנִפְסַל בְּיוֹצֵא אִסּוּר בַּאֲכִילָה: יְקָרוֹת וְקִפָּאוֹן אֵיזֵהוּ דְּאִיתְּרֵי בִּירוּשָׁלַיִם בִּיצִיאוֹת שְׁעָרֶיהָ דְּקָתָנֵי וְכֵן מִי שֶׁיָּצָא מִירוּשָׁלַיִם כו' פְּתַח בְּהָא פָּרְשְׁתָּא דְּבָעֵינַן לְמֵימַר קַמַּן שְׁעָתִיד הקב"ה לְהוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם: אוֹר שֶׁיֵּקֶר בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּשֶׁחַמָּה מְאִירָה בִּגְבוּרָתָהּ וְאוֹרָהּ גָּדוֹל אוֹתוֹ אוֹר חָשׁוּב וְיָקָר שֶׁלֹּא יְהֵא כָּל הָעוֹלָם הַזֶּה, וּקְפוּיִין הֵן לָעוֹלָם הַבָּא. (א)וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁיִּקְרִין הֵן בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּקְפוּיִין הֵן לָעוֹלָם הַבָּא. כִּי הָא דְּרַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי חָלַשׁ וְאִיתְנְגִיד, כִּי הָדַר, אֲמַר לֵיהּ אֲבוּהּ: מַאי חָזֵית? אֲמַר לֵיהּ: עוֹלָם הָפוּךְ רָאִיתִי, עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה, וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה. אֲמַר לוֹ: בְּנִי, עוֹלָם בָּרוּר רָאִיתָ. וַאֲנַן הֵיכִי הָתָם? כִּי הֵיכִי דְּאִיתוּ אֲנַן הָכָא, הָכִי אִיתֵינַן הָתָם. וְשָׁמַעְתִּי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: אַשְׁרֵי מִי שֶׁבָּא לְכָאן וְתַלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ. וְשָׁמַעְתִּי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: הָרוּגֵי מַלְכוּת אֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲמוֹד בִּמְחִיצָתָן. (ומאן) [וּמַאן] נִינְהוּ? אִילֵימָא רַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבֵירָיו — מִשּׁוּם הָרוּגֵי מַלְכוּת וְתוּ לָא?! אֶלָּא: הָרוּגֵי לוֹד. ״בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל מְצִלּוֹת הַסּוּס קֹדֶשׁ לַה׳״. מַאי ״מְצִלּוֹת הַסּוּס״? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם עַד שֶׁהַסּוּס רָץ וּמֵצִיל. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: כָּל מְצִילוֹת שֶׁתּוֹלִין לַסּוּס בֵּין עֵינָיו — יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה׳. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: כָּל בִּיזָּה שֶׁבּוֹזְזִין יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁעָה שֶׁהַסּוּס רָץ וּמֵצִיל — יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה׳. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר כָּל בִּיזָּה שֶׁבָּזְזוּ יִשְׂרָאֵל, הַיְינוּ דִּכְתִיב: ״וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית ה׳ כַּמִּזְרָקִים לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ״. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר בְּהָנֵךְ תַּרְתֵּי, מַאי ״וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית ה׳״? מֵיקְּלָא אַחֲרִיתִי קָאָמַר, דְּמִתְעַתְּרֵי יִשְׂרָאֵל וּמִתְנַדְּבִי וּמַיְיתִי. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר בִּיזָּה, הַיְינוּ דִּכְתִיב: ״וְלֹא יִהְיֶה כְּנַעֲנִי עוֹד בְּבֵית ה׳ צְבָאוֹת״. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר הָנֵךְ תַּרְתֵּי, מַאי ״וְלֹא יִהְיֶה כְּנַעֲנִי״? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: אֵין כָּאן עָנִי. (ב)וּכְנַעֲנִי מִנַּלָּן דְּאִיקְּרִי תַּגָּר? דִּכְתִיב: ״וַיֵּרָא שָׁם יְהוּדָה בַּת אִישׁ כְּנַעֲנִי״. מַאי ״כְּנַעֲנִי״? אִילֵימָא כְּנַעֲנִי מַמָּשׁ, אֶפְשָׁר בָּא אַבְרָהָם וְהִזְהִיר אֶת יִצְחָק, בָּא יִצְחָק וְהִזְהִיר אֶת יַעֲקֹב, וִיהוּדָה אָזֵיל וְנָסֵיב?! אֶלָּא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: בַּת גַּבְרָא תַּגָּרָא, דִּכְתִיב: ״כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה״. וְאִיבָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא: ״אֲשֶׁר סוֹחֲרֶיהָ שָׂרִים כְּנַעֲנֶיהָ נִכְבַּדֵּי אָרֶץ״. (ג)״וְהָיָה ה׳ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה׳ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד״. אַטּוּ הָאִידָּנָא לָאו אֶחָד הוּא? (ד)אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר חָנִינָא: לֹא כָּעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַזֶּה, עַל בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״, וְעַל בְּשׂוֹרוֹת רָעוֹת אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ דַּיַּין הָאֱמֶת״. לָעוֹלָם הַבָּא, כּוּלּוֹ ״הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״. ״וּשְׁמוֹ אֶחָד״. מַאי ״אֶחָד״? אַטּוּ הָאִידָּנָא לָאו שְׁמוֹ אֶחָד הוּא? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לֹא כָּעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַזֶּה, נִכְתָּב בְּיוֹד הֵי וְנִקְרָא בְּאָלֶף דָּלֶת. אֲבָל לָעוֹלָם הַבָּא כּוּלּוֹ אֶחָד, נִקְרָא בְּיוֹד הֵי וְנִכְתָּב בְּיוֹד הֵי. (ה)סְבַר רָבָא לְמִדְרְשֵׁהּ בְּפִירְקָא, אָמַר לֵיהּ הָהוּא סָבָא: ״לְעֵלֶּם״ כְּתִיב. רַבִּי אֲבִינָא רָמֵי: כְּתִיב ״זֶה שְׁמִי לְעֹלָם״ — ״וְזֶה זִכְרִי לְדוֹר דּוֹר״. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֹא כְּשֶׁאֲנִי נִכְתָּב, אֲנִי נִקְרָא. נִכְתָּב אֲנִי בְּיוֹד הֵא, וְנִקְרָא אֲנִי בְּאָלֶף דָּלֶת. (ו)הַדָּרָן עָלָךְ אֵלּוּ עוֹבְרִין ℵ

מָקוֹם

(ז)מַתְנִי׳ שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעַרְבֵי פְּסָחִים עַד חֲצוֹת — עוֹשִׂין. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת — אֵין עוֹשִׂין. הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם שֶׁעוֹשִׂין לְמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין, אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין לְמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין — נוֹתְנִין עָלָיו חוּמְרֵי מָקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם וְחוּמְרֵי מָקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם.

וְאַל

כְּדַאֲמַר בְּפֶרֶק בָּתְרָא (דף קט:) חוֹטְפִין מַצָּה בְּלֵילֵי פְּסָחִים בְּשָׁבִיל תִּינוֹקוֹת שֶׁלֹּא יִשְׁנוּ:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פז׳ מהל׳ שמיטה ויובל הל׳ יב:
ב טוש״ע יו״ד סי׳ שלד סעי׳ מג:
ג מיי׳ פח׳ מהל׳ שביתת יום טוב הל׳ יז:
ד מיי׳ פו׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ יד:
ה סמג עשין כט, טוש״ע או״ח סי׳ תקמה סעי׳ ג:
ו מיי׳ פכ״ט מהל׳ שבת הל׳ ה:
ז מיי׳ פג׳ מהל׳ תענית הל׳ ד:
ח סמג עשין יב, טוש״ע יו״ד סי׳ רמו סעי׳ כ:
ט מיי׳ פג׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ ה:
י מיי׳ פ׳ מהל׳ תשובה הל׳ ה:
יא טוש״ע יו״ד סי׳ ריד סעי׳ א ב:
יב טוש״ע יו״ד סי׳ ריד סעי׳ א ב:

הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת אוֹר״י דְּאִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי הָכִי הֲנֵי נָשֵׁי דְּנָהֲגִי דְּלָא לְמֶעְבַּד עֲבִידְתָּא בְּאִפּוּקֵי שַׁבְּתָא לְאוֹ מִנְהָגָא עַד דְּתִתְפַּנֵּי סִדְרָא מִנְהָגָא פִּי׳ שֶׁיִּשְׁלִים הַתְּפִלָּה מִנְהָג כֶּשֵׁר וּבְהָא אַיְירֵי נָמֵי הָכָא: וְכָאן בְּעוֹשִׂים שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ וְכִדְרַב יְהוּדָה תֵּמַהּ (דְּרַב) גּוּפֵּהּ אָמַר בפ״ב דִּבְרָכוֹת (ד׳ יז.) כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ נוֹחַ לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא ואור״י דְּהָתָם מַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁלּוֹמֵד כְּדֵי לְהִתְיַהֵר וּלְקַנְטֵר וּלְקַפֵּחַ אֶת חֲבֵרָיו בַּהֲלָכָה וְאֵינוֹ לוֹמֵד ע״מ לַעֲשׂוֹת אֲבָל הָכָא מַיְירֵי דְּוַמְיָא דְּהָהִיא דְּלָעֵיל יֵשׁ שֶׁפָּל וְנִשְׂכָּר דְּלָא עָבֵד כּוּלֵּיהּ שַׁבְּתָא וְלָא בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לְשׁוּם רַעֲוָה אֶלָּא מִתּוֹךְ עַצְלוּת אַפֵּ״ה גָּדוֹל עַד שָׁמַיִם חַסְדּוֹ: מַתְקוֹלְתָּא מַטְוֶה לְכַוֵּן קוֹרֵא אוֹתָהּ מַתְקוֹלְתָּא לְפִי שְׁנִּשְׁבֶּרֶת לְשָׁעוּר מִשְׁקַל מַטְוֶה כְּדִתְנַן בְּכְתֻבּוֹת (ד׳ סד:) כַּמָּה הִיא עוֹשָׂה לוֹ מִשְׁקַל ה׳ סְלָעִים ופר״ח שֶׁהִיא מִתְבַּזָּה עַל כָּךְ שֶׁהִיא מְגַלָּה זְרוֹעוֹתֶיהָ בְּשָׁעַת טְוִיָּה: וּמְגַדְּלֵי בְּהֵמָה וְקָשֶׁה לר״ת דְּאָמַר (בְּחֻלִּין ד׳ פד:) הֲרוֹצֶה שֶׁיִּתְעַשֵּׁר יַעֲסֹק בִּבְהֵמָה דַּקָּה וְאָמַר נָמֵי עַשְׁתֵּרוֹת שְׁמַעְשְׁרוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן וי״ל דְּהָתָם בְּחַרְשִׁין: כּוֹתְבֵי סְפָרִים אור״י בְּשֵׁם רִיבְ״א דְּדַוְקָא הַכּוֹתְבִים כְּדֵי לְמֹכֵּר עֲלֵיהֶן בְּקִשּׁוּ דְּלְעוֹלָם יִמְצְאוּ לוֹקְחִין כְּדְקָתָנֵי הָן וְתַגְרֵיהֶם אֲבָל עַל הַמַּשְׂכִּירִים עַצְמָן לְבַעֲלֵי בָּתִּים לֹא בְּקִשּׁוּ שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְקֻפָּחִים פְּרָנְסָתָן שֶׁלֹּא יִמְצְאוּ כָּל כָּךְ לְהִשְׁתַּכֵּר:

א(א)וְאַל יְשַׁנֶּה אָדָם מִפְּנֵי הַמַּחֲלוֹקֶת. כֵּיוָצֵא בּוֹ: הַמּוֹלִיךְ פֵּירוֹת שְׁבִיעִית מִמָּקוֹם שֶׁכָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁלֹּא כָלוּ, אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא כָלוּ לְמָקוֹם שֶׁכָּלוּ — חַיָּיב לְבַעֵר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צֵא וְהָבֵא לְךָ אַף אַתָּה. ב־ד(ב)גְּמָ׳ מַאי אִירְיָא עַרְבֵי פְּסָחִים? אֲפִילּוּ עַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְעַרְבֵי יָמִים טוֹבִים נָמֵי! דְּתַנְיָא: הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה אֵינוֹ רוֹאֶה סִימַן בְּרָכָה לְעוֹלָם! הָתָם, מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה הוּא דְּאָסוּר, סָמוּךְ לַמִּנְחָה — לָא. הָכָא — מֵחֲצוֹת. אִי נָמֵי: הָתָם, סִימָן בְּרָכָה הוּא דְּלָא חָזֵי, אֲבָל שַׁמּוֹתֵי לָא מְשַׁמְּתִינַן לֵיהּ. הָכָא — שַׁמּוֹתֵי נָמֵי מְשַׁמְּתִינַן לֵיהּ. ה־ז(ג)גּוּפָא: הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וּבְעַרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם נִידְנוּד עֲבֵירָה, לְאֻתּוֹיֵי תַּעֲנִית צִיבּוּר — אֵינוֹ רוֹאֶה סִימַן בְּרָכָה לְעוֹלָם. (ג)תָּנוּ רַבָּנָן: יֵשׁ זָרִיז וְנִשְׂכָּר, וְיֵשׁ זָרִיז וְנִפְסָד. יֵשׁ שָׁפָל וְנִשְׂכָּר, וְיֵשׁ שָׁפָל וְנִפְסָד. זָרִיז וְנִשְׂכָּר — דְּעָבֵיד כּוּלֵּי שַׁבְּתָא, וְלָא עָבֵיד בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. זָרִיז וְנִפְסָד — דְּעָבֵיד כּוּלֵּי שַׁבְּתָא, וְעָבֵיד בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. שָׁפָל וְנִשְׂכָּר — דְּלָא עָבֵיד כּוּלֵּי שַׁבְּתָא, וְלָא עָבֵיד בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. שָׁפָל וְנִפְסָד — דְּלָא עָבֵיד כּוּלֵּי שַׁבְּתָא, וְעָבֵיד בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. אָמַר רָבָא: הֲנֵי נְשֵׁי דָּמְחוֹזָא, אַף עַל גַּב דְּלָא עָבְדָן עֲבִידְתָּא בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא — מִשּׁוּם מְפַנְּקוּתָא הוּא, דְּהָא כָּל יוֹמָא נָמֵי לָא קָא עָבְדָן. אֲפִילּוּ הָכִי — שָׁפָל וְנִשְׂכָּר קָרֵינַן לְהוּ. ח־ח(ד)רָבָא רָמֵי: כְּתִיב ״כִּי גָדֹל עַד שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ״, וּכְתִיב ״כִּי גָדֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ״. הָא כֵּיצַד? כָּאן בְּעוֹשִׂין לִשְׁמָהּ, וְכָאן בְּעוֹשִׂין שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ. וְכִדְרַב יְהוּדָה. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ. תָּנוּ רַבָּנָן: הַמְצַפֶּה לְשָׁכַר אִשְׁתּוֹ וֶירִיחַיִם — אֵינוֹ רוֹאֶה סִימַן בְּרָכָה לְעוֹלָם. שְׂכַר אִשְׁתּוֹ — מַתְקוֹלְתָּא. רִיחַיָּא — אַגְרְתָּא. אֶבֶל עֲבָדָה וּמְזַבְּנָה — אִישְׁתַּבּוֹחֵי מִשְׁתַּבַּח בָּהּ קְרָא דִּכְתִיב: ״סָדִין עָשְׂתָה וַתִּמְכֹּר״. תָּנוּ רַבָּנָן: הַמִּשְׁתַּכֵּר בְּקָנִים וּבְקַנְקַנִּים — אֵינוֹ רוֹאֶה סִימַן בְּרָכָה לְעוֹלָם. מַאי טַעְמָא? כֵּיוָן דְּנָפְשׁ אַפְחָזֵיהוּ — שָׁלְטָא בֵּהּ עֵינָא. תָּנוּ רַבָּנָן: תַּגְרֵי סִימְטָא, וּמְגַדְּלֵי בְּהֵמָה דַּקָּה, וְקוֹצְצֵי אִילָנוֹת טוֹבוֹת, וְנוֹתְנִין עֵינֵיהֶן בְּחֶלֶק יָפֶה — אֵינוֹ רוֹאֶה סִימַן בְּרָכָה לְעוֹלָם, מַאי טַעְמָא? דְּתָהוּ בֵּיהּ אִינָשֵׁי. (ה)תָּנוּ רַבָּנָן, אַרְבַּע פְּרוּטוֹת אֵין בָּהֶן סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם: שְׂכַר כּוֹתְבִין, וּשְׂכַר מְתוּרְגְּמָנִין, וּשְׂכַר יְתוֹמִים, וּמָעוֹת הַבָּאוֹת מִמְּדִינַת הַיָּם. בִּשְׂלָמָא שְׂכַר מְתוּרְגְּמָנִין — מִשּׁוּם דְּמִיחַזֵּי כִּשְׂכַר שַׁבָּת. וּמָעוֹת יְתוֹמִים נָמֵי — לְאוּ בְּנֵי מְחִילָה נִינְהוּ. מָעוֹת הַבָּאוֹת מִמְּדִינַת הַיָּם — מִשּׁוּם דְּלְאוּ כָּל יוֹמָא מִתְרְחִישׁ נִיסָּא. (ו)אֶלָּא שְׂכַר כּוֹתְבִין מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע תַּעֲנִיּוֹת יָשְׁבוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה עַל כּוֹתְבֵי סְפָרִים תְּפִילִּין וּמְזוּזוֹת שֶׁלֹּא יִתְעַשְּׁרוּ, שֶׁאֵילְמָלֵי מִתְעַשְּׁרִין — אֵין כּוֹתְבִין. תָּנוּ רַבָּנָן: כּוֹתְבֵי סְפָרִים תְּפִילִּין וּמְזוּזוֹת, הֵן, וְתַגְרֵיהֶן, וְתַגְרֵי תַגְרֵיהֶן, וְכָל הָעוֹסְקִין בִּמְלֶאכֶת שָׁמַיִם, לְאֵיתוֹיֵי מוֹכְרֵי תְכֵלֶת — אֵינָן רוֹאִין סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. וְאִם עוֹסְקִין לִשְׁמָהּ — רוֹאִין. ז־א(ז)בְּנֵי בַיְישָׁן נָהוּג דְּלָא הָווּ אָזְלִין מְצוֹר לְצִידוֹן בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. אָתוֹ בְּנַיְיהוּ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אָמְרוּ לוֹ: אֲבָהָתִין אֲפְשַׁר לְהוּ, אֲנַן לָא אָפְשַׁר לַן. אָמַר לְהוּ: כְּבָר קִיבְּלוּ אֲבוֹתֵיכֶם עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ״. ״בְּנִי חוֹזְאֵי נָהֲגִי דְּמַפְרְשִׁי חַלָּה מֵאַרוֹזָא, אָתוֹ וַאֲמַרוּ לֵיהּ לְרַב יוֹסֵף. אָמַר לְהוּ: נֵיכְלַהּ זַר בְּאַפַּיְיהוּ. אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: דְּבָרִים הַמּוּתָּרִים וַאֲחֵרִים נָהֲגוּ בָּהֶן אִיסּוּר —

מסורת הש״ס

א לקמן נב.
ב לקמן צט:
ג תוספתא יבמות
ד סוטה מז.; סנהדרין קה:; סוטה כב:; ערכין טז:; אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש
ה תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא פרקי דרך ארץ א; מסכת דרך ארץ זוטא; אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה קנ
ו סוכה כו.; תוספתא ביכורים

גליון הש״ס

גמ׳ ונותנין עיניהן בחלק יפה. עיין מ״ק כ״ח ע״ב תד״ה ולישתול:

תורה אור השלם

כִּי־גָדֹל עַד־שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ וְעַד־שְׁחָקִים אֲמִתֶּךָ [תהילים נז, יא]
כִּי־גָדוֹל מֵעַל־שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ וְעַד־שְׁחָקִים אֲמִתֶּךָ [תהילים קח, ה]
סָדִין עָשְׂתָה וַתִּמְכֹּר וַחֲגוֹר נָתְנָה לַכְּנַעֲנִי [משלי לא, כד]
דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת [במדבר טו, לח]
שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל־תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ [משלי א, ח]

מסורת הש"ס

א יומא י:; בכורות כו:; בבא מציעא נו.; חולין כו.; נדרים מד: ב נדרים טו.

ג חולין יח:; חולין קי.

תורה אור השלם

וְיֹאמַר מָה הָעֲרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי אָחִי וַיִּקְרָא לָהֶם אֶרֶץ כָּבוּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה [מלכים א ט, יג]

דְּסָרְכִי מִילְתָא שֶׁל קַלָּא וּמְזַלְזְלִין יוֹתֵר: הָנָךְ אִינָשֵׁי נְמֵי כֵּיוָן דְּלָא גְּמִירִי: סָרְכֵי מִילְתָא קַשְׁיָא הִיא דְּאָתוּ לְאַמְנוֹעֵי מֵחֲלָה אַף מִדָּגָן: הַמַּפְרִישׁ מִן הָאֹרֶז עַל הַדָּגָן אוֹכֵל טְבָלִים דְּלָא חָל הַשֵּׁם עַל הָאֹרֶז וְלֹא נִתְקַן הַדָּגָן וְהַמַּפְרִישׁ מִן הַדָּגָן עַל הָאֹרֶז מַאֲכִיל טֶבֶל לְכֹהֵן שֶׁאֵין הַשֵּׁם חָל עַל הַדָּגָן בְּשָׁבִיל הָאֹרֶז שֶׁהָרֵי אֵינוֹ מְחַיֵּב וְנִמְצָא שֶׁאֵין זוֹ חַלָּה אֶלָּא טֶבֶל: רוֹחֲצִין שְׁנֵי אֲחִים כְּאֶחָד וְאֵין כָּאן מִשּׁוּם פְּרִיצוּת דְּנִימָא מִתּוֹךְ שְׁמָצָוִין יַחַד וְעַכְשָׁו רוֹאִין עֲרוּמִים זֶה אֶת זֶה נוֹתְנִין עַיִן אִישׁ בְּאָחִיו לְמִשְׁכַּב זְכוּר: וְאֵין רוֹחֲצִין כו' פְּלוֹמַר אֵין נוֹהֲגִים שְׁנֵי אֲחִים לִרְחֹץ כְּאֶחָד: בְּכָבוּל מָקוֹם קוֹרְדַּקֵיסִין אשקפונ"ש (אישקפינ"ש: נַעֲלַיִם קַלּוֹת) רְחָבִים וְלֹא חֲשִׁישִׁינַן דִּלְמָא מִשְׁתַּלְפִי וְאָתֵי לְאַתּוֹיֵנְהוּ אַרְבַּע אַמּוֹת וְאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי בִּירִי לְצֵאת בְּקוֹרְדַּקֵיסִין שֶׁהֵן נוֹהֲגִין בָּהֶן אִסּוּר: סַפְסָלֵי נְכָרִים שֶׁהֵן מוֹכְרִין בָּהֶן סְחוֹרָה וְלֹא חֲשִׁישִׁינַן לְמִשְׁדָּא: כְּכוּתָאֵי דְּמֵי דְּכֵיוָן דְּלָא גְּמִירִי וְלָאו מִקּוֹם תּוֹרָה הוּא סָרְכֵי מִילְתָא: מֵאֲבִיו וְחָמָיו מִתּוֹךְ שֶׁרוֹאֵהוּ וְנִזְקָר שְׁמֹשָׁם יָצָא נוֹתֵן לְבוֹ לְהַרְהוּר וְכֵן בְּחָמָיו נוֹתֵן לְבוֹ שֶׁיָּצְתָה אִשְׁתּוֹ מִכָּאן וְכֵן בְּבַעַל אֲחוֹתוֹ נָמֵי אִיכָּא הַרְהוּרָא: מִשּׁוּם כְּבוֹד אֲבִיו שֶׁמִּשְׁמֹשׁוֹ בַּמֶּרְחָץ: וְאֶת אִינְהוּ בְּנֵי כָּבוּל: תַּלְמִיד לֹא יִרְחַץ עִם רַבּוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְבַּיֵּשׁ מִכְּבוֹדוֹ וּמִמּוֹרָאוֹ: וְאִם הָיָה רַבּוֹ צָרִיךְ לוֹ שֶׁיְּשַׁמְּשֶׁנּוּ בַּמֶּרְחָץ: אֲבָל דְּאִיתְרָא חֵלֶב שֶׁבְּכְפִיפַת הַקֵּבָה שֶׁהַקֵּבָה כְּפוּפָה וַעֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת וְאוֹתוֹ חֵלֶב שֶׁבְּמָקוֹם הֶתֵּר אוֹכְלִין בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי בָבֶל נוֹהֲגִין בּוֹ אִסּוּר: שֶׁוִּינְכוּ כְּכוּתָאֵי דְּאָמְרִינַן לְעֵיל דְּבָרִים הַמַּתִּירִים וַאֲחֵרִים נָהֲגוּ בָּהֶן אִסּוּר אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְהַתִּירָן בִּפְנֵיהֶן וְאוֹקְמָה רַב חִסְדָּא בִּכְוּתָאֵי: הָנֵי מִילֵּי מִבָּבֶל לְבָבֶל מֵעִיר לְעִיר בְּבָבֶל דְּכֵיוָן דְּלָא כַּיְפִי לְהַדְדִי אִם יִשְׁנֶה מִנְהָגָן לְעֵינֵיהֶן יֵשׁ כָּאן מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת וְכָל שֶׁכֵּן מִבָּבֶל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַל יְשַׁנֶּה אֶת מִנְהָג הַמָּקוֹם מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת: אֲבָל מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל אִם יְשַׁנֶּה אֶת הַמִּנְהָג בְּבָבֶל אֵין כָּאן מַחֲלֹקֶת דַּאֲנַן כַּיְפִינַן לְבָנֵי א"י דְּאִינְהוּ סְמִיכִי וּבְבָבֶל לָא סְמִיכִי: עַבְדִינַן כְּוָתַיְהוּ כְּלוֹמַר אִם בָּאִין מִשָּׁם לְכָאן אֵין לָהֶם לְשַׁנּוֹת מִנְהָגָם אֶלָּא עוֹשִׂין כְּמִקּוֹמָן: אֲפִילּוּ תֵּימָא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל אַל יְשַׁנֶּה: לֹא תֹּאכַל דְּאִיתְרָא:

אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְהַתִּירָן בִּפְנֵיהֶם. אָמַר לוֹ: וְלָאו מִי אִיתְמַר עֲלַהּ, אָמַר רַב חִסְדָּא: בְּכוּתָאֵי! כּוּתָאֵי מַאי טַעְמָא — מִשּׁוּם דְּמִסָּרְכִי מִילְתָא, הָנָךְ אִינָשֵׁי נְמֵי סָרְכִי מִילְתָא. (א)אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי: חֲזַינַן אִי רוּבָּן אוֹרֶז אָכְלִי — לָא נֵיכְלַהּ זָר בְּאַפַּיְיהוּ, דִּילְמָא מִשְׁתַּכְחָא תּוֹרַת חַלָּה מִינַּיְיהוּ. וְאִי רוּבָּן דָּגָן אָכְלִי — נֵיכְלַהּ זָר בְּאַפַּיְיהוּ, דִּילְמָא אָתֵי לְאַפְרוֹשֵׁי מִן הַחִיּוּב עַל הַפְּטוּר, וּמִן הַפְּטוּר עַל הַחִיּוּב. (ב)גּוּפָא, דְּבָרִים הַמּוּתָּרִין וַאֲחֵרִים נָהֲגוּ בָּהֶן אִיסּוּר — אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְהַתִּירָן בִּפְנֵיהֶן. אָמַר רַב חִסְדָּא: בְּכוּתָאֵי עָסְקִינַן. וְכוּלֵי עָלְמָא לָא? וְהָתַנְיָא: רוֹחֲצִין שְׁנֵי אַחִין כְּאֶחָד, וְאֵין רוֹחֲצִין שְׁנֵי אַחִין בְּכָבוּל. וּמַעֲשֶׂה בִּיהוּדָה וְהִלֵּל בְּנָיו שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁרָחֲצוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד בְּכָבוּל, וְלָעֲזָה עֲלֵיהֶן הַמְּדִינָה, אָמְרוּ: מִימֵינוּ לֹא רָאִינוּ כָּךְ. וְנִשְׁמַט הִלֵּל וְיָצָא לְבֵית הַחִיצוֹן, וְלֹא רָצָה לוֹמַר לָהֶן: מוּתָּרִין אַתֶּם. יוֹצְאִים בְּקוֹרְדַּקֵיסוֹן בַּשַּׁבָּת, וְאֵין יוֹצְאִין בְּקוֹרְדַּקֵיסוֹן בַּשַּׁבָּת בְּבֵירִי. וּמַעֲשֶׂה בִּיהוּדָה וְהִלֵּל בָּנָיו שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁיָּצְאוּ בְּקוֹרְדַּקֵיסוֹן בַּשַּׁבָּת בְּבֵירִי, וְלָעֲזָה עֲלֵיהֶן הַמְּדִינָה, וְאָמְרוּ: מִימֵינוּ לֹא רָאִינוּ כָּךְ. וּשְׁמָטוּם וּנְתָנוּם לְעַבְדֵיהֶן, וְלֹא רָצוּ לוֹמַר לָהֶן: מוּתָּרִין אַתֶּם. וְיוֹשְׁבִין עַל סַפְסָלֵי גוֹיִם בַּשַּׁבָּת, וְאֵינָן יוֹשְׁבִין עַל סַפְסָלֵי גוֹיִם בַּשַּׁבָּת בְּעַכּוֹ. וּמַעֲשֶׂה בְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁיָּשַׁב עַל סַפְסָלֵי גוֹיִם בַּשַּׁבָּת בְּעַכּוֹ, וְלָעֲזָה עָלָיו כָּל הַמְּדִינָה, אָמְרוּ: מִימֵינוּ לֹא רָאִינוּ כָּךְ. נִשְׁמַט עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וְלֹא רָצָה לוֹמַר לָהֶן: מוּתָּרִין אַתֶּם. בְּנֵי מְדִינַת הַיָּם נָמֵי, כֵּיוָן דְּלָא שְׁכִיחִי רַבָּנַן גַּבַּיְיהוּ — כְּכוּתִים דָּמוּ. בְּשִׁלְמָא סַפְסָלֵי גוֹיִם, מִשּׁוּם דְּמִחֲזֵי כְּמִקַּח וּמִמְכָּר. בְּקוֹרְדַּקֵיסוֹן נָמֵי, דִּילְמָא מִשְׁתַּלְפִין וְאָתֵי לְאֵיתוֹיֵנְהוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. ג(א)אֶלָּא רוֹחֲצִין מַאי טַעְמָא לָא? כִּדְתַנְיָא: עִם הַכֹּל אָדָם רוֹחֵץ, חוּץ מֵאָבִיו וְחָמִיו וּבַעַל אִמּוֹ וּבַעַל אֲחוֹתוֹ. וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בְּאָבִיו מִפְּנֵי כְּבוֹד אָבִיו, וְהוּא הַדִּין לְבַעַל אִמּוֹ. (ב)וַאֲחוֹתוֹ אֵינָהוּ וּגְזוּר בְּשֶׁנֵּי אַחִין מִשּׁוּם בַּעַל אֲחוֹתוֹ. תָּנָא: תַּלְמִיד לֹא יִרְחַץ עִם רַבּוֹ, וְאִם רַבּוֹ צָרִיךְ לוֹ — מוּתָּר. כִּי אָתָא רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אָכַל דְּאִיתְרָא. עוּל לְגַבֵּיהּ רַב עַוִּירָא סָבָא וְרָבָה בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא, כֵּיוָן דַּחֲזִינְהוּ כַּסָּיֵיהּ מִינַּיְיהוּ. אָתוֹ וַאֲמַרוּ לֵיהּ לְאַבָּיֵי. אָמַר לְהוּ: שַׁוִּוינְכוּ כְּכוּתָאֵי. (ג)וְרָבָה בַּר בַּר חָנָה לֵית לֵיהּ הָא דְּתָנַן נוֹתְנִין עָלָיו חוּמְרֵי הַמָּקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם וְחוּמְרֵי הַמָּקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם? אָמַר אַבָּיֵי: הָנֵי מִילֵּי מִבָּבֶל לְבָבֶל, וּמֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אִי נָמֵי, מִבָּבֶל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל — לָא. כֵּיוָן דַּאֲנַן כַּיְפִינַן לְהוּ, עַבְדִינַן כְּוָותַיְיהוּ. ד"רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל, הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּאֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר, וְרָבָה בַּר בַּר חָנָה דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר הֲוָה. אָמַר לֵיהּ רַבָּה בַּר בַּר חָנָה לְבָנֵיהּ: בְּנִי, לֹא תֹּאכַל לֹא בְּפָנַי וְלֹא שֶׁלֹּא בְּפָנַי. אֲנִי שֶׁרָאִיתִי אֶת רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאָכַל — כְּדֵי הוּא רַבִּי יוֹחָנָן לִסְמוֹךְ עָלָיו בְּפָנָיו וְשֶׁלֹּא בְּפָנָיו. אַתָּה לֹא רָאִיתָ אוֹתוֹ, לֹא תֹּאכַל בֵּין בְּפָנַי בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנַי. וּפְלִיגָא דִּידֵיהּ אַדִּידֵיהּ. דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, סָח לִי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן אֶלְעָזָר: פַּעַם אַחַת נִכְנַסְתִּי אַחַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן רַבִּי יוֹסֵי בֶּן לָקוֹנְיָא לַגִּינָּה,

וְנָטַל

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע אה"ע סי' כג סעי' ו:

ב טוש"ע יו"ד סי' רמב סעי' טז:

ג מיי' פה' מהל' תלמוד תורה הל' ו:

ד סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תסח סעי' ד:

ה מיי' פח' מהל' שביתת יום טוב הל' כ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ שמיטה ויובל הל׳ ב:
ב סמג לאוין עה, טוש״ע או״ח סי׳ תסח סעי׳ ד:
ג מיי׳ פח׳ מהל׳ שביתת יום טוב הל׳ כ:

אֲנִי רָאִיתִי אֶת ר״ש שֶׁאָכַל תֵּמַהּ לר״י דְּאָמַר בַּיְרוּשַׁלְמִי ר״ש חָזָא לְהַהוּא גַּבְרָא מְלַקֵּט סְפִיחֵי כְּרוּב בְּשָׁבִיעִית א״ל מַאי הַאי א״ל וְלָאו אַתְּ הוּא דְּשָׁרֵית א״ל וְלָאו חַבְרַאי פְּלִיגִי עֲלַי קָרֵי עֲלֵהּ פּוֹרֵץ גָּדֵר יִשְּׁכָּנּוּ נָחָשׁ וְכֵן הָוֵת לַיהּ וְהַשְׁתָּא כֵּיוָן שֶׁבִּעֲצָמוֹ הָיָה אוֹכֵל לְמָה הָיָה כּוֹעֵס עַל אֲחֵרִים שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין וְסוֹמְכִין עַל הוֹרָאָתוֹ וי״ל דמ״מ לא הָיָה רוֹצֶה שֶׁעַמֵּי הָאָרֶץ יִסְמְכוּ עָלָיו כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּסְקוּ הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ: כָּל הַסְּפִיחִים אֲסוּרִין חוץ מִסְּפִיחֵי כְּרוּב פֵּי׳ רַשִׁ״י דְּלְאַחַר בְּעוּר מֵירֵי וְאֵין בְּעוּר נוֹהֵג בְּכְרוּב לְפִי שֶׁאֵין הַשֹּׁרֶשׁ כָּלָה בָּאָרֶץ וְלָא קָרֵינַן בֵּהּ כָּלָה לַחֲיָה מִן הַשָּׂדֶה וְקָשֶׁה לר״י א״כ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ קְרָא דְּלָא נֶאֱסַר תִּפּוּק לֵהּ דִּכְתִיב וְלִבְהֵמְתְּךָ וְעוֹד מַאי שְׁנָא דְּלָא מַפִּיק אֶלָּא סְפִיחֵי כְּרוּב ה״ל לְמֵעוּטֵי כָּל הֲנֵי דפ״ז דְּשָׁבִיעִית (מִשְׁנָה ב) דְּתְנַן עִקַּר הַלּוּף הַשּׁוֹטָה וּנְרֵבֶנָּה אֵין לָהֶן בְּעוּר וְעוֹד מַאי שְׁנָא דְּרַבָּנָן גָּזְרֵי הָכָא סְפִיחֵי כְּרוּב אַטּוּ שְׁאָר סְפִיחִים וּבְכָל הַנְּהוּ . דְּהָתָם לָא גָּזְרֵי וְעוֹד הִקְשָׁה רִיבָ״א דְּלְעֵיל קָתָנֵי וְנִכְנְסִתִּי לְגִנָּה אַחֲרָיו וְנָטַל סְפִיחֵי כְּרוּב וְאָכַל מִשְׁמַע שֶׁתִּלְשָׁן מִן הַקַּרְקַע וְהֵי׳ מֵהָן הַרְבֵּה מְחַבְּרִין וא״כ אֵירֵי קֹדֶם בְּעוּר וְעוֹד הִקְשָׁה ר״ת דְּאָמְרִינַן בפ״ק דְּמְנָחוֹת (דף ה:) מֵה לְמִנְחַת הָעֹמֶר שֶׁכֵּן מַתִּיר חָדָשׁ בְּשָׁבִיעִי׳ סְפִיחִים כר״ע דְּאָמַר סְפִיחֵי׳ אֲסוּרִים וּבְפֶסַח שֶׁל שְׁבִיעִית הִיא קֹדֶם בְּעוּר שֶׁאֵז תְּבוּאָה אֵינָהּ כָּלָה בְּשָׂדֶה וְאַדְרַבָּה הִיא בְּמִלּוּאָהּ וּבְעוּר לֹא הָיָה אֶלָּא בְּשָׁמִינִית כְּשֶׁהִיא כָּלָה לַחֲיָה מִן הַשָּׂדֶה וְעוֹד דְּקָאָמַר וְתַרְוַיְהוּ אַלְּבָּא דר״ע וְרַבָּנַן נָמֵי לָא פְּלִיגִי אַדְּרַשָּׁה דְּכָלָה לַחֲיָה בַּשָּׂדֶה וּמוֹדוּ רַבָּנַן דִּסְפִיחִים אֲסוּרִים אַחַר בְּעוּר דְּבִסְפֵּרֵי קָאָמַר אַמִּלְתָא דְּרַבָּנַן דִּפְלִיגִי אֲדַר׳ עֲקִיבָא אָמַרְתָּ לָנוּ לֹא תִּזָּרְעוּ וּמַה שֶּׁאָנוּ אוֹסְפִים אֵין מַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם פִּי׳ שֶׁאֲסוּר אַחַר בְּעוּר אָמַרְתָּ לָנוּ מָה אָנוּ אוֹכְלִין מִן הַבְּעוּר וְאֵילָךְ לְכָךְ נִרְאָה לר״ת דִּבְשָׁבִיעִית קֹדֶם בְּעוּר מֵירֵי כְּדִמַשְׁמַע קְרָא דְּלָא נֶאֱסַר תִּפּוּק דִּכְתִיב בֵּהּ מַה נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת וּדְרַ״ש ר״ע מֵהָאי קְרָא דִּסְפִיחִים אֲסוּרִים בְּשָׁבִיעִית וְרַבָּנַן פְּלִיגִי עָלֶיהָ וְדָרְשִׁי לֹא נֶאֱסַר לְהַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם וְלֹא אִסְרֵי אֶלָּא אַחַר בְּעוּר וּר״ש וְרַבָּנַן פְּלִיגִי הָכָא אַלְּבָּא דר״ע וּמַתִּיר ר״ש סְפִיחֵי כְּרוּב דְּלָא אִסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא סְפִיחִים דְּזוּמְיָא דְּזָרִיעָה דְּכְתִיב הֵן לֹא נִזְרַע אֲבָל סְפִיחֵי כְּרוּב דְּמוּ לְאִילָן כִּדְאָמַר (כְּתֻבּוֹת קיא:) כְּרוּב הִנִּיחַ לָנוּ אַבָּא וְהֵיינוּ עוֹלִים בּוֹ בַּסֶּלַע וְלָא גָּזְרִינַן אַטּוּ שְׁאָר סְפִיחִים וְרַבָּנַן גָּזְרֵי וְדַוְקָא אַלְּבָּא דר״ע דְּאָסוּר סְפִיחִים מִדְּאוֹרַיְתָא פְּלִיגִי אֲבָל לְרַבָּנַן דִּפְלִיגִי עֲלֵהּ דר״ע וְסָבְרִי אָסוּר סְפִיחִים דְּרַבָּנַן לַיכָּא לְמִגְזַר הַקְשָׁה רַבֵּינוּ נִסִּים גְּאוֹן דְּאִיפְכָּא שְׁמַעְינַן לְהוּ בְּמַסֶּכֶת שְׁבִיעִית בפ״ט (מִשְׁנָה א) דְּקָתָנֵי הָתָם ר״ש אוֹמֵר כָּל הַסְּפִיחִים מַתִּירִין חוץ מִסְּפִיחֵי כְּרוּב שֶׁאֵין כַּיּוֹצֵא בָּהֶן בְּיֶרֶק הַשָּׂדֶה וְלַיכָּא לְמִגְרַס הָתָם אֲסוּרִין דְּבִירוּשַׁלְמִי מוּכָח בְּהָדְיָא דְּגָרַס הָתָם מַתִּירִין וְתֵרֵץ דְּהָתָם מִיֵּרֵי בִּסְפִיחִים שֶׁגָּדְלוּ בְּשִׁשִּׁית בְּהֶתֵּר וְנִכְנְסוּ בַּשְּׁבִיעִית וְנִשְׁתַּהוּ עַד לְאַחַר הַבְּעוּר וּלְכָךְ שְׁאָר סְפִיחִים שָׁרוּ דְּלָא אַתּוּ לְאִחְלוּפֵי בְּהָנְהוּ שֶׁגָּדְלוּ בַּשְּׁבִיעִית גְּדוֹלִים וְשֶׁל שְׁבִיעִית קְטַנִּים אֲבָל שֶׁל כְּרוּב שֶׁגָּדְלִים הַרְבֵּה בִּזְמַן מוּעָט אֵין הֶכֵּר בֵּין הַגָּדֵל בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית לְגָדֵל בְּשָׁבִיעִית וְכֵן אִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי א״ר יִצְחָק כָּל יֶרֶק אַתָּה יָכוֹל לְעָמֹד עָלָיו בֵּין חֲדָשׁ וּבֵין יָשָׁן בְּרֶם הָכָא פִּי׳ סְפִיחֵי כְּרוּב שֶׁלֹּא יָלַף וְיָבִיא מִן הָאִסּוּר וְיֹאמַר מִן הָאֲמוּרוֹת הֲבֵאתִי וְהַךְ דִּשְׁמַעְתָּא אֲיֵירֵי בְּשָׁבִיעִית עַצְמָהּ כדמפר״ת וְרַבֵּינוּ נִסִּים פִּי׳ נְמֵי שְׁמַעְתָּא בע״א וּפִי׳ דְּהָכָא בִּסְפִיחִים שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁיָּצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִדְּרַבָּנַן עַד כְּדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן וְסָבַר ר״ש סְפִיחִים אֲסוּרִין בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית דְּכְשֶׁיִּרְאוּ אוֹתָם גְּדוֹלִים יִסְבְּרוּ שֶׁלְּקָטָן בְּשָׁבִיעִית אֲבָל סְפִיחֵי כְּרוּב שֶׁאֵין כַּיּוֹצֵא בָּהֶן בְּיֶרֶק הַשָּׂדֶה לֹא גָּזְרוּ בָּהֶן אַטּוּ שְׁאָר סְפִיחִים דְּכְשֶׁיִּרְאוּ אוֹתָם גְּדוֹלִים לֹא יִסְבְּרוּ בַּשְּׁבִיעִית דְּדַרְכָּם לִגְדֹּל הַרְבֵּה בִּזְמַן מוּעָט וּכְשֶׁאָכַל ר״ש בֶּן [רַבִּי] יוֹסֵי בֶּן לָקוֹנְיָא סְפִיחֵי כְּרוּב בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית הוּא דְּאָכַל כר״ש בֶּן יוֹחַי וְלָא מַשְׁמַע הָכִי וְרַבָּנַן גָּזְרֵי הֶתֵּירָא אַטּוּ אִסּוּרָא וְכֵן אָסוּר לִטְעֹן בְּפֶרֶק שֵׁנִי גָּרִס לְעֵנְיַן סְפִיחִים מר״ה וְעַד חֲנַבָּה אִסּוּר סְפִיחִים וּמֵחֲנַבָּה וְעַד ר״ה הֶתֵּר סְפִיחִים וְתַנְיָא בַּתּוֹסְפְתָּא בְּפֶ״ה בְּצָלִים שֶׁיָּצְאוּ מִשְּׁבִיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית אִם עָשׂוּ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מַתִּירִין וְאִם לָאו אֲסוּרִין וְתַרְוַיְהוּ אַלְּבָּא דר״ע דְּאָסַר סְפִיחִים מִדְּאוֹרַיְתָא בִּשְׁבִיעִית אֲבָל לְרַבָּנַן דִּפְלִיגִי עָלֵהּ לַיכָּא לְמִגְזַר וּמַה שֶּׁפִּי׳ רַבֵּינוּ נִסִּים דְּמַה שֶּׁגָּדַל בְּשִׁשִּׁית וְנִכְנְסָה לְשְׁבִיעִית הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמִטְעֵי שֶׁמָּא גָּדַל בִּשְׁבִיעִית אֲסוּר קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ״א דְּתַנְיָא בפ״ק דר״ה (דף טו.) ר״ש בֶּן יְהוּדָה מְשׁוּם ר״ש אוֹמֵר אֶתְרוֹג בַּת שִׁשִּׁית שֶׁנִּכְנְסָה בַּשְּׁבִיעִית פָּטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר וּמִן הַבְּעוּר וְהַשְׁתָּא בְּעוּר לָא הָוֵי אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַפֵּרוֹת כָּלִים וְאַפִּ״ה קָאָמַר פָּטוּר מִן הַבְּעוּר וּאע״ג דְּאִיכָּא לְמִטְעֵי וּלְמֵימַר שֶׁזֶּה הָאֶתְרוֹג גָּדַל בַּשְּׁבִיעִית וי״ל דְּהָתָם מִיֵּרֵי מִדְּאוֹרַיְתָא א״נ דְּתַנְיָא בפ״ק דר״ה (דף טו.) ר״ש בֶּן יְהוּדָה מְשׁוּם ר״ש אוֹמֵר אֶתְרוֹג בַּת שִׁשִּׁית שֶׁנִּכְנְסָה בַּשְּׁבִיעִית פָּטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר וּמִן הַבְּעוּר וְהַשְׁתָּא בְּעוּר לָא הָוֵי אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַפֵּרוֹת כָּלִים וְאַפִּ״ה קָאָמַר פָּטוּר מִן הַבְּעוּר וּאע״ג דְּאִיכָּא לְמִטְעֵי וּלְמֵימַר שֶׁזֶּה הָאֶתְרוֹג גָּדַל בַּשְּׁבִיעִית וי״ל דְּהָתָם מִיֵּרֵי מִדְּאוֹרַיְתָא א״נ דְּתַנְיָא בפ״ק דר״ה (דף טו.) ר״ש בֶּן יְהוּדָה מְשׁוּם ר״ש אוֹמֵר אֶתְרוֹג בַּת שִׁשִּׁית שֶׁנִּכְנְסָה בַּשְּׁבִיעִית פָּטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר וּמִן הַבְּעוּר וְהַשְׁתָּא בְּעוּר לָא הָוֵי אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַפֵּרוֹת כָּלִים וְאַפִּ״ה קָאָמַר פָּטוּר מִן הַבְּעוּר וּאע״ג דְּאִיכָּא לְמִטְעֵי וּלְמֵימַר שֶׁזֶּה הָאֶתְרוֹג גָּדַל בַּשְּׁבִיעִית וי״ל דְּהָתָם מִיֵּרֵי מִדְּאוֹרַיְתָא א״נ

וְנָטַל סְפִיחֵי כְּרוּב בַּשְּׁבִיעִית לְאַחַר זְמַן הַבְּעוּר: כְּדֵי רָאוּי: בְּפָנֵי אֲכֹל בְּפָנֵי — אֶכּוֹל, שֶׁלֹּא בְּפָנַי — לֹא תֹּאכַל. אֲנִי שֶׁרָאִיתִי אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי שֶׁאָכַל — כְּדֵי הוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי לְסָמוֹךְ עָלָיו בְּפָנָיו וְשֶׁלֹּא בְּפָנָיו. אַתָּה — בְּפָנַי אֶכּוֹל, שֶׁלֹּא בְּפָנַי — לֹא תֹּאכַל. א(א)מַאי רַבִּי שִׁמְעוֹן? דְּתַנְיָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל הַסְּפִיחִים אֲסוּרִין, חוּץ מִסְּפִיחֵי כְּרוּב, שֶׁאֵין כַּיּוֹצֵא בָּהֶן בְּיֶרֶק הַשָּׂדֶה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל הַסְּפִיחִין אֲסוּרִים. וְתַרְוַיְיהוּ אַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא. דְּתַנְיָא: ״הֵן לֹא נִזְרָע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת תְּבוּאָתוֹ״, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: וְכִי מֵאַחַר שֶׁאֵין זוֹרְעִין מֵהֵיכָא אוֹסְפִין? מִכָּאן לַסְּפִיחִין שֶׁהֵן אֲסוּרִין. בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? רַבָּנַן סָבְרִי: גָּזְרִינַן סְפִיחֵי כְּרוּב אַטּוּ שְׁאָר סְפִיחֵי דְּעָלְמָא, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר: לָא גָּזְרִינַן סְפִיחֵי כְּרוּב אַטּוּ סְפִיחֵי דְּעָלְמָא. ב(ב)הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם וְכוּ׳. בְּשִׁלְמָא הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם שֶׁעוֹשִׂין לְמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין — נוֹתְנִין עָלָיו חוּמְרֵי מָקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם, וְאַל יְשַׁנֶּה אָדָם מִפְּנֵי הַמַּחְלוֹקֶת וְלֹא לֶיעְבֵּיד. אֶלָּא מִמָּקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין לְמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין, אַל יְשַׁנֶּה אָדָם מִפְּנֵי הַמַּחְלוֹקֶת וְנַעְבֵּיד? הָא אָמְרַתְּ: ״נוֹתְנִין עָלָיו חוּמְרֵי מָקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם וְחוּמְרֵי מָקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם״! ג״אָמַר אַבָּיֵי: אַרֵישָׁא. רָבָא אָמַר: לְעוֹלָם אַסֵּיפָא, וְהָכִי קָאָמַר: אֵין בָּזוֹ מִפְּנֵי שִׁינּוּי הַמַּחְלוֹקֶת. מַאי קָא אָמְרַתְּ — הָרוֹאֶה אוֹמֵר מִלְּאכָה אֲסוּרָה? מֵימָר אָמְרִי: כַּמָּה בַּטָּלָנֵי הָוֵי בְּשׁוּקָא. אָמַר לֵיהּ רַב סָפְרָא לְרַבִּי אַבָּא: כְּגוֹן אֲנַן דְּיָדְעִינַן בְּקִבְיָעָא דְיַרְחָא,

בַּייְשׁוּב

וְנָטַל סְפִיחֵי כְּרוּב בְּשָׁבִיעִית וְאָתוּ לְמִשְׁרֵי שְׁאָר סְפִיחִים: אַרֵישָׁא וְאַל יְשַׁנֶּה דְּמַתְנִי׳ אַרֵישָׁא קָאֵי הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם שֶׁעוֹשִׂין לְמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין: רָבָא אָמַר לְעוֹלָם אַסֵּיפָא וְהָכִי מַשְׁמַע מַתְנִי׳ אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין לְמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין נוֹתְנִין עָלָיו חֲמְרֵי מָקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם וְלֹא לֶיעֱבֵד דְּהָא דקי״ל בְּעַלְמָא אַל יְשַׁנֶּה אָדָם מִמִּנְהָג הָעִיר אֵינוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי הַמַּחְלֹקֶת וְכָאן אֵין מַחְלֹקֶת: דְּמַאי אָמְרַתְּ הָרוֹאֶה אוֹתוֹ בָּטֵל יֹאמַר זֶה אוֹמֵר שֶׁהַמְּלָאכָה אֲסוּרָה וְחָלוּק עַל כֻּלָּנוּ לֹא יֹאמַר הָכִי אֶלָּא יֹאמַר מְלָאכָה אֵין לוֹ שֶׁהֲרֵי כַּמָּה בַּטָּלָנִין יֵשׁ בַּשּׁוּק כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה:

מסורת הש״ס

א בראשית רבה; קוהלת רבה; משנה שבועית
ב משנה פסחים

גליון הש״ס

גמ׳ כגון אנן דידעינן בקביעא דירחא. עי׳ מהרש״א ולענ״ד י״ל דהא במקום דמגיעים ג״כ שלוחי תשרי והלך בניסן למקום דמגיעים שם שלוחי ניסן ולא שלוחי תשרי והם צריכים לעשות ב׳ ימים כדאי׳ בר״ה:
תוס׳ ד״ה כל הספיחים. לכך נראה לר״ת דבשביעית קודם ביעור. עיין תענית י״ט ע״ב תד״ה רשב״ג:

תורה אור השלם

וְכִי תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסֹף אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ [ויקרא כה, כ]

א טוש"ע או"ח סי' תצו סעי' ג:
ב מיי' פח' מהל' שביתת יום טוב הל' כ:
ג סמג לאוין רח, טוש"ע יו"ד סי' שלד סעי' מב:
ד מיי' פו' מהל' תלמוד תורה הל' א:
ה סמג לאוין רח, סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תצו סעי' א:
ו מיי' פו' מהל' תלמוד תורה הל' יד:
ז מיי' פא' מהל' שביתת יום טוב הל' כב:
ח סמג עשין קמח:
ט מיי' פז' מהל' שמיטה ויובל הל' ו:
י מיי' פז' מהל' שמיטה ויובל הל' יא:

מסורת הש"ס

א משנה פסחים; לעיל נ:
ב משנה שביעית
ג ספרא בהר פרק ג ה; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ד הוריות יג:

[אב]בַּיִּישּׁוּב לָא עָבֵידְנָא מִפְּנֵי שִׁינּוּי הַמַּחְלוֹקֶת. בַּמִּדְבָּר מַאי? אֲמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַב אַמֵּי: בַּיִּישּׁוּב אָסוּר, בַּמִּדְבָּר מוּתָּר. [גד]רַב נָתָן בַּר אָסְיָא אֲזַל מִבֵּי רַב לְפוּמְבְּדִיתָא בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל עֲצֶרֶת. שַׁמְתֵּיהּ רַב יוֹסֵף. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וּלְנַגְּדֵיהּ מָר נַגּוֹדֵי! אֲמַר לֵיהּ: עֲדִיפָא עֲבַדִי לֵיהּ, דִּבְמַעְרְבָא מִימְּנוּ אַנְּגְדָא דְּבַר בֵּי רַב, וְלָא מִימְּנוּ אַשַּׁמְתָּא. [הו]אִיכָּא דְאָמְרִי: נַגְּדֵיהּ רַב יוֹסֵף. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: נְשַׁמְתֵּיהּ מָר, דְּרַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ מְנַדִּין עַל שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלִיּוֹת! אֲמַר לֵיהּ: הָנֵי מִילֵּי — אִינִישׁ דְּעָלְמָא. הָכָא, צוּרְבָּא מִדְּרַבָּנַן הוּא — דְּטָבָא לֵיהּ עֲבַדִי. דִּבְמַעְרְבָא מִימְּנוּ אַנְּגְדְּתָא דְּבַר בֵּי רַב, וְלָא מִימְּנוּ אַשַּׁמְתָּא. כַּיּוֹצֵא בּוֹ הַמּוֹלִיךְ פֵּירוֹת שְׁבִיעִית וְכוּ׳. וְלֵית לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה הָא דִּתְנַן: נוֹתְנִין עָלָיו חוּמְרֵי הַמָּקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם וְחוּמְרֵי הַמָּקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם?! [(א)]אָמַר רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: מִילְּתָא אַחֲרִיתִי קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְהָכִי קָאָמַר: אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ, וְשָׁמַע שֶׁכָּלוּ בִּמְקוֹמוֹ — חַיָּיב לְבַעֵר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צֵא וְהָבֵא לְךָ אַף אַתָּה מֵהֵיכָא דְּאַיְיתִינְהוּ, וְהָא לָא כָּלוּ לְהוּ. לְמֵימְרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה לְקוּלָּא קָאָמַר? וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא לְחוּמְרָא! אֶלָּא אֵיפוֹךְ — אֵינוֹ חַיָּיב לְבַעֵר, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צֵא וְהָבֵא לְךָ אַף אַתָּה מֵהֵיכָא דְּאַיְיתִינְהוּ, וְהָא כָּלוּ לְהוּ. אַבָּיֵי אָמַר: לְעוֹלָם כִּדְקָתָנֵי, וְהָכִי קָאָמַר: אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁכָּלוּ, וְהֶחְזִירָן לִמְקוֹמָן וַעֲדַיִין לֹא כָּלוּ — אֵינוֹ חַיָּיב לְבַעֵר, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צֵא וְהָבֵא לְךָ אַף אַתָּה מֵהֵיכָא דְּאַיְיתִינְהוּ, וְהָא כָּלוּ לְהוּ. [(ב)]מַתְקֵיף לַהּ רַב אָשֵׁי: לְרַבִּי יְהוּדָה אַטּוּ אַגַּבָּא דְּחַמְרָא קַלְטִינְהוּ?! אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: בִּפְלוּגְתָּא דְּהָנֵי תַּנָּאֵי, דִּתְנַן: הַכּוֹבֵשׁ שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׁין בְּחָבִית אַחַת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אוֹכְלִין עַל הָרִאשׁוֹן. [חט(ג)]רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אַף עַל הָאַחֲרוֹן. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כֹּל שֶׁכָּלָה מִינוֹ מִן הַשָּׂדֶה — יְבַעֵר מִינוֹ מִן הֶחָבִית, וַהֲלָכָה כִּדְבָרָיו. [י(ד)]רָבִינָא אָמַר: בִּפְלוּגְתָּא דְּהָנֵי תַּנָּאֵי, דִּתְנַן: אוֹכְלִין בִּתְמָרִין עַד שֶׁיִּכְלֶה הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּצוֹעַר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:

אוֹכְלִין

רש"י

בַּיִּשּׁוּב לָא עָבֵדְנָא מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי הוֹאִיל וְנָהֲגוּ בּוֹ אִסּוּר לֹא תְּשַׁנֶּה לְעֵינֵיהֶם אֶת הַמִּנְהָג: דַּעֲדִיפָא מִנָּהּ הַחֲמוּרָה מִמֶּנָּה: עָבְדִי לֵיהּ עָשִׂיתִי לוֹ: מִמְּנוּ אַנְּגְדָא דְּבַר בֵּי רַב תַּלְמִיד שֶׁסָּרַח הָיוּ נִמְנִין לְהַלְקוֹתוֹ וְלֹא לְנַדּוֹתוֹ מִשּׁוּם דְּשַׁמְתָּא חֲמוּרָה וְחוֹשְׁשִׁין לִכְבוֹד הַתּוֹרָה: וְלֵית לֵיהּ לְר' יְהוּדָה כו' דְּמַשְׁמַע שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לוֹ בֶּן מָקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ לְבֶן מָקוֹם שֶׁכָּלוּ צֵא וְהָבֵא לְךָ אַף אַתָּה מִמָּקוֹם שֶׁהֵבֵאתִי וְתִמְצָא שֶׁלֹּא כָּלוּ שָׁם לַחַיָּה וֶאֱכוֹל מֵאוֹתָן שֶׁתָּבִיא וְאוֹתָהּ שֶׁלְּךָ שֶׁיֵּשׁ לְךָ בַּבַּיִת אֲסוּרִין וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּגָדְלוּ כָּאן וּבָזֶה הַמָּקוֹם כָּלוּ אֲבָל אֲנִי הֵבֵאתִי אֶת שֶׁלִּי מִמְּקוֹם הֶתֵּר וְאֵין כָּאן מַחֲלֹקֶת וְלֵית לֵיהּ לְר' יְהוּדָה דְּאָסוּר מִשּׁוּם חֻמְרֵי מָקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם וַאֲפִלּוּ אֵין שָׁם מַחֲלֹקֶת דְּהָא מִמָּקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין לְמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין דְּטַעְמָא לָאו מִשּׁוּם מַחֲלֹקֶת הוּא וְאָסְרִינַן לֵיהּ מִשּׁוּם חֻמְרֵי מָקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם: הָכִי גָּרְסִינַן מִלְּתָא אַחֲרִיתִי קָאָמַר אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ וְשָׁמַע שֶׁכָּלוּ בִּמְקוֹמָן חַיָּב לְבַעֵר וְר' יְהוּדָה אוֹמֵר צֵא וְהָבֵא לְךָ אַף אַתָּה מֵהֵיכָא דְּאַיְתִינְהוּ וְהָא לָא כָּלוּ: מִלְּתָא אַחֲרִיתִי קָאָמַר תַּנָּא קַמָּא: וְשָׁמַע שֶׁכָּלוּ בִּמְקוֹמָן חַיָּב לְבַעֵר וְאע"ג דְּאֵין כָּאן חֻמְרֵי מָקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁיָּצָא עֲדַיִן לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין בָּהֶן חוּמְרָא: ר' יְהוּדָה אוֹמֵר צֵא יָכוֹל זֶה לוֹמַר לִבְנֵי מְקוֹמוֹ שֶׁיָּצָא מִשָּׁם אֵינִי מְשַׁנֶּה מִמִּנְהַגְכֶם דְּהָא הוֹלַכְתִּים לְמָקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ וְצֵא וְהָבֵא לְךָ מִשָּׁם וְתוּכַל לִמְצוֹא הַרְבֵּה: לְחוּמְרָא אֲמָרָהּ ר' יְהוּדָה הָכִי הֲוָה גְּמִיר לָהּ ר"א מֵרַבֵּהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר לְחוּמְרָא: אֶלָּא אִפּוּךְ תּוֹסֶפֶת זוֹ שֶׁהוֹסַפְנוּ עַל הַמִּשְׁנָה וְאֵימָא אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ וְשָׁמַע שֶׁכָּלוּ בִּמְקוֹמָן אֵינוֹ חַיָּב לְבַעֵר דְּאֵין כָּאן מִשּׁוּם חֻמְרֵי מָקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם שֶׁכְּשֶׁהוֹצִיאָם עֲדַיִן לֹא נֶאֶסְרוּ ר' יְהוּדָה אוֹמֵר יֵשׁ כָּאן זִלְזוּל מְקוֹמוֹ דְּאָמְרִי לֵיהּ בְּנֵי מְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן צֵא וְהָבֵא לְךָ מֵהֵיכָא דְּאַיְתִינְהוּ מִמָּקוֹם שֶׁהֲבֵאתָם וְתִמְצָא שֶׁכְּבָר כָּלוּ: לְעוֹלָם כִּדְקָתָנֵי דְּלָא אַיְּרֵי מַתְנִיתִין בְּמֵבִיא מִמְּקוֹמוֹ לְמָקוֹם הַשָּׁוֶה לוֹ אֶלָּא לְמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁוֶה לוֹ: וְהָכִי קָאָמַר מַתְנִיתִין הַמּוֹלִיךְ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית מִמָּקוֹם שֶׁכָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁכָּלוּ חַיָּב לְבַעֵר הֶחֱזִירָן לִמְקוֹמָן וַעֲדַיִן לֹא כָּלוּ אֵינוֹ חַיָּב לְבַעֵר וְרַבִּי יְהוּדָה מַחְמִיר דְּאָמְרִינַן לֵיהּ צֵא וְהָבֵא לְךָ אַף אַתָּה מֵהֵיכָא דְּאַיְתִינְהוּ הַשְׁתָּא וְהָא כָּלוּ לְהוּ: גַּבָּא דְּחַמְרָא קַלְטִינְהוּ גַּבּוֹ שֶׁל חֲמוֹר שֶׁהִכְנִיסָן לְתוֹךְ אוֹתוֹ מָקוֹם הַחֲמוֹר קְלָטָן בְּחוּמְרֵי אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁלֹּא יוּכַל לְהַחֲזִירָן עוֹד הָא לֹא גָּדְלוּ שָׁם וְאֵינוֹ אוֹכְלָן שָׁם: הַכּוֹבֵשׁ שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׁים שְׁלֹשָׁה מִינֵי יָרָק בְּחָבִית אַחַת שֶׁל חֹמֶץ אוֹ שֶׁל צִיר כְּדֵי לְהִתְקַיֵּם: אוֹכְלִין מִשְּׁלָשְׁתָּן: עַל הָרִאשׁוֹן עַל סְמַךְ הָרִאשׁוֹן הַמְמַהֵר לִהְיוֹת כָּלָה לַחַיָּה מִן הַשָּׂדֶה דְּמִשָּׁעָה שֶׁיִּכְלֶה אֶחָד מֵהֶן מִן הַשָּׂדֶה שְׁלָשְׁתָּן אֲסוּרִין דְּכִבְשַׁיְהוּ מְשַׁוֵּי לְהוּ כְּחַד: אַף עַל הָאַחֲרוֹן עַל סְמַךְ מִין הַכַּלָּה אַחֲרוֹן וְאוֹכֵל מִשְּׁלָשְׁתָּן וְאע"פ שֶׁמִּין הַשְּׁנַיִם כָּלֶה לַחַיָּה כְּבָר וְתַנָּא דְּמַתְנִי' וְר' יְהוּדָה בְּהָא פְּלִיגִי דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּמֵיקֵל וְהָכִי מִשְׁתַּמְעָא לְמִלְּתֵיהּ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁכָּלוּ כֻּלָּן חַיָּב לְבַעֵר אֲבָל כָּלוּ מִקְצָתָן אוֹכֵל אַף מִמִּין הַכַּלָּה כְּר' יְהוֹשֻׁעַ דְּאוֹכְלִין אַף עַל הָאַחֲרוֹן ר' יְהוּדָה אוֹמֵר צֵא וְהָבֵא לְךָ אַף אַתָּה מֵאוֹתוֹ הַמִּין מִן הַשָּׂדֶה וַהֲרֵי לֹא תִּמְצָא בַּשָּׂדֶה וְאָסוּר כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל: אוֹכְלִין בִּתְמָרִים בְּכָל אֶרֶץ יְהוּדָה עַד שֶׁיִּכְלֶה דֶּקֶל הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּצוֹעַר שֶׁהִיא עִיר הַתְּמָרִים וּתְנַן לְקַמָּן שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לְבִעוּר שֶׁאֵין בְּנֵי יְהוּדָה אוֹכְלִין מִשֶּׁכָּלוּ בְּכָל אֶרֶץ יְהוּדָה ואע"פ שֶׁלֹּא כָּלוּ בַּגָּלִיל אֲבָל אוֹכְלִין הֵן בִּיהוּדָה וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁכָּלָה עַד שֶׁיִּכְלֶה מָקוֹם אַחֲרוֹן שֶׁבְּכָל אֶרֶץ יְהוּדָה לְפִי שֶׁחַיָּה כְּשֶׁאֵינָהּ מוֹצֵאת כָּאן הוֹלֶכֶת לְמָקוֹם אַחֵר וְהִיא מִתְפַּרְנֶסֶת שָׁם וְרַחֲמָנָא תָּלָה בָּהּ כִּדְלְקַמָּן:

תוספות

בְּיִשּׁוּב לָא עָבְדִינַן אֲפִלּוּ בְּצִנְעָא וַאֲפִלּוּ דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר דְּלָא אֶפְשָׁר לִמְלָאכָה בְּצִנְעָא כְּמוֹ שְׁאָר דְּבָרִים: **מִמָּקוֹם** שֶׁכָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ חַיָּב לְבַעֵר תֵּמַהּ לר"י וַהֲלֹא אָסוּר לְשַׁנּוֹת מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת אֲפִלּוּ לְקֻלָּא כִּדְאָמַר לְעֵיל אֵין בָּזֶה מִפְּנֵי שִׁנּוּי הַמַּחֲלֹקֶת דְּמֵימָר אָמְרִי כַּמָּה בַּטְלָנֵי אִכָּא בְּשׁוּקָא הָא אִי לָאו הַאי טַעְמָא הֲוָה אָסוּר לְשַׁנּוֹת מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת וּמִיהוּ יֵשׁ לוֹמַר אִי מִדְּאוֹרַיְתָא חַיָּב לְבַעֵר מִשּׁוּם מַחֲלֹקֶת לֹא יַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי תוֹרָה וְעוֹד אור"י דְּלָא שַׁיָּךְ מַחֲלֹקֶת אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁתָּלוּי בְּגוּף הָאָדָם אֲבָל בְּפֵרוֹת לֹא שַׁיָּךְ מַחֲלֹקֶת דְּאָמְרִינַן מִמָּקוֹם שֶׁכָּלוּ בָּאוּ: **אַבָּיֵי** אָמַר לְעוֹלָם כִּדְקָתָנֵי לְדְבָרָיו אֵין חָסֵר כְּלוּם מִן הַמִּשְׁנָה דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדִּיּוּקָא דְּמַתְנִיתִין קָאֵי: **הַכּוֹבֵשׁ** שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׁים כְּגוֹן לֶפֶת וּבָצָל וְקַפְלוֹט שֶׁאֵין בִּעוּרָן שָׁוֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אוֹכְלִין עַל הָרִאשׁוֹן שֶׁטַּעְמוֹ אוֹסֵר כֻּלָּם וְלָא חָשִׁיב כִּמְבֹעָר אַךְ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ תֵּמַהּ לר"י אֵיךְ מֻתָּר גּוּף אוֹתָם שֶׁכָּלוּ וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם דִּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים בְּפָרָשַׁת בְּהַר סִינַי פְּלִיגִי בִּקְרָאֵי דְּתַנְיָא מִן הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת תְּבוּאָתָהּ כָּל זְמַן שֶׁאַתָּה אוֹכֵל מִן הַשָּׂדֶה אַתָּה אוֹכֵל מִן הַבַּיִת וְכוּ' מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים הַכּוֹבֵשׁ שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׁים בְּחָבִית רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר כֵּוָן שֶׁכָּלָה אֶחָד מִן הַשָּׂדֶה יְבַעֵר הַכֹּל מִן הַבַּיִת וְהַיְנוּ אוֹכְלִין עַל הָרִאשׁוֹן דִּבְשְׁמַעְתִּין וְאִם תֹּאמַר לְר' אֱלִיעֶזֶר לִשְׁתּוֹק קְרָא מִנֵּהּ דְּנַפְקָא לָן מִוּלְבַהֶמְתְּךָ וְי"ל דְּסָבַר ר' אֱלִיעֶזֶר דְּאִי לָאו הַאי קְרָא הֲ"א דְּאוֹתוֹ הַמִּין דַּוְקָא יְבַעֵר וְלֹא יוֹתֵר אע"פ שֶׁטַּעַם הָאִסּוּר מְעֹרָב בָּהֶן דְּלָא דָּמֵי אִסּוּר דְּבִעוּר לִשְׁאָר אִסּוּרִים דְּהָא שָׁרֵי לַעֲנִיִּים וַהֲ"א דְּנֶחְשְׁבֵהּ כִּמְבֹעָר כֵּיוָן שֶׁאֵין כָּאן אֶלָּא הַטַּעַם וְר' יְהוֹשֻׁעַ סָבַר דְּוַדַּאי הַטַּעַם חָשִׁיב כִּמְבֹעָר וְהַאי קְרָא אָתֵי לְהַתִּיר אַף גּוּף אוֹתוֹ שֶׁכָּלָה הוֹאִיל וּמְעֹרָב בָּהֶן הַטַּעַם הַמֻּתָּרִין וּמִן הַשָּׂדֶה מַשְׁמַע לֵיהּ מִן דָּבָר שֶׁמִּקְצָת הַטַּעַם מִמֶּנּוּ בַּשָּׂדֶה תֹּאכֵלוּ אַף הָאִסּוּר שֶׁעִמּוֹ וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל סָבַר מַמָּשׁוּת שֶׁל כָּל אֶחָד שֶׁכָּלֶה מִן הַשָּׂדֶה אָסוּר אֲבָל הַטַּעַם הוּא כִּמְבֹעָר וּבִמְגִלַּת סְתָרִים דְּרַבֵּינוּ נִסִּים פֵּרֵשׁ דְּרִאשׁוֹן הַיְנוּ שֶׁנִּתַּן רִאשׁוֹן בְּכָבוּשׁ וְאַחֲרוֹן שֶׁנִּתַּן אַחֲרוֹן בְּכָבוּשׁ וְהָכִי אָמְרִינַן בִּירוּשַׁלְמִי מָה טַעַם דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָרִאשׁוֹן נוֹתֵן טַעַם בָּאַחֲרוֹן הִלְכָּךְ אִם כָּלָה מִן הַשָּׂדֶה אוֹתוֹ שֶׁכָּבַשׁ רִאשׁוֹן אוֹסֵר הַכֹּל אֲבָל הָאַחֲרוֹן אֵינוֹ נוֹתֵן טַעַם בָּרִאשׁוֹן וְאִם כָּלָה מִין הָאַחֲרוֹן מִן הַשָּׂדֶה אֵינוֹ אוֹסֵר אוֹתָם שֶׁנִּכְבְּשׁוּ קֹדֶם וְטַעַם דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אַחֲרוֹן נוֹתֵן טַעַם בָּרִאשׁוֹן פִּי' אַף הָאַחֲרוֹן כִּדְאָמַר הָכָא אַף עַל הָאַחֲרוֹן וְקָסָבַר ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּמִיָּד כְּשֶׁכָּלָה אֶחָד מֵהַמִּינִים הָאַחֲרוֹן אוֹ הָרִאשׁוֹן אוֹ הָאֶמְצָעִי כֻּלָּן אֲסוּרִין דְּנוֹתֵן טַעַם זֶה בָּזֶה וְרַבִּי יְהוּדָה דְּמַתְנִיתִין לְחוּמְרָא כְּוָתֵהּ וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל סָבַר כְּדְפָרֵשִׁית דְּהַגּוּף שֶׁכָּלָה אָסוּר וְהַטַּעַם הָוֵי כִּמְבֹעָר:

עַד שֶׁיִּכְלֶה אַחֲרוֹן שֶׁבָּהּ פ"ה עַד שֶׁתִּכְלֶה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבְּאַרְצוֹתֶיהָ וְהַשֵּׁלֹשׁ אֲרָצוֹת שֶׁבָּכָל אַחַת שָׁווֹת הֵן וְאֵין נִרְאֶה דְּאִם אֵינָם חֲלוּקוֹת לָמָּה שׁוֹנָה שֵׁלֹשׁ אֲרָצוֹת בְּכָל אַחַת וְעוֹד קָשֶׁה לְרַ"י דְּתָנַן בפ"ט דְּשְׁבִיעִית (מ"ב) שֵׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לִבְעוּר וְשֵׁלֹשׁ אֲרָצוֹת בְּכָל אַחַת עַד שֶׁיִּכְלֶה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבָּהּ ר"ש אוֹמֵר לֹא אָמְרוּ שֵׁלֹשׁ אֲרָצוֹת אֶלָּא בִּיהוּדָה קַמָּא שֵׁלֹשׁ אֲרָצוֹת חֲלוּקוֹת שֶׁכָּל אַחַת עַד שֶׁיִּכְלֶה לְבַעוּר ור"ש נָמֵי מוֹדֶה לְהוּ בִּיהוּדָה לְכָךְ י"ל דְּאַחֲרוֹן שֶׁבָּהּ הַיְנוּ פֵּרוֹת שֶׁבָּהָר עַד שֶׁיִּכְלֶה אַחֲרוֹן שֶׁבָּהָר וּפֵרוֹת שֶׁבָּעֲמָקִים עַד שֶׁיִּכְלֶה אַחֲרוֹן שֶׁבָּעֲמָקִים וְכֵן שֶׁבַּשְּׁפֵלָה עַד שֶׁיִּכְלֶה אַחֲרוֹן שֶׁבַּשְּׁפֵלָה וּבִירוּשַׁלְמִי יֵשׁ אוֹמְרִים ר'. חִיָּא בַּר' עֻקְבָּא בְּשֵׁם ר' יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא שְׁעָרוּ לוֹמַר אֵין חַיָּה שֶׁבָּהָר גְּדֵלָה בָּעֵמֶק וְחַיָּה שֶׁבָּעֵמֶק אֵין גְּדֵלָה בָּהָר וּלְפִי זֶה מִשְּׁמַע דְּהָוֵי מִדְּאוֹרַיְתָא וְלָא תִּקְשֵׁי הָא דְּאָמְרִינַן בְּשְׁמַעְתִּין דְּאֵין חַיָּה שֶׁבִּיהוּדָה גְּדֵלָה עַל שֶׁל גָּלִיל דְּמַיְירֵי אַפֵּי' מֵהַר לְהַר וְהָנוּ דְּמַסְקִינַן בְּשִׁלְהֵי שְׁמִטְּתִין דְּתַנְיָא אֲמַר רַשְׁבַּ"ג סִימָן לְהָרִים מִילִּין וְכוּ' דְּנִפְקָא מִנַּהּ נָמֵי לג' אֲרָצוֹת שֶׁבִּיהוּדָה וְהָא דְּלָא קָאָמַר לְקַמָּן נָפְקָא מִנַּהּ לְבַעוּר מִשּׁוּם דְּחִלּוּק הַר וּשְׁפֵלָה וְעֵמֶק לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא בִּיהוּדָה גְּרִידָא כִּדְקָתָנֵי בְּמַסֶּכֶת שְׁבִיעִית בְּהֶדְיָא אֲבָל בִּכּוּרִים וְנַחַל אֵיתָן שַׁיָּכִים בְּכָל א"י וּבְגָמ' דִּירוּשַׁלְמִי בְּמַסֶּכֶת שְׁבִיעִית עָלָּהּ דְּהַהִיא סִימָן לְהָרִים מִילִּין קָאָמַר דְּבָעֵי לְמֵימַר לְמַדֵּק הָדָא אִתְּמַר פֵּרוּשׁ לְעִנְיַן שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת נֶאֱמַר אוֹתוֹ סִימָן: מִתְבַּעֲרִין בְּכָל מָקוֹם פ"ה שֶׁנּוֹתְנִין אוֹתָן לְמִרְמַס חַיָּה וּבְהֵמָה וְלֹא נִרְאֶה דְּהָא מַתְרִין אַחַר בְּעוּר לַעֲנִיִּים לכ"ע דְּתָנַן הָתָם (מִשְׁנָה ח) מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית וְהִגִּיעַ שְׁעַת הַבְּעוּר מְחַלְּקָן מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד עֲנִיִּים אוֹכְלִים אַחַר הַבְּעוּר וְלֹא עָשִׁירִים דִּבְרֵי ר' יְהוּדָה ר' יוֹסֵי אוֹמֵר אֶחָד עֲנִיִּים וְאַ' עָשִׁירִים אוֹכְלִים אַחַר הַבְּעוּר וּבִתּוֹסְפְתָּא קָתָנֵי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית וְהִגִּיעַ שְׁעַת הַבְּעוּר מְחַלְּקָן לִשְׁכֵנָיו וְלִקְרוֹבָיו וּלְיוֹדְעָיו וּמוֹצִיא וּמַנִּיחַ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ וְאוֹמֵר אֲחֵינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל מִי שֶׁצָּרִיךְ לִטֹּל יִטֹּל וְחוֹזֵר וּמַכְנִיס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וְהוֹלֵךְ וְאוֹכֵל עַד שֶׁיִּכְלוּ וְאוֹמֵר ר"י הָא דְּמַשְׁמַע בְּכָל מָקוֹם לָאֲסֹר לָאֲכֹל אַחַר הַבְּעוּר הַיְנוּ כְּשֶׁמִּשְׁהָה בְּבֵיתוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁלּוֹ אֲבָל אִם מַפְקִירוֹ וּמוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּתוֹ שֶׁיֹּאכַל כָּל מִי שֶׁיִּרְצֶה הֵן אָדָם וְהֵן חַיָּה מַתִּיר לְהַכְנִיסוֹ וּלְאָכְלוֹ אַחַר הַבְּעוּר:

רַב סְפָרָא אֲפִיק גַּרְבָּא דְּחַמְרָא מא"י לח"ל הִקְשָׁה רִיבַ"א דְּתָנַן בפ"ו דְּשְׁבִיעִית (מִשְׁנָה ה) אֵין מוֹצִיאִין שֵׁמֶן שִׂרְפָּה וּפֵרוֹת שְׁבִיעִית מִן הָאָרֶץ לח"ל וְתַרְצִ דְּהָתָם מַיְירֵי לַאֲכִילָה וְרַב סְפָרָא אֲפִיק לְסָחוֹרָה דְּיֵשׁ סָחוֹרָה שֶׁמַּתֶּרֶת אִי נָמֵי בְּשׁוֹגֵג הוֹצִיאוֹ:

אוֹכְלִין עַל שֶׁל בֵּין הַכִּיפִּין, וְאֵין אוֹכְלִין עַל שֶׁבֵּין הַשִּׁיצִין. אבּ(א)תְּנַן הָתָם, שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לְבִיעוּר: יְהוּדָה, וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְגָלִיל. וְשָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת בְּכָל אַחַת וְאַחַת. וְלָמָּה אָמְרוּ שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לְבִיעוּר? שֶׁיְּהוּ אוֹכְלִין בְּכָל אַחַת וְאַחַת עַד שֶׁיִּכְלֶה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבָּהּ. גבּ(ב)מָנָא הֲנֵי מִילֵּי? אָמַר רַב חָמָא בַּר עוּקְבָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: אָמַר קְרָא ״וְלִבְהֵמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ״. כָּל זְמַן שֶׁחַיָּה אוֹכֶלֶת מִן הַשָּׂדֶה — הָאֳכֶל לַבְּהֵמָה שֶׁבַּבָּיִת, כָּלָה לְחַיָּה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה — כַּלֵּה לִבְהֵמְתְּךָ מִן הַבַּיִת. וּגְמִירִי: דְּאֵין חַיָּה שֶׁבִּיהוּדָה גְּדֵילָה עַל פֵּירוֹת שֶׁבַּגָּלִיל, וְאֵין חַיָּה שֶׁבַּגָּלִיל גְּדֵילָה עַל פֵּירוֹת שֶׁבִּיהוּדָה. דתְּנוּ רַבָּנָן: פֵּירוֹת שֶׁיָּצְאוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לָאָרֶץ — מִתְבַּעֲרִין בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יַחְזְרוּ לִמְקוֹמָן וְיִתְבַּעֲרוּ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: ״בְּאַרְצֶךָ״. הָא אֵפֵּיקְתֵּיהּ? קְרִי בֵּיהּ: ״בָּאָרֶץ״ ״בְּאַרְצֶךָ״, אִי נָמֵי: ״מֵאֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ״. רַב סְפָרָא נָפַק מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לָאָרֶץ. הָוָה בַּהֲדֵיהּ גַּרְבָּא דְּחַמְרָא דִּשְׁבִיעִית, לַוּ בַּהֲדֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא וְרַב כָּהֲנָא, אָמַר לְהוּ: אִיכָּא דִּשְׁמִיעַ לֵיהּ מִינֵּיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹ לָא? אָמַר לֵיהּ רַב כָּהֲנָא, הָכִי אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא, הָכִי אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. גאָמַר רַב סְפָרָא: נָקוֹט הָא כְּלָלָא דְּרַב הוּנָא בִּידָךְ, דְּדַיֵּיק וְגָמַר שְׁמַעְתָּתָא מִפּוּמֵיהּ דְּרַבֵּיהּ כְּרַחֲבָה דְּפוּמְבְּדִיתָא. דְּאָמַר רַחֲבָה אָמַר רַב יְהוּדָה: הַר הַבַּיִת סְטָיו כְּפוּל הָיָה סְטָיו לְפָנִים מִסְּטָיו. קְרֵי עָלֵיהּ רַב יוֹסֵף: ״עַמִּי בְּעֵצוֹ יִשְׁאָל וּמַקְלוֹ יַגִּיד לוֹ״. כָּל הַמֵּיקֵל לוֹ — מַגִּיד לוֹ. ה(ד)רַבִּי אִילְעַאי קַץ כַּפְנָיְיתָא דְּשִׁבְיעִית. הֵיכִי עָבֵיד הָכִי?! ״לְאָכְלָה״ אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא לְהֶפְסֵד. וְכִי תֵּימָא: הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּנָחֵית לְפֵירָא, אֲבָל הֵיכָא דְּלָא נָחֵית לְפֵירָא — לָא. וְהָאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: הָנֵי מְתַחֲלֵי דְּעָרְלָה — אֲסִירִי, הוֹאִיל וְנַעֲשׂוּ שׁוֹמֵר לְפֵירֵי. וְשׁוֹמֵר לְפֵירֵי אִימַּת הָוֵה? בְּכוּפְרֵי וְקָא קָרֵי לְהוּ פֵּירֵי! רַב נַחְמָן דְּאָמַר כְּרַבִּי יוֹסֵי. דְּתָנַן, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: סְמַדַּר אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פֵּירֵי, וּפְלִיגִי רַבָּנַן עָלֵיהּ. ז(ה)מַתְקִיף לַהּ רַב שִׁימִי מִנְּהַרְדְּעָא: וּמִי פְּלִיגִי רַבָּנַן עָלֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בִּשְׁאָר אִילָנוֹת? וְהָא תְּנַן: מֵאֵימָתַי אֵין קוֹצְצִין אֶת הָאִילָנוֹת בַּשְּׁבִיעִית? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כָּל הָאִילָנוֹת מִשֶּׁיּוֹצִיאוּ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הֶחָרוּבִין מִשֶּׁיִּשָּׁרְשׁוּ, וְהַגְּפָנִים מִשֶּׁיַּגְרִיעוּ, וְהַזֵּיתִים וְהָרִמּוֹנִים מִשֶּׁיַּחֲנְטוּ. וְכַמָּה? כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַדָּקֶל עַצְמָן הֵן וּלְמַעְלָה עֲלִין שֶׁלּוֹ עֲשׂוּיִין כְּסִדְרָן כְּמִין כַּפּוֹת תְּמָרִים וּכְשֶׁהֲרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת הַתְּמָרִים נוֹפְלִין וְנִשְׁאָרִין בְּאוֹתָן כַּפִּין וּלְמַטָּה בַּשִּׁיצִין וְקָאָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן דְּכָל זְמַן שְׁמִצָּיְין בְּכַפִּין אוֹכְלִין מֵאוֹתָן שֶׁבַּבַּיִת אֲבָל אֵין אוֹכְלִין מִן הַבַּיִת עַל סְמֹךְ אוֹתָן שֶׁבַּשִּׁיצִין לְפִי שֶׁאֵין הַחַיָּה יְכוֹלָה לִטָּלֵן מִכַּפֵּי הַקּוֹצִים וּמַתְנִיתִין הָכִי קָאָמַר תְּנָא קַמָּא כַּלֵּה לִגְמָרֵי אַף מִבֵּין הַשִּׁיצִים חַיָּב לְבַעֵר אֲבָל כָּלוּ מִן הַכִּפִּין וַעֲדַיִן יֵשׁ בַּשִּׁיצִין אֵינוֹ חַיָּב לְבַעֵר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר צָא וְהָבֵא לְךָ אַף אַתָּה מִמָּקוֹם הָרָאוּי לְטֹלֶן וְלֹא תִּמְצָא וּלְחוּמְרָא אָמְרָהּ רַבִּי יְהוּדָה: שֵׁלֹשׁ אֲרָצוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חֲלוּקוֹת זוֹ מִזּוֹ לְעִנְיַן בְּעוּר שֶׁאֵין זוֹ סוֹמֶכֶת עַל זוֹ מִשֶּׁכָּלוּ בָּהּ וְאַע"פ שֶׁלֹּא כָּלוּ בַּחֲבֵרְתָּהּ: וְשֵׁלֹשׁ אֲרָצוֹת בְּכָל אַחַת וְאַחַת שֶׁחֲלוּקוֹת בְּמִנְהָג קִיּוּם פֵּרוֹתֶיהָן שֶׁפֵּרוֹתֶיהָן כְּלוֹת שֶׁל זוֹ קֹדֶם לְזוֹ וְאַעפ"כ עֲשׂוּיִין כַּלָּן אַחַת לִבְעוּר כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזֵל: וְלָמָּה אָמְרוּ שֵׁלֹשׁ אֲרָצוֹת הוֹאִיל וְשֵׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לְכָל אַחַת הָרֵי כָּאן תֵּשַׁע אֲרָצוֹת לְמַאי הֵילְכְתָא אָמְרוּ שֵׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לְבַעוּר וְתוּ לָא: שֶׁיְּהוּ אוֹכְלִין בְּכָל אַחַת עֲשָׂאוּם לְשֵׁלֹשׁ שֶׁבְּכָל אַחַת כְּאִלּוּ הֵן אַחַת וְאוֹכְלִין בְּכָל אַחַת וְאַחַת מֵהַשֵּׁלֹשׁ הַחֲלוּקוֹת לְבַעוּר עַד שֶׁיִּכְלֶה הָאַחֲרוֹן שֶׁבִּשְׁלֹשׁ אַרְצוֹתֶיהָ אוֹכְלִין בִּיהוּדָה עַד שֶׁיִּכְלֶה אַחֲרוֹן שֶׁבִּשְׁלֹשׁ אַרְצוֹתֶיהָ וְכֵן בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְכֵן בַּגָּלִיל: מָנָא הֲנֵי מִלֵּי דְּאוֹכְלִין בִּיהוּדָה עַד שֶׁיִּכְלֶה אַחֲרוֹן שֶׁבִּשְׁלֹשׁ אַרְצוֹת שֶׁבָּהּ אֲבָל אֵין אוֹכְלִין בִּיהוּדָה ע"י אוֹתָן שֶׁבַּגָּלִיל: וּגְמִירִי מְסֹרֶת מֵאֲבוֹתֵינוּ: דְּאֵין חַיָּה שֶׁבִּיהוּדָה מִתְרַחֶקֶת כָּל כָּךְ לָצֵאת מִיהוּדָה לְגָלִיל וּמִגָּלִיל לִיהוּדָה אֶבָל יוֹצְאָה הִיא מִגָּלִיל לְגָלִיל וּמִיהוּדָה לִיהוּדָה: מִתְבַּעֲרִין בְּשָׁתַּגִּיעַ עוֹנַת הַבְּעוּר שֶׁכָּלוּ לַחַיָּה: בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵן וְלֹא מַטְרְחִינַן לֵיהּ לְהַחֲזִירָן לָאָרֶץ לְבַעֲרָן שָׁם: מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַרְצֶךָ לַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ וְזֶהוּ בְּעוּרָן שֶׁמַּפְקִירָן בְּמָקוֹם דְּרִיסַת חַיָּה וּבְהֵמָה: הָא אֲפֵקְתֵּהּ לְמִעוּטֵי דְּאֵין סוֹמְכִין בְּנֵי יְהוּדָה אֶלָּא עַל אַרְצָם וְלֹא עַל שֶׁל גָּלִיל: קְרֵי בֵּהּ בָּאָרֶץ בְּאַרְצֶךָ אִי הָוָה כְּתִיב בָּאָרֶץ הָוָה שָׁמַעַת מִנַּהּ חָדָא מִנַּיְהוּ הַשְׁתָּא דִּכְתִיב בְּאַרְצֶךָ דְּרוֹשׁ בָּהּ תַּרְתֵּי: אִי נָמֵי אֲשֶׁר לִדְרָשָׁא: לְווּ בַּהֲדֵהּ נִתְלַוּוּ עִמּוֹ בַּחֲבוּרָה: מִנַּהּ דְּר' אַבָּהוּ תַּלְמִידָיו הָיוּ: דְּקִים לֵיהּ דְּאִיהוּ דַּיֵּק שְׁמַעְתָּא מִפִּפּוּמֵהּ דְּרַבֵּיהּ כְּשֶׁהִשְׁמִיעָה יוֹצְאָה מִפִּי רַבּוֹ מְדֻקְדֶּקֶת וְאוֹמֵר לְרַבּוֹ לְשֶׁנּוֹתָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה וּמַבְחִין הֵימֶנּוּ אוֹ הֵן אוֹ לָאו: כִּרְחָבָה דְּפוּמְבְּדִיתָא שֶׁהָיָה מְדֻקְדָּק בִּשְׁמוּעָתוֹ לָדַעַת מִמִּי קִבְּלָהּ: רַבִּי יְהוּדָה סָפֵק שָׁמָעָהּ מֵרַב יְהוּדָה אוֹ מַר' יְהוּדָה נְשִׂיאָה דַּהֲוָה נָמֵי בְּהַהוּא דְּרָא: סְטָיו כְּפוּל הָיָה אִצְטַבָּאוֹת סָבִיב לוֹ כְּפוּלוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ סָבִיב: קְרֵי רַב יוֹסֵף עָלֶיהָ דְּרַב סְפָרָא: קַץ כַּפְנָיְיתָא דִּשְׁבִיעִית דָּקֵל טָעוּן כַּפְנָיוֹת וְהֵן תְּמָרִים קְטַנִּים שֶׁלֹּא בִּשְּׁלוּ וְקַצִּין הַדָּקֵל לְעֵצִים וְהִפְסִיד כַּפְנָיוֹת: דְּנָחֵת לְפֵירָא פֵּירֵי שֶׁנִּגְמַר אִסּוּר לְהַפְסִידוֹ: מִתְחֲלֵי דְּעָרְלָה שׁוֹמֵר הַגָּדֵל סְבִיבוֹת הַתְּמָרִים בְּקָטְנָן כְּעֵין פֶּקֶס הַגָּדֵל סְבִיבוֹת אֱגוֹזֵי יַעַר הַדּוֹקוֹת: אֲסִירֵי מִשּׁוּם עָרְלָה דְּלָא הָוֵי כְּעֵץ אֶלָּא שֵׁם פֵּירֵי עֲלֵיהֶם הוֹאִיל דְּנַעֲשׂוּ שׁוֹמֵר לְפֵירֵי: וְשׁוֹמֵר פֵּירֵי אֵימַת הָוֵי בְּכַפְרֵי כְּשֶׁהֵן קְטַנּוֹת וְכַפְרָא הוּא כַּפְנָיוֹת וּכְשֶׁגָּדְלִין הוּא יָבֵשׁ וְנוֹפֵל אַלְמָא כַּפְנָיוֹת קָרְוִין פֵּירֵי: רַב נַחְמָן דְּאָמַר כְּפֵירֵי שָׁלֹא נִגְמַר קְרוּי פֵּירֵי: דְּאָמַר כְּר' יוֹסֵי דְּאָמַר מִשֶּׁנִּפַּל פֶּרַח הַגֶּפֶן וְנִרְאֵית צוּרַת הָעֲנָבִים וְהַיְנוּ סְמַדַּר אָסוּר מִשּׁוּם עָרְלָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא פֵּירֵי וּבְלַעַז קוֹרִין אשפנ"ר: וּפְלִיגִי רַבָּנַן עָלֵיהּ בְּמַסֶּכֶת עָרְלָה דְּקָתָנֵי רֵישָׁא הָעֲלִין וְהַלּוּלְבִין וּמֵי גְּפָנִים וּסְמַדַּר מַתִּירִים מִשּׁוּם עָרְלָה וְרַבִּי אִלְעַאי דַּעֲבַד כְּרַבָּנַן: בְּשֶׁאַר אִילָנוֹת חוּץ מִגֶּפֶן: אֵין קוֹצְצִין לְעֵצִים מִפְּנֵי שֶׁמַּפְסִיד הַפֵּירֵי וְרַחֲמָנָא אָמַר לְאָכְלָה וְלֹא לְהֶפְסֵד: מִשֶּׁיּוֹצִיאוּ תְּחִלַּת הָעֲלִין בִּימֵי נִיסָן: מִשֶּׁיְּשָׁרְשׁוּ מִשֶּׁיִּרְאוּ בָּהֶן כְּעֵין שָׁרָשׁוֹת שֶׁל חָרוּבִין:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פז' מהל' שמיטה ויובל הל' ט:

ב מיי' פז' מהל' שמיטה ויובל הל' י:

ג מיי' פז' מהל' שמיטה ויובל הל' א:

ד מיי' פז' מהל' שמיטה ויובל הל' יב:

ה מיי' פה' מהל' שמיטה ויובל הל' יח:

ו מיי' פט' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' יג:

ז מיי' פה' מהל' שמיטה ויובל הל' יח:

מסורת הש"ס

א משנה שביעית

ב ספרא בהר פרק א ח; תענית ו:; נדה נא:

ג סוכה מה.; ברכות לג:

ד ברכות לו:

ה משנה שביעית

גליון הש"ס

רש"י ד"ה משיוציאו תחלת העלין. עיין ברש"י ברכות לו ע"ב ד"ה משיוציאו:

תורה אור השלם

וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל [ויקרא כה, ז]

ואכלו אביוני עמך. היבול נועד לעניים ולחיית השדה. מותר לכל אדם לאוכלו כל עוד מצוי ממנו גם בחוץ, לחיית השדה, אבל - "כלה לחיה אשר בשדה, כלה לבהמתך מן הבית"64סחים נב ע"ב (המ'). המועד שבו צריך להוציא את פירות השביעית השמורים מן הבית משום שכבר אין מהם בשדה, נקרא זמן ביעור. [פירושי רד"צ הופמן על שמות כג:יא, ב]

עַמִּי בְּעֵצוֹ יִשְׁאָל וּמַקְלוֹ יַגִּיד לוֹ כִּי רוּחַ זְנוּנִים הִתְעָה וַיִּזְנוּ מִתַּחַת אֱלֹהֵיהֶם [הושע ד, יב]

וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ [ויקרא כה, ו]

מסורת הש"ס

א תוספתא שביעית
ב עירובין כח:
ג תוספתא שביעית
ד משנה ביכורים; מנחות פד.
ה משנה עבודה זרה
ו משנה שביעית; עבודה זרה יד:
ז ברכות יט.; ביצה כג.

גליון הש"ס

גמרא סימן להרים מילין. עי' ת' חכם צבי סי' ל"ב:

תורה אור השלם

[מלכים א י, כז]
[דברים ח]
[שמות יב, ט]

מִשֶּׁיִּגָּרְעוּ מִשֶּׁגָּדְלוּ הָעֲנָבִים קְצָת וְנִקְרְאוּ גְּרוּעַ וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ שִׁעוּרוֹ כְּפוֹל הַלָּבָן: מִשֶּׁיִּגָּרְעוּ מִשֶּׁגָּדְלוּ הָעֲנָבִים קְצָת וְנִקְרְאוּ גְּרוּעַ וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ שִׁעוּרוֹ כְּפוֹל הַלָּבָן: מִשֶּׁיִּגָּרְעוּ, וְהַזֵּיתִים מִשֶּׁיֵּנִיצוּ, וּשְׁאָר כָּל הָאִילָנוֹת מִשֶּׁיּוֹצִיאוּ. וְאָמַר רַב אַסִי: הוּא בּוֹסֶר, הוּא גְּרוּעַ, הוּא פּוֹל הַלָּבָן. פּוֹל הַלָּבָן סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא אֵימָא: שִׁיעוּרוֹ כְּפוֹל הַלָּבָן. [א]וּמֵאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאָמַר בּוֹסֶר אֵין, סְמַדַּר לָא — רַבָּנַן, וְקָתָנֵי: שֶׁאָר כָּל הָאִילָנוֹת מִשֶּׁיּוֹצִיאוּ! אֶלָּא רַבִּי אִילְעַאי בִּדְנִיסְחָנֵי קַשׁ. [א]תָּנוּ רַבָּנַן: אוֹכְלִין בַּעֲנָבִים עַד שֶׁיִּכְלוּ דְּלִיּוֹת שֶׁל אוֹכֵל. אִם יֵשׁ מְאוּחָרוֹת מֵהֶן — אוֹכְלִין עֲלֵיהֶן. אוֹכְלִים בְּזֵיתִים עַד שֶׁיִּכְלֶה אַחָרוֹן שֶׁבִּתְקוֹעַ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּכְלֶה אַחָרוֹן שֶׁל גּוּשׁ חֶלֶב, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא עָנִי יוֹצֵא וְאֵינוֹ מוֹצֵא לֹא בְּנוֹפוֹ וְלֹא בְּעִיקָּרוֹ רוֹבַע. אוֹכְלִין בִּגְרוֹגְרוֹת עַד שֶׁיִּכְלוּ פַּגֵּי בֵּית הִינֵּי. [ב]אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא הוּזְקְרוּ פַּגֵּי בֵּית הִינֵּי אֶלָּא לְעָנְיָן מַעֲשֵׂר. (דִּתְנַן:) פַּגֵּי בֵּית הִינֵּי וַאֲהִינֵי דְּטוֹבִינָא — חַיָּיבִין בְּמַעֲשֵׂר. אוֹכְלִין בִּתְמָרִים עַד שֶׁיִּכְלֶה הָאַחָרוֹן שֶׁבְּצוֹעַר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אוֹכְלִין עַל שֶׁל בֵּין הַכִּיפִּין, וְאֵין אוֹכְלִין עַל שֶׁל בֵּין הַשִּׁיצִין. [ג]וּרְמִינְהִי: אוֹכְלִין בַּעֲנָבִים עַד הַפֶּסַח, בְּזֵיתִים עַד הָעֲצֶרֶת, בִּגְרוֹגְרוֹת עַד הַחַנּוּכָּה, בְּתְמָרִים עַד הַפּוּרִים, וְאָמַר רַב בִּיבִי: רַבִּי יוֹחָנָן תַּרְתֵּי בָּתְרֵייתָא מַחְלִיף. אִידֵּי וְאִידֵּי חַד שִׁיעוּרָא הוּא. וְאִי בָּעֵית אֵימָא, הָא קָתָנֵי בְּהֶדְיָא: אִם יֵשׁ מְאוּחָרוֹת מֵהֶן — אוֹכְלִין עֲלֵיהֶן. [ג]תַּנְיָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: סִימָן לְהָרִים — מֵילִין. סִימָן לַעֲמָקִים — דְּקָלִים. סִימָן לִנְחָלִים — קָנִים. סִימָן לַשְּׁפֵלָה — שִׁקְמָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לְדָבָר, זֶכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַיִם כָּאֲבָנִים וְאֶת הָאֲרָזִים נָתַן כַּשִּׁקְמִים אֲשֶׁר בַּשְּׁפֵלָה לָרֹב״. [ד]סִימָן לְהָרִים מֵילִין, סִימָן לַעֲמָקִים דְּקָלִים — נָפְקָא מִינַּהּ לְבִכּוּרִים, דְּתָנַן: אֵין מְבִיאִין בִּכּוּרִים אֶלָּא מִשִּׁבְעַת הַמִּינִין, וְלֹא מִדְּקָלִים שֶׁבָּהָרִים, וְלֹא מִפֵּירוֹת שֶׁבַּעֲמָקִים. [ה]סִימָן לְנַחַל אֵיתָן. נָפְקָא מִינַּהּ לְנַחַל קְדוּמִים, וְלֹא מִנַּחַל שֶׁאֵינוֹ נוֹבֵעַ. סִימָן לְמִקְוֶה הַמַּיִם — נָפְקָא מִינַּהּ לְמִקְוֶה וּמִמְכָּר. [ה־ח]מַתְנִי׳ מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְמָכוֹר בָּהֶמָה דַּקָּה לַגּוֹיִם — מוֹכְרִין, מָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לְמָכוֹר — אֵין מוֹכְרִין. וּבְכָל מָקוֹם אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֵמָה גַּסָּה, עֲגָלִים וּסְיָיחִין, שְׁלֹמִין וּשְׁבוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בַּשְּׁבוּרָה. בֶּן בְּתִירָא מַתִּיר בַּסּוּס. [ט]מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לֶאֱכוֹל צָלִי בְּלֵילֵי פְּסָחִים — אוֹכְלִין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל — אֵין אוֹכְלִין. [י]גְּמ׳ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיֹּאמַר ״בָּשָׂר זֶה לְפֶסַח הוּא״ — מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמַקְדִּישׁ בְּהֶמְתּוֹ וְאוֹכֵל קָדָשִׁים בַּחוּץ. אָמַר רַב פָּפָּא: דַּוְקָא בָּשָׂר, אֲבָל חִיטֵּי — לָא, דְּמִינְטַר לְפִסְחָא קָאָמַר. [ו]וּבָשָׂר לָא? מֵיתִיבִי אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: תּוֹדוֹס אִישׁ רוֹמִי הָיָה נוֹהֵג לְהַנְהִיג אֶת בְּנֵי רוֹמִי לֶאֱכוֹל גְּדָיִים מְקוּלָּסִין בְּלֵילֵי פְּסָחִים. שָׁלְחוּ לוֹ: אִלְמָלֵא תּוֹדוֹס אַתָּה גָּזָרְנוּ עָלֶיךָ נִדּוּי, שֶׁאַתָּה מַאֲכִיל אֶת יִשְׂרָאֵל קָדָשִׁים בַּחוּץ. ״קָדָשִׁים״ סָלְקָא דַּעְתָּךְ! אֶלָּא אֵימָא:

קרוב

מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמַקְדִּישׁ קָדָשִׁים בַּחוּץ כְּכוּלֵּי שְׁמַעְתָּא פירש"י שֶׁעַכְשָׁו קוֹרֵא שָׁם וּפָרַשׁ נָמֵי שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדָרְךָ הַמִּתְנַדְּבִים הַיְנוּ דְּמֵחַיִּים לֹא קָרֵא לוֹ שָׁם פֶּסַח וְאִי נָמֵי קָרֵא לוֹ שָׁם בְּשָׁעַת צְלִיָּה הָוֵי שֶׁלֹּא כְּדָרְךָ הַמַּקְדִּישִׁין וְקָשָׁה דְּקַאֲמַר נִרְאֶה כְּמַאֲכִיל קָדָשִׁים בַּחוּץ וַהֲלֹא גַּם בִּפְנִים אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן דְּאֵינוּ קָדוֹשׁ אֶלָּא לְדָמָיו וַהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר שֶׁהוּא קָרוֹב לְמִעִילַת קָדָשִׁים וְעוֹד בִּגְדֵי מִקְלָס לֹר' שִׁמְעוֹן נְהִי דְּלֵיכָּא לְמֵחַשׁ שֶׁמָּא הִקְדִּישׁוֹ עַכְשָׁו שֶׁאֵין זֶה כְּדָרְךָ הַמִּתְנַדְּבִים מִכָּל מָקוֹם לְתֹסֶר לְמַעְבַּד הָכִי שֶׁלֹּא יֹאמַר מֵחַיִּים אֲקַדְּשֶׁיהָ דְּסוֹפוֹ מוֹכִיחַ עַל תְּחִלָּתוֹ שֶׁעָשָׂאוֹ מִקְלָס וע"כ טַעְמָא מִשּׁוּם הָכִי הוּא דְּהָא מוֹקְמִינַן לֹא שָׁנָא אָמַר וְלֹא שָׁנָא לֹא אָמַר לְכָךְ נִרְאֶה דְּעַל יְדֵי שֶׁאוֹמֵר עַכְשָׁו בְּשָׂר זֶה לְפֶסַח סְבְרִי אֵינָשֵׁי דְּמֵחַיִּים אֲקַדְּשָׁה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אֲפִילּוּ אֲקַדְּשָׁה מֵחַיִּים [לְשָׁחֵט] בַּחוּץ לָא הָוֵי הֶקְדֵּשׁ מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדָרְךָ הַמִּתְנַדְּבִים כִּדְמוֹכַח בַּתּוֹסְפְתָּא בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּמְנָחוֹת דְּקַאֲמַר הֲרֵי עָלַי עוֹלָה עַל מְנַת שֶׁאַקְרִיבֶנָּה בְּבֵית חוֹנְיוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אֵין זֶה עוֹלָה וה"נ הָוֵי כְּמַקְדִּישׁ עַל מְנַת לְהַקְרִיב בַּחוּץ הוּא דְּאֵינוֹ קָדוֹשׁ וְהָא דְּלָא מַיְיתֵי לֵהּ הָכָא אֶלָּא מִיתֵי הֵהִיא דְּמִנְחָה מִשּׁוּם דְּמִפְּרֵשׁ בָּהּ בְּהֶדְיָא שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדָרְךָ הַמִּתְנַדְּבִים:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פה' מהל' שמיטה ויובל הל' יח:
ב מיי' פו' מהל' שמיטה ויובל הל' יא:
ג מיי' פב' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' ב:
ד מיי' פב' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' ג:
ה סמג לאוין סה, טוש"ע יו"ד סי' קנא סעי' ד:
ו מיי' פב' מהל' שבת הל' ה:
ז מיי' פב' מהל' שבת הל' ג:
ח מיי' פב' מהל' שבת הל' ד:
ט סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעו סעי' א:
י מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' יא:
יא טוש"ע או"ח סי' תסט סעי' א:

עין משפט
נר מצוה

א טור או"ח סי' תסט:

ב מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' יא:

ג טוש"ע או"ח סי' תרי סעי' א ג:

ד מיי' פג' מהל' שביתת עשור הל' ו':

ה טוש"ע או"ח סי' תרי סעי' א:

ו מיי' פג' מהל' שביתת עשור הל' י':

רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּשִׁיטַת רַבִּי יוֹסֵי אָמְרָהּ דְּאָמַר אַף בְּגִמַּר דְּבָרָיו וכו' אע"ג דִּלְרַבִּי יוֹסֵי חִילֵּי תַּרְוַיְהוּ הֲוֵינוּ מְשׁוּם דְּיִתְרֵי מִלֵּי קָאָמַר וְאֵינָם פְּרוּשׁ זֶה לָזֶה אֲבָל הָכָא מִן הַשָּׁעוֹרִים הוּא פְּי' מַה שֶּׁאָמַר הֲרֵי עָלַי מִנְחָה וְכֵיוָן דְּאַף בְּגִמַּר דְּבָרָיו אָדָם נִתְפָּס מִבְּטָלִים לְהָא דְּאָמַר בַּתְּחִלָּה הֲרֵי עָלַי מִנְחָה וְאַפִּ' אִם אָמַר אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁאֵין נוֹדְרִין כָּךְ לֹא הָיִיתִי נוֹדֵר כָּךְ אֶלָּא כָּךְ דְּהַיְנוּ טַעְמָא דְּרַבָּנָן דְּאִילּוּ לְהוּ לְשׁוֹן רִאשׁוֹן וְלֹא הָוֵי נֶדֶר וּפְתָחוֹ עִמּוֹ כִּי אָמַר אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ כּוּ' כְּדְאָמְרִינַן בְּהַמְּנָחוֹת וְהַנְּסָכִים (מְנָחוֹת קג.): מָה רְאוּ חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה פ"ה מָה רְאוּ שֶׁלֹּא דָּרְשׁוּ וְחֵי בָּהֶם וְלֹא שֶׁיְּמוּתוּ בָּהֶן וְקָשֶׁה דְּהָא בְּפֶרְהֶסְיָא הָוֶה וּמִסְקְינַן בְּסַנְהֶדְרִין (דף עד.) דִּלְכַלֵּי עָלְמָא בְּפֶרְהֶסְיָא חַיָּב לְמִסּוֹר עַצְמוֹ אֲפִילּוּ אֲמַצָּוה קַלָּה וּמפר"ת דְּאָלָם זֶה שֶׁעָשָׂה נְבוּכַדְנֶצַּר לְאוֹ ע"ז הָוֶה אֶלָּא אִינְדַרְטָא שֶׁעָשָׂה לִכְבוֹד עַצְמוֹ וּלְכָךְ קָאָמַר מָה רְאוּ וְכֵן מַשְׁמַע מִדְּכָתִיב לֵאלֹהֵךְ לֵית אֲנַחְנָא פָּלְחִין וּלְצֶלֶם דְּדַהֲבָא לָא נִסְגֹּד מַשְׁמַע דֶּאֱלָהָא דִּידְהּ וְצַלְמָא תְּרֵי מִלֵּי נִינְהוּ וְאַתֵּי נַמִּי שַׁפִּיר הָא דְּאָמְרִינַן בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת (כְּתֻבּוֹת לג:) אִלְמָלֵי נָגְדוּ לַחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה פְּלָחוּ לְצַלְמָא וְאי ע"ז הָוֶה ח"ו שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּחֲוִים לוֹ וּמֵיהוּ לְשׁוֹן פָּלְחוּ לָא אַתֵּי שַׁפִּיר ור"י מְפָרֵשׁ מָה רְאוּ שֶׁלֹּא בָּרְחוּ שֶׁהָרֵי קֹדֶם הַמַּעֲשֶׂה הָיוּ יְכוֹלִים לִבְרֹחַ כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה דָּנִיֵּאל כִּדְאָמַר בְּחֶלֶק (סַנְהֶדְרִין צג.) ג' הָיוּ בְּאוֹתָהּ עֲצָה: אֵין מְבָרְכִין עַל הָאוּר אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הַקֹּשֶׁה ה"ר יוֹסֵף לְמָה אֵין מְבָרְכִין בְּכָל שָׁעָה שֶׁנֶּהֱנָה מִמֶּנּוּ דְּאָסוּר לֵהָנוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה וְתֵרֶץ דה"מ כְּשֶׁגּוּפוֹ נֶהֱנֶה אֲבָל שְׁאָר הֲנָאָה לֹא וְאַף עַל גַּב דְּמִבָּרְכִין עַל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּכָל יוֹם הֵינוּ מִשּׁוּם שֶׁמִּתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם:

אקָרוֹב לְהַאֲכִיל אֶת יִשְׂרָאֵל קָדָשִׁים בַּחוּץ. מְקוּלָּס — אֵין, שֶׁאֵין מְקוּלָּס — לָא! אָמְרִי, מְקוּלָּס: לָא שָׁנָא אָמַר, לָא שָׁנָא לָא אָמַר. שֶׁאֵינוֹ מְקוּלָּס: פֵּירֵשׁ — אֵין, לֹא פֵּירֵשׁ — לָא. רַב אַחָא מַתְנִי לַהּ לְהָא מַתְנִיתִין כָּרַבִּי שִׁמְעוֹן. מַתְקִיף לַהּ רַב שֵׁשֶׁת: בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּתָנֵי לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי — נִיחָא, אֶלָּא לְמַאן דְּמַתְנֵי כָּרַבִּי שִׁמְעוֹן — מִי נִיחָא? וְהָתְנַן: רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדָרְךְ הַמִּתְנַדְּבִים. (א)אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: וּמַאן דְּמַתְנֵי לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי מִי נִיחָא? וְהָאָמַר רָבָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּשִׁיטַת רַבִּי יוֹסֵי אָמְרָהּ, דְּאָמַר: אַף בְּגִמַּר דְּבָרָיו אָדָם נִתְפָּס. (ב)מַאי לָאו: מִדְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, רַבִּי יוֹסֵי נָמֵי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן! לָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, וְלָא רַבִּי יוֹסֵי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אִיבַּעְיָא לְהוּ: תּוֹדוֹס אִישׁ רוֹמִי גַּבְרָא רַבָּה הָוֶה, אוֹ בַּעַל אֲגָרוֹפִין הָוֶה? תָּא שְׁמַע. עוֹד זוֹ דָּרַשׁ תּוֹדוֹס אִישׁ רוֹמִי: מָה רְאוּ חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה שֶׁמָּסְרוּ [עַצְמָן] עַל קִדּוּשַׁת הַשֵּׁם לְכִבְשַׁן הָאֵשׁ? נָשְׁאוּ קַל וָחוֹמֶר בְּעַצְמָן מִצָּפַרְדְּעִים. וּמָה צְפַרְדְּעִים שֶׁאֵין מְצַוִּין עַל קִדּוּשַׁת הַשֵּׁם, כְּתִיב בְּהוּ: ״וּבָאוּ [וְעָלוּ] בְּבֵיתֶךָ [וְגוֹ׳] וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ״, אֵימָתַי מִשְׁאֲרוֹת מְצוּיוֹת אֵצֶל תַּנּוּר? הֱוֵי אוֹמֵר בְּשָׁעָה שֶׁהַתַּנּוּר חַם. אֲנוּ שֶׁמְּצַוִּין עַל קִדּוּשַׁת הַשֵּׁם — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין אָמַר: מֵטִיל מְלַאי לְכִיס שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הָיָה. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמֵּטִיל מְלַאי לְכִיס תַּלְמִידֵי חֲכָמִים זוֹכֶה וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכָּסֶף״. גד(ג)מַתְנִי׳ מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַדְלִיק אֶת הַגַּג בְּלֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים — מַדְלִיקִין. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק — אֵין מַדְלִיקִין. וּמַדְלִיקִין בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וּבְמִבּוֹאוֹת הָאֲפֵלִים וְעַל גַּבֵּי הַחוֹלִים. גְּמ׳ תָּנָא: בֵּין שֶׁאָמְרוּ לְהַדְלִיק וּבֵין שֶׁאָמְרוּ שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק — שְׁנֵיהֶן לְדָבָר אֶחָד נִתְכַּוְּונוּ. אָמַר רַב יְהוֹשֻׁעַ: לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אָרָץ וְגוֹ׳״, בֵּין שֶׁאָמְרוּ לְהַדְלִיק וּבֵין שֶׁאָמְרוּ שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק — שְׁנֵיהֶם לֹא נִתְכַּוְּונוּ אֶלָּא לְדָבָר אֶחָד. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין מְבָרְכִין עַל הָאוּר אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, הוֹאִיל וּתְחִלַּת בְּרִייָתוֹ הוּא. אָמַר לֵיהּ הָהוּא סָבָא, וְאֵיתֵימָא רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: יִשַּׁר, וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן. עוּלָּא הָוֶה רָכִיב חֲמָרָא וְאָזֵיל, וְהָוֶה שָׁקֵיל וְאָזֵיל רַבִּי אַבָּא מִימִינֵיהּ וְרַבָּה בַּר בַּר חָנָה מִשְּׂמָאלֵיהּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְעוּלָּא: וַדַּאי דְּאָמְרִיתוּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן ״אֵין מְבָרְכִין עַל הָאוּר אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, הוֹאִיל וּתְחִלַּת בְּרִייָתוֹ הוּא״. ״הַדַּר עוּלָּא, חֲזָא בֵּיהּ בְּרַבָּה בַּר בַּר חָנָה בִּישׁוּת. אָמַר לֵיהּ: אֲנָא לָאו אַהָא אֲמַרִי, אֶלָּא אַהָא אָמְרִי — דְּתָנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, אַף בְּמָקוֹם שֶׁאָמְרוּ שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק — מַדְלִיקִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. וְעָנֵי רַבִּי יוֹחָנָן בָּתְרֵיהּ: וַחֲכָמִים אוֹסְרִים. אָמַר לֵיהּ: עָדָא תְּהֵא. קָרֵי עֲלֵיהּ רַב יוֹסֵף: ״מַיִם עֲמוּקִים עֵצָה בְלֵב אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלֶנָּה [משלי כ, ה]

מסורת הש"ס

א מנחות קג:

ב סוכה טז:; לקמן צא:; גיטין עב:; עירובין פו:

ג תוספתא פסחים

תורה אור השלם

וְשָׁרַץ הַיְאֹר צְפַרְדְּעִים וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתֶךָ וּבַחֲדַר מִשְׁכָּבְךָ וְעַל־מִטָּתֶךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרֹתֶיךָ [שמות ז, כח]

כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכֶּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְּעָלֶיהָ [קהלת ז, יב]

וְעַמּוֹ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ נֵצֶר (מטעו) [מַטָּעַי] מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר [ישעיהו ס, כא]

מַיִם עֲמֻקִּים עֵצָה בְלֵב־אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלֶנָּה [משלי כ, ה]

קרוב להאכיל דומה לקדשים: שאינו מקולס לא וקשיא לרב דאמר בשר גרידא מחלף בפסח: ומשני מקולס אע"ג דלא אמר בשר זה לפסח ולא מזכיר עליו את השם אסור אבל שאינו מקולס אמר הרי בשר זה לפסח אסור משום דנראה כקורא שם: רב אחא מתני לה להא מתני' דתודוס: כר' שמעון אמר רבי שמעון תודוס איש רומי כו': רבי שמעון פוטר באומר הרי עלי מנחה מן השעורים דתנן במנחות מביא מן החטין דכיון דאמר הרי עלי מנחה תפס לשון ראשון ומנחה אינה באה מן השעורין ורבי שמעון פוטר דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס ונדבק ודעתו לכל מה שמוצא בפיו ולמנחת שעורין נתכוון וסבור שאדם יכול להתנדב ולהביא כן ולפיכך אין בדבריו כלום ואי מאכיל גדי מקלס נמי מאי קרוב לקדשים בחוץ איכא הלא מחיים לא קרא עליו שם פסח ואפילו היה קורא לו שם בשעת צליה שלא כדרך המקדישין הוא ואין השם חל עליו: ר' שמעון דפטר באומר מנחה מן השעורים ולא חיובה משום תפס לשון ראשון בשלמ' ר' יוסי אמרה דאמר בפסקת תמורה (דף כה:) אף בגמר דבריו אדם נדבק ונתפס כלומר תופס הוא את גמר דבריו דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ דאמר תפס לשון ראשון רבי יוסי אומר אם לכך נתכוון מחלף בפסח: ומשני מקלס אע"ג דלא אמר בשר זה לפסח ולא מזכיר עליו את השם אסור אבל שאינו מקלס אמר הרי בשר זה לפסח אסור משום דנראה כקורא שם: רב אחא מתני לה להא מתני' דתודוס: כר' שמעון אמר רבי שמעון תודוס איש רומי כו': רבי שמעון פוטר באומר הרי עלי מנחה מן השעורים דתנן במנחות מביא מן החטין דכיון דאמר הרי עלי מנחה תפס לשון ראשון ומנחה אינה באה מן השעורין ורבי שמעון פוטר דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס ונדבק ודעתו לכל מה שמוצא בפיו ולמנחת שעורין נתכוון וסבור שאדם יכול להתנדב ולהביא כן ולפיכך אין בדבריו כלום ואי מאכיל גדי מקלס נמי מאי קרוב לקדשים בחוץ איכא הלא מחיים לא קרא עליו שם פסח ואפילו היה קורא לו שם בשעת צליה שלא כדרך המקדישין הוא ואין השם חל עליו: ר' שמעון דפטר באומר מנחה מן השעורים ולא חיובה משום תפס לשון ראשון בשלמ' ר' יוסי אמרה דאמר בפסקת תמורה (דף כה:) אף בגמר דבריו אדם נדבק ונתפס כלומר תופס הוא את גמר דבריו דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ דאמר תפס לשון ראשון רבי יוסי אומר אם לכך נתכוון מחלף בפסח: ומשני מקלס אע"ג דלא אמר בשר זה לפסח ולא מזכיר עליו את השם אסור אבל שאינו מקלס אמר הרי בשר זה לפסח אסור משום דנראה כקורא שם: רב אחא מתני לה להא מתני' דתודוס: כר' שמעון אמר רבי שמעון תודוס איש רומי כו': רבי שמעון פוטר באומר הרי עלי מנחה מן השעורים דתנן במנחות מביא מן החטין דכיון דאמר הרי עלי מנחה תפס לשון ראשון ומנחה אינה באה מן השעורין ורבי שמעון פוטר דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס ונדבק ודעתו לכל מה שמוצא בפיו ולמנחת שעורין נתכוון וסבור שאדם יכול להתנדב ולהביא כן ולפיכך אין בדבריו כלום ואי מאכיל גדי מקלס נמי מאי קרוב לקדשים בחוץ איכא הלא מחיים לא קרא עליו שם פסח ואפילו היה קורא לו שם בשעת צליה שלא כדרך המקדישין הוא ואין השם חל עליו: ר' שמעון דפטר באומר מנחה מן השעורים ולא חיובה משום תפס לשון ראשון בשלמ' ר' יוסי אמרה דאמר בפסקת תמורה (דף כה:) אף בגמר דבריו אדם נדבק ונתפס כלומר תופס הוא את גמר דבריו דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ דאמר תפס לשון ראשון רבי יוסי אומר אם לכך נתכוון

נמי אע"ג דְּשָׁלְא כְּדַרְכּוֹ הַמַּקְדִּישִׁין הוּא הָוֵה לֵיהּ קָרוֹב לְהַאֲכִיל קָדָשִׁים בַּחוּץ דְּאִי הָוֵה אָמַר עָלֶיהָ הֲרֵי זֶה לְפֶסַח אָמְרִי לִדְמֵי פֶּסַח קָאָמַר: גְּבָרָא רַבָּה הָוֵה וּמִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ לֹא גָּזְרוּ עָלָיו נְדוּי: אוֹ בַּעַל אֲגְרוֹפִין הַיְרָאָה: וְעוֹד זוֹ דָּרַשׁ אַלְמָא גְּבָרָא רַבָּה הָוֵה: מָה רְאוּ שֶׁלֹּא דָּרְשׁוּ וְחֵי בָּהֶן וְלֹא שֶׁיְּמוּתוּ בָּהֶן: מֵטִיל מְלַאי נוֹתֵן סְחוֹרָה לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים לְהִשְׁתַּכֵּר בָּהּ: בְּצֵל הַחָכְמָה בִּמְחִצַּת הַחָכְמָה יִכָּנֵס זֶה שֶׁהִנְהָהוּ מִנְּכָסָיו: מַתְנִי' מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַדְלִיק אֶת הַגַּג בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא: גְּמ' בֵּין שֶׁאָמְרוּ לְהַדְלִיק אוֹתָן שֶׁנָּהֲגוּ לְהַדְלִיק וְהַנּוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק לֹא נִתְכַּוְּונוּ אֶלָּא לְדָבָר אֶחָד לְהַפְרִישׁ עַצְמוֹ מִמִּשְׁכְּבֵי אִשָּׁה הָאוֹמְרִים לְהַדְלִיק מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם מְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ לְאוֹר הַנֵּר וְהָאוֹמְרִים שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק סוֹבְרִים כְּשֶׁהַנֵּר דּוֹלֵק רוֹאֶה אֶת אִשְׁתּוֹ וּמִתְאַוֶּה לָהּ: יִישַׁר שַׁפִּיר קָאָמַרְתְּ וְכֵן א"ר יוֹחָנָן וְלֹא גָּרְסִינַן יִישַׁר: חֲדַר עֻלָּא חָזָא בֵּהּ בְּרַבָּה בַּר בַּר חָנָה בִּישׁוּת נִסְתַּכֵּל בּוֹ בְּפָנִים זוֹעֲפוֹת כְּלוֹמַר אַתָּה אָמַרְתָּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן וְהוּא לֹא אָמַר כֵּן אֶלָּא אַף בְּמוֹצָאֵי יוה"כ מְבָרְכִין עָלָיו הוֹאִיל וְדָבָר חָדָשׁ הוּא שֶׁנֶּאֱסַר בּוֹ כָּל הַיּוֹם וְעָכְשָׁו נֶהֱנָה מִמֶּנּוּ: אֲנָא אַהָא אֲמָרִי לְהוּ מִשְּׁמֵהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן דַּעֲנָה אַחַר הַתַּנָּא וַחֲכָמִים אוֹסְרִין לְהַדְלִיק אֶת הַגַּג אַף בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְלֹא הִזְכַּרְתִּי שְׁמוֹ שֶׁל ר' יוֹחָנָן עַל אוֹר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֶלָּא בְּזוֹ וְהֵם סְבוּרִים שֶׁעַל דָּבָר בְּרָכַת הָאוֹר הִזְכַּרְתִּי שְׁמוֹ: עָדָא תְּהֵא זֹאת תִּהְיֶה בְּזוֹ אֲנִי מוֹדֶה שֶׁאָמְרָה ר' יוֹחָנָן:

מסורת הש"ס

א ברכות נג.

ב אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש

ג פרקי דרבי אליעזר; נדרים לט.:; אוצר מדרשים חופת אליהו שבע חופות או חופת אליהו כה; אוצר מדרשים מדרשי רבי אליעזר פרק דרבי אליעזר בן הורקנוס ה

ד אוצר מדרשים פסיקתא פסיקתא חדתא לז

ה פסיקתא דרב כהנא; תנא דבי אליהו רבה

ו אוצר מדרשים מדרש ביום השמיני

ז אוצר מדרשים אגדות של דורשי רשומות דורשי חמורות יג

ח בבא בתרא קטו.; בראשית רבה; מגילת תענית אב ו

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ראשית דרכו כו' באש שחורה ע"ג לבנה. עי' ברש"י שיר השירים בפסוק קוצותיו תלתלים שחורות כעורב.

תורה אור השלם

[משלי כ, ה]
[במדבר טז]
[שמות כח, יז]
[משלי ח, כב]
[תהילים צ, ג]
[תהילים צ, ב]
[בראשית ב, ח]
[ישעיהו ל, לג]
[תהילים עב, יז]
[ירמיהו יז, יב]
[ישעיהו סו, כד]
[בראשית א, לא]
[בראשית לו, כד]
[בראשית לו, כ]
[במדבר יז, כג]

וְאִישׁ תְּבוּנָה יְדַלֶּנָּה הֵבִין מָה הָיָה בְּלִבּוֹ שֶׁל עֵלָא שֶׁהָיָה מִסְתַּפֵּל בּוֹ: זֶה עֵלָא שֶׁהֵבִין מִדְּבָרָיו שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר חָנָה טָעוּת וַחֲזָא בַּהּ בִּישׁוּת וְסָתַם דְּבָרָיו שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ בְּלוּם וְהַיְנוּ עֵצָה בְּלֵב אִישׁ דְּנָקֵט לֵיהּ בְּלִבֵּהּ וְלֹא אָמַר לוֹ לָמָּה אָמַרְתָּ כָּךְ: וְאֵינָהוּ כְּמַאן סְבִירוּהּ עֵלָא וְרַבָּה שֶׁלֹּא רָצוּ לְהוֹדוֹת לְדִבְרֵי רַבִּי אַבָּא: עִמָּא דְּבַר נוֹחַג: בְּאוּר שֶׁשַּׁבָּת שֶׁהָיָה בְּשַׁבָּת שֶׁדָּלַק הַיּוֹם וּמִכָּל מָקוֹם מִמְּלַאכְתָּ עֲבֵרָה שַׁבָּת שֶׁדָּלַק בְּהֶתֵּר כְּגוֹן שֶׁל חַיָּה וְשֶׁל חוֹלֶה אוֹ נֵר הַדּוֹלֵק מֵעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים מְבָרְכִין אַף בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים דְּהֵהִיא בְּרָכָה מְשׁוּם דְּדָבָר חָדוּשׁ הוּא לוֹ שֶׁלֹּא נֶהֱנָה מִן הָאוּר הַיּוֹם: בְּאוּר הַיּוֹצֵא מֵהַעֲצִים דְּנִבְרָא עַכְשָׁו אֵין מְבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי יוה"כ אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁאַף הוּא תְּחִלַּת בְּרִיַּת אוֹר: רַבִּי מְפַזְּרָן רַבִּי כְּשֶׁרָאָה אוּר מְבָרֵךְ עָלָיו מִיָּד וּכְשֶׁמְּבִיאִין לוֹ בְּשָׂמִים לְסוֹף שָׁעָה מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: מִכְּנָסָן עַל הַכּוֹס כְּמוֹ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין: בְּאֵר בְּאֵרַהּ שֶׁל מִרְיָם סָלַע שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ הַמַּיִם עַל יְדֵי מֹשֶׁה וְעָגוֹל כְּמִין כְּבָרָה הָיָה וּמִתְגַּלְגֵּל עִמָּהֶן כָּל מָקוֹם שֶׁהוֹלְכִין: כְּתָב קְרִיאַת שֵׁם הָאוֹתִיּוֹת: הַמְכָתָּב חֲקִיקָתָן וְצוּרָתָן כָּךְ שְׁמַעְתִּי וְלִי נִרְאֶה כְּתָב זוֹ הִיא חֲקִיקַת צוּרָתָן וְהַמְכָתָּב הוּא עֵט וְחָרָט שֶׁנִּכְתָּב בּוֹ חֲקִיקַת הַלּוּחוֹת כִּי הַהִיא דִּקְדּוּשִׁין (דף כא:) מְנִין לְרַבּוֹת הַסּוֹל וְהַסִּירָא וְהַמְכָתָּב וְנִרְאִין דִּבְרֵי דִקְרֵיהּ לֹא קְרֵי לֵהּ כְּתָב: וּמְעָרָה שֶׁעָמַד בּוֹ מֹשֶׁה וְשִׁמְתִּיךְ בְּנִקְרַת הַצּוּר עַד עִבְרִי (שְׁמוֹת ל"ג:כ"ב) וְכֵן בְּאֵלְיָהוּ וַיֵּלֶךְ עַד הַר הָאֱלֹהִים חֹרֵב וַיָּבֹא שָׁם אֶל הַמְּעָרָה וַיָּלֶן שָׁם (מְלָכִים א י"ט:ח'-ט'): לְבַלַּע אֶת הָרִשָּׁעִים עֲדַת קֹרַח: וְהַפֶּרֶד אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ וּפֶרֶד רֹאשׁוֹן נִבְרָא מִן הָאָרֶץ וְלֹא בָּא מִן הַכְּלָאִים: הָאַיִל שֶׁל אַבְרָהָם: הַשְּׁמִיר כְּמִין תּוֹלַעַת הָיָה וְאֵין כָּל דָּבָר קָשֶׁה עוֹמֵד בְּפָנָיו שֶׁלֹּא יִתְפָּרֵק וּבוֹ בָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין (דף סח.): הַצֶּבֶת טנלי"ש שֶׁל בַּרְזֶל: צְבָתַיִם שֶׁעוֹשִׂין עַכְשָׁו הַנִּפָּחִים: בְּצָבְתַּיִם מִתְעַבֵּד עַל יְדֵי צֶבֶת אַחֶרֶת הִיא עֲשׂוּיָה שֶׁאוֹחֶזַהּ בְּצֶבֶת וּמַכָּה בְּקוּרְנָס עַד שֶׁנַּעֲשֵׂית וּצְבָתַיִם קְמִיְתָא מֵאן עֲבַדָא: הָא לְאֵי בָּאֱמֶת עַל כָּרְחָךְ בְּרִיָּה בִּידֵי שָׁמַיִם הִיא: יַעֲשׂוּנָּה בְּדָפוּס עַל יְדֵי יְצִיקָה כְּמוֹ שֶׁיּוֹצְקִין כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי נְחֹשֶׁת: וְיִקְבָּעֻנָּה כֻּלָּה כְּאֶחָד מֵהַר: רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ קֶדֶם לְשָׁאָר דְּרָכִים וְהָא דַּאֲמַרַן לְעֵיל הַכָּתָב בָּעֶרֶב שַׁבָּת בְּכָתְבָן שֶׁל לוּחוֹת וְזוֹ הָיְתָה כְּתוּבָה מִתְּחִלָּה בְּאֵשׁ שְׁחוֹרָה עַל גַּבֵּי לְבָנָה: בְּטֶרֶם הָרִים יוֹלָדוּ בָּרָאתָ מִדָּת תְּשׁוּבָה: תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא עַד יְדַכֵּא לִבּוֹ לְפָנֶיךָ: מִקֹּדֶם מַקְדֵּם לְעוֹלָם: מֵאֲתְמוֹל קֹדֶם לְעוֹלָם: תְּפִלָּה שֶׁכָּל הַמִּתְפַּלֵּה בְּיוֹצְרוֹ נוֹפֵל שָׁם: מְרוֹם מֵרֹאשׁוֹן מְרוֹם הוּא בְּעַרְבוֹת מֵרֹאשׁוֹן מִקֶּדֶם הָעוֹלָם וְכֵן מָקוֹם מְקֻדָּשֶׁנּוּ נִבְרָא מֵרֹאשׁוֹן: חָלְלָה חָלַל שֶׁל גֵּיהִנֹּם קֹדֶם בְּרִיַּת הָעוֹלָם וְתֵירוּצָא הוּא: אֵין לוֹ כְּבִיָּה עוֹלְמִית שֶׁהוּא אוֹר שֶׁל גֵּיהִנֹּם: חָזַר וְכָלְלוֹ לְקֻרּוֹתוֹ טוֹב לְפִי שֶׁהָרְשָׁעִים נִדּוֹנִין בּוֹ: אֶלָּא וַדַּאי אוֹר דְּגֵיהִנֹּם נִבְרָא בְּשַׁבָּת וְהָא דְּתַנְיָא לְעֵיל אוֹר בָּעֶרֶב שַׁבָּת בְּאוֹר דִּידָן וּדְתַנְיָא בְּרֵישָׁא בְּמוֹ"ש לָא תְּקַשֵּׁי כָּאן בְּמַחְשָׁבָה כָּאן בִּיצִירָה בָּעֶרֶב שַׁבָּת עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לִיבָּרְאוֹת וְלֹא נִבְרָא עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת: וְטַחַן טָח וְהִכָּה וְשִׁפְשֵׁף זוֹ בָּזוֹ: דּוֹרְשֵׁי חֲמוּרוֹת מִקְרָאוֹת סְתוּמִים: פָּסוּל הָיָה שְׁאֲחִיו מֵאִמּוֹ הָיָה אָבִיו כְּדִמְפָרֵשׁ שֶׁבָּא צִבְעוֹן עַל אִמּוֹ וְהוֹלִיד: אֵלֶּה בְּנֵי שֵׂעִיר וְגוֹ' וְצִבְעוֹן וַעֲנָה אַלְמָא אֲחֵי הֲווּ וּכְתִיב אֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן וַאֲיָה וַעֲנָה אַלְמָא בְּנוֹ הָיָה: שְׁמוּאֵל קָרֵי לֵהּ רַבָּא שַׁבּוּר מַלְכָּא מְשׁוּם דְּקָטֵי הָיָה בְּדִינִין וְהִלְכָתָא כְּוָותֵהּ בְּדִינֵי כְּדִין הַיּוֹצֵא מִפִּי הַמֶּלֶךְ שֶׁמִּתְקַיְּם וְשַׁבּוּר מְמֶלֶךְ פָּרְסָיִים הָיָה בִּימֵי רַבָּא:

אֶלָּה בְּנֵי שֵׂעִיר הַחֹרִי וְכוּ' מְלַמֵּד שֶׁבָּא צִבְעוֹן עַל אִמּוֹ תֵּמַהּ דְּבֵישׁ נוֹחָלִין (ב"ב קטו:) אַאֵישׁ תְּבוּנָה יְדַלֶּנָּה". "מַיִם עֲמוּקִים עֵצָה בְלֵב אִישׁ" — זֶה עוּלָּא. "וְאִישׁ תְּבוּנָה יְדַלֶּנָּה" — זֶה רַבָּה בַּר בַּר חָנָה. וְאֵינָהוּ כְּמַאן סְבִירוּהָ? כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יֶפֶת אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְבָרְכִין עַל הָאוּר בֵּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בֵּין בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְכֵן עִמָּא דְּבַר. מֵיתִיבִי: אֵין מְבָרְכִין עַל הָאוּר אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, הוֹאִיל וּתְחִילַת בְּרִיָּתוֹ הוּא. וְכֵיוָן שֶׁרוֹאֶה — מְבָרֵךְ מִיָּד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, סוֹדָרָן עַל הַכּוֹס. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה! לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּאוּר שֶׁשַּׁבָּת, כָּאן בְּאוּר הַיּוֹצֵא מִן הָעֲצִים וּמִן הָאֲבָנִים. גד(א)תֵּנֵי חָדָא: אוּר הַיּוֹצֵא מִן הָעֲצִים וּמִן הָאֲבָנִים מְבָרְכִין עָלָיו, וְתֵנֵי חָדָא: אֵין מְבָרְכִין עָלָיו. לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, כָּאן בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים. רַבִּי מְפַזְּרָן. רַבִּי חִיָּיא מְכַנְּסָן. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי: אַף עַל פִּי שֶׁרַבִּי מְפַזְּרָן — חוֹזֵר וְסוֹדְרָן עַל הַכּוֹס, כְּדֵי לְהוֹצִיא בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ. (ב)וְאוּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אִיבְּרִי? וְהָא תַּנְיָא: עֲשָׂרָה דְּבָרִים נִבְרְאוּ בָּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֵלּוּ הֵן: בְּאֵר, וְהַמָּן, וְקֶשֶׁת, כְּתָב, וּמִכְתָּב, וְהַלּוּחוֹת, וְקִבְרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וּמְעָרָה שֶׁעָמַד בּוֹ מֹשֶׁה וְאֵלְיָהוּ, פְּתִיחַת פִּי הָאָתוֹן, וּפְתִיחַת פִּי הָאָרֶץ לִבְלוֹעַ אֶת הָרְשָׁעִים. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר מְשׁוּם אַבָּיו: אַף הָאוּר וְהַפֶּרֶד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַצֶּבֶת. הוּא הָיָה אוֹמֵר: צְבָתַיִם בְּצְבָתַיִם מִתְעַבְּדָא, וּצְבָתָא קַמַּיְיתָא מַאן עֲבַד? הָא לְאֵי בְּרִיָּה בִּידֵי שָׁמַיִם הִיא. אָמַר לֵיהּ: אֶפְשָׁר יַעֲשֶׂנָּה בְּדָפוּס וְיִקְבָּעֶנָּה כֻּיָּן. הָא לְאֵי בְּרִיָּה בִּידֵי אָדָם הִיא. (ג)לָא קַשְׁיָא: הָא בְּאוּר דִּידָן, הָא בְּאוּר דְּגֵיהִנֹּם. אוּר דִּידָן — בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אוּר דְּגֵיהִנֹּם — בָּעֶרֶב שַׁבָּת. וְאוּר דְּגֵיהִנֹּם בָּעֶרֶב שַׁבָּת אִיבְּרִי? וְהָא תַּנְיָא: שִׁבְעָה דְּבָרִים נִבְרְאוּ קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְאֵלּוּ הֵן: תּוֹרָה, וּתְשׁוּבָה, וְגַן עֵדֶן, וְגֵיהִנֹּם, וְכִסֵּא הַכָּבוֹד, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וּשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. (ד)תּוֹרָה, דִּכְתִיב: "ה' קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ". תְּשׁוּבָה, דִּכְתִיב: "בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ", וּכְתִיב: "תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם". גַּן עֵדֶן, דִּכְתִיב: "וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים גַּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם". גֵּיהִנֹּם, דִּכְתִיב: "כִּי עָרוּךְ מֵאֶתְמוֹל תָּפְתֶּה". (ה)כִּסֵּא הַכָּבוֹד וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דִּכְתִיב: "כִּסֵּא כָבוֹד מֵרוֹם מֵרִאשׁוֹן מָקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ". שְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, דִּכְתִיב: "יְהִי שְׁמוֹ לְעוֹלָם לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ"! אָמְרִי, חֲלָלָהּ הוּא דְּנִבְרָא קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְאוּר דִּידֵיהּ בָּעֶרֶב שַׁבָּת. (ו)וְאוּר דִּידֵיהּ בָּעֶרֶב שַׁבָּת אִיבְּרִי? וְהַתַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוּר שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשֵׁנִי בַּשַּׁבָּת אֵין לוֹ כְּבִיָּה לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה", וְאָמַר רַבִּי בְּנָאָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי עוּלָּא: מִפְּנֵי מָה לֹא נֶאֱמַר "כִּי טוֹב" בְּשֵׁנִי בַּשַּׁבָּת — מִפְּנֵי שֶׁנִּבְרָא בּוֹ אוּר שֶׁל גֵּיהִנֹּם. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ "כִּי טוֹב", חָזַר וּכְלָלוֹ בַּשִּׁשִּׁי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד". (ז)אֶלָּא: חֲלָלָהּ — קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְאוּר דִּידֵיהּ — בְּשֵׁנִי בַּשַּׁבָּת. וְאוּר דִּידַן — בְּמַחְשָׁבָה עָלָה לִיבָּרְאוֹת בָּעֶרֶב שַׁבָּת, וְלֹא נִבְרָא עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁנֵי דְבָרִים עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה לִיבָּרְאוֹת בָּעֶרֶב שַׁבָּת, וְלֹא נִבְרְאוּ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דֵּיעָה בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן מֵעֵין דּוּגְמָא שֶׁל מַעְלָה, וְהֵבִיא שְׁנֵי אֲבָנִים וּטְחָנָן זוֹ בָּזוֹ, וְיָצָא מֵהֶן אוּר, וְהֵבִיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת וְהִרְכִּיב זוֹ בָּזוֹ וְיָצָא מֵהֶן פֶּרֶד. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: פֶּרֶד בִּימֵי עֲנָה הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוּא עֲנָה אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיֵּמִם בַּמִּדְבָּר". (ח)דּוֹרְשֵׁי חֲמוּרוֹת, הָיוּ אוֹמְרִים: עֲנָה פָּסוּל הָיָה, לְפִיכָךְ הֵבִיא פְּסוּל לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵלֶּה בְּנֵי שֵׂעִיר הַחֹרִי", וּכְתִיב: "אֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן וְאַיָּה וַעֲנָה"! אֶלָּא, מְלַמֵּד שֶׁבָּא צִבְעוֹן עַל אִמּוֹ וְהוֹלִיד מֵעֲנָה עֲנָה. וְדִילְמָא תְּרֵי עֲנָה הֲווֹ?! אָמַר רָבָא: אֲמֵינָא מֵילְתָא דְּשַׁבּוּר מַלְכָּא לָא אַמְרַהּ, וּמַנּוּ? שְׁמוּאֵל. אִיכָּא דְּאָמְרִי: אָמַר רַב פָּפָּא: אֲמֵינָא מֵילְתָא דְּשַׁבּוּר מַלְכָּא לָא אַמְרַהּ, וּמַנּוּ? רָבָא; אָמַר קְרָא: "הוּא עֲנָה" — הוּא עֲנָה דְּמֵעִיקְּרָא. תָּנוּ רַבָּנָן: עֲשָׂרָה דְּבָרִים נִבְרְאוּ בָּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: בְּאֵר, וּמָן, וְקֶשֶׁת, הַכְּתָב, וְהַמִּכְתָּב, וְהַלּוּחוֹת, קִבְרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וּמְעָרָה שֶׁעָמַד בָּהּ מֹשֶׁה וְאֵלְיָהוּ, פְּתִיחַת פִּי הָאָתוֹן, וּפְתִיחַת פִּי הָאָרֶץ לִבְלוֹעַ אֶת הָרְשָׁעִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מַקְלוֹ שֶׁל אַהֲרֹן שְׁקֵדֶיהָ וּפְרָחֶיהָ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַמַּזִּיקִין, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף

בְּגִדּוֹ

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' תרכד סעי' ד:
ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' כד:
ג טוש"ע או"ח סי' רצח סעי' ח:
ד מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' כז:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין ג, טוש"ע או"ח סי' תקנד סעי' כב:
ב מיי' פה' מהל' תעניות הל' י:
ג סמג עשין ג, טוש"ע או"ח סי' תקנג סעי' ב:
ד מיי' פה' מהל' תעניות הל' י:
ה מיי' פה' מהל' תעניות הל' ז:

אֵין תַּעֲנִית צִבּוּר בְּבָבֶל אֶלָּא תִּשְׁעָה בְּאָב פ"ה לֶאֱכֹל מִבְּעוֹד יוֹם וְלֶאֱסֹר בְּגִדּוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן. (א)תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁבְעָה דְּבָרִים מְכוּסִּים מִבְּנֵי אָדָם, אֵלּוּ הֵן: יוֹם הַמִּיתָה, וְיוֹם הַנֶּחָמָה, וְעוֹמֶק הַדִּין, וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ מָה בְּלִבּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ בַּמֶּה מִשְׁתַּכֵּר, וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מָתַי תַּחֲזוֹר, וּמַלְכוּת חַיֶּבֶת מָתַי תִּכְלֶה. (ב)תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה לִיבָּרְאוֹת, וְאִם לֹא עָלוּ — דִּין הוּא שֶׁיַּעֲלוּ: עַל הַמֵּת שֶׁיַּסְרִיחַ. וְעַל הַמֵּת שֶׁיִּשְׁתַּכַּח מִן הַלֵּב. וְעַל הַתְּבוּאָה שֶׁתִּתְרַקֵּב. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: עַל הַמַּטְבֵּעַ שֶׁיֵּצֵא. אבּ(ג)מַתְנִי' מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּתִשְׁעָה בְּאָב — עוֹשִׂין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה — אֵין עוֹשִׂין, וּבְכָל מָקוֹם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּטֵלִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לְעוֹלָם יַעֲשֶׂה אָדָם עַצְמוֹ תַּלְמִיד חָכָם. (ד)גְּמ' אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין תַּעֲנִית צִיבּוּר בְּבָבֶל אֶלָּא תִּשְׁעָה בְּאָב בִּלְבַד. לְמֵימְרָא דְּסָבַר שְׁמוּאֵל תִּשְׁעָה בְּאָב בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת שֶׁלּוֹ אָסוּר? וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל: תִּשְׁעָה בְּאָב בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת שֶׁלּוֹ מוּתָּר. וְכִי תֵּימָא קָסָבַר שְׁמוּאֵל: כָּל תַּעֲנִית צִיבּוּר בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת שֶׁלּוֹ מוּתָּר, וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל: ״אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם״. לְמַעוֹטֵי מַאי, לָאו לְמַעוֹטֵי בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת? לָא, לְמַעוֹטֵי מִשְּׁחֲשֵׁיכָה. נֵימָא מְסַיֵּיע לֵיהּ: אֵין בֵּין תִּשְׁעָה בְּאָב לְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, אֶלָּא שֶׁזֶּה סְפֵיקוֹ אָסוּר, וְזֶה סְפֵיקוֹ מוּתָּר. מַאי סְפֵיקוֹ מוּתָּר — לָאו בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת? לָא, כִּדְאָמַר רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: לְקִבְיעָא דְיַרְחָא, הָכָא נָמֵי — לְקִבְיעָא דְיַרְחָא. ג"הֲדֵר רָבָא: עוּבָּרוֹת וּמְנִיקוֹת — מִתְעַנּוֹת וּמַשְׁלִימוֹת בּוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּתְעַנּוֹת וּמַשְׁלִימוֹת בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, וּבֵין הַשְׁמָשׁוֹת שֶׁלּוֹ אָסוּר. וְכֵן אָמְרוּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תִּשְׁעָה בְּאָב אֵינוֹ כְּתַעֲנִית צִיבּוּר — לְכָל דָּבָר — זֶה וָזֶה שָׁוִין. מְסַיַּע לְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיּוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בְּמַיִם בְּתִשְׁעָה בְּאָב, כְּדֶרֶךְ שֶׁאָסוּר לְהוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים. (ה)מֵיתִיבִי: אֵין בֵּין תִּשְׁעָה בְּאָב לְתַעֲנִית צִיבּוּר אֶלָּא שֶׁזֶּה אָסוּר בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה וְזֶה מוּתָּר בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ. הָא לְכָל דְּבָרֵיהֶם — זֶה וָזֶה שָׁוִין. וְאִילּוּ גַּבֵּי תַּעֲנִית צִיבּוּר תָּנְיָא: כְּשֶׁאָמְרוּ ״אָסוּר בִּרְחִיצָה״, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא כָּל גּוּפוֹ, אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו — לֹא! אָמַר רַב פָּפָּא:

תַּנָּא

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים חופת אליהו שבע חופות או חופת אליהו כב; קוהלת רבה; בראשית רבה; אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש
ב אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה יב
ג תענית ל:; יבמות יג:; משנה פסחים; ברכות יז:; לעיל ג.
ד משנה תענית
ה ברכות כא.
ו תענית יג.; מועד קטן טו:

גליון הש"ס

גמ' בה"ש שלו מותר. עיין עירובין מא ע"א תד"ה אי אתם מודים:

תורה אור השלם

וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם [בראשית ג, כא]

בְּגִדּוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיוּ חֲקוּקוֹת בּוֹ כָּל מִין חַיָּה וּבְהֵמָה וְהוּא נִמְסָר לְנִמְרוֹד עַל כֵּן יֵאָמַר כְּנִמְרָד גִּבּוֹר צַיִד (בְּרֵאשִׁית י':ט') וְעָשׂוּ חֲרָגוּ וּנְטָלוּ לְפִיכָךְ הָיָה אִישׁ צַיִד וְהֵן שֶׁכָּתוּב בָּהֶן הַחֲמֹדֹת אֲשֶׁר אִתּהּ בַּבַּיִת (שָׁם כז) וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי בְּגָדָיו שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיוּ כְּתֻנוֹת עוֹר שֶׁהָיוּ לוֹ: וְיוֹם הַנֶּחָמָה שֶׁל כָּל אָדָם מָתַי יִתְנַחֵם מִדַּאֲגָתוֹ: וְעֹמֶק הַדִּין הֶרֹב טוֹעִים בּוֹ אֵי נָמֵי עֹמֶק הַדִּין הָעָתִיד: מַלְכוּת חַיֶּבֶת רוֹמִי שֶׁכָּתוּב בָּהּ גְּבוּל רִשְׁעָה וְרִשְׁעָה הֵינוּ חַיֶּבֶת: עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה וְנִתְקַיְּמוּ: וְאִם לֹא עָלוּ דִּין הוּא שֶׁיַּעֲלוּ דאל"כ לֹא הָיָה אָדָם מִתְקַיֵּם: שֶׁיִּסְרִיחַ שאל"כ הַקְּרוֹבִים הָיוּ מַצְנִיעִין אוֹתוֹ וְרוֹאִין אֶת צַעֲרָן תָּמִיד לְפָנֵיהֶם: וְעַל הַתְּבוּאָה שֶׁתִּתְרַקֵּב שאל"כ הָיוּ בַּעֲלֵי בָּתִּים מְאַצְּרִין אוֹתָהּ וּמְבִיאִין רָעָבוֹן לָעוֹלָם: מַתְנִי' וּבְכָל מָקוֹם בֵּין נָהֲגוּ בֵּין לֹא נָהֲגוּ: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּטֵלִין מִמְּלָאכָה אוֹתוֹ הַיּוֹם: רַבָּן שִׁמְעוֹן כו' וְלָא אָמְרִינַן מִחֲזֵי כְּיַהֲרָא וְאִם רָצָה לִבָּטֵל רַשַּׁאי: גְּמ' אֵין תַּעֲנִית צִבּוּר בְּבָבֶל הוֹאִיל וְאֵין צָרִיכִין לִגְשָׁמִים אִם גּוֹזְרִין עַל דָּבָר אַחַר אֵין חֹמֶר תַּעֲנִית צִבּוּר נוֹהֵג בּוֹ לֶאֱכֹל מִבְּעוֹד יוֹם וְלֵאסֹר חוּמְרֵי הָאֲמוּרִים שָׁם: בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת שֶׁלּוֹ אָסוּר כְּאֵכִילָה וּבְמְלָאכָה דְּמַחְמִירִין עַל סְפֵקוֹ כִּדְאָמְרִינַן בְּתַעֲנִית צִבּוּר וּמְשַׁלִּימִין שֶׁלּוֹ אַף מְשֻׁלָּשׁ ט' בְּאָב כְּתַעֲנִית צִבּוּר: מִבְּעוֹד יוֹם לְמַעוֹטֵי מַאי לָאו לְמַעוֹטֵי בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת סְפֵק: לֹא לְמַעוֹטֵי מִשֶּׁחֲשֵׁכָה וַדַּאי אֲבָל עַל סְפֵקוֹ לֹא מַחְמִרִינַן: אֵין בֵּין ט' בְּאָב לְיוֹה"כ לְכַתְּחִלָּה קָאָמַר אֲבָל דִּאי עָבַד טוּבָא אֵיכָּא זֶה כְּרֵת וְזֶה אִסּוּר בְּעַלְמָא: דְּרַב שִׁישָׁא לְקִמְּן: לְקִבְיעָא דְיַרְחָא לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים כִּי מְסַפְּקָא לֵן אִם עָבְרוּ ב"ד חֹדֶשׁ שֶׁעָבַר אִי לֹא: מַאי לָאו לַאֲכִילַת בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת: לֹא לְמְלָאכָה שֶׁל יוֹם עַצְמוֹ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ וְאַשְׁמְעִי' דִּבְתַעֲנִית צִבּוּר אָסוּר וּבְט' בְּאָב שָׁרֵי: וַאֲפִילּוּ לְר' שִׁמְעוֹן לָאו לְמֵיסַר אַתָּא אֶלָּא אִם יִרְצֶה מִי שֶׁאֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ כְּתַלְמִיד חָכָם וְלִבָּטֵל בְּמָקוֹם הָעוֹשִׂין רַשַּׁאי וְלָא חֲיִשִׁינַן דִּלְמָא מִחֲזֵי כְּיַהֲרָא: לְתִפְלַת נְעִילָה שֶׁבְּתַעֲנִית צִבּוּר הָיוּ מִתְפַּלְּלִין תִּפְלַת נְעִילָה כְּדִתְנַן בְּפ' בָּתְרָא דְּתַעֲנִית (דף כו.) בַּג' פְּרָקִים בַּשָּׁנָה כֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶן ד' פְּעָמִים בַּיּוֹם שַׁחֲרִית וּמוּסָף וּמִנְחָה וּנְעִילָה וְאִלּוּ הֵן ג' פְּרָקִים תַּעֲנִית וּמַעֲמָדוֹת ויוה"כ: וְהָאָמַר ר' יוֹחָנָן בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת דְּאֵין בִּתְפִלָּה יְתֵרָה מִשּׁוּם בְּרָכָה לְבַטָּלָה: הָתָם דְּחוֹבָה בְּתַעֲנִית צִבּוּר חוֹבָה מִדְּרַבָּנָן וּבְתִשְׁעָה בְּאָב אַשְׁמוּעִינַן דְּלָאו חוֹבָה הוּא וּמ"מ אִם בָּא לְהִתְפַּלֵּל כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה מַתְּפִלָּה וּלְוַאי: לְעָשְׂרִים וְאַרְבָּעָה דְּתָנַן בְּמַסֶּכֶת תַּעֲנִית (דף טו.) שְׁמוֹסִיפִין בְּתַעֲנִית צִבּוּר שֵׁשׁ בְּרָכוֹת עַל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה: רַב פָּפָּא אָמַר לְעוֹלָם כְּדְסָלְקָא דַּעְתִּין מַעֲקְרָא דְּאַיְּנוּ כְּתַעֲנִית צִבּוּר דְּאָמַר לְבֵין הַשְׁמָשׁוֹת קָאָמַר וְלָא תִּקְשֵׁי לְרַבִּי יוֹחָנָן קַמַּיְיתָא דְּהַאי דְּקָאָמַר אֵינוֹ כְּתַעֲנִית צִבּוּר לְחוּמְרָא קָאָמַר וְהָכִי קָאָמַר אֵינוֹ כְּשֶׁלֹּשׁ רִאשׁוֹנוֹת שֶׁמַּתִּר בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת שֶׁלָּהֶן כִּדְתָנַן בְּהוּ בְּתַעֲנִית אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם: לָאו בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת וְקַשְׁיָא לְרַבָּא וּלְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמְרִי בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת שֶׁלּוֹ אָסוּר: הָא לְכָל דְּבָרֵיהֶן זֶה וָזֶה שָׁוִין מִלְּתָא בְּאַגַּפֵּי נַפְשֵׁיהּ הִיא וְדַיְּיק לָהּ מִמַּתְנִיתִין דִּלְעֵיל דְּקָתָנֵי אֵין בֵּין תִּשְׁעָה בְּאָב לְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁיְּהֵא מַתִּר לְכַתְּחִלָּה בָּזֶה מַה שֶּׁאָסוּר בָּזֶה אֶלָּא שֶׁזֶּה סְפֵקוֹ אָסוּר וְזֶה סְפֵקוֹ מַתִּר: אֵין בֵּין תַּעֲנִית צִבּוּר לְתִשְׁעָה בְּאָב מִתַּעֲנִית צִבּוּר תַּנְיָא דְּפָנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו מַתִּר:

מסורת הש"ס

א משנה ברכות; ברכות טז:

ב בבא בתרא קכ:

ג תוספתא פסחים

ד יבמות פג; ראש השנה יב:; משנה שביעית

ה מועד קטן יג.

גליון הש"ס

תנא קולי קולי קתני. עיין נזיר מז ע"ב תד"ה ת"ש דתניא ועיין מגילה ה ע"ב תד"ה ממעטי':

תַּנָּא קַלֵּי קַלֵּי נָקֵט כָּל הֲנֵי אֵין בֵּין חַד תַּנָּא אַמְרִינְהוּ וְקַלֵּי קַלֵּי נָקֵט בְּרֵישָׁא תַּנָּא אֵין בֵּין תְּשָׁעָה בְּאָב קַל מִיוֹה"כ לְכִתְחִלָּה אֶלָּא שֶׁזֶּה סָפֵק כו' וְסֵיפָא תָּנָא אֵין תְּשָׁעָה בְּאָב קַל מִתַּעֲנִית צִבּוּר אֶלָּא לְעִנְיַן מְלָאכָה וּבְחוּמְרֵי דַּחֲמִיר תְּשָׁעָה בְּאָב מִתַּעֲנִית צִבּוּר לֹא אָיְרִי הָכָא דְּתַדּוּק מִנָּהּ זֶה וָזֶה שָׁוִין וּלְעוֹלָם לְעִנְיַן רְחִיצָה ט"ב חֲמִיר: לְטַל לוֹ אֶת הַשֵּׁם כָּתָב פְּרִישׁוּת וּירְאַת חֵטְא שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל הַיְמֵנוּ מַלְכוּת שָׁמַיִם אֲפִלּוּ לַיְלָה אַחַת לֹא כָּל הָרוֹצֶה לִטֹּל יִטֹּל וְגוֹ' דְּמִחֲזֵי כְּיַהֲרָא וּמַחֲיִנן בִּידֵהּ: מַחְלֹקֶת הַשִּׁיטָה הַתָּנָא שֶׁסִּדְּרָן טָעָה בְּאַחַת מֵהֶן וְהֶחֱלִיף שִׁיטָתוֹ: אָמְרִי מְלָאכָה לֵית לֵהּ הָרוֹאֶה אוֹתוֹ בְּטֵל אוֹמְרִים אֵין לוֹ מָה לַעֲשׂוֹת וְלֹא מִחֲזֵי כְּגוֹהֵג בּוֹ אִסּוּר: מַתְנִי' הַלַּיְלָה אוֹר לְאַרְבָּעָה עָשָׂר: גְּמ' מַעֲקָרָא תְּנָא מְנָהֲגָא תְּלָה בְּמִנְהָג: וּלְבַסּוֹף תְּנָא אִסּוּרָא דְּקָתָנֵי בֵּית שַׁמַּאי אוֹסְרִין דְּמַשְׁמַע בְּכָל מָקוֹם: מָה רָאֲיָה יְהוּדָה וְגָלִיל לְכָאן אַף כָּל מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ הֶתֵּר הֶתֵּר נָהֲגוּ אִסּוּר אִסּוּר: מִכְּלָל דְּר' יְהוּדָה אִסּוּרָא קָאָמַר דְּבָנֵי יְהוּדָה מַתִּירִין וּבְנֵי גָּלִיל אוֹסְרִין דְּאִי מְנָהֲגָא קָאָמַר מַאי פְּלָגְתֵּהּ דר"מ הָא ר' יְהוּדָה נַמִּי הָכִי הָווּ אָמַר בַּגָּלִיל הָיוּ נוֹהֲגִין בּוֹ אִסּוּר שֶׁהֶחְמִירוּ עַל עַצְמָן וּבִיהוּדָה נוֹהֲגִין בּוֹ הֶתֵּר: וְסָבַר רַבִּי יְהוּדָה מַתַּר דְּקָאָמַר בְּנֵי יְהוּדָה מַתִּירִין: הַמְנַמֵּשׁ מִבֵּין תְּבוּאַת דָּגָן: בִּשְׁלִשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן מְפָרֵשׁ וְאֵזֶל שְׁלִשָּׁה עָשָׂר אַמַּאי נָקֵט: וְנֶעֱקָרָה בְּיָדוֹ הַשִּׁבֹּלֶת עִצְמָהּ וְנֶעֱקָרָה בְּיָדוֹ שָׁרְשָׁהּ מִן הָאָרֶץ וּבָא לַחֲזֹר וּלְשִׁתְלָהּ: שׁוֹתְלָהּ בְּמָקוֹם הַטִּיט שֶׁתִּמָּהֵר לְקַלֵּט קֹדֶם הָעֹמֶר שֶׁהָעֹמֶר מַתִּיר אֶת הַנִּשְׁרָשִׁין אֲבָל הַנִּשְׁרָשִׁין אֲחַר הָעֹמֶר אֲסוּרִין מְשׁוּם חָדָשׁ עַד שֶׁיָּבֹא עֹמֶר הַבָּא: הַגָּרִיד יָבֵשׁ שֶׁאֵינוֹ מְמַהֵר לְקַלֵּט: מְנַמֵּשׁ בִּשְׁלִשָּׁה עָשָׂר קָתָנֵי מְנַמֵּשׁ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לֹא קָתָנֵי וּמ"ט נָקֵט שְׁלִשָּׁה עָשָׂר וְלֹא קָתָנֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר אִי מְשׁוּם דְּלֹא מִקַּלְטָה לִפְנֵי הָעֹמֶר הַקָּרֵב בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר מִכְּדֵי שָׁמְעִינַן לְרַבִּי יְהוּדָה כו' בפ"ק דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (דף י:) וְאִי אַרְבָּעָה עָשָׂר מַתַּר בְּמַלְאכָה נִנְקוֹט אַרְבִּיסַר נַמִּי דְּהָא אִיכָּא מִקְצָת אַרְבִּיסַר וַחֲמִיסַר כּוּלֵּיהּ וּמִקְצָת שִׁיתְסַר עַד שְׁעַת הַקְּרָבָתוֹ: בַּגָּלִיל שָׁנוּ שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹשִׂין מְלָאכָה כָּל עִקַּר בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר וּבָהֶן נִשְׂנֵית מִשְׁנָה זוֹ: וְהָא אִיכָּא לַיְלָה וּמִצֵּי לְמִתְנֵי הַמְנַמֵּשׁ לֵילֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר: כב"ש דְּמַתְנִיתִין דִּתְנַן הַלַּיְלָה ב"ש אוֹסְרִין: ה"ג רַבִּינָא אָמַר לְעוֹלָם בִּיהוּדָה וּדְקַשְׁיָא לְךָ לִתְנֵי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר וּבְהַשְׁרָשָׁה חַד מִקְצָת אָמְרִינַן תְּרֵי מִקְצָת לָא אָמְרִינַן לְעִנְיַן הַשְׁרָשָׁה חַד מִקְצָת הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ אָמְרִינַן אִם הָיָה מְנַמֵּשׁ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל כְּנִיסַת אַרְבָּעָה עָשָׂר הָווּ אָמְרִינַן דְּקַלְטָה בי"ד שֶׁלֹּם וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁלַם וּמִקְצָת שִׁשָּׁה עָשָׂר אֲבָל תְּרֵי מִקְצָת כְּגוֹן מְנַמֵּשׁ בי"ד דְּמִבְּעֵי לַן לְמֵימַר תְּרֵי מִקְצָת לָא אָמְרִינַן: מַתְנִי' שָׁלֹשׁ אֲמִנִּיּוֹת עוֹשִׂין מְלָאכָה בְּכָל מָקוֹם וְטַעְמָא מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: רַצָּעִנִין אַשְׁכָּפִין: גְּמ' לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד תְּנַן הָא דר"מ: אוֹ דִּילְמָא שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד תְּנַן וּמְשׁוּם הָכִי אֵין מַתְחִילִין אֲבָל לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד אֲפִילּוּ אַתְחוֹלֵי נָמֵי שָׁרֵי כו': צְלָצוֹל בנדי"ל לַחֲגֹר: שְׁבָכָה עַל הָרֹאשׁ:

קַלֵּי קַלֵּי קָתָנֵי בְּלֹא דַּר' אֶלְעָזָר דְּאָסַר לְהוֹשִׁיט אֲצָבָעוֹ בְּמַיִם צ"ל קַלֵּי קַלֵּי קָתָנֵי דְּהָא בְּתִשְׁעָה בְּאָב לְכָל הַפָּחוֹת כָּל גּוּפוֹ אָסוּר אֲפִילּוּ בְּצוֹנֵן וּבְתַעֲנִית צִבּוּר מֻתָּר בְּצוֹנֵן כְּדִמּוֹכַח בפ"ק דְּתַעֲנִית (דף יג.): **אָמַר** ר' מַאִיר מָה רָאִיָה יְהוּדָה וְגָלִיל לְכָאן לְרַבִּי מֵאִיר דְּאִית לֵיהּ דְּהֲווּ מְנָהֲגָא קָסָבַר דְּלָא נָחְלְקוּ ב"ש וב"ה בְּדָבָר זֶה דִּבְמִנְהָג לֹא שַׁיְּךְ פְּלוּגְתָּא דְּלָחֲזֵי הֵיכִי נָהוּג: **מְדָקָאָמַר** ר"מ מְנָהֲגָא מִכְּלָל דְּרַבִּי יְהוּדָה אִסּוּרָא קָאָמַר תְּנֵי לֵיכָּא לְמֵדַק הָכִי מְדָקָאָמַר ת"ק מְנָהֲגָא מִכְּלָל דַּחֲכָמִים אִסּוּרָא קָאָמְרִי דְּאָמַרְתְּ' סָבְרִי מְנָהֲגָא וה"ק חֲכָמִים דְּתַרְוַיְהוּ סָבְרִי מְנָהֲגָא וה"ק לת"ק לְמָה אַתָּה סוֹתֵם דְּבָרֶיךָ וְהָלֹא אַתָּה יָכוֹל לְפָרֵשׁ דְּבָרֶיךָ וּלְבָאֵר דְּבַגָּלִיל אֵין עוֹשִׂין וּבִיהוּדָה עוֹשִׂין וּבְבָרַיְתָא לֹא שַׁיְּךְ לְפָרֵשׁ כֵּן: **כָּל** הַרְכָּבָה שֶׁאֵינָהּ קוֹלֶטֶת וא"ת א"כ לְמָה אֵינוֹ שׁוֹתְלָהּ בְּמָקוֹם הַגָּרִיד אֵי קָלְטָה עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים שָׁרֵי לָהּ עֹמֶר וְאִי לֹא קָלְטָה שׁוּב לֹא תִּקְלוֹט וְאֵינוֹ צָרִיךְ הֶתֵּר כְּמוֹ חִטֵּי דְּכַדָּא וי"ל דְּבְמָקוֹם הַגָּרִיד מַאֲחֶרֶת לִקְלֹט יוֹתֵר מִג' יָמִים א"נ יֵשׁ לְחוּשׁ כְּשֶׁיִּרְאֶה שֶׁלֹּא תִּקְלוֹט שֶׁיִּשְׁתֹּל אוֹתָהּ בְּמָקוֹם הַטִּיט אַחַר הָעֹמֶר: **וּמַאי** אֲפִילּוּ אֲפִי' הֲנֵי נָמֵי דְּזוּטְרֵי ה"מ לְשַׁנּוּיֵי בְּדַבְסַמּוּךְ אֲפִי' הֲנֵי נָמֵי דְּלִצְרָךְ הַמּוֹעֵד מִגְּמַר אֵין אַתְחוֹלֵי לֹא אֶלָּא נִיחָא לֵיהּ לְמִדְחֵי שֶׁלֹּא יִפְשֹׁט מִנָּהּ כְּלָל דְּהַשְׁתָּא מַצֵּי לְמֵימַר דְּלִצְרָךְ הַמּוֹעֵד אַתְחוֹלֵי נָמֵי מַתְחֲלִינַן:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין יח, טוש"ע או"ח סי' ע סעי' ג:

ב מיי' פ"ד מהל' קריאת שמע הל' ז:

ג סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תסח סעי' ה:

ד מיי' פח' מהל' שביתת יום טוב הל' יט:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תסח סעי' ו ז ח:
ב מיי' פח' מהל' שביתת יום טוב הל' כא:
ג סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תקלו סעי' ד:
ד מיי' פח' מהל' שביתת יום טוב הל' כא:
ה סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תקלו סעי' ד:
ו מיי' פח' מהל' שביתת יום טוב הל' כא:
ז סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תקלה סעי' ג:
ח מיי' פח' מהל' שביתת יום טוב הל' יא:
ט סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תקלה סעי' ג:
י מיי' פח' מהל' שביתת יום טוב הל' יא:
יא סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תקלד סעי' ג:
יב מיי' פח' מהל' שביתת יום טוב הל' כא:
יג מיי' פח' מהל' שביתת יום טוב הל' טז:
יד סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תקלד סעי' ג:
טו מיי' פח' מהל' שביתת יום טוב הל' טז:

עוֹלֵי רְגָלִים מְתַקְּנִים מְנָעֲלֵיהֶן מֵהֵכָא מַשְׁמַע בְּהָדְיָא דְּאָסוּר לְתַקֵּן מְנָעֲלִים בחוה"מ דְּלָא הִתִּירוּ אֶלָּא לְעוֹלֵי רְגָלִים דְּוָקָא וְאֵין לוֹמַר דְּדָבָר הָאֲבֵד הוּא שְׁמָא יִקָּרְעוּ יוֹתֵר דְּהָא יָכוֹל לְקָנוֹת חֲדָשִׁים וּבְפֶרֶק מִי שֶׁהִפַּח (מ"ק יג.) מַיְיתֵי הַהוּא דְּרִיתָא וּפָרִיךְ אֶלָּא מַעֲתָּה לְבָלַר לִשְׁתֵּרֵי שָׁכַן כּוֹתֵב גִּטֵּי נָשִׁים וְשׁוֹבְרִים כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק אֵלּוּ מְגַלְּחִים (מועד קטן יח:) וּמְשַׁנֵּי שָׁפִיר: וְאִם מִתְיָרֵא שְׁמָא יִגְנְבוּ וְכֵיוָן שֶׁאֵין יָכוֹל לְהַנִּיחָם בְּבֵיתוֹ וְלֹא בַּבַּיִת הַסָּמוּךְ לוֹ לֹא הַזְקִיקוּהוּ לְהַנִּיחַ בְּבֵית שְׁלִישִׁי וְהִתִּירוּ לְהַבִּיאָם בְּצִנְעָא בְּבֵיתוֹ:

גּוֹמְרָהּ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה: לֹא נָהֲגוּ לֹא אֲפִילּוּ גְּמַר דְּהָא בִּגְמַר קָיְמִי': הַחַיְטִין מְשׁוּם הָכִי שָׁרוּ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּכָל מָקוֹם שֶׁכֵּן מַצִּינוּ בָּהֶן קַלָּא מִשְּׁאָר אֻמָּנִיּוֹת גַּבֵּי חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד: שֶׁכֵּן הַהֲדָיוֹט תּוֹפֵר כְּדַרְכּוֹ מִשְׁנָה הִיא בְּמוֹעֵד קָטָן הֲדָיוֹט שֶׁאֵינוֹ אָמָן בְּכָךְ הִלְכָךְ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר דְּקִיל מֵחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד אֲפִילּוּ אָמָן נָמֵי שָׁרֵי: שֶׁכֵּן הַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם וְכוּ' וְכֵיוָן דְּאַשְׁכְּחַן בָּהֶן הֶתֵּר קָצַת בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד הִלְכָךְ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר דְּקִיל שָׁרֵי לְכֻלֵּי עָלְמָא: תְּחִלַּת מְלָאכָה רַצְעָנִין שֶׁעוֹשִׂין מִנְעָלִים חֲדָשִׁי': מְסוֹף מְלָאכ' תִּקּוּן מִנְעָלִים: מַתְנִי' מוֹשִׁיבִין שׁוֹבְכִין כְּשֶׁנּוֹתְנִין בֵּיצִים תַּחַת תַּרְנְגֹלֶת לְהִתְחַמֵּם לְגַדֵּל אֲפְרוֹחִים קָרֵי מוֹשִׁיבִין שׁוֹבְכִין: וְתַרְנְגֹלֶת הַמְחַמֶּמֶת בֵּיצִים: שֶׁפִּרְחָה מֵעֲלֵיהֶם מַחֲזִירִין אוֹתָהּ וּבִגְמַ' פָּרִיךְ הַשְׁתָּא אוֹתּוֹבֵי מוֹתְבִינַן אַהְדּוֹרֵי מִבַּעְיָא ל"א הָכִי קָתִיב בְּסֵדֶר הַמִּשְׁנָה מוֹשִׁיבִים שׁוֹבְכִין וְתַרְנְגֹלֶת כְּלוֹמַר שׁוֹבְכִין לְיוֹנִים וְתַרְנְגֹלֶת הָיוּ מוֹשִׁיבִין לְהִתְחַמֵּם לְגַדֵּל אֲפְרוֹחַ' וְהָכִי מְסַתַּבֵּר' דְּשׁוֹבֵךְ לֹא שַׁיְיךְ אֶלָּא בְּיוֹנִים: גּוֹרְפִין וּמַשְׁלִיכִין לְחוּץ וּבְמוֹעֵד שֶׁחַמּוּר יוֹתֵר אֵין מַשְׁלִיכִין לַחוּץ אֶלָּא מְסַלְּקִין לַצְּדָדִים: גְּמ' סֵיפָא דְּקָתָנֵי מַחֲזִירִין בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד קַאֲמַר וְהָכִי קַאֲמַר מוֹשִׁיבִין שׁוֹבְכִין בי"ד וְתַרְנְגוֹל' שֶׁבָּרַח' בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד מַחֲזִירִין אוֹתָהּ מִשּׁוּם הֶפְסֵד בֵּיצִים דְּדָבָר הָאֲבֵד מַתִּר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה לְמִרְדָּהּ — דְּאַכַּתִּי לָא פְּרַח צִימְרָא מִינָּה, וְאַחַר שְׁלֹשָׁה לִישִׁיבָתָהּ — דְּפְסָדָא לַהּ בֵּיעֵי לְגָמֵרֵי. אֲבָל לְאַחַר שְׁלֹשָׁה לְמִרְדָּהּ, דְּפָרַח לַהּ צִימְרָא מִינָּה, וְתוֹךְ שְׁלֹשָׁה לִישִׁיבָתָהּ, דְּאַכַּתִּי לָא פְּסִידִי בֵּיעֵי לְגָמֵרֵי — לָא מַהְדְּרִינַן. רַבִּי אֲמִי אָמַר: אֲפִילּוּ תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה לִישִׁיבָתָהּ מַהְדְּרִינַן. (ב)בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? מָר סָבַר: לְהֶפְסֵד מְרוּבֶּה חָשְׁשׁוּ, לְהֶפְסֵד מוּעָט — לֹא חָשְׁשׁוּ, וּמָר סָבַר: לְהֶפְסֵד מוּעָט נָמֵי חָשְׁשׁוּ. [ז]גּוֹרְפִין מִתַּחַת. תָּנוּ רַבָּנָן: הַזָּבָל שֶׁבָּחֲצֵר מְסַלְּקִין אוֹתוֹ לְצָדָדִין, שֶׁבָּרֶפֶת וְשֶׁבָּחָצֵר מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְאַשְׁפָּה. [ט]הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמְרַתְּ: זָבֶל שֶׁבָּחָצֵר מְסַלְּקִין אוֹתוֹ לְצָדָדִין, וַהֲדַר תָּנֵי: שֶׁבָּרֶפֶת וְשֶׁבָּחָצֵר מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְאַשְׁפָּה! אָמַר אַבָּיֵי: לָא קַשְׁיָא, כָּאן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, כָּאן בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. רָבָא אָמַר: הָא וְהָא בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְהָכִי קָאָמַר: אִם נַעֲשָׂה חָצֵר כְּרֶפֶת — מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְאַשְׁפָּה. (ג)מוֹלִיכִין כֵּלִים וּמְבִיאִין מִבֵּית הָאוּמָּן. אָמַר רַב פָּפָּא: בְּדָרִיךְ לֵן רָבָא. תָּנַן: מוֹלִיכִין וּמְבִיאִין כֵּלִים מִבֵּית הָאוּמָּן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד — גּוֹמְרָהּ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, וְשֶׁאֵינָהּ לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד — אָסוּר, וְעוֹשִׂין מְלָאכָה בְּעַרְבֵי פְּסָחִים עַד חֲצוֹת בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ — אִין, לֹא נָהֲגוּ — לָא, וּשְׁמַע מִינַּהּ: לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד — אִין, שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד — לָא. שְׁמַע מִינַּהּ. (א)וַחֲכָמִים אוֹמְרִים שָׁלֹשׁ אוּמָּנִיּוֹת. תָּנָא: הַחַיָּיטִין, שֶׁכֵּן הֲדָיוֹט תּוֹפֵר כְּדַרְכּוֹ בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. הַסַּפָּרִין וְהַכּוֹבְסִין, שֶׁכֵּן הַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִין מְסַפְּרִין וּמְכַבְּסִין בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הָרַצָּעִנִין, שֶׁכֵּן עוֹלֵי רְגָלִים מְתַקְּנִין מְנָעֲלֵיהֶן בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? מָר סָבַר: לְמֵידִין תְּחִילַּת מְלָאכָה מִסּוֹף מְלָאכָה, וּמַר סָבַר: אֵין לְמֵידִין תְּחִילַּת מְלָאכָה מִסּוֹף מְלָאכָה. [א]מַתְנִי' מוֹשִׁיבִין שׁוֹבְכִין לְתַרְנְגוֹלִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר. וְתַרְנְגוֹלֶת שֶׁבָּרְחָה — מַחֲזִירִין אוֹתָהּ לִמְקוֹמָהּ, וְאִם מֵתָה — מוֹשִׁיבִין אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ. גּוֹרְפִין מִתַּחַת רַגְלֵי בְּהֵמָה בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, וּבְמוֹעֵד מְסַלְּקִין לְצָדָדִין. מוֹלִיכִין כֵּלִים וּמְבִיאִין מִבֵּית הָאוּמָּן — אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד. [ד]גְּמ' הַשְׁתָּא אוֹתּוֹבֵי מוֹתְבִינַן, אַהֲדּוֹרֵי מִבַּעְיָא?! אָמַר אַבָּיֵי: סֵיפָא אֲתָאן לְחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. [ה]אָמַר רַב הוּנָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה לְמִרְדָּהּ — דְּאַכַּתִּי לָא פְּרַח צִימְרָא מִינָּה, וְאַחַר שְׁלֹשָׁה לִישִׁיבָתָהּ — דְּפְסָדָא לַהּ בֵּיעֵי לְגָמֵרֵי. אֲבָל לְאַחַר שְׁלֹשָׁה לְמִרְדָּהּ, דְּפָרַח לַהּ צִימְרָא מִינָּה, וְתוֹךְ שְׁלֹשָׁה לִישִׁיבָתָהּ, דְּאַכַּתִּי לָא פְּסִידִי בֵּיעֵי לְגָמֵרֵי — לָא מַהְדְּרִינַן. רַבִּי אֲמִי אָמַר: אֲפִילּוּ תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה לִישִׁיבָתָהּ מַהְדְּרִינַן. (ב)בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? מָר סָבַר: לְהֶפְסֵד מְרוּבֶּה חָשְׁשׁוּ, לְהֶפְסֵד מוּעָט — לֹא חָשְׁשׁוּ, וּמָר סָבַר: לְהֶפְסֵד מוּעָט נָמֵי חָשְׁשׁוּ. [ז]גּוֹרְפִין מִתַּחַת. תָּנוּ רַבָּנָן: הַזָּבָל שֶׁבָּחֲצֵר מְסַלְּקִין אוֹתוֹ לְצָדָדִין, שֶׁבָּרֶפֶת וְשֶׁבָּחָצֵר מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְאַשְׁפָּה. [ט]הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמְרַתְּ: זָבֶל שֶׁבָּחֲצֵר מְסַלְּקִין אוֹתוֹ לְצָדָדִין, וַהֲדַר תָּנֵי: שֶׁבָּרֶפֶת וְשֶׁבָּחָצֵר מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְאַשְׁפָּה! אָמַר אַבָּיֵי: לָא קַשְׁיָא, כָּאן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, כָּאן בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. רָבָא אָמַר: הָא וְהָא בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְהָכִי קָאָמַר: אִם נַעֲשָׂה חָצֵר כְּרֶפֶת — מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְאַשְׁפָּה. (ג)מוֹלִיכִין כֵּלִים וּמְבִיאִין מִבֵּית הָאוּמָּן. אָמַר רַב פָּפָּא: בְּדָרִיךְ לֵן רָבָא. תָּנַן: מוֹלִיכִין וּמְבִיאִין כֵּלִים מִבֵּית הָאוּמָּן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד. וּרְמִינְהוּ: אֵין מְבִיאִין כֵּלִים מִבֵּית הָאוּמָּן, וְאִם חוֹשֵׁשׁ לָהֶן שֶׁמָּא יִגְנְבוּ — מְפַגֵּן לְחֲצֵר אַחֶרֶת! [יא]וּמְשַׁנֵּינַן, לָא קַשְׁיָא: כָּאן — בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, כָּאן — בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. וְאִיבָּעֵית אֵימָא, הָא וְהָא בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן — בְּמַאֲמִינוֹ, כָּאן — בְּשֶׁאֵינוֹ מַאֲמִינוֹ. [יב]וְהָתַנְיָא: מְבִיאִין כֵּלִים מִבֵּית הָאוּמָּן, כְּגוֹן מִבֵּית הַבַּד מִבֵּית הַבַּדָּר, וְהַכּוֹס מִבֵּית הַצַּבָּע. אֲבָל לֹא צֶמֶר מִבֵּית הַצַּבָּע, וְלֹא כֵּלִים מִבֵּית הָאוּמָּן, וְאִם אֵין לוֹ מַה יֹּאכַל — נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ וּמַנִּיחוֹ אֶצְלוֹ. וְאִם אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ — מַנִּיחַ בְּבֵית הַסָּמוּךְ לוֹ. וְאִם חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִגְנְבוּ — מְבִיאָן בְּצִינְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. תֵּרַצְתְּ מְבִיאִין. מוֹלִיכִין קַשְׁיָא, דְּקָתָנֵי: אֵין מְבִיאִין וְכָל שֶׁכֵּן דְּאֵין מוֹלִיכִין! אֶלָּא מְחַוַּרְתָּא כְּדַשְׁנִינַן מֵעִיקָּרָא. [ד]מַתְנִי' שִׁשָּׁה דְּבָרִים עָשׂוּ אַנְשֵׁי יְרִיחוֹ, עַל שְׁלֹשָׁה מִיחוּ בְּיָדָם וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא מִיחוּ בְּיָדָם. וְאֵלּוּ הֵן שֶׁלֹּא מִיחוּ בְּיָדָם: מַרְכִּיבִין דְּקָלִים כָּל הַיּוֹם, וְכוֹרְכִין אֶת שְׁמַע, וְקוֹרְצִין וְגוֹדְשִׁין לִפְנֵי הָעוֹמֶר. וְאֵלּוּ שֶׁמִּיחוּ בְּיָדָם: מַתִּירִין גַּמְזִיּוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ,

וְאוֹכְלִין

מוֹלִיכִין קַשְׁיָא דְּקָתָנֵי מַתְנִיתִין מוֹלִיכִין וְהָתָם מַאי אֵין מַאֲמִינוֹ אִיכָּא וּבְהֵהִיא קָתָנֵי אֵין מְבִיאִין וכ"ש דְּאֵין מוֹלִיכִין: מֵעִקָּרָא מַתְנִיתִין בי"ד וְהֵהִיא בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד: מַתְנִי' שִׁשָּׁה דְּבָרִים עָשׂוּ אַנְשֵׁי יְרִיחוֹ: נוֹהֲגִין יִשְׂרָאֵל הַדְּרִים בִּירִיחוֹ כָּל הַיּוֹם כָּל שֶׁכֵּן שֶׁמַע מִפָּרָשׁ בַּגְּמָרָא: וְקוֹצְרִין לָא גָּרְסִינַן דְּהָא הֶתֵּר גְּמוּר הוּא דִּקְיָמָא לַן בְּמַנְחוֹת בְּפֶרֶק רַבִּי יִשְׁמָעֵאל (מנחות דף עא.) מִמָּקוֹם שְׁאֵי אַתָּה מֵבִיא אַתָּה מֵבִיא קוֹצֵר וּתְבוּאַת יְרִיחוֹ שֶׁל עַמְּקִים הִיא וְאֵינָהּ כְּשֵׁרָה לְמִנְחוֹת דִּתְנַן (שם פה.) אֵין מְבִיאִין סֹלֶת לְמַנְחָה לֹא מִבֵּית הַעֲמָק וְכוּ' וּלְהֶכִי אֵינָהּ כְּשֵׁרָה לְעִמֶּר דְּאֵין מְנָחוֹת בָּאוֹת מִמָּקוֹם דְּבָעֵינַן מִשְׁבָּח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דִּילְפִינַן הֶתֵּם ג"ש אֶרֶץ אֶרֶץ: מַתִּירִין גַּמְזִיּוֹת גְּדוּלִין עֲנָפִים שֶׁגָּדְלוּ בָּחֲרוּבִין וְשֶׁיְּקֵמִין שֶׁהִקְדִּישׁוּ אֲבוֹתֵיהֶן הֵן הָיוּ מַתִּירִין לָהֶנּוּת מִן הַגְּדוּלִים דָּרְךְ חֲרוּב וְשִׁקְמָה לְקָצְצוֹ לְשֶׁבַע שָׁנִים וְהֵן חוֹזְרִין וּגְדֵלִין וּמִתּוֹסְפִין וְקֹדֶם קְצִיצָתָן קָרֵי לַהּ בְּתוּלַת שִׁקְמָה וּמִשְּׁנִקְצַץ קָרֵי לַהּ סָדָן שִׁקְמָה וְהִקְדִּישׁוּ מִתְּחִלָּה כְּשֶׁהֵן מְקֻצָּצִין וְנִתּוֹסֵף לְאַחַר מִכֵּן גַּמְזִיּוֹת:

מסורת הש"ס

א תוספתא פסחים; משנה מועד קטן
ב בבא מציעא לח:; בבא קמא קיז.
ג מועד קטן יג.
ד תוספתא פסחים; מנחות עא.

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש; ברכות י:
ב תוספתא פסחים
ג מנחות נא.
ד לעיל יא.
ה תוספתא פסחים

תורה אור השלם

וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נְחֹשֶׁת וַיַּשֻּׂמֵהוּ עַל־הַנֵּס וְהָיָה אִם־נָשַׂךְ הַנָּחָשׁ אֶת־אִישׁ וְהִבִּיט אֶל־נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת וְחָי [במדבר כא, ט]

וַיִּוָּעֵץ הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו וְכָל־הַקָּהָל בִּירוּשָׁלַ‍ִם לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי [דברי הימים ב ל, ב]

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד [דברים ו, ד]

וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ [דברים ו, ה]

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל־בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֵאָסְפוּ וְאַגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר־יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים [בראשית מט, א]

וְאַתָּה לֵךְ לַקֵּץ וְתָנוּחַ וְתַעֲמֹד לגורלך לְקֵץ הַיָּמִין [דניאל יב, יג]

וְאוֹכְלִין מִתַּחַת הַנְּשָׁרִין תַּחַת הַדָּקָל הַמַּשִׁיר פֵּרוֹתָיו הָיוּ אוֹכְלִין מִן הַנּוֹשְׁרוֹת וְטַעֲמָא דְּכוּלְּהוּ מִקְרַשׁ בְּגִמָרָא: וְנוֹתְנִין פֵּאָה לְיֵרָק וְהוּא פָּטוּר מִן הַפֵּאָה כִּדְמְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא: וּמְחוּ בְיָדָן מִשּׁוּם דְּקָא מַפְקְעִי לֵיהּ מִמַּעֲשֵׂר שֶׁהָיוּ עֲנִיִּים אוֹכְלִים פֵּאָה בְּטָבְלָהּ דְּסָבוּרִין שֶׁהִיא פֵּאָה גְּמוּרָה וְלָקֵט שִׁכְחָה וּפֵאָה פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר מִשּׁוּם דְּהֶפְקֵר נִינְהוּ: גְּמ' גֵּרַר עַצְמוֹת אֲבִיו מִשּׁוּם כַּפָּרָה וְלֹא קְבָרוּ בְּכָבוֹד בְּדֶרֶךְ שׁ מִשּׁוּם דְּהֶפְקֵר נִינְהוּ: גְּמ' גֵּרַר עַצְמוֹת אֲבִיו מִשּׁוּם כַּפָּרָה וְלֹא קְבָרוּ בְּכָבוֹד בְּדֶרֶךְ שׁ רִשְׁעוּ וְיִוָּסְרוּ הָרְשָׁעִים: כִּתַּת נְחֹשֶׁת הַנְּחֹשֶׁת לְפִי שֶׁהָיוּ טוֹעִים אַחֲרָיו: וְגָנַז סֵפֶר רְפוּאוֹת כְּדִכְתִיב וְהַטּוֹב (וְהַיָּשָׁר) בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי וְאָמְרִינַן בִּבְרָכוֹת שָׁגְנַז סֵפֶר רְפוּאוֹת לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה לִבָּם נִכְנָע עַל חוֹלִים אֶלָּא מִתְרַפְּאִין מִיָּד: סָתַם מֵי גִּיחוֹן כְּדִכְתִיב (ד"ה ב לב) לְמַעַן לֹא יַבְאוּ מַלְכֵי אַשּׁוּר וְיִמְצְאוּ מַיִם לִשְׁתּוֹת: וְלֹא הוֹדוּ לוֹ שֶׁהָיָה לוֹ לְבַטֵּחַ בהקב"ה שֶׁאָמַר (מְלָכִים ב י"ט:ל"ד) וְגַנּוֹתִי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ: עִבֵּר נִיסָן בְּנִיסָן לְאַחַר שְׁנִבְנַס נִיסָן נִמְלַךְ וַעֲשָׂאוֹ אֲדָר הַשֵּׁנִי כְּדִכְתִיב (ד"ה ב ל) וַיִּוָּעַץ הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּה לַעֲשׂוֹת פֶּסַח בְּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וְגוֹ' כִּי מֻרְבִּית הָעָם רַבִּים אֲשֶׁר לֹא הִטַּהָרוּ עֲדַיִן מִשָּׁמְאוֹת שֶׁהֶחֱזִיקוּ בְּהֶן בִּימֵי אֲבִיו אָחָז הָרְשָׁע: וְלֹא הוֹדוּ לוֹ כְּדַאֲמַר בְּסַנְהֶדְרִין וּבְבְרָכוֹת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְגוֹ' זֶה נִיסָן וְאֵין אַחֵר נִיסָן: אֹסֶף דְּרָא הֲדַס לַח: וְשִׁכְרָא דְּדַפְנָא שֵׁכָר שֶׁל עֵץ שֶׁקּוֹרִין לוי"ר וּגְדִילִין בּוֹ פְּרִי שֶׁקּוֹרִין בייי"ש: דְּלָא מָלוּ עָלָיהּ אַרְבָּעִין יוֹמֵי מִשְׁנִטְחֲנָה: וְשָׁדוּ לֵיהּ לְדַקְלָא בְּלִבֵּהּ דֶּקֶל יֵשׁ לוֹ לֵב מִתּוֹכוֹ וְיֵשׁ לוֹ מוֹחַ לְאָרְכוֹ כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לְעֵץ שֶׁקּוֹרִין שנבו"ג וְלָאֱגוֹז וְהַמַּשְׁקֶה הַזֶּה מוֹעִיל לַדֶּקֶל לְהִתְקַיֵּם: וְכָל אֵילָן דְּקָאֵי בְּאַרְבַּע אַמּוֹת דִּידֵהּ דִּלְא עָבְדִי לֵהּ הָכִי: צָאנִי מִתְיַבֵּשׁ: רַב אַחָא בְּרֵהּ דְּרָבָא אָמַר לְאוּ הֵינוּ מַרְכִּיבִין דְּמַתְנִיתִין אֶלָּא מַנְחִי כַּפָּרָא דּוּכְרָא לְנַקְבְּתָא מַנִּיחִין וְתוֹחֲבִין גְּמָזִיּוֹת רַכָּה בַּת שְׁנָתָהּ שֶׁנִּתְוַסְּפָה בְּאֵילָן בַּשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה וְקָרֵי לֵהּ כַּפָּרָא דִּיכְרָא עַל שֵׁם שֶׁמַּכְנִיסִין אוֹתוֹ בָּעָנָף הָאִילָן שֶׁקּוֹצֵץ עָנָף גָּדוֹל וְסוֹדְקוֹ וּמַשִּׂים אֶת זֶה בְּתוֹכוֹ לְשׁוֹן אַחֵר כַּפָּרָא דִּיכְרָא עָנָף רַךְ שֶׁל דֶּקֶל זָכָר וּמַרְכִּיבוֹ בְּסֶדֶק שֶׁל דֶּקֶל נְקֵבָה מִפְּנֵי שֶׁדֶּקֶל נְקֵבָה אֵינָהּ עוֹשָׂה פֵּרוֹת וְהַזְּכָרִים עוֹשִׂין פֵּרוֹת: וְכוֹרְכִין כְּלוֹמַר שֶׁהָיוּ מְדַבְּקִין כָּל הַקְּרָיָה כְּמוֹת שֶׁהִיא וְלֹא הָיוּ מוֹסִיפִין וְאֵית דְּגַרְסִי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ פִּי' שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּקוֹל רָם: וְלֹא הָיוּ מַפְסִיקִין בֵּין אֶחָד לְוֹאַהֲבְתָּ אע"פ דְּצָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בְּאֶחָד וּלְהַפְסִיק בֵּין קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם לְדָבָרִים אֲחֵרִים שֶׁכֵּל אֶחָד מִקַּבֵּל עָלָיו וְאוֹמֵר אֶחָד הוּא אֱלֹהֵינוּ בְּפִסּוּק רִאשׁוֹן וּפִסּוּק שֵׁנִי לְשׁוֹן צַוָּאָה הִיא: ר' יְהוּדָה אוֹמֵר מַפְסִיקִין הָיוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיוּ אוֹמְרִים בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ: קַץ הַיָּמִין שֶׁיַּחֲזִיר יְמִינוֹ לְפָנָיו שֶׁהֶחֱשִׁיב אַחוֹר יְמִינוֹ מִפָּנָיו אוֹיֵב: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם הָיוּ אוֹמְרִים: נֵימְרֵהּ לְהָאי בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ בְּקְרִיאַת שְׁמַע: צִיקֵי קְדֵרָה

לֹא הָיוּ מַפְסִיקִין בֵּין שְׁמַע יִשְׂרָאֵל לְשֵׁם דְּמִשְׁמַע דְּאוֹמֵר לְשֵׁם שֶׁיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְיַעֲנֵם:

וְאוֹכְלִין מִתַּחַת הַנְּשָׁרִים בְּשַׁבָּת, וְנוֹתְנִין פֵּאָה לַיֵּרָק. וּמִיחוּ בְיָדָם חֲכָמִים. (א)גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: שִׁשָּׁה דְּבָרִים עָשָׂה חִזְקִיָּה הַמֶּלֶךְ, עַל שְׁלֹשָׁה הוֹדוּ לוֹ, וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ: גֵּירַר עַצְמוֹת אָבִיו עַל מִטָּה שֶׁל חֲבָלִים — וְהוֹדוּ לוֹ. כִּיתֵּת נְחֹשֶׁת הַנְּחֹשֶׁת — וְהוֹדוּ לוֹ. גָּנַז סֵפֶר רְפוּאוֹת — וְהוֹדוּ לוֹ. וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ: קִיצֵּץ דְּלָתוֹת שֶׁל הֵיכָל וְשִׁיגְּרָן לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר — וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. סָתַם מֵי גִּיחוֹן הָעֶלְיוֹן — וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. עִיבֵּר נִיסָן בְּנִיסָן — וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. מַרְכִּיבִין דְּקָלִים כָּל הַיּוֹם וְכוּ'. הֵיכִי עָבְדִי? אָמַר רַב יְהוּדָה: מַיְיתֵי אִסָּא דְּרָא וְשִׁיכְרָא דְּדַפְנָא וְקִימְחָא דִּשְׁעֹרֵי דְּרְמֵי בְּמָנָא דְּלָא חָלְפֵי עֲלֵיהּ אַרְבָּעִין יוֹמִין, וּמַרְתְּחֵי לְהוּ, וְשָׁדוּ לְהוּ לְדַיְקְלָא בְּלִיבֵּיהּ, וְכָל דְּקָאֵי בְּאַרְבַּע אַמּוֹת דִּידֵיהּ, אִי לָא עָבְדִי לֵיהּ הָכִי — צָאנִי לְאַלְתַּר. רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא אָמַר: מַנְחֵי כּוּפְרָא דִּיכְרָא לְנוּקְבְתָא. (ב)וְכוֹרְכִין אֶת שְׁמַע. הֵיכִי עָבְדִי? אָמַר רַב יְהוּדָה: אוֹמְרִים "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", וְלֹא הָיוּ מַפְסִיקִין. רָבָא אָמַר: מַפְסִיקִין הָיוּ, אֶלָּא שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים "הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ", דְּמַשְׁמַע: הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ, וְלֹא מָחָר עַל לְבָבֶךָ. תָּנוּ רַבָּנַן: כֵּיצַד הָיוּ כּוֹרְכִין אֶת שְׁמַע? אוֹמְרִים "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", וְלֹא הָיוּ מַפְסִיקִין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַפְסִיקִין הָיוּ, אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיוּ אוֹמְרִים "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד". (ג)וַאֲנַן, מַאי טַעְמָא אָמְרִינַן לֵיהּ? כִּדְדָרֵישׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: "וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֵאָסְפוּ וְאַגִּידָה לָכֶם". בִּיקֵּשׁ יַעֲקֹב לְגַלּוֹת לְבָנָיו קֵץ הַיָּמִין, וְנִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה. אָמַר: שֶׁמָּא חַס וְשָׁלוֹם יֵשׁ בְּמִטָּתִי פְּסוּל? כְּאַבְרָהָם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ יִשְׁמָעֵאל, וְאָבִי יִצְחָק שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ עֵשָׂו? אָמְרוּ לוֹ בָּנָיו: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד". אָמְרוּ: כְּשֵׁם שֶׁאֵין בְּלִבְּךָ אֶלָּא אֶחָד, כָּךְ אֵין בְּלִבֵּנוּ אֶלָּא אֶחָד. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה פָּתַח יַעֲקֹב אָבִינוּ וְאָמַר: "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד". אָמְרֵי רַבָּנַן: הֵיכִי נַעֲבֵיד? נֵאמְרֵיהּ, לֹא אָמְרוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ. לָא נֵאמְרֵיהּ, אָמְרוּ יַעֲקֹב. הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִים אוֹתוֹ בַּחֲשַׁאי. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי אַמֵּי: מָשָׁל לְבַת מֶלֶךְ שֶׁהֲרִיחָה צִיקֵי קְדֵרָה. אִם תֹּאמַר — יֵשׁ לָהּ גְּנַאי. לֹא תֹּאמַר — יֵשׁ לָהּ צַעַר. הִתְחִילוּ עֲבָדֶיהָ לְהָבִיא בַּחֲשַׁאי. אָמַר רַבִּי אֶבָּהוּ: הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּקוֹל רָם, מִפְּנֵי תַּרְעוֹמֶת הַמִּינִין. וּבִנְהַרְדְּעָא, דְּלֵיכָּא מִינִין, עַד הַשְׁתָּא אָמְרִי לַהּ בַּחֲשַׁאי. (ד)תָּנוּ רַבָּנַן: שִׁשָּׁה דְּבָרִים עָשׂוּ אַנְשֵׁי יְרִיחוֹ, שְׁלֹשָׁה בְּרָצוֹן חֲכָמִים, וּשְׁלֹשָׁה שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן חֲכָמִים. וְאֵלּוּ בְּרָצוֹן חֲכָמִים: מַרְכִּיבִין דְּקָלִים כָּל הַיּוֹם, וְכוֹרְכִין אֶת שְׁמַע, וְקוֹצְרִין לִפְנֵי הָעוֹמֶר. וְאֵלּוּ שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן חֲכָמִים: גּוֹדְשִׁין לִפְנֵי הָעוֹמֶר, וּפוֹרְצִין פְּרָצוֹת בְּגָנּוֹתֵיהֶן וּבְפַרְדְּסוֹתֵיהֶן לְהַאֲכִיל נָשֶׁר לַעֲנִיִּים בְּשָׁנִי בַּצּוֹרֶת בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, וּמַתִּירִין גַּמְזִיּוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁל חָרוּב וְשֶׁל שִׁקְמָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. (ה)אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: אִם בְּרָצוֹן חֲכָמִים הָיוּ עוֹשִׂין, יְהוּ כָּל אָדָם עוֹשִׂין כֵּן. אֶלָּא: אֵלּוּ וְאֵלּוּ שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן חֲכָמִים הָיוּ עוֹשִׂין, עַל שְׁלֹשָׁה מִיחוּ בְיָדָם, וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא מִיחוּ בְיָדָם. וְאֵלּוּ שֶׁלֹּא מִיחוּ בְיָדָם: מַרְכִּיבִין דְּקָלִים כָּל הַיּוֹם, וְכוֹרְכִין אֶת שְׁמַע, וְקוֹצְרִין וְגוֹדְשִׁין לִפְנֵי הָעוֹמֶר. וְאֵלּוּ שֶׁמִּיחוּ בְיָדָם: מַתִּירִין גַּמְזִיּוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁל חָרוּב וְשֶׁל שִׁקְמָה, וּפוֹרְצִין פְּרָצוֹת בְּגָנּוֹתֵיהֶן וּפַרְדְּסֵיהֶן לְהַאֲכִיל נָשֶׁר לַעֲנִיִּים בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים בְּשָׁנֵי בַּצּוֹרֶת, נוֹתְנִין פֵּאָה לַיֵּרָק, וּמִיחוּ בְיָדָם חֲכָמִים. וְסָבַר רַבִּי יְהוּדָה קְצִירָה שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן חֲכָמִים הִיא? וְהָתְנַן: אֲנָשֵׁי יְרִיחוֹ קוֹצְרִין לִפְנֵי הָעוֹמֶר בְּרָצוֹן חֲכָמִים, וְגוֹדְשִׁין לִפְנֵי הָעוֹמֶר שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן חֲכָמִים, וְלֹא מִיחוּ בְיָדָם חֲכָמִים.

מַאן

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין יח, טוש"ע או"ח סי' סא סעי' יג:
ב מיי' פא' מהל' קריאת שמע הל' ד:

מַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאָמַר "מִיחוּ" וְ"לֹא מִיחוּ" — רַבִּי יְהוּדָה. וְקָתָנֵי: קוֹצְרִין בִּרְצוֹן חֲכָמִים! וְלִיטַעְמָיךְ, הָנֵי אַרְבְּעָה הָוְיָה! אֶלָּא: סְמִי מִיכָּן קְצִירָה. (א)וּמַתִּירִין גַּמְזִיּוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁל חָרוּב וְשֶׁל שִׁקְמָה. אָמְרוּ: אֲבוֹתֵינוּ לֹא הִקְדִּישׁוּ אֶלָּא קוֹרוֹת, וְאָנוּ נַתִּיר גַּמְזִיּוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁל חָרוּב וְשֶׁל שִׁקְמָה. וּבְגִידוּלִין הַבָּאִין לְאַחַר מִכָּאן עָסְקִינַן, וְסָבְרִי לַהּ כְּמַאן דְּאָמַר: אֵין מְעִילָה בְּגִידוּלִין. וְרַבָּנַן סָבְרִי: נְהִי דִּמְעִילָה לֵיכָּא, אִיסּוּרָא מִיהָא אִיכָּא. וּפוֹרְצִין פְּרָצוֹת. אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: מַחְלוֹקֶת בְּשֶׁל מַכְבֵּדוֹת, דְּרַבָּנַן סָבְרִי: גָּזְרִינַן שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלוֹשׁ, וְאַנְשֵׁי יְרִיחוֹ סָבְרִי: לָא גָּזְרִינַן שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלוֹשׁ. אֲבָל בְּשֶׁל בֵּין הַכִּיפִּין — דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר. (ב)אֲמַר לֵיהּ רָבָא: וְהָא מוּקְצוֹת נִינְהוּ. וְכִי תֵּימָא: הוֹאִיל דַּחֲזֵי לְעוֹרְבִין. הַשְׁתָּא מוּכָן לְאָדָם לָא הָוֵי מוּכָן לִכְלָבִים, דִּתְנַן: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לֹא הָיְתָה נְבֵילָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת — אֲסוּרָה, לְפִי שֶׁאֵינָהּ מִן הַמּוּכָן, מוּכָן לְעוֹרְבִים הָוֵי מוּכָן לְאָדָם?! אֲמַר לֵיהּ: אִין, מוּכָן לְאָדָם — לָא הָוֵי מוּכָן לִכְלָבִים, דְּכָל מִידֵּי דַּחֲזֵי לְאִינִישׁ, לָא מַקְצֵה לֵיהּ מִדַּעְתֵּיהּ. מוּכָן לְעוֹרְבִים — הָוֵי מוּכָן לְאָדָם, כָּל מִידֵּי דַּחֲזֵי לְאִינִישׁ, דַּעְתֵּיהּ עִלָּוֵיהּ. כִּי אֲתָא רָבִין, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: מַחְלוֹקֶת בְּשֶׁל בֵּין כִּיפִּין, דְּרַבָּנַן סָבְרִי: מוּכָן לְעוֹרְבִים — לָא הָוֵי מוּכָן לְאָדָם, וְאַנְשֵׁי יְרִיחוֹ סָבְרִי: מוּכָן לְעוֹרְבִים — הָוֵי מוּכָן לְאָדָם, אֲבָל בְּשֶׁל מַכְבֵּדוֹת — דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר, גָּזְרִינַן שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלוֹשׁ. אב(ג)וְנוֹתְנִין פֵּיאָה לַיָּרָק. וְלֵית לְהוּ לְאַנְשֵׁי יְרִיחוֹ הָא דִּתְנַן, כְּלָל אָמְרוּ בַּפֵּיאָה: כָּל שֶׁהוּא אוֹכֶל, וְנִשְׁמָר, וְגִידּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, וּלְקִיטָתוֹ כְּאַחַת, וּמַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם — חַיָּיב בְּפֵיאָה. "כָּל שֶׁהוּא אוֹכֶל" — פְּרָט לִסְפִיחֵי סְטִיס וְקוֹצָה. "וְנִשְׁמָר" — פְּרָט לְהֶפְקֵר. "וְגִידּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ" — פְּרָט לִכְמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת. "וּלְקִיטָתָן כְּאַחַת" — פְּרָט לִתְאֵנִים. "וּמַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם" — פְּרָט לְיָרָק. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הָכָא בְּרָאשֵׁי לְפָתוֹת עָסְקִינַן, וּמַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר קָמִיפַּלְגִי. מָר סָבַר: מַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר — שְׁמֵיהּ קִיּוּם, וּמָר סָבַר: לָא שְׁמֵיהּ קִיּוּם. תָּנוּ רַבָּנַן: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ נוֹתְנִין פֵּיאָה לְלֶפֶת וְלִכְרוּב, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף לְקַפְלוֹט. וְתַנְיָא אִידַּךְ: הָיוּ נוֹתְנִין פֵּיאָה לְלֶפֶת וּלְקַפְלוֹט, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף לִכְרוּב.

נֵימָא

רש"י

מַאן שָׁמְעַת לֵיהּ דְּנָקַט לִשָּׁנָא דְּמִחוּ וְלֹא מִחוּ ר' יְהוּדָה הִיא דִּשְׁמַעְתְּ לֵיהּ לְעֵיל: **וְלִיטַעֲמָךְ** דְּסְבִירָא לָךְ הָא דִּלְעֵיל דְּקָתָנֵי אֵלּוּ וָאֵלּוּ שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים כּו' מִתָּרַצְתָּא הִיא דְּקָא רָמֵית אַחֲרִיתִי עָלֶיהָ לְפָרְכֵהּ מִנָּהּ וּבָהּ דְּקָתָנֵי עַל שְׁלֹשָׁה לֹא מִחוּ וְקָא חָשִׁיב אַרְבָּעָה מַרְכִּיבִין וְכוֹרְכִין וְקוֹצְרִין וְגוֹדְשִׁין: **וּבְגִדּוּלִין** גָּרְסִינַן: **כְּמַאן דְּאָמַר** אֵין מְעִילָה בְּגִדּוּלִין בְּמַסֶּכֶת מְעִילָה (דַּף יג.): **מַחֲלֹקֶת** דְּאַנְשֵׁי יְרִיחוֹ וְרַבָּנָן: **בְּשֶׁל מַכְבְּדוֹת** כַּפּוֹת תְּמָרִים הֵן בְּרֹאשׁ הַדֶּקֶל וּכְפוּפוֹת זוֹ אֵצֶל זוֹ כְּעֵין כְּלִי וּכְשֶׁהַתְּמָרִים נוֹשְׁרִין מְקַבְּלוֹת אוֹתָן וְכֵיוָן דְּגָבוֹהַּ וְצָרִיךְ לַעֲלוֹת עַל הַדֶּקֶל לְנוֹטְלָן חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא יִתְלֹשׁ מִן הַמְחֻבָּרוֹת דְּהָוֵי אַב מְלָאכָה: **בְּשֶׁל בֵּין הַכֵּפִּים** לְמַטָּה מִנּוֹפֵיהֶן נוֹפוֹת הַתַּחְתּוֹנִים וְלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לִתְלִישָׁה דְּאֵין כָּאן מְחֻבָּרוֹת: **וְהָא מֻקְצוֹת נִינְהוּ** שֶׁמֵּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיוּ מְחֻבָּרוֹת וְנִמְצְאוּ מֻקְצוֹת מֵחֲמַת אִסּוּר תְּלִישָׁה וּמֻקְצֶה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מֻקְצֶה לְכָל הַיּוֹם: **וְכִי תֵּימָא** הוֹאִיל וַחֲזוּ בִּמְחֻבָּר לְעוֹרְבִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַגְּדֵלוֹת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לְגַדְּלָה וּמֻתָּר לְהַעֲמִידָם עֲלֵיהֶן לְאָכְלָם: **נְבֵלָה** שֶׁנִּתְנַבְּלָה בְּשַׁבָּת הָיְתָה עוֹמֶדֶת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לְאָדָם וְלָא חָשִׁיב לָהּ מוּכָן לְגַבֵּי כְּלָבִים: **וְנִשְׁמָר** שֶׁאֵינוֹ מֻפְקָר וּמַקְפִּידִין עָלָיו לְשָׁמְרוֹ: **וּמַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם** שֶׁמִּתְקַיֵּם יָמִים רַבִּים: **סְפִיחֵי סְטִיס וְקוֹצָה** קָשִׁין לַאֲכִילָה אֲבָל סְטִיס וְקוֹצָה שֶׁאֵינָם סְפִיחִים חֲזוּ לַאֲכִילָה סְטִיס מוֹרִיקָא קרו"ג: **קוֹצָה** ווייש"א: **תְּאֵנָה** אֵינָהּ מִתְבַּשֶּׁלֶת כְּאַחַת אֶלָּא זוֹ גְּמוּרָה הַיּוֹם וְאַחֶרֶת יוֹצְאָה בְּצִדָּהּ כָּל יְמוֹת הַקַּיִץ: **רָאשֵׁי לְפָתוֹת** עֲלֵי הַלֶּפֶת מַכְנִיסִין אוֹתָן לְקִיּוּם עַל יְדֵי הָאִמָּהוֹת: **לְלַפֵּת** לְעָלִין דְּבָאִמָּהוֹת כֵּלֵי עָלְמָא מוֹדוּ דְּהָא מִתְקַיְּמִין:

תוספות

מַחֲלֹקֶת בְּשֶׁל מַכְבְּדוֹת פ"ה כֻּלָּהּ שְׁמַעְתָּא בְּנִתְלְשׁוּ ביו"ט וְדַוְקָא בְּשֶׁל מַכְבְּדוֹת דְּאִיכָּא נָמֵי מְחֻבָּרוֹת גָּזְרוּ רַבָּנָן שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלֹשׁ וְקָשֶׁה נְהִי דְּלָא גָּזְרוּ בְּנֵי יְרִיחוֹ בְּשֶׁל מַכְבְּדוֹת שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלֹשׁ תִּפּוֹק לֵיהּ שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בִּמְחֻבָּר דְּאַטּוּ לֵית לְהוּ הָא דִּתְנַן (בֵּיצָה דַּף לו:) אֵין עוֹלִין בְּאִילָן וְכוּ' וּבֵין הַכִּפִּין נָמֵי אַמַּאי ד"ה מֻתָּר הָא קָמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאִילָן כִּדְאָמַר בְּכִירָה (שַׁבָּת דַּף מה.) אֵין מַנִּיחִין נֵר עַל גַּבֵּי דֶּקֶל שֶׁמָּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאִילָן בִּשְׁעַת נְטִילָתָהּ וְכֵן מַשְׁמַע בְּעֵירוּבִין (דַּף ק.) וּבְכַמָּה דּוּכְתֵּי וְעוֹד דְּלָא גָּרַע בֵּין הַכִּפִּין מִבֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה שֶׁהִיא עַל הַקַּרְקַע דְּאָסְרִינַן בְּבֵיצָה (דַּף ג.) מִשּׁוּם פֵּרוֹת הַנּוֹשְׁרִין וְלֵיכָּא לְאוֹקְמָא בְּפָחוֹת מג' טְפָחִים דְּמֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ דמ"מ ה"ל לְפְלוּגֵי בְּבֵין הַכִּפִּין בֵּין פָּחוֹת מג' טְפָחִים לְיוֹתֵר וְנִרְאֶה לר"י דִּשְׁמַעְתָּא אַיְּרֵי בִּתְלוּשִׁין מעי"ט בַּמַּכְבְּדוֹת וּבְכִיפִּים וּמֻנָּחִים שָׁם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְקָאָמַר מַחְלֹקֶת בְּשֶׁל מַכְבֵּדוֹת דְּרַבָּנַן אָסְרִי אֲפִלּוּ נָפְלוּ לָאָרֶץ בי"ט כֵּיוָן דְּמַכְבְּדוֹת אִיכָּא נָמֵי מְחֻבָּרִים גָּזְרִינַן שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלֹשׁ כֵּיוָן דְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיוּ עַל הָאִילָן אע"פ שֶׁהֵן תָּלוּשׁ וּבְנֵי יְרִיחוֹ לֹא גָּזְרוּ כֵּיוָן דְּתָלוּשׁ מעי"ט אֲבָל בְּשֶׁל בֵּין הַכִּפִּין הוֹאִיל וְלֹא הָיוּ שָׁם מְחֻבָּרִים לֵיכָּא לְמִגְזַר אַטּוּ שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלֹשׁ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא נָשְׁרוּ וְהַשְׁתָּא א"ש דְּלָא דָמֵי לְבֵיצָה דְּהָתָם שֶׁנּוֹלַד בי"ט גָּזְרִינַן וְהָכָא בְּנִתְלְשׁוּ מעי"ט וּקְצָת תֵּמַהּ אֵיךְ יַכִּירוּ בֵּין אוֹתָם שֶׁנָּשְׁרוּ אֶתְמוֹל לְאוֹתָם שֶׁנָּשְׁרוּ הַיּוֹם וְנָשַׁר מִן הַכִּפִּין לְנַשֵּׁר מִן הַמַּכְבָּדוֹת וּפָרִיךְ וְהָא מֻקְצֶה נִינְהוּ כֵּיוָן דְּהָיוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת עַל הָאִילָן וְלֹא הָיוּ רְאוּיוֹת לִנָּטֵל שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּאִילָן וּבִירוּשַׁלְמִי דס"פ פָּרִיךְ בַּמֶּה אֲנַן קָיְמִין אִי בְּנָשְׁרוּ מעי"ט ד"ה מֻתָּרִים וְאִי בי"ט ד"ה אֲסוּרִים אֶלָּא בַּמֶּה קַיָּמִין בִּסְתָם פִּי' דִּבְסְתָם לֹא שַׁיָּךְ לְמִגְזַר שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלֹשׁ אֶלָּא דַּוְקָא בְּנָשְׁרוּ וַדַּאי בי"ט וְהֵיכָא דְּנָשְׁרוּ וַדַּאי בי"ט אֲפִילוּ בְּשֶׁל בֵּין הַכִּפִּין אָסוּר וּפָרִיךְ וְהָא מֻקְצוֹת נִינְהוּ פִּי' סָפֵק מֻקְצוֹת נִינְהוּ אֲבָל מ"מ קָשֶׁה דְּתִפּוֹק לֵהּ שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בִּמְחֻבָּר: **דִּתְנַן** רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם לֹא הָיְתָה נְבֵלָה מעי"ש תֵּמַהּ הָא הָתָם לָא הָוֵי מוּכָן לְאָדָם דְּאָסוּר לְשׁוֹחֲטָהּ בְּשַׁבָּת וּמְפָרֵשׁ ה"ר יוֹסֵף דְּמִמִּשְׁנָה יַתִּירָא דָּיֵיק דְּלָא ה"ל לְמִתְנֵי לְפִי שֶׁאֵינָהּ מִן הַמּוּכָן כֵּיוָן דִּכְבָר תְּנָא אִסּוּרָא אֶלָּא אֲפִילוּ הָיָה מוּכָן שֶׁאֵין מֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר לָא הָוֵי מוּכָן לִכְלָבִים ור"י מְפָרֵשׁ מוּכָן לְאָדָם הַיְנוּ שֶׁעוֹמֶדֶת לַאֲכִילַת אָדָם ואע"ג דְּאֵין רְאוּיָה לְאָדָם לְאוֹתָהּ שַׁבָּת הַיְנוּ מֵחֲמַת אִסּוּר וְלֹא מֵחֲמַת הַקְצָאָה שֶׁלֹּא הָיָה רוֹצֶה שֶׁיֵּהָנֶה בָּהּ אָדָם וְלָא אָמְרִינַן עֲמִידָתָהּ לְאָדָם כַּעֲמִידָתָהּ לִכְלָבִים שֶׁאִלּוּ הָיְתָה עוֹמֶדֶת לִכְלָבִים כְּמוֹ שֶׁעוֹמֶדֶת לְאָדָם הָיְתָה מֻתֶּרֶת כְּשֶׁנִּתְנַבְּלָה בְּשַׁבָּת דִּלְגַבֵּי כְּלָבִים לֵיכָּא מֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר כִּי יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁרְאוּיִם לִנָּתֵן לִכְלָבִים חַיִּים כְּגוֹן עוֹפוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן וְלֹא אָמַר דְּהָוֵי מוּכָן לִכְלָבִים אע"ג דִּלְבַסּוֹף הָוֵי מוּכָן לִכְלָבִים אֶלָּא אַדְּרַבָּה לְפִי שֶׁסְּתָמָא עוֹמֵד לְאָדָם מַקְצֵי לֵיהּ מִכְּלָבִים ה"נ מוּכָן לְעוֹרְבִים לָא הָוֵי מוּכָן לְאָדָם אע"ג דִּלְבַסּוֹף הָוֵי מוּכָן לְאָדָם: **מוּכָן** לְעוֹרְבִים אֲפִלּוּ אִי לָא שָׁרֵי הָכָא אֶלָּא לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עוֹרְבִים אִצְטְרִיךְ בְּרֵישׁ בֵּיצָה (דַּף ג.) לְמֵיסַר פֵּרוֹת הַנּוֹשְׁרִין מִטַּעַם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלֹשׁ דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר הָתָם אִסּוּרָא מִשּׁוּם מֻקְצֶה שֶׁהֲרֵי מַעֲמִיד שָׁם הַמִּשְׁנָה בְּתַרְנְגֹלֶת הָעוֹמֶדֶת לַאֲכִילָה א"כ אִסּוּר מֻקְצֶה לֹא שַׁיָּךְ בָּהּ לְמִגְזַר אִי לָאו מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלֹשׁ: **כְּלָל** אָמְרוּ בְּפֵאָה כו' נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ תָּם דְּמִדְּאוֹרַיְתָא לָא מְחַיֵּב בְּפֵאָה אֶלָּא זַיִת וְכֶרֶם וְשָׂדֶה דִּכְתִיבֵי בְּהֶדְיָא בִּקְרָא וְאַחֲרִינֵי תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנַן נִינְהוּ וְשֶׁאֵין מַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם לֹא רָצוּ לְתַקֵּן פֵּאָה דְּאֵינוֹ דָּבָר חָשׁוּב וּתְאֵנָה וְכָל דְּדָמֵי לָהּ אַף עַל גַּב דַּחֲשִׁיב אִיכָּא בִּטּוּל עֲנִיִּים לְפִי שֶׁאֵין לְקִיטָתָן כְּאֶחָד וְהֶפְסֵד יָתֵר עַל הָרֶוַח וּכְמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת הוֹאִיל וְאֵין בְּמִינוֹ חִיּוּבָא שֶׁאֵין גָּדֵל בְּקַרְקַע לֹא תִּקְּנוּ וְהָא דְּדָרֵשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה קִשּׁוּאִין וּדְלוּעִין שֶׁיִּהְיוּ חַיָּבִין בְּפֵאָה תַּלְמוּד לוֹמַר וּבְקֻצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם מַה קָּצִיר שֶׁהוּא אֹכֶל וְנִשְׁמָר וְגִדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ אַף כָּל כו' יָצְאוּ יְרָקוֹת כו' אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הִיא כְּמוֹ שֶׁדּוֹרֵשׁ שָׁם מִקְרָא מַעְשַׂר יָרָק אַף עַל גַּב דְּהָוֵי דְּרַבָּנַן:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ א:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ ב:

מסורת הש"ס

א בבא בתרא כו:

ב שבת קנו:; משנה שבת; ביצה ו:

ג ספרא קדושים פרק א ז; שבת סח.; משנה מעשרות; נדה נ.; משנה פאה

תורה אור השלם

נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהֹוָה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהֹוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם [ויקרא ה, טו]

מסורת הש"ס

א תוספתא מנחות; תוספתא זבחים

ב אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה קסד

תורה אור השלם

וְעַל־זֶה מְאֹד וְשָׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בָּנָיו לְכָל־יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֲשֶׁר־לִשְׁכְּבוּן אֶת־הַנָּשִׁים הַצַּבְּאוֹת פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד [שמואל א ב, כב]

הֲכִי גְּרִסִינַן נֵימָא תִּלְתָא תַּנָּאֵי הֲווֹ לָא תְּרֵי תַּנָּאֵי הֲווֹ תַּנָּא קַמָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַיְנוּ ר' שִׁמְעוֹן וְתַנָּא קַמָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הַיְנוּ רַבִּי יוֹסֵי וּמַאי אַף אַקַּמַּיְיתָא: לֵימָא תִּלְתָא תַּנָּאֵי הֲווֹ תַּנָּא קַמָּא דְּר' יוֹסֵי לְלַפֵּת וְלִכְרוּב וְלֹא לְקַפְלוֹט וְתַנָּא קַמָּא דְּר' שִׁמְעוֹן וְעוֹמְדִין עַל פֶּתַח הַגִּינָּה. אָמַר לָהֶם: בָּנַי, הַשְׁלִיכוּ מֵעֲלֵיכֶם וַאֲנִי נוֹתֵן לָכֶם כִּפְלַיִם בַּמְעוּשָׂר. לֹא מִפְּנֵי שֶׁעֵינִי צָרָה, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין נוֹתְנִין פֵּיאָה לַיֵּרֶק. לָמָּה לֵיהּ לְמֵימְרָא לְהוּ "לֹא מִפְּנֵי שֶׁעֵינִי צָרָה"? כִּי הֵיכִי דְּלָא לֵימְרוּ: דַּחֲווֹיֵי קָא מְדַחֵי לַן. [א]תָּנוּ רַבָּנַן: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מְנִיחִין עוֹרוֹת קְדָשִׁים בְּלִשְׁכַּת בֵּית הַפַּרְוָה, לָעֶרֶב הָיוּ מְחַלְקִין אוֹתָן לְאַנְשֵׁי בֵּית אָב. וְהָיוּ בַּעֲלֵי זְרוֹעוֹת נוֹטְלִין אוֹתָן בִּזְרוֹעַ. הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מְחַלְקִין אוֹתָן מֶעֱרֶב שַׁבָּת לָעֶרֶב שַׁבָּת — דְּאִתְיַין כּוּלְהוּ מִשְׁמָרוֹת, וְשָׁקְלֵן בַּהֲדֵי. [א]וַעֲדַיִין הָיוּ גְּדוֹלֵי כְהוּנָּה נוֹטְלִין אוֹתָן בִּזְרוֹעַ. עָמְדוּ בְּעָלִים וְהִקְדִּישׁוּם לַשָּׁמַיִם. אָמְרוּ: לֹא הָיוּ יָמִים מוּעָטִים עַד שֶׁחִיפּוּ אֶת הַהֵיכָל כּוּלּוֹ בְּטַבְלָאוֹת שֶׁל זָהָב, שֶׁהֵן אַמָּה עַל אַמָּה כְּעוּבְיֵי דִּינָר זָהָב, וּלְרֶגֶל הָיוּ מְקַפְּלִין אוֹתָן וּמַנִּיחִין אוֹתָן עַל גַּב מַעֲלָה בְּהַר הַבַּיִת, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ עוֹלֵי רְגָלִים רוֹאִין שֶׁמְּלַאכְתָּם נָאָה וְאֵין בָּהּ דֶּלֶם. תָּנָא, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: קוֹרוֹת שֶׁל שִׁקְמָה הָיוּ בִּירִיחוֹ, וְהָיוּ בַּעֲלֵי זְרוֹעוֹת נוֹטְלִין אוֹתָן בִּזְרוֹעַ, עָמְדוּ בְּעָלִים וְהִקְדִּישׁוּם לַשָּׁמַיִם. עֲלֵיהֶם וְעַל כֵּיוֹצֵא בָּהֶם אָמַר אַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית מִשּׁוּם אַבָּא יוֹסֵף בֶּן חָנִין: אוֹי לִי מִבֵּית בַּיְתוֹס — אוֹי לִי מֵאֲלָתָן, אוֹי לִי מִבֵּית חָנִין — אוֹי לִי מִלְּחִישָׁתָן, אוֹי לִי מִבֵּית קָתְרוֹס — אוֹי לִי מִקּוּלְמוֹסָן, אוֹי לִי מִבֵּית יִשְׁמָעֵאל בֶּן פִּיאָבִי — אוֹי לִי מֵאֲגַרוֹפָן. שֶׁהֵם כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים, וּבָנֵיהֶן גִּיזְבָּרִין, וְחַתְנֵיהֶם אֲמַרְכָּלִין, וְעַבְדֵיהֶן חוֹבְטִין אֶת הָעָם בְּמַקְלוֹת. [ב]תָּנוּ רַבָּנַן: אַרְבַּע צְווּחוֹת צָוְחָה עֲזָרָה. רִאשׁוֹנָה: צְאוּ מִכָּאן בְּנֵי עֵלִי שֶׁטִּימְּאוּ הֵיכַל ה׳. וְעוֹד צָוְחָה: צֵא מִיכָן יִשָּׁשכָר אִישׁ כְּפַר בַּרְקַאי שֶׁמְּכַבֵּד אֶת עַצְמוֹ וּמְחַלֵּל קָדְשֵׁי שָׁמַיִם. דַּהֲוָה כָּרִיךְ יְדֵיהּ בְּשִׂרְאֵי וְעָבֵיד עֲבוֹדָה. וְעוֹד צָוְחָה הָעֲזָרָה: שְׁאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְיִכָּנֵס יִשְׁמָעֵאל בֶּן פִּיאָבִי תַּלְמִידוֹ שֶׁל פִּנְחָס, וְיִשַּׁמֵּשׁ בִּכְהוּנָּה גְּדוֹלָה. וְעוֹד צָוְחָה הָעֲזָרָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְיִכָּנֵס יוֹחָנָן בֶּן נִרְבַּאי תַּלְמִידוֹ שֶׁל פִּנְקַאי וְיִמַּלֵּא כְּרֵיסוֹ מִקָּדְשֵׁי שָׁמַיִם. אָמְרוּ עָלָיו עַל יוֹחָנָן בֶּן נִרְבַּאי שֶׁהָיָה אוֹכֵל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת עֲגָלִים, וְשׁוֹתֶה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גַּרְבֵי יַיִן, וְאוֹכֵל אַרְבָּעִים סְאָה גוֹזָלוֹת בְּקִינּוּחַ סְעוּדָה. אָמְרוּ: כָּל יָמָיו שֶׁל יוֹחָנָן בֶּן נִרְבַּאי לֹא נִמְצָא נוֹתֵר בְּמִקְדָּשׁ. מַאי סְלִקָא בֵּיהּ בִּישָׁשְׂכָר אִישׁ כְּפַר בַּרְקַאי? אָמְרִי: מַלְכָּא וּמַלְכְּתָא הֲווֹ יָתְבִי. מַלְכָּא אָמַר: גַּדְיָא יָאֵי, וּמַלְכְּתָא אָמְרָה: אִימְרָא יָאֵי. אָמְרוּ: מַאן מוֹכַח? כֹּהֵן גָּדוֹל, דְּקָא מַסֵּיק קָרְבָּנוֹת כָּל יוֹמָא. אָתָא אִיהוּ,

אֲחָוִי מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין פֵּאָה לְיֵרֶק אִם תֹּאמַר מִכָּל מָקוֹם לְפָטֵר מִמַּעֲשֵׂר מִפְּנֵי שֶׁהַקְּיָרִים וְהַפְּקֵר פָּטוּר מִמַּעֲשֵׂר וי"ל כב"ה דְּאָמְרִי בְּמַס' פֵּאָה [פ"ו מ"א] אֵינוֹ הֶפְקֵר עַד שֶׁיַּפְקִיר לָעֲנִיִּים וְלָעֲשִׁירִים כְּשִׁמְשָׁה וְיַלְפִינַן (בַּיְרוּשַׁלְמִי) מִשִּׁמְשָׁה דִּכְתִיב תִּשְׁמְטֶנָּה וּנְטַשְׁתָּהּ מַה ת"ל וּנְטַשְׁתָּהּ יֵשׁ לְךָ נְטִישָׁה אַחֶרֶת שֶׁהִיא כָּזוֹ וּמַה הִיא זוֹ הֶפְקֵר לָעֲנִיִּים וְלָעֲשִׁירִים א"נ אֲפִלּוּ בֵּית שַׁמַּאי דְּיַלְפִי מִפֵּאָה וְסָבְרִי דְּהֶפְקֵר לָעֲנִיִּים הֶפְקֵר (הָכָא מְחַיְּבִי מִשּׁוּם דְּהֶפְקֵר בְּטָעוּת הָוֵה) וְטַעֲמָא מִפְּרֵשׁ הָתָם דִּכְתִיב בְּפֵאָה לָעֲנִי וְלַגֵּר מַה תַּלְמוּד לוֹמַר תַּעֲזֹב אֹתָם יֵשׁ לְךָ עֲזִיבָה אַחֶרֶת שֶׁהִיא כָּזוֹ וּמַה הִיא זוֹ לָעֲנִיִּים וְלֹא לָעֲשִׁירִים וּמִיהוּ בְּפֵאָה גּוּפֵהּ כַּלֵּי עָלְמָא מוֹדוֹ דִּפְטוּרָה כִּדְדָרְשִׁינַן בְּסִפְרֵי וּבָא הַלֵּוִי כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ יָצָא זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְלֵוִי חֵלֶק בָּהֶן שֶׁאִם הוּא לֵוִי עָנִי נוֹטֵל פֵּאָה: דְּכָרִיךְ יָדֵיהּ בְּשִׂרְאֵי פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וַחֲצִיצָה פּוֹסֶלֶת בְּקָדָשִׁים דִּכְתִיב וְלָקַח הַכֹּהֵן בְּעֵינָן שֶׁתְּהֵא לְקִיחָה בְּעַצְמוֹ שֶׁל כֹּהֵן וא"ת וְהָא גַּבֵּי לוּלָב לָא אָמְרִינַן הָכִי בְּפֶרֶק לוּלָב הַגָּזוּל (סכה דף לז.) גַּבֵּי לָא לִנְקוֹט אֵינָשׁ לוּלְבָּא בְּסוּדְרָא רַבָּא אָמַר לְקִיחָה עַל יְדֵי ד"א שְׁמָהּ לְקִיחָה וְתֵרֵץ ר"י דְּהָתָם מַיְירֵי בְּאוֹחֵז הַלּוּלָב עַל יְדֵי סוּדָר כְּעֵין צְבַת כְּגוֹן שֶׁכָּרַךְ הַלּוּלָב בְּסוּדָר וְאוֹחֵז בְּסוּדָר שֶׁהַסּוּדָר מְסַיְּעוֹ לְהַחְזִיק וְכִי הַאי גַּוְנָא לָא הָוֵי חֲצִיצָה וְכֵן מִשְׁמַע בְּהַהִיא שְׁמַעְתָּא דִּבְהָכִי מַיְירֵי דְּהָא קָאָמַר הָתָם לָא לְהַדֵּק אֵינָשׁ לוּלְבָּא בְּהוֹשַׁעְנָא דְּלָמָא נָתְרֵי טַרְפֵּי וְהָוֵי כַּחֲצִיצָה רָבָא אָמַר מִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ מִשּׁוּם דְּהַהִיא הָוֵי כְּעֵין דִּשְׁמַעְתִּין דִּכְרִיךְ יָדֵיהּ בְּשִׂרְאֵי דִּכְי הַאי גַּוְנָא שַׁיְכָא חֲצִיצָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פה' מהל' מעשה הקרבנות הל' כ:

אַחְוִי שֶׁהָיוּ מַחְבִּירִים מַחְבִּירֵיהֶם: לְעֶרֶב שַׁבָּת דְּכֻלֵּי מִשְׁמָרָה תָּהֲוֵי הָתָם וְלֹא יַנִּיחוּ לְבַעֲלֵי זְרוֹעוֹת לִטֹּל בִּזְרוֹעַ: גְּדוֹלֵי כְהַנָּה שָׂרִים שֶׁבָּהֶן: עָמְדוּ בְּעָלִים כָּל כֹּהֲנֵי מִשְׁמָרוֹת יַחַד וְהִקְדִּישׁוּם לְבֶדֶק הַבַּיִת: בְּהַר הַבַּיִת רְחָבָה פְּנוּיָה חוּץ לָעֲזָרָה וְיֵשׁ שָׁם מַעֲלוֹת כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דְּיוֹמָא (דף טז.): דְּלֵם דּוֹפִי: קוֹרוֹת מְחַבְּרִין עָבְיוֹ שֶׁל אִילָן קְרֵי קוֹרָה: בַּיְתוֹס כֹּהֵן גָּדוֹל הָיָה וְכֵן בַּלָּן [וְהָיוּ לָהֶן עֲבָדִים חַמְסָנִין וְחוֹבְטִין אֶת הָעָם]: אֲלָתָן מַקֵּלוֹתֵיהֶן כְּמוֹ לֹא בְּאֵלָּה וְלֹא בְּרֹמַח בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (דף סג.): לְחִישָׁתָן יוֹעֲצֵי רַע: קוּלְמוֹסִין שֶׁהָיוּ כּוֹתְבִין אִגְּרוֹת לְרָעָה: אֲמַרְכָּלִים אָמַר בַּלּוֹ עַל פִּיו נֶחְתַּךְ כָּל צֹרֶךְ הַקֹּדֶשׁ: שֶׁטִּמְּאוּ כְּדִכְתִיב (שְׁמוּאֵל א ב':כ"ב) אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן אֶת הַנָּשִׁים: כְּרִיךְ יָדֵיהּ בְּשִׂרְאֵי וַחֲצִיצָה פּוֹסֶלֶת בַּקָּדָשִׁים דְּבָעִינַן וְלָקַח הַכֹּהֵן שֶׁיִּקַּח בְּעַצְמוֹ וְעוֹד דְּבָזִיּוֹן הוּא: יִשְׁמָעֵאל בֶּן פִּיאָבִי כֹּשֶׁר הָיָה אֲבָל אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ הָיוּ בַּעֲלֵי זְרוֹעַ: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת עֲגָלִין שֶׁהָיָה מְגַדֵּל בְּבֵיתוֹ כֹּהֲנִים הַרְבֵּה: מַאי סָלְקָא בֵּיהּ מֵה גְּמוּל נִשְׁתַּלֵּם: מַלְכָּא וּמַלְכְּתָא מַלְכֵי בֵּית חַשְׁמוֹנַאי: גַּדְיָא יָאֵי גְּדִי טוֹב לְמַאֲכָל יוֹתֵר מִן הַכָּבֶשׂ:

אַחְוִי בִּידֵהּ בִּלְשׁוֹן צָחוֹק: אֵימָתַי דְּמַלְכוּתָא לֵא דַּיְיוּ שֶׁלֹּא אָמַר כְּמוֹתִי אֶלָּא שֶׁאָמַר אַף בִּלְשׁוֹן צָחוֹק: דְּאַשְׁקְלֵהּ שֶׁהִשִּׂיא עָוֹנוֹ וּגְמוּלוֹ: לְמִיטְרַפְּסֵיהּ גְּמוּלוֹ: לֵא תְּנָא לֵא שָׁנָה מִשְּׁנָה וּבָרַיְתָא: כְּבָשִׂים קוֹדְמִין לְעִזִּים בכ"מ כְּתַב כֶּבֶשׂ תְּחִלָּה: אִם כֶּבֶשׂ יָבִיא לְחַטָּאת כֵּאן הַזְּקֵנִים שְׁעִירָה לִכְבְשָׂה דִּכְתִיב בַּפָּרָשָׁה עֲלֵיהֶן וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים וְגוֹ' וְהָדַר אִם כֶּבֶשׂ יָבִיא וְגוֹ': אִם כֶּבֶשׂ אִם עֵז גַּבֵּי שְׁלָמִים מִדְּלָא הֲרָאָה לֵהּ הַכָּתוּב רָמָז מֻבְחָר בָּזֶה מִזֶּה שְׁמַעַת מִנַּהּ שְׁשָׁנַיהֶן שָׁוִין:

אַחְוִי בִּידֵיהּ: אִי גַּדְיָא יָאֵי, יִסַּק לְתָמִידָא. אָמַר מַלְכָּא: הוֹאִיל וְלָא הֲוֵי לֵיהּ אֵימְתָא דְמַלְכוּתָא, נִיפְסְקוּ לַיְמִינֵיהּ. יְהַב שׁוּחַד וּפַסְקֵיהּ לְשָׁמָאלֵיהּ. שְׁמַע מַלְכָּא וּפַסְקֵיהּ לַיְמִינֵיהּ. אָמַר רַב יוֹסֵף: בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּאַשְׁקְלֵיהּ לְיִשְׁשָׂכָר אִישׁ כְּפַּר בַּרְקַאי לְמִיטְרַפְּסֵיהּ מִינֵּיהּ בְּהַאי עָלְמָא. (א)אָמַר רַב אָשֵׁי: יִשָּׂשכָר אִישׁ כְּפַּר בַּרְקַאי לָא תְּנָא מַתְנִיתִין. דִּתְנַן, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כְּבָשִׂים קוֹדְמִים לָעִזִּים בְּכָל מָקוֹם, יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁמּוּבְחָרִין בְּמִינָן — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אִם כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ״, מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנֵיהֶן שְׁקוּלִין כְּאֶחָד. רָבִינָא אָמַר: אֲפִילּוּ מִקְרָא נָמֵי לָא קָרָא, דִּכְתִיב: ״אִם כֶּבֶשׂ״, ״אִם עֵז״, אִי בָּעֵי כֶּבֶשׂ — לַיְיתֵיהּ, אִי בָּעֵי עֵז — לַיְיתֵיהּ.

הַדָּרָן עָלָךְ מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ וּסְלִיקָא לַהּ פֶּסַח רִאשׁוֹן

מַתְנִי׳

מסורת הש״ס

א ספרא קדושים פרשה א ח; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק י ט; כריתות כח:; כריתות כח.; משנה כריתות

גליון הש״ס

גמ' אמר רב יוסף בריך רחמנא. כעין זה יבמות קה ע"ב:

תורה אור השלם

וְאִם־כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת נְקֵבָה תְּמִימָה יְבִיאֶנָּה [ויקרא ד, לב]

אִם־כֶּשֶׂב הוּא־מַקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה [ויקרא ג, ז]

וְאִם עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה [ויקרא ג, יב]

מסורת הש"ס

א יומא כח:

ב יומא לג.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אלא אמר רבא. דהיינו מחצי שבע וכ"כ רש"י ד"ט ע"ב ד"ה מנחה גדולה וצ"ע מסוגיא דיומא דף כח ע"ב ורש"י לקמן דף צג ע"ב ד"ה ט"ו מילין:

תורה אור השלם

אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם [שמות כט, לט]

אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם [במדבר כח, ד]

וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים [ויקרא ו, ה]

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין קצ:

ב מיי' פא' מהל' תמידים ומוספין הל' ג:

ג מיי' פא' מהל' תמידים ומוספין הל' ה:

ד סמג עשין קצ:

ה מיי' פא' מהל' תמידים ומוספין הל' ג:

ו מיי' פא' מהל' תמידים ומוספין הל' ה:

ז מיי' פד' מהל' תמידים ומוספין הל' יא:

ח מיי' פו' מהל' תמידים ומוספין הל' יא:

מַתְנִי' תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם: וְקָרֵב בְּתִשְׁעָה וּמֻקְצֶה גְּמַר הַקְרָבָתוֹ שֶׁהֵיוּ שׁוֹהִין שָׁעָה אַחַת בַּעֲשִׂיָּתוֹ וּבְגָמְ' מִפְּרָשׁ טַעְמָא: עַרְבֵי פְּסָחִים מַקְדִּימִין לֵיהּ מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמֶעְבַּד פֶּסַח אַחֲרָיו בַּבַּרַיְתָא מְפָרֵשׁ בְּגָמָ' מָנָא לַן דְּפֶסַח אַחַר תָּמִיד: חֵל עֶרֶב פֶּסַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת בָּעֵינַן לְאַקְדּוֹמֵי טְפֵי מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְשָׁחֳטֵי פֶּסַח אַחֲרָיו וְלִצְלוֹתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם: גְּמ' בֵּין הָעַרְבַּיִם מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה שֶׁהַצֵּל נוֹטֶה וְהוֹלֵךְ: דְּאָמַר קְרָא: ״אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם״, חַלְּקֵהוּ לְבֵין שְׁנֵי עֲרָבִים: שְׁתֵּי שָׁעוֹת וּמֶחְצָה לְכָאן, שְׁתֵּי שָׁעוֹת וּמֶחְצָה לְכָאן, וְשָׁעָה אַחַת לַעֲשִׂיָּיתוֹ. מֵתִיב רָבָא: בְּעַרְבֵי פְּסָחִים נִשְׁחַט בְּשֶׁבַע וּמֶחְצָה, וְקָרֵב בִּשְׁמוֹנָה וּמֶחְצָה — בֵּין בַּחוֹל בֵּין בְּשַׁבָּת! וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ בְּשִׁמוֹנָה וּמֶחְצָה דְּאוֹרָיְיתָא, הֵיכִי מַקְדְּמִינַן לֵיהּ? ״אֶלָּא אָמַר רָבָא: מִצְוָתוֹ דְּתָמִיד מִשֶּׁיִּנָּטוּ צִלְלֵי עֶרֶב. מַאי טַעְמָא? דְּאָמַר קְרָא: ״בֵּין הָעַרְבַּיִם״, מֵעִידָּנָא דְּמִתְחֵיל שִׁמְשָׁא לְמִעְרַב. [ב]הִלְכָךְ, בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה דְּאִיכָּא נְדָרִים וּנְדָבוֹת, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״עָלָיהּ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים״, וְאָמַר מָר (״עָלָיהּ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים״): עָלָיהּ הַשְׁלֵם כָּל הַקְרָבָנוֹת כּוּלָּם — מְאַחֲרִינַן לֵיהּ תַּרְתֵּי שָׁעֵי, וְעָבְדִינַן לֵיהּ בִּשְׁמוֹנָה וּמֶחְצָה. בְּעַרְבֵי פְּסָחִים, דְּאִיכָּא פֶּסַח אַחֲרָיו, קַדְּמִינַן לֵיהּ שָׁעָה אַחַת, וְעָבְדִינַן לֵיהּ בְּשִׁבְעָה וּמֶחְצָה. חֵל עֶרֶב פֶּסַח לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת, דְּאִיכָּא נָמֵי צְלָיֵיתוֹ דְּלָא דָּחֵי שַׁבָּת — מוֹקְמִינַן לֵיהּ אַדִּינֵיהּ, בְּשִׁשׁ וּמֶחְצָה. תָּנוּ רַבָּנָן: כְּסִידּוּרוֹ בַּחוֹל כָּךְ סִידּוּרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח. דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּסִידּוּרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח. מַאי קָאָמַר? אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: כְּסִידּוּרוֹ בַּחוֹל בְּעֶרֶב הַפֶּסַח כָּךְ סִידּוּרוֹ בַּשַּׁבָּת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּסִידּוּרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת כָּךְ סִידּוּרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וּמַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי בֵּין בַּחוֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת — רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הִיא. [ג]בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? בְּמוֹסָפִין קוֹדְמִין לְבָזִיכִין. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר: מוֹסָפִין קוֹדְמִין לְבָזִיכִין. עָבֵד לֵיהּ לְמוֹסָפִין בְּשֵׁשׁ, וּבָזִיכִין בְּשֶׁבַע, וְעָבֵיד לֵיהּ לְתָמִיד בְּשֵׁשׁ וּמֶחְצָה. רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: בָּזִיכִין קוֹדְמִין לְמוֹסָפִין. בָּזִיכִין בְּחָמֵשׁ, וּמוֹסָפִין בְּשֵׁשׁ, וְעָבֵיד לֵיהּ לְתָמִיד בְּשֵׁשׁ וּמֶחְצָה. מַתְקִיף לַהּ רָבָא: מִידֵּי רַבִּי עֲקִיבָא ״כְּסִידּוּרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת״ קָתָנֵי?! כְּסִידּוּרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח סְתָמָא קָתָנֵי. אֶלָּא אָמַר רָבָא, הָכִי קָאָמַר: כְּסִידּוּרוֹ בְּחוֹל דְּעָלְמָא — כָּךְ סִידּוּרוֹ בַּשַּׁבָּת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּסִידּוּרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח. וּמַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי בֵּין בַּחוֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת, רַבִּי עֲקִיבָא הִיא. בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? בְּמִכְמַר בִּשְׁרָא קְמִיפַּלְגִי. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר: חַיְישִׁינַן לְמִכְמַר בִּשְׁרָא. וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: לָא חַיְישִׁינַן לְמִכְמַר בִּשְׁרָא.

א"ג(א)מַתְנִי' **תָּמִיד** נִשְׁחַט בִּשְׁמוֹנָה וּמֶחְצָה, וְקָרֵב בִּשְׁמוֹנָה וּמֶחְצָה — בֵּין בַּחוֹל בֵּין בְּשַׁבָּת, חֵל עֶרֶב פֶּסַח לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, נִשְׁחַט בְּשֵׁשׁ וּמֶחְצָה, וְקָרֵב בְּשֶׁבַע וּמֶחְצָה, וְהַפֶּסַח אַחֲרָיו. גְּמ' מָנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דְּאָמַר קְרָא: ״אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם״, חַלְּקֵהוּ לְבֵין שְׁנֵי עֲרָבִים: שְׁתֵּי שָׁעוֹת וּמֶחְצָה לְכָאן, שְׁתֵּי שָׁעוֹת וּמֶחְצָה לְכָאן, וְשָׁעָה אַחַת לַעֲשִׂיָּיתוֹ. מֵתִיב רָבָא: בְּעַרְבֵי פְּסָחִים נִשְׁחַט בְּשֶׁבַע וּמֶחְצָה, וְקָרֵב בִּשְׁמוֹנָה וּמֶחְצָה — בֵּין בַּחוֹל בֵּין בְּשַׁבָּת! וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ בִּשְׁמוֹנָה וּמֶחְצָה דְּאוֹרָיְיתָא, הֵיכִי מַקְדְּמִינַן לֵיהּ? ״אֶלָּא אָמַר רָבָא: מִצְוָתוֹ דְּתָמִיד מִשֶּׁיִּנָּטוּ צִלְלֵי עֶרֶב. מַאי טַעְמָא? דְּאָמַר קְרָא: ״בֵּין הָעַרְבַּיִם״, מֵעִידָּנָא דְּמִתְחֵיל שִׁמְשָׁא לְמִעְרַב. [ב]הִלְכָךְ, בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה דְּאִיכָּא נְדָרִים וּנְדָבוֹת, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״עָלָיהּ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים״, וְאָמַר מָר (״עָלָיהּ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים״): עָלָיהּ הַשְׁלֵם כָּל הַקְרָבָנוֹת כּוּלָּם — מְאַחֲרִינַן לֵיהּ תַּרְתֵּי שָׁעֵי, וְעָבְדִינַן לֵיהּ בִּשְׁמוֹנָה וּמֶחְצָה. בְּעַרְבֵי פְּסָחִים, דְּאִיכָּא פֶּסַח אַחֲרָיו, קַדְּמִינַן לֵיהּ שָׁעָה אַחַת, וְעָבְדִינַן לֵיהּ בִּשְׁבְעָה וּמֶחְצָה. חֵל עֶרֶב פֶּסַח לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת, דְּאִיכָּא נָמֵי צְלָיֵיתוֹ דְּלָא דָּחֵי שַׁבָּת — מוֹקְמִינַן לֵיהּ אַדִּינֵיהּ, בְּשֵׁשׁ וּמֶחְצָה. תָּנוּ רַבָּנָן: כְּסִידּוּרוֹ בַּחוֹל כָּךְ סִידּוּרוֹ בַּשַּׁבָּת. דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּסִידּוּרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח. מַאי קָאָמַר? אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: כְּסִידּוּרוֹ בַּחוֹל בְּעֶרֶב הַפֶּסַח כָּךְ סִידּוּרוֹ בַּשַּׁבָּת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּסִידּוּרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת כָּךְ סִידּוּרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וּמַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי בֵּין בַּחוֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת, רַבִּי עֲקִיבָא הִיא. [ג]בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? בְּמוֹסָפִין קוֹדְמִין לְבָזִיכִין. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר: מוֹסָפִין קוֹדְמִין לְבָזִיכִין. עָבֵד לֵיהּ לְמוֹסָפִין בְּשֵׁשׁ, וּבָזִיכִין בְּשֶׁבַע, וְעָבֵיד לֵיהּ לְתָמִיד בְּשֵׁשׁ וּמֶחְצָה. רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: בָּזִיכִין קוֹדְמִין לְמוֹסָפִין. בָּזִיכִין בְּחָמֵשׁ, וּמוֹסָפִין בְּשֵׁשׁ, וְעָבֵיד לֵיהּ לְתָמִיד בְּשֵׁשׁ וּמֶחְצָה. מַתְקִיף לַהּ רָבָא: מִידֵּי רַבִּי עֲקִיבָא ״כְּסִידּוּרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת״ קָתָנֵי?! כְּסִידּוּרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח סְתָמָא קָתָנֵי. אֶלָּא אָמַר רָבָא, הָכִי קָאָמַר: כְּסִידּוּרוֹ בְּחוֹל דְּעָלְמָא — כָּךְ סִידּוּרוֹ בַּשַּׁבָּת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּסִידּוּרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח. וּמַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי בֵּין בַּחוֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת, רַבִּי עֲקִיבָא הִיא. בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? בְּמִכְמַר בִּשְׁרָא קְמִיפַּלְגִי. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר: חַיְישִׁינַן לְמִכְמַר בִּשְׁרָא. וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: לָא חַיְישִׁינַן לְמִכְמַר בִּשְׁרָא.

אִי

עֲקִיבָא מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסָחִים מְרֻבִּין לִשְׁחֹט וְלִקָּרֵב אַחֲרָיו דְּבִשְׁלָמָא כְּשֶׁהוּא חָל בְּחֹל מֵאַחֲרִינַן לֵיהּ חֲדָא שַׁעְתָּא מִשּׁוּם נְדָרִים וּנְדָבוֹת אֲבָל בְּשַׁבָּת לְמָה לִי לְאַחֲרִינְהוּ בְּשִׁלְמָא בִּשְׁאָר שַׁבָּתוֹת לָא חַיְישִׁינַן לְאַקְדּוֹמֵי וּלְשַׁנּוֹיֵי מֵחֹל דִּידֵהּ מִשּׁוּם נְדָרִים וּנְדָבוֹת דְּחוֹל אֲבָל הַשְׁתָּא מִשּׁוּם פְּסָחִים בָּעֵינַן לְאַקְדּוֹמֵהּ: בָּזִיכִין הֵיא לְבוֹנָה הַנְּתוּנָה בְּשֵׁנֵי בָּזִיכִים עַל שְׁתֵּי מַעֲרֻכוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים וּבְשַׁבָּת הָיוּ מְסַלְּקִין הַיְשָׁנָה וּמְסַדְּרִין אֶת הַחֲדָשָׁה כְּדִכְתִיב בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ וּמִקַּטִּיר הַבָּזִיכִין וְהָוֵ מְתִירִין הַלֶּחֶם לְאַכִילַת כֹּהֲנִים וְהָיְתָה לְלֶחֶם הַלֶּחֶם מִיָּד וְצָרִיךְ שָׁעָה אַחַת לְהִתְעַסֵּק בְּכָהּ: ר' יִשְׁמָעֵאל סָבַר מוֹסָפִין קוֹדְמִין לְסִלּוּק בָּזִכִין וְהַקְטָרָתָן וּזְמַן מוֹסָפִין אוֹרְחַיְהוּ בְּשֵׁשׁ דְּכְתִיב בְּהוּ יוֹם בְּיוֹמוֹ וְקָיְמָא לַן בְּסֵדֶר יוֹמָא בְּפֶרֶק אָמַר לָהֶן הַמְמֻנֶּה (דף לד.) בֹּקֶר הָוֵי הַקְדָּמָה וְיוֹם מַשְׁמַע אַחֵר: וּבָזִכִין בְּשֶׁבַע דְּבָעֵי לְאַחֲרִינְהוּ דִּבְמוֹסָפִין כְּתִיב יוֹם וּבִבְזִכִין כְּתִיב בְּיוֹם בְּיוֹם תְּרֵי זִמְנֵי וּמֵהָכָא יָלְפִינַן טַעְמָא דְּאָמַר מוֹסָפִין קוֹדְמִין לְבָזִיכִין בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא (שָׁם) מִדְּכָתַב בָּהּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם תְּרֵי זִמְנֵי לְאַחֵר וְעָבְדִינַן לֵהּ בְּשֶׁבַע וּמֶחְצָה וְהוּא הַדִּין דְּמֵצֵי לְמֶעְבְּדֵהּ בְּתְחִלַּת ח' אֶלָּא חֲדָא דְּשָׁמַע אֵין חִלּוּק לֶחֶם הַפָּנִים כַּלָּה בְּסוֹף שְׁבָעָה וְעוֹד כָּל הָנֵי זִמְנֵי לֹא מַשְׁנִינַן לֵיהּ אֶלָּא בְּשֵׁשׁ וּמֶחְצָה כְּשֶׁאָר עֲרֵבִי פְּסָחִים: בְּזִכְיֵן קוֹדְמִין וְטַעְמָא נָמֵי מִפְּרֵשׁ הָתָם גְּמַר חֻקָּה חֻקָּה מַחֲבֵרְתִּין: מִי קָתָנֵי כו' בְּמִלְּתֵי' דְּרַבִּי עֲקִיבָא וּלְהֵכִי לָא פָּרֵיךְ לֵיהּ אַמִּלְּתֵהּ דְּר' יִשְׁמָעֵאל דְּאִיהוּ נָמֵי אָמַר כְּוָתֵהּ דְּאַבָּיֵי בְּמִקְצָת וּבְהָהוּא מִקְצָת פָּרֵיךְ לֵהּ רַבָּה בַּר עֻלָּא לְקַמָּן: בְּסִדּוּרוֹ שֶׁל תָּמִיד: בְּחוֹל דְּעָלְמָא כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה דְּהַיְנוּ בְּשִׁמוֹנָה וּמֶחְצָה כָּךְ סִדּוּרוֹ בַּשַּׁבָּת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח דְּלָא מַקְדְּמִינַן לֵיהּ לְמַהַר שְׁחִיטַת הַפְּסָחִים אֲחֵרָיו דְּהוֹאִיל וְאִינוֹ יָכוֹל לְצָלוֹתוֹ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ חֲיְישִׁינַן שֶׁמָּא יִתְחַמֵּם בְּשֵׂר הַפֶּסַח וְיַסְרִיחַ: ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר כְּסִדּוּרוֹ שֶׁאֵר עֶרֶב הַפֶּסַח מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסָחִים מְרֻבִּים וְצָרִיךְ לְהַקְדִּימָם: לָא חַיְישִׁינַן לְמִכְמַר בִּשְׁרָא חִמּוּם הַבָּשָׂר וְדוֹמֶה לוֹ בְּאֵיזֶהוּ נָשָׁךְ (דף עד.) עַל הַכְּמַר שֶׁל זֵיתִים שֶׁמַּנִּיחִין יַחַד בִּכְלִי כְּדֵי שֶׁיִּתְחַמֵּמוּ:

רֵיצִין לַעֲשׂוֹת כָּל כָּךְ בִּצְמָצוּם סְמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וְרָבָא דְּמַפְרֵשׁ לְקַמָּן מִלְּתֵהּ דְּר' יִשְׁמָעֵאל כְּסִדּוּרוֹ בְּחוֹל בְּעַלְמָא כֵּן סִדּוּרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח וְקָרֵב הַפֶּסַח (בְּשִׁמוֹנָה) וּמֶחְצָה הַיְנוּ בְּדוֹחֲק מִשּׁוּם מִבְּמַר בְּשָׂרָא: **מוֹקְמִינַן** לֵיהּ אַדִּינֵהּ בּוֹ' שָׁעוֹת וּמֶחְצָה בְּרֵישׁ אָמַר לָהֶן הַמְמֻנֶּה (יוֹמָא דף כח:) פְּרִיךְ וְנִשְׁחֲטֵהּ מִבֵּי מַשְׁחֲרֵי כַּתְלֵי פִּי מִתְחִלַּת שֶׁבַע וּמִשֵּׁנֵי מִשּׁוּם דְּלָא מִכְוְנִי: **רַבִּי** יִשְׁמָעֵאל סָבַר מוּסָפִין קוֹדְמִים לִבְזִיכִין דַּוְקָא בְּשַׁבָּת דְּעֶרֶב הַפֶּסַח פְּלִיגִי דְּאִיכָּא הֶתֵּירָא שְׁמְקַדְּמִים אוֹתוֹ מִפְּנֵי עֲשִׂיַּת הַפֶּסַח שֶׁאֲחֲרָיו וְלֹא שִׁיְּיךְ לְמִגְזַר אֲטוּ חוֹל אֲבָל בְּשַׁבָּת דְּעָלְמָא קָרֵב כְּסֵדֶר הַחֹל גְּזֵרָה שַׁבָּת אֲטוּ חוֹל: **וְקָטָבְדִינַן** לֵיהּ בַּז' וּמֶחְצָה וא"ת וְלָטָבְדֵהּ בְּתְחִלַּת שְׁמוֹנָה וּפִי' בְּקוּנְטְרֵס לְפִי שֶׁאֵין חִלּוּק הַלֶּחֶם כָּלָה בְּסוֹף שֶׁבַע וְאֵין נִרְאֶה לְר"י דְּהָא לר"ע קָאָמַר בָּזִיכִין בְּחָמֵשׁ וּמוֹסָפִין בְּשֵׁשׁ מַשְׁמַע לר"ע לֵיכָּא שְׁהִיָּה בְּהַקְטָרָה וְחִלּוּק לֶחֶם אֶלָּא שָׁעָה וְנִרְאֶה לר"י כְּלִשּׁוֹן אַחֵר שִׁפְּי' בְּקוּנְטְרֵס: **מִידֵּי** ר"ע כְּסֵדֶר הַפֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת קָתָנֵי נָמֵי אִכָּא לְמִפְרָךְ כִּדְפָרִיךְ בְּסָמוּךְ רַבָּה בַּר עֻלָּא מִדֵּי כְּסִדּוּרוֹ בַּחֹל בְּעַלְמָא כֵּן סִדּוּרוֹ בַּשַּׁבָּת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח קָתָנֵי רַבָּא לָא חָשִׁיב לֵיהּ פִּרְכָא דְּהָא ר' יִשְׁמָעֵאל אַמַּתְנִי' קָאֵי דְּקָתָנֵי דְּעֶרֶב הַפֶּסַח שָׁוֶה בֵּין בְּחוֹל בֵּין בְּשַׁבָּת וְעָלֶיהָ פְּלִיג רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וּלְכָךְ לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַזְכִּיר בִּדְבָרָיו עֶרֶב הַפֶּסַח: **חַיְישִׁינַן** לְמִכְמַר בְּשָׂרָא הוֹאִיל וְאֵין הַדַּחַת קְרָבָיו דּוֹחָה שַׁבָּת כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק [אֵלּוּ דְּבָרִים] (לְקַמָּן פְּסָחִים דף סה:):

אִי לָא חָיְישִׁינַן, נִיעַבְדֵיהּ בְּשֵׁשׁ וּמֶחֱצָה? קָא סָבַר: מוּסָפִין קוֹדְמִין לְבָזִיכִין. עָבֵיד לְהוּ לְמוּסָפִין בְּשֵׁשׁ, וּבָזִיכִין בְּשֶׁבַע, וְעָבֵיד לֵיהּ לְתָמִיד בְּשֶׁבַע וּמֶחֱצָה. מַתְקֵיף לַהּ רַבָּה בַּר עוּלָּא: מִידֵי "כְּסִידְרוֹ בַּחוֹל כָּךְ סִידְרוֹ בַּשַּׁבָּת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל" קָתָנֵי?! "כָּךְ סִידְרוֹ בַּשַּׁבָּת" סְתָמָא קָתָנֵי? אֶלָּא אָמַר רַבָּה בַּר עוּלָּא, הָכִי קָתָנֵי: כְּסִידְרוֹ בְּחוֹל דְּעָלְמָא — כָּךְ סִידְרוֹ בְּשַׁבָּת דְּעָלְמָא, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּסִידְרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח דְּעָלְמָא — כָּךְ סִידְרוֹ בְּשַׁבָּת דְּעָלְמָא. וּמַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי בֵּין בַּחוֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת — דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? בִּגְזֵרַת נְדָבוֹת וּנְדָרִים קָמִיפַּלְגִי. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר: גָּזְרִינַן שַׁבָּת אַטּוּ חוֹל, וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: לָא גָּזְרִינַן. אִי לָא גָּזְרִינַן, נִיעַבְדֵיהּ בְּשֵׁשׁ וּמֶחֱצָה! קָסָבַר: מוּסָפִין קוֹדְמִין לְבָזִיכִין. מוּסָפִין בְּשֵׁשׁ, וּבָזִיכִין בְּשֶׁבַע, וְעָבֵיד לֵיהּ לְתָמִיד בְּשֶׁבַע וּמֶחֱצָה. מֵיתִיבִי: תָּמִיד, כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ קָרֵב כְּהִלְכָתוֹ: נִשְׁחָט בִּשְׁמוֹנֶה וּמֶחֱצָה, וְקָרֵב בְּתֵשַׁע וּמֶחֱצָה. וּבְעֶרֶב הַפֶּסַח, נִשְׁחָט בְּשֶׁבַע וּמֶחֱצָה, וְקָרֵב בִּשְׁמוֹנֶה וּמֶחֱצָה. חָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת כְּחָל לִהְיוֹת בְּשֵׁנִי בַּשַּׁבָּת, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּסִידְרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח. בִּשְׁלָמָא לְאַבָּיֵי נִיחָא, אֶלָּא לְרָבָא קַשְׁיָא. אָמַר לָךְ רָבָא: לָא תֵּימָא "כְּחָל בְּשֵׁנִי בַּשַּׁבָּת", אֶלָּא אֵימָא: כְּשֵׁנִי בַּשַּׁבָּת דְּעָלְמָא. מֵיתִיבִי: חָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת — כְּסִידְרוֹ כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּסִידְרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח דְּעָלְמָא. בִּשְׁלָמָא לְרָבָא נִיחָא, אֶלָּא לְאַבָּיֵי קַשְׁיָא! אָמַר לָךְ אַבָּיֵי: לָא תֵּימָא "כְּסִידְרוֹ כָּל הַשָּׁנָה", אֶלָּא אֵימָא: כְּסִידְרוֹ כָּל הַשָּׁנִים כּוּלָּן, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּסִידְרוֹ עֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. (א)תָּנוּ רַבָּנַן: מִנַּיִן שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר קוֹדֵם לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעוֹלָה". מַאי תַּלְמוּדָא? אָמַר רָבָא: "הָעוֹלָה" — עוֹלָה רִאשׁוֹנָה. וּמִנַּיִן שֶׁאֵין דָּבָר קָרֵב אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים". מַאי תַּלְמוּדָא? אָמַר אַבָּיֵי: "עָלֶיהָ" שְׁלָמִים, וְלֹא עַל חֲבֶירְתָּהּ שְׁלָמִים. מַתְקֵיף לַהּ רָבָא: אֵימָא שְׁלָמִים הוּא דְּלָא נִקְרֵיב, הָא עוֹלוֹת נִקְרֵיב! אֶלָּא אָמַר רָבָא: "הַשְּׁלָמִים" — עָלֶיהָ הַשְׁלֵם כָּל הַקָּרְבָּנוֹת כּוּלָּן. תָּנוּ רַבָּנַן: תָּמִיד קוֹדֵם לְפֶסַח, פֶּסַח קוֹדֵם לִקְטוֹרֶת, קְטֹרֶת קוֹדֶמֶת לְנֵרוֹת.

יְאוּחַר

אִי לָא חָיֵישׁ נֶעֶבְדֵהּ בְּשֵׁשׁ וּמֶחֱצָה דְּהָא הַפְּסָחִים מְרֻבִּין וּבְשַׁבָּת לָא בָּעֵי לְאַחוּרֶיהָ מִשּׁוּם נְדָרִים וּנְדָבוֹת: קָסָבַר מוּסָפִין קוֹדְמִין לְבָזִיכִין וְעַל כָּרְחָךְ בְּזִכְיַן בְּשֶׁבַע וְאֵינָן פְּנוּיִן בָּהּ: בְּעָלְמָא כָּל יְמוֹת הַחֹל בִּשְׁמוֹנָה וּמֶחֱצָה: כָּךְ סִדְרוֹ בְּשַׁבָּתוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה וְאַף עַל גַּב דְּלֵיכָּא נְדָרִים וּנְדָבוֹת חָיְשִׁינַן לְסֶרֶךְ נְדָרִים דְּחוֹל דִּלְמָא אָתוּ לְמִסְרַךְ וּלְמֶעְבַּד בְּחוֹל נָמֵי בְּשֶׁבַע וּמִפַּסְלֵי נְדָרִים וּנְדָבוֹת שֶׁל אַחֲרָיו: ר"ע אוֹמֵר כָּל שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה הוּא נִשְׁחָט בְּשֶׁבַע וּמֶחֱצָה כְּסִדְרוֹ עֶרֶב הַפֶּסַח דְּלָא גָּזְרִינַן מִשּׁוּם חוֹל: דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא דר' יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא לָא אַיְּרֵי בְּעֶרֶב פֶּסַח כְּלָל וּכְמַתְנִיתִין סְבִירָא לְהוּ בֵּין בְּחוֹל בֵּין בְּשַׁבָּת: נֶעֶבְדֵהּ בְּשֵׁשׁ וּמֶחֱצָה דְּהָא זְרִיזִין מַקְדִּימִין לְמִצְוֹת: קָסָבַר מוּסָפִין קוֹדְמִין לְבָזִיכִין גָּרְסִינַן: כְּחָל לִהְיוֹת בְּשֵׁנִי בַּשַּׁבָּת עֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁהַתָּמִיד נִשְׁחָט בְּשֶׁבַע וּמֶחֱצָה: בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת חַד מִימוֹת הַחֹל נְקַט וְאִית דְּאָמְרִי יוֹמָא קַמָּא דְּשַׁבְּתָא דַּחֲזֵי לְאַרְבֵּיסַר נְקַט וְחַד בְּשַׁבְּתָא לָא חֲזִי לְאַרְבֵּיסַר דְּלָא בד"ו פֶּסַח וְלָאו מִלְּתָא הִיא שֶׁהֲרֵי עַל פִּי הָרְאִיָּה הָיוּ מְקַדְּשִׁין: ור"ע אוֹמֵר כְּסִדְרוֹ עֶרֶב הַפֶּסַח גָּרְסִינַן וְתוּ לָא: בִּשְׁלָמָא לְאַבָּיֵי נִיחָא דְּמִדְּקָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל חָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת כְּחָל לִהְיוֹת בְּשֵׁנִי בַּשַּׁבָּת עַל כָּרְחָךְ כְּסִדְרוֹ עֶרֶב הַפֶּסַח דְּקָאָמַר ר"ע בעה"פ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּע"ש קָאָמַר: אֶלָּא לְרָבָא דְּקָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לְמִכְמַר בִּשְׂרָא חָיֵישׁ וּכְסִדְרוֹ בְּחוֹל בְּעָלְמָא קָאָמַר הָא קָתָנֵי הָכָא כְּחָל לִהְיוֹת בְּשֵׁנִי בַּשַּׁבָּת: אֶלָּא אֵימָא כְּשֵׁנִי בַּשַּׁבָּת שֶׁאֵינוֹ עֶרֶב הַפֶּסַח דְּהַיְנוּ בִּשְׁמוֹנָה וּמֶחֱצָה דְּחָיְשִׁינַן לְמִכְמַר בִּשְׂרָא: כְּסֵדֶר כָּל הַשָּׁנָה הַיְנוּ בִּשְׁמוֹנָה וּמֶחֱצָה דְּחָיְשִׁי' לְמִכְמַר בִּשְׂרָא: כָּל הַשָּׁנִים שֶׁעֶרֶב הַפֶּסַח חָל בְּחוֹל דְּשַׁחְטִינְהוּ בְּשֶׁבַע וּמֶחֱצָה ור"ע אָמַר כְּסִדְרוֹ עֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת: מִנַּיִן שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר נִקְטָר בַּמַּעֲרָכָה מִשֶּׁנֶּעֶרְכָה שַׁחֲרִית קֹדֶם לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר ת"ל וְעָרַךְ עָלֶיהָ בָּתַר וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן כְּתִיב דְּהוּא סִדּוּר מַעֲרָכָה: מַאי תַּלְמוּדָא דְּהַאי הָעוֹלָה אַתָּמִיד שֶׁל שַׁחַר קָאֵי: הָעוֹלָה עוֹלָה רִאשׁוֹנָה מִדְּלָא כְּתִיב וְעָרַךְ עָלֶיהָ עוֹלָה אֶלָּא הָעוֹלָה הָכִי קָאָמַר וְעָרַךְ עָלֶיהָ מִיָּד הָעוֹלָה הַחֲשׁוּבָה הָאֲמוּרָה תְּחִלָּה לְכָל הָעוֹלוֹת וְהַיְנוּ עוֹלַת תָּמִיד דְּפָרָשַׁת קָרְבָּנוֹת [בְּפָ' פִּינְחָס] דְּקָרְבַּן תָּמִיד כְּתִיב בְּרֵישָׁא: וְהִקְטִיר עָלֶיהָ אַתָּמִיד קָאֵי דְּסֵיפֵהּ דִּקְרָא הוּא וה"ק וְהִקְטִיר עַל הָעֹלָה הַזֹּאת כְּלוֹמַר אַחֲרֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: וְאֵימָא שְׁלָמִים הוּא דְּלָא קָרְבֵי אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם: הַשְּׁלָמִים לְשׁוֹן הַשְׁלֵם: תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם קֹדֶם לְפֶסַח: לִקְטֹרֶת שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם וְכֻלְּהוּ יָלֵיף טַעְמָא: לְנֵרוֹת לְהַדְלָקַת נֵרוֹת:

דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא וּבֵין בְּחֹל וּבֵין בְּשַׁבָּת דְּקָתָנֵי בְּמַתְנִי' לָא קָאֵי אַרֵישָׁא אֶלָּא אַעֶרֶב הַפֶּסַח וְהָא דְּקָאָמַר דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא הַיְנוּ כְּלוֹמַר דְּמָצֵינוּ לְמֵימַר דִּבְרֵי הַכֹּל לִפְלוּגְתָּא דְּהַהִיא בָּרַיְתָא דְּקָיְמִינַן עֲלָהּ אֲבָל אִיכָּא שְׁנֵי בָּרָיְתוֹת דְּמַיְיתֵי בְּסָמוּךְ דִּפְלִיגִי בְּהֶדְיָא בְּשַׁבָּת דְּעֶרֶב פֶּסַח וּמְהַנְּהוּ וַדַּאי אִיכָּא לְמִפְשַׁט דְּלָאו דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא: כְּאִלּוּ חָל בַּשֵּׁנִי בְּשַׁבָּת אֵין צָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּדַוְקָא נְקַט שֵׁנִי דְּהוּא יוֹמָא קַמָּא דְּמִקְלַע בֵּהּ אַרְבָּעָה עָשָׂר דְּחַד בְּשַׁבְּתָא לָא חָזֵי לְאַרְבֵּיסַר דְּלָא בד"ו פֶּסַח דְּהָא ע"כ לְרָבָא דְּמוּקֵי לַהּ בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת דְּעָלְמָא לָא הָוֵי שֵׁנִי בְּשַׁבָּת דַּוְקָא דְּהָא לֹא בְּעֶרֶב הַפֶּסַח מַיְּרֵי הוּא הַדִּין לְאַבָּיֵי אִם לֹא יִהְיֶה דַּוְקָא אֵין לָחוּשׁ וְרַשִׁ"י שֶׁהִקְשָׁה דְּעַל פִּי הָרְאִיָּה הָיוּ מְקַדְּשִׁין אֵין נִרְאֶה לר"י דאע"ג דְּהָיוּ מְקַדְּשִׁין עַל פִּי הָרְאִיָּה הָיוּ נִזְהָרִין שֶׁלֹּא יָבֹאוּ תְּרֵי שְׁבִי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי דְּאָמְרִינַן בְּהֶדְיָא פֶּרֶק קַמָּא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (דַּף כ.) מְאַיְּמִין עַל הָעֵדִים עַל הַחֹדֶשׁ שֶׁנִּרְאָה בִּזְמַנּוֹ לוֹמַר שֶׁלֹּא רָאוּ וְהָא דְּאָמְרִי' בִּשְׁלְהֵי אֵלּוּ קְשָׁרִים (שַׁבָּת דַּף קיג.) חֶלְבֵי שַׁבָּת קְרֵבִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אַלְמָא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי נִינְהוּ מוּקֵי לַהּ בְּהֶחָלִיל (סֻכָּה דַּף נד:) כַּאֲחֵרִים דְּאָמְרִי אֵין בֵּין עֲצֶרֶת לַעֲצֶרֶת אֶלָּא ד' יָמִים בִּלְבַד:

אֶלָּא לְרָבָא קַשְׁיָא תֵּמַהּ לְרַבָּה בַּר עֻלָּא נָמֵי תִּקְשֵׁי דְּלִדְבָרָיו לְרַבִּי עֲקִיבָא מוּסָפִין קוֹדְמִין לְבְזִיכִין וּלְפִי מַה שֶּׁהַבָּרַיְתָא כְּאַבָּיֵי לְרַבִּי עֲקִיבָא תָּמִיד נִשְׁחָט בְּשֵׁשׁ וּמֶחֱצָה וא"כ בְּזִכְיַן קוֹדְמִין לְמוּסָפִין וְתֵרֵץ רַשְׁבָּ"א דִּלְרַבָּה בַּר עֻלָּא לָא קָאֵי ר"ע אֶלָּא אַרֵישָׁא דְּקָתָנֵי תָּמִיד כָּל הַשָּׁנָה קָרֵב כְּהִלְכָתוֹ מַשְׁמַע ל"ש חוֹל וְלָא שְׁנָא שַׁבָּת וְעָלָה פְּלִיג ר"ע וְאָמַר דְּשַׁבָּת דְּעָלְמָא כְּעֶרֶב הַפֶּסַח וְהַיְנוּ מַמָּשׁ כְּרַבָּה בַּר עֻלָּא אוֹ יְתָרֵץ כְּרָבָא:

הָעוֹלָה עוֹלָה רִאשׁוֹנָה תֵּמַהּ דִּבְזְבָחִים פֶּ' כָּל הַתָּדִיר (זְבָחִים דַּף פט.) מַפְּקִינַן מִקְּרָא אַחֲרִינָא דִּתְנַן הַתְּמִידִין קוֹדְמִין לְמוּסָפִין שֶׁנֶּאֱמַר מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָתָם אִצְטְרִיךְ לַצִּבּוּר שֶׁאֵין לָהֶן תְּמִידִין וּמוּסָפִין אֶלָּא כְּדֵי אֶחָד מֵהֶם דְּהָא קָתָנֵי הָתָם דַּם חַטָּאת קוֹדֵם לְדַם עוֹלָה וְדוּמְיָא דְּזֶה הָוֵי תְּמִידִין וּמוּסָפִין וְלֵיכָּא לְמֵימַר נָמֵי דְּאִצְטְרִיךְ קְרָא תְּנֵינָא לְעַכֵּב דִּבְהַתְּכֵלֶת (מְנָחֹת דַּף מט:) אָמְרִינַן בְּהֶדְיָא דְּלֵיכָּא עִכּוּבָא וְי"ל דְּהָתָם אִצְטְרִיךְ לְמוּסָפִין דְּלָא קָדְמִי וְהָכָא לִנְדָרִים וּנְדָבוֹת וּצְרִיכִי דְּשֶׁמָּא מוּסָפִין חֲמִירִי שֶׁהֵן קָרְבַּן צִבּוּר אוֹ שֶׁמָּא נְדָרִים וּנְדָבוֹת חֲמִירִי שֶׁרְגִילִים וּמְצוּיִּים יוֹתֵר אִי נָמֵי קְרָא דְּהָכָא לְהַקְדָּמַת הַקְטָרָה דִּבְהַקְטָרָה כְּתִיב וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וּקְרָא דְּכֹל הַתָּדִיר לְהַקְדָּמַת שְׁחִיטָה דְּתַעֲשׂוּ אֶת אֵלֶּה בַּעֲשִׂיַּת הַדָּם כְּתִיב וְהָא דְּפָרִיךְ בְּהַתְּכֵלֶת (שָׁם) גַּבֵּי הָא דִּתְנַן הַתְּמִידִין אֵין מְעַכְּבִין אֶת הַמּוּסָפִין וְקָאָמַר הֵיכִי דָּמֵי אִלֵּימָא דְּאִית לֵהּ וּלְקַדֵּם וְהַתַּנְיָא מִנַּיִן שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר כו' וּמַיְתִי הָא דְּרָבָא וְלָא מַיְתֵי קְרָא דְּמִלְּבַד מִשּׁוּם דִּלְשׁוֹן שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר קוֹדֵם מַשְׁמַע טְפֵי עִכּוּב [לְהָכִי] אַתְיָה טְפֵי מִן הַמִּשְׁנָה אִי נָמֵי לְמֵימְרָא דְּאַפֵּי' בְּהַקְטָרָה דְּלָא תְּנַן בְּכָל הַתָּדִיר תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר קוֹדֵם אַף קָשֶׁה דְּאַמַּאי אִצְטְרִיךְ הָעוֹלָה וּמִלְּבַד תִּפּוֹק לִי' דְּתָמִיד קֹדֶם לְמוּסָפִין דִּבְתָמִיד כְּתִיב בַּבֹּקֶר וּבְמוּסָפִין כְּתִיב בַּיּוֹם דְּמַשְׁמַע בְּעִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם וּלְמַאי דְּאָמְרִי' בְּהַתְּכֵלֶת דְּלֵיכָּא עִכּוּבָא בְּהַקְדָּמָה לְתָמִיד אָתֵי שַׁפִּיר הָא דְּאָמְרִינַן בְּרֵישׁ עֵירוּבִין (דַּף ב.) שְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטָן קֹדֶם פְּתִיחַת דַּלְתוֹת הַהֵיכָל פְּסוּלִים שֶׁנֶּאֱמַר וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד בִּזְמַן שֶׁהֵן פְּתוּחִין וְלֹא בִּזְמַן שֶׁהֵן נְעוּלִין דְּמִטַּעַם שֶׁשְּׁחָטָן קֹדֶם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר לָא הָווּ פְּסוּלִין וְהָא דְּתָנֵי בַּתּוֹסֶפְתָּא דִּמְכִילְתִּין [פ"ד] כָּל הַקֳּדָשִׁים שֶׁהִקְרִיבָן קֹדֶם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר אוֹ שֶׁעִכְּבָן אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם פְּסוּלִין שֶׁאֵין לָךְ קוֹדֵם לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר אֶלָּא קְטֹרֶת וְאֵין לָךְ שֶׁמִּתְעַכֵּב אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם כּו' הַאי פְּסוּלִין הַיְנוּ מִדְּרַבָּנַן [וְעַיֵּן תּוֹס' עֵירוּבִין ב'. ד"ה שְׁלָמִים ותוס' יוֹמָא כט. ד"ה אֶלָּא ע"ש הֵיטֵב שֶׁכָּתְבוּ לְהֶדְיָא אֲבָל לְשׁוֹן הַתּוֹסֶפְתָּא מַשְׁמַע דְּאַפֵּי' זָרַק הַדָּם בְּדִיעֲבַד וְעָשָׂה כָּל מִצְוֹת אַפֶּ"ה פְּסוּלִין דְּקָתָנֵי שֶׁהִקְרִיבוּ וְלָא קָתָנֵי שֶׁשְּׁחָטָן וְאִי מִדְּרַבָּנָן אַמַּאי פְּסוּלִין וְכוּ']:

מסורת הש"ס

א יומא לג:; ספרא צו פרק ב י; בבא קמא קיא.

תורה אור השלם

וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים [ויקרא ו, ה]

וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ [ויקרא ו, ג]

[א]יְאוּחַר דָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "בָּעֶרֶב" וּ"בֵין הָעַרְבַּיִם", לְדָבָר שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ "בָּעֶרֶב", אֶלָּא "בֵּין הָעַרְבַּיִם" בִּלְבַד. אִי הָכִי, קְטֹרֶת וְנֵרוֹת נָמֵי נִקְדְּמוּ לְפֶסַח: יְאוּחַר דָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "בָּעֶרֶב" וּ"בֵין הָעַרְבַּיִם", לְדָבָר שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ אֶלָּא "בֵּין הָעַרְבַּיִם" בִּלְבַד! [א(ב)]שָׁאנֵי הָתָם דְּמִיעֵט רַחֲמָנָא "אֹתוֹ". דְּתַנְיָא: "מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר" — תֵּן לָהּ מִדָּתָהּ שֶׁתְּהֵא דּוֹלֶקֶת מֵעֶרֶב עַד בּוֹקֶר. דָּבָר אַחֵר: אֵין לְךָ עֲבוֹדָה שֶׁכְּשֵׁירָה מֵעֶרֶב עַד בּוֹקֶר אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד. מַאי טַעְמָא — אָמַר קְרָא: "יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר". אוֹתוֹ מֵעֶרֶב עַד בּוֹקֶר, וְאֵין דָּבָר אַחֵר מֵעֶרֶב עַד בּוֹקֶר. וְאִיתַּקַּשׁ קְטֹרֶת לְנֵרוֹת. [ב]וְתַנְיָא כִּי קוּשְׁיַין: תָּמִיד קוֹדֶם לִקְטֹרֶת, קְטֹרֶת קוֹדֶמֶת לְנֵרוֹת, וְנֵרוֹת קוֹדְמוֹת לְפֶסַח. יְאוּחַר דָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "בָּעֶרֶב" וּ"בֵין הָעַרְבַּיִם", לְדָבָר שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ אֶלָּא "בֵּין הָעַרְבַּיִם" בִּלְבַד. וְהָא כְּתִיב "אוֹתוֹ"! הַאי "אוֹתוֹ" מִיבְּעֵי לֵיהּ לְמַעוּטֵי עֲבוֹדָה שֶׁבִּפְנִים, וּמַאי נִיהוּ? קְטֹרֶת. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא הוֹאִיל וּכְתִיב "וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה", אֵימָא: נַדְלֵיק נֵרוֹת בְּרֵישָׁא וַהֲדַר נַקְטִיר קְטוֹרֶת, מִיעֵט רַחֲמָנָא "אוֹתוֹ". אֶלָּא, "בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה" לְמָה לִי? הָכִי קָאָמַר רַחֲמָנָא: בְּעִידָּן דְּמַדְלְקַתְּ נֵרוֹת תְּהֵא מַקְטְרָא קְטֹרֶת. [ג]תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁקּוֹדֵם לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר אֶלָּא קְטֹרֶת בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: "בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר". וְיוּקְדַּם קְטֹרֶת — דָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר", דִּכְתִיב: "וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר", לְדָבָר שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ אֶלָּא "בֹּקֶר" אֶחָד. [ה־ז(ג)]וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁמִּתְעַכֵּב אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם אֶלָּא קְטֹרֶת, וְנֵרוֹת, וּפֶסַח, וּמְחוּסַּר כִּפּוּרִים בְּעֶרֶב הַפֶּסַח — שֶׁטּוֹבֵל שֵׁנִית וְאוֹכֵל אֶת פִּסְחוֹ לָעֶרֶב. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: אַף מְחוּסַּר כִּפּוּרִים בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁטּוֹבֵל וְאוֹכֵל בַּקֳּדָשִׁים לָעֶרֶב. [ד]בִּשְׁלָמָא לְתַנָּא קַמָּא, יָבֹא עֲשֵׂה דְּפֶסַח שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּרֵת, וְיִדְחֶה עֲשֵׂה דְהַשְׁלָמָה שֶׁאֵין בּוֹ כָּרֵת. אֶלָּא לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, מַאי אוּלְמֵיהּ דְּהַאי עֲשֵׂה מֵהַאי עֲשֵׂה?! אָמַר רָבִינָא אָמַר רַב חִסְדָּא: הָכָא בְּחַטַּאת הָעוֹף עָסְקִינַן, שֶׁאֵין לְמִזְבֵּחַ אֶלָּא דָּמָהּ. [ח(ה)]רַב פָּפָּא אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא בְּחַטַּאת בְּהֵמָה, מַעֲלָה וּמְלִינָהּ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. וְהָאִיכָּא אָשָׁם. בִּשְׁלָמָא לְרַב פָּפָּא הַיְינוּ דְּמַלִּין לַהּ, אֶלָּא לְרַב חִסְדָּא מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אָמְרִי: שֶׁקָּרֵב אֲשָׁמוֹ. [ט]וְהָאִיכָּא עוֹלָה! וְכִי תֵּימָא: עוֹלָה לָא מְעַכְּבָא, וְהָתַנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁחַטָּאתוֹ וַאֲשָׁמוֹ מְעַכְּבִין אוֹתוֹ, כָּךְ עוֹלָתוֹ מְעַכַּבְתּוֹ! [(ו)]וְכִי תֵּימָא בְּשֶׁקָּרְבָה עוֹלָתוֹ, וּמִי קָרְבָה עוֹלָתוֹ קוֹדֶם לְחַטָּאתוֹ רִאשׁוֹן?! וְהָתַנְיָא: "וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? אִם לְלַמֵּד שֶׁתְּהֵא קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה — הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר: "וְאֶת הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עוֹלָה כַּמִּשְׁפָּט". [י]אֶלָּא: זֶה בָּנָה אָב לְכָל חַטָּאוֹת שֶׁיְּהוּ קוֹדְמוֹת לְכָל עוֹלוֹת הַבָּאוֹת עִמָּהֶן. וְקַיְימָא לַן דַּאֲפִילּוּ חַטַּאת הָעוֹף קוֹדֶמֶת לְעוֹלַת בְּהֵמָה! אָמַר רָבָא: שָׁאנֵי עוֹלַת מְצוֹרָע, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: "וְהֶעֱלָה"

רש"י

יְאַחַר דָּבָר כו' טַעְמָא דְּרֵישָׁא קָא מְפָרֵשׁ תָּמִיד קוֹדֵם לְפֶסַח דְּדִין הוּא שֶׁיְּאַחַר הַפֶּסַח שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בָּעֶרֶב וּבֵין הָעַרְבַּיִם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בָּעֶרֶב (דְּבָרִים ט"ז:ו') וְשָׁחֲטוּ אוֹתוֹ וְגוֹ' (שְׁמוֹת י"ב:ו') לְתָמִיד שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ אֶלָּא אֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבַּיִם (בַּמִּדְבָּר כ"ח:ד'): אִי הָכִי קְטֹרֶת וְנֵרוֹת נָמֵי לִקְדְּמוּ לְפֶסַח מִשּׁוּם הַאי טַעְמָא גּוּפֵהּ יְאַחַר דָּבָר כו' דִּבִקְטֹרֶת וְנֵרוֹת חַד בֵּין הָעַרְבַּיִם כְּתִיב וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה (שְׁמוֹת ל':ח') וּבֵין הָעַרְבַּיִם אַתַּרְוַיְיהוּ קָאֵי: דְּמִיעֵט רַחֲמָנָא גַּבֵּי נֵרוֹת: תֵּן לָהּ מִדָּתָהּ חֲצִי לֹג לְכָל נֵר דְּאֵין לְךָ לֵיל אָרֹךְ שֶׁלֹּא יְהֵא לְךָ בָּהּ כַּשִּׁעוּר: אוֹתוֹ מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר וְאֵין אַחֵר מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר וְאֵין לְךָ עֲבוֹדָה כְּשֵׁרָה אַחֲרֶיהָ לְהַתְחִיל: וְאִתַּקַּשׁ קְטֹרֶת לְנֵרוֹת מַה נֵּרוֹת אֵין עֲבוֹדָה כְּשֵׁרָה אַחֲרֶיהָ אַף קְטֹרֶת אֵין עֲבוֹדָה כְּשֵׁרָה אַחֲרֶיהָ: תָּמִיד קוֹדֵם לִקְטֹרֶת וּקְטֹרֶת קוֹדֵם לְנֵרוֹת טַעְמָא מְפָרֵשׁ בְּסֵדֶר יוֹמָא בְּפֶרֶק אָמַר לָהֶן הַמְּמֻנֶּה: הַהוּא לְמַעוּטֵי עֲבוֹדָה שֶׁבִּפְנִים הַהוּא אוֹתוֹ לָאו לְמַעוּטֵי פֶּסַח אֲתָא שֶׁהִיא עֲבוֹדַת חוּץ דְּמִסְתַּבְּרָא דְּכִי קָא מְמַעֵט עֲבוֹדַת פְּנִים דִּכְוָתֵהּ קָמְמַעֵט נֵרוֹת עֲבוֹדַת פְּנִים וּקְטֹרֶת עֲבוֹדַת פְּנִים: תְּהֵא מַקְטְרָא קְטֹרֶת כְּבָר תְּהֵא מֻקְטֶרֶת: אֵין לְךָ כָּל דָּבָר בָּאִשִּׁים קוֹדֵם לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר אֶלָּא קְטֹרֶת שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ בְּפָרָשַׁת וְאַתָּה תְּצַוֶּה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וּבְתָמִיד לֹא כְּתִיב אֶלָּא חַד בֹּקֶר: וּמְחֻסַּר כִּפּוּרִים כְּגוֹן מְצֹרָע אוֹ זָב שֶׁשָּׁכַח וְלֹא הֵבִיא כַּפָּרָתוֹ קֹדֶם לְתָמִיד וְאִם לֹא יְבִיאֶנָּה לֹא יֹאכַל פֶּסַח דִּמְחֻסַּר כִּפּוּרִים אָסוּר בַּקֳּדָשִׁים וְעָנוּשׁ כָּרֵת: שֶׁטּוֹבֵל וְאע"פ שֶׁטָּבַל אֶתְמוֹל בַּשְּׁבִיעִי שֶׁלּוֹ צָרִיךְ לִטְבֹּל אַחַר שֶׁהֵבִיא כַּפָּרָתוֹ דִּתְנַן בְּחֹמֶר בַּקֹּדֶשׁ (דַּף כא.) הָאוֹנֵן וְהַמְחֻסָּר כִּפּוּרִים צְרִיכִים טְבִילָה לַקֹּדֶשׁ: בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה אִם הֵבִיא שַׁלְמֵי נְדָבָה קֹדֶם הַתָּמִיד וְהוּא הָיָה מְחֻסַּר כִּפּוּרִים וְאִם לֹא יָבִיא כַּפָּרָתוֹ לֹא יֹאכַל אֶת שְׁלָמָיו דִּכְתִיב וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כֻּפַּר בָּהֶם אַלְמָא אֲכִילַת קֳדָשִׁים עֲשֵׂה הִיא בֵּין הַנֶּאֱכָלִים לַכֹּהֲנִים בֵּין הַנֶּאֱכָלִים לְיִשְׂרָאֵל: דְּהַשְׁלָמָה עָלֶיהָ הַשָּׁלֵם: הַאי עֲשֵׂה (דְּהַשְׁלָמָה) מֵהַאי עֲשֵׂה (דַּאֲכִילַת קָדָשִׁים): הָכָא דקא"ר יִשְׁמָעֵאל אַף מְחֻסַּר כִּפּוּרִים בִּמְצוֹרָע עָנִי קָאָמַר שֶׁמֵּבִיא חַטַּאת הָעוֹף וְנֶאֱכֶלֶת לַכֹּהֲנִים וְאֵין בָּהּ הַקְטָרָה וַעֲשֵׂה דְּהַשְׁלָמָה גַּבֵּי הַקְטָרָה כְּתִיב וְטָהֳרָה שֶׁל מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה תְּלוּיָה בְּחַטָּאת כְּדִכְתִיב (וַיִּקְרָא י"ב:ז') וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי ה' וְכִפֶּר עָלַי' וּבְחַטָּאת קָאֵי בְּיוֹלֶדֶת: מַעֲלֶה וּמְלִינָהּ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ כְּדִכְתִיב וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי ה' וְכִפֶּר עָלֶיהָ וּלְמָחָר יַקְטִירֶנָּה לְאַחַר תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר וְלִינָה אֵינָהּ פּוֹסֶלֶת בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ כִּדְאָמַר בִּזְבָחִים בְּפֶ' הַמִּזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ (זְבָחִים דַּף פז.) לד"ה דְּלָא יֵרְדוּ: וְהָא אִיכָּא אֲשַׁם מְצֹרָע דְּלָא אָתֵי עוֹף: וכ"ת אָשָׁם לֹא מְעַכֵּב לָא גָּרְ' דְּהֵיכִי תִּסַּק אַדַּעְתִּין דְּלָא מְעַכֵּב הֲרֵי עִקַּר טָהֳרָה תְּלוּיָה בּוֹ שֶׁהֲרֵי נוֹתֵן מִדָּמוֹ עַל גַּבֵּי בְּהוֹנוֹת: בְּחַטָּאת וְאָשָׁם פְּשִׁיטָא לָן דִּמְעַכְּבֵי טָהֳרָה לַאֲכִילַת קָדָשִׁים חַטָּאת כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּיוֹלֶדֶת אָשָׁם שֶׁהֲרֵי מִמֶּנּוּ לַבְּהוֹנוֹת: וְאֶת הַשֵּׁנִי בָּתְרֵי' דְּהַאי קְרָא כְּתִיב בִּשְׁבוּעַת בִּטּוּי וּמִמֵּילָא יָדְעִי' כֵּיוָן דְּהַאי שֵׁנִי עוֹלֶה חַטָּאת הֲוָה רִאשׁוֹן: וְקַיְמָא לָן בִּזְבָחִים בְּפֶרֶק כָּל הַתָּדִיר (זְבָחִים דַּף צ.) דְּהַאי בִּנְיַן אָב לָא אִצְטְרִיךְ אֶלָּא לְחַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עִם עוֹלַת בְּהֵמָה כְּגוֹן יוֹלֶדֶת עֲשִׁירָה שֶׁמְּבִיאָה עוֹלָתָהּ בְּהֵמָה וְחַטָּאתָהּ עוֹף שֶׁתִּקְדִּים חַטָּאת לְעוֹלָה: זֶה בָּנָה אָב הַבִּנְיָן הַזֶּה בָּנָה הַכָּתוּב אָב לְלַמֵּד לְכָל חַטָּאוֹת שֶׁיִּקְדְּמוּ לְעוֹלוֹת הַבָּאוֹת עִמָּהֶן:

תוספות

יְאַחַר דָּבָר כו' אע"ג דְּתָמִיד תָּדִיר אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב דְּהֵ"א שֶׁהַפֶּסַח יַקְדִּים מִשּׁוּם עֲלִיָּה הַשָּׁלֵם: קְטֹרֶת וְנֵרוֹת נִקְדְּמוּ לְפֶסַח הִקְשָׁה רִיבָ"א וַהֲלֹא בְּנֵרוֹת כְּתִיב נָמֵי מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר וּמָה לִי מֵעֶרֶב וּמַה לִי בָּעֶרֶב וְיֵשׁ לוֹמַר דִּמְעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר אִצְטְרִיךְ לִתֵּן לָהּ מִדָּתָהּ וְלֹא לְאִחוּר: אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁמִּתְעַכֵּב כו' אֶלָּא קְטֹרֶת נִרְאֶה לר"י דְּלָא גָּרַס וְנֵרוֹת דע"כ לָא חָשִׁיב אֶלָּא מִידֵּי דְּהַקְטָרָה דְּבָהּ הִקְפִּידָה תּוֹרָה לְאַחֵר כְּדִכְתִיב וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי וְגוֹ' דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי לִחְשׁוֹב נָמֵי בְּרֵישָׁא אֵין לְךָ שֶׁקּוֹדֵם לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר אֶלָּא קְטֹרֶת וְדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וּשְׁנֵי גִּזְרֵי עֵצִים וַהֲטָבַת נֵרוֹת דְּקוֹדְמִין לְתָמִיד כָּל הָנֵי כִּדְאָמְרִינַן בְּאָמַר לָהֶן הַמְּמֻנֶּה (יוֹמָא דַּף לג) וּבַתּוֹסֶפְתָּא נָמֵי לֵיתָא: אָתֵי עֲשֵׂה דְּפֶסַח דְּאִית בֵּהּ כָּרֵת וְדָחֵי כו' הִקְשָׁה רִיבָ"א הָא בְּעִידָּנָא דִּמְעָקֵר עֲשֵׂה דְּהַשְׁלָמָה לָא מִיקַּיֵּים עֲשֵׂה דַּאֲכִילַת פֶּסַח דְּאֵינָהּ אֶלָּא בַּלַּיְלָה וְתֵרֵץ דִּמַיְּרֵי שֶׁיִּשְׁחֲטוּ פֶּסַח עָלָיו קֹדֶם שֶׁיִּדְחוּ עֲשֵׂה דְּהַשְׁלָמָה דְּשׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְבוּל יוֹם וּמְחֻסַּר כִּפּוּרִים לְכֻלֵּי עָלְמָא אֲפִלּוּ לֹא יֹאכַל לְבַסּוֹף הוֹאִיל וּבְיָדוֹ תָּלוּי וּפָטוּר מִפֶּסַח שֵׁנִי אֲפִלּוּ לֹא אָכַל הִלְכָּךְ כְּשֶׁהַמַּקְרִיב כַּפָּרָתוֹ מְקַיֵּם עֲשֵׂה דְּפֶסַח דְּאָז הָוֵי רָאוּי לֶאֱכֹל שֶׁאִם לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַקְרִיב לֹא יִהְיֶה רָאוּי לֶאֱכֹל לָעֶרֶב וְהַפֶּסַח הָיָה פָּסוּל ור"י מְתָרֵץ דְּדַוְקָא בְּלֹא תַּעֲשֶׂה דַּחֲמִיר בָּעֵינַן בְּעִידָּנָא דִּמְעָקֵר לָאו דִּלְקַיֵּם עֲשֵׂה אֲבָל עֲשֵׂה דַּחֲמִיר דָּחֵי עֲשֵׂה הַקַּל בְּכָל עִנְיָן אֲפִלּוּ לֹא מְקַיֵּם עֲשֵׂה חָמוּר בְּעִידָּנָא דְּקָא עָבַר אַעֲשֵׂה הַקַּל כִּדְמוּכַח בְּהַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין דַּף לח.) גַּבֵּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁשִּׁחְרֵר עַבְדּוֹ וּבְשִׁלּוּחַ הַקֵּן (חֻלִּין דַּף קמא.) דַּהֲוָה דָּחֵי עֲשֵׂה דִּמְצוֹרָע דַּחֲמִיר לַעֲשֵׂה דְּשִׁלּוּחַ הַקֵּן אִי לָאו דְּאָמַר רַחֲמָנָא שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֲפִי' לְדָבָר מִצְוָה: זֶה בָּנָה אָב לְכָל חַטָּאוֹת כו' וַאֲפִילּוּ לְעַכֵּב קָאָמַר דְּאִי לְמִצְוָה אַכַּתִּי לֵימָא בְּשֶׁקָּרְבָה. הִקְשָׁה רִיבָ"א דבת"כ (תַּזְרִיעַ יוֹלֶדֶת פֶּרֶק ד מ"ג) מַשְׁמַע דְּלֵיכָּא עִכּוּבָא, דְּקָתָנֵי הָתָם גַּבֵּי יוֹלֶדֶת שֶׁאִם הֵבִיאָה עוֹלָתָהּ תָּבִיא חַטָּאתָהּ מִמִּין עוֹלָתָהּ וּבְפֶרֶק כָּל הַתָּדִיר (זְבָחִים דַּף צ.) מַשְׁמַע דְּלָא אִצְטְרִיךְ הַאי זֶה בָּנָה אָב אֶלָּא לְחַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עִם עוֹלַת בְּהֵמָה וְלֵיכָּא כִּי אִם יוֹלֶדֶת עֲשִׁירָה וּבְמַסֶּכֶת קִנִּים (פ"ב) נָמֵי אָמְרִינַן הָאִשָּׁה שֶׁהֵבִיאָה חַטָּאתָהּ וּמֵתָה מְבִיאִין יוֹרְשִׁים עוֹלָתָהּ כו' עוֹלָתָהּ וּמֵתָה לֹא יָבִיאוּ יוֹרְשִׁים חַטָּאתָהּ מַשְׁמַע קְצָת אִם הָיְתָה קַיֶּמֶת לֹא הָיְתָה מְבִיאָה אֶלָּא חַטָּאתָהּ וְתֵרֵץ רַבֵּינוּ חַיִּים כֹּהֵן דְּהָא דְּפָרִיךְ הָכָא וַאֲפִילּוּ עִכּוּבָא יְהֵא הַיְינוּ דַּוְקָא בִּמְצוֹרָע דִּכְתִיב בֵּהּ תִּהְיֶה דְּמַשְׁמַע עִכּוּבָא כִּדְאָמַר בְּרֵישׁ הַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת דַּף יט.) וּמְשַׁנֵּי דִּכְתִיב וְהֶעֱלָה לְמְעוּטֵי מֵעִכּוּבָא: דִּכְתִיב וְהֶעֱלָה וְדַוְקָא בְּדִיעֲבַד דְּהָא כְּתִיב בְּהֶדְיָא וְאַחַר יִשְׁחַט אֶת הָעֹלָה:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פג' מהל' תמידים ומוספין הל' יא:
ב מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' ד:
ג מיי' פו' מהל' תמידים ומוספין הל' ד:
ד מיי' פו' מהל' תמידים ומוספין הל' ה:
ה מיי' פו' מהל' תמידים ומוספין הל' יא:
ו מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' ד:
ז מיי' פא' מהל' תמידים ומוספין הל' ד:
ח מיי' פג' מהל' פסולי המוקדשין הל' יא:
ט מיי' פא' מהל' מחוסרי כפרה הל' ה:
י מיי' פט' מהל' תמידים ומוספין הל' ו:

מסורת הש"ס

א זבחים יב.
ב זבחים יא:; יומא טו.; ספרא אמור פרשה יג יא
ג תוספתא פסחים
ד יבמות ז:; זבחים לב:; לקמן צב.
ה זבחים פז.
ו ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק יח ה; זבחים צ.; הוריות יג.; לעיל מא:

גליון הש"ס

גמ' בשלמא לת"ק יבא עשה. ע' שבת דף ד ע"א תוספות ד"ה וכי אומרין:
רש"י ד"ה מעלה ומלינה וכו' לד"ה לא ירדו. עי' ראש השנה דף ל ע"ב תוס' ד"ה ונתקלקלו ומנחות מט ע"א תוספות ד"ה ת"ל:

תורה אור השלם

אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין וגו' [במדבר כח, ד]
כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח וגו' [דברים טז, ו]
וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וגו' [שמות יב, ו]
וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי וגו' [שמות ל, ח]
בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וגו' [שמות כז, כא]
וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרֹת וגו' [שמות ל, ז]
וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ וגו' [ויקרא ה, ח]
וְאֶת־הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וגו' [ויקרא ה, י]
וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה וגו' [שמות יב, טז]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט׳ מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ יא:
ב מיי׳ פי׳ מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ א:
ג מיי׳ פא׳ מהל׳ תמידים ומוספין הל׳ ח:
ד מיי׳ פא׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:
ה מיי׳ פא׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ז:
ו מיי׳ פט״ו מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ג:
ז מיי׳ פט״ו מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ יח:
ח מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ א:
ט מיי׳ פי״ג מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ א:

עֲשָׂאוּם כְּמִי שֶׁנִּטְמְאוּ אֲמוּרִין אוֹ אֲבָדוּ לְמָאן דְּאָמַר (לְקַמָּן פְּסָחִים דַּף עז:) וְהֶעֱלָה הַכֹּהֵן אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַמִּנְחָה וְגוֹ' בְּפֶר חַטָּאת כְּתִיב וּמְדַהֲוָה לֵיהּ אֵין הַצֹּאן מְרֻעָה עַל הָעוֹלִין נִיחָא הָא דִּנְקֵט הָכָא שֶׁנִּטְמְאוּ אוֹ אֲבָדוּ אֲבָל בְּרִיְתָא דִּלְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף פ:) עַל מָה הַצֹּאן מְרֻעָה עַל הַדָּם וְעַל הַחֶלֶב צ״ל הוֹאִיל וּמִדְּרַבָּנָן לֹא מְרֻעָה הָוֵי כְּאִלּוּ אֲבָדוּ הָאֲמוּרִין: יָכוֹל נִטְמְאוּ אוֹ שֶׁאָבְדוּ לֹא יְהוּ הַכֹּהֲנִים כּוּ' הָכִי סָלְקָא מִסְקָנָא הָכָא דְּאִי לָא אָכְלִי כֹּהֲנִים לָא מְכַפְּרִי בְּעָלִים וְלָא מְשְׁתְּרוּ לֶאֱכֹל בְּקָדָשִׁים וּמִקְשָׁה רִיבָ״א דִּבְהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף צ.) אָמַר ת״ש דָּם שֶׁנִּטְמָא וּזְרָקוֹ בְּשׁוֹגֵג הֲרָצָה בְּמֵזִיד לֹא הֲרָצָה וְהָא הָכָא דְּמִדְּאוֹרַיְתָא אַרְצוּיֵי מְרַצֵּי כּוּ' וּמְשַׁנֵּי מַאי לֹא הוּרְצָה לְהַתִּיר בָּשָׂר בַּאֲכִילָה אֶבָל בְּעָלִים מִתְכַּפְּרִין אַלְמָא אַף עַל גַּב דְּבָשָׂר אֵינוֹ נֶאֱכָל בְּעָלִים מִתְכַּפְּרִין וי״ל דְּהֵיכָא דְּחָזֵי לַאֲכִילָה מִדְּאוֹרַיְתָא מִתְכַּפְּרִין וְהָכָא בְּעֵי לְמֵימַר דְּכָל כַּמָּה דְּלָא חָזוּ כֹּהֲנִים לַאֲכִילַת בָּשָׂר לֹא מִתְכַּפְּרִים בְּעָלִים וּמֵיהוּ קְשָׁה מִנְּטְמָא בָּשָׂר הֵיאַךְ זוֹרֵק אֶת הַדָּם הָא אֵין לְבָשָׂר שְׁעַת הֶתֵּר לְכֹהֲנִים וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּכָל זְמַן דְּחָזֵי בָּשָׂר לַאֲכִילָה לָא מִתְכַּפְּרִי בְּעָלִים עַד שֶׁיֹּאכְלוּ כֹּהֲנִים אֲבָל אִם נִטְמָא אֲחֵרִי כֵן אוֹ יָצָא אוֹ נַעֲשָׂה נוֹתָר מִתְכַּפְּרִי בְּעָלִים: וְלֹא עוֹלַת חוֹל ביו״ט הִקְשָׁה ריב״א דְּהָא קְרָא בְּשַׁבָּת כְּתִיב דַּחֲמִיר אֲבָל ביו״ט דִּקִּיל מְנָא לַן דְּלָא קָרְבָה וי״ל דְּאִתְיָא כְּרִבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר בְּסוֹף אֵלּוּ קְשָׁרִים (שַׁבָּת דַּף קיד.) עוֹלַת שַׁבָּת לְמֵד עַל חֲלְבֵי שַׁבָּת שֶׁקְּרֵבִין בי״ט וּמִשְׁמַע לֵיהּ קְרָא עוֹלַת שַׁבָּת זוֹ בְּשַׁבָּת אַחֶרֶת דְּהַיְנוּ שֶׁל שַׁבָּת בי״ט מִכְּלָל דְּשֶׁל חוֹל בי״ט לֹא קְרֵבָה וְקָשֶׁה לר' עֲקִיבָא תִּפּוֹק לֵי' דְּחַלְבֵי שַׁבָּת קְרֵבִין בי״ט מִכְּלָל דְּשֶׁל חוֹל יָלִין הָא כָּל הַלַּיְלָה יְלִין דִּכְלָל הַפָּחוֹת מִתּוֹכָם בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת תֵּמַהּ לְר״י הָא קְרָא בְּנוֹתָר דְּבָשָׂר מֵיְרֵי דְּהָא לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף סג:) מְחַיֵּב שׁוֹחֵט עַל חֲמֵץ אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה מִדְּכְתִיב לֹא יָלִין בָּתְרֵהּ דְּמַשְׁמַע הֲנֵי דְּקָנְמִינַן עָלַי' בְּלֹא יָלִין וְכָל הַלַּיְלָה יָלִין כְּדַר' עֲקִיבָא אוֹקְמָנָא לְסַגְיָא דְּהָכָא וְשָׁמְעִינַן לֵיהּ לר' עֲקִיבָא דְּפֶסַח נֶאֱכָל כָּל הַלַּיְלָה עַד שְׁעַת חִפָּזוֹן וְאֵיכָא לְמֵימַר דְּמַשְׁמַע לֵיהּ לְמִסְדַּר הַשַּׁ"ס דְּקָרָא בְּכָל הַזָּבַח מֵיְרֵי בֵּין בְּבָשָׂר וּבֵין בְּאֵמוּרִין וּמִדְּלָא כְּתִיב חֵלֶב כְּמוֹ גַּבֵּי חֵלֶב חַגִּי וּמִדְּלָא כְּתִיב גַּבֵּי אֲכִילָה דּוֹאֲכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר כְּדִכְתַב הָתָם לֹא תּוֹתִירוּ ש"מ דִּבְתַרְוַיְהוּ מְשְׁתַּעֵי: בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת עַסְקִינַן בִּירוּשְׁלַמִּי דְּיֵיק מִקְּרָא דְּלָא יָלִין חֵלֶב חַגִּי כה"ג וּמוּקֵי לָהּ נָמֵי ר' אֲבָהוּ בי״ד שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת וּפְרִיךְ דְּלָא מָצֵי לְאוֹקְמֵי בְּשַׁבָּת דְּחַגֵּי כְּתִיב דְּהַיְנוּ חֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח דְּלָא דָּחֲיָא שַׁבָּת כִּדְאָמַר לְקַמָּן בְּרֵישׁ (פְּסָחִים דַּף סט:) וּמְפָרֵשׁ דה"ק שֶׁמָּרֵהוּ שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי בַּל יָלִין שֶׁיִּקְרִיבֵהוּ מִבְּעוֹד יוֹם בְּשָׁעָה הָרְאוּיָה לוֹ וְתַמָּה עַל יְרוּשְׁלַמִּי דְּפָרִיךְ מִנָּהּ דְּהַאי קְרָא דְּחֵלֶב חַגִּי דְּבַחֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר מֵיְרֵי כִּדְמוֹכַח בְּאֵלּוּ דְּבָרִים הִקְשָׁה רַשְׁבָּ״א לְבָן תֵּימָא דְּדָרֵשׁ לְקַמָּן בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (פְּסָחִים דַּף ע.) חֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח הָרֵי הִיא כְּפֶסַח דְּזֶבַח חַג זֶה חֲגִיגָה הֵיכִי מִתּוּק' הַאי קְרָא בְּשַׁבָּת הָא מוֹדֶה דְּלָא דָּחֲיָא שַׁבָּת כִּדְמוֹכַח הָתָם וי״ל דְּבָן תֵּימָא יִסְבֹּר כְּר' יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר בְּאֵלּוּ קְשָׁרִים (שַׁבָּת דַּף קיד:) דְּחֶלְבֵי חוֹל קְרֵבִין בי״ט אִי נָמֵי בֶּן תֵּימָא יְפָרֵשׁ שֶׁמָּרֵהוּ שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי בַּל יָלִין כִּדְמְפָרֵשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי: דְּאִי ר' מֵאִיר הָאָמַר תִּפּוֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן דְּאָמְרִינַן בפ״ב דִּזְבָחִים (דף ל.) עַדַיִן הִיא מַחֲלֹקֶת פְּרוּשׁ אֲפִילּוּ בְּתַמְוּרַת עוֹלָה וּשְׁלָמִים פְּלִיג ר״מ וּבְלָאו הָכִי דִּיוּקָא דְּהָכָא לָא מִתּוֹקֶם אֶלָּא אַלִּיבָּא דְּרַבָּא דְּמַיְיתֵי לְקַמָּן בִּפְרָקִין (פְּסָחִים דַּף סג.) גַּבֵּי אֲחֵרִים אוֹמְרִים הַקְּדִים מוּלִים לַעֲרֵלִים כּוּ' וְסָבַר אֵינָהּ לְשַׁחִיטָה אֶלָּא לְבַסּוֹף וְכִדְרַבָּא דְּאָמַר עֲדַיִן הִיא מַחֲלֹקֶת וּפְלִיגִי בְּתִפּוּס לְשׁוֹן רִאשׁוֹן אֲפִילּוּ בְּכִי הַאי גַּוְנָא אַף עַל גַּב דְּאֵינָהּ לְשְׁחִיטָה אֶלָּא לְבַסּוֹף וּבְרֵגֶל אַחֲרוֹן יֵשׁ לְשַׁנּוֹתֵי לְחוּל וְסָבַר ר״מ הָתָם תִּפּוֹס לְשׁוֹן רִאשׁוֹן אע״פ שֶׁלֹּא חָל בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר דִּלְקַמָּן דְּסָבִירָא לְהוּ דְּיֵשְׁנָהּ לְשְׁחִיטָה מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף חֲיֵלֵי תַּרְוַיְהוּ אֲפִילּוּ לר״מ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְקַמָּן וא״כ לֹא יַכְשִׁיר הָכָא לר״מ לְשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לְשְׁמוֹ אַפֵּי' בַּעֲבוֹדָה אַחַת:

״וְהֶעֱלָה הַכֹּהֵן אֶת הָעוֹלָה״ — שֶׁהֶעֱלָהּ כְּבָר. אָמַר לֵיהּ רַב שֵׁמֶן בַּר אַבָּא לְרַב פָּפָּא: לְדִידָךְ, דְּאָמְרַתְּ מַעֲלָהּ וּמְלִינָהּ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, קַיְימִין וְעָבְדִינַן מִיקְּתָא לְכֹהֲנִים דְּאָתוּ בַּהּ לִידֵי תַּקָּלָה, דְּסָבְרִי דְּיוֹמֵיהּ הוּא וְאָתוּ לְאַקְטוֹרֵי! אָמַר לֵיהּ: כֹּהֲנִים זְרִיזִין הֵן. [א]אָמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי לְרַב כָּהֲנָא, וְאָמְרִי לַהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן לְרַב פָּפָּא: וְהָא כַּמָּה דְּלָא מִתְקַטְּרִי אֵמוּרִין כֹּהֲנִים לָא מָצוּ אָכְלִי בָּשָׂר, דְּתַנְיָא: יָכוֹל יְהוּ כֹּהֲנִים רַשָּׁאִין בְּחָזֶה וְשׁוֹק קוֹדֶם הַקְטָרַת אֵמוּרִין, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַחֵלֶב הַמִּזְבֵּחָה״, וְהָדַר: ״וְהָיָה הֶחָזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו״. [ב](א)וְכַמָּה דְּכֹהֲנִים לָא אָכְלִי בָּשָׂר בְּעָלִים לָא מִתְכַּפְּרִי, דְּתַנְיָא: ״וְאָכְלוּ אוֹתָם אֲשֶׁר כֻּפַּר בָּהֶם״, מְלַמֵּד שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבְעָלִים מִתְכַּפְּרִין! אָמַר לֵיהּ: כֵּיוָן דְּלָא אֲפְשָׁר — עֲשָׂאוּם כְּמִי שֶׁנִּטְמְאוּ אוֹ שֶׁאָבְדוּ. דְּתַנְיָא: יָכוֹל נִטְמְאוּ אֲמוּרִין אוֹ שֶׁאָבְדוּ לֹא יְהוּ כֹּהֲנִים זַכָּאִין בְּחָזֶה וְשׁוֹק — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְהָיָה הֶחָזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו״, מִכָּל מָקוֹם. רַב כָּהֲנָא רָמֵי: כְּתִיב ״לֹא יָלִין חֵלֶב חַגִּי עַד בֹּקֶר״ — עַד בּוֹקֶר הוּא דְּלָא יָלִין, הָא כָּל הַלַּיְלָה כּוּלֵּהּ יָלִין. וּכְתִיב: ״וְהַקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים״ — עָלֶיהָ הַשְׁלֵם כָּל הַקְּרְבָּנוֹת כּוּלָּן! הוּא מוֹתֵיב לַהּ וְהוּא מְפָרֵק לַהּ, כְּשֶׁנִּוְּתוּתְרוּ. רָמֵי לֵיהּ רַב סְפָרָא לְרַב: כְּתִיב ״לֹא יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפֶּסַח״ — לַבֹּקֶר הוּא דְּלָא יָלִין, הָא כָּל הַלַּיְלָה יָלִין. וְהָכְתִיב: ״עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ״ — וְלֹא עוֹלַת חוֹל בְּשַׁבָּת, וְלֹא עוֹלַת חוֹל בְּיוֹם טוֹב! [ג]אָמַר לֵיהּ: כְּבָר רָמַיְיהּ נִיהָלֵיהּ רַב אַבָּא בַּר חִיָּיא לְרַבִּי אָבָהוּ, וְשַׁנִּי לֵיהּ: הָכָא בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת עָסְקִינַן, דְּחָלְבֵי שַׁבָּת קְרֵבִין בְּיוֹם טוֹב. אָמַר לֵיהּ: מִשּׁוּם דְּחָלְבֵי שַׁבָּת קְרֵבִין בְּיוֹם טוֹב, אֲנַן נֵיקוּ וְנֵימָא לֵיהּ דְּהַאי קְרָא בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת הוּא דְּכְתִיב? אֲמַר לֵיהּ: שִׁבְקֵיהּ לִקְרָא, דְּהוּא דָּחֵיק וּמוֹקֵים אֲנַפְשֵׁיהּ. [ד-ט](ב)מַתְנִי׳ הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, וְקִבֵּל וְהִזָּה וְזָרַק שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, אוֹ לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ — פָּסוּל. [ג](ג)כֵּיצַד לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ? לְשֵׁם פֶּסַח וּלְשֵׁם שְׁלָמִים. שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ — לְשֵׁם שְׁלָמִים וּלְשֵׁם פֶּסַח. גְּמָ׳ בָּעֵי רַב פָּפָּא: בַּעֲבוֹדָה אַחַת תְּנַן, אוֹ בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת תְּנַן? בַּעֲבוֹדָה אַחַת תְּנַן וְרַבִּי יוֹסֵי הִיא, דְּאָמַר: אַף בִּגְמַר דְּבָרָיו אָדָם נִתְפָּס. דְּאִי רַבִּי מֵאִיר — הָא אָמַר: תִּפּוֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן, אוֹ עוֹלָה ר' יוֹסֵי אוֹמֵר דִּבְרָיו קַיָּמִים וְתַרְעָה עַד שֶׁתּוּמַם וְתִמָּכֵר וְיָבִיא בִּדְמֵי חֲצִיָּהּ עוֹלָה וּבִדְמֵי חֲצִיָּהּ שְׁלָמִים:

מסורת הש״ס

א יומא סח:; יבמות מ.; יבמות צ.
ב זבחים סד:; זבחים יג.; זבחים י.; משנה זבחים; משנה פרה ג לקמן סב:

גליון הש״ס

גמ' והכתיב עולת שבת. עי' שבת ד"כ ע"א תד"ה למשרי. וביומא דף מו ע"א תוד"ה אבל וצ"ע:

תורה אור השלם

[ויקרא יד]
[ויקרא יד, כ]
[ויקרא ז, לא]
[שמות כט, לג]
[שמות כג, יח]
[ויקרא ו, ה]
[שמות לד, כה]
[במדבר כח, י]
[שמות כה]

אוֹ דִילְמָא בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת תְּנַן, וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר תְּפוֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן — הָנֵי מִילֵּי בַּעֲבוֹדָה אַחַת, אֲבָל בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת — מוֹדֶה דְּמִיפְּסִיל. אָמְרִי: אַהֲיָיא? אִי נֵימָא אַשֶּׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ, בֵּין בַּעֲבוֹדָה אַחַת בֵּין בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת, בֵּין לְרַבִּי מֵאִיר בֵּין לְרַבִּי יוֹסֵי — אִיפְּסִיל לֵיהּ מִקַּמַּיְיתָא, דְּהָא לְרַבִּי יוֹסֵי נָמֵי, אַף בִּגְמַר דְּבָרָיו אָדָם נִתְפָּס אִית לֵיהּ. אֶלָּא: אַלִּשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ — מַאי? תָּא שְׁמַע: הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. הֵיכִי דָּמֵי? אִי נֵימָא כְּדְקָתָנֵי, לָמָּה לִי עַד דִּמְחַשֵּׁב לְכוּלְּהוּ? מִקַּמַּיְיתָא אִיפְּסִיל לֵיהּ! [א](א)אֶלָּא לָאו, הָכִי קָתָנֵי: הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, אִי נָמֵי שְׁחָטוֹ לִשְׁמוֹ וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. אִי נָמֵי שְׁחָטוֹ וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ לִשְׁמוֹ, וְזָרַק שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. דְּהָוְיָא לַהּ שְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת. אֵימָא סֵיפָא: לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, הֵיכִי דָּמֵי? אִי נֵימָא בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת — הַיְינוּ רֵישָׁא! אֶלָּא לָאו, בַּעֲבוֹדָה אַחַת וְרַבִּי יוֹסֵי הִיא, דְּאָמַר: אַף בִּגְמַר דְּבָרָיו אָדָם נִתְפָּס. לָא, לְעוֹלָם בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת, וְרֵישָׁא — דְּקָאֵי בִּשְׁחִיטָה וְקָא מְחַשֵּׁב בִּשְׁחִיטָה, אִי נָמֵי, קָאֵי בִּזְרִיקָה וְקָא מְחַשֵּׁב בִּזְרִיקָא. [ב]סֵיפָא — דְּקָאֵי בִּשְׁחִיטָה וְקָחָשֵׁיב בִּזְרִיקָה, דְּאָמַר: הֲרֵינִי שׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח לִשְׁמוֹ לִזְרוֹק דָּמוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. וְקָא מַשְׁמַע לַן דִּמְחַשְּׁבִין מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה, וְהַיְינוּ בְּעָיָא דְּרַב פָּפָּא. (ב)תָּא שְׁמַע: אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ פָּסוּל. הֵיכִי דָּמֵי? אִי נֵימָא בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת, הַשְׁתָּא לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ אָמְרַתְּ פָּסוּל, שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ מִיבַּעְיָא?! (ג)אֶלָּא לָאו, בַּעֲבוֹדָה אַחַת. וּמִדְּסֵיפָא בַּעֲבוֹדָה אַחַת — רֵישָׁא נָמֵי בַּעֲבוֹדָה אַחַת! לָא, לְעוֹלָם בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת, וּבְדִין הוּא דְּלָא אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ, וְאַיְּידֵי דִּתְנָא לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, תְּנָא נָמֵי שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ. תָּא שְׁמַע: שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו, וְשֶׁלֹּא לִמְנוּיָו, לַעֲרֵלִים וְלִטְמֵאִין — פָּסוּל. הָכָא פְּשִׁיטָא בַּעֲבוֹדָה אַחַת, וּמִדְּסֵיפָא בַּעֲבוֹדָה אַחַת — רֵישָׁא נָמֵי בַּעֲבוֹדָה אַחַת! (ד)מִידֵּי אִירְיָא?! הָא כִּדְאִיתָא וְהָא כִּדְאִיתָא: סֵיפָא — בַּעֲבוֹדָה אַחַת, רֵישָׁא — אִי בַּעֲבוֹדָה אַחַת, אִי בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת. תָּא שְׁמַע: לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו — כָּשֵׁר. הֵיכִי דָּמֵי? אִי נֵימָא בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת, וְטַעְמָא דְּחַשֵּׁיב בִּזְרִיקָה, דְּאֵין מַחְשֶׁבֶת אוֹכְלִין בִּזְרִיקָה — הָא בַּעֲבוֹדָה אַחַת, כְּגוֹן בִּשְׁחִיטָה דְּמַהְנְיָא בַּיהּ מַחְשֶׁבֶת אוֹכְלִין — פָּסוּל, וְהָא קַיְימָא לַן מִקְצָת אוֹכְלִין לָא פָּסְלָא!

אֶלָּא

אוֹ דִּילְמָא בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת תְּנַן אַחַת חִשֵּׁב לִשְׁמוֹ וּבַשְּׁנִיָּה שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְהָכָא לֵיכָּא לְמֵימַר תָּפֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן שֶׁהֲרֵי אַרְבַּעְתָּן הָעֲבוֹדוֹת חֲשׁוּבוֹת זוֹ כָּזוֹ לִפְסֹל אֶת הַזֶּבַח בְּאַחַת מֵהֶן וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי מֵאִיר מִפְּסִיל: וּמַהְדַּר גְּמָרָא אַהֲיָיא מֵהָנֵי לִשְׁנֵי דְּסֵיפָא דְּמַתְנִיתִין קַיְמָא הַךְ בַּעְיָא: אִי נֵימָא אַשֶּׁלֹּא לִשְׁמוֹ בְּרֵישָׁא וַהֲדַר לִשְׁמוֹ הָא בֵּין לְר' מֵאִיר בֵּין לְר' יוֹסֵי אֲפִילּוּ בַּעֲבוֹדָה אַחַת מִפְּסִיל לְר' מֵאִיר דְּהָא אָמַר תְּפֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן לְרַבִּי יוֹסֵי נָמֵי מִפְּסִיל דְּהָא ר' יוֹסֵי אַף בִּגְמַר אִית לֵהּ כְּלוֹמַר תְּחִלַּת דְּבָרָיו שֶׁל אָדָם וְסוֹפָן בְּכֻלָּן דַּעְתּוֹ נִתְפֶּסֶת וְכֻלָּן מִתְקַיְּמִין: אַלִּשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ דְּאִי בַּעֲבוֹדָה אַחַת נָמֵי פְּסִיל לֵיהּ מַתְנִי' תּוּ לָא מִתּוֹקְמָא כְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר תְּפֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן וְלָשׁוֹן אַחֲרוֹן לָא חָיֵל: אִי נֵימָא כִּדְקָתָנֵי שָׁחַט וְקִבֵּל וְהָלַךְ וְזָרַק כֻּלָּן שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלָאו אוֹ קָאָמַר לָמָּה לִי בְּכוּלְּהוּ הָא בַּחֲדָא קי"ל בִּזְבָחֵי' בִּשְׁמַעְתָּא קַמַּיְתָא דְּהַזֶּבַח נִפְסָל: לְעוֹלָם סֵיפָא נָמֵי דְּקָתָנֵי לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת וּדְקַשְׁיָא לָךְ הַיְנוּ רֵישָׁא לָא תִּקְשֵׁי רֵישָׁא מַיְרֵי דְּכִי שָׁחַט חִשֵּׁב בָּהּ לִשְׁמוֹ וּכְשֶׁזָּרַק חִשֵּׁב בָּהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְסֵיפָא מַיְרֵי דִּבִשְׁעַת שְׁחִיטָה חִשֵּׁב תַּרְתֵּי מַחֲשָׁבוֹת חֲדָא עַל הַשְּׁחִיטָה לִשְׁמוֹ וַחֲדָא עַל הַזְּרִיקָה שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ: דְּאָמַר הֲרֵנִי שׁוֹחֵט לִשְׁמוֹ עַל מְנָת לִזְרוֹק שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְהָכָא לֵיכָּא לְמֵימַר תְּפֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן דְּהָא אַעֲבוֹדָה אַחֲרִיתִי קָאֵי לָשׁוֹן שֵׁנִי וְקָא מַשְׁמַע לָן מַתְנֵי' דִּמְחַשְּׁבִין מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה כְּלוֹמַר דִּמְחַשֵּׁב בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה זוֹ עַל חֶבְרְתָּהּ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּמַחֲשֶׁבֶת פְּסוּל נִפְסָל מִיָּד וַאֲפִילּוּ לֹא עָשָׂה הַשְּׁנִיָּה בְּמַחֲשֶׁבֶת פָּסוּל כְּמוֹ שְׁחִיטָה: וְהַיְנוּ בַּעְיָא דְּרַב פָּפָּא דְּאָמַר מְחַשְּׁבִים מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים בפ"ק (ד' י) דְּאָמְרִינַן הָתָם מַתְקִיף לַהּ רַב פָּפָּא דִּלְמָא הָא קמ"ל דִּמְחַשְּׁבִין מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה: הַשְׁתָּא לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ דַּעֲבוֹדָה רִאשׁוֹנָה בְּכַשְׁרוּת אֲמַרְתְּ פָּסוּל בְּמַחֲשֶׁבֶת עֲבוֹדָה שְׁנִיָּה: שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ מִבַּעְיָא דְּכֵיוָן דְּנִפְסַל בַּעֲבוֹדָה רִאשׁוֹנָה מֵהֵיכָן יַחֲזוֹר וְיֻכְשַׁר: אֶלָּא לָאו בַּעֲבוֹדָה אַחַת וּתְנָא לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר תְּפֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן וּתְנָא שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ דְּלָא תֵּימָא תְּפֹס לָשׁוֹן אַחֲרוֹן דְּהָא הֲדַר בֵּהּ מִקַּמָּא וְכִי שָׁחֵט אַהַאי בָּתְרָא קָא שָׁחֵט קמ"ל דְּר' יוֹסֵי הוּא דְּאָמַר בְּכָל דְּבָרָיו אָדָם נִתְפָּס וְלָא הָדַר בֵּהּ אֶלָּא אַתַּרְוַיְהוּ אִיכַּוֵּין: וּמִדְּסֵיפָא שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ בַּעֲבוֹדָה אַחַת קָאָמַר דְּבִשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת לָא אִצְטְרִיךְ: רֵישָׁא דְּלִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ נָמֵי אַף בַּעֲבוֹדָה אַחַת וְר' יוֹסֵי הִיא: לְעוֹלָם בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת וּדְקַשְׁיָא לָךְ פְּשִׁיטָא הָא אִפְּסִיל לֵיהּ מֵעֲבוֹדָה קַמַּיְיתָא: אַיְּידֵי דִּתְנָא לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ לְאַשְׁמְעִינַן דִּמְחַשְּׁבִין מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה כְּדִלְעֵיל תְּנָא נָמֵי שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ: שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו לְחוֹלֶה וְלַזָּקֵן שֶׁאֵין יְכוֹלִין לֶאֱכֹל כַּזַּיִת וְאֵין בּוֹ מְנוּיִין אֲחֵרִים אֶלָּא הֵן: פָּסוּל דְּאִישׁ לְפִי אָכְלוֹ כְּתִיב (שְׁמוֹת י"ב:ד') הָרָאוּי לֶאֱכֹל: שֶׁלֹּא לִמְנוּיָיו נִמְנוּ עָלָיו חֲבוּרָה זוֹ וּשְׁחָטָהּ לְשֵׁם חֲבוּרָה אַחֶרֶת: לַעֲרֵלִים יִשְׂרָאֵל שֶׁמֵּתוּ אֶחָיו מֵחֲמַת מִילָה וְהֵן פְּסוּלִין מִלֶּאֱכֹל פֶּסַח דִּכְתִיב כָּל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ (שָׁם): טְמֵאִים נָמֵי אֲסוּרִים בְּקָדָשִׁים וּבְכָרֵת הֵן עַל אֲכִילָתָן: הָכָא פְּשִׁיטָא בַּעֲבוֹדָה אַחַת קָאֵי דְּהָא חֲדָא מַחְשָׁבָה הוּא דְּאִיכָּא: רֵישָׁא נָמֵי בַּעֲבוֹדָה אַחַת כְּלוֹמַר אֲפִילּוּ בַּעֲבוֹדָה אַחַת וּדְלֹא כְּר' מֵאִיר: מִידֵי אִירְיָא וְכִי רְאָיָה הִיא זוֹ: סֵיפָא דִּבְמַחֲשָׁבָה אַחַת מַיְרֵי לֵיכָּא לְאוֹקוּמֵהּ אֶלָּא בַּעֲבוֹדָה אַחַת: רֵישָׁא דְּמַיְרֵי בִּשְׁתֵּי מַחֲשָׁבוֹת אִיכָּא לְאוֹקוּמָא אִי אַף בַּעֲבוֹדָה אַחַת וּדְלֹא כְּר' מֵאִיר: אִי בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת וְלֹא בַעֲבוֹדָה אַחַת וְר' מֵאִיר: לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזֵל: הֵיכִי דָּמֵי אִי נֵימָא בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת שְׁחָטוֹ לְאוֹכְלָיו ע"מ לִזְרוֹק שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו וְאַשְׁמְעִי' דְּכָשֵׁר: וְטַעְמָא מַאי מִשּׁוּם דְּאֵין מַחֲשֶׁבֶת אוֹכְלִין אֵין מַחֲשֶׁבֶת פְּסוּל הָאֳכָלִין כְּגוֹן חוֹלֶה וְזָקֵן פּוֹסֶלֶת בִּזְרִיקָה דִּבִשְׁחִיטָה הוּא דִּכְתִיבִי אוֹכְלִין לְפִי אָכְלוֹ תָּכֹסּוּ וְהַיְנוּ תִּשְׁחוֹט כְּדִמְתַרְגְּמֵי' וְשָׁחַט וְיִכּוֹס: ה"ג בַּעֲבוֹדָה אַחַת כְּגוֹן בִּשְׁחִיטָה דִּמְהַנֵּי' בַּהּ מַחְשֶׁבֶת אוֹכְלִין פָּסוּל וְאַפֵּי' כה"ג דְּאָמַר לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו: וְהָא קַיְמָא לַן לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף סא.): מִקְצָת אֳכָלִין כְּגוֹן הָכָא דְּנִמְנוּ בוֹ רְאוּיִין לֶאֱכֹל וּשְׁחָטוֹ לְשֵׁם כֻּלָּן כָּשֵׁר דְּהָא כְּלָה שְׁחִיטָה נָמֵי מִשּׁוּם אוֹכְלִין צְרִיכָה דְּאִי אֶפְשָׁר לִכְזַיִת בָּשָׂר בְּלֹא שְׁחִיטָה וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ מַאי שְׁנָא דְּלִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ פָּסוּל וּלְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו כָּשֵׁר:

אֲבָל בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת אֲפֵי' ר' מֵאִיר מוֹדֶה וא"ת וְהֵיכִי מִתּוֹקְמָא מַתְנִי' כְּר' מֵאִיר הָא קָתָנֵי סֵיפָא לִטְמֵאִים וְלִטְהוֹרִים כָּשֵׁר וְאַמַּאי נֵימָא תָּפֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן וּבַעֲבוֹדָה אַחַת מַיְרֵי דְּאֵין מַחֲשֶׁבֶת טְמֵאִים אֶלָּא בִּשְׁחִיטָה וי"ל דְּמַתְנִי' מַיְרֵי כְּגוֹן דְּקָיְמִי קַמֵּהּ טְמֵאִים וּטְהוֹרִים וְאָמַר הֲרֵנִי שׁוֹחֵט לְאֵלּוּ דִּבְעִנְיָן אַחֵר לֹא מַשְׁכַּחַת מִקְצָת עָרְלָה דְּלָא פָּסְלָה לְר' מֵאִיר אַלִּבָּא דְּרַבָּא דְּאָמַר אֵינָהּ לִשְׁחִיטָה אֶלָּא לְבַסּוֹף: **אִי** בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת הַיְנוּ רֵישָׁא וא"ת וְלֵימָא דְּרֵישָׁא אַיְרֵי כְּשֶׁשָּׁחַט סְתָמָא וּלְבָךְ כְּשֶׁזָּרַק שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ אָמַר הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ אֲבָל אִם אָמַר בְּהֶדְיָא הֲרֵנִי שׁוֹחֵט לִשְׁמוֹ הֵ"א דְּלָא עָקַר שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ אַפֵּי' בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת לְהָכִי אִצְטְרִיךְ סֵיפָא וְי"ל דִּסְבָרָא הוּא דְּבִשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת אֵינוֹ מוֹעִיל מְפָרֵשׁ יוֹתֵר מִסְּתָם: **וְהַיְנוּ** בַּעְיָא דְּרַב פָּפָּא פֵּי' הַקּוּנְט' דָּחוּק דְּנָקַט רַב פָּפָּא וְלָא נָקַט ר' יוֹחָנָן דְּאָמַר הָתָם בְּהֶדְיָא מְחַשְּׁבִין מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה וְנִרְאֶה לְרִיבָ"א דְּגֵר' לְעֵיל בָּעֵי רַב פָּפָּא בַּעֲבוֹדָה אַחַת תְּנַן וּמַסִּיק הַיְנוּ בָּעֲיָא דְּרַב פָּפָּא פֵּי' שַׁפִּיר מִתּוֹקְמָא בָּעֲיָא דְּרַב פָּפָּא שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְפוֹשֵׁט' מִן הַמִּשְׁנָה וְכֵן מָצָא רַבִּי בְּסֵפֶר יָשָׁן וְכֵן גְּרֵ"ח וְרַשְׁבָּ"א מְפָרֵשׁ וְהַיְנוּ בַּעְיָא דְּרַב פָּפָּא מַה שֶׁשָּׁאַל בַּעֲבוֹדָה אַחַת תְּנַן אוֹ בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת הָנָךְ שְׁתֵּי עֲבוּדוֹ' הַיְנוּ כְּגוֹן שׁוֹחֵט לִשְׁמוֹ עַל מְנָת לִזְרֹק שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ: **שֶׁלֹּא** לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ מִבַּעְיָא וא"ת כִּי נָמֵי אָמְרִי' בַּעֲבוֹדָה אַחַת תִּקְשֵׁי לֵיהּ הָכִי הַשְׁתָּא לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ פָּסוּל שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ מִבַּעְיָא דְּאַפֵּי' ר' מֵאִיר דִּפְלִיג בְּלִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ בְּשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ מוֹדֶה דלכ"ע תְּפֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן וְי"ל דְּאִי בַּעֲבוֹדָה אַחַת מַיְרֵי קָא מַשְׁמָע לַן כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנ' דְּלָא אָזְלִינַן בָּתַר לָשׁוֹן אַחֲרוֹן [דַּוְקָא] לְאַפּוֹקֵי מִבֶּן נַנָּס דְּאִית לֵיהּ בְּפֶרֶק בֵּית כּוֹר (בָּבָא בָּתְרָא ד' קה.) תְּפֹס לָשׁוֹן אַחֲרוֹן לְגַמְרֵי לְבַטֵּל הָרִאשׁוֹן ור"י מְפָרֵשׁ דְּבַעֲבוֹדָה אַחַת אָתֵי שַׁפִּיר דְּתָנֵי שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ אַגַּב לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ כֵּיוָן דִּשְׁנֵיהֶם בַּעֲבוֹדָה אַחַת אֲבָל בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת דְּרֵישָׁא הַפָּסוּל בִּזְרִיקָה וְסֵיפָא הַפָּסוּל בִּשְׁחִיטָה לָא דָּמוּ אַהֲדָדֵי וְלֵית לֵיהּ לְמִתְּנֵי' אַגַּב רֵישָׁא: **שְׁחָטוֹ** שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו פֵּי' רַשִׁ"י לְחוֹלֶה וְלַזָּקֵן וְאֵין מְנוּיִין עָלָיו אֶלָּא הֵן וְקָשֶׁה אִם כֵּן מַאי אִרְיָא שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו אַפֵּי' סְתָם נָמֵי פָּסוּל כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ אוֹכְלִין וְנִרְאֶה דְּמַיְרֵי דְּיֵשׁ נָמֵי מְנוּיִים אֲחֵרִים: **אַלְמָא** בְּב' עֲבוֹדוֹת טַעְמָא דְּחָשֵׁב בִּזְרִיקָה נִרְאֶה לְר"י דְּהָכָא אַיְרֵי אַלִּיבָּא דְּרַבָּה דְּאָמַר לְקַמָּן (פְּסָחִים ד' סא:) שְׁחָטוֹ לְמוּלִין עַל מְנָת שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ בוֹ עֲרֵלִים כָּשֵׁר דִּלְרַב חִסְדָּא דְּאָמַר פָּסוּל לָא מָצֵי מַיְרֵי בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת מִיהוּ לְקַמָּן מַשְׁמַע בְּמַסְקָנָא דְּאַף לְרַבָּה פָּסוּל:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט״ו מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ א:
ב מיי׳ פט״ו מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ י:

מסורת הש״ס

א זבחים כט:; משנה זבחים
ב תוספתא פסחים
ג לקמן סח.
ד זבחים כט:

מסורת הש״ס

א לקמן סד.
ב זבחים ד.

פֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ אוֹמֵר רִ״י דְּמִבַּעְיָא לֵיהּ אַפִּ׳ לר״מ אֶלָּא לָאו בַּעֲבוֹדָה אַחַת אַף בַּעֲבוֹדָה אַחַת כְּשֵׁר וּמִתְנִי׳ בֵּין בַּעֲבוֹדָה אַחַת בֵּין בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת קָאָמַר בַּעֲבוֹדָה אַחַת כְּגוֹן בִּשְׁחִיטָה מַכְשֵׁר לֵיהּ דְּמִשּׁוּם מִקְצַת אֲכָלִין לָא פָּסְלִי וּבִשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת כְּגוֹן שְׁחַט לְאוֹכְלָיו וְזָרַק שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו אַף עַל גַּב דְּכַלָּה זָרִיקָה שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו כָּשֵׁר מִשּׁוּם דְּאֵין מַחֲשֶׁבֶת אוֹכְלִים בִּזְרִיקָה: סֵיפָא בַּעֲבוֹדָה אַחַת רֵישָׁא אֵימָא לָךְ אִי אַף בַּעֲבוֹדָה אַחַת וְרַבִּי יוֹסֵי הִיא אִי בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת קָאָמַר וְלֹא בַּעֲבוֹדָה אַחַת וּר״מ דְּאִי בַּעֲבוֹדָה אַחַת כָּשֵׁר בִּלְשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ דְּתִפּוּס לְשׁוֹן רִאשׁוֹן: פֶּסַח בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁוֹ קֹדֶם לְכֵן יָמִים רַבִּים וְקָנְמָא לָן דְּכָשֵׁר לִשְׁלָמִים בְּפִרְקִין דִּלְקַמָּן (פְּסָחִים ד' ע:) וְאִם שְׁחָטוֹ לְפֶסַח פָּסוּל דְּלָאו זִמְנֵהּ וְאִי לְשֵׁם שְׁלָמִים שְׁחָטוֹ כָּשֵׁר וְהֵיכָא דִּשְׁחָטוֹ לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ מַהוּ: אִמְּרִיתָא לִשְׁמַעְתָּא לְמֵילַף מִדִּין בְּנָיִן אָב דְּפָסוּל: אֵין מוֹצִיאוֹ מִידֵי שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ לִתְפּוֹס לְשׁוֹן אַחֲרוֹן לְבַדּוֹ וּלְהַכְשִׁיר הַנִּשְׁחָט שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ: אַף שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ כו׳ אֵין מוֹצִיאוֹ מִידֵי לִשְׁמוֹ לִתְפּוֹס לְשׁוֹן אַחֲרוֹן וּלְהַכְשִׁירוֹ: שֶׁכֵּן נוֹהֵג פְּסוּלוֹ בְּכָל הַזְּבָחִים אוֹ לִפְסוֹל לְגַמְרֵי בְּפֶסַח וְחַטָּאת אוֹ לִפְסוֹל מַעֲלוֹת לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה בִּשְׁאָר זְבָחִים כְּדִתְנַן (זְבָחִים ד' ב.) כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן כְּשֵׁרִין לִזְרוֹק וּלְהַקְטִיר אֲמוּרִים וְלָאֲכֹל בְּשָׂרָן וְלֹא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה חוּץ מִפֶּסַח וְחַטָּאת שֶׁפְּסוּלִין לְגַמְרֵי אַלְמָא נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים הִלְכָּךְ לָא אָתֵי לִשְׁמוֹ וּמַפִּיק לֵהּ מִדְּהָ לְגַמְרֵי: תֹּאמַר בְּפֶסַח בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה וְכֵיוָן דְּקִיל אָתֵי שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וּמַפֵּק לֵהּ מִדְּהָ: מֵהֵיכָא דְּלָא אָמַר דְּאַף עַל גַּב דְּהֵיכָא דְּלָא אָמַר בְּרֵישָׁא לִשְׁמוֹ וְאָמַר שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ כָּשֵׁר הֵיכָא דְּאָמַר פָּסוּל וְאַף עַל גַּב דְּסָתְמָהּ לְאוֹכְלָיו קָאֵי אֲתֵי שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו וּמַפִּיק לֵיהּ מִסָּתְמָהּ וְכִי אָמַר בְּרֵישָׁא לְאוֹכְלָיו לָא אָתֵי שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו וְכָשֵׁר: הָכִי הַשְׁתָּא וּמִי דָּמֵי סָתְמָא דְּלְאוֹכְלָיו לְסָתְמָא דְּלִשְׁמוֹ דְּתֵילְפִינְהוּ מֵהַדָּדֵי הָתָם סָתְמָא דְּלָא אַעֲקַר לֵיהּ שֵׁם פֶּסַח מִנֵּהּ סָתְמָא לִשְׁמוֹ קָאֵי וַאֲפִילּוּ הָכִי כִּי אָמַר שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ מַפִּיק לֵיהּ מִסָּתְמָהּ הִלְכָּךְ כִּי אָמַר לִשְׁמוֹ בְּרֵישָׁא נָמֵי יָלִיף מִנֵּהּ דְּאָתֵי שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וּמַפֵּק לֵהּ מִדְּהָ דְּלָא שָׁאנֵי לָן בֵּין הֵיכָא דְּאָמַר מֵהֵיכָא דְּלָא אָמַר אֲבָל לְאוֹכְלָיו מִי אִיכָּא סָתְמָא דִּידֵהּ דִּסְתָמָא לְהֵנֵי אֲכָלִין הָא אִי בָּעֵי מִמְּשָׁכוֹ הָנֵי מִנֵּהּ וּמוֹכְרִין אוֹתוֹ לַחֲבוּרָה אַחֶרֶת: דִּתְנַן נִמְנִין עָלָיו וּמוֹשְׁכִין יְדֵיהֶן מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט הַבָּא לְמִנּוֹת עָלָיו יִמָּנֶה וְהָרוֹצֶה לְמְשׁוֹךְ יָדָיו מִמֶּנּוּ עָלָיו מוֹשֵׁךְ הִלְכָּךְ לָא אִיכָּא סָתְמָא דְּלְאוֹכְלָיו וְאַף עַל גַּב דְּאָתְיָא מַחֲשֶׁבֶת שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו וּמַפְקָא לֵיהּ מִסָּתְמָא וּפָסֵל לֵיהּ שָׁאנֵי לָן הֵיכָא דְּאָמַר לְאוֹכְלָיו בְּרֵישָׁא מֵהֵיכָא דְּלָא אָמַר לְאוֹכְלָיו דְּהָתָם טַעְמָא מִשּׁוּם דְּלָא אִיכָּא לְמֵימַר אֲמִשְׁכוּ לְהוּ קְמָאֵי וְאַמְנוּ עָלָיהּ חוֹלָה וְזָקֵן וְאִשְׁתְּחִיט כּוּלֵּיהּ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו וְכִי אָמַר לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו הָוֵי לְהוּ מִקְצַת אֲכָלִין וְלָא פָּסְלִי: ה״ג פֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה בְּשִׁנּוּי בְּעָלִים מַהוּ ול״ג לִשְׁמוֹ שְׁחָטוֹ סְתָם בְּשִׁנּוּי בְּעָלִים שֶׁל רְאוּבֵן הָיָה וּשְׁחָטוֹ לְשֵׁם שִׁמְעוֹן אֲבָל לֹא עָקַר שֵׁם פֶּסַח מִמֶּנּוּ: כְּשִׁנּוּי קֹדֶשׁ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ: שִׁנּוּי בְּעָלִים פּוֹסֵל בְּפֶסַח בִּזְמַנּוֹ לְגַמְרֵי וְכֵן בְּחַטָּאת וּבִשְׁאָר זְבָחִים מוֹנְעָן מִלַּעֲלוֹת לְשֵׁם חוֹבָה וְכָל תּוֹרַת שִׁנּוּי קֹדֶשׁ עֲלֵיהֶן בְּשִׁמְעְתָּא קַמַּיְתָא דִּזְבָחִים: פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ עַל עַצְמוֹ שֶׁל קָרְבָּן: וְיֶשְׁנוֹ בְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת שְׁחַט אוֹ קִבֵּל דָּמוֹ (אוֹ זָרַק אוֹ הִלֵּךְ) שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ פְּסוּל דִּבְכָל אַרְבַּע עֲבוֹדוֹת דָּם יְלִפִינַן לֵיהּ לְפֶסַלָּהּ בפ״ק דִּזְבָחִים (ד' ז.) שְׁחִיטָה מִקַּבָּה פֶּסַח שֶׁתְּהֵא זְבִיחָתוֹ לְשֵׁם פֶּסַח וּשְׁאָר עֲבוֹדוֹת מִוַּעֲשִׂית פֶּסַח שֶׁיְּהוּ כָּל עֲשִׂיּוֹתָיו לְשֵׁם פֶּסַח:

אֶלָּא לָאו: בַּעֲבוֹדָה אַחַת, וּמְדַסֵּיפָא בַּעֲבוֹדָה אַחַת — רֵישָׁא נָמֵי בַּעֲבוֹדָה אַחַת! מִידֵּי אִירְיָא?! הָא כִּדְאִיתָא וְהָא כִּדְאִיתָא. סֵיפָא בַּעֲבוֹדָה אַחַת, וְרֵישָׁא אוֹ בַּעֲבוֹדָה אַחַת, אוֹ בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת. אִיבַּעְיָא לְהוּ: פֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, מַהוּ? מִי אָתֵי שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וּמַפֵּיק לֵיהּ מִידֵּי לִשְׁמוֹ וּמַכְשִׁיר לֵיהּ, אוֹ לָא? כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר, אֲמְרִיתָא לִשְׁמַעְתָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה: הוֹאִיל וְלִשְׁמוֹ מַכְשִׁירוֹ בִּזְמַנּוֹ, וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ מַכְשִׁירוֹ שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ: מָה לִשְׁמוֹ הַמַּכְשִׁירוֹ בִּזְמַנּוֹ — אֵין מוֹצִיאוֹ מִידֵּי שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, אַף שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ הַמַּכְשִׁירוֹ שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ — אֵין מוֹצִיאוֹ מִידֵּי לִשְׁמוֹ, וּפָסוּל. וַאֲמַר לִי: לָא! אִם אָמַרְתָּ בְּשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ שֶׁכֵּן נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים, תֹּאמַר בְּלִשְׁמוֹ שֶׁכֵּן אֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים אֶלָּא בַּפֶּסַח בִּלְבַד. מַאי הֲוֵי עֲלַהּ? אָמַר רָבָא: פֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ — כָּשֵׁר. דְּהָא סְתָמוֹ לִשְׁמוֹ קָאֵי, וַאֲפִילּוּ הָכִי, כִּי שָׁחֵיט לֵיהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ — כָּשֵׁר, אַלְמָא: אָתֵי שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וּמַפֵּיק לֵיהּ מִידֵּי לִשְׁמוֹ. כִּי שָׁחֵיט נָמֵי לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ — אָתֵי שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וּמַפֵּיק לֵיהּ מִידֵּי לִשְׁמוֹ. אֲמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה לְרָבָא: דִּילְמָא שָׁאנֵי הֵיכָא דְּאָמַר מֵהֵיכָא דְּלָא אָמַר. דְּהָא לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו כָּשֵׁר, וְכָל הֵיכָא דְּשָׁחֵיט לֵיהּ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו לְחוֹדֵיהּ — פָּסוּל, וַאֲמַאי? הָא סְתָמָא לְאוֹכְלָיו קָאֵי. אֶלָּא שָׁאנֵי הֵיכָא דְּאָמַר מֵהֵיכָא דְּלָא אָמַר. הָכִי נָמֵי, שָׁאנֵי הֵיכָא דְּאָמַר מֵהֵיכָא דְּלָא אָמַר! אֲמַר לֵיהּ: מִידֵּי אִירְיָא? בִּשְׁלָמָא הָתָם כַּמָּה דְּלָא עָקַר לֵיהּ בִּשְׁחִיטָה — סְתָמֵיהּ לְאוֹכְלָיו קָאֵי?! דִּילְמָא מִימַּשְׁכִי הָנֵי וְאָתֵי אַחֲרִינֵי וּמִימְנוּ עִלָּוֵיהּ, (אַחֲרִינֵי) דִּתְנַן: נִמְנִין וּמוֹשְׁכִין אֶת יְדֵיהֶם מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט. [א]אִיבַּעְיָא לְהוּ: פֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה בִּשְׁנֵי בְּעָלִים, מַהוּ? שְׁנֵי בְּעָלִים כְּשִׁנּוּי קוֹדֶשׁ דָּמֵי — וּמַכְשִׁיר לֵיהּ, אוֹ לָא? כִּי אָתָא רַב פָּפָּא, אֲמְרִיתָא לִשְׁמַעְתָּא קַמֵּיהּ דְּרָבָא: הוֹאִיל וְשִׁנּוּי קוֹדֶשׁ פּוֹסְלוֹ בִּזְמַנּוֹ, וְשִׁנּוּי בְּעָלִים פּוֹסְלוֹ בִּזְמַנּוֹ. מָה שִׁנּוּי קוֹדֶשׁ שֶׁפּוֹסְלוֹ בִּזְמַנּוֹ — מַכְשִׁירוֹ לְאַחַר זְמַנּוֹ, אַף שִׁנּוּי בְּעָלִים שֶׁפּוֹסְלוֹ בִּזְמַנּוֹ — מַכְשִׁירוֹ לְאַחַר זְמַנּוֹ. [ב]וְאָמַר לִי: לָא! אִם אָמַרְתָּ בְּשִׁנּוּי קוֹדֶשׁ — שֶׁכֵּן פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ, וְיֶשְׁנוֹ בְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת,

מסורת הש"ס

א זבחים ז:

ב לקמן עא:; משנה פסחים

ג זבחים צא.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ד זבחים כג.; לקמן עח:

ה זבחים ד.

תורה אור השלם

וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם [שמות יב, ו]

וְאֶם־יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל־בֵּיתוֹ אִישׁ לְפִי אֲכֻלוֹ תְּכַסּוּ עַל־הַשֶּׂה [שמות יב, ד]

וְיָשָׁנוֹ לְאַחַר מִיתָה מֵת בְּנוֹ מֵבִיא קָרְבַּן אָבִיו וְאִם שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ לֹא עָלָה לְשֵׁם חוֹבָה וְאַחֲרִיּוֹת הַקָּרְבָּן מָטָל עַל נִכְסֵי הַמֵּת וְצָרִיךְ לְהָבִיא אַחֵר וְיָשָׁנוֹ בְּקָרְבַּן צִבּוּר בְּקָרְבָּן בְּשִׁנּוּי בַּעֲלִים מְחַשֵּׁב בְּדָבָר אַחֵר הוּא וְאֵינוֹ בְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת בִּשְׁאָר זְבָחִים דְּלָאו פֶּסַח דְּלָאו עִקָּרָן לַאֲכִילָה אֶתֵּי אֶלָּא לְכַפָּרָה לֹא שָׁיְיךְ שִׁנּוּי בַּעֲלִים אֶלָּא בְּזָרִיקָה שֶׁאֵין לוֹ בְּקָרְבָּן אֶלָּא בפ"ק דְּזָבְחִים לֹא מִרַבֵּינָן אֶלָּא שׁוֹחֵט לְהִתְכַּפֵּר אֶחָד בְּזָרִיקַת דָּמוֹ אוֹ מוֹלִיךְ אוֹ מְקַבֵּל לִזְרוֹק לְשֵׁם אֶחָד אוֹ זָרַק מִמֶּנּוּ לְשֵׁם אֶחָד אֲבָל שׁוֹחֵט לְשֵׁם אֶחָד שֶׁתְּהֵא הַשְּׁחִיטָה לְבַדָּהּ לְשֵׁם אֲחֵרִים אֲבָל בְּשְׁעַת שְׁחִיטָה אֵין דַּעְתּוֹ עַל הַזְּרִיקָה אֶלָּא לְבַעֲלֵיהֶן כָּשֵׁר וְהָכִי אָמְרִי' הָתָם אָמַר רַב אַשִׁי ק"ו וּמָה אִם בְּמָקוֹם שֶׁאָמַר הֲרֵינִי שׁוֹחֵט לְשֵׁם פְּלוֹנִי דְּכְשֵׁר שְׁחִיטָתוֹ לִזְרוֹק לְשֵׁם פְּלוֹנִי פָּסוּל מָקוֹם שֶׁאִם אָמַר כו' ש"מ מִיהָא דְּאֵין מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי בְּבַעֲלִים בִּשְׁאָר עֲבוֹדוֹת אא"כ מְחַשֶּׁבֶת בְּאַחַת מֵהֶן עַל מְנָת לִזְרוֹק אֲבָל בְּשִׁנּוּי קוֹדֶשׁ שְׁחַט שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ פָּסוּל דִּכְתִיב זָבַח שְׁלָמִים וְכִי בְּחַטָּאת וְשָׁחַט אוֹתָהּ לְחַטָּאת וְכִי פֶּסַח זָבַח פֶּסַח הוּא וּמִיהוּ וַדַּאי פֶּסַח שֶׁעִקָּרוֹ לְבַעֲלָיו לֵאָכֵל בָּא שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְשֵׁם בְּעָלָיו לְהַאֲכִילוֹ לְמְנוּיָין אֲחֵרִים פָּסוּל כִּדְקָתָנֵי' שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְמְנוּיוֹ פָּסוּל וע"כ בְּחֹשֶׁב עַל הַשְּׁחִיטָה לְחַדָּא קָאָמַר לֹא עַל מְנָת לִזְרוֹק מִדְּאִפְּלְגוּ בָּהּ אָמוֹרָאֵי בַּגְּמָרָא שְׁחָטוֹ לְמוּלִין עַל מְנָת שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ בּוֹ עֲרֵלִים מִכְּלָל דִּשְׁחָטוֹ לַעֲרֵלִים דְּמַתְנִיתִין בְּמְחַשֵּׁב עַל הַשְּׁחִיטָה קָאָמַר וְשֶׁלֹּא לְמְנוּיוֹ דַּוְמְיָא דְּלַעֲרֵלִים דְּהָא גַּבֵּי הֶדְיוֹט קָתָנֵי לְהוּ: וְאֵינוֹ לְאַחַר מִיתָה דְּאֵין שָׁם בְּעָלָיו עָלָיו מֵאַחַר שֶׁמֵּת וְאִם שִׁנָּה שְׁמוֹ כָּשֵׁר: וְאֵינוֹ בְּצִבּוּר דְּלְשֵׁם מִי יְשַׁנֶּה אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יְהֵא בְּעָלָיו אִם לְשֵׁם נְכָרִים לֹא מִפְּסִיל כְּדְאָמְרִי' הָתָם וּלְקַמָּן בְּשְׁמַעְתִּין דְּאֵין שִׁנּוּי בְּעָלִים פּוֹסֵל אע"כ שִׁנָּהוּ לְמְחַיֵּב כַּפָּרָה כְּמוֹתוֹ דְּיָלִיף מִלְּכַפֵּר עָלָיו עָלָיו וְלֹא עַל חֲבֵרוֹ אֲלָמָא שִׁנּוּי בְּעָלִים פָּסוּל בַּחֲבֵרוֹ דַּוְמְיָא דִּידֵהּ וּמְחַיֵּב כַּפָּרָה כְּמוֹתוֹ וְאִי לְא לָא פָּסִיל: וְאע"ג דְּתַרְתֵּי מֵהָנֵךְ פְּרָכֵי: לָאו דְּוָקָא כְּלוֹמַר לָאו פְּרָכֵי נִינְהוּ תַּרְתֵּי מִיהָא דְּוָקָא וּמְפָרֵשׁ וְאָזַל הֵי תַּרְתֵּי לָאו דְּוָקָא: פְּסוּל מַחֲשָׁבָה לָא מִקְּרֵי פְּסוּל הַגּוּף: וּלְרַב פְּנָחָס בפ"ק דְּזָבְחִים אָמְרִה: יֵשׁ בְּעָלִים לְאַחַר מִיתָה וְאִם שְׁחָטוֹ לְשֵׁם בְּעָלִים אֲחֵרִים צָרִיךְ הַיּוֹרֵשׁ לְהָבִיא אַחֵר: כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ בְּעָלִים כְּמִי שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּזְמַנּוֹ שֶׁלֹּא לְשֵׁם בְּעָלִים וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי שִׁנּוּי בְּעָלִים אֵינוֹ בְּזְרִיקָה כְּדְאָמְרִי' אֵין מַחֲשָׁבָת אוֹכְלִים בְּזְרִיקָה וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן דְּמַחֲשֶׁבֶת שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו מְנוּיִין עָלָיו הֵן וּבְשְׁחִיטָה הוּא דְּגָלֵי רַחֲמָנָא וְלֹא בִּשְׁאָר עֲבוֹדוֹת אֲבָל מַחֲשָׁבַת שֶׁלֹּא לְמְנוּיוֹ דְּהַיְנוּ שִׁנּוּי בְּעָלִים עִקָּרָהּ בִּזְרִיקָה הוּא כְּדְיָלִיף לְקַמָּן בְּשְׁמַעְתִּין בִּזְרִיקָה וְכָפֵּר עָלָיו וְלֹא עַל חֲבֵרוֹ: מַתְנִי' לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו כָּשֵׁר דְּמִקְּצָת אֲכָלִין לֹא פְּסִילִי וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ טַעְמָא: מְמֵרֵס בְּדָמוֹ שֶׁלֹּא יִקְרֹשׁ כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רָאוּי לִזְרִיקָה: וְאִם נִזְרַק קֹדֶם לְתָמִיד כָּשֵׁר דאע"ג דַּאֲמָרַן (לְעֵיל פְּסָחִים ד' נט.) יָאֵחַר דָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בָּעֶרֶב וּבֵין הָעַרְבַּיִם וְגוֹ' לֹא מִפְּסִיל בְּהֶכִי: גְּמ' מִכְסָת לְשׁוֹן מְנוּיִין כְּמוֹ אֶת מִכְסַת הָעֲרָכָה (וַיִּקְרָא כ"ז:כ"ג): סוּרְסִי אֲרַמִּי חֲכָמֵי הָאֻמּוֹת קוֹרִין לוֹ לינג"א שוריי"א (שָׁפָה סוּרִית) : כּוֹס שָׁחוּט לְמֵימְרָא דִּבְשְׁעַת שְׁחִיטָה צָרִיךְ לְהִתְכַּוֵּן לְמְנוּיוֹ: לְפִי אָכְלוֹ הֵרְאוּי לֶאֱכֹל פְּרָט לְחוֹלֶה וְלַזָּקֵן וּלְעֵרֵל וַאֲפִלּוּ הֵן מְנוּיִין:

וְיָשָׁנוֹ לְאַחַר מִיתָה, וְיָשָׁנוֹ בְּצִבּוּר כְּבַיָּחִיד. תֵּאמַר בְּשִׁינּוּי בַּעֲלִים — דְּאֵין פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ, וְאֵינוֹ בְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת, וְאֵינוֹ לְאַחַר מִיתָה, וְאֵינוֹ בְּצִבּוּר כְּבַיָּחִיד. וְאַף עַל גַּב דְּתַרְתֵּי לָאו דַּוְקָא, תַּרְתֵּי מִיהָא דַּוְקָא. דְּמַאי שְׁנָא שִׁינּוּי בְּעָלִים דְּלָא הָוֵי פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ — דִּפְסוּלוֹ מַחְשָׁבָה בְּעַלְמָא הִיא. שִׁינּוּי קוֹדֶשׁ נָמֵי — פְּסוּלוֹ מַחְשָׁבָה בְּעַלְמָא הִיא. [א]וְתוּ, הָא דְּאָמַר שִׁינּוּי בְּעָלִים אֵינוֹ לְאַחַר מִיתָה, וּלְרַב פְּנָחָס בְּרֵיהּ דְּרַב אַמֵּי דְּאָמַר יֵשׁ שִׁינּוּי בְּעָלִים לְאַחַר מִיתָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? תַּרְתֵּי מִיהַת דַּוְקָא נִינְהוּ. [א]אֶלָּא, אָמַר רָבָא: פֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה בְּשִׁינּוּי בְּעָלִים — נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ בְּעָלִים בִּזְמַנּוֹ, וּפְסוּל. [ב]מַתְנִי' שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו, וְשֶׁלֹּא לְמְנוּיָו, לַעֲרֵלִים וְלִטְמֵאִים — פָּסוּל. לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו לְמְנוּיָו וְשֶׁלֹּא לְמְנוּיָו, לְמוּלִים וְלַעֲרֵלִים, לִטְמֵאִים וְלִטְהוֹרִים — כָּשֵׁר. [ג-ד](ג)שְׁחָטוֹ קוֹדֶם חֲצוֹת — פָּסוּל, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "בֵּין הָעַרְבַּיִם". שְׁחָטוֹ קוֹדֶם לַתָּמִיד — כָּשֵׁר, וּבִלְבַד שֶׁיִּהֵא אַחֵר מְמֻרָּס בְּדָמוֹ עַד שֶׁיִּזְרֹק הַתָּמִיד. וְאִם נִזְרַק — כָּשֵׁר. גְּמ' תָּנוּ רַבָּנַן: כֵּיצַד שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו? לְשׁוּם חוֹלֶה אוֹ לְשׁוּם זָקֵן. כֵּיצַד שֶׁלֹּא לְמְנוּיָו? נִמְנוּ עָלָיו חֲבוּרָה זוֹ, וּשְׁחָטוֹ לְשֵׁם חֲבוּרָה אַחֶרֶת. [ה-ד]מְנָהֲנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: "בְּמִכְסַת" — מְלַמֵּד שֶׁאֵין הַפֶּסַח נִשְׁחָט אֶלָּא לְמְנוּיָו, יָכוֹל שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו יְהֵא כְּעוֹבֵר עַל הַמִּצְוָה וְכָשֵׁר — תַּלְמוּד לוֹמַר: "בְּמִכְסַת ... תְּכַסּוּ", הַכָּתוּב שָׂנָה עָלָיו לְעַכֵּב. רַבִּי אוֹמֵר: לָשׁוֹן סוּרְסִי הוּא, כְּאָדָם שֶׁאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ "כּוֹס לִי טָלֶה זֶה". אַשְׁכְּחַן שֶׁלֹּא לְמְנוּיָו, שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו מְנָא לַן? אָמַר קְרָא "אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תְּכוֹסּוּ", אִיתַּקַּשׁ אוֹכְלִין לְמְנוּיִין.

שְׁחָטוֹ וּמְנוּיוֹ אֶלָּא בְּשְׁחִיטָה וְכֵן מַשְׁמַע בְּכִיצַד צוֹלִין (ד עח:) דְּמַסִּיק רַב דְּאָמַר אֲכִילָה לֹא מְעַכְּבִי כְּרַבִּי נָתָן וְלָא קָאָמַר כַּר' וְהָיְנוּ מִשּׁוּם דְּלִפְרוּשֵׁי אֲתָא כְּדִפְּאִי: **לְאוֹכְלָיו** מְנָא לַן אור"י דַּעֲרֵלִים וּטְמֵאִים כּוּלְּהוּ נָפְקִי מֵהַאי קְרָא דְּאִישׁ לְפִי אָכְלוֹ דְּכֵיוָן דְּלָא מָצוּ אָכְלִי לֵיהּ חֲשִׁיבִי כּוּלְּהוּ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו וְכֵן מַשְׁמַע בפ"ב דְּזָבְחִים (ד' כב:) דְּקָאָמַר קִסְבְּרִי זְקֵנֵי דָרוֹם טָמֵא מְשַׁלֵּחַ קָרְבְּנוֹתָיו פִּי' פֶּסַח וְהַתָּנָיָא בְּמִכְסַת נְפָשׁוֹת מִכָּאן שֶׁאֵין הַפֶּסַח נִשְׁחָט אֶלָּא לְמְנוּיָו וְאִתַּקַּשׁ אוֹכְלָיו לְמְנוּיוֹ מַשְׁמַע בְּהֶדְיָא דְּטָמֵא נָפְקָא לַן מֵאִישׁ לְפִי אָכְלוֹ: **וְאִתַּקַּשׁ** אוֹכְלָיו לְמְנוּיוֹ תֵּימָה לר"י ל"ל לְמֵימַר נַעֲשָׂה כְּיָוֵן דְּתַרְתֵּי דְּהַיְנוּ שִׁנּוּי בְּעָלִים אַף אוֹכְלָיו יִפָּסְלוּ בַּד' עֲבוֹדוֹת וּבְשְׁאָר קָרְבָּנוֹת נָמֵי יִפָּסְלוּ בְּמְנוּיוֹ וי"ל דְּשְׁלָא לְמְנוּיוֹ אֵין זֶה שִׁנּוּי בְּעָלִים דְּשִׁנּוּי בְּעָלִים לֹא פָּסֵיל אֶלָּא בְּזָרִיקָה כְּגוֹן שׁוֹחֵט אוֹ מְקַבֵּל וּמוֹלִיךְ עַל מְנָת לִזְרוֹק לְשֵׁם אֲחֵרִים אוֹ זוֹרֵק לְשֵׁם אֲחֵרִים אֲבָל שׁוֹחֵט וּמְקַבֵּל וּמוֹלִיךְ לְשֵׁם אֲחֵרִים כָּשֵׁר דְּמַכְפֵּר עָלָיו נָפְקָא לַן וְשֶׁלֹּא לְמְנוּיוֹ הַיְנוּ שׁוֹחֵט שֶׁלֹּא לְמְנוּיוֹ וְלֹא פָּסֵיל אֶלָּא בִּשְׁחִיטָה דְּוָקָא כְּדִכְתִיב תִּכְסּוּ וְדַוְקָא בְּפֶסַח וְלֹא בִּשְׁאָר קָרְבָּנוֹת וא"ת וַיְמָא הוֹאִיל וְגָלֵי שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו בִּשְׁחִיטָה ה"ה בִּשְׁאָר עֲבוֹדוֹת כְּדַאי' בפ"ק דְּזָבְחִים (ד' ז:) פֶּסַח שֶׁלֹּא לְשֵׁמוֹ מְזֻבַּחַ פֶּסַח שְׁאָר עֲבוֹדוֹת מְנָא לַן הוֹאִיל וְגָלֵי גְּלִי ואור"י דְּלָא דָּמֵי כֵּיוָן דְּגָלֵי בְּכָל הַקָּרְבָּנוֹת דְּלָא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה וְגַבֵּי פֶּסַח אַשְׁכְּחַן פָּסוּל בְּחַד מִנַּיְהוּ אֵין לָנוּ לְחַלֵּק:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הל' יא:

ב מיי' פב' מהל' קרבן פסח הל' ה:

ג מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' ד:

ד מיי' פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הל' יב:

ה מיי' פב' מהל' קרבן פסח הל' א:

ו מיי' פב' מהל' קרבן פסח הל' ג:

[א]שְׁחָטוֹ לְמוּלִין, עַל מְנָת שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ בּוֹ עֲרֵלִים בִּזְרִיקָה. רַב חִסְדָּא אָמַר: פָּסוּל. רַבָּה אָמַר: כָּשֵׁר. רַב חִסְדָּא אָמַר פָּסוּל — יֵשׁ מַחְשֶׁבֶת עֲרֵלִים בִּזְרִיקָה. רַבָּה אָמַר כָּשֵׁר — אֵין מַחְשֶׁבֶת עֲרֵלִים בִּזְרִיקָה. [א]אָמַר רַבָּה: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דְּתַנְיָא: יָכוֹל יִפְסוֹל בְּנֵי חֲבוּרָה הַבָּאִין עִמּוֹ? וְדִין הוּא: הוֹאִיל וְעָרְלָה פּוֹסֶלֶת וְטוּמְאָה פּוֹסֶלֶת, מָה טוּמְאָה לֹא עָשָׂה בָּהּ מִקְצָת טוּמְאָה כְּכָל טוּמְאָה — אַף עָרְלָה לֹא עָשָׂה בָּהּ מִקְצָת עָרְלָה כְּכָל עָרְלָה. אוֹ כַּלֵּךְ לְדֶרֶךְ זוֹ: הוֹאִיל וְעָרְלָה פּוֹסֶלֶת וּזְמַן פּוֹסֵל, מָה זְמַן — עָשָׂה בָּהּ מִקְצָת זְמַן כְּכָל זְמַן, אַף עָרְלָה — עָשָׂה בָּהּ מִקְצָת עָרְלָה כְּכָל עָרְלָה. [ב]נִרְאֶה לְמִי דּוֹמֶה: דָּנִין דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים מִדָּבָר שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים, וְאַל יוֹכִיחַ זְמַן שֶׁנּוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים. אוֹ כַּלֵּךְ לְדֶרֶךְ זוֹ: דָּנִין דָּבָר שֶׁלֹּא הוּתַּר מִכְּלָלוֹ מִדָּבָר שֶׁלֹּא הוּתַּר מִכְּלָלוֹ, וְאַל תּוֹכִיחַ טוּמְאָה — שֶׁהוּתְּרָה מִכְּלָלָהּ. תַּלְמוּד לוֹמַר "זֹאת". מַאי "זֹאת"? אִילֵּימָא דְּכוּלַּהּ עָרְלָה — פָּסְלָה, מִקְצָתַהּ — לָא פָּסְלָה, הַאי מִ"וְּכָל עָרֵל" נָפְקָא! אֶלָּא לָאו הָכִי קָתָנֵי: תַּלְמוּד לוֹמַר "וְכָל עָרֵל" — כּוּלַּהּ עָרְלָה פָּסְלָה, מִקְצָתַהּ — לָא פָּסְלָה. וְכִי תֵּימָא הוּא הַדִּין לִזְרִיקָה, דְּכוּלַּהּ עָרְלָה מִיהָא פָּסְלָה — תַּלְמוּד לוֹמַר "זֹאת": בִּשְׁחִיטָה הוּא דְּכוּלַּהּ עָרְלָה מִיהָא פָּסְלָה, אֲבָל זְרִיקָה — אֲפִילּוּ כּוּלַּהּ עָרְלָה נָמֵי לָא פָּסְלָה. וְכִי תֵּימָא מַאי קוּלָּא דִּזְרִיקָה? דְּאֵין מַחְשֶׁבֶת אוֹכְלִין בִּזְרִיקָה. וְרַב חִסְדָּא, אַדְּרַבָּה לְאִידַּךְ גִּיסָא: תַּלְמוּד לוֹמַר "וְכָל עָרֵל" — כּוּלַּהּ עָרְלָה פָּסְלָה, מִקְצָתַהּ — לָא פָּסְלָה. אֲבָל זְרִיקָה — אֲפִילּוּ מִקְצָתַהּ נָמֵי פָּסְלָה. וְכִי תֵּימָא הוּא הַדִּין לִזְרִיקָה, דְּעַד דְּאִיכָּא כּוּלַּהּ עָרְלָה לָא פָּסְלָה, תַּלְמוּד לוֹמַר "זֹאת": שְׁחִיטָה הוּא דְּמִקְצָתַהּ לָא פָּסְלָה, אֲבָל זְרִיקָה — אֲפִילּוּ מִקְצָתַהּ פָּסְלָה. וְכִי תֵּימָא וּמַאי חוּמְרֵיהּ דִּזְרִיקָה? דְּלָא מִקְבַּע פִּיגּוּל אֶלָּא בִּזְרִיקָה. מַתְקֵיף לַהּ רַב אָשֵׁי: מִמַּאי דְּהַאי "וְכָל עָרֵל" כּוּלַּהּ מַשְׁמַע? דִּילְמָא הַאי "וְכָל עָרֵל" מַשְׁמַע כָּל דְּהוּ עָרְלָה, כְּתַב רַחֲמָנָא "זֹאת", דְּעַד דְּאִיכָּא כּוּלַּהּ עָרְלָה — לָא פָּסְלָה, לָא שְׁנָא בִּשְׁחִיטָה וְלָא שְׁנָא בִּזְרִיקָה. אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בְּהַאי

שְׁחָטוֹ לְמוּלִין עַל מְנָת שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ בּוֹ עֲרֵלִים אִם שְׁחָטוֹ לְמְנוּיָו עַל מְנָת שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ בּוֹ שֶׁאֵינָם מְנוּיָו הָא פְּשִׁיטָא דְּפָסוּל לכ"ע דְּהַיְנוּ שִׁנּוּי בְּעָלִים דְּפָסוּל בְּפֶסַח וּבְחַטָּאת וּמִיהוּ נִרְאֶה לר"י דה"נ פְּלִיגֵי בְּשָׁחַט לְאוֹכְלָיו עַל מְנָת שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ שֶׁאֵינָם אוֹכְלִין כְּגוֹן חוֹלֶה וְזָקֵן דְּפָסַל בֵּהּ רַב חִסְדָּא כְּמוֹ בַּעֲרֵלִים אע"ג דִּקְרָאֵי דְּמַיְתִי בְּעָרֵל כְּתִיבִי דְּמֵחַד קְרָא דִּלְפִי אָכְלוֹ נָפְקִי וְיָלְפִי מֵהֲדָדֵי לְכָל מִלֵּי דְּהָא לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו דְּכָשֵׁר הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּיָלְפִי' מִלְּמוּלִים וְלַעֲרֵלִים וְדַוְקָא בְּשָׁחַט לְמוּלִים ע"מ שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ עֲרֵלִים פָּסַל רַב חִסְדָּא אֲבָל נִזְרַק לְשֵׁם עֲרֵלִים אַפֵּי' רַב חִסְדָּא מוֹדֶה דְּכָשֵׁר דְּאֵין מַחְשֶׁבֶת אוֹכְלִין בִּזְרִיקָה דְּהָא בכ"מ פָּשׁוּט זֶה לִמְסַדֵּר הַשַּׁ"ס בְּכֻלָּהּ שְׁמַעְתִּ' וּבְרֵישׁ זְבָחִים (ד' ד.) דְּקָאָמַר אַשְׁכְּחַן זְבִיחָה שְׁאָר עֲבוֹדוֹת מְנָלַן וְכִי תֵּימָא נֵילַף מִזְּבִיחָה מָה לִזְבִיחָה שֶׁכֵּן פְּסוּלָה שֶׁלֹּא לְשֵׁם אוֹכְלִין בַּפֶּסַח מַשְׁמַע דְּלֵיכָּא מַאן דִּפְלִיג דְּאֵין מַחְשֶׁבֶת אוֹכְלִין בִּזְרִיקָה וְעוֹד דְּרַב אַשִׁי מַסִּיק דְּרַבָּה לָא פְּלִיג בְּהָא אַדְּרַב חִסְדָּא וּבְפֶ' כֵּיצַד צוֹלִין (פְּסָחִים ד' עח.) דְּתַנְיָא שְׁחָטוֹ לְאוֹכְלָיו לִזְרֹק דָּמוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו פֶּסַח עַצְמוֹ כָּשֵׁר וְאָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ לָא גָּרְסִינַן לִזְרֹק דָּמוֹ אֶלָּא וְנִזְרַק דָּמוֹ דְּלָא תִּקְשֵׁי לְרַב חִסְדָּא וְכֵן יֵשׁ בְּמִקְצָת סְפָרִים וְרִיבָ"א פֵּי' דְּדַוְקָא נְקַט עַל מְנָת שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ שֶׁחִשֵּׁב לְהִתְכַּפֵּר בּוֹ עֲרֵלִים אֲבָל אִם לֹא חִשֵּׁב לְהִתְכַּפֵּר אֶלָּא חִשֵּׁב לִזְרוֹק לְהַאֲכִיל הַבָּשָׂר לַעֲרֵלִים אַפֵּי' רַב חִסְדָּא מוֹדֶה דְּכָשֵׁר דְּלָא שַׁיָּךְ בִּזְרִיקָה מַחֲשֶׁבֶת פְּסוּל דַּאֲכִילָה אֶלָּא פְּסוּל דְּכַפָּרָה וּבִשְׁחִיטָה דַּוְקָא אִם חִשֵּׁב לְהַאֲכִיל שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו וְלַעֲרֵלִים פְּסוּל דִּשְׁחִיטָה וַדַּאי בָּעֵינַן לְשֵׁם בְּעָלִים הָרְאוּיִים לְאָכְלוֹ כְּדִכְתִיב אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תָּכֹסּוּ וְהַיְנוּ דְּאֵין מַחְשֶׁבֶת אוֹכְלִין בִּזְרִיקָה: רַבָּה אָמַר כָּשֵׁר תֵּמַהּ לר"י נֵילַף מק"ו דְּפָסוּל מִשִּׁנּוּי בְּעָלִים דְּמָה הֲרֵינִי שׁוֹחֵט לְשֵׁם פְּלוֹנִי דְּכָשֵׁר לִזְרֹק דָּמוֹ לְשֵׁם פְּלוֹנִי פָּסוּל שׁוֹחֵט לְשֵׁם עֲרֵלִים דְּפָסוּל אֵינוֹ דִּין דְּלִזְרוֹק לַעֲרֵלִים נָמֵי פָּסוּל וְכִי הַאי גַּוְונָא עָבִיד בִּזְבָחִים (ד' י.) קַל וָחֹמֶר אַשְׁלָא לִשְׁמוֹ וְתֵרֵץ ר"י דְּשָׁאנֵי הָכָא דְּרַבָּה יָלֵיף מִקְּרָא לְקַמָּן וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דְּאִיכָּא לְמִפְרַךְ מַה לְשִׁנּוּי בְּעָלִים שֶׁכֵּן אִם זָרַק לְשֵׁם פְּלוֹנִי דְּפָסוּל תֹּאמַר בְּשׁוֹחֵט לִזְרוֹק לַעֲרֵלִים שֶׁכֵּן זוֹרֵק לְשֵׁם עֲרֵלִים כָּשֵׁר דְּאֵין מַחְשֶׁבֶת אוֹכְלִין בִּזְרִיקָה לכ"ע כִּדְפָרֵשִׁית וְאִם תֹּאמַר הִיא גּוּפָהּ נֵילַף מִשִּׁנּוּי בְּעָלִים שֶׁיְּהֵא זוֹרֵק לְשֵׁם עֲרֵלִים פָּסוּל וְשֶׁמָּא יֵשׁ מִעוּט לְמַעֵט אֳכָלִים מִזְּרִיקָה וּמִיהוּ מִתְכַּוְּסוּ לֹא מַשְׁמַע שׁוּם מִעוּט אֶלָּא מִעוּט אַחֲרִינָא אִיכָּא וְעוֹד אִכָּא לְמִפְרַךְ מָה לְשִׁנּוּי בְּעָלִים שֶׁכֵּן פָּסוּל בְּכָל הַזְּבָחִים: וְכִי תֵּימָא ה"ה לִזְרִיקָה וְכֵן רַב אַשִׁי קָאָמַר בְּסָמוּךְ לָא שְׁנָא שְׁחִיטָה וְלָא שְׁנָא זְרִיקָה תֵּמַהּ לְרִיבָ"א כֵּיוָן דִּזְרִיקָה קִילָא דְּאֵין בָּהּ מַחֲשֶׁבֶת אֳכָלִין הֵיכִי נֵילַף מִשְּׁחִיטָה וְאַמַּאי אִצְטְרִיךְ הַשְׁתָּא זֹאת: דִּילְמָא הַאי כָּל עָרֵל אֲפִילּוּ כָּל דְּהוּ אע"ג דִּפְלוּגְתָּא דְתַנָּאֵי הוּא בְּסַנְהֶדְרִין (ד' עח.) גַּבֵּי הִכּוּהוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם בִּי' מַקְלוֹת בְּכָל נֶפֶשׁ אִי כֻּלָּהּ נֶפֶשׁ מַשְׁמַע אוֹ כָּל דְּהוּ וְכֵן בִּבְכוֹרוֹת (ד' ג.) גַּבֵּי כָּל בְּכוֹר רַב אַשִׁי בָּא לִסְתּוֹר רְאָיָתוֹ שֶׁל רַבָּה וּלְהַעֲמִיד הַבָּרַיְתָא כְּמַאן דְּאָמַר כָּל דְּהוּ מַשְׁמַע וְעוֹד כִּדְפֵי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּבָרַיְתָא גּוּפָהּ מוֹכְחָא דְּזֹאת בָּא לְהַתִּיר מִקְצָת עֲרֵלוּת וּלְהָכִי פָּרִיךְ: כְּתַב רַחֲמָנָא זֹאת עַד דְּאִיכָּא כֻּלָּהּ עָרְלָה תֵּמַהּ לִשְׁתּוֹק מִכָּל וְעוֹד דְּנֵימָא אִיפְּכָא דְּזֹאת וַדַּאי כֻּלָּהּ עָרְלָה מַשְׁמַע כְּתַב רַחֲמָנָא כָּל אֲפִלּוּ כָּל דְּהוּ וי"ל דְּיָדַע בַּעַל הַשַּׁ"ס דְּאִצְטְרִיךְ כָּל לְשׁוּם דְּרָשָׁה אַחֲרִיתִי וְאִצְטְרִיךְ זֹאת לְגַלּוּיֵי דְּלָא נִדְרוֹשׁ מִכָּל כָּל דְּהוּ אֲבָל אִי הֲוָה דָּרְשִׁי' אִיפְּכָא לָא הֲוָה יָדְעִינַן כְּלָל זֹאת לְמַאי אָתָא:

שְׁחָטוֹ לְהַאֲכִילוֹ לְמֻלִין מְנוּיִין אֲבָל יִתְכַּפְּרוּ בּוֹ בִּזְרִיקָתוֹ עֲרֵלִים אוֹ מְנוּיִין אוֹ שֶׁאֵינָן מְנוּיִין: אֵין מַחְשֶׁבֶת עֲרֵלִים בִּזְרִיקָה לָא מְהַנֵּי לִפְסוֹל וְטַעְמָא מְפָרֵשׁ לְקַמֵּהּ: מְנָא אֲמִינָא לַהּ כו' רֵישָׁא דְּבָרַיְתָא וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ: יָכוֹל יִפְסֹל עָרֵל: בְּנֵי חֲבוּרָה הַבָּאִין עִמּוֹ שֶׁאִם נִמְנוּ עָלָיו מוּלִין וְעָרֵל שֶׁמֵּתוּ אֶחָיו מֵחֲמַת מִילָה וְשָׁחַט לְשֵׁם כֻּלָּם יָכוֹל יִפָּסֵל: הוֹאִיל וְטֻמְאָה פּוֹסֶלֶת אִם שְׁחָטוֹ לִטְמֵאִין דְּבָעֵינַן הָרָאוּי לְאָכְלוֹ כְּדִכְתִיב אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תָּכֹסּוּ תִּשְׁחֲטוּ וּלְתַנָּא קַמָּא דְּלֵית לֵיהּ לְשׁוֹן סוּרְסִי בָּתְרֵהּ כְּתִיב וְשָׁחֲטוּ אוֹתוֹ: וְעָרְלָה פּוֹסֶלֶת מֵהַאי טַעְמָא נָמֵי דְּרָאוּי לַאֲכִילָה בָּעֵינַן: מָה טֻמְאָה לֹא עָשָׂה בָּהּ מִקְצָת טֻמְאָה כְּגוֹן לִטְמֵאִים וְלִטְהוֹרִים: כְּכָל טֻמְאָה כְּאִלּוּ נִשְׁחַט כֻּלּוֹ לִטְמֵאִים וּלְקַמָּן פָּרִיךְ מַאי שְׁנָא טֻמְאָה דִּפְשִׁיטָא לֵהּ וּמַאי שָׁנָה עָרְלָה דִּמְסַפְּקָא לֵהּ: וּזְמַן פּוֹסֵל שְׁחָטוֹ עַל מְנָת לֶאֱכֹל הֵימֶנּוּ כַּזַּיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ נַעֲשָׂה כֻּלּוֹ פִּגּוּל וְהַיְנוּ מִקְצַת זְמַן שֶׁלֹּא חִשֵּׁב אֶלָּא עַל כַּזַּיִת הֵימֶנּוּ כְּדִכְתִיב אִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל וְגוֹ' וְתַנְיָא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים וּבִזְבָחִים (דַּף כט.) כּוֹף אָזְנְךָ לִשְׁמוֹעַ בִּמְחַשֵּׁב לֶאֱכֹל מִזִּבְחוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הַכָּתוּב מְדַבֵּר וּכְתִיב הֵאָכֹל יֵאָכֵל אֲכִילָה בִּכְזַיִת: עָרְלָה וְטֻמְאָה אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בִּשְׁאָר זְבָחִים כְּפֶסַח שֶׁכֵּן עָרֵל וְטָמֵא מְשַׁלְּחִין קָרְבְּנוֹתֵיהֶן דְּלָא מְעַכְּבָא בְּהוּ אֲכִילַת בְּעָלִים: עָרְלָה לֹא הֻתְּרָה מִכְּלָלָהּ שֶׁאֵין שׁוּם קָרְבָּן נֶאֱכָל לַעֲרֵלִים דְּיָלְפִינַן בִּיבָמוֹת (דַּף עג.) דְּעָרֵל אָסוּר בְּקָדָשִׁים דְּאָתֵי בְּקַל וָחֹמֶר מִפֶּסַח הַקַּל וּזְמַן נָמֵי לֹא הֻתַּר לְשׁוּם קָרְבָּן לְאוֹכְלוֹ חוּץ לִזְמַנּוֹ וְטֻמְאָה הֻתְּרָה מִכְּלָלָהּ כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן הַפֶּסַח שֶׁבָּא בְּטֻמְאָה נֶאֱכָל בְּטֻמְאָה: ת"ל זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח וּכְתִיב בְּהַהִיא פָּרַשְׁתָּא כָּל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ: מַאי זֹאת הֵיכִי מַשְׁמַע מִזֹּאת דְּאֵינוֹ פּוֹסֵל בְּנֵי חֲבוּרָה הַבָּאִין עִמּוֹ עַל כָּרְחָךְ מִלְּתָא אַחֲרִיתִי קָאָמַר וְהָכִי קָאָמַר ת"ל וְכָל עָרֵל עַד דְּאִיכָּא כֻּלָּהּ עֲרֵלוּת וְזֹאת אֲתָא דְּלָא תֵּימָא הוּא הַדִּין לִזְרִיקָה דְּכֻלַּהּ עֲרֵלוּת מִיהָא פָּסְלָה בֵּהּ אִם שְׁחָטוֹ לְמוּלִין עַל מְנָת לִזְרוֹק דָּמָהּ לַעֲרֵלִים לְבַדָּם: תַּלְמוּד לוֹמַר זֹאת דְּמַשְׁמַע בַּעֲבוֹדָה א' הוּא דְּפָסְלָה עֲרֵלוּת וְהַיְנוּ שְׁחִיטָה דְּהִיא תְּחִלָּה לַעֲבוֹדוֹת וְהִיא הֻזְכְּרָה אֵצֶל מְנוּיִין וְאוֹכְלִין כִּדְמְפָרֵשׁ: וכ"ת מַאי קֻלָּא דִּזְרִיקָה דְּתֵימָא הַאי זֹאת אַשְּׁחִיטָה קָאֵי וּלְמִעוּטֵי זְרִיקָה הַיְנוּ קֻלָּא דְּהָא לָא אִתְרַבֵּי מַחֲשֶׁבֶת אוֹכְלִין אֵצֶל זְרִיקָה דִּשְׁחִיטָה גַּלֵּי בָּהּ רַחֲמָנָא הִלְכָּךְ מִסְתַּבְּרָא דְּזֹאת דִּפְסוּל כֻּלָּהּ עֲרֵלוּת אַשְּׁחִיטָה קָאֵי וְלָאו אַזְּרִיקָה וְזֹאת מַשְׁמַע מִעוּטָא: וְרַב חִסְדָּא דְּאָמַר לְעֵיל יֵשׁ מַחֲשֶׁבֶת (אוֹכְלִין) [עֲרֵלִים] בִּזְרִיקָה אָמַר לָךְ הַאי זֹאת לָאו לְקֻלָּא גַּבֵּי זְרִיקָה הוּא אֶלָּא לְאַחְמוֹרֵי עָלֶיהָ אֲתָא וְהָכָא קָאָמַר זֹאת הִיא דְּמִקְצָת עָרְלָה לֹא פָּסְלָה בָּהּ אֲבָל זְרִיקָה אֲפִלּוּ מִקְצָתַהּ פָּסְלָה: וְכִי תֵּימָא מַאי חוּמְרָא דִּזְרִיקָה מִשְּׁחִיטָה דְּמוֹקְמֵית קֻלָּא דְּמִקְצָת עָרְלָה לֹא פָּסְלָה אַשְּׁחִיטָה אֲבָל זְרִיקָה אַפֵּי' מִקְצָתָהּ פָּסְלָה הַיְנוּ חוּמְרָא דִּלָּהּ דְּלָא מְקַיֵּם פִּגּוּל אֶלָּא בִּזְרִיקָה אִם חִשֵּׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת עַל מְנָת לֶאֱכֹל הֵימֶנּוּ כַּזַּיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ פִּגּוּל הוּא וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת אֲפִלּוּ אָכַל מִמֶּנּוּ תּוֹךְ זְמַנּוֹ כְּדִכְתִיב (וַיִּקְרָא ו) וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא וּבִלְבַד שֶׁיֵּעָשׂוּ כָּל עֲבוֹדוֹת שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ שֶׁלֹּא בִּפְסוּל אַחֵר אֶלָּא אוֹ בִּשְׁתִיקָה אוֹ בְּכַשְׁרוּת עַל מְנָת תּוֹךְ זְמַנּוֹ אוֹ עַל מְנָת פִּגּוּל כְּמוֹתָהּ אֲבָל חִשֵּׁב בְּאַחַת מֵעֲבוֹדוֹת שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ פְּסוּל אַחֵר כְּגוֹן חוּץ לִמְקוֹמוֹ שׁוּב אֵין בּוֹ כָּרֵת כִּדְאָמְרִי' בִּזְבָחִים (דַּף כח:) וּבִמְנָחוֹת בְּפֶרֶק שֵׁנִי (דַּף טז.) הַרְצָאָה כְּתִיבָה בְּפִגּוּל נֶאֱמַר לֹא יֵרָצֶה בְּפִגּוּל וְנֶאֱמַר בְּכָשֵׁר מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה כְּהַרְצָאַת כָּשֵׁר כָּךְ הַרְצָאַת פִּגּוּל מָה הַרְצָאַת כָּשֵׁר עַד שֶׁיִּקְרְבוּ כָּל מַתִּירָיו בְּכַשְׁרוּת אַף הַרְצָאַת פִּגּוּל עַד שֶׁיִּקְרְבוּ כָּל מַתִּירָיו אוֹ בְּפִגּוּל אוֹ בְּכַשְׁרוּת אַלְמָא לָא מִקְבַּע וַדַּאי שֶׁל פִּגּוּל אֶלָּא בִּזְרִיקָה שֶׁהִיא סוֹף הָעֲבוֹדָה דְּכָל שַׁעְתָּא קָאֵי בְּסָפֵק שֶׁמָּא יְחַשֵּׁב פְּסוּל אַחֵר בַּעֲבוֹדָה הַבָּאָה וְיַפְקִיעַ שֵׁם פִּגּוּל מִמֶּנּוּ: מַתְקִיף לַהּ רַב אַשִׁי בֵּין לְרַבָּה בֵּין לְרַב חִסְדָּא מִמַּאי דְּהַאי וְכָל עָרֵל עַד דְּאִיכָּא כֻּלָּהּ עָרְלָה מַשְׁמַע דְּנַיְתֵי זֹאת לְמִעוּטֵי זְרִיקָה לְמַר לְחוּמְרָא וּלְמַר לְקֻלָּא וְת"ל זֹאת דְּקָתָנֵי תַּנָּא מִלְּתָא אַחֲרִיתִי קָאָמַר דִּלְמָא זֹאת דְּקָתָנֵי תַּנָּא. אַמִּלְּתֵהּ קָאֵי וּמִנָּהּ יָלֵיף דְּאֵינוֹ פּוֹסֵל בְּנֵי חֲבוּרָה הַבָּאִין עִמּוֹ וּמִשּׁוּם דְּכָל עָרֵל כָּל דְּהוּ מַשְׁמַע וְהָכִי קָאָמַר יָכוֹל יִפְסֹל בְּנֵי חֲבוּרָה דְּכָל עָרֵל כָּל דְּהוּ מַשְׁמַע וְשׁוּב לֹא יֹאכַל בּוֹ שׁוּם אָדָם: ת"ל זֹאת עֲבוֹדָה שְׁלֵמָה בָּעֵינַן בַּעֲרֵלוּת וּלְעוֹלָם לָא שְׁנָא שְׁחִיטָה וְלָא שְׁנָא זְרִיקָה שָׁוִין:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ב מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:

מסורת הש״ס

א תוספתא פסחים
ב מנחות כא:

תורה אור השלם

וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְהֹוָה לָכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת [שמות יב, כה]

וַיֹּאמֶר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפָּסַח כָּל־בֶּן־נֵכָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ וְכָל־עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת־כָּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ [שמות יב, מג-מד]

וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהֹוָה הִמּוֹל לוֹ כָל־זָכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל־עָרֵל לֹא־יֹאכַל בּוֹ [שמות יב, מח]

וַיֹּאמֶר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפָּסַח כָּל־בֶּן־נֵכָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ [שמות יב, מג]

מסורת הש"ס

א לעיל מו:; ביצה כא.

ב לקמן עז:; תוספתא זבחים; תוספתא פסחים; משנה פסחים ג לקמן עח:

תורה אור השלם

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו [ויקרא א, ד]

בְּהַאי קְרָא פְּלִיגִי וּכְשִׁיתַּכְּפְרוּ בּוֹ עֲרֵלִים דְּקָאָמַר שְׁאֵין מְנוּיִין עָלָיו קָאָמַר הַאי מְחַסֵּר מַעֲשֶׂה כּוּ' הִקְשָׁה רִיבָ"א דִּבְפָ' אֵלּוּ עוֹבְרִין (פְּסָחִים דַּף מז:) מַסִּיק כְּתִישָׁה בי"ט מִי שְׁרֵי מַשְׁמַע אִי הָוֶה שָׁרֵי אָמְרִינַן הוֹאִיל אע"ג דְּמְחַסֵּר מַעֲשֶׂה וְתַרֵּץ ר"י דְּהַאי מַעֲשֶׂה דְּמִילָה חָשִׁיב טְפֵי: כִּי לֵית לֵיהּ לְקַלָּא וְכוּ' נִרְאֶה דְּרַב חִסְדָּא לֹא פָּסַל אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן דְּמִדְאֲרָיְי' לֹא שַׁיָּךְ לְחַלֵּק בֵּין לְחוּמְרָא בֵּין לְקַלָּא וּמִדְּאֲרָיְי' לָא אָמְרִינַן הוֹאִיל כְּלָל אַפֵּי' לְחוּמְרָא וְכֵן מוּכָח בר"פ שְׁנֵי שׁוּעָיִרִים (יוֹמָא דס"ב:) דְּקָאָמַר רַבִינָא הַשְׁתָּא דְּאָמַר ר"ח מְחַסֵּר הַגְרָלָה כְּמְחַסֵּר מַעֲשֶׂה דְּמֵי פְּי' אִם שָׁחַט שְׁעִיר יוֹם הַכִּפּוּרִים בַּחוּץ הָיָה פָּטוּר מִשּׁוּם דְּמְחַסֵּר הַגְרָלָה אִי לָאו מִשּׁוּם דַּחֲזִי לְשָׁעִיר חִיצוֹן שְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטָן קֹדֶם פְּתִיחַת הַהֵיכָל פָּטוּר מְחַסֵּר פְּתִיחָה כְּמְחַסֵּר מַעֲשֶׂה דְּמֵי אַלְמָא לֵית לֵהּ הוֹאִיל אֲפִלּוּ לְחוּמְרָא וְאֵין לְהַקְשׁוֹת אִי מִדְּרַבָּנָן הֵיאַךְ יִתְחַיֵּב פֶּסַח אֶחָד הָא קְמִיתֵי חֵלִין לַעֲזָרָה לֹא הִיא כֵּיוָן דְּלָא יִזְרֹק הַדָּם אֵינוֹ יוֹצֵא וּמַתִּיר לְצֵאת בְּאֶחָד וְכֵן מוּכָח בְּכִיצַד צוֹלִין דְּאָמַר רַב לֹא זָרַק אֶת הַדָּם חַיָּב לַעֲשׂוֹת פֶּסַח אֶחָד כּוּ' (תְּמוּהּ דְּהַשְׁתָּא לְרַב אַשִׁי דְּמַחֲשֶׁבֶת עֲרֵלִים הַמְּנוּיִין לכ"ע פָּסַל אַף בְּזָרִיקָה וּכְשֶׁאֵינָם מְנוּיִין אֵיכָא מֵאן דְּמַכְשֵׁר וּסְבָרָא מַשְׁמַע אִיפְּכָא דְּהַשְׁתָּא כְּשֶׁאֵינָהּ מְנוּיִין לֹא פָּסְלָה כ"ש בִּמְנוּיִין): מַאי שְׁנָא טְמֵאָה בְּטוּמְאַת בָּשָׂר? אֵימָא סֵיפָא: דָּנִין דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים, וְאַל יוֹכִיחַ זְמַן שֶׁנּוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים. וּמַאי טוּמְאָה? אִי נֵימָא טוּמְאַת בָּשָׂר, אַמַּאי אֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים? [א]אֶלָּא פְּשִׁיטָא בְּטוּמְאַת גַּבְרֵי, וּמַאי אֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים? דְּאִילּוּ בְּכָל הַזְּבָחִים — עֲרֵל וְטָמֵא מְשַׁלְּחִין קָרְבְּנוֹתֵיהֶן, וְאִילּוּ בְּפֶסַח — עֲרֵל וְטָמֵא אֵין מְשַׁלְּחִין פִּסְחֵיהֶן. רֵישָׁא בְּטוּמְאַת בָּשָׂר וְסֵיפָא בְּטוּמְאַת גַּבְרֵי! אָמַר לֵיהּ: אִין, שֵׁם טוּמְאָה קָא פָּרֵיךְ. [ב]וְאֵיבָעֵית אֵימָא: סֵיפָא נָמֵי בְּטוּמְאַת בָּשָׂר. וּמַאי "אֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים"? דְּאִילּוּ בְּכָל הַזְּבָחִים בֵּין שֶׁנִּטְמָא חֵלֶב וּבָשָׂר קָיְימִים, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בָּשָׂר וְחֵלֶב קָיְימִים — זוֹרֵק אֶת הַדָּם. [ג]וְאִילּוּ בְּפֶסַח, נִטְמָא חֵלֶב וּבָשָׂר קָיְימִים — זוֹרֵק אֶת הַדָּם, נִטְמָא בָּשָׂר וְחֵלֶב קָיְימִים — אֵינוֹ זוֹרֵק אֶת הַדָּם. בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא — בְּטוּמְאַת בָּשָׂר? אֵימָא סֵיפָא: דָּנִין דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים מִדָּבָר שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים, וְאַל יוֹכִיחַ זְמַן שֶׁנּוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים. וּמַאי טוּמְאָה? אִי נֵימָא טוּמְאַת בָּשָׂר, אַמַּאי אֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים? [ד]אֶלָּא פְּשִׁיטָא בְּטוּמְאַת גַּבְרֵי, וּמַאי אֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים? דְּאִילּוּ בְּכָל הַזְּבָחִים — עֲרֵל וְטָמֵא מְשַׁלְּחִין קָרְבְּנוֹתֵיהֶן, וְאִילּוּ בְּפֶסַח — עֲרֵל וְטָמֵא אֵין מְשַׁלְּחִין פִּסְחֵיהֶן. רֵישָׁא בְּטוּמְאַת בָּשָׂר וְסֵיפָא בְּטוּמְאַת גַּבְרֵי! אָמַר לֵיהּ: אִין, שֵׁם טוּמְאָה קָא פָּרֵיךְ. [ה]וְאֵיבָעֵית אֵימָא: סֵיפָא נָמֵי בְּטוּמְאַת בָּשָׂר. וּמַאי "אֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים"? דְּאִילּוּ בְּכָל הַזְּבָחִים בֵּין שֶׁנִּטְמָא חֵלֶב וּבָשָׂר קָיְימִים, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בָּשָׂר וְחֵלֶב קָיְימִים — זוֹרֵק אֶת הַדָּם. [ו]וְאִילּוּ בְּפֶסַח, נִטְמָא חֵלֶב וּבָשָׂר קָיְימִים — אֵינוֹ זוֹרֵק אֶת הַדָּם. בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא — בְּטוּמְאַת בָּשָׂר? אֵימָא סֵיפָא: דָּנִין דָּבָר שֶׁלֹּא הוּתַּר מִכְּלָלוֹ מִדָּבָר שֶׁלֹּא הוּתַּר מִכְּלָלוֹ, וְאַל תּוֹכִיחַ טוּמְאָה שֶׁהֲרֵי הוּתְּרָה מִכְּלָלָהּ. בְּמַאי? אִילֵימָא בְּטוּמְאַת

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הל' ח:

ב מיי' פד' מהל' קרבן פסח הל' ב:

ג מיי' פב' מהל' ביאת מקדש הל' יב:

פְּסוּל מְחִשָּׁבָה מִפְּסוּל מַחֲשָׁבָה וְלֹא תּוֹכִיחַ טְמֵאת בָּשָׂר דְּלָא הָוֵי פְּסוּל מַחֲשָׁבָה: עֲרֵל מְשַׁלֵּחַ קָרְבָּנוֹת וְטָמֵא מְשַׁלֵּחַ כּוּ' כְּרַבִּי עֲקִיבָא אַתְיָא דְּמַרְבֵּי עֲרֵל כִּי טָמֵא בַּחֲגִיגָה (דַּף ד:) דְּאִי לָאו הָכִי לְיָתֵי אִיהוּ גּוּפֵהּ קָרְבָּנוֹתָיו וְקָשֶׁה לר"י בְּרֵישׁ חֲגִיגָה (שָׁם) טָמֵא פָּטוּר מִן הָרְאִיָּה שֶׁנֶּאֱמַר וּבָאתָ שְׁמָּה וַהֲבֵאתֶם שְׁמָּה כָּל שְׁיָּשְׁנוֹ בְּבִיאָה יָשְׁנוֹ בַּהֲבָאָה וְכָל שֶׁאֵינוֹ כּוּ' מַשְׁמַע דְּטָמֵא אֵינוֹ מְשַׁלֵּחַ שׁוּם קָרְבָּן דִּבְהַהוּא קְרָא גּוּפֵהּ כְּתִיבִי שְׁאָר קָרְבָּנוֹת עוֹלוֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְגוֹ' וְאוֹמֵר ר"י דְּמִכָּל מָקוֹם דְּוָקָא בַּחֲגִיגָה שֶׁתְּלוּיָה בִּבְיאָה קִפֵּיד קְרָא וא"ג דְּכָל הַקָּרְבָּנוֹת כְּתִיבִי בְּקְרָא לָא קָאֵי אִכּוּלְהוּ דְּהָא מַעֲשְׂרוֹת וּתְרוּמָה כְּתִיבִי נָמֵי הָתָם וְעוֹד קָשֶׁה לר"י טָמֵא אֵיךְ מְשַׁלֵּחַ קָרְבָּנוֹת וְהָא בָּעֵי סְמִיכָה וַאֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר בִּיאָה בְּמִקְצָת לֹא שְׁמָהּ בִּיאָה לֵיכָּא לְמֵימַר אֶפְשָׁר דְּמַעֵיל יָדֵהּ וְסָמַךְ דְּהָא בְּפָרָק כָּל הַפְּסוּלִים (זְבָחִים דַּף לג.) אָמְרִינַן כָּל הַסּוֹמֵךְ רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ מַכְנִיס מַאי טַעְמָא כֹּל כֹּחוֹ בָּעֵינַן וְתַרֵּץ ר"י דְּהָכָא מַיְירֵי בְּעוֹפוֹת וְכֵן מְשֻׁנֵּי בְּכָל הַגֵּט (גִּטִּין דַּף כֹּח:) אִי נָמֵי בִּבְכוֹר וּמַעֲשֵׂר דְּלָא בָּעֵי סְמִיכָה כְּדִתְנַן פֶּרֶק שְׁתֵּי מִדּוֹת (מְנָחוֹת דַּף צב:) וּבְקָרְבַּן נָשִׁים לֵיכָּא לְאוֹקְמֵי מִשּׁוּם עֲרֵל: [וְע"ע תוֹס' יְבָמוֹת קד: ד"ה דְּאָמַר]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט״ו מהלכ׳ פסולי המוקדשין הל׳ יב:

מסורת הש״ס

א לקמן עו:; משנה פסחים
ב תוספתא פסחים; זבחים יא.
ג אוצר מדרשים מגילות שונות מגילת יוחסין ג
ד לעיל נט:

תורה אור השלם

וְאָמַרְתֶּם זֶבַח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בָּתֵּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנָגְפּוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בָּתֵּינוּ הִצִּיל וַיִּקֹּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ [שמות יב, כז]

וְלֶאֱצֹל שִׁשָּׁה בָנִים וְאֶלָּה שְׁמוֹתָם עֵרִיקָם בִּכְרוּ וְיִשְׁמְעַאל וּשְׁעַרְיָה וְעַבְדִּיאֵל וְיִתְנָן כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי אֶצֶל [דברי הימים א ח, לח]

וְלֶאֱצֹל שִׁשָּׁה בָנִים וְאֶלָּה שְׁמוֹתָם עֵרִיקָם בִּכְרוּ וְיִשְׁמְעַאל וּשְׁעַרְיָה וְעַבְדִּיאֵל וְיִתְנָן בְּנֵי אֶצֶל [דברי הימים א ט, מד]

וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר וְאַע"ג דְּאָמַר פֶּסַח בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה בָּעֵי עֲקִירָה בַּעֲבֵרָה שְׁנָתוֹ מוֹדוֹ כ"ע דְּהַיְנוּ עֲקִירָתוֹ וּשְׁלָמִים לְשֵׁם פֶּסַח שְׁחִיט: לֵימָא הוֹאִיל וּבְזַמְנוֹ פָּסוּל כּוּ' פִּי' שֶׁיָּכוֹל לְהַמְתִּין עַד זְמַנּוֹ וְיִפָּסֵל וּלְמַאי דְּמַסְקִינַן בְּרֵישׁ שְׁנֵי שְׁעִירִים (יוֹמָא סב:) דְּאֵין מְחַסֵּר זְמַן לְבוֹ בַּיּוֹם לְגַבֵּי הוֹאִיל נָרְא' לַפֵּר' דְּמִבּוֹ בַּיּוֹם פְּרִיךְ דְּשְׁלָא בִּזְמַנּוֹ מַשְׁמַע אֲפִי' בי"ד שֶׁחֲרִית וּלְהָכִי פְּרִיךְ הוֹאִיל בִּזְמַנּוֹ בּוֹ בַּיּוֹם פָּסוּל שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ נַמִּי פָּסוּל: שָׁאנֵי הָתָם דְּאָמַר קְרָא הוּא וא"ת וְהָא מק"ו דְּרֵישׁ לֵיהּ רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בפ"ק דִּזְבָחִים (ד' יא.) וּמָה פֶּסַח שֶׁמּוֹתְרוּ בָּא שְׁלָמִים כו' כְּדַמֵּימְתֵּי בְּקוּנְטְרֵס. וי"ל דע"י ק"ו מַשְׁמַע לֵיהּ לְר' אֶלְיעֶזֶר דְּהוּא בַּהֲוָיָתוֹ יְהֵא לֹא הוּא לְשֵׁם אֲחֵרִים וְלֹא אֲחֵרִים לְשֵׁמוֹ וְעַל יְדֵי כֵּךְ דְּרֵישׁ דְּשָׁלָא בִּזְמַנּוֹ דְּכָשֵׁר לְשֵׁם אֲחֵרִים אֲבָל אִי לָאו ק"ו לֹא הָוֶה דָּרְשִׁינַן אֶלָּא לֹא הוּא לְשֵׁם אֲחֵרִים וְתוּ לֹא: מָה בֵּין לְשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לְשְׁמוֹ לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו תַּמָּה מַאי קָא בָּעֵי הָא גְּמַר לְעֵיל מִקְּרָא דְּמִקְצַת אֲכָלִים לֹא פְּסְלִי וְנִרְאֶה לְרַשְׁבַּ"א דְּמַבָּעְיָא לֵיהּ אַמַּאי לָא גָּמְרִינַן לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לְשְׁמוֹ דְּכָשֵׁר מִלְּאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו: לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ שָׁנוּ בְּצִבּוּר כו' תַּמָּה לר"י מַאי אַרְיָא דְּאֵינוֹ בְּצִבּוּר תִּפּוֹק לֵהּ דְּאַפִּי' בְּיָחִיד אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בְּפֶסַח גְּרִידָא: פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ וְאִי אֶפְשָׁר לְבָרֵר אִסּוּרוֹ חָדָא מִלְּתָא הִיא דס"ל דְּאִי לָאו טַעְמָא דְּאִי אֶפְשָׁר לְבָרֵר אִסּוּרוֹ לֹא קָרֵי לֵהּ בְּגוּפוֹ הוֹאִיל וּמַחְשָׁבָה הִיא כְּדִלְעֵיל אֲבָל ר' יוֹחָנָן לֹא דַּיֵּק בְּהָכִי וְקָרֵי לֵהּ שֹׁפִיר פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ וְשִׁנּוּי בְּעָלִים נַמִּי אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵר אִסּוּרוֹ וּלְהָכִי לָא קָחֲשִׁיב לֵהּ לְעֵיל: עֲרֵלִים לְמוּלִים נַמִּי לֵיתֵהּ לְכָלָּהּ עֲרֵלָה מַשְׁמַע דַּהֲוָה נִיחָא לֵיהּ אִי הָוֶה תֵּנֵי בְּתַרְוַיְיהוּ כָּשֵׁר וא"ת אַדְּרַבָּה בְּתַרְוַיְיהוּ הָוֶה לֵיהּ לְמִפְסַל דְּהָא ר"מ אִית לֵהּ מְפוּגָלִים בַּחֲצִי מַתִּיר וַאֲחֵרִים הֵינוּ רַבִּי מֵאִיר וי"ל דְּלָא אָמַר פְּגוּל בַּחֲצִי מַתִּיר אֶלָּא בִּמְפֹרָשׁ סִימָן רִאשׁוֹן אוֹ שֵׁנִי לַעֲרֵלִים דְּהֵוֵי דָּבָר מְסַיֵּם כְּדִמּוֹכַח בפ"ב דִּזְבָחִים (ד' ל.) וּבְקוּנְטְרֵס הֲבִיאָהּ אָמַר לֵהּ אַבָּיֵי מִי סָבְרַתְּ אֵינָהּ כו' יָשְׁנָהּ לְשְׁחִיטָה מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף דְּאָמַר סִימָן רִאשׁוֹן חוּץ לְזְמַנּוֹ וְסִימָן שֵׁנִי חוּץ לִמְקוֹמוֹ וְלָמָּה לֵיהּ לְפָרוּשֵׁי הָוֶה לֵיהּ לְמֵימַר בְּסָתָם אֶלָּא וַדַּאי לֹא אָמַר ר' מֵאִיר מְפֻגָּלִי' בַּחֲצִי מַתִּיר אֶלָּא בְּמִפֹרָשׁ וְעוֹד נִרְאֶה דַּאֲפִילּוּ אָמַר בַּחֲצִי סִימָן לָאו כְּלוּם הִיא אֶלָּא דַּוְקָא בְּסִימָן שָׁלֵם דְּפָרִיךְ הָתָם וְהָרֵי קְמִיצָה דְּכִי לְחֲצוֹת דָּמֵי וּפְלִיגִי וּמַשְׁנֵי הָתָם נַמִּי דְּאָמְרִי' קוֹמֵץ דְּמִנְחָה חוּץ לִזְמַנּוֹ דִּלְבוֹנָהּ חוּץ לִמְקוֹמָהּ וְהָרֵי קֹמֶץ דְּמִנְחַת חוֹטֵא דְּלֵיכָּא לְבוֹנָהּ וּפְלִיגִי וּמַשְׁנֵי לָא פְּלִיגִי כּוּ' וְאַמַּאי לָא קָאָמַר דְּפְלִיגִי דְּאָמַר חֲצִי קֹמֶץ חוּץ לִזְמַנּוֹ וַחֲצִי חוּץ לִמְקוֹמוֹ אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ דָּבָר הַמְסַיֵּם וְשֶׁלֵּם בְּעַיְנַן:

הֵיכָא אִשְׁתְּרַאי טַמְאַת בָּשָׂר לַאֲכִילָה אֲפִילּוּ קָרְבַּן צִבּוּר שֶׁדּוֹחֶה טַמְאַת הֶגֵי מִלֵּי לְהַקְרָבָה אֲבָל לְמֵיכְלֵהּ בְּטַמְאָה לֹא דְּתְנַן בְּכִיצַד צוֹלִין (דף עו:) חֲמִשָּׁה דְּבָרִים בָּאִין בְּטָמְאָה וְאֵין נֶאֱכָלִין בְּטָמְאָה כו': שֶׁמִּתְחִלָּתוֹ לֹא בָּא לֹא נֶאֱמְרָה הֲבָאַת עִקָּר פֶּסַח אֶלָּא לַאֲכִילָה וְכִי שְׁרֵיהּ רַחֲמָנָא לְאַתּוֹיֵי בְּטַמְאָה בְּרוֹב צִבּוּר כְּדִרְכְתִיב אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא וגו' אִישׁ נִדְחֶה לְפֶסַח שֵׁנִי וְאֵין צִבּוּר נִדְחִין אַדַּעְתָּה לְמֵיכְלֵהּ שְׁרֵיהּ: שֶׁעִבְּרָה שְׁנָתוֹ שֶׁנּוֹלַד אֶשְׁתַּקַּד קוֹדֶם רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן וְהִפְרִישׁוֹ לְשֵׁם פֶּסַח וְכִי מֵטָה רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן וְעָבְרָה שְׁנָתוֹ תּוּ לֹא חָזֵי לְפֶסַח דִּכְתִיב זָכָר בֶּן שְׁנָה וְקַאֵי לִשְׁלָמִים כִּדְיָלְפִינַן בְּפִרְקִין דְּלִקְמָן (פְּסָחִים ד' ע:) פֶּסַח בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה שְׁלָמִים הוּא: וּשְׁחָטוֹ בִּזְמַנּוֹ לִשְׁמוֹ גָּרַס דַּהֲוָה לֵיהּ שׁוֹחֵט שְׁלָמִים לְשֵׁם פֶּסַח בִּזְמַנּוֹ: ר' אֶלְיעֶזֶר פּוֹסֵל טַעֲמָא מִפֹּרָשׁ בְּפ"ק דִּזְבָחִים וּמָה פֶּסַח שֶׁמּוֹתְרוּ בָּא שְׁלָמִים שְׁחָטוֹ לְשֵׁם שְׁלָמִים בִּזְמַנּוֹ פְּסוּל שְׁלָמִים שֶׁאֵין מוֹתָרִין בָּא פֶּסַח שְׁחָטָן לְשֵׁם פֶּסַח בִּזְמַן פֶּסַח אֵינוֹ דִּין שֶׁפּוֹסֵל: וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר דְּכָל זְבָחִים שֶׁנִּזְבְּחִים שֶׁלֹּא לִשְׁמָן כְּשֵׁרִין חוּץ מִפֶּסַח וְחַטָּאת וְאֵי מִשּׁוּם דִּנְשָׁחֲטוּ לְשֵׁם פֶּסַח קַל וְחֹמֶר הוּא וּמָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ אֲחֵרִים כְּשֵׁרִים לִשְׁמוֹ בִּזְמַנּוֹ שֶׁהוּא כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּכְשְׁרוּ אֲחֵרִים לִשְׁמוֹ וְכָל טַעֲמֵיהוּ הָתָם מִפֹּרָשׁ: שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ לָא פְּסִיל לֵיהּ ר' אֶלְיעֶזֶר אִם שְׁחָטוֹ לְשֵׁם פֶּסַח כִּדְאָמַר לֵיהּ ר' יְהוֹשֻׁעַ וּמָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ אֲחֵרִים כְּשֵׁרִים לִשְׁמוֹ וְלֹא מְהַדַּר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר לְדִידִי שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ נַמִּי אֲחֵרִים פְּסוּלִים לִשְׁמוֹ וְאַמַּאי לָרַב חִסְדָּא דְּאָמַר לְחוּמְרָא אָמְרִינַן הוֹאִיל וַיָּמָא הָכָא הוֹאִיל וְאִלּוּ זְמַנּוֹ הָוֶה וְשָׁחַיְט לִשְׁמוֹ מִפְּסִיל הָכָא הָכִי נַמִּי לִפְסִיל כִּדְקָאָמַר גַּבֵּי עֵרֶל הוֹאִיל וְאִי הָוֶה מָל פְּסִיל הַשְׁתָּא נַמִּי פְּסִיל: שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ שֶׁהוּא כָּשֵׁר לְשֵׁם אֲחֵרִים דְּנָפְקָא לָן לְקַמָּן (פְּסָחִים דף ע:) מִוְּבַחְתָּ פֶּסַח צֹאן וּבָקָר דְּפֶסַח שֶׁנִּזְבָּחוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח קָרֵב שְׁלָמִים וְאַף קֹדֶם הַפֶּסַח נַמִּי נְפָקָא לָן בפ"ק דִּזְבָחִים מִקְּרָא אַחֲרִינָא מִזְּאֵם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ לְגֻבַּח שְׁלָמִים דְּבָר הַבָּא מִן הַצֹּאן דְּהַיְנוּ פֶּסַח יְהֵא לְגֻבַּח שְׁלָמִים: אֲחֵרִים כְּשֵׁרִים לִשְׁמוֹ דְּהָא אִתְּקַשׁ פְּסוּלוֹ לְשֵׁם אֲחֵרִים וּפְסוּל לַאֲחֵרִים לִשְׁמוֹ: סָפָר יוֹחָסִין מַתְנִי' דְּדִבְרֵי הַיָּמִים: אֵין שׁוֹנִין סֵפֶר יוֹחָסִין לֹא לְלוֹדִים כו' לְדִחוּיֵהּ אִכַּוֵּן ל"א לְפִי שֶׁאֵינָן מְיֻחָסִין: שֶׁקֶל קֹדֶשׁ מוט"א (גּוּשׁ אֲדָמָה) : לֹא יָצְתָה יָדֵי חוֹבָתָהּ לֹא יָכְלָה לְשַׁנּוֹתָהּ בְּשָׁלֹשׁ שָׁנִים: בַּהֲדֵי דְּקָא שְׁקִיל וְאָזֵל א"ל ר' שִׁמְלַאי לְר' יוֹחָנָן: מָה בֵּין לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו מַאי שְׁנָא דְּלִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ פָּסוּל לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו כְּשֵׁר: פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ מַחֲשָׁבָה בְּגוּפוֹ שֶׁל קָרְבָּן אֲבָל מַחֲשֶׁבֶת אוֹכְלָיו פָּסוּל דָּבָר אַחֵר הוּא: אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵר דְּמָה חֵלֶק לִשְׁמוֹ וּמָה חֵלֶק שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ אֲבָל אוֹכְלָיו אֶפְשָׁר לְבָרֵר חֵלֶק אוֹכְלָיו לְצַד זֶה וְחֵלֶק חוֹלָה וְזָקֵן בְּצַד אֶחָד אִי נַמִּי לְבָרֵר אִם אֱמֶת מַחְשַׁבְתּוֹ אִם אֵין בָּהּ מַמָּשׁ כְּגוֹן יַאֲכִילֶנּוּ לְרֹאשׁ וְנִמְצֵאת מַחְשַׁבְתּוֹ בְּטֵלָה לְמַפְרֵעַ וּלְשֶׁאֵינָן רְאוּיִין יֵחָזֵר דְּמֵיהֶן

בְּטוּמְאַת בָּשָׂר — הֵיכָא הוּתְּרָה? אֶלָּא פְּשִׁיטָא בְּטוּמְאַת גַּבְרֵי, וְהֵיכָא הוּתְּרָה מִכְּלָלָהּ — בְּצִיבּוּר. רֵישָׁא בְּטוּמְאַת בָּשָׂר, סֵיפָא בְּטוּמְאַת גַּבְרֵי! אֵין — שֵׁם טוּמְאָה קָפְרִיךְ. (א)וְאֵיבָעֵית אֵימָא: כּוּלַּהּ בְּטוּמְאַת בָּשָׂר, וְהֵיכָא הוּתְּרָה — בְּטוּמְאַת פֶּסַח, דְּתְנַן: פֶּסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה — נֶאֱכָל בְּטוּמְאָה, שֶׁלֹּא בָּא מִתְּחִילָּתוֹ אֶלָּא לַאֲכִילָה. א(ב)מֵתִיב רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: הַפֶּסַח שֶׁעִבְּרָה שְׁנָתוֹ, וּשְׁחָטוֹ בִּזְמַנּוֹ לִשְׁמוֹ, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֲחֵרִים לְשֵׁם פֶּסַח בִּזְמַנּוֹ — רַבִּי אֶלְיעֶזֶר פּוֹסֵל, וַרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר. טַעְמָא בִּזְמַנּוֹ, הָא שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ — כָּשֵׁר. וְאַמַּאי? נֵימָא: הוֹאִיל וּבִזְמַנּוֹ פּוֹסֵל, שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ נַמִּי פּוֹסֵל! אָמַר רַב פָּפָּא: שָׁאנֵי הָתָם דְּאָמַר קְרָא "וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא" — הוּא לְשׁוּם אֲחֵרִים, וְלֹא אֲחֵרִים לְשֵׁמוֹ. בִּזְמַנּוֹ, שֶׁהוּא פָּסוּל לְשׁוּם אֲחֵרִים — אֲחֵרִים פְּסוּלִין לְשֵׁמוֹ. שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ, שֶׁהוּא כָּשֵׁר לְשׁוּם אֲחֵרִים — אֲחֵרִים כְּשֵׁרִים לְשֵׁמוֹ. (ג)רַבִּי שִׁמְלַאי אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לֵיהּ: נִיתְנֵי לִי מַר סֵפֶר יוּחָסִין. אָמַר לֵיהּ: מֵהֵיכָן אַתְּ? אָמַר לֵיהּ: מִלּוֹד. וְהֵיכָן מוֹתָבְךְּ? בִּנְהַרְדְּעָא. אָמַר לֵיהּ: אֵין נִידּוֹנִין לֹא לְלוֹדִים וְלֹא לִנְהַרְדְּעִים, וְכָל שֶׁכֵּן דְּאַתְּ מִלּוֹד וּמוֹתָבְךְּ בִּנְהַרְדְּעָא. כַּפֵּייהּ וְאַרְצֵי. אָמַר לֵיהּ: נִיתְנֵייהּ בִּתְלָתָא יַרְחֵי. שְׁקַל קָלָא פְּתַק בֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: וּמָה בְּרוּרְיָה דְּבֵיתְהוּ דְּרַבִּי מֵאִיר בְּרִתֵּיהּ דְּרַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן תְּרַדְיוֹן, דְּתָנְיָא תִּלְתָּ מְאָה שְׁמָעְתָתָא בְּיוֹמָא מִתְּלָת מְאָה רַבָּוותָא, וַאֲפִילּוּ הָכִי לֹא יָצָתָה יָדֵי חוֹבָתָהּ בִּתְלָת שְׁנִין, וְאַתְּ אָמְרַתְּ בִּתְלָתָא יַרְחֵי?! כִּי שָׁקֵיל וְאָזֵיל אָמַר לֵיהּ: רַבִּי, מָה בֵּין לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו? (ד)אָמַר לֵיהּ: הוֹאִיל וְצוּרְבָּא מֵרַבָּנַן אַתְּ, תָּא וְאֵימָא לָךְ: לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ — פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ, לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו — אֵין פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ. לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ — אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵר אִיסּוּרוֹ, לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו — אֶפְשָׁר לְבָרֵר אִיסּוּרוֹ. לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ — יֶשְׁנוֹ בְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת, לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו — אֵינוֹ בְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת. לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ — יֶשְׁנוֹ בִּצְיבּוּר כְּבָיְחִיד, לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו — אֵינוֹ בִּצְיבּוּר כְּבָיְחִיד. רַב אָשֵׁי אָמַר: פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ וְאִי אֶפְשָׁר לְבָרֵר אִיסּוּרוֹ — חָדָא מִילְּתָא הִיא, דְּמָה טַעַם אָמַר פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ? מִשּׁוּם דְּאִי אֶפְשָׁר לְבָרֵר אִיסּוּרוֹ. אָמַר רָמֵי בַּר רַב יוּדָא אָמַר רַב: מִיּוֹם שֶׁנִּגְנַז סֵפֶר יוּחָסִין תִּשַּׁשׁ כֹּחָן שֶׁל חֲכָמִים וְכָהָה מְאוֹר עֵינֵיהֶם. אָמַר מָר זוּטְרָא: בֵּין "אֲצַל" לְ"אֲצַל" טְעִינוּ אַרְבַּע מְאָה גְּמָלֵי דְּדָרְשָׁא. תַּנְיָא, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: הִקְדִּים מוּלִים לַעֲרֵלִים — כָּשֵׁר, עֲרֵלִים לְמוּלִים — פָּסוּל. מַאי שְׁנָא מוּלִין לַעֲרֵלִים דְּכָשֵׁר — דְּכוּלַּהּ עֲרֵלָה בָּעֵינַן, וְלֵיכָּא? עֲרֵלִים לְמוּלִין נַמִּי, כּוּלַּהּ עֲרֵלָה בָּעֵינַן, וְלֵיכָּא! לֵימָא

וְכָךְ שָׁמַעְתִּי: אֵינוֹ בְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת דְּאֵין מַחְשֶׁבֶת אוֹכְלִין בִּזְרִיקָה מַחְשֶׁבֶת אֲכִילָה לֹא שַׁיְכָא בְּקָרְבַּן צִבּוּר דְּלָא שַׁיְכָא אֶלָּא בְּפֶסַח: תַּשַּׁשׁ כֹּחָן שֶׁנִּגְנַז מֵהֶן טַעֲמֵי תּוֹרָה שֶׁהָיוּ בוֹ: נִגְנַז נִשְׁתַּכַּח: מַאֲצַל לָאֶצֶל שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הֵן וּפָרָשָׁה גְּדוֹלָה בֵּינֵיהֶן וּלְאֶצֶל שִׁשָּׁה בָּנִים וְקָא חָשִׁיב וְאָזֵל הַבָּנִים וְסֵיפָא דְּפָרָשְׁתָא אֵלֶּה בְּנֵי אֶצֶל:

מסורת הש"ס

א יבמות נג.; קידושין מח:
ב משנה תרומות
ג זבחים קי.
ד מנחות עח:

גליון הש"ס

מתני' השוחט את הפסח על החמץ. עי' שאגת אריה ובתשובת פני יהושע ח"א סימן י"ג:

תורה אור השלם

לֹא־תִשְׁחַט עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח [שמות לד, כה]

וכדרבא בפ"ב דזבחים: עדין היא מחלוקת גבי תפס לשון ראשון דאפלגי בה ר' מאיר ור' יוסי באומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי רבי מאיר דתפוס לשון ראשון רבי יוסי אומר דברין קיימים דאפי בגמר דברין אדם נתפס ואבעיא להו אמר חצייה עולה וחציה שלמים מי מהדר בה ר' מאיר או לא מי אמרינן טעמא דרבי מאיר משום דנמלך הוא וכיון דחל שם עולה תו לא פקע אבל כי אמר לחצאין ליכא למימר הכי או דלמא כיון דפשטא בה קדשת עולה ברישא תו לא חיילא קדשת שלמים ואמר אביי: בהא ודאי מודי ר"מ רבא אמר עדין היא מחלקת ואותבה רבא לאביי מהשוחט את הזבח לאכל בזית בחוץ בזית למחר דקא פליג ר' יהודה אדרבנן ואמר כר' מאיר תפס לשון ראשון דקאמר זה הכלל כל שמחשבת זמן קדמה למחשבת מקום פגול וחייבין עליו כרת לא שנא בעבודה אחת ולא שנא בשתי עבודות שחשב בעבודה שניה מחשבת פסול בתר מחשבת פגול לא מפקע ליה מיד פגול דתפוס לשון ראשון ורבנן סברי אף בגמר דברין הוא נתפס והויא לה בחדא עבודה עדיפא מחשבות ולא קרב המתיר כמצותו ואנן בעינן דלא לקוי בה פסול אחרינא דהרצאה כתיב בה אלמא מאן דאית ליה תפס לשון ראשון אפלו לחצאין אית לה דהא זיתי טובא יש בזבח ופליג ר' יהודה ואמר לה אביי מי סברת אינה לשחיטה אלא לבסוף ותדא מחשבה היא שנה לשחיטה מתחלה ועד סוף כו' וכגון דאמר סימן ראשון חוץ לזמנו ושני חוץ למקומו ור"מ סבר מפגלין בסימן ראשון ליממא קסברי אחרים אינה לשחיטה אלא לבסוף וכדרבא וכו' בפ' שני דזבחים (ד' ל.)

לימא קסברי אחרים אינה לשחיטה אלא בסוף, וכדרבא. דאמר רבא: עדיין היא מחלוקת. היכלך: הקדים מוליז לעלים — מוליז חייל, עלים לא חייל. הקדים עלים למוליז — עלים חייל, מוליז לא חייל. (א)אמר רבה: לא, לעולם קסברי אחרים שנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, והכא במאי עסקינן — כגון שגמר בלבו לתרוויהו, בין למוליז בין לעלים, והוציא בפיו "לעלים", ולא הספיק לומר "למוליז" עד שגמרה שחיטה ב"עלים". ובהא פליגי, דרבי מאיר סבר: לא בעינן פיו ולבו שוים. ורבנן סברי בעינן פיו ולבו שוים. א"ג(ב)וקסבר רבי מאיר לא בעינן פיו ולבו שוין? ורמינהו: המתכוין לומר "תרומה", ואמר "מעשר"; "מעשר", ואמר "תרומה". או: "שאיני נכנס לבית זה", ואמר "לזה"; "שאיני נהנה לזה", ואמר "לזה" — לא אמר כלום עד שיהו פיו ולבו שוין. אלא אמר אביי: רישא, דאמר "סימן ראשון למוליז, וסימן שני אף לעלים" — דבסימן שני נמי פתיכי ביה מוליז. סיפא, דאמר "סימן ראשון לעלים, סימן שני למוליז" — דבסימן ראשון הא לא פתיכי ביה מוליז. (ג)ורבי מאיר היכי עביד? דאמר: מפגלין בחצי מתיר. ורבנן לטעמייהו, דאמר: אין מפגלין בחצי מתיר. (ד)מתני' השוחט את הפסח על החמץ — עובר בלא תעשה. רבי יהודה אומר: אף התמיד. רבי שמעון אומר: הפסח בראשון ובשני, התמיד בראשון ובכל השנה כולה. גמ' מנא הני מילי? אמר רב יהודה אמר שמואל: הפסח — הואיל וכתיב בו "לא תזבח על חמץ דם זבחי", אפילו שחטו לשמו — חייב, ושלא לשמו — חייב. התמיד — הואיל וכתיב בו "את הכבש האחד תעשה בבקר", אפילו שחטו לשמו — חייב, ושלא לשמו — חייב. ושאר כל הזבחים, בין לשמן — פטור. ובמועד, לשמו — פטור. ושלא לשמו — חייב. ושאר כל הזבחים, בין לשמן בין שלא לשמן — חייב. חוץ מן החטאת ששחטו שלא לשמה. גמ' אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם אינו חייב עד שיהא החמץ לשחט או לזורק

או

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין רמא, טוש"ע יו"ד סי' רי סע' א:
ב מיי' פד' מהל' תרומות הל' טז:
ג מיי' פב' מהל' שבועות הל' יא:
ד מיי' פט"ז מהל' פסולי המוקדשין הל' ח:
ה מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' ה:

פליגי אביי ורבא אלבא דר"מ דאמר בלמחצו' מודה ר' מאיר ורבא אמר עדין היא מחלקת והתם נמי סבר ר' מאיר תפס לשון ראשון ולחצות מפרש בקונטרס חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים . ונראה כפרוש ר"ח דמפרש לחצות לחצי היום יחולו שניהם וקאמר אביי דהתם מודה ר"מ כיון דבשעת אמירה אינם חלים ולחצי היום יחולו שניהם ורבא סבר דאפילו התם פליג רבי מאיר כמו בשחיטה דאינה אלא לבסוף דאין כאן אלא משהו אחד לחול לשניהם ולר' מאיר חייל קמא ולהכי לעלים ולמוליז עלים חילי דאמרינן תפס לשון ראשון אבל אי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף כיון ששיש שהות לשניהם לחול חילי תרוויהו ולא אמרינן תפס לשון ראשון אלא דוקא אי אמרינן אינה לשחיטה אלא לבסוף דאין להם שהות לחול לשניהם כדפרי' ולא דמי לתמורת עולה ותמורת שלמים דיותר אמרינן תפס לשון ראשון כי לא אמר לחצות ששיש לשניהם שהות לחול מכי אמר לחצות דהתם כיון דאמר תמורת עולה ואפילו חציה פשטה בכלה ותו לא מצי חייל תמורת שלמים אבל מוליז ועלים ישנה לשחיטה כו' הואיל ויכולים לחול זה אחר זה חילי תרוויהו אף על גב דסבירא להו בעלמא תפס לשון ראשון: ולא הספיק לומר למוליז כו' תמה לרשב"א א"כ מאי אריא דקתני הקדים מוליז לעלים אפילו הקדים עלים כשר אם הספיק לומר למוליז קודם גמר שחיטה: אבל הכא דברים שבלב הם ומה שהוציא בשפתיו אינו כלום לפי שטעה בדבורו: ושני אף לעלים דתפיכי מוליז וכו' וא"ת א"כ אמאי קאמר הקדים מוליז אפילו לא הקדים נמי אלא ששחט סימן ראשון למוליז ולעלים וכן שני ואומר ר"י דקמ"ל דאפילו לא פרש אף לעלים אלא ששחט שני לעלים סתמא כיון ששחט סימן ראשון למוליז מסתמא אף לעלים קאמר וכן בסיפא דקתני עלים למוליז פסול אפילו הקדים מוליז פסול אם פרש שני לעלים דוקא אלא הא קמ"ל דאע"פ ששחט סימן ראשון לעלים סתם לא אמרינן כיון ששחט סימן שני למוליז גלי אדעתיה דבסימן ראשון אף לעלים קאמר וכשר: השוחט פסח על החמץ עובר בלא תעשה אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב ובתוספתא דמכילתין (פ"ד) תניא בהדיא השוחט את הפסח על החמץ בי"ד עובר בלא תעשה והפסח עצמו כשר ויוצא בו ידי חובתו בפסח:

ראשון בעלים: פתיכי מעלבין: ור' מאיר לטעמיה דאמר במנחות מפגלין בחצי מתיר דתנן פגל בקמץ ולא בלבונה ולא בקמץ כלומר חשב האחד על מנת לאכל מן השירים למחר ר"מ אומר פגול וחכ"א אין בו כרת עד שיפגל בכל המחתר: יש פגול במחשבת חצי מתיר והאי חצי מתיר הוא דישחיטה בשני הסימנין היא: מתני' השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה דלא תשחט על חמץ וגו': אף התמיד של בין הערבים ששחטו על החמץ וטעמא יליף בגמ': ר"ש אומר הפסח בי"ד ששחטו על החמץ: לשמו חייב משום לא תשחט על חמץ דפסח כשר הוא ושחיטה ראויה היא (ושמה שחיטה): ושלא לשמו פטור דפסול הוא ושחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה והכי איתי לה לר"ש בכל דוכתי בכשוי הדם (חלין דף פה.) ובאותו ואת בנו (דף פא:) ובתשלומי ארבעה וחמשה (ב"ק ע.): ושאר כל הזבחים ששחטן בי"ד לאחר חצות על החמץ בין לשמן ושלא לשמן ואע"ג שכשירין הן כדתנן (זבחים דף ב.) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין: פטור כדמפרש בגמ' בעידנא דמחייב אפסח לא מחייב אשאר זבחים: ובמועד בתוך הפסח אם לשמו שחטו לפסח על החמץ פטור מלא תשחט דפסח שלא בזמנו לשמו פסול והויא לה שחיטה שאינה ראויה: שלא לשמו אלא לשם שלמים: ושאר כל הזבחים ששחטן במועד על החמץ: בין לשמן בין כו' חייב דקרא אשאר זבחים נמי אזהר: חוץ מן החטאת ששחטה שלא לשמה דפסולה היא כדתנן בזבחים (שם) חוץ מן הפסח והחטאת ומעמא משום דכתיב בשחיטה חטאת היא מעוטא היא ולא הנשחטת שלא לשמה: גמ' עד שיהא החמץ לשוחט כו' ואע"ג דכתיב על חמץ סתמא אם היה חמץ לאחד שאינו מבני החבורה ואפילו ישנו עמו בעזרה ואלו השוחטין פסחיהן רואין אותו והתורו בהן אין עובדין כדמפרש לקמה מדכתיב לא תשחט ולא ילין כל ששנו בשחיטה ואם יש לא' מהן כלן עובדין: לזורק הדם דזריקה נמי אתרבויא במכילתא מדם וזבחיך:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ טז:
ב מיי׳ פי״ב מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ טז:
ג סמג עשין קח:
ד מיי׳ פד׳ מהל׳ שבועות הל׳ כ:
ה מיי׳ פט״ז מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ד:
ו מיי׳ פא׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ה:

מסורת הש״ס

א מנחות עח:; מעילה ג:
ב מנחות עח:
ג תמורה ד:; זבחים כט:; סנהדרין סג.; לקמן פד.; שבועות ג:; שבועות כא.; תמורה ג:; סנהדרין י.; חולין צא.; מכות כ:; מכות ב:; חולין פג.; מכות טו:; בבא מציעא צא.; מכות ד:
ד מכות טו:

גליון הש״ס

גמ׳ אף ע״פ שאין עמו בעזרה. עי׳ ר״ש פ״א מ״ח דכלים וצע״ג:
רש״י ד״ה המקטיר וכו׳ זריק׳ מתרבאי במכילתא. עי׳ יומא דף ס״ג ע״ב תד״ה זריקת דמים:

תורה אור השלם

לֹא־תִשְׁחַט עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח [שמות לד, כה]
אִם עַל־תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה חַלּוֹת מַצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחָים בַּשָּׁמֶן וְסֹלֶת מֻרְבֶּכֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן [ויקרא ז, יב]
וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיַּקְרֵב לִפְנֵי הָעָם וַיַּשֶּׂם לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה [שמות יט, ז]
וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ [ויקרא א, טו]
וְהֵבִיאָה אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיהוָה [ויקרא ב, ב]

אוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה אוֹמֵר ר״י דְּלָא מְחַיֵּב בַּעַל הֶחָמֵץ אֶלָּא הַשּׁוֹחֵט וְהַזּוֹרֵק דִּלְא תִּשְׁחַט אֲמַר רַחֲמָנָא וְעוֹד אֵיךְ יִתְחַיֵּב לְרַבִּי יוֹחָנָן הָא לָאו שָׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה בְּ״עַל״ בְּסָמוּךְ קָמִיפַּלְגִי, דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ סָבַר: ״עַל״ בְּסָמוּךְ, וְרַבִּי יוֹחָנָן סָבַר: לָא בָּעֵינַן ״עַל״ בְּסָמוּךְ. וְהָא אִיפְּלִגוּ בַּהּ חָדָא זִימְנָא! א(א)דְּתָנַן: הַשּׁוֹחֵט תּוֹדָה לִפָּנִים וְלַחְמָהּ חוּץ לַחוֹמָה — לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם. ב(ב)מַאי חוּץ לַחוֹמָה? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חוּץ לְחוֹמַת בֵּית פָּאגֵי, אֲבָל חוּץ לְחוֹמַת הָעֲזָרָה — קָדַישׁ, וְלָא בָּעֵינַן ״עַל״ בְּסָמוּךְ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: אֲפִילּוּ חוּץ לְחוֹמַת עֲזָרָה לָא קָדַישׁ. אַלְמָא בָּעֵינַן ״עַל״ בְּסָמוּךְ. אֶלָּא בְּהַתְרַאַת סַפֵּק קְמִיפַּלְגִי. בְּהָא נָמֵי הָא פְּלִיגִי בַּהּ חָדָא זִימְנָא! ג־ה(ג)דְּאִיתְּמַר: ״שְׁבוּעָה שֶׁאוֹכַל כָּכָר זוֹ הַיּוֹם״, וְעָבַר הַיּוֹם וְלֹא אֲכָלָהּ, רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ — אֵינוֹ לוֹקֶה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵינוֹ לוֹקֶה, מִשּׁוּם דְּהַוָה לֵיהּ לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְכָל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה — אֵין לוֹקִין עָלָיו. אֲבָל הַתְרַאַת סַפֵּק — שְׁמָהּ הַתְרָאָה. ד(ד)וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: אֵינוֹ לוֹקֶה, מִשּׁוּם דְּהַוָה לֵיהּ הַתְרַאַת סַפֵּק, וְהַתְרַאַת סַפֵּק — לֹא שְׁמָהּ הַתְרָאָה. אֲבָל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה — לוֹקִין עָלָיו. אָמְרִי: לְעוֹלָם בְּ״עַל״ בְּסָמוּךְ קָא מִיפַּלְגִי, וּצְרִיכָא, דְּאִי אִיפְּלִיגוּ לְעִנְיַן חֵמֶץ, הָוֶה אָמֵינָא: בְּהָהוּא הוּא דְּקָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּלָא בָּעֵינַן ״עַל״ בְּסָמוּךְ — מִשּׁוּם דְּאִיסּוּר הוּא, וְכֹל הֵיכָא דְּאִיתֵּיהּ — אִיתֵּיהּ. אֲבָל לְעִנְיַן מִקְדָּשׁ לְחֶם — לָא קָדַישׁ אֶלָּא בְּפָנִים, אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּבָעֵינַן ״עַל״ בְּסָמוּךְ, דְּאִי אִיתֵּיהּ — אִיתֵּיהּ. קָא מַשְׁמַע לַן, דְּאִי — קָדַישׁ, אִי לָא — לָא קָדַישׁ, מִידֵּי דְּהַוָה אַכְּלֵי שָׁרֵת. צְרִיכָא. וְאִי אִשְׁמְעִינַן לְעִנְיַן מִקְדָּשׁ לֶחֶם, הָוֶה אָמֵינָא: בְּהָךְ קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּבָעֵינַן ״עַל״ בְּסָמוּךְ, דְּאִי אִיתֵּיהּ — גַּוַּאי — קָדַישׁ, אִי לָא — לָא קָדַישׁ, אֲבָל לְעִנְיַן חֵמֶץ, דְּאִיסּוּר הוּא, דְּקָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּלָא בָּעֵינַן ״עַל״ בְּסָמוּךְ — אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּלָא בָּעֵינַן ״עַל״ בְּסָמוּךְ — לָא קָא מַשְׁמַע לַן. אִי נָמֵי, אִי לָא אִשְׁמְעִינַן לְעִנְיַן מִקְדָּשׁ לֶחֶם, דְּאִי אִיתֵּיהּ גַּוַּאי — קָדַישׁ, אִי לָא — לָא קָדַישׁ, אֲבָל לְעִנְיַן חֵמֶץ, דְּאִיסּוּר הוּא, דְּקָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּלָא בָּעֵינַן ״עַל״ בְּסָמוּךְ — אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּבָעֵינַן ״עַל״ בְּסָמוּךְ, דְּאִי אִיתֵּיהּ — אִיתֵּיהּ, צְרִיכָא. בְּעָא מִינֵּיהּ רַב אוֹשַׁעְיָא מֵרַבִּי אַבָּא: מַהוּ? וְיֵשׁ לוֹ לַשּׁוֹחֵט, מִשּׁוּם דְּחָבוּרָה הוּא, וְכֹל הֵיכָא דְּאִיתֵּיהּ — אִיתֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ: מִי כְּתִיב ״לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דָּמִי״? ״לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ״ כְּתִיב. אָמַר לֵיהּ: אִי הָכִי, אֲפִילּוּ לְאֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם נָמֵי? אָמַר לֵיהּ: אָמַר קְרָא ״לֹא תִשְׁחַט ... וְלֹא יָלִין״ — ״לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ״ — הָנָךְ דְּקָיְימִי עֲלֵיהּ מִשּׁוּם ״לֹא יָלִין״. אָמַר רַב פָּפָּא: הֵילָכָךְ כֹּהֵן הַמַּקְטִיר אֶת הַחֵלֶב — עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, הוֹאִיל וְיֶשְׁנוֹ בְּכְלַל הָלָנַת אֵמוּרִין. [ה]תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב אָמַר: הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח עַל הֶחָמֵץ — עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. אֵימָתַי? בְּזְמַן שֶׁהוּא לַשּׁוֹחֵט אוֹ לַזּוֹרֵק אוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה. הָיָה לְאֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם — אֵין זָקוּק לוֹ. וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵט וְאֶחָד הַזּוֹרֵק וְאֶחָד הַמַּקְטִיר — חַיָּיב. אֲבָל הַקּוֹמֵץ אֶת הַמִּנְחָה — אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. הַמַּקְטִיר אֶת הָאֵימוּרִין — אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה.

קַשְׁיָא

בַּעַל בְּסָמוּךְ כָּל הֵיכָא דִּכְתִיב עַל מִשְׁמַע בְּסָמוּךְ וְהָכָא עַל חָמֵץ כְּתִיב כְּמוֹ וְעָלָיו מַשֶּׂה מְנֻשָּׁה (בְּמִדְבַּר ב׳:כ׳): בְּפָנִים בָּעֲזָרָה: לַחְמֵי תוֹדָה מִשֶּׁהֻקְדְּשׁוּ בְּפֶה קִדְּשׁוּ קְדֻשַּׁת דָּמִים לַאֲסֵר בְּאֲכִילָה וּבְהָנָאָה אֲבָל לֹא קִדְּשׁוּ קְדֻשַּׁת הַגּוּף וְאִם נִטְמְאוּ נִפְדִּין וְיוֹצְאִין לְחֻלִּין וּשְׁחִיטַת הַזָּבַח מִקַּבֶּשְׁתָּן לִגּוּפָן לִהְיוֹת נִפְסָלִין בְּטָבוּל יוֹם וּבְמֻגָּע מְחַסַּר כִּפּוּרִים וּבְלִינָה וְאִם נִטְמְאוּ יִשָּׂרְפוּ כִּדְכְתִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חַלּוֹת וְאָמַר מַר בִּמְנוּחוֹת קָרָבְּנוּ עַל זֶבַח מִלַּמֵּד שֶׁאֵין הַלֶּחֶם קְרוּי קָרְבָּן אֶלָּא בִּזְבִיחָה: לֹא קֹדֶשׁ הַלֶּחֶם קְדֻשַּׁת הַגּוּף: בֵּית פָּאגֵי הֵינוּ מָקוֹם חִיצוֹן שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָתָם הוּא דְּחוּץ לְחוֹמַת בֵּית פָּאגֵי חוּץ לִירוּשָׁלַיִם הוּא וַאֲיֵנוּ מְקוֹם אֲכִילַת קָדָשִׁים קַלִּים וְאִם יָצְאוּ שָׁם נִפְסָלִין הָתָם וַדַּאי לָא מְקַדְּשָׁא לֵיהּ שְׁחִיטָה אֲבָל אִי חוּץ לְחוֹמַת עֲזָרָה קָאֵי אע״ג דְּלָאו גַּבֵּי זֶבַח קָאֵי בִּשְׁעַת זְבִיחָה הוֹאִיל וּבְמָקוֹם הֶכְשֵׁרוֹ הָיָה עוֹמֵד שַׁפִּיר דְּמֵי וְלָא בָּעֵינַן עַל בְּסָמוּךְ: אֶלָּא הָכָא גַּבֵּי חֵמֶץ: בְּהַתְרַאַת סַפֵּק קָא מִפַּלְגִי דְּמַלְקוּת לֵיתָא אֶלָּא בְּהַתְרָאָה וְכִי מַתְרִינַן בֵּהּ לֹא תִשְׁחַט עַל הֶחָמֵץ אִי חַזְיַנן חֵמֶץ גַּבֵּהּ וּמַתְרִין בֵּהּ הָוֵיָא הַתְרַאַת וַדַּאי וְאִי לֹא הַתְרַאַת סָפֵק הִיא וַאֲפִילּוּ אִשְׁתְּכַח דַּהֲוָה לֵיהּ בְּבֵיתֵהּ כֵּיוָן דַּאֲנַן לָא הָוֵי יָדְעִינַן לָאו הַתְרָאָה הִיא וְרַ׳ יוֹחָנָן סָבַר הַתְרַאַת סָפֵק שְׁמָהּ הַתְרָאָה וְאִי אִשְׁתְּכַח דַּהֲוָה לֵיהּ מַחֲיַב: פָּטוּר מִמַּלְקוּת דְּלָא תִּשְׁא: הַתְרַאַת סָפֵק וְכִי מַתְרִיָה בֵּהּ אִכְּלֵהוּ הַיּוֹם פָּן תַּעֲבֹר עַל הַשְּׁבוּעָה שְׁמָא יַעֲבֹר עַל הַתְרָאָתֵנוּ דַּעֲדִין יֵשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם: וּצְרִיכִי לְאַפְלוּגֵי בְּחָמֵץ וּבְלֶחְמֵי תּוֹדָה: מִדֵּי דְּהַוָה אַכְּלֵי שָׁרֵת דִּמְקַדְּשִׁי גּוּפֵהּ כְּדִכְתִיב כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא הַנִּכְנָס לְתוֹכָן: רַב אוֹשַׁעְיָא הָא דְּפָשִׁיטָא לֵיהּ לר״ל לְעֵיל הוּא מִבְּעָיָא לֵיהּ: אַפְּלוּגֵי לְאֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם שֶׁאֵינוֹ מִבְּנֵי חֲבוּרָה נָמֵי אִם יֶשְׁנוֹ עִמּוֹ בָּעֲזָרָה יַעֲבֹר הַשּׁוֹחֵט הַזֶּה עָלָיו אִם הִתְרוּ בּוֹ: כָּל בְּנֵי חֲבוּרָה בִּכְלַל לֹא יָלִין מִן הַבָּשָׂר הֵן בְּבַל תּוֹתִירוּ: לֹא תִשְׁחַט וְלֹא יָלִין בְּאֶחָד קְרָא נִינְהוּ: הַמַּקְטִיר אֶת הַחֵלֶב שֶׁל פֶּסַח עַל הֶחָמֵץ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בִּשְׁעַת הַקְטָרָה אִי לֹא הָיָה לֹא' מִבְּנֵי חֲבוּרָה חָמֵץ בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וְיֵשׁ לוֹ לְכֹהֵן הַמַּקְטִיר בִּשְׁעַת הַקְטָרָה עוֹבֵר הוּא וְאע״ג דְּלָא כְּתִיב אֶלָּא לֹא תִשְׁחַט וּזְרִיקָה מִתְרַבְּיָא בְּמָכִילְתָא מִדֶּם אֲתֵי נָמֵי הַקְטָרָה מִדְּסָמְכָהּ לְלֹא יָלִין כֹּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בַּעֲבוֹדָה שֶׁלָּהֶן בְּאַזְהָרַת הָלָנָה יֶשְׁנוֹ נָמֵי בְּאַזְהָרַת חֵמֶץ הִלְכָּךְ מַקְטִיר נָמֵי עוֹבֵר: הוֹאִיל וְיֶשְׁנוֹ בַּהֲלָנַת אֵמוּרִין דִּכְתִיב בֵּהּ נָמֵי לֹא יָלִין חֵלֶב חַגִּי: אֲבָל הַמּוֹלֵק אֶת הָעוֹף שֶׁל מְחַסַּר כִּפּוּרִים דַּאֲמָרַן בְּפֶרְקִין (דף נט.) דְּכָשֵׁר לְהַקְרָבָה אַחַר הַתָּמִיד שֶׁהוּא זְמַן שְׁחִיטַת פֶּסַח אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו מִשּׁוּם לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ וּלְקָמָן מוֹקֵי לַהּ כְּר״ש דְּמַחֵיב נָמֵי אַשְׁאָר זְבָחִים בְּמוֹעֵד וְהָכָא טַעְמָא לְפָטוּרָה מִשּׁוּם דִּי״ד לָא מְחַיֵּב עָלֶיהָ אַשְׁאָר זְבָחִים וְעוֹף דְּנָקֵט לְאוֹ דַּוְקָא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאֵין דֶּרֶךְ לִשְׁחֹט שׁוּם קָרְבָּן בִּזְמַן שְׁחִיטַת פֶּסַח דְּהֵינוּ אַחַר חֲצוֹת אֶלָּא קָרְבָּן שֶׁל מְחַסַּר כִּפּוּרִים כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל פִּסְחוֹ לָעֶרֶב וְרַבֵּיהוּ עוֹף מֵיתֵין זָב וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת אֲפִילּוּ עָשִׁירִים וּמְצוֹרָע עָנִי: אֶחָד הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח וְאֶחָד הַזּוֹרֵק אֶת דָּמוֹ וְאֶחָד הַמּוֹלֵק חַטַּאת הָעוֹף דְּמַחֵסַר כִּפּוּרִים: וְאֶחָד הַמַּזֶּה מִדָּמָהּ כְּדִכְתִיב וְהִזָּה מִדַּם הַחַטָּאת וגו' וּבְחַטַּאת הָעוֹף קָאֵי דְּהִזָּה סִיפָא דְּמַשְׁמַע דְּעוֹבֵר אַף אַשְׁאָר קָרְבָּנוֹת רַבִּי לְקָמָן אַרִישָׁא דְּקָתָנֵי לֹא אָמְרוּ אֶלָּא פֶּסַח בִּלְבַד: אֲבָל הַקּוֹמֵץ מִנְחָה בַּמּוֹעֵד עַל הֶחָמֵץ: אֵינוֹ עוֹבֵר דְּקָמִיצָה וַדַּאי לָאו שְׁחִיטָה הִיא: הַמַּקְטִיר אֶת הָאֵמוּרִין בֵּין פֶּסַח בֵּי״ד בֵּין בַּמּוֹעֵד אַשְׁאָר זְבָחִים אֵינוֹ עוֹבֵר:

מסורת הש"ס

א יומא סג.

ב לעיל ס:

ג לקמן עג:; שבת ג.; חולין ל.

ד סוכה נא:

ה תוספתא פסחים; סוכה נד:

ו שבת קכו:

תורה אור השלם

לֹא־תִזְבַּח עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין חֵלֶב־חַגִּי עַד־בֹּקֶר [שמות כג, יח]

לֹא־תִשְׁחַט עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח [שמות לד, כה]

וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם [שמות יב, ו]

אַתָּה־תִזְבַּח עָלָיו אֶת־צֹאנְךָ וְאֶת־בְּקָרֶךָ [תהילים קטז, א]

קְשָׁיָא מִלֵּיקָה אַמִּלֵּיקָה דס"ד בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר קָאָמַר וְקָתָנֵי דְּעִבַּר אַמִּלֵּיקָה דְּוַמְיָא דְּשָׁאַר קָרְבָּנוֹת וְעוֹד דְּקָא חָשִׁיב לֵיהּ כְּשָׁחֲטָה: ה"ג וּלְטַעְמָךְ תִּקְשֵׁי לָךְ הִיא גּוּפָא דְּקָתָנֵי רֵישָׁא לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּפֶסַח בִּלְבַד, וְהַדָּר תָּנֵי: אֶחָד הַשּׁוֹחֵט וְאֶחָד הַזּוֹרֵק וְאֶחָד הַמּוֹלֵק וְאֶחָד הַמַּזֶּה! אֶלָּא: הָא וְהָא רַבִּי שִׁמְעוֹן. מִלֵּיקָה אַמִּלֵּיקָה לָא קְשָׁיָא: כָּאן — בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, כָּאן — בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא. דְּאִיבָּעֵית אֵימָא דְּמַקֵּישׁ הַקְטָרָה לִשְׁחִיטָה, וְאִיבָּעֵית אֵימָא מַאן דְּלָא מַקֵּישׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַתָּמִיד וְכוּ'. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? אָמַר לָךְ: "זִבְחִי" — זֶבַח הַמְיוּחָד לִי, וּמַאי נִיהוּ? תָּמִיד. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר וְכוּ'. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? דִּכְתִיב "זִבְחִי" "זִבְחִי" תְּרֵי זִמְנֵי, קְרֵי בֵּיהּ: "זֶבַח, זְבָחַי". לְמַאי הִלְכְתָא פַּלְגִינְהוּ רַחֲמָנָא מֵהֲדֵדֵי וְלָא כְּתַב "זְבָחַי"? לְמֵימַר: בִּזְמַן דְּאֵיכָא זֶבַח — לָא מְחַיֵּיב אַזְבָּחַי. בִּזְמַן דְּלֵיכָּא זֶבַח — מְחַיֵּיב אַזְבָּחַי. [א]וּבְמוֹעֵד לִשְׁמוֹ פְּטוּר וְכוּ'. טַעְמָא דְּשָׁלֵיף לִשְׁמוֹ, הָא סְתָמָא — פְּטוּר. [ב]אַמַּאי? פֶּסַח בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה שְׁלָמִים הָוֵי! שָׁמַעְתָּ מִינַּהּ פֶּסַח בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה בָּעֵי עֲקִירָה! [ג]אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר גַּמְדָּא: נִזְרָקָה מִפִּי חֲבוּרָה, וְאָמְרוּ: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ בְּעָלִים טְמֵאֵי מֵת, וְנִדְחִין לְפֶסַח שֵׁנִי, דִּסְתָמֵיהּ לְשׁוּם פֶּסַח קָאֵי. [א-ג(ד)]מַתְנִי' הַפֶּסַח נִשְׁחַט בְּשֶׁלֹשׁ כִּתּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׁחֲטוּ אוֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל", קָהָל, וְעֵדָה, וְיִשְׂרָאֵל. נִכְנְסָה כַּת הָרִאשׁוֹנָה, נִתְמַלְּאָה הָעֲזָרָה, נָעֲלוּ דַּלְתוֹת הָעֲזָרָה, תָּקְעוּ הֵרִיעוּ וְתָקְעוּ, [ד]הַכֹּהֲנִים עוֹמְדִים שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת, וּבִידֵיהֶם בְּזִיכֵי כֶסֶף וּבְזִיכֵי זָהָב. שׁוּרָה שֶׁכּוּלָּהּ כֶּסֶף כֶּסֶף, וְשׁוּרָה שֶׁכּוּלָּהּ זָהָב זָהָב, לֹא הָיוּ מְעוֹרָבִין. וְלֹא הָיוּ לַבְּזִיכִין שׁוּלַיִּים, שֶׁמָּא יַנִּיחוּם וְיִקָּרֵשׁ הַדָּם. [ה]שָׁחַט יִשְׂרָאֵל, וְקִבֵּל הַכֹּהֵן. נוֹתְנוֹ לַחֲבֵירוֹ, וַחֲבֵירוֹ לַחֲבֵירוֹ. וּמְקַבֵּל אֶת הַמָּלֵא, וּמַחֲזִיר אֶת הֶרֵיקָן. כֹּהֵן הַקָּרוֹב אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ זוֹרְקוֹ זְרִיקָה אַחַת כְּנֶגֶד הַיְסוֹד. [ה(ו)]יְצָתָה כַּת רִאשׁוֹנָה, וְנִכְנְסָה כַּת שְׁנִיָּה. יָצְתָה שְׁנִיָּה, נִכְנְסָה שְׁלִישִׁית. כְּמַעֲשֵׂה הָרִאשׁוֹנָה כָּךְ מַעֲשֵׂה הַשְּׁנִיָּה וְהַשְּׁלִישִׁית. קָרְאוּ אֶת הַהַלֵּל. אִם גָּמְרוּ — שָׁנוּ, וְאִם שָׁנוּ — שְׁלֵשׁוּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁלְּשׁוּ מִימֵיהֶם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִימֵיהֶם שֶׁל כַּת שְׁלִישִׁית לֹא הִגִּיעוּ לְ"אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה'", מִפְּנֵי שֶׁעַמָּה מוּעָטִין. [ו]כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחוֹל כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ בַּשַּׁבָּת, אֶלָּא שֶׁהַכֹּהֲנִים מְדִיחִים אֶת הָעֲזָרָה שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כּוֹס הָיָה מְמַלֵּא מִדַּם הַתַּעֲרוֹבֶת, זָרְקוֹ זְרִיקָה אַחַת עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. [ט(ז)]כֵּיצַד תּוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין? אוּנְקְלָיוֹת שֶׁל בַּרְזֶל הָיוּ קְבוּעִים בַּכְּתָלִים וּבָעַמּוּדִים שֶׁבָּהֶן תּוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין. כָּל מִי שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם לְתָלוֹת וּלְהַפְשִׁיט — מַקְלוֹת דַּקִּים וַחֲלָקִים הָיוּ שָׁם, מַנִּיחַ עַל כְּתֵפוֹ וְעַל כָּתֵף חֲבֵירוֹ, וְתוֹלֶה וּמַפְשִׁיט. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: אַרְבָּעָה עָשָׂר

שְׁחָל

הָא וְהָא רַבִּי שִׁמְעוֹן נִרְאֶה לְרַ"י דְּהַהִיא קַמִּיתָא לָא הָוֵה מָצֵי לְאוֹקוֹמֵי כְּרַבָּנָן מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי בָּהּ אֲבָל הַמּוֹלֵק אֶת הָעוֹף בי"ד אֵינוֹ עוֹבֵר בְּזוֹלֵא כְּלוּם אַמַּאי נָקֵט עוֹף אִי לְאוֹ דְּאָתָא לְמֵדַק דְּוַקָא בי"ד אֲבָל בְּחוֹל הַמּוֹעֵד אֲפִילּוּ בְּעוֹף נַמִּי מְחַיֵּב וְהָנִיחַ כְּרֹ' שִׁמְעוֹן וּבְקוּנְטְרֵס פִּי' לְעֵיל טַעַם אֶחָד אַמַּאי נָקֵט עוֹף: **וְאִיבָּעֵית** דְּלָא מַקֵּישׁ חֵלֶב לְזֶבַח וּנְהִי דְּלָא מְקֵישׁ לְהַקְטָרָה לְעִנְיַן הָכִי מַקֵּישׁ דְּלָא אָמְרִינַן אֶפְלוּ אֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם דְּסָבְרָא הוּא לְאֲקוֹשֵׁי לְהָכִי: **טַעְמָא** שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ הָא סְתָמָא פְּטוּר ש"מ כו' וְאֶת גְּרֵסַת רַשִׁ"י וְאֵין נִרְאֶה לר"ת דְּהָא אֵיכָּא לְמֵדַק מֵרֵישָׁא אֵיפְכָא וְגֵרִיס ר"ת הָכִי לִשְׁמוֹ אַמַּאי פְּטוּר שְׁלָמִים לְשֵׁם פֶּסַח קְשָׁחִיט ש"מ בָּעֵי עֲקִירָה פֵּרוּשׁ דְּאִי לָא בָּעֵי עֲקִירָה אֲפִילּוּ שְׁחָטוֹ לִשְׁמוֹ כְּשֵׁר דְּהָא מַכְשִׁיר לְעֵיל ר' יְהוֹשֻׁעַ שׁוֹחֵט אֲחֵרִים לִשְׁמוֹ: **קָרְאוּ** אֶת הַהַלֵּל פִּי' לְיוֹם דְּתַנְיָא בַּתּוֹסְפְתָּא יִשְׂרָאֵל שׁוֹחֲטִין אֶת פִּסְחֵיהֶן וּלְוִיִּם קוֹרְאִים אֶת הַהַלֵּל קְשֶׁה לר"י דְּאָמְרִינַן בְּפ' אֵין עֲוֵרִין בַּעֲרָכִין (יא.) וּבְכֵיצַד מְבָרְכִין (בְּרָכוֹת לה. וְשָׁם) אֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֶלָּא עַל הַיַּיִן וְהָכָא חָזִינַן דְּאֵיכָּא שִׁירָה בְּלֹא נְסָכִים וְכֵן הָיוּ מְקַדְּשִׁין הָעֲזָרוֹת בְּב' תּוֹדוֹת וּבְשִׁיר וְאוֹמֵר ר"י דה"פ אֵין אוֹמְרִים שִׁירָה בְּשָׁעַת הַקְרֵבַת קָרְבָּן אֶלָּא עַל הַיַּיִן דְּמִשַּׁמַּח אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים דָּרִישׁ לֵהּ וְעִקַּר שִׁתִּיָּה וְשִׂמְחָה הָיְנוּ בְּשָׁעַת אֲכִילָה וְדוּמְיָא דְּהָכִי נָמֵי לְגָבוֹהַּ בְּשָׁעַת הַקְרֵבַת קָרְבָּן קָאָמַר דְּאֵין אוֹמֵר שִׁירָה אֶלָּא עַל הַיַּיִן בְּכַמָּה דְּוֹכְתֵי:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' ט:

ב מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' יא:

ג מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' יב:

ד מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' יג:

ה מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' יד:

ו מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' טו:

ז מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' יא:

ח מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' טז:

ט מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' יד:

לַבְּזִיכִין שׁוּלַיִם רָחְבִין מִלְמַטָּה אֶלָּא חַדִּין תַּחְתֵּיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לָשֶׁבֶת עַל הַקַּרְקַע: שֶׁמָּא יְנִיחוּם כֹּהֲנִים עַל גַּבֵּי קַרְקַע עַד שֶׁיְּקַבְּלוּ דָּם אַחֵר מֵחֲמַת שֶׁהַן מְרֻבִּין וְיִשְׁכָּחוּם וְיִקָּרֵשׁ הַדָּם וְלֹא יֵהָא רָאוּי לִזְרֹק: שָׁחַט יִשְׂרָאֵל אִם יָרְצָה שֶׁהַשְּׁחִיטָה כְּשֵׁרָה בְּזָרִים בְּכָל הַקָּרְבָּנוֹת: וְקִבֵּל כֹּהֵן הַדָּם בְּכָלִי מִצְוָיוּ: נוֹתְנוֹ לַחֲבֵרוֹ שֶׁהֲרֵי בְּשׁוּרָה הֵן עוֹמְדִים עַד הַמִּזְבֵּחַ: מְקַבֵּל אֶת הַמָּלֵא מִיָּד הַנּוֹתְנוֹ לוֹ וּמַחֲזִיר אֶת הֶרֵיקָן שֶׁחָזַר אֵלָיו מִיָּד כֹּהֵן הַזּוֹרֵק: זְרִיקָה אַחַת בְּבָזָךְ עַצְמוֹ זוֹרֵק וְלֹא מַתָּנָה בְּאֶצְבַּע שֶׁאֵין לְךָ קָרְבָּן טָעוּן אֶצְבַּע אֶלָּא חַטָּאת לְבַדָּהּ כִּדְכְתִיב בְּאֶצְבָּעוֹ: כְּנֶגֶד הַיְסוֹד בָּרוּחוֹת שֶׁבַּמִּזְבֵּחַ שֶׁהָיָה יְסוֹד תַּחְתִּיהֶן וְזוֹרֵק לְזִקְיָפְתּוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ וְהוּא נוֹפֶל לְיָסוֹד וּלְפִי שֶׁאֵין הַיְסוֹד מַקִּיף אֶת הַמִּזְבֵּחַ אֶלָּא אֶת הַצָּפוֹן וְאֶת הַמַּעֲרָב כִּדְתָנַן בְּמִסֶּכֶת מִדּוֹת (פ"ג מִשְׁנָה א) לְכָךְ הַצְרִיךְ לוֹמַר כְּנֶגֶד הַיְסוֹד: כְּךָ מַעֲשֵׂה הַשְּׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית הַכֹּל כַּאֲשֶׁר אָמַרְנוּ: קָרְאוּ אֶת הַהַלֵּל אֲבָל כְּתוֹת קְאֵי: אִם גָּמְרוּ שָׁנוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים מְתְחִילִין לִשְׁחֹט מַתְחִילִין לִקְרוֹת וְאִם רַבּוּ הַפָּסְחִים וּמָשַׁךְ זְמַן שְׁחִיטָתָן עַד שֶׁגָּמְרוּ וַעֲדַיִן רַבִּים שׁוֹחֲטִין חוֹזְרִין וְקוֹרִין שְׁנִיָּה: וְאִם שָׁנוּ וַעֲדַיִן לֹא גָּמְרָה שְׁחִיטַת פְּסָחִי אוֹתָהּ כַּת שְׁלִישִׁי וְכֵן הַשְּׁנִיָּה וְכֵן הַשְּׁלִישִׁית וְאַע"פ שֶׁלֹּא אָרַע מֵעוֹלָם שֶׁשִּׁלְּשׁוּ לְפִי שֶׁהָיוּ שָׁם כֹּהֲנִים מְרֻבִּין וּמְהִירִין בְּמִלַּאכְתָּן: לֹא הִגִּיעוּ לְאַהֲבְתִּי אֲפִלּוּ פַּעַם רִאשׁוֹן: אֶלָּא שֶׁהַכֹּהֲנִים מְדִיחִין הָעֲזָרָה שֶׁאִמַּת הַמַּיִם מְהַלֶּכֶת בָּעֲזָרָה וּכְשֶׁהֵן רוֹצִין לְהַדִּיחַ הָעֲזָרָה פּוֹקְקִין אֶת נָקָב יְצִיאָתָהּ וְהַמַּיִם פּוֹשְׁטִין וְהוֹלְכִין עַל גְּדוֹתֶיהָ וּמַדִּיחִין אֶת כָּל הָעֲזָרָה שֶׁרְצָפָּה שֶׁל שַׁיִשׁ הָיְתָה כַּלָּה וְאַחַר כָּךְ פּוֹתְחִין הַנָּקָב וְהַמַּיִם יוֹצְאִים וּבָעֶרֶב הַפֶּסַח מִתּוֹךְ שֶׁהַדָּמִים מְרֻבִּים הָיוּ מְדִיחִין אוֹתָהּ וְהַכֹּהֲנִים הָיוּ מְדִיחִין אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים: מִדַּם הַתַּעֲרוֹבוֹת הַמֻּטָּל עַל הַרְצָפָּה וְטַעְמָא מִפְּרֵשׁ בַּגְּמָרָא: אוּנְקְלָיוֹת מַסְמְרִים שֶׁרֹאשֵׁיהֶן כְּפוּפִין לְמַעְלָה קרוק"ש (וְיִם, אִנְקוּלִים) בְּלַעַ"ז: בָּעַמּוּדִין אֵלּוּ עַמּוּדִין קְטַנִּים הָרְבֵּה וְקָרָוִיין נְעָצִין כְּדַאֲמְרִינַן בְּמַס' תָּמִיד (פ"ג מִשְׁנָה ה') דְּתָנַן בֵּית הַמִּטְבָּחַיִם הָיָה לְצִפּוּנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ וְעָלָיו שְׁמוֹנָה עַמּוּדִין וְקָרָוִיין נְעָצִין וְקוֹרוֹת שֶׁל אֶרֶז עַל גַּבֵּיהֶן וְאַנְקְלָיוֹת שֶׁל בַּרְזֶל הָיוּ קְבוּעִים בָּהֶן וּשְׁלֹשָׁה סְדָרִים שֶׁבָּהֶן תּוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין: קְבוּעִים בָּעֲזָרָה בְּמָקוֹם בֵּית הַמִּטְבָּחַיִם: חֲלָקִין מְחֻלָּקִין מְפֻצָּלוֹת קְלָפָתָן:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יז:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ טז:
ג מיי׳ פא׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ י:
ד מיי׳ פא׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:
ה מיי׳ פה׳ מהל׳ תמידים ומוספין הל׳ ב:
ו מיי׳ פה׳ מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ יז:
ז מיי׳ פה׳ מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ יז:

אתיא זריקה זריקה מעולה בפ' איזהו מקומן (זבחים נז.) פריך ונילף מעולה מה עולה שתים שהן ארבע אף פסח כו' ומשני אמר אביי למה לי למכתב סביב בעולה סביב בחטאת הוו להו שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין וקשה לר"י דנהי דלא ילפינן משני כתובין הבאין כאחד מצינו מדלא כתב בחד מניהו בכור ומעשר ופסח דאיכא גזרה שוה נילף שפיר מעולה דאין גזרה שוה למחצה ואומר ר"י דע"כ אשם וחטאת דכתיב בהו סביב דאמרינן התם דהוו שני כתובים ושלשה כתובים ילפינן בג"ש מעולה או עולה ילקא מניהו והשתא אתי שפיר הא דמסיק הוו להו שני כתובים הבאין כאחד דלמעוטי דלא נילף בגזרה שוה אתו דדומיא דכתב בהו סביב קא ממעט דאית בהו גזרה שוה כדפרישי':

(א)שָׁחַל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, מַנִּיחַ יָדוֹ עַל כָּתֶף חֲבֵירוֹ, וְיַד חֲבֵירוֹ עַל כָּתְפּוֹ, וְתוֹלֶה וּמַפְשִׁיט. קָרְעוּ, וְהוֹצִיא אֶת אֵימוּרָיו. נָתְנוּ בְּמָגִיס, וְהִקְטִירָן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. (א)יָצְתָה כַּת הָרִאשׁוֹנָה וְיָשְׁבָה לָהּ בְּהַר הַבַּיִת. שְׁנִיָּה בַּחֵיל, וְהַשְּׁלִישִׁית בְּמִקּוֹמָהּ עוֹמֶדֶת. חָשְׁיְכָה — יָצְאוּ וְצָלוּ אֶת פִּסְחֵיהֶן. [ב]גְּמ׳ אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין הַפֶּסַח נִשְׁחָט אֶלָּא בְּשָׁלֹשׁ כִּתּוֹת שֶׁל שְׁלֹשִׁים שְׁלֹשִׁים בְּנֵי אָדָם. מַאי טַעְמָא? ״קָהָל״ וְ״עֵדָה״ וְ״יִשְׂרָאֵל״. מְסַפְקָא לַן אִי בְּבַת אַחַת אִי בְּזָה אַחַר זֶה, [ג]הִלְכָּךְ בָּעֵינַן שָׁלֹשׁ כִּתּוֹת שֶׁל שְׁלֹשִׁים שְׁלֹשִׁים בְּנֵי אָדָם. דְּאִי בְּבַת אַחַת — הָא אִיכָּא, וְאִי בָּזֶה אַחַר זֶה — הָא אִיכָּא, הִלְכָּךְ בְּחַמְשִׁין נָמֵי סַגִּיא, דְּעָיְילִי תְּלָתִין וַעֲבַדִי, עָיְילִי עֶשְׂרָה וְנָפְקִי עֶשְׂרָה, עָיְילִי עֶשְׂרָה וְנָפְקִי עֶשְׂרָה. נִכְנְסָה כַּת רִאשׁוֹנָה וְכוּ׳. אִיתְּמַר, אַבָּיֵי אָמַר: נִגְּעָלוּ תִּנֵּן. רָבָא אָמַר: נוֹעֲלִין תִּנֵּן. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ לְמִסְמַךְ אַנִּיסָּא. אַבָּיֵי אָמַר: נִגְּעָלוּ תִּנֵּן, כְּמָה דַּעֲיָילוּ מֵעָלוּ, וְסָמְכִינַן אַנִּיסָּא. רָבָא אָמַר: נוֹעֲלִין תִּנֵּן, וְלָא סָמְכִינַן אַנִּיסָּא. [ב]וְהָא דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: חַס וְשָׁלוֹם שֶׁעַקְבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל נִתְנַדָּה, שֶׁאֵין עֶזְרָה נִגְּעֶלֶת עַל כָּל אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל בְּחָכְמָה וּבִירֵאַת חֵטְא כַּעֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל. אַבָּיֵי מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ, וְרָבָא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: אַבָּיֵי מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: אֵין בָּעֶזְרָה בְּשָׁעָה שֶׁנִּגְּעָלָה עַל כָּל אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל בְּחָכְמָה וּבִירֵאַת חֵטְא כַּעֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל: רָבָא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: אֵין בָּעֶזְרָה בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹעֲלִין אוֹתָהּ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּחָכְמָה וּבִירֵאַת חֵטְא כַּעֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל. תָּנוּ רַבָּנָן: מֵעוֹלָם לֹא נִתְמַעֵט אָדָם בָּעֶזְרָה, חוּץ מִפֶּסַח אֶחָד שֶׁהָיָה בִּימֵי הִלֵּל, שֶׁנִּתְמַעֵט בּוֹ זָקֵן אֶחָד, וְהָיוּ קוֹרְאִין אוֹתוֹ ״פֶּסַח מְעוּכִין״. [ג]תָּנוּ רַבָּנָן: פַּעַם אַחַת בִּיקֵּשׁ אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ לִיתֵּן עֵינָיו בְּאוּכְלוּסֵי יִשְׂרָאֵל. אָמַר לֵיהּ לְכֹהֵן גָּדוֹל: תֵּן עֵינֶיךָ בַּפְּסָחִים. נָטַל כּוּלְיָא מִכָּל אֶחָד, וְנִמְצְאוּ שָׁם שִׁשִּׁים רִיבּוֹא זוּגֵי כְלָיוֹת כְּפָלַיִם כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם. חוּץ מִטְּמֵאִים וְשֶׁהָיָה בָּדָרֶךְ רָחוֹק. וְאֵין לְךָ כָּל פֶּסַח וּפֶסַח שֶׁלֹּא נִמְנוּ עָלָיו יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם. וְהָיוּ קוֹרְאִין אוֹתוֹ ״פֶּסַח מְעוּבִּין״. [ד]נָטַל כּוּלְיָא? הָא בָּעֵי אַקְטוּרֵהּ! דַּהֲדַר מַקְטֵיר לְהוּ. וְהָכְתִיב: ״וְהִקְטִירוֹ״, שֶׁלֹּא יְעֻרַב חֶלְבָּיו שֶׁל זֶה בָּזֶה! דַּהֲדַר מַקְטֵיר לְהוּ חָדָא חָדָא. וְהָתַנְיָא ״וְהִקְטִירָם״, שֶׁיְּהֵא כּוּלּוֹ כְּאֶחָד! אֶלָּא: תְּפִיסָה בָּעַלְמָא, דְּשָׁקֵיל מִינַּיְיהוּ עַד דְּיָהֲבִין לֵיהּ מִידֵּי אַחֲרִינָא. כֹּהֲנִים עוֹמְדִין שׁוּרוֹת וְכוּ׳. מַאי טַעְמָא? אִילֵּימָא דִּילְמָא שָׁקְלִי דְּדַהֲבָא וּמְעַיְּילִי דְּכַסְפָּא — הָכִי נָמֵי, דִּילְמָא שָׁקְלִי בַּר מָאתַן וּמְעַיְּילִי בַּר מְאָה! אֶלָּא, דְּהָכִי שַׁפִּיר טְפֵי. [ה]וְלֹא הָיוּ לַבָּזִיכִין שׁוּלַיִים וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנָן: כָּל הַבָּזִיכִין שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ לֹא הָיוּ לָהֶן שׁוּלַיִים, חוּץ מִבָּזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים — שֶׁמָּא יַנִּיחוּם וְיִפָּרֵס הַלֶּחֶם. שְׁחַט יִשְׂרָאֵל וְקִבֵּל הַכֹּהֵן וְכוּ׳. לֹא סַגִּיא דְּלָאו יִשְׂרָאֵל?! הֵיא גּוּפָא קָא מַשְׁמַע לַן, דִּשְׁחִיטָה בְּזָר כְּשֵׁירָה. וְקִבֵּל הַכֹּהֵן. הָא קָמַשְׁמַע לַן, מְקַבָּלָה וְאֵילָךְ מִצְוָת כְּהוּנָּה. נוֹתְנוֹ לַחֲבֵירוֹ. שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ הוֹלָכָה שֶׁלֹּא בְּרֶגֶל — הָוְיָא הוֹלָכָה! דִּילְמָא הוּא נָמֵי פּוּרְתָּא. וְאֶלָּא מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? הָא קָמַשְׁמַע לַן: ״בְּרֶב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ״. [ו]קִבֵּל אֶת הַמַּלָּא וּמַחְזִיר אֶת הָרֵיקָן וְכוּ׳. אֲבָל אִיפְּכָא לָא — מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת. כֹּהֵן הַקָּרוֹב אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ וְכוּ׳. מַאן תָּנָא פֶּסַח בְּזָרִיקָה? אָמַר רַב חִסְדָּא: רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא. [ז]דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: ״אֶת דָּמָם תִּזְרוֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר״ — ״דָּמוֹ״ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ״חֶלְבּוֹ״ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ״חֶלְבָּם״. לְמֵד עַל בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר וּפֶסַח, שֶׁהֵן טְעוּנִין מַתָּן דָּמִים וְאֵימוּרִין לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. [ח]מְנָלַן דִּטְעוּנִין יְסוֹד? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָתְיָא ״זְרִיקָה״ ״זְרִיקָה״ מֵעוֹלָה. כְּתִיב הָכָא: ״אֶת דָּמָם תִּזְרוֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ״, וּכְתִיב הָתָם: ״וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב״, מָה עוֹלָה טְעוּנָה יְסוֹד — אַף פֶּסַח נָמֵי טָעוּן יְסוֹד.

וְעוֹלָה שֶׁחַל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת וְאֵינוֹ יָכוֹל לְתַקֵּן הַמַּקָּלוֹת: יָדוֹ עַל כָּתֵף חֲבֵרוֹ וְתוֹלֶה אוֹתוֹ בְּגִידֵי אַרְכֻבּוֹתָיו בְּזְרוֹעוֹ: בְּמָגִס קְעָרָה: וְיָשְׁבָה לָהּ בְּהַר הַבַּיִת בְּשַׁבָּת קָאָמַר שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לְהוֹלִיךְ פִּסְחֵיהֶן לְבָתֵּיהֶן: בְּחַיִל לְפָנֵי הַסּוֹרֵג הוּא בֵּין הַסּוֹרֵג לְחוֹמַת עֶזְרַת נָשִׁים בְּתְחִלַּת עֲלִיַּת הָהָר: גְּמ׳ שְׁלֹשִׁים בְּכָל כַּת וְכַת קָהָל עֲשָׂרָה וְעֵדָה עֲשָׂרָה וְיִשְׂרָאֵל עֲשָׂרָה: מְסַפְקָא לֵהּ דִּלְמָא בְּבַת אַחַת צְוָּה לְשׁוֹחֲטוֹ וְיִהְיוּ בָּהּ שְׁלֹשִׁים: אוֹ בָּזֶה אַחַר זֶה שְׁלֹשׁ כִּתּוֹת שֶׁל עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הִלְכָּךְ שְׁלֹשׁ כִּתּוֹת בָּעֵינַן דִּלְמָא בְּזֶה אַחַר זֶה קָאָמַר וְשֶׁל שְׁלֹשִׁים בָּעֵינַן דִּלְמָא בְּבַת אַחַת קָאָמַר וְאֵינוֹ יָכוֹל לְשׁוֹחֲטוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים: בְּנֵי סַגִּיא עֲיָילִי שְׁלֹשִׁים בְּרֵישָׁא וְשׁוֹחֲטִים פִּסְחֵיהֶן וְנָפְקִי עֲשָׂרָה מִנַּיְיהוּ וְעָיְילִי ׳ חֲדָשִׁים דְּאִי בְּהֲדֵדֵי קָאָמַר הָא אִיכָּא וְאִי שָׁלֹשׁ כִּתּוֹת קָאָמַר הָא אִיכָּא: נִגְּעָלִין תִּנֵּן מֵאֲלֵיהֶן וּמַעֲשֶׂה נִסִּים: סָמְכִינַן אַנִּיסָּא וְכָל זְמַן שֶׁאֵין נִגְּעָלִין מֵאֲלֵיהֶן מַנִּיחִין אוֹתָם לְכַתְּחִלָּה וְלֹא חָיְשִׁינַן דִּלְמָא עָיְילִי כּוּלְהוּ וְאֵין כָּאן שָׁלֹשׁ כִּתּוֹת: חַס וְשָׁלוֹם כו׳ בְּמַסֶּכֶת עֵדִיּוֹת תָּנֵן אַרְבָּעָה דְּבָרִים הֵעִיד עַקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל כו׳ וְקָתָנֵי הָתָם הוּא אוֹמֵר אֵין מַשְׁקִין לֹא אֶת הַגִּיּוֹרֶת וְלֹא אֶת הַמְּשֻׁחְרֶרֶת אָמְרוּ לוֹ מַעֲשֶׂה בְּכַרְכְּמִית שֶׁפָּחָה שֶׁהָיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם וְהִשְׁקוּהָ שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן אָמַר לָהֶם דַּגְמָא הִשְׁקוּהָ דּוֹמִין לָהּ הָיוּ אוֹתָן שֶׁהִשְׁקוּהָ וְנִדּוּהוּ אָמַר רַבִּי יְהוּדָה חַס וְשָׁלוֹם שֶׁעַקַבְיָא נִתְנַדָּה שֶׁאֵין עֶזְרָה נִגְּעֶלֶת כו׳ כְּשֶׁהָיְתָה נִגְּעֶלֶת עַל כָּל אָדָם בְּעַרְבֵי פְּסָחִים שֶׁהִקְהִיל גָּדוֹל וְרַב אֵין בָּהֶם אֶחָד בְּחָכְמָה וּבִירֵאַת חֵטְא כַּעֲקַבְיָא: פֶּסַח מְעוּכִין עַל שֵׁם שֶׁנִּתְמַעֵט:

מסורת הש״ס

א יומא סז:; משנה יומא
ב ברכות יט.; משנה עדיות
ג תוספתא פסחים; איכה רבה
ד שבת קכו:
ה זבחים לו:; זבחים נו:

תורה אור השלם

וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי־אַהֲרֹן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה [ויקרא ג, ה]

וְהִקְטִירוּ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוָה [ויקרא ג, יא]

וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה [ויקרא ג, טז]

בְּרֹב־עָם הַדְרַת־מֶלֶךְ וּבְאֶפֶס לְאֹם מְחִתַּת רָזוֹן [משלי יד, כח]

אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ־בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ־בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה [במדבר יח, יז]

וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב [ויקרא א, יא]

מסורת הש"ס

א סנהדרין קי:; קידושין פב:; בבא בתרא טז:

ב תוספתא שבת; שבת צה.; ביצה לג:

ג זבחים ס.; זבחים לד:; תוספתא פסחים; מנחות נט:; משנה פסחים

ד לעיל טז:; כריתות כב.

גליון הש"ס

תוספות ד"ה המכבד מתכוון להשוות גומות אף על פי שא"צ וכו'. לא זכיתי להבין דאם הוא מתכוין לשיווי א"כ צריך שיהי' כן ובעלמא משכחת מכוין ואין צריך לגופו שמכוין לכבוי חשוך הבית אבל לא בשביל הפחם וכן חופר גומא שמכוין לחפור לצורך העפר אבל לא להשתמש בגומא אבל הכא דשיווי הגומות הוא משום בנין ואם מתכוין להשוות גומות הוי מתכוין לגופו:

תורה אור השלם

וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד [ויקרא ד, ז]

וּמִן־הַדָּם יִתֵּן עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד [ויקרא ד, יח]

כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא וְאָמַר תֹּאכְלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ כָּל־אֹכְלָיו יִכָּרֵת [ויקרא יז, יד]

כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הוּא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר [ויקרא יז, יא]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פח׳ מהל׳ שבת הל׳ ז:

ב מיי׳ פח׳ מהל׳ שבת הל׳ יא:

ג סמג לאוין סה, טושו״ע או״ח סי׳ שלו סעי׳ א ב:

ד מיי׳ פכ״א מהל׳ שבת הל׳ ג:

ה מיי׳ פכ״א מהל׳ שבת הל׳ ו:

ו מיי׳ פו׳ מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ד:

וְעוֹלָה גּוּפָהּ מְנַלָּן שֶׁמַּתַּן דָּמָהּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ תַּחְתֶּיהָ יְסוֹד לְמִעוּטֵי מִזְרָח וְדָרוֹם חוּץ מֵאַמָּה לַמִּזְרָח אֵצֶל צָפוֹן וְאַמָּה לַדָּרוֹם אֵצֶל מַעֲרָב דְּהָכִי תְּנַן (מִדּוֹת פ"ג מ"א) אוֹכֶל בַּמִּזְרָח אַמָּה אַחַת וּבַדָּרוֹם אַמָּה אַחַת: אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעוֹלָה גַּבֵּי חַטָּאת [נַשְׂיא] כְּתִיב וְלֹקֵחַ הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח הָעוֹלָה וְאֶת דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעוֹלָה וה"ל לְמִכְתַּב אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ לְמָה לִי דִּכְתִיב מִזְבַּח הָעוֹלָה אֶלָּא הָכִי קָאָמַר אֶל יְסוֹד מִזְבַּח תַּעֲשֶׂה הָעוֹלָה: עַצְלָנִית מִפְּנֵי שֶׁנּוֹתַעֲלָה לִהְיוֹת אַחֲרוֹנָה: וְהָא לָא סָגֵי דְּלָאו הָכִי דִּמְצוָה לְשֶׁלֹּשׁ כִּיתּוֹת: לְזָרוֹז נַפְשַׁיְיהוּ לִהְיוֹת מִן הָרִאשׁוֹנִים: שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר דְּאָמַר בְּעַלְמָא גַּבֵּי מְכַבֵּד דְּהַיְינוּ דַּוְמְיָא דַּהֲדָחָה אִיכָּא חִיּוּב חַטָּאת הִלְכָךְ בַּמִּקְדָּשׁ כְּשֶׁכָּבָר נַעֲשָׂה צֹרֶךְ גְּבוֹהַּ אָסוּר: הַחוֹלֵב מוֹשֵׁךְ הֶחָלָב מִן הַבְּהֵמָה: מְחַבֵּץ מַעֲמִיד הֶחָלָב וְעוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ חֲבִיצִין שְׁקוּרִין מטונ"ש (גוּשִׁים (שֶׁל חֶלֶב חמוץ)) : וְרוֹדֶה מִדְּכְתִיב (שְׁמוּאֵל א י"ד:כ"ז) וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בְּיִעְרַת הַדְּבָשׁ: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה מְכַבֵּד וּמְרַבֵּץ וְרוֹדֶה אֲבָל מֵאִידָךְ לָא קָאָמְרִי דִּתְוֹלְדוֹת אַב מְלָאכָה נִינְהוּ כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק הַמְצַנִּיעַ רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר מִשּׁוּם הָכִי מְחַיֵּב חוֹלֵב מִשּׁוּם מְפָרֵק מִגַּבֵּן מִשּׁוּם בּוֹנֶה מְחַבֵּץ מִשּׁוּם בּוֹרֵר בְּהַמְצַנִּיעַ וּמְרַבֵּץ וּמְכַבֵּד מְפָרֵשׁ הָתָם מִשּׁוּם אֲשׁוּיֵי נְפָשׁוֹת: רַב אַשִׁי אָמַר לְעוֹלָם רַבָּנָן דְּאָמְרִי בְּעַלְמָא נָמֵי שְׁבוּת הוּא וּמַתְנִי' כְּר' נָתָן דְּאָמַר שְׁבוּת שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לֹא הִתִּירוּ בְּמִקְדָּשׁ: שֶׁאִם נִשְׁפַּךְ דָּמוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן לָאָרֶץ וְלֹא נִזְרַק מִמֶּנּוּ לַמִּזְבֵּחַ: נִמְצָא כּוֹס זֶה מְכַשִּׁירוֹ שֶׁהֲרֵי מְעֹרָב בּוֹ מִן הַנִּשְׁפָּךְ: שֶׁמָּא לֹא נִתְקַבֵּל בִּכְלִי אוֹתוֹ שֶׁאַתָּה רוֹצֶה לְהַכְשִׁיר שֶׁמָּא לֹא נִתְקַבֵּל בִּכְלִי וְתוּ לָא מְהַנְּיָא לֵיהּ וְרִיקָה דְּתָנֵן נִשְׁפַּךְ מִצַּוָּאר בְּהֵמָה עַל הַרְצָפָּה וַאֲסָפוֹ פָּסוּל בִּזְבָחִים בְּפֶרֶק שֵׁנִי (דף טו.): אַף אֲנִי לֹא אָמַרְתִּי שֶׁיּוֹעִיל אֶלָּא כְּשֶׁנִּתְקַבֵּל בִּכְלִי: וּמְנָא יָדַע רַבִּי יְהוּדָה אִם נִתְקַבֵּל בִּכְלִי וְהָא חֲשִׁשָׁא בְּעַלְמָא הוּא דְּקָאָמַר שֶׁאִם יִשְׁפֹּךְ דָּמוֹ וְכֵיוָן דְּלַתְקוּנֵי סְפִיקֵי אֲתָא הֵיכִי מִתַּקְּנִי בְּהֵכִי שֶׁמָּא לֹא נִתְקַבֵּל: כֹּהֲנִים זְרִיזִין הֵן וְלֵיכָּא לְמֵחַשׁ לְשֶׁמָּא לֹא קִבְּלוּהוּ לְשֵׁנָא אַחֲרִינָא שֶׁמָּא לֹא נִתְקַבֵּל בִּכְלִי כָּל זֶה שֶׁאַתָּה שׁוֹאֵב מֵאָרֶץ וְנִמְצֵאתָ זוֹרֵק דָּם פָּסוּל אַף אֲנִי לֹא אָמַרְתִּי לְמִלְאוֹת אֶלָּא מִמָּקוֹם שֶׁיּוֹדְעִין שֶׁנִּשְׁפְּכוּ שָׁם דְּמִים שֶׁנִּתְקַבְּלוּ בִּכְלִי וְאִי מִשּׁוּם דְּמֵעָרַב בְּהוּ מֵהָאי דְּלָא נִתְקַבֵּל כְּגוֹן דָּם הַתַּמְצִית הָא קָא פָּרֵיךְ לֵיהּ בְּסֵיפָא וְרִאשׁוֹן עִקֵּר: אִי זְרִיזִין הֵן הֵיכָן נִשְׁפָּכִין הָא זְרִיזִין הֵן וְיָדְעִי: אַגַּב זְרִיזוּתַיְיהוּ שָׁמְמַהֲרִים לָרוּץ וּלְקָרֵב וְלִזְרֹק מִתְּשִׁיד מִדְּיָהוּ: וְהָלֹא דַּם הַתַּמְצִית שֶׁל פְּסָחִים הָרְבֵּה מְעֹרָב בּוֹ וְאִי נִשְׁפַּךְ דָּם שֶׁל אֶחָד כָּלוֹ בָּטֵל בְּמִעוּטוֹ וּמַה תּוֹעִיל זְרִיקָה שֶׁהֲרֵי בָּטֵל: דַּם הַתַּמְצִית שֶׁל חֻלִּין וְשֶׁל קָדָשִׁים: בְּאַזְהָרָה בְּלָאוֹ וְלֹא כָּרֵת דִּכְתִיב כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא וְגוֹ' עַד כָּל אֹכְלָיו יִכָּרֵת יָצָא דַּם הַתַּמְצִית שֶׁאֵינוֹ דָּם הַנֶּפֶשׁ וּבְמַסֶּכֶת כְּרִיתוֹת מְפֹרָשׁ טַעְמָא חֲמִשָּׁה לְאוִין כְּתִיבִי בַּדָּם וּמִיַּתֵּר חַד לְדַם הַתַּמְצִית: לְעִנְיַן כַּפָּרָה שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִזְרִיקָה:

הַחוֹלֵב כִּגְרוֹגְרוֹת הִקְשָׁה הַ"ר אֶפְרַיִם דִּתְנַן בְּפָ' הַמּוֹצִיא (שַׁבָּת עו:) דְּשָׁעוּר הַמּוֹצִיא חֶלֶב כְּדֵי גְּמִיאָה וְשָׁעוּרֵי שַׁבָּת הֵן שָׁוִים לְכָל הַמְּלָאכוֹת הוֹצָאָה טְחִינָה וּקְצִירָה וְתֵרֶץ דִּסְתָם חֶלֶב כְּדֵי גְּמִיאָה שֶׁהוּא שָׁעוּר גָּדוֹל אֲבָל הָכָא בְּחוֹלֵב לִגְבִינָה דְּאַחְשׁוֹבֵי אַחֲשַׁבְיָה שָׁעוּרוֹ כִּגְרוֹגְרוֹת דְּזוּטָר אֲבָל אִי כְּדֵי גְּמִיאָה זוּטָר צָרִיךְ לוֹמַר דִּסְתָם חֶלֶב לִגְבִינָה וּלְכָךְ הָכָא שָׁעוּרוֹ כִּגְרוֹגֶרֶת וְהָא דְּמַחַיֵּב בִּכְדֵי גְּמִיאָה הַיְינוּ בְּמִפְרֵשׁ בְּהֶדְיָא לַאֲכִילָה וְלִשְׁתִיָּה דְּאִי סְתָם חוֹלֵב לַאֲכִילָה וְלִשְׁתִיָּה וְלֹא לִגְבִינָ' אֲפִילּוּ הָיָה מְפֹרָשׁ בְּהֶדְיָא לִגְבִינָה הָיָה לוֹ לְהִתְחַיֵּב בִּכְדֵי גְּמִיאָה דְּזוּטָר הוֹאִיל וּסְתָמוֹ לַאֲכֹל וּלְשִׁתּוֹת כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף כָּלָל גָּדוֹל (שַׁבָּת עו.) הַמּוֹצִיא חֶבֶן כְּמֹלֹא פִּי פָּרָה לִגְמֹל חַיָּב אַף עַל גַּב דִּלְגָמֵל לֹא הָוֵי שְׁעוּרָא בְּהָכִי הוֹאִיל וּסְתָמָא לְפָרָה מְחַיֵּב אַשְׁעוּרָא דְּפָרָה וְיֵשׁ מְפָרֵשׁ דִּכְשֶׁהֶחֱלֵב כְּבָר בְּעַיִן מְחַיֵּב בִּכְדֵי גְּמִיאָה אֲבָל חוֹלֵב לֹא מְחַיֵּב אֶלָּא בִּכְגְרוֹגֶרֶת דְּאֵין אָדָם טוֹרֵחַ לַחֲלֹב בְּפָחוֹת מִגְּרוֹגֶרֶת וְכִי הַאי גַּוְנָא מְפֻלָּג בְּהַמּוֹצִיא (שַׁבָּת עט.) גַּבֵּי עוֹר לַעֲשׂוֹת קְמֵעַ: **הַמְכַבֵּד** וְהַמְרַבֵּץ ע"כ לְאו פְּסִיק רֵישֵׁיהּ הוּא דִּבְפְסִיק רֵישֵׁיהּ לָא הָוֵה שְׁרִי ר"ש לְרַבֵּץ לְכַתְּחִלָּה בִּשְׁלָהֵי הַמַּצְנִיעַ (שַׁבָּת צה.) וְתַמֵּהַּ לר"י דְּא"כ אַמַּאי מְחַיֵּב רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר כֵּיוָן דְּיָכוֹל לִהְיוֹת בְּלֹא גְּמוֹת וְדוֹחֵק לוֹמַר דִּפְלִיגִי אִי הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ אִי לֹא וְנִרְאֶה לר"י דְּהָא פְּלִיגִי דְּר' אֶלְיֶעֶזֶר סָבַר סְתָם מְכַבֵּד וּמְרַבֵּץ מִתְכַּוֵּן לְהַשְׁוֹוֹת גְּמוֹת אַף עַל פִּי שא"צ לְהַשְׁוֹוֹת גְּמוֹת מְחַיֵּב לְרַבִּי יְהוּדָה הוֹאִיל וְהִשְׁוָה גְּמוֹת לְבַסּוֹף וְרַבָּנָן סְבְרִי דְּאֵין מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְכַבֵּד וּלְרַבֵּץ בְּעָלְמָא וְלֵיכָּא אֶלָּא שְׁבוּת. תֵּמַהּ לְר"י הֵיכִי מִתּוֹקְמָא מַתְנִיתִין כְּרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר וְהָא בָּעֲזָרָה שָׁהָיָה לוֹ רְצָפַת אֲבָנִים לֹא שַׁיָּךְ בָּהּ אֲשׁוּיֵי גְּמוֹת וַאֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה שָׁרֵי כְּדְאָמַר בְּשֻׁלְחֲנֵי הַמַּצְנִיעַ (גַּם זֶה שָׁם) אַמֵּימָר שָׁרֵא זַלְחָא בְּמָחוֹזָא אע"ג דְּגָזְרִינַן בְּבָמָה מִדְּלִיקִין (שַׁבָּת דף כט:) עִלְּיתָא דְּשִׁישָׁא אַטוּ עִלְּיתָא דְּעַלְמָא מָחוֹזָא הֲיְתָה כָּלָּה רְצוּפָה בַּאֲבָנִים לָא גָּזְרִינַן אַטוּ דְּעִיר דְּעַלְמָא וּאור"י דְּבָעֲזָרָה בֵּין רֹבֶד לְרֹבֶד הָיוּ גְּמוֹת אֵי נָמֵי דִּלְרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר דְּאִיכָּא אִסּוּרָא דְּאוֹרְיְתָא בְּכִבּוּד דְּעַלְמָא גָּזְרִינַן עֲזָרָה אַטוּ כִּבּוּד דְּעַלְמָא דְּכַמָּה שְׁבוּת אַשְׁכְּחַן בַּמִּקְדָּשׁ בְּפָ' בָּתְרָא דְּעֵירוּבִין (דף קב:) אֲבָל לְרַבָּנָן דַּאֲפִילּוּ בְּעַלְמָא לֵיכָּא אֶלָּא אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן אֵין שְׁבוּת כִּי הַאי בַּמִּקְדָּשׁ כֵּיוָן דְּלֵיכָּא אִסּוּרָא דְּאוֹרְיְתָ' בְּשׁוּם מָקוֹם. פָּסַק בַּהֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת דִּכְבּוּד מָתַר כִּדְאָמְרִינַן בְּהַמַּצְנִיעַ (דף צה.) גַּבֵּי רְבוּעַ הָאַדָּנָא קַיְמָא לַן כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּשָׁרֵי לְרַבֵּץ לְכַתְּחִלָּה וְאֵין נִרְאֶה לר"י דְּהָא מֵזִיז עָפָר מִמְּקוֹמוֹ אָסְרִינַן בְּכִירָה (שַׁבָּת דף לט.) וּבְצִיצָה (ד' ח.) וְעוֹד בְּפֶרֶק כָּל הַכֵּלִים (שַׁבָּת דף קכד:) אָמְרִינַן אָמַר רַבִּי (אֶלְיֶעֶזֶר) אַף מַכְבְּדוֹת שֶׁל תְּמָרָה מַתָּר לְטַלְטֵל וּפְרִיךְ אִי מֵחֲמָה לַצֵּל בָּהָא לֵימָא רַבִּי (אֶלְיֶעֶזֶר) כו' מַשְׁמַע דִּפְשִׁיטָא דְּהָוֵי מִלְאכְתּוֹ לְאִסּוּר לְכֵלִי עַלְמָא וְאַף עַל גַּב דְּרַבּוּץ שְׁרֵי לְכַתְּחִלָּה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּכִבּוּד אָסוּר דִּמְשַׁוֵּי בֵּהּ גְּמוֹת יוֹתֵר מֵרַבּוּץ: **שֶׁמָּא** לֹא נִתְקַבֵּל בִּכְלִי פִּי' בְּקוּנְטְרֵס וְלֹא תּוֹעִיל זְרִיקָה מְשׁוּם דְּנִשְׁפַּךְ מִצַּוָּאר בְּהֵמָה וְקָשֶׁה לר"י דמ"מ יִזְרֹק דְּתוֹעִיל זְרִיקָה לְאוֹתוֹ שֶׁנִּשְׁפַּךְ אַחַר שֶׁנִּתְקַבֵּל בִּכְלִי וְאִסּוּר לְהַעֲלוֹת דָּם פָּסוּל עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ כְּדְמוֹכַח בְּכַמָּה דֵּיוֹכְתֵי דְּדַוְקָא אִם עָלוּ בְּדֵי עֲבֹד לֹא יָרְדוּ וְקָאָמַר אַף אֲנִי לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּנִתְקַבֵּל דְּסָמְכִינַן אַזְרִיזוּת כֹּהֲנִים כְּדַמַּסְקִינַן וְדַוְקָא מִדָּם הָרָאוּי לְהִתְקַבֵּל פְּרִיךְ אֲבָל דָּם הַתַּמְצִית כְּמִים בְּעַלְמָא חָשִׁיב כֵּיוָן דְּאֵינוֹ רָאוּי לְכַסּוֹתוֹ אֵינוֹ אוֹסֵר לְהַעֲלוֹתוֹ וְכִי פְּרִיךְ וַהֲלֹא דַּם הַתַּמְצִית מְעֹרָב בּוֹ וּמְבַטֵּל לֵיהּ בְּרוֹב לָא פְּרִיךְ מִדָּם הָרָאוּי לְהִתְקַבֵּל וְנִשְׁפַּךְ דְּעוֹלִין אֵין מְבַטְּלִין זֶה אֶת זֶה אַפִּי' לְרַבָּנָן כִּדְאָמַר בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת דף כב:):

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין קיא, טוש"ע יו"ד סי' קצח סעי' טו:

ב מיי' פב' מהל' מקואות הל' ב:

ג מיי' פח' מהל' כלי המקדש והעובדין בו הל' ד:

ד מיי' פא' מהל' פסולי המוקדשין הל' כב:

ה מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' ו:

ו סמג עשין רכג:

ז מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' יח:

ח מיי' פו' מהל' קרבן פסח הל' ו:

מסורת הש"ס

א משנה חולין

ב זבחים לה.

ג זבחים לה.; עירובין קד.

ד עירובין קג.

ה ספרא ויקרא דבורא דנדבה דנדבה פרשה ח ב; לקמן סט.; ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרק י יא; לעיל טז.; כריתות כב.

ו עירובין קג.

גליון הש"ס

גמ' במגיס להקטירם. צ"ל והקטירן:

תורה אור השלם

וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ [ויקרא ו, ג]

וְהַקָּרֵב וְהַכֹּרְעִים יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהַקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה [ויקרא א, יג]

ראשו על־כרעיו ועל־קרבו. יש לאכול את הפסח כולו, לרבות הראש והקרביים, כמובן אחר שנוקו כראוי, ובאמור במשנה154פסחים סה ע"ב (המ'). "...מיחוי קרביו... הדחת קרביו". לדעת רבי עקיבא היו תולין כרעיו ובני מעיו חוצה ל155משנה שם עד ע"א (המ'). ומשום כך קראו רבי טרפון "גדי מקולס"156ברייתא שם (המ'). [פירושי רד"צ הופמן על שמות יב:ט, ג]

אַטוּ בְּמַגֵּס גּוּפֵהּ מַקְטֵר לֵיהּ רַשְׁ"י מוֹחֲקוֹ מִשּׁוּם דְּבִמְנָחוֹת לָא פָּרֵיךְ דְּתַנְיָא בְּכָמֶה דְּיָכְתֵי וּמַקְטִירַהּ בִּכְלִי שָׁרֵת וְכֵן מוֹחֵק בְּפָ' שְׁנֵי שְׁעִירֵי (יוֹמָא סז:) וְאֵין צָרִיךְ לְהַגִּיהַּ הַסְּפָרִים דְּבָרַיִּשׁ פַּר' שֵׁנִי דְּסוֹטָה (ד' טו.) פָּרֵיךְ גַּבֵּי מְנָחוֹת כִּי הַאי גַּוְנָא דְּקָתָנֵי הָתָם וּמַעֲלָה וּמַקְטִירַהּ בִּכְלִי שָׁרֵת וּפָרֵיךְ וּבִכְלִי שָׁרֵת מַקְטֵר לֵיהּ אֵימָא לְהַקְטִירַהּ וּמְשׁוּם דְּהָתָם פָּרֵיךְ וּמְשַׁנֵּי לָא פָּרֵיךְ לָהּ בִּמְנָחוֹת וְהָא דְּפָרֵיךְ הָכָא גַּבֵּי אֲמוּרִים אע"ג דִּכְבָר פָּרֵיךְ בְּפָרָק שְׁנֵי שְׁעִירֵי (יוֹמָא ד' סז:) מִשּׁוּם דְּהָתָם בְּפָרִים וְהָכָא בִּכְבָשִׂים וּמִיהוּ יֵשׁ סְפָרִים דְּגָרְסִי בַּפָּרַיְתָא דְּסוֹטָה מַעֲלָן וּמַקְטִירַן בִּכְלִי שָׁרֵת וּמוֹלְחַן וְנוֹתֵן ע"ג הָאִשִּׁים וּפָרֵיךְ מַקְטִירַן בִּכְלִי שָׁרֵת ס"ד פִּי' וְכִי כְּמוֹ שֶׁהוּא בִּכְלִי שָׁרֵת מַקְטִירַן וְהָא לֹא מְלְחַן וּמְשַׁנֵּי לְהַקְטִירַן פֵּרוּשׁ אַחַר מְלִיחָה וּלְפִי זֶה יִתָּכֵן פרש"י ור"ת מְפָרֵשׁ דְּגַבֵּי מִנְחָה לֹא שַׁיָּךְ לְמִפְרְךְ דְּשַׁיָּךְ לְמִתְנֵי וּמַקְטִירַן בִּכְלִי שָׁרֵת כֵּיוָן שֶׁהִיא כְּבָר בִּכְלִי שָׁרֵת שֶׁהִיא נְתוּנָה שָׁם לְהִתְקַדֵּשׁ אֲבָל נִתָּנִם בְּמַגֵּס מַשְׁמַע שֶׁבָּא לוֹמַר שֶׁבְּתוֹךְ הַמַּגֵּס מַקְטִירִם:

מַתְנִי' אֵלּוּ דְּבָרִים זָרִיקַת דָּמוֹ תְּנָא אַגַּב שְׁחִיטָתוֹ וְקָשֶׁה לר"י אִמַּאי לָא תָּנֵי נַמֵּי הָפְשֵׁט עוֹרוֹ דְּדָחֵי שַׁבָּת כְּדִתְנַן בְּפִרְקָא דְּלָעֵיל (פְּסָחִים ד' סד.) י"ד שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת מַנִּיחַ יָדוֹ כו' וְתוֹלֶה וּמַפְשִׁיט וְתַרַץ ר"י מִשּׁוּם דְּהַוֵי בִּכְלַל הֶקְטֵר חֶלְבָּיו שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְשִׁיט אֶלָּא עַד הֶחָזֶה יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה בְּפָ' כָּל כִּתְבֵי (שַׁבָּת ד' קיו:) וַאֲפִילּוּ רַבָּנָן דִּפְלִיגִי עָלָיהּ לָא שָׁרוּ לְהַפְשִׁיט כְּדַרְכּוֹ אֶלָּא עַד הֶחָזֶה וְהַשְׁאָר מַפְשִׁיט וְחוֹתֵךְ בַּחֲתִיכוֹת קְטַנּוֹת כְּדַאֲמְרִינַן הָתָם לָא צְרִיכָא דְּשָׁקִיל לֵהּ בְּבַרְזֶ: מָה רְאָיָה רְשׁוּת לְמִצְוָה מַשְׁמַע דְּמִכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ שֶׁאִפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יו"ט אֲסִירִי לר' אֶלִיעֶזֶר וְהָקְשָׁה ר"ש כֹּהֵן דְּבְרֵישׁ תּוֹלִין (שַׁבָּת ד' קלו:) אָמְרִינַן דְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר עֲדִיפָא מֵרַבּוֹ' יְהוּדָה וְשָׁרֵי אֲפִי' מַכְשִׁירֵי דְּאֶפְשָׁר מֵעֶרֶב יו"ט וְתַרֵץ לוֹ ר"י דְּלָא שָׁרֵי אֶלָּא דְּוַקָא בְּמִשְׁמֶרֶת דְּלָא דָּמְיָא מִלְאכָה כְּלַל הָאי:

דָּם שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצְאָה בּוֹ מוֹלְקוֹ מִשּׁוּם דְּבִמְנָחוֹת לָא פָּרֵיךְ דְּתַנְיָא

(א)דָּם שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצְאָה בּוֹ — מְכַפֵּר. דָּם שֶׁאֵין הַנֶּפֶשׁ יוֹצְאָה בּוֹ — אֵינוֹ מְכַפֵּר. אֶלָּא רַבִּי יְהוּדָה לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר: אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם. (ב)תַּנְיָא, אָמַר לָהֶן רַבִּי יְהוּדָה לַחֲכָמִים: לְדִבְרֵיכֶם, לָמָּה פּוֹקְקִין אֶת הָעֲזָרָה? אָמְרוּ לוֹ: שֶׁבַח הוּא לִבְנֵי אַהֲרֹן שֶׁיֵּלְכוּ עַד אַרְכּוּבוֹתֵיהֶם בְּדָם. (א)אבוְהָא קָא חַיֵּיץ?! לַח הוּא וְאֵינוֹ חוֹצֵץ. כִּדְתַנְיָא: הַדָּם וְהַדְּיוֹ וְהֶחָלָב וְהַקְּטֹרֶת בִּכְלִי אַהֲרֹן שֶׁיֵּלְכוּ עַד אַרְכּוּבוֹתֵיהֶם בְּדָם. (ג)וְהָא קָמְתַּוְוִסְי מָאנַיְיהוּ, (וּתְנַן) הָיוּ בְּגָדָיו מְטוּשְׁטָשִׁין וְעָבַד — עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה! וְכִי תֵּימָא דְּמַדְּלִי לְהוּ לְמָאנַיְיהוּ, וְהַתַּנְיָא: "מִדּוֹ בַד" — מִדּוֹ כְּמִדָּתוֹ, שֶׁלֹּא יְחַסֵּר וְלֹא יוֹתִיר! בְּהוֹלָכַת אֵיבָרִין לַכֶּבֶשׁ — דְּלְאוֹ עֲבוֹדָה הִיא. (ד)וְלָא? וְהָא מִדְּבָעֵי כְּהוּנָּה — עֲבוֹדָה הִיא! דְּתַנְיָא: "וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה", זוֹ הוֹלָכַת אֵבָרִים לַכֶּבֶשׁ! אֶלָּא: בְּהוֹלָכַת עֵצִים לַמַּעֲרָכָה, דְּלְאוֹ עֲבוֹדָה הִיא. בְּהוֹלָכַת אֵבָרִים לַכֶּבֶשׁ וּבְהוֹלָכַת דָּם, מִיהָא הֵיכִי אָזְלִי? דִּמְסַגִּי אֵאִיצְטְבֵי. כֵּיצַד תּוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין וְכוּ'. קָרְעוּ, וְהוֹצִיאוּ אֶת אֵמוּרָיו. נְתָנָם בְּמַגֵּס לְהַקְטִירָם. אַטּוּ הוּא גּוּפֵיהּ הָוָה מַקְטֵר לְהוּ? אֵימָא: לְהַקְטִירָן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. (ה)יָצְתָה כַּת רִאשׁוֹנָה וְכוּ'. תָּנָא: כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן פִּסְחוֹ בְּעוֹרוֹ, וּמַפְשִׁיל לַאֲחוֹרָיו. אָמַר רַב עִילַּיש: טַיְיעוּת.

הָדָרָן עָלָךְ תָּמִיד נִשְׁחָט

אֵלּוּ דְּבָרִים בַּפֶּסַח דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת

(ז)מַתְנִי' אֵלּוּ דְּבָרִים דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת: שְׁחִיטָתוֹ, וּזְרִיקַת דָּמוֹ, וּמִיחוּי קְרָבָיו, וְהַקְטָרַת חֲלָבָיו. אֲבָל צְלִיָּתוֹ וַהֲדָחַת קְרָבָיו — אֵינָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת. הַרְכָּבָתוֹ, וַהֲבָאָתוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם, וַחֲתִיכַת יַבֶּלְתּוֹ — אֵין דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: דּוֹחִין. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: וַהֲלֹא דִּין הוּא: מָה אִם שְׁחִיטָה שֶׁהִיא מִשּׁוּם מְלָאכָה — דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, אֵלּוּ, שֶׁהֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת — לֹא יִדְחוּ אֶת הַשַּׁבָּת? אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: יוֹם טוֹב יוֹכִיחַ, שֶׁהֻתִּירוּ בּוֹ מִשּׁוּם מְלָאכָה, וְאָסוּר בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבוּת. (ח)אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מָה זֶּה יְהוֹשֻׁעַ! מָה רְאָיָה רְשׁוּת לְמִצְוָה? הֵשִׁיב רַבִּי עֲקִיבָא, וְאָמַר: הַזֹּאת תּוֹכִיחַ, שֶׁהִיא מִשּׁוּם מִצְוָה, וְהִיא מִשּׁוּם שְׁבוּת, וְאֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. אַף אַתָּה אַל תְּתְמַהּ עַל אֵלּוּ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מִשּׁוּם מִצְוָה, וְהֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת, לֹא יִדְחוּ אֶת הַשַּׁבָּת. (ו)אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְעָלַיִךְ אֲנִי דָן: וּמָה אִם שְׁחִיטָה שֶׁהִיא מִשּׁוּם מְלָאכָה — דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, הַזֹּאת שֶׁהִיא מִשּׁוּם שְׁבוּת — אֵינוֹ דִּין שֶׁתִּדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת?

אָמַר דָּם שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצְאָה בּוֹ מְכַפֵּר דָּם הַבָּא בְּפֶרֶק דָּם שְׁחִיטָה: אֶלָּא ר' יְהוּדָה לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם הִלְכָּךְ לָא בְּטִיל דְּהוּא דְּאִשְׁתְּפִיךְ וּבְכָל פַּרְתָּא דְּמַטֵּי מִנֵּהּ לְמִזְבֵּחַ זָרִיקָה הִיא וּמִתְכַּשֵּׁר וּמִלְּתֵהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה בִּזְבָחִים בְּפֶרֶק כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ דְּקָתָנֵי גַּבֵּי דָּם זְבָחִים דָּם שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאִית דָּם כָּשֵׁר נִתְעָרֵב בְּדָם בָּהֶמַת חַיָּלִין אוֹ בְּדָם חַיָּה רוֹאִין אֶת הַפָּסוּל כְּאִלּוּ הָיָה מַיִם וְאִם יֵשׁ בַּכָּשֵׁר כְּדֵי לְהִיוֹת בָּהֶן מַרְאִית דָּם כָּשֵׁר וְאִם לָאו פָּסוּל ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם: תַּנְיָא גָּרְסִינַן: לְדִבְרֵיכֶם לָמָּה פּוֹקְקִין אֶת נָקָב חוֹמַת הָעֲזָרָה שֶׁהַדָּמִים הַמִּתְעָרְבִין בָּאַמָּה יוֹצְאִים בּוֹ לַחוּץ וְהָיוּ פּוֹקְקִין אוֹתוֹ בְּכָל עַרְבֵי פְּסָחִים בִּשְׁלָמָא לְדִידִי כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא כָּל דָּם הַנִּשְׁפָּךְ וּכְשֶׁמִּלֵּא כּוֹס הַתַּעֲרוֹבוֹת נִמְצָא מְכַלֶּם בְּתוֹכוֹ וְאִם נִשְׁפַּךְ אֶחָד מֵהֶן בְּלֹא זְרִיקָה נִמְצָא זוֹרֵק מִמֶּנּוּ: וְהָא קָא הָוֵי חֲצִיצָה בֵּין רַגְלֵיהֶן לְרָצְפָּה דְּתָנַן בִּזְבָחִים (ד' טו:) עוֹמֵד עַל הַכְּלִי אוֹ עַל גַּבֵּי רֶגֶל חֲבֵרוֹ פָּסוּל דְּבָעֵינַן לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת וְאֵין זֶה עֲמִידָה: חוֹצֵץ לְעִנְיַן טְבִילָה תְּנַן: מְתוּסֵי מִתְלַכְלְכִין בַּדָּם: מְדּוֹ וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד: כְּמִדָּתוֹ שֶׁוָּה לָאָרֶץ: בְּהוֹלָכַת אֵבָרִים דְּלְאוֹ עֲבוֹדָה הָיוּ מְצוּ מֵדְלֵן לְהוּ וּלְקַמֵּהּ פְּרִיךְ וּשְׁאַר עֲבוֹדוֹת הֵיכִי עֲבִיד: זוֹ הוֹלָכַת אֵבָרִים דְּגַבֵּיהּ כְּתִיב הַאי קְרָא וְהַקְּרֵב וְהַכֹּרְעִים וְגוֹ': דִּמְסַגִּי אֵאִיצְטְבֵי אֵאִיצְטְבָאוֹת שֶׁל בְּנָיָן הָיוּ שָׁם וְהָרֵי הֵן כִּרְצָפָּה: וְהַקְּטִירָן סָלְקָא דַּעְתָּךְ הוּא גּוּפֵהּ מַקְטֵר לְהוּ בְּתָמִיהַּ וְהָא זָר הוּא דְּבָזָר קָנְמִינָן כְּדְתַנְיָ נוֹתֵן עַל כְּתֵפוֹ וְעַל כָּתֶף חֲבֵרוֹ וְתוֹלֶה וּמַפְשִׁיט וְכֹהֲנִים לֹא הָיוּ מַפְשִׁיטִין קָדָשִׁים קַלִּים דְּמַה לִּי וְלֶהֱן וַאֲפִילּוּ הֶפְשֵׁט וְנִתּוּחַ שֶׁל עוֹלָה שֶׁהוּא מִצְוָה כָּשֵׁר בְּזָר כְּדַאֲמְרִינַן בְּשִׁלְהֵי פֶּרֶק ב' דְּיוֹמָא (ד' כו:) וְאִית דְּמָפְרְשִׁי אֲטוּ בְּמַגֵּס גּוּפֵהּ מַקְטֵר לְהוּ וְלָאו מִלְּתָא הִיא דְּוַדַּאי אוֹרְחֵהּ לְמִתְנֵי הַקְטָרָה בִּכְלִי שָׁרֵת: לְהַקְטִירָן נוֹתְנָן בְּמַגֵּס עַד שֶׁיְּבוֹא הָרְאוּי לְהַקְטִירָן וְיַקְטִירֵם: כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּשֶׁהָיוּ הוֹלְכִין לְבָתֵּיהֶם הָיָה נוֹתֵן פִּסְחוֹ בְּעוֹרוֹ וּמַפְשִׁילוֹ לַאֲחוֹרָיו: אָמַר רַב עִילַּיש שָׁם חָכָם: טַיְיעוּת דֶּרֶךְ סוֹחֲרִים יִשְׂמְעֵאלִים הוּא זֶה: מַתְנִי' אֵלּוּ דְּבָרִים דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת לְקַמֵּהּ בַּגְּמָרָא מְפֹרָשׁ מְנָא לָן: שְׁחִיטָתוֹ וּזְרִיקַת דָּמוֹ אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא בַּיּוֹם דִּכְתִיב (ויקרא ז':ל"ח) בְּיוֹם צַוֹּתוֹ לְהַקְרִיב אֶת קָרְבָּנָיהֶם בְּיוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה: מִחוּי קָרְבָּיו מְפֹרָשׁ בַּגְּמָ' וְטַעֲמָא שֶׁלֹּא יַסְרִיחוּ: צְלִיָּתוֹ וַהֲדָחַת קְרָבָיו אֵין דּוֹחִין דְּאֶפְשָׁר מְשֻׁתָּחְשָׁף: הַרְכָּבָתוֹ עַל כְּתֵף הָאָדָם לַהֲבִיאוֹ לְעֲזָרָה דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים אע"פ שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא אִסּוּר שְׁבוּת דְּרַבָּנָן דקי"ל חַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ אֵין דּוֹחֶה דה"ל לְמֶעְבַּד מֵאֶתְמוֹל וְכֵן הֲבָאָתוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם: וַחֲתִיכַת יַבֶּלְתּוֹ בְּצַפָּרְנָיו אוֹ בְּשִׁנָּיו אֵינוּ אֶלָּא שְׁבוּת דְּמִלְאכָה כִּלְאַחַר יָד הִיא: שְׁחִיטָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה בְּחֻלִּין בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם אִסּוּרָהּ גְּמוּרָה שֶׁהֲרֵי בַּאֲבוֹת מְלָאכָה הִיא מְנוּיָה וּאעפ"כ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת בְּפֶסַח: לֹא יִדְחוּ בְּתָמִיהַּ: י"ט יוֹכִיחַ שֶׁהֻתִּירוּ בּוֹ שְׁחִיטָה וּבְשׁוּל שֶׁהוּא אַב מְלָאכָה וּמַתִּירִין לְהֶדְיוֹט וְאָסְרוּ בּוֹ לְהָבִיא דָּבָר מִחוּץ לַתְּחוּם וּלְאָכְלוֹ הוֹאִיל וַהֲוָה אֶפְשָׁר לָן מֵאֶתְמוֹל וּאע"ג דְּתַחוּמִין דְּרַבָּנָן: מָה רְאָיָה רְשׁוּת לְמִצְוָה אֲכִילַת הֶדְיוֹט רְשׁוּת הִיא וְצָרִיךְ גְּבוֹהַּ מִצְוָה הִיא וְאִם הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים אִסּוּר שְׁבוּת שֶׁלָּהֶן בְּמָקוֹם רְשׁוּת יַעֲמִידוּהוּ אַף בְּמָקוֹם מִצְוָה בְּתָמִיהַּ: הַזֹּאת תּוֹכִיחַ שֶׁהִיא מִצְוָה בְּטָמֵא מֵת שֶׁחָל שְׁבִיעִי שֶׁלּוֹ לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת עֶרֶב פֶּסַח שֶׁאִם לֹא יַזֶּה לֹא יַעֲשֶׂה פִּסְחוֹ וַאֲפִ"ה אֵינוֹ דּוֹחֶה דְּהַכִי שָׁמְעִינַן לַהּ לְרַבִּי עֲקִיבָא דְּלָא דָּחֵי וְהַזֹּאת שְׁבוּת הוּא דְּמַאי מְלָאכָה הִיא אֶלָּא מִתְחַזֵּי כְּמִתַּקֵּן גִּבְרָא: וְעָלַיִךְ אֲנִי דָן וְגַם עַל הַהַזָּאָה אֲנִי חוֹלֵק וְאוֹמֵר שֶׁתִּדָּחֶה וְלֹא תֵּעָבֵרְהוּ מִפֶּסַח וּמִקַּל וָחֹמֶר זֶה עַצְמוֹ:

מסורת הש"ס

א עבודה זרה מו:

ב שבת קל.; לקמן סט:; יבמות יד.; שבת קלג.; תוספתא פסחים; משנה שבת; מנחות צו.; מנחות עב.; מנחות צו.; משנה מנחות

ג תוספתא פסחים

ד ספרי במדבר; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ה הון עשיר על משנה אבות

תורה אור השלם

וְעָשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ [במדבר ט, ב]

צו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ [במדבר כח, ב]

עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ [במדבר כח, י]

אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא אוֹ חִלּוּף אֲנִי אַחֲלִיף הַדִּין דְּפִשִׁיטָא לִי דְּהַוָּאָה מִעַבְּדָא וְיַלְפִינַן בְּקַל וָחֹמֶר מִנָּהּ לִשְׁחִיטָה שֶׁתִּתְעַכֵּב: בְּמוֹעֲדוֹ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ: הָבֵא לִי מוֹעֵד לְאַלּוּ שֶׁיֵּהָא זְמַן קְבוּעַ לָהֶן כְּמָה שֶׁקְּבוּעַ לִשְׁחִיטָה הִלְכָךְ כֵּיוָן דְּלָא קְבִיעַ לְהוּ זְמַנָּא וּמַצֵּי לְמֶעְבַּד לְהוּ מַאֲתְמוֹל לָא דָּחוּ וְהַוָּאָה נָמֵי לָאו מִגּוּפֵּהּ דְּפֶסַח הֵיא וְלָא כְּתִיב בָּהּ מוֹעֵד: גְּמ' הָלְכָה זוֹ שֶׁפֶּסַח דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת: בְּנֵי בְתֵירָה נְשֵׂיאִים הָיוּ: אָמַר לָהֶן הַלֵּל: וְכִי פֶּסַח אֶחָד יֵשׁ לָנוּ שֶׁדּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת וְהָלֹא יוֹתֵר מִמֵּאתַיִם פְּסָחִים יֵשׁ לָנוּ שֶׁדּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת כְּלוֹמַר יוֹתֵר מִמֵּאתַיִם קָרְבָּנוֹ יֵשׁ שֶׁדּוֹחִין שַׁבָּת בַּשָּׁנָה חֲמִשִּׁים שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנָה בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת אַרְבָּעָה כְּבָשִׂים שְׁנַיִם לְתָמִידִים וּשְׁנַיִם לְמוּסָפִין חֲרֵי מֵאתַיִם לָבַד שַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ פֶּסַח וּבְתוֹךְ חַג שֶׁקְּרֵבִין בְּהֶן מוּסָפֵי הַיּוֹם שִׁבְעַת טְלָאִים בְּפֶסַח וְאַרְבָּעָה עָשָׂר לָחֶג: מַה מּוֹעֲדוֹ הָאָמוּר בְּתָמִיד וּלְקַמָּה פְּרִיךְ תָּמִיד גּוּפֵּהּ מְנָא לְהוּ: וְהָיָה יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ כְּדֶרֶךְ שֶׁהַנָּשִׂיא עוֹשֶׂה: מְקַנְטְרָן לְשׁוֹן קְנִיטָה וְעִצְבוֹן קונטנדי"ר (קונטרריי"ר: לְהַעֲלִיב) בְּלַעַ"ז: מַהוּ הֲבָאַת סַכִּין אֵינַהּ דּוֹחָה דְּהָא אִפְּשָׁר לְמֶעְבַּד מֵאֶתְמוֹל וּמַה יַּעֲשֶׂה: שְׁמַעְתִּי וְשָׁכַחְתִּי לְקַמָּן מְפֹרָשׁ טַעְמָא: בְּנֵי נְבִיאִים הֵן וְתִרְאוּ מַה יַּעֲשׂוּ: לְמָחָר בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּשַׁבָּת: שְׁפִסְחוֹ טָלֶה תָּחֵב לוֹ בְּצַמְרוֹ אֶת הַסַּכִּין: וּמִי שְׁפִסְחוֹ גְּדִי שֶׁאֵין לוֹ צֶמֶר אֶלָּא שֵׂעָר שֶׁאֵין יָכוֹל לְתוֹחֲבוֹ בְּצַמְרוֹ תָּחֵב לוֹ בֵּין קְרָנָיו וְאֵין זֶה מַשּׂאוֹי לַעֲבֹר עָלָיו מְשׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ דְּלָאו אוֹרְחֵהּ בְּכִי הַאי מִלְאכָה וּבְעִנְיָן זֶה הֵבִיאוּ סַכִּיניֵהֶן: רְאֵה הִלֵּל זֶה הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָשׂוּ: וְנִזְכַּר הֲלָכָה כְּדִי שֶׁמַּעְתִּי: כְּדִי מִקּוֹבְלָנַי שֶׁכְּדִי הֲלָכָה כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ אֵלּוּ: פֶּסַח נָמֵי כְּתִיב בֵּהּ בְּמוֹעֲדוֹ וְלָא שְׁמַעַתְ לִי: מִנָּהּ וּמִתָּמִיד יָלְפָה לֵיהּ אֶלָּא עַל כָּרְחֵיךְ מִדִּבְעֵית לְמֵילַף מִתָּמִיד לָא מְשְׁתְּמַע לְהוּ דְּחֵית שַׁבָּת דְּאָמְרִי בְּמוֹעֲדוֹ דְּקָאָמַר בִּזְמַן הֶתֵּירָא קָאָמַר הָכָא בְּתָמִיד נָמֵי לָא מַשְׁמַע לְהוּ וּמְנָא לַהּ: אֶלָּא אָמַר קְרָא בְּמוּסָפִין עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עוֹלַת הַתָּמִיד לְבַד מֵעוֹלַת הַתָּמִיד אַלְמָא תָּמִיד נָמֵי דָּחֵי: אָמַר מָר וְעוֹד קַל וָחֹמֶר כו' וּפְרִכּוּהָ מַהָא פְּרִיכָא שֶׁכֵּן כְּלִיל שֶׁכֵּן תְּדִיר: וְכִי מֵאַחַר דְּגָמִיר מַרְבּוֹתַיו שֶׁגְּזֵרָה שָׁוָה זוֹ לְכָךְ בָּאָה דְּקַיְמָא לָן אֵין אָדָם דָּן גְּזֵרָה שָׁוָה מֵעַצְמוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִתְקַבְּלָה וּבָאָה מִסִּינַי דְּדִלְמָא קְרָא לְמִלְּתָא אַחֲרִיתִי אָתָא וְכֵיוָן דְּהוּא כָּךְ קִבֵּל הֲרֵי הוּא כְּמוֹ שֶׁנִּכְתַּב בְּגוּפוֹ בְּפֵרוּשׁ וְלָמָּה לֵיהּ קַל וָחֹמֶר שֶׁהוּא דָּבָר סְבָרָא מִדַּעְתּוֹ וּמִלִּבּוֹ: הָכִי קָאָמַר נְהִי דְּגְזֵרָה שָׁוָה לָא גָּמְרִיתוּ מֵרַבּוֹתֵיכֶם גְּזֵרָה שָׁוָה צְרִיכָא רַב דְּאֵין אָדָם דָּן גְּזֵרָה שָׁוָה מֵעַצְמוֹ אֶלָּא אִם כֵּן לְמֵדָהּ מֵרַבּוֹ אֶלָּא קַל וָחֹמֶר כו': אִמְרוּ לוֹ קַל וָחֹמֶר דְּאִית בֵּהּ לָא דַּיְנִינַן דִּפְרִיכָא הוּא דְּקָאָמְרַן שֶׁכֵּן תָּדִיר:

מָה מּוֹעֲדוֹ הָאָמוּר בַּתָּמִיד דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת וּלְקַמָּן לֵיךְ מֵעַל עוֹלַת הַתָּמִיד תֵּימָא דְּבִשְׁמַעְתִּין לָא דָּרֵישׁ מִמַּשְׁמָעוּת דְּמוֹעֲדוֹ וְכֵן הָא דְּפֶסַח דָּחֵי טָמְאָה יִלְפִינַן לְקַמָּן מֵאִישׁ אִישׁ נִדָּחָה וְאֵין צִבּוּר נִדְחִין וּבְתָמִיד מג"ש דְּמוֹעֲדוֹ מוֹעֲדוֹ וּבְפָרָק כֵּיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים דַּף עז.) מַשְׁמַע דְּדָרֵשׁ לַהּ מִמַּשְׁמָעוּת דְּמוֹעֲדוֹ דְּתַנְיָא וְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי ה' מָה ת"ל לְפִי שֶׁלֹּא מְצִינוּ בְּכָל הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן מוֹעֲדוֹ אֶלָּא בְּפֶסַח וְתָמִיד מוֹעֲדוֹ אֲפִילּוּ בְּטֻמְאָה שֶׁאַר קָרְבָּנוֹת מִנַּיִן מַשְׁמַע דְּמִמַּשְׁמָעוּת' דְּמוֹעֲדוֹ דָּרֵישׁ וְעוֹד דְּקָאָמַר הָתָם וּצְרִיכִי דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא תָּמִיד שֶׁכֵּן תָּדִיר וְכָלִיל אֲבָל פֶּסַח לָא וְאִי כְּתִיב פֶּסַח שֶׁכֵּן כָּרֵת וְאִי מִגְּזֵרָה שָׁוָה יִלְפִינַן מָה צָרִיךְ לְצָרִיכוּתָא הָא אִצְטְרִיךְ מוֹעֲדוֹ דְּתָמִיד מַשּׁוּם טָמְאָה וּדְפֶסַח מִשּׁוּם שַׁבָּת אֶלָּא וַדַּאי מִמַּשְׁמָעוּתָא דְּמוֹעֲדוֹ דָּרֵישׁ וע"כ תַּנָּאֵי הִיא וְעוֹד בְּפ' ר' יִשְׁמָעֵאל בְּמִנָחוֹת (דף עב.) דָּרֵישׁ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּדָחוּ שַׁבָּת מִתַּקְרִיב תַּקְרִיב אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת וַאֲפִילּוּ בְּטֻמְאָה וּלְפִי שְׁמַעְתִּין מִצֵּי לְמֵילַף בג"ש דְּמוֹעֲדוֹ מִפֶּסַח וְתָמִיד אוֹ מִמַּשְׁמָעוּתָא כְּמוֹ בְּכֵיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים דַּף עז.):

מָה לְתָמִיד שֶׁכֵּן תָּדִיר וְתַמָּה וַיַּילַף מִבֵּינַיְהוּ דְּתָמִיד וּמִילָּה אוֹ מִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם (גְּרֵידָא) דְּדָחוּ שַׁבָּת: תּוֹחֵב לוֹ בְּצַמְרוֹ וא"ת וְהָא בְּעֵי כְּלִי שֵׁרֵת כִּדְיַלְפִינַן בְּפ' דַּם חַטָּאת (זְבָחִים דף צז:) וְיִקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁהִקְדִּישׁוּם הַשְׁתָּא מַשְׁמַע בְּשְׁמָעְתִּין דְּיֵשׁ אִסּוּר רְשׁוּת הָרַבִּים בִּירוּשָׁלַיִם וְקָשֶׁה דְּאָמְרִינַן בְּפ' הָתְחִיל מְקַנְּטְרָן בִּדְבָרִים. אָמַר לָהֶן: מִי גָּרַם לָכֶם שֶׁאֶעְלֶה מִבָּבֶל וְאֶהְיֶה נָשִׂיא עֲלֵיכֶם — עַצְלוּת שֶׁהָיְתָה בָּכֶם, שֶׁלֹּא שִׁמַּשְׁתֶּם שְׁנֵי גְּדוֹלֵי הַדּוֹר שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן, וְיוֹדֵעַ אִם פֶּסַח דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת אִם לָאו. שָׁלְחוּ וְקָרְאוּ לוֹ, אָמְרוּ לוֹ: כְּלוּם אַתָּה יוֹדֵעַ אִם הַפֶּסַח דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת אִם לָאו? אָמַר לָהֶם: וְכִי פֶּסַח אֶחָד יֵשׁ לָנוּ בַּשָּׁנָה שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת? וַהֲלֹא הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמֵּאתַיִם פְּסָחִים יֵשׁ לָנוּ בַּשָּׁנָה שֶׁדּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת. אָמְרוּ לוֹ: מִנַּיִן לְךָ? אָמַר לָהֶם: נֶאֱמַר "מוֹעֲדוֹ" בַּפֶּסַח, וְנֶאֱמַר "מוֹעֲדוֹ" בַּתָּמִיד: מָה "מוֹעֲדוֹ" הָאָמוּר בַּתָּמִיד דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, אַף "מוֹעֲדוֹ" הָאָמוּר בַּפֶּסַח דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. וְעוֹד, קַל וָחֹמֶר הוּא: וּמָה תָּמִיד שֶׁאֵין עָנוּשׁ כָּרֵת דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, פֶּסַח שֶׁעָנוּשׁ כָּרֵת — אֵינוֹ דִּין שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. מִיָּד הוֹשִׁיבוּהוּ בָּרֹאשׁ, וּמִינּוּהוּ נָשִׂיא עֲלֵיהֶם, וְהָיָה דּוֹרֵשׁ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח.

וְהָא

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' יט:

[א] וְהָא קָא עָבֵיד עֲבוֹדָה בְּקָדָשִׁים! כְּהִלֵּל. דְּתַנְיָא, אָמְרוּ עָלָיו עַל הִלֵּל: מִיָּמָיו לֹא מָעַל אָדָם בְּעוֹלָתוֹ. אֶלָּא מְבִיאָהּ חוּלִּין לָעֲזָרָה וּמַקְדִּישָׁהּ, וְסוֹמֵךְ יָדוֹ עָלֶיהָ וְשׁוֹחֲטָהּ. [בג(א)] פֶּסַח בְּשַׁבָּת הֵיכִי מָצֵי מַקְדֵּישׁ לֵיהּ, וְהָתְנַן: אֵין מַקְדִּישִׁין וְאֵין מַעֲרִיכִין וְאֵין מַחְרִימִין וְאֵין מַגְבִּיהִין תְּרוּמָה וּמַעַשְׂרוֹת. כׇּל אֵלּוּ בְּיוֹם טוֹב אָמְרוּ, קַל וָחוֹמֶר בְּשַׁבָּת! [ד״ו] הָנֵי מִילֵּי בְּחוֹבוֹת שֶׁאֵין קָבוּעַ לָהֶן זְמַן. אֲבָל בְּחוֹבוֹת שֶׁקָּבוּעַ לָהֶן זְמַן — מַקְדִּישִׁין. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַקְדִּישׁ אָדָם אֶת פִּסְחוֹ בְּשַׁבָּת וַחֲגִיגָתוֹ בְּיוֹם טוֹב. וַהֲלֹא מְחַמֵּר! מְחַמֵּר כִּלְאַחַר יָד: מְחַמֵּר כִּלְאַחַר יָד נָמֵי נְהִי דְּאִיסּוּרָא דְּאוֹרָיְיתָא לֵיכָּא אִיסּוּרָא מִדְּרַבָּנַן מִיהָא אִיכָּא. הַיְינוּ דְּקָא בָּעֵי מִינֵּיהּ: דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֶיתֵּר מִן הַתּוֹרָה, וּדְבַר שְׁבוּת עוֹמֵד לְפָנָיו, לְעָקְרוֹ כִּלְאַחַר יָד בִּמְקוֹם מִצְוָה מַאי? אָמַר לָהֶן: הֲלָכָה זוֹ שָׁמַעְתִּי וְשָׁכַחְתִּי, אֶלָּא הַנִּיחוּ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל, אִם אֵין נְבִיאִים הֵן — בְּנֵי נְבִיאִים הֵן. [ז] אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כׇּל הַמִּתְיַהֵר, אִם חָכָם הוּא — חׇכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, אִם נָבִיא הוּא — נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ. אִם חָכָם הוּא חׇכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ — מֵהִלֵּל, דְּאָמַר מָר הִתְחִיל מְקַנְטְרָן בִּדְבָרִים, וְקָאָמַר לְהוּ: הֲלָכָה זוֹ שָׁמַעְתִּי וְשָׁכַחְתִּי. אִם נָבִיא הוּא נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ — מִדְּבוֹרָה, דִּכְתִיב: ״חָדְלוּ פְרָזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדֵלּוּ עַד שַׁקַּמְתִּי דְּבוֹרָה שַׁקַּמְתִּי אֵם בְּיִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״עוּרִי עוּרִי דְּבוֹרָה עוּרִי עוּרִי דַּבְּרִי שִׁיר וְגוֹ׳״. [(ב)] רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: כׇּל אָדָם שֶׁכּוֹעֵס, אִם חָכָם הוּא — חׇכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, אִם נָבִיא הוּא — נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ. אִם חָכָם הוּא חׇכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ — מִמֹּשֶׁה, דִּכְתִיב: ״וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה וְגוֹ׳״, מִכְּלָל דְּמֹשֶׁה אִיעַלַּם מִינֵּיהּ. [(ג)] אִם נָבִיא הוּא נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ — מֵאֱלִישָׁע, דִּכְתִיב: ״לוּלֵי פְּנֵי יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲנִי נוֹשֵׂא אִם אַבִּיט אֵלֶיךָ וְאִם אֶרְאֶךָּ וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״וְעַתָּה קְחוּ לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד ה׳ וְגוֹ׳״. אָמַר רַבִּי מָנִי בַּר פַּטִּישׁ: כׇּל שֶׁכּוֹעֵס, אֲפִילּוּ פּוֹסְקִין עָלָיו גְּדוּלָּה מִן הַשָּׁמַיִם — מוֹרִידִין אוֹתוֹ. מְנָלַן? מֵאֱלִיאָב, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּחַר אַף אֱלִיאָב בְּדָוִד וַיֹּאמֶר לָמָּה [זֶּה] יָרַדְתָּ וְעַל מִי נָטַשְׁתָּ מְעַט הַצֹּאן הָהֵנָּה בַּמִּדְבָּר אֲנִי יָדַעְתִּי אֶת זְדֹנְךָ וְאֵת רֹעַ לְבָבֶךָ כִּי לְמַעַן רְאוֹת הַמִּלְחָמָה יָרָדְתָּ״. וְכִי אֲזַל שְׁמוּאֵל לְמִמְשְׁחִינְהוּ, בְּכוּלְּהוּ כְּתִיב: ״לֹא בָּזֶה בָּחַר ה׳״, וּבֶאֱלִיאָב כְּתִיב: ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל שְׁמוּאֵל אַל תַּבֵּט אֶל מַרְאֵהוּ וְאֶל גְּבֹהַּ קוֹמָתוֹ כִּי מְאַסְתִּיהוּ״, מִכְּלָל דַּהֲוָה רָחֵים לֵיהּ עַד הָאִידָּנָא. [ח] אַשְׁכְּחַן תָּמִיד וּפֶסַח דְּדָחוּ שַׁבָּת, דְּדָחוּ טוּמְאָה מְנָא לַן? אָמְרִי: כִּי הֵיכִי דְּיָלֵיף פֶּסַח מִתָּמִיד לְעִנְיַן שַׁבָּת, הָכִי נָמֵי יָלֵיף תָּמִיד מִפֶּסַח לְעִנְיַן טוּמְאָה. וּפֶסַח גּוּפֵיהּ מְנָא לַן? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דְּאָמַר קְרָא ״אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לָנֶפֶשׁ״. אִישׁ נִדְחֶה לְפֶסַח שֵׁנִי, וְאֵין צִיבּוּר נִדְחִין לְפֶסַח שֵׁנִי, אֶלָּא עָבְדִי בְּטוּמְאָה. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: אֵימָא, אִישׁ נִדְחֶה לְפֶסַח שֵׁנִי, צִיבּוּר לֵית לְהוּ תַּקַּנְתָּא לֹא בְּפֶסַח רִאשׁוֹן וְלֹא בְּפֶסַח שֵׁנִי! [(ד)] אֶלָּא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מֵהָכָא: ״וִישַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כׇּל צָרוּעַ וְכׇל זָב וְכֹל טָמֵא לָנֶפֶשׁ״, יֵאָמֵר טְמֵאֵי מֵתִים וְאַל יֵאָמֵר זָבִין וּמְצוֹרָעִין, וַאֲנִי אוֹמֵר: אִם טְמֵאֵי מֵתִים, מִשְׁתַּלְּחִין, זָבִין וּמְצוֹרָעִין — לֹא כׇּל שֶׁכֵּן?

אֶלָּא

רש״י

וְהָא עָבֵיד מְלָאכָה בְּקָדָשִׁים וְעוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא תַעֲבֹד בִּבְכוֹר (דְּבָרִים ט״ו:י״ט): דְּעָבְדִי כְּהִלֵּל דְּלָא מַקְדְּשִׁי לְקׇרְבָּנָן עַד דְּמַיְיתֵי לְהוּ לָעֲזָרָה: לֹא מָעַל שֶׁלֹּא הָיָה שְׁהוּת בֵּין הַקְדִּישָׁהּ לִשְׁחִיטָה שֶׁיָּבֹאוּ בָּהּ לִידֵי מְעִילָה: דִּתְנַן לֹא מַקְדִּישִׁין וְכוּ׳ בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה וְהֵיאַךְ הִקְדִּישׁוּ פִּסְחֵיהֶן אֵלּוּ בְּשַׁבָּת: הָנֵי מִלֵּי דְּאֵין מַקְדִּישִׁין: חוֹבוֹת הַקָּבוּעַ לָהֶן זְמַן לָבֹא בַּיּוֹם שַׁפִּיר דָּמֵי דְּהוֹאִיל וְנִשְׁחָטִין הַיּוֹם יָכוֹל לְהַקְדִּישָׁן הַיּוֹם: פִּסְחוֹ לֵיכָּא לְמֵימַר בְּיוֹם טוֹב דְּאֵין פֶּסַח קָרֵב בְּיוֹם טוֹב וַחֲגִיגָה לֵיכָּא לְמֵימַר בְּשַׁבָּת: מְחַמֵּר לָא קָרֵי אֶלָּא בִּבְהֵמָה הַנּוֹשֵׂאת מַשּׂוֹי וְהוּא מַנְהִיגָהּ קָרֵי לֵי׳ מְחַמֵּר וּמֻזְהָר עָלָיו בְּפֶ׳ מִי שֶׁהֶחְשִׁיךְ: כִּלְאַחַר יָד שֶׁאֵין דֶּרֶךְ טָלֶה לָשֵׂאת מַשּׂוֹי: שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֶתֵּר מִן הַתּוֹרָה כְּגוֹן זֶה שֶׁאֵינוֹ מְחַמֵּר גָּמוּר אֶלָּא כִּלְאַחַר יָד וְאֵין כָּאן אֶלָּא שְׁבוּת וַאֲפִילּוּ שְׁבוּת דִּידֵהּ לָא חֲמִיר כִּשְׁאָר שְׁבוּת דְּכֹל כִּלְאַחַר יָד לָא שְׁכִיחָא: בִּמְקוֹם מִצְוָה כִּי הַאי גַּוְונָא דִּמְעַכֵּב מִפֶּסַח: עַד שַׁקַּמְתִּי דְּבוֹרָה יֶהֱרָא שֶׁהָיְתָה מַשְׁפֶּלֶת הַמַּנְהִיגִים שֶׁלְּפָנֶיהָ וּמִתְפָּאֶרֶת לְעַצְמָהּ: עוּרִי עוּרִי דְּבוֹרָה שֶׁנִּשְׁתַּתְּקָה מֵחֲמַת סִלּוּק נְבוּאָתָהּ: קְחוּ לִי מְנַגֵּן לְהַעֲבִיר כַּעֲסוֹ שֶׁכָּעַס עַל יְהוֹרָם: וַתְּהִי עָלָיו יָד מִכְּלָל דְּאִסְתַּלַּק: לֹא בָּחַר מַשְׁמַע מֵעוֹלָם אֲבָל מְאַסְתִּיהוּ מַשְׁמַע הַשְׁתָּא מְאַסְתִּיהוּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא רַגְזָן מָאֲסוֹ מִכְּלָל שֶׁמִּתְּחִלָּה נִבְחַר ואע״ג דְּהַאי מַעֲשֶׂה דִּמְשִׁיחָה קָדִים לְרַגְזָנוּת מִיהוּ לֹא מָצִינוּ בּוֹ דֹּפִי אֶלָּא זֶה בִּלְבַד וּמִפְּנֵי שֶׁגָּלוּי לְפָנָיו שֶׁהוּא רַגְזָן מָאֲסוֹ: דְּדָחוּ טֻמְאָה מְנָא לַן הוֹאִיל וּמוֹעֲדוֹ לָא מַשְׁמַע (לְהוּ) מְנָא לַן דְּדָחוּ וַאֲנַן קַיְמָא לַן דְּדָחוּ טֻמְאָה בְּכֵיצַד צוֹלִין (דַּף עו:): פֶּסַח אִקְרֵי קׇרְבַּן צִבּוּר דְּאָתֵי בִּכְנוּפְיָא בְּאִידָךְ פִּרְקִין (דַּף עו:): זָבִין וּמְצֹרָעִין חֲמוּרִין מִטְּמֵאֵי מֵתִים שֶׁהֲרֵי טֻמְאָה יוֹצְאָה עֲלֵיהֶן מִגּוּפָן אֶלָּא עַל כׇּרְחָיךְ כִּי אִצְטְרִיךְ זָב וּמְצוֹרָע לְהֵיכָא דְּאֵין טְמֵא מֵת מִשְׁתַּלֵּחַ אִצְטְרִיךְ:

תוספות

וְהָא קָא עָבֵד עֲבוֹדָה בְּקָדָשִׁים כְּהִלֵּל בִּירוּשַׁלְמִי מְפָרֵשׁ בְּעִנְיָן אַחֵר דְּכׇל עֲבוֹדָה שֶׁל צֹרֶךְ הַקׇּרְבָּן אֵין בּוֹ מְעִילָה וְיָלֵיף מִפָּרָה כִּי הֵיכִי דְּלָא חָשִׁיב עֲבוֹדָה מִידֵי דִּלְצׇרְכָּהּ לְפׇסְלָהּ ה״נ לָא חָשִׁיב עֲבוֹדָה לְהִתְחַיֵּב בִּמְעִילָה וּמַיְתִי הָא דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת פָּרָה (פ״ב מ״ג) רָכַב עָלֶיהָ וְתָלָה בִּזְנָבָהּ וְעָבַר בָּהּ אֶת הַנָּהָר קִפֵּל עָלֶיהָ אֶת הַמּוֹסֵרָה נָתַן טַלִּיתוֹ עָלֶיהָ פְּסוּלָה אֲבָל קְשָׁרָהּ בַּמּוֹסֵרָה עָשָׂה לָהּ סַנְדָּל בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תַחֲלִיק פֵּרֵס טַלִּיתוֹ עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים כְּשֵׁרָה זֶה הַכְּלָל כֹּל שֶׁהוּא לְצׇרְכָּהּ כְּשֵׁרָה: **מְבִיאָהּ** כְּשֶׁהִיא חֻלִּין לָעֲזָרָה בְּפֶ׳ הַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (ב״ב דַּף פא:) גַּבֵּי קוֹנֶה שְׁתֵּי אִילָנוֹת פָּרִיךְ לֵיחוּשׁ דִּילְמָא לָאו בִּכּוּרִים נִינְהוּ וְקָא מְעַיֵּל חֻלִּין לָעֲזָרָה וּבְהַזְּרוֹעַ (חֻלִּין דַּף קל.) נָמֵי דְּקָאָמַר טַעְמָא דְּכ׳ רַחֲמָנָא זֶה הָא לָאו הָכִי הֲ״א חֻלִּין חַיָּבִין בְּחָזֶה וָשׁוֹק הָא בָּעֵי תְּנוּפָה וְהֵיכִי לֶעֱבֵד לְנַפִּינְהוּ לִפְנֵי ה׳ כְּתִיב וְאִי מְגַוַּאי קָא מְעַיֵּל חֻלִּין לָעֲזָרָה הָתָם וַדַּאי אָסוּר שֶׁעוֹשֶׂה בָּהֶן תְּנוּפָה כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּקׇרְבָּן אֲבָל הָכָא שֶׁמַּכְנִיס טָלֶה חֻלִּין בָּעֲזָרָה וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה שׁוּם דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה בַּקׇּרְבָּנוֹת שֶׁיֵּרָאֶה כְּמַקְרִי׳ חֻלִּין לַגָּבוֹהַּ שָׁרֵי כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת דכ״א:) שֶׁהָיוּ אוֹכְלֵי׳ חֻלִּין בָּעֲזָרָה כְּדֵי לֶאֱכֹל מְנָחוֹת עַל הַשֹּׂבַע: **מְחַמֵּר** כִּלְאַחַר יָד הוּא ה״מ לְשַׁנּוּיֵי כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ מַנִּיחוֹ עָלָיו וּכְשֶׁהוּא עוֹמֵד נוֹטְלוֹ הֵימֶנּוּ דְּכִי הַאי גַּוְנָא שָׁרֵי בְּרֵישׁ מִי שֶׁהֶחְשִׁיךְ (שַׁבָּת ד׳ קנג.): **כִּלְאַחַר** יָד נָמֵי אָסוּר מִדְּרַבָּנָן הֲוֵי מָצֵי לְמִפְרַךְ הֲלֹא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבַעֲלֵי חַיִּים דְּאָסוּר מִדְּרַבָּנָן: **הַנַּח** לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל וְאִם תֹּאמַר וְהָא בְּמַתְנִיתִין אָסַר שְׁבוּת דְּרַבָּנָן כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְיֵשׁ לוֹמַר שְׁבוּת בְּהֶמְתּוֹ קִיל מִשְּׁבוּת עַצְמוֹ: **וְאֵין** צִבּוּר נִדְחִין תֵּמַהּ דְּהָכָא לָא מְמַעֲטִינַן מֵאִישׁ אֶלָּא רֹב יִשְׂרָאֵל ובפ״ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף יז:) דָּרְשִׁינַן וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אִישׁ וְאִשָּׁה אַתָּה מוֹצִיא לִשְׁעָרֶיךָ וְאִי אַתָּה מוֹצִיא כׇּל הָעִיר כֻּלָּהּ לִשְׁעָרֶיךָ וְאִיכָּא דִּמְמַעֵט הָתָם שֵׁבֶט וְי״ל דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּמָצִינוּ שֶׁחָלַק בְּעִיר הַנִּדַּחַת א״נ טוּבָא אִישׁ וְאִשָּׁה כְּתִיבִי הָתָם: **אֶלָּא** אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ וִישַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ״א לְדְרֵישׁ לָקִישׁ הָנִיחָא לְרַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר לְקַמָּן דִּלְהָכִי כְּתַב רַחֲמָנָא טְמֵא מֵת זָב וּמְצוֹרָע לְפִי שֶׁחֲלוּקִים בְּשִׁלּוּחַ מַחֲנוֹת פֶּסַח דְּדָחֵי טֻמְאָה מְנָא לֵהּ:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יט:
ב סמג לאוין סה, סמג לאוין עה, טוש״ע או״ח סי׳ תקכד סעי׳ א:
ג מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת הל׳ יד:
ד סמג עשין רכג:
ה מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת הל׳ יד:
ו מיי׳ פא׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יט:
ז מיי׳ פב׳ מהל׳ דעות הל׳ ג:
ח מיי׳ פא׳ מהל׳ תמידים ומוספין הל׳ ז:

מסורת הש״ס

א שבת קמח:; ביצה לו:; משנה ביצה
ב אבות דרבי נתן
ג לקמן קיז.; מגילה כח.; במדבר רבה
ד במדבר רבה

גליון הש״ס

גמ׳ דכתיב ויקצוף משה. עי׳ תשובת פנים מאירות ח״ב סימן כ״ט:

תורה אור השלם

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו [ויקרא א, ד]
אַךְ־כׇּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַיהֹוָה מִכׇּל־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְּׂדֵה וגו׳ [ויקרא כז, כח]
חָדְלוּ פְרָזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדֵלּוּ עַד שַׁקַּמְתִּי דְּבוֹרָה שַׁקַּמְתִּי אֵם בְּיִשְׂרָאֵל [שופטים ה, ז]
עוּרִי עוּרִי דְּבוֹרָה עוּרִי עוּרִי דַּבְּרִי־שִׁיר קוּם בָּרָק וּשְׁבֵה שֶׁבְיְךָ בֶּן־אֲבִינֹעַם [שופטים ה, יב]
וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת וגו׳ [במדבר לא, יד]
וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת וגו׳ [במדבר לא, כא]
וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע חַי־יְהֹוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו כִּי לוּלֵי וגו׳ [מלכים ב ג, יד]
וְעַתָּה קְחוּ־לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד־יְהֹוָה [מלכים ב ג, טו]
וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אָחִיו הַגָּדוֹל בְּדַבְּרוֹ אֶל־הָאֲנָשִׁים וַיִּחַר־אַף אֱלִיאָב בְּדָוִד וגו׳ [שמואל א יז, כח]
וַיִּקְרָא יִשַׁי אֶל־אֲבִינָדָב וַיַּעֲבִרֵהוּ לִפְנֵי שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר גַּם־בָּזֶה לֹא־בָחַר וגו׳ [שמואל א טז, ח]
וַיֹּאמֶר יְהֹוָה אֶל־שְׁמוּאֵל אַל־תַּבֵּט אֶל־מַרְאֵהוּ וְאֶל־גְּבֹהַּ קוֹמָתוֹ כִּי מְאַסְתִּיהוּ וגו׳ [שמואל א טז, ז]
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה־טָמֵא לָנֶפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ וגו׳ [במדבר ט, י]
צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִישַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כׇּל־צָרוּעַ וְכׇל־זָב וְכֹל טָמֵא וגו׳ [במדבר ה, ב]

מסורת הש"ס

א לקמן צה:; בכורות לג.; משנה פסחים

ב לקמן צג.

ג סוטה כ:; נזיר מה.

ד תוספתא כלים קמא; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ה זבחים קיו.

ו במדבר רבה

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הכתוב נתקו לעשה. אלא ה"פ הכתוב נתקו לעשה כו'. עי' חולין פ' ע"ב תוס' ד"ה הנח למח"ז:

תורה אור השלם

כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא כְּמוֹ הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מחוץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ [ויקרא יג, מו]

וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת־עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הַשְׁבֵּעַ הִשְׁבִּיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת־עַצְמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם [שמות יג, יט]

מִזֶּכֶר עֵד־נְקֵבָה תְּשַׁלְּחוּ אֶל־מחוץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם [במדבר ה, ג]

צו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִישַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ [במדבר ה, ב]

וְתִקְרְאוּן לָעֶם לִזְבֹחַי אֱלֹהֵיהֶן וְיֹאכַל הָעָם וְיָשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן [במדבר כה, ב]

הוּא יִתְחַטָּא־בוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר [במדבר יט, יב]

אַלְמָא יֵשׁ לְךָ שָׁעָה שֶׁזָּבִין וּמְצוֹרָעִין מִשְׁתַּלְּחִין מִן הָעֲזָרָה וּטְמֵאֵי מֵתִים נִכְנָסִים לְתוֹכָהּ: בְּטַמְאָה כְּשֶׁרֹב צִבּוּר טְמֵאִין בְּמֵת עוֹשִׂין פֶּסַח בְּטַמְאָה וְזָבִין וּמְצוֹרָעִין שֶׁבָּהֶן נִדְחִין: מְצוֹרָע חָמוּר מִזָּב לְקַמָּן מְפֻרָשׁ חָמוּרוֹ: וְאֵיזֶה זֶה כּוּ' בְּתָמִיהָה: לֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ דְּכִי דְּיָקִינַן אִישׁ נִדָּחֶה וְאֵין צִבּוּר נִדְחִין בְּטָמֵא נֶפֶשׁ הוּא דְּדָיְקִינַן גַּבֵּי אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לֹא כְּתִיב אֶלָּא לְנֶפֶשׁ וּבְדִידְהוּ דְּיָקִינַן אִישׁ וְלֹא צִבּוּר אַלְמָא מֻהְתָּם יְלִיף דְּאִי מְוַשְׁלְחוּ כדר"ל זָב נָמֵי לְשִׁתְּרֵי: אֶלָּא לְעוֹלָם מִקְּרָא קָמָא וְכִדְדָיְקִינַן אִישׁ נִדָּחֶה וְאֵין צִבּוּר נִדְחִין וּדְקַשְׁיָא לְךָ אֵימָא צִבּוּר כְּלָל לֹא א"כ דְּדִיּוּקָא דְּמַמַּעֲטִינַן צִבּוּר מֵהָאי דַּיְנָא לְחוּמְרָא מִמַּעֲטִינַן לְמַאי הִילְכְתָא כְּתַב לָנֶפֶשׁ לְמְעוּטֵי זָבִין וּמְצוֹרָעִין לְכְתּוֹב טְמֵאָה סְתָם דְּנִשְׁמַע דְּבָכָל טְמֵאוֹת יָחִיד נִדָּחֶה לְשֵׁנִי וְצִבּוּר לֵית לְהוּ תַּקָּנְתָּא דע"כ לָנֶפֶשׁ לְמְעוּטֵי זָבִין וּמְצוֹרָעִין אָתָא וּלְאַחְמוֹרֵי עֲלַיְיהוּ וְאִי לָגַבֵּי צִבּוּר לָא מַחְמִירוּ עֲלַיְיהוּ וּלְמֵימַר דְּטָטְמְאַת מֵת הוּא דְּאֵין צִבּוּר נִדְחִין אֶלָּא עוֹשִׂין פִּסְחֵיהֶן בְּטָמְאָה אֲבָל בְּטָמְאַת זִיבָה וְצָרַעַת אֲפִילּוּ צִבּוּר נָמֵי נִדְחִין לָגַבֵּי מַאן מַחְמִיר עֲלַיְיהוּ וכ"ת נֶפֶשׁ הוּא דְּאִי לָגַבֵּי יָחִיד מַחְמִיר עֲלַיְיהוּ וְקָאָמַר טָמֵא זָב וּמְצוֹרָע אֲפִי' נִטְהָר בַּשֵּׁנִי לֵית לִי' תַּקָּנְתָּא בְּתַשְׁלוּמִין וְהָתְנִיָא יָכוֹל לֹא יְהוּ חַיָּבִין לְפֶסַח שֵׁנִי אֶלָּא טָמֵא נֶפֶשׁ כו': ת"ל אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא מֵשְׁמַע כָּל טְמֵאֵי מֵתִים מִשְׁתַּלְּחִין וְאֵין טְמֵאֵי מֵתִים מִשְׁתַּלְּחִין, וְאֵיזֶה זֶה — פֶּסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה. אֲמַר מְצוֹרָע, וַאֲנִי אוֹמֵר: זָב מִשְׁתַּלֵּחַ, מְצוֹרָע — לֹא כָּל שֶׁכֵּן. אֶלָּא: יֵשׁ לְךָ שָׁעָה שֶׁמְּצוֹרָעִין מִשְׁתַּלְּחִין, וְאֵין זָבִין וְטְמֵאֵי מֵתִים מִשְׁתַּלְּחִין, וְאֵיזֶה זֶה — פֶּסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה. (א)וְכִי תֵּימָא הָכִי נָמֵי, וְהָתְנַן: פֶּסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה לֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָבִים וְזָבוֹת נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת, וְאִם אָכְלוּ — פְּטוּרִין. אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: לְעוֹלָם מִקְּרָא קָמָא. אִם כֵּן, נִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא: "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא", "לָנֶפֶשׁ" לְמָה לִי? (ב)וְכִי תֵּימָא הַאי "לָנֶפֶשׁ" לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא: הַטְּמֵא מֵת הוּא דְּנִדְחֶה לְפֶסַח שֵׁנִי, אֲבָל שְׁאָר טְמֵאִין לָא. וְהָתַנְיָא: יָכוֹל לֹא יְהוּ עוֹשִׂין פֶּסַח שֵׁנִי אֶלָּא טְמֵאֵי מֵתִים וְשֶׁהָיָה בְּדָרְךְ רְחוֹקָה, זָבִין וּמְצוֹרָעִין וּבוֹעֲלֵי נִדּוֹת מִנַּיִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִישׁ אִישׁ", "לָנֶפֶשׁ" דִּכְתַב רַחֲמָנָא לְמָה לִי? אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: אִישׁ נִדָּחֶה לְפֶסַח שֵׁנִי, וְאֵין צִיבּוּר נִדָּחֶה לְפֶסַח שֵׁנִי, אֶלָּא עָבְדִי בְּטוּמְאָה. וְכִי עָבְדִי צִיבּוּר בְּטוּמְאָה — בְּטָמֵא מֵת, אֲבָל שְׁאָר טוּמְאוֹת — לָא עָבְדִי. אָמַר רַב חִסְדָּא: מְצוֹרָע שֶׁנִּכְנַס לְפָנִים מִמְּחִיצָתוֹ פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ". "בָּדָד יֵשֵׁב" — לְבַדּוֹ יֵשֵׁב. "מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ", הַכְּתוּב נִתְקוֹ לַעֲשֵׂה. א־ג(ג)אִיתִיבֵיהּ: מְצוֹרָע שֶׁנִּכְנַס לִפְנִים מִמְּחִיצָתוֹ — בְּאַרְבָּעִים. זָבִין וְזָבוֹת טְמֵאֵי מֵתִים מִמְּחִיצָתָן — בְּאַרְבָּעִים. וְטָמֵא מֵת מוּתָּר לִיכָּנֵס לְמַחֲנֵה לְוִיָּה. (ד)וְלֹא טָמֵא מֵת בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא אֲפִילּוּ מֵת עַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ" — "עִמּוֹ" בְּמְחִיצָתוֹ! ד"(ה)תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: "בָּדָד יֵשֵׁב" — לְבַדּוֹ יֵשֵׁב, שֶׁלֹּא יְהוּ טְמֵאִין אֲחֵרִים יוֹשְׁבִין עִמּוֹ. יָכוֹל יְהוּ זָבִין וּטְמֵאֵי מֵתִים מִשְׁתַּלְּחִין לְמַחֲנֵה אַחַת — תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם", לִיתֵּן מַחֲנֶה לָזֶה וּמַחֲנֶה לָזֶה. "לְמַחֲנֵה מוֹשָׁבוֹ", הַכְּתוּב נִתְקוֹ לַעֲשֵׂה. א־ג(ג)אִיתִיבֵיהּ: מְצוֹרָע שֶׁנִּכְנַס לִפְנִים מִמְּחִיצָתוֹ — בְּאַרְבָּעִים. זָבִין וְזָבוֹת נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת, וְאִם אָכְלוּ מִמֶּנּוּ זָבִים וְזָבוֹת נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת, וְאִם אָכְלוּ — פְּטוּרִין. אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: לְעוֹלָם מִקְּרָא קָמָא. אִם כֵּן, נִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא: "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא", "לָנֶפֶשׁ" לְמָה לִי? (ב)וְכִי תֵּימָא הַאי "לָנֶפֶשׁ" לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא: הַטְּמֵא מֵת הוּא דְּנִדְחֶה לְפֶסַח שֵׁנִי, אֲבָל שְׁאָר טְמֵאִין לָא. וְהָתַנְיָא: יָכוֹל לֹא יְהוּ עוֹשִׂין פֶּסַח שֵׁנִי אֶלָּא טְמֵאֵי מֵתִים וְשֶׁהָיָה בְּדָרְךְ רְחוֹקָה, זָבִין וּמְצוֹרָעִין וּבוֹעֲלֵי נִדּוֹת מִנַּיִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִישׁ אִישׁ", "לָנֶפֶשׁ" דִּכְתַב רַחֲמָנָא לְמָה לִי? אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: אִישׁ נִדָּחֶה לְפֶסַח שֵׁנִי, וְאֵין צִיבּוּר נִדָּחֶה לְפֶסַח שֵׁנִי, אֶלָּא עָבְדִי בְּטוּמְאָה. וְכִי עָבְדִי צִיבּוּר בְּטוּמְאָה — בְּטָמֵא מֵת, אֲבָל שְׁאָר טוּמְאוֹת — לָא עָבְדִי. אָמַר רַב חִסְדָּא: מְצוֹרָע שֶׁנִּכְנַס לִפְנִים מִמְּחִיצָתוֹ פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ". "בָּדָד יֵשֵׁב" — לְבַדּוֹ יֵשֵׁב. "מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ", הַכְּתוּב נִתְקוֹ לַעֲשֵׂה. א־ג(ג)אִיתִיבֵיהּ: מְצוֹרָע שֶׁנִּכְנַס לִפְנִים מִמְּחִיצָתוֹ — בְּאַרְבָּעִים. זָבִין וְזָבוֹת שֶׁנִּכְנְסוּ לִפְנִים מִמְּחִיצָתָן — בְּאַרְבָּעִים. וְטָמֵא מֵת מוּתָּר לִיכָּנֵס לְמַחֲנֵה לְוִיָּה. (ד)וְלֹא טָמֵא מֵת בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא אֲפִילּוּ מֵת עַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ" — "עִמּוֹ" בְּמְחִיצָתוֹ! ד"(ה)תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: "בָּדָד יֵשֵׁב" — לְבַדּוֹ יֵשֵׁב, שֶׁלֹּא יְהוּ טְמֵאִין אֲחֵרִים יוֹשְׁבִין עִמּוֹ. יָכוֹל יְהוּ זָבִין וּטְמֵאֵי מֵתִים מִשְׁתַּלְּחִין לְמַחֲנֶה אַחַת — תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם", לִיתֵּן מַחֲנֶה לָזֶה וּמַחֲנֶה לָזֶה. "לְמַחֲנֵה מוֹשָׁבוֹ", הַכְּתוּב נִתְקוֹ לַעֲשֵׂה. אֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "וְיִשַּׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צָרוּעַ", "וְכָל זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ", וַאֲנִי אוֹמֵר: טְמֵאֵי מֵתִים מִשְׁתַּלְּחִין, זָבִין — לֹא כָּל שֶׁכֵּן. לָמָּה נֶאֱמַר זָב — לִיתֵּן לוֹ מַחֲנֶה שְׁנִיָּה. "וְיֵאָמֵר זָב וְאֶל יֵאָמֵר מְצוֹרָע, וַאֲנִי אוֹמֵר: זָבִין מִשְׁתַּלְּחִין, מְצוֹרָעִין לֹא כָּל שֶׁכֵּן? לָמָּה נֶאֱמַר מְצוֹרָע — לִיתֵּן לוֹ מַחֲנֶה שְׁלִישִׁית, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "בָּדָד יֵשֵׁב" — הַכָּתוּב נִתְקוֹ לַעֲשֵׂה. מַאי חוּמְרֵיהּ דְּזָב מִטָּמֵא מֵת? שֶׁכֵּן טוּמְאָה יוֹצְאָה עָלָיו מִגּוּפוֹ. אַדְרַבָּה: טָמֵא מֵת חָמוּר, שֶׁכֵּן טָעוּן הַזָּאָה שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי. אָמַר קְרָא "טָמֵא" "וְכֹל טָמֵא", לְרַבּוֹת טָמֵא שֶׁרֶץ. וְזָב חָמוּר מִטָּמֵא שֶׁרֶץ. וּמַאי חוּמְרֵיהּ? דְּאָמַרַן. אַדְרַבָּה: שֶׁרֶץ חָמוּר, שֶׁכֵּן מְטַמֵּא בְּאוֹנֶס! אָמְרִי:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין קעד, סמג לאוין שד:

ב מיי' פג' מהל' ביאת מקדש הל' ח:

ג מיי' פג' מהל' ביאת מקדש הל' ה:

ד מיי' פג' מהל' ביאת מקדש הל' ב:

כִּי הַאי גַּוְנָא זָב טְמֵוֵי נָמֵי מְטַמֵּא כְּגוֹן טָמְאַת טְמֵאֵי שֶׁרֶץ שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא טָמְאַת עֶרֶב:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ מחוסרי כפרה הל׳ ה:
ב מיי׳ פב׳ מהל׳ מחוסרי כפרה הל׳ ט:
ג מיי׳ פה׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ א:

כִּי הַאי גַּוְונָא זָב נָמֵי טָמֵי מְטַמֵּי בְּאוֹנֶס תַּמָּה לְרַשְׁבָּ"א אַכַּתְּי שֶׁרֶץ חָמוּר שֶׁמְּטַמֵּא בְּכַעֲדָשָׁה מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּזָב דְּכַר נָתָן מוֹקֵם' לַהּ דְּבָעֵי חֲתִימַת פִּי הָאַמָּה דְּהַוֵי טָפֵי אֲפִילּוּ מִכְּגָרִיס כְּדְמוֹכַח בְּסָמוּךְ וְאוּר"י דְּאִם הָיוּ מְפַזְּרִין הָעֲדָשָׁה יְהֵיָה יוֹתֵר מֵחֲתִימַת פִּי הָאַמָּה וּמִגְּרִיס וְדוֹחֵק וְנִרְאֶה לְתָרֵץ דְּאִיכָּא לְמֵימַר טָמֵא מֵת יוֹכִיחַ דְּבְכַזַּיִת וְכִי פְּרִיךְ בְּסָמוּךְ אַדְּרַבָּה בַּעַל קֶרִי חָמוּר שֶׁכֵּן מְטַמֵּא בְּמַשָּׂהוּ לֹא שַׁיָּךְ טָמֵא מֵת יוֹכִיחַ דְּהָא אֵין מְשַׁלֵּחַ אֶלָּא חוּץ לְמַחֲנֶה אַחַת וְשָׁם רוֹצֶה שֶׁיְּהֵא מְצוֹרָע מְשַׁתֵּלֵחַ חוּץ לִשְׁתֵּי מַחֲנוֹת כְּבַעַל קֶרִי: שֶׁכֵּן טְעוּן פְּרִיעָה וּפְרִימָה תַּמָּה לְרַ"י אַמַּאי לָא קָאָמַר נָמֵי שֶׁכֵּן מְטַמֵּא בְּבִיאָה הַבָּא אֶל הָאֹהֶל: וְאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה כְּמַאן דְּאָמַר בפ"ק דמ"ק (ד' ז:) דְּמַחְלְטָ אָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה: שֶׁכֵּן עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב פֶּרֶשׂ בַּקּוּנְטְרֵס דְּהָא דְּתַנְיָא בת"כ דְּמְצוֹרָע עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לֹא לְטַמֵּא אָדָם וּבְגָדִים אֶלָּא לְטַמֵּא אֳכָלִין וּמַשְׁקִין אֲבָל לֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָא מִיֵּרֵי בְּמְצוֹרָע בִּימֵי סְפִירוֹ דְּאֵינוֹ עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב כִּדְקָתָנֵי בְּהֶדְיָא בת"כ דְּהָא אָמַר הָכָא דְּמִשְׁלַח חוּץ לג' מַחֲנוֹת וּבְשִׁלְהֵי מַסֶּכֶת נְגָעִים (פי"ד מ"ג) תָּנֵן דִּבְיֵמֵי סְפִירוֹ הָוֵי כְּטָמֵא שֶׁרֶץ אֶלָּמָא אֵינוֹ מְשַׁלַּח אֲפִי' חוּץ לְמַחֲנֵה לְוִיָּה וְהָא דְּקָתָנֵי נָמֵי הָתָם וְנִכְנָס לִפְנִים מִן הַחוֹמָה לָאו דַּוְקָא לִפְנִים מִן הַחוֹמָה וְעוֹד דְּמַסֵּיק הָכָא שֶׁכֵּן טְעוּן פְּרִיעָה וּפְרִימָה וְהָנֵי בְּמַחְלְטָ וְהָקְשָׁה הָרַב מִשָּׁה מִפּוֹטֵייש"א דְּתַנְיָא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמְצוֹרָע עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ כְּגְרִיס וְאִי מְצוֹרָע לֹא מְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמ"ל לְמְעוּטֵי מֵהֵיכִי תִּיתֵי שֶׁתְּטַמֵּא אֶת בּוֹעֲלָהּ דְּמִנִּדָּה לֹא יִלְפָּא שֶׁכֵּן מְטַמְּאָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אֶלָּא וַדַּאי מְטַמְּאָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְהָכִי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְמְעוּטֵי וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הִיא וְעוֹד הִקְשָׁה מֵהָא דְּאָמַר לְזָכָר לְרַבּוֹת מְצוֹרָע לְמַעְיְנוֹתָיו אַקְשְׁיָה רַחֲמָנָא לְזָב מַה זָּב רְאִיָּתוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא כו' וְהוֹאִיל וְאִתַּקִּישׁ אֵין הֶקֵּשׁ לְמֶחֱצָה וּלְמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב נָמֵי אִתַּקִּישׁ וְלָאו פְּרָכָא הִיא דְּאִם כֵּן לְמַחְנוֹתָם נָמֵי יֵימָא דְּאִתַּקִּישׁ וְאִם כֵּן מַאי פְּרִיךְ הָכָא וְהָא דְּתָנַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּמַסֶּכֶת זָבִין (פ"ה מ"ו) הַנּוֹגֵעַ בְּזָב וּבְזָבָה בְּמְצוֹרָע כו' אֶחָד הַנּוֹגֵעַ אֶחָד הַמַּסִּיטוֹ וְאֶחָד הַנּוֹשֵׂא וְאֶחָד הַנּוֹשֵׂא אֶת הַנּוֹשֵׂא מַשְׁמַע דְּמְצוֹרָע מְטַמֵּא בְּהֶסֵּט וּבְשִׁמְעָתִין מַשְׁמַע דְּלָא מְטַמֵּא אור"ת דְּהָא דְּקָתָנֵי נִשָּׂא דְּמַשְׁמַע דְּמְטַמֵּא בְּהֶסֵּט לָא קָאֵי אַמְצוֹרָע אֶלָּא אַשְׁאָרָא: וְאִתַּקִּישׁ בַּעַל קֶרִי לְזָב הָכָא מַשְׁמַע דְּבַעַל קֶרִי נָמֵי טָמֵא מִטַּעַם רְאִיָּה וְאוֹמֵר ר"י דְּפָלְיָגָא אַהֲהֵיא דְּרֵישׁ הַמַּפְלָת (נִדָּה דף כב.) דְּקָאָמַר הָתָם בְּעָא מִנֵּיהּ רָבָא מֵרַב הוּנָא הָרוֹאֶה קְרִי בְּקֵיסָם מַהוּ אָמַר לֵהּ וְתִפּוֹק לֵהּ דְּהוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא בַּחֲתִימַת פִּי הָאַמָּה וְקָאָמַר לְמֵימְרָא דְּנוֹגֵעַ הָוֵי פְּרוּשׁ מִדְּבָעֵי חֲתִימַת פִּי הָאַמָּה אַלְמָא מַשְׁמַע הָתָם דְּמִטַּעַם נְגִיעָה טָמֵא וּבְפֶרֶק יוֹצֵא דֹּפֶן (נִדָּה דף מב.) דְּקָאָמַר שִׁכְבַת זֶרַע לְרוֹאֶה בְּמַשָּׂהוּ לְנוֹגֵעַ בְּכַעֲדָשָׁה פְּלִיגָא אַדְּשַׁמַעְתָּא וּדְהַמַּפְלָת: מְחִלּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ וא"ת הָא אָמַר בְּפ"ב דְּזִבְחִים (דף כד.) נֶעֱקְרָה אֶבֶן וְעָמַד בִּמְקוֹמָהּ מַהוּ כּוּ' וּמַסִּיק לְעוֹלָם פְּשִׁיטָא לֵהּ דְּכִי קִדֵּישׁ דָּוִד רְצָפָּה עַד אַרְעִית תְּהוֹמָא קִדֵּישׁ וי"ל דְּבְכִיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים דף פו.) מַסְקִינַן כִּי א"ר יוֹחָנָן בִּפְתוּחוֹת לְחוּל אֲבָל פְּתוּחוֹת לְקֹדֶשׁ קוֹדֶשׁ:

זב נמי מטמא באונס כגון בראיה ראשונה שאין בה אלא טמאת ערב

א כִּי הַאי גַּוְונָא — זָב נָמֵי טָמֵי מְטַמֵּי בְּאוֹנֶס כִּדְרַב הוּנָא. דְּאָמַר רַב הוּנָא: רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל זָב מְטַמְּאָה בְּאוֹנֶס. מַאי חוּמְרֵיהּ דִּמְצוֹרָע מִזָּב? שֶׁכֵּן טָעוּן פְּרִיעָה וּפְרִימָה, וְאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. אַדְּרַבָּה זָב חָמוּר, שֶׁכֵּן מְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, וּמְטַמֵּא כְּלִי חֶרֶס בְּהֶיסֵּט. אָמַר קְרָא "זָב", "וְכָל זָב", לְרַבּוֹת בַּעַל קֶרִי. וּמְצוֹרָע חָמוּר מִבַּעַל קֶרִי. וּמַאי חוּמְרֵיהּ — כְּדַאֲמַרַן. אַדְּרַבָּה: בַּעַל קֶרִי חָמוּר, שֶׁכֵּן מְטַמֵּא בְּמַשָּׂהוּ! [ב]סָבַר לַהּ כְּרַבִּי נָתָן. דְּתַנְיָא: רַבִּי נָתָן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: זָב צָרִיךְ כַּחֲתִימַת פִּי הָאַמָּה, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. וְאִיתַּקֵּשׁ לֵיהּ בַּעַל קֶרִי לְזָב. "וְכָל צָרוּעַ" לָמָּה לִי? אַיְידֵי דִּכְתִיב "כָּל זָב", כְּתִיב נָמֵי "כָּל צָרוּעַ". וְרַבִּי יְהוּדָה, שַׁפִּיר קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן? [ב]הַהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא, רַבִּי אֶלְיְעֶזֶר אוֹמֵר: יָכוֹל דָּחֳקוּ זָבִין וּמְצוֹרָעִין וְנִכְנְסוּ לָעֲזָרָה בְּפֶסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה, יָכוֹל יְהוּ חַיָּיבִין, תַּלְמוּד לוֹמַר: "וִישַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ". בְּשָׁעָה שֶׁטְּמֵאֵי מֵתִים מְשׁוֹתְתִין — זָבִין וּמְצוֹרָעִין מִשְׁתַּלְּחִין, אֵין טְמֵאֵי מֵתִים מְשׁוֹתְתִין — אֵין זָבִין וּמְצוֹרָעִין מִשְׁתַּלְּחִין. [ג]אָמַר מָר: "זָב", "וְכָל זָב" — לְרַבּוֹת בַּעַל קֶרִי. מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְחִילּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ, וּבַעַל קֶרִי מְשׁוֹתֵי לִשְׁתֵּי מַחֲנוֹת. [ד]מֵיתִיבִי: בַּעַל קֶרִי כְּמַגַּע שֶׁרֶץ, מַאי לָאו לְמַחֲנוֹתָם? לָא, לְטוּמְאָתָם. לְטוּמְאָתָם?! הַאי טוּמְאַת עֶרֶב כְּתִיב בֵּיהּ, וְהַאי טוּמְאַת עֶרֶב כְּתִיב בֵּיהּ! [ג]לָא, לְמַחֲנוֹתָם! לְעוֹלָם לְטוּמְאָתָם, וְהָא קָמַשְׁמַע לַן דְּבַעַל קֶרִי כְּמַגַּע שֶׁרֶץ: מָה מַגַּע שֶׁרֶץ מְטַמֵּא בְּאוֹנֶס — אַף בַּעַל קֶרִי מְטַמֵּא בְּאוֹנֶס. מֵיתִיבִי:

בּוֹעֵל

מַהֲתִים בְּשָׂרוֹ אֶת זוֹבוֹ בְּמַסֶּכֶת נִדָּה (דף מג:): וְאִתַּקִּישׁ בַּעַל קֶרִי לְזָב כְּדִכְתִיב וְזֹאת תּוֹרַת הַזָּב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זֶרַע מָה זָב צָרִיךְ כַּחֲתִימַת פִּי הָאַמָּה אַף בַּעַל קֶרִי אַלְמָא מִצְרָע חָמוּר דְּאָזְלָא לֵיהּ פְּרִכָא דְּכָל שֶׁהוּא וְכִי אִצְטְרִיךְ לְתֵן לוֹ מַחֲנֶה שְׁלִישִׁית: וְכֹל דִּכְתִיב גַּבֵּי מְצוֹרָע מַאי (כֹּל) מְרַבֵּי גַּבֵּי דִּין מְצוֹרָע: שַׁפִּיר קָאָמַר ר' שִׁמְעוֹן דְּמַפִּיק לֵיהּ מֵהַהוּא קְרָא דִּין שְׁלִּוּחִין וְלָמָּה לִי קְרָא אַחֲרִינָא: הַהוּא צָרִיךְ וְזָב לְכִדַּר' אֶלְיְעֶזֶר אִתֵּי לְאַקְשׁוֹיֵי לְטַמֵּא מֵת לְפָטְרוֹ מִן הַהַכָּרַת בְּפֶסַח הַבָּא בְּטֻמְאָה וא"ג דְּלָא אִשְׁתְּרִי לְהוּ לְכִתְחִלָּה בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ: אֵין טְמֵאֵי מֵתִים מְשׁוֹתְתִין כְּגוֹן פֶּסַח הַבָּא בְּטֻמְאָה דְּאִשְׁתְּרוֹ (טְמֵאֵי מֵתִים לְכַתְּחִלָּה כְּשֶׁרֹב הַצִּבּוּר טְמֵאֵי מֵתִים כְּדִכְתִיב אִישׁ וכו') כְּדִלְעֵיל בִּשְׁמַעְתִּין: אֵין זָבִין וּמְצוֹרָעִין מִשְׁתַּלְּחִין שְׁלּוּחַן הָרִאשׁוֹן בְּכָרֶת וּמִיהוּ לְכַתְּחִלָּה לֹא אִשְׁתְּרוֹ דְּהָא טָמֵא לָנֶפֶשׁ גַּבֵּי רַחֲמָנָא דְּאֵין צִבּוּר נִדְחִין הֵא בְּשֶׁאֵר טֻמְאוֹת נִדְחִין מִיהוּ אַהֲנֵי הֶקֵּישָׁא לְפָטְרָן מִן הַהַכָּרַת: מְחִלּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ הָנֵי תַּרְתֵּי מִלֵּי שְׁמַעְינְהוּ כִּי הֲדָדֵי מְרַבֵּה וְכִי הֲדָדֵי אַמְרִינְהוּ מְחִלּוֹת וּמְעָרוֹת שֶׁלְּתַחַת הָעֲזָרָה לֹא נִתְקַדְּשׁוּ בִּקְדֻשַּׁת עֲזָרָה:

וּבַעַל קֶרִי מִשְׁתַּלֵּחַ כו' וְהֵיכִי דָּבְרִיתָא דְּהָא אִתַּקִּישׁ לְזָב: לְטַמֵּאתָן דְּאֵין טָמֵא שִׁבְעָה כְּזָב וְכָטֵמֵא מֵת: טְמֵאֵת עֶרֶב בְּהֶדְיָא כְּתִיב בֵּהּ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זֶרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם וְגו' (וַיִּקְרָא ט"ו:ט"ז): מַה שֶּׁרֶץ מְטַמֵּא בְּאוֹנֶס אִם נָפַל עָלָיו שֶׁרֶץ מֵת: מְטַמֵּא בְּאוֹנֶס כְּגוֹן אִם רָאָה מַחֲמַת רֹב מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה:

מסורת הש״ס

א נדה מג:
ב ספרא צו פרק יד ב; לקמן צה:
ג תמיד כז:
ד יומא ו.

גליון הש״ס

גמ' סבר לה כר"נ. עי' שבת כז ע"א תוד"ה שכן מטמא:
תוס' ד"ה שכן עושה וכו' אלא לטמא אוכלין. ועי' יומא ו ע"ב תוד"ה שמטמא מגילה ח ע"א תוד"ה ומה מצורע. נדה נד ע"ב תוד"ה יכול:

תורה אור השלם

וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָּרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא [ויקרא יג, מה]
צו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשַּׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ [במדבר ה, ב]
וְלָאֲלֶה תִּשְׁמָאוּ כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב [ויקרא יא, כד]
וְאִישׁ כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זֶרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב [ויקרא טו, טז]

בּוֹעֵל נִדָּה כִּטְמֵא מֵת. לְמַאי? אִילֵימָא לְטוּמְאָתָם, הַאי טוּמְאַת שִׁבְעָה כְּתִיב בֵּיהּ, וְהַאי טוּמְאַת שִׁבְעָה כְּתִיב בֵּיהּ. (א)אֶלָּא לָאו, לְמַחֲנוֹתָם. וּמִדְּסֵיפָא לְמַחֲנוֹתָם הָוֵי — רֵישָׁא נָמֵי לְמַחֲנוֹתָם! מִידֵּי אִירְיָא?! הָא כִּדְאִיתָא וְהָא כִּדְאִיתָא. מֵיתִיבִי: מְצוֹרָע חָמוּר מִזָּב, וְזָב חָמוּר מִטְּמֵא מֵת, יָצָא בַּעַל קֶרִי שֶׁטְּמֵא מֵת חָמוּר מִמֶּנּוּ. מַאי יָצָא? לָאו: יָצָא מִכְּלַל זָב וּבָא לִכְלַל טְמֵא מֵת, דְּהָא טְמֵא מֵת חָמוּר מִמֶּנּוּ — וּמוּתָּר בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה! לֹא, יָצָא מִמַּחֲנֵה טְמֵא מֵת וְנִכְנַס לְמַחֲנֵה זָב, וְאַף עַל גַּב דִּטְמֵא מֵת חָמוּר מִמֶּנּוּ (דְּמוּתָּר) בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה — לְמַאי דְּדָמֵי לֵיהּ מְדַמֵּינַן לֵיהּ. אתָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי: "וְיָצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה" — זוֹ מַחֲנֵה שְׁכִינָה. "לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה" — זוֹ מַחֲנֵה לְוִיָּה. מִכָּאן לְבַעַל קֶרִי שֶׁיֵּצֵא חוּץ לִשְׁתֵּי מַחֲנוֹת. אֲמַר לֵיהּ: אַכַּתִּי לָא עַיֵּילְתֵּיהּ, אַפֵּיקְתֵּיהּ. לִישָּׁנָא אַחֲרִינָא: אַכַּתִּי לָא אַפֵּיקְתֵּיהּ, עַיֵּילְתֵּיהּ. אֶלָּא אֵימָא: "מִחוּץ לַמַּחֲנֶה" — זוֹ מַחֲנֵה לְוִיָּה. "לָא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה" — זוֹ מַחֲנֵה שְׁכִינָה. מַתְקֵיף לַהּ רָבִינָא: אֵימָא אִידֵּי וְאִידֵּי לְמַחֲנֵה שְׁכִינָה, וְלַעֲבוֹר עָלָיו בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה! אִם כֵּן, לֵימָא קְרָא: "וְיָצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ", "הַמַּחֲנֶה" לָמָּה לִי? שְׁמַע מִינַּהּ לִיתֵּן לוֹ מַחֲנֶה אַחֶרֶת. וּמִיחוּי קְרָבָיו וְכוּ׳. מַאי מִיחוּי קְרָבָיו? רַב הוּנָא אָמַר: שֶׁמְּנַקְּבָן בְּסַכִּין. (רַב) חִיָּיא בַּר רַב אָמַר: שִׁירְקָא דִּמְעַיָּיא דְּנָפְקָא אַגַּב דּוּחְקָא דְּסַכִּינָא. אָמַר רַבִּי (אֱלִיעֶזֶר): מַאי טַעְמָא דְּחִיָּיא בַּר רַב? דִּכְתִיב: "וְחָרְבוֹת מֵחִים גָּרִים יֹאכֵלוּ", מַאי מַשְׁמַע? כִּדְמְתַרְגֵּם רַב יוֹסֵף "וְנִכְסֵיהֹן דְּרַשִׁיעַיָּא צַדִּיקַיָּא יַחְסְנוּן". "וְרָעוּ כְבָשִׂים כְּדָבְרָם", אָמַר מְנַשְּׁיָא בַּר יִרְמְיָה אָמַר רַב: כַּמְדוּבָּר בָּם. מַאי כַּמְדוּבָּר בָּם? אָמַר אַבָּיֵי: "וְחָרְבוֹת מֵחִים גָּרִים יֹאכֵלוּ". אֲמַר לֵיהּ רָבָא: בִּשְׁלָמָא אִי כְּתִיב "חָרְבוֹת" — כִּדְקָאָמְרַתְּ, הַשְׁתָּא דִּכְתִיב "וְחָרְבוֹת", מִילְּתָא אַחֲרִיתִי קָאָמַר. אֶלָּא אָמַר רָבָא: כִּדְרַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב. דְּאָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: עֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁיְּחַיּוּ אֶת הַמֵּתִים. כְּתִיב הָכָא: "וְרָעוּ כְבָשִׂים כְּדָבְרָם", וּכְתִיב הָתָם: "יִרְעוּ בָשָׁן וְגִלְעָד כִּימֵי עוֹלָם". (ב)בָּשָׁן — זֶה אֱלִישָׁע הַבָּא מִן הַבָּשָׁן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיַעְנַי וְשָׁפָט בַּבָּשָׁן", וּכְתִיב: "פֹּה אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפָט אֲשֶׁר יָצַק מַיִם עַל יְדֵי אֵלִיָּהוּ". גִּלְעָד — זֶה אֵלִיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי מִתֹּשָׁבֵי גִלְעָד וְגוֹ׳". אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: עֲתִידִים צַדִּיקִים שֶׁיְּחַיּוּ מֵתִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "עוֹד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וּזְקֵנוֹת בִּרְחֹבוֹת יְרוּשָׁלָיִם וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ מֵרֹב יָמִים", וּכְתִיב: "וְשַׂמְתָּ מִשְׁעַנְתִּי עַל פְּנֵי הַנָּעַר". (ג)עוּלָּא רָמֵי, כְּתִיב: "בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח", וּכְתִיב: "כִּי הַנַּעַר בֶּן מֵאָה שָׁנָה יָמוּת"! לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּיִשְׂרָאֵל, כָּאן בַּגּוֹיִם. וְגוֹיִם מַאי בָּעוּ הָתָם? דִּכְתִיב: "וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכֹרְמֵיכֶם". (ד)רַב חִסְדָּא רָמֵי, כְּתִיב: "וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה", וּכְתִיב: "וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים"! לָא קַשְׁיָא: כָּאן לָעוֹלָם הַבָּא, כָּאן לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. (ה)וְלִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר: אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ אֶלָּא שִׁיעְבּוּד מַלְכִיּוֹת בִּלְבַד, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אִידֵּי וְאִידֵּי לָעוֹלָם הַבָּא, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן — בְּמַחֲנֵה שְׁכִינָה, כָּאן — בְּמַחֲנֵה צַדִּיקִים. רָבָא רָמֵי, כְּתִיב: "אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה", וּכְתִיב: "מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא". הַשְׁתָּא אַחוֹיֵי מְחַיֵּי, מְרַפֵּא לֹא כָּל שֶׁכֵּן! אֶלָּא, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: מָה שֶׁאֲנִי מֵמִית — אֲנִי מְחַיֶּה, כְּמוֹ שֶׁמָּחַצְתִּי — וַאֲנִי אֶרְפָּא. תָּנוּ רַבָּנַן: "אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה" יָכוֹל מִיתָה בְּאֶחָד וְחַיִּים בְּאֶחָד, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָעוֹלָם נוֹהֵג, תַּלְמוּד לוֹמַר: "מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא", מָה מַכָּה וּרְפוּאָה בְּאֶחָד, אַף מִיתָה וְחַיִּים בְּאֶחָד. מִכָּאן תְּשׁוּבָה לָאוֹמְרִים אֵין תְּחִיַּית הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה. דָּבָר אַחֵר: בַּתְּחִלָּה מַה שֶּׁאֲנִי מֵמִית אֲנִי מְחַיֶּה, וַהֲדַר מַה שֶּׁמָּחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא.

וְהֶקְטֵר

רש"י

בּוֹעֵל נִדָּה כִּטְמֵא מֵת סֵיפָא דְּמַתְנִי' דִּלְעֵיל הִיא: מְצֹרָע חָמוּר מִזָּב לְמַחֲנוֹתָיו כְּדַאֲמָרַן וְכֵן זָב מִטַּמֵּא מֵת: יָצָא בַּעַל קֶרִי מְפָרֵשׁ וְאָזֵל מַאי הִיא: לֹא יָצָא מִכְּלַל טְמֵא מֵת כו' וְהָכִי מַשְׁמַע יָצָא בַּעַל קֶרִי מִכְּלָל זֶה דְּהָנָךְ לְפִי חֹמֶר טֻמְאָתָן חֹמֶר שִׁלּוּחָן יָצָא בַּעַל קֶרִי שאע"פ שֶׁטְּמֵא מֵת חָמוּר מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא טֻמְאַת שִׁבְעָה וְזֶה טֻמְאַת עֶרֶב אֲפִלּוּ הָכֵי לְעִנְיַן מַחֲנוֹת בַּעַל קֶרִי חָמוּר דְּעַל כָּרְחָךְ כִּי כְּתִיב וְכָל זָב לְרַבּוּיֵי בַּעַל קֶרִי אֲתָא לִכְלַל זָב וְכָל טָמֵא לְרַבּוּיֵי טְמֵא שֶׁרֶץ לִכְלַל טְמֵא מֵת אֲתָא דְּכָל חַד וְחַד לְמַאי דְּדָמֵי לֵהּ מְדַמֵּינַן לֵהּ וּבַעַל קֶרִי דּוֹמֶה לְזָב שֶׁהַטֻּמְאָה יוֹצְאָה עָלָיו מִגּוּפוֹ: וְיָצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּבַעַל קֶרִי כְּתִיב כִּי יִהְיֶה בְךָ אִישׁ וְגוֹ': הָכִי גָּרְסִינַן וְיָצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה זוֹ מַחֲנֵה שְׁכִינָה וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה זוֹ מַחֲנֵה לְוִיָּה מִכָּאן שֶׁבְּבַעַל קֶרִי מִשְׁתַּלֵּחַ חוּץ לִשְׁתֵּי מַחֲנוֹת דְּקָאָמַר קְרָא שֶׁאִם נִטְמָא בָּעֲזָרָה יָצָא מִשְּׁתֵּיהֶן: אֲמַר לֵהּ אַכַּתִּי לָא אַעִלְתֵּהּ אַפֵּקְתֵּהּ עֲדַיִן לֹא הִכְנַסְתּוֹ לְמַחֲנֵה לְוִיָּה וּכְבָר הוֹצֵאתוֹ מִמֶּנָּה דְּמִדְּקָאָמַרְתְּ לֹא יָבֹא לְתוֹכָהּ מִכְּלָל דְּעוֹמֵד חוּצָה לָהּ וְקָאָמַר לֹא יִכָּנֵס וְהָא אַכַּתִּי לָא אִשְׁתַּעִי בָּזֶה שֶׁיָּצָא מִמַּחֲנֵה שְׁכִינָה וְעוֹמֵד בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה לְשַׁלְּחוֹ מִמֶּנָּה וְקָא מַזְהַר לֵיהּ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס כְּאִלּוּ כְּבָר יָצָא אַכַּתִּי לָא אַעִלְתֵּהּ כְּלוֹמַר עֲדַיִן לֹא דִּבֵּר עַל כְּנִיסָתוֹ מַה תְּהֵא עָלֶיהָ אַפֵּקְתֵּהּ וְדִבֵּר עָלָיו כְּאִלּוּ יָצָא. ל"א גָּרְסִי' אַכַּתִּי לָא אַפֵּקְתֵּהּ אַעִלְתִּי' עֲדַיִן לֹא הוּצְרַכְתּוֹ לָצֵאת מִמַּחֲנֵה לְוִיָּה וּכְבָר הִזְהַרְתּוֹ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס וְהַיְנוּ אַעִלְתֵּהּ כְּבָר אַתָּה מְדַבֵּר בִּכְנִיסָתוֹ: אֶלָּא אֵימָא הָכִי וְיָצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה זוֹ מַחֲנֵה לְוִיָּה וּכְשֶׁבָּא לָצֵאת מִמֶּנָּה אַל יִכָּנֵס בְּמַחֲנֵה שְׁכִינָה וְאִי לָא הָווּ כְּתִיבֵי שְׁתֵּי מַחֲנוֹת הֲוָה מוֹקְמִינָא לֵיהּ בְּעוֹמֵד בְּמַחֲנֵה שְׁכִינָה וּמִצְרִיכוֹ לָצֵאת מִמֶּנָּה אֲבָל עוֹמֵד בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה אֵין מִשְׁתַּלֵּחַ וְהַשְׁתָּא דִּכְתָבִינַן שְׁתֵּי מַחֲנוֹת עַל כָּרְחָךְ הָכִי תּוֹקְמָא: אִם כֵּן נֵימָא וִישַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ וְלִשְׁתֹּק: מְנַקְּבָן בְּסַכִּין שֶׁיֵּצֵא הָרְעִי שֶׁאִם יַנִּיחֶנּוּ בְּתוֹכָן יַסְרִיחוּ קֹדֶם שֶׁתֶּחְשַׁךְ וּלְשׁוֹן מִחוּי שֶׁמּוֹצִיא פֶּרֶשׁ רַכָּה דְּנִמּחֶת בְּתוֹכָהּ דשנפי"ר בְּלַעַ"ז כְּמוֹ וּמְמַחֶה וְשׁוֹפֵךְ (מַעֲשֵׂר שֵׁנִי פ"ה מ"א) וּכְמוֹ הַמְּחָהוּ וּגְמָעוֹ (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף לה.) לִשָּׁנָא אַחֲרִינָא מִחוּי לְשׁוֹן נְקִבָה וְחִבּוּל כְּמוֹ תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק (דְּבָרִים כ"ה:י"ט): שִׁרְקָא דִּמְעַיָּא לֵחָה הָאֲדוּקָה בַּמֵּעַיִם שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶן בְּדֹחַק בְּסַכִּין וּבְלַעַ"ז לימו"ן מִחוּי לְשׁוֹן דָּבָר בָּזוּי כְּדִמְפָרֵשׁ טַעְמָא וְחָרְבוֹת מֵחִים: רַשִׁיעָא אַלְמָא דָּבָר רַע וְשִׁנּוּי הוּא: וְרָעוּ כְבָשִׂים כְּדָבְרֵם כְּבָשִׂים יִשְׂרָאֵל: כַּמְדֻבָּר בָּם כַּמָּה שֶׁהִבְטִחוּ עַל יְדֵי נָבִיא: מַאי כַּמְדֻבָּר בָּם מַה הִיא אוֹתָהּ הַבְטָחָה וּמְפָרֵשׁ לָהּ סֵיפָא דִּקְרָא הַיְנוּ הַבְטָחָה וְחָרְבוֹת מֵחִים גָּרִים יֹאכֵלוּ צַדִּיקִים עַד הֵנָּה כְּגֵרִים וְתוֹשָׁבִים: אִי כְּתִיב חָרְבוֹת מֵחִים הֲ"א סֵיפָא דִּקְרָא פֵּרוּשׁ לְרֵישָׁא כִּדְקָאָמְרַתְּ אֲבָל הַשְׁתָּא דִּכְתַב וְחָרְבוֹת לָאו פֵּרוּשָׁא דְּרֵישָׁא הוּא אֶלָּא מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא: אֶלָּא כַּמְדֻבָּר בָּם דְּרֵישָׁא הַיְנוּ כְּרַב חֲנַנְאֵל כַּמְדֻבָּר בְּאֵלִיָּהוּ וֶאֱלִישָׁע שֶׁהֶחְיוּ אֶת הַמֵּתִים כָּךְ יְחִיוּ כָּל הַצַּדִּיקִים אֶת הַמֵּתִים יִרְעוּ וְרָעוּ לִגְזֵרָה שָׁוָה: וְיַעְנַי וְשָׁפָט בַּבָּשָׁן וְשָׁפָט הוּא אָבִיו שֶׁל אֱלִישָׁע דִּכְתִיב אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפָט: וְשַׂמְתָּ מִשְׁעַנְתִּי בֶּאֱלִישָׁע כְּתִיב עַל שֶׁהֶחְיָה בֶּן הַשּׁוּנַמִּית: וּבִלַּע הַמָּוֶת יְבֻלַּע מַלְאַךְ הַמָּוֶת שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט: בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב וּבִלַּע הַמָּוֶת וְגוֹ': וּבוֹשָׁה הַחַמָּה שֶׁלֹּא תָּאִיר: יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים שִׁבְעָתִי' הֵן אַרְבָּעִים וְתֵשַׁע וּכְתִיב כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים אַרְבָּעִים וְתֵשַׁע כְּאוֹר שִׁבְעַת יָמִים שֶׁל עַכְשָׁו נִמְצָא עוֹדֵף עַל אוֹר שֶׁל עַכְשָׁו ג' מֵאוֹת וְאַרְבָּעִים וּשְׁלֹשָׁה: בָּעוֹלָם הַבָּא וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה שֶׁלֹּא יְהֵא בָּעוֹלָם אֶלָּא זִיו זֹהַר וּמַרְאֵה שְׁכִינָה: לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ יִהְיֶה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה: וְלִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ אֵין מִשְׁתַּנִּין מִשֶּׁל עַכְשָׁו מָה הוּא מְקַיֵּם וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה: כְּתִיב אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא כֵּיוָן שֶׁאָמַר שֶׁהַמֵּתִים הוּא מְחַיֶּה פְּשִׁיטָא דְּהַמְּחֻצִּים יָכוֹל לְרַפְּאוֹת אֶלָּא הָא אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּלָא תֵּימָא אָמִית וַאֲחַיֶּה לָאו דְּמֵתִים חַיִּים קָאָמַר אֶלָּא אֲנִי אָמִית אֶת הַמֵּתִים וַאֲנִי מְחַיֶּה וְזָן אֶת הַחַיִּים וּבוֹרֵא אֶת הַנּוֹלָדִים לְהָכִי כְּתִיב בָּתְרֵהּ מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֲרַפֵּא כְּשֵׁם שֶׁמָּה שֶׁמָּחַצְתִּי אֲנִי אֲרַפֵּא דְּאֵין רְפוּאָה אֶלָּא בַּמֻּכֶּה כָּךְ אוֹתוֹ עַצְמוֹ שֶׁאֲנִי מֵמִית אֲנִי מְחַיֶּה: מִיתָה בְּאֶחָד וְחַיִּים בְּאֶחָד אֲנִי מֵמִית אֶת הַמֵּתִים וַאֲנִי מְחַיֶּה וְזָן אֶת הַחַיִּים: הָכִי גָּרְסִינַן דָּבָר אַחֵר בַּתְּחִלָּה מַה שֶּׁאֲנִי מֵמִית אֲנִי מְחַיֶּה וַהֲדַר מַה שֶּׁאֲנִי מָחַצְתִּי אֲנִי אֲרַפֵּא שֶׁכְּדֶרֶךְ שֶׁהֵן מֵתִים חִגְּרִים סוּמִים אִלְּמִים כָּךְ הֵן חַיִּין בְּמוּמָן וְאַחַר כָּךְ מִתְרַפְּאִים כְּדִכְתִיב אָז יְדַלֵּג כָּאַיָּל פִּסֵּחַ (יְשַׁעְיָהוּ ל"ה:ו'):

תוספות

הַאי טֻמְאַת שִׁבְעָה כְּתִיב בֵּהּ וְהַאי טֻמְאַת כו' הֲוֵי מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי כְּדִמְשַׁנֵּי בפ"ק דְיוֹמָא (דַּף ו:) דִּלְעוֹלָם לְטֻמְאַת שִׁבְעָה וְסֵיפָא אִצְטְרִיכָא לֵהּ אֶלָּא שֶׁחָמוּר הֵימֶנּוּ בּוֹעֵל נִדָּה שֶׁמְּטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְטַמֵּא אֳכָלִין וּמַשְׁקִין:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פג׳ מהל׳ ביאת מקדש הל׳ ח:

מסורת הש״ס

א לעיל ס.
ב במדבר רבה
ג סנהדרין צא:
ד במדבר רבה; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; אוצר מדרשים משיח מלחמות מלך המשיח ד; בראשית רבה
ה שבת קנא:; סנהדרין צט.; ברכות לד:

גליון הש״ס

גמ' כאן במחנה שכינה. עי' ילקוט תהלים טו בפסוק כי צדיק ה':

תורה אור השלם

כִּי־יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִהְיֶה טָהוֹר מִקְּרֵה־לָיְלָה וְיָצָא אֶל־מִחוּץ וגו׳ [דברים כג, יא]

וְרָעוּ כְבָשִׂים כְּדָבְרָם וְחָרְבוֹת מֵחִים גָּרִים יֹאכֵלוּ [ישעיהו ה, יז]

עַל־כֵּן יִתְרָה עָשָׂה וּפְקֻדָּתָם עַל נַחַל הָעֲרָבִים יִשָּׂאוּם [ישעיהו טו, ז]

רְעֵה עַמְּךָ בְשִׁבְטֶךָ צֹאן נַחֲלָתֶךָ שֹׁכְנִי לְבָדָד יַעַר בְּתוֹךְ וגו׳ [מיכה ז, יד]

יוֹאֵל הָרֹאשׁ וְשָׁפָם הַמִּשְׁנֶה וְיַעְנַי וְשָׁפָט בַּבָּשָׁן [דברי הימים א ה, יב]

וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט הַאֵין פֹּה נָבִיא לַיהוָה וְנִדְרְשָׁה אֶת־יְהוָה מֵאוֹתוֹ וגו׳ [מלכים ב ג, יא]

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִיָּהוּ אַל־תִּירְאִי בֹּאִי עֲשִׂי כִדְבָרֵךְ אַךְ עֲשִׂי־לִי־מִשָּׁם וגו׳ [מלכים א יז, יג]

וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי מִתֹּשָׁבֵי גִלְעָד אֶל־אַחְאָב חַי־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וגו׳ [מלכים א יז, א]

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עֹד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וּזְקֵנוֹת בִּרְחֹבוֹת וגו׳ [זכריה ח, ד]

וַיֹּאמֶר לְגֵיחֲזִי חֲגֹר מָתְנֶיךָ וְקַח מִשְׁעַנְתִּי בְיָדְךָ וָלֵךְ כִּי־תִמְצָא וגו׳ [מלכים ב ד, כט]

בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה אֲדֹנָי יְהוִה דִּמְעָה מֵעַל כָּל־פָּנִים וגו׳ [ישעיהו כה, ח]

לֹא־יִהְיֶה מִשָּׁם עוֹד עוּל יָמִים וְזָקֵן אֲשֶׁר לֹא־יְמַלֵּא אֶת־יָמָיו וגו׳ [ישעיהו סה, כ]

וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכֹרְמֵיכֶם [ישעיהו סא, ה]

וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה כִּי־מָלַךְ יְהוָה צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וגו׳ [ישעיהו כד, כג]

וְהָיָה אוֹר־הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר וגו׳ [ישעיהו ל, כו]

רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי ... אֲנִי וגו׳ [דברים לב, לט]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ ג:

ב מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ ח:

ג מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ ח:

ד סמג לאוין עה, טוש״ע או״ח סי׳ תקכט סע׳ א:

ה מיי׳ פו׳ מהל׳ שביתת יום טוב הל׳ יט:

ו טוש״ע או״ח סי׳ תרד סע׳ א:

מסורת הש״ס

א משנה עירובין; עירובין קג.

ב סנהדרין פח.

ג ביצה טו:

ד יומא פא.: ראש השנה ט.; ברכות ח:

ה מגילה לא.: אוצר מדרשים מדרשים על מגילת אסתר מדרש מגילת אסתר ה; נדרים לב.

גליון הש״ס

גמ׳ ואין ממתינים להם. עי׳ טורי אבן ר״ה ל ע״ב ד״ה ונתקלקלו:

שם אר״א הכל מודים בעצרת. עי׳ ר״ה ט ע״ב תוספות ד״ה כאילו התענה:

תורה אור השלם

[דברים טז, ח]
[במדבר כט, לה]
[דברים ח]
[ישעיהו נח, יג]
[אסתר ט, כב]
[ויקרא כג, לב]
[ירמיהו לו, כה]

מָפָרֵךְ פְּרִיכָא הִלְכָךְ הָהוּא דְּעֵירוּבִין לֵיכָּא לְאוֹקְמָא בַּיַּבֶּשָׁה דְּהָא קָתָנֵי סֵיפָא וְאִם בְּכְלִי כָּאן וְכָאן אָסוּר וְיֵבֶשָׁה כֵּיוָן דְּמִפָּרְכָא אֲפִילּוּ בִּכְלִי נָמֵי שָׁרְיָא וְהָכִי מוּכָח בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּעֵירוּבִין (דף קנ): **וּמָה** שְׁחִיטָה שֶׁהִיא מִשּׁוּם מְלָאכָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת אֲפִילּוּ בִּכְלִי כו' תַּמָּה לר״י מַה קַל וְחוֹמֶר הוּא זֶה דִּלְמָא שְׁאנֵי הָנֵי מִשּׁוּם דְּאִפְשַׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְרֹ' אֶלְיֶעֶזֶר גּוּפֵהּ אִית לֵהּ זֶה הַחִלּוּק וּמְשׁוּם הָכִי בְּפָ' רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר דְּמִילָה (שַׁבָּת קלב.) מַצְרִיךְ תְּרֵי קְרָאֵי חַד לְמִילָה וְחַד לְמַכְשִׁירֶיהָ מִשּׁוּם דְּאִפְשַׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת דְּאָמַר רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר עֲקָרָתִי הַתֵּם מִילָה וְכָל מַכְשִׁירֶיהָ דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת דִּבְרֵי ר' אֶלְיֶעֶזֶר מְנָא לֵהּ דְּאָמַר קְרָא וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי בַּיּוֹם וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת וְהַדַּר קָאָמַר עַ"כ לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵהּ אֶלָּא בְּמַכְשִׁירִין שֶׁבְּשַׁבָּת דְּהָא גַּבֵּי מִילָה מַצְרִיךְ תְּרֵי קְרָאֵי וְכִי תֵּימָא וּמָצָה וְשׁוֹפָר וְעֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּמוּכָח הָתָם דְּדָחוּ מַכְשִׁירֵיהֶם שַׁבָּת הָא אִכָּא לְמִפְרַךְ דְּמָה לְהָנֵךְ שֶׁכֵּן בְּשָׁעַת דְּחִיָּתוֹ מִיָּד יָכוֹל לְקַיְּמָן מִצְוָתָן אֲבָל פֶּסַח אֵינוֹ נָאֱכָל אֶלָּא בַּלַּיְלָה וְעוֹד אִי מֵהָתָם יְלִיף אֲמַאי אִצְטְרִיךְ בְּמוֹעֲדוֹ גַּבֵּי פֶּסַח דְּקָאָמַר ר' אֶלְיֶעֶזֶר עֲקָרָתִי מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה בְּמוֹעֲדוֹ אֲפִי' בְּשַׁבָּת: **הַכֹּל** מוֹדִים בַּעֲצֶרֶת דְּבַעֵינַן לָכֶם תֵּמִּים לְרֵיבָּ"א כ"ש מַאי קָאָמַר רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר מָה רְאָיָה רִשּׁוּת לְמִצְוָה דְּנֵימָא עֲצֶרֶת תּוֹכִיחַ שֶׁהִיא מִצְוָה וי"ל דְּהָא דְּבָעֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בַּעֲצֶרֶת לָכֶם לְאו מִקְרָא אֶלָּא מִסְּבָרָא: **וּמָה** שְׁחִיטָה שֶׁהִיא מִשּׁוּם מְלָאכָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת אֲפִילּוּ כו' תַּמָּה לר״י מַה קַל וְחוֹמֶר הוּא זֶה דִּלְמָא שְׁאנֵי הָנֵי מִשּׁוּם דְּאִפְשַׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְרֹ' אֶלְיֶעֶזֶר גּוּפֵהּ אִית לֵהּ זֶה הַחִלּוּק וּמְשׁוּם הָכִי בְּפָ' רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר דְּמִילָה (שַׁבָּת קלב.) מַצְרִיךְ תְּרֵי קְרָאֵי חַד לְמִילָה וְחַד לְמַכְשִׁירֶיהָ מִשּׁוּם דְּאִפְשַׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת דְּאָמַר רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר עֲקָרָתִי הַתֵּם מִילָה וְכָל מַכְשִׁירֶיהָ דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת דִּבְרֵי ר' אֶלְיֶעֶזֶר מְנָא לֵהּ דְּאָמַר קְרָא וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי בַּיּוֹם וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת וְהַדַּר קָאָמַר עַ"כ לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵהּ אֶלָּא בְּמַכְשִׁירִין שֶׁבְּשַׁבָּת דְּהָא גַּבֵּי מִילָה מַצְרִיךְ תְּרֵי קְרָאֵי וְכִי תֵּימָא וּמָצָה וְשׁוֹפָר וְעֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּמוּכָח הָתָם דְּדָחוּ מַכְשִׁירֵיהֶם שַׁבָּת הָא אִכָּא לְמִפְרַךְ דְּמָה לְהָנֵךְ שֶׁכֵּן בְּשָׁעַת דְּחִיָּתוֹ מִיָּד יָכוֹל לְקַיְּמָן מִצְוָתָן אֲבָל פֶּסַח אֵינוֹ נָאֱכָל אֶלָּא בַּלַּיְלָה וְעוֹד אִי מֵהָתָם יְלִיף אֲמַאי אִצְטְרִיךְ בְּמוֹעֲדוֹ גַּבֵּי פֶּסַח דְּקָאָמַר ר' אֶלְיֶעֶזֶר עֲקָרָתִי מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה בְּמוֹעֲדוֹ אֲפִי' בְּשַׁבָּת: **מָה**

[א]וְהָקְטֵר חֶלְבָיו וְכוּ'. תַּנְיָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה חֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ, שֶׁהֲרֵי הָקְטֵר חֶלְבִים וְאֵבָרִים וּפְדָרִים כְּשֵׁרִים כָּל הַלַּיְלָה, וְאֵין מַמְתִּינִים לָהֶם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. [ב(א)]הַרְכָּבָתוֹ וַהֲבָאָתוֹ וְכוּ'. וּרְמִינְהוּ: חוֹתְכִין יַבֶּלֶת בַּמִּקְדָּשׁ, אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה. וְאִם בִּכְלִי — כָּאן וְכָאן אָסוּר. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, חַד אָמַר: אִידֵּי וְאִידֵּי בַּיָּד; הָא בְּלַחָה, הָא בְּיבֵשָׁה. וְחַד אָמַר: אִידֵּי וְאִידֵּי בְּלַחָה, וְלָא קַשְׁיָא: הָא בַּיָּד, הָא בִּכְלִי. [ב]וּלְמַאן דְּאָמַר: הָא בַּיָּד, הָא בִּכְלִי — מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר: אִידֵּי וְאִידֵּי בַּיָּד, וְלָא קַשְׁיָא: הָא בְּלַחָה הָא בְּיבֵשָׁה? אָמַר לָךְ: יְבֵשָׁה — מִפָּרֵךְ פְּרִיכָא. וּלְמַאן דְּאָמַר: אִידֵּי וְאִידֵּי בַּיָּד, וְלָא קַשְׁיָא: הָא בְּלַחָה, הָא בְּיבֵשָׁה — מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר: אִידֵּי וְאִידֵּי בְּלַחָה, וְלָא קַשְׁיָא: הָא בַּיָּד, הָא בִּכְלִי? אָמַר לָךְ: כְּלִי — הָא קָתָנֵי הָתָם: אִם בִּכְלִי, כָּאן וְכָאן אָסוּר. וְאִידַּךְ? הָא דְּקָתָנֵי כְּלִי הָכָא, פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אַתָּא לְאַשְׁמוֹעִינַן. [ג]אָמַר רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר וּמָה אִם שְׁחִיטָה וְכוּ'. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְטַעְמֵיהּ דְּאָמַר שִׂמְחַת יוֹם טוֹב נָמֵי מִצְוָה הִיא. [ד]דְּתַנְיָא, רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין לוֹ לְאָדָם בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא, אוֹ אוֹכֶל וְשׁוֹתֶה, אוֹ יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: חֶלְקֵהוּ, חֶצְיוֹ לַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, וְחֶצְיוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וּשְׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דְּרָשׁוּ, כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "עֲצֶרֶת לַה' אֱלֹהֶיךָ", וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם". רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר סָבַר: אוֹ כּוּלּוֹ לַה', אוֹ כּוּלּוֹ לָכֶם. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר: חֶלְקֵהוּ, חֶצְיוֹ לַה' וְחֶצְיוֹ לָכֶם. (עב"ם סימן) אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הַכֹּל מוֹדִים בַּעֲצֶרֶת דְּבַעֵינַן נָמֵי לָכֶם. מַאי טַעְמָא? יוֹם שֶׁנִּיתְּנָה בּוֹ תּוֹרָה הוּא. אָמַר רַבָּה: הַכֹּל מוֹדִים בְּשַׁבָּת דְּבַעֵינַן נָמֵי לָכֶם. מַאי טַעְמָא? "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עוֹנֶג". אָמַר רַב יוֹסֵף: הַכֹּל מוֹדִים בְּפוּרִים דְּבַעֵינַן נָמֵי לָכֶם. מַאי טַעְמָא? "יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה" כְּתִיב בֵּיהּ. [ה]מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא כּוֹעֵס שֶׁתָּא הֲוָה יָתֵיב בְּתַעֲנִיתָא, לְבַר מֵעֲצַרְתָּא, וּפוּרְיָא וּמַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִיפּוּרֵי. עֲצֶרֶת — יוֹם שֶׁנִּיתְּנָה בּוֹ תּוֹרָה. פּוּרְיָא — "יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה" כְּתִיב. מַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִיפּוּרֵי — דְּתַנְיָא חִיָּיא בַּר רַב רַב מִדְּפִתְּיֵי: "וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ", וְכִי בְּתִשְׁעָה (הֵם) מִתְעַנִּין? וַהֲלֹא בַּעֲשִׂירִי מִתְעַנִּין! אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בְּתִשְׁעָה בּוֹ — מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ מִתְעַנֶּה תִּשְׁעִי וַעֲשִׂירִי. רַב יוֹסֵף בְּיוֹמָא דַּעֲצַרְתָּא אָמַר: עָבְדִי לִי עִגְלָא תִּלְתָּא. אָמַר, אִי לָא הַאי יוֹמָא דְּקָא גָּרִים — כַּמָּה יוֹסֵף אִיכָּא בְּשׁוּקָא. [ז]רַב שֵׁשֶׁת כָּל תִּלְתִין יוֹמִין מְהַדַּר לֵיהּ תַּלְמוּדֵיהּ, וְתַלֵּי וְקָאֵי בְּעִיבְרָא דְּדַשָּׁא, וַאֲמַר: חֲדַאי נַפְשַׁאי, חֲדַאי נַפְשַׁאי, לֶךְ קְרַאי לֶךְ תְּנַאי. אִינִי? וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵילְמָלֵא תּוֹרָה לֹא נִתְקַיְּימוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי"! מֵעִיקָּרָא כִּי עָבִיד אִינִישׁ — אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ קָא עָבִיד. אָמַר רַב אַשִׁי: וּלְמַאי דְּקָאָמַר רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר נָמֵי יוֹם טוֹב רִשּׁוּת, אִית לֵיהּ פִּירְכָא: וּמָה יוֹם טוֹב שֶׁהִתִּיר בּוֹ מְלָאכָה שֶׁל רִשּׁוּת, לֹא הִתִּיר שְׁבוּת שֶׁעְמָהּ. שַׁבָּת שֶׁלֹּא הִתִּיר בָּהּ אֶלָּא מְלָאכָה שֶׁל מִצְוָה — אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תַּתִּיר שְׁבוּת שֶׁעְמָהּ!

וְרַבִּי כְּשֵׁרִין כָּל הַלַּיְלָה כְּדִכְתִיב (וַיִּקְרָא ו':ב') עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה וְיָכוֹל לְהַקְטִירָן כָּל הַלַּיְלָה וְאע"פ כֵּן אֵין מַמְתִּינִין לָהֶם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ אֶלָּא מְחַלְּלִין שַׁבָּת עֲלֵיהֶן כְּדִכְתִיב (בְּמִדְבַּר כ"ח:י') עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד אַלְמָא חָבִיב לְמַהַר מִצְוָה בְּשָׁעָתָהּ: חוֹתְכִין יַבֶּלֶת בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁאֵינוֹ בְּיָדוֹ וְלֹא בְּסַכִּין דְּאֵין בָּהּ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת וַאֲפִילּוּ הָכִי אָסוּר בְּלַחָה הוֹאִיל וּמְצֵי לְמֶעְבַּד מֵאֶתְמוֹל וְהַהִיא דְּעֵירוּבִין בַּיַּבֶּשָׁה דַּאֲפִילּוּ שְׁבוּת לֵיכָּא וְכַר' אֶלְיֶעֶזֶר לָא מְצֵי לְאוֹקְמָא לְהַהִיא דְּעֵירוּבִין וְנִימָא ר' אֶלְיֶעֶזֶר הִיא דְּאָמַר בְּמַתְנִי' דּוֹחִין מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי הָתָם וְאִם בִּכְלִי דְּהַוֵי מְלָאכָה גְּמוּרָה כָּאן וְכָאן אָסוּר וְאִי ר' אֶלְיֶעֶזֶר הִיא הָא אָמַר מַכְשִׁירֵי מִצְוָה דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת אֲפִילּוּ בְּמְלָאכָה גְּמוּרָה בְּמִסֶּכֶת שַׁבָּת (דף קל.) דְּתָנֵן ר' אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר אִם לֹא הֵבִיא כְּלִי מֵעֶרֶב שַׁבָּת מְבִיאוֹ בְּשַׁבָּת: הָא דְּעֵירוּבִין בֵּיצָה וּמְתְנִיתִין בִּכְלִי דְּהַוֵי מְלָאכָה גְּמוּרָה וּבְעֵירוּבִין בְּפֶרֶק בָּתְרָא אִיתָא נָמֵי כַּלָּה הַר סְגִיאָ וּמִקְשִׁינַן הָתָם וְהָא גַּבֵּי שְׁבוּת תָּנֵי לֵהּ דְּקָתָנֵי אֲלוּ שֶׁמַּשּׁוּם שְׁבוּת לָא אַדְּחוֹ כּוּ' אַלְמָא לָאו בִּכְלִי קָאֵי: מְפָרֵךְ פְּרִיכָא וְלָא קָרֵי לֵהּ חֲתִיכָה: מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר הָא בְּיַד הָא בִּכְלִי וְנוֹקְמָא לְמַתְנִי' דְּעֵירוּבִין נָמֵי בְּלַחָה: הָא קָתָנֵי הָתָם בְּעֵירוּבִין דְּאָסוּר וְלָמָּה לִי לְמִהְדַּר לְמִסְתָּמָא הָכָא בְּפִסְחִים: וְר' יְהוֹשֻׁעַ דְּמַפִּיק שִׂמְחַת יוֹם טוֹב רְאָיָה לְפֶסַח אַזַּל לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר שִׂמְחַת יוֹם טוֹב מִצְוָה הִיא וְאַפִּ"ה לָא דָּחֲיָא שְׁבוּת הָרְאוּי לְעָשׂוֹת מִבְּעוֹד יוֹם: דְּבָעֵינַן נָמֵי לָכֶם שֶׁיִּשְׂמַח בּוֹ בְּמַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה לְהַרְאוֹת שְׂנוֹאַ וּמְקַבֵּל יוֹם זֶה לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה בּוֹ: כֹּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה כו' בְּפָ' בָּתְרָא דְּיוֹמָא מוֹקְמִינַן לְהָא דְּרָשָׁא אַלְבָּא דְּמַאן דְּאָמַר אֵין אָדָם מְזַהֵר עַל תּוֹסֶפֶת עִנּוּי לְהַתְחִיל וּלְהִתְעַנּוֹת מִבְּעוֹד יוֹם וַאֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר לֵיהּ מוֹסִיפִין מֵחֹל עַל קֹדֶשׁ מִקְרָא אַחֲרִינָא נָפְקָא לֵהּ מִבְּחַרְיֹשׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת הֵילְכָךְ כִּי אָתָא הַאי בְּתִשְׁעָה לְהֵכִי אָתָא וְהֵכִי קָאָמַר מָה שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂים בְּתִשְׁעָה דְּהֵינוּ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה אַף אֲנִי קוֹרֵא עָנוּי: תִּלְתָּא שְׁלִישֵׁי לַבָּטָן וּמִבְּחַר הוּא: עַבְדִי לִי הֵיכָא מְצוּיָה לְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ לְהֵכִין לוֹ סְעוּדָה: אִי לָאו הַאי יוֹמָא שֶׁלְּמַדְתִּי תּוֹרָה וְנִתְרוֹמַמְתִּי הֲרֵי אֲנָשִׁים הַרְבֵּה בַּשּׁוּק שֶׁשָּׁמָן יוֹסֵף וּמָה בֵּינִי לְבֵינָם: וְתַלֵּי נִשְׁעָן: חֲדַאי נַפְשַׁאי שְׁמַחְי נַפְשִׁי: לֶךְ קְרַאי לֶךְ תְּנַאי בְּשָׁבִילְךָ וּלְצָרְכְּךָ שְׁנִיתִי וְקֵרִיתִי: אֵינִי וְכִי אֵין הֲנָאָה בְּתַלְמוּד תּוֹרָה אֶלָּא לְלוֹמְדֶיהָ לְבַדָּם: אִם לֹא בְּרִיתִי שֶׁל יוֹמָם וְלַיְלָה דְּהַיְנוּ תַּלְמוּד תּוֹרָה שֶׁכָּתוּב בּוֹ (יְהוֹשֻׁעַ א':ח') וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה: אִית לֵהּ פִּרְכָא לְמִלְּתֵהּ דְּאָמַר מְלָאכָת מִצְוָה דּוֹחָה כָּל שֶׁכֵּן שְׁבוּת דְּמִצְוָה שַׁפִּיר מַהְדַּר לֵיהּ ר' יְהוֹשֻׁעַ יוֹם טוֹב יוֹכִיחַ מִקַּל וָחֹמֶר וּמָה שִׂמְחַת יוֹם טוֹב שֶׁהִיא רְשׁוּת וְהִתִּירָתְהּ בּוֹ מְשׁוּם מְלָאכָה לֹא הִתִּירָתְהּ בָּהּ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת שַׁבָּת שֶׁלֹּא הִתִּירָתְהּ בָּהּ אֶלָּא מְלָאכָה שֶׁל מִצְוָה כְּגוֹן שְׁחִיטַת קָרְבָּנוֹת צִבּוּר אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תַּתִּיר שְׁבוּת אַפִּי' שֶׁל מִצְוָה:

וְהָכִי גָּרְסִינַן בְּמַתְנִיתִין דְּמַכְשִׁירֵי מִצְוָה דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת: **מָה** שְׁחִיטָה שֶׁהִיא מִשּׁוּם מְלָאכָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת אֲפִילּוּ בִּכְלִי כו' תַּמָּה לר״י מַה קַל וְחוֹמֶר הוּא זֶה דִּלְמָא שְׁאנֵי הָנֵי מִשּׁוּם דְּאִפְשַׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְרֹ' אֶלְיֶעֶזֶר גּוּפֵהּ אִית לֵהּ זֶה הַחִלּוּק וּמְשׁוּם הָכִי בְּפָ' רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר דְּמִילָה (שַׁבָּת קלב.) מַצְרִיךְ תְּרֵי קְרָאֵי חַד לְמִילָה וְחַד לְמַכְשִׁירֶיהָ מִשּׁוּם דְּאִפְשַׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת דְּאָמַר הָתָם מִילָה וְכָל מַכְשִׁירֶיהָ דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת דִּבְרֵי ר' אֶלְיֶעֶזֶר מְנָא לֵהּ לְרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר הָא דְּאָמַר קְרָא וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי בַּיּוֹם וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת וְהַדַּר קָאָמַר עַ"כ לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵהּ אֶלָּא בְּמַכְשִׁירִין שֶׁבְּשַׁבָּת דְּהָא גַּבֵּי מִילָה מַצְרִיךְ תְּרֵי קְרָאֵי וְכִי תֵּימָא וּמָצָה וְשׁוֹפָר וְעֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּמוּכָח הָתָם דְּדָחוּ מַכְשִׁירֵיהֶם שַׁבָּת הָא אִכָּא לְמִפְרַךְ דְּמָה לְהָנֵךְ שֶׁכֵּן בְּשָׁעַת דְּחִיָּתוֹ מִיָּד יָכוֹל לְקַיְּמָן מִצְוָתָן אֲבָל פֶּסַח אֵינוֹ נָאֱכָל אֶלָּא בַּלַּיְלָה וְעוֹד אִי מֵהָתָם יְלִיף אֲמַאי אִצְטְרִיךְ בְּמוֹעֲדוֹ גַּבֵּי פֶּסַח דְּקָאָמַר ר' אֶלְיֶעֶזֶר עֲקָרָתִי מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה בְּמוֹעֲדוֹ אֲפִי' בְּשַׁבָּת: **מָה** רְאָיָה רִשּׁוּת לְמִצְוָה מִשְּׁמַע דְּמַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ שֶׁאֶפְשָׁר לְעָשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יו"ט אָסִירִי לר' אֶלְיֶעֶזֶר וְהִקְשָׁה ר"ש כֹּהֵן דִּבְרֵישׁ תּוֹלִין (שַׁבָּת ד' קלז:) אָמְרִינַן דְּרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר עָדִיפָא מִדְּר' יְהוּדָה וְשָׁרֵי אֲפִי' מַכְשִׁירֵי דְּאֶפְשָׁר מֵעֶרֶב יו"ט וְתֵרֵץ לוֹ ר"י דְּלָא שָׁרֵי אֶלָּא דַּוְקָא בְּמִשְׁמֶרֶת דְּלָא דָּמְיָא מְלָאכָה כְּלָל הָא:

מסורת הש״ס

א עבודה זרה מו:

ב לעיל סה:

ג ביצה יז:

גליון הש״ס

תוס' ד"ה שמא. ויחזור ויטמא. עיין פרק י' מ"ו דפרה ובזבחים דף ק"ה תוד"ה מחוסר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ח:

ב מיי' פה' מהל' קרבן פסח הל' ד:

וְרַבִּי אֶלִיעֶזֶר אָמַר לָךְ הַאי לָאו קַל וָחֹמֶר הוּא דִּשְׁבוּת מִצְוָה עָדִיפָא מִשְּׁבוּת דְּרַשּׁוּת הָלְכָךְ יוֹם טוֹב דְּשִׁמְחָתוֹ רְשׁוּת גָּזְרוּ עַל שְׁבוּת שֶׁלֹּא אֲבָל שַׁבָּת דְּחַיֶּית מִלְאכָה שֶׁבּוֹ מִשּׁוּם מִצְוָה הִיא לֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים בָּהּ עַל הַשְּׁבוּת לִדְחוֹת אֶת הַמִּצְוָה: שֶׁלְּאַחַר שְׁחִיטָה מִחוּי קְרָבָיו וְאֵבָרִים וְהַקְטָרַת הָאֵמוּרִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן: וְאַע"ג דְּאִתְעֲבִיד לֵהּ צָרֶךְ גְּבוֹהּ: לֹא יִדָּחוּ כו' בִּתְמִיהָ לְמֶעְבַּד צָרְכֵי גָּבוֹהּ: דְּמָה לִי כְּלוֹמַר דִּין הוּא כֵּן וּמָה לִי לְתַמֵּהַּ שֶׁהֲרֵי דָּחָתָה שְׁחִיטָה כְּבָר אֶת שַׁבָּת בְּמִצְוָתָהּ הִלְכָךְ הוֹאִיל וְנִתְּנָה לְדָחוֹת כְּבָר לֹא גָּזְרוּ בָּהּ שׁוּב עַל שְׁבוּת הַצָּרִיךְ: בְּרֵישָׁא אָמַר לֵיהּ הַאי טַעְמָא שֶׁמָּא יִמְצֵא זֶבַח פָּסוּל: וּפָרְכָה וְאָמַר לֵיהּ א"כ מִשְׁחַט נָמֵי לָא נִשְׁחַט: בְּשְׁחִיטָה הַשְׁבָּתַנִי דָּבָר שֶׁחוֹק וְגִחוּךְ שֶׁאָמַרְתָּ אוֹ חִלּוּף וּמָה אִם הַזָּאָה שֶׁהִיא שְׁבוּת אֵינָהּ דּוֹחָה שְׁחִיטָה לֹא כָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא תִּדָּחֶה וּבְאתָ לַעֲקֹר אֶת מַה שֶּׁכָּתוּב בּוֹ בְּמוֹעֲדוֹ וְיוֹדֵעַ הָיִיתָ שֶׁאֵין זֶה ק"ו: אַל תַּכְפִּירֵנִי אַל תְּכַפּוֹר בְּמָה שֶׁלִּמַּדְתַּנִי הַזָּאָה אע"פ שֶׁהִיא שְׁבוּת אֵינָהּ דּוֹחָה וּלְכָךְ דָּנְתִּי קַל וָחֹמֶר זֶה לְפָנֶיךָ אע"פ שֶׁאֵינוֹ כְּדַאי אֶלָּא כְּדֵי שְׁתִּשִּׁים אֶל לִבְּךָ אַחֲרֵי שֶׁבָּא זֶה לְדוּן שְׁחִיטָה מֵהַזָּאָה מִכְּלָל דְּהַזָּאָה פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּלָא דָּחֲיָא מִתּוֹךְ כָּךְ תִּזְכֹּר מַה שֶּׁלִּמַּדְתַּנִי דְּלָא דָּחֲיָא וְתַחְזֹר בְּךָ מִמַּה שֶּׁאַתָּה אוֹמֵר וְעָלֶיהָ אֲנִי דָן: בְּשָׁעַת הַדִּין בָּשָׁעָה זוֹ שֶׁאֲנוּ דָנִין עָלֶיהָ: וּמֵאַחַר דְּאַגְמְרַהּ ר' אֶלִיעֶזֶר גּוּפָהּ דְּלָא דָּחֲיָא מַאי טַעְמָא פָּרִיךְ וְאָמַר עָלֶיהָ אֲנִי דָן: הַזָּאָה דְּחַיָּא לְהַהוּא הַבָּא עָלָיו לְטַהֵר כְּדֵי לֶאֱכֹל תְּרוּמָה דְּלָא דָּחֲיָא שַׁבָּת דְּהָא הַפְרָשַׁת תְּרוּמָה גּוּפָהּ לָא דָּחֲיָא שַׁבָּת: הַזָּאָה טְמֵא מֵת כו' אַלְמָא דְּבַהַזָּאַת פֶּסַח הַשִּׁיבוּ וְקָאָמַר אֵינָהּ דּוֹחָה שַׁבָּת אַלְמָא דְּאַגְמְרַהּ ר' אֶלִיעֶזֶר דְּאֵינָהּ דּוֹחָה מִדְּפָשִׁיטָא לֵיהּ כֻּלֵּי הַאי: אֶלָּא וַדַּאי הַזָּאַת פֶּסַח אַגְמְרַהּ וּמַאי גְּזֵרַת שְׁבוּת אִיכָּא בְּהַזָּאָה גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲבִירֶנָּה בְּיָדוֹ וּכְשֶׁהָיָה דַּן עָלֶיהָ עִם ר' עֲקִיבָא שָׁכַח דָּבָר זֶה מִלִּמּוּדוֹ וְהָכִי נָמֵי אֲמִרִינַן בע"א בְּפֶרֶק כָּל הַצְּלָמִים (עֲבוֹדָה זָרָה דף מו:) ר' אֶלִיעֶזֶר גְּמַרַהּ אֲעֲקַר לֵהּ וַאֲתָא ר' עֲקִיבָא לְאַדְכּוֹרֵהּ גְּמַרַהּ: דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת אַפִּי' מְלָאכָה גְּמוּרָה בְּמַס' שַׁבָּת (דף קל.): הֵיכָא דְּגַבְרָא חֲזֵי כְּגוֹן לְהָבִיא אוֹמֶל לְמִילָה דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁכְּבָר הַתִּינוֹק רָאוּי לְמוּל אֲבָל הֵיכָא דְּגַבְרָא לָא חֲזֵי כְּגוֹן הַאי טְמֵא לָא רָמְיָא חִיּוּבָא עָלֶיהָ וְאֵין אֵלּוּ מַכְשִׁירֵי מִצְוָה: אָמַר רַבָּה לְדִבְרֵי רַבִּי אֶלִיעֶזֶר דְּאָמַר כָּל הֵיכָא דְּגַבְרָא לָא חֲזֵי לֵיכָּא חִיּוּבָא עָלֶיהָ: קָטָן בָּרִיא דְּבָלְאוּ רְחִיצָה רָאוּי לְמוּל: מְחַמִּין לוֹ חַמִּין בְּשַׁבָּת קֹדֶם מִילָה: לְהַבְרוֹתוֹ לִהְיוֹת בָּרִיא וְחָזָק: קָטָן חוֹלֶה שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא יִרְחֲצוּהוּ בְּחַמִּין לֹא יֵרָאֶה לְמוּל וְאִם יִרְחֲצוּהוּ יֵרָאֶה לְמִילָה: הַכֹּל אֵצֶל מִילָה חֲלִין הֵן כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִרְחֲצוּ בְּחַמִּין וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי אֶלִיעֶזֶר צָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ מֵחַמֵּי חַמִּין מֵעֶרֶב שַׁבָּת: אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי עֵרֶל גָּדוֹל שֶׁלֹּא מָל עֶרֶב הַפֶּסַח: עָנוּשׁ כָּרֵת בִּשְׁבִיל שֶׁהָיָה רָאוּי לְתַקֵּן מו' שָׁעוֹת מִזְּמַן דְּשְׁחִיטַת הַפֶּסַח וּלְמַעְלָה וְלֹא נִתְקַן וְלָא דְּמֵי לְטָמֵא שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְתַקֵּן בְּאוֹתָן שֵׁשׁ שָׁעוֹת וּמִקְּמֵי הָכִי לָא רָמְיָא חִיּוּבָא עָלֶיהָ: אַלְמָא אע"ג דְּלָא חֲזֵי רָמְיָא מִצְוָה עָלֶיהָ הֵיכָא דְּאֶפְשָׁר לְמִתְקַן וְהַזָּאָה נָמֵי תִּדְחֶה שַׁבָּת דְּהָא מִצְוָה רָמְיָא עֲלֵה לְתַקֵּן לְכָךְ וְאִי קַשְׁיָא הָא דְּקָמַּא לָן (לְקַמָּן פְּסָחִים דף צב.) הַפּוֹרֵשׁ מִן הָעֲרָלָה כְּפוֹרֵשׁ מִן הַקֶּבָר וְצָרִיךְ הַזָּאָה שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי וַאֲפִילּוּ מָל אֵינוֹ רָאוּי הָא אוֹקְמִינַן לְהָהִיא בְּעֵרֵל נָכְרִי שֶׁנִּתְגַּיֵּר בְּפָרָק הָאִשָּׁה: הָכִי גָּרְסִינַן אָמַר רַבָּה קְסָבַר ר' אֶלִיעֶזֶר אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרֶץ:

אִם דָּחוּ מַכְשִׁירֵי מִצְוָה שֶׁלְּאַחַר שְׁחִיטָה הַשַּׁבָּת כו' פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס מִחוּי קְרָבָיו וְתַמֵּהַּ לר"י מַה רְאָיָה מֵיתֵי דִּלְמָא שֶׁאנִי הָתָם מִשּׁוּם דְּלָא אֶפְשָׁר לְמֶעְבַּד מֵאֶתְמוֹל וְנִרְאֶה לר"י דְּמַכְשִׁירֵי מִצְוָה שֶׁלְּאַחַר שְׁחִיטָה דְּקָאָמַר הַיְנוּ הֶקְטֵר חֲלָבִים דְּאֶפְשָׁר לְהַמְתִּין עַד הַלַּיְלָה וְדָחֵי שַׁבָּת וְכֵן יֵשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי דְּקָא אָמַר ר' אֶלִיעֶזֶר אֲמוּרֵי צִבּוּר יוֹכִיחוּ אע"פ שֶׁאֶפְשָׁר לְהַמְתִּין לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מַה לִּי מַכְשִׁירִין שֶׁלְּאַחַר שְׁחִיטָה כו' וְהָא דְּפָרִיךְ מִשְּׁחַט נָמֵי לֹא נִשְׁחַט אע"ג דְּשְׁחִיטָה לֹא אֶפְשָׁר מ"מ פָּרִיךְ מִשּׁוּם שֶׁבְּבָר הוֹכִיחַ שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין אֶפְשָׁר לְלֹא אֶפְשָׁר מִדְּשַׁרְינַן הֶקְטֵר חֲלָבִים:

הַזָּאָה דְּתַרְוֹמָה אַגְּמְרַהּ וְאִית לָן לְמֵימַר דְּר' אֶלִיעֶזֶר הֵי' סָבוּר דְּבַהַזָּאָה דְּפֶסַח קָאָמַר ר"ע וּלְכָךְ הָיָה מֵשִׁיב וְעָלֶיהָ אֲנִי דָן שֶׁתְּהֵא מַתֶּרֶת דְּהַשְׁתָּא סְבִירָא לָן דְּהַזָּאָה דְּפֶסַח דְּחֵיָא שַׁבָּת וְקָאָמַר לֵיהּ ר"ע וָה חִלּוּף שֶׁהָיָה סָבוּר שׁר' אֶלִיעֶזֶר הָיָה טוֹעֶה בְּמָה שֶׁלִּמְּדוּ דְּאִינָהּ דּוֹחָה: **דְּתַרְוֹמָה** גּוּפָהּ לָא דָּחֲיָא שַׁבָּת וא"ת נִילַף דְּתַרְוֹמָה מִכָּל הַנְּהוּ וי"ל מִשּׁוּם דְּיָכוֹל לְקַיְּמָם מִצָּוֹת אֲכִילַת תְּרוּמָה אַחַר הַשַּׁבָּת: **שָׁמָּא** יַעֲבִירֶנָּה אַרְבָּע אֲמוֹת וא"ת וַאֲמַאי חָיְשִׁינַן לְהָכִי הָלֹא נוֹשֵׂא מֵי חַטָּאת טָמֵא וְיַחֲזֹר וְיִטְמָא אֶת הַמַּיִם וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמַעֲבִיר בִּכְלֵי אֲבָנִים וּבִכְלֵי גְּלָלִים דְּלָא מְקַבְּלִי טֻמְאָה: **קָטָן** בָּרִיא מְחַמִּין כו' דְּהָא חֲזֵי דַּוְקָא לר' אֶלִיעֶזֶר יֵשׁ חִלּוּק בֵּין חֲזֵי לְלֹא חֲזֵי אֲבָל ר' עֲקִיבָא אֵינוֹ מְחַלֵּק כְּלָל דְּהָא קָאָמַר בְּמַתְנִי' הַזָּאָה תּוֹכִיחַ: **לֹא** שְׁנָא חֲלָשׁ וְלֹא שְׁנָא בָּרִיא אֵין מְחַמִּין לוֹ חַמִּין כו' וְכִי אָמַר ר' אֶלִיעֶזֶר דְּמַכְשִׁירֵי מִילָה דָּחוּ ה"מ הֵיכָא שֶׁהוּחַמּוּ חַמִּין מֵעֶרֶב שַׁבָּת דְּחֲזֵי: **שׁוֹחֲטִין** וְזוֹרְקִין כו' וא"ת אִי שׁוֹחֲטִי' וְזוֹרְקִי' עַל טְמֵא שֶׁרֶץ אַמַּאי כְּתִב רַחֲמָנָא טְמֵא אֵינוֹ עוֹשֶׂה פֶּסַח פְּשִׁיטָא דְּהָא כְּתִיב אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ לְעֹבֶד דְּבָעֵינַן גְּבָרָא דַּחֲזֵי לַאֲכִילָה כִּדְמוֹכַח בְּכֵיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים עח:) וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּאִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דְּחַיָּב בְּפֶסַח שֵׁנִי דְּלָא יָמֵא דְּמִפְּטַר מִשּׁוּם דְּשֵׁנִי תַּשְׁלוּמִין דְּרִאשׁוֹן הוּא דַּחֲזֵי בְּרִאשׁוֹן חֲזֵי בַּשֵּׁנִי דְּלָא חֲזֵי בְּרִאשׁוֹן לָא חֲזֵי בַּשֵּׁנִי כְּדְאָמַר לְקַמָּן גַּבֵּי חֲגִיגָה בִּכְיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים פ.) אִי נָמֵי אִצְטְרִיךְ לְמֵימְרָא דְּצִבּוּר עִבְּדִי בְּטַמְאֵה כִּדְדָרְשִׁינַן אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא אִישׁ נִדָּחָה וְאֵין צִבּוּר נִדְחִין:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ד:

ב סמג עשין רכג, סמג עשין כח, טוש״ע יו״ד סי׳ רסו סעי׳ ב:

ג מיי׳ פא׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יח:

ד מיי׳ פב׳ מהל׳ מילה הל׳ ז:

ה מיי׳ פ׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יב:

ו מיי׳ פ׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יג:

ז מיי׳ פ׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יג:

מסורת הש״ס

א לקמן צב.; לקמן צז:; לקמן פ:

ב שבת קלג.; יבמות יד.; שבת קל.; תוספתא פסחים; משנה פסחים; מנחות צז.; משנה שבת; מנחות עב.; לעיל סו.; משנה מנחות; מנחות צו.

ג תוספתא פסחים; תמורה ט.

ד משנה פסחים

גליון הש״ס

מתני׳ ובזמן שהוא בא בשבת. עיין ע״ז דף ג׳ ע״א תוס׳ ד״ה יבא בלדד:

תורה אור השלם

[במדבר ט, יג]
[בראשית יז]

מִדְּקָמַהֲדַר אִטְּמֵא שֶׁרֶץ קָסָבַר אֵין שׁוֹחֲטִין כו' מִכָּל מָקוֹם חַיָּב הוּא כָּרֵת לְפִי שֶׁהָיָה יָכוֹל לְטָבֵל וְאַז הָיוּ שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל עָלָיו כִּדְאָמַר לְקַמָּן שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְבוּל יוֹם דְּשִׁמְשָׁא מְמֵילָא עָרְבָא:

אָכִילַת פְּסָחִים לְא מְעַכְּבָא פִּי' בְּכִי הַאי גַּוְונָא שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְתַקֵּן עַצְמוֹ וְאֵינוֹ מִתְקַן לְא מְעַכְּבָא אֲבָל בְּטָמֵא גְּמוּר מְעַכְּבָא דְּהֲוֵי דְּחוּלָּה וְזָקֵן וְלֹא יָחִיד נָמֵי, אַמְרִינַן לֵיהּ: קוּם מְהוּלוּ נַפְשַׁייְכוּ וַעֲבִיד פִּסְחָא. וְאִי לָא מָהֵיל וְעָבֵיד — עָנוּשׁ כָּרֵת. טוּמְאָה, דְּאִי כּוֹלֵיהּ צִיבּוּרָא טְמֵאִין נִינְהוּ — לָא מַדְּיַנַן עֲלַיְיהוּ, אֶלָּא עָבְדִי בְּטוּמְאָה, יָחִיד נָמֵי פָּטוּר. אֲמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרָבָא: וַהֲרֵי פֶּסַח שֵׁנִי, דְּלֵיתֵיהּ בְּצִיבּוּר וְאִיתֵיהּ בְּיָחִיד! אֲמַר לֵיהּ: שָׁאנֵי הָתָם דְּהָא עֲבַד לֵיהּ צִיבּוּרָא בְּרִאשׁוֹן. [א]מֵיתִיבִי: יָכוֹל לֹא יְהֵא עָנוּשׁ כָּרֵת אֶלָּא שֶׁהָיָה טָהוֹר וְשָׁלֹא הָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה. עֵרֶל וּטְמֵא שֶׁרֶץ וּשְׁאָר כָּל הַטְּמֵאִים מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהָאִישׁ". [א]מִדְּקָא מְהַדַּר אַטְּמֵא שֶׁרֶץ, קָסָבַר: אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרֶץ, דְּאִי שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרֶץ — לְמָה לֵיהּ לְאַהֲדוֹרֵי עֲלֵיהּ, הַיְינוּ טָהוֹר. אַלְמָא: אַף עַל גַּב דְּלָא חָזֵי — חִיּוּבָא עֲלֵיהּ, וְאַף עַל גַּב דְּלֵיתֵיהּ בְּצִיבּוּר — אִיתֵיהּ בְּיָחִיד. אֶלָּא אָמַר רָבָא: קָסָבַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרֶץ, וְהוּא הַדִּין לִטְמֵא מֵת בְּשִׁבְיעִי שֶׁלּוֹ. הַזָּאָה לְמַאי? לַאֲכִילָה אֲכִילַת פְּסָחִים לְא מְעַכְּבָא! אֲמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר אַבָּא לְרָבָא: אִם כֵּן, נִמְצָא פֶּסַח נִשְׁחָט שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו. אֲמַר לֵיהּ: שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו — לְחוֹלָה וּלְזָקֵן, דְּלָא חָזֵי. אֲבָל הַאי — מִיחְזֵא חָזֵי, תַּקּוֹנֵי הוּא דְּלָא מְתַקַּן. [ב-ד][ב]כְּלָל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא וְכוּ'. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא. וְתָנַן נָמֵי גַּבֵּי מִילָה כִּי הַאי גַּוְונָא, כְּלָל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כָּל מְלָאכָה שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת — אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, מִילָה שֶׁאֶפְשָׁר בְּיוֹם טוֹב — דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא. וְצָרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן גַּבֵּי פֶּסַח: הָתָם (דְּהוּא מַכְשִׁירֵי) מִצְוָה לָא דָּחוּ שַׁבָּת, מִשּׁוּם דְּלֹא נִכְרְתוּ עָלָיהָ שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת, אֲבָל מִילָה, דְּנִכְרְתוּ עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת, אֵימָא לִידְחֵי. וְאִי אַשְׁמְעִינַן מִילָה: הָתָם הוּא דְּמַכְשִׁירֵי מִצְוָה לָא דָּחוּ שַׁבָּת, דְּלֵיכָּא כָּרֵת, אֲבָל פֶּסַח דְּאִיכָּא כָּרֵת, אֵימָא לִידְחֵי. צְרִיכָא. [ג]מַתְנִי' אֵימָתַי מֵבִיא חֲגִיגָה עִמּוֹ? בִּזְמַן שֶׁהוּא בָּא בַּחוֹל, בְּטָהֳרָה וּבְמוּעָט. וּבִזְמַן שֶׁהוּא בָּא בְּשַׁבָּת, בִּמְרוּבֶּה וּבְטוּמְאָה — אֵין מְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה. [ו]חֲגִיגָה הָיְתָה בָּאָה מִן הַצֹּאן מִן הַבָּקָר, מִן הַבְּהֵמָה וּמִן הָעוֹפוֹת, מִן הַזְּכָרִים וּמִן הַנְּקֵבוֹת, וְנֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. [ז]גְּמ' מַאי תַּנָּא דְּקָתָנֵי חֲגִיגָה? תְּנָא הַרְכָּבָתוֹ וַהֲבָאָתוֹ דְּלָא דָּחֲיָא שַׁבָּת. וְהָכִי קָאָמַר: אֵימָתַי מְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה — בִּזְמַן שֶׁהוּא בָּא בְּחוֹל, בְּטָהֳרָה וּבְמוּעָט. [ח]אָמַר רַב אָשֵׁי: שְׁמַע מִינַּהּ חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר לְאוֹ וְכָל שֶׁבְּיָחִיד נִדְחֵית וְהָכִי פֵּרוּשָׁא הַיְינוּ טַעְמָא דְּר' אֱלִיעֶזֶר לָא רַמְיָא חִיּוּבָא דְּפֶסַח אַטְּמֵא מֵת בְּשִׁבְיעִי שֶׁלּוֹ הוֹאִיל וְלָא חָזֵי וְאַעֲרֵל רַמְיָא חִיּוּבָא וְאַע"ג דְּלָא חָזֵי וּמִשּׁוּם דְּלָא דָּמְיָא מִצְוַת הַזָּאָה לְמִצְוַת מְילָה דְּמִצְוַת הַזָּאָה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פֶּסַח לָא רַמְיָא אַצִּבּוּר שֶׁהָרֵי מַתִּירִין לַעֲשׂוֹת בְּטַמְאָה אע"פ שֶׁיְּכוֹלִין לְטַהֵר דְּקָסָבַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל יְחִיד טָמֵא שֶׁרֶץ שֶׁלֹּא טָבַל וְאַף עַל פִּי שֶׁרָאוּי לְעָרֵב וְכֵן עַל טְמֵא מֵת שֶׁחָל שִׁבְעֵי שֶׁלּוֹ לִהְיוֹת בָּעֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁרָאוּי נָמֵי לְעָרֵב וְטָמֵא שֶׁרֶץ נָקֵט מִשּׁוּם דְּפִלּוּגְתָּא גַּבֵּיהּ הוּא בְּפ' הָאִשָּׁה (דף צ:) וְכֵיוָן דְּקָא סָבַר אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל הַיְחִיד אֶלָּא נִדְחֵה לִשְׁנֵי עַל כָּרְחָךְ צִבּוּר עוֹשִׂין בְּטַמְאָה אִם יִרְצוּ דְּכֹל שֶׁבְּיָחִיד נִדְחֵה צִבּוּר עוֹשִׂין בְּטַמְאָה דִּכְתִיב אִישׁ אִישׁ נִדְחֵה וְאֵין צִבּוּר נִדְחִין אַלְמָא לְא רַמְיָא מִצְוַת הַזָּאָה דְּפֶסַח אַצִּבּוּר וּמִלְּתָא דְּלֵיתֵיהּ בְּצִבּוּר לֵיתֵיהּ בְּיָחִיד דְּמִצְוַת פֶּסַח יַחַד לְכָל יִשְׂרָאֵל נָאֱמַר אֲבָל עֵרֶלִים דְּלָא נִדְחֵה אֵצֶל צִבּוּר וְלֹא הַתִּירוּ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח עֲרֵלִים וְאִלּוּ כּוּלְּהוּ צִבּוּר עֲרֵלִים אָמְרִי' לְהוּ קוּמוּ מָהֲלוּ יַחִיד נָמֵי אָמְרִינַן לֵהּ בְּחוֹל קוּם מָהוּל וְהַזָּאָה דְּצִבּוּר לָא אָמְרִי' לְהוּ קוּמוּ אֲזוּ: יָחִיד נָמֵי לָא רַמְיָא חוֹבָה עַלָּוֵּה לְהַזּוֹת וְכֵיוָן דְּלָא רַמְיָא עֲלֵהּ לֹא נִתְּנָה שַׁבָּת לְדָחוֹת אֶצְלֵהּ אֲבָל אִי הָוֵה סְבִירָא לֵהּ כְּמַאן דְּאָמַר שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרֶץ כֵּוָן דְּלָא קָרִינָא בֵּהּ אִישׁ נִדְחֵה לֹא הָוֵה קָרִינָא נָמֵי אֵין צִבּוּר נִדְחִין לְמִשְׁרִינְהוּ לַעֲשׂוֹת בְּטַמְאָה אֶלָּא אָמְרִינַן לְהוּ קוּמוּ אֲזוּ וּמַדְּרָמֵי' הַזָּאָה אַצִּבּוּר הָוֵה רַמְיָא נָמֵי אַיָּחִיד כְּדֵי לְהַתִּירוֹ בָּאֲכִילָה וְדָחֲיָא שַׁבָּת: אָמַר לֵיהּ הָתָם הַאי דְּאִיתֵיהּ בְּיָחִיד מִשּׁוּם דַּעֲבוּד צִבּוּר בְּרִאשׁוֹן הוּא וְאִי לָא עֲבוּד צִבּוּר בָּרִאשׁוֹן כְּגוֹן רֹב צִבּוּר זַבִּין דְּלָא הַתִּירָה טָמְאַת זִיבָה בְּצִבּוּר וּמְעוּטָן טְמֵאֵי מֵתִים אֵין עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי: עֵרֶל וּטְמֵא שֶׁרֶץ וּשְׁאָר הַדּוֹמִין לוֹ כְּגוֹן כָּל טְמֵאֵי טָמְאַת עֶרֶב שֶׁרָאוּיִין לְתַקֵּן וּכְגוֹן טְמֵא מֵת שֶׁחָל שִׁבְעִיעִי שֶׁלּוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח: מִדְּקָא מְהַדַּר אַטְּמֵא שֶׁרֶץ לְאַתּוֹיֵי מִקְּרָא יַתִּירָא שְׁמַע מִנַּהּ סְבִירָא לֵהּ לְהַאי תַּנָּא אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרֶץ דְּאִי סְבִירָא לֵהּ שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלָיו לְמָה לִי לְאַהְדּוֹרֵי עָלָיהּ מִקְּרָא יַתִּירָא לְחִיּוּבֵהּ מִמֵּילָא הוּא עוֹמֵד בְּכָרֵת שֶׁהָרֵי הוּא כְּטָהוֹר גְּמוּר שֶׁרָאוּי לַעֲשׂוֹת פִּסְחוֹ עַל יְדֵי שֶׁלִּיחַ לִשְׁלֹחַ בָּעֶזְרָה דְּכִי פָּטַר קְרָא מִכָּרֵת הָנָךְ דְּלָא יְכְלוּ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח פָּטַר אֶלָּא הַאי שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלָיו סְבִירָא לֵהּ וַאֲפִילּוּ הָכִי מַחַיֵּב לֵיהּ כָּרֵת מִשּׁוּם דְּיָכוֹל לְטָבֵל וְלִתְקַן מִשֶּׁהִגִּיעַ זְמַן שְׁחִיטָה וְאַף עַל גַּב דְּצִבּוּר כִּי הַאי גַּוְונָא לָא אָמְרִינַן לְהוּ זִילוּ טְבוּלוּ דְּכֵיוָן דְּיָחִיד נִדְחֵה צִבּוּר עַבְדֵי בְּטַמְאָה: אֶלָּא אָמַר רָבָא אִי הָוֵה סְבִירָא לֵהּ אֵין שׁוֹחֲטִין דְּמַעְבְּדָא לֵיהּ

הַזָּאָתוֹ מִשְּׁחִיטַת פִּסְחוֹ וַדַּאי שַׁבָּת לְר' אֱלִיעֶזֶר אע"ג דְּלֵיתָא בְּצִבּוּר אֶלָּא קָסָבַר שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין הִלְכָךְ הַזָּאָה לְמַאי אִתְיָא לַאֲכִילָה דְּהָא לְא מְעַכְּבָא לֵהּ לְשְׁחִיטָה וְלִזְרִיקָה: אֲכִילַת פְּסָחִים לְא מְעַכְּבָא וְהָא דִּכְתִיב (שְׁמוֹת י"ב:ד') אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ לְמִצְוָה: אִם כֵּן דְּטָמֵא מֵת שֶׁחָל שִׁבְעִי שֶׁלּוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח בְּשַׁבָּת שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלָיו וְאע"פ שֶׁאֵין סוֹפוֹ לְהַזּוֹת הַיּוֹם: נִמְצָא פֶּסַח זֶה נִשְׁחַט שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו וּתְנַן בְּאֵידָךְ פִּרְקָא (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף סא.) שֶׁחִטּוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו פָּסוּל: כְּלָל א"ר עֲקִיבָא כָּל מְלָאכָה שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת כְּגוֹן הֲבָאָתוֹ מִחוּץ לְתְחוּם יַבֵּל"תּוֹ: וּתְנַן נָמֵי גַּבֵּי מִילָה: וּצְרִיכָא לְרַב לְאַשְׁמְעִינַן הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא בְּתַרְוַיְיהוּ: מִילָה שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת נֶאֱמַר בָּהּ בְּאוֹתָהּ פָּרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמְרָה לְאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית יז): דְּלֵיכָּא כָּרֵת לִבּוֹ בְּיוֹם אִם יִמּוֹל לְמַחַר: מַתְנִי' אֵימָתַי מְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה בְּעֵי מֵאי תַּנָּא לְעֵיל דְּקָתָנֵי חֲגִיגָה: עִמּוֹ עִם הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן כִּדְיָלִיף בְּגֶמָרָא: בִּזְמַן שֶׁבָּא בְּחוֹל וּבְטָהֳרָה דְּאַף עַל גַּב דְּפֶסַח דְּחֵי שַׁבָּת וְטָמֵא חֲגִיגָה לָא דָּחֲיָא שַׁבָּת: וּבְמוּעָט שֶׁהָיָה הַפֶּסַח מוּעָט לְאֲכִילַת בְּנֵי הַחֲבוּרָה תְּחִלָּה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא פֶּסַח גָּמַר שְׁבִיעָתָן וְתַחֲשֹׁב לָהֶן אֲכִילָה: בְּמֻרְבֶּה שֶׁהָיְתָה חֲבוּרָה מוּעֶטֶת וְדֵי לָהֶם פֶּסַח לְבַדּוֹ: מִן הַצֹּאן וּמִן הַבָּקָר כו' מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפֶסַח שֶׁאֵינוֹ בָּא מִן הַבָּקָר וְלֹא מִן הַנְּקֵבוֹת: גְּמ' תְּנָא הַרְכָּבָתוֹ כו' וְקָאָמַר נָמֵי בְּהַהוּא סֵיפָא אֵימָתַי מְבִיאִין כו' וְאַשְׁמְעִינַן דַּחֲגִיגָה נָמֵי לָא דָּחֲיָא שַׁבָּת אֲפִילּוּ שְׁחִיטָה דִּלָּה:

מסורת הש"ס

א משנה פסחים

ב ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק ח ב; תמורה כה:

ג לקמן פד.

ד משנה שקלים

תורה אור השלם

לֹא־תִשְׁחַט עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח [שמות לד, כה]

בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בוֹ [שמות יב, מו]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ חגיגה הל׳ י:

ג מיי׳ פ״ג מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ח:

ד מיי׳ פ״ג מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ו:

ה מיי׳ פ״ג מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ח:

ו מיי׳ פ״ג מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ז:

עַל הַשַּׁבָּע שֶׁיִּהוּ נֶהֱנִין בַּאֲכִילָתוֹ וְתַחְשֹׁב לָהֶן: וְנֶאֱכָלֶת לִשְׁנֵי יָמִים חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר דָּנָפְקָא לַן בְּמַסֶּכְתָּ חֲגִיגָה (דף ט.) מִדְּחָגוֹתֶם אוֹתוֹ: יוֹצֵא בּוֹ מִשּׁוּם שְׂמָחָה אִם עִכְּבָהּ עַד לְמָחָר וְשָׁחֲטָהּ יוֹצֵא בָּהּ מִשּׁוּם שְׂמָחָה מִשּׁוּם שַׁלְמֵי שְׂמָחָה וְאוֹ"ג שֶׁמְּפָרֶשֶׁת וְעוֹמֶדֶת הִיא כְּבָר וְשַׁלְמֵי שְׂמָחָה חוֹבָה הֵן וְהָא דְּקִי"ל (לקמן פסחים דף עא.) כָּל דָּבָר שֶׁבְּחוֹבָה אֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַחֻלִּין כְּדְתַנְיָא בְּסִפְרֵי וְזָבַחְתָּ פֶּסַח כּוֹ' עַד צֹאן וּבָקָר וַהֲלֹא אֵין פֶּסַח בָּא אֶלָּא מִן הַבְּכָשִׂים וּמִן הָעִזִּים א"כ לָמָּה נֶאֱמַר בָּקָר לְהַקִּישׁ כָּל הַבָּא מִצֹּאן וּבָקָר לְפֶסַח מָה פֶּסַח דָּבָר שֶׁהוּא חוֹבָה וְאֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַחֻלִּין אַף כֵּאן שֶׁהוּא חוֹבָה וְאֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַחֻלִּין הָנֵי מִלֵּי בְּחוֹבוֹת דְּעָלְמָא אֲבָל שַׁלְמֵי שְׂמָחָה אִתְרְבִּי בְּמַס' חֲגִיגָה (דף ח.) מִדְּתַנְיָא בְּסִפְרֵי וְשָׂמַחְתָּ לְרִבּוֹת כָּל מִינֵי שְׂמָחָה יָכוֹל אַף בְּעוֹפוֹת וּמִנְחוֹת תַּלְמוּד לוֹמַר בְּחַגֶּךָ מִי שֶׁחֲגִיגָה בָּאָה מֵהָן יָצְאוּ עוֹפוֹת מִכָּאן אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָן בִּנְדָרִים וּנְדָבוֹת כו' אע"ג דְּמֻחְיָב וְעוֹמֵד הוּא: וְאֵין יוֹצֵא בָּהּ מִשּׁוּם חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר כְּדַאֲמַרַן דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹבָה אֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַחֻלִּין כְּלוֹמַר מִשֶּׁלּוֹ וְלֹא מִמָּה שֶׁהוּא מְחֻיָּב וְעוֹמֵד וְזוֹ כְּבָר נִתְקַדְּשָׁה מֵאֲתָמוֹל: מַאי טַעְמָא דְּאָמַר אֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא לְיוֹם וְלַיְלָה: נֶאֱכָלֶת צָלִי צָרִיךְ לְאוֹכְלָהּ צָלִי: הַלַּיְלָה הַזֶּה כָּלוֹ צָלִי מַתְנִי' הִיא בְּפֶרֶק בָּתְרָא כָּלוֹ צָלִי וְאַפִּי' חֲגִיגָה: לְמִידֵי דַּאֲכִילָה דְּאַזְהָרַת לְיָנָה צִוּוּי אֲכִילָה הִיא: הַאי סְבָרָא אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת אֶלָּא לְיוֹם וְלַיְלָה: שְׁמַע מִנָּהּ כּוּלְּהוּ אִתְּנִן בְּחֲגִיגָה דְּפֶסַח וְאַיִּן בְּהַהוּא הֵיקֵּשָׁא: שׁוֹחֵט בָּהּ פִּסְחוֹ מֵיד וְאֵין צָרִיךְ לְהַטְבִּילָהּ זֶה הַמּוֹצִאָהּ דְּמִסְתַּמָּא הִטְבִּילוּהָ בְּעָלֶיהָ אִם טְמֵאָה הָיְתָה הִטְבִּילוּהָ בִּשְׁלִשָּׁה עָשָׂר כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הָעֶרֶב שָׁמֶשׁ וּתְהֵא טְהוֹרָה בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר: שׁוֹנָה וּמַטְבִּיל כְּלוֹמַר אע"פ שֶׁסָּפֵק שָׁמָּא הִטְבִּילוּהָ הַבְּעָלִים זֶה שׁוֹנָה וּמַטְבִּיל' מִסָּפֵק שָׁמָּא עֲדַיִן לֹא הִטְבִּילוּהָ שֶׁהָיָה לָהֶן שְׁהוּת בַּיּוֹם לְהַטְבִּילָהּ וּלְהַעֲרִיב שֶׁמֹּשָׁה: קוֹפִ"ץ סַכִּין גָּדוֹל הוּא וְרֻבָּן אֵינָן לִשְׁחִיטָה אֶלָּא לְחִתּוּךְ בָּשָׂר וְלִשְׁבִירַת עֲצָמוֹת: בֵּין בָּזֶה בֵּין בָּזֶה אֲפִלּוּ נִמְצֵאת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר: שׁוֹנָה וּמַטְבִּיל דְּמִתּוֹךְ שֶׁאֵין שְׁבִירַת הָעֶצֶם בְּפֶסַח אֵין הַבְּעָלִים צְרִיכִין לָהּ כָּל אַרְבָּעָה עָשָׂר עַד לְמָחָר וְיֵשׁ לוֹמַר לֹא הַטְבִּילָהּ שֶׁהָיָה לוֹ שְׁהוּת בַּיּוֹם לְהַטְבִּילָהּ סָמוּךְ לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת לְצָרְכָּהּ מָחָר: מַנִּי הָא דְּמַשְׁמַע דְּאֵין שְׁבִירַת עֲצָמוֹת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח: אִי נִימָא רַבָּנָן דְּלָא מַקְשֵׁי חֲגִיגָה לְפֶסַח וְאֵין בָּהּ אִסּוּר שְׁבִירַת עֶצֶם: מַאי שְׁנָא סַכִּין דְּמַטְבִּיל לָהּ בְּעָלֶיהָ מֵאֲתָמוֹל וּמוֹקְמִינַן לָהּ הַשְׁתָּא בְּחֻזְקַת טָהֳרָה לְמוֹצְאָהּ מִשּׁוּם דְּחַזְיָא לְיֵהּ לַבְּעָלִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לְפֶסַח לִשְׁחוֹט הִלְכָּךְ אַטְבְּלָהּ מֵאֲתָמוֹל דְּנָהֲוֵי לֵיהּ הֶעָרֶב שֶׁמֶשׁ וְהָא לָא חֲיִשִׁינַן שָׁמָא אַבְדָה לוֹ זֶה יָמִים רַבִּים דְּוַדַּאי הַיּוֹם נָפְלָה מִמְּנוּ דְּמִתּוֹךְ שֶׁבְּשָׁעַת הֶרֶגֶל הָעָם רַב אֵין שׁוֹהֶה שָׁם בְּמָקוֹם נְפִילָתָהּ שֶׁלֹּא תִמְצָא: חֲזִי לַחֲגִיגָה לִשְׁבִירַת עֲצָמוֹת וַאֲטְבְּלָהּ מֵאֲתָמוֹל וְאַמַּאי הַמּוֹצִאָהּ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שׁוֹנָה וּמַטְבִּיל: שֶׁבָּא עֶרֶב הַפֶּסַח בְּשַׁבָּת דְּאֵין חֲגִיגָה בָּאָה עִמּוֹ הִלְכָּךְ לֹא צְרִיכָה לְבָעֳלִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר: חֵל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת שׁוֹחֵט בְּקוֹפִ"ץ זֶה מִיָּד וְאֵין צָרִיךְ לְהַטְבִּיל דאע"ג דְּשָׁמְּא בְּעָלִים הָיָה לָהֶן סַכִּין לִשְׁחֹט וְלֹא הָיְתָה קוֹפִ"ץ זוֹ לָהֶן אֶלָּא לִשְׁבִירַת עֲצָמוֹת וְהַיּוֹם אֵין שְׁבִירַת הָעֶצֶם בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ הָכֵי כֵּיוָן דְּצָרִיכָה לָהֶן בְּיוֹם טוֹב אַחַר שַׁבָּת כְּבָר הִטְבִּילוּהָ מֶעֶרֶב שַׁבָּת דְּהָא בְּשַׁבָּת לָא מָצוּ לְאַטְבּוֹלֵי כְּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (ד' יז:) חֵל יוֹם טוֹב לִהְיוֹת אַחַר שַׁבָּת מַטְבִּילִין אֶת הַכֹּל מִלְּפָנֵי הַשַּׁבָּת: וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר אִם מְצָאָהּ בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ: שׁוֹחֵט בָּהּ שְׁלָמִים מִיָּד דְּוַדַּאי הִטְבִּילוּהָ בְּעָלִים מֵאֲתָמוֹל: הֲרֵי הִיא כַּסַּכִּין וְאֲפִלּוּ נִמְצֵאת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחֵל לִהְיוֹת בְּחוֹל שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד דְּוַדַּאי הַטְבָּלָה עִם הַסַּכִּין בַּשְּׁלִשָּׁה עָשָׂר הוֹאִיל וּקְשׁוּרָה עִמּוֹ: מִכְּלָל דְּרֵישָׁא דְּקָתָנֵי בֵּין בָּזֶה בֵּין בָּזֶה שׁוֹנָה וּמַטְבִּיל: לְאוֹ בְּשַׁבָּת עַסְקִינַן דְּאִם לֹא כֵּן קַשְׁיָא רֵישָׁא אַסֵּיפָא וַאֲפִלּוּ הָכִי קָאָמַר דְּאֵין בּוֹ שְׁבִירַת עֲצָמוֹת אֲלָמָּא אִסּוּר לִשְׁבֹּר עֲצָמוֹת בַּחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר:

לָאו חוֹבָה הִיא כְּלוֹמַר אֵינוֹ חַיָּב מִן הַתּוֹרָה לְהַבִּיאָהּ דְּאִי ס"ד חוֹבָה הִיא מִן הַתּוֹרָה שׁוּב אֵין לָנוּ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין שַׁבָּת לְחֹל דְּהָוֵי קָרְבָּן הַקָּבוּעַ לוֹ זְמַן וְתִיתֵי בְּמִרְבָּה וּבְטֵמְאָה אֶלָּא וַדַּאי לָאו חוֹבָה הִיא וְאֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל הַפֶּסַח עַל הַשָּׂבַע וְאוֹמֵר רִיבְ"א דְּמִשְׁמַע בֵּירוּשַׁלְמִי דְּהָא דְּפֶסַח נֶאֱכָל עַל הַשָּׂבַע הַיְנוּ מִדְּרַבָּנָן גְּזֵרָה מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם שֶׁאִם לֹא הָיְתָה בָּאָה עַל הַשָּׂבַע מִתּוֹךְ שֶׁהוּא רָעֵב לֶאֱכֹל הַבָּשָׂר שֶׁסְּבִיב הָעֲצָמוֹת הָיָה בָּא לִידֵי שְׁבִירָתָן וְקָשָׁה לר"י דְּהַשְׁתָּא מַשְׁמַע דִּלְרַבָּנָן דְּהָן תֵּימָא דְּבָסְמוּךְ הָוְיָא חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר דְּרַבָּנָן וּלְקַמָּן (פסחים דף עא.) מַשְׁמַע שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה דְּתַנְיָא לֹא יִלִּין מִן הַבָּשָׂר וְגוֹ' לְמֵד עַל חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאַשְׁכְּחַן בפ"ק דַּחֲגִיגָה (דף ח.) תַּנָּא דְּסִבִירָא לֵהּ שֶׁהִיא מִדְּרַבָּנָן דְּקָאָמַר רַב אַשִׁי הָא קמ"ל חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר אֵין חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר לָא אַלְמָא קָסָבַר חֲגִיגַת י"ד לָאו דְּאוֹרָיְתָא וְהַשְׁתָּא לְבָן תֵּימָא וּלְתַנָּא דִּלְקַמָּן דְּאִית לְהוּ חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר דְּאוֹרָיְתָא דְּחֵי שַׁבָּת וְהַשְׁתָּא אַתֵּי שַׁפִּיר הַהִיא דְּרֵישׁ תָּמִיד נִשְׁחַט (לְעֵיל פְּסָחִים נט:) בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת כו': וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא חֵל י"ד לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת כו' וא"ת אַמַּאי לָא פָּרֵיךְ אִי בְּשַׁבָּת הֵיכִי שָׁרֵי לְהַטְבִּיל כֵּלִים הָא קָיְמָא לַן דְּלָא מַזִּין וְלֹא טוֹבְלִין וְלָא פָּרְכָא הִיא דְּאֵיכָּא לְמֵימַר שׁוֹנָה וּמַטְבִּיל לְאַחַר י"ט וי"ד וי"ג (שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת) אַמְּצִיאָה קָאֵי:

לָאו חוֹבָה הִיא כְּלוֹמַר אֵינוֹ חַיָּב מִן הַתּוֹרָה לְהַבִּיאָהּ דְּאִי ס"ד חוֹבָה הִיא מִן הַתּוֹרָה שׁוּב אֵין לָנוּ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין שַׁבָּת לְחֹל דְּהָוֵי קָרְבָּן הַקָּבוּעַ לוֹ זְמַן וְתִיתֵי בְּמִרְבָּה וּבְטֵמְאָה אֶלָּא וַדַּאי לָאו חוֹבָה הִיא וְאֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל הַפֶּסַח עַל הַשָּׂבַע וְאוֹמֵר רִיבְ"א דְּמִשְׁמַע בֵּירוּשַׁלְמִי דְּהָא דְּפֶסַח נֶאֱכָל עַל הַשָּׂבַע הַיְנוּ מִדְּרַבָּנָן גְּזֵרָה מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם שֶׁאִם לֹא הָיְתָה בָּאָה עַל הַשָּׂבַע מִתּוֹךְ שֶׁהוּא רָעֵב לֶאֱכֹל הַבָּשָׂר שֶׁסְּבִיב הָעֲצָמוֹת הָיָה בָּא לִידֵי שְׁבִירָתָן וְקָשָׁה לר"י דְּהַשְׁתָּא מַשְׁמַע דִּלְרַבָּנָן דְּהָן תֵּימָא דְּבָסְמוּךְ הָוְיָא חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר דְּרַבָּנָן וּלְקַמָּן (פסחים דף עא.) מַשְׁמַע שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה דְּתַנְיָא לֹא יִלִּין מִן הַבָּשָׂר וְגוֹ' לְמֵד עַל חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאַשְׁכְּחַן בפ"ק דַּחֲגִיגָה (דף ח.) תַּנָּא דְּסִבִירָא לֵהּ שֶׁהִיא מִדְּרַבָּנָן דְּקָאָמַר רַב אַשִׁי הָא קמ"ל חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר אֵין חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר לָא אַלְמָא קָסָבַר חֲגִיגַת י"ד לָאו דְּאוֹרָיְתָא וְהַשְׁתָּא לְבָן תֵּימָא וּלְתַנָּא דִּלְקַמָּן דְּאִית לְהוּ חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר דְּאוֹרָיְתָא דְּחֵי שַׁבָּת וְהַשְׁתָּא אַתֵּי שַׁפִּיר הַהִיא דְּרֵישׁ תָּמִיד נִשְׁחַט (לְעֵיל פְּסָחִים נט:) בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת כו': וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא חֵל י"ד לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת כו' וא"ת אַמַּאי לָא פָּרֵיךְ אִי בְּשַׁבָּת הֵיכִי שָׁרֵי לְהַטְבִּיל כֵּלִים הָא קָיְמָא לַן דְּלָא מַזִּין וְלֹא טוֹבְלִין וְלָא פָּרְכָא הִיא דְּאֵיכָּא לְמֵימַר שׁוֹנָה וּמַטְבִּיל לְאַחַר י"ט וי"ד וי"ג (שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת) אַמְּצִיאָה קָאֵי:

מַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאֵית לֵיהּ הַאי סְבָרָא — בֶּן תֵּימָא, שָׁמַע מִינַּהּ כּוּלְּהוּ מִילְּתָא בָּעֵינַן, שָׁמַע מִינַּהּ. [ב]אִיבַּעְיָא לְהוּ לְבֶן תֵּימָא: יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם, אוֹ אֵין בָּהּ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם? אַף עַל גַּב דְּכִי אַקְשֵׁיהּ רַחֲמָנָא לְפֶסַח, אָמַר קְרָא: "בּוֹ". "בּוֹ" — וְלֹא בַּחֲגִיגָה. אוֹ דִילְמָא, הַאי "בּוֹ" — בְּכָשֵׁר וְלֹא בְּפָסוּל הוּא דַּאֲתָא. [ג]תָּא שְׁמַע: סַכִּין שֶׁנִּמְצֵאת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר — שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד. בִּשְׁלִשָּׁה עָשָׂר — שׁוֹנָה וּמַטְבִּיל. קוֹפִ"ץ בֵּין בָּזֶה וּבֵין בָּזֶה — שׁוֹנָה וּמַטְבִּיל. מַנִּי? אֵילֵימָא רַבָּנָן, מַאי שְׁנָא סַכִּין דְּמַטְבִּיל — דְּחַזְיָא לְפֶסַח, קוֹפִ"ץ נָמֵי — הָא חֲזֵי לַחֲגִיגָה. אֶלָּא לָאו, דְּבֶן תֵּימָא הִיא, וּשְׁמַע מִינַּהּ יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם. לָא, לְעוֹלָם רַבָּנָן, וּכְגוֹן שֶׁבָּא בַּשַּׁבָּת. [ד]וְהָא מְדַקְתָנֵי סֵיפָא: חֵל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד, וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר — שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד. נִמְצֵאת קוֹפִ"ץ קְשׁוּרָה לְסַכִּין — הֲרֵי הִיא כַּסַּכִּין. מִכְּלָל דְּרֵישָׁא לָאו בְּשַׁבָּת עַסְקִינַן. וְאֶלָּא שֶׁבָּא בְּמִרוּבֶּה.

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ י:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ חגיגה הל׳ ח:

מַאי טַעְמָא דְּבָן דּוֹרְתַאי דְּכְתִיב וְזָבַחְתָּ פֶּסַח וְכוּ' רַשִׁ"י פִּי' דְּבַחֲגִיגַת י"ד מֵיירֵי וּלְפִי' צ"ל דִּלְבָן תֵּימָא אע"ג דְּאֵית לֵיהּ הֵיקֵּשָׁא אַחֲרִינָא לְעֵיל חֲגִיגַת י"ד לָא דָּחֵיָא שַׁבָּת אע"ג דִּלְכָל מִלֵּי אַקְּשֵׁיהּ חֲגִיגָה לְפֶסַח דַּאֲפִילּוּ לִשְׁבִירַת עֶצֶם אַקְּשֵׁיהּ אִי לָאו דִּכְתַב בּוֹ מִדְּקָאֲמַר רַב אַשִׁי בְּסָמוּךְ וַאֲנַן טַעְמָא דִּפְרוּשִׁין נָקוּ וְנִפְרֹשׁ וְאִי בֶּן תֵּימָא נָמֵי ס"ל דְּדָחֵי שַׁבָּת לָא הָוֵה מַתְמַהּ כֵּלֵי הַאי וְטַעְמָא כְּדִלְקַפִּינַן בְּסָמוּךְ מוּחְלָטִים אוֹתוֹ וְגוֹ' דִּלְא דָּחֵיָא שַׁבָּת אע"ג דְּקָרֵא וְחִלּוּטִם אוֹתוֹ בַּחֲגִיגַת תֵּימָא ואע"ג דְּקָרֵא ט"ו כְּתִיב סְבָרָא הוּא לְהַשְׁווֹת הַחֲגִיגוֹת יַחַד וּלְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְבָן דּוֹרְתַאי לְמֵילַף מִוְּבַחְתָּ פֶּסַח שֶׁהַקִּישׁוּ לְעִנְיַן זְבִיחָה וְאַפִּי' בְּשַׁבָּת לְאַפּוֹקֵי שֶׁלֹּא נַקִּישׁ הַחֲגִיגוֹת יַחַד וְלֹא מְצֵי לְמֵילַף מֵהֵיקֵּשָׁא דְּבָן תֵּימָא וּלְתַנָּא דִּלְקַמָּן דְּאִית לְהוּ חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר דְּאוֹרַיְתָא דָּחֵיָא שַׁבָּת א"כ מַאי קַמַּהּ רַב אַשִׁי דְּאִי חוֹבָה הִיא תֵּיתֵי בְּשַׁבָּת מַשְׁמַע דְּלָבָן תֵּימָא וּלְתַנָּא דִּלְקַמָּן דְּאִית לְהוּ חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר דְּאוֹרַיְתָא דָּחֵיָא שַׁבָּת א"כ מַאי קַמַּהּ רַב אַשִׁי וַאֲנַן טַעְמָא דִּפְרוּשִׁין נָקוּ וְנִפְרֹשׁ וְעוֹד תִּקְשֵׁי לְהַהוּא דְּאָמַר בְּהוֹצִיאוּ לוֹ (יוֹמָא נ.) נָקוֹט הַאי כְּלָלָא בְּיָדָךְ כֹּל שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת וְאֶת הַטֻּמְאָה וַאֲפִי' דְּיָחִיד הָא אִיכָּא חֲגִיגַת י"ד דְּקָבוּעַ לֵהּ זְמַן וְלָא דָּחֵיָא לְכָךְ נִרְאֶה לְר"י עִקַּר דְּהָכָא אֲיֵרֵי בַּחֲגִיגַת ט"ו כְּדִמּוֹכַח דְּמֵיתֵי קְרָא דְּוִחְלּוּטִם אוֹתוֹ וְאֶתֵי שִׁפְיר דְּלָא כַּיָּיל לְהוֹצִיאוּ לוֹ אֶלָּא דָּבָר שֶׁקָּבוּעַ לוֹ זְמַן יוֹם אֶחָד וְלֹא יוֹתֵר אֲבָל חֲגִיגַת ט"ו לָא חָשִׁיב כָּל כָּךְ זְמַן קָבוּעַ כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לָהּ תִּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה וּמ"מ פָּרִיךְ שַׁפִּיר הָא וַדַּאי קָרְבַּן צִבּוּר הוּא דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק ב' דְּבִיצָה (דף כ:) אָמַר לָהֶן ב"ה אַף זוֹ קָבוּעַ לָהּ זְמַן דְּתָנֵן עִבֵּר הָרֶגֶל וְלֹא חָג אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ וְאֵין לְהַקְשׁוֹת א"כ אַמַּאי הֲצָרַךְ בֶּן דּוֹרְתַאי לִפְרֹשׁ וּלְהִתְרַחֵק כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בְּדָרְךְ רְחוֹקָה וְיִפְטֹר הֲלֹא הָיָה יָכוֹל לְהָבִיא חֲגִיגָתוֹ כָּל שִׁבְעָה כְּדִלְקַפִּינַן בְּסָמוּךְ אוֹמֵר ר"י דִּלְמָא יְהוּדָה בֶּן דּוֹרְתַאי ס"ל מִדְּאִתְקַשׁ חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר לְפֶסַח שְׁמַע מִנָּהּ אֵין לָהּ תִּשְׁלוּמִין וְהָא דְּמוּקֵי בֶּן דּוֹרְתַאי קְרָא דְּוִזָּבַחְתָּ פֶּסַח בַּחֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר וְלֹא בַּחֲגִיגַת י"ד מִשּׁוּם דְּסָבַר דַּחֲגִיגַת י"ד לָאו דְּאוֹרַיְתָא: הָא וַדַּאי קָרְבַּן צִבּוּר הוּא נָקֵט קָרְבַּן צִבּוּר מִשּׁוּם דְּאֵיכָּא תַּנָּא דְּתַלֵּי בְּהָכִי בְּפִ' יֵשׁ קָרְבָּנוֹת (תְּמוּרָה יד.) דְּתָנֵן יֵשׁ בְּקָרְבָּנוֹת צִבּוּר שֶׁאֵין בְּיָחִיד שֶׁקָּרְבָּנוֹת צִבּוּר דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת וְאֶת הַטֻּמְאָה וּמֵיהוּ בְּפֶרֶק הוֹצִיאוּ לוֹ (יוֹמָא נ.) אָמְרִי' כֹּל שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת וְטֻמְאָה אֲפִלּוּ בְּיָחִיד וק"ק דְּהָכָא קָרוּ לֵיהּ קָרְבַּן צִבּוּר מִשּׁוּם דְּאֵתֵי בְּכִנּוּפְיָא וְכֵן בְּיוֹמָא [אֲבָל בַּחֲגִיגָה] (דף ו.) קָרֵי לֵהּ קָרְבַּן יָחִיד: הָא וַדַּאי קָרְבַּן צִבּוּר תֵּימַהּ לְרַשְׁבָּ"א מָה בְּכָךְ אִם הוּא קָרְבַּן צִבּוּר וְהָא פֶּסַח וְתָמִיד וּשְׁעִירֵי ר"ח וְעוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לְכוּלְּהוּ מַצְרִיכִינַן קְרֵאֵי בְּכִיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים עז.) שֶׁיִּדְחוּ שַׁבָּת וא"כ הָכָא מִנָּא לָן וּשְׁאָר קָרְבָּנוֹת מוֹעֲדוֹת דְּהַאי קְרָא דְּוִחְלּוּטִם כְּתִיב בְּסוֹף פָּרָשַׁת פִּינְחָס: שְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטָן מֵעֶרֶב יו"ט וְכוּ' נִרְאֶה לר"י דְּאַפִּי' הַקְּדִישָׁם מִתְּחִלָּה וּשְׁחָטָן לְשֵׁם חֲגִיגַת ט"ו אֵיירִי דְּאִי לְשֵׁם שְׁלָמִים דְּעִלְּמָא אֵין יוֹצֵא מִשּׁוּם חֲגִיגָה אַפִּי' שְׁחָטָן בְּי"ט דְּכָל דָּבָר שֶׁבְּחוֹבָה אֵין בָּא אֶלָּא מִן הַחֻלִּין לְכָךְ נִרְאֶה דְּהַקְדִּישָׁן וּשְׁחָטָן לְשֵׁם חֲגִיגָה דְּהוֹאִיל וְהָוֵי דָּבָר שֶׁבְּחוֹבָה וְאֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַחֻלִּין שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְדִּישָׁם לְשֵׁם כָּךְ סְבָרָא הוּא שֶׁיִּשְׁחֹט נְמֵי בְּשָׁעָה הָרְאוּיָה לַחֲגִיגָה וּרְאָיָה לַדָּבָר מִדְּאָמַר לְעֵיל שִׁבְעָה שְׁמוֹנָה הָווּ אֶלָּא מִכָּאן לַחֲגִיגָה וְכוּ' וְאִי יָכוֹל לְשׁוֹחֲטָהּ מֵעֶרֶב י"ט אַכַּתִּי שְׁמוֹנָה הָווּ הַקְּשָׁה רִיבָ"א וְהָא הַאי קְרָא דְּוִזָּבַחְתָּ שְׁלָמִים לָא כְּתִיב גַּבֵּי שִׁמְחַת י"ט אֶלָּא גַּבֵּי הַר עֵיבָל וְהֵיכִי יָלִיף מִנֵּהּ י"ט וְי"ל דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּבָכָל עִנְיַן קָאָמַר קְרָא דְּבָעֵינַן זְבִיחָה בְּשָׁעַת שְׁמִחָה.

בִּמְרוּבֶּה. מְנָא יָדְעִי? וְאֶלָּא שֶׁבָּא בְּטוּמְאָה. סוֹף סוֹף, מְנָא יָדְעִי? דְּמִית נָשְׂיא. דְּמִית נָשְׂיא אֵימַת? אִילֵימָא דְּמִית בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר — סַכִּין לָמָּה לִי דְּמַטְבְּלֵיהּ? וְאֶלָּא דְּמִית בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר. מַאי שְׁנָא סַכִּין דְּמַטְבֵּיל, וּמַאי שְׁנָא קוֹפִּיץ דְּלָא מַטְבֵּיל לֵהּ? לָא צְרִיכָא, דְּנָשִׂיא גּוֹסֵס בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר. סַכִּין, דְּחַד סְפֵּיקָא — מַטְבֵּיל לֵהּ. קוֹפִּיץ, דִּתְרֵי סְפֵּיקֵי — לָא מַטְבֵּיל לֵהּ. תַּנְיָא, יְהוּדָה בֶּן דּוֹרְתַאי פֵּירֵשׁ הוּא וְדוֹרְתַאי בְּנוֹ, וְהָלַךְ וְיָשַׁב לוֹ בַּדָּרוֹם. אָמַר: אִם יָבוֹא אֵלְיָהוּ וְיֹאמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: מִפְּנֵי מָה לֹא חָגְגְתֶּם חֲגִיגָה בַּשַּׁבָּת, מָה הֵן אוֹמְרִים לוֹ? תְּמַהְנִי עַל שְׁנֵי גְּדוֹלֵי הַדּוֹר שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן שֶׁהֵן חֲכָמִים גְּדוֹלִים וְדַרְשָׁנִין גְּדוֹלִים, וְלֹא אָמְרוּ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל חֲגִיגָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. (א)אָמַר רַב: מַאי טַעְמָא דְּבָן דּוֹרְתַאי, דִּכְתִיב: ״וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַה׳ אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר״, וַהֲלֹא אֵין פֶּסַח אֶלָּא מִן הַכְּבָשִׂים וּמִן הָעִזִּים! אֶלָּא: ״צֹאן״ — זֶה פֶּסַח, ״בָּקָר״ — זוֹ חֲגִיגָה, וְאָמַר רַחֲמָנָא ״וְזָבַחְתָּ פֶּסַח״! (ב)אָמַר רַב אַשִׁי: וַאֲנַן טַעְמָא דִּפְרוּשִׁים נִיקּוּ וְנִפְרוֹשׁ? אֶלָּא קְרָא לְכִדְרַב נַחְמָן הוּא דַּאֲתָא, דְּאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אָבוּהּ: מִנַּיִן לְמוֹתַר הַפֶּסַח שֶׁקָּרֵב שְׁלֵמִים — שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַה׳ אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר״. וְכִי פֶּסַח מִן הַבָּקָר בָּא? וַהֲלֹא אֵין פֶּסַח בָּא אֶלָּא מִן הַכְּבָשִׂים וּמִן הָעִזִּים! אֶלָּא מוֹתַר הַפֶּסַח יְהֵא בָּא מִן הַצֹּאן וּמִן הַבָּקָר. וְרַבָּנַן, מַאי טַעְמָא לָא דָּחֵי שַׁבָּת? הָא וַדַּאי קָרְבַּן צִיבּוּר הוּא! (ג)אָמַר רַבִּי אִילְעָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן סְפָרָא, אָמַר קְרָא: ״וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַה׳ שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה״. שִׁבְעָה? שְׁמוֹנָה הָווּ! אֶלָּא מִכָּאן לַחֲגִיגָה שֶׁאֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. (ד)כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר: אָמְרִתִּי לְפָנֵי רַבּוֹתַי: פְּעָמִים שֶׁאֲנִי אוֹמֵר אַתָּה מוֹצֵא אֶלָּא שִׁשָּׁה, כְּגוֹן שֶׁחָל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג בַּשַּׁבָּת! אָמַר אַבָּיֵי: אָבִין תַּכְלָא לֵימָא כִּי הָא מִילְּתָא? שְׁמוֹנָה לָא מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ כְּלָל, שִׁבְעָה אִיתָא בְּרוֹב שָׁנִים. אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׁלֵמִים שֶׁשְּׁחָטָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהֶן לֹא מִשּׁוּם שִׂמְחָה וְלֹא מִשּׁוּם חֲגִיגָה. מִשּׁוּם שִׂמְחָה, דִּכְתִיב: ״וְזָבַחְתָּ ... וְשָׂמַחְתָּ״ — בָּעֵינַן זְבִיחָה בִּשְׁעַת הַבְּעָלִים בְּשָׁלֹשָׁה עָשָׂר שֶׁתְּהֵא חֲבוּרָתוֹ מוּעֶטֶת שֶׁהַפֶּסַח מְרֻבֶּה לָהֶן וְלֹא יָבִיאוּ חֲגִיגָה: מְנָא יָדְעִי? דְּמִרְבֶּה בַּחֲבוּרָה מוּעֶטֶת שֶׁהַפֶּסַח מְרֻבֶּה לָהֶן וְלֹא יָבִיאוּ חֲגִיגָה: מְנָא יָדְעִי? מֵעֲלְמָא וְקוֹנִים לָהֶן בּוֹ חֵלֶק מִן הַבְּעָלִים עַד שְׁעַת שְׁחִיטָה הִלְכָּךְ לָא קִים לֵיהּ שֶׁתְּהֵא חֲבוּרָה מוּעֶטֶת וּמַטְבִּיל לַקּוֹפִּיץ שְׁמָא יָבִיאוּ חֲגִיגָה וְיִצְטָרְכוּ לִשְׁבִירַת עֶצְמוֹת: שָׁבָא בְּטַמְאָה שֶׁרֹב צִבּוּר טְמֵאִין וּתְנַן בִּזְמַן שֶׁבָּא בְּטַמְאָה אֵין מְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה וְזֶה הַמּוֹצְאָהּ טָהוֹר ואע"פ שֶׁאַף הַטְּהוֹרִים עוֹשִׂין בְּטַמְאָה עִם הָאֲבוּר מִטְּבִילָה לִשְׁבֹּר בָּהּ עֲצָמוֹת חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁאֵינָהּ בָּאָה בְּטַמְאָה: מְנָא יָדְעִי הַבְּעָלִים בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר כְּשֶׁמַּטְבִּילִין סַכִּינֵיהֶם שֶׁיְּהוּ רֹב צִבּוּר טְמֵאִין: דְּמִית נָשְׂיא וּמְצָוָה לְכָל יִשְׂרָאֵל לְהִתְעַסֵּק בּוֹ: אִי נִימָא בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר כְּשֶׁהָיוּ מְטַהֲרִין כְּלֵיהֶם: סַכִּין לְמָּה לֵיהּ לְאַטְבּוֹלֵהּ לְמֵרָהּ חֲרֵי הִיא עָתִיד לְטַמֵּא וְזֶה הַמּוֹצְאָהּ אִם טָהוֹר הוּא לְמָּה מַחֲזִיקִהּ בְּטָהוֹרָה וְשׁוֹחֵט בָּהּ שַׁלְמֵי חֲגִיגָתוֹ בי"ט: אֶלָּא דְּמִית בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר וּכְשֶׁהִטְבִּילוּ כְּלֵיהֶם בי"ג הַצְּרִיכִין לְאַרְבָּעָה עָשָׂר לֹא הָיוּ יוֹדְעִין שֶׁיְּבוֹא בְּטַמְאָה א"כ גַּם אֶת הַקּוֹפִּיץ הִטְבִּיל לִשְׁבִירַת הָעֲצָמוֹת דַּחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר: וּמַאי שְׁנָא סַכִּין דְּאָמְרִי' אַטְבְּלָהּ מֵרָה מֵאֶתְמוֹל וּמַאי שְׁנָא קוֹפִּיץ דְּלָא אָמְרִי' אַטְבְּלָהּ מֵרָה מֵאֶתְמוֹל: לָא צְרִיכָא דְּנָשִׂיא גּוֹסֵס בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר וְלָא גָּרְסִינַן וּמֵת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר דְּמָה לִי מֵת וּמָה לִי לֹא מֵת: סַכִּין דְּחַד סְפֵּיקָא הוּא דְּאִיכָּא לְמֵימַר שֶׁמָּא יָמוּת הַנָּשִׂיא וְיַעֲשׂוּ פֶּסַח בְּטַמְאָה מִשּׁוּם הַהוּא סְפֵּיקָא לָא אַמְּנַע מִלְּאַטְבּוֹלֵהּ וְאַטְבְּלָהּ דְּחֵישׁ שֶׁמָּא לֹא יָמוּת וְיַעֲשֶׂה פֶּסַח בְּטָהֳרָה: אֲבָל קוֹפִּיץ דְּתֵרֵי סְפֵּיקֵי אִית לֵהּ מִסְלְקֵי לֵיהּ מִתּוֹרַת טְבִילָה שֶׁמָּא יָמוּת וְלֹא יָבִיאוּ חֲגִיגוֹת לֹא בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר וְלֹא בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר אוֹ אַפִּי' לֹא יָמוּת שֶׁמָּא אֲנִי לֹא אֶצְטָרֵךְ לַחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁתְּהֵא חֲבוּרָתִי מוּעֶטֶת וְיָבֹא פֶּסַח בְּמַרְבָּה וְאִי מִשּׁוּם חֲגִיגַת חַג חֲמִשָּׁה עָשָׂר עֲדַיִן יֵשׁ שְׁהוּת לְהַטְבִּילָהּ בי"ד הִלְכָּךְ לָא אַטְבְּלָהּ מֵרָה בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר: בֶּן דּוֹרְתַאי פֵּרֵשׁ מִן הַחֲכָמִים וְנִבְדַּל מֵהֶם מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים אֵין חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר דּוֹחָה שַׁבָּת: וְיָשַׁב לוֹ בַּדָּרוֹם רָחוֹק מִירוּשָׁלַיִם שֶׁלֹּא לַעֲלוֹת לָרֶגֶל וְיִתְחַיֵּב בְּפֶסַח וּבַחֲגִיגָה דְּקִסְבַר חֲגִיגָה חוֹבָה וְאַפִּי' בְּמַרְבָּה: וַאֲנַן טַעְמָא דְּפְרוּשִׁים וכו' וְכִי לְכָךְ הֲצָרְכְנוּ לְדָרֹשׁ הַמִּקְרָאוֹת אֵלּוּ טַעְמֵי הַמַּבְדִּילִים מִן הַחֲכָמִים: מוֹתַר הַפֶּסַח בֵּין שֶׁהִפְרִישׁ פִּסְחוֹ בְּאֶבֶד וְנִתְכַּפֵּר בְּאַחֵר וְאַחַ"כ נִמְצָא זֶה בֵּין שֶׁהִפְרִישׁ מָעוֹת לְפִסְחוֹ וְחָלָה קְדֻשַּׁת פֶּסַח עַל כֶּלֶן וְהוּזְלוּ טְלָאִים וְנִתְוַתְּרוּ מִן הַמָּעוֹת: שֶׁקָּרֵב שְׁלֵמִים בַּמּוֹעֵד אוֹ לְאַחַר הָרֶגֶל: לְדָבָר הַבָּא מִן הַצֹּאן וּמִן הַבָּקָר הַיְנוּ שְׁלָמִים שֶׁקִּשְׁיְרִין לְבֹא מִכָּל צֹאן וּמִכָּל בָּקָר זָכָר וּנְקֵבָה: אֲמַאי לָא דָּחֵיָא שַׁבָּת וַאֲפִילּוּ חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר הָא וַדַּאי קָרְבַּן צִבּוּר הוּא דְּהָא אֲתֵי בְּכִנּוּפְיָא כִּי פֶּסַח וּמַמָּן קָבוּעַ לָהּ: וְחִלּוּטִם אוֹתוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת כְּתִיב דְּתַשְׁלוּמִין דִּידֵהּ כָּל שְׁמוֹנָה הִלְכָּךְ לָאו שְׁמוֹנָה הָווּ אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִנָּהּ אֵין לְךָ חֲגִיגָה שֶׁדּוֹחָה שַׁבָּת הִלְכָּךְ לָא מַשְׁכַּחַת שְׁמוֹנָה לְעוֹלָם: כְּגוֹן שֶׁחָל י"ט הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת דְּמֵטֵי נְמֵי שְׁמִינִי עֲצֶרֶת בְּשַׁבָּת דְּאֵין כָּאן אֶלָּא שִׁשָּׁה: אֲבִין תִּכְלָא קוֹבֵר אֶת בָּנָיו הָיָה: לֵימָא כִּי הַאי מִילְּתָא שְׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת:

מסורת הש״ס

א ספרא צו פרשה ו יא; זבחים ט.; זבחים יז:; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; מנחות פג:; מנחות פב.; משנה מנחות ב בבא קמא מו:

ג חולין קי.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה מאי טעמא וכו' ולפי' צ"ל דלב"ת. עיין לעיל נט ע"ב תוס' ד"ה בי"ד ולקמן קיד ע"ב תוד"ה אחד זכר לפסח:

בא"ד ש"מ אין לה תשלומין. עי' חגיגה ו' ע"ב בתוס' ד"ה יש בשמחה:

תוס' ד"ה הא ודאי וכו' דהאי קרא דוחגותם. עיין טורי אבן מגילה ה ע"א ד"ה וחגיגה:

תורה אור השלם

הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא [מלאכי ג, כג]

וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם [דברים טז, ב]

שָׁה תָּמִים זָכָר בֶּן־שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן־הַכְּבָשִׂים וּמִן־הָעִזִּים תִּקָּחוּ [שמות יב, ה]

וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ [ויקרא כג, מא]

וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָּׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ [דברים כז, ז]

מסורת הש"ס

א חגיגה ז:; ביצה יט:

ב סוכה מח.; רש"י על דברים; לעיל ה.

ג סוכה כו.

ד משנה סוכה

תורה אור השלם

שִׁבְעַת יָמִים תֵּחָג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל תְּבוּאָתְךָ וּבְכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ [דברים טז, טו]

לֹא־תִזְבַּח עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין חֵלֶב־חַגִּי עַד־בֹּקֶר [שמות כג, יח]

רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ [שמות כג, יט]

וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שָׁאר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יָלִין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר [דברים טז, ד]

בְּשָׁעַת שְׂמָחָה בְּיוֹם טוֹב שָׁהוּא זְמַן שִׂמְחָה: וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ קְרָא יַתִּירָא הוּא אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לֵילֵי י"ט הָרִאשׁוֹן וְלֹא בָּא לְמָעוּטֵי שְׁאָר לֵילוֹת אֶלָּא לֵילֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן: לָאו מִשּׁוּם דְּאֵין לוֹ בַּמֶּה יִשְׂמַח וא"ת אִם כֵּן תִּפּוֹק לֵיהּ מֵאִידָךְ קְרָא דְּבָעֵינַן זְבִיחָה בְּשָׁעַת שִׂמְחָה וי"ל דְּאִי מֵהָתָם הֲ"א דִּלְא בָּעֵינַן זְבִיחָה בְּשָׁעַת שִׂמְחָה אֶלָּא בַּחֲגִיגָה שֶׁל יוֹם טוֹב שֶׁיְּכוֹל לִשְׁחֹטָהּ בוֹ בַּיּוֹם אֲבָל הָכָא שֶׁאֵין יְכוֹל לִשְׁחֹטָהּ בַּלַּיְלָה לֹא לְהָכִי אִצְטְרִיךְ אַף לְמַעֵט: לֵילֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן פִּי' בַּקּוּנְטֶר' דְּוַקָּא לַיְלָה אֲבָל יוֹם שְׁמִינִי לֹא וְקָשֶׁה לְרִיבָ"א דְּהָתְנַן הַמַּלֵּל וְהַשְׁמָּחָה שְׁמוֹנָה וְלַיְּבָא לְמֵימַר מִשּׁוּם לֵיל שְׁמִינִי קָתָנֵי שְׁמוֹנָה דְּלֵיְבָא שְׁמוֹנָה לֵילוֹת דְּלֵיל יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן לָא קָחֲשִׁיב וְעוֹד דְּוַמְיָא דְּהַלֵּל דְּעִקָּרוֹ בַּיּוֹם וְעוֹד דְּכִי פָּרִיךְ לְקַמָּן וְאִם אִיתָא זְמַנִּין דְּלָא מַשְׁכַּחַת לֵיהּ שְׁמוֹנָה כְּגוֹן שֶׁחָל לִהְיוֹת יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת וְאִי כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְ' תִּקְשֵׁי נְמִי לְכַלֵּי עַלְמָא דְּכִשְׁחָל יוֹם שְׁמִינִי בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת אֵז לַיְבָא אֶלָּא שִׁבְעָה דְּמִתְּי יוּכַל לִשְׁחֹט לְלֵיל שְׁמִינִי שֶׁהוּא מוֹצָאֵי שַׁבָּת דְּאִי שָׁחֵט בְּעֶרֶב שַׁבָּת אַפְסָלָא לֵיהּ הִלְכָךְ נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּלֵילֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן לָאו דַּוְקָא דה"ה בַּיּוֹם: מְנַיִן לְאֵמוּרֵי חֲגִיגָה שֶׁנִּפְסְלִין בְּלִינָה שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא יָלִין כו' מֵהָכָא נָפְקָא בְּכָל אֵמוּרִין:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פט"ז מהל' מעשה הקרבנות הל"ט טו:

ב מיי' פב' מהל' חגיגה הל"א:

ג מיי' פב' מהל' חגיגה הל"ב:

ד סמג לאוין שמח:

ה מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' ז:

א(א)בְּשָׁעַת שִׂמְחָה, וְלֵיכָּא. מִשּׁוּם חֲגִיגָה: הָוֵי דָּבָר שֶׁבְּחוֹבָה, וְכָל דָּבָר שֶׁבְּחוֹבָה אֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַחוּלִּין. (ב)לֵימָא מְסַיַּע לֵיהּ: ״וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ״ — לְרַבּוֹת לֵילֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן לְשִׂמְחָה. אַתָּה אוֹמֵר לֵילֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לֵילֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אַךְ (שָׂמֵחַ)״ — חָלַק. מַאי טַעְמָא? לָאו מִשּׁוּם דְּאֵין לוֹ בַּמֶּה יִשְׂמַח! (ג)לָא, כִּדְתָנֵי טַעְמָא: מָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת לֵילֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן וּלְהוֹצִיא לֵילֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן? מְרֻבֶּה אֲנִי לֵילֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁיֵּשׁ שִׂמְחָה לְפָנָיו, וּמוֹצִיא אֲנִי לֵילֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁאֵין שִׂמְחָה לְפָנָיו. מֵתִיב רַב יוֹסֵף: חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹצֵא בָּהּ מִשּׁוּם שִׂמְחָה, וְאֵין יוֹצֵא בָּהּ מִשּׁוּם חֲגִיגָה. אַמַּאי? הָא בָּעֵינַן זְבִיחָה בִּשְׁעַת שִׂמְחָה, וְלֵיכָּא! אָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין: שֶׁעִיכֵּב וּשְׁחָטָהּ. אָמַר רַב אָשֵׁי: הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא, דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, הָא מַתְנִיתָא מַאן קָתָנֵי לַהּ? בֶּן תֵּימָא — בֶּן תֵּימָא הָא פְּסָלָהּ לַהּ בְּלִינָה! שָׁמַע מִינַּהּ. (ד)מֵתִיב רָבָא: הַהַלֵּל וְהַשִּׁמְחָה שְׁמוֹנָה. וְאִי אָמְרַתְּ בָּעֵינַן זְבִיחָה בִּשְׁעַת שִׂמְחָה, הָא זְמָנִין סַגִּיאִין דְּלָא מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ אֶלָּא שִׁבְעָה, כְּגוֹן שֶׁחָל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת! אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: מְשַׁמְּחוֹ בִּשְׁעִירֵי הָרְגָלִים. אָמַר רָבָא, שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בַּדָּבָר: חָדָא, דִּשְׁעִירֵי הָרְגָלִים חַי נֶאֱכָלִין צְלִי אֵין נֶאֱכָלִין, וְשִׂמְחָה בְּחַי לֵיכָּא. וְעוֹד, כֹּהֲנִים אוֹכְלִין וְיִשְׂרָאֵל בַּמֶּה שְׂמֵחִים? אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא: מְשַׁמְּחוֹ בִּכְסוּת נְקִיָּה וְיַיִן יָשָׁן. (ה)כִּי אָתָא רָבִין אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׁלָמִים שֶׁשְּׂחָטָן מֶעֱרֶב יוֹם טוֹב יוֹצֵא בָּהֶן מִשּׁוּם שִׂמְחָה וְאֵין יוֹצֵא בָּהֶן מִשּׁוּם חֲגִיגָה. יוֹצֵא מִשּׁוּם שִׂמְחָה — לָא בָּעֵינַן זְבִיחָה בִּשְׁעַת שִׂמְחָה. וְלָא מִשּׁוּם חֲגִיגָה — הָוֵי דָּבָר שֶׁבְּחוֹבָה, וְכָל דָּבָר שֶׁבְּחוֹבָה אֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַחוּלִּין. מֵיתִיבִי: ״וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ״ — לְרַבּוֹת לֵילֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן לְשִׂמְחָה. אַתָּה אוֹמֵר לְרַבּוֹת לֵילֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְרַבּוֹת לֵילֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן? תַּלְמוּד לוֹמַר ״אַךְ״ — חָלַק. מַאי טַעְמָא? לָאו מִשּׁוּם דְּאֵין לוֹ בַּמֶּה יִשְׂמַח! לֹא, כִּדְתַנְיָא: מָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת לֵילֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן וּלְהוֹצִיא לֵילֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן? מְרֻבֶּה אֲנִי לֵילֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁיֵּשׁ שִׂמְחָה לְפָנָיו, וּמוֹצִיא אֲנִי לֵילֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁאֵין שִׂמְחָה לְפָנָיו. (ה)אָמַר רַב כָּהֲנָא: מִנַּיִן לְאֵימוּרֵי חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁנִּפְסְלִין בְּלִינָה? שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְלֹא יָלִין חֵלֶב חַגִּי עַד בֹּקֶר״, וְסָמִיךְ לֵיהּ ״רֵאשִׁית״ לְמֵימְרָא דְּהַאי בֹּקֶר — בֹּקֶר רִאשׁוֹן. מַתְקֵיף לַהּ רַב יוֹסֵף: טַעְמָא דִּכְתַב ״רֵאשִׁית״, הָא לָא כְּתַב ״רֵאשִׁית״ הָוָה אָמֵינָא מַאי בֹּקֶר — בֹּקֶר שֵׁנִי. מִי אִיכָּא מִידֵּי דְּבָשָׂר אִיפְּסִיל לֵיהּ מֵאוּרְתָּא, וְאָמוּרִין עַד צַפְרָא? אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אַלְמָה לָא? וַהֲרֵי פֶּסַח לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, דְּבָשָׂר אִיפְּסִיל לֵיהּ מֵחֲצוֹת, וְאָמוּרִין עַד צַפְרָא! אָמַר רָבָא, רַב יוֹסֵף הָכִי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ: מִי אִיכָּא מִידֵּי דְּאִלּוּ תַּנָּא לְבָשָׂר לָא בָּעֵי ״רֵאשִׁית״, וְרַב כָּהֲנָא לְאֵימוּרִין בָּעֵי ״רֵאשִׁית״? מַאי הִיא? דְּתַנְיָא: ״לֹא יָלִין מִן הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר״,

לִימֵּד

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ שגגות הל׳ יב:
ב מיי׳ פט״ו מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ יב:
ג מיי׳ פב׳ מהל׳ שגגות הל׳ יג:
ד מיי׳ פב׳ מהל׳ שגגות הל׳ יב:
ה מיי׳ פב׳ מהל׳ שגגות הל׳ י:

לְמֵד עַל חֲגִיגַת י״ד שֶׁנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד תֵּמַהּ לר״י דְּתַנְיָא בְּסוֹף פֶּרֶק כָּל הַפְּסוּלִים (זְבָחִים לו:) וּבְשֵׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו לְמַדְנוּ תּוֹדָה שֶׁנֶּאֱכֶלֶת לְיוֹם וְלַיְלָה מִנַּיִן לְרַבּוֹת שַׁלְמֵי נְזִיר וְשַׁלְמֵי פֶּסַח ת״ל שְׁלָמָיו וּפִי׳ בַּקּוֹנ׳ הֲתָם שְׁלָמִים הַבָּאִים מֵחֲמַת פֶּסַח הֵינוּ חֲגִיגַת י״ד וְהַשְׁתָּא הֲהִיא בָּרִיתָא כְּמַאן דְּתַלְתָּא דִּשְׁמַעְתִּין נֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלָבָן תֵּימָא (לְעֵיל פְּסָחִים ד' ע.) נְמֵי דְּנֶאֱכֶלֶת לְיוֹם וְלַיְלָה נִפְקָא לֵהּ מִדְּחַקְשׁ לְפֶסַח וְהֲתָם נִפְקָא לֵהּ מִדִּכְתִיב זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו עַל כֵּן נִרְאֶה לר״י דְּשַׁלְמֵי הַבָּאִים מֵחֲמַת פֶּסַח דְּקָתָנֵי הֲתָם הֵינוּ מוֹתַר הַפֶּסַח שֶׁקָּרֵב שְׁלָמִים וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר דְּלְקַמָּן פֶּרֶק הָאִשָּׁה (פְּסָחִים ד' פט.) אָמְרִינַן דְּמוֹתַר הַפֶּסַח נֶאֱכָל לְיוֹם וְלַיְלָה וּמְנָא לָן אִי לֹא מִקְּרָא דְּהֲתָם וּבת״כ בְּפָרָשַׁת צַו אֶת אַהֲרֹן מִשְׁמַע בְּהֶדְיָא בְּפִי׳ ר״י דְּדָרֵשׁ הֲתָם הַאי קְרָא דִּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו לְשְׁלָמִים הַבָּאִים מֵחֲמַת פֶּסַח וּבְתַר הָכִי מַיְיתֵי הַהִיא דִּשְׁמַעְתִּין וּדְרֵישׁ מִלֹּא יַלִּין מִן הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרֶב וְגוֹ׳ בַּחֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח הַכְּתוּב מְדַבֵּר שֶׁתֹּאכַל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד אַלְמָא מִשְׁמַע דְּהַהִיא דְּלָעֵיל אֵירֵי בְּמוֹתַר הַפֶּסַח שֶׁקָּרֵב שְׁלָמִים: וְהַאי דְּ כַּלֵּה קְרָא לַחֲגִיגַת י״ד תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ״א כֵּיוָן דְּכַלֵּי קְרָא בַּחֲגִיגַת י״ד אֵירֵי וּמַאי בִּקֵּר בִּקֵּר שֵׁנִי א״כ תֹּאכַל לִשְׁנֵי יָמִים וּשְׁנֵי לֵילוֹת דִּקְרָא מַשְׁמַע שֶׁאֵינָהּ נִפְסָלָת עַד בִּקֵּר שֵׁנִי אֲבָל לֵיל בִּקֵּר שֵׁנִי נֶאֱכָלֶת הֵיכָא דְּכָתַב בִּקֵּר סְתָמָא כְּגוֹן בִּקֵּר רִאשׁוֹן דְּתַנְיָא דִּשְׁמַעְתִּין נֶאֱכָלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְיוֹם וְלַיְלָה דְּהַאי בִּקֵּר בִּקֵּר שֵׁנִי כְּתִיב וְקָאָמַר כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (לַבֹּקֶר) מִכְּלָל דְּנֶאֱכָלֶת כָּל יוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל יוֹם טוֹב וְקָאָמַר לַבֹּקֶר דְּלָא תִּלִּין עַד בִּקֵּר שֵׁנִי: אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בִּקֵּר רִאשׁוֹן לְקַמְּהּ פְּרִיךְ הֵיכִי תִּפֹּק אַדַּעְתִּין לְמֵימַר תּוּ הָא אֲמַרְתְּ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן חַד וּלְבָקֶר תְּרֵי: וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים חֲגִיגָה הַנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים דְּנִפְקָא לַן מִקְּרָא אַחֲרִינָא דְּיֵשׁ חֲגִיגָה נֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ הֵיכָא אִשְׁכְּחַן וּבְאֵיזוֹ חֲגִיגָה אֲנִי מְקַיְּמָהּ בִּשְׁאָר חֲגִיגוֹת חוץ מִזּוֹ: לְמֵד עַל חֲגִיגַת י״ד כו' וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ בְּמַאי מִשְׁתְּמַע לֵיהּ וְהַשְׁתָּא מְפָרֵשׁ לָהּ לְמַתְנִיתָא וְהָדַר אַסֵּק אַתְקְפְתְּיוּ דְּתַנָּא לְבַשֵּׂר לָא בְּעֵי רֵאשִׁית: כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר אִם נֶדֶר בְּאֲכִילַת שְׁלָמִים שְׁנֵי יָמִים אִם נֶדֶר אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְגוֹ׳ הֲרֵי שְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה שֶׁבֵּינְתַיִם וַהֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב נֶדֶר וּנְדָבָה אִם נֶדֶר לְמָה לִי רִבָּה אַף שַׁלְמֵי חוֹבָה לְאֲכִילַת שְׁנֵי יָמִים: הָכִי קָאָמַר אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְיוֹם וְלַיְלָה וְהַאי דִּכְתַב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבַקֵּר מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא וּבְשִׁתֵּי חֲגִיגוֹת דִּבֵּר הַכָּתוּב חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר זוֹ לְבָקְרָהּ וְזוֹ לְבָקְרָהּ וְהָכִי מַשְׁמַע קְרָא לֹא יַלִּין מִבְּשַׂר חֲגִיגַת י״ד אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב וּסְתָם לִינָה לְבָקְרָהּ מַשְׁמַע וּמַאוֹתָהּ שֶׁתִּזְבַּח בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן דְּהַיְנוּ חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר לֹא יָלִין לַבֹּקֶר שֶׁל שִׁשָּׁה עָשָׂר: הֲדַר אָמַר תַּנָּא וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם חֲגִיגָה הַנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים חוץ מִזּוֹ כְּלוֹמַר בְּאֵיזוֹ חֲגִיגָה חוץ מִזּוֹ אֲנִי מְקַיֵּם אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מוֹצֵא שֶׁנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים הֲרֵי הַשְׁוִיתִיהָ אֶת כֻּלָּן וְהֵיכָן אֲנִי מוֹצֵא כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר אִם נֶדֶר הֲרֵי מְצָאתִי שֶׁיֵּשׁ חֲגִיגָה נֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְאֵיזוֹ הִיא עַל כָּרְחָיְךָ לְמֵד עַל חֲגִיגַת י״ד כו' וְהָאֵיךְ לְמֵד דַּעַל כָּרְחָיְךָ אִי נָמֵי אִם נֶדֶר בַּחֲגִיגַת ט״ו מְשַׁוְּיִת לֵיהּ דְּקִילָא דְּאֵינָהּ בָּאָה עִם הַפֶּסַח שְׁמַעַת בָּהּ מֵיהָא דְּנֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר עַל כָּרְחָיְךָ לָאו אַחֲגִיגַת ט״ו קָאֵי אֶלָּא אֵאֵשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב וְלִמֵּד שֶׁהֶאֱכִלָּהּ כָּל יוֹם הָרִאשׁוֹן עַד בִּקֵּר שֵׁנִי: הַאי לַחֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר אִם נֶדֶר: וְהָאֵיךְ כּוּלֵּי' וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן כִּדְתַנְיָא כו' הַשְׁתָּא מְפָרֵשׁ אַתְקְפְתֵּהּ דְּאִלּוּ תַּנָּא לְבַשֵּׂר לָא בָּעֵי רֵאשִׁית אִי לָא כְּתִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבַקֵּר דְּמַשְׁמַע תְּרֵי הֲוָה אָמֵינָא בִּקֵּר בִּקֵּר רִאשׁוֹן וְאע״ג דִּבְבָשָׂר קָאֵי דְּקִיל וְכָל שֶׁכֵּן בִּקֵּר דִּכְתִיב גַּבֵּי חֵלֶב חַגִּי דְּלָא אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְיוֹם וְלַיְלָה דְּהַאי בִּקֵּר בִּקֵּר שֵׁנִי כְּתִיב וְקָאָמַר כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (לַבֹּקֶר) מִכְּלָל דְּנֶאֱכֶלֶת כָּל יוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל יוֹם טוֹב וְקָאָמַר לַבֹּקֶר דְּלָא תִּלִּין עַד בִּקֵּר שֵׁנִי: אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בִּקֵּר רִאשׁוֹן לְקַמְּהּ פְּרִיךְ הֵיכִי תִּפֹּק אַדַּעְתִּין לְמֵימַר תּוּ הָא אֲמַרְתְּ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן חַד וּלְבָקֶר תְּרֵי: וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם חֲגִיגָה הַנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים דְּנִפְקָא לַן מִקְּרָא אַחֲרִינָא דְּיֵשׁ חֲגִיגָה נֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ הֵיכָא אִשְׁכְּחַן וּבְאֵיזוֹ חֲגִיגָה אֲנִי מְקַיְּמָהּ בִּשְׁאָר חֲגִיגוֹת חוץ מִזּוֹ: לְמֵד עַל חֲגִיגַת י״ד כו' וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ בְּמַאי מִשְׁתְּמַע לֵיהּ וְהַשְׁתָּא מְפָרֵשׁ לָהּ לְמַתְנִיתָא וְהָדַר אַסֵּק אַתְקְפְתֵּהּ דְּתַנָּא לְבַשֵּׂר לָא בָּעֵי רֵאשִׁית: כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר אִם נֶדֶר בְּאֲכִילַת שְׁלָמִים שְׁנֵי יָמִים אִם נֶדֶר אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְגוֹ׳ הֲרֵי שְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה שֶׁבֵּינְתַיִם וַהֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב נֶדֶר וּנְדָבָה אִם נֶדֶר לְמָה לִי רִבָּה אַף שַׁלְמֵי חוֹבָה לְאֲכִילַת שְׁנֵי יָמִים: הָכִי קָאָמַר אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְיוֹם וְלַיְלָה וְהַאי דִּכְתַב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבַקֵּר מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא וּבְשִׁתֵּי חֲגִיגוֹת דִּבֵּר הַכָּתוּב חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר זוֹ לְבָקְרָהּ וְזוֹ לְבָקְרָהּ וְהָכִי מַשְׁמַע קְרָא לֹא יַלִּין מִבְּשַׂר חֲגִיגַת י״ד אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב וּסְתָם לִינָה לְבָקְרָהּ מַשְׁמַע וּמַאוֹתָהּ שֶׁתִּזְבַּח בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן דְּהַיְנוּ חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר לֹא יָלִין לַבֹּקֶר שֶׁל שִׁשָּׁה עָשָׂר: הֲדַר אָמַר תַּנָּא וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם חֲגִיגָה הַנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים חוץ מִזּוֹ כְּלוֹמַר בְּאֵיזוֹ חֲגִיגָה חוץ מִזּוֹ אֲנִי מְקַיֵּם אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מוֹצֵא שֶׁנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים הֲרֵי הַשְׁוִיתִיהָ אֶת כֻּלָּן וְהֵיכָן אֲנִי מוֹצֵא כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר אִם נֶדֶר הֲרֵי מְצָאתִי שֶׁיֵּשׁ חֲגִיגָה נֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְאֵיזוֹ הִיא עַל כָּרְחָיְךָ לְמֵד עַל חֲגִיגַת י״ד כו' וְהָאֵיךְ לְמֵד דַּעַל כָּרְחָיְךָ אִי נָמֵי אִם נֶדֶר בַּחֲגִיגַת ט״ו מְשַׁוְּיִת לֵיהּ דְּקִילָא דְּאֵינָהּ בָּאָה עִם הַפֶּסַח שְׁמַעַת בָּהּ מֵיהָא דְּנֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר עַל כָּרְחָיְךָ לָאו אַחֲגִיגַת ט״ו קָאֵי אֶלָּא אֵאֵשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב וְלִמֵּד שֶׁהֶאֱכִלָּהּ כָּל יוֹם הָרִאשׁוֹן עַד בִּקֵּר שֵׁנִי: הַאי לַחֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר אִם נֶדֶר: וְהָאֵיךְ כּוּלֵּי' וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן כִּדְתַנְיָא כו' הַשְׁתָּא מְפָרֵשׁ אַתְקְפְתֵּהּ דְּאִלּוּ תַּנָּא לְבַשֵּׂר לָא בָּעֵי רֵאשִׁית אִי לָא כְּתִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבַקֵּר דְּמַשְׁמַע תְּרֵי הֲוָה אָמֵינָא בִּקֵּר בִּקֵּר רִאשׁוֹן וְאע״ג דִּבְבָשָׂר קָאֵי דְּקִיל וְכָל שֶׁכֵּן בִּקֵּר דִּכְתִיב גַּבֵּי חֵלֶב חַגִּי דְּלָא

אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְיוֹם וְלַיְלָה דְּהַאי בִּקֵּר בִּקֵּר שֵׁנִי כְּתִיב וְקָאָמַר: כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (לַבֹּקֶר) מִכְּלָל דְּנֶאֱכֶלֶת כָּל יוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל יוֹם טוֹב וְקָאָמַר לַבֹּקֶר דְּלָא תִּלִּין עַד בִּקֵּר שֵׁנִי: אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בִּקֵּר רִאשׁוֹן לְקַמְּהּ פְּרִיךְ הֵיכִי תִּפֹּק אַדַּעְתִּין לְמֵימַר תּוּ הָא אֲמַרְתְּ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן חַד וּלְבָקֶר תְּרֵי: וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם חֲגִיגָה הַנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד — חוּץ מִזּוֹ, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בּוֹ: ״אִם נֶדֶר אוֹ נְדָבָה״ — לִימֵּד עַל חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. אָמַר מָר: אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בִּקֵּר רִאשׁוֹן. הָא אָמַרְתְּ: כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר ״בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (לַבֹּקֶר)״ — הֲרֵי בִּקֵּר שֵׁנִי אָמוּר? הָכִי קָאָמַר: אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁתֵּי חֲגִיגוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אַחַת חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר וַאֲחַת חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר, וְזוֹ לְבוֹקְרָהּ וְזוֹ לְבוֹקְרָהּ. הֲדַר אָמַר: אֶלָּא דְּקַיְימָא לַן חֲגִיגָה הַנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. אִם כֵּן: ״אִם נֶדֶר אוֹ נְדָבָה״ בְּמַאי? אִי חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר, הָא כְּתִיב בַּהּ יוֹם וְלַיְלָה! אִי חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר, הָא כְּתִיב בַּהּ יוֹם וְלַיְלָה! אֶלָּא, הַאי לַחֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר, וְהַאי כּוּלֵּיהּ קְרָא לַחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר, לִימֵּד עַל חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. טַעְמָא דִּכְתִיב ״בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר״, דְּמַאי ״בֹּקֶר״ — בֹּקֶר שֵׁנִי. הָא כָּל הֵיכָא דִּכְתִיב בֹּקֶר סְתָמָא — בֹּקֶר רִאשׁוֹן, וְאַף עַל גַּב דְּלָא כְּתַב בֵּיהּ ״רִאשִׁית״. מַתְנִי׳ הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ בְּשַׁבָּת — חַיָּיב עָלָיו חַטָּאת. [א]וּשְׁאָר כָּל הַזְּבָחִים שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם פֶּסַח, אִם אֵינָן רְאוּיִין — חַיָּיב, וְאִם רְאוּיִין הֵן — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּיב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. [ב]אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מָה אִם הַפֶּסַח שֶׁהוּא מוּתָּר לִשְׁמוֹ, כְּשֶׁשִּׁנָּה אֶת שְׁמוֹ — חַיָּיב, זְבָחִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין לִשְׁמָן, כְּשֶׁשִּׁנָּה אֶת שְׁמָן — אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְחַיֵּיב? אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לָא, אִם אָמַרְתָּ בַּפֶּסַח שֶׁשִּׁנָּהוּ בְּדָבָר אָסוּר, תֹּאמַר בִּזְבָחִים שֶׁשִּׁנָּן בְּדָבָר הַמּוּתָּר. [ג]אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אֵימוּרֵי צִיבּוּר יוֹכִיחוּ, שֶׁהֵן מוּתָּרִין לִשְׁמָן, וְהִשּׁוּחֵט לִשְׁמָן חַיָּיב. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּאֵימוּרֵי צִיבּוּר שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קְצָבָה, תֹּאמַר בַּפֶּסַח שֶׁאֵין לוֹ קְצָבָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם אֵימוּרֵי צִיבּוּר — פָּטוּר. [ד]שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְמָנוּיָו, לַעֲרֵלִין וְלִטְמֵאִין — חַיָּיב. לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו, לְמָנוּיָו וְשֶׁלֹּא לְמָנוּיָו, לְמוּלִין וְלַעֲרֵלִים, לְטְמֵאִין וְלִטְהוֹרִין — פָּטוּר. [ה]שְׁחָטוֹ וְנִמְצָא בַּעַל מוּם — חַיָּיב. שְׁחָטוֹ וְנִמְצָא טְרֵיפָה בַּסֶּתֶר — פָּטוּר. [ו]שְׁחָטוֹ וְנוֹדַע שֶׁמָּשְׁכוּ הַבְּעָלִים אֶת יָדָם, אוֹ שֶׁמֵּתוּ אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁשָּׁחַט בִּרְשׁוּת.

גְּמָ׳

בְּעֵי רֵאשִׁית וְהַאי דְּסָמְכִינְהוּ קְרָא מִלְּתָא אַחֲרִיתִי דְּרוֹשׁ בָּהּ: מַתְנִי׳ הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וּכְסָבוּר כֻּשֵּׁם שֶׁמַּתִּיר לִשְׁמוֹ כָּךְ מַתִּיר שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ: חַיָּב חַטָּאת שֶׁחִלֵּל שַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג: אִם אֵינָן רְאוּיִין לְפֶסַח כְּגוֹן עֵגֶל אוֹ אַיִל בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים אוֹ נִקְבָּה חַיָּב עָלָיו חַטָּאת אִם נֶעֱלְמָה מִמֶּנּוּ שַׁבָּת אוֹ כְּסָבוּר שֶׁמַּתִּיר לִשְׁחֹט אֲחֵרִים לְשֵׁם פֶּסַח בְּשַׁבָּת דְּהַאי לָאו טוֹעֶה בִּדְבַר מִצְוָה הוּא דְּהָכִי יוֹדְעִין שֶׁאֵין זֶה כְּשֵׁר לְפֶסַח: וְאִם רְאוּיִין הֵן כְּגוֹן שֶׁהוּא בֶּן שָׁנָה שֶׁל שְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטוֹ לְשֵׁם פֶּסַח דְּמִתּוֹךְ שֶׁטָּרוּד וּבָהוּל לִשְׁחֹט פִּסְחוֹ טָעָה בָּזֶה וְלֹא נִזְכַּר שֶׁהַקְדִּישׁוֹ לְדָבָר אַחֵר: ר' אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חַטָּאת אע״פ שֶׁטָּעָה בִּדְבַר מִצְוָה: וְר' יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר דְּקִסְבַר טָעָה בִּדְבַר מִצְוָה וְעָשָׂה מִצְוָה כָּל דְּהוּ פָּטוּר מֵחַיָּב חַטָּאת שֶׁהַקְרִיב קָרְבָּן וְכָל הַזְּבָחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן כְּשֵׁרִין וְאַף הַנִּשְׁחָטִין לְשֵׁם הַפֶּסַח ר' יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר לְהוּ בְּפֶרֶק תָּמִיד נִשְׁחָט (פְּסָחִים ד' סב:): מָה אִם פֶּסַח שֶׁמַּתִּיר לִשּׁוֹחֲטוֹ בְּשַׁבָּת לִשְׁמוֹ שִׁנָּה אֶת שְׁמוֹ מוֹדִית לִי דְּחַיָּב חַטָּאת כִּדְקָתָנֵי לְעֵיל: שֶׁשִּׁנָּה בְּדָבָר הָאָסוּר שֶׁשְּׁחָטוֹ לְשֵׁם קָרְבָּנוֹת אֲחֵרִים שֶׁאֲסוּרִין לִשּׁוֹחֲטָן בְּשַׁבָּת: שֶׁשִּׁנָּן בְּדָבָר הַמֻּתָּר לִשְׁחֹט לְשֵׁם פֶּסַח שֶׁמַּתִּיר לִשּׁוֹחֲטָן בְּשַׁבָּת: אֲמוּרֵי צִבּוּר קָרְבָּנוֹת הָאָמוּרִין בְּצִבּוּר בְּשַׁבָּת כְּגוֹן תְּמִידִין וּמוּסָפִין יוֹכִיחוּ שֶׁמַּתִּירִין לִשּׁוֹחֲטָן לִשְׁמָן וְהַשּׁוֹחֵט שֶׁאֵר זְבָחִים לִשְׁמָן בְּשַׁבָּת חַיָּב: שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קְצָבָה שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה אֲחֵרִים הַרְבֵּה עֲסוּקִין בִּשְׁחִיטָתָן וְכֵיוָן שֶׁנִּשְׁחַט הַתָּמִיד יוֹדֵעַ הוּא שֶׁאֵין צָרִיךְ לִשְׁחֹט עוֹד הִלְכָּךְ אֵין זֶה טוֹעֶה אֶלָּא שׁוֹגֵג דְּלָא הֲיָה לוֹ לְטָעוֹת בְּדָבָר: תֹּאמַר בַּפֶּסַח שֶׁאֵין לוֹ קְצָבָה שֶׁהַכֹּל צְרִיכִין לְכָךְ וַהֲרֵי הוּא רוֹאֶה אֶת אֲחֵרִים הַרְבֵּה עוֹסְקִין בְּכָךְ וְטָרוּד לְהִתְעַסֵּק בְּמִצְוָה וַאֲפִילּוּ שְׁחַט הוּא פִּסְחוֹ כְּבָר וּמָצָא זֶבַח זֶה עוֹמֵד בָּעֲזָרָה וּכְסָבוּר שֶׁהוּא פֶּסַח וּשְׁחָטוֹ לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא וְטָעָה עַל כָּךְ הִלְכָךְ טוֹעֶה בְּדָבָר מִצְוָה הוּא: ר' מֵאִיר אוֹמֵר הַשּׁוֹחֵט אֲחֵרִים כָּל שַׁבָּתוֹת שָׁנָה לְשֵׁם אֲמוּרֵי צִבּוּר פָּטוּר: שְׁחָטוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו דְּפֶסַח פָּסוּל הוּא וְנֶעֱלְמָה מִמֶּנּוּ שַׁבָּת אוֹ כְּסָבוּר שֶׁכָּשֵׁר: שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו לְחוֹלֶה וְלִזְקֵן חַיָּב חַטָּאת דְּלָא נִתְּנָה לְדָחוֹת שַׁבָּת אֲצָל שְׁחִיטָה זוֹ: לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו וכו' פָּטוּר דְּהָא פֶּסַח כָּשֵׁר הוּא שְׁחִיטָה וְנִמְנוּ עַל אַחֵר: אוֹ שֶׁמֵּתוּ אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ דְּעִכְּשָׁו לֹא נִתְּנָה לְדָחוֹת שַׁבָּת אֲצָלוֹ: פָּטוּר שֶׁאָנוּס הוּא דְּלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכֵּן וְלֹא הָיָה לוֹ לְבַדֵּק עַל כָּךְ:

מסורת הש״ס

א ספרי במדבר
ב זבחים סו:; תוספתא זבחים
ג משנה פסחים; לעיל סא.
ד תוספתא פסחים; לקמן עג:

תורה אור השלם

וְלֹא־יַרְאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יָלִין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר [דברים טז, ד]

וְאִם־נֶדֶר אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל [ויקרא ז, טז]

גְּמָ׳ בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּטוֹעֶה — שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ עֲקִירָה בְּטָעוּת הָוְיָא עֲקִירָה. אֶלָּא בְּעוֹקֵר. אֵימָא סֵיפָא: וּשְׁאָר כָּל הַזְּבָחִים שֶׁשְּׁחָטָן לְשׁוּם הַפֶּסַח, אִם אֵינָן רְאוּיִין — חַיָּיב, אִם רְאוּיִין הֵן — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּיב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. וְאִי בְּעוֹקֵר, מָה לִי רְאוּיִין, מָה לִי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין? [אב]אֶלָּא פְּשִׁיטָא בְּטוֹעֶה. רֵישָׁא בְּעוֹקֵר וְסֵיפָא בְּטוֹעֶה! אָמַר רַבִּי אָבִין: אִין, רֵישָׁא בְּעוֹקֵר וְסֵיפָא בְּטוֹעֶה. אַשְׁכְּחֵיהּ רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף לְרַבִּי אֲבָהוּ דַּהֲוָה קָאֵי בְּאוּכְלוּסָא דְאִינָשֵׁי, אֲמַר לֵיהּ: מַתְנִיתִין מַאי? אֲמַר לֵיהּ: רֵישָׁא בְּעוֹקֵר וְסֵיפָא בְּטוֹעֶה. תְּנָא מִינֵּיהּ אַרְבְּעִין זִימְנִין וְדָמֵי לֵיהּ כְּמַאן דְּמַנְּחָא בְּכִיסֵיהּ. תְּנַן אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מָה אִם פֶּסַח שֶׁמּוּתָּר לִשְׁמוֹ, כְּשֶׁשִּׁינָּה אֶת שְׁמוֹ — חַיָּיב, זְבָחִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין לִשְׁמָן, כְּשֶׁשִּׁינָּה אֶת שְׁמָן אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא חַיָּיב! וְאִם אִיתָא, הָא לָא דָּמֵי, דְּרֵישָׁא בְּעוֹקֵר, וְסֵיפָא בְּטוֹעֶה! לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לָא שָׁנֵי לֵיהּ. לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּשָׁנֵי לֵיהּ, לִישַׁנֵּי לֵיהּ הָכִי! הָכִי קָאָמַר לֵיהּ: לְדִידִי לָא דָּמֵי, רֵישָׁא בְּעוֹקֵר וְסֵיפָא בְּטוֹעֶה. לְדִידָךְ: לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּפֶסַח שֶׁשִּׁינָּה אֶת שְׁמוֹ לְדָבָר הָאָסוּר, תֹּאמַר בִּזְבָחִים שֶׁשִּׁינָּה אֶת שְׁמָן לְדָבָר הַמּוּתָּר. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אֵימוּרֵי צִיבּוּר יוֹכִיחוּ שֶׁהֵן מוּתָּרִין לִשְׁמָן, וְהַשּׁוֹחֵט לִשְׁמָן — חַיָּיב, אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּאֵימוּרֵי צִיבּוּר שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהֶן קִצְבָה, תֹּאמַר בְּפֶסַח שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה. [א]לְמֵימְרָא דְּכֹל הֵיכָא דְּאִית לֵיהּ קִצְבָה מְחַיֵּיב רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ? וַהֲרֵי תִּינוֹקוֹת, דְּיֵשׁ לָהֶן קִצְבָה, וּתְנַן: מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוֹקוֹת, אֶחָד לְמוּלוֹ אַחַר הַשַּׁבָּת וְאֶחָד לְמוּלוֹ בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת — חַיָּיב. אֶחָד לְמוּלוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְאֶחָד לָמוּל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּיב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר! אָמַר רַבִּי אַמֵּי: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן? כְּגוֹן שֶׁקָּדַם וּמָל אֶת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת, דְּאִיכָּא הָךְ דְּשַׁבָּת דִּטְרִיד בֵּיהּ. הָכָא, כְּגוֹן שֶׁקָּדַם וְשַׁחְטִינְהוּ לְאֵימוּרֵי צִיבּוּר בְּרֵישָׁא. אִי הָכִי? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם אֵימוּרֵי צִיבּוּר פָּטוּר, אַף עַל גַּב דִּקְדֵים וְשַׁחְטִינְהוּ לְאֵימוּרֵי צִיבּוּר בְּרֵישָׁא, וְהַתַּנְיָא, רַבִּי חִיָּיא [מֵאָבֵל עֲרָב] אָמַר רַבִּי מֵאִיר: לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוֹקוֹת, אֶחָד לָמוּל עֶרֶב שַׁבָּת וְאֶחָד לָמוּל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת — דְּחַיָּיב. [ג]עַל מָה נֶחְלְקוּ — עַל שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוֹקוֹת, אֶחָד לָמוּל אַחַר הַשַּׁבָּת וְאֶחָד לָמוּל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּיב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. [ב]וְתִסְבְּרָא: מָה הָתָם דְּלָא עָבֵיד מִצְוָה — פָּטַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הֵיכָא דְּקָא עָבֵיד מִצְוָה — מְחַיֵּיב?! [ד]אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: רֵישָׁא — כְּגוֹן שֶׁקָּדַם וּמָל שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת,

שֶׁלֹּא

רש"י

אִי נֵימָא בְּטוֹעֶה כְּסָבוּר שֶׁהוּא זֶבַח אַחֵר: שָׁמְעַת מִנָּהּ מִדְּקָתָנֵי חַיָּב אַלְמָא פָּסוּל הוּא: עֲקִירָה בְּטָעוּת שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לַעֲקֹר שֵׁם פֶּסַח מִמֶּנּוּ הָוְיָא עֲקִירָה כְּעוֹקֵר מִדַּעַת: מָה לִי שֶׁאֵינָן רְאוּיִן עוֹקֵר לָאו טוֹעֶה בִּדְבַר מִצְוָה הוּא וְאַמַּאי פָּטַר לֵיהּ ר' יְהוֹשֻׁעַ בִּרְאוּיִן וַהֲלֹא לֹא טָעָה בּוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ פֶּסַח: רֵישָׁא הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ: סֵיפָא וּשְׁאָר כָּל הַזְּבָחִים: אוֹכְלוֹסָא חֲבוּרָה גְּדוֹלָה מְאֹד: הָא לָא דָּמֵי רֵישָׁא לְסֵיפָא דְּרֵישָׁא בְּעוֹקֵר וְלָאו טוֹעֶה הוּא: לר"א דְּדָאֵן הַאי ק"ו לָא שָׁאנֵי לֵיהּ בֵּין עוֹקֵר לְטוֹעֶה: וּמַקְשֵׁי' ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּשָׁנֵי לֵיהּ לֵימָא לֵיהּ דְּלָא דָּמֵי טוֹעֶה לְעוֹקֵר אַמַּאי אַהְדַּר לֵיהּ טַעְמָא מִשּׁוּם שֶׁשִּׁנָּה בְּדָבָר הָאָסוּר כו': בְּפֶסַח שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה אֵין חֶשְׁבּוֹן לִפְסָחִים וְזֶה שֶׁמָּצָא טָלֶה זֶה עוֹמֵד בָּעֲזָרָה כְּסָבוּר שֶׁהוּא אָבוּד מִבְּעָלָיו וּשְׁחָטוֹ לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא: תִּינוֹקוֹת דְּיֵשׁ לָהֶן קִצְבָה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי תִּינוֹקוֹת אֶחָד לָמוּל בַּשַּׁבָּת וְאֶחָד לָמוּל בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת יוֹדֵעַ הוּא שֶׁאֵין לוֹ לָמוּל בְּשַׁבָּת אֶלָּא אֶחָד: וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת חַיָּב דְּטָעָה בִּדְבַר מִצְוָה וְלֹא עָשָׂה מִצְוָה הוּא דַּעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּחַיָּב: אֶת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת קְסָבוּר שֶׁהוּא שֶׁל שַׁבָּת וְזֶה שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת הָיָה אֶתְמוֹל חוֹלֶה אוֹ שֶׁנֶּאֱנַס וּמִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת דְּהוֹאִיל וְעָבַר זְמַנָּהּ יַמְתִּין עַד לְמָחָר: ר' אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חַטָּאת דְּלֵית לֵיהּ טוֹעֶה בִּדְבַר מִצְוָה וְעָשָׂה מִצְוָה פָּטוּר: ר' יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר דְּטָעָה בִּדְבַר מִצְוָה וְעָשָׂה מִצְוָה פָּטוּר ואע"ג דְּחִלֵּל שַׁבָּת וְעָשָׂה שֶׁלֹּא כַּדָּת מִכָּל מָקוֹם מִצְוַת מִילָה קִיֵּם וְהָכָא נָמֵי אע"ג דְּאִית לְהוּ קִצְבָה לִפְטַר דְּמִכָּל מָקוֹם עָשָׂה מִצְוָה דְּכָל הַזְּבָחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן כְּשֵׁרִין וְזֶה שֶׁמָּצָא זֶבַח אֶחָד בָּעֲזָרָה וּשְׁחָטוֹ לְשֵׁם תְּמִידֵי צִבּוּר כָּשֵׁר לְזִבְחוֹ הָרִאשׁוֹן: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן כְּגוֹן שֶׁקָּדַם וּמָל אֶת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת בְּשָׁעָה שֶׁמָּל אֶת זֶה עֲדַיִן שְׁנֵיהֶן עוֹמְדִים דְּמִשּׁוּם הָכִי פָּטוּר דְּטָרוּד הָיָה בְּאֶחָד מֵהֶן דְּיוֹדֵעַ הוּא שֶׁהַיּוֹם חוֹבַת הָאֶחָד עָלָיו וּמַתְנִי' כְּגוֹן דִּקְדֵם וְשַׁחְטִינְהוּ לְאֵמוּרֵי צִבּוּר דְּהַשְׁתָּא לָא הֲוָה טָרוּד וְעָסוּק בִּשְׁחִיטָתָן: ואע"ג כו' בִּתְמִיהַּ: [מֵאָבֵל עֲרָב שֵׁם מָקוֹם]: וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת דְּחַיָּב ואע"ג דְּעָשָׂה מִצְוָה: עַל מַה נֶחְלְקוּ כו' וקס"ד הַשְׁתָּא בְּרֵישָׁא מְחַיֵּב ר' מֵאִיר כְּשֶׁמָּל אֶת שְׁנֵיהֶם ע"י [שֶׁסָּבוּר] שֶׁשְּׁנֵיהֶן כְּבָר הִגִּיעַ זְמַנָּן וּמָל שֶׁל שַׁבָּת תְּחִלָּה שֶׁזְּמַנּוֹ הַיּוֹם וְאַחַר כָּךְ מָל אֶת שֶׁל אֶתְמוֹל וְאַף עַל גַּב דְּעָשָׂה מִצְוָה כֵּיוָן דְּלָא רַמְיָא טִרְדָּא עָלֶיהָ בָּתַר דְּמַהֲלֵיהּ לְשֶׁל שַׁבָּת לָאו טוֹעֶה בִּדְבַר מִצְוָה הוּא וְסֵיפָא פָּטוּר מִשּׁוּם דִּטְרִיד בְּשֶׁל שַׁבָּת וְהֶחְלַף לוֹ שֶׁל מָחָר דְּהָא וַדַּאי לָא קָאָמַר שֶׁמָּל אֶת שְׁנֵיהֶם דְּהָא לָא טָעֵי בְּהָכִי אַלְמָא הֵיכָא דְּלָא טְרִיד הָאִדָּנָא לר"מ חַיָּב: וְתִסְבְּרָא דְּטַעְמָא מִשּׁוּם הָכִי הוּא הַשְׁתָּא סֵיפָא דְּלָא עֲבַד מִצְוָה דַּעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ פָּטוּר רֵישָׁא דַּעֲבַד מִצְוָה מְחַיֵּב: אָמְרִי דְּבֵי ר' יַנַּאי רֵישָׁא כְּגוֹן שֶׁנִּתְחַלֵּף לוֹ אֶתְמוֹל שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּמָלוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת וַעֲדַיִן לֹא נוֹדַע טָעוּתוֹ וְסָבוּר שֶׁזֶּה הָעוֹמֵד שֶׁל שַׁבָּת הוּא וְאע"ג דִּטְרִיד בֵּהּ דְּרַמְיָא מִצְוָה עָלֶיהָ כְּפִי מַחְשַׁבְתּוֹ וְגַם עָשָׂה מִצְוָה אֲפִלּוּ הָכֵי חַיָּב מִשּׁוּם דְּלֹא נִתְּנָה שַׁבָּת לִדָּחוֹת אֶצְלוֹ וְסֵיפָא נִתְּנָה שַׁבָּת לִדָּחוֹת אֵצֶל שֶׁל שַׁבָּת וְטָעָה בִּדְבַר מִצְוָה פָּטוּר וַאֲפִלּוּ לֹא עָשָׂה מִצְוָה לְרַבִּי מֵאִיר פָּטוּר וְהַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם אֵמוּרֵי צִבּוּר נִתְּנָה שַׁבָּת לִדָּחוֹת אֵצֶל קָרְבַּן צִבּוּר ואע"ג דִּקְדִים שַׁחְטִינְהוּ לְאֵמוּרֵי צִבּוּר הֲרֵי שָׁכַח וע"י שֶׁטָּרוּד בְּזֶבַח זֶה בַּיָּמִים שֶׁעָבְרוּ וְיוֹדֵעַ שֶׁזֶּבַח זֶה עוֹמֵד לִקָּרֵב נִבְהַל וְשָׁכַח שֶׁכְּבָר נִשְׁחֲטוּ אֵמוּרֵי צִבּוּר וּשְׁחָטָן לִשְׁמָן:

תוספות

שָׁמְעַתְּ מִנַּהּ עֲקִירָה בְּטָעוּת הָוְיָא עֲקִירָה אוֹמֵר ר"י דִּפְלוּגְתָּא הִיא בְּהַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת מט.): הָא לָא דָּמֵי רֵישָׁא בְּעוֹקֵר כו' וּמַאי קָאָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ שֶׁכֵּן שִׁנָּה שְׁמוֹ בְּדָבָר הָאָסוּר אֲפִלּוּ שִׁנָּה שְׁמוֹ לְדָבָר הַמֻּתָּר נָמֵי חַיָּב כֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹקֵר: לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּשָׁנֵי לֵהּ לֵימָא לֵיהּ הָכִי תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ"א הָא אַפֵּי' אִי מוֹקְמִי' כֻּלָּהּ בְּטוֹעֶה ע"כ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְדְבָרָיו דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר קָאָמַר דִּלְדִידֵהּ רֵישָׁא אֲפִלּוּ שִׁנָּה לְדָבָר הַמֻּתָּר חַיָּב כֵּיוָן דְּלָא עָשָׂה מִצְוָה דְּמַתְנִי' מוֹקְמִי' בַּגְּמָרָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאִית לֵיהּ הֵיכָא דְּלָא עָשָׂה מִצְוָה חַיָּב לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּפֶרֶק רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּמִילָה בְּסוֹפוֹ (שַׁבָּת קלז.) דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל ב' תִּינוֹקוֹת אֶחָד לָמוּל אַחַר הַשַּׁבָּת וְאֶחָד בַּשַּׁבָּת וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת דְּחַיָּב מִשּׁוּם דְּלָא עָשָׂה מִצְוָה א"כ מַה שֶּׁהֻצְרַךְ לוֹמַר דְּרֵישָׁא מִשּׁוּם דְּשִׁנָּה לְדָבָר הָאָסוּר הַיְנוּ לְדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דִּלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּסֵיפָא נָמֵי לֹא עָשָׂה מִצְוָה דְּפָסַל לְעֵיל אֲחֵרִים לְשֵׁם פֶּסַח וְאוֹמֵר ר"י דִּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת מָצֵי לְמֵימַר וְלִיטַעְמִיךְ וְלָא קָאָמַר וְעוֹד דְּלָא דָּמֵי לְתִינוֹקוֹת דְּהָתָם וַדַּאי חַיָּב כְּשֶׁמָּל שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת לְפִי שֶׁלֹּא עָשָׂה מִצְוָה וְגַם לֹא נִתְּנָה שַׁבָּת לִדָּחוֹת אֵצֶל אוֹתוֹ תִּינוֹק אֲבָל פֶּסַח שֶׁשִּׁנָּה לְדָבָר הַמֻּתָּר פָּטוּר כֵּיוָן שֶׁנִּתְּנָה שַׁבָּת לִדָּחוֹת אֵצֶל אוֹתוֹ פֶּסַח אִם הָיָה שׁוֹחֲטוֹ לִשְׁמוֹ: לְדִידָךְ לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּפֶסַח כו' תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ"א מַה מֵּשִׁיב ר' יְהוֹשֻׁעַ לְדִבְרֵי ר' אֱלִיעֶזֶר תֹּאמַר בִּזְבָחִים שֶׁשִּׁנָּה שְׁמָן לְדָבָר הַמֻּתָּר כֵּיוָן לְר' אֱלִיעֶזֶר לָא שְׁנֵי בֵּין עוֹקֵר לְטוֹעֶה מַה מּוֹעִיל מַה שֶׁשִּׁנָּה לְדָבָר הַמֻּתָּר הֲלֹא לְר' יְהוֹשֻׁעַ עוֹקֵר לְדָבָר הַמֻּתָּר חַיָּב ה"ה טוֹעֶה לְר' אֱלִיעֶזֶר וּמְפָרֵשׁ דה"ק ר' יְהוֹשֻׁעַ לְר' אֱלִיעֶזֶר נְהִי דְּלָא שְׁנֵי לָךְ בֵּין עוֹקֵר לְטוֹעֶה מ"מ יֵשׁ לְחַלֵּק דְּרֵישָׁא תַּרְתֵּי לְגְרִיעוּתָא עוֹקֵר וּלְדַבֵּר הָאָסוּר וְסֵיפָא תַּרְתֵּי לְטֵיבוּתָא דְּטוֹעֶה וּלְדַבֵּר הַמֻּתָּר: שֶׁקָּדַם וּמָל שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת הֲוָה מָצֵי לְפַלּוּגֵי בְּדִידֵי' בֵּין קָדַם וּמָל לְלֹא קָדַם אֶלָּא דְּנָקַט רְבוּתָא בְּסֵיפָא דְּמָל שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת פָּטוּר אע"ג דְּלָא עָשָׂה מִצְוָה כֵּיוָן שֶׁנִּתְּנָה שַׁבָּת לִדָּחוֹת וְרֵישָׁא נָמֵי קמ"ל רְבוּתָא דְּנָקַט ע"ש אַף עַל גַּב דְּעָשָׂה מִצְוָה חַיָּב כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְּנָה שַׁבָּת לִדָּחוֹת:

מסורת הש"ס
א שבת קלז.; משנה שבת
ב שבת קלז.

עין משפט
נר מצוה
א מיי׳ פט״ו מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ א:
ב מיי׳ פב׳ מהל׳ שגגות הל׳ יא:
ג מיי׳ פב׳ מהל׳ שגגות הל׳ ח:
ד מיי׳ פב׳ מהל׳ שגגות הל׳ ח:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ שגגות הל׳ טז:
ב מיי׳ פב׳ מהל׳ שגגות הל׳ ח:
ג סמג לאוין קכז, טוש״ע או״ח סי׳ רמ סעי׳ א:
ד מיי׳ פה׳ מהל׳ דעות הל׳ ד:
ה מיי׳ פב׳ מהל׳ שגגות הל׳ י:
ו מיי׳ פו׳ מהל׳ תרומות הל׳ יב:
ז מיי׳ פו׳ מהל׳ ביאת מקדש הל׳ י:

בְּאִשְׁתּוֹ נְמִי קָא עָבֵד מִצְוָה וּבְסָמוּךְ נְמִי פָּרִיךְ וְהָא אִכָּא שִׁמְחַת עוֹנָה וְתַמָּה הָא בְּאִשְׁתּוֹ נִדָּה קָנְמִינְן דְּלֵיכָּא מִצְוָה וְלָא שִׁמְחַת עוֹנָה וְאוֹמַר ר״י דְּפָרִיךְ אַלִּשָּׁנָא בָּתְרָא דְּפוֹטֵר טָעָה בְּדָבָר מִצְוָה אע״פ שֶׁלֹּא עָשָׂה מִצְוָה הִלְכָךְ פָּרִיךְ וְהָא אִיכָּא שִׁמְחָה וְטָעָה בְּדָבָר מִצְוָה וּמַסִּיק דַּהֲוָה לֵיהּ לְשִׁיּוֹלֵי: סָמוּךְ אֵין לְפָרֵשׁ דְּיוֹדֵעַ שֶׁהוּא סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ וּמִסְפְּקָא לֵיהּ אִם נִדָּה גְּמוּרָה הֵיא אִם לָאו דא״כ בְּיִבְמָתוֹ אַמַּאי פָּטוּר כֵּיוָן דְּיוֹדֵעַ שֶׁהוּא סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ וְסָמוּךְ לְוִסְתָּהּ דְּאוֹרַיְיתָא דְּנִפְקָא לַן מִיְּהַזְהַרְתֶּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶלָּא יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הוּא סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ אִם לָאו דַּהֲוָה לֵיהּ לְשַׁיּוֹלֵהּ כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ וְהָא דְּאָמַר בפ״ב דְּנִדָּה (דף טו.) דְּכָל הַנָּשִׁים בְּחֶזְקַת טְהֵרָה לְבַעֲלֵיהֶן הֵינוּ כְּשֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַן וְסָתָהּ דְּלֹא חִישִׁינַן שְׁמָא שִׁנְּתָה וְסָתָהּ וה״ה דַּהֲוָה מְצֵי לְמֵימַר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הִיא נִדָּה גְּמוּרָה אוֹ לָאו אֶלָּא נָקֵט דַּאֲפִילּוּ יוֹדֵעַ שֶׁאֵינָהּ נִדָּה כֵּיוָן דִּמְסַפְּקָא לֵיהּ אִם הוּא סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ בְּאִשְׁתּוֹ חַיָּב אִם הָיְתָה מְצוּיָה לְאַשְׁמְעִינַן בִּמְסַפְּקָא לֵיהּ אִם הִיא נִדָּה גְּמוּרָה וְאַפִּי' הָכֵי בְּיִבְמָתוֹ פָּטוּר:

שֶׁלֹּא נִתְּנָה שַׁבָּת לִדָּחוֹת. [וְסֵיפָא — נִתְּנָה שַׁבָּת לִדָּחוֹת אֲצָלוֹ]. הָכָא — הָרֵי נִתְּנָה שַׁבָּת לִדָּחוֹת אֲצָל קָרְבָּן צִיבּוּר. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְרַב כָּהֲנָא: הָכָא נָמֵי, הָרֵי נִתְּנָה שַׁבָּת לִדָּחוֹת אֲצָל תְּינוֹקוֹת דְּעָלְמָא! אָמַר לֵיהּ: לְגַבֵּי דְּהַאי גַּבְרָא מִיהַת לָא אִיתְיְהִיב. וּשְׁאָר כָּל הַזְּבָחִים שֶׁשְּׁחָטָן לְשׁוּם פֶּסַח, אִם אֵינָן רְאוּיִין — חַיָּיב, וְאִם רְאוּיִין — רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר מְחַיֵּיב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. מַאן תַּנָּא דְּשָׁנֵי לֵיהּ בֵּין רְאוּיִין לְשֶׁאֵינָן רְאוּיִין? (א)רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא. דְּתַנְיָא: אֶחָד הַזְּבָחִים הָרְאוּיִין וְאֶחָד זְבָחִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם אֵימוּרֵי צִיבּוּר — פָּטוּר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל שֶׁאֵינָן רְאוּיִין שֶׁחַיָּיב, עַל מָה נֶחְלְקוּ — עַל הָרְאוּיִין, שֶׁרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר מְחַיֵּיב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. אָמַר רַב בִּיבִי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: פּוֹטֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר אֲפִילּוּ עֵגֶל שֶׁל זִבְחֵי שְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטוֹ לְשׁוּם הַפֶּסַח. אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַב בִּיבִי: וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹדֶה הָיָה רַבִּי מֵאִיר בְּבַעֲלֵי מוּמִין! אָמַר לֵיהּ: בְּבַעֲלֵי מוּמִין לָא טָרִיד בְּהוּ, וְהַאי טָרִיד בֵּיהּ. בָּעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן: חוּלִּין לִשְׁוֹם פֶּסַח, מַאי לִי אָמַר רַבִּי מֵאִיר? אָמַר לֵיהּ: פּוֹטֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר אֲפִילּוּ חוּלִּין לִשְׁוֹם פֶּסַח. וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹדֶה הָיָה רַבִּי מֵאִיר בְּבַעֲלֵי מוּמִין! בַּעֲלֵי מוּמִין לָא מִיחַלְּפִי, הֲנֵי מִיחַלְּפִי. וְטַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר מִשּׁוּם אִיחַלּוּפֵי וְלָא אִיחַלּוּפֵי? וְהָאָמַר רַב בִּיבִי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: פּוֹטֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר אֲפִילּוּ עֵגֶל שֶׁל זִבְחֵי שְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטוֹ לְשׁוּם הַפֶּסַח! אֶלָּמָא, טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר מִשּׁוּם דְּטָרִיד! אָמַר לֵיהּ: טָרִיד — אַף עַל גַּב דְּלָא מְחַלַּף, מְחַלַּף — אַף עַל גַּב דְּלָא טָרִיד, לְאַפּוֹקֵי בַּעֲלֵי מוּמִין, דְּלָא אִיחַלּוּפֵי מְחַלַּף וְלָא מְטָרִיד טָרִיד. (ב)יְתִיב רַבִּי זֵירָא וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק אַקִּילְעָא דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, וְיָתְבִי וְקָא אָמְרִי, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: נִתְחַלֵּף לוֹ שַׁפּוּד שֶׁל נוֹתֵר בְּשַׁפּוּד שֶׁל צָלִי, וַאֲכָלוֹ — חַיָּיב. [ג]וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אִשְׁתּוֹ נִדָּה בָּעַל — חַיָּיב. יְבִמְתּוֹ נִדָּה בָּעַל — פָּטוּר. אִיכָּא דְּאָמְרִי: כָּל שֶׁכֵּן בְּהָהִיא דְּמִחַיַּיב, דְּלֹא עָשָׂה מִצְוָה. (ב)אִית דְּאָמְרִי, בְּהָהִיא — פָּטוּר. מַאי טַעְמָא? הָתָם הוּא דַּהֲוָה לֵיהּ לְשַׁיּוֹלֵי. אֲבָל הָכָא, דְּלָא הֲוָה לֵיהּ לְשַׁיּוֹלֵי — לָא. וְרַבִּי יוֹחָנָן, מַאי שְׁנָא יְבִמְתּוֹ, דְּקָא עָבֵיד מִצְוָה? אִשְׁתּוֹ נָמֵי קָא עָבֵיד מִצְוָה! בְּאִשְׁתּוֹ מְעוּבֶּרֶת. וְהָא אִיכָּא שִׁמְחַת עוֹנָה! שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עוֹנָתָהּ. [ד]וְהָאָמַר רָבָא: חַיָּיב אָדָם לְשַׂמֵּחַ אִשְׁתּוֹ בְּדָבָר מִצְוָה! סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ. אִי הָכִי, אֲפִילּוּ יְבִמְתּוֹ נָמֵי! יְבִמְתּוֹ בְּזִיז מִינַּהּ, אִשְׁתּוֹ לָא בְּזִיז מִינַּהּ. [ה](ג)וְרַבִּי יוֹחָנָן כְּמַאן? אִילֵּימָא כְּרַבִּי יוֹסֵי. דְּתָנַן, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וְהוֹצִיא אֶת הַלּוּלָב לִרְשׁוּת הָרַבִּים — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיא בִּרְשׁוּת. דִּילְמָא שְׁאנֵי הָתָם, דִּזְמַנּוֹ בָּהוּל. וְאֶלָּא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּזָבְחִים. דִּילְמָא הָתָם נָמֵי זְמַנּוֹ בָּהוּל. וְאֶלָּא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּתִינוֹקוֹת. הָתָם נָמֵי זְמַנּוֹ בָּהוּל. [ו](ד)וְאֶלָּא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּתָנַן: הָיָה אוֹכֵל בִּתְרוּמָה וְנוֹדַע שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶן חֲלוּצָה — רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר מְחַיֵּיב קָרֶן וַחוֹמֶשׁ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. דִּילְמָא כְּדְרַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי, דְּאָמַר רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי: בִּתְרוּמָה בְּעָרֵב הַפֶּסַח, דְּזִמַּנָּהּ בָּהוּל. אִי נָמֵי: שְׁאנֵי תְּרוּמָה דְּאִיקְּרִי עֲבוֹדָה, וַעֲבוֹדָה רַחֲמָנָא אַכְשֵׁר. [ז]דְּתָנַן: הָיָה עוֹמֵד וּמַקְרִיב, וְנוֹדַע שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶן חֲלוּצָה — כָּל הַקָּרְבָּנוֹת כּוּלָּן שֶׁהִקְרִיב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ פְּסוּלִין, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר. וְאָמְרִינַן, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ — דִּכְתִיב: ״בָּרֵךְ ה׳ חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה״. (ה)וּתְרוּמָה הֵיכָא אִיקְּרִי עֲבוֹדָה? דְּתַנְיָא, מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁלֹּא בָּא אֶמֶשׁ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. לְשַׁחֲרִית מְצָאוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אָמַר לוֹ: מִפְּנֵי מָה לֹא בָּאתָ אֶמֶשׁ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ? אָמַר לוֹ: עֲבוֹדָה עִכַּבְתְּנִי. אָמַר לוֹ: כָּל דְּבָרֶיךָ אֵינָן אֶלָּא דִּבְרֵי תֵימָה, וְכִי עֲבוֹדָה בַּזְּמַן הַזֶּה מְנַיָּן? אָמַר לוֹ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר:

״עֲבוֹדַת

וְאֶחָד זְבָחִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְפֶסַח: פָּטוּר הוֹאִיל וְטָרוּד בְּמַחֲשָׁבַת לִבּוֹ מֵאֵז הַפְרָשָׁתָן וְיוֹדֵעַ שֶׁעָלָיו לְהַקְרִיבָם טוֹעֶה וְשׁוֹחֵט לְשֵׁם פֶּסַח: עַל שֶׁאֵינָן רְאוּיִין שֶׁחַיָּב דְּלֹא טוֹעֶה הוּא: אֲפִילּוּ עֵגֶל דסד״א לֵיכָּא דְּטָעֵי בָּהּ: מוֹדֶה הָיָה ר׳ מֵאִיר בִּבְעָלֵי מוּמִין הוֹאִיל וְלָאו בְּנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ לֹא יָכוֹל לוֹמַר טוֹעֶה הוּא וְחַיָּב הָכָא נָמֵי חֵילִין לְשֵׁם פֶּסַח יְהֵא חַיָּב הוֹאִיל וְלָאו בְּנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ: לֹא טָרִיד בָּהּ: אֵין מַחֲשֶׁבֶת הַקְרָבָתָן בְּלִבּוֹ עַד הַנָּזֶה: הָאי טָרִיד בֵּהּ כָּל יְמֵי הַפְרָשָׁתָן בְּלִבּוֹ וַעֲסוּק וְאוֹמֵר מָתַי אֶפְנֶה וְאַקְרִיבֵנוּ: חֵילִין לְשֵׁם פֶּסַח מָה לִי א״ר מֵאִיר כְּלוֹמַר מָה ר׳ מֵאִיר אָמַר לָנוּ בוֹ: מוֹדֶה הָיָה ר׳ מֵאִיר בִּבְעָלֵי מוּמִין הוֹאִיל וְלָאו בְּנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ לֹא יָכוֹל לוֹמַר טוֹעֶה הוּא וְחַיָּב הָכָא נָמֵי חֵילִין לְשֵׁם פֶּסַח יְהֵא חַיָּב הוֹאִיל וְלָאו בְּנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ לֹא יָכוֹל לוֹמַר טָעִיתִי קָדָשִׁים הֵן מִשּׁוּם הָכִי פָּטוּר: הֵנִי לֹא מְחַלְּפִי בַּעֲלֵי מוּמִין בְּקָדָשִׁים לֹא יָכוֹל לוֹמַר טָעִיתִי כְּסָבוּר קָדָשִׁים הֵן מִשּׁוּם הָכִי חַיָּב: אַלְמָא טַעְמָא מִשּׁוּם טָרְדָּא וְלָאו מִשּׁוּם אִיחַלּוּפֵי וְחֵילִין לָא טָרִיד בְּהַקְרָבָתָן: אַקִּלְעָא לְפָנֵי הַבַּיִת כְּעֵין בֵּית שַׁעַר וְקוֹרִין פּוֹרְיֵי״א: בִּשְׁפּוּד שֶׁל צָלִי שֶׁל קוֹדֶשׁ הֶרְאוּי וַאֲכִילַת קָדָשִׁים מִצְוָה דִּכְתִיב (שְׁמוֹת כ״ט:ל״ג) וַאֲכָלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כֻּפַּר וגו׳: חַיָּב דְּטָעָה בִּדְבַר מִצְוָה וְלֹא עָשָׂה מִצְוָה וְנוֹתֵר חַיָּבִים עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא י״ט:ח׳) וְאוֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא: אִשְׁתּוֹ נִדָּה בָּעַל חַיָּב כִּדְמוֹקֵי לָהּ לְקַמַּהּ בְּסָמוּךְ לְוִסְתָּהּ וּבְמִסְתַּבְּרַת דְּלָאו מִצְוָה הִיא וּלְקַמַּהּ מְפָרֵשׁ וְאָזֵל אִם חָלוּק הוּא עַל רֵישׁ לָקִישׁ אוֹ מוֹסִיף עַל דְּבָרָיו: כָּל שֶׁכֵּן בְּהָהוּא נוֹתֵר: דִּמְחַיַּב דְּאֵין שָׁם לְחָלּוּחִית מִצְוָה אֲבָל הָכָא אע״ג דְּמִסְתַּבְּרַת מִיהוּ מִצְוֹת שִׁמְחַת אִשְׁתּוֹ אִיכָּא: בִּשְׁפּוּד לֵיכָּא לְמַאן נְשַׁיְּלֵהּ: וְרַ׳ יוֹחָנָן מַאי שְׁנָא יְבִמְתּוֹ דְּפָטוּר וְאע״ג דַּהֲוָה לֵיהּ לְשַׁיּוֹלֵי: דְּקָא עָבֵיד מִצְוֹת יִבּוּם בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה קָאָמַר: אִשְׁתּוֹ מִצְוֹת פְּרִיָה וּרְבִיָה: עוֹנָה לְפִי מָה שֶׁהוּא חָמֵר אוֹ גַּמָּל אוֹ טַיָּל אוֹ תַּלְמִיד דְּדַמְפֵּרֵשׁ בִּכְתֻבּוֹת (דף סא:): לְשַׁמֵּחַ אֶת אִשְׁתּוֹ אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עוֹנָתָהּ אִם רוֹאֶה שֶׁמִּתְאַוֵּית לוֹ: וּמְשַׁנֵּי בְּסָמוּךְ לְוִסְתָּהּ דְּמַזְהִירִין יִשְׂרָאֵל לִפְרֹשׁ מִנִּשּׁוֹתֵיהֶן סָמוּךְ לְזֶמֶן וֶסֶת נִדּוֹתֵיהֶן כִּדְאָמְרִינַן בִּשְׁבוּעוֹת (דף יח:) וְהִזְהַרְתֶּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ מִכָּאן אַזְהָרָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהוּ פּוֹרְשִׁין מִנִּשּׁוֹתֵיהֶן כו׳: אִי הָכִי יְבִמְתּוֹ נָמֵי סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ לֹא רַמְיָא מִצְוָה עָלֶיהָ: בְּזִיז מִנַּהּ בּוֹשׁ מִמֶּנָּה לְשׁוֹאֲלָהּ אִם סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ הוּא: וְרַ׳ יוֹחָנָן דְּאָמַר פָּטוּר כְּמַאן: בְּרָשׁוּת שֶׁל מִצְוָה שֶׁהָיָה טָרוּד בָּהּ: דְּזִמַּנָּהּ בָּהוּל שֶׁקִּבּוּעַ לָהּ הַיּוֹם וְטָרוּד בְּאֵם לֹא עָכְשָׁו אֵימָתַי הוֹלֵךְ אֵצֶל בָּקִי לְלַמְּדוֹ: דְּזָבְחִים דְּפָטוּר בְּמַתְנִי' בְּשׁוֹחֵט לְשֵׁם פֶּסַח מִשּׁוּם דְּטָעָה בִּדְבַר מִצְוָה וְעֲשָׂה מִצְוָה: זְמַנּוֹ שֶׁל פֶּסַח בָּהוּל הוּא הַיּוֹם לְמַהֵר פֶּן יַעֲבֹר זְמַנּוֹ: בֶּן גְּרוּשָׁה כֹּהֵן חָלָל זֶרַע גְּמוּר הוּא דִּכְתִיב בְּכֹהֲנֵי הַנּוֹשְׂאִים גְּרוּשָׁה (וַיִּקְרָא כא) לֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ שְׁמַחְלְלוֹ מִדִּין כְּהֻנָּה: קָרֶן וְחֹמֶשׁ שֶׁהֲרֵי אָכְלָהּ שׁוֹגֵג: וְרַ׳ יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר שֶׁטָּעָה בִּדְבַר מִצְוָה: דְּאִקְּרֵי עֲבוֹדָה אֲכִילָתָהּ כְּדִלְקַמָּן: וַעֲבוֹדָה שֶׁל חָלָל בְּשׁוֹגֵג רַחֲמָנָא אַכְשְׁרָהּ דְּתָנָן כו׳: בָּרֵךְ ה׳ חֵילוֹ בְּכֹהֲנִים כְּתִיב יְשַׁיְּמוּ קְטוֹרָה בְּאַפְּךָ וְגו׳ וּסְמִיךְ לַהּ בָּרֵךְ ה׳ חֵילוֹ חֲלָלִים שֶׁבּוֹ: אֶמֶשׁ בְּעֶרֶב:

מסורת הש״ס

א תוספתא פסחים; תוספתא כלים בתרא; תוספתא אהלות ב שבת קלו.
ג סוכה מא.; משנה סוכה
ד יבמות לד.; משנה תרומות
ה תוספתא ביצה; ביצה כא.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

גליון הש״ס

גמרא יבמתו נדה בעל. עי׳ יבמות ב ע״א תוספות ד״ה ואחות אשתו:

תורה אור השלם

כִּי־יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין־לוֹ לֹא־תִהְיֶה אֵשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ [דברים כה, ה]
אִם־אָחֹרֶת יִקַּח־לּוֹ שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע [שמות כא, י]
בָּרֵךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה מְחַץ מָתְנַיִם קָמָיו וּמְשַׂנְאָיו מִן־יְקוּמוּן [דברים לג, יא]

"עֲבוֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת", עָשׂוּ אֲכִילַת תְּרוּמָה בַּגְּבוּלִין כַּעֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו. פְּשִׁיטָא! כֵּיוָן דְּהָתָם — פָּסוּל, הָכָא — חַיָּיב! מִשּׁוּם דְּתָנָא סֵיפָא פָּטוּר, תְּנָא רֵישָׁא חַיָּיב. וְהָא נָמֵי פְּשִׁיטָא, מִשּׁוּם דְּהָתָם כָּשֵׁר, הָכָא פָּטוּר! אֶלָּא, אַיְּידֵי דִּתְנָא שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ בְּשַׁבָּת, תְּנָא נָמֵי שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו. וְהִיא גּוּפָא לְמָה לִי? מִשּׁוּם דְּקָבָעֵי לְאִיפְּלוֹגֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בַּר חִינָּנָא לִבְרֵיהּ: כִּי אָזְלַתְּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי זְרִיקָא, בְּעֵי מִינֵּיהּ: לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר "מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה — פָּטוּר", "שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו — חַיָּיב" מָה תִּיקֵּן?! תִּיקֵּן אִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ. שְׁחָטוֹ וְנִמְצָא בַּעַל מוּם חַיָּיב, מָה תִּיקֵּן? תִּיקֵּן בְּדוּקִּין שֶׁבָּעַיִן, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר אִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ. [א]שְׁחָטוֹ וְנִמְצָא טְרֵיפָה בַּסֵּתֶר — פָּטוּר. הָא בְּגָלוּי — חַיָּיב. מָה תִּיקֵּן? תִּיקֵּן לְהוֹצִיא מִידֵּי נְבֵילָה. [ב]מַתְקִיף לַהּ רָבִינָא: הָא דְּתַנְיָא: הַשּׁוֹחֵט חַטָּאת בַּשַּׁבָּת בַּחוּץ לַעֲבוֹדָה זָרָה — חַיָּיב עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת, מָה תִּיקֵּן? אָמַר רַב עַוִּירָא: שֶׁמּוֹצִיאוֹ מִידֵּי אֵבֶר מִן הַחַי. שְׁחָטוֹ וְנוֹדַע וְכוּ'. אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: אָשָׁם שֶׁנִּיתַּק לִרְעִיָּה, וּשְׁחָטוֹ סְתָם — כָּשֵׁר לְעוֹלָה. אַלְמָא קָסָבַר: לָא בָּעֵי עֲקִירָה. (א)אִי הָכִי כִּי לֹא נִיתַּק נָמֵי! גְּזֵירָה לְאַחַר כַּפָּרָה אַטּוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה. [ג](ב)וּמְנָא תֵּימְרָא, דִּתְנַן: אָשָׁם שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו אוֹ שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּעָלָיו — יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר, וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יָמוּת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: יִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה. בְּדָמָיו אִין, אֲבָל גּוּפוֹ לָא. דְּגָזַר לְאַחַר כַּפָּרָה אַטּוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה. שְׁמַע מִינַּהּ. אֵיתִיבֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב הוּנָא: שְׁחָטוֹ וְנוֹדַע שֶׁמָּשְׁכוּ בְּעָלִים אֶת יָדָם וְכוּ', וְתָנֵי

עֲבוֹדַת מַתָּנָה מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה שֶׁנָּתַתִּי לָכֶם הֲרֵי הֵן כַּעֲבוֹדָה: פְּשִׁיטָא כֵּיוָן דְּהָתָם בְּתָמִיד נִשְׁחָט (דַּף סא.) תְּנַן דְּפֶּסַח שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו פָּסוּל: הָכָא דִּבְשַׁבָּת קָאֵי מִמֵּילָא שָׁמְעִינַן דְּחַיָּב: מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִיתְנָא סֵיפָא לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו פָּטוּר תְּנָא רֵישָׁא שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו חַיָּב: לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר בְּמַס' שַׁבָּת (דַּף קו.): מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה הָעוֹשֶׂה חַבּוּרָה בְּשַׁבָּת לְקַלְקָלָה שֶׁאֵינוֹ מְתַקֵּן פָּטוּר וְאֵין חוֹבֵל חַיָּב מִשּׁוּם שַׁבָּת אֶלָּא שׁוֹחֵט שֶׁמְּתַקֵּן אוֹ חוֹבֵל בִּבְהֵמָה וְצָרִיךְ לְדָם לְהַאֲכִילוֹ לְכַלְבּוֹ: שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו חַיָּב דְּקָתָנֵי מַתְנִי' חַיָּב: מַה תִּקֵּן הָא פָּסְלִי': תִּקֵּן דְּכָל הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁנִּפְסְלוּ בָּעֲזָרָה תְּנַן בְּמַס' זְבָחִים (דַּף פד.) אִם עָלוּ לַמִּזְבֵּחַ אֵמוּרֵיהֶן לְהַקְטִיר לֹא יֵרְדוּ: בַּעֲלֵי מוּמִין תְּנַן הָתָם אִם עָלוּ יֵרְדוּ שֶׁלֹּא הָיָה פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ: בְּדֻקִּין שֶׁבָּעַיִן טליי"א כְּגוֹן הַנּוֹטֶה כַּדּוֹק שָׁמַיִם (יְשַׁעְיָהוּ מ':כ"ב) וְגַבֵּי קָרְבָּן מוּם הוּא כְּדִכְתִיב (וַיִּקְרָא כ"א:כ') אוֹ דַק אוֹ תְּבַלֻּל בְּעֵינוֹ: וְאַלִּבָּא דר"ע בְּמַס' זְבָחִים תְּנַן ר"ע מַכְשִׁיר בְּבַעֲלֵי מוּמִין אִם עָלוּ וְאָמְרוּ בַּגְּמָרָא לֹא ארע"ק אֶלָּא בְּדֻקִּין שֶׁבָּעַיִן הוֹאִיל וּכְשֵׁרִין לְכַתְּחִלָּה בְּעוֹפוֹת: טְרֵפָה אָמַר הָתָם אִם עָלְתָה תֵּרֵד: מִידֵי נְבֵלָה מִלְּטַמֵּא: הַשּׁוֹחֵט חַטָּאת גָּר' וּבִשְׁחִיטַת חֻלִּין בְּפֶרֶק שֵׁנִי מְפָרֵשׁ אַמַּאי נְקַט חַטָּאת: ג' חַטָּאוֹת מִשּׁוּם שַׁבָּת וּמִשּׁוּם ע"ז וּמִשּׁוּם שְׁחוּטֵי חוּץ לָעֲזָרָה: מַה תִּקֵּן הָכָא אֲפִי' לְטַהֲרוֹ מִידֵי נְבֵלָה לֵיכָּא דְּתִקְרֹבֶת ע"ז מְטַמְּאָה אֲפִי' בְּאֹהֶל: מִידֵי אֵבֶר מִן הַחַי לִבְנֵי נֹחַ שֶׁאִם אֲכָלוֹ אֵינוֹ נֶהֱרָג: אָשָׁם שֶׁנִּתַּק לִרְעִיָּה שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו אוֹ נִתְכַּפְּרוּ בְּאַחֵר וְחַטָּאת וְאָשָׁם אֵינָן בָּאִין נְדָבָה וּמִשֶּׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּאַחֵר אֵין תַּקָּנָה לָזֶה וְגַבֵּי חַטָּאת הִילְכְתָא גְּמִירִי לָהּ (תְּמוּרָה כא:) דְּמֵתָה וּבְאָשָׁם גְּמִירִי הִילְכְתָא (שָׁם יח.) כֹּל שֶׁבְּחַטָּאת מֵתָה בְּאָשָׁם רוֹעֶה וְאִם נִתְּקוּ מֵעָלָיו וְהִשְׁלִיכוֹ לְאֵפֶר לִרְעוֹת שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיִפֹּל בּוֹ מוּם שֶׁיּוּכַל לִפְדּוֹתוֹ וּלְהוֹצִיאוֹ לְחֻלִּין וְכָל הָרוֹעִים דְּמֵיהֶם נוֹפְלִים לִנְדָבָה וּמַה הִיא נְדָבָה שִׁשָּׁה שׁוֹפָרוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ וְכָתוּב עֲלֵיהֶן נְדָבָה וְשָׁם הָיוּ נוֹתְנִין כָּל מוֹתַר דְּמֵי חַטָּאת וְאָשָׁם וּמְבִיאִין מִשָּׁם קֵיץ הַמִּזְבֵּחַ עוֹלוֹת בָּשָׂר לַשֵּׁם וְעוֹרוֹת לַכֹּהֲנִים שֶׁזֶּהוּ מִדְרָשׁוֹ שֶׁל יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן בְּמַס' תְּמוּרָה (דַּף כג:) וְזֶה לֹא הִמְתִּין עַד שֶׁיּוּמַם וּמִשֶּׁנִּתְּקוֹ לִרְעִיָּה שְׁחָטוֹ סְתָם כָּשֵׁר לְעוֹלַת קֵיץ הַמִּזְבֵּחַ הוֹאִיל וְסוֹף סוֹף דָּמָיו לְכָךְ הָיוּ עוֹמְדִים: לֹא בָּעֵי עֲקִירָה מֵאַחַר שֶׁהוּא עוֹמֵד לְכָךְ א"צ לַעֲקֹר שֵׁם אָשָׁם מִמֶּנּוּ:
א"ה כִּי לֹא נִתַּק נָמֵי מִשָּׁעָה שֶׁנִּתְכַּפֵּר בְּאַחֵר סְתָמֵהּ לְקֵיץ הַמִּזְבֵּחַ קָאֵי: גְּזֵרָה לְאַחַר כַּפָּרָה אַטּוּ קֹדֶם שֶׁנִּתְכַּפֵּר דִּסְתָמֵהּ לְאָשָׁם אֲבָל מִשֶּׁנִּתַּק לָא מִחַלַּף: וּמְנָא תֵּמְרָא לְהָא מִלְּתָא דַּאֲמַר לָךְ דְּגָזְרִי' הָכִי: לִנְדָבָה לַשּׁוֹפָרוֹת: ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יָמוּת כָּל צְדָדָיו שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָיָה עוֹשֶׂה אָשָׁם כְּחַטָּאת לְכָל דָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא ז':ז') כְּחַטָּאת כְּאָשָׁם וְכֵן גַּבֵּי שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְכֵן גַּבֵּי חַטָּאת שֶׁנִּכְנַס דָּמָהּ לִפְנִים בְּמַס' זְבָחִים (דַּף יוֹד:): רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר יִמָּכֵר לְאַחַר שֶׁנִּסְתָּאֵב: וְיָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה נְדָבָה לְעַצְמוֹ וּבְמַס' תְּמוּרָה מַסִּיק לְהָא מִלְּתָא וַהֲלֹא אַף הַנְּדָבָה עוֹלָה הִיא מַה בֵּין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְדִבְרֵי חֲכָמִים אֶלָּא שֶׁבִּזְמַן שֶׁהִיא בָּאָה לְחוֹבָתוֹ הוּא סוֹמֵךְ עָלֶיהָ וְשׁוֹחֲטָהּ וּנְסָכֶיהָ קְרֵבִין מִשֶּׁלּוֹ וּכְשֶׁהִיא בָּאָה לְנִדְבַת צִבּוּר אֵינוֹ סוֹמֵךְ עָלֶיהָ כו': בְּדָמָיו אִין אֲבָל אִיהוּ גּוּפֵהּ לֹא אָמַר דְּיִקְרַב עוֹלָה וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּקְרִיבוֹ לְעַצְמוֹ אַלְמָא גְּזֵרָה לְאַחַר כַּפָּרָה שֶׁנִּתְכַּפֵּר בְּאַחֵר אַטּוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה דְּאִי שָׁרֵית לֵיהּ הַשְׁתָּא טָעֵי וְאִי מִצְטְרִיךְ לֵיהּ עוֹלָה נָמֵי קֹדֶם כַּפָּרָה מַקְרִיב לֵיהּ לְהַאי וַהֲדַר מַיְתֵי אַחֵר לְאָשָׁם וְאִי אֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת זֶבַח לְזֶבַח אַחֵר כ"ז שֶׁעוֹמֵד לִשְׁמוֹ:

לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה כו' וא"ת וַהֲלֹא ר' יְהוּדָה הוּא דְּפָטַר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה וּמַתְנִי' דִּמְחַיֵּב בְּשֶׁאֵינָן רְאוּיִין דְּהַיְנוּ מִתְעַסֵּק שֶׁשּׁוֹחֵט זֶבַח זֶה וְסָבוּר שֶׁהוּא אַחֵר לָא אָתֵי כר"י דִּלְדִידֵהּ מִתְעַסֵּק פָּטוּר כִּדְמוּכַח בְּפֶ' סָפֵק אָכַל (כְּרִיתוֹת יט:) דְּקָאָמַר הַנַּח לַתִּינוֹקוֹת מִתּוֹךְ שֶׁמְּקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה חַיָּב מִתְעַסֵּק נַמֵּי חַיָּב אַלְמָא מַשְׁמַע מַאן דְּפָטַר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה פָּטַר נָמֵי מִתְעַסֵּק וא"כ מַתְנִי' לָא מִתּוֹקְמָא כְּמַאן דְּפָטַר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה וי"ל דִּלְדִבְרֵי הָאוֹמֵר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה פָּטוּר הַיְנוּ רַבִּי יוֹחָנָן אַלִּבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּפָטַר הֵיכָא דִּמְקַלְקֵל לְגַמְרֵי דְּלֵיכָּא תִּקּוּן כְּלָל וּלְאַפּוּקֵי מִדְּר' אֲבָהוּ דִּבְפֶ' הָאוֹרֵג (שַׁבָּת קו.) תָּנֵי ר' אֲבָהוּ קַמֵּהּ דר' יוֹחָנָן כָּל הַמְקַלְקְלִין פְּטוּרִין חוּץ מֵחוֹבֵל וּמַבְעִיר א"ל פּוּק תְּנִי לְבָרָא חוֹבֵל וּמַבְעִיר אֵינָהּ מִשְׁנָה ואת"ל מִשְׁנָה בְּחוֹבֵל וְצָרִיךְ לְכַלְבּוֹ וּמַבְעִיר וְצָרִיךְ לְאֶפְרוֹ וְהַיְנוּ אַלִּבָּא דר"ש מִדְּמַפְלִיג בֵּין חוֹבֵל וּמַבְעִיר לִשְׁאָר מְקַלְקְלִין אֲבָל מְקַלְקֵל גָּמוּר לֹא אֲפֵי' לר"ש מִיהוּ אַכַּתִּי קָשֶׁה לר"י כֵּיוָן דס"ד דְּלֵיכָּא תִּקּוּן כְּלָל בְּמַתְנִי' א"כ תִּקְשֵׁי לכ"ע הֵיכִי חַיָּב לר"ש מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה הָא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ הִיא וּפָטוּר אֲפִילוּ בְּחַבּוּרָה כִּדְמוּכַח בְּסוֹף כָּל כִּתְבֵי (שַׁבָּת קכא:) דְּפָטַר ר"ש הָתָם הוֹרֵג נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים מִשּׁוּם מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ וּבְרֵישׁ הַנֶּחֱנָקִין (סַנְהֶדְרִין פד:) נָמֵי מַסִּיק מַאן שָׁמְעַתְּ לֵהּ דְּאָמַר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה חַיָּב ר"ש הָאָמַר מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר עָלֶיהָ: שְׁחָטוֹ וְנִמְצָא טְרֵפָה בַּסֵּתֶר פָּטוּר תֵּמַהּ לְר"י אַמַּאי פָּטוּר וַהֲלֹא לֹא עָשָׂה מִצְוָה וּמַתְנִיתִין אוֹקְמְנָא כר"ש דִּמְחַיֵּב אֲפֵי' לְר' יְהוֹשֻׁעַ הֵיכָא דְּלָא עָשָׂה מִצְוָה וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָכָא פָּטוּר מִשּׁוּם דְּחָשְׁבִי' לֵיהּ כְּאָנוּס דע"כ לָאו מִטַּעַם אָנוּס פָּטַר לֵיהּ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּטָעָה בִּדְבַר מִצְוָה כִּדְמוּכַח בגמ' דְּפָרִיךְ אִי ר' אֱלִיעֶזֶר חַטָּאת נָמֵי מְחַיֵּב דְּהָא לֵית לֵהּ טָעָה בִּדְבַר מִצְוָה פָּטוּר וְתַי' ר"י דְּכָל זֶה מִדִּבְרֵי ר"מ: תִּקֵּן לְהוֹצִיאוֹ מִידֵי אֵבֶר מִן הַחַי מַשְׁמַע דְּתִקְרֹבֶת ע"ז מְטַמְּאָה מִדְּאוֹרַיְתָא מִדְּלָא קָאָמַר תִּקֵּן לְהוֹצִיאוֹ מִידֵי נְבֵלָה וְלָא מְחַיֵּב אַהַךְ טֻמְאָה אִם נִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ ובע"ז פ' ר' יִשְׁמָעֵאל (עֲבוֹדָה זָרָה דַּף נב.) מַשְׁמַע שֶׁהִיא מִדְּרַבָּנָן דְּבָעֵי רַבִּי יוֹחָנָן תִּקְרֹבֶת ע"ז שֶׁל אֳכָלִין מַהוּ כו' אוֹ דִּלְמָא אִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא לֹא בָּטְלָה טֻמְאָה דְּרַבָּנָן בָּטְלָה וְי"ל דְּאִצְטְרִיךְ הָכָא לְשַׁנּוּיֵי תִּקֵּן לְהוֹצִיאוֹ מאמה"ח כִּי הֵיכִי דְּלָא נִפְשׁוֹט מֵהַךְ בָּרַיְתָא דְּטֻמְאַת תִּקְרֹבֶת לָאו דְּאוֹרַיְתָא וְכֵן בְּסוֹף הָעוֹר וְהָרֹטֶב (חֻלִּין קכט.) דְּאָמַר אַבָּיֵי הֲרֵי אָמְרוּ תִּקְרֹבֶת ע"ז שֶׁל אֳכָלִין מְטַמֵּא טֻמְאָתָהּ לָאו דְּאוֹרַיְתָא דְּאִי דְּאוֹרַיְתָא מָצִינוּ לָאֳכָלִין שֶׁמְּטַמֵּא טֻמְאָה חֲמוּרָה וּמְשַׁנֵּי כְּשֶׁשִּׁמֵּשׁ מַעֲשֵׂה עֵץ שִׁמֵּשׁ הָתָם נָמֵי דְּחוּיָה בְּעָלְמָא הוּא: אָשָׁם שֶׁנִּתַּק לִרְעִיָּה וּשְׁחָטוֹ סְתָם כָּשֵׁר כָּל עִקַּר רְעִיָּה מִדְּרַבָּנָן דְּמִדְּאוֹרַיְתָא לֹא צָרִיךְ רְעִיָּה כְּלָל וּלְהָכִי קָאָמַר אַלְמָא לָא בָּעֵי עֲקִירָה א"ה כִּי לֹא נִתַּק נָמֵי אִי אָמַרְתְּ בִּשְׁלָמָא בָּעֵי עֲקִירָה א"ש דְּבָעֵינַן נִתַּק דע"י נִתַּק יִזָּכֵר לְעָקְרוֹ אֲבָל לֹא נִתַּק לֹא דְּגָזְרִי' עוֹקְרוֹ אַטּוּ לֹא עוֹקְרוֹ אֲבָל הַשְׁתָּא דְּלָא בָּעֵי עֲקִירָה קֹדֶם נִתּוּק נָמֵי לִכְשַׁר דְּלֵיכָּא לְמֵחַשׁ לְמִידִי וּמְשַׁנֵּי דְּקֹדֶם נִתּוּק גָּזְרִי' אַחַר כַּפָּרָה אַטּוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה וְאַחַר נִתּוּק נָמֵי דִּיעֲבַד כָּשֵׁר אֲבָל לְכַתְּחִלָּה מִיהָא גָּזְרִי' אַטּוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה וּמְנָא תֵּימְרָא דִּתְנַן אָשָׁם כו' בְּדָמָיו אִין אֲבָל הוּא גּוּפֵהּ לָא דְּהָא כ"ע מוֹדוּ דִּלְאַחַר עֲקִירָה וְנִתּוּק הָיָה יָכוֹל לְשׁוֹחֲטוֹ לְכַתְּחִלָּה דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר אַטּוּ קֹדֶם עֲקִירָה הוֹאִיל וְאִיכָּא הֶכֵּירָא דְּנִתּוּק אִי לָאו מִשּׁוּם דְּגָזְרִינַן לְאַחַר כַּפָּרָה וְנִתּוּק אַטּוּ קֹדֶם כַּפָּרָה וּמַה שֶּׁפֵּי' ר"י דְּאִי אָמְרַתְּ דְּבָעֵי עֲקִירָה אָתֵי שַׁפִּיר דְּגָזְרוּ בְּשֶׁלֹּא נִתַּק דִּלְמָא אָתֵי לִשְׁחֹט בְּלֹא עֲקִירָה ק' א"כ פֶּסַח בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה דְּבָעֵי עֲקִירָה אַמַּאי לֹא מַצְרִיךְ רְעִיָּה מַקְשֵׁי' דְּאָמַר פ"ק דִמְנָחוֹת (דַּף ד.) א"ר הוּנָא אָמַר רַב אָשָׁם שֶׁנִּתַּק לִרְעִיָּה וּשְׁחָטוֹ סְתָם כָּשֵׁר לְעוֹלָה נִתַּק אִין לֹא נִתַּק לָא מ"ט אָמַר קְרָא הוּא בַּהֲוָיָתוֹ יְהֵא אַלְמָא נִתּוּק דְּאוֹרַיְתָא הוּא וְהָכָא מַשְׁמַע שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן וְגָזְרִי' אַטּוּ קֹדֶם כַּפָּרָה ואור"י דה"פ הָתָם אָמַר קְרָא הוּא בַּהֲוָיָתוֹ יְהֵא קֹדֶם כַּפָּרָה וְכֵיוָן דְּמִדְּאוֹרַיְתָא הָוֵי בַּהֲוָיָתוֹ קֹדֶם כַּפָּרָה גָּזְרִי' אַחַר כַּפָּרָה אַטּוּ קֹדֶם כַּפָּרָה ור"ת פֵּי' דה"ק בִּמְנָחוֹת נִתַּק אִין לֹא נִתַּק לָא וְטַעֲמָא כְּדִמְפָרֵשׁ הָכָא דְּגָזְרִי' אַטּוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה וּמַסִּיק מ"ט אָמַר קְרָא הוּא כְּלוֹמַר מ"ט כָּשֵׁר הֲלֹא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הוּא דְּכֹל שֶׁבַּחַטָּאת מֵתָה בָּאָשָׁם רוֹעֶה אָמַר קְרָא הוּא מַשְׁמַע בַּהֲוָיָתוֹ שֶׁלְּבַסּוֹף כְּשֶׁיִּסְתָּאֵב וְיִמָּכֵר שֶׁהַדָּמִים לִנְדָבָה וְהָוְיָא עוֹלָה וַאֲתָא קְרָא לִלְמֹד עַל הֲלָכָה דְּהָכִי גָּמְרִינַן דְּכֹל שֶׁבַּחַטָּאת מֵתָה בָּאָשָׁם קָרֵב עוֹלָה א"נ כִּי גָּמְרִי' דִּבְאָשָׁם רוֹעֶה לְמִצְוָה א"נ דִּבְאָשָׁם אָזֵל לְנִדְבַת צִבּוּר וְלָא יָדְעִי' אִי הוּא עַצְמוֹ אוֹ דָּמָיו וְגַלֵּי קְרָא דְּהוּא עַצְמוֹ וְאִי לָאו הֲלָכָה הֵ"א הוּא בַּהֲוָיָתוֹ דְּמֵעִקָּרָא יְהֵא וְלֹא יִקְרַב עוֹלָה וּרְאִי' לְפֵי' זֶה דְּבִתְמוּרָה פ' אֵלּוּ קָדָשִׁים (תְּמוּרָה דַּף יח.) גָּר' בְּכָל הַסְּפָרִים א"ר הוּנָא אָשָׁם שֶׁנִּתַּק לִרְעִיָּה וּשְׁחָטוֹ סְתָם כָּשֵׁר מ"ט אָמַר קְרָא הוּא בַּהֲוָיָתוֹ יְהֵא וְלָא גָּר' הָתָם בְּשׁוּם סֵפֶר נִתַּק אִין לֹא נִתַּק לָא:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פב' מהל' שגגות הל' י:
ב מיי' פד' מהל' שגגות הל' א:
ג מיי' פד' מהל' פסולי המוקדשין הל' יד:

מסורת הש"ס

א שבועות יב.
ב תמורה יח:, תמורה כג:, משנה תמורה

גליון הש"ס

ברש"י ד"ה מידי אבר מן החי לב"נ. ע' טורי אבן חגיגה י"ג ע"ב ד"ה אין איסור:

תורה אור השלם

וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת [במדבר יח, ז]

[א]וְתָנֵי עֲלַהּ: בַּחוֹל כִּי הַאי גַּוְנָא יִשָּׂרֵף מִיָּד. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא בָּעֵי עֲקִירָה, הַאי פֶּסַח הוּא, וְכֵיוָן דְּלֵית לֵיהּ בְּעָלִים — הָוֵה לֵיהּ פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ, אַמְּטוּ לְהָכִי יִשָּׂרֵף מִיָּד. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לָא בָּעֵי עֲקִירָה — מֵרֵישָׁא הָוֵה לֵיהּ שְׁלָמִים, פְּסוּלוֹ מִשּׁוּם מַאי — מִשּׁוּם דָּבָר אַחֵר, דְּקָא שָׁחֵיט לֵיהּ אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. עִיבּוּר צוּרָה בָּעֵי. (א)דְּתַנְיָא, זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ — יִשָּׂרֵף מִיָּד. בַּדָּם וּבַבְּעָלִים — תְּעוּבַּר צוּרָתוֹ וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה! ב(ב)אֶלָּא לָא תֵּימָא שְׁחָטוֹ סְתָם — כָּשֵׁר לְשׁוּם עוֹלָה, אֶלָּא אֵימָא שְׁחָטוֹ לְשׁוּם עוֹלָה — כָּשֵׁר. אַלְמָא בָּעֵי עֲקִירָה. (ג)וּלְרַבִּי חִיָּיא בַּר גַּמְדָא, דְּאָמַר: נִזְרְקָה מִפִּי חֲבוּרָה וְאָמְרִי, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ בְּעָלִים טְמֵאֵי מֵתִים וְנִדְחִין לְפֶסַח שֵׁנִי. הַאי הוּא דְּבָעֵי עֲקִירָה, הָא בְּעָלְמָא לָא בָּעֵי עֲקִירָה. מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁוֹ קוֹדֶם חֲצוֹת, וּמֵתוּ בְּעָלִים אַחַר חֲצוֹת, דְּהָוֵה לֵיהּ נִרְאֶה וְנִדְחֶה. וְכָל הַנִּרְאֶה וְנִדְחֶה — שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִרְאֶה. מִידֵּי הוּא טַעְמָא אֶלָּא לְרַב, הָא אָמַר רַב: בַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָם נִדְחִים. אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא: הָא מַנִּי? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְּאָמַר: וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֲחֵרִים לְשֵׁם פֶּסַח — פָּסוּל, דְּהָוֵה לֵיהּ פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ. וְאִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, חַטָּאת נָמֵי מְחַיֵּיב, דְּהָא לֵית לֵיהּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר טוֹעֶה בִּדְבַר מִצְוָה פָּטוּר? אֶלָּא, תַּרְגְּמָא רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַב סַלָּא חֲסִידָא קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא: הָא מַנִּי יוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי הִיא. דִּתְנַן, יוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי אוֹמֵר: הַנִּשְׁחָטִים לְשֵׁם פֶּסַח וּלְשֵׁם חַטָּאת — פְּסוּלִים, אַלְמָא: פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ הִיא, וּמִשּׁוּם הָכִי יִשָּׂרֵף מִיָּד, וּבִפְטוֹרֵי — סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. (ד)רַב אָשֵׁי אָמַר: רַב דְּאָמַר כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ שְׁהוּת בְּיוֹם לֵידַע אִם מָשְׁכוּ בְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם אוֹ שֶׁמֵּתוּ אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ — חַיָּיב, וּתְעוּבַּר צוּרָתוֹ וְיוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. מַאי טַעְמָא? לָאו מִשּׁוּם דְּלָא בָּעֵי עֲקִירָה! מִמַּאי? דִּילְמָא מִשּׁוּם דְּסָבַר לַהּ כְּתַנָּא דְּבֵי רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, דְּאָמַר: אֲפִילּוּ פִּיגּוּל נָמֵי בָּעֵי עִיבּוּר צוּרָה. דְּיָלֵיף "עָוֹן" "עָוֹן" מִנּוֹתָר. (ה)דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, נִטְמְאוּ בְּעָלִים מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? הָא וַדַּאי בָּעֵי עֲקִירָה, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר גַּמְדָא: נִזְרְקָה מִפִּי חֲבוּרָה, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ בְּעָלִים טְמֵאֵי מֵת וְנִדְחוּ לְפֶסַח שֵׁנִי. אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא כִּדְשַׁנִּי מֵעִיקָּרָא: יוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי הִיא. (ו)הֲדְרָן עֲלָךְ אֵלּוּ דְּבָרִים

מַתְנִי'

רש"י

וְתָנֵי עֲלַהּ דְּמַתְנִיתִין: בַּחֹל כִּי הַאי גַּוְנָא הוֹאִיל וְיָכוֹל לְשָׂרְפוֹ: יִשָּׂרֵף מִיָּד וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוּרָתוֹ ואע"ג דְּמוֹתַר הַפֶּסַח קָרֵב שְׁלָמִים וְאִם הָיָה שׁוֹחֲטוֹ לְזֶה שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו לְשֵׁם שְׁלָמִים הָיָה כָּשֵׁר עַכְשָׁיו שֶׁלֹּא עָקַר שֵׁם פֶּסַח מִמֶּנּוּ יִשָּׂרֵף מִיָּד דַּהֲוָה לֵיהּ פֶּסַח שֶׁנִּשְׁחַט שֶׁלֹּא לִמְנוּיָו: אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא אע"ג דִּסְתָמֵהּ לְשֵׁם שְׁלָמִים קָאֵי בָּעֵי עֲקִירָה וְכָל כַּמָּה דְּלָא עָקַר הָוֵי שֵׁם פֶּסַח עָלָיו מִשּׁוּם הָכִי יִשָּׂרֵף מִיָּד וְלָא בָּעֵי עִבּוּר צוּרָה דַּהֲוָה לֵהּ פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ שֶׁנִּשְׁחַט שֶׁלֹּא לִמְנוּיָו: אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לָא בָּעֵי עֲקִירָה וּסְתָמֵהּ שְׁלָמִים הוּא פְּסוּלוֹ מֵחֲמַת מַאי הָוֵי הוֹאִיל וּשְׁלָמִים הוּא מִשּׁוּם הוּא דְּנִשְׁחַט אַחַר תָּמִיד בֵּין הָעַרְבַּיִם דִּשְׁחִיטַת פֶּסַח אַחַר הַתָּמִיד הִיא כִּדְאָמַר בְּתָמִיד נִשְׁחָט (דַּף נט:) וְעָבַר עַל עֲשֵׂה דְּהַשְׁלָמָה: כֹּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ כְּגוֹן פִּגּוּל נוֹתָר טָמֵא וְיוֹצֵא יִשָּׂרֵף מִיָּד וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין: בַּדָּם וּבַבְּעָלִים כְּגוֹן נִשְׁפַּךְ הַדָּם וּכְגוֹן פֶּסַח שֶׁמֵּתוּ בְּעָלִים אוֹ נִטְמְאוּ אַחַר זְרִיקָה דְּעַכְשָׁו פֶּסַח כָּשֵׁר הוּא אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ אוֹכְלִין: תְּעֻבַּר צוּרָתוֹ יַמְתִּינוּ לוֹ עַד שֶׁתְּעֻבַּר מִמֶּנּוּ צוּרַת בָּשָׂר דְּכֵיוָן דְּאֵין פְּסוּלוֹ חָמוּר לָא שָׂרְפִינַן קָדָשִׁים בְּבִזָּיוֹן וְעִבּוּר צוּרָה הוּא פְּסוּל לִינָה דְּהָוֵה לֵהּ פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ: וּלְר' חִיָּיא בַּר גַּמְדָא דְּאָמַר בְּתָמִיד נִשְׁחָט (דַּף סד.) גַּבֵּי מַתְנִיתָא דְּקָתָנֵי הָתָם דְּפֶסַח בָּעֵי עֲקִירָה וְאוֹקְמָה כְּגוֹן שֶׁהָיוּ בְּעָלִים טְמֵאֵי מֵתִים כו': הָא אַחֵר דְּלָאו סְתָמָא קָאֵי לְפֶסַח לָא בָּעֵי עֲקִירָה: מַאי אִכָּא לְמֵימַר כְּלוֹמַר מַתְנֵי' דְּהָכָא תְּיוּבְתֵּהּ דְּקָתָנֵי יִשָּׂרֵף מִיָּד וְלָא מִתּוֹקְמָא אֶלָּא מִשּׁוּם עֲקִירָה: אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְעוֹלָם כִּדְקָאָמַר שְׁחָטוֹ סְתָם כָּשֵׁר לְעוֹלָה דְּכֵיוָן דְּקָאֵי לְעוֹלָה סְתָמֵהּ עוֹלָה הוּא ואע"פ שֶׁתְּחִלָּתוֹ אָשָׁם וְכֵן מוֹתַר הַפֶּסַח כֵּיוָן דִּלְשְׁלָמִים קָאֵי סְתָמָא כִּי שָׁחֵיט לֵיהּ שְׁלָמִים הוּא וְהָכָא דְּקָתָנֵי יִשָּׂרֵף מִיָּד לָאו מִשּׁוּם עֲקִירָה אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁוֹ קֹדֶם חֲצוֹת וְכִי מְטָא חֲצוֹת קְבַעְתֵּהּ חֲצוֹת שֶׁהוּא זְמַן שְׁחִיטָתוֹ וְנִרְאֶה לְפֶסַח: וּמֵתוּ בְּעָלִים אַחַר חֲצוֹת וְנִדְחֶה מִפֶּסַח דְּשׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִרְאֶה לִשְׁלָמִים וְהָא דקי"ל מוֹתַר הַפֶּסַח אַחַר הַפֶּסַח קָרֵב שְׁלָמִים כְּגוֹן שֶׁאָבַד קֹדֶם חֲצוֹת וְנִמְצָא אַחַר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח דְּלָא אֲתָא חֲצוֹת עֲלֶיהָ לְמִקְבְּעָהּ וְלֹא נִרְאֶה לִשְׁחִיטַת פֶּסַח מֵעוֹלָם: מִדֵּי הוּא טַעְמָא אֶלָּא לְרַב הַאי תֵּירוּצָא רַב מְתָרֵץ לֵיהּ דְּאָמַר לָא בָּעֵי עֲקִירָה: וְהָאָמַר רַב בְּפֶ' שְׁנֵי שְׂעִירֵי: בַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָן נִדְחִין וְאֵין דִּחוּי אֶלָּא בְּדָם אוֹ בִבְעָלִים כְּגוֹן שָׂעִיר שֶׁל שֵׁם שֶׁנִּשְׁחַט וְקֹדֶם זְרִיקַת דָּמוֹ מֵת הַמִּשְׁתַּלֵּחַ יִשָּׁפֵךְ הַדָּם אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהַקָּרְבָּן חַי אֵינוֹ נִפְסָל מִשּׁוּם דִּחוּי: אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא לְעוֹלָם לָא בָּעֵי עֲקִירָה וּסְתָמֵהּ שְׁלָמִים וְהָא דְּקָתָנֵי עֲלַהּ דְּמַתְנִיתִין בְּחוֹל יִשָּׂרֵף מִיָּד ר' אֱלִיעֶזֶר הוּא וּמִשּׁוּם דִּשְׁלָמִים הוּא וּכְגוֹן דְּשַׁחֲטֵהּ בְּהֶדְיָא לְשֵׁם פֶּסַח וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר בְּפֶרֶק תָּמִיד נִשְׁחָט (פְּסָחִים דַּף סב:) שְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם פֶּסַח פָּסוּל: וְאִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אַמַּאי תְּנַן מַתְנֵי' פָּטוּר לְחַיֵּיב מִשּׁוּם שַׁבָּת דְּהָא לֵית לֵהּ כו': וּבִפְטוּרֵי דְּטוֹעֶה בִּדְבַר מִצְוָה: סָבַר לַהּ רַבִּי יוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: רַב אָשֵׁי אָמַר רַב דְּאָמַר לְעֵיל לָא בָּעֵי עֲקִירָה לֵית לֵהּ דְּהַאי תַּנָּא דְּאָמַר בְּחוֹל יִשָּׂרֵף מִיָּד אֶלָּא קָסָבַר רַב דְּמַתְנִיתִין לְעִנְיַן צוּרָה כִּי הַאי תַּנָּא סָבַר לַהּ דְּאָמַר בָּעֵי עִבּוּר צוּרָה: אִם יֵשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם לָזֶה שֶׁשָּׁחַט פֶּסַח זֶה בְּשַׁבָּת לִבְדֹּק אִם מֵתוּ בְּעָלִים כו' וְלֹא שָׁאַל לֹא טוֹעֶה בִּדְבַר מִצְוָה הוּא אֶלָּא שׁוֹגֵג וְחַיָּב שׁוֹגֵג קָרֵי אֶת הַקָּרוֹב לְפוֹשֵׁעַ: וּתְעֻבַּר צוּרָתוֹ אִם הוּא חוֹל דְּאִלּוּ בְּשַׁבָּת לָא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ דְּהָא בְּשַׁבָּת לָא שָׂרֵיף לֵיהּ וּלְמָחָר בְּיוֹם טוֹב נָמֵי לָא שָׂרֵיף לֵיהּ: מַאי טַעְמָא בָּעֵי עִבּוּר צוּרָה: לָאו מִשּׁוּם דְּקָסָבַר לָא בָּעֵי עֲקִירָה וְזֶה סְתָם נִשְׁחַט וַהֲרֵי הוּא שְׁלָמִים כְּשֵׁרִין אֶלָּא שֶׁנִּשְׁחֲטוּ אַחַר הַתָּמִיד וּפְסוּל מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר הוּא: וּמִמַּאי דִּלְמָא לְעוֹלָם בָּעֵי עֲקִירָה וּפְסוּלוֹ בְּגוּפוֹ וְהַאי דְּבָעֵי עִבּוּר צוּרָה מִשּׁוּם דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר לַהּ כְּתַנָּא דְּבֵי רַבָּה בַּר אֲבוּהּ דְּאָמַר אֲפִלּוּ פִּגּוּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ טָעוּן עִבּוּר צוּרָה וְלָא אִיתְפְּרִישׁ לִי עִקַּר מִלְּתֵהּ דִּתְנָא דְּרַבָּה בַּר אֲבֻהּ הֵיכָא אִתְמַר וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת מַיְיתֵי לַהּ בַּגְּמָרָא: דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּקָסָבַר פְּסוּל הַגּוּף טָעוּן עִבּוּר צוּרָה אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא בָּעֵי עֲקִירָה הָא תִּינַח מֵתוּ אוֹ נִתְכַּפְּרוּ אֲבָל נִטְמְאוּ מִי אִיכָּא דְּלָא בָּעֵי עֲקִירָה הָא סְתָמֵהּ לְפֶסַח שֵׁנִי קָאֵי וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ נָמֵי קָתָנֵי: אֶלָּא מְחַוַּרְתָּא דְּטַעֲמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל מִשּׁוּם דְּקָסָבַר פְּסוּל הַגּוּף טָעוּן עִבּוּר צוּרָה וְתַנָּא דְּיִשָּׂרֵף מִיָּד סָבַר לָא בָּעֵי עִבּוּר צוּרָה וְאִי לְתָרוֹצֵי בָּעֵית דְּלָא תִּקְשֵׁי לְרַב הָכִי תֵּרַצְתְּ דִּפְסוּל הַגּוּף דִּידֵהּ גַּבֵּי מֵתוּ אוֹ מָשְׁכוּ יָדָם מִשּׁוּם דְּשַׁחֲטֵהּ לְשֵׁם פֶּסַח בְּהֶדְיָא וְאִיהוּ לִשְׁלָמִים קָאֵי בְּלֹא עֲקִירָה כְּרַב וְהָווּ לְהוּ שְׁלָמִים לְשֵׁם פֶּסַח וּפְסוּל הַגּוּף הוּא כְּיוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי:

תוספות

פְּסוּלוֹ מֵחֲמַת מַאי הָוֵי שֶׁשְּׁחָטוֹ כו' וא"ת מַאי קְמַדַּמֵּי הַךְ עֲקִירָה לְהַהִיא דִּלְעֵיל דְּאָשָׁם שֶׁכִּפְּרוּ בְּעָלָיו בְּאַחֵר תּוּ לָא חֲזִי לְאָשָׁם אֲבָל פֶּסַח שֶׁנִּטְמְאוּ בְּעָלָיו אוֹ מָשְׁכוּ יְדֵיהֶם אַכַּתִּי חֲזִי לְפֶסַח אִם יִמְנוּ אֲחֵרִים עָלָיו כִּדְתְנַן לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף פט.) נִמְנִין וּמוֹשְׁכִין יְדֵיהֶם עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט וְי"ל דְּהָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁנִּשְׁאַר אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה עָלָיו שֶׁאִם נִשְׁאַר לְגַמְרֵי בְּלֹא בְּעָלִים תּוּ לָא חֲזֵי לְפֶסַח כִּדְתַנְיָא בְּסוֹף מִי שֶׁהָיָה טָמֵא (לְקַמָּן פְּסָחִים צח.) הַמַּפְרִישׁ פֶּסַח וּמֵת אִם בְּנוֹ נִמְנָה עָלָיו יְבִיאֶנּוּ לְשֵׁם פֶּסַח אֵין בְּנוֹ נִמְנָה עָלָיו יְבִיאֶנּוּ לְשֵׁם שְׁלָמִים: בְּדָם וּבִבְעָלִים תְּעֻבַּר תֵּמַהּ א"כ הֵיכִי קָתָנֵי שְׁחָטוֹ וְנוֹדַע שֶׁמָּשְׁכוּ בְּעָלִים אֶת יָדָם אוֹ שֶׁנִּטְמָא בְּחוֹל יִשָּׂרֵף מִיָּד וְהָא בְּדָם וּבִבְעָלִים בָּעֵינַן עִבּוּר צוּרָה וְלֵיכָּא לְמֵימַר כְּפִי' הַקּוּנְטְרֵס דְּהַךְ דִּבְדָם וּבְעָלִים מַיְרֵי כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָא אַחַר זְרִיקָה דְּעַכְשָׁו פֶּסַח כָּשֵׁר אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ אוֹכְלִין דִּבְפֶרֶק כֵּיצַד צוֹלִין (לְקַמָּן פְּסָחִים פב:) מוֹקְמִינַן לַהּ קֹדֶם זְרִיקָה דְּקָתָנֵי בְּעָלִים דּוּמְיָא דְּדָם וְתָרֵץ ר' שְׁמוּאֵל בַּר' שְׁלֹמֹה דְּהַהִיא דִּלְעֵיל מַיְרֵי קֹדֶם שְׁחִיטָה דַּהֲוֵי כְּמוֹ שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו דְּחָשִׁיב פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ: הָאָמַר רַב בַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָם נִדְחִין תֵּימָא הָא מַסְקִי' בְּפֶ' שְׁנֵי שְׂעִירֵי (יוֹמָא סד:) אָמַר לָךְ רַב אַלְבָּא דְּר' יְהוּדָה לָא קָאָמֵינָא וא"כ לֵימָא דְּמַתְנִיתִין רַבִּי יְהוּדָה דְּסָבַר נִדְחִין וְכַמָּה מִשְׁנָיוֹת מָצִינוּ דְּסָבְרֵי דִּבַעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין בְּפֶ' מִי שֶׁהָיָה טָמֵא (לְקַמָּן פְּסָחִים צח.) וּבִתְמוּרָה (דַּף כב.) וּבִשְׁלְהֵי כְּרֵיתוֹת (דַּף כח.) דְּדָיֵיק עֲלַיְיהוּ שְׁמַע מִנַּהּ בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין וְצָרִיךְ לְרַב לְאוֹקְמֵי' כְּרַבִּי יְהוּדָה וּמַתְנִי' נָמֵי אַמַּאי לָא מוּקֵי כְּוָתֵהּ:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פד' מהל' קרבן פסח הל' ג:

ב מיי' פד' מהל' פסולי המוקדשין הל' טו:

מסורת הש"ס

א תוספתא פסחים; לקמן פב:; לעיל לד.

ב חולין ל.

ג לעיל סד.

ד ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יג ה; ספרא מצורע פרשת זבים פרק ט יג; ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרק יד ד; תוספתא פסחים; ספרא צו פרק ד ה; ספרא שמיני פרשה ט ז; ספרא צו פרק יח ז; ספרא אמור פרשה ח ג; ספרא מצורע פרשת זבים פרשה א א; יומא מד:; משנה פסחים; לעיל עא:; בבא קמא פא:

ה לעיל סד.

ו לעיל סד.

תורה אור השלם

וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא [ויקרא ז, יח]

וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה [ויקרא יט, ז]

מסורת הש"ס

א מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ב לקמן עו.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ג תוספתא פסחים

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מקולס דס"ל תולין. עי' רש"י לעיל נג. ד"ה מקולסין ובבציצה כב ע"ב ברש"י ד"ה מקולס:

תורה אור השלם

[פירושי רד"צ הופמן על שמות יב:ח, ב]

[שמות יב, ח]

[שמות יח]

מַתְנִי' כֵּיצַד צוֹלִין שִׁפּוּד שֶׁל רִמּוֹן. טַעֲמָא מִפָּרֵשׁ בַּגְּמָרָא: וְנוֹתֵן אֶת כָּרְעָיו כו' כְּדִכְתִיב צְלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כָּרְעָיו וְגו' כְּלוֹ כְּאֶחָד מַשְׁמַע: כְּמִין בִּשּׁוּל הוּא זֶה שֶׁמְּבַשֵּׁל בְּנֵי מֵעָיו בְּתוֹכוֹ כְּמוֹ בְּתוֹךְ הַקְּדֵרָה: תּוֹלִין חוּצָה לוֹ תּוֹחֲבָן בְּשִׁפּוּד לְמַעְלָה מִפִּיו שֶׁל טָלֶה: לֹא עַל הַשִּׁפּוּד שֶׁל בְּרָזֶל כִּדְמָפָרֵשׁ בגמ' שֶׁהַמְּתֻכָּת כְּשֶׁמִּתְחַמֶּמֶת מִקְצָתוֹ מִתְחַמֵּם כָּלוֹ וְנִצְלֶה הַפֶּסַח מֵהֶם הַשִּׁפּוּד שֶׁבְּתוֹכוֹ שֶׁהַפְּנִימִי מִתְחַמֵּם ע"י קְצָתוֹ הַחִיצוֹן וַהֲוֵה לֵיהּ פֶּסַח צְלִי מֻחְמָת דָּבָר אַחֵר וְרַחֲמָנָא אָמַר צְלִי אֵשׁ: אַסְכָּלָא גראי"ש (גרדי"ל: אַסְכָּלָה) בְּלַע"ז וְכַלָּה חַד טַעְמָא: גְּמ' שַׁבֵּי קנלי"ר (קנילי"ר: לַחֲרֹץ חֲרִיצִים לְאֹרֶךְ) שֶׁעֲשׂוּי שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת: מְחַלְחֵל כְּעֵין שֶׁל עֲרָבָה וְשֶׁל אֱגוֹז שֶׁיֵּשׁ לָהֶן מוֹחַ מִבִּפְנִים: אֲלוֹן יושנ"א (יישנ"א: אֱלוֹן) שֶׁהוּא קָשֶׁה: אַיְידֵי דְּאִית בֵּהּ קְטָרֵי וּבָעֵי לְמִשְׁעִינְהוּ בְּסַכִּינָא מַפִּיק מַיָּא דָּרֵךְ מָקוֹם חֻתְכוֹ הַסַּכִּין וַהֲוֵה לֵיהּ פֶּסַח מְבֻשָּׁל: שִׁיעֵי קְטָרֵהּ וְאֵין צָרִיךְ לְהַעֲבִיר סַכִּין עֲלֵיהֶם: בְּנַבְּגָא בַּר שַׁתָּא נְטִיעָה בַּת שָׁנָתָהּ: וְהָא אִיכָּא בֵּי פִּסְקֵי רֹאשׁ הַשִּׁפּוּד שֶׁהוּא מָקוֹם חֻתְכוֹ וּמוֹצִיא מַיִם: דְּמַפִּיק לְבֵי פִּסְקֵי לְבַר חוּץ לְפִי הַפֶּסַח דְּאִי מַפְקֵי מַיָּא לָא עָיְלִי לְפֶסַח: כְּשֵׁם שֶׁהַשִּׁפּוּד שֶׁל עֵץ כְּשֶׁתּוֹלִין אוֹתוֹ בַּתַּנּוּר וּמְכַסֶּה בָּטָלֶה אֵין מַה שֶּׁבְּתוֹךְ הַטָּלֶה נִשְׂרָף שֶׁהַטָּלֶה מָגֵן עָלָיו כָּךְ שִׁפּוּד שֶׁל מַתֶּכֶת אֵין מַה שֶּׁבְּתוֹךְ הַטָּלֶה מִתְחַמֵּם חֹם מִקְצָתוֹ הֵיוֹצֵא חוּץ לַטָּלֶה: אָמְרוּ לוֹ אע"פ שֶׁאֵין פְּנִימֵי שֶׁל עֵץ נִשְׂרָף אֲבָל פְּנִימֵי שֶׁל מַתֶּכֶת מִתְחַמֵּם חֹם מִקְצָתוֹ לֹא חֹם כָּלוֹ וַהֲוֵה לֵיהּ צְלִי אֵשׁ וְזֶה שֶׁל מַתֶּכֶת חַם מִקְצָתוֹ חַם כָּלוֹ וַאֲפִלּוּ מַה שֶּׁמְּכַסֶּה מִמֶּנּוּ הֶלְכָךְ הוּ"ל צְלִי שִׁפּוּד: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל קוֹרֵייהוּ תּוֹךְ תּוֹךְ דְּנוֹתֵן לְתוֹכוֹ ס"ל וּכְשֶׁמְּרַתִּיחִין וּמִתְבַּשְּׁלִין בְּתוֹכוֹ נִשְׁמַע קוֹל רְתִיחָתָן תּוֹךְ תּוֹךְ כְּקוֹל הַסִּיר ל"א כְּתֵב בְּסִפְרִים יְשָׁנִים תְּבִבֹר לְשׁוֹן תּוֹךְ וּבֹר כְּלוֹמַר מְמַלֵּא מִבִּפְנִים וְנִרְאֶה מִבַּחוּץ כְּעֵין שֶׁמְּמַלְּאִין גְּדִיין וְתַרְנְגוֹלִין שֶׁלָּנוּ וְדַגְמָא גַּבֵּי אֲבִיגַיִל (שְׁמוּאֵל א כ"ה:י"ח) חֲמֵשׁ צֹאן עֲשׂוּיוֹת וּמְתֻרְגְּמִינַן חֲמֵשׁ עָאן תַּכְבְּרִינַן מִשֵּׁם רַבִּי קַלוֹנִימוּס: מְקֻלָּס לְשׁוֹן כּוֹבַע נְחשֶׁת דְּמִתַּרְגְּמִינַן קוֹלְסָא דְּנְחָשָׁא (שָׁם י"ז) דְּסָבִירָא לֵהּ תּוֹלִין לְמַעְלָה בְּרֹאשׁוֹ וְנִרְאִים כְּכוֹבַע נְחשֶׁת עַל רֹאשׁ גִּבּוֹר: אֵיזֶה גְּדִי מְקֻלָּס דְּתָנֵן בְּפֶרֶק מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ (פְּסָחִים ד' נג.) שֶׁאָסוּר לָאֲכֹל צְלִי (בְּעַרְבֵי) פְּסָחִים בַּזְּמַן הַזֶּה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ: כְּאֶחָד דְּדָמֵי לְפֶסַח וְנִרְאֶה כְּאוֹכֵל קָדָשִׁים בְּחוּצָה לָאָרֶץ: נִשְׁלַק מִבַּעְיָא קס"ד דְּנָחֵת נִשְׁלַק וּמִשָּׁעָה שֶׁחָתְכוֹ קֹדֶם צְלִיָּתוֹ תו לָא הֲוֵי מְקֻלָּס: הַאי מַלְיֵיתָא אינפלדור"א בְּלַע"ז כְּמוֹ שֶׁאָנוּ מְמַלְּאִין הַטָּלֶאִין וְהַתַּרְנְגוֹלִין בֵּין בָּשָׂר לַעֲצָמוֹת: שְׁרֵיָא וַאֲפִלּוּ לֹא בִּשְּׁלוֹ אֶת הַבָּשָׂר שָׁנוּתָנִים לְתוֹכוֹ מֻתָּר וַאֲפִלּוּ מִלְּחוֹ כְּמִלְיֵחת צְלִי דְּאִי בְּמִלְיֵחָה כָּל צָרְכָּהּ לְקַדָּרָה פְּשִׁיטָא: וְהָא קָא בָּלַע הַטָּלֶה דָּם הֵיוֹצֵא מִן הַבָּשָׂר הַכָּנוּס בְּתוֹכוֹ: פּוֹלְטוֹ לַחוּץ וְשׁוֹאֲבוֹ חֹם הָאוּר:

אב(א) **מַתְנִי' כֵּיצַד צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח?** מְבִיאִין שִׁפּוּד שֶׁל רִמּוֹן, וְתוֹחֲבוֹ לְתוֹךְ פִּיו עַד בֵּית נְקוּבָתוֹ, וְנוֹתֵן אֶת כְּרָעָיו וְאֶת בְּנֵי מֵעָיו לְתוֹכוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּמִין בִּישׁוּל הוּא זֶה, אֶלָּא תּוֹלִין חוּצָה לוֹ. אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח לֹא עַל הַשַּׁפּוּד וְלֹא עַל הָאַסְכָּלָא. אָמַר רַבִּי צָדוֹק: מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁאָמַר לְטָבִי עַבְדּוֹ: צֵא וּצְלֵה לָנוּ אֶת הַפֶּסַח עַל הָאַסְכָּלָא. (ב)גְּמָ' וְנֵיתֵי שֶׁל מַתֶּכֶת? אַיְידֵי דְּחַם מִקְצָתוֹ חַם כּוּלּוֹ, וְקָמְטְוֵי מֵחֲמַת הַשַּׁפּוּד, וְרַחֲמָנָא אָמַר "צְלִי אֵשׁ", וְלֹא צְלִי מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר. וְנֵיתֵי שֶׁל דֶּקֶל? אַיְידֵי דְּאִית לֵיהּ שִׁיבֵּי, מַפִּיק מַיָּא וְהָוֵי כִּמְבוּשָׁל. וְנֵיתֵי שֶׁל תְּאֵנָה? אַיְידֵי דְּמַחְלְחֵל, מַפִּיק מַיָּא וְהָוֵה לֵיהּ כִּמְבוּשָׁל. וְנֵיתֵי שֶׁל אַלּוֹן, שֶׁל חָרוּב, וְשֶׁל שִׁקְמָה? אַיְידֵי דְּאִית בֵּיהּ קִיטְרֵי, מַפִּיק מַיָּא. שֶׁל רִמּוֹן נָמֵי אִית בֵּיהּ קִיטְרֵי? שִׁיעֵי קִיטְרֵי. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: בְּנַבְּגָא בַּר שַׁתָּא, דְּלֵית בֵּיהּ קִיטְרֵי. וְהָא אִיכָּא בֵּי פִּסְקֵיהּ! דְּמַפִּיק לְבֵי פִּסְקֵיהּ לְבַר. (ג)מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁשַּׁפּוּד שֶׁל עֵץ אֵינוֹ נִשְׂרָף, כָּךְ שַׁפּוּד שֶׁל מַתֶּכֶת אֵינוֹ מַרְתִּיחַ. אָמְרוּ לוֹ: זֶה חַם מִקְצָתוֹ — חַם כּוּלּוֹ, וְזֶה חַם מִקְצָתוֹ — אֵינוֹ חַם כּוּלּוֹ. וְנוֹתֵן אֶת כְּרָעָיו וְכוּ'.

תַּנְיָא: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל קוֹרֵיהוּ "תּוֹךְ תּוֹךְ". רַבִּי טַרְפוֹן קוֹרֵיהוּ "גְּדִי מְקוּלָּס". (ד)תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיזֶהוּ גְּדִי מְקוּלָּס דְּאָסוּר לֶאֱכוֹל בְּלֵילֵי פֶּסַח בַּזְּמַן הַזֶּה — כָּל שֶׁצָּלָאוֹ כּוּלּוֹ כְּאֶחָד! נֶחְתַּךְ מִמֶּנּוּ אֵבֶר, נִשְׁלַק מִמֶּנּוּ אֵבֶר — אֵין זֶה גְּדִי מְקוּלָּס. הִשְׁתָּא יֵשׁ לוֹמַר נֶחְתַּךְ מִמֶּנּוּ אֵבֶר, דְּאַף עַל גַּב דְּקָא מִטְּוֵי לֵיהּ בַּהֲדֵיהּ, אַמְרַתְּ לָא — נִשְׁלַק מִיבַּעְיָא?! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: שֶׁשָּׁלָקוֹ בְּמָחוּבָּר. (ה)"אָמַר רַבָּה: הַאי מוּלְיֵיתָא — שַׁרְיָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּיֵי: וְהָא קָא בָּלַע דְּמָא! אָמַר לֵיהּ: כְּבוֹלְעָהּ כָּךְ פּוֹלְטָהּ. נֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ: נוֹתֵן אֶת כְּרָעָיו וְאֶת בְּנֵי מֵעָיו לְתוֹכוֹ. מַאי טַעְמָא — לָאו מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ? אָמְרִי: שָׁאנֵי הָתָם, כֵּיוָן דְּאֵיכָּא בֵּית הַשְּׁחִיטָה

מֵידָב

מר"ת וּבְהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת כא.) גַּבֵּי מְלִיחַת קָדָשִׁים דְּקָאָמַר כֵּיצַד עוֹשֶׂה מֵבִיא אֶת הָאֵבָר וְנוֹתֵן עָלָיו מֶלַח וְחוֹזֵר וְהוֹפְכוֹ וְנוֹתֵן עָלָיו מֶלַח וּמַעֲלֶהוּ וְיֵשׁ דְּגָרַס בְּתַר הָכִי אָמַר אַבָּיֵי וְכֵן לְצָלְיֵי לֹא גָּרַס לְצָלְיֵי אֶלָּא וְכֵן לְקַדָּרָה וְכֵן כָּתוּב בְּרוֹב סְפָרִים וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק קַמָּא דְּבֵיצָה (יא.) וְשָׁוִין שֶׁמּוֹלְחִין עָלָיו בָּשָׂר לְצָלְיֵי לְאו מִשּׁוּם דְּבָעֵי מְלִיחָה אֶלָּא שֶׁמִּנְהָג לְמַלְּחוֹ וְהָא דְּאָמַר בְּכָל הַבָּשָׂר (חֻלִּין קיג.) רַב שֵׁשֶׁת מָלַח גַּרְמָא גַּרְמָא תְּרֵי מ"ט לְא מִשּׁוּם דְּפָרֵשׁ מֵהָאי וּבְלַע הַאי נָמֵי פָּרֵשׁ מֵהָאי גִּיסָא מְלִיחָה אֶלָּא שֶׁמִּנְהָג לְמַלְּחוֹ וְהָא דְּאָמַר בְּכָל הַבָּשָׂר וּבְלַע הַאי גִּיסָא דְּקָאָמַר הַיְנוּ שֶׁפָּרֵשׁ לְגַמְרֵי לַחוּץ אֲבָל מִבִּפְנִים שָׁרֵי כִּדְפָרֵשׁית: כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ בְּפ' כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין קיא.) שָׁרֵי כַּבְדָּא עִלָּוֵה בְּשָׂרָא דְּדָיֵישׁ מִשּׁוּם דָּדָם מִשְׁרָק שְׁרִיק הָתָם לֹא שַׁיְּיךְ כְּלָל לְהַזְכִּיר כְּלָל פּוֹלְטוֹ שֶׁהַדָּם נוֹפֵל שָׁם מִבַּחוּץ וּשְׁרִיק וְאֵינוֹ נִבְלָע וּמִטַּעַם כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ נָמֵי לָא הָוְיָא שְׁרֵיָא הָתָם גַּבֵּי כְּבֵד אֶלָּא בְּדִידֵעֲבַד וְאע"ג דְּבָנֵי מֵעָיו בְּתוֹכוֹ וְאֵיכָּא נָמֵי כָּבֵד גַּבֵּי פֶּסַח לֹא רָצוּ לְהַחְמִיר מִשּׁוּם דִּכְתִיב (שְׁמוֹת י"ב:ט') רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ וַאֲפִילּוּ מֵאן דְּאָסַר בְּכַבְדָּא עִלָּוֵיהּ בְּשָׂרָא לֹא קָשֶׁה לֵיהּ מַתְנִיתִין דְּפֶסַח דְּמִדְּרַבָּנַן אָסַר וּבְפֶסַח לֹא הֶחְמִירוּ אִי נָמֵי הוּא יַעֲמִיד כְּגוֹן שֶׁמָּלַח בְּנֵי מֵעִים מְלִיחָה גְּמוּרָה דַּאֲפִילּוּ לְקַדָּרָה מַתִּירוּ ר"ת עַל יְדֵי מְלִיחָה גְּמוּרָה וַאֲפִילּוּ לְפִי מִנְהָג הָעוֹלָם שֶׁאֵין מְבַשְּׁלִים כָּבֵד עַל יְדֵי שׁוּם מְלִיחָה מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן דְּנִמְלַח כְּמִלְיֵחת קְדָרָה נִתְמַעֵט דָּמוֹ וְלֹא אָסַר טְפֵי מִשְּׁאָר בָּשָׂר שֶׁלֹּא נִמְלַח דִּבְשְׁרָא עַל גַּבֵּי בִּשְׁרָא שָׁרֵי לְכַתְּחִלָּה לְכֻלֵּי עָלְמָא וְיֵשׁ לִלְמֹד הֶהָתֵר בְּמִלְיֵיתָא אֲפִילּוּ נִמְלַח בָּשָׂר הַחִיצוֹן וְשָׁהָה כְּדֵי מְלִיחָה וְהַפְּנִימִי לֹא נִמְלַח מְדַמְיֵתִי רְאִיָה מִשְּׁפִילַת בַּר גּוֹזָלָא דְּשָׁרֵי מִטַּעַם כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ אע"פ שֶׁמַּעֲשִׂים בְּכָל יוֹם שֶׁאוֹסְרִים אֲפִילּוּ חֲצִי דָּמָהּ וְאַסְרָה לְאוֹכְלָהּ צְלִי מִשּׁוּם דְּלָא מְפַלֵּג רַבָּא גַּבֵּי אֵין מוֹלְחִין בָּשָׂר אֶלָּא בִּכְלִי מְנֻקָּב בֵּין שֶׁהָה הַרְבֵּה לְשָׁהָה מְעַט:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פח' מהל' קרבן פסח הל' י':

ב מיי' פח' מהל' קרבן פסח הל' ט:

ג מיי' פח' מהל' קרבן פסח הל' ט:

ד סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעו סעי' א:

ה מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' יא:

ו סמג לאוין קלו, טוש"ע יו"ד סי' עז סעי' א:

ז מיי' פו' מהל' מאכלות אסורות הל' יז:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין קלו, טוש"ע יו"ד סי' עב סעי' א:
ב מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הל' ו:
ג סמג לאוין קלו, טוש"ע יו"ד סי' עח סעי' א:
ד מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הל' יט:
ה סמג לאוין קלו, טוש"ע יו"ד סי' עז סעי' א:
ו מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הל' יז:
ז סמג לאוין קלו, טוש"ע יו"ד סי' סז סעי' ד:
ח מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הל' יב:
ט סמג לאוין קלו, טוש"ע יו"ד סי' סז סעי' ה:
י מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הל' יג:
יא טוש"ע יו"ד סי' סז סעי' ו:
יב מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הל' יג:

מסורת הש"ס

א חולין קט:
ב חולין צג:

גליון הש"ס

גמ' שאני לב דשיע. מלשון הכתוב (יחזק' מז) לא רוחצת למשעי:

שָׁאנֵי לֵב דְּשַׁיֵּעַ נַרְאֶה דְּכָל שֶׁכֵּן דְּמִבַּחוּץ הוּא יוֹתֵר שֵׁיֵּעַ וְנַרְאֶה לְרֵיבָ"א מִדַּב דִּיבִּי לְפִי שֶׁכְּשֶׁנִּתְלָה בַּתַּנּוּר וּפִי בֵּית שְׁחִיטָתוֹ לְמַטָּה הַדָּם יוֹצֵא דֶּרֶךְ חֲלָל דְּדַוְקָא לְגַבֵּי דָּם דִּסְמִיךְ אֲמְרִינַן דְּשֵׁיֵּעַ אֲבָל לְעִנְיַן שֶׁמְּנוּנִית דְּאִסּוּרָא לֹא דְּמִפְעֲפַע וְלָא אֲמְרִינַן שֵׁיֵּעַ וּלְהָכִי גַּבֵּי לֵב לָא קָתָנֵי שֶׁאוֹסֵר וְאֵינוֹ נֶאֱסָר כְּדְקָתָנֵי גַּבֵּי כָּבֵד וְהָתָם טַעְמָא לְאוּ מִשּׁוּם דְּשֵׁיֵּעַ אֶלָּא אַיְידֵי שֶׁהִיא טְרוּדָה לְפָלְטוֹ לֹא בָּלְעָה וּמִיהוּ אוֹר"י בְּשֵׁם ר"ת דְּהָא דְּמַסְקִינַן שֶׁאנֵי לֵב דְּשֵׁיֵּעַ דַּיְחוּיָא בְּעַלְמָא הוּא וּכְרִבָּה פְּסְקִינַן בְּסָמוּךְ דְּמַלְיֵיתָא שָׁרְיָא: **טָפְלוּ לֵיהּ בַּר אַוְזָא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּהַיְנוּ פְּשִׁיטִידָ"א וְאוֹמֵר ר"ת וְרִיבָ"א דְּלָשׁוֹן טָפֵל לֹא מַשְׁמַע הָכִי דְּמַשְׁמַע דְּהַיְנוּ טִיחָה כְּמוֹ בְּנוֹת עֲשִׁירִים טוֹפְלוֹת אוֹתָן בְּסֹלֶת (לְעֵיל פְּסָחִים דף מג.) וְעוֹד דִּבְפְּשִׁיטִידָ"א לְא אֲמְרִינַן כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ דְּחַזְיַנַן דְּלֹא פָּלְטִי שְׁמִקּוֹם מוֹשָׁבָם יָבֵשׁ בְּתַנּוּר עַל כֵּן נִרְאֶה דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁרְגִילִים לְטוּחַ בְּעִסָּה שְׁבִּלְילָתָהּ רַכָּה וּרְגִילִים לַעֲשׂוֹת סָבִיב קְרָקְבָּנִים וּבְנֵי מֵעַיִם שֶׁמְּשִׁימִין אוֹתָם בְּשָׁפּוּד וְטָחִין סְבִיבוֹתָן בְּעִסָּה רַכָּה כְּעֵין פרפיי"ש: מַאן דְּאָסַר אֲפִילּוּ פַּמֵּהּ לְתַחַת אַף עַל גַּב דְּאָמְרִינַן לְעֵיל שָׁאנֵי בֵּית שְׁחִיטָה דִּמְחַלְחֵל וְשָׁרֵי אַף עַל גַּב דְּלָא אָמְרִינַן כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ שָׁאנֵי הָתָם שֶׁהַחֲלָל רָחָב בְּיוֹתֵר וְלָא דָּמֵי לְפַמֵּא דְּמַלְיֵיתָא: **וְכֵן בֵּיעֵי פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּאַסְמִיקוּ וּבְחָנָם פֵּי' כֵּן מִשּׁוּם דְּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל דְּאִיכָּא עֲלֵיהוּ קְרָמָא דְּאָסוּר מִשּׁוּם דְּמָא כְּדְאָמְרִינַן בְּגִיד הַנָּשֶׁה (חֻלִּין צג.) ה' קְרָמֵי הָוֵי דְּבֵיעֵי כּוּ' מִשּׁוּם דְּמָא: **אַסְמִיק** חַלְיֵהּ אָסוּר פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס מִדְּהָכִי הַיְינוּ טְעָמָא דְּלָא מְמָנוּ בְּשָׁחוֹכְטוֹ וְלָא מוֹהֵל וְחַלְיֵהּ וְקִשָּׁה לר"י דְּהֵיכִי דָּמֵי אִי נִצְלָה בָּשָׂר כָּל צָרְכּוֹ אַף הַמּוֹהֵל מֵתֵר דְּלָא גָּרַע מִמַּלְחֵהּ דְּאָמְרִינַן לְעֵיל דְּאֲפִילּוּ לִקְדֵרָה שַׁפִּיר דָּמֵי וְאִי לֹא נִצְלָה כָּל צָרְכּוֹ אֲמַאי בָּשָׂר מֵדְּלָא גָּרִיס הוּא מִשְׁמַע דְּבָעֵי לְמֵימַר דְּבָשָׂר שָׁרֵי וְתַמֵּהּ לָמָּה יְהֵא מֵתֵר אע"ג דְּדָם הָאֵבָרִים שָׁרֵי הֵיכָא דְּאַסְמִיק אָסוּר דְּהָא אַלְבָּא דמ"ד גְּמָרֵי מִצְמִית צָמְתִי אָסוּר עַל כָּרְחֵיךְ צָרִיכִין לְחַלֵּק דַּאֲסִיר מִשּׁוּם דְּאַסְמִיק וע"י חֲתִיכָה אִי אֶפְשָׁר שֶׁהֲיָה יוֹצֵא כֻּלּוֹ וְעוֹד מִדְּמַיְתֵי בְּסָמוּךְ הַאי חַלָּא דְּחַלֵּט חֲדָא זִמְנָא מִכְּלָל דְּעַד הָשְׁתָּא אֲיֵירֵי בְּחַלָּא מַמָּשׁ וְלָשׁוֹן אַחֵר שֶׁפֵּרֵשׁ חַלָּא שֶׁחוֹלְטִים אוֹתָם בּוֹ אַחַר צְלִיָּתוֹ וְהוּא נִסְחַט לְתוֹכוֹ קְשֶׁה דְּאִית לָן לְמֵימַר דְּאִי חַלְיֵהּ אָסוּר אִיהוּ נָמֵי אָסוּר כִּדְמַסְקִינַן בְּכָל הַבָּשָׂר (שם קיא.) גַּבֵּי כָּבֵד שֶׁהֲבָאתִי לְמַעְלָה וְעוֹד דְּהָתָם מַשְׁמַע שֶׁהַחַלָּא מַצְמִית וְלֹא מַפְלִיט וְנִרְאֶה לר"י כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רִיבָ"א בְּשֵׁם ה"ג דִּבְבָשָׂר חַי אֲיֵירֵי וּמִנָּהג הוּא כְּשֶׁנּוֹתְנִים בָּשָׂר חַי לְתוֹךְ הַחֹמֶץ וְאֵינוֹ שׁוֹהֶה בְּתוֹכוֹ לֹא מַפְלִיט מִיָּדִי וְנִצְמָת הַדָּם בְּתוֹךְ הַבָּשָׂר וְהַכֹּל מֵתֵר דְּאַסְמִיק הוּא וְחַלְיֵהּ אָסוּר אֲבָל אִי לָא אַסְמִיק שָׁרֵי וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר אַמְצָא דְּאַסְמִיק שְׁנִשְׁתַּהָה בְּחוֹמֶץ עַד אֶלָּא פּוּרְתָּא הוּא נִפְלְט מֵחֲמַת הַשָּׁרְיָקִי מִיהוּ לֹא כ"כ שֶׁתְּהֵא הַבָּשָׂר נֶאֱסָר בְּפְלִיטָה מוּעֶטֶת כָּזוֹ וְרב אַשִׁי מְגַמְּגֵם גְּמוּעֵי כַּמַּסְקָנָא דְּכָל הַבָּשָׂר דְּחַלְיָה נָמֵי שָׁרֵי:

מֵידָב דָּיְיבִי. אבמ(א) נַיְימָא מְסַיַּיע לֵיהּ: הַלֵּב, קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ. לֹא קָרְעוֹ — קוֹרְעוֹ לְאַחַר בִּישּׁוּלוֹ, וּמוּתָּר. מַאי טַעְמָא — לָאו מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ? שָׁאנֵי לֵב, דְּשֵׁיֵּעַ. (אִינִי) וְהָא רָבִין סָבָא טַפְלֵיהּ הָהִיא בַּר גּוֹזָלָא לְרַב, וַאֲמַר לֵיהּ: אִי מְעַלֵּי טְפָלֵיהּ, הַב לִי וְאֵיכוֹל! הָהִיא בְּסְמִידָא דְּמִפְּרִיר. וְהָא רָבָא אִיקְּלַע לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא וּטְפַלוּ לֵיהּ בַּר אֲווֹזָא, אָמַר: אִי לָא דַּחֲזִיתֵיהּ דְּזִיג כְּזוֹזָא חִיוָּרָא, לָא אֲכַלִי מִינֵּיהּ. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ ״כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ״ — מַאי אִירְיָא כִּי זִיג? אֲפִילּוּ כִּי לָא זִיג, נָמֵי! הָתָם בְּחִיוָּרְתָּא דְּשָׁרְיָא. וְהֵילְכְתָא: דְּסְמִידָא, בֵּין אַסְמִיק בֵּין לָא אַסְמִיק — שָׁרְיָא. דְּחִיוָּרְתָּא, אִי זִיג כְּזוֹזָא חִיוָּרָא — שַׁרְיָא, אִי לָא — אָסִיר. דְּשָׁאר קְמָחִים, אַסְמִיק — אָסוּר, לָא אַסְמִיק — שָׁרֵי. הַאי מוּלַיְיתָא, מַאן דְּאָסַר — אֲפִילּוּ פּוּמָּא לְתַחַת, וּמַאן דְּשָׁרֵי — אֲפִילּוּ פּוּמָּא לְעֵיל. וְהֵילְכְתָא: מוּלַיְיתָא שָׁרֵי, אֲפִילּוּ פּוּמָּא לְעֵיל. זחאוּמְצָא, בֵּיעֵי, וּמִיזְרָקֵי, פְּלִיגִי בַּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא. בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ רַב אַחָא לְחוּמְרָא וְרָבִינָא לְקוּלָּא, וְהֵילְכְתָא כְּרָבִינָא לְקוּלָּא. לְבַר מֵהָנֵי תְּלַת דְּרַב אַחָא לְקוּלָּא וְרָבִינָא לְחוּמְרָא, וְהֵלְכְתָא כְּרַב אַחָא לְקוּלָּא. הַאי אוּמְצָא דְּאַסְמִיק, חַתְכֵיהּ וּמַלְחֵיהּ — אֲפִילּוּ לִקְדֵרָה שָׁרֵי. שַׁפְּדֵיהּ בְּשַׁפּוּדָא — שָׁרֵי, מֵידָב דָּיְיבִ. אַחֲתֵיהּ אַגּוּמְרֵי — פְּלִיגִי בַּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא, חַד אָסַר וְחַד שָׁרֵי. מַאן דְּאָסַר, מִצְמִית צָמִית. וּמַאן דְּשָׁרֵי, מֵישְׁאָב שָׁאִיב. וְהֵילְכְתָא: מֵישְׁאָב שָׁאִיב. טַהַאי אוּמְצָא דְּאַסְמִיק חַלְיֵהּ — אָסִיר. לָא אַסְמִיק נָמֵי חַלְיֵהּ — אָסִיר, אִי אֶפְשָׁר דְּלֵית בֵּהּ שׁוּרְיָיקֵי דְּמָא. אָמַר לֵיהּ מָר בַּר אַמֵּימָר לְרַב אָשֵׁי: אַבָּא מְנַמַּע לֵיהּ גַּמּוֹעֵי. אֵיכָא דְּאָמְרִי: רַב אָשֵׁי גּוּפֵיהּ מְנַמַּע לֵיהּ גַּמּוֹעֵי. יאאָמַר לֵיהּ מָר בַּר אַמֵּימָר לְרַב אָשֵׁי: אַבָּא, הַאי חַלָּא דְּחַלֵּיט בֵּיהּ חָדָא זִימְנָא, תּוּ לָא תָּאנֵי חָלֵיט בֵּיהּ. מַאי שְׁנָא מֵחַלָּא מַתְמְהָא דְּחָלְטִינַן בֵּיהּ? הָתָם — אִיתֵיהּ לְקִיּוּהָא

מסורת הש"ס

א משנה פסחים

ב חולין ח.

ג סנהדרין צה.; שבת קיג.; ספרא שמיני מכילתא דמילואים ב מא; סנהדרין נב.

ד סנהדרין נב.

ה מנחות לד.

תורה אור השלם

וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל־מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ [שמות יב, ח]

אוֹ בָשָׂר כִּי־יִהְיֶה בְעֹרוֹ מִכְוַת־אֵשׁ וְהָיְתָה מִחְיַת הַמִּכְוָה בַּהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת אוֹ לְבָנָה [ויקרא יג, כד]

וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תֵחֵל לְזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף [ויקרא כא, ט]

וְתָצָא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָה [ויקרא י, ב]

לֹא־תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֵּׁה לַיהוָה וְלֹא־תַעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ לְכָל־חַטָּאת וְכָל־אָשָׁם וְכָל־מִנְחָה וְאֵשׁ לֹא־תַקְטִירוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ [ויקרא ב, יב]

וְהִצִּיא אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים בָּאֵשׁ עַל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף [ויקרא ד, יב]

לְקִיּוּהָא דְּפֵירָא אִיגְּדוּ"ר (אִיגְּרוּ"ר: חֲמִיצוֹת) טַעַם הַפְּרִי עוֹמֵד בּוֹ שֶׁלֹּא הוֹצִיאוֹ וּגְרָפוֹ וְאָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת מַהוּ תֵּמַהּ לְרֵיבָ"א מַאי קָבָעֵי הָא קָתָנֵי סֵיפָא בְּשָׁלָה ע"ג

לְקִיּוּהָא דְּפֵירָא בְּעֵינֵיהּ. הָכָא — לֵיתָא לְקִיּוּהָא דְּפֵירָא בְּעֵינֵיהּ. א(א)אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח וְכוּ'. מַעֲשֶׂה לְסִתּוֹר?! חַסּוֹרֵי מִיחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: וְאִם אַסְכָּלָא מְנוּקֶבֶת — מוּתָּר. וְאָמַר רַבִּי צָדוֹק, מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁאָמַר לְטַבִּי עַבְדּוֹ: צֵא וּצְלֵה לָנוּ אֶת הַפֶּסַח עַל הָאַסְכָּלָא מְנוּקֶבֶת. בּ(ב)בָּעָא מִינֵּיהּ רַב חִינָּנָא בַּר אִידִי מֵרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: תַּנּוּר שֶׁהִסְּיקוּ בְּקִלְיפֵּי עָרְלָה וּגְרָפוֹ וְאָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת, לְדִבְרֵי הָאוֹסֵר, מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: הַפַּת מוּתֶּרֶת. ג[ג]אָמַר לֵיהּ: וְהָאָמַר רַב חִינָּנָא סָבָא אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תַּנּוּר שֶׁהִסְּיקוּ בְּקִלְיפֵּי עָרְלָה וּגְרָפוֹ וְצָלָה בּוֹ אֶת הַפֶּסַח — אֵין זֶה צְלִי אֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר "צְלִי אֵשׁ ... צְלִי אֵשׁ", שְׁתֵּי פְּעָמִים. טַעְמָא דְּגַלְיָ רַחֲמָנָא "צְלִי אֵשׁ" "צְלִי אֵשׁ" שְׁתֵּי פְּעָמִים. הָא לָא גַּלְיָ רַחֲמָנָא, הֲוֵי אָמֵינָא צְלִי אֵשׁ הוּא. אָמַר לֵיהּ: גַּלְיָ רַחֲמָנָא הָתָם, וְילַפְינַן מִינַּהּ. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָתָם טַעְמָא דִּכְתַב רַחֲמָנָא "צְלִי אֵשׁ" שְׁתֵּי פְּעָמִים, הָא לָא כְּתַב רַחֲמָנָא "צְלִי אֵשׁ" שְׁתֵּי פְּעָמִים, הֲוָה אָמֵינָא: אֵשׁ קְפִיד רַחֲמָנָא, וְאָפִילּוּ גְּרָפוֹ נָמֵי — צְלִי אֵשׁ הוּא. אֲבָל הָכָא, אֵעֵצִים דְּאִיסּוּרָא קָא קְפִיד רַחֲמָנָא, וְהָא לֵיתְנְהוּ. ד[ד]תָּנוּ רַבָּנָן: חֲתָכוֹ, וּנְתָנוֹ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי שֶׁזֶּה צְלִי אֵשׁ. רַמֵּי לֵיהּ רַב אַחָדְבוּי בַּר אַמֵּי לְרַב חִסְדָּא: מִי אָמַר רַבִּי גֶּחָלִים אֵשׁ נִינְהוּ? ו(ב)וּרְמִינְהוּ "מִכְוַת אֵשׁ", אֵין לִי אֶלָּא שֶׁנִּכְוָה בְּאֵשׁ, נִכְוָה בְּגֶחָלִים, בְּרֶמֶץ, בְּסִיד רוֹתֵחַ, בְּגִפְסִים רוֹתֵחַ, וְכָל דָּבָר הַבָּא מִן הָאוּר, לְאֵיתוֹיֵי חַמֵּי הָאוּר, מְנַיִּין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִכְוָה" "מִכְוָה" "מִכְוָה" רִיבָּה. טַעְמָא דְּרַבִּי רַחֲמָנָא "מִכְוָה" "מִכְוָה", הָא לָא רַבִּי רַחֲמָנָא "מִכְוָה" "מִכְוָה", גֶּחָלִים לָאו אֵשׁ נִינְהוּ! אָמַר לֵיהּ: גַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ לָא אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְגַחֶלֶת. כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוֹיֵי. כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְגַחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת. ז[ז]וְגֶחָלִים שֶׁל מַתֶּכֶת לָאו אֵשׁ הוּא? וְהָא גַּבֵּי בַּת כֹּהֵן, דִּכְתִיב: "בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף". וְאָמַר רַב מַתְנָה: פְּתִילָה שֶׁל אָבָר הָיוּ עוֹשִׂין לָהּ! שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא: "בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף", "תִּשָּׂרֵף" — לְרַבּוֹת כָּל שְׂרֵיפוֹת הַבָּאוֹת מִן הָאֵשׁ. ג(ג)וְכָל שֶׁכֵּן אֵשׁ עַצְמָהּ. וְנַקֵּיף לַהּ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת וְנִקְלְהָה! אִתְיָא "שְׂרֵיפָה" "שְׂרֵיפָה" מִבְּנֵי אַהֲרֹן. מָה לְהַלָּן — שְׂרֵיפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּים, אַף כָּאן — שְׂרֵיפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּים. ד(ד)וְנַעְבֵּיד לַהּ חַמֵּי הָאוּר? מִשּׁוּם דְּרַב נַחְמָן, דְּאָמַר רַב נַחְמָן: אָמַר קְרָא: "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ", בְּרוֹר לוֹ מִיתָה יָפָה. ה(ה)וְכִי מֵאַחַר דְּאִיכָּא רַב נַחְמָן, גְּזֵירָה שָׁוָה לְמָה לִי? אָמְרִי: אִי לָאו גְּזֵירָה שָׁוָה, הֲוָה אָמֵינָא: שְׂרֵיפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּים — לָאו שְׂרֵיפָה הִיא. וְאִי מִשּׁוּם דְּרַב נַחְמָן — נַיפּוֹשׁ לַהּ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת טוּבָא, כִּי הֵיכִי דִּתְמוּת בַּעֲנָלָא, קָא מַשְׁמַע לַן. וְאֶלָּא "בָּאֵשׁ" לְמָה לִי? לְאַפּוֹקֵי אָבָר מֵעִיקָּרוֹ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זֵירָא: וְכֹל הֵיכָא דִּכְתִיב "בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף", לְרַבּוֹת כָּל שְׂרֵיפוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת אֵשׁ הוּא? וְהָא גַּבֵּי פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים, דִּכְתִיב בְּהוּ: "וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל עֵצִים בָּאֵשׁ", וְתַנְיָא: "בָּאֵשׁ" וְלֹא בְּגִפְסִים רוֹתֵחַ, וְלֹא בְּגִפְסִים רוֹתֵחַ? אָמַר לֵיהּ: הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם כְּתִיב "בָּאֵשׁ" וַהֲדַר "תִּשָּׂרֵף" — לְרַבּוֹת כָּל שְׂרֵיפוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת הָאֵשׁ. הָכָא כְּתִיב "וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל עֵצִים בָּאֵשׁ" לְבַסּוֹף "אֵשׁ", לְמֵימְרָא דְּאֵשׁ — אִין, מִידֵּי אַחֲרִינָא — לָא. הָתָם נָמֵי כְּתִיבָא שְׂרֵיפָה לְבַסּוֹף, דִּכְתִיב:

"עַל

וּגְרָפוֹ וְאָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת מַהוּ תֵּמַהּ לְרֵיבָ"א מַאי קָבָעֵי הָא קָתָנֵי סֵיפָא בְּשָׁלָה ע"ג

לְקִיּוּהָא דְּפֵירָא בְּעֵינֵיהּ. הָכָא — לֵיתָא לְקִיּוּהָא דְּפֵירָא בְּעֵינֵיהּ. א(א)אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח וְכוּ'. מַעֲשֶׂה לְסִתּוֹר?! חַסּוֹרֵי מִיחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: וְאִם אַסְכָּלָא מְנוּקֶבֶת — מוּתָּר. וְאָמַר רַבִּי צָדוֹק, מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁאָמַר לְטַבִּי עַבְדּוֹ: צֵא וּצְלֵה לָנוּ אֶת הַפֶּסַח עַל הָאַסְכָּלָא מְנוּקֶבֶת. בּ(ב)בָּעָא מִינֵּיהּ רַב חִינָּנָא בַּר אִידִי מֵרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: תַּנּוּר שֶׁהִסְּיקוּ בְּקִלְיפֵּי עָרְלָה וּגְרָפוֹ וְאָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת, לְדִבְרֵי הָאוֹסֵר, מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: הַפַּת מוּתֶּרֶת. ג[ג]אָמַר לֵיהּ: וְהָאָמַר רַב חִינָּנָא סָבָא אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תַּנּוּר שֶׁהִסְּיקוּ בְּקִלְיפֵּי עָרְלָה וּגְרָפוֹ וְצָלָה בּוֹ אֶת הַפֶּסַח — אֵין זֶה צְלִי אֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר "צְלִי אֵשׁ ... צְלִי אֵשׁ", שְׁתֵּי פְּעָמִים. טַעְמָא דְּגַלְיָ רַחֲמָנָא "צְלִי אֵשׁ" "צְלִי אֵשׁ" שְׁתֵּי פְּעָמִים. הָא לָא גַּלְיָ רַחֲמָנָא, הֲוֵי אָמֵינָא צְלִי אֵשׁ הוּא. אָמַר לֵיהּ: גַּלְיָ רַחֲמָנָא הָתָם, וְילַפְינַן מִינַּהּ. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָתָם טַעְמָא דִּכְתַב רַחֲמָנָא "צְלִי אֵשׁ" שְׁתֵּי פְּעָמִים, הָא לָא כְּתַב רַחֲמָנָא "צְלִי אֵשׁ" שְׁתֵּי פְּעָמִים, הֲוָה אָמֵינָא: אֵשׁ קְפִיד רַחֲמָנָא, וְאָפִילּוּ גְּרָפוֹ נָמֵי — צְלִי אֵשׁ הוּא. אֲבָל הָכָא, אֵעֵצִים דְּאִיסּוּרָא קָא קְפִיד רַחֲמָנָא, וְהָא לֵיתְנְהוּ. ד[ד]תָּנוּ רַבָּנָן: חֲתָכוֹ, וּנְתָנוֹ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי שֶׁזֶּה צְלִי אֵשׁ. רַמֵּי לֵיהּ רַב אַחָדְבוּי בַּר אַמֵּי לְרַב חִסְדָּא: מִי אָמַר רַבִּי גֶּחָלִים אֵשׁ נִינְהוּ? ו(ב)וּרְמִינְהוּ "מִכְוַת אֵשׁ", אֵין לִי אֶלָּא שֶׁנִּכְוָה בְּאֵשׁ, נִכְוָה בְּגֶחָלִים, בְּרֶמֶץ, בְּסִיד רוֹתֵחַ, בְּגִפְסִים רוֹתֵחַ, וְכָל דָּבָר הַבָּא מִן הָאוּר, לְאֵיתוֹיֵי חַמֵּי הָאוּר, מְנַיִּין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִכְוָה" "מִכְוָה" "מִכְוָה" רִיבָּה. טַעְמָא דְּרַבִּי רַחֲמָנָא "מִכְוָה" "מִכְוָה", הָא לָא רַבִּי רַחֲמָנָא "מִכְוָה" "מִכְוָה", גֶּחָלִים לָאו אֵשׁ נִינְהוּ! אָמַר לֵיהּ: גַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ לָא אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְגַחֶלֶת. כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוֹיֵי. כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְגַחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת. ז[ז]וְגֶחָלִים שֶׁל מַתֶּכֶת לָאו אֵשׁ הוּא? וְהָא גַּבֵּי בַּת כֹּהֵן, דִּכְתִיב: "בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף". וְאָמַר רַב מַתְנָה: פְּתִילָה שֶׁל אָבָר הָיוּ עוֹשִׂין לָהּ! שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא: "בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף", "תִּשָּׂרֵף" — לְרַבּוֹת כָּל שְׂרֵיפוֹת הַבָּאוֹת מִן הָאֵשׁ. ג(ג)וְכָל שֶׁכֵּן אֵשׁ עַצְמָהּ. וְנַקֵּיף לַהּ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת וְנִקְלְהָה! אִתְיָא "שְׂרֵיפָה" "שְׂרֵיפָה" מִבְּנֵי אַהֲרֹן. מָה לְהַלָּן — שְׂרֵיפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּים, אַף כָּאן — שְׂרֵיפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּים. ד(ד)וְנַעְבֵּיד לַהּ חַמֵּי הָאוּר? מִשּׁוּם דְּרַב נַחְמָן, דְּאָמַר רַב נַחְמָן: אָמַר קְרָא: "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ", בְּרוֹר לוֹ מִיתָה יָפָה. ה(ה)וְכִי מֵאַחַר דְּאִיכָּא רַב נַחְמָן, גְּזֵירָה שָׁוָה לְמָה לִי? אָמְרִי: אִי לָאו גְּזֵירָה שָׁוָה, הֲוָה אָמֵינָא: שְׂרֵיפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּים — לָאו שְׂרֵיפָה הִיא. וְאִי מִשּׁוּם דְּרַב נַחְמָן — נַיפּוֹשׁ לַהּ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת טוּבָא, כִּי הֵיכִי דִּתְמוּת בַּעֲנָלָא, קָא מַשְׁמַע לַן. וְאֶלָּא "בָּאֵשׁ" לְמָה לִי? לְאַפּוֹקֵי אָבָר מֵעִיקָּרוֹ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זֵירָא: וְכֹל הֵיכָא דִּכְתִיב "בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף", לְרַבּוֹת כָּל שְׂרֵיפוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת אֵשׁ הוּא? וְהָא גַּבֵּי פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים, דִּכְתִיב בְּהוּ: "וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל עֵצִים בָּאֵשׁ", וְתַנְיָא: "בָּאֵשׁ" וְלֹא בְּגִפְסִים רוֹתֵחַ, וְלֹא בְּגִפְסִים רוֹתֵחַ? אָמַר לֵיהּ: הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם כְּתִיב "בָּאֵשׁ" וַהֲדַר "תִּשָּׂרֵף" — לְרַבּוֹת כָּל שְׂרֵיפוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת הָאֵשׁ. הָכָא כְּתִיב "וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל עֵצִים בָּאֵשׁ" לְבַסּוֹף "אֵשׁ", לְמֵימְרָא דְּאֵשׁ — אִין, מִידֵּי אַחֲרִינָא — לָא. הָתָם נָמֵי כְּתִיבָא שְׂרֵיפָה לְבַסּוֹף, דִּכְתִיב:

"עַל

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פח"י מהל' קרבן פסח הל' ט:

ב טושו"ע יו"ד סי' קמב סעי' ד:

ג מיי' פט"ז מהל' מאכלות אסורות הל' כב:

ד מיי' פח"י מהל' קרבן פסח הל' י:

ה מיי' פח"י מהל' קרבן פסח הל' י:

ו מיי' פח"י מהל' טומאת צרעת הל' א:

ז מיי' פט"ו מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' ג:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פג׳ מהל׳ תמידים ומוספין הל׳ ה:
ב מיי׳ פד׳ מהל׳ עבודת יום הכפורים הל׳ א:
ג מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יא:
ד מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יב:
ה מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יג:
ו מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יג:
ז מיי׳ פח׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יד:

תַּלְמוּד לוֹמַר וְלָקַח וגו' מִשְׁעַת לְקִיחָה בָּעֵינַן דְּגָחֲלִים וא"ת אֲפִילּוּ לָא כְּתִיב וְלָקַח אֶלָּא גֶּחָלֵי אֵשׁ יְדִעִינַן דְּגָחֲלִים בְּשָׁעַת לְקִיחָה דִּלְעִיּוּלֵי לָגוּ לָא אִצְטְרִיךְ דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ מק"ו וּמַה לְפָנֵי מֶלֶךְ כו' וע"כ מוֹקְמִינַן לֵיהּ לְשָׁעַת לְקִיחָה וי"ל דְּוַדַּאי לֹא צָרִיךְ קְרָא מִשּׁוּם הָכִי אֶלָּא דְּאִי אֶפְשָׁר לְכָתֹב בע"א אֶלָּא וְלָקַח: יִטֹּל אֶת מְקוֹמוֹ וְלָא סָגֵי לֵיהּ בְּקָלִיפָּה לְפִי שֶׁהַרֹּטֶב נִבְלָע יוֹתֵר בְּתוֹכוֹ. וְאִם תֹּאמַר נָגַע בְּחַרְסוֹ שֶׁל תַּנּוּר אֲמַאי סָגֵי לֵיהּ בְּקָלִיפָּה הָלֹא הָרֹטֶב שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתוֹ כְּדֵי קְלִיפָּה נִבְלָע בְּפֶסַח עַד כְּדֵי שֶׁיִּטֹּל אֶת מְקוֹמוֹ כְּמוֹ נְטַף מֵרָטְבוֹ וְחָזַר אֵלָיו וְכָל דָּבָר הַנֶּאֱסָר בְּצָלֵי דקי"ל דְּאֵינוֹ נֶאֱסָר אֶלָּא כְּדֵי קְלִיפָּה מַחֲמַת הָרֹטֶב שֶׁבּוֹ לְאוֹקְמָא בְּשֶׁאֵין רֹטֶב כִּי אִם מְעַט וּמְעַט רֹטֶב אֵינוֹ אוֹסֵר כָּל כָּךְ כִּדְאָמְרִינַן בגמ' שְׁאנֵי סִיכָּה דְּמַשֶּׁהוּ עֲבָדִי לָהּ: וְאִם צָלִי הוּא יִקְלוֹף אֶת הַחִיצוֹן בְּכָל עִנְיָן מִיֵּירֵי בֵּין חַם בֵּין צוֹנֵן דְּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא רַךְ בּוֹלֵעַ אע"פ שֶׁאֵינוֹ חַם דְּוַדּוּמְיָא דְּחֵי קָתָנֵי: לְפִי שֶׁאֵין מוֹכְרִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס דְּכִי יָרְבָּה מִמֵּךְ הַדֶּרֶךְ וְנִתְּתָה בְּכֶסֶף כְּתִיב וְקָשְׁיָא לר"י דְּהָא קְרָא בְּפִדְיוֹן מְיֵירֵי שֶׁמּוֹצִיאוֹ מִקְדֻּשָּׁתוֹ וּמְחַלְּלוֹ עַל דָּבָר אַחֵר אֲבָל הָכָא אֲפִילּוּ לְאָכְלוֹ בְּקְדֻשָּׁתוֹ כְּדֵי' בַּקּוּנְטְרֵס גּוּפֵהּ וְהָכִי נָמֵי מִשְׁמַע לְשָׁנָא דְּמוֹכְרִין מִדְּלָא קָתָנֵי מְחַלְּלִין וְיֵשׁ סְפָרִים שֶׁכָּתוּב בָּהֶן שֶׁאֵין פּוֹדִין אֲבָל רַשִׁ"י כָּתַב שֶׁאֵין מוֹכְרִין וְנִרְאֶה לר"י דְּבִירוּשָׁלַיִם גָּזְרוּ מִדְּרַבָּנָן מִכְירָה אַטּוּ פְּדִיָּה דְּאָסוּר מִן הַתּוֹרָה וּלְרַשְׁבַּ"א נִרְאֶה דְּלָא אָסְרוּ מִכְירָה אֶלָּא מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן מִצְוָה כְּדִתְנַן בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי (פ"א מ"א) שֶׁאֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ וְאֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ וְאֵין שׁוֹקְלִין כְּנֶגְדּוֹ:

עַל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף סֵיפָא דְּהַהוּא קְרָא דִּכְתַב בְּהוּ בָּאֵשׁ הוּא: אע"פ שֶׁאֵין שָׁם דֶּשֶׁן דְּלָא תֵּימָא אַדֶּשֶׁן קָפֵד רַחֲמָנָא לְשָׂרְפוֹ עַל מָקוֹם שֶׁהָיוּ מוֹצִיאִין שָׁם דֶּשְׁנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן כְּדִכְתִיב (וַיִּקְרָא ו':ד') וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאִם נִטַּל הַדֶּשֶׁן מִשָּׁם לֹא יִשָּׂרְפֶנּוּ שָׁם קמ"ל יִשָּׂרֵף מִכָּל מָקוֹם: אע"פ שֶׁהַצַּת הָאוּר בְּרֻבּוֹ יִתְעַפְּקוּ בּוֹ עַד שֶׁתִּגָּמֵר שְׂרֵפָתוֹ: רַבִּינָא אָמַר הָא דְּפָרְכַת לְעֵיל לֵר' מִדְּאִצְטְרִיךְ מְכִירָה לְרַבּוֹתֵי גֶּחָלֶת לָא תִּקְשֵׁי דְּמַתְנִי' מִשַּׁבְּשָׁתָא הִיא וְגֶחָלֶת לְאוֹ מֵרַבּוֹתֵי דְּמְכִירָה אֲתָא לְתַנּוֹי אֶלָּא מִמִּשְׁמַעוּתָא דְּאֵשׁ וּכְרֵךְ וְתַנֵּי גֶּחָלֶת בְּהֶדֵי אֵשׁ בְּמִשְׁמַעוּת דְּרַיְישָׁא אֵין לִי אֶלָּא אֵשׁ וְגֶחָלֶת כו' וְרַבּוֹתֵיהּ דְּמְכִירָה מִכְּוָה לְרָמָץ וְסִיד אֲתָא: גֶּחָלֵי וְלָקַח מִלְּא הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי אֵשׁ וגו' (וַיִּקְרָא ט"ז:י"ב) וְאִם נֶאֱמַר גַּחֲלֵי וְלֹא נֶאֱמַר אֵשׁ יָכוֹל גֶּחָלִים עוֹמְמוֹת כְּבוּיוֹת אֲבָל לֹא לוֹחֲשׁוֹת בּוֹעֲרוֹת דְּהָנְךְ לְאוֹ גֶּחָלִים הוּא סְתָמָא אֶלָּא אֵשׁ תַּלְמוּד לוֹמַר אֵשׁ בְּתַר גַּחֲלֵי לְהָבִיא אֶת הַלּוֹחֲשׁוֹת אִי נֶאֱמַר אֵשׁ וְלֹא נֶאֱמַר גַּחֲלֵי יָכוֹל שֶׁלְּהֶבֶת וְלֹא גֶּחָלִים לוֹחֲשׁוֹת דְּלָאו אֵשׁ סְתָמָא נִינְהוּ תַּלְמוּד לוֹמַר גַּחֲלֵי אֵשׁ כִּי כַּתְּבִינְהוּ לְתַרְוַיְיהוּ מַשְׁמַע גֶּחָלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אֵשׁ: הָא גּוּפָא קָשְׁיָא אֲמַרְתְּ גַּחֲלֵי יָכוֹל עוֹמְמוֹת וְלֹא לוֹחֲשׁוֹת מִדְּלָא מַשְׁתְּמַע לֵיהּ לוֹחֲשׁוֹת מִכְּלָל דְּלוֹחֲשׁוֹת לְאוֹ גֶּחָלִים אִקְּרוּ וּמַאי מִקְּרוּ ע"כ אֵשׁ שֶׁלְּהֶבֶת תֵּנִי אֵשׁ שֶׁלְּהֶבֶת מַשְׁמַע וְלֹא לוֹחֲשׁוֹת: וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת גַּרְסִינַן: יָכוֹל בֵּין עוֹמְמוֹת בֵּין לוֹחֲשׁוֹת אֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה דְּתַרְוַיְיהוּ גַּחֲלֵי מִקְּרוּ ת"ל אֵשׁ בְּתַר גַּחֲלֵי אֵשׁ יָכוֹל שֶׁלְּהֶבֶת דְּוַדַּאי אֵשׁ סְתָמָא אֵין גֶּחָלִים לוֹחֲשׁוֹת בְּמַשְׁמַע תַּלְמוּד לוֹמַר גַּחֲלֵי אֵשׁ לְהָכִי כְּתַב תַּרְוַיְיהוּ: מִכָּל מָקוֹם לְרַבִּי קָשְׁיָא דְּמִדְּאִצְטְרִיךְ גַּחֲלֵי שְׁמַע מִנָּה אֵשׁ סְתָמָא אֵין גֶּחָלֶת בַּמַּשְׁמַע: אָמַר אַבָּיֵי תֵּרֵץ הָכִי גַּחֲלֵי יָכוֹל עוֹמְמוֹת וְלֹא לוֹחֲשׁוֹת וְלוֹחֲשׁוֹת לְאוֹ גַּחֲלֵי נִינְהוּ אֶלָּא אֵשׁ תַּלְמוּד לוֹמַר אֵשׁ דְּהַיְינוּ לוֹחֲשׁוֹת אֲבָל בְּסִיפָא לָא תֵּימָא אִי אֵשׁ יָכוֹל שֶׁלְּהֶבֶת וְלֹא גֶּחָלֶת אֶלָּא אִי אֵשׁ יָכוֹל רָצָה גֶּחָלִים לוֹחֲשׁוֹת רָצָה שֶׁלְּהֶבֶת בְּלֹא גֶּחָלִים וְתַרְוַיְיהוּ אֵשׁ מִקְּרוּ ת"ל גַּחֲלֵי אֵשׁ לִמְעוּטֵי שֶׁלְּהֶבֶת גְּרִידְתָא: מֻחֱצָה גֶּחָלֶת וּמֻחֱצָה שֶׁלְּהֶבֶת כְּגוֹן אוּד שֶׁהַצַּת הָאוּר בְּרֻבּוֹ יִטֹּל מִמְּזִבַּח הַחִיצוֹן דְּבֵין גֶּחָלֶת וּבֵין שֶׁלְּהֶבֶת מִקְּרוּ אֵשׁ וְכִי מִטֵּי הָתָם מִמְּזִבַּח הַחִיצוֹן לִפְנֵי וְלִפְנִים הֲוָה לֵיהּ כֻּלָּהּ גֶּחָלֶת דְּאִלּוּ לְעִיּוּלֵי הָכִי לָא אִצְטְרִיךְ מְעוּטָא דִּלְפָנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם אֵין מְבִיאִין אוּד בְּשֶׁלְּהֶבְתּוֹ מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲלֶה עָשָׁן וְכִי אִצְטְרִיךְ מְעוּטָא לְשָׁעַת לְקִיחָה אִצְטְרִיךְ: ת"ל כו' מִשְׁעַת לְקִיחָה לֶהֱוֵי גַּחֲלֵי אֵשׁ וְאֵין שֶׁלְּהֶבֶת מַשְׁמַע גַּחֲלֵי אֵשׁ: אַרְזִים לֹא עֲמָמָהוּ בְּגִנַּת אֱלֹהִים בְּרוֹשִׁים לֹא דָמוּ אֶל סְעַפֹּתָיו וַעֲרָמִנִּים לֹא הָיוּ כְּפֹארָתוֹ כָּל עֵץ בְּגַן אֱלֹהִים לֹא דָמָה אֵלָיו בְּיָפְיוֹ [יחזקאל לא, ח]

״עַל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף״! אָמְרִי: הָהוּא ״יִשָּׂרֵף״ מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא: ״יִשָּׂרֵף״ — אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם דֶּשֶׁן. ״יִשָּׂרֵף״ — אַף עַל פִּי שֶׁהִצִּית הָאוּר בְּרוּבּוֹ. רַבִּינָא אָמַר, כְּרוֹךְ וּתְנִי: ״מִכְוָת אֵשׁ״ — אֵין לִי אֶלָּא שֶׁנִּכְוָה בְּאֵשׁ וּבְגַחֶלֶת. נִכְוָה בְּרֶמֶץ, בְּסִיד רוֹתֵחַ, וּבְגִפְסִיס רוֹתֵחַ, וּבְכָל דָּבָר הַבָּא מֵחֲמַת הָאוּר, לְאֵיתוֹיֵי חַמֵּי הָאוּר, מַנַּיִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״מִכְוָה״ ״מִכְוָה״ רִיבָּה. (א)רָבָא רָמֵי. מִי אָמַר רַבִּי גֶּחָלִים אִיקְּרוּ אֵשׁ? וּרְמִינְהִי: ״גַּחֲלֵי״ — יָכוֹל עוֹמְמוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֵשׁ״. אִי אֵשׁ — יָכוֹל שֶׁלְּהֶבֶת, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״גַּחֲלֵי״. הָא כֵּיצַד? מֵבִיא מִן הַלּוֹחֲשׁוֹת. (אַלְמָא גֶּחָלִים לָא אִיקְּרוּ אֵשׁ! אָמְרִי:) וְהָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמְרַתְּ: ״גַּחֲלֵי״ — יָכוֹל עוֹמְמוֹת, אַלְמָא לוֹחֲשׁוֹת אֵשׁ נִינְהוּ, אֵימָא סֵיפָא: אִי אֵשׁ — יָכוֹל שֶׁלְּהֶבֶת, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״גַּחֲלֵי״, אַלְמָא אֲפִילּוּ לוֹחֲשׁוֹת לָאו אֵשׁ נִינְהוּ. וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת, הָכִי קָתָנֵי: ״גַּחֲלֵי״ — יָכוֹל בֵּין עוֹמְמוֹת בֵּין לוֹחֲשׁוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֵשׁ״. אִי אֵשׁ — יָכוֹל שֶׁלְּהֶבֶת, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״גַּחֲלֵי״, הָא כֵּיצַד? מֵבִיא מִן הַלּוֹחֲשׁוֹת. מִכָּל מָקוֹם גֶּחָלִים לָא אִיקְּרוּ אֵשׁ, קַשְׁיָא לְרַבִּי! אָמַר אַבָּיֵי, תֵּרֵיץ הָכִי: ״גַּחֲלֵי״ — יָכוֹל עוֹמְמוֹת וְלֹא לוֹחֲשׁוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֵשׁ״. אִי אֵשׁ, יָכוֹל רָצָה שֶׁלְּהֶבֶת — יָבִיא, רָצָה גֶּחָלֶת — יָבִיא, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״גַּחֲלֵי״. הָא כֵּיצַד? מֵבִיא מִן הַלּוֹחֲשׁוֹת. (ב)אָמַר רַבָּה: רָצָה גֶּחָלֶת — יָבִיא, רָצָה שֶׁלְּהֶבֶת — יָבִיא. שֶׁלְּהֶבֶת בְּלֹא גַּחֶלֶת מַהוּ הַיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ? כְּגוֹן דְּשַׁפְּיֵיהּ לְמַנָּא מִשְׁחָא וְאַתְלִי בֵּיהּ נורָא. הָהוּא לְמָה לִי קְרָא לְמַעוּטֵי, הַשְׁתָּא לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וְדָם אֵין עוֹשִׂין כֵּן, לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא כָּל שֶׁכֵּן! (ג)אֶלָּא אָמַר רָבָא, תֵּרֵיץ הָכִי: ״גַּחֲלֵי״ — יָכוֹל עוֹמְמוֹת וְלֹא לוֹחֲשׁוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֵשׁ״. אִי אֵשׁ — יָכוֹל יָבִיא מֻחֱצָה גַּחֶלֶת וּמֻחֱצָה שֶׁלְּהֶבֶת, אַדְּעָיֵיל לְגַוַּאי הָוֵי כּוּלֵּיהּ גַּחֶלֶת — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְלָקַח מְלֹא הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ״, מִשְׁעַת לְקִיחָה נִיהְוֵי גֶּחָלִים. (ד)אִיבַּעְיָא לְהוּ: אוֹמְמוֹת אוֹ עוֹמְמוֹת? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: ״אֲרָזִים לֹא עֲמָמָהוּ בְּגַן אֱלֹהִים״. ג"מַתְנִי' נָגַע בְּחַרְסוֹ שֶׁל תַּנּוּר — יִקְלוֹף אֶת מְקוֹמוֹ. נָטַף מֵרוֹטְבוֹ עַל הַחֶרֶס וְחָזַר אֵלָיו — יִטֹּל אֶת מְקוֹמוֹ. נָטַף מֵרוֹטְבוֹ עַל הַסּוֹלֶת — יְקַמֵּץ אֶת מְקוֹמוֹ. "סָכוֹ בְּשֶׁמֶן תְּרוּמָה, אִם חֲבוּרַת כֹּהֲנִים — יֹאכְלוּ. אִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִם חֵי הוּא — יְדִיחֶנּוּ. וְאִם צָלִי הוּא — יְקַלּוֹף אֶת הַחִיצוֹן. סָכוֹ בְּשֶׁמֶן שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי — לֹא יַעֲשֶׂנּוּ דָּמִים עַל בְּנֵי חֲבוּרָה, שֶׁאֵין פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם. גְּמָ׳ אִיתְמַר: חַם לְתוֹךְ חַם — דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר.

מסורת הש״ס

א ספרי במדבר; ספרא אחרי מות פרק ג ד; איכה רבה

ב תוספתא ברכות; שבת עד:; יומא מג.; ספרא אמור פרק יג ח; במדבר רבה; מנחות סב.

ג שבת עז:; ברכות נג:

גליון הש״ס

תוס' ד"ה ואם צלי. דמתוך שהוא רך. עי' חולין צו ע"ב תוס' ד"ה אבל נצלה:

תורה אור השלם

וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים בָּאֵשׁ עַל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף [ויקרא ד, יב]

אוֹ בָשָׂר כִּי־יִהְיֶה בְעֹרוֹ מִכְוַת־אֵשׁ וְהָיְתָה מִחְיַת הַמִּכְוָה לְבֶהָרֶת לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת אוֹ לְבָנָה [ויקרא יג, כד]

וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת [ויקרא טז, יב]

מסורת הש"ס

א לעיל עד.

ב מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ג תוספתא חולין

ד חולין צז:

ה חולין קיב.

תורה אור השלם

וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל־מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ [שמות יב, ח]

אסור דבלע התר מאסור: עלאה גבר העליון נוצתו הילכף חם לתוך צונן אסור תנן נטף מרטבו על החרס כו' מ"ש דקתני נגע בחרסו של תנור יקלף את מקומו ליכא לאקשויי אפי' למאי דס"ד בחרס צונן דכ"ע מודו דתתאה בלע בדי קליפה וה"ה לאחר שהוחם מעט מבשל בפסח בדי קליפה אי נמי כיון דקתני נגע אין להוכיח אם נגע מלמעלה או מלמטה אבל הכא דקתני נטף משמע למטה אי נמי חרסו של תנור ודאי חם הוא אבל סיפא דקתני על החרס קס"ד בחרס צונן ולא נהירא דמדנקט חרס משמע דבחרס תנור מיירי: בשלמא למאן דאמר עלאה גבר להכי יטול את מקומו וא"ת למאן דאמר עלאה גבר למה הפסח אינו נאסר מחמת השפוד ויהיה צריך לטול את מקומו סביב השפוד ואומר ר"י דאין שפוד של עץ קולט חם כל כך כמו חרס וסלת אי נמי מבפנים אינו רותח בבחוץ ברוב ספרים ובפרוש ר"ח גרס וכי הדר רטב אפסח מטעי פסח מחמת חמימות החרס כו' וקשה דתפוק לה שרטב אסור נבלע בפסח ונראה דהא דקאמר מחמת חרס דאי אפסח קאי הוה ליה למימר מחמת רטב: אלא למ"ד תתאה גבר אוקורי מיקר ליה ה"ג בכל הספרים ובפר"ח בטול את מקומו סגי ורש"י מחקו משום דקשיא לה דבן דאוקורי מיקר מה אסורא יש ברטב ודחק לומר כגון שהסלת של חבורה אחרת ואסור לזה הרטב לפי שאינו מנוי ולר"ת נראה דגרס ליה שפיר דע"כ מיירי כגון שהרטב לא נצלה כל צרכו והו"ל אברים דבנצלה כל צרכו לא הוה תו מפסיל משום צלי מחמת דבר אחר ואצלאו ואחר כף בשלו דאסור אסור לשלשל בו בקליפה: בשלמא למאן דאמר עלאה גבר להכי יטול את מקומו וא"ת למאן דאמר עלאה גבר למה הפסח אינו נאסר מחמת השפוד ויהיה צריך לטול את מקומו סביב השפוד ואומר ר"י דאין שפוד של עץ קולט חם כל כך כמו חרס וסלת אי נמי מבפנים אינו רותח בבחוץ ברוב ספרים ובפרוש ר"ח גרס וכי הדר רטב אפסח מטעי פסח מחמת חמימות החרס כו' וקשה דתפוק לה שרטב אסור נבלע בפסח ונראה דהא דקאמר מחמת חרס דאי אפסח קאי הוה ליה למימר מחמת רטב: אלא למ"ד תתאה גבר אוקורי מיקר ליה ה"ג בכל הספרים ובפר"ח בטול את מקומו סגי ורש"י מחקו משום דקשיא לה דבן דאוקורי מיקר מה אסורא יש ברטב ודחק לומר כגון שהסלת של חבורה אחרת ואסור לזה הרטב לפי שאינו מנוי ולר"ת נראה דגרס ליה שפיר דע"כ מיירי כגון שהרטב לא נצלה כל צרכו והו"ל אברים דבנצלה כל צרכו לא מפסיל משום הכי וא"ת מ"מ למה נאסר הסלת משום זה יאפוה אותו ויצלה נמי הרטב וי"ל דאז הוי צלי מחמת דבר אחר שהרי על ידי חמימות הסלת הוא נצלה ומיהו לפי זה לא הוה צריך לעיל לאסוקי והדר סלת ומרתח ליה לרטב דמה צריך לאסוקי אסור ברטב משום צלי מחמת דבר אחר כיון דאית ביה אסור נא ואור"ת דניחא ליה לאסוקי כל אסור שיכול לומר אבל לעיל גבי נטף מרטבו על החרס לא גרס ביקלף את מקומו סגי שהרי יכול לצלותו עם הרטב ובפי' ר"ח ליתה: משום הכי סגי ליה בקליפה וכגון שפכו אחר שצלאו ולא נשתהא בתנור אחר סיכה כלל שאם לא כן ע"י רתיחת התנור היה נבלע אפי' למאן דאמר עלאה גבר:

תנן אדף בשר רותח כו' תמה הא תו למה לי להביאה ואומר ר"ת דקמ"ל דאפילו חלב שרי דאע"ג דחם לתוך צונן בעי קליפה בדבר שיכול לעשות קליפה בדבר דלא שייך קליפה כמו בחלב מתר מדלא קתני אסור גבי חלב כדקתני קליפה גבי בשר וריב"א חולק בזה ומצריך ששים כדי קליפה:

אסור. צונן לתוך צונן — דברי הכל מותר. חם לתוך צונן, וצונן לתוך חם, רב אמר: עילאה גבר: ושמואל אמר: תתאה גבר. (א)תנן: נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו — יטול את מקומו. קא סלקא דעתך בחרס צונגת. בשלמא לרב דאמר "עילאה גבר", משום הכי יטול את מקומו — דאזל רוטב מרתח ליה לחרס, והדר חרס מרתח ליה לרוטב. וכי הדר רוטב אפסח — קא מטוי פסח מחמת חמימותא דחרס, ורחמנא אמר "צלי אש", ולא צלי מחמת דבר אחר. אלא לשמואל דאמר "תתאה גבר", חרס כיון דצונן הוא — אקורי מיקר ליה לרוטב, אמאי יטול את מקומו? כדאמר רבי ירמיה אמר שמואל: בסולת רותחת, הכא נמי בחרס רותח. (ב)תנן: נטף מרוטבו על הסולת יקמוץ את מקומו. קא סלקא דעתך בסולת צונגת. בשלמא לרב דאמר "עילאה גבר", משום הכי יקמוץ את מקומו — דמרתח ליה לסולת דהדר הודרניה, והדרא סולת ומרתחא ליה לדידיה, וקא מטוי רוטב מחמת חמימותא דסולת, ורחמנא אמר "צלי אש", ולא צלי מחמת דבר אחר. אלא לשמואל דאמר "תתאה גבר", סולת כיון דצונגת היא — אקורי קא מיקר ליה, למה לי יקמוץ את מקומו? (תסגי ליה ביטול את מקומו!) אמר רבי ירמיה אמר שמואל: בסולת רותחת. תנן: סכו בשמן של תרומה, אם חבורת כהנים — יאכלו. אם של ישראל, אם חי הוא — ידיחנו, אם צלי הוא — יקלוף את החיצון. בשלמא לרב דאמר "עילאה גבר", אמטו להכי סגי ליה בקליפה, משום דעילאה צונן הוא. אלא לשמואל דאמר "תתאה גבר", כיון דחם הוא — מבלע בלע, אמאי סגי ליה בקליפה? ניתסר לגמרי! שאני סיכה, דמשהו בעלמא הוא דאתי. (ג)תניא כותאי חלב ודם מותרין, ואין מבשלין אותן בכלי שרת ואין נותנין אותן לתוך הקדירה, אבל נותנין אותן לתוך הכלי שמבשלין בו את הקדירה. ואמאי? ניתסר לגמרי! אמר רבי אבהו: בסולת רותחת. תנן: סכו בשמן של תרומה, אם חבורת כהנים — יאכלו. אם של ישראל, אם חי הוא — ידיחנו, אם צלי הוא — יקלוף את החיצון. בשלמא לרב דאמר "עילאה גבר", אמטו להכי סגי ליה בקליפה, משום דעילאה צונן הוא. אלא לשמואל דאמר "תתאה גבר", כיון דחם הוא — מבלע בלע, אמאי סגי ליה בקליפה? ניתסר לגמרי! שאני סיכה, דמשהו בעלמא הוא דאתי. (ד)אמר מר: צונן לתוך צונן — מדיח. אמר רב הונא: לא שנו אלא שלא מלחו, אבל מלחו — אסור. דאמר שמואל: מליח הרי הוא כרותח. (ה)אמר רבא: הא דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח (וכו') — לא (אמרן) [שנו] אלא שלא נאכל מחמת מלחו, אבל נאכל מחמת מלחו — לא. ההוא בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא, שריא רב חיננא בריה דרבא מפשרונא. אמר רבא: מאן חכים למישרא מילתא כי הא, אי לאו רב חיננא בריה דרבא מפשרונא, דגברא רבה הוא. אמר לך, כי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח — שאין נאכל מחמת מלחו, האי נאכל מחמת מלחו. (ו)והני מילי חי, אבל צלי — בעי קליפה. ולא אמרן אלא דלית ביה פילי, אבל אית ביה פילי — אסור. ואי מתובל בתבלי — אסור. אמר רב:

בשר בדמפרש:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין קמג, טוש"ע יו"ד סי' קה סעי' ג:

ב מיי' פט' מהל' מאכלות אסורות הל' יז:

ג סמג לאוין קמג, טוש"ע יו"ד סי' קה סעי' ג:

ד מיי' פט' מהל' מאכלות אסורות הל' יז:

ה סמג לאוין קמג, טוש"ע יו"ד סי' צא סעי' ה:

ו מיי' פט' מהל' מאכלות אסורות הל' יח:

ז סמג לאוין קמג, טור יו"ד סי' צא:

ח מיי' פט' מהל' מאכלות אסורות הל' יט:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין קמא, טוש"ע יו"ד סי' קח סעי' א:
ב מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הל"ג:
ג מיי' פח' מהל' קרבן פסח הל' יד:
ד טוש"ע יו"ד סי' קח סעי' ד:
ה מיי' פט"ו מהל' תרומות הל' יג:
ו טוש"ע יו"ד סי' קח סעי' ד:
ז מיי' פט"ו מהל' תרומות הל' יג:
ח סמג לאוין קמא, טוש"ע יו"ד סי' צז סעי' ג:
ט מיי' פט' מהל' מאכלות אסורות הל' כג:
י מיי' פד' מהל' ביאת מקדש הל' יא:
יא מיי' פו' מהל' קרבן פסח הל' ח:
יב מיי' פא' מהל' חגיגה הל' ח:

מַאי לָאו תַּעֲרֹבֶת טְעָמִים לְפִי מַה שֶּׁפִּי' בַּקּוּנְטְרֶס דְּלָוֵי לָא שָׁרֵי אֶלָּא בְּדִיעֲבַד קַשְׁיָא מַה פָּרִיךְ דְּהָכָא לְכַתְּחִלָּה קָתָנֵי אֲבָל בְּדִיעֲבַד הָוֶה שָׁרֵי כְּלָוֵי: נַיְמָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַב תַּמַּה מַאי קוּשְׁיָא הָא דְּאָסַר מְשׁוּם תַּעֲרֹבֶת גּוּפִים הֵינוּ הֵיכָא דְּשָׁנְיָהֶם כְּחוּשִׁים דְּלֵיכָּא תַּעֲרֹבֶת טְעָמִים: אֲסָרָהּ רַבָּא מִפְּרַזִיקְיָא כו' מִכָּאן פּוֹסֵק ר"ת כְּרַב וְרַבָּא נָמֵי דְּשָׁרֵי בְּבֵת תֵּיהָא (ע"ז דף סו:) מְצֵי סָבַר כְּוָותָהּ [וְשָׁם מְפֹרָשׁ וּבְתַּנּוּרִים [וּדְוָלִים] שָׁלְנוּ נִרְאֶה דְּמַתִּיר לָאֲפוֹת לָהֶם עִם אוֹתוֹ פשטיד"א הוֹאִיל וּמְכַסּוֹת הֵיטֵב הֲוֵי כְּעֵין שְׁתֵּי קְדֵרוֹת וְאַפִּ' פלדונ"ש שֶׁיֵּשׁ לְהַרְחִיק אֵין נִרְאֶה לְרַבִּי שֶׁיְּהֵא אָסוּר שֶׁיֵּשׁ אֲוִיר מְרֻבֶּה בַּתַּנּוּר וְהַהֶבֶל מִתְפַּשֵּׁט:

ה"ג קָא מַשְׁמַע לַן כֵּוָן דְּלָא דָּחֲיָא שַׁבָּת לָא דָּחֲיָא טֻמְאָה וְלֹא גָּרַס כֵּוָן דְּאֵית לֵיהּ תַּשְׁלוּמִין שֶׁאֵין הַטַּעַם תָּלוּי בְּכָךְ דְּלָעִיל בְּפֶרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים (פְּסָחִים דף ע:) יְלִפִּינַן דְּלָא דָּחֲיָא. שַׁבָּת מוּחֲגוֹתָם וְגוֹ'. וְעוֹד פֶּסַח נָמֵי אִית לֵיהּ תַּשְׁלוּמִין בְּשֵׁנִי וְדָחֵי טֻמְאָה וְעוֹד חֲגִיגַת ט"ו אִיכָּא לְמ"ד בְּפִרְקִין דְּלֵית לֵיהּ תַּשְׁלוּמִין בְּטֻמְאַת בְּעָלִים שֶׁאִם נִטְמְאוּ בְּעָלִים בְּיוֹם ט"ו וְלֹא חָזוּ בְּיוֹם קְבִיעַת חוֹבָתָהּ כה"ג לֵית לֵיהּ תַּשְׁלוּמִין:

בְּשַׂר שְׁחוּטָה שֶׁמֵּן, שְׁצָלָאוֹ עִם בְּשַׂר נְבֵילָה כָּחוּשׁ — אָסוּר. מַאי טַעְמָא — מִפַּטְמֵי מֵהֲדֵדֵי. [א]וְלָוֵי אָמַר: אֲפִילּוּ בְּשַׂר שְׁחוּטָה כָּחוּשׁ, שְׁצָלָאוֹ עִם בְּשַׂר נְבֵילָה שָׁמֵן — מוּתָּר. מַאי טַעְמָא — רֵיחָא בְּעָלְמָא הוּא, וְרֵיחָא לָאו מִילְתָא הִיא. עֲבִיד לָוֵי עוֹבָדָא בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא בִּגְדִי וְדָבָר אַחֵר. [ב]מֵיתִיבִי: אֵין צוֹלִין שְׁנֵי פְּסָחִים כְּאֶחָד מִפְּנֵי הַתַּעֲרֹבֶת. מַאי לָאו — תַּעֲרֹבֶת טְעָמִים, וְקָשְׁיָא לְלָוֵי! לָא, מִפְּנֵי תַּעֲרֹבֶת גּוּפִין. הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא, מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: אֲפִילּוּ גְּדִי וְטָלֶה. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא מִפְּנֵי גּוּפִין — הַיְינוּ דְּקָתָנֵי אֲפִילּוּ גְּדִי וְטָלֶה. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מִפְּנֵי תַּעֲרֹבֶת טְעָמִים, מָה לִי גְּדִי וְטָלֶה מָה לִי גְּדִי וּגְדִי. אֶלָּא מַאי, עַל כָּרְחָךְ מִפְּנֵי תַּעֲרֹבֶת גּוּפִין הוּא דְּאָסוּר, אֲבָל תַּעֲרֹבֶת טְעָמִים — שְׁרֵי, לֵימָא תֶּיהֱוֵי תְּיוּבְתֵּיהּ דְּרַב! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּגוֹן שֶׁצְּלָאוֹ בִּשְׁתֵּי קְדֵירוֹת. בִּשְׁתֵּי קְדֵירוֹת סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא אֵימָא: כְּעֵין שְׁתֵּי קְדֵירוֹת. וְהָכִי קָאָמַר: אֵין צוֹלִין שְׁנֵי פְּסָחִים כְּאֶחָד מִפְּנֵי תַּעֲרֹבֶת. מַאי תַּעֲרֹבֶת — תַּעֲרֹבֶת טְעָמִים. וַאֲפִילּוּ כְּעֵין שְׁתֵּי קְדֵירוֹת, דְּלֵיכָּא תַּעֲרֹבֶת טְעָמִים — אָסוּר מִשּׁוּם תַּעֲרֹבֶת גּוּפִין, וַאֲפִילּוּ גְּדִי וְטָלֶה. [ד]אָמַר רַב מָרִי כְּתַנָּאֵי. הָרוֹדֶה פַּת חַמָּה וּנְתָנָהּ עַל פִּי חָבִית יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה — רַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר, וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר. וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר בְּשֶׁל חִיטִּין וְאוֹסֵר בְּשֶׁל שְׂעוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׂעוֹרִים שׁוֹאֲבוֹת. מַאי לָאו תַּנָּאֵי הִיא, דְּמָר סָבַר: רֵיחָא — לָאו מִילְתָא הִיא, וּמָר סָבַר: רֵיחָא — מִילְתָא הִיא. לָוֵי, וַדַּאי תַּנָּאֵי הִיא. לָרַב, נֵימָא תַּנָּאֵי הִיא? "אָמַר לְךָ רַב: דְּכוּלֵּי עָלְמָא רֵיחָא מִילְתָא הִיא, לָאו אִיתְּמַר עֲלַהּ דְּהַהִיא, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: בְּפַת חַמָּה וְחָבִית פְּתוּחָה — דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר. בְּפַת צוֹנֶנֶת וְחָבִית מְגוּפָּה — דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בְּפַת חַמָּה וְחָבִית חֲתוּמָה, פַּת צוֹנֶנֶת וְחָבִית פְּתוּחָה. וְהָא נָמֵי כְּפַת חַמָּה וְחָבִית פְּתוּחָה דָּמְיָא. [ח]תָּנֵי רַב כָּהֲנָא בְּרֵיהּ דְּרַב חִינְּנָא סָבָא: פַּת שֶׁאֲפָאָהּ עִם צָלִי בַּתַּנּוּר — אָסוּר לְאָכְלָהּ בְּכוּתָּחָא. הָהִיא בִּינִיתָא דְּאִיטְּווֹא בַּהֲדֵי בִּישְׁרָא, אַסְרָהּ רָבָא מִפַּרְזִיקְיָא לְמֵיכְלֵיהּ בְּכוּתָּחָא. מָר בַּר רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ בְּמִילְתָא נָמֵי אָסוּרָה, מִשּׁוּם דְּקַשְׁיָא לְרֵיחָא וּלְבָר אַחֵר. [יא]מַתְנִי' חֲמִשָּׁה דְּבָרִים בָּאִין בְּטוּמְאָה, וְאֵינָן נֶאֱכָלִין בְּטוּמְאָה: הָעוֹמֶר, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, וְזִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר, וּשְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים. הַפֶּסַח שֶׁבָּא בְּטוּמְאָה נֶאֱכָל בְּטוּמְאָה, שֶׁלֹּא בָּא מִתְּחִילָּתוֹ אֶלָּא לַאֲכִילָה. [יב]גְּמ' חֲמִשָּׁה. לְמַעוֹטֵי מַאי? לְמַעוֹטֵי חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר. דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: כֵּיוָן דְּקָרְבַּן צִיבּוּר הוּא, וּקְבִיעָא לֵיהּ מוֹעֵד — תִּדְחֵי טוּמְאָה, קָא מַשְׁמַע לַן. כֵּיוָן דְּאֵית לֵיהּ תַּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה — לָא דָּחֲיָא שַׁבָּת, וּמִדְּשַׁבָּת לָא דָּחֲיָא — לָא דָּחֲיָא טוּמְאָה. וְנִיתְנֵי נָמֵי שְׁעִירֵי הָרְגָלִים! הָא תְּנָא לֵיהּ זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר. אִי הָכִי, שְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים נָמֵי לָא נִיתְנֵי, דְּהָא תְּנָא זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר! אָמְרִי:

שְׁעִירֵי שֶׁשִּׁחוּטָה שֶׁמֵּן שְׁצָלָאוֹ בְּתַנּוּר בִּשְׁנֵי שַׁפּוּדִים זֶה רָחוֹק מִזֶּה אָסוּר שֶׁהֲרֵיחַ מִן הַשָּׁמֵן נִבְנָס לַכָּחוּשׁ וּמִפַּטְמוֹ וְחוֹזֵר זֶה וּמוֹצִיא רֵיחַ גַּם הוּא וכ"ש שְׁחוּטָה כְּחוּשָׁה וּנְבֵלָה שְׁמֵנָה וּרְבוּתָא אַשְׁמְעִינַן רַב דְּלָא נַיְמָא נְבֵלָה כְּחוּשָׁה הוֹאִיל וְאֵין רֵיחָהּ נוֹדֵף לֹא אָסְרָה לָהּ לְשָׁחוּטָה וְאַשְׁמְעִינַן דְּשָׁמֵן שְׁחוּטָה מְפַטֵּם לִנְבֵלָה בְּרֵיחָא וַהֲדַר מַפְקָא אֵיהוּ רֵיחָא: עֲבַד עוּבְדָא שְׁנָצְלוּ בַּתַּנּוּר וּבָא מַעֲשֶׂה לְפָנָיו וְהִתִּיר: דָּבָר אַחֵר חָזִיר: אֵין צוֹלִין שְׁנֵי פְּסָחִים כְּאֶחָד מִפְּנֵי הַתַּעֲרֹבֶת וְנִמְצָא פֶּסַח נֶאֱכָל שֶׁלֹּא לִמְנוּיוֹ וַאֲפִילּוּ גְּדִי וְטָלֶה שֶׁאֵין מִתְחַלְּפִין זֶה בָּזֶה: מַאי לָאו תַּעֲרֹבֶת טְעָמִים דְּפִטְמֵי מֵהֲדֵדֵי וְנִמְצָא פֶּסַח נֶאֱכָל שֶׁלֹּא לִמְנוּיוֹ: לֹא מִפְּנֵי תַּעֲרֹבֶת גּוּפִים שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ זֶה בָּזֶה וַאֲפִילּוּ גְּדִי וְטָלֶה זְמָנִין דְּלָאו אַדַּעְתַּיְיהוּ וְאַחְלְפִי: אֶלָּא מַאי עַל כָּרְחָךְ דְּקָתָנֵי בֵּהּ וַאֲפִילּוּ גְּדִי וְטָלֶה שְׁמַעְינַן מִנֵּהּ דְּמִפְּנֵי תַּעֲרֹבֶת גּוּפִים קָאָמַר אֲבָל לְתַעֲרֹבֶת טְעָמִים לֹא חַיֵּשׁ נַיְמָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַב: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן דְּקָתָנֵי גְּדִי וְטָלֶה דְּלָא חַיֵּשׁ לְתַעֲרֹבֶת טְעָמִים שֶׁצְּלָאָן בִּשְׁתֵּי קְדֵירוֹת: שְׁתֵּי קְדֵרוֹת ס"ד וְכִי צוֹלִין פֶּסַח בִּקְדֵרָה: כְּעֵין שְׁתֵּי קְדֵרוֹת שְׁפוּד מִכָּאן וְשִׁפּוּד מִכָּאן וְתַל גָּדוֹל שֶׁל גֻּחָלִים אוֹ אֵפֶר בֵּאֲמְצַע: הָרוֹדֶה מִן הַתַּנּוּר: אוֹסֵר לְזָרִים מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנַס לָהּ רֵיחַ הַתְּרוּמָה: שׁוֹאֲבוֹת אֶת הָרֵיחַ: לְלָוֵי דְּאָמַר רֵיחָא לָאו מִילְתָא הִיא וַדַּאי מִילְתָא כְּתַנָּאֵי אָמְרָהּ דַּעַל כָּרְחָךְ רַבִּי מֵאִיר אִית לֵיהּ רֵיחָא מִילְתָא הִיא וְכֵן רַבִּי יוֹסֵי וְאִי אִיכָּא דְּקָאֵי כְּוָותָהּ רַבִּי יְהוּדָה הוּא דְּקָאֵי כְּוָותָהּ: אֶלָּא רַב מִי לֵימָא תַּנָּאֵי הִיא כְּלוּם צָרִיךְ לְאוֹקוֹמֵי לְמִילְתָהּ כְּתַנָּאֵי וּלְמֵימַר אֲנָא דְּאָמְרִי כְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסֵי אֲבָל דְּרַבִּי יְהוּדָה לַיְת לֵיהּ אוֹ דִלְמָא רַבִּי יְהוּדָה נָמֵי קָאֵי כְּוָותֵיהּ וְטַעֲמָא דְּשָׁרֵי מִשּׁוּם דְּקָא סָבַר לָא עָיֵיל בֵּהּ רֵיחָא: אָמַר לָךְ רַב דְּכֻלֵּי עָלְמָא רֵיחָא מִילְתָא וְטַעֲמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם דְּפַת צוֹנֶנֶת (וְחָבִית) מְגוּפָּה הִיא וְלֹא עָיֵיל בָּהּ רֵיחָא דְּמֵי לְאוּ אִתְּמַר עֲלַהּ כו' וְאע"ג דְּקָאֵי תַּנָּאֵי כְּוָותֵיהּ דְּרַב הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ דְּלָוֵי דְּהָא אְפְלִיגוּ בָּהּ אַבַּיֵּי וְרָבָא גַּבֵּי בַּת תֵּיהָא בְּמַסֶּכֶת ע"ז (דף סו:) וְקָם לֵיהּ רַבָּא בְּשִׁיטָתֵיהּ דְּלָוֵי וְאָמַר רֵיחָא לָאו מִילְתָא הִיא וְאַבַּיֵּי וְרָבָא הִילְכְתָא כְּרַבָּא וְכֵן הוּא בְּתֹשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים וְאַף מִשְּׁמוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֵּן יִצְחָק נֶאֱמַר לִי דְּלָא חַיֵּשׁ לֵיהּ: בִּינִיתָא דְּג: דְּאִטְּווֹי בַּהֲדֵי בִּשְׁרָא בְּתַנּוּר אֶחָד: אֲסָרָהּ רַבָּא מִפַּרְזִיקְיָא לְמֵיכְלֵיהּ בְּכַתָּחָא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶלֶב מְשׁוּם דְּקַסָּבַר רֵיחָא מִילְתָא הִיא: לְדַבָּר אַחֵר צְרָעַת: מַתְנִי' חֲמִשָּׁה דְּבָרִים בָּאִין בְּטֻמְאָה וכו' אֵין לְךָ קָרְבָּן נֶאֱכָל אֶלָּא אֵלּוּ וְקָרְבַּן צִבּוּר דּוֹחֶה אֶת הַטֻּמְאָה וְאַשְׁמְעִינַן מַתְנִיתִין דְּאַף עַל גַּב דְּקָרֵב בְּטֻמְאָה לְאַפּוֹקֵי צִבּוּר יְדֵי חוֹבָתָן אֵין נֶאֱכָלִין בְּטֻמְאָה וּלְקַמָּה פְּרִיךְ לְתַנֵּי נָמֵי שְׁעִירֵי הָרְגָלִים: זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר כְּבַשֵּׁי עֲצֶרֶת שֶׁאֵין שְׁלָמִים אֲחֵרִים לַצִּבּוּר: הַפֶּסַח שֶׁבָּא בְּטֻמְאָה כְּגוֹן רֹב צִבּוּר טְמֵאִין: שֶׁמִּתְחִלָּתוֹ לֹא בָּא אֶלָּא לַאֲכִילָה כְּשֶׁנִּצְטַוָּה עִנְיַן פֶּסַח לַאֲכִילָה נִצְטַוָּה דִּכְתִיב לִפְי אָכְלוֹ וְכִי שֶׁרְיָיהּ רַחֲמָנָא לְמֵיתֵי בְּטֻמְאָה מַאֵישׁ נִדָּחָה וְאֵין צִבּוּר נִדְחִין אַדַּעְתָּא לְמֵיכְלֵהּ שַׁרְיֵיהּ: גְּמ' חֲמִשָּׁה לְמַעוֹטֵי מַאי מִינְיָנָא לְמָה לִי לְתַנֵּי קָרְבָּנוֹת צִבּוּר בָּאִין בְּטֻמְאָה וְאֵין נֶאֱכָלִין בְּטֻמְאָה: חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר וְהוּא הַדִּין לַעֲצֶרֶת וְסָכוֹת אֶלָּא חֲדָא מִינַּיְהוּ נָקֵט: כֵּוָן דְּקָרְבַּן צִבּוּר הוּא אַף עַל גַּב דְּכָל יָחִיד וְיָחִיד מְחַיֵּב קָרֵי לֵהּ קָרְבַּן צִבּוּר מִשּׁוּם דְּאַתְיָא בְּאַסִיפַת חֲבֵרִים בְּרֶגֶל בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא בְּפֶרֶק הוֹצִיאוּ לוֹ (יוֹמָא דף נא.): תִּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה כִּדְנָפְקָא לַן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּמַסֶּכֶת חֲגִיגָה (דף ט.) מוּחֲגוֹתָם אוֹתוֹ חַג לַה' שִׁבְעַת יָמִים: הָא תְּנֵי לֵהּ זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר שֶׁהֵן מֵינֵי דָּמִים וְאַשְׁמְעִינַן דְּאֵין נֶאֱכָלִין בְּטֻמְאָה וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר מֵינֵי דָּמִים:

מסורת הש"ס

א משנה תרומות; עבודה זרה סו:

ב לעיל סב:

גליון הש"ס

גמ' למיכליה בכותחא. עי' לעיל ל ע"א תוד"ה ואפי' במלחא:

מתני' באין בטומאה. עי' יומא מו ע"א תוד"ה תחלתו דוחה:

תורה אור השלם

וְשָׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ [במדבר כח, טו]

וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד [שמות כה, ל]

מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים לַיהוָה [ויקרא כג, יז]

הָא לָא כָּתִיב בְּהוּ מוֹעֵד וְלָא לִדְחוֹ טָמְאָה דְּהָא כָּל קָרְבָּנוֹת צִבּוּר מִמּוֹעֵד נָפְקִי לֵן

כְּדִלְקַמָּן: קְרָא עֲלֵי מוֹעֵד תָּמוּז דְּשִׁלּוּחַ מְרַגְּלִים מִלּוּיֵי מַלְיוּהּ וְכָלּוּ אַרְבָּעִים דִּידְהוּ בְּט' בְּאָב בְּפָרָק בְּתְרָא דְּתַעֲנִית וְהַקְּבָעָה לָהֶם בּוֹ בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת וְיוֹם עִבּוּר הַחֹדֶשׁ קְרֵי מוֹעֵד: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְגוֹ' בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים הוּא גֻּבֵּי עֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם: שֶׁלֹּא לְמַדְנוּ כֵּן: שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן מוֹעֵד לְדָחוֹת שַׁבָּת וְטֻמְאָה: בְּמוֹעֲדוֹ מְשֻׁמָּע לֹא יַעֲבֹר זְמַנּוֹ וַאֲפִלּוּ הָן טְמֵאִין וַאֲפִלּוּ הוּא שַׁבָּת: אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ וְגוֹ' בְּפָרָשַׁת פִּינְחָס כְּתִיב גַּבֵּי מוּסָפִים: מִגַּיו לְרַבּוֹת עֹמֶר וְהַקָּרֵב עִמּוֹ וַעֲשִׂיתֶם בַּיּוֹם הֲנִיפְכֶם וְגוֹ' (וַיִּקְרָא כ"ג:י"ב): וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְהַכְּבָשִׂים הַקְּרֵבִין עִמָּהֶן הָאֲמוּר בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים וְאֵינָם אֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת פִּינְחָס: ת"ל בְּשִׁלְהֵי הַהִיא פָּרָשְׁתָא דְּשׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְגוֹ': כָּל הֲנֵי לְמָה לִי לִכְתּוֹב חַד וְלֵיתֵי הָנָךְ מִגַּוֵּהּ: שְׁאָר קָרְבָּנוֹת צִבּוּר מוּסָפִין דְּעוֹלָה מְכַפֶּרֶת אַעֲשֵׂה בְּיוֹמָא (דף לו.) אֵין עוֹלָה בָּאָה אֶלָּא עַל עֲשֵׂה וְלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנִּתַּק לַעֲשֵׂה: עֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם אֵינָן בָּאִין אֶלָּא לְהַתִּיר אֶת הֶחָדָשׁ זֶה בְּמֻדְיָנָה וְזֶה בַּמִּקְדָּשׁ: סִבְרוּהּ הָאֲמוֹרָאִין בָּנַי יְשִׁיבָה הָיוּ סְבוּרִין כֵּן לְפִיכָךְ הַצָּרִךְ לָהֶם לִשְׁאֹל הָא דְּבָעֵי לְקַמֵּהּ לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּר' יְהוֹשֻׁעַ: דְּחוּיָה אַף עַל גַּב דְּאִכְשְׁרֵהּ רַחֲמָנָא לְמִיתֵּי בְּטֻמְאָה לָאו הֶתֵּר גָּמוּר הוּא אֶלָּא הֵיכָא דְּלָא מִשְׁתַּכְחִי טָהוֹרִין וְכֵיוָן דְּלָאו הֶתֵּר גָּמוּר הוּא בָּעֵי' צִיץ לְרַצּוֹיֵי: בֵּין שֶׁשָּׁנוּ עַל מְצָחוֹ בְּשַׁעַת הַקְרָבָתוֹת: כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים יוֹכִיחַ בְּשַׁעַת עֲבוֹדַת פְּנִים: שֶׁאֵינוֹ עַל מִצְחוֹ דְּהָא אֵין נִכְנָס שָׁם בְּבִגְדֵי זָהָב כִּדְאָמְרִינַן [בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה] (דף כו.) דְּאֵין קְטֹגוֹר נַעֲשֶׂה סָנֵגוֹר: וּמַרְצֶה אִם בָּאוּ בְּטֻמְאָה דְּהָא קָיְמָא לַן כָּל קָרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר הַקְּבוּעִ לָהֶן זְמַן דּוֹחִין אֶת הַטֻּמְאָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אִית לֵהּ טֻמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִבּוּר וְאִי לָאו מִשּׁוּם דְּצִיץ מְרַצֶּה אַטֻּמְאָה לָא הָוֵי מִתַּכְשְׁרִי: שֶׁטֻּמְאָה הֻתְּרָה בְּצִבּוּר וְאֵין קָרְבַּן צִבּוּר צָרִיךְ רְצוּיֵי הַצִּיץ אֶלָּא קָרְבַּן יָחִיד: וּדְכוּלֵי עָלְמָא כְּלוֹמַר הָנַךְ רַבָּנַן דְּסָתְמ מַתְנִיתִין סָבְרִי אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת עַל טֻמְאָה שֶׁנִּגַּע בַּבָּשָׂר וּבִשְׁיָרֵי מִנְחָה הַנֶּאֱכָלִים אֶלָּא עַל טֻמְאַת הַדָּם וּקְמָצִים (וְאַמּוּרִין): לֵימָא מַתְנִיתִין דְּאָמַר עִמָּהּ וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם בָּאִין בְּטֻמְאָה וְאַף עַל גַּב דְּבָעֵינַן רְצוּיֵי צִיץ וְצִיץ אֲאֲכִילוֹת לָא מְרַצֵּי וְנִמְצָא שֶׁאֵין כָּאן שִׁירִים הַנִּרְצִין אֶלָּא הַקֹּמֶץ לְבַדּוֹ שֶׁהַצִּיץ מוֹעִיל וְכֵן בְּמִינֵי דְּמִים לֹא הוֹעִיל צִיץ לְבַשָּׂר אֶלָּא לְדָם וְקָתָנֵי דְּהַדָּם נִזְרָק: דְּלָא כְּר' יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר אִם אֵין בָּשָׂר רָאוּי אֵין דָּם רָאוּי: אִם אֵין בָּשָׂר רָאוּי כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָא אוֹ שֶׁנֶּאֱבַד אֵין הַדָּם נִזְרָק: לוּל אָוִיר יֵשׁ בֵּין כֻּבָּשׁ לַמִּזְבֵּחַ לֹא הָיָה רֹאשׁ הַכֶּבֶשׂ מַכֹּבֵד לַמִּזְבֵּחַ שֶׁיֵּשׁ אָוִיר מְעַט בֵּינָתַיִם וְהַמְסַדֵּר אֶת הָאֲבָרִים עוֹמֵד עַל הַכֶּבֶשׂ וְזוֹרְקָן עַל מַעֲרֶכֶת הָעֵצִים לְקַיֵּם מִצְוַת זְרִיקָה: הָא כְּתִיב גַּבֵּהּ וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל אַלְמָא בָּשָׂר קַיָּם בָּעֵינַן:

הָא לָא כְּתִיב בְּהוּ מוֹעֵד וְלָא לִדְחוֹ טָמְאָה דְּהָא כָּל קָרְבָּנוֹת צִבּוּר מִמּוֹעֵד נָפְקִי לֵן שְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים אִצְטְרִיכָא לֵיהּ תַּמָּהּ וְלִתְנֵי שְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְלָא לִתְנֵי

(א)שְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא הָא לָא כְּתִיב בְּהוּ "מוֹעֵד", קָא מַשְׁמַע לַן דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אִיקְּרִי מוֹעֵד, (ב)כִּדְאָבָּיֵי, דְּאָמַר אַבָּיֵי: תַּמּוּז דְּהַאי שַׁתָּא מַלְיוּהּ מַלְיוּהּ, דִּכְתִיב: "קָרָא עָלַי מוֹעֵד מ"מוֹעֵד" אָתוּ, מְנָהֲנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי ה'" — מָה תַּלְמוּד לוֹמַר? לְפִי שֶׁלֹּא לָמַדְנוּ אֶלָּא לְתָמִיד וּפֶסַח שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן "בְּמוֹעֲדוֹ", "בְּמוֹעֲדוֹ" וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת, "בְּמוֹעֲדוֹ" וַאֲפִילּוּ בְּטוּמְאָה. שְׁאָר קָרְבָּנוֹת צִיבּוּר מִנַּיִן — שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם". מִנַּיִן לְרַבּוֹת עוֹמֶר וְהַקָּרֵב עִמּוֹ, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְהַקָּרֵב עִמָּם — תַּלְמוּד לוֹמַר: "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", הַכָּתוּב קִבְּעוֹ מוֹעֵד אֶחָד לְכוּלָּן. וְכָל הֲנֵי לְמָה לִי? צְרִיכִי, דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא תָּמִיד, הָוֵה אָמֵינָא תָּמִיד — שֶׁכֵּן תָּדִיר וְכָלִיל, אֲבָל פֶּסַח — לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא פֶּסַח, פֶּסַח שֶׁהוּא עָנוּשׁ כָּרֵת, אֲבָל תָּמִיד דְּאֵין עָנוּשׁ כָּרֵת — אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא הֲנֵי תַּרְתֵּי, הָוֵה אָמֵינָא הֲנֵי הוּא יֵשׁ בָּהֶן צַד חָמוּר, תָּמִיד — תָּדִיר וְכָלִיל, פֶּסַח — שֶׁהוּא עָנוּשׁ כָּרֵת. אֲבָל שְׁאָר קָרְבָּנוֹת צִיבּוּר — אֵימָא לָא, כְּתַב רַחֲמָנָא: "אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם". וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא: "אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם", הָוֵה אָמֵינָא שְׁאָר קָרְבָּנוֹת צִיבּוּר הַבָּאִין לְכַפֵּר. אֲבָל עוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּאֵין בָּאִין לְכַפֵּר, אֶלָּא לְהַתִּיר בְּעַלְמָא נִינְהוּ — לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא עוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לְחוֹדַיְיהוּ, הָוֵה אָמֵינָא אַדְּרַבָּה: עוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם — דְּאִלְּימִי דְּבָאִין לְהַתִּיר, אֲבָל הָנָךְ — לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. [א]כְּסַבְרוּהָ דְּלִכּוּלֵי עָלְמָא טוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוּר, וּבָעֲיָא צִיץ לְרַצּוֹת. (ג)דְּלֵיכָּא תַּנָּא דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאָמַר טוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר אֶלָּא רַבִּי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא: צִיץ, בֵּין שֶׁשָּׁנוּ עַל מִצְחוֹ וּבֵין שֶׁאֵינוֹ עַל מִצְחוֹ — מְרַצֶּה, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹדֵיהוּ עַל מִצְחוֹ — מְרַצֶּה, אֵין עוֹדֵיהוּ עַל מִצְחוֹ — אֵינוֹ מְרַצֶּה. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן: כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים יוֹכִיחַ, שֶׁאֵינוֹ עַל מִצְחוֹ וּמְרַצֶּה. אָמַר לוֹ: הַנַּח לְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁטּוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר. מִכְּלָל דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר: טוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוּר. [ה](ה)וּדְכוּלֵי עָלְמָא אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת, דְּלֵיכָּא תַּנָּא דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאָמַר הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת אֶלָּא רַבִּי אֶלְיְעֶזֶר, דְּתַנְיָא: רַבִּי אֶלְיְעֶזֶר אוֹמֵר: הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת. [ו](ו)נִימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּתַנְיָא: "וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם", רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אִם אֵין דָּם — אֵין בָּשָׂר, אִם אֵין בָּשָׂר — אֵין דָּם. [ז](ז)רַבִּי אֶלְיְעֶזֶר אוֹמֵר: דָּם — אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ", וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם" — לוֹמַר לְךָ: מָה דָּם בְּזֵרִיקָה, אַף בָּשָׂר בְּזֵרִיקָה. [ח]הֲוֵי אוֹמֵר: לוּל קָטָן יֵשׁ בֵּין כֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נָמִי, הָכְתִיב "וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ"! אָמַר לָךְ: הָא כְּתִיב גַּבֵּיהּ "וְהַבָּשָׂר תֹּאכֵל".

וְהָנֵי

מסורת הש"ס

א שבועות י.

ב תענית כט.

ג ספרא אמור פרק יז יג; מנחות עב:

ד יומא ז:; סנהדרין יב:

ה מנחות יד:

ו תוספתא זבחים

ז ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ד יב

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שאינו על מצחו. כדאמרינן בר"ה. תמוה לי וכי צריך ראיה לזה הלא מפורש בכתוב דלפני ולפנים עובד רק בד' בגדים אלא דבר"ה אמרינן טעמא לקרא:

תוס' ד"ה אויר. בלא אויר נמי. עי' תשו' ח"צ סי' קנ"ג:

תורה אור השלם

סֹלֶת כָּל־אֵבְרֵי אֲדֹנִי בְּקִרְבֵּי קְרָא עָלַי מוֹעֵד לְשַׁבֵּר בַּחוּרָי גַּת דָּרַךְ אֲדֹנָי לִבְתוּלַת בַּת־יְהוּדָה [איכה א, טו]

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [ויקרא כג, מד]

אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנִּדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְכֵּיכֶם וּלְשַׁלְמֵיכֶם [במדבר כט, לט]

וְהָיָה עַל־מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹל־מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה [שמות כח, לח]

וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדַם־זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכֵל [דברים יב, כז]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פד' מהל' ביאת מקדש הל' טו:

ב מיי' פד' מהל' ביאת מקדש הל' טז:

ג מיי' פד' מהל' ביאת מקדש הל' ח:

ד מיי' פד' מהל' ביאת מקדש הל' ז:

ה מיי' פא' מהל' פסולי המוקדשין הל' לד:

ו מיי' פו' מהל' מעשה הקרבנות הל' ד:

ז מיי' פב' מהל' בית הבחירה הל' יג:

אִידַּךְ: סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא הָא לָא כְּתִיב בְּהוּ מוֹעֵד וְאַע"ג דְּבָפְרָשַׁת פִּינְחָס כְּתִיב נָמֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ ה"א דְּאֶלָּה תַּעֲשׂוּ בְּמוֹעֲדֵיכֶם דִּכְתִיב בְּסוֹף פָּרָשַׁת פִּינְחָס לָא קָאֵי אֶרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֶלָּא אַשְׁאָר יָמִים טוֹבִים דִּכְתִיבִי בְּתָרֵהּ דְּאִקְרֵי רֶגֶל דְּהָכִי נָמֵי לָא קָאֵי אַשַּׁבָּת וְתָמִיד וּמַצָּרְכִי לְהוּ קְרָא בְּסָמוּךְ: שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן צַד חָמוּר פר"ת שֶׁכֵּן יָשְׁנָן לְפָנֵי הַדִּבּוּר וּכְמַאן דְּאָמַר (חֲגִיגָה דַּף ו.) עוֹלָה שֶׁהַקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר עוֹלַת תָּמִיד הָוֵאי וְלָהֶם הַפָּנִים אוֹמֵר רִיבָ"א מִדִּכְתִיב תָּמִיד יַלְפִינַן לֵיהּ דְּמַשְׁמַע אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת וּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים אִיכָּא מַאן דְּדָרֵישׁ דְּתָמִיד דְּחֵי שַׁבָּת מִדִּכְתַב בֵּהּ תָּמִיד וּמִיהוּ מִתְּרֵי מִנַּיְהוּ הָוֵה מָצֵי לְמֵילַף כּוּלְּהוּ וְאוֹמֵר ר"י דְּשָׁמְעַ לֵיהּ שׁוּם פָּרָכָא דְּאִי לָאו הָכִי אַמַּאי צְרִיךְ קְרָא בְּשָׁאר. וְקָשֶׁה דִּבְפֶרֶק קֹמֶץ דִּיבָמוֹת (דף ה:) בָּעֵי לְמֵימַר עֲשֵׂה דּוֹחֶה לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּרֵת מִפֶּסַח וְתָמִיד וּפְרִיךְ מַה לְּפֶסַח וְתָמִיד שֶׁכֵּן יָשְׁנָן לִפְנֵי הַדִּבּוּר וְאַמַּאי לֹא יָלִיף מִשְּׁאָר קָרְבָּנוֹת צִבּוּר דְּדָחֵי שַׁבָּת כִּדְמַסְקִינַן הָכָא: דְּלָא אַשְׁכְּחַן תַּנָּא דְּאִית לֵיהּ טָמְאָה הַתֻּרָה אֶלָּא ר' יְהוּדָה וְאִם תֹּאמַר מַאי אַלְמָא דר"ש טְפֵי מִדְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבָּה אַשְׁכְּחַן בְּמִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ (עֵירוּבִין דַּף מו:) דְּר' יְהוּדָה וְר' שִׁמְעוֹן הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה וי"ל דְּאַשְׁכְּחַן לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף עח.) ר' יוֹסֵי דְּנִמּוּקוֹ עִמּוֹ דְּסָבַר טָמְאָה דְּחוּיָה הִיא תַּמָּהּ לר"י דְּבְשָׁמַעְתִּין מַשְׁמַע דְּלָאו דְּאָמַר טָמְאָה דְּחוּיָה אֵינָהּ דְּחוּיָה אֶלָּא עַל יְדֵי רְצוּי צִיץ וְאַמַּאי הָא טָמְאָה דְּגַבְרָא דְּחוּיָה בְּצִבּוּר אע"פ שֶׁאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טָמְאַת הַגּוּף כְּדִתְנַן בְּפִרְקִין (דַּף פ:): רַבִּי אֶלְיְעֶזֶר אוֹמֵר הַצִּיץ מְרַצֶּה כו' רַבִּי אֶלְיְעֶזֶר גְּרִיסִינַן וְלֹא ר' אֶלְעָזָר דְּלִקַּמָּן פָּרִיךְ וְלִיטַעֲמָךְ כֵּיוָן דְּאָמַר ר' אֶלְיְעֶזֶר יֵשׁ דָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת לְמַאי הִלְכְתָא: נִימָא מַתְנֵי' דְּלָא כְּר' יְהוֹשֻׁעַ מַשְׁמַע מִשּׁוּם דְּסָבִירָא לֵיהּ דְּבָעֵינַן דָּם וּבָשָׂר וְתַמָּהּ דְּאַפֵּי' סְבִירָא לֵהּ נָמֵי יֵשׁ דָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר כֵּיוָן דס"ד דְּטָמְאָה דְּחוּיָה וְאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת לָא אָתְיָא מַתְנֵי' כְּוָתֵהּ מִשּׁוּם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם: נִימָא דְּלָא כְּר' יְהוֹשֻׁעַ תַּמָּהּ לְר"י וְהָא ע"כ כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִתְיָא דְּקָתָנֵי סֵיפָא וּבְמֻקְדָּשִׁין אַף עַל פִּי שְׁנִטְמָא בָּשָׂר וְחֵלֶב קַיָּם זוֹרֵק אֶת הַדָּם מַשְׁמַע הָא נִטְמְאוּ שְׁנֵיהֶם אֵינוֹ זוֹרֵק וְהֵינוּ כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּדְאָמַר לְקַמָּן וי"ל דְּה"ק נִימָא דְּלָא כְּר' יְהוֹשֻׁעַ וְהָא ע"כ סֵיפָא אִתְיָא כְּוָתֵהּ וְאִם כֵּן קַשְׁיָא סֵיפָא: דָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר שֶׁנֶּאֱמַר וְדַם זְבָחֶיךָ וְגוֹ' תַּמָּהּ לְרַשְׁבָּ"א מְנָא לֵהּ בְּעוֹלָה דְּיֵשׁ דָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר אֵימָא דְּוֹקָא שְׁלָמִים אֲבָל עוֹלָה דְּכֻלָּהּ כָּלִיל אֵימָא אֵין בָּשָׂר אֵין דָּם יֵשׁ דָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר [מְנָא

לַן]: אָוִיר קָטָן הָיָה בֵּין כֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ בְּלֹא אָוִיר נָמֵי הָיָה יָכוֹל לְקַיֵּם מִצְוַת זְרִיקָה אֶלָּא לְכָךְ הָיָה אָוִיר שע"י כֹּחַ יוֹכֵר לְזָרוֹק:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ ד:
ב מיי׳ פי״א מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ כ:
ג מיי׳ פא׳ מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ לד:
ד מיי׳ פא׳ מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ לא:

שֶׁאֵין בָּשָׂר נוֹתֵר בָּאֲכִילָה עַד שֶׁיִּזֶּרֶק הַדָּם תֵּמַהּ אֵימָא דַּוְקָא שְׁלָמִים דְּאִית בֵּהּ תְּרֵי וְהָנֵי תְּרֵי קְרָאֵי לְר' יְהוֹשֻׁעַ לְמָה לִי: וְחַד בִּשְׁלָמִים זְבָחִים שְׁלָמִים: שֶׁכֵּן כָּלִיל הִלְכָךְ חֲשִׁיבָא וּמִחְמְרִינַן בָּהּ: אִם כֵּן דְּכָלֵי אֲתָא לְמֵימַר דְּדָם מַתִּיר בָּשָׂר בָּאֲכִילָה וְלָאו אֲכִילוֹת בָּהּ מְעִילָה אַחַר שֶׁנִּזְרַק הַדָּם כְּדִתְנַן בִּמְעִילָה בְּפֶרֶק חֲטָאת הָעוֹף (מְעִילָה דף ט.) לֵית בָּהּ נָמֵי מְעִילָה קֹדֶם זְרִיקָה דְּהַאי קְרָא בִּשְׁלָמִים כְּתִיב וי"ל דר"א לָא חָשִׁיב הָךְ חוּמְרָא וְרָשָׁב"א מְתָרֵץ דר"א יָלִיף עוֹלָה מִקַּל וְחֹמֶר דְּר' יְהוֹשֻׁעַ וּבִשְׁלָמִים טָרַח וְכָתַב לֵהּ קְרָא כְּדַאֲמַר בְּסָמוּךְ: עַמָּר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּלֵיכָּא עוֹלִין מַאי אִכָּא לְמֵימַר וא"ת וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם מָה שַׁיָּךְ בְּאֵין בְּטָמְאָה וְיֵשׁ לוֹמַר מִשּׁוּם תְּנוּפָה דְּאִית בְּהוּ: קָסָבַר ר' יְהוֹשֻׁעַ הַצֹּאן מְרַצָּה עַל הָעוֹלִין וא"ת לְעִנְיַן מַה מַפִּיק קְרָא בְּעוֹלָה אִם אֵין בָּשָׂר אֵין דָּם חֲלֹא הַצֹּאן מְרַצָּה וְיֵשׁ לוֹמַר לְעִנְיַן אֲבוּד וְשָׁרוּף דְּלָא מְרַצֶּה צ"ע: אֶלָּא פְּשִׁיטָא ר' יְהוֹשֻׁעַ קָתָנֵי לֵהּ תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ"א אֲמַאי לָא מְשַׁנֵּי כְּדַלְעֵיל כְּמִדַּת ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּבָעֵי תַּרְתֵּי וְלֹא כְּמִדַּת ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּאֵיהוּ ס"ל הַצֹּאן מְרַצָּה עַל אֲכִילוֹת וַאֲנַן סְבִירָא לַן דְּלָא מְרַצָּה: כִּי אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ בִּזְבָחִים לָא אָמַר הָשְׁתָּא מִשְּׁתֵּי הַלֶּחֶם לֹא תֵּרֵץ כְּלוּם וּבְלָאו הָכִי פְּרִיךְ שַׁפִּיר:

(א)וְהָנֵי תְּרֵי קְרָאֵי לְמָה לִי? חַד בְּעוֹלָה, וְחַד בִּשְׁלָמִים. וּצְרִיכָא, דְּאִי כָּתַב רַחֲמָנָא בְּעוֹלָה, הָוָה אָמֵינָא: עוֹלָה הִיא דַּחֲמִירָא, שֶׁכֵּן כָּלִיל, אֲבָל שְׁלָמִים דְּלָא חָמִירִי, אֵימָא לָא. וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא שְׁלָמִים, הָוָה אָמֵינָא: אַדְרַבָּה, דְּאִית בְּהוּ שְׁתֵּי אֲכִילוֹת. אֲבָל עוֹלָה דְּלֵית בָּהּ שְׁתֵּי אֲכִילוֹת, אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. אוְרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר נָמֵי, הָכְתִיב ״וְהַבָּשָׂר תֹּאכֵל״! אָמַר לָךְ: הַהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ אַשְּׁאֵין הַבָּשָׂר מוּתָּר בַּאֲכִילָה עַד שֶׁיִּזֶּרֶק הַדָּם. אִי הָכִי, אֵימָא כּוּלֵּיהּ לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא! דָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם בָּשָׂר מְנָלַן? אָמַר לָךְ: אִם כֵּן, נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא ״הַבָּשָׂר תֹּאכֵל״ וַהֲדַר ״וְדַם וְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ״, כְּדִכְתִיב בְּרֵישָׁא ״וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם״, מַאי שְׁנָא דְּאַקְדְּמֵיהּ לְ״דַם וְבָחֶיךָ״? שְׁמַע מִינַּהּ: דָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר, וּשְׁמַע מִינַּהּ: שֶׁאֵין הַבָּשָׂר מוּתָּר בַּאֲכִילָה עַד שֶׁיִּזֶּרֶק הַדָּם — קַל וָחוֹמֶר הוּא, וּמָה אֵימוּרִין דְּכִי לֵיתַנְהוּ — לָא מְעַכְּבִי, כִּי אִיתַנְהוּ — מְעַכְּבִי, דָּם, דְּכִי לֵיתֵיהּ — מְעַכֵּב, כִּי אִיתֵיהּ — לֹא כָּל שֶׁכֵּן דְּמְעַכֵּב! (ב)וְרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר? מִילְּתָא דְּאָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר טָרַח וְכָתַב לַהּ קְרָא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ? כָּל הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמִדְרַשׁ — דָּרְשִׁינַן. הַשְׁתָּא לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּכֵיוָן דְּאָמַר בָּעֵינַן תַּרְתֵּי, וְצִיץ אַאֲכִילוֹת לֹא מְרַצֶּה, הֵיכִי אָתֵי בְּטוּמְאָה? אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֶלָּא קָסָבַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הַצֹּאן מְרַצָּה עַל הָעוֹלִין. הָא תִּינַח זְבָחִים דְּאִיכָּא עוֹלִין, אֶלָּא עוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּלֵיכָּא עוֹלִין, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אָמְרִי: כִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נָמֵי דְּבָעֵינַן תַּרְתֵּי — בִּזְבָחִים, בִּמְנָחוֹת לֹא אָמַר. בוּבִמְנָחוֹת לָא אָמַר? וְהָתְנַן: נִטְמְאוּ שְׁיָרֵיהֶן, אִבְּדוּ שְׁיָרֵיהֶן, כְּמִדַּת רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר — כְּשֵׁירָה, כְּמִדַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ — פְּסוּלָה. כְּמִדַּת וְלֹא כְּמִדַּת: כְּמִדַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּבָעֵינַן תַּרְתֵּי. וְלֹא כְּמִדַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאִילּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּזְבָחִים אָמַר, בִּמְנָחוֹת — לָא אָמַר, וְאִילּוּ הַאי תַּנָּא סָבַר: אֲפִילּוּ בִּמְנָחוֹת. וּמַנּוּ הַאי תַּנָּא דְּקָאֵי כְּווֹתֵיהּ וּמַחְמֵיר טְפֵי מִינֵּיהּ? וְעוֹד, תַּנְיָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בִּמְנָחוֹת וּבִזְבָחִים, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּזְבָחִים וּבִמְנָחוֹת. דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בִּזְבָחִים, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: דָּם — אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם בָּשָׂר. וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּזְבָחִים, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: אִם אֵין דָּם — אֵין בָּשָׂר, אִם אֵין בָּשָׂר — אֵין דָּם. דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בִּמְנָחוֹת, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: קוֹמֶץ — אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שִׁירַיִם, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּמְנָחוֹת, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: אִם אֵין קוֹמֶץ — אֵין שִׁירַיִם, אִם אֵין שִׁירַיִם — אֵין קוֹמֶץ. אֶלָּא, קָסָבַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הַצֹּאן מְרַצָּה עַל [הָעוֹלִין וְעַל] הָאֲכִילוֹת. אִי הָכִי, אַמַּאי כְּמִדַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פְּסוּלָה? אַאֲבוּד וְשָׁרוּף. אֶלָּא נִטְמָא, לְמַאן קָתָנֵי? לְרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר — פְּשִׁיטָא, הַשְׁתָּא יֵשׁ לוֹמַר אָבוּד וְשָׁרוּף דְּלֵיתַנְהוּ, מַכְשִׁיר רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר, נִטְמָא דְּאִיתֵיהּ — מִיבַּעְיָא? אֶלָּא פְּשִׁיטָא לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְקָתָנֵי פְּסוּלָה. ג(ז)וְעוֹד, תַּנְיָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל זְבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בָּשָׂר וְחֵלֶב קַיָּים, וּבֵין שֶׁנִּטְמָא חֵלֶב וּבָשָׂר קַיָּים — זוֹרֵק אֶת הַדָּם. אֲבָל נִטְמְאוּ תַּרְוַיְיהוּ — לֹא. אַלְמָא קָסָבַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֵין הַצֹּאן מְרַצָּה עַל הָעוֹלִין וְלֹא עַל הָאֲכִילוֹת! (ח)אֶלָּא: לְעוֹלָם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא מַתְנִיתִין, וְלֹא קַשְׁיָא: כָּאן — לְכַתְּחִלָּה, כָּאן — דִּיעֲבַד. כִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ — לְכַתְּחִלָּה, דִּיעֲבַד לֹא. ד(ט)וּמְנָא תֵּימְרָא דְּשָׁנֵי לֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּין לְכַתְּחִלָּה לְדִיעֲבַד — דְּתַנְיָא: נִטְמָא בָּשָׂר אוֹ שֶׁנִּפְסַל אוֹ שֶׁיָּצָא חוּץ לַקְּלָעִים, רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר: יִזֹּרֶק, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא יִזֹּרֶק. וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם זָרַק — הוּרְצָה. חָדָא, דִּ״פְּסוּלָה״ — דִּיעֲבַד מַשְׁמַע. וְעוֹד, ״חָמְשָׁה דְּבָרִים בָּאִין״ — לְכַתְּחִלָּה מַשְׁמַע.

אֶלָּא,

מסורת הש״ס

א סנהדרין עג:; עירובין כז:
ב קידושין ד.; חולין קיח:
ג משנה מנחות
ד תוספתא זבחים; לעיל סב.; משנה פסחים
ה עבודה זרה כג.
ו זבחים קד.; לעיל לד:

תורה אור השלם

וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדַם־זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכֵל [דברים יב, כז]

מסורת הש"ס

א מנחות טו.

ב יומא ח.; יומא ד.

ג זבחים קד.

תורה אור השלם

וְאִם הָאֹכֶל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֶחְשָׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא [ויקרא ז, יח]

זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְאמֹר דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקָחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל [במדבר יט, ב]

בְּיָחִיד לְכַתְּחִלָּה פְּסוּלָה וְאִם זָרַק הוֹרָצָה וּמַתְנֵי' בְּצִבּוּר בָּאִין לְכַתְּחִלָּה דְּטַמְאַת צִבּוּר הָא לֹא קָשְׁיָא הָא בְּיָחִיד וְהָא בְּצִבּוּר פְּי' בַּקּוּנְטְרֶס דְּסְבִירָא לָן טַמְאָה הַתּוֹרָה בְּצִבּוּר וְקָשָׁה דה"ל לְמֵימַר אֶלָּא קַסָּבַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ טַמְאָה הַתּוֹרָה בְּצִבּוּר כְּדַמְסִיק לְעֵיל דְּקַסָּבַר צִיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת וְעוֹד הֵיכִי קָאָמַר בְּסָמוּךְ נִימָא דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת מֵהָאי טַעְמָא גּוּפֵהּ דְּטַמְאָה הַתּוֹרָה בְּצִבּוּר דְּאוֹקְמָנָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִתֵּי נְמֵי כְּר' יוֹסֵי כְּדְקָאָמַר נְמֵי לְבַסּוֹף וְנַרְאֶה לר"י דְּלְעוֹלָם סְבִירָא לֵהּ טַמְאָה דְּחוּיָה אֶלָּא דְּסְבִירָא לֵהּ דְּהַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת וּבְיָחִיד לְכַתְּחִלָּה לֹא יִזָּרֵק מִדְּרַבָּנָן וּפְסוּלָה דְּקָתָנֵי הֵינוּ לְכַתְּחִלָּה הִלְכָךְ בְּצִבּוּר בָּאִין לְכַתְּחִלָּה וְאִם תֹּאמַר וּמַאי אִיכָּא בֵּין צִבּוּר לְיָחִיד הוֹאִיל וּמִדְּאוֹרַיְתָא בְּיָחִיד נָמֵי זוֹרֵק לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לוֹמַר טַמְאַת הַגּוּף אִכָּא בֵּינַיְהוּ דְּבְצִבּוּר דְּחָיֵא בְּיָחִיד לֹא דְּחָיֵא דְּרַבִּי יוֹסֵי כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ ס"ל תַּמָּה לְרַשְׁבָּ"א מְנָא לֵהּ הָא דִּלְמָא כַּר' אֶלְיֶעֶזֶר סְבִירָא לֵהּ וְאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת נַפְקָא מִנַּהּ לְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם: וְהָא עִקַּר קְרָאֵי בְּזָבָחִים כְּתִיבִי תַּמָּה לר"י לְרֵישׁ לְקִישׁ דְּאָמַר בְּמְנָחוֹת פֶּרֶק קֹמֶץ (דף ט.) שִׁירַיִם שֶׁחִסְרוּ בֵּין קְמִיצָה לְהַקְטָרָה אֵין מַקְטִירִין קֹמֶץ עֲלֵיהֶן אַדְרַבָּה קְרָאֵי בְּמְנָחוֹת כְּתִיבִי דְּבְזָבָחִים כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר כְּזַיִת בָּשָׂר זוֹרֵק אֶת הַדָּם וּמַשְׁמַע הָתָם דְּטַעֲמָהּ מִקְּרָא דִּכְתִיב הַמִּנְחָה מִיהוּ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּפְלִיג עֲלֵהּ הָתָם אַתֵּי שִׁפְיר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' פסולי המוקדשין הל' לד:

ב מיי' פא' מהל' עבודת יום הכפורים הל' ד:

א אֶלָּא, לָא קָשְׁיָא: כָּאן — בְּיָחִיד, כָּאן — בְּצִיבּוּר. (א)נֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר: הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת. קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ מִדְּקָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת — כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר בָּעֵינַן תַּרְתֵּי. נֵימָא הַשְׁתָּא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי? לָא, רַבִּי יוֹסֵי כְּרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר: דָּם — אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר. אִי הָכִי, לְמַאי הִלְכְתָא אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת? וְלִיטַעְמָיךְ, רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר דְּאָמַר: הַצִּיץ מְרַצֶּה, כֵּיוָן דְּאָמַר: דָּם — אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר, הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת לְמַאי הִלְכְתָא? אֶלָּא, לְמִיקְבְּעֵיהּ בְּפִיגּוּל וּלְאַפּוֹקֵי מִידֵּי מְעִילָה קְמִיפַּלְגִי. רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר סָבַר: מְרַצֶּה צִיץ עִילָּוֵיהּ וּמְשַׁוֵּי לֵיהּ כְּטָהוֹר, וְקָבַע לֵיהּ בְּפִיגּוּל, וּמַפֵּיק לֵיהּ מִידֵּי מְעִילָה. וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר: לָא מְרַצֶּה צִיץ עִילָּוֵיהּ, וְלָא מְשַׁוֵּי לֵיהּ כְּטָהוֹר, וְלָא קָבַע לֵיהּ בְּפִיגּוּל, וְלָא מַפֵּיק לֵיהּ מִידֵּי מְעִילָה. מַתְקֵיף לַהּ רַב מָרִי: נְהִי נָמֵי דְּרַבִּי יוֹסֵי סָבַר כְּרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר, בִּשְׁלָמָא זָבְחִים — אִיכָּא דָּם, עוֹמֶר נָמֵי — אִיכָּא קוֹמֶץ, לֶחֶם הַפָּנִים נָמֵי — אִיכָּא בָּזִיכִין. אֶלָּא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? וְכִי תֵּימָא לִקְרַב עִמָּהֶן — הַיְינוּ שְׁלָמֵי צִיבּוּר. אִם כֵּן, הָווּ לְהוּ אַרְבָּעָה, וְאֵנָן — חֲמִשָּׁה תְּנַן! אֶלָּא, קַסָּבַר רַבִּי יוֹסֵי: טוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר. (ב)וְהָא תַּנְיָא: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה — מַזִּין עָלָיו כָּל שִׁבְעָה מִכָּל חַטָּאוֹת שֶׁהָיוּ שָׁם, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין מַזִּין עָלָיו אֶלָּא שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי בִּלְבַד. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ קַסָּבַר רַבִּי יוֹסֵי טוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר, לְמָה לִי הַזָּאָה כְּלָל? אֶלָּא מְחַוְורְתָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: וְרַבִּי יוֹסֵי שְׁטָרָא מְזַכֵּי לְבֵי תְּרֵי הוּא?! דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בִּזְבָחִים, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּזְבָחִים, וְדִבְרֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בִּמְנָחוֹת, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּמְנָחוֹת. (ג)דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בִּזְבָחִים, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: דָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר. דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּזְבָחִים, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: אִם אֵין דָּם אֵין בָּשָׂר, אִם אֵין בָּשָׂר אֵין דָּם. דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בִּמְנָחוֹת, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: קוֹמֶץ — אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם שִׁירַיִם. וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּמְנָחוֹת, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: אִם אֵין שָׁם שִׁירַיִם אֵין קוֹמֶץ, אִם אֵין קוֹמֶץ אֵין שִׁירַיִם! אָמַר לֵיהּ: מִסְתַּבְּרָא קָאָמַר. כִּי קָאֵי בִּזְבָחִים, אָמַר: מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דְּפְלִיגִי בִּזְבָחִים — פְּלִיגִי נָמֵי בִּמְנָחוֹת. קָאֵי בִּמְנָחוֹת, אָמַר: מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דְּפְלִיגִי בִּמְנָחוֹת — פְּלִיגִי נָמֵי בִּזְבָחִים. אָמַר לֵיהּ, הָתַינַח: כִּי קָאֵי בִּזְבָחִים אָמַר, מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דְּפְלִיגִי בִּזְבָחִים פְּלִיגִי נָמֵי בִּמְנָחוֹת, דְּעִיקַּר קְרָאֵי כִּתְיבִי. אֶלָּא, כִּי קָאֵי בִּמְנָחוֹת וְאָמַר, מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דְּפְלִיגִי בִּמְנָחוֹת פְּלִיגִי נָמֵי בִּזְבָחִים — וְהָא עִיקַּר קְרָאֵי בִּזְבָחִים הוּא דִּכְתִיבִי! אֶלָּא, לָא קַשְׁיָא: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בְּנִטְמָא, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאָבוּד וְשָׁרוּף. בְּנִטְמָא מַאי טַעְמָא — מִשּׁוּם דִּמְרַצֵּי צִיץ. הָא שָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר: אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת! אֶלָּא, לָא קַשְׁיָא: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בְּצִיבּוּר, רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּיָחִיד. בְּצִיבּוּר מַאי טַעְמָא — מִשּׁוּם דְּטוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר? חָדָא: דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר טוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוּר, וְעוֹד: אִי בְּצִיבּוּר, רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר מַכְשִׁיר וְלָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ?

הָא

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ לא:
ב מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ב:
ג מיי׳ פא׳ מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ לד:
ד מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יד:
ה מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ב:
ו מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:
ז מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:
ח מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ז:
ט מיי׳ פז׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ט:
י מיי׳ פז׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ט:

מסורת הש״ס

א לעיל סב.
ב זבחים כב:
ג לעיל סא.
ד קידושין מא:
ה תוספתא פסחים
ו תוספתא פסחים
ז תוספתא פסחים
ח ראש השנה ל.; סוכה מא.; מנחות סח:; ביצה ה:; מנחות מו:

תורה אור השלם

[אִם־יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תְּכֻסּוּ עַל־הַשֶּׂה (שמות יב, ד)]
וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם (שמות יב, ו)

הָא אָמַרְתָּ מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּצִבּוּר תַּמָּה לְרַשְׁבָּ"א מַאי קוּשְׁיָא דִּלְמָא ה"ק רוֹאֶה אֲנִי אֶלָּא תַּרְוַיְיהוּ בְּיַחִיד וְהָא דְּקָתָנֵי אִם זָרַק הוּרְצָה וְאוֹקְמָנָא בְּיַחִיד ה"מ דְּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּדִיעֲבַד וְהָא לְכַתְּחִלָּה וְהָא דִּתְנַן אִם זָרַק הוּרְצָה

הָא אָמַרְתָּ, בְּצִיבּוּר אֲפִילּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹדֶה. אֶלָּא: רוֹאֶה אֲנִי דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּדִיעֲבַד, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְכַתְּחִלָּה. דִּיעֲבַד — אֲפִילּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נָמֵי מוֹדֶה הוּא, דְּקָתָנֵי: מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם זָרַק — הוּרְצָה! [א]הָא בְּטוּמְאָה, הָא בְּאָבוּד וְשָׁרוּף. כִּי קָתָנֵי: מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם זָרַק הוּרְצָה — בְּנִטְמָא, אֲבָל בְּאָבוּד וְשָׁרוּף לָא. כִּי קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּדִיעֲבַד — בְּאָבוּד וְשָׁרוּף. [בג](א)מַתְנִי׳ נִטְמָא בָּשָׂר וְחֶלֶב קָיָּם — אֵינוֹ זוֹרֵק אֶת הַדָּם. נִטְמָא הַחֶלֶב וְהַבָּשָׂר קָיָּם — זוֹרֵק אֶת הַדָּם. וּבְמוּקְדָּשִׁים אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא הַבָּשָׂר וְהַחֶלֶב קָיָּם — זוֹרֵק אֶת הַדָּם. גְּמָ׳ אָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: אִם זָרַק — הוּרְצָה. וְהָא בְּעֵינַן אֲכִילָה! אֲכִילָה לָא מְעַכְּבָא. [ב]וְהָא כְּתִיב: "אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ"?! לְמִצְוָה. [ג]וּלְעִכּוּב לָא? וְהָתְנִיָא: "בְּמִכְסַת", מְלַמֵּד שֶׁאֵין הַפֶּסַח נִשְׁחָט אֶלָּא לְמִנְוָיו. יָכוֹל שֶׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְמִנְוָיו יְהֵא כָּעוֹבֵר עַל הַמִּצְוָה וְכָשֵׁר — תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תְּכוּסּוּ", הַכָּתוּב שָׁנָה עָלָיו לְעַכֵּב. וְאֵיתַקֵּשׁ אוֹכְלִין לְמִנְוִיין. אֶלָּא רַב דְּאָמַר כְּרַבִּי נָתָן, דְּאָמַר: אֲכִילַת פְּסָחִים לָא מְעַכְּבָא. [ד]הֵי רַבִּי נָתָן? אִילֵּימָא הָא רַבִּי נָתָן דְּתַנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין בְּפֶסַח אֶחָד — תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם", וְכִי כָּל הַקָּהָל שׁוֹחֲטִין? וַהֲלֹא אֵין שׁוֹחֵט אֶלָּא אֶחָד! אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין בְּפֶסַח אֶחָד. דִּילְמָא שָׁאנֵי הָתָם, דְּאִי מִמַּשְׁכִּי הָנֵי חֲזֵי לְהָנֵי, וְאִי מִמַּשְׁכִּי הָנֵי חֲזֵי לְהָנֵי! [ה]אֶלָּא, הָא רַבִּי נָתָן דְּתַנְיָא: נִמְנוּ עָלָיו חֲבוּרָה אַחַת, וְחָזְרוּ וְנִמְנוּ עָלָיו חֲבוּרָה אַחֶרֶת, רִאשׁוֹנִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן כְּזַיִת, אוֹכְלִין — וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, אַחֲרוֹנִים שֶׁאֵין לָהֶם כְּזַיִת, אֵין אוֹכְלִין — וְחַיָּבִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אֵלּוּ וְאֵלּוּ פְּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. רַבִּי נָתָן הֵיכָא קָאָמַר? אִי בְּצִיבּוּר, אַמַּאי אֵין הַבָּשָׂר נֶאֱכָל בְּטוּמְאָה? גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִטָּמְאוּ הַבְּעָלִים לְאַחַר זְרִיקָה, וְיֹאמְרוּ: אֶשְׁתַּקַּד לֹא נִטְמְאנוּ וְאָכַלְנוּ? הַשְׁתָּא נָמֵי נֵיכוֹל. וְלָא יָדְעִי דְּאֶשְׁתַּקַּד כִּי אִיזְדְּרִיק דָּם, בְּעָלִים טְמֵאִים הָווּ, הַשְׁתָּא בְּעָלִים טְהוֹרִין הָווּ. וְאִיבָּעֵית

בְּנִטְמָא מִשּׁוּם דִּצְיָ״ן מְרַצֶּה: וּלְעַכֵּב לָא וְהָתַנְיָא בִּמְכִסַת נְפָשׁוֹת תַּמָּה לְר״י וְהָא קְרָא בְּשִׁחִיטָה כְּתִיב וּמֵהָתָם נָפְקָא דְּמָחֲשָׁבָת אוֹכְלִין פְּסָלָה בִּשְׁחִיטָה אֲבָל בְּזָרִיקָה אָמַרַן לְעֵיל דְּאֵין מַחֲשָׁבָת אוֹכְלִין בְּזָרִיקָה וְהֵיכִי פָּרִיךְ מִשְׁחִיטָה אִזְרִיקָה וְאוֹמַר ר״י דְּוָקָא מַחֲשָׁבָת אוֹכְלִין לֵיתָא בְּזָרִיקָה אֶלָּא בִּשְׁחִיטָה אֲבָל בְּשִׁאֵין אוֹכְלִין לוֹ לְגַמְרֵי אַף בְּשָׁעַת זְרִיקָה סְבָרָא הִיא דְּפָסוּל שֶׁהִיא עִקַּר עֲבוֹדָה כֵּיוָן דִּבְשָׁעַת שְׁחִיטָה הִקְפִּיד הַכָּתוּב אֲפִילּוּ אֲמַחֲשָׁבָה: שֶׁאֲנִי הָתָם דְּאִי מִמַּשְׁכִּי הָנֵי כו' תַּמָּה לְרַשְׁבָּ"א וְהָא בְּשָׁעַת זְרִיקָה אֵינָם יְכוֹלִים לְמַשֵּׁךְ וְנִמְצָא דְּהַשְׁתָּא לָא חֲזֵי לַאֲכִילָה וי"ל דְּדִלְמָא ר' נָתָן סָבַר כְּר"ש דְּתָנֵן לְקַמָּן בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה (פְּסָחִים דף פט.) נִמְנִין וּמוֹשְׁכִין יְדֵיהֶם עַד שֶׁיֵּצֵרק הַדָּם אִי נָמֵי נִטְמְאוּ מִקְצָתָן אוֹ שֶׁמֵּתוּ חֲזֵי לְהָנֵי: וּלְרַבִּי נָתָן אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ לָמָּה לִי דְּבָעֵינַן גַּבְרָא דַּחֲזֵי לַאֲכִילָה וא"ת לְרַבָּנַן נָמֵי לִישַׁנֵּי הָכִי לְעֵיל כִּי אֲתָא קְרָא לְעִכּוּב וּלְעִכּוּב לָא לֵימָא כִּי אֲתָא קְרָא לַאֲכִילָה אֲבָל בָּשָׂר לָא וְלָאו פְּרָכָא הִיא דְּרַבָּנַן בָּעוּ בָּשָׂר חֲזֵי לַאֲכִילָה כְּדִתְנָיָא לְעֵיל אַחֲרוֹנִים שֶׁאֵין אֲנָם אוֹכְלִין וְחַיָּבִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי וְהָא נָמֵי לָא תִּקְשֵׁי אִמַּאי לָא מְשַׁנֵּי לְר' נָתָן אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ לְמִצְוָה כְּדְבָעֵי לְמֵימַר לְעֵיל מִשּׁוּם דְּלָא אִשְׁכַּחַן תַּנָּא דְּלָא מְקֵישׁ אָכְלִין לְמִנְוִיין אֶלָּא זְקֵנֵי דְּרוֹם לְחוּדַיְהוּ בְּפֶרֶק שְׁנֵי דְּזָבָחִים (דף כג.) וּלְמַאי דְּמוּקֵי מַתְנִי' כְּר' נָתָן צ"ל דְּיוֹצְאִין בְּפֶסַח אֶחָד דְּקָאָמַר הָכָא דְּוָקָא דִּיעֲבַד: לֵימָא ר' נָתָן הִיא כוי תַּמָּה לר"י וְהֵיכִי מְתוּקָמָא כְּר' נָתָן וְהָא ר' נָתָן וְרַבָּנַן לָא פְּלִיגִי אֶלָּא בְּבָשָׂר אֲבָל בְּגִבְרָא לכ"ע בְּעֵינַן גַּבְרָא דַּחֲזֵי לַאֲכִילָה ועוד א"כ אֲפִילּוּ שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו נָמֵי וְאַמַּאי נְקֵט שְׁחָטוֹ לְאוֹכְלָיו ועוֹד הֵיכִי תִּסַּק אַדַּעְתֵּיהּ לְמֵימַר הַשְׁתָּא דְּיֵשׁ מַחֲשָׁבָת אוֹכְלִין בְּזָרִיקָה הָא פָּשׁוּט בְּכוּלֵּי גְּמָרָא דְּאֵין מַחֲשָׁבָת אוֹכְלִין בְּזָרִיקָה כִּדְמוֹכַח בְּזָבָחִים (דף ד.) וּבְתָמִיד נִשְׁחָט לְעֵיל (דס"ח.) וְשָׁם הֻבְאתִי וְנִרְאָה לר"י דה"פ נִזְרָק דָּמוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו לֹא שֶׁנִּזְרַק שֶׁלֹּא לְשֵׁם אוֹכְלָיו אֶלָּא שֶׁבִּשְׁעַת זְרִיקָה אֵינָם יְכוֹלִים לְמַשֵּׁךְ וְהַשְׁתָּא קָאָמַר כְּמַאן כְּר' נָתָן דְּמַשְׁמַע לֵיהּ כֵּיוָן דר' נָתָן מַקֵּל כָּלֵי הַאי וְלָא בָּעֵי שֶׁיִּהֵא בָּשָׂר רָאוּי לַאֲכִילָה ה"נ לָא חֵישׁ אִם אֵין בְּעָלִים רְאוּיִין בְּשָׁעַת זְרִיקָה אֲבָל רַבָּנַן דְּמַחְמְרִי וּבָעוּ שֶׁיִּהֵא בָּשָׂר רָאוּי לַאֲכִילָה ה"ק וְהָא דְּרַבָּנַן בָּעוּ שֶׁיִּהְיוּ הַבְּעָלִים רְאוּיִים לַאֲכִילָה בְּשָׁעַת זְרִיקָה וה"נ סָבַר ר' אֶלְעָזָר בְּסָמוּךְ דְּלָא בָּעֵי ר' נָתָן גַּבְרָא חֲזֵי אֶלָּא בְּשְׁחִיטָה דְּוָקָא

מסורת הש"ס

א תוספתא זבחים

ב זבחים קט.; תוספתא פסחים; זבחים כה:; מנחות כו.; מנחות ט.

ג שבת קכה.

ד סנהדרין עג.; מנחות כו.; חולין קיו.

ה עבודה זרה לט.

ו חולין כט.

ז תוספתא פסחים

גליון הש"ס

בטומאת הגוף דבכרת. עי' ר"ש פ"א מ"ד דאהלות:

תוס' ד"ה או שהיו וכו' שלא יגעו בבשר. ולא זכיתי לעמוד על עומק דבריהם הקדושים הא אין ההיתר מצד טומאת בשר שהוא בלאו רק משום דטומאת גברא דהוא בכרת ואם כן לא תלי כלל ביכולים ליזהר בנגיעת בשר אם לא ואף אם זר ישחוט מכל מקום הזריקה מתעביד בטומאת הגוף דבכרת:

שם ד"ה אלא שנטמא וכו' אם כן מאי אפילו. ק"ל הא בדיבור שלאח"ז הקשו דלשחוט בסכין אחרוכה וכו' ואם כן זהו גופא החידוש דבכהנים טמאים א"א בלא דחיית כרת דהא יצטרכו לזרוק בטומאת אבל בסכין טמא ס"ד דלא לדחי דהא אפשר בסכין אחרוכה והזורק יהיה כהן אחר שהוא טהור מכל מקום דחיא לכרת כתירוצא דתוספות כאן דאין פנאי וצ"ע:

תורה אור השלם

וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבַּח יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה [ויקרא ז, ו]

וְעָשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ [במדבר ט, ב]

וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחַלְלֵי־חֶרֶב אוֹ בְּמֵת אוֹ־בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְּקֶבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים [במדבר יט, טז]

וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר [ויקרא ז, יט]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פא' מהל' פסולי המוקדשין הל' ל':

ב מיי' פז' מהל' קרבן פסח הל' א':

ג מיי' פד' מהל' ביאת מקדש הל' יב:

ד מיי' פז' מהל' קרבן פסח הל' א:

ה מיי' פד' מהל' ביאת מקדש הל' יב:

ו מיי' פז' מהל' קרבן פסח הל' ט:

ז מיי' פז' מהל' קרבן פסח הל' ב:

אִיבָּעֵית אֵימָא רַב דְּאָמַר אִם זָרַק הוּרְצָה: כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּאִית לֵיהּ אֲכִילַת פְּסָחִים לְאַחַר חֲצוֹת מְעַכְּבָא: שֶׁלְמֵי נְזִיר תְּחִלָּתָן לַאֲכִילָה דְּבָעֵי שֶׁיִּזְרֹחַ שֶׁעָרוֹ תַּחַת הַדּוּד שֶׁהַשְּׁלָמִים מִתְבַּשְּׁלִין בּוֹ כְּדִכְתִיב (בְּמִדְבַּר ו':י"ח) וְלָקַח אֶת שְׂעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן עַל הָאֵשׁ וְגוֹ' וְעוֹד בָּעֵי תְּנוּפָה זְרוֹעַ בְּשֵׁלָה אַלְמָא צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בָּשָׂר טָהוֹר בְּשָׁעַת זְרִיקָה שֶׁיְּהֵא רָאוּי לְמִצְוָה הָאֲמוּרָה בּוֹ: וְאִם זָרַק הוּרְצָה דְּהֵנֵי לֹא מְעַכְּבִי: נִטְמְאוּ בְּעָלִים בְּמֵת דְּלָא חָזוּ לְמֵיכַל לְאַרְתָּא דְּטָמְאָתָן שְׁבָעָה: וְאִם זָרַק לֹא הָרְצָה דאע"ג דְּאֲכִילָתוֹ לֹא מְעַכְּבָא גְּבָרָא דְּחָזֵי לַאֲכִילָה בְּעֵינָן וְרַחֲמָנָא דְּחַיְּבָה לְטַמֵּא נֶפֶשׁ לְפֶסַח שֵׁנִי וּבְנָזִיר נְמֵי כְּתִיב (שָׁם) כִּי יָמוּת מֵת עָלָיו וְגוֹ' דְּסוֹתֵר אֶת נְזִירוּתוֹ: חֲצִי זַיִת בָּשָׂר וַחֲצִי זַיִת חֵלֶב אֵין זוֹרֵק הַדָּם דַּאֲכִילַת אָדָם וַאֲכִילַת מִזְבֵּחַ לֹא מִצְטָרְפִין: אִפִּי' כֻּלָּהּ קַיָּמָת לֹא יִזְרֹק אֶת הַדָּם עָלֶיהָ: מִנְחָה מַאי עֲבִידְתֵּהּ בְּזָרִיקַת דָּם: מִנְחַת נְסָכִים הַבָּאָה עִם הַזֶּבַח מֵהוּ דְתֵימָא כְּזֶבַח דָּמְיָא וְתֶהֱוֵי בְּמָקוֹם זֶבַח לְהַכְשִׁיר אֶת הַדָּם: חֵלֶב מִנָּא לַן דְּהֲוֵי שִׁיּוּר לְהַכְשִׁיר זְרִיקַת דָּם: וְהִקְטִיר הַחֵלֶב גַּבֵּי זְרִיקַת דָּם כְּתִיב דִּכְתִיב וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם וְגוֹ' עַד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחוֹחַ: יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת מִנָּא לַן מִדַּאֲצְטְרִיךְ לֵיהּ לְמִתְנִי מִנְחָה לְאַ הֲוָיָא שִׁיּוּר מִכְּלָל דְּסָבְירָא לֵהּ דְּהֵנֵי דְּגוּפֵהּ דְּזֶבַח נִינְהוּ הֲוֵי שִׁיּוּר: אָמַר קְרָא בְּהַאי קְרָא גּוּפֵהּ וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחוֹחַ: מַתְנִי' יַעֲשׂוּ בְּטָמְאָה וְאַפִּי' טְמֵאִין יְחִידִין דְּהָא פֶּסַח דְּטָהוֹרִין גּוּפֵהּ בְּטָמְאָה אֲתֵי מִשּׁוּם כֹּהֲנִים: גְּמ' שְׁאֵין קְרְבָּנוֹ צִבּוּר הָבָא בְּטָמְאָה חָלוּק מֵאַחַר שֶׁקָּרְבָּנוֹ רַבָּן בָּא בְּטָמְאָה אַף הַיְחִיד עוֹשֶׂה בְּטָמְאָה: לֹא שָׁנוּ דְּמַשְׁמַע מִשּׁוּם טָמֵאת כְּלֵי שָׁרֵת עֲבָדֵי כּוּלְּהוּ בְּטָמְאָה: אֶלָּא שֶׁנִּטְמָא סִכִּין בְּטָמֵא מֵת כּוּ' תֵּימַהּ א"כ מַאי אַפִּי' דְּקָאָמַר הֵינוּ רֵישָׁא מַמָּשׁ הָיוּ יִשְׂרְאֵל טְהוֹרִים וְכֹהֲנִים וּכְלֵי שָׁרֵת טְמֵאִים סִכִּין כֵּיוָן דְּמִטַּמֵּא גִּבְרָא מֵחֲמַת סִכִּין: בָּטֵל הַגּוּף דְּבִכְרֵת מִתְעֲבֵד וא"ת יִשְׁחֹט בְּסִכִּין אֲרֻכָּה וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְכָנֵס לְעֲזָרָה אִי נְמֵי יָאוּחוּ הַסִּכִּין בְּפִשּׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ וְיִשְׁחֹט וְאוֹמַר ר"י דְּאֵין פְּנַאי לְכָל הַפְּסָחִים לְשָׁחֹט בְּעִנְיָן זֶה וְאַף לְהַבִיא סַכִּינִים אֲחֵרִים אֵין פְּנַאי:

(א)וְאִיבָּעֵית אֵימָא, רַב דְּאָמַר כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל הַזְּבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה בֵּין שֶׁנִּטְמָא בָּשָׂר וְחֵלֶב קַיָּים, בֵּין שֶׁנִּטְמָא חֵלֶב וּבָשָׂר קַיָּים — זוֹרֵק אֶת הַדָּם. נָזִיר וְעוֹשֶׂה פֶּסַח, נִטְמָא חֵלֶב וּבָשָׂר קַיָּים — זוֹרֵק אֶת הַדָּם. נִטְמָא בָּשָׂר וְחֵלֶב קַיָּים — אֵין זוֹרֵק אֶת הַדָּם, וְאִם זָרַק — הוּרְצָה. נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים בְּמֵת — לֹא יִזְרוֹק, וְאִם זָרַק — לֹא הוּרְצָה. בַּמּוּקְדָּשִׁין אֵינוֹ כֵּן וְכוּ'. מַתְנִיתִין מַנִּי? (ב)רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא. דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל הַזְּבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁנִּטְמָא מֵהֶן כְּזַיִת בָּשָׂר אוֹ כְּזַיִת חֵלֶב — זוֹרֵק אֶת הַדָּם. כַּחֲצִי זַיִת בָּשָׂר וְכַחֲצִי זַיִת חֵלֶב — אֵין זוֹרֵק אֶת הַדָּם. וּבָעוֹלָה, אֲפִילּוּ כַּחֲצִי זַיִת בָּשָׂר וְכַחֲצִי זַיִת חֵלֶב — זוֹרֵק אֶת הַדָּם, מִפְּנֵי שֶׁכּוּלָּהּ כָּלִיל. וּבְמִנְחָה, אַף עַל פִּי שֶׁכּוּלָּהּ קַיֶּמֶת — לֹא יִזְרוֹק. (ג)מִנְחָה מַאי עֲבִידְתֵּהּ? אָמַר רַב פָּפָּא: מִנְחַת נְסָכִים. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמֵינָא, כֵּיוָן דְּקָא אָתְיָא מִכֹּחַ זֶבַח — כְּגוּפֵיהּ דְּזֶבַח דָּמֵי. קָא מַשְׁמַע לַן. חֵלֶב מְנָא לַן? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וּמְטוּ בָּהּ מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, דְּאָמַר קְרָא: ״וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחוֹחַ לַה׳״, חֵלֶב — אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר. אַשְׁכְּחַן חֵלֶב. יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי כְלָיוֹת, מְנָא לַן? הֵיכָא אְמְרִינַן דְּזָרְקִינַן? מִדְּקָתָנֵי: וּבְמִנְחָה אַף עַל פִּי שֶׁכּוּלָּהּ קַיֶּמֶת — לֹא יִזְרוֹק. מִנְחָה הוּא דְּלָא, אֲבָל יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת — שַׁפִּיר דָּמֵי, מְנָא לַן? רַבִּי יוֹחָנָן דִּידֵיהּ אָמַר, אָמַר קְרָא: ״לְרֵיחַ נִיחוֹחַ״ — כֹּל שֶׁאַתָּה מַעֲלֶה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ. (ד)וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב חֵלֶב וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב ״רֵיחַ נִיחוֹחַ״, דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא חֵלֶב, הָוֶה אָמֵינָא: חֵלֶב — אִין, יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת — לָא, כְּתַב רַחֲמָנָא: ״לְרֵיחַ נִיחוֹחַ״. וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא: ״לְרֵיחַ נִיחוֹחַ״, הָוֶה אָמֵינָא: כָּל הָעוֹלִין לְרֵיחַ נִיחוֹחַ, וַאֲפִילּוּ מִנְחָה, כְּתַב רַחֲמָנָא חֵלֶב. (ה)מַתְנִי׳ נִטְמָא קָהָל אוֹ רוּבּוֹ, אוֹ שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים וְהַקָּהָל טְהוֹרִים — יַעֲשׂוּ בְּטוּמְאָה. נִטְמָא מִיעוּט הַקָּהָל — הַטְּהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן, וְהַטְּמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. גְּמָ׳ תָּנוּ רַבָּנָן: חֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרְאֵל טְמֵאִין וְכֹהֲנִים וּכְלֵי שָׁרֵת טְהוֹרִין, אוֹ שֶׁהָיוּ יִשְׂרְאֵל טְהוֹרִין וְכֹהֲנִים וּכְלֵי שָׁרֵת טְמֵאִין, וַאֲפִילּוּ יִשְׂרְאֵל וְכֹהֲנִים טְהוֹרִין וּכְלֵי שָׁרֵת טְמֵאִין — יַעֲשׂוּ בְּטוּמְאָה, שֶׁאֵין קָרְבַּן צִיבּוּר חָלוּק. (ו)דה"אָמַר רַב חִסְדָּא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנִּטְמָא הַסַּכִּין בְּטֻמְאַת מֵת, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: ״בַּחֲלַל חֶרֶב״, חֶרֶב הֲרֵי הוּא בֶּחָלָל, וְקָא מְטַמֵּא לְגַבְרָא, דְּמֵעִיקָּרָא כִּי מִיתְעֲבִיד — בְּטוּמְאַת הַגּוּף דְּכָרֵת קָא מִיתְעֲבִיד. (ז)אֲבָל נִטְמָא הַסַּכִּין בְּטוּמְאַת שֶׁרֶץ, דְּבָשָׂר הוּא דִּמְטַמֵּיא לֵיהּ, לְגַבְרָא לָא מְטַמֵּיא לֵיהּ. טְהוֹרִין — עֲבִיד, טְמֵאִין — לָא עֲבִיד, מוּטָב יֵאָכֵל בְּטוּמְאַת בָּשָׂר בְּלָאו, וְאַל יֵאָכֵל בָּשָׂר בְּטוּמְאַת הַגּוּף שֶׁהוּא בִּכְרֵת. אַלְמָא קָסָבַר רַב חִסְדָּא: טוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוּר. וְכֵן אָמַר רַבִּי יִצְחָק: טוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוּר. וְרָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ טְמֵאִין נָמֵי עֲבָדֵי. מַאי טַעְמָא, דִּכְתִיב: ״וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר״. כָּל הֵיכָא דְּלָא קָרֵינַן בֵּיהּ ״וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל״, לָא קָרֵינַן בֵּיהּ ״וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר״. כָּל הֵיכָא דְּקָרֵינַן בֵּיהּ ״וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל״, קָרֵינַן בֵּיהּ ״וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר״. (ח)אִיתְּמַר. חֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרְאֵל מֻחֱצָה טְהוֹרִין וּמֻחֱצָה טְמֵאִין. רַב אָמַר: מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה כְּרוֹב. וְרַב כָּהֲנָא אָמַר: מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה אֵינוֹ כְּרוֹב. (ט)רַב אָמַר מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה כְּרוֹב: הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן, וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. וְרַב כָּהֲנָא אָמַר מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה אֵינוֹ כְּרוֹב: טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן, וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. (י)אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב כָּהֲנָא: מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה אֵינוֹ כְּרוֹב — טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן,

וּטְמֵאִין

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ז מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:
ב מיי׳ פ״ב מהל׳ קרבן פסח הל׳ ד:
ג מיי׳ פ״ה מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:
ד מיי׳ פ״ז מהל׳ קרבן פסח הל׳ ב:

מסורת הש״ס

א חולין כט.
ב תוספתא פסחים

וְטָמֵאין אֵין עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי קָשֶׁה לְרִיבָ"א אִי פְּלָגָא מִקַּרוּ אִישׁ לְחָבְרוֹ לְפֶסַח שֵׁנִי וְאִי לָא מִקַּרוּ אִישׁ אֶלָּא צִבּוּר לָעֲבֹד בְּטָמֵא בָּרִאשׁוֹן וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּמִסְפְּקָא לֵיהּ אִי חֲשִׁיבִי אִישׁ אוֹ צִבּוּר דְּאִם כֵּן לִיטַמְּאוּ אֶחָד מִן הַטְּהוֹרִים דְּבִשְׁלָמָא אִי לָא מִסְפְּקָא לַהּ אָתֵי שִׁפּוּר דְּלָמָּה יְטַמְּאוּ אֶת הַטָּהוֹר לַעֲשׂוֹת בְּטָמֵא כֵּיוָן שֶׁדִּין שֶׁל טְמֵאִין לִפְטֹר לְנִמְרֵי וְאוֹמֵר ר"י דְּלֹא מִקַּרוּ אִישׁ ומ"מ לֹא יַעֲשׂוּ הַטְּהוֹרִים בְּטָמֵא בִּשְׁבִילָם כֵּיוָן שֶׁאֵין רֹב טְמֵאִים וְאֵין עוֹשִׂין נָמֵי אִלּוּ לְעַצְמָן וְאִלּוּ לְעַצְמָן דְּסָסָבַר אֵין קָרְבָּן צִבּוּר חָלוּק אע"ג דְּלֹר' יְהוּדָה דְּאִית לֵיהּ לְקַמָּן אֵין קָרְבָּן צִבּוּר חָלוּק קָאָמַר יַעֲשׂוּ כֻּלָּם בְּטָמֵא רַב כָּהֲנָא לֵית לֵיהּ הַהִיא סְבָרָא אֶלָּא קָסָבַר נָשִׁים דְּמֵהָאי טַעְמָא נִדְחֵין לְגַמְרֵי: קָסָבַר נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן רִאשׁוֹת מְשׁוּם רַב אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר הָכִי דְּאִי בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה הָוֶה אָמְרִינַן דְּהַלְּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן כו' אֲבָל לְרַב כָּהֲנָא אֲפִילּוּ הָוֵי בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה אֲתֵי שִׁפּוּר דְּפַלְגָא בָּרִאשׁוֹן לָא עָבְדִי וּבַשֵּׁנִי עָבְדִי כֵּיוָן דְּבַשֵּׁנִי נָשִׁים רִאשׁוֹת הָוֵי לְהוּ טְמֵאִים מְעוּטָא וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק דִּסְנְהֶדְרִין (דף יב.) גַּבֵּי חִזְקִיָּהוּ שֶׁהִשִּׁיא אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי הֵיכִי דָּמֵי אָמַר רַב אַשֵּׁי כְּגוֹן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֱצָה טְמֵאִים וּמֻחֱצָה טְהוֹרִין וְנָשִׁים מְשֻׁלָּמוֹת לְטְהוֹרִים וְעוֹדְפוֹת עֲלֵיהֶן מֵעִקָּרָא סָבַר נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה וְהָוֵי לְהוּ טְמֵאִים מְעוּטָא וּמִדְּחוּ לְפֶסַח שֵׁנִי וּלְבַסּוֹף סָבַר נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן רִשׁוּת וְהָוֵי לְהוּ טְמֵאִים רַבָּא וְרַבָּא בַּשֵּׁנִי לֹא עָבְדִי וְהַשְׁתָּא לְרַב וּלְשִׁנָּא בָּתְרָא דְּרַב כָּהֲנָא לָא הָוֵה צָרִיךְ לְמֵימַר מְשֻׁלָּמוֹת אֶלָּא עוֹדְפוֹת עֲלֵיהֶן גְּרִידָא וּלְשִׁנָּא קַמָּא דְּרַב כָּהֲנָא הָוֵה מְצֵי לְמֵימַר מְשֻׁלָּמוֹת וְלֹא עוֹדְפוֹת אֶלָּא נָקֵט מְשֻׁלָּמוֹת וְעוֹדְפוֹת דְּהַשְׁתָּא לְכוּלְּהוּ לְשֵׁנֵי עֲשָׂה שֶׁלֹּא כַּתּוֹרָה וְהָוֵה מָצֵי לְשַׁנּוֹיֵי דְּלִבְסוֹף סָבַר נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה וּבַשֵּׁנִי רִשׁוּת וּלְכָךְ לָאו שִׁפּוּר עָבַד פֶּסַח שֵׁנִי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהָתָם אַלִּיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן קְיָמִינַן דְּאִית לֵיהּ לְקַמָּן בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה (פְּסָחִים דַּף צא:) נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן רִשׁוּת אִי נָמֵי נִיחָא לֵיהּ לְמִדְחֵי דְּאַף מַה שֶּׁלֹּא עָשׂוּ בָּרִאשׁוֹן הָיָה שֶׁלֹּא כְּדִין: נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן רִשׁוּת הָוֵה מְצֵי לְמֵימַר בַּבְּרִיתָא רֹב טְהוֹרִים וע"י נָשִׁים הָיוּ רֹב טְמֵאִים נִדְחִין לְפֶסַח שֵׁנִי כֵּיוָן דְּנָשִׁים בָּרִאשׁוֹן רִשׁוּת וְהָוֵי לְהוּ מְעוּט טְמֵאִים: וְרַב כָּהֲנָא מְתָרֵץ לַהּ הָכִי כו' הַשְׁתָּא נָמֵי הָוֵה מְצֵי לְמֵימַר בַּבְּרִיתָא רַבּוּתָא דְּאַפֵּי' רֹב טְהוֹרִין אֵין הַטְּמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי כֵּיוָן שֶׁבְּלֹא נָשִׁים הָוֵי טְהוֹרִים מְעוּטָא וּמְצִינוּ לְמֵימַר דְּנָקֵט בְּכִי הַאי גַּוְנָא לְאַשְׁמוּעִי' דְּמֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה אֵינוֹ כָּרוֹב:

וְטָמֵאִין אֵין עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי. בָּרִאשׁוֹן לָא עָבְדִי — דְּלָא הָוֵי רוּבָּא. בַּשֵּׁנִי לָא עָבְדִי — דְּלָא הָוֵי מִיעוּטָא. תְּנַן: נִטְמָא קָהָל אוֹ רוּבּוֹ, אוֹ שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים טְמֵאִין וְהַקָּהָל טְהוֹרִים — יַעֲשֶׂה בְּטוּמְאָה. רוּבּוֹ הוּא דְּעָבְדִי בְּטוּמְאָה, אֲבָל פַּלְגָא וּפַלְגָא לָא עָבְדִי בָּרִאשׁוֹן. קַשְׁיָא לְרַב! אָמַר לָךְ רַב: רוּבָּא עָבְדִי כּוּלְּהוּ בְּטוּמְאָה, פַּלְגָא וּפַלְגָא — הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא, דְּקָתָנֵי סֵיפָא: נִטְמָא מִיעוּט הַקָּהָל, טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. מִיעוּט הוּא דְּעָבְדִי בַּשֵּׁנִי, אֲבָל פַּלְגָא וּפַלְגָא — לָא. וְעָבְדִי בָּרִאשׁוֹן, וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. אֲמַר לְךָ רַב כָּהֲנָא: נִטְמָאוּ מִיעוּט הַקָּהָל — טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. הָא פַּלְגָא וּפַלְגָא — טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן, אֲבָל טְמֵאִין אֵינָן עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי. הָתִינַח לְלִישָּׁנָא בָּתְרָא דְּרַב כָּהֲנָא. אֶלָּא לְהָךְ לִישָּׁנָא דְּאָמַר רַב כָּהֲנָא: טְהוֹרִים עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן, וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֲמַר לָךְ רַב כָּהֲנָא: הוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ פַּלְגָא וּפַלְגָא נָמֵי — טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן, וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. וְהַאי דְּקָתָנֵי מִיעוּט הַקָּהָל, אַיְידֵי דְּתָנָא רֵישָׁא "רוּבּוֹ" — תְּנָא נָמֵי סֵיפָא "מִיעוּטוֹ". תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב, תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב: הָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֱצָה טְהוֹרִין וּמֻחֱצָה טְמֵאִין, הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: הָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֱצָה טְהוֹרִין וּמֻחֱצָה טְמֵאִין, הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. תַּנְיָא כְּלִישָּׁנָא קַמָּא דְּרַב כָּהֲנָא: הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֱצָה טְהוֹרִין וּמֻחֱצָה טְמֵאִין, טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. וְתַנְיָא כְּלִישָּׁנָא בָּתְרָא דְּרַב כָּהֲנָא: הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֱצָה טְהוֹרִין וּמֻחֱצָה טְמֵאִין, טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי. [א]לְרַב וּלְשִׁנָּא בָּתְרָא דְּרַב כָּהֲנָא, הָא דְּתָנָא "טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין אֶת הַשֵּׁנִי", הֵיכִי מְתָרְצִי לַהּ? כְּגוֹן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֱצָה טְהוֹרִין וּמֻחֱצָה טְמֵאִין, וְנָשִׁים מַשְׁלִימוֹת לַטְּמֵאִים. וְקָסָבַר: נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן רִשׁוּת. דַּל נָשִׁים מִטְּמֵאִין, וְהָוֵי לְהוּ טְמֵאִין מִיעוּטָא, וּמִיעוּטָא יִדְחוּ לְפֶסַח שֵׁנִי. לְרַב וּלְלִישָּׁנָא קַמָּא דְּרַב כָּהֲנָא, הָא דְּתָנְיָא "טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין אֵין עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי", הֵיכִי מְתָרְצִי לַהּ? [ב]רַב מְתָרֵיץ לַהּ, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֱצָה טְמֵאִין וּמֻחֱצָה טְהוֹרִין, וְנָשִׁים עוֹדְפוֹת עַל הַטְּהוֹרִים, וְקָסָבַר: נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה, וּבַשֵּׁנִי רִשׁוּת. בָּרִאשׁוֹן לָא עָבְדִי — דְּהָוֵי לְהוּ מִיעוּט, וּמִיעוּטָא לָא עָבְדִי בָּרִאשׁוֹן. וּבַשֵּׁנִי לָא עָבְדִי — דַּל נָשִׁים מִינַּיְיהוּ וְהָוֵי לְהוּ פַּלְגָא וּפַלְגָא, וּפַלְגָא לָא עָבְדִי בַּשֵּׁנִי. וּלְרַב כָּהֲנָא דַּאֲמַר: פַּלְגָא נָמֵי עָבְדִי בַּשֵּׁנִי, הָכִי מְתָרֵיץ לַהּ: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֱצָה טְהוֹרִין וּמֻחֱצָה טְמֵאִין, וְנָשִׁים מַשְׁלִימוֹת לַטְּהוֹרִין. וְקָסָבַר: נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה וּבַשֵּׁנִי רִשׁוּת. בָּרִאשׁוֹן לָא עָבְדִי — דְּהָוֵי לְהוּ פַּלְגָא וּפַלְגָא, וּפַלְגָא בָּרִאשׁוֹן לָא עָבְדִי, בַּשֵּׁנִי נָמֵי לָא עָבְדִי — דַּל נָשִׁים מִינַּיְיהוּ מִן הַטְּהוֹרִין הָוֵי לְהוּ טְמֵאִין רוּבָּא, וְרוּבָּא לָא עָבְדִי בַּשֵּׁנִי. [ג]וּלְרַב כָּהֲנָא, הָא דְּתַנְיָא: הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֱצָה טְהוֹרִין וּמֻחֱצָה טְמֵאִין, הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן, הֵיכִי מְתָרֵיץ לַהּ? אֲמַר לָךְ רַב כָּהֲנָא: תַּנָּאֵי הִיא. אִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר: מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה כָּרוֹב, וְאִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר: מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה אֵינוֹ כָּרוֹב. [ד]גּוּפָא. הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֱצָה טְהוֹרִין וּמֻחֱצָה טְמֵאִין, הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. הָיוּ טְמֵאִין עוֹדְפִין עַל הַטְּהוֹרִין, אֲפִילּוּ אֶחָד — יַעֲשׂוּ בְּטוּמְאָה, לְפִי שֶׁאֵין קָרְבַּן צִבּוּר חָלוּק. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן מַתְיָא אוֹמֵר: אֵין הַיָּחִיד מַכְרִיעַ אֶת הַצִּבּוּר לְטוּמְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא

וּטְמֵאִין אֵין עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן דְּכֵיוָן דְּאֵינוֹ כָּרוֹב לָא עָבְדִי בְּטָמְאָה וּבַשֵּׁנִי נָמֵי לֹא דְּאֵינוֹ מְעוּט: יַעֲשׂוּ בְּטָמְאָה אַף הַטָּהוֹרִין: רַבָּא הוּא כו' כִּי אִשְׁתְּמִי רַבָּא הוּא דְּעָבְדִי טְמֵאִין רִאשׁוֹן וּבְטָמְאָה: אֲבָל פַּלְגָא וּפַלְגָא לָא עָבְדִי טְמֵאִים לְרִאשׁוֹן כְּלָל: כֻּלְּהוּ אֲפִילּוּ הַטְּהוֹרִין אֵין צְרִיכִין לְהִזָּהֵר בִּשְׁמִירַת טָהֳרָה: מִסְתַּבְּרָא דְּפַלְגָא וּפַלְגָא נָמֵי טְמֵאִין עָבְדִי בְּטָמְאָה וְלֹא מִדְּחוּ: לְרַב דְּאָמַר הַלָּלוּ לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ לְעַצְמָן: וּלְלִישָׁנָא בָּתְרָא דְּרַב כָּהֲנָא דְּאָמַר טְמֵאִין אֵין עוֹשִׂין לֹא זֶה וְלֹא הָא דְּקָתָנֵי טְמֵאִים נִדְחִין לְשֵׁנִי הֵיכִי מִתְרְצָא לַהּ: מַשְׁלִימוֹת לְטְמֵאִין דְּבִזְכָרִים הָוֵי טְהוֹרִים רַבָּא אָבַל יֵ"ש מִן הַנָּשִׁים טְמֵאוֹת יוֹתֵר מִן הַטְּהוֹרוֹת עַד שֶׁמַּשְׁלִימוֹת הַחֲשְׁבּוֹן לְמֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה וְקָסָבַר הַאי תַּנָּא נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן רְשׁוּת וכ"ש בִּשְׁנִי הֵילְכָךְ דַּל נָשִׁים מֵהֵכָא דְּאֵינָן מִן הַמִּנְיָן וְיֵל בָּתַר זְכָרִים וְהָוֵי טְמֵאִים מְעוּטָא וּמִדְּחוּ לְשֵׁנִי אֲבָל בְּפָלְגָא וּפָלְגָא אִי כְּמַר אִי כְּמַר: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל הַזְּכָרִים מֻחֱצָה טְהוֹרִין וּמֻחֱצָה טְמֵאִין וּכְשֶׁאַתָּה מוֹנֶה הַנָּשִׁים עִמָּהֶן רָבִין טְהוֹרִים עַל הַטְּמֵאִים: בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה וַהֲרֵי הֵן בְּמִנְיָן וְנִמְצְאוּ טְמֵאִים מְעוּטָא: וּבְשֵׁנִי נָשִׁים רִאשׁוֹת וְתַנָּאֵי פְּלִיגִי בְּהָא מִלְּתָא בְּפ' הָאִשָּׁה (לְקַמָּן פְּסָחִים דַּף צא.): בָּרִאשׁוֹן לֹא עָבְדִי טְמֵאִין דַּהֲוָה לְהוּ מְעוּטָא: וּבַשֵּׁנִי לֹא עָבְדִי דִּלְגַבֵּי שֵׁנִי אֵין הַנָּשִׁים מִן הַמִּנְיָן לְמֻחֱוֵי טָהֳרַת הַטְּהוֹרִין לֹא הָוֵי טְמֵאִים מְעוּטָא אֶלָּא פַּלְגָא וּלְרַב מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה כְּרֹב וְלֹא עָבְדִי בַּשֵּׁנִי: וְרַב כָּהֲנָא דְּאָמַר פַּלְגָא עָבְדִי בַּשֵּׁנִי מְתָרֵץ הֵכִי כו': וְנָשִׁים מַשְׁלִימוֹת לְטָהוֹרִין שֶׁלֹּא הָיוּ טָהוֹרִין מֻחֱצָה אֶלָּא עַל יְדֵי הַנָּשִׁים וְאִי אִזְלִינַן בָּתַר זְכָרִים הָוֵי טְמֵאִין רַבָּא. וְעוֹדְפוֹת עֲלֵיהֶן לֹא גָּרְסִינַן: וּפַלְגָא בָּרִאשׁוֹן לֹא עָבְדִי בְּטָמְאָה לְלִשָּׁנָא קַמָּא דְּרַב כָּהֲנָא הוּא דְּתַנָּאֵי תַּנָּא וְתַנָּא דְּלָעֵיל דְּקָאֵי כְּוָותֵהּ הַאי תַּנָּא סָבַר מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה הָוֵי כְּרוֹב וְתַנָּא דְּלָעֵיל סָבַר אֵינוֹ כְּרוֹב: עוֹשִׂין בְּטָמְאָה אֲפִילּוּ הַטְּהוֹרִין:

מסורת הש״ס

א מנחות טו.

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה משלחין וקשה לריב״א. ק״ל הא הכל לפי הצד דטמאין אין עושין בראשון ולא בשני ובזה אם נשלח הטמא הא בפסח שני שיצטרפו הטמאים יחד איהו ושאר הטמאים יהיו צבור דאין עושין פסח שני וצ״ע:

תורה אור השלם

לֹא תוֹכַל לִזְבֹּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ [דברים טז, ה]

וְיַעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ [במדבר ט, ב]

לֹא תוּכַל לִזְבֹּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד גוֹרֵם ומוֹעִיל בְּשְׁחִיטָתוֹ שׁוּם צַד נְטִיָּה:

אֶקְרֵי קָהָל וּמִלְּתָא מְפָ' בְּהוֹרָיוֹת (דף ה:) דְּקָאָמַר לֵיהּ רַחֲמָנָא לְיַעֲקֹב גּוֹי וּקְהַל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָּ וּכְבָר נוֹלְדוּ לוֹ כָּל הַשְּׁבָטִים חוּץ מִבִּנְיָמִן הִלְכָּךְ שֶׁבֶט אֶחָד חָשׁוּב כְּצִבּוּר וְלָא מִדְּחֵי לְשֵׁנִי: יַעֲשׂוּ בְּטֻמְאָה אַף טְהוֹרִין אִם יִרְצוּ: מְטַמְּאִין אֶחָד מֵהֶן כִּי הֵיכִי דְּנֶהְוֹ רֹב טְמֵאִין וְנֶעְבְּדוּ כּוּלְּהוּ [בְּטֻמְאָה]: שֶׁהָיוּ טְמֵאִין עוֹדְפִין עַל הַטְּהוֹרִין אֶחָד דְּלָא חָזוּ טְהוֹרִים בְּרִאשׁוֹן: הֲדַר' קָשִׁין לְדַכְּתֵהּ דְּהָווּ לְהוּ פַּלְגָא וּפַלְגָא וְתַלְּתוּ יַעֲשׂוּ לְעַצְמָן וְהַלְּתוּ יַעֲשׂוּ לְעַצְמָן: אֶלָּא ה״ק כו' וּלְעוֹלָם מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה דְּוָקָא קָתָנֵי וה״ק רַב אִי מַשְׁכַּחַת תַּנָּא דְּאָמַר לֵיהּ כת״ק דְּאָמַר פַּלְגָא וּפַלְגָא לָא עָבְדִי טְהוֹרִין בְּטֻמְאָה כְּדְקָתָנֵי הַלְּתוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וּכְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר קָהָל קָרְבָּן צִבּוּר חָלוּק מִכִּי עָבִיד קָהָל בְּטֻמְאָה בְּרִאשׁוֹן לָא מְפַלֵּג לְמֶעְבַּד טְהוֹרִין בְּטָהֳרָה דְּאוֹסֵר לְחַלֵּק שְׁגִגְאִי הַדָּבָר דְּמוֹכְחָא מִלְּתָא בְּהֶדְיָא כְּשֶׁנִּזְהָרִין אֵלּוּ מֵאֵלּוּ: מְטַמְּאִין אֶחָד מֵהֶן בְּשֶׁרֶץ וְנֶעְבְּדָה כּוּלְּהוּ בְּטֻמְאָה: שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טָמֵא שֶׁרֶץ הוֹאִיל וַחֲזַי לְאַרְתָּא הִלְכָּךְ אֵין מַכְרִיעַ אֶת הַצִּבּוּר לְטֻמְאָה: מַחֲגִיגָתוֹ שֶׁל מִחַר שֶׁאַתָּה מְטַמְּאוֹ כָּל שִׁבְעָה: אֶפְשָׁר דַּעֲבִיד חֲגִיגָתוֹ בְּשִׁבְעֵי שֶׁל פֶּסַח שֶׁהוּא שְׁמִינִי שֶׁלּוֹ דְּהָא כָּל ז' תַּשְׁלוּמִין אִית לֵהּ: קְסָבַר כֻּלָּן הַיְמִים שֶׁל רֶגֶל תַּשְׁלוּמִין שֶׁל רִאשׁוֹן הֵן וְאֵינָן תַּשְׁלוּמִין זֶה לָזֶה וּפְלוּגְתָּא הִיא בַּחֲגִיגָה (דף ט:) וּמַאן דְּאִית לֵיהּ כֻּלָּן תַּשְׁלוּמִין לָרִאשׁוֹן סָבַר הֵיכָא דְּלָא חָזֵי לְרִאשׁוֹן תּוּ לָא חָזֵי: מַאן צָיֵית לֵהּ לְהִשְׁתַּלַּח לְדָרֶךְ רְחוֹקָה: וְכִי עֲקַר מִשְׁכְּנָה וְסִיְּכֵהּ אֲהָלוֹ וְיִתְדוֹתָיו וּרְהִיט בְּתִמְיהָּ מִי יִשְׁמַע לָנוּ לְהַטְרִיחַ עַצְמוֹ הִלְכָּךְ הָא עָדִיפָא כְּרֵב: רַבָּן זַבִּין דְּלָא מָצוּ לְמֶעְבַּד בְּרִאשׁוֹן: אֵין תַּשְׁלוּמִין לְפֶסַח הַבָּא בְּטֻמְאָה וְאֵין הַזִּבִּין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי אֶפִילּוּ טָהֲרוּ: רַב הוּנָא סָבַר טֻמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִבּוּר וּבְקֹשִׁי הַתֵּר לְהַקְרִיבוֹ הִלְכָּךְ לָא מַשְׁוְינַן לְהוּ בְּטְהוֹרִים לְמִדְחֵי טְמֵאִין לְשֵׁנִי: וְרַב אַדָּא סָבַר הֶתֵּר הוּא בְּצִבּוּר וּמַשְׁוְינַן לְהוּ בְּטְהוֹרִין וְדָחוּ זַבִּין לְשֵׁנִי:

מְשַׁלְּחִין אֶחָד מֵהֶן לְדָרֶךְ רְחוֹקָה פֵּרוּשׁ אֶחָד מִן הַטְּהוֹרִים מִדְּפָרִיךְ וְיטַמְּאֶנּוּ

״לֹא תוּכַל לִזְבֹּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ״. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִילּוּ שֵׁבֶט אֶחָד טָמֵא וּשְׁאָר כָּל הַשְּׁבָטִים טְהוֹרִים — הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, קָסָבַר: שֵׁבֶט אֶחָד אִיקְּרִי קָהָל. (א)רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲפִילּוּ שֵׁבֶט אֶחָד טָמֵא וּשְׁאָר כָּל הַשְּׁבָטִים טְהוֹרִין — יַעֲשׂוּ בְּטוּמְאָה, שֶׁאֵין קָרְבָּן צִיבּוּר חָלוּק. רַבִּי יְהוּדָה סָבַר: שֵׁבֶט אֶחָד אִיקְּרִי קָהָל. וְהָווּ לְהוּ פַּלְגָא וּפַלְגָא, וְאֵין קָרְבָּן צִיבּוּר חָלוּק — וְעָבְדִי כּוּלְּהוּ בְּטוּמְאָה. אִיתְּמַר: הָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֱצָה טְהוֹרִין וּמֻחֱצָה טְמֵאִין, אָמַר רַב: מְטַמְּאִין אֶחָד מֵהֶן בְּשֶׁרֶץ. וְאַמַּאי? נֵיעְבְּדוּ הָנֵי לְחוֹדַיְיהוּ וְהָנֵי לְחוֹדַיְיהוּ, דְּהָא אָמַר רַב: הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן, וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן! אָמְרִי: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ טְמֵאִין עוֹדְפִין עַל הַטְּהוֹרִין אֶחָד. אִי הָכִי, הָווּ לְהוּ רוּבָּא טְמֵאִים? נֵיעְבְּדוּ כּוּלְּהוּ בְּטוּמְאָה! סָבַר לַהּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן מַתְיָא, דְּאָמַר: אֵין הַיָּחִיד מַכְרִיעַ אֶת הַצִּיבּוּר לְטוּמְאָה. אִי הָכִי, הַדַּר קוּשְׁיָין לְדוּכְתֵּיהּ: נֵיעְבְּדוּ הָנֵי לְחוֹדַיְיהוּ וְהָנֵי לְחוֹדַיְיהוּ! אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: אִי אִיכָּא תַּנָּא דְּסָבַר לַהּ כְּתַנָּא קַמָּא, דְּאָמַר: פַּלְגָא וּפַלְגָא לָא עָבְדִי כּוּלְּהוּ בְּטוּמְאָה, וְסָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: אֵין קָרְבָּן צִיבּוּר חָלוּק — מְטַמְּאִין אֶחָד מֵהֶן בְּשֶׁרֶץ. וְעוּלָּא אָמַר: מְשַׁלְּחִין אֶחָד מֵהֶן לְדָרֶךְ רְחוֹקָה. וְיטַמְּאֶנּוּ בְּשֶׁרֶץ! קָסָבַר: שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טָמֵא שֶׁרֶץ. וְיטַמְּאֶנּוּ בְּמֵת! מְדַחֵהוּ אַתָּה מֵחֲגִיגָתוֹ. הַשְׁתָּא נָמֵי מַדְחֵהוּ אַתָּה מִפִּסְחוֹ! אֶפְשָׁר דְּעָבִיד בַּשֵּׁנִי. בְּמֵת נָמֵי, אֶפְשָׁר דְּעָבִיד בַּשְּׁבִיעִי דַּהֲוָה לֵיהּ שְׁמִינִי שֶׁלּוֹ! [א]קָסָבַר עוּלָּא: כּוּלְּהוּ — תַּשְׁלוּמִין דְּרִאשׁוֹן נִינְהוּ. דַּחֲזֵי בָּרִאשׁוֹן — חֲזֵי בְּכוּלְּהוּ, וְכֹל הֵיכָא דְּלָא חֲזֵי בָּרִאשׁוֹן — לָא חֲזֵי בְּכוּלְּהוּ. אָמַר לְהוּ רַב נַחְמָן: זִילוּ וֶאֱמָרוּ לֵיהּ לְעוּלָּא, מַאן צָיֵית דְּעָקַר סִיכֵּיהּ וּמַשְׁכְּנֵיהּ וְרָהִיט. [ב]אִיתְּמַר: הָיוּ רוּבָּן זָבִין, וּמִיעוּטָן טְמֵאֵי מֵתִים, אָמַר רַב: אוֹתָן טְמֵאֵי מֵתִים אֵינָן עוֹשִׂין לֹא בָּרִאשׁוֹן וְלֹא בַּשֵּׁנִי. רִאשׁוֹן לָא עָבְדִי, דְּהָווּ מִיעוּטָא, וּמִיעוּטָא לָא עָבְדִי בָּרִאשׁוֹן. בַּשֵּׁנִי נָמֵי לָא עָבְדִי, כָּל הֵיכָא דְּעָבְדִי צִיבּוּר בָּרִאשׁוֹן — עָבֵיד יָחִיד בַּשֵּׁנִי. כָּל הֵיכָא דְּלָא עָבְדִי צִיבּוּר בָּרִאשׁוֹן — לָא עָבֵיד יָחִיד בַּשֵּׁנִי. אָמַר לְהוּ שְׁמוּאֵל, זִילוּ אֱמָרוּ לֵיהּ לְאַבָּא: ״וְיַעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ״ מַאי עָבְדַתְּ לֵיהּ? אָמַר לְהוּ, זִילוּ אֱמָרוּ לֵיהּ: כִּי הָווּ כּוּלְּהוּ זָבִין מַאי עָבְדַתְּ לֵיהּ? אֶלָּא כֵּיוָן דְּלָא אֶפְשָׁר — לָא אֶפְשָׁר. הָכָא נָמֵי, לָא אֶפְשָׁר. אִיתְּמַר: הָיוּ רוּבָּן טְמֵאֵי מֵתִים וּמִיעוּטָן זָבִין, [ג]רַב הוּנָא אָמַר: אֵין תַּשְׁלוּמִין לְפֶסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה, וְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר: יֵשׁ תַּשְׁלוּמִין לְפֶסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה. נֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּמַאן דְּאָמַר: אֵין תַּשְׁלוּמִין לְפֶסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה, קָסָבַר: טוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוּר. וּמַאן דְּאָמַר: יֵשׁ תַּשְׁלוּמִין לְפֶסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה, קָסָבַר: טוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר. אָמְרִי: לָא. דְּכוּלֵּי עָלְמָא טוּמְאָה דְּחוּיָה בְּצִיבּוּר, וּבְהָא פְּלִיגִי: מָר סָבַר —

טָהֳרָה

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ חגיגה הל׳ ד׳:
ב מיי׳ פב׳ מהל׳ חגיגה הל׳ ה׳:
ג מיי׳ פז׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ד׳:
ד מיי׳ פז׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ה׳:

טָהֳרָה מְדַחְיָא, טוּמְאָה לָא מְדַחְיָא. וּמָר סָבַר — אֲפִילּוּ טוּמְאָה נָמֵי מְדַחְיָא. [א]אִיתְּמַר: הָיוּ שְׁלִישִׁיתָן זָבִין, וּשְׁלִישִׁיתָן טְהוֹרִין, וּשְׁלִישִׁיתָן טְמֵאֵי מֵתִים — אָמַר רַבִּי מָנִי בַּר פַּטִּישׁ: אוֹתָן טְמֵאֵי מֵתִים אֵינָן עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא הַשֵּׁנִי. בָּרִאשׁוֹן לָא עָבְדִי: הִגְדִּילוּ זָבִין עַל הַטְּהוֹרִים, דְּלָא עָבְדִי בְּטוּמְאָה, הָוֵה לֵיהּ טְמֵאֵי מֵתִים מִיעוּטָא — וּמִיעוּטָא לָא עָבְדִי בָּרִאשׁוֹן. בַּשֵּׁנִי לָא עָבְדִי: נִצְטָרְפוּ זָבִין עִם טְמֵאֵי מֵתִים, דְּלָא עָבְדִי בָּרִאשׁוֹן, הָווּ לְהוּ רוּבָּא — וְרוּבָּא לָא מִדְּחוּ לְפֶסַח שֵׁנִי. [ב ו (א)]מַתְנִי׳ הַפֶּסַח שֶׁנִּזְרַק דָּמוֹ וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁהוּא טָמֵא — הַצִּיץ מְרַצֶּה. נִטְמָא הַגּוּף — אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ: הַנָּזִיר וְעוֹשֵׂה פֶּסַח, הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טוּמְאַת הַדָּם, וְאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טוּמְאַת הַגּוּף. נִטְמָא טוּמְאַת הַתְּהוֹם — הַצִּיץ מְרַצֶּה. [(ב)]גְּמָ׳ טַעְמָא דְּנִזְרַק וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע, אֲבָל נוֹדַע וְאַחַר כָּךְ נִזְרַק — לֹא מְרַצֶּה. [(ג)]וּרְמִינְהוּ: עַל מָה הַצִּיץ מְרַצֶּה? עַל הַדָּם וְעַל הַבָּשָׂר וְעַל הַחֵלֶב שֶׁנִּטְמָא, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, בֵּין בְּאוֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּיָחִיד בֵּין בְּצִיבּוּר! [ז (ד)]אָמַר רָבִינָא: טוּמְאָתוֹ, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד — הוּרְצָה. זְרִיקָתוֹ, בְּשׁוֹגֵג — הוּרְצָה, בְּמֵזִיד — לֹא הוּרְצָה. רַבִּי שֵׁילָא אָמַר: זְרִיקָתוֹ, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד — הוּרְצָה. טוּמְאָתוֹ, בְּשׁוֹגֵג — הוּרְצָה, בְּמֵזִיד — לֹא הוּרְצָה. אֶלָּא הָא דְּקָתָנֵי: בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, הָכִי קָאָמַר: נִטְמָא בְּשׁוֹגֵג, וּזְרָקוֹ בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד — הוּרְצָה. וְהָא דְּקָתָנֵי: דָּם שֶׁנִּזְרַק וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע, טַעְמָא דְּנִזְרַק וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע, אֲבָל נוֹדַע וְאַחַר כָּךְ נִזְרַק — לָא, הוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ נוֹדַע וְאַחַר כָּךְ נִזְרַק. וְהַאי דְּקָתָנֵי נִזְרַק וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע, מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי סֵיפָא: נִטְמָא הַגּוּף אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה, דַּאֲפִילּוּ נִזְרַק וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע — לָא, קָתָנֵי רֵישָׁא נָמֵי: נִזְרַק וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע. [ח (ה)]נִטְמָא טוּמְאַת הַתְּהוֹם וְכוּ׳. בָּעֵי רָמֵי בַּר חָמָא: כֹּהֵן הַמְרַצֶּה בְּקָרְבְּנוֹתֵיהֶן, הוּתְּרָה לוֹ טוּמְאַת הַתְּהוֹם, אוֹ לָא? מִי אָמְרִינַן כִּי גְּמִירִי טוּמְאַת הַתְּהוֹם — בִּבְעָלִים, בְּכֹהֵן — לָא גְּמִירִי, אוֹ דִילְמָא: בְּזִבְחָא גְּמִירִי, לָא שְׁנָא בְּכֹהֵן וְלָא שְׁנָא בִּבְעָלִים. [ט]אָמַר רָבָא: תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: לֹא אָמְרוּ טוּמְאַת הַתְּהוֹם אֶלָּא לְמֵת בִּלְבַד. מֵת לְמַעוּטֵי מַאי? לָאו לְמַעוּטֵי טוּמְאַת הַתְּהוֹם דְּשֶׁרֶץ? וּבְמַאי עָסְקִינַן? אִי נֵימָא בִּבְעָלִים, וּבְמַאן — אִי בְּנָזִיר, מִי מְהַנֵּי בֵּיהּ? "כִּי יָמוּת מֵת עָלָיו" אָמַר רַחֲמָנָא. [(ו)]אֶלָּא בְּעוֹשֵׂה פֶּסַח. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵאֵי שֶׁרֶץ. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵאֵי שֶׁרֶץ, הַשְׁתָּא טוּמְאָה יְדוּעָה הוּתְּרָה לוֹ, טוּמְאַת הַתְּהוֹם לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! אֶלָּא לָאו — בְּכֹהֵן, וּשְׁמַע מִינַּהּ הוּתְּרָה לוֹ טוּמְאַת הַתְּהוֹם! אָמַר רַב יוֹסֵף: לֹא, לְעוֹלָם בִּבְעָלִים, וּבְפֶסַח. וּלְמַעוּטֵי טוּמְאַת הַתְּהוֹם דְּזִיבָה. [(ז)]וְטוּמְאַת תְּהוֹם דְּזִיבָה לֹא מְרַצֶּה? וְהַתַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם שֶׁשָּׁחֲטוּ וְזָרְקוּ עָלֶיהָ

בַּשֵּׁנִי

טְהָרָה מַדְחְיָא טֻמְאָה לְשֵׁנִי כִּי עָבְדֵי צִבּוּר בְּטָהֳרָה: בָּרִאשׁוֹן לָא עָבְדֵי דְּהָא טְמֵאֵי מֵתִים מִעוּטָא וּבַשֵּׁנִי לָא עָבְדֵי דְּהוֹאִיל וְטָהֲרוּ זָבִין עַכְשָׁו נִמְצְאוּ רֹב צִבּוּר צְרִיכִין לוֹ וְרֻבָּא דְּצִבּוּר בַּשֵּׁנִי לָא עָבְדֵי: מַתְנִי' הַפֶּסַח שֶׁנִּזְרַק אֶת דָּמוֹ וְאַחַ"כ נוֹדַע שֶׁהוּא טָמֵא הַפֶּסַח אוֹ הַדָּם: הַצִּיץ מְרַצֶּה וּפָטוּר מִפֶּסַח שֵׁנִי: נִטְמְאוּ בְּעָלָיו טֻמְאַת הַגּוּף בְּמֵת: אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה וְחַיָּב לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי דְּהָא בִּשְׁעַת זְרִיקָה לָאו בַּר מֶעְבַּד פֶּסַח הוּא דְּרַחֲמָנָא דַּחְיֵהּ: הַנָּזִיר דִּכְתִיב בֵּהּ (בַּמִּדְבָּר ו) וְכִי יָמוּת מֵת וְגוֹ' וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ אִם נִטְמָא בְּמֵת קֹדֶם הֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו סוֹתֵר: הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טֻמְאַת הַדָּם וְתִגְלַחְתּוֹ כְּשֵׁרָה וּמֻתָּר לִשְׁתּוֹת יַיִן וּלְטַמֵּא לְמֵתִים: וְאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טֻמְאַת הַגּוּף וְאִם נִטְמָא בְּעֵת הֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו סוֹתֵר אֶת הַכֹּל: נִטְמָא גּוּפוֹ בְּטֻמְאַת הַתְּהוֹם בְּטֻמְאַת סָפֵק כִּדְמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא הֲרֵי זֶה מְרַצֶּה דַּהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הִיא דְּהֻתְּרָה טֻמְאַת הַתְּהוֹם לָהֶם כִּדְאָמַר בַּגְּמָרָא וּבַתּוֹסֶפְתָּא מְפָרֵשׁ לָהּ הָכִי כֵּיצַד אָמְרוּ לוֹ קֶבֶר הָיָה עִמְּךָ בַּבַּיִת שֶׁנִּכְנֶסֶת בּוֹ תַּחַת הָאֶבֶן שֶׁיָּשַׁבְתָּ עָלֶיהָ וְנוֹדַע לוֹ עַד שֶׁלֹּא עָשָׂה פִּסְחוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי מִשֶּׁעָשָׂה אֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. וְכֵן נָזִיר שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לְהָבִיא קָרְבְּנוֹתָיו אָמְרוּ לוֹ מֵת הָיָה עִמְּךָ בַּבַּיִת שֶׁנִּכְנַסְתָּ בּוֹ וְנוֹדַע לוֹ בֵּין עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו בֵּין מִשֶּׁהֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבַּן טֻמְאָה אֲבָל אָמְרוּ לוֹ קֶבֶר הַתְּהוֹם עִמְּךָ בַּבַּיִת שֶׁנִּכְנַסְתָּ בּוֹ תַּחַת הָאֶבֶן שֶׁיָּשַׁבְתָּ עָלֶיהָ וְנוֹדַע לוֹ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבַּן טֻמְאָה וּמַהוּ קָרְבַּן טֻמְאָה אָשָׁם וּשְׁתֵּי תּוֹרִים וּמַתְחִיל לִמְנוֹת נְזִירוּת אַחֶרֶת. בְּתוֹסֶפְתְּ' דִּזְבָחִים: גְּמ' בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד קס"ד דְּהָכִי קָאָמַר שֶׁזְּרָקוֹ בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד וּמְשַׁנֵּי דְּהַאי שׁוֹגֵג וּמֵזִיד אַטֻּמְאָה קָאֵי אֲבָל זְרִיקָה בָּעֵינַן שׁוֹגֵג: בְּקָרְבְּנוֹתֵיהֶן דְּנָזִיר וְעוֹשֵׂה פֶּסַח הֻתְּרָה לוֹ אִם נִטְמָא גּוּפוֹ בִּסְפֵק טֻמְאָה וְקָרְבַּן יָחִיד אֵינוֹ דּוֹחֶה שַׁבָּת וְטֻמְאָה: כִּי גְּמִירִי דְּטֻמְאַת הַתְּהוֹם מֻתֶּרֶת לָהֶם בִּבְעָלִים הוּא דִּגְמִירִי אֲבָל בְּכֹהֵן לֹא: אוֹ דִילְמָא בְּזִבְחָא גְּמִירִי בְּקָרְבְּנוֹת הַלָּלוּ בְּפֶסַח וּבְקָרְבְּנוֹת נָזִיר גְּמִירִי דְּהֻתְּרָה לָהֶם טֻמְאַת הַתְּהוֹם שֶׁל גּוּף הִלְכָּךְ לָא שְׁנָא בִּבְעָלִים וְלָא שְׁנָא בְּכֹהֵן: לֹא אָמְרוּ טֻמְאַת הַתְּהוֹם דְּהֻתְּרָה בְּנָזִיר וְעוֹשֵׂה פֶּסַח: אֶלָּא בְּמֵת בִּלְבַד אֲבָל שְׁאָר טֻמְאוֹת סָפֵק לֹא הֻתְּרוּ: וּבְמַאן בְּמִי תֶּאֱרַע טֻמְאַת הַתְּהוֹם זוֹ דְּשֶׁרֶץ דְּקָאָמַר לֹא הֻתְּרָה: אִי בְּנָזִיר מִי מְהַנְּיָא בֵּהּ אֲפִילּוּ טֻמְאוֹת דְּשֶׁרֶץ [וַדַּאי] לִסְתּוֹר מִנְיָנוֹ וַהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו: וְכִי יָמוּת עָלָיו כְּתִיב פֶּתַע זֶה שׁוֹגֵג פִּתְאוֹם זֶה מֵזִיד בִּכְרִיתוֹת (דַּף ט.): הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר לְקַמָּן בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה (פְּסָחִים דַּף צ:): ה"ג אֶלָּא לָאו בְּכֹהֵן: לְעוֹלָם בִּבְעָלִים וּבְעוֹשֵׂה פֶּסַח וּדְקַשְׁיָא לָךְ הָא לָא מְהַנְּיָא בֵּהּ טֻמְאָה אַחֲרִיתִי אִיכָּא טֻמְאַת זִיבָה שֶׁהִיא שִׁבְעַת יָמִים וְאֵין שׁוֹחֲטִים וְזוֹרְקִים עָלָיו וְאַשְׁמְעִינַן רַבִּי חִיָּא דְּטֻמְאַת הַתְּהוֹם דְּזִיבָה כְּגוֹן זָב בִּשְׁבִיעִי שֶׁלּוֹ דְּסָפֵק הוּא שֶׁמָּא יִרְאֶה הַיּוֹם וְיִסְתּוֹר כָּל מַה שֶּׁמָּנָה סָפֵק לֹא יֵרָאֶה וַהֲרֵי הוּא כִּטְמֵא שֶׁרֶץ דַּחֲזֵי לְאֻרְתָּא וְהָוְיָא לָהּ טֻמְאַת הַתְּהוֹם וּפָסְלָא בֵּהּ:

בָּרִאשׁוֹן לָא עָבְדֵי הִגְדִּילוּ זָבִין עַל הַטְּהוֹרִין כו' נִרְאֶה לר"י דס"ל כְּרַב וְלֹא כִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפָּסַח בְּמוֹעֲדוֹ מַאי עָבְדַתְּ בֵּהּ דִּלְדִידֵהּ כֵּיוָן שֶׁאֵין רֹב טְהוֹרִין לָא מִדְּחוּ טְמֵאִים לְפֶסַח שֵׁנִי: נִזְרַק דָּמוֹ וְאַחַ"כ נוֹדַע שֶׁהוּא טָמֵא כו' פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁהוּא טָמֵא הַדָּם אוֹ הַבָּשָׂר וְקָשֶׁה לְרִיבָּ"א דִּבְטֻמְאַת בָּשָׂר ע"כ צִיץ לֹא מְרַצֶּה לַאֲכִילָה אֶלָּא לִפְטוֹר מִפֶּסַח שֵׁנִי וכמ"ד הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת וְכַר' נָתָן דְּלָא בָּעֵי אֶלָּא גַּבְרָא דַּחֲזֵי וא"כ הֵיכִי דָּיֵיק טַעְמָא דְּנִזְרַק וְאַחַ"כ נוֹדַע הָא נוֹדַע וְאַחַ"כ נִזְרַק לֹא מְרַצֶּה צִיץ וְהַיְנוּ לְפָטְרוֹ מִפֶּסַח שֵׁנִי וע"כ הָא דְּלָא מְרַצֵּי הַיְנוּ מִדְּרַבָּנָן מִדְּמַפְלִיג בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד וְכֵן אָמַר בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף צ. וְשָׁם) וְהֵיכִי מְחַיְּבִי לֵיהּ רַבָּנָן בְּפֶסַח שֵׁנִי כֵּיוָן דְּמִדְּאוֹרַיְתָא פָּטוּר הָוֵי חֻלִּין בָּעֲזָרָה וְעוֹד הָא לְעֵיל (פְּסָחִים דַּף עח:) תְּנַן נִטְמָא בָּשָׂר וְחֵלֶב קַיָּם אֵינוֹ זוֹרֵק אֶת הַדָּם וְהַיְנוּ מִדְּרַבָּנָן דְּמוֹקֵי לָהּ כְּרַבִּי נָתָן וא"כ הָא דְּדָיֵיק רַב לְעֵיל אִם זָרַק הוּרְצָה הַיְנוּ אֲפִילּוּ מִדְּרַבָּנָן וְנוֹדַע קֹדֶם זְרִיקָה מַיְירֵי מִדְּקָאָמַר לֹא יִזְרֹק וְנִרְאֶה לְרִיבָּ"א דְּלָא מַיְירֵי מַתְנִי' אֶלָּא בְּטֻמְאַת דָּם וְהָא דְּדָיֵיק בגמ' הָא נוֹדַע וְאַחַר כָּךְ נִזְרַק לֹא הַיְנוּ לְהַתִּיר בָּשָׂר בַּאֲכִילָה אֲבָל פָּטוּר מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי מִיהוּ יֵשׁ לְיַשֵּׁב פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּהָא דְּקָאָמַר הַצִּיץ מְרַצֶּה הַיְנוּ לְהַקְטִיר הָאֵמוּרִין הָא נוֹדַע וְאַחַ"כ נִזְרַק לֹא מְרַצֶּה לְהַקְטִיר הָאֵמוּרִים וּפָטוּר מִפֶּסַח שֵׁנִי: הוּא הַדִּין נוֹדַע וְאַחַר כָּךְ נִזְרַק וא"ת א"כ מַאי דְּחִקָהּ דָּר' שִׁילָא לְחַלֵּק בֵּין טֻמְאָה לִזְרִיקָתוֹ כֵּיוָן דְּלָאו דַּוְקָא קָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין נִזְרַק וְאַחַ"כ נוֹדַע וְאוֹמֵר ר"י דָּר' שִׁילָא לָאו אַהָךְ קֻשְׁיָא אֲמָרָהּ אֶלָּא אַמַּאי דְּפָרִיךְ בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת דַּף כֹּה:) אַהָךְ בָּרַיְתָא דְּעַל מָה הַצִּיץ מְרַצֶּה מִבָּרַיְתָא דְּקָתָנֵי דָּם שֶׁנִּטְמָא וּזְרָקוֹ בְּשׁוֹגֵג הֻרְצָה בְּמֵזִיד לֹא הֻרְצָה וְהָכָא אַסִּיק לֵיהּ אַגַּב תֵּירוּצָא דְּרָבִינָא: לָאו לְמַעוּטֵי טֻמְאַת הַתְּהוֹם דְּשֶׁרֶץ וא"ת הֵיכִי שַׁיָּךְ טֻמְאַת הַתְּהוֹם בְּשֶׁרֶץ וְהָא לֹא מְטַמֵּא אֶלָּא בְּמַגָּע וְטֻמְאַת הַתְּהוֹם אֵינָהּ בְּגָלוּי אֶלָּא מְכֻסֶּה וְטָמוּן בְּעָפָר בְּתֶבֶן אוֹ בִּצְרוֹר כִּדְתַנְיָא לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף פא:) וְיֵשׁ לוֹמַר כְּגוֹן שֶׁהִכְנִיס יָדוֹ בְּעָפָר וְנָגַע: אִי בְּנָזִיר וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו אָמַר רַחֲמָנָא תֵּמַהּ לר"י דִּלְמָא לְעוֹלָם בְּנָזִיר וְנָפְקָא מִנָּהּ אִם שָׁחַט קָרְבָּנוֹת וְנִטְמָא דְּלָא מְרַצֵּי צִיץ וְכֵן קָשֶׁה בְּסָמוּךְ דְּקָאָמַר אֶלָּא לְמ"ד שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין כו' הָא מִכָּל מָקוֹם נָפְקָא מִנַּהּ לְאִם שָׁחַט פִּסְחוֹ כִּדְפֵי' וְאוֹמֵר ר"י דְּלָא בָּעֵי לְמֵימַר הָכִי דא"כ תִּפְשֹׁט דִּבְזִבְחָא גְּמִירִי לָא שְׁנָא בִּבְעָלִים ול"ש בְּכֹהֵן:

מסורת הש״ס

א תוספתא נזיר; תוספתא פסחים; מנחות טו.
ב יבמות צ.; מנחות כה:
ג יומא ז.; תוספתא נזיר; לעיל טז:
ד זבחים מה:; מנחות כה:
ה שבועות טז:; זבחים כג.
ו לקמן צ:; לקמן צג.; לעיל סט:
ז נדה עב:; נזיר טו:

גליון הש״ס

תוס' ד"ה אי בנזיר כו' נ"מ לאם שחט פסחו. ק"ל הא לשחוט לטמא כשר ולזריקה ובעלים כהן ומדין הזריקה בטומאה הא זהו האיבעיא ורוצה באמת לפשוט מזה דלכהן הותרה וכדאמרינן אלא לאו בכהן ובודאי אין חילוק בזה אם הזורק כהן הוא הבעלים או כהן אחר וצע"ג:

תורה אור השלם

וְעָשִׂיתָ צִּיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה [שמות כח, לו]
וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בְּפֶתַע פִּתְאֹם וְטִמֵּא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלְּחֶנּוּ [במדבר ו, ט]
וְכִי־יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר [ויקרא טו, יג]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הל' ו:
ב מיי' פ"ד מהל' קרבן פסח הל' ב:
ג מיי' פ"ד מהל' קרבן פסח הל' יב:
ד מיי' פ"ד מהל' ביאת מקדש הל' ו:
ה מיי' פ"ד מהל' ביאת מקדש הל' ז:
ו מיי' פ"ו מהל' נזירות הל' יז:
ז מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הל' ב:
ח מיי' פ"ד מהל' ביאת מקדש הל' ו:
ט מיי' פ"ו מהל' נזירות הל' יח:

מסורת הש״ס

א נזיר טו:

גליון הש״ס

גמ' וקסבר אין שוחטין חורקין. עיין לקמן צג ע"א תוס' ד"ה לא קשיא:

בַּשֵּׁנִי שֶׁלֹּא עַדַיִן סָפַק הוּא שֶׁמָּא תִּרְאֶה יוֹם זֶה וְיִצְטָרֵף עִם אֶתְמוֹל וְתִרְאֶה גַּם מָחָר וְהוּ לְהוּ לְשָׁלֹשָׁה וְהָוְיָא לַהּ זָבָה גְּמוּרָה וְאִם לֹא תִּרְאֶה תִּטְהַר לְעֶרֶב: אֵינָהּ אוֹכֶלֶת שֶׁהֲרֵי צְרִיכָה לְהְיוֹת עוֹד מָחָר שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם: וּפְטוּרָה מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי קס"ד כֵּיוָן דְּבִשְׁעַת שְׁחִיטָה וּזְרִיקָה סָפֵק הָוֵי מְרַאָה צִיץ מִשָּׁמַאת הַתְּהוֹם דְּזִיבָה וּאע"ג דְּאָזְלֵי מִלְּתָא לְמַפְרֵעַ שָׁנְטְמְאָה וְדַאי בְּטֻמְאַת הַתְּהוֹם: מִכָּאן וּלְהַבָּא הִיא מְטַמֵּא שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם שֶׁסְּפִרָה קְצָת הַיּוֹם וְטָבְלָה טְהוֹרָה מִשָּׁמְאָה שֶׁל אֶתְמוֹל וְכִי הֲדַר חָזְיָא בּוֹ בַּיּוֹם מְטַמְּאָה מִכָּאן וּלְהַבָּא וְתִהְיֶה מֵחַר שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם הִלְכָּךְ בְּזָרִיקָה וּשְׁחִיטָה טְהוֹרָה מְעַלְיָיתָא הֲוַאי וְרַבָּנָן פְּלִיגִי עֲלַהּ וְאָמְרִי דְּכִי חָזְיָא אִגְּלַאי מִלְּתָא לְמַפְרֵעַ דְּזִיבָה הִיא וַחֲדָא טֻמְאָה הִיא וּבְשָׁעַת שְׁחִיטָה סָפֵק הֲוַאי וַחֲיָבֶת בְּפֶסַח שֵׁנִי וּלְקַמְּהּ פְּרִיךְ כֵּיוָן דְּלָר' יוֹסֵי כָּל חַד וְחַד טֻמְאָה בְּאַנְפֵי נַפְשֵׁהּ הוּא הֵיאַךְ מִצְטָרְפִים לִזִּיבָה לַעֲשׂוֹת זָבָה גְּדוֹלָה: בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת דְּאִלּוּ בַּעַל ג' רְאִיּוֹת לָא חָזֵי לְמֵיכַל לְאַרְתָּא עַד שֶׁיָּבִיא קָרְבָּנוֹתָיו בְּח' וּבַשְּׁמִינִי נָמֵי לָא מְצֵי לְמֵינְקַט וּמִתְנֵי וְאַחַ"כ רְאָה מְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמַפְרֵעַ דְּכֵיוָן דְּיָצָא מִזִּיבָה רִאשׁוֹנָה לְשָׁעָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְקָרְבָּן הֲוָיָא לַהּ הַךְ זִיבָה אַחֲרִיתִי וּמוֹשָׁב וּמִשְׁכָּב שֶׁמֵּאֲתְמוֹל לְאַחַר טְבִילָה וְעַד הֵנָּה טְהוֹרָה לְמַפְרֵעַ אֲפִילּוּ טְבָלָה בְּז' שַׁחֲרִית: מִשְׁכָּבוֹת וּמוֹשָׁבוֹת שֶׁלְּאַחַר טְבִילָתוֹ טְמֵאִין שֶׁהֲרֵי סָתַר מִנְיָנוֹ וַהֲרֵי הוּא כִּבְתְחִלָּתוֹ דִּכְתִיב (ויקרא ט"ו:י"ג) וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים וַהֲרֵי אֵינָן וּמְדַקְתָּנֵי נָמֵי בְּשׁוֹמֶרֶת יוֹם לְמַפְרֵעַ אַלְמָא נָמֵי לְמַפְרֵעַ מְטַמְּאָה וְאַפ"ה פָּטַר לַהּ מִפֶּסַח שֵׁנִי ש"מ טַעֲמָא מִשּׁוּם דְּטָמְאַת הַתְּהוֹם הָוֵי וּמִשְׁכָּבוֹת וּמוֹשָׁבוֹת דְּרַבּוּתָא נְקֵט לְהוּ מִפְּנֵי שֶׁהֵן אַב הַטֻּמְאָה לְטַמֵּא אָדָם וּבְגָדִים וְזֶה וְזֶב חִלּוּק מִשְׁאָר טְמֵאִין: מִדְּרַבָּנָן אֲבָל מִדְּאוֹרַיְתָא לָא מְטַמְּאוּ אֶלָּא מִכָּאן וּלְהַבָּא לֹא הַזָּב בְּשָׁבְיעִי וְלֹא שׁוֹמֶרֶת יוֹם בְּשֵׁנִי דְּמִקְצָת יוֹם עוֹלָה לָהֶן לִסְפִירָתָן הִלְכָךְ לְגַבֵּי פֶּסַח טָהוֹרִין מֵעִלָּיָא הֲווּ: אֲבָל הָרוֹאֶה זוֹב כו' לֹא יָדַעְנוּ אַהֵיכָא קָאֵי אֲבָל: סוֹתֵר אֶת שֶׁלְּפָנָיו כָּל סְפוּרִין שֶׁסָּפַר וְצָרִיךְ לִסְפּוֹר ז' אֲחֵרִים: וא"ל רַבִּי יוֹחָנָן לֹא יִסְתֹּר אֶלָּא יוֹמוֹ וַיַּחֲזֹר וְיִסְפֹּר יוֹם א' וְהַיְינוּ אַמִּלְתֵּהּ דְּר' יוֹחָנָן מַה נַּפְשֵׁךְ אִי לְמַפְרֵעַ מְטַמֵּא דְּאֵין מִקְצָת הַיּוֹם עוֹלָה לוֹ וְלֹא נִגְמְרָה סְפִירָתוֹ: כּוּלְּהוּ נָמֵי נִסְתּוֹר דִּכְתִיב וְסָפַר לוֹ ז' יָמִים לְטָהֳרָתוֹ טְהֳרָה אַחַת לְכָלָן שֶׁלֹּא תְּהֵיֶה טֻמְאָה מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶן בְּמַס' נְדָּה (דף לג:) וְאִם מָנָה לְסֵרוּגִין כִּי הָכָא שֶׁיִּסְתֹּר יוֹמוֹ וַיַּשְׁלִימֵנוּ לְמִחַר נִמְצֵאת הַפְסָקָה בֵּינֵיהֶם: וְאִם מִכָּאן וּלְהַבָּא מְטַמֵּא שֶׁעָלְתָה לוֹ מִקְצָת הַיּוֹם וְנִמְרוּ סְפוּרִין שֶׁלּוֹ: יוֹמוֹ נָמֵי לֹא לְסְתּוֹר אֶלָּא חֲרֵי הוּא כִּרְאִיָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל זִיבָה אַחֶרֶת וְאֵין בָּהּ אֶלָּא טֻמְאַת עֶרֶב וְיִטְבֹּל לָעֶרֶב וְיִטְהַר דקי"ל רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל זָב קֶרִי בְּעַלְמָא הוּא בְּמַס' נְדָּה (דף עב.): אֶלָּא ה"ק ר' יוֹחָנָן לֹא יִסְתֹּר וְלֹא יוֹמוֹ כְּלוֹמַר אֲפִילּוּ יוֹמוֹ לְפִי שֶׁכְּבָר עָלְתָה לוֹ מִקְצָת הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ וְשָׁלְמוּ סְפוּרִין שֶׁלּוֹ וְיָצָא מִכְּלַל זִיבָה: וא"ל ר' אוֹשַׁעְיָא לְרַבִּי יוֹחָנָן: ר' יוֹסֵי קַאֵי כְּוָותָךְ דס"ל נָמֵי מִכָּאן וּלְהַבָּא הוּא מְטַמֵּא מִדְּפָטַר לֵיהּ לְעֵיל מִפֶּסַח שֵׁנִי אַלְמָא קָסָבַר ר' אוֹשַׁעְיָא לְמַפְרֵעַ דְּר' יוֹסֵי מִדְּרַבָּנָן קָאָמַר: וְהָא ר' יוֹסֵי כו' מַסְקָנָא דְּמִלְּתֵהּ הוּא וְלֹא מְשׁוּם קַשְׁיָא לֵיהּ: הַשְׁתָּא דְּאָמַר מִכָּאן וּלְהַבָּא מְטַמֵּא וְלָא מַשְׁכַּחַת טוּמְאַ' הַתְּהוֹם בְּזִיבָה: בִּלְבַד דְּקָתָנֵי לְעֵיל לְמְעוּטֵי שֶׁרֶץ תּוֹקְמָא וּבְכֹהֵן כְּדְאָמַר לְעֵיל דְּאִלּוּ בְּבָעָלִים לָא מְהַנֵּי שֶׁרֶץ וְקָאָמַר דְּבְטֻמְאַת הַתְּהוֹם דְּמֵת מִיהָא הַתְּרָה לוֹ: אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרֶץ וְאַשְׁמְעִינַן דְּטוּמְאַ' הַתְּהוֹם נָמֵי דַּחֲיָא לֵיהּ: הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ מִקְצָת הַיּוֹם עוֹלָה לַהּ לְסְפִירָתָהּ וּמִכָּאן וּלְהַבָּא מְטַמֵּא בְּאַנְפֵי נַפְשֵׁהּ: בְּשׁוֹפַעַת כָּל שְׁלֹשָׁה רְצוּפִין דְּלָא הֲוָה לַהּ מְנָיָנָא כְּלָל: אִי נָמֵי בְּרוֹאֶה שְׁנֵי בה"ש דְּכָל תְּחִלּוֹת הַיָּמִים הָיוּ בְּטֻמְאָה דְּאֵין כָּאן סְפִירָה כְּלָל וּבַשֵּׁנִי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת סְגִי דְּאִיכָּא טֻמְאַת ג' יָמִים רְצוּפִין כְּגוֹן בה"ש שֶׁל ע"ש יֵ"ש כָּאן סוֹף עֶרֶב שַׁבָּת וּתְחִלַּת שַׁבָּת וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל מָחָר שֶׁהוּא סוֹף הַשַּׁבָּת וּתְחִלַּת א' בַּשַּׁבָּת הֲרֵי ג' יָמִים רְצוּפִין וְאֵין כָּאן תְּחִלַּת יוֹם טָהוֹר שֶׁיַּעֲלֶה לַסְּפִירָה וּלְפִי הַדְּבָרִים לָמָּ"ד מִקְצָת הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ תְּחִלַּת הַלַּיְלָה עוֹלָה לִסְפִירָתָהּ וא"צ עֲלוֹת הַשַּׁחַר מִדְּאָצְטְרִיךְ לְמַנְקֵט בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְלָא נְקֵט מַשְׁכַּחַת לַהּ בְּשִׁרּוּאָה בַּלֵּילוֹת: בְּתָמִיד כָּל הַשָּׁנָה וְאַלְבָּא דְּמַאן דְּאָמַר טֻמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִבּוּר קָבְעֵי רַב יוֹסֵף הָכִי אִי אְצְטְרִיךְ לְהַדֵּר אַכֹּהֵן טָהוֹר מִשּׁוּם טוּמְאַ' הַתְּהוֹם אִי לָא וְאַלְבָּא דמ"ד לְקָמָן דְּטֻמְאַת הַתְּהוֹם מְרַצֵּי צִיץ גַּבֵּי נָזִיר וְעוֹשֶׂה פֶּסַח אַפֵּי' לְכַתְּחִלָּה כְּגוֹן שֶׁנּוֹדַע לוֹ לִפְנֵי זְרִיקָה: בְּקָרְבְּנוֹתֵיהֶן דְּנָזִיר וְעוֹשֶׂה פֶּסַח: בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא הַתְּרָה לוֹ טֻמְאָה יְדוּעָה כְּלָל כְּגוֹן נָזִיר וְעוֹשֶׂה פֶּסַח שֶׁהֵן קָרְבְּנוֹת יָחִיד: מָקוֹם שֶׁהַתְּרָה לוֹ טֻמְאָה יְדוּעָה הֵיכָא דְּלֵיכָּא טְהוֹרִין:

אוֹ מִשּׁוּם דְּסָבַר דְּצִיץ מְרַצֶּה תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ"א מנ"ל דְּיִלְמָא הָא דְּפָטְרִין הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּסָבַר דְּנָשִׁים בְּשֵׁנִי רְשׁוּת וְאוּר"י דִּבְהֶדְיָא מוֹכַח לְקַמָּן סוֹף פֶּרֶק הָאִשָּׁה (דף צא:) דְּרַבִּי יוֹסֵי סָבַר נָשִׁים בְּשֵׁנִי חוֹבָה:

קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי מִכָּאן וּלְהַבָּא הִיא מְטַמְּאָה פִּי' וְאֵנָן סְבִירָא לַן כְּרַבָּנָן דְּלַמַּפְרֵעַ מְטַמְּאָה וא"ת כִּי ס"ד נָמֵי דְּטָעֲמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי מִשּׁוּם דְּסָבַר צִיץ מְרַצֶּה מַאי פְּרִיךְ לֵימָא דס"ל כְּרַבָּנָן וי"ל שֶׁלֹּא רָצָה לַעֲשׂוֹת מַחֲלֹקֶת חֲדָשָׁה שֶׁלֹּא מְצִינוּ תַּנָּאִים חֲלוּקִים בְּכָךְ אֲבָל בִּלְמַפְרֵעַ הוּא מְטַמֵּא מְצִינוּ תַּנָּאִים בְּשִׁלְהֵי נִדָּה (דף עב.) אַמַּתְנִי' דְּטָבְלָה יוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו וְשִׁמְּשָׁה: אִי נָמֵי כְּגוֹן רָאֲתָה שְׁנֵי יָמִים בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מִדְּלָא מְשַׁנֵּי בְּרוֹאֶה בַּלֵּילוֹת מַשְׁמַע דְּסָפְרִית לַיְלָה הַוְיָא סְפִירָה וְכֵן פִּי' בַּקּוּנְטְרֵס וְקָשֶׁה לְרִיבָ"א דְּתַנְיָא פ' שֵׁנִי דְּמִגִּלָּה (דף כ.) וְכֵן שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם לֹא תִּטְבֹּל עַד הֶנֵץ הַחַמָּה וּמַסִּיק בגמ' קמ"ל כֵּיוָן דְּבָעֵי שְׁמוּר בֵּימָמָא הוּא וְכֵן בְּשִׁלְהֵי נִדָּה (דף עב.) אָמַר וְשָׁוִין בְּרוֹאֶה תּוֹךְ י"א יוֹם וְטָבְלָה לָעֶרֶב וְשִׁמְּשָׁה שֶׁמִּטַּמְּאִים מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וְחַיָּבִין בִּקְרְבָּן מַשְׁמַע אֲפִילּוּ לֹא רָאֲתָה אַחַ"כ וּמִשּׁוּם דְּבַלַּיְלָה לֹא חֲשִׁיב שְׁמוּר וי"ל דְּוַדַּאי סְפִירַת לַיְלָה לֹא הָוְיָא סְפִירָה ומ"מ לָא מְצֵי לְאוֹקְמָא בְּרוֹאֶה בַּלֵּילוֹת מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דְּסָבַר רַבִּי יוֹסֵי מִקְצָת הַיּוֹם שֶׁסְּפָרָה בַּשְּׁבִיעִי הֲוֵי כְּכֻלּוֹ ה"ה אִם פָּסְקָה בַּחֲצִי הַיּוֹם שֶׁיַּעֲלֶה לָהּ שְׁמוּר סוֹף הַנִּשְׁאָר לְכָךְ מוּקֵי בְּשׁוֹפַעַת שֶׁלֹּא הָיָה סוֹף הַיּוֹם בְּטָהֳרָה א"נ בְּרוֹאֶה שְׁנֵי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְלֵיכָּא לְמֵימַר שֶׁיַּעֲלֶה לָהּ אֶמְצַע הַיּוֹם שְׁמוּר דְּלָא אָמַר מִקְצָת הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ אֶלָּא אוֹ תְּחִלָּתוֹ אוֹ סוֹפוֹ אֲבָל אֶמְצַע לֹא וְכֵן אִיתָא בְּהֶדְיָא בְּנָזִיר בפ"ב (דף טו.) דְּקָאָמַר וְרַבִּי יוֹסֵי זָבָה גְּמוּרָה הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ כֵּיוָן דַּחֲזַאי פַּלְגָא דְּיוֹמָא אִידְּךָ פַּלְגָא סָלֵיק לַהּ שְׁמוּר וּמְשַׁנֵּי בְּגוֹן דַּחֲזַאי תְּלָתָא יוֹמֵי סְמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה דְּלֹא הָוֵה שְׁהוּת בַּיּוֹם דְּסָלֵיק לַהּ מִמְּנָיָנָא וּתְלָתָא יוֹמֵי לָאו דַּוְקָא דְּרַאֲיָה שְׁלִישִׁית לָא חֲשִׁיבָא שְׁהוּת סְמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה מֵאַחַר שֶׁכְּבָר רָאֲתָה שְׁנֵי יָמִים סְמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה וּבַשְּׁלִישִׁי תִּרְאֶה בְּאֶיזּוֹ שָׁעָה שֶׁתִּהְיֶה בַּלַּיְלָה וּבְלָבַד שֶׁתִּרְאֶה קֹדֶם הַיּוֹם שֶׁלֹּא יַעֲלֶה לָהּ שְׁמוּר תְּחִלַּת יוֹם ג' וא"ת וְהָא אָמְרִינַן בְּפֶרֶק בְּנוֹת כּוּתִּים (נִדָּה דַּף לג.) דְּכוּתִית יוֹם שֶׁפּוֹסֶקֶת סוֹפַרְתּוֹ לְמִנְיַן שִׁבְעָה הָא רַבִּי יוֹסֵי נָמֵי סָבַר הָכָא סוֹף הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ וי"ל דְּלָא אָמַר סוֹף הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ בְּתְחִלַּת חֶשְׁבּוֹן אֶלָּא בְּסוֹף חֶשְׁבּוֹן כִּי הָכָא כְּגוֹן זָב בַּשְּׁבִיעִי אוֹ שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם שֶׁאֵין לָהּ לִמְנוֹת יוֹתֵר וְסוֹף חֶשְׁבּוֹן מִסּוֹף חֶשְׁבּוֹן אֵית לָן לְמֵילַף וְלֹא מִתְּחִלַּת חֶשְׁבּוֹן וְאַשְׁכְּחַן חִלּוּק בֵּין תְּחִלַּת חֶשְׁבּוֹן לְסוֹף חֶשְׁבּוֹן בפ"ק דר"ה (דף י.) דְּנִדָּה עוֹלָה לָהּ סוֹף הַיּוֹם בְּתְחִלָּתָהּ וְאֵין תְּחִלַּת הַיּוֹם עוֹלָה לָהּ בְּסוֹפָהּ אע"ג דְּהָתָם הָוֵי אִיפְּכָא מִסְּבָרָתַנוּ: **אָמַר רָבָא ק"ו כו' מָקוֹם שֶׁהַתְּרָה לוֹ טֻמְאָה יְדוּעָה אֵינוֹ דִּין שֶׁהַתְּרָה לוֹ טֻמְאַת הַתְּהוֹם וא"ת וַנֵּימָא דַּיּוֹ מַה טֻמְאָה יְדוּעָה לֹא הַתְּרָה אֶלָּא הֵיכָא דְּלָא אֶפְשָׁר ה"נ טֻמְאַת הַתְּהוֹם וי"ל דַּעֲדִיפָא פְּרִיךְ אֲפִילּוּ לְר' טַרְפוֹן דְּלֵית לֵיהּ דַּיּוֹ הֵיכָא דְּמִפְרַךְ ק"ו (בב"ק ד' כה.):

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פה' מהל' מטמאי משכב ומושב הל' ט:
ב מיי' פו' מהל' קרבן פסח הל' ג:
ג מיי' פג' מהל' מחוסרי כפרה הל' א:

אֵינוֹ דִּין שֶׁהוּתְּרָה לוֹ טוּמְאַת הַתְּהוֹם! (א)אָמְרִי: וּמִי דָּיְינִינַן קַל וָחוֹמֶר מֵהֲלָכָה? וְהָתַנְיָא, אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: עֲקִיבָא, עֶצֶם כִּשְׂעוֹרָה הֲלָכָה, רְבִיעִית דָּם קַל וְחוֹמֶר, וְאֵין דָּנִין קַל וָחוֹמֶר מֵהֲלָכָה! אֶלָּא אָמַר רָבָא: יָלֵיף "מוֹעֲדוֹ" "מוֹעֲדוֹ" מִפֶּסַח. וְטוּמְאַת הַתְּהוֹם גּוּפָא הֵיכָא כְּתִיבָא? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר קְרָא: "וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו" — בִּמְחֻוֶּורֶת עָלָיו. אַשְׁכְּחַן נָזִיר. עוֹשֵׂה פֶּסַח מְנָלַן? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר קְרָא: "בְדֶרֶךְ רְחוֹקָה לָכֶם" — בִּמְחֻוֶּורֶת לָכֶם. (ב)רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: כְּדֶרֶךְ. מָה דֶּרֶךְ — בְּגָלוּי, אַף טוּמְאָה נָמֵי — בְּגָלוּי. א(ג)מֵיתִיבִי: אֵי זֶהוּ טוּמְאַת הַתְּהוֹם? כָּל שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ אֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם. הִכִּיר בָּהּ אֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם — אֵין זֶה טוּמְאַת הַתְּהוֹם. לְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר: בִּמְחֻוֶּורֶת עָלָיו — עַד דְּיָדַע הוּא. לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר: "לָכֶם", בִּמְחֻוֶּורֶת לָכֶם — עַד דְּיָדְעִי בַּהּ תְּרֵין. לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּאָמַר: כְּדֶרֶךְ — עַד דְּיָדְעִי כּוּלֵּי עָלְמָא. אֶלָּא, טוּמְאַת הַתְּהוֹם הִלְכְתָא גְּמִירִי לַהּ, וּקְרָא — אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא. אָמַר מָר בַּר רַב אָשֵׁי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנּוֹדַע לוֹ לְאַחַר זְרִיקָה, דִּכִי אִזְדְּרִיק דָּם — שַׁפִּיר אִיזְדְּרִיק, אֲבָל נוֹדַע לוֹ לִפְנֵי זְרִיקָה — לֹא מְרַצֶּה. (ד)מֵיתִיבִי: הַמּוֹצֵא מֵת מוּשְׁכָּב לְרָחְבּוֹ שֶׁל דֶּרֶךְ, לִתְרוּמָה — טָמֵא. לְנָזִיר וְעוֹשֵׂה פֶּסַח — טָהוֹר. וְכָל טָמֵא וְטָהוֹר — לְהַבָּא הוּא. באֶלָּא אִי אִיתְּמַר, הָכִי אִיתְּמַר: אָמַר מָר בַּר רַב אָשֵׁי: לָא תֵּימָא נוֹדַע לוֹ לְאַחַר זְרִיקָה הוּא דִּמְרַצֶּה, אֲבָל נוֹדַע לוֹ לִפְנֵי זְרִיקָה — לֹא מְרַצֶּה, אֶלָּא אֲפִילּוּ נוֹדַע לוֹ לִפְנֵי זְרִיקָה — מְרַצֶּה. ג(ד)גּוּפָא. הַמּוֹצֵא מֵת מוּשְׁכָּב לְרָחְבּוֹ שֶׁל דֶּרֶךְ, לִתְרוּמָה — טָמֵא, לְנָזִיר וְעוֹשֵׂה פֶּסַח — טָהוֹר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם לַעֲבוֹר. אֲבָל יֵשׁ מָקוֹם לַעֲבוֹר — אַף לִתְרוּמָה טָהוֹר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁמְּצָאוֹ שָׁלֵם. אֲבָל מְשׁוּבָּר וּמְפוֹרָק טָהוֹר, שֶׁמָּא בֵּין הַפְּרָקִים עָבַר. וּבַקֶּבֶר, אֲפִילּוּ מְשׁוּבָּר וּמְפוֹרָק טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהַקֶּבֶר מְצָרְפוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בִּמְהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו, אֲבָל טָעוּן אוֹ רָכוּב — טָמֵא, לְפִי שֶׁמְּהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִגַּע וְלֹא יַאֲהִיל, אֲבָל טָעוּן אוֹ רָכוּב אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִגַּע וְלֹא יַאֲהִיל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּטוּמְאַת הַתְּהוֹם, אֲבָל בְּטוּמְאָה יְדוּעָה — טָמֵא: וְאֵי זֶה הִיא טוּמְאַת הַתְּהוֹם — כָּל שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ אֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם. אֲבָל הִכִּיר בָּהּ אֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם — אֵין זֶה טוּמְאַת הַתְּהוֹם. המְצָאוֹ טָמוּן בְּתֶבֶן, בְּעָפָר, וּבִצְרוֹרוֹת — הֲרֵי זֶה טוּמְאַת הַתְּהוֹם. בְּמַיִם, בַּאֲפֵילָה, בְּנִקְיקֵי הַסְּלָעִים — אֵין זֶה טוּמְאַת הַתְּהוֹם. וְלֹא אָמְרוּ טוּמְאַת הַתְּהוֹם אֶלָּא לְמֵת בִּלְבַד. ו(ח)מַתְנִי׳ נִטְמָא שָׁלֵם אוֹ רוּבּוֹ — שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה. נִטְמָא מִיעוּטוֹ וְהַנּוֹתָר — שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחַצְרוֹתֵיהֶן אוֹ עַל גַּגּוֹתֵיהֶן מֵעֲצֵי עַצְמָן. הַצַּיְקָנִין שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה בִּשְׁבִיל לֵיהָנוֹת מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה. גְּמָ׳ מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: כְּדֵי לְבַיְּישָׁן. (ה)נִטְמָא מִיעוּטוֹ וְכוּ׳. וּרְמִינְהוּ: וְכֵן מִי שֶׁיָּצָא מִירוּשָׁלַיִם וְנִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ בְּשַׂר קֹדֶשׁ, אִם עָבַר צוֹפִים — שׂוֹרְפוֹ בִּמְקוֹמוֹ, וְאִם לָאו —

חוֹזֵר

אֵינוֹ דִּין שֶׁהֻתְּרָה לוֹ טֻמְאַת הַתְּהוֹם הֶתֵּר גָּמוּר וַאֲפִילּוּ אִיכָּא טְהוֹרִין: מֵהֲלָכָה כְּגוֹן קֶבֶר טֻמְאַת הַתְּהוֹם הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי בְּנָזִיר וְעוֹשֵׂה פֶּסַח: וּמִי דָּיְנִינַן קַל וָחֹמֶר מֵהֲלָכָה וְהָא טֻמְאַת הַתְּהוֹם לֹא מִשּׁוּם סְפֵיקָא מְטַמְּאִין לַהּ דְּנֵימָא גִּלּוּי מִלְּתָא לְמַפְרֵעַ בְּעָלְמָא הִיא הַשְׁתָּא אֲפִילּוּ בְּוַדַּאי נִטְמְאוּ נָמֵי אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁנִּטְמָא הָיְתָה טֻמְאַת הַתְּהוֹם שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ אָדָם מֵעוֹלָם מְטַהֲרִין לֵיהּ כִּדְלְקַמָּן: דר"א ור"ע בְּמַסֶּכֶת נָזִיר דְּאָמְרִינַן הָתָם רְבִיעִית דָּם אֵין הַנָּזִיר מְגַלֵּחַ עַל מַגָּעָהּ וְעַל מַשָּׂאָהּ וְקָאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא ק"ו וּמָה עֶצֶם כִּשְׂעוֹרָה שֶׁאֵין מְטַמֵּא (אֶת כָּל) אָדָם בְּאֹהֶל הַנָּזִיר מְגַלֵּחַ עַל מַגָּעָהּ וְעַל מַשָּׂאָהּ רְבִיעִית דָּם שֶׁמְּטַמְּאָה (אֶת כֹּל) אָדָם בְּאֹהֶל אֵינוֹ דִּין שֶׁהַנָּזִיר מְגַלֵּחַ עַל מַגָּעָהּ וְעַל מַשָּׂאָהּ אָמַר לוֹ ר"א לר"ע עֶצֶם כִּשְׂעוֹרָה שֶׁהַנָּזִיר מְגַלֵּחַ עַל מַגָּעָהּ וּמַשָּׂאָהּ הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי וְאֵין כָּתוּב בַּתּוֹרָה וּרְבִיעִית דָּם אַתָּה בָּא לִלְמֹד מִמֶּנָּה בק"ו וְאֵין דָּנִין ק"ו מֵהֲלָכָה אֶלָּא מִדָּבָר הַכָּתוּב בַּתּוֹרָה: וְטֻמְאַת הַתְּהוֹם שֶׁהֻתְּרָה בְּנָזִיר וְעוֹשֵׂה פֶּסַח הֵיכָא כְּתִיבָא וְהַךְ בָּעֲיָא אִבַּעְיָא בֵּי מִדְרְשָׁא מִקַּמֵּי הָא בָּעֲיָא דְּרַב יוֹסֵף וּבְשֵׁנִי דְּרַב יוֹסֵף כְּבָר אִפְּשִׁיטָא הַךְ מַסְקָנָא דִּלְקַמָּן דְּטֻמְאַת הַתְּהוֹם גְּמָרָא גְּמִירִי לַהּ מִשּׁוּם הָכִי פָּרְכִינַן לְעֵיל וּמִי דָּיְנִינַן ק"ו מֵהֲלָכָה: אֵי זֶהוּ טֻמְאַת הַתְּהוֹם שֶׁהֻתְּרָה לְנָזִיר וְעוֹשֵׂה פֶּסַח: בִּמְחֻוֶּרֶת עָלָיו שֶׁתְּהֵא בְּרוּרָה לוֹ: לָכֶם טָמֵא לָנֶפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם וְהַאי לָכֶם קָאֵי נָמֵי אַטָּמֵא: כִּי דֶּרֶךְ טָמֵא לְנֶפֶשׁ דּוּמְיָא דְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה הוּא: אֵי זֶהוּ טֻמְאַת הַתְּהוֹם שֶׁהֻתְּרָה לְנָזִיר וְעוֹשֵׂה פֶּסַח: לֹא שָׁנוּ דְּצִיץ מְרַצֶּה עַל טֻמְאַת הַתְּהוֹם בְּנָזִיר וְעוֹשֵׂה פֶּסַח: מֻשְׁכָּב לְרָחְבּוֹ שֶׁל דֶּרֶךְ וְהוּא עָבַר שָׁם וְאִ"אֶ שֶׁלֹּא נָגַע שָׁם אוֹ הֵסִיט אוֹ הֶאֱהִיל: לִתְרוּמָה לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה: טָמֵא דְּלָא הֻתְּרָה בּוֹ טֻמְאַת הַתְּהוֹם וְאִלּוּ לְאָרְכּוֹ שֶׁל דֶּרֶךְ אַפֵּי' טֻמְאַת הַתְּהוֹם אֵין כָּאן: שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם לַעֲבֹר שֶׁמַּחֲזִיק וּמְמַלֵּא אֶת כָּל רֹחַב הַדֶּרֶךְ אַף עַל גַּב דְּטֻמְאַת וַדַּאי הִיא כֵּיוָן דְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְּעָבַר עָלֶיהָ טֻמְאַת הַתְּהוֹם הֲוַאי שֶׁלֹּא הָיָה שׁוּם אָדָם יוֹדְעוֹ שָׁם וְאַף לָזֶה לֹא נוֹדַע עַד שֶׁנִּשְׁחֲטוּ קָרְבְּנוֹתָיו הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הִיא שֶׁזּוֹרְקִין עָלָיו אֶת הַדָּמִים: אֲבָל יֵשׁ לוֹ מָקוֹם לַעֲבֹר אַף לִתְרוּמָה טָהוֹר דַּהֲוֵי לֵהּ סְפֵק טֻמְאָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּסְפֵקוֹ טָהוֹר: בד"א דְּכִי מְמַלֵּא אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ טָמֵא: שֶׁהַקֶּבֶר מְצָרְפוֹ שֶׁכָּל הַקֶּבֶר מְטַמֵּא בְּאֹהֶל וַאֲפִילּוּ רֵיקָן שֶׁבּוֹ דִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר יט) אוֹ בְקֶבֶר: בד"א דִּמְשֻׁבָּר וּמְפֹרָק טָהוֹר: טָעוּן מְשׂוּי עַל כְּרֵחוֹ הוֹלֵךְ נָע וָנָד לְכָאן וּלְכָאן וּמַאֲהִיל עַל צְדָדָיו: בד"א דְּנָזִיר וְעוֹשֵׂה פֶּסַח טָהוֹר: אֲבָל בְּטֻמְאָה הַיְּדוּעָה שֶׁיָּדְעוּ שֶׁאָדָם נִקְבַּר שָׁם: טָמוּן בְּעָפָר בְּתֶבֶן וּבִצְרוֹרוֹת טֻמְאָה מְכֻסָּה מִכָּל אָדָם הִיא זוֹ שֶׁמָּא גַּל אֲבָנִים אוֹ עָפָר אוֹ תֶּבֶן נָפַל עָלָיו וְלֹא הִכִּירוּ בּוֹ בְּנֵי אָדָם מֵעוֹלָם אֲבָל מַיִם וַאֲפֵלָה וּנְקִיקֵי הַסְּלָעִים אֵין זוֹ הַטֻּמְאָה מְכֻסָּה וְנֶעֱלְמָה שֶׁהַמֵּצִיץ יָכוֹל לִרְאוֹת וְלָא גְּמִירֵי הִלְכְתָא אֶלָּא בְּטֻמְאָה שֶׁהִיא בִּתְהוֹם הַמְכֻסֶּה מִן הַכֹּל: וְלֹא אָמְרוּ דְּהֻתְּרָה טֻמְאַת הַתְּהוֹם אֶלָּא בְּמֵת בִּלְבַד: מַתְנִי' נִטְמָא שָׁלֵם אוֹ רֻבּוֹ שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה כָּל הַמִּקְדָּשׁ כֻּלּוֹ קָרֵי בִּירָה וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא: נִטְמָא מִעוּטוֹ וְכֵן נוֹתָר שֶׁל פֶּסַח טָהוֹר: הַצַּיְקָנִין עַצְרָנִין כְּלוֹמַר שֶׁהֵן צָרֵי עַיִן: שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ אֶת מְעַט שֶׁנִּטְמָא וְאֶת הַנּוֹתָר: גְּמ' וְכֵן מִי שֶׁיָּצָא בְּפֶרֶק אֵלּוּ עוֹבְרִין: שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ בְּשַׂר קֹדֶשׁ וַהֲרֵי הוּא פָּסוּל בְּיוֹצֵא: צוֹפִים מָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לִרְאוֹת מִשָּׁם הַבִּירָה וּמִשָּׁם וָהָלְאָה אֵין יָכוֹל לִרְאוֹתוֹ: שׂוֹרְפוֹ בִּמְקוֹמוֹ לֹא הִטְרִיחוּהוּ לַחֲזֹר וּלְשָׂרְפוֹ בִּירוּשָׁלַיִם הוֹאִיל וּכְבָר נִתְרַחֵק הַרְבֵּה וְאַף עַל גַּב דְּקַיְמָא לַן בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים דַּף כֹּד.) דְּבִמְקוֹם אֲכִילַת קָדָשִׁים שָׁם שְׂרֵפָתָן מִבְּקֹדֶשׁ בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף:

לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר כְּדֶרֶךְ עַד דְּיָדְעִי בָּהּ כ"ע קָשֶׁה לְרִיבָ"א דִּבְנָזִיר בְּסוֹפוֹ (דַּף סג.) אִיתָא הַךְ מַסְקָנָא וְלָא מַיְתֵי הָתָם מִלְּתֵהּ דְּר' יוֹחָנָן וְלָא פָּרִיךְ נָמֵי אֶלָּא לר"א וְקָאָמַר בִּשְׁלָמָא לְמ"ד כְּדֶרֶךְ שַׁפִּיר וְהִיא מִסַּגְיוֹת הַחֲלוּקוֹת: אֶלָּא לִפְנֵי זְרִיקָה נָמֵי מְרַצֶּה ע"כ לִפְנֵי זְרִיקַת שׁוּם דָּם דְּאִם נִזְרַק אֲפִילּוּ אֶחָד מִן הַדָּמִים וְנִטְמָא תְּנַן בְּפֶרֶק ג' מִינִים (נָזִיר דַּף מז.) יָבִיא שְׁאָר קָרְבָּנוֹת וְיִטְהַר אֲפִילּוּ בְּטֻמְאָה יְדוּעָה אֵינוֹ סוֹתֵר נְזִירוּתוֹ וְרִצּוּי דְּטֻמְאַת הַתְּהוֹם דְּכֻלָּהּ שְׁמַעְתִּין הַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ סוֹתֵר נְזִירוּתוֹ כִּדְפֵי' לְעֵיל אִי בְּנָזִיר כִּי יָמוּת מֵת עָלָיו כוּ' וְקָשֶׁה לר"י דְּבַפֶּר' בָּתְרָא דְּנָזִיר (דַּף סג.) תְּנַן אִם עַד שֶׁלֹּא גִּלַּח נוֹדַע לוֹ אֲפִלּוּ טֻמְאַת הַתְּהוֹם סוֹתֵר וּמוּקֵי לֵיהּ ר' יוֹחָנָן בגמ' כר"א דְּאָמַר תִּגְלַחַת מְעַכֶּבֶת וא"כ נוֹדַע לוֹ לִפְנֵי זְרִיקָה נָמֵי כֵּיוָן דִּמְעַכֶּבֶת אַמַּאי אֵינוֹ סוֹתֵר וְתֵרֵץ ר"י דְּהָכָא כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁחַט יֵשׁ לוֹ לְהַשְׁלִים וּמְרַצֶּה צִיץ עַל טֻמְאַת הַתְּהוֹם וְאֵינוֹ סוֹתֵר כְּאִלּוּ לְאַחַר זְרִיקָה נִטְמָא וְלָא דָּמֵי לְקֹדֶם גִּלּוּחַ ואע"ג דְּגִלּוּחַ הֲוָה אַחַר זְרִיקָה כִּדְתְנַן בַּג' מִינִים (שָׁם דַּף מו.) גִּלַּח עַל זֶבַח וְנִמְצָא פָּסוּל תִּגְלַחְתּוֹ פְּסוּלָה וְאִי גִּלּוּחַ הוּא לִפְנֵי זְרִיקָה יָבִיא זֶבַח אַחֵר לְרַבָּנַן אִית לְהוּ דְּתִגְלַחַת לָא מְעַכְּבָא וּלְכָךְ מְרַצֶּה הָכָא לִפְנֵי זְרִיקָה: וְטָמֵא וְטָהוֹר לְכַתְּחִלָּה הוּא וְדַוְקָא לִפְנֵי זְרִיקָה אֲבָל לִפְנֵי שְׁחִיטָה לֹא כְּמוֹ שֶׁהֵבִיא בַּקּוּנְטְרֵס בְּמָתְנֵי' מִתּוֹסֶפְתָּא: הַמּוֹצֵא מֵת מֻשְׁכָּב כוּ' בְּפֶ' בָּתְרָא דְּנָזִיר (דַּף סה.) דַּיֵּק עַל הַהִיא מִשְׁנָה דְּהָתָם הַמּוֹצֵא פְּרָט לְמָצוּי מֵת פְּרָט לְהָרוּג מֻשְׁכָּב פְּרָט לְיוֹשֵׁב וְקָשֶׁה לְרִיבָ"א דְּהָכָא בְּיוֹשֵׁב אָתֵי שַׁפִּיר טְפֵי מִבְּמֻשְׁכָּב דִּבְמֻשְׁכָּב לָא הָוֵי כֻּלֵּי הַאי טֻמְאַת הַתְּהוֹם אִם קְבָרוּהוּ שָׁם וי"ל דְּמֻשְׁכָּב נָקַט בִּשְׁבִיל תְּרוּמָה שֶׁהוּא תּוֹפֵס כָּל רֹחַב הַדֶּרֶךְ וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יַאֲהִיל אוֹ יָסִיט אֲבָל יוֹשֵׁב לָא דְּאִיכָּא לְמֵימַר שֶׁמָּא לֹא הֶאֱהִיל כְּנֶגְדּוֹ: וּבְקֶבֶר אַפֵּי' כוּ' וא"ת הֵיכִי שַׁיְּכָא טֻמְאַת הַתְּהוֹם בַּקֶּבֶר וַהֲלֹא נוֹדַע כְּשֶׁקְּבָרוּהוּ שָׁם וְאִיכָּא לְמֵימַר כְּגוֹן שֶׁנָּפַל בַּקֶּבֶר וּמֵת וְהָא דְּפֵי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁהַקֶּבֶר מְצָרְפוֹ מִשּׁוּם דִּכְתִיב אוֹ בְקֶבֶר אֵין נִרְאֶה לר"י דְּשֶׁמָּא קְרָא מַיְרֵי בְּקֶבֶר מְכֻסֶּה וּמִשּׁוּם הָכִי נָמֵי הַקֶּבֶר מְצָרְפוֹ מִשּׁוּם אֹהֶל שֶׁהַכִּסּוּי מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה עָלָיו: מְצָאוֹ טָמוּן בְּתֶבֶן כוּ' מִשּׁוּם דִּלְפִי מַה שֶּׁמְּצָאנוּהוּ עַכְשָׁו לֹא הָיָה רָאוּי לְהַכִּיר לְאֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם אֲבָל בְּמַיִם רָאוּי לְהַכִּיר: נִטְמָא רֻבּוֹ שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מֵעֲצֵי כוּ' נִרְאֶה הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּלֵב בֵּית דִּין מַתְנֶה עֲלֵיהֶם לְפִי שֶׁהִזְקִיקוּהוּ לְשָׂרְפוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה כְּדֵי לְבַיְּשׁוֹ לֹא הִטְרִיחוּהוּ לְהָבִיא עֵצִים מִשֶּׁלּוֹ וְיָכוֹל לֵהָנוֹת מִשֶּׁל הֶקְדֵּשׁ וְכֵן בְּצַיְקָנִין הִתְנוּ כְּמוֹ כֵן וְלֹא לְכָל דְּמִתּוֹךְ צַיְקָנוּתָן הָיוּ נִמְנָעִין מִלְּשָׂרְפוֹ וְאָתֵי לִידֵי עֲבֵרָה וְדַוְקָא בְּצַיְקָנִין אוֹ בְּאַכְסְנַאי כִּדְאָמְרִי' בַּגְּמָרָא דַּעֲשָׂאוּהוּ כַּצַּיְקָנִין אֲבָל אָדָם אַחֵר לֹא וַאֲפִלּוּ לְמַאן דְּלֵית לֵיהּ בְּפ"ק דִּשְׁבוּעוֹת (יא.) לֵב ב"ד מַתְנֶה עֲלֵיהֶן ה"מ בְּקָרְבָּנוֹת דְּקַדִּישֵׁי קְדֻשַּׁת הַגּוּף אֲבָל בִּקְדֻשַּׁת דָּמִים כֻּלֵּי עָלְמָא מוֹדוּ:

מסורת הש״ס
א שבת קלב.; נזיר נז.
ב נזיר סג.
ג תוספתא זבים; במדבר רבה
ד נזיר סג:
ה תוספתא פסחים; ברכות מט:; לעיל מט.; משנה פסחים

גליון הש״ס
תוס' ד"ה אלא לפני זריקה יביא שאר קרבנות. לא זכיתי להבין הא שם בנטמא אח"כ בזה אינו סותר בטומאה ידוע אבל אם נודע שטמא למפרע בזה בידוע סותר ובתהום אינו סותר וה' יאיר עיני:

תורה אור השלם
צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ [במדבר כח, ב]
וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ כִּי קָרְבַּן יְהֹוָה לֹא הִקְרִיב בְּמֹעֲדוֹ חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא [במדבר ט, יג]
וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בְּפֶתַע פִּתְאֹם וְטִמֵּא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלְּחֶנּוּ [במדבר ו, ט]
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה־טָמֵא לָנֶפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לַיהֹוָה [במדבר ט, י]

עין משפט נר מצוה
א מיי׳ פג׳ מהל׳ נזירות הל׳ יח:
ב מיי׳ פד׳ מהל׳ ביאת מקדש הל׳ ו:
ג מיי׳ פו׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יא:
ד מיי׳ פי״ח מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ג:
ה מיי׳ פו׳ מהל׳ נזירות הל׳ יט:
ו מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:
ז מיי׳ פי״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ב:
ח מיי׳ פי״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ז:

מסורת הש״ס

א משנה תענית

ב משנה תמיד

ג זבחים קא.

ד תוספתא פסחים; ברכות מט:; לעיל מט.; משנה פסחים

תורה אור השלם

וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר [ויקרא ז, יט]

הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי [ויקרא י, יח]

חוֹזֵר וְשׁוֹרְפוֹ כו' אַלְמָא מְעוּטֵי שְׁנִפְסָל מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה נָמֵי שְׂרִפִינַן: כָּאן בְּאַכְסָנַאי שֶׁאֵין לוֹ עֵצִים שׁוֹרְפוֹ מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה וּמַתְנִי' בְּבַעַל הַבַּיִת: שֶׁהֶחֱזִיק בַּדָּרָךְ לֹא הִטְרִיחוּהוּ לְחַזֵּר עַל עֵצִים כִּדְקָתָנֵי וְכֵן מִי שֶׁיָּצָא אַלְמָא בְּהֶחֱזִיק בַּדָּרָךְ עִסְקִינַן: רַב זַבַד חֲמָא מוֹקֵם לָהּ וְאַדְרַב פֶּפָּא פְּלִיג וְיֵהִיב טַעְמָא לְמִלְּתֵהּ דְּרַב חֲמָא דְּכֵיוָן דְּלֵית לֵיהּ עֵצִים שָׁם עֲשָׂאוּהוּ כְּצַיְּקָנִין וְהֶחֱזִיק בַּדָּרָךְ דִּקְתָנֵי מִתְנִי' לְאַשְׁמוֹעִינַן חֲזָרָה נָקֵט לָהּ וְלֹא מְשׁוּם עֵצִים דְּהוּא הַדִּין לְלֹא הֶחֱזִיק: בָּאוּ לְשָׂרְפוֹ כו' כְּדְמְפָרֵשׁ טַעְמָא: לִידֵי תַּקָּלָה לַהֲנוֹת מֵהֶן הֲנָאָה אֲחֶרֶת וַהֲנָאָה זוֹ אֵין בּוֹ מְעִילָה דְּתְנַאי ב"ד הוּא וְעַל מְנַת כֵּן מַקְדִּישִׁין אוֹתוֹ: מְשׁוּם חֲשַׁד שֶׁלְּאַחַר שֶׁרַפְתָּן מַחֲזִירִין מוֹתַר הָעֵצִים לְתוֹךְ בֵּיתָן וְהָרוֹאֶה חוֹשְׁדָן בְּגוֹנְבֵי עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה וְנֶהֱנִין מֵהֶן: קְנֵי וַחֲרִיּוֹת' קָנִים וַחֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל הַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁאֵינָם מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה לְפִי שְׁקָלִים הֵם וְנִשְׂרָפִין מַהֵר וְאֵין אֵשׁ הַמַּעֲרָכָה מתקיימ' בָּהֶן וּמְשׁוּם חֲשַׁד לֵיכָּא אֲבָל מְשׁוּם בּוּשֶׁת אִיכָּא: תְּנַן הָתָם בְּמַסֶּכֶת תְּמִיד: רֹאשׁ הַמַּעֲמָד הַמְמֻנֶּה עַל כָּךְ מַעֲמִיד אֶת הַטְּמֵאִים שֶׁל בֵּית אָב בְּכָל בֹּקֶר בַּשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי כְּנִיסַת כָּל אָדָם לְהַר הַבַּיִת: כְּדֵי לְבַיְּשָׁן שֶׁלֹּא נִזְהֲרוּ מִלְּטַמֵּא וַהֲרֵי הָעֲבוֹדָה שֶׁל מָחָר הָיְתָה מַטָּלַת עֲלֵיהֶן וְהָיָה לָהֶן לִזָּהֵר: מְשׁוּם חֲשַׁד שֶׁלֹּא יַחְשְׁדוּם שֶׁמִּפְּנֵי מִלְאַכְתָּן הֵן נֶחְדָּלִין מִלָּבוֹא לַעֲבֹד עֲבוֹדָה וּמַעֲמִידִין שָׁם כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ אוֹתָם בְּנֵי אָדָם וְיוֹדְעִין שֶׁמַּחֲמַת טֻמְאָה הֵם חֲדֵלִין וְאֵידֵי דְּאִידֵי לְעֵיל בְּהָךְ פְּלָגְתָא דְּמִפְּנֵי הַחֲשַׁד נָקֵט לָהּ לְהָא: מְפַנְּקֵי הַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁבְּטֵלִים הֵן מִן הַמְּלָאכָה וְאֵין מְנִיחִין עֲבוֹדָה מִפְּנֵי מְלַאכְתָּן דְּהָנֵי מְשׁוּם חֲשַׁד לֵיכָּא וְאִין צָרִיךְ לְהַעֲמִידָם שָׁם וּלְמַאן דְּאָמַר כְּדֵי לְבַיְּשָׁן צָרִיךְ: אִי נָמֵי דְּקָגְדִּיל שִׁישׁוּרָא מִפְּשִׁילֵי חֲבָלִים שֶׁהִיא אֻמָּנוּת קַלָּה וּשְׂכָרָהּ מֻעָט וְאֵין בְּנֵי אָדָם חֲשׁוּדִין שֶׁיַּחְדְּלוּ מִלְּבוֹא לַעֲבוֹדָה מִפְּנֵי בְּטוּל מְלַאכְתָּן זוֹ: מַתְנִי' הַפֶּסַח שֶׁנִּטְמָא אוֹ שֶׁיָּצָא יִשָּׂרֵף מִיָּד בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר וְאֵין צָרִיךְ לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד הַבֹּקֶר שֶׁל שִׁשָּׁה עָשָׂר שֶׁתַּעֲבֹר צוּרָתוֹ דְּהַיְנוּ לַיְלָה אֶחָד וּמִיהוּ בי"ט לָא מָצֵי שָׁרֵיף לֵיהּ כְּדַלְיָלִיף לְקַמָּן (פְּסָחִים דף פג:) דְּאֵין שׂוֹרְפִין קָדָשִׁים בי"ט: נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים אוֹ שֶׁמֵּתוּ דְּאֵין פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ אֶלָּא מֻחְמֶרֶת דָּבָר אֶחָד שֶׁאֵין לוֹ אוֹכְלִין: גְּמ' בְּשִׁלְמָא נִטְמָא טָעוּן שְׂרֵפָה: דִּכְתִיב וְהַבָּשָׂר וְגוֹ' וְגַבֵּי קָדָשִׁים כְּתִיב: שֶׁמָּא נִכְנַס דָּמָהּ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְכַפֵּר בַּהֵיכָל וְנִפְסְלָה כְּדִכְתִיב (וַיִּקְרָא ו':כ"ג) וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ וְגוֹ' א"כ הוּא יָפָה עֲשִׂיתֶם שֶׁשְּׂרַפְתֶּם: שֶׁמָּא חוּץ לְמַחְיָצָתהּ חוּץ לָעֲזָרָה יָצְאת וּמִקְּרָא יַתִּירָא דְּרָשִׁי לָהּ דְּלָא אִצְטְרִיךְ פְּנִימָה אֶלָּא הָכִי בְּעָא מִנַּיְהוּ בְּרִישָׁא שֶׁמָּא יָצְאתָה וְלֹא הָיְתָה פְּנִימָה וְאִם כֵּן הוּא יָפָה עֲשִׂיתֶם שֶׁשְּׂרַפְתֶּם פְּנִימָה הָיְתָה וְלֹא יָצְאת הָא לְמַדְנוּ שֶׁאִם יָצְאת הָיָה לוֹ לִשְׂרָפָהּ: נִטְמָא וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע וְגוֹ' גַּבֵּי שְׁלָמִים כְּתִיב וכ"ש קָדְשֵׁי קָדָשִׁים דְּחַמִּירִי: אֶלָּא יוֹצֵא בְּחַטָּאת אַשְׁכְּחַן וְקָדָשִׁים קַלִּים מִנַּיִן דְּמַצְרִיךְ לֵיהּ תַּנָּא דְּמַתְנִיתִין שְׂרֵפָה לְיוֹצֵא דְּפֶסַח: לֵן דָּמָהּ שֶׁל בֶּהֱמַת קָרְבָּן דְּאָמְרִינַן בְּזָבָחִים (דף נו.) מִנַּיִן לְדָם שֶׁנִּפְסַל בִּשְׁקִיעַת הַחַמָּה שְׁנָא' בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת זִבְחוֹ בְּיוֹם שֶׁאַתָּה זוֹבֵחַ אַתָּה מַקְרִיב כו':

רַב זְבִיד אָמַר לְעוֹלָם כְּדְאָמַר מֵעַקְרָא פֵּי' בַּקּוּנְטְרֶס דְּרַב זַבַד לָא פְּלִיג אַדְּרַב חֲמָא בַּר עוּקְבָא וְאֵינוֹ אֶלָּא מְפָרֵשׁ טַעְמוֹ וְקָשָׁה לְרִיבָ"א דְּלָא מַצִינוּ בְּשׁוּם מָקוֹם שֶׁאָמַר לְעוֹלָם כו' כְּדֵי לְפָרֵשׁ וְנִרְאֶה לוֹ דְּרַב חֲמָא בַּר עוּקְבָא וְרַב פֶּפָּא לָא פְּלִיגִי דְּרַב חֲמָא בַּר עוּקְבָא מוֹקֵי כָּאן בְּאַכְסָנַאי כָּאן בבע"ה וְאֵידִי וְאֵידִי בְּהֶחֱזִיק בַּדָּרָךְ אֲבָל בְּלֹא הֶחֱזִיק אַפֵּי' אַכְסָנַאי הָוֵי כבע"ה אֶלָּא דְּלָא אִירְיָדִי וְאִירְיָדִי . בְּאַכְסָנַאי כָּאן בְּבַעַל הַבַּיִת, וְאַף עַל גַּב דְּלָא הֶחֱזִיק בַּדָּרָךְ, אַכְסָנַאי כֵּיוָן דְּלֵית לֵיהּ עֲשָׂאוּהוּ כְּצַיְּקָנִין. דְּתָנַן: הַצַּיְּקָנִין שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה בִּשְׁבִיל לֵיהָנוֹת מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה. תָּנוּ רַבָּנָן: בָּאוּ לְשׁוֹרְפוֹ בְּחַצְרוֹתֵיהֶן וּמֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה — אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן. לִפְנֵי הַבִּירָה וּמֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה — אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן. [ב]בְּשִׁלְמָא מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה בְּחַצְרוֹתֵיהֶן אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן — דְּילְמָא פָּיְישָׁן מִינַּיְיהוּ, וְאָתוּ בְּהוּ לִידֵי תַּקָּלָה. אֶלָּא לִפְנֵי הַבִּירָה מֵעֲצֵי עַצְמָן, מַאי טַעְמָא לָא? [ג](א)רַב יוֹסֵף אָמַר: שֶׁלֹּא לְבַיֵּישׁ אֶת מִי שֶׁאֵין לוֹ. רָבָא אָמַר: מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. [ד]מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּאַיְיתִי קְנֵי וְחַרְיָוֵתָא, דְּלָא חֲזֵי לְמַעֲרָכָה. [ה](ב)תְּנַן הָתָם: רֹאשׁ הַמַּעֲמָד הָיָה מַעֲמִיד אֶת הַטְּמֵאִין עַל שַׁעַר הַמִּזְרָח. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב יוֹסֵף: כְּדֵי לְבַיְּשָׁן. רָבָא אָמַר: מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ מְפַנְּקֵי, אִי נָמֵי דְּקָא גָּדֵיל שִׁישׁוּרָא. [ו]"מַתְנִי' הַפֶּסַח שֶׁנִּטְמָא אוֹ שֶׁיָּצָא — יִשָּׂרֵף מִיָּד. נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים אוֹ שֶׁמֵּתוּ — תְּעוּבַּר צוּרָתוֹ, וְיִשָּׂרֵף בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אַף זֶה יִשָּׂרֵף מִיָּד לְפִי שֶׁאֵין לוֹ אוֹכְלִין. גְּמָ' בְּשִׁלְמָא טָמֵא, כְּתִיב: "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף". אֶלָּא יוֹצֵא מְנָלַן? [ז]דִּכְתִיב: "הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָהּ אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה". אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן: מַדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת הַחַטָּאת? שֶׁמָּא נִכְנַס דָּמָהּ לִפְנֵי וְלִפְנִים. אָמַר לוֹ: לָאו. אָמַר לוֹ: שֶׁמָּא חוּץ לִמְחִיצָתהּ יָצְתָה? אָמַר לוֹ: לָאו, בַּקּוֹדֶשׁ הָיְתָה. אָמַר לוֹ: אִי בַּקּוֹדֶשׁ הָיְתָה וְ"הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָהּ אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה", מַדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ? מִכְּלָל דְּאִי נָפְקָא, אִי נָמֵי עָיֵיל דָּמָהּ לִפְנִים — בַּת שְׂרֵיפָה הִיא. בְּשִׁלְמָא נִטְמָא, גַּלִּי רַחֲמָנָא בְּקָדָשִׁים קַלִּים, כָּל שֶׁכֵּן בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים. אֶלָּא יוֹצֵא, אַשְׁכְּחַן קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים, קָדָשִׁים קַלִּים מְנָלַן? וְתוּ, הָא דְּתַנְיָא: לֵן דָּמָהּ,

נִשְׂתַּפֵּךְ הַדָּם הָוֵי פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ דַּחֲשִׁיב דָּם וּבְשָׂר חֲדָא מִלְּתָא וּבִפְסוּל בְּעָלִים דְּוָקָא קְתָנֵי מַתְנִיתִין דְּבַעֲי עִבּוּר צוּרָה וְשַׁפִּיר מַיְתֵי הַשְׁתָּא מֵחַטָּאת דְּאַהֲרֹן דְּמֹשֶׁה הוֹדָה לָהֶן אִם נִכְנַס דָּמָהּ לִפְנִים שַׁפִּיר עֲבוּד דְּשָׁרְפוּהָ וְלֵן דָּמָהּ נָמֵי קְבָעֵי מִנָּלַן דְּמִיָּד אַף קֹשֶׁה עַל זֶה כֵּיוָן דְּמִסְבָּרָא לֹא הֲוָה אָמְרִינַן דְּיִשָּׂרֵף מִיָּד אֶלָּא בְּעִבּוּר צוּרָה אִי לָאו דְּמַסִּיק דְּהִלְכְתָא גְּמִירִי לָהּ מַאי קָאָמַר וּלְרַבָּה בַּר אַבּוּהּ דְּאָפֵי' פְּגוּל בָּעֵי עִבּוּר צוּרָה מִנָּלַן לֵימָא דְּלָא גְּמִירִי הִלְכְתָא וּמַה צָּרִיךְ גְּזֵרָה שָׁוָה אֶלָּא וַדַּאי דְּפְסוּלוֹ בְּגוּפוֹ יִשָּׂרֵף מִיָּד סְבָרָא הוּא וּבְדָם וּבִבְעָלִים דְּבָעֵי עִבּוּר צוּרָה נָמֵי סְבָרָא: בַּקֹּדֶשׁ הָיְתָה רַשִׁ"י פֵּרֵשׁ דְּדָרֵשׁ מִפְּנִימָה וְכֵן ר"ח ולר"י נִרְאֶה דְּדָרֵשׁ מֵאֲכָל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ וּתְוֹרַת כֹּהֲנִים דְּרֵישׁ מִמְּקוֹם הַקֹּדֶשׁ: בְּשִׁלְמָא נִטְמָא גַּלִּי רַחֲמָנָא בְּקָדָשִׁים קַלִּים וְהוּא הַדִּין בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים וא"ת וְהָא בְּהָאי קְרָא כְּתִיבִי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וּמַאי קָאָמַר וְהוּא הַדִּין כְּדְדָרְשִׁינַן בְּכָל שָׁעָה (לְעֵיל פְּסָחִים כד:) וְהַבָּשָׂר לְרַבּוֹת עֵצִים וּלְבוֹנָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאִי לָאו הוּא הַדִּין הָוֵה אָמִינָא דַּאֲתָא לְרַבּוֹת קָדָשִׁים קַלִּים דְּלָא בָּעוּ הֶכְשֵׁר וְלֹא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ח:

ב מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:

ג מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:

ד מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:

ה מיי׳ פו׳ מהל׳ תמידים ומוספין הל׳ ה:

ו מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:

ז מיי׳ פי״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ב:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ א:
ב מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:
ג מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:

וְנִגְמַר עוֹן עוֹן מַחֲטַאת דְּאַהֲרֹן תַּמָּה לְרַשְׁבָּ"א א"כ לְשִׁתּוּק מֵעוֹן דְּפִגּוּל וּמְמֵילָא נִשְׁפַּךְ דָּמָהּ דְּאֵין כָּאן זְרִיקָה וְלֹא הַתֵּר הַבָּשָׂר: וְכֵן יָצָא דָּמָהּ דְּמַהַאי פְּנִימָה דְּלִעֵיל נַפְקָא דְּמִפְּסִיל אַף הַדָּם בִּיצִיאָה: דְּקָיְימָא לַן דְּכָל הָנֵי בְּשְׁרָפָה בְּכָל הַגְּמָרָא אֲנוּ מוֹצְאִין בְּכָל פְּסוּלֵי קָדָשִׁים יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה וּמִנַּיִן מִקְרָא: בְּקֹדֶשׁ בָּעֲזָרָה: פְּסוּלֵי שְׁאָר קָדָשִׁים שֶׁמְּחִיצָתָן בְּכִשְׁרוּתָן בָּעֲזָרָה דִּכְתִיב בָּהֶן (וַיִּקְרָא ו':ט') בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד וְאֲמוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁנִּפְסְלוּ דִּכְשִׁרוּתָן הָיְתָה חוֹמַת הָעֲזָרָה מְחִיצָתָהּ דְּהָא הַקְטָרָה בָּעוּ מִנַּיִן שֶׁאַף כְּשֶׁנִּפְסְלוּ תְּהֵא שָׁם שְׂרֵפָתָן וּלְהָכִי נָקֵט אֲמוּרִים דְּאִי נִטְמָא בְּשַׂר שֶׁל קָדָשִׁים קַלִּים דְּוַדַּאי כְּבָר בְּכָל הָעִיר שְׂרֵפָתָן נַמִּי בְּכָל הָעִיר כְּדִתְנַן שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחֲצֵרוֹתֵיהֶן אוֹ עַל גַּגּוֹתֵיהֶן: קָדָשִׁים קַלִּים דְּבָעֵי שְׂרֵפָה כְּלָל בְּשְׂאָר פְּסוּלִין חוּץ מִטְּמֵאָה מִנַּלַּן וּמִטְּמֵאָה לֵיכָּא לְמִילַף דְּשָׂאנֵי טְמֵאָה דְּפָסְלָה אַף בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר: הִלְכְתָא גְּמִירִי לַהּ וְחַטָּאת דְּאַהֲרֹן לָא אִצְטְרִיכָא לְפָרוּשֵׁי בַּהּ שְׂרֵפָה בַּאֲנִינוּתָהּ וּבִיצִיאָתָהּ אֶלָּא מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה הוּא דְּאִשְׁתְּעִי וּלְקַמָּן פָּרִיךְ וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לְמָה לִי: אֲפִי' פִּגּוּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ טְעוּן עִבּוּר צוּרָה וְהָא דְּתָנָא דְּרַבָּה בַּר אַבּוּהּ לָא אִתְפָּרַשׁ מֵהֵיכָא: מְנָא לַהּ דְּבָעֵי עִבּוּר צוּרָה פְּשִׁיטָא לֵן דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דִּגְמַר עוֹן עוֹן מִנּוֹתָר כְּתִיב בְּפִגּוּל (שָׁם ז) וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא וּכְתִיב בְּנוֹתָר (שָׁם י"ט) וְאוֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא וְהַאי קְרָא בְּנוֹתָר מוֹקְמִינַן לֵיהּ בִּכְרֵיתוֹת (דף ה.) בְּגְזֵרָה שָׁוָה כְּתִיב כִּי אֶת קֹדֶשׁ ה' חִלֵּל וּכְתִיב וְשָׂרְפָתָ אֶת הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֵאָכֵל כִּי קֹדֶשׁ הוּא וְגָמַר פִּגּוּל מִנּוֹתָר מָה נּוֹתָר כְּבָר עוֹבֵר צוּרָתוֹ אַף פִּגּוּל צָרִיךְ שֶׁיִּתְעַבֵּר צוּרָתוֹ וְאַדְּגָמַר מִנּוֹתָר לְגָמֵרִי מֵחַטַּאת דְּאַהֲרֹן שֶׁנִּשְׂרְפָה בּוֹ בְּיוֹם דִּכְתִיב בֵּהּ נָמֵי עוֹן וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לְשָׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה וּמֹשֶׁה הוֹדָה לָהֶם דִּכְתִיב וַיִּיטַב בְּעֵינָיו: כִּי הַאי גַּוְנָא בֵּין לְמַאן דְּאָמַר מִפְּנֵי אֲנִינוּת נִשְׂרְפָה בֵּין לְמַאן דְּאָמַר מִפְּנֵי טֻמְאָה נִשְׂרְפָה לְדוֹרוֹת בָּעֲיָא עִבּוּר צוּרָה וְהוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה שֶׁשְּׂרָפוּהָ לְבוֹ בַּיּוֹם: שֶׁשְּׂרָפָתָן בַּקֹּדֶשׁ שֶׁצְּרִיךְ לְשָׂרְפָן בָּעֲזָרָה: מַעֲשֶׂה חוֹל שֶׁלֹּא נִזָּהֲרוּ וְנִטְמְאָה נִתְחַלְּלָה וְהוּזְלָה בִּקְדֻשָּׁתָהּ: וְתִסְגֵּי לַהּ בִּקְבוּרָה לְגַנְּזָהּ מִן הָעַיִן שֶׁלֹּא יֹאכְלוּהָ כְּלָבִים: מַחֲלֹקֶת דְּקָאָמַר תַּנָּא קַמָּא פְּסוּלוֹ מֻחְמָת דָּבָר אֶחָד הוּא וּבָעֵי עִבּוּר צוּרָה כְּגוֹן שֶׁנִּטְמְאוּ הַבָּעָלִים אֶחָד זְרִיקַת הַדָּם דְּנַעֲשׂוּ כָּל עֲבוֹדוֹת הַדָּם בְּהֶכְשֵׁר: אֲבָל נִטְמְאוּ קֹדֶם זְרִיקָה דְּרַחֲמָנָא דְּחִיֵּיהּ לְפָסַח שֵׁנִי נִמְצֵאת זְרִיקָה שֶׁלֹּא בַּבָּעָלִים וה"ל פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ דִּזְרִיקָה פְּסוּלָה הִיא וְיִשָּׂרֵף מִיָּד בי"ד: בָּדָם כְּגוֹן נִטְמָא הַדָּם אוֹ נִשְׁפַּךְ לְאַרְצָ: מַחֲלֹקֶת לִפְנֵי זְרִיקָה הָתָם

**נִשְׁפַּךְ דָּמָהּ, יָצָא דָּמָהּ חוּץ לַקְּלָעִים — דְּקָיְימָא לַן בְּשְׂרֵיפָה, מְנָלַן? (א)נֶפֶשׁ לַן מִדְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: "בַּקֹּדֶשׁ בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף" — לִימֵּד עַל חַטַּאת שֶׁשְּׂרֵיפָתָהּ בַּקּוֹדֶשׁ. (ב)אֵין לִי אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד, שְׁאָר פְּסוּלֵי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאֵימוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "(וְכָל) ... בַּקֹּדֶשׁ ... בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף". (א)אַשְׁכְּחַן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים קַלִּים מְנָלַן? אֶלָּא: כָּל פְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ בִּשְׂרֵיפָה, לָא שָׁנָא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים קַלִּים וְלָא שָׁנָא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים — גְּמָרָא גְּמִירִי לַהּ, וְחַטַּאת דְּאַהֲרֹן מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה. (ג)וּלְתַנָּא דְּבֵי רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, דְּאָמַר: אֲפִילּוּ פִּגּוּל טָעוּן עִבּוּר צוּרָה. מְנָא לַן? יְלִיף "עָוֹן" "עָוֹן" מִנּוֹתָר. וְיָלִיף "עָוֹן" "עָוֹן" מֵחַטַּאת דְּאַהֲרֹן! אָמַר לָךְ: חַטַּאת דְּאַהֲרֹן כִּי הַאי גַּוְונָא נַמִּי עִבּוּר צוּרָה לְדוֹרוֹת בָּעֲיָא, וְהָתָם — הוֹרַאת שָׁעָה הָיְתָה. הַשְׁתָּא דְּאָמְרִינַן כָּל פְּסוּלֵי דְּקֹדֶשׁ בִּשְׂרֵיפָה, לָא שָׁנָא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְלָא שָׁנָא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים קַלִּים, גְּמָרָא גְּמִירִי לַהּ, "בַּקֹּדֶשׁ ... בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף" לְמָה לִי? הָהוּא מִבָּעֵי לֵיהּ שֶׁשְּׂרֵיפָתָהּ בַּקֹּדֶשׁ. "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף", לְמָה לִי? הַהוּא, לְגוּפֵיהּ אִיצְטְרִיךְ. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא כֹּל פְּסוּלֵי דְּקֹדֶשׁ, כְּגוֹן: לֵן דָּמָהּ, וְנִשְׁפַּךְ דָּמָהּ, וְיָצָא דָּמָהּ, וְנִשְׁחֲטָה בַּלַּיְלָה, דִּבְשְׂרֵיפָה דִּלֵּיתַנְהוּ בְּחוּלִּין. אֲבָל נִטְמָא, דִּבְחוּלִּין נָמֵי מִפְּסִיל, אֵימָא הוֹאִיל וְאִיתְעֲבִיד בֵּיהּ עוֹבָדִין דְּחוֹל — אֵימָא לָא תִּיבְעֵי שְׂרֵיפָה, וְתִיסְגֵּי לֵיהּ בִּקְבוּרָה, קָא מַשְׁמַע לַן. (ב)נִטְמְאוּ הַבָּעָלִים אוֹ שֶׁמֵּתוּ תֵּעוּבַד צוּרָתָן וְכוּ'. אָמַר רַב יוֹסֵף: מַחֲלוֹקֶת שֶׁנִּטְמְאוּ בְּעָלִים אַחַר זְרִיקָה, דְּאִיתְחֲזִי בָּשָׂר לַאֲכִילָה. אֲבָל נִטְמְאוּ בְּעָלִים לִפְנֵי זְרִיקָה, דְּלָא אִיתְחֲזִי בָּשָׂר לַאֲכִילָה — דִּבְרֵי הַכֹּל יִשָּׂרֵף מִיָּד. (ד)מֵיתִיבִי, זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ — יִשָּׂרֵף מִיָּד. בַּדָּם וּבַבְּעָלִים — תֵּעוּבַד צוּרָתוֹ וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. קָתָנֵי בְּעָלִים דּוּמְיָא דְּדָם: מָה דָּם לִפְנֵי זְרִיקָה, אַף בְּעָלִים לִפְנֵי זְרִיקָה. (ה)אֶלָּא אִי אִיתְּמַר, הָכִי אִיתְּמַר: מַחֲלוֹקֶת שֶׁנִּטְמְאוּ בְּעָלִים לִפְנֵי זְרִיקָה, דְּלָא אִיתְחֲזִי בָּשָׂר לַאֲכִילָה, דְּהַוֵה לֵיהּ כִּפְסוּלוֹ בְּגוּפוֹ. אֲבָל נִטְמְאוּ בְּעָלִים לְאַחַר זְרִיקָה, דְּאִיתְחֲזִי בָּשָׂר לַאֲכִילָה — דִּבְרֵי הַכֹּל פְּסוּלוֹ מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר, וּבָעֲיָא עִבּוּר צוּרָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אַף לְאַחַר זְרִיקָה נָמֵי מַחֲלוֹקֶת. וְאַזְדָּא רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה הָא דַּאֲמַרַן. רַבִּי נְחֶמְיָה מַאי הִיא? דְּתַנְיָא, רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: מִפְּנֵי אֲנִינוּת נִשְׂרְפָה זוֹ, לְכָךְ נֶאֱמַר "כָּאֵלֶּה". וְהָא אֲנִינוּת כִּלְאַחַר זְרִיקָה הָוְיָא, וְכִי אִשְׁתְּרוּף — לְאַלְתַּר (נִשְׁתְּרוּף).

רַבָּה

מסורת הש״ס

א ספרא צו פרק ח ה; לעיל כד.
ב מנחות כ.
ג מנחות נ:
ד תוספתא פסחים; לעיל לד.; לעיל עג:

תורה אור השלם

וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף [ויקרא ו, כג]
בְּיוֹם זִבְחָכֶם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ [ויקרא יט, ו-ח]
וְאִם הָאֵכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זִבְחַ שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֶחְשֶׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא [ויקרא ז, יח]
מִדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא וְאֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת־עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה [ויקרא י, יז]
וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר [ויקרא ז, יט]
וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הֲייטַב בְּעֵינֵי יְהוָה [ויקרא י, יט]
וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָה [ויקרא י, ב]

מסורת הש״ס

א ספרא צו פרק ח ח; זבחים פב.

ב תמורה ד:; לעיל מז.

ג חולין קכה.

ד זבחים קח.; מנחות קא:; משנה פסחים

ה לקמן פד:; זבחים צג.; ספרא צו פרק ו א; תוספתא פסחים

תורה אור השלם

וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף [ויקרא ו, כג]

הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי [ויקרא י, יח]

בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בוֹ [שמות יב, מו]

וְרַבָּה מוֹסִיף אַף רַבִּי יוֹסֵי נְמִי סְבִירָא לֵהּ כְּרַ' יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה דְּפְסוּל בְּעֵלִים לָא בָּעֵי עִבּוּר צוּרָה: כָּל הָעִנְיָן כֻּלּוֹ כָּל פָּרָשָׁה זוֹ וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ (וַיִּקְרָא ו׳:כ״ג) דְּמוּקֵי לֵהּ רַבָּנָן בְּמִסָּכֶת זְבָחִים (דף פב.) בְּחַטָּאת הַחִיצוֹנָה שֶׁהִכְנִיס דָּמָהּ לִפְנִים וְזֶהוּ פְּסוּל שֶׁלָּהּ וְקָאָמַר רַחֲמָנָא שֶׁיְּשַׁרֵף פְּלֵג׳ ריה״ג ומוקי בְּחַטָּאת הַפְּנִימִית כְּגוֹן פַּר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ כְּמִצְוָתָהּ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף (וּבִבְשָׂרָהּ) לֹא אִצְטְרִיךְ קְרָא דְּהָא כְּתִיב בְּגוּפֵהּ (וַיִּקְרָא ד׳:י״ב) וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל עֵצִים וְגוֹ' אֶלָּא שֶׁאִם נִפְסְלָה בְּיוֹצֵא וּבְטַמְאָה בָּא הַכָּתוּב לְלַמֶּדְךָ שֶׁתִּשָּׂרֵפְנָה בְּבֵית הַבְּיָרָה וְלֹא חוֹץ לג' מַחֲנוֹת כְּמִצְוָתָן וְלִתֵּן לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָהּ: אָמְרוּ לוֹ חַטָּאת הַחִיצוֹנָה שֶׁהִכְנִיס דָּמָהּ לִפְנִים מִנַּיִן לְךָ שֶׁהִיא פְּסוּלָה: אָמַר לָהֶן מִדְּאָמַר לֵיהּ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן הֵן לֹא הוּבָא הָא הוּבָא בַּת שְׂרָפָה הִיא וְשַׁפִּיר עֲבִיד דְּשָׂרְפוּהָ לְאַלְתַּר וּמִדְּיָלִיף ריה״ג קָדְשֵׁי דוֹרוֹת מֵחַטָּאת דְּאַהֲרֹן אַלְמָא ס״ל נְמִי דְּאִם הוּבָא דָּמָהּ לִדוֹרוֹת בָּעֵיא שְׂרָפָה לְאַלְתַּר כִּי חַטָּאת דְּאַהֲרֹן וְאַף עַל גַּב דְּפְסוּל מֻחְמָת דָּבָר אַחֵר וּקס״ד דה״ה נְמִי ס״ל בִּפְסוּל בְּעֵלִים דְּלֹא בָּעֵי עִבּוּר צוּרָה אֶבָל רַבָּנָן דְּלֹא גְּמִירִי מִנָּהּ סְבָרִי דוֹרוֹת מִשָּׁעָה לֹא יָלְפִינַן וּבְהַהִיא הוּא דְּקָאָמַר לְהוּ מֹשֶׁה דְּאִם הֵבִיאוּ דָּמָהּ לִפְנִים בָּעֵיא שְׂרָפָה אֲבָל לְדוֹרוֹת בָּעֵי קְרָא אַחֲרִינָא וְגַבֵּי עִבּוּר צוּרָה נְמִי לֹא יָלְפִינַן מִנָּהּ: וְרַ' יוֹחָנָן דְּלֹא חָשִׁיב לֵיהּ לריה״ג בַּהֲדֵיהוּ אָמַר לָךְ נָהִי דְּשָׁמַעְתְּ לֵיהּ בִּפְסוּל דָּם דְּלֹא בָּעֵי עִבּוּר צוּרָה מִי שָׁמַעְתְּ לֵיהּ דְּקַאֵי כְּרַ' יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה: דָּם וּבְשַׂר חֲדָא מִלְּתָא הִיא וַהֲוָה לֵיהּ פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ כְּאִלּוּ נִטְמָא בָּשָׂר עַצְמוֹ: מַתְנִי' הָעֲצָמוֹת שֶׁלֹּא יָכוֹל לְשָׁבְרָן מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֶסְרָה בּוֹ שְׁבִירַת הָעֶצֶם וְנוֹתֵר בָּהֶן מוֹחַ וַהֲרֵי הוּא נוֹתֵר וְטָעוּן שְׂרֵפָה: וְכֵן גִּידִין וּבַגְּמָרָא פָּרִיךְ נֵיקְלֵינְהוּ: וְהַנּוֹתֵר בְּשַׂר פֶּסַח שֶׁנִּתְעַצְּלוּ בַּאֲכִילָתוֹ וְנִתְוַתֵּר: בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר שֶׁהוּא חֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד ואע״פ שֶׁנִּפְסַל בַּבֹּקֶר רִאשׁוֹן אֵין רַשַּׁאי לִשְׂרְפוֹ בי״ט כְּדִמְפָרֵשׁ בְּגֶמַ': גְּמ' שֶׁשִּׁמְּשׁוּ נוֹתָר שֶׁנּוֹתַר בָּהֶן מוֹחַ חוּץ לִזְמַנּוֹ וְשִׁמְּשׁוּהוּ הָעֲצָמוֹת הַלָּלוּ: מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם כְּנוֹתָר עַצְמוֹ שֶׁגָּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁיְּטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם בְּפ' בְּתֵרָא (דף קכ:) וּלְקַמָּן בְּפִרְקִין (פְּסָחִים דַּף פּה.) מַיְתֵי לֵהּ בגמ': בְּסִיס כַּנּוּ כְּדִמְתַרְגְּמִי' בְּסִיסֵהּ (שְׁמוֹת ל) מְקוֹם מוֹשָׁבוֹ: הֲנֵי עֲצָמוֹת הֵיכִי דָּמֵי דְּקָאָמַר עַקְּרָן וּתְחִלָּתָן בִּשְׂרָפָה: נִשְׁדִּינְהוּ יַשְׁלִיכֵם דְּלֹא הִצְרִיךְ הַכָּתוּב שְׂרֵפָה אֶלָּא בְּרַאשׁוֹ לְאַכִּילָה וְנִתְוַתֵּר כְּדִכְתִיב (שָׁם יב) לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְאִם תּוֹתִירוּ תִּשְׂרְפוּ: דְּאִית בְּהוּ מוֹחַ וּמִתְחַלְּתָן לִשְׂרֵפָה עוֹמְדִים שֶׁאסוּר לִשְׁבָּרָן וע״כ נַעֲשִׂין נוֹתֵר הִלְכָּךְ חָשִׁיב לְהוּ בְּאַנְפֵּי נַפְשַׁיְּהוּ וְלָא הֲוֵי בְּכְלַל וְהַנּוֹתֵר דְּמַתְנִי': אַמְטוּ לְהָכִי בָּעוּ שְׂרֵפָה אַף הָעֲצָמוֹת כְּמוֹחַ עַצְמוֹ: אֶלָּא אִי לָאו מִלְּתָא הִיא הֲרֵי מְכַיְּין שֶׁנִּתְוַתְּרוּ וְנִפְסְלוּ אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם אסוּר שְׁבִירָה דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן וְעָצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ בְּכָשֵׁר וְלֹא בְּפָסוּל: נִתְבָּרְיְנְהוּ וְנִשְׁקְלֵהּ לְמוֹחַ וְנִשְׂרְפֵהּ וְלֹא יִפְסִיד עֵצִים וְטוֹרֵחַ לְשָׂרֹף הָעֲצָמוֹת: קָסָבַר הָאי תַּנָּא בּוֹ דִּכְתִיב גַּבֵּי שְׁבִירָה לְאוֹ לְמֵעוּטֵי פְּסוּל אָתָא אֶלָּא אוֹרְחֵהּ דִּקְרָא הוּא וְכָשֵׁר וְאַף פְּסוּל בַּמַּשְׁמָע: הַמּוֹתִיר בְּטָהוֹר וְכָל שֶׁכֵּן בְּטָמֵא: אֵין סוֹפֵג לְקַמָּן בְּפִרְקִין מְפָרֵשׁ טַעְמָא: הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר כְּגוֹן נוֹתָר יֵשׁ בּוֹ שְׁבִירַת הָעֶצֶם: לֹא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר כְּגוֹן נִטְמָא לִפְנֵי זְרִיקָה אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם: וּמֵאן נִיהוּ תַּנָּא דְּמַתְנִי' דְּשָׁאנֵי לֵיהּ בְּהָכֵי לְגַבֵּי שְׁבִירַת הָעֶצֶם: כָּל עֲצָמוֹת נוֹתָר מִן הַקָּדָשִׁים אֵין טְעוּנִין שְׂרֵפָה אֶלָּא שׁוֹבְרָם וּמוֹצִיא אֶת הַמּוֹחַ וְשׁוֹרְפוֹ וּמַשְׁלִיךְ אֶת הָעֲצָמוֹת: חוּץ מֵעֲצָמוֹת הַפֶּסַח שֶׁאֵין יָכוֹל לְשָׁבְרָן מִפְּנֵי תַּקָּלַת עֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ לְפִיכָךְ נִשְׂרָפִים עַל יְדֵי מוֹחַ שֶׁבָּהֶן: לְמָה לְהוּ שְׂרֵפָה לְעֲצָמוֹת הַפֶּסַח: שֶׁמְּצָאָן חֲלוּיִין כְּלַשּׁוֹן מַתְנִי' מִתּוֹקְמָא בְּמוֹצֵא עֲצָמוֹת חֲלוּיִין כְּלוֹמַר שֶׁבּוּרִין וְנֶחֱלָק מוֹחַ מֵהֶן: עַצְמוֹת קָדָשִׁים דְּמַתְּר לְשָׁבְרָן אָמְרִי' סְתָמָא דְּמִלְּתָא לָא אֶתָא מוֹחַ דִּידְהוּ לִידֵי נוֹתָר וּמִקָּמְהּ אִסּוּרֵיהּוּ דְּנִיתְּנוּ לִידֵי נוֹתָר חַלְצִינְהוּ וְאֵין כָּאן שְׁמוּשׁ נוֹתָר: לְבַתַּר הָכִי דְּאִפְּסִיל חַלְצִינְהוּ דְּתוּ לֵית בֵּהּ אִסּוּר שְׁבִירָה כר״ש וְיֵשׁ כָּאן שְׁמוּשׁ נוֹתָר:

(א)רַבָּה מוֹסִיף, אַף רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: כָּל הָעִנְיָן כּוּלּוֹ אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּפָרִים הַנִּשְׂרָפִים וּבִשְׂעִירִין הַנִּשְׂרָפִין, לִשְׁרוֹף פְּסוּלֵיהֶן אֲבֵית הַבְּיָרָה, וְלִיתֵּן ״לֹא תַעֲשֶׂה״ עַל אֲכִילָתָן. אָמְרוּ לוֹ: חַטָּאת שֶׁנִּכְנַס דָּמָהּ לִפְנֵי וְלִפְנִים מִנַּיִן? אָמַר לָהֶן: ״הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָהּ אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה״, מִכְּלָל דְּאִי נָפֵיק אִיהִי, אִי נָמֵי עָיֵיל דָּמָהּ — בִּשְׂרֵיפָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן סָבַר: דָּם וּבְשָׂר חֲדָא מִילְתָא הִיא. א(ב)מַתְנִי׳ הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין וְהַנּוֹתָר — יִשָּׂרְפוּ בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר. חַל שִׁשָּׁה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — יִשָּׂרְפוּ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר. לְפִי שֶׁאֵינָן דּוֹחִין לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב. ב(ג)גְּמ׳ אָמַר רַב מָרִי בַּר אֲבוּהּ אָמַר רַבִּי יִצְחָק: עֲצָמוֹת קָדָשִׁים שֶׁשִּׁימְּשׁוּ נוֹתָר — מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם, הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר. נִימָא מְסַיַּע לֵיהּ: הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַנּוֹתָר — יִשָּׂרְפוּ לְשִׁשָּׁה עָשָׂר. הֲנֵי עֲצָמוֹת הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּלֵית בְּהוּ מוֹחַ, לָמָּה בִּשְׂרֵיפָה? נִשְׁדִּינְהוּ! אֶלָּא פְּשִׁיטָא, דְּאִית בְּהוּ מוֹחַ. אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלָּמָא שִׁימּוּשׁ נוֹתָר מִילְתָא הִיא, אַמְטוּ לְהָכִי בָּעֵי שְׂרֵיפָה. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ שִׁימּוּשׁ נוֹתָר לָאו מִילְתָא הִיא, לְמָה לְהוּ שְׂרֵיפָה? נִתְבָּרְינְהוּ וְנַחְלְצֵהּ לְמוֹחַ דִּידְהוּ וְנִשְׂרְפֵיהּ וְנִשְׁדִּינְהוּ לְדִידְהוּ. אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ, שִׁימּוּשׁ נוֹתָר מִילְתָא הִיא. אָמְרִי: לָא, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ שִׁימּוּשׁ נוֹתָר — לָאו מִילְתָא, וְקָסָבַר: ״בּוֹ״ בְּכָשֵׁר, וַאֲפִילּוּ בְּפָסוּל. ג(ד)אֲפִילּוּ בְּפָסוּל סָלְקָא דַּעְתָּךְ? וְהָא תְּנַן: אֲבָל הַמּוֹתִיר בַּטָּהוֹר וְהַשּׁוֹבֵר בַּטָּמֵא אֵינוֹ סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים! לָא קַשְׁיָא, כָּאן — שֶׁהָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, כָּאן — שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר. ד(ה)וּמַאן תַּנָּא דְּתַנְיָא: הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר לְלֹא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, רַבִּי יַעֲקֹב הִיא. דְּתַנְיָא: ״וְעָצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ״, ״בּוֹ״ בְּכָשֵׁר וְלֹא בְּפָסוּל. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר וְנִפְסַל — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם, לֹא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם. ה(ו)מֵיתִיבִי: כָּל עֲצָמוֹת הַקָּדָשִׁים אֵין טְעוּנִין שְׂרֵיפָה, חוּץ מֵעַצְמוֹת הַפֶּסַח מִפְּנֵי הַתַּקָּלָה. הָנֵי עֲצָמוֹת הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּלֵית בְּהוּ מוֹחַ, לָמָּה לְהוּ שְׂרֵיפָה? אֶלָּא פְּשִׁיטָא דְּאִית בְּהוּ מוֹחַ, וְאַי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שִׁימּוּשׁ נוֹתָר מִילְתָא הִיא — עַצְמוֹת קָדָשִׁים אַמַּאי אֵין טְעוּנִין שְׂרֵיפָה? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן? כְּגוֹן שֶׁמְּצָאָן חֲלוּיִין: עַצְמוֹת קָדָשִׁים, דְּאֵין בָּהֶן מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם — קָמֵי דְּנָהֲווֹ נוֹתָר חַלְצִינְהוּ, וְלָא הֲווּ שִׁימּוּשׁ נוֹתָר, וְלָא בָּעוּ שְׂרֵיפָה. עַצְמוֹת הַפֶּסַח, דְּיֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם — לְבַתַּר דְּנָהֲווֹ נוֹתָר הוּא דְּחַלְצִינְהוּ, וְהֲווּ לְהוּ שִׁימּוּשׁ נוֹתָר, וּבָעוּ שְׂרֵיפָה. רַב זְבִיד אָמַר: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן? כְּגוֹן שֶׁמְּצָאָן

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ה:

ב מיי׳ פח׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ד:

ג מיי׳ פ׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:

ד מיי׳ פי״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ט:

ה מיי׳ פ׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ב:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' סה סעי' ח:
ב מיי' פח' מהל' מאכלות אסורות הל' א:
ג טוש"ע יו"ד סי' סה סעי' ח:
ד מיי' פח' מהל' מאכלות אסורות הל' א:

אי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלְמָא בָּשָׂר נִינְהוּ כו' וְאֵין לְהַקְשׁוֹת אִי בָּשָׂר נִינְהוּ לֵיכְלִינְהוּ דְּלָאו בָּשָׂר מִיהוּ לְעִנְיַן שֶׁרָפָה בָּעֵי לְמֵימַר דְּלָהֶוְוּ בָּשָׂר: **לֹא** נִצְרְכָא אֶלָּא לְשַׁמְנוֹ קְשֶׁה דִּבְרֵיהֶם גִּיד הַנָּשֶׁה (חֻלִּין פט.) פְּרִיךְ וְסָבַר תַּנָּא דִּידַן אֵין בְּגִידִין בְּנוֹתַן טַעַם וְהָא תְּנַן יָרֵךְ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ גִּיד הַנָּשֶׁה אִם יֵשׁ בָּהּ בְּנוֹתַן טַעַם אָסוּר וְהַשְׁתָּא דֵּילְמָא הָא דְּקָתָנֵי אִם יֵשׁ בָּהּ בְּנוֹתַן טַעַם מִשּׁוּם שׁוּמְנוֹ דְּגִיד הַנָּשֶׁה קָאָמַר דְּהָכָא קָרֵי לֵהּ גִּיד וְשָׁם פֵּרַשְׁתִּי: **לִתֵּן** בֹּקֶר שֵׁנִי לִשְׂרָפָתוֹ וא"ת אִי אָסוּר לִשְׂרָפוֹ בְּלֵיל מוֹצָאֵי י"ט עַד הַבֹּקֶר הֵיכִי מוּכָח דְּאֵין שְׂרֵפַת קָדָשִׁים דּוֹחָה י"ט הָא עַל כָּרְחָךְ גְּזֵרַת הַכָּתוּב הִיא דְּהָא אַפְּי' בַּלַּיְלָה שֶׁהוּא חוֹל אָסוּר לִשְׂרְפוֹ וי"ל דְּכֵיוָן דְּאָסוּר לִשְׂרְפוֹ בַּבֹּקֶר רִאשׁוֹן יַלְפִינַן שַׁפִּיר דְּאֵין שְׂרֵפַת קָדָשִׁים דּוֹחָה י"ט וְהָא דְּאָסוּר לִשְׂרְפוֹ בְּלֵיל מוֹצָאֵי י"ט אֵין תִּימְ' שֶׁכֵּן מָצִינוּ בִּשְׁלָמִים שֶׁאֵין נֶאֱכָלִים לְאוֹר שְׁלִישִׁי וְאַפְּי"ה אֵין נִשְׂרָפִין עַד הַיּוֹם כְּדְאָמְרִי' בְּרֵישׁ מְכִילְתִין (דף ג.): **וְלֹא** עוֹלַת חוֹל בְּשַׁבָּת כו' מִשְׁמַע הָכָא דְּאֶבְרֵי חוֹל אֵין קְרֵבִין בְּשַׁבָּת וְלֹא בי"ט וְקָשֶׁה דִּבְסוֹף פֶּרֶק טָרַף בַּקַּלְפִּי (יוֹמָא מו.) אָמַר אֶבְרֵי חוֹל שְׁנוֹתְרוּ עוֹשֶׂה לָהֶן מַעֲרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָן וְסוֹדְרָן אַפִּילּוּ בְּשַׁבָּת וְאַפְּי' לְרַב הוּנָא דְּפְלִיג הָתָם הֵינוּ דְּאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָן אֲבָל דִּבְרֵי הַכֹּל סוֹדְרָן עַל הַמַּעֲרָכָה גְּדוֹלָה כֵּן צָרִיךְ לְפָרֵשׁ שָׁם וְכֵן בְּסוֹף פ"ק דְּשַׁבָּת (דף כ.) דְּרֵישׁ בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אִי אַתָּה מַבְעִיר לְמִשְׁרֵי אֲבָרִים וּפְדָרִים הוּא דַּאֲתָא וְהֵינוּ אִבְרֵי חוֹל שְׁנוֹתְרוּ דְּאִבְרֵי תְּמִיד שֶׁל שַׁבָּת נָפְקָא מֵעַל עוֹלַת הַתָּמִיד בְּרֵישׁ אֵלּוּ דְּבָרִים (לְעֵיל פְּסָחִים סו.) וְדוְקָא אִבְרֵי עוֹלַת חוֹל מְמַעֵט הָכָא וְתַרְץ ר"ת וְרִיבָ"א דְּהָתָם דְּוְקָא בְּמַשְׁלָה בָּהֶן הָאוּר מֵיֵרֵי דְּנָעֲשׂוּ כְּבָר לְחָמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֵן לַחְמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ הֲרֵי הֵן כְּקָרְבָּן הַיּוֹם וְדָחוּ מִבְּמוֹעֲדוֹ אֲפִי' בְּשַׁבָּת וּלְלִשְׁנָא דְּאַסִּיק נָמֵי הָתָם דְּוְקָא בִּפְסוּלִין אִי מָשְׁלָה בָּהֶן הָאוּר אִין אִי לָא לָא לָאו לְמַעוּטֵי כְּשֵׁרִין אַתָּא אֶלָּא ה"ק דְּלָא אִצְטְרִיךְ בְּכְשֵׁירִין לְאַשְׁמְעִי' בְּמָשְׁלָה בָּהֶן הָאוּר וּמִיהוּ אַף בְּכְשֵׁירִין לָא שָׁרֵיא אֶלָּא בְּמָשְׁלָה בָּהֶן הָאוּר וְרִיבָ"א מְסַפֵּק בְּשְׁאָר קָרְבָּנוֹת דְּלָאו תָּמִיד וּמָשְׁלָה בָּהֶן הָאוּר אִי נָעֲשׂוּ לַחְמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ לְמִשְׁרְיָנְהוּ בְּשַׁבָּת דְּדִלְמָא דְּוְקָא בְּתָמִיד מְהֵנֵי הָאי טַעְמָא דְּשָׁם תָּמִיד דּוֹחֶה שַׁבָּת וְא"ת דְּבְיוֹמָא (דף מו.) דְּרֵישׁ לֵהּ מִבְּמוֹעֲדוֹ ובפ"ק דְּשַׁבָּת (דף כ.) דְּרֵישׁ מִבְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם וי"ל דִּקְרָא דִּבְכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם גִּלְּי עַל בְּמוֹעֲדוֹ דְּאֵירֵי אֲפִלּוּ בְּאֵיבָרִים וּפְדָרִים שֶׁל חוֹל וְהָא דְּלָא נָקֵט בְּיוֹמָא קְרָא דְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם דְּהַוְיָא עִקַּר דְּרָשָׁה מִשּׁוּם דִּינֵיהָא לֵיהּ לְמִינְקַט דְּרָשָׁה דִּמְבַעְיָא לְמִשְׁרֵי אֵבָרִים וּפְדָרִים לְמִשְׁרֵי אֵבָרִים וּפְדָרִים דְּאַתְיָא מִשּׁוּם דִּינֵיהָא לֵיהּ לְמִינְקַט דְּרָשָׁה דְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם וְהָא דְּלָא נָקֵט בְּיוֹמָא קְרָא דְּמוֹעֲדוֹ דְּשַׁיְכָא אַף גַּבֵּי טַמְאָה וּבְכָל הַקָּרְבָּנוֹת:

שֶׁמְּצָאָן צְבוּרִין צְבוּרִין וּבַדָּק עֲלֵיהֶן וּמְצָאָן חֲלוּטִין: עַצְמוֹת קָדָשִׁים לֹא בָּעוּ לִמְבַדֵּק תַּחְתּוֹנִים אֲבָל עַצְמוֹת פֶּסַח בָּעוּ לִמְבַדֵּק כּוּלְּהוּ וּבְהָא פְּלִיג רַב זַבַּד אַדְּרַב נַחְמָן דְּאִי מְצָאָן חֲלוּטִין לֹא חֲמִיר שְׁמוּשׁ נוֹתֵר כַּלֵּי הַאי לְהַצְרִיכוֹ שְׂרֵפָה מִסְפֵּק וְלוֹמַר בְּתַר אֲסוּרֵיהֶן חַלְּצִינְהוּ: כָּל הַגִּידִין בָּשָׂר חֲרֵי הֵן כִּבְשָׂר וְנִמְנִין עֲלֵיהֶן בְּפֶסַח וְיוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ: חוּץ מִגִּידֵי צַוָּאר שֶׁהוּא אֵצֶל הָרֶחֶב וְקָשֶׁה וְעֵץ בְּעַלְמָא הוּא: הֲנֵי גִּידִין דְּקָאָמַר עִקָּרָן וּתְחִלָּתָן לִשְׂרָפָה הֵיכִי דָּמֵי: וְאִי דְּאִיתְּוַר ע"י שְׁנִתְעַצְּלוּ בַּאֲכִילָתָן הֵינוּ נוֹתָר: אֶלָּא פְּשִׁיטָא בְּגִידֵי צַוָּאר קָאָמַר וּמִשּׁוּם שְׁאֵין נֶאֱכָלִין מֵחֲמַת קְשְׁיָן מַנִּי לְהוּ בְּהָנֵי עֲצָמוֹת וְקָאָמַר דְּעִקָּרָן לִשְׂרָפָה דְּמִסְתָּמָא לֹא אָכִיל לְהוּ: אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלְמָא בָּשָׂר נִינְהוּ וְאִי אָכִיל לְהוּ נָפֵק בְּהוּ אַמְטוּ לְהָכִי בָּעֵי שְׂרֵפָה כו': לֹא נִצְרְכָא אֶלָּא לְגִיד הַנָּשֶׁה כו' לְעוֹלָם גִּידֵי צַוָּאר לָאו בָּשָׂר נִינְהוּ וּשְׁאָר גִּידִים בָּשָׂר גְּמוּר וְרָאוּי לֶאֱכִילָה וּמַתְנִי' דְּמַשְׁמַע דְּיֵשׁ גִּידִים שֶׁהֵן בָּשָׂר לְטַעַן שְׂרֵפָה וּסְתָמָן אֵין נֶאֱכָלִין דְּקָאָמַר יְשָׁרְפוּ בט"ז בְּגִיד הַנָּשֶׁה שֶׁהוּא רַךְ וְכָשֵׁר לֶאֱכִילָה: לְעוֹלָם פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּשֵׁל יָמִין וּמַתְנִי' דְּלָא מְצֵי אָכֵיל לֵיהּ וּמִצְרִיךְ לֵיהּ שְׂרֵפָה כְּשֶׁנִּתְעָרְבוּ לֶאָחֵר מִכָּאן. בְּשֶׁהִכִּירוּ לָאוּ דַּוְקָא דְּוַדַּאי מִתְּחִלָּתוֹ הִכִּירוּ דְּאֵין לְךָ אָדָם שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר בֵּין צַד יָמִין לְצַד שְׂמֹאל: לֹר' יְהוּדָה דְּאָמַר אֵין נוֹהֵג אֶלָּא בְּאָחֵת וְלֹא יָדְעִינַן בְּהֵי מִנַּיְהוּ הִלְכָךְ מִתְּחִלָּה עוֹמֵד אוֹתוֹ שֶׁל הֶתֵּר לִשְׂרֵפָה מִשּׁוּם דְּלָא יָדַע לֵיהּ דְּלֵיכְלֵהּ: וּפְרִכִינַן תִּפְשׁוֹט מִיהָא דְּמִסְפְּקָא לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בְּהֵי נָהֵיג דְּהָא מִלְּתָא אִבְּעְיָא לֵן בְּפ' גִּיד הַנָּשֶׁה (חֻלִּין צז:) דְּקָתָנֵי ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אֵין נוֹהֵג אֶלָּא בְּאַחַת וְהַדַּעַת מַכְרַעַת שֶׁל יָמִין וְאִבַּעְיָא לֵן מִפְּשֵׁט לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּשֵׁל יָמִין וּמַאי דַּעַת דְּקָא אָמַר דַּעַת תּוֹרָה כְּדִמְפָרֵשׁ הָתָם הַיָּרֵךְ הַמְיַמֶּנֶת שְׁבַיָּרֵךְ אוֹ דִּלְמָא סְפוּקֵי מְסַפֵּק' לֵהּ וּמַאי דַּעַת דַּעַת נוֹטָה כְּלוֹמַר מִסְתַּבְּרָא הָכִי תִּפְשֹׁט מִמַּתְנִי' מִדְּקָא אָמַר תְּחִלָּתוֹ לִשְׂרֵפָה וַדַּאי מְסַפְּקָא לֵהּ הִלְכָךְ שְׂרֵפָה בָּעוּ תַּרְוַיְהוּ דְּאָבֵל חַד וְחַד אָמַר הַאי דְּהֲתֵירָא הָוֶה וַהֲרֵי הוּא נוֹתָר וּמִתְּחִלָּתוֹ לֹא הָיָה יָכוֹל לֶאֱכוֹלוֹ שָׁמָא זֶהוּ שֶׁל אִסּוּר דְּאִי פְּשִׁיטָא לֵיהּ אַמַּאי תְּחִלָּתוֹ לִשְׂרֵפָה דְּהֲתֵירָא נֵיכְלֵהּ דְּאִסּוּרָא נְשִׁדֵּיהּ: רַב אַשִׁי אָמַר מַתְנִי' בְּשׁוּמְנוֹ שֶׁל גִּיד קָאָמַר דְּמַתַּר מִן הַתּוֹרָה וְנָהֲגוּ אִסּוּר בּוֹ הִלְכָךְ תְּחִלָּתוֹ לִשְׂרֵפָה דְּכֵיוָן דְּמִן הַתּוֹרָה מֻתָּר חֵל אִסּוּר נוֹתָר עָלָיו וּבְכְלַל נוֹתָר לֹא חָשִׁיב לֵיהּ דְּהַאי עַל כָּרְחוֹ מִתְּחִלָּתוֹ לְכָךְ עוֹמֵד וְאַצְטְרִיךְ לְמִתְנִיתֵהּ בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁהּ וּלְאַשְׁמְעִינַן דְּאִסּוּר לְאָכְלוֹ: שְׁנֵי גִידִין הֵן בְּרֶךְ: פְּנִימִי הַסָּמוּךְ לַעֲצָם זֶה גִּיד הַגָּדוֹל הַמַּתוּחַ עַל פְּנֵי כָּל אֹרֶךְ הַיָּרֵךְ וּפְנִימִי קְרֵי לֵהּ שֶׁהוּא בְּצַד פְּנִימִי שֶׁל יֶרֶךְ צַד הָרוֹאֶה אֶת הַיָּרֵךְ הַשֵּׁנִית: וְסָמוּךְ לְעֶצֶם עֶצֶם הַקּוּלִית הַתָּחוּב בִּבּוּקָא דְּאַטְמָא וְגַם יוֹצֵא מִבּוּקָא דְּאַטְמָא וְנִמְתָּח אֵצֶל אוֹתוֹ עֶצֶם עַל פְּנֵי כָּל אֹרֶךְ הַיָּרֵךְ שֶׁאָסוּר: וְחַיָּבִין עָלָיו

(א) תַּנְיָא: הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַנּוֹתָר יִשָּׂרְפוּ בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר. הֲנֵי גִּידִין הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵּימָא גִּידֵי בָּשָׂר — נֵיכְלִינְהוּ? וְאִי דְּאִיתּוֹתַר — הַיְינוּ נוֹתָר? אֶלָּא פְּשִׁיטָא: גִּידֵי צַוָּאר. אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלְמָא בָּשָׂר נִינְהוּ, אַמְטוּ לְהָכִי בָּעֵי שְׂרֵיפָה. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לָאו בָּשָׂר נִינְהוּ — לְמָה לְהוּ שְׂרֵיפָה? אָמַר רַב חִסְדָּא: לֹא נִצְרְכָא אֶלָּא לְגִיד הַנָּשֶׁה, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בְּאַחַת, וְהַדַּעַת מַכְרַעַת שֶׁל יָמִין. וְאֶלָּא תִּפְשׁוֹט דְּסַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה. דְּאִי מִיפְּשִׁיט פְּשִׁיטָא לֵיהּ, הָהֵיא דְּהֲיָתֵירָא נֵיכְלֵיהּ, וּדְאִיסּוּרָא נִישְׁדֵּייהּ — לְמָה לֵיהּ שְׂרֵיפָה! (ג) אָמַר חִזְקִיָּה, וְכֵן תָּנֵי דְּבֵי חִזְקִיָּה, אָמַר קְרָא: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ", שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר "עַד בֹּקֶר", מָה תַּלְמוּד לוֹמַר "עַד בֹּקֶר" — לִיתֵּן לוֹ בֹּקֶר שֵׁנִי לִשְׂרֵיפָתוֹ. אַבָּיֵי אָמַר, אָמַר קְרָא: "עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ", וְלֹא עוֹלַת חוֹל בְּשַׁבָּת, וְלֹא עוֹלַת חוֹל בְּיוֹם טוֹב. רָבָא אָמַר, אָמַר קְרָא: "הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם" — "הוּא" וְלֹא מַכְשִׁירָיו, "לְבַדּוֹ",

וְלֹא

(א) רב אשי אמר: לא נצרכא

מסורת הש"ס

א חולין צ:
ב תוספתא חולין; חולין צג:
ג שבת קלג.; שבת כד:

תורה אור השלם

עַל־כֵּן לֹא־יֹאכְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־גִּיד הַנָּשֶׁה אֲשֶׁר עַל־כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף־יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנָּשֶׁה [בראשית לב, לג]

וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ [שמות יב, י]

עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עוֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ [במדבר כח, י]

וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת לֹא־תַעֲשׂוּ בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם [שמות יב, טז]

מסורת הש"ס

א בבא מציעא ל:; בבא מציעא לב.

ב מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ג חולין קכב:

ד חולין עז.

ה שבת כד:; שבועות ג:; משנה מכות; מכות יז.

ו תמורה ד:; נדרים עג.; מכות ד:; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; חולין פב:

ז סנהדרין סג.; שבועות ג:; זבחים כט:; שבועות כא.; סנהדרין י:; מכות טז.; מכות ב:; לעיל סג:

ח לעיל עז.

תורה אור השלם

שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוָה בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם (ויקרא כג, ג)

וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ (שמות יב, י)

בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בוֹ (שמות יב, מו)

וְלֹא מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ דְּאִי לָא מְמַעֵט קְרָא אֲתְיָא בק"ו לִדְחוֹת וּמָה צָרַעַת שֶׁדּוֹחָה אֶת הָעֲבוֹדָה וְלֹא מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ, הַבָּאָה מִקַּל וָחוֹמֶר. (א)רַב אָשֵׁי אָמַר: "שַׁבָּתוֹן" דְּיוֹם טוֹב — עֲשֵׂה הוּא, וְאֵין עֲשֵׂה דּוֹחֶה לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה. (ב)מַתְנִי׳ כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל — יֵאָכֵל בִּגְדִי הָרַךְ, וְרֹאשֵׁי כְּנָפַיִם וְהַסְּחוֹסִים. גְּמ׳ רַבָּה רָמֵי, תְּנַן: כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל — יֵאָכֵל בִּגְדִי הָרַךְ, וְשֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל — לֹא. אֵימָא סֵיפָא: רֹאשֵׁי כְּנָפַיִם וְהַסְּחוֹסִים. וְהָא הָנֵי לָא מִתְאַכְלִי בְּשׁוּר הַגָּדוֹל! (א)אֶלָּא תַּנָּאֵי הִיא, וְהָכִי קָתָנֵי: כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל — יֵאָכֵל בִּגְדִי הָרַךְ, וְשֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל — לֹא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף רֹאשֵׁי כְּנָפַיִם וְהַסְּחוֹסִים. רָבָא אָמַר: "מָה הֵן" קָתָנֵי, וְהָכִי קָתָנֵי: כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל בְּשִׁלְקָא — יֵאָכֵל בִּגְדִי הָרַךְ בְּצָלִי. וּמָה הֵן: רֹאשֵׁי כְּנָפַיִם וְהַסְּחוֹסִים. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרָבָא: כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל בְּשִׁלְקָא — יֵאָכֵל בִּגְדִי הָרַךְ בְּצָלִי, וּמָה הֵן: רֹאשֵׁי כְּנָפַיִם וְהַסְּחוֹסִים, וְגִידִין הָרַכִּין נִידּוֹנִין כְּבָשָׂר. (ג)אִיתְּמַר: גִּידִין שֶׁסּוֹפָן לְהַקְשׁוֹת, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: נִמְנִין עֲלֵיהֶן בַּפֶּסַח, רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: אֵין נִמְנִין עֲלֵיהֶן בַּפֶּסַח. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר נִמְנִין עֲלֵיהֶן — בָּתַר הַשְׁתָּא אָזְלִינַן. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר אֵין נִמְנִין עֲלֵיהֶן — בָּתַר בַּסּוֹף אָזְלִינַן. אֵיתִיבֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל — יֵאָכֵל בִּגְדִי הָרַךְ, וּמָה הֵן רֹאשֵׁי כְּנָפַיִם וְהַסְּחוֹסִים. הָנֵי אֵין, אֲבָל גִּידִין שֶׁסּוֹפָן לְהַקְשׁוֹת — לָא! אָמַר לֵיהּ: תְּנָא הָנֵי וְהוּא הַדִּין לְהָנָךְ. הָנֵי מַאי טַעְמָא — דְּהָא מִתְאַכְלִי בְּשׁוּר הַגָּדוֹל בְּשִׁלְקָא, הָנָךְ נָמֵי מִתְאַכְלִי בְּשׁוּר הַגָּדוֹל בְּשִׁלְקָא. (ד)אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי אָבִין: כִּי אָזַלְתְּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ, רְמִי לֵיהּ: מִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן גִּידִין שֶׁסּוֹפָן לְהַקְשׁוֹת נִמְנִין עֲלֵיהֶן בַּפֶּסַח, אַלְמָא: בָּתַר הַשְׁתָּא אָזְלִינַן? וְהָא בְּעָא מִינֵּיהּ רֵישׁ לָקִישׁ מֵרַבִּי יוֹחָנָן: עוֹר הָרֹאשׁ שֶׁל עֵגֶל הָרַךְ, וְשֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל — לֹא תַּעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה. אֵימָא סֵיפָא: רֹאשׁ כְּנָפַיִם וְהַסְּחוֹסִים. וְהָא הָנֵי לָא מִתְאַכְלִי בְּשׁוּר הַגָּדוֹל! (א)אֶלָּא תַּנָּאֵי הִיא, וְהָכִי קָתָנֵי: כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל — יֵאָכֵל בִּגְדִי הָרַךְ, וְשֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל — לֹא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף רֹאשֵׁי כְּנָפַיִם וְהַסְּחוֹסִים. רָבָא אָמַר: "מָה הֵן" קָתָנֵי, וְהָכִי קָתָנֵי: כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל בְּשִׁלְקָא — יֵאָכֵל בִּגְדִי הָרַךְ בְּצָלִי. וּמָה הֵן: רֹאשֵׁי כְּנָפַיִם וְהַסְּחוֹסִים. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרָבָא: כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל בְּשִׁלְקָא — יֵאָכֵל בִּגְדִי הָרַךְ בְּצָלִי, וּמָה הֵן: רֹאשֵׁי כְּנָפַיִם וְהַסְּחוֹסִים, וְגִידִין הָרַכִּין נִידּוֹנִין כְּבָשָׂר. (ג)אִיתְּמַר: גִּידִין שֶׁסּוֹפָן לְהַקְשׁוֹת, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: נִמְנִין עֲלֵיהֶן בַּפֶּסַח, רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: אֵין נִמְנִין עֲלֵיהֶן בַּפֶּסַח. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר נִמְנִין עֲלֵיהֶן — בָּתַר הַשְׁתָּא אָזְלִינַן. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר אֵין נִמְנִין עֲלֵיהֶן — בָּתַר בַּסּוֹף אָזְלִינַן. אֵיתִיבֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל — יֵאָכֵל בִּגְדִי הָרַךְ, וּמָה הֵן רֹאשֵׁי כְּנָפַיִם וְהַסְּחוֹסִים. הָנֵי אֵין, אֲבָל גִּידִין שֶׁסּוֹפָן לְהַקְשׁוֹת — לָא! אָמַר לֵיהּ: תְּנָא הָנֵי וְהוּא הַדִּין לְהָנָךְ. הָנֵי מַאי טַעְמָא — דְּהָא מִתְאַכְלִי בְּשׁוּר הַגָּדוֹל בְּשִׁלְקָא, הָנָךְ נָמֵי מִתְאַכְלִי בְּשׁוּר הַגָּדוֹל בְּשִׁלְקָא. (ד)אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי אָבִין: כִּי אָזַלְתְּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ, רְמִי לֵיהּ: מִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן גִּידִין שֶׁסּוֹפָן לְהַקְשׁוֹת נִמְנִין עֲלֵיהֶן בַּפֶּסַח, אַלְמָא: בָּתַר הַשְׁתָּא אָזְלִינַן? וְהָא בְּעָא מִינֵּיהּ רֵישׁ לָקִישׁ מֵרַבִּי יוֹחָנָן: עוֹר הָרֹאשׁ שֶׁל עֵגֶל הָרַךְ, מַהוּ שֶׁיִּטַּמֵּא? וְאָמַר לוֹ: אֵין מְטַמְּאִין. אַלְמָא: בָּתַר בַּסּוֹף אָזְלִינַן! (ה)אָמַר לֵיהּ: דִּרְמָא לָךְ הָא — לָא חַשׁ לְקִמְחֵיהּ. הָא הֲדַר בֵּיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְגַבֵּי דְּרֵישׁ לָקִישׁ, וַאֲמַר לֵיהּ: אַל תַּקְנִיטֵנִי, שֶׁבְּלָשׁוֹן יָחִיד אֲנִי שׁוֹנֶה אוֹתָהּ. (ו-ז)מַתְנִי׳ הַשּׁוֹבֵר אֶת הָעֶצֶם בַּפֶּסַח הַטָּהוֹר — חַיָּיב, הַטָּמֵא — אֵינוֹ לוֹקֶה אַרְבָּעִים. אֲבָל הַמּוֹתִיר בַּטָּהוֹר וְהַשּׁוֹבֵר בַּטָּמֵא — אֵינוֹ לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. (ח)גְּמ׳ בִּשְׁלָמָא מוֹתִיר בַּטָּהוֹר — דְּתַנְיָא: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְגוֹ׳", בָּא הַכָּתוּב לִיתֵּן עֲשֵׂה אַחַר לֹא תַעֲשֶׂה לוֹמַר שֶׁאֵין לוֹקֶה. (ט)רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהָוֶה לֵיהּ לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו. אֶלָּא שׁוֹבֵר בַּטָּמֵא מְנָלַן? דְּאָמַר קְרָא: "וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ", "בּוֹ" בְּכָשֵׁר וְלֹא בְּפָסוּל. (י)תָּנוּ רַבָּנָן: "וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ", "בּוֹ" — בְּכָשֵׁר וְלֹא בְּפָסוּל. רַבִּי אוֹמֵר: "בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל ... וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ". כָּל הָרָאוּי לָאֲכִילָה — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם, וְשֶׁאֵין רָאוּי לַאֲכִילָה — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: פֶּסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. לְמַאן דְּאָמַר כָּשֵׁר — הַאי סוֹפָן לְהַקְשׁוֹת בִּגְדֵי עַצְמוֹ אֲבָל רֹאשֵׁי כְּנָפַיִם וְהַסְּחוֹסִים אֵין סוֹפָם לְהַקְשׁוֹת בִּגְדֵי לְעוֹלָם אֶלָּא בְּשׁוּר הַגָּדוֹל דְּוַקָא וְלֹא שַׁיָּךְ לְמֵיזַל בָּהוּ בָּתַר בַּסּוֹף כֵּיוָן דְּבִגְדֵי וְטָלֶה הֵם רַכִּים לְעוֹלָם: הָא הֲדַר בֵּיהּ ר' יוֹחָנָן פֵּרוּשׁ מֵהָךְ דְּשָׁמְעָתִין כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק בְּהֵמָה הַמְקֻשָּׁה (חֻלִּין עז.) וְקָשֶׁה לר"י לר"ל דְּאוֹתְבֵהּ לְר' יוֹחָנָן מֵהָהִיא שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן תִּקְשֵׁי לְנַפְשֵׁיהּ דְּקָסָבַר גִּבֵּי פֶּסַח בָּתַר בַּסּוֹף אַזְלִינַן וְהָתָם אַזַּל בָּתַר הַשְׁתָּא וי"ל שֶׁקְּפֵי שְׁבוּעוֹר רֹאשׁ שֶׁל עֵגֶל הָרַךְ יֵשׁ לוֹ טַעַם בָּשָׂר הָרַבֵּה מִגִּידִין וְרִיבָּ"א אוֹמֵר דְּבִירוּשַׁלְמִי פָּרִיךְ דר"ל אר"ל וּמִשְּׁנֵי טַעְמָא דר"ל מִקְּרָא וַאֲכָלוּ אֶת הַכָּשֵׁר (שְׁמוֹת י"ב:ח') וְלֹא גִּידִין וּבְעוֹר הָרֹאשׁ שֶׁל עֵגֶל הָרַךְ אַזַּל בָּתַר דְּהַשְׁתָּא וְהָכָא הָוֵי גְּזֵרַת הַכָּתוּב:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פ"י מהל' קרבן פסח הל' ט:

ב מיי' פ"י מהל' קרבן פסח הל' י:

ג מיי' פ"י מהל' קרבן פסח הל' א:

ד מיי' פ"י מהל' קרבן פסח הל' י"א:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ א:
ב מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:
ג מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ י:
ד מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:
ה מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ א:
ו מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:
ז מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:
ח מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ ז:
ט מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:
י מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:
יא מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:

מסורת הש״ס

א בבא קמא פא:
ב מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי ג לעיל פג.
ד ספרא צו פרשה ט ז

תורה אור השלם

אֵל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֹׁל מִבָּשֵׁל בַּמָּיִם כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־קְרָעָיו וְעַל־קִרְבּוֹ [שמות יב, ט]
בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בוֹ [שמות יב, מו]

הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר וְנִפְסַל אֵבָא בְּיִנְיָהוּ מֵאן דְּאָמַר כָּשֵׁר הָא כָּשֵׁר הוּא לֹא מְשׁוּם דְּדָרֵישׁ בּוֹ בְּכָשֵׁר וְלֹא בְּפִסּוּל מִשְׁמַע לַיהּ הָכִי דְּהָא ר' שִׁמְעוֹן מְפָרֵשׁ לָעִיל מִלְּתֵהּ דת"ק דְּקָתָנֵי נָמֵי בּוֹ בְּכָשֵׁר וְלֹא בְּפִסּוּל וְקָאָמַר אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אֵין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם אֶלָּא דֶּרֶךְ יוֹסֵף לֹא מָצִי לְמִשְׁכַּח מִידֵּי דְּאֵיבָא בֵּינַיְיהוּ אֶלָּא הַיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר וְנִפְסַל: אֲבָל שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ אֵבָא בֵּינַיְיהוּ מַאן דְּאָמַר כָּשֵׁר תֵּימַה אֲמַאי כָּשֵׁר הָא כְּשֵׁר — הָא כָּשֵׁר הוּא. לְמַאן דְּאָמַר רָאוּי לַאֲכִילָה — הָא הַשְׁתָּא לְאו רָאוּי לַאֲכִילָה הוּא. אֲבָל אֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה — הָא כְּשֵׁר הוּא. לְמַאן דְּאָמַר רָאוּי לַאֲכִילָה הוּא. אַבָּיֵי אָמַר: כּוּלֵּי עָלְמָא כָּל כִּי הַאי גַּוְונָא אֵין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם, מַאי טַעְמָא? הַשְׁתָּא מֵיהַת הָא פְּסוּל הוּא. אֶלָּא, שְׁבִירַת הָעֶצֶם מִבְּעוֹד יוֹם אֵיכָּא בֵּינַיְיהוּ. לְמַאן דְּאָמַר כָּשֵׁר — הָא כָּשֵׁר הוּא, לְמַאן דְּאָמַר רָאוּי לַאֲכִילָה — הַשְׁתָּא לְאו בַּר אֲכִילָה הוּא, [מ]מֵיתִיבִי, רַבִּי אוֹמֵר: נִמְנִין עַל מוֹחַ שֶׁבָּרָאשׁ וְאֵין נִמְנִין עַל מוֹחַ שֶׁבַּקּוּלִית. עַל מוֹחַ שֶׁבָּרָאשׁ מַאי טַעְמָא — הוֹאִיל וְיָכוֹל לְגוֹרְרוֹ וּלְהוֹצִיאוֹ. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שְׁבִירַת הָעֶצֶם מִבְּעוֹד יוֹם שַׁפִּיר דָּמֵי — קוּלִית נָמֵי, נִתְבַּרֵיהּ מִבְּעוֹד יוֹם, וְנִפְקוּהּ לְמוֹחַ דִּידֵיהּ, וְנִמְנוּ עֲלֵיהּ! [נ]אָמַר לְךָ אַבָּיֵי: וּלְטַעְמָיךְ, מְשָׁחֲשִׁיכָה נָמֵי: נַיְיתֵי גּוּמַרְתָּא וְנַיְחוֹת עֲלֵיהּ וְנִקְלֵהּ, וְנִפְקֵהּ לְמוֹחַ דִּידֵיהּ, וְנִימְנֵי עֲלֵיהּ. דְּהָא תַּנְיָא: אֲבָל הַשּׁוֹרֵף בַּעֲצָמוֹת וְהַמְחַתֵּךְ בְּגִידִין — אֵין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם. אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר — אַבָּיֵי אָמַר: מְשׁוּם פָּקַע, רָבָא אָמַר: מְשׁוּם הֶפְסֵד קְדָשִׁים, דְּקָא מַפְסִיד לַיהּ בְּיָדַיִם — דִּילְמָא אָכֵיל נוּרָא מִמּוֹחַ דִּידֵיהּ. מִבְּעוֹד יוֹם נָמֵי, גְּזִירָה מִבְּעוֹד יוֹם אַטּוּ מִשְׁחֲשִׁיכָה. [ס][ע]רַב פָּפָּא אָמַר: כָּל כִּי הַאי גַּוְונָא — כּוּלֵּי עָלְמָא יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם. מַאי טַעְמָא? לְאוּרְתָּא מִיחֲזֵי לַאֲכִילָה, אֶלָּא, בְּאֵבָר שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ קָמִיפַּלְגִי. מַאן דְּאָמַר כָּשֵׁר — הָא כָּשֵׁר הוּא, וּמַאן דְּאָמַר רָאוּי לַאֲכִילָה — הַאי לְאו בַּר אֲכִילָה הוּא. כִּדְתַנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אֵבֶר שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ וּשְׁבָרוֹ — אֵין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם. רַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי אָמַר: כָּל כִּי הַאי גַּוְונָא דְּכוּלֵּי עָלְמָא אֵין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם, דְּהַאי אֵבֶר הָא פְּסוּל הוּא. אֶלָּא, שְׁבִירַת הָעֶצֶם בְּנָא אֵיכָּא בֵּינַיְיהוּ. מַאן דְּאָמַר כָּשֵׁר — הָא כָּשֵׁר הוּא, וּמַאן דְּאָמַר רָאוּי לַאֲכִילָה — הַשְׁתָּא לְאו רָאוּי לַאֲכִילָה הוּא. [ע]רַב יוֹסֵף אָמַר: כָּל כִּי הַאי גַּוְונָא יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם, וְאַבָּיֵי אָמַר: אֵין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם. [פ]רַב יוֹסֵף לְטַעְמֵיהּ דְּאָמַר רַב יוֹסֵף לְמ"ד כָּשֵׁר לְאו כְּשֵׁר הוּא וְלָמ"ד יֵאכַל בַּר אֲכִילָה הוּא וְלָמ"ד יֵשׁ בּוֹ מִתּוֹקְמָא גְּרָסַת הַסְּפָרִים דְּגַר' יֵשׁ בּוֹ וְאֵין נִרְאֶה דִּבְרֵיהֶם שְׁמַעְתִּין טְפֵי נָפֵק מֵאֲכִילָה מִדְּנָפֵק מִתּוֹרַת כְּשֵׁרוּת כִּי הֵיכִי דְּאָבֵר שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ דְּכָשֵׁר קָרֵי לֵהּ וְלָא בַּר אֲכִילָה הוּא: אִתְּמַר אֵבֶר שֶׁאֵין עָלָיו כַּזַּיִת בָּשָׂר בְּמָקוֹם זֶה כו' נִרְאֶה לר"י וּלְרִיב"א דְּאַלְּבָּא דְּרַבִּי קָמִפַּלְגִי דְּקָתָנֵי בְּבָרַיְתָא סְתָמָא יֵשׁ בּוֹ שִׁעוּר אֲכִילָה יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם וּבְפֶלוּגְתָּא דְּרַבִּינָא וְרַב אַשִׁי קָמִפַּלְגִי אֲבָל לְרַבָּנָן לכ"ע יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם וְהָא דְּמַסֵּיק אֵלֵימָא דְּאֵין עָלָיו כְּזַיִת בָּשָׂר כְּלָל אַמַּאי יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם דְּמַצִּי לְאוֹקומֵי כְּרַבָּנָן הוֹאִיל וְאַלְּבָּא דְּרַבִּי קָמִפַּלְגִי וּסְבִירָא לְהוּ כְּרַבִּי מוֹקְמִי לְמַתְנִי' כְּוָותָהּ:

הַאי פָּסוּל הוּא שֶׁנַּעֲשָׂה בְּפָסוּל דְּטַמְאָה דְּחוּיָּה הִיא בְּצִבּוּר אֲבָל לֹא שֶׁכָּאן גְּזֵרַת הַכָּתוּב לְפָטְרָן בּוֹ: הַאי בַּר אֲכִילָה הוּא כְּדְתַנְיָן (לְעֵיל פְּסָחִים דף עו:) הַפֶּסַח שֶׁבָּא בְּטַמְאָה וְאָכַל בְּטַמְאָה: הָא כָּשֵׁר שֶׁנַּעֲשׂוּ עֲבוֹדוֹתָיו בְּהֶכְשֵׁר: מִבְּעוֹד יוֹם שֶׁאֵינוֹ שְׁעַת אֲכִילָה: נִמְנִין עַל מוֹחַ שֶׁבָּרֹאשׁ אֲפִלּוּ לֹא נִמְנָה אֶלָּא עַל הַמּוֹחַ יָצָא: וְאֵין נִמְנִין עַל מוֹחַ הַקּוּלִית מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לִשְׁבָּרָהּ וּלְהוֹצִיאוֹ אֲבָל מוֹחַ הָרֹאשׁ יָכוֹל לְהוֹצִיא וּלְגָרְרוֹ בְּקֵיסָם דֶּרֶךְ הָאַף: נַיְתֵי גּוּמַרְתָּא גַּחֶלֶת וְנִנָּפֵחַ עָלֶיהָ עַד שֶׁיְּנַקֵּב וְיוֹצִיא מוֹחוֹ: אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר אַמַּאי אֵין נִמְנִין וְיוֹצִיאוּ בְּנַחֶלֶת: אַבָּיֵי אָמַר מִשּׁוּם פָּקַע שָׁמָא מַחֲמַת הַגַּחֶלֶת יִפָּקַע בְּמָקוֹם אֶחָד וְאֵין זוֹ שְׁרֵפָה אֶלָּא שְׁבִירָה: וְרָבָא אָמַר מִשּׁוּם הֶפְסֵד קָדָשִׁים שֶׁמַּפְסִיד הַמּוֹחַ וְשׁוֹרְפוֹ בְּיָדַיִם וּמוֹטֵב שֶׁיִּפָּסֵל מֵאֵלָיו הָכָא נָמֵי לִנְנְתֵן שְׁבִירָה מִבְּעוֹד יוֹם אע"ג דְּמִדְאוֹרָיְתָא שְׁרֵי רַבָּנָן גְּזָרוּ אַטּוּ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה: אֲבָל שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ חוּץ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם וְצָרִיךְ לְהָחוֹתָהּ אֶת הַיּוֹצֵא אֵבָא בֵּינַיְיהוּ: הַאי נָמֵי כְּשֵׁר שֶׁהֲרֵי הַפְּנִימִי כָּשֵׁר וַהֲרֵי הוּא שׁוֹבְרוֹ וְעוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ אֶלָּא חוֹתְכוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְעֶצֶם וְקוֹלֵף עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּרֶק וְחוֹתְכוֹ כְּדְתַנְיָן בְּמַתְנִיתִין (לְקַמָּן פְּסָחִים דף פה:): הַאי לְאו בַּר אֲכִילָה הוּא בְּמָקוֹם שְׁבִירָה אֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה אֲבָל אֵבָר שֶׁיָּצָא כֻּלּוֹ דְּהַיְנוּ הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר וְנִפְסַל דכ"ע אֵין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירָה דְּהַשְׁתָּא מֵיהָא פְּסוּל הוּא: אֵלִּית הֵשָׁה קְרֵבָה עִם הָאֵמוּרִין מָה שֶׁאֵין כֵּן בְּשׁוֹר וְעֵז כְּדִכְתִיב (ויקרא ג':ט') חֶלְבּוֹ הָאַלְיָה תְּמִימָה: רַבִּינָא אָמַר אִי לַיְּבָא כְּזַיִת בָּשָׂר דְּכֻלֵּי עָלְמָא אֵין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירָה אֶלָּא בְּאֵין בּוֹ כְּזַיִת בְּמָקוֹם שְׁבִירָה וְיֵשׁ בּוֹ כְּזַיִת בְּמָקוֹם אַחֵר אִבָּא בֵּינַיְיהוּ: וְאֵינוֹ חַיָּב עַל הַפְּסוּל וְהַשְׁתָּא מְפָרֵשׁ וְאָזַל הֵי פְּסוּל קָא מְמַעֵט הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר וְנִפְסַל אֵין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם גְּרָסִינַן וְרַבִּי אוֹמֵר גְּרָסִינַן בְּרֵישָׁא וְהֵינוּ כְּרַב יוֹסֵף לַמְּזַבֵּחַ לְמַעוּטֵי אֲלִיָּה כִּדְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת אֲכִילָה מִבְּעוֹד יוֹם כִּדְאַבַּיֵי דְּאָמַר מִבְּעוֹד יוֹם אֲתָא רַבִּי לְמַעוּטֵי אֲכִילָה בְּמָקוֹם שְׁבִירָה כְּרַבִינָא אִי נָמֵי לְמַעוּטֵי אֵין עָלָיו כְּזַיִת כְּרַב אַשִׁי: אֵין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם דְּבָעֵינַן שִׁעוּר אֲכִילָה בְּמָקוֹם שְׁבִירָה: אַמַּאי יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם בֵּין לְרַ' יוֹחָנָן בֵּין לְרֵישׁ לָקִישׁ כַּזַּיִת בָּעֵינַן: בְּמָקוֹם זֶה בְּמָקוֹם שְׁבִירָה:

א‏לָא, הָכִי קָאָמַר: אֶחָד עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כְּזַיִת בָּשָׂר מִבַּחוּץ, וְאֶחָד עֶצֶם שֶׁאֵין עָלָיו כַּזַּיִת בָּשָׂר מִבַּחוּץ, וְיֵשׁ עָלָיו כַּזַּיִת בָּשָׂר מִבִּפְנִים בִּמְקוֹם שְׁבִירָה. (א)וְהָתַנְיָא: "וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ" — אֶחָד עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוֹחַ, וְאֶחָד עֶצֶם שֶׁאֵין בּוֹ מוֹחַ. וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה" — בְּבָשָׂר שֶׁעַל גַּבֵּי הָעֶצֶם. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּבָשָׂר שֶׁבְּתוֹךְ הָעֶצֶם, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ" — בְּעֶצֶם שֶׁאֵין בּוֹ מוֹחַ, אֲבָל בְּעֶצֶם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוֹחַ — שׁוֹבֵר וְאוֹכֵל. וְאַל תִּתְמַהּ, שֶׁהֲרֵי יָבֹא עֲשֵׂה וְיִדְחֶה לֹא תַעֲשֶׂה. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ" בְּפֶסַח שֵׁנִי, שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר "כְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ" — הֲוֵי אוֹמֵר אֶחָד עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוֹחַ וְאֶחָד עֶצֶם שֶׁאֵין בּוֹ מוֹחַ. (ב)מֵיתִיבִי: אֵבֶר שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ, חוֹתֵךְ עַד מָקוֹם שֶׁמַּגִּיעַ לָעֶצֶם וְקוֹלֵף עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּרֶק, וְחוֹתֵךְ. וְאִי אָמְרַתְּ אֵבֶר שֶׁאֵין עָלָיו כְּזַיִת בָּשָׂר בְּמָקוֹם זֶה וְיֵשׁ בְּמָקוֹם אַחֵר אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם, לָמָה לִי דְּקוֹלֵף עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּרֶק וְחוֹתֵךְ? נִקְלוֹף בֵּיהּ פּוּרְתָּא וְנִתְבְּרֵיהּ! אַבָּיֵי אָמַר: מִשּׁוּם פֶּקַע. רָבִינָא אָמַר: בְּקוּלִית. (ג)תְּנַן הָתָם: הַפִּיגּוּל וְהַנּוֹתָר (וְהַטָּמֵא) מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם. רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא. חַד אָמַר: מִפְּנֵי חֲשֵׁדֵי כְהוּנָּה. וְחַד אָמַר: מִפְּנֵי עֲצֵלֵי כְהוּנָּה. מָר מַתְנֵי אַפִּיגּוּל, וּמַר מַתְנֵי אַנּוֹתָר. מַאן דְּמַתְנֵי אַפִּיגּוּל — מִשּׁוּם חֲשֵׁדֵי כְהוּנָּה. וּמַאן דְּמַתְנֵי אַנּוֹתָר — מִשּׁוּם עֲצֵלֵי כְהוּנָּה. מָר מַתְנֵי כְּזַיִת, וּמַר מַתְנֵי כְּבֵיצָה. מַאן דְּמַתְנֵי כְּזַיִת — כְּאִיסּוּרוֹ. וּמַאן דְּמַתְנֵי כְּבֵיצָה — כְּטוּמְאָתוֹ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: יוֹצֵא גְּזַרוּ רַבָּנַן טוּמְאָה אוֹ לָא? מִי אָמְרִינַן: נוֹתָר דִּגְזַרוּ טוּמְאָה דְּאָתֵי לְאִיעֲצוּלֵי בֵּיהּ, אֲבָל יוֹצֵא, אַפּוֹקֵי בְּיָדַיִם לָא מַפְּקִי לֵיהּ בְּיָדַיִם, לָא גְּזַרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן טוּמְאָה, אוֹ דִילְמָא לָא שְׁנָא. תָּא שְׁמַע: אֵבֶר שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ חוֹתֵךְ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָעֶצֶם, וְקוֹלֵף עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּרֶק, וְחוֹתֵךְ. וְאִי אָמְרַתְּ גְּזַרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן טוּמְאָה, כִּי חָתֵיךְ לֵיהּ מַאי הָוֵי? הָא קָמְטַמֵּא לֵיהּ! טוּמְאַת סְתָרִים הִיא, וְטוּמְאַת סְתָרִים לָא מְטַמְּיָא. (ד)וּלְרָבִינָא דְּאָמַר: חִיבּוּרֵי אוֹכָלִין — לָאו חִיבּוּר הוּא, וּכְמַאן דְּמִפָּרְתִי דָּמֵי, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? הָא קָנָגַע בַּהֲדָדֵי וְקָא מְטַמֵּא! אֶלָּא: לְמַאן דְּמַתְנֵי כְּזַיִת — דְּלֵית בֵּיהּ כְּזַיִת. וּמַאן דְּמַתְנֵי כְּבֵיצָה — דְּלֵית בֵּיהּ כְּבֵיצָה. ב‏תָּא שְׁמַע: הַמּוֹצִיא בְּשַׂר פֶּסַח מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה, טָהוֹר. מַאי לָאו — טָהוֹר וְאָסוּר, דְּיוֹצֵא מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה כַּיּוֹצֵא חוּץ לִמְחִיצָתוֹ דָּמֵי, וּמִפְּסִיל, וַאֲפִילּוּ הָכִי קָתָנֵי טָהוֹר, אַלְמָא לָא גְּזַרוּ רַבָּנַן טוּמְאָה! לָא — טָהוֹר וּמוּתָּר, דְּיוֹצֵא מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה לָאו כַּיּוֹצֵא חוּץ לִמְחִיצָתוֹ דָּמֵי, וְלָא מִפְּסִיל. וְהָא קָא תָּנֵי סֵיפָא: הָאוֹכְלוֹ הֲרֵי זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה! בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר כְּבֵיצָה — דְּאִית בֵּיהּ כְּזַיִת וְלֵית בֵּיהּ כְּבֵיצָה, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר כְּזַיִת, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? ג‏אֶלָּא: בְּיוֹצֵא בַּפֶּסַח לָא מִיבַּעְיָא לַן דְּלָא גְּזַרוּ רַבָּנַן טוּמְאָה, מַאי טַעְמָא — בְּנֵי חֲבוּרָה זְרִיזִין הֵן, וּמִזְהַר זְהִירֵי בֵּיהּ. אֶלָּא, כִּי קָמִיבַּעְיָא לַן בְּיוֹצֵא בְּקָדָשִׁים, מַאי, תֵּיקוּ. וּמוֹצִיא בְּשַׂר פֶּסַח

מֵחֲבוּרָה

לָא הָכִי קָאָמַר כו' לְעוֹלָם אֲכִילָה בִּמְקוֹם שְׁבִירָה בָּעֵינַן וְאֶחָד עֶצֶם שֶׁאֵין עָלָיו כַּזַּיִת בָּשָׂר דְּקָאָמַר הָכִי קָאָמַר אֵין עָלָיו בָּשָׂר מִבַּחוּץ וְיֵשׁ בְּתוֹכוֹ מוֹחַ מִבִּפְנִים וּבִמְקוֹם שְׁבִירָה וְאַשְׁמְעִינַן דַּאֲכִילַת מוֹחַ אֲכִילָה הִיא: וְהָתַנְיָא בְּנִיחוּתָא דְּאָסַר לְשַׁבֵּר עֶצֶם שֶׁבְּתוֹכוֹ מוֹחַ וְלָא אָמְרִינַן לַיְתוֹ עֲשֵׂה דוֹאֲכַלוּ אֶת הַבָּשָׂר וְיִדְחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה דִּשְׁבִירָה: וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּבָשָׂר שֶׁעַל הָעֶצֶם אֲבָל מוֹחַ לֹא דְּלֵיכָּא לְאוֹקְמָהּ בְּמוֹחַ נָמֵי וְעַל יְדֵי גַּחֶלֶת דְּלָא מַצְרִיךְ לֵיהּ קְרָא מִלְּתָא דְּאָתֵי בַּהּ לִידֵי תַּקָּלָה דִּלְמָא פָּקַע: שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר שֶׁלֹּא הֻצְרַךְ לְלַמֵּד אִסּוּר שְׁבִירָה: אֵבֶר שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ וְצָרִיךְ לַחְתֹּךְ אֶת הַיּוֹצֵא: חוֹתֵךְ אֶת הַבָּשָׂר סָבִיב אינקרני"ר (אינקריני"ר: לַחֲרֹץ (חָרִיץ)) : עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָעֶצֶם וְקוֹלֵף הַבָּשָׂר שֶׁלֹּא יָצָא: עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּרֶק שֶׁמִּתְחַבְּרִין שָׁם שְׁנֵי עֲצָמוֹת: וְחוֹתֵךְ אֶת הַפֶּרֶק וּמַשְׁלִיךְ אֶת הָעֶצֶם שֶׁיֵּצֵא מִקְצָתוֹ וְיֹאכַל בָּשָׂר הַנִּקְלָף: נִקְלַף בַּהּ פֻּרְתָּא בִּמְקוֹם שְׁבִירָה סָבִיב: מִשּׁוּם פֶּקַע שֶׁמָּא יִפְקַע וְיִשָּׁבֵר תַּחַת הַבָּשָׂר כְּשֶׁיַּכֶּה עַל מְקוֹם הַקָּלוּף: בְּקוּלִית רדונדי"ל שֶׁל הַיָּד דְּיֵשׁ בּוֹ מוֹחַ מִתּוֹכוֹ לָא מְהַנְּיָא לֵיהּ קְלִיפָה: מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם מִדְּרַבָּנָן: חַד אָמַר מִשּׁוּם חֲשֵׁדֵי כְהֻנָּה שֶׁחֲשׁוּדִין לְפַגֵּל קָרְבָּן מִשּׁוּם אֵיבָה גָּזְרוּ עַל הַפִּגּוּל שֶׁיְּטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם כְּדֵי שֶׁיְּהֵא זֶה צָרִיךְ לְהַטְבִּיל יָדָיו קֹדֶם שֶׁיִּגַּע בַּקֹּדֶשׁ וְיִטְרְחוּהוּ: וְחַד אָמַר מִשּׁוּם עֲצֵלֵי כְהֻנָּה הַמִּתְעַצְּלִים בַּאֲכִילַת קָדָשִׁים גָּזְרוּ טֻמְאָה עַל הַנּוֹתָר כְּדֵי לְהַטְרִיחוֹ עֲלֵיהֶם: מַר מַתְנֵי טַעְמָא דִּידִי' חָשְׁדֵי אַפִּגּוּל וּמַר מַתְנֵי טַעְמָא דִּידֵהּ עַצְלֵי אַנּוֹתָר: מַר מַתְנֵי בֵּין פִּגּוּל בֵּין נוֹתָר בִּכְזַיִת גְּזוּר רַבָּנָן דְּלִיטַמְּאוּ: כְּאִסּוּרוֹ כְּשִׁעוּר אִסּוּר אֲכִילָתוֹ שֶׁהוּא חַיָּב עָלָיו בִּכְזַיִת: כְּטֻמְאָתוֹ כְּשִׁעוּר טֻמְאַת אוֹכְלִים דְּאוֹרָיְתָא בִּכְבֵיצָה: הָא קָא מְטַמֵּי פְּנִימִי מֵחֲמַת מַגָּעוֹ שֶׁל יוֹצֵא הַמְחֻבָּר לוֹ: וּמְשַׁנֵּי טֻמְאַת בֵּית הַסְּתָרִים הִיא כָּל מַגַּע חִבּוּר בֵּית הַסְּתָרִים שֶׁאֵין מְקוֹם מַגָּעוֹ נִרְאֶה וְטֻמְאָה בֵּית הַסְּתָרִים נָפְקָא לָן בְּמַסֶּכֶת נִדָּה דְּלָא מְטַמְּיָא מִוְּיָדָיו לֹא שָׁטַף בַּמַּיִם בְּפֶ' יוֹצֵא דֹּפֶן (נִדָּה דַּף מג.) דְּבָעֵינַן נְגִיעָה בְּיָדַיִם שֶׁהֵן בְּגָלוּי: וּלְרָבִינָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק בְּהֵמָה הַמַּקְשָׁה (חֻלִּין דַּף עג.) לְגַבֵּי מַגַּע חִבּוּר דַּאֲכָלִים כְּמַאן דְּמִפַּרְתִּי דָּמוּ וְלָא הָוֵי חִבּוּר וְלֹא מַגַּע בֵּית הַסְּתָרִים מִקְרֵי: דְּלֵית בַּהּ כַּזַּיִת בְּאוֹתוֹ קְצָת: שֶׁיָּצָא מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה לְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ לֹא תַעֲשֶׂה דִּילֵהּ: מַאי לָאו טָהוֹר מִלְּטַמֵּא: וְאָסוּר לֶאֱכֹל כִּשְׁאָר יוֹצֵא חוּץ לַמְּחִצָּה דִּמְחִצַת פֶּסַח מְקוֹם אֲכִילָתוֹ הִיא וַאֲפִלּוּ הָכִי קָתָנֵי טָהוֹר: לֹא טָהוֹר וּמֻתָּר דְּלָא פְּסוּל יוֹצֵא אִית בֵּהּ אֲבָל יוֹצֵא חוּץ לַמְּחִצָּה לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ דִּמְטַמֵּא: הֲרֵי זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה (לְעֵיל פְּסָחִים כד.) לֹא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם כֹּל שֶׁבַּקֹּדֶשׁ פָּסוּל בָּא הַכָּתוּב לִתֵּן לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ אַלְמָא יוֹצֵא חֲשִׁיב לֵהּ וְאַפֵּי' הָכִי קָתָנֵי טָהוֹר: בִּשְׁלָמָא לְמָאן דְּמַתְנֵי אַפִּגּוּל וְנוֹתָר כַּבֵּיצָה מָצֵי לְתָרוּצֵי דִּגְזוּר טֻמְאָה נָמֵי אַיּוֹצֵא וְהַאי דְּקָתָנֵי טָהוֹר בִּדְלֵיכָּא כַּבֵּיצָה: מַאי אִכָּא לְמֵימַר מִדְּקָתָנֵי הָאוֹכְלוֹ בְּלֹא תַעֲשֶׂה מִכְּלָל דְּאִיכָּא כַּזַּיִת: זְרִיזִין הֵן שֶׁיֵּשׁ רַבִּים וּמְזָרְזִים זֶה אֶת זֶה מִלְּהוֹצִיא וְלָא אִצְטְרִיךְ לְאַחְמוּרֵי עֲלַיְהוּ שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי יְצִיאָה:

אֶחָד עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוֹחַ וְאֶחָד עֶצֶם שֶׁאֵין בּוֹ מֹחַ הָכָא מַזְכִּיר שֶׁאֵינוֹ פָּשׁוּט קֹדֶם וְכֵן בְּפֶ' הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת מא.) כָּל הַנָּשִׁים לֹא יִנָּשְׂאוּ עַד ג' חֳדָשִׁים אֶחָד בְּתוּלוֹת וְאֶחָד אַלְמָנוֹת כו' תְּנָא נַמֵּי בְּרֵישָׁא בְּתוּלוֹת שֶׁאֵינוֹ פָּשׁוּט וְהֵיכָא דְּאִיכָּא פְּלֻגְתָּא אוֹ קָאֵי אַקְּרָא דֶּרֶךְ לְהַזְכִּיר פָּשׁוּט קֹדֶם כְּהַהִיא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (דַּף כט:) דִּתְנַן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לֹא הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁיְּהוּ תּוֹקְעִין אֶלָּא בְּיַבְנֶה אָמְרוּ לוֹ א' יַבְנֶה כו' כְּלוֹמַר כְּמוֹ שֶׁפָּשׁוּט לְךָ שֶׁתּוֹקְעִים בְּיַבְנֶה כָּךְ כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ ב"ד וְכֵן בְּבָבָא קַמָּא (דַּף נ:) אֶחָד בּוֹר אֶחָד שִׁיחַ וּמְעָרָה דְּקָאֵי אַקְּרָא דִּכְתִיב בּוֹר וְכֵן בְּסוֹטָה (דַּף מג.) אֶחָד הַבּוֹנֶה וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ כו' וְכֵן בפ"ק דְּסֻכָּה (דַּף כ.) גַּבֵּי א' גְּדוֹלָה וְא' קְטַנָּה כו': כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ בְּפֶסַח שֵׁנִי כו' בְּפֶ' דַּם חַטָּאת בִּזְבָחִים (דַּף צז:) יָלֵיף מֵהָכָא דְּאֵין עֲשֵׂה דוֹחֶה ל"ת בְּקָדָשִׁים מִדִּכְתַב רַחֲמָנָא גַּבֵּי פֶּסַח וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ וְקָשֶׁה הֵיכִי יָלֵיף מִנַּהּ וְאַמַּאי נָמֵי צָרִיךְ קְרָא הָכָא הָא בְּעִידָּנָא דְּמִעֲקַר לָאו לֹא מְקַיֵּם עֲשֵׂה וְעוֹד קָשֶׁה לְרַשְׁבַּ"א דְּהָכָא אֶפְשָׁר לְקַיֵּם שְׁנֵיהֶם עַל יְדֵי גּוּמַרְתָּא דְּהַשּׂוֹרֵף בַּעֲצָמוֹת אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם וְקַיְמָא לָן דְּהֵיכָא דְּיָכוֹל לְקַיֵּם שְׁנֵיהֶם לָא אָתֵי עֲשֵׂה וְדָחֵי ל"ת וְתֵרֵץ רַבֵּינוּ חַיִּים לְרַשְׁבַּ"א דִּלְרָבָא שֶׁפֵּרֵשׁ לְעֵיל בְּגוּמַרְתָּא דְּאָסוּר מִשּׁוּם הֶפְסֵד קָדְשִׁי' אָתֵי שַׁפִּיר: מִשּׁוּם חָשְׁדֵי כְּהֻנָּה וא"ת כְּמוֹ כֵן לֹא יָחוּשׁוּ לַעֲשׂוֹת בְּטוּמְא' י"ל דְּאַף לָרְשָׁעִים חֲמִירָא לְהוּ טֻמְאָה כִּדְאָמְרִינַן בְּיוֹמָא (דַּף כג.) לְלַמֶּדְךָ שֶׁחֲמוּרָה עֲלֵיהֶן טָהֳרַת כֵּלִים יוֹתֵר מִשְׁפִּיכוּת דָּמִים: טֻמְאַת בֵּית הַסְּתָרִים הִיא וא"ת הַתֵּינַח לְר' יוֹסֵי אֶלָּא לְר' מֵאִיר דִּפְלִיג עֲלֵיהּ וּמַיְתִי לָהּ בְּפֶ' בְּהֵמָה הַמַּקְשָׁה (חֻלִּין עב:) דְּאִית לֵיהּ דִּמְטַמֵּא מַאי אִכָּא לְמֵימַר וי"ל דְּקַיְמָא לָן כְּר' יוֹסֵי לְגַבֵּי ר' מֵאִיר: וּלְרָבִינָא דְּאָמַר חִבּוּרֵי אֳכָלִין כְּמַאן דְּמִפַּרְתִּי כו' וא"ת בְּלֹא רָבִינָא כֵּיוָן דס"ד דְּאִיכָּא שִׁעוּר לְטַמּוּיֵי בַּמֶּה שֶׁיָּצָא לַחוּץ הֲוָה מָצֵי לְאַקְשׁוּיֵי דְּמַסְקִינַן בְּפֶרֶק בְּהֵמָה הַמַּקְשָׁה (שָׁם) דְּמוֹדֶה ר' יוֹסֵי בְּשָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ הַבָּאוֹת מִבֶּגֶד גָּדוֹל דִּבְשַׁעַת פְּרִישָׁתוֹ מֵאָבִיו מְקַבֵּל טֻמְאָה מֵאָבִיו וה"נ הָכָא וְי"ל דְּאִיכָּא לְאוֹקוּמֵהּ בְּנִתְּזוֹת בְּכָל כֹּחַ וְכֵן מְשַׁנֵּי בְּפֶ' אָמְרוּ לוֹ (כְּרִיתוֹת ט:) גַּבֵּי אֵבֶר הַמְדֻלְדָּל בְּאָדָם טָהוֹר מִיהוּ הָכָא כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ חוֹתֵךְ הָעֶצֶם אֶלָּא חוֹתֵךְ סְבִיבוֹ' הָעֶצֶם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַתִּיז בְּכָל כֹּחוֹ וּבִירוּשַׁלְמִי מוּקֵי בְּחוֹתֵךְ וּמַשְׁלִיךְ בִּמְעַט מְעַט: דִּבְנֵי חֲבוּרָה זְרִיזִין הֵן כִּי קָמִבַּעְיָא לָן יוֹצֵא דְּקָדָשִׁים וא"ת דִּבְפֶ' הַמּוֹצֵא תְּפִלִּין (עֵירוּבִין קג.) מַשְׁמַע אִיפְּכָא דְּקָאָמַר כֹּהֲנִים זְרִיזִין הֵן אָמְרִינַן בְּנֵי חֲבוּרָה זְרִיזִין הֵן לָא אָמְרִינַן וְתֵרֵץ ר"י דְּלָא דָּמֵי דְּגַבֵּי בְּנֵי חִבּוּר' שַׁיָּךְ לְמִגְזַר טְפֵי שֶׁמָּא יְחַתֶּה מִלְּגַבֵּי כֹּהֲנִים דְּהָא מִלְּתָא לָא שְׁכִיחָא לְפֶסַח כְּלָל אֲבָל בְּמִידֵי דְּשַׁיָּךְ לְפֶסַח כְּגוֹן יוֹצֵא זְרִיזִין בְּנֵי הַחֲבוּרָה יוֹתֵר מִכֹּהֲנִים:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי' מהל' קרבן פסח הל' ג:
ב מיי' פט' מהל' קרבן פסח הל' ב:
ג מיי' פח' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ה:

מסורת הש"ס

א לקמן צה.; זבחים צז:
ב תוספתא חולין; משנה פסחים
ג לקמן קכ:
ד ביצה טז:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הרי זה בל"ת כדאמר פכ"ש. עיין לקמן דף צה ע"א ברש"י ד"ה לא תוציא:
תוס' ד"ה משום חשדי כהונה י"ל דאף לרשעים. עיין סנהדרין מח ע"א תד"ה משמשין:

תורה אור השלם

בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בוֹ [שמות יב, מו]
וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל־מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ [שמות יב, ח]
לֹא־יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ־בוֹ כְּכָל־חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ [במדבר ט, יב]

[א]מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה מִנַּיִן? דְּתַנְיָא: "לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר חוּצָה", אֵין לִי אֶלָּא מִבַּיִת לְבַיִת, מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "חוּצָה" — חוּץ לַאֲכִילָתוֹ. [ב]אָמַר רַבִּי אַמֵּי: הַמּוֹצִיא בְּשַׂר פֶּסַח מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה, אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיַּנִּיחַ. הוֹצָאָה כְּתִיב בֵּיהּ כְּשַׁבָּת: מָה שַׁבָּת — עַד דְּעָבֵד עֲקִירָה וְהַנָּחָה, אַף הָכָא נָמֵי — עַד דְּעָבֵד עֲקִירָה וְהַנָּחָה. [ג(א)]מֵתִיב רַבִּי אַבָּא בַּר מֶמֶל: הָיוּ סוֹבְלִים אוֹתָן בְּמוֹטוֹת, הָרִאשׁוֹנִים יָצְאוּ חוּץ לְחוֹמַת הָעֲזָרָה וְהָאַחֲרוֹנִים לֹא יָצְאוּ, הָרִאשׁוֹנִים מְטַמְּאִין בְּגָדִים וְהָאַחֲרוֹנִים אֵין מְטַמְּאִין בְּגָדִים. וְהָא לָא נָח? הוּא מוֹתֵיב לַהּ וְהוּא מְפָרֵק לַהּ, בְּנִגְרָרִין. [ד]מַתְנִי' אֵבֶר שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ, חוֹתֵךְ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָעֶצֶם, וְקוֹלֵף עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּרֶק, וְחוֹתֵךְ. וּבַמּוּקְדָּשִׁין — קוֹצֵץ בְּקוֹפִיץ, שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם. [ה]מִן הָאֲגַף וְלִפְנִים — כְּלִפְנִים, מִן הָאֲגַף וּלְחוּץ — כְּלַחוּץ. הַחַלּוֹנוֹת וְעוֹבִי הַחוֹמָה — כְּלִפְנִים. [ו־ח(ב)]גְּמָ' אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: וְכֵן לִתְפִלָּה. וּפְלִיגָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אֲפִילּוּ מְחִיצָה שֶׁל בַּרְזֶל אֵינָהּ מַפְסֶקֶת בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם. הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמְרַתְּ: מִן הָאֲגַף וְלִפְנִים — כְּלִפְנִים, הָא אֲגַף עַצְמוֹ — כְּלַחוּץ. אֵימָא סֵיפָא: מִן הָאֲגַף וּלְחוּץ — כְּלַחוּץ. הָא אֲגַף עַצְמוֹ — כְּלִפְנִים! לָא קַשְׁיָא: כָּאן — בְּשַׁעֲרֵי עֲזָרָה, כָּאן — בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם. דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְקַדְּשׁוּ שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם? מִפְּנֵי שֶׁמְּצוֹרָעִין מְגִינִּין תַּחְתֵּיהֶן, בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה, וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. [ט]וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְקַדְּשָׁה שַׁעַר נִקָּנוֹר? מִפְּנֵי שֶׁמְּצוֹרָעִין עוֹמְדִין שָׁם וּמַכְנִיסִין בְּהוֹנוֹת יָדָם. [י]הַחַלּוֹנוֹת וְעוֹבִי הַחוֹמָה וכו'. אָמַר רַב: גַּגִּין וַעֲלִיּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ. אִינִי?! וְהָאָמַר רַב מִשּׁוּם רַבִּי חִיָּיא "כְּזֵיתָא פִּסְחָא, וְהַלֵּילָא פָּקַע אִיגָּרָא".

מַאי

רש"י

מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה מְנָא לַן חֲבוּרָה שֶׁל שְׁנֵי פְּסָחִים בְּבַיִת אֶחָד: חוּצָה קְרָא יַתִּירָא הוּא לְמֵילַף חוּץ לַחֲבוּרַת אֲכִילָתוֹ: תֵּן חוּצָה לָא גָּרְסִינַן תֵּן: עַד שֶׁיַּנִּיחַ בִּמְקוֹם חֲבוּרָה הָאַחֶרֶת: דַּעֲבַד לֵיהּ עֲקִירָה וְהַנָּחָה כְּשַׁבָּת דְּבָעֵינַן עֲקִירָה וְהַנָּחָה דְּעַד שֶׁיַּנִּיחַ לֹא נִגְמְרָה מְלָאכָה וְגַבֵּי שַׁבָּת וְכָל חִיּוּבֵי חַטָּאת כְּתִיב בַּעֲשׂוֹתָהּ בְּעוֹשֶׂה אֶת כֻּלָּהּ וְלֹא בְּעוֹשֶׂה מִקְצָתָהּ (שַׁבָּת דַּף צב:) וְהַאי נָמֵי אע"ג דְּלָאו בַּר חַטָּאת הוּא הוֹצָאָה כִּי הָתָם בָּעֵינַן: הָיוּ סוֹבְלִין אוֹתָם בְּמוֹטוֹת פָּרִים הַנִּשְׂרָפִי' כְּגוֹן פַּר וְשָׂעִיר יוה"כ וּפַר הֶעְלֵם דָּבָר וּפַר כֹּהֵן מָשִׁיחַ הַנִּשְׂרָפִין חוּץ לְג' מַחֲנוֹת וְיָלְפִינַן בְּסֵדֶר יוֹמָא בְּפֶ' שְׁנֵי שְׂעִירֵי (יוֹמָא דַּף סח.) לְהַלָּן בִּשְׁאָר פָּרִים הַנִּשְׂרָפִין אַתָּה נוֹתֵן לָהֶם ג' מַחֲנוֹת וְכָאן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אַתָּה נוֹתֵן לָהֶם מַחֲנֶה אַחַת בִּתְמִיהַ דִּכְתִיב יוֹצִיא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף וְגוֹ' אֶלָּא לוֹמַר לְךָ כֵּיוָן שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לְמַחֲנֶה אַחַת מְטַמֵּא בְּגָדִים דְּהָא כְּתִיב וְהַשֹּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו אַלְמָא כְּשֶׁיּוֹצְאִין מִן הָעֲזָרָה מְטַמֵּא בְּגָדִים שֶׁעֲלֵיהֶם מִיָּד ואע"ג דְּלָא נָח וְהָכָא הוֹצָאָה כְּתִיבָא דִּכְתִיב וְהוֹצִיא אֶת הַפָּר וְגוֹ': בְּנִגְרָרִין עַל גַּבֵּי קַרְקַע דְּאִיכָּא הַנָּחָה: מַתְנִי' חוֹתֵךְ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָעֶצֶם כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל: וּבַמֻּקְדָּשִׁים בִּשְׁאָר קָדָשִׁים שֶׁיָּצָא מֵהֶן מִקְצָת אֵבֶר: קוֹצֵץ אֶת הַיּוֹצֵא בְּקוֹפִיץ: מִן הָאֲגַף וְלִפְנִים כְּלִפְנִים אֲגַף קָרֵי כָּל מְקוֹם הֲגָפַת הַדֶּלֶת שֶׁהוּא חוֹפֵף וְנוֹקֵשׁ שָׁם כְּשֶׁסּוֹגְרוֹ דְּהַיְנוּ מִשְׁפַּת הַפְּנִימִית שֶׁל עֹבִי הַפֶּתַח עַד מְקוֹם הַנְּקִישָׁה שֶׁקּוֹרִין רב"ץ (שְׂפַת הַפֶּתַח (הַשֶּׁטַח, בִּמְזוּזַת הַפֶּתַח, שֶׁעָלָיו מְגִיפִים אֶת הַדֶּלֶת)) : מִן הָאֲגַף וְלִפְנִים דְּהַיְנוּ תּוֹךְ הָעִיר מַמָּשׁ כְּלִפְנִים וְאוֹכְלִין שָׁם קָדָשִׁים קַלִּים: מִן הָאֲגַף וּלְחוּץ כְּלַחוּץ דְּהַיְנוּ מְקוֹם הַנְּקִישָׁה וַאֲגַף עַצְמוֹ לָא יָדְעִי' הַשְׁתָּא אִי כְּלִפְנִים אִי כְּלַחוּץ וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לֵיהּ: הַחַלּוֹנוֹת שֶׁבְּחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם וְעֹבִי רֹאשׁ הַחוֹמָה בְּגַבָּהּ כְּלִפְנִים ואע"ג דְּבְעֹבִי הַשְּׁעָרִים לָא אֲמָרָן הָכִי הָתָם כִּדְמְפָרֵשׁ טַעְמָא בַּגְּמָרָא מִפְּנֵי הַמְּצֹרָעִים: גְּמ' וְכֵן לִתְפִלָּה הָעוֹמֵד מִן הָאֲגַף וְלִפְנִים מִצְטָרֵף לַעֲשָׂרָה וְהָעוֹמֵד חוּץ לַפֶּתַח אֵין מִצְטָרֵף: אֵינָהּ מַפְסֶקֶת שֶׁאֵין הֶפְסֵק לִפְנֵי הַמָּקוֹם שֶׁהַכֹּל גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו וְאֵין סְתִימָה לְפָנָיו: אָגַף עַצְמוֹ עֹבִי הַשַּׁעַר מִן הַנְּקִישָׁה וְלִפְנִים: שַׁעֲרֵי עֲזָרָה נִתְקַדֵּשׁ עָבְיָן בִּקְדֻשַּׁת עֲזָרָה חוּץ מִשַּׁעַר נִקָּנוֹר מִפְּנֵי הַמְּצֹרָע שֶׁעוֹמֵד שָׁם בְּעוֹדוֹ מְחֻסַּר כִּפּוּרִים וּמַכְנִיס מִשָּׁם בְּהוֹנוֹתָיו לָעֲזָרָה מְצֹרָע מִשְׁתַּלֵּחַ חוּץ לְשָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת כִּדְאָמְרִינַן בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (לְעֵיל פְּסָחִים סז.): שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם אָגַף עַצְמוֹ כְּלַחוּץ שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ עָבְיָן: מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְקַדְּשָׁה שַׁעַר נִקָּנוֹר בִּקְדֻשַּׁת עֲזָרָה וְהוּא שַׁעַר הַמִּזְרָחִית שֶׁל עֲזָרָה: עוֹמְדִין שָׁם בְּיוֹם שְׁמוֹנָה לִימֵי סִפְרוֹ לְאַחַר שֶׁנִּתְרַפֵּא וְגִלַּח וְטָבַל וְהֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ בַּשְּׁבִיעִי וַעֲדַיִן מְחֻסַּר כִּפּוּרִים וְתַנְיָא בְּהַקּוֹמֵץ (מְנָחוֹת כז.) מְחֻסַּר כִּפּוּרִים שֶׁנִּכְנַס לָעֲזָרָה עָנוּשׁ כָּרֵת וְנָפְקָא לָן מֵעוֹד טֻמְאָתוֹ בּוֹ וּמַכְנִיס יָדָיו מִשָּׁם לָעֲזָרָה לָתֵת עֲלֵיהֶן מִדַּם הָאָשָׁם שֶׁאִלּוּ מוֹצִיאוֹ לַחוּץ הָיָה נִפְסָל בְּיוֹצֵא וּבִיאָה בְּמִקְצָת לָאו שְׁמָהּ בִּיאָה לְעָנְשׁוֹ עַל כָּךְ אִי נָמֵי שְׁמָהּ בִּיאָה וּגְזֵרַת הַכָּתוּב הִיא וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר אֵת הָאִישׁ הַמִּטַּהֵר לִפְנֵי ה' וְגוֹ' (וַיִּקְרָא י"ד:י"א): גַּגִּין וַעֲלִיּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ בֵּין גַּגֵּי יְרוּשָׁלַיִם בִּקְדֻשַּׁת יְרוּשָׁלַיִם לְקָדָשִׁים קַלִּים בֵּין גַּגֵּי לִשְׁכוֹת הָעֲזָרָה בִּקְדֻשַּׁת עֲזָרָה לִקְדֻשַּׁת קָדְשֵׁי קָדָשִׁים: כְּזֵיתָא פִּסְחָא חֲבוּרוֹת גְּדוֹלוֹת הָיוּ נִמְנִין עַד שֶׁלֹּא הָיָה הַפֶּסַח מַגִּיעַ לְכָל אֶחָד כִּי אִם כַּזַּיִת מִן הַפֶּסַח: וְהַלֵּילָא פָּקַע אִגָּרָא לְקוֹל הֲמֻלַּת הֶהָמוֹן מֵהַהַלֵּל דּוֹמִין כְּאִלּוּ הַגַּגִּין מִתְבַּקְּעִים שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים הַהַלֵּל עַל הַפֶּסַח כִּדְתְנַן לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף צה.) הָרִאשׁוֹן טָעוּן הַלֵּל עַל אֲכִילָתוֹ:

תוספות

הוֹצָאָה כְּתִיב בֵּהּ כְּשַׁבָּת פֵּי' אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ וְהַיְנוּ אַל יוֹצִיא דְּהָא תְּחוּמִים דְּרַבָּנָן וַאֲפִילּוּ לְמ"ד תְּחוּמִין דְּאוֹרָיְתָא הַיְנוּ מִדְּשַׁנִּי וְלֹא כָּתַב אַל יוֹצִיא אֲבָל לְדִידֵהּ נָמֵי קְרָא בְּהוֹצָאָה מַיְּרֵי כִּדְמַשְׁמַע סוֹף פ"ק דְּעֵירוּבִין (דַּף יז:) דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּא לוֹקִין עַל תְּחוּמִין דְּבַר תּוֹרָה פֵּי' מֵאַל יֵצֵא וּפָרִיךְ לָאו שֶׁנִּתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת ב"ד הוּא מַשְׁמַע דִּלְהוֹצָאָה נָמֵי אֲתָא וא"ת דִּבְרֵישׁ הַזּוֹרֵק (שַׁבָּת צו:) דָּרֵישׁ הוֹצָאָה מִוַּיְכָלֵא הָעָם מֵהָבִיא וְאוֹמֵר ר"י דְּאִצְטְרִיךְ חַד לְהוֹצָאָה דְּעָנִי וְחַד לְהוֹצָאָה דְּבַעַל הַבַּיִת וּמִשּׁוּם דְּהוֹצָאָה מְלָאכָה גְּרוּעַ הִיא אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב בְּתַרְוַיְהוּ וּלְהָכִי חָשִׁיב לְהוּ נַמֵּי בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת שַׁבָּת (דַּף ב.) בְּתַרְתֵּי לְפִי שֶׁכְּתוּבוֹת בִּשְׁנֵי מִקְרָאוֹת וּמַסִּיק אָבוֹת מַאי נִיהוּ יְצִיאוֹת יְצִיאוֹת תַּרְתֵּי הָוְיָן: **בְּנִגְרָרִין** אוֹמֵר ר"י דְּלָאו דַּוְקָא נִגְרָרִין אֶלָּא שֶׁיִּהְיוּ תּוֹךְ ג' לַקַּרְקַע דְּאַפֵּי' לְרַבָּנָן דר"ע דְּלֵית לְהוּ קְלוּטָה כְּמוֹ שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא בְּזוֹרֵק בְּמַעֲבִיר תּוֹךְ ג' מוֹדוּ דְּהָכִי אָמְרִינַן בְּהַמּוֹצִיא יַיִן (שָׁם דַּף פ.) אָמַר רָבָא הוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת וְהִנִּיחָהּ וְחָזַר וְהוֹצִיא חֲצִי אַחֶרֶת דֶּרֶךְ עָלֶיהָ חַיָּב וּפָרִיךְ וְהָא אָמַר רָבָא תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה לְרַבָּנַן צָרִיךְ הַנָּחָה עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ וּמְשַׁנֵּי לָא קַשְׁיָא כָּאן בְּזוֹרֵק כָּאן בְּמַעֲבִיר וְלָאו דַּוְקָא נְקַט הָתֵם דֶּרֶךְ עָלֶיהָ דְּהוּא הַדִּין שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ עָלֶיהָ תּוֹךְ ג' אֶלָּא נְקַט דֶּרֶךְ עֲלִיָּה דְּהַשְׁתָּא לֹא צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא תּוֹךְ ג' רַק שֶׁיְּהֵא תּוֹךְ ג' דִּגְרוֹגֶרֶת מְחַיֵּב וְאִם תֹּאמַר אַכַּתִּי הֵיאַךְ רִאשׁוֹנִים מְטַמֵּא הָא בְּשַׁבָּת לָא הָוְיָא הוֹצָאָה כְּעִנְיָן זֶה הוֹאִיל וְאֶגֶד הַפָּר בְּיַד הָאַחֲרוֹנִים שֶׁבִּפְנִים כִּדְמוֹכַח בְּהַמַּצְנִיעַ (שָׁם דַּף צא.) וְי"ל דְּהָכָא מַיְּרֵי שֶׁכָּל הַפָּר חוּץ לְחוֹמַת הָעֲזָרָה וַאֲפִלּוּ לְמַאן דְּאָמַר הָתָם אֶגֶד כְּלִי שְׁמֵהּ אֶגֶד הנ"מ כְּלִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תּוֹךְ דְּאֵינוֹ חַיָּב אִם הוֹצִיא מִקְצָתוֹ שע"י מַה שֶּׁבִּפְנִים יָכוֹל לַהֲבִיאוֹ מִבִּפְנִים אֲבָל ע"י מְשִׁיכַת הַמּוֹט לֹא הָיוּ יְכוֹלִים הָאַחֲרוֹנִים לַהֲבִיאוֹ אֶצְלוֹ: **וְכֵן** לִתְפִלָּה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס לְעִנְיַן צֵרוּף וְאֵין נִרְאֶה דִּבְאֵלּוּ נֶאֱמָרִין (סוֹטָה דַּף לח:) מַשְׁמַע סֻגְיָא דִּגְמָרָא דַּהֲלָכָה כְּר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי דְּאָמַר אֲפִי' מְחִיצָה שֶׁל בַּרְזֶל אֵינָהּ מַפְסֶקֶת וּבְפֶרֶק כָּל גַּגּוֹת (עֵירוּבִין צב:) מַשְׁמַע סְתָמָא דִּגְמָרָא דִּמְחִצָּה מַפְסֶקֶת לְצֵרוּף דְּקָאָמַר ט' בִּקְטַנָּה וְאֶחָד בִּגְדוֹלָה אֵין מִצְטָרְפִין וּלְעִנְיַן שׁוֹפָר וּמְגִלָּה נָמֵי לָא מָצֵית לְפָרֵשׁ דִּתְנַן בְּהֶדְיָא בְּפֶ' רָאוּהוּ ב"ד (ר"ה דַּף כז: וְשָׁם) הָיָה עוֹבֵר אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ סָמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְשָׁמַע קוֹל שׁוֹפָר אוֹ מְגִלָּה אִם כִּוֵּן לִבּוֹ יָצָא וְנִרְאֶה לר"י דְּהָכָא מַיְּרֵי לְעִנְיַן לַעֲנוֹת יָחִיד קְדֻשָּׁה וִיהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרֵךְ דְּאֵין מְחִצָּה מַפְסֶקֶת לְרִיבָ"ל וּלְרַב יְהוּדָה מַפְסֶקֶת כֵּיוָן דְּהָוֵי דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ עֲשָׂרָה וְכִי הֵיכִי דְּלָא מִצְטָרֵף לָא נָפֵק יְדֵי חוֹבָה אֲבָל שׁוֹפָר לָא בָּעֵי עֲשָׂרָה: **לֹא** נִתְקַדְּשָׁה שַׁעַר נִקָּנוֹר וא"ת אִם כֵּן בְּשַׁעֲרֵי עֲזָרָה גּוּפָהּ לִפְלֹג כָּאן בְּשַׁעַר נִיקָנוֹר כָּאן בִּשְׁאָר שְׁעָרִים וְי"ל דְּמַתְנִיתִין בְּפֶסַח קָאֵי שֶׁאֵינוֹ נִפְסָל אֶלָּא חוּץ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם: **הַחַלּוֹנוֹת** וְעֹבִי הַחוֹמָה כְּלִפְנִים בפ"ב דִּשְׁבוּעוֹת (דַּף טו:) פְּלִיגִי כֵּיצַד מְהַלְּכִים שְׁתֵּי תוֹדוֹת שֶׁהָיוּ מְקַדְּשִׁין בָּהֶם חַד אָמַר זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ וְחַד אָמַר זוֹ אַחַר זוֹ מַשְׁמַע הָתָם דְּמִבִּפְנִים הָיוּ מְהַלְּכִין דְּפָרִיךְ בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר זוֹ אַחַר זוֹ אַמְּטוּ לְהָכִי פְּנִימִית נֶאֱכֶלֶת שֶׁכְּבָר קִדְּשָׁה רִאשׁוֹנָה אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר כּוּ' וְאִי מִבַּחוּץ הָיוּ מְהַלְּכִין הֵיכִי קָאָמַר דְּקִדְּשָׁה רִאשׁוֹנָה חוּץ לַחוֹמָה וְהָא דְּקָאָמַר הָתָם לְמַאן דְּאָמַר זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ פְּנִימִית הַךְ דִּמְקָרְבָה לַחוֹמָה אע"ג דְּמִבִּפְנִים הָיוּ מְהַלְּכִים קָרֵי לָהּ פְּנִימִית שֶׁהִיא לְצַד חוּץ יְרוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה בֵּין ב"ד וּבֵין הַחוֹמָה אִי נָמֵי דִּמְקָרְבָה לְחוֹמַת עֲזָרוֹת קָאָמַר וְהָא דְּקָתָנֵי הָכָא שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה עֹבִי הַחוֹמָה הַקִּדּוּשׁ הָיָה תָּלוּי בְּדַעַת ב"ד וְקִדְּשָׁה שַׁפִּיר עֹבִי הַחוֹמָה וְחַלּוֹנוֹת אִי נָמֵי לְמַאן דְּמַסְקִינַן בַּגְּמָרָא עֹבִי הַחוֹמָה כְּבַר שׁוּרָא אָתֵי שַׁפִּיר דִּלְשָׁם וַדַּאי יְכוֹלִים לֵילֵךְ וּלְקַדֵּשׁ:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פט' מהל' קרבן פסח הל' א:
ב מיי' פט' מהל' קרבן פסח הל' א:
ג מיי' פה' מהל' פרה אדומה הל' ה:
ד מיי' פט' מהל' קרבן פסח הל' ב:
ה מיי' פט' מהל' קרבן פסח הל' א:
ו סמג עשין יט, טוש"ע או"ח סי' קכח סעי' כד:
ז מיי' פח' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ז:
ח מיי' פח' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ח:
ט מיי' פד' מהל' מחוסרי כפרה הל' ב:
י מיי' פו' מהל' בית הבחירה הל' ז:

מסורת הש"ס

א זבחים קה.; ספרא אחרי מות פרשה ה ו; זבחים קד:; משנה זבחים
ב סוטה לח:

גליון הש"ס

גמרא גגין ועליות. עי' מכות יב ע"א תד"ה איזו. ובמהרש"א שם ובמשנה למלך פי"ד ה"א מהל' שגגות.

תורה אור השלם

בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בוֹ: [שמות יב, מו]

מסורת הש״ס

א לקמן קיט:; משנה פסחים

ב תוספתא כלים קמא; חולין צא:; אוצר מדרשים קדושא קדושא ליחיד ז

ג שבועות יז:; תוספתא כלים קמא; בכורות לט:

ד מנחות צח.; משנה כלים

ה תוספתא פסחים

ו לקמן פט:

גליון הש״ס

גמרא שאני היכל. עיין שבועות יז ע״ב תוד״ה ה וטמא:

תורה אור השלם

וַיִּתֵּן דָּוִיד לִשְׁלֹמֹה בְּנוֹ אֶת־תַּבְנִית הָאוּלָם וְאֶת־בָּתָּיו וְגִנְזֵיהוּ וְעֲלִיֹּתָיו וְחַדְרָיו הַפְּנִימִים וּבֵית הַכַּפֹּרֶת [דברי הימים א כח, יא]

הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד יְהוָה עָלַי הִשְׂכִּיל כָּל מְלָאכוֹת הַתַּבְנִית [דברי הימים א כח, יט]

חֲשֹׁב יְהוָה לְהַשְׁחִית חוֹמַת בַּת־צִיּוֹן נָטָה קָו לֹא־הֵשִׁיב יָדוֹ מִבַּלֵּעַ וַיַּאֲבֶל־חֵל וְחוֹמָה יַחְדָּו אָמְלָלוּ [איכה ב, ח]

וְלָקְחוּ מִן־הַדָּם וְנָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־הַמַּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם [שמות יב, ז]

בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בוֹ [שמות יב, מו]

מַאי לָאו דְּאָכְלִי לֵיהּ בְּגִנְגֵּן אֶלָּמָא גַּגֵּי יְרוּשָׁלַיִם כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִפָּטֵר מִן הַסְּעוּדָה נִתְקַדְּשׁוּ: אֵין מַפְטִירִין כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִפָּטֵר מִן הַסְּעוּדָה דְּהַיְנוּ אַחַר הַפֶּסַח שֶׁהוּא נֶאֱכָל בָּאַחֲרוֹנָה עַל הַשֹּׂבַע שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל הַקְּרֻבָּנוֹת כִּדְקָיְמָא לָן (חֻלִּין דַּף קלב:)

לְמַשְׁחָה לְגֻדְלָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהַמְּלָכִים אוֹכְלִין אֵין נִפְטָרִין עַל יְדֵי אֲפִיקוֹמָן: וְאָמַר רַב אֲפִיקוֹמָן לְשׁוֹן הוֹצִיאוּ כְּלֵיכֶם מִכָּאן וְנֵלֵךְ וְנֶאֱכָל עוֹד בַּחֲבוּרָה אַחֶרֶת: שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת אֲכִילָה קְרֵיאַת הַהַלֵּל לְאַחַר אֲכִילָה: פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה בְּיוֹם"כ לִקְטֹרֶת וּלְהַזָּיַת בֵּין הַבַּדִּים: בְּשַׁבּוּעַ בְּשִׁמְשָׁה: מַה הִיא צְרִיכָה שֶׁמָּא תִּבָּקַע הַחוֹמָה וּצְרִיכָה תִּקּוּן אֶלָּמָא עֲלִיּוֹת נִתְקַדְּשׁוּ: שֶׁאֲנִי הֵיכָל דִּכְתִיב בֵּהּ וַעֲלִיּוֹתָיו וּכְתִיב הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׂכִּיל אֶלָּמָא קְדוֹשׁ: בַּקֹּדֶשׁ בָּעֲזָרָה: וּפְתוּחוֹת לַחוֹל שֶׁאֵין לָהֶם פֶּתַח לָעֲזָרָה אֶלָּא לְהַר הַבַּיִת: תֹּכֶן חוֹל כְּקַדֶּשֶׁת הַר הַבַּיִת וְלֹא כַּעֲזָרָה דְּבָתַר פְּתִיחָה אָזְלִי: בְּשָׁגְגוֹתֵיהֶן שָׁוִין לְקַרְקַע עֲזָרָה שֶׁהַלְּשָׁכוֹת בְּנוּיוֹת מְחִלּוֹת תַּחַת הַקַּרְקַע הִלְכָךְ גַּגִּים דִּידְהוּ הָווּ לְהוּ כִּי אַרְעָא: כִּי אָמְרַהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְהָא דְּמְחִלּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ בְּפְתוּחוֹת לְהַר הַבַּיִת דְּגַבֵּי שְׁלוּחַ בַּעַל קְרֵי הַמִּשְׁתַּלֵּחַ חוּץ לְהַר הַבַּיִת אָמְרַהּ בְּאִלּוּ דְּבָרִים דְּקָאָמַר מְחִלּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ וּבַעַל קְרֵי מְשְׁתַּלֵּחַ חוּץ לְשִׁתֵּי מַחֲנוֹת וּמֻתָּר לִכָּנֵס בְּמְחִלּוֹת דְּהַר הַבַּיִת: כִּי תַּנְיָא הָהִיא דְּתוֹכָן קוֹדֶשׁ בְּפְתוּחוֹת לָעֲזָרָה לְהַכִּי נָקֵט פְּתוּחוֹת דְּבָתַר פְּתִיחָתָן אָזְלִינַן: וְהַתַּנְיָא מְחִלּוֹת שֶׁתַּחַת הֵיכָל חוֹל וְקָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ בְּפְתוּחוֹת לָעֲזָרָה קָאָמַר וּמְשַׁנִּינַן בְּפְתוּחוֹת לְחוֹל שֶׁמְּחִלּוֹת מְהַלְּכוֹת מִתַּחַת אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה שֶׁאַחוֹרֵי בֵּית הַכַּפֹּרֶת עַד שֶׁנִּפְתְּחוֹת לְהַר הַבַּיִת מְחוּץ לָעֲזָרָה: ת"ש וְגַגוֹ קוֹדֶשׁ גַּגוֹ שֶׁל הֵיכָל וְסִיפָא דְּהָא דְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא וְהָכָא לָא מְצֵי לְשַׁנּוּיֵי כְּדִלְעֵיל מֵהֵיכָל נִיתְּיֵב אֵינִישׁ דְּהָא גַּגוֹ לָא כְּתִיב בִּקְרָא: גִּגִּין הַלָּלוּ שֶׁבָּעֲזָרָה וְלִשְׁכוֹתֶיהָ: אֵין אוֹכְלִין שָׁם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִין בָּעֲזָרָה וְאֵין שׁוֹחֲטִין שָׁם קָדָשִׁים קַלִּים בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה: לְאוֹתָן שְׁתֵּי אֲמוֹת לְהַכִּי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אֲמוֹת דְּלָא חֲוֵי צֹרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ אֲבָל לְמִלְּתָא אַחֲרִיתִי לֹא קָדְשׁוּ: שֶׁל מֹשֶׁה שִׁשָּׁה טְפָחִים: וְלָמָּה הָיוּ אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה תִּסְגֵּי לְהוּ בְּשֶׁל מֹשֶׁה: שֶׁיִּהוּ אַמָּנִין שֶׁשְּׁכָרָן לִבְנוֹת כָּךְ וְכָךְ אַמּוֹת נוֹטְלִין לְמִדַּת הַקְּטַנָּה שֶׁל מֹשֶׁה וּמַחֲזִירִין הַבְּנִין לִגְוָבְּרִין לְמִדָּה הָאַחַת מֵאֵלּוּ הַגְּדוֹלוֹת כְּדֵי שֶׁיְּוַתְּרוּ מִשְּׁלָהֶן לְהֶקְדֵּשׁ וְלֹא בְּצִמְצוּם שָׁמָּא יֵהָנוּ מִן הַהֶקְדֵּשׁ בְּחִנָּם וְיָבוֹאוּ לִידֵי מְעִילָה: וְתַרְתֵּי גְּדוֹלוֹת לְמָה לִי תִּסְגֵּי בְּשֶׁל מֹשֶׁה וּבַחֲדָא מַהֲנָךְ: חֲדָא לְדַהֲבָא וְכַסְפָּא בְּזוֹ שֶׁאֵין יְתֵרָה עַל שֶׁל מֹשֶׁה אֶלָּא חֲצִי אֶצְבַּע הָיוּ לְאַמּוֹת זָהָב וְכֶסֶף כְּמִין טַבְלָאוֹת וְשַׁלְחָנוֹת שֶׁהֵן אַמּוֹת כְּבֵדָה וּבְזוֹ שֶׁיְּתֵרָה עֲלֵיהֶן אֶצְבַּע הָיוּ מַחֲזִירִין בְּגִין אֲבָנִים וּמוֹסִיפִין עַל תְּנַאן אֶצְבַּע לְכָל אַמָּה: עֹבִי הַחוֹמָה אֶלְמָא רֹאשׁ הַחוֹמָה נִתְקַדֵּשׁ דְּדָמוּ לְגִגִּין וַעֲלִיּוֹת: בַּר שׁוּרָא חוֹמָה קְטַנָּה לִפְנִים מִן הַחוֹמָה גְּדוֹלָה וְהִיא נְמוּכָה וְשָׁוָה לְקַרְקַע גּוֹבָהּ הָעֲזָרָה שֶׁקַּרְקַע הָעֲזָרָה הוֹלֵךְ וְגָבוֹהַּ וְעוֹלָה בְּמַעֲלוֹת: מַתְנִי' שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלוֹת פֶּסַח אֶחָד בְּבַיִת אֶחָד: אֲבָל הוֹפְכִין פָּנֶיהָן אֵילָךְ אֵינָן צְרִיכִין לְהַסֵּב אֲבָל כְּנֶגֶד אֲבָל לְהֻיּוֹת נִרְאִין כַּחֲבוּרָה אַחַת אֶלָּא רַשָּׁאִין לְהַפֵּךְ פְּנֵיהֶם אֲבָל אֵילָךְ וְאֲבָל אֵילָךְ אֵין נִרְאִין כְּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת לֹא אִכְפַּת לָן דְּדַיְלֵיף בַּגְמָרָא שֶׁהַפֶּסַח נֶאֱכָל אַף בִּשְׁתֵּי בָּתִּים לִשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת: וְהַמֻּחָם שֶׁמְּחַמְּמִין בּוֹ חַמִּין שֶׁמּוֹזְגִין בּוֹ הַיַּיִן רַשָּׁאִין לְתֵת בְּאֶמְצַע כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נוֹחַ לַשְּׁמֵשׁ הַמְשַׁמְּשׁ לִשְׁתֵּיהֶן לְמִזֹּג מִשָּׁם לְכָאן וּלְכָאן וְאֵין צְרִיכִין לִשְׁנוֹת מִשָּׁאר מִנְחַג כָּל הַשָּׁנָה וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּפְסִיק בֵּין הַחֲבוּרוֹת לֹא אִכְפַּת לָן וּכְשֶׁהַשַּׁמָּשׁ מְשַׁמֵּשׁ לִשְׁתֵּיהֶן עוֹמֵד מֵחֲבוּרָה אַחַת לַחֲבוּרָה הָאַחֶרֶת: קוֹפֵץ אֶת פִּיו וּמַחֲזִיר אֶת פָּנָיו לְצַד חֲבוּרָתוֹ שֶׁלֹּא יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁאוֹכֵל עִם חֲבוּרָה הָאַחֶרֶת דְּסָבִירָא לֵהּ לְתַנָּא דִּידָן הַפֶּסַח נֶאֱכָל בִּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת אֲבָל אָדָם אֶחָד אֵינוֹ אוֹכֵל בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת וּלְהֻיּ מוּקֵי בְּבַיִת אֶחָד יֹאכַל שֶׁאֵין אָדָם אֶחָד אוֹכֵל בִּשְׁנֵי בָּתִּים וּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת הַהוֹפְכוֹת פָּנֶיהָן כִּשְׁתֵּי בָּתִּים דְּמוּ: וְהַכֵּלָה שֶׁהִיא בּוּשָׁה רַשָּׁאָה לְהַפֵּךְ פָּנֶיהָ לְצַד אַחֵר וְלָאֲכֹל כְּדַאֲמַרַן פֶּסַח נֶאֱכָל בִּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת: גְּמ' עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ מִשְׁמַע שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם אוֹכְלִין פֶּסַח אֶחָד בִּשְׁתֵּי בָּתִּים דְּתָנֵי יֹאכְלוּ שְׁנַיִם אוֹתוֹ חַד פֶּסַח בְּתֵּי שְׁנַיִם: יָכוֹל יְהֵא אָדָם אֶחָד אוֹכֵל בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת תָּגוֹן בִּשְׁנֵי חֲדָרִים אוֹ בִּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת הַהוֹפְכוֹת פְּנֵיהֶם ת"ל בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל וְר' יְהוּדָה סָבַר יֵשׁ אֹם לַמִּסֹּרֶת דְּקָלְקְמָן יֹאכַל כְּתִיב מִשְׁמַע אָדָם אֶחָד אוֹכֵל בְּתֵּי א' וְלֹא בִּשְׁנֵי בָּתִּים אֲבָל גַּבֵּי אוֹכְלִים הַרְבֵּה כְּתִיב בָּתִּים הַרְבֵּה: הַשְׁתָּא שֶׁהָיָה צוֹלֶהוּ וְשָׁכַח וְהֶכְנִיס כַּזַּיִת לְתוֹךְ פִּיו וְהוּא הָיָה נִמְנֶה עָלָיו: אִם פֶּקַח הוּא מְמַלֵּא כְּרֵסוֹ מִמֶּנּוּ דְּאִם יַעֲמוֹד מִשָּׁם שׁוּב לֹא יֹאכַל: מְלַמֵּד שֶׁהָאוֹכֵל אוֹכֵל בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת וְיֹאכְלוּ דִּכְתִיב בִּקְרָא אֹכַל חַד וְחַד מֵאוֹכְלִין קַאֵי:

לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְאוֹתָן שְׁתֵּי אַמּוֹת לֹא בָּעֵי לְמֵימַר דְּאוֹתָן שְׁתֵּי אַמּוֹת הָיוּ מֻנָּחוֹת בְּגִגּוֹ שֶׁל הֵיכָל דְּהָא שַׁעַר מִזְרָחִי שֶׁעָלָיו שׁוֹשַׁן הַבִּירָה צוּרָה אַחַת מִשַּׁעֲרֵי הָעֲזָרָה הָיָה אֶלָּא ה"ק כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ שַׁעַר מִזְרָחִי הָיָה מְקֻדָּשׁ לְהַנִּיחַ שָׁם כְּלֵי קֹדֶשׁ כְּמוֹ כֵן גַּגּוֹ שֶׁל הֵיכָל קֹדֶשׁ דְּקָאָמַר הָיְנוּ לְהַצְנִיעַ שָׁם כְּלֵי קֹדֶשׁ וְלֹא שֶׁיִּהְיוּ כְּלֵי קֹדֶשׁ צְרִיכִין מָקוֹם מְקֻדָּשׁ כְּדִמְסוֹכֵּת בְּכַמָּה דְּוַכְתֵי אֶלָּא הַךְ קָדְשָׁה אִית לְהוּ לְהַנִּיחַ שָׁם: הַכַּלָּה הוֹפֶכֶת פָּנֶיהָ אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דְּלָא חֲשִׁבִינַן כְּשִׁתֵּי מְקוֹמוֹת אע"פ שֶׁאֲכָלָה מִקְצַת סְעוּדָה בְּלֹא הֲפִיכַת פָּנֶיהָ אִי נָמֵי קמ"ל דְּחַיֶּבֶת לְהַפֵּךְ פָּנֶיהָ כְּדַאֲמַר בַּגְּמָרָא כְּלָה תְּנַן:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פז׳ מהל׳ בית הבחירה הל׳ כג:

ב מיי׳ פו׳ מהל׳ בית הבחירה הל׳ ז:

ג מיי׳ פו׳ מהל׳ בית הבחירה הל׳ ח:

ד מיי׳ פו׳ מהל׳ בית הבחירה הל׳ ט:

ה מיי׳ פח׳ מהל׳ מעילה הל׳ ה:

ו מיי׳ פה׳ מהל׳ בית הבחירה הל׳ ג:

ז מיי׳ פט׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:

ח מיי׳ פט׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ד:

ט מיי׳ פט׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ א:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ה:
ב טוש״ע או״ח סי׳ קע סעי׳ ה:
ג טוש״ע או״ח סי׳ קע סעי׳ ח:
ד טוש״ע או״ח סי׳ קע סעי׳ ח:
ה מיי׳ פט׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:

וּמַר סָבַר יֵשׁ אֵם לַמִּקְרָא וא״ת וְהָא שָׁמְעִינַן לַהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בפ״ק דְּקִדּוּשִׁין (דף יח:) דְּאִית לֵהּ יֵשׁ אֵם לַמִּקְרָא וְלַמָּסֹרֶת דְּדָרֵשׁ בְּבִנְדָּן בָּהּ בְּבָגְדוֹ בָּהּ דְּאֵין אָדָם מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ לְשִׁפְחוּת אַחֵר אֵישׁוּת וְלֹא לְאֵישׁוּת אַחֵר שִׁפְחוּת י״ל דְּהָתָם לָא סָתְרִי אַהֲדָדֵי וְיָכוֹל לְדָרֹשׁ שְׁנֵיהֶם אֲבָל הָכָא דְּלֵיכָּא לְמִדְרַשׁ אֶלָּא חַד דְּרֵישׁ מִקְרָא וְכֵן בפ״ק דְּסַנְהֶדְרִין (דף ד.) וְהָא דְּאָמַר לְעֵיל (פְּסָחִים דף פה.) הַמּוֹצִיא בְּשַׂר פֶּסַח מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה חֲרֵי הוּא בְּלֹא תַּעֲשֶׂה אֲתֵי אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר פֶּסַח נָאֱכָל בְּשִׁתֵּי חֲבוּרוֹת דְּאִי אֶחָד דְּאָכַל בְּשִׁתֵּי חֲבוּרוֹת כָּל חֲבוּרָה חֲלָקָה אָסוּר לְהוֹצִיא חֵלֶק חֲבוּרָה זוֹ לַחֲבוּרָה אַחֶרֶת: **אֵין** מְסָרְבִין לְגַדּוֹל אַמַּאי דְּיָתֵיב אַפּוּרְיָא לֹא שַׁיְּךְ לְמֵימַר מִשּׁוּם דְּאֵין מְסָרְבִין דְּיִשְׁבַת פּוּרְיָא דְּבַר גְּסוּת וּשְׂרָרָה הוּא וְלֹא הָיָה לוֹ לֵישֵׁב אִי לָאו מִשּׁוּם כָּל מָה שֶׁיֹּאמַר בַּעַל הַבַּיִת עֲשֵׂה:

נְכָנְסִין בַּג׳ כו׳ פֵּרֵשׁ ר״ח חֲבוּרָה שֶׁנִּמְנוּ עַל הַפֶּסַח וּבָאוּ מִקְצַת מֵהֶן בְּעֵת שֶׁדָּרוּךְ בְּנֵי אָדָם לֶאֱכוֹל וְשִׁגְּרוּ הַדַּיְּלָא פִּי׳ שַׁמָּשׁ לְחַפֵּשׂ אַחֲרֵיהֶם וְלֹא מְצָאָן אִם נִתְקַבְּצוּ רַק שְׁלֹשָׁה אוֹכְלִין אֶת הַפֶּסַח וְאֵין עֲלֵיהֶן לְהַמְתִּין עַד שֶׁיְּבוֹאוּ כֻּלָּם אֲבָל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה לֹא אֲבָל אִם הָיוּ מְקֻבָּצִים יַחַד וְיָצְאוּ וְנִתְאַחֲרוּ וְהַדַּר בָּהוּ דַּיְּלָא וְלֹא מְצָאָן אֲפִילּוּ לֹא נִשְׁאַר רַק אֶחָד מֵהֶם אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין כֵּיוָן שֶׁהָיוּ שָׁם

וְיָצְאוּ: **אָמַר** רַבִּינָא וְנוֹתֵן דָּמִים הָאוֹכֵל פֶּסַח וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ והנ״מ דְּעָל בְּעִדָּנָא דְּעָיְלִי אֵינָשֵׁי וְהָדַר בָּהוּ דַּיְּלָא:

יָכוֹל יְהֵא עִקָּרוֹ שֶׁל פֶּסַח נֶאֱכָל בִּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת: ת״ל בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל וְקִסְבֵּר יֵשׁ אֵם לַמִּקְרָא יֵאָכֵל אֲפִלּוּ אֵם לַמִּקְרָא וְלֹא אַגַּבְרֵי כְּלוֹמַר עִקַּר תְּחִלַּת אֲכִילָתוֹ תְּהֵא בַּחֲבוּרָה אַחַת וְלֹא יִתְחַלֵּק לִשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת אֲבָל גַּבְרָא אִי בָּעֵי קָאֵי מַהָכָא וְאָזֵל וְאָכִיל הָכָא דְּלָא קָפִיד רַחֲמָנָא אֶלָּא אַעִקַּר תְּחִלַּת אֲכִילָה מִדְּקָרֵינַן יֹאכַל הַפֶּסַח וְלֹא יֹאכַל אַגַּבְרָא. וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי חִלּוּף ר' יְהוּדָה סָבַר יֵשׁ אֵם לַמִּקְרָא בְּבַיִת אֶחָד וְלֹא בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת וּר״ש סָבַר יֵשׁ אֵם לַמָּסֹרֶת שֶׁמָּסַר אוּנְקְלוֹס הַגֵּר בַּחֲבוּרָה חֲדָא יִתְאַכֵּל אֲבָל אֲשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת לָא קָפֵד וְקָשֶׁה לִי לְאוֹמְרוֹ דְּלָא שָׁמַעְתִּי מָסֹרֶת כָּזֶה מֵעוֹלָם וְעוֹד דְּקָיְמָא לַן דְּר' שִׁמְעוֹן יֵשׁ אֵם לַמִּקְרָא ס״ל בִּשְׁמַעְתָּא קַמַּיְיתָא דְּסַנְהֶדְרִין וְעוֹד לִשָּׁנָא דְּבָרַיְתָא דַּיְקָא כְּוָתֵי דְּגַבֵּי חֲבוּרוֹת נִקֵּט פֶּסַח נֶאֱכָל וְלֹא נִקֵּט שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת אוֹכְלִין אוֹתוֹ וְגַבֵּי מְקוֹמוֹת נִקֵּט הָאוֹכֵל אוֹכֵל וְלֹא נִקֵּט פֶּסַח נֶאֱכָל הִלְכָּךְ כִּי דָּרְשִׁינַן בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל בְּמִקְרָא אֲפִלּוּ מַשְׁמַע לְמָעוּטֵי חֲבוּרוֹת וְכִי דָּרְשִׁינַן יֹאכַל אַגַּבְרֵי מַשְׁמַע לְמָעוּטֵי מְקוֹמוֹת: וְנִפְרְסָה מִחְצָה בֵּינֵיהֶן גָּרְסִינַן הָיוּ יוֹשְׁבִין חֲבוּרָה אַחַת וְאוֹכְלִין פֶּסַח אֶחָד וְנִפְרְסָה מִחְצָה בֵּינֵיהֶן וַעֲשָׂאוּם שְׁנֵי חֲבוּרוֹת לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר פֶּסַח נֶאֱכָל בִּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת גּוֹמְרִין אֲכִילָתָן וא״ג דְּמַאן דְּאֵית לֵיהּ פֶּסַח נֶאֱכָל בִּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת אוֹסֵר לְאָדָם לֶאֱכֹל בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת הָכָא לֹא נַעֲשָׂה לְכָל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה מְקוֹמָם כְּמָקוֹם אֶחָד שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רוֹאֶה אֲוִיר שֶׁלֹּא רָאָה עַד עַכְשָׁו וְאֵין כָּאן מָקוֹם חָדָשׁ: הָיוּ יוֹשְׁבִין ב' חֲבוּרוֹת בִּשְׁנֵי בָּתִּים וְאָכְלוּ שָׁם פִּסְחֵיהֶם וְנִסְתַּלְּקָה הַמְּחִצָּה יֵשׁ כָּאן אֲוִיר חָדָשׁ וְנַעֲשָׂה לְכָל חֲבוּרָה כְּמָקוֹם אֶחָד וְהָוֵי לֵיהּ כְּאוֹכְלִים בְּמָקוֹם הָרִאשׁוֹן וּבַשֵּׁנִי הִלְכָּךְ לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר אֵין הָאוֹכֵל אוֹכֵל בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת אֵין אוֹכְלִים: פָּשִׁיט לֵיהּ מִפֶּשֶׁט אוֹמְרֵהּ לְשִׁמּוּעָה זוֹ פָּשׁוּטָה וּמְפֹרָשֶׁת כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁעָשׂוּי מְחִצָּה עוֹשֶׂה אוֹתָן שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת וְסִלּוּק מְחִצָּה עוֹשֶׂה אוֹתָן שְׁנֵי מְקוֹמוֹת וְלָא מְסַפְקָא לֵהּ בָּהּ מִידִּי: מ״ט לְמָה לָהּ לְהַפּוֹךְ פָּנֶיהָ וּמַאי אוֹרְחֵהּ בְּהָכִי: מִפְּנֵי שֶׁהִיא בּוּשָׁה לֶאֱכֹל לְעֵינֵי הָאֲנָשִׁים עַל יְדֵי שֶׁמִּסְתַּכְּלִים בָּהּ: יָתֵיב וּמַטֶּה מְקוֹם

מַתְנִי׳ הַסֵּב חֲשׁוּבִין הֵיא וְהַקְּטַנִּים יוֹשְׁבִין עַל גַּבֵּי סַפְסָלִין וְנוֹהֵג עַצְמוֹ בַּחֲשִׁיבוּת: קִבְּלָהּ בְּחַד זִמְנָא וְלָא סָרֵב עַד שֶׁיִּפְצְרוּ בּוֹ: וּשְׁתֵּיָה בְּתָרֵי זִמְנֵי הִפְסִיק בּוֹ: וְלָא אַהֲדַר אַפֵּהּ לְצַד אַחֵר אֶלָּא שְׁתָה לְעֵינֵיהֶן: בַּעַל הַשֵּׁם אֲנָא מִקַּטְנוּתִי כָּךְ קוֹרְאִין לִי רַב הוּנָא: מ״ט כִּי אָמְרִי לָךְ תִּיב אַפּוּרְיָא אִיתֵּיבְתְּ וְלֹא יָשַׁבְתְּ עַל גַּבֵּי קַרְקַע וְלֹא עַל גַּבֵּי סַפְסָל וּלְהָכִי בָּעוּ לֵיהּ שְׁלֹא הָיָה מְנַהֲגָם כָּךְ וּתְמִיהָא לְהוּ: כָּל מָה שֶׁיֹּאמַר לְךָ בַּעַל הַבַּיִת עֲשֵׂה מִתְּנִיתָא הִיא בְּמַסֶּכֶת דֶּרֶךְ אֶרֶץ (בָּפָרָק בֶּן עַזַּאי) (ד״א רַבָּה פ״ה): מְסָרְבִין לְקָטָן מִלְּקַבֵּל דְּבָרָיו עַד שֶׁיִּפְצְרוּ בּוֹ: וְאֵין מְסָרְבִין לַגָּדוֹל שֶׁכֵּן בְּמַלְאָכִים שֶׁאָמְרוּ לְאַבְרָהָם כֵּן תֵּעָשֶׂה (בְּרֵאשִׁית יח) וְלֹא סֵרְבוּ בּוֹ וּלְלוֹט אָמְרוּ כִּי בָרְחוֹב נָלִין עַד וַיִּפְצַר בָּם מְאֹד (שָׁם יט): כֵּיצַד הוֹפֶכֶת פָּנֶיהָ תְּנַן וְאֵין דֶּרֶךְ הָאִישׁ לְהַפֵּךְ פָּנָיו: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רַבִּי יוֹסֵי כָּרַסּוֹ רְחָבָה הֲוַאי כִּדְאָמְרִינַן בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב״מ דַּף פד.): בְּנֵי חֲבוּרָה לְאוֹ בְּפֶסַח קָאֵי: בְּנֵי חֲבוּרָה שַׁמָּשׁ הַמְשַׁמֵּשׁ בִּסְעֻדָּתָן נִכְנָסִין בִּשְׁלֹשָׁה לְהָסֵב וְאִם בָּא יָחִיד אוֹ שְׁנַיִם וְהֵסֵבּוּ אֵין עַל הַשַּׁמָּשׁ לְשַׁמֵּשׁ עֲלֵיהוּ: וְיוֹצְאִין בְּאֶחָד אֶחָד כָּל מִי שֶׁסַּיֵּם אֲכִילָתוֹ קֹדֶם אִם בָּא לָצֵאת יָצָא ואע״פ שֶׁקָּשֶׁה לְשַׁמֵּשׁ לְשָׁרֵת הַיְחִידִים הַנִּשְׁאָרִין: וְהוּא דְּעָיְלִי בְּעִידָּנָא דְּעָיְלִי אֵינָשֵׁי שֶׁאֵין הָאַחֲרוֹן מַאֲרִיךְ יוֹתֵר מִשָּׁעַת סְעוּדַת הָאֲחֵרִים וְגַם בִּכְנִיסָתָן לֹא יְמַהֲרוּ לְהַסֵּב כְּדֵי לְאַחֵר הַשַּׁמָּשׁ עַד זְמַן גְּמַר שָׁעַת סְעוּדָה: וְהָא דְּגָשׁ בְּהוּ דַּיְּלָא שֶׁהוֹדִיעוֹ לְשַׁמֵּשׁ שֶׁזֶּה דַּרְכָּן לְצֵאת אֶחָד אֶחָד לְפִי שֶׁטָּרַח הוּא לוֹ לְשַׁמֵּשׁ הַיְחִידִים: וְצָרִיךְ הָאַחֲרוֹן לְהוֹסִיף דָּמִים לְשַׁמֵּשׁ:

מסורת הש״ס

א סוכה ו:; סנהדרין ד.; קידושין יח:; מכות ז:

ב תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא מבוא ח; ביצה כה:

גליון הש״ס

גמרא רבי ישמעאל ברבי יוסי. בירושלמי ספ״ג דמעשרו׳ איתא ר״א בר״ש:

מסורת הש"ס

א כתובות עא:

ב סנהדרין כד., קידושין מט:

ג בבא בתרא ז:

ד עירובין כא:

ה בבא בתרא יד:

ו במדבר רבה

תורה אור השלם

אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כְּמִגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאַת שָׁלוֹם [שיר השירים ח, י]

וְהָיָה בַּיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה תִּקְרְאִי אִישִׁי וְלֹא־תִקְרְאִי־לִי עוֹד בַּעְלִי [הושע ב, יח]

אֲחוֹת לָנוּ קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ מַה־נַּעֲשֶׂה לַאֲחֹתֵנוּ בַּיּוֹם וגו' [שיר השירים ח, ח]

וָאֵרְאֶה בְּחָזוֹן וַיְהִי בְּרָאתִי וַאֲנִי בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה אֲשֶׁר בְּעֵילָם וגו' [דניאל ח, ב]

אֲשֶׁר בָּנֵינוּ כִּנְטִעִים מְגֻדָּלִים בְּנְעוּרֵיהֶם בְּנוֹתֵינוּ כְּזָוִיֹּת מְחֻטָּבוֹת תַּבְנִית וגו' [תהילים קמד, יב]

יְהוָה צְבָאוֹת עִמָּנוּ עֲלֵיהֶם וְאֹכְלוּ וְכָבְשׁוּ אַבְנֵי־קָלַע וְשָׁתוּ הָמוּ וגו' [זכריה ט, טו]

מְזוֹנִי מְלֵאִים מִפְיקִים מִזַּן אֶל־זַן צֹאנֵנוּ מְאֻלָּפוֹת מְרֻבָּבוֹת בְּחוּצוֹתֵינוּ [תהילים קמד, יג]

דְּבַר־יְהוָה אֲשֶׁר הָיָה אֶל־הוֹשֵׁעַ בֶּן־בְּאֵרִי בִּימֵי עֻזִּיָּה יוֹתָם אָחָז וגו' [הושע א, א]

תְּחִלַּת דְּבַר־יְהוָה בְּהוֹשֵׁעַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הוֹשֵׁעַ לֵךְ קַח־לְךָ אֵשֶׁת זְנוּנִים וגו' [הושע א, ב]

וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח אֶת־גֹּמֶר בַּת־דִּבְלָיִם וַתַּהַר וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן [הושע א, ג]

מַתְנִי' הָאִשָּׁה. תֹּאכַל מִשֶּׁל בַּעְלָהּ דְּמִסְתַּמָּא דַּעְתָּהּ לִמְנוֹת עַל שֶׁל בַּעְלָהּ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּרְשָׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ דַּעְתָּהּ בְּשֶׁל אֲבִיהָ: רֶגֶל הָרִאשׁוֹן כְּדֶרֶךְ הַנְּשׂוּאוֹת לְלֶכֶת לְבֵית אֲבִיהֶן רֶגֶל הָרִאשׁוֹן שֶׁאַחַר הַנִּשּׂוּאִין: תֹּאכַל מִמָּקוֹם שֶׁהִיא רוֹצָה וּבַגְּמָרָא מוּקֵי לָהּ כְּשֶׁאֵינָהּ רְדוּפָה לֵילֵךְ עַד הֲנָּה לְבֵית אֲבִיהָ תָּמִיד הֲלָכָךְ מְסַפְּקָא לָן בְּהֵי נִיחָא לָהּ אֶלָּא אִם כֵּן פָּרְשָׁה: בֵּיתוֹם שֶׁשָּׁחֲטוּ עָלָיו אַפּוֹטְרוֹפְּסִין — יֹאכַל בְּמָקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה. עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שׁוּתָּפִין לֹא יֹאכַל מִשֶּׁל שְׁנֵיהֶן. מִי שֶׁחָצְיוֹ עֶבֶד וְחָצְיוֹ בֶּן חוֹרִין לֹא יֹאכַל מִשֶּׁל רַבּוֹ. [ג]גְּמ׳ שָׁמַעְתָּ מִינַּהּ יֵשׁ בְּרֵירָה? מַאי רוֹצָה — בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה. [ד]וּרְמִינְהוּ: אִשָּׁה, רֶגֶל הָרִאשׁוֹן אוֹכֶלֶת מִשֶּׁל אֲבִיהָ. מִכָּאן וְאֵילְךָ, רוֹצָה — אוֹכֶלֶת מִשֶּׁל אֲבִיהָ, רוֹצָה — מִשֶּׁל בַּעְלָהּ. [ה]לָא קַשְׁיָא: כָּאן, בִּרְדוּפָה לֵילֵךְ. כָּאן, בְּשֶׁאֵינָהּ רְדוּפָה. דִּכְתִיב: ״אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאֵת שָׁלוֹם״, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּכַלָּה שֶׁנִּמְצֵאת שְׁלֵימָה בְּבֵית חֲמִיהָ, וּרְדוּפָה לֵילֵךְ לְהַגִּיד שִׁבְחָהּ בְּבֵית אֲבִיהָ. כְּדִכְתִיב: ״וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם ה׳ תִּקְרְאִי אִישִׁי וְלֹא תִקְרְאִי לִי עוֹד בַּעְלִי״, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּכַלָּה בְּבֵית חֲמִיהָ, וְלֹא כְּכַלָּה בְּבֵית אֲבִיהָ. [ב]״אֲחוֹת לָנוּ קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ״, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זוֹ עֵילֹם, שֶׁזָּכְתָה לִלְמוֹד, וְלֹא זָכְתָה לְלַמֵּד. [ג]״אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת״, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: ״אֲנִי חוֹמָה״ — זוֹ תּוֹרָה, ״וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת״ — אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וְרָבָא אָמַר: ״אֲנִי חוֹמָה״ — זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, ״וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת״ — אֵלּוּ בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת. אָמַר רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה אָמַר רַב, מַאי דִּכְתִיב: ״אֲשֶׁר בָּנֵינוּ כִּנְטִעִים מְגֻדָּלִים בְּנְעוּרֵיהֶם בְּנוֹתֵינוּ כְּזָוִיֹּת מְחֻטָּבוֹת תַּבְנִית הֵיכָל״, [ד]״אֲשֶׁר בָּנֵינוּ כִּנְטִעִים״ — אֵלּוּ בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין בְּהֶם חֵטְא. ״בְּנוֹתֵינוּ כְּזָוִיֹּת״ — אֵלּוּ בְּתוּלוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁאוֹגְדוֹת פִּתְחֵיהֶן לְבַעֲלֵיהֶן. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: ״מְזֻוָּינוּ מְלֵאִים מְפִיקִים מִזַּן אֶל זַן״, ״מְחֻטָּבוֹת תַּבְנִית הֵיכָל״ — אֵלּוּ וְאֵלּוּ מַעֲלָה עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב כְּאִילּוּ נִבְנָה הֵיכָל בִּימֵיהֶן. [ה]״דִּבֶּר ה׳ אֲשֶׁר הָיָה אֶל הוֹשֵׁעַ וְגוֹ׳ בִּימֵי עֻזִּיָּהוּ יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּה מָלְךְ יְהוּדָה״. בְּפֶרֶק אֶחָד נִתְנַבְּאוּ אַרְבָּעָה נְבִיאִים, וְגָדוֹל שֶׁבְּכוּלָּן הוֹשֵׁעַ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״תְּחִלַּת דִּבֶּר ה׳ בְּהוֹשֵׁעַ״. וְכִי בְּהוֹשֵׁעַ דִּבֶּר תְּחִלָּה? וַהֲלֹא מִמֹּשֶׁה עַד הוֹשֵׁעַ כַּמָּה נְבִיאִים! אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תְּחִלָּה לְאַרְבָּעָה נְבִיאִים שֶׁנִּתְנַבְּאוּ בְּאוֹתוֹ הַפֶּרֶק, וְאֵלּוּ הֵן: הוֹשֵׁעַ, יְשַׁעְיָה, עָמוֹס וּמִיכָה. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹשֵׁעַ: בָּנֶיךָ חָטְאוּ. וְהָיָה לוֹ לוֹמַר: בָּנֶיךָ הֵם, בְּנֵי חֲנוּנֶיךָ הֵם, בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, גַּלְגֵּל רַחֲמִיךָ עֲלֵיהֶן. לֹא דַּיּוֹ שֶׁלֹּא אָמַר כֵּן, אֶלָּא אָמַר לָפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כָּל הָעוֹלָם שֶׁלְּךָ הוּא, הַעֲבֵירֵם בְּאוּמָּה אַחֶרֶת. [ו]אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: מָה אֶעֱשֶׂה לְזֶקֶן זֶה? אוֹמֵר לוֹ: לֵךְ וְקַח אִשָּׁה זוֹנָה וְהוֹלִיד לְךָ בָּנִים זְנוּנִים, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר לוֹ שֶׁלְּחָהּ מֵעַל פָּנֶיךָ. אִם הוּא יָכוֹל לִשְׁלוֹחַ — אַף אֲנִי אֲשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל. שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל הוֹשֵׁעַ לֵךְ קַח לְךָ אֵשֶׁת זְנוּנִים וְיַלְדֵי זְנוּנִים״, וּכְתִיב: ״וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח אֶת גֹּמֶר בַּת דִּבְלָיִם״, ״גֹּמֶר״, אָמַר רַב: שֶׁהַכֹּל גּוֹמְרִים בָּהּ. ״בַּת דִּבְלָיִם״,

בִּזְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית בַּעְלָהּ, שָׁחַט עָלֶיהָ בַּעְלָהּ וְשָׁחַט עָלֶיהָ אָבִיהָ — תֹּאכַל מִשֶּׁל בַּעְלָהּ. הָלְכָה רֶגֶל רִאשׁוֹן לַעֲשׂוֹת בְּבֵית אָבִיהָ, שָׁחַט עָלֶיהָ אָבִיהָ וְשָׁחַט עָלֶיהָ בַּעְלָהּ — תֹּאכַל בְּמָקוֹם שֶׁהִיא רוֹצָה. [ב]יָתוֹם שֶׁשָּׁחֲטוּ עָלָיו אַפּוֹטְרוֹפְּסִין — יֹאכַל בְּמָקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה. עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שׁוּתָּפִין לֹא יֹאכַל מִשֶּׁל שְׁנֵיהֶן. מַתְנִי' בְּרֶגֶל שֵׁנִי לְחַפָּתָהּ וְהוּא רִאשׁוֹן לַהֲלִיכָה שֶׁכְּרֶגֶל שֶׁלְּפָנָיו לֹא הֲלָכָה הֲלָכָךְ כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ רְדוּפָה סָפֵק הוּא דְּשָׁמָא גַּם בָּזֶה לֹא תֵּלֵךְ וּצְרִיכָה לְבָרֵר אִי נָמֵי מַתְנִיתִין מְיֻרֵי בְּרֶגֶל רִאשׁוֹן לְחַפָּתָהּ וְאֵינָהּ רְדוּפָה לְפִי שֶׁמְּיֻרֵי שֶׁכְּבָר קֹדֶם הָרֶגֶל הַגִּידָה שִׁבְחָהּ בְּבֵית אָבִיהָ וּלְכָךְ הֲוֵי סָפֵק אַף בְּרֶגֶל רִאשׁוֹן וְרֵישָׁא דְּקָתָנֵי תֹּאכַל מִשֶּׁל בַּעְלָהּ בְּרֶגֶל שֵׁנִי לַהֲלִיכָתָהּ שֶׁכְּבָר הָיְתָה בְּבֵית אָבִיהָ בְּרֶגֶל שֶׁלְּפָנָיו וּבְרֵירְתָא בְּרְדוּפָה בְּרֶגֶל הָרִאשׁוֹן לְחַפָּתָהּ וְלַהֲלִיכָתָהּ דְּוַדַּאי דַּעְתָּהּ בְּשֶׁל אָבִיהָ דְּהֵיא רְדוּפָה לְהַגִּיד שִׁבְחָהּ שֶׁנִּמְצֵאת שְׁלֵמָה וּמִכָּאן וְאֵילְךָ דְּקָתָנֵי הַיְנוּ בְּרֶגֶל שֵׁנִי וַעֲדַיִן לֹא הִגִּידָה שִׁבְחָהּ דְּאֵז הוּא סָפֵק וְהַלְכָה דְּקָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין לָאו דַּוְקָא דְּאִי דְּוַקָא כְּבָר גִּלְּתָה דַּעְתָּהּ שֶׁרוֹצָה בְּשֶׁל אָבִיהָ א"נ אֲפִילּוּ הֲלָכָה כָּל זְמַן שֶׁלֹּא בֵּרְרָה סָפֵק הוּא אֲבָל הֲלָכָה לְעֻשּׂוֹת לֹא גָּרַס וְאִי גָּרַס צ"ל דְּלֹעֻשּׂוֹת לָאו דַּוְקָא וְהַשְׁתָּא אַתֵּי שַׁפִּיר הָא דְּגָרַס דִּכְתִיב אֲהַיְתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאֵת שָׁלוֹם וְגוֹ' וְגָרַס נָמֵי וא"ר יוֹחָנָן דְּמֵיְתֵי רְאָיָה דְּסָתָם כַּלָּה רְדוּפָה לְהַגִּיד שִׁבְחָהּ: כְּזָוִיּוֹת מִזְּבֵחַ מַה לְּהַלָּן דָּם אַף כָּאן דָּם נִדּוּת: בִּימֵי עֻזִּיָּהוּ נִתְנַבְּאוּ ד' נְבִיאִים אע"ג דִּבְמֵיכָה לֹא כְּתִיב בֵּהּ עֻזִּיָּהוּ אֶלָּא בִּימֵי יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּהוּ מ"מ כֵּיוָן דִּכְתִיב קְרָא סָתָם י"ל שֶׁבְּתְחִלַּת מַלְכוּת יוֹתָם נִתְנַבֵּא וְאֵז הָיָה עֲדַיִן עֻזִּיָּהוּ חַי אֶלָּא שֶׁנִּתְנַגַּע וּמֶלֶךְ יוֹתָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו בְּיָמָיו: אָמַר לוֹ הקב"ה לְהוֹשֵׁעַ מִמָּה שֶׁאָמַר לוֹ לְקַחַת אֵשֶׁת זְנוּנִים דְּרֵישׁ שְׁמִסְתַּמָּא כְּבָר אָמַר לוֹ וְכָךְ הֻשִׁיבוֹ:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יא:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יב:

ג מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יג:

ד מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יא:

ה מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יא:

(מְצֻאתִי כָּאן הגה"ה מִלְּשׁוֹן רַבֵּינוּ אַרְבָּעָה נְבִיאִים כּוּלְּהוּ כְּתִיב בְּהוּ בִּימֵי עֻזִּיָּהוּ בַּר מִמִּיכָה דִּכְתִיב בֵּהּ יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּהוּ וּבְעָמוֹס לֹא כְּתִיב אֶלָּא עֻזִּיָּהוּ וּמִיהוּ מִיכָה בִּימֵי נִתְנַבֵּא אֶלָּא שֶׁקִּבֵּר נִתְנַגַּע וְיוֹתָם בְּנוֹ שׁוֹפֵט עַל הָאָרֶץ לְפִיכָךְ לֹא נִקְרָא עַל שְׁמוֹ אֲבָל שְׁלִשָּׁה הָיוּ קֹדֶם שֶׁנִּצְטָרַע בְּעָמוֹס וָאֹמַר שְׁנָתַיִם לִפְנֵי הָרַעַשׁ וַיִּשְׂעֶיָה בְּיוֹם הָרַעַשׁ דִּכְתִיב (יְשַׁעְיָהוּ ו':ד') וַיִּנּוֹעוּ אַמּוֹת הַסִּפִּים שָׁרָעֲשׁוּ עֶלְיוֹנִים לְשָׁרְפוֹ וְתַחְתּוֹנִים לְבָלְעוֹ כְּמִשְׁפַּט קֹרַח וַעֲדָתוֹ שֶׁעָרְערוּ עַל הַכְּהֻנָּה וְאוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְנַגַּע וְהוֹשֵׁעַ קֹדֶם לְכָלָן): הַכִּי גָּרְסִינַן אוֹמֵר לוֹ קַח לְךָ אֵשֶׁת זְנוּנִים וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר לוֹ שֵׁלַּח לְךָ זְנוּנִים שֶׁתֵּלֵד לְךָ בָּנִים זְנוּנִים סָפֵק שֶׁלְּךָ סָפֵק שֶׁל אֲחֵרִים: גֹּמֶרִין בָּהּ בְּיָאתָם וְתַאֲוַת לִבָּם:

יְזַרְעֶאל עַל שֵׁם הֲעָתִיד שֶׁיִּזָּרְעוּ בַּגּוֹלָה: וְהַגְּלָה אוֹתָם לְבָבֶל וְהָא דְּאָמַר בְּגִטִּין (דף יז. ושם) רַחֲמָנָא בְּטָלֵיהּ אוֹ בְּטָלָא דַּבַּר עֲשָׂו אִלְמָא בְּנֵי עֲשָׂו מַעֲלוּ טִפֵּי הֵינוּ לְכִתְחִילָּה דַּאֲתוּ חִבְּרֵי לְבָבֶל:

דִּבְלַיִם״, דִּבָּה רָעָה בַּת דִּבָּה רָעָה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: שָׁמְתוּקָה בְּפִי הַכֹּל כְּדֶבֶלָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין בָּהּ כְּדֶבֶלָה. דָּבָר אַחֵר: ״גּוֹמֶר״, אֵמַר רַבִּי יְהוּדָה: שֶׁשִּׁבְּשׁוּ לְגַמָּר מָמוֹנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיָמֶיהָ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בָּזְזוּ וְגָמְרוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי אִבְּדָם מָלֵךְ אֲרָם וַיִּשֹּׁם כָּעָפָר לָדָשׁ״. ״וַתַּהַר וַתֵּלֶד לוֹ בֶּן וַיֹּאמֶר ה׳ אֶלְיוֹ קְרָא שְׁמוֹ יִזְרְעֶאל כִּי עוֹד מְעַט וּפָקַדְתִּי אֶת דְּמֵי יִזְרְעֶאל עַל בֵּית יֵהוּא וְהִשְׁבַּתִּי מַמְלְכוּת בֵּית יִשְׂרָאֵל וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בַּת וַיֹּאמֶר לוֹ קְרָא שְׁמָהּ לֹא רֻחָמָה כִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד אֲרַחֵם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי נָשֹׂא אֶשָּׂא לָהֶם וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיֹּאמֶר (ה׳ אֵלָיו) קְרָא שְׁמוֹ לֹא עַמִּי כִּי אַתֶּם לֹא עַמִּי וְאָנֹכִי לֹא אֶהְיֶה לָכֶם״, לְאַחַר שֶׁנּוֹלְדוּ [לוֹ] שְׁנֵי בָנִים וּבַת אַחַת, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹשֵׁעַ: לֹא הָיָה לְךָ לִלְמוֹד מִמֹּשֶׁה רַבְּךָ? שֶׁכֵּיוָן שֶׁדִּבַּרְתִּי עִמּוֹ פֵּירֵשׁ מִן הָאִשָּׁה, אַף אַתָּה בְּדוֹל עַצְמְךָ מְמֶּנָּה. אָמַר לוֹ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם יֵשׁ לִי בָּנִים מִמֶּנָּה וְאֵין אֲנִי יָכוֹל לְהוֹצִיאָה וְלֹא לְגָרְשָׁהּ. אָמַר לֵיהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: וּמָה אַתָּה שֶׁאִשְׁתְּךָ זוֹנָה וּבָנֶיךָ [בְּנֵי] זְנוּנִים, וְאֵין אַתָּה יוֹדֵעַ אִם שֶׁלְּךָ הֵן אִם שֶׁל אֲחֵרִים הֵן — כָּךְ, יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן בָּנַי, בְּנֵי בְחוּנֵי בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, אֶחָד מֵאַרְבָּעָה קְנָיְנִיתִי שֶׁקְּנִיתִי בְּעוֹלָמִי. [א]תּוֹרָה קִנְיָן אֶחָד, דִּכְתִיב: ״ה׳ קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ״. שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד, דִּכְתִיב: ״קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ״. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד, דִּכְתִיב: ״הַר זֶה קָנְתָה יְמִינוֹ״. יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד דִּכְתִיב: ״עַם זוּ קָנִיתָ״ — וְאַתָּה אָמַרְתָּ הָעֲבִירֵם בְּאוּמָּה אַחֶרֶת! [ב]כֵּיוָן שֶׁיֵּדַע שֶׁחָטָא, עָמַד לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: עַד שֶׁאַתָּה מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמְךָ — בַּקֵּשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּזְרְתִי עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּשׁ גְּזֵירוֹת בַּעֲבוּרְךָ. [ג]עָמַד וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים וּבְטֵל גְּזֵירָה, וְהִתְחִיל לְבָרְכָן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם וְגוֹ׳ וְהָיָה בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יֵאָמֵר לָהֶם לֹא עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל חָי וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְגוֹ׳ וּזְרַעְתִּיהָ לִּי בָּאָרֶץ וְרִחַמְתִּי אֶת לֹא רֻחָמָה וְאָמַרְתִּי לְלֹא עַמִּי עַמִּי אַתָּה״. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אוֹי לְהּ לָרַבָּנוּת שֶׁמְּקַבֶּרֶת אֶת בְּעָלֶיהָ. שֶׁאֵין לָהּ כָּל נְבִיא וְנָבִיא שֶׁלֹּא קִיפַּח אַרְבָּעָה מְלָכִים בְּיָמָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלִַם וְגוֹ׳״. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי מָה זָכָה יָרָבְעָם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְהַמָּנוֹת עִם מַלְכֵי יְהוּדָה? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קִבֵּל לָשׁוֹן הָרַע עַל עָמוֹס. מְנָלַן דְּאִימְנִי? דִּכְתִיב: ״דְּבַר ה׳ אֲשֶׁר הָיָה אֶל הוֹשֵׁעַ בֶּן בְּאֵרִי בִּימֵי עֻזִּיָּה יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּה מַלְכֵי יְהוּדָה וּבִימֵי יָרָבְעָם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל״. וּמְנָלַן דְּלֹא קִיבֵּל לָשׁוֹן הָרַע? דִּכְתִיב: ״וַיִּשְׁלַח אֲמַצְיָה כֹּהֵן בֵּית אֵל אֶל יָרָבְעָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר קָשַׁר עָלֶיךָ וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״כִּי כֹה אָמַר עָמוֹס בַּחֶרֶב יָמוּת יָרָבְעָם וְגוֹ׳״. אָמַר: חַס וְשָׁלוֹם אָמַר אוֹתוֹ צַדִּיק כָּךְ, וְאִם אָמַר — מָה אֶעֱשֶׂה לוֹ? שְׁכִינָה אָמְרָה לוֹ. [ד]אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֲפִילּוּ בִּשְׁעַת כַּעְסוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זוֹכֵר אֶת הָרַחֲמִים. שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד אֲרַחֵם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל״. רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי חֲנִינָא אָמַר מֵהָכָא: ״כִּי נָשֹׂא אֶשָּׂא לָהֶם״. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הִגְלָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָאוּמּוֹת אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּתּוֹסְפוּ עֲלֵיהֶם גֵּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְזָרַעְתִּיהָ לִּי בָּאָרֶץ״. כְּלוּם אָדָם זוֹרֵעַ סְאָה אֶלָּא לְהַכְנִיס כּוֹרִין. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מֵהָכָא: ״וְרִחַמְתִּי אֶת לֹא רֻחָמָה״. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, מַאי דִּכְתִיב: ״אַל תַּלְשֵׁן עֶבֶד אֶל אֲדוֹנָיו פֶּן יְקַלֶּלְךָ וְאָשַׁמְתָּ״, וּכְתִיב: ״דּוֹר אֲבִיו יְקַלֵּל וְאֶת אִמּוֹ לֹא יְבָרֵךְ״, מִשּׁוּם דְּאָבִיו יְקַלֵּל וְאֶת אִמּוֹ לֹא יְבָרֵךְ — אַל תַּלְשֵׁן? אֶלָּא, אֲפִילּוּ דּוֹר שֶׁאָבִיו יְקַלֵּל וְאֶת אִמּוֹ לֹא יְבָרֵךְ — אַל תַּלְשֵׁן עֶבֶד אֶל אֲדוֹנָיו. מְנָלַן — מֵהוֹשֵׁעַ. אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, מַאי דִּכְתִיב: ״צַדְּקַת פִּרְזוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל״, צְדָקָה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁפִּזְּרָן לְבֵין הָאוּמּוֹת. וְהֵיכִי דַּאֲמַר לֵיהּ הָהוּא מִינָא לְרַבִּי חֲנִינָא: אֲנַן מְעַלְּינַן מִינַּיְיכוּ, כְּתִיב בְּכוּ: ״כִּי שִׁשָּׁת חֳדָשִׁים יֶשַׁב שָׁם וְגוֹ׳״, וְאִלּוּ אֲנַן אִיתֵינְכוּ גַּבַּן כַּמָּה שְׁנֵי וְלָא קָא עָבְדִינַן לְכוּ מִידֵּי. אָמַר לוֹ: רְצוֹנְךָ יִטָּפֵל לְךָ תַּלְמִיד אֶחָד. נְטָפֵל לֵיהּ רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, אָמַר לֵיהּ: מִשּׁוּם דְּלָא יָדְעִיתוּ הֵיכִי תַּעְבְּדוּ, תְּכַלְּינַן כּוּלְּהוּ — לֵיתַנְהוּ גַּבַּיְיכוּ. מַאי דְּאֵיכָּא גַּבַּיְיכוּ, קָרֵי לְכוּ מַלְכוּתָא קְטִיעָתָא. אָמַר לֵיהּ: גַּפָּא דְּרוֹמָאֵי! בְּהָא נָחֲתִינַן וּבְהָא סָלְקִינַן. [ה]תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא, מַאי דִּכְתִיב: ״אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ״, יוֹדֵעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְקַבֵּל גְּזֵירוֹת שֶׁל רוֹמָיִים, לְפִיכָךְ הִגְלָה אוֹתָם לְבָבֶל. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הִגְלָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁעֲמוּקָה כִּשְׁאוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מִיַּד שְׁאוֹל אֶפְדֵּם מִמָּוֶת אֶגְאָלֵם״. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁקָּרוֹב לְשׁוֹנָם לְלָשׁוֹן תּוֹרָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁשִּׁיגְּרָן לְבֵית אִמָּן. מָשָׁל לְאָדָם שֶׁכָּעַס עַל אִשְׁתּוֹ, לְהֵיכָן מְשַׁגְּרָהּ — לְבֵית אִמָּהּ. [ו]וְהֵיינוּ דְּרַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי, דְּאָמַר: שְׁלֹשָׁה חָזְרוּ לְמַטָּעָתָן, אֵלּוּ הֵן: יִשְׂרָאֵל, כֶּסֶף מִצְרַיִם, וּכְתַב לוּחוֹת. יִשְׂרָאֵל — הָא דַּאֲמַרַן. כֶּסֶף מִצְרַיִם, דִּכְתִיב: ״וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל יְרוּשָׁלִַם וְגוֹ׳״. כְּתַב הַלּוּחוֹת, דִּכְתִיב: ״וַאֲשֶׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם״, תָּנָא: לוּחוֹת נִשְׁבְּרוּ וְאוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת. עוּלָּא אָמַר: כְּדֵי שֶׁיֹּאכְלוּ

דִּבְלַיִם שְׁתֵּי דְּבוֹת דְּוֹמָה בַּת דְּוֹמָה: כִּי אִבְּדָם מֶלֶךְ אֲרָם וַיְשֹׁמֵם כָּעָפָר לָדָשׁ: וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיֹּאמֶר ה׳ אֵלָיו קְרָא שְׁמוֹ יִזְרְעֶאל שֶׁעֲתִיד אֲנִי לִזָּרְעָם וּלְזָרְעָם בַּגּוֹלָה: אַרְבָּעָה קִנְיָנִין וְגֵרְסִינַן וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֶחָד מִנַּיְיהוּ קְרָא שְׁמוֹ יִזְרְעֶאל שֶׁעֲתִיד אֲנִי לִזָּרְעָם וּלְזָרְעָם בַּגּוֹלָה: קִנְיָנִין חֲשׁוּבִין בְּעֵינֵי לְקִרְּתָם קִנְיָן לוֹ כְּאָדָם שֶׁטּוֹרֵחַ לְקִנְיָנוֹת דָּבָר הֶחָבִיב לוֹ: שָׁלֹשׁ גְּזֵרוֹת יִזְרְעֶאל דְּהַיְינוּ גּוֹלָה וְלֹא עַמִּי וְלֹא רוּחָמָה: קֶסֶף קָבָר הָאֲרִיךְ יָמִים מֵהֶם עַל יְדֵי שֶׁמִּתְעַנְּשִׁאִים בְּרִבְּנוּת הֵם מַתִּים: זָכָה לְמַגֵּן כְּדֵילְיָף לְקַמָּהּ: בִּימֵי עֻזִּיָּהוּ יוֹתָם סֵיפָּא דִּקְרָא וּבִימֵי יָרָבְעָם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: כֹּהֵן בֵּית אֵל כְּמָר לְעִבּוּ״ם: זוֹכֵר אֶת הָרַחֲמִים גֵּרְסִינַן: כִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד אֲרַחֵם אע״ג דְּפָרְעַנּוּתָא הוּא אִדְּכוֹרֵי הוּא מִדְּכָר שָׁם רַחֲמִים: כִּי נָשֹׂא אֶשָּׂא לָהֶם לְשׁוֹן סְלִיחָה וְאִתְּמְוֹתֵי מְתָמַהּ וּמִימוֹ סְלִיחָה קָא מִדְּכָר וְסֵיפָּא דִּקְרָא דְּלָעֵיל הוּא: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מֵהָכָא וְרִחַמְתִּי וְגוֹ׳ וְאָמַרְתִּי לְלֹא עַמִּי עַמִּי אַתָּה אוֹתָם שֶׁלֹּא הָיוּ מַעֲמִי יִדְבְּקוּ בָּהֶם וְיִהְיוּ לִי לְעָם: אֲפִילּוּ דּוֹר רִשְׁעִים שֶׁאֲבִיהֶן יְקַלְּלוּ אֵל תַּלְשִׁינָם: מֵהוֹשֵׁעַ שֶׁנִּתְפַּס עַל שֶׁהִלְשִׁין אֶת יִשְׂרָאֵל וְאַף עַל פִּי שֶׁחָטָאוּ: צְדָקָה עָשָׂה שֶׁפִּזְּרָן שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לְכַלּוֹתָם יַחַד: יִטָּפֵל לְךָ תַּלְמִיד א׳ לְהַשִׁיבְךָ תְּשׁוּבָה: גַּפָּא דְּרוֹמָאֵי נִשְׁבַּע בַּע״ז: בְּהָא נָחֲתִינַן וּבְהָא סָלְקִינַן בְּמִחְשָׁבָה זוֹ אָנוּ עֲסוּקִים תָּמִיד: הִגְלָה אוֹתָן לְבָבֶל שְׁאֵין כִּשְׁדִּים אַכְזָרִים כְּשָׁאַר אֻמּוֹת: שֶׁעֲמֻקָּה כְּשָׁאוֹל וּפִדָּם מִשָּׁם מַהֵר כְּמוֹ שֶׁהִבְטִיחָם מִיַּד שְׁאוֹל אֶפְדֵּם: שֶׁקָּרוֹב לְשׁוֹנָם לְלָשׁוֹן תּוֹרָה וְלֹא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרָה מֵהֶם מַהֵר: לְבֵית אִמָּן אַבְרָהָם מְאוֹר כְּשָׁדִּים יָצָא: כֶּסֶף מִצְרַיִם שֶׁבְּזוּז יִשְׂרָאֵל בִּצְאתָם מִמִּצְרַיִם דִּכְתִיב (שְׁמוֹת י״ב:ל״ו) וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרַיִם וּבִימֵי רַחַבְעָם עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְנָטַל אֶת כָּל הָאוֹצָרוֹת: לְעֵינֵיכֶם כְּלוֹמַר דָּבָר פָּלָא רְאִיתֶם שָׁם שֶׁהָעוֹן פּוֹגֶה לְהִסְתַּפֵּל בּוֹ:

[מלכים ב יג, ז]
[הושע א, ג]
[משלי ח, כב]
[תהילים עח, נד]
[בראשית יד, יט]
[שמות טו, טז]
[מלכים ב ט-י]
[הושע ב, א]
[ישעיהו א, א]
[הושע א, א]
[עמוס ז, י]
[עמוס ז, יא]
[הושע א, ו]
[הושע ב, כה]
[משלי ל, י]
[משלי ל, יא]
[שופטים ה, יא]
[מלכים א יא, טז]
[איוב כח, כג]
[הושע יג, יד]
[דברים ט, יז]
[מלכים א יד, כה]

מסורת הש״ס

א מסכת כלה רבתי; משנה אבות
ב במדבר רבה
ג במדבר רבה
ד ברכות נד:
ה גיטין יז.
ו לקמן קיט.; אוצר מדרשים מדרשים על שלמה המלך דמות כסא של שלמה המלך עה ג

תורה אור השלם

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים משיח הקדמה ד

ב ספרא מצורע פרשה ד טז; תוספתא פסחים; משנה עירובין; עירובין עט:; משנה בבא מציעא; משנה נגעים; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; בבא מציעא צב:; עירובין פב:

ג עירובין פב:

ד מגילה יד:

ה משנה פסחים

ו ערכין ב:; בבא בתרא יג.; משנה גיטין; משנה עדיות; חגיגה ב.

תורה אור השלם

וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לוּז שֵׁם־הָעִיר לָרִאשֹׁנָה [בראשית כח, יט]

וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל־הַר־יְהוָה אֶל־בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיֹרֵנוּ מִדְּרָכָיו וְנֵלְכָה בְּאֹרְחֹתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־יְהוָה מִירוּשָׁלִָם [ישעיהו ב, ג]

וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יְהוָה יִרְאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר יְהוָה יֵרָאֶה [בראשית כב, יד]

וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עֶרֶב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה גְמַלִּים בָּאִים [בראשית כד, סג]

וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי־יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרְעֶאל [הושע ב, ב]

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד [בראשית א, ה]

דַּבֵּרוּ אֶל־כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בָּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית־אֲבֹת שֶׂה לַבָּיִת [שמות יב, ג]

תְּמָרִים יֵשׁ בְּבָבֶל הַרְבֵּה: טְרִינָא סַל: כַּמָּה כִּי הֲנֵי בְּזוּזָא כַּמָּה מֵאֲלוּ בְּזוּז אֶחָד: הַר הַמּוֹרִיָּה וְשָׂדֶה דְּיִצְחָק וּבֵית אֵל דְּיַעֲקֹב כֻּלָּם בְּהַר הַבַּיִת הִתְפַּלְּלוּ: שֶׁקָּרָאוֹ בַּיִת מָקוֹם מְיֻשָּׁב: יוֹם יִזְרְעֶאל יוֹם כִּיבּוּשֵׁיהוֹן מְתַרְגְּמִינַן וְקָרֵי לֵיהּ יוֹם כִּיצִירַת בְּרֵאשִׁית: יֵשׁ בְּרֵרָה שֶׁהַבְּרֵר שָׁבָזֶה נִתְרָצָה בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה אִלּוּ הוֹדִיעוּהוּ: שֶׁה לְבֵית אִישׁ בַּעַל הַבַּיִת יִקָּחֻנוּ לְכָל בְּנֵי בֵּיתוֹ וְאֵין צָרִיךְ דַּעְתָּן: עַל יְדֵי בְּשִׂבִיל שֶׁבָּנוּ וּבְתוֹ הַקְּטַנִּים עֲלֵיו לְחַנְּכָן הִלְכָךְ בֵּין מִדַּעְתָּן דַּהֲנִינוּ בְּסִתְמָא כִּדְמוּזְקֵי לְקַמָּן בֵּין שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּן דְּאָמְרִי לֹא אֵין יְכוֹלִין לִמְחוֹת וְכֵן עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים עַל כָּרְחָם יִמָּשְׁכוּ אַחֲרָיו דְּסָמוּכִין עָלָיו אֲבָל שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִית אַף עַל גַּב דְּלָא מַשְׁכָּחַתְּ לֵהּ אֶלָּא בְּקַטָּנָה דְּהָא יוֹצְאָה בְּסִימָנִין כֵּיוָן דְּאֵין עָלָיו לְחַנְּכָהּ יְכוֹלָה לִמְחוֹת: ה"ג תָּנֵיא אֲדָדֵי לֹא יִשְׁחֹט אָדָם לֹא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתּוֹ הַגְּדוֹלִים וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים וְלֹא עַל יַד אִשְׁתּוֹ אֶלָּא מִדַּעְתָּן דְּאִי לָא מִדַּעְתָּן לָא שָׁחֵט הוּא כו' חוּץ מִן הָאִשָּׁה שֶׁיּוֹצֵאת בְּשֶׁל עַצְמָהּ מִפְּנֵי שֶׁמַּחֲאָתָהּ מְחָאָה דקיי"ל (גִּטִּין דף עז:) יְכוֹלָה אִשָּׁה שֶׁתֹּאמַר לְבַעְלָהּ: אֵינִי נְזוֹנֶת מִשֶּׁלְּךָ וְאֵינִי עוֹשָׂה לְצָרְכֶּךָ: ה"ג מַאי שְׁנָא אִשָּׁה כְּלוֹמַר מַאי שְׁנָא אִיהִי מֵעַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים וּבְנוֹ וּבְתּוֹ הַגְּדוֹלִים: וּמְשַׁנֵּי אֲמַר רַבָּא אִשָּׁה וְכָל דְּדָמֵי לַהּ דְּהֵינוּ כָּל הַנָּשִׁים שֶׁיְּכוֹלִים לִמְחוֹת מַשְׁמַע שֶׁמְּחָאָה שְׁלָהֶם מְחָאָה אַלְמָא טַעְמָא דְּמַחֲאַי הָא סְתָמָא יוֹצְאָה בְּשֶׁל בַּעֲלָהּ: ה"ג לְאַפּוֹקֵי הֵיכָא דַּאֲמוּר לָא אֵין אֲנוּ רוֹצִין דְּהֵינוּ מְחָאָה: בְּדִקְפְּדִי אַהֲדֵי שְׁנֵי הַבְּעָלִים וְאֵין רוֹצִין לֵהָנוֹת זֶה מִזֶּה הִלְכָךְ אֲפִילּוּ נִתְרָצָה הָאֶחָד שֶׁיֹּאכַל הָעֶבֶד מִשֶּׁלּוֹ אֵין חֲבֵרוֹ רוֹצֶה שֶׁיֵּהָנֶה חֶלְקוֹ מִשֶּׁל חֲבֵרוֹ: כְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה קֹדֶם שֶׁחָזְרוּ ב"ה לֹא יֹאכַל מִשֶּׁל עַצְמוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵין חֶלְקוֹ עַבְדּוֹ נִמְשָׁךְ אַחַר דַּעְתּוֹ: כְּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה הוֹאִיל וּבְיָדֵינוּ לְשַׁחְרְרוֹ הֲרֵי הוּא כְּבֶן חוֹרִין וְאוֹכֵל מִשֶּׁל עַצְמוֹ:

שָׁמַעְתָּ מִנַּהּ יֵשׁ בְּרֵרָה הָכָא לֹא שַׁיָּךְ מַאי רוֹצֶה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה דְּבִשְׁלָמָא לְעֵיל אַשְׁמְעִינַן דְּאִי לֹא בֵּרְרָה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה אֵינָהּ אוֹכֶלֶת כְּלָל אע"ג דס"ד דְּבָתַר בַּעֲלָהּ גָּרִירָא טְפֵי אֲבָל הָכָא אִם רוֹצָה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה מַאי קמ"ל: שֶׂה לְבֵית מ"מ פִּי' מִשּׁוּם דְּשֶׂה לְבֵית לְאוּ דְּאוֹרָיְתָא וְהָכִי אִית לֵהּ לר"ז גּוּפָהּ בְּפֶרֶק אֵין בֵּין הַמַּדָּר (נְדָרִים דַּף לו.) וְאִם תֹּאמַר מַאֲכִיל פֶּסַח שֶׁלֹּא לְמִנּוּיוֹ נְהִי דְּקָטָן אוֹכֵל נְבֵלוֹת אֵין ב"ד מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוֹ לְסִפּוֹת לוֹ בְּיָדַיִם אָסוּר כִּדְאָמַר בְּפ' חֵרֵשׁ (יְבָמוֹת דַּף קיד.) וְאוּר"י דְּהָתָם יָלְפִינַן מִלֹּא תֹאכְלוּם וְלֹא אָסוּר אֶלָּא דְּוֹמְיָא דְּשִׁרְצִים וּנְבֵלוֹת אֲבָל כה"ג דְּאִיכָּא חִנּוּךְ מִצְוָה שַׁרִי: עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתּוֹ הַקְּטַנִּים בפ"ק דב"מ (דף יב:) גַּבֵּי מְצִיאָה אִבָּא לְמֵאן דְּאָמַר דְּלָא קָטָן קָטָן מִמָּשׁ אֶלָּא גָּדוֹל וְסָמוּךְ עַל שֻׁלְחָן אָבִיו זֶהוּ קָטָן הָכָא ע"כ קָטָן מַמָּשׁ מִדְּאָמְרִי' בֵּין מִדַּעְתּוֹ בֵּין שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ וְשֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ אָמְרִינַן בְּסִמּוּךְ הֵינוּ דְּאָמְרִי לֹא וּגְדוֹלִים פְּשִׁיטָא דְּיֵשׁ בְּיָדָם לְמַחוֹת אֲפִי' סְמוּכִין עַל שֻׁלְחַן אֲבִיהֶן: וְכֻלָּן שֶׁשָּׁחֲטוּ כו' קמ"ל אֲפִי' סְתָמָא כֵּיוָן דְּשָׁחֲטוּ מִזֶּה גָּדוֹל מִזֶּה כְּדְאָמְרִינַן בְּסִמּוּךְ: מַתְנִיתִין בְּדִקְפְּדִי אַהֲדֵי אֵין לְפִ' דְּקִפְּדִי שֶׁאֵין כָּל אֶחָד רוֹצֶה לְהֵהָנוֹת אֶת חֲבֵרוֹ וּלְכָךְ אֲפִילּוּ חֶלְקוֹ לֹא יֹאכַל דְּאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵהָנֶה גַּם חֵלֶק חֲבֵרוֹ א"כ כָּל אֶחָד שֶׁשּׁוֹחֵט עָלָיו וְכִי הַשּׁוֹחֵט הוּא סָבוּר שֶׁיֵּהָנֶה חֶלְקוֹ מִשֶּׁלּוֹ וְלֹא יֵהָנֶה חֵלֶק חֲבֵרוֹ דְּמִסְתָּמָא מְיַרֵי כְּשֶׁשָּׁחֲטוּ עָלָיו רַבּוֹ דַּוְקָא דְּרֵישָׁא יְתוֹם שֶׁשָּׁחֲטוּ עָלָיו כו' וְעוֹד דְּמֵי שֶׁחָצָיו עֶבֶד אַמַּאי לֹא יֹאכַל מִשֶּׁל עַצְמוֹ אַף לְמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה דְּדַעְתּוֹ וַדַּאי לְהֶהָנוֹת אַף חֵלֶק רַבּוֹ כְּדֵי לְצֵאת יְדֵי חוֹבָה לְכָךְ נִרְאֶה כְּפִי' הַקּוּנְטְרֵס דְּקִפְּדִי שֶׁכָּל אֶחָד אֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיֵּהָנֶה חֶלְקוֹ מִשֶּׁל חֲבֵרוֹ וְשׁוֹחֵט אַף עַל חֵלֶק חֲבֵרוֹ וְסָבוּר שֶׁחֲבֵרוֹ אֵינוֹ מַקְפִּיד אִם יֹאכַל חֶלְקוֹ מִשֶּׁלּוֹ וּלְכָךְ חֶצְיוֹ עֶבֶד לֹא יֹאכַל לְמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה אַף מִשֶּׁל עַצְמוֹ:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פב' מהל' קרבן פסח הל' ח:

ב מיי' פב' מהל' קרבן פסח הל' ט:

ג מיי' פב' מהל' קרבן פסח הל' ח:

ד מיי' פב' מהל' קרבן פסח הל' י:

ה מיי' פב' מהל' קרבן פסח הל' יב:

[א] תְּמָרִים וְיַעַסְקוּ בַּתּוֹרָה. עוּלָּא אִיקְּלַע לְפוּמְבְּדִיתָא, קָרִיבוּ לֵיהּ טִירְיָנָא דְּתַמְרֵי. אֲמַר לְהוּ: כַּמָּה כִּי הֲנֵי בְּזוּזָא? אֲמַרוּ לֵיהּ: תְּלָת בְּזוּזָא. אֲמַר: מְלָא צָנָא דְּדוּבְשָׁא בְּזוּזָא, וּבַבְלָאֵי לָא עָסְקִי בְּאוֹרָיְיתָא. בְּלֵילְיָא צַעֲרוּהוּ. אֲמַר: מְלָא צָנָא סַמָּא דְּמוֹתָא בְּזוּזָא בְּבָבֶל, וּבַבְלָאֵי עָסְקִי בְּאוֹרָיְיתָא. [א]וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַאי דִּכְתִיב: ״וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה׳ אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְגוֹ׳״. אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, וְלֹא אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְיִצְחָק? אֶלָּא, לֹא כְּאַבְרָהָם שֶׁכָּתוּב בּוֹ ״הַר״, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר ה׳ יֵרָאֶה״, וְלֹא כְּיִצְחָק שֶׁכָּתוּב בּוֹ ״שָׂדֶה״, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה״, אֶלָּא כְּיַעֲקֹב שֶׁקָּרָאוֹ ״בַּיִת״, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֵל״. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גָּדוֹל קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת כַּיּוֹם שֶׁנִּבְרְאוּ בּוֹ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרְעֶאל״, וּכְתִיב: ״וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד״. יָתוֹם שֶׁשָּׁחֲטוּ עָלָיו אַפּוֹטְרוֹפְּסִין וְכוּ׳. שָׁמַעְתְּ מִינַּהּ יֵשׁ בְּרֵירָה. אָמַר רַבִּי זֵירָא: ״שֶׂה לַבָּיִת״ — מִכָּל מָקוֹם. [ב]תָּנוּ רַבָּנָן: ״שֶׂה לַבָּיִת״ — מְלַמֵּד שֶׁאָדָם מֵבִיא וְשׁוֹחֵט עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתּוֹ הַקְּטַנִּים וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, בֵּין מִדַּעְתָּן בֵּין שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּן. אֲבָל אֵינוֹ שׁוֹחֵט עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתּוֹ הַגְּדוֹלִים וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים וְעַל יַד אִשְׁתּוֹ, אֶלָּא מִדַּעְתָּן. [ג]תַּנְיָא אִידָךְ: לֹא יִשְׁחוֹט אָדָם לֹא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתּוֹ הַגְּדוֹלִים וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים וְעַל יַד אִשְׁתּוֹ, אֶלָּא מִדַּעְתָּן. אֲבָל שׁוֹחֵט הוּא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתּוֹ הַקְּטַנִּים וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, בֵּין מִדַּעְתָּן בֵּין שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּן, וְכוּלָּן שֶׁשָּׁחֲטוּ וְשָׁחַט רַבָּן עֲלֵיהֶן — יוֹצְאִין בְּשֶׁל רַבָּן, וְאֵין יוֹצְאִין בְּשֶׁל עַצְמָן, חוּץ מִן הָאִשָּׁה שֶׁיְּכוֹלָה לְמַחוֹת. מַאי שְׁנָא אִשָּׁה? אָמַר רָבָא: אִשָּׁה וְכָל דְּדָמֵי לַהּ. הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמְרַתְּ: חוּץ מִן הָאִשָּׁה — שֶׁיְּכוֹלָה לְמַחוֹת. טַעְמָא דְּמַחַי, הָא לָא מַחֲיָי — נָפְקָא בְּשֶׁל בַּעֲלָהּ, וְהָא קָתָנֵי רֵישָׁא: ״וְלֹא עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ אֶלָּא מִדַּעְתָּן״, הָא סְתָמָא לָא נָפְקָא! [ד]מַאי ״אֶלָּא מִדַּעְתָּן״ — לָאו דְּאָמְרִי אֵין, אֶלָּא בְּסְתָמָא, לְאַפּוֹקֵי הֵיכָא דַּאֲמוּר לָא. [ה]וְהָא ״כּוּלָּם שֶׁשָּׁחֲטוּ וְשָׁחַט רַבָּן עֲלֵיהֶן — יוֹצְאִין בְּשֶׁל רַבָּן״ דְּבִסְתָמָא, וְקָתָנֵי: חוּץ מִן הָאִשָּׁה — מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹלָה לְמַחוֹת! [ו]אָמַר רָבָא: כֵּיוָן שֶׁשָּׁחֲטוּ אֵין לָךְ מִיחוּי גָּדוֹל מִזֶּה. עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שׁוּתָּפִין וְכוּ׳. רָמֵי לֵיהּ רַב עֵינָא סָבָא לְרַב נַחְמָן: תְּנַן, עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שׁוּתָּפִין לֹא יֹאכַל מִשֶּׁל שְׁנֵיהֶן. וְהַתַּנְיָא: רָצָה — מִזֶּה אוֹכֵל, רָצָה — מִזֶּה אוֹכֵל! [ז]אָמַר לֵיהּ: עֵינָא סָבָא, וְאָמְרִי לַהּ: פַּתְיָא אוּכְמָא, מִינִּי וּמִינָּךְ תִּסְתַּיֵּים שְׁמַעְתְּתָא. מַתְנִיתִין — בִּדְקִפְּדִי אַהֲדֵי, בָּרַיְיתָא — דְּלָא קָפְדִי אַהֲדֵי. [ח]מִי שֶׁחָצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין לֹא יֹאכַל מִשֶּׁל רַבּוֹ וְכוּ׳. מִשֶּׁל רַבּוֹ הוּא דְּלֹא יֹאכַל, אֲבָל מִשֶּׁל עַצְמוֹ — יֹאכַל. וְהָא תַּנְיָא: לֹא יֹאכַל לֹא מִשֶּׁלּוֹ וְלֹא מִשֶּׁל רַבּוֹ. [ט]לָא קַשְׁיָא: כָּאן — כְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה, כָּאן — כְּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה. דְּתָנַן: מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין — עוֹבֵד אֶת רַבּוֹ יוֹם אֶחָד וְאֶת עַצְמוֹ יוֹם אֶחָד, דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים:

תִּקַּנְתָּם

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פז׳ מהל׳ עבדים הל׳ ז:
ב מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ א:
ג מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ב:
ד מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ א:
ה מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ב:
ו מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ב:
ז מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ט:
ח מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ט:

מסורת הש״ס

א יבמות ק.; גיטין מ:; משנה גיטין
ב ערכין ב:; בבא בתרא יג.; משנה גיטין; משנה עדיות; חגיגה ב.
ג גיטין עו:

תורה אור השלם

כִּי כֹה אָמַר־יְהוָה בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הָאֱלֹהִים יֹצֵר הָאָרֶץ וְעֹשֵׂהּ הוּא כוֹנְנָהּ לֹא־תֹהוּ בְרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ אֲנִי יְהוָה וְאֵין עוֹד [ישעיהו מה, יח]

לִשְׁא שִׁפְחָה אֵינוֹ יָכוֹל וְאִם תֹּאמַר וְלִיתֵי עָשָׂה דְּפָרוֹ וְרַבּוֹ (בְּרֵאשִׁית ט) וְיִדְחֶה לְאוֹ דְּלָא יִהְיֶה קָדֵשׁ (דְּבָרִים כ״ג:י״ח) וְי״ל מִשּׁוּם דְּיָדֵהּ דְּלֵיכָא עָשָׂה דְּאַפְשָׁר לָהּ בְּעָבָד וְעוֹד דְּבָרְחָלֹת בֵּיאָה מְעַקֵּר לְאוֹ וְלָא מַיְקֵיִם עָשָׂה אֶלָּא בְּהוֹצָאַת זֶרַע וא״ת בְּשִׁפְחָה וּרְבִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ (אֶלָּא) לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ״. אֶלָּא, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין, וְכוֹתֵב שְׁטָר עַל חֲצִי דָּמָיו. וְחָזְרוּ בֵּית הִילֵּל לְהוֹרוֹת כְּבֵית שַׁמַּאי. [ב]מַתְנִי׳ הָאוֹמֵר לְעַבְדּוֹ צֵא וּשְׁחוֹט עָלַי אֶת הַפֶּסַח, שָׁחַט גִּדְּי — יֹאכַל, שָׁחַט טָלֶה — יֹאכַל, שָׁחַט גְּדִי וְטָלֶה — יֹאכַל מִן הָרִאשׁוֹן. [ג]שָׁכַח מָה אָמַר לוֹ רַבּוֹ, כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יִשְׁחַט טָלֶה וּגְדִי, וְיֹאמַר: אִם גְּדִי אָמַר לִי רַבִּי — גְּדִי שֶׁלּוֹ וְטָלֶה שֶׁלִּי, וְאִם טָלֶה אָמַר לִי רַבִּי — הַטָּלֶה שֶׁלּוֹ וּגְדִי שֶׁלִּי. שָׁכַח רַבּוֹ מָה אָמַר לוֹ, שְׁנֵיהֶן יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. גְּמ׳ פְּשִׁיטָא! שָׁחַט גְּדִי — יֹאכַל, אַף עַל גַּב דִּרְגִיל בְּטָלֶה. שָׁחַט טָלֶה — יֹאכַל, אַף עַל גַּב דִּרְגִיל בִּגְדִי. שָׁחַט גְּדִי וְטָלֶה — יֹאכַל מִן הָרִאשׁוֹן. וְהָא תָּנְיָא: אֵין נִמְנִין עַל שְׁנֵי פְּסָחִים כְּאֶחָד! מַתְנִיתִין בְּמֶלֶךְ וּמַלְכָּה. וְהָתָנְיָא: אֵין נִמְנִין עַל שְׁנֵי פְּסָחִים כְּאֶחָד, וּמַעֲשֶׂה בְּמֶלֶךְ וּמַלְכָּה שֶׁאָמְרוּ לְעַבְדֵיהֶם: צְאוּ וְשַׁחֲטוּ עָלֵינוּ אֶת הַפֶּסַח, וְיָצְאוּ וְשָׁחֲטוּ עֲלֵיהֶן שְׁנֵי פְּסָחִים. בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת הַמֶּלֶךְ, אָמַר לָהֶם: לְכוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת הַמַּלְכָּה. בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ מִן הַמַּלְכָּה, אָמְרָה לָהֶם: לְכוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל. [ד]בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אָמַר לָהֶם: מַלְכָּה וּמֶלֶךְ דְּתַעְתֵּן קַלָּה עֲלֵיהֶן — יֹאכְלוּ מִן הָרִאשׁוֹן. אֲנַן לֹא נֹאכַל לֹא מִן הָרִאשׁוֹן וְלֹא מִן הַשֵּׁנִי. וְשׁוּב פַּעַם אַחַת נִמְצֵאת הַלְטָאָה בְּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם וּבִקְּשׁוּ לְטַמֵּא כָּל הַסְּעוּדָה כּוּלָּהּ. בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת הַמֶּלֶךְ, אָמַר לָהֶם: לְכוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת הַמַּלְכָּה. בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת הַמַּלְכָּה, אָמְרָה לָהֶם: לְכוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל. בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אָמַר לָהֶם: מַלְכָּה וּמֶלֶךְ דְּתַעְתֵּן קַלָּה עֲלֵיהֶן — יֹאכְלוּ מִן הָרִאשׁוֹן. אֲנַן לֹא נֹאכַל לֹא מִן הָרִאשׁוֹן וְלֹא מִן הַשֵּׁנִי. וְשׁוּב פַּעַם אַחַת נִמְצֵאת הַלְטָאָה בְּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם וּבִקְּשׁוּ לְטַמֵּא כָּל הַסְּעוּדָה כּוּלָּהּ. בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת הַמֶּלֶךְ, אָמַר לָהֶם: לְכוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת הַמַּלְכָּה. בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת הַמַּלְכָּה, אָמְרָה לָהֶם: לְכוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל. בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ, אָמַר לָהֶם: לְכוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת הַמְּטַבְּחַיִם רוֹתֵחַ אוֹ צוֹנֵן? אָמְרוּ לוֹ: רוֹתֵחַ. אָמַר לָהֶם: לְכוּ וְהַטִּילוּ עָלֶיהָ כּוֹס שֶׁל צוֹנֵן. הָלְכוּ וְהֵטִילוּ עָלֶיהָ כּוֹס שֶׁל צוֹנֵן וְרִיחֲשָׁה, וְטָהֵר רַבָּן גַּמְלִיאֵל כָּל הַסְּעוּדָה כּוּלָּהּ. נִמְצָא מֶלֶךְ תָּלוּי בְּמַלְכָּה, וְנִמְצֵאת מַלְכָּה תְּלוּיָה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל. נִמְצֵאת כָּל הַסְּעוּדָה תְּלוּיָה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, נִמְצֵאת כָּל הַסְּעוּדָה תְּלוּיָה בְּרַבּוֹ שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ וְכוּ׳. שֶׁלִּי?! מַה שֶּׁקָּנָה עֶבֶד קָנָה רַבּוֹ! [ה]אָמַר אַבָּיֵי: הוֹלֵךְ אַצֶּל רוֹעֶה הָרָגִיל רַבּוֹ אֶצְלוֹ, וְיֹאמַר לוֹ רַבִּי אָמַר לִי: גְּדִי שֶׁלּוֹ וְטָלֶה שֶׁלִּי, וְאִם טָלֶה אָמַר לִי רַבִּי — הַטָּלֶה שֶׁלּוֹ וּגְדִי שֶׁלִּי. שָׁכַח רַבּוֹ מָה אָמַר לוֹ, שְׁנֵיהֶן יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה, וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. גְּמ׳ פְּשִׁיטָא! שָׁחַט גְּדִי — יֹאכַל, אַף עַל גַּב דִּרְגִיל בִּגְדִי. שָׁחַט טָלֶה — יֹאכַל, אַף עַל גַּב דִּרְגִיל בְּטָלֶה. שָׁחַט גְּדִי וְטָלֶה — יֹאכַל מִן הָרִאשׁוֹן. וְהָא תָּנְיָא: אֵין נִמְנִין עַל שְׁנֵי פְּסָחִים כְּאֶחָד! מַתְנִיתִין בְּמֶלֶךְ וּמַלְכָּה. וְהָתָנְיָא: אֵין נִמְנִין עַל שְׁנֵי פְּסָחִים כְּאֶחָד, וּמַעֲשֶׂה בְּמֶלֶךְ וּמַלְכָּה שֶׁאָמְרוּ לְעַבְדֵיהֶם: צְאוּ וְשַׁחֲטוּ עָלֵינוּ אֶת הַפֶּסַח, וְיָצְאוּ וְשָׁחֲטוּ עֲלֵיהֶן שְׁנֵי פְּסָחִים. בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת הַמֶּלֶךְ, אָמַר לָהֶם: לְכוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת הַמַּלְכָּה. בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ מִן הַמַּלְכָּה, אָמְרָה לָהֶם: לְכוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל. בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ, אָמַר לָהֶם: לְכוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת הַמְּטַבְּחַיִם רוֹתֵחַ אוֹ צוֹנֵן? אָמְרוּ לוֹ: רוֹתֵחַ. אָמַר לָהֶם: לְכוּ וְהַטִּילוּ עָלֶיהָ כּוֹס שֶׁל צוֹנֵן. הָלְכוּ וְהֵטִילוּ עָלֶיהָ כּוֹס שֶׁל צוֹנֵן וְרִיחֲשָׁה, וְטָהֵר רַבָּן גַּמְלִיאֵל כָּל הַסְּעוּדָה כּוּלָּהּ. נִמְצָא מֶלֶךְ תָּלוּי בְּמַלְכָּה, וְנִמְצֵאת מַלְכָּה תְּלוּיָה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, נִמְצֵאת כָּל הַסְּעוּדָה תְּלוּיָה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל. שָׁכַח מָה שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ וְכוּ׳. שֶׁלִּי?! מַה שֶּׁקָּנָה עֶבֶד קָנָה רַבּוֹ! [ו]אָמַר אַבָּיֵי: הוֹלֵךְ אֶצֶל רוֹעֶה הָרָגִיל רַבּוֹ אֶצְלוֹ, וְיֹאמַר לוֹ לִיהִי בְּתַקָּנְתָּא דְּרַבִּיהּ, וּמַקְנֵי לִיהִי חַד מִינַּיְיהוּ עַל מְנָת שֶׁאֵין לְרַבּוֹ רְשׁוּת בּוֹ. [ז]שָׁכַח רַבּוֹ מָה שֶׁאָמַר לוֹ וְכוּ׳. אָמַר אַבָּיֵי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁשָּׁכַח אַחַר זְרִיקָה, דְּבָעִידְנָא דְּאִיזְרִיק דָּם — הָוֶה חָזֵי לַאֲכִילָה. אֲבָל שָׁכַח לִפְנֵי זְרִיקָה, דְּכִי אִיזְרִיק דָּם לָא הָוֶה חָזֵי לַאֲכִילָה — חַיָּיבִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. [ח]אִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַבַּרַיְיתָא: חֲמִשָּׁה שֶׁנִּתְעָרְבוּ עוֹרוֹת פִּסְחֵיהֶן זֶה בָּזֶה, וְנִמְצֵאת יַבֶּלֶת בְּאֶחָד מֵהֶן — כּוּלָּן יוֹצְאִין לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה, וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. [ח(כ)]אֲמַר אַבָּיֵי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנִּתְעָרְבוּ לְאַחַר זְרִיקָה, דְּבָעִידְנָא דְּאִיזְרִיק דָּם מִיהָא הָוֶה חָזֵי לַאֲכִילָה. אֲבָל נִתְעָרְבוּ לִפְנֵי זְרִיקָה — חַיָּיבִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. [ט]מַאן דְּמַתְנֵי אַמַּתְנִיתִין, כָּל שֶׁכֵּן אַבַּרַיְיתָא. מַאן דְּמַתְנֵי אַבַּרַיְיתָא, אֲבָל אַמַּתְנִיתִין לָא. כֵּיוָן דְּכִשֵּׁירִין נִינְהוּ, דְּאִי אִידְּכַר הָוֵי חָזֵי לַאֲכִילָה, קַמֵּי שְׁמַיָּא גַּלְיָא. אֲמַר מָר: וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. וְהָא אִיכָּא חַד דְּלָא נָפֵיק! מִשּׁוּם דְּלָא אִיפְּשָׁר. הֵיכִי לֵיעְבֵּיד? לַיְתֵי כָּל חַד וְחַד פֶּסַח — קָא מַיְיתֵי חוּלִּין לָעֲזָרָה, דְּאַרְבָּעָה מִינַּיְיהוּ עָבְדִי לְהוּ. לַיְתֵי כּוּלְּהוּ חַד פֶּסַח — נִמְצָא פֶּסַח נָאֶכָל שֶׁלֹּא לִמְנוּיָו. הַאי מַאי? נַיְתֵי כָּל חַד מִינַּיְיהוּ פִּסְחוֹ, וְנַיְתֵי וְנֵימָא: אִי דִּידִי בַּעַל מוּם — הַאי דְּאַיְיתֵי הַשְׁתָּא נִיהְוֵי שְׁלָמִים! לָא אֶפְשָׁר,

מִשּׁוּם תִּקָּנָתָם אֶת רַבּוֹ שֶׁאֵינוֹ מַפְסִיד כְּלוּם מִן הָרֵאוּי לוֹ: וְאֶת עַצְמוֹ לֹא תִּקָּנָתָם מַה תִּהֵא עָלָיו: לִשְׁא שִׁפְחָה אֵינוֹ יָכוֹל דְּצֵד חֲרוּת אֲסוּר בָּהּ דִּכְתִיב (דְּבָרִים כ״ג:י״ח) לֹא יִהְיֶה קָדֵשׁ לֹא יִסַּב אִתְּתָא אֲמָה: מַתְנִי׳ שָׁחַט גְּדִי יֹאכַל רַבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאע״ג דְּרָגִיל בְּטָלֶה דְּיָכִין דְּלָא פָּרִישׁ לֵיהּ עָלֵיהּ סָמֹךְ: יֹאכַל מִן הָרִאשׁוֹן וְהַשֵּׁנִי יִשָּׁרֵף: שָׁכַח מָה אָמַר לוֹ רַבּוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ לוֹ גְּדִי אוֹ טָלֶה וְזֶה שָׁכַח: וְטָלֶה שֶׁלִּי וּבְגְמָרָא פְּרִיךְ מָה שֶׁקָּנָה עֶבֶד קָנָה רַבּוֹ וּמְנָא לֵיהּ לְדִידֵהּ: שָׁכַח רַבּוֹ מָה אָמַר לוֹ וְזֶה כְּבָר שָׁכַח הַשְּׁנַיִם: שְׁנֵיהֶם יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה דְּלָא יָדְעִי הֵי דְּהַאי וְהֵי דְּהַאי וְאֵין פֶּסַח נֶאֱכָל אֶלָּא לְמִנּוּיוֹ: וּפְטוּרִין מִפֶּסַח שֵׁנִי דְּשָׁחֲטוּ וּרְיָקָה מְעַלְּיָיתָא הִיא חָדָא אַהַאי וַחֲדָא אַהַאי וְקַמֵּי שְׁמַיָּא גַּלְיָא: גְּמ׳ וְהַתָּנְיָא אֵין נִמְנִין עַל שְׁנֵי פְּסָחִים כְּאֶחָד לָאֲכֹל בְּשָׁעַת אֲכִילָה מא' מֻהָם שֶׁיִּרְצֶה דְּאֵין בְּרָרָה וְכִי בָּעֵי לְמֵיכַל דִּלְמָא בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה לָא הָוֶה דַּעְתֵּהּ עָלֶיהָ הִלְכָּךְ לֹא אָכִיל וְזֶה שֶׁהִמְנָה אֶת רַבּוֹ עַל שְׁנֵי פְּסָחִים וְרַבּוֹ סָמַךְ עָלָיו הֵיאַךְ יֹאכַל מִן הָרִאשׁוֹן: בְּמֶלֶךְ וּמַלְכָּה שֶׁתְּלוּיִין עַל עַבְדֵיהֶן וְאֵין מַקְפִּידִין עַל סְעֻדָּתָן אִם גְּדִיִּים אִם טְלָאִים הִלְכָּךְ אֵין כָּאן דִּין בְּרָרָה דְּתַרְוַיְיהוּ נִיחָא לֵיהּ לְפִיכָךְ יֹאכַל מִן הָרִאשׁוֹן דְּכֵיוָן דְּלֵיכָא קְפִידָא יָצָא בָּרִאשׁוֹן יְדֵי חוֹבָתוֹ וְאִידָךְ בִּכְדֵי נִשְׁחַט: ה״ג וְהַתָּנְיָא אֵין נִמְנִין עַל שְׁנֵי פְּסָחִים כְּאֶחָד וּמַעֲשֶׂה בְּמֶלֶךְ וּמַלְכָּה כו': שְׁנֵי פְּסָחִים גְּדִי וְטָלֶה: לְכוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת הַמַּלְכָּה בְּקֵיאָה וְחָכְמָה הִיא דְּתַעְתֵּן קַלָּה כְּדַאֲמָרַן שֶׁאֵין מַקְפִּידִין אִם גְּדִי אִם טָלֶה: אֲנַן לֹא נֹאכַל אִם הָיָה אֶחָד מִמֶּנּוּ שֶׁנִּשְׁחֲטוּ עָלָיו גְּדִי וְטָלֶה לֹא יֹאכַל לֹא מִן הָרִאשׁוֹן וְלֹא מִן הַשֵּׁנִי דְּכֵיוָן דְּקִפֵּד לֹא יָדְעִי בְּהֵי נִיחָא לֵיהּ: הַלְטָאָה אֶחָד מִשְּׁמֹנָה שְׁרָצִים הַמְּטַמְּאִין בְּמַגָּעָן וּבְקִשּׁוּ לְטַמֵּא שֶׁהָיוּ סְבוּרִים שֶׁמַּתָּה: בֵּית הַמִּטְבָּחַיִם רוֹתֵחַ אוֹ צוֹנֵן כְּלוֹמַר נִמְצֵאת בְּרוֹתְחִין אוֹ בְּצוֹנֵן: וְרִחֲשָׁה וּפִרְכְּסָה וְגַבֵּי טַמְאָה בְּמוֹתָם כְּתִיב: בְּתַקָּנְתָּא דְּרַבֵּהּ שֶׁאֵין לוֹ תַּקָּנָה אַחֶרֶת דְּהָא לָא מְצֵי לְמֵימַר גְּדִי שֶׁלִּי וְטָלֶה שְׁלָמִים וְאִם טָלֶה אָמַר לִי רַבִּי טָלֶה שֶׁלִּי וּגְדִי שְׁלָמִים כְּדִמְפַרֵשׁ לְקַמָּן (שְׁמְמֵעֵט בַּאֲכִילָתוֹ דְּקָא אָכִיל לְתַרְוַיְיהוּ בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה מִשּׁוּם סְפֵק פֶּסַח וְחַד מִנַּיְיהוּ שְׁלָמִים הוּא): לֹא שָׁנוּ דְּנִפְטְרוּ מִפֶּסַח שֵׁנִי אֶלָּא שֶׁשָּׁכַח רַבּוֹ לְאַחַר זְרִיקַת שְׁנֵי הַדָּמִים מָה אָמַר לוֹ אֲבָל בְּשָׁעַת זְרִיקָה עֲדַיִן הוּא זָכוּר וְהָיָה אֶפְשָׁר לְבָרֵר אֵיזֶה שֶׁל רַב וְאֵיזֶה שֶׁל עֶבֶד דְּכִי אִזְדְּרִיק דָּם לְשֵׁם אֲכִילָה אִזְדְּרִיק דְּהָא יָדְעִי מְנוּיָיו דִּידְהוּ: [חַיָּבִין דְּכִי אִזְדְּרִיק לֹא לַאֲכִילַת בְּשַׂר אִזְדְּרִיק דְּהָא לֹא יָדְעִי מְנוּיָיו דִּידְהוּ]: נַבָּלַת מוּם לִפְסֹל: בְּאֶחָד מֵהֶם הָעוֹרוֹת וְאֵין יָדוּעַ מֵאֵיזֶה פֶּסַח הָיָה עוֹר זֶה וְאוֹתוֹ הַפֶּסַח פָּסוּל הוּא: וּפְטוּרִין מִפֶּסַח שֵׁנִי וּלְקַמָּן פָּרִיךְ וְהָא אִבָּא חַד דְּלָא נָפֵק: אֲמַר אַבָּיֵי לֹא שָׁנוּ דִּפְטוּרִין: הֲוֵי חָזֵי אַרְבָּעָה הִכְשִׁירִין לַאֲכִילָה הִלְכָּךְ הָאַרְבָּעָה יָצְאוּ וְהַחֲמִישִׁי פָּטוּר מִשּׁוּם דְּלָא יָדְעִי מַנּוּ דְּלֵיתֵי וְלָא אֶפְשָׁר לְאַתּוֹיֵי חֻלִּין לָעֲזָרָה כְּדִלְקַמַּהּ: ה״ג אֲמַר מַר פְּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי כו' וְאַבַּרַיְיתָא קָאֵי: קָא מַיְיתֵי חֻלִּין לָעֲזָרָה הָאַרְבָּעָה שֶׁכְּבָר יָצְאוּ: שֶׁלֹּא לִמְנוּיוֹ שֶׁאֵלּוּ שֶׁכְּבָר יָצְאוּ אֵין מִנְיָנָם כְּלוּם:

מסורת הש"ס

א זבחים לו:

ב נדרים לו.; גיטין כה.

גליון הש"ס

גמ' חד כהן. ע"ל עד ע"א תוס' ד"ה נחתך:

שם וניתי מותר הפסח. עי' לקמן צח ע"א ברש"י ד"ה וש"מ יש דחוי:

תוס' ד"ה ואלו פסח וכו' דתנאי היא. עי' בשער המלך פ"ח הל"ג מהלכות מעשה"ק:

תורה אור השלם

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו [ויקרא א, ד]

איש וגו'. ובחישוב זה צריך להביא בחשבון את הכמות שכל אחד מהם עשוי לאכול, למשל לחשב מנות קטנות יותר בשביל קטנים וחולים. לפי ההלכה מתפרש פסוקנו כך. "ואם ימעט... מהיות", כאשר מתמעט הבית, כלומר כאשר חלק מן המנויים על הפסח רוצה להימנות על פסח אחר, למקרה זה לומד אביי לדעת רבנן מן המלה "מהיות" המיותרת לכאורה, "מחיותיה דשה" (פסחים פט ע"א) ומפרש רש"י129שם ד"ה אם ימעט הבית וד"ה מהיות (המ')., "אם באו לימעט ולימשך מהיות משה - בעוד היותו לשה יתמעטו, מחיותיה, בעודו בחיים". ובברייתא (שם) "נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט". [פירושי רד"צ הופמן על שמות יב:ד, ה]

וְאִם־יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תְּכַסּוּ עַל־הַשֶּׂה [שמות יב, ד]

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין קפו:

ב מיי' פג' מהל' מעשה הקרבנות הל' ו:

ג מיי' פה' מהל' מעשה הקרבנות הל' יז:

ד מיי' פב' מהל' פסולי המוקדשין הל' א:

ה מיי' פט"ז מהל' פסולי המוקדשין הל' א:

ו מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' ו:

ז מיי' פג' מהל' קרבן פסח הל' ט:

ח מיי' פה' מהל' מעשה הקרבנות הל' יז:

ט מיי' פב' מהל' פסולי המוקדשין הל' ב:

י מיי' פג' מהל' קרבן פסח הל' ט:

יא מיי' פב' מהל' קרבן פסח הל' יד:

מִשּׁוּם דְּאִכָּא חֲזָה וְשׁוּק דְּשָׁלְמִים שֶׁצָּרִיךְ לִנְתֵּן לַכֹּהֵן וא"א לְתֵת דְּהָא כֹּל חַד וְחַד שָׁמָא הַאי הָוֵי פֶּסַח וְנִמְצָא מַאֲכִילוֹ לַכֹּהֵן שֶׁלֹּא נִמְנָה עָלָיו: וְנִיתֵּי כָּל חַד וְחַד מִנַּיְהוּ חַד כֹּהֵן וְנִמְנֶה אַפְסָחוֹ: ה"ג וְנִיתֵּי כֻּלְּהוּ חֲמִשָּׁה חַד כֹּהֵן דְּלָא עָבַד פֶּסַח וְנִמְנֵיהּ בַּהֲדֵי כָּל חַד וְחַד דְּמֻמְּה נַפְשֵׁהּ אִכָּא חַד דְּקָא נָפֵק בֵּהּ וְיֹאכַל חֲזָה וְשׁוּק שֶׁל כֻּלָּם: דְּקָא מְמַעֵט בְּאֲכִילָה דְּשָׁלְמִים בִּזְמַן אֲכִילָתוֹ שֶׁאוֹכֵל אֶת כֻּלָּם לְיוֹם וְלַיְלָה וְשׁוֹרֵף אֶת הַנּוֹתָר וְאִם שָׁלְמִים הוּא עֲדַיִן אֵינוֹ נוֹתָר וְנִמְצָא שׁוֹרֵף קָדָשִׁים כְּשֵׁרִים: וְנִיתֵּי בְּמוֹתַר הַפֶּסַח מִתְּחִלָּתוֹ יַתְנָה עָלָיו אִם שֶׁלִּי תָּם הָיָה זֶה יִהְיֶה מוֹתַר הַפֶּסַח שֶׁהוּא קָרֵב שְׁלָמִים וְהוּא כַּפֶּסַח שֶׁנֶּאֱכָל לְיוֹם וְלַיְלָה וְהָכִי תָּנֵיָא בַּתּוֹסְפְתָּא דִּזְבָחִים בְּפ' (הַפֶּסַח שֶׁנִּתְעָרֵב) וּמְשֻׁנֵּי אֵין מַפְרִישִׁין קָרְבָּן מִתְּחִלָּה לְשֵׁם נוֹתָר שֶׁהֵיאַךְ יָכוֹל לִהְיוֹת מוֹתַר הַפֶּסַח וַהֲרֵי שֵׁם פֶּסַח לֹא חָל עָלָיו מֵעוֹלָם שֶׁהֲרֵי זֶה כְּבָר יָצָא: וְנִטְרְחוּ וְנִיתֵּי בְּמוֹתַר הַפֶּסַח יְבַקְּשׁוּ אֲנָשִׁים שֶׁנִּתְּרוּ לָהֶם פֶּסַח חַי אוֹ מֵעוֹת פֶּסַח וְיִקְחוּ מֵהֶן בְּהֵמוֹת וְיִתְּנָה כָּל אֶחָד עַל שֶׁלּוֹ אִם שֶׁלִּי בַּעַל מוּם הַיָּה הֲרֵי זֶה פֶּסַח וְאִם לָאו הֲרֵי הוּא כְּמוֹת שֶׁהוּא מוֹתַר הַפֶּסַח לִשְׁלָמִים וְנֶאֱכָל לְיוֹם וְלַיְלָה: בְּעֵי סְמִיכָה וְא"א לִסְמוֹךְ עַל זֶה שֶׁמָּא פֶּסַח הוּא וְקָא עָבִיד עֲבוֹדָה בְּקָדָשִׁים: קָרְבַּן נָשִׁים לָא בְּעֵי סְמִיכָה: פֶּסַח בִּשְׁפִיכָה בְּנִחַת מִן הַמִּזְרָק לְקִיר הַמִּזְבֵּחַ כְּנֶגֶד הַיְסוֹד דְּנָפְקָא לָן מִתַּן דָּם דְּפֶסַח מוֹדֶם זְבָחִיךָ יִשָּׁפֵךְ בְּמַסֶּכֶת זְבָחִים בְּפ' ב"ש (זְבָחִים דַּף לז:) וּבְשָׁלְמִים כְּתִיבָא זְרִיקָה שְׁזוּרָק לְמַרְחוֹק מִן הַמִּזְרָק לַמִּזְבֵּחַ וְאֵין מַתִּן אֶצְבַּע אֶלָּא בְּחַטָּאת דִּכְתִיב בָּהּ בְּאֶצְבָּעוֹ אֲבָל בְּכָל שְׁאָר קָרְבָּנוֹת וּזְרָקוֹ כְּתִיב וְזוֹרֵק כְּנֶגֶד הַקֶּרֶן עַד שֶׁהַדָּם נִתָּן לַקִּיר מַעֲרָבִי וְקִיר דָּרוֹמִי: לְכִתְּחִלָּה נַמִּי בְּתִמְיהָ: מַתְנִי' עַל מִי שְׁיִּעֲלָה מַשְׁמַע שְׁאֵינוֹ מְמַנֶּה עָלָיו אֶלָּא הָרִאשׁוֹן: וּמְזַכֶּה אֶת אֶחָיו עִמּוֹ בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ הֵיכִי מִתְמַנֵּי וּמִתְרַץ דְּאַמְנִינְהוּ אַבָּהֲנֵן מֵעִקָּרָא וּכְדֵי לְזָרְזָן קָאָמַר שֶׁיְּזַדְּרֵז כָּל אֶחָד לִהְיוֹת רִאשׁוֹן וְיִהְיֶה הוּא רֹאשׁ לְאֶחָיו שֶׁיִּזְכּוּ עַל יָדוֹ וְכָךְ הוֹדִיעָם: גְּמ' ש"מ יֵשׁ בְּרֵרָה קס"ד דְּלָא אִמְּנוּ עָלָיו בֵּין חַד: כְּדֵי לְזָרְזָן וְכֵלָּן אִמְּנוּ עָלָיו בֵּין רִאשׁוֹן בֵּין אַחֲרוֹן: תַּנְיָא נַמִּי הָכִי דְּמִשּׁוּם זְרִיזוּת נָקְטִי: מַתְנִי' נִמְנִין הַרוֹצֶה לִמָּנוֹת: וְנִמְשָׁכִין הַרוֹצֶה לִמָּשֵׁךְ: עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט אֲבָל מְשֻׁנֶּשְׁחַט אֵין נִמְנִין עָלָיו וְאֵין מוֹשְׁכִין הֵימֶנּוּ אֲפִי' לר"ש דְּפָלִיג וְאָמַר עַד שֶׁיְּזַרֵּק הָא מוֹקֶם דְּלִמְשַׁךְ הוּא דְּפָלִיג אֲבָל בְּלִימָּנוֹת מוֹדֶה: גְּמ' דְּאַף עַל גַּב דְּנִמְנִין עָלָיו חֲבוּרָה [זוֹ חוֹזֶרִין וְנִמְנִין עָלָיו חֲבוּרָה] אַחֶרֶת כָּל חֲבוּרָה שֶׁלָּמָה שֶׁנִּמְנוּ עַל פֶּסַח אֶחָד יִמָּשְׁכוּ כֻּלָּן יַדֵּיהֶן הֵימֶנּוּ וּדְלָא כְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר לְקַמָּן בְּפ' מִי שֶׁהָיָה טָמֵא (פְּסָחִים דַּף צט.) וּבְלִבַד שֶׁיְּהֵא א' מִבְּנֵי חֲבוּרָה רִאשׁוֹנָה קַיָּם עָלָיו: מַחֲלֹקֶת לְמַשֵּׁךְ מְהֵיוֹת בְּהַהִיא קָאָמַר ר"ש עַד שֶׁיְּזַרֵּק: אִם יִמְעַט הַבַּיִת אִם בָּאוּ לְמַעֵט וְלַמְשֵׁךְ מְהֵיוֹת מֹשֶׁה בְּעוֹד חַיּוֹתוֹ לַשֶּׂה יִתְמַעֵטוּ: מֵחַיּוֹתֵיהּ בְּעוֹדוֹ בַּחַיִּים: מֵהֲוָיֵתֵיהּ קוֹדֶם גְּמַר עֲבוֹדוֹתָיו:

הַאי כֹּהֵן הֵיכִי דָּמֵי אִי דְּעָבַד פֶּסַח כו' וא"ת וְנִיתֵּי כֹּהֵן קָטָן וְיֵשׁ לוֹמַר דַּעֲדִיפָא מִנֵּהּ פְּרִיךְ: דְּאִלּוּ פֶּסַח לְיוֹם וְלַיְלָה קָשָׁה לְר"י דְּתָנֵן פ"ק דִּבְרָכוֹת (ד' ב.) כָּל הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד מִצְוָתָן עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְקָאָמַר בַּגְּמָרָא (שָׁם דַּף ט.) וְאִלּוּ אֲכִילַת פָּסְחִים לָא קָתָנֵי וּרְמִינְהוּ ק"ש וְהַלֵּל כו' וַאֲכִילַת פָּסְחִים מִצְוָתָן עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר וּמַאי קָא פָּרִיךְ וְהָא הָכָא מַשְׁמַע דְּשַׁיָּךְ לְמִתְנֵי גַּבֵּי פֶּסַח יוֹם וְלַיְלָה וא"כ הָוֵי בִּכְלַל הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם וְלַיְלָה דְּקָתָנֵי הָתָם וי"ל דְּהָתָם הָוֵה לֵיהּ לְמִתְנֵי בְּהֶדְיָא אִם אִיתָא דְּנֶאֱכָל עַד עַמּוּד הַשַּׁחַר לַאֲפוֹקֵי מִמַּשְׁנָה דְּאֵיזֶהוּ מְקוֹמָן (זְבָחִים דַּף נו:) דְּקָתָנֵי אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת וְכֵיוָן דְּלָא קָתָנֵי לֵיהּ בְּהֶדְיָא ש"מ דְּסָבַר דְּאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת כמשנ' אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן: וְנִיתֵּי מוֹתַר פֶּסַח לֹא בְּפִי' הַקּוּנְטְרֶס שֶׁיְּקַדֵּישׁ לְשֵׁם מַתָּר אִם שֶׁלּוֹ הָיָה תָּם דְּבָזֶה לֹא הָיָה טוֹעֶה הַגְּמָרָא אֶלָּא נִרְאֶה לר"י שֶׁיְּקַדֵּישׁ לְפֶסַח וְאִם בַּעַל מוּם שֶׁלּוֹ יָצָא בָּזֶה וְאִם לָאו יְהֵא מוֹתַר פֶּסַח וּפְרִיךְ דְּלָא הָוֵי מוֹתַר פֶּסַח אֶלָּא הֵיכָא שֶׁהִפְרִישׁ לְגַמְרֵי לְפֶסַח וְנִתְּוַתֵּר: וְנִטְרְחוּ וְנִיתֵּי מוֹתַר פֶּסַח וא"ת לְפֶסַח הָא לְקַמָּן בְּפֶרֶק מִי שֶׁהָיָה טָמֵא (פְּסָחִים דַּף צט.) פְּלִיגִי רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי יְהוּדָה אִי בָּעֵינַן אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה רִאשׁוֹנָה אֲבָל כ"ע מוֹדוּ דְּאִם נִשְׁאַר שָׁעָה אַחַת בְּלֹא בְּעָלִים דְּלָא חָזֵי תּוּ לְפֶסַח וי"ל הָכָא כְּשֶׁהִפְרִישׁ ב' פְּסָחִים לְאַחֲרִיוּת וְנִתְּוַתֵּר לוֹ א' דְּאֵינוֹ נִפְסָל מִשּׁוּם שֶׁהִנִּיחוּהוּ יְחִידִי וא"ת אַכַּתִּי לְמַאן דְּלָא בָּעֵי עֲקִירָה שְׁלָמִים לְשֵׁם פֶּסַח קְשִׁחִיט וְעוֹד אֵיךְ יִכְפֶּר מוֹתַר זֶה לְקַמָּן הַמּוֹכֵר עוֹלָתוֹ וּשְׁלָמָיו לֹא עָשָׂה כְּלוּם וי"ל כֵּיוָן דְּאֵיכָּא אִינָשׁ דְּצָרִיךְ לֵיהּ לכ"ע בָּעֵי עֲקִירָה כְּדְאָמְרִי' בְּתָמִיד נִשְׁחַט (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף סד.) כְּגוֹן שֶׁהָיוּ בְּעָלִים טְמֵאֵי מֵתִים וְאִי מוֹתַר פֶּסַח בְּמֵעוֹת אֵירֵי כְּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֶס אִתֵּי שַׁפִּיר: וְאִלּוּ פֶּסַח לָא בָּעֵי סְמִיכָה סְבִירָא לֵהּ סְמִיכָה בְּכָל כֹּחוֹ בָּעֵינַן דְּאִי לָא בָּעֵינַן אֶלָּא כָּל דְּהוּ לָא הָוֵי עֲבוֹדָה בְּקָדָשִׁים וּבְאֵין דּוֹרְשִׁין (חֲגִיגָה דַּף טז:) פְּלָגְתָּא דְּתַנָּאֵי הִיא: הָנֵי מִלֵּי דְּיַעֲבַד וה"ה דְּאַכִּפּוּלְהוּ אִמְּרִי' הָכִי אִסְּמִיכָה וְאַמַּתָּנוֹת וְאַנּוֹתֵר וְתַמּהּ וְכִי בִּשְׁבִיל דְּשָׁמָּא יִהְיֶה נוֹתֵר אוֹ מִשּׁוּם סְמִיכָה דְּלָא מְעַכְּבָא אוֹ לֹא יַעֲשׂוּ מַתָּנוֹת כְּהִלְכָתָן יִכְנֹס לִידֵי סָפֵק כָּרֵת וי"ל דְּטוֹב שֶׁיִּדָּחֶה סָפֵק כָּרֵת בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה מִמַּה שֶׁיַּעֲשׂוּ רֻבָּם שֶׁלֹּא כַּהֶגֶן כִּי כְּבָר רֻבָּם עָשׂוּ פֶּסַח: אֲלָא אִי אִמְּרִתְּ דְּלָא אַמְּנִינְהוּ כו' תַּמּהּ דְּבָפֶ' אֵין בֵּין הַמְּדָּר (נְדָרִים דַּף לו.) מַסִּיק רַבִּי זֵירָא אַלְּבָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן מַהוּ דְּשָׁנָה לְבֵית אַבָּת לָאו דְּאוֹרְיְתָא דְּאַי דְּאוֹרְיְתָא אַבְּשָׁרָא קָאֵי וּמְזַכֶּה לְהוֹן וְהָכָא מוּקֵי לָהּ רַבִּי יוֹחָנָן בְּדְאַמְּנִינְהוּ מֵעִקָּרָא וְי"ל דְּהָכָא ה"פ אִי אִמְּרִתְּ בְּשָׁלְמָא דְּחִשּׁוּב כְּאִלּוּ אַמְּנִינְהוּ מֵעִקָּרָא דְּאֵין צְרִיכִין מִנּוּי וְהֵינוּ טַעְמָא דְּשָׁנָה לְבֵית אַבָּת לָאו דְּאוֹרְיְתָא שַׁפִּיר אֶלָּא אִי אִמְּרִתְּ אֵינוּ חִשּׁוּב כְּאַמְּנִינְהוּ מֵעִקָּרָא אֶלָּא צְרִיכִין מִנּוּי דְּשָׁנָה לְבֵית אַבּוֹת דְּאוֹרְיְתָא אַמַּאי מְזַכֶּה אֶחָיו עִמּוֹ דְּפִשִׁיטָא שֶׁלֹּא הַמְּנָה כָּלָם קוֹדֶם שְׁחִיטָה מִדְּקָאָמַר הֲרֵנִי שׁוֹחֵט עַל מִי שֶׁיַּעֲלֶה מִכָּם רִאשׁוֹן:

לְבָנָיו: הֲרֵינִי שׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח עַל מִי שֶׁיַּעֲלֶה מִכֶּם רִאשׁוֹן לִירוּשָׁלַיִם, כֵּיוָן שֶׁהִכְנִיס הָרִאשׁוֹן רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ — זָכָה בְּחֶלְקוֹ וּמְזַכֶּה אֶת אֶחָיו עִמּוֹ. גְּמ' שְׁמַע מִינַּהּ יֵשׁ בְּרֵירָה! אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּדֵי לְזָרְזָן בְּמִצְוֹת קָאָמַר. דַּיְקָא נָמֵי דְּקָתָנֵי: וּמְזַכֶּה אֶחָיו עִמּוֹ, אִי אָמְרַתְּ בְּשָׁלְמָא דְּאַמְּנִינְהוּ מֵעִיקָּרָא — שַׁפִּיר, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ דְּלָא אַמְּנִינְהוּ מֵעִיקָּרָא, לְבָתַר דְּשָׁחֵיט מִי קָא מִתְמַנּוּ? וְהָא תָּנַן: נִמְנִין וּמוֹשְׁכִין יְדֵיהֶן מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט. שְׁמַע מִינַּהּ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: מַעֲשֶׂה וְקָדְמוּ בָּנוֹת לְבָנִים, וְנִמְצָא בָּנוֹת זְרִיזוֹת וּבָנִים שְׁפָלִים. "מַתְנִי' לְעוֹלָם נִמְנִין עָלָיו עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ כְּזַיִת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. נִמְנִין וּמוֹשְׁכִין אֶת יְדֵיהֶן מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַד שֶׁיְּזַרֵּק אֶת הַדָּם. גְּמ' מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? הָא קָא מַשְׁמַע לַן דְּאַף עַל גַּב דְּאִימְּנִי עָלָיו חֲבוּרָה זוֹ, חוֹזֶרֶת וְנִמְנִין עָלָיו חֲבוּרָה אַחֶרֶת. נִמְנִין וּמוֹשְׁכִין אֶת יְדֵיהֶן עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט וְכוּ'. אָמַר אַבָּיֵי: מַחֲלוֹקֶת לִימָּשֵׁךְ, דְּרַבָּנַן סָבְרִי: "מְהָיוֹת מְשֶׁה" — מֵחַיּוּתֵיהּ דְּשֶׁה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר: מֵהֲוָיֵתֵיהּ דְּשֶׁה. אֲבָל לִימָּנוֹת — דִּבְרֵי הַכֹּל עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט, דְּאָמַר קְרָא: "בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת", וְהָדַר: "תְּכַסּוּ". תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: נִמְנִין וּמוֹשְׁכִין אֶת יְדֵיהֶן מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: נִמְנִין עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט, וּמוֹשְׁכִין עַד שֶׁיְּזַרֵּק הַדָּם.

מַתְנִי'

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ טו:
ב טוש״ע חו״מ סי׳ קעו סע׳ י׳:
ג מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ טו:
ד מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ טו:
ה מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ י:
ו מיי׳ פד׳ מהל׳ מעילה הל׳ ח:

דַּעוֹת שְׁאנִי אע״ג דְּלָא אָכְלִי כַּלְּהוּ אֶלָּא כְּחַד תַּמָּה לר״י מַה צָּרִיךְ לְשַׁנּוֹיֵי הָכִי לֵימָא לֵיהּ דְּשָׁאנֵי הָכָא דְּלָא שַׁיְּךְ לְמֵימַר הָא קַבֶּלְתּוּן וְלָא דָּמֵי כְּלָל לְיָדָיו שֶׁל א׳ מֵהֶן יָפוֹת וי״ל דְּאִצְטְרִיךְ לְשַׁנּוֹיֵי הָכִי דְּלָא נָדוּק [אִיפְּכָא דַּוְקָא] מִמְּנָה אֲחֵרִים דְּלָא מְצֵי לְמֵימַר הָא קַבֶּלְתּוּן [הָא יָדָיו יָפוֹת דְּמְצֵי לְמֵימַר קַבֶּלְתּוּן] אֵין רַשָּׁאִין לִתֵּן חֶלְקוֹ וּמֵעִקָּרָא דַּהֲוָה בָּעֵי לְמִפְשַׁט דְּהֲוֵי כְּיָדָיו שֶׁל א׳ מֵהֶן יָפוֹת ה״מ לְמִפְרַךְ אַדְּרַבָּה אִפְּכָא מִסְתַּבְּרָא לְכַךְ מְשַׁנֵּי דְּלָא מְצֵי לְמִפְשַׁט מִידֵּי: בְּנֵי חֲבוּרָה רַשָּׁאִין לְחַלֵּק אוֹ לֹא וא״ת אַמַּאי לָא פָּשֵׁיט מִמַּתְנִי׳ דְּדַוְקָא אִם הַמָּנָה הָאֲחֵרִים עִמּוֹ רַשָּׁאִין לִתֵּן חֶלְקוֹ וי״ל דְּאֵיכָא לְמִדְחֵי דְּבִלָּא מְמָנָה נָמֵי רַשָּׁאִין לְחַלֵּק וְהָא דְּנָקֵט מְמָנָה מִשּׁוּם דְּבָכָל עִנְיָן מְיָרֵי אֲפִי׳ הָתָנוּ שֶׁלֹּא לְחַלֵּק וְאִם מְמָנָה רַשָּׁאִין לְחַלֵּק אֲבָל בְּרִירְתָא לֹא מְצֵי לְמִדְחֵי דְּפָשִׁיטָא דְּאִם הָתְנוּ שֶׁלֹּא לְחַלֵּק אֲפִי׳ א׳ מֵהֶם יְדָיו יָפוֹת אֵין רַשָּׁאִין לִתֵּן חֶלְקוֹ דְּמִסְתַּמָּא עַל דַּעַת כֵּן הָתְנוּ דְּאִם אֵין אֶחָד מֵהֶן יְדָיו יָפוֹת אֵין דֶּרֶךְ לְחַלֵּק בְּלֹא תְּנַאי: מָעוֹת כָּל שֶׁהֵן יִפָּלוּ לִנְדָבָה ק״ק לר״י דְּרִישָׁא מְיָרֵי כְּשֶׁהִקְדִּישׁ מָעוֹת לְשֵׁם פֶּסַח כִּדְמוֹכַח בְּסָמוּךְ וְסֵיפָא מְיָרֵי בְּמָעוֹת חֻלִּין דְּאִי מְצֵי לְמֵימַר הָא קַבֶּלְתּוּן לְשַׁלְמִים אֵיפְכָּא יִפָּלוּ מָעוֹת שְׁלָמִים לִנְדָבַת צִבּוּר וְיַקְרִיבוּ מֵהֶן עוֹלוֹת לְקַיֵּץ הַמִּזְבֵּחַ: וּמֵאַחַר דְּלֹא עָשָׂה וְלֹא כִּלּוּם אַמַּאי יִפָּלוּ לִנְדָבָה פְּשִׁיטָא דְּמוֹתַר מָעוֹת שֶׁלֹּא הִתְנוּ עֲלֵיהֶן אֲבָל הָתְנוּ עֲלֵיהֶן לֹא דְּאִי מְצֵי לְמִדְחֵי דְּפָשִׁיטָא לֵיהּ דְּאִם הָתְנוּ שֶׁלֹּא לְחַלֵּק אֲפִי׳ א׳ מֵהֶם יְדָיו יָפוֹת אֵין רַשָּׁאִין לִתֵּן חֶלְקוֹ דְּמִסְתַּמָּא עַל דַּעַת כֵּן הָתְנוּ דְּאִם אֵין אֶחָד מֵהֶן יְדָיו יָפוֹת אֵין דֶּרֶךְ לְחַלֵּק בְּלֹא תְּנַאי: מָעוֹת כָּל שֶׁהֵן יִפָּלוּ לִנְדָבָה ק״ק לר״י דְּרִישָׁא מְיָרֵי כְּשֶׁהִקְדִּישׁ מָעוֹת לְשֵׁם פֶּסַח כִּדְמוֹכַח בְּסָמוּךְ וְסֵיפָא מְיָרֵי בְּמָעוֹת חֻלִּין דְּאִי מְצֵי לְמֵימַר הָא קַבֶּלְתּוּן לְשַׁלְמִים אֵיפְכָּא יִפָּלוּ מָעוֹת שְׁלָמִים לִנְדָבַת צִבּוּר וְיַקְרִיבוּ מֵהֶן עוֹלוֹת לְקַיֵּץ הַמִּזְבֵּחַ: וּמֵאַחַר דְּלֹא עָשָׂה וְלֹא כִּלּוּם אַמַּאי יִפָּלוּ לִנְדָבָה פְּשִׁיטָא דְּמוֹתַר מָעוֹת שֶׁלֹּא הִתְנוּ עֲלֵיהֶן לֹא פְּרִישׁ אִי אִמְּרַתְּ בְּשִׁלְמָא דַּעֲשִׂיתוֹ מוֹעֶלֶת אַתְּ שַׁפִּיר דְּקָנְסִינַן לֵיהּ שֶׁלֹּא יַרְגִּיל לַעֲשׂוֹת כֵּן פַּעַם אַחֶרֶת אֲבָל כֵּיוָן דְּלֹא עָשָׂה וְלֹא כִּלּוּם אַמַּאי קָנְסִינַן לֵיהּ כֵּיוָן שֶׁאֵין מִמָּשׁ בַּעֲשִׂיתוֹ וּמִשְּׁנֵי דמ״מ קָנְסִינַן לֵיהּ: וְזֶה הִפְרִישׁ מָעוֹת לְפִסְחוֹ כו׳ וְאִי דְּמָעוֹת חֻלִּין לְמֵימַר הָא קַבֶּלְתּוּן פְּשִׁיטָא שֶׁהֵן כְּמוֹ בְּסֵיפָא כֵּיוָן דְּשָׁרֵי לְמָנוֹת אֲחֵרִים עַל פִּסְחוֹ וא״ת אֲפִילּוּ אִי הָוֵי מָעוֹת חֻלִּין מֵעִקָּרָא מִכָּל מָקוֹם אֵיךְ יָכוֹל לְמָנוֹת אֲחֵרִים אַחַר שֶׁהִקְדִּישׁ כֵּיוָן דְּסָבַר דַּאֲפִילּוּ בְּמָעוֹת לֹא מְשַׁיֵּר וכ״ש בְּפֶסַח דְּלָא מְשַׁיֵּר מִדְּקָשְׁיָא לֵיהּ אַיִן הֶקְדֵּשׁ חַל עַל הֶקְדֵּשׁ וי״ל דְּאע״ג דְּלָא מְשַׁיֵּר בֵּהּ מִידֵּי עַל דַּעַת כֵּן מַקְדִּישׁוֹ שֶׁיֵּצְאוּ כָּל אֲשֶׁר יִמָּנֶה עָלָיו דִּקְרָא כְּתִיב (שְׁמוֹת י״ב:ד׳) וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ וּכְתִיב בֵּהּ (שָׁם) תְּכֹסּוּ מַשְׂמַע דְּבָכָל עִנְיָן אֲפִילּוּ הֶקְדִּישׁוֹ כְּבָר מִשּׁוּם דְּדַעַת הָאָדָם כֵּן:

מַתְנִי׳ הַמְמַנֶּה אֲחֵרִים עַל פִּסְחוֹ א׳ מִבְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהִמְנָה אֲחֵרִים עִמּוֹ עַל חֶלְקוֹ

[א]מַתְנִי׳ הַמְמַנֶּה עִמּוֹ אַחֵר בְּחֶלְקוֹ — רַשָּׁאִין בְּנֵי חֲבוּרָה לִיתֵּן לוֹ אֶת שֶׁלּוֹ, וְהוּא אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ, וְהֵן אוֹכְלִין מִשֶּׁלָּהֶן. גְּמ׳ אִיבַּעְיָא לְהוּ: בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהָיוּ יָדָיו שֶׁל אֶחָד מֵהֶן יָפוֹת, מַהוּ שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ: טוֹל חֶלְקְךָ וָצֵא. מִי אָמְרִינַן, מָצֵי אָמַר לְהוּ: הָא קַבֵּילְתּוּן. אוֹ דִילְמָא, מָצוּ לְמֵימַר לֵיהּ: כִּי קַבֵּילְנַן — לְתַיקּוֹנֵי זְבִיחָה, אַדַּעְתָּא דְּאָכְלַתְּ טָפֵי מִינַּן — לָא קַבֵּילְנָךְ. תָּא שְׁמַע: הַמְמַנֶּה אֲחֵרִים עִמּוֹ עַל חֶלְקוֹ — רַשָּׁאִין [בְּנֵי חֲבוּרָה] לִיתֵּן לוֹ אֶת שֶׁלּוֹ, וְהוּא אוֹכֵל אֶת שֶׁלּוֹ, וְהֵן אוֹכְלִין אֶת שֶׁלָּהֶן. מַאי טַעְמָא? לָאו מִשּׁוּם דְּהָוֵי לֵיהּ כְּיָדַיִם שֶׁל אֶחָד מֵהֶן יָפוֹת. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ יָדָיו יָפוֹת מָצֵי אָמַר לְהוּ קַבֵּילְתּוּן, נִיהְוֵי הַאי כְּיָדָיו יָפוֹת! אָמְרִי: לָא, דֵּעוֹת שָׁאנֵי, דְּאִי נָמֵי תַּרְוַיְיהוּ כְּחַד מִבְּנֵי חֲבוּרָה הוּא דְּאָכְלִי, מָצֵי אָמְרִי לֵיהּ: דִּלְמָא נִיחָא לַן אִינָשׁ נוּכְרָא גַּבָּן. [א]תָּא שְׁמַע: הַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל כְּזַיִת בָּשָׂר בְּצַד הַתַּנּוּר, אִם הָיָה פִּקֵּחַ — מְמַלֵּא כְּרֵיסוֹ מִמֶּנּוּ. אִם רָצוּ בְּנֵי חֲבוּרָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה עִמּוֹ — בָּאִין וְיוֹשְׁבִין בְּצִדּוֹ וְאוֹכְלִין, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רָצוּ — אִין, לֹא רָצוּ — לָא. וְאַמַּאי? נֵימָא לְהוּ: הָא קַבֵּילְתּוּן. שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמְרִי לֵיהּ: כִּי קַבֵּילְנָךְ — אַדַּעְתָּא דְּנַטְרַחְתְּ קַמַּן. לְמִטְרַח לַן לְדִידָךְ — לָא קַבֵּילְנָךְ. [ב]תָּא שְׁמַע: בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהָיָה יָדָיו שֶׁל אֶחָד מֵהֶן יָפוֹת, רַשָּׁאִין לוֹמַר: טוֹל חֶלְקְךָ וָצֵא. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִילּוּ חֲמִשָּׁה וְעָשׂוּ סִיבּוֹלֶת, רַשָּׁאִין לוֹמַר לוֹ: טוֹל חֶלְקְךָ וָצֵא. שְׁמַע מִינַּהּ. מַאי "וְלֹא עוֹד"? לָא מִיבַּעְיָא קָאָמַר. לָא מִיבַּעְיָא פֶּסַח, דְּמָצֵי אָמְרִי לֵיהּ: כִּי קַבֵּילְנָךְ לְתַקּוֹנֵי זְבִיחָה, אַדַּעְתָּא דְּאָכְלַתְּ טָפֵי מִינַּן — לָא קַבֵּילְנָךְ. תָּא שְׁמַע: הַמְמַנֶּה אֲחֵרִים עִמּוֹ עַל חֶלְקוֹ — רַשָּׁאִין [בְּנֵי חֲבוּרָה] לִיתֵּן לוֹ אֶת שֶׁלּוֹ, וְהוּא אוֹכֵל אֶת שֶׁלּוֹ, וְהֵן אוֹכְלִין אֶת שֶׁלָּהֶן. מַאי טַעְמָא? לָאו מִשּׁוּם דְּהָוֵי לֵיהּ כְּיָדַיִם שֶׁל אֶחָד מֵהֶן יָפוֹת. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ יָדָיו יָפוֹת מָצֵי אָמַר לְהוּ קַבֵּילְתּוּן, נִיהְוֵי הַאי כְּיָדָיו יָפוֹת! אָמְרִי: לָא, דֵּעוֹת שָׁאנֵי, דְּאִי נָמֵי תַּרְוַיְיהוּ כְּחַד מִבְּנֵי חֲבוּרָה הוּא דְּאָכְלִי, מָצֵי אָמְרִי לֵיהּ: דִּלְמָא נִיחָא לַן אִינָשׁ נוּכְרָא גַּבָּן. [ב]תָּנוּ רַבָּנָן: הַמְמַנֶּה אֲחֵרִים עִמּוֹ עַל פִּסְחוֹ וְעַל חֲגִיגָתוֹ — מָעוֹת שֶׁבְּיָדוֹ חוּלִּין. וְהַמּוֹכֵר עוֹלָתוֹ וּשְׁלָמָיו — לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם, וּמָעוֹת כָּל שֶׁהֵן יִפָּלוּ לִנְדָבָה. וְכִי מַאַחַר דְּלֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם, מָעוֹת אַמַּאי יִפָּלוּ לִנְדָבָה? אָמַר רָבָא: קָנְסָא. וּמַאי "כָּל שֶׁהֵן" — אַף עַל גַּב דְּלֹא הָוֹו שָׁוּו אֶלָּא אַרְבָּעָה, וְיהַבוּ לֵיהּ חֲמִשָּׁה — אֲפִילּוּ בְּהָהִיא יַתִּירָא נָמֵי קָנְסוּהוּ רַבָּנַן. אָמַר עוּלָּא, וְאֵיתֵימָא רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: אֶפְשָׁר יָדְעִי חַבְרִין בַּבְלָאֵי טַעְמָא דְּהַאי מִלְּתָא. זֶה הִפְרִישׁ טָלֶה לְפִסְחוֹ, וְזֶה הִפְרִישׁ מָעוֹת לְפִסְחוֹ, הֵיאַךְ הֶקְדֵּשׁ חַל עַל הֶקְדֵּשׁ, דְּקָתָנֵי: מָעוֹת שֶׁבְּיָדוֹ חוּלִּין?

אָמַר

מָעוֹת הֶקְדֵּשׁ חַל עַל טָלֶה הֶקְדֵּשׁ אֶחָד לְצֵאת הֶקְדֵּשׁ שֶׁל מָעוֹת לְחֻלִּין מִי הוֹצִיאָן לְמָעוֹת (שֶׁל חֻלִּין) אֶלָּא הָיָה נוֹתְנָן בְּבֶהֱמַת חֻלִּין הָיְתָה נִתְפָּסֶת בְּקָדֻשַּׁת הַמָּעוֹת וְהֵן יֵצְאוּ לְחֻלִּין אֲבָל עַכְשָׁו מַה נִתְפֹּס תַּחְתֵּיהֶם שֶׁיֵּצְאוּ הֵם לְחֻלִּין וְהָא לֵיכָּא לְמֵימַר בְּמָעוֹת שֶׁלֹּא הֻקְדְּשׁוּ עַכְשָׁיו דְּאִם כֵּן מַאי לְמֵימְרָא:

מסורת הש״ס

א מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; לעיל פו.
ב תוספתא פסחים

אָמַר אַבָּיֵי אִי לָאו דְּאוֹקְמָא ר' אוֹשַׁעְיָא לְהָא דְּתָנֵן לְקַמָּן דְּאָתְנַן חָל עַל הַמֻּקְדָּשִׁים בְּמִמְנָה לְזוּנָה עַל פִּסְחוֹ בְּאָתְנַנָּה וּמַע"ג דְּאֵין אָדָם אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ הָכָא אֲמַרִינַן דְּאָתְנַן חָל עָלָיו: וְרַבִּי הִיא דְּאִית לֵיהּ פֶּסַח מְמוֹן בְּעָלִים הוּא דְּאָמַר לְקַמָּן אַף מִקְּדֵי מִקָּח שֶׁאִם יִמְצְאוּ לוֹ מַעֲשֵׂה קֵרֶן וְטַעֲנוּ לְבַעַל הַפֶּסַח לְקַח חָלוּק וְטַלִּית מַמָּנָה אֲחֵרִים עִמּוֹ עַל פִּסְחוֹ וְנוֹטֵל מֵהֶן מָעוֹת וְעוֹשֶׂה צָרְכָיו אֹמֶן לְאוֹקְמָא רַבִּי אוֹשַׁעְיָא בְּמִסְכֶּת תְּמוּרָה לְהָהִיא דְּדַרְשִׁית אֲנָא הַיִּיתִי מוּכֵי לֵיהּ הָהִיא דְּאָתְנַן בְּקָדָשִׁים קַלִּים שְׁנָתַן לֵיהּ שְׁלֵמִים בְּאָתְנַנָּה וְיֵשׁ בְּיָדוֹ לְאַסְרָן וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא דְּאָמַר בְּפֶרֶק קַמָּא דב"ק (דף יב:) קָדָשִׁים קַלִּים מְמוֹן בְּעָלִים הֵם וְהָאי מַתְנִיתָא דִּלְעֵיל דְּקָתָנֵי מָעוֹת חַיִּין הָוֶה מוֹקְמִינָא בְּרַבִּי וַהֲוָה אָמֵינָא דְּהָא רַשָּׁרֵי רַבִּי לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו בְּמָעוֹת לְאוּ מִשּׁוּם דְּפֶסַח אִית בֵּיהּ שִׁיּוּר בִּקְדֻשָּׁתוֹ לְתַפֵּס קְדֻשַּׁת הַמָּעוֹת בְּחַיִּין שֶׁבּוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּזָה שֶׁמַּפְרִישׁ הַמָּעוֹת שֶׁיֵּשׁ בִּקְדֻשָּׁתוֹ לְתֹתָם מֵתֹת חַיִּין לְבַעַל הַפֶּסַח וְהָא לֵיכָּא לְאוֹקְמֵי כְּר' יוֹסֵי דְּהָא קָתָנֵי בִּשְׁלֵמִים לֹא עָשָׂה כְּלוּם וְהָהִיא דְּאָתְנַן כְּר' וּבְפֶסַח לֹא הָיִיתִי מוּכֵי לֵיהּ דְּלָא הָוֶה סָלְקָא דַּעְתַּאי דְּפֶסַח לְרַבִּי מָמוֹן בְּעָלִים הוּא שֶׁיְּהֵא בְּיָדוֹ לְאַסְרוֹ: דְּלָא מְשַׁיֵּר אִינִישׁ בִּקְדֻשַּׁת הַגּוּף דְּבֶהֱמָה וְטַעֲמָא דְּרַבִּי דְּאָמַר אַף מִקְּדֵי מִקָּח מִשּׁוּם דְּבָמָעוֹת מְשַׁיֵּר אִינִישׁ לְתֹתָם מֵתֹת חַיִּין בְּחֻזָּקוֹת חַיִּין וּמַעֲקְרָא אַדַּעְתָּא דְּהָכִי אַפְרְשִׁינְהוּ וּמִשּׁוּם הָכִי חַיִּין הֵם דְּזָה שֶׁהִפְרִישׁ לְפִסְחוֹ וְאַחַר כָּךְ הֵימֶנָּה אֲחֵרִים עִמּוֹ מַתָּנָה בְּעַלְמָא הוּא דְּיָהֵב לְהוּ וְהָנֵךְ יְהֵבוּ לֵיהּ מִמָּעוֹת חַיִּין מַתָּנָה וְהַמַּמָּנָה זוֹנָה הוּא שֶׁאֵין בְּיָדוֹ לְמַכְרוֹ וְאֵין אָתְנַן חָל עָלָיו: וְהַשְׁתָּא דְּאוֹקְמָא ר' אוֹשַׁעְיָא לְהָהוּא בְּמַמָּנָה זוֹנָה עַל פִּסְחוֹ אַלְמָא קָא סָבַר ר' אוֹשַׁעְיָא פֶּסַח גּוּפֵהּ לֵר' מָמוֹן בְּעָלִים וְשָׁמְעִינַן מִנֵּהּ דְּאַפֵּי' בְּפֶסַח מְשַׁיֵּר אִינִישׁ כָּל שֶׁכֵּן מָעוֹת וכ"ש דְּמַצִּינַן לְאוֹקְמָא לְהָהּ דְּקָתָנֵי מָעוֹת שֶׁבְּיָדוֹ חַיִּין כְּרַבִּי דְּהָא פֶּסַח חַיִּין הוּא וְיָכוֹל לְמָכְרוֹ וּמָעוֹת שֶׁל אוֹתָן אֲחֵרִים חַיִּין הָוֶה וְלֵיכָּא לְאַקְשׁוֹיֵי הֵיאַךְ הֶקְדֵּשׁ חָל עַל הֶקְדֵּשׁ לְצֵאת לְחַיִּין: הֲרֵי אֵלּוּ מְתֻרִּין כְּדִילְיָף לְקַמָּן: עוֹפוֹת תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁאֵינָן מְקֻדָּשִׁין: שֶׁהַמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶם אַף מְשֻׁהֻקְדְּשׁוּ אֵין אָתְנַן חָל עֲלֵיהֶם כְּדִילְיָף לְקַמָּן: עוֹפוֹת חַיִּין שֶׁמּוּם אֵין פּוֹסֵל בָּהֶן מִלְּהִקְּדִּישָׁם דְּלָא נָאֱמַר תְּמוּת וְזִכְרוּת בְּעוֹפוֹת אֵינוֹ דִּין כו': קַל וְחֹמֶר לַמְּקֻדָּשִׁין מַעֲתָּה שֶׁיְּחוּל אָתְנַן עֲלֵיהֶן: אֶלָּא טַעְמָא כו' פְּרָכָא הוּא: וְאִם יְמֵעֵט הַבַּיִת וְגוֹ' אִם יִהְיוּ מָעוֹת מוּעָטִין לְבַעַל הַפֶּסַח מִהֲיוֹת מֹשֶׁה שֶׁאֵין לוֹ בַּמֶּה לִקְנוֹת לְצָרְכֵי הַפֶּסַח וְלִקַּח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל בֵּיתוֹ יִקַּח מָעוֹת מִשְּׁכֵנוֹ וְיָמֵנּוּ עַל פִּסְחוֹ וְיִקַּח מִן הַמָּעוֹת מָה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לְפֶסַח: מִקְּדֵי אֲכִילָה אִם יֶחְסַר לוֹ מָעוֹת שֶׁאֵין לוֹ בַּמֶּה לִקַּח צָרְכֵי אֲכִילַת הַפֶּסַח כְּגוֹן עֵצִים לִצְלוֹתוֹ רַשָּׁאי הוּא לְמָכְרוֹ: וְלֹא מִקְּדֵי מִקָּח שֶׁאִם אֵין לוֹ מָעוֹת לְסָחוֹרָה אֵינוֹ רַשָּׁאי לְמָכֹר פִּסְחוֹ לְכָךְ: כו"ע לָא פְּלִיגִי דְּיָכוֹל לְהַפְנוֹת אֲחֵרִים לְקַח בְּמָעוֹת עֵצִים: הַחֲזֵהוּ לְשֵׁה עֲשֵׂה צָרְכֵי הַפֶּסַח מִן הַמָּעוֹת: וּלְאַבָּיֵי דְּאָמַר לְעֵיל אַלְבָּא דְּרַבִּי בְּפֶסַח לָא מְשַׁיֵּר אִינִישׁ הָא קָתָנֵי שֶׁעַל מְנָת כו' אַלְמָא פֶּסַח גּוּפֵהּ מְמוֹן בְּעָלִים הוּא: אֵימָא מָעוֹת פִּסְחֵיהֶן זֶה שֶׁנִּתְמַנָּה עִמּוֹ לְפִסְחוֹ וְנָתַן לוֹ מָעוֹתָיו חַיִּין הָיוּ וְנָתַן לוֹ מְשַׁיֵּר אִינִישׁ כָּל שֶׁכֵּן מָעוֹת וכ"ש דְּמַצִּינַן לְאוֹקְמָא לְהָהּ דְּקָתָנֵי מָעוֹת שֶׁבְּיָדוֹ חַיִּין כְּרַבִּי דְּהָא פֶּסַח חַיִּין הוּא וְיָכוֹל לְמָכְרוֹ וּמָעוֹת שֶׁל אוֹתָן אֲחֵרִים חַיִּין הָוֶה וְלֵיכָּא לְאַקְשׁוֹיֵי הֵיאַךְ הֶקְדֵּשׁ חָל עַל הֶקְדֵּשׁ לְצֵאת לְחַיִּין: הֲרֵי אֵלּוּ מְתֻרִּין כְּדִילְיָף לְקַמָּן: עוֹפוֹת תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁאֵינָן מְקֻדָּשִׁין: שֶׁהַמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶם אַף מְשֻׁהֻקְדְּשׁוּ אֵין אָתְנַן חָל עֲלֵיהֶם כְּדִילְיָף לְקַמָּן: עוֹפוֹת חַיִּין שֶׁמּוּם אֵין פּוֹסֵל בָּהֶן מִלְּהִקְּדִּישָׁם דְּלָא נָאֱמַר תְּמוּת וְזִכְרוּת בְּעוֹפוֹת אֵינוֹ דִּין כו': קַל וְחֹמֶר לַמְּקֻדָּשִׁין מַעֲתָּה שֶׁיְּחוּל אָתְנַן עֲלֵיהֶן: אֶלָּא טַעְמָא כו' פְּרָכָא הוּא: וְאִם יְמֵעֵט הַבַּיִת וְגוֹ' אִם יִהְיוּ מָעוֹת מוּעָטִין לְבַעַל הַפֶּסַח מִהֲיוֹת מֹשֶׁה שֶׁאֵין לוֹ בַּמֶּה לִקְנוֹת לְצָרְכֵי הַפֶּסַח וְלִקַּח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל בֵּיתוֹ יִקַּח מָעוֹת מִשְּׁכֵנוֹ וְיָמֵנּוּ עַל פִּסְחוֹ וְיִקַּח מִן הַמָּעוֹת מָה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לְפֶסַח: מִקְּדֵי אֲכִילָה אִם יֶחְסַר לוֹ מָעוֹת שֶׁאֵין לוֹ בַּמֶּה לִקַּח צָרְכֵי אֲכִילַת הַפֶּסַח כְּגוֹן עֵצִים לִצְלוֹתוֹ רַשָּׁאי הוּא לְמָכְרוֹ: וְלֹא מִקְּדֵי מִקָּח שֶׁאִם אֵין לוֹ מָעוֹת לְסָחוֹרָה אֵינוֹ רַשָּׁאי לְמָכֹר פִּסְחוֹ לְכָךְ: כו"ע לָא פְּלִיגִי דְּיָכוֹל לְהַפְנוֹת אֲחֵרִים לְקַח בְּמָעוֹת עֵצִים: הַחֲזֵהוּ לְשֵׁה עֲשֵׂה צָרְכֵי הַפֶּסַח מִן הַמָּעוֹת: וּלְאַבָּיֵי דְּאָמַר לְעֵיל אַלְבָּא דְּרַבִּי בְּפֶסַח לָא מְשַׁיֵּר אִינִישׁ הָא קָתָנֵי שֶׁעַל מְנָת כו' אַלְמָא פֶּסַח גּוּפֵהּ מְמוֹן בְּעָלִים הוּא: אֵימָא מָעוֹת פִּסְחֵיהֶן זֶה שֶׁנִּתְמַנָּה עִמּוֹ לְפִסְחוֹ וְנָתַן לוֹ מָעוֹתָיו חַיִּין הָיוּ וְנָתַן לוֹ

(א)אָמַר אַבָּיֵי: אִי לָאו דְּאוֹקְמֵיהּ רַבִּי אוֹשַׁעְיָא לְהָהִיא בְּמִמַּנָּה זוֹנָה עַל פִּסְחוֹ וְרַבִּי הִיא, הָוֶה מוֹקְמִינָא לָהּ לְהָהִיא בְּקָדָשִׁים קַלִּים וְאִלֵּיבָא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, דְּאָמַר: קָדָשִׁים קַלִּים מְמוֹן בְּעָלִים הוּא, אֲבָל בְּפֶסַח לָא מְשַׁיֵּר אִינִישׁ, בְּמָעוֹת וַדַּאי מְשַׁיֵּר אִינִישׁ, דְּמֵעִיקָּרָא כִּי מַפְרִישׁ לְהוּ — אַדַּעְתָּא דְּהָכִי מַפְרִישׁ לְהוּ. וְהָא רַבִּי הִיא, וּמִשּׁוּם הָכִי מָעוֹת שֶׁבְּיָדוֹ חוּלִּין, דְּבֶפֶסַח לָא מְשַׁיֵּר אִינִישׁ, וּבְמָעוֹת וַדַּאי מְשַׁיֵּר אִינִישׁ. וְהָהִיא דְּקָא מוֹקֵי לָהּ רַבִּי אוֹשַׁעְיָא כְּרַבִּי — לָא מוֹקְמִינָא לֵיהּ אֶלָּא כְּרַבִּי, דְּבֶפֶסַח לָא מְשַׁיֵּר אִינִישׁ — וּבְמָעוֹת מְשַׁיֵּר אִינִישׁ. דְּמֵעִיקָּרָא כִּי מַפְרִישׁ לְהוּ — אַדַּעְתָּא דְּהָכִי מַפְרִישׁ לְהוּ. וְהָא לֵיכָּא לְאוֹקְמֵי כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּהָא תְּנֵי בַּהּ: וְהַמּוֹכֵר עוֹלָתוֹ וּשְׁלָמָיו — לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם. וְהַשְׁתָּא דְּאוֹקְמֵיהּ רַבִּי אוֹשַׁעְיָא לְהָהִיא בְּמִמַּנָּה זוֹנָה עַל פִּסְחוֹ, וְרַבִּי הִיא, שְׁמַע מִינַּהּ דִּסְבִירָא לֵיהּ אֲפִילּוּ בְּפִסְחוֹ מְשַׁיֵּר אִינִישׁ. א־ג(ב)מַאי הִיא דְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא, דְּתָנַן: נָתַן לָהּ מוּקְדָּשִׁין בְּאָתְנַנָּה — הֲרֵי אֵלּוּ מוּתָּרִין. (ג)עוֹפוֹת דְּחוּלִּין — הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין. שֶׁהָיָה בַּדִּין: וּמָה אִם מוּקְדָּשִׁים שֶׁהַמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶן — אֵין אָתְנַן וּמְחִיר חָל עֲלֵיהֶן, עוֹפוֹת שֶׁאֵין הַמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶן — אֵינוֹ דִּין שֶׁאֵין אָתְנַן וּמְחִיר חָל עֲלֵיהֶן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לְכָל נֶדֶר״ — לְרַבּוֹת אֶת הָעוֹפוֹת. (ד)קַל וְחוֹמֶר לַמּוּקְדָּשִׁין מֵעַתָּה: מָה עוֹפוֹת שֶׁאֵין הַמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶן — אָתְנַן וּמְחִיר חָל עֲלֵיהֶן, מוּקְדָּשִׁין שֶׁהַמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶן — אֵינוֹ דִּין שֶׁאָתְנַן וּמְחִיר חָל עֲלֵיהֶן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לְכָל נֶדֶר״ — פָּרַט לִנְדוֹר. (ה)אֶלָּא טַעְמָא דִּכְתַב רַחֲמָנָא ״נֶדֶר״, הָא לְאוּ הָכִי, הָוֶה אָמֵינָא מוּקְדָּשִׁים חָל אִיסּוּר אָתְנַן עֲלֵיהֶן, וְהָא אֵין אָדָם אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ! אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: בְּמִמַּנָּה זוֹנָה עַל פִּסְחוֹ, וְרַבִּי הִיא. (ו)מַאי רַבִּי? דְּתָנְיָא: ״אִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשֶּׁה״, הַחַיֵּהוּ מִשֶּׁה. מִקְּדֵי אֲכִילָה, וְלֹא מִקְּדֵי מִקָּח. רַבִּי אוֹמֵר: אַף מִקְּדֵי מִקָּח, שֶׁאִם אֵין מָנֶה אֶחָד עִמּוֹ עַל פִּסְחוֹ וְעַל חֲגִינָתוֹ, וּמָעוֹת שֶׁבְּיָדוֹ חוּלִּין, שֶׁעַל מְנָת כֵּן הִקְדִּישׁוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פִּסְחֵיהֶן, שֶׁרָאֵה רַבָּה וְרַבִּי זֵירָא, חַד אָמַר: בְּעֵצִים לִצְלִיָּיתוֹ כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי, דְּכֵיוָן דְּתַקָּנָתָא דְּפֶסַח הוּא — כְּגוּפָא דְּפֶסַח דָּמֵי. כִּי פְּלִיגִי בְּמַצָּה וּמָרוֹר לְהָאי לִשְׁנָא צָרִיךְ לוֹמַר דְּהַהוּא דְּאָתְנַן אָתְיָא כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּאָמַר קָדָשִׁים קַלִּים מְמוֹן בְּעָלִים הוּא לְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְכָל גֶּדֶר אֲבָל כְּרַבִּי לָא מִתּוֹקְמָא כֵּיוָן דְּסָבַר לְהָאי לִשְׁנָא דְּפֶסַח לָא מְשַׁיֵּר אֶלָּא בְּמַצָּה וּמָרוֹר לְחוּדֵּיהּ וּמִיהוּ הָהִיא דִּלְעֵיל דְּקָתָנֵי מָעוֹת שֶׁבְּיָדוֹ חַיִּין הֲוֵי לְעִנְיַן מַצָּה וּמָרוֹר דִּכְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי לָא מִתּוֹקְמָא דְּקָתָנֵי לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם: הַחַיָּה עַצְמוֹ מֹשֶׁה תַּמָּה כֵּיוָן דְּמִקְּרָא נָפֵק מַה צָּרִיךְ לְטַעְמָא שֶׁעַל מְנַת כֵּן הִקְדִּישׁוּ יִשְׂרָאֵל פִּסְחֵיהֶם וְיֵשׁ לוֹמַר דְּקָא מַשְׁמַע לַן קְרָא דְּדַעְתּוֹ לְכָךְ:

וְאֵין

מְחַסַּר טְבִילָה וְאַף עַל גַּב דִּמְחַסַּר כַּפָּרָה נָמֵי צְרִיךְ טְבִילָה כִּדְתָנַן בְּפ' חֹמֶר בַּקֹּדֶשׁ (חֲגִיגָה דף כא.) הָאוֹנֵן וּמְחַסַּר כִּפּוּרִים צְרִיכִין טְבִילָה לְקֹדֶשׁ אֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן כִּדְמוֹכַח הָתָם וְעוֹד דִּבְהָהִיא טְבִילָה לֹא בָּעֵי הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ וְלֹא שַׁיָּךְ הָתָם דִּלְמָא פָּשֵׁט: עַד שְׁיִכְלוּ כָּל הַמְּעוֹת שֶׁבַּשּׁוּפָר הִקְשָׁה רִיבָ"א הָא אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יְהֵא מְעֹרָב בְּכָל קֶן וְקֶן מִמְּעוֹת שְׁתֵּי נָשִׁים וְאֶפִּי' לְמָאן דְּאָמַר יֵ"ש בְּרֵרָה כִּי הָאי גַּוְנָא לֹא שַׁיָּךְ לְמֵימַר דַּאֲנַן סָהֲדֵי שְׁנִתְעָרְבוּ וְאִי הָוֶה אָמְרִינַן שֶׁמִּכָּל מְעוֹת שֶׁבַּשּׁוּפָר קוֹנֶה קִינְיָן יַחַד מֵאָדָם א' הָוֶה אֲתֵי שַׁפִּיר אֲבָל לְשָׁנָא דַּעַד שְׁיִכְלוּ לֹא מַשְׁמַע הָכִי וְנִרְאֶה לר"י דְּכָל אַחַת הָיְתָה צוֹרֶרֶת מְעוֹתֶיהָ וְנוֹתֶנֶת בַּשּׁוֹפָר: מִי לֹא עָסְקִינַן שֶׁחָל שְׁבִיעִי שֶׁלּוֹ לִהְיוֹת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח וְאִם תֹּאמַר וְאֶפִּלּוּ טָבל נָמֵי לֹא יִשְׁחֲטוּ עָלָיו מֵהָאי טַעְמָא וי"ל כִּי יִהְיֶה טָמֵא כְּתִיב וְהָאי קִלְיְשָׁא טוּמְאָתָהּ: שֶׁחָל שְׁבִיעִי שֶׁלּוֹ אֲבָל שִׁשִּׁי שֶׁלּוֹ לֵיכָּא לְמֵימַר מִדִּכְתִיב וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא הָא לְמָחָר הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת וְלִשְׁחוֹט הֵן עַצְמָן בְּלֹא שְׁלִיחוּת מִדְּלָא כְּתִיב וְלֹא יָכְלוּ לֶאֱכֹל אִי נָמֵי דֵּיקָ מִבַּיּוֹם הַהוּא דְּמַיְתֵי וְאִי שִׁשִּׁי הוּא לִשְׁחֹק מִנַּה וְאִם תֹּאמַר לְמָה אָמַר לָהֶם לִדְחוֹת לְפֶסַח שֵׁנִי יִטְבְּלוּ בּוֹ בַּיּוֹם וְיִשְׁחֲטוּ עֲלֵיהֶם וְיֵשׁ לוֹמַר דְּשָׁמְעִי כֵּן עֲשׂוּ וּבְשָׁעָה שֶׁשָּׁאֲלוּ לֹא טָבְלוּ עֲדַיִן וְאָמַר לְהוּ מֹשֶׁה אִם לֹא תִּטְבְּלוּ הַיּוֹם תִּדְחוּ לְפֶסַח שֵׁנִי:

בַּשְּׁמִינִי פְּשִׁיטָא אַמַּתְנִיתִין דִּקְתָנֵי זָב שׁוֹחֲטִים עָלָיו בַּשְּׁמִינִי לֵיכָּא לְמִפְרְךְ פְּשִׁיטָא דְּמַצֵּי לְמֵימַר דִּקְתָנֵי לַהּ אַגַּב רֵישָׁא דְּזָב שְׁרָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת וְשׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ וְלֹא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא תִּרְאֶה וְתִסְתּוֹר: הָאוֹנֵן כְּגוֹן שֶׁמֵּת לוֹ מֵת אֶחָד חֲצוֹת שֶׁכְּבָר חָל עָלָיו אֲנִינוּת כִּדְאָמַר בְּמֵי שֶׁהָיָה טָמֵא (לְקַמָּן פְּסָחִים דף צח.):

א-ג(א)וְאֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרָץ. וְעוֹלֶא אָמַר: אַף שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרָץ. לְרַב, מַאי שְׁנָא טָבוּל יוֹם — דַּחֲזֵי לְאוּרְתָּא? טְמֵא שֶׁרָץ נָמֵי חֲזֵי לְאוּרְתָּא! מְחוּסַּר טְבִילָה. טָבוּל יוֹם נָמֵי — מְחוּסַּר הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ! שְׁמָשָׁא מִמֵּילָא עָרְבָא. מְחוּסַּר כִּפּוּרִים נָמֵי — הָא מְחוּסַּר כַּפָּרָה! שְׁקִינְהוּ בְּיָדוּ. [ד]טְמֵא שֶׁרָץ נָמֵי — הֲרֵי מְקֻוֶּה לְפָנָיו! דִּילְמָא פָּשַׁט. אִי הָכִי, מְחוּסַּר כִּפּוּרִים נָמֵי דִּילְמָא פָּשַׁט! כְּגוֹן דְּמַסְרְיָנְהוּ לְבֵית דִּין, [ב]וְכִדְרַב שְׁמַעְיָה, דְּאָמַר: חָזָק אֵין בֵּית דִּין שֶׁל כֹּהֲנִים עוֹמְדִין מִשָּׁם עַד שֶׁיֹּאכְלוּ בָּשָׂר נֶמֶי — הֲרֵי מְקֻוֶּה לְפָנָיו! דִּילְמָא פָּשַׁט. אִי הָכִי, מְחוּסַּר כִּפּוּרִים נָמֵי דִּילְמָא פָּשַׁט! כְּגוֹן דְּמַסְרְיָנְהוּ לְבֵית דִּין, [ב]וְכִדְרַב שְׁמַעְיָה, דְּאָמַר: חָזָק אֵין בֵּית דִּין שֶׁל כֹּהֲנִים עוֹמְדִין מִשָּׁם עַד שֶׁיִּכְלוּ מְעוֹת שֶׁבַּשּׁוֹפָרוֹת. וּלְרַב, מִדְּאוֹרְיְיתָא מִיחֲזֵי חֲזֵי וְרַבָּנַן הוּא דְּגָזְרוּ בֵּיהּ, אֶלָּמָא אָמַר רַב מְטַמְּאִין אֶחָד מֵהֶן בְּשֶׁרֶץ. ה[ג]אֶלָּא, לְרַב מִדְּאוֹרְיְיתָא נָמֵי לָא חָזֵי, דִּכְתִיב: "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לָנֶפֶשׁ". מִי לָא עָסְקִינַן שֶׁחָל שְׁבִיעִי שֶׁלּוֹ לִהְיוֹת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, דְּהַיְינוּ טוּמְאַת שֶׁרֶץ, וְאָמַר רַחֲמָנָא: נִידְחֵי! וְכִי תֵּימָא מִמַּאי דְּהָכִי? [ו]סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר: טְמֵאֵי מֵת מִצְוָה הֵיוּ, שֶׁחָל שְׁבִיעִי שֶׁלָּהֶן לִהְיוֹת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא", בְּיוֹם הַהוּא הוּא דְּאֵינָן יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת, אֲבָל לְמָחָר יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת, וְאָמַר רַחֲמָנָא: נִדְחוּ. תְּנַן: זָב שְׁרָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת — שׁוֹחֲטִין עָלָיו בַּשְּׁבִיעִי. מַאי לָאו — דְּלָא טָבֵיל, וּשְׁמַע מִינַּהּ: שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרָץ! לָא, דְּטָבֵיל. אִי טָבֵיל, מַאי קָא מַשְׁמַע לַן! הָא קָא מַשְׁמַע לַן, דְּאַף עַל גַּב דִּמְחוּסַּר הֶעֱרֵב הַשֶּׁמֶשׁ, קָא מַשְׁמַע לַן דְּשִׁמְשָׁא מִמֵּילָא עָרְבָא. הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא, מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: רָאָה שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת — שׁוֹחֲטִין עָלָיו בַּשְּׁמִינִי. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא זָב שֶׁרָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת שׁוֹחֲטִין עָלָיו בַּשְּׁבִיעִי, דְּטָבֵיל — אִיצְטְרִיךְ. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, רָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת בִּשְׁבִיעִי הוּא דְּלָא מְחוּסַּר מַעֲשֶׂה, אֲבָל רָאָה שָׁלֹשׁ בַּשְּׁמִינִי, דְּמְחוּסַּר מַעֲשֶׂה — מְחוּסַּר כַּפָּרָה, לָא. קָא מַשְׁמַע לַן דְּאַף עַל גַּב דְּמְחוּסַּר כַּפָּרָה, שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עִילָּוֵיהּ. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ רָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת בִּשְׁבִיעִי, דְּלָא טָבֵיל — רָאָה שָׁלֹשׁ בַּשְּׁמִינִי לְמָה לִי? הַשְׁתָּא יֵ"ש לוֹמַר רָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת בַּשְּׁבִיעִי, דְּלָא טָבֵיל, דְּטָמֵא מְעַלְיָא הוּא — שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עִילָּוֵיהּ. רָאָה שָׁלֹשׁ בַּשְּׁמִינִי, דְּטָבֵיל לֵיהּ בַּשְּׁבִיעִי, דְּקָלְישָׁא טוּמְאָה — לֹא כָּל שֶׁכֵּן דְּשׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עִילָּוֵיהּ! אֶלָּא לָאו, שָׁמַע מִינַּהּ: רָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת בַּשְּׁבִיעִי, דְּשׁוֹחֲטִין עִילָּוֵיהּ, דְּטָבֵיל. לָא, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ דְּלָא טָבֵיל, וְאֵיצְטְרִיךְ. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא שַׁבְּשְׁבִיעִי הוּא דִּבְעִידוֹ לְתַקֵּן, אֲבָל בַּשְּׁמִינִי דְּאֵין בְּיָדוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן, אֵימָא פְּשִׁיטָא בֵּיהּ כֹּהֲנִים, קָא מַשְׁמַע לַן כְּדְרַב שְׁמַעְיָה. [ה]וְהַזָּבָה שׁוֹחֲטִין וְכוּ'. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: "וְהַזָּבָה שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בַּשְּׁבִיעִי שֶׁלָּהּ". אָמַר לֵיהּ: זָבָה בַּשְּׁבִיעִי שֶׁלָּהּ מִי חָזְיָא? אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרָץ, הָנֵי מִילֵּי טְמֵא שֶׁרָץ — דַּחֲזֵי לְאוּרְתָּא, הָא — עַד לְמָחָר דְּמַתְיָא כַּפָּרָה לָא חָזְיָא! אֵימָא: "בַּשְּׁמִינִי". [ו]פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא כֵּיוָן דְּמָחְסְרָא כַּפָּרָה — לָא, קָא מַשְׁמַע לַן כְּדְרַב שְׁמַעְיָה. רָבִינָא אָמַר — "נִדָּה" תְּנָא קַמֵּיהּ: "וְהַנִּדָּה שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בַּשְּׁבִיעִי". [ז]אָמַר לֵיהּ: נִדָּה בַּשְּׁבִיעִי מִי חָזְיָא? אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרָץ, דַּחֲזֵי לְאוּרְתָּא, נִדָּה לְאוּרְתָּא דִּשְׁבִיעִי הוּא דְּטָבְלָה, עַד שְׁמִינִי דְּעָבְדָה הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ לָא חָזְיָא! אֶלָּא אֵימָא: "בַּשְּׁמִינִי". פְּשִׁיטָא! הַשְׁתָּא וּמָה זָבָה דִּמְיַחֲסְרָא כַּפָּרָה — שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלֶיהָ בַּשְּׁמִינִי, נִדָּה דְּלָא מְיַחֲסְרָא כַּפָּרָה — צְרִיכָה לְמֵימַר דְּשׁוֹחֲטִין וְזָרְקִינַן עָלַהּ?! [ח]נִדָּה אֵיצְטְרִיכָא לֵיהּ, הָא קָא מַשְׁמַע לַן: בַּשְּׁמִינִי אִין, בַּשְּׁבִיעִי לָא, כִּדְתַנְיָא: כָּל חַיָּיבֵי טְבִילוֹת טְבִילָתָן בַּיּוֹם, נִדָּה וְיוֹלֶדֶת טְבִילָתָן בַּלַּיְלָה. דְּתַנְיָא: יָכוֹל תְּהֵא טוֹבֶלֶת מִבְּעוֹד יוֹם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדָּתָהּ" — תְּהֵא בְּנִדָּתָהּ כָּל שִׁבְעָה. וְיוֹלֶדֶת אִיתַּקַּשׁ לְנִדָּה. [ט]מַתְנִי' הָאוֹנֵן,

וְהַמְפַקֵּחַ

וְאֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרָץ וְאע"פ שֶׁנִּדְּוּ לְטָבֵל הַיּוֹם וְטָעְמָא מְפָרֵשׁ לְקַמָּהּ: מְחַסַּרֵי כַּפָּרָה זָב וְזָבָה וּמְצֹרָעַת וְיוֹלֶדֶת: פָּשֵׁט וְלָא טָבִיל: מִשֵּׁם מִן הָעֲזָרָה: שֶׁבַּשּׁוֹפָרוֹת שׁוֹפָר הָיָה שָׁם שֶׁכְּתוּב עָלָיו קִינְיָן וְאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ לַדָּה וְכֵן כָּל מְחַסַּרֵי כַּפָּרָה מְבִיאִין מֵעוֹת וְנוֹתְנִין לְתוֹכוֹ וּדְמֵי הַקִּינִּין קְצוּבִין הָיוּ וְאוֹכְלִים בְּקֹדֶשׁ לְעֶרֶב וְסוֹמְכִין עַל חֲזָקַת בֵּית דִּין שֶׁל כֹּהֲנִים שֶׁאֵין עוֹמְדִין מִשָּׁם עַד שֶׁיְּכַלּוּ כָּל מְעוֹת אוֹתוֹ שׁוֹפָר כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ מְחַסַּרֵי כַּפָּרָה בְּקָדָשִׁים: וּפְרִכִינַן וְרַב דְּאָמַר שָׁמַע פָּשֵׁט אֵלְמָא מִדְּאוֹרַיְיתָא מִיחֲזָא חָזֵי טָמֵא שֶׁרָץ לְשָׁחֹט עָלָיו וּמִשּׁוּם דִּלְמָא פָּשֵׁט גָּזְרוּ בֵּהּ רַבָּנַן: וְהָאָמַר רַב בְּכִיצַד צוֹלִין הָיוּ יִשְׂרָאֵל מָחֳצָה טְהוֹרִין וּמָחֳצָה טְמֵאִין מְטַמְּאִין אֶחָד מֵהֶן בְּשֶׁרֶץ לְהַכְרִיעַ רֹב צִבּוּר לְטַמְּאָה וְאִי מִדְּאוֹרַיְיתָא חָזֵי הַיְינוּ מַכְרִיעִים לְטַמְּאָה דְּהָכִי: טָמֵא שֶׁרָץ דַּחֲזֵי לְמִטְבַּל: וּמַאי דְּהָכִי דִּלְמָא מִדְּכְתִיב טָמֵא לָנֶפֶשׁ וְלֹא כְּתִיב טָמֵא טָמֵא מֵת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְעֶרֶב קָאָמַר: סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יִצְחָק דְּאָמַר טְמֵאֵי מֵת מִצְוָה הֵיוּ שֶׁחָל שְׁבִיעִי כו': מַאי לָאו דְּלָא טָבֵל וְקָשְׁיָא לְרַב: הָא קָא מַשְׁמַע לַן דְּאַף עַל גַּב דִּמְחַסַּר הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ דְּשִׁמְשָׁא מִמֵּילָא עָרְבָא וְלָא הָוֵי כִּמְחַסַּר מַעֲשֶׂה: הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא דְּאָטְבּוֹל קָאֵי מִדְּאָצְטְרִיךְ לְמֵיתְנָא סֵיפָא דְּשׁוֹחֲטִין עַל מְחַסַּר כִּפּוּרִים אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא רֵישָׁא לְאַשְׁמְעִי' [אֲלָא] טָבוּל יוֹם אִצְטְרִיךְ לְמֵיתְנָא סֵיפָא לְאַשְׁמְעִי' דְּשׁוֹחֲטִין עַל מְחַסַּר כִּפּוּרִים ס"ד אֲמִינָא הָאי מְחַסַּר מַעֲשֶׂה חָשִׁיב לַהּ קָא מַשְׁמַע לַן דְּרָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת בַּשְּׁבִיעִי, דְּטָבֵיל — אִיצְטְרִיךְ. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, רָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת בִּשְׁבִיעִי הוּא דְּלָא מְחוּסַּר מַעֲשֶׂה, אֲבָל רָאָה שָׁלֹשׁ בַּשְּׁמִינִי, דְּמְחוּסַּר מַעֲשֶׂה — מְחוּסַּר כַּפָּרָה, לָא. קָא מַשְׁמַע לַן דְּאַף עַל גַּב דְּמְחוּסַּר כַּפָּרָה, שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עִילָּוֵיהּ. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ רָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת בִּשְׁבִיעִי, דְּלָא טָבֵיל — רָאָה שָׁלֹשׁ בַּשְּׁמִינִי לְמָה לִי? הַשְׁתָּא יֵ"ש לוֹמַר רָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת בַּשְּׁבִיעִי, דְּלָא טָבֵיל, דְּטָמֵא מְעַלְיָא הוּא — שׁוֹחֲטִין וְזָרְקִינַן עִילָּוֵיהּ. רָאָה שָׁלֹשׁ בַּשְּׁמִינִי, דְּטָבֵיל לֵיהּ בַּשְּׁבִיעִי, דְּקָלְישָׁא טוּמְאָה — לֹא כָּל שֶׁכֵּן דְּשׁוֹחֲטִין עִילָּוֵיהּ! אֶלָּא לָאו, שָׁמַע מִינַּהּ: רָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת בַּשְּׁבִיעִי, דְּשׁוֹחֲטִין עִילָּוֵיהּ, דְּטָבֵיל. לָא, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ דְּלָא טָבֵיל, וְאֵיצְטְרִיךְ. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא שַׁבְּשְׁבִיעִי הוּא דִּבְעִידוֹ לְתַקֵּן, אֲבָל בַּשְּׁמִינִי דְּאֵין בְּיָדוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן, אֵימָא פְּשִׁיטָא בֵּיהּ כֹּהֲנִים, קָא מַשְׁמַע לַן כְּדְרַב שְׁמַעְיָה. [ה]וְהַזָּבָה שׁוֹחֲטִין וְכוּ'. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: "וְהַזָּבָה שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בַּשְּׁבִיעִי שֶׁלָּהּ". אָמַר לֵיהּ: זָבָה בַּשְּׁבִיעִי שֶׁלָּהּ מִי חָזְיָא? אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרָץ, דַּחֲזֵי לְאוּרְתָּא, הָא — עַד לְמָחָר דְּמַתְיָא כַּפָּרָה לָא חָזְיָא! אֵימָא: "בַּשְּׁמִינִי". [ו]פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא כֵּיוָן דְּמָחְסְרָא כַּפָּרָה — לָא, קָא מַשְׁמַע לַן כְּדְרַב שְׁמַעְיָה. רָבִינָא אָמַר — "נִדָּה" תְּנָא קַמֵּיהּ: "וְהַנִּדָּה שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בַּשְּׁבִיעִי". [ז]אָמַר לֵיהּ: נִדָּה בַּשְּׁבִיעִי מִי חָזְיָא? אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שֶׁרָץ, דַּחֲזֵי לְאוּרְתָּא, נִדָּה לְאוּרְתָּא דִּשְׁבִיעִי הוּא דְּטָבְלָה, עַד שְׁמִינִי דְּעָבְדָה הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ לָא חָזְיָא! אֶלָּא אֵימָא: "בַּשְּׁמִינִי". פְּשִׁיטָא! הַשְׁתָּא וּמָה זָבָה דִּמְיַחֲסְרָא כַּפָּרָה — שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלֶיהָ בַּשְּׁמִינִי, נִדָּה דְּלָא מְיַחֲסְרָא כַּפָּרָה — צְרִיכָה לְמֵימַר דְּשׁוֹחֲטִין וְזָרְקִינַן עָלַהּ?! [ח]נִדָּה אֵיצְטְרִיכָא לֵיהּ, הָא קָא מַשְׁמַע לַן: בַּשְּׁמִינִי אִין, בַּשְּׁבִיעִי לָא, כִּדְתַנְיָא: כָּל חַיָּיבֵי טְבִילוֹת טְבִילָתָן בַּיּוֹם, נִדָּה וְיוֹלֶדֶת טְבִילָתָן בַּלַּיְלָה. דְּתַנְיָא: יָכוֹל תְּהֵא טוֹבֶלֶת מִבְּעוֹד יוֹם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדָּתָהּ" — תְּהֵא בְּנִדָּתָהּ כָּל שִׁבְעָה. וְיוֹלֶדֶת אִיתַּקַּשׁ לְנִדָּה. [ט]מַתְנִי' הָאוֹנֵן,

וְהַמְפַקֵּחַ

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין רכד:

ב מיי' פד' מהל' ביאת מקדש הל' יב:

ג מיי' פו' מהל' קרבן פסח הל' א:

ד מיי' פו' מהל' קרבן פסח הל' ד:

ה מיי' פו' מהל' קרבן פסח הל' ב:

ו מיי' פו' מהל' קרבן פסח הל' ג:

ז סמג עשין רמג, טוש"ע יו"ד סי' שפא סעי' ה:

ח מיי' פא' מהל' מקואות הל' ו:

ט מיי' פג' מהל' שביתת עשור הל' ג:

י מיי' פד' מהל' איסורי ביאה הל' ו:

יא מיי' פו' מהל' קרבן פסח הל' ט:

מסורת הש"ס

א לקמן צג.; לעיל פ:; לעיל סט:

ב עירובין לב.

ג לקמן צד.

ד סוכה כה:

ה סנהדרין מד.

ו לעיל ל:

גליון הש"ס

גמ' ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ. עי' לקמן צב ע"ב תוס' ד"ה אלו פטורים:

תורה אור השלם

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה־טָמֵא לָנֶפֶשׁ אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶּסַח לַיהוָה [במדבר ט, י]

וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא־יָכְלוּ לַעֲשֹׂת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא [במדבר ט, ו]

וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זָבָה דָּם יִהְיֶה זֹבָהּ בִּבְשָׂרָהּ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדָּתָהּ וְכָל־הַנֹּגֵעַ בָּהּ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב [ויקרא טו, יט]

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא [ויקרא יב, ב]

רְאִיָּתָהּ אֵינָהּ טוֹבָלֶת עַד לְאַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה שֶׁל שְׁבִיעִי וְהֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ בְּדִידָהּ לָא הָוֵי עַד לְמָחָר: בַּשְּׁבִיעִי לָא מְשׁוּם דְּלָא חָזְיָא לְאַרְתָּא מְשׁוּם הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ: תִּהְיֶה יְתֵרָה דְּרִישׁ: וְיוֹלֶדֶת אִתַּקַּשׁ לְנִדָּה דִּכְתִיב (שָׁם יב) כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא: מַתְנִי' הָאוֹנֵן שֶׁמֵּתוֹ מוּטָל לְפָנָיו כְּדַאֲמְרִי' בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים בְּפֶרֶק טְבוּל יוֹם (זְבָחִים דף ק:) אֵיזֶהוּ אוֹנֵן כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִקְבַּר:

מסורת הש"ס

א מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ב זבחים קיד:

ג סוכה נה:

ד תוספתא פסחים

תורה אור השלם

שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא־יַעֲשׂוּ עַוְלָה
וְלֹא־יְדַבְּרוּ כָזָב וְלֹא־יִמָּצֵא בְּפִיהֶם
לְשׁוֹן תַּרְמִית כִּי־הֵמָּה יִרְעוּ וְרָבָצוּ
וְאֵין מַחֲרִיד [צפניה ג, יג]

לֹא תוֹכַל לִזְבֹּחַ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַחַד
שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ
[דברים טז, ה]

וְאִם־יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשֶּׂה
וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל־בֵּיתוֹ
בְּמִכְסֶת נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ
תְּכַסּוּ עַל־הַשֶּׂה [שמות יב, ד]

וְהַמְפַקֵּחַ אֶת הַגַּל מֵעַל אָדָם וְאֵין יָדוּעַ אִם יִמְצָאֶנּוּ חַי אוֹ מֵת: שׁוֹחֲטִין עָלָיו דמכ"מ שֶׁהַיָּה טָמֵא מִתְּחִלָּתוֹ תְּמֹהּ לר"י מְפַקֵּחַ הַגַּל נְמֵי נֵימָא חַי הָוֶה כְּשֶׁהִתְחִיל לְפַקֵּחַ וי"ל דְּכֵיוָן דְּמְצָאוֹ מֵת אֵית לָן לְמֵימַר שֶׁמִּתְּחִלָּתוֹ הָיָה מֵת שֶׁכָּל הַסְּמָאוֹת כְּשָׁעַת מְצִיאָתָן: **לֹא** שָׁנוּ אֶלָּא בְּבֵית הָאֲסוּרִין שֶׁל עַכּוּ"ם בִּירוּשָׁלְמִי מוּקֵי לָהּ רַבִּי יוֹסֵי בַּר בּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן כְּשֶׁחִבְּשׁוּהוּ יִשְׂרָאֵל אֲבָל חִבְּשׁוּהוּ עַכּוּ"ם אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו אֲפִי' עִם אֲחֵרִים אֲשֶׁר פִּיהֶם דִּבֶּר שָׁוְא וְהֵינוּ אִיפְּכָא מִשְּׁמַעְתִּין: **עֲשָׂרָה** וְאֵין יְכוֹלִין לְאָכְלוֹ אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בְּהָא מוֹדָה אֲפִילּוּ ר' יְהוּדָה דְּתַנַּן שֶׁלֹּא יְבִיאוּהוּ לִידֵי פְּסוּל: **הָאי** בְּאֶחָד מֵאי עֲבַד לֵיהּ הָוֶה מְצֵי לְמֵימַר דְּאִצְטְרִיךְ לְכְדַאֲמְרִינַן בְּכֵיצַד צוֹלִין (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף עט:) שֶׁאֵין הַיְחִיד מַקְרִיעַ: **וְהָתַנַּן** אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרַת נָשִׁים מֵעִקָּרָא דְּקָתָנֵי בְּפָנֵי עַצְמָן מִשּׁוּם דְּמַשְׁמַע לֵיהּ דְּלָא אִסְרָה מַתְנִיתִין חֲבוּרַת נָשִׁים אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ נָשִׁים הַרְבֵּה שֶׁסּוֹמְכוֹת זוֹ עַל זוֹ וְאֵינָן זְהִירִין לִשְׁמוֹר הַפֶּסַח וּמְבִיאוֹת אוֹתוֹ לִידֵי פְּסוּל אֲבָל יְחִידָה שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ:

[א]וְהַמְפַקֵּחַ אֶת הַגַּל, וְכֵן מִי שֶׁהִבְטִיחוּהוּ לְהוֹצִיאוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהַחוֹלֶה וְהַזָּקֵן שֶׁהֵן יְכוֹלִין לֶאֱכוֹל כְּזַיִת — שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן. עַל כּוּלָּם אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בִּפְנֵי עַצְמָן, שֶׁמָּא יְבִיאוּ אֶת הַפֶּסַח לִידֵי פְּסוּל. לְפִיכָךְ אִם אֵירַע בָּהֶן פְּסוּל — פְּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, חוּץ מִן הַמְפַקֵּחַ בַּגַּל, שֶׁהוּא טָמֵא מִתְּחִלָּתוֹ. [ב]גְּמָ׳ אָמַר רַבָּה בַּר הוּנָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בֵּית הָאֲסוּרִין דְּגוֹי, אֲבָל בֵּית הָאֲסוּרִין דְּיִשְׂרָאֵל — שׁוֹחֲטִין בִּפְנֵי עַצְמָן, כֵּיוָן דְּאַבְטְחִינְהוּ, מַפֵּיק לֵיהּ, דִּכְתִיב: ״שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עַוְלָה וְלֹא יְדַבְּרוּ כָזָב״. אָמַר רַב חִסְדָּא: הָא דְּאָמְרַתְּ בֵּית הָאֲסוּרִין דְּגוֹיִם, לָא אָמַרַן אֶלָּא חוּץ לְחוֹמַת בֵּית פָּאגֵי. אֲבָל לִפְנִים מֵחוֹמַת בֵּית פָּאגֵי — שׁוֹחֲטִין עָלָיו בִּפְנֵי עַצְמָן. מַאי טַעְמָא — אֶפְשָׁר דְּאַמְטוּ לֵיהּ וְאָכֵיל לֵיהּ. [ג]לְפִיכָךְ אִם אֵירַע וְכוּ׳. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא גַּל עָגוֹל, אֲבָל גַּל אָרוֹךְ — פָּטוּר מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, אֵימָא: טָהוֹר הָיָה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: מְפַקֵּחַ בַּגַּל — עִתִּים פָּטוּר עִתִּים חַיָּיב. כֵּיצַד? גַּל עָגוֹל וְנִמְצְאַת טוּמְאָה תַּחְתָּיו — חַיָּיב, גַּל אָרוֹךְ וְנִמְצְאַת טוּמְאָה תַּחְתָּיו — פָּטוּר, אֵימָא טָהוֹר הָיָה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה. [ד]מַתְנִי׳ אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד — דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר. וַאֲפִילּוּ חֲבוּרָה שֶׁל מֵאָה שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לֶאֱכוֹל כְּזַיִת — אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן. [ה]וְאֵין עוֹשִׂין חֲבוּרַת נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים. [ו]גְּמָ׳ תָּנוּ רַבָּנָן: מִנַּיִן שֶׁאֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לֹא תוּכַל לִזְבֹּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד״, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יָחִיד וְיָכוֹל לֶאֱכוֹל — שׁוֹחֲטִין עָלָיו, עֲשָׂרָה וְאֵין יְכוֹלִין לֶאֱכוֹל — אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן. [ז]וְרַבִּי יוֹסֵי, הָאי ״בְּאַחַד״ מַאי עָבֵיד לֵיהּ? מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכְדַרַבִּי שִׁמְעוֹן. דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מְנַיִן לַזּוֹבֵחַ אֶת פִּסְחוֹ בְּבָמַת יָחִיד בִּשְׁעַת אִיסּוּר הַבָּמוֹת שֶׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה — [ח]תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לֹא תוּכַל לִזְבֹּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ״. יָכוֹל אַף בִּשְׁעַת הֶיתֵּר הַבָּמוֹת כֵּן, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ״ — לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בִּשְׁעָה שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין בְּשַׁעַר אֶחָד. וְרַבִּי יְהוּדָה, הַאי מְנָא לֵיהּ? תַּרְתֵּי שָׁמְעִתְּ מִינַּהּ. וּלְרַבִּי יוֹסֵי, מִמַּאי דִּלְהָכִי דְּקָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן? דִּילְמָא כִּדְקָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה הוּא דַּאֲתָא? אָמַר לָךְ: לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּהָא כְּתִיב: ״אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ״. [ט]רָמֵי לֵיהּ רַב עוּקְבָא בַּר חִינָּנָא מִפָּרִישְׁנָא לְרָבָא: מִי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד? וּרְמִינְהוּ: אִשָּׁה בָּרִאשׁוֹן — שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וּבַשֵּׁנִי עוֹשִׂין אוֹתָהּ טְפֵילָה לָאֲחֵרִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לֵיהּ: לָא תֵּימָא בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אֶלָּא אֵימָא: בִּפְנֵי עַצְמָן. אָמַר לֵיהּ: מִי עָבְדִינַן חֲבוּרָה שְׁכוּלָּהּ נָשִׁים? וְהָתְנַן: אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרַת נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים, מַאי לָאו — נָשִׁים לְחוֹדַיְיהוּ, וַעֲבָדִים לְחוֹדַיְיהוּ, וּקְטַנִּים לְחוֹדַיְיהוּ? אָמַר לֵיהּ: לָא, נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים. נָשִׁים וַעֲבָדִים — מִשּׁוּם תִּפְלוּת, קְטַנִּים וַעֲבָדִים — מִשּׁוּם

פְּרִיצוּתָא.

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פו׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ י׳:

ב מיי׳ פה׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ט:

ג מיי׳ פה׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ט:

ד מיי׳ פו׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ י׳:

ה מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ב:

ו מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:

ז מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ד:

ח מיי׳ פא׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:

פְּרִיצוּתָא. [א]גּוּפָא: אִשָּׁה בָּרִאשׁוֹן — שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וּבַשֵּׁנִי עוֹשִׂין אוֹתָהּ טְפֵילָה לַאֲחֵרִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִשָּׁה בַּשֵּׁנִי — שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בָּרִאשׁוֹן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִשָּׁה בָּרִאשׁוֹן — עוֹשִׂין אוֹתָהּ טְפֵילָה לַאֲחֵרִים, בַּשֵּׁנִי אֵין שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ כָּל עִיקָּר. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? רַבִּי יְהוּדָה סָבַר: "בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת", וַאֲפִילּוּ נָשִׁים. וְכִי תֵּימָא, אִי הָכִי אֲפִילּוּ בַּשֵּׁנִי נָמֵי? כְּתִיב: "חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא". אִישׁ — אִין, אִשָּׁה — לָא. וְכִי תֵּימָא, אִי הָכִי אֲפִילּוּ טְפִילָה נָמֵי בַּשֵּׁנִי לָא? אַהֲנֵי "כְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח" לִטְפִילָה בְּעָלְמָא. וְרַבִּי יוֹסֵי מַאי טַעְמָא? דִּכְתִיב בָּרִאשׁוֹן: "בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת" — וַאֲפִילּוּ אִשָּׁה, וּכְתִיב בְּפֶסַח שֵׁנִי: "וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ", נֶפֶשׁ — וַאֲפִילּוּ נָשִׁים. וְאֶלָּא: "חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא", לְמַעוּטֵי מַאי? לְמַעוּטֵי קָטָן מִכָּרֵת. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן: כְּתִיב בָּרִאשׁוֹן "אִישׁ", אִישׁ — אִין, אִשָּׁה — לָא. וְכִי תֵּימָא, אִי הָכִי אֲפִילּוּ טְפִילָה נָמֵי לָא? אַהֲנֵי לֵיהּ "בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת" לִטְפִילָה. וְכִי תֵּימָא, אֲפִילּוּ בַּשֵּׁנִי נָמֵי. מִיעֵט רַחֲמָנָא בַּשֵּׁנִי, דִּכְתִיב: "חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ", אִישׁ — אִין, אִשָּׁה — לָא. מִמַּאי קְמַמְעֵיט לֵיהּ? אִי מֵחִיּוּב — הַשְׁתָּא בָּרִאשׁוֹן לָא, בַּשֵּׁנִי מִיבַּעְיָא? אֶלָּא לָאו, מִטְּפִילָה. [ב(א)]וּמַאי "אִישׁ" דְּקָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן? אִי נֵימָא: "וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבוֹת וְגוֹ'" — הַהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ לִכְדְרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר: אִישׁ זוֹכֶה, וְאֵין קָטָן זוֹכֶה. [(ב)]וְאֶלָּא "מֵאִישׁ לְפִי אָכְלוֹ", הָא מִדְּרַבִּי יוֹסֵי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, רַבִּי שִׁמְעוֹן נָמֵי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, וְהַהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ דְּשׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד. אָמַר לָךְ: אִם כֵּן נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא "לְפִי אָכְלוֹ". מַאי "אִישׁ" — שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ תַּרְתֵּי. [גד]כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אִשָּׁה בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה וּבַשֵּׁנִי רְשׁוּת, וְדוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. אִי רְשׁוּת, אַמַּאי דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת? אֶלָּא אֵימָא: בַּשֵּׁנִי רְשׁוּת וּבָרִאשׁוֹן חוֹבָה, וְדוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. כְּמַאן — כְּרַבִּי יְהוּדָה. [ה]אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרָה שֶׁכּוּלָּהּ גֵּרִים, שֶׁמָּא יְדַקְדְּקוּ בּוֹ וִיבִיאוּהוּ לִידֵי פְּסוּל. [ו]תָּנוּ רַבָּנַן: פֶּסַח וּמַצָּה וּמָרוֹר, בָּרִאשׁוֹן — חוֹבָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ — רְשׁוּת, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בָּאֲנָשִׁים חוֹבָה וּבְנָשִׁים רְשׁוּת. [(ג)]אַהֵיָּיא קָאֵי? אִילֵימָא אַפֶּסַח, פֶּסַח כָּל שִׁבְעָה מִי אִיכָּא? וְאֶלָּא אַמַּצָּה וּמָרוֹר, אֵימָא סֵיפָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בָּאֲנָשִׁים חוֹבָה וּבְנָשִׁים רְשׁוּת, [(ד)]לֵית לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן הָא דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: נָשִׁים חַיָּיבוֹת בַּאֲכִילַת מַצָּה דְּבַר תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת" — כֹּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ, יֶשְׁנוֹ בְּקוּם אֱכוֹל מַצָּה. וְהָנֵי נָשִׁים, הוֹאִיל וְיֶשְׁנָן בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ, יֶשְׁנָן בְּקוּם אֱכוֹל מַצָּה! אֶלָּא אֵימָא: פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר, בָּרִאשׁוֹן — חוֹבָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ — רְשׁוּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: פֶּסַח בָּאֲנָשִׁים חוֹבָה, בַּנָּשִׁים רְשׁוּת. [חט(ה)]מַתְנִי׳ אוֹנֵן — טוֹבֵל וְאוֹכֵל אֶת פִּסְחוֹ לָעֶרֶב, אֲבָל לֹא בַּקֳּדָשִׁים. הַשּׁוֹמֵעַ עַל מֵתוֹ, וְהַמְלַקֵּט

עֲבָדִים וּקְטַנִּים מִשּׁוּם פְּרִיצוּתָא דְּמִשְׁכַּב זָכוּר: אֵין שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ כָּל עִקָּר וְאַפֵּי' טְפֵלָה דְּלָא שַׁיְכָא בַּהּ מִידֵי וְאִי אָכְלָה בַּהּ הָוֵה פֶּסַח נֶאֱכָל שֶׁלֹּא לִמְנוּיָו וה"ה לַעֲבָדִים דְּאֵין אוֹכְלִין בּוֹ וְכִי אָכְלִי עֲבָדִים וְנָשִׁים בָּרִאשׁוֹן שֶׁהֵן רְשׁוּת בּוֹ אֲבָל בַּשֵּׁנִי לֹא דְּאַפֵּי' מֵרְשׁוּת אִמַּעוּט כְּדִלְקַמָּן: בְּמִכְסַת נְפָשׁוֹת מִדְּלָא כְּתַב אֲנָשִׁים אַפֵּי' אִשָּׁה בְּמַשְׁמָע: כְּתִיב בַּשֵּׁנִי חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא וְהָכִי מַשְׁמַע לֵיהּ קְרָא וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח רִאשׁוֹן וְנִכְרַת כִּי קָרְבַּן ה' כו' כִּי לְשׁוֹן שִׁמּוּשׁ אִי כְּשֶׁקָּרְבַּן ה' לֹא הִקְרִיב בְּמוֹעֲדוֹ בַּשֵּׁנִי חֶטְאוֹ יִשָּׂא וְהָכִי דָּרֵישׁ בְּפֶרֶק מִי שֶׁהָיָה טָמֵא (לְקַמָּן פְּסָחִים צג.) אַלִּבָּא דר"י א"נ קָרְבַּן ה' לֹא הִקְרִיב בְּמוֹעֲדוֹ בַּשֵּׁנִי חֶטְאוֹ יִשָּׂא: וּכְתִיב בַּשֵּׁנִי וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא דאע"ג דְּאַרִאשׁוֹן קָאֵי מִיהוּ כִּי קָרְבַּן ה' אַשְּׁנֵי קָאֵי וּכְדִמְפָרְשִׁינַן וְגָמְרִינַן בַּהּ כָּרֵת לְקַמָּן (שָׁם) הַאי חֶטְאוֹ יִשָּׂא מְוֻנָּשָׁא חֶטְאוֹ דִּמְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם דִּכְתִיב בֵּהּ אֶת ה' הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרַת וְגוֹ' וְהָוֵי כְּמַאן דִּכְתִיב נֶפֶשׁ בְּגוּפֵהּ: וְאֶלָּא הָאִישׁ דְּגַבֵּי פֶּסַח מַאי עָבֵיד לֵיהּ לִכְתֹּב חֶטְאוֹ יִשָּׂא וְתוּ לָא: כְּתִיב בָּרִאשׁוֹן אִישׁ לְקַמָּן בָּעֵי מַאי אִישׁ כְּתִיב בָּרִאשׁוֹן: אִישׁ זוֹכֶה לַאֲחֵרִים בִּלְקִיחָתוֹ אִם לָקַח מִקָּח לְצֹרֶךְ אֲחֵרִים אוֹ קִבֵּל מַתָּנָה לְשֵׁם אֲחֵרִים כִּדְכְתִיב וְיִקְחוּ אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת וְאֵין קָטָן זוֹכֶה דְּאֵין נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ: אֶלָּא מֵאִישׁ לְפִי אָכְלוֹ דָּרֵישׁ לֵיהּ לְמַעוּטֵי אִשָּׁה: וְהָא מִדְּר' יוֹסֵי סָבַר לָהּ כר"ש דְּאֵין שׁוֹחֲטִין פֶּסַח בְּבָמַת יָחִיד מוּלָא תּוּכַל לִזְבֹּחַ: ר"ש נָמֵי סָבַר לָהּ כְּר' יוֹסֵי דְּיָלֵיף מֵאִישׁ לְפִי אָכְלוֹ שֶׁשּׁוֹחֵט פֶּסַח עַל הַיָּחִיד דְּאִי לָא ס"ל כְּוָתֵהּ מִמַּאי דְּהַאי בְּאֶחָד לִדְרָשָׁא דִּידֵהּ אֲתָא הָא טְפֵי מַשְׁמַע שַׁפִּיר כר"י דְּאֵין שׁוֹחֲטִין עַל הַיָּחִיד: לְפִי אָכְלוֹ בְּלָאו אִישׁ נָמֵי נָפְקָא לָן מִלְּשׁוֹן יָחִיד דְּשׁוֹחֲטִין פֶּסַח עַל הַיָּחִיד וְאִישׁ דָּרְשִׁינַן לֵיהּ לְמַעוּטֵי אִשָּׁה: רְשׁוּת וְדוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת בִּתְמִיהַּ: יְדַקְדְּקוּ בּוֹ מִשּׁוּם שֶׁאֵינָן בְּנֵי תוֹרָה יַחְמִירוּ עָלָיו לְדַקְדֵּק וְיַפְסִילוּהוּ עַל חִנָּם: הָכִי גָּרְסִינַן תָּנוּ רַבָּנַן פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה כו' בָּרִאשׁוֹן לַיְלָה הָרִאשׁוֹן: אַהֵיָּיא קָאֵי מִכָּאן וְאֵילָךְ רְשׁוּת דְּתַנָּא קַמָּא אִי נֵימָא אַפֶּסַח פֶּסַח כָּל שִׁבְעָה מִי אִכָּא: וְאֶלָּא אַמַּצָּה וּמָרוֹר וְעָלָה מַהְדַּר ר"ש אַף בָּרִאשׁוֹן דְּקָאָמְרַתְּ חוֹבָה בַּאֲנָשִׁים הוּא דַּהֲוְיָא אֲבָל בְּנָשִׁים רְשׁוּת: לֵית לֵהּ לר"ש וְהָא לֵיכָּא לְמֵימַר דְּלֶהְדַּר אַמָּרוֹר לְחוּדֵיהּ דִּסְתָמָא מַצָּה וּמָרוֹר בַּהֲדֵי הֲדָדֵי כְּתִיב עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים וּכְשֵׁם שֶׁנָּשִׁים בַּאֲכִילַת מַצָּה חוֹבָה הָכִי נָמֵי בְּמָרוֹר: הוֹאִיל וְיֶשְׁנָן בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ דְּהִשְׁוָה הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל עֳנָשִׁין שֶׁבַּתּוֹרָה דִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר ה':ו') אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם וְגוֹ': אֶלָּא הָכִי קָאָמַר פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה מִכָּאן וְאֵילָךְ רְשׁוּת וְקָאֵי הַאי מִכָּאן וְאֵילָךְ אַמַּצָּה וּמָרוֹר ור"ש פְּלִיג אַפֶּסַח דְּקָאָמְרַתְּ בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה בַּאֲנָשִׁים הוּא דַּהֲוָה חוֹבָה אֲבָל בְּנָשִׁים רְשׁוּת וְרַבִּי שִׁמְעוֹן לְטַעְמֵהּ: מַתְנִי' אוֹנֵן טוֹבֵל וְאוֹכֵל אֶת פִּסְחוֹ לָעֶרֶב וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא נִקְבַּר דְּאֵין אֲנִינוּת מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּיוֹם שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא י':י"ט) הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ וַאֲנִי אוֹנֵן וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם יוֹם אָסוּר לַיְלָה מֻתָּר וּטְבִילָה בָּעֵי וְזוֹ אַחַת מֵאַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת דְּחֹמֶר בַּקֹּדֶשׁ (חֲגִיגָה דַּף כא.) הָאוֹנֵן וְהַמְחֻסָּר כִּפּוּרִים צְרִיכִין טְבִילָה לַקֹּדֶשׁ מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֶסְרוּ עַד עַכְשָׁו בְּקָדָשִׁים אַצְרְכִינְהוּ רַבָּנַן טְבִילָה וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּחֻסַּר כִּפּוּרִים טָבַל אֶתְמוֹל אֲבָל לֹא יֹאכַל אוֹנֵן לָעֶרֶב בִּשְׁאָר קָדָשִׁים דְּאָסוּר אֲנִינוּת לַיְלָה מִדְּרַבָּנַן וּלְגַבֵּי פֶּסַח לֹא הֶעֱמִידוּ דִּבְרֵיהֶן בִּמְקוֹם כָּרֵת: הַשּׁוֹמֵעַ עַל מֵתוֹ יוֹם שְׁמוּעָה הָוֵי אוֹנֵן דְּרַבָּנַן:

וּכְתִיב בַּשֵּׁנִי וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא אַפִּי' אִשָּׁה וְלָא נָפְקָא לְרַבִּי יוֹסֵי אִשָּׁה מִכְּלָל חֻקַּת הַפֶּסַח דְּמֵהָתָם מַפִּיק ר"י טְפֵלָה דְּאִי לָאו הַנֶּפֶשׁ הַהִיא כְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח לָא הֲוָה מוֹקְמִינַן אֶלָּא לִטְפֵלָה כְּר' יְהוּדָה וְאִישׁ לְמַעוּטֵי חוֹבָה הִלְכָּךְ גַּלֵּי הַנֶּפֶשׁ הַהִיא דְּלָא מְמַעֲטִינַן אִשָּׁה מֵאִישׁ: **אִישׁ** וְלֹא קָטָן תֵּמַהּ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ דְּהֵיכָן מָצִינוּ שֶׁחַיָּב קָטָן בְּמִצְוֹת וְי"ל דְּאִצְטְרִיךְ לְקָטָן שֶׁהִגְדִּיל בֵּין שְׁנֵי פְּסָחִים דס"ד דְּחַיָּב לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי קמ"ל דְּשֵׁנִי תַּשְׁלוּמִין דְּרִאשׁוֹן הוּא וּבְפֶרֶק מִי שֶׁהָיָה טָמֵא (לְקַמָּן פְּסָחִים דַּף צג.) מַשְׁמַע דְּנַפְקָא לָן מִקְּרָא אַחֲרִינָא וּבְפֶ' ד' מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין דַּף נד:) נָמֵי קָשֶׁה אַמַּאי אִצְטְרִיךְ אִישׁ פְּרָט לְקָטָן הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ וְעַל אֵשֶׁת אָבִיו וְעַל הַזָּכָר וְעַל הַבְּהֵמָה: **אִי** נֵימָא מֵאִישׁ שֶׂה הָא מִבְּעֵי לֵהּ לְכִדְר' יִצְחָק כו' תֵּמַהּ לר"י דִּבְרֵישׁ פ"ב דְּקִדּוּשִׁין (דַּף מב.) מַשְׁמַע דְּמִלְּתֵהּ דְּרַבִּי יִצְחָק מֵאִישׁ לְפִי אָכְלוֹ נָפְקָא וְאוֹמֵר ר"י דְּהָתָם מִשּׁוּם דְּמֵאִישׁ שֶׂה מַפִּיק לִשְׁלִיחוּת דְּלָא מָצֵי מַפִּיק שְׁלִיחוּת מֵאִישׁ לְפִי אָכְלוֹ לְכָךְ נָפְקָא דְּרַבִּי יִצְחָק מֵאִישׁ לְפִי אָכְלוֹ אֲבָל תַּלְמוּדָא דְּהָכָא נָפְקָא לֵהּ שְׁלִיחוּת מִדְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה וּלְכָךְ מוּקֵי אִישׁ שֶׂה לְכִדְרַבִּי יִצְחָק דְּמַשְׁמַע דְּמַיְרֵי בִּזְכִיָּה טְפֵי מֵאִישׁ לְפִי אָכְלוֹ: **אִישׁ** זוֹכֶה וְאֵין קָטָן זוֹכֶה תֵּמַהּ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ קְרָא וְהָא קיי"ל דְּאֵין שְׁלִיחוּת לְקָטָן וּבְפֶ' קַמָּא דְּבָבָא מְצִיעָא (דַּף יב.) מוּכָח דִּזְכִיָּה מִטַּעַם שְׁלִיחוּת וְכִי תֵּימָא מֵהָכָא קיי"ל דְּאֵין לוֹ שְׁלִיחוּת אַכַּתִּי קָשֶׁה אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמַעֵט דְּאֵינוֹ זוֹכֶה הָא אֲפִילּוּ לְעַצְמוֹ אֵין לוֹ זְכִיָּה בִּמְצִיאָתוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם כִּדְאָמְרִינַן בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין דַּף נט.) וְיֵ"שׁ לוֹמַר דְּדַוְקָא מְצִיאָה אֲבָל מַתָּנָה דְּדַעַת אַחֶרֶת מַקְנָה אוֹתוֹ עָדִיף כְּדְמַסִּיק בִּשְׁנַיִם אוֹחֲזִין (ב"מ דַּף יב:) וְכֵן בְּפֶרֶק הִתְקַבֵּל (גִּטִּין דַּף סד:) קָאָמְרִינַן צְרוֹר וְזוֹרְקוֹ אֱגוֹז וְנוֹטְלוֹ זוֹכֶה לְעַצְמוֹ אַפֵּי' לְגַבֵּי קִנְיָן דְּאוֹרָיְתָא: **רַבִּי** שִׁמְעוֹן נָמֵי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי תֵּמַהּ דִּלְמָא סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה וְתַרְתֵּי שָׁמְעַת מִנָּהּ כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל לְרַבִּי יְהוּדָה: **שֶׁמָּא** יְדַקְדְּקוּ בּוֹ וִיבִיאוּהוּ לִידֵי פְּסוּל תֵּמַהּ דְּבָעֵי לְמֵימַר דְּגֵרִים מְדַקְדְּקִים בְּיוֹתֵר וְדָמֵי לְהָא דְּאָמְרִינַן (חֻלִּין דַּף ד.) כָּל מִצְוָה שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ גֵּרִים וְכוּתִים הַרְבֵּה מְדַקְדְּקִים בָּהּ יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל וּבִירֻשַׁלְ' גָּרֵיס אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר יִצְחָק בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרוֹת שֶׁל גֵּרִים שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֵן מְקַלְקְלִים אֵין מְדַקְדְּקִין וִיבִיאוּהוּ לִידֵי פְּסוּל וּבְכָל דֻּכְתָּא נָמֵי חָזֵינַן דְּגֵרִים לָא דָּיְקֵי בְּמִצְוֹת כְּיִשְׂרְאֵלִים וְהָכָא קָאָמַר דְּגֵרִים מְדַקְדְּקִים יוֹתֵר:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ד:
ב מיי׳ פב׳ מהל׳ שלוחין ושותפין הל׳ ב:
ג מיי׳ פה׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:
ד מיי׳ פז׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:
ה מיי׳ פב׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ד:
ו סמג עשין כו, טוש״ע או״ח סי׳ תעה סעי׳ ז:
ז מיי׳ פו׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ א:
ח מיי׳ פו׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ט:
ט מיי׳ פב׳ מהל׳ ביאת מקדש הל׳ י:

מסורת הש״ס

א קידושין מב.
ב לעיל נג:
ג לקמן צו.
ד לעיל מג:
ה זבחים צט:

תורה אור השלם

וְאִם־יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תָּכֹסּוּ עַל־הַשֶּׂה [שמות יב, ד]

וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ כִּי קָרְבַּן יְהֹוָה לֹא הִקְרִיב בְּמֹעֲדוֹ חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא [במדבר ט, יג]

לֹא־יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ־בוֹ כְּכָל־חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ [במדבר ט, יב]

דַּבְּרוּ אֶל־כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בֶּעָשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית־אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת [שמות יב, ג]

לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ [דברים טז, ג]

מסורת הש״ס

א משנה ערזיות
ב תוספתא פסחים
ג שבת קל:
ד יבמות זז:; זבחים לב:
ה לעיל נט.
ו הוריות ה:
ז חגיגה כה:

תורה אור השלם

צו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁלְחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ [במדבר ה, ב]

וַיַּעֲמֹד יְהוֹשָׁפָט בִּקְהַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם בֵּבֵית יְהוָה לִפְנֵי הֶחָצֵר הַחֲדָשָׁה [דברי הימים ב ב, ה]

וְכֵן מִי שֶׁלִּקְּטוּ לוֹ עֲצָמוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ אָמְרִי' בְּמוֹעֵד קָטָן (דף ח.) מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶן כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ וְלָעֶרֶב אֵין מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶן: טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּקָדָשִׁים לָעֶרֶב דַּאֲפִילּוּ יוֹם גּוּפֵהּ מִדְּרַבָּנָן הוּא הִלְכָךְ בַּלַּיְלָה לֵיכָּא אֲנִינוּת: כְּפוֹרֵשׁ מִן הַקֶּבֶר וְצָרִיךְ הַזָּאָה שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי: גמ' לֹא הֻעֲמְדוּ דִּבְרֵיהֶם לְאָסְרוֹ בַּאֲכִילַת פִּסְחוֹ מִפְּנֵי אֲנִינוּת דְּדִבְרֵיהֶם דְּהָא פֶּסַח כֶּרֶת הוּא אֲבָל אֲכִילַת קָדָשִׁים עֲשֵׂה בְּעַלְמָא הוּא וְאִכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כֻּפַּר בָּהֶם (שמות כ״ט:ל״ג): מִלַּקֵּט מַשְׁמַע הוּא עֲצָמוֹ לְקָטָן: מַחֲלֹקֶת בְּעֶרֶל נָכְרִי שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה בְּנִכְרִיּוּתוֹ דב"ה סְבְרִי גְּזֵרָה שָׁמָא יִטַּמֵּא בְּמֵת לַשָּׁנָה הַבָּאָה עה"פ וְיֹאמַר אֶשְׁתְּקַד לֹא טָהַרְתִּי מִכָּל טוּמְאָ' עַד יוֹם ע"פ שֶׁנִּתְגַּיַּרְתִּי וְטָבַלְתִּי וְאָכַלְתִּי וְהִשְׁתֶּא נָמֵי אֶטְבֹּל וְאֵיכוֹל וְלֹא יָדַע דְּאֶשְׁתְּקַד נָכְרִי הָוֶה וְלֹא קִבֵּל טֻמְאָה בְּנִכְרִיּוּתוֹ אֲבָל עַכְשָׁו הוּא טָמֵא הִלְכָךְ כְּשֶׁמִּתְגַּיֵּר מַמְתִּין שִׁבְעָה שֶׁאֵין לוֹ טֻמְאָה שֶׁעֲבָרָה עָלָיו שֶׁלֹּא טָהַר מִמֶּנָּה וּאע"ג דְּמִשּׁוּם זִיבָה בָּעֵי שְׁמֹנָה מִשּׁוּם כַּפָּרָה כְּיָון דְּאִי אֶפְשָׁר דִּלְיָתֵי כַּפָּרָה דְּהָא לֹא קִבֵּל טֻמְאָה בְּנִכְרִיּוּתוֹ אִי אָמְרִתְּ נִגּוֹר לֹא מִיתֵי לְעוֹלָם פֶּסַח וְכוּלֵּי הַאי לֹא גָּזְרוּ: אֲבָל עֶרֶל יִשְׂרָאֵל שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ עַכְשָׁו טֻמְאָה הוּא נִזְהָר בָּהּ שֶׁאַף בַּעֲרֵלָתוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם לֵיכָּא לְמִגְזַר בֵּהּ מִשּׁוּם שְׁנָה הַבָּאָה: עֶרֶל הַזָּאָה וְאִזְמֶל סִימָנֵי הֲלָכוֹת הֵם: הָא דַּאֲמַרַן דַּחֲזֵי לְאַרְתָּא וּמִשּׁוּם גְּזֵרָה דְּשָׁנָה הַבָּאָה דְּחֲזֵי ב"ה: וְאֵינָהּ דּוֹחָה שַׁבָּת בְּפֶ' אֵלּוּ דְּבָרִים וְלֹא עֲבִיד פֶּסַח וּשְׁבוּת דְּרַבָּנָן הוּא: אֵין מְבִיאִין אוֹתוֹ אִזְמֶל לְמִילָה: דֶּרֶךְ חֲצֵרוֹת אַף עַל גַּב דִּרְשׁוּיוֹת דְּרַבָּנָן נִינְהוּ וְיִדְחֶה פִּסְחוֹ שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ זָכָר לָמוּל מְעַכְּבוֹ דְּתַנְיָא מִילַת זְכָרָיו וַעֲבָדָיו מְעַכְּבִין אֶת הַפֶּסַח וְלֵיכָּא לְמֵימַר מִשּׁוּם כָּרֵת דְּעֶרֶל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל וְגוֹ' דְּמִילָה דְּדָחֲיָא שַׁבָּת בְּזַמָּנָהּ וְקָטָן לָאו בַּר כָּרֵת הוּא: אוֹנֵן וַאֲנִינוּת לַיְלָה מִדְּרַבָּנָן דַּאֲמַרַן לְעֵיל אוֹכֵל פִּסְחוֹ לָעֶרֶב: מִצְוָרַע שֶׁטָּבַל וְהֶעֱרִיב שִׁמְּשׁוֹ בַּשְּׁבִיעִי נִכְנָס בַּשְּׁמִינִי לְמַחֲנֶה לְוִיָּה לְשַׁעֵר נְקֻנּוֹר שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ בְּקֻדַּשַּׁת עֲזָרָה כְּדִכְתִיב בְּקָרָא (ויקרא י"ד:י"א) וְהָעֲמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר אֵת הָאִישׁ הַמִּטַּהֵר וְאֹתָם לִפְנֵי ה' וְגוֹ' וּבְעֲזָרָה עַצְמָהּ לֹא הָיָה נִכְנָס אֶלָּא מַכְנִיס יָדָיו לַבָּהֶנוֹת לְפִי שֶׁאֵין מְחַסַּר כְּפוּרִים נִכְנָס לָהּ כְּדַאֲמְרִי' [בְּמַכּוֹת] (דף ח:) טָמֵא יִהְיֶה לְרַבּוֹת טְבוּל יוֹם עוֹד טֻמְאָתוֹ בּוֹ לְרַבּוֹת מְחַסַּר כְּפוּרִים שֶׁאִם נִכְנָסוּ לַמִּקְדָּשׁ חַיָּבִין כָּרֵת: וְרֵאָה קָרֵי בּוֹ בְּיוֹם וְנִדָּחָה מִמַּחֲנֶה לְוִיָּה כִּדְאָמְרִי' בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (דף סז:) דְּבַעַל קֶרִי מִשְׁתַּלֵּחַ חוּץ לְשִׁתֵּי מַחֲנוֹת וְטוֹבֵל לְקֻרְוָיָיו דִּלְקַרְעָתוֹ טָבַל מֵאֶתְמוֹל אַף עַל פִּי שֶׁטְּבוּל יוֹם אֶחָד דְּקֶרִי אֵינוֹ נִכְנָס דִּכְתִיב (דְּבָרִים כ"ג:י"ב) כִּי יִהְיֶה בְךָ אִישׁ וְגוֹ' וּכְבָא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה וְה נִכְנָס לְהַר הַבַּיִת כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל פִּסְחוֹ לָעֶרֶב: יָבֹא עֲשֵׂה דְּפֶסַח שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּרֵת וְיִדָּחֶה עֲשֵׂה דְּטְבוּל יוֹם בְּהַר הַבַּיִת שֶׁאֵין בּוֹ כָּרֵת אֶלָּא בָּעֲזָרָה וְאִי מִשּׁוּם דְּמַכְנִיס יָדָיו לָעֲזָרָה הָא אָמְרִינַן בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים בפ"ג (דף לב:) אִיכָּא לְמ"ד בִּיאָה בְּמִקְצָת לָאו שְׁמָהּ בִּיאָה וְאִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר הוֹאִיל וְהַתּוֹרָה לוֹ אוֹתָהּ בִּיאָה מִקְצָת לְצָרְעָתוֹ אע"פ שֶׁעָנוּשׁ כָּרֵת מִשּׁוּם מְחַסַּר כְּפוּרִים וְהִתִּירוֹ הַכָּתוּב דִּכְתִיב לְקֻרְוָיָיו ה' הַתּוֹרָה לוֹ אַף לְקֻרְוָיָיו: וא"ר יוֹחָנָן עֲשֵׂה שֶׁאֵין בּוֹ כָּרֵת דְּקָאָמַר תִּנָּא דְּבָרֶיהָ לָאו דַּוְקָא דְּאֲפִילּוּ עֲשֵׂה אֵין בּוֹ בְּטְבוּל יוֹם בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה אֶלָּא דְּרַבָּנָן הוּא וּקְרָא דְּכָבָא הַשֶּׁמֶשׁ בְּמַחֲנֵה שְׁכִינָה קָאָמַר: חֲצַר הַחֲדָשָׁה הַר הַבַּיִת וְקָרֵי לָהּ חֲדָשָׁה מִפְּנֵי חִדּוּשׁ וְהוֹסִיפוּ עַל קְדֻשָּׁתוֹ בּוֹ בַּיּוֹם וְאָמְרוּ טָבוּל יוֹם לֹא יִכָּנֵס לָהּ וְהָכִי גָּמִיר ר' יוֹחָנָן מֵרַבֵּהּ דְּדָבָר זֶה חִדּוּשׁ וְגַבֵּי פֶּסַח לֹא הֻעֲמְדוּ דִּבְרֵיהֶם לְאִסּוּר (דְּמִצּוֹרָע) [דְּבַעַל קֶרִי] מִלְּבוֹא אֶלָּא הִתִּירוּהוּ לִכָּנֵס וּלְטַהֵר שֶׁלֹּא יִדָּחֶה מִפֶּסַח:

גַּבֵּי פֶּסַח לֹא הֻעֲמְדוּ דִּבְרֵיהֶם בְּמִקּוֹם כָּרֵת הָא דִּלְא קָאָמַר מִשּׁוּם דְּפֶסַח מִצְוָה עוֹבֶרֶת מִשּׁוּם דְּיֵשׁ קָדָשִׁים דְּמִצְוָתָן נָמֵי עוֹבֶרֶת כְּגוֹן תּוֹדָה דְּאֵין נֶאֱכָלֶת אֶלָּא לְיוֹם וְלַיְלָה: אֲבָל עֶרֶל יִשְׂרָאֵל ד"ה טוֹבֵל תֵּמַהּ לְרִיבְ"א דְּלֹא מָצִינוּ בְּשׁוּם מָקוֹם טְבִילָה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁמֵּל אֲפִילּוּ מִדְּרַבָּנָן: וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּבַר תּוֹרָה אֲפִילּוּ עֲשֵׂה אֵין בּוֹ ר' יוֹחָנָן לֹא פְּלִיג אַבְּרִיתָא דְּלָאו תַּנָּא הוּא כְּדִמּוֹכַח בפ"ק (דף ח.) גַּבֵּי אֵין אֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן דְּלָא מְשַׁנֵּי אַר' יוֹחָנָן רַבִּי יוֹחָנָן תַּנָּא הוּא וּפְלִיג כְּדַמְשַׁנֵּי אַרַב אֶלָּא פְּרוּשִׁי מְפָרֵשׁ לָהּ וְכֵן מוֹכֵחַ דְּגַבֵּי יוֹלֶדֶת שֶׁהִיא טְבוּלַת יוֹם אָרוּחַ כְּתִיב (ויקרא י"ב:ד') וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא מַשְׁמַע הָא לְמַחֲנֵה לְוִיָּה תָּבֹא: טָבוּל יוֹם לֹא יִכָּנֵס בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה לֹא בְּכָל הַמַּחֲנֶה אֶלָּא מֻעֱזֶרֶת נָשִׁים וּלְפָנִים בְּמִסְכֶּת כֵּלִים (פ"א מִשְׁנָה ח) עֻזֶּרֶת נָשִׁים מְקֻדָּשׁ הֵימֶנּוּ שֶׁאֵין טְבוּל יוֹם נִכְנָס לְשָׁם אֲבָל בְּהַר הַבַּיִת הָיָה נִכְנָס וּקְרֵי חָצֵר לָעֻזֶּרֶת נָשִׁים כְּדִתְנַן פ"ב דְּמִדּוֹת עֻזֶּרֶת נָשִׁים הָיְתָה אֹרֶךְ קל"ה וְאַרְבָּעָה לְשָׁכוֹת הָיוּ בְּאַרְבָּעָה מִקְצֻעוֹתֶיהָ שֶׁל מ' אַמָּה וְלֹא הָיוּ מְקוּרוֹת וְכֵן הֵם עֲתִידוֹת לִהְיוֹת כְּדִכְתִיב וַיּוֹצִיאֵנִי אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה וְגוֹ' וא"ת מְנָא לֵהּ דְּגָזְרוּ עַל טְבוּל יוֹם דִּלְמָא עַל טֻמְאַ מֵת גָּזְרוּ שֶׁהָיָה מַתִּר בְּכָל מַחֲנֵה לְוִיָּה וי"ל דְּטֻמְאַ מֵת אַפֵּי' בְּחֵיל גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס כְּדִתְנַן בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים (שָׁם) הַחֵיל מְקֻדָּשׁ הֵימֶנּוּ שֶׁאֵין נִכְרִים וּטְמֵאֵי מֵתִים נִכְנָסִין לְשָׁם וְהָא דְּנָקֵט בַּבְּרִיתָא וְרֵאָה קָרֵי בּוֹ בַּיּוֹם וְלֹא נָקֵט טְבוּל יוֹם דְּשָׁאַר טֻמְאִים רַבּוּתָא נָקֵט לָא מְבַעְיָא שְׁאַר טֻמְאִים דְּמִדְאוֹרַיְתָא מַתִּרִים לְכָנֵס אֶלָּא אֲפִילּוּ בַּעַל קֶרִי דְּמִשְׁתַּלֵּחַ מִדְּאוֹרַיְתָא חוּץ לִשְׁתֵּי מַחֲנוֹת דְּלֵוִיָּה וּלְעֶזְרָה אֲפִילּוּ אע"פ שֶׁאֵין בּוֹ כָּרֵת דְּמִשְׁתַּלֵּחַ מִדְּאוֹרַיְתָא חוּץ לְעֶזְרָה אֶלָּא הוּא הַדִּין חוּץ לַחֵיל:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ ביאת מקדש הל׳ ג׳:
ב מיי׳ פו׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ט:
ג מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ ז:
ד מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ ז:
ה מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ י:
ו סמג עשין כח, טוש״ע יו״ד סי׳ רסו סעי׳ ב:
ז מיי׳ פב׳ מהל׳ מילה הל׳ ו:
ח מיי׳ פו׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ו מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:
ב מיי׳ פ״ה מהל׳ קרבן פסח הל׳ א:
ג מיי׳ פ״ה מהל׳ קרבן פסח הל׳ ב:
ד מיי׳ פ״ה מהל׳ קרבן פסח הל׳ ג:

בוֹדְקִין לְעוֹשֵׁי פֶּסַח וא״ת דְּמַשְׁמַע הָכָא דְּוָקָא לְעוֹשֵׁי פֶּסַח הִתִּירוּ ע״י בְּדִיקָה מִשּׁוּם שֶׁבּוֹדְקִין מֵהַלְכִין בְּבֵית הַפְּרָס ע״י בְּדִיקָה לַעֲשׂוֹת פֶּסַח אִם אֵין לוֹ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת: וְאֵין בּוֹדְקִין לְאוֹכְלֵי תְרוּמָה אֶלָּא יָמִתִּין וְיִקְיוֹף אוֹ יוֹם אוֹ יוֹמַיִם עַד שֶׁמַּגִּיעַ אֶל תְּרוּמָתוֹ וְאוֹכְלָהּ: ה״ג מַאי בּוֹדְקִין הֵיאַךְ יִבְדּוֹק: מְנַפֵּחַ בֵּית הַפְּרָס הוּא שֶׁדֶּה שֶׁנֶּחֱרַשׁ בָּהּ קֶבֶר כְּדִתְנַן (אָהֳלוֹת פי״ז מ״א) הַחוֹרֵשׁ בֵּית הַקֶּבֶר הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה בֵּית הַפְּרָס מִלְּא מַעֲנָה מֵאָה אַמָּה וּגְזוּר רַבָּנָן שֶׁמָּא כִּתְּתָה מַחֲרֵישָׁה אֶת הָעֲצָמוֹת וּפִזְּרָתַן בְּאֹרֶךְ הַמַּעֲנָה וְיֵשׁ כָּאן עֶצֶם כְּשִׁעוּרָה וְיֵעָבֵר וְיִסְּטֶנּוּ וְעֶצֶם כְּשִׁעוּרָה מִטַּמְּאָה בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא דְּהַיְנוּ הֶסֵּט הַלְּבָדָּ מְנַפְּחוֹ בְּפִיו וְאִם יֵשׁ עֶצֶם גָּדוֹל יִרְאֶנּוּ וְעֶצֶם כְּשִׁעוּרָה נִדְחֶה בִּנְפִיחָתוֹ וְאֹהֶל אֵין מִטַּמְּאוֹ דְּהָא אֵין טַמְאַת אֹהֶל בַּעֲצָמוֹת אֶלָּא רֹב בְּנָיָן וְרֹב מְנָיָן: שֶׁנִּידַּשׁ בְּרֶגֶל טָהוֹר שֶׁדְּרִיסַת הָרַגְלַיִם הֶעֱבִירַתְן וְהַבָּא לַעֲשׂוֹת פִּסְחוֹ יִבְדּוֹק אִם נִידַּשׁ וְיֵעָבֵר אֲבָל לַאֲכִילַת תְּרוּמָה לֹא סָמְכִי׳ עָלָהּ שֶׁיָּכוֹל לְהַמְתִּין וּבֵית הַפְּרָס מִדְּבְרֵיהֶם וְלֹא הֶעֱמִידוּם בְּמָקוֹם כֶּרֶת דְּפֶסַח: מַתְנִי׳ מִי שֶׁהָיָה טָמֵא: א״כ לָמָּה נֶאֱמַר טָמֵא בגמ׳ פָּרִיךְ הָא אִצְטְרִיךְ דְּאִי בָּעֵי לְמִטְבַּד בָּרֹאשׁוֹן לָא מָצֵי עָבֵיד אֶלָּא אַדֶּרֶךְ רְחוֹקָה קָאֵי דְּאָנוּס הָוֵי דְּלָא מָצֵי לְמִטְבַּד ע״י שְׁלוּחוֹ עָבִיד כמ״ד בַּגְּמָרָא הוּרְצָה וְהִלְכָךְ הוֹאִיל וּשְׁאָר אֲנָסִין אִדְּחוֹ לְשֵׁנִי אֹנֶס דְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה ל״ל דְּאַדְּכַר רַחֲמָנָא טִפֵּי מֵאֹנֶס אַחֲרִינָא הָא דֶּרֶךְ רְחוֹקָה אָנוּס הוּא שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַנֵּס כָּל שְׁעַת שְׁחִיטָה כְּדַאֲמְרִינַן בגמ׳ וּלְאַשְׁמְעִינַן דְּאִי בָּעֵי לְמֶעְבַּד לָא מָצֵי עָבֵיד לֹא מָצִינוּ לְמֵימַר דְּהָא וַדַּאי מָצֵי עָבֵיד כמ״ד הוּרְצָה: שֶׁאִלּוּ פְּטוּרִין מִן הַהִכָּרֵת טָמֵא וְדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְשֵׁנִי אֹנֶס וְאִלּוּ חַיָּבִין מִפְּרֵשׁ בַּגְּמָרָא: גְּמ׳ שֶׁחָטוּ וְזָרְקוּ עָלָיו וְלָעֲרֵב יָבֹא ומ״מ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה הוּא שֶׁאֵין יָכוֹל לְכַנֵּס בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה דְּהַיְנוּ כָּל שֵׁשׁ שָׁעוֹת עַד שְׁקִיעַת הַחַמָּה: הוּרְצָה וּפְטוּר מִן הַשֵּׁנִי: כְּטָמֵא וְלֹא עָשָׂה כְּלוּם וְזָקוּק לְשֵׁנִי: מִדְּקָתָנֵי וְלֹא עָשָׂה מִכְּלָל דְּאִי בָּעֵי מָצֵי עָבֵיד וַאֲטָמֵא לֵיכָּא לְאוֹקְמָא וְעַל כָּרְחָיךְ אֲדֶרֶךְ רְחוֹקָה קָא מַכְּדַּר: וְלִיטַעֲמֵךְ סֵיפָא גַּבֵּי שֵׁנִי נֶאֱנַס דְּתָנָא תּוּ זְמָנָא אַחֲרִיתִי וְלֹא עָשָׂה אַהֲנֵי מוֹקְמַתְּ לָהּ הָלֹא שֵׁנִי וְלֹא יָדַע שֶׁהַיּוֹם פֶּסַח הֲרֵי שֵׁנִי וְנֶאֱנַס וּמַאי אִי בָּעֵי אִכָּא לְמֵימַר הָכָא אֶלָּא מַאי אִית לְךָ לְמֵימַר בְּלֹא עָשָׂה דְּסֵיפָא מֵזִיד קָתָנֵי בַּהֲדֵיהּ וַעֲלָהּ קָאֵי וְלֹא עָשָׂה דְּאִי בָּעֵי הָוֵה עָבִיד: ה״נ גַּבֵּי לֹא עָשָׂה דְּרֵישָׁא אוֹנֵן קָתָנֵי בַּהֲדֵיהּ וְעָלָה קָאֵי וְלֹא עָשָׂה דְּאִי בָּעֵי עָבִיד כִּדְאָמְרִי׳ בְּפֶ׳ הָאִשָּׁה (דף צא.) הָאוֹנֵן וְהַמְפֻקָּחַ הַגַּל כו׳ שׁוֹחֲטִין עָלֵיהֶן: מַתְנִי׳ נִמְי דַּיְקָא דְּמֵזִיד וְאוֹנֵן קָתָנֵי בָּהּ: אַהֲנֵי׳ קָתָנֵי חַיָּבִין בְּהַכָּרֵת: וְר׳ נַחְמָן דְּאָמַר לָא תְּנַן אוֹנְנִין בְּרֵישָׁא וְלֹא עָשָׂה אַדֶּרֶךְ רְחוֹקָה קָאֵי אָמַר לָךְ סֵיפָא וְדַאי מֵזִיד מִחַסְּרָא בָּהּ וְעָלָה קָאֵי וְלֹא עָשָׂה דְּסֵיפָא וְחַיָּבִין בְּהַכָּרֵת נִמְי עָלֶיהָ קָאֵי וְהָא דְּתָנֵי חַיָּבִין לְשׁוֹן רַבִּים אַיְידֵי דְּתָנָא פְּטוּרִין תָּנָא נִמְי חַיָּבִין (אָמַר הַמַּגִּיהַּ בְּקָצַת פִּי׳ רַשׁ״י זֶה אֵינוֹ) וְתַמָּהּ לִי אַמַּאי לֹא אָמַר ר״נ מִנָּא אָמֵינָא לַהּ דְּקָתָנֵי א״כ לָמָּה נֶאֱמַר דֶּרֶךְ רְחוֹקָה שֶׁאִלּוּ פְּטוּרִין כו׳ מִדְּקָאָמַר לָמָּה נֶאֱמַר ש״מ דְּאִי בָּעֵי לְמֶעְבַּד עָבִיד כמ״ד כר״נ דְּאִי כְּרַב שֵׁשֶׁת אֲצְטְרִיךְ דְּאִי בָּעֵי לְמֶעְבַּד דְּלָא לֶעֱבֵד (עַד כָּאן):

בּוֹדְקִין לְעוֹשֵׁי פֶּסַח, וְאֵין בּוֹדְקִין לְאוֹכְלֵי תְרוּמָה. א(א)מַאי בּוֹדְקִין (לְעוֹשֵׁי פֶּסַח)? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְנַפֵּחַ בֵּית הַפְּרָס וְהוֹלֵךְ. רַב יְהוּדָה בַּר אַבָּיֵי מִשְׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר: בֵּית הַפְּרָס שֶׁנִּידַּשׁ טָהוֹר.

הֲדַרַן עֲלָךְ הָאִשָּׁה

בג(ב)מַתְנִי׳ **מִי שֶׁהָיָה טָמֵא אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן — יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי. שָׁגַג אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן — יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר טָמֵא אוֹ שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה? שֶׁאִלּוּ פְּטוּרִין מֵהַכָּרֵת, וְאֵלּוּ חַיָּבִין בְּהַכָּרֵת.** ג[ג]גְּמ׳ אִיתְּמַר: הָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וּשְׁחָטוֹ וְזָרְקוּ עָלָיו, רַב נַחְמָן אָמַר: הוּרְצָה. רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: לֹא הוּרְצָה. רַב נַחְמָן אָמַר: הוּרְצָה, מֵיחַס הוּא דְּחַס רַחֲמָנָא עָלָיו. וְאִי עָבֵיד — תָּבֵא עָלָיו בְּרָכָה. וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: לֹא הוּרְצָה, מִידְּחֵא דַּחְיֵיהּ רַחֲמָנָא כְּטָמֵא. אָמַר רַב נַחְמָן: מְנָא אָמֵינָא לַהּ, דְּתָנַן: מִי שֶׁהָיָה טָמֵא אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן — יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי. מִכְּלָל דְּאִי בָּעֵי — עָבֵד. הָרֵי שָׁגַג, וַהֲרֵי נֶאֱנַס! אֶלָּא, מֵזִיד קָתָנֵי בַּהֲדַיְיהוּ. הָכָא נָמֵי: אוֹנֵן קָתָנֵי בַּהֲדַיְיהוּ. אָמַר רַב אָשֵׁי: מַתְנִיתִין נָמֵי דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי: אֵלּוּ פְּטוּרִין מֵהַכָּרֵת וְאֵלּוּ חַיָּבִין בְּהַכָּרֵת. אַהֲנֵי? אֵילֵימָא אַשּׁוֹגֵג וְנֶאֱנָס, שׁוֹגֵג וְנֶאֱנָס בְּנֵי כָּרֵת נִינְהוּ?! אֶלָּא לָאו — אַמֵּזִיד וְאוֹנֵן. ד(ג)וְרַב נַחְמָן אָמַר לָךְ: לְעוֹלָם אַמֵּזִיד לְחוֹדֵיהּ. וּבְדִין הוּא דְּאִיבְּעִי לֵיהּ לְמִיתְנֵא ״חַיָּיב״, וְהַאי דְּקָתָנֵי ״חַיָּבִין״ — אַיְידֵי דְּתָנָא רֵישָׁא ״פְּטוּרִין״, תָּנָא סֵיפָא ״חַיָּבִין״. ה(ד)אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דְּתַנְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: נֶאֱמַר ״טָמֵא״, וְנֶאֱמַר ״בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה״, מָה שֶׁבּוֹדְקִין לְעוֹשֵׁי פֶּסַח, וְאֵין בּוֹדְקִין לְאוֹכְלֵי תְרוּמָה. אַמַּאי בּוֹדְקִין לְעוֹשֵׁי פֶּסַח וְאֵין בּוֹדְקִין לְאוֹכְלֵי תְרוּמָה? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְנַפֵּחַ בֵּית הַפְּרָס וְהוֹלֵךְ. רַב יְהוּדָה בַּר אַבָּיֵי מִשְׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר: בֵּית הַפְּרָס שֶׁנִּידַּשׁ טָהוֹר.

הֲדַרַן עֲלָךְ הָאִשָּׁה

מִי שֶׁהָיָה טָמֵא אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן — יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי. שָׁגַג אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן — יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר טָמֵא אוֹ שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה? שֶׁאִלּוּ פְּטוּרִין מֵהַכָּרֵת, וְאֵלּוּ חַיָּבִין בְּהַכָּרֵת. אַהֲנֵי? אֵילֵימָא אַשּׁוֹגֵג וְנֶאֱנָס, שׁוֹגֵג וְנֶאֱנָס בְּנֵי כָּרֵת נִינְהוּ?! אֶלָּא לָאו — אַמֵּזִיד וְאוֹנֵן. וְרַב נַחְמָן אָמַר לָךְ: לְעוֹלָם אַמֵּזִיד לְחוֹדֵיהּ. וּבְדִין הוּא דְּאִיבְּעִי לֵיהּ לְמִיתְנֵא ״חַיָּיב״, וְהַאי דְּקָתָנֵי ״חַיָּבִין״ — אַיְידֵי דְּתָנָא רֵישָׁא ״פְּטוּרִין״, תָּנָא סֵיפָא ״חַיָּבִין״. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דְּתַנְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: נֶאֱמַר ״טָמֵא״, וְנֶאֱמַר ״בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה״, מָה

מִי שֶׁהָיָה טָמֵא אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן — יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי. שָׁגַג אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן — יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר טָמֵא אוֹ שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה? שֶׁאִלּוּ פְּטוּרִין מִן הַהִכָּרֵת טָמֵא וְדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְשֵׁנִי אֹנֶס וְאֵלּוּ חַיָּבִין מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא: גְּמ׳ שֶׁחָטוּ וְזָרְקוּ עָלָיו וְלָעֲרֵב יָבֹא ומ״מ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה הוּא שֶׁאֵין יָכוֹל לְכַנֵּס בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה דְּהַיְנוּ כָּל שֵׁשׁ שָׁעוֹת עַד שְׁקִיעַת הַחַמָּה: הוּרְצָה וּפְטוּר מִן הַשֵּׁנִי: כְּטָמֵא וְלֹא עָשָׂה כְּלוּם וְזָקוּק לְשֵׁנִי: מִדְּקָתָנֵי וְלֹא עָשָׂה מִכְּלָל דְּאִי בָּעֵי מָצֵי עָבֵיד וַאֲטָמֵא לֵיכָּא לְאוֹקְמָא וְעַל כָּרְחָיךְ אֲדֶרֶךְ רְחוֹקָה קָא מַכְּדַּר: וְלִיטַעֲמֵךְ סֵיפָא גַּבֵּי שֵׁנִי נֶאֱנַס דְּתָנָא תּוּ זְמָנָא אַחֲרִיתִי וְלֹא עָשָׂה אַהֲנֵי מוֹקְמַתְּ לָהּ הָלֹא שֵׁנִי וְלֹא יָדַע שֶׁהַיּוֹם פֶּסַח הֲרֵי שֵׁנִי וְנֶאֱנַס וּמַאי אִי בָּעֵי אִכָּא לְמֵימַר הָכָא אֶלָּא מַאי אִית לְךָ לְמֵימַר בְּלֹא עָשָׂה דְּסֵיפָא מֵזִיד קָתָנֵי בַּהֲדֵיהּ וַעֲלָהּ קָאֵי וְלֹא עָשָׂה דְּאִי בָּעֵי הָוֵה עָבִיד: ה״נ גַּבֵּי לֹא עָשָׂה דְּרֵישָׁא אוֹנֵן קָתָנֵי בַּהֲדֵיהּ וְעָלָה קָאֵי וְלֹא עָשָׂה דְּאִי בָּעֵי עָבִיד כִּדְאָמְרִי׳ בְּפֶ׳ הָאִשָּׁה (דף צא.) הָאוֹנֵן וְהַמְפֻקָּחַ הַגַּל כו׳ שׁוֹחֲטִין עָלֵיהֶן: מַתְנִי׳ נִמְי דַּיְקָא דְּמֵזִיד וְאוֹנֵן קָתָנֵי בָּהּ: אַהֲנֵי׳ קָתָנֵי חַיָּבִין בְּהַכָּרֵת: וְר׳ נַחְמָן דְּאָמַר לָא תְּנַן אוֹנְנִין בְּרֵישָׁא וְלֹא עָשָׂה אַדֶּרֶךְ רְחוֹקָה קָאֵי אָמַר לָךְ סֵיפָא וְדַאי מֵזִיד מְחַסְּרָא בָּהּ וְעָלָה קָאֵי וְלֹא עָשָׂה דְּסֵיפָא וְחַיָּבִין בְּהַכָּרֵת נִמְי עָלֶיהָ קָאֵי וְהָא דְּתָנֵי חַיָּבִין לְשׁוֹן רַבִּים אַיְידֵי דְּתָנָא פְּטוּרִין תָּנָא נִמְי חַיָּבִין (אָמַר הַמַּגִּיהַּ בְּקָצַת פִּי׳ רַשׁ״י זֶה אֵינוֹ) וְתַמָּהּ לִי אַמַּאי לֹא אָמַר ר״נ מִנָּא אָמֵינָא לַהּ דְּקָתָנֵי א״כ לָמָּה נֶאֱמַר דֶּרֶךְ רְחוֹקָה שֶׁאִלּוּ פְּטוּרִין כו׳ מִדְּקָאָמַר לָמָּה נֶאֱמַר ש״מ דְּאִי בָּעֵי לְמֶעְבַּד עָבִיד כמ״ד כר״נ דְּאִי כְּרַב שֵׁשֶׁת אֲצְטְרִיךְ דְּאִי בָּעֵי לְמֶעְבַּד דְּלָא לֶעֱבֵד (עַד כָּאן):

מָה שֶׁבְּוֹדְקִין לְעוֹשֵׁי פֶּסַח, וְאֵין בּוֹדְקִין לְאוֹכְלֵי תְרוּמָה. אַמַּאי בּוֹדְקִין לְעוֹשֵׁי פֶּסַח וְאֵין בּוֹדְקִין לְאוֹכְלֵי תְרוּמָה? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְנַפֵּחַ בֵּית הַפְּרָס וְהוֹלֵךְ. רַב יְהוּדָה בַּר אַבָּיֵי מִשְׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר: בֵּית הַפְּרָס שֶׁנִּידַּשׁ טָהוֹר.

הֲדַרַן עֲלָךְ הָאִשָּׁה

בג(ב)מַתְנִי׳ **מִי שֶׁהָיָה טָמֵא אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן — יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי. שָׁגַג אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן — יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר טָמֵא אוֹ שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה? שֶׁאִלּוּ פְּטוּרִין מֵהַכָּרֵת, וְאֵלּוּ חַיָּבִין בְּהַכָּרֵת.** ג(ג)גְּמ׳ אִיתְּמַר: הָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וּשְׁחָטוֹ וְזָרְקוּ עָלָיו, רַב נַחְמָן אָמַר: הוּרְצָה. רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: לֹא הוּרְצָה. רַב נַחְמָן אָמַר: הוּרְצָה, מֵיחַס הוּא דְּחַס רַחֲמָנָא עָלָיו. וְאִי עָבֵיד — תָּבֵא עָלָיו בְּרָכָה. וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: לֹא הוּרְצָה, מִידְּחֵא דַּחְיֵיהּ רַחֲמָנָא כְּטָמֵא. אָמַר רַב נַחְמָן: מְנָא אָמֵינָא לַהּ, דְּתָנַן: מִי שֶׁהָיָה טָמֵא אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן — יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי. מִכְּלָל דְּאִי בָּעֵי — עָבֵד. הָרֵי שָׁגַג, וַהֲרֵי נֶאֱנַס! אֶלָּא, מֵזִיד קָתָנֵי בַּהֲדַיְיהוּ. הָכָא נָמֵי: אוֹנֵן קָתָנֵי בַּהֲדַיְיהוּ. אָמַר רַב אָשֵׁי: מַתְנִיתִין נָמֵי דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי: אֵלּוּ פְּטוּרִין מֵהַכָּרֵת וְאֵלּוּ חַיָּבִין בְּהַכָּרֵת. אַהֲנֵי? אֵילֵימָא אַשּׁוֹגֵג וְנֶאֱנָס, שׁוֹגֵג וְנֶאֱנָס בְּנֵי כָּרֵת נִינְהוּ?! אֶלָּא לָאו — אַמֵּזִיד וְאוֹנֵן. ד(ג)וְרַב נַחְמָן אָמַר לָךְ: לְעוֹלָם אַמֵּזִיד לְחוֹדֵיהּ. וּבְדִין הוּא דְּאִיבְּעִי לֵיהּ לְמִיתְנֵא ״חַיָּיב״, וְהַאי דְּקָתָנֵי ״חַיָּבִין״ — אַיְידֵי דְּתָנָא רֵישָׁא ״פְּטוּרִין״, תָּנָא סֵיפָא ״חַיָּבִין״. ה(ד)אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דְּתַנְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: נֶאֱמַר ״טָמֵא״, וְנֶאֱמַר ״בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה״, מָה

(וְשׁוֹגֵג) דְּאִם הוּא מֵזִיד הַיְנוּ שׁוֹגֵג וי״ל דְּתָנָא תְּרֵי גַּוְנֵי מֵזִיד חַד שֶׁהִנִּיחַ בְּחִנָּם וְאוֹנֵן שֶׁנִּתְעַצֵּל אַגַּב מְרֻרָּהּ וּמַיְרֵי בְּמֵת לוֹ מֵת אַחַר חֲצוֹת אֲבָל קֹדֶם חֲצוֹת אֵינוֹ בְּהַכָּרֵת כִּדְמוֹכַח בְּסוֹף פְּרָקִין וְכֵן אִיתָא בְּהֶדְיָא בְּפֶ׳ טְבוּל יוֹם (זְבָחִים דף ק.) וּלְעֵיל הָוֵי מְצֵי לְמִחְשַׁב נָמֵי אוֹנֵן בַּהֲדֵי הָנָהוּ דְּהֶעֱמִידוּ דִּבְרֵיהֶם בְּמֵת קֹדֶם חֲצוֹת:

מסורת הש״ס

א מועד קטן ה:; עירובין לז:; כתובות כח:
ב ספרי במדבר
ג כתובות ב:
ד תוספתא פסחים; ספרי במדבר
ה חגיגה כה:

תורה אור השלם

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה־טָמֵא לָנֶפֶשׁ אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶּסַח לַיהוָה [במדבר ט, י]

מסורת הש"ס

א לעיל סט:; לעיל פ:; לעיל צ:

ב לעיל סז.

ג תוספתא פסחים

ד תוספתא פסחים

ה תוספתא פסחים; ספרי במדבר

תורה אור השלם

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה־טָמֵא לָנֶפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶּסַח לַיהוָה [במדבר ט, י]

וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפָּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ כִּי קָרְבַּן יְהוָה לֹא הִקְרִיב בְּמֹעֲדוֹ חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא [במדבר ט, יג]

מַה טָּמֵא שֶׁיֵּשׁ סְפֵק בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת אִי לָאו דַּדְחֲיֵהּ רַחֲמָנָא דְּהָא קָמַן קָאֵי: וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה דְּקָא אָסֵר לֵיהּ רַחֲמָנָא לַעֲשׂוֹת: אַף דֶּרֶךְ רְחוֹקָה שֶׁסְּפֵק בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלוּחִים לִשְׁלַח וְקָאָמַר רַחֲמָנָא דְּאֵינוֹ עוֹשֶׂה דְּמִדְּחֲיֵהּ דְּחֵיֵהּ: ר"ע סָבַר אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵאִים שֶׁרָץ וְאע"ג דַּחֲזֵי לְאַרְתֵּא וְהַאי סְפֵק דְּקָאָמַר ה"ק מָה טָּמֵא שֶׁסְּפֵק בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת דַּחֲזֵי לְמֵיכַל לְאַרְתֵּא וַאֲפִילּוּ הָכֵי אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלָיו וַאֲנַן ס"ל שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין הִלְכָךְ הַאי נָמֵי דְּיָכוֹל לְכַנֵּס בִּשְׁעַת אֲכִילָה שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלָיו: וּבוֹעֲלֵי נִדּוֹת שֶׁכָּל אֵלּוּ טָמֵא אֲרַכָּה: וְטָמֵא לַנֶּפֶשׁ: וא"כ דְּאַף אֵלּוּ עוֹשִׂים אֶת הַשֵּׁנִי: לְמָה נֶאֱמַר טָמֵא בְּתִמְיהָּ: אֶלָּא לְמָה נֶאֱמַר דֶּרֶךְ רְחוֹקָה אִי מִשּׁוּם דְּאִי בָּעֵי לְמֶעְבַּד לָא תַּעֲבִיד הָא בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה הוּא וְא"ת שֶׁלֹּא יִשְׁלַח פִּסְחוֹ וְכִדְרַב שֵׁשֶׁת הַאי תַּנָּא לֵית לֵהּ אֶלָּא כְּרַב נָחְמָן סְבִירָא לֵהּ דְּאָמַר הוֹרָצָה דְּאִי בְּעֵי לְמֶעְבַּד לָא תַּעֲבִיד דֶּרֶךְ רְחוֹקָה לְמֵימַר דְּאִי מִחַיְּבָא דְּקָתָנֵי נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת: יָכוֹל לֹא יְהוּ כו' וְלָא קָתָנֵי זָבוֹת וְיוֹלְדוֹת: הָא רַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר בְּפִרְקִין דִּלְעֵיל (פְּסָחִים דף צא.): נָשִׁים בַּשֵּׁנִי שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בְּפָנֵי עַצְמָן: הָא ר"י ור"ש דְּאָמְרִי רִאשׁוֹת: חַיָּב כָּרֵת עַל הָרִאשׁוֹן וְחַיָּב כָּרֵת עַל הַשֵּׁנִי חִיּוּב כָּרֵת יֵשׁ עַל זֶה וְעַל זֶה וּבְחַד גַּבְרָא לָא מִשְׁכַּחַת לֵהּ דְּתַרֵי קְטָלֵי בְּחַד גַּבְרָא לֵיכָּא וְאִם לְעִנְיַן דְּאִם שָׁגַג בְּשֶׁנֵּיהֶן יִתְחַיֵּב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת לֵיכָּא לְמֵימַר הָכִי דְּכָרֵת דְּפֶסַח אֵין חַיָּבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת דְּתָנַן בְּכְרִיתוֹת (דף ב.) הַפֶּסַח וְהַמִּילָה מְצוֹת עֲשֵׂה הֵיא וְאֵין חַטָּאת בָּאָה אֶלָּא עַל שִׁגְגַת כָּרֵת שֶׁל לָאו דִּכְתִיב (ויקרא ד) אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה אֶלָּא נִפְקָא מִנֵּהּ דְּאִם שָׁגַג בָּא' מֵהֶן וְהֵזִיד בַּחֲבֵרוֹ חַיָּב אִי נָמֵי לָגַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר בֵּין שְׁנֵי פְסָחִים: וּפְטוּר עַל הַשֵּׁנִי וְאִם שָׁגַג בָּרִאשׁוֹן וְהֵזִיד בַּשֵּׁנִי פָּטוּר: אַף עַל הָרִאשׁוֹן אִם הֵזִיד אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת עַד שֶׁיְּזִיד אַף בַּשֵּׁנִי אֶבָל אִם עָשָׂה אֶת הַשֵּׁנִי אוֹ שָׁגַג בּוֹ פָּטוּר לְגַמְרֵי דְּשֵׁנִי תַּשְׁלוּמִים דְּרִאשׁוֹן וְתַקָּנָתָא דְּרִאשׁוֹן הוּא וּמֵזִיד שֶׁלּוֹ הוּא גָּמְרוּ שֶׁל כָּרֵת דְּרִאשׁוֹן הִלְכָךְ בְּאַיָּזֶה מֵהֶן שֶׁשָּׁגַג פָּטוּר: וְאַזְדוּ לְטַעְמַיְיהוּ רַבִּי וְרַבִּי נָתָן: שֶׁהִגְדִּיל צָמְחוּ בּוֹ שְׂעָרוֹת: חַיָּבִין לַעֲשׂוֹת אֶת הַשֵּׁנִי דְּקָסָבַר רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ הוּא וְאִית לֵיהּ חִיּוּבָא בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁהּ וְאַפֵּי' לְמַאן דְּלָא אִחֲזֵי בְּרִאשׁוֹן: תַּשְׁלוּמִין דְּרִאשׁוֹן וּמַאן דְּלָא אִחֲזֵי בְּרִאשׁוֹן לָא מְחַיְּב אֲשֵׁנֵי וּמִיהוּ תְּקוּנֵי לְרִאשׁוֹן מִכְּרֵת אִם הֵזִיד בָּרִאשׁוֹן לָא מְתַקֵּן לֵיהּ הִלְכָךְ חַיָּב כָּרֵת עַל הָרִאשׁוֹן וַאֲפִילּוּ עָשָׂה אֶת הַשֵּׁנִי וּפְטוּר עַל הַשֵּׁנִי אִם שָׁגַג בָּרִאשׁוֹן וְהֵזִיד דְּהָא לֵית לֵהּ חִיּוּבָא בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁהּ וּבְרִאשׁוֹן חָרֵי שָׁגַג: תַּקָּנָתָא דְּרִאשׁוֹן מִכְּרֵת דְּיִלֵּהּ דַּאֲפִילּוּ הֵזִיד בָּרִאשׁוֹן הַשֵּׁנִי פּוֹטְרוֹ מִן הַכָּרֵת: אִי נָמֵי קָרְבַּן ה' לֹא הִקְרִיב וְגוֹ' דְּכִי מְשַׁמֵּשׁ בְּאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת וְזֶה בְּלָשׁוֹן אִי דְּרָשִׁינַן לֵיהּ וְלָא קָאֵי אַדְּלָעֵיל מִנֵּהּ לְפָרוּשֵׁי טַעְמָא לְמִלְתָא קְמַיְיתָא כְּמוֹ לְשׁוֹן דְּהָא אֶלָּא מִלְתָא אַחֲרִיתִי הִיא כְּמוֹ כִּי יִקְרָא (דְּבָרִים כב) כִּי תִכְלֶה לַעֲשֵׂר (שָׁם כו) כִּי תִפְגַּע (שְׁמוֹת כג):

ה"ג בְּכָל הַסְּפָרִים וְכֵן גָּרְסִינַן בְּסִפְרֵי (פַּר' בְּהַעֲלוֹתְךָ) מַה טָּמֵא שֶׁאֵין סְפֵק בְּיָדוֹ כו' וּמִתְנֵי הָתָם אַפְלוּגְתָא דר"א ור"ע וּמַיְתֵי ר"ע רְאָיָה לִדְבָרָיו מַה טָּמֵא שֶׁאֵין סְפֵק בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת מִפְּנֵי טַמְאָה אַף דֶּרֶךְ רְחוֹקָה כ"כ שֶׁאֵין סְפֵק בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת שֶׁרְחוֹק כ"כ שֶׁאֵין יָכוֹל לָבֹא בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה לַעֲלֹא אוֹ בְּשָׁעַת אֲכִילָה לָרַב יְהוּדָה וּמַיְתֵי לֵהּ רַב שֵׁשֶׁת מִדְּקָאָמַר וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה מִשְׁמַע דְּלָא הוֹרָצָה דִּלְכָל מִלֵּי יְלֵיף דֶּרֶךְ רְחוֹקָה מִטָּמֵא וּמְשַׁנֵּי רַב נָחְמָן דר"ע סָבַר אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין וּלְכָךְ יְלֵיף דֶּרֶךְ רְחוֹקָה מִטָּמֵא דְּתַרְוַיְיהוּ חָזוּ בְּשָׁעַת אֲכִילָה וְלָא חָזוּ בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה וּלְדִידֵהּ נָמֵי אִם זָרַק לֹא הוֹרְצָה אֲבָל אֲנָא סְבִירָא לִי שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין וְהַשְׁתָּא לֵיכָּא לְמֵילַף דְּלָא הוֹרְצָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה כְּמוֹ בְּטָמֵא מֵת דְּשָׁאנֵי טָמֵא מֵת דְּלָא חָזֵי בְּשָׁעַת אֲכִילָה וְרַב שֵׁשֶׁת סָבַר נָמֵי שׁוֹחֲטִין דְּאֵין סְבָרָא שֶׁיְּחַלְּקוּ בָּזֶה אֶלָּא דְּסִבְרֵי דר"ע גָּמַר מִטָּמֵא מֵת אע"ג דְּלָא דְּמֵי לֵיהּ כ"כ וְנִרְאֶה לר"י דְּלָאו מֵהֵיקֵּשָׁא יְלֵיף דֶּרֶךְ רְחוֹקָה מִטָּמֵא אֶלָּא בְּמַה מְצִינוּ דְּאֵי מֵהֵיקֵּשָׁא מַאי קָא מְשַׁנֵּי רַב נָחְמָן דְּסָבַר שׁוֹחֲטִין מ"מ נִגְמַר מִנֵּהּ דְּאֵין מְשִׁיבִין עַל הַהֶקֵּשׁ וק"ק לר"י דְּאִי לָאו הֶיקֵּשָׁא הוּא אֵיכָּא טוּבָא לְמִפְרַךְ: רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין תַּמִּיד מְנָא לֵהּ דְּהָא לְעֵיל (פְּסָחִים דף צ:) אָמַר דְּמ"ד אֵין שׁוֹחֲטִין סָבַר לֵהּ כְּרַבִּי יִצְחָק דְּאָמַר טְמֵאֵי מֵתִים הָיוּ שֶׁחָל כו' וְקַדֵּרֵשׁ בְּיוֹם הַהוּא אֵין יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת הָא לְמָחָר יְכוֹלִים וְאִילּוּ ר"ע בְּפֶרֶק הַיַּשָּׁן (סַנְהֶדְרִין ד' כה:) לֵית לֵהּ דְּרַבִּי יִצְחָק: דְּאִי בָּעֵי לְמֶעְבַּד לָא שָׁבְקִינַן לֵיהּ כֵּיוָן דְּלָא חָזֵי לְמֵיכַל א] וּמִלְּפִי אִכְלוּ נַפְקָא דְּטָמֵא נָמֵי נַפֵּק' לֵן מֵהָתָם כְּדְאָמַר בפ"ב דְּזִבָחִים (דף כג.) וי"ל דְּוַדַּאי קְרָא לָא אִצְטְרִיךְ לְהָכִי אֶלָּא פְּרִיךְ מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי לְמָה נֶאֱמַר טָמֵא לְפָטְרוֹ מֵהַכָּרֵת דְּמַשְׁמַע מִכָּרֵת פְּטוּר אֲבָל אִי בָּעֵי לְמֶעְבַּד מַצֵּי עָבֵיד הִלְכָךְ פְּרִיךְ הָא אִי בָּעֵי לְמֶעְבַּד לָא שָׁבְקִינַן לֵיהּ וְהַשְׁתָּא טָמֵא לָא אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב אֶלָּא לְאַשְׁמְעִינַן דְּאִישׁ נִדָּה וְאֵין צְבוּר נִדְחִין וְנִרְאֶה לר"י דְּמִמַּתְנִיתִין דְּקָתָנֵי שֶׁאִלּוּ פְּטוּרִין מֵהַכָּרֵת לֵיכָּא לְמֵדַק כְּרַב נָחְמָן מִדְּקָתָנֵי פְּטוּרִין מִכְּלָל דְּאִם זָרַק הוֹרְצָה דה"ה אִם זָרַק לֹא הוֹרְצָה וְאַיְידֵי דְּקָתָנֵי סֵיפָא חַיָּבִין תְּנָא רֵישָׁא פְּטוּרִין וְאַתֵּי שַׁפִּיר דְּלְעֵיל מִיתֵי רֵאָיָה מִמַּתְנִיתִין לְרַב שֵׁשֶׁת: אֶלָּא לְמָה נֶאֱמַר דֶּרֶךְ רְחוֹקָה כו' קָשֶׁה לְרַב יְהוּדָה דְּאָמַר לְקַמָּן אֵיזֶהוּ דֶּרֶךְ רְחוֹקָה כֹּל שֶׁאֵין יָכוֹל לִכָּנֵס בְּשָׁעַת אֲכִילָה דֶּרֶךְ רְחוֹקָה דִּכְתִיב רַחֲמָנָא לְמָה לִי פְּשִׁיטָא דְּפָטוּר דְּהָא לָא חָזֵי לַאֲכִילָה וְאִי מִשּׁוּם דְּיָכוֹל לִכָּנֵס בְּסוּסִים וּבִפְרָדִים וּבִפְרָדִים א"כ לְקַמָּן דְּקָתָנֵי הָיָה חוֹגֵג לְמוֹדִיעִים וְיָכוֹל לִכָּנֵס בְּסוּסִים וּבִפְרָדִים יָכוֹל יְהֵא חַיָּב ת"ל וּבָדָרְךָ לֹא הָיָה וְאַמַּאי אִצְטְרִיךְ הַהוּא קְרָא הָא לָא אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב כְּלָל דֶּרֶךְ רְחוֹקָה אֶלָּא מִשּׁוּם הֵיכָא דְּיָכוֹל לִכָּנֵס בַּסוּסִים וּבַפְּרָדִים וְאֵין לוֹמַר דס"ד דְּחַיָּב כָּרֵת עַל מַה שֶּׁהִרְחִיק עַצְמוֹ דְּאִם כֵּן מַאי פְּרִיךְ לְמָה נֶאֱמַר טָמֵא דְּאִי בָּעֵי לְמֶעְבַּד לָא שָׁבְקִינַן לֵיהּ הָא שַׁפִּיר קָאָמַר דְּנֹאמַר לְפָטְרוֹ מִכָּרֵת דס"ד דְּלִחַיֵּב עַל מַה שֶּׁטִּמֵּא עַצְמוֹ וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּטָמֵא וְדֶרֶךְ רְחוֹקָה אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב דְּלָא יֵימָא כֵּוָן דְּלָא חָזֵי בְּרִאשׁוֹן לָא לֶעֱבֹד בַּשֵּׁנִי וְסָבַר כְּרַבִּי נָתָן דְּשֵׁנִי תַּשְׁלוּמִין דְּרִאשׁוֹן הוּא: לָא קְשִׁיָא הָא ר' יוֹסֵי תַּמָּה דְּמוּקֵי לֵהּ בְּרַיְיתָא דְּסָבַר שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טָמֵא שֶׁרָץ כְּר' יוֹסֵי וּבְפָ' כֵּיצַד צוֹלִין (לְעֵיל פְּסָחִים דף פא.) גַּבֵּי טָמֵאת הַתְּהוֹם מַסִּיק דְּקָסָבַר ר' יוֹסֵי אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין כוּ' וי"ל דְּהָכָא לָא מוֹקֵי לֵהּ כְּר' יוֹסֵי אֶלָּא בְּמַאי דְּסָבַר דָּנְשִׁים בַּשֵּׁנִי חוֹבָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי' מהלכ' קרבן פסח הל' א:

ב מיי' פה' מהלכ' קרבן פסח הל' א:

ג מיי' פה' מהלכ' קרבן פסח הל' ב:

ד מיי' פה' מהלכ' קרבן פסח הל' ב:

ה מיי' פה' מהלכ' קרבן פסח הל' ז:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ב:
ב מיי׳ פה׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ב:
ג מיי׳ פה׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ב:
ד מיי׳ פה׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:
ה מיי׳ פה׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:

עֲלָא לְטַעְמֵהּ תֵּמַהּ מְנָא לֵהּ לְעֲלָא דְּלָא חֲוֵי שָׁעַת שְׁחִיטָה מִתְּחִלַּת שְׁקִיעָה דְּדָם נִפְסָל בְּשְׁקִיעַת הַחַמָּה דְּרֵישׁ לֵיהּ מִבְּיוֹם הִקְרִיבוּ אֶת זִבְחוֹ וְהָא קָנְמָא לֵן בְּפֶ' שְׁנֵי דְּמֻגְלָּה (דף כ:) דְּעַד צֵאת הַכּוֹכָבִים יְמָמָא הוּא: רַב יְהוּדָה אָמַר כֹּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִכָּנֵס בְּשָׁעַת אֲכִילָה תֵּמַהּ דִּלְרַב יְהוּדָה מִן הַמּוֹדִיעִים לֹא יָכוֹל לִכָּנֵס בַּחֲצִי הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה וּלְעֲלָא בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה דְּנָקֵיט אֲנַן וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאִסְתַּתּוּם דְּרָכִים כִּדְאָמְרִינַן בר"ה (דף כג:) וְעוֹד דְּאַלְבָּא דר"ע קָיְמִי' דְּאִית לֵיהּ תְּחוּמִין דְּאוֹרְיְתָא וּלְרַב יְהוּדָה יָכוֹל לִכָּנֵס מִן הַמּוֹדִיעִים עַד סְמוּךְ לַתְּחוּם בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה וְלֵיכָּא בֵּינַיְיהוּ הַשְׁתָּא כְּלֵי הָאֵי וְכֵן מַשְׁמַע בִּירוּשְׁלְמִי: וְקָאָמְרַתְּ שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טְמֵא שְׁרָץ לְאִלּוֹמֵיהּ פִּרְכִי הוּא דְּקָאָמַר הָכִי וְאִפְּי' סָבַר אֵין שׁוֹחֲטִין הֲוָה מְצֵי לְמִפְרְךְ מִשְּׁבוּל יוֹם דִּלְכֻלֵּי עָלְמָא שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלָיו אע"פ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִכָּנֵס בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה: דֶּרֶךְ רְחוֹקָה לְטָהוֹר כו' דְּתַלְיֵהּ בְּעֲשִׂיָּה דִּכְתִיב וּבָדֶרֶךְ לֹא הָיְתָה וְחַדַּל לַעֲשׂוֹת כּוּ' וְאע"ג דִּבְהַהוּא קְרָא גּוּפֵהּ כְּתִיב טָמְאָה וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טָהוֹר אַזְלִינַן בָּתַר אֲכִילָה מִדְּחַיֵּב טָמֵא שְׁרָץ דִּכְתִיב טָמֵא נָפֶשׁ וְלֹא כְּתִיב טָמֵא שְׁרָץ:

קָסָבַר מְגַדֵּף דִּכְתִיב בֵּהּ כָּרֵת הַיְנוּ מְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם וְכֵיוָן דְּיֵשׁ כָּרֵת בְּמְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם יְלֵיף הַאי מִנֵּהּ נְשִׂיאוּת חֵטְא נְשִׂיאוּת חֵטְא לְגֵרָה שָׁוָה: וְרַבִּי נָתָן מוֹקֵי לֵיהּ לְהַאי כִּי בְּלָשׁוֹן דְּהָא וְקָאֵי אַדְּלֵעֵיל מִנֵּהּ לְמֵיתַב טַעְמָא לְמִלְּתֵהּ וְנִכְרַת בְּרִאשׁוֹן מְשׁוּם דְּהָא קְרֵבָן ה' לֹא הִקְרִיב בְּמוֹעֲדוֹ בְּרִאשׁוֹן: לָאו הַיְנוּ מְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם אֶלָּא מְזַמֵּר וּמְשׁוֹרֵר לַעַ"ז דְּאִיכָּא דְּסָבִירָא לֵהּ הָכִי בִּכְרִיתוֹת (דף ז:) וְלֵית לַן כָּרֵת בְּמְבָרֵךְ אִי לָאו מַהָכָא גְּמִירִי לֵהּ: וְרַבִּי חֲנַנְיָא נַמִּי דְּרֵישׁ הַאי כִּי לְשׁוֹן אִי כַּר' אֶלָּא קְסָבַר לָאו מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא אֶלָּא כָּרֵת דְּקַמָּא תְּלָא בֵּהּ וְנִכְרַת בְּמֵזִיד דְּרִאשׁוֹן אִם קְרֵבָן ה' לֹא יַקְרִיב בַּשֵּׁנִי: כְּדַאֲמַרַן לְאַגְמוֹרֵי כָּרֵת לַמְּבָרֵךְ: דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּב חַד כָּרֵת: לַר' וְר' נָתָן חַיָּב דְּלָא סְבִירָא לְהוּ דְּשֵׁנִי תַּקְנָתָא דְּרִאשׁוֹן: שָׁגַג בָּרִאשׁוֹן וְהֵזִיד בַּשֵּׁנִי לְרַבִּי חַיָּב דְּאִית לֵיהּ כָּרֵת בַּשֵּׁנִי בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁהּ: לַר' נָתָן וְר' חֲנַנְיָא פָּטוּר דְּהָא לֹא כְּתִיב כָּרֵת אֶלָּא אַרִאשׁוֹן וַהֲרֵי שָׁגַג בּוֹ: מַתְנִי' מוֹדִיעִים שֵׁם הָעִיר: נָקוּד עַל ה' שֶׁשִּׁבְּרוּחוֹקָה וְכָל נָקוּד לְמַעֵט הַדָּבָר בָּא דְּמִשְׁמַע סְמִיכוּתֵהּ לְהָא תֵּבָה מֵהָכָא: גְּמ' חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִילִין מְדְּקָרֵי לֵיהּ תַּנָּא דִּידַן דָּרֵךְ רְחוֹקָה לְגַבֵּי פֶּסַח וּסְבִירָא לֵיהּ לְעֲלָא דָּרֵךְ רְחוֹקָה כֹּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִכָּנֵס בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה מֵהַלָּךְ וְאֵינוֹ מַגִּיעַ וּשְׁעַת שְׁחִיטָה מַחֲצוֹת הַיּוֹם וְאֵילֵךְ דְּבֵין הָעַרְבַּיִם כְּתִיב בֵּהּ כְּתָמִיד וְתָמִיד אע"פ שֶׁנִּשְׁחַט בְּשֵׁשׁ וּמֻחֲצָה זְמַנּוֹ מִן הַתּוֹרָה מִתְּחִלַּת שֵׁבַע וְאֵילֵךְ שֶׁמִּתְחַלַּת הַחַמָּה לְהִתְעַקֵּם כְּלַפֵּי מַעֲרָב קְצָת וּמַשְׁחֲרֵי כָּתְלֵי דְּהָכִי אָמְרִינַן בְּיוֹמָא חֲמִיסַר מְצַפְּרָא לְפַלְגָא דְּיוֹמָא לְאוּרְתָּא. עוּלָּא לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר עוּלָּא: אֵי זֶה הוּא דֶּרֶךְ רְחוֹקָה? מִן הַמּוֹדִיעִים וְלַחוּץ, וּכְמַדָּתָהּ לְכָל רוּחַ, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מֵאִיסְקוּפַּת הָעֲזָרָה וְלַחוּץ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי: לְפִיכָךְ נָקוּד עַל ה', לוֹמַר: לָא מִפְּנֵי שֶׁרָחוֹק וְדַאי, אֶלָּא מֵאִיסְקוּפַּת הָעֲזָרָה וְלַחוּץ. [ג]גְּמ' אָמַר עוּלָּא: מִן הַמּוֹדִיעִים לִירוּשָׁלַיִם חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִילִין הָוְיָא. סָבַר לַהּ כִּי הָא דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כַּמָּה מַהֲלַךְ אָדָם בַּיּוֹם — עֲשָׂרָה פַּרְסָאוֹת: מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר וְעַד הָנֵץ הַחַמָּה חֲמֵשֶׁת מִילִין, מִשְּׁקִיעַת הַחַמָּה וְעַד צֵאת הַכּוֹכָבִים חֲמֵשֶׁת מִילִין. פְּשׁוּ לַהּ תְּלָתִין מִילִין מִדְּקָרֵי לֵיהּ תַּנָּא דִּידַן דָּרֵךְ רְחוֹקָה לְגַבֵּי פֶּסַח וּסְבִירָא לֵיהּ לְעֲלָא דָּרֵךְ רְחוֹקָה כֹּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִכָּנֵס בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה מֵהַלָּךְ וְאֵינוֹ מַגִּיעַ וּשְׁעַת שְׁחִיטָה מַחֲצוֹת הַיּוֹם וְאֵילֵךְ דְּבֵין הָעַרְבַּיִם כְּתִיב בֵּהּ כְּתָמִיד וְתָמִיד אע"פ שֶׁנִּשְׁחַט בְּשֵׁשׁ וּמֻחֲצָה זְמַנּוֹ מִן הַתּוֹרָה מִתְּחִלַּת שֵׁבַע וְאֵילֵךְ שֶׁמִּתְחַלַּת הַחַמָּה לְהִתְעַקֵּם כְּלַפֵּי מַעֲרָב קְצָת וּמַשְׁחֲרֵי כָּתְלֵי דְּהָכִי אָמְרִינַן בְּיוֹמָא חֲמִיסַר מְצַפְּרָא לְפַלְגָא דְּיוֹמָא לְאוּרְתָּא. עוּלָּא לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר עוּלָּא: אֵי זֶה הוּא דֶּרֶךְ רְחוֹקָה? כֹּל שֶׁאֵין יָכוֹל לִכָּנֵס בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה? [ב]אָמַר מָר: מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד הָנֵץ הַחַמָּה חֲמֵשֶׁת מִילִין, מְנָא לַן? דִּכְתִיב: "וּכְמוֹ הַשַּׁחַר עָלָה וַיָּאִירוּ הַמַּלְאָכִים וְגוֹ'", וּכְתִיב: "הַשֶּׁמֶשׁ יָצָא עַל הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צוֹעֲרָה". וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: לְדִידִי חָזֵי לִי הָהוּא אַתְרָא וְהָוְיָא חֲמִשָּׁה מִילִין. גּוּפָא, אָמַר עוּלָּא: אֵיזֶה הוּא דֶּרֶךְ רְחוֹקָה? כֹּל שֶׁאֵין יָכוֹל לִיכָּנֵס בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה. וְרַב יְהוּדָה אָמַר: כֹּל שֶׁאֵין יָכוֹל לִיכָּנֵס בְּשָׁעַת אֲכִילָה. אָמַר לֵיהּ רַבָּה לְעוּלָּא: לְדִידָךְ קַשְׁיָא וּלְרַב יְהוּדָה קַשְׁיָא. לְדִידָךְ קַשְׁיָא, דְּאָמְרַתְּ: כֹּל שֶׁאֵין יָכוֹל לִיכָּנֵס בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה, וְהָא טָמֵא שֶׁרֶץ — דְּאֵין יָכוֹל לִיכָּנֵס בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה, וְקָאָמְרַתְּ: שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טָמֵא שֶׁרֶץ. וּלְרַב יְהוּדָה קַשְׁיָא, דְּאָמַר: כֹּל שֶׁאֵין יָכוֹל לִיכָּנֵס בְּשָׁעַת אֲכִילָה, וְהָא טָמֵא שֶׁרֶץ — דְּיָכוֹל לִיכָּנֵס בְּשָׁעַת אֲכִילָה, וְקָאָמַר: אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טָמֵא שֶׁרֶץ! אָמַר לֵיהּ: לָא לְדִידִי קַשְׁיָא וְלָא לְרַב יְהוּדָה קַשְׁיָא. לְדִידִי לָא קַשְׁיָא: דָּרֶךְ רְחוֹקָה לַטָּהוֹר, וְאֵין דָּרֶךְ רְחוֹקָה לַטָּמֵא.

לְרַב

כָּךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִכָּנֵס כָּל הַלַּיְלָה וְרַבָּנָן עֲבוּד הַרְחָקָה וַאֲמוּר עַד חֲצוֹת לר"ע ולר"א דְּאוֹרְיְתָא עַד חֲצוֹת בְּפֶרֶק בָּתְרָא (דף קכ:) וּבְבְרָכוֹת בפ"ק (דף ט.): וּלְרַב יְהוּדָה קַשְׁיָא דְּאָמַר כֹּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִכָּנֵס בְּשָׁעַת אֲכִילָה הוּא דְּפָטוּר הָא אִחֲזֵי לְמֵיכַל לְאַרְתָּא וּמְחַיַּבְנָא לֵיהּ גַּבֵּי טָמֵא שֶׁרֶץ הַיְנוּ טַעְמָא דְּדָרֶךְ רְחוֹקָה תְּלָא רַחֲמָנָא פְּטוּרָא פְּסָחִים דף צ:): לְדִידִי לָא קַשְׁיָא דְּאַף עַל גַּב דְּדָרֶךְ רְחוֹקָה פְּטַרְנָא לְהַאי דַּחֲזֵי לְאַרְתָּא וּמְחַיַּבְנָא לֵיהּ גַּבֵּי טָמֵא שֶׁרֶץ הַיְנוּ טַעְמָא דְּדָרֶךְ רְחוֹקָה תְּלָא רַחֲמָנָא פְּטוּרָא דְּטָהוֹר וְהַיְנוּ דָּרֶךְ רְחוֹקָה שֶׁאֵין יָכוֹל לִכָּנֵס בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה דְּגַבֵּי עֲשִׂיָּה כְּתִיב וְאַף עַל גַּב דְּיָכוֹל לִכָּנֵס בְּשָׁעַת אֲכִילָה רַחֲמָנָא פָּטְרַהּ אֲבָל לְטָמֵא לֹא תְּלָה רַחֲמָנָא פְּטוּרָא דִּידֵהּ בְּדָרֶךְ רְחוֹקָה אֶלָּא בְּטָמְאָה דְּטָמְאָה מְשׁוּם עֲשִׂיָּה הִיא וְלָאו מְשׁוּם עֲשִׂיָּה דְּהָא יָכוֹל לְשַׁלֹּחַ קָרְבְּנוֹתָיו וְעוֹד מִדְּכָתַב טָמֵא נֶפֶשׁ וְלֹא כְּתַב בַּעַל קֶרִי אוֹ טָמֵא שֶׁרֶץ שְׁמְעִינַן מִנֵּהּ לֹא פְּטָרֵי אֶלָּא בְּטָמְאָה אֲרִיכְתָּא דְּלָא חֲזֵי לְאַרְתָּא:

מסורת הש"ס

א תוספתא פסחים
ב בראשית רבה

גליון הש"ס

גמ' לדידך קשיא. כעין זה עירובין דף מט ע"ב. יומא דף מו ע"א. ב"ב דף קכד ע"ב:
שם ואין דרך רחוקה לטמא. עי' לעיל פ ע"א תוס' ד"ה משלחין:
רש"י ד"ה חמשה עשר כו' מה"ת מתחלת שבעה. עיין לעיל נח ע"א רש"י ד"ה אלא:

תורה אור השלם

[ויקרא כד, טו]
[במדבר טו, ל]
[במדבר ט, יג]
[במדבר ט, י]
[בראשית יט, טו]
[בראשית יט, כג]
[בראשית טו]

מסורת הש"ס

א לעיל צ:

ב תענית י.; אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה קצב

ג אוצר מדרשים ספר אליהו הקדמה ב

ד אוצר מדרשים ברייתא דמזלות הקדמה ג

ה חגיגה יג.

תורה אור השלם

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה־טָמֵא לָנֶפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶּסַח לַיהוָה [במדבר ט, י]

וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ כִּי קָרְבַּן יְהוָה לֹא הִקְרִיב בְּמֹעֲדוֹ חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא [במדבר ט, יג]

וְכִמּוֹ הַשַּׁחַר עָלָה וַיֵּאִיצוּ הַמַּלְאָכִים בְּלוֹט לֵאמֹר קוּם קַח אֶת־אִשְׁתְּךָ וְאֶת־שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאֹת פֶּן־תִּסָּפֶה בַּעֲוֹן הָעִיר [בראשית יט, טו]

אֲעֲלֶה עַל־בָּמֳתֵי עָב אֶדַּמֶּה לְעֶלְיוֹן [ישעיהו יד, יד]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ט:

וּלְרַב יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא דְּקַסָּבַר טָמֵא לְנֶפֶשׁ סְתָמָא כְּתִיב וַאֲפִילּוּ שְׁבִיעִי שֶׁלּוֹ בְּמִשְׁמַע כְּדַאוֹקְמָנָא בְּאִידָךְ פִּרְקִין (דף צ:) דְּסָבַר לָהּ כְּמַאן דְּאָמַר טְמֵאֵי מֵת מִצְוָה הֵיוּ שֶׁחָל שְׁבִיעִי שֶׁלָּהֶן בְּעֶרֶב הַפֶּסַח: בְּסוּסִים וּבַפְּרָדִים בְּמִרוּצָה: יָכוֹל יְהֵא חַיָּב כָּרֵת אִם לֹא הִגִּיעַ לָעֲזָרָה בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה: וְהַלָּה הָיָה דָּחוּק לְמוֹדִיעִין דֶּרֶךְ רְחוֹקָה הוּא: מִפְּנֵי גְּמָלִים וּקְרוֹנוֹת וְהוּא הָיָה מֵבִיא בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ עֲלֵיהֶן: חַיָּב שֶׁאֵין זֶה אֹנֶס שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהִשָּׁמֵט וְלֵילֵךְ יְחִידִי וְלִשְׁחוֹט: שֶׁתְּא אֲלָפֵי פַּרְסֵי הָוֶה עַלְמָא הֶקֵּף הִלּוּף הַחַמָּה בְּתוֹךְ הֶחָלָל מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב: וְסַמְכָא דְּרַקִּיעָא עָבְיוֹ שֶׁל רָקִיעַ: חֲדָא גְּמָרָא שְׁתָּא אֲלָפֵי פַּרְסֵי דְּעַלְמָא גְּמָרָא הָוֶה מַרְבֶּה וְהָא דְּאֲלָפָא פַּרְסֵי סָמְכָא דְּרַקִּיעַ הָוֶה סָבַר לָהּ מִדְּעָתֵיהּ מֵהֵיכָא דְּשִׁית אֲלָפֵי פַּרְסֵי דִּגְמָרָא: עָבְיוֹ שֶׁל רָקִיעַ אֶחָד מִשִּׁשָּׁה בְּיוֹם מֵהֲנָאָה וְעַד שְׁקִיעָתָהּ שֶׁהֲרֵי אָדָם מְהַלֵּךְ שִׁלְשִׁים מִילִין מֵהֲנָאָה וְעַד שְׁקִיעָתָהּ וּבְתוֹךְ מַהֲלַךְ שִׁלְשִׁים מִילִין לְאָדָם הֵיא מְהַלֶּכֶת אֶת כָּל הָעוֹלָם שֶׁהוּא שִׁשִּׁים אֲלָפִים פַּרְסֵי וּכְדֵי מַהֲלַךְ חֲמִשָּׁה מִילִין אַלְמָא סָמְכָא דְּרַקִּיעָא אַלְפָא פַּרְסֵי שֶׁבְּכָל מְהַלַּךְ חֲמִשָּׁה מִיל לְאָדָם הַחַמָּה מְהַלֶּכֶת אֶלֶף פַּרְסָאוֹת וי"מ שִׁתָּא אַלְפֵי פַּרְסֵי הֵינוּ לְאָרְךְ אוֹ לְרֹחַב וְלָא נְהִירָא לָן כְּלָל שֶׁהֲרֵי אֵין הַחַמָּה מְהַלֶּכֶת לְאָרְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם אֶלָּא מַקִּיפְתּוֹ: ת"ש ר"י אוֹמֵר כּוֹ' אֶחָד מִי' בַּיּוֹם ר"י קָא חָשִׁיב לְכוּלֵּיהּ יוֹמָא מַעֲלוֹת הַשַּׁחַר וְעַד צֵאת הַכּוֹכָבִים מִיהוּ בְּהָא מוֹדְבִינַן לְרַבָּא דְּקָתָנֵי הָכָא מַעֲלוֹת הַשַּׁחַר וְעַד הַנֵּץ הַחַמָּה אַרְבָּעָה מִילִין דְּהַיְנוּ עִבּוּי וְכֵן מִשְׁקִיעָתָהּ וְעַד צֵאת הַכּוֹכָבִים אַרְבַּע' מִילִין פָּשׁוּ לְהוּ ל"ב מִילִין מֵהֲנֵץ הַחַמָּה וְעַד שְׁקִיעָתָהּ וּתְיוּבְתָּא דְּרַבָּא וּדְעַלָּא דְּאָמְרִי שְׁלֹשִׁים מִילִין: נִימָא תֻּהֲוֵי תְּיוּבְתָּהּ דר"י דְּלוֹמַר נִימָא דְּהָא דְּאָמְרִי' לְעֵיל בְּדַרְבָּה בַּר בַּר חַנָּה מַעֲלוֹת הַשַּׁחַר וְעַד הֲנֵץ הַחַמָּה חֲמִשָּׁה מִילִין כְּלָהּ רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר לָהּ וּמִשְּׁמֵהּ דְּר' יוֹחָנָן וְתֻהֲוֵי הִיא נָמֵי תְּיוּבְתָּהּ: כִּי אֲמִינָא אֲנָא בִּימָמָא אֲמָרִי אֲנִי כָּלְלְתִּי שֶׁל כָּל הַיּוֹם מַעֲלוֹת הַיּוֹם עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים עֲשָׂרָה פַּרְסָאוֹת וְלֹא פַּרַשְׁתִּי כַּמָּה קֹדֶם הֲנֵץ הַחַמָּה וְאַחַר שְׁקִיעָתָהּ וְרַבָּנָן עֲלָא וְרַבָּא שְׁפָּרְשׁוּ הַדָּבָר טָעוּ בְּקַדְמָא וַחֲשׁוֹכָא שָׂרֵב בְּנֵי אָדָם מְהַלְּכִין חֲמִשָּׁה מִילִין קֹדֶם הֲנֵץ הַחַמָּה ע"י שְׁמַשְׁכִּימִין קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר וְכֵן אַחַר שְׁקִיעָתָהּ עַל יְדֵי שְׁמְחַשְּׁכִין לְכְנֵס אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים: תְּיוּבְתָּהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא דְּאָמַר מִסְדּוֹם וְעַד צוֹעַר חֲמִשָּׁה מִילִין וְהֵתֶם בְּהֶדְיָא מְפָרֵשׁ קְרָא מַעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד הֲנֵץ הַחַמָּה דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית י"ט:כ"ג) וּכְמוֹ הַשַּׁחַר עָלָה וְגוֹ' וּכְתִיב (שָׁם) הַשֶּׁמֶשׁ יָצָא עַל הָאָרֶץ: וְכוּשׁ הֲוֵי אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בָּעוֹלָם אַלְמָא עוֹלָם טְפֵי מְשִׁיתָא אַלְפֵי פַּרְסֵי: כְּסוּי קְדֵרָה דָּבָר מוּעָט: כָּל הַיִּשּׁוּב כֻּלּוֹ שֶׁל בְּנֵי אָדָם: תַּחַת כּוֹכָב אֶחָד עוֹמֵד וְכַמָּה כּוֹכָבִים יֵשׁ בָּרָקִיעַ לְאֵין מִסְפָּר וְכֵיוָן דְּכוֹכָב אֶחָד מַחֲזִיק אֶת כָּל הַיִּשּׁוּב וְרוֹאִין אָנוּ שֶׁהַיִּשּׁוּב יוֹתֵר מֵאֶלֶף פַּרְסָה הֲרֵי כַּמָּה כּוֹכָבִים שֶׁבָּרָקִיעַ יִשּׁוּב אֶחָד לְכָל כּוֹכָב בַּיְמִים וּבַנְּהָרוֹת וּמִדְּבָרוֹת וְאִילּוּ אֵין בָּרָקִיעַ אֶלָּא שִׁשָּׁה כּוֹכָבִים הֲרֵי כָּאן שֵׁשֶׁת אֲלָפִים פַּרְסֵי לְעַלְמָא וכ"ש שֶׁיֵּשׁ כּוֹכָבִים יוֹתֵר מו' אֲלָפִים כּוֹכָב לְכָל פַּרְסָה: הוֹלֵךְ לַמִּזְרָח לְסוֹף הָעוֹלָם לְקַץ שְׁנֵים הַרְבֵּה יֵרָאֶה אֶל אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהָיָה רוֹאֵהוּ כְּשֶׁהָיָה עוֹמֵד בַּמַּעֲרָב וְאִילּוּ לֹא הָיָה מַחֲזִיק כָּל הַיִּשּׁוּב כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד בַּמַּעֲרָב וְרוֹאֵהוּ עַל רֹאשׁוֹ כְּשֶׁהוּא לַמִּזְרָח לֹא הָיָה רוֹאֵהוּ עַל רֹאשׁוֹ אֶלָּא מִן הַצַּד בַּאֲלַכְסוֹן כְּפִי מַה שֶׁעָבַר וְנִמְשַׁךְ מִתַּחְתָּיו: עֲגָלָה אוֹתָן כּוֹכָבִים הָעֲשׂוּיִם כַּעֲגָלָה וְהוּא מַזַּל שׁוֹר: בֵּין עֲגָלָה לָעֲקָרֶב וְלֹא שֶׁמַּחֲזִיק כָּל אֲוִיר שֶׁבֵּינֵיהֶם שֶׁהֲרֵי כַּמָּה כּוֹכָבִים יֵשׁ בֵּינֵיהֶם וְכָל אֶחָד כְּדֵי יִשּׁוּב בֵּין שְׁנֵיהֶם עוֹמֵד שֶׁהֲרֵי כָּל אָדָם רוֹאֶה בְּצָפוֹנוֹ עֲגָלָה וּבְדָרוֹמוֹ עֲקָרֶב: וּבְכָל הַיִּשּׁוּב אֵינָהּ מְהַלֶּכֶת אֶלָּא שָׁעָה אַחַת בַּיּוֹם חֲצִי שֵׁשׁ וַחֲצִי שֶׁבַע חַמָּה עוֹמֶדֶת בְּרֹאשׁ כָּל אָדָם רוֹאֶה הַחַמָּה עַל רֹאשׁוֹ וְהֵינוּ אוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהַחַמָּה מְהַלֶּכֶת בָּרָקִיעַ נֶגֶד הַיִּשּׁוּב: תְּיוּבְתָּא דְּרַבָּא דְּקָתָנֵי דִּמְדַבָּרוֹת וְיַמִּים וּנְהָרוֹת מַחֲזִיקוֹת אֶחָד עָשָׂר שְׁעוֹרֵי יִשּׁוּב וְקָא חָזֵינַן דְּיִשּׁוּב גָּדוֹל מְאֹד וְנִמְצָא עוֹלָה עוֹלָם לְכַמָּה אֲלָפִים תְּיוּבְתָּא דְּרַבָּא: לְאוֹתוֹ רֹשֶׁע וּבְיוֹכָדָנָאצַּר:

(א) לָרַב יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא: טָמֵא שֶׁרֶץ רַחֲמָנָא דַּחְיֵיהּ, דִּכְתִיב: ״אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לָנֶפֶשׁ״, מִי לָא עָסְקִינַן שֶׁחָל שְׁבִיעִי שֶׁלּוֹ לִהְיוֹת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, וַאֲפִילּוּ הָכִי אָמַר רַחֲמָנָא — לִידָּחֵי. תָּנוּ רַבָּנָן: הָיָה עוֹמֵד חוּץ לַמּוֹדִיעִים, וְיָכוֹל לִיכָּנֵס בְּסוּסִים וּבְפָרָדִים, יָכוֹל יְהֵא חַיָּב — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וּבְדֶרֶךְ לֹא הָיָה״, וְהַלָּה הָיָה בַּדֶּרֶךְ. (ב)הָיָה עוֹמֵד לִפְנִים מִן הַמּוֹדִיעִים, וְאֵין יָכוֹל לִיכָּנֵס מִפְּנֵי גְּמַלִּים וּקְרוֹנוֹת הַמְעַכְּבוֹת אוֹתוֹ, יָכוֹל לֹא יְהֵא חַיָּב — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וּבְדֶרֶךְ לֹא הָיָה״, וַהֲרֵי לֹא הָיָה בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רָבָא: שִׁיתָּא אַלְפֵי פַּרְסֵי הָוֵי עָלְמָא, וְסוּמְכָא דְּרָקִיעָא אַלְפָא פַּרְסֵי. חֲדָא גְּמָרָא, וַחֲדָא סָבָרָא. סָבַר לַהּ כִּי הָא דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כַּמָּה מַהֲלַךְ אָדָם בֵּינוֹנִי בְּיוֹם — עֲשָׂר פַּרְסָאוֹת: מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר וְעַד הָנֵץ הַחַמָּה חֲמִשָּׁה מִילִין, מִשְּׁקִיעַת הַחַמָּה עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים חֲמִשָּׁה מִילִין, נִמְצָא עוֹבְיוֹ שֶׁל רָקִיעַ אֶחָד מִשִּׁשָּׁה בְּיוֹם. מֵיתִיבִי, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹבְיוֹ שֶׁל רָקִיעַ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה בְּיוֹם. תֵּדַע, כַּמָּה מַהֲלַךְ אָדָם בֵּינוֹנִי בְּיוֹם — עֲשָׂר פַּרְסָאוֹת, וּמַעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד הָנֵץ הַחַמָּה אַרְבַּעַת מִילִין, מִשְּׁקִיעַת הַחַמָּה וְעַד צֵאת הַכּוֹכָבִים אַרְבַּעַת מִילִין, נִמְצֵאת עוֹבְיוֹ שֶׁל רָקִיעַ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה בְּיוֹם. תְּיוּבְתָּא דְּרַבָּא, תְּיוּבְתָּא דְּעוּלָּא. תְּיוּבְתָּא. לֵימָא תֵּיהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן? אָמַר לָךְ: אֲנָא בִּימָמָא הוּא דַּאֲמָרִי, וְרַבָּנָן הוּא דְּקָא טָעוּ, דְּקָא חָשְׁבִן דְּקַדְמָא וַחֲשׁוֹכָא. לֵימָא תֵּיהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַבִּי חֲנִינָא? לָא, ״וַיֵּאִיצוּ״ שָׁאנֵי. (ב)תָּא שְׁמַע: מִצָּרִים הָיָה אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה, וּמִצָּרִים אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּכוּשׁ, וְכוּשׁ אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בָּעוֹלָם, וְעוֹלָם אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּגַן, וְגַן אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּעֵדֶן, וְעֵדֶן אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּגֵיהִנֹּם, נִמְצָא כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ כְּכִיסּוּי קְדֵרָה לְגֵיהִנֹּם. תְּיוּבְתָּא. (ג)תָּא שְׁמַע, דְּתָנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: כָּל הַיִּשּׁוּב כּוּלּוֹ תַּחַת כּוֹכָב אֶחָד יוֹשֵׁב. תֵּדַע, שֶׁהֲרֵי אָדָם נוֹתֵן עֵינוֹ בְּכוֹכָב אֶחָד, הוֹלֵךְ לַמִּזְרָח — עוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ, לָאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם — עוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ, מִכְּלָל דְּכָל הַיִּשּׁוּב כּוּלּוֹ תַּחַת כּוֹכָב אֶחָד יוֹשֵׁב. תְּיוּבְתָּא. (ד)תָּא שְׁמַע: עֲגָלָה בַּצָּפוֹן, וְעַקְרָב בַּדָּרוֹם, וְכָל הַיִּשּׁוּב כּוּלּוֹ אֵינוֹ יוֹשֵׁב אֶלָּא בֵּין עֲגָלָה לְעַקְרָב. וְכָל הַיִּשּׁוּב כּוּלּוֹ אֵינוֹ הֶוֶה אֶלָּא שָׁעָה אַחַת בַּיּוֹם, שֶׁאֵין חַמָּה נִכְנֶסֶת לַיִּשּׁוּב אֶלָּא שָׁעָה אַחַת בַּיּוֹם. תֵּדַע, שֶׁבְּחֲמֵשׁ חַמָּה בַּמִּזְרָח, וּבְשֵׁבַע חַמָּה בַּמַּעֲרָב, חֲצִי שֵׁשׁ וַחֲצִי שֶׁבַע חַמָּה עוֹמֶדֶת בְּרֹאשׁ כָּל אָדָם. תְּיוּבְתָּא. (ה)תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: מָה תְּשׁוּבָה הֱשִׁיבַתּוּ בַּת קוֹל לְאוֹתוֹ רָשָׁע בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר ״אֶעֱלֶה עַל בָּמֳתֵי עָב אֶדַּמֶּה לְעֶלְיוֹן״, יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: רָשָׁע בֶּן רָשָׁע,

בֶּן

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פה' מהל' קרבן פסח הל' ד:
ב מיי' פו' מהל' קרבן פסח הל' ו:

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים מדרשי חסר ויתר; אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה צ
ב אוצר מדרשים ברייתא דמזלות; אוצר מדרשים היכלות מסכת היכלות ו; אוצר מדרשים מדרשים על שלמה המלך האיש בעל שני הראשים יא; בראשית רבה; אוצר מדרשים גן עדן; גיהנם סדר גן עדן טו
ג ברכות נח.
ד אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה קסו
ה ספרי במדבר
ו תוספתא פסחים; חגיגה יג.

גליון הש"ס

גמ' ונראין דבריהם. עי' שיטה מקובצת כתובות יג:
ד"ה השבתנו על המעוברת. שכתב משמו של ר"ת דאע"ג דנצחו חכמי א"ה לחכמי ישראל היינו נצחון בטענות אבל האמת היא כחכמי ישראל והיינו דאמרי' בתפלה ובוקע חלוני רקיע עכ"ל:
שם בטמאים חלך אחד הרוב. עיין לעיל פ' ע"א תוס' ד"ה משלחי וצ"ע:

תורה אור השלם

יְמֵי־שְׁנוֹתַינוּ בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרָהְבָּם עָמָל וָאָוֶן כִּי־גָז חִישׁ וַנָּעֻפָה [תהילים צ, י]
אַךְ אֶל־שְׁאוֹל תּוּרִיד אֶל־יַרְכְתֵי־בוֹר [ישעיהו יד, טו]
וְכִי יִרְבֶּה מִמְּךָ הַדָּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ [דברים יד, כד]
וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ כִּי קָרְבַּן יְהוָה לֹא הִקְרִיב בְּמֹעֲדוֹ חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא [במדבר ט, יג]

מַעוֹלָם לֹא מָצִינוּ עֲגָלָה בְּדָרוֹם וְעַקְרָב בַּצָּפוֹן צ"ל דְּעֲגָלָה לְאוֹ הַיְנוּ מַזַּל שׁוֹר כִּדְפֵי' בְּקוֹ' וְעַקְרָב נָמֵי אֵינוּ עַקְרָב די"ב מַזָּלוֹת דבפ"ק דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (דף יא:) קָאָמַר די"ב מַזָּלוֹת לְעוֹלָם שִׁשָּׁה לְמַטָּה מִן הָאָרֶץ וְשִׁשָּׁה לְמַעְלָה וּכְשֶׁהָא' עוֹלֶה שְׁכָּנְגְדּוֹ שׁוֹקֵעַ וְהָכָא אָמַר שֶׁאֵינָן זָזִים מִמְּקוֹמָן וּשְׁנֵיהֶם לְעוֹלָם לְמַעְלָה אֶלָּא אֲחֵרִים הֵם: וְאֵין דָּרְךָ רְחוֹקָה לְטַמֵּא קָצַת תֵּימָה כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד חוּץ לְעֵזְרָ' וְהוּא עָרֵל אוֹ טָמֵא חַיָּב בְּפֶסַח וְאִם יְמוֹל וְיִטָּהֵר יִפָּטֵר מִיהוּ דַּגְמַת זֶה מָצִינוּ כָּל הָרְאוּי לִבְלֹה אֵין בְּלֹה מְעַכֶּבֶת בּוֹ (מְנָחוֹת קנ:): מָה לְהַלָּן חוּץ לַאֲכִילָתוֹ לֹא הָיָה לְרַשׁ"י לְהַזְכִּיר כָּאן וְאֵין שְׁאֵת אֶלָּא אֲכִילָה דְּלָא צְרִיכָא לְכָךְ אֶלָּא בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁנִּטְמָא: אַף כָּאן חוּץ לַאֲכִילָתוֹ וּבְסִפְרֵי מְסַיֵּם וְאֵיזֶה מָקוֹם אֲכִילָתוֹ מִפֶּתַח יְרוּשָׁלַיִם וְלִפְנִים וְלֹא מִיתֵּי תַּנָּאֵי אֶלָּא כְּלוֹמַר כֵּיוָן דְּאִשְׁכְּחַן תַּנָּאֵי דְּפְלִיגִי אַלִּיבָּא דְּר' אֱלִיעֶזֶר בְּשַׁעוּר דֶּרֶךְ רְחוֹקָה ה"נ הַהוּא דְּקָתָנֵי עָרֵל שֶׁלֹּא מָל עָנוּשׁ כָּרֵת סְבוּר דִּלְר' אֱלִיעֶזֶר דֶּרֶךְ רְחוֹקָה מִן הַמּוּדִיעִים וְלַחוּץ דְּהַשְׁתָּא לֹא מְצֵי עָיֵל: בָּטֳמָאָה הָלַךְ אַחַר הָעוֹמְדִים בָּעֲזָרָה פִּי' בַּעֲשִׂית פֶּסַח בְּטֻמְאָה הָלַךְ אַחַר טְהוֹרִים הָעוֹמְדִים בָּעֲזָרָה דְּאוֹתָם שְׁבַּחוּץ הֵם בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה: שׁוֹמֵעַ אֲנִי רַשׁ"י לֹא גָּרַס אֶפְלּוּ ב' וְג' פָּרָסָאוֹת וְהַדִּין עִמּוֹ דְּמִשּׁוּם הָכִי לֹא הָוֵי דֶּרֶךְ רְחוֹקָה כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לָבוֹא בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה אוֹ בְּשָׁעַת אֲכִילָה לְכָךְ נִרְאֶה לִגְרֹס כִּדְאִיתָא בַּתּוֹסְפְתָּא:

(א) בֶּן בְּנוֹ שֶׁל נִמְרוֹד הָרָשָׁע, שֶׁהִמְרִיד אֶת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ עָלַי בְּמַלְכוּתוֹ. כַּמָּה שְׁנוֹתַיו שֶׁל אָדָם? שִׁבְעִים שָׁנָה, וְאִם בִּגְבוּרוֹת — שְׁמוֹנִים שָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרוֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה״, (ב)מִן הָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ מַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְעוֹבְיוֹ שֶׁל רָקִיעַ מַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וּבֵין (כָּל) רָקִיעַ לְרָקִיעַ מַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְכֵן בֵּין כָּל רָקִיעַ וְרָקִיעַ, ״אַף אֶל שְׁאוֹל תּוּרַד אֶל יַרְכְתֵי בוֹר״. תִּיובְתָּא. (ג)תָּנוּ רַבָּנָן, חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: גַּלְגַּל קָבוּעַ, וּמַזָּלוֹת חוֹזְרִין. וְחַכְמֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם אוֹמְרִים: גַּלְגַּל חוֹזֵר, וּמַזָּלוֹת קְבוּעִין. אָמַר רַבִּי: תְּשׁוּבָה לְדִבְרֵיהֶם — מֵעוֹלָם לֹא מָצִינוּ עֲגָלָה בַּדָּרוֹם וְעַקְרָב בַּצָּפוֹן. מַתְקֵיף לַהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: וְדִילְמָא כְּבוּצִינָא דְּרִיחְיָא. אִי נָמֵי כְּצִינּוֹרָא דְּדַשָּׁא. חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: בַּיּוֹם חַמָּה מְהַלֶּכֶת לְמַטָּה מִן הָרָקִיעַ, וּבַלַּיְלָה לְמַעְלָה מִן הָרָקִיעַ. וְחַכְמֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם אוֹמְרִים: בַּיּוֹם חַמָּה מְהַלֶּכֶת לְמַטָּה מִן הָרָקִיעַ, וּבַלַּיְלָה לְמַטָּה מִן הַקַּרְקַע. אָמַר רַבִּי: וְנִרְאִין דִּבְרֵיהֶן מִדְּבָרֵינוּ, שֶׁבַּיּוֹם מַעֲיָנוֹת צוֹנְנִין, וּבַלַּיְלָה רוֹתְחִין. תַּנְיָא רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: בִּימוֹת הַחַמָּה, חַמָּה מְהַלֶּכֶת בְּגוֹבַהּ שֶׁל רָקִיעַ, לְפִיכָךְ כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ רוֹתֵחַ וּמַעֲיָנוֹת צוֹנְנִין. בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, חַמָּה מְהַלֶּכֶת בִּשְׁפוּלֵי רָקִיעַ, לְפִיכָךְ כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ צוֹנֵן וּמַעֲיָנוֹת רוֹתְחִין. (ד)תָּנוּ רַבָּנָן: בְּאַרְבָּעָה שְׁבִילִין חַמָּה מְהַלֶּכֶת. נִיסָן אִייָר וְסִיוָן — מְהַלֶּכֶת בָּהָרִים, כְּדֵי לְפַשֵּׁר אֶת הַשְּׁלָגִין. תַּמּוּז אָב וֶאֱלוּל — מְהַלֶּכֶת בַּיִּשּׁוּב, כְּדֵי לְבַשֵּׁל אֶת הַפֵּירוֹת. תִּשְׁרֵי מַרְחְשָׁוָן וְכִסְלֵיו — מְהַלֶּכֶת בַּיָּמִים, כְּדֵי לְיַבֵּשׁ אֶת הַנְּהָרוֹת. טֵבֵת שְׁבָט וַאֲדָר — מְהַלֶּכֶת בַּמִּדְבָּר, שֶׁלֹּא לְיַבֵּשׁ אֶת הַזְּרָעִים. [א]וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מֵאַסְקוּפַּת כּוּ'. וְאַף עַל גַּב דְּמָצֵי עָיֵיל, וְלָא אָמְרִינַן לֵיהּ קוּם עֲיֵיל?! וְהָתַנְיָא: יְהוּדִי עָרֵל שֶׁלֹּא מָל — עָנוּשׁ כָּרֵת, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אָמַר אַבָּיֵי: דֶּרֶךְ רְחוֹקָה לַטָּהוֹר, וְאֵין דֶּרֶךְ רְחוֹקָה לַטָּמֵא. (ה)רָבָא אָמַר, תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נֶאֱמַר רִיחוּק מָקוֹם בַּפֶּסַח, וְנֶאֱמַר רִיחוּק מָקוֹם בַּמַּעֲשֵׂר. מָה לְהַלָּן חוּץ לַאֲכִילָתוֹ, אַף כָּאן חוּץ לַאֲכִילָתוֹ. רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: חוּץ לַעֲשִׂיָּיתוֹ. [ב]כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר רַב יוֹסֵף: בְּטֻמְאִים הַלֵּךְ אַחַר רוֹב הָעוֹמְדִין בָּעֲזָרָה. כְּמַאן — כְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. (ו)אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי: לְפִיכָךְ וְכוּ'. תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: ״דֶּרֶךְ״, שׁוֹמֵעַ אֲנִי מַהֲלַךְ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר ״וּבָרָךְ לֹא הָיָה״, מַגִּיד שֶׁמֵּאַסְקוּפַּת הָעֲזָרָה וְלַחוּץ קְרוּי דֶּרֶךְ.

מַתְנִי׳

בֶּן בְּנוֹ שֶׁל נִמְרֹד לְאוֹ דַּוְקָא בֶּן בְּנוֹ אֶלָּא כְּלוֹמַר מִזֶּרַע נִמְרוֹד: שֶׁהִמְרִיד הַשִּׂיא עֵצָה לְאַנְשֵׁי דּוֹר הַפַּלָּגָה לִבְנוֹת מִגְדָּל לְהִלָּחֵם בַּאֲבָא הַשָּׁמַיִם שֶׁהוּא הָיָה מֶלֶךְ בְּבָבֶל כִּדְתָנֵיא (בְּרֵאשִׁית י':י') וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בָּבֶל: וְכֵן בֵּין רָקִיעַ לְרָקִיעַ לְאוֹרְכוֹ שֶׁל עוֹלָם כְּמִדַּת גָּבְהוֹ כִּדְתָנֵיא אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְגוֹ' בְּמַסֶּכֶת חֲגִיגָה (דף יב.) דְּרֵישׁ לֵיהּ הָכִי אִלְמָא עוֹלָם מַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה עוֹשֶׂה עֲשָׂר פַּרְסָאוֹת לְיוֹם נִמְצָא עוֹלֶה לְכַמָּה אֶלְפִים וּתְיוּבְתָּא דְּרַבָּא: גַּלְגַּל כְּמִין אֹפֶן בְּרָקִיעַ שֶׁהַמַּזָּלוֹת נְתוּנִים בּוֹ גַּלְגַּל קָבוּעַ וְאֵינוֹ מְגַלְגֵּל אֶלָּא כְּעֵין אוֹפֶן עֲגָלָה הַמֻּנָּח בַּקַּרְקַע אֲבָל הַמַּזָּלוֹת מְהַלְּכִים סָבִיב הִלּוּךְ מוּעָט וְאֵין מַקִּיפִין אֶת הַגַּלְגַּל אֶלָּא כָּל מַזָּל מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַחַמָּה נֶד מִמְּקוֹמוֹ וּמוֹלִיכוֹ עַד חֲבֵרוֹ וְחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ לְפִיכָךְ אֵין עֲגָלָה נִרְאֵית בַּדָּרוֹם וְלֹא עַקְרָב בַּצָּפוֹן שֶׁהֲרֵי אֵין מַקִּיפִין אֶלָּא מְהַלְּכִין הִלּוּךְ מוּעָט וְחוֹזְרִין: לֹא מָצִינוּ עֲגָלָה בַּדָּרוֹם וְעַקְרָב בַּצָּפוֹן וְאִי ס"ד גַּלְגַּל חוֹזֵר וּמַזָּלוֹת קְבוּעִין נִמְצָא גַּלְגַּל מוֹלִיךְ וּמַגְלְגֵּל הַמַּזָּלוֹת לְכָל ד' הָרוּחוֹת כְּשֵׁם שֶׁהוּא מְגַלְגֵּל וְהַיְנוּ כְּמִין אֹפֶן וְנָתוּן בְּרָקִיעַ חֶצְיוֹ לְמַטָּה מִן הָרָקִיעַ וְחֶצְיוֹ לְמַעְלָה מִן הָרָקִיעַ וּכְשֶׁעוֹלֶה צִדּוֹ זֶה שׁוֹקֵעַ צִדּוֹ אַחֵר לְפִי דִּבְרֵי חֲכָמֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁאוֹמְרִים גַּלְגַּל חוֹזֵר וּלְפִי דִּבְרֵי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאוֹמְרִים גַּלְגַּל קָבוּעַ אֵין לְפָרֵשׁ שׁוֹקֵעַ וְעוֹלֶה אֶלָּא בַּמַּזָּלוֹת: דְּילְמָא כִּי בוּצִינָא דְּרִחְיָא כַּבְּרָזֶל הַתָּחוּב בְּנֶקֶב רֶחֶב שֶׁבְּרֶחַיִם שֶׁהַשּׁוֹכֵב עוֹמֵד בְּמְקוֹמוֹ וְהַבְּרָזֶל חוֹזֵר וְאִם בָּאתָ לְגַלְגֵּל הַשּׁוֹכֵב מִתְגַּלְגֵּל סָבִיב הַבְּרָזֶל וְהַבְּרָזֶל עוֹמֵד בְּמְקוֹמוֹ: אִי נָמֵי כִּי צִנּוֹרָא דְּדַשָּׁא סוֹבֶבֶת בְּחוֹר הַמִּפְתָּן הָעֶלְיוֹן וְהַמִּפְתָּן בְּמְקוֹמוֹ עוֹמֵד וְאִם בָּאתָ לְגַלְגֵּל הַמַּשְׁקוֹף הוּא מִתְגַּלְגֵּל סָבִיב הַצִּיר וְהַדֶּלֶת עוֹמֵד בְּמְקוֹמוֹ וְכָךְ הַגַּלְגַּל מִתְגַּלְגֵּל בִּפְנֵי עַצְמוֹ וּמוֹלִיךְ הַחַמָּה וְהַמַּזָּלוֹת קְבוּעִים בְּגַלְגַּל אֶחָד בְּתוֹכוֹ וְאוֹתוֹ הַגַּלְגַּל אֵינוֹ זָז מִמְּקוֹמוֹ אֶלָּא גַּלְגַּל חִיצוֹן מוֹלִיךְ חַמָּה עַל פְּנֵי כָּל הַמַּזָּלוֹת אִי נָמֵי גַּלְגַּל חַמָּה מִבִּפְנִים וְגַלְגַּל הַמַּזָּלוֹת מִבַּחוּץ: לְמַטָּה מִן הָרָקִיעַ זוֹרַחַת עַל הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר אֲנוּ רוֹאִין וּבַלַּיְלָה לְמַעְלָה מִן הָרָקִיעַ זוֹרַחַת וְאֵינָהּ נִרְאֵית לְמַטָּה: ה"ג וְחַכְמֵי אוּ"ה אוֹמְרִים בַּיּוֹם לְמַטָּה מִן הָרָקִיעַ וּבַלַּיְלָה לְמַטָּה מִן הַקַּרְקַע: מַעְיָנוֹת צוֹנְנִין אֵין לְךָ מַיִם נוֹבְעִין שֶׁאֵינוֹ צוֹנֵן בַּיּוֹם יוֹתֵר מִבַּלַּיְלָה וְאע"פ שֶׁמֵּי נְהָרוֹת חַמִּין הֵן בַּיּוֹם בְּחֹם הַקֵּיץ הוּא זֶה מִפְּנֵי שֶׁרַחֲקוּ מִמָּקוֹם נְבִיעָתָן וְנִתְחַמְּמוּ בְּחֹם הָעוֹלָם אֲבָל תֵּכֶף נְבִיעָתָן הֵן צוֹנֵן בַּיּוֹם לְפִי שֶׁהַחַמָּה גְּבוֹהָה מֵהֶן בְּלַיְלָה מַעְיָנוֹת רוֹתְחִין שֶׁהַחַמָּה מְחַמַּמְתָּן תַּחַת הַקַּרְקַע תֵּדַע שֶׁבַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר אַתָּה רוֹאֶה עָשָׁן עַל הַנְּהָרוֹת: בְּשִׁפּוּלֵי שֶׁל רָקִיעַ סָמוּךְ לַקַּרְקַע בְּשׁוּלֵי הַכִּפָּה: לְפִיכָךְ כָּל הָעוֹלָם צוֹנֵן שֶׁאֵינָהּ מְהַלֶּכֶת אֶלָּא בְּצִדֵּי הָעוֹלָם: וּמַעְיָנוֹת רוֹתְחִים דְּהַיְנוּ אֵצֶל הַמַּיִם מִצִּדֵּי הָעוֹלָם שֶׁהַמַּעְיָנוֹת בָּאוֹת מֵהֶם: בְּאַרְבַּע שְׁבִילִין מְהַלֶּכֶת גְּבוּרָתָהּ שֶׁל חַמָּה: וְלֹא אָמְרִינַן לֵהּ קוּם עֲיֵיל מִחֲיָבְתָּ כְּרֵת: עָנוּשׁ כָּרֵת מִשּׁוּם פֶּסַח אַלְמָא אָמְרִינַן לֵהּ קוּם מְהוֹלּ: דֶּרֶךְ רְחוֹקָה פְּטָרָה אֶת הַטָּהוֹר וַהֲרֵי הוּא בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה דְּחוּץ לָעֲזָרָה דֶּרֶךְ רְחוֹקָה מִקְּרֵי דַּיְלְפִינַן מֵרִחוּק מָקוֹם דְּמַעֲשֵׂר מָה לְהַלָּן חוּץ לְמָקוֹם הֶכְשֵׁרוֹ אַף כָּאן חוּץ לְמָקוֹם הֶכְשֵׁרוֹ וְהֶכְשֵׁרוֹ דְּפֶסַח בָּעֲזָרָה הִיא הִלְכָּךְ לֹא אָמְרִינַן לֵהּ קוּם עֲיֵיל אֲבָל אֵין דֶּרֶךְ רְחוֹקָה בְּטֻמְאָה דְּרִחוּק מִשּׁוּם טַעֲמָא דְּרִחוּק אִפְּטַר טָמֵא אֶלָּא מִשּׁוּם דִּלְא מְצֵי אָכִיל לְאַרְתָּא וְהָכִי נָמֵי אֵין דֶּרֶךְ רְחוֹקָה לְעֶרֶל וְהַאי דְּנָקֵט טָמֵא מִשּׁוּם דִּלְעֵיל (פְּסָחִים דף צג:) אָמְרוּ לְהַאי שִׁנּוּיָא גַּבֵּי טָמֵא וְכֵיוָן דְּעֶרֶל מָצֵי לְתַקּוֹנֵי נַפְשֵׁיהּ מְחַיֵּב דִּלְא פְּטָרָהּ רַחֲמָנָא לְטָמֵא אֶלָּא מִשּׁוּם דִּלְא מְצֵי לְמֵיכַל וְהָכִי נָמֵי עֶרֶל: נֶאֱמַר רִחוּק מָקוֹם בְּפֶסַח אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה לָכֶם (בְּמִדְבַּר ט':י') רִחוּק מָקוֹם בְּמַעֲשֵׂר כִּי יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם (דְּבָרִים י"ד:כ"ד) חוּץ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם אֲפִלּוּ פְּסִיעָה אַחַת דְּכְתִיב כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ (דף יט:): חוּץ לַאֲכִילָתוֹ חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם אֲבָל חוּץ לַעֲשִׂיָּתוֹ דְּהַיְנוּ חוֹמַת עֲזָרָה לֹא דְּאָמְרִינַן קוּם עוֹל: חוּץ לַעֲשִׂיָּתוֹ דְּגָמְרִינַן מֵרִחוּק הָכִי מַה לְּהַלָּן חוּץ לְהַכְשֵׁירוֹ דְּפֶסַח בָּעֲזָרָה אַלְמָא אֵיכָא תַּנָּאֵי דְּפְלִיגִי בָּדָר' אֱלִיעֶזֶר וְתַנָּא דְּעֶרֶל שֶׁלֹּא מָל פְּלִיג וְאָמַר דְּלָא פְּטַר ר' אֱלִיעֶזֶר אֶלָּא בְּעוֹמֵד חוּץ לְמִדְּיעִים דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר לֵיהּ קוּם עוֹל: הַלֵּךְ אַחַר רֹב הָעוֹמְדִים בָּעֲזָרָה אִם רַבָּן טְמֵאִין אע"פ שֶׁבְּחוּץ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִין הַרְבֵּה יַעֲשֶׂה בְּטֻמְאָה דֶּרֶךְ רְחוֹקָה הֵיא לְאוֹתָן הָעוֹמְדִין מִבַּחוּץ וְאֵינָן חֲשׁוּבִין בְּעוֹשֵׂי פֶּסַח וּבְתַר הַנֵּי [שֶׁבָּעֲזָרָה] אָזְלִינַן: ה"ג בַּתּוֹסְפְתָּא ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר דֶּרֶךְ רְחוֹקָה שׁוֹמֵעַ אֲנִי מַהֲלַךְ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה יָמִים כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וּבָרָךְ לֹא הָיָה מַגִּיד שֶׁמֵּאַסְקוּפַּת עֲזָרָה וְלַחוּץ קְרוּי דֶּרֶךְ וּבַסְּפָרִים הִיא מְשֻׁבָּשֶׁת:

ᵃמַתְנִי' מָה בֵּין פֶּסַח הָרִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי? הָרִאשׁוֹן אָסוּר בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", וְהַשֵּׁנִי — חָמֵץ וּמַצָּה עִמּוֹ בַּבַּיִת. הָרִאשׁוֹן טָעוּן הַלֵּל בַּאֲכִילָתוֹ, וְהַשֵּׁנִי אֵינוֹ טָעוּן הַלֵּל בַּאֲכִילָתוֹ. זֶה וָזֶה טָעוּן הַלֵּל בַּעֲשִׂיָּיתָן, וְנֶאֱכָלִין צָלִי עַל מַצָּה וּמְרוֹרִים, וְדוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת. גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: "כְּכָל חוּקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ" — בְּמִצְוָה שֶׁבְּגוּפוֹ הַכָּתוּב מְדַבֵּר. מִצְוָה שֶׁעַל גּוּפוֹ, מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ". יָכוֹל אֲפִילּוּ מִצְוֹת שֶׁלֹּא עַל גּוּפוֹ — תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ", מָה שְׁבִירַת הָעֶצֶם מְיוּחָד מִצְוָה שֶׁבְּגוּפוֹ — אַף כָּל מִצְוָה שֶׁבְּגוּפוֹ. אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: "יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ", בְּמִצְוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ הַכָּתוּב מְדַבֵּר. אָמַר מָר: יָכוֹל אַף מִצְוָה שֶׁלֹּא עַל גּוּפוֹ. הָא אָמְרַתְּ בְּמִצְוָה שֶׁבְּגוּפוֹ הַכָּתוּב מְדַבֵּר? הָכִי קָאָמַר: הַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ "עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ", אַלְמָא "יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ" לָאו דַּוְקָא הוּא. אֵימָא הָוֵה לֵיהּ כִּפְרָט וּכְלָל, וְנַעֲשָׂה כְּלָל מוֹסִיף עַל הַפְּרָט, וַאֲפִילּוּ כֹּל מִילֵּי נָמֵי, קָא מַשְׁמַע לַן. [א]אִיסִי בֶּן יְהוּדָה, הַאי "עֶצֶם" מַאי עָבֵיד לֵיהּ? מִיבְּעֵי לֵיהּ לְאֶחָד עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוֹחַ, וְאֶחָד עֶצֶם שֶׁאֵין בּוֹ מוֹחַ. ᵇוְרַבָּנַן, הַאי "יַעֲשׂוּ אֹתוֹ" מַאי עָבְדִי לֵיהּ? מִיבְּעֵי לֵיהּ שֶׁאֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד, דְּכַמָּה דְּאֶפְשָׁר לְאַהְדּוֹרֵי מַהְדְּרִינַן. תָּנוּ רַבָּנַן: "כְּכָל חוּקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ". יָכוֹל כְּשֵׁם שֶׁהָרִאשׁוֹן אָסוּר בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" כָּךְ שֵׁנִי אָסוּר בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" — תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ". ᵍוְאֵין לִי אֶלָּא מִצְוַת עֲשֵׂה, מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר". ᵈ[ב]וְאֵין לִי אֶלָּא מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁנִּיתָּק לַעֲשֵׂה. מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה גָּמוּר מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ". מָה הַפְּרָט — מְפוֹרָשׁ: מִצְוַת עֲשֵׂה, וְלֹא תַעֲשֶׂה שֶׁנִּיתָּק לַעֲשֵׂה, וְלֹא תַעֲשֶׂה גָּמוּר — אַף כָּל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְלֹא תַעֲשֶׂה שֶׁנִּיתָּק לַעֲשֵׂה, וְלֹא תַעֲשֶׂה גָּמוּר. בִּכְלָלֵיהּ דְּ"מַצּוֹת וּמְרוֹרִים", מַאי קָא מְרַבֵּי? צְלִי אֵשׁ. בִּפְרָטֵיהּ מַאי מְמַעֵיט לֵיהּ? הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר. אֵיפוֹךְ אֲנָא! מִצְוָה דְּגוּפֵיהּ עֲדִיף. בִּכְלָלֵיהּ דְּ"לֹא יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר" מַאי קָא מְרַבֵּה לֵיהּ? "לֹא תוֹצִיא מִמֶּנּוּ" (דְּדָמֵי לֵיהּ. דְּהַאי מִיפְּסַל בְּנוֹתָר, וְהַאי מִיפְּסַל בְּיוֹצֵא). בִּפְרָטֵיהּ מַאי קָא מְמַעֵט לֵיהּ? "לֹא יֵרָאֶה וְלֹא יִמָּצֵא" (דְּדָמֵי לֵיהּ, דְּהַאי אֵינוֹ לוֹקֶה דְּהָוֵה לָאו שֶׁנִּיתָּק לַעֲשֵׂה. וְהַאי אֵינוֹ לוֹקָה דְּהָוֵה לֵיהּ לָאו שֶׁנִּיתָּק לַעֲשֵׂה). אֵיפוֹךְ אֲנָא! מִצְוָה דְּגוּפֵיהּ עֲדִיף. בִּכְלָלֵיהּ דְּ"עֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ"

מַאי

מַתְנִי' מַצָּה וְחָמֵץ יֵשׁ לוֹ בַּבַּיִת בגמ' יָלֵיף לָהּ לְטַעְמָא דְּכֻלָּהּ מַתְנִיתִין: גְּמ' כְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח וְגוֹ' בְּפֶסַח שֵׁנִי כְּתִיב: אוֹתוֹ מַשְׁמַע גּוּפוֹ: בְּמִצְוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ הַכָּתוּב מְדַבֵּר לֹא רִבָּה אֶת הַשֵּׁנִי לְדִין רִאשׁוֹן אֶלָּא בְּמִצְוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ כְּגוֹן סֵדֶר עֲבוֹדוֹתָיו וַאֲכִילַת צָלִי אֲבָל לֹא לְמִצְוֹת שֶׁאֵינָן בְּגוּפוֹ כְּגוֹן הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר: מִצְוֹת שֶׁעַל גּוּפוֹ מִנַּיִן כְּגוֹן מַצָּה וּמָרוֹר שֶׁהֵן דְּבָרִים אֲחֵרִים וּבָאִין חוֹבָה לוֹ: יָכוֹל אַף מִצְוֹת שֶׁלֹּא עַל גּוּפוֹ כְּגוֹן הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר וּלְקַמֵּהּ פָּרֵיךְ מְנָא תֵּיתֵי וְהָאָמְרַתְּ אוֹתוֹ מַשְׁמַע מִצְוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ: מַה שְּׁבִירַת הָעֶצֶם מְיֻחֶדֶת לְקַמָּן יָלֵיף לָהּ בִּפְרָט וּכְלָל דִּפְרָטֵי כְּתִיבִי בְּרֵישָׁא וַהֲדַר כָּלַל עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ וְכֵן לֹא יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ פְּרָטֵי כְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ כְּלָל וּלְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ לָהּ: אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא יִשְׁבְּרוּ לְכָךְ אֶלָּא לְלִמּוּד אַחֵר כִּדְלְקַמָּן דְּאוֹתוֹ מִצְוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ מַשְׁמַע: הָא אָמְרַתְּ אוֹתוֹ בְּמִצְוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ גָּרְסִינַן: ה"ק הַשְׁתָּא דִּכְתִיב מַצּוֹת וּמְרוֹרִים וְאִתְרַבִּי מִצְוָה שֶׁאֵינָהּ גּוּפוֹ אַלְמָא אוֹתוֹ לָאו דַּוְקָא: וְהָוֵה לֵהּ פְּרָט וּכְלָל דִּפְרָטֵי כְּתִיבִי בְּרֵישָׁא: וְאֵימָא נַעֲשָׂה כְּלָל מוֹסִיף עַל הַפְּרָט וְאִתְרַבִּי כָּל מִלֵּי אֲפִילּוּ הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר שֶׁאֵינָהּ עַל גּוּפוֹ: קמ"ל וְעֶצֶם לֹא יִשָּׁבְרוּ דְּלָא תִּדְרוֹשׁ כְּלָל מוֹסִיף עַל הַפְּרָט לְרַבּוּיֵי כָּל מִלֵּי אַפֵּי' הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר דְּאִם כֵּן כָּל הָנֵי פְּרָטֵי לָמָּה לִי אֶלָּא לְהָכִי כַּתְבִינְהוּ לְכוּלְּהוּ לְמִדְרַשׁ תּוֹסֶפְתָּא דִּכְלָלָא אַכָּל חַד וְחַד וּמְרַבֵּי דּוּמְיָא דִּפְרָטֵי וְתוּ לָא וְכוּלְּהוּ פְּרָטֵי הָווּ דְּגוּפוֹ וּדְעַל גּוּפוֹ וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר תַּנָּא דִּפְרָטֵי וְעֶצֶם לֹא יִשָּׁבְרוּ מְמַעֵט מִצְוֹת שֶׁלֹּא עַל גּוּפוֹ כְּגוֹן לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ כִּדְלְקַמָּן וּלְקַמָּן בְּבָרַיְתָא מְפָרְשִׁי מַאי מְרַבֵּי כְּלָלָא דְּכָל חַד וְחַד וּמַאי מְמַעֵט פְּרָטָא: מַאי עָבֵיד לֵיהּ מִכְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח נָפְקָא לֵהּ דְּהָא לְדִידֵהּ אוֹתוֹ דַּוְקָא וּמְמַעֵט שֶׁלֹּא עַל גּוּפוֹ וּמִמֵּילָא מִתְרַבֶּה שְׁבִירַת עֶצֶם דְּהָא מִצְוָה שֶׁבְּגוּפוֹ הִיא וּתְמִיהָא לִי אַמַּאי לָא בָּעֵי נָמֵי לֹא יַשְׁאִירוּ לְאִיסִי מַאי עֲבִיד לֵיהּ דְּהָא מִצְוָה שֶׁבְּגוּפוֹ הִיא: מִבְּעֵי לֵהּ אֶחָד עֶצֶם כו' דְּהָכִי דָּרְשִׁינַן בְּכֵיצַד צוֹלִין (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף פּה.) כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בְּפֶסַח שֵׁנִי שֶׁאֵין ת"ל הֲוֵי אֶחָד עֶצֶם כו': וְרַבָּנַן דְּאָמְרִי אוֹתוֹ לָאו דַּוְקָא לְמַאי אֶכְתַּב: שֶׁאֵין שׁוֹחֲטִין פֶּסַח שֵׁנִי עַל הַיָּחִיד שֶׁנִּדְחָה לוֹ לְהָכִי כְּתַב יַעֲשׂוּ לְשׁוֹן רַבִּים דְּכַמָּה דְּאֶפְשָׁר לְאַהְדּוֹרֵי אַחַר טָמֵא חֲבֵרוֹ לְהִמָּנוֹתוֹ עִמּוֹ מְהַדְּרִינַן כְּגוֹן לְטַמֵּא אֶחָד בְּשֶׁרֶץ וְאַיְּידֵי דִּכְתִיב יַעֲשׂוּ כְּתִיב אוֹתוֹ דאע"ג דִּכְתִיב בְּרֵישָׁא יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ אִי לָא כַּתְבֵהּ זִמְנָא אַחֲרִיתִי הֲוָה אֲמִינָא אוֹרְחֵהּ דִּקְרָא הוּא: ת"ל עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים וְגוֹ' וַהֲדַר כְּתִיב כְּלָלָא עָלֶיהָ לְרַבּוּיֵי דּוּמְיָא דִּידֵהּ וְכָל מִלֵּי לָא אָמְרִינַן דְּנִירַבֵּי דא"כ כָּל הָנֵי פְּרָטֵי לָמָּה לִי וּפְרָטָא מְמַעֵט דִּכְוָתֵהּ כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן דִּכְלָלָא דְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח מְהַדְּרִינַן אַכּוּלְּהוּ פְּרָטָא לְרַבּוּיֵי בְּכָל פְּרָטָא דּוּמְיָא דִּידֵהּ וּלְמִעוּטֵי מִפְּרָט' נָמֵי דּוּמְיָא דִּידֵהּ וּמֵחַד מִפְּרָטֵהּ מְמַעֲטִינַן בַּל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא לְקַמָּן וּבָרַיְתָא רִמּוּזֵי מְרַמְּזָא וְאָזְלָא כְּלָלֵי מַאי מְרַבּוּ וּפְרָטֵי מַאי מְמַעֲטִי וְדִכְוָתֵהּ מְרַבּוּ וּמְמַעֲטִי: וְאֵין לִי שֶׁיְּהֵא כְּלָל מוֹסִיף אֶלָּא עַל הַפְּרָט שֶׁל עֲשֵׂה מַצּוֹת וּמְרוֹרִים דִּכְוָתֵהּ צְלִי אֵשׁ שֶׁהוּא מ"ע וּפְרָט נָמֵי מְמַעֵט דִּכְוָתֵהּ הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר: ל"ת מִנַּיִן שֶׁיְּרַבֶּה הַכְּלָל וְכֵן הַפְּרָט יְמַעֵט ל"ת ת"ל לֹא יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וּכְתִיב כְּלָלָא לְאַהְדּוֹרֵי עָלֶיהָ לְרַבּוּיֵי דִּכְוָתֵהּ לָאו הַנִּתָּק לַעֲשֵׂה וּלְמַעֵט בִּפְרָטֵהּ לֹא יֵרָאֶה וְלֹא יִמָּצֵא דְּלָאו שֶׁנִּתָּק לַעֲשֵׂה נִינְהוּ כִּדְמְפָרֵשׁ בְּמַסְקָנָא: וְאֵין לִי אֶלָּא כו' ל"ת גְּמוּרָה מִנַּיִן שֶׁיְּרַבֶּה [הַכְּלָל] וִימַעֵט פְּרָט ת"ל לֹא יִשָּׁבְרוּ וְכָתַב כְּלָלָא לְאַהְדּוּרֵי עָלֶיהָ לְרַבּוּיֵי דִּכְוָתֵהּ בִּכְלָלָא וּלְמִעוּטֵי דִּכְוָתֵהּ בִּפְרָטָא כִּדְלְקַמָּן: בִּפְרָטֵהּ מַאי קָא מְמַעֵט דְּכָל פְּרָטָא מַשְׁמַע מִעוּטָא דִּכְוָתֵהּ דְּהָכִי מַשְׁמַע הַאי וְלָא מִדִּי אַחֲרִינָא הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר דַּהֲוְיָא נָמֵי כְּמִצְוַת עֲשֵׂה: ל"ת דְּמוֹתִיר לָאו הַנִּתָּק לַעֲשֵׂה הוּא דִּכְתִיב גַּבֵּי רִאשׁוֹן וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ וְגוֹ': לֹא תוֹצִיא לָאו הַנִּתָּק לַעֲשֵׂה הוּא דִּכְתִיב בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא וְגוֹ' וּמַשְׁמַע לֹא תוֹצִיא לְאוֹכְלוֹ אֶלָּא בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל בְּעַמּוּד וְהַחֲזֵר קָאֵי אִם הוֹצִיאוֹ וְלֵית לֵיהּ לְהַאי תַּנָּא הָא דְּתָנֵי בְּכֵיצַד צוֹלִין (שָׁם) הָאוֹכְלוֹ הֲרֵי זֶה בל"ת דּוּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה (שְׁמוֹת כ"ב:ל') אֶלָּא מֻתָּר לְהַחֲזִירוֹ וּלְאוֹכְלוֹ: וְלֹא יֵרָאֶה וְאִם נִרְאָה תַּשְׁבִּיתוּהוּ לְעוֹלָם הוּא בְּעַמּוּד וְהַשְׁבָּת כָּל יְמוֹת הַמּוֹעֵד: בִּכְלָלֵהּ דְּעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ דִּמְרַבֵּי לֹא תַעֲשֶׂה גָּמוּר:

מַה בֵּין רִאשׁוֹן לְשֵׁנִי בְּתוֹסְפ' (פֶּרֶק ח) קָתָנֵי נָמֵי הָרִאשׁוֹן נִשְׁחָט בְּג' כִּתּוֹת וְאֵין הַשֵּׁנִי נִשְׁחָט בְּג' כִּתּוֹת וְהָכָא תָּנָא וְשַׁיַּר דְּשַׁיֵּיר נָמֵי בִּקּוּר ד' יָמִים דְּלֵיתֵהּ בַּשֵּׁנִי כִּדְאָמַר בגמ' (דַּף צו.) וּבַתּוֹסֶפְתָּא דְּלָא קָתָנֵי בִּקּוּר דְּלָא קָחֲשִׁיב אֶלָּא הָנָךְ שֶׁנּוֹהֲגִין בְּפֶסַח לְבַדּוֹ וּבִקּוּר נוֹהֵג נָמֵי בְּתָמִיד: וְאִיסִי בֶּן יְהוּדָה עֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ מַאי עֲבִיד לֵהּ תֵּמַהּ לְאִיסִי לֹא יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר מַאי עָבֵד לֵהּ דְּהָא לְדִידִי' לֹא צָרִיךְ לְמִעוּטֵי בַּל יֵרָאֶה דְּמֵאוֹתוֹ מַפִּיק מִצְוָה שֶׁלֹּא עַל גּוּפוֹ: מִבְּעֵי לֵהּ שֶׁאֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּתִפּוֹק לֵהּ מִכְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח וְרִאשׁוֹן נָפְקָא לָן בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף צא.) דְּאֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ עַל הַיָּחִיד מִלֹּא תוּכַל לִזְבֹּחַ אֶת הַפָּסַח בְּאַחַד וי"ל דְּלֵית לֵיהּ הַהִיא דְּרָשָׁה וּבְפֶסַח רִאשׁוֹן נָפְקָא לֵהּ מִשּׁוּם דְּלָא גָּרַע מִפֶּסַח שֵׁנִי: בִּכְלָלֵהּ דְּמַצּוֹת וּמְרוֹרִים מַאי קָמְרַבֵּי צְלִי אֵשׁ מַשְׁמַע מִשּׁוּם מַצּוֹת וּמְרוֹרִים דְּקָאֵי כְּלָלָא עָלֶיהָ מְרַבֵּינַן צְלִי אֵשׁ וְתֵמַהּ כֵּיוָן דִּפְרָט וּכְלָל הוּא בְּלֹא מַצּוֹת וּמְרוֹרִים מְרַבֵּינַן צְלִי אֵשׁ וְכָל מִלֵּי אֲפִילּוּ הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר וּמִפְּרָטֵי מְמַעֲטִי מִכָּל חַד וְחַד חֲדָא מִלְּתָא כִּדְאָמַר בְּרֵישׁ מְרֻבֶּה (ב"ק דַּף סב:) דְּמַסִּיק עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע כְּלָל רִיבּוּיָא וְכָל הָנֵי פְּרָטֵי לָמָּה לִי חַד לְמַעוּטֵי עֲבָדִים כו' וְיֵשׁ לוֹמַר דְּוַדַּאי בְּלֹא מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יָדְעִינַן צְלִי אֵשׁ מִכְּלָלָא וּמַצּוֹת וּמְרוֹרִים לָא אֲתָא אֶלָּא לְמַעוּטֵי הַשְׁבָּתַת שְׂאוֹר וְלָא נְקַט הַאי לִשָּׁנָא בִּכְלָלֵהּ דְּמַצּוֹת וּמְרוֹרִים מַאי קָמְרַבֵּי צְלִי אֵשׁ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִפְרַךְ וְאִפּוּךְ אֲנָא: לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת פֵּי' בְּקוּנְטְ' דְּלָאו הַנִּתָּק לַעֲשֵׂה הוּא דִּכְתִיב בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא מַשְׁמַע לֹא תוֹצִיא לְאוֹכְלוֹ בְּבַיִת אַחֵר אֶלָּא בְּבַיִת אֶחָד יֹאכַל בְּעַמּוּד וְהַחֲזֵר קָאֵי אִם תּוֹצִיאוּ וְקָשֶׁה לר"י הֵיכִי חָשְׁבִינַן לֵיהּ לָאו הַנִּתָּק לַעֲשֵׂה וְהָא לָאו שֶׁקְּדָמוֹ עֲשֵׂה הוּא וְלָא חָשִׁיב לָאו הַנִּתָּק לַעֲשֵׂה כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּמַכּוֹת (דַּף טו.): בִּפְרָטֵהּ קָא מְמַעֵט בַּל יֵרָאֶה כָּאן מַשְׁמַע כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ ר"י בְּכָל שָׁעָה (לְעֵיל . כט:) דְּלָא יֵרָאֶה הָוֵי נִתַּק לַעֲשֵׂה:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"י מהל' קרבן פסח הל' טו:
ב מיי' פ"ב מהל' קרבן פסח הל' ב:
ג מיי' פ"י מהל' קרבן פסח הל' טו:
ד מיי' פ"י מהל' קרבן פסח הל' טו:

מסורת הש"ס

א זבחים צז:; לעיל פה.
ב מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

תורה אור השלם

בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ [במדבר ט, יא]

לֹא־יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ־בוֹ כְּכָל־חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ [במדבר ט, יב]

אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרָעָיו וְעַל־קִרְבּוֹ [שמות יב, ט]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״י מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:
ב מיי׳ פ״ד מהל׳ ביאת מקדש הל׳ יב:
ג מיי׳ פ״ז מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:
ד מיי׳ פ״ד מהל׳ ביאת מקדש הל׳ יג:

פֶּסַח שֶׁנִּי אֵין טָעוּן לִינָה תַּמָּה לְרַשְׁבָּ"א אַמַּאי אִצְטְרִיךְ הָא לָא מַרְבֵּינַן מִכָּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח מִצְוָה שֶׁאֵינָהּ עַל גּוּפוֹ:

טָעוּן לִינָה פִּי׳ יוֹם א׳ וְלַיְלָה יוֹם שֵׁנִי וְקָשֶׁה דִּבְלוּלֵב וַעֲרָבָה (סֻכָּה דף מז.) מִשְּׁמַע דְּטָעוּן לִינָה כָּל ז׳ דְּקָאָמַר כְּשֵׁם שֶׁשִּׁבְעַת יְמֵי הַחַג טָעוּנִין קְרִבָּן שִׁיר וּבְרָכָה וְלִינָה מַאי בְּרָכָה לָאו זְמַן לֹא בְּרָכַת הַמָּזוֹן וּתְפִלָּה ה"נ מִסְתַּבְּרָא דְּאִי ס"ד זְמַן זְמַן כָּל ז׳ מִי אִיכָּא מִשְּׁמַע דְּקָרְבָּן וְלִינָה נִיחָא לֵיהּ שֶׁיְּהוּ כָּל שִׁבְעָה י"ל דַּהֲוָה מְצֵי לְמֵימַר וּלְטַעְמִיךְ לִינָה כָּל ז׳ מִי אִיכָּא וּכְמוֹ שֶׁמַּסִּיק אַזְמַן דְּאִי לָא בָּרִיךְ יוֹמָא קַמָּא זְמַן יְבָרֵךְ שֶׁאֵר יְמִים ה"נ נָפְרֵשׁ גַּבֵּי לִינָה אִם לֹא לָן לָן יוֹם רִאשׁוֹן יְלִין שְׁאֵר יְמִים וּלְעוֹלָם אֵין טָעוּן לִינָה רַק יוֹם א׳ וּבְפֶ"ּ דַּם חֲטָאת (זְבָחִים דף צו:) נְמֵי דְּקָאָמַר ר׳ טַרְפוֹן וְאִם בִּשֵּׁל בּוֹ בְּתוֹךְ הַהֶרֶג יְבַשֵּׁל בּוֹ כָּל הָרֶגֶל וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּאָמַר קְרָא וּפָנִיתָ בַּבֹּקֶר עָשְׂתָה הַכְּתוּב כַּלָּן בַּבֹּקֶר א׳ הֵינוּ דְּאָגִידִי כַּלָּן זֶה בְּזֶה כְּמוֹ בַּבֹּקֶר א׳ שֶׁאִם לֹא לָן אֶתְמוֹל יְלִין הַיּוֹם וַהֲדַר וּפָנִיתָ בַּבֹּקֶר וע"כ כֵּן הוּא דְּאִי לִינָה כָּל ז׳ אִם כֵּן מַאי קָאָמַר שְׁמִינִי רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ לְגַבֵּי לִינָה הָלֹא כָּל שְׁאָר יָמִים שֶׁלָּפָנָיו נְמֵי טָעוּנִין לִינָה אֶלָּא וַדַּאי יוֹם רִאשׁוֹן וּשְׁמִינִי טָעוּנִין לִינָה וְלֹא יוֹתֵר וְכֵן מַשְׁמַע בְּסִפְרֵי בְּפָרָשַׁת כָּל הַבְּכוֹר וְהַלַכְתָּ לְאֹהָלֶיךָ מִלְּמַד שֶׁטְּעוּנִין לִינָה פִּי׳ כָּל ג׳ רְגָלִים מִנַּיִן לְרַבּוֹת עוֹפוֹת וּמְנָחוֹת יַיִן וּלְבוֹנָה וְעֵצִים ת"ל וּפָנִיתָ בַּבֹּקֶר כָּל פְּנוֹת שֶׁאַתָּה פּוֹנֶה לֹא יְהֵא אֶלָּא מִבֹּקֶר וְאֵילָךְ ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר יָכוֹל יְהֵא [פֶּסַח קָטָן טָעוּן לִינָה ת"ל וְעָשִׂיתָ פֶּסַח כּוּ׳ וַחֲכָמִים אוֹמְרִים הֲרֵי הֵם כְּעֵצִים וְכַלְבוֹנָה שֶׁטְּעוּנִים לִינָה מַשְׁמַע שֶׁאֵינוֹ טָעוּן לִינָה אֶלָּא אוֹתוֹ] לַיְלָה בִּלְבַד שֶׁאַחַר הֲבָאַת קָרְבָּנוֹ וּמַרְבֵּי לֵיהּ כְּמוֹ לִינָה דְּרָגְלִים אַלְמָא יוֹם אֶחָד הוּא וְתוּ לָא וא"ת דְּהָכָא מְמַעֵט פֶּסַח [קָטָן] מִלִּינָה וּמִי גָּרַע מִמְּבִיא קָרְבָּנוֹ בִּימוֹת הַחֹל דְּטָעוּן לִינָה יוֹם א׳ וְשָׁמְא כֵּיוָן דְּתַשְׁלוּמִין דְּרִאשׁוֹן הוּא לֹא בָּעֵי לִינָה אֲפִילּוּ יוֹם אֶחָד וא"ת דִּתְנַן (סֻכָּה דף מב:) הַהַלֵּל וְהַשִּׂמְחָה שְׁמוֹנָה א"כ ע"כ יְצָטְרֵךְ לִינָה כָּל ז׳ מְשׁוּם שַׁלְמֵי שִׂמְחָה דְּדוּקָא בְּשַׁבָּת אָמְרִינַן בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (לְעֵיל פְּסָחִים דף עא.) מְשַׁמְּחוֹ בִּכְסוּת נְקִיָּה וְיַיִן יָשָׁן וי"ל יִשְׁמַח בְּאוֹתָן שֶׁנִּשְׁחֲטוּ אֶתְמוֹל אוֹ בְּשַׁלְמֵי חֲבֵרוֹ: **כָּל** הֵיכָא דְּקָרֵינָא בֵּהּ אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כּוּ׳ וא"ת כֵּיוָן דְּאֵין חִלּוּק בֵּין הֵיכָל לָעֲזָרָה לְמֵאי הִלְכְתָא אַפְּתִיב מִן הַמַּחֲנֶה וי"ל דַּעֲשָׂה מִיהָא אִיכָּא בַּהֵיכָל טְפֵי מִבַּעֲזָרָה דְּלֹא אִשְׁתְּרִי מֵהֵיקֵּישָׁא אֶלָּא כְּרֵת:

מַאי קָא מָרַבֵּה? ״אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא״. בְּפָרָטֵיהּ מַאי קָא מְמַעֵט? ״לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי״. אִיפּוֹךְ אָנָא! מִצְוָה דְּגוּפֵיהּ עֲדִיף. (א)הָרִאשׁוֹן טָעוּן הַלֵּל בַּאֲכִילָתוֹ וְכוּ׳. מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק: אָמַר קְרָא ״הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם כְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חָג״. לַיְלָה הַמְקוּדָּשׁ לֶחָג — טָעוּן הַלֵּל, לַיְלָה שֶׁאֵין מְקוּדָּשׁ לֶחָג — אֵין טָעוּן הַלֵּל. זֶה וָזֶה טְעוּנִין הַלֵּל בַּעֲשָׂיְיתָן כּוּ׳. מַאי טַעְמָא? אִיבָּעֵית אֵימָא: לַיְלָה קָא מְמַעֵט, יוֹם לָא קָא מְמַעֵט. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: אָפְשָׁר יִשְׂרָאֵל שׁוֹחֲטִין אֶת פִּסְחֵיהֶן וְנוֹטְלִין אֶת לוּלְבֵיהֶן, וְאֵין אוֹמְרִים הַלֵּל?! א(ב)וְנָאֶכְלִין צָלִי וְכוּ׳. שַׁבָּת אֵין, טוּמְאָה לָא. מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה. דְּתַנְיָא: דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, וְאֵין דּוֹחֶה אֶת הַטּוּמְאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף דּוֹחֶה אֶת הַטּוּמְאָה. מַאי טַעְמָא דְּתַנָּא קַמָּא: מִפְּנֵי טוּמְאָה דְּחִיתְיו יַחְזוֹר וְיַעֲשֶׂה בְּטוּמְאָה?! וְרַבִּי יְהוּדָה: הַתּוֹרָה חָזְרָה עָלָיו לַעֲשׂוֹתוֹ בְּטָהֳרָה, לֹא זָכָה — יֵעָשֶׂה בְּטוּמְאָה. (ג)תָּנוּ רַבָּנָן: פֶּסַח רִאשׁוֹן דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, פֶּסַח שֵׁנִי דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. פֶּסַח רִאשׁוֹן דּוֹחֶה אֶת הַטּוּמְאָה, פֶּסַח שֵׁנִי דּוֹחֶה אֶת הַטּוּמְאָה. פֶּסַח רִאשׁוֹן טָעוּן לִינָה, פֶּסַח שֵׁנִי טָעוּן לִינָה. דּוֹחֶה אֶת הַטּוּמְאָה, כְּמַאן? כְּרַבִּי יְהוּדָה. (ד)וּלְרַבִּי יְהוּדָה טָעוּן לִינָה? וְהָא תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְנַיִּין לְפֶסַח שֵׁנִי שֶׁאֵין טָעוּן לִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּפָנִיתָ בַבֹּקֶר וְהָלַכְתָּ לְאֹהָלֶיךָ״, וּכְתִיב: ״שִׁשֶּׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת״, הָנֶאֱכָל לְשִׁשָּׁה טָעוּן לִינָה, שֶׁאֵין נֶאֱכָל לְשִׁשָּׁה — אֵין טָעוּן לִינָה! תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה. ב(ה)מַתְנִי׳ הַפֶּסַח שֶׁבָּא בְּטוּמְאָה, לֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָבִין וְזָבוֹת נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת. וְאִם אָכְלוּ — פְּטוּרִין מִכָּרֵת. וְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר פּוֹטֵר אַף עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ. (ו)גְּמ׳ תָּנוּ רַבָּנָן: זָבִין וְזָבוֹת נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת שֶׁאָכְלוּ בְּפֶסַח שֶׁבָּא בְּטוּמְאָה, יָכוֹל יְהוּ חַיָּיבִין — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר. וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר [מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה׳ וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה״. (ז)נֶאֱכָל לְטָהוֹרִים — חַיָּיבִים עָלָיו מְשׁוּם טָמֵא, וְשֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל לְטָהוֹרִין — אֵין טְמֵאִין חַיָּיבִין עָלָיו מְשׁוּם טָמֵא. (ח)רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: יָכוֹל דָּחֲקוּ זָבִין וְנִכְנְסוּ לָעֲזָרָה בְּפֶסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה, יָכוֹל יְהוּ חַיָּיבִין — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְיִשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב וְכֹל טָמֵא לָנֶפֶשׁ״, בִּזְמַן שֶׁטְּמֵאֵי מֵתִים מִשְׁתַּלְּחִין — זָבִין וּמְצוֹרָעִין מִשְׁתַּלְּחִין, אֵין טְמֵאֵי מֵתִים מִשְׁתַּלְּחִין — אֵין זָבִין וּמְצוֹרָעִין מִשְׁתַּלְּחִין. בָּעֵי רַב יוֹסֵף: דָּחֲקוּ טְמֵאֵי מֵתִים וְנִכְנְסוּ לַהֵיכָל בְּפֶסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה, מַהוּ? מִדְּאִשְׁתְּרֵי טוּמְאַת עֲזָרָה אִשְׁתְּרֵי נָמֵי טוּמְאַת הֵיכָל, אוֹ דִילְמָא מַאי דְּאִשְׁתְּרֵי — אִשְׁתְּרֵי, מַאי דְּלָא אִשְׁתְּרֵי — לָא אִשְׁתְּרֵי! אָמַר רָבָא, אָמַר קְרָא: ״וְיִשַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה״, אֲפִילּוּ מִקְצָת מַחֲנֶה. ד(ז)אִיבָּא דְּאָמְרִי: אָמַר רָבָא, אָמַר קְרָא: ״וְיִשַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה ... אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם״, כָּל הֵיכָא דְּקָרֵינַן בֵּיהּ ״אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם״ — קָרֵינַן בֵּיהּ ״וְיִשַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה״. בָּעֵי רַב יוֹסֵף: דָּחֲקוּ טְמֵאֵי מֵתִים וְאָכְלוּ אֵימוּרֵי פֶּסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה,

מַהוּ?

מַאי קָא מַרְבֵּי אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא דְּחַיֵּיב בְּפֶסַח שֵׁנִי: לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דְּמַתֵּר לְשׁוֹחֲטוֹ עַל חָמֵץ כְּדְתָנֵן מַצָּה וְחָמֵץ עִמּוֹ בַּבַּיִת אע"ג דִּכְבָר מִעֵט לֵיהּ מַהֲשָׁבְתַת שְׂאוֹר וּמִבַּל יֵרָאֶה הָוֵה אָמֵינָא הָנֵי מִילֵּי שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה אֲבָל בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה לֹא לְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְמַעוּטֵי מִלֹּא תִשְׁחַט: הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם בַּיּוֹם שֶׁתַּגָּאֲלוּ מִן הַגְּלוּחַ: כְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חַג כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם נוֹהֲגִים לְשׁוֹרֵר בְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חַג וְאֵין לְךָ לֵילֵי חַג לְהַטְעִין שִׁירָה חוּץ מִלֵּילֵי פְּסָחִים עַל אֲכִילָתוֹ: לַיְלָה הַמְקַדֵּשׁ לְחַג כְּגוֹן פֶּסַח רִאשׁוֹן: שֶׁאֵין מְקַדֵּשׁ לְחַג כְּגוֹן לֵיל אֲכִילַת פֶּסַח שֵׁנִי שֶׁאֵינוֹ י"ט: לַיְלָה דְּפֶסַח שֵׁנִי מֵעֵט אֲבָל יוֹם שֶׁהוּא זְמַן עֲשִׂיָּתוֹ לֹא מֵעֵט וַהֲרֵי הוּא כְּפֶסַח רִאשׁוֹן שֶׁטָּעוּן הַלֵּל בְּשָׁעַת שְׁחִיטָתוֹ כְּדַאֲמַרַן בְּתָמִיד נִשְׁחַט (לְעֵיל פְּסָחִים דף סד.) וּלְקַמָּן (פְּסָחִים דף קיז.) אָמְרִינַן גְּבִיאִים שֶׁבִּינֵיהֶן תִּקְּנוּ לָהֶם שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִים עַל כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק וְכָל דָּבָר חָדוּשׁ: אֲפִלּוּ כוּ׳ דִּכְיוָן דְּדָבָר מִצְוָה הוּא טָעוּן הַלֵּל: נוֹטְלִין אֶת לוּלְבֵיהֶן אַגְּרָא נָסְבָא דְּבָרְיְתָא הִיא הָכִי בְּפֶרֶק בָּתְרָא (שָׁם): צְלִי דְּאִתְּרַבִּי מִכְּלָלֵהּ דְּמִצּוֹת וּמְרוֹרִים: דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת דִּכְשְׁנֵי כְּתִיב בֵּהּ בְּמוֹעֲדוֹ לָמ"ד קָרְבַּן ה' לֹא הִקְרִיב בְּמוֹעֲדוֹ בַּשְּׁנִי (לְעֵיל פְּסָחִים דף צז.): יַחֲזוֹר וְיַעֲשֶׂה בְּטָמְאָה בְּתָמִיהַּ אֵלָּא מוּטָב יִדָּחֶה לְגַמְרֵי: טָעוּן לִינָה לַיְלָה הָרִאשׁוֹן יָלִין בִּירוּשָׁלַיִם מִכֵּן וְאֵילָךְ רַשַּׁאי לַדּוּר חוּץ לְחוֹמָה בְּתוֹךְ הַתְּחוּם וְהֵינוּ לְאֹהָלֶיךָ לְאֹהֶל שֶׁחוּץ לַחוֹמָה וְלֹא לְבֵיתוֹ מִמֹּשׁ דְּהָא י"ט הוּא וְעוֹד דְּקָא בָּעֵי לְאֵיתוּיֵי עוֹלַת רְאִיָּה: הַנֶּאֱכָל לְשִׁשָּׁה שֶׁאוֹכְלִין עָלָיו מַצּוֹת שִׁשָּׁה יָמִים וְלִשְׁנָא דְּקָרֵא נָקֵט וּקְרָא לְדָרְשָׁה אַתָּא לְלַמֵּד עַל יְמוֹת הַפֶּסַח שֶׁהַן רְשׁוּת בַּאֲכִילַת מַצָּה חוּץ מִלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן בְּפֶרֶק בָּתְרָא (דף קכ.): טָעוּן לִינָה לַיְלָה אֶחָד בְּתוֹךְ הָעִיר: מַתְנִי׳ לֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָבִין דְּגַבֵּי טָמֵא לָנֶפֶשׁ כְּתִיב אִישׁ אִישׁ נִדָּחָה וְאֵין צִבּוּר נִדָּחִין אֲבָל גַּבֵּי זִיבָה אַף צִבּוּר נִדָּחִין בְּפֶרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים (לְעֵיל פְּסָחִים דף סז.): וְאִם אָכְלוּ פְּטוּרִין מִכָּרֵת דְּאוֹכֵל קָדָשִׁים בְּטָמֵא כְּדִלְיָלִיף בְּבְרִיְתָא בַּגְּמָרָא אֲבָל מִבִּיאַת מִקְדָּשׁ לָא פְּטָרִינְהוּ רַחֲמָנָא: וְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר פּוֹטֵר אַף מִכָּרֵת דְּבִיאַת מִקְדָּשׁ וְטָעְמָא יְלִיף בְּגְמָרָא: גְּמ׳ וְיִשַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כּוּ׳ וּת"ק לָא דָּרִישׁ לְהָכִי דְּכוּלְּהוּ אֲצְטְרִיכוּ כְּדַאֲמְרִינַן בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (שָׁם) לְחַלְּקָם לְמַחֲנוֹתֵיהֶם: וְנִכְנְסוּ לַהֵיכָל מָקוֹם שֶׁלֹּא הָתִּירוּ שָׁם דְּאֵין שָׁם צָרְכֵי פֶּסַח וְאֵלּוּ כֹּהֲנִים אֲסוּרִין לִכָּנֵס לְשָׁם אֶלָּא לְצֹרֶךְ מְשׁוּם דִּכְתִיב אַל יָבֹא בְּכָל עֵת וְזֶה שֶׁנִּכְנַס בְּטָמֵא יָכוֹל יִתְחַיֵּב עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ בְּטָמֵא: אֲפִלּוּ מִקְצָת מַחֲנֶה אע"פ שֶׁאֵין מְשַׁתַּלְּחִין מִכָּל מַחֲנֶה שְׁכִינָה שֶׁהֲרֵי מַתִּירִין בָּעֲזָרָה טְמֵאֵי מֵתִים בְּפֶסַח הַבָּא בְּטָמֵא מְשַׁתַּלְּחִין מֵיהָא מִמִּקְצָתוֹ מִן הַהֵיכָל: אִיבָּא דְּאָמְרִי כּוּ׳ וְרָבָא לְקַלָּא פָּשַׁט דְּאֵין חַיָּבִין עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ דְּהֵיכָל: אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם הֵינוּ הֵיכָל כְּדִסְמִיךְ לֵיהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם: וְיִשַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה עֲזָרָה כָּךְ קִבֵּל רַבִּי וְנ"ל דְּאִיפְּכָא גָּרְסִי' לֵיהּ כָּל הֵיכָא דְּקָרֵינָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁצָרִיךְ לְהוֹצִיאָם לְגַמְרֵי אַף מִן הָעֲזָרָה קָרֵינָא בֵּהּ מִן הַמַּחֲנֶה הֵיכָל וְכָל הֵיכָא דְּלָא קָרֵינָא בַּהּ אֶל מִחוּץ לָא קָרֵינָא בֵּהּ וְיִשַׁלְּחוּ מִקְצָת מַחֲנֶה: אֵמוּרֵי פֶּסַח כְּגוֹן כְּלָיוֹת וְיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד:

מסורת הש״ס

א ערכין י:
ב יומא נא.; ספרא תזריע פרשת יולדת פרק א ה
ג ספרי במדבר
ד סוכה מז:
ה ספרא צו פרק יד א; בכורות לג.; לעיל סז.
ו מנחות כה:; מכות יד:
ז זבחים מו:; משנה זבחים
ח ספרא צו פרק יד ב; מנחות צה:; במדבר רבה; לעיל סז:

תורה אור השלם

אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֹׁל מִבָּשֵׁל בַּמַּיִם כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ וגו׳ [שמות יב, ט]

לֹא־תִשְׁחַט עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפֶּסַח [שמות לד, כה]

הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם כְּלֵיל הִתְקַדֶּשׁ־חַג וְשִׂמְחַת לֵבָב כְּהֹלֵךְ בְּחָלִיל וגו׳ [ישעיהו ל, כט]

וּבִשַּׁלְתָּ וַאֲכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפָנִיתָ וגו׳ [דברים טז, ז]

שִׁשֶּׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וביום הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וגו׳ [דברים טז, ח]

וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר וגו׳ [ויקרא ז, יט]

וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וגו׳ [ויקרא ז, כ]

וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זֶרַע וְהוּא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה וגו׳ [ויקרא יט, כ]

צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא וגו׳ [במדבר ה, ב]

מִזָּכָר עַד־נְקֵבָה תְּשַׁלֵּחוּ אֶל־מִחוּץ לְמַחֲנֶה תְּשַׁלֵּחוּם וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם וגו׳ [במדבר ה, ג]

צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא וגו׳ [במדבר ה, ב-ג]

מי שהיה טמא פרק תשיעי פסחים

מסורת הש"ס

א בבא בתרא קמטו.

ב ספרי במדבר; ערכין יג:; מנחות מט:; מגילת תענית ניסן ג

ג לעיל כח:

ד יבמות נא.

ה יבמות נה.; יבמות נא.; זבחים כב:; בבא מציעא נא.; מנחות פג.

ו יבמות ע:

ז לעיל צא:

תורה אור השלם

וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְגו' [ויקרא ז, כ]

וְלִקְחוּ מִן־הַדָּם וְנָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְזוזות וְעַל־הַמַּשְׁקוף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ וגו' [שמות יב, ז]

דַּבֵּרוּ אֶל־כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בֶּעָשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם וגו' [שמות יב, ג]

וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וגו' [שמות יב, ו]

למשמרת, מכאן לומדים בגמרא (פסחים צו ע"א) שקרבן פסח וגו' [פירושי רד"צ הופמן על שמות יב:ג, א]

צו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ וגו' [במדבר כח, ב]

וְהָיָה כִּי־יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וגו' [שמות יג, ה]

וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל־מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ [שמות יב, ח]

וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה הִמּוֹל לוֹ כָּל־זְכָר וגו' [שמות יב, מח]

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶהָרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־נֵכָר לֹא־יֹאכַל וגו' [שמות יב, מג]

תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל בּוֹ [שמות יב, מה]

וְכָל־עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת־כֶּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ [שמות יב, מד]

לֹא־תַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בוֹ כְּכֹל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ וגו' [במדבר ט, יב]

אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֹׁל מְבֻשָּׁל בַּמַּיִם כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ וגו' [שמות יב, ט]

וְכָכָה תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מָתְנֵיכֶם חֲגֻרִים נַעֲלֵיכֶם בִּרְגְלֵיכֶם וּמַקֲלְכֶם בְּיֶדְכֶם וגו' [שמות יב, יא]

לבית אבת... לבית. תרגום יונתן בן עוזיאל, רש"י וראב"ע וגו' [פירושי רד"צ הופמן על שמות יב:ג, ד]

מֵהוּ מִי מְחַיְּבִי מִשּׁוּם אוֹכְלֵי קָדָשִׁים בְּטֻמְאָה אִי לֹא: אִשְׁתְּרֵי נָמֵי טְמֵאת אֲמוּרִין דְּלָא מְחַיַּב בְּהוּ מִשּׁוּם טֻמְאָה וְאִי"ג דְּאָסִירִי מִשּׁוּם זְרוּת וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ (וַיִּקְרָא כב):

מְכָּדֵי אוֹכֶל אֲמוּרִין בְּטֻמְאָה מְהֵיכָא אִתְרַבֵּי לְחַיּוּבָא: מִטְּמֵאת בָּשָׂר דִּכְתִיב גַּבֵּי אוֹכֵל בָּשָׂר בְּטֻמְאַת הַגּוּף אֲשֶׁר לַה' לְרַבּוֹת אֶת הָאֲמוּרִין וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה': הֵיכָא אַקְטְרִינְהוּ שֶׁלֹּא הַזַּכַּר בּוֹ מִזְבֵּחַ: שְׁוִיסְקֵי בָּשָׂר צָלִי בְּשִׁפּוּד: ג' מִזְבְּחוֹת לְהַזָּאַת הַדָּם אֲבָל לְהַקְטָרַת אֲמוּרִין לֹא הָיָה שָׁם מִזְבֵּחַ: מֵתְנֵי' מִקְּחוֹ מִבָּעְשׂוֹר אוֹמֵר זֶה לְשֵׁם פֶּסַח דִּכְתִיב בָּעְשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וגו' (שְׁמוֹת י"ב:ג'): וְטָעוּן הַזָּאָה בַּאֲגַדַּת אָזוֹב גַּרְסִי': לַיְלָה אֶחָד מִפְּרֵשׁ בַּגְּמָרָא: גְּמ' לְמִשְׁמֶרֶת בְּקוּר שֶׁלֹּא יְהֵא בּוֹ מוּם מְבַקְּרִין אוֹתוֹ כָּל אַרְבָּעָה וּכְתִיב הַזֶּה ה"נ דְּמַעֲטֵי [פֶּסַח דּוֹרוֹת וְכָל] שֶׁאֵר קָרְבָּנוֹת: מַה לְהַלָּן כּוֹ' וְכִי הֵיכִי דִּלְדוֹרוֹת בְּתָמִיד בָּעֵי בְּקוּר ה"ה וַדַּאי לְפֶסַח דּוֹרוֹת: וּפֶסַח דּוֹרוֹת נָמֵי כּוֹ' בְּנִיחוּתָא: שֶׁיְּהוּ כָּל עֲבוֹדוֹת שֶׁל חֹדֶשׁ הַזֶּה כְּזֶה כָּל פִּסְחֵי דּוֹרוֹת חַקִּשׁוּ זֶה לָזֶה וּמִיהוּ לְעִנְיַן מִקְּחוֹ מִבָּעְשׂוֹר אִמְעִיט מֵהַהוּא הַזֶּה דְּגַבֵּי בְּקוּר דְּרֵישׁ לֵיהּ לְמִלְתָא אַחֲרִיתָא כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזֵל: אֶלָּא הַזֶּה דְּגַבֵּי בְּקוּר לְמָה לִי: לְמֵעוּטֵי פֶּסַח שֶׁנִּי מִבְּקוּר אַרְבָּעָה יָמִים: דִּכְתִיב יוֹם אֶחָד כְּמוֹ פֶּסַח מִצְרַיִם וְכִי קָא מַמְעֵט דִּכְתִיב מִמְעֵט וְהַזֶּה דְּגַבֵּי מִקְּחוֹ מִבָּעְשׂוֹר עַל כָּרְחָךְ לְמֵעוּטֵי פֶּסַח דּוֹרוֹת אֶתָא דְּאִילּוּ לְמֵעוּטֵי שֶׁנִּי לֹא אִצְטְרִיךְ דְּהָא אִמְעִיט מֵהַאי הַזֶּה דְּגַבֵּי בְּקוּר וּמִמְעִיט מִבְּקוּר אַרְבָּעָה יָמִים וּמִמִּקְּחוֹ עָשׂוֹר דִּתְרוַיְיהוּ מִשְׁתַּמְעִי מֵהַהוּא קְרָא דִּלְמִשְׁמֶרֶת מִשְׁמַע בְּקוּר וּמִקְּחוֹ וְאִידָךְ הַזֶּה מִמְעֵט פֶּסַח דּוֹרוֹת מִמִּקְּחוֹ בָּעְשׂוֹר אֲבָל מִבְּקוּר אַרְבָּעָה יָמִים לָא מַמְעֵט לֵיהּ אִם לֹא הַפְרִישׁוֹ מִבָּעְשׂוֹר יְבַקֵּר שְׁנַיִם וּשְׁלִשָּׁה טָלְאִים מִבָּעְשׂוֹר וּבִשְׁעַת שְׁחִיטָה יִקַּח א' מֵהֶן: לְכַדִּי' אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא בפ"ק דִּבְרָכוֹת נָאֲמַר כָּאן בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְנֶאֱמַר לְהַלָּן וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה כו': עָרֵל שֶׁמָּתוּ אֶחָיו מֻחְמֶת מִילָה: בֶּן נֵכָר שֶׁנִּתְנַכְּרוּ מַעֲשָׂיו לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם נִרְאֶה בְּעֵינַי דְּלָא גָּרְסִינַן גַּבֵּי הֲדָדֵי כָּל עָרֵל וְגו' כָּל בֶּן נֵכָר וְגו' הָכִי נָמֵי כּוֹ' אֶלָּא הָכִי גָּרְסִי' כָּל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ הָכִי כו' אָמַר קְרָא וְעָבַרְתָּ אֶלָּא בּוֹ לְמָה לִי בּוֹ הַמֻּרֶת דַּת פּוֹסֶלֶת וְאֵין הַמֻּרֶת דַּת פּוֹסֶלֶת בִּתְרוּמָה וְאִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב עָרֵל כו' וְלָא גָּרְסִי' אֶלָּא מַעֲתָּה תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר כּוּ' דְּהָא תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר כּוּלֵּי' קְרָא יַתִּירָא הוּא דְּתוֹשָׁב וְשָׂכִיר אוֹכֵל בְּפֶסַח דְּתוֹשָׁב זֶה קְנוּי כֶּסֶף וְנִרְצָע עוֹלָם וְנִרְצָע וְשָׂכִיר זֶה עֶבֶד עִבְרִי הַקָּנוּי קְנָיַן שָׁנִים וְתַרְוַיְיהוּ יִשְׂרָאֵל מְעַלְיָא נִינְהוּ וְאָכְלִי בְּפֶסַח כְּדַאֲמָרִינַן בִּיבָמוֹת בְּהֶעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף ע.) וּקְרָא יַתִּירָא הוּא וּמַפָּנָּה לְגֵזֵרָה שָׁוָה נֶאֱמַר תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר בְּפֶסַח וְנֶאֱמַר תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר בַּתְּרוּמָה כְּדִמְפָרֵשׁ לֵיהּ הָתָם וְאֵיידֵי דְּכָתְבֵהּ כָּתַב בּוֹ דִּידֵהּ וְלִשְׁנוֹן הַסְּפָרִים לָא יָדַעְנָא מַאי שְׁנִיָּא דִּקָא מְשַׁנֵּי בּוֹ הַמֻּרֶת דַּת פּוֹסֶלֶת מַאי שְׁיָיךְ הַמֻּרֶת דַּת גַּבֵּי תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר הָא יִשְׂרָאֵל מְעַלְיָא נִינְהוּ וְעוֹד הָא דְּרָשָׁה מִבּוֹ דְּגַבֵּי בֶּן נֵכָר דְּרֵישִׁינַן לֵהּ בְּהֶעָרֵל (שָׁם:) וּמַלְתָּה אוֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ וְאִי לֹא מַל אֶת עַבְדּוֹ לֹא יֹאכַל אִיהוּ דְּמִילַת זְכָרִיו וַעֲבָדָיו מְעַכֶּבֶת בְּפֶסַח אִם יֵשׁ לוֹ בֵּן הֶעוֹמֵד לְמוּל אוֹ עֶבֶד אֵינוֹ אוֹכֵל פֶּסַח עַד שֶׁיְּמוּל אוֹתָם דִּכְתִיב הִמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ: כְּדַרְבָּה א"ר יִצְחָק בְּפ' הֶעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף עד.) נֶאֱמַר מִמֶּנּוּ בְּפֶסַח וְנֶאֱמַר מִמֶּנּוּ בְּמַעֲשֵׂר מַה לְּהַלָּן עָרֵל אָסוּר בְּפֶסַח אַף כָּאן עָרֵל אָסוּר בִּתְרוּמָה: בְּחִפָּזוֹן בִּתְרוּמָה:

לְמַעוּטֵי פֶּסַח שֵׁנִי דִּכְוָותֵהּ דְּפֶסַח דּוֹרוֹת מִרַבִּינָן מַעֲבָדַת דְּלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהַזָּה דְּמִקְּחוֹ מִבָּעְשׂוֹר נָמֵי בָּא לְמַעֵט פֶּסַח שֵׁנִי דְּאֵין מִקָּחוֹ מִבָּעְשׂוֹר וְלֹא נִמְעֵט פֶּסַח דּוֹרוֹת דְּהָא לְפֶסַח שֵׁנִי לֹא אִצְטְרִיךְ כֵּיוָן דְּלֹא בָּעֵי בְּקוּר לֹא בָּעֵי נַמֵּי שְׁיָיהֵא מִקָּחוֹ מִבָּעְשׂוֹר: אֲבָל אַתָּה שׁוֹבֵר בְּפֶסַח דּוֹרוֹת אֲמַר קְרָא וְעָבַרְתָּ תֵּימַהּ לְרִיבֵ"א אֲמַאי אִצְטְרִיךְ לְהָכִי וְעָבַרְתָּ הָא כֵּיוָן דִּכְתִיב בְּפֶסַח שֵׁנִי וְעָצָם לֹא יִשְׁבְּרוּ בּוֹ כָּל שֶׁכֵּן בְּרִאשׁוֹן: אוֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן וְאֵין אַחֵר בְּחִפָּזוֹן קָשֶׁה לְרִיבֵ"א אֲמַאי לָא פָּרֵיךְ וְאֵימָא אוֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן וְאֵין פֶּסַח שֵׁנִי נֶאֱכָל בְּחִפָּזוֹן אֲבָל פֶּסַח דּוֹרוֹת הָכִי נָמֵי נֶאֱכָל בְּחִפָּזוֹן מַעֲבָדַת:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פז' מהל' קרבן פסח הל' ח:

ב מיי' פי' מהל' קרבן פסח הל' טו:

ג מיי' פא' מהל' תמידים ומוספין הל' ט:

ד מיי' פט' מהל' קרבן פסח הל' ח:

ה מיי' פט' מהל' קרבן פסח הל' ז:

ו מיי' פט' מהל' קרבן פסח הל' ט:

ז מיי' פז' מהל' תרומות הל' י:

ח מיי' פו' מהל' תרומות הל' יב:

הָכִי נָמֵי דְּזֶה נֶאֱכָל בַּלַּיְלָה, וְאֵין אַחֵר נֶאֱכָל בַּלַּיְלָה?! וְאֵין לוֹמַר שֶׁכֵּן נֶאֱמַר קְרָא: ״וְעָבַרְתָּ אֶת הָעֲבוֹדָה״. אֶלָּא ״הַזֶּה״ לְמָה לִי? לְכִדְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא. [ג] אֶלָּא מֵעַתָּה דִּכְתִיב: ״וְכָל עֵרֶל לֹא יֹאכַל בּוֹ״, הָכִי נָמֵי דְּ״בוֹ״ אֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל אוֹכֵל בְּפֶסַח דּוֹרוֹת?! אֲמַר קְרָא: ״וְעָבַרְתָּ״. [ד] אֶלָּא, ״בּוֹ״ לְמָה לִי? דְּ״בוֹ״ אֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל הוּא אוֹכֵל בְּמַאֲכָל וּמְרוֹר. [ה] אֶלָּא מֵעַתָּה: ״וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר״, מַה לְּהַלָּן טָעוּן בִּיקּוּר אַרְבָּעָה יָמִים קוֹדֶם שְׁחִיטָה, אַף כָּאן טָעוּן בִּיקּוּר אַרְבָּעָה יָמִים קוֹדֶם שְׁחִיטָה! שָׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב: ״תִּשְׁמְרוּ״. וּפֶסַח דּוֹרוֹת נָמֵי, הָכְתִיב: ״וְעָבַדְתָּ אֶת הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה״, שֶׁיִּהוּ כָּל עֲבוֹדוֹת חֹדֶשׁ זֶה — כְּזֶה. אֶלָּא הָהוּא ״הַזֶּה״ — לְמַעוּטֵי פֶּסַח שֵׁנִי דִּכְתִיב. אֶלָּא מֵעַתָּה דִּכְתִיב: ״וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה״, הָכִי נָמֵי דְּ״בוֹ״ אֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל אוֹכֵל בְּפֶסַח דּוֹרוֹת?! אֲמַר קְרָא: ״וְעָבַרְתָּ״. אֶלָּא, ״בּוֹ״ לְמָה לִי? ״בּוֹ״ מְשׁוּמָּדוֹת פּוֹסֶלֶת בִּתְרוּמָה. [ו] וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב ״עָרֵל״, וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב ״בֶּן נֵכָר״. דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא ״עָרֵל״, מִשּׁוּם דִּמְאִיס, אֲבָל בֶּן נֵכָר לָא מְאִיס — אֵימָא לָא, צְרִיכָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן ״בֶּן נֵכָר״, מִשּׁוּם דְּאֵין לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם, אֲבָל עָרֵל דְּלִבּוֹ לַשָּׁמַיִם — אֵימָא לָא, צְרִיכָא. אֶלָּא מַעֲתָּה: ״תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל בּוֹ״, הָכִי נָמֵי דְּ״בוֹ״ הוּא אֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל אוֹכֵל הוּא בְּפֶסַח דּוֹרוֹת?! אֲמַר קְרָא: ״וְעָבַדְתָּ״. אֶלָּא ״בּוֹ״ לְמָה לִי? ״בּוֹ״ מְשׁוּמָּדוֹת פּוֹסֶלֶת בִּתְרוּמָה. [ח] אֶלָּא מֵעַתָּה: ״וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ״, הָכִי נָמֵי דְּ״בוֹ״ אֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל אוֹכֵל בְּפֶסַח דּוֹרוֹת?! אֲמַר קְרָא: ״וְעָבַדְתָּ״. אֶלָּא ״בּוֹ״ לְמָה לִי? ״בּוֹ״ מִילַת זְכָרָיו וַעֲבָדָיו מְעַכֶּבֶת בִּתְרוּמָה. אֶלָּא מֵעַתָּה דִּכְתִיב: ״תִּשְׁמְרוּ״, הָכִי נָמֵי דְּ״בוֹ״ אֵינוֹ שׁוֹבֵר, אֲבָל שׁוֹבֵר בְּפֶסַח דּוֹרוֹת?! אֲמַר קְרָא: ״וְעָבַדְתָּ״. אֶלָּא ״בּוֹ״ לְמָה לִי? ״בּוֹ״ בְּכָשֵׁר, וְלֹא בְּפָסוּל. אֶלָּא מֵעַתָּה דִּכְתִיב: ״אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא״, ״מִמֶּנּוּ״ אִי אַתָּה אוֹכֵל, אֲבָל אַתָּה אוֹכֵל נָא בְּפֶסַח דּוֹרוֹת?! אֲמַר קְרָא: ״וְעָבַדְתָּ״. אֶלָּא ״מִמֶּנּוּ״ לְמָה לִי? לְכִדְרַבָּה אָמַר רַבִּי יִצְחָק. וְנֶאֱכָל בְּחִפָּזוֹן וְכוּ'. מְנָא לַן? דְּאָמַר קְרָא: ״וַאֲכַלְתֶּם אוֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן״. ״אוֹתוֹ״ נֶאֱכָל בְּחִפָּזוֹן, וְאֵין אַחֵר נֶאֱכָל בְּחִפָּזוֹן. [ט] וּפֶסַח דּוֹרוֹת נוֹהֵג כָּל שִׁבְעָה וְכוּ'. אַמַּאי קָאֵי? אִי לֵימָא אַפֶּסַח, פֶּסַח כָּל שִׁבְעָה מִי אִיכָּא!

אֶלָּא

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו׳:
ב מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו׳:
ג מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו׳:
ד מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ז׳:
ה מיי׳ פא׳ מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ יא׳:

נֶאֱכָל בְּחַפָּזוֹן לַיְלָה אֶחָד וה"ה לְפֶסַח דּוֹרוֹת וְאִם תֹּאמַר א"כ אַמַּאי תַּנֵּיהּ כְּלָל בְּמַתְנִיתִין כֵּיוָן דְּשָׁוִים בָּזֶה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּתַנֵּיהּ אַגַּב דְּבָעֵי לְמִתְנֵי וְחָמוּצוֹ כָּל הַיּוֹם וּפֶסַח דּוֹרוֹת נוֹהֵג כָּל שִׁבְעָה: קוֹדֶם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח יִרְאֶה וְטַעֲמָא דְּדָחֲיֵהּ בֵּידַיִם כְּדִכְתִיב רֹאשׁ"י וְאַפֵּי' רַב דְּאָמַר אֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין וּפְלִיג אַר' יוֹחָנָן בְּפ' שְׁנֵי שְׁעִירֵי (יוֹמָא דף סד.) הֵיכָא דְּזָקֵא כְּגוֹן דְּלֹא דָּחֲיָה בֵּידַיִם וְאִ"ת וְהָא מַשְׁמַע דְּפְלִיג בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף ז.) דְּא"ר יוֹחָנָן בְּהֲמָה שֶׁל ב' שֻׁתָּפִין הִקְדִּישׁ חֶצְיָהּ וְחָזַר וּלְקָחָהּ וְהִקְדִּישׁ חֶצְיָהּ קְדוֹשָׁה וְאֵינָהּ קְרֵבָה מִשּׁוּם דְּנִדְחֵת בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁהִקְדִּישׁ חֶצְיָהּ וְרֵישָׁ עֲלָהּ ש"מ בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין מַשְׁמַע דְּרַב פְּלִיג וי"ל כֵּיוָן דְּדָרֵךְ הֶקְדֵּשׁ דְּחֵי לָהּ לְא מִקְּרֵי כָּל כָּךְ דְּחוּי בֵּידַיִם וּבְתוֹסְפְתָא [פ"ט] פְּלִיגִי רַבִּי יוֹסֵי וְרַבָּנָן אֵיזֶה מֵהֶן יַקְרִיב לְכַתְּחִלָּה וּמֵיתֵי לָהּ בְּפ' שְׁנֵי שְׁעִירֵי (יוֹמָא דף סד.): קמ"ל דְּאֵיכָא תְּמוּרַת הַפֶּסַח דְּלָא קָרְבָה דְּקָבַע לָהּ חֲצוֹת אוֹ שְׁחִיטָה דס"ד דְּלָא קָבַע הוֹאִיל וּבְאִסּוּר הֶקְדֵּשָׁה וְאֵין דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ לְשׁוֹחֲטָהּ לְשֵׁם פֶּסַח קמ"ל דַּאֲפִילּוּ הָכִי קָבַע לָהּ ור"י מִפְּרַשׁ דס"ד הוֹאִיל וְאֵינָהּ קְרֵבָה לְעוֹלָם לְשֵׁם פֶּסַח מִתְּחִלָּתָהּ שְׁלֵמִים הִיא קמ"ל וּמִתּוֹךְ פרש"י דְּפִי' אֶלָּא אַף הִיא נִקְבַּעַת בְּפֶסַח וְנִדְחֵה מִשְׁמַע שֶׁסּוֹבֵר שְׁלֵפֵי הֲאֶמֶת רְאוּיָה לְפֶסַח: וּשְׁלָמִים הַבָּאִין מֵחֲמַת הַפֶּסַח לְפִי אוֹתוֹ לְשׁוֹן דְּפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּהַנַּךְ שְׁלָמִים הֵיְנוּ חֲגִיגַת י"ד אֵין לְחוּשׁ מַה (שֶׁפֵּרֵשׁ) בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (דף ע"א: ד"ה לְמַד) דְּשְׁלָמִים הַבָּאִים מֵחֲמַת פֶּסַח בְּפֶרֶק כָּל הַפְּסוּלִים (זְבָחִים דף לו.) הֵיְנוּ מוֹתַר פֶּסַח דְּהָא כְּדְאִיתָא וְהָא כְּדְאִיתָא:

וְאִם עֵז הִפְסִיק הָעִנְיָן פֵּרֵשׁ רִיבְ"א מִדְּלָא כָּלַל אוֹתוֹ בַּהֲדֵי כֻּלָּא אֶלָּא הִפְסִיק הָעִנְיָן וְכָתְבוּ לְבַדּוֹ וְלֹא שְׁנָה בּוֹ כְּלוּם אֶלָּא דְּלָא כְּתִיב בֵּהּ אֵלֶיהָ לְהָכִי כַּתְּבֵהּ לְמֵעוּטֵי מִתּוֹרַת אֵלֶיהָ:

וְאֶלָּא אַחֵמֵץ דְּאִסּוּר חְמוּצוֹ נוֹהֵג כָּל שִׁבְעָה מִכְּלָל דְּלַיְלָה אֶחָד דְּקָתָנֵי מַתְנֵי' בְּפֶסַח מִצְרַיִם אַחֵמֵץ קָאֵי וה"ק וְאֵין חְמוּצוֹ נוֹהֵג אֶלָּא לַיְלָה אֶחָד וּפֶסַח דּוֹרוֹת נוֹהֵג כָּל שִׁבְעָה: יוֹם א' מַשְׁמַע כָּל הַיּוֹם: לֹא יֵאָכֵל חָמֵץ הַיּוֹם וְסָמִיךְ לַהּ הַיּוֹם אַתֶּם יוֹצְאִים: אֶלָּא הָכִי מַשְׁמַע וְנֶאֱכָל בְּחַפָּזוֹן בַּלַּיְלָה אֶחָד וה"ה דְּפֶסַח דּוֹרוֹת נָמֵי לַיְלָה אֶחָד וּפֶסַח מִצְרַיִם חְמוּצוֹ נוֹהֵג כָּל הַיּוֹם וּפֶסַח דּוֹרוֹת נוֹהֵג כָּל שִׁבְעָה: מַתְנֵי' שָׁמַעְתִּי מֵרַבּוֹתַי: שֶׁתְּמוּרַת הַפֶּסַח קְרֵבָה שְׁלָמִים אַחַר הַפֶּסַח: וּתְמוּרַת הַפֶּסַח אֵינָהּ קְרֵבָה וְיֵשׁ תְּמוּרַת פֶּסַח שֶׁאֵינָהּ קְרֵבָה הֵיא עַצְמָהּ שְׁלָמִים אֶלָּא רוֹעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב בְּמוּם וְתִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ שְׁלָמִים דְּמוֹתַר הַפֶּסַח קְרֵב שְׁלָמִים: וְאֵין לִי לְפָרֵשׁ שֶׁכֵּחֲתִי עַל אֵיזֶה שָׁמַעְתִּי תִּקְרֵב וְעַל אֵיזֶה שָׁמַעְתִּי תִּרְעֶה: הַפֶּסַח שֶׁאָבַד וְהִפְרִישׁ אַחֵר תַּחְתָּיו וְנִמְצָא הָרִאשׁוֹן קוֹדֶם שְׁחִיטַת הַשֵּׁנִי דְּהַיְנוּ עוֹמֵד לְפָנֵינוּ בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה הֲרֵי קְבָעָתוּ שָׁעַת שְׁחִיטָה בְּשֵׁם פֶּסַח וְזֶה שֶׁלֹּא הִקְרִיבוֹ דְּחָהוּ בְּיָדַיִם לֹא יִקְרֵב עוֹד הוּא עַצְמוֹ שְׁלָמִים דְּאֵין זֶה מוֹתַר הַפֶּסַח אֶלָּא פֶּסַח [דְּחוּי]: וְכֵן תְּמוּרָתוֹ אִם הֵמִיר הוּא בּוֹ בֶּהֱמַת חֻלִּין אַחֲרֵי כֵּן הֲרֵי הוּא כְּמוֹהוּ אֵין קְרֵב הוּא עַצְמוֹ שְׁלָמִים אֶלָּא דָּמָיו וְאִם לְאַחַר שְׁחִיטַת הַשֵּׁנִי נִמְצָא הֲרֵי לֹא קָבְעָתּוּ שָׁעָה שְׁחִיטָה בְּשֵׁם פֶּסַח וְלֹא נִדְחָה בְּיָדַיִם וְיָבִיא שְׁלָמִים וְיִקְרֵב הוּא עַצְמוֹ שְׁלָמִים וה"ה דְּמֵצִי לְמִתְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר פֶּסַח קְרֵב וּפֶסַח אֵינוֹ קְרֵב וּבְגְמָרָא פָּרֵיךְ לֵהּ: גְּמ' דְּאֵיכָא תְּמוּרַת הַפֶּסַח דְּלָא קְרֵבָה וְלָא אֲמַרִינַן מִתְּחִלָּה שְׁלָמִים הֵיא וַאֲפִילּוּ הֵמִיר קֹדֶם שְׁחִיטָה לֹא אַתְּ אָמַר אֵין חֲלִיפִין לְמִזְבֵּחַ יֵשׁ מְפָרְשִׁין עז אֵין לוֹ אֵלֶיהָ וְטָעוּת הוּא בְּיָדַם שֶׁהֲרֵי מִמָּקוֹם שֶׁהַכְּלָיוֹת יוֹצְאוֹת הֵיא נִטְלַת וְעוֹד מָה לְמַד הַכָּתוּב הוֹאִיל וְאֵין לוֹ: אֵיכָא דְּמַתְנֵי לְהַאי לֹא שָׁנוּ דְּרַבָּה: לֹא שָׁנוּ שֶׁאָפַף תְּמוּרָתוֹ דְּחוּיָה אֶלָּא שֶׁנִּמְצָא קֹדֶם שְׁחִיטָה וְהֵמִיר בּוֹ אַחֵר שְׁחִיטָה דְּכִי שְׁחָטָהּ דְּחִינְהוּ לְתַרְוַיְהוּ הֲנֵי שְׁהֵיוּ רְאוּיִין וְעוֹמְדִים לְפֶסַח וְנִקְבְּעוּ: אֲבָל הֵמִיר בּוֹ אַחֵר שְׁחִיטַת אע"פ שֶׁהַפֶּסַח רוֹעֶה הַתְּמוּרָה קְרֵבָה שֶׁהֲרֵי לֹא נִדְחֵית: מִדֵּי דְּלָא חֲזֵי לֵהּ שָׁעֲדַיִן לֹא הַקְדֵּשׁ:

מסורת הש"ס

א תוספתא פסחים; לעיל כח:
ב זבחים לז:
ג תמורה יט.
ד זבחים ט.; ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרק יח ד; מנחות פג:
ה זבחים לז:
ו לעיל צא:

תורה אור השלם

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זָכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֹזֶק יַד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חָמֵץ [שמות יג, ג]

הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב [שמות יג, ד]

אִם־כֶּשֶׂב הוּא מַקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה [ויקרא ג, ז]

וְאִם עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה [ויקרא ג, יב]

(א) אֶלָּא אַחֵמֵץ. מִכְּלָל דְּפֶסַח מִצְרַיִם לַיְלָה אֶחָד וְתוּ לָא? וְהָתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: מִנַּיִן לְפֶסַח מִצְרַיִם שֶׁאֵין חְמוּצוֹ נוֹהֵג אֶלָּא יוֹם אֶחָד — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לֹא יֵאָכֵל חָמֵץ״, וּסְמִיךְ לֵיהּ: ״הַיּוֹם אַתֶּם יוֹצְאִים״. אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: לַיְלָה אֶחָד, וְהוּא הַדִּין לְפֶסַח דּוֹרוֹת. וְחִימּוּצוֹ כָּל הַיּוֹם, וּפֶסַח דּוֹרוֹת נוֹהֵג כָּל שִׁבְעָה. (ב) מַתְנִי׳ אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: שָׁמַעְתִּי שֶׁתְּמוּרַת פֶּסַח קְרֵבָה, וּתְמוּרַת פֶּסַח אֵינָהּ קְרֵיבָה, וְאֵין לִי לְפָרֵשׁ. א(ג)אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אֲנִי אֲפָרֵשׁ: הַפֶּסַח שֶׁנִּמְצָא קוֹדֶם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח — יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר, וְיָבִיא בְּדָמָיו שְׁלָמִים. וְכֵן תְּמוּרָתוֹ. אַחַר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח — קָרֵב שְׁלָמִים. וְכֵן תְּמוּרָתוֹ. גְּמ׳ וְלֵימָא: פֶּסַח קָרֵב וּפֶסַח אֵינוֹ קָרֵב. הָא קָא מַשְׁמַע לַן דְּאֵיכָא תְּמוּרַת הַפֶּסַח דְּלָא קָרְבָה. ב[ד]אִיתְּמַר, רַבָּה אָמַר: קוֹדֶם חֲצוֹת וְלְאַחַר שְׁחִיטָה שָׁנִינוּ. רַבִּי זֵירָא אָמַר: קוֹדֶם חֲצוֹת וְלְאַחַר חֲצוֹת שָׁנִינוּ. וּלְרַבִּי זֵירָא, הָא קָתָנֵי קוֹדֶם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח? אֵימָא: קוֹדֶם זְמַן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח. כְּתַנָּאֵי. הַפֶּסַח שֶׁנִּמְצָא קוֹדֶם שְׁחִיטָה — יִרְעֶה, לְאַחַר שְׁחִיטָה — יִקְרַב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: קוֹדֶם חֲצוֹת — יִרְעֶה, לְאַחַר חֲצוֹת — יִקְרַב. [ה]אַחַר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח יָבִיא שְׁלָמִים וְכוּ׳. אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנִּמְצָא אַחַר שְׁחִיטָה וְהֵמִיר בּוֹ אַחַר שְׁחִיטָה. אֲבָל נִמְצָא קוֹדֶם שְׁחִיטָה וְהֵמִיר בּוֹ אַחַר שְׁחִיטָה — תְּמוּרָתוֹ מִכֹּחַ קְדוּשָּׁה דְּחוּיָה קָא אָתְא, וְלֹא קָרְבָה. אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: ״אִם כֶּשֶׂב״, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר ״אִם כֶּשֶׂב״? לְרַבּוֹת תְּמוּרַת הַפֶּסַח אַחַר הַפֶּסַח שֶׁקְּרֵבָה שְׁלָמִים. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵּימָא שֶׁנִּמְצָא אַחַר שְׁחִיטָה וְהֵמִיר בּוֹ אַחַר שְׁחִיטָה — פְּשִׁיטָא! לְמָה לִי קְרָא? אֶלָּא, לָאו, שֶׁנִּמְצָא אַחַר שְׁחִיטָה וְהֵמִיר בּוֹ אַחַר שְׁחִיטָה! לָא, לְעוֹלָם שֶׁנִּמְצָא אַחַר שְׁחִיטָה וְהֵמִיר בּוֹ אַחַר שְׁחִיטָה, וּקְרָא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא. [ו]אֶלָּא קְרָא לְמַאי אַתָּא? כִּדְתַנְיָא: ״כֶּשֶׂב״ לְרַבּוֹת אֶת הַפֶּסַח לְאֵלְיָה. [ז]כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר ״אִם כֶּשֶׂב״, לְרַבּוֹת פֶּסַח שֶׁעָבְרָה שְׁנָתוֹ, וּשְׁלָמִים הַבָּאִין מֵחֲמַת פֶּסַח לְכָל מִצְוֹת שְׁלָמִים, שֶׁטָּעוּן סְמִיכָה וּנְסָכִים וּתְנוּפַת חָזֶה וְשׁוֹק. [ח]וּכְשֶׁהוּא אוֹמֵר ״וְאִם עֵז״ — הִפְסִיק הָעִנְיָן, לִימֵּד עַל הָעֵז שֶׁאֵין טְעוּנָה אֵלְיָה. אִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַרֵישָׁא: הַפֶּסַח שֶׁנִּמְצָא קוֹדֶם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח — יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר, וְיָבִיא בְּדָמָיו שְׁלָמִים. וְכֵן תְּמוּרָתוֹ. אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנִּמְצָא קוֹדֶם שְׁחִיטָה וְהֵמִיר בּוֹ קוֹדֶם שְׁחִיטָה, אֲבָל נִמְצָא קוֹדֶם שְׁחִיטָה וְהֵמִיר בּוֹ אַחַר שְׁחִיטָה — תְּמוּרָתוֹ קְרֵיבָה שְׁלָמִים. מַאי טַעְמָא — כִּי קָבְעָה שְׁחִיטָה מִידֵּי דַּחֲזֵי לֵיהּ. מִידֵּי דְּלָא חֲזֵי לֵיהּ — לָא קָבְעָה. [ט]אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: ״אִם כֶּשֶׂב״, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר? לְרַבּוֹת תְּמוּרַת הַפֶּסַח אַחַר הַפֶּסַח שֶׁקְּרֵיבָה שְׁלָמִים.

יָכוֹל

הוּא דְּמַצֵּי לְמִכְתַּב כֶּשֶׂב הוּא מַקְרִיב א"נ כֶּשֶׂב קִדְּרֵשׁ דְּהָא כְּתִיב לְעֵיל מִנְּהּ אִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ וּבְפָרָשָׁה תַּחְתּוֹנָה אָמוּר וְאִם עֵז קָרְבָּנוֹ מִכְּלָל דְּעַד הַשְׁתָּא בְּכֶשֶׂב אַיְירֵי דְּאֵין לְךָ עוֹד בַּצֹּאן כֶּשֶׂב: לַמָּה לִי קְרָא הָא מוֹתַר הַפֶּסַח הוּא וְנִפְקָא לַן מִוְּבַחְתָּ פֶּסַח דְּמוֹתַר הַפֶּסַח אַחַר חֲצוֹת קָרֵב שְׁלָמִים כְּדַאֲמַרַן בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף ע:) וּתְמוּרָתוֹ כ"ש דְּקָרְבָה דְּלָא עֲדִיפָא מִנֵּהּ: וְהֵמִיר בּוֹ אַחַר שְׁחִיטָה וְאַשְׁמְעִינַן דאע"ג דְּאֵיהוּ לֹא קָרֵב תְּמוּרָתוֹ קָרְבָה הוֹאִיל וְלֹא הַקְדֵּשָׁה קֹדֶם שְׁחִיטָה: כֶּשֶׂב קְרָא יַתִּירָא כְּדִפְרֵישׁית מִדִּכְתִיב בְּתֹרַת וְאִם עז מִכְּלָל דְּעַד הַשְׁתָּא כֶּשֶׂב אַיְירִי: לְאֵלְיָה דְּבָכָל קָרְבָּנוֹת כֶּשֶׂב אֵלְיָה כְּתִיבָא עִם הָאֲמוּרִין בְּשְׁלָמִים חֶלְבּוֹ הָאֵלְיָה (וַיִּקְרָא ג) וּבְאֵשֶׁם כְּתִיב (שָׁם ז) אֶת כָּל חֶלְבּוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת הָאֵלְיָה וְגוֹ' וְחַטָּאת כְּאֵשֶׁם אֲבָל פֶּסַח אֲמוּרִין גּוּפֵיהּ לָא כְּתִיבִי בְּהֶדְיָא אֶלָּא כִּדְנָפְקָא לַן (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף סד:) מֵאֵת דָּמָם תִּזְרוֹק וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר הִלְכָּךְ אֵלְיָתוֹ צְרִיכָה לְהִתְרַבּוֹת בְּקָרְבָּנוֹת שֶׁבִּשְׁוֹר לֹא חַזְקָרְבָה אֵלְיָה בְּאַמּוּרֵיהֶן: וּשְׁלָמִים הַבָּאִין מֵחֲמַת פֶּסַח מוֹתַר פֶּסַח כְּגוֹן תְּמוּרָתוֹ וּפֶסַח שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּעַלְיוֹ בְּאַחַר כַּךְ שְׁמַעְתִּי: לְכָל מְצוֹת שְׁלָמִים גָּזְרִינַן שְׁיְהֵא דִּין כָּל חֹמֶר שְׁלָמִים עֲלֵיהֶן לְשׁוֹן אַחֵר הַבָּאִין מֵחֲמַת פֶּסַח חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר וְזוֹ שְׁמַעְתִּי [וְכַךְ קִבֵּל רַבִּי]: וְאִם הָפְסַק הוּא לְהַפְסִיק בֵּין כֶּשֶׂב לַעֵז שֶׁבְּכָשֵׁב נִתְפָּרְשָׁה אֵלֶיהָ כְּדִכְתִיב הָאֵלְיָה תְּמִימָה לְעֻמַּת הָעֲצָה מִמָּקוֹם שֶׁהַכְּלָיוֹת יוֹצְאוֹת וּבָא הַכָּתוּב וְהִפְסִיק וְלָמַד עַל הָעֵז שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה אֵלְיָה לְהַקְרִיב אֵלֶיהָ שֶׁלֹּא לְמִזְבֵּחַ יֵשׁ מְפָרְשִׁין עז אֵין לוֹ אֵלְיָה וְטָעוּת הוּא בְּיָדַם שֶׁהֲרֵי מִמָּקוֹם שֶׁהַכְּלָיוֹת יוֹצְאוֹת הֵיא נִטְלַת וְעוֹד מָה לְמַד הַכָּתוּב הוֹאִיל וְאֵין לוֹ: אֵיכָא דְּמַתְנֵי לְהַאי לֹא שָׁנוּ שֶׁאָפַף תְּמוּרָתוֹ דְּחוּיָה אֶלָּא שֶׁנִּמְצָא קֹדֶם שְׁחִיטָה וְהֵמִיר בּוֹ קֹדֶם שְׁחִיטָה דְּכִי שְׁחָטָהּ דְּחִינְהוּ לְתַרְוַיְהוּ הֲנֵי שְׁהֵיוּ רְאוּיִין וְעוֹמְדִים לְפֶסַח וְנִקְבְּעוּ: אֲבָל הֵמִיר בּוֹ אַחַר שְׁחִיטַת אע"פ שֶׁהַפֶּסַח רוֹעֶה הַתְּמוּרָה קְרֵבָה שֶׁהֲרֵי לֹא נִדְחֵית: מִדֵּי דְּלָא חֲזֵי לֵהּ שָׁעֲדַיִן לֹא הַקְדֵּשׁ:

מסורת הש"ס

א יומא סו.; תמורה כב.

ב תמורה טו.; תוספתא מנחות; ספרא צו פרק יא א; תוספתא תמורה; תמורה כב:; תוספתא מעילה; זבחים קיא:; תמורה יח:; תמורה כג.; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק יא א; מנחות עט:; מעילה ז.; משנה תמורה; משנה זבחים; מעילה ו:; משנה מעילה ג זבחים לז:

תורה אור השלם

וְאִם עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה [ויקרא ג, יב]

יָכוֹל אַף לִפְנֵי הַפֶּסַח כֵּן תְּמוּרַת הַפֶּסַח שֶׁנִּמְצָא לִפְנֵי פֶּסַח (שני) תְּהֵא קְרֵבָה שְׁלָמִים: תַּלְמוּד לוֹמַר הוּא פֶּסַח הוּא הַפֶּסַח — הוּא קָרֵב, וְאֵין תְּמוּרַת הַפֶּסַח קְרֵיבָה. הֵיכִי דָּמֵי? אֵילֵימָא שֶׁנִּמְצָא קוֹדֶם שְׁחִיטָה וְהֶמִּיר בּוֹ קוֹדֶם שְׁחִיטָה — פְּשִׁיטָא! לָמָּה לִי קְרָא? אֶלָּא לָאו, שֶׁנִּמְצָא קוֹדֶם שְׁחִיטָה וְהֶמִּיר בּוֹ אַחַר שְׁחִיטָה! תְּיוּבְתָּא דְּרָבָא, תְּיוּבְתָּא. אָמַר שְׁמוּאֵל: כֹּל שֶׁבַּחֲטָאת מֵתָה — בַּפֶּסַח קָרֵב שְׁלָמִים, וְכֹל שֶׁבַּחֲטָאת רוֹעֶה — בַּפֶּסַח נָמֵי רוֹעֶה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵין הַפֶּסַח קָרֵב שְׁלָמִים אֶלָּא שֶׁנִּמְצָא אַחַר שְׁחִיטָה, אֲבָל קוֹדֶם שְׁחִיטָה — לֹא. [א]מַתְקִיף לַהּ רַב יוֹסֵף: וּכְלָלָא הוּא? וְהָרֵי חַטָּאת שֶׁעָבְרָה שְׁנָתָהּ, דְּלִרְעִיָּה אָזְלָא, דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: חַטָּאת שֶׁעָבְרָה שְׁנָתָהּ — רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִילּוּ הִיא עוֹמֶדֶת בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, וְרוֹעֶה. [א]וְאִילּוּ בַּפֶּסַח כִּי הַאי גַּוְונָא קָרֵב שְׁלָמִים, דְּתַנְיָא: ״כֶּשֶׂב״, לְרַבּוֹת אֶת הַפֶּסַח לְאֵלְיָה, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: ״אִם כֶּשֶׂב״, לְרַבּוֹת אֶת הַפֶּסַח שֶׁעָבְרָה שְׁנָתוֹ וּשְׁלָמִים הַבָּאִין מֵחֲמַת פֶּסַח לְכָל מְצָוֹת שְׁלָמִים, שֶׁטְּעוּנִים סְמִיכָה וּנְסָכִים וּתְנוּפַת חָזֶה וְשׁוֹק. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: ״אִם עֵז״ — הִפְסִיק הָעִנְיָן, לִימֵּד עַל הָעֵז שֶׁאֵין טָעוּן אֵלְיָה. אָמַר לֵיהּ: כִּי קָאָמַר שְׁמוּאֵל, בַּאֲבוּדִין. בְּדָחוּיִין לָא אָמַר. [ב]וְאָבוּד מִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? וַהֲרֵי אֲבוּדָה בְּשָׁעַת הַפְרָשָׁה, לְרַבָּנָן, דִּלְרִעְיָה אָזְלָא. דְּתָנַן: הִפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְנִמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנָה, וַהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן עוֹמְדוֹת — אַחַת מֵהֶן תִּקָּרֵב וּשְׁנָיָה תָּמוּת, דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין חַטָּאת מֵתָה אֶלָּא שֶׁנִּמְצֵאת לְאַחַר שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּעָלִים. הָא קוֹדֶם שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּעָלִים — רוֹעֶה. וְאִילּוּ בְּפֶסַח, הֵיכָא דְּאָבַד וְנִמְצָא אַחַר חֲצוֹת קוֹדֶם שְׁחִיטָה — קָרֵב שְׁלָמִים. שְׁמוּאֵל כְּרַבִּי סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר אֲבוּדָה לְמִיתָה מֵתָה, וְאִילּוּ בְּפֶסַח הֵיכָא דְּאָבַד קוֹדֶם חֲצוֹת וְנִמְצָא קוֹדֶם חֲצוֹת — רוֹעֶה! קוֹדֶם חֲצוֹת לָאו אָבוּד הוּא, כְּדְרָבָא, דְּאָמַר רָבָא: אֲבֵידַת לַיְלָה לָאו שְׁמָהּ אֲבֵידָה. אֶלָּא, רוֹעֶה לְרַבִּי הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ? כִּדְרַבִּי

אֵילֵימָא שֶׁנִּמְצָא קוֹדֶם שְׁחִיטָה וְהֶמִּיר בּוֹ קוֹדֶם שְׁחִיטָה פְּשִׁיטָא לָמָּה לִי קְרָא וְאע"ג דְּקַתָּנֵי לֵיהּ בְּמַתְנִי' לְאַשְׁמְעִינַן דְּאֵיכָא תְּמוּרָה דְּלָא קָרְבָה מ"מ לָא אֲצְטְרִיךְ לְהָכִי: **פְּשִׁיטָא** הַשְׁתָּא לֹא שַׁיְיךְ לְשָׁנוּיֵי דְּקָרָא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא כִּדְשָׁנֵי לְעֵיל דְּאִם כֵּן קְרָא לְמַאי אֲתָא: **אֶלָּא** לָאו שֶׁנִּמְצָא קוֹדֶם שְׁחִיטָה תַּמָּה לְקַשְׁנָא קַמָּא מַאי מַקְשֶׁה אַבַּיֵי לְרַבָּה מֵהָךְ בְּרִיְתָא וַהֲלֹא סֵיפָא מְסַיְּעָתָא לוֹ בְּהֶדְיָא כִּדְמַסֵּיק הַשְׁתָּא וְזֶהוּ תַּמָּה לוֹמַר שֶׁלֹּא יָדַע אַבַּיֵי סֵיפָא כִּדְרִיְתָא דְּמַקְשֵׁי מִנָּהּ: **אָמַר** שְׁמוּאֵל כֹּל שֶׁבַּחֲטָאת מֵתָה כו' שְׁמוּאֵל כְּרַבִּי יַיְרָא סָבַר דְּאָמַר חֲצוֹת קָבַע מדא"ר יוֹחָנָן אֵין הַפֶּסַח קָרֵב שְׁלָמִים אֶלָּא שֶׁנִּמְצָא אַחַר שְׁחִיטָה וְהֵכִי [דַּיֵּק] לְקַמָּן: **וּכְלָלָא** הוּא וַהֲרֵי כו' תַּמָּה דְּפָרִיךְ אַסֵּיפָא דְּמִלְּתֵהּ דְּכֹל שֶׁבַּחֲטָאת רוֹעֶה וְאַרִישָׁא נָמֵי אֵכָא לְמִפְרְךְ דְּהָא תְּמוּרַת חַטָּאת [או] שֶׁמֵּתוּ בְּעָלֶיהָ דִּלְמֵימָתָה אָזְלָא וְאִילּוּ בְּפֶסַח אָמְרִי' בְּמַתְנִי' דְּתְמוּרַת הַפֶּסַח רוֹעֶה אִם הֵמִיר קֹדֶם חֲצוֹת דְּקִבְּעֵהּ חֲצוֹת וְכֵן מֵתוּ בְּעָלָיו אָמַר לְקַמָּן דְּאִי מֵת קֹדֶם חֲצוֹת דְּקִבְּעֵהּ חֲצוֹת: **רוֹאִין** אוֹתָהּ כְּאִילּוּ הִיא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת נָקֵט הָכִי מִשּׁוּם דְּדַחְיַת בֵּית הַקְּבָרוֹת לְאוּ דְּחִיָּה הִיא וּכְמוֹ כֵן עִבְּרָה שְׁנָתָהּ לֹא חָשִׁיב דְּחוּי כְּמוֹ מֵתוּ אוֹ נִתְכַּפְּרוּ בְּעָלֶיהָ: **וְרוֹעֶה** פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י וְיִפָּלוּ דָּמֶיהָ לְקֵ"ת הַמְּזַבֵּחַ מִמִּדְרָשׁוֹ שֶׁל יְהוֹיָדָע וְאֵין נִרְאֶה לְרִיבְ"א דְּלָא נָאֱמַר מִדְּרַשׁ יְהוֹיָדָע אֶלָּא בְּהַפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ אוֹ לְאַשְׁמוֹ וְנִשְׁתַּיְּרוּ מֵהֶם אוֹ אָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאוּ דָּמָה שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ יִפְּלוּ לִנְדָבָה אֲבָל בְּכִי הַאי גַּוְונָא שֶׁלֹּא נִתְכַּפְּרוּ עֲדַיִן בְּעָלִים אֲמְרִינַן תִּמְכֹּר וְיָבִיא אַחֶרֶת בְּדָמֶיהָ וְהֵבִיא ר"י רְאָיָה לִדְבָרָיו דִּתְנַן בְּפֶרֶק וְלַד חַטָּאת (תְּמוּרָה דף כא:) וְשֶׁאָבְדָה אִם מִשֶּׁכִּפְּרוּ כו' וְאִם עַד שֶׁלֹּא כִּפְּרוּ בְּעָלֶיהָ תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְתִמָּכֵר וְיָבִיא אַחֶרֶת בְּדָמֶיהָ וְהַשְׁתָּא דְּחוּיָה כְּמוֹ אֲבָדָה דְּמוֹדֵי ר"ש לְקֵ"ש לְאַחַר כַּפָּרָה דְּמַתָּה קָתָנֵי עַד שֶׁלֹּא כִּפְּרוּ יָבִיא בְּדָמֶיהָ אַחֶרֶת בְּעִבְּרָה שְׁנָתָהּ דְּלָאו דְּחוּי גְּמוּר הוּא דְּאַף לְאַחַר שֶׁכִּפְּרוּ בְּעָלֶיהָ אֵינָהּ מֵתָה לֹא כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאִם נִסְתָּאֲבָה קֹדֶם כַּפָּרָה דְּיָבִיא אַחֶרֶת בְּדָמֶיהָ: **קוֹדֶם** חֲצוֹת לָאו אָבוּד הוּא פָּרוּשׁ וּבְכִי הַאי גַּוְונָא לֹא אָיֵירֵי שְׁמוּאֵל דְּהָא שַׁנִּינַן כִּי קָאָמַר שְׁמוּאֵל בַּאֲבוּדִין קָאָמַר: **אֶלָּא** רוֹעֶה לְרַבִּי הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ דְּלֵיכָּא לְמֵימַר כְּגוֹן שֶׁנֶּאֱבְדָה בַּלַּיְלָה דְּאָבְדַת לַיְלָה לָאו שְׁמָהּ אֲבֵדָה וּשְׁמוּאֵל בְּאָבוּדִין אָיֵירֵי כְּדְפָרֵישׁית:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פד' מהל' קרבן פסח הל' ז:

ב מיי' פד' מהל' פסולי המוקדשין הל' ח:

ג מיי' פד' מהל' פסולי המוקדשין הל' ט:

בְּחַטָּאת רוֹעֶה וְקָרֵב שְׁלָמִים אִם כֵּיוָצֵא בּוֹ בְּחַטָּאת דְּחוּיָה כְּגוֹן עִבְּרָה שְׁנָתָהּ שֶׁעוֹמֶדֶת בְּפָנֵינוּ וַהֲרֵי הִיא דְּחוּיָה מֵהַקְרִיב לֹא אָמַר: וַהֲרֵי אֲבוּדָה בְּשָׁעַת הַפְרָשָׁה חַטָּאת שֶׁאֲבָדָה עַד שֶׁהַפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְנִמְצֵאת קֹדֶם הַקְרֶבֶת הַשְּׁנִיָּה לְרַבָּנָן דְּפְלִיגִי עֲלֵהּ דְּרַבִּי בְּמַס' תְּמוּרָה (דף כב:) וְאָמְרִי דְּלִרְעִיָּה אָזְלָא דְּתָנָן הַמַּפְרִישׁ חַטָּאת כו': אֵין חַטָּאת מֵתָה מִשּׁוּם כִּפּוּרֵי בְּעָלֶיהָ אֶלָּא הָאֲבוּדָה בְּשָׁעַת כַּפָּרָה וְנִמְצֵאת אַחַר שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ הַבְּעָלִים הָא נִמְצֵאת קֹדֶם כַּפָּרָה כֵּיוָן דְּאָמְרִי רַבָּנָן לֹא מֵתָה הָוְיָא לַהּ מוֹתַר חַטָּאת וְרוֹעֶה וְדָמֶיהָ לִשּׁוֹפְרוֹת: וְאִילּוּ בְּפֶסַח כִּי הַאי גַּוְונָא אֲבַד בְּשָׁעַת הַפְרָשָׁה וְנִמְצָא קֹדֶם שְׁחִיטָה אַחַר חֲצוֹת: קָרֵב שְׁלָמִים כַּר' זֵירָא דְּאָמַר קֹדֶם חֲצוֹת וְאַחַר חֲצוֹת שְׁנִינוּ אֶלְמָא פֶּסַח שֶׁהָיָה לְפָנֵינוּ בְּשָׁעַת כַּפָּרָה וּבְלֹבֵד שֶׁיִּהְיֶה אָבוּד בַּחֲצוֹת קָרֵב שְׁלָמִים: שְׁמוּאֵל כַּר' סְבִירָא לַהּ וְרוֹעֶה בְּחַטָּאת דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל לְקַמֵּה מְפָרֵשׁ וְהוּא הַדִּין דְּמָצֵי לְתָרוֹצֵי שְׁמוּאֵל כְּרַבָּה סְבִירָא לַהּ דְּאָמַר קֹדֶם שְׁחִיטָה שְׁנִינוּ וּבְפֶסַח נָמֵי אָבוּד בְּשָׁעַת הַפְרָשָׁה רוֹעֶה וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ לַהּ בְּלִשָּׁנָא אַחֲרִינָא הָכִי: נִמְצָא קֹדֶם חֲצוֹת אֲפִילּוּ לְר' זֵירָא רוֹעֶה דְּקִבְּעֵהּ חֲצוֹת: קֹדֶם חֲצוֹת שֶׁהָיָה שָׁעָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לוֹ לְהַקְרָבָה: לָאו אָבוּד הוּא וַאֲפִילּוּ הִפְרִישׁ אַחֵר תַּחְתָּיו קֹדֶם שֶׁנִּמְצָא לָאו (מִיתָה) אָבוּד חָשִׁיב לֵיהּ: דְּאָמַר רַבָּא גַּבֵּי חַטָּאת אֲבֵדַת לַיְלָה וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ בַּלַּיְלָה וְנִמְצֵאת (תַּחְתֶּיהָ) לְאוֹר הַבֹּקֶר אֲפִילּוּ לְרַבִּי לָאו לְמִיתָה אֲזָלָא אֶלָּא לְרִעְיָה הוֹאִיל וְלַיְלָה לָאו שָׁעַת הַקְרָבָה הִיא: אֶלָּא רוֹעֶה לְרַבִּי בְּאִבּוּדִין הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ דְּתַקּוּם כֹּל שֶׁבַּחֲטָאת רוֹעֶה דְּשְׁמוּאֵל:

א(א)כְּדְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא. דְּאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: הִפְרִישׁ שְׁתֵּי חַטָּאוֹת לְאַחְרָיוּת — מִתְכַּפֵּר בְּאַחַת מֵהֶן, וּשְׁנִיָּה תִּרְעֶה. וְהָא אִילּוּ בְּפֶסַח כִּי הַאי גַּוְונָא קָרֵב שְׁלָמִים! אֶלָּא שְׁמוּאֵל כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר: חָמֵשׁ חַטָּאוֹת מֵתוֹת. (ב)וְהָא רוֹעָה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן לֵית לֵיהּ כְּלָל! שְׁמוּאֵל נָמֵי חֲדָא קָאָמַר: כֹּל שֶׁבְּחַטָּאת מֵתָה — בְּפֶסַח קָרֵב שְׁלָמִים. וּמַאי קָא מַשְׁמַע לַן? לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר: אֵין הַפֶּסַח קָרֵב שְׁלָמִים אֶלָּא שֶׁנִּמְצָא אַחַר שְׁחִיטָה, אֲבָל קוֹדֶם שְׁחִיטָה — לָא. אַלְמָא: שְׁחִיטָה קָבַע. קָא מַשְׁמַע לַן: חֲצוֹת קָבַע. לִישָּׁנָא אַחֲרִינָא: וְאִילּוּ בְּפֶסַח הֵיכָא דְּאָבַד וְנִמְצָא אַחַר חֲצוֹת, קוֹדֶם שְׁחִיטָה יִקְרַב שְׁלָמִים! שְׁמוּאֵל כְּרַבָּה סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר: שְׁחִיטָה קָבַע. וְהָא מִדְּקָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן עֲלַהּ: אֵין הַפֶּסַח קָרֵב שְׁלָמִים אֶלָּא שֶׁנִּמְצָא אַחַר שְׁחִיטָה, אֲבָל קוֹדֶם שְׁחִיטָה — לָא. אַלְמָא: שְׁחִיטָה קָבַע. מִכְּלָל דִּשְׁמוּאֵל סָבַר: חֲצוֹת קָבַע. אֶלָּא: שְׁמוּאֵל כְּרַבִּי סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר: אֲבוּדָה לְמִיתָה אָזְלָא. וְהָא כֹּל אֲבוּדִין לְרַבִּי מֵתִין, וְאִילּוּ בְּפֶסַח, הֵיכָא דְּאָבַד קוֹדֶם חֲצוֹת וְנִמְצָא קוֹדֶם חֲצוֹת — רוֹעֶה! קָסָבַר: קוֹדֶם חֲצוֹת לָאו אָבוּד הוּא, וְקָסָבַר חֲצוֹת קָבַע. ב(ג)מַתְנִי׳ הַמַּפְרִישׁ נְקֵבָה לְפִסְחוֹ, אוֹ זָכָר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים — יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר, וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה לִשְׁלָמִים.

הַמַּפְרִישׁ

לאחריות שאם תאבד האחת יביא חברתה והכא איכא לאקשויי הא לאו אבודה היא אלא דקא מותיב ליה קושיא אחריתי: ה"ג והא אלו בפסח כי האי גוונא קרב שלמים דהיינו מותר הפסח גמור שהרי לכך הפרש ואין כאן דחוי: אלא לא תבעי רועה בחטאת היכא משכחת לה דשמואל כר"ש ס"ל דאמר במסכת תמורה חמש חטאות מתות הנזכרות למיתה מתות הן בכל ענינים שאתה מוצא וחטא' שכפרו בעליה מתה בכל שהיא בין שנמצאת קודם כפרה בין שנמצאת לאחר כפרה בין שהפרישה לאחריות מתה הנותרת: והא רועה לר' שמעון לית לה ומאי היא דקאמר שמואל כל שבחטאת רועה: שמואל נמי חדא קאמר כל שבחטאת מתה דהיינו כפרו בעליה מ"מ בפסח קרב שלמים ותו לא אמר מידי ועל כרחין כיון דכל אבודין בפסח קרבין שלמים ושמואל חדא קאמר מוקמי' לה כר"ש דאי כר' או כרבנן דאית להו רועה בחטאת מאי סימנא קא נקט שמואל למימר חדא כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים הלא אף הרועה בחטאת קריבה שלמים בפסח אבל השתא דס"ל כר"ש הוי סימן שלם דאין לך אבוד בחטאת שאינו מת ואין לך אבוד בפסח שאינו קרב: ומאי קא משמע לן שמואל כיון דכל אבודין בחטאת מתין ואתא שמואל למימר כל אבודין בפסח קרבין שלמים מתניתין היא הפסח שנמצא אחר שחיטה ומתרצינן לה לעיל אחר זמן שחיטה יקרב אלמא קסבר האבוד בחצות יקרב: לאפוקי מדרבי יוחנן דפליג עליה ואמר אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה: אבל נמצא קודם שחיטה ואע"ג דאבוד היה בחצות רועה דשחיטת השניה קבעה ליה לקמא בדחוי: קא משמע לן שמואל דאמר כל שבחטאת מתה וכר' שמעון דאמר אבודה בשעת הפרשה מתה ואשמעינן שמואל אבוד בשעת הפרשה ובחצות שהוא נקרא אבוד אפי' נמצא קודם שחיטה קרב שלמים דחצות הוא דקבעה בדחוי והשתא אע"ג דאוקמנא לשמואל חדא קאמר ליכא לאוקומא כל שבחטאת מתה אמתו לה בעליה דהא כל מתו בעליה מתות ואלו פסח מתו בעליו אחר חצות רועה וקבעתה חצות וליכא למימר דסביר' ליה שמואל חצות לא קבעה דהא ר' יוחנן בר פלגתיה הא סברא אית ליה הלכך על כרחיך באבודין מוקמינן ליה ועוד דר' יוחנן בר פלגתיה אאבודין פליג דקאמר נמצא: הכי גרסינן לישנא אחרינא ואלו בפסח היכא דאבד ונמצא אחר חצות קודם שחיטה קרב שלמים ולעיל קא מהדר והרי אבודה בשעת הפרשה לרבנן וכו' ואלו בפסח האבוד בחצות והפריש אחר תחתיו ונמצא זה אחר חצות קרב שלמים כר' זירא ואע"ג דאבוד היה בשעת הפרשה: ומשני בלשנא אחרינא שמואל כרבה סבירא לה דאמר קודם שחיטה שנינו שהנמצא קודם שחיטה רועה בפסח כרבנן בחטאת: ופרכינן והא מדאמר ר' יוחנן עלה אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה מכלל דשמואל אמר אפילו נמצא קודם שחיטה קרב שלמים דלאו שחיטה קבעה אלא חצות קבעה וזה כיון דבחצות אבוד היה קרב שלמים אלמא לשמואל אבוד בשעת הפרשה אע"פ שהיה בשעת כפרה קרב שלמים: אלא שמואל כר' סבירא לה כדלעיל עד קא משמע לן חצות קבע: מתני' או זכר בן שתי שנים דאינו ראוי לפסח: ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו שלמים דקבעתה הפרשה אע"פ שמעקרו דחוי הוא הרי הוא כקבוע שנדחה שאין הוא עצמו קרב שלמים אלא דמיו:

כדרבי אושעיא דאמר הפריש שתי חטאות לאחריות כו' מה שפרש"י דהוה מצי לאקשויי והא לא אבוד הוא אלא דאקשי' קושיא אחריתי לא נהירא דאין זה סגית הגמרא דאמאי דפריך שמואל רועה באבודה היכי משכחת לה לא משני מידי במאי דקאמר כדר' אושעיא ונראה לר"י דרבי אושעיא דקאמר השניה תרעה בכל ענין קאמר ואפי' אבדה אחר כך דלא דמיא לשאר אבודין דמתין לרבי דשאר אבודין תחלת הפרשתן להקרבה וכשאבדו נדחו מהקרבה ובדין הוא שימותו אבל מפריש ב' חטאות לאחריות דתחלת הפרשתן לדחוי כמו שרועה בלא אבדה הכי נמי באבדה אי נמי אכא למימר דאפילו לא אבדה חשיב כאבדה הואיל וכשמפרישה לא חזיא להקרבה חשיב לה אבודה ולא דמיא לאבודת לילה דהתם לא נדחת בשעה הראוי' להקרבה והוי כאלו כל שעה ראוי' להקרבה אבל הכא איכא חדא ודאי דלא קרבה: **הפריש** שתי חטאות לאחריות קשה לריב"א היכי דמי אי דאמר הרי זו חטאת וחזר ואמר הרי זו חטאת אין קדשה חל על השניה דאין אדם מביא שתי חטאות על חטא אחד ואי דאמר הרי אלו בהמות חטאות האמר רבה במי שהוציאוהו (עירובין ד' נ.) כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו ואפי' אחת מהן לא קדשה וע"כ אית לן למימר כגון שאמר אחת מהן תהא חטאת והאחרת לאחריות וקשה לן בשלא נאבדה החטאת אחת אמאי שני' תרע' והא לא הקדשה אלא לאחריות החטאת דהיינו אם תאבד אבל אם לא נאבדה לא נתקדשה ונראה לר"י דכל כי האי גוונא גמירי לה דרועה: **אלא** שמואל כר' שמעון סביר' ליה פרש"י דאי כרבי מאי סימנא דנקט שמואל הלא אף הרועה בחטאת בפסח קריבה שלמים ולא נהירא לר"י דמאי קאמר הא באבודה לא משכחת לרבי דרועה דבהפריש שתי חטאות לאחריות פירש רש"י גופה דלאו אבוד הוא ומיהו לפרוש ר"י דפריש דר' אושעיא מיירי אפי' באבודה אתי שפיר ונראה לר"י דכר' שמעון נמי לא מתוקם אלא באבודין דאם לא כן תקשי דנאבד קודם חצות ונמצא קודם חצות בפסח רועה ואבודת לילה דלאו אבודה (היא) בפסח קודם חצות מתה לרבי שמעון ואע"ג דלרבי שמעון אית ליה לקמן (פסחים ד' צח.) בעלי חיים אינן נדחין וסבירא ליה בפסח [דמית] אחר חצות קרב שלמים אע"פ שנדחה שמואל לא קסבר לה בהא כר' שמעון ורשב"ם מפרש דהא דשנינן כי קאמר שמואל באבודין בדחויין לא אמר שנויא דחיקא הוא והשתא דמשני סבר לה כרבי שמעון מתרץ מלתיה דשמואל כמשמעות הראשון דמיירי בין באבודין בין בדחויין והשתא לא מצי שמואל סבר כרבי דאם כן קשיא חטאת שעברה שנתה והפריש שתי חטאות לאחריות דלרבי לאו למיתה אזלי ובפסח קריבה שלמים הלכך מוקי לה כרבי שמעון דאמר בכל חמש חטאות דלמיתה אזלי בכל ענין ואילו בפסח קרבי שלמים ואע"ג דנאבד ונמצא קודם חצות בפסח רועה לשמואל דהא קתני לה בהדיא במתני' מיהו חד צד באבד קרב שלמים כגון נמצא אחר חצות וה"ק בכל ענין שבחטאת מתה איכא צד דבפסח קרב שלמים וקא משמע לן לאפוקי מדרבי יוחנן דבע"א לא הוה קמשמע לן מידי דבענינים אחרים מתנו או במשנה או בברייתא דקרב שלמים ואין ר"י יודע מנא ליה לגמרא דלר' שמעון חמש חטאות מתות בכל ענין ויש לדקדק מדקתני בפרק שני דתמורה (דף טו.) רבי שמעון אומר חמש חטאות מתות ולד חטאת תמורת חטאת כו' ולא מפלג כדמפלג בריש ולד חטאת (תמורה דף כא:) במתני' באבדה בין כפרו הבעלים ללא כפרו ואיהו לא מפלג לא בהא ולא באחרני משמע דבכל ענין קאמר: **המפריש** נקבה לפסחו כו' ויביא בדמיה שלמים אומר ר"ת דהא דקתני ויביא בדמיה שלמים היינו בשנשתיירה אחר הפסח כמו כלה בבא דלעיל אבל קודם הפסח יביא בדמיה פסח וכן מחלק בהדיא בברייתא בתמורה באלו קדשים (תמורה דף יט.): **ויביא** בדמיה שלמים אבל היא עצמה אינה קריבה שלמים דיש דחוי בדמים כדאמר בגמרא שמתחלה לא הקדשה לקרב היא עצמה וא"ת ימכרנה כמות שהיא בלא מום כיון שמעולם לא נתקדשה קדשת הגוף ואור"י דלא מבעיא מקדיש נקבה לפסחו דפסח קרב שלמים אחר הפסח והיא ראויה לשלמים אם תחלה הקדישה לכך אלא אפי' מקדיש נקבה לאשמו אמר באלו קדשים (שם:) תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא אשם ואפילו רבי שמעון דאמר התם תמכר שלא במום מצי מודה הכא כדפרשית:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פר׳ מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ה:
ב מיי׳ פר׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ד:

מסורת הש״ס

א יבמות עח.
ב מנחות פ.
ג תמורה יט.

מסורת הש"ס

א זבחים יב.

ב תוספתא פסחים; ביצה כ:

ג תוספתא זבחים; ספרא צו פרשה ה ב; תוספתא תמורה; זבחים נא.; משנה זבחים

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ה:

ב מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ה:

ג מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ה:

ד מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:

הַמַּפְרִישׁ פִּסְחוֹ וּמֵת לְקַמֵּהּ מְפֻרָּשׁ אֵימַת מִית: לֹא יְבִיאֶנּוּ בְּנוֹ אֲחֵרָיו לְשֵׁם פֶּסַח דַּהֲוָה לֵיהּ פֶּסַח שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו וְאֵין כָּאן מְנוּיִין: גְּמ׳ שְׁמַע מִנַּהּ בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין בְּהֶמָה שֶׁנִּדְחֵית בַּחַיִּים דְּחוּיָה דְּחוּי גָּמוּר שֶׁאַף לִכְשֶׁנִּרְאֵית לְמַה שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה אֵינָהּ קְרֵבָה אֶלָּא רוֹעָה דְּהָא דְּתָנַן תִּרְעֶה וְלֹא קְרֵבָה שְׁלֵמִים הֵיא גּוּפָהּ שֶׁזּוֹ הֵיא רְאָיָתָהּ כְּמִתְחַלָּה שֶׁכָּל מוֹתַר פֶּסַח קְרֵב שְׁלָמִים וּדְלֹא כר"ש דְּאָמַר בַּעֲלֵי חַיִּים אֵין נִדְחִין תְּנַן הָתָם שֶׁנִּדְחֵית בְּפֶרֶק שְׁנֵי שְׁעִירֵי (יוֹמָא דף סג:) דְּגַמְרִינַן מִבַּעַל מוּם שֶׁנִּדְחָה וְלִכְשֶׁעָבַר מוּמוֹ נִרְאֶה וּמַרְבִּישׁ נָמֵי שְׁמַעְינַן לָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמַהָא שְׁמַעְינַן תְּלַת נָקֵט לָהּ הָכָא: וּשְׁמַע מִנַּהּ דְּחוּי מַעְקְרָא הַוֵי דְּחוּי נָקֵבָה אוֹ זָכָר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים מִתְחַלָּתוֹ לֹא נִרְאֶה לְמָה שֶׁהַקְּדֵּשׁ וְקָאָמַר יִרְעֶה וְלֹא יִקְרַב שְׁלָמִים הוּא עַצְמוֹ וְאֵיפָא לְמֵאן דְּאָמַר בְּמַסֶּכֶת סַכָּה (דף לג:) דְּאֵין דְּחוּי אֶלָּא הַנִּרְאֶה וְנִדְחָה: וּשְׁמַע מִנַּהּ יֵשׁ דְּחוּי בְּדָמִים מְקוֹמוֹת בגמ' מְצִינוּ לְשׁוֹן זֶה גִּבֵּי הָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּהֶמָה שֶׁל שְׁנֵי שֶׁתִּפֵּין הַקְּדִישׁ חֲצִיָּהּ וְחָזַר וְלָקַח חֲצִיָּהּ קְדוֹשָׁה וְאֵינָהּ קְרֵבָה שְׁמַע מִנַּהּ תְּלַת כו' כִּי הָכָא וּבְמַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין (דף ז:) וּבִזְבָחִים (דף יב.) וְלַמַּדְתִּי פָּרוּשָׁהּ מִמַּסֶּכֶת כְּרִיתוּת (דף כז.) דְּגָרַס הָתָם בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה ש"מ קְדֻשַּׁת דָּמִים נִדְחֵה כְּלוֹמַר שְׁמַע מִנַּהּ אֲפִילּוּ דָּבָר שֶׁלֹּא קִדֵּשׁ תְּחִלָּה לְהַקְרִבת גּוּפוֹ אֶלָּא לְדָמָיו כְּגוֹן הַקְּדִישׁ חֲצִיָּהּ וְחֲצִיָּהּ הַשֵּׁנִי חַיָּלִין דְּחוּי לְקָרֵב לְגוּפוֹ בְּתְחִלַּת הַקְּדִישׁ אֵינוֹ קָרֵב עוֹד לְעוֹלָם דְּהוֹאִיל וְנִדְחָה יִדָּחֶה וְלָא תֵּימָא אֵין דְּחוּי בְּקָדָשִׁים אֶלָּא הַקְּדִישׁ לְגוּפוֹ וְנִדְחָה מֵהַקְרֵב אֲבָל קְדֻשַּׁת דָּמִים לֹא אֲלִימָא לְמֵימַר בֵּהּ תּוֹרַת דְּחוּי וְאִי אִתְיָא לֵהּ שְׁעַת הַכּשֵׁר הַקְרֵבָה כְּגוֹן הָכָא דְּחַזַר וְלָקַח חֲצִיָּהּ תֵּקְרֵב וְהָכָא נָמֵי הַכִי פֵּרְשְׁנָא לֵהּ יֵשׁ דְּחוּי בְּדָמִים כְּגוֹן נְקֵבָה לְפֶסַח לֹא חֲזָיָא גּוּפָהּ לְפֶסַח אֶלָּא כִּי אַקְדְּשָׁה לְדָמִים אַקְדְּשָׁה וְאַיְידֵי דְּדָחוּיָה דִּלְא חֲזָיָא לְאַקְרוֹבֵי גּוּפָהּ לְדָבָר שֶׁהַקְּדֻשָּׁה מַסִּיק גַּבֵּי לוּלֵב דְּדָחוּי מֵעִקָּרוֹ לָא הַוֵי דְּחוּי וְיֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין דְּחוּי מֵעִקָּרוֹ דְּגַבֵּי מִצְוֹת לְדְחוּי מֵעִקָּרוֹ דְּהַקְרָבָה וְעוֹד דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּמֵעִקָּרָא אֶפְשָׁר לְמִעוּטֵי בְּתַקָּנְתָא וְלֹא דָּחוּי גָּמוּר הוּא וא"ת מַאי קמ"ל ר' יוֹחָנָן בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף ':) גַּבֵּי בְּהֵמָה שֶׁל שְׁנֵי שֶׁתִּפִּים דְּכָל הָנָהוּ תְּלַת מִלֵּי דְּמַדְקַדֵּק מִמִּלְּתֵהּ שְׁמַעְינַן מִמַּתְנִי' דְּהָכָא וי"ל דְּאַפֵּתִי אַשְׁמְעִינַן דְּעוֹשֶׂה תְּמוּרָה וּתְמוּרָתָהּ כֵּיוָצֵא בָּהּ אע"ג דְּאֵינָהּ קְרֵבָה כְּלָל וְהָא דְּלָא קָאָמַר הָתָם וש"מ דְּעוֹשֶׂה תְּמוּרָה כֵּיוָצֵא בָּהּ לָא חָשִׁיב אֶלָּא מִלֵּי דְּדָחְיָה וא"ת וְנַילַף מִמְּחַסַּר זְמַן דְּדָחוּי מַעְקְרָא הוּא וְלָא הַוֵי דָּחוּי וְיֵשׁ לוֹמַר דְּשָׁאנֵי מְחַסַּר זְמַן דְּלָא אִתְחֲזִי מֵעוֹלָם לְשׁוּם קָרְבָּן וּזְמַן קָבוּעַ לְהִיוֹת רָאוּי לַיּוֹם הַשְּׁמִינִי הִלְכָךְ לֹא שַׁיָּךְ לְמֵילַף מִנַּהּ בְּעַלְמָא: וּשְׁמַע מִנַּהּ יֵשׁ דְּחוּי בְּדָמִים פרש"י בְּתִשׁוּבָתוֹ דַּאֲפִילּוּ דָּבָר שֶׁלֹּא קִדֵּשׁ מִתְּחִלָּה קְדֻשַּׁת הַגּוּף אֶלָּא לִקְדֻשַּׁת דָּמִים דְּחוּי הוּא מִלִּקְרֵב לְבַסּוֹף דְּלָא תֵּימָא אֵין דְּחוּי אֶלָּא בְּדָבָר הַקָּדוֹשׁ קְדֻשַּׁת הַגּוּף וְנִדְחָה מֵהַקְרָבָה אֲבָל קְדֻשַּׁת דָּמִים לָא אַלִּימָא לְמִדְחֵי וְתַמָּהּ לר"י הָא כָּל דְּחוּי מֵעִקָּרוֹ הוּא דְּחוּי בְּדָמִים וְאִם כֵּן כֵּיוָן דְּאָמַר דְּדָחוּי מֵעִקָּרוֹ הַוֵי דְּחוּי שְׁמַעְינַן נָמֵי דְּיֵשׁ דְּחוּי בְּדָמִים ואור"י דְּמַשְׁכַּחַת לֵיהּ דְּחוּי מֵעִקָּרוֹ בְּקִדּוּשׁ קְדֻשַּׁת הַגּוּף כְּגוֹן שֶׁשְּׁחָטוֹ וְקִבֵּל הַדָּם בִּכְלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַיִם דְּרָאשׁוֹן רִאשׁוֹן דְּחוּי הוּא הִלְכָךְ אֲפִילּוּ לְבַסּוֹף רַבָּה הַדָּם וְיֵשׁ בּוֹ מַרְאִית דָּם הַוֵי דְּחוּי וּלְהֵכִי אִצְטְרִיךְ תּוּ לְאַשְׁמְעִינַן דַּאֲפִילּוּ בְּדָמִים יֵשׁ דְּחוּי וּבפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף ז:) מְפֹרָשׁ כָּל הַצָּרִךְ: הָא חַיֵּל עָלֶיהָ אֲנִינוּת אַף עַל גַּב דְּקָרֵינָא בֵּהּ לְפִי אֲכָלוֹ בַּלַּיְלָה מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁלֵּחַ קָרְבְּנוֹתֶיהָ כְּדַאֲמְרִינַן (זְבָחִים דף צט:) שְׁלָמִים בְּזְמַן שֶׁהוּא שְׁלֵם:

[א]הַמַּפְרִישׁ פִּסְחוֹ וּמֵת, לֹא יְבִיאֶנּוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו לְשֵׁם פֶּסַח אֶלָּא לְשֵׁם שְׁלָמִים. [א]גְּמָ׳ אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: שְׁמַע מִינַּהּ תְּלַת. שְׁמַע מִינַּהּ: בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין. וּשְׁמַע מִינַּהּ: דְּחוּי מֵעִיקָּרָא הַוֵי דְּחוּי. וּשְׁמַע מִינַּהּ: יֵשׁ דְּחוּי בְּדָמִים. [ב]הַמַּפְרִישׁ פִּסְחוֹ וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנָן: הַמַּפְרִישׁ אֶת פִּסְחוֹ וּמֵת, אִם בְּנוֹ מְמוּנֶּה עִמּוֹ יְבִיאֶנּוּ לְשׁוּם פֶּסַח, אֵין בְּנוֹ מְמוּנֶּה עִמּוֹ — יְבִיאֶנּוּ לְשׁוּם שְׁלָמִים לְשִׁשָּׁה עָשָׂר. לְשִׁשָּׁה עָשָׂר אִין, לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר — לָא. קָא סָבַר: נָדָרִים וּנְדָבוֹת אֵין קְרֵיבִין בְּיוֹם טוֹב. דְּמִית הָאָב אֵימַת? אִילֵימָא דְּמִית קוֹדֶם חֲצוֹת, בְּנוֹ מְמוּנֶּה עִמּוֹ יְבִיאֶנּוּ לְשׁוּם פֶּסַח? הָא חָלָה אֲנִינוּת עִילָּוֵיהּ מֵעִיקָּרָא! אֶלָּא דְּמִית אַחַר חֲצוֹת. אֵין בְּנוֹ מְמוּנֶּה עִמּוֹ — יְבִיאֶנּוּ לְשׁוּם שְׁלָמִים? הָא קְבַעְתֵּיהּ חֲצוֹת! אָמַר (רָבָא): לְעוֹלָם דְּמִית קוֹדֶם חֲצוֹת, וּמַאי יְבִיאֶנּוּ לְשׁוּם פֶּסַח — לְשׁוּם פֶּסַח שֵׁנִי. אַבָּיֵי אָמַר, לְצָדָדִין קָתָנֵי: מֵת אַחַר חֲצוֹת — בְּנוֹ מְמוּנֶּה עִמּוֹ יְבִיאֶנּוּ לְשׁוּם פֶּסַח. מֵת קוֹדֶם חֲצוֹת — אֵין בְּנוֹ מְמוּנֶּה עִמּוֹ יְבִיאֶנּוּ לְשׁוּם שְׁלָמִים. רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: לְעוֹלָם דְּמִית לְאַחַר חֲצוֹת, וּכְגוֹן שֶׁהָיָה אָבִיו גּוֹסֵס בַּחֲצוֹת. [ג]רַב אָשֵׁי אָמַר: לְעוֹלָם דְּמִית לְאַחַר חֲצוֹת, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר: אֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין. רַבִינָא אָמַר: כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁוֹ אַחַר חֲצוֹת וּמֵתוּ בְּעָלִים אַחַר חֲצוֹת, וְקָא סָבַר חֲצוֹת קָבַע. [ד]מַתְנִי׳ הַפֶּסַח שֶׁנִּתְעָרֵב בִּזְבָחִים — כּוּלָּן יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בְּדָמֵי הַיָּפָה שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה וּבְדָמֵי הַיָּפָה שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה [וַיַּפְסִיד] הַמּוֹתָר מִבֵּיתוֹ. נִתְעָרֵב בִּבְכוֹרוֹת, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם חֲבוּרַת כֹּהֲנִים — יֹאכְלוּ.

גְּמָ׳

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פו׳ מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ טו:
ב מיי׳ פו׳ מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ יב:
ג מיי׳ פד׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:
ד מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ד:
ה מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ה:
ו מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:
ז מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ו:
ח מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ז:
ט מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ז:
י מיי׳ פג׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:

וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי לֹא דָּמֵי לְהָא דְּאָמַר לְעֵיל (פְּסָחִים פח:) שָׁכַח לְפָנֵי זְרִיקָה חַיָּבִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי:

גְּמָ׳ וְהָא קָא מַיְיתֵי קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל? [א]רַבִּי שִׁמְעוֹן לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר: מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל. דְּתָנַן: אָשָׁם שֶׁנִּתְעָרֵב בִּשְׁלָמִים — רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: יִשָּׁחֲטוּ בַּצָּפוֹן, וְיֵאָכְלוּ כְּחוֹמֶר שֶׁבָּהֶן. [א]אָמְרוּ לוֹ: אֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל. [ב]וְרַבָּנַן, הֵיכִי עָבְדִינַן? אָמַר רָבָא: נַמְתִּין לוֹ עַד שֶׁיִּזְמְנוּ, וְיָבִיא בְּהֵמָה שְׁמֵינָה, וְלֵימְא: כֹּל הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ לְפֶסַח — תְּחוּל עָלֶיהָ דְּהַאי, וְאָכֵיל לְהוּ בְּתוֹרַת בְּכוֹר בַּעַל מוּם. [ד](ב)מַתְנִי׳ חֲבוּרָה שֶׁאָבַד פִּסְחָהּ וְאָמְרוּ לְאֶחָד "צֵא וּבַקֵּשׁ וּשְׁחוֹט עָלֵינוּ", וְהָלַךְ וּמָצָא וְשָׁחַט, וְהֵם לָקְחוּ וְשָׁחֲטוּ, אִם שֶׁלּוֹ נִשְׁחַט רִאשׁוֹן — הוּא אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ, וְהֵם אוֹכְלִין עִמּוֹ מִשֶּׁלָּהֶן. וְאִם שֶׁלָּהֶן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן — הֵם אוֹכְלִין מִשֶּׁלָּהֶן, וְהוּא אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ. [ג]וְאִם אֵינוֹ יָדוּעַ אֵיזֶה מֵהֶן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן, אוֹ שֶׁשְּׁחָטוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד — הוּא אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ, וְהֵם אֵינָם אוֹכְלִין עִמּוֹ, וְשֶׁלָּהֶן יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. [ה]אָמַר לָהֶן: "אִם אֲחַרְתִּי — צְאוּ וְשַׁחֲטוּ עָלַי". הָלַךְ וּמָצָא וְשָׁחַט, וְהֵן לָקְחוּ וְשָׁחֲטוּ. אִם שֶׁלָּהֶן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן — הֵן אוֹכְלִין מִשֶּׁלָּהֶן, וְהוּא אוֹכֵל עִמָּהֶן. וְאִם שֶׁלּוֹ נִשְׁחַט רִאשׁוֹן — הוּא אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ, וְהֵן אוֹכְלִין מִשֶּׁלָּהֶם. וְאִם אֵינוֹ יָדוּעַ אֵיזֶה מֵהֶן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן, אוֹ שֶׁשְּׁחָטוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד — הֵן אוֹכְלִין מִשֶּׁלָּהֶן, וְהוּא אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶן. וְשֶׁלּוֹ יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה, וּפְטוּר מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. [ו]אָמַר לָהֶן, וְלֹא אָמְרוּ לוֹ — אֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל. דְּתָנוּ רַבָּנַן: אָמַר לָהֶן וְלֹא אָמְרוּ לוֹ — אוֹכֵל מִן הָרִאשׁוֹן. לֹא אָמַר לָהֶן וְלֹא אָמְרוּ לוֹ — אֵינָן אַחֲרָאִין זֶה לָזֶה. [ז](ג)שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ פִּסְחֵיהֶן, אֵלּוּ מוֹשְׁכִין לָהֶן אֶחָד וְאֵלּוּ מוֹשְׁכִין לָהֶן אֶחָד. אֶחָד מֵאֵלּוּ בָּא לוֹ אֵצֶל אֵלּוּ, וְאֶחָד מֵאֵלּוּ בָּא לוֹ אֵצֶל אֵלּוּ, וְכָךְ הֵם אוֹמְרִים: אִם שֶׁלָּנוּ הוּא הַפֶּסַח הַזֶּה — יָדֶיךָ מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלְךָ וְנִמְנֵיתָ עַל שֶׁלָּךְ. [ח](ד)וְכֵן חֲמִשָּׁה חֲבוּרוֹת שֶׁל חֲמִשָּׁה וְשֶׁל עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה — מוֹשְׁכִין לָהֶן אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה וְכֵן הֵם אוֹמְרִים. [ט]שְׁנַיִם שֶׁנִּתְעָרְבוּ פִּסְחֵיהֶן — זֶה מוֹשֵׁךְ לוֹ אֶחָד וְזֶה מוֹשֵׁךְ לוֹ אֶחָד, זֶה מְמַנֶּה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק וְזֶה מְמַנֶּה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק, זֶה בָּא אֵצֶל זֶה, וְזֶה בָּא אֵצֶל זֶה, וְכָךְ הֵם אוֹמְרִים: אִם שֶׁלִּי הוּא פֶּסַח זֶה — יָדֶיךָ מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלְךָ וְנִמְנֵיתָ עַל שֶׁלִּי, וְאִם שֶׁלְּךָ הוּא פֶּסַח זֶה — יָדַי מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלִּי וְנִמְנֵיתִי עַל שֶׁלָּךְ. [י](ה)גְּמָ׳ תָּנוּ רַבָּנַן: אָמַר לָהֶן וְאָמְרוּ לוֹ — אוֹכֵל מִן הָרִאשׁוֹן. לֹא אָמַר לָהֶן וְלֹא אָמְרוּ לוֹ — אֵינָן אַחֲרָאִין זֶה לָזֶה.

מִכָּאן

גְּמָ׳ וְהָא קָא מַיְיתֵי קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל לר"ש קָא פָּרִיךְ דְּמִמַּעֲט בִּזְמַן אֲכִילַת הַבָּשָׂר וְשׁוֹרְפוֹ לְנוֹתָר עַד בֹּקֶר שֶׁלֹּא כְּדִין מִשּׁוּם סְפֵק פֶּסַח והל"ל יִרְעוּ שֶׁדִּין הַבְּכוֹר לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד: מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל לְמַעֵט בִּזְמַן אֲכִילָתָן מוּטָב מִלְּנַתֵּק לִרְעִיָּה: יִשָּׁחֲטוּ בַּצָּפוֹן כְּחֹמֶר אִשָּׁם וְלֹא כִּשְׁלָמִים בְּכָל מָקוֹם וְיֵאָכְלוּ כְּחֹמֶר שֶׁבָּהֶן כְּתוֹרַת הָאָשָׁם לִזְכָרֵי כְהֻנָּה לְיוֹם וְלַיְלָה לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים: לְבֵית הַפְּסוּל שֶׁמְּמַעֵט בִּזְמַן אֲכִילַת הַשְּׁלָמִים אֶלָּא יִרְעוּ: וְרַבָּנַן דְּאָמְרִי אֵין מְבִיאִין הֵיכִי עָבְדִינַן לְפֶסַח שֶׁנִּתְעָרֵב בִּבְכוֹרוֹת בִּשְׁלָמָא גַּבֵּי אִשָּׁם שֶׁנִּתְעָרֵב בִּשְׁלָמִים אוֹ פֶּסַח שֶׁנִּתְעָרֵב בְּעוֹלָה וְאִשָּׁם אִבָּא לְמֵימַר יִרְעוּ וְיִמָּכְרוּ וְיָבִיא בִּדְמֵיהֶן אוֹתָן קָרְבָּנוֹת כְּדַאֲמַרַן לְעֵיל אֲבָל בְּכוֹר נָמֵי בּוֹ לֹא תִּפְדֶּה וְאֵין לוֹ פִּדְיוֹן וְאֵינוֹ תּוֹפֵס אֶת דָּמָיו וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִקְּדֻשָּׁתוֹ לְחוּל עַל הַמָּעוֹת אֶלָּא נֶאֱכָל בְּמוּמוֹ לְכֹהֵן וּפֶסַח בַּר פִּדְיוֹן הוּא וְאֵינוֹ נֶאֱכָל בְּלֹא פִּדְיוֹן: מַמְתִּין עַד שֶׁיִּזְמְנוּ וְיָבִיא בְּהֵמָה שְׁמֵנָה בְּיָפָה שֶׁבָּהֶן: וְנִימָא כֹּל הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ לְפֶסַח תֵּחוּל קְדֻשָּׁתֵהּ אַהֲנָךְ מָעוֹת וּמַיְתֵי בְּהֲנָךְ מָעוֹת שְׁלָמִים כְּדֵין מוֹתַר הַפֶּסַח: וְאָכֵיל לְהוּ לְכָל הַתַּעֲרֹבֶת: בְּתוֹרַת בְּכוֹר בַּעַל מוּם וְאֵינוֹ הֵיא תּוֹרָתוֹ אֵין נִשְׁחָט בְּאֶטְלִיז וְאֵין נִשְׁקָל בְּלִטְרָא וְאִם הָיָה מַכִּיר בְּפֶסַח שֶׁנִּפְדָּה הָיָה שׁוֹחֲטוֹ וּמוֹכְרוֹ בְּאֶטְלִיז אִם יִרְצֶה: מַתְנִי' צֵא וּבַקֵּשׁ אֶת הָאָבוּד וּשְׁחֹט עָלֵינוּ: אִם שֶׁלּוֹ נִשְׁחַט רִאשׁוֹן הוֹאִיל וְהֵם אָמְרוּ לוֹ שְׁחוֹט עָלֵינוּ עַל שֶׁלּוֹ הֵם נִמְנִין וְשׁוּב אֵין יְכוֹלִין לְהִמָּנוֹת עַל שֶׁלָּהֶן וְשֶׁלָּהֶן יִשָּׂרֵף דְּפֶסַח בְּלֹא בְּעָלִים הוּא וְאוֹכְלִין כֵּלָּן מִשֶּׁלּוֹ: וְאִם שֶׁלָּהֶן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן הוּא אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ שֶׁהֲרֵי לֹא נִמְנָה עַל שֶׁלָּהֶן וְהֵם אוֹכְלִין מִשֶּׁלָּהֶן שֶׁהֲרֵי חָזְרוּ בָּהֶן מִן הָאֲבוּד וּמַשְׁכוּ יָדֵיהֶן מִמֶּנּוּ: וְהֵן אֵינָן אוֹכְלִין עִמּוֹ שֶׁמָּא שֶׁלָּהֶן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן וְנִמְשְׁכוּ מִזֶּה: וְשֶׁלָּהֶן יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה שֶׁמָּא שֶׁלּוֹ נִשְׁחַט רִאשׁוֹן וְאֵין נִמְנִים עַל הַשֵּׁנִי: וּפְטוּרִין מִפֶּסַח שֵׁנִי דְּמִמַּה נַפְשָׁךְ בָּרִאשׁוֹן נִמְנוּ וַאֲכִילָה לְא מְעַכְּבָא: אָמַר לָהֶם אִם אִחַרְתִּי שְׁחֲטוּ עָלַי יָחִיד שֶׁהָלַךְ לְבַקְּשׁוֹ וְאָמַר לִבְנֵי חֲבוּרָה אִם אִחַרְתִּי שְׁחֲטוּ עָלַי וְהַמְּנוּיִין עִמָּכֶם וְהֵן לֹא אָמְרוּ שְׁחוֹט עָלֵינוּ: הוּא אוֹכֵל עִמָּהֶן וְשֶׁלּוֹ יִשָּׂרֵף דְּכֵיוָן שֶׁהֶחֱמִינוּהוּ עַל שֶׁלָּהֶן הֲרֵי נִמְשַׁךְ מִן הָרִאשׁוֹן וְחָזַר בּוֹ מִשְּׁלִיחוּתוֹ: וְשֶׁלּוֹ יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה שֶׁמָּא שֶׁלָּהֶן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן וְנִמְשַׁךְ מִשֶּׁלּוֹ שֶׁהֲרֵי עֲשָׂאָן שְׁלוּחִין: וּפְטוּר מִפֶּסַח שֵׁנִי מִמַּה נַּפְשָׁךְ בָּרִאשׁוֹן יָצָא: אָמַר לָהֶם שְׁחֲטוּ עָלַי אִם אִחַרְתִּי וְאָמְרוּ לוֹ בָּקֵשׁ וּשְׁחֹט עָלֵינוּ יֹאכְלוּ כֵּלָּן מִשֶּׁלּוֹ: וְאִם הָרִאשׁוֹן דֶּהֱם שְׁלוּחָם וְהוּא שְׁלוּחָם: וְאִם אֵין יָדוּעַ אֵיזֶהוּ נִשְׁחַט רִאשׁוֹן יִשָּׂרְפוּ שְׁנֵיהֶם וּפְטוּרִין מִפֶּסַח שֵׁנִי: אֵינָן אַחֲרָאִין זֶה לָזֶה אֵין אַחֲרָיוּת וְטַעֲנָה זֶה עַל זֶה וְאֵין זֶה וְזֶה חוֹשְׁשִׁין אֵיזוֹ נִשְׁחַט רִאשׁוֹן אֶלָּא הֵן אוֹכְלִים מִשֶּׁלָּהֶם וְהוּא אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ: אֵלּוּ מוֹשְׁכִין לָהֶם אֶחָד מִן הַפְּסָחִים וְאֵלּוּ מוֹשְׁכִין אֶחָד: אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה זוֹ בָּא לוֹ אֵצֶל חֲבוּרָה זוֹ וְאֶחָד מִזּוֹ בָּא לוֹ אֵצֶל זוֹ: וְכֵן הֵם אוֹמְרִים לְאוֹתוֹ יָחִיד הַבָּא אֲצָלָן: אִם שֶׁלָּנוּ הוּא פֶּסַח זֶה שֶׁמִּשְׁכָּנוּ אֵלֵינוּ וְיָפֶה בֵּרַרְנוּ אֶת שֶׁלָּנוּ מְשׁוּךְ יָדֶיךָ מִשֶּׁלְךָ וְהֵימָּנֵה עִמָּנוּ עַל שֶׁלָּנוּ וְאִם שֶׁלְּךָ הוּא פֶּסַח זֶה הֲרֵי אַתָּה עָלָיו וְיָדֵינוּ מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלְךָ וְנִמְנִינוּ עַל זֶה שֶׁלְּךָ נִמְצָא אִם הֶחֱלִיפוּ הֲרֵי זֶה הַמִּשְׁכוּ כָּל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה מִשֶּׁלָּהֶן וְנִמְנוּ עַל אוֹתוֹ שֶׁבֵּרְרוּ וְכֵן בְּנֵי חֲבוּרָה הַשְּׁנִיָּה אוֹמְרִים לַיָּחִיד הַבָּא אֲצָלָן וְעַל כָּרְחֲנוּ צָרִיךְ אֶחָד מֵאֵלּוּ לְבוֹא אֵצֶל אֵלּוּ וְלַמָּנוֹת עִמָּהֶן וְלֹא אָמְרִינַן יִמְשְׁכוּ אֵלּוּ מִשֶּׁלָּהֶן בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא וְאֵלּוּ מִשֶּׁלָּהֶן וְיַחְזְרוּ וְיִמְנוּ אֵלּוּ עַל הָאֶחָד וְאֵלּוּ עַל הָאֶחָד מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן בַּבְּרַיְתָא בגמ' בֵּין לְרַבִּי יְהוּדָה בֵּין לְר' יוֹסֵי אֲסוּר לְמַשֵּׁךְ כָּל בְּנֵי חֲבוּרָה מִן הַפֶּסַח לְהַנִּיחוֹ בְּלֹא בְּעָלִים וְעָכְשָׁו כְּשֶׁהֶחֱבוּרָה זוֹ בָּא אֵצֶל הַחֲבוּרָה הָאַחֶרֶת מִמַּה נַּפְשָׁךְ אֵין כָּאן פֶּסַח בְּלֹא בְּעָלִים אִם יָפָה בֵּרְרוּ הֲרֵי כָּל חֲבוּרָתוֹ עָלָיו חוּץ מִן הָאֶחָד שֶׁפֵּרֵשׁ מֵהֶן וּמִשֶּׁךְ יָדוֹ וְאִם הֶחֱלִיפוּ הֲרֵי הִלַּךְ אֶחָד מֵהֶם עִם חֲבוּרָה הָאַחֶרֶת וּכְשֶׁמַּשְׁכוּ הַנּוֹתְרִים אֶת יָדֵיהֶן מִמֶּנּוּ נִשְׁאַר הוּא עָלָיו: וְכֵן חֲמִשָּׁה חֲבוּרוֹת שֶׁל חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּתְעָרְבוּ פִּסְחֵיהֶם כָּל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה מוֹשְׁכִים לָהֶם א' מִן הַפְּסָחִים וְחָמֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁבְּכָל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה מִתְחַלְּקִין לַחֲמִשָּׁה פְּסָחִים שֶׁאִם הֶחֱלִיפוּ לֹא יְהֵא כָּאן פֶּסַח שֶׁלֹּא יְהֵא אֶחָד מִבְּעָלָיו הָרִאשׁוֹנִים עָלָיו: וְכֵן הֵם אוֹמְרִים כְּשֶׁנַּעֲשׂוּ אַתָּה חֲבוּרוֹת חֲדָשִׁים אוֹמְרִים הָאַרְבָּעָה לְאֶחָד אִם שֶׁלְּךָ הוּא פֶּסַח זֶה יָדַי אַרְבַּעְתֵּנוּ מְשׁוֹכִין מֵאַרְבָּעָה פִּסְחֵינוּ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵן וְנִמְנִינוּ עִמְּךָ וְכָךְ הֵן חוֹזְרִין לְשֵׁנִי וְכֵן הָאַרְבָּעָה לְכָל א' שֶׁבַּחֲבוּרָה וְכֵן כָּל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה: שְׁנִּתְעָרְבוּ פִּסְחֵיהֶן רָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן שֶׁנִּתְעָרְבוּ פִּסְחֵיהֶן רָאוּבֵן מוֹשֵׁךְ לוֹ אֶחָד וְשִׁמְעוֹן מוֹשֵׁךְ לוֹ אֶחָד וְזֶה מְמַנֶּה עִמּוֹ אֶת לֵוִי מִן הַשּׁוּק וְאוֹמֵר כָּל מָקוֹם שֶׁהוּא פֶּסַח שֶׁלִּי הֲרֵי אַתָּה נִמְנֶה עָלָיו שִׁמְעוֹן מְמַנֶּה עִמּוֹ אֶת יְהוּדָה מִן הַשּׁוּק דְּעָכְשָׁו יְהוּ שְׁנַיִם עַל כָּל אֶחָד כָּל מָקוֹם שֶׁהוּא: זֶה בָּא אֵצֶל זֶה רָאוּבֵן בָּא לוֹ אֵצֶל פֶּסַח שֶׁמְּשָׁךְ לוֹ שִׁמְעוֹן וְשִׁמְעוֹן בָּא לוֹ אֵצֶל פֶּסַח שֶׁמְּשָׁךְ לוֹ רָאוּבֵן וְכֵן אוֹמֵר רָאוּבֵן לִיהוּדָה הַנִּשְׁאָר עַל פֶּסַח שֶׁבֵּרֵר לוֹ שִׁמְעוֹן אִם שֶׁלְּךָ הוּא פֶּסַח זֶה שֶׁיָּפָה בֵּרַר לוֹ שִׁמְעוֹן תְּחִלָּה הֲרֵי יָדַי מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלִּי וַהֲרֵינִי נִמְנֶה עִמְּךָ עַל זֶה וְאִם שֶׁלִּי הוּא פֶּסַח זֶה שֶׁלֹּא כִּוַּוְנָנוּ לְבָרֵר תְּחִלָּה יָפָה וְאֵין זֶה פֶּסַח שֶׁנִּמְנֵית עָלָיו עִם שִׁמְעוֹן הֲרֵי יָדֶיךָ מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלְךָ וְהַמָּנָה עַל זֶה וּלְכָךְ הַצָּרִיךְ כָּל אֶחָד לְהַמְּנוֹת אֶחָד מִן הַשּׁוּק שֶׁאִם בָּאוּ לְהַתְנוֹת כְּשֶׁהֵן יְחִידִין וְלוֹמַר אִם שֶׁלִּי הוּא פֶּסַח זֶה שֶׁלְּךָ הֲרֵי יָפָה בֵּרַרְנוּ וְאִם לָאו הֲרֵינִי מוֹשֵׁךְ מִשֶּׁלִּי וְנִמְנֶה עַל שֶׁלְּךָ נִמְצָא כְּשֶׁהוּא נִמְשָׁךְ מִשֶּׁלּוֹ הֲרֵי הוּא מְנִיחַ פִּסְחוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא כְּלוֹמַר בְּלֹא בְּעָלִים שֶׁעַדַיִן לֹא נִמְנָה אַחֵר עָלָיו וְאַפִּי' לר' יוֹסֵי לֵית לֵיהּ וְהָא לֵימָא לְמֵימַר שֶׁיִּמְנֶה כָּל א' עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ קֹדֶם שֶׁיִּמְשֹׁךְ מִשֶּׁלּוֹ דְּהַנְּמָנָה עַל שְׁנֵי פְּסָחִים אֵין זֶה מִנְיָן:

מסורת הש״ס

א זבחים עה:; משנה זבחים
ב קידושין מא:
ג תוספתא פסחים
ד תוספתא פסחים
ה תוספתא פסחים

מכאן אמרו חכמים: יפה שתיקה לחכמים, קל וחומר לטפשים. שנאמר: "אויל מחריש חכם יחשב". (א)שנים שנותערבו פסחיהם וכו'. לימא מתניתין דלא כרבי יהודה. דתניא: "ואם ימעט הבית מהיות משה", מלמד שמתמעטין והולכין, ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: ובלבד שלא יניחו את הפסח כמות שהוא! אמר רבי יוחנן: אפילו תימא רבי יהודה, כיון דאמר רבי יהודה אין שוחטין את הפסח על היחיד, מעיקרא לאמנויי אחרינא בהדיה קאי, וכאחד מבני חבורה דמי. אמר רב אשי: מתניתין נמי דייקא, דקתני: וכן חמש חבורות של חמשה חמשה. של חמשה — אין, אבל של חמשה ואחד — לא, לאו משום דלא פייש חד מבני חבורה גביה? שמע מינה. הדרן עלך מי שהיה טמא וסליקא להו

פסח שני

מתני׳

גמ' מכאן אמרו מפני דבר כזה אמרו יפה שתיקה וכו' שאילו אמר ואמרו השני אין לו תקנה לא אמר ולא אמרו שניהן ראויין זה אוכל מישלו כו': לימא מתני' דקתני שנים שנותערבו פסחיהן כו': דלא כר' יהודה דבעי שיהא א' מבני חבורה הראשונה קיים עליו דהא ודאי אותן שנים שהביאו מן השוק אינן חשובין מבני חבורה הואיל ולא היו בשעת לקיחתן ועל כרחיך רבי יהודה אפני שעת לקיחתו קפד דאי אמנויין בתר הכי סגי מאי איכא בין דידה לרבי יוסי ונמצא שאם החלפו בשעת שחיטה על ידי התנאי והמשכה אין אחד מן הראשונים קיים עליו ורישא דקתני דבעינן שהחלפו מכל חבורה לכל הפסח טעמא משום דבעי אתנויי ומכר אם שלך הוא הפסח הזה ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך ואם לאו דאיכא חד מבעליו התם מאן קא ממני ליה והיאך יכולין לומר ונמנינו על זה בלא רשות בעליו: ואם ימעט משמע אם רצו מתמעטין ונמשכין ובלבד שיהא אחד מבני החבורה קיים דאם ימעט משמע שיש שיור: כמות שהוא בלא בעלים ואם רצו כלן למשך ימנו עליו אחרים תחלה אבל לבני חבורה ראשונה לא קפיד קרא: כיון דאמר ר' יהודה בפרקין דלעיל (פסחים דף צא.) מעקרא לאמנויי אחרינא עליה קאי ואפילו אין שם תערובת הלכך זה הבא מן השוק ונמנה עליו בכל מקום שהוא הוה ליה אחד מבני חבורה ראשונה: מתני' דקתני נמי דיקא דר' יהודה היא: חמשה ואחד הוי: מ"ט לאו משום דלא פש אחד מבני חבורה גביה שאם נתחלפו פסחן של אילו לאותה חבורה שנתחדשה אחרי כן שיש ארבעה מאחבע חבורות ומאותה של ארבעה לא הי' בה דלרבי יוסי טעמא משום דצריך אחד מבעליו שימנה בו את האחרון אבל אחבורה ראשונה דשעת לקיחה לא קפד אפילו איכא בהו חבורה של ד' נמי איכא תנקנתא שימנו מן השוק אחד עמהן בכל מקום שהוא פסחן ונמצאו עליו חמשה אנשים כדי לחלק אחד לכל פסח ופסח אלא שמעת מינה אבני חבורה קפד:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין מה, סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעב סעי' א ב יג:
ב מיי' פי' מהל' חמץ ומצה הל' יב:
ג מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' ח:
ד מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' ז:
ה סמג עשין כט, סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תקכט סעי' א:
ו מיי' פי' מהל' חמץ ומצה הל' יב:
ז מיי' פל' מהל' שבת הל' ד:
ח מיי' פי' מהל' שביתת יום טוב הל' טז:

מסורת הש"ס
א תוספתא פסחים
ב תוספתא ברכות; לעיל נ:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה לא יפחתו וכו' ואין אשתו בכלל. עיין ברכות כד ע"א תד"ה והתניא:

מַתְנִי'. עֶרֶב פְּסָחִים אִי גְּרִסִינַן עַרְבֵי נִיחָא וְאִי גְּרִסִינַן עֶרֶב ה"ק עֶרֶב שֶׁשּׁוֹחֲטִין בּוֹ פְּסָחִים א"נ עֶרֶב פֶּסַח רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי: **לֹא** יֹאכַל אָדָם פֵּרוּשׁ אֲפִילּוּ הִתְפַּלֵּל וּמִשּׁוּם מַצָּה כְּדְאָמְרִינַן בגמ' דִּבְלֹא הִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מִנְחָה אֲפִילּוּ בְּשָׁאר יְמוֹת הַשָּׁנָה אִסּוּר כְּדִתְנַן בפ"ק דְּשַׁבָּת (ד' ט:) וא"ת וּמָה לֹא יֹאכַל אִי מַצָּה אֲפִילּוּ קֹדֶם נְמִי אִסּוּר כְּדְאָמְרִינַן בִּירוּשְׁלְמִי כָּל הָאוֹכֵל מַצָּה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח כְּאִלּוּ בוֹעֵל אֲרוּסְתּוֹ בְּבֵית חָמִיו וְאִי בְּמִינֵי תַּרְגִּימָא הָא אָמַר בַּגְּמָרָא (ד' קז:) אֲבָל מְטַבֵּל הוּא בְּמִינֵי תַּרְגִּימָא וי"ל דְּאִיֵּירִי בְּמַצָּה עֲשִׁירָה דְּלָא אָסַר בִּירוּשְׁלְמִי אֶלָּא בְּמַצָּה הָרְאוּיָה לְצֵאת בָּהּ חוֹבָתוֹ וְאוֹכְלָהּ קֹדֶם זְמַנָּהּ אֲבָל מַצָּה עֲשִׁירָה שָׁרְיָא וְכֵן הָיָה נוֹהֵג ר"ת: **סְמוּךְ** לַמִּנְחָה לֹא יֹאכַל וְאִם תֹּאמַר וְהָא אָמַר בְּכָל שָׁעָה (לְעֵיל פְּסָחִים ד' מ.) בְּצָקוֹת שֶׁל נָכְרִים מְמַלֵּא אָדָם כְּרֵסוֹ מֵהֶם וּבִלְבַד שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת מַצָּה בָּאַחֲרוֹנָה וְהָכָא אָסַר לָאֲכֹל אַפִּי' מִבְּעוֹד יוֹם וי"ל דִּבְאוֹתָהּ הַסְעוּדָה אָדָם נִזְהָר וְאֵינוֹ אוֹכֵל כָּל שָׂבְעוֹ כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל מַצָּה לְתַאֲבוֹן אֲבָל מִבְּעוֹד יוֹם אֵין אָדָם נִזְהָר וְאוֹכֵל כָּל שָׂבְעוֹ וְסָבַר שֶׁעַד הַלַּיְלָה יִתְאַוֶּה וְאַדְרַבָּה יִהְיֶה שָׂבֵעַ יוֹתֵר כִּי יִתְבָּרֵךְ הַמַּאֲכָל בְּמֵעָיו וְהָא דְּדֵיק רָבָא לְקַמָּן (פְּסָחִים ד' קז:) דְּחַמְרָא גְּרִיר דְּאִי אֲמַרְתְּ מִסְעָד סָעִיד בֵּין הַכּוֹסוֹת הַלְּלוּ אַמַּאי יִשְׁתֶּה אַף עַל גַּב דִּבְאוֹתָהּ סְעוּדָה נִזְהָר מִלֶּאֱכֹל שָׂבְעוֹ אֶלָּא בִּשְׁאָר סְעוּדוֹת לֹא אָסַר מִבֵּין רִאשׁוֹן לְשֵׁנִי דְּאִיכָּא אַגַּדְתָּא וְהִלֵּל דַּיֵּק דְּתַנְיָא עַד שֶׁתְּחַשֵּׁךְ מַקְשִׁי' אַמַּאי אִצְטְרִיךְ עַד שֶׁתְּחַשֵּׁךְ פְּשִׁיטָא וְעוֹד דְּבַגְּמָרָא גַּבֵּי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים לָא קָתָנֵי לֵיהּ וְאוֹמֵר הר"י מקורבי"ל דְּגַבֵּי מַצָּה דָּוְקָא בָּעֵינַן עַד שֶׁתְּחַשֵּׁךְ כְּדִתְנַן בִּתּוֹסְפְתָּא הַפֶּסַח וּמַצָּה וּמָרוֹר מְצָוָתָן מִשֶּׁתְּחַשֵּׁךְ וְטַעְמָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב (שְׁמוֹת י"ב:ח') וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה וּמַצָּה וּמָרוֹר אִתַּקְּשׁוּ לְפֶסַח אֲבָל סְעוּדַת שַׁבָּת וְיָמִים טוֹבִים מָצֵי אָכִיל לְהוּ מִבְּעוֹד יוֹם כְּדְאָמַר בְּפֶרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר (בְּרָכוֹת דַּף כז:) מִתְפַּלֵּל אָדָם שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְאוֹמֵר קִדּוּשׁ הַיּוֹם מִבְּעוֹד יוֹם וְאוֹמֵר מַהֵר' יְחִיאֵל דְּכִי פָּרִיךְ בַּגְּמָרָא מַאי אַרְיָא עַרְבֵי פְּסָחִים כו' לָא מְצֵי לְשַׁנּוּיֵי דִּנְקֵט עַרְבֵי פְּסָחִים מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי עַד שֶׁתְּחַשֵּׁךְ דִּכְבָר אִשְׁמְעִינַן בְּאֵיזֶהוּ מְקוֹמָן (זְבָחִים ד' נו:) דְּקָתָנֵי הַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בַּלַּיְלָה וְהָכָא אַגַּב אוֹרְחֵהּ תָּנֵיהּ בְּקִצָּר וְרַבֵּינוּ יְהוּדָה תֵּרֵץ אֲפִילּוּ אִי בָּעֵינַן גַּבֵּי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים עַד שֶׁתְּחַשֵּׁךְ הָכָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי דְּאַתְא לְאַשְׁמוּעִינַן דְּאַע"ג דְּשָׁחֲטִיתַ פְּסָחִים מִבְּעוֹד יוֹם אֵינוֹ נֶאֱכָל מִבְּעוֹד יוֹם כְּשֶׁאָר קָדָשִׁים וְכֵן יֵשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי בְּרֵישׁ פְּרָקִין תֵּנֵי עֶרֶב שַׁבָּת מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה לֹא יִטְעֹם כְּלוּם עַד שֶׁתְּחַשֵּׁךְ: **וַאֲפִלּוּ** עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיָּסֵב דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ דַּהֲסִבַּת עָנִי לָא חֲשִׁיבָא הֲסִבָּה דְּאֵין לוֹ עַל מָה לְהָסֵב וְאֵין זֶה דֶּרֶךְ חֵרוּת וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּאַדְּלֵעֵל קָאֵי עַד שֶׁתְּחַשֵּׁךְ וַאֲפִלּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל פֵּרוּשׁ אַפִּי' עָנִי שֶׁלֹּא אָכַל כַּמָּה יָמִים לֹא יֹאכַל עַד שֶׁתְּחַשֵּׁךְ: **לֹא** יִפְחֲתוּ לוֹ פִּי' רַשְׁבַּ"ם גַּבֵּי צְדָקָה וְגַרְס לֹא יִפְחֲתוּ וְכֵן נִרְאֶה מִדְּלָא קָתָנֵי לֹא יִפְחֹת ל' יָחִיד וְלַיכָּא לְמֵימַר דְּיִפְחֲתוּ אַד' כּוֹסוֹת קָאֵי דְּאִם כֵּן הָוֶה לֵיהּ לְמִתְנֵי אַרְבַּע כּוֹסוֹת בִּלְא מֵ"ם וְהָא דְּקָאָמַר מִן הַתַּמְחוּי לֹא יִמָּנַע מִלְּקַבֵּל כְּדֵי לְקַיֵּם אַרְבַּע כּוֹסוֹת וְאַרְבַּע כּוֹסוֹת פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה לְשׁוֹנֵי גְּאֻלָּה וְכֵן יֵשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי: **לֹא** יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת מִתּוֹךְ הַלְּשׁוֹן מַשְׁמַע קְצָת שֶׁאֵין נוֹתְנִין לְבָנָיו וְלִבְנֵי בֵּיתוֹ כִּי אִם לְעַצְמוֹ וְהוּא מוֹצִיא אֶת כֻּלָּם בְּשֶׁלּוֹ וּסְבָרָא הוּא דְּמַאי שְׁנָא אַרְבַּע כּוֹסוֹת מִקִּדּוּשׁ דְּכָל הַשָּׁנָה שֶׁאֶחָד מוֹצִיא אֶת כֻּלָּם וּמִיהוּ גַּם בְּקִדּוּשׁ שְׁמָא הָיָה לְכָל אֶחָד כּוֹס כְּדְמַשְׁמַע לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף קו.) גַּבֵּי חַזֵּיהּ לְהָהוּא סָבָא דְּגָחֵן וְשָׁתֵי אֲבָל בְּפֶרֶק בַּכֹּל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף מ:) גַּבֵּי זְמַן מַשְׁמַע קְצָת שֶׁלֹּא הָיָה לְכָל אֶחָד כּוֹסוֹ וְעוֹד דְּאָמַר בַּגְּמָרָא (לְקַמָּן פְּסָחִים דַּף קח:) הִשְׁקָה מֵהֶן לְבָנָיו וְלִבְנֵי בֵיתוֹ יָצָא וְהוּא דְּשָׁתָה רֻבָּא דְּכָסָא מַשְׁמַע דְּהֵם יָצְאוּ בִּשְׁמִיעָה דְּהָא בָּעֵינַן רֻבָּא דְּכָסָא וְעוֹד דְּמַשְׁמַע דִּלְכְתְחִלָּה אֵין רְגִילוּת לְהַשְׁקוֹתָם מִיהוּ יֵשׁ לִדְחוֹת בְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם כּוֹס לְעַצְמָם אִי נָמֵי בְּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ קְטַנִּים מְיֻרֵי שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ וְאֵין אִשְׁתּוֹ בִּכְלָל וּמִיהוּ בַּגְּמָרָא מַשְׁמַע שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד אַרְבַּע כּוֹסוֹת דְּקָתָנֵי (שָׁם) הַכֹּל חַיָּבִין בְּאַרְבַּע כּוֹסוֹת אֶחָד נָשִׁים וְאֶחָד תִּינוֹקוֹת אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מָה תּוֹעֶלֶת לַתִּינוֹקוֹת בְּיַיִן מַשְׁמַע דִּלְתִנּוֹק כַּמָּא צָרִיךְ כּוֹס אַף לְתִינוֹקוֹת וְיֵשׁ לִדְחוֹת דְּחַיָּבִין לְשַׁמֵּעַ בִּרְכַּת אַרְבַּע כּוֹסוֹת קַאֲמַר וּמְשׁוּם חִנּוּךְ וְנִרְאֶה לְהַחְמִיר וּלְהַצְרִיךְ אַרְבַּע כּוֹסוֹת לְכָל אֶחָד וְהַמַּחְמִיר צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יְהֵא כּוֹסָם פָּגוּם דְּאָמַר בַּגְּמָרָא (לְקַמָּן פְּסָחִים ד' קה:) טַעְמוֹ פָּגוּם: **מַאי** אַרְיָא עַרְבֵי פְּסָחִים וְאִם תֹּאמַר אַמַּאי לָא מְשַׁנֵּי דְּתָנָא בְּפֶסַח קַאֵי דִּתְנָא כָּל שָׁעָה (לְעֵיל פְּסָחִים ד' לז.) גַּבֵּי פֵּת עָבָה וְיֵשׁ לוֹמַר מִשּׁוּם דִּבְפֶסַח קַאֵי אֵין לוֹ לְהַנִּיחַ עַרְבֵי שַׁבָּתוֹת דְּתִדִּירִי בְּכָל שָׁבוּעַ אִי נָמֵי הָכָא דְּאִיכָּא לְמִטְעֵי וּלְמֵימַר דָּוְקָא עֶרֶב פֶּסַח מִשּׁוּם חִיבָּא דְּמַצָּה לָא הָוֶה לֵיהּ לְמִתְנֵי עֶרֶב פֶּסַח וְכֵן בְּרֵישׁ מָקוֹם שְׁנָהֲגוּ (לְעֵיל פְּסָחִים ד' נ:) אִיכָּא לְמִטְעֵי דְּדָוְקָא בְּעֶרֶב הַפֶּסַח אָסוּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה מִשּׁוּם קְרָבָן: **מִן** הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה הַשְׁתָּא דְּעָתָּא דְּלָאו דָּוְקָא אֶלָּא הוּא הַדִּין סְמוּךְ לַמִּנְחָה:

א־ד(א) מַתְנִי' עֶרֶב פְּסָחִים סְמוּךְ

לַמִּנְחָה לֹא יֹאכַל אָדָם עַד שֶׁתַּחְשֹׁךְ. אֲפִילּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיָּסֵב, וְלֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן וַאֲפִילּוּ מִן הַתַּמְחוּי. ה־ח(ב) גְּמָ' מַאי אִירְיָא עַרְבֵי פְּסָחִים? אֲפִילּוּ עַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים נָמֵי. דְּתַנְיָא: לֹא יֹאכַל אָדָם בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה כְּדֵי שֶׁיְּכַנֵּס לַשַּׁבָּת כְּשֶׁהוּא תַּאֲוָה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. אָמַר רַב הוּנָא: לָא צְרִיכָא אֶלָּא לְרַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר: אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ — הָנֵי מִילֵּי בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, אֲבָל בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, מִשּׁוּם חִיבָּא דְּמַצָּה מוֹדֶה. רַב פָּפָּא אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יְהוּדָה, הָתָם בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה הוּא דַּאֲסִיר, סְמוּךְ לַמִּנְחָה שְׁרֵי. אֲבָל בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, אֲפִילּוּ סְמוּךְ לַמִּנְחָה נָמֵי אָסוּר. וּבָעֶרֶב שַׁבָּת סְמוּךְ לַמִּנְחָה שְׁרֵי? וְהָתַנְיָא: לֹא יֹאכַל אָדָם בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְיָמִים טוֹבִים מִתְּשַׁע שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁיְּכַנֵּס לַשַּׁבָּת כְּשֶׁהוּא תַּאֲוָה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מַאן לֵימָא לַן דְּמִתַּרְצְתָא הִיא? דִּילְמָא

מַתְנִי' עֶרֶב פְּסָחִים סְמוּךְ לַמִּנְחָה קוֹדֶם לְמִנְחָה מְעַט: לֹא יֹאכַל כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל מַצָּה שֶׁל מִצְוָה לְתַאֲבוֹן מִשּׁוּם הִדּוּר מִצְוָה: וַאֲפִילּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יֹאכַל בְּלֵילֵי פְּסָחִים עַד שֶׁיָּסֵב כְּדֶרֶךְ בְּנֵי חוֹרִין זֶכֶר לְחֵרוּת בַּמִּטָּה וְעַל הַשֻּׁלְחָן: אַרְבַּע כּוֹסוֹת כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה לְשׁוֹנֵי גְּאֻלָּה הָאֲמוּרִים בְּגָלוּת מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם וְגָאַלְתִּי אֶתְכֶם וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם בְּפָרָשַׁת וָאֵרָא: וַאֲפִי' מִתְפַּרְנֵס מִתַּמְחוּי שֶׁל צְדָקָה דְּהַיְנוּ עָנִי שֶׁבָּעֲנִיִּים דְּתְנַן בְּמַסֶּכֶת פֵּאָה (פ"ח מ"ז) מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְזוֹן ב' סְעוּדוֹת לֹא יִטּוֹל מִן הַתַּמְחוּי: גְּמ' כְּשֶׁהוּא תַּאֲוָה וְלֹא תֹּאבֶא סְעוּדַת שַׁבָּת עַל הַשֻּׁלְחָן: לָא צְרִיכָא דְּקָתָנֵי עֶרֶב פְּסָחִים לֹא יֹאכַל עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ אֶלָּא לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר הוֹלֵךְ וְאוֹכֵל עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ: אֲפִילּוּ תֵּימָא מַתְנִי' נָמֵי רַבִּי יְהוּדָה הִיא וּבְדִין הוּא דְּלִתְנֵי עַרְבֵי פְּסָחִים לְרַבּוֹתַיי סְמוּךְ לַמִּנְחָה: מִתְּשַׁע שָׁעוֹת הַיְנוּ סְמוּךְ לַמִּנְחָה: עַרְבֵי פְּסָחִים סְמוּךְ לַמִּנְחָה מִנְחָה קְטַנָּה קוֹדֶם לְמִנְחָה מְעַט חֲצִי שָׁעָה בְּתִחִלַּת שָׁעָה עֲשִׂירִית דְּתְנַן (פְּסָחִים נח א) תָּמִיד נִשְׁחַט בִּשְׁמוֹנֶה וּמֶחֱצָה וְקָרֵב בִּתְשִׁעָה וּמֶחֱצָה נִמְצֵאת מִנְחָה קְטַנָּה בְּט' וּמֶחֱצָה וְסָמוּךְ לַיֵּהּ הַיְנוּ חֲצִי שָׁעָה קוֹדֶם בְּסוֹף שָׁעָה תְּשִׁיעִית וּתְחִלַּת שָׁעָה עֲשִׂירִית: לֹא יֹאכַל אָדָם כו' כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל מַצָּה שֶׁל מִצְוָה לְתַאֲבוֹן מִשּׁוּם הִדּוּר מִצְוָה: וַאֲפִילּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יֹאכַל בְּעַרְבֵי פְּסָחִים עַד שֶׁיָּסֵב כְּדֶרֶךְ בְּנֵי חוֹרִין בְּמִטָּה וְעַל הַשֻּׁלְחָן זֶכֶר לְחֵרוּת: וְלֹא יִפְחֲתוּ לוֹ גַּבַּאי צְדָקָה מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן לְאַרְבַּע כּוֹסוֹת: גְּמ' אֲפִילּוּ עַרְבֵי שַׁבָּתוֹת כו' אֲלֹבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא קִדּוּשׁ וּסְעוּדַת שַׁבָּת חָבִיב עָלָיו: מִשּׁוּם חִיבָּא דְּמַצָּה שֶׁלֹּא תְּהֵא נֶאֱכֶלֶת עַל הַשָּׂבַע וְחִיבָּא דְּמַצָּה לַיְלָה הָרִאשׁוֹן חוֹבָה דִּכְתִיב (שְׁמוֹת י"ב:י"ח) בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת: הָכִי גָּרְסִינַן אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יְהוּדָה הָתָם מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה כו' בְּמִלְּתֵהּ דְּר' יְהוּדָה קָתָנֵי מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה וּבְמַתְנִיתִין תְּנַן סְמוּךְ לַמִּנְחָה: מִתְּשַׁע שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה הַיְנוּ חֲצִי שָׁעָה סְמוּךְ לַמִּנְחָה:

וְסִדְרָן מְפֹרָשׁ לְפָנֵינוּ וּמְצִינוּ בב"ר (פ' פח) רַב הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּא אָמַר כְּנֶגֶד אַרְבַּע לְשׁוֹנֵי גְּאֻלָּה הָאֲמוּרִין בְּגָלוּת מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי וְגָאַלְתִּי וְלָקַחְתִּי וְהִצַּלְתִּי בְּפָ' וָאֵרָא: וַאֲפִילּוּ הוּא מִתְפַּרְנֵס מִתַּמְחוּי שֶׁל צְדָקָה דְּהַיְנוּ עָנִי שֶׁבָּעֲנִיִּים דְּתְנַן בְּמַסֶּכֶת פֵּאָה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לֹא יִטּוֹל מִן הַתַּמְחוּי אֲפִילּוּ הָכִי אִם לֹא נָתְנוּ לוֹ גַּבַּאי צְדָקָה יִמְכֹּר אֶת מַלְבּוּשׁוֹ אוֹ יִלָּוֶה אוֹ יִשְׁכֹּיר אֶת עַצְמוֹ בִּשְׁבִיל יַיִן לְאַרְבַּע כּוֹסוֹת: גְּמ' אֲפִילּוּ עַרְבֵי שַׁבָּתוֹת כו' אֲלֹבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא קִדּוּשׁ וּסְעוּדַת שַׁבָּת חָבִיב עָלָיו: מִשּׁוּם חִיבָּא דְּמַצָּה שֶׁלֹּא תְּהֵא נֶאֱכֶלֶת עַל הַשָּׂבַע וְחִיבָּא דְּמַצָּה לַיְלָה הָרִאשׁוֹן חוֹבָה דִּכְתִיב (שְׁמוֹת י"ב:י"ח) בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת: הָכִי גָּרְסִינַן אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יְהוּדָה הָתָם מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה כו' בְּמִלְּתֵהּ דְּר' יְהוּדָה קָתָנֵי מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה וּבְמַתְנִיתִין תְּנַן סְמוּךְ לַמִּנְחָה: מִתְּשַׁע שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה הַיְנוּ חֲצִי שָׁעָה סְמוּךְ לַמִּנְחָה: הַמְפַרְנְסִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּתְנַן (פֵּאָה פ"ח מ"ז) אֵין פּוֹחֲתִין לְעָנִי הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם כו' אַלְמָא לִשָּׁנָא דִּלָּא יִפְחֲתוּ אַגַּבְאֵי צְדָקָה קָאֵי וְהוּא הַדִּין נָמֵי אִם לֹא יִתְּנוּ לוֹ שֶׁצְּרִיךְ שֶׁיְּחַזֵּר בְּכָל כֹּחוֹ אֲחֲרָיו אֶלָּא אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נָקֵט שֶׁרְגִילִין לִתֵּן לוֹ אַרְבַּע כּוֹסוֹת

דִּילְמָא מְשַׁבַּשְׁתָּא הִיא. אֲמַר לֵיהּ מָרִימָר, וְאִיתֵּימָא רַב יֵימַר: אֲנָא אִיקְלַעִי לְפִירְקֵיהּ דְּרַב פִּנְחָס בְּרֵיהּ דְּרַב אַמֵּי, וְקָם תַּנָּא וְתָנֵי קַמֵּיהּ וְקַיבְּלַהּ מִינֵּיהּ. אִי הָכִי קַשְׁיָא! אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא כִּדְרַב הוּנָא. וּלְרַב הוּנָא מִי נִיחָא? וְהָאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאִיתֵּימָא אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי חֲנִינָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּעֶרֶב שַׁבָּת. הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, מִכְּלָל דִּפְלִיג רַבִּי יוֹסֵי בְּתַרְוַיְיהוּ! לָא: הֲלָכָה, מִכְּלָל דִּפְלִיגִי בְּהַפְסָקָה. דְּתַנְיָא: מַפְסִיקִין לְשַׁבָּתוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין מַפְסִיקִין. וּמַעֲשֶׂה בְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל [וְרַבִּי יְהוּדָה] וְרַבִּי יוֹסֵי שֶׁהָיוּ מְסוּבִּין בְּעַכּוֹ וְקִידֵּשׁ עֲלֵיהֶם הַיּוֹם, אֲמַר לֵיהּ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְרַבִּי יוֹסֵי: בְּרַבִּי, רְצוֹנְךָ נַפְסִיק וְנֵיחוּשׁ לְדִבְרֵי יְהוּדָה חֲבֵירֵנוּ? אָמַר לוֹ: בְּכָל יוֹם וָיוֹם אַתָּה מְחַבֵּב דְּבָרַיי לִפְנֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְעַכְשָׁיו אַתָּה מְחַבֵּב דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּפָנַי? "הֲגַם לִכְבּוֹשׁ אֶת הַמַּלְכָּה עִמִּי בַּבָּיִת". אֲמַר לֵיהּ: אִם כֵּן לֹא נַפְסִיק, שֶׁמָּא יִרְאוּ הַתַּלְמִידִים וְיִקְבְּעוּ הֲלָכָה לְדוֹרוֹת. אָמְרוּ: לֹא זָזוּ מִשָּׁם עַד שֶׁקָּבְעוּ הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. [א ב] אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין הֲלָכָה לֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה וְלֹא כְּרַבִּי יוֹסֵי, אֶלָּא פּוֹרֵס מַפָּה וּמְקַדֵּשׁ. אִינִי?! וְהָא אָמַר רַב תַּחְלִיפָא בַּר אַבְדִּימִי אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּשֵׁם שֶׁמַּפְסִיקִין לְקִידּוּשׁ

כָּךְ

רשב"ם

מְשַׁבַּשְׁתָּא הִיא וְהָכִי אִבְּעֵי לֵיהּ לְמִתְנֵי מט' שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה וְאֵילָךְ: וְקָא תְּנָא קַמֵּהּ לְהַךְ מַתְנִיתָא הָכִי מט' שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה אַלְמָא מִתְרַצְתָּא הִיא: אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא כְּרַב הוּנָא וּמִן הַמִּנְחָה דְּקָתָנֵי מַתְנִיתָא קַמַּיְתָא סָמוּךְ לַמִּנְחָה קָאָמַר: הֲלָכָה מִכְּלָל דִּפְלִיגִי לְהַפְסָקָה הָא דא"ר יִרְמְיָה הִלְכ' כְּר' יְהוּדָה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח דְּמַשְׁמַע דִּפְלִיג נָמֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּעֶרֶב הַפֶּסַח לְהַפְסָקָה הוּא דִּפְלִיג דְּאִם הִתְחִיל לֶאֱכֹל אַף בְּעֶרֶב הַפֶּסַח אֵינוֹ מַפְסִיק אֲבָל לְהַתְחִיל מוֹדֶה ר' יוֹסֵי דְּאָסוּר וּמַתְנִיתִין בְּהַתְחָלָה לְרַבִּי יוֹסֵי אִצְטְרִיךְ דְּקַמַּשְׁמַע לָן דְּמוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בְּעֶרֶב הַפֶּסַח דְּאֵין מַתְחִילִין: דְּתַנְיָא דִּבְהַפְסָקָה נָמֵי פְּלִיגֵי: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר מַפְסִיקִין דְּמַשְׁמַע עֲקִירַת שֻׁלְחָן: וְלֹא כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר אֵין מַפְסִיקִין כְּלָל: אֶלָּא פּוֹרֵס מַפָּה עַל הַשֻּׁלְחָן וּמְקַדֵּשׁ הַיּוֹם וְחוֹזֵר וְאוֹכֵל: דִּלְמָא מְשַׁבַּשְׁתָּא הִיא דה"ל לְמִתְנֵי מט' שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה וּלְמַעְלָה א"נ מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה כִּדְתַנְיָא בְּהַהִיא קַמַּיְתָא: אָמַר מֵרִימֶר לָאו מְשַׁבַּשְׁתָּא הִיא: אֶלָּא קַשְׁיָא הַךְ בָּרַיְתָא בָּתְרַיְתָא דְּקָתָנֵי מט' וּלְמַעְלָה אַלְמָא סָמוּךְ לַמִּנְחָה נָמֵי קָאָסַר רַבִּי יְהוּדָה בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת ויו"ט וְלֵיכָּא לְאוֹקוֹמֵי הַשְׁתָּא מַתְנִיתִין כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּמַאי שְׁנָא עַרְבֵי פְּסָחִים דְּנָקַט בְּהוּ סָמוּךְ לַמִּנְחָה טְפֵי מִשַּׁבָּתוֹת ויו"ט: אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא כְּרַב הוּנָא דִּלְרַבִּי יוֹסֵי אִצְטְרִיךְ וּמִן הַמִּנְחָה דְּקָתָנֵי הַךְ בָּרַיְתָא סָמוּךְ לַמִּנְחָה קָאָמַר: מִכְּלָל דִּפְלִיג רַבִּי יוֹסֵי בְּתַרְוַיְיהוּ אֲפִי' בְּעֶרֶב הַפֶּסַח וְהֵיכִי מוּקֵי לְמִתְנֵי' כְּר' יוֹסֵי: מִכְּלָל דִּפְלִיגֵי לְהַפְסָקָה הָא דא"ר יִרְמְיָה הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח דְּמַשְׁמַע דִּפְלִיג נָמֵי רַבִּי יוֹסֵי בע"פ לְהַפְסָקָה הוּא דִּפְלִיג דְּאִי הִתְחִיל לֶאֱכֹל אַף בע"פ אֵינוֹ מַפְסִיק אֲבָל לְהַתְחִיל מוֹדֵי ר' יוֹסֵי דְּאָסוּר וּמַתְנִי' בְּהַתְחָלָה וְלַר' יוֹסֵי אִצְטְרִיךְ דקמ"ל דְּמוֹדֵי ר' יוֹסֵי בְּעֶרֶב הַפֶּסַח דְּאֵין מַתְחִילִין: דְּתַנְיָא דִּבְהַפְסָקָה נָמֵי פְּלִיגֵי: מַפְסִיקִין לְשַׁבָּתוֹת אִם הִתְחִיל סְעֻדָּתוֹ בְּהֶתֵּר קֹדֶם הַמִּנְחָה וְהָיָה אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ אֲפִי' לְר' יְהוּדָה מַפְסִיק סְעֻדָּתוֹ מִיָּד כְּשֶׁיַּחְשִׁיךְ וּמְקַדֵּשׁ הַיּוֹם: וְקִדֵּשׁ עֲלֵיהֶן שֶׁהֶחְשִׁיךְ: ה"ג בַּתּוֹסֶפְתָּא דִּבְרָכוֹת אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְר' יוֹסֵי בַּר' רְצוֹנְךָ שֶׁנַּפְסִיק וְנָחוּשׁ לְדִבְרֵי יְהוּדָה חֲבֵרֵנוּ אָמַר לוֹ בְּכָל יוֹם אַתָּה מְחַבֵּב דְּבָרַי לִפְנֵי יְהוּדָה וְעַכְשָׁו אַתָּה מְחַבֵּב דִּבְרֵי יְהוּדָה בְּפָנַי הֲגַם לִכְבּוֹשׁ אֶת הַמַּלְכָּה עִמִּי בַּבָּיִת אָמַר לוֹ א"כ לֹא נַפְסִיק שֶׁמָּא יִרְאוּ כו': בְּרַבִּי כָּךְ קָרְאוּ רַשְׁבַּ"ג לְר' יוֹסֵי בַּר חֲלַפְתָּא כְּלוֹמַר גְּדוֹל הַדּוֹר: הֲגַם לִכְבֹּשׁ כלומ' בְּפָנַי אַתָּה מְבַיְּשֵׁנִי: אָמַר לוֹ רַשְׁבַּ"ג א"כ לֹא נַפְסִיק כו' שָׁמְעִינַן מֵהָכָא דִּבְעַרְבֵי פְּסָחִים אָסוּר לֶאֱכֹל מִסּוֹף ט' שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה כִּסְתָם מַתְנֵי' אֲבָל בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְי"ט מֻתָּר לֶאֱכוֹל מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה דְּהָא סְתַם לָן תַּנָּא דְּמַתְנִי' כְּרַבִּי יוֹסֵי מִדִּנְקַט עַרְבֵי פְּסָחִים מִכְּלָל דְּבִשְׁאָר י"ט שָׁרִי וקי"ל נָמֵי (עֵירוּבִין ד' מו:) הֲלָכָה כְּר' יוֹסֵי מֵחֲבֵרוֹ דְּר' יוֹסֵי אֲפֵי' לְהַתְחִיל וְלֶאֱכֹל אַחַר ט' שָׁרִי בְּהֶדְיָא לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין דְּאָמַר אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא וְשָׁוִין שֶׁמַּתְחִילִין אֵימַת אִי בע"ש הָא פְּלִיג ר' יְהוּדָה וּמִיהוּ לְעִנְיַן הַפְסָקָה אֵין הֲלָכָה כְּר' יוֹסֵי בְּעַרְבֵי פְּסָחִים אֶלָּא כְּר' יְהוּדָה שֶׁאִם הִתְחִיל לֶאֱכֹל קֹדֶם ט' וְנִמְשַׁךְ אֲכִילָתוֹ עַד שֶׁחֲשֵׁיכָה צָרִיךְ לַעֲקֹר אֶת הַשֻּׁלְחָן מִיָּד כְּשֶׁיַּחְשִׁיךְ וּלְהַחֲזִירוֹ לְשֵׁם פֶּסַח וּבְשַׁבָּתוֹת ובי"ט לֹא יַפְסִיק אֶלָּא פּוֹרֵס מַפָּה וּמְקַדֵּשׁ וְאַחַ"כ גּוֹמֵר סְעֻדָּתוֹ: לֹא כְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר מַפְסִיקִין דְּמַשְׁמַע עֲקִירַת שֻׁלְחָן: וְלֹא כְּר' יוֹסֵי דְּאָמַר א"צ לְהַפְסִיק כְּלָל אֶלָּא יִגְמֹר סְעֻדָּתוֹ אֲפֵי' מִשֶּׁחֲשֵׁכָה וִיבָרְכוּ בהמ"ז וְאַחַ"כ מֵבִיא לוֹ כּוֹס שֵׁנִי לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם כִּדְתַנְיָא לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין אֶלָּא פּוֹרֵס מַפָּה עַל הַמַּאֲכָל כְּדִין כָּל שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה שֶׁהֵבִיאוּ לֶחֶם עַל הַשֻּׁלְחָן קֹדֶם קִדּוּשׁ כִּדְתָנֵי' לְקַמָּן א"נ מִשּׁוּם סִלּוּק פָּתוּרָא וְאַחַ"כ אוֹמֵר קִדּוּשׁ הַיּוֹם עַל הַכּוֹס וְחוֹזֵר וְאוֹכֵל וְגוֹמֵר סְעֻדָּתוֹ וְנִרְאֶה בְּעֵינַי דס"ל לִשְׁמוּאֵל דַּהֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי כִּדְקָתָנֵי בַּבָּרַיְתָא שֶׁקָּבְעוּ הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ אֶלָּא שֶׁבָּא לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ קְצָת שֶׁלֹּא יִגְמֹר סְעֻדָּתוֹ וִיקַדֵּשׁ אַחַ"כ אֶלָּא יְקַדֵּשׁ תְּחִלָּה וְאח"כ יִגְמֹר סְעֻדָּתוֹ דאלת"ה שְׁמוּאֵל דְּאָמ' כְּמַאן דְּהָא בְּרַיְת' דְּקָתָנֵי פּוֹרֵס מַפָּה וּמְקַדֵּשׁ לָא קָאֵי אַהַפְסָקַת אֲכִיל' כְּלָל אֶלָּא בְּבָא לְקַדֵּשׁ עַתָּה וְלֶאֱכֹל בְּשַׁבָּת לְכַתְּחִלָּה מַיְּרֵי:

תוספות

דִּלְמָא מְשַׁבַּשְׁתָּא הִיא וּבָרַיְתָא קַמַּיְתָא דְּקָתָנֵי מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה הִיא עִקָּר מִשּׁוּם דִּלְדִידֵהּ אַתְיָא מַתְנֵי' כְּכוּלֵּי עָלְמָא:

ה"ג וְהָאָמַר ר' יִרְמְיָה א"ר יוֹחָנָן וְאִיתֵּימָא רַבִּי אֲבָהוּ א"ר יוֹסֵי בַּר ר' חֲנִינָא וְלֹא גָּרַס רַבִּי יוֹחָנָן א"ר אֲבָהוּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ תַּלְמִידֵהּ דְּר' יוֹחָנָן הֲוָה: מִכְּלָל דִּפְלִיגֵי בְּהַפְסָקָה כִּדְתַנְיָא לֹא גָּרַס דְּתַנְיָא דְּהָא בַּבָּרַיְתָא לָא פְּלִיגֵי בְּהַפְסָקָה דְּפֶסַח אֶלָּא כִּדְתַנְיָא גָּרַס וּמַיְתִי כִּי הֵיכִי דִּפְלִיגֵי בְּהַפְסָקָה דְּשַׁבָּת הָכִי קִים לֵיהּ דִּפְלִיגֵי נָמֵי בְּהַפְסָקָה דְּפֶסַח וּמוֹרִי רַבֵּינוּ יְחִיאֵל אָמַר דְּגָרַס דְּתַנְיָא וְדַיֵּיק מִדְּקָאָמַר ר' יוֹסֵי אֵין מַפְסִיקִין וְהַיְנוּ אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח דְּאֵין מַתְחִילִין דבע"ש שָׁרֵי רַבִּי יוֹסֵי אֲפֵי' לְהַתְחִיל עוֹד נִרְאֶה דְּאָמַר לְקַמָּן (פְּסָחִים ד' קב.) בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין וְקִדֵּשׁ כו' וְקָתָנֵי פְּלֻגְתָּא דְּר' יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְהָתָם סְתָמָא קָתָנֵי וְקִדֵּשׁ בֵּין שַׁבָּת בֵּין פֶּסַח: מַפְסִיקִין לְשַׁבָּתוֹת פִּי' בַּעֲקִירַת שֻׁלְחָן כִּדְמוֹכַח בְּסָמוּךְ וְהַיְנוּ שֶׁמְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כִּדְתַנְיָא לְקַמָּן (שָׁם:) רִאשׁוֹן אוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְהָיוּ רְגִילִין לְסַלֵּק הַשֻּׁלְחָן לִפְנֵי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק [כֵּיצַד מְבָרְכִין] (בְּרָכוֹת דַּף מב.) סִלֵּק אָסוּר מִלֶּאֱכֹל וּלְכָךְ קָאָמַר בְּסָמוּךְ דְּבָעֵי לְר' יְהוּדָה עֲקִירַת שֻׁלְחָן וְלִסְפָרִים דְּגָרְסִי לְקַמָּן רִאשׁוֹן אוֹמֵר עָלָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם וְשֵׁנִי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן הָיוּ עוֹקְרִין אֶת הַשֻּׁלְחָן לִפְנֵי קִדּוּשׁ כְּדֵי לְהַפְסִיק אֶלָּא שֶׁהַקִּדּוּשׁ עוֹשֶׂה קֹדֶם לְפִי שֶׁאָסוּר לִשְׁתּוֹת כּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא קִדּוּשׁ דע"כ עֲקִירַת שֻׁלְחָן אֵינוֹ בֵּין קִדּוּשׁ לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן מִדְּקָאָמַר פּוֹרֵס מַפָּה וּמְקַדֵּשׁ וּפְרִיסַת הַמַּפָּה הִיא בִּמְקוֹם עֲקִירַת שֻׁלְחָן לְרַבִּי יְהוּדָה: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר אֵין מַפְסִיקִין וְגוֹמֵר כָּל הַסְּעוּדָה וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְאַחַ"כ מְקַדֵּשׁ כִּדְמוֹכַח בַּבָּרַיְתָא דִּלְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף קב.) מַשְׁמַע דְּאֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לְשֵׁם שַׁבָּת דְּאִי צָרִיךְ מַה לּוֹ לְהַמְתִּין יַפְסִיק מִיָּד וא"ת וְאֵיךְ יַעֲשׂוּ קִדּוּשׁ בְּלֹא סְעוּדָה הֲלֹא אֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה וי"ל דַּחֲשִׁיב קִדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעוּדָה כֵּיוָן שֶׁמִּיָּד אַחַר הַסְּעוּדָה עוֹשֶׂה קִדּוּשׁ וְאוֹתָהּ סְעוּדָה עוֹלָה לוֹ לִסְעוּדַת שַׁבָּת כִּדְמוֹכַח בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּקָתָנֵי בְּמִלְּתֵהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי וּמַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וּמִיהוּ קָשֶׁה לְר' יוֹסֵי אֵיךְ יַעֲשׂוּ ד' כּוֹסוֹת כֵּיוָן שֶׁלֹּא יְקַדְּשׁוּ אֶלָּא אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְלֹא יַעֲשׂוּ סְעוּדָה אַחֶרֶת וי"ל דְּיַעֲשׂוּ ד' כּוֹסוֹת שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר הָרְגִילִין לַעֲשׂוֹת כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן תְּחִלָּה וְאַחֲרָיו כּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ וִירָקוֹת וְאַחֲרָיו כּוֹס שְׁלִישִׁי לָמָּה נִשְׁתַּנָּה וְאַחֲרָיו מָרוֹר וְעַל כּוֹס רְבִיעִי הַלֵּל: אֵין מַפְסִיקִין בְּהִתְחִילוּ בְּהֶתֵּר אַיְּרֵי דִּבְהִתְחִילוּ בְּאִסּוּר מוֹדֶה ר' יוֹסֵי דְּמַפְסִיקִין וּלְרַבִּי יְהוּדָה נָמֵי דְּמַפְסִיקִין הַיְנוּ כְּשֶׁכְּבָר קִדֵּשׁ הַיּוֹם כִּדְמוֹכַח בְּעֻבְדָּא דְּמַיְתִי דְּקָתָנֵי וְקִדֵּשׁ עֲלֵיהֶן הַיּוֹם אֲבָל הִגִּיעַ שְׁעַת מִנְחָה אֵין מַפְסִיקִין וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי וּבְעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְי"ט אֲפֵי' לְהַתְחִיל שָׁרֵי כְּר' יוֹסֵי דְּרַבִּי יְהוּדָה וְר' יוֹסֵי הֲלָכָה כְּר' יוֹסֵי כִּדְמוֹכַח בְּעֵירוּבִין (דַּף מו:) וּבְעַרְבֵי פְּסָחִים אָסוּר לְהַתְחִיל וְאִם הִתְחִיל אֲפֵי' בְּהֶתֵּר מַפְסִיקִין בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן דִּבְהָא פָּסְקִינַן כְּר' יְהוּדָה וּמוֹרִי רַבֵּינוּ יְחִיאֵל אוֹמֵר מִדְּפָסִיק כְּר' יוֹסֵי בְּהַפְסָקָה בְּהַהוּא עֻבְדָּא מִכְּלָל דִּלְכַתְּחִלָּה לָא קי"ל כְּוָתֵהּ וְעוֹד כָּתַב בה"ג דבע"ש אֵין לְהַתְחִיל לֶאֱכוֹל מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה דַּאֲפֵי' ר' יוֹסֵי לָא קָאָמַר אֶלָּא דְּלָא יַפְסִיק אֲבָל לְאַתְחוֹלֵי לֹא וע"כ ה"פ דְּלָא קי"ל כְּרַבִּי יוֹסֵי אֶלָּא לְהַפְסָקָה אֲבָל לֹא לְהַתְחִיל: שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין וְהִתְחִילוּ בְּהֶתֵּר שֶׁהֲרֵי רַבִּי יְהוּדָה הָיָה שָׁם ה"ג בַּתּוֹסֶפְתָּא אָמַר לוֹ א"כ לָאֵל נַפְסִיק וה"פ א"כ כֵּיוָן שֶׁמְּחִיתָ לֹא נַפְסִיק שֶׁמָּא יִרְאוּ הַתַּלְמִידִים: אֶלָּא פּוֹרֵס מַפָּה וּמְקַדֵּשׁ פֵּי' רַשְׁבַּ"ם דְּאִית לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל דַּהֲלָכָה כְּר' יוֹסֵי אֶלָּא שֶׁבָּא לְהַחְמִיר עַל דְּבָרָיו שֶׁלֹּא לִגְמֹר סְעוּדָה קֹדֶם קִדּוּשׁ דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי שְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּמַאן דְּבָרַיְתָא דְּקָתָנֵי פּוֹרֵס מַפָּה וּמְקַדֵּשׁ לָא מַיְּרֵי בְּהַפְסָקַת אֲכִילָה אֶלָּא בְּבָא לְהַתְחִיל לֶאֱכֹל וּבְחִנָּם דָּחַק דִּשְׁמוּאֵל סָבַר כַּחֲכָמִים דְּהָכִי אִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל זוֹ דִּבְרֵי ר' יְהוּדָה וְר' יוֹסֵי אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים פּוֹרֵס מַפָּה וּמְקַדֵּשׁ וְצָרִיךְ לְדַקְדֵּק כְּמַאן הֲלָכָה דְּאע"ג דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן לְעֵיל הֲלָכָה כְּר' יוֹסֵי וּבְמִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ (שָׁם ד' מז:) מַשְׁמַע דַּהֲלָכָה כְּר' יוֹחָנָן לְגַבֵּי שְׁמוּאֵל אִיכָּא חַד לִשָּׁנָא דְּלָא א"ר יוֹחָנָן וְרַב נָמֵי סָבַר לְקַמָּן (פְּסָחִים ד' קה.) כִּשְׁמוּאֵל וְקָאָמַר שַׁבָּת קָבְעָה נַפְשָׁהּ ואע"ג דִּבְשֶׁל סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּיקֵל הַיְינוּ דַּוְקָא בְּשָׁוִין כִּדְאָמַר בפ"ק דְּמַסֶּכֶת ע"ג (ד' ז.):

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' ערא סעי' ד:

ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' יב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מכלל. ודייק מדאמרינן אין מפסיקין וכו' דבע"ש שרי ר"י אפי' להתחיל. קשה לי הא ר"י אמר דאין מפסיקין אפי' אחר שהתחשך דלהתחיל אסור קודם קידוש דמ"מ אין מפסיקין וצ"ע:

תורה אור השלם

וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּנַּת הַבִּיתָן אֶל־בֵּית מִשְׁתֵּה הַיַּיִן וְהָמָן נֹפֵל עַל־הַמִּטָּה אֲשֶׁר אֶסְתֵּר עָלֶיהָ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲגַם לִכְבּוֹשׁ אֶת־הַמַּלְכָּה עִמִּי בַּבָּיִת הַדָּבָר יָצָא מִפִּי הַמֶּלֶךְ וּפְנֵי הָמָן חָפוּ [אסתר ז, ח]

כְּדִּ֫ מַפְסִיקִין לְהַבְדָּלָה רַב אִית לֵ֫ה לְקַמָּן דְּלְהַבְדָּלָה אֵינָהּ קוֹבַעַת וְאִם הִתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין לְהַבְדָּלָה בְּהַבְדָּלָה פְּלִיג אַשְׁמוּאֵל: **לָאו** לְעַקִּירַת שֻׁלְחָן הִיְנוּ בְּרָכַת הַמָּזוֹן כְּדְפָרֵישׁית לְעֵיל שֶׁהָיוּ רְגִילִין לְסַלֵּק שֶׁהָיוּ לָהֶם שֻׁלְחָנוֹת קְטַנִּים שֶׁכָּל אֶחָד אוֹכֵל עַל שֻׁלְחָנוֹ וְהָיוּ מְסַלְּקִין מִלְּפָנֵי כֻּלָּם וְלֹא מִלְּפָנֵי הַמְבָרֵךְ וְאָנוּ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים בְּשֻׁלְחָן אֶחָד אֵין נְכוֹן לְסַלֵּק: **אִקְּלַע** פֵּרַס מַפָּה וְקִדֵּשׁ בְּהַתְחָלַת סְעוּדָה אַיְרֵי כְּדְפֵי' רַשְׁבָּ"ם: **וְשָׁוִין** אִי גְּרִסִינַן וְשָׁוִין קַאֵי אַרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי כְּדְפֵרֵישׁ רַשְׁבָּ"ם: **שֶׁאֵין** מְבִיאִין אֶת הַשֻּׁלְחָן אֵא"כ קִדֵּשׁ וְהָא דְּאָמַר בְּכָל כְּתְבֵי (שַׁבָּת דַּף קיט:) מָצָא שֻׁלְחָן עָרוּךְ מַלְאָךְ טוֹב אוֹמֵר כוּ' לֹא קָשָׁה דְּעָרוּךְ הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד אֵין מְבִיאִין אוֹתוֹ לְמָקוֹם סְעוּדָה עַד אַחַר קִדּוּשׁ וְעַכְשָׁו שֻׁלְחָנוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁהֵם גְּדוֹלִים יוֹתֵר מִדַּאי וְקָשֶׁה לַהֲבִיאָם אַחַר קִדּוּשׁ שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק כָּל כָּךְ בֵּין קִדּוּשׁ לִסְעוּדָה אָנוּ רְגִילִין לִפְרֹס מַפָּה וּלְקַדֵּשׁ וְהַטַּעַם מְפֹרָשׁ בַּשְּׁאִלְתּוֹת כִּי הֵיכִי דְּתַיְתֵי סְעוּדָתָא בִּיקָרָא דְּשַׁבְּתָא וְיֵשׁ מְפָרֵשׁ זַכָּר לַמָּן שֶׁלֹּא הָיָה יוֹרֵד בְּשַׁבָּתוֹת וי"ט וְהָיָה טַל מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה וְהַמָּן בֵּינָתַיִם: **יָדֵי** קִדּוּשׁ יְצָאוּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁתוּ רַק שֶׁיִּטְעֹם הַמְבָרֵךְ אוֹ אֶפִלּוּ אֶחָד מֵהֶם כְּדְמוֹכַח בְּסוֹף בְּכָל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף מ:) וּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ שֶׁיִּטְעֲמוּ כֻּלָּם וְנִרְאֶה דַּהֲלָכָה כְּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר אֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעוּדָה וּאע"ג דִּבְעַלְמָא הֲלָכָה כְּרַב בְּאִסּוּרֵי וְגַם ר' יוֹחָנָן סַבר לְקַמָּן כְּרַב הָכָא הֲלָכָה כְּשְׁמוּאֵל דְּרַב הוּנָא וְרַבָּה וְאַבַּיֵּי כּוּלְּהוּ סָבְרֵי בְּסַמּוּךְ אֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעוּדָה וְכֵן פָּסַק בְּמִגִּלַּת סְתָרִים וְהַמְקַדֵּשׁ שֶׁדַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל בְּמָקוֹם אַחֵר יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹכְלִים שָׁם דִּלְדִידְהוּ הָוֵי מָקוֹם סְעוּדָה וְכֵן מַשְׁמַע דְּמִסְתַּמָּא אֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר הָיָה מְקַדֵּשׁ בבהכ"נ וּמוֹצִיא הָאוֹרְחִים וְהֵיכָא דְּלֵיכָּא אוֹרְחִים סָמוּךְ לבהכ"נ אֵין לְקַדֵּשׁ דְּהָוְיָא בְּרָכָה לְבַטָּלָה דקי"ל כְּשְׁמוּאֵל וְאֵין לוֹמַר בְּמְקַדֵּשׁ עַל דַּעַת שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל בְּמָקוֹם אַחֵר מוֹדֶה שְׁמוּאֵל דְּיֵשׁ קִדּוּשׁ וְהָא דְּפְלִיגִי בִּסְתָמָא מִדְּפָרִיךְ וְלִשְׁמוּאֵל לְמָה לִי לְקַדּוּשֵׁי בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא וּמֵיהוּ מְמָקוֹם לְמָקוֹם בְּבַיִת אֶחָד כְּגוֹן מְאֻגָּרָא לְאַרְעָא נִרְאֶה דְּמוֹדֶה שְׁמוּאֵל אִם קִדֵּשׁ בְּאֻגָּרָא כְּדֵי לֶאֱכֹל בְּאַרְעָא דַּחֲשִׁיב קִדּוּשׁ בְּמָקוֹם סְעוּדָה וְכֵן מוּכָח בִּירוּשַׁלְמִי דְּקָאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל קִדֵּשׁ בְּבַיִת זֶה וְנִמְלַךְ לֶאֱכֹל בְּבַיִת אַחֵר צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ ר' אַחָא בְּשֵׁם ר' אוֹשַׁעְיָא אָמַר רַב מִי שֶׁסָּפְתּוֹ עֲרֵבָה עָלָיו מְקַדֵּשׁ לֵיל י"ט הָאַחֲרוֹן בְּבֵיתוֹ וְעוֹלֶה וְאוֹכֵל בְּסֻכָּתוֹ א"ר בּוֹן וְלֹא פְּלִיגִי מַאי דְּאָמַר רַב בְּשֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל בַּבַּיִת שֶׁקִּדֵּשׁ וּמַאי דְּאָמַר שְׁמוּאֵל בְּשֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל בַּבַּיִת שֶׁקִּדֵּשׁ וְהָא דְּקָאָמַר וְלֹא פְּלִיגִי הַיְנוּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּחַד בַּיִת וְלֹאו דַּוְקָא נָקֵט בֵּירוּשַׁלְמִי קִדֵּשׁ בְּבַיִת זֶה וְנִמְלַךְ לֶאֱכֹל בְּבַיִת אַחֵר וְיִתְיַשֵּׁב שֶׁלֹּא יַחֲלֹק הַיְרוּשַׁלְמִי עִם הַשַּׁ"ס שֶׁלָּנוּ. כָּתַב בְּשֵׁם רַב נַטְרוֹנַאי גְּאוֹן בְּתְשׁוּבוֹת מְקַדְּשִׁין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְנוֹתֵן לְתוֹךְ עֵינָיו לִרְפוֹאָה כְּדְאָמַר (בְּרָכוֹת ד' מג:) פְּסִיעָה גַּסָּה נוֹטֶלֶת אֲחַד מֵת"ק בְּקִדּוּשָׁא לֵ֫ה דְּקִדּוּשָׁא דְּבֵי שְׁמַשַּׁי וּמֵיהוּ בַּאֲבִי הָעֲזָרִי כָּתוּב דְּהַאי רְפוּאָה מְצֵי לְמֶעְבַּד בְּקִדּוּשׁ שְׁבְּבֵיתוֹ:

יָדֵי יַיִן לֹא יְצָאוּ וְחַיְּבִין לְבָרֵךְ בְּבֵיתָם בפה"ג מְשׁוּם שְׁנוּי מָקוֹם אֲבָל מְשַׁמַע אִם קִדֵּשׁ בְּבֵיתוֹ עַל שֻׁלְחָנוֹ שׁוּב א"צ לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן תּוֹךְ הַסְּעוּדָה אע"ג דְּסָבַר יֵשׁ קִדּוּשׁ שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם סְעוּדָה וְלֹא שַׁיְיךְ קִדּוּשׁ לְסְעוּדָה א"כ אִם הִבְדִּיל עַל שֻׁלְחָנוֹ פְּטוּר מִלְּבָרֵךְ עַל הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אע"ג דְּיֵשׁ הַבְדָּלָה שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם סְעוּדָה לכ"ע וְהָכָא יֵשׁ לְדַחוֹת דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּלָא פָּטַר אא"כ רוֹצֶה לִשְׁתּוֹת לְפָנָיו הַמָּזוֹן אֲבָל תּוֹךְ הַמָּזוֹן לֹא פָּטַר אַף יֵשׁ לְהָבִיא רְאָיָה מִכְּיָצֹד מְבָרְכִין (שָׁם ד' מב.) דְּתָנַן בָּרֵךְ עַל הַיַּיִן שֶׁלְּפָנָיו הַמָּזוֹן פּוֹטֵר אֶת הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן פִּי' שֶׁהָיוּ רְגִילִין לִשְׁתּוֹת אַחַר הַסְּעוּדָה לְפָנָיו בְּרֵהמ"ז מַשְׁמַע דכ"ש שֶׁפּוֹטֵר הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַמָּזוֹן שֶׁלֹּא בָּא אֶלָּא לִשְׁרוֹת אֲכִילָה שֶׁבְּמֵעָיו וַאֲפִלּוּ לְמַאן דְּאָמַר הָתָם בְּגָמָרָא יַיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַמָּזוֹן לֹא פָּטַר יַיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאֵין יַיִן שָׁבָא לִשְׁרוֹת פּוֹטֵר אֶת הַיַּיִן הַבָּא לִשְׁתּוֹת אֲבָל יַיִן שֶׁלְּפָנָיו הַמָּזוֹן שָׁבָא לִשְׁתּוֹת דְּעָדִיף טְפֵי כ"ע מוֹדוּ דְּפוֹטֵר אֶת הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַמָּזוֹן וְעוֹד אִם צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן מַאי קָאָמַר יַיִן שֶׁלְּפָנָיו הַמָּזוֹן פּוֹטֵר אֶת שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן תִּפּוֹק לֵ֫ה דְּפוֹטֵר יַיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַמָּזוֹן לְמֵ"ד הָתָם דְּפוֹטֵר וְדַחֵק לוֹמַר בְּשֶׁלֹּא שָׁתוּ יַיִן תּוֹךְ הַסְּעוּדָה וּאע"ג דְּהָתָם מוּקֵי לֵ֫ה בְּשַׁבָּתוֹת וי"ט וּבְשָׁעַת הַקִּזַּת דָּם שֶׁאָדָם קוֹבֵעַ סְעֻדָּתוֹ עַל הַיַּיִן ה"ה בְּחוֹל נָמֵי אִם דַּעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אֲבָל נָקֵט שַׁבָּתוֹת וי"ט דְּאָז רְגִילוּת לִקְבֹּעַ סְעֻדָּתוֹ עַל הַיַּיִן וְתַדַּע דבי"ט אִם נִמְלַךְ וְאֵין בְּדַעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן לֹא פָּטַר מַשְׁמַע דְּהַכֹּל תְּלוּי בְּדַעְתּוֹ הִלְכָּךְ אִם בֵּרַךְ עַל הַיַּיִן לִפְנֵי הַמָּזוֹן וְדַעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן א"צ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו עַל הַגֶּפֶן וְלֹא תּוֹךְ הַמָּזוֹן בפה"ג אֲבָל אִם נִמְלַךְ אֵינוֹ פּוֹטֵר וְגַם צָרִיךְ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו בְּרָכָה מֵעֵין שָׁלֹשׁ:

כְּדִּ֫ מַפְסִיקִין לְהַבְדָּלָה. מַאי מַפְסִיקִין — לָאו לַעֲקִירַת שׁוּלְחָן? לָא, לְמַפָּה. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אִיקְּלַע לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא, אַיְיתוּ תַּכָּא קַמֵּ֫יהּ, פְּרַס מַפָּה וְקִדֵּשׁ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: (וְשָׁוִין) שֶׁאֵין מְבִיאִין אֶת הַשּׁוּלְחָן אֶלָּא אִם כֵּן קִידֵּשׁ, וְאִם הֵבִיא — פּוֹרֵס מַפָּה וּמְקַדֵּשׁ. תָּנֵי חָדָא: שָׁוִין שֶׁאֵין מַתְחִילִין, וְתַנְיָא אִידַּ֫ךְ: שָׁוִין שֶׁמַּתְחִילִין. בִּשְׁלָמָא הָא דְּתַנְיָא שָׁוִין שֶׁאֵין מַתְחִילִין — מַשְׁכַּחַתְּ לַ֫ה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא שָׁוִין שֶׁמַּתְחִילִין — אֵימַת? אִי נֵימָא בְּעֶרֶב שַׁבָּת — הָא מִיפְּלָג פְּלִיגִי! לָא קַשְׁיָא: כָּאן — קוֹדֶם תְּשִׁעָה, כָּאן — לְאַחַר תְּשִׁעָה. אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁקִּידְּשׁוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אָמַר רַב: יְדֵי יַיִן לֹא יָצְאוּ, יְדֵי קִידּוּשׁ יָצְאוּ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר:

אַף מַפְסִיקִין לְהַבְדָּלָה אִם הָיוּ מְסֻבִּין בְּשַׁבָּת עַד הַלַּיְלָה מַפְסִיקִין אֲכִילָתָן וּמַבְדִּילִין: אִקְּלַע לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא וְהָיוּ מְסֻבִּין עַל הַשֻּׁלְחָן בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְקִדֵּשׁ עֲלֵיהֶן הַיּוֹם וּפָרַס מַפָּה וְקִדֵּשׁ: אֵין מְבִיאִין אֶת הַשֻּׁלְחָן לָאֳכֹל מִשֶּׁקִּדֵּשׁ הַיּוֹם אא"כ קִדֵּשׁ: וְאִם הֵבִיא קֹדֶם לָכֵן אִי נָמֵי אֵין מְבִיאִין אֶת הַשֻּׁלְחָן בְּעֶרֶב הַפֶּסַח אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם אא"כ קִדֵּשׁ כְּדַאֲמַרַן דְּאַפֵּי' רַבִּי יוֹסֵי מוֹדֶה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח: יְדֵי יַיִן לֹא יָצְאוּ שֶׁאִם יֵשׁ לָהֶם יַיִן לִשְׁתּוֹת בְּבָתֵּיהֶם חַיָּבִין לְבָרֵךְ בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן שֶׁאֵינָם פְּטוּרִין בְּבִרְכַּת הַכּוֹס (עַל שְׁתִיַּת) יַיִן בְּלֹא בָּרְכָה מֵאַחַר שֶׁעָקְרוּ מִמְּקוֹמָן: כְּדִּ֫ מַפְסִיקִין לְהַבְדָּלָה אִם הָיוּ מְסֻבִּין בְּשַׁבָּת עַד הַלַּיְלָה מַפְסִיקִין אֲכִילָתָן וּמַבְדִּילִין: מַאי לָאו עֲקִירַת שֻׁלְחָן וּמַדְקָאָמַר כְּשֵׁם שֶׁמַּפְסִיקִין מִכְּלַל דְּלֹא סָגֵי בְּמַפָּה: ה"ג רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אִקְּלַע לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא אַיְתוּ תַּכָּא לְקַמֵּ֫יהּ פְּרַס מַפָּה וְקִדֵּשׁ תַּנְיָא נָמֵי הָכִי וְלָא גְּרְסִי' וְשָׁוִין אֶלָּא ה"ג אֵין מְבִיאִין כו' וְהָכִי פֵּרוּשָׁהּ רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אִקְּלַע לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא וְלָא הָיוּ אוֹכְלִין קֹדֶם חֲשֵׁכָה וּלְאַחַר שֶׁיָּצְאוּ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת הֶחְשִׁיךְ אִיתוּ תַּכָּא לְקַמֵּ֫יהּ הֵבִיאוּ אֶת הַפַּת עַל הַשֻּׁלְחָן כְּמוֹ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין קֹדֶם קִדּוּשׁ פָּרַס מַפָּה עַל הַלֶּחֶם וְאַחַ"כ קִדֵּשׁ לְפִי שֶׁבִּרְצוֹנוֹ לֹא הָיוּ מְבִיאִין אֶת הַלֶּחֶם עַל הַשֻּׁלְחָן עַד לְאַחַר קִדּוּשׁ כְּדִתַנְיָא לְקַמֵּ֫יהּ פָּרַס מַפָּה עַל הַלֶּחֶם וְהֵיְנוּ כְּעֵין סְלוּק שֻׁלְחָן וּכְמִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה וּרְאָיָה לַדָּבָר שֶׁכֵּן עוֹשִׂין דְּקָתָנֵי' מַתְנֵי' (לְקַמָּן פָּסְחִים דַּף קיד.) מְזִגוּ לוֹ כּוֹס רִאשׁוֹן וְאַחַ"כ הֵבִיאוּ לְפָנָיו יְרָקוֹת וַחֲזֶרֶת מְטַבֵּל בַּחֲזֶרֶת מִכְּלַל דְּעַד הַשְׁתָּא לֹא אֲיִתֵי וְטַעֲמָא כְּדִפָרֵשׁ בְּשְׁאִלְתּוֹת דְּרַב אַחַאי גְּאוֹן בְּפָרָשַׁת וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ וְכָתוּב בָּהּ הָכִי וּקְרוֹבֵי תַּכָּא מִקַּמֵּי דְּלִקַדֵּשׁ לְקִדַּשָׁה דְּשַׁבָּתָא לָא מְקָרְבִינַן מ"ט כִּי הֵיכִי דְּתַיְתֵי סְעוּדָה לִיקָרָא דְּשַׁבָּתָא וְהֵיכִי דְּקָרִיבוּ לָא מָסְלְקִינַן לֵ֫יהּ אֶלָּא פּוֹרֵס עָלָיו מַפָּה וּמְקַדֵּשׁ דְּתַנְיָא וְשָׁוִין שֶׁאֵין מְבִיאִין אֶת הַשֻּׁלְחָן אא"כ קִדֵּשׁ וְאִם הֵבִיא פּוֹרֵס עָלָיו מַפָּה וּמְקַדֵּשׁ וְהֵיכָא דְּאַתְחִיל סְעוּדְתָא מִדְּאַנְהַר בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא וְקִדֵּישׁ עָלֵ֫יהּ יוֹמָא פּוֹרֵס מַפָּה וּמְקַדֵּשׁ וּמְטַעֲמִים זֶה נֶהֱגוּ לְפָרֵס מַפָּה לְלֶחֶם עַד לְאַחַר קִדּוּשׁ בְּשַׁבָּתוֹת וי"ט. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁין אִקְּלַע לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא וְהָיוּ מְסֻבִּין עַל הַשֻּׁלְחָן בע"ש וְקִדֵּישׁ יוֹמָא וּפְרִיס מַפָּה וְקִדֵּישׁ וְלָא נְהִירָא לִי דְּהָא בָּרִיְתָא דְּלִקַמֵּ֫יהּ דִּמְסַיְּעִין לֵ֫יהּ מִנַּ֫יהּ לָא מְפָרְשָׁא בְּהַפְסָקָה אֶלָּא בְּתִחִלַּת אֲכִילַת לֵילֵי שַׁבָּת: וְשָׁוִין לָא יְדַעְנָא אַהֵיכָא קָאֵי וְאִיכָּא לְמֵימַר וְשָׁוִין רַבִּי יוֹסֵי וְר' יְהוּדָה דְּפְלִיגִי בְּהַפְסָקָה הָכָא מִמַּקְמֵי דְּלִקַדֵּשׁ לְקִדַּשָׁה אֵין מְבִיאִין קֹדֶם קִדּוּשׁ אע"פ שֶׁלֹּא אָכְלוּ עַד לְאַחַר קִדּוּשׁ וְאִית דְּמָפְרְשִׁי וְשָׁוִין ב"ש וב"ה דְּפְלִיגִי בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (בְּרָכוֹת ד' נא:) דְּאָמְרִי ב"ש נוֹטְלִין לְיָדַיִם וְאַחַ"כ מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס לְקִדּוּשׁ וב"ה אוֹמְרִים אֵיפְכָא אֲפֵּ"ה הֵיכָא דְּנָטַל יָדָיו מוֹדִין ב"ש דְּאֵין מְבִיאִין אֶת הַשֻּׁלְחָן עִם הָאֳכָלִין אֶלָּא א"כ קִדֵּשׁ וְכִדְפָרֵשִׁית טַעְמָא לְעֵיל וְנִרְאֶה דְּתַנְיָא לְקַמֵּ֫יהּ תְּנָא חָדָא שָׁוִין שֶׁאֵין מַתְחִילִין כו' שֶׁיְּבָשׁוּ לְמַעְלָה הַסְּפָרִים וְכָתְבוּ נָמֵי וְשָׁוִין שֶׁאֵין מְבִיאִין כו' וְטָעוּת הוּא בְּיָדָם וְלָא גָּרְסִי' לֵ֫יהּ: תְּנֵי חָדָא שָׁוִין ר' יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי דְּפְלִיגִי לְעֵיל בֵּין בַּאֲכִילַת עֶרֶב שַׁבָּת מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה בֵּין בְּהַפְסָקָה: שֶׁאֵין מַתְחִילִין לֶאֱכוֹל מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה: מַשְׁכַּחַתְּ לַ֫ה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח כְּדְקָאָמְרַתְּ דְּאַפֵּי' רַבִּי יוֹסֵי מוֹדֶה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח: כָּאן קֹדֶם תְּשִׁעָה שָׁוִין שֶׁמַּתְחִילִין לֶאֱכֹל וּמְשֻׁהֶתְחִילוּ בְּהֶתֵּר אוֹכְלִין עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ אֲפִילּוּ לְרַבִּי יְהוּדָה: כָּאן לְאַחַר ט' הוּא דְּפְלִיגִי דְּלְרַבִּי יְהוּדָה אֵין מַתְחִילִין כְּדְתַנְיָא לְעֵיל בְּהֶדְיָא לֹא יֹאכַל אָדָם בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וּבְעַרְבֵי יָמִים טוֹבִים מט' שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה כו' רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר כּוּ': שֶׁקִּדְּשׁוּ בבהכ"נ הוּא קִדּוּשׁ שֶׁמְּקַדֵּשׁ שְׁלִיחַ צִבּוּר בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים בבהכ"נ: יְדֵי קִדּוּשׁ יָצְאוּ אע"פ שֶׁלֹּא שָׁתוּ דקי"ל דְּהַמְקַדֵּשׁ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעֹם אִם לֹא טָעַם אֶלָּא א' מֵהֶם יָצְאוּ כֻּלָּן יְדֵי חוֹבָתָן דִּכְמוֹכַח בְּעֵירוּבִין בְּשֻׁלְחֵי בְּכָל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין ד' מ:) וּמֵיהוּ לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ שֶׁיִּטְעֲמוּ כֻּלָּן וְלֹא צָרִיכִין תּוּ לְאֶקְדּוּשֵׁי בְּבֵיתָן דְּלָא בָּעֵי רַב קִדּוּשׁ בְּמָקוֹם סְעוּדָה הִלְכָךְ אע"ג דְּלֹא אָכְלִי בְּבֵית הַכְּנֶסֶת נָפְקִי: יְדֵי יַיִן לֹא יָצְאוּ שֶׁאִם יֵשׁ לָהֶם יַיִן בְּבָתֵּיהֶם לִשְׁתּוֹת חַיָּבִין לְבָרֵךְ בפה"ג שֶׁאֵינָן פְּטוּרִין בְּבִרְכַּת הַכּוֹס שֶׁל שְׁתִיַּת יַיִן שֶׁשָּׁתוּ בבהכ"נ מֵאַחַר שֶׁעָקְרוּ מִמְּקוֹמָן דה"ל הֶסַח הַדַּעַת וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ אֲבָל הַמְקַדֵּשׁ בְּבֵיתוֹ עַל שֻׁלְחָנוֹ בְּשַׁבָּת א"צ לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שֶׁהָרֵי פּוֹטְרוֹ יַיִן שֶׁלְּפָנָיו הַסְּעוּדָה כְּדְתָנַן בִּכְיָצֹד מְבָרְכִין (בְּרָכוֹת ד' מב.) בָּרַךְ עַל הַיַּיִן שֶׁלְּפָנָיו הַמָּזוֹן פָּטַר אֶת הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן וּמוּקֵי לֵ֫ה בְּגָמָרָא בְּשַׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים הוֹאִיל וְאָדָם קוֹבֵעַ סְעֻדָּתוֹ עַל הַיַּיִן:

אַף יְדֵי קִידּוּשׁ לֹא יָצְאוּ. אֶלָּא לְרַב, לְמָה לֵיהּ לְקַדּוּשֵׁי בְּבֵיתֵיהּ? כְּדֵי לְהוֹצִיא בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ. [אב]וּשְׁמוּאֵל, לְמָה לִי לְקַדּוּשֵׁי בְּבֵי כְנִישְׁתָּא? לְאַפּוֹקֵי אוֹרְחִים יְדֵי חוֹבָתָן, דְּאָכְלוּ וְשָׁתוּ וְגָנוּ בְּבֵי כְנִישְׁתָּא. [גד]וְאַזְדָּא שְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין קִידּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה. סְבוּר מִינַּהּ: הָנֵי מִילֵּי מִבַּיִת לְבַיִת, אֲבָל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּחַד בֵּיתָא — לָא. אֲמַר לְהוּ רַב עָנָן בַּר תַּחְלִיפָא: זִימְנִין סַגִּיאִין הֲוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, וְנָחֵית מֵאִיגָּרָא לְאַרְעָא וַהֲדַר מְקַדֵּשׁ. [ה]וְאַף רַב הוּנָא סָבַר אֵין קִידּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה. דְּרַב הוּנָא קַדֵּישׁ, וְאִיתְעֲקַרָא לֵיהּ שְׁרָגָא, וְעַיֵּילֵי לֵיהּ לְמָנֵיהּ לְבֵי גְנָנֵיהּ דְּרַבָּה בְּרֵיהּ דַּהֲוָה שְׁרָגָא וְקַדֵּישׁ וּטְעֵים מִידֵּי, אַלְמָא קָסָבַר: אֵין קִידּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה. וְאַף רַבָּה סָבַר אֵין קִידּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה. דַּאֲמַר אַבָּיֵי: כִּי הֲוֵינָא בֵּי מָר, כִּי הֲוָה מְקַדֵּשׁ אֲמַר לַן: טְעִימוּ מִידֵּי, דִּילְמָא אַדְּאָזְלִיתוּ לְאוּשְׁפִּיזָא מִתְעַקְרָא לְכוּ שְׁרָגָא וְלָא מְקַדֵּשׁ לְכוּ בְּבֵית אֲכִילָה, וּבְקִידּוּשָׁא דְהָכָא לָא נָפְקִיתוּ, דְּאֵין קִידּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה. [ו-ח(א)]אִינִי?! וְהָאָמַר אַבָּיֵי: כֹּל מִילֵּי דְּמָר הֲוָה עָבֵיד כְּרַב, לְבַר מֵהָנֵי תְּלָת דְּעָבֵיד כִּשְׁמוּאֵל: מַתִּירִין מִבֶּגֶד לְבֶגֶד. וּמַדְלִיקִין מִנֵּר לְנֵר. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בִּגְרִירָה. [טי(ב)]דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: גּוֹרֵר אָדָם מִטָּה כִּסֵּא וְסַפְסָל בַּשַּׁבָּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת חָרִיץ. כְּחוּמְרֵי דְרַב הֲוָה עָבֵיד, כְּקוּלֵּי דְרַב לָא הֲוָה עָבֵיד. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אַף יְדֵי יַיִן נָמֵי יָצְאוּ. וְאַזְדָּא רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי חָנִין בַּר אַבָּיֵי אָמַר רַבִּי פְּדָת אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֶחָד שִׁינּוּי יַיִן, וְאֶחָד

אֵין קִידּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה וְאִם קִדֵּשׁ וְלֹא סָעַד לֹא יָצָא יְדֵי קִידּוּשׁ: מִמָּקוֹם לְמָקוֹם מִבַּיִת לַעֲלִיָּה לֹא צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְקַדֵּשׁ אִם קִדֵּשׁ שַׁבָּת בַּבַּיִת וְהָלַךְ לֶאֱכֹל בָּעֲלִיָּה: דִּלְמָא מִתְעַקְרָא לְכוּ שְׁרָגָא וְלֹא תֹּאכְלוּ וְאַפֵּי' אַתֶּם הוֹלְכִים לִישֹׁן בְּלֹא אֲכִילָה בְּקִדּוּשָׁא דְּהָכָא לָא נָפְקִיתוּ יְדֵי קִדּוּשׁ (הַיּוֹם) דְּאֵין קִדּוּשׁ כו': כָּל מִלֵּי דְּמַר רַבָּה: כְּחָמְרוֹ דְּרַב הֲוָה עָבִיד בַּר מֵהָנֵי תְּלָת דְּעָבֵד לְקֻלָּא כִּשְׁמוּאֵל: כְּקֻלֵּי דְּרַב כְּגוֹן קִדּוּשׁ לָא עָבִיד: ה"ג וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אַף יְדֵי יַיִן נָמֵי יָצְאוּ: אֶחָד שִׁנּוּי יַיִן שֶׁהֵבִיאוּ לוֹ יַיִן מֵחָבִית אַחֶרֶת: אַף יְדֵי קִדּוּשׁ לֹא יָצְאוּ כִּדְפָרְשִׁינַן טַעְמֵהּ לְקַמֵּהּ אֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעוּדָה דִּכְתִיב (יְשַׁעְיָהוּ נ"ח:י"ג) וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג בְּמָקוֹם שֶׁאַתָּה קוֹרֵא לְשַׁבָּת כְּלוֹמַר קְרִיָה דְּקִדּוּשׁ שָׁם תְּהֵא עֹנֶג וּמִדְרָשׁ הוּא אִי נָמֵי סְבָרָא הִיא מִדְּאִתְקְבַע קִדּוּשׁ עַל הַיַּיִן כִּדְתַנְיָא לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף קו.) זָכְרֵהוּ עַל הַיַּיִן מִסְתָּמָא עַל הַיַּיִן שֶׁבִּשְׁעַת סְעוּדָה הֶקְבֵּעַ דַּחֲשִׁיב: אֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה וְאִם קִדֵּשׁ וְלֹא סָעַד בְּאוֹתוֹ מָקוֹם לֹא יָצָא יְדֵי קִדּוּשׁ: ה"מ דְּאֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה אֶלָּא מִבַּיִת לְבַיִת אֲבָל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם מִבַּיִת לַעֲלִיָּה א"צ לַחֲזֹר וּלְקַדֵּשׁ אִתְעַקְרָא לֵיהּ שְׁרָגָא נָפַל הַנֵּר וְכִבָּה קֹדֶם שֶׁאָכַל: לְבֵי גְּנָנָא דְּרַבָּה בְּרֵהּ בֵּית חֻפַּת בְּנוֹ שֶׁהָיוּ שָׁם נֵרוֹת דּוֹלְקִין בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה: כִּי הֲוָה מְקַדֵּשׁ וְאָנוּ רוֹצִין הָיִינוּ לִפָּטֵר מִשָּׁם וְלֵילֵךְ לְבֵיתֵנוּ: מַר רַבָּה: דִּלְמָא מִתְעַקְרָא לְכוּ שְׁרָגָא וְלֹא תֹּאכְלוּ וְאַפֵּי' אַתֶּם הוֹלְכִין לִישֹׁן בְּלֹא אֲכִילָה בְּקִדּוּשׁ דְּהָכָא לָא נָפְקִיתוּ יְדֵי קִדּוּשׁ כו': כָּל מִלֵּי דְּמַר רַבָּה: מַתִּירִין מִבֶּגֶד לְבֶגֶד מַתִּירִין צִיצִית שֶׁל טַלִּית זוֹ וְנוֹתְנִין אוֹתָם לְטַלִּית אַחֶרֶת: מַדְלִיקִין מִנֵּר חֲנֻכָּה לְנֵר אַחֶרֶת שֶׁל חֲנֻכָּה וא"צ לְהַדְלִיק בְּנֵר אַחֶרֶת שֶׁאֵינָהּ שֶׁל חֲנֻכָּה: וַהֲלָכָה כר"ש בִּגְרִירָה גּוֹרֵר אָדָם מִטָּה כִּסֵּא וְסַפְסָל כו' דְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן מֻתָּר וְהָנֵי ג' מִלֵּי פְּלוּגְתָּא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל בְּבַמֶּה מַדְלִיקִין (שַׁבָּת דַּף כב.) וְכוּלְּהוּ עָבִיד רַבָּה כִּשְׁמוּאֵל דְּמֵיקֵל וְהָכָא אַמַּאי עָבִיד כִּשְׁמוּאֵל לְהַצְרִיךְ קִדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעוּדָה הוֹאִיל וּבְכָל מִלֵּי עָבֵד כְּרַב בַּר מֵהָנֵי תְּלָת וּמְשַׁנֵּי כְּחֻמְרֵי דְּרַב עָבִיד בַּר מֵהָנֵי תְּלָת דְּעָבֵד כִּשְׁמוּאֵל לְקֻלָּא וּכְגוֹן קִדּוּשׁ דְּקֻלֵּי דְּרַב לָא עֲבִיד ואע"ג דְּתַנְיָא (עֵירוּבִין דַּף ו:) הָעוֹשֶׂה כְּחֻמְרֵי ב"ש כְּקֻלֵּיהוֹן וּכְחוּמְרֵיהוֹן כו' הָא קי"ל ה"מ הֵיכָא דְּסָתְרָן אַהֲדָדֵי כְּגוֹן כַּמָּה חִסָּרוֹן בַּשִּׁדְרָה כו' וְאָמַר שְׁמוּאֵל וְכֵן לִטְרֵפָה דְּחֻמְרָא דְּהָתָם קֻלָּא הוּא הָכָא וְקֻלָּא דְּהָתָם חוּמְרָא הוּא הָכָא וּמֵהָכָא שָׁמְעִינַן דְּהִלְכְתָא כִּשְׁמוּאֵל דְּאֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה וְהַמְקַדֵּשׁ לַאֲחֵרִים חוּץ מִבֵּיתוֹ נִרְאֶה בְּעֵינַי שֶׁאֵין צָרִיךְ לִסְעֹד שָׁם שֶׁאֲפִלּוּ לֹא סָעַד שָׁם יָצְאוּ בְּנֵי אוֹתוֹ הַבַּיִת דִּלְדִידְהוּ הָוֵי מְקוֹם סְעוּדָה: ה"ג וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אַף יְדֵי יַיִן נָמֵי יָצְאוּ שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שֶׁהֲרֵי לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ בִּיצִיאָתוֹ מבהכ"נ שֶׁעֲדַיִן דַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת בְּבֵיתוֹ: אֶחָד שִׁנּוּי יַיִן שֶׁהֵבִיאוּ לוֹ יַיִן מֵחָבִית אַחֶרֶת וְיֵשׁ לוֹ טַעַם מְשֻׁנֶּה אוֹ גָּרוּעַ אוֹ מְשֻׁבָּח אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ שֵׁנִית עַל הַיַּיִן אֲבָל הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב מִיהַת מְבָרֵךְ אִם מְשֻׁבָּח מִן הָרִאשׁוֹן כִּדְאָמְרִי' בְּהָרוֹאֶה (בְּרָכוֹת דַּף נט:) אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אע"פ שֶׁאָמְרִי שִׁנּוּי יַיִן אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ אֲבָל אוֹמֵר הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב וְשִׁנּוּי יַיִן הַיְנוּ מֵחָבִית אַחֶרֶת כִּדְאָמְרִינַן בִּבְרָכוֹת יְרוּשַׁלְמִי בְּפֶרֶק כֵּיצַד עַל כָּל חָבִית וְחָבִית שֶׁהָיָה פּוֹתֵחַ הָיָה מְבָרֵךְ עָלֶיהָ וּמֶה הָיָה מְבָרֵךְ וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּשֵׁם רַבִּי אוֹמֵר בָּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

אַף יְדֵי קִידּוּשׁ לֹא יָצְאוּ דְּאֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה מִשּׁוּם דִּכְתִיב וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג. כְּלוֹמַר בִּמְקוֹם קְרִיאַת קִדּוּשׁ שָׁם תְּהֵא עֹנֶג: וְלִשְׁמוּאֵל לָמָּה לִי לְקַדּוּשֵׁי בְּבֵי כְנִישְׁתָּא לְרַב צָרִיךְ לְקִדּוּשֵׁי בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא לְהוֹצִיא כָּל אוֹתָם שֶׁאֵין לָהֶם בְּנֵי בַּיִת שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לְקַדֵּשׁ בְּבֵיתָם: דְּאָכְלוּ וְשָׁתוּ וְגָנוּ בְּבֵי כְנִישְׁתָּא וא"ת וְהָא אָמְרִי' בְּפֶ' בְּנֵי הָעִיר (מְגִלָּה דַּף כח.) בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת אֵין אוֹכְלִין בָּהֶן וְאֵין שׁוֹתִין בָּהֶן אע"ג דַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁל מִצְוָה מֻתָּר כִּדְאָמְרִי' בִּירוּשַׁלְמִי שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים שָׁם בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ וְגַם עַכְשָׁו נוֹהֲגִין לִשְׁתּוֹת כּוֹס הַבְדָּלָה וּבְרִית מִילָה מ"מ שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מִצְוָה וְשֵׁנָה אָסוּר וְאַפֵּי' בְּשֶׁל בָּבֶל אֵין אוֹכְלִין בָּהֶן דְּקָאָמַר הָתָם רָבִינָא וְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה שֶׁלֹּא הָיוּ רוֹצִים לִכָּנֵס בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים אִי לָאו מִשּׁוּם דִּשְׁמַעְתָּא בָּעֲיָא צְלוּתָא וְהָא דְּקָאָמַר הָתָם בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת שֶׁל בָּבֶל עַל תְּנַאי עֲשׂוּיִין הַיְנוּ לְאַחַר שֶׁיֶּחֶרְבוּ שֶׁאֵין נוֹהֲגִין בָּהֶן קְדֻשָּׁה וְי"ל דְּלָאו דַּוְקָא בְּבֵי כְנִישְׁתָּא אֶלָּא חֲדָרִים שֶׁהָיוּ סְמוּכִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת קָרֵי בֵּי כְנִישְׁתָּא וּמִשָּׁם הָיוּ שׁוֹמְעִים הַקִּדּוּשׁ וּלְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי דְּמִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּחַד בַּיִת כְּשֶׁדַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל בְּמָקוֹם אַחֵר יֵשׁ קִדּוּשׁ כו' אָתֵי שַׁפִּיר: אֲבָל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּחַד בֵּיתָא פֵּי' מֵחֶדֶר לְבַיִת אוֹ מִבַּיִת לַעֲלִיָּה כְּמוֹ מֵאִגָּרָא לְאַרְעָא אֲבָל מִפִּנָּה לְפִנָּה יֵשׁ קִדּוּשׁ כִּי הֵיכִי דְּלָא חָשׁוּב שִׁנּוּי מָקוֹם בְּסָמוּךְ וּלְקַמָּן גַּבֵּי שִׁנּוּי מָקוֹם דְּקָאָמַר לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מִבַּיִת לְבַיִת וּמִיהוּ שְׁנֵי מְקוֹמוֹת בְּחַד בַּיִת קָרֵי לֵהּ מִבַּיִת לְבַיִת וּמִיהוּ י"ס דְּגָרְסִי' הָכָא מִפִּנָּה לְפִנָּה כו': טְעִימוּ מִידִי נִרְאֶה דְּהַיְנוּ טְעִימַת לֶחֶם כִּדְאָמְרִינַן בפ"ג דִּשְׁבוּעוֹת (דַּף כב:) כִּדְאָמְרִי אִינָשֵׁי נִטְעֹם מִידִי וְאָזְלִי וְאָכְלִי וְשָׁתוּ וְאִם מוֹעִיל מִינֵי תַּרְגִּימָא לְהַשְׁלִים ג' סְעוּדוֹת שַׁבָּת כְּמוֹ בְּסֻכָּה הַיְנוּ דַּוְקָא בִּסְעוּדָה שְׁלִישִׁית אֲבָל לֹא בִּסְעוּדַת עַרְבִית וְשַׁחֲרִית שֶׁהֵם עִקַּר כְּבוֹד שַׁבָּת: וּבְקִדּוּשָׁא דְּהָכָא לָא נָפְקִיתוּ וּמַה שֶּׁלֹּא הָיָה מַקְפִּיד עַל סְעוּדַת שַׁבָּת שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בְּלֹא נֵר כִּדְפֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס הַיְנוּ מִשּׁוּם שֶׁיּוּכְלוּ לַעֲשׂוֹת לְמָחָר שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת אוֹ שֶׁמָּא יוּכְלוּ לֶאֱכֹל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם נֵר וְאֵין יַיִן: מַתִּירִין מִבֶּגֶד לְבֶגֶד ואע"ג דִּשְׁמוּאֵל אִית לֵהּ בְּפֶ' הַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת דַּף מא.) כְּלֵי קֻפְסָא חַיָּבִין בְּצִיצִית מוֹדֶה אִם אֵין צִיצִית לְכָל בְּגָדָיו שֶׁיַּתִּיר צִיצִית מִבֶּגֶד שֶׁמַּצְנִיעוֹ לִתֵּן בַּבֶּגֶד שֶׁרוֹצֶה לִלְבֹּשׁ וּתְהֵא הַמִּצְוָה עָלָיו: וַהֲלָכָה כר"ש בִּגְרִירָה קָשֶׁה תִּפּוֹק לֵהּ מִשּׁוּם דְּרַבִּי יוֹחָנָן סָבַר כְּר"ש דְּפָרִיךְ בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי (שַׁבָּת דַּף פא:) וְהָא א"ר יוֹחָנָן הֲלָכָה כִּסְתָם מִשְׁנָה וּתְנַן נָזִיר חוֹפֵף וּמְפַסְפֵּס כו' אַלְמָא ס"ל דְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן מֻתָּר י"ל שֶׁמָּא רַבִּי יוֹחָנָן לָא סָבַר לַהּ כְּוָתֵהּ בִּגְרִירָה לְפִי שֶׁקָּרוֹב לַעֲשׂוֹת חָרִיץ וְדָמֵי לִפְסִיק רֵישֵׁהּ: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אַף יְדֵי יַיִן יָצְאוּ וּמַיְרֵי שֶׁשָּׁתוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אע"ג דִּלְעִנְיַן קִדּוּשׁ יָצְאוּ בִּשְׁמִיעָה כִּדְפֵי' לְעֵיל לְעִנְיַן יַיִן לֹא פָּטַר אא"כ שָׁתָה דַּהֲוֵי הֶפְסֵק כִּדְאָמְרִי' בְּפֶ' כֵּיצַד מְבָרְכִין (בְּרָכוֹת דַּף מ.) גַּבֵּי הַמּוֹצִיא שֶׁאִם הִפְסִיק שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ: שִׁנּוּי יַיִן א"צ לְבָרֵךְ. מִיהוּ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב צָרִיךְ לְבָרֵךְ כִּדְאָמְרִינַן בְּהָרוֹאֶה (שָׁם דַּף נט:) וּפֵי' רַשְׁבַּ"ם דַּוְקָא הֵיכָא דִּמְשֻׁבָּח מִן הָרִאשׁוֹן וְכֵן בַּהֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת וְכֵן מַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי דְּסוֹף כֵּיצַד מְבָרְכִין דְּקָאָמַר אַבָּא בַּר רַב הוּנָא אָמַר יַיִן חָדָשׁ וְיָשָׁן צָרִיךְ לְבָרֵךְ שִׁנּוּי יַיִן אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ שִׁנּוּי מָקוֹם צָרִיךְ לְבָרֵךְ הֶסַּח הַדַּעַת כְּמוֹ שֶׁהוּא שִׁנּוּי מָקוֹם מַשְׁמַע שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר דְּיַיִן חָדָשׁ וְיָשָׁן צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְפִי שֶׁהַיָּשֵׁן טוֹב מִן הֶחָדָשׁ אֲבָל שִׁנּוּי יַיִן סְתָם אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ כֵּיוָן שֶׁאֵין יָדוּעַ שֶׁהַשֵּׁנִי מְשֻׁבָּח מִיהוּ עֻבְדָּא דְּבָתַר הָכִי פְּלִיג עָלֶיהָ דְּקָאָמַר דְּעַל כָּל חָבִית וְחָבִית מְבָרֵךְ מֶה הָיָה מְבָרֵךְ וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּשֵׁם רַבִּי בָּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב מַשְׁמַע בְּכָל עִנְיָן אֲפִילּוּ מִטָּבָא לְבִישָׁא מִיהוּ יֵשׁ לִדְחוֹת שֶׁהָיָה מְבָרֵךְ לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה מַכִּירוֹ אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁהַשֵּׁנִי גָּרוּעַ לֹא וְנִרְאֶה דַּאֲפִילּוּ הַשֵּׁנִי גָּרוּעַ מְבָרֵךְ דְּעַל רִבּוּי יֵינוֹת הוּא מְבָרֵךְ וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה הָאַחֲרוֹן רַע יוֹתֵר מִדַּאי שֶׁאֵין יְכוֹלִין לִשְׁתּוֹתוֹ אֶלָּא מִדֹּחַק וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב בֵּין בִּשְׁעַת סְעוּדָה בֵּין שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת סְעוּדָה וְיָחִיד אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ אִי לֵיכָּא אַחֲרִינָא בַּהֲדֵהּ כִּדְמוּכַח בְּהָרוֹאֶה (שָׁם) וְדַוְקָא בְּיַיִן מְבָרְכִין לְפִי שֶׁזִּבְּלוּ כַּרְמֵיהֶן בִּדְמֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהַטּוֹב שֶׁלֹּא הִסְרִיחוּ וְהַמֵּטִיב שֶׁנִּתְּנוּ לִקְבוּרָה:

מסורת הש"ס

א שבת מ:; שבת כב:; מנחות מא:
ב שבת מו:; שבת כט:; ביצה כג:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' רסט סעי' א:
ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ח:
ג סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' ערג סעי' א:
ד מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ח:
ה טוש"ע או"ח סי' ערג סעי' ז:
ו סמג עשין כו, סמג עשין ה, טוש"ע או"ח סי' תערד סעי' א:
ז מיי' פא' מהל' ציצית הל' יג:
ח מיי' פד' מהל' מגילה וחנוכה הל' ט:
ט סמג לאוין סה, טוש"ע או"ח סי' שלז סעי' א:
י מיי' פא' מהל' שבת הל' ה:

[א-ג(א)]וְאֶחָד שִׁינּוּי מָקוֹם — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ. מֵיתִיבִי: שִׁינּוּי מָקוֹם צָרִיךְ לְבָרֵךְ, שִׁינּוּי יַיִן אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, תְּיוּבְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן תְּיוּבְתָּא. [ד-ו]יָתֵיב רַב אִידִי בַּר אָבִין קַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא, וְיָתֵיב רַב חִסְדָּא וְקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב הוּנָא: הָא דְּאָמְרַתְּ שִׁינּוּי מָקוֹם צָרִיךְ לְבָרֵךְ, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מִבַּיִת לְבַיִת, אֲבָל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם — לָא. אֲמַר לֵיהּ רַב אִידִי בַּר אָבִין: הָכִי תְּנֵינָא לֵיהּ בְּמַתְנִיתָא דְּבֵי רַב הֵינַק, וְאָמְרִי לֵיהּ בְּמַתְנִיתָא דְּבֵי בַּר הֵינַק כְּווֹתָיךְ. וְאֶלָּא רַב הוּנָא מַתְנִיתָא קָא מַשְׁמַע לַן? רַב הוּנָא מַתְנִיתָא לָא שְׁמִיעַ לֵיהּ. וְתוּ, יָתֵיב רַב חִסְדָּא וְקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ: הָא דְּאָמְרַתְּ שִׁינּוּי מָקוֹם צָרִיךְ לְבָרֵךְ, לָא אֲמַרַן אֶלָּא בִּדְבָרִים שֶׁאֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן, אֲבָל דְּבָרִים הַטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ. מַאי טַעְמָא, לְקִיבְעָא קַמָּא הָדַר. וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה צָרִיךְ לְבָרֵךְ. [ז-ח(ב)]מֵיתִיבִי: בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהָיוּ מְסוּבִּין לִשְׁתּוֹת, וְעָקְרוּ רַגְלֵיהֶן לָצֵאת לִקְרַאת חָתָן אוֹ לִקְרַאת כַּלָּה, כְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין — אֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ, כְּשֶׁהֵן חוֹזְרִין — אֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהִנִּיחוּ שָׁם זָקֵן אוֹ חוֹלֶה, אֲבָל לֹא הִנִּיחוּ שָׁם לֹא זָקֵן וְלֹא חוֹלֶה, כְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין — טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ, כְּשֶׁהֵן חוֹזְרִין — טְעוּנִין בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה. מִדְּקָתָנֵי עָקְרוּ רַגְלֵיהֶן, מִכְּלָל דְּבִדְבָרִים הַטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן עָסְקִינַן, וְטַעְמָא דְּהִנִּיחוּ שָׁם זָקֵן אוֹ חוֹלֶה הוּא דִּכְשֶׁהֵן יוֹצְאִין אֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין אֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל לֹא הִנִּיחוּ שָׁם זָקֵן אוֹ חוֹלֶה, כְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין — טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ, וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין — טְעוּנִין בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה, קַשְׁיָא לְרַב חִסְדָּא! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק:

מַאן

אֶלָּא בִּדְבָרִים שֶׁאֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָן פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם כְּגוֹן מַיִם וּפֵירוֹת שֶׁאֵין צְרִיכִין אַחֲרֵיהֶם בְּרָכָה חֲשׁוּבָה מֵעֵין שָׁלֹשׁ ומה"ט א"צ לְבָרֵךְ בִּמְקוֹמָן הִלְכָּךְ עֲמִידָתוֹ זוֹ הִיא גְּמַר סְעֻדָּתוֹ וְהַךְ סְעוּדָה אַחֲרִיתִי הִיא וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה אֲבָל דְּבָרִים הַטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָן כְּגוֹן יַיִן וְכָל ז' מִינִין לְקִבְעָא קַמָּא הָדַר וְהָא דִּתְנַן בְּרָכוֹת (דַּף נא.) מִי שֶׁאָכַל וְשָׁכַח וְלֹא בֵּרַךְ לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּמְקוֹמוֹ בְּכָל ז' מִינִים מַיְרֵי וּבָרַיְתָא דְּמַיְיתֵי בְּסָמוּךְ לָא גָּרְסִינַן לִשְׁתּוֹת יַיִן מִדְּמְדַקְדֵּק הגמ' דְּאַיְּרֵי בִּדְבָרִים הַטְּעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָן מִדְּקָתָנֵי עָקְרוּ וְלֹא דַּיֵּק מִדְּקָתָנֵי יַיִן שֶׁהוּא מִז' מִינִין אֲבָל בַּבָּרַיְתָא דְּתַנְיָא כְּוָתֵהּ דְּרַב חִסְדָּא גָּרְסִי' יַיִן וּמִיהוּ קָשֶׁה דְּאִי הֲוָה יַיִן בִּכְלַל דְּבָרִים הַטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן א"כ אַמַּאי אִתּוֹתַב ר' יוֹחָנָן לְעֵיל דְּרַבִּי יוֹחָנָן אַיְּרֵי בְּיַיִן דְּאַמַּאי דְּקָאָמַר ר' יוֹחָנָן אַף יְדֵי יַיִן נָמֵי יָצְאוּ קָאָמַר וְאַזְדָּא ר' יוֹחָנָן לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר שִׁנּוּי מָקוֹם א"צ לְבָרֵךְ וּבָרַיְתָא אַיְּרֵי בִּדְבָרִים שֶׁאֵין טְעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָן וְעוֹד דא"כ פְּלִיג רַב חִסְדָּא אַרַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי לְעֵיל יְדֵי יַיִן לֹא יָצְאוּ וְלִכְאוֹרָה מַשְׁמַע דְּלָא פְּלִיג אֶלָּא עִם רַב שֵׁשֶׁת עוֹד קָשֶׁה דְּאָמַר בִּירוּשַׁלְמִי ס"פ כֵּיצַד מְבָרְכִין הָיָה אוֹכֵל בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל תְּאֵנָה וּבָא לוֹ בְּמַעֲרָבָהּ צָרִיךְ לְבָרֵךְ אַלְמָא בְּז' מִינִין נָמֵי שִׁנּוּי מָקוֹם צָרִיךְ לְבָרֵךְ וְדֹחַק לוֹמַר דְּאַתְיָא כְּרַב שֵׁשֶׁת שֶׁאֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ לְכָךְ נִרְאֶה דְּיַיִן וְכָל ז' מִינִין לָא הָווּ בִּכְלַל דְּבָרִים הַטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָן אֶלָּא פַּת וְכָל מִינֵי פַּת שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו הַמּוֹצִיא אוֹ שֶׁמָּא כָּל מִינֵי מְזוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מַה' מִינִין הָוּו בִּכְלַל דְּבָרִים הַטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן וּלְהַאי פֵּי' נָמֵי לָא גָּרְסִינַן בַּבָּרַיְתָא דִּבְסָמוּךְ לִשְׁתּוֹת יַיִן וְלֹא בִּדְתַנְיָא כְּוָתֵהּ דְּרַב חִסְדָּא דִּבְפַת אוֹ בְּה' מִינִין מַיְרֵי מִדְּקָתָנֵי עָקְרוּ וְכֵן הֲלָכָה בְּכָל דָּבָר חוּץ מִפַּת וּמִינֵי מְזוֹנוֹת שֶׁהֵם מֵחֲמֵשֶׁת מִינִין א"צ בְּרָכָה אַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָן וְשִׁנּוּי מָקוֹם צָרִיךְ לְבָרֵךְ בָּהֶם וְשִׁנּוּי מָקוֹם הַיְנוּ אֲפִי' בְּחַד בַּיִת כְּמוֹ מֵאִגָּרָא לְאַרְעָא אוֹ מֵחֶדֶר לְבַיִת אֲבָל מִפִּנָּה לְפִנָּה לֹא וּלְכָל הַפֵּרוּשִׁים אִם הָלַךְ בְּאֶמְצַע סְעוּדָה לְמָקוֹם אַחֵר יָכוֹל לִשְׁתּוֹת יַיִן אוֹ מַיִם בְּלֹא בְּרָכָה דְּכֵיוָן שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְקִבְעֵהּ קַמָּא הָדַר:

כְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ כו' מַשְׁמַע הֵיכָא דְּאִיכָּא הֶסַּח הַדַּעַת לָא סַגֵּי שֶׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וא"כ הָא דְּאָמַר לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף קג:) כֵּיוָן דְּאָמַר הַב וְנִיבָרֵךְ אִתְסַר לְכוּ לְמִשְׁתֵּי הַיְנוּ עַד שֶׁיְּבָרֵךְ ברהמ"ז וְכֵן מַשְׁמַע בְּכֵיצַד מְבָרְכִין (בְּרָכוֹת דַּף מב) דְּקָאָמַר רַבָּה וְרַבִּי זֵירָא הָווּ אָכְלֵי סַלִּיקוּ תַּכָּא מִקַּמַּיְהוּ אַיְתִי לְהוּ רִיסְתָּנָא רַבָּה אָכֵל וְרַבִּי זֵירָא לָא אָכֵל א"ל לֹא סָבַר לַהּ מָר סִלֵּק אָסוּר מִלֶּאֱכוֹל א"ל אֲנָא אַתַּכָּא דְּרֵישׁ גָּלוּתָא סָמְכְנָא וְהַשְׁתָּא אִם לֹא הָיָה צָרִיךְ לְבָרֵךְ בהמ"ז לָמָּה לֹא אָכַל וְיֵשׁ לִדְחוֹת דְּאוֹתוֹ מַאֲכָל הָיָה מְעֹרָב בּוֹ לֶחֶם וְהָיָה לוֹ טֹרַח לִטֹּל יָדָיו וּלְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וְהָא דְּקָאָמַר הָכָא טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ הַיְנוּ מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִשְׁהוּ מִלַּחֲזֹר עַד שֶׁיִּרְעֲבוּ וְאָז לֹא יוּכְלוּ לְבָרֵךְ ברהמ"ז כִּדְאָמַר בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (שָׁם דַּף נא:) וּמִיהוּ אִם יָצְאוּ וְלֹא בֵּרְכוּ לְמַפְרֵעַ כְּשֶׁיַּחְזְרוּ לֹא יְבָרְכוּ רַק בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא וְתֵדַע דְּאִם לְעוֹלָם טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן כְּשֶׁהֵן חוֹזְרִין דִּמְבָרְכִין בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה פְּשִׁיטָא כֵּיוָן דִּלְעוֹלָם מְבָרְכִין לְמַפְרֵעַ וְהָא דְּאָמַר בִּשְׁמַעְתִּין שִׁנּוּי מָקוֹם צָרִיךְ לְבָרֵךְ הַיְנוּ לְפָנָיו וְלֹא לְמַפְרֵעַ וְכֵן פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם ור"ח לְקַמָּן (פְּסָחִים ד' קג:) אִתְסַר לְכוּ לְמִשְׁתֵּי עַד דְּבָרְכִיתוּ בפה"ג ואע"פ שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ אִם רוֹצִים לִשְׁתּוֹת בְּלֹא בְּרָכָה מ"מ הָיָה מוֹרֶה לָהֶם שֶׁלֹּא יִשְׁתּוּ בְּלֹא בְּרָכָה וְכֵן נִרְאֶה עִקָּר דְּהָא בְּפֶ' כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין דַּף קז:) אָמַר הַשַּׁמָּשׁ מְבָרֵךְ עַל כָּל פְּרוּסָה וּפְרוּסָה לְפִי שֶׁמַּסִּיחַ דַּעְתּוֹ וְלֹא מַשְׁמַע שֶׁיִּצְטָרֵךְ בְּכָל פַּעַם לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְעוֹד דִּלְקַמָּן גַּבֵּי חַד בָּרֵךְ אַכָּסָא קַמָּא וְאַכָּסָא דְּבִרְכְתָא בפה"ג וּמַיְתִי רְאָיָה מֵהַב וְנִיבָרֵךְ דְּאָסוּר לְמִשְׁתֵּי עַד שֶׁיְּבָרֵךְ וְאִי בפה"ג מַיְיתֵי שַׁפִּיר אֲבָל אִי אָסוּר לְמִשְׁתֵּי עַד שֶׁיְּבָרֵךְ ברהמ"ז מְנָא לֵהּ דְּאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן יִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ בפה"ג אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לִדְחוֹת דְּמוּכָח שַׁפִּיר דְּאִי אַחַר ברהמ"ז אֵין מְבָרֵךְ בפה"ג דְּלָא הָוֵי הֶפְסֵק בְּהַב וְנִיבָרֵךְ אַמַּאי אִתְסַר לְמִשְׁתֵּי אֲבָל לֹא מַשְׁמַע הָכִי מִדְּלָא פֵּי' עַד דְּבָרְכִיתוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן ובפה"ג וּסְבָרָא הוּא כֵּיוָן דְּהַב וְנִיבָרֵךְ הָוֵי הֶפְסֵק כְּאִלּוּ כְּבָר בֵּרְכוּ סַגֵּי בְּבִרְכַּת בפה"ג כְּמוֹ אַחַר ברהמ"ז וְהָא דְּתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא דִּבְרָכוֹת בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה מֵסֵב וְאוֹכֵל קְרָאוֹ חֲבֵרוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ כו' הִפְלִיג צָרִיךְ בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ וּכְשֶׁהוּא חוֹזֵר צָרִיךְ בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה לָאו כְּשֶׁחָזַר טָעוּן בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ אֶלָּא כְּשֶׁרוֹצֶה לָצֵאת וּמַיְרֵי שֶׁקְּרָאוֹ לְהַפְלִיג וּמְבָרֵךְ שֶׁמָּא יִשְׁהֶה כִּדְפָרֵי' וְתֵדַע דְּאָמַר בפ"ג דְּיוֹמָא (ד' ל.) דִּבֵּר עִם חֲבֵרוֹ וְהִפְלִיג טָעוּן נְטִילַת יָדַיִם וּמַשְׁמַע דה"ה בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא אֲבָל ברהמ"ז לָא קָאָמַר דְּצָרִיךְ וּמַיְרֵי שֶׁלֹּא יָדַע מִתְּחִלָּה שֶׁיַּפְלִיג וְאֵין הֲלָכָה כְּאוֹתָן בָּרַיְתוֹת אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה לֹא צָרִיךְ דקי"ל כְּרַב חִסְדָּא דְּאָמַר לְקִבְעֵי' קַמָּא הָדַר וְהָנְהוּ בָּרַיְתוֹת וְהַהִיא דְּתוֹסֶפְתָּא אָתוּ כְּרַבִּי יְהוּדָה:

א"צ לְבָרֵךְ שְׁנִיָּה עַל הַיַּיִן: מִמָּקוֹם לְמָקוֹם מִבַּיִת לַעֲלִיָּה: בִּדְבָרִים שֶׁאֵין טְעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם כְּגוֹן מַיִם אוֹ פֵּרוֹת שֶׁאֵין טְעוּנִים בְּרָכָה חֲשׁוּבָה בִּפְנֵי עַצְמָן כְּגוֹן (שִׁבְעַת הַמִּינִים) דְּוַדַּאי כֵּיוָן דְּעָמַד וְהָלַךְ לְמָקוֹם אַחֵר עֲמִידָתוֹ זוֹ הִיא גְּמַר סְעֻדָּתוֹ וְהַךְ סְעוּדָה אַחֲרִיתִי הִיא וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה: אֲבָל דְּבָרִים הַטְּעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָן כְּלוֹמַר בְּרָכָה חֲשׁוּבָה בִּפְנֵי עַצְמָן כְּגוֹן שִׁבְעַת הַמִּינִין הוֹאִיל וְלֹא בֵּרַךְ אַחֲרֵיהֶן וְעָמַד לֵילֵךְ לְמָקוֹם אַחֵר לִסְעֹד עַל קְבִיעוּת הָרִאשׁוֹן הִלְכָּךְ לְבָרֵךְ אַחֲרֵיהֶם בְּרָכָה אַחַת עַל שְׁתֵּיהֶן וְלִפְנֵיהֶם נָמֵי אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ: לְקִבְעֵהּ קַמָּא הָדַר כְּלוֹמַר עַל דַּעַת סְעוּדָה הָרִאשׁוֹנָה הוּא אוֹכֵל עַכְשָׁו לְסַיֵּם סְעֻדָּתוֹ: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה בֵּין שֶׁטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן בֵּין שֶׁאֵינָן צְרִיכִין: כְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין אֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ כְּלוֹמַר לְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁל אַחֲרֵיהֶן הוֹאִיל וַעֲתִידִין לַחֲזֹר: ה"ג בד"א כו' וְלֹא גָּרֵס בְּהָא ר' יְהוּדָה: מִדְּקָתָנֵי עָקְרוּ מִכְּלָל דְּבִדְבָרִים הַטְּעוּנִין כו' דַּעֲקִירוֹת מַשְׁמַע מִשּׁוּם מְהִירוּת חָתָן וְכַלָּה הֵן נֶעֱקָרִין אֲבָל אִם לֹא כֵּן עֲדַיִן הָיוּ צְרִיכִין לַעֲמֹד וּלְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶם: וְאֶחָד שִׁנּוּי מָקוֹם לְכָל דָּבָר הַנֶּאֱכָל אִם אָכַל מִמֶּנּוּ בְּמָקוֹם זֶה וְחוֹזֵר וְאוֹכֵל בְּמָקוֹם אַחֵר א"צ לְבָרֵךְ שְׁנִיָּה וּכְגוֹן שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ הֶסַּח הַדַּעַת בֵּינְתַיִם: שִׁנּוּי מָקוֹם צָרִיךְ לְבָרֵךְ כְּרַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי יְדֵי יַיִן לֹא יָצְאוּ וּתְיוּבְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן: ה"ג בְּמַתְנִי' דְּבֵי רַב הֵינַק כְּוָתִיךְ וְתוּ יָתֵב רַב חִסְדָּא וְקָאָמַר מִשְּׁמֵהּ דְּנַפְשֵׁהּ וְלָא גָּרְסִי' מַתְנִי' אֲתָא לְאַשְׁמוֹעֵי' וְשִׁבּוּשׁ גָּמוּר הִיא שֶׁכֵּן הוּא שִׁיטַת הַגְּמָרָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ הָאָמוֹרָא דָּבָר הַמְפֹרָשׁ בַּבָּרַיְתָא דִּזְמַנִּין שֶׁאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בַּבָּרַיְתָא וְגַם הָאָמוֹרָא עַצְמוֹ זִמְנִין דְּלָא יָדַע לָהּ לְהַהִיא בָּרַיְתָא עַד דְּמַיְיתֵי לֵיהּ סִיַּעְתָּא מִינֵּי' וּלְפִי שֶׁרָאוּ דְּיָתֵיב רַב חִסְדָּא וְקָאָמַר מִשְּׁמֵהּ דְּנַפְשֵׁהּ וְטָעוּ לוֹמַר מִכְּלָל שֶׁחָזַר בּוֹ מִמַּה שֶּׁאָמַר לְמַעְלָה מִשְּׁמֵהּ דְּרַב הוּנָא וְהִגִּיהוּ בִּסְפָרִים קֻשְׁיָא זוֹ וְאֵינָהּ אֶלָּא שְׁנֵי דְּבָרִים אָמַר רַב חִסְדָּא בְּהַהִיא בָּרַיְתָא חֲדָא מִשְּׁמֵהּ דְּרַב הוּנָא וַחֲדָא מִשְּׁמֵהּ דְּנַפְשֵׁהּ: בִּדְבָרִים שֶׁאֵינָן טְעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן כְּגוֹן מַיִם אוֹ פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן טְעוּנִין בְּרָכָה חֲשׁוּבָה בִּפְנֵי עַצְמָם אֶלָּא בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת הִלְכָּךְ א"צ לְבָרֵךְ בִּמְקוֹמָן אַחֲרֵיהֶם דְּוַדַּאי כֵּיוָן דְּעָמַד וְהָלַךְ בְּמָקוֹם אַחֵר עֲמִידָתוֹ זוֹ הִיא גְּמַר סְעֻדָּתוֹ וְהַךְ סְעוּדָה אַחֲרִיתִי הִיא וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה: אֲבָל דְּבָרִים הַטְּעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמוֹ כְּלוֹמַר בְּרָכָה חֲשׁוּבָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ (וְהִלְכָּךְ) צְרִיכָן בִּמְקוֹמָן כְּגוֹן שִׁבְעַת הַמִּינִין דְּאִית בְּהוּ בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ הוֹאִיל וְלֹא בֵּרַךְ אַחֲרֵיהֶן וְהָלַךְ בְּמָקוֹם אַחֵר לִסְעֹד עַל דַּעַת קְבִיעוּת הָרִאשׁוֹנָה הָלַךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחַת עַל שְׁתֵּיהֶן וְלִפְנֵיהֶן נָמֵי א"צ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ מֵהָכָא שָׁמְעִינַן דְּהָא דִּתְנַן (בְּרָכוֹת דַּף נא:) מִי שֶׁאָכַל וְשָׁכַח וְלֹא בֵּרַךְ ב"ש אוֹמְרִים כו' וְשָׁמְעִינַן מִנָּהּ דִּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּמְקוֹמוֹ בְּשִׁבְעַת הַמִּינִין מַיְרֵי דְּאִיכָּא כְּעֵין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּרָכָה אֲרִיכְתָּא וַחֲשִׁיבוּתָא מֵעֵין שָׁלֹשׁ: לְקִבְעֵהּ קַמָּא הָדַר כְּלוֹמַר עַל דַּעַת סְעוּדָה הָרִאשׁוֹנָה הוּא אוֹכֵל עַכְשָׁו לְסַיֵּם סְעֻדָּתוֹ וא"ת אַמַּאי אוֹתִיבְנֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן מֵהַךְ בָּרַיְתָא תְּיוּבְתָּא הָא אִיכָּא לְתָרוֹצֵי בָּרַיְתָא כְּרַב חִסְדָּא בְּשֶׁאֵינָן טְעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן וּמִלְּתֵהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן בְּשֶׁטְּעוּנִין וְהִלְכָּךְ אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לֵיכָּא לְתָרוֹצֵי הָכִי דְּרַבִּי יוֹחָנָן סְתָמָא קָאָמַר שִׁנּוּי מָקוֹם אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּכָל דָּבָר הַנֶּאֱכָל קָאָמַר מִדְּלָא פֵּרֵשׁ שֶׁהָאָמוֹרָא יֵשׁ לוֹ לְפָרֵשׁ דְּבָרָיו יוֹתֵר מִן הַבָּרַיְתָא וְעוֹד יוֹדְעִין הָיוּ הָאָמוֹרָאִין שֶׁהֵשִׁיבוּ מֵהַהִיא בָּרַיְתָא לְרַבִּי יוֹחָנָן דִּבְכָל מָקוֹם קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שִׁנּוּי מָקוֹם אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ אֲבָל הַבָּרַיְתָא שֶׁקְּדָמָה לָהֶם הַרְבֵּה יֵשׁ לָהֶם לְפָרֵשׁ כֵּן וְכֵן: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה בֵּין שֶׁטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן בֵּין שֶׁאֵינָן טְעוּנִין שֶׁאֵינָן מִשִּׁבְעַת הַמִּינִין: שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין לִשְׁתּוֹת וְעָקְרוּ רַגְלֵיהֶן כו' גָּרְסִינַן וְלָא גָּרְסִי' יַיִן: כְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין אֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן לְמַפְרֵעַ כְּלוֹמַר לְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ הוֹאִיל וַעֲתִידִין לַחֲזֹר: ה"ג בד"א כו' וְלָא גָּרְסִי' בְּהָא רַבִּי יְהוּדָה מִדְּקָתָנֵי עָקְרוּ מִכְּלָל דְּבִדְבָרִים הַטְּעוּנִין כו' דַּעֲקִירוֹת מַשְׁמַע דְּמִשּׁוּם מְהִירוּת חָתָן וְכַלָּה הֵן נֶעֱקָרִין אֲבָל אִם לֹא כֵּן עֲדַיִן הָיוּ צְרִיכִין לַעֲמֹד וּלְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶן: קַשְׁיָא לְרַב חִסְדָּא דְּאִלּוּ לְרַב חִסְדָּא אֲפִלּוּ לֹא חָזְרוּ לִמְקוֹמָן אֶלָּא גָּמְרוּ סְעֻדָּתָן בְּמָקוֹם אַחֵר אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ תְּחִלָּה הוֹאִיל וַעֲדַיִן לֹא בֵּרַךְ אַחֲרֵיהֶם וְהָכָא מוּכָח דַּאֲפִילּוּ חָזְרוּ לִמְקוֹמָן הָרִאשׁוֹן צָרִיךְ לְבָרֵךְ תְּחִלָּה:

עין משפט
נר מצוה
א סמג עשין כז, טוש"ע או"ח סי' קעח סעי' א:
ב מיי' פד' מהל' ברכות הל' ג:
ג מיי' פד' מהל' ברכות הל' ה:
ד סמג עשין כז, טוש"ע או"ח סי' קעח סעי' א:
ה מיי' פד' מהל' ברכות הל' ג:
ו מיי' פד' מהל' ברכות הל' ה:
ז טוש"ע או"ח סי' קעח סעי' ב:
ח מיי' פד' מהל' ברכות הל' ד:

מסורת הש"ס
א ברכות נט:
ב תוספתא ברכות

מסורת הש״ס

א יבמות מא:

ב תוספתא ברכות

גליון הש״ס

גמ׳ א״ל ר״י ה״ה וכו׳. ק״ל דאם כן גם מהתם ליכא תיובתא דיש לומר דהברייתא דשנוי מקום צריך לברך אתיא כר״י ואיהו סבר כת״ק:

רשב״ם ד״ה ה״ג ת״כ דר״ח ובתוס׳ ד״ה ת״כ דר״ח. קשה לי למאי הוצרכו הא כפשוטו ניחא דלא מייתי ראיה מברייתא דלעיל די״ל דנקט עקרו לרבותא דר״י וכדדחי לעיל אליבא דר׳ יוחנן לזה מייתי סיועתא מהך ברייתא דלא קתני פלוגתא א״כ מדנקט עקרו מוכח דדוקא בטעונה ברכה במקומה:

מַאן תְּנָא לְהַהִיא דְּקָתָנֵי אע״ג דִּדְבָרִים הַטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן צְרִיכִין לְבָרֵךְ רַבִּי יְהוּדָה הִיא: חֲבֵרִים שֶׁהָיוּ מְסוּבִּין, וְעָקְרוּ רַגְלֵיהֶם לֵילֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, כְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין — אֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ, וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין — אֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּזְמַן שֶׁהִנִּיחוּ שָׁם מִקְצָת חֲבֵרִים, כְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין — טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ, וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין — טְעוּנִין בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל לֹא הִנִּיחוּ שָׁם מִקְצָת חֲבֵרִים, כְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין — טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ, וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין — טְעוּנִין בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה. אֶלָּא טַעְמָא דִּבְדָבָרִים הַטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן, דִּכְשֶׁהֵן יוֹצְאִין — אֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ, וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין — אֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן, אֲפִילּוּ לְרַבָּנָן, כְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין — טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ, וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין — טְעוּנִין בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה. (א)לֵימָא תֵּיהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן! וְלָאו מִי אוֹתְבִינֵיהּ חֲדָא זִימְנָא! נֵימָא מֵהָא נָמֵי תֵּיהֱוֵי תְּיוּבְתָּא! אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן: הוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָן נָמֵי אֵין צְרִיכִין לְבָרֵךְ, וְהָא דְּקָתָנֵי ״עָקְרוּ רַגְלֵיהֶן״, לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי יְהוּדָה, דַּאֲפִילּוּ דְּבָרִים שֶׁטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן, טַעְמָא דְּהִנִּיחוּ מִקְצָת חֲבֵרִים, אֲבָל לֹא הִנִּיחוּ מִקְצָת חֲבֵרִים, כְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין — טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ, וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין — טְעוּנִין בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא: חֲבֵרִים שֶׁהָיוּ מְסוּבִּין לְשְׁתּוֹת יַיִן, וְעָקְרוּ רַגְלֵיהֶן וְחָזְרוּ — אֵין צְרִיכִין לְבָרֵךְ. (ב)תָּנוּ רַבָּנָן: בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהָיוּ מְסוּבִּין וְקִדֵּשׁ עֲלֵיהֶן הַיּוֹם — מְבִיאִין לוֹ כּוֹס שֶׁל יַיִן וְאוֹמֵר עָלָיו קִדּוּשַׁת הַיּוֹם, וְשֵׁנִי אוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ.

גְּמָרוּ,

וְעָקְרוּ רַגְלֵיהֶם לֵילֵךְ לבהכ״נ כו׳ מִכָּאן מַשְׁמַע שֶׁאִם שָׂכַח לְהִתְפַּלֵּל וְנִזְכַּר בְּאֶמְצַע סְעוּדָה וְהִתְפַּלֵּל שא״צ בָּרְכָה אַפֵּי׳ לְכַתְּחִלָּה וּמַה שֶׁהֵבִיא ה״ר יוֹם טוֹב רְאָיָה מִפֶּרֶק כִּסּוּי הַדָּם (חֻלִּין ד׳ פז.) דְּאָמַר מִשְׁתֶּא וּבְרוֹכֵי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי לֹא אֶפְשָׁר שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ ברהמ״ז וְלִטּוֹל יָדָיו אֵינָהּ רְאָיָה דְּדָוְקָא גַּבֵּי ברהמ״ז אָמְרִינַן הָכִי דְּהָוֵי הֶפְסֵק וּגְמָר סְעוּדָה אֲבָל תְּפִלָּה אע״ג דְּמֵיכָל וְצָלוּי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי לֹא אֶפְשָׁר אֵין בְּכָךְ כְּלוּם: תַּנְיָא כְּוָותֵהּ דְּרַב חִסְדָּא פִּי׳ רַשְׁבָּ״ם הָא דְּלָא מַיְתֵי כְּרַב חִסְדָּא מִשּׁוּם דְּבָתְרָא לֹא קָתָנֵי בְּהָדְיָא יַיִן וְזֶה פִּי׳ לְפִי שִׁיטָתוֹ דְּגָרְסִי׳ הָכָא יַיִן וי״ל מִשּׁוּם הָכִי לֹא מַיְיתֵי סִיְעָתָא מִנֵּהּ מִשּׁוּם דְּאִיכָּא דְּאָמְרִי בְּסַנְהֶדְרִין (ד׳ כה.) דְּבַמֶּה נָמֵי לְפָרֵשׁ ואע״ג דְּחָזְרוּ מַיְתֵי רְאָיָה לְרַב חִסְדָּא דְּטַעֲמָא דִּשְׁנוּי מָקוֹם דְּצָרִיךְ לְבָרֵךְ מִשּׁוּם שֶׁעֲמִידָתוֹ מִמְּקוֹמוֹ הִיא גְּמַר אֲכִילָתוֹ וה״ה נָמֵי חָזְרוּ:

מַאן תְּנָא לְהַהִיא דְּקָתָנֵי אע״ג דִּדְבָרִים הַטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן צְרִיכִין לְבָרֵךְ רַבִּי יְהוּדָה הִיא: חֲבֵרִים שֶׁהָיוּ מְסוּבִּין לְשְׁתּוֹת יַיִן, וְעָקְרוּ רַגְלֵיהֶם כו׳ וְלָא גָּרְסִינַן לִשְׁתּוֹת יַיִן: וּמַקְשִׁינַן אֶלָּא טַעְמָא דִּבְדָבָרִים הַטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן מִשּׁוּם הָכִי אֲפִילּוּ רַבָּנָן עָלַהּ דְּרַ׳ יְהוּדָה: הָא בְּדָבָרִים שֶׁאֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן אֲפִילּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ דְּצָרִיךְ לְבָרֵךְ פַּעַם אַחֶרֶת בְּתְחִלָּה: לֵימָא תֵּיהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר לְעֵיל שְׁנוּי מָקוֹם אֵין צְרִיךְ לְבָרֵךְ וְלָא מְפַלֵּג בֵּין דְּבָרִים הַטְּעוּנִין לְדְבָרִים שֶׁאֵינָן טְעוּנִין: לָאו אוֹתְבִינְהוּ חֲדָא זִמְנָא לְעֵיל: ה״ג תַּנְיָא כְּוָותֵהּ דְּרַב חִסְדָּא חֲבֵרִים שֶׁהָיוּ מְסַבִּין לִשְׁתּוֹת יַיִן כו׳ וְהַיְנוּ כְּרַב חִסְדָּא דְּאָמַר דְּבָרִים שֶׁטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן אֵין צְרִיךְ לְבָרֵךְ וְהָא בְּהָדְיָא מְסַיְּעָא לְרַב חִסְדָּא מִדְּקָתָנֵי יַיִן אֲבָל בְּהָהִיא דְּלְעֵיל לֹא תְּנָא יַיִן בַּהֲדֵי׳: וְאוֹמֵר עָלָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם בְּאֶמְצַע סְעֻדָּתוֹ: וְשֵׁנִי מֵיד אוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כו׳ וּמְפָסִיק כְּדְאָמַר ר׳ יְהוּדָה לְעֵיל וּמֵיהוּ הוֹאִיל וְהִגִּיעַ עוֹנַת קִדּוּשׁ צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ תְּחִלָּה לָא גָּרְסִינַן רִאשׁוֹן אוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֵׁנִי אוֹמֵר עָלָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם: מַאן תְּנָא עֲקִירוֹת מַאן תְּנָא לְהַהִיא דְּקָתָנֵי אע״ג דִּדְבָרִים הַטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן צְרִיךְ לְבָרֵךְ רַבִּי יְהוּדָה הִיא: ה״ג חֲבֵרִים שֶׁהָיוּ מְסַבִּין וְעָקְרוּ רַגְלֵיהֶם כו׳ וְלָא גָּרְסִינַן לִשְׁתּוֹת יַיִן: וּמַקְשִׁינַן אֶלָּא טַעְמָא דִּבְדָבָרִים הַטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן מִשּׁוּם הָכִי אֲפִילּוּ רַבָּנָן עָלַהּ דְּרַ׳ יְהוּדָה הָא בְּדָבָרִים שֶׁאֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן אֲפִי׳ רַבָּנָן מוֹדוּ דְּצָרִיךְ לְבָרֵךְ פַּעַם אַחֶרֶת בַּתְּחִלָּה: לֵימָא תֵּיהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר לְעֵיל שְׁנוּי מָקוֹם אֵין צְרִיךְ לְבָרֵךְ וְלָא מְפַלֵּג בֵּין דְּבָרִים הַטְּעוּנִין לְדְבָרִים שֶׁאֵינָן טְעוּנִין: נֵימָא תֵּיהֱוֵי תְּיוּבְתָּא נָמֵי מֵהָא שֶׁאִם יָבֹא אָדָם וְיִתֵּרֵץ לְהַהוּא קַמַּיְתָא אוֹ יְשַׁבֵּשׁ אוֹתָהּ עַל יְדֵי בָּרָיוֹתוֹת אֲחֵרוֹת נוֹתָבֵיהּ מֵהָהוּא: לָאו אוֹתְבִינְהוּ חֲדָא זִמְנָא לְעֵיל: לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּר׳ יְהוּדָה כו׳ כְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ כו׳ אֲבָל בִּשְׁאָר דְּבָרִים לֹא הָיָה יָכוֹל לוֹמַר טְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ כוי דְּהָא אֵין צְרִיכִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן וְלֵיכָּא לְאַקְשׁוֹיֵי אַדְּרַבָּה לְשָׁמְעִינַן דְּבָרִים שֶׁאֵין צְרִיכִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָן לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחַן דְּרַבָּנָן דִּמְקִלְּין כָּל כָּךְ שֶׁאפִּי׳ (הֵם) [עֲלֵיהֶ] אֵי צְרִיכִין לְבָרֵךְ וּמִשּׁוּם דְּכֹחַ הֶתֵּרָא עָדִיף אֵין לוֹמַר כָּךְ דְּאֵין כֹּחַ וַחֲשִׁיבוּת אִם אֵין מַצְרִיכִין לְבָרֵךְ דְּסָבְרָא הוּא דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא הָיָה הֶסֵּח הַדַּעַת בֵּינָתַיִם לָמָּה יַחֲזֹר וִיבָרֵךְ אֲבָל כֹּחַ דְּר׳ יְהוּדָה עָדִיף טְפֵי שֶׁמַּחְמִיר שְׁתֵּי חֲמֵרוֹת עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים דְּלָא מִבַּעְיָא דְּבָרִים שֶׁאֵין צְרִיכִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן שֶׁחַיָּב (אַחֲרֵיהֶם) לְבָרֵךְ אע״פ שֶׁחֲבֵרָיו פּוֹטְרִין אֲפִילּוּ דְּבָרִים הַצְּרִיכִין בְּרָכָה אַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן נָמֵי דְּחַיָּב הִלְכָּךְ הָכָא כֹּחַ דְּאִסּוּרָא עָדִיף: ה״ג תַּנְיָא כְּוָותֵהּ דְּרַב חִסְדָּא חֲבֵרִים שֶׁהָיוּ מְסַבִּין לִשְׁתּוֹת יַיִן כו׳ וְהַיְנוּ כְּרַב חִסְדָּא דְּאָמַר דְּבָרִים שֶׁטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן א״צ לְבָרֵךְ וְהָא בְּהָדְיָא מְסַיְּעָא לְרַב חִסְדָּא מִדְּקָתָנֵי יַיִן אֲבָל בְּהָהוּא דְּלְעֵיל לָא תְּנָא יַיִן בַּהֲדֵי׳ מִיהוּ שָׁמְעִינַן מִשְׁמַעְתִּין שְׁנוּי יַיִן אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַיַּיִן אֲבָל מְבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב שְׁנוּי מָקוֹם בְּשִׁבְעַת הַמִּינִין שֶׁטְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן מֵעֵין שָׁלֹשׁ כְּגוֹן אוֹכֵל בְּבַיִת זֶה וְחָזַר וְאָכַל בְּבַיִת אַחֵר קֹדֶם שֶׁבֵּרַךְ אַחֲרֵיהֶן אוֹ שֶׁאָכַל בְּבַיִת זֶה וְהָלַךְ לְשׁוּק וְחָזַר וְגָמַר סְעֻדָּתוֹ בְּבַיִת אַחֵר בְּכָל אֵלּוּ אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ תְּחִלָּה דִּלְקַבָּעהּ קָמָּא הָדַר דְּהָא תַּנְיָא כְּוָותֵהּ דר״ח אֲבָל שְׁאָר פֵּרוֹת וּמַשְׁקִין שֶׁאֵינָן מִשִּׁבְעַת הַמִּינִין שֶׁאֵינָן צְרִיכִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בִּמְקוֹמָן וְאָכַל בְּבַיִת זֶה וְחָזַר וְאָכַל בְּבַיִת אַחֵר צָרִיךְ לְבָרֵךְ תְּחִלָּה אֲבָל מִפְּנֵי לְפְנִים בְּבַיִת אֶחָד אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ כִּדְתָנְיָא בְּמַתְנִיתָא דְּרַב הַיְנָק וּמִשּׁוּם דְּקַבְּעִי וְעָקְרוּ רַגְלֵיהֶן כְּדֵי לֵילֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ הִלְכָּךְ נָקֵט חֲבֵרִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים ה״ג תָּנוּ רַבָּנָן בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהָיוּ מְסַבִּין וְקִדֵּשׁ עֲלֵיהֶן הַיּוֹם מְבִיאִין לוֹ כּוֹס שֶׁל יַיִן וְאוֹמֵר עָלָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם בְּאֶמְצַע סְעֻדָּתוֹ וְהַשֵּׁנִי מִיָּד אוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וּמַפְסִיק כְּדְאָמַר ר׳ יְהוּדָה לְעֵיל וּמֵיהוּ הוֹאִיל וְהִגִּיעַ שָׁעַת קִדּוּשׁ צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ תְּחִלָּה לְשׁוֹן אַחֵר גָּרְסִינַן רִאשׁוֹן אוֹמֵר עָלָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם וּבְתוֹסְפְתָא דְּבָרְכוֹת מוּכָח כְּלְשׁוֹן רִאשׁוֹן: ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ אִי נָמֵי הוֹלֵךְ וְאוֹכֵל מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ וְר׳ יוֹסֵי לְטַעֲמֵהּ דְּלִדְיֵדֵהּ אֵין מַפְסִיקִין כְּלָל

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' ערא סעי' ו:
ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' יג:

ה"ג רִאשׁוֹן אוֹמֵר עָלָיו בְּרָכַת הַמָּזוֹן לְהַפְסִיק וְהַשֵּׁנִי אוֹמֵר עָלָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם סְמוּךְ לְסְעוּדַת שַׁבָּת וּלְגַרְסָא זוֹ אֲתֵי שִׁפּיר הָא דְּמַשְׁמַע לְעֵיל (פְּסָחִים ד' ק: וְשָׁם) דְּמַפְסִיק לְר' יְהוּדָה בַּעֲקִירַת שֻׁלְחָן קֹדֶם קִדּוּשׁ לְפִי שֶׁהִיוּ רְגִילִין לַעֲקֹר שֻׁלְחָן לְפָנֵי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֲבָל סְפָרִים דְּגַר' רִאשׁוֹן אוֹמֵר עָלָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם וְטַעֲמָא שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹם מִכּוֹס ברהמ"ז בְּלֹא קִדּוּשׁ קָשֶׁה מְנָא לֵהּ לְעֵיל דְּמַפְסִיקִין לְרַבִּי יְהוּדָה בַּעֲקִירַת שֻׁלְחָן קֹדֶם קִדּוּשׁ. וְהָא דְּקָתָנֵי בְּתוֹסֶפְתָּ' דִּבְרָכוֹת אוֹרְחִין שֶׁהִיוּ מְסַבִּין אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת וְקִדֵּשׁ עֲלֵיהֶן הַיּוֹם עֲקָרוּ עִם חֲשֵׁכָה לְבֵית הַמִּדְרָשׁ חֲזָרוּ וּמְזָגוּ לָהֶם אֶת הַכּוֹס אוֹמֵר עָלָיו קִדּוּשׁ דְּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן לֹא מַקְדִּיר כְּלָל הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּמִתְחַלָּה עָשׂוּ ברהמ"ז קֹדֶם יְצִיאָתָם לַעֲשׂוֹת הֶפְסֵק בֵּין סְעוּדַת חוֹל לִסְעוּדַת שַׁבָּת וּלְכָךְ נָמֵי עָשׂוּ עֲקִירָה לְבֵית הַמִּדְרָשׁ:

וְיֵ"מְרִינְהוּ לְתַרְוַיְהוּ אֶחָד כָּסָא לְר' יוֹסֵי פְּרֵיךְ בֵּינָן דְּתַרְוַיְהוּ אַסְעוּדַת שַׁבָּת קָאתוּ כְּדְפָרֵישׁית לְעֵיל (פְּסָחִים ד' ק.) דְּהַהּ סְעוּדָה עוֹלָה לוֹ לִסְעוּדַת שַׁבָּת הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר תִּרְוַיְהוּ אֶחָד כָּסָא אֲבָל לְר' יְהוּדָה לָא פְּרֵיךְ בֵּינָן דִּבְרַכַת הַמָּזוֹן אַסְעוּדַת חוֹל וְקִדּוּשׁ עַל סְעוּדָה הַבָּאָה אֵין לוֹמַר שְׁנֵיהֶם עַל כּוֹס אֶחָד: **שָׁאֵין** אוֹמְרִי' שְׁתֵּי קִדֻּשׁוֹת עַל כּוֹס אֶחָד וַיֵּשׁ נוֹהֲגִין בְּחֻפָּה מִשּׁוּם זֶה שֶׁלֹּא לוֹמַר שֶׁבַע בְּרָכוֹת עַל כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֶלָּא מְבִיאִין כּוֹס אַחֵר וְאֵין מְבָרְכִין עַל הַשֵּׁנִי בפה"ג כֵּיוָן שֶׁכְּבָר בֵּרַךְ עַל כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כִּי אֵין נָכוֹן לְבָרֵךְ פַּעֲמַיִם אַף רַבֵּינוּ מְשֻׁלָּם הָיָה אוֹמֵר הַכֹּל עַל כּוֹס אֶחָד דְּלָא דָּמֵי לִבְרַכַת הַמָּזוֹן וְקִדּוּשׁ דִּתְרֵי מִלֵּי נִינְהוּ כִּדְאָמְרִי' בְּסָמוּךְ אֲבָל הָכָא חֲדָא מִלְּתָא הִיא דְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן גּוֹרֵם לְבִרְכַּת נְשׂוֹאִין וּבִרְכַּת אֲרוּסִין וְנִשּׂוֹאִין נָהֲגוּ לוֹמַר עַל שְׁתֵּי כוֹסוֹת וְטַעֲמָא דְּרַגִּילִים וְהָ בָּלֹא בְּרָכוֹת עַל כּוֹס אֶחָד כְּמוֹ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן (ד' ז:) מְבָרְכִין בִּרְכַּת הָאֲרוּסִין בְּבֵית אֲרוּסִין וּבִרְכַּת חֲתָנִים בְּבֵית חֲתָנִים וְעוֹד דְּנָהֲגוּ לִקְרוֹת פְּתֻחָה בֵּינְתַיִם וְהָוֵי הֶפְסֵק וּלְכָךְ מִתְפַּוְּנִים וּלְכָךְ צָרִיךְ ב' כּוֹסוֹת: **מֵיתִיבִי** הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ כו' הֲוָה מַצֵּי לְמִפְרְךְ מִמַּתְנִי' דְּאָמְרִי דְּבָרִים (בְּרָכוֹת ד' נא:) דְּמַיְיתֵי בְּסָמוּךְ ב"ש אוֹמֵר נֵר וּמָזוֹן וּבְשָׂמִים וְהַבְדָּלָה כו' אֶלָּא פָּרִיךְ מִבָּרִיְיתָא מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְשַׁנּוֹיֵי אֵין לוֹ שָׁאנֵי כְּדְקָתָנֵי בַּבָּרִיְיתָא אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד כו' וְדָרָךְ הַשַּׁ"ס לְהַקְשׁוֹת מִמָּקוֹם שֶׁמּוֹצֵא לְתָרֵץ בְּפִשִׁיטוּת: **מַנִּיחוֹ** לְאַחַר הַמָּזוֹן הִקְשָׁה ה"ר נִסִּים אֵיךְ יֹאכַל קֹדֶם הַבְדָּלָה הָא אָמְרִי' לְקַמָּן אָסוּר לְאָדָם שֶׁיִּטְעֹם כְּלוּם קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל וְאַמַּמַּר נָמֵי בַּת טָוֹת כְּדְאָמַר לְקַמָּן (פְּסָחִים ד' קז.) וְתֵרֵץ דְּהָכָא מִירֵי כְּשֶׁאָכַל מבעו"י עַד שֶׁחֲשֵׁיכָה לוֹ ואע"ג דְּמַפְסִיקִין לְהַבְדָּלָה לְשְׁמוּאֵל וכ"ש לְר' יְהוּדָה דְּמַחְמִיר טְפֵי וְהַהּ בְּרִיְיתָא מוּקִי לָהּ בְּסָמוּךְ כב"ש וְאַלְבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה הָא דְּקָאָמַר מַנִּיחוֹ לְאַחַר הַמָּזוֹן לֹא שְׁמַתֵּיהּ לָאֲכֹל אֶלָּא כְּלוֹמַר כְּשֶׁיִּפְסִיק סְעֻדָּתוֹ בברהמ"ז אַז יַבְדִּיל וְקָשֶׁה דִּלְשׁוֹן הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ מַשְׁמַע שֶׁלֹּא הִתְחִיל לֶאֱכֹל מבעו"י וְעוֹד הִקְשָׁה מוֹרִי ה"ר יְחִיאֵל דִּלְקַמָּן (פְּסָחִים ד' קה:) אָמְרִי' עַל הַהּ בְּרִיְיתָא ש"מ טָעֻם מַבְדִּיל וּלְפָרוּשׁ רַבֵּינוּ נִסִּים דְּמַיְירֵי בְּאָכַל מִבְּעוֹד יוֹם אֵין לְהוֹכִיחַ כְּלוּם אֶלָּא י"ל דְּוַדַּאי בְּחִנָּם אֵין לוֹ לֶאֱכֹל קֹדֶם הַבְדָּלָה אֲבָל כְּשֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד מַתִּיר לֶאֱכֹל קֹדֶם הַבְדָּלָה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת עַל הַכּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן:

דְּאִית לֵהּ וְאָמַר רַב יַקְנֶ"ה פִּי' בַּקּוֹנְטָר' דס"ד דביו"ט רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח מִירֵי דְּאִית לֵיהּ כּוֹסוֹת טוּבָא כְּדְתָנֵן (לְעֵיל פְּסָחִים ד' צט:) לֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מד' כּוֹסוֹת וְקָשֶׁה דְּהָא כָּל ד' כּוֹסוֹת צְרִיכִי כָּל חַד לְמִלְּתֵהּ וְעוֹד דִּבְסָמוּךְ דְּפָרִיךְ מיקנה"ז לֵימָא דִּבְשִׁמְינִי שֶׁל חַג מַיְירֵי דְּאִיכָּא זְמַן וְאָכִיל וְשָׁתֵה כֹּל מָה דַּהֲוָה לֵהּ וְעוֹד דְּאָכִיל כֹּל מָה דַּהֲוָה לֵהּ לְשׁוֹן אֲכִילָה לֹא הֲוָה לוֹ לְהַזְכִּיר אֲכוֹסוֹת לְכָךְ נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּבְיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן מִסְתָּמָא אָדָם מֵכִין הַרְבֵּה וּבְשִׁמְינִי שֶׁל חַג נָמֵי שֶׁהוּא רֶגֶל בְּפְנֵי עַצְמוֹ רְגִילִין לְהָכִין הַרְבֵּה כְּדְתָנֵן (חֻלִּין ד' פג.) ד' פְּרָקִים בַּשָּׁנָה צָרִיךְ הַטְבָּח לְהוֹדִיעַ אִמָּהּ מָכַרְתִּי לְשָׁחֹט וַחֲשִׁיב יו"ט הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג: **רַב** אָמַר יקנ"ה וּמַה שֶּׁאֵין מְזַקִּיר בְּשָׁמִים פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם דְּטַעַם בְּשָׂמִים מִשּׁוּם אִבּוּד נְשָׁמָה יְתֵרָה וּבְיוֹם טוֹב נָמֵי אִיכָּא נְשָׁמָה יְתֵרָה. וְקָשֶׁה דְּאִם כֵּן בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אַמַּאי לָא תַּקִּינוּ בְּשָׂמִים לְכָךְ נִרְאֶה דְּבְיוֹם טוֹב לֵיכָּא נְשָׁמָה יְתֵרָה וְהָכָא אֵין מַזְקִיר בְּשָׂמִים מִשּׁוּם דְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב וְאָכִילָה וּשְׁתִיָּה מוֹעִיל כְּמוֹ בְּשָׂמִים וְיֵ"ש טְעָמִים לֹא נְכוֹנִים וְזֶה הַטַּעַם נָכוֹן וְעִקַּר: **יקנ"ה** יַיִן בְּרֵישָׁא וא"ת אַמַּאי לָא תַּקִּינוּ נָמֵי בִּבְרַכַת הַמָּזוֹן יַיִן בְּרֵישָׁא כְּמוֹ בְּכָל מָקוֹם וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּפָטַר לֵיהּ יַיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה דְּכֵיוָן דְּאָמַר הַב וּנְבָרֵךְ אִתְּסַר לְמִשְׁתֵּי וְיֵ"ש לוֹמַר דִּבְרַכַת הַמָּזוֹן בָּא לְשַׁם גְּמַר סְעוּדָה וּמַפְסִיק לְכָל מַה שֶּׁלְּפָנָיו כְּדְאָמַר לְקַמָּן (פְּסָחִים ד' קג:) דִּבְרַכַת הַמָּזוֹן עֻקַּר לֵיהּ יַיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה דְּכֵיוָן דְּאָמַר הַב וּנְבָרֵךְ אִתְּסַר לְמִשְׁתֵּי וְיֵ"ש לוֹמַר דִּבְרַכַת הַמָּזוֹן בָּא לְשַׁם גְּמַר סְעוּדָה וּמַפְסִיק לְכָל מָה שֶׁלְּפָנָיו כְּדְאָמַר לְקַמָּן (פְּסָחִים ד' קג:) דִּבְרַכַת הַמָּזוֹן עֻקַּר דַּעְתֵּהּ מִמִּשְׁתְּיָא וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ אַכָּסָא דִּבְרַכְתָא אַף עַל גַּב דְּבָרֵךְ אַכָּסָא קַמָּא וְהַשְׁתָּא הַכּוֹס בְּיָדוֹ וְדַעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת אַחַ"כ אֲפִלּוּ הָכֵי הָוֵה הֶפְסֵק לְבָרֵךְ אַיַּין אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁאִם יְבָרֵךְ עַל כּוֹס אֶחָד הַבְדָּלָה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אַלְמָא אָמְרִינַן שְׁתֵּי בְּרָכוֹת עַל כּוֹס אֶחָד הַבְדָּלָה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן: [אֵין לוֹ שָׁאנֵי] דְּלֵית לֵיהּ יַיִן לְשָׁנֵי כּוֹסוֹת וַאֲנַן בְּדְאִית לֵיהּ עָסְקִינַן: אַחַר הַשַּׁבָּת מוֹצָאֵי הַשַּׁבָּת: דְּאִית לֵיהּ וְקָאָמַר רַב יקנ"ה קס"ד בי"ט הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת עָסְקִינַן דְּאִית לֵהּ כּוֹסוֹת הַרְבֵּה דְּתָנַן לְעֵיל (פְּסָחִים ד' צט:) אֲפִלּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת וְאָמַר רַב יקנ"ה אַלְמָא קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה עַל כּוֹס אֶחָד מִצְוָה הִיא וְאֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד. וְטַעֲמָהּ דְּרַב לְקַמָּה אֲפִלּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת וְהָא יו"ט רִאשׁוֹן דְּאִית לֵיהּ דְּאַפֵּי' עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת: קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה חֲדָא מִלְּתָא הִיא דְּתַרְוַיְהוּ מְשׁוּם קְדֻשַּׁת יו"ט נִינְהוּ וּבְהַבְדָּלָה עַצְמוֹ הוּא מַזְקִיר קְדֻשַּׁת יו"ט דְּהַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ קָא מְבָרֵךְ: גְּמִרוּ סְעֻדָּתָן: כּוֹס רִאשׁוֹן אוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כו' ר' יוֹסֵי קָאָמַר לֵהּ וּרְבוּתָא הוּא שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ מִיָּד אֶלָּא יִגְמֹר סְעֻדָּתוֹ וְיָבֹרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְאַחַ"כ יְקַדֵּשׁ וּמִיהוּ אִם פָּרַס מַפֶּה וְקִדֵּשׁ מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי דְּכָל שֶׁכֵּן דְּשַׁפִּיר טְפֵי דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי אֶלָּא דַּוְקָא קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי רִאשׁוֹן מְבָרֵךְ עָלָיו ברהמ"ז אִם כֵּן שְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּמַאן (לְעֵיל פְּסָחִים דף ק.): וְלֵימְרִינְהוּ תַּרְוַיְהוּ אֶחָד כֹּסֵּא קִדּוּשׁ הַיּוֹם וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וּלְרַבִּי יוֹסֵי קָא פָּרֵיךְ דְּאִלּוּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּמַפְסִיקִין וְצָרִיךְ עֲקִירַת שֻׁלְחָן צָרִיךְ שְׁנֵי כּוֹסוֹת: שְׁנֵי קְדֻשּׁוֹת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן קוֹרֵא קְדֻשָּׁה בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם כְּלוֹמַר שְׁתֵּי מִצְוֹת: חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת דְּמַחֲזֵי עֲלֵיהֶ כְּמַשּׁוֹי: קִדּוּשָׁא וְהַבְדָּלָה חֲדָא מִלְּתָא הִיא תַּרְוַיְהוּ מְשׁוּם קְדֻשַּׁת יְמִים טוֹבִים נִינְהוּ וּבְהַבְדָּלָה עַצְמָהּ הוּא מַזְקִיר קְדֻשַּׁת יו"ט דְּהַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ מְבָרֵךְ: מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה לְפִי שֶׁהוּא תָּדִיר וְתָדִיר קוֹדֵם: עַל הַמָּאוֹר וְעַל הַבְּשָׂמִים כב"ש מוֹקְמִינַן לָהּ בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת בְּפֶרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים (בְּרָכוֹת ד' נב.) דְּאָמַר מָאוֹר בְּרֵישָׁא וְאַחַר כָּךְ בְּשָׂמִים וְהַבְדָּלָה לְבַסּוֹף לְפִי שֶׁאֲלוּ הָרִאשׁוֹנוֹת קְצָרוֹת וּבִרְכַּת הַבְדָּלָה אֲרֻכָּה לְפִיכָךְ אוֹמְרָהּ לְבַסּוֹף: מְשַׁלְשְׁלָן לְשׁוֹן שַׁלְשֶׁלֶת שְׁמַחְבְּרָם יַחַד עִם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אַלְמָא אָמְרִינַן שְׁתֵּי בְּרָכוֹת עַל כּוֹס אֶחָד הַבְדָּלָה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן: [אֵין לוֹ שָׁאנֵי] דְּלֵית לֵיהּ יַיִן לְשָׁנֵי כּוֹסוֹת וַאֲנַן בְּדְאִית לֵיהּ עָסְקִינַן: אַחַר הַשַּׁבָּת מוֹצָאֵי הַשַּׁבָּת: דְּאִית לֵיהּ וְקָאָמַר רַב יקנ"ה קס"ד בי"ט הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת עָסְקִינַן דְּאִית לֵהּ כּוֹסוֹת הַרְבֵּה דְּתָנַן לְעֵיל (פְּסָחִים ד' צט:) אֲפִלּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת וְאָמַר רַב יקנ"ה אַלְמָא קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה עַל כּוֹס אֶחָד מִצְוָה הִיא וְאֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד. וְטַעֲמָהּ דְּרַב לְקַמָּה אֲפִלּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת וְהָא יו"ט רִאשׁוֹן דְּאִית לֵיהּ דְּאַפֵּי' עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת: קִדּוּשָׁא וְהַבְדָּלָה חֲדָא מִלְּתָא הִיא תַּרְוַיְהוּ מְשׁוּם קְדֻשַּׁת יְמִים טוֹבִים נִינְהוּ וּבְהַבְדָּלָה עַצְמָהּ הוּא מַזְקִיר קְדֻשַּׁת יו"ט דְּהַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ מְבָרֵךְ: גּוֹפָא יו"ט שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת מִמִּשְׁתְּיָא לָא הֲוֵי חוֹלְקִין הָאָמוֹרָאִין הַלְּלוּ אֶלָּא כַּלֵּי עַלְמָא מוֹדוֹ יַיִן מְאוֹר וְהַבְדָּלָה וְהַשְׁתָּא דְּאֵיכָּא קְדֻשַּׁת הַיּוֹם פְּלִיגִי וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ לְתֵּן טַעַם לְכָל דִּבְרֵיהֶם וְלוֹמַר שֶׁהִקְדִּישׁ גּוֹרֵם לְשֵׁנּוֹת אֶת הַסֵּדֶר מִכְּמוֹת שֶׁרָגִיל: רַב אָמַר יקנ"ה ס"ל קְדֻשַּׁת הַיּוֹם עֲדִיפָא מֵהַבְדָּלָה אִי נָמֵי דְּכִי מַבְדִּיל בְּרֵישָׁא מִחֲזֵי דְּהָוֵי עָלֵיהּ קְדֻשַּׁת הַיּוֹם כְּמַשּׁוֹי וּלְפִיכָךְ יַיִן קוֹדֵם לְקִדּוּשׁ כְּבֵית הִלֵּל (בְּרָכוֹת דַּף נא ב) דְּתָדִיר וְשָׁאֵינוֹ תָּדִיר תָּדִיר קוֹדֵם וַאֲחַר הַקִּדּוּשׁ נֵר וְהַבְדָּלָה כִּשְׁאָר מוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת שֶׁהַנֵּר קוֹדֵם לְהַבְדָּלָה: וּשְׁמוּאֵל אָמַר ינה"ק שְׁמוּאֵל סְבִירָא לֵהּ הַבְדָּלָה קוֹדֵם לְקִדּוּשׁ כְּדְמְפָרֵשׁ טַעְמָא לְקַמֵּה [קג.] מָשָׁל דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה לְמֶלֶךְ שֶׁיָּצָא וְאִפַּרְכוֹס נִקְנָס מִלְּוִין אֶת הַמֶּלֶךְ הַשַּׁבָּת לְהַבְדִּיל וַאֲחַ"כ יוֹצְאִין לִקְרַאת אִפַּרְכוֹס לִקְרַאת יו"ט לְקִדֻּשׁוֹ. וְעַל מִלְּתֵהּ דִּשְׁמוּאֵל אָמַר לֵהּ בְּהֶדְיָא בִּבְרָכוֹת בִּירוּשַׁלְמִי בְּאֵלּוּ דְּבָרִים רַבִּי חֲנִינָא אָמַר ינה"ק וְאֶתֵּי רַבִּי חֲנִינָא כְּשְׁמוּאֵל דא"ר חֲנִינָא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל מָשָׁל לְמֶלֶךְ יוֹצֵא וְשִׁלְטוֹן נִקְנָס מִלְּוִין אֶת הַמֶּלֶךְ וַאֲחַ"כ מַכְנִיסִין אֶת הַשִּׁלְטוֹן הִלְכָךְ יַיִן תְּחִלָּה וְאח"כ מָאוֹר וְאַחַ"כ הַבְדָּלָה דְּכֵיוָן דְּהַבְדָּלָה קוֹדֶם לְקִדּוּשׁ יַעֲשֶׂה כָּל סֵדֶר הַבְדָּלָה כְּדִין מוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת דְּעָלְמָא וְאַחַ"כ יְקַדֵּשׁ. וּמַה שֶּׁאֵין נוֹתְנִין הָאָמוֹרָאִין סִימָן לְבָשָׂמִים לְפִי שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים בְּיו"ט שֶׁהֲרֵי גַּם בְּיו"ט יֵשׁ לָנוּ נְשָׁמָה יְתֵרָה כְּשַׁבָּת:

מסורת הש"ס

א תוספתא ברכות; לקמן קה:; ברכות נב.
ב תוספתא ברכות

מסורת הש"ס

א משנה ברכות; ברכות נא:; ברכות נב:
ב תוספתא ברכות ג חולין פו:

הכי גרסינן שְׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה נְהִי"ק: ה"ג מְשָׁל דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה נְהִי"ק: וְהִלְכְתָא בְּרָבָא דְּקִדּוּשָׁא וַהֲדַר אַבְדָּלְתָא דְּכִי מַבְדִּיל בְּרִישָׁא מְחֲזֵי עֲלֵיהּ קָדֶשֶׁת שַׁבָּת כְּמַשְׁאוֹי: נַר וּמְזוֹן קִינ"ה. מָר בְּרֵיהּ דְּרַבָּנָא אָמַר: נְקִנ"ה. מָרְתָא אָמַר מְשָׁמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: נִיהָ"ק. שְׁלַח לֵיהּ אֲבוּהּ דִּישְׁמוּאֵל לְרַבִּי: יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ, סֵדֶר הַבְדָּלוֹת הֵיאַךְ. שְׁלַח לֵיהּ: כָּךְ אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רַבִּי יוֹסֵי שֶׁאָמַר מִשּׁוּם אֲבִיו שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה: נְהִי"ק. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מָשָׁל דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה לְמֶלֶךְ שֶׁיּוֹצֵא וְאִפְּרָכוֹס נִכְנָס, מְלַוִּוין אֶת הַמֶּלֶךְ וְאַחַר כָּךְ יוֹצְאִים לְקַרְאַת אִפְּרָכוֹס. [א]מַאי הֲוֵי עֲלַהּ? אַבָּיֵי אָמַר: יַקְנְ"ה, וְרָבָא אָמַר: יַקְנָהָ"ז, וְהִילְכְתָא כְּרָבָא. רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה אִיקְלַע לְבֵי רָבָא, אַיְיתוּ לְקַמַּיְיהוּ מָאוֹר וּבָשָׂמִים. בָּרִיךְ רָבָא אַבְּשָׂמִים בְּרֵישָׁא וַהֲדַר אַמָּאוֹר. אָמַר לֵיהּ: וְהָא בֵּין בֵּית שַׁמַּאי וּבֵין בֵּית הִילֵּל — מָאוֹר בְּרֵישָׁא וַהֲדַר אַבְּשָׂמִים. [א]וּמַאי הִיא? דִּתְנַן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נֵר וּמָזוֹן, בְּשָׂמִים וְהַבְדָּלָה. וּבֵית הִילֵּל אוֹמְרִים: נֵר וּבְשָׂמִים, וּמָזוֹן וְהַבְדָּלָה. [ב]עָנִי רָבָא בָּתְרֵיהּ וְאָמַר: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, אֲבָל רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִילֵּל עַל הַמָּזוֹן שֶׁהוּא בַּתְּחִלָּה וְעַל הַבְדָּלָה שֶׁהִיא בַּסּוֹף, [ג]עַל מָה נֶחְלְקוּ? עַל הַמָּאוֹר וְעַל הַבָּשָׂמִים. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מָאוֹר וְאַחַר כָּךְ בְּשָׂמִים, וּבֵית הִילֵּל אוֹמְרִים: בְּשָׂמִים וְאַחַר כָּךְ מָאוֹר. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: נָהֲגוּ הָעָם כְּבֵית הִילֵּל וְאֵלִיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה. רַב יַעֲקֹב בַּר אַבָּא אִיקְלַע לְבֵי רָבָא, חֲזָיֵהּ דְּבָרֵיהּ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" אַכָּסָא קַמָּא, וְהַדַּר בָּרֵיךְ אַכָּסָא דִּבְרָכְתָא, וְאִישְׁתִּי. אָמַר לֵיהּ: לָמָּה לָךְ כּוּלֵּי הַאי? הָא בָּרֵיךְ לַן מַר חַדָּא זִימְנָא! אָמַר לֵיהּ: כִּי הֲוֵינַן בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא הָכִי עָבְדִינַן. [ג]אָמַר לֵיהּ: תִּינַח בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא דְּהָכִי עָבֵיד, דְּסָפֵק מַיְיתֵי לַן סָפֵק לָא מַיְיתֵי לַן. הָכָא, הָא מַנַּח כָּסָא קַמַּן וְדַעְתַּן עֵילָּוֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: אָנָא עֲבַדִי כְּתַלְמִידֵי דְּרַב הָווֹ יָתְבִי בְּסְעוּדְתָא דְּרַב, דְּרַב בְּרוֹנָא וְרַב חֲנַנְאֵל תַּלְמִידֵי דְּרַב הָווֹ יָתְבִי בְּסְעוּדְתָא

קאי

רַבָּה אָמַר יַהֲנ"ק וְלָוֵי אָמַר קְנִנ"ה רַשְׁבָּ"ם מְהַפֵּךְ הַגִּרְסָא מִשּׁוּם דְּרַב וּשְׁמוּאֵל וְלָוֵי חֲבֵרִים הָיוּ וְאֵין צָרִיךְ לְהַפֵּךְ מִשּׁוּם זֶה דִּגְמִ' נָקֵט כָּל אוֹתָם שֶׁאוֹמְרִים יַיִן תְּחִלָּה יקנ"ה יהנ"ק וְאַחַ"כ אוֹתָם שֶׁאוֹמְרִים קִדּוּשׁ בָּרִישָׁא קני"ה קינ"ה וְאַחַ"כ נֵר תְּחִלָּה נקי"ה ניה"ק וּמִיהוּ בִּירַשַׁ"לְמִ' מַשְׁמַע כְּפֵרוּשׁ רַשְׁבָּ"ם: **קני"ה** פֵּרַשׁ רַשְׁבָּ"ם דְּרוֹצֶה לִסְמוֹךְ יַיִן לְהַבְדָּלָה מִשּׁוּם דְּמִקַּדְּשִׁין עַל הַפַּת וְאֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת וּלְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשׁ ר"ת לְקַמָּן (פְּסָחִים ד' קו: בד"ה מְקַדֵּשׁ) דְּאֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַפַּת יֵ"שׁ לְפָרֵשׁ שֶׁאִם הָיִ' מַרְחִיק יַיִן מִן הַבְדָּלָה יֹאמְרוּ שֶׁאֵינוֹ בָּא אֶלָּא בְּשָׁבִיל קִדּוּשׁ שֶׁהוּא לְכְבוֹד יו"ט: **לָא** הֲוֵי יָדְעִיתוּ: אִי מַשְׁקוּ פרשב"ם כִּי בָּרְכִיתוּ אַכָּסָא קַמָּא לָא יָדְעִיתוּ אֲי יְהֵבוּ לְכוּ כָּסָא אַחֲרִינָא וַהֲוָה כָּל חַד כִּתְחִלַּת סְעוּדָה וּלְפָרוּשׁוֹ מַשְׁמַע שֶׁהָיוּ מְבָרְכִין נַמֵּי תּוֹךְ הַסְּעוּדָה וְקָשָׁה דְּהָא מַשְׁמַע שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא כְּרָבָא דְּבָרֵיךְ אַכָּסָא קַמָּא וְאַכָּסָא דְּבִרְכָתָא וְלֹא עַל כָּל כָּסָא וְזֶהוּ דּוֹחֵק לוֹמַר שֶׁלֹּא הָיוּ שׁוֹתִים בְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא יַיִן בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה לְכָךְ נִרְאֶה לְפָרֵשׁ שֶׁאִם הָיוּ מְבָרְכִין תּוֹךְ הַסְּעוּדָה כִּי הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁיִּתְּנוּ לָהֶם יַיִן כָּל צָרְכָן אֲבָל בבהמ"ז לֹא הָיָה כּוֹס כִּי אִם לְמְבָרֵךְ וְהָיוּ מִסְתַּפְּקִים אִם יִגִּיעַ לָהֶם לִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ: **וְהִלְכְתָא** כְּרָבָא מִשּׁוּם [אינך] אָמוֹרָאִין אִצְטְרִיךְ לְפִסְקָ כְּרָבָא וְלֹא מִשּׁוּם אַבָּיֵי דקיי"ל (ב"ק ד' עג.) בְּכוּלֵּי גְּמָרָא כְּרָבָא לְגַבֵּי אַבָּיֵי בַּר מִיע"ל קג:"ם: **וְאָמַר** רַבִּי יוֹחָנָן נָהֲגוּ הָעָם כְּבֵית הִלֵּל וְהַשְׁתָּא חוֹלֵק רַבִּי יוֹחָנָן אַסְתָּם מִשְׁנָה וְאֵיכָא לְמֵימַר שֶׁבַּלְשׁוֹן יָחִיד הָיָה שׁוֹנֶה אוֹתָהּ וְהָיָה שׁוֹנֶה בָּהּ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר בְּהָךְ וְהַאי נָהֲגוּ לָא הֲוֵי כְּהַאי נָהֲגוּ דְּבָפֶרֶק בָּתְרָא דְּתַעֲנִית (ד' כו:) דְּמִפָּרֵשׁ דְּאוֹרוֹיֵי לָא מוֹרִינַן וְאִי עֲבָדִי לָא מְחַיְּנַן בֵּידֵיהֶן: **בָּרִיךְ** אַכָּסָא קַמָּא שֶׁל קִדּוּשׁ וְאַכָּסָא דְּבִרְכָתָא שֶׁל בהמ"ז וְהָא דְּתַנְיָ בִּכְיָצֹד מְבָרְכִין (בְּרָכוֹת דַּף מב.) בָּרִיךְ עַל הַיַּיִן שֶׁלְּפָנֵי הַמָּזוֹן פָּטַר יַיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן הֵינוּ לְאַחַר הַסְּעוּדָה וְקָדֵם בְּרָכַת הַמָּזוֹן שֶׁהָיוּ רְגִילִי' לִשְׁתּוֹת יַיִן אַחַר הַסְּעוּדָה קֹדֶם בְּרָכַת הַמָּזוֹן: **לָא** הֲוֵי יָדְעִיתוּ אִי מַשְׁקוּ פרשב"ם כִּי בָּרְכִיתוּ אַכָּסָא קַמָּא לָא יָדְעִיתוּ אִי יְהֵבוּ לְכוּ כָּסָא אַחֲרִינָא וַהֲוָה כָּל חַד כִּתְחִלַּת סְעוּדָה וּלְפָרוּשׁוֹ מַשְׁמַע שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא כְּרָבָא דְּבָרֵיךְ אַכָּסָא קַמָּא וְאַכָּסָא דְּבִרְכָתָא וְלֹא עַל כָּל כָּסָא וְזֶהוּ דּוֹחֵק לוֹמַר שֶׁלֹּא הָיוּ שׁוֹתִים בְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא יַיִן בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה לְכָךְ נִרְאֶה לְפָרֵשׁ שֶׁלֹּא הָיוּ מְבָרְכִין תּוֹךְ הַסְּעוּדָה כִּי הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁיִּתְּנוּ לָהֶם יַיִן כָּל צָרְכָן אֲבָל בבהמ"ז לֹא הָיָה כּוֹס כִּי אִם לְמְבָרֵךְ וְהָיוּ מִסְתַּפְּקִים אִם יִגִּיעַ לָהֶם לִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ: **אָנָא** דַּעֲבָדִי כְּתַלְמִידֵי דְּרַב רַשְׁבָּ"ם אַף עַל גַּב דְּשַׁמְעִינַן מֵהָכָא דִּבְרָכַת הַמָּזוֹן אַפְסוֹקֵי סְעוּדָתָא הוּא מִכָּל מָקוֹם לָא בָּעֵי לְבָרוֹכֵי אַחַר יַיִן שֶׁבַּסְּעוּדָה מִקַּמֵּי דְּלִיבָּרֵךְ בִּרְכַת הַמָּזוֹן לְפִי שֶׁבִּרְכַת הַמָּזוֹן פּוֹטֶרְתּוֹ דְּהַשְׁתָּא בִּבְרָכָה אַחַת מַעֲיַן שֶׁלֹּשׁ סְגֵי כָּל שֶׁכֵּן בְּשֶׁלֹּשׁ בְּרָכוֹת וְהָכִי אִיתָא בה"ג וּמִיהוּ אֵין זֶה ק"ו דְּהָא פְּסָקִינַן בִּבְרָכוֹת (דַּף מא:) דְּבָרִים הַבָּאִים שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה אַחַר הַסְּעוּדָה פִּי' וְקֹדֶם בְּרַכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנִין בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם וְכֵן תְּאֵנִים וַעֲנָבִים בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְרַב שֵׁשֶׁת וְלֹא מִיפַּטְרוּ בַּג' בְּרָכוֹת דבהמ"ז וְרַשְׁ"י פֵּרֵשׁ בְּתִשּׁוּבָה דְּצָרִיךְ לְבָרֵךְ אַחֲרֵיהֶן כְּמוֹ תְּאֵנִים וַעֲנָבִים לְרַב שֵׁשֶׁת וְאֵין נִרְאֶה דְּהָא מַסְקִינַן הָתָם אָמַר רַב פָּפָּא הִלְכְתָא דְּבָרִים הַבָּאִים שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה טְעוּנִין בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם לְאַחַר הַסְּעוּדָה טְעוּנִין בֵּין לִפְנֵיהֶם בֵּין לְאַחֲרֵיהֶם וְהֵינוּ דְּלָא כְּרַב שֵׁשֶׁת וּאע"ג דְּרַשְׁ"י פֵּרֵשׁ הָתָם לְאַחַר הַסְּעוּדָה כְּלוֹמַר דְּבָרִים הָרְגִילִים לְבֹא אַחַר הַסְּעוּדָה כְּגוֹן תְּאֵנִים וַעֲנָבִים אֲפִי' בָּאִים בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה צְרִיכִין בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם אֵין נִרְאֶה פֵּרוּשׁ זֶה דִּדְמַפֵּרֵשׁ שָׁם וְעוֹד דְּלָא דְּמֵי לְתְאֵנִים וַעֲנָבִים דְּיַיִן חָשִׁיב בָּא מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה וְלֹא צָרִיךְ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו לְכָלֵּי עָלְמָא וּאע"ג דְּאָמַר הָתָם שְׁאָלוּ אֶת בֶּן זוֹמָא מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ דְּבָרִים הַבָּאִין מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּד' אֵין טְעוּן בְּרָכָה לֹא לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁפּוֹטְרָתָן אִי הָכִי יַיִן נַמִּי פּוֹטֶרֶת פַּת פֵּרוּשׁ וְאָנֵן תְּנַן הֵבִיאוּ לָהֶם יַיִן תּוֹךְ הַמָּזוֹן כָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ וּמְשַׁנֵּי יַיִן הוֹאִיל וְקוֹבֵעַ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ הָתָם לָא מִיירֵי אֶלָּא בַּבְּרָכָה שֶׁלְּפָנָיו אֲבָל לְעִנְיַן בְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרָיו לָא אַשְׁכְּחַן דַּחֲשִׁיב וְאֵין מְנָהֵג לְבָרֵךְ אַחַר הַיַּיִן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה נִרְאֶה שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו דְּלְעוֹלָם חֲשׁוּב מַמְּשׁ הַסְּעוּדָה וְהָא דְּקָאָמַר דְּבָרִים הַבָּאִים צְרִיכִין בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וְאַחֲרֵיהֶם הֵינוּ חוּץ מִיַּיִן וּמִיהוּ אֲנוּ אֵין אָנוּ מְסַלְקִין יַדֵּינוּ מִפַּת עַד בִּרְכַת הַמָּזוֹן וְהַכֹּל קְרוּי תּוֹךְ הַסְּעוּדָה וְאֵין שׁוּם דָּבָר טָעוּן בָּרְכָה אַחֲרָיו דִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן פּוֹטֵר וּבִימֵי הַחַכְמִים הָיוּ מְסִיחִין מִן הַפַּת בַּעֲקִירַת שֻׁלְחָן קֹדֶם בִּרְכַת הַמָּזוֹן וְאָז הָיוּ רְגִילִין לִשְׁתּוֹת יַיִן וְלָאֳכֹל פֵּרוֹת:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' תעג סעי' א:
ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' כב:
ג סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' רצו סעי' א ג:
ד מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' יב:
ה מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' כד:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין כז, טוש"ע או"ח סי' קעט סעי' א:
ב מיי' פד' מהל' ברכות הל' ח:
ג סמג עשין כז, טוש"ע או"ח סי' קצ סעי' ה:
ד מיי' פד' מהל' ברכות הל' יב:
ה סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' רצח סעי' ב:
ו מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' כו:
ז טור או"ח סי' רצט:
ח מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ג:

מסורת הש"ס

א חולין כו:
ב חולין פו:

כֵּיוָן דְּאָמַר הַב וְנֵיבָרֵךְ אִתְּסַר לְמִשְׁתֵּי וא"ת בְּפ' ג' שֶׁאָכְלוּ (בָּרְכוּ' דמ"ח.) קַאֵי עֲלַיְיהוּ מְשַׁמֵּשׁ עֲלַיְיהוּ: הַב וְנֵיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וַהֲדַר אִמְּלִיכוּ וְאָמְרוּ הַב בְּרִישָׁא וְנִשְׁתֵּי: כֵּיוָן דְּאָמְרִיתוּ הַב וְנֵיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אִסְתַּיְירוּ דַּעְתַּיְכוּ מִשְׁתְּיָה וְאָסוּר לְמִשְׁתֵּי עַד לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֲלְמָא בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אַסּוֹחֵי דַּעְתָּא הוּא וְצָרִיךְ לְחַזּוֹר וּלְבָרֵךְ: וְאָמַר רַב יקנ"ה וְלָא בָּעֵי לְבָרוֹכֵי בִּרְכַּת הַיַּיִן תְּרֵי זִמְנֵי חַדָּא אַקִּדּוּשׁ וַחֲדָא אַהַבְדָּלָה וה"ה לִתְרֵי כָּסֵי דְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן: כִּי מְטָא רַבָּא לְאַבְדּוֹלֵי בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּלְעֵיל קָאֵי אֶלָּא אַגַּב גְּרָרָא אִיתְיְנְהוּ לְהָנָךְ תַּרְתֵּי עוֹבְדֵי וַעֲבָדָא רִאשׁוֹנָה בְּשַׁבָּת הָוָה: קָא מַתְלֵי נוּרָא בְּשָׁרָגָא מַדְלִיק אֲבוּקָה בַּגַּר: א"ל רַב יַעֲקֹב בַּר אַבָּא לְמָה לֵיהּ הַאי הָא אִיכָּא שְׁרָגָא: אַדַּעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ כְּלוֹמַר מֵעַצְמוֹ אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו: עַל שֶׁבַע מִפְּרֵשׁ לְהוּ לְקַמֵּיהּ: קַאֵי עֲלַיְיהוּ מְשַׁמֵּשׁ עֲלַיְיהוּ וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם (בְּרֵאשִׁית יַת) מְתַרְגְּמִינַן וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ אָסוּר לְכוּ לְמִשְׁתֵּי אִלְמָא בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אַסּוֹחֵי דַּעְתָּא הוּא וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְהָכִי נָהֲיגִינַן וְאע"ג דְּשָׁמְעִי' מֵהָכָא דְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אַפְסוּקֵי סְעוּדָתָא הוּא לֹא בָּעֵי בָּרוּכֵי עַל הַיַּיִן לְאַחֲרָיו מִקַּמֵּי דְּנָבְרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְפִי שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן פּוֹטַרְתּוֹ דְּהַשְׁתָּא אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ סַגִּי לְהוּ כ"ש שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת עַצְמָן וּבַהֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת נָמֵי כָּתַב דְּלָא בָּעֵי לְבָרוֹכֵי בִּרְכַּת הַיַּיִן לְאַחֲרָיו עַד לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן: הָווּ יַתְבֵי בִּסְעוּדְתָא דְּחוֹל: עַל כָּל כָּסָא וְכָסָא עַל כָּל פַּעַם שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן: וְאַכָּסָא דְּבָתְרָא בִּרְכַּת הַמָּזוֹן סְבִירָא לֵהּ בְּרָבָא דְּבָרֵיךְ נַמֵּי לְעֵיל אַכָּסָא קַמָּא וְאַכָּסָא דְּבִרְכְתָא: נִמְלַךְ אֲנִי בְּכוֹס שֶׁנִּי נִמְלַכְתִּי לִשְׁתּוֹת שֶׁכְּבָר הָווּ לִי חֲדָא בִּרְכְתָא נִינְהוּ שֶׁרִבּוּי לְשׁוֹן שֶׁלֹּא לְצָרֵךְ הוּא שֶׁכְּבָר פֵּרֵשׁ טַעְמוֹ

אא"קְאֵי עֲלַיְיהוּ רַב יֵיבָא סָבָא. אָמְרוּ לֵיהּ: הַב לַן וְנֵיבָרֵיךְ. לְסוֹף אָמְרוּ לֵיהּ: הַב לַן וְנִשְׁתֵּי, אָמַר לְהוּ: הָכִי אָמַר רַב, כֵּיוָן דְּאָמְרִיתוּ הַב לַן וְנֵיבָרֵיךְ, אִיתַּסְרָא לְכוּ לְמִישְׁתֵּי. מַאי טַעְמָא, דְּאַסְחִיתוּ דַּעְתַּיְיכוּ. גאֲמִימָר וּמָר זוּטְרָא וְרַב אָשֵׁי הֲווֹ יָתְבִי בְּסָעוּדָה, וְקָאֵי עֲלַיְיהוּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא. אֲמִימָר בָּרֵיךְ עַל כָּל כָּסָא וְכָסָא, וּמָר זוּטְרָא בָּרֵיךְ אַכָּסָא קַמָּא וְאַכָּסָא בָּתְרָא, רַב אָשֵׁי בָּרֵיךְ אַכָּסָא קַמָּא, וְתוּ לָא בָּרֵיךְ. אָמַר לְהוּ רַב אַחָא בַּר רָבָא: אֲנַן כְּמַאן נַעֲבֵיד? אֲמִימָר אָמַר: נִמְלָךְ אֲנָא. מָר זוּטְרָא אָמַר: אֲנָא דַּעֲבַדִי כְּתַלְמִידֵי דְּרַב. וְרַב אָשֵׁי אָמַר: לֵית הִילְכְתָא כְּתַלְמִידֵי דְּרַב, דְּהָא יוֹם טוֹב שָׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת, וְאָמַר רַב: יַקְנֶ"ה. וְלָא הִיא, הָתָם — עִקַּר דַּעְתֵּיהּ מִמִּשְׁתְּיָא, הָכָא — לֹא עִקַּר דַּעְתֵּיהּ מִמִּשְׁתְּיָא. ה"כִּי מְטָא לְאַבְדּוֹלֵי, קָם שַׁמְּעֵיהּ וְאַדְלִיק אֲבוּקָה מִשְׁרָגָא. אָמַר לֵיהּ: לְמָה לָךְ כּוּלֵּי הַאי, הָא מַנְחָא שְׁרָגָא! אָמַר לֵיהּ: שַׁמְעָא מִדַּעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ קָא עָבֵיד. אָמַר לֵיהּ: אִי לָא שְׁמִיעַ לֵיהּ מִינַּיְיהּ דְּמָר, לָא הֲוָה עָבֵיד! אָמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לֵיהּ מָר אֲבוּקָה לְהַבְדָּלָה מִצְוָה מִן הַמּוּבְחָר. זחּ(א)פְּתַח וְאָמַר: "הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה" אָמַר לֵיהּ: לְמָה לָךְ כּוּלֵּי הַאי? וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: "הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל" זוֹ הִיא הַבְדָּלָתוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא? אָמַר לֵיהּ: אָנָא כְּהָא סְבִירָא לִי, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: הַפּוֹחֵת לֹא יִפְחוֹת מִשָּׁלֹשׁ, וְהַמּוֹסִיף לֹא יוֹסִיף עַל שָׁבַע. אָמַר לֵיהּ: וְהָא

גְּבֵי יַנַּאי מַלְכָּא כו' דְּקָאָמַר מַאן יָהֵיב לַן גַּבְרָא דְּמְבָרֵךְ לַן דְּהַוֵי הַב וְנֵיבָרֵךְ הֵיכִי נִצְטָרֵךְ תּוּ עִמָּהֶן ר"ש בֶּן שֶׁטַח הָא אָמְרִי' לְעֵיל בְּהַהוּא פִּרְקִין (פְּסָחִים דַּף מז.) דְּרַב וּשְׁמוּאֵל הֲוֹ יָתְבִי בְּסָעוּדְתָא עַל וַאֲתָא רַב שִׁימִי בַּר חִיָּא הֲוָה קָמְסַרְהֵב וְאָכֵל אָמְרוּ לֵהּ מַאי דַּעְתָּךְ לְאַצְטְרוֹפֵי בְּהָדַן אֲנַן אָכְלִינַן אֶלְמָא כֵּיוָן דְּגָמְרוּ מִלָּאֳכֹל תּוּ לָא מְצַטְרְפִי וי"ל בְּלָאו הָכִי אָמְרִי' הָתָם הוּא דְּעָבַד לְגַרְמֵהּ שֶׁהוֹצִיאָם אע"פ שֶׁלֹּא אָכַל כַּזַּיִת דָּגָן: בָּרִיךְ אָכַל כָּסָא וְכִסָּא אַחֲרָיו לֹא הָיָה מְבָרֵךְ דִּבְרָכַת הַמָּזוֹן פּוֹטָרַת וְהָא דְּשָׁנוּי מָקוֹם צָרִיךְ לְבָרֵךְ הַיְנוּ דַּוְקָא לְפָנָיו וְלֹא לְאַחֲרָיו כִּדְפִירֵ' לְעֵיל: רַב אֲשֵׁי בָּרִיךְ אַכָּסָא קַמָּא וְתוּ לָא בָּרִיךְ אע"ג דִּבְרָכַת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס לֹא הָיָה מְבָרֵךְ וּבִירוּשַׁלְמִי נָמֵי קָאָמַר דְּאִם הִתְחִיל לְסָעֹד בע"ש מִבְּעוֹד יוֹם אֵין צָרִיךְ בְּקִדּוּשׁ לְבָרֵךְ בפה"ג מַשְׁמַע דְּכָל דָּבָר מְצָוָה הַטָּעוּן כּוֹס א"צ לְבָרֵךְ בפה"ג הֵיכָא דְּלֹא הָוֵי הֶפְסֵק וא"ת א"כ אַמַּאי מְבָרְכִין בְּכוֹס שֵׁנִי שֶׁאַחַר הַגְּדָה בפה"ג אֲפִלּוּ תְּהֵא הַגְּדָה טְעוּנָה כּוֹס אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ דְּלָא הָוֵי הֶפְסֵק כְּדְאָמַר הָכָא וי"ל דְּהַגְּדָה וְהַלֵּילָא נָמֵי הָוֵי הֶפְסֵק וא"ג דְּבֵין רִאשׁוֹן לְשֵׁנִי אִם רָצָה לִשְׁתּוֹת יִשְׁתֶּה מִכֵּיוָן דְּהִתְחִיל אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ אָסוּר לִשְׁתּוֹת וְהָוֵי כְּמוֹ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן דְּמַסְקִינַן הָכָא דְּצָרִיךְ לְבָרֵךְ וּמ"מ חָשִׁיב קִדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעוּדָה דִּלְעִנְיָן זֶה לֹא חָשִׁיבָא הַגְּדָה הֶפְסֵק וּלְמַאי דְּפָרֵשִׁית דְּהָוְיָא הַגְּדָה הֶפְסֵק צָרִיךְ לְבָרֵךְ אַחַר יְרָקוֹת בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת וְגַם נִרְאֶה לְבָרֵךְ אַחַר כָּל אֶחָד עַל הַגֶּפֶן: וְקָאָמַר רַב יקנ"ה פִּי' בְּקוּנְטְרֵס דְּדַיֵּק מִדְּלָא מַצְרִיךְ לְבָרֵךְ תְּרֵי זִמְנֵי בפה"ג חַד אַקִּדּוּשׁ וְחַד אַהַבְדָּלָה אַלְמָא לָא הָוֵי קִדּוּשׁ הֶפְסֵק וְהוּא הַדִּין נָמֵי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְקָשֶׁה דְּאָמְרִינַן בְּכִסּוּי הַדָּם (חֻלִּין דַּף פז.) דְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה אַתָּה שׁוֹתֶה אוֹ מ' וְהוּבִים אַתָּה נוֹטֵל וְהַשְׁתָּא הָאִיכָּא נ' וְהוּבִים בְּשָׁבִיל בִּרְכַּת בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן וי"ל דְּהָתָם לָא נָקֵט נ' מִשּׁוּם רַב אַשֵׁי דְּלָא בָּרִיךְ אַכָּסָא דִּבְרָכְתָא וְעוֹד פְּעָמִים מְבָרְכִין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כּוֹס:

יָפָה מִשּׁוּם דְּלָא עִקַּר דַּעְתּוֹ מִמִּשְׁתְּיָא שָׁעֲדַיִן לֹא שָׁתָה וְכָל דַּעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת: קָם שְׁמַעְיָה דְּרָבָא אַדְלִיק אֲבוּקָה בְּשָׁרָגָא: כִּי מְטָא רָבָא לְאַבְדּוֹלֵי לְעֵיל קָאֵי אַהָא דְּרַב יַעֲקֹב בַּר אַבָּא אִקְּלַע לְבֵי רָבָא וַהֲוּא עֲבָדָא בְּסָעוּדַת שַׁבָּת אוֹקִימְנָא לְעֵיל מִשּׁוּם הָא מִלְּתָא דְּהָכָא דְּמַשְׁמַע לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת אַתְחִיל רָבָא לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַבְדָּלָה וְאַגַּב גְּרָרָא אַיְיתִי לְהָא עֲבָדָא דְּאָמַימָר וּמָר זוּטְרָא וְרַב אָשֵׁי לֵית לֵהּ וְלֵיכָּא לְפָרוֹשֵׁי אֲהֲהוּא עֲבָדָא קַמָּא דְּרַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה אִקְּלַע לְבֵי רָבָא אַיְיתִי לְקַמַּיְיהוּ כָּסָא דְּאַבְדְּלְתָא וּבָרִיךְ מְאוֹר וּבְשָׂמִים דְּלָא שַׁיְיךְ לְמֵימַר כִּי מְטָא לְאַבְדּוֹלֵי קָם שַׁמְּעֵיהּ וְכוּ' וַהֲרֵי כְּבָר אֲמַרְנוּ שֶׁהָיָה מַבְדִּיל וּבָרִיךְ כְּבָר אַבְשָׂמִים וַאֲמָאוֹר וְעוֹד הָא דְּרַב יַעֲקֹב בַּר אַבָּא אַמַּאי מַפְסִיק בֵּינָתַיִם: א"ל רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַבָּא לְרָבָא לְאַחַר שֶׁהִבְדִּיל לָמָּה לֵיהּ לְמֵימַר דַּעֲבִיד כַּלֵּי הַאי הָא אִיכָּא שְׁרָגָא וְדַעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ מֵעַצְמוֹ אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו וְהָא רָבָא עַצְמוֹ הוּא דְּקָאָמַר לֵיהּ רָבָא לָא גָּרְסִי' דְּהָא רָבָא מַהְדַּר לְרַב יַעֲקֹב בַּר אַבָּא: ה"ג הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ הַבְדָּלָתוֹ כו' וְלֹא הָיָה אוֹמֵר יוֹתֵר: וְאָמַר רַב יקנ"ה וְלָא בָּעֵי לְבָרוֹכֵי בִּרְכַּת בפה"ג תְּרֵי זִמְנֵי חַד אַקִּדּוּשׁ וְחַד אַהַבְדָּלָה וְהוּא הַדִּין לְתְרֵי כָּסֵי דְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְקָשְׁיָא לְרַב יֵיבָא סָבָא דְּאָמַר לְהוּ הָכִי אָמַר רַב הַב וְנֵיבָרֵךְ אָסוּר לְכוּ לְמִשְׁתֵּי דא"כ קַשְׁיָא דְּרַב אַדְּרַב:

וְהָא מָר לָא תְּלָתָא אָמַר וְלָא שְׁבַע אָמַר! אֲמַר לֵיהּ: אִיבְרָא "בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה", מֵעֵין חֲתִימָה הִיא, וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הַמַּבְדִּיל צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר מֵעֵין חֲתִימָה סָמוּךְ לַחֲתִימָתוֹ. וּפוּמְבְּדִיתָאֵי אָמְרִי מֵעֵין פְּתִיחָתָן סָמוּךְ לַחֲתִימָתָן. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת, דְּחָתְמִינַן "בֵּין קוֹדֶשׁ לְקוֹדֶשׁ", מַאן דְּאָמַר מֵעֵין פְּתִיחָתָן סָמוּךְ לַחֲתִימָתָן, לָא בָּעֵי לְמֵימַר "בֵּין קְדוּשַּׁת שַׁבָּת לִקְדוּשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ". וּמַאן דְּאָמַר מֵעֵין חֲתִימָתָן סָמוּךְ לַחֲתִימָתָן, בָּעֵי לְמֵימַר "בֵּין קְדוּשַּׁת שַׁבָּת לִקְדוּשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ". גּוּפָא. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: הַפּוֹחֵת — לֹא יִפְחוֹת מִשָּׁלֹשׁ, וְהַמּוֹסִיף — לֹא יוֹסִיף עַל שֶׁבַע. מֵיתִיבִי: אוֹמֵר הַבְדָּלוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת וּבְמוֹצָאֵי יָמִים טוֹבִים וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב וּבְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אֲבָל לֹא בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת. הָרָגִיל — אוֹמֵר הַרְבֵּה, וְשֶׁאֵינוֹ רָגִיל — אוֹמֵר אַחַת. [א]תַּנָּאֵי הִיא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּנָן שֶׁל קְדוֹשִׁים אוֹמֵר אַחַת, וְנָהֲגוּ הָעָם לוֹמַר שָׁלֹשׁ. מַאן נִיהוּ "בְּנָן שֶׁל קְדוֹשִׁים"? רַבִּי מְנַחֵם בַּר סִימַאי. וְאַמַּאי קָרוּ לֵיהּ "בְּנָן שֶׁל קְדוֹשִׁים"? דְּלָא אִיסְתַּכַּל בְּצוּרְתָא דְזוּזָא. שְׁלַח לֵיהּ רַב שְׁמוּאֵל בַּר אִידִי: חֲנַנְיָא אָחִי אוֹמֵר אַחַת. וְלֵית הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הַמַּבְדִּיל צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר מֵעֵין הַבְדָּלוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה. מֵיתִיבִי: סֵדֶר הַבְדָּלוֹת הֵיאַךְ? אוֹמֵר: "הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל, בֵּין אוֹר לְחוֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים, וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר, בֵּין הַיָּם לֶחָרָבָה, בֵּין מַיִם הָעֶלְיוֹנִים לְמַיִם הַתַּחְתּוֹנִים, בֵּין כֹּהֲנִים לִלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים". וְחוֹתֵם בְּ"סֵדֶר בְּרֵאשִׁית". וַאֲחֵרִים אוֹמְרִים: בְּ"יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית". רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חוֹתֵם "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל". וְאִם אִיתָא, הָא "בֵּין הַיָּם לֶחָרָבָה" לָא כְּתִיבָא בֵּיהּ "הַבְדָּלָה"! סְמִי מִכָּאן "בֵּין הַיָּם לֶחָרָבָה". אִי הָכִי "בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה" נָמֵי? מֵעֵין חֲתִימָה הוּא, בְּצַר חֲדָא וְלֵיכָּא שֶׁבַע! אָמְרִי, כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים תְּרֵי מִילֵּי נִינְהוּ. בֵּין לְוִיִּם לְיִשְׂרְאֵלִים, דִּכְתִיב: "בָּעֵת הַהִיא הִבְדִּיל ה' אֶת שֵׁבֶט הַלֵּוִי". בֵּין הַכֹּהֲנִים לַלְוִיִּם, דִּכְתִיב: "בְּנֵי עַמְרָם אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה וַיִּבָּדֵל אַהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים". [אב]מִחְתָּם מַאי חָתֵים? רַב אָמַר: "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל", וּשְׁמוּאֵל אָמַר: "הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל". לָיֵיט עֲלַהּ אַבָּיֵי וְאִיתֵּימָא רַב יוֹסֵף אַהָא דְּרַב. תָּנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא: כָּל הַחוֹתֵם "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל" מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו.

וְלֵית

וְהָא מַר לֹא שָׁלֹשׁ אָמַר [כֻּלָּן] אַרְבַּע: מֵעֵין חֲתִימָה וְלָא מִמְּנְיָנָא הוּא: ה"ג י"ט שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת דְּבָעֵי לְמִחְתַּם הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ: ה"ג מ"ד מֵעֵין חֲתִימָתָן סָמוּךְ לַחֲתִימָתָן בָּעֵי לְמֵימַר בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב כו': הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה כְּמוֹ הָנָךְ דִּלְקַמָּן: סֵדֶר הַבְדָּלוֹת הַיְנוּ שֶׁבַע הַבְדָּלוֹת וְאַף עַל גַּב דְּאִכָּא תְּמָנֵי בֵּין [יוֹם] הַשְּׁבִיעִי לָא קָא חָשִׁיב דְּמֵעֵין חֲתִימָה: וּבֵין כֹּהֲנִים לַלְוִיִּם כו' מְפָרֵשׁ לְהוּ לְקַמָּן אֲבָל הַבְדָּלָה דְּשַׁבָּת לָא כְּתִיבָא דְּמֵעֵין חֲתִימָה קָא חָשֵׁיב לֵיהּ לְקַמָּן וְלָאו מִמְּנְיָנָא: וְחוֹתֵם בְּסֵדֶר בְּרֵאשִׁית בָּרוּךְ סוֹדֵר בְּרֵאשִׁית וְכֻלְּהוּ הָנָךְ כְּתִיבִי וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר (וַיִּקְרָא י':י') וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ (בְּרֵאשִׁית א':ד') וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם (שָׁם): מֵעֵין חֲתִימָה הִיא דְּקָאָמַר וְחוֹתֵם בְּסֵדֶר בְּרֵאשִׁית וְהָוְיָא לֵיהּ בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה מֵעֵין חֲתִימָה וּבָצְרֵי לְהוּ מִשֶּׁבַע: עַל שֶׁבַע מְפָרְשִׁינַן לְקַמֵּהּ: וְהָא מַר לֹא שָׁלֹשׁ אָמַר וְלָא שְׁבַע אָמַר דְּאַרְבָּעָה אָמַר וּמָה רָאִיתָ אִם לִתְפֹּשׂ אֶת הַמּוּעָט דַּיֶּךָ בַּג' וְאִם לְרַבּוֹת בָּאתָ הָיָה לְךָ לוֹמַר כָּל שֶׁבַע: אִיבְרָא בֶּאֱמֶת: מֵעֵין החתימ' וְלָא מִמִּנְיָנָא הוּא: מֵעֵין חֲתִימָה הִיא דְּקָאָמְרַתְּ וְחוֹתֵם בְּסֵדֶר בְּרֵאשִׁית וְהָוְיָא לָהּ בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה מֵעֵין חֲתִימָה וּבְצָרוֹ לְהוּ מִשִּׁבְעָה: פְּתִיחָתָן הַתְחָלָתָן וּמַאי בֵּינַיְהוּ דְּהָא בִּרְכַּת הַבְדָּלָה מֵעֵין פְּתִיחָתָן וּמֵעֵין חֲתִימָתָן אִיכָּא וְכֵן רֹב בְּרָכוֹת: יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת דְּבָעֵי לְמִחְתַּם בֵּין קֹדֶשׁ לְקוֹדֶשׁ: הָכִי גָּרְסִי' מַאן דְּאָמַר מֵעֵין חֲתִימָתָן סָמוּךְ לַחֲתִימָתָן בָּעֵי לְמֵימַר בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ וְהָכִי עָבְדִינַן לְאַפּוֹקֵי נַפְשִׁין מִפְּלֻגְתָּא: אֲבָל לֹא בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת דְּאַפַּרְכּוּס יוֹצֵא וְהַמֶּלֶךְ נִכְנָס אֵין דֶּרֶךְ לְלַוּוֹת הָאִפַּרְכוּס שֶׁהַכֹּל נִמְשָׁכִין אַחַר הַמֶּלֶךְ: הָרָגִיל שֶׁבָּקִי בָּהֶן: אוֹמֵר אַחַת קַשְׁיָא לְר' אֶלְעָזָר דְּאָמַר לֹא יִפְחֹת מִשָּׁלֹשׁ: הָכִי גָּרְסִינַן תַּנָּאֵי הִיא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּנָן שֶׁל קְדוֹשִׁים כו' וְהַיְנוּ תַּנָּאֵי בְּנָן שֶׁל קְדוֹשִׁים שֶׁהוּא תַּנָּא: וְנָהֲגוּ הָעָם תַּנָּאִים שֶׁהָיוּ בְּיָמָיו נֶחְלְקוּ עָלָיו וְעוֹשִׂין הָעָם עַל פִּיהֶן הֲרֵי תַּנָּא אַחֵר: ר' מְנַחֵם בַּר רַבִּי סִימַאי וְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת ע"ג פֶּרֶק ר' יִשְׁמָעֵאל (עֲבוֹדָה זָרָה דַּף נ) אַמַּאי קָרֵי לֵהּ בְּנָן שֶׁל קְדוֹשִׁים מִשּׁוּם דְּלָא אִסְתַּכַּל בְּצֻרְתָּא דְזוּזָא: וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ גְּמָרָא קָאָמַר לֵיהּ: הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה כְּגוֹן הָנָךְ דִּלְקַמָּן: סֵדֶר הַבְדָּלוֹת הַיְנוּ שֶׁבַע הַבְדָּלוֹת אע"ג דְּאִיכָּא שְׁמוֹנָה בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה לָא חָשִׁיב דְּמֵעֵין חֲתִימָה הִיא: בֵּין הַיָּם לֶחָרָבָה לְקַמָּן מְסַמֵּי לָהּ מִבָּרַיְתָא: בֵּין כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים גָּרְסִינַן וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ לֵיהּ: וְחוֹתֵם בְּסֵדֶר בְּרֵאשִׁית בָּרוּךְ סוֹדֵר בְּרֵאשִׁית שֶׁבְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הִתְחִיל הקב"ה לְסַדֵּר מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית וְכֻלְּהוּ הָנָךְ כְּתִיבִי וּלֲהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם וְגוֹמֵר וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים (וַיִּקְרָא כ':כ"ו) אֲבָל הַבְדָּלָה דְּשַׁבָּת לָא כְּתִיבָא דְּמֵעֵין חֲתִימָה חֲשִׁיבָא לְקַמָּן וְלָאו מִמִּנְיָנָא הוּא וְהַאי דְּלָא חָשֵׁיב לָהּ לְבַסּוֹף מִשּׁוּם דִּלְגַבֵּי שָׁלֹשׁ קָתָנֵי לָהּ דְּכִי לָא עָבִיד אֶלָּא שָׁלֹשׁ הַבְדָּלוֹת קָאָמַר לָהּ סָמוּךְ לַחֲתִימָה: מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל מִכָּל עוֹלָמוֹ שֶׁיֵּצֵר לֹא קִדֵּשׁ אֶלָּא יִשְׂרָאֵל וּלְפִי פֵּרוּשׁ זֶה שַׁיְּכָא חֲתִימָה זוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת: רַב אָמַר מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל כְּר' יוֹסֵי בְּר' יְהוּדָה וּשְׁמוּאֵל אָמַר הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל שְׁמוּאֵל לָא סְבִירָא לֵהּ כְּכָל הָנָךְ תַּנָּאֵי דִּלְעֵיל אֶלָּא כְּרַבָּנָן סְבִירָא לֵהּ דִּתְנַן בְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְּחֻלִּין (דַּף כו:) גַּבֵּי יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת כֵּיצַד מַבְדִּילִין בֵּין קֹדֶשׁ לַחֹל כו' וְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא הֵיכָא אֲמַר לָהּ לְהַךְ בְּרָכָה בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ אָמַר רַב יְהוּדָה בַּחֲתִימָתָהּ רַב שִׁישָׁא בְּרֵהּ דְּרַב אִידִי אָמַר בִּפְתִיחָתָהּ

וּמַר לָא תְּלָת אָמַר וְלָא שְׁבַע אָמַר וּמִסְתָּמָא אוֹ ג' אוֹ ז' תִּקְּנוּ כְּנֶגֶד שׁוּם דָּבָר שֶׁלֹּא לִפְחוֹת אוֹ לְהוֹסִיף כִּדְאָמַר בְּהַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת דַּף לט.) לֹא יִפְחֹת מִז' כְּנֶגֶד ז' רְקִיעִים וְהַמּוֹסִיף לֹא יוֹסִיף עַל י"ג כְּנֶגֶד ז' רְקִיעִים וְשִׁשָּׁה אֲוִירִים: **מַאי** בֵּינַיְהוּ דְּרֹב הַבְּרָכוֹת הַפְּתִיחָה וְהַחֲתִימָה מֵעִנְיָן אֶחָד: **בָּעֵי** לְמֵימַר בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ שָׁאַל ר' אֶפְרַיִם אֶת ר"ת לָמָּה נָהֲגוּ הָעוֹלָם לְהוֹסִיף וְלוֹמַר וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ דְּאֵין זֶה לֹא מֵעֵין פְּתִיחָה וְלֹא מֵעֵין חֲתִימָה וְהֵשִׁיב לוֹ ר"ת מִשּׁוּם חִבַּת הַיּוֹם הֶאֱרִיכוּ כְּדֵי לוֹמַר פַּעַם אַחַת מֵעֵין ז' הַבְדָּלוֹת. בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל אֶחָד. בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ ב'. בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים ג'. בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה ד'. בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת י"ט הִבְדַּלְתָּ. פֵּרוּשׁ שבי"ט שָׁרֵי מִדֵּי דְּאֹכֶל נֶפֶשׁ. וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ הַיְנוּ חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד דְּשָׁרֵי דָּבָר הָאָבוּד וּבְשַׁבָּת אָסוּר. זֶה חָלוּק שַׁבָּת מִי"ט וְהִיא הַבְדָּלָה אַחַת הֲרֵי ה'. הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ. אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ שְׁתֵּי הַבְדָּלוֹת בֵּין כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים ז' וַהֲוֵי מֵעֵין חֲתִימָה דְּבֵין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ: **מֵיתִיבִי** אוֹמְרִים הַבְדָּלוֹת כו' הֲוָה מָצֵי לְאֲתוּיֵי מֵרַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא דִּלְעֵיל אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְמִפְרַךְ מִבָּרַיְתָא: **דְּלָא** מִסְתַּכֵּל בְּצֻרְתָּא דְזוּזָא אַרַבִּי מְנַחֵם קָאֵי דְּאָמַר בְּמוֹעֵד קָטָן בְּפֶרֶק בַּתְרָא (דַּף כה:) כִּי קָא נִיחָא נַפְשֵׁהּ דְּר' מְנַחֵם בַּר רַבִּי סִימַאי אִשְׁתְּנוּ כָּל צִילְמָנַיָּא וַהֲווּ לְמִיחְצְלַיָּיא פֵּרוּשׁ חֲלָקִים בְּלֹא צוּרָה וְתוֹלֶה קְדֻשָּׁתוֹ בְּאָבִיו שֶׁגַּם אָבִיו הָיָה קָדוֹשׁ: **בֵּין** יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה מֵעֵין חֲתִימָה הִיא ה"נ הֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ הָא לָא כְּתִיבָא וְהָא דְּלָא קָתָנֵי לָהּ לְבַסּוֹף פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם דִּשְׁנָאָהּ אַחַר ג' הַבְדָּלוֹת דִּכְשֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר רַק ג' הַבְדָּלוֹת הָוְיָא סָמוּךְ לַחֲתִימָה וְאִם תֹּאמַר לְר' יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה וּלְרַב דְּחָתְמִי מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל הֵיכִי הָוְיָא מֵעֵין חֲתִימָה אַדְּרַבָּה כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים הָוֵי טְפֵי מֵעֵין חֲתִימָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה הָוֵי שַׁפִּיר מֵעֵין חֲתִימָה שֶׁקִּדְּשָׁנוּ הקב"ה בְּמִצְוֹתָיו וְנָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת אֲבָל כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים לֹא הִזְכִּיר יִשְׂרָאֵל אֶלָּא לְהָקֵל שְׁקָלִים בִּקְדֻשָּׁתָן מִכֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְלָא הָוֵי מֵעֵין חֲתִימָה:

עין משפט
נר מצוה

א טור או"ח סי' רצט:
ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ג:

מסורת הש"ס

א עבודה זרה נ.

תורה אור השלם

בָּעֵת הַהִוא הִבְדִּיל יְהוָה אֶת־שֵׁבֶט הַלֵּוִי לָשֵׂאת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לַעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּשְׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה [דברים י, ח]

בְּנֵי עַמְרָם אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה וַיִּבָּדֵל אַהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא־וּבָנָיו עַד־עוֹלָם לְהַקְטִיר לִפְנֵי יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּשְׁמוֹ עַד־עוֹלָם [דברי הימים א כג, יג]

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין כז:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ ברכות הל׳ ה:
ג מיי׳ פ״א מהל׳ ברכות הל׳ א:

מסורת הש״ס

א ברכות מו.

וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ. עוּלָּא אִיקְּלַע לְפוּמְבְּדִיתָא, אָמַר לֵיהּ רַב יְהוּדָה לְרַב יִצְחָק בְּרֵיהּ: זִיל אֲמְטֵי לֵיהּ כַּלְכַּלָּה דְּפֵירֵי, וַחֲזִי הֵיכִי אֲבֵדֵיל. לָא אָזַל, שַׁדַּר לֵיהּ לְאַבָּיֵי. כִּי אָתָא אַבָּיֵי, אָמַר לֵיהּ: הֵיכִי אָמַר? אָמַר לֵיהּ: ״בָּרוּךְ הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל״ אָמַר, וְתוּ לָא. אָתָא לְקַמֵּיהּ דַּאֲבוּהּ, אָמַר לֵיהּ: הֵיכִי אָמַר? אָמַר לֵיהּ: אֲנָא לָא אָזַלִי, אֲנָא שַׁדְּרִיתֵיהּ לְאַבָּיֵי, וַאֲמַר לִי ״הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל״. אֲמַר לֵיהּ: רַבְרְבָנוּתֵיהּ דְּמָר, וּסְרֵרוּתֵיהּ דְּמָר, גְּרָמָא לֵיהּ לְמָר דְּלָא תֵּימָא שְׁמַעְתֵּיהּ מִפּוּמֵיהּ. א־ג(א) **מֵיתִיבִי: כָּל הַבְּרָכוֹת כּוּלָּן פּוֹתְחַ בְּבָרוּךְ וְחוֹתֵם בְּבָרוּךְ חוּץ מִבִּרְכַת מְצוֹת וּבִרְכַת הַפֵּירוֹת וּבִרְכָה הַסְּמוּכָה לַחֲבֶירְתָהּ וּבִרְכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבִּקְרִיַּת שְׁמַע, שֶׁיֵּשׁ מֵהֶן פּוֹתְחַ בְּבָרוּךְ (בָּהֶן) בְּבָרוּךְ וְאֵין חוֹתֵם בְּבָרוּךְ, וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁחוֹתֵם בְּבָרוּךְ וְאֵין פּוֹתֵחַ בְּבָרוּךְ. וְ״הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״ פּוֹתֵחַ בְּבָרוּךְ וְאֵינוֹ חוֹתֵם בְּבָרוּךְ.**

וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ. [בְּמַאן] דְּאָמַר בְּפ' ג' שֶׁאָכְלוּ (בְּרָכוֹת ד' מט.) חוֹתְמִין בְּשְׁתַּיִם וּפְי' רַשְׁבָּ"ם דַּהֲלָכָה כִּשְׁמוּאֵל דַּחֲתִים בֵּין קוֹדֶשׁ מִדַּחֲתִימִנַן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לי"ט בֵּין קוֹדֶשׁ לְקוֹדֶשׁ ספ"ק דְּחַלִּין (דף כו:) ש"מ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת דְּחוֹל חוֹתְמִין בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל: **כָּל** הַבְּרָכוֹת פּוֹתֵחַ בְּבָרוּךְ וְחוֹתֵם בְּבָרוּךְ וְתַמָּהּ בָּרְכָה דֵּאלֹהֵי נְשָׁמָה אַמַּאי לֹא פּוֹתַחַת בְּבָרוּךְ דְּהָא מֵעִקָּרָא לָא הֲוֵת סְמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ כִּדְאָמְרִינַן בִּבְרָכוֹת (דף ס:) כִּי מִתְעָר אוֹמֵר אֱלֹהַי נְשָׁמָה וְכֵן קְשֵׁה מֵאַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם וּתְפִלַּת הַדֶּרֶךְ שֶׁחוֹתֵם וְאֵינוֹ פּוֹתֵחַ בְּבָרוּךְ וי"ל לְפִי שֶׁאֵינָן בְּרָכוֹת אֶלָּא שֶׁבַח וּתְפִלָּה בְּעָלְמָא וּבְרָכָה שֶׁאַחַר מְגִלָּה נִרְאֶה דְּחִתְמִינַן בא"י הָאֵל הַנִּפְרָע לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרֵיהֶם הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ שֶׁהִיא אֲרֻכָּה וְלָא דָּמְיָא לְבִרְכַּת פֵּרוֹת וּמְצוֹת שֶׁהֵן קְצָרוֹת וְכֵן יֵשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי דְּמְגִלָּה וּבְגְמָרָא דִּידַן (דף כא:) בְּסִפְרִים יְשָׁנִים דְּחוֹתֵם בָּהּ בְּבָרוּךְ הָאֵל הַנִּפְרָע כו' וּבְרָכָה דְּבוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת חוֹתֵם בִּירוּשַׁלְמִי בא"י חֵי הָעוֹלָמִים: **חוּץ** מִבְּרָכָה הַסְּמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ פֵּרוּשׁ לְפִי שַׁחַת' בְּרֵאשׁוֹנָה אֵין צָרִיךְ לִפְתֹּחַ הַשֵּׁנִיָּה בְּבָרוּךְ וּבְרָכָה שֶׁלְּאַחַר הַפְּטָרָה דְּצוּר כָּל הָעוֹלָמִים עַד שֶׁכָּל דְּבָרָיו הֶאֱמֶת וְהָאֱמֶת יֵשׁ הֶפְסֵק בֵּמַחֲזוֹרִים וּמַתְחִיל בְּבָרוּךְ וְאֵין שָׁם בְּרָכָה לֹא בַּחֲתִימַת הָרִאשׁוֹנָה וְלֹא בִּפְתִיחַת הַשֵּׁנִיָּה דְּכֻלָּהּ בְּרָכָה אַחַת הִיא דְּכֻלָּהּ מִשְׁתַּעְיָא בְּגָאֳמָנוּת וּבֶאֱמֶתוּת הַמָּקוֹם וּמַה שֶּׁיֵּשׁ הֶפְסֵק בַּמַּחֲזוֹרִים לְפִי שֶׁאוֹמֵר לַאֲשֶׁר יָצַר וְהָרֵי הִיא כְּמוֹ לְעַצְמָהּ וַאֲשֶׁר בָּרָא שֶׁפּוֹתַחַת בְּבָרוּךְ לְפִי שֶׁאוֹמֵר אוֹתָהּ לְבַדָּהּ כְּשֶׁאֵין פָּנִים חֲדָשׁוֹת ור"ת אוֹמֵר דְּשַׁהַכֹּל בָּרָא לְבְבוֹדוֹ וְיוֹצֵר הָאָדָם לְכָךְ פּוֹתַחַת בְּבָרוּךְ חֲתִימָה שֶׁהֵם קְצָרוֹת כְּמוֹ בִּרְכַּת פֵּרוֹת וּמְצוֹת וּפְתִיחָתָן זוֹ הִיא חֲתִימָתָן וּבַאֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם צָרִיךְ לִפְתֹּחַ בְּבָרוּךְ שֶׁאִם לֹא הָיָה פּוֹתֵחַ הָיָה נִרְאֶה הַכֹּל בְּרָכָה אַחַת וּבִרְכַּת לַעֲסֹק בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְהַעֲרֶב נָא אוֹמֵר שֶׁהִיא בְּרָכָה אַחַת כֵּיוָן שֶׁאֵין פּוֹתֵחַ הַעֲרֶב נָא בְּבָרוּךְ וְהַבְדָּלָה נָמֵי שֶׁפּוֹתַחַת בְּבָרוּךְ אע"פ שֶׁסְּמוּכָה לִבְרַכַּת מְאוֹר מִשּׁוּם שֶׁלֹּא תִּרְאֶה בְּרָכָה אַחַת וּמִיהוּ בִּירוּשַׁלְמִי פְּרִיךְ וַהֲרֵי הַבְדָּלָה וּמְשַׁנֵּי רַבִּי הָוֶה מְפַזֵּרָן. וא"ת יְהַלְלוּךָ שֶׁאַחַר הַלֵּל וְיִרְאוּ עֵינֵינוּ וְיִשְׁתַּבַּח לָמָּה אֵין פּוֹתֵחַ בָּהֶן בְּבָרוּךְ וי"ל דְּיַהַלְלוּךָ הָוְיָא סְמוּכָה לִבְרָכָה דִּלְקַרְא אֶת הַהַלֵּל וְיִרְאוּ עֵינֵינוּ לְהַשְׁכִּיבֵנוּ וְיִשְׁתַּבַּח שֶׁאָמַר וְלָא הָוְוּ הָפְסוּקִים הֶפְסֵק כְּמוֹ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבִּקְרִיאַת שְׁמַע דְּלָא הָוֵי קְרִיאַת שְׁמַע הֶפְסֵק וְאִם כֵּן נִרְאֶה שֶׁאֵין לְהַפְסִיק בֵּין בָּרוּךְ שֶׁאָמַר לִישְׁתַּבַּח וּמִיהוּ קָשֶׁה מִיְּהַלְלוּךְ דְּלֵילֵי פֶּסַח דְּאֵין מְבָרְכִין לִקְרֹא אֶת הַהַלֵּל לְכָךְ נִרְאֶה דִּבְרָכָה שֶׁאַחַר פְּסוּקִים אֵין צָרִיךְ פְּתִיחָה שֶׁבְּלֹא פְּתִיחָה נִכְּרֶת הַתְחָלָה וּבִירוּשַׁלְמִי (דִּבְרָכוֹת פ"א) פְּרִיךְ וַהֲרֵי גְּאָלָה פִּי' אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ דְּסְמוּכָה לְבָרְכָה דִּקְרִיאַת הַלֵּל וּמְשַׁנֵּי שַׁנְיָא הִיא הַלֵּל אִם שָׁמַע בבהכ"נ יָצָא פֵּרוּשׁ שֶׁהָיוּ קוֹרִין הַלֵּל בְּלֵילֵי פֶּסַח בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כִּדְאִיתָא בְּמַס' סוֹפְרִים (פ"כ הֲלָכָה ט') הָתִיב ר' אֶלְעָזָר בַּר ר' יוֹסֵי וַהֲרֵי סוֹפָהּ פֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל בַּר ר' שִׁמְעִי' סוֹפָהּ סוֹף בְּרָכָה דַּאֲשֶׁר גְּאָלָנוּ שְׁחוֹתֵם בְּבָרוּךְ וְהִיא כֻּלָּהּ הוֹדָאָה וּמְשַׁנֵּי שְׁתַּיִם הֵן אַחַת לְהַבָּא וְאַחַת לְשֶׁעָבַר פֵּרוּשׁ שְׁתֵּי גְּאֻלּוֹת אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ גְּאָלָה דִּלְשֶׁעָבַר וּגְאָלָה לְהַבָּא שֶׁמְּחִים בְּבִנְיַן עִירְךָ וּלְכָךְ חוֹתֵם בְּבָרוּךְ דְּאֵין כֻּלָּהּ הוֹדָאָה דְּיֵשׁ בָּהּ הֶפְסֵק וּתְפִלָּה שֶׁיִּגָּאֵל אוֹתָנוּ וּפְרִיךְ מֵהַבְדָּלָה כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל וּפְרִיךְ וַהֲרֵי נְבָרֵךְ פִּי' בָּרוּךְ הוּא שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ כו' דְּהָוְיָא בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּפ' ג' שֶׁאָכְלוּ (בְּרָכוֹת ד' מו.) וּמַתְחִיל בְּרִבּוֹן הַזָּן בְּבָרוּךְ אע"פ שֶׁסְּמוּכָה לְנִבָּרֵךְ וּמְשַׁנֵּי שַׁנְיָא הִיא שֶׁאִם הָיוּ שְׁנַיִם אוֹכְלִים אֵין אוֹמֵר נְבָרֵךְ וּפְרִיךְ וַהֲרֵי הַזָּן פִּי' שֶׁאוֹמֵר אַחֲרָיו נוֹדֶה לְךָ וְאֵין פּוֹתֵחַ בְּבָרוּךְ אע"פ שֶׁפְּעָמִים אֵינָהּ סְמוּכָה לִבְרַכַּת הַזָּן כְּשֶׁרָצוּ הַשְּׁנַיִם לְזַמֵּן וְהַשְּׁלִישִׁי מַפְסִיק לְרַב שֵׁשֶׁת עַד הַזָּן צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ וַהֲלָכָה כְּרַב שֵׁשֶׁת בְּאַסּוּרֵי וּכְשֶׁיְּזַמֵּר סְעֻדָּתוֹ קָאָמַר הָתָם בְּסוֹף . שְׁמַעְתָּא דְּרַבָּנָן אָמְרִי יַחֲזֹר לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק קְשָׁיָא וְעוֹד פְּרִיךְ וַהֲרֵי הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב פִּי' בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן דְּסְמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ וּפוֹתַחַת בְּבָרוּךְ וּפוֹתַחַת בְּבָרוּךְ שָׁנְיָא בִּינְתָהּ תִּקְּנוּהָ וּפְרִיךְ וַהֲרֵי קִדּוּשׁ פֵּרוּשׁ דְּסְמוּכָה לְבוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן וּפוֹתַחַת בְּבָרוּךְ שַׁנְיָא הִיא שֶׁאִם הָיָה אוֹכֵל מִבְּעוֹד יוֹם עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ הַיּוֹם אֵינוֹ מְבָרֵךְ בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן וּפְרִיךְ וַהֲרֵי קִדּוּשׁ שֶׁל שַׁחוֹתֶמֶת בְּבָרוּךְ וְסַלְקָא דַּעְתָּךְ דְּכֻלָּהּ הוֹדָאָה הִיא וְהָוְיָא כִּבְרַכַּת פֵּרוֹת וּמְצוֹת א"ר יוֹנָה טֶפֶס בְּרָכָה כָּךְ הִיא דְּאָמַר ר' יוּדָן מַטְבֵּעַ קָצָר פּוֹתֵחַ בְּבָרוּךְ וְאֵינוֹ חוֹתֵם בְּבָרוּךְ מַטְבֵּעַ אָרֹךְ פּוֹתֵחַ בָּרוּךְ וְחוֹתֵם בְּבָרוּךְ פִּי' וְקִדּוּשׁ הוּא מַטְבֵּעַ אָרֹךְ וְיֵשׁ הֶפְסֵק שֶׁאוֹמֵר כִּי הוּא יוֹם תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קֹדֶשׁ וּלְכָךְ חוֹתֵם בְּבָרוּךְ: **הַטּוֹב** וְהַמֵּטִיב פּוֹתֵחַ וְאֵינוֹ חוֹתֵם בְּבָרוּךְ וא"ת וַהֲלֹא אֲרֻכָּה הִיא וְעוֹד דר"ת פִּי' שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר ג' גְּמוּלוֹת ג' הַטָּבוֹת כְּמוֹ ג' מַלְכִיּוֹת דְּאָמַר בִּבְרָכוֹת (ד' מט.) צְרִיכָה ב' מַלְכִיּוֹת לָבַד מִדִּידֵהּ וי"ל שֶׁאֵין זֶה אֲרִיכוּת אֶלָּא שֶׁמְּקַיִּר שֵׁם שָׁמַיִם בְּהַרְבֵּה לְשׁוֹנוֹת מַלְכֵּנוּ יוֹצְרֵנוּ קְדוּשֵׁנוּ קְדוּשׁ יַעֲקֹב רוֹעֵנוּ כו' וְאֵין רָאוּי לַחְתֹּם בְּבָרוּךְ:

מסורת הש"ס

א חולין פו:
ב שבת קיג.
ג שבת סב:
ד תוספתא ברכות; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

גליון הש"ס

ברשב"ם ד"ה כשם שקובעת וכו' שלא נגמרה מלאכתו. עי' ביצה דף לד ע"ב ודף לה ע"א:

קַשְׁיָא לְעַלָּא שֶׁפֵּתַח בְּבָרוּךְ וְלֹא חָתַם: הוֹדָאָה הִיא וְאֵין בָּהּ הֶפְסֵק דִּבֵּר אַחֵר לֹא הֶפְסֵק תְּחִנָּה וְלֹא הֶפְסֵק רְצוּי הִלְכָּךְ בְּפִתְיְחָתָן סָגֵי וְלָא דָּמֵי לְבִרְכַּת קִדּוּשׁ לְסַפֵּר בְּשַׁבָּת וּבִרְכַּת יוֹצֵר אוֹר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הֶפְסֵק תְּחִנָּה כְּגוֹן בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וּבִרְכַּת אָבוֹת יֵשׁ בָּהּ רְצוּי לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִפְתֹּחַ וּלְסַיֵּם בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם: הָווּ יְתֵבִי בִּסְעוּדְתָא בְּעָרֵב שַׁבָּת וְהֶאֱרִיכוּ בָּהּ עַד שֶׁחֲשֵׁכָה: וְנַפְסִיק בַּעֲקִירַת הַשֻּׁלְחָן: וְנִקְבָּעָה לִסְעֻדָּתֵנוּ: לְשַׁבָּתָא לְשֵׁם שַׁבָּת: לָא צְרִיכִיתוּ לְהַפְסִיק בַּעֲקִירַת שֻׁלְחָן כְּדֵי לְהַבְדִּיל בֵּין סְעוּדַת חוֹל לִסְעוּדַת שַׁבָּת: שַׁבָּת הִיא קְבִיעָתָהּ מֵעַצְמָהּ הִיא חֲשׁוּבָה סְעוּדַת שַׁבָּת וְנִבְדֶּלֶת מִסְּעוּדַת חוֹל וְדֵי לָכֶם בִּפְרִיסַת מַפָּה וְקִדּוּשׁ: כְּשֵׁם שֶׁקּוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר אֲפִלּוּ אֲכִילַת עֲרַאי דְּשַׁבָּת חֲשׁוּבָה קְבִיעָה לְמַעֲשֵׂר בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (ד' לד:): כָּךְ קוֹבַעַת לְקִדּוּשׁ שֶׁאֲסוּר לְטָעֹם עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ אַלְמָא מְשַׁחֲשֵׁכָה הִיא חֲשׁוּבָה סְעוּדַת שַׁבָּת מֵאֵלֶיהָ: כָּךְ יְצִיאָתָהּ קוֹבַעַת לְהַבְדָּלָה שֶׁאִם יוֹשְׁבִים עַל הַשֻּׁלְחָן וַחֲשֵׁיכָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אָסוּר לָאֶכֹל עַד שֶׁיַּבְדִּילוּ: וְהֲנֵי מִלֵּי דְּלְהַבְדָּלָה אֵינָהּ קוֹבַעַת לְאַפְסוֹקֵי סְעוּדְתָא אֲבָל מַיָּא לֵית לַן בַּהּ לָא קָפְדֵי אַמַּיָּא כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ? אָמַר לֵיהּ: מִדְּאָמְרִי בְּנֵי רַבִּי חִיָּיא: מִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — מַבְדִּיל וְהוֹלֵךְ כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלּוֹ, הָכָא נָמֵי: מִי שֶׁלֹּא קִידֵּשׁ בְּעָרֵב שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב נָמֵי מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב נָמֵי מַשְׁכַּחַתְּ לְהוּ: זִיל חֲזִי אִי מִקְדִּישׁ יוֹמָא נַפְסִיק וְנִיקְבְּעֵיהּ לְשַׁבְּתָא. אָמַר לְהוּ: לָא צְרִיכִיתוּ — שַׁבְּתָא קָבְעָה נַפְשַׁהּ. דְּאָמַר רַב: כְּשֵׁם שֶׁהַשַּׁבָּת קוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר, כָּךְ שַׁבָּת קוֹבַעַת לְקִידּוּשׁ. [ג]סְבוּר מִינַּהּ כִּי הֵיכִי דְּקָבְעָה לְקִידּוּשׁ כָּךְ קָבְעָה לְהַבְדָּלָה, אָמַר לְהוּ רַב עַמְרָם, הָכִי אָמַר רַב: לְקִידּוּשׁ קוֹבַעַת, וְלֹא לְהַבְדָּלָה קוֹבַעַת. [ב]וְהָנֵי מִילֵּי לְעִנְיַן מִיפְסָק דְּלָא מַפְסְקִינַן, אֲבָל אַתְחוֹלֵי לָא מַתְחֲלִינַן. וּמִיפְסָק נָמֵי לָא אָמַרַן אֶלָּא בַּאֲכִילָה, אֲבָל בִּשְׁתִיָּה — לָא. [ג]וּשְׁתִיָּה נָמֵי לָא אָמַרַן אֶלָּא בְּחַמְרָא וְשִׁכְרָא, אֲבָל מַיָּא — לֵית לַן בַּהּ. וּפְלִינָא דְּרַב הוּנָא. דְּרַב הוּנָא חַזְיֵיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דְּשָׁתֵה מַיָּא קוֹדֶם הַבְדָּלָה. אָמַר לֵיהּ: לָא מִיסְתְּפֵי מָר מֵאַסְכָּרָה? דְּתָנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא: כָּל הַטּוֹעֵם כְּלוּם קוֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל — מִיתָתוֹ בְּאַסְכָּרָה. רַבָּנַן דְּבֵי רַב אָשֵׁי לָא קָפְדֵי אַמַּיָּא. [ה]בָּעָא מִינֵּיהּ רָבִינָא מֵרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מִי שֶׁלֹּא קִידֵּשׁ בְּעָרֵב שַׁבָּת מַהוּ שֶׁיְּקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ? אָמַר לֵיהּ: מִדְּאָמְרִי בְּנֵי רַבִּי חִיָּיא: מִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — מַבְדִּיל וְהוֹלֵךְ כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלּוֹ, הָכָא נָמֵי: מִי שֶׁלֹּא קִידֵּשׁ בְּעָרֵב שַׁבָּת — מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ. אֵיתִיבֵיהּ: ״דְּאִי״ לָא קָתָנֵי. [ז]אֵיתִיבֵיהּ: כְּבוֹד יוֹם וּכְבוֹד לַיְלָה כְּבוֹד יוֹם קוֹדֶם. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד — אוֹמֵר עָלָיו קִידּוּשׁ

בְּמָקוֹם חֲנָךְ כְּדְאָמְרִינַן (כְּתֻבּוֹת ד' ל:) מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב חֲנָךְ אוֹ טוֹבֵעַ בַּנָּהָר אוֹ מֵת בְּסִרוֹנְכֵי וְהֵינוּ אַסְכָּרָה:

קַשְׁיָא לְעַלָּא לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֶס דְּפֵרֵשׁ לְעֵיל דְּלָא אָמַר אֶלָּא הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל וְתוּ לָא קָשֶׁה מַאי ס"ד דְּמַקְשֶׁה הָא פְּשִׁיטָא דְּלִבְרֵכַת הַפֵּרוֹת דָּמֵיָא דְּאֵין לְךָ קָצָרָה יוֹתֵר מִזּוֹ וְעוֹד לֵימָא דְּסָבַר עַלָּא כְּר' יְהוּדָה הַנָּשִׂיא דְּמַשְׁמַע נָמֵי דְּלָא חֲיֵי חֲתִים וְנִרְאֶה דְּעַלָּא אָמַר נָמֵי כָּל שְׁאָר הַבְדָּלוֹת וַאֲשֶׁתֵּק בְּלָא חֲתִימָה וס"ד דְּמַקְשֶׁה כֵּיוָן דַּאֲרַכָּה הִיא קָצַת הָוֶה לַיהּ לְמִחְתַּם בְּבָרוּךְ מִדֵּי דַּהֲוָה אַקִּדּוּשׁ שְׁחוֹתְמִין בָּהּ אע"ג דְּהוֹדָאָה הִיא כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֲרִיכוּת קָצַת וּמְשַׁנֵּי דְּדָמֵיָא שַׁפִּיר לִבְרֵכַת פֵּרוֹת וְכֵן מַשְׁמַע דְּרַב יְהוּדָה לֹא הָיָה שׁוֹאֵל אֶלָּא לַדַּע אִם יַחְתֹּם אוֹ כָּרֵב אוֹ כִּשְׁמוּאֵל: כָּךְ קוֹבַעַת לְקִדּוּשׁ שֶׁאָסוּר לָאֶכֹל בְּלֹא קִדּוּשׁ אֲפִילּוּ הִתְחִיל לָאֶכֹל מִבְּעוֹד יוֹם וה"נ קוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר אַפֵּי' הִתְחִיל לָאֶכֹל עֲרַאי מִבְּעוֹד יוֹם כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן (בֵּיצָה ד' לָה.) הָיָה אוֹכֵל בַּאֲשָׁכוֹל וְחַשֵּׁכָה לוֹ שַׁבָּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יִגְמֹר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר לֹא יִגְמֹר: והנ"מ דְּאָכְלוּ וְשָׁתוּ מֵעִקָּרָא מַשְׁמַע שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים בְּשַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וְתַמָּהּ שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לָאֶכֹל בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב וְגַם ר"ת כָּעַס עַל רַבֵּינוּ מְשֻׁלָּם שֶׁהִנְהִיג לָאֶכֹל בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב דְּאָמַר בַּמִּדְרָשׁ הַשּׁוֹתֶה מַיִם בְּשַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת גּוֹזֵל אֶת קֵרוֹבָיו

קִידּוּשׁ

**קַשְׁיָא לְעוֹלָא! אָמַר לָךְ עוּלָּא: הָא נָמֵי כְּבִרְכַּת הַמְּזוֹנוֹת דָּמְיָא, בִּרְכַּת הַמְּזוֹנוֹת מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּהוֹדָאָה הִיא — הָא נָמֵי הוֹדָאָה הִיא. [א]אב(א)רַב חֲנַנְיָא בַּר שֶׁלֶמְיָא וְתַלְמִידֵי דְּרַב הָווּ יָתְבִי בְּסָעוּדְתָּא, וְקָאֵי עֲלַיְיהוּ רַב הַמְנוּנָא סָבָא. אָמְרוּ לֵיהּ: זִיל חֲזִי אִי מִקְדִּישׁ יוֹמָא נַפְסִיק וְנִיקְבְּעֵיהּ לְשַׁבְּתָא. אָמַר לְהוּ: לָא צְרִיכִיתוּ — שַׁבְּתָא קָבְעָה נַפְשַׁהּ. דְּאָמַר רַב: כְּשֵׁם שֶׁהַשַּׁבָּת קוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר, כָּךְ שַׁבָּת קוֹבַעַת לְקִידּוּשׁ. [ג]סְבוּר מִינַּהּ כִּי הֵיכִי דְּקָבְעָה לְקִידּוּשׁ כָּךְ קָבְעָה לְהַבְדָּלָה, אָמַר לְהוּ רַב עַמְרָם, הָכִי אָמַר רַב: לְקִידּוּשׁ קוֹבַעַת, וְלֹא לְהַבְדָּלָה קוֹבַעַת. [ב]וְהָנֵי מִילֵּי לְעִנְיַן מִיפְסָק דְּלָא מַפְסְקִינַן, אֲבָל אַתְחוֹלֵי לָא מַתְחֲלִינַן. וּמִיפְסָק נָמֵי לָא אָמַרַן אֶלָּא בַּאֲכִילָה, אֲבָל בִּשְׁתִיָּה — לָא. [ג]וּשְׁתִיָּה נָמֵי לָא אָמַרַן אֶלָּא בְּחַמְרָא וְשִׁכְרָא, אֲבָל מַיָּא — לֵית לַן בַּהּ. וּפְלִינָא דְּרַב הוּנָא. דְּרַב הוּנָא חַזְיֵיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דְּשָׁתֵה מַיָּא קוֹדֶם הַבְדָּלָה. אָמַר לֵיהּ: לָא מִיסְתְּפֵי מָר מֵאַסְכָּרָה? דְּתָנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא: כָּל הַטּוֹעֵם כְּלוּם קוֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל — מִיתָתוֹ בְּאַסְכָּרָה. רַבָּנַן דְּבֵי רַב אָשֵׁי לָא קָפְדֵי אַמַּיָּא. [ה]בָּעָא מִינֵּיהּ רָבִינָא מֵרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מִי שֶׁלֹּא קִידֵּשׁ בְּעָרֵב שַׁבָּת מַהוּ שֶׁיְּקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ? אָמַר לֵיהּ: מִדְּאָמְרִי בְּנֵי רַבִּי חִיָּיא: מִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — מַבְדִּיל וְהוֹלֵךְ כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלּוֹ, הָכָא נָמֵי: מִי שֶׁלֹּא קִידֵּשׁ בְּעָרֵב שַׁבָּת — מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ. אֵיתִיבֵיהּ: כְּבוֹד יוֹם וּכְבוֹד לַיְלָה כְּבוֹד יוֹם קוֹדֶם. [ז]וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד — אוֹמֵר עָלָיו קִידּוּשׁ

וְהָאֱרִיכוּ בָּהּ עַד שֶׁחֲשֵׁכָה: וְנַפְסִיק בַּעֲקִירַת שֻׁלְחָן: וְנִקְבָּעָה לִסְעֻדָּתֵנוּ: בְּשַׁבָּתָא לְשֵׁם שַׁבָּת: לָא צְרִיכִיתוּ לְהַפְסִיק בַּעֲקִירַת שֻׁלְחָן כְּדֵי לְהַבְדִּיל בֵּין סְעוּדַת חוֹל לִסְעוּדַת שַׁבָּת: שַׁבָּת הִיא קְבִיעָתָהּ מֵעַצְמָהּ הִיא חֲשׁוּבָה סְעוּדַת שַׁבָּת וְנִבְדֶּלֶת מִסְּעוּדַת חוֹל וְדֵי לָכֶם בִּפְרִיסַת מַפָּה וְקִדּוּשׁ: כְּשֵׁם שֶׁקּוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר אֲפִלּוּ אֲכִילַת עֲרַאי דְּשַׁבָּת חֲשׁוּבָה קְבִיעָה לְמַעֲשֵׂר בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (ד' לד:): כָּךְ קוֹבַעַת לְקִדּוּשׁ שֶׁאָסוּר לְטָעֹם עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ אַלְמָא מְשַׁחֲשֵׁכָה הִיא חֲשׁוּבָה סְעוּדַת שַׁבָּת מֵאֵלֶיהָ: כָּךְ יְצִיאָתָהּ קוֹבַעַת לְהַבְדָּלָה שֶׁאִם יוֹשְׁבִים עַל הַשֻּׁלְחָן וַחֲשֵׁיכָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אָסוּר לָאֶכֹל עַד שֶׁיַּבְדִּילוּ: וְהֲנֵי מִלֵּי דְּלְהַבְדָּלָה אֵינָהּ קוֹבַעַת לְאַפְסוֹקֵי סְעוּדְתָא אֲבָל אַתְחוֹלֵי לָא מַתְחֲלִינַן: הָנֵי מִלֵּי דְּאַכִּילָה אֲבָל מַיָּא לֵית לַן בַּהּ לָא קָפְדֵי אַמַּיָּא כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ? אָמַר לֵיהּ: מִדְּאָמְרִי בְּנֵי רַבִּי חִיָּיא: מִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — מַבְדִּיל וְהוֹלֵךְ כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלּוֹ, הָכָא נָמֵי: מִי שֶׁלֹּא קִידֵּשׁ בְּעָרֵב שַׁבָּת — מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ. אֵיתִיבֵיהּ: כְּבוֹד יוֹם וּכְבוֹד לַיְלָה כְּבוֹד יוֹם קוֹדֶם. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד — אוֹמֵר עָלָיו קִידּוּשׁ בְּמָקוֹם חֲנָךְ כְּדְאָמְרִינַן (כְּתֻבּוֹת ד' ל:) מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב חֲנָךְ אוֹ טוֹבֵעַ בַּנָּהָר אוֹ מֵת בְּסִרוֹנְכֵי וְהֵינוּ אַסְכָּרָה: סְעוּדַת חוֹל לְסַעֲדַתְהּ שַׁבָּת: שַׁבָּת הִיא קְבִיעָתָהּ מֵעַצְמָהּ הִיא חֲשׁוּבָה סְעוּדַת שַׁבָּת וְנִבְדֶּלֶת מִסְּעוּדַת חוֹל וְדֵי לָכֶם בִּפְרִיסַת מַפָּה וְקִדּוּשׁ: כְּשֵׁם שֶׁקּוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר אֲפִלּוּ אֲכִילַת עֲרַאי דְּשַׁבָּת חֲשׁוּבָה קְבִיעָה לְמַעֲשֵׂר בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (דף לד:) מִשּׁוּם דְּהַוֵי עֹנֶג אַפֵּי' סְעוּדַת כָּל שֶׁהוּא קָבֵעַ הוּא וְאֵין אוֹכְלִין בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ עֲרַאי מִתְּבוּאָה שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלַּאכְתָּהּ לְמַעֲשֵׂר אֶלָּא אִם כֵּן עֹשֶׂר מֵעָרֵב שַׁבָּת: קוֹבַעַת לְקִדּוּשׁ שֶׁאָסוּר לְטָעֹם עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ אַלְמָא מְשַׁחֲשֵׁכָה הִיא חֲשׁוּבָה אֲכִילַת שַׁבָּת מֵאֵלֶיהָ: כָּךְ קוֹבַעַת לְהַבְדָּלָה כָּךְ יְצִיאָתָהּ קוֹבַעַת לְהַבְדָּלָה שֶׁאִם יוֹשְׁבִין עַל הַשֻּׁלְחָן וַחֲשֵׁיכָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אָסוּר לָאֶכֹל עַד שֶׁיַּבְדִּילוּ וא"פ שֶׁלֹּא הִפְסִיקוּ סְעֻדָּתָן פּוֹרֵס מַפָּה וּמַבְדִּיל שֶׁיְּצִיאַת שַׁבָּת אוֹסָרְתָן בַּאֲכִילָה וְקוֹבַעְתָן לְהַבְדָּלָה: הַבְדָּלָה אֵינָהּ קוֹבַעַת שֶׁהִתְחִיל בְּסְעוּדַת שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם וָהוּ כְּבוֹד שַׁבָּת שֶׁיְּהֵא גּוֹמֵר סְעֻדָּתוֹ אַף לְאַחַר שֶׁהֶחְשִׁיךְ וּלְאַחַר שֶׁגָּמַר סְעֻדָּתוֹ יַבְדִּיל: וְהָנֵי מִלֵּי דְּהַבְדָּלָה אֵינָהּ קוֹבַעַת לְאַפְסוֹקֵי סְעוּדְתָא אֲבָל לְאַתְחוֹלֵי לָא מַתְחֲלִינַן: וְהָנֵי מִלֵּי דְּלָא מַפְסְקִי לַאֲכִילָה אֲבָל לְשָׁתְיָה לָאו דָּבָר חָשׁוּב הוּא וּמַפְסִיק וּמַבְדִּיל: וְלָא אָמַרַן אַתְחוֹלֵי לָא אֶלָּא חַמְרָא וְשִׁכְרָא אֲבָל מַיָּא לֵית לַן בַּהּ לָא קָפְדֵי אַמַּיָּא קַמֵּי הַבְדָּלָה אֲבָל קַמֵּי קִדּוּשָׁא קָפְדֵי מִשּׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת וְהָכִי הִלְכָתָא וְשָׁמְעִינַן נָמֵי שֶׁאִם הָיוּ סוֹעֲדִים בְּשַׁבָּת וְהֶחְשִׁיךְ גּוֹמְרִין כָּל סְעֻדָּתָן וּמְזַמְּנִין וְאַחַר כָּךְ מַבְדִּיל וְהוֹלֵךְ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלּוֹ עַד רְבִיעִי בְּשַׁבָּת כְּדִלְקַמָּן: הַזָּכָרָה בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן רָצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ וּבְיוֹם טוֹב יַעֲלֶה וְיָבֹא: כְּבוֹד יוֹם וּכְבוֹד לַיְלָה אִם (יֵשׁ) לוֹ יַיִן הַרְבֵּה לְסָעוּדָה אַחַת אוֹ מְיֻגָּדִים יְנִיחֵם עַד הַיּוֹם: קַשְׁיָא לְעַלָּא שֶׁפֵּתַח בְּבָרוּךְ וְלֹא חָתַם: הָא נָמֵי הוֹדָאָה הִיא וְאֵין בָּהּ הֶפְסֵק דִּבֵּר אַחֵר לֹא הֶפְסֵק תְּחִנָּה וְלֹא הֶפְסֵק רְצוּי הִלְכָּךְ בְּפִתְיְחָתָן סָגֵי וְלָא דָּמֵי לְבִרְכַּת קִדּוּשׁ לְסַפֵּר בְּשַׁבָּת וּבִרְכַּת יוֹצֵר אוֹר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הֶפְסֵק תְּחִנָּה כְּגוֹן בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ וּבִרְכַּת אָבוֹת יֵשׁ בָּהּ דִּבְרֵי רְצוּי וְצָרִיךְ לִפְתֹּחַ וּלְסַיֵּם בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם: הָווּ יְתֵבִי בִּסְעוּדְתָא עָרֵב שַׁבָּת וְהָאֱרִיכוּ בָּהּ עַד שֶׁחֲשֵׁכָה: וְנַפְסִיק בַּעֲקִירַת שֻׁלְחָן: וְנִקְבָּעָה לִסְעֻדָּתֵנוּ: בְּשַׁבָּתָא לְשֵׁם שַׁבָּת: לָא צְרִיכִיתוּ לְהַפְסִיק בַּעֲקִירַת שֻׁלְחָן כְּדֵי לְהַבְדִּיל בֵּין סְעוּדַת חוֹל לִסְעוּדַת שַׁבָּת: שַׁבָּת הִיא קְבִיעָתָהּ מֵעַצְמָהּ הִיא חֲשׁוּבָה סְעוּדַת שַׁבָּת וְנִבְדֶּלֶת מִסְּעוּדַת חוֹל וְדֵי לָכֶם בִּפְרִיסַת מַפָּה וְקִדּוּשׁ: כְּשֵׁם שֶׁקּוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר אֲפִלּוּ אֲכִילַת עֲרַאי דְּשַׁבָּת חֲשׁוּבָה קְבִיעָה לְמַעֲשֵׂר בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (דף לד:) מִשּׁוּם דְּהַוֵי עֹנֶג אַפֵּי' סְעוּדַת כָּל שֶׁהוּא קָבֵעַ הוּא וְאֵין אוֹכְלִין בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ עֲרַאי מִתְּבוּאָה שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּהּ לְמַעֲשֵׂר אֶלָּא אִם כֵּן עֹשֶׂר מֵעָרֵב שַׁבָּת: קוֹבַעַת לְקִדּוּשׁ שֶׁאָסוּר לְטָעֹם עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ אַלְמָא מְשַׁחֲשֵׁכָה הִיא חֲשׁוּבָה אֲכִילַת שַׁבָּת מֵאֵלֶיהָ: כָּךְ קוֹבַעַת לְהַבְדָּלָה כָּךְ יְצִיאָתָהּ קוֹבַעַת לְהַבְדָּלָה שֶׁאִם יוֹשְׁבִין עַל הַשֻּׁלְחָן וַחֲשֵׁיכָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אָסוּר לָאֶכֹל עַד שֶׁיַּבְדִּילוּ וא"פ שֶׁלֹּא הִפְסִיקוּ סְעֻדָּתָן פּוֹרֵס מַפָּה וּמַבְדִּיל שֶׁיְּצִיאַת שַׁבָּת אוֹסָרְתָן בַּאֲכִילָה וְקוֹבַעְתָן לְהַבְדָּלָה: הַבְדָּלָה אֵינָהּ קוֹבַעַת שֶׁהִתְחִיל בְּסְעוּדַת שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם וָהוּ כְּבוֹד שַׁבָּת שֶׁיְּהֵא גּוֹמֵר סְעֻדָּתוֹ אַף לְאַחַר שֶׁהֶחְשִׁיךְ וּלְאַחַר שֶׁגָּמַר סְעֻדָּתוֹ יַבְדִּיל: וְהָנֵי מִלֵּי דְּהַבְדָּלָה אֵינָהּ קוֹבַעַת לְאַפְסוֹקֵי סְעוּדְתָא אֲבָל לְאַתְחוֹלֵי לָא מַתְחֲלִינַן: וְהָנֵי מִלֵּי דְּלָא מַפְסְקִי לַאֲכִילָה אֲבָל לְשָׁתְיָה לָאו דָּבָר חָשׁוּב הוּא וּמַפְסִיק וּמַבְדִּיל: וְלָא אָמַרַן אַתְחוֹלֵי לָא אֶלָּא חַמְרָא וְשִׁכְרָא אֲבָל מַיָּא לֵית לַן בַּהּ לָא קָפְדֵי אַמַּיָּא קַמֵּי הַבְדָּלָה אֲבָל קַמֵּי קִדּוּשָׁא קָפְדֵי מִשּׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת וְהָכִי הִלְכָתָא וְשָׁמְעִינַן נָמֵי שֶׁאִם הָיוּ סוֹעֲדִים בְּשַׁבָּת וְהֶחְשִׁיךְ גּוֹמְרִין כָּל סְעֻדָּתָן וּמְזַמְּנִין וְאַחַר כָּךְ מַבְדִּיל וְהוֹלֵךְ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלּוֹ עַד רְבִיעִי בְּשַׁבָּת כְּדִלְקַמָּן: הַזָּכָרָה בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן רָצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ וּבְיוֹם טוֹב יַעֲלֶה וְיָבֹא: שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב הַיְמִים וְלֹא הַלֵּילוֹת: אֵין בָּהֶן קְדֻשָּׁה עַל הַכּוֹס כִּי אִם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן לְבַד: דְּאִי לָא קָתָנֵי דְּתַנָּא לֹא בָּא לְהוֹרוֹת לָנוּ דִּין אָדָם הַפּוֹשֵׁעַ אוֹ שֶׁאֵרַע לוֹ מִקְרֶה וְלֹא קָיֵים דִּבְרֵי חֲכָמִים: כְּבוֹד יוֹם וּכְבוֹד לַיְלָה אִם אֵין לוֹ יַיִן הַרְבֵּה לִסְעוּדָה אוֹ מְיֻגָּדִים יְנִיחֵם עַד הַיּוֹם:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' רצא סע' ד:
ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' יב:
ג סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' רצט סע' א:
ד מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' יב:
ה סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' ערא סע' ח:
ו מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ד:
ז טוש"ע או"ח סי' ערא סע' ג:
ח מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ד:

קִידּוּשׁ הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁקִּידּוּשׁ הַיּוֹם קוֹדֵם לִכְבוֹד יוֹם (וּכְבוֹד לַיְלָה). וְאִם אִיתָא — לִישַׁבְקֵיהּ עַד לְמָחָר, וְלֶיעְבֵּיד בֵּיהּ תַּרְתֵּי! אֲמַר לֵיהּ: חֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ. [אב(א)]וּמִי אָמְרִינַן חֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ? וְהָא תַּנְיָא: הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְעַל הַמָּאוֹר וְעַל הַבְּשָׂמִים, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר הַבְדָּלָה עַל הַכּוֹס. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד — מַנִּיחוֹ עַד לְאַחַר הַמָּזוֹן וּמְשַׁלְשְׁלָן כּוּלָּן לְאַחֲרָיו, וְלָא אָמְרִינַן חֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ! [(ב)]אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא לָא חַכִּימָאָה אֲנָא, וְלָא חוֹזָאָה אֲנָא, וְלָא יְחִידָאָה אֲנָא, אֶלָּא גַּמְרָנָא וְסַדְרָנָא אֲנָא, וְכֵן מוֹרִין בְּבֵי מִדְרְשָׁא כְּווֹתִי. שָׁאנֵי לַן בֵּין עַיּוּלֵי יוֹמָא לְאַפּוֹקֵי יוֹמָא: עַיּוּלֵי יוֹמָא — כָּל כַּמָּה דְּמַקְדְּמִינַן לֵיהּ עֲדִיף, וּמְחַבְּבִינַן לֵיהּ. אַפּוֹקֵי יוֹמָא — מְאַחֲרִינַן לֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּלָא לֶיהֱוֵי עֲלַן כְּטוּנָא. [גד]שְׁמַע מִינַּהּ מִיהָא מַתְנִיתָא תַּמְנֵי. שְׁמַע מִינַּהּ: הַמַּבְדִּיל בִּתְפִלָּה — צָרִיךְ שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס. [הח]וּשְׁמַע מִינַּהּ: בְּרָכָה טְעוּנָה כּוֹס. וּשְׁמַע מִינַּהּ: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שִׁיעוּר. [ט] [י]וּשְׁמַע מִינַּהּ: הַמְבָרֵךְ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעוֹם. וּשְׁמַע מִינַּהּ: טְעָמוֹ — פְּגָמוֹ. וּשְׁמַע מִינַּהּ: טָעַם מַבְדִּיל.

וּשְׁמַע

וְלָא אָמְרִינַן חֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ דְּלָא מַבְדִּיל מִקַּמֵּי סְעוּדְתָא דְּהָוֵי שְׁעַת הַבְדָּלָה: לָא חַכִּימָא אֲנָא דְּלָא אָמֵינָא לֵיהּ אֲנָא מִדַּעְתַּאי לְהָא דַּחֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ: וְלָא חוֹזָאָה אֲנָא מַגִּיד: וְלָא אָמֵינָא לֵיהּ מִשְּׁמֵהּ דְּגַבְרָא יְחִידָאָה: אֶלָּא גַּמְרָנָא אֲנָא כָּךְ שָׁמַעְתִּי בִּישִׁיבָה: וְסַדְרָנָא אֲנָא מְסַדֵּר שְׁמוּעוֹת לִפְנֵי רַבּוֹתַי תָּמִיד: עַיּוּלֵי יוֹמָא מְחַבְּבִינָא לֵיהּ וְעָבְדִינַן קִדּוּשׁ מֵאֶרְתָּא כִּי הֵיכִי דְּלִנַקְטֵהּ עִלָּוַן הִיא: אִפּוּקֵי יוֹמָא כְּגוֹן אַבְדָּלְתָּא: מְאַחֲרִינַן לֵיהּ הֵיכָא דְּאֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד עַד לְאַחַר הַמָּזוֹן: שְׁמַע מִנַּהּ הַמַּבְדִּיל בִּתְפִלָּה כו' דְּקָתָנֵי הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מַבְדִּיל אַף עַל גַּב דִּסְתָם בְּנֵי אָדָם מַבְדִּילִין בִּתְפִלָּה: וש"מ בְּרָכָה טְעוּנָה כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן: וּשְׁמַע מִנָּהּ (בִּרְכַּת הַמָּזוֹן) [כּוֹס] שֶׁל בְּרָכ' צָרִיךְ שִׁעוּר דְּאִי לֹא צָרִיךְ שִׁעוּר לְחַלְקֵהּ לִתְרֵי: וּשְׁמַע מִנָּהּ צָרִיךְ הַמְבָרֵךְ שֶׁיִּטְעֹם דְּאִי לָא טָעִים לֵיהּ לִיבָרֵךְ עָלֶיהָ תְּרֵי זִמְנֵי: וּשְׁמַע מִנַּהּ טְעָמוֹ פְּגָמוֹ כְּבָר מִבִּרְכַּת הַמָּזוֹן: קִדּוּשׁ הַיּוֹם קִדּוּשׁ הַלַּיְלָה שֶׁמְּקַדְּשִׁין אֶת הַיּוֹם עַל הַכּוֹס בַּלַּיְלָה קֹדֶם לִכְבוֹד יוֹם שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה אוֹתוֹ בְּאֶמְצַע סְעוּדָה אֶלָּא יְקַדֵּשׁ בּוֹ בַּלַּיְלָה קֹדֶם אֲכִילָה: וְלַעֲבֵד בֵּהּ תַּרְתֵּי קִדּוּשׁ הַיּוֹם וְהָוֵי נָמֵי כְּבוֹד הַיּוֹם קְצָת אע"פ שֶׁאֵינָהּ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה: חֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ כִּדְאָמַר בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף סח:) שֶׁהֲרֵי הֶקְטֵר חֲלָבִים וְאֵבָרִים כְּשֵׁרִים כָּל הַלַּיְלָה וְאֵין מַמְתִּינִין לָהֶם בְּשַׁבָּת עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ שֶׁנֶּא' (בְּמִדְבַּר ח) עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ הִלְכָּךְ יְקַדֵּשׁ בּוֹ בַּלַּיְלָה וְלֹא יַמְתִּין בּוֹ עַד מָחָר: וּמִי אָמְרִינַן גַּבֵּי בְּרָכָה חֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ: וּמְשַׁלְשְׁלָן כֻּלָּן לְאַחֲרָיו לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן יַיִן נֵר בְּשָׂמִים וְהַבְדָּלָה כב"ש אַלִּיבָּא דר' יְהוּדָה וְהָכִי מְפָרְשִׁי' לְקַמֵּהּ וְלֹא אָמַר חֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ דְּלָא מַבְדִּיל מִקַּמֵּי מָזוֹן דְּהָוְיָא שְׁעַת הַבְדָּלָה: לָא חַכִּימָא אֲנָא לָא אָמֵינָא לָהּ מִדַּעְתַּאי לְהָא דַּחֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ: וְלָא חוֹזָאָה אֲנָא מַגִּיד: וְלָא אָמֵינָא לָהּ מִשְּׁמֵהּ דְּגַבְרָא יְחִידָאָה: אֶלָּא גַּמְרָנָא אֲנָא כָּךְ שָׁמַעְתִּי בִּישִׁיבָה: וְסַדְרָנָא אֲנָא מְסַדֵּר שְׁמוּעוֹתַי לִפְנֵי רַבּוֹתַי כָּךְ מְפָרֵשׁ רַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה וּבְתַלְמִידֵי רַבֵּינוּ יִצְחָק כָּתַב ה"ג לָא חַכִּימָא וְלָא גַּמְרָנָא אֲנָא אֶלָּא מְסַדְּרָנָא אֲנָא ונ"ל פֵּי' הַדָּבָר כֵּן לָא חַכִּימָא אֲנָא לוֹמַר מַה שֶּׁאָמַרְתִּי מֵעַצְמִי מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ וְגַם לְתָרֵץ חֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ וְלָא גַּמְרָנָא אֲנָא לֹא לָמַדְתִּי דָּבָר זֶה מֵרַבּוֹתַי בְּסֵדֶר קִדּוּשׁ אֶלָּא סַדְרָנָא אֲנָא כָּל סִדְרֵי בִּרְכוֹת קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה נָתַתִּי לֵב בָּהֶן לְבָרֵר אֶת כֻּלָּן לֹא נִתְיַשַּׁבְתִּי עַד שֶׁעָמַדְתִּי עַל עִקָּרָן וְעַל סִדְרָן לְהוֹרוֹת לְעוֹלָם כֵּן: עַיּוּלֵי יוֹמָא מְחַבְּבִינַן לֵיהּ וְעָבְדִין קִדּוּשָׁא מֵאֶרְתָּא כִּי הֵיכִי דְּלִינְקְטֵי עִלָּוַן הַיָּא דַּחֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ וּזְרִיזִין מַקְדִּימִין לְמִצְוָה: אִפּוּקֵי יוֹמָא כְּגוֹן הַבְדָּלָה מְאַחֲרִינַן לֵיהּ הֵיכָא דְּאַשְׁכְּחַן שׁוּם עֲלִילָה לַאֲחוֹרֵיהָ כְּגוֹן הֵיכָא דְּאֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד דִּמְאַחֲרִינַן לֵיהּ עַד לְאַחַר הַמָּזוֹן: שְׁמַע מִנַּהּ הַמַּבְדִּיל בִּתְפִלָּה כו' דְּקָתָנֵי הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מַבְדִּיל ואע"ג דִּסְתָם בְּנֵי אָדָם מַבְדִּילִין בִּתְפִלָּה: ש"מ בְּרָכָה טְעוּנָה כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן: וש"מ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שִׁעוּר רְבִיעִית לוֹג דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי דְּצָרִיךְ שִׁעוּר לְחַלְקִיָּה לִתְרֵי: וש"מ הַמְבָרֵךְ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעֹם אוֹ הוּא אוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוֹמְעִים וּבִשְׁתִיַּת אֶחָד מֵהֶן יָצְאוּ כֻּלָּן כִּדְאָמַר בְּעֵירוּבִין בְּפֶרֶק בְּכָל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף מ:) דְּאָמַר הָתָם לִיבָרֵךְ עָלֶיהָ וְלַינְּחֵיהּ וּמְשַׁנֵּי הַמְבָרֵךְ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעֹם וְלִתְבֵהּ לְיָנוֹקָא לֵית הִלְכְתָא כְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב דְּאָתֵי לְמִסְרַךְ וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים קָאֵי וש"מ דְּהַמְבָרֵךְ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעֹם לְכַתְּחִלָּה וְאִם לֹא טָעַם כִּי אִם אֶחָד מֵהֶן יָצְאוּ כֻּלָּן יְדֵי חוֹבָתָן אֲבָל אֵין מְבָרְכִין עַל הַכּוֹס אִם לֹא יִשְׁתֶּה א' מִמֶּנּוּ וַאֲפִילּוּ בִּשְׁתִיַּת תִּינוֹק שַׁפִּיר דָּמֵי וּמִבָּרַיְתָא זוֹ שָׁמְעִינַן דְּצָרִיךְ שֶׁיִּטְעֹם דְּאִי לָא טָעִים לֵיהּ לִיבָרֵךְ עָלֶיהָ תְּרֵי זִמְנֵי הַבְדָּלָה בִּשְׁעָתָהּ בְּלֹא שְׁתִיָּה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן בִּשְׁעָתָהּ וְיִשְׁתֶּה: וש"מ טַעְמוֹ פְּגָמוֹ לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן מִדְּלָא מַבְדִּיל בְּרֵישָׁא קֹדֶם אֲכִילָה וְשׁוֹתֶה וּמְשַׁיֵּר הַמּוֹתָר לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן: וש"מ טַעַם מַבְדִּיל אַף עַל פִּי שֶׁאָכַל מַבְדִּיל וְלֹא יַמְתִּין עַד לְמָחָר קֹדֶם אֲכִילָה דְּאִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף קו:) טַעַם אֵינוֹ מַבְדִּיל הָכָא לָא גָּרְסִי' טָעַם אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ:

שְׁמַע מִנָּה תַּמְנֵי תֵּימַהּ דַּהֲוָה מָצֵי לְמֵימַר תֵּשַׁע שְׁמַע מִנָּה שֶׁמֻּתָּר לֶאֱכֹל קֹדֶם הַבְדָּלָה כְּשֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד וּלְפֵרוּשׁ רַבֵּינוּ נִסִּים דְּמַיְירֵי כְּשֶׁהִתְחִיל לֶאֱכֹל מִבְּעוֹד יוֹם נִיחָא אַךְ קָשֶׁה עַל פֵּרוּשׁוֹ כִּדְפֵי' לְעֵיל: שְׁמַע מִנָּה הַמַּבְדִּיל בִּתְפִלָּה צָרִיךְ שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס וא"ת בְּפֶרֶק אֵין עוֹמְדִין (בְּרָכוֹת דַּף לג:) דְּאָמַר לֵהּ רָבִינָא לְרָבָא הִלְכְתָא מַאי א"ל כְּקִדּוּשָׁא מַה קִדּוּשָׁא בִּתְפִלָּה וְעַל הַכּוֹס אַף הַבְדָּלָה אַמַּאי לָא פָּשֵׁיט לֵיהּ מִבָּרַיְתָא דְּהָכָא וְי"ל מִשּׁוּם דְּאִיכָּא בָּרַיְתָא הָתָם שֶׁסּוֹבֶרֶת שא"צ לְהַבְדִּיל בִּשְׁנֵיהֶם דְּקָתָנֵי הַמַּבְדִּיל בְּזוֹ וּבְזוֹ יָנוּחוּ לוֹ בְּרָכוֹת עַל רֹאשׁוֹ וְהָכָא דְּמַשְׁמַע לֵיהּ דְּוַדַּאי הִבְדִּיל בִּתְפִלָּה אַף עַל גַּב דְּאִכָּא דְּלָא מַבְדְּלֵי מִדְּאָמַר הַמַּבְדִּיל בְּזֶה וּבְזֶה כו' מִשּׁוּם דְּרֹב בְּנֵי אָדָם מַבְדִּילִים בִּתְפִלָּה: שְׁמַע מִנָּהּ בְּרָכָה טְעוּנָה כּוֹס קְצָת מַשְׁמַע דַּאֲפִילּוּ בְּיָחִיד טְעוּנָה כּוֹס דְּהַנִּכְנָס מַשְׁמַע שֶׁהוּא יְחִידִי וְכֵן מַשְׁמַע לְקַמָּן (פְּסָחִים דַּף קיז:) דְּתְנַן שְׁלִישִׁי אוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְקָאָמַר בגמ' שְׁמַע מִנָּה בהמ"ז טְעוּנָה כּוֹס וְאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת תִּקְנוּ אֲפִלּוּ בִּיחִידִי מִיהוּ יֵשׁ לִדְחוֹת מִשּׁוּם דבהמ"ז טְעוּנָה כּוֹס בַּג' תִּקְנוּ בְּפֶסַח אֲפִלּוּ בְּיָחִיד כּוֹס לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן דְּאִי בְּשׁוּם פַּעַם אֵינָהּ צְרִיכָה מַה עִנְיַן כּוֹס בבהמ"ז הָיָה לָהֶם לְתַקֵּן שִׁיר לְכוֹס שְׁלִישִׁי וְהָעוֹלָם אֵין נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ בהמ"ז עַל הַכּוֹס אֶלָּא בַּג' וְרַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה בֶּן רַבֵּינוּ מֵאִיר אוֹמֵר לְהַטְעִין כּוֹס אֲפִלּוּ בְּיָחִיד וְכֵן מוּכָח בְּמִדְרַשׁ שׁוֹחֵר טוֹב עַל קְרָא דִּשְׁנֵי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ וְעוֹד מוֹכִיחַ מוֹרִי הר"ר יְחִיאֵל דִּטְעוּנָה כּוֹס אֲפִלּוּ בְּיָחִיד דְּאִי אֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס לָמָּה מַנִּיחוֹ אַחַר הַמָּזוֹן יַבְדִּיל לִפְנֵי הַמָּזוֹן וְיֹאכַל כָּל אֶחָד בְּעַצְמוֹ וְאָז לֹא תְּהֵא טְעוּנָה כּוֹס וא"ת לר"ג דְּאָמַר בְּכֵיצַד מְבָרְכִין (בְּרָכוֹת דַּף מד.) דְּכָל ז' מִינִין טְעוּנִין ג' בְּרָכוֹת דְּהַיְנוּ בהמ"ז וְאִם יִצְטָרֵךְ כּוֹס גַּם אוֹתוֹ כּוֹס יִצְטָרֵךְ כּוֹס אַחֵר א"כ לֹא יִפָּטֵר לְעוֹלָם וי"ל דְּלָא תִּקְנוּ כּוֹס אֶלָּא אַחַר סְעוּדַת לֶחֶם ולה"ג שֶׁאֵין לְבָרֵךְ עַל הַגֶּפֶן אַחַר בהמ"ז אָתֵי נָמֵי שַׁפִּיר וְנִרְאֶה דְּכֵן הֲלָכָה דבהמ"ז טְעוּנָה כּוֹס וּבְאֵלּוּ דְּבָרִים (שָׁם דַּף נב.) דְּאִיכָּא בָּרַיְתָא דְּסָבְרָה אֵינָהּ טְעוּנָה מוּקֵי לָהּ הָתָם כְּתַנָּאֵי אַלִּבָּא דב"ש: וש"מ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שִׁעוּר פֵּי' מִדְּאֵינוֹ מְחַלְּקוֹ לְב' כּוֹסוֹת וְתֵמַהּ דְּהָא מִדְּקָתָנֵי אֵין אֶלָּא כּוֹס א' מַשְׁמַע דְּאֵין לוֹ כְּלִי אַחֵר דְּהָכִי אָמְרִי' בִּבְרָכוֹת בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (ג"ז שָׁם) דְּקָאָמַר הָתָם וְסָבְרִי ב"ש בהמ"ז טְעוּנָה כּוֹס וְהִתְנַן בָּא לָהֶם יַיִן אַחַר הַמָּזוֹן וְאֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַ"כ מְבָרֵךְ עַל הַמָּזוֹן מַאי לָאו דִּמְבָרֵךְ עָלֶיהָ וְשָׁתֵי לֵיהּ מִיָּד לָא דִּמְבָרֵךְ וּמַנַּח לֵיהּ וְלָא שָׁתֵי וּמַנִּיחוֹ לבהמ"ז וְהָאָמַר מָר הַמְבָרֵךְ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעֹם דְּטָעֵם לֵהּ בִּידֵהּ שֶׁיַּנִּיחַ מְעַט מִן הַיַּיִן בְּיָדוֹ וְיִשְׁתֶּה וְלֹא יִפְגֹּם וּמַיְירֵי שֶׁאֵין שָׁם רְבִיעִית בְּצִמְצוּם מַשְׁמַע מִדְּמוּקֵי לָהּ בְּטָעִים לֵיהּ בִּידֵהּ וְלָא קָאָמַר שֶׁיַּנִּיחַ הֶתֵּר מֵרְבִיעִית בִּכְלִי אַחֵר מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד הַיְנוּ אֵין לוֹ אֶלָּא כְּלִי אֶחָד וְי"ל דְּהָתָם כֵּיוָן דְּמַיְירֵי דְּאִיכָּא טְפֵי מֵרְבִיעִית א"כ אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד הַיְנוּ עַל כָּרְחָךְ כְּלִי אֶחָד דְּאִי לְעִנְיַן דְּלֵיכָּא שְׁנֵי רְבִיעִית קָאָמַר הֲלֹא א"צ שִׁעוּר לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן לִשְׁתּוֹת דַּאֲפִילּוּ אַמַּשֶּׁהוּ מְבָרֵךְ שֶׁלֹּא יֵהָנֶה בְּלֹא בְּרָכָה וַהֲרֵי יָכוֹל לְבָרֵךְ וְלִשְׁתּוֹת הָעוֹדֵף עַל הָרְבִיעִית וּרְבִיעִית הַנִּשְׁאָר יַנִּיחַ לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֶלָּא אֵין לוֹ אֶלָּא כְּלִי אֶחָד קָאָמַר אֲבָל הָכָא אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד אֵין נִרְאֶה דִּכְלִי אֶחָד קָאָמַר דְּהָא הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ קָתָנֵי שֶׁלֹּא הִתְחִיל לֶאֱכֹל וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִמְצָא כְּלִי אַחֵר דְּמִסְתָּמָא לָא מַיְירֵי בְּגַבְרָא עַרְטִילַאי הִלְכָּךְ ע"כ לְעִנְיַן דְּאֵין לוֹ שְׁנֵי שִׁעוּרִין קָאָמַר וּבִבְרָכוֹת דְּמַיְירֵי בְּבָא לָהֶם יַיִן עַל הַשֻּׁלְחָן אֶפְשָׁר שֶׁאֵין לוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן אֶלָּא כְּלִי אֶחָד: שְׁמַע מִנָּה טַעְמוֹ פְּגָמוֹ נִרְאֶה דס"ד דְּאִיכָּא טְפֵי מֵרְבִיעִית וּמִשּׁוּם דְּלֵיכָּא שְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת קָרֵי לָהּ כּוֹס אֶחָד וְהַשְׁתָּא מוּכָח שַׁפִּיר דְּטַעְמוֹ פְּגָמוֹ אַף עַל גַּב דְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שִׁעוּר דְּנְהִי דְּצָרִיךְ שִׁעוּר יִטְעֹם מְלֹא לוֹגְמָיו הֶתֵּר עַל הָרְבִיעִית וְהָרְבִיעִית יַנִּיחַ לבהמ"ז וְרַב אַשִׁי דָּחֵי דְּמַיְירֵי דְּלֵיכָּא שִׁעוּר טְעִימָה יוֹתֵר מֵרְבִיעִית דְּאִם טַעְמוֹ חָסֵר שִׁעוּרוֹ וּמִיהוּ קָשֶׁה הֵיכִי מוּכָח טַעְמוֹ פְּגָמוֹ מִדְּלָא טָעַם הָעוֹדֵף אַכַּתִּי תִּקְשֵׁי לֵיהּ אַמַּאי לָא טָעִים לֵיהּ בִּידֵהּ אוֹ בִּכְלִי אַחֵר כִּדְאָמַר בְּאֵלּוּ דְּבָרִים וי"ל בְּכוֹס חוֹבָה כְּגוֹן הַבְדָּלָה ובהמ"ז וְקִדּוּשׁ צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת מִכּוֹס שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְבִיעִית הִלְכָּךְ לֹא אֶפְשָׁר לְמִטְעַם בִּידֵהּ אוֹ בִּכְלִי אַחֵר אֲבָל בִּבְרָכוֹת דְּלָא מַיְירֵי בְּכוֹס חוֹבָה אֶפְשָׁר לְתַקֵּן ע"י דְּטָעֵים לֵיהּ בִּידֵהּ: ש"מ טַעַם מַבְדִּיל וְלֹא יַמְתִּין עַד לְמָחָר קֹדֶם אֲכִילָה:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רצט סעי' ד:
ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' יג:
ג סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' רצד סעי' א:
ד מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ו:
ה סמג עשין כז, טוש"ע או"ח סי' ערא סעי' יא:
ו מיי' פז' מהל' ברכות הל' טו:
ז מיי' פז' מהל' ברכות הל' יד:
ח מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ז:
ט סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' רצט סעי' ה:
י מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' טו:
יא מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ז:
יב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' טז:
יג מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ה:

מסורת הש"ס

א תוספתא ברכות; ברכות נב.; לעיל קב:
ב ברכות נב.
ג מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

גליון הש"ס

גמ' וש"מ ברכה טעונה כוס. עי' פ"א מ"ד דדמאי ובר"ש:

[וְאַלְבָּא דְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר מְאוֹר וְאַחַ"כ בְּשָׂמִים: מִשּׁוּם דְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה טָעוּן שְׁעוּר אֲבָל אֵי הָוֶה בֵּהּ טְפֵי מִכַּשָּׁעוּר טָעְמוֹ לֹא פָּגְמוֹ]: קָפִיד לְקַדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֲבָל אִם בָּא לִשְׁתּוֹת מִכּוֹס פָּגוּם מְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַיַּיִן: לְקַדְּשׁוֹ מַשְׁמַע מִשְּׁעָה שֶׁמִּתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם: אֵין לִי אֶלָּא בְּיוֹם לְקַמָּן פָּרִיךְ אַדְרַבָּה עִקַּר קִדּוּשָׁא בַּלֵּילָה הוּא דִּכְנִיסָתוֹ הִיא קִדּוּשָׁא: קִדּוּשָׁא רַבָּא בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן וְאַהֲכִי קָרֵי לֵהּ קִדּוּשָׁא רַבָּה דְּאַבַּלְהוּ קִדּוּשֵׁי אָמְרִי לְהּ: וְאַגִּיד בֵּהּ הָאָרִיךְ בּוֹ: עַד רְבִיעֵי בַּשַּׁבָּת אֲבָל מֵרְבִיעֵי וּלְהַלָּן גַּבֵּי שַׁבָּת הָבָא מִתְחַשֵּׁב: לְעִנְיַן גְּטִין אָמַר לְהּ ה"ז גִּטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְנִי לִי מָאתַיִם זוּז אַחַר הַשַּׁבָּת אוֹ שֶׁאָמַר קֹדֶם הַשַּׁבָּת תִּתְנִי לִי: אֲבָל לֹא עַל הָאוּר אִם לֹא בֵּרַךְ בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שׁוּב אֵינוֹ מְבָרֵךְ: וּשְׁמַע מִנַּהּ אוֹמְרִים ב' קִדּוּשׁוֹת עַל כּוֹס אֶחָד הֵיכָא דְּלֵית לֵהּ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד כִּי הָכָא אע"ג דְּאָמַר לְעֵיל (פְּסָחִים דף קב:) אֵין אוֹמְרִים ב' קִדּוּשׁוֹת עַל כּוֹס אֶחָד הֵיכָא דְּלֵית לֵיהּ שָׁאנֵי כְּדְמְתַרְצִינַן לְעֵיל: וְשָׁמְעַת מִנַּהּ ב"ש הִיא וְאַלְבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר לְעֵיל מְאוֹר וְאַחַ"כ בְּשָׂמִים דְּאִלּוּ לב"ה בְּרִישָׁא בְּשָׂמִים וְאַחַ"כ מְאוֹר וְהָא לֵיכָא לְמֵימַר ר"מ וְאַלְבָּא דב"ה כְּדְאָמַר לְעֵיל וב"ה אוֹמְרִים נֵר וּבְשָׂמִים מְזוֹן וְהַבְדָּלָה וְעַנִי רָבָא זוּ דְּבָרֵי ר"מ הוּא דה"נ פָּרְכִינַן בִּבְרָכוֹת פֶּרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים (בְּרָכוֹת דף נב.) וּמַשְׁנֵי לֹא ס"ד מִדְּקָתָנֵי וּמְשַׁלְשְׁלָן לְאַחַר הַמָּזוֹן מֵאן שָׁמְעַתְּ לֵהּ דְּאִית לֵהּ הָאי סְבָרָא דְּמָזוֹן בְּרֵישָׁא רַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר לְעֵיל מְאוֹר וְאַחַ"כ בְּשָׂמִים וְאַחַ"כ מְאוֹר וְהָא לֵיכָא לְמֵימַר ר"מ וְאַלְבָּא דב"ה כְּדְאָמַר לְעֵיל וב"ה אוֹמְרִים נֵר וּבְשָׂמִים מְזוֹן וְהַבְדָּלָה וְעַנִי רָבָא זוּ דְּבָרֵי ר"מ הוּא דה"נ פָּרְכִינַן בִּבְרָכוֹת פֶּרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים (בְּרָכוֹת דף נב.) וּמַשְׁנֵי לֹא ס"ד מִדְּקָתָנֵי וּמְשַׁלְשְׁלָן לְאַחַר הַמָּזוֹן מֵאן שָׁמְעַתְּ לֵהּ דְּאִית לֵהּ הָאי סְבָרָא דְּמָזוֹן בְּרֵישָׁא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר לֹא נֶחְלְקוּ ב"ש וב"ה עַל הַמָּזוֹן שֶׁבְּתְחִלָּה וְעַל הַבְדָּלָה שֶׁבַּסּוֹף כו' אֶלְמָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא וְאַלְבָּא דב"ש דְּאִלּוּ לר"מ מִי תָּנֵא לֵהּ מְשַׁלְשְׁלָן לְאַחַר הַמָּזוֹן דִּלְדִידֵהּ מָאוֹר בְּרִישָׁא בֵּין לב"ש בֵּין לב"ה וְלֹא מָזוֹן כְּדְאָמַר לְעֵיל זוֹ דִּבְרֵי ר"מ: מִשּׁוּם דְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שְׁעוּר אֲבָל אִי הָוֶה טְפֵי מִכַּשָּׁעוּר וְטָעְמוֹ לֹא פָּגְמוֹ: קָפֵד אַכָּסָא פְּגִימָא וּלְקִדּוּשׁ וּלְהַבְדָּלָה וּלבהמ"ז וּלְכָל בְּרָכוֹת שֶׁתִּקְּנוּ לְסַדְּרָן עַל הַיַּיִן שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ עַל כּוֹס פָּגוּם אֲבָל אִם רוֹצֶה לִשְׁתּוֹת יַיִן צָרִיךְ לְבָרֵךְ בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן שֶׁאִסּוּר לֵהָנוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה וּמִיהוּ אִם אֵין לוֹ אֶלָּא יַיִן פָּגוּם מְקַדֵּשׁ עָלָיו דְּקָפֵד לְכַתְּחִלָּה מַשְׁמַע: אֲפִילּוּ אַחֲבִיתָא חֲבִיּוֹת קְטַנּוֹת אֲבָל אִם חָבִית שֶׁל עֵץ גְּדוֹלָה אֵין לְהַקְפִּיד: אֵין לִי אֶלָּא בְּיוֹם וּלְקַמָּן פָּרִיךְ אַדְרַבָּה עִקַּר קִדּוּשָׁא בְּלֵילְיָא הוּא קִדְּשָׁתוֹ: ה"ג ת"ר זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ זָכְרֵהוּ עַל הַיַּיִן אֵין לִי אֶלָּא בְּיוֹם בַּלֵּילָה מִנַּיִן ת"ל זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בַּלֵּילָה מִנַּיִן תַּלְמוּד לוֹמַר זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ וְתוּ: בַּלֵּילָה מִנַּיִן תַּלְמוּד לוֹמַר זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בַּלֵּילָה וְנָסֵב לֵהּ קְרָא לִימְּמָא הָכִי קָאָמַר זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ זָכְרֵהוּ עַל הַיַּיִן בִּכְנִיסָתוֹ אֵין לִי אֶלָּא בַּלֵּילָה כו': הָכִי קָאָמַר כו' אע"ג דְּאֵין לְפָרֵשׁ לְשׁוֹן הַשְׁנוּי בַּבָּרַיְתָא בְּעִנְיָן זֶה אֶלָּא ע"י שֶׁאָנוּ מְסָרְסִין אוֹתָהּ לְמַפְרֵעַ אַפ"ה לֹא שַׁיָּךְ לְמֵימַר חִסּוּרֵי מִחְסְרָא שֶׁהֲרֵי אֵין חֵסֶר מִמְּנָּה בְּלוּם אֶלָּא שֶׁשָּׁנוּיָה לְמַפְרֵעַ דִּבְמָקוֹם שֶׁהָיָה לוֹ לוֹמַר אֵין לִי אֶלָּא בַּלֵּילָה בַּיּוֹם מִנַּיִן הַתְנָא בְּשִׁמּוּעָתוֹ וְשָׁנָה אֵין לִי אֶלָּא בְּיוֹם בַּלֵּילָה מִנַּיִן הִלְכָךְ לֹא שַׁיָּךְ לְמֵימַר חִסּוּרֵי מִחְסְרָא: בְּיוֹם מַאי מְבָרֵךְ דְּאִי אָמְרַתְּ מֵרִישָׁא וְהַתְנָא שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֵין בָּהֶן קִדּוּשָׁה עַל הַכּוֹס: אָמַר רַב יְהוּדָה בפה"ג אֲתַאי כָּסָא דְּחַמְרָא וּבְרוֹכֵי וּמְשְׁתֵּי מְשׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת לְחַלֵּק בֵּין מִדַּת שַׁבָּת לְמִדַּת חוֹל שֶׁהוּא עִנְיָן שִׁיר שֶׁאֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֶלָּא עַל הַיַּיִן וְהָכִי מְפָרֵשׁ בַּשְּׁאִלְתּוֹת דְּרַב אַחַאי בְּפָרָשַׁת וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ קִדּוּשָׁא רַבָּה בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן וְקַרֵי לֵיהּ קִדּוּשָׁא רַבָּא דְּאַבַּלְהוּ קִדּוּשֵׁי אָמְרִי לֵיהּ וְאַגִּיד בֵּהּ הָאָרִיךְ בּוֹ לְדַעַת אִם יִסְרְהֵב אֶחָד מֵהֶם לִשְׁתּוֹת וּבְכָךְ יָבִין דְּבוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן רְגִילִין לוֹמַר וְתוּ לָא שֶׁאִם לֹא כֵּן הָיָה אוֹמֵר לוֹ [לְקַדֵּשׁ] קִדּוּשׁ גָּדוֹל שֶׁל לַיְלָה כְּמִנְהָגֵנוּ: עַד רְבִיעֵי בַּשַּׁבָּת וְלֹא עַד בְּכָלָל אֲבָל מֵרְבִיעֵי וְאֵילָךְ גַּבֵּי שַׁבָּת הַבָּאָה מִתְחַשֵּׁב: לְעִנְיַן גִּטִּין אִם אָמַר לֵהּ הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי ר' זוּז אַחַר הַשַּׁבָּת אוֹ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי קֹדֶם הַשַּׁבָּת: אֲבָל לֹא עַל הָאוּר אִם לֹא בֵּרַךְ עַל הַנֵּר בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ בְּמוֹצָ"ש שׁוּב אֵינוֹ מְבָרֵךְ כָּךְ נ"ל טַעַם הַדָּבָר כִּדְתָנֵינָא בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ (דף נד.) אֵין מְבָרְכִין בּוֹ אֶלָּא בְּלֵיל מוֹצ"ש הוֹאִיל וּתְחִלַּת בְּרִיָּתוֹ הוּא:

מסורת הש"ס

א ברכות כז:

ב לקמן קיז:

ג גיטין עז.

תורה אור השלם

לֹא תַעֲשֶׂה אֵת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לַשָּׁוְא [שמות כ, ז]

זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ [שמות כ, ח]

הַחְכֶם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ וְהַכְסִיל בְּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ וְיָדַעְתִּי גַּם־אֲנִי שֶׁמִּקְרֶה אֶחָד יִקְרֶה אֶת־כֻּלָּם [קהלת ב, יד]

(א) וּשְׁמַע מִינַּהּ: אוֹמֵר שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת עַל כּוֹס אֶחָד. וּשְׁמַע מִינַּהּ: בֵּית שַׁמַּאי הִיא, וְאַלְבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה. רַב אָשֵׁי אָמַר: טָעְמוֹ פְּגָמוֹ וְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שִׁיעוּר — חָדָא מִילְּתָא הִיא. וְהָכִי קָאָמַר: מַאי טַעְמָא טָעְמוֹ פְּגָמוֹ? מִשּׁוּם דְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שִׁיעוּר. (ב)רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי קָפֵיד אַחַצְבָא פְּגִימָא. רַב אִידִי בַּר שִׁישָׁא קָפֵיד אַכָּסָא פְּגִימָא. מָר בַּר רַב אָשֵׁי קָפֵיד אָפִילּוּ אַחֲבִיתָא פְּגִימְתָּא. תָּנוּ רַבָּנָן: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" — זוֹכְרֵהוּ עַל הַיַּיִן. אֵין לִי אֶלָּא בְּיוֹם, בַּלַּיְלָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ". "בַּלַּיְלָה מִנַּיִן תַּלְמוּד לוֹמַר: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ"! אִדְּרַבָּה, עִיקַּר קִדּוּשָׁא בַּלַּיְלָה הוּא קָדֵישׁ, דְּכִי קָדֵישׁ — תְּחִלַּת יוֹמָא בָּעֵי לְקַיּוֹדֵי! וְתוּ: "בַּלַּיְלָה מִנַּיִן תַּלְמוּד לוֹמַר: זָכוֹר אֶת יוֹם", תַּנָּא מֵיהַדַּר אַלַּיְלָה וְקָא נָסֵיב לֵיהּ קְרָא דִּימְמָא?! (ג)הָכִי קָאָמַר: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" — זוֹכְרֵהוּ עַל הַיַּיִן בִּכְנִיסָתוֹ, אֵין לִי אֶלָּא בַּלַּיְלָה, בַּיּוֹם מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת". (ד)"בְּיוֹם מַאי מְבָרֵךְ? אָמַר רַב יְהוּדָה: "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן". רַב אָשֵׁי אִיקְּלַע לְמָחוֹזָא, אֲמַרוּ לֵיהּ: לִיקַדֵּישׁ לַן מָר קִידּוּשָׁא רַבָּה (הַבוּ לֵיהּ). סְבַר: מַאי נִיהוּ "קִידּוּשָׁא רַבָּה"? אָמַר, מִכְּדֵי כָּל הַבְּרָכוֹת כּוּלָּן "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" אָמְרִי בְּרֵישָׁא, אָמַר "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" וְאַגִּיד בֵּיהּ. חַזְיֵיהּ לְהָהוּא סָבָא דְּגָחֵין וְשָׁתֵי, קָרֵי אַנַּפְשֵׁיהּ "הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ". (ה)"אָמְרִי בְּנֵי רַבִּי חֲיָיא: מִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — מַבְדִּיל וְהוֹלֵךְ בְּכָל הַשַּׁבָּת כּוּלּוֹ. וְעַד כַּמָּה? אָמַר רַבִּי זֵירָא: עַד רְבִיעֵי בְּשַׁבָּת. (ו)כִּי הָא דְּיָתֵיב רַבִּי זֵירָא קַמֵּיהּ דְּרַב אַסִּי, וְאָמְרִי לַהּ רַב אַסִּי קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְיָתֵיב וְקָאָמַר: לְעִנְיַן גִּיטִּין, חָדָא בְּשַׁבָּתָא תְּרֵי וּתְלָתָא — בָּתַר שַׁבָּתָא. אַרְבַּע וַחֲמִשָּׁא וּמַעֲלֵי יוֹמָא — קַמֵּי שַׁבָּתָא. (ז)אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי: אֲבָל לֹא עַל הָאוּר. אָמַר רַב בְּרוֹנָא אָמַר רַב:

הַנּוֹטֵל

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' קפב סעי' ג:

ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' טז:

ג סמג עשין כט, טור או"ח סי' ערא:

ד מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' א:

ה סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' רפט סעי' א:

ו מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' י:

ז סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' רצט סעי' ו:

ח מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ד:

ט סמג עשין ג, טוש"ע או"ח סי' קמד סעי' ו:

י מיי' פט' מהל' גירושין הל' כג:

יא סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' רצט סעי' ו:

יב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ד:

[אב]הַנּוֹטֵל יָדָיו לֹא יְקַדֵּשׁ. אָמַר לְהוּ רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא: אַכַּתִּי לָא נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַב שְׁכַחְנִינְהוּ לִשְׁמַעְתְּתֵיהּ. זִמְנִין סַגִּיאִין הֲוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב, זִימְנִין דַּחֲבִיבָא עֲלֵיהּ רִיפְתָּא — מְקַדֵּשׁ אַרִיפְתָּא. זִימְנִין דַּחֲבִיבָא לֵיהּ חַמְרָא — מְקַדֵּשׁ אַחַמְרָא. אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: טָעַם אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ. בְּעָא מִינֵּיהּ רַב חָנָא בַּר חִינָּנָא מֵרַב הוּנָא: טָעַם מַהוּ שֶׁיַּבְדִּיל? אֲמַר לֵיהּ, אֲנִי אוֹמֵר: טָעַם — מַבְדִּיל, וְרַב אַסִּי אָמַר: טָעַם — אֵינוֹ מַבְדִּיל. (א)רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אִיקְּלַע לְבֵי רַב אַסִּי, אִישְׁתְּלִי וְטָעֵים מִידֵּי, הַבוּ לֵיהּ כַּסָּא וְאַבְדֵּיל. אֲמַרָה לֵיהּ דְּבֵיתְהוּ: וְהָא מָר לָא עָבֵיד הָכִי! אֲמַר לַהּ: שִׁבְקֵיהּ, כְּרַבֵּיהּ סְבִירָא לֵיהּ. [גד]אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר שְׁמוּאֵל: טָעַם — אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ, טָעַם — אֵינוֹ מַבְדִּיל. וְרַבָּה אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: טָעַם — מְקַדֵּשׁ, וְטָעַם — מַבְדִּיל. אָמַר

הַנּוֹטֵל יָדָיו לֹא יְקַדֵּשׁ פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם וּבְסֵדֶר דְּרַב עַמְרָם מִשּׁוּם הֶסַּח הַדַּעַת וְקָשֶׁה דְּהָא רַב גּוּפֵהּ קָאָמַר בְּפֶ' כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין דַּף קו:) נוֹטֵל אָדָם יָדָיו שַׁחֲרִית וּמַתְנֶה עֲלֵיהֶם כָּל הַיּוֹם וי"ל דִּתְנַאי לָא מְהַנֵּי אֶלָּא הֵיכָא דְּלָא שְׁכִיחֵי מַיָּא כְּגוֹן שֶׁאֵין לוֹ מַיִם בְּסָמוּךְ אוֹ יֵשׁ לוֹ וְצָרִיךְ לִדְבָרִים אֲחֵרִים אֲבָל הֵיכָא דִּשְׁכִיחֵי מַיָּא וְיֵשׁ לוֹ בְּסָמוּךְ לֹא יוֹעִיל תְּנַאי כִּדְמַשְׁמַע הָתָם דְּקָאָמַר אֲמַר לְהוּ רָבָא לְהָנְהוּ בְּנֵי פַּקְתָּא דַּעֲרָבוֹת כְּגוֹן אַתּוּן דְּלָא שְׁכִיחֵי לְכוּ מַיָּא מְשׁוּ יְדַיְכוּ מִצַּפְרָא וְאַתְנוּ עֲלַיְיהוּ כֻּלֵּי יוֹמָא אִכָּא דְּאָמְרִי בִּשְׁעַת הַדְּחָק וּפְלִיגָא דְּרַב וְאִכָּא דְּאָמְרִי אַף שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַדְּחָק וְהַיְנוּ דְּרַב מַשְׁמַע דְּרַב נָמֵי אַיְירֵי בְּלֹא שְׁכִיחֵי מַיָּא כִּדְקָאָמַר כְּגוֹן אַתּוּן דְּלָא שְׁכִיחֵי לְכוּ מַיָּא וְקָאָמַר וְהַיְנוּ דְּרַב וה"ר אֶלְחָנָן מְפָרֵשׁ נָטַל לֹא יְקַדֵּשׁ מִשּׁוּם דְּמִחְזֵי כְּנוֹטֵל יָדָיו לְפֵרוֹת דַּהֲרֵי זֶה מִגַּסֵּי הָרוּחַ: **זִמְנִין** סַגִּיאִין הֲוָה קָאֵמְנָא קַמֵּהּ דְּרַב כו' הַשְׁתָּא מַסִּיק דְּקִדּוּשׁ לָא הָוֵי הֶסַּח הַדַּעַת וא"ת דִּבְפֶרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים (בְּרָכוֹת דַּף נא.) אָמְרִי ב"ה מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס וְאַחַ"כ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם וּמְפָרֵשׁ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּתֵכֶף לִנְטִילַת יָדַיִם סְעוּדָה וְכִי מְזִיגַת הַכּוֹס הָוֵי טְפֵי הֶסַּח הַדַּעַת מִקִּדּוּשׁ וְיֵ"ל דְּשָׁאנֵי מְזִיגָה שֶׁהִיא בְּחַמִּין וְצָרִיךְ דִּקְדּוּק שֶׁלֹּא יְחַסֵּר וְשֶׁלֹּא יוֹתִיר וְהָוֵי טְפֵי הֶסַּח [הַדַּעַת] מִקִּדּוּשׁ ור"ת פֵּרֵשׁ דְּהָתָם אַיְירֵי בְּחוֹל וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁאִם יִטּוֹל קֹדֶם מְזִיגָה שֶׁיַּעֲסֹק בִּשְׁאָר דְּבָרִים וְלֹא יֹאכַל לְאַלְתַּר וְלָאו אַדַּעְתֵּהּ אֲבָל בְּשַׁבָּת אֵין לָחוּשׁ שֶׁיַּפְלִיג לְדָבָר אַחֵר שֶׁהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וְיֹאכַל מִיָּד: **מְקַדֵּשׁ** אַרִפְתָּא פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם שֶׁהָיָה מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת בִּמְקוֹם יַיִן וְאִם כֵּן הָיָה נוֹטֵל תְּחִלָּה וְלָא הָוֵי קִדּוּשׁ הֶפְסֵק וְקָשֶׁה לר"ת דְּקִדּוּשׁ עַל הַפַּת וַדַּאי לָא הָוֵי הֶפְסֵק שֶׁהַקִּדּוּשׁ הוּא לְאַחַר הַמּוֹצִיא וְהָוֵי כְּמוֹ גְּבִיל לְתוֹרֵי דְּלָא הָוֵי הֶפְסֵק בֵּין בְּרָכָה לַאֲכִילָה וכ"ש דִּלְעִנְיַן נְטִילָה לָא הָוֵי הֶפְסֵק אֲבָל בִּמְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן שֶׁהוּא קֹדֶם הַמּוֹצִיא יִהְיֶה הֶפְסֵק בֵּין נְטִילָה לַאֲכִילָה וּמִיהוּ יֵשׁ לְיַשֵּׁב פֵּרוּשׁוֹ דִּפְעָמִים הָיָה דַּעְתּוֹ לְקַדֵּשׁ אַרִפְתָּא וְהָיָה נוֹטֵל וְאַחַ"כ לִפְעָמִים הָיָה נִמְלַךְ וַהֲוָה מְקַדֵּשׁ אַחַמְרָא וְהָיָה סוֹמֵךְ עַל אוֹתָהּ נְטִילָה וְאֵין לְהַקְשׁוֹת לְרַשְׁבָּ"ם דְּהָא מַשְׁמַע לְקַמָּן דְּאֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת מִדְּאָמֵימָר בַּת טְוָת וא"כ כָּל שֶׁכֵּן דְּאֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַפַּת דְּקִדּוּשׁ חָמוּר מֵהַבְדָּלָה כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל (פְּסָחִים דַּף קה.) דְּקוֹבַעַת לְקִדּוּשׁ וְלֹא לְהַבְדָּלָה וּלְקַמָּן אָמְרִינַן סְבוּר מִנָּה קִדּוּשֵׁי הוּא דְּלָא מְקַדְּשִׁינַן הָא אַבְדּוּלֵי מַבְדְּלִינַן דְּאֵינָהּ קֻשְׁיָא דְּאִיכָּא טַעְמָא דְּכֵיוָן שֶׁמִּצְוָה לִסְעֹד סְעוּדַת שַׁבָּת שַׁיָּךְ קִדּוּשׁ עַל הַפַּת אֲבָל הַבְדָּלָה אֵין עִנְיָנָהּ אֵצֶל פַּת אֶלָּא דַּוְקָא עַל הַיַּיִן דְּשַׁיָּךְ בְּכָל דְּבַר הוֹדָאָה וְשִׁירָה מ"מ נִרְאֶה לר"ת דְּאֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַפַּת כְּלָל וְהָכָא ה"פ הַנּוֹטֵל יָדָיו לֹא יְקַדֵּשׁ מִשּׁוּם דס"ל לְרַב יֵשׁ קִדּוּשׁ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה וְחָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יַפְלִיג וְיֵלֵךְ לַחוּץ א"ל רַב יִצְחָק כו' זִמְנִין דַּחֲבִיבָא לֵיהּ רִפְתָּא וּמְקַדֵּשׁ אַרִפְתָּא כְּלוֹמַר הֲוָה מְקַדֵּשׁ אַחֲמָרָא עַל דַּעַת לֶאֱכֹל מִיָּד רִפְתָּא וְהָיָה נוֹטֵל מִיָּד יָדָיו קֹדֶם קִדּוּשׁ וְלֹא דָּמֵי לִמְזִיגַת הַכּוֹס כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל וְזִמְנִין דַּחֲבִיבָא לֵיהּ חַמְרָא הֲוָה מְקַדֵּשׁ אַחֲמָרָא שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם רִפְתָּא דְּהַיְנוּ סְעוּדָה דִּסְבִירָא לֵהּ דְּיֵשׁ קִדּוּשׁ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה וּמַאן דְּסָבַר אֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה כ"ש דְּנוֹטֵל יָדָיו וּמְקַדֵּשׁ דְּלָא הָוֵי הֶסַּח וּבִירוּשַׁלְמִי דִּבְרָכוֹת גַּבֵּי פְּלוּגְתָּא דב"ש וב"ה מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן מַשְׁמַע כפר"ת דְּאֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַפַּת דא"ר זְעֵירָא מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶם נִלְמַד מַבְדִּילִין בְּלֹא יַיִן וְאֵין מְקַדְּשִׁין בְּלֹא יַיִן אָמַר רַבִּי יוֹסֵי ב"ר בּוּן נְהִיגִין תַּמָּן מָקוֹם שֶׁאֵין יַיִן שְׁלִיחַ צִבּוּר יוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה וְאוֹמֵר בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שֶׁבַע וְחוֹתֵם בִּמְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַשַּׁבָּת מַשְׁמַע שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַפַּת וצ"ע אִם מְקַדְּשִׁין עַל הַשֵּׁכָר הֵיכָא דְּהָוֵי חֲמַר מְדִינָה כְּמוֹ שֶׁמַּבְדִּילִין וְכֻלָּהּ שְׁמַעְתִּין דְּאָסְרָה לְקִדּוּשֵׁי אַשִּׁכְרָא אִיכָּא לְאוֹקְמֵי בְּשֶׁאֵינוֹ חֲמַר מְדִינָה וְתֵדַע מִדְּקָאָמַר רַב כְּשֵׁם שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין כָּךְ אֵין מַבְדִּילִין וּבַחֲמַר מְדִינָה פְּשִׁיטָא דְּמַבְדִּילִין וּלְקַמָּן נָמֵי דְּאָמַר אֵין מְקַדְּשִׁין בְּלֹא יַיִן וְכֵן הַהִיא דִּירוּשַׁלְמִי שֶׁהֵבֵאתִי אִיכָּא לְאוֹקְמָא דְּלָא אָתֵי לְמַעוּטֵי אֶלָּא כְּשֶׁאֵינוֹ חֲמַר מְדִינָה וְאִי מְקַדְּשִׁין עַל הַשֵּׁכָר הֵיכָא דְּהָוֵי חֲמַר מְדִינָה אָתֵי שַׁפִּיר בְּיוֹם טוֹב שֶׁאַחַר הַשַּׁבָּת שֶׁיַּעֲשׂוּ יקנה"ז עַל הַשֵּׁכָר אֲבָל אִי אֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַשֵּׁכָר וּלְרַשְׁבָּ"ם שֶׁאוֹמֵר לְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת תְּמֵהַּ אֵיךְ יַעֲשׂוּ חֲצִי יקנה"ז עַל הַפַּת וַחֲצִי עַל הַשֵּׁכָר וּמִיהוּ בְּסֵדֶר דְּרַב עַמְרָם יֵשׁ אע"ג דְּאֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת ביו"ט שֶׁחָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מַבְדִּילִין כֵּיוָן דְּקִדּוּשׁ עִקָּר כִּדְפָסְקִינַן יקנה"ז וּמְקַדְּשִׁין עַל הַפַּת נַעֲשָׂה הַבְדָּלָה טְפֵלָה לָהּ וּמַבְדִּיל עַל הַפַּת עִם הַקִּדּוּשׁ וְכוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן נִרְאֶה דִּמְבָרְכִין עַל הַשֵּׁכָר הֵיכָא דְּהָוֵי חֲמַר מְדִינָה דְּהָא אֲפִילּוּ הַבְדָּלָה דִּטְעוּנָה כּוֹס לְכֻלֵּי עָלְמָא מַבְדִּילִין כָּל שֶׁכֵּן בִּרְכַּת הַמָּזוֹן דְּאִיכָּא בָּרַיְתָא בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (בְּרָכוֹת נב.) שֶׁסּוֹבֶרֶת דְּאֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס וְעוֹד דְּאָמְרִינַן בִּשְׁמַעְתִּין אֵין אוֹמְרִים הָבֵא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה פֵּרוּשׁ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֶלָּא עַל הַיַּיִן וְהָנֵי מִלֵּי דְּלָא קָבַע סְעוֹדְתֵּהּ עִלָּוֵהּ אֲבָל קָבַע סְעוֹדְתֵּהּ עִלָּוֵהּ לֵית לָן בָּהּ מַשְׁמַע דְּאִם קָבַע סְעֻדָּתוֹ עָלָיו שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְכָל שֶׁכֵּן אִם הוּא חֲמַר מְדִינָה מִיהוּ רַשְׁבָּ"ם מוֹחֲקוֹ מִן הַסְּפָרִים. מַסְקָנָא דְּמִלְּתָא מַבְדִּילִין עַל הַשֵּׁכָר אִם הוּא חֲמַר מְדִינָה וְלֹא עַל הַפַּת ולר"ת אֵין מְקַדְּשִׁין נָמֵי עַל הַפַּת אַף יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם מְקַדְּשִׁין עַל הַשֵּׁכָר: **טָעַם** אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ פֵּי' עַד לְמָחָר קֹדֶם אֲכִילָה וְאִם תֹּאמַר לְמַאי דְּפֵי' לְעֵיל אַף יְדֵי יַיִן יָצְאוּ כְּשֶׁשָּׁתָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת א"כ אֵיךְ יְקַדֵּשׁ שׁוּב בְּבֵיתוֹ וי"ל דְּלָא מִקְּרֵי טָעַם כֵּיוָן שֶׁלֹּא טְעָמוֹ אֶלָּא מִכּוֹס שֶׁל בְּרָכָה: **אִשְׁתְּלִי** וּטְעַם מִידֵּי מַה שֶּׁמַּקְשִׁי' הַשְׁתָּא בְּהֶמְתָּן שֶׁל צַדִּיקִים אֵין הַקב"ה מֵבִיא תַּקָּלָה י"ל דְּהָכָא שֶׁהַמַּאֲכָל מֻתָּר אֶלָּא שֶׁהַשָּׁעָה אֲסוּרָה אֵין שַׁיָּךְ לְהַקְשׁוֹת וּבְמָקוֹם אַחֵר מְפֹרָשׁ (גִּטִּין ז.): **שִׁבְקֵהּ** כְּרַבֵּהּ ס"ל פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס רַב דְּרַב הוּנָא מִשְּׁמֵהּ דְּרַב הֲוָה אָמַר שֶׁמְּעֲתָתֵיהָ וְתֵמַהּ דְּרַב אַסִּי נָמֵי תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַב וְהַלָּשׁוֹן מַשְׁמַע כְּרַבֵּהּ וְלֹא רַבֵּהּ אֶלָּא נִרְאֶה כְּרַבֵּהּ כְּרַב הוּנָא [כִּדְאָמַר] בפ"ב דְּקִדּוּשִׁין (דַּף מו.) דְּרַב יִרְמְיָה תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַב הוּנָא דְּקָאָמַר נִרְאִין דִּבְרֵי תַּלְמִיד ואע"ג דְּרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא תַּלְמִיד חָבֵר דְּרַב הֲוָה בְּפָ' תְּפִלַּת הַשַּׁחַר (בְּרָכוֹת כז:) דְּקָאָמַר לֵיהּ מִי בַּדֶּלֶת וְלֹא קָאָמַר לֵיהּ מַר בִּבְרָכוֹת גָּרְסִינַן בְּרוֹב סְפָרִים רַב יִרְמְיָה וּבְקִדּוּשִׁין רַבִּי יִרְמְיָה:

נָטַל יָדָיו לֹא יְקַדֵּשׁ דְּקִדּוּשָׁא מַפְסִיק בֵּין נְטִילָה לַאֲכִילָה וְהָוֵי כְּהֶסַּח הַדַּעַת וּבָעֵי נְטִילָה אַחֲרִיתִי בָּתַר קִדּוּשָׁא: דַּחֲבִיבָא לֵיהּ רִפְתָּא שֶׁהָיָה רָעֵב מְקַדֵּשׁ אַרִפְתָּא אַלְמָא לָא בָּעֵי נְטִילָה אַחֲרִיתִי אֶלָּא מֵעִקָּרָא מֶשִׁי וְאָכִיל נַהֲמָא דְּקִדּוּשָׁא: דַּחֲבִיבָא לֵיהּ חַמְרָא שֶׁהָיָה צָמֵא: טָעַם אִם אָכַל שׁוּב אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ כָּל הַלַּיְלָה: אִשְׁתְּלִי רַב יִרְמְיָה: אָמְרָה לֵיהּ דְּבִיתְהוּ דְּרַב אַסִּי לְרַב אַסִּי: וְהָא מָר לָא עָבֵד הָכִי דְּאָמַר רַב אַסִּי טָעַם אֵינוֹ מַבְדִּיל: כְּרַבֵּהּ כְּרַב דְּרַב הוּנָא מִשְּׁמֵהּ דְּרַב הֲוָה אָמַר שְׁמַעֲתָתֵיהָ: נָטַל יָדָיו לֹא יְקַדֵּשׁ אֶלָּא אַחֵר יְקַדֵּשׁ וְהוּא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁמִיעָה וּשְׁתִיָּה דְּאֵין כָּאן הֶסַּח הַדַּעַת מֵאַחַר שֶׁהוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֲבָל הוּא עַצְמוֹ לֹא יְקַדֵּשׁ אִם נָטַל יָדָיו כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל עַל סָמַךְ נְטִילָה דִּלְפְנֵי קִדּוּשׁ דְּקִדּוּשׁ מַפְסִיק בֵּין נְטִילָה לַאֲכִילָה וְהָוֵי כְּהֶסַּח הַדַּעַת וּבָעֵי נְטִילָה אַחֲרִיתִי בָּתַר קִדּוּשָׁא דְּתֵכֶף לִנְטִילַת יָדַיִם סְעוּדָה וּבִשְׁבִיל קִדּוּשׁ לֹא בָּעֵי נְטִילָה דְּהַנּוֹטֵל יָדָיו לְפֵרוֹת ה"ז מִגַּסֵּי הָרוּחַ וְהָא קמ"ל דִּנְטִילָה שֶׁלִּפְנֵי קִדּוּשׁ אֵינָהּ עוֹלָה לוֹ לְפִיכָךְ יְקַדֵּשׁ תְּחִלָּה וְאח"כ נוֹטֵל יָדָיו וכ"ש דְּהַנּוֹטֵל יָדָיו לֹא יַבְדִּיל דְּהָא אֲפִילּוּ קִדּוּשׁ דִּבְמְקוֹם סְעוּדָה הוּא וְאִיכָּא לְמֵימַר דְּלֵיכָּא הֶסַּח הַדַּעַת אַפֵּ"ה אֵין יָכוֹל לִסְמֹךְ עַל נְטִילָה דִּלְפְנֵי קִדּוּשׁ וְהָא דְּקָאָמַר נָטַל לֹא יְקַדֵּשׁ וְלֹא אָמַר מְקַדֵּשׁ וְחוֹזֵר וְנוֹטֵל יָדָיו הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּלָא בָּעֵינַן נְטִילַת יָדַיִם תְּרֵי זִמְנֵי דַּחֲדָא מִנַּיְהוּ בְּרָכָה לְבַטָּלָה הִלְכָּךְ לֹא יְקַדֵּשׁ הוּא אֲבָל חֲבֵרוֹ יְקַדֵּשׁ לוֹ: דַּחֲבִיבָא לֵיהּ רִפְתָּא שֶׁהָיָה רָעֵב מְקַדֵּשׁ אַרִפְתָּא אַלְמָא לָא בָּעֵי נְטִילָה אַחֲרִיתִי אֶלָּא מֵעִקָּרָא מֶשִׁי יָדֵיהָ וְאָכִיל נַהֲמָא דְּקִדּוּשׁ אַלְמָא קִדּוּשׁ שֶׁלְּאַחַר נְטִילָה לָא חָשִׁיב הֶסַּח הַדַּעַת וְכֵן הִילְכְתָא דָּמֵי שֶׁנָּטַל יָדָיו קֹדֶם קִדּוּשׁ א"צ לַחֲזוֹר וְלִטְּלָן אַחַר קִדּוּשׁ וְלָא אִפְלִיגוּ רַבָּנָן בֵּין מְקַדֵּשׁ אַרִפְתָּא לִמְקַדֵּשׁ אַחֲמָרָא מִדְּלָא קָא מַהְדַּר לֵהּ לְרַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל מִידֵּי וּמִיהוּ לְכַתְּחִלָּה מוֹזְגִין וְאַחַ"כ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם כב"ה בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת (דַּף נא:) וּמִדְּרַב שָׁמְעִינַן שֶׁמְּקַדְּשִׁין עַל הַפַּת וְאוֹמֵר וַיְכֻלּוּ וּמְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וְאֵינוֹ אוֹכֵל גַּם לֹא יִפְרֹס עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ אַחֲרֵי כֵן וְדַוְקָא קִדּוּשׁ אֲבָל הַבְדָּלָה אֵינָהּ אֶלָּא עַל הַכּוֹס שֶׁל יַיִן כִּדְאָמְרִינַן (שָׁם דַּף לג.) הֶעֱשִׁירוּ קְבָעוּהָ עַל הַכּוֹס וּמִי שֶׁאֵין לוֹ כּוֹס יַיִן בְּמָקוֹם שֶׁרְגִילִין לִשְׁתּוֹת יַיִן אַל יַבְדִּיל עַל הַפַּת וְדַי לוֹ בְּהַבְדָּלַת תְּפִלָּה בְּסִדּוּר רַב עַמְרָם: א"ל רַב אַסִּי טַעַם אִם אָכַל לֹא יְקַדֵּשׁ כָּל הַלַּיְלָה אֶלָּא לְמָחָר קֹדֶם סְעוּדָה: אֲנִי אוֹמֵר טָעַם מַבְדִּיל ואע"ג דִּלְגַבֵּי קִדּוּשׁ אָמֵינָא טָעַם אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ בְּהַבְדָּלָה אֵין לְהַחְמִיר כָּל כָּךְ: אִשְׁתְּלִי רַב יִרְמְיָה: אָמְרָה לֵיהּ דְּבִיתְהוּ דְּרַב אַסִּי: וְהָא מָר לָא עָבֵד הָכִי דְּאָמַר רַב אַסִּי טָעַם אֵינוֹ מַבְדִּיל: שַׁבְקֵהּ כְּרַבֵּהּ ס"ל דס"ל כְּרַב וְרַב הוּנָא מִשְּׁמֵהּ דְּרַב הָיָה אוֹמֵר וְכָךְ פרש"י:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין נט, טוש"ע או"ח סי' ערא סעי' יב:
ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ט:
ג סמג עשין נט, טוש"ע או"ח סי' רצט סעי' ה:
ד מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ה:

מסורת הש"ס

א שבת יב:

מסורת הש"ס

א עירובין עט:

כָּל הַשַּׁבָּת כְּדַאֲמָרַן לְעֵיל עַד יוֹם רְבִיעִי: פִּרְזוּמָא שֵׁכָר שְׁעוֹרִים בִּלְשׁוֹן לַעַז ברוי"ש (בריי"ש: שֵׁכָר שְׁעוֹרִים (מִן בִּירָה)) : וּתְאֵינֵי שֵׁכָר תְּאֵנִים: וַאֲסָנֵי שֵׁכָר תּוּתִים: שִׁכְרָא שֵׁכָר תְּמָרִים: בַּר תְּלֵיסַר מַגְנֵי שָׁנָתְנוּ מַיִם עַל הַתְּמָרִים וְאַחַר שֶׁזָּבוּ נָתַן עַל תְּמָרִים אֲחֵרִים וְכֵן הַבִּיא תְּמָרִים עַד י"ג פְּעָמִים: מְיַסְּרָן וּמְפַיֵּס מְצַעֲרִין וּבְשָׁעַת שְׁתִיָּה מְפַיְּסִין הֵן כְּלוּמַר טוֹבִים הֵן וְרָאוּי לוֹמַר עֲלֵיהֶן קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה: אֶדֶר בָּרְבִּים גֶּדֶר שֶׁאֵין לוֹ הֲפָרָה: מֵי זוּרִיוֹן מֵי מְשָׁרֶת הַפִּשְׁתָּן: שָׁרֵי לֵיהּ אַבָּא הִתְחִלַּת לְעֲשׂוֹת שֵׁכָר וּלְהִשְׁתַּכֵּר בּוֹ מַעֲרֵב לְכָךְ הוּא יָפֶה בְּעֵינֶיךָ וּמְקַדֵּשׁ אַתָּה עָלָיו: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה ברהמ"ז: מַטְעֲמַת יַיִן בְּכָל הוּא אוֹתָהּ טְעִימָה שֶׁאָמְרוּ הַמְבָרֵךְ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעֹם בְּכָל שֶׁהוּא: מְנָחָה גְּדוֹלָה (מִשֶּׁבַע) שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה וּלְמַעְלָה זְמַן הַקְרֵבַת תָּמִיד כְּשֶׁאַתָּה בָּא לְהַקְדִּימוֹ: וּמִשּׁוּם פֶּסַח שֶׁמָּא יֵשֵׁב בַּסְּעוּדָה וְיִמָּנַע וְיִפְשֹׁט מֵעֲשׂוֹת פֶּסַח: כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ כְּדַאֲמָרַן לְעֵיל עַד יוֹם רְבִיעִי וְהָכִי קי"ל כְּרַבָּא דְּאָמַר טַעַם מְקַדֵּשׁ וְאִם שָׁכַח וְלֹא קִדֵּשׁ מְקַדֵּשׁ לְמַחַר כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ וְכֵן טַעַם מַבְדִּיל וְאִם לֹא הִבְדִּיל מַבְדִּיל וְהוֹלֵךְ עַד יוֹם רְבִיעִי: שָׁרֵי לֵיהּ אַבָּא הִתְחִיל לַעֲשׂוֹת שֵׁכָר וּלְהִשְׁתַּכֵּר בּוֹ וְנָפָה בְּעֵינֶיךָ וּמְקַדֵּשׁ אַתָּה עָלָיו: וּבַת טָוֹת לָן מַעֲנָה שֶׁלֹּא אָכַל וְקָרָא הוּא בְּדָנִיֵּאל: חֲמַר מְדִינָה אֵין יַיִן אַחֵר בָּעִיר הַזֹּאת כִּי אִם שֵׁכָר הִלְכָךְ מַבְדִּילִין בּוֹ וְכֵן הֲלָכָה אֲבָל מַיִם לֹא אַיְּקְרוּ חֲמַר מְדִינָה וְאֵין מַבְדִּילִין עַל הַמַּיִם אֲפִלּוּ הֵיכָא דְּלֵיכָּא שֵׁכָר וְיַיִן: שְׁמַעַת מִנָּהּ תְּלַת ג' דְּבָרִים בְּסִדְרֵי הַבְדָּלָה וְאַף עַל גַּב דְּשָׁמְעִינַן מִנָּהּ דְּמַבְדִּילִין עַל חֲמַר מְדִינָה אע"פ שֶׁאֵינוֹ יַיִן לֹא חָשִׁיב דְּלָא אָזְדִּי אֶלָּא בְּסֵדֶר הַבְדָּלָה אִי נָמֵי מִלְּתָא דְּפִשְׁטָא הוּא דְּכֵיוָן דְּאֵין יַיִן אַחֵר בָּעִיר טוֹב לוֹ שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַשֵּׁכָר מִשֶּׁלֹּא יַבְדִּיל כְּלָל: מַהוּ לְקַדּוּשֵׁי אַשִּׁכְרָא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין יַיִן: מְקַדֵּשׁ אַשִּׁכְרָא ואע"פ שֶׁהָיָה יַיִן בְּעִירוֹ וְטַעְמוֹ מְשׁוּם דְּחָבִיב לֵיהּ כִּדְאָמַר לְעֵיל זְמַנִּין דַּחֲבִיבָא לֵיהּ רְפָתָא מְקַדֵּשׁ אַרְפָּתָא: פִּרְזוּמָא שֵׁכָר שְׁעוֹרִין: וּתְאֵינֵי שֵׁכָר תְּאֵנִים: וַאֲסָנֵי שֶׁעוֹשִׂין שֵׁכָר מִפֶּרִי סְנָה כְּגוֹן תּוּתִין וְהַלְּלוּ חֲשׁוּבִים יוֹתֵר מִסְּתָם שֵׁכָר שֶׁלָּהֶם שֶׁהָיָה שֶׁל תְּמָרִים: אֲבָל אַבְדוּלֵי מַבְדִּילִינַן אַלְּבָא דְּרַב: תְּלֵיסַר מַגְנֵי שָׁנָתַן הַמַּיִם עַל הַתְּמָרִים וְאַחַ"כ נוֹתֵן עַל תְּמָרִים אֲחֵרִים וְכֵן הֵבִיא אֲחֵרִים עַד שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה פְּעָמִים וּמְגַנֵּי נִרְאֶה שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲשֶׁר מִגֵּן צָרִיךְ בְּיָדָךְ (בְּרֵאשִׁית יד) וּמְתַרְגְּמִינַן וּמְסַר וְהוּא לְשׁוֹן מָסַר כַּף הַשְּׁכָרָא הָיָה כּוֹתֵשׁ ג"כ וּמְשַׁבֵּר הַתְּמָרִים חֲדָשִׁים שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה פְּעָמִים: צַעֲרֵהּ שִׁלְשׁוּל דְּתְמָרִים מְשַׁלְשְׁלִין כְּדַאֲמְרִי' בִּכְתֻבּוֹת (דף י:): מְיַסְּרָן וּמְפַיֵּס בְּתִמְיהָּ וְכִי מִי שֶׁמְּצַעֵר רָאוּי הוּא לְפַיֵּס וּלְרָצוֹת לְהקב"ה וְלוֹמַר עָלָיו קִדּוּשׁ: אֶדֶר בָּרְבִּים גֶּדֶר שֶׁאֵין לוֹ הֲפָרָה: מֵי זוּרִיוֹן מֵי מְשָׁרֶת הַפִּשְׁתָּן: תֶּהֱוֵי שַׁקְיוֹתֵיהּ שִׁכְרָא עָנֵי יְהֵא שֶׁלֹּא יוּכַל לְקָנוֹת יַיִן מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה: וְאֵין מְבָרְכִין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כְּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה בִּרְכַּת הַמָּזוֹן: ה"מ דְּלָא קָבַע עָלֵיהּ לֵית לָן בַּהּ לָא גְּרִסִינַן כְּלָל: מַטְעֲמַת יַיִן כָּל שֶׁהוּא אוֹתָהּ טְעִימָה שֶׁאָמְרוּ הַמְבָרֵךְ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעֹם אוֹתָהּ טְעִימָה דַּי בְּכָל שֶׁהוּא: וְטַעַם מְלֹא לוֹגְמָא יָצָא וְאִם לָאו לֹא יָצָא וְהָכִי הִילְכְתָא וְהוּא שֶׁלֹּא טָעַם אֶחָד מִכָּל הַמְסֻבִּין אֲבָל טָעַם אֶחָד מֵהֶם יָצְאוּ כֻּלָּן יְדֵי חוֹבָתָן ואע"פ שֶׁלֹּא טָעֲמוּ: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָנָא תְּנֵינָא לַהּ לְהַהִיא מַתְנִיתָא מִשְּׁמֵהּ דְּרַב גִּדֵּל (דְּמִנַּרְשׁ) אֲבָל אֵינוֹ מַזְכִּיר מִי הוּא שְׁמָא גִּדּוּל בַּר מְנַשְׁיָא אוֹ גִּדּוּל דְּמִן נַרְשׁ: מְנָחָה גְּדוֹלָה מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה וּלְמַעְלָה דְּהֵינוּ זְמַן עֲשִׂיַּת תָּמִיד הָעֲרֵב כְּשֶׁאַתָּה בָּא לְהַקְדִּימוֹ כְּגוֹן בְּעֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁנִּשְׁחַט בְּשֵׁשׁ וּמֶחֱצָה וְהַפֶּסַח אַחֲרָיו כְּדַאֲמְרִינַן בְּתָמִיד נִשְׁחַט (לְעֵיל פְּסָחִים דף נח.): וּמִשּׁוּם פֶּסַח שֶׁמָּא יֵשֵׁב בַּסְּעוּדָה וְיִפְשֹׁט מֵעֲשׂוֹת פֶּסַח:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' רצו סעי' ב:
ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' יז:
ג טוש"ע או"ח סי' ערא סעי' יג:
ד מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ז:

אָמַר רָבָא: הִילְכְתָא, טָעַם — מְקַדֵּשׁ, וְטָעַם — מַבְדִּיל, וּמִי שֶׁלֹּא קִידֵּשׁ בְּעֶרֶב שַׁבָּת — מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. מִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — מַבְדִּיל וְהוֹלֵךְ כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלּוֹ. אַמֵּימָר פָּתַח לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא דְּרָבָא בְּהַאי לֵישָׁנָא, אָמַר רָבָא: הִילְכְתָא, טָעַם — מְקַדֵּשׁ, טָעַם — מַבְדִּיל, מִי שֶׁלֹּא קִידֵּשׁ בָּעֶרֶב שַׁבָּת — מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, מִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — מַבְדִּיל וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ. [א]אָמְרִי לֵיהּ מָר יְנוֹקָא וּמָר קַשִּׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא לְרַב אָשֵׁי: זִימְנָא חָדָא אִיקְּלַע אַמֵּימָר לְאַתְרִין, וְלָא הֲוָה לַן חַמְרָא. אַיְיתִינָא לֵיהּ שִׁיכְרָא, וְלָא אַבְדִּיל וּבָת טָוֹות. לְמָחַר, טָרְחָנָא וְאַיְיתִינָא לֵיהּ חַמְרָא, וְאַבְדִּיל וּטְעֵים מִידֵּי. לְשָׁנָה תּוּ אִיקְּלַע לְאַתְרִין, לָא הֲוָה לַן חַמְרָא, אַיְיתִינָא שִׁיכְרָא, אָמַר: אִי הָכִי, חֲמַר מְדִינָה הוּא, אַבְדִּיל וּטְעֵים מִידֵּי. שְׁמַע מִינַּהּ תְּלַת. שְׁמַע מִינַּהּ: הַמַּבְדִּיל בִּתְפִלָּה, צָרִיךְ שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וּשְׁמַע מִינַּהּ: אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיֹּאכַל קוֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל. וּשְׁמַע מִינַּהּ: מִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מַבְדִּיל וְהוֹלֵךְ כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלּוֹ. בָּעָא מִינֵּיהּ רַב הוּנָא מֵרַב חִסְדָּא: מַהוּ לְקַדּוּשֵׁי אַשִּׁכְרָא? אָמַר: הַשְׁתָּא וּמָה פִּירְזוּמָא וּתְאֵינֵי וְאַסְנֵי דְּבָעֵאי מִינֵּיהּ מֵרַב, וְרַב מֵרַבִּי חִיָּיא, וְרַבִּי חִיָּיא מֵרַבִּי, וְלָא פְּשַׁט לֵיהּ — שִׁיכְרָא מִיבַּעְיָא?! סְבוּר מִינָּהּ קַדּוֹשֵׁי הוּא דְּלָא מְקַדְּשִׁינַן עִילָּוֵיהּ, אֲבָל אַבְדּוֹלֵי מַבְדְּלִינַן. אָמַר לְהוּ רַב חִסְדָּא: הָכִי אָמַר רַב: כְּשֵׁם שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין עָלָיו, כָּךְ אֵין מַבְדִּילִין עָלָיו. אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַב תַּחְלִיפָא בַּר אֲבִימִי אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּשֵׁם שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין עָלָיו, כָּךְ אֵין מַבְדִּילִין עָלָיו. לֵיוִי שַׁדַּר לֵיהּ לְרַבִּי שִׁיכְרָא בַּר תְּלֵיסַר מָנֵּי, טַעֲמֵיהּ מַאי? אָמַר: הֲוָה בְּסִים טוּבָא, אָמַר: כְּגוֹן זֶה רָאוּי לְקַדֵּשׁ עָלָיו וְלוֹמַר עָלָיו כָּל שִׁירוֹת וְתוּשְׁבָּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם. בְּלֵילְיָא צַעֲרֵיהּ. אָמַר: מְיַסְּרָן וּמְפַיֵּס. אָמַר רַב יוֹסֵף: אֶדּוֹר בָּרְבִּים דְּלָא אִישְׁתֵּי שִׁיכְרָא. אָמַר רָבָא: אִישְׁתֵּי מֵי זוּרְיוֹן וְלָא אִישְׁתֵּי שִׁיכְרָא. וְאָמַר רָבָא: תֶּיהֱוֵי שַׁקְיוּתֵיהּ שִׁיכְרָא מַאן דְּמְקַדֵּשׁ אַשִּׁיכְרָא. רַב, אַשְׁכְּחֵיהּ רַב הוּנָא דְּקַדֵּישׁ אַשִּׁיכְרָא, אָמַר לֵיהּ: שָׁרֵי אַבָּא לְמִיקְנֵי אִיסְתֵּירֵי מִשִּׁיכְרָא. תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא עַל הַיַּיִן, וְאֵין מְבָרְכִין אֶלָּא עַל הַיַּיִן. אַטּוּ אַשִּׁיכְרָא וְאַמַּיָּא מִי לָא מְבָרְכִין עֲלַיְיהוּ שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ? אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: אֵין אוֹמְרִים "הַבָּא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ" אֶלָּא עַל הַיַּיִן. תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַשֵּׁכָר. מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמְרוּ: מְקַדְּשִׁין. גד(א)מַטְעֲמַת יַיִן כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: מְלֹא לוֹגְמָא. אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, וְכֵן תָּנֵי רַב גִּידֵּל דְּמִן נָרֵשׁ: הַמְקַדֵּשׁ וְטָעַם מְלֹא לוֹגְמָא — יָצָא, וְאִם לָאו — לֹא יָצָא. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אָנָא תְּנֵינָא לַהּ לָא גִּידּוֹל בַּר מְנַיּוֹמֵי אֶלָּא גִּידּוֹל סְתָמָא. לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְמִירְמָא דִּידֵיהּ אַדִּידֵיהּ. סָמוּךְ לַמְּנָחָה. אִיבַּעְיָא לְהוּ: סָמוּךְ לְמִנְחָה גְּדוֹלָה תְּנַן, אוֹ דִילְמָא סָמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה תְּנַן? סָמוּךְ לְמִנְחָה גְּדוֹלָה תְּנַן — וּמִשּׁוּם פֶּסַח, דִּילְמָא אָתֵי לְמִימְשַׁךְ, וְאָתֵי

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין מ, טוש"ע או"ח סי' תנא סעי' א:
ב מיי' פי"ו מהל' חמץ ומצה הל' יב:
ג סמג עשין מ, טוש"ע או"ח סי' תנא סעי' א:
ד מיי' פי"ו מהל' חמץ ומצה הל' יב:
ה סמג עשין מ, טוש"ע או"ח סי' תנא סעי' א:
ו מיי' פי"ו מהל' חמץ ומצה הל' יב:

מסורת הש"ס
א ברכות לה:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה שהיה כו' י"מ. עי' תענית כה ע"ב רש"י ד"ה שכן מצינו:

תורה אור השלם
כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה לְאִישׁ יְהוּדָה וְלִירוּשָׁלִַם נִירוּ לָכֶם נִיר וְאֶל־תִּזְרְעוּ אֶל־קֹצִים [ירמיהו ד, ג]

וְאָתֵי לְאִימְנוֹעֵי מִפֶּסַח וַאֲפִלּוּ אַחַר שֶׁיַּעֲשֶׂה פֶּסַח אָסוּר כְּדֵי שֶׁלֹּא יְמַהֵר לֶאֱכֹל אוֹ דִילְמָא סָמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה בְּתַשַׁע שָׁעוֹת כְּשֶׁהוּא מִאָחַר בְּפֶרֶק תָּמִיד (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף נט.): וּמִשּׁוּם מִצָּה שֶׁיִּכָּנֵס לָהּ כְּשֶׁהוּא תַּאֲוָה: אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ לֹא הָיָה אוֹכֵל עַד תֵּשַׁע שָׁעוֹת: אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא סָמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה הֵינוּ רְבוּתֵיהּ דְּאַע"ג דַּעֲדַיִן לֹא אָכַל וּזְמַן אֲסוּרֵיהּ אַכַּתִּי לָא מְטָא בְּשָׁעָה תְּשִׁיעִית עַד לְאַחַר תֵּשַׁע אַפִּ"ה לֹא יֹאכַל מִשּׁוּם דִּמְשִׁיךְ לֵיהּ עַד זְמַן אֲסוּרָא וְלֹא יֹאכַל: אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מִמִּנְחָה גְּדוֹלָה וְאֵילָךְ אֲסוּר מַאי רְבוּתֵיהּ דְּאַגְרִיפַּס וְהָא כְּבָר חָל זְמַן אֲסוּרֵיהּ מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וְאֵילָךְ וּצְרִיכָא לְמֵימַר דְּאָסוּר בְּתָמִיהַּ דְּאָטוּ מִשּׁוּם דְּלָא אָכַל בָּעֵי לְמֶעְבַּד אִסּוּרָא וְנִשְׁרֵי לְמֵיכַל מִתְּחִלַּת תֵּשַׁע: אֲבָל יָכוֹל אָדָם לְטַבֵּל וְלֶאֱכֹל מִיגֵּי תַּרְגִּימָא פֵּרוֹת וְהַאי דְּנָקֵט מַטְבִּיל לְפִי שֶׁמַּאֲכָלָם עַל יְדֵי טִבּוּל: בְּיַרְקֵי הֵיכָא אוֹכֵל יָרָק מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה לְפִי שֶׁאֵין מַשְׂבִּיעִים: בִּבְנֵי מֵעַיִם הוֹאִיל וְעָסוּק בְּסְעוּדָה יָכוֹל הוּא לֶאֱכֹל בִּבְנֵי מֵעַיִם מַה שֶּׁדָּרֶךְ הַשָּׁמֵשׁ לֶאֱכֹל רַשַּׁאי הוּא לַעֲשׂוֹת כֵּן מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה דְּנָקֵט מְטַבֵּיל לְפִי שֶׁאֵין מַשְׂבִּיעִים: מֵעַיִם הוֹאִיל וְהוּא עָסוּק בָּהֶן מְצַעֵר לֵיהּ אִי לָא אָכִיל וְאִי אָכִיל לָא מְשַׁבְּעוּ לֵיהּ: נִירוּ לָכֶם נִיר כְּשֶׁאַתֶּם טוֹרְחִים תִּטְרְחוּ בְּדָבָר שֶׁאַתֶּם יְכוֹלִין לַהֲנוֹת מִמֶּנּוּ וְשַׁמָּשׁ זֶה שֶׁעוֹסֵק בַּסְּעוּדָה וּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם אִם אֵינוֹ נֶהֱנֶה מְצַעֵר לֵיהּ: אוֹ דִילְמָא סָמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה וְהֵינוּ בְּגֶמַר ט' שָׁעוֹת דְּמִתְּשַׁע שָׁעוֹת וּמֻחְצָה הֲוֵי זְמַן דְּהַקְרָבַת תְּמִיד שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה כְּשֶׁהוּא מֵאָחַר דְּהַשְׁתָּא מִשּׁוּם אֲמְנוֹעֵי מִפֶּסַח לֵיכָּא דְּעָרֵב הַפֶּסַח הָיָה הַתָּמִיד קָרֵב בִּשְׁמוֹנָה וּמֻחְצָה וְהַפֶּסַח אַחֲרָיו מִיָּד לְפִיכָךְ אִם בָּא לֶאֱכֹל

וְאָתֵי לְאִימְנוֹעֵי מִלְּמִיעְבַּד פִּסְחָא. אוֹ דִילְמָא, סָמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה תְּנַן — וּמְשׁוּם מַצָּה, דְּילְמָא אָתֵי לְמֵיכְלַהּ לְמַצָּה אֲכִילָה גַּסָּה. אָמַר רַבִינָא, תָּא שְׁמַע: אֲפִילּוּ אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא רָגִיל לֶאֱכוֹל בְּתֵשַׁע שָׁעוֹת — אוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא יֹאכַל עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא סָמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה תְּנַן, הַיְינוּ רְבוּתֵיהּ דְּאַגְרִיפַּס. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ סָמוּךְ לְמִנְחָה גְּדוֹלָה תְּנַן, מַאי רְבוּתֵיהּ דְּאַגְרִיפַּס? חֲל אִיסּוּר עָלֵיהּ מֵעִיקָּרָא! אֶלָּא סָמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה תְּנַן. סוֹף סוֹף מַאי רְבוּתֵיהּ דְּאַגְרִיפַּס, הָא מָטְיָא לֵיהּ זְמַן אִיסּוּרָא! מַהוּ דְּתֵימָא תֵּשַׁע שָׁעוֹת לְאַגְרִיפַּס כְּאַרְבַּע שָׁעוֹת דִּידַן דַּמִּי, קָא מַשְׁמַע לַן. גאָמַר רַבִּי (יוֹסֵי): אֲבָל מְטַבֵּיל הוּא בְּמִינֵי תַּרְגִּימָא. רַבִּי יִצְחָק מְטַבֵּיל בְּבְנֵי בְּיַרְקֵי. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הַשַּׁמָּשׁ מְטַבֵּיל בִּבְנֵי מֵעַיִן וְנוֹתְנִין לִפְנֵי הָאוֹרְחִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֶכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: ״נִירוּ לָכֶם נִיר וְאַל תִּזְרְעוּ אֶל קוֹצִים״. הו(א)רָבָא הֲוָה שָׁתֵי חַמְרָא כּוּלֵי מַעֲלֵי יוֹמָא דְּפִסְחָא, כִּי הֵיכִי דְּנִיגְרְרֵיהּ לְלִיבֵּיהּ דְּנִיכּוֹל מַצָּה טָפֵי לְאוּרְתָּא. אָמַר רָבָא: מָנָא אָמֵינָא לַהּ דְּחַמְרָא מִיגְרָר גָּרִיר, דְּתָנַן:

מֵינֵי תַּרְגִּימָא פֵּי' רַשְׁבַּ"ם פֵּרוֹת וּבָשָׂר בְּלֹא לֶחֶם וְלָא נָהִירָא דְּאָמְרִינַן בַּתּוֹסָפְתָּא דְּכֵיצַד מְבָרְכִין הַבִּיאוּ לָפָנָיו מֵינֵי תַּרְגִּימָא מְבָרֵךְ בּוֹרֵא מֵינֵי מְזוֹנוֹת וְאֵין מְבָרְכִין בּוֹרֵא מֵינֵי מְזוֹנוֹת אֶלָּא עַל חֲמִשָּׁה מִינִים וּמִיהוּ בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּיוֹמָא (דַּף עט:) אִיכָּא חַד שְׁנוּיָא דִּמְשַׁנֵּי וְאֵיבָעֵית אֵימָא מַאי מֵינֵי תַּרְגִּימָא פֵּרוֹת: **נִירוּ** לָכֶם נִיר פִּי' רַשְׁבַּ"ם דְּעַל יְדֵי הַחֲרִישָׁה מְקַבֶּלֶת הַזְּרִיעָה ה"נ ע"י אֲכִילַת תַּרְגִּימָא יֹאכַל מַצָּה מְיהוּ חֲרִישָׁה וּזְרִיעָה תְּרֵי מִלֵּי נִינְהוּ וְלָא דָּמֵי לְשִׁתֵּי אֲכִילוֹת וְנִרְאֶה שְׁנָזָה הַפְּסוּק מְשָׁל הוּא בְּעִנְיָן זֶה דִּכְתִיב (יִרְמְיָהוּ ד':א') אִם תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נְאֻם ה' אֵלַי תָּשׁוּב אִם תָּסִיר שִׁקּוּצֶיךָ וְגוֹ' פִּי' לְאַחַר שֶׁתָּסִירוּ שִׁקּוּצִים אָז תָּשׁוּבוּ אֵלַי וְכָל זְמַן שֶׁשִּׁקּוּצִים עִמָּכֶם וְנִתְיָאֲשְׁתֶּם מִמֶּנִּי לֹא תוּכְלוּ לָשׁוּב כִּי כֹּה אָמַר ה' נִירוּ לָכֶם נִיר וְאַל תִּזְרְעוּ אֶל קוֹצִים כָּל זְמַן שֶׁהַקּוֹצִים בְּתוֹכָהּ אֵינָהּ מוֹעֶלֶת זְרִיעָתָהּ כְּלוּם וה"נ מֵיתֵי זֶכֶר לַדָּבָר כְּשֶׁאֹכַל קְצָת לְבּוֹ נִמְשָׁךְ יוֹתֵר אֲבָל כְּשֶׁלֹּא אָכַל כְּלָל וְנִתְיָאֵשׁ אֵין לִבּוֹ נִמְשָׁךְ אַחַר אֲכִילָה וְהֲוֵי כְּזוֹרֵק אֶבֶן לַחֲמָת:

דִּילְמָא אָכַל בָּעֵי לְמֶעְבַּד אִסּוּרָא: כְּדַבָּעֵינַן לְמֵימַר לְקַמָּן לָא גָּרַס לֵיהּ: סוֹף סוֹף מַאי רְבוּתֵיהּ דְּאַגְרִיפַּס הָא מָטָא לֵיהּ עִדַּן אִסּוּרֵיהּ קוֹדֶם שֶׁיִּגְמֹר סְעֻדָּתוֹ דַּאֲפִילּוּ רַבִּי יוֹסֵי דְּפִלִּיג בְּהַפְסָקַת עֲרֵב הַפֶּסַח בְּרֵישׁ פִּרְקָא וְאָמַר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק מֵאַחַר שֶׁהִתְחִיל לֶאֱכֹל בְּהֶתֵּר הָכָא מוֹדֵי דְּאָסוּר דְּמַעְקְרָא לְדַעַת כֵּן הָיָה אוֹכֵל בְּתֵשַׁע שָׁעוֹת שְׁנָמַר סְעֻדָּתוֹ בְּתוֹךְ זְמַן אִסּוּרוֹ וּכְמַתְחִיל לֶאֱכֹל אַחַר זְמַן אִסּוּרוֹ דְּמֵי דְּאַגְרִיפַּס כְּאַרְבַּע לְדִידַן דְּמֵי דְּכֵיוָן דְּלִמּוּד לֶאֱכֹל בְּתֵשַׁע שָׁעוֹת כְּאַרְבַּע שָׁעוֹת לְדִידַן דְּמֵי וְיֹאכַל גַּם הוּא מַצָּה לְתֵאבוֹן גַּם הוּא כְּמוֹתֵינוּ שֶׁאוֹכְלִין בַּד' שָׁעוֹת בַּיּוֹם וְהִלְכָךְ הוֹאִיל וְאַכַּתִּי לָא מְטָא זְמַן אִסּוּרָא נִשְׁרֵי לֶאֱכֹל בְּתְחִלַּת ט' אע"פ שֶׁתִּמָּשֵׁךְ סְעֻדָּתוֹ לְאַחַר ט' קמ"ל דְּאִסּוּר לֶאֱכֹל אֵי אָבַל אֵי לָא הָוֶה תְּנַיְנַן סָמוּךְ לְמִנְחָה גְּדוֹלָה לֵיכָּא רְבוּתָא כְּלָל וְלָא הָוֶה שַׁיָּךְ לְמִתְנֵי אַפֵּי' דְּכֵיוָן דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דִּילְמָא אָתֵי לְמֵיכְלַהּ לְמַצָּה אֲכִילָה גַּסָּה דְּמַצָּה לֵיכָּא לְמֵימַר הָכִי מַהוּ דְּתֵימָא ט' לְדִידַן דְּמֵי דְּמִנְחָה קְטַנָּה תְּנַן: מְטַבֵּל וְאוֹכֵל מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה: תַּרְגִּימָא פֵּרוֹת וּבָשָׂר בְּלֹא לֶחֶם וְהָא דְּנָקֵט מְטַבֵּל שֶׁכָּל מַאֲכָלָם ע"י טִבּוּל: בְּיַרְקָא הָיָה אוֹכֵל יָרָק מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה לְפִי שֶׁאֵינוֹ מַשְׂבִּיעַ וְנִרְאֶה בְּעֵינֵי דְּמְגָרֵר לְבָא לְמֵיכַל מַצָּה לְתֵאבוֹן יוֹתֵר וּלְפִיכָךְ הָיָה אוֹכֵל [יָרָק] וְלֹא הָיָה נוֹהֵג כֵּן כִּי אִם עֶרֶב הַפֶּסַח כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ וְלֶאֱכֹל בַּלַּיְלָה כְּדַאֲמְרִי' בְּמַס' שַׁבָּת בְּפ' תּוֹלִין (שַׁבָּת דַּף קמ:) אָמַר רַב חִסְדָּא בַּר בֵּי רַב לָא לֵיכוֹל יָרָקָא מִשּׁוּם דִּמְגָרְרִי לְבָא וְכִדְאָמַר נָמֵי בְּסָמוּךְ רָבָא הֲוֵי שָׁתֵי חַמְרָא בְּמַעֲלֵי יוֹמָא דְּפִסְחָא כִּי הֵיכִי דְּנִגְרֵר לְלִבֵּהּ כְּגוֹן מִינֵי תַּרְגִּימָא וְיָרְקוֹת מַמְשִׁיכִין אֶת הַלֵּב לֶאֱכֹל כְּדִמְוֹכָח נָמֵי בִּבְרָכוֹת (ד' מב.) שֶׁהָיוּ רְגִילִין לֶאֱכֹל פַּרְפֶּרֶת קוֹדֶם אֲכִילַת הַפַּת לְגָרֵר אֶת הַלֵּב כְּדִתְנַן בָּרוּךְ עַל הַפַּת פָּטַר אֶת הַפַּרְפֶּרֶת עַל הַפַּרְפֶּרֶת לֹא פָּטַר אֶת הַפַּת אַלְמָא דְּפַרְפֶּרֶת קוֹדֶם לָפַת: תַּנְיָא נָמֵי הָכִי דְּאוֹכְלִין מִינֵי תַּרְגִּימָא עֶרֶב הַפֶּסַח כְּדֵי שֶׁיֹּאכְלוּ מַצָּה וּפֶסַח לְתֵאבוֹן וּבְעֶרֶב הַפֶּסַח קָאֵי בַּהוּסָפְתָּא דְּפִסְחִים וְאַפֵּי' מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה דִּלְעֵיל מְנָהּ תַּנְיָא ע"פ סָמוּךְ לְמִנְחָה לֹא יֹאכַל כו': וְאַע"פ שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר דַּאֲכִילָה מוֹשֶׁכֶת אֲכִילָה זֶכֶר לַדָּבָר יֵשׁ קְצָת דִּכְתִיב נִירוּ לָכֶם נִיר הֶרְאָה לָנוּ הַנָּבִיא דַּגְמָא שֶׁחוֹרְשִׁין אֶת הַקַּרְקַע כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַזְּרִיעָה וְאִם אֵינָהּ חֲרוּשָׁה אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת הַזְּרִיעָה אַף אָדָם הָאוֹכֵל דְּבָרִים שֶׁאֵין מַשְׂבִּיעִין אֶת הָאָדָם פּוֹתְחִים בְּנֵי מֵעַיִם וּמַרְחִיבִין אוֹתָן וּמְקַבֵּל הַמַּאֲכָל שֶׁל סְעוּדָה אֲחֵרִי כֵן לְתֵאבוֹן כָּךְ נִרְאֶה בְּעֵינַי שִׁיטָה זוֹ וְעִקָּרָא וְרַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה זְקֵנִי פֵּרְשָׁהּ כֵּן בְּנֵי מֵעַיִם הוֹאִיל וְעָסוּק בַּסְּעוּדָה יָכוֹל הוּא לֶאֱכֹל בְּנֵי מֵעַיִם מַה שֶּׁדָּרֶךְ הַשָּׁמֵשׁ לֶאֱכֹל רַשַּׁאי הוּא לַעֲשׂוֹת כֵּן מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה דְּהוֹאִיל וְעָסוּק בָּהֶן מְצַעֲרִי לֵיהּ אִי לָא אָכִיל וְאִי אָכִיל לָא מְשַׁבְּעִי לֵיהּ: נִירוּ לָכֶם נִיר כְּשֶׁאַתֶּם טוֹרְחִים תִּטְרְחוּ בְּדָבָר שֶׁאַתֶּם יְכוֹלִין לַהֲנוֹת מִמֶּנּוּ וְשַׁמָּשׁ זֶה שֶׁעוֹסֵק בַּסְּעוּדָה וּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם אִם אֵינוֹ נֶהֱנֶה מְצַעֵר לֵיהּ: אוֹ דִילְמָא סָמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה וְהֵינוּ בְּגֶמַר ט' שָׁעוֹת דְּמִתֵּשַׁע שָׁעוֹת וּמֻחְצָה הֲוֵי זְמַן דְּהַקְרָבַת תְּמִיד שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה כְּשֶׁהוּא מֵאָחַר דְּהַשְׁתָּא מִשּׁוּם אֲמְנוֹעֵי מִפֶּסַח לֵיכָּא דְּעָרֵב הַפֶּסַח הָיָה הַתָּמִיד קָרֵב בִּשְׁמוֹנָה וּמֻחְצָה וְהַפֶּסַח אַחֲרָיו מִיָּד לְפִיכָךְ אִם בָּא לֶאֱכֹל

בֵּין סָמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה דְּהֵינוּ בְּגֶמַר תְּשַׁע שָׁעוֹת וּכְבָר נִשְׁחַט הַפֶּסַח וְאֵין כָּאן לְחוּשׁ אֶלָּא מִשּׁוּם מַצָּה שֶׁלֹּא יֹאכְלֶנָּה אֲכִילָה גַּסָּה וּתְהֵי נָמֵי דְּמִשּׁוּם פֶּסַח אֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לַאֲכִילָה גַּסָּה דְּאַף עַל גַּב דְּהוּא נָאֶכָל עַל הַשָּׂבָע אֲכִילָה גַּסָּה מִיהָא אֵינָהּ אֲכִילָה וּבְקַדָּשִׁים מַזִּיק הוּא דְּחָשְׁבִינַן לֵיהּ בִּיבָמוֹת (דַּף מ.) אֶלָּא מִשּׁוּם דִּלְגַבֵּי לְחֶם הָוְיָא אֲכִילָה גַּסָּה בַּאֲכִילָה מוּעֶטֶת נָקֵט מַצָּה אִי נָמֵי רְבוּתָא קָאָמַר וְהָכִי קָאָמַר אוֹ דִילְמָא סָמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה וַאֲפִילּוּ בִּזְמַן דְּלֵיכָּא פֶּסַח דְּלֵיכָּא לְמִחַשׁ לַעֲשִׂיתוֹ וְלֹא לַאֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם אֲכִילַת מַצָּה מִיהָא אִיכָּא דְּלָא לֶהֱוֵי אֲכִילָה גַּסָּה חָיְשִׁינַן: אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ מֶלֶךְ כָּשֵׁר הָיָה מִמַּלְכֵי חַשְׁמוֹנַאי וְלֹא הָיָה אוֹכֵל עַד שָׁעָה ט': רְבוּתֵיהּ דְּאַגְרִיפַּס כְּלוֹמַר הֵינוּ רְבוּתָא דְּקָתָנֵי בְּבָרַיְיתָא אַפֵּי' אַגְרִיפַּס דְּאַע"ג דַּעֲדַיִן לֹא אָכַל וּזְמַן אִסּוּרָא לָא מְטָא אַפִּ"ה תְּשִׁיעִית עַד לְאַחַר תֵּשַׁע אֲפִילּוּ הָכֵי לֹא יֹאכַל מִשּׁוּם דְּמִשְׁיךְ לֵיהּ עַד זְמַן אִסּוּר וְיִתְעַנֶּה וְלֹא יֹאכַל: אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מִמִּנְחָה גְּדוֹלָה וּלְמַעְלָה אִסּוּר מַאי אֲפִילּוּ אַגְרִיפַּס הָא מָטָא כְּבָר זְמַן אִסּוּרֵיהּ מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּמֻחְצָה וְאֵילָךְ וּצְרִיכָא לְמֵימַר דְּאָסוּר בְּתָמִיהַּ דְּאָטוּ מִשּׁוּם

מסורת הש"ס

א לקמן קיז:; משנה פסחים

ב זבחים יא:

ג שבת קח.

ד מסכת כלה רבתי; משנה אבות

ה ערכין ג.

גליון הש"ס

גמרא אמרי לה להאי גיסא. שבת קה ע"א ב"ב מב ע"ב:

שם אידי ואידי בעו הסיבה. עיין תשו' הראנ"ח ח"ב סי' ע"ט:

תורה אור השלם

וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם [שמות יב, ו]

בֵּין הַכּוֹסוֹת הַלָּלוּ בֵּין הָרִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי: נִימָא קָא סָבַר רַב שֵׁשֶׁת סָמוּךְ לְמִנְחָה גְּדוֹלָה תְּנַן וּמְשׁוּם פֶּסַח וְקָסָבַר כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא דְּאָמַר כָּל יוֹמָא זְמַן שְׁחִיטָה הוּא וּמַאי בֵּין הָעַרְבַּיִם דִּכְתִיב בְּפֶסַח בֵּין עֶרֶב דְּאִתְמוֹל מִשְׁכַּלָּה עֶרֶב דְּאָתְמוֹל מִשְׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר לְעֶרֶב דְּהַאִדָּנָא מִשּׁוּם הָכִי מִתְעַנֶּה כָּל יוֹמָא וְאַע"פ שֶׁלֹּא הָיָה פֶּסַח בְּיָמָיו הוֹאִיל וּמִתַּסְרָא בְּכָךְ: לָא רַב שֵׁשֶׁת סָמוּךְ לְמִנְחָה גְּדוֹלָה תְּנַן וּמְשׁוּם פֶּסַח וְקָסָבַר לָהּ בִּשְׁחִיטַת פֶּסַח כַּר' יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא דְּאָמַר כּוּלֵּיהּ יוֹמָא זְמַן שְׁחִיטָה הוּא וּמַאי בֵּין הָעַרְבַּיִם דִּכְתִיב בְּפֶסַח בֵּין עֶרֶב דְּאִתְמוֹל מִשְׁכַּלָּה עֶרֶב דְּאִתְמוֹל דְּהַיְנוּ מִשְׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר לְעֶרֶב דְּהַאִדָּנָא מִשּׁוּם הָכִי מִתְעַנֶּה כּוּלֵּיהּ יוֹמָא וְאַע"פ שֶׁלֹּא הָיָה פֶּסַח בְּיָמָיו הוֹאִיל וְאִתַּסַּר אִתַּסַּר: וְאִי טָעַם מִידִי בְּצַפְרָא לָא מָצֵי לְמֵיכַל מָצָה לְאַתּוֹיֵי מַאי: עַד שֶׁיְּסֵב הַסְבָּה כְּבְנֵי חוֹרִין שֶׁהוּא זָכָר לְגָאוּלָה מְרוֹר אֵין צָרִיךְ הַסְבָּה שֶׁהוּא זָכָר לְעַבְדוּת: דְּהַהִיא שַׁעְתָּא מִשְׁתַּעֵי בְּחֵרוּת וּבְגָאוּלָה שֶׁהוּא אוֹמֵר הַגָּדָה הַשְׁתָּא שְׁמָעִינַן מִנַּהּ דְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת צָרִיךְ

(א)בֵּין הַכּוֹסוֹת הַלָּלוּ אִם רָצָה לִשְׁתּוֹת — יִשְׁתֶּה, בֵּין שְׁלִישִׁי לִרְבִיעִי — לֹא יִשְׁתֶּה. וְאִי אָמְרַתְּ מִסְעָד מִסְעָד סָעִיד, אַמַּאי יִשְׁתֶּה? הָא קָא אָכִיל לְמַצָּה אֲכִילָה גַּסָּה. אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ: מִגָּרָר גָּרִיר. רַב שֵׁשֶׁת הֲוָה יָתֵיב בְּתַעֲנִיתָא וְנִזְקַר כָּל מַעֲלֵי יוֹמָא דְּפִסְחָא. נִימָא קָא סָבַר רַב שֵׁשֶׁת: סָמוּךְ לְמִנְחָה גְּדוֹלָה תְּנַן — וּמְשׁוּם פִּסְחָא הוּא, דְּיִלְמָא מִיפְשַׁךְ וְאָתֵי לְאִימְנוֹעֵי מִלְּמֶעְבַּד פִּיסְחָא הוּא, (ב)וְסָבַר לַהּ כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַצָּה שֶׁנִּילּוּשׁ בִּכְלִי חוֹרִין שֶׁהוּא זָר לְגָאוּלָה: מָרוֹר אֵין צָרִיךְ הַסְבָּה שֶׁהוּא זָכָר לְעַבְדוּת: שָׁמָּא יִקְדִּים אַפְרָקְדָן קָאֵי שָׁמְתוֹךְ שֶׁצַּוָּארוֹ שׁוֹחֶה לְאָחֳרָיו כּוֹבֵע הַסּוֹתֵם אֶת פִּי הַקָּנָה נִפְתַּח וּמִתְקַפֵּל לְמַעְלָה וְהַקָּנָה פּוֹשֶׁטֶת לְמַעְלָה וְהַמַּאֲכָל נִבְנָס לְתוֹכוֹ וְנֶחֱנָק: הָוֵה זָגִינַן אַבְּרָכֵי דַּהֲדֵי נְשָׁעֲנִין כָּל אֶחָד עַל בִּרְכֵּי חֲבֵרוֹ: בְּשׁוּלְיָא דְּנַגָּרֵי תַּלְמִידוֹ שֶׁל נַגָּר הַמַּלְמֵּד אֻמָּנוּת: אַרְבַּע כּוֹסוֹת שְׁלֹשָׁה כְּנֶגֶד ג' כּוֹסוֹת שֶׁנֶּאֶמְרוּ בְּפִסּוּק זֶה וְכוֹס פְּרִשָׂה בְּיָדִי וְגוֹמֵר וּרְבִיעִי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן: בֵּין הַכּוֹסוֹת הַלָּלוּ בֵּין הָרִאשׁוֹן לְשֵׁנִי בֵּין הַשֵּׁנִי לַשְּׁלִישִׁי וּמִשּׁוּם דְּחַמְרָא מְגָרֵר גָּרִיר לֵיהּ הוּא כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזַל: בֵּין שְׁלִישִׁי לִרְבִיעִי לֹא יִשְׁתֶּה שְׁלִישִׁי דִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן דְּכִיוָן דְּלָא חֲיִשִׁינַן עוֹד לְגָרִירֵי לְבָא לָא שָׁרֵינַן לֵיהּ דְּנַרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת וּבְגְמָרַת יְרוּשַׁלְמִי נִמְצָא לְמָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכֵּר דִּתוּ לָא חָזֵי לְמִגְמַר הַלַּיְלָא וּפְרִיךְ הָתָם הֲלֹא כְּבָר מְשׁוֹכֵר הוּא שֶׁהֲרֵי שָׁתָה הַרְבֵּה בְּסַעֲדָתוֹ וּמִשֵּׁנִי יַיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַמָּזוֹן לֹא מְשַׁכֵּר רַב שֵׁשֶׁת סָמוּךְ לְמִנְחָה גְּדוֹלָה תְּנַן וּמְשׁוּם פֶּסַח וְקָסָבַר לָהּ בִּשְׁחִיטַת פֶּסַח כַּר' יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא דְּאָמַר כּוּלֵּיהּ יוֹמָא זְמַן שְׁחִיטָה הוּא וּמַאי בֵּין הָעַרְבַּיִם דִּכְתִיב בְּפֶסַח בֵּין עֶרֶב דְּאִתְמוֹל מִשְׁכַּלָּה עֶרֶב דְּאִתְמוֹל דְּהַיְנוּ מִשְׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר לְעֶרֶב דְּהַאִדָּנָא מִשּׁוּם הָכִי מִתְעַנֶּה כּוּלֵּיהּ יוֹמָא וְאַע"פ שֶׁלֹּא הָיָה פֶּסַח בְּיָמָיו הוֹאִיל וְאִתַּסַּר אִתַּסַּר: וְאִי טָעַם מִידִי בְּצַפְרָא לָא מָצֵי לְמֵיכַל מָצָה לְאַתּוֹיֵי מַאי: עַד שֶׁיְּסֵב הַסְבָּה כְּבְנֵי חוֹרִין שֶׁהוּא זָכָר לְגָאוּלָה מְרוֹר אֵין צָרִיךְ הַסְבָּה שֶׁהוּא זָכָר לְעַבְדוּת: דְּהַהִיא שַׁעְתָּא מִשְׁתַּעֵי בְּחֵרוּת וּבְגָאוּלָה שֶׁהוּא אוֹמֵר הַגָּדָה הַשְׁתָּא שְׁמָעִינַן מִנַּהּ דְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת צָרִיךְ

(ג)וְלָא פְּלִיגִי: הָא בְּתַרְתֵּי כָּסֵי קַמָּאֵי, הָא בְּתַרְתֵּי כָּסֵי בָּתְרָאֵי. אָמְרִי לַהּ לְהַאי גִּיסָא וְאָמְרִי לַהּ לְהַאי גִּיסָא. אָמְרִי לַהּ לְהַאי גִּיסָא: תְּרֵי כָּסֵי קַמָּאֵי — בָּעוּ הָסְיבָּה, דְּהַשְׁתָּא הוּא דְּקָא מַתְחֲלָא לַהּ חֵירוּת. תְּרֵי כָּסֵי בָּתְרָאֵי — לָא בָּעוּ הָסְיבָּה, מַאי הָסְיבָּה, מַאי דַּהֲוָה הֲוָה. (ד)וְאָמְרִי לַהּ לְהַאי גִּיסָא: בֵּן אֶצֶל אָבִיו בָּעֵי הָסְיבָּה. אִיבַּעְיָא לְהוּ: תַּלְמִיד אֶצֶל רַבּוֹ מַאי? (אִיב-ד)תָּא שְׁמַע, (אָמַר) אַבָּיֵי: כִּי הֲוֵינַן בֵּי מָר זְגִינַן אַבִּירְכֵי דַּהֲדֵי, כִּי אָתֵינַן לְבֵי רַב יוֹסֵף, אָמַר לַן: לָא צְרִיכְתּוּ, מוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שָׁמַיִם. מֵיתִיבִי: עִם הַכֹּל אָדָם מֵיסֵב, וַאֲפִילּוּ תַּלְמִיד אֶצֶל רַבּוֹ! כִּי תַּנְיָא הָהִיא — בְּשׁוּלְיָא דְּנַגָּרֵי. (אִיג-ד)אִיבַּעְיָא לְהוּ: שַׁמָּשׁ מַאי? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל כְּזַיִת מַצָּה כְּשֶׁהוּא מֵיסֵב — יָצָא. מֵיסֵב — אִין, לֹא מֵיסֵב — לָא. שְׁמַע מִינַּהּ: בָּעֵי הָסְיבָּה. שְׁמַע מִינַּהּ. (טוטז-ה)וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: נָשִׁים חַיָּיבוֹת בְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת הַלָּלוּ,

שָׁאנ

דְּחַמְרָא סָעִיד וּמְשַׁמֵּחַ מְפָרֵשׁ הָתָם דְּטוּבָא גָּרִיר פַּרְתָּא סָעִיד: רַב שֵׁשֶׁת הֲוָה יָתֵב בְּתַעֲנִיתָא לְאוּ דַּוְקָא אֶלָּא שׁוֹמֵר עַצְמוֹ מִלֶּאֱכֹל אִי נָמֵי הַיְינוּ מְקַבֵּל עָלָיו מַמָּשׁ תַּעֲנִית כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִזְכָּר וְנִזְהָר מִלֶּאֱכֹל וְהִבְכּוֹרוֹת נָהֲגוּ לְהִתְעַנּוֹת עֶרֶב פֶּסַח דְּקָתָנֵי בְּמַסֶּכֶת סוֹפְרִים (פֶּרֶק כא הֲלָכָה ג) שֶׁאֵין מִתְעַנִּין בְּנִיסָן אֶלָּא הַבְּכוֹרוֹת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח: נִימָא קָא סָבַר רַב שֵׁשֶׁת מְשׁוּם פֶּסַח וְאַע"ג דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא פֶּסַח מִכָּל מָקוֹם הָאסּוּר שֶׁהָיָה בִּזְמַן הַבַּיִת לֹא בָּטֵל וְאַע"ג דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא לָא מַכְשַׁר אֶלָּא בְּדִיעֲבַד אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר מְשׁוּם לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ לֹא תִשְׁחַט הַפֶּסַח וַעֲדַיִן חָמֵץ קַיָּם עַד ו' שָׁעוֹת וְלָא אַשְׁכְּחַן תַּנָּא דְּפָלִיג מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן דְּדִיעֲבַד כָּשֵׁר סְבִירָא לֵהּ לְהַחְמִיר שְׁלֹא לֶאֱכֹל מִן הַבֹּקֶר: מַאי דַּהֲוָה הֲוָה שֶׁכְּבָר אָמְרוּ גְּאֻלָּה לְפָנֶיהָ הָסְעוּדָה וְאַף עַל גַּב דְּמַצָּה צְרִיכָה הֶסְבָּה וְלֹא אָמַר מַאי דַּהֲוָה הֲוָה שֶׁאֲנִי מַצָּה שֶׁהִיא עִקַּר סְעוּדָה יוֹתֵר מִיַּיִן וְעוֹד בְּיַיִן הֶסֵב כְּבָר בִּשְׁנֵי כוֹסוֹת הָרִאשׁוֹנִים וְעוֹד שֶׁכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה זָכָר לְחֵרוּת שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצַקָּם לְהַחְמִיץ עַד שֶׁנִּגְאֲלוּ וְאַע"ג דְּהַוְיָא לָהֶם עֹנִי יֵשׁ לְאוֹכְלָהּ דֶּרֶךְ חֵרוּת וּמַה שְׁצָּרִיךְ הֶסְבָּה בְּמַצָּה הֵינוּ כְּשֶׁמְּבָרְכִין עָלֶיהָ בִּרְכַּת הַמִּצְוָה וְאַחַר כָּךְ אוֹכְלִין אֲבָל אִי אָמְרַתְּ מִסְעָד מִסְעָד סָעִיד וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּפֶ' כֵּיצַד מְבָרְכִין (בְּרָכוֹת דַּף לה:)

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תעא סעי' א:

ב מיי' פי' מהלי' חמץ ומצה הל' יב:

ג סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעה סעי' א:

ד מיי' פי' מהלי' חמץ ומצה הל' ח:

ה סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תפ סעי' א:

ו מיי' פי' מהלי' חמץ ומצה הל' ח:

ז סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעב סעי' ג:

ח מיי' פי' מהלי' חמץ ומצה הל' ח:

ט טוש"ע או"ח סי' תעב סעי' ד ה:

י מיי' פי' מהלי' חמץ ומצה הל' ח:

יא טוש"ע או"ח סי' תעב סעי' ה:

יב מיי' פי' מהלי' חמץ ומצה הל' ח:

יג טוש"ע או"ח סי' תעב סעי' ו:

יד מיי' פי' מהלי' חמץ ומצה הל' ח:

טו טוש"ע או"ח סי' תעב סעי' יד:

טז מיי' פי' מהלי' חמץ ומצה הל' ז:

כְּרַעֲוֵהּ כִּדְנָקֵט רַמְחָא בִּידֵהּ: בְּפָנֵי רַבּוֹ אֵין צָרִיךְ הֶסְבָּה נִרְאֶה דְּאָבִיו וְהוּא רַבּוֹ נָמֵי אֵין צָרִיךְ דְּלָא גָּרַע מֵרַבּוֹ אֶחָד מִיהוּ סְתָם אָב מְלַמֵּד לְבָנוֹ תּוֹרָה כְּדַאֲמְרִינַן בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף לא.) שֶׁהַבֵּן יָרֵא מֵאָבִיו יוֹתֵר מֵאִמּוֹ מִפְּנֵי שֶׁמְּלַמְּדוֹ תּוֹרָה וְאַפִּי' הָכִי קָאָמַר בְּפָנֵי אָבִיו צָרִיךְ הֶסְבָּה:

כּוּלְּהוּ לְעַל אֲכִילַת מַצָּה וּבְאֶפִיקוֹמָן: כּוּלְּהוּ נָמֵי צְרִיכִי הֶסְבָּה וְכָל ד' כּוֹסוֹת צְרִיכִים הֶסְבָּה בְּשָׁעַת שְׁתִיָּה וצ"ע אִם שָׁכַח וְלֹא הֵסֵב אִם יָחֵזוֹר וְיִשְׁתֶּה וְכֵן אִם בְּכוֹס שְׁלִישִׁי לֹא הֵסֵב אִם יָכוֹל לַחֲזוֹר וְלִשְׁתּוֹת בַּהֶסְבָּה אַף עַל גַּב דְּבֵין שְׁלִישִׁי לִרְבִיעִי לֹא יִשְׁתֶּה: פְּרַקְדָּן פָּנָיו לְמַעְלָה וְלֹא כִּמְפָרֵשׁ פָּנָיו לְמַטָּה דְּאֵין דֶּרֶךְ לָאֱכֹל בְּעִנְיָן זֶה וְכֵן מַשְׁמַע בְּהַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (ב"ב עד.) בְּמִתֵּי מִדְבָּר דְּגָנוּ אַפְרָקִיד וְאָזַל פְּרִשָׁא תּוּתֵי '

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין מא, טור או״ח סי׳ תעב:
ב מיי׳ פ״ז מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ט:
ג סמג עשין מא, טוש״ע או״ח סי׳ תעב סעי׳ ח:
ד מיי׳ פ״ז מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ט:
ה סמג עשין מא, טוש״ע או״ח סי׳ תעב סעי׳ ח:
ו מיי׳ פ״ז מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ט:
ז טוש״ע או״ח סי׳ תעב סעי׳ טו:
ח מיי׳ פ״ז מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ג:

מסורת הש״ס

א תוספתא פסחים
ב ערכין ג.

תורה אור השלם

אַל־תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם כִּי־יִתֵּן (בכ״ס) [בַּכּוֹס] עֵינוֹ יִתְהַלַּךְ בְּמֵישָׁרִים [משלי כג, לא]

שֶׁאַף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס וְאִי לָאו הַאי טַעְמָא לֹא הָיוּ חַיָּבוֹת מִשּׁוּם דָּנָשִׁים פְּטוּרוֹת מִמְּצוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא אַף ע״ג דְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת דְּרַבָּנַן כְּעֵין דְּאוֹרָיְתָא תִּקּוּן:

הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס פִּי׳ רַשְׁבָּ״ם שֶׁעַל יְדֵם נִגְאֲלוּ וְכֵן בִּמְגִלָּה ע״י אֶסְתֵּר וּבַחֲנֻכָּה ע״י יְהוּדִית וְקָשָׁה דְּאַף מַשְׁמַע שְׁאֵינָן עִקָּר וְעוֹד דְּבִירוּשַׁלְמִי גָּרִיס שֶׁאַף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ סֵפֶק מַשְׁמַע בְּאוֹתוֹ סָכָנָה דְּלָהֲשִׁמִיד לַהֲרֹג וּלְאַבֵּד וְהָא דְּאָמְרִינַן דְּפְטוּרוֹת מִסַּבָּה אע״ג דְּאַף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס כִּי בְּסָכוֹת הוֹשַׁבְתִּי הֶתֵם בַּעֲשֵׂה דְּאוֹרָיְתָא אֲבָל בְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת דְּרַבָּנַן תִּקְּנוּ גַּם לָנָשִׁים שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס:

שֶׁתָּאן חַי יָצָא מַשְׁמַע דְּלִכְתְּחִלָּה בָּעֵי מְזִיגָה וְכֵן בְּפָ׳ שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ (בְּרָכוֹת ד' נ:) אָמְרִינַן הַכֹּל מוֹדִים בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה שֶׁאֵין מְבָרְכִין עָלָיו עַד שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם וְקָשָׁה דִּבְפָ׳ שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ (בְּרָכוֹת נא.) אָמַר ׳ דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה וְצָרִיךְ חַי וְרַשִׁ״י פִּי׳ שָׁם דְּהָא דְּקָאָמְרִינַן דְּצָרִיךְ חַי הֵינוּ שֶׁיִּתְנוּ־הוּ חַי בְּכוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְאַפּוֹקֵי שֶׁלֹּא יִמְזְגֶנּוּ בְּכוֹס זֶה וְיִשְׁפֹּךְ בְּכוֹס אַחֵר וִיבָרֵךְ ור״ת פִּי׳ דְּחֵי דְּהָתָם הֵינוּ מְזִיג וְלֹא מְזִיג כְּדְאָמַר בְּבֵן סוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין ד' ע.) אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר עַד שֶׁיִּשְׁתֶּה יַיִן חַי וּמוּקֵי לֵהּ בְּמָזִיג וְלֹא מְזִיג וְהָא דְּמַשְׁמַע בְּהַמּוֹצִיא יַיִן (שַׁבָּת ד' עו:) שְׁמוֹזְגוֹ כְּרָאוּי דְּקָאָמְרִינַן כְּדֵי שֶׁיְּמַזְּגֶנּוּ וְיַעֲמֹד עַל רְבִיעִית הַלּוֹג וְשִׁעוּר הוֹצָאַת יַיִן תְּנַן הָתָם דְּהָוֵי כְּמִזְיגַת הַכּוֹס שְׁלִישׁ וּשְׁתֵּי רְבִיעִיות הַלּוֹג וְכֵן מְפֹרָשׁ בָּעֵרוּךְ וּבְנֵי נרבונ״א מְפָרְשִׁי דְּחֵי קָאֵי אַכּוֹס שֶׁיְּהֵא שָׁלֵם וְלֹא שֶׁבּוּר כְּדְאָמְרִי׳ בְּפָ׳ בָּתְרָא דְּמַכּוֹת (ד' טז.) רֹסֶק תֵּשַׁע נְמָלִים וְא' חַיָּה וְהֵינוּ שָׁלֵם דַּאֲפִילּוּ מֵת נָמֵי חָשִׁיב בְּרִיָּה כְּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף גִּיד הַנָּשֶׁה (חֻלִּין ד' קב:) גַּבֵּי צִפּוֹר טְמֵאָה בֵּין בְּחַיֶּיהָ בֵּין בְּמִיתָתָהּ בְּכָל שֶׁהוּ וְאָמְרִינַן נָמֵי (ב״ק ד' נד.) שְׁבִירָתָן זוֹ הִיא מִיתָתָן וְאֶתֵּי שַׁפִּיר דְּכוּלְּהוּ עֲשָׂרָה דְּבָרִים אֲכוֹס קָיְמִי וְנִרְאֶה דְּדַוְקָא בְּיֵינוֹת שֶׁלָּהֶם שֶׁהָיוּ חֲזָקִים צָרִיךְ מְזִיגָה אֲבָל בְּשֶׁלָּנוּ לֹא: **בְּבָת** אַחַת נִרְאֶה כְּפֵרוּשׁ רַשְׁבָּ״ם שֶׁשְּׁתָאן רְצוּפִין וְלֹא כְּפִירַשִׁ״י שֶׁשֵּׁעָרָה אַרְבָּעְתָן לְתוֹךְ כּוֹס אֶחָד דְּשָׁתַאן מַשְׁמַע הַרְבֵּה כּוֹסוֹת: **יְדֵי** יַיִן יָצָא פִּי׳ יְדֵי שְׁמִחַת יו״ט דס״ד הוֹאִיל וְתַקָּנוּ ד' כּוֹסוֹת לֹא נָפֵק מִידֵי שְׁמִחַת יו״ט אֶלָּא אִם כֵּן יָצָא יְדֵי אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת: **רָבָּא** דְּכָסָא הֵינוּ כְּמִלֹּא לוּגְמָיו כְּדְפָרֵי׳ לְעֵיל וּמֵיהוּ לְכַתְחִלָּה צָרִיךְ לְשָׁתוֹת רְבִיעִית:

אֶחָד חָדָשׁ וְאֶחָד יָשָׁן פֵּרֵשׁ שַׁפְרִ״ם רַשְׁבָּ״ם דְּיָשֵׁן עָדִיף הוּא עִקַּר כְּדְאָמְרִינַן (מְגִלָּה ד' טז:) וּלְאַבְיוֹ שְׁלַח כְּזֹאת וְגוֹ' יַיִן יָשָׁן שֶׁרוּחַ וְקַנִּים נוֹחָה הֵימֶנּוּ וְאָמְרִינַן (ב״ב ד' צא:) כָּל מִלֵּי עַתִּיקָא מָעֲלוּ וְהָא דְּנָקֵט שֶׁאֵינוֹ פּוֹשׁוּט קוֹדֶם פְּרֹשׁ לְעֵיל בְּכִיצַד צוֹלִין (פְּסָחִים ד' פה.) גַּבֵּי אֶחָד עָשָׂר כּוֹ: **וְאַתְּ** אִמַּרְתְּ כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה אִית סְפָרִים דְּגָרְסִי מַאי כְּדֵי מְזִיג' כּוֹס יָפֶה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וּלְפִי זֶה ס״ד דְּמִקְשֶׁה דְּמִזִּיגַת כּוֹס יָפֶה דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל בֵּין כֻּלָּם קָאָמַר דְּהֵינוּ רֹבַע רְבִיעִית הַלּוֹג יַיִן חַי בֵּין כֻּלָּן רֹבַע רְבִיעִית דְּקַתָּנֵי רְבִיעִית הַלּוֹג וּבָרִיתָא קַתָּנֵי רְבִיעִית לְכָל אֶחָד וְהָא דְּקַתָּנֵי אֶחָד מְזוּג לֹא שְׁנֵי בְּרִבְיעִית מְזוּג אֶלָּא כְּלוֹמַר אֶחָד יָכוֹל לְשָׁתוֹתוֹ מָזוּג אֲבָל מ״מ בְּרִיתָא לֹא מַיְירֵי אֶלָּא בְּחֵי דְּסָגֵי רְבִיעִית לְכָל ד' אַף קָשָׁה אֵיךְ הָיָה סְבוּר הַמְקַשֶּׁה דְּסָגֵי לְכוּלְּהוּ בִּמְזִיגַת כּוֹס יָפֶה וְהָא אֵיכָּא בְּהֵנֵי אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה שֶׁהוּא כּוֹס יָפֶה וְרַשְׁבָּ״ם נָמֵי הֶקְשָׁה הָלֹא בְּרִיתָא סְתָמָא קַתָּנֵי לְכָךְ נִרְאֶה כַּסְפָרִים דְּגָרְסִי אִדֵּי וְאִדֵּי חַד שִׁעוּרָא הוּא דְּכָל מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה זֶהוּ רֹבַע רְבִיעִית הַלּוֹג יַיִן חַי לְכָל אֶחָד כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רְבִיעִית עִם הַמְּזִיגָה וְהָא דְּקָתָנֵי רְבִיעִית הַלּוֹג וּמְזוּג אִשְׁתֵּיהּ קַאֵי וְלֹא אַרְבִיעִית דְּבָרִיתָא אֲבָל לְבַתַּר דְּשָׁנֵי קַאֵי שַׁפִּיר דְּהוּ סָגֵי נַחְמָן וּכְרָבָא דְּרֵישׁ הַמּוֹצִיא (שַׁבָּת ד' עו:) דְּסִבְרִי כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ רֹבַע רְבִיעִית הַלּוֹג יַיִן חַי כְּדֵי שֶׁיְּמַזְּגֶנּוּ וְיַעֲמֹד עַל רְבִיעִית הַלּוֹג וְשִׁעוּר הוֹצָאַת יַיִן תְּנַן הָתָם דְּהָוֵי כְּמִזִּיגַת הַכּוֹס יָפֶה דְּהֵינוּ רֹבַע רְבִיעִית וע״י מְזִיגָה יַעֲמוֹד עַל רְבִיעִית כְּשִׁעוּר כָּל הַמַּשְׁקִין דְּקַתָּנֵי סֵיפָא וְשִׁאַר כָּל הַמַּשְׁקִין בְּרְבִיעִית דְּאַבָּיֵי פָּרֵיךְ עָלָהּ הָתָם חֲדָא דְּתָנַן וּבְמָזוּג שְׁנֵי חֶלְקֵי מַיִם וְעוֹד מַיִם בְּבַד וּמִצְטָרְפִין וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דִּלְאַבָּיֵי צָרִיךְ רְבִיעִית שְׁלֵמָה לְהוֹצָאַת שַׁבָּת וְכֵן מַשְׁמַע הָתָם בְּהֶהְיֵא שְׁמַעְתָּא דְּקָאָמַר אַבָּיֵי עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי נָתָן הָכָא דִּכְזַיִת בָּעֵי רְבִיעִית כּוֹ' וּפְרִשִׁ״י דְּהָתָם לָא נְהִירָא כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ שָׁם וְסָבַר דְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה בָּעֵי רְבִיעִית יַיִן בֵּין חֵי בֵּין מָזוּג אֲבָל מַיִם בַּבַּד לֹא מִצְטָרְפִים: **אַל** תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם הָכָא מַיְירֵי הַאי קְרָא לְחַשִּׁיבוּת יַיִן אָדֹם וּבְהַמּוֹכֵר פֵּרוֹת (ב״ב ד' צז.) פִּי׳ רַשְׁבָּ״ם הָתָם דַּמְיֵיתֵי לֵהּ לִגְרִיעוּתָא וְשָׁם מְפֹרָשׁ: חוּץ

קְלָיוֹת

שֶׁאַף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס כִּדְאָמְרִינַן (סוֹטָה דף יא:) בְּשָׂכַר נָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת שֶׁבָּאוֹתוֹ הַדּוֹר נִגְאֲלוּ וְכֵן גַּבֵּי מִקְרָא מְגִלָּה נָמֵי אָמְרִינַן הָכִי דְּמִשּׁוּם דע״י אֶסְתֵּר נִגְאֲלוּ וְכֵן גַּבֵּי נֵר חֲנֻכָּה בְּמַסֶּכְתָּא שַׁבָּת (ד' כג.): [כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה. שְׁתָאן חַי — יָצָא. שְׁתָאן חַי — יָצָא בְּבַת אַחַת — יָצָא. הִשְׁקָה מֵהֶן לְבָנָיו וְלִבְנֵי בֵיתוֹ — יָצָא. [א]שְׁתָאן חַי יָצָא, אָמַר רָבָא: יְדֵי יַיִן — יָצָא, יְדֵי חֵירוּת — לֹא יָצָא. [ג]שְׁתָאן בְּבַת אַחַת, רַב אָמַר: יְדֵי יַיִן — יָצָא, יְדֵי אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת — לֹא יָצָא. הִשְׁקָה מֵהֶן לְבָנָיו וְלִבְנֵי בֵיתוֹ — יָצָא, אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: וְהוּא דְּאִשְׁתְּיִי רוּבָּא דְכָסָא. [א]מֵיתִיבִי: אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת הַלָּלוּ צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בָּהֶן כְּדֵי רְבִיעִית, אֶחָד חַי וְאֶחָד מָזוּג, אֶחָד חָדָשׁ וְאֶחָד יָשָׁן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ טַעַם וּמַרְאֶה יַיִן. קַתָּנֵי מִיהַת כְּדֵי רְבִיעִית, וְאַתְּ אָמַרְתְּ כּוֹס יָפֶה! [ה]אָמְרִי: אִידֵּי וְאִידֵּי חַד שִׁיעוּרָא הוּא, מַאי ״כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה״ דְּקָאָמַר — לְכָל חַד וְחַד, דְּהָוֵי לְהוּ כּוּלְּהוּ רְבִיעִית. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ טַעַם וּמַרְאֶה. אָמַר רָבָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דִּכְתִיב: ״אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם״. [ו]תָּנוּ רַבָּנָן: הַכֹּל חַיָּבִין בְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת הַלָּלוּ, אֶחָד אֲנָשִׁים, וְאֶחָד נָשִׁים, וְאֶחָד תִּינוֹקוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וְכִי מָה תִּינוֹקוֹת בְּיַיִן? אֶלָּא מְחַלְּקִין שֶׁאַף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס כִּדְאָמְרִינַן (סוֹטָה דף יא:) בְּשָׂכַר נָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת שֶׁבָּאוֹתוֹ הַדּוֹר נִגְאֲלוּ וְכֵן גַּבֵּי מִקְרָא מְגִלָּה נָמֵי אָמְרִינַן הָכִי דְּמִשּׁוּם דע״י אֶסְתֵּר נִגְאֲלוּ וְכֵן גַּבֵּי נֵר חֲנֻכָּה בְּמַסֶּכְתָּא שַׁבָּת (ד' כג.): [כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה. שְׁתָאן חַי — יָצָא. שְׁתָאן חַי — יָצָא בְּבַת אַחַת — יָצָא. הִשְׁקָה מֵהֶן לְבָנָיו וְלִבְנֵי בֵיתוֹ — יָצָא. [א]שְׁתָאן חַי יָצָא, אָמַר רָבָא: יְדֵי יַיִן — יָצָא, יְדֵי חֵירוּת — לֹא יָצָא. [ג]שְׁתָאן בְּבַת אַחַת, רַב אָמַר: יְדֵי יַיִן — יָצָא, יְדֵי אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת — לֹא יָצָא. הִשְׁקָה מֵהֶן לְבָנָיו וְלִבְנֵי בֵיתוֹ — יָצָא, אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: וְהוּא דְּאִשְׁתְּיִי רוּבָּא דְכָסָא. [א]מֵיתִיבִי: אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת הַלָּלוּ צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בָּהֶן כְּדֵי רְבִיעִית, אֶחָד חַי וְאֶחָד מָזוּג, אֶחָד חָדָשׁ וְאֶחָד יָשָׁן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ טַעַם וּמַרְאֶה יַיִן. קַתָּנֵי מִיהַת כְּדֵי רְבִיעִית, וְאַתְּ אָמַרְתְּ כּוֹס יָפֶה! [ה]אָמְרִי: אִידֵּי וְאִידֵּי חַד שִׁיעוּרָא הוּא, מַאי ״כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה״ דְּקָאָמַר — לְכָל חַד וְחַד, דְּהָוֵי לְהוּ כּוּלְּהוּ רְבִיעִית. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ טַעַם וּמַרְאֶה. אָמַר רָבָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דִּכְתִיב: ״אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם״. [ו]תָּנוּ רַבָּנָן: הַכֹּל חַיָּבִין בְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת הַלָּלוּ, אֶחָד אֲנָשִׁים, וְאֶחָד נָשִׁים, וְאֶחָד תִּינוֹקוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וְכִי מָה תִּינוֹקוֹת בְּיַיִן? אֶלָּא מְחַלְּקִין

שֶׁלֹּא מָזְגוּ בְּמַיִם יָצָא וּכְגוֹן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְבִיעִית לֹג דְּבִבְצִיר מֵרְבִיעִית לָאו כְּלוּם הוּא דְּכִי הֵיכִי דְּמָזוּג בָּעֵינַן רְבִיעִית בֵּין הַכֹּל ה״נ חַי בָּעֵינַן רְבִיעִית: בְּבַת אַחַת עֵרָה אַרְבָּעְתָן בְּתוֹךְ כּוֹס אֶחָד כָּךְ פֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה וְלֹא נְהִירָא דְּאַפִּי׳ שׁוֹתֶה הַרְבֵּה בְּכָלִי אֶחָד לֹא חָשִׁיב אֶלָּא כּוֹס אֶחָד דְּהַאי רְבִיעִית אֵינוֹ אֶלָּא לְמָעוּטֵי פָּחוֹת מֵרְבִיעִית אֲבָל טָפֵי מֵרְבִיעִית בְּכוֹס אֶחָד חָשׁוּב כּוֹס אֶחָד ונ״ל דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ בְּבַת אַחַת שֶׁלֹּא עַל סֵדֶר מִשְׁנָתֵנוּ אֶלָּא שֶׁתָּאַן רְצוּפִין: הִשְׁקָה מֵהֶן מִכָּל כּוֹס וְכוֹס שֶׁלֹּא שָׁתָה כָּלוּ כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמָּן: יְדֵי יַיִן יָצָא שֶׁשָּׁתָה אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת: יְדֵי חֵרוּת לֹא יָצָא כְּלוֹמַר אֵין זוֹ מִצְוָה שְׁלֵמָה: כְּדֵי רְבִיעִית בֵּין כֻּלּוֹמַר אֵין זוֹ מִצְוָה שְׁלֵמָה: כְּדֵי רְבִיעִית בֵּין כֻּלָּן קַשְׁיָא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר רֹבַע רְבִיעִית דְּהַיְנוּ כּוֹס יָפֶה: ה״ג מַאי כּוֹס יָפֶה דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל לְכָל חַד וְחַד דְּהָוֵי לְהוּ כּוּלְּהוּ רְבִיעִית: אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם אַלְמָא יַיִן מַרְאֶה בָּעֵי: שֶׁאַף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס דְּאָמַר בְּמַס׳ סוֹטָה (ד' יא:) בְּשָׂכַר נָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר נִגְאֲלוּ וְכֵן גַּבֵּי מִקְרָא מְגִלָּה אָמַר הָכִי מִשּׁוּם דְּעַל יְדֵי אֶסְתֵּר הָוֶה וְכֵן גַּבֵּי חֲנֻכָּה בְּמַס׳ שַׁבָּת (ד' כג.) לְשׁוֹן מוֹרֵנוּ הַלָּוִי: אָמַר ר״י אָמַר שְׁמוּאֵל ד' כּוֹסוֹת הַלָּלוּ צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בָּהֶן בְּכָל אֶחָד כְּדֵי שֶׁיְּהֵא שֶׁל בְּרָכָה שֶׁיְּהֵא בָּהֶן מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה שֶׁל בְּרָכָה שֶׁעוּרוֹ רֹבַע רְבִיעִית לג כְּדֵי שֶׁיְּמַזְּגֶנּוּ וְיַעֲמֹד עַל רְבִיעִית לג דְּכָל חַמְרָא דְּלָא דָּרֵי עַל חַד תְּלַת מַיָּא לָאו חַמְרָא הוּא וְקָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּבֵין כֻּלָּם קָאָמַר שְׁמוּאֵל דְּלָהֶן רֹבַע רְבִיעִית לג: שֶׁתָּאן חַי שֶׁלֹּא מְזָגוֹ בְּמַיִם: בְּבַת אַחַת עֵרָה אַרְבָּעְתָן לְתוֹךְ כּוֹס אֶחָד: יְדֵי יַיִן יָצָא שֶׁשָּׁתָה ד' כּוֹסוֹת: יְדֵי חֵרוּת לֹא יָצָא כְּלוֹמַר אֵין זוֹ מִצְוָה שְׁלֵמָה: כְּדֵי רְבִיעִית בֵּין כֻּלָּן קַשְׁיָא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר רֹבַע רְבִיעִית דְּהַיְנוּ כּוֹס יָפֶה: ה״ג מַאי כּוֹס יָפֶה דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל לְכָל חַד וְחַד דְּהָוֵי לְהוּ כּוּלְּהוּ רְבִיעִית: אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם אַלְמָא יַיִן מַרְאֶה בָּעֵי: שֶׁאַף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס דְּאָמַר בְּמַס׳ סוֹטָה (ד' יא:) בְּשָׂכַר נָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר נִגְאֲלוּ וְכֵן גַּבֵּי מִקְרָא מְגִלָּה אָמַר הָכִי מִשּׁוּם דְּעַל יְדֵי אֶסְתֵּר הָוֶה וְכֵן גַּבֵּי חֲנֻכָּה בְּמַס׳ שַׁבָּת (ד' כג.) לְשׁוֹן מוֹרֵנוּ הַלָּוִי: אָמַר ר״י אָמַר שְׁמוּאֵל ד' כּוֹסוֹת הַלָּלוּ צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בָּהֶן בְּכָל אֶחָד כְּדֵי שֶׁיְּהֵא בָּהֶן מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה שֶׁל בְּרָכָה שֶׁעוּרוֹ רֹבַע רְבִיעִית לג כְּדֵי שֶׁיְּמַזְּגֶנּוּ וְיַעֲמֹד עַל רְבִיעִית לג דְּכָל חַמְרָא דְּלָא דָּרֵי עַל חַד תְּלַת מַיָּא לָאו חַמְרָא הוּא הָכִי קָאָמַר שְׁמוּאֵל דְּלָהֶן רֹבַע רְבִיעִית לג דְּכָל חַמְרָא דְּלָא דָּרֵי עַל חַד תְּלַת מַיָּא לָאו חַמְרָא הוּא וְקָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּבֵין כֻּלָּם קָאָמַר שְׁמוּאֵל דְּלָהֶן רֹבַע רְבִיעִית לג דְּכָל חַמְרָא דְּלָא דָּרֵי עַל חַד תְּלַת מַיָּא לָאו חַמְרָא הוּא הָכִי קָאָמַר שְׁמוּאֵל דְּלָהֶן רֹבַע רְבִיעִית לג: שֶׁתָּאן חַי שֶׁלֹּא מְזָגוֹ בְּמַיִם: בְּבַת אַחַת עֵרָה אַרְבָּעְתָן בְּתוֹךְ כּוֹס אֶחָד כָּךְ פֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה וְלֹא נְהִירָא דְּאַפִּי׳ שׁוֹתֶה הַרְבֵּה בְּכָלִי אֶחָד לֹא חָשִׁיב אֶלָּא כּוֹס אֶחָד דְּהַאי רְבִיעִית אֵינוֹ אֶלָּא לְמָעוּטֵי פָּחוֹת מֵרְבִיעִית אֲבָל טָפֵי מֵרְבִיעִית בְּכוֹס אֶחָד חָשׁוּב כּוֹס אֶחָד ונ״ל דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ בְּבַת אַחַת שֶׁלֹּא עַל סֵדֶר מִשְׁנָתֵנוּ אֶלָּא שֶׁתָּאן רְצוּפִין: הִשְׁקָה מֵהֶן מִכָּל כּוֹס וְכוֹס שֶׁלֹּא שָׁתָה כָּלוּ כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמָּן: יְדֵי יַיִן יָצָא שֶׁשָּׁתָה אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת: יְדֵי חֵרוּת לֹא יָצָא כְּלוֹמַר אֵין זוֹ מִצְוָה שְׁלֵמָה שֶׁאֵין חֲשִׁיבוּת אֶלָּא בְּיֵינוֹת שֶׁלָּהֶן דְּדָרוּ עַל חַד תְּלַת מַיָּא אֲבָל יֵינוֹת שֶׁלָּנוּ לֹא בָּעֵי מְזִיגָה: יְדֵי יַיִן יָצָא מִשּׁוּם שְׁמִחַת י״ט כְּדִתַנְיָא לְקַמָּן (פְּסָחִים דף קט.) וְשָׁמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ בַּמֶּה מְשַׂמְּחוֹ בְּיַיִן: אֲבָל יְדֵי אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת לֹא יָצָא וְכֵן חֲשׁוּבִין כּוֹס רִאשׁוֹן וְלֹא יוֹתֵר וְצָרִיךְ לְהָבִיא עוֹד שְׁלֹשָׁה כּוֹסוֹת עַל הַסֵּדֶר: צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בָּהֶן כְּדֵי רְבִיעִית כְּלוֹמַר כָּכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּדֵי רְבִיעִית לוֹג: אֶחָד חַי צָרִיךְ רְבִיעִית דְּבִצְיר מֵרְבִיעִית לָא חָשִׁיבָא שְׁתִיָּה דִּדְנָפְקָא לָן מִכָּל מִשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה (וַיִּקְרָא י״א:ל״ד): וְאֶחָד מָזוּג שֶׁהָיָה בּוֹ רֹבַע רְבִיעִית יַיִן וּשְׁלֹשָׁה רְבָעִין מַיִם דְּהֵוֵי בֵּין כּוּלְּהוּ רְבִיעִית: וְאֶחָד יָשָׁן שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם יַיִן כָּל כָּךְ שֶׁנִּפְעָשָׂה חֹלֶשׁ אִי נָמֵי חָדָשׁ אֵין בּוֹ טַעַם יַיִן: צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ טַעַם יַיִן לְמָעוּטֵי חָדָשׁ וְיָשָׁן: וּמַרְאֶה שֶׁיְּהֵא אָדֹם: קַתָּנֵי מִיהַת כְּדֵי רְבִיעִית לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵת אָמַרְתְּ כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וס״ד דְּשָׁנֵי שְׁעוּרִים הֵן מִדְּלָא קָאָמַר שְׁמוּאֵל כְּדֵי רְבִיעִית כְּלֶשׁוֹן הַבָּרִיתָא: הָכִי גָּרְסִינַן כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּסְּפָרִים אִדֵּי וְאִדֵּי חַד שִׁעוּרָא הוּא כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה הֵינוּ רְבִיעִית תֵּירוּצָא הִיא לוֹמַר שֶׁלְּשׁוֹן שְׁמוּאֵל וּלְשׁוֹן הַבָּרִיתָא אֶחָד הֵן וּכְדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל הֵינוּ רֹבַע רְבִיעִית יַיִן כְּדֵי שֶׁיְּמַזְּגֶנּוּ וְיַעֲמֹד עַל רְבִיעִית כִּדְאָמַר בְּהַמּוֹצִיא יַיִן (שַׁבָּת ד' עו:) כָּךְ נִרְאֵית שִׁיטָה בְּעֵינַי וְעִקַּר וְרַבֵּינוּ פִּי׳ שֶׁכָּךְ מַקְשֶׁה הגמ׳ דקס״ד דִּשְׁמוּאֵל קָאָמַר רְבִיעִית בֵּין כֻּלָּן וּבְרִיתָא קָאָמַר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וְתֵרֵץ הגמ׳ דִּשְׁמוּאֵל נָמֵי קָאָמַר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וְקָשְׁיָא לִי וַהֲלֹא בָּרִיתָא סְתָמָא קַתָּנֵי צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בָּהֶן וְאֵיכָּא לְפָרוֹשֵׁי נָמֵי דְּבֵין כֻּלָּן קָאָמַר: אַל תֵּרֶא יַיִן אַל תַּחְמֹד לִהְיוֹת רָגִיל בּוֹ כִּי יִתְאַדֵּם מִכְּלָל דְּיַיִן נָמֵי מַרְאֶה בְּעֵי וְטַעֲמָא נָמֵי בְּעֵי כְּדִמְזַהֵר עָלָיו שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּכֵּר בּוֹ: וְאֶחָד הַתִּינוֹקוֹת הָלֹא פְּטוּרִין מִן הַמִּצְוֹת:

[אב(א)]קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִין בְּעֶרֶב פֶּסַח כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁנוּ, וְיִשְׁאֲלוּ. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָיָה מְחַלֵּק קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִין לְתִינוֹקוֹת בְּעֶרֶב פֶּסַח כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁנוּ, וְיִשְׁאֲלוּ. תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: חוֹטְפִין מַצּוֹת בְּלֵילֵי פְּסָחִים בִּשְׁבִיל תִּינוֹקוֹת שֶׁלֹּא יִשְׁנוּ. [גד(ב)]תַּנְיָא, אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי עֲקִיבָא: מִיָּמָיו לֹא אָמַר הִגִּיעַ עֵת לַעֲמוֹד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, חוּץ מֵעַרְבֵי פְּסָחִים וְעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים. בְּעֶרֶב פֶּסַח — בִּשְׁבִיל תִּינוֹקוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁנוּ. וְעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים — כְּדֵי שֶׁיַּאֲכִילוּ אֶת בְּנֵיהֶם. [ה]תָּנוּ רַבָּנַן: חַיָּיב אָדָם לְשַׂמֵּחַ בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ בָּרֶגֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ". בַּמֶּה מְשַׂמְּחָם — בְּיַיִן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲנָשִׁים בָּרָאוּי לָהֶם, וְנָשִׁים בָּרָאוּי לָהֶן. אֲנָשִׁים בָּרָאוּי לָהֶם — בְּיַיִן. וְנָשִׁים בְּמַאי? תָּנֵי רַב יוֹסֵף: בְּבָבֶל — בְּבִגְדֵי צִבְעוֹנִין, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — בְּבִגְדֵי פִשְׁתָּן מְגוֹהָצִין. תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים אֵין שִׂמְחָה אֶלָּא בְּבָשָׂר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָּׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ", וְעַכְשָׁיו שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, אֵין שִׂמְחָה אֶלָּא בְּיַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ". אָמַר רַבִּי יִצְחָק: קִסְתָּא דְמוּרְיָסָא דַּהֲוָה בְּצִיפּוֹרִי הִיא הֲוָת כְּמִין לוּגָּא דְמַקְדְּשָׁא, וּבָהּ מְשַׁעֲרִין רְבִיעִית שֶׁל פֶּסַח. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תְּמָנְיָיתָא קַדְמָיְיתָא דַּהֲוָה בִּטְבֶרְיָא הֲוָת יַתִּירָה עַל דָּא רִיבְעָא, וּבָהּ מְשַׁעֲרִין רְבִיעִית שֶׁל פֶּסַח. [זי(ג)]אָמַר רַב חִסְדָּא: רְבִיעִית שֶׁל תּוֹרָה אֶצְבָּעַיִם עַל אֶצְבָּעַיִם בְּרוּם אֶצְבָּעַיִם וַחֲצִי אֶצְבַּע וְחוֹמֶשׁ אֶצְבַּע. כִּדְתַנְיָא: "וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ" — שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין בְּשָׂרוֹ לַמַּיִם. "בַּמַּיִם" — בְּמֵי מִקְוֶה. "אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ" — מַיִם שֶׁכָּל גּוּפוֹ עוֹלֶה בָּהֶן, וְכַמָּה הֵן?

אַמָּה

קְלָיוֹת קָלִי מֵחִטִּים יְשָׁנִים: חוֹטְפִין מַצָּה מַגְבִּיהִין אֶת הַקְּעָרָה בִּשְׁבִיל תִּינוֹקוֹת שֶׁיִּשְׁאֲלוּ וְאִית דִּמְפָרֵשׁ חוֹטְפִין מַצָּה אוֹכְלִין מַהֵר וְזֶה הַלָּשׁוֹן עִקָּר מִדְּמַיְתֵי הָא דר"ע בַּהֲדָהּ: חוּץ מֵעַרְבֵי פְּסָחִים כְּדֵי שֶׁיְּשְׁנוּ הַתִּינוֹקוֹת בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה בִּשְׁעַת הַגָּדָה: קִסְתָּא דְּמוּרְיָסָא מִדָּה שֶׁמּוֹכְרִין בָּהּ אֶת הַמּוּרְיָס: תְּמָנְתָּא קַדְמָיְתָא מִדָּה שֶׁהָיְתָה בָּהּ כְּבָר בִּטְבֶרְיָא: הֲוָת יְתֵרָה עַל תְּמָנְתָּא דְּהַשְׁתָּא רְבִיעִית: וּבָהּ מְשַׁעֲרִין רְבִיעִית לְפֶסַח שֶׁהָיוּ מְמַלְּאִין אוֹתָהּ וּמְנַעֲרִין אוֹתָהּ לְתוֹךְ אוֹתָהּ שֶׁל עַכְשָׁו עַד שֶׁהִיא מְלֵאָה וּמַיִם הַנִּשְׁאָרִים בִּתְמָנְתָּא הֵן הֵן רְבִיעִית: בְּרוּם אַצְבָּעִים וּבְרוּם חֲצִי אֶצְבַּע וְרוּם חֹמֶשׁ אֶצְבַּע: בְּרַבְרְבָתָא בְּגֹדֶל שֶׁיֵּשׁ בְּטֶפַח אַרְבַּע אַצְבָּעִים מֵהֶן: קְלָיוֹת קָלִי מֵחִטִּים יְשָׁנִים דְּחָדָשׁ אָסוּר עֲדַיִן בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח וּמְקוֹמוֹת יֵשׁ בִּסְפָרַד שֶׁמְּיַבְּשִׁין חִטִּים יְשָׁנִים בְּמַחֲבַת עַל גַּבֵּי הָאוּר וְאוֹכְלִין אוֹתָם עִם אֱגוֹזִים בְּקִנּוּחַ סְעוּדָה מִפִּי רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל הֶחָסִיד וְגַם בַּמִּשְׁנָה מָצִינוּ קְלָיוֹת מֵחִטִּים יְשָׁנִים וּשְׁנוּיָה בְּמַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת (פ"ה מִשְׁנָה ג) אַגַּב גְּרָרָא דִּתְנַן סְאָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה שֶׁנָּפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה חֻלִּין טְמֵאִין תֵּרוֹם וְתִשָּׂרֵף רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר תַּעֲלֶה וְתֵאָכֵל נִקּוּדִים אוֹ קְלָיוֹת אוֹ תִּלּוֹשׁ בְּמֵי פֵּרוֹת: חוֹטְפִין מַצָּה מַגְבִּיהִין אֶת הַקְּעָרָה בִּשְׁבִיל תִּינוֹקוֹת שֶׁיִּשְׁאֲלוּ וְאִית דִּמְפָרְשִׁי חוֹטְפִין מַצָּה אוֹכְלִין מַהֵר שְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ פֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ וְיֵשׁ גּוֹרְסִין מִצְוֹת מַגְבִּיהִין אֶת הַקְּעָרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מַצָּה וּמָרוֹר וּב' תַּבְשִׁילִין וְלִי נִרְאֶה חוֹטְפִין מְסַלְּקִין אֶת הַלֶּחֶם מִיַּד הַתִּינוֹקוֹת שֶׁלֹּא יְהוּ יְשֵׁנִים מִתּוֹךְ מַאֲכָל הַרְבֵּה כְּדֶרֶךְ הַתִּינוֹק אַחַר אֲכִילָתוֹ וְשׁוּב לֹא יִשְׁאֲלוּ אֲבָל עַכְשָׁו כְּשֶׁחוֹטְפִים מֵהֶן לֹא יִשְׁנוּ וְיִשְׁאֲלוּ כְּלוֹמַר לֹא יִשְׁנוּ שֶׁלֹּא אָכְלוּ כְּדֵי שָׂבְעָן וְיִשְׁאֲלוּ כְּשֶׁיִּרְאוּ הַשִּׁנּוּיִים שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין הֶכֵּירָא לַתִּינוֹקוֹת כִּדְלְקַמָּן וְכֵן מוּכָח לְשׁוֹן הַתּוֹסֶפְתָּא דְּתַנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר חוֹטְפִין מַצָּה לְתִינוֹק כְּדֵי שֶׁלֹּא יָשֵׁן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ אֲפִילוּ לֹא אָכַל אֶלָּא חֲזֶרֶת אַחַת וְלֹא טִבֵּל אֶלָּא כַּרְפֶּרֶת אַחַת חוֹטְפִין מַצָּה לְתִינוֹק כְּדֵי שֶׁלֹּא יִישַׁן כְּלוֹמַר גּוֹזְלִין וְרַבֵּינוּ פִּי' שֶׁכֵּן עִקַּר אוֹתוֹ הַלָּשׁוֹן שֶׁפֵּרַשְׁתִּי חוֹטְפִין מְמַהֲרִין לֶאֱכֹל מִדְּקָתָנֵי הָא דר"ע בָּתְרָהּ וְאִיכָּא לְמֵימַר דְּאַגַּב גְּרָרָא דְּקָאָמַר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִישַׁן קָא מַיְיתֵי נַמֵּי לְהָא עֻבְדָּא דְּר' עֲקִיבָא דְּחָיֵישׁ שֶׁלֹּא יָשְׁנוּ וּתְרֵי מִלֵּי נִינְהוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אַיְּרֵי לַחְטֹף מִן הַתִּינוֹקוֹת אַחַר שֶׁאָכְלוּ מְעַט כְּדֵי שֶׁלֹּא יִישְׁנוּ ור"ע אַיְּרֵי שֶׁצָּרִיךְ לְמַהֵר לַעֲשׂוֹת הַסֵּדֶר טֶרֶם יִישְׁנוּ: חוּץ מֵעַרְבֵי פְּסָחִים כְּדֵי שֶׁיִּישְׁנוּ אֶת הַתִּינוֹקוֹת בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה בִּשְׁעַת הַגָּדָה א"נ כְּשֶׁמְּעַכְּבִין עַד הַלַּיְלָה לְאַחַר שֶׁהֶחְשִׁיךְ יְשֵׁנִים הַתִּינוֹקוֹת: אֲנָשִׁים בָּרָאוּי לָהֶם בְּיַיִן גְּמ' קָאָמַר לָהּ: קִסְתָּא דְּמוּרְיָסָא מִדָּה שֶׁמּוֹכְרִין בָּהּ הַמּוּרְיָס: בָּהּ מְשַׁעֲרִין רְבִיעִית שֶׁל פֶּסַח שֶׁמְּמַלְּאִין אוֹתָהּ וּמְחַלְּקִין אוֹתָהּ לְאַרְבַּע כּוֹסוֹת דְּלוֹג אַרְבַּע רְבִיעִיּוֹת: וּבָהּ מְשַׁעֲרִין רְבִיעִית שֶׁל פֶּסַח שֶׁהָיוּ מְמַלְּאִין אוֹתָהּ וּמְעָרִין לְתוֹךְ אוֹתָהּ שֶׁל עַכְשָׁו עַד שֶׁהִיא מְלֵאָה וּמַיִם הַנִּשְׁאָרִים בַּתּוּמְנִיתָא הִיא רְבִיעִית [רְבִיעִית] שֶׁל תּוֹרָה כְּגוֹן רְבִיעִית יַיִן שֶׁל נָזִיר הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי (סֻכָּה דַּף ו.) וּרְבִיעִית דָּם הַבָּאָה מִשְּׁנֵי מֵתִים דְּנַפְקָא לָן מִקְּרָא (נָזִיר דַּף לח.) וּכְגוֹן רְבִיעִית שֶׁמֶן לִרְקִיקֵי נָזִיר דְּאִיכָּא דְּיָלֵיף לָהּ מִקְּרָאֵי בִּמְנָחוֹת (דַּף פט.) וּמִדַּת חֲלַל הַכְּלִי בְּרִבּוּעַ הָוֵי אַצְבָּעִים אֹרֶךְ עַל אֶצְבָּעַיִם רֹחַב בְּרוּם אֶצְבָּעַיִם וַחֲצִי אֶצְבַּע וְחֹמֶשׁ אֶצְבַּע וּמְנָא לָן מִמִּקְוֶה: תַּמְנְיָתָא מִדָּה וְהַיְנוּ תֹּמֶן וְעוּכְלָא דְּמַסֶּכֶת סוֹטָה (דַּף ח:): הֲוָת יַתִּירָא עַל דָּא תַּמְנְיָתָא: כִּדְתַנְיָא וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם בְּמֵי מִקְוֶה מַיִם הַמְיֻחָדִים שֶׁנִּקְווּ מִתְּחִלָּה מֵעַצְמָן מִדְּלָא כְּתַב בְּמַיִם לְמַעוּטֵי שְׁאוּבִין דְּאָזֵיל הַשְׁתָּא וּמַיְיתֵי וְטָבֵיל: כָּל בְּשָׂרוֹ מִדְּלָא כְּתַב בְּשָׂרוֹ מַשְׁמַע שֶׁכָּל גּוּפוֹ עוֹלֶה בָּהֶן שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה אֶלָּא כֻּלּוֹ מְכֻסֶּה בָּהֶן:

חוּץ מֵעַרְבֵי פְּסָחִים ה"ג רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל וְלָא נְהִירָא דְּאַטּוּ לֹא יוּכְלוּ לִישַׁן בְּלֹא אֲבִיהֶם וְטַעַם שֵׁנִי שֶׁפֵּרֵשׁ שֶׁמָּא יְעַכְּבוּ עַד שֶׁיַּחְשֵׁךְ הַרְבֵּה אִם כֵּן לֹא הָיוּ צְרִיכִין לַעֲמֹד בַּיּוֹם כִּי אִם בַּלַּיְלָה לְכָךְ נִרְאֶה דְּגָרֵיס לֵילֵי פְּסָחִים וְהָיוּ רְגִילִין בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לֵילֵי י"ט כִּדְאָמְרִינַן (בֵּיצָה דַּף כא.) מַעֲשֶׂה בְּשִׁמְעוֹן הַתִּימְנִי שֶׁלֹּא בָּא בְּלֵילֵי י"ט לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לְמָחָר מְצָאוֹ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא: **שֶׁנֶּאֱמַר** וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ תֵּמַהּ דְּהַאי קְרָא גַּבֵּי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי כְּתִיב בְּפָ' רְאֵה וְלָא מַיְתֵי קְרָא דִּכְתִיב בְּפָ' רְאֵה גַּבֵּי רֶגֶל וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וי"ל דְּיָלֵיף מִמַּעֲשֵׂר דִּכְתִיב בֵּיתוֹ בַּהֲדְיָא: **בַּמֶּה** מְשַׂמְּחוֹ בְּיַיִן הַיְנוּ בַּזְּמַן הַזֶּה אֲבָל בִּזְמַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין שִׂמְחָה אֶלָּא בְּבָשָׂר: **בא"י** בִּכְלֵי פִּשְׁתָּן הַמְגֹהָצִין אֲבָל בְּבָבֶל לֹא הָיוּ בְּקִיאִים לְגַהֵץ כִּדְאָמַר (תַּעֲנִית כט:) גִּהוּץ שֶׁלָּנוּ כְּכִבּוּס שֶׁלָּהֶם: **וְזָבַחְתָּ** שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָּׁם וְשָׂמַחְתָּ תֵּמַהּ דְּהַאי קְרָא בְּהַר עֵיבָל כְּתִיב וְלָא מַיְתֵי קְרָא דְּוְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ דְּדָרְשִׁינַן מִנֵּהּ בַּחֲגִיגָה (דַּף ח.) לְרַבּוֹת כָּל מִינֵי שְׂמָחוֹת לְשִׂמְחָה מִכָּאן אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין יְדֵי חוֹבָתָן בִּנְדָרִים וּנְדָבוֹת וי"ל מִשּׁוּם דְּהָכָא בְּהֶדְיָא כְּתִיב וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְשָׂמַחְתָּ: **תַּמְנְיָתָא** פֵּי' רַשְׁבָּ"ם דְּהַיְנוּ תֹּמֶן וְעוּכְלָא וְלָא נְהִירָא דִּבְהַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (ב"ב דַּף צ.) חָשִׁיב לֹג וּרְבִיעִית הַלֹּג תֹּמֶן וְעוּכְלָא וְכָל מִדָּה וּמִדָּה פּוֹחֶתֶת וְהוֹלֶכֶת וְכָאן מַשְׁמַע שֶׁהִיא יוֹתֵר מֵרְבִיעִית: **רְבִיעִית** שֶׁל תּוֹרָה אֶצְבָּעִים מִכָּאן קָשֶׁה עַל פֵּרוּשׁ רַבּוֹתָיו שֶׁל רַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה שֶׁפֵּי' דִּרְבִיעִית בְּכָל מָקוֹם הַיְנוּ רֹבַע הַקַּב כִּי לְפִי זֶה הַחֶשְׁבּוֹן הוּא רְבִיעִית הַלֹּג פר"ת רוּם הַמִּקְוֶה ע"ב אֶצְבָּעוֹת הַשְׁלֵךְ רְבִיעִית יִשָּׁאֵר נ"ד קַח מִכָּל עֶשְׂרִים אֶחָד יַעֲלֶה אֶצְבָּעַיִם וַחֲצִי אֶצְבַּע וְחֹמֶשׁ וְכֵן תִּקַּח בְּרֹחַב אֶחָד מי"ב וְכֵן בְּאֹרֶךְ הֲרֵי אֶצְבָּעַיִם עַל אֶצְבָּעַיִם בְּרוּם אֶצְבָּעַיִם וַחֲצִי אֶצְבַּע וְחֹמֶשׁ אֶצְבַּע וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַּמַּיִם וְיַעֲלֶה רְבִיעִית רְבִיעִית הַנִּמְצָא הַשְׁלֵךְ הַחוּצָה וּמִן הַנּוֹתָרִים קַח אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וּפְעָמִים יוֹסַר חֵלֶק שְׁנֵים עָשָׂר אוֹ תִּקַּח אֶחָד מכ"ד וְהֵם ג' אֶצְבָּעוֹת חֵלֶק עַל חֲמִשִׁין וְהַשְׁלֵךְ הָעֲשִׂירִית יִשָּׁאֲרוּ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֲמִשִׁין וָחֵצִי וְהֵם אַצְבָּעִים וָחֵצִי וְחֹמֶשׁ אֶצְבַּע אוֹ קַח רְבִיעִית וְהֵם י"ח אַצְבָּעִים וְהַשְׁלֵךְ הָרְבִיעִי יִשָּׁאֲרוּ י"ג אֶצְבָּעוֹת וָחֵצִי וְטֹל הַחֲמִישִׁית מָהֶר"י קְחָה רֹבַע וְכָכָה תַּשְׁלֵךְ וְחֵלֶק הַחֲמִישִׁי קַח וָלֵךְ אוֹ הַשְׁלֵךְ עֲשִׂירִית הַמַּיִם יִשָּׁאֲרוּ ל"ו יַעֲלֶה ב' סְאִין לְכָל טֶפַח וְלג' אֶצְבָּעוֹת סְאָה וַחֲצִי הַשְׁלֵךְ מג' אֶצְבָּעוֹת הָעֲשִׂירִית כַּאֲשֶׁר הִשְׁלַכְנוּ מִן הַמַּיִם. וּלְפִי תַּלְמוּד שֶׁלָּנוּ הַחֶשְׁבּוֹן מְכֻוָּן אֲבָל עַל גִּרְסַת יְרוּשַׁלְמִי דְּקָאָמַר אֶצְבָּעַיִם עַל אֶצְבָּעַיִם בְּרוּם אֶצְבַּע וּמֶחֱצָה וּשְׁלִישׁ אֶצְבַּע וְכֵן עָשָׂה הַפַּיָּט וְעַל גָּבְהָהּ חָסֵר שְׁתוּת מֵאֶצְבָּעִים וְהַכֹּל א' קָשֶׁה כִּי לְפִי שִׁעוּר הַמִּקְוֶה אֵינוֹ מְכֻוָּן וי"ל דְּבִירוּשַׁלְמִי אַיְּרֵי בְּאֶצְבְּעוֹת צִפּוֹרִיית וְהָכָא בְּמִדְבָּרִיית וְאַצְבָּעִים וָחֵצִי וְחֹמֶשׁ הֵם י"ו שֶׁתּוּתִים וְחֹמֶשׁ שְׁתוּת בָּאוּ לִירוּשָׁלַיִם נִכְנַס הַכֹּל בי"ג שֶׁתּוּתִים וָחֵצִי בָּאוּ לְצִפּוֹרִי נִכְנַס הַכֹּל בי"א שֶׁתּוּתִים וּרְבִיעַ שְׁתוּת שֶׁהֵם אַצְבָּעִים חָסֵר שְׁתוּת וְנִשְׁאַר רְבִיעַ שְׁתוּת בַּתַּלְמוּד שֶׁלָּנוּ יָתֵר וּכְמוֹ כֵן צָרִיךְ לְמַעֵט מֵרֹחַב כִּי בַּתַּלְמוּד שֶׁלָּנוּ מַיְּרֵי בִּמְרֻבָּעוֹת וַיְרוּשַׁ' בַּעֲגֻלּוֹת כְּמוֹ שֶׁיִּסַּד הַפַּיָּט הַכּוֹס סוֹבֵב אֶצְבָּעַיִם עַל אֶצְבָּעַיִם סוֹבֵב מַשְׁמַע עָגֹל וְאַצְבָּעִים עַל אֶצְבָּעַיִם עֲגֻלּוֹת עוֹלֶה לְאֶצְבָּעִים עַל [אֶצְבַּע] וַחֲצִי דִּמְרֻבָּע יָתֵר עַל הָעִגּוּל רְבִיעַ וְאַצְבָּעִים עַל אֶצְבָּעַיִם מְרֻבָּעוֹת מִדְבָּרִיּוֹת נִכְנָסוֹת בְּאֶצְבָּעִים עַל אֶצְבָּעַיִם עֲגֻלּוֹת צִפּוֹרִיּוֹת וְיֵשׁ בַּעֲגֻלּוֹת יוֹתֵר ד' שְׁתוּתֵי שְׁתוּת שֶׁהוּא אֶחָד מִתִּשְׁעָה הָסֵר מִמֶּנּוּ רְבִיעַ שְׁתוּת הַנִּשְׁאָר בְּגָבְהָהּ שֶׁהוּא אֶחָד מכ"ד יִשָּׁאֵר שִׁעוּר הַיְרוּשַׁלְמִי יָתֵר בְּדָבָר מוּעָט וּלְחוּמְרָא לָא דַק וְעוֹד מְפָרֵשׁ דְּבִירוּשַׁלְמִי אַיְּרֵי בַּעֲגֻלּוֹת שֶׁיּוּכַל לְרַבֵּעַ אֶצְבָּעַיִם עַל אֶצְבָּעַיִם מִתּוֹכָם דְּהָוֵי תִּלְתָּא טְפֵי כִּדְאָמַר רִבּוּעָא מִגּוֹ עִגּוּלָא פַּלְגָא פֵּרוּשׁ פַּלְגָא שֶׁל רִבּוּעַ הַפְּנִימִי וּכְשֶׁתַּסִּיר שְׁלִישׁ מִגָּבְהָהּ שֶׁהֵם י"ג חֲמִשִׁין וַחֲצִי יִשָּׁאֲרוּ ט' חֲמִשִׁין שֶׁהֵם אַצְבָּעִים חָסֵר חֹמֶשׁ וְהָתָם נָקֵט חָסֵר שְׁתוּת נְקַט כְּפִי הַיְרוּשַׁלְמִי וְהַיְּרוּשַׁלְמִי לָא דַק לְחוּמְרָא וְהָא דְּיָסַד הַפַּיָּט (שָׁם) לִרְבוּעַ כּוֹס יְשׁוּעוֹת לֹא שֶׁהוּא מְרֻבָּע אֶלָּא קָאָמַר שֶׁאוֹתוֹ רְבִיעִית מוּכָן לד' כּוֹסוֹת שֶׁל פֶּסַח שֶׁנִּתְקְנוּ כְּנֶגֶד גְּאֻלָּה וִישׁוּעָה:

מסורת הש"ס

א סוכה ו.
ב סוכה כח.
ג ספרא מצורע פרשת זבים פרק ו ג; יומא לא.; חגיגה יא.; עירובין יד.; בבא קמא פב.; עירובין ד:

גליון הש"ס

גמרא אין שמחה אלא ביין. עי' ב"י א"ח סימן תקכ"ט ובישו"ש פ"ב דביצה:

תורה אור השלם

וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ [דברים טז, יד]

וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב־אֱנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלֶחֶם לְבַב־אֱנוֹשׁ יִסְעָד [תהילים קד, טו]

וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָּׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ [דברים כז, ז]

וְאִישׁ כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב [ויקרא טו, טז]

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעב סעי' א:
ב מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' ג:
ג סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעב סעי' א:
ד מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' ג:
ה סמג לאוין עה, טוש"ע או"ח סי' תקכט סעי' ב:
ו מיי' פו' מהל' שביתת יום טוב הל' יז:
ז סמג לאוין קיא, סמג עשין רמא, טוש"ע יו"ד סי' רא סעי' א:
ח מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה הל' טז:
ט מיי' פא' מהל' מקואות הל' יב:
י מיי' פד' מהל' מקואות הל' א:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תפא סעי' ב:

אַמָּה עַל אַמָּה אָדָם מַחֲזִיק עִם בְּגָדָיו אַמָּה בְּאַמָּה כִּדְאָמְרִי' בְּעֵירוּבִין מָקוֹמוֹ שֶׁל אָדָם אַמָּה וּבִשְׁמַעְתָּא דְּכוּכִין (ב"ב דף קא.) מַשְׁמַע דְּכוּף מַחֲזִיק אַמָּה עִם דַּפְנֵי הָאָרוֹן אַלְמָא גּוּף הָאָדָם אֵין מַחֲזִיק אַמָּה וּבְמָקוֹם דְּבָעֵינַן אַמָּה כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס בְּרוּחַ עִם זְרוֹעוֹתָיו דְּאֵין נִדְבָּקִין

לְגוּפוֹ: **בְּרוּם** שָׁלֹשׁ אַמּוֹת וְאע"ג דְּקוֹמַת אָדָם שָׁלֹשׁ אַמּוֹת בְּלֹא הָרֹאשׁ וּלְכָךְ מַצְרִיךְ בַּכּוּכִין אַרְבַּע אַמּוֹת בְּשָׁבִיל הָרֹאשׁ וְעִבֵּי הַדַּפִּין בַּמָּקוֹם סָגֵי בְּשָׁלֹשׁ אַמּוֹת דְּכִשְׁטוֹבֵל עוֹלִין הַמַּיִם לְמַעְלָה וּמֵירֵי כְּשֶׁהַכְּלִי גְּבוֹהַּ מִשָּׁלֹשׁ אַמּוֹת דְּאִם לֹא כֵן כְּשֶׁיִּכָּנֵס יִפָּלוּ הַמַּיִם לְמַטָּה וְיֶחְסַר הַשִּׁעוּר וּבְתַרְגּוּם (שְׁנֵי פ"ט) דִּמְגִלָּה דְּחַשֵּׁב שָׁלֹשׁ אַמּוֹת לְכָל א' קְטוּעֵי רֹאשׁ

הָיוּ: **אַמְתָּא** בְּאַמְתָּא הֵיכִי יָתֵיב וא"ת אֲפִלּוּ אִי אַמְתָּא בְּאַמְתָּא יָתֵיב תִּקְשֵׁי לֵיהּ הֵיאַךְ יָכוֹל לְהַטְבִּיל הַשֻּׁלְחָן אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה וְחֲצִי קוֹמָתוֹ בְּמָקוֹם דְּהָוֵי אַמָּה עַל אַמָּה וי"ל שֶׁעִם הַרַגְלַיִם הָיְתָה קוֹמָתוֹ אַמָּה וְחֲצִי וְהָרַגְלַיִם לֹא הָיוּ מְחַבְּרִין עִם הַשֻּׁלְחָן וְכֵן פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י

בְּפָרָשַׁת תְּרוּמָה: **בַּיִם** שֶׁעֲשָׂה שְׁלֹמֹה וּבִירוּשַׁלְמִי פֵּרֵיךְ וְהָלֹא שְׁאוּבִין הֵן וא"ג דִּכְלִי שֶׁמַּחֲזִיק מ' סְאָה בְּלַח שֶׁהֵן כּוֹרִים בְּיֵבֶשׁ אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמְאָה דְּאֵין מִטַּלְטֵל מָלֵא וְרֵיקָן לְעִנְיָן שְׁאִיבָה כְּלִי הוּא כִּדְאָמַר בי"ח דְּבָר (שַׁבָּת דף טז:) גַּבֵּי הַמַּנִּיחַ כֵּלִים תַּחַת הַצִּנּוֹר כו' וְעוֹד יָם שֶׁעֲשָׂה שְׁלֹמֹה הָיָה שֶׁל נְחֹשֶׁת וּמְקַבֵּל טָמְאָה אע"ג דְּאֵין מִטַּלְטֵל מָלֵא וְרֵיקָן דְּדָוְקָא כְּלִי עֵץ אַתַּקִּישׁ לְשֵׂק וּמְשַׁנֵּי תִּפְתֵּר בְּשֶׁהָיוּ רַגְלֵי הַשְּׁוָרִים שֶׁהָיָה עוֹמֵד עָלָיו נְקוּבִים כְּמוֹצִיא רִמּוֹן וְהָיוּ מְחַבְּרִין לַמַּעְיָן שֶׁתַּחְתֵּיהֶן וְהָא דְּנָקֵט כְּמוֹצִיא רִמּוֹן הַיְנוּ לְבַטֵּל הַשְּׁוָרִים מִתּוֹרַת כְּלִי שֶׁלֹּא יְקַבֵּל טָמְאָה אֲבָל לְהַכְשִׁיר הַמַּיִם שֶׁבְּיָדוֹ סַגִּי כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד כְּדִתְנַן בפ"ו דְּמִקְוָאוֹת (מִשְׁנָה ה) וּמַטְבִּילִין בְּשִׂדָּה תֵּבָה וּמְגִדָּל שֶׁהֵן נְקוּבִין כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד וּמוֹרֵי הר"ר יְחִיאֵל פִּי' דְּצָרִיךְ כָּאן כְּמוֹצִיא רִמּוֹן לְפִי שֶׁהַשְּׁוָרִים מַפְסִיקִין בֵּין הַיָּם לְמַעְיָן וַהֲוָה לֵיהּ כְּהוֹרֵק מִכְּלִי אֶל כְּלִי כֵּיוָן דְּמַרְחֲקֵי טוּבָא וְצָרִיךְ שֶׁיְּבוֹאוּ שָׁם מַיִם בְּשֶׁפַע

וְהָבִיא רְאָיָה מִתּוֹסָפְתָּא: **אַרְבָּעָה** כּוֹסוֹת יְרוּשַׁלְמִי תָּמֵן תַּנֵּינָן אֵין מְבַשְּׁלִים יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַעִיטוֹ ר' יְהוּדָה מַתִּיר מִפְּנֵי שֶׁמְּשַׁבִּיחוֹ א"ר יוֹחָנָן מִחֲלֹקֶת שִׁיטְתֵּהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה פִּי' דְּקָתָנֵי תּוֹרְמִין יַיִן שֶׁאֵינוֹ מְבֻשָּׁל עַל הַמְבֻשָּׁל אֲבָל לֹא מִן הַמְבֻשָּׁל עַל שֶׁאֵינוֹ מְבֻשָּׁל וּלְכָךְ מַחְלִיף וְתַנֵּי אֵין מְבַשְּׁלִין יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה מִפְּנֵי שֶׁמְּמַעִיטוֹ דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה וַחֲכָמִים מַתִּירִין מִפְּנֵי שֶׁמְּשַׁבִּיחוֹ וְרַבִּי אֶלְעָזָר פְּלִיג עֲלֵהּ הָתָם וְלֹא מַחְלִיף וְהָלְכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן וּכְרַבָּנָן וְאִם כֵּן יוֹצְאִין אַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּמְבֻשָּׁל וּמְקֻדָּשִׁין עָלָיו וּמְבָרְכִין עָלָיו בפה"ג:

רָבָא אָמַר כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֵין מִצְטָרֵף לְרָעָה אע"ג דְּרָבָא גּוּפֵהּ קָאָמַר לְקַמָּן וְיִשְׁמְרֶךָ לְרָעָה לֹא מִצְטָרֵף וְד' אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם זוּגוֹת תֵּרֵץ רַשְׁבָּ"ם דְּהַיְנוּ דַּוְקָא מְמַזְּקִין אֲבָל לְכָשִׁפִּים אֵיכָא לְמֵיחַשׁ:

אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם שָׁלֹשׁ אַמּוֹת, וְשִׁיעֲרוּ חֲכָמִים שִׁיעוּר מֵי מִקְוֶה אַרְבָּעִים סְאָה. אָמַר רַב אָשֵׁי: אָמַר לִי רָבִין בַּר חִינָּנָא, שׁוּלְחָן שֶׁל מִקְדָּשׁ — שֶׁל פְּרָקִים הָיָה, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ הַדּוֹקֵי הָיָה מִיהַדַּק, אַמְּתָא בְּאַמְּתָא הֵיכִי מַטְבְּלֵיהּ?! מַאי קוּשְׁיָא? דְּיִלְמָא בְּיָם שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה הָיָה מַטְבִּיל לֵיהּ. דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: יָם שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה מַחֲזִיק מֵאָה וַחֲמִשִּׁים מִקְוֶה טָהֳרָה. וְלֹא יִפָּחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבָּעָה. הֵיכִי מְתַקְּנִי רַבָּנַן מִידֵּי דְּאָתֵי בֵּהּ לִידֵי סַכָּנָה, וְהָתַנְיָא: לֹא יֹאכַל אָדָם תְּרֵי, וְלֹא יִשְׁתֶּה תְּרֵי, וְלֹא יְקַנַּח תְּרֵי, וְלֹא יַעֲשֶׂה צָרְכָּיו תְּרֵי? אמר(א) אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר קְרָא: ״לֵיל שִׁמּוּרִים״ — לֵיל הַמְשׁוּמָּר וּבָא מִן הַמַּזִּיקִין. רָבָא אָמַר: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה מִצְטָרֵף לְטוֹבָה, וְאֵינוֹ מִצְטָרֵף לְרָעָה. רָבִינָא אָמַר: אַרְבָּעָה כָּסֵי תַּקִּינוּ רַבָּנַן דָּרֵךְ חֵירוּת, כָּל חַד וְחַד

מְצָוָה

בְּטָפַח עַל טָפַח שֶׁהָאַמָּה ו' טְפָחִים וּכְשֶׁתַּחְלְקֵנּוּ לְאָרְכּוֹ בְּרָצוּעוֹת שָׁהֵן רְחָבוֹת טָפַח תִּמְצָא בּוֹ ו' רְצוּעוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת רְחָבָה טָפַח וְאָרְכָּהּ שִׁשָּׁה חֻלּוּק כָּל רְצוּעָה לְאָרְכָּהּ לְשֵׁשׁ תִּמְצָא בְּשֵׁשׁ רְצוּעוֹת ל"ו טְפָחִים בְּטָפַח עַל טָפַח וּמַחֲזִיק ל"ו לַגִּין נִמְצָא כְּלִי שֶׁהוּא טָפַח עַל טָפַח בְּרוּם י"ג חֲמִשִּׁים וַחֲצִי חֹמֶשׁ מַחֲזִיק לג וְטָפַח אַרְבַּע אַרְבַּע אֲצְבָעוֹת חֻלּוּק אַרְבַּע אַרְבַּע אֲצְבָעוֹת עַל ד' אֲצְבָעוֹת שְׁתֵּי וָעֶרֶב לד' נִמְצָא כָּל רְבִיעִית אֲצְבָעִים עַל אֲצְבָעִים נִמְצָא כָּל אֲצְבָעִים עַל אֲצְבָעִים בְּרוּם י"ג חֲמִשִּׁים וַחֲצִי חֹמֶשׁ מַחֲזִיק רְבִיעִית הַלֹּג חֲשׁוּב י"ג חֲמִשִּׁים וַחֲצִי וְתִמְצָא אֲצְבָעִים בָּהֶן אֲצְבָעִים וַחֲצִי אֲצְבַע וְחֹמֶשׁ אֲצְבַע: שֶׁל פָּרָקִים הָיָה לְשֶׁעָבַר: דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ רְחָבוֹ לִשְׁנַיִם: דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ הַדּוֹקֵי מְהַדַּק שֶׁאֵין יְכוֹלִין לִפְרֹק רְחָבוֹ: הֵיכִי מָצֵי מַטְבְּלֵי לֵיהּ הוֹאִיל וְרָחְבוֹ אַמָּה בְּכָלִי שֶׁהוּא אַמָּה עַל אַמָּה: תְּרֵי זוּגוֹת: וְלֹא יַעֲשֶׂה אָדָם צָרְכָּיו תַּשְׁמִישׁ: כּוֹס שֶׁל בְּרָכַת הַמָּזוֹן שֶׁהוּא (רְבִיעִי): לְרָעָה אֵין מִצְטָרֵף אֲבָל בְּעַלְמָא מִצְטָרֵף כְּגוֹן אִם שְׁתָּה שְׁנֵי כּוֹסוֹת וְהוּא שְׁלִישִׁי וּלְרָעָה אֵין מִצְטָרֵף כְּגוֹן אִם שְׁתָּה שָׁלֹשׁ וְהוּא רְבִיעִי: דְּהַיְנוּ אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם שָׁלֹשׁ אַמּוֹת צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הַכְּלִי מָלֵא מַיִם שֶׁיִּטְבֹּל בּוֹ הָאָדָם וְשִׁעֲרוּ חֲכָמִים דְּהַיְנוּ אַרְבָּעִים סְאָה וּמִנָּה יָלְפִינַן לִרְבִיעִית שֶׁל תּוֹרָה כֵּיצַד חֶלְקֵהוּ מִתְּחִלָּה כַּלּוֹ לִרוּמּוֹ רוּמּוֹ שֶׁל מָקוֶה שָׁלֹשׁ אַמּוֹת דְּהַיְנוּ שְׁמוֹנָה עָשָׂר טְפָחִים וְחֶלְקֵם לְשִׁשָּׁה עָשָׂר חֲלָקִים וְתִמְצָא בְּכָל חֵלֶק וְחֵלֶק טָפַח וַחֲצִי אֶצְבַּע גַּבֵּהּ בְּרֹחַב אַמָּה עַל אַמָּה וּמַחֲזִיק אֶחָד מִשִּׁשָּׁה עָשָׂר בְּאַרְבָּעִים סְאָה דְּהַיְנוּ שְׁנֵי סְאִין וַחֲצִי סְאָה טָפַח וַחֲצִי אֶצְבַּע כַּמָּה חֲמִשֵּׁי אֶצְבָּעוֹת הֵן עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם וַחֲצִי חֹמֶשׁ מד' אֶצְבָּעוֹת עֶשְׂרִים חֲמִשִּׁין וּמֵחֲצִי אֶצְבַּע ב' חֲמִשִּׁין וַחֲצִי חֶלְקֵם לְהֲנֵי כ"ב חֲמִשִּׁין וַחֲצִי וְתִמְצָא בְּכָל חֵלֶק וְחֵלֶק אַרְבָּעָה חֲמִשִּׁין וַחֲצִי הַשְׁלֵךְ מֵהֶן שְׁנֵי חֲלָקִים שֶׁהֵן תִּשְׁעָה חֲמִשִּׁין וְעִכֵּב בְּיָדְךָ שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים שֶׁהֵן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֲמִשִּׁין וַחֲצִי שֶׁל רוּם הַכְּלִי דְּהַיְנוּ רוּם אֶצְבָּעַיִם וַחֲצִי אֶצְבַּע וְחֹמֶשׁ אֶצְבַּע וְכַאֲשֶׁר מְעַטְתָּ רוּם הַכְּלִי שְׁנֵי חֲלָקִים מֵחֲמִשָּׁה וְנִשְׁאֲרוּ שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים כֵּן תַּמְעִיט אֶת הַמִּשְׁקִין שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בְּיָדֶיךָ מֵאַרְבָּעִים סְאָה שְׁנֵי סְאִין וַחֲצִי דְּהַיְנוּ חֲמִשָּׁה חֲצָאִין הַשְּׁלֵךְ הַשְׁנֵי חֲלָקִים וְעִכֵּב הַשְּׁלֹשָׁה חֲלָקִים שֶׁהֵן סְאָה וַחֲצִי נִמְצָא כְּלִי שֶׁל אַמָּה מְרֻבָּע בְּרוּם אֶצְבַּע וַחֲצִי אֶצְבַּע וְחֹמֶשׁ אֶצְבַּע מַחֲזִיק סְאָה תְּשִׁעָה קַבִּין שִׁשָּׁה קַבִּים לְסְאָה וְהַקַּב ד' לַגִּין הֲרֵי ל"ו לַגִּין בִּכְלִי אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם י"ג חֲמִשִּׁים וַחֲצִי חֹמֶשׁ חֻלּוּק הַכְּלִי בְּאֹרֶךְ וְרֹחַב לְטָפְחִים תִּמְצָא הָאַמָּה עַל אַמָּה ל"ו טְפָחִים

אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם שָׁלֹשׁ אַמּוֹת מַחֲזִיקִין אַרְבָּעִים סְאָה חֶלְקֵהוּ תְּחִלָּה כַּלּוֹ בְּרוּמוֹ שָׁלֹשׁ אַמּוֹת יֵשׁ בָּהֶן שְׁמוֹנָה עָשָׂר טְפָחִים חֶלְקֵם לי"ו חֲלָקִים וְתִמְצָא לְכָל חֵלֶק וְחֵלֶק טָפַח וַחֲצִי אֶצְבַּע וּמַחֲזִיק אֶחָד מִי"ו בְּמ' סְאָה כַּמָּה הֵן ב' סְאִין וַחֲצִי סְאָה טָפַח וַחֲצִי אֶצְבַּע כַּמָּה חֲמִשֵּׁי אֶצְבָּעוֹת הֵן עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם וַחֲצִי חֹמֶשׁ הַטָּפַח כ' חֲמִשִּׁים חֲצִי אֶצְבַּע ב' חֲמִשִּׁין וַחֲצִי חֻלּוּק כ"ב חֲמִשִּׁים וַחֲצִי לַחֲמִשָּׁה חֲלָקִים תִּמְצָא בְּכָל חֵלֶק חֲצִי סְאָה לַחֲמִשָּׁה חֲלָקִים תִּמְצָא חֲמִשָּׁה חֲצָאִין דְּהַיְנוּ ב' סְאִין וַחֲצִי חֹמֶשׁ מַחֲזִיק חֲצִי סְאָה [וְעוֹד ד' חֲמִשִּׁין וַחֲצִי חֹמֶשׁ מַחֲזִיק חֲצִי סְאָה] נִמְצָא כָּל אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם י"ג חֲמִשִּׁין וַחֲצִי חֹמֶשׁ מַחֲזִיק סְאָה וַחֲצִי סְאָה חֲשׁוּב סְאָה וַחֲצִי סְאָה לְלַגִּין תִּמְצָא ל"ו לַגִּין כְּיצַד סְאָה וַחֲצִי סְאָה תִּשְׁעָה קַבִּין שִׁשָּׁה קַבִּים לְסְאָה וְהַקַּב ד' לַגִּין הֲרֵי ל"ו לַגִּין בִּכְלִי אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם י"ג חֲמִשִּׁים וַחֲצִי חֹמֶשׁ חֻלּוּק הַכְּלִי בְּאֹרֶךְ וְרֹחַב לְטָפְחִים תִּמְצָא הָאַמָּה עַל אַמָּה ל"ו טְפָחִים

תִּשְׁעָה חֲמִשִּׁין וְעִכֵּב בְּיָדְךָ שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים שֶׁהֵן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֲמִשִּׁין וַחֲצִי שֶׁל רוּם הַכְּלִי דְּהַיְנוּ רוּם אֶצְבָּעַיִם וַחֲצִי אֶצְבַּע וְחֹמֶשׁ אֶצְבַּע וְכַאֲשֶׁר מְעַטְתָּ רוּם הַכְּלִי שְׁנֵי חֲלָקִים מֵחֲמִשָּׁה וְנִשְׁאֲרוּ שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים כֵּן תַּמְעִיט אֶת הַמִּשְׁקִין שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בְּיָדֶיךָ מֵאַרְבָּעִים סְאָה שְׁנֵי סְאִין וַחֲצִי דְּהַיְנוּ חֲמִשָּׁה חֲצָאִין הַשְּׁלֵךְ הַשְׁנֵי חֲלָקִים וְעִכֵּב הַשְּׁלֹשָׁה חֲלָקִים שֶׁהֵן סְאָה וַחֲצִי נִמְצָא כְּלִי שֶׁל אַמָּה מְרֻבָּע בְּרוּם אֶצְבַּע וַחֲצִי אֶצְבַּע וְחֹמֶשׁ אֶצְבַּע מַחֲזִיק סְאָה תְּשִׁעָה קַבִּין שִׁשָּׁה קַבִּים לְסְאָה וְהַקַּב ד' לַגִּין הֲרֵי ל"ו לַגִּין בִּכְלִי אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם י"ג חֲמִשִּׁים וַחֲצִי חֹמֶשׁ חֻלּוּק הַכְּלִי בְּאֹרֶךְ וְרֹחַב לְטָפְחִים תִּמְצָא הָאַמָּה עַל אַמָּה ל"ו טְפָחִים בְּטָפַח עַל טָפַח שֶׁהָאַמָּה ו' טְפָחִים וּכְשֶׁתַּחְלְקֵנּוּ לְאָרְכּוֹ בְּרָצוּעוֹת שָׁהֵן רְחָבוֹת טָפַח תִּמְצָא בּוֹ ו' רְצוּעוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת רְחָבָה טָפַח וְאָרְכָּהּ שִׁשָּׁה חֻלּוּק כָּל רְצוּעָה לְאָרְכָּהּ לְשֵׁשׁ תִּמְצָא בְּשֵׁשׁ רְצוּעוֹת ל"ו טְפָחִים בְּטָפַח עַל טָפַח וּמַחֲזִיק ל"ו לַגִּין נִמְצָא כְּלִי שֶׁהוּא טָפַח עַל טָפַח בְּרוּם י"ג חֲמִשִּׁים וַחֲצִי חֹמֶשׁ מַחֲזִיק לג וְטָפַח אַרְבַּע אַרְבַּע אֲצְבָעוֹת חֻלּוּק אַרְבַּע אַרְבַּע אֲצְבָעוֹת עַל ד' אֲצְבָעוֹת שְׁתֵּי וָעֶרֶב לד' נִמְצָא כָּל רְבִיעִית אֲצְבָעִים עַל אֲצְבָעִים נִמְצָא כָּל אֲצְבָעִים עַל אֲצְבָעִים בְּרוּם י"ג חֲמִשִּׁים וַחֲצִי חֹמֶשׁ מַחֲזִיק רְבִיעִית הַלֹּג חֲשׁוּב י"ג חֲמִשִּׁים וַחֲצִי וְתִמְצָא אֲצְבָעִים בָּהֶן אֲצְבָעִים וַחֲצִי אֲצְבַע וְחֹמֶשׁ אֲצְבַע: שֶׁל פָּרָקִים הָיָה לְשֶׁעָבַר: דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ רְחָבוֹ לִשְׁנַיִם: דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ הַדּוֹקֵי מְהַדַּק שֶׁאֵין יְכוֹלִין לִפְרֹק רְחָבוֹ: הֵיכִי מָצֵי מַטְבְּלֵי לֵיהּ הוֹאִיל וְרָחְבוֹ אַמָּה בְּכָלִי שֶׁהוּא אַמָּה עַל אַמָּה: תְּרֵי זוּגוֹת: וְלֹא יַעֲשֶׂה אָדָם צָרְכָּיו תַּשְׁמִישׁ: כּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁהוּא (רְבִיעִי): לְרָעָה אֵין מִצְטָרֵף אֲבָל בְּעַלְמָא מִצְטָרֵף כְּגוֹן אִם שְׁתָּה שְׁנֵי כּוֹסוֹת וְהוּא שְׁלִישִׁי וּלְרָעָה אֵין מִצְטָרֵף כְּגוֹן אִם שְׁתָּה שָׁלֹשׁ וְהוּא רְבִיעִי: דְּהַיְנוּ אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם שָׁלֹשׁ אַמּוֹת צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הַכְּלִי מָלֵא מַיִם שֶׁיִּטְבֹּל בּוֹ הָאָדָם וְשִׁעֲרוּ חֲכָמִים דְּהַיְנוּ אַרְבָּעִים סְאָה וּמִנָּה יָלְפִינַן לִרְבִיעִית שֶׁל תּוֹרָה כֵּיצַד חֶלְקֵהוּ מִתְּחִלָּה כַּלּוֹ לִרוּמּוֹ רוּמּוֹ שֶׁל מָקוֶה שָׁלֹשׁ אַמּוֹת דְּהַיְנוּ שְׁמוֹנָה עָשָׂר טְפָחִים וְחֶלְקֵם לְשִׁשָּׁה עָשָׂר חֲלָקִים וְתִמְצָא בְּכָל חֵלֶק וְחֵלֶק טָפַח וַחֲצִי אֶצְבַּע גַּבֵּהּ בְּרֹחַב אַמָּה עַל אַמָּה וּמַחֲזִיק אֶחָד מִשִּׁשָּׁה עָשָׂר בְּאַרְבָּעִים סְאָה דְּהַיְנוּ שְׁנֵי סְאִין וַחֲצִי סְאָה טָפַח וַחֲצִי אֶצְבַּע כַּמָּה חֲמִשֵּׁי אֶצְבָּעוֹת הֵן עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם וַחֲצִי חֹמֶשׁ מד' אֶצְבָּעוֹת עֶשְׂרִים חֲמִשִּׁין וּמֵחֲצִי אֶצְבַּע ב' חֲמִשִּׁין וַחֲצִי חֶלְקֵם לְהֲנֵי כ"ב חֲמִשִּׁין וַחֲצִי וְתִמְצָא בְּכָל חֵלֶק וְחֵלֶק אַרְבָּעָה חֲמִשִּׁין וַחֲצִי הַשְׁלֵךְ מֵהֶן שְׁנֵי חֲלָקִים שֶׁהֵן

מסורת הש"ס

א ראש השנה יא:

ב ספרא מצורע פרשת זבים פרק ו ג; יומא לא.; חגיגה יא.; עירובין יד.; עירובין ד:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמתא וא"ת אפילו אי אמתא. עיין בספר ברית שלום על התורה פ' תרומה בפסוק ועשית שלחן:

תורה אור השלם

וְעָשִׂ֣ית אֶת־הַיָּ֗ם מוּצָק֙ עָשֶׂ֣ר בְּאַמָּ֔ה מִשְּׂפָתוֹ֙ עַד־שְׂפָתוֹ֔ עָגֹ֖ל סָבִ֑יב וְחָמֵ֤שׁ בָּאַמָּה֙ קוֹמָתוֹ֔ (וְקוָ֖ה) [וְקַוֵּ֥ן] שְׁלֹשִׁ֛ים בָּאַמָּ֖ה יָסֹ֥ב אֹתֽוֹ׃ סָבִֽיב׃ [מלכים א ז, כג]

לֵ֚יל שִׁמֻּרִ֣ים הוּא֮ לַיהוָה֒ לְהוֹצִיאָ֣ם מֵאֶ֣רֶץ מִצְרַ֔יִם הוּא־הַלַּ֥יְלָה הַזֶּ֛ה לַיהוָ֖ה שִׁמֻּרִ֑ים לְכָל־בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל לְדֹרֹתָֽם׃ [שמות יב, מב]

מסורת הש"ס

א ברכות נה:

תורה אור השלם

יִשָּׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם [במדבר ו, כו]

יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ [במדבר ו, כה]

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ [במדבר ו, כד]

מִצְוָה בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁהּ הִיא וְאֵין מְצַטְרְפִין זֶה לָזֶה: אַמַּאי נִמְלַךְ הוּא וְאֵין מְצַטְרְפִין לְזוּגוֹת הָכִי קָאָמַר לֹא יֹאכַל תְּרֵי וְיַעֲשֶׂה צָרְכָיו אֲפִילּוּ פַּעַם אַחַת אוֹ אִם שָׁתָה לֹא יְשַׁמֵּשׁ: דִּלְמָא חָלִישׁ מֵחֲמַת תַּשְׁמִישׁ אִיְידֵי דְּבָזוּגוֹת קָאֵי מִתְּרַע: שָׁלֹא רָאָה פְּנֵי הַשּׁוּק בֵּין כּוֹס לְכוֹס: וְלָא אָמְרַן דְּמַרְעֵי לֵיהּ זוּגוֹת אֶלָּא לְצֵאת לַדֶּרֶךְ אַחַר הַזּוּגוֹת אֲבָל לַעֲמֹד בְּבֵיתוֹ לֵית לַן בַּהּ: מַנִּי כְּשׁוּרֵי כְּשֶׁשּׁוֹתֶה כּוֹס זֶה מְסַתְּפֵל בְּקוֹרָה זוֹ וּכְשֶׁשּׁוֹתֶה שֵׁנִי מְסַתְּפֵל בְּשֶׁאֲצִלָּהּ וּלְפִי חֶשְׁבּוֹן הַקּוֹרוֹת מִזְדַּהֵר בְּזוּגוֹת: כִּי הֲוָה שָׁתֵי חַד כָּסָא מְנַקְּטָא תְּרֵי כְּסֵי דְּהֲוּ לְהוּ תְּלָתָא: אָדָם חָשׁוּב שֶׁאנִי דְּמִסְרֵי שֵׁדִים נַפְשַׁיְיהוּ לְאַוּוקֵי: עֲשָׂרָה כּוֹסוֹת דְּבֵית הָאֵבֶל מְפָרֵשׁ טַעְמָא בְּקָתָנוּת בפ"ק (דף ח:): שָׁלוֹם תִּבָּה שְׁבִיעִית לִשְׁא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְגוֹ': לְטוֹבָה מִצְטָרֵף אִם שָׁתָה שְׁבָעָה וְחָזַר וְשָׁתָה אֶת הַשְּׁמִינִי אֵין שְׁמִינִי מִצְטָרֵף עִמָּהֶן: אַפְקִינְהוּ לְרַבָּנָן בְּאַרְבָּעָה פְּעָמִים הַרְבֵּה כְּשֶׁהָיוּ נִפְטָרִים מִמֶּנּוּ הָיָה מַשְׁקֶה וְיֵשׁ פְּעָמִים שֶׁלֹּא הָיָה מַשְׁקֶה אֶלָּא ד' פְּעָמִים וְנִפְטָרִין: דְּאוֹתְבַן בְּפִרְקָא הֲוָה שָׁהֲיָה רְגִיל לְהַקְשׁוֹת בְּשָׁעַת הַדְּרָשָׁה: לָא אַתְּקְרֵי מַזִּיק וְלָא חָיְשִׁינַן לְזוּגוֹת: בְּתְרֵי כְּסֵי קְטָלִינָא לֵיהּ מְשׁוּם זוּגוֹת: אִקְּרֵי וְנָפֵק בְּזוּגוֹת מַאי תַּקְנְתֵּהּ: זַקְפֵהּ אֲגוּדָל: וְאִי שָׁמַע קָלָא וַאֲפִילּוּ קוֹל אָדָם אוֹ אִשָּׁה דְּאָמַר אַרְבָּעָה נִימָא אֵיהוּ חֲמִשָּׁה: רֵישְׁתֵּינְהִי דַּנְשֵׁי כַּשְׁפָנְיוֹת הַשּׁוֹלְטוֹת עֲלֵיהֶם אָמְרָה לִי דָּבָר זֶה: חֲרֵי חַמִּימֵי בְּדִקּוּלֵי בָּזְיָא צוֹאָה חַמָּה בְּסָלִים נְקוּבִים וּקְרוּעִים לְפָמֵיכוּ: נְשֵׁי חַרְשַׁיְיתָא יְזַדְּמְנוּ לְפִיכֶם נָשִׁים כַּשְׁפָנִיּוֹת: קֹרַח קָרְחַיְכִי יְהֵי רָצוֹן שֶׁיְּמָרְטוּ אוֹתָן שְׁעָרוֹת שֶׁלָּכֶם שֶׁאֹתָן מְכַשְּׁפוֹת בָּהֶן: פָּרַח פָּרְחַיְכִי יִשָּׂא הָרוּחַ אוֹתָן פֵּרוּרֵי לָחֶם שֶׁאֹתָם מְכַשְּׁפוֹת בּוֹ וְנִרְאֶה לִי דְּהַאי דִּכְתִיב בְּנָשִׁים כַּשְׁפָנִיּוֹת בִּיחֶזְקֵאל (יג) הִנְנִי אֶל כָּסְתוֹתַיְכֶנָּה אֲשֶׁר אַתֶּנָּה מְצֹדָדוֹת שָׁם אֶת הַנְּפָשׁוֹת לְפָרֹחוֹת אֶחָד מִכְּלִי אַמְנוּת שֶׁל כִּשּׁוּף: עֲשָׂרָה אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם זוּגוֹת וְלֵית לֵיהּ דְּרַבָּא דְּאָמַר לְעֵיל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֵין מְצַטְרֵף לְרֵעָה דְּבָאוֹתָן עֲשָׂרָה כּוֹסוֹת אֵיכָּא בִּרְכַּת הַמָּזוֹן: וּמַלְכָּא לָא מִקְּרֵי מַזִּיק וְהָא דְּתַנְיָא לֹא יֹאכַל תְּרֵי הֵינוּ מְשׁוּם כְּשָׁפִים וְרַשְׁבַּ"ם פֵּרֵשׁ דְּפְּעָמִים מַזִּיק: (שַׁיָּךְ לְקַמָּן פְּסָחִים דַּף קיא ע"א): הָאי מַאן דְּפָגַע בְּאִתְתָא כו' וְהָא דְּאָמַר בְּמֵי שָׁמַּתּוּ (בְּרָכוֹת דַּף כ.) ר' יוֹחָנָן הָוָה קָאָזִיל וְיָתֵיב אַשַּׁעֲרֵי טְבֵילָה כִּי הֵיכִי דִּילְדַן זַרְעָא כְּוָותֵהּ הָכָא דְּפָגַע בָּעֵית שָׁעוֹלָה מִן הַמַּיִם וְר' יוֹחָנָן אַשַּׁעֲרֵי טְבֵילָה יְתֵיב אִי נָמֵי הָתָם יְתֵיב הָכָא פָּגַע אִי נָמֵי רַבִּי יוֹחָנָן הֵיָה אוֹמֵר שׁוֹפָךְ בּוּז עַל וְגוֹ':

מְצָוָה בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁהּ הִיא וְאֵין מְצַטְרְפִין זֶה לָזֶה: נִמְלַךְ הוּא דְּתַשְׁמִישׁ רִאשׁוֹן גְּמָרָה בְּיֵאָתוֹ וּבָטֵל תַּאֲוָתוֹ: הָכִי קָאָמַר לֹא יֹאכַל תְּרֵי וְיַעֲשֶׂה צָרְכָיו אֲפִי' פַּעַם אַחַת כְּלוֹמַר אָדָם שֶׁאוֹכֵל זוּגוֹת יִזָּהֵר בְּעִצְמוֹ שֶׁלֹּא יְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ אַחֲרֵי כֵן עַד זְמַן מְרֻבֶּה דִּלְמָא חָלִישׁ מֵחֲמַת תַּשְׁמִישׁ וְאַיְידֵי דְּבָזוּגוֹת קָאֵי מִתְּרַע מַזָּלֵהּ: כְּפָלִים כְּמוֹ זוּגוֹת: דְּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ עָוֹן מִיתָתוֹ עַל רֹאשׁוֹ מוּטָל שֶׁהוּא מֻמָּת עַצְמוֹ: בִּזְמַן שֶׁלֹּא רָאָה פְּנֵי הַשּׁוּק בֵּין כּוֹס לְכוֹס: וְלָא אָמְרַן דְּמַרְעֵי לֵיהּ זוּגוֹת אֶלָּא לְצֵאת לַדֶּרֶךְ אֲבָל לַעֲמֹד בְּבֵיתוֹ לֵית לַן בַּהּ: מַנִּי כְּשׁוּרֵי כְּשֶׁשּׁוֹתֶה כּוֹס זֶה מְסַתְּפֵל בְּקוֹרָה זוֹ וּכְשֶׁשּׁוֹתֶה שֵׁנִי מְסַתְּפֵל בְּשֶׁאֲצִלָּהּ וּלְפִי חֶשְׁבּוֹן הַקּוֹרוֹת יִזָּהֵר בְּזוּגוֹת וּבְכָל פַּעַם וּפַעַם עוֹשֶׂה כֵּן אע"פ שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא לַדֶּרֶךְ: אֲבָיֵי בֵּי הֲוָה שָׁתֵי חַד כָּסָא מְנַקְּטָא לֵיהּ אִמַּהּ תְּרֵי בְּסֵי דְּהֲוֵי לְהוּ תְּלָתָא וּלְכָךְ מְזַמְּנִים אוֹתָם בְּיַחַד שֶׁלֹּא יָבוֹא הַדָּבָר לִידֵי שִׁכְחָה וְיַעֲמֹד בְּזוּגוֹת: אֲבָיֵי עִבְּרִתּוּ אִמּוֹ מֵת אָבִיו יְלָדַתּוּ אִמּוֹ מֵתָה אִמּוֹ וְהָא דְּאָמַר אֲבָיֵי אָמְרָה לִי אֵם הַהִיא מְרַבְּיְנְתֵּהּ הֲוַאי בְּקִדּוּשִׁין (ד' לא:): אָדָם חָשׁוּב שָׁאנֵי דְּמַסְרֵי שֵׁדִים נַפְשַׁיְיהוּ לְאַוּוקֵי: עֲשָׂרָה כּוֹסוֹת אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם זוּגוֹת וְכָל שֶׁכֵּן טָפֵי: עֲשָׂרָה כּוֹסוֹת תִּקְּנוּ בְּבֵית הָאֵבֶל בְּפֶרֶק קַמָּא דִּכְתֻבּוֹת מְפָרֵשׁ טַעְמָא: שָׁלוֹם תִּבָּה שְׁבִיעִית הִיא דִּכְתִיב יִשָּׂא ה' וְגוֹ' לְטוֹבָה מִצְטָרֵף אִם שָׁתָה שִׁשָּׁה וְשָׁתָה לְבַטֵּל הַזּוּגוֹת: אֲבָל לֹא לְרֵעָה שֶׁאִם יִשְׁתֶּה כּוֹס שְׁמִינִי אֲחֵרָיו אֵין שְׁמִינִי מִצְטָרֵף עַל הַשְּׁבִיעִי לְהַזִּיק וּסְבָרָא הוּא כֵּיוָן שֶׁבֵּרְכָן בְּשָׁלוֹם שֶׁהוּא תִּבָּה שָׁתָה שִׁשָּׁה וְשָׁתָה הַשְּׁבִיעִי מִצְטָרֵף עַל הַשְּׁבִיעִי לְהַזִּיק וּסְבָרָא הוּא כֵּיוָן שֶׁבֵּרְכָן בְּשָׁלוֹם שֶׁהוּא תִּבָּה שְׁבִיעִית אֵין שׁוּם הֶזֵּק בָּעוֹלָם רַבָּה וְרַב יוֹסֵף כְּמוֹ שֶׁהָיוּ הַדּוֹרוֹת זוֹ אַחַר זוֹ הָיוּ מְקִלִּין בְּזוּגוֹת וְהוֹלְכִין וּפוֹחֲתִין: רַבָּא אַפְקִינְהוּ בְּאַרְבָּעָה פְּעָמִים הַרְבֵּה כְּשֶׁהָיוּ נִפְטָרִין מִמֶּנּוּ הָיָה מַשְׁקֶה וּפְעָמִים שֶׁלֹּא הָיָה מַשְׁקֶה אֶלָּא אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת וְנִפְטָרִין וְאַף עַל גַּב דְּתַרְיֵיץ רַבָּה לְעֵיל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה כו' אַלְמָא לֵהּ דְּאַרְבַּע יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם זוּגוֹת אִי לָאו מִשּׁוּם כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֵיכָא לְתָרוּצֵי דְּנָהֲרֵי דְּאַרְבַּע לְהַזִּיק לְמֵיחַשׁ לְכָשְׁפִים מֵיהָא אֵיכָּא לְמֵימַר: בְּדִילְקַמָּן וְהִלְכָךְ אִצְטְרִיךְ רָבָא לְתָרוּצֵי לְעֵיל הָכִי דִּלְיֵת לְהוּ לְרַבָּנָן לְתַקּוֹנֵי מִלְּתָא דְּאַתֵּי בַּהּ לִידֵי סַכָּנָה וַאֲפִילּוּ סַכָּנַת כְּשָׁפִים: דְּאוֹתְבַן בְּפִרְקָא שְׁהַקְשָׁה לִי בְּשָׁעַת הַדְּרָשָׁה וּבִישֵׁנִי בָּרַבִּים שֶׁדַּרְכּוֹ הָיָה לְהַקְשׁוֹת לוֹ בָּרַבִּים: לָא אִקְּרֵי מַזִּיק אֵין רַגִּיל בְּכָךְ הוּא לוֹ וְלָא חָיְשִׁינַן לְזוּגוֹת דְּמִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא הִיא וּמִיהוּ זְמַנִּין דְּנָזוֹק וְהָרוֹצֶה לְהַחְמִיר וְלַעֲשׂוֹת נְטִירוּתָא יַתִּירְתָא עֲבִיד: אִקְּרֵי וּנְפֵק בְּזוּגוֹת מַהוּ תַּקְנָתֵהּ: בְּתְרֵי כְּסֵי קְטָלִינָן לֵיהּ מְשׁוּם זוּגוֹת: זַקְפֵהּ גַּדָּל: אִי שָׁמַע וַאֲפִילּוּ קוֹל אָדָם אוֹ קוֹל אִשָּׁה דְּאָמַר ד' נִימָא אֵיהוּ חֲמִשָּׁה שֶׁלֹּא יַעֲמוֹד בְּזוּגוֹת עַד מֵאָה וְחַד שֶׁהֲיָה שָׁד מוֹנֶה זוּגוֹת וְהוּא הָיָה מוֹסִיף אַחַת שֶׁלֹּא לַעֲמֹד בַּזּוּגוֹת: פָּקַע שֵׁידָא מֵרֹב צַעַר: רֵישְׁתֵּינְהִי דַּנְשֵׁי כַּשְׁפָנִיּוֹת גְּבִרְתָּן שֶׁל נָשִׁים כַּשְׁפָנִיּוֹת הַשּׁוֹלֶטֶת עֲלֵיהֶן וּמְלַמְּדָתַן אָמְרָה לִי דָּבָר זֶה: חֲרֵי חַמִּימֵי בְּדִקּוּלֵי בָּזְיָא צוֹאָה חַמָּה בַּסָּלִים קְרוּעִין וּנְקוּבִין: לְפָמֵיכוּ חַרְשַׁיְיתָא לְפִיכֶם נָשִׁים כַּשְׁפָנִיּוֹת: קֹרַח קָרְחַיְכִי יְהִי רָצוֹן שֶׁיְּמָרְטוּ אוֹתָן שְׁעָרוֹת שֶׁלָּכֶם שֶׁאֹתָן מְכַשְּׁפוֹת בָּהֶן: פָּרַח פָּרְחַיְכִי הָרוּחַ יִנָּשֵׂא אוֹתָם פֵּרוּרֵי לֶחֶם שֶׁאֹתָם מְכַשְּׁפוֹת בּוֹ וְנִרְאֶה לִי דְּהַאי דִּכְתִיב בְּנָשִׁים כַּשְׁפָנִיּוֹת בִּיחֶזְקֵאל (יג) הִנְנִי אֶל כָּסְתוֹתַיְכֶנָּה אֲשֶׁר אַתֶּנָּה מְצֹדָדוֹת שָׁם אֶת הַנְּפָשׁוֹת לְפָרֹחוֹת אֶחָד מִכְּלִי אַמְנוּת שֶׁל כִּשּׁוּף:

אִיבַּדּוּר

מסורת הש״ס

א משנה כלים

אִיבַּדּוּד תַּבְלוּנַיְיכִי, פְּרָחָא זִיקָא לְמוֹרִיקָא חַדְתָּא דְּנָקְטִיתוּ, נָשִׂים כַּשָּׁפָנִיּוֹת, אַדְּחַנַּנִי וְחַנַּנְכִי לָא אֲתֵיתִי לְגוֹ, הַשְׁתָּא דַּאֲתֵיתִי לְגוֹ — קָרְחַנְנִי וַחֲנַנְכִי״. בְּמַעְרְבָא לָא קָפְדִי אַזּוּגֵי. רַב דִּימִי מִנְּהַרְדְּעָא קָפֵיד אֲפִילּוּ אַרּוּשְׁמָא דְּחָבִיתָא. הָוָה עוֹבָדָא וּפָקַע חָבִיתָא. כְּלָלָא דְּמִילְתָא, כָּל דְּקָפֵיד — קָפְדִי בַּהֲדֵיהּ, וּדְלָא קָפֵיד — לָא קָפְדִי בַּהֲדֵיהּ, וּמִיהוּ לְמֵיחַשׁ מִיבְּעֵי. כִּי אָתָא רַב דִּימִי, אָמַר: שְׁתֵּי בֵיצִים, וּשְׁתֵּי אֱגוֹזִין, שְׁתֵּי קִישׁוּאִין, וְדָבָר אַחֵר — הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וּמִסְתַּפְקָא לְהוּ לְרַבָּנַן מַאי נִיהוּ דָּבָר אַחֵר, וּגְזוּר רַבָּנַן בְּכוּלְּהוּ זוּגֵי מִשּׁוּם דָּבָר אַחֵר. וְהָא דַּאֲמַרַן עֲשָׂרָה, תְּמָנְיָא, שִׁיתָּא, אַרְבָּעָה אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם זוּגֵי, לָא אֲמַרַן אֶלָּא לְעִנְיַן מַזִּיקִין. אֲבָל לְעִנְיַן כְּשָׁפִים — אֲפִילּוּ טוּבָא נָמֵי חָיְישִׁינַן. כִּי הָא דְּהָהוּא גַּבְרָא דְּגָרְשַׁהּ לְדָבִיתְהוּ. (אַזּוּל) אִינַּסָּבָה לְחַנָּוְאָה. כָּל יוֹמָא הָוָה אָזֵיל וְשָׁתֵי חַמְרָא. הָוָה קָא עָבְדָא לֵיהּ כְּשָׁפִים וְלָא קָא מַהְנְיָא לַהּ בֵּיהּ, מִשּׁוּם דַּהֲוָה מְזַדְּהַר בְּנַפְשֵׁיהּ בְּזוּגָא. יוֹמָא חַד אִשְׁתִּי טוּבָא, וְלָא הָוָה יָדַע כַּמָּה שָׁתֵי. עַד שִׁיתְסַר הָוָה צָיֵיל וְאַיְזְדַּהַר בְּנַפְשֵׁיהּ, מִכָּאן וְאֵילָךְ לָא הָוָה צָיֵיל וְלָא אִיְזְדַּהַר בְּנַפְשֵׁיהּ, אִפֵּיקְתֵּיהּ בְּזוּגָא. כִּי הָוָה אָזֵיל, גָּס בֵּיהּ הָהוּא טַיָּיעָא, אָמַר לֵיהּ: גַּבְרָא קְטִילָא הוּא דְּאָזֵיל הָכָא. אָזֵיל חַבְקֵיהּ לְדֵיקְלָא, צָווּח דִּיקְלָא וּפָקַע הוּא. אָמַר רַב עַוִּירָא: קְעָרוֹת וְכַפָּרוֹת אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם זוּגוֹת. כְּלָלָא דְּמִילְתָא: כָּל שֶׁגְּמָרוֹ בִּידֵי שָׁמַיִם — בְּמִילֵּי מִינֵי דְּמֵיכַל חָיְישִׁינַן. חֲנוּת — אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם זוּגוֹת. נִמְלַךְ — אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם זוּגוֹת. אוֹרֵחַ — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם זוּגוֹת. אִשָּׁה — אֵין בָּהּ מִשּׁוּם זוּגוֹת. וְאִי אִשָּׁה חֲשׁוּבָה, חָיְישִׁינַן. אָמַר רַב חִינָּנָא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אִיסְפַּרְגוֹס — מִצְטָרֵף לְטוֹבָה, וְאֵין מִצְטָרֵף לָרָעָה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַמָּזוֹג — מִצְטָרֵף,

חוץ

שֶׁחָסוּ עָלַי מִן הַשָּׁמַיִם וַאֲנִי חָסְתִּי עַל עַצְמִי וְאֲתֶם חָסְתֶּם עָלַי לֹא בָּאתִי בֵּינֵיכֶם: הַשְׁתָּא דַּאֲתֵית לְגוֹ קָרְחַנְנִי וַחֲנַנְכִי הַשְׁתָּא שֶׁבָּאתִי בֵּינֵיכֶם יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁנִּתְקָרְרוּ עָלַי רַחֲמֵיכֶם וְגַם רַחֲמֵי נִתְקָרְרוּ שֶׁלֹּא חָסְתִּי עַל עַצְמִי. ל"א גָּרְסִי' חֲרֵי חֲמִימֵי בְּדִקּוּלֵי בַּזְיָא צוֹאָה רוֹתַחַת בְּסִלִּים קְרוּעִין יְהָא לְפַמֵּיכוּ נָשֵׁי חַרְשַׁיְיתָא אוֹתָן חֲרֵי יְהָא מְזוֹנוֹת לְפִיכֶם כַּשָּׁפָנִיּוֹת. בְּתָשׁוּבוֹת הַגְּאוֹנִים: קָפֵד אַרְשָׁמָא דְּחָבִיתָא כְּשֶׁמּוֹכְרִים יַיִן חוֹקְקִין פְּגִימוֹת בָּחָבִית לְמִסְפַּר הָאֵיפוֹת וְקָפֵד עֲלֵיהֶן לְהַזִּיקוֹ וּדְלָא קָפִיד כ"כ לָא קָפְדִי בַּהֲדֵהּ לְהַזִּיקוֹ וּמִיהוּ לְמֵיחַשׁ מִבְּעֵי אֲפִילּוּ מַאן דְּלָא קָפֵד דְּלָא קָפְדִינַן בַּהֲדֵהּ דְּאִי תֵּימָא דְּלָא קָפְדִי בַּהֲדֵהּ כְּלָל א"כ זוּגוֹת לָמָּה נִזְקְרוּ בַּגְּמָרָא כָּךְ הָיָה לָהֶם לַחֲכָמִים לוֹמַר לֹא יִהְיֶה אָדָם בְּזוּגוֹת דְּלָא לְקָפְדוּ בַּהֲדֵהּ: וד"א עֲדַיִן יֵשׁ פְּרֵי אֶחָד שֶׁמַּקְפִּידִין בְּזוּגוֹתָיו הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי דְּמַזִּיקִי: זוּגֵי לְחוּמְרָא אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם שְׁתָּה זוּגוֹת הוֹאִיל וְעָשְׂרָה אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם זוּגוֹת ה"מ הֵיכָא דְּלֵיכָּא נָשִׁים כַּשָּׁפָנִיּוֹת גַּם בָּהּ פָּגַע בּוֹ: ה"ג פָּקַע הוּא טַיָּיעָא הוּא וְהַהוּא עַבְדָּא דְּלָעֵיל כְּשָׁפִים שֶׁאנִי: אִיסְפַּרְגוֹס מְשָׁקְקִין לִשְׁתּוֹת קֹדֶם אֲכִילָתוֹ בַּבֹּקֶר: זוּגֵי לְחוּמְרָא אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם שְׁתָּה זוּגוֹת אִם לָאו יִשְׁתֶּה דְּאִם שְׁתָּה זוּגוֹת הוֹאִיל וְדַעְתּוֹ לְצָרְפָן מִצְטָרְפִין לְטוֹבָה וְאִם לֹא שְׁתָּה זוּגוֹת נִמְלַךְ הוּא וְאֵין מִצְטָרְפוֹת לָרָעָה: וְאָמְרִי לֵהּ זוּגֵי לְקֻלָּא שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה דְּכֵיוָן דְּשָׁתֵי גְּלִי דַּעְתֵּהּ דְּקָפֵד אַזּוּגוֹת וְאִי מֵעִקָּרָא לָאו בְּזוּגוֹת קָאֵי וְהַשְׁתָּא שָׁתֵי הָוָה מִצְטָרְפִי לְהוּ וְקָפְדִי לְהוּ בַּהֲדֵהּ: כָּל הַמְחַבֵּר לוֹ גַּבֵּי טַמְאוֹת קַאֵי דְּתָנַן (כֵּלִים פכ"ז מ"ב) מַפָּץ חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה מְחֻצָּלֶת שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה וְהַכִּי קָאָמַר אִם יֵשׁ מְחֻצָּלֶת חֲמִשָּׁה וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה וְטָפַח מַפָּץ מְחַבֵּר לוֹ הוֹאִיל וְחָמוּר הֵימֶנּוּ מִצְטָרֵף לוֹ וּמְקַבֵּל טֻמְאָה אֲבָל אִם אֵין בּוֹ אֶלָּא אַרְבָּעָה וְטָפַח מְחֻצָּלֶת מְחַבֵּר לוֹ הוֹאִיל וְקַל הוּא מִמֶּנּוּ אֵין מִצְטָרֵף לוֹ: ה"ג אָמַר רַב נָחְמָן תְּרֵי מִקְמֵי תַּכָּא וְחַד אַתַּכָּא לָא מִצְטָרְפִי הוֹאִיל וְשָׁתֵי אַתַּכָּא זוּגוֹת לָא מְהַנֵּי לֵיהּ צָרוּף: ודכ"ע אֲפִילּוּ רַב מִשַּׁרְשִׁיָא תְּרֵי אַתַּכָּא וְחַד בָּתַר תַּכָּא לָא מִצְטָרְפִי: מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה דְּרַבָּה בַּר נַחְמָנִי דַּאֲצָרְכִינְהוּ לְאַהְדּוֹרֵי תַּכָּא קַמֵּהּ בב"מ בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב"מ דף פו.): כָּל הַמָּזוֹג אִם שְׁתָּה יַיִן מָזוֹג וְאַחַ"כ שְׁתָּה מַשְׁקֶה אַחֵר הַמָּזוֹן מִצְטָרֵף בֵּין לְטוֹבָה בֵּין לְרָעָה: אַבְּדּוּד תַּבְלוּנַיְיכִי יְהוּ מְפַזְּרִים תַּבְלִין שֶׁלָּכֶם: פְּרָחָא זִיקָא לְמוֹרִיקָא חַדְתָּא דְּנָקְטִיתוּ יְשָׁא הֲרוּחַ אוֹתָן כְּרֹכֶם חָדָשׁ שֶׁאֶתֵּן בְּיָדָכֶן לְכַשָּׁף בּוֹ: אַדְּחַנַּנִי וַאֲחַנַּנְכִי לָא אֲתֵי לְגוֹ כָּל זְמַן שֶׁחָסוּ עָלַי מִן הַשָּׁמַיִם וַאֲנִי חַסְתִּי עַל עַצְמִי וְאַתֶּם חַסְתֶּם עַל בִּיאָתִי לֹא בָּאתִי בֵּינֵיכֶם: וְהַשְׁתָּא דַּאֲתֵיתִי לְגוֹ קָרְחַנְנִי וַחֲנַנְכִי הוֹאִיל וּבָאתִי בֵּינֵיכֶם יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁנִּתְקָרְרוּ רַחֲמֵיכֶן מֵעָלַי וְגַם רַחֲמֵי נִתְקָרְרוּ שֶׁלֹּא חַסְתִּי עַל עַצְמִי: קָפֵד אַרְשָׁמָא דְּחָבִיתָא כְּשֶׁמּוֹכְרִין יַיִן חוֹקְקִין פְּגִימוֹת הַרְבֵּה בָּחָבִית לְמִסְפַּר הָאֵיפוֹת וְקָפֵד עֲלֵיהֶן רַב דִּימִי שֶׁלֹּא יְנִיחוּם בְּזוּגוֹת וְיָצְאוּ: וד"א יֵשׁ פְּרִי אֶחָד שֶׁמַּקְפִּידִין בְּזוּגוֹתָיו: וְהָא דַּאֲמַרַן לְעֵיל עֲשָׂרָה תְּמָנְיָא כו' אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם זוּגוֹת ה"מ הֵיכָא דְּלֵיכָּא כְּשָׁפִים נָשִׁים כַּשָּׁפָנִיּוֹת: גַּם בָּהּ פָּגַע בּוֹ: ה"ג פָּקַע הוּא וְצוֹוַח דְּקַלָּא יַבֵּשׁ הַדֶּקֶל מִכֹּחַ כְּשָׁפִים: קְעָרוֹת אִם אָכְלָה שְׁתֵּי קְעָרוֹת: חֲנוּת אֵין בָּהּ מִשּׁוּם זוּגוֹת אִם שְׁתָּה בְּשָׁתֵי חֲנוּיוֹת לֹא אָמְרִינַן כְּשָׁתֵי כּוֹסוֹת דְּמֵי לְשׁוֹן אַחֵר חֲנוּת הַשְׁוּתָהּ בָּהּ זוּגוֹת לָא קָפְדִי מִזִּיקִין עָלָהּ דְּלָאו קְבִיעוּתָא הִיא וְהַהוּא עַבְדָּא דְּלָעֵיל כְּשָׁפִים שְׁאנִי: אִיסְפַּרְגוֹס מְשָׁקְקִין לִשְׁתּוֹת קֹדֶם אֲכִילָתוֹ בַּבֹּקֶר: זוּגֵי לְחוּמְרָא אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם שְׁתָּה זוּגוֹת אִם לָאו יִשְׁתֶּה דְּאִם שְׁתָּה זוּגוֹת הוֹאִיל וְדַעְתּוֹ לְצָרְפָן מִצְטָרְפִין לְטוֹבָה וְאִם לֹא שְׁתָּה זוּגוֹת נִמְלַךְ הוּא וְאֵין מִצְטָרְפוֹת לָרָעָה: וְאָמְרִי לֵהּ זוּגֵי לְקֻלָּא שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה דְּכֵיוָן דְּשָׁתֵי גְּלִי דַּעְתֵּהּ דְּקָפֵד אַזּוּגוֹת וְאִי מֵעִקָּרָא לָאו בְּזוּגוֹת קָאֵי וְהַשְׁתָּא שָׁתֵי הָוָה מִצְטָרְפִי לְהוּ וְקָפְדִי לְהוּ בַּהֲדֵהּ: כָּל הַמְחַבֵּר לוֹ גַּבֵּי טַמְאוֹת קַאֵי דְּתָנַן (כֵּלִים פכ"ז מ"ב) מַפָּץ חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה מְחֻצָּלֶת שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה וְהַכִּי קָאָמַר אִם יֵשׁ מְחֻצָּלֶת חֲמִשָּׁה וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה וְטָפַח מַפָּץ מְחַבֵּר לוֹ הוֹאִיל וְחָמוּר הֵימֶנּוּ מִצְטָרֵף לוֹ וּמְקַבֵּל טֻמְאָה אֲבָל אִם אֵין בּוֹ אֶלָּא אַרְבָּעָה וְטָפַח מְחֻצָּלֶת מְחַבֵּר לוֹ הוֹאִיל וְקַל הוּא מִמֶּנּוּ אֵין מִצְטָרֵף לוֹ: ה"ג אָמַר רַב נָחְמָן תְּרֵי מִקְמֵי תַּכָּא וְחַד אַתַּכָּא לָא מִצְטָרְפִי הוֹאִיל וְשָׁתֵי אַתַּכָּא זוּגוֹת לָא מְהַנֵּי לֵיהּ צָרוּף: ודכ"ע אֲפִילּוּ רַב מִשַּׁרְשִׁיָא תְּרֵי אַתַּכָּא וְחַד בָּתַר תַּכָּא לָא מִצְטָרְפִי: מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה דְּרַבָּה בַּר נַחְמָנִי דַּאֲצָרְכִינְהוּ לְאַהְדּוֹרֵי תַּכָּא קַמֵּהּ בב"מ בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב"מ דף פו.): כָּל הַמָּזוֹג אִם שְׁתָּה יַיִן מָזוֹג וְאַחַ"כ שְׁתָּה מַשְׁקֶה אַחֵר הַמָּזוֹן מִצְטָרֵף בֵּין לְטוֹבָה בֵּין לְרָעָה: אַבְּדּוּד תַּבְלוּנַיְיכִי יְהוּ מְפַזְּרִים תַּבְלִין שֶׁלָּכֶם: פְּרָחָא זִיקָא לְמוֹרִיקָא חַדְתָּא דְּנָקְטִיתוּ יְשָׁא הֲרוּחַ אוֹתָן בְּשֵׁם חָדָשׁ שֶׁאֶתֵּן בְּיָדָכֶן לְכַשָּׁף בּוֹ: אַדְּחַנַּנִי וַחֲנַנְכִי לָא אֲתֵיתִי לְגוֹ כָּל זְמַן

חוץ מִמַּיִם מְזוּגִים כְּגוֹן קְרִירֵי דְּחַמִּימֵי וַחֲמִימֵי בְּקְרִירֵי דְּמַיָּא לָא מְזַיְּגָא הֵיא וְאִם הָיָה שׁוֹתֶה נִפְתַּח בְּאֵל פִּי' רַשְׁבַּ"ם אֵל מוֹצִיאִם מִמַּצְרַיִם וְנִפְתַּח בְּלֹא לֹא אִישׁ אֵל וְיִכַּוֵּב וְאע"ג דְּאָסוּר לְהִתְרַפְּאוֹת בְּדִבְרֵי תוֹרָה לְהֶגֶן שָׂרֵי וְהָא דְּאָמְרִי' בְּפ' בַּמֶּה אִשָּׁה (שַׁבָּת דף סז.) לְאִשְׁתָּא צְמִירְתָּא לְשָׁקֵל סַכִּינָא וְכוּ' וְלַיְמָא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲסָרָהּ נָא וְאֶרְאֶה וְגוֹ' מְשׁוּם סַכָּנָה שָׂרֵי וּר"ח פִּי' נִפְתַּח בְּאֵל לַיְמָא הָכִי אֵל אֱלֹהִים ה' הִצִּילָנוּ מִכָּל רַע וּמִכָּל גֶּזֶק אֲשֶׁר בְּיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה כִּי אַתָּה אֵל וְנִפְתַּח בְּלֹא לֹא תִּתְשַׁנֵּנִי אֱלֹהַי וְלֹא תְּעַוְּבֵנִי שִׁמְרֵנִי כְּאִישׁוֹן בַּת עַיִן טֶרֶם אֶקְרָא תְּעַנֵּנִי וְאֵל תֹּאמַר לֹא: אִם תְּחִלַּת נִדָּה הִיא הוֹרָגֶת יֵשׁ מְפָרֵשׁ אִם עוֹשָׂה לְהֶן כְּשׁוּף:

חוּץ מִן הַמַּיִם. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ מַיִם. אָמַר רַב פָּפָּא: לָא אָמְרַן, אֶלָּא חַמִּימֵי לְגוֹ קְרִירֵי, וְקְרִירֵי לְגוֹ חַמִּימֵי. אֲבָל חַמִּימֵי לְגוֹ חַמִּימֵי, וְקְרִירֵי לְגוֹ קְרִירֵי — לָא. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אַרְבָּעָה דְּבָרִים הָעוֹשֶׂה אוֹתָן דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וּמִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ. אֵלּוּ הֵן: הַנִּפְנָה בֵּין דֶּקֶל לְכוֹתֶל, וְהָעוֹבֵר בֵּין שְׁנֵי דְקָלִים, וְהַשּׁוֹתֶה מַיִם שְׁאוּלִין, וְהָעוֹבֵר עַל מַיִם שְׁפוּכִין, וַאֲפִילּוּ שָׁפַכְתּוּ אִשְׁתּוֹ בָּפָנָיו. (א)הַנִּפְנָה בֵּין דֶּקֶל לְכוֹתֶל — לָא אָמְרַן אֶלָּא דְּלֵית לֵיהּ אַרְבַּע אַמּוֹת, אֲבָל אִית לֵיהּ אַרְבַּע אַמּוֹת — לֵית לַן בַּהּ. וְכִי לֵית לֵיהּ אַרְבַּע אַמּוֹת, לָא אָמְרַן אֶלָּא דְּלֵיכָּא דִּירְכָּא אַחֲרִינָא, אֲבָל אִיכָּא דִּירְכָּא אַחֲרִינָא — לֵית לַן בַּהּ. (ב)וְהָעוֹבֵר בֵּין שְׁנֵי דְקָלִים — לָא אָמְרַן אֶלָּא דְּלָא פָּסְקִינְהוּ רְשׁוּת הָרַבִּים, אֲבָל פָּסְקִינְהוּ רְשׁוּת הָרַבִּים — לֵית לַן בַּהּ. הַשּׁוֹתֶה מַיִם שְׁאוּלִין — לָא אָמְרַן אֶלָּא דְּשַׁיְּילִינְהוּ קָטָן, אֲבָל גָּדוֹל — לֵית לַן בַּהּ. וַאֲפִילּוּ שַׁיְּילִינְהוּ קָטָן נָמֵי — לָא אָמְרַן אֶלָּא בַּשָּׁדֶה, דְּלָא שְׁכִיחִי, אֲבָל בָּעִיר, דִּשְׁכִיחִי — לֵית לַן בַּהּ. וַאֲפִילּוּ בַּשָּׁדֶה נָמֵי — לָא אָמְרַן אֶלָּא מַיָּא, אֲבָל חַמְרָא וְשִׁיכְרָא — לֵית לַן בַּהּ. (ג)וְהָעוֹבֵר עַל מַיִם שְׁפוּכִין — לָא אָמְרַן אֶלָּא דְּלָא אַפְסְקִינְהוּ בְּעַפְרָא וְלָא תַּף בְּהוּ רוּקָא, אֲבָל אַפְסְקִינְהוּ אוֹ תַּף בְּהוּ רוּקָא — לֵית לַן בַּהּ. וְלָא אָמְרַן אֶלָּא דְּלָא עָבַר עֲלַיְיהוּ שִׁימְשָׁא וְלָא עָבַר עֲלַיְיהוּ שִׁיתִּין נִיגָּרֵי, אֲבָל עָבַר עֲלַיְיהוּ שִׁימְשָׁא וַעֲבַר עֲלַיְיהוּ שִׁיתִּין נִיגָּרֵי — לֵית לַן בַּהּ. וְלָא אָמְרַן אֶלָּא דְּלָא רְכִיב חַמְרָא וְלָא סָיֵים מְסָנֵי, אֲבָל רְכִיב חַמְרָא וְסָיֵים מְסָנֵי — לֵית לַן בַּהּ. וְהָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְכָשְׁפִים, אֲבָל הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמֵיחַשׁ לְכָשְׁפִים, אַף עַל גַּב דְּאִיכָּא כָּל הָנֵי — חָיְישִׁינַן. (וְהַהוּא) גַּבְרָא דְּרָכִיב חַמְרָא וְסָיֵים מְסָנֵי, וּגְמוּד מְסָאנֵיהּ וּצָוּוֹ כַּרְעֵיהּ. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה אֵין מִמַּצְעִין וְלֹא מִתְמַצְעִין. וְאֵלּוּ הֵן: הַכֶּלֶב וְהַדֶּקֶל וְהָאִשָּׁה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַנָּחָשׁ. וְאִי מִמַּצְעִין מַאי תַּקָּנָתַיְיהוּ? אָמַר רַב פָּפָּא: נִפְתַּח בָּ״אֵל״ וְנִפְסֵיק בָּ״אֵל״. אִי נָמֵי, נִפְתַּח בָּ״לֹא״ וְנִפְסֵיק בָּ״לֹא״. הָנֵי בֵּי תְּרֵי דְּמַצַּעָא לְהוּ אִשָּׁה נִדָּה, אִם תְּחִלַּת נִדָּתָהּ הִיא — הוֹרֶגֶת אֶחָד מֵהֶן, אִם סוֹף נִדָּתָהּ הִיא — מְרִיבָה עוֹשָׂה בֵּינֵיהֶן. מַאי תַּקָּנָתַיְיהוּ? נִפְתַּח בָּ״אֵל״ וְנִפְסֵיק בָּ״אֵל״. הָנֵי תְּרֵי נָשֵׁי דְּיָתְבָן בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים, חָדָא בְּהַאי גִּיסָא דְּשָׁבְיְילָא, וְחָדָא בְּאִידַּךְ גִּיסָא, וּמְכַוְּונָן אַפַּיְיהוּ לַהֲדֵדֵי — וַדַּאי בִּכְשָׁפִים עָסְקָן. מַאי תַּקָּנָתַיְיהוּ? אִי אִיכָּא דִּירְכָּא אַחֲרִינָא — לֵיזִיל בַּהּ. וְאִי לֵיכָּא דִּירְכָּא אַחֲרִינָא, אִי אִיכָּא אִינִישׁ אַחֲרִינָא בַּהֲדֵיהּ — נִינְקְטוֹ לִידַיְיהוּ בַּהֲדֵי הֲדֵדֵי וְנִיחַלְפוּ. וְאִי לֵיכָּא אִינִישׁ אַחֲרִינָא, נֵימָא הָכִי: ״אָגְרַת אָזְלַת אָסְיָא בְּלוּסְיָא, מִתְקַטְלָא בְּחֵיק קָבָל״. הַאי מַאן דְּפָגַע בְּאִיתְתָא בְּעִידָּנָא דְּסָלְקָא מִטְבִּילַת מִצְוָה, אִי אִיהוּ קָדֵים וּמְשַׁמֵּשׁ — אֲחָדָא לֵיהּ לְדִידֵיהּ רוּחַ זְנוּנִים. אִי אִיהִי קָדְמָה וּמְשַׁמְּשָׁה — אֲחָדָא לַהּ לְדִידַהּ רוּחַ זְנוּנִים. מַאי תַּקָּנָתַיְיהוּ? לֵימָא הָכִי: ״שׁוֹפֵךְ בּוּז עַל נְדִיבִים וַיַּתְעֵם בְּתוֹהוּ לֹא דָרֶךְ״. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב: ״גַּם כִּי אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי״ — זֶה הַיֵּשֶׁן בְּצַל דֶּקֶל יְחִידִי, וּבְצַל לְבָנָה. וּבְצַל דֶּקֶל יְחִידִי — לָא אָמְרַן אֶלָּא דְּלָא נָפֵל טוּלָּא דְּחַבְרֵיהּ עִילָּוֵיהּ, אֲבָל נָפֵל טוּלָּא דְּחַבְרֵיהּ עִילָּוֵיהּ — לֵית לַן בַּהּ. אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: הַיֵּשֶׁן בְּצַל דֶּקֶל יְחִידִי בֶּחָצֵר, וְהַיֵּשֶׁן בְּצַל לְבָנָה — דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ, הֵיכִי דָּמֵי? אִי לֵימָא דְּלָא נָפֵל טוּלָּא דְּחַבְרֵיהּ עִילָּוֵיהּ, אֲפִילּוּ בַּשָּׁדֶה נָמֵי! אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ: בְּחָצֵר אַף עַל גַּב דְּנָפֵל טוּלָּא דְּחַבְרֵיהּ עִילָּוֵיהּ. שְׁמַע מִינַּהּ. וּבְצִילָּהּ שֶׁל לְבָנָה — לָא אָמְרַן אֶלָּא בְּמַעְרָבָה, אֲבָל בְּמַדִּינְחָתָא — לֵית לַן בַּהּ.

הַאי

מסורת הש״ס

א ברכות סא.; ברכות ח:; חולין קה:; ברכות מד:

ב שבת סב:; לקמן קיב:; עירובין כט:; נדה יז.

ג חולין פד:

גליון הש״ס

תוס' ד"ה נפתח כו'. ואף על גב דאסור להתרפאות בד"ת. שבועות טו ע"ב:

תורה אור השלם

אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ כִּי לֹא־נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל [במדבר כג, כב-כג]

לֹא אִישׁ אֵל וְיכַזֵּב וּבֶן־אָדָם וְיִתְנֶחָם הֲהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדִבֶּר וְלֹא יְקִימֶנָּה [במדבר כג, יט]

וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב בַּדָּרֶךְ וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַתֵּט הָאָתוֹן מִן־הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ בַּשָּׂדֶה וַיַּךְ בִּלְעָם אֶת־הָאָתוֹן לְהַטֹּתָהּ הַדַּרְךְ [במדבר כב, כג]

ג שֹׁפֵךְ בּוּז עַל־נְדִיבִים וַיַּתְעֵם בְּתֹהוּ לֹא־דָרֶךְ [תהילים קז, מ]

גַּם כִּי־אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת לֹא־אִירָא רָע כִּי־אַתָּה עִמָּדִי שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתֶּךָ הֵמָּה יְנַחֲמֻנִי [תהילים כג, ד]

וְאָזַל רַב פָּפָּא מֵימֵינֵהּ מְצַדֵּד אֵיצְטְדִּי הֲוָה דְּאָמַר בְּפֶרֶק הַמְּמָנֶּה (יומא דף לז.) הַמְהַלֵּךְ הַאי מַאן דְּמִפְּנֵי אַגְּרְדָּא דְּדַקְלָא: הַאי מַאן דְּמִפְּנֵי אַגְּרְדָּא דְּדַקְלָא לֵיהּ רוּחַ פַּלְגָא פלשדי"ן (פליישי"ן: שׁתוק) בְּלַעַ"ז: צְרָדָא כְּאֵב חֲצִי הָרֹאשׁ: אִי מִקְּטָל קְטִיל אִם נִקְצַץ הָאִילָן נֶהֱרָג הָאִישׁ וְאִם נֶעֱקַר הָאִילָן הָאִישׁ מֵת: ה"ג הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלָא מַנַּח כְּרֵעֵהּ עִילָּוֵיהּ כו': חֲמִשָּׁה טַלֵּי הָווּ שָׁרוּחַ רַעָה שׁוֹרָה תַּחְתֵּיהֶם: טַלָּא דְּכַנְדָּא שָׁם הָאִילָן: טַלָּא דְּפִרְחָא צַלָּף קרפי"ף בְּלַעַ"ז: זַרְדָּתָא שונדכיי"ר: טַלָּא דְּאַרְבָּא סְפִינָה: טַלָּא דַּעֲרַבְתָּא צַל אִילָן עֲרָבָה: דְּקִשָּׁה סִילְוֵיהּ עֵצוֹ: דְּבֵי פִּרְחָא רוּחֵי כָּךְ הוּא שְׁמָם: דְּבֵי זַרְדָּתָא שֵׁדִים שָׁמָּן: דְּבֵי אִגְּרֵי הַמְּצַיָּן בַּגַּגּוֹת רִשְׁפֵּי שְׁמָם: וְנִפְקָא מִנֵּהּ לְכִתֹּב קְמִיעָא בְּשֵׁם אִילָן כְּגוֹן אִם חָזָק תַּחַת בֵּי פִּרְחָא יִכְתֹּב לוֹ קְמִיעָא בְּשֵׁם רוּחֵי: לְמַאי נָפְקָא מִנֵּהּ לְגַוּוֵּי לֵהּ לִבְרַחַ מִפָּנָיהּ לְפִי שֶׁאֵין לָהּ עֵינַיִם וְאֵינָהּ רוֹדַפְתּוֹ: גְּוִיָּה בָּרַח מִפָּנֶיהָ: כִּי אָזְלָא נָפְקָא אַדַּקְלָא כְּשֶׁהֲלָכָה אַחֲרָיו נִתְקְלָה וְנָפְלָה עַל עִקָּר אִילָן: ה"ג פָּקְעָה הִיא וְצוֹוֵחַ דְּקָלָא יָבֵשׁ הַדָּקָל: בַּר קַשָּׁא שׁוֹמֵר הָעִיר: ה"ג סוּדָרָא דְּמַר דּוֹמֶה כִּי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן: בְּדַקְנוּהָ לְמַר לָא יָדַע לֵיהּ לְמֵימַר בָּרוּךְ שֶׁאָנוּ יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ עַל הַסּוּדָר בָּרוּךְ עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל: בְּחַשָּׁא כַּף הַקֻּרְדֹּם: וְהַדַּר בְּכַדָּא דְּכָמְכָא מִתְגַּלְגֵּל בְּתוֹךְ כַּד שֶׁל כּוּתִח: וּמִשְׁתְּכַח בְּטַלָּא דְּחַצְבָא חֵצֶב שֶׁתַּחַם יְהוֹשֵׁעַ בּוֹ לְיִשְׂרָאֵל אֶת הָאָרֶץ: דְּלָא חֲצֵב גַּרְמִידָא שֶׁלֹּא גָּדַל אַמָּה: אַרְבּוֹנָא עִוָּרוֹן: אַדְמַתְנָא כְּרֵעֵהּ בְּעוֹד שֶׁרַגְלָיו לַחִים מִמֵּי הָרַחְיצָה: תַּלְיָא בְּבֵיתָא הַתּוֹלָה פִּתּוֹ בָּאֲוִיר בְּתוֹךְ סַל אֶחָד: תְּלָא לְסִלְתָּהּ לְסִלּוֹ וּפַת בְּתוֹכוֹ: נְשָׁוְרָא פְּרוּרִין: אִסְרָא דְּמִזּוֹנֵי מַלְאַךְ הַמָּוֶת לְזַמֵּן מְזוֹנוֹת: נָקוּד שְׁמַהּ לְשׁוֹן נְקֵידוּ כְּמוֹ מְנֻקָּד חֲצֵרוֹ לְפִיכָךְ אֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיִּהוּ פְּרוּרִים נִשְׁלָכִים לְדַרְס בָּרֶגֶל: אִסְרָא דַּעֲנִיוּתָא נְבַל שְׁמַהּ וְשָׁמֵא נִכְנַס לַבַּיִת שֶׁהוּא רוֹאֶה שֶׁאֵינָן נוֹהֲגִים מִנְהַג נְקִיּוּת בְּפַת: לְבָרוּקְתֵי כְּלִיוֹן עֵינַיִם: מְפַחֵד וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְמָה: דְּמִפְּנֵי אַגְּרְדָּא דְּדַקְלָא דָּקָל קָצוּץ: רוּחַ פַּלְגָא מוורשי"ן בְּלַעַ"ז: צְרָדָא כְּאֵב חֲצִי הָרֹאשׁ: אִי מִקְּטָל קְטִיל אִם נִקְצַץ הָאִילָן נֶהֱרָג הָאִישׁ וְאִם נֶעֱקַר הָאִילָן הָאִישׁ מֵת: ה"ג הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלָא מַנַּח כְּרֵעֵהּ עִילָּוֵיהּ: חֲמִשָּׁה טַלֵּי הָווּ שָׁרוּחַ רַעָה שׁוֹרָה תַּחְתֵּיהֶן: טַלָּא כַּנְדָּא שָׁם אִילָן: טַלָּא דְּפִרְחָא צַלָּף: זַרְדָּתָא שונבי"ר: טַלָּא דְּאַרְבָּא סְפִינָה: טַלָּא דַּעֲרַבְתָּא צַל אִילָן עֲרָבָה: נוֹפֶיהָ עֲנָפָיו: סִילְוֵיהּ עֵצוֹ: דְּבֵי פִּרְחֵי רוּחֵי אוֹתָן שֵׁדִים דְּבֵי פִּרְחֵי שְׁמָן רוּחֵי וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ לְמַאי נָפְקָא מִנֵּהּ: דְּבֵי זַרְדָּתָא שֵׁידֵי שָׁמָן: דְּבֵי אִגְּרֵי הַמְצַיָּן בַּגַּגּוֹת רִשְׁפֵּי שָׁמָן: לְמִכְתַּב קְמִיעָא בְּשֵׁם אִלּוּ כְּגוֹן אִם חָזָק תַּחַת בֵּי פִּרְחֵי יִכְתֹּב לוֹ קְמִיעָא בְּשֵׁם רוּחֵי: לְמַאי נָפְקָא מִנֵּהּ לְגַוּוֵּי לֵהּ לִבְרֹחַ מִפָּנֶיהָ לְפִי שֶׁאֵין לָהּ עֵינַיִם וְאֵינָהּ רוֹדַפְתּוֹ: גְּוִיָּה בָּרַח מִפָּנֶיהָ: כִּי אָזְלָה נָפְקָא אַדַּקְלָא כְּשֶׁהָלְכָה אַחֲרָיו נִתְקְלָה וְנָפְלָה עַל עִקַּר אִילָן: הָכִי גָּרְסִינַן פָּקַע הִיא וְצוֹוַחַ דְּקָלָא יָבֵשׁ הַדָּקָל: בַּר קַשָּׁא שׁוֹטֵר הָעִיר: דְּקָא תָּלוּ בַּהּ חִנָּא בְּגַוֵּהּ דְּאִילָן: הָכִי גָּרְסִינַן סוּדָרָהּ דְּמַר כְּצוּרְבָּא מֵרַבָּנַן בְּדִיקְנָא לֵיהּ לְמַר וְלָא יָדַע לְמֵימַר בָּרוּךְ שֶׁאָנוּ יוֹדְעִין לְבָרֵךְ עַל הַסּוּדָר בָּרוּךְ עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתִפְאָרָה: בְּחַשָּׁא בְּקַרְדָּא וַהֲדַר בְּכַדָּא דְּכָמְכָא מִתְגַּלְגֵּל בְּתוֹךְ כַּד שֶׁל כּוּתָח: וְאַהֲדָרְיָה לְרַב הוּנָא מֵימֵינֵהּ וּלְרַב פָּפָּא לִימִין רַבּוֹ הֲרֵי זֶה בּוּר: תָּלְיָא בְּבֵיתָא קְשֵׁי לַעֲנִיוּתָא מִכָּאן קְשָׁה לְרֹשׁ"י דְּפֵרֵשׁ בְּפֶרֶק קַמָּא דַּחֲגִינָה (דף ה.) הֵינוּ דְּאָמְרִי אֵינָשֵׁי זוּזֵי לְתָלְיָתָא שְׁכִיחָא לַעֲלָלָא לָא שְׁכִיחָא וּפִי' לְתָלְיָתָא לְקָנוֹת פַּת לְצָרְךְ הַיּוֹם שֶׁתּוֹלִין בְּסַל וְאֵין דֶּרֶךְ לְתָלוֹתוֹ בְּסַל דְּהָא אָמְרִינַן הָכָא דְּקֵשֵׁי לַעֲנִיוּתָא וּר"ת מְפָרֵשׁ שָׁם לְתָלְיָתָא כְּשֶׁהוֹסְקִין אוֹתוֹ לְפַרֵעַ מוֹצֵא לוֹוִין אֲבָל לְקָנוֹת תְּבוּאָה לָאֲכֹל אֵינוֹ מוֹצֵא לוֹוִין:

הַאי מַאן דְּמִפְּנֵי אַגְּרְדָּא דְּדַקְלָא — אָחֳדָא לֵיהּ לְדִידֵיהּ רוּחַ פַּלְגָא. וְהַאי מַאן דְּמַצְלֵי רֵישֵׁיהּ אַגְּרְדָּא דְּדַקְלָא — אָחֳדָא לֵיהּ רוּחַ צְרָדָא. הַאי מַאן דְּפָסְעִי אַדַּקְלָא, אִי מִקְּטַל — קְטִיל, אִי אִיעֲקַר — מִיעֲקַר וּמֵית. הָנֵי מִילֵּי דְּלָא מַנַּח כְּרֵעֵיהּ עִילָּוֵיהּ, אֲבָל מַנַּח כַּרְעֵיהּ — עִילָּוֵיהּ לֵית לַן בַּהּ. חֲמִשָּׁה טוּלֵי הָוֵי: טוּלָּא דְּדַקְלָא יְחִידָא, טוּלָּא דְּכִנְדָּא, טוּלָּא דְּפִרְחָא, טוּלָּא דְּזַרְדְּתָא. אִיכָּא דְּאָמְרִי: אַף טוּלָּא דְּאַרְבָּא, וְטוּלָּא דַּעֲרָבְתָּא. כְּלָלָא דְּמִילְתָא: כֹּל דִּנְפִישׁ עַנְפֵּיהּ — קְשֵׁי טוּלֵּיהּ, וְכֹל דְּקְשֵׁי סִילְוֵיהּ — קְשֵׁי טוּלֵּיהּ, לְבַר מִכְּרוּ מְשָׁא, אַף עַל גַּב דְּקְשֵׁי סִילְוֵיהּ — לָא קְשֵׁי טוּלֵּיהּ, דַּאֲמַרָה לֵהּ שִׁיזְדָא לְבָרֵהּ: פִּירְחִי נַפְשָׁיךְ מִכְּרוּ מְשָׁא, דְּאִיהוּ הוּא דְּקָטֵיל לַאֲבוּךְ, וְקָטֵיל לְדִידֵיהּ. אָמַר רַב אַשִׁי: חֲזַנָא לְרַב כָּהֲנָא דְּפָרֵישׁ מִכּוּלְהוּ טוּלֵּי. בֵּי פִּרְחֵי — רוּחֵי. דְּבֵי זַרְדָּתָא — שֵׁידָא. דְּבֵי אִיגְּרֵי — רִישְׁפֵּי. לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְכִתְבַת לֵהּ קְמִיעָא. דְּבֵי פִּרְחֵי — בְּרִיָּה שָׁאֵין לָהּ עֵינַיִם. לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ — לְגַוּוֵי לֵהּ. זִימְנָא חָדָא הֲוָה אָזֵיל צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן לְאַפְּנוֹיֵי לְבֵי פִּרְחֵי, שְׁמַע דְּקָא אָתָא עִילָּוֵיהּ, וְגַוִּי לַהּ. כִּי אָזְלָא, חַבָּקֵיהּ לְדִיקְלָא — צָווּח דִּיקְלָא וּפָקְעָה הִיא. פִּרְחָא דְּבֵי זַרְדְּתָא — שֵׁידֵי. הָא זַרְדְּתָא דְּסָמִיכָה לְמָתָא — לָא פָּחֲתָא מִשִּׁיתִּין שֵׁידֵי. לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְמִיכְתַּב לַהּ קְמִיעָא. הָהוּא בַּר קַשָּׁא דְּמָתָא דְּאָזֵיל וְקָאֵי גַּבֵּי זַרְדְּתָא, דַּהֲוָה סָמִיךְ לְמָתָא, עַלּוּ בֵּיהּ שִׁיתִּין שֵׁידֵי וְאֵיסְתַּכַּן. אָתָא לְהָהוּא מֵרַבָּנַן דְּלָא יָדַע דְּזַרְדְּתָא דְּשִׁיתִּין שֵׁידֵי הִיא, כְּתַב לַהּ קְמִיעַ לְחָדָא שֵׁידָא. שְׁמַע דְּתָלוּ חִינָּא בְּגַוֵּויהּ, וְקָא מְשָׁרוּ הָכִי: סוּדָרֵיהּ דְּמַר כִּי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן, בָּדִיקְנָא בֵּיהּ בְּמַר דְּלָא יָדַע "בָּרוּךְ". אָתָא הָהוּא מֵרַבָּנַן דְּיָדַע דְּזַרְדְּתָא שִׁיתִּין שֵׁידֵי הֲוָה, כְּתַב לַהּ קְמִיעָא דְּשִׁיתִּין שֵׁידֵי, שְׁמַע דְּקָא אָמְרוּ: פַּגּוּ מָנַיְכוּ מֵהָכָא. קָטֶב מְרִירִי — תְּרֵי קִטְבֵי הָווּ. חַד מִקַּמֵּי טִיהֲרָא, וְחַד מִבָּתַר טִיהֲרָא. דְּמִקַּמֵּי טִיהֲרָא — "קָטֶב מְרִירִי" שְׁמוֹ, וּמִיחֲזֵי בֵּי כַּדָּא דְּכַמְכָא וְהַדַּר בֵּיהּ בַּחְשָׁא. דְּבָתַר טִיהֲרָא — "קָטֶב יָשׁוּד צָהֳרַיִם" שְׁמוֹ, וּמִיחֲזֵי בֵּי קַרְנָא דְּעִיזָּא, וְהַדַּר בֵּיהּ כְּנָפָיְא. אַבָּיֵי הֲוָה שָׁקֵיל וְאָזֵיל, וְאָזֵיל רַב פָּפָּא מֵימֵינֵיהּ וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ מִשְּׂמָאלֵיהּ. חַזְיֵיהּ לְהָהוּא קָטֶב מְרִירִי דְּקָא אָתֵי לְאַפֵּיהּ דִּשְׂמָאלֵיהּ. אַהְדְּרֵיהּ לְרַב פָּפָּא לִשְׂמָאלֵיהּ, וּלְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְיַמִּינֵיהּ. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא: אֲנָא מַאי שְׁנָא דְּלָא חָשֵׁשׁ לִי? אָמַר לֵיהּ: אַתְּ שַׁעְתָּא קָיְימָא לָךְ. מֵחַד בְּתַמּוּז עַד שִׁיתְסַר בֵּיהּ — וַדַּאי שְׁכִיחִי. מִכָּאן וְאֵילָךְ — סָפֵק שְׁכִיחִי, סָפֵק לָא שְׁכִיחִי. וּמִשְׁתַּכְחִי בְּטוּלֵּי דְּחַצְבָא דְּלָא חָצַב גַּרְמִידָא, וּבְטוּלֵּי דְּצַפְרָא וּפַנְיָא דְּלָא הֲוֵי גַּרְמִידָא, וְעִיקָּר בְּטוּלֵּי דְּבֵית הַכִּסֵּא. אָמַר רַב יוֹסֵף: הָנֵי תְּלַת מִילֵּי יְהֵיב אַרְבּוֹנָא לְנָהוֹרָא: מַן דְּסָרֵיק רֵישֵׁיהּ יַבֵּשׁ, וּמַן דְּשָׁתֵי טִיף טִיף, וּמַן דְּסָיֵים מָסְנֵי אַדְּמַיְיתְנָיָה כַּרְעָא. תְּלַאי בְּבֵיתָא קְשֵׁי לַעֲנִיוּתָא. כְּדְאָמְרִי אִינָשֵׁי: תְּלָא סִילְתָּא — תְּלָא מְזוֹנֵיהּ. וְלָא אָמַרַן אֶלָּא רִיפְתָּא, אֲבָל בִּישְׁרָא וְכַווֵּרֵי — לֵית לַן בַּהּ, אוֹרְחֵיהּ הִיא. פָּארֵי בְּבֵיתָא — קְשֵׁי לַעֲנִיוּתָא. נְשָׁוְרָא בְּבֵיתָא — קְשֵׁי לַעֲנִיוּתָא. בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת וּבְלֵילֵי רְבִיעִית — שָׁרוּ מַזִּיקִין עִילָּוֵיהּ. אִיסָּרָא דְּמָזוֹנֵי "נָקִיד" שְׁמֵיהּ. אִיסָּרָא דַּעֲנִיוּתָא "נָבָל" שְׁמֵיהּ. צָעָא אַפּוּמָּא דְּחַצְבָא — קְשֵׁי לַעֲנִיוּתָא. מַאן דְּשָׁתֵי מַיָּא בְּצָעֵי — קְשֵׁי לְבָרוּקְתֵי. דְּאָכֵיל תַּחֲלֵי וְלָא מָשֵׁי יְדֵיהּ — מְפַחֵיד תְּלָתִין יוֹמִין.

דְּמִסּוֹכָר מִשְׁמָאלָהּ: מַאי שְׁנָא כִּי אֵינָךְ חוֹשֵׁשׁ בִּי אִם אֲוִוּשׁ: שַׁעְתָּא קָיְמָא לָךְ עַשִּׂיר אַתָּה וְיֵשׁ לְךָ מָזוֹן טוֹב וְלֹא תְּזוֹק: וּמִשְׁתַּכְחָא בְּטִלָּא דְּחַצּוּבָא חָצַב עַשָּׁב שֶׁתַּחַם בּוֹ יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאָרֶץ לְיִשְׂרָאֵל: דְּלָא חָצַב גַּרְמִידָא גֹּדֶל אַמָּה: אַרְבּוֹנָא עִוָּרוֹן: אַדְמַתְנָא כְּרֵעֵהּ שֶׁרַגְלָיו לַחִים מִמֵּי הָרַחְיצָה: תַּלְיָא בְּבֵיתָא הַתּוֹלָה פִּתּוֹ בָּאֲוִיר בְּתוֹךְ סַל אֶחָד: תְּלָא סִלְתָּהּ לְסִלּוֹ וּפַת בְּתוֹכוֹ: נְשָׁוְרָא פֵּרוּרִין: אִסְרָא דְּמָזוֹנֵי מַלְאַךְ הַמָּוֶת לְזַמֵּן מְזוֹנוֹת: נָקוּד שְׁמַהּ לְשׁוֹן נְקֵידוּ כְּמוֹ מְנֻקָּד חֲצֵרוֹ לְפִיכָךְ אֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיִּהוּ פֵּרוּרִים נִשְׁלָכִים לְדַרְס בָּרֶגֶל: אִסְרָא דַּעֲנִיוּתָא נָבָל שְׁמַהּ וְשָׁמֵא נִכְנַס בַּבַּיִת שֶׁהוּא רוֹאֶה שֶׁאֵין נוֹהֲגִין מִנְהַג נְקִיּוּת בַּפַּת: בְּצָעָא בִּקְעָרָה: לְבָרוּקְתֵי כְּלִיוֹן עֵינַיִם: מַפְחִיד וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לָמָּה:

תורה אור השלם
מִדָּבָר בָּאִפָּל יַהֲלֹךְ מִקֶּטֶב יָשׁוּד צָהֳרָיִם [תהילים צא, ו]
מְזִי רָעָב וּלְחֻמֵי רָשָׁף וְקֶטֶב מְרִירִי וְשֵׁן־בְּהֵמוֹת אֶשְׁלַח־בָּם עִם־חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר [דברים לב, כד]

מסורת הש"ס

א עבודה זרה יב:

ב תנא דבי אליהו רבה; שמות רבה; אוצר מדרשים פרק שירה; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; אוצר מדרשים מדרש תהלים הוספה למזמור קיט סז; במדבר רבה

ג עבודה זרה יב:

ד תנא דבי אליהו רבה; משנה אבות; במדבר רבה; אבות דרבי נתן

ה בבא בתרא טו:

ו אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה רא

גליון הש"ס

גמ' רוח רעה שורה עליהן. עי' תורת חיים שבועות דף ט ע"ב ד"ה ריב"ל:

רש"י ד"ה אל תשב. יבטלוך ויפסיק לך. עי' בסדר הדורות בסדר תנאים אות י דף קיא ע"ב:

תורה אור השלם

קוֹל יְהוָה עַל־הַמָּיִם אֵל־הַכָּבוֹד הִרְעִים יְהוָה עַל־מַיִם רַבִּים [תהילים כט, ג]

הֲלֹא־[אַתָּה] (את) שְׂכַכְתָּ בְּעַדוֹ וּבְעַד־בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מִסָּבִיב מַעֲשֵׂה יָדָיו בֵּרַכְתָּ וּמִקְנֵהוּ פָּרַץ בָּאָרֶץ [איוב א, י]

דְּמְסוֹכֵר מַקִּיז דָּם מִן הַכַּתֵּפַיִם לְשׁוֹן סְפוּרֵי: יָדָא אַאסְיָא שְׁרָגִיל לְהַנִּיחַ יָדוֹ אֵצֶל נְחִירָיו עַל שְׁפָתָיו: דַּרְגָּא לְפַחְדָּא דָּרֵךְ הוּא לְהָבִיא לוֹ פַּחַד רוּחַ רָעָה: לוּל שָׁפָן אֲנִיגְרוֹן אַנְדְּרָפֵי לַחַשׁ הוּא: בֵּי בְּלִיעֵי וּשְׁמִינֵי הֲנָה סְבִיבוֹתַי אֲנָשִׁים וְחוּשִׁים וּשְׁמָנִים וְתַנְיָחוּנִי: וַיַּמָּא לַיהּ צָחֲנָא מַיָּא: הֲוֵי עֵז הִתְחַזַּק בְּמִצְוַת יוֹתֵר מִשֶּׁיְּכֹלֶת בְּיָדְךָ: אַל תֵּשֵׁב בְּגִבְהָהּ שֶׁל עִיר וְתִשְׁנֶה מָקוֹם שֶׁבָּנֵי הָעִיר עוֹבְרִים וְשָׁבִין שָׁמָּא כְּשֶׁהֵן עוֹבְרִין וְשָׁבִין יְבַטְּלוּךָ וַיְפַסִּיקוּךָ מִמִּשְׁנָתְךָ: וְאַל תָּדוּר בְּעִיר שֶׁרָאשֶׁיהָ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דְּטָרוּד בְּגַרְסָהּ וְלָא בְּמִלֵּי דְּצִבּוּרָא: לָא לְמִקְבַּן מִגַּהּ וְלָא לְזַבּוֹנֵי לַהּ דְּאִיתֵּי דְּעָדִיף מִזַּלָּהּ נָצַח וְזַכֵּי לַיהּ ר"ש בֶּן יוֹחַי וּמִי בְּסַכְּנָה וְהֲלֹא הֶעֱגֵל בְּסַכְּנָה וּמַה לְּךָ בְּכָךְ: אִם בְּקַשְׁתָּ לְחַנֵּק לוֹמַר דָּבָר שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁמָע לַבְּרִיּוֹת וְיִקָּבְלוּ מִמְּךָ: הִתְלָה בְּאִילָן גָּדוֹל אֶמֹר בְּשֵׁם אָדָם גָּדוֹל: בְּחַדְתָּא כְּשֶׁהַתִּינוֹק לְמֵד בְּחָדָשׁ כְּשֶׁהוּא מַתְחִיל לִלְמֹד: דְּמְסוֹכֵר מַקִּיז דָּם מִן הַכַּתֵּפַיִם: יָדָא אַאסְיָא שְׁרָגִיל לְהַנִּיחַ יָדוֹ עַל שְׁפָתוֹ אֶצֶל נְחִירָיו: דַּרְגָּא לְפַחְדָּא סֻלָּם וְדֶרֶךְ הוּא לְהָבִיא לוֹ פַּחַד רוּחַ רָעָה: אִפּוּתָא מַצָּח: בְּלִילֵי רְבִיעָיוֹת בְּלֵא נַר: לוּל שָׁפָן אֲנִיגְרוֹן לַחַשׁ הוּא: בֵּי בְּלִיעֵי וּשְׁמִינֵי הֲנָה סְבִיבוֹתַי אֲנָשִׁים וּשְׁמָנִים בְּחָרוּ וּקְחוּ לָכֶם וְהַנִּיחוּנִי: לַיְמָא לַיהּ צָחֲנָא מַיָּא בְּכַסֵּי חֻוָּרֵי מְמַגָּה עַל כּוֹסוֹת שֶׁל חֶרֶס: שַׁבְרִירֵי סַנְוֵרִים (בְּרֵאשִׁית יט) מְתַרְגְּמִינַן כֵּן: ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה הוּא בֶּן ר"ע שְׁרַבִּי עֲקִיבָא קֹרַח הָיָה כְּדְאָמְרִי' בְּמַסֶּכֶת [בְּכוֹרוֹת] (דף נח.) כָּל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל דּוֹמִין לְפָנֵי כִּקְלָפַּת הַשּׁוּם חוּץ מִן הַקֵּרֵחַ הַזֶּה וְאֵין נִרְאֶה שֶׁיִּהְיֶה הַגְּמָרָא קוֹרֵא אוֹתוֹ בֶּן קָרְחָה דֶּרֶךְ גְּנַאי שֶׁהָרֵי נֶעֱנְשׁוּ הַנְּעָרִים שֶׁקָּרְאוּ לֶאֱלִישָׁע עֲלֵה קָרֵחַ (מְלָכִים ב ב:כ"ג) וּבֶן עַזַּאי קָרְאוֹ כֵּן דֶּרֶךְ בְּדִיחוּתָא: שַׁבַּשְׁתָּא דְּעַל עַל תַּמַּה דְּרַבָּא גּוּפָא אִית לֵהּ בְּלֹא יְחִפּוֹר (ב"ב דף כא.) שַׁבַּשְׁתָּא מִמַּיְלָא נָפְקָא וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהֵינוּ בְּשָׁלוֹמַד קַמֵּי דְּגֵרִיס וְלֹא דִּיֵּק שֶׁיָּכוֹל לְהָבִין מֵעַצְמוֹ כְּשֶׁיִּגְדַּל אֲבָל כָּאן דְּאֵירֵי בְּסֵפֶר שֶׁאֵינוֹ מֻגָּה סוֹמֵךְ עַל סְפָרוֹ וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִידֵי טָעוּתוֹ:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' ד סעי' יט:

ב סמג עשין ל, טוש"ע יו"ד סי' רנה סעי' א:

ג מיי' פ"ל מהל' שבת הל' ז:

ד מיי' פי' מהל' מתנות עניים הל' יח:

[א] דְּמְסוֹכֵר וְלָא מָשֵׁי יְדֵיהּ — מְפַחֵיד שִׁבְעָה יוֹמֵי. דְּשָׁקֵיל מַזְיֵיהּ וְלָא מָשֵׁי יְדֵיהּ — מְפַחֵיד תְּלָתָא יוֹמֵי. דְּשָׁקֵיל טוּפְרֵיהּ וְלָא מָשֵׁי יְדֵיהּ — מְפַחֵיד חַד יוֹמָא, וְלָא יָדַע מַאי קָא מְפַחֵיד. יָדָא אַאוּסְיָא — דַּרְגָּא לְפַחְדָּא. יָדָא אַפּוּתָא — דַּרְגָּא לְשִׁינְתָּא. [א] תָּנָא: אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין תַּחַת הַמִּטָּה, אֲפִילּוּ מְחוּפִּין בְּכָל בָּרָזָל — רוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶן. תְּנוּ רַבָּנַן: לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם מַיִם לֹא בְּלֵילֵי רְבִיעִיּוֹת וְלֹא בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת, וְאִם שָׁתָה — דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ מְפֻגֵּי סַכָּנָה. מַאי סַכָּנָה? רוּחַ רָעָה. [ב] וְאִם צָחֵי מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ? (נ"א) שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד עַל הַמַּיִם, וְהָדַר נִיְשְׁתֵּי, שֶׁנֶּאֱמַר: "קוֹל ה' עַל הַמָּיִם אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים ה' עַל מַיִם רַבִּים קוֹל ה' בַּכֹּחַ קוֹל ה' בֶּהָדָר קוֹל ה' שׁוֹבֵר אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר ה' אֶת אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן קוֹל ה' חוֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ קוֹל ה' יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל ה' מִדְבַּר קָדֵשׁ קוֹל ה' יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשׂוֹף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ כּוּלּוֹ אוֹמֵר כָּבוֹד". וְאִי לָא, (נ"א) הָכִי: "לוּל שָׁפָן אֲנִיגְרוֹן אֲנִירְדְּפִין בֵּין כּוֹכְבֵי יַתְיְבָנָא, בֵּין בְּלִיעֵי שַׁמְיֵנֵי אֲזַילְנָא". וְאִי לָא, אִי אִיכָּא אִינִישׁ בַּהֲדֵיהּ — נַיְתְעֲרֵיהּ וְלֵימָא לֵיהּ: "פְּלָנְיָא בַּר פְּלָנְתָא צָחֵינָא מַיָּא", וְהָדַר נִיְשְׁתֵּי. וְאִי לָא — מְקַרְקֵשׁ נִקְתְּמָא אַחֲצְבָא וְהָדַר נִיְשְׁתֵּי. וְאִי לָא — נִיְשְׁדֵי בַּהּ מִידֵּי, וְהָדַר נִיְשְׁתֵּי. [ג] תָּנוּ רַבָּנַן: לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם מַיִם לֹא מִן הַנְּהָרוֹת וְלֹא מִן הָאֲגַמִּים בַּלַּיְלָה, וְאִם שָׁתָה — דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ, מְפֻגֵּי הַסַּכָּנָה. מַאי סַכָּנָה? סַכָּנַת שַׁבְרִירֵי. וְאִי צָחֵי מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ? אִי אִיכָּא אִינִישׁ בַּהֲדֵיהּ — לֵימָא לֵיהּ: "פְּלָנְיָא בַּר פְּלָנְתָא, צָחֵינָא מַיָּא". וְאִי לָא, (נ"א) אִיהוּ לְנַפְשֵׁיהּ: "פְּלָנְיָא, אֲמַרָה לִי אִימִּי אִיזְדַּהַר מִשַּׁבְרִירֵי שַׁבְרִירֵי בְּרִירֵי רִירֵי יְרֵי רֵי — צָחֵינָא מַיָּא בְּכַסֵּי חִיוָּרֵי". וַאֲפִילּוּ מִן הַתְּמְחוּי וְכוּ'. פְּשִׁיטָא! [ד] לָא נִצְרְכָא אֶלָּא אֲפִילּוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמַר: עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חוֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת — הָכָא מִשּׁוּם פַּרְסוֹמֵי נִיסָּא (מוֹדֵי). [ה] תָּנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חוֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת, אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא דָּבָר מוּעָט בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. מַאי נִינְהוּ? אָמַר רַב פָּפָּא: כָּסָא דְּהַרְסָנָא. כְּדְתָנַן, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וְקַל כַּנֶּשֶׁר, רָץ כַּצְּבִי וְגִבּוֹר כָּאֲרִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיךָ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. תְּנוּ רַבָּנַן, שִׁבְעָה דְּבָרִים צִוָּה רַבִּי עֲקִיבָא אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ: בְּנִי, אַל תֵּשֵׁב בְּגוֹבְהָהּ שֶׁל עִיר וְתִשְׁנֶה, וְאַל תָּדוּר בְּעִיר שֶׁרָאשֶׁיהָ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וְאַל תִּכָּנֵס לְבֵיתְךָ פִּתְאוֹם, כָּל שֶׁכֵּן לְבֵית חֲבֵירְךָ. וְאַל תִּמָּנַע מִנְּעָלִים מֵרַגְלֶיךָ. הַשְׁכֵּם וֶאֱכוֹל, בַּקַּיִץ מִפְּנֵי הַחַמָּה, וּבַחוֹרֶף מִפְּנֵי הַצִּינָה. וַעֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חוֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. וֶהֱוֵי מִשְׁתַּדֵּל עִם אָדָם שֶׁהַשָּׁעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ. [ו] אָמַר רַב פָּפָּא: לָא לְמִיזְבַּן מִינַּיהּ וְלָא לְזַבּוֹנֵי לֵיהּ, אֶלָּא לְמֶעְבַּד שׁוּתָּפוּת בַּהֲדֵיהּ. וְהַשְׁתָּא דְּאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק: מַאי דִּכְתִיב "מַעֲשֵׂה יָדָיו בֵּרַכְתָּ" — כָּל הַנּוֹטֵל פְּרוּטָה מֵאִיּוֹב מִתְבָּרֵךְ, אֲפִילּוּ לְמִיזְבַּן מִינַּיהּ וּלְזַבּוֹנֵי לֵיהּ שַׁפִּיר דָּמֵי. [ז] חֲמִשָּׁה דְּבָרִים צִוָּה רַבִּי עֲקִיבָא אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי כְּשֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאָסוּרִין. אָמַר לוֹ: רַבִּי, לַמְּדֵנִי תּוֹרָה, אָמַר: אֵינִי מְלַמְּדֶךָ. אָמַר לוֹ: אִם אֵין אַתָּה מְלַמְּדֵנִי אֲנִי אוֹמֵר לְיוֹחַי אַבָּא וּמוֹסֵרְךָ לַמַּלְכוּת. אָמַר לוֹ: בְּנִי, יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֶעֱגֶל רוֹצֶה לִינַק פָּרָה רוֹצָה לְהַנִיק. אָמַר לוֹ: וּמִי בְּסַכָּנָה? וַהֲלֹא עֵגֶל בְּסַכָּנָה. אָמַר לוֹ: אִם בְּקַשְׁתָּ לֵיחָנֵק — הִיתָּלֵה בְּאִילָן גָּדוֹל. וּכְשֶׁאַתָּה מְלַמֵּד אֶת בְּנְךָ — לַמְּדֵהוּ בְּסֵפֶר מוּגָּה. מַאי הִיא? אָמַר רַבָּא, וְאִיתֵּימָא רַב מְשַׁרְשְׁיָא: בְּחַדְתָּא, שַׁבַּשְׁתָּא כֵּיוָן דְּעַל — עַל. לֹא תִּבַּשֵּׁל בִּקְדֵירָה שֶׁבִּישֵּׁל בָּהּ חֲבֵירְךָ. מַאי נִיהוּ — גְּרוּשָׁה בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ, דְּאָמַר מָר גְּרוּשׁ שֶׁנָּשָׂא גְּרוּשָׁה — אַרְבַּע דֵּעוֹת בַּמִּטָּה. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: אֲפִילּוּ בְּאַלְמָנָה, לְפִי

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין קכז, טוש"ע או"ח סי' תע"ו סי"ח:
ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' י:
ג טוש"ע או"ח סי' רמ סעי' טז:

שְׁאֵין כָּל אֶצְבָּעוֹת שָׁוות. מִצָּוָה וְגוּף גָּדוֹל — אוֹכֵל פֵּירוֹת וְלֹא שָׁכָר מִצָּוָה וְגוּף טָהוֹר — נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְלוֹ בָּנִים. (א)אַרְבָּעָה דְּבָרִים צִוָּה רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ אֶת בָּנָיו: אַל תְּדוּר בְּשָׁכְנִיצִיב מִשּׁוּם דְּלֵילְיָנֵי הָווּ, וּמָשְׁכוּ לָךְ בְּלֵילְיָנוּתָא. (ב)וְאַל תֵּשֵׁב עַל מִטַּת אֲרַמִּית. אִיכָּא דְּאָמְרִי: דְּלָא תִּיגְּנֵי בְּלָא קְרִיַּת שְׁמַע. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: דְּלָא תִּינָסֵב גִּיּוֹרְתָא. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: אֲרַמָּאִית מַמָּשׁ, וּמִשּׁוּם מַעֲשֶׂה דְּרַב פָּפָּא. (ג)וְאֶל תַּבְרִיחַ עַצְמְךָ מִן הַמֶּכֶס, דְּיִלְמָא מַשְׁכְּחוּ לָךְ וְשָׁקְלִי מִנָּךְ כָּל דְּאִית לָךְ. וְאַל תַּעֲמוֹד בִּפְנֵי הַשּׁוֹר בְּשָׁעָה שֶׁעוֹלֶה מִן הָאָגָם, מִפְּנֵי שֶׁהַשָּׂטָן מְרַקֵּד בֵּין קַרְנָיו. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל: בְּשׁוֹר שָׁחוֹר, וּבְיוֹמֵי נִיסָן. (ד)תָּנֵי רַב אוֹשַׁעְיָא: מַרְחִיקִין מִשּׁוֹר תָּם — חֲמִשִּׁים אַמָּה, מִשּׁוֹר מוּעָד — כְּמִלְא עֵינָיו. תָּנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר: רֵישׁ תּוֹרָא בְּדִיקוּלָא — סַךְ לְאֵיגָּרָא וּשְׁדֵי דַּרְגָּא מִתּוּתָךְ. אָמַר רַב: נִיזָהָא דְּתוֹרָא — ״הֵן הֵן״. נִיזָהָא דְּאַרְיֵה — ״זֶה זֶה״. נִיזָהָא דְּגַמְלָא — ״דָּא דָּא״. נִיזָהָא דְּאַרְבָּא — ״הֵילֵנִי הַיֵּיא הִילָא וְהִילּוּק הוּלְיָא״. אָמַר אַבָּיֵי: עוֹר, דָּג, וְכוֹס, חֲמִין, וּבֵיצִים, וְכִנִּים לְבָנִים — כּוּלָּן קָשִׁין לְדָבָר אַחֵר. עוֹר — מַאן דְּגָנֵי אַמַּשְׁכָּא דְּצִלָּא. דָּג — שִׁיבּוּטָא בְּיוֹמֵי נִיסָן. כּוֹס — שִׁיּוּרֵי כָּסָא דְּהַרְסָנָא. חֲמִין — חַמִּימֵי דְּחַמִּימֵי מְשַׁדְּרוּ עִילָּוֵיהּ. בֵּיצִים — מַאן דְּמָדֵרֵךְ אַקְלִיפִּים. כִּינִּים לְבָנִים — מַאן דְּמַחֲוִור לְבוּשֵׁיהּ וְלָא נָטֵיר לֵיהּ תְּמָנְיָא יוֹמֵי וַהֲדַר לְבֵישׁ לֵהּ — בָּרְיֵן הָנָךְ כִּינִּים, וְקָשְׁיָן לְדָבָר אַחֵר. אָמַר רַב פָּפָּא: בֵּיתָא דְּאִית בֵּיהּ שׁוּנְּרָא לָא נֵיעוּל בַּהּ אִינִישׁ בְּלָא מְסָנֵי. מַאי טַעְמָא — מִשּׁוּם דְּשׁוּנְּרָא קָטֵיל לְחִיוְיָא וְאָכֵיל לֵיהּ, וְאִית בֵּיהּ בְּחִיוְיָא גַּרְמֵי קְטִינֵי, וְאִי יָתֵיב לֵהּ גַּרְמָא דְּחִיוְיָא אַכַּרְעֵיהּ — לָא נָפֵיק וְאָסְתַּכַן לֵיהּ. אִיכָּא דְּאָמְרִי: בֵּיתָא דְּלֵית בֵּיהּ שׁוּנְּרָא — לָא נֵיעוּל בֵּיהּ אִינִישׁ בְּהַהְרָא, מַאי טַעְמָא — דִּילְמָא מִיכְּרִיךְ בֵּיהּ חִוְיָא וְלָא יָדַע וּמְסָתַּכַן. (ה)שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צִוָּה רַבִּי יוֹסֵי אֶת רַבִּי: (מק"ש סִימָן) אַל תַּעַשׂ מוּם בְּעַצְמְךָ. מַאי הִיא? לָא תֶּיהֱוֵי לָךְ דִּינָא בַּהֲדֵי תְּלָתָא, דְּחַד הָוֵי בַּעַל דִּינָךְ וּתְרֵי סָהֲדֵי. וְאַל תַּעֲמוֹד עַל הַמִּקָּח בְּשָׁעָה שֶׁאֵין לְךָ דָּמִים. אִשְׁתְּךָ טָבְלָה — אַל תִּזְקֹק לָהּ לְיָלָה הָרִאשׁוֹנָה. אָמַר רַב: וּבְנָדָה דְּאוֹרְיְיתָא, הוֹאִיל וְהוּחֲזַק מַעְיָן פְּתוּחַ, דִּילְמָא מַשְׁכָּה זִיבָה. אב(ו)שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צִוָּה רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֶת רַבִּי: אַל תֵּצֵא יְחִידִי בַּלַּיְלָה, וְאַל תַּעֲמוֹד בְּפָנֵי הַגֵּר עָרוֹם, וְאַל תִּכָּנֵס לְמֶרְחָץ חָדָשׁ, שֶׁמָּא תִּפָּחֵת. עַד כַּמָּה? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: עַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. וְאַל תַּעֲמוֹד בְּפָנֵי הַגֵּר עָרוֹם, דְּתַנְיָא: הָעוֹמֵד בִּפְנֵי הַגֵּר עָרוֹם — הֲוֵי נִכְפֶּה. וְהַמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ לְאוֹר הַגֵּר — הֲוִיין לוֹ בָּנִים נִכְפִּין. ג(ז)תָּנוּ רַבָּנָן: הַמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ עַל מִטָּה שֶׁתִּינּוֹק יָשֵׁן עָלֶיהָ — אוֹתוֹ תִּינוֹק נִכְפֶּה. וְלָא אָמַרַן אֶלָּא דְּלָא הֲוֵי בַּר שַׁתָּא, אֲבָל הֲוֵי בַּר שַׁתָּא — לֵית לַן בַּהּ. וְלָא אָמַרַן אֶלָּא דְּגָנֵי לַהֲדֵי כַּרְעֵיהּ, אֲבָל גָּנֵי לְהָדֵי רֵישֵׁיהּ — לֵית לַן בַּהּ. וְלָא אָמַרַן אֶלָּא דְּלָא מַנַּח יְדֵיהּ עִילָּוֵיהּ, אֲבָל מַנַּח יְדֵיהּ עִילָּוֵיהּ — לֵית לַן בַּהּ. אֵל תֵּצֵא יְחִידִי בַּלַּיְלָה, דְּתַנְיָא: לֹא יֵצֵא יְחִידִי בַּלַּיְלָה, לֹא בְּלֵילֵי רְבִיעִיּוֹת וְלֹא בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאָגְרַת בַּת מָחֳלַת, הִיא וּשְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה רִבּוֹא שֶׁל מַלְאֲכֵי חַבָּלָה יוֹצְאִין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְחַבֵּל בְּפָנֵי עַצְמוֹ. מֵעִיקָּרָא הָווּ שְׁכִיחִי כּוּלֵּי יוֹמָא. זִמְנָא חָדָא פְּגָעָה בְּרַבִּי חָנִינָא בֶּן דּוֹסָא, אֲמַרָה לֵיהּ: אִי לָאו דְּמַכְרְזִן עָלָךְ בְּרַקִּיעַ: ״הִזָּהֲרוּ בַּחֲנִינָא וּבְתוֹרָתוֹ״ — סַכַּנְתָּיךְ. אֲמַר לַהּ: אִי חֲשִׁיבְנָא בְּרַקִּיעַ, גּוֹזֵר אֲנִי עָלַיִךְ שֶׁלֹּא תַּעֲבוֹרִי בַּיִּישׁוּב לְעוֹלָם. אֲמַרָה לֵיהּ: בְּמָטוּתָא מִינָּךְ, שְׁבֹק לִי רַוּוחָא פּוּרְתָּא. שְׁבַק לַהּ לֵילֵי שַׁבָּתוֹת וְלֵילֵי רְבִיעִיּוֹת. וְתוּ: חָדָא זִמְנָא פְּגָעָה בֵּיהּ בְּאַבָּיֵי, אֲמַרָה לֵיהּ: אִי לָאו דְּמַכְרְזִן עָלָךְ בְּרַקִּיעַ: ״הִזָּהֲרוּ בְּנַחְמָנִי וּבְתוֹרָתוֹ״ — הָווּ סַכַּנְתָּיךְ. אֲמַר לַהּ: אִי חֲשִׁיבְנָא בְּרַקִּיעַ, גּוֹזְרִנִי עָלַיְיכִי שֶׁלֹּא תַּעֲבוֹרִי בַּיִּישׁוּב לְעוֹלָם. הָא קָא חָזֵינַן דְּעָבְרָה?! אָמְרִי: הָנֵי גָּזְיֵיתָא

א אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה ר
ב ברכות ח:
ג אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש
ד ברכות לג.
ה אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש; אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה נב
ו מסכת כלה רבתי
ז מסכת כלה רבתי; עירובין כט:; חולין פד:; לעיל קיא.

מסורת הש"ס

קַדָּם שֶׁהֶחֱמִירוּ עַל עַצְמָן לַשֵּׁב שִׁבְעָה נְקִיִּים וַאֲפִילּוּ רוֹאוֹת כָּל שִׁבְעָה טוֹבְלוֹת בְּלֵיל שְׁמוֹנָה וּמִשְׁמְשׁוֹת וְאַל תְּזַקֵּק בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה הוֹאִיל וְהַיּוֹם רַאֲתָה וְהֶחְזֵק מַעְיָן פְּתוּחַ דִּילְמָא שָׁפְעָה זִיבָה בְּשָׁעַת תַּשְׁמִישׁ: שֶׁמָּא תִּפָּחֵת וְתַחְתֶּיהָ חָלָל מָלֵא מַיִם: בְּנַחְמָנִי אַבָּיֵי וּלְפִי שֶׁגִּדְּלוֹ רַבָּה בַּר נַחְמָנִי קְרוּי בֶּן:

מסורת הש"ס

א בבא בתרא קי.

ב תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא מבוא ח

ג אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש

ד אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה קכז

גליון הש"ס

גמ' דריש מתא אסיא. עי' תוס' ב"ב דף קי ע"א ד"ה ולא תימא:

תורה אור השלם

[שמואל ב יא-יב]

גְּזָזְתָא כְּשֶׁמְּהַלְּכִים בְּמְבוֹאוֹת שְׁבִילֵי כְּרָמִים וְסוּסֵיהֶן מִשְׁתַּמְּטִין מִכָּאן וּבוֹרְחִין בַּיְּשׁוּב אֶתוֹ וְדִבְרֵי לְהוֹ: שֶׁרֹאשָׁהּ אַסְיָא רוֹפֵא וְאָמְרֵי לָהּ ת"ח וְתַרְוַיְהוּ חַד טַעְמָא: סוּסְיָא מְשׁוּם דְּהוּא נְטִירוּתָא בְּקַרְתָּא מֵאוֹיְבִים וּמְגַנְּבִים: וְלָא תֵּינְסֵב תְּרֵי נָשִׁים שְׁמָא תִּתְיַעֲצָנָה עֲלָיךְ רָעָה: נָסֵב תְּלַת שְׁאִם תִּתְיַעֲצָנָה הַשְׁלִישִׁית מְגַלָּה לְךָ: פְּשׁוֹט גְּבִילְתָא הֶפְשֵׁט עוֹרָהּ: סְלַקְתָּ לְאַגָּרָא שֵׁירוּתְךָ בַּהֲדָךְ כְּשֶׁתֵּצֵא לְדַרְךָ אַפֵּי' קְרוֹבָה צֵא וּמְזוֹנוֹתֶיךָ עִמְּךָ: מַאֲה קְרֵי בְּזוּזֵי תּוּתֵי כְּנָפֶיךָ לֶהֱווֹ אֲפִלּוּ הַמְּזוֹנוֹת בְּזוֹל אעפ"כ הוֹצִיאֵם עִמְּךָ: לֹא תִּשְׁתֵּי סַמָּא לֹא תִּלְמַד לִשְׁתּוֹת סַמִּים מִפְּנֵי שֶׁתִּקָּבַע לְהוֹן וָסֶת וְיֵהָא לִבָּךְ שׁוֹאֲלֶךָ וּתְפַזֵּר מָעוֹת. ל"א לֹא תֵּהֵא רָגִיל לִשְׁתּוֹת סַמְמָנִים כְּדַאֲמַר (לְעֵיל פְּסָחִים מב:): (כְּלוֹמַר שַׁקְּנֵנִי) דְּמַעֲלֵי לְהַאי קַשָּׁה לְהַאי: לֹא תִּשָּׁווֹר נִגָּרָא פְּסִיעָה גַּסָּה שֶׁנּוֹטֶלֶת מְאוֹר עֵינַיִם: וְלֹא תֵּעָקֵר כַּכָּא שֵׁן מִמָּשׁ מִשּׁוּם חֹלִי: דְּמַלְכוּתַיְהוּ אֲחוֹרֵי אַדְּנַיְהוּ קַיְמִי כְּלוֹמַר עֲתִידִין לִגָּדֵל וְתִגָּדֵל אֵימָתָן וְיִנָּקְמוּ מִמְּךָ: אַדְּחַלְא עַל כַּרְעָךְ זַבִּינָךְ זַבִּין בְּעוֹד שֶׁהַחוֹל עַל רַגְלֶיךָ כְּשֶׁבָּאתָ מִן הַדֶּרֶךְ מִכֹּל מַה שֶׁהֵבֵאתָ כְּדֵי שֶׁתַּחֲזֹר וְתַקָּנָה וְתָבִיא: שְׂרִי כִּיסָךְ וּפְתַח שַׁקֶּךָ כְּלוֹמַר תְּקַבֵּל תְּחִלָּה הַמָּעוֹת וּתְנֵם בְּכִיסָךְ וְאַחַ"כ פְּתַח הַשַּׂק וְתֵן הַתְּבוּאָה לְלוֹקְחִים: קַבָּא מֵאַרְעָא וְלָא כּוֹרָא מֵאַגָּרָא כְּלוֹמַר טוֹב לֵילֵךְ לְמָקוֹם קָרוֹב וּלְהִשְׁתַּכֵּר מְעַט מִלְּהִשְׁתַּכֵּר הַרְבֵּה בִּמְדִינַת הַיָּם: תְּמָרֵי בְּחִלּוּזֵךְ לְבֵי סוּדָנָא רְהוּט אִם יֵשׁ לְךָ תְּמָרִים בְּאוֹתוֹ כְּלִי שֶׁנּוֹתְנִים בּוֹ תְּמָרִים רוּץ מֵיָד לְבֵית עוֹשֶׂה שֶׁכָּר לְעָשׂוֹת מֵהֶן שֶׁכָּר שֶׁאִם תַּמְתִּין תֹּאכְלֵם בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ וְתַפְסִיד: מַאי סוּדָנָא? סוֹד נֶאֱה עֵצָה טוֹבָה שֶׁהֲרֵי מִתְעַשְּׂרִין הַיֶּמֶנָּה: וּגְמִילוּת חֲסָדִים יָכוֹל לָתֵת מַתָּנָה לָעֲנִיִּים וְלַעֲשׂוֹת צְדָקָה וְחֶסֶד: כָּל אַגַּב גְּבֵיָא בָּעֵיָא כָּל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לְכָתֹב שְׁטַר עָלָיו כְּגוֹן מִלְוָה וַאֲמָנָה בָּעֵיָא גְּבֵיָא כְּלוֹמַר עֲדַיִן עוֹמֵד הוּא לְגְבוֹת וְיֵשׁ לוֹ טִרְחָ בּוֹ: מָעוֹת רָעוֹת דְּפָרַע לְהוּ נְהַלַיְהוּ זוּזֵי: צֵא בְּאַחֲרוֹנָה שֶׁאִם תְּנוּס תִּכָּנֵס לְבֵיתְךָ בְּרֹאשׁוֹנָה: אַל תְּרַבֶּה בִּגְנוּת כְּלוֹמַר אַל תְּהֵא רָגִיל לַעֲשׂוֹת בַּיִת בְּפַרְהֶסְיָא בְּמָקוֹם מְגַלָּה: מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּדָוִד וּבַת שֶׁבַע: מִשּׁוּם מָמוֹן שֶׁמְּבַזְבָּזֶת לוֹ מָמוֹנְךָ: רַוֵּיק פָּנוּי: גְּזָזְתָא כְּשֶׁהוֹלְכִין בִּמְבוֹאוֹת שְׁבִילֵי כְּרָמִים וְסוּסֵיהֶן מִשְׁתַּמְּטִין וּבוֹרְחִין בַּיְּשׁוּב: וְלָא תְּדוּר בְּמָתָא דְּלָא צָנֵף בַּהּ סוּסְיָא כְּלוֹמַר שֶׁאֵין בָּהּ סוּס מְשׁוּם דְּהֲוֵי נְטִירוּתָא דְּקַרְתָּא מִגַּנָּבֵי לְרִדּוֹף אַחֲרֵיהֶן וּלְתוֹפְשָׁן: דְּרֵישָׁא אַסְיָא רוֹפֵא מִפְּנֵי שֶׁטָּרוּד בִּרְפוּאוֹתָיו וְאֵינוֹ עוֹסֵק בְּצָרְכֵי צִבּוּר: וְלָא תִּנְסוֹב תַּרְתֵּי נָשֵׁי שֶׁלֹּא תִּתְיַעֲצָנָה עָלֶיךָ רָעָה: נָסֵב תְּלַת שְׁאִם תִּתְיַעֲצָנָה הַשְׁלִישִׁית מְגַלָּה לְךָ: פְּשׁוֹט גְּבִילְתָא בְּשׁוּקָא פְּשׁוֹט עוֹרָהּ בְּשָׁכָר: סְלַקְתָּ לְאַגָּרָא שֵׁירוּתְךָ בְּיָדְךָ כְּשֶׁתֵּצֵא לַדֶּרֶךְ אַפֵּי' בְּמָקוֹם קָרוֹב מְזוֹנוֹתֶיךָ עִמְּךָ: מַאָה קְרֵי בְּזוּזֵי תּוּתֵי כְּנָפֶיךָ לֶהֱווּ אֲפִלּוּ הַמְּזוֹנוֹת בְּזוֹל יִהְיוּ עִמָּךְ: לֹא תִּשְׁתֵּי סַמָּא אַל תִּשְׁתֶּה סַמִּים מִפְּנֵי שֶׁנִּקְבָּע לָהֶם וָסֶת וְיֵהָא לִבָּךְ שׁוֹאֲלֶךָ וְתַפְסִיד מָעוֹת וַאֲפִילּוּ לְרַפּוֹאָה לֹא תִּשְׁתֵּי אִם אֶפְשָׁר לְרַפּוֹאָה אַחֶרֶת: לֹא תִּשָּׁווֹר נִגָּרָא פְּסִיעָה גַּסָּה נוֹטֶלֶת מְאוֹר הָעֵינַיִם וְאֵית דְּמַפְרְשֵׁי נִגָּרָא אַמַּת הַמַּיִם וּרְגִילִין בְּנֵי אָדָם לִקְפֹּץ מֵעֵבֶר זֶה לְעֵבֶר זֶה לְקַצֵּר דַּרְכָּן: לֹא תֵּעָקֵר כַּכָּא שֵׁן מִמָּשׁ וּמִשּׁוּם חֹלִי שֶׁסּוֹפוֹ תִּרָּפֵא: דְּמַלְכוּתַיְהוּ אֲחוֹרֵי אַדְּנַיְהוּ קַיְמִין כְּלוֹמַר עֲתִידִין לִגָּדֵל וְתִגָּדֵל אֵימָתָן וְיִנָּקְמוּ מִמְּךָ: אַדְּחַלְא אַכַּרְעָךְ זַבִּינָךְ זַבִּין בְּעוֹד הַחוֹל עַל רַגְלֶיךָ כְּשֶׁבָּאתָ מִן הַדֶּרֶךְ מִכֹּל מַה שֶׁהֵבֵאתָ כְּדֵי שֶׁתַּחֲזֹר מְהֵרָה וְתַקָּנָה וְתָבִיא וְתַחֲרֹט כְּלוֹמַר אִם יוֹקִיר יָכוֹל אַתָּה לְהִתְחָרֵט עַל שֶׁמִּהַרְתָּ לִמְכֹּר: בַּר מֵחַמְרָא שְׁמָא אֵלּוּ לֹא מְכָרוֹ הָיָה מֵחֲמִיר: שְׂרִי כִּיסָךְ וּפְתַח שַׁקֶּךָ קַבָּל הַמָּעוֹת תְּחִלָּה וּתְנֵם בְּתוֹךְ כִּיסָךְ וְאַחַ"כ פְּתַח הַשַּׂק וּתְנֵם לַלּוֹקֵחַ: קַבָּא מֵאַרְעָא וְלָא כּוֹרָא מֵאַגָּרָא מוּטָב שֶׁיֵּלֵךְ לְמָקוֹם קָרוֹב לְהִשְׁתַּכֵּר הַרְבֵּה בְּמָקוֹם רָחוֹק: תְּמָרֵי בְּחִלּוּזֵךְ לְבֵי סוּדָנָא רְהוּט אִם יֵשׁ תְּמָרִים בְּאוֹתוֹ כְּלִי שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ תְּמָרִים מַהֵר לַעֲשׂוֹת מֵהֶם שֶׁכָּר שֶׁאִם תַּמְתִּין תֹּאכְלֵם וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ וְתַפְסִיד: מַאי סוּדָנָא? סוֹד נֶאֱה עֵצָה טוֹבָה הִיא שֶׁהֲרֵי מִתְעַשְּׂרִין הַיֶּמֶנָּה: וּגְמִילוּת חֲסָדִים יָכוֹל לָתֵת הַיֶּמֶנָּה לָעֲנִיִּים לַעֲשׂוֹת מֵהֶן צְדָקָה וְחֶסֶד אֵין בָּהּ קֶרֶן גָּדוֹל: כֹּל אַגַּב גְּבֵיָא בָּעֵיָא כָּל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לִכְתֹּב שְׁטַר עָלָיו כְּגוֹן מִלְוָה וַאֲמָנָה גְּבֵיָא בָּעֵי כְּלוֹמַר עֲדַיִן הוּא צָרִיךְ לְגְבוֹת וְיֵשׁ בּוֹ טִרְחָ: מָעוֹת רָעוֹת דְּפָרַע לְיֵהּ נְהַלֵּהּ זוּזֵי: כְּדֵי שֶׁתִּכָּנֵס בָּרִאשׁוֹנָה אִם תְּנוּס: אַל תַּרְבֶּה בִּגְנוּת כְּלוֹמַר אַל תְּהִי רָגִיל לַעֲשׂוֹת דִּבָּרִיךְ בְּפַרְהֶסְיָא בְּמָקוֹם מְגַלָּה: מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּדָוִד וּבַת שֶׁבַע דִּכְתִיב (שְׁמוּאֵל ב י"א:ב') וַיְהִי (וְהִנֵּה) אִשָּׁה רֹחֶצֶת מֵעַל הַגָּג: מִשּׁוּם מָמוֹן שֶׁמְּבַזְבָּזֶת לוֹ מָמוֹנְךָ: דְּמְשַׁיֵּיר מִקְּדוּשָּׁא שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְעַט יַיִן וּמוֹנֵעַ שְׁתִיָּתוֹ בְּשָׁבִיל הַבְּדָלָה: רַוֵּיק פָּנוּי

וְלָא תֵּימָא כָּהֲנָא אֲנָא פַּרְשָׁתִי בְּאֵלּוּ עוֹבְרִין (לְעֵיל פְּסָחִים דף מט:): אָמַר רַב פָּפָּא אִי לָאו דְּרַמַאי שִׁכְרָא לָא אַעַתְּרִי וּבְשִׁלְהֵי אֵלּוּ עוֹבְרִין (שָׁם) קָאָמַר רַב פָּפָּא אִי לָאו דְּנָסִיבִי כַּהֲנָתָא לָא אַעַתְּרִי

י"ל דְּהָא וְהָא גְּרַמָא לֵיהּ: עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לִבְרִיּוֹת וְהָא דְּאָמְרִינַן בפ"ב דְּבֵיצָה (דף טז:) דְּבְהוֹצָאַת שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים אִם פּוֹחֵת פּוֹחֵתִין לוֹ הֵינוּ בְּשֶׁלּוֹ אִם יֵשׁ לוֹ: דְּמְשַׁיֵּיר מִקְּדוּשָּׁא לְאַבְדָּלְתָא שֶׁמּוֹנֵעַ שְׁתִיָּתוֹ בְּשָׁבִיל הַבְּדָלָה וְתַמָּה דְּהָא דַּוְקָא קְדוּשׁ לֵילְיָה קוֹדֶם לִכְבוֹד יוֹם אֲבָל הַבְּדָלָה אֵינָהּ קוֹדֶמֶת וּמְפָרֵשׁ מוֹרִי הר"י דְּקִדּוּשׁ יוֹם קָרֵי כְּבוֹד יוֹם וְהָכִי אִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי יַעֲקֹב ב"ר אַדָּא אֵיזֶהוּ כְּבוֹד יוֹם בפה"ג:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' רנה סעי' א:

ב מיי' פ"י מהלכי מתנות עניים הל' יח:

אבּ(א)אָמַר לֵיהּ רַב כָּהֲנָא: הָפוֹךְ בְּנְבֵילְתָא וְלָא תֵּיפוֹךְ בְּמִילֵּי. פְּשׁוֹט גְּבִילְתָא בְּשׁוּקָא וּשְׁקֵיל אַגָּרָא, וְלָא תֵּימָא ״כָּהֲנָא אֲנָא, וַגַּבְרָא רַבָּא אֲנָא, וְסַנְיָא בִּי מִלְּתָא״. סְלַקְתָּ לְאַגָּרָא — שֵׁירוּתְךָ בַּהֲדָךְ. מְאָה קְרֵי בְּמָתָא בְּזוּזָא — תּוּתֵי כַּנְפָּיךְ נִיהֲווֹ. אָמַר לֵיהּ רַב לְחַיָּא בְּרֵיהּ: לָא תִּשְׁתֵּי סַמָּא, וְלָא תִּשְׁתַּוֵּור נִיגָּרָא, וְלָא תִּעְקַר כַּכָּא, וְלָא תִּקְנֵא בְּחִיוְיָא, וְלָא תִּקְנֵא בְּאַרְמָאָה. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה אֵין מִתְקַנְּאִין בָּהֶן, וְאֵלּוּ הֵן: גּוֹי קָטָן, וְנָחָשׁ קָטָן, וְתַלְמִיד קָטָן. מַאי טַעְמָא — דְּמַלְכוּתַיְהוּ אֲחוֹרֵי אוּדְנַיְיהוּ קָאֵי. (ב)אָמַר לֵיהּ רַב לְאַיְבוּ בְּרֵיהּ: טָרְחִי בָּךְ בְּשִׂמְעָתָא וְלָא מִסְתַּיַּע מִילְּתָא. תָּא אַגְמְרֵךְ מִילֵּי דְּעָלְמָא. אַדְּחַלָא אַכַּרְעָיךְ — זְבִינָךְ זַבִּין. כֹּל מִילֵּי זַבִּין וְתַחֲרַט — בַּר מֵחַמְרָא, דְּזַבִּין וְלָא תִּחֲרַט. שְׂרֵי כִּיסָךְ, פְּתַח שַׁקָּיךְ. קַבָּא מֵאַרְעָא, וְלָא כּוֹרָא מֵאִיגָּרָא. תַּמְרֵי בַּחֲלוּזָךְ — לְבֵית סוּדָנָא רְהוֹט. וְעַד כַּמָּה? אָמַר רַבָּא: עַד תְּלַת סְאָה. אָמַר רַב פָּפָּא: אִי לָא דְּרַמַאי שִׁכְרָא לָא אִיעַתַּרִי. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב חִסְדָּא: אִי לָא דְּרַמַאי שִׁכְרָא לָא אִיעַתַּרִי: מַאי ״סוּדָנָא״? אָמַר רַב חִסְדָּא: סוֹד נָאֶה, וּגְמִילוּת חֲסָדִים. אָמַר רַב פָּפָּא: כָּל אַגַּב — גְּבֵיָא בָּעֵי. כֹּל אַשְׁרַאי — סָפֵק אָתֵי סָפֵק לָא אָתֵי. וּדְאָתֵי — מָעוֹת רָעוֹת נִיהֲווּ. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: כְּשֶׁאַתָּה יוֹצֵא לַמִּלְחָמָה — אַל תֵּצֵא בָּרִאשׁוֹנָה, אֶלָּא תֵּצֵא בָּאַחֲרוֹנָה, כְּדֵי שֶׁתִּכָּנֵס בָּרִאשׁוֹנָה. וַעֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חוֹל, וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. וֶהֱוֵי מִשְׁתַּדֵּל עִם מִי שֶׁהַשָּׁעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: אַל תַּרְבֶּה בִּגְנוּת, מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה. בְּתְךָ בָּגְרָה — שַׁחְרֵר עַבְדְּךָ וְתַן לָהּ. וֶהֱוֵי זָהִיר בְּאִשְׁתְּךָ מֵחֲתָנָהּ הָרִאשׁוֹן. מַאי טַעְמָא? רַב חִסְדָּא אָמַר: מִשּׁוּם עֶרְוָה, רַב כָּהֲנָא אָמַר: מִשּׁוּם מָמוֹן. הָא וְהָא אִיתַּנְהוּ. (ג)אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשָׁה מִנּוֹחֲלֵי הָעוֹלָם הַבָּא. אֵלּוּ הֵן: הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַמְגַדֵּל בָּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וְהַמַּבְדִּיל עַל הַיַּיִן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת. מַאי הִיא? דְּמְשַׁיֵּיר מִקִּידּוּשָׁא לְאַבְדָּלְתָּא. (ד)אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֹשָׁה מַכְרִיז עֲלֵיהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּכָל יוֹם: עַל רֹוּוק הַדָּר בְּכַרְךְ וְאֵינוֹ חוֹטֵא, וְעַל עָנִי הַמַּחֲזִיר אֲבֵידָה לִבְעָלֶיהָ, וְעַל עֹשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה פֵּירוֹתָיו בְּצִינְעָה. רַב סָפְרָא רַוּוק הַדָּר בְּכַרְךְ הָוָה,

תַּנֵּי

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין רג, טוש"ע חו"מ סי' כח סע' א:
ב מיי' פי"ג מהל' רוצח ושמירת נפש הל' יד:
ג סמג עשין פא, טוש"ע חו"מ סי' ערב סע' יא:
ד מיי' פו' מהל' דעות הל' ה:
ה מיי' פי"ג מהל' רוצח ושמירת נפש הל' יד:
ו סמג עשין פא, טוש"ע חו"מ סי' ערב סע' יא:
ז מיי' פי"ג מהל' רוצח ושמירת נפש הל' יד:
ח טוש"ע יו"ד סי' רסה סע' יב:
ט סמג לאוין כז, טוש"ע יו"ד סי' קעט סע' א:
י מיי' פי"א מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' טז:

שֶׁרָאָה בּוֹ דָּבָר עֶרְוָה וְאִם תֹּאמַר דִּבְאֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ דף לב: וְשָׁם) אָמְרִינַן אוֹהֵב לְפָרֵק וְשׁוֹנֵא לְטַעֵן מְצָוָה בְּשׁוֹנֵא כְּדֵי לְכַף אֶת יְצָרוֹ וְהַשְׁתָּא מָה בְּפֵיאָה יֵצֶר שֶׁיֵּשׁ כַּיּוֹצֵא דְּמִצְוָה לְשׁוֹנְאָתוֹ וי"ל כֵּיוָן שֶׁהוּא שׁוֹנְאוֹ גַּם חֲבֵרוֹ שׁוֹנֵא אוֹתוֹ דִּכְתִיב (מִשְׁלֵי כ"ז:י"ט) כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לָאָדָם וּבְאֵין מִתּוֹךְ כָּךְ לִידֵי שִׂנְאָה גְּמוּרָה וְשָׁיֵךְ בְּפֵיאָה יֵצֶר: שְׁלֹשָׁה חַיֵּיהֶן אֵינָם חַיִּים דְּבָאֲרָעָא דְיִשְׂרָאֵל. אב(א)שְׁלֹשָׁה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֲבָן: מִי שֶׁאֵינוֹ כּוֹעֵס, וּמִי שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּכֵּר, וּמִי שֶׁאֵינוֹ מַעֲמִיד עַל מִדּוֹתָיו. שְׁלֹשָׁה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׂוֹנְאָן: הַמְדַבֵּר אֶחָד בַּפֶּה וְאֶחָד בַּלֵּב, וְהַיּוֹדֵעַ עֵדוּת בַּחֲבֵירוֹ וְאֵינוֹ מֵעִיד לוֹ, וְהָרוֹאֶה דָּבָר עֶרְוָה בַּחֲבֵירוֹ וּמֵעִיד בּוֹ יְחִידִי. כִּי הָא דְּטוֹבְיָה חָטָא, וַאֲתָא זְגוּד לְחוֹדֵיהּ וְאַסְהֵיד בֵּיהּ קַמֵּיהּ דְּרַב פַּפָּא. נַגְדֵיהּ לְזְגוּד. אָמַר לֵיהּ: טוֹבְיָה חָטָא וְזְגוּד מִינַּגַּד?! אָמַר לֵיהּ: אִין, דִּכְתִיב: ״לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ״, וְאַתְּ לְחוֹדָךְ אַסְהֵדְתְּ בֵּיהּ, שֵׁם רַע בָּעַלְמָא קָא מַפְקַתְּ בֵּיהּ. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק אָמַר רַב: מוּתָּר לִשְׁנֹאתוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ״. מַאי ״שׂוֹנֵא״? אִילֵימָא שׂוֹנֵא גּוּפֵיהּ, וְהָא תַּנְיָא: שׂוֹנֵא שֶׁאָמְרוּ — שׂוֹנֵא יִשְׂרָאֵל וְלֹא שׂוֹנֵא גּוֹי. ג״אֶלָּא פְּשִׁיטָא, שׂוֹנֵא יִשְׂרָאֵל. וּמִי שָׁרֵיא לְמִסְנְיֵהּ? וְהָכְתִיב: ״לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ״. אֶלָּא דְּאִיכָּא סָהֲדֵי דַּעֲבֵיד אִיסּוּרָא — כּוּלֵּי עָלְמָא נָמֵי מִיסְנֵי סָנֵי לֵיהּ, מַאי שְׁנָא הָאי? אֶלָּא לָאו כִּי הַאי גַּוְונָא, דַּחֲזָיֵא בֵּיהּ אֵיהוּ דְּבַר עֶרְוָה. ״רַב נָחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: מִצְוָה לִשְׁנֹאתוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: ״יִרְאַת ה׳ (שׂוֹנְאֵי) רָע״. אָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אָשֵׁי: מַהוּ לְמֵימְרָא לֵיהּ לְרַבֵּיהּ לְמִשְׁנְיֵהּ? אָמַר לֵיהּ: אִי יָדַע דְּמִהֵימַן לָךְ לְרַבֵּיהּ כְּבֵי תְרֵי — לֵימָא לֵיהּ, וְאִי לָא — לָא לֵימָא לֵיהּ. תָּנוּ רַבָּנָן, שְׁלֹשָׁה חַיֵּיהֶן אֵינָם חַיִּים: הָרַחְמָנִין, וְהָרַתְחָנִין, וַאֲנִיֵּי הַדַּעַת. וְאָמַר רַב יוֹסֵף: כּוּלְּהוּ אִיתַּנְהוּ בִּי. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה שׂוֹנְאִין זֶה אֶת זֶה, אֵלּוּ הֵן: הַכְּלָבִים, וְהַתַּרְנְגוֹלִין, וְהַחֲבָרִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַזּוֹנוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שְׁבְּבָבֶל. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה אוֹהֲבִין זֶה אֶת זֶה, אֵלּוּ הֵן: הַגֶּרִים, וַעֲבָדִים, וְעוֹרְבִין. ב(ב)אֲרְבָּעָה אֵין הַדַּעַת סוֹבַלְתָּן, אֵלּוּ הֵן: דַּל גֶּאֶה, וְעָשִׁיר מְכַחֵשׁ, וְזָקֵן מְנָאֵף, וּפַרְנָס מִתְגָּאֶה עַל הַצִּיבּוּר בְּחִנָּם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּמַחֲזִירָהּ. ג(ג)וְתַנָּא קַמָּא? זִימְנָא דְּכָתְבָה מְרוּבָּה. אִי נָמֵי: יֵשׁ לוֹ בָּנִים הֵימֶנָּה וְלֹא מָצֵי מְגָרֵשׁ לַהּ. ד(ד)חֲמִשָּׁה דְּבָרִים צִוְּוָה כְּנַעַן אֶת בָּנָיו: אֶהֱבוּ זֶה אֶת זֶה, וְאֶהֱבוּ אֶת הַגָּזֵל, וְאֶהֱבוּ אֶת הַזִּמָּה, וְשַׂנְאוּ אֶת אֲדוֹנֵיכֶם, וְאַל תְּדַבְּרוּ אֱמֶת. ה(ה)שִׁשָּׁה דְּבָרִים נֶאֱמָרִים בַּסּוּס: אוֹהֵב אֶת הַזְּנוּת, וְאוֹהֵב אֶת הַמִּלְחָמָה, וְרוּחוֹ גַּסָּה, וּמוֹאֵס אֶת הַשֵּׂינָה, וְאוֹכֵל הַרְבֵּה וּמוֹצִיא קְמָעָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מְבַקֵּשׁ לַהֲרוֹג בְּעָלָיו בַּמִּלְחָמָה. ח(ו)שִׁבְעָה מְנוּדִּין לַשָּׁמַיִם, אֵלּוּ הֵן: (יְהוּדִי) [מִי] שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה, וְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה וְאֵין לוֹ בָּנִים, וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וְאֵין מְגַדְּלָן לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ תְּפִילִּין בְּרֹאשׁוֹ וּתְפִילִּין בִּזְרוֹעוֹ וְצִיצִית בְּבִגְדּוֹ וּמְזוּזָה בְּפִתְחוֹ, וְהַמּוֹנֵעַ מְנֻעָלִים מֵרַגְלָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מִי שֶׁאֵין מֵיסֵב בַּחֲבוּרָה שֶׁל מִצְוָה. ט״אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא אָמַר רַב מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי אִישׁ הוּצָל: מִנַּיִן שֶׁאֵין שׁוֹאֲלִין בַּכַּלְדָּיִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה׳ אֱלֹהֶיךָ״. וּמִנַּיִן הַיּוֹדֵעַ בַּחֲבֵירוֹ שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ אֲפִילּוּ בְּדָבָר אֶחָד, שֶׁחַיָּיב לְנָהוֹג בּוֹ כָּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כָּל קֶבֶל דִּי רוּחַ יַתִּירָא בֵּיהּ [וּמַלְכָּא עֲשִׁית לַהֲקָמוּתֵיהּ עַל כָּל מַלְכוּתָא]״. וְהַיּוֹשֶׁבֶת עַל דַּם טָהוֹר — אֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ. עַד כַּמָּה? אָמַר רַב: עוֹנָה. ו(ו)תַּנָּא, הוּא יוֹסֵף אִישׁ הוּצָל, הוּא יוֹסֵף הַבַּבְלִי, הוּא אִיסִי בֶּן גּוּר אַרְיֵה, הוּא אִיסִי בֶּן יְהוּדָה, הוּא אִיסִי בֶּן גַּמְלִיאֵל, הוּא אִיסִי בֶּן מַהֲלַלְאֵל. וּמָה שְׁמוֹ? — אִיסִי בֶּן עֲקַבְיָה שְׁמוֹ. הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן טַבְלָא, הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן חַקְלָא, הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן אִלְעָא, הוּא

תַּנְיֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרָבָא וְרַב סְפָרָא, צָהֲבוּ פָּנָיו דְּרַב סְפָרָא. אָמַר לוֹ רָבָא: לְאוֹ כְּגוֹן מָר, אֶלָּא כְּגוֹן רַב חֲנִינָא וְרַב אוֹשַׁעְיָא דְּהָווּ אוֹשְׁכְּפֵי בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל, וַהֲווּ יָתְבִי בְּשׁוּקָא דְּזוֹנוֹת, וְעָבְדִי לְהוּ מְסָאנֵי לְזוֹנוֹת, וַעֲיִילִי לְהוּ. אֵינָהוּ מִסְתַּכְּלִי בְּהוּ, וְאִינָהוּ לָא מַדְּלָן עֵינַיְיהוּ לְאִיסְתַּכּוֹלֵי בְּהוּ. וּמוֹמְתַיְיהוּ הָכִי: בְּחַיֵּיהֶן רַבָּנָן קְדִישֵׁי דְּבַאֲרָעָא דְיִשְׂרָאֵל. אֵינָהוּ חַיֵּיהֶן אֵינָם חַיִּים בְּפֵיאָה יֵצֶר: שְׁלֹשָׁה חַיֵּיהֶן אֵינָם חַיִּים הָרַחְמָנִין, וְהָרַתְחָנִין, וַאֲנִיֵּי הַדַּעַת. וְאָמַר רַב יוֹסֵף: כּוּלְּהוּ אִיתַּנְהוּ בִּי. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה שׂוֹנְאִין זֶה אֶת זֶה, אֵלּוּ הֵן: הַכְּלָבִים, וְהַתַּרְנְגוֹלִין, וְהַחֲבָרִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שְׁבְּבָבֶל. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה אוֹהֲבִין זֶה אֶת זֶה, אֵלּוּ הֵן: הַגֶּרִים, וַעֲבָדִים, וְעוֹרְבִין. ב(ב)אַרְבָּעָה אֵין הַדַּעַת סוֹבַלְתָּן, אֵלּוּ הֵן: דַּל גֶּאֶה, וְעָשִׁיר מְכַחֵשׁ, וְזָקֵן מְנָאֵף, וּפַרְנָס מִתְגָּאֶה עַל הַצִּיבּוּר בְּחִנָּם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּמַחֲזִירָהּ. ג(ג)וְתַנָּא קַמָּא? זִימְנָא דְּכָתְבָה מְרוּבָּה. אִי נָמֵי: יֵשׁ לוֹ בָּנִים הֵימֶנָּה וְלֹא מָצֵי מְגָרֵשׁ לַהּ. ד(ד)חֲמִשָּׁה דְּבָרִים צִוְּוָה כְּנַעַן אֶת בָּנָיו: אֶהֱבוּ זֶה אֶת זֶה, וְאֶהֱבוּ אֶת הַגָּזֵל, וְאֶהֱבוּ אֶת הַזִּמָּה, וְשַׂנְאוּ אֶת אֲדוֹנֵיכֶם, וְאַל תְּדַבְּרוּ אֱמֶת. ה(ה)שִׁשָּׁה דְּבָרִים נֶאֱמָרִים בַּסּוּס: אוֹהֵב אֶת הַזְּנוּת, וְאוֹהֵב אֶת הַמִּלְחָמָה, וְרוּחוֹ גַּסָּה, וּמוֹאֵס אֶת הַשֵּׂינָה, וְאוֹכֵל הַרְבֵּה וּמוֹצִיא קְמָעָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מְבַקֵּשׁ לַהֲרוֹג בְּעָלָיו בַּמִּלְחָמָה. ח(ו)שִׁבְעָה מְנוּדִּין לַשָּׁמַיִם, אֵלּוּ הֵן: (יְהוּדִי) [מִי] שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה, וְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה וְאֵין לוֹ בָּנִים, וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וְאֵין מְגַדְּלָן לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ תְּפִילִּין בְּרֹאשׁוֹ וּתְפִילִּין בִּזְרוֹעוֹ וְצִיצִית בְּבִגְדּוֹ וּמְזוּזָה בְּפִתְחוֹ, וְהַמּוֹנֵעַ מְנֻעָלִים מֵרַגְלָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מִי שֶׁאֵין מֵיסֵב בַּחֲבוּרָה שֶׁל מִצְוָה. ט״אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא אָמַר רַב מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי אִישׁ הוּצָל: מִנַּיִן שֶׁאֵין שׁוֹאֲלִין בַּכַּלְדָּיִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה׳ אֱלֹהֶיךָ״. וּמִנַּיִן הַיּוֹדֵעַ בַּחֲבֵירוֹ שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ אֲפִילּוּ בְּדָבָר אֶחָד, שֶׁחַיָּיב לְנָהוֹג בּוֹ כָּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כָּל קֶבֶל דִּי רוּחַ יַתִּירָא בֵּיהּ [וּמַלְכָּא עֲשִׁית לַהֲקָמוּתֵיהּ עַל כָּל מַלְכוּתָא]״. וְהַיּוֹשֶׁבֶת עַל דַּם טָהוֹר — אֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ. עַד כַּמָּה? אָמַר רַב: עוֹנָה. ו(ו)תַּנָּא, הוּא יוֹסֵף אִישׁ הוּצָל, הוּא יוֹסֵף הַבַּבְלִי, הוּא אִיסִי בֶּן גּוּר אַרְיֵה, הוּא אִיסִי בֶּן יְהוּדָה, הוּא אִיסִי בֶּן גַּמְלִיאֵל, הוּא אִיסִי בֶּן מַהֲלַלְאֵל. וּמָה שְׁמוֹ? — אִיסִי בֶּן עֲקַבְיָה שְׁמוֹ. הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן טַבְלָא, הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן חַקְלָא, הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן אִלְעָא, הוּא

רַבִּי

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה לה; אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש; אוצר מדרשים מדרש גדול וגדולה לב
ב אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה קעד
ג עירובין מא:
ד אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה קפח
ה אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה קעז
ו אוצר מדרשים חופת אליהו שבע חופות או חופת אליהו כ; אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש
ז יומא נב:; נדה לו:

גליון הש"ס

גמ' המדבר אחד בפה וכו'. עיין בבא מציעא דף מט ע"א:
תוס' ד"ה ואין לו בנים כו' יש לחזר. עי' מנחות דף מא ע"א:

תורה אור השלם

לֹא־יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עָוֹן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֵדִים יָקוּם דָּבָר [דברים יט, טו]
כִּי־תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ [שמות כג, ה]
לֹא־תִשְׂנָא אֶת־אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת־עֲמִיתֶךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא [ויקרא יט, יז]
יִרְאַת יְהוָה שִׂנְאַת־רָע גֵּאֶה וְגָאוֹן וְדֶרֶךְ רָע וּפִי תַהְפֻּכוֹת שָׂנֵאתִי [משלי ח, יג]
תְּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ [דברים יח, יג]
אֲדַיִן דָּנִיֵּאל דָּנָה הֲוָא מְתְנַצַּח עַל־סָרְכַיָּא וַאֲמַשְׁדְּרִנֶּיהּ כָּל־קֳבֵל דִּי רוּחַ יַתִּירָה בֵּהּ וּמַלְכָּא עֲשִׁית לְהָקֳמוּתֵהּ עַל־כָּל־מַלְכוּתָא [דניאל ו, ד]

מְכַחֵשׁ, וְזָקֵן מְנָאֵף, וּפַרְנָס מִתְגָּאֶה עַל הַצִּיבּוּר בְּחִנָּם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּמַחֲזִירָהּ. ג(ג)וְתַנָּא קַמָּא? זִימְנָא דְּכָתְבָה מְרוּבָּה. אִי נָמֵי: יֵשׁ לוֹ בָּנִים הֵימֶנָּה וְלֹא מָצֵי מְגָרֵשׁ לַהּ. ד(ד)חֲמִשָּׁה דְּבָרִים צִוְּוָה כְּנַעַן אֶת בָּנָיו: אֶהֱבוּ זֶה אֶת זֶה, וְאֶהֱבוּ אֶת הַגָּזֵל, וְאֶהֱבוּ אֶת הַזִּמָּה, וְשַׂנְאוּ אֶת אֲדוֹנֵיכֶם, וְאַל תְּדַבְּרוּ אֱמֶת. ה(ה)שִׁשָּׁה דְּבָרִים נֶאֱמָרִים בַּסּוּס: אוֹהֵב אֶת הַזְּנוּת, וְאוֹהֵב אֶת הַמִּלְחָמָה, וְרוּחוֹ גַּסָּה, וּמוֹאֵס אֶת הַשֵּׂינָה, וְאוֹכֵל הַרְבֵּה וּמוֹצִיא קְמָעָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מְבַקֵּשׁ לַהֲרוֹג בְּעָלָיו בַּמִּלְחָמָה. ח(ו)שִׁבְעָה מְנוּדִּין לַשָּׁמַיִם, אֵלּוּ הֵן: (יְהוּדִי) [מִי] שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה, וְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה וְאֵין לוֹ בָּנִים, וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וְאֵין מְגַדְּלָן לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ תְּפִילִּין בְּרֹאשׁוֹ וּתְפִילִּין בִּזְרוֹעוֹ וְצִיצִית בְּבִגְדּוֹ וּמְזוּזָה בְּפִתְחוֹ, וְהַמּוֹנֵעַ מְנֻעָלִים מֵרַגְלָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מִי שֶׁאֵין מֵיסֵב בַּחֲבוּרָה שֶׁל מִצְוָה. ט״אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא אָמַר רַב מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי אִישׁ הוּצָל: מִנַּיִן שֶׁאֵין שׁוֹאֲלִין בַּכַּלְדָּיִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה׳ אֱלֹהֶיךָ״. וּמִנַּיִן הַיּוֹדֵעַ בַּחֲבֵירוֹ שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ אֲפִילּוּ בְּדָבָר אֶחָד, שֶׁחַיָּיב לְנָהוֹג בּוֹ כָּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כָּל קֶבֶל דִּי רוּחַ יַתִּירָא בֵּיהּ [וּמַלְכָּא עֲשִׁית לַהֲקָמוּתֵיהּ עַל כָּל מַלְכוּתָא]״. וְהַיּוֹשֶׁבֶת עַל דַּם טָהוֹר — אֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ. עַד כַּמָּה? אָמַר רַב: עוֹנָה. ו(ו)תַּנָּא, הוּא יוֹסֵף אִישׁ הוּצָל, הוּא יוֹסֵף הַבַּבְלִי, הוּא אִיסִי בֶּן גּוּר אַרְיֵה, הוּא אִיסִי בֶּן יְהוּדָה, הוּא אִיסִי בֶּן גַּמְלִיאֵל, הוּא אִיסִי בֶּן מַהֲלַלְאֵל. וּמָה שְׁמוֹ? — אִיסִי בֶּן עֲקַבְיָה שְׁמוֹ. הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן טַבְלָא, הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן חַקְלָא, הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן אִלְעָא, הוּא

רַבִּי

מְשַׁמֶּשֶׁת עִם רְאִיָּתָהּ גְּזֵרָה שֶׁמָּא תִּרְאֶה וּתְשַׁמֵּשׁ: עוֹנָה יוֹם וְלַיְלָה כְּדִי פֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ וְלֹא נִתְּנָה אֶלָּא לַיְלָה אֶחָד דְּהַיְנוּ לֵיל אַרְבָּעִים וְאֶחָד כְּדִמְפָרֵשׁ רַבָּה (נדה דף סג:) אַזְהָרָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּפָּרְשׁוּ מִנְּשׁוֹתֵיהֶן סָמוּךְ לְוִסְתָּן וְכַמָּה עוֹנָה וּמְפָרֵשׁ אוֹ יוֹם אוֹ לַיְלָה:

מסורת הש"ס

א סוכה נו.; תוספתא ברכות; משנה ברכות; ברכות מג.; ברכות נא:

ב תוספתא פסחים; תוספתא ברכות

ג זבחים צא.

ד ברכות נא:

ה עירובין ו:; חולין מד.

ו תוספתא פסחים

רַבִּי יִצְחָק ב"ר אַחָא דְּשָׁמַעְתָּא רַבִּי יִצְחָק סְתָם הָאֲמוּר בְּאַגַּדְתָּא ר' יִצְחָק בַּן פְּנָחָס הוּא: שְׁמְעוּ נָא אַחַי דְּשָׁמַעְתָּא בָּן אָחִי: וְלִבְּךָ רוֹדֵף עָלֶיךָ מִתְאַוֶּה לֶאֱכֹל כָּל שָׁעָה שֶׁהַרַּגְלַתְּ: קְקוּלֵי יְרָקוֹת: אַקְּקֻלֵי דְּמָתָא עַל אַשְׁפּוֹת הָעִיר מָקוֹם שֶׁשְּׁאָר בְּנֵי הָעִיר יוֹשְׁבִין הוֹאִיל וְאֵין תּוֹבְעִין לוֹ כְּלוּם: מַתְנֵי' מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וה"ה לְמְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת: גְּמ' שֶׁהַיַּיִן גּוֹרֵם לְקִדּוּשׁ שֶׁתֹּאמַר שֶׁאִם אֵין לוֹ יַיִן אוֹ פַּת אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ: מַתְנֵי' הֵבִיאוּ לְפָנָיו יְרָקוֹת: מְטַבֵּל בַּחֲזֶרֶת וְהוּ לְשׁוֹן הַגְּמָרָא כְּדַתַנְיָא לְעֵיל (פְּסָחִים דף קז:) הַשָּׁמֵשׁ מְטַבֵּל בִּבְנֵי מַעִים לְפִי שֶׁכָּל מַאֲכָלָם ע"י טְבוּל: מְטַבֵּל בַּחֲזֶרֶת כְּלוֹמַר אִם אֵין שָׁם יֶרֶק אַחֵר מְטַבֵּל הַחֲזֶרֶת בַּחֲרֹסֶת וְאוֹכֵל: עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְפַרְפֶּרֶת הַפַּת קוֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ לְאוֹתָהּ חֲזֶרֶת שֶׁהוּא אוֹכֵל אַחַר הַמַּצָּה שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עָלֶיהָ עַל אֲכִילַת מָרוֹר וְטִבּוּל רִאשׁוֹן כְּדֵי שֶׁיַּכִּיר תִּינוֹק וְיִשְׁאַל לְפִי שֶׁאֵין רְגִילִין בְּנֵי אָדָם לֶאֱכֹל יֶרֶק קֹדֶם סְעוּדָה: הֵבִיאוּ לְפָנָיו אַחַר אוֹתוֹ טִבּוּל: מַצָּה מָרוֹר וַחֲרֹסֶת וּשְׁנֵי תַּבְשִׁילִין וַאֲפִ"ה עַל פִּי שֶׁאֵין הַחֲרֹסֶת מִצְוָה וּלְקַמָּה פְּרִיךְ הוֹאִיל וְלָאו מִצְוָה אַמַּאי מַיְתֵי לְהָ: רַבִּי יִצְחָק ב"ר אָחָא דְּשָׁמַעְתָּא מִלְּתָא בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁהּ הִיא כָּל רַבִּי יִצְחָק סְתָם הַנִּזְכָּר בְּשָׁמַעְתָּא הוּא רַבִּי יִצְחָק ב"ר אָחָא רַבִּי יִצְחָק סְתָם בְּאַגַּדְתָּא הוּא שְׁמְעוּ נָא אַחַי דְּשָׁמַעְתָּא בָּן אָחִי: אֶכֹל בָּצָל וְשֵׁב בַּצָּל אֶכוֹל בָּצָל אוֹ יְרָקוֹת וְתֵשֵׁב בְּצֵל בֵּיתֶךָ וְאַל תִּצְטָרֵךְ לְמִכֹּר בֵּיתְךָ: וְלִבְּךָ רוֹדֵף עָלֶיךָ וּמִתְאַוֶּה לֶאֱכֹל כָּל שָׁעָה שֶׁהַרַּגְלַתְּ: דְּאֲכִיל אֲלִיתָא כְּלוֹמַר בָּשָׂר שָׁמֵן תָּמִיד: טְשֵׁי בְּעִלִּיתָא כְּשָׁבָאִין לְתָבְעוֹ הֲקָפוֹתָיו הוּא נִסְתָּר שֶׁאֵין בָּיְדוֹ מַה לִּפְרֹעַ: קְקוּלֵי יְרָקוֹת: אַקְּקֻלֵי דְּמָתָא עַל אַשְׁפּוֹת (הַנָּהָר) [הָעִיר] מָקוֹם שֶׁשְּׁאָר בְּנֵי הָעִיר יוֹשְׁבִין הוּא יוֹשֵׁב וְאֵין תּוֹבְעִין לוֹ כְּלוּם: מַתְנֵי' עַל הַיַּיִן וְהוּא הַדִּין לְמְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת וְטַעְמָא מְפָרֵשׁ בְּגְמָרָא גְּמ' דְּבָרִים שֶׁבֵּין בֵּית שַׁמַּאי וב"ה בְּסְעוּדָה הָכָא לָא חֲשִׁיב אֶלָּא חֲדָא מִפְּלַגְתַּיְהוּ אֲבָל בְּמַס' בְּרָכוֹת (דף נא:) אִיכָּא טוּבָא: גּוֹרֵם לְיַיִן שֶׁיְּבֹא קֹדֶם סְעוּדָה: וּכְבָר קִדֵּשׁ הַיּוֹם טַעַם אַחֵר נוֹתֵן לִדְבָרָיו דְּמִשְּׁקִבְּלוֹ עָלָיו מִיְּצִיאַת הַכּוֹכָבִים קִדֵּשׁ הַיּוֹם וַעֲדַיִן לֹא בָּא יַיִן לְשֻׁלְחָן וּכְשֵׁם שֶׁקִּדֵּם לְכָנִיסָה כָּךְ קוֹדֵם לַבְּרָכָה: שֶׁהַיַּיִן גּוֹרֵם לְקִדּוּשׁ שֶׁתֹּאמַר שֶׁאִם אֵין לוֹ יַיִן אוֹ פַּת אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ וְהַמְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת כְּמְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וּבְרָכַת הַפַּת קוֹדֶם: תְּדִיר קוֹדֵם בְּמַס' זְבָחִים נָפְקָא לָן מֵהַאי קְרָא דִּכְתִיב בְּמוּסָפִין מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד מִלְּבַד מִשְׁמַע לְאַחַר שֶׁהַקְרֵבַת הַתָּמִיד תַּקְרִיב הַמּוּסָפִין וְקָא דָּרְשִׁינַן אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד קְרָא יַתִּירָא הוּא אָתָא לְמֵילַף דְּבִשְׁבִיל שֶׁהוּא תָּדִיר הִקְדִּימוֹ הַכָּתוּב וּמִכָּאן אַתָּה דָּן לְכָל הַתְּדִירִין דְּהָא נָפְקָא ב"ק בְּמַסֶּכֶת עֵירוּבִין בפ"ק: וְר' יְהוֹשֻׁעַ הִיא בב"מ בְּפֶרֶק הַזָּהָב גַּבֵּי תַּנּוּר שֶׁחִתְכוּ חֲלִיּוֹת עַמֹּד ר' יְהוֹשֻׁעַ וְאָמַר אֵין (מַשְׁתַּמְּשִׁין) בב"ק וְהַלְכָךְ לְדִידֵהּ הָצָרִךְ לוֹמַר בְּזוֹ הֵילְכְתָא כב"ה שֶׁבְּשְׁאָר מַחֲלֹקֶת דְּב"ש וּב"ה שֶׁלֹּא הַקְּבָּעַ בְּפֵרוּשׁ הֲלָכָה כְּב"ה ס"ל שֶׁהֲרוֹצָה לַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי ב"ש עוֹשֶׂה וּכְדִבְרֵי ב"ה עוֹשֶׂה כְּדַתַנְיָא בְּאֵלּוּ טְרֵפוֹת (דף מד.) וּמוֹקְמִינַן לָהּ אַלִּיבָּא דְּר' יְהוֹשֻׁעַ: מַתְנֵי' הֵבִיאוּ לְפָנָיו הַיְרָקוֹת אַחַר שֶׁבֵּרַךְ עַל הַיַּיִן: מְטַבֵּל בַּחֲזֶרֶת זְהוּ לְשׁוֹן הַגְּמָרָא כְּדַתַנְיָא לְעֵיל (פְּסָחִים דף קז:) הַשָּׁמֵשׁ מְטַבֵּל בִּבְנֵי מַעִים לְפִי שֶׁכָּל מַאֲכָלָם עַל יְדֵי טִבּוּל וְהַאי טִבּוּל לָאו בַּחֲרֹסֶת הוּא כְּדַקְתָנֵי הֵבִיאוּ לְפָנָיו מַצָּה וַחֲרֹסֶת מִכְּלָל דַּעֲדַיִן לֹא הֵבִיאוּ וְהַהוּא דַּוְקָא אֶלָּא אִם (כֵּן) אֵין שָׁם יֶרֶק אַחֵר מְטַבֵּל בַּחֲזֶרֶת וְאוֹכֵל: עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְפַרְפֶּרֶת הַפַּת קוֹדֶם לְאוֹתָהּ חֲזֶרֶת שֶׁהוּא אוֹכֵל אַחַר מַצָּה שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עַל אֲכִילַת מָרוֹר וְטִבּוּל רִאשׁוֹן זֶה כְּדֵי שֶׁיַּכִּיר תִּינוֹק וְיִשְׁאַל לְפִי שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם רְגִילִין לֶאֱכֹל יֶרֶק קֹדֶם סְעוּדָה: מַצָּה וַחֲרֹסֶת שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין אע"פ שֶׁאֵין חֲרֹסֶת מִצְוָה וּבְגְמָרָא פָּרִיךְ הוֹאִיל וְלָאו מִצְוָה לְמָה מֵיתֵי לְהָ: מְבִיאוֹ לְפָנָיו אַחַר אוֹתוֹ טִבּוּל שֵׁנִי תַּבְשִׁילִין בְּגְמָרָא מְפָרֵשׁ כְּנֶגֶד מִי: גְּמ': בְּגְמָרָא מְפָרֵשׁ כְּנֶגֶד מִי:

רַבִּי יִצְחָק בֶּן אַחָא דְּשָׁמַעְתָּא, הוּא רַבִּי יִצְחָק בֶּן פְּנָחָס דְּאַגַּדְתָּא. וְסִימָנֵיךְ (שְׁמְעוּ נָא אַחַיי וְרַעַיי). אָמַר רָבָא בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אִילְעַי: אֶכוֹל בָּצָל וְשֵׁב בַּצֵּל, וְלָא תֵּיכוֹל אֲווֹזִין וְתַרְנְגוֹלִין וְיֵהֵא לִבְּךָ רוֹדֵף עָלֶיךָ. פְּחוֹת מִמֵּיכְלָךְ וּמִמִּשְׁתְּיָךְ, וְתוֹסֵיף עַל דִּירָתָךְ. כִּי אָתָא עוּלָּא, אָמַר: מַתְלָא מָתְלִין בְּמַעְרְבָא דְּאָכֵיל אַלְיְתָא — טָשֵׁי בְּעִלִּיתָא. דְּאָכֵיל קְקוּלֵי — אַקִּיקְלֵי דְּמָתָא שָׁכֵיב. (א)**מַתְנֵי' מְזָגוּ לוֹ כּוֹס רִאשׁוֹן. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם.** (ב)**גְּמ' תָּנוּ רַבָּנָן: דְּבָרִים שֶׁבֵּין בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל בַּסְּעוּדָה. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן — מִפְּנֵי שֶׁהַיּוֹם גּוֹרֵם לַיַּיִן שֶׁיָּבֹא, וּכְבָר קִידֵּשׁ הַיּוֹם וַעֲדַיִין יַיִן לֹא בָּא.** (ג)**וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם — מִפְּנֵי שֶׁהַיַּיִן גּוֹרֵם לְקִידּוּשׁ שֶׁתֹּאמַר. דָּבָר אַחֵר: בִּרְכַּת הַיַּיִן תְּדִירָה וּבִרְכַּת הַיּוֹם אֵינָהּ תְּדִירָה. תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר — תָּדִיר קוֹדֵם. וְהֵילְכְתָא כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל.** (ד)**מַאי דָּבָר אַחֵר? וְכִי תֵּימָא הָתָם תְּרֵתֵי וְהָכָא חָדָא — הָכָא נָמֵי תַּרְתֵּי נִינְהוּ: תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר — תָּדִיר קוֹדֵם.** (ה)**וַהֲלָכָה כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל: פְּשִׁיטָא, דְּהָא נָפֵיק בַּת קוֹל! אִיבָּעֵית אֵימָא: קוֹדֶם בַּת קוֹל, וְאִי בָּעֵית אֵימָא: לְאַחַר בַּת קוֹל, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא, דְּאָמַר: אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּבַת קוֹל.** ה־(ו)**מַתְנֵי' הֵבִיאוּ לְפָנָיו, מְטַבֵּל בַּחֲזֶרֶת עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְפַרְפֶּרֶת הַפַּת. הֵבִיאוּ לְפָנָיו מַצָּה וַחֲרֹסֶת וּשְׁנֵי תַּבְשִׁילִין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲרוֹסֶת מִצְוָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (בֶּן) צָדוֹק אוֹמֵר: מִצְוָה. וּבִמְקֻדָּשׁ הָיוּ מְבִיאִין לְפָנָיו גּוּפוֹ שֶׁל פֶּסַח.**

גְּמָ׳

דְּאָמַר אֵין מַשְׁגִּיחִים בְּבַת קוֹל וא"ת מַאי שְׁנָא דקי"ל בְּבַת קוֹל דב"ה וְלָא קי"ל כב"ק דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וי"ל דְּהָכָא ב"ה הָווּ רַבָּא אֶלָּא דב"ש מְחַדְּדִי טְפֵי אֲבָל הָתָם דב"ק הָיָה כְּנֶגֶד רַבִּים לָא קי"ל הָכִי וּבַת קוֹל לֹא יָצְתָה אֶלָּא לְכָבוֹדוֹ כִּדְקָאָמְרִינַן הָתָם מִן הַשָּׁמַיִם יוֹכִיחוּ וא"ת א"כ הֵיכִי קָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הֵיא הָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קָאֵי אַבַּת קוֹל דר"א וי"ל מִדְּקָאָמַר אֵין מַשְׁגִּיחִין בב"ק מִשּׁוּם דְּלָא (מִן הַשָּׁמַיִם) הִיא מִשְׁמַע דִּבְכָל דָּכְתָא לַיִת לָן לְמֵיזַל בָּתַר בַּת קוֹל: הֵבִיאוּ לְפָנָיו פִּי' רַשְׁבָּ"ם יְרָקוֹת. וְאֵין נִרְאֶה מִדְּלָא קָתָנֵי בְּהָדֵיא הֵבִיאוּ לְפָנָיו חֲזֶרֶת כִּדְקָתָנֵי בְּסָמוּךְ הֵבִיאוּ לְפָנָיו מַצָּה וְנִרְאֶה כְּפִי' ר"ח הֵבִיאוּ לְפָנָיו שֻׁלְחָן שֶׁהָרֵי אֵין מְבִיאִין הַשֻּׁלְחָן עַד אַחַר קִדּוּשׁ וְעַל הַשֻּׁלְחָן מֻנַּח הַחֲזֶרֶת: מְטַבֵּל בַּחֲזֶרֶת כְּלוֹמַר אוֹכֵל הַחֲזֶרֶת בְּטִבּוּל כְּמוֹ הַשָּׁמֵשׁ מְטַבֵּל בִּבְנֵי מֵעַיִם וְכֵן מְטַבֵּל בִּירָקוֹת וּבְקָרָא נָמֵי מִשְׁתַּעֵי הָכִי כִּי תִּקְרְעִי בַּפּוּךְ עֵינַיִךְ (יִרְמְיָהוּ ד) שְׁמִנְחַת הַפּוּךְ בְּעֵינַיִם וּפִי' רַשְׁבָּ"ם דְּהַאי טִבּוּל לְאוֹ בַּחֲרֹסֶת דְּהָא אַפַּתִּי לֹא בָּא כְּדַקְתָנֵי סֵיפָא הֵבִיאוּ לְפָנָיו מַצָּה וַחֲזֶרֶת וַחֲרֹסֶת וְאֵין זֶה רְאָיָה דְּהָא קָתָנֵי הָכָא חֲזֶרֶת וְתַנְיָא נָמֵי בְּסֵיפָא וְעוֹד דַּחֲזֶרֶת צָרִיךְ לְהַטְבִּיל בַּחֲרֹסֶת מִשּׁוּם קַפָּא וּמִיהוּ הֵיכָא שֶׁהַטִּבּוּל רִאשׁוֹן הָוֵי בִּשְׁאָר יְרָקוֹת אֵין צָרִיךְ לְטִבֵּל בַּחֲרֹסֶת אֶלָּא אוֹ בְּחוֹמֶץ אוֹ בְּמַיִם וּמֶלַח כְּמוֹ שֶׁהָיָה נוֹהֵג ר"ת דְּהָא אָמַר בַּגְּמָרָא דַּחֲרֹסֶת מִשּׁוּם קַפָּא וְלֵיכָּא קַפָּא אֶלָּא בְּמָרוֹר וכ"ש לר"א בַּר צָדוֹק דְּקָאָמַר מְצָוָה זֵכֶר לְטִיט דְּלָא שַׁיְּךְ אֶלָּא בְּמָרוֹר לְזֵכֶר דְּוַיְמַרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּחֹמֶר (שְׁמוֹת א) וְעוֹד דְּלָא שַׁיְּךְ מְצָוָה שֶׁטִּבּוּל רִאשׁוֹן אֵינוֹ אֶלָּא לְהַכִּירָא וּדְלָא כה"ר יוֹסֵף שֶׁעָשָׂה בְּסִדְרוֹ וְיִטְבֹּל בַּחֲרֹסֶת וְכֵן רַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה בְּסִדְרוֹ וה"ר שִׁמְעָיָה: עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְפַרְפֶּרֶת הַפַּת פַּרְפֶּרֶת קְרֵי הַמָּרוֹר שֶׁאוֹכֵל אַחַר הַמַּצָּה וּפַרְפֶּרֶת כְּלוֹמַר מַמְשֶׁכֶת הַמַּאֲכָל כְּמוֹ פַּרְפְּרָאוֹת לַחְמָה (אֲבוֹת פ"ג מי"ח) שֶׁהַיְּרָקוֹת מַמְשִׁיכוֹת הַלֵּב לְמַאֲכָל וּמִדְּקָרֵי לְמָרוֹר פַּרְפֶּרֶת הַפַּת רָמֵז בְּמִשְׁנָה דְּמַצָּה קוֹדֶמֶת לְמָרוֹר כְּדְאָמַר בַּגְּמָרָא: הֵבִיאוּ לְפָנָיו מַצָּה לְפִי שֶׁעָקְרוּ הַשֻּׁלְחָן לִפְנֵי מִי שֶׁאוֹמֵר הַגָּדָה וְעוֹשֶׂה הַסֵּדֶר קָתָנֵי הֵבִיאוּ לְפָנָיו מַצָּה וַעֲקִירַת שֻׁלְחָן הִיא כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאֲלוּ הַבֵּן וְאָבִיו עוֹנֶה לוֹ עַדַיִן יְבִיאוּ שֻׁלְחָן לַעֲשׂוֹת טִבּוּל שֵׁנִי וְהַבֵּן יִשְׁאַל לָמָּה אָנוּ מַטְבִּילִין שְׁתֵּי פְּעָמִים וּמֵיָּד כְּשֶׁעוֹקְרִין מַחֲזִירִין לְפָנָיו וְהַמַּצָּה וְהַמָּרוֹר עָלָיו שֶׁהָרֵי צְרִיךְ לוֹמַר בַּהַגָּדָה מַצָּה זוֹ מָרוֹר זֶה וְכִדְאָמַר (לְעֵיל פְּסָחִים לו. וּלְקַמָּן פְּסָחִים דף קטו:) לֶחֶם עֹנִי שֶׁעוֹנִין עָלָיו דְּבָרִים הַרְבֵּה: אע"פ שֶׁאֵין חֲרֹסֶת מִצְוָה וְאִם תֹּאמַר אַמַּאי לָא אָתֵי חֲרֹסֶת דְּרִשׁוּת וּמְבַטֵּל חֲזֶרֶת דְּמִצְוָה וי"ל דְּכֵיוָן דְּכָל עִקַּר מָרוֹר לֹא נִתְקַן רַק בְּטִבּוּל בַּחֲרֹסֶת מִשּׁוּם קַפָּא לָא מִקְּרֵי בְּטוּל בְּכָךְ:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעג סעי' א:

ב מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' א:

ג סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' ערא סעי' י:

ד מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ז:

ה סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעג סעי' ד:

ו מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' א:

ז מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' יא:

**גְּמ׳ אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: זֹאת אוֹמֶרֶת מִצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּונָה. כֵּיוָן דְּלָא בְּעִידָּן חִיּוּבָא דְּמָרוֹר הוּא דְּאָכֵיל לֵיהּ, בְּ״בוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה״ הוּא דְּאָכֵיל לֵיהּ. וְדִילְמָא לָא אִיכַּוִּון לְמָרוֹר, הִלְכָךְ בָּעֵי לְמֶהְדַּר לְאַטְבּוֹלֵי לְשֵׁם מָרוֹר. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ מִצְוָה לָא בָּעְיָא כַּוָּונָה, לְמָה לָךְ תְּרֵי טִיבּוּלֵי? וְהָא טַבֵּיל לֵיהּ חָדָא זִימְנָא! מִמַּאי? דִּילְמָא: לְעוֹלָם מִצְוֹת אֵין צְרִיכוֹת כַּוָּונָה, וּדְקָאָמְרַתְּ תְּרֵי טִיבּוּלֵי לְמָה לִי? כִּי הֵיכִי דְּלֵיהְוֵי הֶיכֵּירָא לְתִינוֹקוֹת. וְכִי תֵּימָא: אִם כֵּן לֵישְׁמְעִינַן שְׁאָר יְרָקוֹת, הָוֶה אָמֵינָא: הֵיכָא דְּאִיכָּא שְׁאָר יְרָקוֹת הוּא דְּבָעֵינַן תְּרֵי טִיבּוּלֵי, אֲבָל חֲזֶרֶת לְחוֹדֵהּ לָא בָּעֵי תְּרֵי טִיבּוּלֵי, קָמַשְׁמַע לַן דַּאֲפִילּוּ חֲזֶרֶת בָּעֵינַן תְּרֵי טִיבּוּלֵי, כִּי הֵיכִי דְּלֵיהְוֵי בֵּיהּ הֶיכֵּירָא לְתִינוֹקוֹת. וְעוֹד תַּנְיָא: אֲכָלָן דְּמַאי — יָצָא. אֲכָלָן בְּלֹא מִתְכַּוֵּין — יָצָא. אֲכָלָן לַחֲצָאִין — יָצָא. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִשְׁהֶא בֵּין אֲכִילָה לַחֲבֶירְתָּהּ יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס! תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁטִּיבֵּל בַּחֲזֶרֶת — מִצְוָה לְהָבִיא לְפָנָיו חֲזֶרֶת וַחֲרוֹסֶת וּשְׁנֵי תַבְשִׁילִין. וְאַכַּתִּי מִמַּאי? דִּילְמָא קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי מִצְוֹת אֵין צְרִיכוֹת כַּוָּונָה, וְהַאי דְּבָעֵינַן תְּרֵי טִיבּוּלֵי כִּי הֵיכִי דְּתִיהְוֵי הֶיכֵּירָא לְתִינוֹקוֹת. אִם כֵּן, מַאי ״מִצְוָה״?! מַאי שְׁנֵי תַבְשִׁילִין? אָמַר רַב הוּנָא: סִילְקָא וְאָרוֹזָא. רָבָא הָוָה מְיַהֲדַר אַסִּילְקָא וְאָרוֹזָא הוֹאִיל וְנָפֵיק מִפּוּמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא. (א)אָמַר רַב אַשִׁי: שְׁמַע מִינַּהּ דְּרַב הוּנָא, לֵית דְּחַיֵּישׁ לְהָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: אוֹרֶז מִין דָּגָן הוּא וְחַיָּיבִין עַל חִימּוּצוֹ כָּרֵת, וְאָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח. חִזְקִיָּה אָמַר: אֲפִילּוּ דָּג וּבֵיצָה שֶׁעָלָיו. רַב יוֹסֵף אָמַר: צָרִיךְ שְׁנֵי מִינֵי בָשָׂר, אֶחָד זֶכֶר לַפֶּסַח, וְאֶחָד זֶכֶר לַחֲגִיגָה. רָבִינָא אָמַר: אֲפִילּוּ גַּרְמָא וּבִישׁוּלָא. פְּשִׁיטָא, הֵיכָא דְּאִיכָּא שְׁאָר יְרָקוֹת, מְבָרֵךְ אֲשֶׁאָר יְרָקוֹת ״בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה״ וְאָכֵיל, וַהֲדַר מְבָרֵךְ ״עַל אֲכִילַת מָרוֹר״ וְאָכֵיל. הֵיכָא דְּלֵיכָּא אֶלָּא חַסָּא, מַאי? אָמַר רַב הוּנָא: מְבָרֵךְ מֵעִיקָּרָא אַמָּרוֹר ״בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה״ וְאָכֵיל, וּלְבַסּוֹף מְבָרֵךְ עֲלֵיהּ ״עַל אֲכִילַת מָרוֹר״ וְאָכֵיל.

מַתְקִיף

זֹאת אוֹמֶרֶת מִצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּונָה רֵישׁ לָקִישׁ סָבַר דְּמַתְנִי׳ סְתָמָא קָתָנֵי וּמַיְירֵי אֲפִי׳ יָכוֹל לְמְצוֹא שֶׁאֵר יְרָקוֹת אֵין לוֹ לְטָרֹחַ אַחַר שְׁאֵר יְרָקוֹת אֶלָּא עוֹשֶׂה שְׁנֵי טִבּוּלִין בְּמָרוֹר וְהָיְנוּ מְשׁוּם דְּמִצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּונָה וְכֵיוָן דְּלָא בְּעִדָּן חִיּוּבָא הוּא דְּאָכֵיל לֵיהּ פְּרִי הָאֲדָמָה הוּא דְּאָכֵיל לֵיהּ. וְדִילְמָא לָא אִיכַּוִּון לְמָרוֹר, הִלְכָךְ בָּעֵי לְמֶהְדַּר לְאַטְבּוֹלֵי לְשֵׁם מָרוֹר. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ מִצְוָה לָא בָּעְיָא כַּוָּונָה, לְמָה לָךְ תְּרֵי טִיבּוּלֵי? וְהָא טַבֵּיל לֵיהּ חָדָא זִימְנָא! מִמַּאי? דִּילְמָא: לְעוֹלָם מִצְוֹת אֵין צְרִיכוֹת כַּוָּונָה, וּדְקָאָמְרַתְּ תְּרֵי טִיבּוּלֵי לְמָה לִי? כִּי הֵיכִי דְּלֵיהְוֵי הֶיכֵּירָא לְתִינוֹקוֹת. וְכִי תֵּימָא: אִם כֵּן לֵישְׁמְעִינַן שְׁאָר יְרָקוֹת? אִי אַשְׁמְעִינַן שְׁאָר יְרָקוֹת, הָוֶה אָמֵינָא: הֵיכָא דְּאִיכָּא שְׁאָר יְרָקוֹת הוּא דְּבָעֵינַן תְּרֵי טִיבּוּלֵי, אֲבָל חֲזֶרֶת לְחוֹדֵהּ לָא בָּעֵי תְּרֵי טִיבּוּלֵי, קָמַשְׁמַע לַן דַּאֲפִילּוּ חֲזֶרֶת בָּעֵינַן תְּרֵי טִיבּוּלֵי, כִּי הֵיכִי דְּלֵיהְוֵי בֵּיהּ הֶיכֵּירָא לְתִינוֹקוֹת. וְעוֹד תַּנְיָא: אֲכָלָן דְּמַאי — יָצָא. אֲכָלָן בְּלֹא מִתְכַּוֵּין — יָצָא. אֲכָלָן לַחֲצָאִין — יָצָא. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִשְׁהֶא בֵּין אֲכִילָה לַחֲבֶירְתָּהּ יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס! תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁטִּיבֵּל בַּחֲזֶרֶת — מִצְוָה לְהָבִיא לְפָנָיו חֲזֶרֶת וַחֲרוֹסֶת וּשְׁנֵי תַבְשִׁילִין. וְאַכַּתִּי מִמַּאי? דִּילְמָא קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי מִצְוֹת אֵין צְרִיכוֹת כַּוָּונָה, וְהַאי דְּבָעֵינַן תְּרֵי טִיבּוּלֵי כִּי הֵיכִי דְּתִיהְוֵי הֶיכֵּירָא לְתִינוֹקוֹת. אִם כֵּן, מַאי ״מִצְוָה״?! מַאי שְׁנֵי תַבְשִׁילִין? אָמַר רַב הוּנָא: סִילְקָא וְאָרוֹזָא. רָבָא הָוָה מְיַהֲדַר אַסִּילְקָא וְאָרוֹזָא הוֹאִיל וְנָפֵיק מִפּוּמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא. (א)אָמַר רַב אַשִׁי: שְׁמַע מִינַּהּ דְּרַב הוּנָא, לֵית דְּחַיֵּישׁ לְהָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: אוֹרֶז מִין דָּגָן הוּא וְחַיָּיבִין עַל חִימּוּצוֹ כָּרֵת, וְאָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח. חִזְקִיָּה אָמַר: אֲפִילּוּ דָּג וּבֵיצָה שֶׁעָלָיו. רַב יוֹסֵף אָמַר: צָרִיךְ שְׁנֵי מִינֵי בָשָׂר, אֶחָד זֶכֶר לַפֶּסַח, וְאֶחָד זֶכֶר לַחֲגִיגָה. רָבִינָא אָמַר: אֲפִילּוּ גַּרְמָא וּבִישׁוּלָא. פְּשִׁיטָא, הֵיכָא דְּאִיכָּא שְׁאָר יְרָקוֹת, מְבָרֵךְ אֲשֶׁאָר יְרָקוֹת ״בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה״ וְאָכֵיל, וַהֲדַר מְבָרֵךְ ״עַל אֲכִילַת מָרוֹר״ וְאָכֵיל. הֵיכָא דְּלֵיכָּא אֶלָּא חַסָּא, מַאי? אָמַר רַב הוּנָא: מְבָרֵךְ מֵעִיקָּרָא אַמָּרוֹר ״בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה״ וְאָכֵיל, וּלְבַסּוֹף מְבָרֵךְ עֲלֵיהּ ״עַל אֲכִילַת מָרוֹר״ וְאָכֵיל.

גְּמ׳ זֹאת אוֹמֶרֶת מִצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּונָה מְשׁוּם הָכִי בָּעֵי תְּרֵי טִבּוּלֵי שֶׁמָּא לֹא נִתְכַּוֵּון לְשֵׁם מָרוֹר הוֹאִיל וּבֵרַךְ בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה כִּשְׁאָר יְרָקוֹת דְּעָלְמָא: דִּילְמָא הָא קָמַשְׁמַע לַן דְּבָעֵינַן תְּרֵי טִבּוּלֵי מְשׁוּם תִּינוֹקוֹת שֶׁיִּשְׁאֲלוּ וְעַבְדִינַן הֶכֵּירָא טוּבָא: אֲכָלוֹ לַחֲצָאִין חֲצִי זֵית בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה וַחֲצִי זֵית בְּפַעַם שְׁנִיָּה וּבְמָרוֹר קָא אַיְירִי: תַּנָּאֵי הִיא דְּהַאי תַּנָּא לֵית לֵיהּ צְרִיכוֹת כַּוָּונָה וְר' יוֹסֵי אִית לֵיהּ צְרִיכוֹת כַּוָּונָה: ש״מ מִדְּקָאָמַר רַב הוּנָא דְּמִשְׁלִין אוֹרֶז בְּפֶסַח וְלָא חָיֵישׁ לְחִמּוּץ לֵית דְּחָשׁ לֵיהּ לְדִבְרֵי יוֹחָנָן: אֲפִילּוּ דָּג וּבֵיצָה שֶׁעָלָיו שָׁהֵיוּ רְגִילִין לְהִטִּיחַ אֶת הַדָּג בְּבֵיצִים: וְאֶחָד זָכָר לַחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר: גַּרְמָא וּבִשּׁוּלָא חֲתִיכַת בָּשָׂר וּמִן הַמָּרָק: פְּשִׁיטָא הֵיכָא דְּאִיכָּא שְׁאָר יְרָקוֹת מְבָרֵךְ מֵעִקָּרָא אַיְרָקוֹת בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה דְּאָסוּר לֵהָנוֹת מִן הָעוֹלָם בְּלֹא בְּרָכָה וְכֵיוָן דְּיֵשׁ לוֹ שְׁאָר יְרָקוֹת הָכִי שַׁפִּיר טְפֵי שֶׁיְּבָרֵךְ בפה"א עַל הַיְּרָקוֹת תְּחִלָּה דְּהַיְנוּ בְּרָכָה הֲרָאוּיָה לְהָם וְיִפְטֹר אֶת הַמָּרוֹר הַבָּא אַחֲרָיו מִבְּרָכַת בפה"א וְאַחַ"כ יְבָרֵךְ עַל הַחֲזֶרֶת עַל אֲכִילַת מָרוֹר: זֹאת אוֹמֶרֶת מִצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּונָה מְשׁוּם הָכִי בָּעֵי תְּרֵי טִבּוּלֵי שֶׁמָּא לֹא נִתְכַּוֵּון בָּרִאשׁוֹן לְשֵׁם מָרוֹר הוֹאִיל וּבֵרַךְ עָלָיו בפה"א כְּשֶׁאָר יְרָקוֹת דְּעָלְמָא שֶׁהֲרֵי אֵין עֲדַיִן אֲכִילַת מְצוֹת מָרוֹר לְבָרֵךְ עָלָיו עַל אֲכִילַת מָרוֹר עַד לְאַחַר הַמַּצָּה: אִי הָכִי מַאי מִצְוָה לְהָבִיא כו' מְבִיאִין הָוָה לֵיהּ לְמִתְנִי׳: דִּילְמָא הָא קמ"ל דְּבָעֵינַן תְּרֵי טִבּוּלֵי מְשׁוּם תִּינוֹקוֹת שֶׁיִּשְׁאֲלוּ וְעַבְדִי הֶכֵּירָא טוּבָא וּמֵיהוּ מִמָּרוֹר קָמָּא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ וּמַהְדַּר ר"ל א"כ דְּמִשּׁוּם הֶכֵּירָא דְּתִינוֹקוֹת לְחוּד נָקֵט תְּרֵי טִבּוּלֵי וְלָאו לְאַשְׁמוֹעִינַן מִצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּונָה לְאַשְׁמוֹעִינַן שֶׁאֵר יְרָקוֹת בְּטִבּוּל רִאשׁוֹן וּמָרוֹר בְּטִבּוּל שֵׁנִי דְּאִיכָּא נָמֵי הֶכֵּר לַתִּינוֹקוֹת אֲבָל בְּמָרוֹר לְחוּדֵיהּ לָא בָּעֵינַן תְּרֵי טִבּוּלֵי דְּכֻלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּלָא בָּעֵי כַּוָּונָה דְּהָאֲמַר רַב הוּנָא מְבָרֵךְ כו' רַב הוּנָא סָבַר כְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּבָעֵי כַּוָּונָה וְאַפִּי' אִית לֵיהּ שְׁאֵר יְרָקוֹת עֲבִיד בְּמָרוֹר שְׁנֵי טִבּוּלֵי:

מסורת הש״ס

א לעיל לה.; ברכות לו.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה אחד זכר לפסח וכו' דחגיגת י"ד אינה דוחה את השבת. ע"ל נט ע"ב תוס' ד"ה בי"ד שחל ובדף ע ע"ב תוספות ד"ה מ"ט:

מסורת הש״ס

א זבחים עט.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה מתקיף לה ר"ח וכו' מועלת הברכה שבירך בטיבול הראשון. עי' לקמן קכ ע"א תוס' ד"ה באחרונה:

שם ד"ה והדר אכיל וכו' ולא שייך כאן חבילות. עי' ברכות לט ע"ב תוס' ד"ה הכל מודים:

תורה אור השלם

בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ [במדבר ט, יא]

וּלְבַסּוֹף אֲכִיל בְּלָא בְּרָכָה מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן תְּרֵי טִבּוּלִין: וּמְבַטֵּל לֵיהּ לְטַעַם מַצָּה דְּאוֹרָיְתָא: שֶׁהָיָה כּוֹרְכָן בְּבַת אַחַת פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר: זֶכֶר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלֵּל זֶכֶר לְמָה שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה הִלֵּל בִּזְמַן שֶׁבהמ"ק קַיָּם שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים פִּסְחֵיהֶם: צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם מִשּׁוּם הַמַּשְׁקִין שֶׁהַיָּדַיִם שְׁנִיּוֹת וְכָל הַפּוֹסֵל בִּתְרוּמָה מְטַמֵּא מַשְׁקִין וכו': וּלְבַסּוֹף אֲכִיל בְּלָא בְּרָכָה מִשּׁוּם דְּבָעֵי תְּרֵי טִבּוּלֵי: מַצָּה בִּזְמַן הַזֶּה דְּאוֹרָיְתָא וּמָרוֹר דְּרַבָּנַן וְטָעֲמָא מְפָרֵשׁ בְּשִׁלְהֵי פִּרְקִין (דף קכ.): וּמְבַטֵּל לֵיהּ לְטַעַם מַצָּה דְּאוֹרָיְתָא: אֲפִילּוּ לְמ"ד כו' דְּכֵיוָן דְּכִי נִיגְּנוּ כּוּלְּהוּ קָיְימִי מִצְוֹת נִיגְּנוּ וְלָא מְבַטְּלִי אֲהַדָּדֵי: כּוֹרְכָן בְּבַת אַחַת (מַצָּה) פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר כּוֹרְכָן בְּכָרֶךְ אֶחָד כְּמוֹ כּוֹרְכוֹ בְּגֶמִי (עֵירוּבִין דף קג:): יֹאכְלוּהוּ כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ מִדְּלָא כְּתִיב יֹאכְלוּ (אוֹתוֹ) וַאֲנָא יָדַעְנָא דְּאַפֶּסַח קָאֵי דִּכְתִיב לְעֵיל וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר מַתְקִיף לַהּ רַב אַשִׁי כו' וּמֵיהוּ חוֹלְקִין עָלָיו חֲבֵרָיו כְּרַבִּי יוֹחָנָן אֲבָל מֵהֵכָא לָא שָׁמְעִינַן: וְהַשְׁתָּא דְּלָא אִתְמַר הִלְכְתָא לָא כְּהִלֵּל וְלָא כְּרַבָּנַן דְּהָא רַבָּנַן דְּבָרַיְתָא מוֹדוּ לְהִלֵּל דִּכְרִיכָה נָמֵי שְׁפִיר דְּמֵי אֲבָל ר' יוֹחָנָן קָאָמַר דְּפְלִיגִי עֲלֵיהּ דְּרַבָּנַן לְגַמְרֵי לֵית לְהוּ כְּרִיכָה כְּלָל: מְבָרֵךְ אַמַּצָּה לְחַדָּא כו וַדַּאי לְמִקְדָּשׁ כְּהִלֵּל כְּמוֹ שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה הִלֵּל בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים פְּסָחִים: כֹּל שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמַשְׁקִין כְּגוֹן יָרָק בְּכוּתָח אוֹ בְּחֹמֶץ צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם מִשּׁוּם מַשְׁקֶה שֶׁהַיָּדַיִם שְׁנִיּוֹת וְכָל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה מְטַמֵּא מַשְׁקִים לִהְיוֹת תְּחִלָּה:

מַתְקִיף לַהּ רַב חִסְדָּא: לְאַחַר שֶׁמְּיַלֶּא כְּרֵיסוֹ הֵימֶנּוּ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ עָלֶיהָ? אֶלָּא אָמַר רַב חִסְדָּא: מֵעִיקָּרָא מְבָרֵךְ עָלֶיהָ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" וְ"עַל אֲכִילַת מָרוֹר" וְאָכֵיל, וּלְבַסּוֹף אָכֵיל אֲכִילַת חַסָּא בְּלָא בְּרָכָה. אבְּסוּרְיָא עָבְדִי כְּרַב הוּנָא, וְרַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ עָבֵיד כְּרַב חִסְדָּא. וְהִלְכָתָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא. רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא מֵהָדַר אַשְׁאָר יָרְקוֹת לְאַפּוֹקֵי נַפְשֵׁיהּ מִפְּלוּגְתָּא. אָמַר רָבִינָא: אָמַר לִי רַב מְשַׁרְשְׁיָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן, הָכִי אָמַר הִלֵּל מִשְּׁמֵיהּ דְּגֶמָרָא: לָא נִיכְרוֹךְ אִינִישׁ מַצָּה וּמָרוֹר בַּהֲדֵי הֲדָדֵי וְנֵיכוֹל, מִשּׁוּם דִּסְבִירָא לַן מַצָּה בִּזְמַן הַזֶּה דְּאוֹרָיְתָא, וּמָרוֹר דְּרַבָּנַן, וְאָתֵי מָרוֹר דְּרַבָּנַן וּמְבַטֵּיל לֵיהּ לְמַצָּה דְּאוֹרָיְתָא. אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר: מִצְוֹת אֵין מְבַטְּלוֹת זוֹ אֶת זוֹ, הָנֵי מִילֵּי דְּאוֹרָיְתָא בִּדְאוֹרָיְתָא אוֹ דְּרַבָּנַן בִּדְרַבָּנַן, אֲבָל דְּאוֹרָיְתָא וּדְרַבָּנַן — אָתֵי דְּרַבָּנַן וּמְבַטֵּיל לֵיהּ לִדְאוֹרָיְתָא. (א)מַאן תַּנָּא דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ מִצְוֹת אֵין מְבַטְּלוֹת זוֹ אֶת זוֹ? הִלֵּל הִיא. דְּתַנְיָא, אָמְרוּ עָלָיו עַל הִלֵּל שֶׁהָיָה כּוֹרְכָן בְּבַת אַחַת וְאוֹכְלָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: חוֹלְקִין עָלָיו חֲבֵירָיו עַל הִלֵּל. דְּתַנְיָא: יָכוֹל יְהֵא כּוֹרְכָן בְּבַת אַחַת וְאוֹכְלָן כְּרָךְ שֶׁהִלֵּל אוֹכְלָן, תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ", אֲפִילּוּ זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ. מַתְקִיף לַהּ רַב אָשֵׁי: אִי הָכִי, מַאי אֲפִילּוּ? אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי, הַאי תַּנָּא הָכִי קָתָנֵי: יָכוֹל לֹא יָצָא בְּהוּ יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן כּוֹרְכָן בְּבַת אַחַת וְאוֹכְלָן כְּרָךְ שֶׁהִלֵּל אוֹכְלָן — תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ" — אֲפִילּוּ זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ. גהַשְׁתָּא דְּלָא אִיתְמַר הִלְכְתָא כְּהִלֵּל וְלָא כְּרַבָּנַן מְבָרֵךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה" וְאָכֵיל, וַהֲדַר מְבָרֵךְ "עַל אֲכִילַת מָרוֹר" וְאָכֵיל, וַהֲדַר אָכֵיל מַצָּה וְחַסָּא "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" וְ"עַל אֲכִילַת חַסָּא" בְּלָא בְּרָכָה זֶכֶר לְמִקְדָּשׁ, כְּהִלֵּל. ד"אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא: כָּל שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה — צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם. אָמַר רַב פָּפָּא: שְׁמַע מִינַּהּ, הַאי חַסָּא צָרִיךְ

כְּגוֹן דְּגִים קְטַנִּים וּתְמָרִים וִירָקוֹת וְהָיוּ רְגִילִים לְאוֹכְלָם בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה בֵּין מַאֲכָל לְמַאֲכָל וּלְכָךְ פְּטַר אֶת הַפַּרְפֶּרֶת לְפִי שֶׁבָּא לְצָרֵךְ שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ אוֹכֵל יוֹתֵר וְאַיִן לוֹמַר דְּפַרְפֶּרֶת הֵינוּ דָּבָר שֶׁבָּא לִלְפֹּת בּוֹ אֶת הַפַּת דְּהָא הָוֵי בִּכְלַל הָא דְּקָתָנֵי הָתָם דְּמְבָרֵךְ עַל הָעִקָּר וּפוֹטֵר אֶת הַטְּפֵלָה וְקָאָמַר נָמֵי רַבִּי חִיָּא פַּת פּוֹטֶרֶת כָּל מִינֵי מַאֲכָל וְרַב פָּפָּא נָמֵי פָּסִיק הָתָם הִלְכְתָא דְּבָרִים הַבָּאִים תּוֹךְ הַסְּעוּדָה מַחֲמַת הַסְּעוּדָה וְהֵינוּ הַפַּרְפֶּרֶת כְּדֵפֵי' אֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לֹא לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה תּוֹךְ הַסְּעוּדָה כְּגוֹן תְּאֵנִים וַעֲנָבִים שֶׁאֵינָן בָּאִין לְהַמְשִׁיךְ הַמַּאֲכָל וְלֹא לְלַפֹּת אֶלָּא לְתַעֲנוּג צְרִיכִין בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם אַחַר הַסְּעוּדָה אֲפִילּוּ פַּרְפֶּרֶת טְעוּנִין בְּרָכָה בֵּין לִפְנֵיהֶם בֵּין לְאַחֲרֵיהֶם וה"ר יוֹסֵף טוֹב עֶלֶם כָּתַב בְּסִדְרוֹ לָמָּה שֶׁאֵר יְרָקוֹת בָּאִין לִתּוֹךְ הַסְּעוּדָה וְלֹא טָעוּן בְּרָכָה רְאוּיָה לְהִ וְלֵיתָא דְּהָא מְשׁוּם הֶכֵּירָא בָּאִין וְלֹא שַׁיָּךְ כָּאן חֲבִילוֹת אֶלָּא בְּתַרֵי מִלֵּי וְעוֹד דְּרַב חִסְדָּא מְבָרֵךְ שְׁתֵּיהֶן אַחֲרֶת וְעוֹד דְּמִשְׁמַע דְּלָא פָּטַר לֵיהּ פַּת וְשָׁמָא אֵינוֹ מַחְשִׁיבוֹ פַּרְפֶּרֶת הַפַּת כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל מִמֶּנּוּ אֶלָּא בְּתַרֵי מִלֵּי וְעוֹד דְּרַב חִסְדָּא מְבָרֵךְ שְׁתֵּיהֶן אַחֲרֶת וְעוֹד דְּמִשְׁמַע דְּלָא פָּטַר לֵיהּ פַּת וְשָׁמָא אֵינוֹ מַחְשִׁיבוֹ פַּרְפֶּרֶת הַפַּת כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל מִמֶּנּוּ אֶלָּא: אָתֵי מָרוֹר דְּרַבָּנַן וּמְבַטֵּל לְמַצָּה דְּאוֹרָיְתָא וְכָל שֶׁכֵּן דְּאִי לָא הֲוֵי מָרוֹר אַפֵּי' מִדְּרַבָּנַן דְּמִבְטֵל לְהַמַּצָּה כְּדְמִשְׁמַע לְקַמָּן וְהָא דְּשָׁרֵי בְּהַקּוֹמֶץ (מְנָחוֹת דַּף כג:) מַצָּה מְחַבָּלֶת לָא אָתוּ בְּשָׁמִים וּמְבַטְּלוֹ לְמַצָּה דְּאִין מִן הַמְּבָשָּׁמִים כִּי אִם דָּבָר מוּעָט וּדְלָא כְּאוֹתָן שֶׁאָסְרוּ מַצָּה מְחַבָּלֶת בְּשֵׁם רַשִׁ"י אַף בְּיָמִים אֲחֵרוֹנִים מִשּׁוּם דְּמִחַמְעִי לֵהּ: אֲלָא אָמַר רַב אָשֵׁי אִין נִרְאֶה בְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּמִשְׁבַּשׁ רַב אַשִׁי מִלְּתֵהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהָרֵי טוֹב לְהַגִּיהַּ הַבָּרַיְתָא אֲפִילּוּ לְחַסֵּר כְּמוֹ שֶׁאָנוּ מַגִּיהִין כַּמָּה בָּרַיְתוֹת מִלְּשַׁבֵּשׁ דִּבְרֵי ר' יוֹחָנָן אֶלָּא רַב אַשִׁי מַתְקִיף דְּמִשְׁפַּרְשִׁי דְּחוֹלְקִין רַבָּנַן וְאָסְרִי לִכְרֹךְ דְּא"כ מַאי אֲפִילּוּ אֶלָּא רַבָּנַן סָבְרִי דְּבָכָל עִנְיָן מְצָוָתָן בֵּין ע"י כְּרִיכָה בֵּין כָּל אֶחָד לְבַדּוֹ וּפְלִיגִי אַהִלֵּל דְּמַצְרִיךְ לִכְרֹךְ וְנָקְטִי רַבָּנַן אֲפִילּוּ מִשּׁוּם הִלֵּל וא"ת מְנָא לַן דְּסָבַר הִלֵּל דְּאֵין מְבַטְּלוֹת דִּילְמָא שָׁאנֵי הָכָא דְּגַלִּי קְרָא וְעוֹד הָא לְרַבָּנַן נָמֵי אֵין מְבַטְּלוֹת דְּהָא אִם כְּרָכָן נָמֵי יָצָא וי"ל מִדְּסָבַר דִּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לוֹ לִכְרֹךְ וּבְדִיעֲבַד נָפֵק כִּי לֹא כָּרִיךְ אִם כֵּן בָּעַלְמָא אֵין מְבַטְּלוֹת דְּאִי מְבַטְּלוֹת א"כ אַצְטְרִיךְ קְרָא הָכָא לְהַתִּיר כְּרִיכָה וְלוֹמַר דְּהָכָא לָא מְבַטְּלִי וְהִלְכָךְ לְרַבָּנַן דְּמוּקֵי קְרָא בְּדַיעֲבַד שְׁמִעִינַן דְּבָעַלְמָא מְבַטְּלוֹת וְשָׁאנֵי הָכָא דְּגַלִּי קְרָא: אֲלָא מְבָרֵךְ אַמַּצָּה וְאָכֵיל וּמְבָרֵךְ אַמָּרוֹר כו' אִם הָיָה כּוֹרֵךְ שְׁנֵיהֶם יַחַד תְּחִלָּה הָוֵה אָתֵי מָרוֹר דְּרַבָּנַן וּמְבַטֵּל לְמַצָּה וְאִם הָיָה אוֹכֵל מַצָּה בְּלֹא מָרוֹר תְּחִלָּה כְּשֶׁהָיָה כּוֹרְכָן אַחַר כָּךְ אָתֵי מַצָּה דְּרַשׁוּת וּמְבַטֵּל מָרוֹר דְּרַבָּנַן וּמֵיהוּ אִי הָוֵה קָאֵימָא לַן כְּהִלֵּל חַדָּא וַהֲדַר עָבְדִינַן הָכִי מַצָּה וּמָרוֹר בְּכְרֵיכָה כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת מִדְּרַבָּנַן מִצְוַת כְּרִיכָה כְּהִלֵּל הָוֵה דְּרַבָּנַן וּדְרַבָּנַן: כָּל שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה צָרִיךְ נְטִילָה פִּי' בַּקּוּנ' אע"ג דְּקו"ל (חֻלִּין דף קו.) הַנּוֹטֵל יָדָיו לְפֵרוֹת ה"ז מְגֻפֶּה הִרְהוּר כֵּיוָן דְּאִיכָּא מַשְׁקִין וקו"ל (פְּרָה פ"ח מִשְׁנָה ז) כָּל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה מְטַמֵּא מַשְׁקִין לִהְיוֹת תְּחִלָּה הָוֵה לְהוּ הָנֵךְ פֵּרוֹת כְּמוֹ בְּנֵהְמָא וְצָרִיךְ לִטֹּל כְּמוֹ בְּנֵהְמָא וְאֵין נִרְאֶה לְפָרֵשׁ כֵּן דְּאִם כֵּן כִּי פָּרִיךְ לְמָה לִי נְטִילַת יָדַיִם הָא לֹא נָגַע וּמַאי נָפְקָא מִנֵּהּ אֲפִילּוּ אִי לֹא נָגַע כֵּיוָן דְּסוֹף סוֹף מַשְׁקֶה הַמְטַבֵּל לֹא גָּרַע מֵאֹכֶל מַחֲמַת מַאֲכִיל דְּבָעֵי נְטִילַת יָדַיִם וְעוֹד וְכִי לֹא יָדַע הַמַּקְשֶׁה דְּאִיכָּא לְמִחַשׁ דִּלְמָא נָגַע כְּדְאָמַר רַב פָּפָּא וְנִרְאֶה דִּנְטִילָה לֹא מִשּׁוּם קְדֻשָּׁה וּנְקִיּוּת כְּמוֹ בְּנֵהְמָא אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִטְמָא הַמַּשְׁקִין לִהְיוֹת תְּחִלָּה וְיֵהָא אָסוּר לִשְׁתּוֹתָן וְלִפְסֹל אֶת גּוּפוֹ כְּדִתְנַן בפ"ב דְּחֻלִּין (דף לג.) הַשּׁוֹחֵט וְלוֹ יָצָא מֵהֶן דָּם כו' הָא יָצָא מֵהֶן דָּם אֵין נֶאֱכָלִין בְּיָדַיִם מִסְּאֻבּוֹת וְאָמַר נָמֵי בְּסֵדֶר הַסְּבָּה (בְּרָכוֹת דף מג.) הֲבִיאוּ לָהֶן יַיִן כָּל אֶחָד נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת פִּי' שֶׁלֹּא יִטְמָא הַיַּיִן וְיִפְסֹל גּוּפוֹ וְהָתָם סַגִּי בְּיָד אַחַת אֲבָל בְּמָרוֹר נוֹגֵעַ בַּב' יָדָיו וְקָאָמַר הֵסֵבּוּ מְבִיאִין לָהֶם מַיִם אע"פ שֶׁכָּל אֶחָד כְּבָר נָטַל יָדוֹ אַחַת חוֹזֵר וְנוֹטֵל ב' יָדָיו אע"ג דְּאָמְרִינַן (יָדַיִם פ"ב מ"א) נָטַל יָדוֹ אַחַת מִשְׁטִיפָה אַחַת טְהוֹרָה צָרִיךְ לִטֹּל שְׁתֵּיהֶן וּלְפִי שְׁנְּטִילָה רִאשׁוֹנָה לֹא הָיְתָה לְשֵׁם קְדֻשָּׁה לְכָךְ סָבַר הַמַּקְשֶׁה דְּבָהּ נְטִילָה לֵיכָּא לְמִגְזַר שֶׁמָּא יִגַּע וּלְפִי זֶה נִרְאֶה דְּאֵין לְבָרֵךְ עַל אוֹתָהּ נְטִילָה כֵּיוָן דְּלֵיכָּא הָכָא מִצְוָה לִשְׁמוֹעַ דִּבְרֵי ר"א בֶּן עֲזַרְיָה (חֻלִּין דף קו.) וכ"ש אֲנַן שֶׁאֵין אָנוּ נִזְהָרִין מִלְּטַמֵּאוֹת עַצְמָנוּ וּמִלְּאֲכָל אֲכָלִין טְמֵאִין וְאֵין אָנוּ צְרִיכִין לְאוֹתָהּ נְטִילָה וְהַמְּבָרֵךְ בָּהֶן זֶה מְבָרֵךְ בְּרָכָה לְבַטָּלָה וּבְכָל סְדָרִים כְּתִיב שֶׁצָּרִיךְ עַל הַנְּטִילָה לְבָרֵךְ וְאֵין נִרְאֶה כִּדְפָרֵשִׁית:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעה סע' ב:

ב מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' יב:

ג טוש"ע או"ח סי' תעה סע' א:

ד מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ו:

ה סמג עשין כז, טוש"ע או"ח סי' קנח סע' ד:

ו מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' א:

ז מיי' פו' מהל' ברכות הל' א:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעה סעי' א:
ב מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ו:
ג מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ח:
ד סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעה סעי' א:
ה מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ו:
ו מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ח:
ז טוש"ע או"ח סי' תעה סעי' ג:
ח מיי' פו' מהל' חמץ ומצה הל' ב:
ט סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעג סעי' ד:
י מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' א:
יא טוש"ע או"ח סי' תעג סעי' ו ז:
יב מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' ג:
יג טוש"ע או"ח סי' תעג סעי' ז:

קפא פֵּי' ר"ח תּוֹלַעַת כְּדַתָּנְיָא הַתּוֹלַעַת שֶׁבָּעֲקֵבֵי זֵיתִים וְשֶׁבָּעֲקֵבֵי גְּפָנִים וְהַקֻּפָּא שֶׁבְּיָרֵק וְהַיַּבְחוּשִׁין שֶׁבַּיַּיִן וְחֹמֶץ הָרֵי אֵלּוּ מַתְּרִים וא"ת תִּקְשֵׁי מִנָּזִּה לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר בְּסוֹף אֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין דף סז.) קְשׁוּת שֶׁהִתְלִיעַ בְּאֶבֶן אָסוּר מִשּׁוּם שֶׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ וּמֵיהוּ שְׁמוּאֵל סָבַר כְּאִידָךְ בָּרַיְתָא דְּמֵיְתֵי הָתָם וּמֵיהוּ ק"ק דמ"מ אַמַּאי לָא מֵיְתֵי הַךְ בָּרַיְתָא הָתָם וְעוֹד שְׁמוּאֵל הֵיכִי אָכִיל מָרוֹר בְּפֶסַח וְכִי תֵּימָא דִּבְדִיךְ לְהוּ שְׁלֹא יְהֵא שָׁם קֻפָּא וְשָׁמָּא בְּרוֹב יְרָקוֹת אֵין בָּהֶם קֻפָּא וּסְמִיךְ שְׁמוּאֵל אַרֻבָּא וּמִשּׁוּם סַכָּנָה דְּקֻפָּא חָיְשִׁינַן לְמִעוּטָא וְצָרִיךְ חֲסֹרֶת: **צָרִיךְ** שֶׁיִּטֹּל בְּטִבּוּל שֵׁנִי לְאוּ דַּוְקָא נָקֵט בְּטִבּוּל שֵׁנִי דְּהָא עֲבִיד לֵיהּ בְּתַר הַמּוֹצִיא דְּבָעֵי נְטִילַת יָדַיִם אֶלָּא אַגַּב טִבּוּל רִאשׁוֹן נָקֵט טִבּוּל שֵׁנִי וְהַנְּטִילָה נָמֵי גַּם לִצְרָךְ טִבּוּל בָּאָה: **אַסּוֹחֵי** מַסַּח דַּעְתֵּהּ וְנֶגַע תֵּמַהּ מַה צָּרִיךְ לְהַאי טַעְמָא תִּפּוֹק לֵהּ דִּנְטִילָה רִאשׁוֹנָה לֹא הָיְתָה לְשֵׁם קְדֻשָּׁה אֶלָּא שֶׁלֹּא יִטְמָא אֶת הַמַּשְׁקִין וי"ל דס"ד דְּכֵיוָן שֶׁנָּטַל יוֹעִיל אֲפִילּוּ לִנְהֲמָא דְּחֻלִּין לָא בָּעֵי כַּוָּנָה לְכָךְ צָרִיךְ לְהַאי טַעְמָא: **יָדַי** מַצָּה יָצָא יָדֵי מָרוֹר לֹא יָצָא וא"ת כֵּיוָן שֶׁאֵין בְּמָרוֹר זֶה מִצְוָה מִדְּרַבָּנָן לִבְטֵיל מָרוֹר לְהַאי מַצָּה דְּבַהֲדֵהּ וי"ל דְּלָא שַׁיְּךְ בְּטוּל אֶלָּא כְּשֶׁלּוֹעֲסָן יַחַד דְּאָז מְבַטֵּל טַעַם אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ אֲבָל כְּשֶׁהֵם שְׁלֵמִים אֲפִילּוּ יִהְיֶה יוֹתֵר מֻחְבָּרוֹ לֹא מְבַטֵּל לֵיהּ: **מַצָּה** לְפָנַי כָּל אֶחָד וְאֶחָד מָרוֹר כו' נִרְאֶה דְּטַעְמָא דְּדֵי שֶׁיִּטְעֹם תֵּכֶף לִבְרָכָה מִיָּד כֵּיוָן שֶׁזֹּאת הַבְּרָכָה הִיא לְשֵׁם חוֹבָה אֲבָל בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה דְּאֵין הַבְּרָכָה חוֹבָה אֵין צָרִיךְ לִטְעֹם תֵּכֶף לִבְרָכָה מִיָּד: **לָמָּה** עוֹקְרִין אֶת הַשֻּׁלְחָן דְּוֹקָא שֶׁלָּהֶן שְׁכָנוּסִים אֲבָל בַּעֲקִירָתוֹ נֶהֱגוּ לְסַלֵּק הַקְּעָרָה לְצַד אֶחָד דְּלֶהֱוֵי כַּעֲקִירַת שֻׁלְחָן וּמַה שֶּׁנּוֹהֲגִין לְסַלֵּק שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין בְּשָׁעַת הַגְּבָהָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּמִקְדִּישׁ קָדָשִׁים בַּחוּץ וְכֵן יֵסֵד ה"ר יוֹסֵף בְּסִדְרוֹ מוֹשֵׁךְ מֵהַקְּעָרָה שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין וּמַגְבִּיהַּ קְעָרָה וְלַיְמָא הָא לַחְמָא עָנְיָא כו' וְלֹא יִתְּכֵן דְּהָא דְּאָמַר בָּשָׂר אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ הַיְנוּ בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר פֶּסַח זֶה דְּאִז וַדַּאי נִרְאֶה כְּאוֹכֵל קָדָשִׁים: **כְּדֵי** שֶׁיַּכִּיר הַתִּינוֹק וְיִשְׁאַל כְּלוֹמַר וּמִתּוֹךְ כָּךְ יָבֹא לִשְׁאֹל בְּשְׁאָר דְּבָרִים אֲבָל בַּמֶּה שֶׁשָּׁאַל לְמָה אֲנוּ עוֹקְרִין הַשֻּׁלְחָן לֹא יִפָּטֵר מִמַּה נִּשְׁתַּנָּה וְהַהִיא דְּאַבָּיֵי לֹא פִּי' הגמ' אֶלָּא תְּחִלַּת שְׁאֵלָתוֹ:

א־**צָרִיךְ לְשַׁקּוֹעֵיהּ בַּחֲרוֹסֶת, מִשּׁוּם קֻפָּא. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לָא צָרִיךְ לְשַׁקּוֹעֵיהּ — נְטִילַת יָדַיִם לְמָה לִי? הָא לָא נָגַע! וְדִילְמָא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ: לָא צָרִיךְ לְשַׁקּוֹעֵיהּ, וְקֻפָּא מֵרֵיחָא מֵיְיתֵי. אֶלָּא לְמָה לִי נְטִילַת יָדַיִם — דְּילְמָא מְשַׁקְּעוּ לֵיהּ. ב־וְאָמַר רַב פָּפָּא: לָא נִישַׁהֵי אִינִישׁ מָרוֹר בַּחֲרוֹסֶת, דְּילְמָא אַגַּב חַלְיֵיהּ דְּתַבְלִין מְבַטֵּיל לֵיהּ לְמָרוֹרֵיהּ, וּבָעֵינַן טַעַם מָרוֹר, וְלֵיכָּא. אַדְּבֵרֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַבָּנָא עוּקְבָא, וּדְרַשׁ: נָטַל יָדָיו בְּטִבּוּל רִאשׁוֹן — נוֹטֵל יָדָיו בְּטִבּוּל שֵׁנִי. אַמְרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא: הָא בְּעָלְמָא אִיתְּמַר. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ הָכָא אִיתְּמַר, לְמָה לִי נְטִילַת יָדַיִם תְּרֵי זִימְנֵי? הָא מְשָׁא לֵיהּ יְדֵיהּ חָדָא זִימְנָא! אָמַר לְהוּ רַב פָּפָּא: אַדְּרַבָּה, הָכָא אִיתְּמַר. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ בָּעָלְמָא אִיתְּמַר, לְמָה לִי תְּרֵי טִיבּוּלֵי? אֶלָּא מַאי, הָכָא אִיתְּמַר? נְטִילַת יָדַיִם תְּרֵי זִימְנֵי לְמָה לִי? הָא מְשָׁא לֵיהּ יְדֵיהּ חָדָא זִימְנָא! אָמְרִי: כֵּיוָן דְּבָעֵי לְמֵימַר אַגָּדְתָּא וְהַלֵּילָא, דְּילְמָא אַסּוֹחֵי אַסְּחֵיהּ לְדַעְתֵּיהּ וּנְגַע. ג־אָמַר רָבָא: בָּלַע מַצָּה — יָצָא, בָּלַע מָרוֹר — לֹא יָצָא. בָּלַע מַצָּה וּמָרוֹר, יְדֵי מַצָּה — יָצָא, יְדֵי מָרוֹר — לֹא יָצָא. כְּרָכָן בְּסִיב וּבְלָעָן — אַף יְדֵי מַצָּה נָמֵי לֹא יָצָא. אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַשִׁי: מַצָּה לְפָנַי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, מָרוֹר לְפָנַי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וַחֲרוֹסֶת לְפָנַי כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְאֵין עוֹקְרִין אֶת הַשֻּׁלְחָן אֶלָּא לְפָנֵי מִי שֶׁאוֹמֵר הַגָּדָה. ד־רַב הוּנָא אוֹמֵר: כּוּלְּהוּ נָמֵי לְפָנֵי מִי שֶׁאוֹמֵר הַגָּדָה. וְהִלְכְתָא כְּרַב הוּנָא. ה־לָמָּה עוֹקְרִין אֶת הַשּׁוּלְחָן? אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: כְּדֵי שֶׁיַּכִּירוּ תִּינוֹקוֹת וְיִשְׁאָלוּ. אַבָּיֵי הָוָה יָתֵיב קַמֵּיהּ מִקַּמֵּיהּ, אָמַר דְּרַבָּה, חֲזָא דְּקָא מַדְלִי תַּכָּא מִקַּמֵּיהּ, אָמַר לְהוּ: עָדַיִין לָא קָא אָכְלִינַן, אִתּוּ קָא מְעַקְּרֵי תַּכָּא מִיקַּמַּן?! אָמַר לֵיהּ רַבָּה: פִּטַּרְתַּן מִלּוֹמַר "מָה נִּשְׁתַּנָּה". "אָמַר שְׁמוּאֵל: "לֶחֶם עוֹנִי" כְּתִיב — לֶחֶם שֶׁעוֹנִין עָלָיו דְּבָרִים. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: "לֶחֶם עוֹנִי" — לֶחֶם שֶׁעוֹנִין עָלָיו דְּבָרִים הַרְבֵּה. דָּבָר אַחֵר: "לֶחֶם עוֹנִי" — "עֹנִי" כְּתִיב, מָה עָנִי שֶׁדַּרְכּוֹ בִּפְרוּסָה,

אַף

תורה אור השלם

לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ [דברים טז, ג]

תורה אור השלם

מִי זֹאת עֹלָה מִן־הַמִּדְבָּר מִתְרַפֶּקֶת עַל־דּוֹדָהּ תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ שָּׁמָּה חִבְּלַתְךָ אִמֶּךָ שָּׁמָּה חִבְּלָה יְלָדַתְךָ [שיר השירים ח, ה]

וְנָתַתָּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ [שמות א, יד]

וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב [דברים כו, ה]

וְאָמַרְתָּ לִבְנֹךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם וַיּוֹצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה [דברים ו, כא]

אַף כָּאן בִּפְרוּסָה לְבָרֵךְ עַל אֲכִילַת מַצָּה וּשְׁתֵּי שְׁלֵמוֹת מַיְתֵי מְשׁוּם בִּרְכַת הַמּוֹצִיא דְּלָא גָּרַע מִשְּׁאָר יָמִים טוֹבִים שֶׁצָּרִיךְ לְבָצֵעַ עַל שְׁתֵּי כִּכָּרוֹת שְׁלֵמוֹת וּבוֹצֵעַ מֵאַחַת וְאִשְׁתְּוֹ אוֹפָה וְנוֹתְנוֹ מִיָּד לְתַנּוּר כְּשֶׁנִּגְמַר הֶסְקוֹ שַׁיֵּרָא שֶׁמָּא יִצְטַנֵּן הַתַּנּוּר קֹדֶם שֶׁיִּזְדַּמֵּן עוֹסְקִין שְׁנֵיהֶם בְּהָסֵק הַתַּנּוּר וְוֹ בְּעִסָּה אַף כָּאן הוּא מַסִּיק וְאִשְׁתְּוֹ אוֹפָה כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּחְמִיץ: מְשׁוּם קַפָּא שָׂרַף הַחֲזָרַת קָשֶׁה וְיֵשׁ בּוֹ אֲרָס: קַפָּא דְּחַסָּא חֲמָא מִי שֶׁאָכַל חֲזֶרֶת וְחִלְּה בְּשִׁבְיל הֶקֵּפָא יֹאכַל צְנוֹן וְיֵרָפֵא: קַפָּא דַּחֲמָא כָּרְתִי מִי שֶׁאָכַל צְנוֹן וְקָשֶׁה לוֹ יֹאכַל כָּרְתִי כְּרֵישִׁים: חַמִּימֵי יִשְׁתֶּה מַיִם חַמִּין: קפא דְּכוּלְהוּ חַמִּימֵי אֲרָס שֶׁל כָּל יְרָקוֹת חַמִּין רְפוּאָה לָהֶן: זֶכֶר לַתַּפּוּחַ שֶׁהָיוּ יוֹלְדוֹת בְּנֵיהֶן שָׁם בְּלֹא עֻצָּב שֶׁלֹּא יַכִּירוּ בָּהֶן מְצָרִיִּם דִּכְתִיב תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ (שיר השירים ח':ה'): לְסַמּוֹכֶיהָ לְהַטִּיל וְלִכְתֹּשׁ בּוֹ הָרִבָּה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה עֵב וְצָרִיךְ לְקַהוּיֵהּ לְהַטִּיל בּוֹ תַּפּוּחִים וְיַיִן וּמְלֵאתָ דְּאִית בּוֹ קִיהָא: צָרִיךְ לְקַהוּיֵהּ זֶכֶר לַתַּפּוּחַ וְצָרִיךְ לְסַמּוֹכֵהּ זֶכֶר לַטִּיט: תַּבְלִין יְרָקוֹת שֶׁמְּטִילִין בְּחַרֹסֶת זֶכֶר לַתֶּבֶן וְחַרֹסֶת שֶׁכּוֹתְשִׁים בּוֹ הַדֶּק זֶכֶר לְטִיט: תַּגָּרֵי חָרֵךְ חֲנָוָנִים הַיּוֹשְׁבִים אֵצֶל חֲנוּיוֹתֵיהֶם וּמוֹכְרִין כְּמוֹ מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים (שָׁם ב): מַתְנִי' וְכָאן הַבֵּן שׁוֹאֵל אֶת אָבִיו כָּאן בְּמִזִּיגַת כּוֹס שֶׁנִּי הַבֵּן שׁוֹאֵל אֶת אָבִיו מַה נִּשְׁתַּנָּה עַכְשָׁו שֶׁמְּזוֹגִין כּוֹס שֵׁנִי קֹדֶם אֲכִילָה: אַף כָּאן בִּפְרוּסָה לְבָרֵךְ עַל אֲכִילַת מַצָּה וּשְׁתֵּי שְׁלֵמוֹת מַיְתֵי מְשׁוּם הַמּוֹצִיא דְּלָא גָּרַע מִשְּׁאָר יָמִים טוֹבִים שֶׁצָּרִיךְ לְבָצֵעַ עַל שְׁתֵּי כִּכָּרוֹת וּבוֹצֵעַ מֵאַחַת מֵהַשְּׁלֵמוֹת: דְּרְכּוֹ שֶׁל עָנִי הוּא מַסִּיק וְאִשְׁתְּוֹ אוֹפָה כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּחְמִיץ: מְשׁוּם קַפָּא שָׂרַף הַחֲזָרַת קָשֶׁה וְיֵשׁ בּוֹ אֲרָס: קַפָּא דְּחַסָּא חֲמָא מִי שֶׁאָכַל חֲזֶרֶת וְחִלְּה בְּשִׁבְיל הֶקֵּפָא יֹאכַל צְנוֹן וְיֵרָפֵא: קַפָּא דַּחֲמָא כָּרְתִי מִי שֶׁאָכַל צְנוֹן וְקָשֶׁה לוֹ יֹאכַל כָּרְתִי כְּרֵישִׁים: חַמִּימֵי יִשְׁתֶּה מַיִם חַמִּין: קפא דְּכוּלְהוּ חַמִּימֵי אֲרָס שֶׁל כָּל יְרָקוֹת חַמִּין רְפוּאָה לָהֶם: לְסַמּוֹכֶיהָ לְכְתֹּשׁ בּוֹ יְרָקוֹת הַרְבֵּה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה עָבֶה: וְצָרִיךְ לְקַהוּיֵהּ לְהַטִּיל בּוֹ תַּפּוּחִין דְּאִית בֵּהּ קִיהָא זֶכֶר לַתַּפּוּחַ וּצְרִיךְ לְסַמּוֹכֵהּ זֶכֶר לְטִיט: זֶכֶר לַתַּפּוּחַ בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה (דף יא:) שֶׁהָיוּ יוֹלְדוֹת שָׁם בְּנֵיהֶם בְּלֹא עֻצָּב שֶׁלֹּא יַכִּירוּ בָּהֶן מִצְרִיִּם דִּכְתִיב תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ (שִׁיר ח): תַּגָּרֵי חָרֵךְ כְּמוֹ מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים (שָׁם ב) חֲנָוָנִים הַיּוֹשְׁבִים אֵצֶל חֲנוּיוֹתֵיהֶן וּמוֹכְרִין: תַּבְלִין בְּשָׂמִים שְׁמְּטִילִין בַּחַרֹסֶת זֶכֶר לַתֶּבֶן (וְחַרֹס) שֶׁכּוֹתְשִׁין בּוֹ הַדֶּק זֶכֶר לְטִיט: מַתְנִי' וְכָאן הַבֵּן שׁוֹאֵל אֶת אָבִיו כָּאן בְּמִזִּיגַת כּוֹס שֵׁנִי הַבֵּן שׁוֹאֵל כְּמוֹ כֵן בָּנוֹת צְלָפְחָד (בְּמִדְבַּר כ"ז:ז') כְּלוֹמַר דִּין הוּא שֶׁיִּהְא שׁוֹאֵל בְּמִזִּיגַת כּוֹס שֵׁנִי מַה נִּשְׁתַּנָּה: הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ צָלִי בְּזֵמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם הָיָה שׁוֹאֵל כֵּן: מְטַבִּילִין פַּעַם אַחַת טְבוּל יָרָקוֹת בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה וּבַגְּמָרָא פָּרֵיךְ לֵהּ: שְׁתֵּי פְּעָמִים טְבוּל רִאשׁוֹן דְּשְׁאָר יְרָקוֹת וְטְבוּל שֵׁנִי דְּמָרוֹר: וּלְפִי דַּעְתּוֹ שֶׁל בֵּן אָבִיו מְלַמְּדוֹ אִם מֵבִין הַרְבֵּה יְפָרֵשׁ הַכֹּל: מַתְחִיל בְּגָנוּת מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: גְּמ' אַטּוּ כָּל יוֹמֵי לָא סָגְיָא דְּלָא מְטַבְּלִינַן דְּקָתָנֵי שֶׁכָּל הַלֵּילוֹת (אֵין) אָנוּ מַטְבִּילִין פַּעַם אֶחָת אֲבָל אַשְּׁכָּל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת לֵיכָּא לְמִפְרַךְ הָכִי דְּהָתָם ה"ק בְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מְחַזְּרִין אַחַר מָרוֹר: חִיּוּבָא לְדַרְדַּקֵּי בְּתִמְיהָּ הָא מְשׁוּם הֶכֵּירָא דְּתִינוֹקוֹת כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאֲלוּ קָעֲבְדִינַן: אֶלָּא אָמַר רַב סָפְרָא כו' מֵהָכָא שְׁמַעְנַן דְּהָכִי אִית לָן לְמֵימַר שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין [אֲפִלּוּ] פַּעַם אַחַת וְהָאוֹמֵר אֵין אָנוּ חַיָּבִין לְטַבֵּל שִׁבּוּשׁ הוּא בְּיָדוֹ: פָּתַח וְאָמַר לְאַחַר שֶׁאֵילַת הַבֵּן הַתְחֵיל לוֹמַר עֲבָדִים הָיִינוּ וְגוֹמֵר הַגָּדָה בְּשֶׁבַח וְהוֹדָאָה כְּלוֹמַר כֵּן עָשָׂה לָנוּ הקב"ה שֶׁהָיִינוּ עֲבָדִים וְהוֹצִיאָנוּ מִשָּׁם:

אאַף כָּאן בִּפְרוּסָה. דָּבָר אַחֵר: מָה דַּרְכּוֹ שֶׁל עָנִי הוּא מַסִּיק וְאִשְׁתּוֹ אוֹפָה, אַף כָּאן נָמֵי — הוּא מַסִּיק וְאִשְׁתּוֹ אוֹפָה. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲרוֹסֶת מְצָוָה. וְאִי לָא מְצָוָה, מִשּׁוּם מַאי מַיְיתֵי לַהּ? אָמַר רַבִּי אַמֵּי: מִשּׁוּם קָפָא. אָמַר רַב אַסִי: קָפָא דְּחַסָּא — חֲמָא. קָפָא דְּחֲמָא — כָּרְתֵי. [קָפָא דְּכָרְתֵי — חַמִּימֵי.] קָפָא דְּכוּלְּהוּ — חַמִּימֵי. אַדְּהָכִי וְהָכִי, נִימָא הָכִי: ״קָפָא קָפָא, דְּכִירְנָא לָךְ וּלְשַׁב בְּנָתָיךְ וּלְתַמְנֵי כַּלָּתָךְ״. גרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר מְצָוָה וְכוּ'. מַאי מְצָוָה? רַבִּי לֵוִי אוֹמֵר: זֵכֶר לַתַּפּוּחַ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר: זֵכֶר לַטִּיט. אָמַר אַבָּיֵי: הִלְכָךְ צָרִיךְ לְקַהוּיֵהּ וּצְרִיךְ לְסַמּוֹכֵיהּ. לְקַהוּיֵהּ — זֵכֶר לַתַּפּוּחַ, וּצְרִיךְ לְסַמּוֹכֵיהּ — זֵכֶר לַטִּיט. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: תַּבְלִין זֵכֶר לַתֶּבֶן, חַרוֹסֶת זֵכֶר לַטִּיט. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק, כָּךְ הָיוּ אוֹמְרִים תַּגָּרֵי חָרָךְ שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם: בּוֹאוּ וּטְלוּ לָכֶם תַּבְלִין לְמִצְוָה. חמַתְנִי׳ מְזָגוּ לוֹ כּוֹס שֵׁנִי וְכָאן הַבֵּן שׁוֹאֵל אָבִיו. וְאִם אֵין דַּעַת בַּבֵּן אָבִיו מְלַמְּדוֹ. מָה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה, הַלַּיְלָה הַזֶּה — כּוּלּוֹ מַצָּה. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת, הַלַּיְלָה הַזֶּה — מָרוֹר. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בָּשָׂר צָלִי שָׁלוּק וּמְבוּשָׁל, הַלַּיְלָה הַזֶּה — כּוּלּוֹ צָלִי. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ מַטְבִּילִין פַּעַם אֶחָת, הַלַּיְלָה הַזֶּה — שְׁתֵּי פְּעָמִים. וּלְפִי דַּעְתּוֹ שֶׁל בֵּן אָבִיו מְלַמְּדוֹ. מַתְחִיל בְּגָנוּת וּמְסַיֵּים בְּשֶׁבַח. וְדוֹרֵשׁ מֵ״אֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי״, עַד שֶׁיְּגַמּוֹר כָּל הַפָּרָשָׁה כּוּלָּהּ. דגְּמָ׳ תָּנוּ רַבָּנָן: חָכָם בֵּנוֹ — שׁוֹאֲלוֹ. וְאִם אֵינוֹ חָכָם — אִשְׁתּוֹ שׁוֹאַלְתּוֹ, וְאִם לָאו — הוּא שׁוֹאֵל לְעַצְמוֹ, וַאֲפִילּוּ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁיּוֹדְעִין בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח — שׁוֹאֲלִין זֶה לָזֶה. מָה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ מַטְבִּילִין פַּעַם אֶחָת, הַלַּיְלָה הַזֶּה — שְׁתֵּי פְּעָמִים. וּלְפִי דַּעְתּוֹ שֶׁל בֵּן אָבִיו מְלַמְּדוֹ. מַתְחִיל בְּגָנוּת וּמְסַיֵּים בְּשֶׁבַח. וְדוֹרֵשׁ מֵ״אֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי״, עַד שֶׁיְּגַמּוֹר כָּל הַפָּרָשָׁה כּוּלָּהּ. ה״גְּמָ׳ תָּנוּ רַבָּנָן: חָכָם בֵּנוֹ — שׁוֹאֲלוֹ. וְאִם אֵינוֹ חָכָם — אִשְׁתּוֹ שׁוֹאַלְתּוֹ, וְאִם לָאו — הוּא שׁוֹאֵל לְעַצְמוֹ, וַאֲפִילּוּ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁיּוֹדְעִין בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח — שׁוֹאֲלִין זֶה לָזֶה. מָה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ מַטְבִּילִין פַּעַם אֶחָת, הַלַּיְלָה הַזֶּה — שְׁתֵּי פְּעָמִים. מַתְקִיף לַהּ רַב סָפְרָא: חִיּוּבָא לְדַרְדַּקֵּי?! אֶלָּא אָמַר רַב סָפְרָא, הָכִי קָתָנֵי: אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין אֲפִילּוּ פַּעַם אֶחָת, הַלַּיְלָה הַזֶּה — שְׁתֵּי פְּעָמִים. מַתְחִיל בְּגָנוּת וּמְסַיֵּים בְּשֶׁבַח. מַאי בְּגָנוּת? רַב אָמַר: ״מִתְּחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ״. [וּשְׁמוּאֵל] אָמַר: ״עֲבָדִים הָיִינוּ״. טאָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְדָרוֹ עַבְדֵּיהּ: עַבְדָּא דְּמַפֵּיק לֵיהּ מָרֵיהּ לְחֵירוּת, וְיָהֵיב לֵיהּ כַּסְפָּא וְדַהֲבָא, מַאי בָּעֵי לְמֵימַר לֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: בָּעֵי לְאוֹדוֹיֵי וּלְשַׁבּוֹחֵי, אָמַר ״עֲבָדִים הָיִינוּ״. יַ״מַתְנִי׳ רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר: כֹּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה מָה דַּרְכּוֹ שֶׁל עָנִי בִּפְרוּסָה נִרְאֶה דְּגַם הַמּוֹצִיא צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַפְּרוּסָה וְכֵן מַשְׁמַע בְּפ' כֵּיצַד מְבָרְכִין (בְּרָכוֹת דַּף לט:) דְּקָאָמַר הַכֹּל מוֹדִים לְעִנְיַן פֶּסַח שֶׁמְּמַנִּיחַ פְּרוּסָה בְּתוֹךְ הַשְּׁלֵמוֹת וּבוֹצֵעַ פִּי' אֶפִלּוּ לְמ"ד מְבָרֵךְ עַל הַשְּׁלֵמָה וּפוֹטֵר אֶת הַפְּתִיתִין מִזֹּדֶה לְעִנְיַן פֶּסַח דְּאֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל הַשְּׁלֵמָה אֶלָּא עַל הַפְּרוּסָה מִשּׁוּם מָה דַּרְכּוֹ שֶׁל עָנִי כו' וּמְנִיחָהּ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֵמָה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה שֶׁבָּצַע עַל הַשְּׁלֵמָה וּמַשְׁמַע דִּלְעִנְיַן הַמּוֹצִיא קְמַיְּרֵי וְקָאָמַר בָּתַר הָכֵי א"ר חִיָּא בַּר אַבָּא בְּשֵׁבָּת חַיָּב לִבְצֹעַ עַל שְׁנֵי כִּכָּרוֹת שֶׁנֶּאֱמַר לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה וְעִקַּר מִלְּתֵהּ דְּר' חִיָּא בַּר אַבָּא בְּפֶרֶק כָּל כִּתְבֵי (שַׁבָּת ד' קיז:) אֶלָּא לְהָכִי מַיְתֵי הָתָם אֶחָד פֶּסַח לוֹמַר שֶׁצָּרִיךְ שָׁם מַצָּה שְׁלִישִׁית מִשּׁוּם לֶחֶם מִשְׁנֶה וְחַיָּב לִבְצֹעַ עַל שְׁתֵּי כִּכָּרוֹת בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בי"ט דְּאִי לְאו הָכֵי לְמָה הֵבִיא שָׁם מִלְּתֵהּ דְּר' חִיָּא וְכֵן פָּסַק רַב אַלְפָס דְּצָרִיךְ לִבְצֹעַ עַל שְׁתֵּי כִּכָּרוֹת בְּיוֹם טוֹב וְהַטַּעַם לְפִי שֶׁהָיָה לֶחֶם מִשְׁנֶה יוֹרֵד בְּעֶרְבֵי יָמִים טוֹבִים וְקָשֶׁה שֶׁאָנוּ מִתְפַּלְּלִים בְּאֹתָהּ קְדֻשָּׁתְ וּבֵרַכְתּוֹ מִכָּל הַיָּמִים וְקִדְּשָׁתּוֹ מִכָּל הַזְּמַנִּים וְאָמַר (בְּמִכִילְתָא פֶּרֶשׁ' בְּשַׁלַּח) בַּמָּן בָּרְכוּ בַּמָּן קִדְּשׁוּ מַשְׁמַע בי"ט הָיָה מָן יוֹרֵד וְכֵן הָיָה נוֹהֵג ה"ר מְנַחֵם מִיּוֹנִי וה"ר יוֹם טוֹב שֶׁהָיוּ מְבָרְכִין הַכֹּל עַל הַפְּרוּסָה אַף ר"י הָיָה מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא עַל הַשְּׁלֵמָה וְהַדַּר עַל אֲכִילַת מַצָּה עַל הַפְּרוּסָה וּבוֹצֵעַ מִשְּׁתֵּיהֶן יַחַד וְכֵן עִמָּא דְּבַר וּלְכָךְ עוֹשִׂין עַל הַשְּׁלִישִׁית כְּרִיכָה כְּדֵי לִקְנֵים מִצְוָה בִּשְׁלֹשָׁתָן: צָרִיךְ לְסַמּוֹכֵיהּ וְצָרִיךְ לְקַהוּיֵהּ וּבַיְרוּשַׁלְמִי אָמַר אֵית דְּעָבְדֵי זֵכֶר לְדָם וּמְשׁוּם הָכִי קָרֵי לֵהּ טְבוּלָּה בְּמַשְׁקֶה וְכֵן עִמָּא דְּבַר לְסַמּוֹכֵי וּבִשְׁעַת אֲכִילָה מְקַלְּשִׁין אוֹתוֹ בְּיַיִן וְחוֹמֶץ וּבְתִשּׁוּבַת הַגְּאוֹנִים מְפָרֵשׁ לַעֲשׂוֹת חֲרֹסֶת בְּפֵרוֹת שֶׁנִּדְמֶה לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּשִׁיר הַשִּׁירִים תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ כְּפֶלַח הָרִמּוֹן הַתְּאֵנָה חֲנָטָה אִמַּרְתִּי אֶעֱלֶה בְּתָמָר אֶגְוֹז אֶל גִּנַּת אֱגוֹז וּשְׁקֵדִים עַל שֵׁם שֶׁשָּׁקַד הַקב"ה עַל הַקֵּץ: תַּגָּרֵי חָרֵךְ שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם מַשְׁמַע דַּהֲלָכָה כְּר' אֶלְעָזָר בְּר' צָדוֹק וְגַם בַּסְּפָרִים כָּתַב ר' יוֹסֵי וְנִמּוּקוֹ עִמּוֹ וְכֵן עָשָׂה ה"ר יוֹסֵף בְּסִדְרוֹ חֲרֹסֶת זֵכֶר לַטִּיט: הַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר הָא דְּלָא אָמַר כֻּלּוֹ מָרוֹר מִשּׁוּם דְּאָכְלִינַן שְׁאָר יְרָקוֹת בְּטִבּוּל רִאשׁוֹן: כֻּלּוֹ צָלִי רַב חִסְדָּא מוּקֵי לַהּ בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף ע.) כְּבָן תֵּימָא דְּאָמַר חֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת אֶלָּא צָלִי וּאע"ג דְּקָאָמַר הָתָם וְאָמַר רַב חִסְדָּא וּבְפִרְקִין לֵיתֵהּ דְּרַךְ הַגְּמָרָא כֵּן:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תס סעי' ב:

ב מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ו:

ג סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעג סעי' ה:

ד מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' יא:

ה סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעג סעי' ז:

ו מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' יא:

ז מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ב:

ח סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעג סעי' ז:

ט מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' יא:

י מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ב:

יא טוש"ע או"ח סי' תעג סעי' ז:

יב מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' ה:

יג מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ד:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פח׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ה:
ב מיי׳ פח׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ה:
ג סמג עשין מא, טוש״ע או״ח סי׳ תעג סעי׳ ז:
ד מיי׳ פח׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ ה:

וְאָמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא פִּי׳ בְּאֶמְירָה שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר פֶּסַח זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִין וְאִתַּקֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר לְפֶסַח וצ״ל נָמֵי מַצָּה זוֹ מָרוֹר זֶה: לִפְיכָךְ אֲנַחְנוּ כּוֹ' י״א שֶׁבַע הוֹדָאוֹת וְלֹא יוֹתֵר כְּנֶגֶד ז' רְקִיעִים: ה״ג וְנֶאֱמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה וְכֵן נוֹדֶה לְךָ שִׁיר חָדָשׁ עַל גְּאֻלָּתֵנוּ דְּהָכִי תַּנְיָא בְּמַכִּילְתָּא כָּל הַשִּׁירוֹת לְשׁוֹן נְקֵבָה חוּץ מִשִּׁירָה דִּלְעָתִיד דִּלְשׁוֹן זָכָר כְּלוֹמַר שֶׁהַנְּקֵבָה יֵשׁ לָהּ צַעַר לַדָּה אַף כָּל הַנְּסִים יֵשׁ אַחֲרֵיהֶם צַעַר חוּץ מִלְּעָתִיד שֶׁאֵין אַחֲרֵיהֶ צַעַר וְכֵן יְסֹד הַפִּיט בְּזוּלַת אִי פְּתְרוֹס שִׁירוֹת אֵלֶּה לְשׁוֹן נְקֵבָה מְיַסְּדִים כִּי תְּשׁוּעָתָם כַּיּוֹלֶדֶת וְגוֹ' תִּקְוַת שִׁיר אֲחֵרוֹן כְּזִכָרִים לֹא יוֹלְדִים שִׁירוּ לַה' שִׁיר חָדָשׁ כּוֹ' וְגַרְסִינַן שָׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים שֶׁחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר נֶאֱכֶלֶת קֹדֶם לְפֶסַח לְפִי שֶׁהַפֶּסַח נֶאֱכָל עַל הַשֹּׂבַע: וְחוֹתָם בִּגְאוּלָה ת"ק לֹא פִּי׳ כֵּיצַד וּפְלִיגִי בְּמִלְּתֵהּ ר"ט וְר"ע ר' טַרְפוֹן אֵינוֹ חוֹתֵם בְּבָרוּךְ שֶׁלֹּא הָיָה מַאֲרִיךְ בְּדִבְרֵי בַּקָּשָׁה וְלֹא הָיָה אוֹמֵר אֶלָּא הוֹדָאָה וְר"ע סָבַר דְּחוֹתֵם בְּהּ בְּבָרוּךְ בְּדִבְרֵי בַּקָּשָׁה וְאוֹמֵר כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ יַגִּיעֵנוּ כּוֹ' וּקְי"ל (עירובין דף מו:) הֲלָכָה כְּר' עֲקִיבָא מֵחֲבֵרוֹ בְּסוֹנְהֶדְרִין (דף כא.) גַּבֵּי לֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים וּבְרִישׁ חֲזָקוֹת הַבָּתִּים (ב"ב דף כח.) דִּפְלִיגִי תַּנָּאֵי בְּמִלְּתֵהּ דְּתַנָּא קַמָּא:

גמ' צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר מַצָּה זוֹ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִין: בָּשָׂר אֵין מַגְבִּיהַּ כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ (בְּמִצְרַיִם) אוֹכְלִים לֹא יַגְבִּיהַּ הַבָּשָׂר שֶׁהוּא זֶכֶר לְפֶסַח: ה"ג בָּשָׂר — אֵין צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ. וּמָרוֹר — צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ. בָּשָׂר — אֵין צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁנִּרְאֶה כְּמַקְדִּישׁ כּוֹ': אֵין צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ דְּהָא לָא מְצֵי לְמֵימַר פֶּסַח זֶה וְאֶחָד זֶה: רַב יוֹסֵף וְרַב שֵׁשֶׁת מְאוֹרֵי עֵינַיִם הָיוּ: הָא הוּא דְּאָמַר בְּסוֹפָא דְּהַאי פִּרְקָא (דף קכ.) אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה דִּבְּרָה תּוֹרָה לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם. מָתְנִי' שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָלְלוּ. [שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ] [שֶׁפֵּרֵשׁ] טָעְמָן: הָלְלוּהוּ תַּבָּה אַחַת הִיא כְּמוֹ הִלּוּל קָנוֹן תַּחְתֶּיהָ הַגְּזֵרָה וְהַבְנָיָה (יְחֶזְקֵאל מ"א:י"ג) וּכְמוֹ כֵּן כְּסִיָּה: בְּהוֹדָאָה הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב: מַתְנִי' וְחוֹתֵם בִּגְאוּלָּה מְסַיֵּם אֶת הַגְּאֻלָּה בִּבְרָכַת גְּאֻלָּה וְהִשְׁתָּא לֹא מְפָרֵשׁ הֵיאַךְ מְבָרְכִין אוֹתָהּ וּלְקַמָּן פְּלִיגִי בָּהּ רַבִּי טַרְפוֹן וְרַבִּי עֲקִיבָא בְּהַהִיא בְּרָכָה דְּלִרְבִּי טַרְפוֹן פּוֹתֵחַ בְּבָרוּךְ וְאֵינוֹ חוֹתֵם בְּבָרוּךְ מִדֵּי דְּהַוָה אַבְּרָכַת פֵּרוֹת וּבִרְכַת הַמְּצוֹת דְּכָלְהּ הוֹדָאָה הִיא וְלִר' עֲקִיבָא חוֹתֵם בָּהּ נָמֵי בְּבָרוּךְ לְפִי שֶׁמּוֹסִיף בָּהּ דִּבְרֵי רְצוּי וּבַקָּשָׁה: כֵּן יַגִּיעֵנוּ וְגוֹ' וְהֵינוּ דְּעָבְדִינַן כר"ע מֵחֲבֵרוֹ ות"ק דְּקָאָמַר וְחוֹתֵם בִּגְאוּלָּה אֵינוֹ תַּנָּא שְׁלִישִׁי דְּא"כ אַמַּאי עָבְדִינַן כר"ע הוֹאִיל וְרַבָּנַן פְּלִיגִי עָלֵיהּ הָא אֵין הָלָכָה כְּר"ע מֵחֲבֵרוֹ וְהָא דְּקָאָמַר ת"ק וְחוֹתֵם בִּגְאֻלָּה ד"ה הֵיא וְלֹא בָּא לְמַעֵט מִלְּתֵיהּוּ דר"ט ור"ע אֶלָּא לְאַשְׁמְעִינַן שֶׁמְּסַיְּמִין בִּבְרָכַת גְּאֻלָּה דְּלֹא תֵּימָא אֵין מְבָרְכִין כְּלָל בְּסִיּוּם הַגְּדָה כִּי אִם בִּרְכַת הַיַּיִן לָבַד עַל הַכּוֹס הַשֵּׁנִי וּרְאָיָה לַדָּבָר בְּמַסֶּכֶת כְּתֻבּוֹת דַּף נז.) דְּאִיכָּא נָמֵי פְּלָגַתֵּיהוּ דְּר' טַרְפוֹן ור"ע כה"ג דִּפְלִיגִי בְּסֵתֶם מִשְׁנָה דְּתָנַן הַגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִשְׁאוּ אוֹכֶלֶת מְשָׁלוֹ וְאוֹכֶלֶת בְּתָרוּמָה ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר נוֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה ר"ע אוֹמֵר מֻחֱצָה חֻלִּין וּמֻחֱצָה תְּרוּמָה וְכִי הֵיכִי דִּפְלִיגִי הָתָם ר"ט ור"ע בְּפֵרוּשָׁא דְּאוֹכֶלֶת בְּתָרוּמָה וְלָאו תְּלָתָא תַּנָּאֵי הֲווּ הָכִי נָמֵי פְּלִיגִי תַּרְוַיְהוּ הָכָא בְּפֵרוּשָׁא וְחוֹתֵם בְּגְאֻלָּה וְלָאו תְּלָתָא תַּנָּאֵי הֲווּ שֶׁהַתַּנָּא סָתַם דְּבָרָיו בֵּין הָכָא בֵּין בִּכְתֻבּוֹת וְהַדַּר מְפָרֵשׁ לָהּ בִּפְלוּגְתָּא דר"ט ור"ע וְחוֹתֵם דְּתַנָּא קַמָּא סִיּוּם בָּעַלְמָא וְאֵינוֹ חוֹתֵם דר"ט חֲתִימַת סוֹף בְּרָכָה הִיא: אַחַת כְּלוֹמַר תֵּבָה אַחַת הִיא וְאֵין הַתֵּבָה נֶחֱלֶקֶת לִשְׁנַיִם: גמ' צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר פְּסוּק זֶה וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם שֶׁצָּרִיךְ לְהַרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ יָצָא מִשָּׁם שֶׁאַף אוֹתָנוּ גָּאַל הקב"ה צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ כְּשֶׁאוֹמֵר מַצָּה זוֹ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִין מָרוֹר זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִין כְּדֵי לְהַרְאוֹתָן לַמְסֻבִּים וְתַחֲבֵב מִצְוָה בְּעֵינֵיהֶן וְכֵן בְּתִשְׁובַת הַגְּאוֹנִים דְּהָא דְּאָמַר צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ הֵינוּ בְּמַצ' זוֹ דְּאַגְדְּתִ': בָּשָׂר

וְאַמַּרְתֶּם זֶבַח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בָּתֵּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנָגְפּוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בָּתֵּינוּ הִצִּיל וַיִּקֹּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ [שמות יב, כז]

וַיֹּאמְרוּ אֵת־הַבְּצַק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֻגֹת מַצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי־גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ וְגַם־צֵדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם [שמות יב, לט]

וַיְמָרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ [שמות א, יד]

וְהַגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם [שמות יג, ח]

מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּ־יָהּ [תהילים קיג, ט]

הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מָיִם חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ־מָיִם [תהילים קיד, ח]

וְאֹמְרוּ אֵל־זְקֵנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא [דברים כא, כ]

מסורת הש״ס

א תוספתא פסחים

גליון הש״ס

גמ' קסברי רבנן מצה בוה"ז דרבנן. עי' מגילה יט ע"ב תוס' ד"ה ור"י:

תורה אור השלם

מסורת הש"ס

א לעיל סו: תוספתא ברכות; ברכות לא.; במדבר רבה ב שבת פח:

ג תוספתא פסחים; משנה פסחים

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שעומדים וכו' ועוד דאמרינן במדרש. וכ"ה במס' סופרים פט"ז הלכה י"א וביר[ו]של' פט"ז דשבת:

תורה אור השלם

[תהילים קיח, ה]
[שמואל ב יב, כה]
[שמות יז, טז]
[תהילים קיג-קיח]
[שמות טו, א-יט]
[תהילים עב, כ]
[תהילים קטו, ח]
[שופטים יז, ה]
[מלכים ב ג, טו]
[שיר השירים ה, יג]
[תהילים קטו, א]
[ישעיהו מח, יא]
[יהושע יב, ז-כד]
[מלכים ב יח-יט]
[דניאל ג]
[שופטים ד-ה]
[תהילים קמה, כא]
[תהילים קיב, י]
[תהילים קלה, ב]
[תהילים קלד, א]
[תהילים קי, ז]
[תהילים קיא, י]
[תהילים קיג, ט]
[תהילים קיד, ח]
[תהילים קיד, א]

אַחַת הִיא לְזוֹמַר תִּבָּה אַחַת הִיא וְאֵין הַתֵּבָה נֶחֱלֶקֶת לִשְׁנַיִם: הַלֵּלוּ בְּהַךְ גִּיסָא בְּסוֹף שִׁיטָה וְיֵהּ בְּתְחִלַּת שִׁיטָה הָאַחֶרֶת: שִׁיר שֶׁבַּתּוֹרָה אוֹ יְשִׁיר מֹשֶׁה: וְעַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָּבֹא עֲלֵיהֶם לְשָׁנָא מְעַלְיָא הוּא דְּנָקֵט בְּלְזוֹמַר שָׁאֵם חַס וְשָׁלוֹם תָּבוֹא צָרָה עֲלֵיהֶן וְיוֹשִׁיעוּ מְמֶּנָּה אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל גְּאֻלָּתָן כְּגוֹן חֲנֻכָּה: כָּל תְּפִלּוֹת כָּל מְזוֹמָרִים הַפּוֹתְחִים בְּתְפִלָּה כְּגוֹן תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף (תְּהִלִּים ק"ב:א'): אִפְּשָׁר יִשְׂרָאֵל שׂוֹחֲטִין אֶת פִּסְחֵיהֶן מֵיצִיאַת מִצְרַיִם וְעַד דָּוִד לֹא אָמְרוּ עָלָיו הַלֵּל: ד"א פְּסָלוֹ שֶׁל מִיכָה עוֹמֵד בֵּימֵי דָּוִד בְּבְכִי בְּאוֹתוֹ מָקוֹם וְיִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים הַלֵּל שֶׁכָּתוּב בּוֹ כְּמוֹתָם יִהְיוּ עוֹשֵׂיהֶם וְגוֹ' אֶלָּא וַדַּאי עַל הַיָּם נֶאֱמַר תְּחִלָּה וְשׁוּב לֹא פָּסַק: נְצוּחַ וְנִגּוּן לָעַתִּיד לָבֹא מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לְמְנַצֵּחַ בְּנְגִינוֹת מִלְּעַתֵּד הוּא מְדַבֵּר: ע"י מְתַרְגְּמָן הוּא אוֹמֵר וְאַחַר מִפְרָשׁ: יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲמָרוּהוּ כְּלוֹמַר אַף יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲמָרוּהוּ: הַלְלוּיָהּ כּוּלְהוּ דִּבְסֵפֶר תְּהִלִּים: קְרֵאי מוֹסִיפִין בַּעֲלֵי מִקְרָא מוֹסִיפִין אַף אֵלּוּ: יְדִידְיָהּ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְדִידְיָהּ (ש"ב יב) נָתַן הַנְּבִיא קְרֵא בֵּן לִשְׁלֹמֹה מְרַחֲבְיָהּ כְּמוֹ מְרֻחָב חֲבִיבִי דּוֹדִי ר' חִיָּא: הַלְלוּ בְּהַךְ גִּיסָא בְּסוֹף שִׁיטָה וְיֵהּ בְּתְחִלַּת שִׁיטָה אַחֶרֶת: בְּהַלּוּלִים הָרִבָּה בְּהַלְלוּיָהּ הָרַבָּה וְכוּלְהוּ הַלְלוּיָהּ דָּרִישׁ לֵיהּ הֵכִי אִלְמָא תֵּבָה אַחַת הִיא בְּתְהִלָּה תְּהִלָּה לְדָוִד: בְּתְפִלָּה תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה: שִׁיר שֶׁבַּתּוֹרָה אוֹ יָשִׁיר מֹשֶׁה: מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל כּוּ' כְּלוֹמַר בְּאוֹתוֹ פְּשִׁיטָא לָן דְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שָׁעֲלוּ מִן הַיָּם תִּקְּנוּהוּ וְלֹא הָיָה מִקֹּדֶם לָכֵן אֲבָל הַלֵּל דְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְיָמִים טוֹבִים מִי תִּקְּנוּ שֶׁעָמְדוּ עַל הַיָּם לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ דִּכְתִיב (תְּהִלִּים קיד) הַיָּם רָאָה וַיָּנוס וְהִתְפַּלְּלוּ לֹא לָנוּ פֶּן יַעֲבֹר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ אַחֲרֵיהֶם: עַל כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק וְעַל כָּל רֶגֶל וְרֶגֶל וְעַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָּבֹא עֲלֵיהֶן לְשָׁנָא מְעַלְיָא נָקֵט כְּלוֹמַר שֶׁאִם חִ"ו תָּבֹא צָרָה עֲלֵיהֶן וְיוֹשִׁיעוּ מְמֶּנָּה אוֹמֵר אוֹתָהּ עַל גְּאֻלָּתָן כְּגוֹן חֲנֻכָּה: דָּוִד אָמַרְתָּ עַל הַמְּאֹרָעוֹת שֶׁאֵרַע: כָּל אֵלּוּ תְּפִלּוֹת: הַלֵּל זֶה בְּסֵפֶר תְּהִלִּים שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים עַל כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הַיָּם רָאָה וַיָּנוס וְאַחַר כָּךְ כִּי יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲמָרוּהוּ בְּפֶסַח בְּסֵפֶר: אִפְּשָׁר יִשְׂרָאֵל שׂוֹחֲטִין אֶת פִּסְחֵיהֶן מֵיצִיאַת מִצְרַיִם וְעַד דָּוִד וְלֹא אָמְרוּ עָלָיו הַלֵּל: ד"א פְּסָלוֹ שֶׁל מִיכָה עוֹמֵד בְּבְכִי בְּאוֹתוֹ מָקוֹם דִּבְימֵי דָּוִד הָיָה דִּכְתִיב בֵּהּ עַד גָּלוּת כָּל הָאָרֶץ (שופטים יח) וְיִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים הַלֵּל שֶׁכָּתוּב בּוֹ כְּמוֹתָם יִהְיוּ עוֹשֵׂיהֶם בְּתְמִיהָ אֶלָּא וַדַּאי עַל הַיָּם נֶאֱמַר תְּחִלָּה וְשׁוּב לֹא פָּסַק כָּךְ שָׁמַעְתִּי. וּל"נ בְּבְכִי כְּנוּי הוּא לְגָנַאי כְּלוֹמַר עוֹמֵד בְּקִשְׁתָּה וְיִשְׂרָאֵל אֲמָרוּהוּ לְפָנָיו ל"ג וְאֵי גָּרַס לֵיהּ מְפָרְשִׁינַן לֵיהּ כְּמוֹ בְּפָנֵי הַבַּיִת בְּעוֹדוֹ קַיָּם: כְּנֶגֶד צְבוּר כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְנַבֵּא עַל גְּאֻלָּתָן וְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶן: נְצוּחַ וְנִגּוּן לָעַתִּיד לָבֹא כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר נְצוּחַ לַמְנַצֵּחַ בְּנְגִינוֹת לָעַתִּיד לָבֹא הוּא מְדַבֵּר וְלֹא יָדַעְנָא הֵיכִי מַשְׁמַע אֶלָּא הֵכִי הָוֵה קָיִם לְהוּ: ע"י תּוּרְגְּמָן הוּא אוֹמֵר וְאַחַר מַשְׁמִיעַ לְרַבִּים וְהֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לוֹחֵשׁ לְתַרְגְּמָן: לְדָוִד מִזְמוֹר מַשְׁמַע תְּחִלָּה הָיָה לְדָוִד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאַתְּ"כ מִזְמוֹר: מִזְמוֹר לְדָוִד: לְלַמֵּד מִכָּאן כו' מִכָּאן אַתָּה לָמֵד וְגַם מִפְּסוּק אֶחָד מוֹכִיחַ שֶׁנֶּאֱמַר לְמְנַצֵּחַ בְּנְגִינוֹת מִלְּעַתֵּד הוּא מְדַבֵּר: שִׁמְחָה שֶׁל מִצְוָה כִּי הֵד דִּקְחוּ לִי מְנַגֵּן שֶׁהָיָה מִתְכַּוֵּן שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו שְׁכִינָה: וְכֵן לְחֲלוֹם אִם הוֹלֵךְ לִישֵׁן מִתּוֹךְ שִׂמְחָה רוֹאֶה חֲלוֹם טוֹב הֵא בְּרָבָּה צָרִיךְ לְלַמֵּד מִתּוֹךְ דָּבָר שִׂמְחָה: יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲמָרוּהוּ כְּלוֹמַר אַף יִשְׂרָאֵל וְיהוֹשֻׁעַ אֲמָרוּהוּ וְכֵן פֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ וְלֹא נָהִירָא לִי שֶׁאִם כֵּן בְּכֻלָּן אַתָּה צָרִיךְ לְפָרֵשׁ כֵּן וְאִם כֵּן מַאי בֵּינַיְיהוּ וּבֵין חֲכָמִים שֶׁאוֹמְרִים נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶן אֲמָרוּהוּ וְכוּ' וְאַתֵּי לְמֵימַר דְּכָל הֲנֵי דַּאֲמַרַן לְעֵיל אֲמָרוּהוּ עַל צָרָתָן שֶׁהָרֵי תִּקְּנוּהוּ נְבִיאִים לְכָךְ אֶלָּא כָּל אֶחָד מִן הַתַּנָּאִים הָכִי קָיִם לֵיהּ מֵרַבָּה: הַלְלוּיָהּ רֵישׁ פִּרְקָא כּוּלְהוּ הָנֵךְ דְּסֵפֶר תְּהִלִּים שְׁאֵין בּוֹ כִּי אִם אַחַת לְבַדּוֹ בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק אֲבָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שְׁנֵי פְּעָמִים הַלְלוּיָהּ בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק לֹא פְּלִיגִי רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא דְּחַד מִלְּעֵיל וְחַד מִלְּרֵע: קְרֵאי מוֹסִיפִין בַּעֲלֵי מִקְרָא מוֹסִיפִין אַף אֵלּוּ:

אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: "הַלְלוּיָהּ" וְ"כַּסְיָהּ" וְ"יְדִידְיָהּ" — אַחַת הֵן. רַב אָמַר: "כַּסְיָהּ" וּ"מֻרְחָבְיָהּ" — אַחַת הֵן. רַבָּה אָמַר: "מֻרְחָבְיָהּ" בִּלְבַד. אִיבַּעְיָא לְהוּ: "מֻרְחָב יְהּ" לְרַב חִסְדָּא, מַאי? תֵּיקוּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: "יְדִידְיָהּ" לְרַב, מַאי? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב: "יְדִידְיָהּ" נֶחְלַק לִשְׁנַיִם, לְפִיכָךְ: יְדִיד חוֹל, יְהּ קוֹדֶשׁ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: "הַלְלוּיָהּ" לְרַב, מַאי? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב: חֲזִינָא תֵּילֵי דְּבֵי חַבֵּיבָא דִּכְתִיב בֵּהּ "הַלְלוּ" בְּחַד גִּיסָא, וְ"יָהּ" בְּחַד גִּיסָא. וּפְלִיגָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי "הַלְלוּיָהּ"? הַלְלוּהוּ בְּהִלּוּלִים הָרַבָּה. וּפְלִיגָא דִּידֵיהּ אַדִּידֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בָּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁל שֶׁבַח נֶאֱמַר סֵפֶר תְּהִלִּים: בְּ"נִיצּוּחַ", בְּ"נְגִינוֹת", בְּ"מַשְׂכִּיל", בְּ"מִזְמוֹר", בְּ"שִׁיר", בְּ"אַשְׁרֵי", בְּ"תְהִלָּה", בְּ"תְפִלָּה", בְּ"הוֹדָאָה", בְּ"הַלְלוּיָהּ". גָּדוֹל מִכּוּלָּן "הַלְלוּיָהּ", שֶׁכּוֹלֵל שֵׁם וְשֶׁבַח בְּבַת אַחַת. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שִׁיר שֶׁבַּתּוֹרָה, מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל אֲמָרוּהוּ בְּשָׁעָה שֶׁעָלוּ מִן הַיָּם. וְהַלֵּל זֶה מִי אֲמָרוֹ? נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶן תִּקְּנוּ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִין אוֹתוֹ עַל כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק, וְעַל כָּל צָרָה וְצָרָה שֶׁלֹּא תָּבֹא עֲלֵיהֶן. וְלִכְשֶׁנִּגְאָלִין, אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל גְּאוּלָּתָן. תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל תּוּשְׁבָּחוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּסֵפֶר תְּהִלִּים כֻּלָּן דָּוִד אָמָרָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּלוּ תְפִלּוֹת דָּוִד בֶּן יִשַׁי" — אַל תִּיקְרֵי "כָּלוּ", אֶלָּא "כָּל אֵלּוּ". הַלֵּל זֶה מִי אֲמָרוֹ? רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֶלְעָזָר בְּנֵי אוֹמֵר: מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל אֲמָרוּהוּ בְּשָׁעָה שֶׁעָלוּ מִן הַיָּם. וַחֲלוּקִין עָלָיו חֲבֵירָיו לוֹמַר שֶׁדָּוִד אֲמָרוֹ. וְנִרְאִין דְּבָרָיו מִדִּבְרֵיהֶן. אֶפְשָׁר יִשְׂרָאֵל שָׁחֲטוּ אֶת פִּסְחֵיהֶן וְנָטְלוּ לוּלְבֵיהֶן וְלֹא אָמְרוּ שִׁירָה?! דָּבָר אַחֵר: פְּסָלוֹ שֶׁל מִיכָה עוֹמֵד בִּבְכִי, וְיִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים אֶת הַהַלֵּל? תְּנוּ רַבָּנָן: כָּל שִׁירוֹת וְתוּשְׁבָּחוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד בְּסֵפֶר תְּהִלִּים, רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כְּנֶגֶד עַצְמוֹ אָמָרָן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כְּנֶגֶד צִיבּוּר אָמָרָן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יֵשׁ מֵהֶן כְּנֶגֶד צִיבּוּר וְיֵשׁ מֵהֶן כְּנֶגֶד עַצְמוֹ. הָאֲמוּרוֹת בְּלָשׁוֹן יָחִיד — כְּנֶגֶד עַצְמוֹ, הָאֲמוּרוֹת בְּלָשׁוֹן רַבִּים — כְּנֶגֶד צִיבּוּר. "נִיצּוּחַ" וְ"נְגִינוֹת" — לָעָתִיד לָבֹא. "מַשְׂכִּיל" — עַל יְדֵי תּוּרְגְּמָן. "לְדָוִד מִזְמוֹר" — מִלַּמֵּד שֶׁשָּׁרְתָה עָלָיו שְׁכִינָה וְאַחַר כָּךְ אָמַר שִׁירָה. "מִזְמוֹר לְדָוִד" — מִלְּמֵד שֶׁאָמַר שִׁירָה וְאַחַר כָּךְ שָׁרְתָה עָלָיו שְׁכִינָה. א(א)לְלַמֵּדְךָ שֶׁאֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה, לֹא מִתּוֹךְ עַצְלוּת וְלֹא מִתּוֹךְ עֲצָבוּת וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק וְלֹא מִתּוֹךְ קַלּוּת רֹאשׁ וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטֵלִים, אֶלָּא מִתּוֹךְ דָּבָר שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַעֲתָה קְחוּ לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד ה'". אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: וְכֵן לְדָבָר הֲלָכָה. אָמַר רַב נַחְמָן: וְכֵן לַחֲלוֹם טוֹב. ב(ב)אִינִי?! וְהָאָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: כָּל תַּלְמִיד חָכָם הַיּוֹשֵׁב לְפָנַי רַבּוֹ וְאֵין שִׂפְתוֹתָיו נוֹטְפוֹת מֹר — תְּכֵלָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר". אַל תִּקְרֵי "שׁוֹשַׁנִּים", אֶלָּא "שֶׁשּׁוֹנִים". אַל תִּקְרֵי "מוֹר עוֹבֵר", אֶלָּא "מַר עוֹבֵר". לָא קַשְׁיָא: הָא — בְּרַבָּה, הָא — בְּתַלְמִידָא. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא בְּרַבָּה, וְלָא קַשְׁיָא: הָא — מִקַּמֵּי דְּפָתַח, וְהָא — לְבָתַר דְּפָתַח. כִּי הָא דְּרַבָּה, מִקַּמֵּי דְּפָתַח לְהוּ לְרַבָּנָן, אָמַר מֵילְתָא דִּבְדִיחוּתָא וּבְדָחוּ רַבָּנָן, וּלְבַסּוֹף יָתֵיב בְּאֵימָתָא, וּפָתַח בִּשְׁמַעְתָּא. תָּנוּ רַבָּנָן: הַלֵּל זֶה מִי אֲמָרוֹ? רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל אֲמָרוּהוּ בְּשָׁעָה שֶׁעָמְדוּ עַל הַיָּם. הֵם אָמְרוּ: "לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ", מֹשִׁיבָה רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ וְאָמְרָה לָהֶן: "לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: וְיִשְׂרָאֵל אֲמָרוּהוּ בְּשָׁעָה שֶׁעָמְדוּ עֲלֵיהֶן מַלְכֵי כְנַעַן. הֵם אָמְרוּ: "לֹא לָנוּ", וּמֹשִׁיבָה רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ וְאוֹמֶרֶת לָהֶם: "לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה". רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: חִזְקִיָּה וְסִיעָתוֹ אֲמָרוּהוּ בְּשָׁעָה שֶׁעָמַד עֲלֵיהֶם סַנְחֵרִיב. הֵם אָמְרוּ: "לֹא לָנוּ", וּמֹשִׁיבָה וכו'. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה אֲמָרוּהוּ בְּשָׁעָה שֶׁעָמַד עֲלֵיהֶם נְבוּכַדְנֶצַּר הָרָשָׁע. הֵם אָמְרוּ: "לֹא לָנוּ", וּמֹשִׁיבָה וכו'. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר אֲמָרוּהוּ בְּשָׁעָה שֶׁעָמַד עֲלֵיהֶם הָמָן הָרָשָׁע. הֵם אָמְרוּ: "לֹא לָנוּ", וּמֹשִׁיבָה וכו'. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶן תִּיקְּנוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק וְעַל כָּל צָרָה וְצָרָה שֶׁלֹּא תָּבֹא עֲלֵיהֶם לְיִשְׂרָאֵל. וּלְכִשֶׁנִּגְאָלִין, אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל גְּאוּלָּתָן. אָמַר רַב חִסְדָּא: "הַלְלוּיָהּ" — סוֹף פִּירְקָא. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר: "הַלְלוּיָהּ" — רֵישׁ פִּירְקָא. אָמַר רַב חִסְדָּא: חֲזִינָא לְהוּ לְתֵילֵי דְּבֵי רַב חָנִין בַּר רַב דִּכְתִיב בֵּהּ "הַלְלוּיָהּ" בְּאֶמְצַע פִּירְקָא. אַלְמָא מְסַפְּקָא לֵיהּ. אָמַר רַב חָנִין בַּר רָבָא: הַכֹּל מוֹדִים בְּ"תְהִלַּת ה' יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד (הַלְלוּיָהּ)", "הַלְלוּיָהּ" דְּפָתְרֵיהּ — רֵישׁ פִּירְקָא. "רָשָׁע יִרְאֶה וְכָעַס שִׁנָּיו יַחֲרֹק וְנָמַס תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד", "הַלְלוּיָהּ" דְּפָתְרֵיהּ — רֵישׁ פִּירְקָא. וְ"שֶׁעוֹמְדִים בְּבֵית ה'", "הַלְלוּיָהּ" דְּפָתְרֵיהּ — רֵישׁ פִּירְקָא. קְרֵאי מוֹסִיפִין אַף אֵלּוּ: "מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל כֵּן יָרִים רֹאשׁ", "הַלְלוּיָהּ" דְּפָתְרֵיהּ — רֵישׁ פִּירְקָא. "רֹאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה' שֵׂכֶל טוֹב לְכָל עוֹשֵׂיהֶם", "הַלְלוּיָהּ" דְּפָתְרֵיהּ — רֵישׁ פִּירְקָא. ג(ג)נִימָא כְּתַנָּאֵי: עַד הֵיכָן הוּא אוֹמֵר? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עַד "אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה", וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַד "חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם". וְתָנֵיָא אִידָךְ, עַד הֵיכָן הוּא אוֹמֵר? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עַד "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם". וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַד "לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ".

מַאי ה"ג שֶׁעוֹמְדִים בְּבֵית ה' בְּחַצְרוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ הַלְלוּיָהּ דְּבָתְרֵהּ רֵישׁ פִּרְקָא וְלָא גָּרְסִינַן הָעוֹמְדִים בְּבֵית ה' בַּלֵּילוֹת דְּאֵם בֵּן ה"ל לְמֵימַר פְּסוּק לְמַעְלָה מֵהַלְלוּיָהּ וְלֹא ה"ל לְמֵימַר שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים לְמַעְלָה לְכָךְ נִרְאֶה דְּגָרְסִינַן כְּדִפְרִישִׁית וּלְפֵי זֶה אֲנוּ צְרִיכִין לוֹמַר בּוֹ הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה' הַלְלוּ עַבְדֵי ה' שֶׁעוֹמְדִים בְּבֵית ה' וְגוֹ' שְׁלֹשָׁה מִזֶּה אֵינוֹ תְּחִלַּת הַמִּזְמוֹר דְּלָא יִתְכֵּן שֶׁיִּהְיֶה הַמִּזְמוֹר שְׁנֵי פְּסוּקִים וְעוֹד דְּאָמְרִי' בְּמִדְרָשׁ קמ"ז מִזְמוֹרִים יֵשׁ בְּסֵפֶר תְּהִלִּים בְּגֶנֶד שְׁנוֹת יַעֲקֹב אֶלָּא הוּא סוֹפוֹ שֶׁל שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הִנֵּה בָּרֲכוּ וְגוֹ' וְאָתֵי שִׁפְיר דְּקָאָמְרִינַן לְקַמָּן רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב דְּמַתְחִיל הַלֵּל הַגָּדוֹל מִכִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהּ דְּהַיְינוּ תְּחִלַּת הַמִּזְמוֹר דבע"א לֹא יִתָּכֵן שֶׁהָיָה מַתְחִיל הַלֵּל מֵאֶמְצַע הַמִּזְמוֹר:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פז' מהל' יסודי התורה הל' ד:
ב סמג עשין מא, טור או"ח סי' תעג:
ג מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ה:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין יט, סמג עשין כט, טוש"ע או"ח סי' תפז סעי' א:
ב מיי' פב' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ה:
ג מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ב:
ד מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' יט:
ה סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעט סעי' א:
ו מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' י:
ז סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תעט סעי' א:
ח מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' י:
ט מיי' פז' מהל' חמץ ומצה הל' ו:

מסורת הש"ס

א שבת פו:; לעיל קו.
ב במדבר רבה
ג ספרי במדבר
ד לעיל קח.

תורה אור השלם

לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ [דברים טז, ג]
לֹא תַשְׁא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לַשָּׁוְא [שמות כ, ז]
זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ [שמות כ, ח]
וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמַרְתּוֹ וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים [דברים יא, א]
וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יִיטַב לָךְ [דברים ו, יח]
וְשָׁמַרְתָּ אֶת־חֻקֹּתָיו וְאֶת־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטַב לְךָ וְלִבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ [דברים ד, מ]
וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחֻקָּה לְךָ וּלְבָנֶיךָ עַד־עוֹלָם [שמואל ב ז, כט]
וְאַתָּה יְהוָה עִמּוֹ בְּכָל אֲשֶׁר הָלַכְתִּי וְאַכְרֵתָה אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ וְעָשִׂיתִי־לְךָ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ [שמואל ב ז, ט]
וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וַאֲבָרֶכְךָ וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ וְהְיֵה בְּרָכָה [בראשית יב, ב]

לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְכָךְ קִבְּעוּ וַכָּר לִיצִיאַת מִצְרַיִם וְשָׁמַעְתִּי מהר"מ שֶׁיֵּשׁ בַּמִּדְרָשׁ לְפִי שֶׁבְּמִצְרַיִם עָבְדוּ בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ ופר"ך בא"ת ב"ש וג"ל שֶׁהֵם מְלֵאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת וּכְשֶׁגָּאֲלוֹ מִמִּצְרַיִם הִזְהִירָם עַל הַשַּׁבָּת לְשַׁבּוֹת מֵאוֹת' ל"ט מְלֵאכוֹת: רְבִיעִי אוֹמֵר עָלָיו הַלֵּל הַגָּדוֹל רְבִיעִי גָּרְסִי' וְלֹא גָּרְסִינַן חֲמִישִׁי ולה"ר יוֹסֵף טוֹב עֶלֶם שָׁכַתַב בְּסִדְרוֹ קַמָּעָא לְשָׁתוֹת מַיִם יִכָּנֵס אִם חוֹלֶה הוּא אוֹ אִסְטָנִיס וְאִי בָּעֵי מִשְׁתֵּיא חַמְרָא מְשׁוּם אֹנֶס לוֹמַר בַּחֲמִישִׁי הַלֵּל הַגָּדוֹל יִשְׁתַּנֵּס תַּמּוּהַ בֵּיוָן שֶׁאוֹסֵר לְשָׁתוֹת אֵיךְ תִּקְּנוּ וְלֹא חֲמִישִׁי וְכֵן מַה אַרְבַּע כוֹסוֹת תִּקְּנוּ וְלֹא חֲמִישִׁי וְכֵן מַה שֶּׁאוֹסֵר לְשָׁתוֹת אֲפִי' מַיִם הָא לֹא מְבַטְּלִי טַעַם מַצָּה דְּאֲפִילּוּ אֶחָד הַפֶּסַח לֹא אָסַר לְקַמָּן רַק מֵינֵי מֵיכְלָא אֲבָל מֵינֵי מִשְׁתְּיָא אֲפִילּוּ יַיִן לֹא מְצִינַן לְאֶסּוֹר וְהָא דְּאָמַר בֵּין שְׁלִישֵׁי לְרִבִיעִי לֹא יִשְׁתֶּה מְפָרֵשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכֵּר וְשֶׁלֹּא יוּכַל לוֹמַר הַלֵּל וְכֵן פָּסַק רַבִּי שְׁמוּאֵל לְקַמָּן דְּכָל שְׁתִיָּה מַתֶּרֶת וַאֲפִי' לְפִי הַמְפָרְשִׁים בֵּין שְׁלִישֵׁי לְרִבִיעִי לֹא יִשְׁתֶּה שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְתוֹכוֹ מַצָּה מ"מ בְּמַיִם לֹא מַיְרֵי אֶלָּא בְּיַיִן דְּמוּמְיָא בֵּין רִאשׁוֹן לְשֵׁנִי יִשְׁתֶּה דְּמַיְרֵי בְּיַיִן כִּי הֵיכִי דְּנִגְרְרָה לְלִבֵּהּ דְּאָמְרִי' לְעֵיל [פְּסָחִים דף קח.] וּמֵיהוּ רֹב עִמָּא דְּבַר לְשָׁתוֹת וְגַם רַב אַלְפַּס הִתִּיר מַיִם וְלֹא אָסַר רַק יַיִן:

קְסָבַר עַד וְעַד בִּכְלָל וְאִי אָמְרִינָא עַד בְּצֵאת סָבְרִי עַלְמָא דְּאַף בְּצֵאת בִּכְלָל מִשּׁוּם הָכִי אָמַר עַד אִם הַבָּנִים שְׁמֵחָה וְתוּ לֵיכָּא: [עַד וְלֹא עַד בִּכְלָל] וְאִי אָמְרִינָא עַד אִם הַבָּנִים הָוֶה מַשְׁמַע עַד אִם הַבָּנִים וְלֹא אִם הַבָּנִים בִּכְלָל: ה"ג כְּתִיב הָכָא לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ וְגוֹ' וּכְתִיב הָתָם זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: כְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים דְּאַבְרָהָם כְּיִצְחָק וְיַעֲקֹב: דִּבְרֵי הַכֹּל מִשּׁוּם כְּבוֹד רַבִּים אוֹמֵר מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל: מַאי לָאו מִשּׁוּם סָבְרִי: "הַלְלוּיָהּ" — סוֹף פִּירְקָא. מַאן דְּאָמַר עַד "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל" שַׁפִּיר, וּמַאן דְּאָמַר עַד "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל", סָבַר "הַלְלוּיָהּ" — סוֹף פִּירְקָא. רַב חִסְדָּא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ, דְּכוּלֵּי עָלְמָא סָבְרִי: "הַלְלוּיָהּ" — סוֹף פִּירְקָא. מַאן דְּאָמַר עַד "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל" שַׁפִּיר, וּמַאן דְּאָמַר עַד "אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה", עַד — וְעַד בַּכְּלָל. וְנִימָא עַד "הַלְלוּיָהּ"! וְכִי תֵּימָא דְּלָא יָדְעִינַן הֵי "הַלְלוּיָהּ" — וְנִימָא "הַלְלוּיָהּ" שֶׁל "אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה"? קַשְׁיָא. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: דְּכוּלֵּי עָלְמָא "הַלְלוּיָהּ" — רֵישׁ פִּירְקָא, מַאן דְּאָמַר עַד "אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה" — שַׁפִּיר, וּמַאן דְּאָמַר עַד "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל", סָבַר: עַד — וְלֹא עַד בַּכְּלָל. וְנִימָא: עַד "הַלְלוּיָהּ", וְכִי תֵּימָא דְּלָא יָדְעִינַן הֵי "הַלְלוּיָהּ" — וְנִימָא עַד "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל"? קַשְׁיָא. וְחוֹתֵם בִּגְאוּלָּה. אָמַר רָבָא: קְרִיאַת שְׁמַע וְהַלֵּל — "גָּאַל יִשְׂרָאֵל". דְּצָלוֹתָא — "גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל". מַאי טַעְמָא — דְּרַחֲמֵי נִינְהוּ. אָמַר רַבִּי זֵירָא: דְּקִידּוּשָׁא — "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו". דְּצָלוֹתָא — "קְדֵּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ". מַאי טַעְמָא — דְּרַחֲמֵי נִינְהוּ. (א)אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: וְצָרִיךְ שֶׁיַּזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּקִידּוּשׁ הַיּוֹם. כְּתִיב הָכָא: "לְמַעַן תִּזְכּוֹר אֶת יוֹם". וּכְתִיב הָתָם: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ". אָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא: דְּצָלוֹתָא — דְּאַפְטָרְתָא". "מָגֵן דָּוִד". "וְעָשִׂיתִי לְךָ שֵׁם גְּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים", תָּנֵי רַב יוֹסֵף: זֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים "מָגֵן דָּוִד". (ב)אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: "וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל", זֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים "אֱלֹהֵי אַבְרָהָם". "וַאֲבָרֶכְךָ", זֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים "אֱלֹהֵי יִצְחָק". "וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ", זֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים "אֱלֹהֵי יַעֲקֹב". יָכוֹל יְהוּ חוֹתְמִין בְּכוּלָּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהְיֵה בְּרָכָה". בְּךָ חוֹתְמִין, וְאֵין חוֹתְמִין בְּכוּלָּן. א"ר(ג)אָמַר רָבָא: אִשְׁכַּחְתִּינָא לְסָבֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא דְּיָתְבִי וְקָאָמְרִי: בְּשַׁבְּתָא — בֵּין בְּצָלוֹתָא בֵּין בְּקִידּוּשָׁא: "מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת". בְּיוֹמָא טָבָא — בֵּין בְּצָלוֹתָא וּבֵין בְּקִידּוּשָׁא: "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים". בְּיוֹמָא טָבָא: "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים". וַאֲנָא אֲמִינָא טַעְמָא דִּידִי וְטַעְמָא דִּידְכוּ: שַׁבָּת, דְּקִבְיעָא וְקַיְימָא — בֵּין בְּצָלוֹתָא וּבֵין בְּקִידּוּשָׁא: "מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת". יוֹמָא טָבָא, דְּיִשְׂרָאֵל הוּא דְּקָבְעִי לֵיהּ — דְּקָמְעַבְּרִי יַרְחֵי וְקָבְעִי לְשָׁנֵי: "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים". (ג)טַעְמָא דִּידִי: צָלוֹתָא, דִּבְרַבִּים אִיתָא: "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל". קִידּוּשׁ, דְּבָיְחִיד אִיתָא, בְּשַׁבָּת: "מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת", בְּיוֹם טוֹב: "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים". וְלָא הִיא, צָלוֹתָא בְּיָחִיד מִי לֵיתֵיהּ? וְקִידּוּשָׁא בְּרַבִּים מִי לֵיתֵיהּ? וְרָבָא סָבַר: זִיל בָּתַר עִיקָּר. עוּלָּא בַּר רַב רַחֵית קַמֵּיהּ דְּרָבָא, אָמַר כְּסָבֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא, וְלָא אָמַר לֵיהּ וְלָא מִידִּי. אַלְמָא הָדַר בֵּיהּ רָבָא. רַב נָתָן אָבוּהּ דְּרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן נָחֵית קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא, אָמַר כְּסָבֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא, וְשַׁבָּחֵיהּ רַב פָּפָּא. (ד)אָמַר רַבִּינָא: אֲנָא אִיקְּלַעִי לְסוּרָא קַמֵּיהּ דְּמָרִימָר, וּנְחֵית קַמֵּיהּ שְׁלוּחָא דְּצִיבּוּרָא וַאֲמַר כְּסָבֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא, וַהֲווֹ מְשַׁתְּקִי לֵיהּ כּוּלֵּי עָלְמָא, אֲמַר לְהוּ: שִׁבְקוּהוּ הֵילְכָתָא כְּסָבֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא, וְלָא הֲווֹ מְשַׁתְּקוּ לֵיהּ. ד"ט(ד)מַתְנִי' מְזָגוּ לוֹ כּוֹס שְׁלִישִׁי מְבָרֵךְ עַל מְזוֹנוֹ. רְבִיעִי גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַלֵּל, וְאוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַּת הַשִּׁיר. בֵּין הַכּוֹסוֹת הַלָּלוּ, אִם רוֹצֶה לִשְׁתּוֹת — יִשְׁתֶּה, בֵּין שְׁלִישִׁי לִרְבִיעִי — לֹא יִשְׁתֶּה. גְּמ' אָמַר לֵיהּ רַב חָנָן לְרָבָא: שָׁמַע מִינַּהּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס. אָמַר לֵיהּ: אַרְבַּע כָּסֵי תִּיקְּנוּ רַבָּנַן דֶּרֶךְ חֵירוּת, כֹּל חַד וְחַד נַעֲבֵיד בֵּיהּ מִצְוָה. רְבִיעִי גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהַלֵּל וְאוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַּת הַשִּׁיר.

מַאי

שְׁלְאַחַר הַמָּזוֹן מִשֵּׁכַר וה"ה נַמִּי דְּיֵין שְׁלִפְנֵי הַמָּזוֹן אֵינוֹ מִשֵּׁכַר וְאִם רָצָה לִשְׁתּוֹת בֵּין רִאשׁוֹן לְשֵׁנִי יִשְׁתֶּה דְּהָא לֹא מְמַעֵט תַּנָּא אֶלָּא בֵּין ג' לד': גְּמ' ש"מ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס דְּהָא בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת לֹא מַתְנִי' בְּהֶדְיָא דְּטְעוּנָה כּוֹס אֶלָּא מִדְּיוּקָא שְׁמַעְינַן לֵיהּ דְּאָמַר בְּרֵישׁ פְּרָקָא (דף קה:) שְׁמַעַת מִנָּהּ מֵהָא מַתְנִי' תַּמְנֵי ש"מ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס וְלֵימָא נַמִּי דְּמַמַּתְנִי' שְׁמַעְינַן לֵיהּ: ה"ג אַרְבַּע כּוֹסוֹת תִּקִּינוּ לְהוּ רַבָּנַן וְכָל חַד וְחַד נָעֵבֵד בֵּהּ מִצְוָה כְּלוֹמַר רָאוּי שֶׁיֵּעָשֶׂה בּוֹ אֲבָל בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה לֹא בָּעֵי כּוֹס שְׁאַף כָּאן אֵין הַכּוֹס בָּא בִּשְׁבִיל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן:

מסורת הש"ס

א מכות כג.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ב אוצר מדרשים מדרש הַלֵּל הנקרא ספר המעשים

ג שמות רבה; אוצר מדרשים מדרשים על חנוכה מעשה חנוכה נוסח ב ח

ד דברים רבה

גליון הש"ס

גמרא אמר חניניה כי לשמך תן כבוד. עי' ירושלמי פ"ט דסוטה הל' ו ובפ"מ שם:

שם יורקמו שר הברד. עי' ריש תענית תוד"ה וישמעו:

תורה אור השלם

[תהילים כג, א]
[תהילים קלו, א]
[תהילים קלו, א]
[תהילים קלה, ד]
[תהילים קלד, א]
[תהילים קלו]
[בראשית ג, טז]
[בראשית ג, יז]
[בראשית מח, טז]
[בראשית מח, טו]
[בראשית ג, יח]
[בראשית ג, יט]
[תהילים קלו, כה]
[תהילים קלו, יג]
[ישעיהו נא, יד]
[ישעיהו נא, טו]
[ירמיהו מח, יב]
[שמות לד, יז]
[שמות לד, יח]
[שמות כב, ל]
[שמות כג, א]
[תהילים קיג-קיח]
[תהילים קיד, א]
[תהילים קיד, ג]
[תהילים קיד, ד]
[תהילים קטו, טז]
[תהילים קיד, ב]
[תהילים קטו, א]
[תהילים קטו, ב]
[תהילים קטו, ד]
[תהילים קיז, א]
[ישעיהו נא, ב]

ה"ג רַבִּינְעִי גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהַלֵּל וְאוֹמֵר עָלָיו הַגָּדוֹל: שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בִּרוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם כו' דִּכְתִיב הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם נֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר וְהֵיכָן גָּדוֹל: עֹשֶׂה בְּשׂוֹרוֹ מַפְסִידוֹ מָמוֹן [וּמְכַפֵּר] עַל גּוּפוֹ: קְשִׁין נְקָבָיו שֶׁל אָדָם כְּשֶׁהוּא עָצוּר כְּיוֹם הַמִּיתָה: יְהַלְלוּךָ (נְשָׁמַת כָּל חַי) וְגוֹמְרִין בּוֹ בא"י מֶלֶךְ מְהֻלָּל בְּתִשְׁבָּחוֹת וְזוֹ הִיא בְּרָכַת הַשִּׁיר דְּמַתְנִיתִין כְּלוֹמַר בְּרָכַת הַשֶּׁבַח: וְ' יוֹחָנָן אָמַר נְשָׁמַת כָּל חַי אַף נְשָׁמַת דְּהַנְהוּ בְּרָכַת הַשִּׁיר דְּמַתְנִי' דְּאִלּוּ יְהַלְלוּךָ אֲנוּ אוֹמְרִים בְּכָל יוֹם שֶׁאוֹמְרִים בּוֹ אֶת הַהַלֵּל וּמֵאי שְׁנָא לֵיל פֶּסַח דְּנָקֵט אִם לֹא לְהוֹסִיף עוֹד בְּרָכָה אַחֶרֶת וְהָנְהוּ דְּאָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בְּתַרְוַיְיהוּ וְקָבְעוּהוּ לְאַחַר הַלֵּל הַגָּדוֹל שֶׁצָּרִיךְ לְאָמְרָן קְדָלְקַמָּן דְּהַשְׁתָּא אֵיכָּא בְּרָכָה בְּכָל חֲדָא וַחֲדָא וְהָכִי הָוְיָא מִלְּתָא שְׁפִיר כַּף נִרְאֶה בְּעֵינַי: ה"ג ת"ר רַבִּינְעִי גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהַלֵּל וְאוֹמֵר עָלָיו הַלֵּל הַגָּדוֹל: ה' רֹעִי עַל שֵׁם הַמָּזוֹן שֶׁאָכַלְנוּ צָרִיךְ לוֹמַר: שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּרוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם כו' דִּכְתִיב בֵּהּ נֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר וְהֵיכָן גָּדוֹל: בְּטוּבָתוֹ בַּטּוֹבָה שֶׁהִשְׁפִּיעַ לוֹ וְהֵכִי מַשְׁמַע כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ חֶסֶד הוּא עוֹשֶׂה לָעוֹלָם בְּכִי טוֹב כְּלוֹמַר בְּטוּב שֶׁנָּתַן לוֹ: עֹשֶׂה בְּשׂוֹרוֹ עָנִי בְּשָׂיוֹ מַפְסִידוֹ מָמוֹן וּמְכַפֵּר עַל גּוּפוֹ: בְּעַצְבוֹן תֵּרֵי מַשְׁמַע: כְּקָרִיעַת יַם סוּף כְּלוֹמַר נַס גָּדוֹל עוֹשֶׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמִי שְׁנוֹתֵן לוֹ מְזוֹנוֹת כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל שֶׁקָּרַע לָהֶם יָם סוּף וְנַפְקָא מִנֵּהּ לְמִבְעֵי רַחֲמֵי: קְשִׁין נְקָבָיו שֶׁל אָדָם כְּשֶׁהוּא עָצוּר: צוֹעָה לְשׁוֹן עָצוּר וַחֲגוֹר כְּמוֹ צוֹעָה בָּרֶב כּוֹחוֹ (יְשַׁעְיָה סג): כָּל הַמְבַזֶּה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת שֶׁעוֹשֶׂה מְלַאכְתּוֹ בְּחֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד דִּכְתִיב אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר וְנַפְקָא לָן בְּמַסֶּכְתָּ חֲגִיגָה (דף יח.) אִסּוּר מְלַאכְתּוֹ בְּחֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד: הַמְקַבֵּל לְשׁוֹן הָרַע שְׁמְקַבְּלוֹ וּמַאֲמִינוֹ עַל חֲבֵרוֹ אע"ג דְּלִקְבּוּלֵיהּ לָא מִבְּעֵי לֵהּ לְמִחַשׁ לֵיהּ מִבְּעֵי קְרָמְפַרְשׂ בְּמַסֶּכְתָּ נִדָּה (דף סא.): וּקְרֵי בֵּהּ לֹא תַשִּׂיא נְרָאֶה בְּעֵינַי דְּלָא גְּרִסִינַן לֵיהּ דְּכִלְהוּ מִשְׁתַּמְע מִלֹּא תִשָּׂא שְׁכִשְׁמְסַפֵּר אוֹ מֵעֵיד הֲרֵי נוֹשֵׂא בְּפִיו שֶׁמֵּעַ שָׁוְא: וְכִי מֵאַחַר דְּאִבָּא הַלֵּל הַגָּדוֹל שְׁמְשַׁבֵּחַ יוֹתֵר כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעְלָה מִשּׁוּם דִּכְתִיב הוֹדוּ לְהַ' כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ אֲמַאי קָרֵי לֵיהּ הַלֵּל הַגָּדוֹל אֶלָּא עַל כָּל פָּרָק וּפָרָק וְעַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָבֹא עַל הַצִּבּוּר לְכָשֶׁנִּגְאָלִין: חֲמִשָּׁה דְּבָרִים דְּמֵיְרֵי נָמֵי בְּנִגְאָלָה: הָהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים בְּשָׁעַת מַתַּן תּוֹרָה דִּכְתִיב (תְּהִלִּים ס"ח:י"ז) לָמָּה תִּרְצְדוּן הָרִים וְגוֹ': גִּבְרִיאֵל אָמְרוֹ כְּשֶׁנִּצּוֹלוּ חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה וְהוּא הָיָה שָׁם דִּכְתִיב (דָּנִיֵּאל ג':כ"ה) וְרֵוֵהּ דִּי רְבִיעָאֲה דְּמֵי לְבַר אֱלָהִין לְפִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִבְטִיחוֹ עַל כַּךְ כְּשֶׁנִּשְׁלַךְ אַבְרָהָם בְּאוּר כַּשְׂדִּים וּכְשֶׁקִּיְּמוּ לוֹ אָמֵר וַאֲמָת ה' לְעוֹלָם שֶׁקִּיֵּם הַבְטָחָתוֹ: בְּשָׁעָה שֶׁהִפִּיל נִמְרוֹד שֶׁעַל שֵׁם כֵּן נִקְרָא אִמְרָפֶל עַל שֵׁם שֶׁאָמַר וְהִפִּיל אֶת אַבְרָהָם בַּכִּבְשָׁן:

[א]מַאי "בְּרָכַת הַשִּׁיר"? רַב יְהוּדָה אָמַר: "יְהַלְלוּךָ ה' אֱלֹהֵינוּ". וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: "נִשְׁמַת כָּל חַי". תָּנוּ רַבָּנָן: רְבִיעִי גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהַלֵּל, וְאוֹמֵר הַלֵּל הַגָּדוֹל, דִּבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: "ה' רוֹעִי לֹא אֶחְסָר". [ב]"מֵהֵיכָן הַלֵּל הַגָּדוֹל? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִ"הוֹדוּ" עַד "נַהֲרוֹת בָּבֶל". וְרַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר: מִ"שִׁיר הַמַּעֲלוֹת" עַד "נַהֲרוֹת בָּבֶל". רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: מִ"כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ" עַד "נַהֲרוֹת בָּבֶל". וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ הַלֵּל הַגָּדוֹל? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּרוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּמְחַלֵּק מְזוֹנוֹת לְכָל בְּרִיָּה. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲנֵי עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה "הוֹדוּ", כְּנֶגֶד עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה דּוֹרוֹת שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ וְלֹא נָתַן לָהֶם תּוֹרָה, וְזָן אוֹתָם בְּחַסְדּוֹ. אָמַר רַב חִסְדָּא: מַאי דִּכְתִיב "הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב"? הוֹדוּ לַה' שֶׁגּוֹבָה חוֹבָתוֹ שֶׁל אָדָם בְּטוֹבָתוֹ: עֹשִׂיר בְּשׂוֹרוֹ, וְאֶת עָנְיוֹ בְּשָׂיוֹ, יָתוֹם בְּבִיצָתוֹ, אַלְמָנָה בְּתַרְנְגוֹלְתָּהּ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: קְשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כִּפְלַיִם כַּיּוֹלְדָה, דְּאִילּוּ בְּיוֹלְדָה כְּתִיב: "בְּעֶצֶב", וּבְמְזוֹנוֹת כְּתִיב "בְּעִצָּבוֹן". וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: קְשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם יוֹתֵר מִן הַגְּאוּלָּה, דְּאִילּוּ בִּגְאוּלָּה כְּתִיב: "הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע", מַלְאָךְ בָּעַלְמָא, וְאִילּוּ בִּמְזוֹנוֹת כְּתִיב: "הָאֱלֹהִים הָרוֹעֶה אוֹתִי". אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאָדָם "וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ" זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת, אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי וַחֲמוֹרִי נֹאכַל בָּאֵבוּס אֶחָד? כֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ: "בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם", נִתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אַשְׁרֵינוּ אִם עָמַדְנוּ בָּרִאשׁוֹנָה, וַעֲדַיִן לֹא פָּלְטִינַן מִינַּהּ, דְּקָא אָכְלִינַן עִיסְבֵי דְּדַבְרָא. אָמַר רַב שֵׁינְבִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: קְשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּקְרִיעַת יַם סוּף, דִּכְתִיב: "נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר", וּסְמִיךְ לֵיהּ: "לְגוֹזֵר יַם סוּף לְגֻזָרִים". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: קְשִׁין נְקָבָיו שֶׁל אָדָם כְּיוֹם הַמִּיתָה וְכִקְרִיעַת יַם סוּף, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִהַר צוֹעֶה לְהִפָּתֵחַ", וּכְתִיב בְּתָרֵיהּ: "רוֹגֵע הַיָּם וַיֶּהֱמוּ גַּלָּיו". [ג]וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: כָּל הַמַּבְזֶה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת כְּאִילּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ", וּכְתִיב בְּתָרֵיהּ: "אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמוֹר". וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: כָּל הַמְסַפֵּר לָשׁוֹן הָרַע, וְכָל הַמְקַבֵּל לָשׁוֹן הָרַע, וְכָל הַמֵּעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר בַּחֲבֵירוֹ — רָאוּי לְהַשְׁלִיכוֹ לִכְלָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לַכָּלָב תַּשְׁלִיכוּן אוֹתוֹ", וּכְתִיב בְּתָרֵיהּ: "לֹא תִשָּׂא שֵׁמַע שָׁוְא", וּקְרֵי בֵּיהּ: "לֹא תַשִּׂיא". וְכִי מֵאַחַר דְּאִיכָּא הַלֵּל הַגָּדוֹל, אֲנַן מַאי טַעְמָא אָמְרִינַן הָאי? מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים הַלָּלוּ: יְצִיאַת מִצְרַיִם, קְרִיעַת יַם סוּף, וּמַתַּן תּוֹרָה, וּתְחִיַּית הַמֵּתִים, וְחֻרְבָּן שֶׁל מְשִׁיחַ. יְצִיאַת מִצְרַיִם, דִּכְתִיב: "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם". וּקְרִיעַת יַם סוּף, דִּכְתִיב: "הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס". מַתַּן תּוֹרָה, דִּכְתִיב: "הָהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים". תְּחִיַּית הַמֵּתִים, דִּכְתִיב: "אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה'". [ד]חֻרְבָּן שֶׁל מָשִׁיחַ, דִּכְתִיב: "לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ", וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: "לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ" — זוֹ שִׁעְבּוּד מַלְכִיּוֹת. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: "לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ" — זוֹ מִלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִילּוּט נְפָשׁוֹת שֶׁל צַדִּיקִים מִגֵּיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָנָּה ה' מַלְטָה נַפְשִׁי". חִזְקִיָּה אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יְרִידָתָן שֶׁל צַדִּיקִים לִכְבְשַׁן הָאֵשׁ, וַעֲלִיָּתָן מִמֶּנּוּ. [ג]יְרִידָתָן, דִּכְתִיב: "לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ" אָמַר חֲנַנְיָה, "כִּי לִשְׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד" אָמַר מִישָׁאֵל, "עַל חַסְדְּךָ וְעַל אֲמִתֶּךָ" אָמַר עֲזַרְיָה, "לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם" אָמְרוּ כּוּתָּן. עֲלִיָּתָן מִכִּבְשַׁן הָאֵשׁ, דִּכְתִיב: "הַלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם" אָמַר חֲנַנְיָה, "שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאוּמִּים" אָמַר מִישָׁאֵל, "כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ" אָמַר עֲזַרְיָה, "וֶאֱמֶת ה' לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ" אָמְרוּ כּוּתָּן. [ד]וְיֵשׁ אוֹמְרִים: "וֶאֱמֶת ה' לְעוֹלָם" גַּבְרִיאֵל אָמַרוֹ. בְּשָׁעָה שֶׁהִפִּיל נִמְרוֹד הָרָשָׁע אֶת אַבְרָהָם אָבִינוּ לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ אָמַר גַּבְרִיאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵרֵד וְאֲצַנֵּן וְאַצִּיל אֶת הַצַּדִּיק מִכִּבְשַׁן הָאֵשׁ. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֲנִי יָחִיד בְּעוֹלָמִי וְהוּא יָחִיד בְּעוֹלָמוֹ, נָאֶה לַיָּחִיד לְהַצִּיל אֶת הַיָּחִיד. וּלְפִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ מְקַפֵּחַ שְׂכַר כָּל בְּרִיָּה, אָמַר: תִּזְכֶּה וְתַצִּיל שְׁלֹשָׁה מִבָּנָיו בָּנָיו. דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן הַשְּׁלוֹנִי: בְּשָׁעָה שֶׁהִפִּיל נְבוּכַדְנֶצַּר הָרָשָׁע חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ, עָמַד יוֹרָקְמוֹ שַׂר הַבָּרָד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵרֵד וַאֲצַנֵּן אֶת הַכִּבְשָׁן וְאַצִּיל לַצַּדִּיקִים הַלָּלוּ מִכִּבְשַׁן הָאֵשׁ. אָמַר לוֹ גַּבְרִיאֵל: אֵין גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּכָךְ שֶׁאַתָּה שַׂר בָּרָד, וְהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהַמַּיִם מְכַבִּין אֶת הָאֵשׁ. אֶלָּא, אֲנִי שַׂר שֶׁל אֵשׁ אֵרֵד וַאֲקָרֵר מִבִּפְנִים,

וַאֲקַדְּיַח

מַאי בְּרָכַת הַשִּׁיר רַב יְהוּדָה אָמַר יְהַלְלוּךָ וּקְמ"ל דַּאֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו בְּלֵילֵי פֶּסַח צָרִיךְ לְבָרֵךְ דְּאֵי נָהֲגוּ פְּשִׁיטָא א"נ דַּאֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ הֵ"א דַּוְקָא בַּיָּמִים אֲבָל בַּלַּיְלָה אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ קָא מַשְׁמַע לַן: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר נִשְׁמַת כָּל חַי נָרְאֶה ה"פ אַף נְשָׁמַת כָּל חַי אֶחָד יְהַלְלוּךָ דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי אֲנַן כְּמַאן עָבְדִינַן וְקוֹרֵא נִשְׁמַת כָּל חַי בְּרָכַת הַשִּׁיר לְפִי שֶׁבְּשַׁבָּתוֹת אוֹמְרִים אוֹתוֹ אֶחָד פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה וְרַבָּנִן חַיִּים כֹּהֵן לֹא הָיָה חוֹתֵם בִּיהַלְלוּךָ כִּי אִם בִּנְשָׁמַת לְבַדּוֹ מְשׁוּם דְּלֹשָׁנָא דִּבְרָכַת הַשִּׁיר מַשְׁמַע חֲדָא בְּרָכָה: מֵהֵדּוֹ עַד עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל וְכֵן אֲנוּ עוֹשִׂים וְרַבָּנוּ צַדִּיקִים בָּהּ' אֵינוֹ מִן הַמִּזְמוֹר:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תפ סעי' א:

ב מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' י':

ג סמג עשין מא, טוש"ע או"ח סי' תפ סעי' א:

ד מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' י':

ה מיי' פו' מהל' שביתת יום טוב הל' יז:

מִן שָׁמַיִם נִלְחֲמוּ הַכּוֹכָבִי' מִמְּסִלּוֹתָם בְּמִקּוֹמָן הֵיוּ עוֹמְדִים וְרֹאשָׁן מַגִּיעַ עַד לְאָרֶץ וְכֵן פירש"י בְּנְמוּקֵי מִקְרָא וְתַמָּה לְמָ"ד בְּפ' מִי שֶׁהָיָה (לְעֵיל פְּסָחִים דף צד.) כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ תַּחַת כּוֹכָב א' עוֹמֵד הַאֵיךְ יֵרְדוּ הַכּוֹכָבִים הֲלֹא מֵאֶחָד נִתְמַלֵּא הָעוֹלָם י"ל דְּלָא אִירֵי אֶלָּא בְּכוֹכָבִים שֶׁל גֹּבֶל שֶׁהֵן מַזָּלוֹת קְבוּעִים אֲבָל שְׁאָר כּוֹכָבִים קְטַנִּים הֵם:

וְאַקְדִּיחַ מְבַחוּץ, וְאֶעֱשֶׂה נֵס בְּתוֹךְ נֵס. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא! רַד! בְּאוֹתָהּ שָׁעָה פָּתַח גַּבְרִיאֵל וְאָמַר: "וַיֹּאמֶת ה' לְעוֹלָם". (א)רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶת ה' לְעוֹלָם" — דְּגִים שֶׁבָּיָם אָמְרוּהוּ, כְּדֶרֶב הוּנָא. דְּאָמַר רַב הוּנָא: יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּאוֹתוֹ הַדּוֹר מִקְטַנֵּי אֲמָנָה הָיוּ, וְכִדְדָרֵשׁ רַבָּה בַּר מָרִי: מַאי דִּכְתִיב "וַיַּמְרוּ עַל יָם בְּיַם סוּף" — מְלַמֵּד שֶׁהִמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְאָמְרוּ: כְּשֵׁם שֶׁאָנוּ עוֹלִין מִצַּד אֶחָד, כָּךְ מִצָּרֵינוּ עוֹלִים מִצַּד אַחֵר. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְשָׁלֹשׁ יָם: פְּלוֹט אוֹתָן לַיַּבָּשָׁה! אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּלוּם יֵשׁ עֵבֶד שֶׁנּוֹתֵן לוֹ רַבּוֹ מַתָּנָה וְחוֹזֵר וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ? אָמַר לוֹ: אֶתֵּן לְךָ אֶחָד וּמֶחֱצָה שֶׁבָּהֶן. (ב)אָמַר לוֹ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יֵשׁ עֶבֶד שֶׁתּוֹבֵעַ אֶת רַבּוֹ? אָמַר לוֹ: נַחַל קִישׁוֹן יְהֵא לִי עֶרֶב. מִיָּד פָּלַט אוֹתָן לַיַּבָּשָׁה וּבָאוּ יִשְׂרָאֵל וְרָאוּ אוֹתָן. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׂפַת הַיָּם". מַאי אֶחָד וּמֶחֱצָה שֶׁבָּהֶן? דְּאִילּוּ בְּפַרְעֹה כְּתִיב: "שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר", וְאִילּוּ בְּסִיסְרָא כְּתִיב: "תְּשַׁע מֵאוֹת רֶכֶב בַּרְזֶל". כִּי אָתָא סִיסְרָא [אָתָא עֲלֵיהֶם כּוֹכָבִים מִמְּסִילּוֹתָם, דִּכְתִיב:] "מִן שָׁמַיִם נִלְחֲמוּ הַכּוֹכָבִים". כֵּיוָן דְּנָחֵיתוּ כּוֹכְבֵי שָׁמַיִם עֲלֵיהֶן, אַקְדִּירוּ הָנֵי דִּקְרֵי דְּפַרְזְלָא. נָחֵיתוּ לְאַקְרוֹרֵי לְמִיסְחֵי נַפְשַׁיְיהוּ בְּנַחַל קִישׁוֹן, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְנַחַל קִישׁוֹן: לְךָ וְהַשְׁלֵם עֵרְבוֹנְךָ. מִיָּד גָּרְפָם נַחַל קִישׁוֹן וְהִשְׁלִיכָן לַיָּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "נַחַל קִישׁוֹן גָּרְפָם נַחַל קְדוּמִים", מַאי "נַחַל קְדוּמִים"? נַחַל שֶׁנַּעֲשָׂה עֶרֶב מִקֶּדֶם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה פָּתְחוּ דָּגִים שֶׁל יָם וְאָמְרוּ: "וַיֹּאמֶת ה' לְעוֹלָם". (ג)אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב: "מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת" — אִמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שָׁמוּנִי בַּעֲקָרָה כְּחוֹלְדָה זוֹ הַדָּרָה בְּעֵיקְרֵי בָּתִּים. (ד)דָּרֵשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב: "אֲהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה'" — אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֵימַת אֲנִי אֲהוּבָה לְפָנֶיךָ — בִּזְמַן שֶׁתִּשְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנַי. "דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ" — אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַף עַל פִּי שֶׁדַּלָּה אֲנִי בְּמִצְוֹת, לְךָ אֲנִי וְלִי נָאֶה לְהוֹשִׁיעַ. (ה)אָמַר רַב כָּהֲנָא: כְּשֶׁחָלָה רַבִּי יוֹסֵי, שָׁלַח לוֹ רַבִּי: בַּקֵּשׁ מִבְּשׁוּם אֲבוֹתֶיךָ שֶׁיְּחַיוּךָ. שָׁלַח לוֹ: כְּלוּם אָמַר אַבָּא, מֵאי דִּכְתִיב: "הַלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם", אוּמּוֹת הָעוֹלָם מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ? הָכִי קָאָמַר: "הַלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם" אַגְּבוּרוֹת וְנִפְלָאוֹת דְּעָבֵיד בַּהֲדַיְיהוּ, כָּל שֶׁכֵּן אָנוּ דְּ"גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ". (ו)וְעוֹד: עָתִידָה מִצְרַיִם שֶׁתְּבִיא דּוֹרוֹן לַמְּשִׁיחַ. כְּסָבוּר, אֵינוֹ מְקַבֵּל מֵהֶם. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַמְּשִׁיחַ: קַבֵּל מֵהֶם! אַכְסַנְיָא עָשׂוּ לָבָנַי בְּמִצְרַיִם. מִיָּד: "יֻאֲתָיוּ חַשְׁמַנִּים מִנֵּי מִצְרָיִם". נָשְׂאָה כּוּשׁ קַל וָחוֹמֶר בְּעַצְמָהּ: וּמָה הַלָּלוּ שֶׁנִּשְׁתַּעְבְּדוּ בָּהֶן כַּךְ, אָנוּ שֶׁאָנוּ אֲחֵיהֶן — לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְגַבְרִיאֵל: "גְּעַר חַיַּת קָנֶה" — גְּעוֹר חַיָּה וּקְנֵה לְךָ עֵדָה. דָּבָר אַחֵר: "גְּעוֹר חַיַּת קָנֶה" שֶׁדָּרָה בֵּין הַקָּנִים, דִּכְתִיב: "יְכַרְסְמֶנָּה חֲזִיר מִיָּעַר וְזִיז שָׂדַי יִרְעֶנָּה". אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גְּעוֹר בְּחַיָּה שֶׁכָּל מַעֲשֶׂיהָ נִכְתָּבִין בְּקוּלְמוֹס אֶחָד. "עֲדַת אַבִּירִים בְּעֶגְלֵי עַמִּים" — שֶׁשָּׁחֲטוּ אֲבִירִים כַּעֲגָלִים שֶׁאֵין לָהֶם בְּעָלִים. "מִתְרַפֵּס בְּרַצֵּי כָסֶף" — שֶׁפּוֹשְׁטִין יָד לְקַבֵּל מָמוֹן, וְאֵין עוֹשִׂין רָצוֹן בְּעָלִים. "פִּיזַּר עַמִּים קְרָבוֹת יֶחְפָּצוּן" — מִי גָּרַם לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּתְפַּזְּרוּ לְבֵין אוּמּוֹת הָעוֹלָם? קְרִיבוֹת שֶׁהָיוּ חֲפֵצִין בָּהֶן. וְעוֹד שָׁלַח לוֹ: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה שָׁוְווּקִים בִּכְרַךְ גָּדוֹל שֶׁל רוֹמִי, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד (הֵיוּ) [יֵשׁ] בּוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה בִּירְנִיּוֹת, וְכָל בִּירְנִית וּבִירְנִית (הֵיוּ בּוֹ) [יֵשׁ בָּהּ] שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה מַעֲלוֹת, וְכָל מַעֲלָה וּמַעֲלָה (הֵיוּ בּוֹ) [יֵשׁ בָּהּ] כְּדֵי לָזוּן אֶת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ. אָמַר רַבִּי (יִשְׁמָעֵאל) [שִׁמְעוֹן בַּרְבִּי]: לְרַבִּי, וְאָמְרִי לַהּ (לְ)רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר יוֹסֵי [לְרַבִּין]: הָנֵי לְמָזוֹן? לְךָ וּלְחַבְרוּתָךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: "סַחְרָהּ וְאֶתְנַנָּהּ קוֹדֶשׁ לַה' לֹא יֵאָצֵר וְלֹא יֵחָסֵן כִּי לַיּוֹשְׁבִים לִפְנֵי ה' יִהְיֶה וְגוֹ'". מַאי "לֹא יֵאָצֵר"? תָּנֵי רַב יוֹסֵף: "לֹא יֵאָצֵר" — זֶה בֵּית אוֹצָר, "וְלֹא יֵחָסֵן" — זֶה בֵּית גְּנִיזָה. מַאי "כִּי לַיּוֹשְׁבִים לִפְנֵי ה'"? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

זֶה

מסורת הש"ס

א ערכין טו.

ב מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ג פסיקתא רבתי; איכה רבה

ד ראש השנה יז.

ה שבת טו.; עבודה זרה ח:

ו אוצר מדרשים מדרש הַלֵּל הנקרא ספר המעשים

ז שמות רבה

תורה אור השלם

כִּי־גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּ־יָהּ [תהילים קיז, ב]

אֲבוֹתַינוּ בְּמִצְרַיִם לֹא־הִשְׂכִּילוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רֹב חֲסָדֶיךָ וַיַּמְרוּ וגו' [תהילים קו, ז]

וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה כִּי תִשַּׁע מֵאוֹת רֶכֶב־בַּרְזֶל לוֹ וְהוּא לָחַץ וגו' [שופטים ד, ג]

וַיַּקְהֵל שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכֹל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלִשִׁם עַל־כָּלּוֹ [שמות יד, ז]

וַיּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל וגו' [שמות יד, ל]

וַיַּעַשׂ סִיסְרָא אֶת־כָּל־רִכְבּוֹ תְּשַׁע מֵאוֹת רֶכֶב בַּרְזֶל וְאֵת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר וגו' [שופטים ד, יג]

מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ הַכּוֹכָבִים מִמְּסִלּוֹתָם נִלְחֲמוּ עִם־סִיסְרָא [שופטים ה, כ]

נַחַל קִישׁוֹן גְּרָפָם נַחַל קְדוּמִים נַחַל קִישׁוֹן תִּדְרְכִי נַפְשִׁי עֹז [שופטים ה, כא]

מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּ־יָהּ [תהילים קיג, ט]

אֲהַבְתִּי כִּי־יִשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַּחֲנוּנָי [תהילים קטז, א]

שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דַּלֹּתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ [תהילים קטז, ו]

הַלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל־הָאֻמִּים [תהילים קיז, א]

יֹאתָיוּ חַשְׁמַנִּים מִנֵּי מִצְרַיִם כּוּשׁ תָּרִיץ יָדָיו לֵאלֹהִים [תהילים סח, לב]

מֵהֵיכָלְךָ עַל־יְרוּשָׁלִָם לְךָ יוֹבִילוּ מְלָכִים שַׁי [תהילים סח, ל]

גְּעַר חַיַּת קָנֶה עֲדַת אַבִּירִים בְּעֶגְלֵי עַמִּים מִתְרַפֵּס בְּרַצֵּי־כָסֶף וגו' [תהילים סח, לא]

יְכַרְסְמֶנָּה חֲזִיר מִיָּעַר וְזִיז שָׂדַי יִרְעֶנָּה [תהילים פ, יד]

וְהָיָה סַחְרָהּ וְאֶתְנַנָּהּ קֹדֶשׁ לַיהוָה לֹא יֵאָצֵר וְלֹא יֵחָסֵן כִּי לַיֹּשְׁבִים לִפְנֵי יְהוָה [ישעיהו כג, יח]

זֶה הַמַּכִּיר מְקוֹם חֲבֵרוֹ בַּיְּשִׁיבָה שֶׁיּוֹדֵעַ לוֹמַר זֶה מְקוֹם מְיֻשָּׁב לְפִלּוֹנִי וְזֶה שֶׁל פִּלּוֹנִי כְּמְצוּדָּה שֶׁאֵין בָּהּ דָּגָן דָּרָךְ צַיָּדֵי עוֹפוֹת לְהָשִׂים דָּגָן בַּמְצוּדָה וּדְרַ"ש וְיִנָּצְלוּ כִּי לְמַ"ד מִתְחַלְּפָת בְּדָלֶ"ת בְּמָקוֹמוֹת הַרְבֵּה:

זֶה הַמַּכִּיר מְקוֹם חֲבֵירוֹ בַּיְּשִׁיבָה. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: זֶה הַמְקַבֵּל פְּנֵי חֲבֵירוֹ בַּיְּשִׁיבָה. מַאי "לְמַכְּסָה עָתִיק" — זֶה הַמְכַסֶּה דְּבָרִים שֶׁכִּיסָּה עַתִּיק יוֹמִין, וּמַאי נִינְהוּ? סְתָרֵי תוֹרָה. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: זֶה הַמְגַלֶּה דְּבָרִים שֶׁכִּיסָּה עַתִּיק יוֹמִין, מַאי נִינְהוּ? טַעֲמֵי תוֹרָה. אָמַר רַב כָּהֲנָא מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, מַאי דִּכְתִיב: "לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד" — זַמְּרוּ לְמִי שֶׁנּוֹצְחִין אוֹתוֹ וְשָׂמֵחַ. (א)בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם. בָּשָׂר וָדָם — מְנַצְּחִין אוֹתוֹ וְעָצֵב, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא — נוֹצְחִין אוֹתוֹ וְשָׂמֵחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוּלֵי מֹשֶׁה בְחִירוֹ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו". אָמַר רַב כָּהֲנָא מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מְשׁוּם רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה: מַאי דִּכְתִיב: "וַיְדֵי אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵּיהֶם", "יָדוֹ" כְּתִיב — זֶה יָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁפָּרוֹסָה תַּחַת כַּנְפֵּי הַחַיּוֹת כְּדֵי לְקַבֵּל בַּעֲלֵי תְשׁוּבָה מִיָּד מִדַּת הַדִּין. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל כָּךְ וְזֶהוּ שֶׁבָּעוֹלָם יוֹסֵף לִקְּטוֹ וֶהֱבִיאוֹ לְמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְלַקֵּט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא". אֵין לִי אֶלָּא שֶׁבָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְשֶׁבְּאָרֶץ כְּנַעַן, בִּשְׁאָר אֲרָצוֹת מְנַיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיְמָה". (ב)וּכְשֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הֶעֱלוּהוּ עִמָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּנָּצְלוּ אֶת מִצְרָיִם", רַב אַסִּי אָמַר: עָשְׂאוּהָ כְּמִצּוּדָה זוֹ שֶׁאֵין בָּהּ דָּגָן, רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר: כְּמִצּוּלָה שֶׁאֵין בָּהּ דָּגִים. (ג)וְהָיָה מוּנָּח עַד רְחָבְעָם. בָּא שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם וּנְטָלוֹ מֵרְחָבְעָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם [עַל יְרוּשָׁלַיִם] וַיִּקַּח אֶת אוֹצְרוֹת בֵּית ה' וְאֶת אוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ". בָּא זֶרַח מֶלֶךְ כּוּשׁ וּנְטָלוֹ מִשִּׁישַׁק. בָּא אָסָא וּנְטָלוֹ מִזֶּרַח מֶלֶךְ כּוּשׁ וְשִׁיגְּרוֹ לְהַדְרִימּוֹן בֶּן טַבְרִימּוֹן. בָּא בְּנֵי עַמּוֹן וּנְטָלוּם מֵהַדְרִימּוֹן בֶּן טַבְרִימּוֹן. בָּא יְהוֹשָׁפָט וּנְטָלוֹ מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה מוּנָּח עַד אָחָז. בָּא סַנְחֵרִיב וּנְטָלוֹ מֵאָחָז. בָּא חִזְקִיָּה וּנְטָלוֹ מִסַּנְחֵרִיב וְהָיָה מוּנָּח עַד צְדָקִיָּה. בָּאוּ כַּשְׂדִּיִּים וּנְטָלוּהוּ מִצְדָקִיָּה. בָּאוּ פָּרְסִיִּים וּנְטָלוּהוּ מִכַּשְׂדִּיִּים. בָּאוּ יְוָונִים וּנְטָלוּהוּ מִפָּרְסִיִּים. בָּאוּ רוֹמִיִּים וּנְטָלוּהוּ מִיַּד יְוָונִים, וַעֲדַיִין מוּנָּח בְּרוֹמִי. (ד)אָמַר רַבִּי חָמָא (בַּר) חֲנִינָא: שָׁלֹשׁ מַטְמוֹנִיּוֹת הִטְמִין יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם, אַחַת נִתְגַּלָּה לְקֹרַח, וְאַחַת נִתְגַּלָּה לְאַנְטוֹנִינוּס בֶּן אַסְוִירוּס, וְאַחַת גְּנוּזָה לְצַדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא. (ה)"עוֹשֶׁר שָׁמוּר לִבְעָלָיו לְרָעָתוֹ", אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: זוֹ עֲשָׂרוֹ שֶׁל קֹרַח. (שֶׁנֶּאֱמַר:) "וְאֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם", אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו. אָמַר רַבִּי לֵוִי: מַשְׂאוֹי שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פְּרָדוֹת לְבָנוֹת הָיוּ מַפְתְּחוֹת בֵּית גְּנָזָיו שֶׁל קֹרַח, וְכוּלָּהוּ אַקְלִידֵי וְקַלְפֵּי דְּגִלְדָּא. (דיא"ש אדי"ש כשד"ך מאוד"ך סימן). אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: "אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי" — אָמַר דָּוִד. "אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה" — אָמַר יִשַׁי. "מֵאֵת ה' הָיְתָה זֹּאת" — אָמְרוּ אֶחָיו. "זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה'" — אָמַר שְׁמוּאֵל. (ו)"אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא" — אָמְרוּ אֶחָיו. "אָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָּא" — אָמַר דָּוִד. "בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם ה'" — אָמַר יִשַׁי. "בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית ה'" — אָמַר שְׁמוּאֵל. "אֵל ה' וַיֶּאֶר לָנוּ" — אָמְרוּ כּוּלָּן. "אִסְרוּ חַג בַּעֲבוֹתִים" — אָמַר שְׁמוּאֵל. "אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ" — אָמַר דָּוִד. "אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ" — אָמְרוּ כּוּלָּן. (ז)**תְּנַן הָתָם: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִכְפּוֹל**

מסורת הש"ס

א שמות רבה; יומא פו:; שבת קכו.; סוטה ה.; יומא עה.; סוכה מו.; ברכות י.; ברכות ה.; במדבר רבה; עירובין יט.; מנחות צט.; קוהלת רבה; מנחות לג.; אסתר רבה; עירובין נד.; בבא בתרא י.; ברכות מ.; מגילה טו.

ב ברכות ט:

ג לעיל פז.; אבות דרבי נתן; אוצר מדרשים מדרשים על שלמה המלך דמות כסא של שלמה המלך עה ג

ד סנהדרין קי.

ה סנהדרין קי.

ו אוצר מדרשים מכתב ר יוחנן בן זכאי מירושלם

ז סוכה לח.; משנה סוכה

תורה אור השלם

[דניאל ז, ט]
[ישעיהו כג, יח]
[תהילים ד, א]
[תהילים יג, א]
[תהילים קו, כג]
[יחזקאל א, ח]
[בראשית מז, יד]
[בראשית מא, נז]
[שמות יב, לו]
[מלכים א יד, כה]
[דברי הימים ב יד]
[מלכים א טו]
[דברי הימים ב כ]
[במדבר טו, א]
[דברים יא, ו]
[קהלת ה, יב]
[תהילים קיח, כא]
[תהילים קיח, כב]
[תהילים קיח, כד]
[תהילים קיח, כג]
[תהילים קיח, כה]
[תהילים קיח, כו]
[תהילים קיח, כה]
[תהילים קיח, כז]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תכב סעי' ג:
ב מיי' פנ' מהל' מגילה וחנוכה הל' יא:
ג סמג עשין עא, טוש"ע או"ח סי' תעח סעי' א:
ד מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ט:
ה סמג עשין עא, טוש"ע או"ח סי' תעח סעי' א:
ו מיי' פח' מהל' חמץ ומצה הל' ט:

אבָּל לְפָנָיו מִצְוָה לִבָּרֵךְ לְפִי מַה שֶׁפָּרַשׁ לְעֵיל דְּהַפְסוּקִים לְא הָוֵי הֶפְסֵק וּבָרְכָה לִכְפּוֹל כָּל הַהַלֵּל: מַתְנִי' מַפְטִירִין לְשׁוֹן הַנַּפְטָר וְכֵן הַנִּפְטָרִין מִן הַסְּעוּדָה מְבִיאִין אַחֲרוֹנָה הִיא חֲתִימַת הָרִאשׁוֹנָה לֹא יִתֵּן כֵּאן דְּאֵיךְ יְבָרֵךְ לְפָנָיו וְלֹא יַחְתֹּם אֲחֲרָיו מְהָר"י: אָמַר רַב שֶׁלֹּא יַעֲקְרוּ מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה רַב מוֹקֵי לְמַתְנִיתִין כְּדַר' יְהוּדָה דְּסָבַר דְּאֵין הַפֶּסַח נֶאֱכָל בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת וְהָכִי אוֹקֵמְנָא סְתָמָא פָּרֶק כֵּיצַד צוֹלִין (לְעֵיל פְּסָחִים ד' פו.) שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלוֹת בְּבַיִת אֶחָד אֵלּוּ הוֹפְכִין פְּנֵיהֶם וְאוֹכְלִין וְאֵלּוּ הוֹפְכִין פְּנֵיהֶם וְאוֹכְלִין וְהַשַּׁמָּשׁ בְּאֶמְצַע פְּרוּשׁ מִשּׁוּם הֶיכֵּרָא וּכְשֶׁהַשַּׁמָּשׁ עוֹמֵד לִמְזֹג קוֹפֵץ אֶת פִּיו עַד שֶׁמַּגִּיעַ אֵצֶל חֲבוּרָתוֹ וּמוֹקֵי לָהּ בְּגֶמָרָא כְּרַבִּי יְהוּדָה וְהָנֵי דַּוְקָא בְּפֶסַח אֲבָל מַצָּה לֹא אֲשְׁכְּחַן בְּשׁוּם דֻּכְתָּא דְּלִתְסַר בְּשְׁתֵּי מְקוֹמוֹת וְאִי מִשּׁוּם דְּאִתְּקַשׁ לְפֶסַח לְהָא עַל בָּרְחִיךְ לֹא אִתַּקַּשׁ דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי לְפָרֵךְ מִמַּתְנִי' לְרַב דְּאֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפִיקוֹמָן הָא אַחַר מַצָּה מַפְטִירִין וְלָא מְצֵי לְשַׁנּוּיֵי כְּדְמְשַׁנֵּי לִשְׁמוּאֵל דְּלְגַבֵּי שְׁנֵי מְקוֹמוֹת לֹא הָוֵי רְבוּתָא פֶּסַח טְפֵי מִמַּצָּה אֶלָּא וַדַּאי רַב לֹא אֲיֵירֵי אֶלָּא בְּפֶסַח וְהָא דְּקָאָמְרִינַן לְקַמָּן אַבַּיֵי הָוֶה יָתֵיב קַמֵּיהּ דְּרַבָּה וַהֲוָה קָא מְנַמְנֵם פִּי' הַקּוּנְטְרֵס לְקַמָּן אע"ג דְּלֹא הָוֵי בִּזְמַן הַפֶּסַח הָא אִתַּקַּשׁ מַצָּה לְפֶסַח וְלָא נָהִירָא וּבִירוּשַׁלְמִי מְפָרֵשׁ לֵהּ גַּבֵּי תַּעֲנִית דְּאָמְרִינַן פ"ק דְּתַעֲנִית יֵשׁ אָסוּר לֶאֱכֹל וְלֹא שְׁנוּ אֶלָּא יֵשׁ מִמֵּשׁ אֲבָל מִתְנַמְנֵם לֹא וְרַבָּה הָוֶה מִתְנַמְנֵם וּבָעֵי לְמֵיסַר בְּתַר הָכִי וְקַמִּיתֵי רְאָיָה מִפֶּסַח דְּכִי הֵיכִי דְּפֶסַח לֹא חָשִׁיב נִמְנוּם בְּעַלְמָא כְּשֵׁנָה מְעַלְיָא לְעִנְיַן שְׁנֵי מְקוֹמוֹת ה"נ לֹא חָשִׁיב נִמְנוּם לְעִנְיַן תַּעֲנִית דִּלְמָחָר לְאִתְסוֹרֵי בַּאֲכִילָה בְּתַר הָכִי:

לְכִפּוֹל — יִכְפּוֹל, לְפָשׁוֹט — יִפְשׁוֹט, לְבָרֵךְ אַחֲרָיו — יְבָרֵךְ, הַכֹּל בְּמִנְהָג הַמְּדִינָה. אָמַר אַבַּיֵי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְאַחֲרָיו, אֲבָל לְפָנָיו — [מִצְוָה] לְבָרֵךְ. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַמִּצְוֹת מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן. (ב)מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי "עוֹבֵר" לִישָׁנָא דְּאַקְדּוּמֵי הוּא? אָמַר רַבִּי נַחְמָן בַּר יִצְחָק, דִּכְתִיב: "וַיֵּרֶץ אֲחִימַעַץ דֶּרֶךְ הַכִּכָּר וַיַּעֲבֹר אֶת הַכּוּשִׁי". אַבָּיֵי אָמַר, מֵהָכָא: "וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם". אִיכָּא דְּאָמְרִי מֵהָכָא: "וַיַּעֲבוֹר מַלְכָּם לִפְנֵיהֶם וַה' בְּרֹאשָׁם". (ג)תַּנְיָא: רַבִּי כּוֹפֵל בָּהּ דְּבָרִים, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פַּרְטָא מוֹסִיף בָּהּ דְּבָרִים. מַאי מוֹסִיף? אָמַר אַבַּיֵי: מוֹסִיף לִכְפּוֹל מֵ"אוֹדְךָ" לְמַטָּה. דָּרַשׁ רַב עוִירָא, זִימְנִין אָמַר לֵיהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַמֵּי וְזִימְנִין אָמַר לֵיהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַסִּי: מַאי דִּכְתִיב: "וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגָּמַל" — עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לַצַּדִּיקִים בְּיוֹם שֶׁיִּגָּמֵל חַסְדּוֹ לְזַרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק. לְאַחַר שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין נוֹתְנִין לוֹ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ, (ד)וְאוֹמֵר לָהֶן: אֵינִי מְבָרֵךְ, שֶׁיָּצָא מִמֶּנִּי יִשְׁמָעֵאל. אוֹמֵר לוֹ לְיִצְחָק: טוֹל וּבָרֵךְ. אוֹמֵר לָהֶן: אֵינִי מְבָרֵךְ, שֶׁיָּצָא מִמֶּנִּי עֵשָׂו. אוֹמֵר לוֹ לְיַעֲקֹב: טוֹל וּבָרֵךְ. אוֹמֵר לָהֶם: אֵינִי מְבָרֵךְ, שֶׁנָּשָׂאתִי שְׁתֵּי אֲחָיוֹת בְּחַיֵּיהֶן, שֶׁעָתִידָה תּוֹרָה לְאוֹסְרָן עָלַי. אוֹמֵר לוֹ לְמֹשֶׁה: טוֹל וּבָרֵךְ. אוֹמֵר לָהֶם: אֵינִי מְבָרֵךְ, שֶׁלֹּא זָכִיתִי לִכְנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא בְּחַיַּי וְלֹא בְּמוֹתִי. אוֹמֵר לוֹ לִיהוֹשֻׁעַ: טוֹל וּבָרֵךְ, אוֹמֵר לָהֶן: אֵינִי מְבָרֵךְ, שֶׁלֹּא זָכִיתִי לְבֵן, דִּכְתִיב: "וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן", "נוּן בְּנוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ". אוֹמֵר לוֹ לְדָוִד: טוֹל וּבָרֵךְ. אוֹמֵר לָהֶן: אֲנִי אֶבָרֵךְ, וְלִי נָאֶה לְבָרֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם ה' אֶקְרָא". גד(ה)מַתְנִי' אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפִיקוֹמָן. גְּמ' מַאי אֶפִיקוֹמָן? אָמַר רַב: שֶׁלֹּא יַעֲקְרוּ מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה. (ו)וּשְׁמוּאֵל אָמַר: תְּנִיָא תַּרְוַיְיהוּ: אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפִיקוֹמָן. אַחַר הַפֶּסַח הוּא דְּלָא, אֲבָל לְאַחַר מַצָּה — מַפְטִירִין! לָא מִיבַּעְיָא קָאָמַר: לָא מִיבַּעְיָא אַחַר מַצָּה — דְּלָא נְפִישׁ טַעְמַיְיהוּ, אֲבָל לְאַחַר הַפֶּסַח, דְּנְפִישׁ טַעְמֵיהּ וְלָא מָצֵי עַבּוֹרֵיהּ — לֵית לַן בַּהּ, קָמַשְׁמַע לַן. (ז)נֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ: הַסּוּפָגָנִין וְהַדּוּבְשָׁנִין וְהָאִיסְקָרִיטִין, אָדָם מְמַלֵּא כְּרֵיסוֹ מֵהֶן, וּבִלְבַד שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת מַצָּה בָּאַחֲרוֹנָה. בָּאַחֲרוֹנָה אִין, בָּרִאשׁוֹנָה לֹא? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַמִּצְוֹת מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן. (ב)מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי "עוֹבֵר" לִישָׁנָא דְּאַקְדּוּמֵי הוּא? אָמַר רַבִּי נַחְמָן בַּר יִצְחָק, דִּכְתִיב: "וַיֵּרֶץ אֲחִימַעַץ דֶּרֶךְ הַכִּכָּר וַיַּעֲבֹר אֶת הַכּוּשִׁי". אַבָּיֵי אָמַר, מֵהָכָא: "וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם". אִיכָּא דְּאָמְרִי מֵהָכָא: "וַיַּעֲבוֹר מַלְכָּם לִפְנֵיהֶם וַה' בְּרֹאשָׁם". (ג)תַּנְיָא: רַבִּי כּוֹפֵל בָּהּ דְּבָרִים, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פַּרְטָא מוֹסִיף בָּהּ דְּבָרִים. מַאי מוֹסִיף? אָמַר אַבַּיֵי: מוֹסִיף לִכְפּוֹל מֵ"אוֹדְךָ" לְמַטָּה. דָּרַשׁ רַב עוִירָא, זִימְנִין אָמַר לֵיהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַמֵּי וְזִימְנִין אָמַר לֵיהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַסִּי: מַאי דִּכְתִיב: "וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגָּמַל" — עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לַצַּדִּיקִים בְּיוֹם שֶׁיִּגָּמֵל חַסְדּוֹ לְזַרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק. לְאַחַר שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין נוֹתְנִין לוֹ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ, (ד)וְאוֹמֵר לָהֶן: אֵינִי מְבָרֵךְ, שֶׁיָּצָא מִמֶּנִּי יִשְׁמָעֵאל. אוֹמֵר לוֹ לְיִצְחָק: טוֹל וּבָרֵךְ. אוֹמֵר לָהֶן: אֵינִי מְבָרֵךְ, שֶׁיָּצָא מִמֶּנִּי עֵשָׂו. אוֹמֵר לוֹ לְיַעֲקֹב: טוֹל וּבָרֵךְ. אוֹמֵר לָהֶם: אֵינִי מְבָרֵךְ, שֶׁנָּשָׂאתִי שְׁתֵּי אֲחָיוֹת בְּחַיֵּיהֶן, שֶׁעָתִידָה תּוֹרָה לְאוֹסְרָן עָלַי. אוֹמֵר לוֹ לְמֹשֶׁה: טוֹל וּבָרֵךְ. אוֹמֵר לָהֶם: אֵינִי מְבָרֵךְ, שֶׁלֹּא זָכִיתִי לִכְנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא בְּחַיַּי וְלֹא בְּמוֹתִי. אוֹמֵר לוֹ לִיהוֹשֻׁעַ: טוֹל וּבָרֵךְ, אוֹמֵר לָהֶן: אֵינִי מְבָרֵךְ, שֶׁלֹּא זָכִיתִי לְבֵן, דִּכְתִיב: "וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן", "נוּן בְּנוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ". אוֹמֵר לוֹ לְדָוִד: טוֹל וּבָרֵךְ. אוֹמֵר לָהֶן: אֲנִי אֶבָרֵךְ, וְלִי נָאֶה לְבָרֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם ה' אֶקְרָא". גד(ה)מַתְנִי' אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפִיקוֹמָן. גְּמ' מַאי אֶפִיקוֹמָן? אָמַר רַב: שֶׁלֹּא יַעֲקְרוּ מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה. (ו)וּשְׁמוּאֵל אָמַר: כְּגוֹן אוֹרְדִילָאֵי לִי וְגוֹזָלַיָּיא לְאַבָּא. וְרַב חֲנִינָא בַּר שֵׁילָא וְרַבִּי יוֹחָנָן (אָמַר) [אָמְרוּ]: כְּגוֹן תְּמָרִים קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִים. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח כְּגוֹן תְּמָרִים קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִים. (ז)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין מַפְטִירִין אַחַר מַצָּה אֶפִיקוֹמָן. תָּנֵן: אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפִיקוֹמָן. אַחַר הַפֶּסַח הוּא דְּלָא, אֲבָל לְאַחַר מַצָּה — מַפְטִירִין! לָא מִיבַּעְיָא קָאָמַר: לָא מִיבַּעְיָא אַחַר מַצָּה — דְּלָא נְפִישׁ טַעְמַיְיהוּ, אֲבָל לְאַחַר הַפֶּסַח, דְּנְפִישׁ טַעְמֵיהּ וְלָא מָצֵי עַבּוֹרֵיהּ — לֵית לַן בַּהּ, קָמַשְׁמַע לַן. (ז)נֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ: הַסּוּפָגָנִין וְהַדּוּבְשָׁנִין וְהָאִיסְקָרִיטִין, אָדָם מְמַלֵּא כְּרֵיסוֹ מֵהֶן, וּבִלְבַד שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת מַצָּה בָּאַחֲרוֹנָה. בָּאַחֲרוֹנָה אִין, בָּרִאשׁוֹנָה

לְאַחַר אֲכִילָה יָכוֹל לַעֲקֹר לוֹמַר הַלֵּל בַּחֲבוּרָה אַחֶרֶת וְלֹא קָפֵיד אֶלָּא לָאֱכֹל דְּבָרִים אֲחֵרִים בְּמָקוֹמוֹת אֲבָל לָאֱכֹל בְּב' מְקוֹמוֹת אֲבָל לָאֱכֹל דְּבָרִים אֲחֵרִים בְּמָקוֹמָן הָרִאשׁוֹן שָׁרֵי רַב וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲקֹר לְאָכְלָן עִם חֲבוּרָה אַחֶרֶת וְהָנֵי דְּפָלֵיג עֲלֵיהּ שְׁמוּאֵל וְרַבִּי יוֹחָנָן וְאָמְרִי כָּל דָּבָר אָסוּר לָאֱכֹל אֶפִילּוּ בַּחֲבוּרָתוֹ רִאשׁוֹנָה וְלֵיכָּא לְפָרוּשֵׁי שֶׁלֹּא יַעֲקְרוּ מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה דְּלְאַחַר שֶׁאָכְלוּ קְצַת מִן הַפֶּסַח לֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ בַּחֲבוּרָה אַחֶרֶת דְּהָא סְתָם לָן תַּנָּא בְּכֵיצַד צוֹלִין (שָׁם) וּכְשֶׁהַשַּׁמָּשׁ עוֹמֵד לִמְזֹג קוֹפֵץ אֶת פִּיו עַד שֶׁמַּגִּיעַ אֵצֶל חֲבוּרָתוֹ וּתְרֵי סְתָמֵי לָמָּה וּלְרַב הָכִי מַשְׁמַע לֵיהּ אֶפִיקוֹמָן אֲפִיקוּ מְנַיְיכוּ הוֹצִיאוּ כְּלֵיכֶם מִכָּאן וְנֶאֱכָל בְּמָקוֹם אֶחָד: כְּגוֹן אַרְדִילָאֵי לִי וְגוֹזָלַיָּא לְאַבָּא לְרַב דְּשְׁמוּאֵל הָוֵה רָגִיל לֶאֱכֹל בְּקִנּוּחַ סְעוּדָה כְּמַהֲיָן וּפְטִרְיוֹת וְרַב רָגִיל לֶאֱכֹל אַחַר סְעֻדָּתוֹ גוֹזָלוֹת וּלְשׁוֹן אֶפִיקוֹמָן הוֹצִיאוּ וְהֲבִיאוּ מִינֵי מְתִיקָה וַאֲתָא שְׁמוּאֵל לְמֵימַר דְּלָא מִבַּעְיָא שֶׁלֹּא יַעֲקֹר מֵחֲבוּרָתוֹ לַחֲבוּרָה אַחֶרֶת אֶלָּא אֲפִילּוּ בַּחֲבוּרָתוֹ אָסוּר לֶאֱכֹל כְּלוּם אַחַר הַפֶּסַח שֶׁלֹּא יֹאבַד מִמֶּנּוּ טַעַם הַפֶּסַח וּלְפִי שֶׁדִּינוֹ לֶאֱכֹל בְּסוֹף עַל הַשָּׂבָע וְכֵן כָּל קָרְבָּנוֹת כְּדִכְתִיב (בְּמִדְבַּר יח) לְמִשְׁחָה לְגֻדְלָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהַמְּלָכִים אוֹכְלִין: אַבָּא בָּךְ שְׁמוֹ שֶׁל רַב אֶלָּא בְּכָבוֹד קוֹרִין אוֹתוֹ רַב בְּבָבֶל הֵכִי כְּמוֹ שֶׁקּוֹרִין לְרַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רַבֵּינוּ וְכֵן מוֹכִיחַ בְּשִׁחִיטַת חֻלִּין (דַּף קלו:) דְּאָמְרִי' מַאן רֵישׁ סִדְרָא בְּבָבֶל אַבָּא אֲרִיכָא וּבְרַב מַיְירֵי שֶׁהָיָה רַב אַרְךְ בִּדּוּרוֹ כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת נִדָּה (דַּף כד:) וְרַבִּי יוֹחָנָן כְּשְׁמוּאֵל סְבִירָא לֵהּ אֶלָּא שֶׁהָיָה רָגִיל בְּאֵלּוּ בְּקִנּוּחַ סְעוּדָה: אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַמַּצָּה אֶפִירוֹמָן שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכֹל מַצָּה בְּגָמָר סְעֻדָּתוֹ זֶכֶר לְמַצָּה הַנֶּאֱכֶלֶת עִם הַפֶּסַח בְּכָרִיכָה וְזוֹ הִיא מַצָּה הַבָּצוּעָה שָׁאנוּ אוֹכְלִין בָּאַחֲרוֹנָה לְשֵׁם חוֹבָה וְעַל כָּרְחֵנוּ אֲנוּ מְבָרְכִין עַל אֲכִילַת מַצָּה בָּרִאשׁוֹנָה אע"פ שֶׁאֵינָהּ לְשֵׁם חוֹבָה כְּדַאֲמַר רַב חִסְדָּא לְעֵיל גְּבֵי מְרוֹר דְּלְאַחַר שֶׁמִּלְּא כְּרֵסוֹ מִמֻּנּוּ הַיְאַךְ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ עָלָיו הִלְכָךְ מְבָרֵךְ אַהֲרוֹנָה בְּרִישָׁא וַהֲדַר אֲכִיל מַצָּה בָּאַחֲרוֹנָה וְאַחַר אוֹתָהּ מַצָּה אֵין נִפְטָרִין מִמֶּנָּה בָּאֲכִילַת דָּבָר אַחֵר שֶׁלֹּא לְשֵׁבַח טַעְמָהּ וּבְמַצָּה בְּזָמַן הַזֶּה מְיֻרֵי דְּלֵיכָּא פֶּסַח בַּהֲדָהּ דְּאִי בְּזְמַן דְּאִיכָּא פֶּסַח הָא תְּנַן אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפִיקוֹמָן וְהָנֵי אַחַר פֶּסַח וּמַצָּה הַנֶּאֱכֶלֶת עִמּוֹ: אַחַר מַצָּה בְּלֹא פֶּסַח מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח הוּא דְּלָא אֲכִיל בְּזְמַן דְּאִיכָּא פֶּסַח דְּאֵין אוֹכְלִין אֶפִיקוֹמָן אַחַר הַפֶּסַח וְהַמַּצָּה שֶׁנֶּאֱכֶלֶת עִמּוֹ: סָפְגָנִין רְקִיקִין הָעֲשׂוּיִין כִּסְפוֹג מִתּוֹךְ שֶׁנִּסְתָּן רַכָּה אֵין תּוֹרַת לֶחֶם עֲלֵיהֶן וַאֲנַן בָּעֵינַן לֶחֶם דִּכְתִיב (דְּבָרִים טז) לֶחֶם עֹנִי: דְּבָשָׁנִין מְטַגְּנִין בְּשֶׁמֶן וּדְבַשׁ וְאֵינוֹ לֶחֶם עֹנִי אֶלָּא לֶחֶם עָשִׁיר:

מסורת הש"ס

א לעיל ז:; מגילה כא:
ב נדה סג.
ג סוכה לט.
ד תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא פרקי דר' אליעזר ב; אוצר מדרשים גן עדן; גיהנם סעודת גן עדן ג
ה לעיל פו.
ו תוספתא פסחים; משנה פסחים ז תוספתא פסחים; לעיל מ.
ח סוכה לח.; משנה סוכה

תורה אור השלם

וַיֶּרֶץ־מָה אֲחִימַעַץ וַיֹּאמֶר לוֹ רוּץ וְיָרַץ אֲחִימַעַץ דֶּרֶךְ הַכִּכָּר וַיַּעֲבֹר אֶת־הַכּוּשִׁי [שמואל ב יח, כג]

וְהוּא עֹבֵר לִפְנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד־גִּשְׁתּוֹ עַד־אֲחִיו [בראשית לג, ג]

עָלָה הַפֹּרֵץ לִפְנֵיהֶם פָּרְצוּ וַיַּעַבְרוּ שַׁעַר וַיֵּצְאוּ בוֹ וַיַּעֲבֹר מַלְכָּם לִפְנֵיהֶם וַיהוָה בְּרֹאשָׁם [מיכה ב, יג]

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגָּמַל וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֶּה גָּדוֹל בְּיוֹם הִגָּמֵל אֶת־יִצְחָק [בראשית כא, ח]

נוֹן בְּנוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ [דברי הימים א ז, כז]

וַיהוֹשָׁעַ בִּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה מִן־הַתָּרִים אֶת־הָאָרֶץ קָרְעוּ בִּגְדֵיהֶם [במדבר יד, ו]

כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא [תהילים קטז, יג]

בָּרִאשׁוֹנָה לֹא דְּאֵין אָדָם רַשַּׁאי לֶאֱכֹל כְּלוּם אַחַר מַצַּת חוֹבָה: מַה שְּׁבִיעִי רִשּׁוּת דִּכְתִיב וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת דְּלָא כְּתִיב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת שֶׁהֲרֵי הוֹצִיאוֹ מִן הַכְּלָל אַף שִׁשָּׁה יָמִים רְשׁוּת שֶׁאִם רוֹצֶה יָכוֹל לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּלֹא לֶחֶם אוֹ לְהֶתְעַנּוֹת: מַתְנִי' כֵּלָּם לֹא יֹאכְלוּ אֹם הִתְחִילוּ לֶאֱכֹל פִּסְחָם וְיָשְׁנוּ וַעֲדַיִן לֹא אָכְלוּ כָּל פִּסְחָם לֹא יֹאכְלוּ דְּנִרְאִין כְּאָכְלֵי פִּסְחָם בִּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת אוֹ בְּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין פֶּסַח אֶם יָשְׁנוּ כֻּלָּם: בָּרִאשׁוֹנָה לֹא דְּאֵין אָדָם רַשַּׁאי לֶאֱכֹל כְּלוּם אַחַר מַצַּת חוֹבָה: מַצָּה בִּזְמַן הַזֶּה דְּאוֹרָיְתָא לֵילָה הָרִאשׁוֹן חוֹבָה: הֶהֵיא מִבְּעֵי לֵהּ לְטָמֵא וְשֶׁהָיָה בְּדָרֶךְ רָחוֹק וּבִזְמַן שביהמ"ק קַיָּם: כְּתִיב בְּהַאי וּכְתִיב בְּהַאי וּצְרִיכָא דְּטָמֵא וְשֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רָחוֹק לֹא יְלִיף מֵעֶרֶל וּבֶן נֵכָר דְּהָא אִית לֵהּ תַּשְׁלוּמִין לְפֶסַח שֵׁנִי הִלְכָךְ לֹא יֹאכַל מַצָּה בָּרִאשׁוֹן עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה פֶּסַח שֵׁנִי וְיקַיֵּם עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֵהוּ אֲבָל עֶרֶל וּבֶן נֵכָר דִּין הוּא שֶׁיֹּאכְלוּ מַצָּה בָּרִאשׁוֹן דְּהָא לֹא אָכְלִי בַּשֵּׁנִי וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת הָוֶה מוֹקְמִי לֵהּ בְּעֶרֶל וּבֶן נֵכָר מִשּׁוּם דְּלֵית לֵיהּ תַּשְׁלוּמִין אֲבָל טָמֵא וְזָרָ[ק] גָּסָה — אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. מָר זוּטְרָא מַתְנֵי הָכִי: אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַפְטִירִין אַחַר הַמַּצָּה אֲפִיקוֹמָן. נֵימָא מְסַיֵּיע לֵיהּ, אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן: אַחַר הַפֶּסַח דְּלָא, אֲבָל אַחַר מַצָּה — מַפְטִירִין. לָא מִיבַּעְיָא קָאָמַר. לָא מִיבַּעְיָא אַחַר מַצָּה — דְּלָא נְפִישׁ טַעֲמֵיהּ, אֲבָל לְאַחַר פֶּסַח — אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. מֵיתִיבִי: הַסּוּפְגָנִין וְהַדּוּבְשָׁנִין וְהָאִיסְקָרְיטִין אָדָם מְמַלֵּא כְּרֵיסוֹ מֵהֶן וּבִלְבַד שֶׁיֹּאכַל (אֲכִילַת) כְּזַיִת מַצָּה בָּאַחֲרוֹנָה. בָּאַחֲרוֹנָה אִין, בָּרִאשׁוֹנָה לָא! לָא מִיבַּעְיָא בָּרִאשׁוֹנָה — דְּקָאָכֵיל לְתֵיאָבוֹן, אֲבָל בָּאַחֲרוֹנָה דְּאָתֵי לְמֵיכַל אֲכִילָה גַּסָּה — אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. אָמַר רַבָּא: מַצָּה בִּזְמַן הַזֶּה דְּאוֹרָיְתָא, וּמְרוֹר דְּרַבָּנַן. וּמַאי שְׁנָא מְרוֹר, דִּכְתִיב: ״עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים״, בִּזְמַן דְּאִיכָּא פֶּסַח — לֵיכָּא מָרוֹר. מַצָּה נָמֵי, הָא כְּתִיב: ״עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים״! מַצָּה מִיהָדַּר הָדַר בֵּיהּ קְרָא: ״בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת״. וְרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה דְּרַבָּנַן. (א)אֶלָּא הָכְתִיב: ״בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת״! הָהֵיא מִיבְּעֵי לֵיהּ לְטָמֵא וְשֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רָחוֹק, דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא כֵּיוָן דְּפֶסַח לָא אָכְלִי — מַצָּה וּמָרוֹר נָמֵי לָא נֵיכוֹל, קָא מַשְׁמַע לַן. (ב)וְרָבָא אָמַר לָךְ: טָמֵא וְשֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רָחוֹק לָא צָרִיךְ קְרָא, דְּלָא גָּרְעִי מֵעֶרֶל וּבֶן נֵכָר. דְּתַנְיָא: ״כָּל עֶרֶל לֹא יֹאכַל בּוֹ״ — ״בּוֹ״ אֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל אוֹכֵל בְּמַצָּה וּמָרוֹר. וְאִידַּךְ? כְּתִיב בְּהַאי וּכְתִיב בְּהַאי, וּצְרִיכִי. (ג)תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַבָּא: ״שִׁשָּׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לַה׳ אֱלֹהֶיךָ״. מָה שְׁבִיעִי רְשׁוּת, אַף שִׁשָּׁת יָמִים רְשׁוּת. (ד)מַאי טַעְמָא? הָוֵי דָּבָר שֶׁהָיָה בַּכְּלָל, וְיָצָא מִן הַכְּלָל לְלַמֵּד, לֹא לְלַמֵּד עַל עַצְמוֹ יָצָא, אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַכְּלָל כּוּלּוֹ יָצָא. (ה)יָכוֹל אַף לַיְלָה הָרִאשׁוֹן רְשׁוּת, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ״. (ו)אֵין לִי אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים מְנַיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת״, הַכָּתוּב קְבָעוֹ חוֹבָה. (ז)מַתְנִי׳ יָשְׁנוּ מִקְצָתָן — יֹאכְלוּ. כּוּלָּן — לֹא יֹאכְלוּ.

רַבִּי אֶחָד בַּר יַעֲקֹב דְּלֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ וְאָנָן קַיְמָא לַן כְּרַבִּי יְהוּדָה לְגַבֵּי רַבִּי שִׁמְעוֹן: כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ אֵינוֹ אוֹכֵל אֵין לְפָרֵשׁ בּוֹ אֵינוֹ חַיָּב לָאֱכֹל דְּהָא וַדַּאי אֵי אִית לֵהּ מַצָּה לְכָל סְעֻדָּתוֹ טוֹב לוֹ לֶאֱכֹל מַצָּה בַּתְּחִלָּה לְתֵאָבוֹן וּלְבָרֵךְ עָלֶיהָ וְאַח"כ בִּגְמַר סְעֻדָּתוֹ יֹאכַל כְּזַיִת מַצָּה וְיִהְיֶה טַעַם מַצָּה בְּפִיו וְעִקַּר מִצְוָה עַל הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא בָּאָה לְתֵאָבוֹן וְגַם יְהֵא לְבַסּוֹף טַעַם מַצָּה בְּפִיו בְּאוֹתוֹ כְּזַיִת אַחֲרוֹן וַאֲפִלּוּ אִם עִקַּר מִצְוָה בָּאַחֲרוֹנָה אֵין זֶה תֵּמַהּ אִם אֵנוּ מְבָרְכִין עַל הָרִאשׁוֹנָה כְּדֵי לְפָטוֹר הַמַּצָּה שֶׁל אַחֲרוֹנָה שֶׁהֲרֵי אֵין לְבָרֵךְ עַל הָאַחֲרוֹנָה מִשּׁוּם שֶׁמְּלֵא כְּרֵסוֹ הוּא אֲבָל יָכוֹל הוּא לְבָרֵךְ עַל הָרִאשׁוֹנָה וְתִפָּטֵר הָאַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא עִקַּר הַמִּצְוָה כִּדְפָרֵשׁ"י לְעֵיל לְרַב חִסְדָּא גַּבֵּי תְּרֵי טְבוּלֵי דְּמַרוֹר וְכֵן צ"ל לְהַלֵּל שֶׁהָיָה כּוֹרֵךְ מַצָּה וּפֶסַח בְּסוֹף הַסְּעוּדָה וְהֵכִי הָוֵי אָכִיל מַצָּה דְּאוֹרָיְתָא אִם כֵּן בְּתְחִלַּת סְעוּדָה הָיָה מְבָרֵךְ עַל הַמַּצָּה וְאוֹכֵל דְּמוֹעֶלֶת אוֹתָהּ בְּרָכָה לִבְרֵכַת מַצָּה עִם הַפֶּסַח שֶׁבְּסוֹף וּמִיהוּ לְהַהִיא פְּרוּשׁ' דְּלְעֵיל דְּלְרַב חִסְדָּא בָּעֵי לְחַזֵּר עַל שְׁאָר יְרָקוֹת לְטִבּוּל רִאשׁוֹן כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ עַל הַמָּרוֹר בְּטִבּוּל שֵׁנִי א"כ ה"נ יְחַזֵּר כְּמוֹ כֵן עַל הַסַּפְגָנִין לֶאֱכֹל בַּתְּחִלָּה כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ עַל אֲכִילַת מַצָּה לְבסוֹף מִיהוּ לְפִי' אֶחָד שֶׁגַּם לְרַב חִסְדָּא אֵין צָרִיךְ לְחַזֵּר עַל שְׁאָר יְרָקוֹת אֶלָּא מְבָרֵךְ עַל הַמָּרוֹר בְּטִבּוּל רִאשׁוֹן וּבְאוֹתָהּ בְּרָכָה יָצָא בְּטִבּוּל שֵׁנִי ה"נ יְבָרֵךְ עַל מַצָּה דְּמִתְחִלָּה וְיָצָא בְּשֶׁל מִצְוֹת מַצָּה שֶׁלְּבַסּוֹף: מַפְטִירִין אַחַר מַצָּה אֲפִיקוֹמָן וא"ת אַחַר הַפֶּסַח מַאי טַעְמָא אֵין מַפְטִירִין הָא נְפִישׁ טַעֲמֵיהּ טְפֵי מִמַּצָּה יֵשׁ לוֹמַר כְּדְמְפָרֵשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי דְּמִשּׁוּם הָכִי נָאֱכָל עַל הַשֹּׂבַע שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי שְׁבִירַת עֶצֶם וּכְתִיב (שְׁמוֹת י"ב:מ"ו) וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ וּמש"ה אֵין אוֹכְלִין שׁוּם דָּבָר וא"ת הָא בְּמִנְחָה נָמֵי אָמְרִי' בְּתָמִיד (דף כג.) וּבְמִנְחוֹת (דף כא:) דְּנֶאֱכָלֶת עַל הַשֹּׂבַע וְלֵיכָּא לְמֵימַר הָאי טַעְמָא י"ל דְּהָתָם ה"ט שֶׁלֹּא יָצָא מִשֻּׁלְחָן רַבּוֹ רַעַב אֲבָל בְּמַצָּה לֹא שַׁיָּךְ הָאי טַעְמָא דְּלָאו מִשֻּׁלְחָן רַבּוֹ הָוֵיא כֵּלֵי הָאי וְחַגִּיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח אע"ג דְּאֵיכָא לְמ"ד דְּאִית בָּהּ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם וְאַפ"ה אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת עַל הַשֹּׂבַע הֵינוּ מִשּׁוּם דְּפֶסַח בֶּן שְׁנָתוֹ הוּא וְרַכִּיךְ וְחֲשִׁינַן לִשְׁבִירַת עֶצֶם אֲבָל חֲגִיגָה לֹא וּמֵאן דְּאָמַר אֵין מַפְטִירִין אַחַר מַצָּה וּפֶסַח אִם כֵּן לָא ס"ל כְּטַעַם הַיְרוּשַׁלְמִי אֶלָּא סָבַר דְּבָעֵינַן שֶׁיְּהֵא טַעַם מַצָּה וּפֶסַח בְּפִיו: רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה מִדְּרַבָּנַן צ"ע בְּהַהִיא סְגִיא דְּפָרֵק כָּל שָׁעָה (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף כח:) דְּמַשְׁמַע בֵּין לר' יְהוּדָה בֵּין לר"ש סְבִירָא לְהוּ דְּהָוֵי דְּאוֹרָיְתָא מַר נָפְקָא לַן מֵעֲלָיו מִדִּכְתִיב שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מְיַתֵּר לוֹמַר דַּעֲלָיו שֶׁל פֶּסַח הוּא חַיָּב לֶאֱכֹל מַצּוֹת וּמַר נָפְקָא לַן מִבְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת דִּבְרָבָא וצ"ל דְּהַהִיא פְּלוּגְתָא אַלְבָּא דְּרָבָא וְלֹא כְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב ומ"מ תֵּמַהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה מַצְרִיךְ קְרָא לְטָמֵא וְשֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רָחוֹק וְעֶרֶל וּבֶן נֵכָר כְּסָבְרַת רַב

מסורת הש"ס

א לעיל כח:; מכות ג.

ב מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ג ספרא בריית דרבי ישמעאל

ב; יבמות ז.; ספרא אמור פרק יא

ג; ספרא בריית דרבי ישמעאל יא; מנחות נה.; בכורות ו.; כריתות ב.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; במדבר רבה

ד לעיל מ.

ה ראש השנה יט.; תענית ד.; סוכה מד.; סוכה מו.; יבמות עט.; סוכה מג.; ספרא אמור פרק יא

ד; ספרא קדושים פרק ז ח; מנחות סח.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; מועד קטן ד.; חגיגה יג.

גליון הש"ס

תוד"ה מפטירין וכו' דפסח בן שנתו הוא ורכיך. עי' תשובת מעיל צדקה סי' ו':

תורה אור השלם

בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב [שמות יב, יח]

וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה הִמּוֹל לוֹ כָּל־זְכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל־עָרֵל לֹא־יֹאכַל בּוֹ [שמות יב, מח]

שִׁשֶּׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה [דברים טז, ח]

שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יוֹם הַשְּׁבִעִי [שמות יב, טו]

בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ [במדבר ט, יא]

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין מ:

ב מיי׳ פ״ו מהל׳ חמץ ומצה הל׳ א:

ג מיי׳ פ״ז מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יב:

ד סמג עשין מ, טוש״ע או״ח סי׳ תעה סעי׳ ז:

ה מיי׳ פ״ו מהל׳ חמץ ומצה הל׳ א:

ו סמג עשין רכו, טוש״ע או״ח סי׳ תעה סעי׳ ב:

ז מיי׳ פ״ח מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יד:

ח מיי׳ פ״ח מהל׳ קרבן פסח הל׳ יד:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תעח סעי' ב:
ב מיי' פח' מהל' קרבן פסח הל' יד:
ג מיי' פח' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ג:
ד טוש"ע או"ח סי' תעז סעי' א:
ה מיי' פא' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ג:

מסורת הש"ס

א יבמות נד.; תענית יב.; מגילה יח:; נדה סג.
ב ברכות ט.; מגילה כא.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ג עבודה זרה מו.
ד זבחים נו.; ספרי במדבר
ה לעיל פה.

תורה אור השלם

וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל־מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ [שמות יב, ח]
וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה [שמות יב, יב]
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם וּמֵת כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחַר הָרֵחָיִם וְכֹל בְּכוֹר בְּהֵמָה [שמות יא, ד-ה]
וְכָכָה תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מָתְנֵיכֶם חֲגֻרִים נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקֲלְכֶם בְּיֶדְכֶם וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה [שמות יב, יא]
וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ [שמות יב, י]

מִלְּא תּוֹתִירוּ עַד בֹּקֶר נְפָקָא אע"ג דְּדָרְשִׁינַן מִנֵּהּ (לְעֵיל פְּסָחִים דַּף פג:) גְּמ' עַד שְׁעַת חִפָּזוֹן שֶׁנִּבְהֲלוּ לְצֵאת וְהֵינוּ עַד הַבֹּקֶר: וְיוֹם אֶחָד ט"ו הַמַּפְסִיק בֵּין הַלֵּילוֹת דְּלָא לֶהֱוֵי נוֹתָר עַד ט"ז: הָא אֲפִקֵּהּ קְרָא מֵהֶקֵּשָׁא דְּפֶסַח דִּכְתִיב (שְׁמוֹת יב) (בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת) [שִׁשָּׁת יָמִים כו'] וְאַקֶּשְׁיָה בְּהֶקֵּישָׁא דְּעַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֻהוּ (בְּמִדְבַּר ט':י"א): קמ"ל דְּכִי אַהַדְּרַהּ קְרָא (שְׁבֻעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת) [בָּעֶרֶב כו'] (שְׁמוֹת יג) לְמִלְּתֵהּ קַמַּיְתָא אַהַדְּרַהּ לַעֲמֹד בְּמִקּוֹם הַפֶּסַח וְלֶאֱכֹל עַד חֲצוֹת: הַפֶּסַח אַחַר חֲצוֹת מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם דה"ל נוֹתָר מֵחֲצוֹת וְאֵילְךָ וְרַבָּנָן גָּזְרוּ עַל הַנּוֹתָר לְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם כְּדִמְפָרֵשׁ טַעְמָא בַּגְּמָרָא: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר נִתְנַמְנְמוּ יֹאכְלוּ אַרְישָׁא קָאֵי דְּקָאָמַר ת"ק יָשְׁנוּ מִקְצָתָן יֹאכְלוּ וְאָתָא לְמֵימַר ה"מ אִם נִתְנַמְנְמוּ אֲבָל אִם נִרְדְּמוּ אֲפִילּוּ מִקְצָתָן לֹא יֹאכְלוּ לְקִשְׁיָעוֹרוֹ הֵכִי מוּכָח בַּגְּמָרָא וְהָכִי הֵילְכְתָא דְּהָא רַבָּה קָאֵי כְּוָתֵהּ כְּדְאָמַר בַּגְּמָרָא: נִתְנַמְנְמוּ יֹאכְלוּ תְּנַן אֲבָל אִם הוּא יָשֵׁן אֲפִילּוּ הוּא לְבַדּוֹ שׁוּב לֹא הָיָה אוֹכֵל דס"ל כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר נִרְדְּמוּ אֲפִילּוּ מִקְצָתָן לֹא יֹאכְלוּ: גְּמ' לְאַהְדּוֹרֵי סְבָרָא בְּמִלְּתָא דְּצְרִיכָא סְבָרָא כְּגוֹן שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ הֵיכָן הִנַּחְתָּ כְּלִי זֶה וְכִי מִדְּכָרוּ לֵיהּ הִנַּחְתּוֹ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי מִדְּכָר וְאוֹמֵר הֵן אוֹ לָאו: הָוֵה מְנַמְנֵם רַבָּה לְאַחַר שֶׁהִתְחִיל לֶאֱכֹל מַצַּת חוֹבָה בְּאַחֲרוֹנָה אַלְמָא מֵחֲצוֹת הוּא דה"ל נוֹתָר וְהָא כְּתִיב (שְׁמוֹת י"ב:י') לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר אַלְמָא עַד בֹּקֶר לָא הֲוֵי נוֹתָר: ר"א בֶּן עֲזַרְיָה הָיָה דָּנְפָקָא לֵיהּ מִקְּרָא דַּאֲכִילַת פֶּסַח עַד חֲצוֹת וּמֵחֲצוֹת הֲוֵי נוֹתָר וְהַאי דִּכְתִיב לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר לְשֻׁרְפָּה אָתָא דְּעַד בֹּקֶר לָאו בַּר שְׂרֵפָה הוּא כְּדְתַנְיָא בפ"ק דְּבָרָכוֹת (דַּף ט.) ר"א בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר בָּעֶרֶב אַתָּה זוֹבֵחַ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ אַתָּה אוֹכֵל מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם אַתָּה שׂוֹרֵף אֲבָל כר"ע דְּפְלִיג עֲלֵיהּ לָא מִתּוֹקְמָא דְּלִדְיֵדֵהּ לָא ה"ל נוֹתָר עַד הַבֹּקֶר וְלֹא מִטַּמֵּא יָדַיִם אֶלָּא מִבֹּקֶר וְאֵילְךָ וְאַף עַל גַּב דְּלִדְיֵדֵהּ נָמֵי אָכִילַת פְּסָחִים עַד חֲצוֹת כְּדֵין לְכָל הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם וְלַיְלָה רַבָּנָן הוּא דְּעָבְדִי הַרְחָקָה יַתִּירָא לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבֵרָה כְּדִתְנַן בפ"ק דְּבָרָכוֹת (דַּף ב.) שָׁמָּא יֹאכַל מִמֶּנּוּ לְאַחַר שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְיִתְחַיֵּב כָּרֵת וּמוּטָב שֶׁיְּבוֹאוּ

א־רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: נִתְנַמְנְמוּ — יֹאכְלוּ, נִרְדְּמוּ — לֹא יֹאכְלוּ. הַפֶּסַח אַחַר חֲצוֹת מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם. הַפְּגוּל (א)וְהַנּוֹתָר מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם. (א)גְּמ' רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: נִתְנַמְנְמוּ — יֹאכְלוּ, נִרְדְּמוּ — לֹא יֹאכְלוּ. הֵיכִי דָּמֵי נִתְנַמְנְמוּ? אָמַר רַב אָשֵׁי: נִים וְלָא נִים, תִּיר וְלָא תִּיר. כְּגוֹן דְּקָרֵי לֵיהּ וְעָנֵי, וְלָא יָדַע לְאַהְדּוֹרֵי סְבָרָא, וְכִי מַדְכְּרוּ לֵיהּ — מִדְּכַר. אַבָּיֵי הָוָה יָתֵיב קַמֵּיהּ דְּרַבָּה. חָזָא דְּקָא נַמְנֵם, אָמַר לֵיהּ: מֵינָם קָא נָאֵים מָר. אָמַר לֵיהּ: מֵינוֹמֵי קָא (מְנַמְנֵם) [מְנַמְנָמְנָא], וּתְנַן: נִתְנַמְנְמוּ — יֹאכְלוּ, נִרְדְּמוּ — לֹא יֹאכְלוּ. הַפֶּסַח אַחַר חֲצוֹת מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם וְכוּ׳. אַלְמָא מֵחֲצוֹת הָוֵה לֵיהּ נוֹתָר. מַאן תַּנָּא? (ב)אָמַר רַב יוֹסֵף: רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הוּא, דְּתַנְיָא: "וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה", רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: נֶאֱמַר כָּאן "בַּלַּיְלָה הַזֶּה", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה". מַה לְּהַלָּן — עַד חֲצוֹת, אַף כָּאן — עַד חֲצוֹת. (ג)אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: וַהֲלֹא נֶאֱמַר "חִפָּזוֹן" — עַד שְׁעַת חִפָּזוֹן. אִם כֵּן, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר "בַּלַּיְלָה"? יָכוֹל יְהֵא נָאֶכָל כַּקָּדָשִׁים בַּיּוֹם — תַּלְמוּד לוֹמַר: "בַּלַּיְלָה", בַּלַּיְלָה הוּא נֶאֱכָל, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל בְּיוֹם. (ד)וְרַבִּי עֲקִיבָא, הַאי "הַזֶּה" מַאי עָבֵיד לֵיהּ? מִיבְּעֵי לֵיהּ לְמַעוֹטֵי לַיְלָה אַחֵר הוּא דַּאֲתָא. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמֵינָא: הוֹאִיל וּפֶסַח קָדָשִׁים קַלִּים, וּשְׁלָמִים קָדָשִׁים קַלִּים — מָה שְׁלָמִים נֶאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, אַף פֶּסַח; אוֹקֵי לֵילוֹת בִּמְקוֹם יָמִים, וְיֵהָא נֶאֱכָל לִשְׁנֵי לֵילוֹת וְיוֹם אֶחָד, כְּתַב רַחֲמָנָא: "הַזֶּה". וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אָמַר לְךָ: מ"לֹא תוֹתִירוּ עַד בֹּקֶר" נָפְקָא הָא. וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר לְךָ: אִי לָא כְּתַב רַחֲמָנָא "הַזֶּה", הֲוָה אָמֵינָא: מַאי "בֹּקֶר" — בֹּקֶר שֵׁנִי. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְךָ: כָּל הֵיכָא דִּכְתַב "בֹּקֶר" — בֹּקֶר רִאשׁוֹן הוּא. (ה)אָמַר רָבָא: אָכַל מַצָּה בִּזְמַן הַזֶּה אַחַר חֲצוֹת, לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. פְּשִׁיטָא! דְּכֵיוָן דְּאִיתַּקֵּשׁ לְפֶסַח — כְּפֶסַח דָּמֵי. מַהוּ דְּתֵימָא: הָא אַפְּקֵיהּ קְרָא מֵהֶקֵּישָׁא. קַמַשְׁמַע לַן דְּכִי אַהְדְּרֵיהּ קְרָא — לְמִילְּתָא קַמַּיְתָא אַהְדְּרֵיהּ. (ה)הַפְּגוּל וְהַנּוֹתָר מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם וְכוּ׳. רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא, חַד אָמַר: מְשׁוּם חֲשַׁדֵּי כְּהוּנָּה, וְחַד אָמַר: מְשׁוּם עֲצֵלֵי כְּהוּנָּה. חַד אָמַר: כְּזַיִת, וְחַד אָמַר: כְּבֵיצָה.

חַד

קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל לְמַעֵט זְמַן אֲכִילָתוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אַחַר חֲצוֹת מִשֶּׁאכַל עַד בֹּקֶר וְיָבֹא לִידֵי כָּרֵת: שְׁעַת חִפָּזוֹן שֶׁנִּבְהֲלוּ לְצֵאת וְהֵינוּ עַמּוּד הַשַּׁחַר כְּדִכְתִיב (שְׁמוֹת י"ב:כ"ב) לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר וּר"א בֶּן עֲזַרְיָה סָבַר חִפָּזוֹן דְּמִצְרִים בִּשְׁעַת מַכַּת בְּכוֹרוֹת שֶׁעַל יְדֵיהֶ נֶחְפְּזוּ לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן הָאָרֶץ הֵכִי מְפָ' בִּבְרָכוֹת (דַּף ט.): יָכוֹל יְהֵא נֶאֱכָל כְּשְׁאָר קָדָשִׁים בַּיּוֹם . שְׁחִיטָתוֹ כְּדֶרֶךְ תּוֹדָה שֶׁאַף הִיא זְמַן אֲכִילָתָהּ יוֹם אֶחָד וְאוֹכֵל כָּל יוֹם שְׁחִיטָתָהּ וְהַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר מִן הַתּוֹרָה דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא ז':ט"ו) בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל לֹא יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר: שְׁלָמִים נֶאֱכָלִין לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד שֶׁנֶּאֱמַר זְבָחָם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת אַף פֶּסַח נָמֵי הוֹאִיל וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בְּלַיְלָה נוֹקֵם שְׁנֵי יָמִים שֶׁל שְׁלָמִים וְיֵהָא נֶאֱכָל לִשְׁנֵי לֵילוֹת וְיוֹם אֶחָד לֹא שֶׁיֹּאכְלוּ בַּיּוֹם אֶלָּא שֶׁיְּהֵא שָׁהוּת זְמַן שֶׁלֹּא יִפָּסֵל בַּאֲכִילָה בִּשְׁבִיל הַמְתָּנַת הַיּוֹם וְיֹאכְלוּ בְּלֵיל הַשֵּׁנִי קמ"ל כֵּן פֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת (שָׁם) וְלִי נִרְאֶה שֶׁאַף בַּיּוֹם שֶׁבֵּינָתַיִם יֹאכַל דְּהָא בַּלַּיְלָה הַזֶּה לֹא בָּא לְמַעֵט אֶלָּא יוֹם שְׁחִיטָתוֹ שֶׁלְּפָנֵי לַיְלָה הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח אֲבָל מִכָּאן וְאֵילְךָ יֹאכְלוּ עַד עַמּוּד הַשַּׁחַר שֶׁל לֵיל שֵׁנִי קמ"ל: מַהוּ דִּיתְיְמָא דְּרַחֲמָנָא לְחוֹבַת מַצָּה בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן מַהֶקֵּישָׁא דְּאַקְּשֵׁהּ רַחֲמָנָא בְּפֶסַח בְּהַאי קְרָא דְּעַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֻהוּ וְאַסְּקֵהּ רַחֲמָנָא בְּהַאי קְרָא שֶׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל (עָלָיו) מַצּוֹת וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מָה שְׁבִיעִי רְשׁוּת אַף שִׁשָּׁת יָמִים רְשׁוּת וְלַיְלָה הָרִאשׁוֹן נָמֵי בַּמַּשְׁמָע אַלְמָא אַפְּקֵיהּ רַחֲמָנָא בְּהַאי קְרָא שֶׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי רְשׁוּת אַף שִׁשָּׁת יָמִים רְשׁוּת וְלַיְלָה הָרִאשׁוֹן נָמֵי בַּמַּשְׁמָע אַלְמָא אַפְּקֵיהּ רַחֲמָנָא מֵהֶקֵּישָׁא דְּעַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים לְחוֹבַת מַצָּה לַיְלָה הָרִאשׁוֹן וְאוֹקְמֵהּ אַרִאשׁוּת: קמ"ל דְּכִי אַהְדְּרֵהּ קְרָא לְחוֹבַת מַצָּה בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן בְּזְמַן הַזֶּה דִּכְתִיב בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת דְּהָכִי נָפְקָא לַן לְעֵיל לְמִלְּתָא קַמַּיְתָא אַהְדְּרֵהּ לַאֲכִילָה עַד חֲצוֹת כְּבִזְמַן דְּאִיכָּא פֶּסַח: חַד אָמַר מִשּׁוּם חֲשַׁדֵּי כְּהֻנָּה לְקִמָּן מְפָרֵשׁ דְּאִנּוֹתָר קָאֵי וְלָא פְּלִיגִי אֶלָּא חַד מְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּפִגּוּל וְחַד מְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּנוֹתָר:

מסורת הש"ס

א זבחים לז.

עין משפט נר מצוה

א מיי' פט' מהל' חמץ ומצה הל' ז:

חַד תָּנֵי אַפִּיגּוּל, וְחַד תָּנֵי אַנּוֹתָר. מַאן דְּתָנֵי אַפִּיגּוּל — מִשּׁוּם חֲשֵׁדֵי כְהוּנָּה. מַאן דְּתָנֵי אַנּוֹתָר — מִשּׁוּם עֲצֵלֵי כְהוּנָּה. חַד אָמַר כְּזַיִת וְחַד אָמַר כְּבֵיצָה. מַאן דְּאָמַר כְּזַיִת — כְּאִיסּוּרוֹ, וּמַאן דְּאָמַר כְּבֵיצָה — כְּטוּמְאָתוֹ. א(א)מַתְנִי׳ בֵּירַךְ בִּרְכַּת הַפֶּסַח — פָּטַר אֶת שֶׁל זֶבַח. בֵּירַךְ אֶת שֶׁל זֶבַח — לֹא פָּטַר אֶת שֶׁל פֶּסַח, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לֹא זוֹ פּוֹטֶרֶת זוֹ וְלֹא זוֹ פּוֹטֶרֶת זוֹ. גְּמָ׳ כְּשֶׁתִּמְצָא לוֹמַר, לְדִבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: זְרִיקָה בִּכְלַל שְׁפִיכָה. וְלֹא שְׁפִיכָה בִּכְלַל זְרִיקָה. לְדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא: לֹא שְׁפִיכָה בִּכְלַל זְרִיקָה, וְלֹא זְרִיקָה בִּכְלַל שְׁפִיכָה.

רַבִּי

חַד תָּנֵי אַפִּגּוּל וְחַד תָּנֵי אַנּוֹתָר חַד מְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּמַתְנִיתִין מַאי טַעְמָא מְטַמֵּא פִּגּוּל אֶת הַיָּדַיִם וְחַד מְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּנוֹתָר מַאי טַעְמָא נוֹתָר מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם: מִשּׁוּם חָשְׁדֵי כְּהֻנָּה גָּזְרוּ עָלָיו טֻמְאָה שֶׁלֹּא יְפַגְּלוּהוּ בְּרָצוֹן לְהַפְסִיד אֶת הַבְּעָלִים וְעוֹד דִּשְׁלָמִים הֵן וְאֵין לַכֹּהֵן בָּהֶן אֶלָּא חָזֶה וָשׁוֹק וְיִשְׁחָטֵם בְּמֵזִיד לְשֵׁם חַטָּאת כְּדֵי לְאוֹכְלָן כֻּלָּם וּמִשּׁוּם הָכִי גָּזְרוּ טֻמְאָה: מִשּׁוּם עַצְלֵי כְּהֻנָּה שֶׁלֹּא יִתְעַצְּלוּ בַּאֲכִילָתָן: חַד אָמַר כַּזַּיִת מֵהֶן מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם וח"א בְּכַבֵּיצָה: מַתְנִי' בִּרְכַּת הַפֶּסַח עַל אֲכִילַת פְּסָחִים עַל שֶׁל זֶבַח חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר וּמְבָרְכִין עַל אֲכִילַת שְׁלָמִים: שְׁיָרֵי דָּם בִּזְרִיקָה מֵרָחוֹק דְּלָא אִכְפַּת לֵיהּ אִם נוֹפְלִים שִׁירַיִם עַל הַיְסוֹד אוֹ לֹא שְׁיָרֵי דַּם הַפֶּסַח בִּשְׁפִיכָה בְּנַחַת כְּדֵי שֶׁיִּפְּלוּ עַל הַיְסוֹד: לֹא שְׁפִיכָה בִּכְלַל זְרִיקָה כְּלוֹמַר שֶׁאִם נוֹתֵן פֶּסַח בִּזְרִיקָה וּשְׁלָמִים בִּשְׁפִיכָה לֹא עָשָׂה כְּלוּם וְכֵיוָן דְּאֵין דּוֹמִין זֶה לָזֶה בְּמַתַּן דָּמִים אֵין בִּרְכַּת הָאֶחָד פּוֹטֶרֶת הָאַחֵר: הָכִי גָּרְסִינַן בְּמַתְנִיתִין בֵּרַךְ עַל הַזֶּבַח לֹא פָּטַר אֶת הַפֶּסַח עַל הַפֶּסַח פָּטַר אֶת שֶׁל זֶבַח דִּבְרֵי ר' יִשְׁמָעֵאל וְהָכָא גָּרְסִינַן לְדִבְרֵי ר' יִשְׁמָעֵאל זְרִיקָה בִּכְלַל שְׁפִיכָה וְלֹא שְׁפִיכָה בִּכְלַל זְרִיקָה וּפֵרוּשׁ אִם נָתַן פֶּסַח בִּזְרִיקָה לֹא עָשָׂה כְּלוּם אֲבָל אִם נָתַן שְׁלָמִים בִּשְׁפִיכָה יָצָא לְפִיכָךְ בִּרְכַּת הַפֶּסַח פּוֹטֶרֶת אֶת שֶׁל שְׁלָמִים שֶׁשְּׁלָמִים בִּכְלַל פֶּסַח בְּמַתַּן דָּמִים וְשֶׁל שְׁלָמִים אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת אֶת שֶׁל פֶּסַח לְפִי שֶׁאֵין פֶּסַח בְּמַתַּן דָּמוֹ בִּכְלַל שְׁלָמִים: חַד תָּנֵי אַפִּגּוּל וְחַד תָּנֵי אַנּוֹתָר חַד מְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּמַתְנִיתִין מ"ט פִּגּוּל מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם וְחַד מְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּמַתְנִיתִין מַאי טַעְמָא נוֹתָר מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם: מִשּׁוּם חָשְׁדִי כְּהֻנָּה גָּזְרוּ חֲכָמִים טֻמְאָה שֶׁלֹּא יְפַגְּלוּהוּ בְּרָצוֹן לְהַפְסִיד אֶת הַבְּעָלִים וְיֹאמְרוּ שׁוֹגְגִין הָיִינוּ וְרַבֵּינוּ פֵּרֵשׁ עוֹד טַעַם אַחֵר לְפִי שֶׁשְּׁלָמִים הֵם וְאֵין לַכֹּהֵן בָּהֶן אֶלָּא חָזֶה וָשׁוֹק וְיִשְׁחָטֵם בְּמֵזִיד לְשֵׁם חַטָּאת כְּדֵי לְאָכְלָן כֻּלָּן וְלָא נְהִירָא דְּאֵין פִּגּוּל אֶלָּא בְּשׁוֹחֵט עַל מְנָת לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ חוּץ לִזְמַנּוֹ וְהַשּׁוֹחֵט שְׁלָמִים לְשֵׁם חַטָּאת אֵין כָּאן פִּגּוּל אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה: מִשּׁוּם עַצְלֵי כְּהֻנָּה שֶׁלֹּא יִתְעַצְּלוּ בַּאֲכִילָה וה"ה לְיִשְׂרָאֵל: חַד אָמַר כַּזַּיִת מֵהֶן מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם וְחַד אָמַר כַּבֵּיצָה וּבְהָא לְחוּד הוּא דִּפְלִיגֵי: כְּאִסּוּרוֹ אִסּוּר אֲכִילָתוֹ בִּכְזַיִת: בְּטֻמְאָתוֹ טֻמְאַת אוֹכְלִין בְּכַבֵּיצָה לְטַמֵּא אֲחֵרִים: מַתְנִי' בִּרְכַּת הַפֶּסַח וּבִרְכַּת הַזֶּבַח מְפָרֵשׁ בַּתּוֹסֶפְתָּא (זְבָחִים) אֵיזֶה בִּרְכַּת הַפֶּסַח בא"י אמ"ה אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֶאֱכֹל הַפֶּסַח אֵי זוֹ הִיא בִּרְכַּת הַזֶּבַח בא"י אמ"ה אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֶאֱכֹל הַזֶּבַח וְהַאי זֶבַח הַיְנוּ חֲגִיגַת י"ד הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח אִי נָמֵי נְדָרִים וּנְדָבוֹת שֶׁהִקְרִיב עֶרֶב הַפֶּסַח וְאוֹכְלָן בְּלֵילֵי הַפֶּסַח: פְּלֻגְתָּא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְר' עֲקִיבָא מְפָרְשִׁינַן טַעְמָא בגמ': הָכִי גָּרְסִינַן בֵּרַךְ עַל הַזֶּבַח לֹא פָּטַר אֶת הַפֶּסַח בֵּרַךְ עַל הַפֶּסַח פָּטַר אֶת הַזֶּבַח דִּבְרֵי ר' יִשְׁמָעֵאל: גמ' ה"ג לכשת"ל לְדִבְרֵי ר"י זְרִיקָה בִּכְלַל שְׁפִיכָה וְלֹא שְׁפִיכָה בִּכְלַל זְרִיקָה בְּמַס' זְבָחִים בְּפֶ' בֵּית שַׁמַּאי (זְבָחִים דַּף לז -) שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְר' יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר דְּפֶסַח בִּשְׁפִיכָה וְלֹא בִּזְרִיקָה דְּתַנְיָא ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר וְגוֹ' לָמַדְנוּ לִבְכוֹר שֶׁטָּעוּן מַתַּן דָּמִים וְאֵמוּרִין לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ מַעֲשֵׂר וּפֶסַח מִנַּיִן תַּלְמוּד לוֹמַר וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ דְּאִלּוּ לִשְׁאָר קָרְבָּנוֹת לֹא צָרִיךְ דִּבְכוּלְּהוּ כְּתִיב זְרִיקָה וְהַשְׁתָּא דְּקָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּפֶסַח בִּשְׁפִיכָה וּשְׁמַעִית לֵיהּ בְּמַתְנִיתִין דְּאָמַר בְּבִרְכַּת הַפֶּסַח הוּא נִפְטָר מִבִּרְכַּת הַזֶּבַח וְאֵינוֹ נִפְטָר מִשֶּׁל פֶּסַח בְּבִרְכַּת הַזֶּבַח אֱמֹר מֵעַתָּה הַנִּתָּנִין בִּזְרִיקָה כְּגוֹן שְׁאָר זְבָחִים שֶׁנִּתְּנוּ בִּשְׁפִיכָה כְּפֶסַח יָצָא כִּדְתַנְיָא בְּהֶדְיָא בְּפֶרֶק בֵּית שַׁמַּאי (שָׁם) מִנַּיִן לַנִּתָּנִין בִּזְרִיקָה שֶׁנְּתָנָן בִּשְׁפִיכָה יָצָא תַּלְמוּד לוֹמַר וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ אֲבָל הַנִּתָּנִין בִּשְׁפִיכָה כְּגוֹן פֶּסַח שֶׁנְּתָנָן בִּזְרִיקָה כִּשְׁלָמִים וְכָל שְׁאָר זְבָחִים לֹא יָצָא דּוּמְיָא דְּבִרְכַּת פֶּסַח וְהַזֶּבַח דְּקָאָמַר נָמֵי ר' יִשְׁמָעֵאל בְּמַתְנִיתִין כִּי הַאי גַּוְנָא: וּלְדִבְרֵי ר' עֲקִיבָא כו' כִּדְאָמְרִינַן נָמֵי בְּמַתְנִי' גַּבֵּי בִּרְכַּת הַפֶּסַח וְהַזֶּבַח שֶׁאֵין זוֹ פּוֹטֶרֶת אֶת זוֹ ור"ע נָמֵי סָבַר דְּפֶסַח (נָמֵי) בִּשְׁפִיכָה דְּלָא אַשְׁכְּחַן תַּנָּא דְּאָמַר בִּזְרִיקָה אֶלָּא לְר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי בְּפֶרֶק תָּמִיד נִשְׁחָט (לְעֵיל פְּסָחִים סד:) דְּנָפְקָא לֵהּ מֵאֵת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ דִּבְכוֹר אֶת דָּמוֹ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא דָּמָם לִמֵּד עַל בְּכוֹר מַעֲשֵׂר וּפֶסַח שֶׁטְּעוּנִין זְרִיקָה וְהַהִיא זְרִיקָה דְּפֶסַח מַתָּנָה אַחַת הִיא כְּנֶגֶד הַיְסוֹד מֵרָחוֹק וְלֹא כִּזְרִיקַת שְׁאָר קָרְבָּנוֹת שֶׁהֵן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע וּמִקְּרָאֵי מַפִּיק לְהוּ בְּמַסֶּכֶת זְבָחִים בְּפֶרֶק אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן (זְבָחִים דַּף נז.) מִדִּכְתִיב סָבִיב בְּעוֹלָה סָבִיב בְּחַטָּאת סָבִיב בְּאָשָׁם דְּשָׁלֹשׁ כְּתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין זְרִיקָה מֵרָחוֹק וּשְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע וּפֶסַח מַתָּנָה אַחַת מֵרָחוֹק כִּדְפָרֵשִׁית שְׁפִיכָה מִקָּרוֹב עוֹמֵד עַל הַיְסוֹד וְשׁוֹפֵךְ שָׁם בְּכוּלְּהוּ קָרְבָּנוֹת כְּתִיב זְרִיקָה לְבַד מֵחַטָּאת שֶׁמַּתְּנוֹתֵיהֶן בְּאֶצְבַּע עַל הַקְּרָנוֹת כְּדִכְתִיבִי קְרָאֵי:

כְּשֶׁתִּמְצָא לוֹמַר לְדִבְרֵי ר' יִשְׁמָעֵאל זְרִיקָה בִּכְלַל שְׁפִיכָה וְלֹא שְׁפִיכָה בִּכְלַל זְרִיקָה לְדִבְרֵי ר' עֲקִיבָא כו' אִם כֵּן מוּכָח מִכָּאן דִּלְר' יִשְׁמָעֵאל הַנִּתָּנִין בִּזְרִיקָה שֶׁנְּתָנָן בִּשְׁפִיכָה יָצָא וְכֵן מוֹכִיחַ נָמֵי כָּאן דס"ל דְּפֶסַח בִּשְׁפִיכָה הוּא וְהָכִי נָמֵי מוּכָח בִּפְסָחִים בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה (דַּף פט.) דְּפָרִיךְ דְּאִלּוּ פֶּסַח בִּשְׁפִיכָה וּשְׁלָמִים בִּזְרִיקָה וּמְשַׁנֵּי מַאי נָפְקָא מִנָּהּ וְהַתַנְיָא מִנַּיִן לַנִּתָּנִין בִּזְרִיקָה שֶׁנָּתַן בִּשְׁפִיכָה שֶׁיָּצָא כו' אַלְמָא אִית לֵהּ תַּרְתֵּי פֶּסַח בִּשְׁפִיכָה וּזְרִיקָה בִּכְלַל שְׁפִיכָה דִּזְרִיקָה עוֹמֵד מֵרָחוֹק וְזוֹרֵק אֶת הַדָּם לַיְסוֹד וּשְׁפִיכָה עוֹמֵד עַל הַיְסוֹד וְשׁוֹפֵךְ וְקָשֶׁה דְּבִזְבָחִים פֶּרֶק בֵּית שַׁמַּאי (זְבָחִים דַּף לז.) מַשְׁמַע מַאן דְּאִית לֵיהּ פֶּסַח בִּשְׁפִיכָה לָא מָצֵי סָבַר נִזְרָקִין שֶׁנְּתָנָן בִּשְׁפִיכָה יָצָא וְכֵן אִיפְּכָא מַאן דְּאִית לֵיהּ נִזְרָקִין שֶׁנְּתָנָן בִּשְׁפִיכָה יָצָא לֵית לֵהּ פֶּסַח בִּשְׁפִיכָה דְּקָאָמַר וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ וְהָא מִבְּעֵי לֵהּ לְכִדְתַנְיָא מִנַּיִן לַנִּתָּנִין בִּזְרִיקָה שֶׁנְּתָנָן בִּשְׁפִיכָה יָצָא ת"ל וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ וּמְשַׁנֵּי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר לֹא זְרִיקָה בִּכְלַל שְׁפִיכָה וְכוּ' פִּי' וְהַהִיא דְּדָרְשָׁא מִנַּיִן לַנִּתָּנִין בִּזְרִיקָה לְר' יִשְׁמָעֵאל הִיא וּפָרִיךְ וְאַכַּתִּי מִבַּעְיָא לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב וְגוֹ' אֶת דָּמָם תִּזְרֹק לָמַדְנוּ לִבְכוֹר שֶׁטָּעוּן מַתַּן דָּמִים לַמִּזְבֵּחַ מַעֲשֵׂר וּפֶסַח מִנַּיִן ת"ל וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ וּמְשַׁנֵּי סָבַר לָהּ כריה"ג דְּאָמַר פֶּסַח נָמֵי בִּזְרִיקָה וַהֲדַר פָּרֵיךְ לֵיהּ [וְר' יִשְׁמָעֵאל] הַאי קְרָא מַפֵּק לֵהּ הָכִי וּמַפִּיק לֵיהּ הָכִי וְקָאָמַר תְּרֵי תַנָּאֵי אַלִּבָּא דְּר' יִשְׁמָעֵאל אַלְמָא הַהוּא תַּנָּא דְּר' יִשְׁמָעֵאל דִּלְעֵיל דְּנִזְרָקִין שֶׁנְּתָנָן בִּשְׁפִיכָה יָצָא וְיָלֵיף מִדַּם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ לֵית לֵהּ לְהַאי תַּנָּא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּיָלֵיף מֵהַהוּא קְרָא פֶּסַח בִּשְׁפִיכָה וְיֵ"ל דְּוַדַּאי ר' יִשְׁמָעֵאל אִית לֵהּ תַּרְתֵּי וְנִתָּנִין בִּזְרִיקָה שֶׁנְּתָנָן בִּשְׁפִיכָה יָצָא נָפֵק לֵיהּ מִסְּבָרָא דְּמַה לִּי זְרִיקָה מֵרָחוֹק וּמַה לִּי שְׁפִיכָה בְּקָרוֹב קְרָא כִּי אֲתָא [לְפֶסַח] בִּשְׁפִיכָה הוּא דַּאֲתָא וְהַאי דְּלָא מְשַׁנֵּי לֵיהּ הָכִי כִּדְפָרִיךְ לֵיהּ וְר' יִשְׁמָעֵאל הַאי קְרָא הֵיכִי מַפִּיק לֵיהּ הָכִי וְכוּ' מִשּׁוּם דִּדְרָשָׁא שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי פָּשׁוּט לֵיהּ טְפֵי וְהָתָם פִּי' הַקּוּנְט' וְר' יִשְׁמָעֵאל הַאי קְרָא דּוֹדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ מַפִּיק לֵיהּ לְהָכִי לַנִּתָּנִין בִּזְרִיקָה שֶׁנָּתַן בִּשְׁפִיכָה יָצָא וע"כ הַהִיא דְּנִתָּנִין לָא אַתְיָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּאִי אַתְיָא אַמַּאי קָאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא אֵין בִּרְכַּת פֶּסַח פּוֹטֶרֶת שֶׁל זֶבַח וַהֲלֹא שְׁלָמִים בִּכְלַל פֶּסַח וְהַכֹּל בִּשְׁפִיכָה מֵהַהִיא דְּנִתָּנִין וְאִי נָמֵי הֲוָה ס"ל לְרַבִּי עֲקִיבָא פֶּסַח בִּזְרִיקָה כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי כָּל שֶׁכֵּן דִּשְׁנֵיהֶם פּוֹטְרִין זֶה אֶת זֶה וְאַכַּתִּי קָדָרֵשׁ לֵיהּ לְהַהוּא קְרָא לְפֶסַח בִּשְׁפִיכָה וּמְשַׁנֵּי תְּרֵי תַנָּאֵי וְכוּ' הַאי תַּנָּא דְּר' יִשְׁמָעֵאל דְּיָלֵיף מוֹדֶם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ פֶּסַח בִּשְׁפִיכָה לֵית לֵהּ פֶּסַח פּוֹטֵר אֶת הַזֶּבַח וּבְהָא לָא פְּלִיג רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אַדְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּהָא כֵּיוָן דְּדָרֵשׁ מִנֵּהּ פֶּסַח בִּשְׁפִיכָה תּוּ לֵית לֵהּ לְמֵילַף מִנֵּהּ דְּנִתָּנִין בִּזְרִיקָה שֶׁנָּתַן בִּשְׁפִיכָה יָצָא וְהַאי תַּנָּא דְּר' יִשְׁמָעֵאל דְּיָלֵיף מִנֵּהּ דְּנִתָּנִין בִּזְרִיקָה שֶׁנָּתַן בִּשְׁפִיכָה יָצָא לֵית לֵהּ פֶּסַח בִּשְׁפִיכָה אֶלָּא בִּזְרִיקָה כִּשְׁלָמִים מִיהוּ הָא סְבָרָא דִּידֵהּ דִּפְלִיג אַרַבִּי עֲקִיבָא דְּפֶסַח עִקָּר וְזֶבַח טָפֵל ע"כ פֶּסַח פּוֹטֵר אֶת הַזֶּבַח וְלֹא בִּרְכַּת זֶבַח אֶת הַפֶּסַח וּבִפְסָחִים דִּירוּשַׁלְמִי אָמַר הַאי טַעְמָא עכ"ל וְקָשֶׁה דִּלְעֵיל הוֹכַחְנוּ מֵהַנְּהוּ דִּפְסָחִים דְּאִית לְהוּ תַּרְוַיְהוּ וְכִדְכָתְבִינַן לְעֵיל וְרַשְׁבָּ"ם פֵּרֵשׁ הָכִי כְּשֶׁתִּמְצָא לוֹמַר לְדִבְרֵי ר' יִשְׁמָעֵאל זְרִיקָה בִּכְלַל כּוּ' מִתּוֹךְ דְּבָרָיו לָמַדְנוּ דְּקָאָמַר בֵּרַךְ עַל הַפֶּסַח וְכוּ' א"כ ס"ל דְּפֶסַח בִּזְרִיקָה וּמֵעַתָּה אִיַּתַּר לֵיהּ וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ לוֹמַר דִּזְרִיקָה בִּכְלַל שְׁפִיכָה וְכָל הַנִּזְרָקִין אִם נְתָנָן בִּשְׁפִיכָה יָצָא ול"ג וּשְׁפִיכָה בִּכְלַל זְרִיקָה דְּהָא אֵין שׁוּם קָרְבָּן דְּמִצְוָתוֹ לְכַתְּחִלָּה בִּשְׁפִיכָה וְקָשֶׁה הַהִיא דְּפֶ' הָאִשָּׁה וְר' חַיִּים כֹּהֵן פִּי' כְּשֶׁתִּמְצָא לוֹמַר לְדִבְרֵי ר' יִשְׁמָעֵאל זְרִיקָה בִּכְלַל שְׁפִיכָה וּשְׁפִיכָה בִּכְלַל זְרִיקָה כָּךְ הִיא גִּרְסָא בִּסְפָרִים יְשָׁנִים כְּלוֹמַר כָּל הַקָּרְבָּנוֹת בִּזְרִיקָה וּבִשְׁפִיכָה וְאֵין לְהַקְפִּיד וּבִרְכַּת פְּסָחִים עַל עִקָּר לִפְטוֹר אֶת הַטָּפֵל וְלֹא הַטָּפֵל אֶת הָעִקָּר [וְקָשֶׁה] וַהֲלֹא אִית לֵהּ נָמֵי דִּפְסָחִים מִצְוָתוֹ בִּשְׁפִיכָה דַּוְקָא אִם כֵּן אֵין זֶה זְרִיקָה:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין קמד, טוש"ע יו"ד סי' שה סעי' י:

ב מיי' פי"א מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' ה:

תורה אור השלם

וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה [שמות יג, יג]

רַבִּי שְׁמַלַאי אִיקְלַע כּו' מִשּׁוּם דְּאַיְּירִי מַתְנִיתִין בִּשְׁנֵי מִינֵי בְּרָכוֹת בְּאָדָם אֶחָד וּמַעֲשֶׂה אֶחָד הִתְלוּ זֶה בָּזֶה כְּגוֹן פֶּסַח וְגֶבַח שֶׁחֲגִיגָה בָּאָה עִם הַפֶּסַח מִשּׁוּם הָכִי נָקֵט נָמֵי לְהַאי עַבְדָּא דַּאֲבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם:

רַבִּי שְׁמַלַאי אִיקְלַע לְפִדְיוֹן הַבֵּן, בָּעוֹ מִינֵּיהּ: פְּשִׁיטָא עַל פִּדְיוֹן הַבֵּן "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל פִּדְיוֹן הַבֵּן" — אָבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ. "בָּרוּךְ ... שֶׁהֶחֱיָינוּ וְקִיְּימָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה", כֹּהֵן מְבָרֵךְ, אוֹ אָבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ? אכ כֹּהֵן מְבָרֵךְ — דְּקָמָטֵי הֲנָאָה לִידֵיהּ, אוֹ אָבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ — דְּקָא עָבֵיד מִצְוָה? לָא הָוֶה בִּידֵיהּ, אֲתָא שְׁאֵיל בֵּיהּ מִדְּרַשָּׁא. אֲמַרוּ לֵיהּ: אָבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם. וְהִלְכְתָא: אָבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם.

הֲדַרַן עֲלָךְ עַרְבֵי פְּסָחִים וּסְלִיקָא לַהּ מַסֶּכֶת פְּסָחִים

חִדּוּשֵׁי הֲלָכוֹת – מַהַרְשָׁ״א

דף ב.

בפירש״י בד״ה הבוקר אור כו' ולפי דרכו למדך הכתוב ד״א כו' שהמתינו עד שהאיר המזרח כדרב יהודה כו' עכ״ל מפרושו נראה דהשתא דמפרש לה כמאן דאמר צפרא נהיר דהיינו עד שהאיר המזרח ולא מעמוד השחר ה״ל כדרב יהודה דיצא אדם בכי טוב דהיינו מנץ החמה משא״כ כדבעי למימר מעיקרא דאור שם דבר הוא דהיינו יממא דה״ל מעמוד השחר כדילפינן מקרא דעזרא דמעמוד השחר יום הוא ורב יהודה לא קאמר הכי אלא מנץ החמה כן נראה מפרושו והתוס' לא כתבו כן וק״ל:

תוספות בד״ה אור לארבעה עשר כו' שהחמירו כאן טפי מבשאר איסורי הנאה כו' ולא דמי לבשר כו' ונזיר נמי כו' עכ״ל נראה דל״ק להו מעיקרא אלא מאיסורי הנאה דומיא דחמץ וא״כ קשה מאי קושי' מנזיר דלא ה״ל מאיסורי הנאה וי״ל דלאו דוקא מנזיר קאמ' אלא [מנדר] דהוי מאיסורי הנאה דאינן איסור עולם ולא בדיל מיניה אי לאו דשרי לאחריני וק״ל:

בא״ד דאי מותר להשהותו אמאי ישרף ישהה אותו אחר הפסח ויהא מותר כו' עכ״ל דמלשון ישרף לא מוכח' דאסור להשהותו אי הוה אסור בהנאה גם אחר הפסח דלכך קאמר ישרף דאינו עומד אלא לישרף כיון דאסור מהיום לעולם אבל כיון דשרי לאחר הפסח אי הוה גם מותר להשהותו אמאי ישרף דהא שרי ליה להשהותו עד לאחר הפסח ולהנות ממנו ודו״ק:

בד״ה יכנס בכי טוב כו' דליכא למיחש למזיקין כגון אחי יוסף דהוו י״א והטעם מפני הפחתים כו' עכ״ל ולא ניחא להו נמי כפירש״י מפני החיות ולסטים מה״ט כיון דהוו י״א וק״ל:

בד״ה וכאור בקר בעוה״ז פיר״ת דהיינו עד חצי היום כו' עכ״ל דלפרש״י להפך הל״ל וכאור בקר בעוה״ב דהיינו תחלת הזריחה תהיה כזריחת השמש דעוה״ז אבל לפיר״ת ניחא דכעין בקר דעוה״ז דהיינו חצי היום תהיה תחלת זריחת השמש דלעולם הבא וק״ל:

בד״ה והא קיי״ל עד צאת כו' אור״י דפשיטא ליה כו' משום דמסקי' בספ״ב דמגילה דמעלות השחר יום כו' ומהתם נמי מוכח דעד צאת כו' עכ״ל ומיהו ק״ק בסוגיא דהתם לפי זה דקאמר וכולן שעשו משעלה עמוד השחר מה״מ כו' אלא מעתה כו' הא קי״ל דעד צאת הכוכבים כו' אלא אמר ר' זירא מהכא ואנחנו עושים במלאכה מעלות וגו' וא״כ ע״כ הא דפריך והא קי״ל דעד צאת כו' לאו אהאי קרא סמיך דא״כ הוה ידע נמי מהאי קרא דמעלות השחר יום הוא וכדמסיק ויש ליישב ודו״ק:

בא״ד ול״ק מההוא קרא כו' ואיכא למ״ד התם ב' חלקי מיל שהוא לפי הנראה שעה גדולה כו' עכ״ל ועי' בזה בתוס' פרק ב״מ בד״ה תרי תלתא מיל כו' ועי' על כונתם בחידושנו שם והאי לישנא שכתבו כאן לפי הנראה שעה גדולה כו' אינו שם ועי' על כוונתם במהרש״ל דלאו שעה גדולה ממש אלא זמן גדול ועוד יש ליישב להגדיל הקושיא קאמרי דשעה גדולה ממש יש לפי הנראה מזמן שקיעת החמה עד צאת הכוכבים והיאך שיערו אותו בתרי חלקי מיל ודו״ק:

דף ב:

בד״ה אי פשיטא לך כו' דהאי קרא באב על הבן מיירי דסתם כו' עכ״ל ר״ל רישא דקרא דדריש מיניה אי פשיטא לך מלתא כנהורא כו' נמי באב על הבן איירי ולא כפי' רש״י שפירש רישא דקרא אשאר כל אדם דהא מספק נמי תהרגהו כדמוכח בפ' בן סורר וק״ל:

בד״ה מאימתי י״ד אסור כו' דר״י אית ליה איסורא ולא מנהגא כו' עכ״ל ר״ל איסורא בגליל כמ״ש התוס' לקמן ולא מנהגא כלל בשום מקום דהך דמקום שנהגו לא מתוקמא כראב״י ולא כר״י וק״ל:

בד״ה ראב״י אומר כו' פועל בכניסתו משלו וביציאתו משל בע״הב פי' ביציאתו כו' עכ״ל כצ״ל ור״ל דהיינו טעמא דר' יהודה דלא אסר במלאכה אלא מהנץ החמה משום דיציאת כל פועל למלאכה לא הוי אלא מהנץ החמה מיהו לשאר כל מילי מודה ר״י דמעמוד השחר יממא הוא כדמוכח קרא דעזרא ומיהו לאו סברא מעליא היא דאל״כ לא הוי אקשי ליה היכן מצינו יום שמקצתו כו' דהיכא דאיכא סברא מעליא ודאי דמצינו כגון לא יאכל אדם מן המנחה כו' כמ״ש התוספות לקמן ודו״ק:

בפרש״י בד״ה לאור עבורו כו' נתקדש ליל שלשים ואחד קדי אור עיבורו כו' עכ״ל כצ״ל:

דף ג.

תוספות בד״ה ת״ל ביום כו' ואצטריך ביום למעוטי שלא ישרף בלילה כו' עכ״ל דמהא דתכף לאכילה שריפה לא הוה ממעטינן לילה של אחריו דלא שמעינן מינה אלא בשכלה זמן אכילתו מתחיל זמן שריפתו כדמשמע מפירש״י וק״ל:

דף ג:

בפירש״י בד״ה וכל היכא כו' והני דלעיל עיקם ללמדך שצריך לחזר אחר לשון נקי ובשאר מקומות כתיב לשון מגונה וקצר ללמדך כו' עכ״ל לכאורה דר״ל דלשון קצר עדיף אפי' מגונה מלשון ארוך ונקי אבל קשה לפי זה כיון דלשון קצר אפילו מגונה עדיף כל הני דעיקם ל״ל דלא ה״ל לעקם אלא חד קרא ללמדך היכא דכי הדדי נינהו לחזר אחר לשון נקי וע״כ נראה לפרש דלשון קצר ומגונה ולשון ארוך ונקי שוים הם וכיון דשוים הם ע״כ היכא דכי הדדי נינהו למדנו דעדיף לשון נקי והשתא ניחא כל הני קראי דטמא דקיצר בהם וכמה קראי איכא דעיקם והאריך בהם דשוים הם להאריך בלשון נקי או לקצר בלשון מגונה ולקמן בשמעתין גבי ח״א אין בוצרין בטהרה וח״א ומוסקין בטומאה דאמר מובטחני בזה שמורה הוראה כו' שכתב הר״ן בשם התו' שעל זה שאמר ומוסקים בטומאה שקיצר בלשונו אמר כן והוא פי' פירוש אחר וע״ש שהוא נראה דחוק ולפי דרכינו ששניהם שוים להאריך בל' נקי ולקצר בלשון גנאי יש לפרש שעל השני אמר כן שראה בו דבר חכמה כההיא דאמרינן מברכותיו של אדם ניכר שת״ח הוא שהראשון אפשר שלא נתכוין לדבר בלשון נקי אלא שכך נזדמן לו בפיו בלי כוונה אבל השני ששמע מן הראשון ושינה לומר בלשון קצר ודאי נתכוין לכך וכן להיפך לגירסת הרי״ף הראשון אפשר שלא נתכוין לומר בלשון קצר אבל השני ששמע מן הראשון ושינה לומר בלשון נקי ודאי דנתכוין לכך להשמיענו הך חדושא דיש לאדם לומר בלשון נקי וק״ל:

בד״ה רכבת כתיב ואע״ג דמצי למכתב נמי ישבת חסר כו' אפילו הוא מגונה כו' עכ״ל מפי' מהרש״ל דאפילו בלשון מגונה יקצר אדם לשונו כו' עכ״ל ע״ש ולא ידענא מאי רבותיה וטפי ה״ל לאשמעינן דאפי' בלשון נקי גופא יקצר אדם וע״כ הנראה לקיים פשטיה ומאי דקשיא ליה למהרש״ל הא שמעינן ליה כבר מדכתיב טמא באוריי' י״ל דאשמעינן דאפי' בכה״ג דבדבורא ובמקרא לא הוה לשון קצר אלא בכתיבה ומסורת יקצר אדם לשונו והתוס' שכתבו דלא מצי למכתב ישבת דכל היכא דכתיב ישב בלא וא״ו אתי לדרשה כו' עכ״ל אין זה סותר פירש״י אלא דבהכי גלי דהכתיבה ומסורת יושב מלא וכיון דהכא ליכא שום דרשא בחסרון וי״ו דישבת ועוד יש לבעל המאור דרך אחרת בשמעתין וסוגיין דשמעתין ק״ק להולמו לפי דרכו ע״ש ודו״ק:

תוס' בד״ה שמץ פסול פר״ח דבר ע״ג כדכתיב לשמצה כו' עכ״ל וכיון דפסול ביה לכהונה דהיינו לעבודה פריך שפיר והתניא אין בודקין כו' דכמו שאין בודקין אם הוא חלל דא״כ לא היו מניחין אותו לשמש ה״נ אין בודקין בו על דבר ע״ג דא״כ לא היה משמש וק״ל:

גמ' מי קא ספו לך מן האליה כו' מפ' מהרש״ל דר״י ב״ב דחה אותו כו' כי בודאי הכירוך כו' ולא אסרה תורה לבן ערל ונכר אלא מן המובחר שבו כו' עכ״ל ע״ש ואני מוסיף על דבריו שראה ר״י ב״ב בנכרי שהוא מפרש לה הכי דלא אסור אלא מן המובחר שבו דאל״כ לא ה״ל למימר דאכילנא משופרי שופרא אלא סתם דאכילנא מיניה ודו״ק: :

דף ד.

שם וכ״ת זריזין מקדימין למצות נבדוק מצפרא דכתיב כו' עכ״ל וכתב מהרש״ל וגי' הרי״ף וכ״ת זריזין מקדימין כדכתיב וביום כו' נבדוק מצפרא אמר רב נחמן כו' עכ״ל לפי אותה גירסא של הרי״ף לא יליף הכא מאברהם אלא הזריזות כדיליף לה לענין מילה והא דסגי ליה הכא מצפרא מסברא אמר כן וכ״כ הר״ן לגירסת הרי״ף ואין מקום לקושיית התוספות דשפיר מצי לאתויי הכא מקרא דסדום שהוא מוקדם ודו״ק:

תוס' בד״ה אבא קיים א״ל כו' ולכך פירש הגמרא דרב בר אחוה ובר אחתיה כו' עכ״ל ודאי לפירש״י נמי ניחא שהוצרך התלמוד לפרש דהוה בר אחוה ובר אחתיה דמש״ה שאל עליהן דהיינו על אביו ואמו של רב שהיו אחיו ואחותו אלא לגירסת ר״ח ולפירושו לא הוה אצטריך ליה לפרש דהוה בר אחוה כו' אלא ששאל על אביו של רבי חייא והוא השיב לו על אביו של רב דלשתמע מיניה אבל אביו של ר' חייא מת אבל לגי' הספרים שהיא גירסת רש״י וכפירושם שכתבו כאן ניחא שהוצרך להשיב אימא קיים שלא יטעה לומר שהשיבו על מה ששאלו דקרו אינשי לאבי אבא אבא וכן בהיפך לכך הוצרך התלמוד לומר דהוה בר אחוה ובר אחתיה ודו״ק:

בד״ה שנאמר וישכם וגו' והתם מוכח מוישכם וגו' דכתיב גבי סדום דלא היה מצוה כו' עכ״ל דליכא למימר דלא השכים יותר משום דלאו מצוה היה לו כמו בעקידה דלא השכים יותר משום דלאו טעמא דמצוה אע״ג דלא היה יחידי דא״כ מאי אשמעי' קרא דוישכם דסדום אלא ע״כ אשמעינן דבסדום דמאליו הלך ודאי היה אברהם השכים יותר אי לאו דהיה יחידי משא״כ בעקידה דאי לא היה מצווה על כך לא היה הולך כלל ולכך לא השכים יותר ממה שהיה מצווה דזריזים לא הוה רק מצפרא וק״ל:

בד״ה אם משמסר כו' דהכא שמסר לו המפתח ולא החזיק ומי כו' עכ״ל אפשר דהוצרכו לומר דאיירי בלא החזיק דבהחזיק לא אצטריך למתני ואם משמסר לו כו' דמלתא דפשיטא הוא אבל הר״ן לא פי' כן אלא דאיירי בהחזיק ע״ש וק״ל:

דף ד:

גמרא והב״ע דמוחזק לן דלא בדוק וקאמרי הני בדקיני כו' הימנוהו רבנן בדרבנן ולעיל דפריך אטו אמירה דהני מידי משא״כ בהו לא בעי למימר דהימנוהו רבנן בדרבנן דא״כ תפשוט מיניה דאין חזקתו בדוק כדקאמר אלא משום אמירה דהני הא לא אמרי לא אבל השתא דמוקמינן לה דאיירי דמוחזק לן דלא בדוק ולא תפשוט מיניה כלום דאימא דלכך בעי אמירה דהני משום דמוחזק לן דלא בדוק וק״ל:

תוס' בד״ה המשכיר בית כו' נראה לרשב״א דבי״ג איירי כו' עכ״ל והר״ן לא כ״כ ע״ש וק״ל:

בד״ה וכתיב אך ביום כו' דהא תשביתו הבערה היא ולא צוה הכתוב לשורפו אלא לאחר איסורא כו' עכ״ל זו הקושיא אינה רק לפי שיטתו דפר״ת לקמן לגבי הא דאר״י אימתי שלא בשעת ביעורו כו' אבל רש״י פי' לקמן אימתי הוא בשריפה בשלא בשעת ביעורו היינו בתחלת שש כו' אבל בשעת ביעורו בז' השבתתו בכל דבר וא״כ שפיר קאמר אך ביום הראשון תשביתו דהיינו הבערה מכלל דמקצתו שרי דבשעת היתר דינו בשריפה ודו״ק:

בד״ה ואימא לרבות כו' ה״מ לשנויי ביום כתיב כו' עכ״ל עי' תי' לזה במהרש״ל ומה שכתבו עוד וכי משני דאתקש כו' לא צריך לקרא דמייתי שבעת ימים שאור וגו' עכ״ל י״ל דקושטא הוא למסקנא להיקשא נקט האי קרא דהאי קרא איהו גופיה הוא הקישא דלקמן ודו״ק:

דף ה.

גמרא רב נחמן בר יצחק אמר ראשון דמעיקרא משמע כו' רבא אמר מהכא לא תשחט כו' ורש״י בפי' החומש הרכיב את שני המאמרים וז״ל בפרשה בא אך ביום הראשון וגו' מעי״ט וקרוי ראשון שהוא לפני הז' ומצינו מוקדם שנקרא ראשון שנאמר הראשון אדם וגו' או אינו אלא ראשון של ז' תלמוד לומר לא תשחט על וגו' כו' עכ״ל ע״ש וצ״ל לפי' דר״נ בר יצחק נמי אית ליה דרשה דרבא לא תשחט וגו' ואי לאו קרא דלא תשחט וגו' לא הוה מפקינן מלת הראשון ממשמעותיה דכל אינך הראשון דכתיבי במקרא קודש ובלולב אלא דבא רב נחמן בר יצחק לומר לפי הדרשה דלא תשחט הוה לשון הראשון משמעותי' כמו הראשון אדם וגו' אבל א״כ הוא קשה מאי פריך תלמודא מכל הני הראשון דלית בהו הוכחה לאפוקי אותן ממשמען כי הכא בהראשון תשביתו וי״ל שהוא מפרש דרבא אתי לשנויי הא דר״נ ב״י דכל הני הראשון ודאי ממש הן אלא גבי הראשון תשביתו דמפיק

ליה ממשמעיה לפרשו מעיקרא כמו הראשון אדם וגו' היינו דמוכחי קראי מדכתיב לא תשחט וגו' וק"ל:

תוס' בד"ה למעוטי חולש"מ אתרווייהו קאי דלולב אינו ניטל במדינה אלא יום אחד עכ"ל וכדמשני סד"א וי"ו מוסיף על ענין ראשון נמי אתרווייהו קאו דבלולב נמי כתיב בסיפא דקרא ושמחתם לפני ה' אלהיכם וגו' וק"ל:

בד"ה כדתני דבי ר"י אע"ג דכתיבי טובא כו' דמסתברא דמהכי דכתיבי במקרא קודש כו' עכ"ל ר"ל הני ג' דכתיבי בפ' מקרא קודש בפרשת אמור שמתחיל בה אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש וגו' והיינו שביתת רגל דפסח ושביתת רגל דסוכות ונטילת לולב דכתיבי בהך פרשתא ואייתי להו בשמעתין ובהכי ניחא דלא פריך בשמעתין בשביתת רגל דפסח מקרא דלקמיה דכתיב בפ' בא דכתיב ביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי וגו' ומייתי קרא דבתריה בפ' אמור ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם משום דההוא אתי למסקנא להך דרשה דג' ראשון דכתיבי בפ' מקרא קדש וההוא קרא דפרשת בא לא חשיב כיון דכתיב בהך מצוה דשביתת רגל דפסח ועוד יש לישב דניחא ליה לאתויי קרא דפ' אמור דליכא התם לשנויי וי"ו מוסיף על כו' מה שאין כן בהאי קרא דפ' בא בשביתת רגל דפסח דמייתי איכא וי"ו מוסיף כו' מיהו ק"ק בשביתת רגל דסוכות דמייתי ביום הראשון שבתון וגו' אמאי לא מייתי קרא דלקמי' בהך פרשתא גופיה ביום הראשון מקרא קודש כל מלאכת וגו' והתם נמי ליכא לשנויי וי"ו מוסיף כו' ודו"ק:

בפירש"י בד"ה אך חלק כו' דאי לאו אך איכא למימר ביום הראשון בין השמשות כו' עכ"ל ק"ק לפירושו דאי לית ליה לר' יוסי דרשה דביום למעט לילה אכתי קשה ואימא ליל י"ד כדפריך לעיל ואי אית ליה דביום ממעט לילה א"כ אימעיט נמי בין השמשות דיום הראשון ולא אצטריך אך אלא דלא נימא מצפרא כדאמרינן לעיל ויש ליישב [א] ודו"ק:

דף ה:

תוס' בד"ה משום דכתיב לך וגו' אבל השתא דשדינן אלא ימצא כו' משמע אפילו במצוי בעינא לך כו' עכ"ל ואין להקשות מנלן לאסור הטמנה מלשון לא ימצא אימא דכתב האי לישנא ימצא לדרוש מיניה נכרי שכבשתו דאפילו במצוי בעינן לך די"ל דמשמעותי' דימצא בלאו יתורא נלמד מיניה לאסור הטמנה ובהכי ניחא מאי דתמיהא ליה לר"ן דמנליה לאסור הטמנה מלא ימצא דאדרבה נילף להתיר הטמנה מלא יראה דיש לומר דודאי לא ימצא משמע אפילו הטמנה ודכתיב לא יראה לך לאשמעינן דאפי' ראיה שרי בשל אחרים ושל גבוה ודו"ק:

בא"ד אבל ע"ק לי כיון דשדינא אלא ימצא אמאי איצטריך ליה לעיל למדרש מה שאור כו' עכ"ל וק"ק ומאי קושיא דאימא דאי לאו ג"ש דשאור שאור לא הוה שדינן לך אלא ימצא אלא יתורא דלך אתי לגופיה בגבולין להתיר אף הטמנ' וקבול פקדונות מן העכו"ם ומעיקרא נמי דקאמר יכול יטמין ויקבל כו' היינו נמי מיתורא דלך אבל השתא דילפינן שאור שאור לאסור בגבולין הטמנה וקבול פקדונות ע"כ יתורא דלך שדינן אלא ימצא וממעטינן עכו"ם שכבשתו ממשמעותיה וק"ל:

דף ו.

בד"ה בהמת ארנונא כו' וכן גבי עיסה תניא עיסת ארנונא חייבת כו' עכ"ל גם זו הברייתא קושיא לפירש"י דמפרש דההיא ברייתא דקתני חייבת סתם ללישנא קמא מפרש לה בבכורה וללישנא בתרא בעיסה דאינו כן דהא ההיא דעיסה מפורש בהדיא דאיירי בעיסה וא"כ א"נ דקתני סתם חייבת ליכא לפרשה בעיסה דמתניא בהדיא אלא דע"כ דאיירי בבכורה וזה שכתבו ולפי זה מתיישבות שתי הברייתות היינו הך דקתני בהדיא דחייב' בבכורה והך דקתני בהדיא חייבת בעיסה דלפירש"י אחד היא חייבת סתם מתניא וק"ל:

בד"ה ייחד לו בית כו' ומש"ה מפיק מלא ימצא כו' ורב פפא אית ליה מסברא כיון כו' עכ"ל ר"ל דלפרש"י דאיירי שלא באחריות לא הוה מפיק ליה מלא ימצא להתיר אלא מדכתיב לא יראה לך דמיניה מפקינן לעיל דשרו שלא באחריות וכתבו דרב פפא אית ליה מסברא כו' אע"ג דאיירי באחריות מ"מ בלאו קרא דלא ימצא התיר בייחד לו בית אע"ג דשכירות לא קניא מהך סברא דקאמר דאין לאסור אלא במצוי בידך וק"ל:

בפירש"י בד"ה דעתו לחזור בימי הפסח כו' וכשראהו עובר עליה עכ"ל וכתב מהרש"ל משמע דעל מה שמצא אינו עובר עליו כל זמן שלא ראה אותה כו' ודבר תימה הוא נהי שלא היה בידו לבער מ"מ חמץ שלו בביתו הוא ועובר עליו בבל יראה כו' עכ"ל ע"ש באורך ולי נראה דודאי איירי אף בשיש לו ודאי חמץ בביתו ואפ"ה כשאין דעתו לחזור אין זקוק לבער דעשאוהו כנפלה עליו מפולת דמבטלו ודיו וכ"כ הר"ן וכן נראה דמדמי לה לאוצר שאין דעתו לפנותו שפירש"י בהדיא דה"ל כנפלה עליו מפולת וכשדעתו לחזור בימי פסח חששו כיון דהוא בים ובמדבר בשיירא ואין כאן מקום בדיקה ושמא יפשע ולא יבטל כדלקמן בשמעתין דלכך לא תקנו שיבטל אלא בלילה בזמן בדיקה ולא בד' ובה' וכשיבא לביתו בימי הפסח עובר בבל יראה ומיהו בההוא דעשה ביתו אוצר שהוא מקום בדיקה וליכא למיחש שמא לא יבטל אין לפרש כי הכא אלא אפילו אם יבטל איכא למיחש שמא יפנה בימי פסח אתי למיכליה וכענין זה כתב הב"י בשם הגהת מיימון ודו"ק:

דף ו:

נמרא דאלת"ה כלל ופרט כו' כתב מהרש"ל יש להקשות מאי דייק מכלל ופרט דלמא לא אמרינן מוקדם כו' אלא היכא דאיכא הוכחה כו' ונראה בעיני משום דדרשינן כו' עכ"ל ע"ש באורך אבל יש לדקדק אכתי בשמעתין לפי מה שכתבו התוס' בד"ה אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם היינו דוקא דליכא דרשה וטעם כו' אע"ג דסקילה כתיב ברישא כו' עכ"ל וא"כ מ"ש תרי עניני מחד ענינא דכמו דבתרי עניני אמרי' אין מוקדם ומאוחר כי הכא בפ' פקודים ובפ' פסח שני דאיכא הוכחה דע"כ חודש ראשון הוא קודם לחודש שני ה"נ בחד ענינא כההיא דסקול יסקל וירה יירה אמרי' בהו דאין מוקדם ומאוחר דאיכא הוכחה מדכתיב וסקלתם באבנים וע"כ הנראה דהכי קאמר כיון דמצינו בתרי עניני הכא בפ' פקודים ופ' פסח שני דע"כ אין מוקדם ומאוחר בתורה אית לן למימר מסברא בעלמא א"נ היכא דליכא הוכחה נימא דאין מוקדם כו' ואין דנין כלל ופרט המרוחקים אפי' היכא דליכא הוכחה אבל בחד ענינא אע"ג דמצינו ביה אין מוקדם ומאוחר כי ההיא דסקול יסקל וגו' היינו דוקא דאיכא הוכחה אבל לא נילף מיניה מסברא היכא דליכא הוכחה ולכך דנין בכלל ופרט המקורבים בענין אחד וניחא השתא דבסברא פליגי הני אמוראי ודו"ק:

תוס' בד"ה אבל בתרי עניני כו' שור וחמור [דדברות אחרונות] פרט ומשני בהמתך דדברות כו' היינו משום דעשרת הדברות חשיבי כחד ענינא עכ"ל כצ"ל והוצרכו לזה לפי שיטתם דבתרי עניני דהיינו בב' פרשיו לכ"ע אין דנין פרט וכלל כמ"ש התוס' פ' כל המנחות ופ' החובל כמ"ש מהרש"ל אבל לפירש"י בשמעתין נראה דתרי עניני דאין דנין לכ"ע היינו תרי עניני ממש אבל בחד ענינא אפילו בב' פרשיות דנין לא הוצרך לזה דודאי דברות ראשונות ואחרונות חד ענינא הן ודו"ק:

בד"ה ודעתיה עלויה כו' הא פי' ודעתי' עלויה שחס עליה לבטלה עכ"ל רש"י לא פי' כן אלא שחס עליה לשורפה אלא דממיל' משמע דאותה רגע שחס עליה לשורפ' ודאי דחס נמי עליה לבטלה ומאי פריך וכי משכחת לה ליבטלה ולדברי התוס' ניחא דודאי לא חס עליה כלל אלא כיון דמאליו אינו בטל עובר בבל יראה ולהכי פריך וכי משכחת לבטלה וק"ל:

בד"ה משש שעות ולמעלה פ"ה מתחלת ו' כו' חמץ משש שעות ולמעלה אסור היינו מסוף ו' כו' עכ"ל כדילפינן מאך חלק ומלא תשחט וה"ה דמשמעתין גופא איכא לאוכוחי הכי מהא דאר"א דחמץ משש שעות אינו ברשותו ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו והיינו ע"כ מסוף שש דמתחלת שש לא הוה אלא מדרבנן ועוד דלא הוה פריך מידי ונבטליה בשית דהא קאמר דלא הוה ברשותו אלא ע"כ הא דקאמר משש שעות ולמעלה אינו ברשותו היינו מסוף שש ודו"ק:

דף ז.

גמ' הב"ע כגון שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר כו' צבורין צבורין כו' ולעיל גבי חמץ ומצה ליכא לשנויי כה"ג שנשתמשו בה ביום א' קודם הפסח חמץ ומצה זו בזוית זו וזו בזוית אחרת דאזלינן בתר רובא די"ל דאין דרך לאפות מצה כ"כ קודם הפסח שיתעפש קודם הפסח ולכך הוצרך לאוקמא שרבו ימי מצה עליה וק"ל:

תוספות בד"ה לפני סוחרי בהמה כו' דסמוך מיעוטא דחולין דשאר מעות לפלגא דמוכר כו' עד כאן לשונו ר"ל דמיעוט יש נמי דלוקחין בהמות במעות חולין וסמוך אותו לפלגא דמוכר דכל דמי בהמותיו שמוכר הם חולין דמעות מעשר נמי שקבל בשביל בהמה יצאו לחולין ואין להקשות דאימא במוכר נמי יש מיעוט מעות שהם מעשר שהביא עמו מביתו די"ל דאין להם לתלות בשום מעות אלא מה שנצרך בשוק זה דהיינו דמי הבהמות או שנפלו מלוקח או ממוכר דאי הוה לן למתלייה במעות אחרים שבח לקנות בהם דברים אחרים א"כ מעות הלוקחין נמי לא הוו רובן מעשר וא"כ הוא אם תלינן במוכר לא הוו אלא המעות שקבלו מן הלוקחין ויצאו לחולין דלית לן למימר שהיו עמו מעשר ג"כ ליקח בהמות שהרי הוא בעצמו מכר בהמות ודו"ק:

בד"ה בלבער כו' דלא על זאת הנעשה עכשיו מברך כו' עכ"ל וכ"ה ברא"ש אבל בתוס' פ' ר"א דמילה תירצו בע"א ע"ש ומה שכתבו עוד הכא ואין צריך לברך עובר לעשייתו אלא במקום שהעושה המצוה הוא מברך כו' עכ"ל ברא"ש מתרץ לה בהא דלעיל כיון דלא על מצוה זו הנעשה עכשיו מברך לה שפיר מברך לה אחר המילה והתוס' לא ניחא להו בהכי דאע"פ דלשון להכניסו לא על הנעשה עכשיו לבד קאמר לה מ"מ כיון דבשביל מילה של עכשיו מברך לה דאי לאו המילה של עכשיו לא היה מברך לה כלל היה ראוי לברך אותה עובר לעשייתו אי לאו האי טעמא שכתבו דכשמברך אחר לא ואין להקשות דאכתי אבי הבן שהוא עושה המצוה יאמר להכניסו לפני המילה די"ל לענין עובר לעשייתו לא חלקו כדלקמן גבי טבילה ומיהו לענין שינוי לשון דאחר המל אומר על המילה ואבי הבן אומר למול כדמסיק אה"נ דלית לן למימר לא חלקו ודו"ק:

דף ז:

בד"ה לא סגי כו' אבל המל גרים מברך למול את הגרים כו' עכ"ל וכ"ה בהדיא בברייתא בס"פ ר"א דמילה במל את הגרים דמברך למול ואפי' למאי דמסיק הלכתא על ביעור חמץ ובמל בנו מברך נמי על המילה כפירש"י לקמן לא תקשי הך ברייתא דיש טעם בברכות כמ"ש התוס' לקמן וק"ל:

בד"ה על הטבילה כו' וכן בנט"י לא חילקו בין נטילה של אחר בית הכסא כו' עכ"ל והא דלא קאמר הכא בשמעתין נמי חוץ מנטילת ידים דהוא הדין והוא הטעם דקאמר בטבילה משום דגברא לא חזי ואיכא נמי טבילת ידים בטובל ידיו בשיעור מקוה וק"ל:

בד"ה ונרות מנר ושקה דהל"ל חיפוש מנר כו' וי"ל דחיפוש לא קאי אנר כו' וא"ש דהשתא צריך לאתויי כו' עכ"ל פי' לדבריהם דקשיא להו דכמו דילפינן חיפוש מנרות דהיינו חיפוש דכתיב בנרות מנרות דכתיב גביה הכי אית לן למילף נמי חיפוש בנר עצמו מנר דכתי' גביה ובלאו קרא דנרות אית לן למילף שפיר מחיפוש דנר גופי' כדמשמע לקמן לתנא דבי ר"י דחיפוש דנרות וחיפוש דנר כל חד ראיה באנפי נפשה ואמאי תלה הנרות בנר והנר בנרות דמשמע דמנרות לחוד וכן מחיפוש דנר לחוד ליכא למילף מידי ותירצו דמחיפוש דנר לחוד ליכא למילף מידי דחיפוש לא קאי אנר אלא אקב"ה ולכך יש לפרש דהוצרך למילף חיפוש דנר מחיפוש דנרות דקאי חיפוש אנרות ואותן נרות יליף מנר משום דמנרות לחוד נמי ליכא למילף כדלקמן דילמא קולא כו' וקאמרי דא"ש השתא דצריך לאתויי קרא דחיפוש נרות כו' דודאי בכל דוכתא דמייתי תלמודא תרי קראי וכל חד באנפי נפשיה הוה ראיה כההיא דריש מסכת ב"ק גבי קרן מנלן וכההיא דבי ר"י לקמן לא תקשי ליה אלא מאי ואומר דהיינו ל"ל קרא בתרא ולא תקשי ליה אמאי אצטריך לקרא קמא משום דלפי סברת התנא גם קרא קמא ראיה גמורה אלא משום דיש לבעל דין לחלוק הוצרך לאתויי עוד ראיה שניה מקרא בתרא אבל רב חסדא שאמר ונרות מנר ולא יליף ליה נרות דרשה לחודה ע"כ גם לפי סברתו מנרות לחוד ליכא למילף מידי וא"כ אמאי אצטריך ליה כלל לרב חסדא לקרא קמא דמקרא בתרא לחוד ה"ל למילף אי לאו כמ"ש דמנר לחוד נמי ליכא למילף מידי משום דלא קאי חיפוש אנרות ודו"ק:

דף ח.

תוס' בד"ה מטה החולקת כו' דלא משמע ליה שבשביל כך אין צריך בדיקה אלא משום דאין דרך לשוח כו' עכ"ל כך הגיה מהרש"ל לפי הגהתו אין לחלק כלל בין עצים ואבנים תחתיו לאין עצים ואבנים תחתיו אלא בין דמדליא ובין דמתתאי וק"ק דא"כ אמאי קתני כלל בבתרייתא עצים ואבנים תחתיו גם הטור א"ח מפליג בין עצים ואבנים תחתיו לאין תחתיו וכ' הב"י דהיינו כפי' הראשון של התוס' וע"כ נראה לקיים נוסחת התוס' הישנים שלפנינו שמלת אלא אינו דלפי זה ודאי דאיכא לחלק בין עצים ואבנים תחתיו לאינו תחתיו ואיכא לפלוגי נמי בין מדליא ובין מתתאי ותלמודא דמחלק בין מדליא ובין מתתאי ה"ה דה"מ לחלק כולה במדליא ובין עצים ואבנים תחתיו לאינן תחתיו אלא דחדא מנייהו נקט ודו"ק:

בא"ד ור"ח גרס בתרוייהו אין צריך ופריך מהא דבקמייתא לא בעינן עצים כו' עכ"ל ולפ"ז ליכא לפרושי אלא כפירוש ראשון שכתבו התוס' דבמדליא צריך בדיקה טפי אי ליכא עצים ואבנים שיוכל לעבור תחתיו אבל לפירוש שני שכתבו דמתתאי צריך בדיקה טפי דיכול לעבור עליה מאי איכפת לן בעצים ואבנים שתחתיה דכיון דמתתאי הוא העצים שתחתיו אין מעכבין אותו מלעבור עליו וק"ל:

דף ט.

נמרא טעמא דלא חזינא כו' ואגופא דמתני' בלא חזינא דשקל דקתני ביה טעמא דא"כ אין לדבר סוף לא קשיא ליה בלאו האי טעמא נמי לא לבעי בדיקה דנימא אכלתו מי לא תנן כו' י"ל דודאי האי טעמא אין לדבר סוף לא שייך אלא במבית לבית ובהוא דמבית לבית וכ"ש מחצר לחצר ומעיר לעיר ודאי דאין חוששין ואפילו חזינא בבית אחד דשקל ומה"ט דא"כ אין לדבר סוף אלא דממקום למקום דאיכא למימר דיש לדבר סוף שיבדוק בפ"א עם בני ביתו זה בזוית זו וזה בזוית זו ובההוא דייקינן ביה דאין חוששין קתני ביה דלא חזינא דשקל הא חזינא דשקל כו' ודברים אלו יש לנו ללמוד מדברי התוס' לקמן בד"ה ולא חיישינן לחולדה כו' ודו"ק:

תוס' בד"ה כ"מ שחולדה כו' דאין מדורות עכו"ם בחוצה לארץ עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפי' המשנה סוף מסכת אהלות ולשון התו' אין מדור העכו"ם ובית הפרס בחו"ל לפי שחו"ל נפרדה בטומאתה בגזירה דרבנן כו' עכ"ל וק"ק לפ"ז [א] מאי פריך ממדור העכו"ם דאתי ספק ומוציא מידי ודאי דרבנן אמתניתין דגבי חמץ איכא ודאי דאורייתא ולא אתי ספק ומפקיע כמ"ש תוס' לקמן דמתניתין איירי כשלא ביטלו והוי ודאי דאורייתא ודו"ק:

בד"ה כדי שתהא בהמה כו' ומהכא נמי ידעינן דאין ישראל מאכיל לבהמתו כרשיני תרומה כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל שאסור קודם הרמה וכ"ש אחר הרמה מן התרומה עצמה כו' עכ"ל לא ידענא מאי כ"ש הוא זה אבל כוונת התוס' דמהכא נמי ידעינן כו' ר"ל דמהאי הקישא גופיה ידעינן דאין לו לישראל להאכיל לבהמתו כו' דהיינו דאסור לישראל בתרומ' הנאה של כילוי דמה תרומה טהורה אין לו לישראל בה אף טמאה אין לו לישראל בה והיינו הדלקה והדר גמר טהורה מטמאה מה טמאה מתסר לישראל בהדלקה אף טהורה כן וכן כל הנאה של כילוי ושוב מצאתי כן בתוס' פרק כל שעה בד"ה מחמין לו חמין כו' וק"ל:

דף ט:

בד"ה ספק גררוהו כו' דאי איכא פותח טפח מה מועלת גרירה והא פותח טפח מביא את הטומאה כו' עכ"ל ולא ניחא להו לקיים פירש"י דהוה פותח טפח אלא שפתח החור במקום שנכנס לבור אינו פותח טפח כמו שכתב מהרש"ל וכדמוכח בתוס' סוף פרק בתרא דשבת דא"כ ה"ל קבר סתום ואפילו בפותח טפח על הטומאה בוקעת הטומאה ועולה כדמוכח בתוס' פרק המוכר פירות ע"ש:

בא"ד ועוד י"ל דרגלי הכהן ברה"י כו' ואכלוה הוי ספק הרגיל עכ"ל ולתירוצא בתרא נמי דקאמר ודאי הוא דודאי נפל היה ובודאי גררוהו מ"מ לרגלי הכהן הוה ס"ס דשמא גררוהו ולא גררוהו תחת רגליו וא"נ גררוהו תחת רגליו שמא אכלוהו דהוי ספק הרגיל ובהכי יתיישב דנקט תלמודא ספק דגררוהו כו' מוציא מידי ודאי ולא ניחא ליה באומר אכלתיה כדקאמר לעיל במדור העכו"ם משום דבא ליישב לפי המסקנא דודאי ודאי הוא ודודאי נפל הוא ובודאי יגררוהו דמה"ט ניחא דלא יטמא כהן מבפנים לבור אבל מה"ט אדרבה יטמא מבחוץ לבור מתחת רגליו דודאי גררוהו מבחוץ ולכך קאמר דספק אם גררוהו תחת רגליו ואם לא גררוהו תחת רגליו ובההיא דאימר אכלתיה הוה ספק הרגיל וטהור ודו"ק:

בד"ה היינו ט' חנויות כו' ובנמצא הלך אחר הרוב ומשני שנמצא ביד עכו"ם כו' עכ"ל ובפשיטות מבנמצא הלך אחר הרוב לא קשיא להו מ"ש נמצא בפי עכבר משום דאיכא למימר דנמצא בפי עכבר גרע טפי דתלינן דנטלו העכבר ממקום קביעותו וה"ל כאלו נולד הספק במקום הקביעות אבל מדאוקמא נמצא ביד עכו"ם שפיר קשיא להו מ"ש וק"ל:

בא"ד ולה"נ גזרינן התם טפי שמא יקח מן הקבוע מבנמצא כיון שאין האיסור ידוע עכ"ל לפי מה שפירשו הכא דנכבשינהו דניידי הוה נולד הספק במקום קביעות לא הוו צריכי להאי טעמא בנמצא משום שאין האיסור ידוע אלא משום דבנמצא לא נולד הספק במקום קביעות לא גזרו ביה אבל דברי התוס' פרק ג"ה ובפ' התערובות יותר נכונים בזה שכתבו שם דנכבשינהו דניידי כ"כ עד שלא יהא הספק נולד במקום קביעות ולזה קשיא להו שפיר למאי דמשני התם בנכבשינהו דניידי דגזרו ביה שמא יקח מן הקבוע ה"נ ליגזור בנמצא והוצרכו לתרץ בנמצא כיון שהאיסור ידוע לא גזור ביה שמא יקח גם מן הקבוע וק"ל:

בד"ה היינו ב' קופות כו' שהככר גדול כ"כ דליכא למימר אכלתיה עכ"ל ובעל המאור כתב דכולה סוגיין כרבי זירא דאמר בלחם משיירא כו' וי"מ דמודה רבא בעכבר דשיורי ודאי משיירא עכ"ל וק"ל:

דף י.

בד"ה ספק על כו' ליכא אלא ספיקא א' ואוקמא אחזקת בדוק כו' עכ"ל ר"ל דאפי' לא ביטל כיון דהבית בחזקת בדוק הוא אפילו בספק אח' דשמא על ושמא לא על מוקמינן לה אחזקת היתר דכל ספק איסור מוקמינן לה אחזקתיה כדאמרינן בפ"ק דחולין ולעיל נמי בצבור א' של חמץ ולפניו ב' בתים בדוקים כו' לא ניחא להו כפירש"י דאיירי בביטל דאפילו בלא ביטל מוקמינן כל בית אחזקת בדוק כמו שני שבילין דהוה ספק טומאה בר"ה דמוקמינן כל גברא בחזקת טהור וכל הני פסקי בלא ביטל איירי חוץ מהך דב' עכברים א' שקל מצה ואי שקל חמץ כו' דמדמי להו לב' קופות כו' דמוקמינן לה דוקא בביטל כבר דהוי דרבנן משום דהתם ליכא חזקת היתר כמ"ש התוס' בהדיא פרק הערל בההיא דב' קופות דליכא למימר אוקי חולין אחזקתייהו דמה שנפל בקופה ספק הוא ואין לו חזקת היתר אבל ההיא דב' שבילין אית ליה לכל גברא חזקת טהרה וכ"כ גם הר"ש בפי' המשנה תרומות פ"ז דהך דב' שבילין איכא חזקת טהרה לכל גברא אבל הך דב' קופות לית בהו חזקת היתר מהאי טעמא שכתבו התוס' פרק הערל והשתא ניחא דקשיא להו הכא בספק על בבית אחד הבדוק אפילו בלא ביטול מוקמינן לה בחזקת היתר שהבית בדוק ועדיף הכא מספק על בב' בתים בדוקים דלכ"ע מוקמינן להו בחזקת היתר אם לא באו לשאול בבת אחת ועוד קשיא להו דמדמי להו לעיל לספק טומאה בר"ה דמטהרין כל גברא משום דאוקמה אחזקת טהור והכא אפי' בבית אחד דעדיף טפי מדמה ליה לספק טומאה ברשות היחיד דהתם ודאי אפילו בספק ספיקא טמא דלא מוקמינן ליה אחזקה כמ"ש התוס' פ"ק דחולין ופ' כשם ע"ש ודו"ק:

בד"ה ספק ביאה כו' וכן פר"ת בע"ג פרק שני כו' ונראה לר"י דטעמא דר"א דמטהר בס"ס כו' עכ"ל עיין באורך על פירושיהם בתוס' פ' ח"ה וק"ק לפי' ר"ת ור"י שכתבו בתוס' דר"א מטהר בכל ס"ס אפילו ברשות היחיד ולאו דוקא נקט ספק ביאה אלא משום ספק ביאה הוי ס"ס ורבנן מטמאין בכל ס"ס ברשות היחיד אפי' בספק ביאה א"כ מה שכתבו התוס' לעיל גבי מדורות העכו"ם דלא דמי ההוא ספיקא לשאר ספיקי כו' ודמי לספק ביאה כו' עכ"ל ע"ש אליבא דמאן כתבו כן דהא לר"א בכל ס"ס מטהר אפי' אינו ספק ביאה ורבנן מטמאין בכל ס"ס אפי' הוא ספק ביאה וצ"ל דדבריהם דלעיל אינו כפירוש רבינו תם ור"י אלא כפירש"י או כפירוש רשב"ם בפ' ח"ה וע"ש בתוספות ודו"ק:

בד"ה על ובדק כו' דלר"מ לא סגי בבדיקה כגון דלא אשכח והוי בספק לאו דלא ימצא וצריך לבטלו וכו' עכ"ל ודאי דלרבנן נמי צריך לבטלו כדאמר רב לעיל הבודק צריך שיבטל אלא דהכא בעל ובדק ולא אשכח אם לא ביטל לר"מ הוי בספק לאו דלא ימצא ולרבנן לא הוה בספק לאו דלא ימצא ומשום דלר"מ נמי אחר שביטל הוי בספק דרבנן דלא ימצא וא"כ מה תיקן בביטולו ומש"ה קאמרי דלא איירי ר"מ אלא בספק טומאה דאורייתא ולהכי קודם שביטל יש לחוש לספק לאו דלא ימצא אבל אחר שביטל ליכא למיחש כיון דאינו רק ספק דרבנן ומהרש"ל פי' בזה דרך אחרת ע"ש ודו"ק:

בד"ה חולין כו' וריב"א הקשה לפירש"י דאיך יכול לחלל אסלעים כו' עכ"ל אלא דמחלל המנה על פרוטות מתחלה וע"ש שכתבו בחנם פי' כן דמנייהו גופייהו היה יכול ליקח כו' עכ"ל היינו לפי דעת רש"י דיכול לחלל אסלעים וק"ל:

בד"ה הניח עשר כו' אבל כשאין קשורים ד"ה חולין ומעשר שני מעורבין כו' עכ"ל ר"ל היינו ברישא גבי הניח ט' ומצא י' וה"ה בסיפא גבי הניח י' ומצא ט' דד"ה מנה מונח ומנה מוטל כדמוכח בפ"ק דביצה ובין בהניח ט' ומצא י' ובין בהניח י' ומצא ט' ודאי בקשורים אין סברא לתלות בעכברים אלא בקטנים וק"ל:

דף י:

בד"ה ואם לא בדק כו' דבודקין שלא יעבור בבל יראה עכ"ל מפירוש מהרש"ל ואע"פ דהכא מיירי בביטל דאי לא בטלו וכי משום גזרה דשמא יאכלנו יהא עובר בבל יראה כו' עכ"ל ע"ש באורך ודבריו דחוקים דודאי איירי בלא ביטל ומ"מ בודאי אינו עובר בבל יראה דפרורין ממילא בטלי אלא משום שמא ימצא גלוסקא ויהיב דעתיה עילויה צריך לבטל כדאמרינן לעיל ולהכי שפיר קאמר משום גזירה דשמא ימצא גם פרורין ע"י בדיקה ויאכלנהו אין לנו לחוש לשמא ימצא בלא בדיקה גלוסקא ויהיב דעתיה עילויה ודו"ק:

בפירש"י בד"ה לאחר המועד משש שעות ולמעלה עד שתחשך עכ"ל נראה שדקדק לפרש לפי שטתו דהבדיקה היא כדי שלא יעבור בבל יראה וכל המשניות דקתני בהו דין בדיקה היינו בלא ביטל [*] ומש"ה בי"ט גופיה למה יבדוק משום בל יראה דמה תיקן בבדיקה שע"י בדיקה נמי יראה וא"א לו לבטל אז אבל משש שעות ולמעלה עד שתחשך בודק דאם ימצא אז אכתי אינו עובר בבל יראה וכדי שלא יעבור ביו"ט אם ימצא אז וכן מוכח כפירש"י לקמן דאינו עובר משש שעות ולמעלה עד שתחשך והשבתתו בכל דבר באותן ו' שעות ודו"ק:

דף יא.

תוס' בד"ה אבל לא גודשין כו' וי"ל משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום פסידא עכ"ל כתב מהרש"ל וא"ל א"כ מאי פריך ר"מ אדר"מ דלמא ר"מ שרי ליה משום מצות ביעור דהוי כמו פסידא כו' זה אינו דדוקא לר"י דשרי קמח וקלי משום עולי רגלים כו' ה"ה משום מצות ביעור כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש וקשה לדבריו דלא היה להם לתלות מצות ביעור בפסידא לר"י אלא היה להם לתלות מצות ביעור בעולי רגלים והכי ה"ל למימר וי"ל משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום עולי רגלים ועוד דלא איצטריך לן טעמא דעולי רגלים בקמח וקלי אלא למאי דמוקי לה בלא שינוי ולא הוה עדיף קמח וקלי מגדישה דאסירא אי לאו טעמא דעולי רגלים אבל אי מוקמינן לקמח וקלי על ידי שינוי ודאי דעדיפא מגדישה דליכא שינוי כלל דהכי מוכח כולה שמעתין וא"כ לר"י נמי אימא דפסידא עדיפא ממצות ביעור כמו לר"מ וטעמא דקמח וקלי משום שינוי הוא וע"כ הנרא' דשיעור דבריה' כך הוא דמשום מצות ביעור מטעם דקאמר לר"מ דהוא עצמו מחזר עליו לשורפו יש להתיר בחמץ כמו משום פסידא בחדש ולכך הוצרך תלמודא למימר דעדיף לר"י חדש משום דבדיל מיניה ומיהו בעי ביה נמי טעם דמשום פסידא בבית השלחין וטעמא דעולי רגלים בקמח וקלי אף בלא שינוי דאל"כ למה אסרו קצירה בשאר מקומות וגדישה בכל מקום ותו לא מידי ודו"ק:

דף יא:

בד"ה אחד אומר כו' וסבורין שהשניה התחיל אחר הנץ החמה עכ"ל משמע מדבריהם דבראשונה דכולה קודם הנץ החמה אין לטעות בה שמתחלת אחר הנץ החמה והיינו לענין ביטול עדות דהויא כמו הכחשה מיהו לענין שהמזימין יוכלו להציל עצמן אמרי' לקמן דהאומר שלש יהבינן ליה משעה ראשונה עד סוף ה' אע"ג דשלישית כולה אחר הנץ החמה וראשונה כולה קודם הנץ החמה ודו"ק:

דף יב.

בד"ה אלא אמר רבא כו' נימא דעובדא ברביעית הוה כו' עכ"ל ולעיל לאביי ללישנא בתרא דקאמ' דקטעי שעה ומשהו לא קשה להו דא"כ לר"י בא' אומר בשתים ואחד אומר בה' נמי דזה שאומר ב' בסוף שתים וזה שאומר ה' בתחלת חמש ועובדא הוה בתחלת ד' וכ"א קטעי שעה ומשהו דאיכא למימר דקושטא הוא דהכי לר"י אלא דקתני זה אומר בג' וזה אומר בה' לרבותא דר"מ דאפי' הכי עדותן בטלה ודו"ק:

בד"ה באיזה יום כו' אפילו לא כוונו איזה יום ה"ל חוזרין ומגידין ואין יכולין כו' עכ"ל לכאורה קשה דלמה אין יכולין לחזור דהא יכול אחד מהן לומר דמתחלה לא כוון יום החדש וטעה בעיבורא דירחא ותמצא יישוב לזה בחדושינו בפרק היו בודקין אהא שכתב מהרש"ל שם ליישב קושיית התוס' דלכך הוצרכנו למשיילינהו באיזה יום משום דעל שכוונו יום אחד לחודש יוכלו לחזור בו

ולומר דטעו בקביעא דירחא אי לאו שכוונו איזה יום וכבר דחינו שם דבריו דאל"כ בצרת לך מז' חקירות כמה בחודש וע"ש ליישב כל זה ודו"ק:

בד"ה לר"מ יהבינן כו' נאמר שטעו וקרו לד' ה' כו' אותו שאמר שתים לא היה יכול לטעות עד ה' כו' עכ"ל יש לדקדק דאמאי לא קשיא להו טפי דנימא דקרו לג' ה' וטעו בשתי שעות פחות משהו והמעשה היה בד' מיהו ודאי דעדות מוכחשת מיהת הוה דמספיקא לא קטלינן ליה ולא תלינן מספיקא בטעות המזימין מ"מ לא ה"ל למתלי דהא עדות מוכחשת היא שהרי אותו שאומר ב' לא היה יכול לטעות עד ה' דהא בקרו לג' ה' נמי דאותו שאומר ב' יכול לטעות עד ד' ואפ"ה הוה עדות מוכחשת משום ספיקא כמ"ש ודו"ק:

דף יב:

בד"ה ולהך לישנא כו' אפילו טעה בב' שעות היה יכול להקשות כו' שבחמש חמה כו' עכ"ל דמשמע להו דהמקשה הכא ודאי דידע הא דחמש חמה במזרח כו' דמתניתין היא ומיהו מהא דפריך לקמן חמש לא ניכול ומשני חמש חמה כו' משמע דהמקשה לא אסיק אדעתיה הא דחמש חמה כו' ויש ליישב ודו"ק:

דף יג.

בד"ה ר"ג לאו מכריע כו' וי"ל דאאיבעית אימא סמיך כו' עכ"ל וק"ק דמ"מ קשה מאי דעתיה דמתרץ דקאמר ההיא לאו סתמא היא משום דקשיא מותר דממ"נ ההיא דכל שעה סתמא כחד מינייהו ולא כר' יהודה וק"ל:

בד"ה ושורפין כו' שרי לשורפה כמו לטמאותה דשרי ר"מ בס"פ כו' עכ"ל והאי תנא דהכא בהך מלתא כר"מ ס"ל דקתני שורפין תרומות תלויות טמאות וטהורות כו' דמשמע ביחד דהאי לישנא תנא ר"מ לקמן בס"פ אבל ר"י פליג התם וקאמר דשורפין תלויה בפני עצמה וטמאה בפני עצמה וטהורה בפני עצמה וצ"ל לר"י דאע"ג דשרי לשורפה משום דסופה ליאסר ולילך לאיבוד מ"מ אסור לטמאה בחנם אבל לשורפה שרי משום דלא בדילי מיניה ואתי לאוכלה בפסח וק"ל:

בפירש"י בד"ה לא בע"ש כו' והיום ע"ש ולמחר עי"ט עכ"ל ק"ק כיון [א] דעי"ט למחר בשבת הוא מה שייך בו מפני הטורח דהא ודאי אסיר לטרוח משבת ליו"ט ואי יש תחומין למעלה מי' איכא שפיר טעמא דאין אליהו בא בשבת כדאמרינן פרק מי שהוציאוהו וק"ל:

תוס' מאי לאו לעובדי כוכבים כו' מ"ש מאלמנה דמוכרת לאחרים שלא בב"ד ובב"ד יכולה לעכב אפילו לעצמה כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם שפתחו בתרתי חדא מ"ש מאלמנה דמוכרת לאחרים שלא בב"ד ועוד דבב"ד יכולה לעכב לעצמה משא"כ הכא דדוקא לאחר ובב"ד ובתירוצם גבי אלמנה לא הזכירו רק הך חדא דמוכרת שלא בב"ד משום חינא וגבי יתמי הזכירו הך חדא דיכול לעכב לעצמו בב"ד ויש ליישב ודו"ק:

דף יד.

בד"ה דאיכא משקין כו' דהשתא לא מסיק אדעתיה שאוכל יטמא אוכל אפי' מדרבנן כו' עכ"ל וק"ק תיקשי ליה נמי למ"ד דתרומה נמי אינו עושה כיוצא בו לפום סברא דהשתא דאפי' מדרבנן אין אוכל מטמא אוכל למה חשו כלל במתני' מלשרוף תרומה טמאה עם הטהורה ויש ליישב דלא נחית להקשות אלא מרישא דאיירי בקדשים וה"ה דמסיפא דאיירי בתרומה קשיא ליה השתא למ"ד דתרומה אינו עושה כיוצא בו ודו"ק:

בא"ד מ"מ משכחנא שלישי ע"י עצים ולבונה או ע"י משקים דאכתי לא גזרו כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש או ע"י כלי שנטמא במשקין דהוי טמא מדרבנן כמו שפרש"י לקמן בשמעתין דכבר דחו התוס' פירושו לקמן משום דכלי שנטמא במשקין אין שורפין עליו קדשים אלא בעיבור צורה וק"ל:

בד"ה עם בשר כו' וי"ל משום דר' חנינא קאמר מימיהם של כהנים משמע שמעולם כך הוא אף קודם י"ח דבר כו' עכ"ל ר"ע נמי קאמר בהאי לישנא מימיהם של כהנים כו' אלא דר' עקיבא ודאי דבתר י"ח דבר דגזרו ביה ב"ש וב"ה הוה ולכך פריך שפיר עליה אפי' בראשון ושני נמי וכ"כ התוס' לקמן בשמעתין דמחט שנמצא בבשר וק"ל:

דף יד:

בפירש"י בד"ה מתני' קשיתי כו' ליתני שנטמא סתם ואנן קי"ל דאין כלי כו' עכ"ל פירושו מגומגם לי דהא לא ה"מ למתני שנטמא סתם דמצינו כלי שנטמא במשקין דהוה טמא מדרבנן כפירש"י לקמן אלא דהכי הל"ל דה"מ למתני שנטמא באב הטומאה ול"ל למתני טמא מת אי לאו דאיירי בנר של מתכת וק"ל:

תוס' בד"ה הכא טהור כו' כי היכי דשלישי דאורייתא מותר לעשותו שני ה"נ איסור כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' לקמן דאיסור הוה כמו פסול א"כ קשה דליכא למילף איסור דאורייתא משלישי דאוריי' דכמו דטמא ופסול אינן שוין דחשיב ליה מוסיף ה"נ טמא ואיסור אינן שוין ומיהו מדר"ע ודאי איכא למילף שפיר איסור דאוריי' מפסול דאוריי' ומ"ש דל"ל למילף איסור מטומאה כמו שאפרש לקמן לר"ל כו' היינו מ"ש לקמן בד"ה נימא קסבר כו' וי"ל כיון דמדר' יהושע יליף ולא מצינו דר"מ יליף איסור מטומאה מסברא כו' ע"ש ור"ל הכא כמו דפליגי בר קפרא ור' יוחנן לקמן איכא למימר דפליגי ביה הכא ר"מ ור' יוסי ודו"ק:

בד"ה התם פסיל כו' תדע דהא ר"י דס"ל לקמן טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא כו' לא יליף מינה איסורא דרבנן כו' עכ"ל לכאורה דר"ל דלא יליף מיניה היינו מהא דר' חנינא אבל קשה דמאי תדע היא זו דהא ודאי ליכא למילף מידי מדר"ח דאימא שלישי דאורייתא יכול לעשותו שני דרבנן למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אבל איסור דרבנן אסור לעשותו שני דרבנן דמה"ט לא קשה ליה לר"י מעיקרא אלא לר' עקיבא דמיירי בפסול דאורייתא דיכול לעשותו ראשון דאורייתא דה"נ מותר לעשות מאיסור דרבנן שני דרבנן אבל לר"ח אי אייר בולד דאורייתא ל"ק ליה לר"י מידי משום דאימא שלישי דאורייתא יכול לעשות שני דרבנן אבל איסור דרבנן אינו רשאי לעשות שני דרבנן ונראה דהא שכתבו התוס' תדע כו' לא יליף מינה איסור דרבנן כו' היינו נמי מהא דר"ע וכקושיית ר"י מעיקרא אלא דקא אמרי תדע מדר' יוסי גם לפי האמת ודו"ק:

בא"ד ר"ח נמי מוסיף אדר"ע כו' לא שמעינן שיהא שלישי דרבנן מותר לעשות שני כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם אמאי לא תקשי להו בפשיטות טפי למאי דמוקי לה בולד טומאה דרבנן למ"ד דאוכל מטמא אוכל הא ר"ח נמי מוסיף הוא דלדידיה אפי' טומאה דרבנן דטהור מעליא הוא יכול לעשותו שני דאורייתא ור"ע לא קאמר אלא דפסול דאורייתא מותר לעשותו שני דאורייתא והיא בעצמה פירכת ירושלמי לא בא ר"ע אלא לפחות דהיינו לר"ח אפי' טהור מעליא מדאוריי' יכול לעשותו שני דאורייתא ור' עקיבא לא קאמר אלא פסול דאורייתא דיכול לעשותו שני דאורייתא ויש ליישב דבריהם דודאי למ"ד אוכל מטמא אוכל יש להקשות כן בפשיטות וכדפרי' בירושלמי אלא שהוסיפו התוס' לומר דלמ"ד נמי אין אוכל מטמא אוכל יש להקשות דר"ח מוסיף הוא דהא דמותר לאיסור [שלישי] דרבנן לעשותו שני דרבנן ליכא למילף להיתרא מהא דר"ע ומהא דר"ח איכא למילף כמ"ש התוס' לעיל מיניה ודו"ק:

בא"ד תפתר בטבול יום דבית הפרסה שהוא מדבריהם כו' עכ"ל ק"ק לפ"ז דאימא דר"ח בוולד טומאה דאוריי' איירי ומדבריהם דקאמר ר"מ אדר"ע קאי דאיירי בטבול יום דרבנן דיכול לעשות דאוריית' ובהא גופיה נמי איכא למימר מוסיף אדר"ח ויש ליישב ודו"ק:

דף טו.

בפירש"י בד"ה יניחנה במקום כו' דכיון דאינה ראויה אלא להדלקה יכול לגרום לה טומאה והא נמי אפי' טהורה בת ביעור כו' עכ"ל ר"ל אע"ג דהכא בתלויה שרי ר' יהושע יליף מינה ר"מ אף בטהורה מה"ט דכיון דחזינן דר"י שרי באינה ראויה אלא להדלקה הך טהורה דהכא גבי פסח נמי בת ביעור היא ואינה ראויה אלא לשריפה ומיהו ר"י פליג עלה במתני' וקאמר דיש לחלק בין תלויה לטהורה ומודה ר' יהושע בטהורה ולמאי דמסיק דהכא לא שרי רבי יהושע אלא משום גרמא ובההיא דלקמן חבית שנשברה שרי ר' יהושע אף בידים משני לה בסוף פרקין דההיא משום הפסד חולין שרי אף בידים ולקמן בברייתא נמי דקתני בדברי רבי יוסי אבל היאך נשרוף תלויה עם הטמאה ובמתני' דהכא שרי ליה אליבא דר' יהושע בתלויה בסוף פרקין פריך לה ומשני הא ר' יוסי הא ר"ש ע"ש ומה שכתב מהרש"ל בזה אין צורך ודו"ק:

בד"ה דיקא נמי כו' דמודה ר"א ור"י בזו ש"מ מינייהו הוה יליף כו' עכ"ל ודקאמר ליה על מה נחלקו על התלויה כו' ר"ל דאיכא למימר דכי מיקל ר"י בתלויה גבי חבית שנולד לה ספק טומאה ותנא גרמא והוא הדין בידים מיהו בטהורה ליכא למימר דמיקל כך פרש"י לקמן למאי דמוקי לה דר"מ מדר"ח יליף וכן יש לפרש הכא למאן דמוקי לה דמדר"י יליף אבל הוא דחוק דמאי קשיא ליה מהך תלויה דחביות שנולד לה ספק טומאה דהא איכא לפלוגי שפיר בין גרמא ובין בידים כדמפליג בהדיא תלמודא אבל הנכון דקא"ל על מה נחלקו על תלויה כו' היינו לר"ש דלא מפליג בין גרמא ובין בידים דפליגי ר"א ור"י הכא בתלויה דאמרינן לקמן בסיף פירקין וכמ"ש לעיל ויש לכוון פירושו ג"כ על דרך זה דתנא גרמא וה"ה בידים היינו לר"ש דס"פ ותו לא מידי ודו"ק:

תוס' בד"ה ולד טומאה כו' ולפרש"י אינו היא מן המדה דרבי יוסי היינו דלא מדמינן איסור דרבנן לטומאה כו' עכ"ל וצ"ל לפום סברא דהשתא דלא מדמינן איסור לטומאה בשבע נמי אוסר ר"י אבל לא קאי הכי לקמן למאי דקאמר ר' יוחנן דבשבע ד"ה שורפין דהשתא ע"כ מדמדמינן איסור דאורייתא לטומאה דאורייתא ה"נ מדמינן איסור דרבנן לטומאה דרבנן כפירש"י לקמן בהדיא גבי הא דפריך א"ה אמאי אינה היא מן המדה ומש"ה הוצרך ר' ירמיה לאוקמא דלכ"ע מדמינן איסור לטומאה אלא דפליגי בטומאת משקין לטמא אחרים אי הוה דאורייתא אי לא ולכך הוצרך רש"י לשנות פירושו לקמן דהכא פירש ולד טומאה דרבנן דהיינו שהכלי שנטמא ממשקין ובההיא דר' ירמיה פי' שהמשקין נטמאו מהכלי משום דהכא לכ"ע הוה ההיא דר"ח ולד טומאה דרבנן דהיינו שהכלי נטמא במשקין ובהא פליגי דר"מ מדמה איסור לטומאה ור"י אינו מדמה איסור לטומאה אבל לקמן דר' יוסי מודה בז' דשורפין וע"כ מדמה איסור לטומאה הוצרך לפרש לר' יוסי דהוה ולד דאורייתא היינו שהמשקין נטמאו בכלי והבשר מן המשקין דטומאת משקין לטמא אחרים דהיינו אוכל ומשקין דאורייתא אבל הכלי מן המשקים ודאי אינו טמא אלא מדרבנן דמדאוריי' אין הכלי טמא אלא מאב הטומאה זהו הנראה לי משיטת רש"י וק"ל:

בא"ד הקשה ר"י למ"ד אין אוכל כו' א"כ לר' יוסי לא משכחת שלישי דאורייתא כו' עכ"ל בפשיטות לרבי ירמיה דמוקי לה שלישי דאורייתא ע"י משקין לא תקשי להו דאימא ר' ירמיה סבר אוכל מטמא אוכל והוה תוספת טומאה מדאורייתא דשלישי דאורייתא עושה שני דאורייתא וכן פרש"י לקמן אלא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל קשיא להו שפיר לר' יוסי דמוקי לה בשלישי דאורייתא א"א לאשכוחי אלא שנגע הבשר במשקין שניים וא"כ לא הוה תוספת ולא ניחא להו למימר גם בזה כפירש"י לקמן דרבינא דס"ל אין אוכל מטמא אוכל מוקי לה בתוספת טומאה דרבנן כדמוקמינן לה ברישא ע"ש אבל לר"מ ל"ק להו דשלישי [דרבנן] הכא אפשר לאשכוחי בלא משקין ולא תקשי להו נמי לר"מ בעלמא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל היכן אשכחן שלישי דאורייתא כיון דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן די"ל דאפשר לאשכוחי שלישי דאורייתא במשקין שנטמאו באוכל שנטמאו בכלי ראשון וכ"כ התוס' לקמן ודו"ק:

בד"ה דמדאורייתא טהור כו' ואי קסבר דיש להשוותם א"כ בלא שום ראיה יהא איסור דרבנן כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דמסברא יש להשוות איסור דרבנן לשלישי דרבנן אבל לא לשני דרבנן ולכך הוצרך לראיה דכמו דשלישי דרבנן מותר לעשותו שני ה"נ איסור דרבנן די"ל כיון דאיסור דרבנן אינו אלא כמו פסול אלא דבטומאה דרבנן לא משמע ליה לחלק בין ג' לפסול ה"נ אין לחלק בין ב' לפסול וק"ל:

בא"ד ואור"י דהא דשרי ר' יהושע במתני' לשרוף תלויה עם הטמאה לר' יוסי כו' עכ"ל לאו דוקא לר' יוסי דאליבא דר"ש מוקמינן לה בס"פ אבל לר' יוסי אפילו תלויה אסור אלא דלר"ש נמי ע"כ שלישי דרבנן אסור לעשותו שני דהא בטהורה מודה ר"ש דאסור לר' יהושע ולא יליף ליה מדר"ח וק"ל:

בד"ה ולד טומאה דאורייתא כו' אלא ע"י משקין ואז הוי כו' וצ"ל דלא נגזרה כו' עכ"ל צ"ע דהא לכ"ע מוקי הא דר"ח בולד טומאה דאורייתא ואכתי תקשי לר"מ לא אשכחן בבשר ולד ולד טומאה דאורייתא ע"י משקין דהא ס"ל טומאת משקין לטמא אחרים אינו אלא מדרבנן ואם כן למ"ד אין אוכל מטמא אוכל א"א לאשכוחי שיהיה הבשר ג' טומאה דאורייתא ודו"ק:

בא"ד והא דנקט ר"ל ולד טומאה דאורייתא כלומר אפי' כו' עכ"ל ר"ל כיון דלדידיה לא ילפינן כלל איסור מטומאה כמ"ש התוס' לקמן א"כ א"נ דהוה ולד טומאה דרבנן ליכא למילף מדר"ח דהוה איסור מטומאה אלא מדרבי יהושע יליף וק"ל:

דף טו:

נמרא א"ה מאי מודה הכי קא"ל ר"י לר"מ כו' א"ה אמאי אינה כו' דליכא למימר הכא דר' יוסי לאו אדעתיה דהוא סבר ר"מ מדר' יהושע קא"ל וקא"ל אינה מן המדה וא"ל ר"מ אנא מדר"ח קאמינא דא"כ לא היה לו לר' יוסי שום תשובה על דברי ר"מ וה"ל להזכיר במתניתין תשובת ר"מ לר"י וק"ל:

בפירש"י בד"ה ור"י לטעמיה כו' ורבינא דאית ליה כו' ומוקי לה לתוספת טומאה דרבנן כו' ומאי מדבריהם מדר"א ור"י עכ"ל אין לפרשו לתוספת טומאה דרבנן בולד טומאה דרבנן וכמו שפירש"י לעיל שהבשר נטמא בכלי שנטמא במשקה שנטמ' בשרץ דא"כ לא אצטריך ליה לפרושי מדבריהן מדר"א ור"י אלא מדברי ר"ח כדאמרי' לעיל ורבי יוסי פליג דלא נילף איסור דרבנן מטומאה דרבנן כמ"ש התוס' לעיל לשיטת רש"י ואם נאמר דר"י מודה בזה ע"כ דילף איסור מטומאה וא"כ הדרן קושיין לדוכתין אמאי אינה היא מן המדה אלא דר"ל כדאוקמה ר"ל משום בר קפרא ולד טומאה דאוריי' ולא הוי אלא תוספת טומאה דרבנן כיון שאין אוכל מטמא אוכל ומיהו ליכא לאשכוחי שיהיה הבשר ולד טומאה דאורייתא אלא ע"י עצים ולבונה כמ"ש התוספות דע"י אוכל ליכא לאוקמא דאין אוכל מטמא אוכל ואם ע"י כלי שנטמא במשקין לא הוה אלא ולד מדרבנן ואם ע"י משקין שנטמאו בכלי אפילו לר"י דאית ליה טומאת משקין דאורייתא תקשי כדפרכינן דלא הוה תוספת טומאה דרבנן דע"י משקין נמי נעשה הבשר שני דרבנן ודו"ק:

תוספות בד"ה ר' יוסי כו' גבי חולין כו' דשני עושה שלישי ולכ"ע אין אוכל מטמא אוכל שלישי ע"כ היינו משקה עכ"ל כצ"ל ור"ל דע"כ השלישי היינו משקה דהיינו שהמשקה נטמא באוכל שנטמא בכלי שנטמא בשרץ דבאוכל ג' ליכא לאשכוחי אם ע"י אוכל שני הא אין אוכל מטמא אוכל לכ"ע בחולין ואם ע"י כלי שני הא אין כלי נטמא אלא מאב הטומאה ואם ע"י משקין שני הא אין משקין מטמאין אחרים לר"מ ואם ע"י עצים ולבונה כמ"ש התוס' לעיל היינו בקודש אבל בחולין לא שייך טומאת עצים ולבונה ונראה דהקושיא קמייתא שבתוספות נמי מיושב בזה כיון דר"מ אליבא דר"ע קאמר הכי שפיר קאמר דר"י לטעמיה דסבר אליבא דר"ע טומאת משקין דאורייתא דהכא אמתני' עיקר מלתייהו דשרי בז' מרבי עקיבא ילפי להו דמתיר לשרוף פסול דאורייתא עם הטמא ולא הוי תקשי להו מעיקרא לר' יוסי דאין זה לטעמיה אלא ר"מ אליביה דנפשיה קאמר תקשי להו דר"י אליביה דנפשיה נמי קאמר הכי ודו"ק:

דף טז.

נמרא מי אמר שמואל כו' אבל טומאת עצמן יש להן קרי כאן והבשר וגו' ואפילו אם נאמר דשמואל יטמא דגבי משקה היינו הכשר ומשקה דמקבל טומאת עצמן נפקא ליה מהא דשני עושה שלישי בחולין והיינו ע"כ ע"י משקה כמ"ש התוס' לר"מ מ"מ השלישי אקרי טמא דקאמר קרא דהאוכל מטמא המשקין וא"כ המשקין נטמאו ואין להקשות דא"כ רביעי בקודש דילף ליה מק"ו מגופיה דקרא איכא למשמע דקרי כאן והבשר אשר יגע בכל טמא ושלישי אפילו בחולין טמא אקרי דהאמת כן הוא למ"ד דג' בחולין טמא אקרי בלאו ק"ו נמי איכא למילף רביעי בקודש ולא אצטריך ק"ו אלא לר' יוסי דלית ליה שלישי בחולין ולא דריש יטמא וכ"ה בהדיא לקמן ודו"ק:

בפרש"י בד"ה ותלושין מי מכשרי כו' אבל אשאר משקין לא מתמה דכולהו תלושין נינהו עכ"ל אע"ג דלפי סברת המקשה רישא דקרא איירי בהכשר וכל האוכל אשר יבא עליו מים אבל סיפא דקרא וכל משקה וגו' לא איירי בהכשר אלא אטומאה משמע ליה וכל משקה קאי נמי אדלעיל אהכשר וכל האוכל אשר יבא עליו מים או וכל משקה אשר יובא עליו ומיהו סיפא דקרא יטמא לא איירי אלא בטומאה וליכא אלא חד קרא בהכשר מים ומוקמי' ליה מסברא במחובר ודו"ק:

דף טז:

בד"ה הורצה קרבן לבעלים דמרצה כו' עכ"ל במזיד נמי הורצה לבעלים לענין שנתכפרו הבעלים כפרש"י בסמוך ודקאמר הכא גבי שוגג דהורצה קרבן לבעלים היינו לגמרי ונאכל גם לכהנים ודו"ק:

תוס' בד"ה על הבשר כו' לר"א דאמר יש דם כו' מרצה על האכילות למאי כו' עכ"ל ולקמן דקאמר לא טומאת קמצין ולא קא משני לה בטומאת בשר וחלב דאפילו לר"א מרצה על האכילות משום דלאקבועי בפיגול אין זה מקרי עון נושא וק"ל:

דף יז.

בד"ה רביעי בקודש כו' ועוד למה דחק שמואל לתרץ במה שנגע בכנפו לימא אל כל מאכל כו' עכ"ל לכאורה יש לדקדק ומאי קושיא דהא אצטריך לשמואל למימר במה שנגע בכנפו דהשתא ניחא דלא אשתבוש דאם יגע טמא נפש בכל אלה לא משמע דקאי אלא אמפורש בקרא דהיינו לחם ונזיד ויין ושמן דלא קאי אמאי שנגע בכנפו כפרש"י ושפיר קאמרי' יטמא דהוה רק רביעי אבל אי הוה אמרינן לשמואל דאל כל מאכל דוקא הוה קאי בכל אלה גם אאל כל מאכל והוה נמי בטמא נפש חמישי ואמאי קאמרי' יטמא והנראה שהתוס' לא ניחא להו לפרש דכל אלה לא קאי אמה שנגע בכנף דמשמע דאכל נגיעות שזכר בשרץ קאמר בכל אלה נגיעות אם יהיו בטמא נפש ועוד נראה להם דחוק לפי הסוגיא דשמעתין לפרש"י דפריך אלא לרב מ"ש הכא דאשתבש ומ"ש וכו' דהוה ס"ד דטמא נפש היינו טמא מת ולרבינא דקאמר התם רביעי והכא שלישי הוה טמא נפש מת גופיה דעיקר הקושיא ותירוצא חסר מן הספר וע"כ הנראה להם לפרש דודאי אם יגע טמא נפש בכל אלה אכל הנגיעות שזכר בשרץ קאי ולדברי המקשה נמי טמא נפש היינו מת גופיה ולהכי לשמואל ניחא דלא אישתבוש דמשרץ הוו כל הנגיעות חמישי וממת דהוה אבי אבות הטומאה הוי אותן הנגיעות עד רביעי אבל לרב דלא דרש מה שנגע בכנפו הוו כל נגיעות בשרץ רביעי ובמת שלישי וכיון דשניהם טמאין מדינא פריך אמאי אישתבוש גבי שרץ ברביעי ולא ידעי למימר שהוא טמא ובשלישי גבי מת הוו ידעי למימר שהוא טמא ומשני דבמת שהוא חמור הוו בקיאין ולא בטומאת שרץ ורבינא מתרץ דהוו בקיאין בשלישי ולא ברביעי ומזה הקשו התוס' שפיר למה דחק שמואל כו' לימא אל כל מאכל כו' ותו לא מידי ודו"ק:

בא"ד ונקט סדר כנף כו' דלא בעי למנקט שיעשה כיוצא בו ולשמואל דייק מדכתיב בכנפו כו' עכ"ל וצ"ל מה שנגע בכנף היינו משקה דאי הוה כלי לא היה נטמא מן הכנף שנגע בשרץ דאין כלי נטמא אלא מאב הטומאה ומאכל נמי לא הוה דא"כ עושה כיוצא בו דהלחם נגע בו ודו"ק:

בפרש"י בד"ה וללוי דתני כו' שבתחלה שאלם על הסדר וא"ל כו' ולבסוף שאלם אם יגע הטמא עצמו בכל אלה כלומר או בזה וכו' עכ"ל פירושו דחוק דהא תלמודא סתמא קאמר דנגעי כולהו בראשון משמע בין מתחלה ובין בסוף וע"ק למה שאלם בשרץ על הסדר ובמת או בזה או בזה וע"ק כיון דמתחלה לא שאלם אלא אם המשקה שלישי מטמא אחרים שהרי על זה השיבו לו לא יטמא מאי אריא דשאלם על משקה שלישי אפילו משקה ראשון ושני נמי דכה"ג פריך לשמואל וע"ק לישנא דנגעי בראשון לא משמע בטמא עצמו ולולי פרש"י היה נראה לפרש דודאי לא שאלם בנגעי בשרץ או במת גופיה דזה מפורש בקרא גבי שרץ כתיב מכל האוכל וגו' אלא שאלם בין בשרץ ובין במת דנגעי כולהו בראשון דהיינו על השני שאינו מפורש בקרא וקא"ל אינהו גבי שרץ לא יטמא וגבי מת יטמא משום דהוו בקיאי וידעי בטומאת מת ולא הוו בקיאי בטומאת שרץ כדאמרי' לעיל לרב ודו"ק:

דף יז:

גמ' והא ר"ש דאמר טומאת משקין דאורייתא כו' לאוכלין טמאין וה"ק ר"ש בכלים כו' לכאורה לא הוה צריך להך ברייתא דלעיל דאמר טומאת משקין דאורייתא דמהך ברייתא מוכח שפיר דאי הלכתא היא מ"ל בכלים מ"ל בקרקע וי"ל דאי מהך ברייתא לחוד ה"א דטומאת משקין לאו דאורייתא אלא מדרבנן גזרו על טומאת משקין ובכלים לא חלקו בין פנים לחוץ ובקרקע כיון דראוי למקוה לא גזרו ביה מבפנים אבל אי טומאת משקין מבחוץ דאורייתא ומבפנים הלכתא גמירי לה דהוה דכן לא ה"ל לרבנן לגזור טומאה משום בפנים לחוד ובכלים דמ"ל כלים ומ"ל קרקע ודו"ק:

בפרש"י בד"ה אר"פ כו' ובד"ה אבל דם אין בו חילוק כו' דטומאה דידיה דאורייתא כו' עכ"ל אבל התוס' כתבו בדם יש לטהר טפי אפילו בכלים דדם קדשים לא איתקש למים כו' עכ"ל ע"ש וצ"ל לדעת רש"י דלא איתקש דם קדשים למים אלא לענין הכשר ולא לענין טומאה ואין ללמוד טומאה מהכשר וק"ל:

תוס' בד"ה אלא דהוו כו' וריקן נמי משמע שלא היה בו כלום כו' עכ"ל ר"ל ואפילו כולו שאוב אינו פסול אלא מדרבנן וק"ל:

דף יח.

תוס' בד"ה לא מצינו כו' ואית ספרים דל"ג לקמן ולשון כו' עכ"ל ר"ל דל"ג לקמן כל האי סוגיא יטמא דאינו עושה כיוצא בו מהכא נפקא מהתם נפקא כו' וק"ל:

בד"ה רבינא אמר כו' תרי זימני ל"ל למעוטי שאין טומאה עושה כו' עכ"ל משום דלכאורה אע"ג דכתיבי תרי זימני יטמא אימא דיטמא דגבי אוכל ודאי דוקא לטמא משקה הוא מדכתיב גביה טמא הוא ואין טומאה עושה כיוצא בו אבל יטמא דגבי משקה אימא בין לטמא אוכל ובין לטמא משקה הוא ואהכי קאמרי דא"נ הוה כתיב חד יטמא בתרווייהו הוה אמינא דגבי אוכל אינו אלא לטמא משקה ולא לטמא אוכל מדכתיב טמא הוא ומדכתיב תרי זימני יטמא הוה כמו ריבוי אחר ריבוי ואינו אלא למעט דאין טומאה עושה כיוצא בו אף במשקה דבאוכל לא צריך קרא דמטמא הוא נפקא וק"ל:

בד"ה ומה כלי כו' משקין הבאין מחמת אוכל לא יטמא אוכל כו' עכ"ל וכגון שאוכל ראשון נגע בשרץ גופיה דאי בכלי הוה אוכל שני והמשקה שלישי והאוכל רביעי ובחולין קיימינן דלא אתי לידי רביעי וק"ל:

בא"ד אבל מה שאין אוכל מטמא אוכל היינו לפי שאין עושה כיוצא בו כו' עכ"ל הכא שייכא הך פירכא משום דעיקר דינא הוא דאינו דין שיהא הבא מכחו חמור ממנו והיינו עיקר דינא ממה שאינו אוכל מטמא אוכל וכן ממה שאין משקין מטמא משקה אבל לקמן דעביד ק"ו ומה משקה שמטמא אוכל אינו מטמא כלי אוכל שאינו מטמא אוכל אינו דין כו' לא שייך הך פירכא דמה שאין אוכל מטמא אוכל היינו לפי שאינו עושה כיוצא בו משום דעיקר דינא ממשקה הוא שהיא תחלת דינא ולא מסוף דינא ממה שאין אוכל מטמא אוכל וליכא למפרך. התם אלא כדפרכינן דאימא אוכל חמור ומשקה קיל ודו"ק:

ודע דבההוא ק"ו דלקמן דאין אוכל מטמא כלי ומה משקה שמטמא אוכל אין מטמא כלי אוכל כו' כתב בעל המאור וא"ת א"כ אוכל נמי לא יטמא את המשקה מק"ו ומה משקה שמטמא אוכל אינו מטמא משקה אוכל שאינו מטמא אוכל א"ד שלא יטמא משקין יש להשיב ולטעמיך משקה נמי לא יטמא אוכל מהאי ק"ו ומה אוכל שמטמא כו' וא"כ אין אוכל מטמא [כלום] ולא משקה מטמא [כלום] ואזל ליה מדרש יטמא יטמא אלא כו' עכ"ל ואין דבריו מבוררים דאם נימא דחד מהני ק"ו איכא למיעבד ולאוקמא דרשה דיטמא יטמא את הכלי ולסתור ק"ו דלעיל ה"נ איכא לקיומי הני תרתי ק"ו ויטמא יטמא דתרווייהו היינו לטמא כלי אלא הנראה ליישב לשיטת התוס' דק"ו דלעיל שלא לטמא כלי אלים דאינו דין שיהא הבא מכחו חמור ממנו וא"כ ע"כ יטמא דאוכל לטמא משקה ויטמא דמשקה לטמא אוכל ודו"ק:

בפרש"י בד"ה ואי ס"ד האי יטמא כו' ומדאיצטריך למעוטי אוכל מכלל דמשקין מטמא עכ"ל הכא דדריש יטמא יטמא לא צריך למדאצטריך אלא מדכתיב הוא טמא ואין עושה כיוצא בו ע"כ יטמא יטמא דכתיב גבי אוכל לטמא משקין קאתי וק"ל:

דף יח:

בד"ה ולאו מק"ו כו' ומה אוכל הבא מחמת שרץ מטמא משקין כו' עכ"ל. דאוכל הבא מחמת שרץ אפילו לטמא משקין לאו מק"ו קאתי אלא מדכתיב גביה טמא הוא כמ"ש לפרש"י וה"ה דמצי למיעבד ק"ו הכי ומה אוכל שאינו מיטמא מאוכל מיטמא משרץ לטמא משקין כ"ש משקין שמיטמאין מאוכל שיהיו מיטמאין משרץ גופיה לטמא אפי' אחרים וק"ק דמצי למעבד ק"ו בפשיטות טפי ומה אוכל שאינו עלול מיטמא משרץ משקין דעלולין כדלקמן לא כ"ש שיטמאו משרץ ויש ליישב:

בא"ד וי"ל דע"כ אין אוכל מטמא כלי כו' מק"ו דמשקין הבאין מחמת כלי שמטמא אוכל ואין מטמא כלי כו' עכ"ל היינו מק"ו דלעיל ובפשיטות טפי איכא למעבד ק"ו דאין אוכל אפילו בא מחמת שרץ מטמא כלי ומה כלי שמטמא אוכל אינו מטמא כלי כו' כמ"ש התוס' לקמן אלא דאין זה מספיק דהא. תלמודא לא עביד האי ק"ו אבל האי ק"ו שכתבו התוס' ודאי דתלמודא עביד לה דקאמר ומה משקה שמטמא אוכל אינו מטמא כלים כו' והיינו משקה הבאין מחמת כלי דמטמא אוכל ואינו מטמא כלי מק"ו דלעיל אוכל אפילו בא מחמת שרץ שאינו מטמא אוכל מדכתיב גביה טמא הוא אינו דין שלא יטמא כלי ודו"ק:

בד"ה דיו לבא כו' ומה אדם וכלים שאין מיטמא מאויר כו' עכ"ל משום דלכאורה השתא ליכא למימר דיו אתחלת דינא דכלים מיטמאין משרץ להיות ראשון אבל אהא שאין מטמא כלי איכא למימר שפיר דיו וקאמרי דאפ"ה שפיר איכא למימר דיו אסוף דינא דמשקין שמיטמאין מאויר לא הוו רק שני ודנקטי התוס' הכא בדבריהם אדם הוא מגומגם דבכל הסוגיא לא עביד ק"ו רק מכלים ודו"ק:

בפירש"י בד"ה יטמא דרישא כו' אלא משום כו' ואימא הנ"מ אוכל הבא מחמת כלי כו' נראה לקיים פירושו שנתכוין כדברי התוס' דאוכל [הבא] מחמת שרץ בהדיא כתיב בקרא אפילו לטמא אחרים דמדכתיב טמא הוא למעט דאין עושה כיוצא בו שמעינן דמשקה מטמא וכפרש"י לעיל ומהרש"ל לא הבין מפרש"י כן וק"ל:

בד"ה שלישי שפסול בתרומה לרבנן דפליגי אדר"ע ונפקא לן בק"ו מט"י כו' עכ"ל לפי האמת לר"ע נמי ג' פסול בתרומה ולא ד' אלא דלא יליף מק"ו רק מגופיה דקרא ורש"י קיצר כאן דה"נ בהאי ק"ו דט"י דדין הוא דשני יעשה ג' בתרומה ולא נימא דיו היינו נמי משום דא"כ מפריך ק"ו דשני פוסל בתרומה למדנו מן התורה דלא גרע מחולין וק"ל:

תוס' בד"ה וכ"ת אוכל כו' ה"מ למילף דאין כו' ומה כלי שמטמא אוכל אין מטמא כלי כו' עכ"ל מהאי ק"ו ה"מ למילף נמי לעיל דמשקה אין מטמא כלי ומה כלי שמטמא משקה אין מטמא כלי משקה שאין מטמא משקה א"ד שלא יטמא כלי אלא דק"ו דלעיל אלים ליה טפי שהוא בא מכחו ואינו דין שיהא חמור ממנו משא"כ בק"ו דהכא אדרבה ניחא טפי למילף אוכל מכלי גופיה מדניליף ממשקה ודו"ק:

בד"ה ומה מחוסר כו' דמחוסר כפורים כשלישי הוא כו' עכ"ל ק"ק לקמן לר"ע דבעי למיעבד ק"ו ממחוסר כפורים דחמישי פסול בקודש נימא דיו אפילו אי מפריך ק"ו דבמה מצינו ליכא למילף רביעי דמחוסר כפורים אינו רק כשלישי ויש ליישב [א] ודו"ק:

בד"ה למדנו שלישי כו' וה"מ למדרש שלישי לקודש ק"ו מט"י כו' עכ"ל לפי דרכם דמחוסר כפורים כשלישי המ"ל נמי שלישי לקודש במה מצינו ממחוסר כפורים וצ"ל לשיטת רש"י דלא אמרינן היכא דמפריך ק"ו לא אמרי' דיו אלא היכא דאיכא בהך מלתא קרא מפורש ואי אמרי' דיו לא היה צריך קרא דמק"ו נמי קאתי ואין סברא לומר דמלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא אלא יתורא דקרא אשמעינן דנילף בק"ו בלמד אפילו מאי דליתא במלמד אבל היכא דליכא יתורא דקרא ודאי דנימא דיו ולא עדיף הלמד מן המלמד דאתי מחמתיה וכן מוכחת הסוגיא דפ' כיצד הרגל בהאי ק"ו דלעיל בט"י אע"ג דליכא יתורא דקרא דפוסל שני בתרומה דאצטריך למכתביה משום חולין מ"מ כיון דסתם הכתוב בשני דפוסל ולא מפורש ביה דאצטריך למכתביה משום חולין ה"ל כאילו מפורש ביה תרומה ולא אצטריך ליה אי לאו דנימא דאשמעי' דליהוי הלמד עדיף מן המלמד ודו"ק:

דף יט.

בפרש"י בד"ה א"ל אם כו' וחמישי בקודש לא מייתי בק"ו ממחוסר כפורים כו' עכ"ל אע"ג דהשתא תרומה לא אתי בק"ו מט"י משום פרכא דמה לט"י שכן אב הטומאה ולא הוה בתרומה רק שלישי וליכא ק"ו רביעי שפסול בתרומה א"ד שיעשה חמישי בקודש מ"מ כיון דמפריך ק"ו ורביעי בקודש קאתי מקרא ולא אצטריך ליה דהא מק"ו שפיר קאתי רביעי אלא ע"כ דביתורא דקרא אשמעינן דנילף בק"ו בלמד מלתא יתירתא דהיינו חמישי אע"ג דליתא במלמד ודו"ק:

בא"ד ולר' יוסי נמי דאוקמינא דליה לא ס"ל כו' ונ"ל דע"כ דלא משכחת לה אלא מדרבנן כו' ואוכל ג' לר"י בקודש כו' ע"כ מאוכל קבלה וס"ל טומאה עושה כיוצא בה כו' עכ"ל ולפ"ז משכחת שפיר לר' יוסי רביעי בקודש מדאורייתא ע"י אוכל שעושה כיוצא בו אלא דמלתא דפסיקא נקט גם לר"מ ולר"א דלא ס"ל טומאה עושה כיוצא בה ועוד דקושטא דמלתא הכי הוא דלא משכחת אלא מדרבנן כמ"ש ותדע דקתני לה גבי מעלות כו' ומהרש"ל דחק בזה לאין צורך ויש לדקדק לפרש"י דר"מ סבר אין טומאה עושה כיוצא ור' יוסי סבר עושה כיוצא א"כ ר' ירמיה דמוקי פלוגתייהו דר"מ ור"י במתני' בטומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא ור' יוסי בשיטת ר"ע קא"ל ולית לא ס"ל אמאי לא מוקים ליה בפשיטות דר"מ ור"י אליביה דנפשייהו פליגי וכגון שבשר זה נטמא באוכל שנטמא בכלי שנטמא בשרץ לר"מ דלית ליה טומאה עושה כיוצא בו ה"ל ולד ג' מדרבנן ור"י דס"ל בטומאה עושה כיוצא בו ה"ל ולד ג' דאורייתא וי"ל כפרש"י לעיל ובסמוך כיון דר"ע גופיה איירי במתני' והוסיף עדות על עדותו דר"ח ניחא לן לאוקמי דר' יוסי בשיטת דר"ע קאמר לה אע"ג דלא ס"ל לר"י הכי ודו"ק:

בא"ד ואוכל דמטמא משקה כו' מהיכא נפקא להו אי לאו מהאי קרא וכי יותן מים על זרע וגו' ודרשינן הוא טמא כו' עכ"ל וק"ק דאכתי אימא אוכל [הבא] מחמת שרץ דחמיר מטמא משקה אבל אוכל הבא מחמת כלי דקיל לא יטמא משקה דכה"ג פריך לעיל ודו"ק:

בא"ד ואני שמעתי דר"י אית ליה יטמא יטמא גבי משקין והא כו' עכ"ל ר"ל דגבי משקין דריש ר' יוסי יטמא לטמא אחרים וה"ה גבי אוכלים דריש יטמא לטמא אחרים אלא דגבי אוכלין לא ס"ל כר"ע לענין טומאה עושה כיוצא בו דאית ליה לר"ע כדקאמר על ככר שני שעושה שלישי בחולין ומ"ש וא"א להעמידו מפני כו' כבר כתב רש"י לעיל מה שיש להשיב ועוד נ"ל להשיב ע"ז היאך קאמר לר"י שלישי מן התורה כו' דמי לא עסקינן דנגע בשני הא כיון דדריש נמי יטמא לטמא אחרים הוה לר"י נמי רביעי בקודש מן התורה כמו לר"ע ודו"ק:

תוס' בד"ה ניתני נמי רביעי כו' וה"ה דהוה מצי למימר אי סבר לה כר"ע אמאי כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל אי סבר לה כר"ע אמאי קאמר שלישי שפסול בתרומה הל"ל שלישי שפסול בחולין וק"ל:

בד"ה לא לשתמיט כו' וצירוף נמי דאורייתא לר' חנן כו' עכ"ל ר"ל ור' חנן ודאי דלא פליג אמתני' אלא אר' יוחנן פליג דאמר צירוף דרבנן כפרש"י ולפי' התוס' שכתבו לקמן דדייק דצירוף דרבנן מהא דקתני רישא על אפר חטאת כו' והוסיף ר"ע משמע דהוה דרבנן כמו רישא צ"ל דר' חנן פליג אדר' יוחנן ולא משמע ליה הסיפא דומיא דרישא וק"ל:

בא"ד אבל לרבינא דאמר מקרא מלא דבר הכתוב דילמא אתי הוא לקדשים דה"א כו' עכ"ל ר"ל דילמא בקדשים אוכל מטמא אחרים מדכתיב והבשר אשר יגע וגו' ואצטריך הוא למעט דאין עושה כיוצא בו אבל בחולין אכתי אימא דאין אוכל מטמא אחרים כלל לר"מ דסבר שפיר כרבינא כפי פרש"י ודו"ק:

בד"ה שאין טומאת ידים כו' אלא מסתמא כשגזרו אסתם כו' גזרו כמו כן מסתמא אידים הנוגעות בראשון כו' עכ"ל ר"ל דמסברא לא גרע ידים הנוגעים בראשון כי הכא שנגעו במחט מסתם ידים עסקניות אבל הנוגעים בשני עדיין לא נגזרה אז והיינו ההיא דחגיגה דכל הפוסל את התרומה כו' וההיא דוקא לקדשים וק"ל:

דף יט:

גמרא האי מחט מאי עבידתיה אי נימא ספק מחט והא כו' יש לדקדק דנוקמא בפשיטות כגון שאבדה לו מחט טמא שרץ והכירה בבשר דהשתא לק"מ מספק כלים שבירושלים ולא אצטריך ליה לאוקמא בפרה חסומה ולא תקשה ליה נמי מאי דפרכינן לאוקמתא דאיירי במחט טמא מת מחרב הרי הוא כחלל ויש ליישב דאי במחט טמא שרץ דוקא ובירושלי' פשיטא דהסכין טהור דהא אין כלי מטמא כלי אבל בספק מחט איכא לספוקי נמי במחט טמא מת דהוה המחט אב הטומאה ומטמא שפיר כלי ואשמעינן דלא ניחוש בכלים הנמצאים לספק טומאת מת משום דהוה כמו ס"ס ספק טהור ספק טמא ואת"ל טמא נימא טומאת שרץ הוא וכצ"ל למאן דאוקמא פרה חסומה הוה דמה"ט לא ניחוש לספק טומאת מת וקרוב לזה כתב בעל המאור ע"ש ודו"ק:

תוס' בד"ה ונימא אין טומאת כו' וזה אין נראה לי דלר' עקיבא יהיו דכן מלטמא כלים כו' עכ"ל לא ידענא למה אין נראה לו לומר כן דנהי דסבר רבי עקיבא טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא מ"מ מודה הוא לטמא כלים אינו דאורייתא כדקאמרינן לעיל ואימא לטמא כלים ולאו ק"ו הוא כו' וההיא סוגיא בשיטת ר"ע אזלא ולקמן נמי אמרינן [דליכא] תנא דאמר משקין מטמאין כלי מדאורייתא ויש ליישב דה"ק דאין נ"ל דמשום טומאת כלים לחוד לא ה"ל לתקוני במקדש שיהיו דכן ודו"ק:

בא"ד וגזירה דידים לקודש כבר נגזרה כו' דשלמה גזר לקודש כו' עכ"ל ר"ל לקודש כגון בשר שלמים חוץ למקדש אבל במקדש הא קאמר זכינו שאין טומאת ידים במקדש וק"ל:

בא"ד וי"ל דאם איתא דגזרו בי"ח דבר טומאה על הכלים כו' לאשמעינן כו' שהסכין טהור קודם כו' עכ"ל ולעיל דקשיא להו דאימא ר"ע קודם גזירת י"ח דבר הוה ליכא לתרוצי כי הכא דאימא דקושטא הוא דלא גזרו על טומאת כלים במקדש בי"ח דבר מכח הוכחה שכתבו כאן דמ"מ ר"ע דקודם גזירת י"ח הוה שפיר הוא דלא נקט טומאת כלים וק"ל:

בד"ה תרווייהו בו ביום גזרו תימה דידים לקודש שלמה גזר כו' עכ"ל גם לפי מה שכתבו לעיל דר"ע אחר גזירת י"ח הוה וע"כ דלא גזרו [בי"ח] דבר טומאה על כלים במקדש כמו שכתבנו לעיל מ"מ מאי קאמר תרווייהו בו ביום גזרו דהא ליתא דלקודש דקיימינן ביה הכא כבר שלמה גזר ותרצו דר"ע מסתמא אי"ח דבר קאי שאז עסקו בדיני ידים לענין פסול תרומה ולא גזרו אז במקדש והל"ל נמי זכינו נמי שאז לא גזרו על טומאת כלים במקדש כמו שהוכיחו לעיל דאם איתא דגזרו בי"ח דבר כו' ודו"ק:

כתב מהרש"ל מפי אחרים האי בשר דאתכשר כו' ה"נ מצי למבעי אקרא והבשר אשר יגע כו' במאי אתכשר כו' עכ"ל ע"ש וליכא למימר דאתכשר בשר בחיבת קודש דרש"י אזיל לשיטתו דחיבת קודש אינו אלא מדרבנן וק"ל:

דף כ.

בפרש"י בד"ה שרץ מטמא כו' ומיהו לא מתרצא היא דהאי אוכל הבא מחמת כלי דקאמר קרא דמטמא משקה לאו כו' עכ"ל לכאורה עדיפא הל"ל דלאו מתרצא היא דהאי אוכל הבא מחמת כלי דקאמר קרא שהוא טמא לאו בכלי הבא מחמת משקה אלא בבא מחמת שרץ אבל כיון דלר"ע שלישי מפורש בקרא אין לחלק בהן ואוכל הבא מחמת כלי שנטמא במשקין נמי שלישי הוא אבל שיטמא האוכל שוב המשקה דהוה רביעי לא מתרצא דלא איירי קרא בנטמא הכלי מעיקרא במשקין אלא בנטמא הכלי בשרץ דאז האוכל הוה שני והמשקין ג' וזה שסיים בדבריו והיא היא וק"ל:

בא"ד וה"ה דמצי למתני וכלי מטמא את המשקין כו' דתרווייהו לא מצי למתני דנימא כלי כו' עכ"ל ר"ל לפי האמת דאמרי' גוז משקין דרישא דלא תני אלא עד שלישי וכר"ע אבל למאי דאסיק אדעתיה השתא דתני רביעי ה"ה דה"מ למתני תרווייהו וכו' וכן פרש"י בהדיא לקמן ודו"ק:

תוס' בד"ה לא דיין כו' לא בעי לשנויי תרגומא אדם דלעיל תירץ כן מחמת דוחק כו' עכ"ל דדוחק הוא דמשקי ביו"ד קתני דמשמע לשון רבים כדאמרי' בפ"ק דחולין ולמאי דבעי למימר לעיל אי דאתכשר בדם ה"מ נמי לדחויי מהא דמשקי בית מטבחייא דכן אלא כיון דאיכא לשנויי בדחוקי מאי משקי משקי דעלמא כמ"ש התוס' לעיל (פסחים דף ט"ז) ניחא ליה למפרך מהא דשאינו נשפך כמים אינו מכשיר ודו"ק:

בד"ה ובשעת שחיטה כו' ותלושין לא מכשירין כיון דדריש שמואל יטמא ממש כו' וההוא מוקי לה במחוברים ולהכי נקיט כו' עכ"ל בפשיטות איכא לאקשויי לפרש"י דא"כ ה"ל תלושין והדרן קושיין לדוכתין דקאמר ר"י ב"ח דמשקי בית מטבחייא לא דיין שהן דכן אלא שאין מכשירין אלא משום דאיכא לדחוקי ולשנויי הא דריב"ח תרגמא אדם כדשנינן לעיל וקאמרי דע"כ לשמואל ליכא אלא חד קרא בהכשר ומוקי לה במחוברים דלהכי נקט והעבירה בנהר דתלושין בלאו נהר מצינן לאשכוחי אלא דשמואל ס"ל לאוקמא ההוא קרא טפי במחוברים מבתלושין וק"ל:

דף כ:

גמרא ר"א רמי תרומה אתרומה ומשני מי אמר ר"י גרמא אין כו' למאי דלא אסיק אדעתיה למימר בחבית שנשברה משום הפסד חולין התירו ה"ה דה"מ למפרך אמתני' דידן אתרומה טהורה דאסר במתני' לר"י בידים ובהך דחבית שנשברה שרי ליה אפילו תרומה טהורה ובידים וה"נ מתקיף לה רבא מתני' נמי איכא הפסד כו' וה"נ מסיק בסוגיין דלעיל דאינה מדה דקאר"י היינו משום דהתם איכא הפסד חולין אלא דניחא ליה לר"א למפרך מעיקרא תרומה אתרומה ולא אפסח וק"ל:

תוס' בד"ה הא ר"ש ואליבא כו' תימה לר"י לר"ש כיון דשרי תלויה לטמא ביד א"כ כו' עכ"ל לתירוצם דלעיל דמוקי נמי מתני' דהכא כר"ש ואליבא דר"י לא קשיא להו הכי משום דאיכא למימר כיון דגבי פסח קתני שפיר קרי לה תלויה דאי לאו משום פסח לא היו שורפין אותה והיה אוסר לטמא אותו אבל הכא דפריך מתרומה אפסחא משום דמשמע ליה למקשה דמה שהיא תלויה הוי הטעם ופסחא אינו מעלה ולא מוריד וא"כ למאי דמשני הא ר"ש ואליבא דר"י כו'

ואפילו בתרומה דעלמא נמי הכי הוה דשרי לטמא תלויה וא"כ שרי לשורפו ותקשי שפיר אמאי קרי ליה תלויה ודו"ק:

דף כא.

בפרש"י בד"ה אין הכרעת כו' טעמא אחרינא הוא ולאו משום תקלה כו' עכ"ל ר"ל טעמא אחרינא משום ריחא וכ"כ התוס' בפרק כירה לפרש"י דהכא ומה שפירש"י גופיה לעיל בדברי ב"ש תשפך דילמא אדמזליף קלי קלי אפילו בו ביום אתי למשתי עכ"ל היינו לפי מה שהבין ר' ישמעאל בר' יוסי וק"ל:

תוס' בד"ה אין הכרעה כו' ור"ח פי' הכרעת ג' דור ג' כו' עכ"ל עיין בחדושינו שם:

בפרש"י בד"ה כל שעה שמותר לאכול מאכיל לדיוקא אצטריך כו' עכ"ל ואפילו למאי דמסיק כל שעה שמותר לאכול כהן בתרומה ישראל מאכיל כו' לא אצטריך לזה למתני לגופיה אי לאו לדיוקא דמסברא לא גרע בהמת ישראל דלא הוי רק הנאה בעלמא מאכילת כהן מיהו למאי דעביד צריכותא בחיה ובהמה משום דמשיירא איכא למימר קצת דלגופיה אצטריך דלא נימא דבהמה וחיה גרע משום דמשיירא דלא שייך באדם ויש ליישב וק"ל:

בד"ה כל שעה שאוכל כו' דה"ק כל שעה שמותר לאכול מה"ת מאכיל אפילו כו' עכ"ל דהשתא ניחא דנקט ליה בתרתי לישני אפילו בחד גברא דלא מצי למתני שאוכל כיון דמדרבנן איסור לאכול ולכך קתני לשון מותר לאכול דהיינו מה"ת מאכיל לבהמה אפילו מדרבנן וק"ל:

דף כא:

תוס' בד"ה ר"י אומר כו' וא"ש אף לפי' ר"ת כו' דמותר להשהות כותח בפסח עכ"ל דאע"ג דאינו עובר עליה בבל יראה מ"מ אסור למוכרו לעובד כוכבים דבהנאה אסורה וק"ל:

בד"ה עבר זמנו כו' דפריך פשיטא כו' דשורפין חמץ אלמא אסור בהנאה דלריה"ג כו' עכ"ל מיהו אי לאו משנה יתירה דהכא מהא דקתני לעיל שורפין בתחלת שש לא הוה שמעינן דאסור בהנאה אף בשעה ששית דרבנן דאל"כ אמאי שורפה ולא מריצה לפני כלבו ומוכרה לעובד כוכבים דאימא דנקט שורפה בשש משום דלאחר שש שורפה דאסור בהנאה וכן נ"ל לר"ש דקתני שורפין בתחלת שש אע"ג דלפני הפסח מותר בהנאה לר"ש כדאמר לקמן מ"מ תוך זמנו אסור בהנאה וצריך לשורפה אבל לר"י הגלילי אף לאחר שש א"צ לשורפה כיון דאינו אסור בהנאה ודו"ק:

בד"ה נכתוב רחמנא כו' ואיכא דמוקי לה אתרוייהו כו' אלקיחה כפשטא דקרא ואנתינה כו' עכ"ל להה"א דהכא לא דמיא דהכא לא מצי קאי כולה מלתא אגר לחודה או אעובד כוכבים לחודיה משא"כ התם דאצבעו מצי קאי שפיר אחדא אדלעיל או אדלתתא ודמי ממש להני ה' דאין להם הכרע ועי' בתוס' ר"פ א"נ וק"ל:

בד"ה בשלמא לר"מ כו' אבל השתא דכתב נתינה כו' עכ"ל ר"ל אבל השתא דכתיב נתינה ומכירה ללמד בעלמא איסור הנאה אי לאו דכתיב או להקדים ה"א דאתי קרא להשוותם עכ"ל התוס' פ' כ"ה לפום הסברא דאתי קרא להשוותם לא הוה ידעינן מיניה ללמד איסור הנאה בעלמא וכן לפי מה שכתבו התוס' דאי לא הוה כתיב אלא גר ה"א דאתי למעוטי נתינה דעובד כוכבים ואי כו' היינו דלא הוה ידעינן איסור הנאה בעלמא וק"ל:

בא"ד וצריך לכתוב נמי גר ועובד כוכבים דאי לא הוה כתב אלא גר כו' עכ"ל מדברי התוס' דפרק כ"ה וא"ת ולא לכתוב אלא חד מינייהו או מכירה דעובד כוכבים או נתינה ולא יצטרך או כו' וי"ל דה"א דאתי קרא למעוטי נתינה בעובד כוכבים וא"ת ויכתוב נתינה דעובד כוכבים וי"ל דה"א דאתו למעוטי נתינה דגר דלא כו' עכ"ל ונ"ל דהתוס' דהכא ליכא לפרושי ולכוין דבריהם כי התם שהרי הכא כתבו דאי הוה כתיב עובד כוכבים לחודיה דה"א דאתי למעוטי מכירה דגר והתם כתבו דה"א דאתי למעוטי נתינה דעובד כוכבים גם זו הקושיא שכתבו שם דלכתוב נתינה בעובד כוכבים ותירוצם שם לא הזכירו הכא ואינו אלא דברי נביאות למימר דגר יהיה גרוע דהא בכולה שמעתין מוכח דגר עדיף ליה וע"כ הנראה דלא קשיא להו הכא אלא דלכתוב גר לחודיה בין במכירה ובין בנתינה או דלכתוב עובד כוכבים לחודיה בין במכירה ובין בנתינה ולא יצטרך או להקדים כיון דידעינן ליה מסברא אבל הא לא קשיא להו הכא דלא לכתוב אלא חדא או מכירה או נתינה בגר או דלכתוב חדא או מכירה או נתינה בעובד כוכבים דבכל חדא ה"א דאתי למעוטי אידך בגופיה דאי לא הוה כתיב אלא מכירה בגר ה"א דאתי למעוטי נתינה בגר גופיה ואי לא הוה כתיב אלא נתינה בגר ה"א דאתי למעוטי מכירה בגר גופיה וכן אי לא הוה כתיב אלא חדא בעובד כוכבים ה"א דאתי למעוטי אידך בעובד כוכבים גופיה ולא קשיא להו הכא אלא דלכתוב תרווייהו בגר ולא לכתוב עובד כוכבים כלל או דלכתוב תרווייהו בעובד כוכבים ולא לכתוב גר כלל וע"ז תירצו שפיר דאי כתיב עובד כוכבים לחודיה בתרווייהו ה"א דאתי למעוטי מכירה דגר כסברת האמת דעדיף גר מעובד כוכבים זה הנראה לנו ברור בכוונת דבריהם דהכא ודו"ק:

דף כב.

בפרש"י בד"ה היא וחלבה כו' והרי לך היתר הנאה בלאו דגיד ל"ש נבילה ול"ש כשירה עכ"ל ר"ל כיון דלאו דגיד ע"כ לא תאכל דידיה היינו אכילה ממש ולא הנאה לגבי נבילה ה"ה לגבי כשירה כמ"ש התוס' לקמן גבי דם ולא הוקשה להו טפי התם אלא משום דאיכא בדם תרי לאוי ודו"ק:

תוס' בד"ה אותו אתה כו' דאצטריך למשרי עובר שהוציא את ידו משום כו' עכ"ל ר"ל למשרי ליה בהנאה דסד"א דהוקשו לקדשים שיצאו כו' והיינו היקשא דמחד קרא נפקא להו וק"ל:

בד"ה חולין שנשחטו כו' א"ב חולין שנשחטו בעזרה אי אפשר לפרש בע"א בפרק מי שאמר כו' עכ"ל וקאי וא"א לפרש בע"א אפרק מי שאמר כו' דשם מוכח להדיא דא"א לפרש בע"א כדמשמע פשט הלכה הכא בסוף שמעתין דלגמרי קאמר ומהרש"ל הבין דא"א לפרש בע"א קאי אסוף שמעתין והאריך ליישב בזה לקמן ואין צורך לדחוקיו בזה ודו"ק:

בא"ד דבת"כ פ' צו גבי נותר דרש ר' יהודה לא כו' מכלל דאסירי בהנאה מדאורייתא עכ"ל בפ' שני דקדושין נמי איכא תנא בהדיא דסבר חולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה מדאורייתא כמו שפרש"י אלא דעיקר קושייתם דר"י אדר"י דאליבא דר"י מסיק הכא דלאו דאורייתא הוא ובת"כ תני בהדיא ר"י דרש כו' וק"ל:

בד"ה ור"ש נמי כו' דהא ר"י אית ליה בפ"ק דמס' ע"ג דאסור ליתן להם מתנת חנם כו' עכ"ל מהך דלעיל דאמר ר"י דברים ככתבן ואסור ליתן להם מתנת חנם ה"מ לאקשויי כן וכ"ה בתוס' פרק כ"ה אלא דעיקר מלתיה שם בעובד כוכבים מביאה מפ"ק דמס' ע"ז וק"ל:

בא"ד לא אתי חזקיה כר"מ דלר"מ פשיטא לן לעיל מדאצטריך למשרי כו' עכ"ל דלא ניחא להו כפרש"י לקמן בשמעתין דחזקיה מצי סבר כר"מ ואצטריך קרא להקדים נתינה כו' דהא פשיטא לן לעיל לר"מ מדאצטריך למשרי כו' ולא ה"ל לתלמודא לישתמט מלמימר לחזקיה דאצטריך אליבא דר"מ להקדים נתינה כו' אלא ע"כ דלכ"ע ליכא למימר הכי לר"מ וכמ"ש התוס' לעיל בשם ר"י דלר"מ נמי הוה ידעינן מסברא לאקדומי כו' ודו"ק:

בד"ה והרי דם כו' כשהותר בהמה דמה נמי הותרה כו' עכ"ל ר"ל כשהותרה נבילה ונקטו בהמה במקום נבילה דדמה בכלל בשר בהמה הוא וק"ל:

בד"ה מועלין בהן כו' ה"ג מ"ט אין מועלין ואמתני' קאי דקתני דם בתחלה כו' עכ"ל לכאורה לא היו צריכים לפרושי דקאי אאין מועלין בתחלה דמתני' אלא דקאי אברייתא דאיירי בשיצא לנחל קדרון דלכ"ע אין מועלין מן התורה וקאמר מ"ט אין מועלין בו מה"ת וכן מוכחת הסוגיא דפ' הוציאו לו דקאי התם איוצאין לנחל קדרון דלא מייתי שם כלל הא דדם בתחלה אין מועלין בו ואפ"ל דניחא להו לפרש ההיא סוגיא דמס' מעילה דאמתני' קאי דקתני גבי דם בתחלה לכ"ע אין מועלין דאי אברייתא הוה משמע דאאין מועלין דקאמרי חכמים קאי וליתא דהא ר"מ ור"ש נמי לא פליגי אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אינהו נמי סברי דאין מועלין ודו"ק:

בד"ה ואימא כמים הנסכין כו' דממילא ידעינן מלא תאכל כו' עכ"ל ר"ל דלא תימא דע"כ היקשא להיתרא אתי דמה מים מותרין כו' דאי לאיסורא כמים הניסכין כו' לא לכתוב היקשא כלל וממילא ידעינן ליה מלא תאכל ואהא תירצו דמ"מ פריך שפיר דלא מצי למילף מהיקשא להיתרא כיון דבמשמעות ההיקש דכמים לא משמע טפי להתירא מלאיסורא ודברי מהרש"ל בזה אין מובנים לי ואין להאריך ודו"ק:

דף כב:

בד"ה ואבר מן החי כו' דבאבר מן החי של עובד כוכבים מיירי כדקאמר בפ"ק דמס' ע"ג מדקתני לא יושיט כו' עכ"ל אחרי העיון שם לא מצאתי דמדייק מיניה דבשל עובד כוכבים איירי מדקתני לא יושיט אלא מדקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן דייק מינה דקאי בתרי עברי נהרא ודו"ק:

בד"ה סד"א בשרו כו' דאצטריך בשרו אע"ג דעבדיה כעין בשר כו' עכ"ל דהיינו אף לאחר ששחטו דלא נימא דאיירי קרא דוקא היכא דמשקל ולאוסרו בהנאה ע"ש וק"ל:

בד"ה לכם למ"ל כו' לכתוב תרי ערלים כו' דאי להיתר הדלקה אתי לא לכתוב לכם כו' עכ"ל כתב מהרש"ל תירוץ בזה דאי לא הוה כתיב אלא ב' ערלים ולכם אדרבה הייתי אומר לכם בא לנטוע וחד ערלים לאיסור הנאה שלא תאמר לכם כתיב עכ"ל ע"ש ויש להגיה על דבריו דתרי ערלים נמי אלו כתיבי לאו משום שלא תאמר לכם כתיב דא"נ לא הוה כתיב רק חד ערלים הייתי אומר לכם אתי לנטוע לרבים אלא דהשתא ניחא אית לן למימר הכי דלא הוה ידעינן נמי איסור בצביעה וההוא חד ערלים לאיסור הנאה דאי לא הוה כתיב ערלים כלל הייתי אומר לכם כתיב להתיר אף הנאה וללמוד תורה אני צריך ליישב דברי הר"י מקורביל דסברתו הוא דאי הוה כתיב לא יאכל ותרי ערלים אי הוה אתי לכם לנטוע לרבים ודאי דאתיין כולהו מתלתא קראי חד לא יאכל ותרי ערלים וכן אי הוה כתיב לא יאכל וחד ערלים אי הוה אתי לכם לנטוע לרבים ודאי דאתיין לא יאכל וחד ערלים לאסור תרתי דהיינו הנאה וצביעה דליכא למימר דאי לא כתיב ערלים ה"א דלכם אתי למעוטי חדא דמ"מ השתא דכתיבי הרי תרי קראי איכא דלכם לנטוע לרבים אתי אלא דע"כ משום דאיכא למימר דלכם לא אתי לנטוע לרבים ואי הוה כתיבי לא יאכל ותרי ערלים ה"א דליכא תלתא קראי משום דלכם מפקא ליה ממשמעות דלא יאכל ולא הוה רק ב' קראי דהיינו תרי ערלים ולא נאסור רק הנאה וצביעה והותרה הדלקה ואהא קשיא להו שפיר דע"כ לית לן למימר הכי אלא דאתי לכם לנטוע לרבים וא"כ הוה תלתא קראי לאיסורא דאל"כ לא ליכתוב ולא חד כו' וכן אי הוה כתוב לא יאכל וחד ערלים אי אתי לנטוע לרבים הרי תרי קראי איכא ואי קאתי למעוטי לא לכתוב ערלים ולא לכם ודו"ק:

בא"ד הוה אסרינן מלא יאכל כל הנאה וערלים לשום דרשה והא כו' עכ"ל ר"ל דע"כ הוה מוקמינן חד ערלים לשום דרשה דהא מלא יאכל כולהו נפקא אבל [באם] מלא יאכל לא נפקא רק איסור הנאה לית לן לאוקמא ההוא חד ערלים לשום דרשה כיון דאיכא לאוקמא לאסור צביעה וכן בתרי ערלים אפילו לפי סברתם דהשתא ליכא לאוקמי חד מהן לשום דרשה כיון דחד מינייהו לגופיה אתי לאיסור אידך נמי לאיסור אתי דתרתי לשום דרשה ודאי דלא ידעינן לאוקמא בהו וכן לפי האמת בתלתא ערלים לא ידעינן בהו שום דרשה בכולהו ומדהאי אתי לאיסור האי נמי לאיסור אתי אלא אי הוה כתיב רק חד ערלים יש לבעל דין לחלוק למימר דע"כ דאתי לשום דרשה לפום סברא דהשתא דלאיסורא לא צריך קרא כיון דאתיין כולהו מלא יאכל ואהא כתבו דא"א לומר כן כו' ודו"ק:

דף כג.

בפרש"י בד"ה מערבין לנזיר כו' הואיל ואי מתשיל אנזירותיה כו' וכן לישראל בתרומה דאי בעי מתשיל כו' עכ"ל אליבא דסומכוס קאמרינן התם הכי דוקא גבי נזיר ולא בתרומה אבל לא לרבנן ודמערבין נמי בתרומה בלאו האי טעמא שרי אלא אע"ג דלא חזי להאי חזי להאי ומקרי סעודה הראויה וכמ"ש התוס' ע"ש:

תוס' בד"ה קצירכם כו' וי"ל מדלא כתיב ראשית קציר וה"מ למכתב קצירך וכתיב קצירכם כו' עכ"ל ק"ק דא"כ מתרומתכם דתרתי נמי ש"מ מאי דריש ביה ולחזקיה דאמר הכא תרומתכם וקצירכם דכל ישראל מנליה הך דרשה דהתם קצירכם ולא קציר מצוה וי"ל דהיכא דאיכא למדרש דרשינן ודו"ק:

גמ' ולחזקיה כו' לא לכתוב רחמנא לא יאכל ולא בעי לכם כו' כתב מהרש"ל דאין לומר דאי לאו לכם הוה אסרינן אף בנזדמנו מדכתיב יהיו דא"כ ה"ל למכתב לא יאכל ולא לכתוב יהיו עכ"ל ודבריו דחוקים הם דמיהיו לא משמע רק באיסור עשה ולא יאכל איסור לאו הוא וע"ק לפי דבריו מאי תירץ חזקיה טעמא דידי נמי מהכא דאימא דאצטריך לכם לאפוקי ממשמעו דיהיו דהוה משמע אף בנזדמנו דליכא למימר דא"כ ה"ל למכתב לא יאכל דהא לפום סברא דהשתא לא ידעינן דלא יאכל איסור הנאה משמע וע"כ הנראה דמיהיו לא משמע אלא בהוייתן יהיו דאסור לכתחלה דוקא ולהכי לא אצטריך לכם אלא לאפוקי ממשמעות דלא יאכל דמשמע איסור הנאה ודו"ק:

תוס' בד"ה שאני התם כו' תימה דלכתוב לא יאכל לחזקיה ולא בעי לך עכ"ל צ"ע הא אליבא דר"י הגלילי קיימין הכא ואיהו ודאי ע"כ לא סבר כחזקיה מדאצטריך ר"י הגלילי לקמן קרא למשרי חלב בהנאה ע"כ דלא תאכלו דחלב איסור הנאה נמי משמע כדאמרינן בסמוך ומהרש"ל מחק בברייתא זו ר"י הגלילי אומר וא"א לומר כן דהכי איתא בהדיא לקמן בברייתא בשם ר"י הגלילי ובכמה מקומות בפרקין הביאו רש"י והתוס' בשם ר"י הגלילי להתיר חמץ בהנאה ודו"ק:

דף כג:

בד"ה ומה חלב כו' דלטומאה לא הוה צריך קרא דאדרבה לטהרו מידי כו' עכ"ל אין זו ראיה לדבריהם אלא דלא תימא דלריה"ג הוה חלב בכלל נבילה כיון דלא מוקי קרא לטהר כדמוקי לה ר"ע ומש"ה קאמרי דודאי לר"י הגלילי נמי הכי הוא דלטומאה לא צריך קרא דהוי בכלל נבילה ואדרבה צריך קרא לטהרו כמו לר"ע ולדידיה ליכא קרא לטהרו דניחא ליה לאוקמא קרא להיתר הנאה והא דקאמר היא הותרה וחלבה לא הותר והוצרך קרא להיתר הנאה לאו משום דלא הוי בכלל נבילה דהא לענין טומאה הוי בכלל נבילה אלא דלענין היתר הנאה ה"א דלא הוי בכלל נבילה משום דלא הותר הנאה בנבילה אלא מה שהותר באכילה בטהורה ולאפוקי חלב ולכך אצטריך קרא להתירו בהנאה לר"י הגלילי ומהרש"ל הבין השמועה בענין אחר ואין להאריך ודו"ק:

נמ' ותיפוק ליה מנבילה ס"ל כר"י דאמר דברים כו' ק"ק דאכתי ת"ל מדכתיב לכם גבי מינין טמאין לאפוקי ממשמעות דלא יאכל ע"כ דאיסור הנאה משמע ומיהו מדאיצטריך תרומתכם וקצירכם לא קשה מידי דאימא דס"ל כחזקיה דכל ישראל קאמר ודו"ק:

תוס' בד"ה דכתיב והנה כו' ובת"כ דרש בהדיא אשעיר דר"ח מדכתיב ואותה וגו' עכ"ל גם בתלמוד דידן במס' זבחים פרק ט"י איתא בהדיא דשעיר ר"ח הוה ומייתי לה נמי מהאי קרא ואותה נתן וגו' ע"ש וק"ל:

דף כד.

בד"ה היקשא הוא כו' דלא תוקי קרא דוהבשר לאיסור הנאה שיהא בלאו כו' עכ"ל רצה לומר דמבאש תשרף דכתיב ביה לא הוה ידעינן אלא איסור הנאה בעלמא בטמא ולכך אצטריך לא יאכל יתירא תנהו ענין ללאו לאיסור הנאה לגופיה בטמא אבל השתא דידעינן לאו לאיסור הנאה בטמא מהיקשא דלא תוכל לאכול וגו' כדאמרי' פ"ב דשבת ע"כ לא יאכל אתא באם אינו ענין לכל איסורין שבתורה לאו לאיסור הנאה וק"ק לפ"ז לעיל בקרא דחטאת חיצונה ובקרא דנותר דבעי לאוקמא לכל איסורין שבתורה לאו לאיסורי הנאה אימא דאתי לגופיה ללאו לאיסור הנאה מיהו בהאי קרא דנותר בלאו הכי קשה דבלאו הא דאר"א לא יאכל כי קודש הם כל שבקודש כו' איכא לאקשויי דאימא לגופיה בנותר ללאו לאיסור אכילה אתי אלא דניחא ליה למפרך מהאמת וק"ל:

בד"ה דכתיב לא תוכל כו' מדלא כתיב מעשר דגנך ובכורות בקרך לא תוכל לאכלם ש"מ כו' עכ"ל לכאורה נראה מדבריהם דה"ל למכתב כל הפרטים כדכתיבי אלא דה"ל לכוללם שוב למכתב לא תוכל לאוכלם אבל בפרק ואלו הן הלוקין גמרא ערוכה היא בענין אחר דקאמר אלא קרא יתירא הוא מכדי כתיב ואכלת לפני ה' אלהיך במקום וגו' לכתוב רחמנא לא תוכל לאוכלם מיהדר מיפרש בהו רחמנא ל"ל אלא ליחודי להו לאוי לכל חד וחד וע"ש בפרש"י ותוס' וק"ל:

דף כד:

בד"ה לרבות את האימורין כו' ויליף התם אימורין וכל שאין ניתר לטהורים כו' עכ"ל מהרש"ל מחק מדברי התוס' שאין ניתר לטהורים והגיה עליו וכל שאין לו מתירין דהכי איתא שם עכ"ל מיהו אימורין נמי לא הוזכרו שם במפורש אלא שהתוס' הקשו דממילא יליף נמי אימורין דהא בכל הקדשים הכתוב מדבר וא"כ הוא יש לקיים נמי וכל שאין ניתר לטהורים שכתוב בכל נוסחות התוס' שלפנינו דהוו בכלל כל הקדשים שהכתוב מדבר דאמרי' במנחות דאין ניתר לטהורים אין חייבין עליהן משום טומאה ע"כ לאו בכל מילי איירי דהא לא איירי באימורים דאין ניתר לטהורין ואהא כתבו ור"ש תירץ דאיצטריך כו' אכולה מלתא קאי דודאי מההיא דמנחות דאין ניתר לטהורין לא הוה פטרינן אוכל אימורין בטומאה דבכלל כל הקדשים אינהו אע"ג שאינו ניתר לטהורים אלא דסד"א דלא יבא איסור טומאה ויחול כו' ולכך איצטריך הכא לריבויי דהוי בכלל כל הקדשים לטומאה ודו"ק:

בד"ה אמרת ק"ו תימה כו' א"נ דנין חולין מחולין ואין דנין כו' עכ"ל בהאי תירוצא מיתרצא נמי הא דלעיל דאי לאו ק"ו הוה דנין חולין מחולין ולא חולין מקדשים אע"ג דלחומרא הוא וק"ל:

בד"ה הכל מודים כו' והא דלא קאמר הכל מודים בבשר בחלב שמא משום דאין מזהירין כו' עכ"ל יש לדקדק דהא לאביי קיימינן הכא ואביי הא קאמר בהדיא לקמן דלוקין על בשר בחלב אפילו שלא כדרך הנאה משום דלא כתיב אכילה בגופיה ויש ליישב דלענין איסור אכילה בבשר בחלב לא מן הדין אתי אלא מג"ש מנבילה ושפיר לוקין עליו אפילו שלא כדרך הנאת אכילה כיון דלא כתיב אכילה בגופיה כדקאמר אביי בהדיא לקמן אבל הכא קאמר אביי בכלאי כרם דלוקין אף על ההנאה שלא כדרך הנאה ושפיר קאמרי דבבשר בחלב אין מזהירין מן הדין דאיסור הנאה לא אתי אלא מק"ו מערלה ודו"ק:

דף כה.

בד"ה מה לחמץ כו' לא היה להם שעת הכושר לאכילה עכ"ל ר"ל דשור הנסקל ודאי היה לו שעת הכושר קודם שנגח אלא לאכילה מעולם לא היה לו שעת הכושר דקודם שנגח נמי בחיים באיסור אכילה עומד וק"ל:

בד"ה מה לכלאי הכרם כו' וחמץ שעבר עליו בבל יראה יוכיח כו' עכ"ל דחמץ בפסח יוכיח דשמעתין מצי איירי שפיר בחמץ שלא עבר עליו בבל יראה כגון שביטל אבל הכא למימר חמץ בפסח יוכיח להתירא לית לן למימרא אלא חמץ בפסח שנעבדה בו נמי עבירה וכגון שלא ביטל וק"ל:

נמ' זאת אומרת כלאי כרם כו' הואיל והיתה להן שעת הכושר כו' כתב מהרש"ל מכאן יש להקשות אמאי לא אמר מיד כלאי כרם יוכיח שהיה לו שעת הכושר כו' ונ"ל ליישב כו' עכ"ל והאריך ע"ש ולפום חורפיה לא עיין שם בסוגיא דפרק כל הבשר דמוכח שם בהדיא דחדא מתרתי אפילו אי לא הדר דינא פרכינן פירכא כל דהו דמה להצד השוה שבהן שכן גידולי קרקע אבל השתא דחדא מתלתא הוא כיון דלא הדר דינא לא פרכינן כל דהו וכ"כ התוס' שם בהדיא דבחדא מתרתי פרכינן פירכא כל דהו אפילו לא הדר דינא דהכי משמע התם מתוך הסוגיא ודו"ק:

תוס' בד"ה עיקרן נאסרין כו' דהתם מיירי באותן עצים שהיו קודם זריעת כלאים וקודם שהוסיף מאתים כו' עכ"ל והשתא בכלאים אין חילוק בין פרי לעצים דבהוסיף מאתים תרוייהו אסירי ובלא הוסיף תרוייהו שרי ובערלה ושביעית ודאי דמייתי שפיר ראיה דחבילי זמורות הוה חזקה דעצים וזמורות לגמרי שרי ופירות אסורין ובכלאים נמי כתבו התוס' שם ובפ' חזקת הבתים דאורחא דמילתא דפרי הוסיף ר' ולא העצים והזמורות וק"ל:

בד"ה חוץ מעצי כו' שאין יכול להרפא משאר עצים אלא בזה כו' עכ"ל ר"ל דאי יכול להרפא גם משאר עצים היה שרי דלא אתי למטעי דומיא דתחבושת דשרי ועי' בר"ן וק"ל:

דף כה:

בד"ה לא אפשר כו' ולא פליגי דשרי היינו לר"ש דר' יהודה אסר כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל בהיפך באפשר ולא מכוין כ"ע ל"פ דאסור לר"י כי פליגי בלא אפשר ולא מכוין רבא כר"י ואביי אמר ע"כ לא קאמר ר"י אלא היכא דאפשר אבל דלא אפשר שרי וק"ל:

בא"ד וצ"ל דההיא סוגיא כר' ירמיה דב"מ דאסר לר"י לא אפשר כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל דההיא סוגיא כלישנא קמא דהכא והיא היא אלא משום דלישנא בתרא עיקר נקטו ר' ירמיה דמצי סבר הכי אף לפי האמת דלא אתותב בהכי כמ"ש התוס' וק"ל:

דף כו.

בד"ה שאני היכל כו' וא"ת והא לא כתיב אכילה כו' וי"ל דמעילה ילפינן חטא כו' עכ"ל לפי דבריהם דרבא ס"ל כאביי היכא דלא כתיב אכילה אסור אפי' שלא כדרך הנאה ומ"מ במעילה דילפינן חטא חטא מתרומה ה"ל כאילו כתיב אכילה בגופיה ומיניה בבשר בחלב נמי דילפינן ג"ש מנבילה ה"ל כאילו כתיב אכילה בגופיה להתיר שלא כדרך הנאה וקשה דתקשי ליה כדפרכינן לעיל דנפרוך מה לכלאי כרם שכן לוקין עלייהו שלא כדרך הנאתן דלא כתיב ביה אכילה משא"כ בבשר בחלב דאין לוקין עליו אלא כדרך הנאתן דה"ל כאילו כתיב אכילה בגופיה ויש ליישב דלא פריך הכי לעיל אלא לאביי דאמר הכל מודים בכלאי כרם שלוקין עליהן שלא כדרך הנאה אבל לרבא דהכא איכא למימר דבכלאי כרם נמי אין לוקין שלא כדרך הנאה אע"ג דלא כתיב ביה אכילה אפשר דאיכא ביה שום דרשה וג"ש כאילו כתיב ביה נמי אכילה ודו"ק:

בד"ה מעילה הוא כו' ובירושלמי דייק מינה דקול ומראה וריח אין בהן כו' עכ"ל דאי לאו הך דירושלמי היה אפשר לפרש דלאו דוקא בוררת אלא היתה יכולה לברור מרוב אורה וע"ש בתוס' וק"ל:

בד"ה לאותן העומדים כו' שלא יקרבו עצמן לעזרה כדי להריח יותר דהא אמרינן לא היתה כלה כו' עכ"ל ולמאי דמסיק וריח לאחר שעלה תמרותו אין בו משום מעילה איכא לאוקמי הך דלא היתה כלה צריכה להתבשם כו' היינו מריח שעלה בב"ה לאחר שעלה תמרותו ואפשר דס"ל דלאחר שעלה תמרותו נמי מעילה אין בו אבל איסורא איכא ודו"ק:

דף כו:

בד"ה חדש כו' ויש שבח כו' הקשה הר"ר אהרן לר' הא דאמר כו' עכ"ל כתב מהרש"ל צ"ל לר"י או פי' לר"י דאי לרבי ממש הא אפילו לרבנן קשה דל"פ כו' אבל הכא אף הגחלים מוקצין כו' עכ"ל ע"ש וא"צ לדחוק בשביל זה דלכך נקט לרבי משום דתלמודא הזכיר הך מלתא דשבח עצים לפי סברתו של ר' גבי ערלה ומינה תקשי גם לרבנן באיסור מוקצה ועוד נראה דלרבנן יש להשיב כיון דאפילו בערלה הוה כאילו כלה ונבער האיסור ואין כאן שבח עצים לענין מוקצה דלא הוה רק איסור מדרבנן אית לן למימר נמי הכי דלית כאן שבח עצים אע"ג דהגחלת גופה איסור מוקצה הוא ועיין בזה בתוס' פ"ב דמס' ע"ז וק"ל:

גמ' אימור דשמעת ליה לר' משום דיש שבח עצים בפת זה וזה גורם כו' למאי דבעי למימר דפליגי בזה וזה גורם ניחא דקאי אפה בו את הפת היינו בתנור אי אחדש בהיסק שני ואי אישן בהיסק ראשון וסיפא דבשל' ע"ג גחלים כו' מצי קאי אישן בהיסק ראשון וכן נראה מפרש"י אבל למאי דמסיק השתא דפליגי בשבח עצים בפת ולכ"ע זה וזה גורם שרי קשה דע"כ לא קאי אפה בו [א] את הפת אלא אחדש בהיסק ראשון ומאי קאמר עלה בשלה ע"ג גחלים ד"ה מותר דהא א"נ דליכא עצים דאיסורא בענין מ"מ ע"י בישול התנור נאסר הפת כיון שהוא חדש ונגמר באיסור ודוחק לומר שהחדש אע"ג שנגמר באיסור לא מקרי איסור בעין דא"כ אפילו כשאבוקה כנגדו ובהיסק ראשון אפילו בחדש ה"ל נגמר באיסור ובהיתר באיסור ע"י האבוקה שהאיסור בעין ובהיתר על ידי התנור שאין האיסור בעין וע"כ נראה למאי דמוקי פלוגתייהו בשבח עצים דאפה בו הפת מלתא באנפי נפשא הוא ולא קאי כלל אתנור אלא אפה הפת נגד האבוקה על הקרקע בלא חום תנור ועלה קאי שפיר בשלה על גבי גחלים כו' וכן נראה מדברי מהרש"ל לקמן ודו"ק:

דף כז.

תוס' בד"ה עד שיהא בו כו' פי' באיסור דאי כו' נראה לרשב"א דשרי והא דבפ"ב דע"ז כו' והשתא הוי ר"ש כו' עכ"ל כצ"ל משום דלכאורה דפלוגתא דהתם ביש בכל אחד מהם כדי להחמיץ לא הוה בזה וזה גורם כי הכא דאין בכל אחד מהם כדי להחמיץ רק ע"י צירוף וע"כ דקדק לפרש בו דקאמר הכא בלשון יחיד ולא קאמר עד שיהא בכל אחד מהם כדי להחמיץ ומכ"ש ביש באיסור לחוד אבל אמר בו בלשון יחיד דדוקא ביש באיסור לחוד כדי להחמיץ אבל אי יש בכ"א מהם כדי להחמיץ נראה לרשב"א דשרי ליה תנא דהכא ומה"ט דהוי זה וזה גורם ושרי וא"כ השתא דר"ש דמתיר התם בהכי היינו כרבנן דהכא זהו סברת רשב"א הכא אבל התוס' שם פרק כל הבשר לא דקדקו בו בלשון וכתבו שם דאסור אפילו ביש בהיתר נמי כדי לחמץ כת"ק דר"ש ואין זה תימ' שהתוס' כתבו כן במקום אחד ובמקום אחר לא כתבו כן שכן דרכם בכמה מקומות וקצת ראיה מדבריהם דלעיל דאם יש בכ"א כדי לגרום מקרי זה וזה גורם שכתבו בתנור ישן דה"ל זה וזה גורם אע"ג דאפשר [ב] שהפת נאפה ע"י האבוקה שכנגדו לחוד בלא תנור כלל ויש לדחות ודו"ק:

בפירש"י בד"ה הימנה מן כו' רבנן היא דפליגי עליה דרבי ואמרי הפת כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל רבנן דשאור אבל רבי לא פסיקא ליה דאימא דפליגי בזה וזה גורם כדס"ד מעיקרא ולמאי דמסיק נמי דפליגי בשבח עצים מ"מ אפשר דאוסר נמי בזה וזה גורם ולרבותא דרבנן פליגי בחד גורם ודו"ק:

בא"ד וא"ת לרבנן יוצן למה לי כו' ה"מ דיעבד אבל לכתחלה לא קשרו לאפות בהיסק כו' עכ"ל רוצה לומר אפילו בהיסק איסור על ידי זה וזה גורם ודו"ק:

בא"ד וה"ה דמצי לאוקמא כו' כת"ק דרבי אליעזר אלא משום כו' עכ"ל היינו לשינויא דקאמר א"כ אמאן תרמייה אבל למאי דמסיק דתניא ר"א אוסר בכל האיסורין ניחא דמצינן למימר שפיר דת"ק דר"א לא מחמיר אלא בע"ז וק"ל:

תוס' בד"ה ובהא אפילו כו' משום דיש שבח עצים בפת ולא מטעם דזה וזה גורם כו' עכ"ל ואי הוה מפרש לה דפליגי בזה וזה גורם לא הוה אצטריך ליה לאפוכי אלא דלא משמע ליה לפרש אלא דפליגי ביש שבח עצים ועי"ל דסד"א לרבנן אפילו בחד גורם שרי ולא פליגי בזה וזה גורם אלא משום רבותא דרבי ודו"ק:

דף כז:

נמרא לרבנן דשרו בקמייתא כו' כתב מהרש"ל תימה כו' פשיטא שנאסר הפת אפילו לרבנן דהא ל"פ וכו' והכא גבי הקדש שאסור אפילו האפר א"כ הוי האיסור בעין ממש ופשיטא דאסור ונ"ל דלא מיבעי ליה אלא באפה הפת בתנור חדש שלא הותץ ובישן שלא הוצן [ג] דה"ל זה וזה גורם ורבנן קשרו גבי הקדש מאי וקפסק רב חסדא להחמיר אע"פ שאין כאן גחלים ולא אפר אלא חום התנור כו' עכ"ל ואין דבריו מובנים לי דודאי אם נימא דקמבעי ליה הכא למאי דבעי לאוקמא פלוגתייהו בזה וזה גורם איכא לפרושי בפשיטות ולא תיקשי מידי ואע"ג שהאפר נאסר והוא בעין ה"ל זה וזה גורם בישן שלא הוצן ובחדש שהוצן מיהו מדקאמר סתמא לרבנן קמבעיא משמע דהיינו למאי דפליגי בשבח עצים בפת ובזה וזה גורם לכ"ע שרי דהכי מסיק לעיל ולשמואל נמי לא פליגי אלא בשבח עצים בפת כמ"ש התוס' לעיל ומסתמא בהכי קמבעיא ליה ועוד דאי בזה וזה גורם קמבעיא ליה ומטעם דהקדש אפילו באלף לא בטיל תפשוט ליה מדין עבודת כוכבים דפליגי ביה רבנן ור"א דעבודת כוכבים נמי לא בטיל אפילו באלף ויש להגיה על דבריו דודאי למאי דמסיק לעיל דבשבח עצים בפת פליגי קמבעיא ליה ובחדש באפה בהיסק ראשון דשרי לרבנן בקמייתא בהקדש מאי ובגרוף שאין שם אפר כלל מיהו גם בזה קשה כיון דהתנור חדש נגמר באיסור ה"ל גוף האיסור כמו האפר כמש"כ לעיל והנראה בעיקר קושיית מהרש"ל דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה הך דמייתי מברייתא דאפר הקדש לעולם אסור כדמוכחת הסוגיא וקושטא הוא לפי האמת הא דא"ל רב חסדא לרמי ב"ח דהפת אסורה היינו מה"ט דמייתי מברייתא דאפר הקדש לעולם אסור וק"ל:

שם כגון שנפלה דליקה מאליה בעצי כו' ק"ק דמ"מ הנהנה אח"כ מאפר ההוא למעול ונפיק האפר לחולין ואמאי קאמר לעולם אסור וק"ל:

תוס' בד"ה מה נותר כו' דלית לן למעוטי מנותר אלא שאר אסורין כו' עכ"ל שאר אסורין דלעיל דהיינו שור הנסקל לא אצטריך ליה למעוטי כיון דלא דמי לנותר דהוי בכרת אלא משום דההוא יתורא דקרא דלא יאכל דמוקמינן ליה לשאר איסורים בבשר טמא הוא דכתיב דלית ביה כרת ואיכא למילף מיניה שפיר שור הנסקל שיהיה בשריפה אי לאו האי מיעוטא דהנותר בשריפה ודו"ק:

בא"ד לעיל היכי יליף שאר אסורין כו' דלחמץ בפסח לא צריך קרא דמצי למילף במה מצינו עכ"ל ר"ל במה מצינו מנותר דהוה נמי בכרת אבל שאר אסורין לא מצי למילף לאסור בהנאה במה מצינו מבשר טמא שאינו בכרת ואסור בהנאה דנבילה תוכיח שאסור באכילה ואינו אסור בהנאה ודו"ק:

בד"ה חלבו של שור כו' ותירץ דלא דמי ליה בבל תותירו עכ"ל ואין להקשות כיון דאסקי אדעתייהו הך פירכא דבל תותירו א"כ מה יוכיח איכא דהא חמץ דמי לנותר בבל תותירו משא"כ שור הנסקל וי"ל דסמכו עצמם למימר יוכיח נמי אהא לדברי ר"י כדמסיק דאשם תלוי וחטאת כו' לדבריך יוכיחו וק"ל:

דף כח.

בד"ה ואתה אומר כו' טעמא דר"י דריש בת"כ מכי קודש הוא כו' עכ"ל משום דדרשינן לעיל כל שבקודש פסול בשריפה אצטריך להאי מיעוטא דהוא למעט אלו שבקודש ואינן בשריפה וק"ל:

בד"ה ותנן נמי כו' ורחמנא אמר לא ידבק בידך מאומה וגו' אבל בעבודת כוכבים לא כתיב אכילה ואסור אפילו שלא כדרך הנאה עכ"ל ומיהו אצטריך ליה להאי קרא דלא ידבק וגו' לאסור אע"ג דאינו מגדל צמחים אלא בזה וזה גורם כדמוכח התם ע"ש:

בד"ה עבודת כוכבים דלא כו' ולפ"ז לרב יוסף בשאר נהרות לא מהני שחיקה מדקאמר מצריך להוליך לים המלח כו' עכ"ל ר"ל דאי בשאר נהרות נמי מהני שחיקה לרב יוסף וליכא לאפלוגי בין ים המלח לשאר נהרות כלל א"כ אמאי נקט בכמה דוכתין ים המלח דלא הל"ל אלא יוליכו למים ומהרש"ל נדחק בזה ולא ידעתי למה ואין להקשות לפום סברא דהשתא לר' יוסי אמאי שרי לשחוק ולזרות לרוח טפי מלהוליכו לשאר נהרות די"ל כמ"ש לקמן התוס' דבשאר נהרות איכא למיחש טפי שהמים יוליכו אותו למקום אחד לידות הנהר משא"כ בשוחק וזורה לרוח שאינו בא למקום אחד ובדברי התוס' בזה פרק כ"ה נפל טעות בדבריהם וע"ש בחדושינו וק"ל:

בא"ד וליכא בין רבה לרב יוסף אלא חמץ בשאר נהרות ע"כ ר"ל לענין דינא ליכא ביניהו אלא חמץ בשאר נהרות דבעבודת כוכבים ליכא ביניהו לענין דינא אלא בפרושא דמתני' דרב יוסף מוקי לה בשאר נהרות וע"י שחיקה ורבה מוקי לה לים המלח בלא שחיקה ודו"ק:

דף כח:

בד"ה חד לפני זמנו כו' ואור"י כיון דחד מהני קראי משמע איסור הנאה לא נחלק ביניהם עכ"ל יש לדקדק מדבריהם דהכא אדבריהם דלעיל שכתבו תימה לרשב"א לימא דא"ב חמץ נוקשה כו' דמרבינן ליה מכל מחמצת לא תאכלו דלחזקיה שרי בהנאה כיון דלא כתיב לא יאכל ולר' אבהו כו' ע"ש הא איכא לתרוצי כי הכא כיון דחד מהנהו קראי איסור הנאה משמע לא נחלק ביניהם דליכא למימר דא"כ להוי נמי חמץ נוקשה בכרת משום דלא נחלק ביניהם דא"כ ה"נ מהאי טעמא הכא בלפני זמנו ולאחר זמנו ליהוי בכרת וי"ל דאיכא הכא שום מיעוטא לר"י דתוך זמנו בכרת ואין לפני זמנו ולאחר זמנו בכרת וק"ל:

דף כט.

בפרש"י בד"ה מעל חייב כו' כר"ש דאמר חמץ לאחר הפסח מותר כו' עכ"ל ולפירושו ס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי וה"ה דה"מ לפרש דס"ל כר' יוסי הגלילי דאפילו תוך זמנו מותר בהנאה ודבר הגורם לממון לאו כממון דמו וכ"ה בדברי בעל המאור ע"ש:

בד"ה את יום כו' יש טועים דקשיא להו כי פטר ר' נחוניא במזיד דבר כרת הוא והכא בשוגג כו' עכ"ל לכאורה נראה לפרש דודאי לענין תשלומי ממון א"נ דשגג נמי בכרת פטור דכיון דר' נחוניא עושה יוה"כ כשבת ואנן קי"ל כחזקיה דחייבי מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין כמ"ש התוס' ומינה דחייבי כריתות נמי שוגגין פטורין ולא קשיא להו הכא אלא לענין דפטר אותו נמי מקרבן מעילה [ד] כדקתני לא מעל דליכא למפטריה בשגג נמי בכרת דא"כ כל חייבי מיתות שוגגין פטורין נמי מחטאת והרי התורה חייבו אלא דאיכא לאוקמי דפטור נמי מקרבן מעילה לר' נחוניא בהזיד בחמץ ואפילו שגג בהקדש וכפרש"י מיהו בההיא שמעתין דלקמן דהאוכל תרומת חמץ בפסח כו' נראה מפרש"י דלא קים ליה כחזקיה ואיכא תנא דפליג אדבי חזקיה כמ"ש התוס' פרק אלו נערות ע"ש ועוד יבא בדברי התוס' בזה ובפרש"י לקמן ודו"ק:

בד"ה ורב יוסף כו' אלא אליבא דר"י הגלילי פליגי כו' ומ"ד לא מעל סבר אין פודין כו' עכ"ל יש לדקדק דרש"י וכן התוס' פירשו לקמן באוקימתא דרב אשי דלכ"ע אין פודין ואפ"ה חזי ליה למפרקיה ולהסיקו תחת תבשילו לר"י הגלילי דשרי בהנאה תוך זמנו והיה נראה ליישב דרב יוסף סבר דאפילו לר"י הגלילי לא חזי ליה למפרקיה ולהסיק דמיד כשפודה אותה הרי היא שלו ועובר בבל יראה כמו שהקשו התוס' לקמן לרב אשי ובפודין לכלבים לאו לכלבים דישראל אלא לכלבים דעובדי כוכבים קאמר רב יוסף אבל א"כ הוא אמאי לא מוקים לה רב יוסף אפילו כרבנן דר"י הגלילי דלמ"ד פודין ימכרנו לעובד כוכבים ההקדש עצמו וכמ"ש התוס' לקמן וע"כ הנראה לומר דלרב יוסף נמי לכלבים דידיה הוא וסבר רב יוסף למ"ד אין פודין לכלבים ה"נ דאין פודין להסיק תחת תבשילו כמ"ש התוס' דכן הדין בקדושת הגוף וסבר רב יוסף דאין לחלק ביניהם ודו"ק:

תוס' בד"ה בדין הוא כו' דהא דקאמר אפילו תוך זמנו מותר היינו בהנאה כו' עכ"ל ומצינן לאשכוחי שפיר בהנאה מן החמץ של עובד כוכבים ולא נעשה של ישראל וכגון דהעובד כוכבים לא חסר כלום בהנאתו של ישראל וק"ל:

בד"ה מאן י"א כו' אמאי פוטר כרת מתשלומין והא כו' עכ"ל לכאורה נראה לפרש דל"ל משום דאיירי בהזיד בכרת דאין לחלק בין שוגג למזיד דהא קי"ל חייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין של ממון כמ"ש התוס' לקמן ומזה* שהקשו מההיא דאוכל תרומת חמץ בשוגג דחייב לשלם דאין לחלק בין שגג התם בחמץ להזיד בחמץ מה"ט דכל חייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין ובפשיטות אההיא דהאוכל תרומת חמץ בשוגג דחייב לשלם לא קשיא להו מההיא דכל חייבי מיתות שוגגים פטורין מתשלומין משום דהכי גלי לן קרא דלא מפטר משום חיוב מיתה וה"ה מחיוב כרת ולכך קשיא להו אדהכא דע"כ לא נימא הכי א"ק דאימא ודאי דבעלמא אין לחלק בין שוגג למזיד מדתני דבי חזקיה אבל הכא מה"ט איכא לפלוגי דבשוגג [בכרת לא] פטר כיון דגלי דחייב בשוגג דמיתה ה"ה בשוגג דכרת כההיא דאוכל תרומת חמץ וכן נרא' שזהו דעת רש"י [א] (דהכא) [דהתם]פירש שהזיד בחמץ ולקמן פירשו ששגג בשתיהן וע"כ נראה דמשמע להו מדקתני מעל ששגג בהקדש כמ"ש התוס' לקמן וה"ה ששגג בחמץ דאל"כ ליתני שהזיד בחמץ בהדיא ואיירי כההיא דלקמן בהאוכל תרומת חמץ דאיירי ששגג בשתיהן ודו"ק:

בד"ה ר' נחוניא כו' אמאי פטורין הכא מקרבן מעילה משום דקים ליה בדרבה מיניה הא אמר כו' שגג באוכלים והזיד בכלי כו' עכ"ל דודאי כל חייבי מיתות וכריתות שוגגין אע"ג דפטורים מתשלומין של ממון בקרבן חייבין דאל"כ לא תמצא שום קרבן חטאת אלא דהכא דפטר ליה מקרבן מעילה משום דאיירי לענין מעילה דוקא בהזיד בכרת כפרש"י ואהא קשיא להו שפיר כיון דאע"ג דשגג בהקדש פטור מקרבן מעילה משום דהזיד בחמץ ולא שב מידיעתו וקלב"מ הוא ומיקרי לא שב מידיעתו [ב] גם לגבי הקדש אע"ג דשגג ביה ה"נ התם נימא הכי כיון דהזיד בכלי ולא שב מידיעתו מקרי לא שב מידיעתו גם לגבי אוכלין וליפטר מקרבן חטאת אלא ע"כ דנימא התם אע"ג דקלב"מ אכלי ולא שב מידיעתו לגבי אוכלין מ"מ שוגג הוא וחייב קרבן וה"נ נימא הכא וע"ש בתוס' ודו"ק:

בד"ה אין פודין כו' אבל הכא חזי לאדם אם היו ניכרים דהא כו' עכ"ל ר"ל דההוא דפרק התערובת קדשים שנתערבו בטריפה אילו היו ניכרים קדשים גופייהו חזי גם לאדם ומה שאין כן הך דטבול יום דהבכור גופיה טריפה הוא ולא חזי לאדם והך דקדם הקדשן למומן דאיכא למאן דאמר דאין פודין היינו נמי בכה"ג שמתו או נטרפו אח"כ דלא חזו גופייהו לאדם ודו"ק:

בד"ה אין פודין כו' ולתירוץ קמא קשה הא חזי בעיניה שלא כדרך הנאה עכ"ל אבל לתירוץ שני ניחא דאיירי דשלא כדרך הנאה לית ביה שוה פרוטה וק"ל:

דף כט:

בד"ה רב אשי כו' אי גרסינן דכ"ע פודין א"כ לרבנן כו' מ"מ ימכרנו לנכרים ההקדש עצמו כו' עכ"ל ולפ"ז רב יוסף דמוקי פלוגתייהו בפודין ואין פודין ה"מ לאוקמא פלוגתייהו אפילו אליבא דרבנן למ"ד פודין מעל דמצי למוכרו לנכרים ההקדש עצמו ולמ"ד אין פודין לא מעל דלא מצי למוכרו לנכרים ואפשר שהתוס' מפרשים כן אוקמתא דרב יוסף לרבנן ולהאכיל לכלבים לאו דוקא לכלבים דישראל אלא דעכו"ם קאמר אבל רש"י לא פירש כן לעיל אלא לכלבים אפילו דישראל ואפשר דניחא ליה לאוקמא לר"י הגלילי ולכלבים אפילו דידיה וק"ל:

בפרש"י בד"ה אי נימא בנ"ט כו' גלי דעתיה דכר' יהודה ס"ל דאמר אף לאחר הפסח אסור עכ"ל לאו דוקא כר' יהודה דא"נ כר"ש ס"ל וקניס לאחר הפסח אף בתערובות תקשי ליה שלא במינו אמתי מותר הא יהיב טעמא ולא אתי לאפוקי אלא מר"י הגלילי ודו"ק:

דף ל.

תוס' בד"ה אמר רבא כו' אע"ג דבשאלתות כו' דרבא אית ליה גם בחמץ בנ"ט עכ"ל ולפי גירסת בה"ג דל"ג במשהו מיהו מדברי בה"ג אע"ג דל"ג אין ראיה דאיהו מפרש ליה דמ"מ במשהו קאמר בחמץ בפסח ע"ש וק"ל:

דף ל:

בד"ה והלכתא כו' והא דמצריך רב אשי הכא ליבון מחמיר כו' עכ"ל משום דלא תימא דע"כ האי תירוצא לאוקמי הך דהכא דהיתרא בלע ליכא דהא רב אשי מצריך הכא ליבון ואיהו גופיה מחלק התם בין היתרא בלע ובין איסורא בלע ואהא תירצו דשפיר מצי אייתי הכא בהיתרא בלע ורב אשי דמצריך הכא ליבון לאו מדינא הוא כדאמר התם אלא מחמיר על עצמו היה וק"ל:

בד"ה התורה כו' וא"ת ת"ל דחזינן להו דמדייתי והיינו אחר הגעלה כו' עכ"ל ר"ל דע"כ דחזינן להו דמדייתי הני מאני דקוניא היינו שבלועין ניכר מבפנים גם אחר הגעלה וע"כ לפום סברא דהשתא גרע מכלי חרס דע"כ אין בלועין ניכר אחר הגעלה שלהן דא"כ לא אצטריך בהו נמי קרא דישבר דאי לפני הגעלה קאמר בהני מאני דקוניא דמדייתי א"כ ליכא ראיה מקרא דלישווינהו ככלי חרס דהא שאר כלים דהיינו כלי מתכות וכלי שטף נמי מדייתי קודם הגעלה ומהני בהו הגעלה ה"נ נימא במנא דקוניא דמהני בהו הגעלה ואהא תירצו דאיירי שפיר קודם הגעלה אלא דמדייתי מבחוץ וגרעו בהא משאר כלים ויש להשוותן ככלי חרס דמדייתי נמי מבחוץ קודם הגעלתן ודו"ק:

בא"ד דבזבחים פרק דם חטאת פריך ולהדרינהו כו' כצ"ל:

בא"ד וי"ל דכלי נחושת כו' א"כ מה שהקפיד בכלי חרס אבישול בלא בלוע כו' עכ"ל ר"ל דלית לן למימר דגזירת הכתוב הוא בלי טעם אלא משום דכל כלי חרס בולע טפי משאר כלים דכלי חרס מדייתי גם מבחוץ כדלעיל ולכך לא מהני בהו שטיפה ומריקה כמו בשאר כלים ומה"ט אית לן למימר נמי מסברא דהחמיר בו הכתוב גם בבישול בלא בלוע שעשאו הכתוב להחמיר עליו כבישול ובלוע ע"ש בתוס' ודו"ק:

בא"ד כיון דחשיב כאחר ליעבד ליה כו' אבל תנור כו' ולאו כפנים חדשות דמי וצריך שבירה עכ"ל ר"ל לענין טומאה צריך שבירה כיון דלא שייך ביה פנים חדשות אבל לענין איסור הבלוע בו בתנור א"צ שבירה ויוצא מידי דפיו שפיר ע"י הסיקו של פנים כדאמרי' לעיל בתנור אבל קדירה שאין דרכה להסיקה מבפנים אם מסיקו מבפנים באו פנים חדשות לכאן ובין לענין איסור ובין לענין טומאה לא ישבר והיינו אינו יוצא מידי דפיו בלא פנים חדשות ודו"ק:

דף לא.

גמרא אא"ב למפרע הוא גובה כו' דכמאן דגבי מחיים כו' והיינו דוקא אם גבו היתומים קרקע כיון דלא מיחסרא גובייגא אמרינן דכגבו מחיים דאבוהון דמי אבל מטלטלין אם גבו היתומים אע"ג דלמפרע הוא גובה כיון דמיחסרא גובייגא לאו כגבו מחיים דמי מיהו לגבי איסורא לאביי [ג] גבי חמץ אע"ג דמטלטלין נינהו כיון דלמפרע נקנית לו הרי הוא שלו באותה שעה אע"ג דמחסרא גובייגא ודו"ק:

תוס' בד"ה משתעבדנא לב"ח כו' וא"ת גבי מטלטלין נמי נימא הכי ונראה לר"י כו' עכ"ל נראה לפרש דבריהם דהכי קא קשיא להו כיון דב"ח דאבוהון הוא משועבד ליה כמו אבוהון כשהוא חי א"כ לאו מטלטלי דיתמי נינהו שהרי ב"ח דאבוהון הוא חי וכבר משועבד ליה לשלם לו אף מטלטלים דיליה כמו אבוהון אילו היה חי עדיין שהיה מחויב לו לשלם אף ממטלטלים ואהא תירץ ר"י דודאי אין לנו לומר מדר' נתן כאלו ב"ח דאבוהון היה חייב לו אלא דחשבינן הקרקע המשועבד לאבוהון כאלו היה בידו כיון דאם מכרה חוזר אבוהון וגובה אותה ולכך משועבדים נמי לב"ח דאבוהון משא"כ במטלטלין דאין להחשיבם כו' ואע"ג דההיא דר' נתן לענין מטלטלין נמי איתמר היינו לענין דגובה מיניה אף מטלטלין כשאבוהון קיים ולא מצי למימר לאו בעל דברים דידי אתה ודו"ק:

בפרש"י בד"ה ישראל שהלווהו כו' לאחר הפסח אינו עובר אם נהנה ממנו עכ"ל דמדנקט אחר הפסח ע"כ עובר ואינו עובר משום איסור הנאה קאמר מיהו כיון דאליבא דר"ש קיימינן הכא דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח שרי בהנאה ע"כ דהא דקאמר הכא עובר ואינו עובר לאחר הפסח משום מילתא דעבר עליו בבל יראה נגעו בה דא"נ שהוא חמץ של ישראל אינו אסור אלא משום קנסא דעבר עליו בבל יראה ואיכא למימר דנקט מילתיה אחר הפסח דאפילו בכה"ג דלא היה החמץ בתוך זמנו ממש של ישראל קנסינן ליה כיון דעבר על בל יראה מיהו לקמן בברייתא נכרי שהרהין פת פורני כו' דלא נקט אחר הפסח ניחא ליה לפרושי דבעיקר דינא איירי עובר ואינו עובר בבל יראה קאמר ויש למהרש"ל דברים בזה ואין לי להאריך וק"ל:

דף לא:

תוס' בד"ה שקונה משכון כו' איירי שלא קבל עליו ישראל אחריות דאי קבל הרי הוא שלו כו' עכ"ל ומתני' דהכא ליכא לאוקמי בקבלו אחריות דא"כ לא ה"ל למתני הך מלתא בהלוהו נכרי לישראל וישראל לנכרי אלא למתני כולה בהפקיד נכרי לישראל וישראל לנכרי וק"ל:

בפרש"י בד"ה ל"ק מתני' דא"ל כשהרהינו כו' מעכשיו הלכך נכרי כו' עכ"ל משמע ליה דלא מהני אפילו מעכשיו אלא בשהרהינו וכדמייתי מבריי' בנכרי שהרהין כו' ואם א"ל הגעתיך עובר משמע דבמעכשיו נמי בעי הרהין ומיהו אליבא דאביי הך הגעתיך היינו באינו רוצה לפדותו ובלא מעכשיו נמי קני משום דב"ח למפרע הוא גובה וכמ"ש התוס' לקמן ע"כ דהרהין דקתני בברייתא לאו דוקא דמוכח מתוך הסוגיא דלאביי לא בעי הרהינו כיון דלמפרע הוא גובה א"נ דקתני הרהינו לרבותא דאפ"ה ברישא כשפדאו דאינו עובר וק"ל:

דף לב.

בפרש"י בד"ה כר' נחוניא כו' דאי שגג בחמץ והזיד בתרומה מאי חומש איכא ואי כו' עכ"ל הכא לא קשיא ליה אמאי משלם כלל כדקשיא ליה גבי הזיד בחמץ אמאי משלם הא איחייב ליה כרת משום דאיכא למ"ד בפרק אלו נערות דר' נחוניא נמי דפוטר מתשלומין היינו דוקא משום כרת ולא משום מיתה וק"ל:

בא"ד לשמועינן כולה מתני' בחמץ חולין כו' וניתני שוגג חייב ומזיד פטור משום כרת עכ"ל מפירושו נראה דלא קיימא לן כחזקיה דחייבי מיתות שוגגין פטורין דא"כ לר' נחוניא בחמץ חולין שוגג פטור כמו מזיד דה"ל חייבי כרת שוגגין ואפשר שהוא מחלק בין חייבי מיתות שוגגין לחייבי כריתות שוגגין והתוס' לא כ"כ לעיל ועיין בחידושינו לעיל ודו"ק:

תוס' בד"ה דבר הראוי כו' אין ראוי להיות קודש דאין נתינה כו' עכ"ל מהרש"ל נדחק בזה לפרש שכוונו לומר דאין כאן נתינה שסמכו עצמם אתתן לו דדריש לקמן ולא ידעתי מי הכריחו לזה שהרי בהדיא כתבו התוס' לקמן דמהאי קרא ונתן לכהן את הקודש איכא למילף שפיר למעט איסורי הנאה בלאו קרא דתתן לו והיינו מדכתיב הלשון ונתן כמ"ש לקמן בד"ה ההוא מיבעי כו' להכי כתיב ונתן דמשמע שהפירות של נתינה ראוי להיות קודש ודו"ק:

דף לב:

בד"ה ואין נתינה כו' מיהו קשה לר"י כו' אשר יתן ממנו כו' לילף מכל נתינה לחומרא דהוי בכ"ש כו' עכ"ל לעיל קשיא להו מקראי דהוו מן הדומה לדומה דמשתעי כולהו בנתינה ממש מיד לידי והכא קשיא להו נמי מן הדומה לדומה מקראי דמשתעי כולהו בנתינה שפירש שימה על ד"א וק"ל:

בד"ה מעילה שלא כו' אדרבה משבועת העדות ופקדון אית לן למילף דלחומרא מקשינן עכ"ל לכאורה למאי דמסיק אדעתייהו למימר היא הנותנת כיון שהיא קלה יש לזדונה כפרה א"כ הא דמייתי בשבועת עדות ופקדון קרבן לאו חומרא הוא אלא קולא הוא דיש לזדונה כפרה וע"ק היאך ס"ד למילף ממעילה דאימא מעילה כיון דהיא חמורה שיש בה מיתה אין לזדונה כפרה משא"כ הנך דאין בהן מיתה ויש לזדונן כפרה ודוחק לומר דקושייתם למאי דלא אסיק הכא בשמעתין אדעתיה למימר היא הנותנת וע"ק דהא משאר מצות איכא למילף בק"ו שפחה חרופה ונזיר טמא כדבעי למילף מעילה מק"ו ועוד קשה היאך קאמרי דלא נילף ממעילה דהא ממעילה שהיא במיתה איכא נמי למילף הנך בק"ו שאינן במיתה ואי משום דאיכא למימר דשבועת עדות ופקדון יוכיחו א"כ היינו קושיין דלעיל ולא הל"ל טעמא משום דלחומרא מקשינן והנכון בזה דעיקר קושייתם לרבנן דפליגי עליה דר' ולית להו מיתה במעילה דהשתא ודאי הא דמייתי בהנך קרבן משום חומרא הוא ולאו משום דיש לזדונן כפרה דאמאי יש לזדונן כפרה טפי מבמעילה דליתא נמי במיתה ומש"ה קשיא להו שפיר דלא אצטריך קרא לשפחה חרופה ולנזיר טמא דלחומרא מקשינן לאתויי קרבן בזדון כמו שבועת עדות ופקדון ולא מקשינן לקולא לילף ממעילה ותו לא מידי ודו"ק:

דף לג.

תוס' בד"ה ומינה כו' וי"ל דאיכא נמי למפרך דנילף מתרומה שלא יצטרף עכ"ל והך מתני' דקתני בה צירף את המעילה כו' אתיא כרבנן דלא ילפי מתרומה גם לענין מיתה מיהו ק"ק דתקשי להו אהך סתמא דמתני' כדקשיא להו בסמוך דרבנן ל"פ ארבי אלא לענין מיתה מדכתיב בו אבל לכל שאר מילי יליף להו מתרומה ונילף נמי שלא יצטרף ויש ליישב דלרבנן איכא למימר דיתורא דקרא תמעול מעל כדאמרי' התם לענין צירוף מפקא ליה מהך ג"ש אבל לר' כיון דיתורא דבו לא מפקא ליה מג"ש לענין מיתה ה"נ יתורא דתמעול מעל לא מפקא ליה מג"ש לענין צירוף ואיכא לאוקמא תמעול מעל לדרשה אחריתא כדאמרי' התם ודו"ק:

בד"ה אף מעילה בכזית תימה לר"י דהכא משמע דמאן דיליף חטא כו' וכולהו כו' עכ"ל דליכא למימר דרבנן דרבי ס"ל נמי אוקי באתרא ולהכי כיון דליכא מיתה גם באכילה אוקי אאתרא אשוה פרוטה כשאר נהנה די"ל דע"כ רבנן לית להו אוקי אאתרא דא"כ אמאי צריכי למעוטא דבו דאע"ג דלכל שאר מילי יליף בג"ש מ"מ לענין מיתה נימא נמי אוקי אאתרא כשאר נהנה מיהו ק"ק לר' אמאי יליף כלל ג"ש לענין מיתה נימא אוקי אאתרא כשאר נהנה ויש ליישב דאיכא שום יתורא לר' לענין מיתה דלא נימא אוקי אאתרא ודוחק ודו"ק:

גמרא לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא מתחייב בהן שאינו מתעסק כו' יש לדקדק למאי דס"ד השתא דלא כתיב בשגגה במעילה ובעי למילף מק"ו משאר מצות לפטור מזיד במעילה מהאי ק"ו נמי נילף לפטור שאין מתעסק במעילה ויש ליישב דאין ה"נ ה"ק לא אם אמרת כו' דאי לא הוה כתיב בשגגה במעילה הוה ילפינן בין מזיד ובין שאין מתעסק לפטור מק"ו משאר מצות ולכך איצטריך למכתב בשגגה במעילה דגלי לן דלא נילף ליה לפטור משאר מצות וא"כ שאין מתעסק חייב בה מדלא כתיב ביה בה כדכתיב בשאר מצות ודו"ק:

דף לג:

תוס' בד"ה אמר קרא כו' דדוקא בטבל טמא אין מדליקין כו' אבל בטבל של חמץ מדליקין כו' עכ"ל דבריהם תמוהין דבלאו איסור חמץ נמי בכל טבל בין טמאה בין טהורה אין מדליקין דהנאה של כילוי אסור בטבל כמ"ש התוס' בפ"ק בד"ה כדי שתהא בהמה כו' דהנאה של כילוי אסור בכל טבל דהדר גמר טהורה מטמאה מה טמאה מיתסר בהדלקה קודם הרמה אף טהורה כו' וכל הנאה של כילוי כו' עכ"ל ע"ש וצ"ע:

בד"ה לאימת כו' דהא מכי נפיק מינה פורתא מתכשרי ומיד מקבל טומאה כו' עכ"ל ר"ל שהרי הטומאה נוגע בזג ואע"ג שנוגע במקום הנגוב בזג כפרש"י ומשום דאל"כ ודאי דנטמא המשקה בכל שהוא מן הטמא גופא מ"מ היה נטמא הזג כיון דמתכשר אי לאו דבציר להו שיעורא כדקאמר תלמודא וק"ל:

בא"ד וההיא דת"כ שהביא רש"י שאוכל מטמא בכל שהוא אסמכתא כו' עכ"ל ומדרבנן ודאי דאוכל מטמא בכל שהוא מיהו לענין הכשר אפילו מדרבנן אינו מקבל בכל שהוא כדקאמר לאימת מתכשרי לכי סחיט כו' בציר ליה שיעורא דדוחק הוא לומר דהך מתני' דטמח מת שסחט איירי בטומאה דאורייתא ודפריך נמי בפ' אלו עוברין מקום מגעו אמאי פסול כבר פירשו התוס' שם דהכי פריך הא לא הוי כביצה והואיל שלא מקבל טומאה אלא מדרבנן אית לן למימר דבטלי אגב מקפה כו' ע"ש ובההיא דכריתות דאמרי' דלא מקבל הבצק טומאה משום דלית ביה שיעור כמ"ש התוס' בשם רש"י אטומאה דאורייתא קאי התם בכריתות ועיין בזה בתוס' פרק מרובה בד"ה פרה כו' ודו"ק:

בא"ד ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה כו' שאין נוגעין בנבילה כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה עיין בתוס' פרק מרובה ובחדושינו פרק אותו ואת בנו:

דף לד.

בד"ה בשליקתא כו' אבל למאס אסור כו' דבפ' הלוקח כו' תירום ותרקב כו' ואור"ת דבמאיסתא כו' עכ"ל לכאורה שהביאו ראיה לדבריהם דלמאס אסור מהא דבפ' הלוקח אר"א תירום ותרקב ובפ"ה דתרומות גרסו ותשרף וע"כ בשכבר מאוסות אמר תישרף דאי שרי למאס לישרף אמאי תנא כלל תרקב שהרי יוכל למאס וליהנות בשעת שריפה וק"ק דלפ"ז רב הונא דפליג דאסר בחיטי היינו אפילו בשכבר שלוקות ומאוסות ותקשי ליה אההיא דתני תישרף ויש לישב ודו"ק:

בד"ה טהרו מלטמא כו' דתניא בתוס' גידולי תרומה ומעשר שני הרי הוא כחולין כו' עכ"ל והר"ש בפי' המשנה כתב דבתוספתא דמס' טהרות מתנייה ואיכא לאוקמי לענין טומאה וטהרה ע"ש וק"ל:

בא"ד גידוליהם אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים כו' בלאו הכי לא א"ש לישנא אף לזרים כו' ונראה דזרים דהתם ההיינו נכרי כו' עכ"ל מהרש"ל כתב בזה דברי הרמב"ם אבל אינן מענין כוונת דברי התוס' דהכא וע"כ אין להאריך בהם אבל הנראה כמו שהעיד על עצמו בעל התוס' הר"ש מקוצי*) בפי' המשנה פ"ט דתרומות אמתניתין דגידולי תרומה ז"ל שם הא דתנן בפרק ב' דבכורים דמעשר שני ובכורים גידוליהם אסורים מלאכול בירושלים אף לזרים משא"כ בתרומה במס' פסחים לא כוונתו יפה דאין ענינה לכאן ופירושה כמו שפירשנו במקומה כו' עכ"ל ותוכן דברי הר"ש במקומה במס' בכורים בשם הירושלמי לתרץ אלו הקושיות דאף לזרים ולבהמה לא קאי אאיסורא דקאמר ת"ק אלא אהתירא דקתני התם ר"ש מתיר ומשום בכורים נקט זרים ודקתני משא"כ בתרומה פירש הר"ש שם דלאו לענין גידולין קאמר אלא לענין גידולי גידוליהן ולענין שאוסר בכל שהו דמשכחת [בבכורים] שאוסרת בכל שהוא כגון שנתערב בתרומה אבל בתרומה לא משכחת בשום מקום שאוסרת בכל שהוא כו' ע"ש באורך ושכתב שם דהכא בפסחים לא נתכוון יפה דהיינו ממה שפי' כאן לתרץ הקושיות דזרים היינו נכרי ור"ל דאע"ג דשנינו במס' טהרות דגידולי תרומה אסורין מלאכול דהיינו לישראל משום כדי שלא ישהה אותה כהן לזריעה מיהו טהורים מלטמא דמשום ריוח פורתא דשרי לכהן לא ישהה אותה הכי נמי לזורעה כדי למוכרה גידוליה לנכרי ודאי לא ישהה אותה כיון דאסורה לישראל והשתא שפיר קאמר אף לזרים נבי מעשר שני ובכורים דזרים היינו נכרי וקאמר דאף על גב דגבי תרומה אמרינן גידוליה אסורין לישראל אבל לנכרי שרי דלא ישהה אותה הכהן משום ריוח פורתא כדי לזורעה למכרה לנכרי מכל מקום במעשר שני ובכורים גדוליהן אסור אף לנכרי ועל דברי אלו והפי' שכתב הר"ש כתב שם דלא נתכוין יפה אלא שהפי' הוא כמו שפי' במקומה במס' בכורים וכמ"ש לעיל ודו"ק:

בד"ה ל"ל עיבור צורה קשה לר"י כו' וי"ל מ"מ אחר שנזרק בלול יש בו היסח הדעת כו' עכ"ל יש לדקדק דהא טומאה נמי מביא להיסח הדעת כדאמר לעיל גבי שתילי תרומה שנטמאו וא"כ ה"נ נימא לקמן בנטמא או בנפסל בטבול יום שמסיח דעתו שוב מן הבשר והיסח הדעת פסול הגוף הוא והדרן קושיא לדוכתיה אמאי קתני הורצה ויש ליישב כיון דההוא היסח הדעת בא מן הטומאה שפיר קאמר דהורצה על הטומאה גופה וק"ל:

דף לד:

בפרש"י בד"ה אא"ב פסול כו' איכא למימר בדיעבד הורצה עכ"ל לאו דבדיעבד הורצה משום דהציץ מרצה בדיעבד דא"כ לר' יהושע אין חילוק בין פסול טומאה לפסול יוצא דבשניהם לכתחלה אין הציץ מרצה ובדיעבד מרצה וקרא כתיב אינו נושא אלא עון טומאה אלא דביוצא קאמר דבדיעבד הורצה ממילא בלאו ציץ ומה"ט דקאמר דקילא ליה פסול יוצא דמחמת ד"א חשבינן ליה וק"ל:

בד"ה ה"ג כו' ושני עושה ג' בתרומה ל"ג דהא בחולין עסקינן דאי בתרומה הא אמרי' דעבוד מעלה כו' עכ"ל וה"ה דהוה מצי לדחויי דאי בתרומה עסקינן הוי אסור לדרוך אפילו בפחות פחות מכביצה משום תקלה ולכתחלה קאמר דורכן כדאמרי' לעיל מיהו הא דקאמר הקדישן ואח"כ דרכן טמאין היינו ע"כ בדיעבד דלכתחלה א"נ דלא היו טמאין אסור לדורכן אפילו בפחות מכביצה משום תקלה כדאמרי' לעיל ואיכא למימר השתא דאסיק אדעתיה משום מעלה עשו בתרומה ואע"ג דמשקין מפקיד פקידי לר יוחנן בתרומה עבוד רבנן מעלה לטמא משקה עם האוכל אין אנו צריכין לעיל כלל לטעמא דתקלה ובההיא דתותים וענבים שנטמאו שאין בה היתר כו' היינו נמי משום מעלה ודו"ק:

בד"ה אף אנן נמי תנינא כו' אפילו בקדושת פה עכ"ל לא ידענא מהיכא קא אייתי מהתם ראיה דאפילו בקדושת פה ואפשר שע"ז כוונו התוס' לומר ופ"ה דחוק ודו"ק:

תוס' בד"ה שאם זרק כו' וכ"ש להרצאה דהא ר"א דאמר הכא יזרוק כו' דלהוציאה ממעילה לא כו' עכ"ל ר"ל דע"כ עדיף הרצאה מלהוציא מידי מעילה דהא לר"א לענין הרצאה קאמר הכיא יזרוק לכתחלה ולהוציאה מידי מעילה לא מהני אפילו בדיעבד וצ"ל לר' יהושע דלהוציאה מידי מעילה נמי לא הוי אלא בדיעבד דאם לא כן לדידיה הוי הוצאה עדיפא מהרצאה וק"ל:

דף לה.

גמרא לא תאכל עליו חמץ וגו' דברים הבאים לידי חימוץ אדם כו' מהיקשא קא יליף ולעיל דקאמרי' לר' יהודה אהאי קרא דאתא היקשא לקובעו חובה ה"ה דהמ"ל דאתא להך דרשה דהכא מיהו ק"ק דקאמר התם לר"ש דלקובעו חובה נפקא ליה מקרא אחרינא מ"מ תקשי דאיצטריך היקשא לדרשה דהכא וק"ל:

שם והא הכא דאין אדם יוצא י"ח במצה וחייבין על חימוצו כו' ויש לדקדק דתיקשי ליה הכי ממתני' דקתני אבל לא בטבל ולא במעשר כו' והא הכא דאין יוצא י"ח מצה וחייבין על חימוצו כרת וי"ל דלר"ש קושטא הוא דאין חייבין על חימוצו כרת דאין איסור חל על איסור כדלקמן ודו"ק:

דף לה:

שם ולא נטלה ממנו מעשר ראשון ולא כו' כצ"ל:

בפרש"י בד"ה טבול מדרבנן ואפ"ה מצוה הבאה בעבירה היא כו' עכ"ל אבל משום מי שאסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה כו' לא שייך הכא כיון דאינו טבול אלא מדרבנן ולעיל גבי דמאי הא לא חזי ליה שפרש"י מטעמא מי שאיסורו כו' היינו משום דאית ביה מלתא דספיקא דאורייתא דשמא לא עישר ודו"ק:

תוס' בד"ה מי פירות כו' ואפילו אם משימין מים עמהם אכתי לא הוי אלא חמץ נוקשה כו' עכ"ל דמעולם לא היה כאן חמץ דגן גמור כלל כיון שהשעורה נתחמץ ע"י מים שמחמיצין וע"י מי פירות שאין מחמיצין אבל אי מי פירות בלא מים נמי מחמיצין שפיר מקרי החומץ חמץ דגן גמור ע"י תערובות שהשעורה הוא חמץ גמור ויש חילוק בין חמץ דגן גמור ע"י תערובות לחמץ נוקשה דהא לר"א מסיק לקמן דחמץ דגן גמור ע"י תערובות הוא בלאו וחמץ נוקשה בולא כלום ודו"ק:

בפרש"י בד"ה או אפילו כו' דאילו מעשר ראשון פתיכא ביה תרומת כו' כצ"ל:

דף לו.

תוס' בד"ה במקום זריזין כו' ואותה מנלן שנבללת בעזרה כו' עכ"ל לאו דוקא נבללת שבלילת מאפה תנור היה אחר אפיה ופתיתה אלא מנלן שנילושה בעזרה במקום זריזין דשרינן לה בפושרין וק"ל:

בא"ד דע"כ היו לשין אותה בעזרה לפי שהיו מודדין אותה בעשרון כו' עכ"ל וקשה דהא לא מסיק האי טעמא אלא משום דבלילה פסולה חוץ לחומת עזרה ומה ראיה היא ללישה והתוס' פרק כל המנחות כתבו ושמא נקט האי טעמא דהוו בכל המנחות כו' אפילו למ"ד מדת יבש לא נתקדשה כו' והוא דחוק דהא עיקר קושיא הכא מלישת מאפה תנור ואהא לא משני מידי ויש ליישב דה"ק כמו דבלילה דכל המנחות פסולה חוץ לחומת עזרה משום דמדת הלח בכלי שרת ודאי נתקדשה ה"נ מדת היבש ודאי נתקדשה ואסור גם ללוש אחרי המדידה חוץ לעזרה וק"ל:

דף לו:

בד"ה אוציא חטה כו' [וא"ת] א"כ נוציא כל ה' כו' ואנו לחם כו' עכ"ל כל זה מדברי קושייתם דהיאך ס"ד למימר אוציא חטין כו' דא"כ אמעיטו גם כל שאר ה' מינין ואנו במצה לחם בעינן כו' וע"כ דלית לן למעט אלא בכורים גופייהו ולא במינן בכורים ומצינו בלשון תוס' וא"ת כו' ונשאר בקושיא והגהת מהרש"ל בזה אין מובן לי ודו"ק:

בד"ה אי מצות כו' אי מרבינן הא מרבינן כו' עכ"ל ומיהו היקשא אהני לן כדלקמן מה מצה מין זרע אף מרור כו' וק"ל:

בד"ה דאמר ר"א כו' כדתנן בפ' בתרא דזבחים באו לנוב כו' ומעשר שני נאכלין כו' עכ"ל כצ"ל בכל נוסחת משנה שלפנינו לא הוזכר מעשר שני ועיין שם בתוס' ולקמן בחדושינו וק"ל:

בד"ה מאן שמעת ליה כו' א"א דלא דרשי המקרא לשום דרשה עכ"ל ואע"ג דאיכא למימר דדרשי נמי המקרא כר' עקיבא שעונין עליו דברים הרבה מ"מ כיון דלא שמעינן מינייהו הכי בהדיא אפשר דדרשי המקרא כר"י הגלילי למעט מעשר שני וק"ל:

בד"ה ור"י הגלילי ת"ל כו' מעשר שני תיפוק ליה מבכל מושבותיכם כו' כמו ביכורים וי"ל כו' עכ"ל ואין להקשות ומאי קושיא דאימא דאצטריך לעיל דרשה דאוני למעט מעשר שני אפילו לזמן נוב וגבעון כמ"ש התוס' לעיל גבי חלת תודה די"ל דהא ר"י הגלילי מעשר שני בירושלים נקט במלתיה ובירושלים דהיינו בבית עולמים מיהת ת"ל מבכל מושבותיכם כמו ביכורים דמפיק בבית עולמים מבכל מושבותיכם אמנם רש"י בחומש כתב בכל מושבותיכם פרט למעשר שני וחלת תודה עכ"ל ודבריו ע"פ המכילתא וצ"ל דאין פירושו סותר דברי התלמוד דמסיק למעט מעשר שני לר"י הגלילי מאוני וחלת תודה מושמרתם ולא מפיק להו מבכל מושבותיכם די"ל דהא דמפיק במכילתא מעשר שני וחלת תודה מבכל מושבותיכם כמו ביכורים לר"י הגלילי היינו לזמן בית עולמים ולית ליה לר"י הגלילי כמ"ש התוס' שמעשר שני לא מימעט מבכל מושבותיכם כיון שיש לו היתר כר"א אלא דשפיר אימעט נמי מעשר שני ודו"ק:

בד"ה פרט לחלוט כו' והא דאמרי' בסמוך מאי חלת המסרת חלוט של כו' עכ"ל לא ניחא להו למימר דאיירי בכה"ג בעשאן באלפס והרתיח ולבסוף הדביק דבהא גם ר"ל מודה לקמן דאיקרי לחם משום דאינהו לא פליגי אלא בלא מים כמ"ש התוס' לקמן אבל חלוט דקתני הכא היינו במים רותחים ולכך קשיא להו מחלוט של ב"ב דהיינו נמי ברותחין ואפי' ר"י דפליג במעשה אלפס מודה בחלת המסרת כדאריב"ל זהו חלוט של ב"ב הואיל שמחלטין אותו במים כל צרכן כו' וכ"ה במ"י וכן נראה מדברי הר"ן ואהא תירצו דהכא איירי בבלילתו עבה כיון שתחלתו עיסה אע"ג דחלטו אח"כ ברותחין חייב בחלה ולחם מיקרי שנתחייב משעת גלגול כמ"ש התוס' לקמן ור"ל לא פליג אלא בבלילתו רכה ואח"כ אפאו באלפס כעין ההיא דמייתי החליטה והמעיסה אבל ההיא דחלת המסרת איירי בבלילתו רכה וחלטו ברותחין ולא אפאו אח"כ באלפס או בתנור וכ"ע מודו ביה דלא לחם איקרו ודו"ק:

בא"ד כיון דהדר ואפייה בתנור או באלפס לחם קרינן ביה כו' עכ"ל ולר"ל צ"ל באלפס היינו דוקא בהרתיח ולבסוף הדביק ובנוסחאות גמ' שלפנינו בפ' החולץ לא הוזכר אלפס כלל אלא ואפייה בתנור כו' וק"ל:

דף לז.

בפרש"י בד"ה וכן לענין לחמי תודה אם שחט הזבח עליהן כו' עכ"ל וכדמסיק אחד מכל קרבן שלא יטול פרוסה כו' אבל לענין דאקרי מצה בכה"ג פשיטא כיון דאיקרי מצה בפסח ודו"ק:

דף לז:

תוס' בד"ה ות"ק מ"ש כו' (ואמר)[צ"ל וא"א] שלא יתבשל מעט ממנו וחסר ליה משיעוריה עכ"ל דאי הוו פליגי בתתאי גבר ועילאה גבר ע"כ דהוי תליא מלתא בנתבשל קודם האפיה באלפס או בתנור אלא דלא אכפת לן כלל בבישול מקודם כלל אם נאפה אח"כ למר במעיסה ולמר בחליטה דמקרי לחם ודו"ק:

בד"ה א"ל ר"י תנאי כו' אבל ללישנא דזה וזה לחיוב איכא תנאי כו' א"כ ר"י ב"ר יוסי כו' עכ"ל ומהני תנאי דרישא דקאמר ת"ק דב"ה מחייבין בזה ובזה ותנא בתרא קאמר דב"ש מחייבין בזה ובזה לא ה"מ לדקדק כן דע"כ דמחייבין אפילו באלפס דאי באלפס פטור א"כ היינו חכמים די"ל דבהא חכמים פליגי אתנאי דרישא ואמרי דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה אלא לכ"ע באלפס פטור ובתנור חייב ותדע דהא ר' ישמעאל ב"י בין ללישנא דזה וזה לפטור ובין ללישנא דזה וזה לחיוב היינו או כב"ה או כב"ש לתנאי דרישא אלא דקאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה אבל מר"י בר יוסי דקדקו שפיר ללישנא דזה וזה לחיוב אי הוה פוטר באלפס א"כ היינו חכמים וללישנא דזה וזה לפטור ע"כ צ"ל נמי היינו אפילו אם אפאו אח"כ בתנור דאל"כ היינו חכמים דהכי קאמרי לר' יהודה לקמן ודו"ק:

בד"ה דכ"ע מעשה כו' אבל בלילתו עבה כ"ע מודו דחייב בחלה כו' עכ"ל ולעיל דפריך לר"ל מההיא דקתני יוצאין במצה הינא ובמצה העשויה באלפס הא דלא אוקמא בעבה משום דא"כ לא הוי לחם עוני כמ"ש התוס' לעיל אההיא דפרט לחלוט כו' וק"ל:

בא"ד ואע"ג דטריתא כו' דחייב בחלה ומברכין עליו במ"מ כו' עכ"ל האי ואע"ג כו' קאי אדלעיל שכתב ר"ת בתחלתה עיסה וסופה סופגנין דה"נ מברכין עליו המוציא כו' כיון דחייב בחלה דלא

תקשה ליה מטריתא כו' וק"ל:

בד"ה לחם שאין כו' וא"ת מנלן לחלק בין בלילה רכה ובין בלילה קשה כו' עכ"ל דמסתמא הך מתני' דמחלק בין תחלתה סופגנין ובין תחלתה עיסה אתיא נמי כר' יהודה ולמ"ד מעשה אלפס פטורין ויליף ליה נמי מהאי קרא אין לחם אלא האפוי בתנור כפרש"י לעיל ניחא דבענין מעשה תנור קאמר דהיינו בלילתו עבה אפילו במים ובלילתו רכה בחזר ואפאו בתנור אבל לר' יהודה ע"כ לאו כעין מעשה תנור קאמר כיון דבלילתו רכה בחזר ואפאו בתנור לא מקרי לחם אלא באפאו בתנור א' ודו"ק:

בד"ה הדביק כו' דפליגי ר"י ור"ל כו' ע"כ בהדביק מבפנים והרתיח מבפנים א"כ מאי כו' עכ"ל דהדביק מבפנים והרתיח מבפנים הוי טפי מעשה תנור כדאמרינן לעיל דתנור הסיקו מבפנים משא"כ מעשה אלפס הוא כל שהאור מהלך תחתיו כמ"ש התוס' בשם הירושלמי והשתא קשיא להו מאי קא מבעיא ליה לרב יוסף בהדביק מבפנים ואבוקה כו' דאפי' אם נפרש כמ"ש התוס' לקמן דלא הסיקו אלא מתבשל מהיסק שכנגדו כו' מ"מ הא ודאי לא עדיף מהדביק מבפנים והרתיח מבפנים דהוה טפי כעין מעשה תנור ואפ"ה הוה סבר רבה דפליגי ביה ולמאי דמסיק ר' זירא נמי בהדביק מבפנים והרתיח מבחוץ דהיינו מעשה אלפס דפליגי ביה מסתמא דסברת רבה נמי קאי דפליגי נמי בהדביק מבפנים והרתיח מבפנים ודו"ק:

בא"ד ומיבעי ליה כיון דתנור הוא לא חשיב מעשה אלפס כו' ולרב יוסף מבעיא כו' עכ"ל ר"ל כיון דתנור הוא לא חשיב מעשה אלפס אע"ג דדרך התנור להיות היסקו מבפנים וזה הוה היסקו מבחוץ א"ד ל"ש וחשיב מעשה אלפס אף בתנור כיון שהיה היסקו מבחוץ כעין אלפס ורב יוסף מבעי ליה בהדביק בתנור ולא היסקו כו' דאי היסקו מבפנים היינו ממש מעשה תנור דמשום דאבוקה כנגדו ודאי דלא גרע ודו"ק:

דף לח.

בד"ה אתיא לחם כו' כגון אם הוא כהן או לוי או ישראל עני ונטל ממנו כו' עכ"ל מלת עני קאי שפיר אכולהו משום מעשר עני שיפריש שיהיה שלו אבל מה שכתבו ונטל ממנו כבר תרומה ומעשר כו' לא קאי אכהן דתרומה ודאי שלו היא ומעשר ראשון נמי איכא למ"ד ביבמות ובכתובות דלכהן נמי היא אלא משום ישראל ולוי כתבו כן דתרומה ומעשר ראשון אינו של ישראל ולוי נמי אע"ג דמעשר ראשון שלו מ"מ תרו"מ דפתיכא ביה אינו שלו ומשום כהן נקט לעיל בבריית' ולא ניטל ממנו מע"ר ובריית' קתני נמי ולא ניטל ממנו מע"ש והתוס' לא הזכירו אותו בדבריהם משום דלרבנן דפליגי (אדר"א) [אדר"מ] הוה מע"ש שלו (ואימעיט שפיר מלכם) [ומקרי שפיר משלכם] ודו"ק:

בד"ה אבל חלתו כו' א"נ כיון דמדרבנן אין לה פדיה לא חשיב נאכל בכל מושבות עכ"ל הכא לענין דינא קמבעיא ליה אי נפק בחלת מעשר שני ושפיר איכא למימר כההיא תירוצא בתרא כיון דמדרבנן אין למעשר שני טהור פדיון דמחיצה לקלוט מיהת מדרבנן אינו נקרא נאכל בכל מושבות ואינו יוצא י"ח מצה דכה"ג אמרינן לעיל דאינו יוצא י"ח מצה בטבל טבול מדרבנן כיון דאיסורא דרבנן רביע עליה אבל לעיל דפריך אקרא ומה ראית ומשני כדר"א ודאי דליכא למימר הכי דאי הוה סבר מחיצה לקלוט דרבנן לא הוה אצטריך ליה למימר כדר"א דהא אדאורייתא קאי וכמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

בד"ה א"ד הואיל כו' כמו שאין לומר הואיל ולא קרא לו שם מעשר עכ"ל ר"ל דאי לאו דר"א דשם מעשר לחודיה נאכל בכל מושבות מה"ט דהואיל ולא קרא לו שם מעשר ודאי לא הוה קרוי מעשר נאכל בכל מושבות כמ"ש התוס' לעיל גבי ביכורים והא דאמרי' בחלה הואיל ולא קרי לה שם היינו משום דשם חלה לחודיה נאכל בכל מושבות כמ"ש לעיל ודו"ק:

בד"ה ר"י אומר כו' נטמא אין לא נטמא לא כו' אלמא לקוח לרבנן נמי אינו נפדה טהור כו' עכ"ל והגירסא שלפנינו בפ' איזהו מקומן אינו כן אלא דה"ג התם והרי מעשר דהוא נפדה ואילו לקוח אינו נפדה דתנן הלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה ר"י אמר יקבר כו' והשתא מר"י פריך ולא מרבנן ושפיר איכא למימר לרבנן דלקוח נפדה טהור בריחוק מקום אפי' מדרבנן ועיין בר"ש בפ"ג דמעשר שני דפירש שני הגירסאות הללו וק"ל:

דף לח:

גמ' רביעית היא ומתחלקת לכמה חלות כו' ואין להקשות כיון דלא היה בכמה חלות רק רביעית שמן ע"כ גם מים היו בו וא"כ ה"ל מי פירות עם מים דממהר יותר להחמיץ ואמאי יוצא בהן בפסח אם עשאן למכור די"ל דשאני התם דכהנים זריזין הן כדאמרי' לעיל גבי פושרין ועי"ל כיון דלא הוי רק רביעית לכמה חלות אינו ממהר להחמיץ בשביל דבר מועט כזה יותר מאילו היה הכל מים דמשום ה"ט קאמר דלא הוה מצה עשירה ודו"ק:

תוס' בד"ה זאת אומרת כו' דהא ר"מ דקתני בהאי לישנא כו' דאמר התם מ"ט דר"מ כו' ומנחה ונזירות ישרות כו' עכ"ל מדבריהם נראה דלא הוה גרסי בברייתא מנחה ונזירות קרבין אבל בנוסחת נמרות שלפנינו גרסינן בהדיא בברייתא הכי מנחה ונזירות קרבין דר"מ ע"ש וק"ל:

בד"ה נאכלין בנוב כו' היכי ממעט ביכורים מבכל מושבות והא ביכורים הוה חובה כו' עכ"ל יש לדקדק דהך קושיא גופה שהקשו הכא בשם הר"נ גאון הקשו התוס' כבר לעיל בפשיטות אמעשר שני דקתני התם בהדיא דנאכל בנוב וגבעון בכל ערי ישראל ול"ל לתלמודא למימר כדר"א וכן הקשו קושיא זו גופה לעיל בפשיטות גבי ביכורים וי"ל דהא דאמרי' התם מעשר שני בזמן נוב וגבעון נאכל בכל ערי ישראל היינו לר"ש דאמר חובות שאין קבוע להם זמן כגון מעשר בהמה לא קרבו בנוב וגבעון ואתקש מעשר דגן למעשר בהמה אבל לר' יהודה מסיק התם דבעי לאוכלן בנוב וגבעון והשתא לא קשיא לר"נ גאון לעיל במעשר שני כיון דלר"י אינו נאכל בכל מושבות אפילו בזמן נוב וגבעון ניחא ליה למימר לכ"ע דיש לו היתר במושבות כדר"א ולא קשיא ליה אלא גבי ביכורים דממעט ליה לכ"ע בין לר"י הגלילי בין לר"ע מבכל מושבות הא אפילו לר"ש דאין קרב בנוב וגבעון אלא חובות הקבוע להן זמן הא ביכורים נמי חובות הקבוע להן זמן הן כמו פסח קרבו שם ונאכל בכל ערי ישראל כמו פסח שהוא קדשים קלים ועוד נראה לפי גירסת ספרים שלנו דל"ג במתניתא התם ומעשר שני נאכל בכל ערי ישראל וכ"כ התוס' שם דיש ספרים דל"ג ליה ומסיק התם דמתני' אתיא כר"ש דמעשר בהמה שהוא חובות שאין קבוע להן זמן לא קרבו התם ואתקיש ליה מעשר דגן והשתא מה"ט דאתקש למעשר בהמה לא יהא נאכל כלל ומעשר שני אין לו תקנה אלא בפדיון כמו מעשר בהמה דלא קרבו ואין נאכלין אלא במומן לבעלים כמ"ש התוס' שם והשתא לר"ש לא תקשי ליה לר"נ כלל במעשר שני שהרי אינו נאכל כלל בזמן נוב וגבעון אלא מביכורים הוא דקשיא ליה דה"ל חובות הקבוע להם זמן כמו פסח דקרבו ונאכל בכל ערי ישראל ודו"ק:

דף לט.

גמרא אף מרור מין זרעים כו' לאו דוקא אלא מין ירקות הן כדקתני במתני' וכדמסיק לקמן אלא דקרו להו נמי מין זרעים כדלקמן במתני' ה' זרעונין והיינו ה' ירקות וק"ל:

תוס' בד"ה ואימא הירדוף כו' ה"נ ה"מ לשנויי הכי אלא דמשני שפיר טפי כו' עכ"ל וכן הא דמשני גבי הרזיפי מה מצה שנקחת בכסף מעשר ה"ה דה"מ לשנויי הכי לפי פירש"י דהרזיפי סם המות לבהמה הוא וגבי הירדוף נמי ה"מ לשנויי כדמשני גבי הרזיפי דאינה נקחת בכסף מעשר שני אלא דמשני שפיר טפי וק"ל:

דף לט:

גמרא למימרא דירקות אלימא מזרעים כו' דליכא למימר דה"ק אבל בירקות לא בעי כ"כ הרחקה דמשמע דרב להקל קאמר דזורעין בערוגה א' ולא להחמיר מיהו בפשיטות ה"מ למפרך היאך ס"ד למימר דה"מ בזרעין הא תנן בהו אין זורעין אותן בערוגה א' ויש ליישב דאימא דלא קאי אערוגה אחת דו' טפחים ודו"ק:

בפירש"י בד"ה כעין דאורייתא תיקון ואין לו היתר במושבות כו' מה מצה בעינן נאכלת בכל מושבות אף כו' עכ"ל הוא מגומגם דלר"י הגלילי קיימינן ולא ממעט מעשר שני מבכל מושבות אלא מעוני שאינו נאכל באנינות ולפי מה שכתבנו לעיל לפרש"י בחומש דממעט מעשר שני ממושבותיכם והיינו לר"י הגלילי ולזמן בית עולמים ניחא גם הכא דנקט מושבות לזמן בית עולמים ולא נקט עוני דלא אצטריך אלא לנוב וגבעון וק"ל:

דף מ.

גמרא אמר שמואל חטין של מנחות אין לותתין אותם וקא קרי להו סולת כו' יש לדקדק אמאי לא פריך בפשיטות כיון דחטין של מנחות אין לותתין משום דלתיתה בזריזין ולא במקום זריזין כדאמרי' לעיל אמאי שרי רבא לתיתה במצת מצוה דליתיה נמי בזריזין ולא במקום זריזין דלענין לישת פושרין מפלגינן לעיל בין מצת מנחות דאיתיה במקום זריזין ובין לישת פושרין דמצת מצוה לתיתה דמנחות דליתנייהו במקום זריזין אבל לתיתה בין הכא ובין הכא ליכא במקום זריזין ויש ליישב דרבא פליג אשמואל וסבר דלתיתה שרי נמי במנחות ודו"ק:

שם מצוה ללתות כו' אי לא דבעי לתיתה שימור למאי כו' דאי לאו דבעי לתיתה ובעי שימור משום דשרי לתיתה לא אצטריך לכתוב ושמרתם כיון דסגי בלא"ה לא ילתות ולא תיבעי ליה שימור וק"ל:

דף מ:

תוס' בד"ה אבל עושהו כו' ואנו מפטירין השמים כסאי וכן הוא בפסיקתא כו' עכ"ל אבל בפ' בני העיר לא כתבו התוס' כן ע"פ הפסיקתא שם וז"ל אהא דאמרי' ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם וגו' ואין אנו עושין כן אלא מפטירין בירמיה שמעו דבר ה' וגו' כו' ע"פ הפסיקתא כו' עכ"ל ע"ש ויש ליישב דבריהם דהכא ע"פ הפסיקתא דה"פ דנהגינן ע"פ הפסיקתא לומר בכל השנים חזון בשבת שלפני ט' באב ולא בר"ח אב שחל להיות בשבת ובהפטרת שמעו דבר ה' ג"כ ע"פ הפסיקתא נוהגין כן ברוב השנים אלא כשחל ר"ח אב בשבת נדחית מפני הפטרת ר"ח דהיינו השמים כסאי דתדיר ושאינו תדיר כו' ודו"ק:

בד"ה האלפס כו' ונראה דאפילו שמואל כו' ובשילהי מסכת עבודת כוכבים כו' ובירושלמי כו' עכ"ל כל דבריהם כאן אינן ברורין בזה ועיין במקומו בפרק כירה שם תמצא דבריהם מסודרים על נכון וק"ל:

בא"ד והא דאמרי' בפרק כירה דשרי חם לתוך צונן כו' י"ל כו' הואיל והצונן של מטה מים שהוא דבר המתערב כו' עכ"ל הלשון מגומגם דההיא דבפרק כיצד צולין חם לתוך צונן נמי איירי בכה"ג שהצונן שלמטה הוא דבר המתערב כגון חלב ואפ"ה קאמר דקולף אלא דר"ל דהצונן שלמטה שהוא מים עם החם של מעלה שהוא נמי מים הוא דבר המתערב זה בזה וע"ש בתוס' וק"ל:

בד"ה רבא מחו ליה כו' דאין דרכם לבא לידי חימוץ כ"כ עכ"ל ולשון הרא"ש מדוקדק יותר שאין בא לידי חימוץ ולא חיישינן דילמא אתי לאחלופי כו' עכ"ל ע"ש וק"ל:

דף מא.

בד"ה מאי לאו כו' ואפ"ה קאמר נותן הקמח ואח"כ נותן את החומץ אלמא כו' עכ"ל דליכא למימר בנותן הקמח ואח"כ נותן החומץ משום דצמית הוא ולכך לא מחמע אבל היכא דלא צמית חמועי מחמע כסברת המקשה דהכא דהא המקשה דלעיל דפריך ונוקמא כרבי יוסי ע"כ דלא ידע לפלוגי בין דאיתיה בעיניה ובין ע"י תערובות וא"כ ע"כ דליכא למתלי בצמית ולא צמית לת"ק דר' יוסי דלמה נאמר דצמית טפי בנותן הקמח ואח"כ החומץ מנותן החומץ ואח"כ הקמח דהא חומץ בעיניה נמי לא צמית לת"ק דר' יוסי אלא דאיכא לפלוגי בינייהו בנותן הקמח ואח"כ החומץ לא צמית ולא מיחמע אבל בנותן החומץ ואח"כ הקמח לא צמית הא חימוע מיחמע וא"כ מאי קשיא ליה הכא דאימא חרוסת נמי לא מצמית ולא חימוע מיחמע כמו נותן הקמח ואח"כ החומץ אע"ג דלא צמית חימוע נמי לא מחמע ודו"ק:

גמ' ר' אומר במים אין לי אלא מים שאר משקין מנין ת"ל ובשל מבושל כו' כתב הרא"ם וא"ת לא לכתוב במים ולא בשל אלא אל תאכל נא ומבושל דמשמע בין במים בין בשאר משקין כו' וי"ל כיון דמבושל כולל גם הצלי כו' עכ"ל ע"ש ותירוצו דחוק כיון דעיקר מצותו צלי כדכתיב בקרא דלקמן ואכלו אותו צלי היאך ס"ד למימר דמבושל היינו צלי ובעיקר קושייתו תקשי ליה נמי בשמעתין לת"ק דיליף שאר משקין בק"ו ממים לא לכתוב במים כלל ובלא ק"ו מבושל משמע בין מים בין שאר משקין אלא דע"כ אית לן למימר דמים דכתיב בקרא אורחא הוא דסתם בישול במים הוא אלא משום דלא נימא דדוקא במים נקט קרא קאמר דשאר משקין ק"ו הן והכי נמי איכא למימר לר' ובלאו הכי נמי איצטריך ריבויא דבשל מבושל לצלי קדר דלא הוה שמעינן ליה מסתם בישול וק"ל:

שם יכול צלאו כל צרכו יהא חייב כו' יש לדקדק דמהיכא תיסק אדעתין דצלאו כל צרכו יהא חייב אי משום דכתיב צלי אש והאי לאו צלי אש הוא אלא קלי אש כפרש"י א"כ מאי קאמר נא ומבושל אמרתי לך כו' דאכתי נימא דיהא אסור משום דכי אם צלי אש דכה"ג אמרי' בסמוך גבי אכלו חי דבתר דקאמר נא ומבושל אמרתי לך כו' קאמר יכול יהא מותר ת"ל צלי אש ויש ליישב ודו"ק:

תוס' בד"ה א"ב צלי כו' אבל פשיטא דלכל הפחות איכא עשה דכי אם צלי אש כו' עכ"ל לפי שיטת ר"ת לקמן דכי אם צלי אש לשאר דברים לא אתיא אלא לעשה ולא אתי ללאו אלא לנא ומבושל דבני מילקא נינהו וק"ל:

בד"ה אבל לא במבושל כו' דבלילתו עבה לא נפיק מתורת לחם כדפי' לעיל כו' עכ"ל היכא דליכא עליה תוריתא דנהמא אפילו בבלילתו עבה שפיר נפיק מתורת לחם כמ"ש התוס' לעיל והכי מוכח בפ' כיצד מברכין גבי חביצא אלא דמשמע להו הכא דקתני מבושל אע"פ שלא נימוח דאית ליה עדיין תוריתא דנהמא וק"ל:

בד"ה עולא אמר כו' ועולא לטעמיה דלא בעי לדחויי הכא טעמא דר"י דבעינן טעם מצה כו' עכ"ל ק"ק דודאי התם שפיר דחי דשלקות לענין ברכה במלתיה קאי כפרש"י התם משא"כ במצת מצוה דבעינן טעם מצה אבל הכא היאך בעי לדחויי הכי דאימא נמי טעם פסח בעינן בצלי ולא ע"י דבר אחר ונראה שהתוס' מפרשים הא דדחי התם דר"י מודה בשלקות היינו משום דשלקות הן בעין ואית בהו טעם ירק משא"כ במצה [א] שהיא נימוח ולית כאן טעם מצה והשתא ה"נ הכא גבי פסח הוא בעין ודו"ק:

דף מא:

בפרש"י בד"ה שאין ת"ל כ"א צלי אש דהא כתיב לעיל מיניה צלי אש ומצות כו' עכ"ל וכן פרש"י בחומש דעשה גמרי' מקרא דלעיל מיניה דהיינו צלי אש ומצות וגו' וקרא דכ"א צלי אש ללאו קאתי אבל התוס' כתבו דכי אם צלי אש אתי לעשה וי"ל דודאי קרא קמא צלי אש ומצות וגו' איסור עשה משמע היינו אם עבר ולא אכלו כלל והתוס' שכתבו דכ"א צלי אש אתי לאיסור עשה היינו אם עבר ואכלו חי ומבושל בחמי טבריא ועי' בתוס פ' המקבל וק"ל:

תוס' בד"ה א"ד חדא מיהא לקי פ"ה בחי וחמי טבריא חייב משום כי אם צלי אש כו' תקשי להו ברייתא דלעיל כו' עכ"ל הקשה מהרש"ל דאכתי גם לפר"ת תקשה לרב חסדא דאמר בחמי טבריא חייב ורבא גופיה מפרש דבריו ותירץ דרב חסדא מפליג בין חי ובין חמי טבריא ורבא דמפרש דבריו אליבא דרב חסדא הוא וליה לא ס"ל עכ"ל והאריך ע"ש והוא דחוק דאין זה אלא דברי נביאות לחלק בין חי ובין חמי טבריא לרב חסדא ולומר דרבא גופיה מפרש דבריו ולא ס"ל ולא לישתמיט תלמודא למימר הכי דאביי ורבא פליגי עליה דרב חסדא אבל העיקר כמ"ש בחידושינו סוף פרק המקבל דחייב דקאמר רב חסדא לאו חייב מלקות ממש קאמר בחמי טבריא אלא דקעבר בעשה דכ"א צלי אש דומיא דחי דקתני בברייתא והיינו דמפרש ליה רבא חייב דקאמר רב חסדא דקעבר משום צלי אש ר"ל ואינו חייב מלקות ממש קאמר רב חסדא אלא חייב דהיינו דקעבר בעשה ומשום דכ"א צלי אש לאו הוא למלקות בנא ומבושל דבני מילקא נינהו נקט לה גם בחמי טבריא בלשון חייב וכבר כתבנו שם קצת ראיה לזה דלשון חייב מצינו דאינו מלקות ממש וכן יש קצת להביא ראיות מתוך שמעתין לקמן דקמדייק תלמודא צלי דומיא דנא מה נא בלאו כו' ל"ל לתלמודא לדייק הכא מכח דומיא אמאי לא מדייק לה ממשמעות מלשון חייב דקתני גבי צלי אלא ע"כ דלשון חייב אינו מוכרח דהיינו חייב מלקות ומיהו בהא איכא למימר משום דחייב דצלי איכא לפרושי דהיינו מכת מרדות אצטריך לדייק דמלקות ממש קאמר דומיא דנא ובההיא דבשל הפסח בחמי טבריא ליכא לפרושי דחייב מכת מרדות קאמר דא"כ דומיא דהכא בשבת פטור אפילו ממכת מרדות ובפ' כירה אמרי' בהדיא דפטור היינו ממלקות אבל חייב מכת מרדות ודו"ק:

בד"ה שאין ת"ל כו' היינו נמי משום דסמכי לנא ומבושל עכ"ל ר"ל דלא מיתורא קדריש ליה הכא אלא כיון דדרשי ליה להלקות על נא ומבושל משום כ"א צלי אש מדסמיכא לנא ומבושל דבני מילקא נינהו כמ"ש לעיל לפי' ר"ת ה"נ מהאי סמיכות והיקשא נילף הך דרשא בשעה שישנו בקום אכול כו' דאין היקש למחצה דתרוייהו מסמיכות והיקשא דכ"א צלי אש לנא ומבושל ילפינן להו ובתוס' פ' המקבל כתבו דרך אחרת דהכא עביד היקשא מצלי אש ומצות וגו' וסמיך ליה אל תאכלו ממנו נא כו' עכ"ל ע"ש באורך והוא דחוק דלישנא שאין ת"ל כו' ומה ת"ל כו' אינו מדויק דהא ודאי קרא דצלי אש ומצות קרא דצריכא הוא לגופיה דצלי בלילה מ"ע הוא כדלקמן ודו"ק:

בפירש"י בד"ה אין לי שיתחייב כו' אא"כ בשלו משחשיכה שהוא עיקר זמנו עכ"ל ק"ק דהא דעיקר זמנו משחשיכה היינו לאכילה אבל צלייתו ודאי אפילו מבעו"י הוא כדמוכח פרק אלו דברים ואמאי לא נימא דאיסור בשולו דומיא דהיתר צלייתו וע"ק בנא דלא כתיב כפול לא ליחייב אלא בעשאו נא משחשיכה ולא לישתמיט [שום תנא] מלמימר הכי וע"ק מה ענין דרשה דר' לדרשה דלעיל דלא מיירי בכה"ג ולולי פרש"י היה נראה לפרש כההיא דלעיל אין לי לחייב על אכילת בישול אלא משחשיכה בשלו מבעו"י ואכלו אז מנין כו' והשתא פליג רבי אדלעיל וכ"ה בהדיא במכילתא דרבי סבר הכי דקאמר אין לי אלא בשעה שהוא באוכל צלי הוא בבל תאכל נא ומבושל מבעו"י מנין ת"ל ובשל כו' ותו לא מידי ודו"ק:

דף מב.

תוס' בד"ה לאמר לימד כו' אבל שאר דברים לא עכ"ל ר"ל דבכמה פרשיות כתב בהו לאמר ולית בהו לאו הבא מכלל עשה והתם אפשר דמודה לחכמים דפליגי עליה בת"כ ולמדרשיה כדר' מוסיא פ"ק דיומא מנין לאומר דבר לחבירו שהוא בבל יאמר כו' שנאמר וידבר ה' לאמר וגו' ע"ש וק"ל:

תוספות בד"ה ואלו עוברין כו' וגם ריב"א מדקדק מלשון עוברין דמשמע (ואלו) עוברין מן העולם כו' עכ"ל ר"ל דגם ריב"א מדקדק לפרש דלענין בל יראה קאמר דלענין איסור אכילה הל"ל עוברין עליהן שהאוכלן עובר עליהן בלאו אבל לענין בל יראה שפיר קאמר דהם עוברין מן העולם ור"ת מקיים לפרש שפיר לענין איסור אכילה דהם עוברין מעל השלחן קאמר ועיין ברא"ש בזה וק"ל:

בד"ה ר"א אומר כו' ואפי' הוי חמץ דגן גמור ע"י תערובות מ"מ מדקאמר כו' עכ"ל וכתב מהרש"ל ואין להקשות א"כ מאי מוסיף את"ק די"ל דת"ק תנא דגן גמור על ידי תערובות או נוקשה ור"א הוסיף נוקשה על ידי תערובות וכ"כ הר"ן עכ"ל גם שהר"ן פי' כן דברי התוס' דהכא א"א להולמם עד"ז כיון דא"א לפ' מלת אף דקאמר ר"א אלא בכה"ג א"כ בפשיטות ועדיפא ה"ל לאותביה הכי דהא ר"א דמתני' אומר אפי' חמץ נוקשה ע"י תערובות ור"א דבריי' אפי' בחמץ נוקשה בעיניה סבר בלא כלום והיאך מפרשים התוס' מעיקרא דהיינו חמץ נוקשה משמע דניחא להו לפרש נוקשה בעיניה ובעו למימר נמי לפרש דאפילו חמץ דגן גמור כו' הא א"א לפרש הכי מכח מלת אף דמשמע אפי' נוקשה ע"י תערובות כפי' הר"ן וע"כ הנראה דממלת אף אינו מוכרח לפרש כפי' הר"ן דר"א איירי בנוקשה ע"י תערובות אלא דה"פ אף תכשיטי נשים נוקשה בעיניה הוא ות"ק לא חשיב ליה חמץ נוקשה בעיניה וכן אי הוה תכשיטי נשים חמץ דגן גמור ע"י תערובות ת"ק לא חשיב ליה חמץ דגן גמור (דגן) כו' ולכך הוצרכו להוכיח דמ"מ מל' אף משמע דמוד' בכל מילי דת"ק דחשיב נמי נוקשה בעיניה ור"א סבר בגמ' בנוקשה בעיניה בולא כלום וד' הר"ן בזה הם ע"פ דברי בעל המאור שהקשה למ"ד קולן של סופרים טפולן של בנות כו' א"כ ר"א דאמר טפולי נשים היינו ת"ק ותו למאי דאסיקנא פרורא דאושכפא מאי קמוסיף ר"א ותירץ דר"א הוסיף תערובת נוקשה כו' עכ"ל ע"ש באורך אבל התוס' ודאי לא ניחא להו לתרץ כן שהרי לקמן כתבו תירוץ אחר אקושיא זו דלמ"ד קולן של סופרים טפולן כו' א"כ ר"א היינו ת"ק והדברים ברורים למבין ודו"ק:

דף מב:

בפירש"י בד"ה טיפולן של בנות עשירים כו' עניים לא מצי למימר דעניות אין להן סולת אלא סיד כו' עכ"ל ומיהו קשה אמאי תלי ליה במתני' בבנות סופרים מה שמשיירות להן בנות עשירים ולמה לא נקט טיפולן של בנות עשירים גופיה שהוא של סולת ולפי דברי בעל המאור שכתב לתרץ הך קושיא דא"כ ר"א היינו ת"ק דיש לחלק שהעשירות הסולת מעורבת בטיפולין אחרות וכשמשיירות לבנות עניים מתוך ששאר הטיפולין יקרים תוזרות ונותנות בה סולת מרובה וזה נוקשה בעיניה דאיירי ביה ת"ק ור"א הוסיף טיפולן של בנות עשירות דלא הוה רק תערובת נוקשה ניחא דנקט ת"ק סופרים אבל התוס' ע"כ דלא מפלגי בהכי דא"כ לא הוו צריכין לחלק אהך קושיא דא"כ ר"א היינו ת"ק בין על פניהם ממש בין על פניהם של מטה ויש לפרש לדברי התוס' אדרבה דטיפול דבנות עשירות לכ"ע חמץ גמור הוא שכולו סולת אבל מה שמשיירות לעניות הם מערבות בתוכו סיד ופליגי ביה ת"ק ור"א דת"ק סבר דווקא מה שמטפל בה פניה של מעלה ור"א הוסיף אף פניה של מטה אע"ג דמאיס ותו לא מידי ודו"ק:

תוס' בד"ה וסמניך כו' והכא לא מצי למימר הכי משום דשערי בשי"ן כתיב עכ"ל אבל סיסני במבטא שי"ן של שמאל הוא שוה לסמ"ך וק"ל:

דף מג.

בפירש"י בד"ה לענין כרת לא כתיב כל מחמצת אלא כל אוכל חמץ כו' עכ"ל מדברי הר"ן דהאי קרא כי כל אוכל חמץ למיעוטא אתא מדכתיב כי כל אוכל מחמצת אם במחמצת ענוש כרת דהיינו נתחמצת מחמת ד"א כל שכן שנתחמץ מאליו ל"ל למיכתב כי כל אוכל חמץ אלא לאשמעינן כל האוכל הוא בכרת ואין כל חמץ בכרת למעוטי עירובו לר"א כו' עכ"ל [*] וכך הם דברי בעל המאור ע"ש באורך אבל קשה לפי זה דאי מיתורא דקרא דכל אוכל חמץ כו' קא ממעט תערובת חמץ א"כ מאי פריך לקמן ומאי חזית דהאי כל לרבויי נשים ומפקת עירובו כו' הא ליכא למימר דאתי כל לרבות עירובו שהרי מיעטו מיתורא דקרא דכל אוכל חמץ כו' דלא משמע מיניה למעט נשים ועוד דלא אצטריך למעוטי דמהיקשא דחמץ למצה נמי אמעיטו נשים וע"ק במה שהקשו התוס' אהא דמשני כל לאתויי נשים תימה לר"י הא תרי כי כל כתיבי כי כל אוכל חמץ וגו' וכי כל אוכל מחמצת ונרביה עירובו לכרת כו' עכ"ל הא ע"כ ליכא למימר הכי דע"כ ההיא יתורא דקרא דכי כל אוכל חמץ אתא למעוטי תערובות דאל"כ לא נכתוב כלל ההוא קרא כמ"ש בעל המאור והר"ן וע"כ הנראה לשיטת התוס' דהא דיליף בברייתא נתחמץ מחמת ד"א מכל מחמצת לאו מלשון מחמצת קא יליף ליה וכן מוכחת הסוגיא דפרק כל שעה דקאמר ור"י מחמת ד"א מנליה מדאפקיה רחמנא בל' מחמצת משמע דלתנא דברייתא דאתי כר"ש לאו מלשון מחמצת קא יליף ליה ועוד אי לשון מחמצת משמע מחמת ד"א היאך ס"ד למימר מעיקרא מחמצת אין לי אלא שנתחמץ מאליו אלא דה"פ דברייתא מחמצת ונכרתה למאי אצטריך כיון דכבר כתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה וגו' ותאמר דאי מכל אוכל חמץ אין לי אלא שנתחמץ מאליו מחמת ד"א מנין להכי אצטריך מקרא דכל מחמצת לרבות מחמת ד"א והשתא ניחא דכל אוכל חמץ וגו' לאו יתורא דקרא הוא דאי לא הוה כתיב כי כל אוכל חמץ וגו' הוה מוקמי' כי כל אוכל מחמצת וגו' לנתחמץ מאליה דוקא ובברייתא לאו למעוטי תערובת נקט האי קרא דהא ודאי איצטריך לגופיה כמ"ש אלא דה"ק יכול יהא ענוש כרת ת"ל כי כל אוכל חמץ וגו' ולא שמעינן מההוא קרא אלא חמץ בעיניה וכן יש לכוון פרש"י עד"ז שכתבנו ותו לא מידי וק"ל:

תוס' בד"ה מאן תנא כו' משמע בשמעתין דאי לאו דאתרבי כו' אפי' איסור לא היה בו כו' עכ"ל לא ידענא מהיכא משמע להו הכי דהא בתערובת חמץ דפליגי חכמים דאינו בלאו מ"מ איסורא איכא כמ"ש כל הפוסקים שכן מוכח מתוך הסוגיא וכן שיאור דר"י לר"י דפטור ממלקות ואיסורא איכא כדקתני לקמן במתני' דישרף ודו"ק:

בד"ה ואלו וכו' וי"ל דאי כ"ש הוא ה"ל למיתני לאשמעי' דלית ביה כרת עכ"ל ובהא יתיישב דמייתי ת"כ דרב יהודה מדלא קאמר נמי נוקשה בעיניה אמאי לא הוכיח כך מהך ברייתא גופא דאייתי רב נחמן דקתני בה רא"א על עירובו בלאו ולא קאמר נמי הכי בנוקשה בעיניה משום דהתם לא נחית לאשמעינן דליכא כרת בתערובת אלא דמיהת לאו אית ביה ואיכא למימר שפיר דכ"ש בנוקשה דהוא בלאו לפי סברת ר"נ אבל הכא דקתני יכול יהא ענוש כרת כו' דנחית לאשמעינן דליכא כרת בתערובת א"כ לפי סברת ר"נ ה"ל לאשמעינן רבותא טפי דאפי' בנוקשה ליכא כרת וניחא נמי לסברת ר"נ ליכא לאקשויי דתני במתניתין זו ואצ"ל זו דברישא קתני באיסור לאו ד' מיני מדינה שהן תערובות חמץ ובתר הכי קתני ג' מיני אומניות שהן חמץ נוקשה דיש לומר דבמתני' נחית נמי למיתני שאלו אינן בכרת והוה ליה נוקשה לא זו אף זו לסברת רב נחמן ודו"ק:

ודע דבכל נוסחות שלפנינו בגמ' בדברי ר"נ קאמרי' ושמעינן ליה לר"א דאמר חמץ דגן גמור ע"י תערובת בלאו וה"ה נוקשה בעיניה וקושטא דכ"ש הוא כדברי התוס' כדקאמר בסמוך לסברת ר"נ ע"כ לא קאמר ר"מ התם אלא נוקשה בעיניה אבל חמץ כו':

דף מג:

בד"ה סד"א כל כו' יש לדרוש היתר יותר לנשים משום ג"ש דט"ו מחג הסוכות והוי מפטרי כו' עכ"ל והא דנקט תלמודא במלתיה הואיל וליתנהו בקום אכול מצה דה"ל מ"ע שהזמן גרמא משום

דאי לאו הכי טפי הוה לן למיזל בתר היקשא דהושוו איש ואשה כו' ולא הוה ילפינן הך ג"ש דט"ו מחג הסוכות למפטר אשה וק"ל:

בפירש"י בד"ה קאי באוכלין כו' אבל כל דאזהרה בנאכל כתיב כו' עכ"ל ואין להקשות אזהרה לנשים מנלן די"ל כיון דגלי לן קרא דנשים בכרת ומפקא ליה מהיקשא הדרינן לכללין דהשוו איש ואשה לכל כו' ובהכי ניחא דלקמן בפ' האשה פרש"י דנשים ישנן בבל תאכל חמץ משום דהשוה הכתוב אשה לאיש כו' והכא הא מרבינן נשים מכל די"ל דלענין אזהרה לנשים דליכא ריבויא ע"כ דהדרינן לכללין דהשוה הכתוב אשה כו' וק"ל:

תוס' בד"ה כמאן כר"א דדריש כו' מקצתו מנין היינו זית שלם כו' עכ"ל מתוס' פרק כל המנחות דדריש כרבא דמקצתו היינו חצי קומץ שהוא זית שלם ומרבי ליה מכל ועירובו היינו חצי זית היתר וחצי זית איסור דמצטרפין ומרבי ליה מכי כל אבל כאבי כו' דלא אמרי' שיתבטל איסור אגב היתר אבל לרבא לא צריך קרא להכי כיון דאיכא כזית פשיטא דלא בטיל כו' עכ"ל ע"ש ר"ל דלרבא ליכא לאוקמא נמי עירובו בכה"ג שיש כזית איסור וכזית היתר מעורב ואשמעינן דלא אמרינן שיתבטל האיסור אגב היתר דהא פשיטא הוא ולא אצטריך קרא לרבא בעירוב אלא לחצי זית היתר וחצי זית איסור ומשום דהיתר מצטרף לאיסור דאין הקטרה לפחות מכזית ודו"ק:

בא"ד וק"ל לפירושו טובא חדא דלא הוה זעירי לא כאביי ולא כרבא כו' עכ"ל ואין להקשות ומאי קושיא ואימא דשפיר סבר כרבא דמקצתו היינו כזית שלם ומיהו ע"י צירוף היתר עמו דהיינו חצי זית איסור וחצי זית היתר לפי סברת רש"י דאיירי באין מעורבים די"ל דהא מנליה לרבא דהא לא שמעינן מריבויא דמקצתו אלא דסגי בכזית ואימא דכולה איסור ומנלן דהיתר מצטרף לאיסור כלל וק"ל:

דף מד.

בד"ה לענין חמץ כו' מכל חלב דחצי שיעור אסור מן התורה כו' עכ"ל ק"ק מאי קושיא דאימא דחצי שיעור שהוא בעין דוקא אוסר ר"י התם משא"כ הכא חצי שיעור איסור חמץ ע"י תערובת לא דריש ר"י מכל וכה"ג חילקו התוס' לעיל וליכא למימר דמ"מ כל דחמץ ל"ל דנילף לענין זה חמץ מחלב דא"כ לתירוצא דלא דריש אלא לאיסורא כו' מ"מ [א] כל דחמץ ל"ל דנילף ליה מחלב ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה מקום מגעו כו' דמשמע שהשום והשמן בעין כו' עכ"ל לאו ממש בעין אלא שהן ניכרין במפוזר על המקפה כמ"ש התוס' בפ' ג' מינין דאי בעין ממש לא הוה שייך לומר היתר מצטרף לאיסור כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

בא"ד והואיל דלא מקבל טומאה אלא מדרבנן אית לן כו' עכ"ל דפחות מכביצה אין מקבל טומאה מדאורייתא כמ"ש לעיל בפירקין בד"ה לאימת מתכשר כו' ובלאו הכי נמי אין מקבל טומאה הכא אלא מדרבנן דהא תרומת שום אינו רק דרבנן והא דקאמר הואיל וזר לוקה עליהן בכזית ר"ל אלו היתה תרומה דאורייתא משום דהיתר מצטרף לאיסור דין הוא להחשיבה ולא יתבטל אגב המקפה ועיין בתוס' פ' ג' מינין ודו"ק:

בד"ה אלא מאי היתר כו' ורבנן לא דרשי כל דכשהאיסור מועט אין מצטרף כו' וכן גבי קופה ומדוכות כו' עכ"ל ק"ק אמאי אסיק אביי הכי התם גבי קופות בשלמא לדידי משום דנפישי חולין כו' ולא אסיק הכי לעיל מיניה גבי כותח ומדוכות וע"ק לעיל גבי מקפה של חולין ושמן ושום של תרומה הרי נפישי חולין ואמאי קא בעי למימר אביי ביה דהיתר מצטרף לאיסור ולפירש"י בפ' ג' מינין ניחא שפירש שם דהא דאמרי משום דנפישי חולין ליתא אלא במלתא דלא עבידא לטעמא וריחא כגון בקופה משא"כ מקפות ומדוכות דתבלין הן ועבידי לטעמא וריחא חשיבי ולא בטלי והוו כמו דנפישין אינהו כך תוכן דבריו וכצ"ל בכותח דמיהת לטעמא עבידא ויש ליישב דברי התוס' דהכא דההיא דמקפה לאביי אתיא כר"א דסבר גבי חמץ דאתי כל לרבות אפי' כשהאיסור מועט וגמר כל התורה מחמץ כמו לר"ע מנזיר כמ"ש התוס' לעיל לפי סברת אביי ודו"ק:

בד"ה איתיביה שתי כו' והכא מיירי שרבו חולין על התרומה כיון כו' דבדאוריי' בעי רבייה כו' עכ"ל למאי דגרסי' בנזיר בשלמא לדידי כו' דנפישי חולין בהדיא מוכח דאיירי ברבו חולין על התרומה וי"ל דלא מוכח מהתם דרבו חולין אלא קצת יותר על האיסור אבל התוס' בעי לאוכוחי דמין במינו בטל ברוב והיינו חד בתרי וק"ל:

[אמר המגיה דבריו צ"ע דחד בתרי לאו דוקא כמ"ש כל הפוסקים*]:

דף מד:

בד"ה וה"ה לערלה כו' דנזיר וחדש אין איסורן איסור עולם שהגדל מן הגפן כו' עכ"ל ובתוס' פ"ק דקדושין קרי ליה להך מלתא אין היתר לאיסורו ע"ש בתוס' וק"ל:

בד"ה ורבנן מבשר כו' אמאי איצטריך למילף מנזיר לטעם כעיקר עכ"ל נזיר גופיה ודאי דליכא למילף מבשר וחלב דחמיר דאיסורו איסור עולם ואין היתר לאיסורו ואסור בהנאה אלא מה שאמרו גבי נזיר מכאן אתה דן לכל התורה דטעם כעיקר לא אצטריך דשפיר איכא למילף שאר איסורין דכל התורה לאביי מבשר בחלב ודפריך נמי בשמעתין ורבנן היינו דלא הוו צריכי למילף כל התורה מנזיר אלא מבשר וחלב ודו"ק:

בד"ה ורבנן קדירה כו' סבר ר"ש בפרק בתרא דע"ג ור"מ פליג עליה כו' ולר"מ נמי מצי למילף מגיעולי כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל בשמעתין דר"ע ס"ל כר"מ ודו"ק:

דף מה.

בד"ה משום דהוי נזיר כו' אמאי לא קאמר נזיר וחמץ דר"ע דריש כל בפרק התערובות עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' לעיל לחד תירוצא דהיכא דאין סברא לדרוש כל כי הכא גבי עירוב לא דרשו ליה לרבנן לק"מ דלר' עקיבא נמי לא דרשי' ליה ולא קשיא ליה הכא אלא לתירוץ קמא של התוספות דלא מפלגי בהכי מיהו קשה לי לדבריהם כיון דר"י אליבא דר"ע קאמר למלתיה ואיהו דריש כל להיתר מצטרף לאיסור בחמץ תקשי ליה לר"י קושיית התלמוד א"ה לענין חמץ בפסח נמי כדמקשי' לעיל לזעירי וע"ק כיון דדריש ר"ע כל דגבי חמץ להיתר מצטרף לאיסור ה"נ דריש כל דבל תקטירו כר"א וא"כ אמאי לא נקט ר"י נמי בל תקטירו ומאי פליג זעירי עליה ודו"ק:

בפירש"י בד"ה ורבנן דפליגי עליה דר"א בכותח כו' מפקי להאי משרת להיתר מצטרף לאיסור כר"ע כו' עכ"ל ומיהו בחמץ פליגי ולית להו היתר מצטרף לאיסור בשאר איסורי [א] משום דה"ל נזיר וחטאת ב' כתובים כדאמרינן לר"ע מיהו ק"ק לפירש"י מאי פריך לעיל ור"ע טעם כעיקר מנליה אימא דר' עקיבא היינו רבנן דכותח הבבלי דלית להו טעם כעיקר ועיין בתוס' פ' ג' מינין ודו"ק:

דף מה:

תוס' בד"ה כופת שאור כו' דכי היכי דפליגי לענין טומאה כו' דרבנן סברי כו' ה"נ פליגי גבי חמץ עכ"ל מפי' מהרש"ל דתנאי דשמעתין פליגי בהכי ת"ק סבר אף אם טחו בטיט כו' הוי לתקנו ולא לקלקלו ומ"ה לא בטל ורשב"א סבר בכל שינוי מעשה יכול לבטלו והא דיחדו לישיבה איירי עכ"פ שעשה בו שינוי מעשה כו' ע"כ תוכן דבריו ואינן מובנין לי דהא קושטא הוא לת"ק דטח בטיט מהני לבטל ולרשב"א לא בעינן שינוי מעשה כלל אלא יחוד לישיבה בעלמא מהני וע"כ הנראה דודאי לכ"ע יחוד לישיבה מהני לענין להוריד טומאה לכלי והכי תנן ומייתי ליה התם בפרק במה בהמה כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה כו' ורבי יהודה ורבנן לא פליגי התם אלא לענין להעלותן מטומאתן ותנאי דבשמעתין דפליגי ביחדו לישיבה דרשב"א סבר כי היכי דלענין טומאת מדרס סגי ליה בהכי דהא להוריד להן טומאה סגי במחשבה ה"נ לענין חמץ בטלה מתורת אוכל והוי כלי ות"ק סבר לענין חמץ לא בטלה עד שיהא טח בטיט ולא גמרי' דין חמץ מדין טומאה דסגי ליה ביחוד לישיבה ובא ר"י בעל התוספות לומר לרשב"א דמדמי ביטול חמץ להורדת טומאה לכלי ה"נ איכא לדמויי לחזור לחמוצו כמו לענין להעלות הכלים מטומאתו שלא יהיה בו עוד טומאת מדרס וכי היכי דפליגי התם רבנן ור"י לענין להעלות הכלי מטומאתו לרבנן סגי בשינוי מעשה בעלמא ולר"י בעינן שינוי מעשה לקלקל הכלי ה"נ הכא לענין חמץ לרבנן כופת שאור זו שיחדה לישיבה ובטלה מחמץ שוב אח"כ בטלה מהיות כלי ע"י שינוי מעשה בעלמא וחזר לחימוצו ולר"י בעי ביה שינוי מעשה לקלקל וע"פ הדברים האלה יתפרשו דברי פסקי התוספות ודו"ק כי הדברים ברורים הן למבין ודו"ק:

דף מו.

בפירש"י בד"ה בפסח דכזית כו' ובפחות מכזית כי אינו מקפיד עליו לא עכ"ל וה"ה דהוה מצי לאוקמא כולה מתני' בפסח וסיפא איירי בפחות מכזית דתליא בקפידה וק"ל:

בד"ה כיצד כו' לשורפה לערב כו' או להאכילה לכלבים א"א שאין כו' עכ"ל ולשון הרע"ב ולהאכילה לכלבים א"א שאין מבערין קדשים בי"ט ולשון הר"ן יש לכוין עד"ז כיון שהוא ראוי לאדם נתינתו לכלבים הוי כמו שריפתו וביעורו בי"ט שאסור ומהרש"ל לא הבין מדברי הר"ן כן ע"ש ודו"ק:

תוס' בד"ה עד שתאפה אור"י אנן שרינן לקרות לה שם כו' עכ"ל ר"ל אנן בני חו"ל ומתני' מתנייא לבני א"י וכ"ה ברי"ף וק"ל:

בא"ד ואפי' ליכא כהן כו' דחזיא ליה על ידי ביטול ברוב כו' עכ"ל מדברי מהרש"ל והסמ"ג כתב כהן גדול שטבל לקריו כו' עכ"ל אבל הר"ן כתב על דברי הרי"ף והשיבו עליו דאפילו ליכא כהן קטן מצי למיכל לכה"ג שיטבול לקריו ולאו קושיא היא דהשתא מיהו לא חזיא ליה וכ"ת כו' עכ"ל ע"ש באורך ודו"ק:

דף מו:

בד"ה הואיל אי כו' וא"ת א"כ כו' הואיל דכל חדא וחדא חזיא ליה כדלקמן כו' עכ"ל. היינו לרמי בר חמא לקמן אבל בפירש"י בשמעתין שכתב דמשתריא משום דכל חדא וחדא איכא למימר הא לאו חלה הוא כו' אפשר לפרש בלא הואיל וכדמסיק רב פפא לקמן בפירש"י שם וקרוב לזה כתב מהרש"ל ע"ש וק"ל:

בא"ד אם כן יפסלו בלינה כיון דאופין אותו קודם יו"ט וכן מוכח כו' עכ"ל אין דבריהם מובנים לי דבנאפה נמי כדרכו בע"ש יפסל בלינה אי לאו טעמא שאין התנור מקדש ודו"ק:

בא"ד ורשב"א פירש כי נ"ל שדעת רש"י כו' אלא מטעם הואיל שרי כו' אלא בצע פורתא מכל חדא וחדא עכ"ל ודאי דכן פירש"י בהדיא לקמן לרמי בר חמא דמוקי לפלוגתייהו בהואיל דאיסור מלאכה ביו"ט ולא בהואיל ואיבעי איתשיל עלה ובא רשב"א לומר כי נ"ל שדעת רש"י הוא דלפי מאי דבעי למימר נמי השתא דפליגי בהואיל איבעי איתשיל נ"ל לר"א דלא שרי לאפות בי"ט משום איסור מלאכה אלא משום הואיל דאי בעי כו' בצע פורתא מכל חדא כו' וא"כ אם יקרא לה שם ה"ל תרי הואיל ותרי הואיל לא אמר ודו"ק:

בד"ה הואיל אי בעי כו' הא הואיל אי בעי מתשיל עליה מחשבינן ליה כשלו כו' עכ"ל אפילו להאי תירוצא שכתבו לעיל דלא אמרינן הואיל להתיר כיון דלא שכיח הוא היינו לכתחלה להתיר לאפות חלה בקריאת שם אבל הכא גבי מצת מעשר שני נימא שפיר הואיל אפילו להתיר שיהיה יוצא י"ח מצה בדיעבד משום הואיל אי בעי מתשיל עלה ודו"ק:

בא"ד והואיל ואי בעי פריק נמי לא אמרינן כו' עכ"ל למ"ד מחיצה לקלוט דאורייתא לא קאי אמצת מעשר שני דהיינו בירושלים וכן סוף דבריהם ועוד תירץ כיון שנתחמץ כו' לא קאי אלא אאבל אתה רואה של גבוה ודו"ק:

דף מז.

בד"ה נאכל לי"א כו' א"כ למחר ביום ו' חול גמור הוא ויכולין לאפות לחם אחר כו' עכ"ל דמסברא כיון דיום ו' חול הוא יש לאפות לחם אחר כדרכו בכל השנה שנאפה ביום ו' ולחם הראשון ע"כ יפדה כו' וק"ל:

בד"ה ומוקדשין פ"ה כו' ובחנם דחק דבשור גופי' מחייב משום מעילה אם הוא עולה כו' עכ"ל ר"ל כיון דמשום מעילה קאתינן א"כ בחנם דחק לפרש בחמור שהוא קדשי בדק הבית דא"נ החמור חולין הוא בשור גופיה שהוא עולה או חטאת דהיינו קדשי מזבח מחייב תרתי משום לא תעבוד בבכור ומשום מעילה ומהרש"ל פי' בחנם דחק לפרש דאיירי בשור בכור אלא ה"ה בעולה או בחטאת עכ"ל ואין זה מובן לי דהא ודאי ההוא לאו דלא תעבוד בכל הקדשים הוא בבכור כפרש"י בהדיא ולכך נקטו עולה או חטאת דהוו קדשי מזבח בבכור ודו"ק:

בא"ד אבל אלאו דמעילה לא לקי עד שיחרוש בשוה פרוטה כו' עכ"ל דמשום דאיתא בשאלה ליכא למימר דהא לא קאי האי תירוצא כדפריך והרי נזיר דאיתא בשאלה וקתני ליה ולא קשיא להו

לפרש"י אלא אמאי דחי ליה מנזיר דקתני בסיפא ולא דחי ליה מרישא דקתני חמור דאיתא בשאלה וקתני ליה לפירש"י ומהרש"ל כתב בזה דרך רחוק ואין להאריך וק"ל:

הזורע כלאים כלאים לוקה כו' חטין וחרצן ושעורין וחרצן נמי כו' מדכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן כו' עכ"ל כצ"ל:

דף מז:

בד"ה כתישה בי"ט מי שרי הקשה ריב"א מאי פריך הא כו' עכ"ל תירוצא הוא אלא דלשון פירכא הוא וכתישה ביו"ט מי שרי בתמיה וק"ל:

בא"ד ועוד תימה היכי פריך הכא דליתי עשה דכיסוי וידחה לאו די"ט כו' עכ"ל הך קושיא איכא לאקשויי הכי לעיל גבי חרישה דפריך דלא לחייב הואיל וחזי לכיסוי כו' אלא שסמכו קושיא זו הכא משום קושיא ראשונה שהקשה ריב"א הכא גבי כתישה וכדי ליישב שניהם בתירוצם וק"ל:

בא"ד שמשביח את השדה בחרישה כו' חייב אי חריש בארעא דיליה כו' עכ"ל והוה פסיק רישיה וחייב אע"ג דלא איכוין לכך כדאמר פרק הבונה והיינו דוקא בארעא דיליה דבארעא דחבריה פטור דה"ל מלאכה שאצ"ל כמ"ש התוס' שם פ' הבונה ואית לן לאוקמא הכא בארעא דיליה לטפויי לאווי כמ"ש התוס' לקמן גבי נבילה ודו"ק:

בא"ד ובתחלה נמי ה"מ לשנויי חרישה בי"ט מי שרי אלא דמשני ליה בע"א כו' עכ"ל וק"ק דכיון דאסיק אדעתיה השתא כיון דמשום יום טוב אסור לית לן למפטר בהואיל משום איסור כלאים מאי פריך שוב ראויות לכותשן כלאחר יד מ"מ איכא למימר בכה"ג חרישה ביום טוב מי שרי ולהכי לא [מפטר] בכלאים משום הואיל ודו"ק:

בד"ה שה ולא הבכור כו' ור"י פי' דהאי קרא משתעי בפסח דכתיב ביה שה תמים כו' עכ"ל ר"ל שזה ראיה לפר"י דהא שה בפסח משתעי דכתי' ביה שה משא"כ בתמיד דלא כתיב ביה שה אלא כבש וניחא לפר"י נמי דממעט משה בכור דהא כתיב ביה בכור כשב ולא כתיב בכור שה ועוד דהכא לא כתיב רק שה כמו בפסח משא"כ בבכור דכתיב ביה נמי בכור שור ובכור עז ומהרש"ל כתב לדקדק למעט בכור ממלת אחת ולא משמע כן דהא משה ממעט בכור ומאחת ממעט מעשר גם העיקר חסר מדברי התוספות ודו"ק:

דף מח.

בפירש"י בד"ה מלתא דקשיא לן כו' דנהי נמי דטובת הנאה ממון הוא לר"א א"ה כו' ומוטב לעבור על בל יראה כו' עכ"ל וק"ק לפ"ז מאי פריך ר"א לר"י לדבריך הרי הוא עובר משום בל יראה כו' הא איכא למימר כיון דלית ליה לר"י הואיל מוטב לו לעבור על בל יראה מאליו כו' מלעבור על לא תעשה כל מלאכה ועושה כו' כפירש"י ולולי פירושו היה נראה לפרש דע"כ אית ליה לר"א הואיל דאי לאו הכי כיון דעובר על לא תעשה כל מלאכה מוטב לו שתטיל לצונן דהא היכא דא"א בע"א מודה ר"א לבן בתירא כמ"ש התוס' לעיל בהיכא דקרא לה שם ודו"ק:

דף נ.

תוספות בד"ה מקום שנהגו כו' ומשמע התם דמדאורייתא אסורה כו' עכ"ל ותלמודא דידן נמי מצי סבר האי טעמא ודפריך לקמן מאי איריא ע"פ אפילו ערב שבת ויום טוב נמי דתניא כו' ולא משני דבע"פ אסור מדאורייתא מה"ט דאמרינן בירושלמי דהא לא משתמע ממתניתין וברייתא לפלוגי בהכי דבתרוייהו אסור סתם משמע ודו"ק:

דף נ:

בפירש"י בד"ה מאי איריא ע"פ כו' ול"ל למתני חצות לאשמועינן הך דיוקא הא כו' עכ"ל ר"ל דלא ה"ל למתני עד חצות אלא ה"ל למתני מקום שנהגו לעשות מלאכה בע"פ עושין דע"כ לא הוה מנהגא אלא עד חצות דמחצות ואילך איסור נמי איכא דלא גרע משאר ע"ש ויו"ט וק"ל:

בד"ה מן המנחה ט' שעות ומחצה עכ"ל מדברי מהרש"ל [א] שט"ס הוא ע"ש וכ"ה במרדכי דמן המנחה ולמעלה דנקט הכא היינו מנחה גדולה והוא חצי שעה אחר חצות ע"ש וק"ל:

דף נא.

תוספות בד"ה אי אתה רשאי להתיר כו' וא"ת א"כ אמאי קאמר דילמא אתי כו' כיון דידעי שהוא פטור כו' עכ"ל ולעיל מיניה דהא דקאמר אי רובא אורז כו' דילמא מישתכחא תורת חלה כו' לא תקשי להו הא ידעי שאורז פטור מן החלה דמ"מ כיון שהחלה בדגן לא שכיחא מישתכחא כל תורת חלה משא"כ הכא דרובא דגן אכלי כיון דלא משתכחא תורת חלה וידעי שהאורז פטור היאך אתי לאפרושי מפטור על חיוב כו' וק"ל:

בא"ד ורשב"א אומר דלק"מ ממתני' דרב אשי דמוקי מתני' באין דעתו לחזור ובכותאי כו' עכ"ל ק"ק אהאי תירוצא דמ"מ המקשה דלא מסיק אדעתיה לפלוגי בין דעתו לחזור ובין אין דעתו לחזור אדמקשה ממתני' ארבה בב"ח לקמן תקשי ליה הכא ממתני' אברייתא ועיין בראש"ש ודו"ק:

בד"ה רבה בב"ח דעתו כו' ק"ק דהשתא לצדדין קתני חומרי מקום שיצא כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא תקשי להו בכה"ג לעיל מיניה לאביי דמוקי הכא חומרא מקום שהלך לשם מבבל לארץ ישראל ובחולין מוקי חומרא מקום שיצא משם מא"י לבבל והיינו לצדדין ודו"ק:

דף נא:

בד"ה כל הספיחים כו' דהתם מיירי בספיחים שגדלו בו' בהיתר ונכנסו בשביעית ונשתהו עד לאחר הביעור כו' עכ"ל הוצרכו למימר בנשתהו עד לאחר הביעור לפי' ר"ת דלעיל דספיחי כרוב בשביעית שרי וכדמסיימי דבריהם והך דשמעתין איירי בשביעית עצמה כדמפר"ת אבל לשיטת ר"נ גאון שכתבו התוספות לקמן דספיחי כרוב בשביעית נמי אסור לא איצטריכו למימר הכא בנשתהו עד לאחר ביעור וכ"כ מהרש"ל מיהו קשה דמשמע מדבריהם אלו דבשאר ספיחים בגדלו בששית אפילו נשתהו עד לאחר הביעור לא אתי לאחלופי בהנהו שגדלו בשביעית ולקמן גבי אתרוג הקשו התוספות דלאחר הביעור איכא למטעי ביה באתרוג אע"ג דמסתמא אינו גדל מהר בזמן מועט כמו כרוב ויש ליישב לחד תירוצא שכתבו לקמן גבי אתרוג דאיירי כשלקטן בתחלת שביעית וה"נ איירי הכא בגדלו בו' ולקטן בתחלת שביעית ונשתהו אח"כ עד לאחר ביעור ועוד נראה דלפי מה שכתבו התוספות לקמן בירק אזלינן בתר לקיטה צ"ל דאיירי הכא בגדלו בו' ונלקטו בו' וא"כ הוא קשה כיון דבספיחי כרוב איכא למטעי שיסברו שגדל ונלקט בשביעית ה"נ איכא למיחש בשאר ספיחים לאחר הביעור דאיכא למטעי ויש ליישב דלא אזלינן בתר לקיטה אלא לענין דין שביעית סחורה ושאר דינין אבל לאכילה שרי ירק הנלקט בשביעית וגדל בו' דזה לא הוי דין ז' בדברים אחרים וכן מוכח מדברי התוספות לקמן ועיין בזה באורך בר"ש פ"ט דשביעית ודו"ק:

בא"ד ולא משמע הכי כו' עכ"ל ר"ל דלא משמע דר"ש איירי בשמינית מההיא דירושלמי שהביאו התוספות לעיל דקאמר בהדיא דההוא גברא מלקט ספיחי כרוב בשביעית הוה וא"ל לר"ש ולאו את הוא דשרית ליה וק"ל:

בא"ד אבל לרבנן דפליגי עליה ליכא למגזר כו' עכ"ל והקשה מהרש"ל הא לרבנן נמי איכא למגזר משום שאר ספיחים דלאחר הביעור אסורין אף לרבנן מדאורייתא ע"כ תוכן קושייתו והאריך ליישב ע"ש ול"נ ליישב דכיון דבשאר ספיחים נמי בכדי שיעשו כיוצא בהן לא אסירי אלא מדרבנן שיסברו שלקטו בשביעית ואסירי לאחר הביעור ליכא למגזר ביה ספיחי כרוב אבל לר"ע דנלקט בז' אסור בשאר ספיחים אף קודם ביעור מדאורייתא דהיינו לאכול בז' יש לגזור ביה אף בספיחי כרוב קודם ביעור וק"ל:

בד"ה כגון אנא כו' שהי' במקום ששלוחי ב"ד מגיעין ושם אין עושין אלא יום א' כו' עכ"ל ויש לדקדק אם הי' במקום שמגיעין שלוחי ב"ד הרי גם הם לא היו עושין אלא יום א' ומאי קאמר בישוב לא עבידנא כו' ואם נאמר דר"ל לעיר של רב ספרא היו מגיעין שלוחי ב"ד אלא שהוא הלך לשבות ביו"ט לעיר אחרת שלא היו מגיעין לשם שלוחי ב"ד קשה אם הוא היה יכול להגיע לשם אחר ששמע מפי שלוחי ב"ד באיזה יום קבעו החודש א"כ גם השלוחים היו יכולין להגיע לשם להודיעם ולמה עשו שם ב' ימים ויש ליישב ודו"ק:

דף נב.

בד"ה בישוב לא עבדינן אפילו בצנעא ואפילו דעתו לחזור כו' עכ"ל דאי בצנעא ודעתו לחזור שרי הכא כמו אייתרא דכסייה רבה בב"ח מאי קמבעיא ליה במדבר מאי דהא ודאי במדבר בצנעא ודעתו לחזור הוא אך קשה לפירושם דלא אפשר למלאכה בצנעא כו' דמשמע דמש"ה אפילו בדעתו לחזור אסור גבי מלאכה ולעיל מתני' איירי נמי במלאכה ואפ"ה מוקמינן לה דוקא באין דעתו לחזור אבל בדעתו לחזור שרי אפילו גבי מלאכה ויש לחלק דמלאכה דלעיל אינה תליא אלא במקום שנהגו משא"כ מלאכה דהכא דמשום איסורא הוא בב' הימים ודו"ק:

בד"ה הכובש ג' כבשים כו' ור"י דמתניתין לחומרא כוותיה ור"ג כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל דרבי יהודה לחומרא כר"א דמחמיר לגבי ר"ג אלא דניחא ליה לפרושי דלא סבירא ליה כר"א דשמותי הוא וכן לפירש"י דרבי יהודה כרבן גמליאל הוא הדין דהוי מצי לפרושי דרבי יהודה כר"א וק"ל:

דף נב:

בד"ה עד שיכלה כו' ולפי זה משמע דהוי מדאורייתא ולא תקשי כו' עכ"ל לפי דברי התוספות מהך משנה שהביאו נמי מוכח דג' ארצות לביעור ביהודה לחוד וגם בגליל ובעבר הירדן מ"מ איכא למימר דמדאורייתא לא קאמר בשמעתין דאין סומכין אלא ביהודה וגליל ועבר הירדן מטעמא דקאמר דאין חיה שביהודה גדילה כו' אבל בג' ארצות שביהודה לאו מה"ט אסרינן לסמוך אלא גזירה ג' ארצות דביהודה משום הנך ג' ארצות יהודה וגליל ועבר הירדן אבל בירושלמי דקאמר האי טעמא גופיה דאין חיה גדילה בג' ארצות שביהודה א"כ מוכח דהוי נמי מדאורייתא ודו"ק:

בא"ד והיינו דמסקינן בשלהי כו' דנ"מ נמי לג' ארצות כו' עכ"ל ר"ל והיינו דמסיק ומייתי להך מלתא דבשמעתין משום דהוי נ"מ לג' ארצות שביהודה כמ"ש התוספות והא דלא קאמר תלמודא האי נ"מ בהדיא משום דחילוק הר ושפלה כו' וק"ל:

דף נג.

בד"ה מפני שנראה כו' והלא גם בפנים אין לעשות כן דאינו קדוש אלא כו' עכ"ל ר"ל כיון דאינו מחיים קדושת הגוף לא שייך ביה אלא קדושת דמים ואם היה נראה כמקדש בקדושת דמים ואוכלו בלא פדייה א"כ גם בפנים אין לעשות כן משום מעילה וק"ל:

בא"ד וע"כ טעמא משום הכי הוא כו' ול"ש לא אמר כו' עכ"ל דבלא אמר ליכא למיחש אלא משום דמוכיח סופו שעשאו מקולס דאקדשיה מתחלתו מחיים וק"ל:

דף נג:

בפרש"י בד"ה ה"ג לא ר"ש סבר כו' ולאו משום תפוס לשון ראשון אלא כו' עכ"ל קושטא הוא דר"י סבר תפוס גם לשון ראשון והיינו כההיא דתמורת עולה תמורת שלמים דאיכא לקיומיה תרוייהו משא"כ הכא כיון דבגמר דבריו נמי אדם נתפס א"א לקיומיה תרוייהו ומבטל דבריו הראשונים כמ"ש התוספות וק"ל:

דף נד.

תוספות בד"ה אלה בני שעיר כו' והכא דייק שבא על אמו מדלא כתיב איה כו' עכ"ל. עיין בתוספות ובחידושינו פרק יש נוחלין:

דף נד:

בד"ה אין תענית צבור כו' וי"ל דה"ק אין תענית צבור כו' אפילו במקום שלא נהגו כו' עכ"ל. הכא ליכא לאקשויי דבמקום שנהגו שלא לעשות תנינא במתני' כדפרכינן לר"י מלאכה תנינא כו' דהכא עיקר מילתיה לאו אתשעה באב אלא עיקר מילתיה אשאר תענית ציבור דאינן בבבל וק"ל:

גמ' ומי אר"י הכי כו' מאי לאו לבין השמשות כו' ולא ניחא ליה למימר דס"ל כשמואל דלעיל דתענית צבור בין השמשות שרי דא"כ הוה תלי ליה בדלא תניא דהא תנן בתענית צבור אוכלין ושותין מבע"י דמשמע הא בין השמשות אסור כדפרכינן לעיל לשמואל ודו"ק:

דף נה.

בפירש"י בדבור המתחיל מעיקרא תנא כו' ולבסוף תנא איסורא דקתני ב"ש אוסרין דמשמע בכ"מ עכ"ל. לא ידענא משמעו בכל מקום אלא הלילה בגליל קאמרי ב"ש דאסור וכן משמע לקמן ומדתנא לשון אוסרין משמע שפיר דאיסורא תני מיהו מדברי התוס' נראה דמלשון דתני אוסרין לא מוכח מידי דשפיר יפול לשון אסור במקום שנהגו שאין עושין אלא דמוכח לה דלא שייך פלוגתא במנהגא דליחזי היכי נהוג ודו"ק:

תוס' בד"ה מדקאמר ר"מ כו' אמתני' ליכא למידק הכי מדקאמר ת"ק מנהגא כו' עכ"ל דלא ניחא להו לפרושי דקושטא הוא הא דקאמר תלמודא מעיקרא תני מנהגא ולבסוף כו' דמדקדק ליה הכי מדקאמר ת"ק מנהגא מכלל דחכמים איסורא קאמרי דא"כ הוא מאי קושיא דאימא דבהכי פליגי ת"ק וחכמים דלשון חכמים אומרים פלוגתא משמע אלא דהמקשה היה סובר דלא פליגי בהכי אלא דתרווייהו סברי מנהגא וה"ק כו' ולא מדקדק דלבסוף תני איסורא אלא מדנחלקו ב"ש וב"ה כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

דף נה:

בד"ה עולי רגלים כו' ואין לומר דדבר האבוד הוא כו' עכ"ל הל' קצת מגומגם דודאי אין לומר דדבר האבוד הוא דא"כ בלאו עולי רגלים נמי שרי אבל הל"ל ואין להקשות דדבר האבד הוא כו' וק"ל:

בד"ה ואם מתירא שמא יגנבו כו' לא הזקיקוהו להניח בבית שלישי והתירו כו' עכ"ל ושמא יגנבו דקתני בהך ברייתא היינו לו ושמא יגנבו דקתני בהך מתני' דמ"ק דמייתי לעיל היינו מבית האומן אבל בפ' מי שהפך גרסינן בהך ברייתא ואם חושש להם שמא יגנבו מפנן לחצר אחרת ואם אינו מאמינו מביאן בצינעא כו' מהך נראה דהזקיקוהו להניח גם בבית שלישי ע"ש ודו"ק:

דף נו:

בד"ה מחלוקת כו' ובין הכיפין נמי אמאי ד"ה מותרין הא קמשתמש כו' עכ"ל ממתני' דאין עולין באילן כו' לא קשיא להו אבין הכיפין דלמטה הוא ולא שייך ביה עלייה באילן אבל מהא דקמשתמש במחובר מיהא קשיא להו ודו"ק:

בא"ד בעירובין ובכמה דוכתי וליכא לאוקמא בפחות מג' טפחים כו' בין פחות מג' ליותר ועוד דלא גרע בין כו' פירות הנושרין ונראה לר"י כו' כצ"ל:

בא"ד וקצת תימה היאך יכירו בין אותם שנשרו כו' עכ"ל דהא בנמצאו נפלו לארץ בי"ט איירי כולה דאל"כ הוה משתמש באילן אבל לפרש"י דאיירי בנמצאת במכבדות או בין הכיפין ניחא וק"ל:

בא"ד במה אנן קיימין בסתם פי' דבסתם לא שייך למגזר שמא יעלה כו' עכ"ל ר"ל לאנשי יריחו אפילו במכבדות וק"ל:

בד"ה דתנן ר"י כו' אלא אפילו היה מוכן שאין מוקצה מחמת איסור לא הוי מוכן לכלבים כו' עכ"ל ר"ל כגון ביו"ט דלא היה מוקצה מחמת איסור שחיטה ועיין בתוס' פ"ק דביצה וק"ל:

בד"ה מוכן לעורבים כו' א"כ איסור מוקצה לא שייך בה למיגזר כו' עכ"ל איסור תלישה נמי ודאי דלית בה בביצה מיהו שייך למגזר בה דהוי נמי פירות הנושרין ועיין פירש"י שם וק"ל:

דף נז.

בד"ה אלא מפני כו' וא"ת מ"מ ניפטר כו' וי"ל כב"ה כו' אינו הפקר כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש כנראה לכאורה הכא מפרש"י משום דמפקע לה ממעשר וגוזל את הלוי דא"כ ליתני נמי דלא יפקיר משום דמפקיע ליה ממעשר אלא דר"ל דמפקע לה ממעשר לפי טעותן דסבורין שהיא פאה גמורה ואוכלין אותה בטיבלה וכן פרש"י במתני' והתוס' סמכו דבריהם הכא ולא אמתני' דקתני בה נמי ונתנו פאה לירק ומיחו בידם חכמים משום דהכא בברייתא מפורש טפי האי טעמא דמשום טעותא הוא כדקאמר להו השליכו מעליכם ואני נותן לכם כפלים במעושר וק"ל:

דף נח.

בפירש"י בד"ה בין הערבים כו' וכתב בין הערבים לדרשה חלוק הערב כו' עכ"ל ק"ק הא בפסח נמי בין הערבים כתיב וא"א לפרש כן דהא הפסח אחריו וק"ל:

תוס' בד"ה ר' ישמעאל כו' אבל בשבת דעלמא קרב כסדר החול גזירה כו' עכ"ל לאביי לכ"ע אית להו גזירה שבת דעלמא אטו חול דעלמא דאם לא כן דפליגי בגזירה לוקמי פלוגתייהו בפשיטות וכדמוקי בשבת דעלמא או פליגי בבזיכין קודמין למוספין ועוד לוקמי פלוגתייהו בפשיטות טפי כרבה בר עולא וכצ"ל לרבא דמוקי פלוגתייהו בע"פ ובמכמר בשרא דבשבת דעלמא לא פליגי דכ"ע אית להו גזירה כיון דליכא היכרא ובזה יתיישב מה שהקשה בעל המאור לרבא לר' ישמעאל משום מכמר בשרא יאוחר הפסח ולא יאוחר התמיד משש ומחצה שהוא זמנו די"ל כיון דליכא היכרא להקדים התמיד בשביל הפסח אית ביה שפיר גזירה שבת אטו חול דעלמא ודו"ק:

בד"ה וקעבדינן כו' בזיכין בחמש ומוספין בשש משמע לר"ע ליכא שהייה כו' עכ"ל דלא הוזכר שום שהייה אחר חמש דבזיכין לר"ע ומשמע דכלה בסוף ה' ומוספין בתחלת שש אבל בזיכין בשבע דקאמר ר"י בתחלת ז' ע"כ איכא אחריו שהייה חצי שעה דהתמיד אחריו בז' ומחצה ואיכא למימר דלא כלה בזיכין סוף ז' ודו"ק:

דף נח:

בד"ה אלא לרבא קשיא תימה לרבה בר עולא נמי תקשי כו' עכ"ל הא ודאי דאיכא למימר דיתרץ כרבא וכתירוצם ואם ר"ל אמאי נקט התלמוד לרבא קשיא ולא נקט נמי בקושייתו רבה בר עולא א"כ הא לא יתורץ במה שתרצו או יתרץ כרבא אלא דמעיקרא בתמיהתם לא ניחא להו למימר דיתרץ כרבא דמ"מ אמאי לא פליג ר"ע נמי ברישא בשבת דעלמא לרבה בר עולא ואהא תירצו דקושטא הוא דקאי ר"ע ארישא ובתירוצם שני ר"ל נמי דפליג ר"ע ברישא בשבת דעלמא ומדקאי בסיפא נימא דפליג נמי בסיפא ויתרץ כרבא כדמוכח בברייתא דלקמן דפליגי נמי בשבת בע"פ ודו"ק:

בד"ה העולה עולה כו' משום דלשון שלא יהא דבר קודם משמע טפי עיכוב כו' עכ"ל היינו לפי דעת המקשה דבעי למימר עיכובא התם דבלשון הברייתא משמע טפי עיכוב מהמשנה אבל אביי מסיק התם דשלא יהא דבר כו' אינו אלא למצוה וכמ"ש התוס' לעיל ומהרש"ל לפום חורפיה לא ע"ש וק"ל:

דף נט.

בד"ה יאוחר דבר כו' אע"ג דתמיד תדיר אצטריך כו' עכ"ל ומיהו בהך דתניא כי קושיין המ"ל דקטורת ונרות קודמין לפסח משום דהוו תדיר וק"ל:

בפירש"י בד"ה תמיד קודם לקטורת כו' טעמא מפורש בסדר יומא כו' עכ"ל לכאורה שהוצרך לזה להך ברייתא דקתני כקושיין ולא ממעטינן מאותו אלא קטורת דהוי עבודת פנים דכוותיה נימא דקטורת ונרות קודמין נמי לתמיד ואהא קאמר דמפורש טעמא בסדר יומא אבל אחרי העיון לא מצאתיו שם ודו"ק:

בד"ה ומחוסר כפורים כגון מצורע או זב ששכח כו' עכ"ל ולא נקט נמי יולדת משום דאיכא למ"ד בפרק האשה דאין האשה חייבת כרת אפילו בפסח ראשון ולא דחי מצות פסח דידה עשה דהשלמה אך קשה דא"כ גבי מחוסר כפורים של כל השנה אמאי לא מוקי לה ביולדת ובזב ולא תקשי ליה והאיכא אשם דלית בהו אשם ולא תקשי ליה נמי והאיכא עולה דהא פסיקא ליה ביולדת דלא מעכבא בשקרבה עולתה [קודם] כמ"ש התוס' דלא הוה ס"ד דמעכב אלא במצורע מדכתיב תהיה דמשמע עיכובא וק"ל:

תוס' בד"ה אין לך כו' דע"כ לא חשיב אלא מידי דהקטרה דבה כו' דאלת"ה כו' עכ"ל ור"י בנו של ריב"ב דחשיב נמי מחוסר כפורים של כל השנה ומוקי לה רב חסדא בחטאת עוף דלית ביה מידי דהקטרה אלא דמה למזבח י"ל דאע"ג דלא עבר בדמה למזבח עשה דהשלמה בחטאת עוף מ"מ כיון דיוצא בדמה מידי עשה דהשלמה כדפרש"י לקמן גבי כשנתותרו כיון שנזרק דמן קודם תמיד כו' דכיון דנראין להקרבה קודם לכן על תמיד של שחר הוא מושלם עכ"ל א"כ דמה למזבח מידי דהקטרה מקרי וק"ל:

בד"ה זה בנה אב וכו' היינו דוקא במצורע דכתיב ביה תהיה כו' עכ"ל ודמייתי זה בנה אב כו' וקי"ל דאפילו חטאת כו' היינו ביולדת למצוה וכ"ש במצורע דאפילו עיכובא איכא וסמך אתהיה דמשמע עיכובא במצורע ודו"ק:

דף נט:

בד"ה עשאום כמי כו' על מה הציץ מרצה על הדם ועל החלב כו' עכ"ל וא"כ בנטמאו אמורים הציץ מרצה עליהן להקטירן והכהנים אוכלין הבשר שפיר ומתכפרין הבעלים ותירצו כיון דמדרבנן אסור להקטירן ה"ל כאילו אבדו וק"ל:

בד"ה ולא עולת חול כו' וקשה לר"ע ת"ל דחלבי שבת קריבין ביו"ט מקרא דהכא דלא ילין כו' עכ"ל דקרא דעולת שבת בשבתו משמע היתרא אתי לאשמעי' עולת שבת בי"ט דלאשמעי' איסורא הא של חול בי"ט לא קרבה לא הוה היתרא דקרא עולת שבת בשבתו חוזר לגופיה ומלא ילין נמי שמעינן היתרא עכ"פ של שבת (בחול) [ביו"ט] וכוונת מהרש"ל שהגיה דקשה בדל"ת כו' אינה מבוררת לן ודו"ק:

בא"ד וכל הלילה ילין כדר"ע אוקמינא לסוגיא דהכא ושמעינן ליה לר"ע כו' עכ"ל ר"ל דסוגיא דהכא דמוקי ליה לקרא באמורין הנקרבין ע"ג המזבח כר"ע מתוקמא כמ"ש התוס' לעיל וסוגיא דלקמן דמוקי ליה לקרא בנותר דבשר הנאכל ע"כ נמי כר"ע אתיא דס"ל פסח נאכל כל הלילה וכל הלילה ילין וק"ל:

בד"ה דאי ר"מ האמר כו' אור"י דדבא לטעמיה דאית ליה כו' עכ"ל כן היה גירסת התוס' הכא בעי רבא בעבודה א' כו' ולא הוו גרסי הכא בעי רב פפא כנראה מדבריהם לקמן וק"ל:

בא"ד ופליגי בתפוס לשון ראשון אפילו בכה"ג אע"ג דאינה לשחיטה כו' עכ"ל ר"ל לא מבעיא בתמורת עולה ותמורת שלמים כיון דחייל תמורת עולה לא מצי חייל שוב תמורת שלמים אלא אפילו בכה"ג דאינו לשחיטה אלא לבסוף וברגע אחרון יש לחול שניהם אפ"ה פליג ר"מ וס"ל תפוס לשון ראשון אבל אי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף מודה ר"מ דחיילי תרווייהו ועיין לקמן ברש"י ותוס' ודו"ק:

בא"ד חיילי תרווייהו כו' וא"כ לא יכשיר הכא לר"מ בלשמו ושלא לשמו אפילו בעבודה אחת עכ"ל ר"ל בלשמו ושלא לשמו לא יכשיר משום דמקצת שינוי קודש פסול משא"כ בשלא לאוכליו ולערלים דמקצת כשר כדלקמן ודו"ק:

דף ס.

בפרש"י בד"ה לעולם סיפא כו' רישא מיירי דכי שחיט חישב בה לשמו וכשזרק חישב כו' עכ"ל נקט במלתיה סיפא דרישא דהיינו שחט לשמו וקבל והלך וזרק שלא לשמו משום דמההיא הוא פריך ליה וה"ה רישא דרישא דקתני הפסח ששחט שלא לשמו היינו שקבל והלך וזרק לשמו איירי נמי בכה"ג בב' עבודות ממש דהיינו דכי שחיט חישב בה שלא לשמו וכשזרק חישב לשמו ותלמודא דקאמר ורישא דקאי בשחיטה קא מחשב בשחיטה א"נ קאי בזריקה כו' ר"ל דבין רישא דרישא ובין סיפא דרישא איירי בב' עבודות ממש דבשחיטה קא מחשב על השחיטה ובזריקה קא מחשב בזריקה אבל הסיפא דקאי בשחיטה וקמחשב בזריקה ונקט התלמוד במלתיה רישא דסיפא לשמו ושלא לשמו משום דמההיא הוי פריך ליה וה"ה דסיפא דסיפא שלא לשמו ולשמו בכה"ג איירי כדמסיק לקמן ומהרש"ל הבין בזה דרך אחרת ואינו מבורר לי וק"ל:

גמ' ומדסיפא בעבודה א' רישא נמי כו' ר"ל רישא דסיפא דהיינו המציעתא ואע"ג דרישא דכולה מתניתין ע"כ בשתי עבודות קמיירי מ"מ כיון דהמציעתא לא מצי אייתי בב' עבודות ממש דומיא דרישא (דכולה) אלא בחישב מעבודה לעבודה טפי ניחא לן למימר דהמציעתא אייתי בעבודה א' ממש דומיא דסיפא דלאוכליו כו' וק"ל:

תוספות בד"ה אבל בשתי כו' הא קתני סיפא טמאים וטהורים כשר כו' ובעבודה א' מיירי דאין מחשבת כו' עכ"ל ר"ל לרבי יוסי ניחא טמאים וטהורים בעבודה א' דתרווייהו חיילי דאף בגמר דבריו אדם נתפס וה"ל מקצת טומאה דפסיקא ליה דכשר כדלקמן וק"ל:

בא"ד דבע"א לא משכחת מקצת ערלה דלא פסלה לר"מ כו' עכ"ל נראה דלאו היינו ברייתא דלקמן דמייתי להכשיר מקצת ערלה מקרא דבהך ברייתא גופא פסיקא ליה טפי להכשיר מקצת טומאה ומיניה וביה ה"ל לאוכחי הכי אלא דאיכא למימר דאתיא כר' יוסי אבל ר"ל בהך ברייתא דלקמן דקתני אחרים אומרים הקדים מולין לערלים כשר ערלים למולין פסול ומדקדק תלמודא מ"ש מולין לערלים דכשר דכולה ערלה בעינן וליכא משמע דס"ל לאחרים דמקצת ערלה כשר ואחרים היינו ר"מ וליכא לאשכוחי לר"מ אלא בכה"ג דקיימי קמיה ערלים ומולין ודקאמר לקמן בשמעתין הא בעבודה א' כו' והא קי"ל דמקצת אוכלין לא פסלא כו' לרבא צ"ל דהיינו נמי באומר לאלו דבאינו אומר לאלו לרבא כשר משום תפוס לשון קמא דהיינו לאוכליו ובלאו האי דיוקא ה"מ

לדיוקא לקמן בפשיטות מלמנויו ושלא למנויו דפסול בב' עבודות דה"ל שינוי בעלים בזריקה דפסול וע"כ איירי בעבודה א' ודו"ק:

בד"ה אי בב' עבודות כו' וי"ל דסברא הוא דבב' עבודות אינו מועיל מפרש כו' עכ"ל היינו בב' עבודות אבל בעבודה אחת ודאי דמועיל מפרש יותר מסתם לר"מ דשלא לשמו גרידא מפיק ליה מסתמא דלשמו קאי ולא מפיק ליה מידי לשמו כמ"ש התוס' לקמן:

בד"ה והיינו בעיא כו' ורשב"א מפרש והיינו בעיא דרב פפא כו' הנך ב' עבודות היינו כגון כו' עכ"ל דלא ניחא ליה לפרש לגירסת ר"ח וריב"א כמ"ש התוס' לעיל והיינו בעיא דרב פפא שאינו יכול לפושטה כו' דא"כ בכה"ג בכולי תלמודא דמייתי למפשט בעיא ודחי לה הל"ל הכי אלא לפי גירסתם מפרש לה דלהכי קאמר הכא והיינו בעיא דרב פפא דלעיל דלאו כדס"ד מעיקרא אי מתני' איירי בב' עבודות ממש אי בעבודה אחת אלא דהרישא ודאי איירי בב' עבודות ולא מבעיא אלא במציעתא אי בעבודה א' איירי ואתיא כר"י אי בב' עבודות במחשב מעבודה לעבודה איירי ואתיא אפילו כר"מ ומהרש"ל הבין דקמבעיא ליה אי אמרינן דר"מ מודה בב' עבודות כה"ג דהוו כעבודה אחת עכ"ל ואין זה מבורר לי דהיינו אבעיא דזבחים ודו"ק:

בד"ה אי לימא בב' עבודות כו' דלרב חסדא דאמר פסול לא מצי איירי בב' עבודות כו' עכ"ל לפי מה שפי' ר"י גופיה לקמן דרב חסדא לא פסל אלא בשחט ע"מ שיתכפרו בו ערלים דהיינו ע"מ לזרוק אבל בזרק לשם ערלים אפילו רב חסדא מודה דכשר דאין מחשבת אוכלין בזריקה איכא לאוקמא נמי ב' עבודות דקאמר הכא היינו ב' עבודות ממש בשחט לאוכליו וזרק שלא לאוכליו דרב חסדא נמי מודה ביה דכשר וכדקאמר משום דאין מחשבת אוכלין בזריקה [א] ויש ליישב דשחטו לאוכליו ושלא לאוכליו לא משמע בב' עבודות ממש מדלא נקט רק שחטו שלא לאוכליו כו' משמע דכולה אשחיטה דמחשבת השחיטה לאוכליו והזריקה שלא לאוכליו בשעת שחיטה מדלא נקט נמי וזרק שלא לאוכליו ודו"ק:

דף ס:

בד"ה פסח ששחטו כו' ה"מ למבעי אפילו בשלא לשמו ולשמו כו' משום דבעי אפילו אליבא דר"מ עכ"ל וק"ק דמ"מ לבתר דפשט רבא הך דלשמו ושלא לשמו דמפיק ליה שלא לשמו מידי לשמו כיון דמפיק ליה מסתמא אכתי לא תפשוט הך אבעיא דשלא לשמו ולשמו אליבא דר"י דלא שייך התם למימר מדמפיק ליה מסתמא ויש ליישב וק"ל:

גמ' תאמר בלשמו שכן אינו נוהג בכל הזבחים כו' ויש לדקדק דהא שלא לשמו המכשירו נמי אינו נוהג בכל הקדשים ונימא להשוות דכמו דלשמו בזמנו הנוהג בכל הקדשים אין מוציא מידי שלא לשמו הנוהג בכל הקדשים ה"נ שלא לשמו שלא בזמנו שאינו נוהג בכל הקדשים לא יוציא מידי לשמו שאינו נוהג בכל הקדשים ויש ליישב דכולה מלתא תליא בקמייתא דהתם שלא לשמו בזמנו כיון שהוא נוהג בכל הקדשים אלים ולא אתי לשמו בתרא לאפוקי מיניה אע"פ שהוא נוהג נמי בכל הקדשים אבל לשמו דשלא בזמנו דקליש שאינו נוהג בכל הקדשים אתי שלא לשמו לאפוקי מיניה אע"פ דהוא נמי אינו נוהג בכל הקדשים אך קשה לפ"ז בדברי התוס' שכתבו דשלא לשמו ולשמו שלא בזמנו לא קמבעיא ליה לר"מ דודאי תפוס לשון ראשון ונימא דה"נ קמבעיא ליה אפילו אליבא דר"מ ומשום דקמייתא דשלא לשמו קליש דאינו נוהג בכל הקדשים להכשיר אתי לשמו לאפוקי מיניה אע"פ דהוא נמי אינו נוהג בכל הקדשים וע"כ הנראה שלא לשמו להכשיר אינו מיקרי אינו נוהג בכל הקדשים דכל הקרבנות כשרין חוץ מפסח וחטאת שלא לשמו אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה ודו"ק:

דף סא.

תוס' בד"ה נעשה כמי כו' ואי לא חייש להני פירכי כו' ואומר ר"י דה"פ אפי' ליתנהו להני פירכי כו' עכ"ל כצ"ל ולא ניחא להו למימר בתירוצם דלא חייש להני פירכי כיון דסתמא דתלמודא מסיק דתרתי דוקא ופירכי נינהו וק"ל:

בד"ה ואתקש אוכליו כו' מה מנויין פסלה בד' עבודות כו' אף אוכליו כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל כל ד' עבודות על הזריקה כו' ונילף שגבי אוכליו יפסלו כך וע"ק למה חשיב מנויו גבי פסח דוקא ויליף מקרא אם הוא שינוי בעלים אף בשאר קרבנות יפסול עכ"ל אבל לשון בד' עבודות שכתבו התוס' לא משמע כן אלא בד' עבודות ממש כמו גבי פסול לשמו דקאמר בשמעתין דישנו בד' עבודות אבל בשינוי בעלים דלא הוה אלא בזריקה מקרי אינו בד' עבודות בשמעתין ולישנא נמי דקאמרי ובשאר קרבנות נמי יפסלו כו' לא משמע כן דהל"ל ובשאר עבודות נמי פסול ולא אצטריך ליה לקרא גבי פסח ועוד דהא אצטריך גבי פסח לעכב כדאמרי' פ"ק דזבחים ונראה שהם הבינו לכאורה מפירש"י דשלא למנויו היינו שינוי בעלים ובחישב על השחיטה לחודה קאמר במתניתין פסול שלא למנויו וכן בחישב על הזריקה פסול דעיקר שינוי בעלים בזריקה הוא כפרש"י ומינה דה"ה בשאר ב' עבודות דהיינו בהולכה או בקבלה לחודא דפסול שלא למנויו דהיינו שינוי בעלים ואהא קשיא להו כיון דאתקש שלא לאוכליו לשלא למנויו אימא דיפסול שלא לאוכליו נמי בכל ד' עבודות ממש ועוד דבשאר קרבנות נמי יפסלו ד' עבודות ממש דהיינו שינוי בעלים והיינו שלא למנויו דאינו חילוק בשינוי בעלים בין פסח לשאר קרבנות אלא דבפסח הוא לעכב ובשאר קרבנות אינו אלא למצוה כדאמרי' בהדיא פ"ק דזבחים ויפסלו דקאמרי לאו דוקא אלא למצוה כדאמרינן בהדיא התם ובכולה תלמודא לא קאמר בשאר קרבנות שינוי בעלים אלא בזריקה כפרש"י ואהא תירצו היכא דקאמר שלא למנויו לאו היינו דין שינוי בעלים דאינו אלא בזריקה כגון שוחט כו' ודין שלא למנויו דקאמר אינו אלא בפסח ודוקא בשחיטה ואינו בד' עבודות דהיינו בקבלה והולכה אלא בזריקה איתא משום דין שינוי בעלים כמ"ש התוס' לקמן ואיך שיהיה ק"ק דהיאך בעו למימר דאוכליו יפסלו בד' עבודות הא איכא שום מיעוטא דאין מחשבת אוכלין בזריקה כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק:

דף סא:

בד"ה רב חסדא כו' אבל הכא לא כתיבי מולים בזריקה עכ"ל היינו לפי האמת דמסיק דלרב חסדא נמי בזריקה כולה ערלה פסלה ולא מקצתה אבל למאי דבעי למימר לקמן מעיקרא לרב חסדא דמקצת ערלה נמי פסלה דהיינו שחטו למולין ע"מ שיתכפרו בו מולין [ב] וערלים תקשי מ"ש ממתני' ששחטו לערלים ולמולין דכשר ובהכי יתיישב דרב חסדא דהכא לפי האמת למאי דמסיק רב אשי דפליג בכה"ג אבל למאי דבעי למימר מעיקרא דבמקצת ערלים נמי פוסל רב חסדא הל"ל לרבותא דאפי' בע"מ שיתכפרו בו ערלים ומולין פוסל רב חסדא וק"ל:

בד"ה וכ"ת ה"ה לזריקה כו' תימה לריב"א כיון דזריקה קילא כו' היכי נילף משחיטה כו' עכ"ל משמע להו דבשחיטה בכולה ערלה ליכא לספוקי ביה דודאי פסלה דאיכא למילף מלפי אכלו תכוסו וערלים נמי בכלל שלא לאוכליו הוא לפסול בשחיטה כמ"ש התוס' לעיל וליכא לספוקי אלא בזריקה אי פסלה בכולה ערלה בע"מ שיתכפרו וכו' ואהא קשיא להו שפיר כיון דזריקה לרבה קילא דאין מחשבת אוכלין בזריקה דהיינו בזורק לשם ערלים כמ"ש התוס' לעיל לא אצטריך ליה לרבה ולרב אשי מיעוטא דזאת למעט זריקה בע"מ שיתכפרו כו' דמהיכא תיתי לפסול בהכי דליכא למילף משחיטה דחמירא דיש בה מחשבת אוכלין וק"ל:

בד"ה כתב רחמנא כו' לשתוק מכל כו' עכ"ל אבל קרא דזאת אצטריך למעט מקצת ערלה בשחיטה דאי לאי זאת לאו הוי ידעינן ליה אי נילף ליה ממקצת טמא דכשר אי ממקצת זמן דפסול וק"ל:

גמ' וכ"ת מאי חומריה דזריקה דלא מקבע פיגול כו' ק"ק אמאי לא קאמר ומאי חומריה דזריקה דאין מחשבת שינוי בעלים אלא בזריקה דומיא דקאמר לרבה לעיל ומאי קולא דזריקה דאין מחשבת אוכלין בזריקה כו' ויש ליישב דמשום חומרא דזריקה דאין מחשבת שינוי בעלים אלא בזריקה ולא בשחיטה לא הל"ל לרב חסדא אדרבה לאידך גיסא כיון דאיכא למימר בהיפך בכה"ג קולא דזריקה דאין מחשבת אוכלין בזריקה אלא בשחיטה ולהכי קאמר חומרא דזריקה במילתא אחריתא דלא מקבע פיגול כו' ודו"ק:

דף סב.

תוס' בד"ה כי לית ליה כו' תימא כו' וסברא משמע איפכא דהשתא כשאינן מנוין לא פסלה כו' עכ"ל ר"ל דסברא משמע איפכא דהא כיון דבלא ערלים גרע שלא למנויו מלמנויו היאך במחשבת ערלים יגרע למנויו משלא למנויו דאע"ג דגלי קרא דפסול מחשבת שלא למנויו אינו בערלים מ"מ מחשבת ערלים יפסל בשלא למנויו דלא עדיף מלמנויו דפסיל ביה מחשבת ערלים ומהרש"ל כתב על דברי התוס' שטעות הוא וא' מבעלי הגליונים הגיה כן ותימה על תמיהתם כו' עכ"ל ולא ידעתי למה כי דברי התוס' ברורים הם בלי גמגום כמו שכתבנו ודו"ק:

בד"ה מ"ש טומאה כו' ואור"י דטומאת גברי נמי א"ל דינלף טפי מזמן כו' דדנין פסול מחשבה כו' עכ"ל למאי דמסיק דסיפא נמי בטומאת בשר ק"ק לפ"ז אמאי לא קאמר הך פרכא או כלך לדרך זה דדנין ערלה פסול מחשבה מזמן שהוא פסול מחשבה ואל תוכיח טומאת בשר דלא כו' דע"כ אתינן להך פירכא מכח קושיית התוס' דינלף טומאת גברא מטומאת בשר כו' וק"ל:

דף סב:

בד"ה לימא הואיל כו' דאין מחוסר זמן לבו ביום לגבי הואיל כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה הא לעיל פירשו התוס' דהתם אפי' לחומרא לא אמרי' הואיל ומ"ה כו' אבל לגבי פסח דאמרי' לחומרא הואיל כו' ואפי' גבי מחוסר מעשה כדלעיל וצ"ל דדעת התוס' לפרש דהאי מתיב רב הונא קאי לרבה כמו לרב חסדא כו' עכ"ל ותירוצו דחוק דמי הגיד לבעלי תוס' דהאי מתיב קאי גם לרבה ואימא דלא קאי אלא לרב חסדא כפרש"י גם קושייתו אינו מובן לי דהא דאמרי' לעיל לחומרא אמרינן הואיל גבי פסח היינו מדרבנן אבל מדאורייתא לא אמרינן הואיל אפי' גבי פסח [ג] וא"כ הכא דבדאורייתא קיימינן דמפיק ליה מק"ו או מקרא כדמסיק רב פפא וא"כ לא הוה אמרי' הואיל במחוסר מעשה אי לאו משום דאין מחוסר זמן לבו ביום לגבי הואיל כו' ואיך שיהיה יש לדקדק כיון דבההיא דב' שעירים קאמר לרב חסדא הואיל מדאורייתא היכא דליכא מחוסר מעשה כגון לבו ביום א"כ אמאי לית ליה הואיל באופה מי"ט לחול ודוחק הוא לומר דלוקה מדרבנן קאמר וי"ל דל"ל לרב חסדא הואיל אלא לבו ביום דאינו מחוסר כלום ודו"ק:

בד"ה פסולו בגופו כו' שינוי בעלים נמי א"א לברר איסורו כו' עכ"ל ק"ק מכח הך פירכא [ד] דא"א לברר איסורו לא נילף נמי למנויו ושלא למנויו מלאוכליו ושלא לאוכליו ויש ליישב כדאמרי' לעיל דאתקש אוכליו למנויו וה"נ אתקש מנויו לאוכליו להכשיר במקצת דאין היקש למחצה וק"ל:

בד"ה ערלים למולים כו' בתרוייהו ה"ל למיפסל דהא ר"מ אית ליה מפגל בחצי מתיר כו' עכ"ל וק"ק דאי בכה"ג נמי מפסל ר"מ היאך אשכחן מקצת ערלה דרבי קרא להכשיר דבאומר נמי הריני שוחט לאלו ה"ל כמפגל בחצי מתיר [ה] ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד כדמוכח פ"ב דזבחים ובקונטרס כו' ובד"ה א"ל כו' ול"ל לפרושי הל"ל בסתם אלא כו' עכ"ל ומשמעתין לכאורה איכא נמי לאתויי הכי דמוקי לה אביי במפרש סימן ראשון למולין כו' ולא מוקי לה בסתם דאיכא למימר דהכא א"א לאוקמא בסתם למולין ולערלים דא"כ הוה איצטריך ליה לפרושי ולמימר אף לערלים דפתיכי ביה מולין משא"כ השתא דמפרש בסי' ראשון למולים לא איצטריך ליה לפרושי אף לערלים דמסתמא אף לערלים קאמר כמ"ש התוס' ודו"ק:

דף סג.

גמרא אמר רבה לא לעולם כו' כ"ה בכל ספרים הישנים רבה בה"א ולא רבא באל"ף אבל מהרש"ל הגיה רבא באל"ף והקשה על הגהתו וכי רבא יתרץ אביי וזה לא אשכחן אם לא בהאי לישנא תרגמא רבא אליבא דאביי כו' ונראה בעיני דהאי לימא פריך אף ארבא כו' עכ"ל והאריך לפי דרכו אבל מדברי התוס' דלעיל בד"ה דאי ר"מ כו' מוכח בהדיא דגרסי' הכא רבה בה"א שכ' שם הך דיוקא [דהכא] (דרבא) לא מתוקמא אלא אליבא דרבא כו' דלרבה ואביי דלקמן דס"ל ישנה לשחיטה מתחלה כו' ע"ש ואפשר שדחקו להגיה רבא באל"ף מדמקשי' לימא קסברי אחרים אינה לשחיטה כו' וכדרבא כו' ותקשי לאביי דאמר התם בהא ודאי מודה ר"מ ומשני אמר רבה לא כו' דהיאך בא רבה שהוא רבו דאביי להשיב על מה שהקשה תלמודא לאביי ואין זה דוחק דבכמה סוגיות הקשה תלמודא אאמוראים אחרונים וקאמר דהשיבו כבר עד"ז בימי הראשונים ויותר דחוק הוא לפי הגהתו שאין מדרך תלמודא לסדר אוקמתא דרבא מקמיה דאביי דבכל דוכתא מקדים אביי לרבא ועוד יש לפי דרכו דחוקים ואין להאריך בהם כי כבר כתבנו דמדברי התוס' מוכח כגרסת כל הספרים רבה בה"א ודו"ק:

תוס' בד"ה השוחט פסח כו' אוריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו כו' עכ"ל לכאורה הא שנה עליו דכתיב לא תזבח על חמץ וגו' וכתיב לא תשחט על חמץ וגו' וי"ל דבכה"ג לית לן למימר דשנה הכתוב עליו לעכב אלא דשנה עליו לעבור עליו בב' לאוין ולא אמרי' דשנה עליו הכתוב לעכב אלא בכה"ג דלעיל במכסת תכוסו וכן כל הנהו דפ"ק דזבחים דליכא למימר בהו לטפויי לאוי ודו"ק:

דף סג:

בפרש"י בד"ה הואיל וישנו בהלנת אמורין דכתיב בהו נמי לא ילין חלב חגי עכ"ל דההוא קרא דמייתי לעיל לא תשחט וגו' ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח משמע ליה דבהלנת בשר אירדי ולא בהלנת אמורין ולכך הוצרך להביא מאידך קרא דכתיב לא תזבח וגו' ולא ילין חלב חגי וגו' דההוא ודאי בהלנת אמורין קמשתעי אבל התוס' לעיל בד"ה ולא עולת חול גו' הוכיחו דההוא קרא דלא תשחט וגו' ולא ילין דמייתי לעיל מיירי נמי בהלנת אמורין ומהרש"ל כ' לקמן בתוס' בד"ה ואיכא דלא מקיש כו' פי' קרא דלא ילין חלב חגי לא מקשינן כו' וקרא דלא ילין זבח חג פסח מקשינן כו' עכ"ל וא"א לפרש כן לדברי התוס' דלעיל שכתבו בהדיא דקרא דלא ילין זבח חג פסח בהלנת אמורין נמי איירי אבל כוונת התוס' לקמן כפי שיטתם לעיל דאו לאחד מבני חבורה היינו לענין שאם החמץ בביתו של א' מבני חבורה שהשוחט או הזורק חייב ולהכי מקשינן שם לא ילין ללא תשחט דכמו שהשוחט או הזורק חייב אם החמץ בביתו כך השוחט או הזורק חייב אם החמץ בבית של א' מבני החבורה אבל לענין שיהיה המקטיר חייב כמו השוחט לא מקשי' לא ילין ללא תשחט מיהו לשיטת רש"י לעיל דאו לא' מבני חבורה היינו לענין שהם עוברים וחייבים ודאי דיש לפרש לקמן כמ"ש מהרש"ל וכמו שפירש"י כאן דהלנת אמורין מלא ילין חלב חגי מפיק ליה ודו"ק:

בד"ה אבל המולק כו' דאין דרך לשחוט שום קרבן בזמן שחיטת הפסח דהיינו אחר חצות כו' עכ"ל ר"ל אחר חצות וקודם תמיד של בין הערבים אבל אחר תמיד של בין הערבים איסור עשה דהשלמה נמי אית בה וק"ל:

דף סד.

בד"ה קשיא מליקה כו' וקתני דעבר אמליקה דומיא דשאר קרבנות ועוד כו' עכ"ל ר"ל דלאו במליקה לחוד מחייב אלא קתני מליקה בעוף דליהוו דומיא דשאר קרבנות דמחייב בהו נמי ועוד דנקט מליקה לאשמועינן דמחייב בה דומיא דשחיטה וק"ל:

תוס' בד"ה הא והא ר"ש כו' אמאי נקט עוף כו' אבל בח"ה אפי' העוף כו' עכ"ל לענין דלגופה שאינו עובר בי"ד אדרבה ה"ל למנקט שאר קרבנות אע"ג דאית בהו שחיטה ממש לא מחייב אבל לדיוקא דבח"ה מחייב נקט עוף לרבותא אע"ג דלית ביה שחיטה ממש וק"ל:

בד"ה טעמא שלא כו' דהא מכשיר לעיל ר"י שוחט אחרים לשמו עכ"ל במועד קיימינן הכא דהיינו שלא בזמנו ור"א נמי מודה בהא דשוחט אחרים לשמו דכשר אלא לרבותא נקטו דאפי' בזמנו מכשיר ר"י בהא וק"ל:

דף סד:

נמרא אביי אמר ננעלו תנן כמה דמעיילו עיילו וסמכינן אניסא כו' ויש לדקדק לאביי כיון דבנס ננעלין כדי דלא ליעיילו כולהו ולא יהיו ג' כיתות אם כן היאך מספקא לן אי בבת אחת בג' כיתות דא"כ למה ננעלין כלל בין כל כת וכת ויש ליישב ודו"ק:

דף סה.

תוס' בד"ה החולב כו' אבל אי כדי גמיעה זוטר צ"ל דסתם כו' עכ"ל מפורש בתוס' בר"פ המוציא יין דבגרוגרת איירי ביבש ואפשר שבתחלה היה יותר מכדי גמיעה ע"ש ומה שיש לדקדק בדבריהם הכא והתם ע"ש בחידושינו:

בד"ה המכבד כו' דא"כ אמאי מחייב לר"א כיון דיכול להיות בלא גומות כו' עכ"ל מפורש בתוס' פרק המצניע דדבר שאין מתכוין לר' יהודה נמי מותר מן התורה דלא הוי מלאכת מחשבת עכ"ל ע"ש:

בא"ד סתם מכבד ומרבץ מתכוין להשוות גומות אע"פ שא"צ כו' מחייב לר' יהודה כו' עכ"ל לענין מתכוין נמי הוה מחייב ר"ש אלא דפוטר ר"ש ביה כיון שא"צ להשוות גומות ואע"פ שמתכוין פטור לר"ש משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ודו"ק:

בא"ד אע"ג דגזרינן בב"מ כו' מחוזא היתה כולה רצופה באבנים לא גזרינן כו' עכ"ל עכ"ל ולרבנן דלא התירו הכא אלא משום דאין שבות במקדש היינו משום דאל"ה הוה גזרינן מקדש אטו כולה ירושלים דלא הוה רצופה ובחידושינו פרק המצניע כתבנו שם ד"א ע"ש ודו"ק:

בא"ד בכיבוד אסור דמשוי ביה גומות יותר מריבוץ עכ"ל היינו מזיז עפר ממקומו דפ' כירה וביצה כפירש"י שם ועיין בתוס' וק"ל:

בד"ה שמא לא נתקבל כו' לא פריך מדם הראוי להתקבל ונשפך דעולין כו' עכ"ל לכאורה מדם הראוי להתקבל ונשפך דהיינו שלא נתקבל כלל ממנו וכהך דלעיל אבל קשה דהא מסיק דכהנים זריזין הן ולא חיישינן כלל ללא קבלוהו ונראה לפרש דאין דרך להתקבל כל דם הראוי ובודאי דמכולהו נתקבל מהן קצת דמן דכהנים זריזין הן אבל שאר דם הראוי להתקבל נשפך מצואר בהמה והיינו דם הראוי להתקבל ונשפך ועולה הוא כיון דנתקבל קצת ממנו כבר ושוב אחרי העיון ראיתי שם בגמרא דקאמר דצריך לקבל כל דם הפר הראוי להתקבל וע"כ נראה דר"ל דמעיקרא דאכתי לא ידע הא דכהנים זריזין הן לא הוה ק"ל מדם הראוי להתקבל ונשפך משום דעולין הן כו' ודו"ק ומיהו קשה דא"כ דם פסול הוא ואמאי קרי ליה עולין דלא אמרי' שם דעולין אין מבטלין זה את זה אלא בכגון פר ושעיר של י"ה דשניהם דם כשר הן:

דף סה:

בפירש"י בד"ה הזאה תוכיח כו' דהכי שמע ליה ר' עקיבא כו' עכ"ל כצ"ל מפי' הרע"ב ור"ל דלכך פסיקא ליה לרע"ק בהזאה טפי משום דהכי שמע ר' עקיבא מר"א רבו ור"א גמריה אתעקר ליה כדמסיק לקמן וק"ל:

דף סו.

בד"ה במועדו ויעשו כו' והזאה נמי לא מגופיה דפסח היא ולא כתיב בה מועד עכ"ל כן הוא בפי' הרע"ב ר"ל דודאי הזאה נמי א"א לעשותה מע"ש אפ"ה לא דחי שבת משום דמכשירי מצות פסח היא ולא מגופיה דפסח ולא כתיב מועד אלא בגופי' דפסח לר"ע וק"ל:

תוס' בד"ה מה מועדו כו' ואי מג"ש ילפינן מה צריך לצריכותא הא איצטריך כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דאימא דה"ק דלהכי איצטריך ליה לתנא לג"ש דמועדו ולא סגי ליה בלאו ג"ש למילף פסח מתמיד לענין שבת ותמיד מפסח לענין טומאה משום דאיכא בכל חדא מינייהו חומרא דליתא באידך ודו"ק:

בד"ה תוחב לו כו' והא בעי כלי שרת כו' וי"ל שהקדישום כו' עכ"ל ר"ל שהקדישום מע"ש [א] דאל"כ תקשי ליה והתנן אין מקדישין כו' כדפריך לקמן וק"ל:

בא"ד משמע בשמעתין דיש איסור ר"ה בירושלים כו' עכ"ל בס"פ דתמיד נשחט דתנן חשיכה יצאו וצלו כו' נמי מוכח דיש איסור הוצאה בירושלים ואפשר לאוקמה מדין כרמלית אבל הכא משמע להו דמדין ר"ה נגעי בה מדפריך לקמן והלא מחמר דלא שייך איסור מחמר אלא באיסור ר"ה כדמוכח פרק המוציא תפילין ודו"ק:

בד"ה מה לתמיד כו' ונילף מבינייהו דתמיד ומילה או משתי הלחם גרידא כו' עכ"ל מלת גרידא טעות הוא דבהדיא אמרי' לקמן בפ' כיצד צולין דמעומר ושתי הלחם ליכא למילף מידי דאלימי משום דבאין להתיר אלא דר"ל או משתי הלחם ומחד מהנך וק"ק לי אמאי לא תיקשי להו דממוספי סוכות ופסח שהן היתרים ממאתי' דדחו שבת כפרש"י והיינו משום דכתיב בפסח כאלה תעשו שבעת ימים וא"א שבעת ימים בלא שבת וכן דסוכות ולקמן בפ' כיצד צולין יליף שעירי רגלים מבמועדיכם ומנייהו גרידא איכא למילף שפיר פסח דאינן תדיר וכליל שהיו בהן חטאות הנאכלות ולקמן בפ' כיצד צולין יתיישב דליכא למילף ממוספי רגלים משום דבאין לכפר ודו"ק:

דף סו:

בד"ה הנח להו כו' וא"ת והא במתני' אסר שבות כו' כיון דאפשר כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י הכא דאפי' שבות דידיה לא כו' דכל כלאחר יד לא שכיחא עכ"ל משום דכלאחר יד לא משוי לי' אלא כשאר שבות דאי לא כלאחר יד הוא מחמר גמור ודו"ק:

בד"ה אלא אמר ר"ל כו' הניחא לר"י אלא לר"ש דאמר לקמן כו' עכ"ל [ב] ק"ק דהא לר"י נמי דמסיק לק' לר"י כדר"א דאצטריכו כולהו למדרש דבשעה שטמאי מתים משתלחין זבין ומצורעין משתלחין אין טמאים כו' הך מלתא דר"ל מנליה ויש ליישב ודו"ק:

דף סז.

בד"ה הכתוב נתקו כו' אלא על דבר אחד לא כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד ובמחנה שכינה חייב כרת דלא גרע ממחוסר כו' עכ"ל ומתוך שמעתין ליכא לאוכחי למאי דבעי למילף מצורע מזב ובעל קרי ולא פרכינן דמה לזב ובעל קרי שהוא בכרת דלפום מאי דבעי למילף מצורע מינייהו היינו אי לא הוה כתיב מצורע בהדייהו לא הוה מוקמינן בדד ישב לניתוק עשה אלא ליתן לו מחנה ג' וכר"י ודו"ק:

בפרש"י בד"ה א"צ כו' דע"כ כולן חמורין זה מזה בטומאותיהן דאי כולהו כו' עכ"ל ר"ל חמורין בטומאותיהן כדמסיק דזב חמור משרץ מצורע חמור מבעל קרי ואי כולהו שוו לענין מחנות כו' ומהרש"ל הגיה דאי במקום ואי ואין צורך דדברי רש"י מובן כפשטיה כמ"ש וק"ל:

דף סז:

תוס' בד"ה כה"ג זב נמי כו' ונראה לתרץ דאיכא למימר טמא מת יוכיח כו' עכ"ל ק"ק לפ"ז אמאי איצטריך ליה למימר לקמן ואתקש בעל קרי לזב לענין דצריך ביה נמי כחתימת פי האמה הא א"נ דלא אתקש איכא למימר דזב יוכיח ויש ליישב דניחא ליה למימר הכי דקושטא הכי הוא וניחא לן למילף חדא מחדא ולא חדא מתרתי ועוי"ל דידע התלמוד שום פירכא כל דהו דפרכינן לה בחד מתרתי וק"ל:

בד"ה שכן עושה כו' אלמא אינו משולח אפילו חוץ למחנה לויה כו' דתניא בת"כ ואם שכב ישכב איש אותה פרט למצורעת ואי כו' כצ"ל:

בא"ד ולאו פירכא היא דא"כ למחנותם נמי נימא דאתקש כו' עכ"ל לפום ריהטא דכל זה מדברי התוס' ור"ל דקושיית הר"ם לאו פירכא היא דא"כ למחנותם כו' ואין זה מובן דהוספת מיא הוספת קמחא דזו היא קושית הר"מ לאקושי לענין משכב ומושב וכן לענין מחנות אי לא כתיב מצורע וע"כ הנראה דכל זה מדברי הר"ם ונפל טעות בדבריו דא"כ במקום דא"נ וכצ"ל ולאו פירכא היא ואי נמי למחנותם נמי כו' והוא סיום קושית הר"ם כיון דאיכא לאקושי מצורע לזב לענין משכב ומושב א"כ פרכת התלמוד שכן עושה משכב ומושב לאו פירכא היא וא"נ דאיכא שום מיעוט דלא לאקושי לענין משכב ומושב מ"מ לענין מחנות נימא דאתקש אי לאו יתורא דקרא וא"כ מאי פריך הכא דהא איצטריך קרא לענין מחנות לאפוקי מהיקשא דאין היקש למחצה והדברים ברורים למבין ודו"ק:

בד"ה ואיתקש בעל קרי כו' דבעל קרי נמי טמא מטעם ראייה כו' עכ"ל דאתקש בעל קרי לזב ע"כ מטעם ראייה הוא דומיא דזב דמטעם ראייה הוא מדסותר בזיבה כדמוכח התם ואע"ג דמטעם ראייה הוא סבר רבי נתן דבעי כשיעור חתימת פי האמה מדכתיב או החתים בשרו ודמדקדק התם מדקאמר אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה דנוגע הוי כבר כתבו התוס' שם מדלא קאמר כשיעור חתימה ע"כ ה"ק צריך שיגע בחתימת פי האמה ועוד מדלא קאמר התם דאתקש לזב ש"מ דלא לשיעור נקטי' אלא משום נגיעה ומה שיש לדקדק עוד בזה ע"ש בתוס' ובחידושים שם:

דף סח.

גמרא ומדסיפא למחנותם הוי רישא נמי למחנותם כו' והא דלא תני להו בחדא בבא בעל קרי ובועל נדה כטמא מת או כמגע שרץ למחנותם דאע"ג דלא איצטריך ליה למתני לטומאתם מ"מ תני להו למחנותם כפי טומאתם בתרתי בבי וק"ל:

דף סח:

תוס' בד"ה מפריך כו' ליכא לאוקומא ביבשה כו' אפילו בכלי נמי שריא כו' עכ"ל ודלא כפרש"י דדייק ליה לשון חותכין וק"ל:

בד"ה ומה שחיטה כו' תימה לר"י מה ק"ו הוא זה כו' ונראה לר"י דודאי כו' והא דקאמרינן הכא ק"ו לדבריהם כו' עכ"ל לא הוה צריך לכל זה דבפשיטות מצי לתרוצי קושייתו דהכי עביד ק"ו דאע"ג דאפשר לעשותן מע"ש כיון דליכא אלא שבות יותר יש להתירה משחיטה דהיא מלאכה אע"ג דא"א כו' אלא דקושטא קאמרי דלר"א אפילו מכשירי מלאכה גמורה שרי כדקאמר בגמרא

ולא אצטריך ליה ק"ו למכשירין שאינן אלא משום שבות אלא לדבריהם דרבנן דאסרי מכשירי מלאכה גמורה ומהרש"ל כתב בזה בדוחק וק"ל:

בד"ה מה ראיה רשות כו' דבריש תולין כו' עדיפא מדר' יהושע ושרי אפי' כו' דלא שרי אלא דוקא במשמרת כו' עכ"ל כצ"ל מתוס' שם דה"ל כעין אהל עראי וק"ל:

דף סט.

בפרש"י בד"ה בשחיטה השבתני דבר שחוק וגיחוך שאמרת או חילוף ומה כו' עכ"ל אבל בפ' כל הצלמים פרש"י בע"א כשא"ל ר"ע הבא לי מועד לאלו כמועד לשחיטה כעס ר"א ואמר ליה עקיבא בשחיטה השבתני כו' אבל כשא"ל או חילוף לא אסתייע מלתיה ולא אדכר כו' עיין שם וק"ל:

תוספות בד"ה אם דחו כו' דילמא שאני התם משום דלא אפשר למיעבד מאתמול כו' עכ"ל אי מחוי קרבים אינו אלא איסור שבות שפיר וא"נ דהוי מלאכה גמורה כדמפרש לעיל שירקא דמעיא כו' מ"מ ליכא לתרוצי כמ"ש התוס' לעיל דאע"ג דאפשר לעשותן מע"ש כיון דליכא אלא שבות יש להתירם יותר כו' דהכא לאו מכח הך סברא דמלאכה ושבות קאתי ר"א אלא מכח הך סברא דלפני שחיטה ולאחר שחיטה ודו"ק:

בא"ד שאין חילוק בין אפשר ללא אפשר כו' עכ"ל במהרש"ל אבל בק"ו דלעיל ומה שחיטה כו' א"א לתוס' לתרץ הכי דהא אכתי לא פריך האי פרכא אם דחו מכשירי כו' ודו"ק עכ"ל ק"ק דהא הקטר חלבים נמי הוזכר ברישא דמתני' ואימא דעליה קסמיך דאין לחלק בין אפשר ללא אפשר וי"ל דבמתני' אי הוה קסמיך אהקטר חלבים מיניה וביה ה"ל למיעבד ק"ו ולא משחיטה ודו"ק:

בד"ה הזאה דתרומה כו' וקא"ל ר"ע זה חילוף שהיה סבור שר"א היה טועה כו' עכ"ל ר"ל שר"ע טעה בדברי ר"א דבהזאה דתרומה קאמר והיה סבור דר"א טעה במה שלמדו כבר דאינו דוחה וניחא דלא חש ר"א להשיב לו על קבלתו ממנו בהזאה דתרומה דלא קהדר ביה מעולם שהוא לא עשה ק"ו אלא בהזאה דפסח והזאה דתרומה נמי לא משמע ליה לר"א תוכיח משום דתרומה נופא לא דחיא שבת משום דיכול לקיים מצות אכילה אחר השבת כדקאמרינן משא"כ משחיטה דפסח דא"א לקיים אלא בשבת הזאה דידה נמי דחי שבת ור"ע דקאמר יוכיח מהזאה דתרומה לא משמע ליה לחלק בכך וכצ"ל למסקנא דהזאה דפסח אגמריה ואתעקר לר"א גמריה כדאדכר ליה לר"ע וא"ל אל תכפירני כו' לא חש ר"א להשיב אפי' לפי קבלתו ממנו דהזאה דפסח אינו דוחה שבת לא הוה תוכיח דאיכא לפלוגי בין גברא חזי ללא חזי ודו"ק:

דף סט:

בפרש"י בד"ה וכל שביחיד כו' צבור עושין בטומאה אם ירצו דכל שביחיד נדחה כו' עכ"ל דהא אם ירצו יכולין לטבול עצמן והיו שוחטין וזורקין עליהן דשמשא ממילא ערבא והיו עושין בטהרה אלא שאין חייבים לעשות כן דכיון דהיחיד נדחה בכה"ג אם לא טבל מותר להן לציבור לעשות אף בטומאה ובפשיטות מהא דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ליכא לאוכוחי דיחיד לא רמי עליה להזות דאימא דודאי רמי עליה לטבול ולהזות כדי לשחוט ולזרוק עליו וכדמסיק לקמן דאם לא טבל והזה נדחה לפסח שני אבל כיון דצבור ע"כ עושין בטומאה ולא אמרינן להו קומו טבלו והזו יחיד נמי לא רמיא חיוב עליה לטבול ולהזות דכל דאיתא בציבור כו' ודו"ק:

בא"ד יחיד נמי אמרי' ליה בחול קום מהול כו' עכ"ל צ"ע כיון דאליבא דר"א קיימינן הכא דסבר מכשירי מצות פסח [א] דוחה שבת שפיר קאמרינן ליה נמי בשבת זיל מהול ודו"ק:

בד"ה א"ל כו' משום דעבוד צבור בראשון הוא ואי לא עבוד צבור בראשון כגון רוב צבור זבין כו' עכ"ל ר"ל דאותן מיעוטים טמאי מתים לא עבדי בשני משום דלא עבדי צבור בראשון בטומאת זבין והכי אמרינן בהדיא לקמן בפרק כיצד צולין לרב אבל שמואל פליג התם וסבר כדמסיק הכא דאע"ג דליתיה בצבור איתיה ביחיד ע"ש וק"ל:

תוס' בד"ה אכילת פסחים כו' ובד"ה האי כו' א"כ אמאי אר"א לעיל ערל שלא מל ענוש כרת כו' עכ"ל לכאורה ומאי קושיא דכיון דערל אינו משלח פסחו כדאמרינן לעיל א"כ אין שוחטין וזורקין עליו והא ודאי דמעכבא דלא אמרינן הכי בטמא שרץ אלא כיון דשוחטין וזורקין עליו אכילה לא מעכבא ביה ויש ליישב דבטמא שרץ נמי דשוחטין וזורקין עליו משום דחזי לאכילה על ידי תקונו ואם כן ה"נ בערל נימא דשוחטין וזורקין עליו לשלח פסחו דמחזי חזי לאכילה ע"י תיקון ומיהו ק"ק דבפשיטות תקשי להו אמ"ד פרק האשה דשוחטין וזורקין על טמא שרץ ולא על ערל דלכ"ע אינו משלח פסחו ודו"ק:

בד"ה אבל מילה כו' תימה מה מועיל מה שנכרתו עליה י"ג בריתות הא איכא קרא כו' עכ"ל ר"ל דאפילו לר"א הא איכא קרא למכשירין באנפי נפשיה (כי) גבי מילה כמ"ש התוס' לעיל ולא יועיל למילה הא דנכרתו עליה י"ג בריתות למילפה מכל אינך אי לאו קרא מפורש למכשירין וכן להיפך בפסח לא יועיל לו הא דאית ביה כרת אלא דלא פסיקא להו גבי פסח קרא מפורש למכשירין כמו שכתבו התוספות לעיל וק"ל:

דף ע.

בד"ה לאו חובה כו' דמשמע בירושלמי דהא דפסח נאכל על השובע היינו מדרבנן כו' עכ"ל דהא דקאמרי' הכא אינו חובה מן התורה י"ל דהיינו דאינה חובה מן התורה כשאר קרבנות אלא שהוא מן התורה כדי שיהא נאכל על השובע ולכך מייתי מדברי הירושלמי דמוכח מיניה דטעמא דנאכל על השובע נמי אינו אלא מדרבנן וק"ל:

בא"ד והשתא לבן תימא כו' דחיא שבת והשתא א"ש ההיא כו' עכ"ל אבל בריש תמיד נשחט כתבו התוס' שם דמוכח הכא דבן תימא מודה דחגיגת י"ד אינה דוחה שבת:

בד"ה והא מדקתני כו' וא"ת ואמאי לא פריך אי בשבת היכי שרי להטביל כלים כו' ולאו פירכא היא כו' עכ"ל וק"ק דאכתי אמאי לא פריך אי בשבת כיון דאסור להטביל בו ודאי הטבילוה מאתמול משום חגיגת ט"ו וי"ל דניחא ליה לאקשויי מסיפא משבת גופה אשבת דרישא ולא תקשי נמי לפלוג וליתני בדידיה כולה מלתא בקופיץ דבחל י"ד בחול אין שונה ומטביל ובחל בשבת שונה ומטביל דניחא ליה לפלוגי כולה מילתא בשבת ולחלק בין סכין לקופיץ וק"ל:

דף ע:

בד"ה מ"ט דבן כו' מדקאמר רב אשי בסמוך כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאוכוחי הכי מדאצטריך תלמודא לאתויי קרא וטעמא אחרינא אליבא דבן דורתאי ולא סגי ליה בהאי היקשא דבן תימא וק"ל:

בא"ד נקוט האי כללא בידך כל שזמנו קבוע כו' הא איכא חגיגת י"ד כו' עכ"ל דהאי כללא מוכח התם דקאי נמי אחגיגה ולפרש"י ע"כ אפילו לבן תימא לא אתיא הך כללא דלכ"ע אין חגיגת י"ד דוחה שבת וכ"ש חגיגת ט"ו דדוחק הוא לומר אליבא דבן דורתאי נקט האי כללא ולפי' התוס' לקמן ניחא דנקט האי כללא שפיר לבן תימא וק"ל:

בא"ד ומ"מ פריך שפיר הא ודאי קרבן צבור הוא דאף חגיגת ט"ו חשיבא זמנה קבוע כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם מי הכריחם לכך דהא כתבו לקמן דאיכא תנא דתלי בקרבן צבור ולא בזמנה קבוע ואליבה פריך לקמן הא ודאי קרבן צבור וי"ל דסברת התנא דתלי מעיקרא בקרבן צבור לא קאי במסקנא דפ' הוציאו לו דדחי לה התם ומסיק דתלי בזמנה קבוע ולקמן לא נקט הא ודאי קרבן צבור היא אלא משום דמעיקרא בעי למימר הכי אבל למסקנא דהתם טעמא משום דזמנה קבוע צ"ל דחגיגת ט"ו נמי קבוע חשיב ליה אי לאו מיעוטא דקרא וכיון דאיכא הכא מיעוטא לחגיגת ט"ו לא חשיב ליה כהאי כללא דהתם משום דיש לה תשלומין כל ז' כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

בא"ד והא דמוקי בן דורתאי כו' משום דסבר דחגיגת י"ד לאו דאורייתא כו' עכ"ל וי"ל דלא סבר כתנא דמייתי לקמן דסבר חגיגת י"ד נאכלת לשני ימים ולילה א' דאורייתא דא"כ לא הוי מוקמי בן דורתאי האי קרא דוזבחת פסח וגו' בחגיגת ט"ו אלא בחגיגת י"ד דמשמע טפי קרא דביה איירי מיהו איכא למימר דבן דורתאי סבר כבן תימא דחגיגת י"ד דאורייתא ומהיקש' דלעיל זבח חג פסח וגו' נילף דדוחה שבת וא"כ ע"כ האי קרא וזבחת פסח וגו' דשמעי' מיניה דחגיגה דוחה שבת לא אצטריך לחגיגת י"ד אלא דאתי לחגיגת ט"ו ויש ליישב דע"כ בן דורתאי לית ליה היקשא דבן תימא דיליף מיניה לעיל מן הצאן ולא מן הבקר ובהאי היקשא דוזבחת פסח וגו' קאמר [*] דבקר זו חגיגה ודו"ק:

בד"ה הא ודאי קרבן צבור כו' משום דאתי בכנופיא וכן ביומא אבל בחגיגה קרי ליה כו' עכ"ל כצ"ל מתוך הסוגיא שם ועי' בתוס' פ"ק דחגיגה שהקשו כן כמ"ש וק"ל:

דף עא.

בד"ה לאו משום כו' ת"ל מאידך קרא כו' אבל הכא שאינו יכול לשחוט בלילה כו' עכ"ל ואי לא הוה כתיב נמי וזבחת ושמחת אלא אך שמח לא הוה ידעינן דטעמא דממעט ליל א' משום דלא הוי זביחה בשעת שמחה אלא מטעמא אחרינא וניחא לפי תירוצם למאי דתני בברייתא טעמא משום דאין שמחה לפניו תקשי ליה דאי אמרת בעינן זביחה בשעת שמחה ל"ל הכא למעט ליל א' משום דאין שמחה לפניו ת"ל משום דבעינן זביחה בשעת שמחה דאיכא למימר דלא בעי' זביחה בשעת שמחה אלא בחגיגה של יום שיכול כו' וכמש"כ התוס' לכך אצטריך ליה בליל א' טעמא אחרינא [ג] מיהו קשה ארבא דפריך משמחה שמונה אי אמרת בעינן זביחה כו' אימא ודאי דהתם לא בעינן זביחה בשעת שמחה משום דאין יכול לשוחטה ביום השבת משא"כ בשלמים ששחטן מעי"ט שיכול לשוחטם בו ביום בעינן ביה זביחה בשעת שמחה ודו"ק:

בד"ה ליל י"ט האחרון כו' דכשחל יום ח' באחד בשבת כו' שהוא מוצ"ש דאי כו' עכ"ל לכאורה כשחל איזה יום שיהיה מחג הסוכות בשבת ליכא שמחה במוצ"ש דמה שהוא שוחט בע"ש איפסלה במוצ"ש ואם כן לכ"ע לא משכחת שמונה לפרש"י אלא דעדיפא להו להקשות כן [הגם] אם נאמר דשמונה בכלל הימים והלילות קאמר. דהשתא כשחל יום אחד מחג הסוכות בשבת ה"ל שפיר בכלל השמחה שמונה דמוצאי שבת חסר לילה ואיכא לקיומי השמחה ביום כמו ביום ראשון של סוכות וביום שמיני חסר היום ואיכא לקיומי השמחה בלילה שלפניו אבל כשחל יום ח' בא' בשבת לפירש"י לכ"ע הרי חסר כל ליל ויום ח' ולא הוה גם בכלל רק ז' ימי השמחה ויש לדקדק אדבריהם לפי מה שכתבו ר"פ תמיד נשחט דגם כשהיו מקדשין ע"פ הראיה היו מאיימין על העדים על החודש שנראה בזמנו וא"כ לא מקלע יום ח' בא' בשבת דלא אד"ו ראש ואפשר דלא אמרו מאיימין היו כו' אלא משום תרי שבי אבל משום ערבה בשבת לא היו מאיימין ודו"ק:

גמ' זימנין סגיאין דלא משכחת לה אלא ז' כגון שחל י"ט ראשון להיות בשבת. ק"ק אמאי לא קאמר הכא דשמונה איתא ברוב שנים דומיא דאמר לעיל ז' איתא ברוב שנים ועוד יש להקשות כיון דבשבת אין שמחה לפניו ואין שם נמי זביחה בשעת שמחה אימא עדיף ליה מליל ראשון דממעטינן ליה מאך משום דאין שמחה לפניו ואין זביחה בשעת שמחה [ד] ויש ליישב ודו"ק:

דף עא:

תוס' בד"ה כל היכא כו' תימה לר"י דבסוף ערבי פסחים דריש בקר בקר שני כו' עכ"ל מיהו התם לא מסיק הכי דקאמר ר"א א"ל כל היכא דכתיב בקר בקר ראשון הוא ודו"ק:

בפרש"י בד"ה הפסח ששחטו כו' וכסבור כשם שמותר לשמו כך מותר שלא לשמו עכ"ל דכיון דמוקי ליה בעוקר שידע שהוא פסח ומכוין לעקור לא הוה שוגג דלהוי חייב חטאת אלא משום דקסבר כשם שמותר לשמו כו' מיהו ה"מ לפרושי נמי בנעלם ממנו שבת כפירושו לקמן גבי כל הזבחים ששחטן לשם פסח מיהו גבי כל הזבחים ששחטן כו' לא הוה צריך רש"י לפרש דנעלמה שבת ממנו או כסבור שמותר כו' כיון דמוקמינן לה בטועה שפיר הוה שוגג בלאו הכי כיון דהוו סבור דפסח היה ומותר לשוחטו בשבת ודו"ק:

בד"ה ר"א מחייב חטאת אע"פ שטעה בדבר מצוה עכ"ל לכאורה הכא איכא לפרושי דלכך מחייב ר"א משום דאליביה לא עשה מצוה דהא פסל לעיל אחרים לשם פסח אבל למאי דמוקי לה לקמן סיפא בטועה ורישא בעוקר משום דעקירה בטעות לא הוה עקירה לא הוה הזבח פסול בסיפא וה"ל שפיר עושה מצוה ואפילו בעשה מצוה מחייב ר"א כההיא דתינוקות דשכח ומל את של ערב שבת בשבת דמחייב ר"א כדלקמן וקרוב לזה כתב מהרש"ל לקמן בתוספות ודו"ק:

דף עב.

בד"ה מה לי שאינן ראויין כו' ואמאי פטר ליה ר"י בראויין והלא לא טעה בו שיודע שאינו פסח עכ"ל אע"ג דבעוקר נמי איירי ע"כ דטועה וסבור שמותר לשחוט אחרים לשם פסח דאל"כ לא הוה מקרי שוגג אלא מזיד מ"מ לא מקרי טועה בדבר מצוה אלא בכה"ג שהיה סבר שזה פסח והוא זבח אחר דומיא דתינוקת דלקמן וק"ל:

נמרא לישני ליה הכי כו' כתב מהרש"ל ויש לי תימה רבה מנלן דר"י אית ליה דשאני בין עוקר לטועה דלמא כו' ה"ה בטועה אלא דלא אשכחת לגביה טועה משום דס"ל עקירה בטעות לא הוה עקירה כו' עכ"ל ונ"ל דפסיקא ליה לתלמודא דמחלק ר"י בין עוקר לטועה דבעוקר לא הוה טועה בדבר מצוה ובטועה שהיה סבר שהוא זה שיש בו מצוה והוא דבר אחר שאין בו מצוה הוי טועה בדבר מצוה ופטור כדמוכח הך דתינוקת דלא שייך התם לחלק בין שינה לדבר האסור לדבר המותר אלא לפי כוונתו למול את של שבת ה"ל לדבר המותר ואפ"ה לא שרי התם אלא בטועה בדבר מצוה וגם עשה מצוה וע"פ הדברים האלה יתבארו דברי התוספות שכתבו הא לא דמי ריישא בעוקר כו' ואמאי קאמר ר"י שכן שינה בדבר האסור אפילו שינה שמו לדבר המותר נמי חייב שכן עוקר עכ"ל דקדקו לפרש למאי דמסיק הקושיא דלישני ליה ר"י הכי דליכא לפרושי דלוקמא בין ריישא ובין סיפא בשינה שמו לדבר האסור ולחלק בין עוקר לטועה דהא לא מצינו דר"י פוטר בשינה לדבר האסור אפילו בטועה דההיא דתינוקת לא הוה אלא בטועה בדבר המותר אבל הקושיא הוא דלישני ליה דכולה בדבר המותר כההיא דתינוקת ואפ"ה ברישא בעוקר חייב דלא הוה טועה בדבר מצוה והדברים ברורים למבין ומיהו אפילו אי מתוקמא הרישא נמי בטועה המ"ל לישני ליה ברישא לא עשה מצוה ובסיפא עשה מצוה כההיא דתינוקת וכמו שכתבו התוספות לקמן אלא דקושטא קאמר דמאי דמוקי ליה רישא בעוקר לא הוי טועה בדבר מצוה כלל ודו"ק:

תוספות בד"ה שקדם ומל כו' ה"מ לפלוגי כו' ורישא נמי קמ"ל רבותא דנקט ע"ש כו' עכ"ל לא הוה צריכי להכי דברישא בקדם ומל א' בע"ש ודאי דלא מצי לאשכוחי בא' מהן למול בשבת וא' אחר השבת דבהא ודאי לא טעי למול בע"ש כיון שאין זמן של א' מהם למול בע"ש ודו"ק:

דף עב:

בד"ה באשתו נמי כו' דפוטר טעה בדבר מצוה אע"פ שלא עשה מצוה כו' עכ"ל ולא תקשי ליה מתניתין דתינוקת דאיכא למימר דלישני בתרא ס"ל כר"מ דפטר לר"י באחד למול אחר השבת כו' וק"ל:

דף עג.

נמרא שחטו שלא לאוכליו פשיטא כיון דהתם פסול כו' הכא ניחא דניחא ליה למפרך אסיפא דשלא לאוכליו משום דרישא דשלא לשמו קתני משום דקבעי לאפלוגי ר"א ור"י אלא אסיפא קשיא ליה דלא אסיק אדעתיה למימר דתני סיפא איידי אבל בסמוך דבעי מיניה דבשלא לאוכליו לדברי המקלקל כו' מה תיקון אמאי לא בעי הכי ברישא דשלא לשמו חייב מה תיקן [*] ויש ליישב דברישא דאיירי בעוקר הקרבן מפסח לשלמים ודאי דתיקון דפסול שלמים הוא ולא מחייב אנותר דידיה כמו אנותר דפסח אבל בסיפא דשלא לאוכליו דמעיקרא היה פסח ועכשיו נמי פסח פסול א"כ מה תיקן וק"ל:

תוספות בד"ה לדברי האומר כו' מיהו אכתי קשה לר"י כיון דס"ד דליכא תיקון כלל במתניתין כו' עכ"ל ואהך גופא דר אבהו דאמר חוץ מחובל ומבעיר דאפילו בא"צ לכלבו ולאפרו חייב איכא לתמוה הכי מה תיקן אליבא דר"ש [*] וע"ש בתוס' ודו"ק:

בד"ה שחטו ונמצא כו' תימה לר"י אמאי פטור והלא לא עשה מצוה כו' עכ"ל וכן יש לתמוה במשכו בעלים כו' דפטור ומיניה מדפריך אי ר"א חטאת נמי כו' דאמשכו בעלים כו' קאי לקמן וק"ל:

בד"ה אשם כו' מנא תימרא כו' דהא כ"ע מודו דלאחר עקירה וניתוק היה יכול כו' עכ"ל משמע ליה הכא דמיירי לאחר עקירה וניתוק כיון שמקריבה לעצמו לר"י מסתמא עוקרו וכן נראה מפרש"י דמדר"י מוכח לה מה"ט וק"ל:

בא"ד ומה שפירש ר"י דאי אמרת דבעי עקירה א"ש כו' עכ"ל סתם דבריהם לעיל דברי ר"י הם וק"ל:

בא"ד א"נ דבאשם אזל כו' ולא ידעינן אי הוא עצמו או דמיו וגלי קרא דהוא עצמו כו' עכ"ל לכאורה קשה דגלי קרא וממעט דמיו הא תנן יפלו דמיו כו' ויביא עולה בדמיו כו' ונראה לומר למעט דמיו קודם שיסתאב וכן מה שכתבו בתירוץ קמא ואתא קרא ללמוד על הלכה כו' דהכי נמרינן דכל שבחטאת מתה באשם קרב עולה כו' היינו נמי דקרב נמי בעצמו עולה וה"ה דמיו לאחר שיסתאב וק"ל:

דף עג:

בפרש"י בד"ה מידי הוא טעמא אלא לרב האי תירוצא כו' עכ"ל דלא ניחא ליה למימר כדמעיקרא דרב קאמר שחטו לשם עולה כשר דבעי עקירה ומוקי לה לברייתא כפשטיה ורבי חייא בן גמדא קאמר דלא בעי עקירה וסבר דב"ח נדחין ומוקי לה לברייתא בהכי דא"כ הוו פליגי רב ור' חייא בתרתי ודו"ק:

בד"ה אלא אמר רב פפא כו' ומשום דשלמים הוא וכגון דשחטו בהדיא כו' עכ"ל [ג] הלשון מגומגם קצת דודאי בהכי איירי דשחטו לשם פסח שהרי לא נודע לו עדיין שמשכו בעלים כו' ודו"ק:

דף עד.

בתוספות בד"ה האי מולייתא כו' ואין מניחין אותו לפלוט דקאמר התם רב הונא כו' במסכת חולין לאכול ככר שחתך עליה כו' עכ"ל כצ"ל [ולפי] מ"ש המפרשים דאיירי התם בנצלה עד שיהא ראוי לאכילה אין ראייה מהתם דהבשר עצמו מותר דיצא כל דמו והככר אינו אסור אלא משום מראית עין וק"ל:

בד"ה כבולעו כך כו' ומטעמא כבולעו כך פולטו נמי לא הוי שרי התם גבי כבד אלא בדיעבד כו' עכ"ל אין זה תירוץ אחר אהא דלא נקט התם מטעם כבולעו כך פולטו דהא מטעם דמשריק שריק דקאמר התם נמי לא שרי אלא בדיעבד אלא משום דמשמע להו דמולייתא דשרי אפי' לכתחלה הכא מטעם כבולעו כך פולטו קאמרי דמטעם כבולעו כך פולטו לא הוי שרינן התם לכתחלה בכבד דאפי' מטעם דמשריק שריק התם דעדיף לא שרינן משום דגרע טפי ממולייתא דהכא איירי בבשר ואע"ג דגבי פסח כו' וק"ק דא"כ מאי מייתי מפסח אמולייתא דאימא דדוקא בפסח לא החמירו ואפי' בכבד וי"ל דהכי מייתי כיון דבפסח ליכא איסורא אפי' בכבד מסברא דאין להחמיר בבשר בחולין וק"ל:

בא"ד טפי משאר בשר שלא נמלח דבישרא ע"ג בישרא כו' עכ"ל כצ"ל וק"ל:

בא"ד ויש ללמוד היתר במולייתא אפי' נמלח בשר החיצון כו' והפנימי לא נמלח כו' עכ"ל ר"ל דאע"ג דהשתא ליכא למימר אייתי דפליט דם דידיה פולט דם הנבלע בו מן הפנימי אפ"ה שרי מטעם כבולעו כו' וק"ל:

דף עד:

בד"ה שאני לב דשיע נראה דכ"ש דמבחוץ הוא יותר שיע עכ"ל והיינו כפירש"י דשרי אפילו לקדירה דהרוטב מוציא ומוליך הדם לחוץ ולא בלע נמי מבחוץ דהא חזינן דיותר שיע מבחוץ אבל אי לא היה שיע מבחוץ ליכא לפרושי במסקנא נמי אלא בצלי וק"ל:

בד"ה אסמיק חלייה כו' ועוד התם משמע שהחלא מצמית ולא מפליט כו' עכ"ל ק"ק דאימא שאני היכא דאסמיק דמפליט טפי וכן יש לדקדק בפירושם לקמן דאסמיק היינו דאשתהי ודלא אסמיק דלא אשתהי אמאי לא פירשו כפשטא כפירש"י בדאסמיק דהיינו נצרר הדם מחמת מכה וגרסי' הוא וחלא אסור ובלא אסמיק גם החלא שרי כההיא דכל הבשר ויותר יש לדקדק בדברי הטור י"ד סי' ס"ז דבההיא דאסמיק חתכיה ומלחיה כו' דלעיל פי' כפירש"י דהיינו שנצרר הדם ע"י מכה והכא באסמיק הוא וחלא אסור פי' כדברי התוס' דאשתהי ודברי הרא"ש נכונים בזה שכתב כאן כדברי התוספות וכתב על זה ובהאי אומצא דאסמיק פליגי לעיל ואי חתכיה ומלחיה כו' ר"ל דהיינו נמי באשתהי ודו"ק:

דף עה.

דף עה בד"ה וגרפו ואפה כו' ותירץ ר"י שאני גחלים כו' אבל חום התנור שגרפו מחמת חום השלהבת כו' עכ"ל אבל רש"י פי' בפ' כל שעה אהא דאמר התם בשלה ע"ג גחלים ד"ה מותרת דכ"ש בתנור גרוף כו' ואפשר דהיינו למ"ד התם דאפי' בגחלים לוחשות ד"ה מותר דהוה כ"ש תנור גרוף והכא לא קמבעיא ליה בתנור גרוף אלא למ"ד התם בעוממות [דוקא] ד"ה שרי. ואין להקשות השתא דסברות הפוכות הוא דלענין ערלה גחלים עפרא נינהו ומותר ובתנור גרוף מבעיא ליה אי מקרי אש ולענין פסח אמרי' בהיפך דתנור גרוף ודאי לאו אש נינהו וגחלת מקרי אש לר' די"ל דהכא למ"ד התם בערלה דוקא בגחלים עוממות שרי והשתא ניחא לאוקמא הא דר' לענין פסח בגחלים לוחשות ועוד יבא בזה לקמן ודו"ק:

בא"ד וחום אבוקה אסור א"כ כשגרפו ואפה כו' עכ"ל ר"ל לפי הסברא שכתבו דחום התנור כו' מחום השלהבת וא"כ מה לי אבוקה כנגדו דהוי חום השלהבת ומה לי חום התנור דהוי נמי חום השלהבת ומה שהקשה מהרש"ל דמוקי ליה התם דוקא באבוקה כנגדו י"ל דהיינו אבוקה בלא תנור וה"ה תנור שגרפו דה"ל נמי חום שלהבת ואפשר דעדיף מה"ט אפי' מגחלים לוחשות דלא בא החום מן השלהבת וכמ"ש התוספות ודו"ק:

בא"ד ובירושלמי דייק כשהפסח נצלה כו' עכ"ל אין כאן מקומו אלא לקמן גבי פסח וק"ל:

בד"ה נכווה בגחלת כו' תימה מה בין גפסיס כו' לחרסו של תנור כו' עכ"ל וכן יש להקשות לקמן גבי פרים הנשרפים דממעטינן מאש בלאו יתורא גפסיס וסיד רותח ולעיל גבי תנור אצטריך יתורא דצלי אש למעט מיהו להאי תירוצא דאמרינן לעיל גלי רחמנא התם וילפינן מינה איכא למימר הכא במכוה אי לאו יתורא לרבות הוה ילפינן ליה מתנור דגבי פסח וכן ההיא דפרים הנשרפים ילפינן מפסח דלאו אש נינהו ומיהו ק"ק דאדרבה נילף פרים הנשרפים ממכוה דאש נינהו ודו"ק:

בד"ה הא לאו הכי כו' סתם גחלת דמשנה ודברייתא הוי לוחשות עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה הלא לשם איכא מ"ד בשלה ע"ג גחלים בעוממות וא"ל דסוגיא כו' עכ"ל ע"ש באורך. ונראה דודאי כן דרמי ליה לרב חסדא אגחלים ס"ל כמ"ש התוס' דסתם גחלים דברייתא הוה לוחשות וס"ל כמ"ד התם דאפי' לוחשות מותר אלא דרב חיננא דקמבעיא ליה לעיל בתנור לא ס"ל הכי אלא דלא שרי התם אלא בעוממות ולשון תורה ובריייתא שוה לרב חיננא וק"ל:

בפירש"י בד"ה קמ"ל ג"ש דשריפה כו' אהני דרב נחמן לאפוקי זמורות ורותחין עכ"ל כפירושו הכא כן פי' רש"י בפרק ד' מיתות וז"ל קמ"ל ג"ש דמקריא נמי שריפה והשתא דמקרי שריפה ברור אותה לו כו' מדרב נחמן עכ"ל ר"ל דאי לאו דרב נחמן לא הוה ממעטין זמורות מג"ש אלא דמג"ש הוה ילפינן דשריפת נשמה וגוף קיים נמי מקרי שריפה וה"ה שריפת הגוף ממש דמקרי שריפה ואתא דר"נ למעט שריפה ממש בזמורות דלא הוה יפה כ"כ כמו שריפת אבר ומה שהקשה מהרש"ל לפירש"י א"כ לעיל דפריך וכ"ש אש עצמה כו' מאי משני ג"ש שמא אף בחבילי זמורות נוכל לשרוף כו' עכ"ל י"ל דהמתרץ הוה ס"ד דידע המקשה ההוא דברור מיתה יפה ולא פריך ליה ונקיף חבילי זמורות כו' אלא משום דשריפת נשמה וגוף קיים לאו שריפה מקרי ומשני ליה ג"ש דמקרי נמי שריפה וה"מ למפרך אכתי ונעבד נמי בחבילי זמורות אלא דניחא ליה למפרך מיניה וביה ונעבד נמי חמי אור כו' כך נ"ל ליישב פירש"י הכא ובפ' ד' מיתות ודו"ק:

תוספות בד"ה באש תשרף כו' דתשרף רבויא דה"מ למכתב באש תמות עכ"ל היינו לפי מאי דס"ד השתא אבל למאי דמסיק משום דכתיב תשרף לבסוף אפשר לומר דלאו ריבויא הוא וק"ל:

דף עה:

בפרש"י בד"ה אמר אביי כו' רצה שלהבת בלא גחלים כו' ת"ל גחלי אש למעוטי שלהבת גרידתא עכ"ל ק"ק דאימא אביי נמי ה"ק רצה שלהבת בגחלים שהוצת אור ברובו ולא תקשי ליה הא דפריך ליה רבא וי"ל דא"כ לא הוה אצטריך ליה להגיה רצה גחלת יביא אלא כדקתני בברייתא יכול שלהבת דהיינו שלהבת בגחלים וכדאוקמא רבא ודו"ק:

דף עו.

תוס' בד"ה בשלמא כו' וא"ת למ"ד עילאה גבר למה הפסח אינו נאסר מחמת השפוד כו' עכ"ל הך קושיא היא אף לדברי המתרץ דהפסח מרתח ליה לשפוד שבפנים והדר השפוד ומרתח ליה לפסח וא"כ הוא למה נקטו בדבריהם למ"ד עילאה גבר כיון דהשפוד הוא תוך בשר הפסח באמצעו ויש בשר הפסח למטה ולמעלה משפוד למ"ד נמי דתתאי גבר למה הפסח אינו נאסר מחמת השפוד ויש ליישב וק"ל:

בד"ה אלא למ"ד כו' משום דקשיא ליה כיון דאוקורי מיקר מה איסורא יש ברוטב כו' עכ"ל ואף לפי מה שכתבו התוספות לעיל גבי חרס צוננת דכולו עלמא מודו דתתאה החרס בלע כדי קליפה ואח"כ מבשל בפסח כדי קליפה הכא ברוטב שהוא דבר לח לא שייך ביה כדי קליפה כמו בחלב לקמן כמ"ש התוס' לשיטת ר"ת וק"ל:

בא"ד לפי זה לא הוה צריך כו' כיון דאית ביה איסור נא כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דהא ע"כ אצטריך לאסוקי משום צלי מחמת ד"א דאל"כ למה נאסור הסולת משום נא יאפה אותו ויצלה נמי הרוטב כמ"ש התוס' בעצמם לעיל בסמוך ודו"ק:

דף עו:

בד"ה מאי לאו כו' לפי מה שפירש בקונטרס דלוי לא שרי אלא בדיעבד קשיא מה פריך כו' עכ"ל היינו ממה שדקדק לפרש גבי עבד עובדא שנצלה בתנור ובא מעשה לפניו והתיר עכ"ל דמשמע בדיעבד דוקא עבד עובדא ולדברי התוס' דשרי לוי אפילו לכתחלה הא דקאמר לקמן ללוי ודאי תנאי היא וסבר כר"י דמתיר ודיעבד קתני במתני' איכא למימר דר"י מתיר אפי' לכתחלה ולא תני לישנא דדיעבד אלא משום רבותא דר"מ ור' יוסי דאוסרין אפי' בדיעבד ובפלוגתא דרב ולוי נמי דנקט לשון דיעבד היינו נמי משום רבותא דרב ודו"ק:

נמרא אא"א מפני תערובת טעמים מ"ל גדי וטלה כו' יש לדקדק דאימא דה"ק דאפי' גדי וטלה דלית ביה תערובת גופין דלא מיחלף אפילו הכי אין צולין משום תערובת טעמים וי"ל דפסיקא ליה לתלמוד' דאית ביה תערובת גופין אפי' בגדי וטלה דמיחלף וק"ל:

תוס' בד"ה אסרה רבא כו' אפילו פלדונ"ש שיש להרחיק אין נראה לר"י שיהא אסור כו' עכ"ל נראה דר"ל ואפי' פלדונ"ש שהוא של חלב עם פשטיד"א של בשר אף שיש להרחיק מן העבירה ושלא יזוב מזה תחת זה מ"מ אין נראה לר"י שיהא אסור משום ריחא כיון שיש אויר כו' אבל לשון פסקי תוספות ואף פלאד"ן שיש להרחיק מן הלחם כו' אינו מיושב בעיני דמאי לשון אפילו ודו"ק:

דף עז.

בד"ה סד"א הא כו' ואע"ג דבפרשת פינחס כתיב נמי ר"ח ה"א כו' לא קאי אר"ח כו' עכ"ל מיהו קשה דנהי דמועדיכם לא קאי אר"ח נילף שעירי ר"ח ממוספי רגלים דבאין נמי לכפר וע"ק דד"ת מדברי קבלה לא ילפינן בעלמא והכא ילפינן ליה ר"ח דדוחה שבת מדברי קבלה דכתיב קרא עלי מועד ונראה לפרש דה"ק דה"א דלא הוה קאי מועדיכם אר"ח משום דאינו זמן ומועד קבוע דאיכא ר"ח דנקבע ביום שלשים ויש דלא נקבע עד ל"א יום ומה"ט לא הוה ילפינן ליה שעירי ר"ח ממוספי רגלים דמה לרגלים שכן קבוע להן זמן ולהכי מייתי מדברי קבלה לגילוי מלתא בעלמא דקביעות החדש ביום ל"א מקרי זמן ומועד קבוע כדכתיב קרא עלי מועד ושפיר הוה בכלל מועדיכם וה"ה דשפיר ילפינן ליה משעירי רגלים ותו לא מידי ודו"ק:

בא"ד דה"נ לא קאי אשבת ותמיד ומצרכי להו קרא כו' עכ"ל לשון אשבת הוא מגומגם דמוספי שבת ודאי לא אצטריך קרא דבמועדו בסמוך דבהדיא מפורש בתורה להקריב מוספי שבת בשבת ואפילו תמיד של שבת מדכתיב עולת שבת בשבתו כדאמרינן בר"פ אלו דברים ולא אצטריך במועדו גבי תמיד אלא משום טומאה ונראה להגיה אפסח במקום אשבת ור"ל משום דפסח נמי כתיב בפרשת אמור דכתיב בחודש הראשון בי"ד לחודש בין הערבים פסח לה' וכן בפ' פינחס ואפ"ה מצריך בסמוך קרא דבמועדו והיינו משום דמועדי ה' ומועדיכם לא הוה נמי קאי אפסח דלא קאי אלא ארגל גופיה דקבוע זמן ומועד אבל פסח ה"א דלא מקרי קבוע זמן ומועד כיון דטמאים עבדי פסח שני ולכך אצטריך במועדו:

ודע כל מוספי דפסח וסוכות לא אצטריך קרא דבמועדיכם דמקרא גופיה ילפינן ליה דכתיב בפ' אמור גבי פסח והקרבתם אשה עולה לה' שבעת ימים ובסוכות כתיב שבעת ימים תקריבו אשה לה' ובפ' פינחס כתיב גבי פסח כאלה תעשו שבעת ימים וגו' וכיון דאין שבעה בלא שבת ע"כ מוספי פסח וסוכות דוחין שבת ולא אצטריך הכא במועדיכם אלא משום מוסף שבועות ויה"כ ור"ח וכן נראה מפרש"י בר"פ אלו דברים ע"ש ודו"ק:

בד"ה שכן יש כו' מדכתיב תמיד ילפינן ליה דמשמע אפילו בשבת ובת"כ כו' עכ"ל צ"ע דהא ודאי בלחם הפנים לא אצטריך קרא דעיקר מערכת לחם הפנים מפורש דבשבת הוא דכתיב ביום השבת יערכנו ועוד מה דחיית שבת איכא בהערכתן ואפשר שעל הקטרת בזיכין קאמר דדוחה שבת דאינו מפורש שיהיה בשבת ואפשר שיהיה בע"ש כמו אפיית הלחם וא"כ הוא מאי משמע ממלת תמיד שיהיה בכל שבת ואימא שיהיה תמיד בע"ש ולא דמיא לתמיד דכתיב גבי תמיד דדריש מיניה בת"כ דדחי שבת דהכי משמע תמיד בין בחול בין בשבת אבל גבי בזיכי לחם הפנים דלא הוי רק באי' מימי השבוע מאי משמע מתמיד טפי בשבת משאר הימים אי לאו דהערכה שמפורש שהיה בשבת ואין להקשות דנילף כולה מלחם הפנים דהיינו מבזיכין דדחי שבת די"ל כדפרכינן בשמעתין דבזיכין באין להתיר לחם הפנים לכהנים ודו"ק:

בא"ד ואור"י דשמא יש שום פירכא דאל"ה כו' עכ"ל ותלמודא לא חש לאסוקי הנך שום פירכא דאחדא מתרתי פרכינן פירכא כל דהו דמצינן לאשכוחי בקל פירכא כל דהו משא"כ בשמעתין בחדא מחדא הוצרך לאסוקי הפירכא דבעי פירכא גמורה וק"ל:

בד"ה ר"א אומר כו' ר' אליעזר גרסי' ולא ר' אלעזר דלקמן פריך כו' עכ"ל ר"ל רבי אליעזר גרסינן ביו"ד שהוא ר' אליעזר בן הורקנוס בר פלוגתיה דר' יהושע בכ"מ ול"ג ר' אלעזר בהך ברייתא דהכא שהוא ר"א בן שמוע דהא מדפריך לקמן וליטעמיך כו' מוכח דר"א דהכא הוא ר"א דברייתא דלקמן שהוא ודאי ר' אליעזר בן הורקנוס דפליג עם ר' יהושע בר פלוגתיה בכ"מ וק"ל:

בד"ה נימא מתני' כו' דאפי' ס"ל נמי יש דם כו' לא אתיא מתני' כוותיה משום שתי הלחם עכ"ל דמעומר ניחא דציץ מרצה על הקומץ שהוא במקום דם וה"ל יש דם וכפירש"י בשמעתין ויש לדקדק כיון דציץ מרצה על הדם לכ"ע א"כ היאך מצינו אם אין דם אין בשר הא הציץ מרצה על הדם לכ"ע וה"ל יש דם וי"ל דלא מצינן לאשכוחי בנטמא אלא בנשפך הדם וכה"ג כתבו התוס' לקמן אם הציץ מרצה על העולין לא מצינן לאשכוחי בעולה אם אין בשר אין דם בנטמא אלא באבוד ושרוף ודוחק דא"כ ה"ל לתוספות למסמך דבריהם אהכא ודו"ק:

בד"ה נימא דלא כר"י כו' והא ע"כ כר' יהושע אתיא כו' וי"ל דה"ק כו' והא ע"כ סיפא כו' עכ"ל וק"ק דבלאו ר' יהושע תקשי ליה מסיפא לרישא למאי דסברוה דטומאה דחויה היא בציבור כו' מיהו למאי דמתרץ ומסיק דל"ק כאן ביחיד כאן בציבור ודאי דמתרצא נמי דלא תקשי מרישא לסיפא דרישא איירי בציבור וסיפא ביחיד ודו"ק:

דף עז:

נמרא א"ה אימא כוליה להכי הוא דאתא כו' ק"ק מנליה לתלמודא דר"י מצריך תרי קראי לעולה ושלמים אימא דלא מצריך רק חד קרא כמו ר"א דלא מצריך תרי קראי לעולה ולשלמים וקרא דודם זבחיך ישפך מוקי לה כולה להך דרשה דהכא דאין הבשר מותר באכילה עד שיזרוק הדם וסבר כר"א בהא דמלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ודו"ק:

בפירש"י בד"ה עומר ושתי הלחם כו' בשלמא לר"א דאית ליה הציץ מרצה על אכילות כו' עכ"ל וא"נ דהוה ס"ל לר"א דאין הציץ מרצה על אכילות ניחא דהא ס"ל יש דם אע"פ שאין בשר אלא דקושטא קאמר דבהדיא ס"ל לר"א לעיל בברייתא דהציץ מרצה על אכילות כולהו כו' כפרש"י וניחא ליה נמי לר"א השתא מב' הלחם וק"ל:

תוס' בד"ה אלא פשיטא כו' ר"י דאיהו ס"ל הציץ מרצה כו' ואנן ס"ל דלא מרצה עכ"ל דהכא ליכא למפרך מי איכא תנא דמחזיר טפי מיניה דהא ודאי איכא רבי יוסי דסבר אין מרצה וק"ל:

דף עח.

בפרש"י בד"ה ביחיד לכתחלה פסולה ואם זרק כו' עכ"ל ולא חש להך פירכא דפסולה דיעבד משמע כיון דבהדיא קתני ומודה ר"י שאם זרק הורצה והמקשה לא סמך אקושייתו אלא אקושיית ועוד ה' דברים באין לכתחלה משמע וק"ל:

תוס' בד"ה הא לא קשיא הא ביחיד כו' אלא דס"ל דהציץ מרצה על אכילות וביחיד לכתחלה לא יזרוק מדרבנן כו' עכ"ל אבל אי הוה טעמא כפרש"י דבאין בציבור משום דהותרה בציבור אבל ביחיד לא הותרה הוה אסור לכתחלה מדאורייתא ומיהו בדיעבד הורצה דלא לעכב קאמר קרא וכן צ"ל לקמן לר' יוסי דמחלק בין דיעבד ובין לכתחלה היינו מדאורייתא דהא לא ס"ל טומאה הותרה אפילו בציבור ולא ס"ל נמי דהציץ מרצה ודו"ק:

דף עח:

בד"ה כי מודה בנטמא משום דציץ מרצה עכ"ל דמה"ט מחלק ר' יהושע בין נטמא ובין אבוד ושרוף דהכא ליכא לפרושי כפירש"י לעיל דטומאה הותרה דהא ביחיד קמיירי וק"ל:

בד"ה ולעכב לא כו' אבל כשאין לו אוכלין כו' סברא הוא דפסול כו' כיון דבשעת כו' אפילו אמחשבה עכ"ל ק"ק דע"כ ר"א דסבר לקמן לר"נ דלא בעי גברא חזי בזריקה אלא בשחיטה ע"כ לית ליה האי סברא וע"ק אברייתא דלקמן דחלים בשעת שחיטה וחולה בזריקה קאמר המקשה נימא רבנן ולא ר' נתן והיאך ס"ד למימר הכי הא כיון דבעי גברא חזי לאכילה ע"כ אפילו בשעת זריקה הוא כמ"ש התוספות הכא ודו"ק:

דף עט.

גמרא מתני' מני ר"י כו' כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר או כו'. מהברייתא דלעיל בסמוך דקתני בכה"ג כל הזבחים שבתורה בין שנטמא בשר כו' נמי ה"מ לאתויי דאתיא מתני' כר"י אלא דבעי לאסוקי עלה דהך ברייתא מנחה מאי עבידתא כו' ויותרת הכבד כו' מנלן כו' וק"ל:

תוס' בד"ה או שהיו כהנים כו' אע"פ שיכולין ליזהר שלא יגעו בבשר כו' עכ"ל ר"ל דשחיטה כשירה בזר טהור ויכול הכהן טמא לקבל הדם במזרק ולא יגע בבשר כלל וק"ל:

בד"ה אלא שנטמא כו' היינו רישא ממש היו ישראל טהורים וכהנים וכלי שרת טמאים כיון דמטמא גברא כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם כיון דבסכין של שחיטה משתעי כנראה מדברי התוס' בסמוך ושחיטה כשירה בזר א"נ דמטמא גברא שהוא זר מחמת סכין אפשר שהכהן לא נטמא ויש ליישב כיון דההוא גברא שהוא השוחט נטמא בטומאת הגוף מחמת הסכין הרי נכנס לעזרה בטומאת הגוף שהוא בכרת ומ"ל זר טמא ומ"ל כהן טמא שנכנס בעזרה וא"כ לא הוי רבותא טפי בסכין שנטמא בטמא מת מנטמאו כהנים וכלי שרת ודוחק ודו"ק:

בד"ה בטומאת הגוף כו' ישחוט בסכין ארוכה ולא יצטרך ליכנס כו' א"נ יאחז כו' עכ"ל דמשמע להו בסכין של שחיטה איירי ושחיטה כשירה בזר ולא הוי מתעביד בכרת אלא משום שנכנס לעזרה בטומאה וע"ז הקשו שישחוט בסכין ארוכה דהשתא א"נ דנטמא אינו נכנס בעזרה א"נ שיכנס בעזרה מיהו לא נטמא טומאת הגוף שישחוט ויאחוז הסכין בפשוטי כו' ודו"ק:

דף עט:

גמרא כגון שהיו ישראל מחצה טהורים ומחצה טמאים ונשים משלימות לטמאים כו' ק"ק אמאי לא מוקי לה הכא בכה"ג דמוקי אידך [א] דרב כהנא כגון שהיו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורים ונשים עודפות על הטהורים וקסבר האי תנא נשים בין בראשון בין בשני חובה וה"ל טמאים מיעוטא בין בראשון בין בשני דאיכא למ"ד בפרק האשה דס"ל הכי דנשים בין בראשון בין בשני חובה וכ"כ התוספות לקמן לר"י וה"נ הוה סבור חזקיהו מעיקרא דנשים בין בראשון בין בשני חובה והוו טמאים מיעוטא ולכך מדחי לפסח שני כדאמרינן פ"ק דסנהדרין ומיהו לקמן דמוקי לאידך דרב כהנא בעודפות הנשים על הטהורים לא תקשי לה דלא מוקי לה לרב [כהנא] בכה"ג דהכא כגון שהיו מחצה טהורים ומחצה טמאים ונשים משלימות לטמאים אלא דקסבר נשים בראשון רשות ובשני חובה דליכא למ"ד דס"ל הכי אלא דאי בראשון רשות כ"ש בשני כדמוכח פרק האשה ודו"ק:

תוס' בד"ה קסבר נשים כו' וה"מ לשנויי דלבסוף סבר נשים בראשון חובה כו' א"נ ניחא ליה למדחי דאף מה שלא עשו בראשון כו' עכ"ל. ולפי זה יש ליישב נמי ללישנא בתרא דרב כהנא הא דנקט התם משלימות ועודפות דאף מה שלא עשו בראשון היה שלא כדין משום עודפות גרידא א"נ דנשים רשות כדין עשה שלא עשה בראשון ללישנא בתרא דרב כהנא ומיהו בעיקר תירוצם ק"ל אמאי ניחא ליה למימר דאף מה שלא עשה בראשון היה שלא כדין וכי לא סגי ליה לתלמודא דבשני גרידא עשה שלא כדין וע"ז בקש כפרה מה' ויש ליישב דמשמע ליה לתלמודא הא דלבסוף חזר בו היינו קודם שנעשה פסח שני דמסתמא בזמן זה דבין פסח ראשון ובין פסח שני נזכר להלכה וא"כ ע"כ בראשון עשה שלא כדין ולא קאמר מעיקרא סבר כו' ומדחו לפסח שני אלא לפי מחשבתו ודו"ק:

דף פ.

בד"ה משלחין כו' אבל הכא יש דרך רחוקה לטמא כו' ואם היה בירושלים היה יכול בעצמו לעשותו כו' עכ"ל יש לדקדק לכאורה ומאי קושיא כיון דמסתמא עולא אמלתא דרב קאי דה"ק אי איכא תנא דסבר כת"ק דאמר פלגא כו' וסבר לה כר"י דאין ציבור חלוק כו' וקאמר עלה עולא דמשלחין א' כו' וא"כ גם אם היה בירושלים לא היה יכול לעשותו כיון דפלגא ופלגא לא עבדי

כולהו בטומאה ואין ציבור חלוק וי"ל דהא דאר"י אין ציבור חלוק לאו מדינא הוא אלא משום גנאי בעלמא הוא כפרש"י וכיון דמדין תורה אם היה בירושלים היה יכול לעשותו מקרי שפיר יש דרך רחוקה לטמא ובהכי ניחא מאי דקשיא לן לפי מה שכתבו התוספות לעיל אם מן הדין של טמאים פטורין מפסח לגמרי למה יטמאו את הטהור לעשות בטומאה וא"כ הכא ה"נ לרב למה יטמאו את א' מהן בשרץ דאיכא למימר כיון דמדינא הטמאים חייבים לעשות פסח אלא משום גנאי דאין קרבן ציבור חלוק אמרו דאין לעשות כן אלא מטמאין א' כו' ותו לא מידי ודו"ק:

בד"ה אתה מדחהו כו' וא"ת השתא כשמשלחהו בדרך רחוקה נמי מדחהו כו' שאינו יכול לבא בי"ט כו' עכ"ל וצ"ע כיון דטהור הוא יכול לשלח קרבנותיו מעי"ט והשליח יהיה בתוך התחום ומביאו בי"ט ואפשר דבכה"ג נמי אינו יוצא ידי חגיגתו דומיא דראיה דבעי ובאת שמה והבאתם וגו' ודו"ק:

דף פ:

בד"ה בראשון כו' ולא כשמואל כו' דלדידיה כיון שאין רוב טהורין לא מדחו כו' עכ"ל אף שיש לחלק לכאורה כדקאמר מאי עבדת ליה מה שאין כן הכא דעבדי ליה מיעוט טהורין מ"מ כיון דע"כ גלי לן קרא דרוב טהורין דוחין הטמאי מתים לפתח שני ולא רובן זבין וא"כ הכא בשליש טהורין ושליש זבין נמי נימא לא מדחו טמאי מתים לפסח שני דאדרבה נימא לחומרא דהגדילו טהורין על הזבין וה"ל כאילו רובן זבין ומיעוטא דטמאי מתים לא מדחו לפסח שני לסברת שמואל ויעשו אותו בראשון ועיין במהרש"ל בזה ודו"ק:

בד"ה נזרק דמו כו' מדרבנן מדמפליג בין שוגג כו' והיכי מחייבי ליה רבנן בפסח שני כיון דמדאורייתא פטור כו' עכ"ל וה"ה דה"מ להקשות דמאי פריך מההיא דקתני דציץ מרצה בין אשוגג ובין אמזיד דאימא התם מדאורייתא קאמר והכא מדרבנן קאמר דאינו מרצה בנודע וק"ל:

בא"ד ועוד הא לעיל תנן נטמא בשר וחלב קיים כו' היינו אפילו מדרבנן ונודע קודם זריקה כו' עכ"ל. יש לעיין בזה דמשמע מתוך שמעתין דלעיל דלא בעי תרתי וסגי בחלב קיים או בשר קיים ולא בעי ריצוי אלא בליתנהו תרווייהו וא"כ הכא במתני' דקתני הציץ מרצה ע"כ דהבשר וגם החלב נטמא ולכך בעי ריצוי ומאי קשיא ליה מהך דמתני' דלעיל דחלב קיים דלא בעי ריצוי ולכך אפילו בנודע הורצה אפי' מדרבנן בלא ריצוי ציץ ודקתני התם לא יזרוק לכתחלה היינו משום דאכילה מעכבא לכתחלה אפילו לר' נתן כדאמרי' לעיל ודו"ק:

בא"ד ונראה לריב"א דלא מיירי מתני' אלא בטומאת דם כו' היינו להתיר בשר באכילה אבל פטור כו' עכ"ל ק"ק לפי' זה מאי פריך מההיא דהציץ מרצה בין בשוגג בין במזיד אימא דההיא איירי לענין פטור קרבן דפטור מדאורייתא ולא חייבוהו חכמים דהוי חולין בעזרה אבל במתני' דהכא דאסר במזיד היינו הבשר לאכילה ומדרבנן ודו"ק:

דף פא.

בד"ה א"נ כגון כו' וג' יומי לאו דוקא דראיה שלישית לא חיישינן שתהא סמוך כו' עכ"ל. כתב מהרש"ל פירוש אחר שקיעת החמה והיינו בתחלת הלילה כל פעם כו' משום דלית ליה שהות טהרה ר"ל מאחר שרואה אח"כ מיד כו' וכן פירשו שם התוספות וז"ל לפי שמסובבים בטומאה כו' וקצת משמע דאף יום ג' בעי ראייה בתחלתו כו' אלא שהתוס' אמרו דלא בעינן בפעם ג' אלא בלילה לחוד וצ"ע עכ"ל וכן נראה לכאורה גם מפרש"י שם כמ"ש מהרש"ל אבל אכתי לא יצאנו מידי דברי התוספות דע"כ תלתא יומי סמוך לשקיעת החמה לאו דוקא דראיה ראשונה אין לחוש שתהא סמוך לשקיעת החמה אלא באיזו שעה שתהיה בלילה או ביום מאחר שב' ראיות שאחריה יהיו כ"א בתחלת הלילה לא הוה שהות דסליק למנינא וה"ל ג' ראיות רצופים ואין לדקדק בדברי התוספות לר"י כיון דסוף היום בטהרה הוי שימור למנ"מ קאמר דיעלה לה שימור תחלת היום דבין ראתה בלילה ובין ראתה אח"כ באותו יום הא ה"ל סוף היום שימור כמ"ש התוס' הכא ובסוף מסכת נדה ואם ראתה בסוף היום מה יועיל לה שימור של תחלת היום ודוחק לומר דאע"ג דבכל גוונא הוי שימור בסוף היום מ"מ בעינן נמי שימור בתחלת יממא דאם היא רואה בתחלת יום לא יועיל לה שימור טהרה של סוף היום אלא די"ל לרבי יוסי גם אם ראתה בסוף היום כיון דהיה לה שימור בתחלת יום ה"ל אותו יום עולה לה לספירתה וראיתה שבסוף היום ה"ל טומאה באנפי נפשיה ומטמאה מכאן ולהבא ולרבנן נמי אע"ג דלמפרע מטמא מ"מ ספירת תחלת יום הוה ספירה ותטבול בהנץ החמה ולא תמתין עד סוף היום אך יש לדקדק לפ"ז דהתוס' דהכא ע"כ לא משמע להו לפרש הך דנזיר דחזאי תלתא יומי סמוך לשקיעת החמה דהיינו כל פעם בתחלת לילה כמ"ש מהרש"ל דאל"כ לא הוה תקשי להו בראייה שלישית שתהיה בלילה דא"כ ה"ל סוף יום שני שימור ואם נימא דר"ל לפרש ההיא דחזאי תלתא יומא כו' דהיינו כל פעם בסוף היום א"כ תהיה תחלת כל יום שימור דהא תחלת יום נמי בטהרה הוי שימור גם אם היא רואה אח"כ בסוף היום כמ"ש לעיל ודוחק לומר שתחלת היום לא הוה שימור משום דסוף היום שלפניו היה בטומאה וע"כ נראה לדקדק מתוך הסוגיא דמשמע דאהך קושיא גופה דהכא לר"י זבה גמורה היכי משכחת כו' משני לה בנזיר בתירוץ קמא כי הכא בשופעת ומן הדומה נמי דתירוצא בתרא נמי כי הכא דראתה ב"פ בין השמשות דכל ראיה עולה לב' ימים מקצתו לסוף היום שעבר ומקצתו לתחלת היום הבא וה"ק דחזאי תלתא יומי סמוך לשקיעה דהיינו בב' ראיות בב' בין השמשות ונמשכת כל ראייה מסוף היום לתחלת היום דהיינו סמוך לשקיעת החמה לזה היום בסוף השקיעה ולזה היום אחר השקיעה תדע דה"נ קאמר התם בשופעת תלתא יומי וע"כ דלאו ממש בכל ג' ימים דהא סגי לה בשופעת מסוף יום ראשון עד תחלת ליל שלישי וה"נ אית לן לפרושי הא דחזאי תלתא יומי סמוך כו' היינו לאו ממש בג' יומי אלא בב' בין השמשות כדאמרי' הכא והשתא ניחא כיון דיום ב' תחלתו וסופו בטומאה לא הוה לה שימור דתחלת יום ולא סופו וניחא שהקשו דראיית יום שלישי שא"צ רק בתחלתו לא הוה צריך למתני בסמוך לשקיעת חמה דבאיזו שעה שיהיה בלילה כו' ואע"ג דראיית תחלת יום ב' נמי א"צ להיות בתחלת יום ב' אלא באיזו שעה בלילה מ"מ צריך למתלי ראיית סוף יום ב' בסמוך לשקיעת החמה ואדהכא דקאמר נמי בראתה ב' בין השמשות לא תקשי להו אמאי תלי ראייתה תחלת יום ג' בבין השמשות דא"צ אלא באיזו שעה שתהיה בלילה י"ל דניחא ליה למנקט בכה"ג דלא ראתה אלא ב' ראיות בב' בין השמשות וה"ל ג' ראיות מג' ימים אבל התם דלא תלה בב' ראיות אלא דחזאי ג' ימים לזו קודם שקיעה ולזו אחר השקיעה ע"כ דלאו דוקא דלראיה של תחלת יום ג' א"צ לאחר שקיעה מיד אלא באיזו שעה בלילה ודברי התוספות שם בנזיר גם בסוף נדה שפיר מתפרשין לפי דרכנו וכמ"ש ליישב דסוגיות דהכא ודנזיר שוים הם בתרוצם ולא כמו שהבין מהרש"ל ותו לא מידי ודו"ק:

דף פא:

בד"ה אלא לפני כו' ע"כ לפני זריקת שום דם דאם נזרק אפי' אחד מן כו' עכ"ל [ב] צ"ע דמהך מתני' דמהני זריקת א' מן הדמים אפילו בטומאה ידוע שאינו סותר תקשי ליה להך לישנא דבעי למימר דאפי' בטומאת התהום לפני זריקה לא מרצה טפי ה"ל למדחי הך לישנא בפשיטות מהך משנה שלימה מדדחי ליה מהך ברייתא דהמוצא מת מושכב כו' [ג] ודו"ק:

בא"ד ואע"ג דגילוח הוה אחר זריקה כו' לרבנן אית להו דתגלחת לא מעכבא כו' עכ"ל יש לדקדק דאכתי לר"א כיון דתגלחת הוה אחר זריקה ומעכבא וסותר אפילו בטומאת התהום אם נודע לו קודם גילוח כמ"ש התוס' לעיל א"כ היאך מצינו למימר בטומאת התהום דאפילו נודע לו לפני זריקה אינו סותר כיון דהגילוח הוא אחריו ונודע לו קודם לכן וסותר לר"א דתגלחת מעכבת ויש ליישב אע"ג דתגלחת מעכבת מ"מ אינו מעכב להיות דוקא אחר זריקה והשתא איירי הכא דכבר גילח קודם זריקה ואח"כ נודע לו קודם זריקת שום דם דאינו סותר בטומאת התהום ודו"ק:

בד"ה המוצא כו' ההיא משנה דהתם המוצא כו' דהכא ביושב א"ש טפי כו' עכ"ל דבמצוי דהיינו שהיה קבר ידוע שם וכן בהרוג שהרוצח הרגו הרי יש א' בסוף העולם שהכיר בו ניחא אבל ביושב א"ש טפי כו' ולא ניחא להו למימר לרבותא נקט מושכב דמשמע להו דלדיוקא קאמר נמי מושכב כמו המוצא מת כו' וכדאמרי' התם וק"ל:

בד"ה ובקבר כו' הקבר מצרפו משום אהל שהכיסוי כו' עכ"ל משא"כ הכא שלא נקבר שם בכוונה אלא שנפל מאליו בקבר מסברא דליכא כיסוי עליו וק"ל:

בד"ה נטמא כו' לא הטריחוהו להביא עצים משלו ויכול כו' עכ"ל להך טעמא דאמר לקמן דלפני הבירה מעצי עצמו לא כדי שלא לבייש מי שאין לו ניחא נמי הכא בלאו טעמא דלא הטריחוהו כו' אלא לטעמא דלקמן דמפני החשד הכא אי הוו נטמאין רובו נמי שורפו לפני הבירה מעצי עצמן ליכא חשד כלל ולקמן הוצרך להך טעמא דאפילו אם הוא רוצה למטרח עצמו אין שומעין לו ודו"ק:

דף פב.

גמרא באו לשורפו בחצרותיהן ומעצי המערכה כו'. יש לדקדק בנטמא רובא ודאי דליכא לאוקמא דהא לפני הבירה בעי כדי לבייש ואפילו בנטמא מיעוטו נמי ליכא לאוקמא דלמה יהיה לב ב"ד מתנה עליו דלא שייך בחצרותיהן האי טעמא שכתבו התוספות בנטמא רובו וי"ל דאיכא לאוקמא בציקנין דלב ב"ד מתנה עליהן דלא ליתי לידי עבירה כמ"ש התוס' וקאמר דדוקא לפני הבירה כדמפרש טעמא וק"ל:

תוס' בד"ה היה מעמיד כו' אפילו בטומאת קריין כו' שער המזרח היינו שער עזרת נשים כו' עכ"ל נראה דר"ל דודאי טמא מת וטמא שרץ מותר בכל מחנה לויה אלא אפילו בעל קרי שאסור במחנה לויה שרי לשער עזרת נשים דלאו בכל מחנה לויה קאמר אלא מעזרת נשים כו' וה"ה דמצי לאוקמא בטבול יום דזב ומצורע אלא דטעמא דכדי לביישן שייך טפי בבעל קרי שהיה לו ליזהר מדברים המביאים לידי קרי אבל הרמב"ם בפירוש המשנה פי' שהיה מעמיד המצורעים בשער המזרח כדי שיהיו מזומנים לזרוק עליהן כו' עכ"ל והוא סותר שמעתין וק"ל:

בד"ה בשלמא כו' מיהו יש לדחות דההוא ישרף מוקמיה לשריפתה בקודש כו' עכ"ל ק"ק דהא הכא אכתי לא אסיק אדעתיה למימר הכי עד דמסיק גמרא גמירי לה כו' כדלקמן וק"ל:

בא"ד וא"ת ואמאי צריך קרא בפסול הדם דכיון דצריך עיבור כו' עכ"ל למסקנא מוקי לה ההוא קרא לשריפה בקודש אלא למאי דקאמר מעיקרא יוצא בדמה מנלן בשריפה קשיא להו הכי כיון דבעי עיבור כו' ודו"ק:

בא"ד לימא דלא גמירי הלכתא ומה צריך ג"ש אלא ודאי כו' עכ"ל הך ג"ש צריכא למלתא אחריתא כדאמרי' בזבחים דילף בפגול כרת עון עון מנותר כמ"ש התוס' לקמן אלא להך מלתא דקאמר פיגול טעון עיבור צורה מנלן כו' לא איצטריך גזרה שוה כיון דמסברא בעי עיבור צורה וק"ל:

דף פב:

בד"ה ונגמר כו' מעון דפיגול ומסברא נימא דישרף מיד וי"ל דבלאו הכי איצטריך למכתב עון בפיגול דבפ"ב דזבחים כו' עכ"ל כצ"ל וכשיטת ר"י שכתבו התוס' לעיל דמסברא ידעינן בפסול הגוף דישרף מיד ודו"ק:

בד"ה אבל נטמא כו' ואור"י דה"א מה שנוהג בחולין הוי חומרא [הואיל] ומעשה חול אתעביד ביה וא"ת ונילף ק"ו כו' עכ"ל כצ"ל ובעיקר קושייתם תירץ רש"י דשאני טומאה דפסלה אף בתרומה ומעשר ואפשר דלא ניחא להו בהכי דליכא למפרך הכי בכל הני פסולי דם דלא שייכין בתרומה ומעשר ומה שהקשו התוס' נילף ק"ו מתרומה כו' היינו טומאת קדשים גופה דשאר פסולין לא שייכין למילף מיניה וה"ה דאיכא להקשות נמי נימא ק"ו טומאת קדשים גופה ממעשר שני דמותר לזרים ואפשר דאיכא שום פירכא אחרת דליכא למילף נמי מיניה ודו"ק:

בד"ה ר"י בן ברוקא כו' הוראת שעה היתה דעדיין לא פירש להם עיבור צורה כדפי' בקונט' כו' עכ"ל היינו כפי מה שפירש רש"י לקמן דלא גמרי רבנן דורות משעה דליכא לפרושי מקרבן שעה דהא קרבן דורות היה דהיינו שעיר ר"ח אלא דר"ל הוראת שעה דעדיין לא פירש להם דין עיבור צורה באותה שעה וכבר דחו התוס' לקמן פירושו בפסול דם דמסברא בעי עיבור צורה וכמו שתירץ רשב"א הכא דלא שייך הכא הוראת שעה היתה באנינות דמסברא בעי עיבור צורה דפסול בעלים הוא ודו"ק:

דף פג.

בד"ה ורבה מוסיף כו' פסולה דחטאת כו' היינו לפני זריקה כו' ואליבא דר"י מסיק מדקא מוסיף כו' עכ"ל הא ודאי דר"י בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה קאמר כמ"ש התוס' אלא דאימא ר"י הגלילי הכא לית ליה אלא לפני זריקה דאיירי ביה ואהא תירצו דרבה לא מפליג כו' וק"ל:

בד"ה א"ל הן כו' וקשה דלעיל יליף מחטאת כו' והיינו כרבנן דר"י ואינהו לא בעי כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוספות לעיל דסוגיא דלעיל אזלא אליבא דר"י דס"ל דפסול הדם הוי פסול בגופו לק"מ

אלא שהתוס' דחו לעיל פי' זה ע"ש וק"ל:

בד"ה בו בכשר כו' שמא יפקע כדאמרינן לקמן א"נ ע"י גומרתא טריחא כו' עכ"ל האי טעמא דאמר רבא לקמן משום הפסד קדשים כו' לא שייך הכא כיון דנעשה נותר ופסול לית ביה הפסד קדשים מיהו האי טעמא שכתבו התוס' הכא דטירחא היא ה"מ למימר התם דלכך אין נימנין על מוח שבקוליות דטריחא מלתא להוציאו על ידי גומרתא ודו"ק:

נמ' ואי ס"ד שימוש נותר מלתא היא עצמות קדשים אמאי כו' יש לדקדק ואלא מאי שימוש נותר לאו מלתא היא עצמות הפסח אמאי ישרפו לשברן לר"ש וי"ל דאי שימוש נותר לאו מלתא מתוקמא מיהת שפיר כר"י דא"א לשברן כיון דהיה להן שעת הכושר ואין להקשות ואימא דשימוש נותר מלתא היא ומתוקמא כולה בפשיטות כר"ש ומיירי בשעדיין לא נעשה נותר וקאמר דבקדשים אינו טעון לשרפן דיוכל לשברן עכשיו קודם שנעשין שימוש נותר ולשרפן משא"כ בעצמות פסח דע"כ טעונין שריפה כיון דלא יוכל לשברן עכשיו עד אחר שנעשין נותר וה"ל שימוש נותר וטעונין שריפה די"ל דבקדשים בכה"ג שעדיין לא נעשו נותר לא איצטריך למתני דודאי אין טעונין שריפה אז כיון דיוכל לשברן וק"ל:

דף פג:

פירש"י בד"ה עצמות קדשים כו' דאי מצאן חלוצין לא חמיר שימוש נותר כולי האי כו' עכ"ל לכאורה קשה אמאי אין שורפין מספק דטפי אית לן למימר דבתר איסורייהו חלצינהו בהיתר אליבא דר"ש מדנימא דחלצינהו באיסור קודם שנעשה נותר וא"כ תבעי שריפה וי"ל דבעי לאוקמא הך ברייתא בכה"ג אליבא דר' יעקב דס"ל דבתר דהוה נותר איכא נמי איסור שבירה דהשתא במצאן חלוצים הוה ספק גמור ולא חמיר שימוש נותר שהוא רק מדרבנן ליבעי שריפה מספק ואפשר דמשמע ליה לרב זביד מדקתני מפני התקלה דאתי כר' יעקב דהוה תקלה אף אחר שנעשה נותר ולכך מוקי לה בכה"ג ולא מוקי לה במצאן כולן חלוצין וכר"ש דא"כ לא הוה תקלה רק קודם איסורא כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

תוס' בד"ה אא"ב כו' דלאו בשר גמור הוא שיהא טעמו כו' עכ"ל ר"ל ולהכי לא הוה בכלל נותר דמתניתין וחשיב ליה באנפיה נפשיה מיהא מלתא דרב דחוק מגידי צואר דלאו בשר נינהו ליכא לפרוקי הכי דלאו בשר גמור דמנ"מ הוא לענין דינא ודו"ק:

בד"ה ולא עולת כו' דקרא דבכל מושבותיכם גלי על במועדו כו' דשייכא אף גבי טומאה ובכל הקרבנות עכ"ל לענין עולת שבת בשבת מגופיה דקרא ילפינן לה ולא איצטריך למועדו בתמיד של שבת אלא לענין טומאה מג"ש מפסח כדאמרינן בריש אלו דברים וכן מה שכתבו דנקט התם במועדו משום כל הקרבנות היינו מוסף של יו"ט ור"ח דדוחין שבת דילפינן לה בפרקין מדכתיב בהו לשון מועד מיהו ק"ק בדבריהם דהא התם אאברי' של ע"ש קאמר וריב"א מסופק לעיל בשאר קרבנות דלאו תמיד אי מהני בהו משלה בהן האור ואפשר דלא מסתפק אלא בנדרים ונדבות שאינם חובה אבל מוספי י"ט ור"ח הוי חובה כמו תמיד ודוחה שבת וק"ל:

דף פד.

בד"ה הואיל ומתאכלי כו' דראשי כנפים והסחוסין יש עליהן שם בשר יותר מבגידים ופריך לר"י כו' דהוא רבותא טפי כו' עכ"ל ובהכי יתיישב נמי דלא תקשה לר"י למאי דהדר ביה ועור ראש של עגל הרך לא הוה כבשר ומ"ש מראשי כנפים והסחוסין דקתני במתני' דהוה בשר כיון דמתאכל בשור הגדול בשלקא דע"כ עור ראש של עגל נמי מתאכיל בשור הגדול בשלקא דאל"כ לא הוה איצטריך ליה למימר דהדר ביה מגידים דמתאכיל בשור הגדול בשלקא אלא דאיכא לפלוגי כמ"ש התוספות הכא דראשי כנפים והסחוסין יש עליו שם בשר יותר מעור של עגל הרך וק"ק לפ"ז ר"ל דפריך לר' יוחנן מראשי כנפים והסחוסין הני אין אבל גידין לא דאל"כ ליתני רבותא טפי בגידין כמ"ש התוס' תקשה ליה לנפשיה דליתני רבותא טפי בעור ראש העגל הרך דלא הוי עליה שם בשר כ"כ כמו ראש כנפים והסחוסין ויש ליישב בדוחק ודו"ק:

דף פד:

בד"ה אבר שיצא כו' תימה אמאי חשיב ליה כשר טפי מבר אכילה כו' עכ"ל. [א] לא ידענא אמאי לא תמהו בכה"ג לעיל מיניה בהיתה לו שעת הכושר ונפסל איכא בינייהו אמאי הוי כשר טפי מבר אכילה דבשעה שאינו ראויה לאכילה לאי כשר הוא גם לקמן הביאו התוספות ראיה מההיא דאבר שיצא כו' אהך דהיתה לו שעת הכושר כו' טפי נפיק מאכילה מדנפיק מתורת כשרות משום דשוין ודומין הן מלתייהו דאינו מוכרע כ"כ להיות כשר מראוי לאכילה אבל בשבירת עצם מבע"י ודאי דניחא טפי הוה כשר מבע"י מראוי לאכילה וכן בנא ובאליה ניחא דהוה טפי כשר מראוי לאכילה וכן לעיל בפסח הבא בטומאה ניחא דהוי ראוי לאכילה טפי מכשר ודו"ק:

בד"ה ה"ג היתה לו כו' ואית דגרס לעיל כו' למ"ד כשר לאו כשר הוא ולמ"ד יאכל בר אכילה כו' עכ"ל צ"ע דהא רב יוסף דחי הך אוקמתא דפסח הבא בטומאה א"ב משום דרבי לאקולי קאתי והיינו דתנא בתרא לאטפויי התירא דשבירה קאתי ולפי גירסא זו תקשי ליה לנפשיה דהא ר' מחמיר ויש ליישב דאיכא לפרושי דקאמר רב יוסף דר' לאקולי קאתי לא משום דתנא בתרא לטפויי התירא קאתי אלא דה"פ דבפסול טומאה דהוי מעיקרא ואין שעת הכושר רבי ודאי נמי לקולא קאמר בשבירת עצם ולא פליג אלא בהיה לו שעת הכושר דלאו פסול מקרי ובר אכילה הוא ודוחק ויותר נראה דלפי אותה גירסא שכתבו התוס' ל"ג נמי הא דר' לאקולי קאתי אלא דהא פסול הוא והיינו פסול מעיקרא וק"ל:

בד"ה אתמר אבר כו' ובפלוגתא דרבינא ורב אשי קמיפלגי כו' והא דמסיק אילימא דאין עליו כזית בשר כלל כו' עכ"ל ר"ל דר' יוחנן כרב אשי דמסתמא דברייתא איירי דאין עליו כזית בשר כלל ובהא פליגי ר' ורבנן אבל באין עליו כזית במקום שבירה כו' אפי' ר' מודה דיש בו שבירת עצם וה"ל כרבינא דבאין עליו כזית כלל אפילו רבנן מודו דאין בו שבירת עצם ולא פליגי אלא באין עליו כזית במקום שבירה כו' וסתמא דברייתא איירי אפילו בכה"ג לרבי אבל אי הוה פליגי ר"י ור"ל אליבא דרבנן א"כ במאי פליגי רבנן עליה דר' לר"ל אך מ"ש והא דמסיק אילימא דאין עליו כזית כו' אע"ג דמצי לאוקמא כרבנן כו' הא ליתא לכאורה דלדברי ר"ל פריך ואליביה פריך ר"י שפיר דליכא לאוקמא אפי' כרבנן דהא מודו רבנן באין עליו כזית בשר כלל כדאמר רבינא ויש ליישב כוונת התוספות אסוף קושיית רבי יוחנן דפריך אלא לאו ה"ק אחד עצם שיש עליו כזית בשר במקום כו' דמצי לאוקמא בכה"ג כרבנן אפילו לר"ל ולרבינא ודו"ק:

דף פה.

בד"ה אחד עצם שיש כו' הכא מזכיר שאינו פשוט כו' והיכא דאיכא פלוגתא או קאי אקרא כו' עכ"ל ק"ק דהא לאוקמתא דר"ל דלעיל קתני א' עצם שיש עליו כזית בשר מבחוץ ואחד שאין כו' דהיינו הפשוט קודם אע"ג דלא קאי אפלוגתא ולא אקראי ודו"ק:

בד"ה כשהוא אומר כו' דלרבא שפירש לעיל בגומרתא כו' א"ש עכ"ל נקטו בדבריהם רבא משום דאיהו קאמר התם הכי וכ"ה בתוספות שם דרבא לטעמיה ע"ש וה"ה דא"ש לאביי דמשום פקע א"א לקיים שניהם מיהו י"ל דדוקא לרבא קאמרי הכא התוספות א"ש דלאביי כיון דאינו בודאי שיפקע אפשר לקיים שניהם מקרי לגבי שבירה גופה ודו"ק:

בד"ה דבני חבורה כו' משמע איפכא דקאמר כהנים זריזין כו' ותירץ כו' כגון יוצא זריזין בני חבורה יותר מכהנים עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דאימא ביוצא בקדשים קלים קמבעי ליה דומיא דפסח דיוצא דידיה שערי ירושלים ובני חבורה דפסח קאמר דזריזין יותר מישראלים אוכלי קדשים קלים אבל בקדשי קדשים דאכלי כהני' ודאי דזריזין הן יותר אפי' מבני חבורה דפסח וכדאמרי' בהמוצא תפילין ודו"ק:

דף פה:

פרש"י בד"ה שערי עזרה כו' בעודו מחוסר כפורים כו' מצורע משתלח חוץ לג' מחנות כו' עכ"ל אין ענין ג' מחנות לכאן דבמחוסר כפורים קמיירי דלא משתלח אלא ממחנה שכינה בין בזב בין במצורע [ב] וי"ל דאכתי למה לא נתקדש שער נקנור דהא בנתקדש נמי יכול היה לעמוד המצורע מחוץ לשער ולהכניס בהונותיו תוך השער לתת שם עליו דם אשם וי"ל דתוך השער לא מקרי לפני ה' אלא בעזרה גופה ולכך הוצרך לעמוד בשער להכניס לעזרה ודו"ק:

תוס' בד"ה וכן לתפלה כו' ולענין שופר ומגילה נמי לא מצינן לפרש כו' עכ"ל ק"ק דהיאך ס"ד לפרושי הכי דהא רב וכן לתפלה קאמר ואימא לתפלה ממש קאמר לענין צירוף ומאי קאמר ופליגא דריב"ל דאיירי בשופר ומגילה וק"ל:

דף פו.

בפירש"י בד"ה כי אמרה ר"י כו' בפתוחות להר הבית דגבי שילוח בעל קרי כו' עכ"ל שם בפ' א"ד פרש"י דמילי מילי קתני והיינו לפי מאי דס"ד הכא דר"י בפתוחות לעזרה קאיירי דא"א לבעל קרי לבא לפתחה אבל למאי דמסיק הכא דר"י בפתוחות להר הבית קאמר בעל קרי הותר ליכנס בה בעומדת בסופה לצד ירושלים ודו"ק:

דף פו:

בד"ה ונפרסה כו' חבורה אחת ואוכלין פסח אחד כו' גומרין אכילתן כו' עכ"ל. לכאורה לפי מה שפירש"י לעיל למ"ד דאינו נאכל בב' חבורות היינו עיקר תחלת אכילתו תהא בחבורה א' כו' אבל גברא אי בעי קאי מהכא כו' קשה לכאורה דהכי נמי הכא כיון דעיקר תחלת אכילה היה בחבורה אחת אמאי נאסרין אח"כ בפריסת מחיצה ביניהם וי"ל דלא דמיא לדלעיל דמעולם גם אחר שאחד מהם הולך ואוכל שם לא נעשה ב' חבורות אלא דההוא גברא אוכל בב' מקומות משא"כ הכא דבמקומן נעשו שתי חבורות ממש ע"י הפריסה ומ"ל מתחלה ב' חבורות או בסוף וק"ל:

תוס' בד"ה ומ"ס יש אם כו' והא דאמר לעיל המוציא בשר פסח מחבורה כו' אתי, אפילו למ"ד כו' עכ"ל. לפי מה שפרש"י לעיל דאיירי בב' חבורות של ב' פסחים ודאי דלק"מ דלמ"ד דנאכל בב' חבורות היינו בפסח אחד אלא דמשמע להו דלעיל נמי בב' חבורות של פסח א' איירי ולמ"ד דאינו נאכל בב' חבורות ה"נ ה"ק דמחבורה לחבורה אסור משום דאינו נאכל בב' חבורות אבל למ"ד דנאכל בב' חבורות אמאי קתני דאסור מחבורה לחבורה דליכא למימר דאיירי דאכל כבר בחבורה ראשונה ואי הוציאוהו לחבורה שניה ה"ל אוכל בב' מקומות דא"כ לא הוה למתני מחבורה לחבורה אלא ממקום למקום משום דאינו נאכל בב' מקומות ודו"ק:

דף פז.

בד"ה כאן ברדופה כו' ומכאן ואילך דקתני היינו ברגל שני ועדיין לא הגידה כו' עכ"ל ר"ל רגל ראשון להליכתה שברגל ראשון לא הלכה דאז הוא ספק וה"ה דהוי מצי למתני ברגל ראשון לחופתה ומיירי שכבר קודם הרגל הגידה שבחה בבית אביה וכמ"ש התוספות לעיל:

בפירש"י בד"ה מצאתי כאן הגה"ה כו' ובעמוס לא כתיב אלא עוזיהו ומיהו מיכה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל וגבי עמוס צ"ל דהתחיל לנבא בימי עוזיהו כו' וה"ה שנתנבא בכל הארבעה מלכים דומיא דהושע כו' עכ"ל. לא ידענא מי דחקו לכך דהא דקאמר דבפרק אחד שנתנבאו הד' נביאים היינו דבימי עוזיהו נתנבאו כלם וכ"ה לשון התוספות בימי עוזיהו נתנבאו ד' נביאים כו' ודקאמר לקמן שאין לך כל נביא ונביא שלא קיפח ד' מלכים כו' עכ"ל דלאו דוקא קאמר שאין לך כל נביא ונביא כו' דכמה נביאים מצינו שלא קיפחו ד' מלכים וה"נ לא קאי אעמוס ותו לא מידי ודו"ק:

דף פח.

תוס' בד"ה וכולן ששחטו כו' קמ"ל אפילו סתמא כיון דשחטו אין כו' עכ"ל נראה דר"ל דלענין קטנים וכנענים לא אצטריך ליה למיתני כיון דאפילו במפרש אינן יכולין למחות אלא משום סיפא דחוץ מן האשה כו' אצטריך ליה למתני כיון דשחטו אין לך מיחוי גדול כו' וק"ל:

בד"ה לישא שפחה כו' וי"ל משום דידה דליכא עשה דאפשר לה בעבד כו' עכ"ל ולשון התוס' דפ' השולח נכונים יותר בזה וז"ל דבדידה ליכא עשה דאפילו מפקדא אפשר לה בכיוצא בה כו' ע"ש ובתוספות פ"ק דב"ב וק"ל:

בא"ד ואי לא תפסי א"כ בעילתו בעילת זנות ובהשולח כו' עכ"ל בתוס' פרק השולח דחו זה מדקאמר לישא שפחה אינו יכול כו' דמשמע אי הוה יכול לא הוה ניחוש לבעילתו בעילת זנות וכדקאמרי' ממזר נושא שפחה דהיינו בלא קדושין וק"ל:

בא"ד לא איכפת לי' באיסור דהא קנסיב ממזרת עכ"ל מלת ממזרת לחוד אין לו מקום כאן וצ"ל דהא קנסיב נתינה ועיין בביאור דבריהם בתוס' פ"ק דב"ב ובפ' השולח וק"ל:

דף פח:

בד"ה כופין כו' משום כששיחררה שמא לא תקיים כיון דלא מחייבא כו' עכ"ל ובפשיטות ל"ל כיון דשפחה לא מחויבת במצות פ"ו אין כופין את רבה אא"כ נהוג בה מנהג הפקר דהא לאו מטעם פ"ו קאמר אלא מטעם לשבת יצרה קאמר דכופין דהוי מצוה רבה ושבת יצרה שייך נמי באשה ולכך תירצו דלא תקיים שבת כיון דלא מחויבת במ"ע דפ"ו ודו"ק:

בד"ה במלך כו' ולא קפדי אם גדי ואם טלה אם שמן אם כחוש עכ"ל נראה מדבריהם דר"ל דה"ה בשחט ב' גדיים או ב' טלאים דבמלך ומלכה דיש להם רוב מעדנים אין ברירה דתרווייהו ניחא להו ולכך יאכל מן הראשון כו' אבל אחר דקפיד דלית ליה רוב מעדנים לא ידיע בהי ניחא ליה אם בכחוש אם בשמן אף שהוא אחרון ודו"ק:

דף פט.

בד"ה ונייתי מותר כו' שיקדיש לשם מותר אם שלא היה תם דבזה לא היה טועה כו' עכ"ל הא ודאי דלפירש"י נמי איירי באומר ואם לאו יהיה זה פסח תחתיו מ"מ לא היה התלמוד טועה במקדישו בתחלה לשם מותר פסח קודם שהקדישו לשם פסח ודו"ק:

בד"ה ונטרחו כו' וא"ת אכתי למאן דלא בעי עקירת שלמים לשם פסח כו' עכ"ל יש לדקדק ומאי קושיא דהא דאיכא מ"ד דלא בעי עקירה היינו אחר זמן פסח אבל קודם זמנו וכ"ש בזמנו לכ"ע ודאי דבעי עקירה כמ"ש התוס' בפ' תמיד נשחט דהכי מוכח התם ויש ליישב דהכי כשהפריש ב' פסחים ויצא כבר בא' מהם יש לדמותו לאחר זמנו דאינו עומד לעצמו שוב לפסח כלל ולא בעי עקירה ותירצו כיון דבזמנו הוא ואיכא איניש כו' וק"ל:

בד"ה ה"מ דיעבד וה"ה דאכולהו אמרי' הכי אסמיכה כו' וי"ל דטוב כו' ממה שיעשו רובן שלא כהוגן כו' עכ"ל ר"ל למאי דקאמר משום דקממעיט מאכילת שלמים ואתי לידי נותר וכן משום סמיכה היינו משום דלכתחלה הוא דבדיעבד לא מיעכבא וכן במתנו' בדיעבד כיפר במתנה א' ולא לכתחלה ומיהו קשה מ"ש בתירוצם דרובם יעשה שלא כהוגן כו' אמאי לא יעשו כולם סמיכה ומתנות ב' שהן ד' ובזריקה כשלמים דהשתא רובם יעשה כהוגן ודוחק לומר דכל הנהו מילי [א] מעכבין בפסח ודו"ק:

בד"ה אא"א דלא אמנינהו כו' אא"ב דחשיב כאלו אמנינהו מעיקרא דאין צריכין מינוי כו' עכ"ל ובבנים קטנים איירי ומעיקרא דפריך ש"מ יש ברירה ה"מ לשנויי בפשיטות כדלעיל אר"ז שה לבית מ"מ אלא דקשיא לי' לתלמודא דלמה א"ל אבוהן הכי וקאמר כדי לזרזן כו' והכי איתא פ' אין בין המודר ע"ש:

דף פט:

בד"ה ומאחר דלא כו' אא"ב דעשייתו מועלת א"ש דקנסינן ליה כו' עכ"ל פי' לדבריהם דאי עשייתו מועלת א"ש דקנסינן למוכר שיפסיד מעותיו שיפלו לנדבה כדי שלא ירגיל לעשות כן (לקנות) [למכור] קרבנות (שלאחר) [לאחר] אבל כיון דלא עשה ולא כלום אמאי קנסינן ליה ומשני דמ"מ קנסינן ליה ר"ל לקונה כמו שפירש"י וק"ל:

דף צ.

גמרא בעצים לצלייתו כ"ע ל"פ דכיון דתקנתא דפסח כו' מיהו אי לאו קרא מהיות משה ה"א דלאו כפסח דמי וכה"ג כתבו התוס' לקמן ונראה דלהך לישנא לכ"ע החייהו לשה קנה צרכיו מן המעות ופליגי רבי ורבנן איזה דבר מקרי צרכיו דכגוף פסח הוא וק"ל:

דף צ:

תוס' בד"ה עד שיכלו כו' ואי הוה אמרי' שמכל מעות שבשופר קונה קינין יחד כו' עכ"ל ומטעם דיש ברירה הוה א"ש וק"ל:

בד"ה בשמיני פשיטא אמתני' דקתני זב שוחטין עליו בח' ליכא למפרך כו' עכ"ל ר"ל אמתני' דזב וה"ה אמתניתין דזבה גופה דקתני בסיפא והזבה שוחטין עליה בח' ואהא תירצו דבמתניתין משום אגב רישא קתני לה בזב משום ב' ראיות דברישא וכן בזבה משום אגב שומרת יום כנגד יום ולא פריך פשיטא אלא אברייתא דלא תני בה אלא הך מלתא לחודה והזבה שוחטין עליה בח' וק"ל:

דף צא.

בד"ה עשרה ואין יכולין לאוכלו כו' בהא מודה אפי' רבי יהודה כו' עכ"ל לעיל אמתניתין דקתני נמי בכה"ג אפילו חבורה של מאה שאינן כו' ה"ל למימר הכי דמודה בהא אפילו ר"י כו' ואפשר דלמתניתין ודאי משמע דלאו אסוקי מלתא דרבי יוסי היא אלא סתמא היא אתיא ככ"ע וכההיא דקתני נמי בסיפא ואין עושין חבורת נשים כו' דאתי ככ"ע כדמוכח לקמן אבל בברייתא הוה משמע דאסוקי מלתא דרבי יוסי היא ולכך הוצרכו למימר דאינו כן אלא דר"י מודה מדקתני לעיל סתמא דמתני' שלא יביאוהו לידי פסול וק"ל:

דף צא:

בד"ה איש ולא קטן כו' ובפ' מי שהיה משמע דנפקא לן מקרא אחרינא כו' עכ"ל דבריהם אינן מובנין לי דר' נתן הוא דסבר הכי דשני תשלומין דראשון הוא אבל הכא רבי יוסי ע"כ כר' ס"ל כפירש"י ותוס' ואליביה שני רגל בפני עצמו הוא ושפיר אצטריך ליה לר"י למעט מאיש קטן שהגדיל בין ב' פסחים מיהו רבי לקמן ס"ל דקטן שהגדיל בשני חייב דרגל בפני עצמו הוא ולא ממעט לי' מאיש וק"ל:

בד"ה איש זוכה כו' וכ"ת מהכא קי"ל דאין שליחות כו' עכ"ל ק"ק דודאי למאי שכתבו התוס' לעיל לפי סוגיא דהכא דשליחות נפקא לן מדר"י בן קרחה דכתיב ושחטו את הפסח כל קהל וגו' ולא אימעיט מיניה קטן אצטריך איש שה למעט קטן מזכייה מטעם שליחות אבל לפי הסוגיא דהתם דבפ"ב דקדושין דיליף שליחות מאיש שה הא אימעיט קטן משליחות ול"ל הא דרבי יצחק למעט קטן מזכייה מאיש לפי אכלו הא כיון דאין לו שליחות אין לו זכייה דזכייה מטעם שליחות הוא ויש ליישב בדוחק ודו"ק:

בד"ה ר"ש נמי סבר לה כר"י תימה כו' עכ"ל למאי דסבר הכא דר"ש כר"י ס"ל ניחא דהוצרך לשנויי הכא א"כ נכתוב רחמנא לפי אכלו כו' אבל התם בפ"ב דקידושין קשה דפריך נמי כי הכא ומשני דס"ל אין שוחטין פסח על היחיד אמאי לא משני כי הכא אפילו לר' יוסי ודו"ק:

דף צב.

בפרש"י בד"ה אין מביאין כו' ובד"ה דרך כו' מילת זכריו ועבדיו כו' וליכא למימר משום כרת דערל זכר כו' וקטן לאו בר כרת הוא עכ"ל ר"ל דליכא לפרושי בלאו פסח משום כרת דערל דהא מילה גופיה אינו דוחה שבת אלא בקטן בן ח' ולאו בר כרת לא הוא ולא אביו אבל ערל גדול דבר כרת הוא מילה גופה אינו דוחה שבת וליכא לפרושי נמי בערל גדול ומשום פסח דמילתו מעכבת כדאמרי' בפ' א"ד ערל שלא מל בע"פ ענוש כרת משום פסח היינו דוקא בע"פ שחל בחול אבל בע"פ שחל בשבת אע"פ שהערל הוא בכרת משום פסח אינו דוחה שבת כמו שאינו דוחה שאר שבתות אע"פ שהוא בכרת דלאו מילה בזמנה הוא אבל מילת זכריו ועבדיו איירי בזמנו דהיינו בח' ושפיר דוחה המילה שבת ומשום כרת דפסח לא העמידו דבריהם מלהביאו דרך חצירו כו' ודו"ק:

בד"ה מצורע שטבל כו' ובד"ה וראה כו' וטובל לקריו דלצרעתו טבל מאתמול כו' עכ"ל היינו טבילה דאורייתא לא בעי אלא לקריו ולא לצרעתו שכבר טבל מאתמול אבל טבילה דרבנן בעי נמי לצרעתו דמחוסר כפורים בעי טבילה לקודש כפרש"י במתניתין וק"ל:

בד"ה יבא עשה כו' אע"פ שענוש כרת כו' והתירו הכתוב דכתיב לפני ה' הותרה לו אף לקריו עכ"ל ואין להקשות לפי זה (א) מה"ט בלא עשה דפסח שיש בו כרת נמי יכנס טבול יום זה להר הבית כיון דע"כ הותר לצרעתו הותר נמי לקריו די"ל דמחוסר כפורים א"א בע"א ליכנס ידיו לפני ה' אבל טבול יום אפשר לתקן להמתין עד למחר שיהיה לו הערב שמש לטבו"י וק"ל:

תוס' בד"ה גבי פסח לא כו' משום דיש קדשים דמצותן נמי עוברת כגון תודה כו' עכ"ל מיהו לקמן גבי בית הפרס דמחלק בין עושי פסח לאוכלי תרומה משום דלא העמידו דבריהם במקום כרת קשה אמאי לא קאמר דפסח מצוה עוברת משא"כ אוכלי תרומה שיכול להמתין ולהקיף יום או יומים עד שיגיע לתרומה ואוכלה כפרש"י לקמן ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה טבול יום כו' וי"ל דטמא מת אפילו בחיל גזרו כו' עכ"ל וחצר החדשה לא משמע חיל אלא עזרת נשים דקרי לה חצר בקרא וביאני אל החצר החיצונה וק"ל:

בא"ד ולא נקט טבול יום דשאר טמאים רבותא נקט כו' עכ"ל ר"ל דשאר טמאים היינו טבול יום דטמא מת וטמא שרץ דמדאורייתא מותרין ליכנס למחנה לויה כדאמרינן פרק א"ד ולא ידענא מהיכא פסיקא להו (ב) טבול יום דטמא מת ושרץ נמי גזרו בהו דלא יכנסו לעזרת נשים דאימא דלא גזרו אלא בטבול יום דקרי וזב משום דהטמא גופיה אסור בכל מחנה לויה אבל טמא מת ושרץ דמותרין במחנה לויה מדאורייתא לא גזרו בטבול יום דידהו כדמשמע מהך דמתניתין דכלים דלא גזרו אלא בטמא מת גופיה ודו"ק:

דף צב:

בד"ה אילו פטורין כו' דטמא מת בז' שלו א"כ אמאי פטור מכרת כו' עכ"ל ק"ק כיון דלמ"ד נמי אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ חייב כרת אם לא טבל ועשה בראשון אמאי א"ל משה אם לא תטבילו תדחו לפסח שני כמ"ש התוס' לעיל טפי הל"ל להו דחייבי' לטבול היום ויעשו פסח ראשון דאם לא תטבלו תתחייבו כרת ודו"ק:

בד"ה ה"נ אונן כו' וא"ת מה בין אונן למזיד ושוגג דאם הוא מזיד כו' ואם הוא שוגג כו' עכ"ל כן הוא בנוסחת התוס' שלפנינו אבל קשה היאך ס"ד לאוקמא באונן שוגג דא"כ מה תיקן רב ששת דאכתי תקשי מכלל דאי בעי עביד והרי שוגג וי"ס שמחקו (ענין) שוגג מדברי התוס' וכצ"ל וא"ת מה בין אונן למזיד דאם הוא מזיד היינו מזיד וי"ל דתנא תרי כו' וק"ל:

דף צג.

בפרש"י בד"ה ר"ע כו' דהכי שמעינן לעיל דאמר מישאל ואלצפן הוו שחל ז' כו' עכ"ל כן הוא בפרש"י הישנים וכ"כ התוס' בפרק הישן דכן הוא גרסת קצת הספרים לעיל פרק האשה רב ס"ל כר"ע דאמר מישאל ואלצפן היו שחל ז' שלהן להיות בע"פ מיהו כתבו שם דאותה גירסא ליתא אלא ר"י כו' ע"ש בתוס' וכמ"ש הכא וק"ל:

בד"ה הא ר' יודא ור"ש דאמרי רשות עכ"ל לשון רשות מגומגם לר"ש דבשני אפי' רשות ליכא כיון דבשני אפי' טפילה אשה אינה לר"ש כדמוכח לעיל דמוקי ברייתא דקתני שני רשות כר' יודא ולא מוקי לה כר"ש וק"ל:

תוס' בד"ה ה"ג בכל כו' ומיתני התם אפלוגתא דר"א ור"ע ומייתי כו' עכ"ל ור"ל אפלוגתא דר"א ור"ע דפליגי לקמן במתני' איזו דרך רחוקה מן המודיעים כו' דברי ר"ע ר"א כו' וק"ל:

בא"ד דתרווייהו חזו בשעת אכילה ולא חזו בשעת שחיטה כו' עכ"ל [הוא] לפי מ"ש התוספות לעיל דרב נחמן מצי סבר כרבי יודא והא דחזי בשעת אכילה בדרך רחוקה היינו ע"י סוסים ופרדים כמ"ש התוס' לעיל אבל מדברי התוס' לקמן בד"ה לרב יודא ל"ק כו' נראה שלא כתבו הכא דתרווייהו חזו בשעת אכילה אלא אי סבר רב נחמן כעולא בהא אבל לרב יודא דסבר דלא חזו בשעת אכילה לא לגמרי מדמה ר"ע דרך רחוקה לטמא ע"ש ודו"ק:

בד"ה דאי בעי למעבד כו' מדקאמר לפוטרו מהכרת משמע כו' ומ"ד הורצה כו' עכ"ל. הכא בברייתא ליכא לאוכוחי כמ"ש התוס' לעיל במתניתין דאי סבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ אמאי פטור מכרת דאימא דקושטא דברייתא ס"ל דחייב כרת בטמא ולא קאמר לפוטרו מכרת אלא בדרך רחוקה משא"כ במתני' דקתני פטורין בל' רבים דמשמע דקאי נמי אטמא ולעיל במתני' ליכא לאוכחי כי הכא דמדקתני מכרת פטור הא אם זרק הורצה ומ"ד הורצה אסיקנא דסבר שוחטין כו' דאיכא למימר שפיר כמ"ש ר"י לקמן דאימא דמתני' סבר לא הורצה ולא קתני פטורין אלא איידי דתני חייבין משא"כ הכא בברייתא דלא קתני כלל חיובא וק"ל:

בא"ד אלא פריך משום דקתני למה נאמר טמא לפוטרו מכרת כו' עכ"ל ר"ל למאי דס"ד הא דקתני לפוטרו מכרת קאי נמי אטמא ואהא פריך כיון דאפי' אי בעי למעבד לא עביד לא אצטריך בברייתא למתני פטור מכרת אבל קרא דטמא אצטריך לאיש נדחה כו' וק"ל:

בד"ה אלא למה כו' אצטריך למכתב דלא נימא כיון דלא חזי בראשון כו' וסבר כרבי נתן כו' עכ"ל ר"ל דלא נימא דה"ל טמא ודרך רחוקה דלא חזי בראשון כמו גר שנתגייר בין ב' פסחים וקטן שנולד בין ב' פסחים דלא ליעבד שני כלל קמ"ל קרא דעביד בשני בטמא ודרך רחוקה דבכה"ג הוי שני תשלומין דראשון אע"ג דלא הוי חזי בראשון [ב] וק"ק דמה תירץ רשב"א דאכתי ברייתא

דקתני דאצטריך דרך רחוקה לפוטרו מן הכרת לא אתיא כרב יודא דלדידי' לא אצטריך כיון דלא חזי לאכילה וי"ל דע"כ בלאו הכי הך ברייתא דלא כרב יודא דע"כ הך ברייתא ס"ל דשוחטין על טמא שרץ כמ"ש התוספות לעיל ורב יודא ס"ל דאין שוחטין על טמא שרץ והוא דוחק דבהך מלתא דזורקין על טמא שרץ או לא איכא תנאי דפליגי אבל בהך מילתא דיכול ליכנס בשעת שחיטה או בשעת אכילה לא מצינו תנאי דפליגי ודו"ק:

דף צג:

בפרש"י בד"ה בשעת אכילה כו' עבדו הרחקה ואמרו עד חצות לר"ע ולר"א דאורייתא עד חצות כו' עכ"ל כצ"ל:

תוס' בד"ה וקאמרת שוחטין כו' לאלומי' פירכא הוא דקאמר הכי כו' ה"מ למפרך מטבו"י דלכ"ע כו' עכ"ל ק"ק דהא אי הוה סבר אין שוחטין כו' היינו ע"כ משום דטמא שרץ דחייה רחמנא דכתיב כו' דמי לא עסקינן שחל ז' כו' כדלקמן ובפרק האשה וא"כ אית לן למילף דרך רחוקה מטמא שרץ מהאי היקשא דר' עקיבא ולא הוה תיקשי לן ע"כ מטבו"י וכמו שהקשו התוס' לקמן לרב יודא ואימא דלא ניחא ליה לרבה כתירוץ שכתבו התוס' לרב יודא וק"ל:

דף צד.

בד"ה כל היישוב כו' ובמס' תמיד משמע דממזרח למערב כמו כו' עכ"ל לכאורה יש לדקדק דמשמעתין דלקמן נמי מוכח דאורך עולם הוא כמו גובה של עולם ת"ק שנה דמאורך עולם פריך לרבא כפרש"י לקמן וטפי ה"ל לתוספות לאתויי נמי מההיא דחגיגה שהביא רש"י לקמן דבהדיא קאמרי' התם דגובה עולם ואורך חד שיעורא הוא אבל בתמיד איכא מאן דפליג וסבר דאורך הוא יותר מן הגובה ונראה לומר דלהכי ל"ק להו מההיא דחגיגה דלק"מ משום דאיכא למימר אורך עולם דהתם היינו נמי דאין ים אוקיינוס בכלל ומה"ט נמי ל"ק (להו) אההיא דכוש א' מס' בעולם מהא דקאמר דכל היישוב תחת כוכב אחד והרי אין מספר לכוכבים כמו שהקשו הכא משום דהך דכוש א' מס' בעולם נמי איכא לאוקמא דאין ים אוקיינוס בכלל אבל מההיא דתמיד דממזרח למערב כמו מן השמים לארץ מוכח דמקצה שמים ועד קצה שמים ממש וים אוקיינוס בכלל מדקאמר התם תדע שהרי חמה במזרח או במערב הכל מסתכלים וקשי להו שפיר מהא דכל היישוב תחת כוכב א' עומד והרי אין מספר לכוכבים וע"ז באו להוכיח עוד דהך דת"ק שנה ע"כ דים אוקיינוס בכלל הוא דאל"כ תקשי דגם חשבון של ת"ק שנה פליג אחשבון דכוש א' מס' בעולם דחשבון של ת"ק הוא הרבה יותר מחשבון דכוש כו' וע"כ אית לן למימר דלא פליגי דחשבון של כוש איירי דאין ים אוקיינוס בכלל וחשבון של ת"ק היינו מקצה שמים ממש דה"ל ים אוקיינוס בכלל וא"כ תקשי אהך דחשבון של ת"ק מהא דכל היישוב תחת כוכב א' והרי אין מספר כו' ותו לא מידי ודו"ק:

דף צד:

בד"ה ואין דרך כו' והא ערל או טמא חייב בפסח ואם ימול ויטהר כו' עכ"ל לכאורה בטמא לא שייך חיוב כיון דלא מצי למיכל לאורתא כפרש"י ונראה דמשמע להו לפרש טמא דומיא דערל דחזי למיכל לאורתא כגון טמא שרץ וכדתניא בהדיא בפ' אלו דברים דערל וטמא שרץ חייבין כרת וע"כ הקשו ואם ימול הערל או יטהר הטמא שרץ ע"י טבילה יפטר וק"ל:

בד"ה מה להלן כו' לא היה לו לרש"י להזכיר ואין שאת אלא אכילה דלא צריכה לכך כו' עכ"ל ר"ל דלפי הדרשה דהכא דאשמעינן דכי ירחק ממך המקום לפדותו בטהור לאו ממש הוא אלא אפילו פסיעה א' חוץ לירושלים שלא היה יכול שאתו לירושלים סגי והוה ליה שאתו כמשמעו ולא צריכה לכך לדרשה דאין שאת אלא אכילה אלא במעשר שני טמא בירושלים דיכול לפדותו כיון דאינו יכול לאוכלו בטומאה ועיין הסוגיא בפ' אלו הן הלוקין וק"ל:

דף צה.

בפרש"י בד"ה לא תוציא לאו הניתק לעשה הוא עכ"ל מפירושו נראה דלא הוה גרסי' כמו שהוא בספרים שלפנינו גבי לא תוציא דדמי ליה דהאי מיפסיל בנותר והאי מיפסיל ביוצא וגבי לא יראה ולא ימצא דדמי ליה דהאי אינו לוקה דה"ל לאו שניתק לעשה והאי אינו לוקה דה"ל לאו שניתק לעשה וכן מוכח מדברי התוספות שכתבו בפרטיה קא ממעיט בל יראה כאן משמע כמו שפר"י בכל שעה דלא יראה הוה ניתק לעשה עכ"ל דמאי קאמרי משמע כפר"י הא בהדיא איתא הכי בגמרא אי גרסינן כגירסת ספרים שלפנינו וע"כ נראה למחוק כל זה מתוך ספרים וה"ג בגמ' בכלליה דלא ישאירו ממנו וגו' מאי קא מרבה ליה לא תוציאו ממנו בפרטיה מאי קא ממעט ליה לא יראה ופרש"י דמאי דמשמע בברייתא לדמות ללא ישאירו דה"ל לאו שניתק לעשה היינו לרבות מכלליה לא תוציאו והתוס' פירשו למעט מפרטיה לא יראה דה"ל ניתק לעשה כפר"י בכל שעה וגירסת ספרים שלנו אינו אלא פי' ר"י נכתב בגמרא ודו"ק:

בא"ד בכיצד צולין האוכלו הרי זה בל"ת דובשר בשדה טריפה כו' עכ"ל לא מצאתיו שם וסתם אמרו שם המוציא בשר פסח כו' האוכלו עובר בל"ת ורש"י גופי' פי' שם ה"ז בל"ת כדאמר בפ' כל שעה לא יאכל כי קודש הוא כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו כו' ע"ש:

תוס' בד"ה בכלליה דמצות כו' וכל מילי ואפי' השבתת שאור ומפרטיה ממעטינן כו' ידעינן צלי אש מכלליה ומצות כו' עכ"ל כצ"ל:

דף צה:

בד"ה פסח שני כו' אמאי אצטריך הא לא מרבינן מככל כו' עכ"ל יש לדקדק דעדיפא ה"ל להקשות לעיל למ"ד דפסח שני טעון לינה ואמאי הא לא מרבינן ליה מככל חוקת הפסח כיון שאינו מצוה שעל גופיה גם קשה בעיקר תמיהתם ומאי קושיא ואימא דסד"א פסח שני טעון לינה משום דלא גרע ממביא קרבנו בימות החול דבעי לינה ולכך אצטריך ליה למעוטי דגרע משאר קרבן כיון דאינו אלא תשלומין דראשון וכמ"ש התוס' לקמן ויש ליישב בדוחק:

בד"ה טעון לינה פי' יום א' וילך יום שני עכ"ל משמע דלא כפרש"י בשמעתין אלא דבאו לדור בירושלים כל יו"ט ראשון גם ליל מוצאי יו"ט ולמחר בחה"מ ילך ועיין בזה בפרש"י ותוס' בפ' לולב וערבה ובפ' דם חטאת ובפרש"י בחומש וק"ל:

בא"ד ר' יודא אומר יכול יהא פסח שני כו' משמע לינה בלבד שאחר הבאת קרבנו כו' כצ"ל:

דף צו.

בפרש"י בד"ה מה להלן כו' וכי היכי דלדורות בתמיד בעי ביקור ה"ה ודאי לפסח דורות עכ"ל השתא דס"ד דזה לאו מיעוטא היא לתמיד ה"ה דלא ממעט פסח דורות אבל למאי דמסיק דשאני התם דכתיב תשמרו ולכך לא ממעטינן ליה מהזה שפיר הוה מצינן למימר דהזה ממעט פסח דורות אי לאו דאיכא נמי ביה קרא ועבדת וק"ל:

בד"ה שיהיו כל עבודות של חודש הזה כזה כל פסחי דורות הוקשו זה לזה כו' עכ"ל לכאורה אין זה מובן כיון דאכתי לא ידעינן בשום פסח דורות דבעי ביקור מנ"מ אם הוקשו זה לזה ויש ליישב דפסחי דורות דנקט רש"י בפירושו ר"ל בכללו גם פסח מצרים שהיה גם בחודש הזה ואליו הוקשו כל שאר פסחי דורות לענין ביקור וק"ל:

בד"ה בן נכר כו' נראה בעיני דל"ג גבי הדדי כל ערל וגו' כל בן נכר וגו' ול"ג אלא מעתה תושב ושכיר כו' עכ"ל שינוי הגרסות לקיימם תמצא מבואר שם בתוספות פ' הערל גם מה שיש לדקדק בסוגיא זו תמצא שם בתוספות ובפ' ע"פ ועיין גם בחדושינו שם:

גמרא אלא הזה ל"ל לכדר"א ב"ע ור"ע כו' ק"ק דמשמע מתוך הסוגיא דמועבדת לא מרבינן אלא פסח ראשון אמאי לא נימא נמי הכא דאתא הזה למעט פסח שני ואם נאמר כיון דכתיב בפסח שני לא ישאירו ממנו עד בקר ע"כ דאכילתו בלילה א"כ לא אצטריך להכי ועבדת בפסח ראשון דכ"ש הוא כמו שהקשו התוס' גבי אבל אתה שובר בפסח דורות ת"ל ועבדת כו' ודו"ק:

תוס' בד"ה אבל אתה כו' כיון דכתיב בפסח שני ועצם לא תשברו בו כ"ש בראשון עכ"ל ק"ק דהא בפ' כיצד צולין ילפינן מדשינה למכתב ועצם לא תשברו בו בפסח שני דאחד עצם שיש בו מוח וא' עצם שאין בו מוח והכי אמרי' לעיל בסמוך לאיסי וא"כ אי לאו דרשה דועבדת לפסח ראשון לענין שביר' עצם א"כ הא דכתיב שבירת עצם בפסח שני אצטריך לגופיה ולא הוה גמרי' מיניה לרבויי אפי' עצם שאין בו מוח ולרבנן נמי דפליגי לעיל באיסי כיון דאצטריך שבירת עצם בפסח שני לגופיה לא הוה ידעינן למעט פרטיה דהיינו לא תשחט וגו' ולכך אצטריך ועבדת למילף מיניה שבירת עצם בפסח ראשון ומיניה בפסח שני מכלל חוקת הפסח ואייתר לן שבירת עצם בפסח שני למר כדאית ליה לרבות עצם שאין בו מוח ולמר למעט פרטי' כדאמרינן לעיל בסמוך ודו"ק:

בפרש"י בד"ה כדרבה אר"י כו' מה להלן ערל אסור בפסח אף כאן כו' עכ"ל כתב מהרש"ל לא דק דזהו דברי רבי יצחק אבל רבה אמר תלתא ממנו כתיבי כו' עכ"ל והאריך ע"ש לא ידענא אמאי לא דק דהא לרבה אר"י נמי חד מהני תלתא ממנו אתא להך ג"ש גופיה דקאר"י מה להלן ערל כו' ורבה לא בא אלא לפרש מלתיה דר"י גופיה כדקאמרינן התם וק"ל:

דף צו:

בד"ה אם כשב כו' גבי שלמים כתיב אם יתירא כו' מכלל דעד השתא בכשב איירי דאין כו' עכ"ל פירושו מגומגם דמה"ט מלת כשב נמי מיותר וכפרש"י גופיה לקמן כשב קרא יתירא הוא כדפרישי' כו' מכלל דעד השתא בכשב איירי ושוב מצאתי במהרש"ל שהגיה בזה ע"ש וק"ל:

תוס' בד"ה קודם שחיטת כו' דלא דחייה בידים כגון נטמאו בעלים או שמשכו כו' עכ"ל הכי אמרינן ס"פ א"ד לרב גבי מתו בעלים וה"ה בנטמאו בעלים או שמשכו בעלים ידיהם ובשלא נשאר א' מבני החבור' כמ"ש התוס' שם מההיא דלקמן ודו"ק:

בא"ד ובתוס' פליגי ר"י ורבנן איזה מהן יקריב לכתחלה כו' עכ"ל ר"ל בנמצא קודם שחיטת השני אם מקריב הראשון הנמצא או השני המופרש אבל התמורה ודאי לא יקריב לשם פסח כפי' ר"י לקמן וק"ל:

דף צז.

בפרש"י בד"ה ה"ג כי אמר שמואל כו' ואמתו בעליה לא קאי דלא משכחת ביה רועה כו' עכ"ל וה"ה דמה"ט לא קאי אתמורת חטאת ור"ל הכי לפום דס"ד השתא דבכפרו בעליה משכחת לה רועה מיהו למסקנא דקאמר דלכפרו בעליה נמי לא משכחת לה רועה ושמואל חדא קאמר וכר"ש מתרץ לה רש"י לקמן בע"א דליכא לאוקמא אמתו בעליה דכל מתו בעליה מתות ואילו פסח מתו בעליו אחר חצות רועה כו' ע"ש ודו"ק:

בא"ד באחרת רועה אם כיוצא בו בחטאת רועה אבל אם חטאת כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה שמואל כר' כו' וה"ה דמצי לתרוצי' שמואל כרבה ס"ל דאמר קודם שחיטה שנינו כו' עכ"ל כצ"ל וק"ק לפירושו דאימא להאי לישנא המתרץ לא בעי לתרוצי הכי משום דאסיק אדעתיה כדפרכינן לקמן מדאר"י עלה כו' מכלל דשמואל סבר חצות קבע וק"ל:

תוספות בד"ה אמר שמואל כו' והכי דייק לקמן כצ"ל:

בד"ה וכללא הוא כו' תמורת חטאת או שמתו בעליה דלמיתה אזלא ואילו בפסח אמרי' כו' דרועה אם כו' עכ"ל כצ"ל ק"ק דלא דמיא דודאי תמורת חטאת גופיה דמתה כיוצא בה תמורת פסח קריבה שלמים אבל תמורת פסח דמתניתין דהיינו תמורת פסח הנמצא דתמורתו מכח קדושה דחויה קאתי ולהכי לא קריבה כדאמרי' לעיל ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה ורועה פי' כו' בעברה שנתה דלאו דחוי גמור הוא דאף לאחר שכפרו בעליה אינה מתה כו' עכ"ל דר"ל מלתא דפסיקא קאמר בעברה שנתה דרועה דאל"כ מאי פריך ליה ממתני' דהתם דקתני בעברה שנתה מתה ואין להקשות דהכא לא חשיב ליה לרועה דחוי גמור ולעיל גבי פסח חשיב ליה לרועה דחוי די"ל דהכא בחטאת (לגבי פסח) לא חשיב לי' לרועה דחוי לגבי מתה אבל בפסח חשיב ליה לרועה דחוי גבי קרב שלמים ודו"ק:

בד"ה קודם חצות כו' דהא שנינן כי קאמר כו' עכ"ל כצ"ל:

דף צז:

בד"ה כדר' אושעיא כו' א"נ איכא למימר דאפי' לא אבדה חשיב כאבודה כו' עכ"ל כצ"ל וצ"ל נמי להאי תירוצא דלא דמי לשאר אבודה כו' כמ"ש התוספות לעיל ודו"ק:

בד"ה אלא שמואל כו' ונראה לר"י דכר"ש נמי לא מתוקם אלא באבודין כו' עכ"ל משום דיש לבעל דין לחלוק לקיים פרש"י דלמאי דמוקי ליה שמואל כר"ש ס"ל היינו אפילו בלאו אבודין ובא ר"י לדחות זה דע"כ דכר"ש נמי לא מתוקם אלא באבודין כו' וק"ל:

בא"ד ואבודת לילה דלאו אבודה בפסח קודם כו' כצ"ל:

בא"ד וס"ל בפסח דמית אחר חצות קרב שלמים אע"פ כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה לקמן והיינו דמית בעליו אחר חצות אע"ג דקבעי' חצות אין בעלי חיים נדחין לר"ש ומיניה בנמצא אפי' קודם חצות קרב שלמים דאין ב"ח נדחין וק"ל:

בא"ד מיהו חד צד באבד קרב שלמים כגון למצא אחר חצות וה"ק בכל כו' עכ"ל וק"ק לפי זה מאי פריך לעיל והא כל אבודה לרבי למיתה אזלא ואילו בפסח היכי דאבד קודם כו' אמאי לא שנינן כה"ג דאיכא חד צד באבד דקרב שלמים כגון נמצא אחר חצות וה"ק בכל ענין שבחטאת מתה איכא צד דבפסח קרב שלמים ודו"ק:

בד"ה המפריש כו' אבל קודם פסח יביא בדמיה פסח וכן מחלק כו' בפ' אלו קדשים עכ"ל וכן מחלק רש"י לקמן בשמעתי' גבי פסח שנתערב בזבחים ע"ש:

בד"ה ויביא בדמיה כו' אלא אפי' מקדיש נקיבה לאשמו כו' ותימכר ויביא אשם כו' עכ"ל והתם מפורש טעמא דמגו דנחתא לה קדושת דמים נחתא לה קדושת הגוף ע"ש:

דף צח.

בפירש"י בד"ה [ש"מ יש דחוי בדמים] כו' לא אלימא למימר ביה כו' תשובת רבינו עכ"ל כל זה הפי' אינו מפרש"י אלא מתשובותיו כמ"ש התוס' ובפי' מוגה בפרש"י שלפנינו מצאתי ש"מ יש דחוי בדמים אפי' הדמים נדחין מדלא קתני ויביא בדמיהן פסח עכ"ל וזה שלא כדברי התוס' שכתבו קודם פסח יביא בדמים פסח ומ"ש בא"ד ותמיה לי אמאי גרע ממותר הפסח כו' ונטרחו וניתי במותר עכ"ל כצ"ל לפי פי' תשובת רבינו לא הבנתי הקושיא אלא לפי הפי' שכתבתי דדמיה נדחין מפסח קשיא ליה שפיר דמאותן דמים דכבר נדחו למותר הפסח יביא פסח גופיה וק"ל:

בד"ה הפסח שנתערב כו' בזבחים ג' טלאים אחד של פסח ואחד של אשם ואחד של עולה כו' עכ"ל לא ידענא ל"ל למנקט ג' טלאים בנתערב נמי הפסח בטלה א' של אשם או של עולה נמי איכא לפרושי הכי וק"ל:

תוס' בד"ה ש"מ דחוי כו' דאפשר למעוטי בתקנתא ולא דחוי גמור כו' עכ"ל ר"ל דאפשר למעוטי מעיקרא קודם י"ט הנהו ענבים דאשחור ע"ש וק"ל:

בד"ה וש"מ יש דחוי כו' דמשכחת לה דחוי [כו'] קדושת הגוף כו' ולהכי אצטריך תו לאשמעינן דאפילו בדמים יש דחוי כו' עכ"ל אע"ג דבדחוי מעיקרא דהכא ממילא שמעינן מינה דחוי דמים מ"מ נ"מ בדוכתא אחריתא דמצינו זה בלא זה וק"ל:

דף צח:

בפרש"י בד"ה אם שלו כו' על שלו הם נמנין ושוב אין כו' כצ"ל:

בד"ה ושלהן יוצא לבית השריפה שמא שלו נשחט ראשון כו' עכ"ל בשנשחטו כאחד נמי איכא למימר האי טעמא דא"א לצמצם ושמא שלו נשחט ראשון ותדע דאם נימא דאפשר לצמצם שנשחטו כאחד היאך יוצאין בפסח זה והרי אין נמנין על שני פסחים כאחד ודו"ק:

תוספות בד"ה ופטורין כו' שכח לפני זריקה חייבין כו' עכ"ל היינו הך דתני בפ' האשה שכח רבו מה אמר לו אם גדי אם טלה דקאמר אביי עליה שכח לפני זריקה חייבין לעשות פסח שני דכי אזדריך לא חזי לאכילה [*] ויש לעיין בזה אמאי לא דמי הך לדהכא דה"נ הכא דכי אזדריך לא חזי לאכילה ודו"ק:

דף צט:

בפרשב"ם בד"ה סמוך למנחה כו' מנחה קטנה בט' ומחצה כו' ובד"ה ואפילו עני שבישראל לא יאכל בלילי פסחים כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה לא יאכל כו' וי"ל דאיירי במצה עשירה כו' אלא במצה הראויה לצאת כו' עכ"ל וה"ה דמצי לאוקמא בבציקות של גוים דאינו יוצא בה י"ח כמ"ש התוס' לקמן ויש לחלק דמצה עשירה לאו טעם מצת מצוה היא ושרי משא"כ בצקות ש"ג דטעם מצה היא וק"ל:

בד"ה עד שתחשך כו' ורבי' יודא תירץ אפילו אי בעינן גבי שבתות וי"ט עד שתחשך הכא אצטריך למיתנא לאשמעינן כו' עכ"ל כצ"ל מצאתי וכתירוץ מה"ר יחיאל דהכא אגב אורחא תנייה וק"ל:

בד"ה לא יפחתו לו כו' והא דקאמר מן התמחוי לא ימנע מלקבל כדי כו' עכ"ל נראה לפרש דבריהם כמ"ש המרדכי בשם ר"י שהביא פרשב"ם גבי אפילו מן התמחוי וכתב דל"נ לר' יחיאל כו' דמשמע דאגבאי צדקה קאי שיתנו לו מן התמחוי דהא קאי אלא יפחתו לו לכן נראה לר"י דמיירי שיש לו מזון ב' סעודות ואמרי' מי שיש לו מזון ב' סעודות לא יטול מן התמחוי ואם לא בשביל ד' כוסות לא היה נזקק ליטול מן התמחוי ובשביל ד' כוסות קאמר שיטול מן התמחוי וכן משמע כו' עכ"ל ע"ש וזה שכתבו התוס' מן התמחוי לא ימנע מלקבל אף שיש לו ב' סעודות מ"מ כדי לקיים ד' כוסות יקבל מן התמחוי ודלא כפירוש רשב"ם בזה ודו"ק:

בד"ה לא יפחתו כו' מיהו יש לדחות בשיש להם כוס לעצמם כו' עכ"ל ואשמעינן אע"פ שהוא לא שתה רביעית אלא רובו של רביעית סגי וה"ה דבלא השקה מהן לאחרים והוא שתה רובו דסגי וק"ל:

בד"ה מן המנחה ולמעלה השתא ס"ד דלאו דוקא אלא ה"ה סמוך למנחה עכ"ל ק"ק האי לישנא דס"ד דהא במסקנא נמי הכי הוא דמסיק כרב הונא ובריית' דלקמן דקתני סמוך למנחה לאו משבשתא היא וע"כ דהך דקתני הכא מן המנחה היינו סמוך כפירש"י ורשב"ם לקמן וק"ל:

דף ק.

בפרשב"ם בד"ה א"ל רשב"ג כו' דר' יוסי אפילו להתחיל כו' שרי בהדיא לקמן כו' עכ"ל מהנך ברייתות דלעיל דקתני לא יאכל כו' ר"י אומר אוכל והולך עד שתחשך נמי מוכח דשרי ר"י אפילו להתחיל ואפשר דבהך דלקמן מפורש טפי וק"ל:

בד"ה לא כרבי יודא כו' כדין כל שבתות השנה שהביאו לחם כו' א"נ משום סילוק כו' עכ"ל ר"ל כדין כל שבתות כו' וטעמו כי היכי דתיתי סעודה ביקרא דשבתא א"נ משום סילוק פתורא דהיינו משום ברכת המזון שהיו רגילין לסלק שלחנות שלהן וק"ל:

תוס' בד"ה דילמא משבשתא היא ובריית' קמייתא כו' היא עיקר משום דלדידיה כו' עכ"ל דאי לאו הכי לית לן למימר דילמא משבשתא בתריית' כיון דאפשר לקיימה ולפרש קמייתא נמי בסמוך משמע דהא אפשר לפרושי הכי דהכי מפרשינן לה לפי האמת וק"ל:

בד"ה מכלל דפליגי כו' והיינו אפילו בע"פ דאין מתחילין דבע"ש שרי ר"י אפילו להתחיל כו' עכ"ל ולפי שיטתיה כתבו התוספות לקמן ג"כ בשם ר' יחיאל מדפסיק כר"י בהפסקה כו' מכלל דלכתחלה לא קיי"ל כוותיה כו' ועי' ברא"ש שדחה סברא זו דתרי מילי נינהו דאפשר דאע"ג דשרי ר"י להתחיל כו' מ"מ לכשתחשך צריך להפסיק כו' וע"ש באורך ע"פ הרי"ף ודו"ק:

בד"ה ר"י אומר כו' וי"ל דיעשו ארבע כוסות שלא כסדר כו' ואחריו כוס של קידוש וירקות כו' ואחריו מרור כו' עכ"ל ולא נקט מצה דאם כן היה צריך לעשות סעודה והוה הדרן קושיין לדוכתא דאי צריך מה לו להמתין יפסיק מיד וצ"ל דאוכל מצת מצוה בסעודה ראשונה קודם קידוש וק"ל:

בד"ה אין מפסיקין בהתחילו בהיתר אייר דבהתחילו באיסור מודה ר"י דמפסיקין כו' עכ"ל הא דנימא דפליגי בהתחילו בהיתר ואפ"ה ר' יודא קאמר דמפסיקין מוכח שפיר מהך עובדא דמייתי שהיו מסובין והתחילו בהיתר שהרי ר' יודא היה שם אבל מ"ש דבהתחילו באיסור והיינו בע"פ מודה ר"י אין זה מוכרח אלא מסברא קאמרי הכי ומיהו לקמן בפרקין מהא דקאמרינן סוף סוף מאי רבותא דאגריפוס כו' יש להוכיח כן ועי' פירש רשב"ם שם ודו"ק:

דף ק:

גמ' מאי מפסיקין לאו כו' לא למפה ומפסיקין דקתני בברייתא בדברי ר"י לא בעי למימר נמי דהיינו למפה דלישנא דמפסיקין סתמא לא משמע אלא עקירת שלחן אבל הכא בדברי שמואל סמיך אאידך מימרא דשמואל דנקט מפה וה"ק כשם שמפסיקין לקידוש בפריסת מפה כדאמר שמואל לעיל כך מפסיקין להבדלה בפריסת מפה לחוד ולא בעי עקירת שלחן כדאמר ר' יודא סתם מפסיקין ודו"ק:

בפרשב"ם בד"ה ה"ג רבה בב"ח כו' תנ"ה כו' ושוין [כו'] אין מביאין כו' עכ"ל ור"ל דל"ג תנ"ה כוותיה דשמואל ושוין שאין מביאין כו' ועיין במרדכי ורא"ש לקיים גירסא זו וק"ל:

בד"ה ושוין כו' שיבשו למעלה הספרים וכתבו ושוין שאין מביאין כו' כצ"ל:

בד"ה כאן קודם ט' שוין שמתחילין לאכול ומשהתחילו בהיתר כו' עכ"ל דהא ודאי לא אצטריך למתני דמתחילין קודם ט' וכי תעלה על דעתך שאסור להתחיל מן השחר אלא דאשמעינן לרבי יודא כיון שהתחיל בהיתר מותר לו לאכול עד שתחשך ובמרדכי תירץ בזה בע"א ע"ש:

תוס' בד"ה שאין מביאין כו' והטעם כו' דתיתי סעודתא ביקרא דשבתא וי"מ זכר למן כו' עכ"ל האי טעמא דתיתי ביקרא כו' הוא טעם לכולי מלתא בין לדידהו שלא היו מביאין שולחנות שלהן ואם הביאו פורס כו' ובין לדידן דמביאין לכתחלה ופורסין אותן כפרשב"ם אבל האי טעמא דזכר למן אינו רק לדידן דרגילין לפרוס אבל ליכא טעמא למה שלא היו מביאין כלל ודו"ק:

בד"ה ה ידי קידוש כו' מדפריך לשמואל ל"ל לקדושי בבי כנישתא כו' עכ"ל [ב] ועוד יש להביא ראיה מדאמר רבה לתלמידים טעימו מידי אע"ג דהיה בדעתן לאכול כ"א בביתו וכ"ה במרדכי ע"ש:

בא"ד ולאו דוקא נקט בירושלמי קידוש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר כו' עכ"ל ר"ל דמבית לבית דנקט לאו ממש הוא דאל"כ בלא נמלך נמי אלא שהיה בדעתו לאכול במקום אחר לא יצא לשמואל כמ"ש התוס' דהכי מוכח בשמעתין אלא דמבית לבית דהתם היינו ממקום למקום וכה"ג כתבו התוס' לקמן גבי שינוי יין מיהו הא דרב ק"ק דלא שרי בירושלמי לרב אלא כשלא היה בדעתו לאכול במקום שקידש ואמאי נקט בכה"ג ומי שסוכתו עריבה כו' הא אפילו מבית לבית ממש נמי שרי לרב בשמעתין ויש ליישב וק"ל:

בד"ה ה ידי יין כו' ת"ל דפטרו יין כו' ודוחק לומר בשלא שתו יין בתוך הסעודה כו' עכ"ל אבל לפני הסעודה אינו דוחק לומר בשלא שתו יין ובכה"ג איכא למימר דפליגי התם אם יין שבתוך המזון פוטר את שלאחר המזון והתוס' כתבו שם דאיירי דפליגי בשלא היה להם יין לפני המזון ובכה"ג קאמר התם שבא להם יין אחר המזון ולא היה להם בתוך המזון גם לפ"ז דוחק הוא לומר שהיה להם לפני המזון ולא היה להם תוך המזון ודו"ק:

בא"ד אבל אם נמלך כו' צריך לברך אחריו ברכה מעין ג' עכ"ל כתב מהרש"ל ואין דעת הרא"ש כן לברך ברכה אחרונה על יין שלפני המזון כו' עכ"ל ע"ש ולא ידעתי היכן מצא כן בדברי הרא"ש שהרי הרא"ש כתב ואפי' בחול ודעתו לשתות יין כו' א"צ ברכה אחרונה והיינו כדברי התוס' בעצמם וק"ל ע"ש:

דף קא.

בד"ה אבל ממקום למקום כו' כי היכי דלא חשיב שינוי מקום בסמוך כו' עכ"ל דהכי הוי גרסי' לקמן גבי שינוי מקום אבל מפינה לפינה לא וכך היא גירסת הרי"ף והרא"ש וזה שכתבו כי היכי דלא חשיב שינוי מקום כו' דכ"ש הוא כיון דידי יין יצאו מפינה לפינה כ"ש ידי קידוש דהא לרב מבית לבית ידי יין לא יצאו ידי קידוש יצאו ולמאי שכתבו ומיהו י"ס דגרסי' הכא מפינה לפינה כו' רוצה לומר דלפי זה קשה הכא אליבא דשמואל ועיין ליישב בזה בר"ן ודו"ק:

בד"ה טעימו מידי כו' להשלים ג' סעודות שבת כמו בסוכה כו' עכ"ל ר"ל כמו בסוכה בפרק הישן לר"א אם לא אכל בראשון דמשלים באחרון במיני תרגימא וע"ש בתוס' ודו"ק:

בד"ה ובקידושא כו' שלא לאכול בלא נר כדפי' בקונטרס כו' עכ"ל אין פירושו דאסור לאכול ולקדש בלא נר שבת דזה אינו מוכח מפי' הקונטרס אלא שלא תאכלו בלא נר אבל אם היה רוצים לאכול בלא נר היו יכולים לקדש כו' וכן מפורש ברא"ש וק"ל:

בד"ה שינוי יין כו' וצריך לברך הטוב והמטיב בין בשעת סעודה כו' עכ"ל ולא כדעת האומר כיון דיחיד אין מברך הטוב והמטיב דמשמע הטוב לי ומטיב לאחריני ובשעת סעודה דאין בית הבליעה של חבירו פנוי לא יברך הטוב והמטיב וק"ל:

בא"ד ודוקא ביין מברכין לפי שזיבלו כרמיהן בדמיהן של ישראל כו' עכ"ל דלכך אין מברכין הטוב והמטיב על רבוי בשר כמ"ש הר"ן גאון ועיין במרדכי וק"ל:

דף קא:

גמרא ל"ש אלא מבית לבית אבל מפינה לפינה לא כו' כצ"ל לגירסת התוס' לעיל וכ"ה ברי"ף והרא"ש ע"ש:

שם וטעמא דהניחו שם זקן כו' אבל לא הניחו שם זקן כו' בלאו דיוקא ה"מ לאקשויי מגופה דברייתא בסיפא ועיין במרדכי ודו"ק:

פרשב"ם בד"ה קשיא לר"ח כו' דאילו לר"ח אפילו לא חזרו כו' והכא מוכח דאפילו חזרו כו' עכ"ל לכאורה [א] ומאי קושיא דהכא בחזרו כיון דטעונין ברכה למפרע כשהן חוזרין ה"ל גמר סעודה בברכת המזון ובעי נמי ברכה לכתחלה אבל כשלא חזרו אי אפשר להן לברך שם ברכת המזון דטעונין ברכה לאחריה במקומה כשירצו לאכול שם אין להם לברך לכתחלה כיון שלא ברכו ברכת המזון עדיין לא נגמר סעודתן ולפי הפי' שכתבו התוס' דהיסח הדעת לא בעי אלא ברכה ראשונה וכשחזרו נמי אין מברכין ברכת המזון רק ברכה ראשונה ניחא ודו"ק:

תוס' בד"ה אלא בדברים כו' אבל בברייתא דת"כ דרב חסדא גרסי' יין כו' עכ"ל וכמ"ש רשב"ם לקמן דאל"כ אמאי לא מייתי כרב חסדא מדרבנן דר"י וק"ל:

דף קב.

פרשב"ם בד"ה להודיעך כחו כו' כח דאיסורא עדיף עכ"ל. כתב מהרש"ל [ב] ואני אומר אדרבה הכא הוא כח דהיתרא שמיקל לברך עוד ול"ח לברכה לבטלה כו' לאפוקי רבנן דמחמרי שלא לברך כי הברכות אינן מעכבות עכ"ל ואני אומר דלא שייך הברכות אינן מעכבות אלא בברכת המצות אבל בברכת הנהנה כי הכא אסור לאכול בלא ברכה דכאלו מעל ולהכי הוה קולא דלא יברך כרבנן ודו"ק:

תוס' בד"ה כשהן יוצאין כו' וכן פירש רשב"ם ור"ח לקמן אתסר לכו למשתי עד כו' עכ"ל והרא"ש כתב בשם רשב"ם להיפך אבל בפי' רשב"ם לפנינו לא ידעתי להכריע ע"ש:

בא"ד ואין הלכה כאותן ברייתות אלא אפי' כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה עי' בחדושנו בפ' כסוי הדם וק"ל:

בד"ה ועקרו רגליהם כו' שצריך לברך בהמ"ז כו' עכ"ל עי' בחדושנו שם:

בד"ה ת"כ דרב חסדא כו' ואע"ג דחזרו מייתי ראייה כו' עכ"ל ולעיל דקשיא ליה מחזרו לרב חסדא ולר' יוחנן היינו במכ"ש כמו שפי' רשב"ם:

דף קכ:

פירוש רשב"ם בד"ה ולימרינהו כו' דאילו לרבי יודא כיון דמפסיקין וצריך עקירת שלחן צריך שתי כוסות עכ"ל וקרוב לזה כתבו התוספות אבל לא ידעתי מי הכריחם לזה דאימא דהמקשה הכא אכתי לא אסיק אדעתיה הא דאין עושין מצות חבילות גם לא ידע לפלוגי בין חדא מלתא ובין תרתי מלתא ושפיר פריך נמי לר' יודא ויש ליישב ודו"ק:

תוס' בד"ה ה"ג ראשון כו' מנליה לעיל דמפסיקין לר"י בעקירת שלחן קודם קידוש כו' עכ"ל דמשום דליתי סעודתא ביקרא דשבתא אין לעוקרו כדתניא לעינ ושוין כו' ואם הביא פורס מפה ומקדש וק"ל:

בד"ה שאין אומרים כו' כי אין נכון לברך פעמים כו' עכ"ל וצ"ל דיש לחלק בין בהמ"ז ושבעה ברכות ובין בהמ"ז וקידוש וכן ברכת ארוסין ונשואין דמברכין ב' פעמים בפ"ה וק"ל:

בד"ה מניחו לאחר כו' אלא י"ל דודאי בחנם כו' אבל כשאין לו אלא כוס א' מותר לאכול כו' עכ"ל יש לדקדק דהדרן קושין לדוכתין דמאי דקשיא להו לפי' הר"ן גאון דאין להוכיח מהך ברייתא דאיירי בטעם בהיתר אטעם באיסור דהיינו טעם מבדיל כן יש להקשות אתירוץ זה דבאין לו אלא כוס א' אוכל בהיתר קודם הבדלה ואין להביא מיניה ראיה אטעם מבדיל באיסור ודו"ק:

בד"ה דאית ליה ואמר רב יקנ"ה כו' ועוד דבסמוך דפריך מיקנה"ז לימא דבשמיני וכו' עכ"ל ק"ק אהא דפריך מיקנ"ה ומשום דאית ליה כוסות נמי נימא דבי"ט ראשון של חג או שבועות איירי דאין לו כוסות טובא ועיין בזה במרדכי באורך וק"ל:

דף קג.

נמרא ורבה אמר יהנ"ק ולוי אמר קני"ה כו' כצ"ל לפי גירסת התוס' ורשב"ם מהפך לוי במקום רבה ורבה במקום לוי ולכל הגירסות צ"ל יהנ"ק קודם קני"ה וק"ל:

בפרשב"ם בד"ה ורבה אמר יהנ"ק כו' דלוי אמר מעין שניהם כו' עכ"ל עי' במרדכי:

בד"ה קני"ה ס"ל כו' והאי דלא מקדים יין מקמי מאור כו' שא"כ היה נראה על הקידוש כו' עכ"ל דליכא למימר דא"כ הוה מקדמי ליה נמי מקמי קידוש דה"א דרוצין להבדיל בין קידוש להבדלה בכל היכולת וק"ל:

בד"ה נקי"ה כו' ה"נ קודם לקידוש שהרי נהנה בו תחלה והרי א"א לאומרו בין יין להבדלה כו' עכ"ל נראה דר"ל דבלאו טעמא שהרי נהנה בו תחלה נמי הרי א"א לומר נר בין יין להבדלה כו' דא"כ יש כאן הפסק בין יין להבדלה וכמ"ש לעיל דהשתא היה נראה היין על הקידוש ולא על הבדלה אבל במוצ"ש דבעלמא דליכא קידוש מקדמי ליה ליין ולקמן למ"ד נהי"ק נמי ה"מ רשב"ם לפרושי דמאור קדים מטעם שהרי נהנה בו תחלה ודו"ק:

תוס' בד"ה לא הוו ידעיתו כו' לא היה כוס כ"א למברך והיו מסתפקים אם כו' עכ"ל דבבית ריש גלותא היו רוב עם ולא היו סומכין כולן לשתות כך מפורש במרדכי ע"ש:

בד"ה אנא דעבדי כו' דהא פסקינן בברכות דברים הבאים שלא מחמת הסעודה אחר הסעודה כו' עכ"ל בפרק כיצד מברכין כתבו התוספות דל"ג הכי אלא לאחר הסעודה גרסי' ותו לא וקאי בין אדברים הבאים שלא מחמת הסעודה ובין אדברים הבאים מחמת הסעודה ומסוף דבריהם בדבור זה דבין אפילו לאחר הסעודה א"צ לברך דלעולם חשיב מחמת סעודה כו' מוכח דהוה גרסי' התם כמ"ש הכא ולא כמ"ש התם ודו"ק:

דף קג:

נמרא א"ל לא סבר ליה מר אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר כו' וא"ת אמאי לא השיב לו מתחלה האמת כמו שהשיב לו עתה לבסוף כו' עיין במרדכי באורך וק"ל:

בפרשב"ם בד"ה אסור לכו למשתי כו' ובה"ג נמי כתב דלא בעי לברוכי ברכת היין לאחריו עד לאחר ברכת המזון עכ"ל מפירושו נראה דלדעת ה"ג בעי מיהת ברכה לאחריו לאחר בהמ"ו וליתא דלדעת ה"ג לא בעי ברכה לאחריו גם לאחר בהמ"ז כמ"ש הרא"ש והמרדכי בשמו וכ"כ התוספות לקמן וק"ל:

תוס' בד"ה רב אשי כו' וא"ת א"כ אמאי מברכין בכוס שני שאחר הגדה בפ"ה כו' דלא הוי הפסק כדאמר הכא כו' עכ"ל אע"ג דבברכת המזון לא קי"ל כרב אשי והוי הפסק דעקר דעתי' ממשתי ס"ד לפי קושייתם דהגדה לא הויא הפסק לכ"ע ומדרב אשי גבי בהמ"ז נשמע לכ"ע גבי הגדה ועיין ברא"ש לקמן אדברי הרי"ף גבי ארבע כוסות וי"ס שהגיהו כל זה בדברי תוס' ז"ל אפי' תהא הגדה טעונה כוס א"צ לברך כיון שכבר בירך על כוס ראשון בשלמא בכוס בהמ"ז צריך לברך דהוי הפסק כדקאמר הכא כו' והיינו למאן דפליג ארב אשי ואין צורך להגיה דמדרב אשי נשמע לכ"ע גבי הגדה כפי סברתם דהשתא וה"ה דה"מ להקשות כן בכוס אחרון שלא לברך בפ"ה למאי דס"ד השתא דהגדה והלילא לא הוי הפסק ובתירוצם ניחא הכל דהגדה והלל מפסיק שפיר כמו בהמ"ז לדידן וק"ל:

בא"ד דהויא הגדה הפסק צריך לברך אחר ירקות בורא נפשות כו' עכ"ל זהו לשיטתם לקמן דבורא פרי האדמה דירקות אינו פוטר את המרור אלא דברכת המוציא פוטרתו דהוי כדברים הבאים מחמת הסעודה ודלא כפי' רשב"ם עיין לקמן:

בא"ד וגם נראה לברך אחר כל ד' כוסות על הגפן חוץ מכוס שני כו' עכ"ל דכוס שני פוטר היין שבתוך הסעודה וכ"ה במרדכי משא"כ בשאר כוסות דהוי הפסק אחריו בהגדה כמו בבהמ"ז אבל הרא"ש חולק בזה ועיין דבריו לקמן על הרי"ף:

בד"ה וקאמר רב כו' דדייק מדלא תיקנו יין לבסוף כו' עכ"ל משאר קידוש או הבדלה לא הוה קשיא ליה כיון דלא הוה הרבה ברכות ודאי דאינו מפסיק כמו בהמ"ז דאית ביה הרבה ברכות אבל ביקנ"ה הוי ס"ד דרב אשי דהוו נמי הרבה ברכות וה"ל לתקן יין לבסוף דלא להוי כ"כ הפסק בין בפ"ה לשתייה כמו בבהמ"ז ודו"ק:

דף קד.

בד"ה בעי למימר כו' ואת יום השביעי משמת ימי כו' חש"מ דשרי דבר האבוד ובשבת אסור זה חלוק שבת מי"ט כו' עכ"ל אין זה הפירוש מדוקדק דמאי זה חלוק שבת מי"ט דהא יו"ט גופיה חלוק בזה מחש"מ ויותר נכון בזה הפי' שכתב הרא"ש דיום טוב של חג הוא חלוק בדבר אבוד משא ימים של חה"מ וחשיב לה התם הבדלה אחריתא אלא דבין יום השביעי לששת ימי המעשה לא חשיב כיון דמעין חתימה היא בעלמא אחר הג' א"ל נמי הכי ואינה מן המנין ע"ש גם עיין במרדכי עוד דרך אחרת בזה וק"ל:

בד"ה בין יום כו' מעין חתימה היא ה"נ הוי מצי למפרך הא לא כתיבא כו' עכ"ל לא הבנתי [ג] דבריהם כיון דקושטא הוא דמעין חתימה היא לא תקשי ליה הא לא כתיבה דמעין חתימה היא ולא ממנינא היא בין לפי סברת המקשה ובין לפי המתרץ ולהכי לא פריך ליה אלא כיון דמעין חתימה היא ולא ממנינא היא דלא כתיבא הא בצר לה חדא וק"ל:

דף קד:

בד"ה כל הברכות כו' שאינם ברכה אלא שבח ותפלה בעלמא כו' עכ"ל לכאורה תפלה אינו מביא ברכה ודבריהם לקמן סותרים בזה שכתבו לקמן גבי אשר גאלנו דאין כולה הודאה דיש בה הפסק תפלה שיגאול אותנו ואין לחלק בזה בין ברוך דתחלתה ובין ברוך דסופה ונראה להגיה הכא אלא שבח ותהלה בעלמא ותו לא מידי וק"ל:

בד"ה חוץ מברכה כו' שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם ואשר כו' שפותחין בברוך פירש"י כו' עכ"ל מדבריהם נראה דהא דקשיא ליה נמי בשהכל ברא לכבודו היינו אפתיחתה בברוך? כמו ביוצר האדם ואשר יצר דקשיא ליה נמי אפתיחתה בברוך אבל מפרש"י שם נראה דלא קשיא ליה בשהכל ברא לכבודו רק אחתימתה דלא חתמו בה בברוך אבל אפתיחתה בברוך ניחא ליה כיון שהיא תחלת שבע ברכות ויש ליישב דבריהם הכא שהיא סמוכה לבורא פרי הגפן כמ"ש התוס' לקמן גבי קידוש דפריך בירושלמי דלא לפתוח בה בברוך מהאי טעמא ודו"ק:

בא"ד זו היא חתימתן ובאשר יצר את האדם צריך לפתוח בברוך שאם כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד ולא הוה הפסוקים הפסק כמו ברכה אחרונה שבק"ש כו' דברכה שאחר פסוקים אין צריך פתיחה כו' עכ"ל לפי זה קשה מברכה אחרונה לקורא בתורה אמאי פותח בברוך ועיין תירוץ לזה בתוספות פרק שלשה שאכלו גם קשה מברכה אחרונה דמגילה ועיין בזה בר"ן פרק הקורא עומד אך קשה מברכה שאחר הפטורה למה פותחת בברוך ודו"ק:

בא"ד ובירושלמי פריך והרי גאולה כו' והרי סופה כו' עכ"ל עיין בזה באורך בתוספות פרק היה קורא:

בא"ד ופריך והרי נברך כו' דהוי ברכה בפני עצמה כו' ומתחיל ברכת הזן בברוך כו' עכ"ל ק"ק לפירוש ר"ת דלעיל מאי קושיא כיון דנברך שאכלנו ברכה קצרה היא אם לא היה ברכת הזן בברוך היה נראה הכל ברכה אחת ויש ליישב ודו"ק:

דף קה.

בפירשב"ם בד"ה ולא אמרן אתחולי לא אלא חמרא כו' עכ"ל לא ידענא מי הכריחו לפרש דהאי לא אמרן קאי אלפני פניו אאתחולי ולא אאפסוקי דלפניו דקאמר אבל בשתיה לא ואפשר דלא שייך אפסוקי במיא והנהו דמייתי עלה נמי משמע ליה דבאתחולי קאיירי ודו"ק:

תוס' בד"ה וה"מ דאכלי כו' ותימה שלא נהגו לאכול בין מנחה למעריב כו' עכ"ל ר"ל אפי' בחול וזה שכתבו ובקושי התירו ערב י"ה לאכול אחר וידוי כו' אבל לשון הרא"ש ומרדכי שלא נהגו לאכול בין מנחה למעריב בשבת ע"ש:

דף קה:

בד"ה ש"מ תמני תימה דהמ"ל תשע כו' ולפי' רבינו נסים דמיירי כשהתחיל לאכול מבע"י כו' עכ"ל דהשתא באיפסוקי ליכא חידושא באין לו אלא כוס אחד דביש לו נמי עוד כוס אחר מותר לאכול קודם הבדלה וק"ל:

בד"ה ש"מ המבדיל כו' שסוברת שא"צ כו' בזו ובזו ינוחו לו כו' ואע"ג דאיכא דלא כו' עכ"ל נראה [ג] בכוונת דבריהם כיון דאיכא ברייתא התם דינוחו ברכות משמע דמדינא לא בעי להבדיל בשניהם אלא דמצוה מן המובחר היא להבדיל בשניהם וה"א דהך ברייתא דהכא נמי אית ליה הכי ודמשמע הכא דודאי הבדיל בתפלה כו' לאו משום דמדינא צריך להבדיל בשניהם דהא איכא דלא מבדיל כו' אלא משום דרוב בני אדם כו' והיינו משום דינוחו ברכות כו' כדקאמר התם מיהו ק"ל דא"כ מאי קאמר הכא ש"מ המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס דמשמע מדינא וליכא למימר דהא פשיט ליה שפיר מברייתא דהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס אבל המבדיל על הכוס דצריך שיבדיל

בתפלה אימא לאו מדינא היא הא ליתא דהסוגיא דהתם מוכחא דק"ו הוא ומה תפלה דעיקר תקנתא הוא אמרי' המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס המבדיל על הכוס דלאו עיקר תקנתא הוא לכ"ש והיה נראה לומר דרצונם לומר דרבא דהתם לית ליה פשיטותא דהכא דהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס אבל אם כן מאי קשיא להו והכא דמשמע ליה דודאי הבדיל בתפלה כו' אימא דקושטא דרבא דהתם לא ס"ל הכי אלא דקושטא הוא דלא הבדיל בתפלה וליכא למשמע מינה דהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס וע"ק דהך דקתני התם המבדיל בזה ובזה ינוחו כו' לא קאי הכי דאדחיא לה התם אלא דהכי קאמר המבדיל בזו ואין מבדיל בזו ינוחו ברכות כו' וצ"ע ודו"ק:

בד"ה ש"מ ברכה כו' וא"ת לר"ג דאמר כו' דכל ז' מילין טעונין ג' ברכות כו' עכ"ל כצ"ל אבל אם בהמ"ז לא היה טעונה כוס רק בג' ע"י זימון לא הוי [ד] קשיא להו מהא דר"ג דבז' מינין ליכא זימון דאין מזמנין על הפירות וק"ל:

בד"ה וש"מ כוס כו' ע"כ כלי אחד דאי לענין דליכא ב' רביעית כו' דאפי' אמשהו מברך שלא יהנה כו' עכ"ל דהיינו לשתות העודף על ידי שפיכה בכלי שני אם יש לו ובהא ודאי לא הוה אשמעינן מידי דודאי יש לברך ברכת הנהנין אפי' אמשהו וקצת קשה דהשתא נמי דאין לו עוד כלי אחר וטעם העודף בידיה מאי אשמעינן אטו משום דשתי ליה מידיה יפטור מברכת הנהנין ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה ש"מ טעם מבדיל ולא ימתין עד כו' עכ"ל הא לא אצטריך לאשמעינן דאחר שאכל בעי לאבדולי דהא מלתא שמעינן לה שפיר מהא דקאמר דמבדיל והולך כל השבת כולה אלא דאשמעינן אם אכל במוצאי שבת מצי לאבדולי בלילה אחר כך ולא בעי להמתין עד למחר כמו בקידוש דאיכא למ"ד דאם טעם בלילה קודם קידוש ימתין בקידוש עד למחר כדלקמן וק"ל:

דף קו.

בד"ה זוכרהו על היין כו' אבל על היין לא הוה אלא מדרבנן דאימא כדמשמע כו' עכ"ל ומהא דאיכא למ"ד דמקדשין על השכר ליכא ראיה דאימא חמר מדינא הוא וק"ל:

בד"ה דהוה גחין כו' כולן זקוקין לככר אחד מה דאמר ר"י כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחת לשון התוספות שלפנינו ומדלא מחלק ירושלמי אלא בהכי מוכח דאין חילוק בין המוציא לקידוש כמו שרצו לחלק לעיל ולכך כתבו ומשמע נמי אם אין כוסו בידו אפילו שפך כו' דהא דומיא דהכי קאמר בזקוקין לככר א' שאסורין לטעום עד שיטעום המברך וכן בהיפוך אם יש ככר לכ"א אין צריך להמתין דומיא דיש לכ"א כוסו בידו וק"ל:

דף קו:

פי' רשב"ם בד"ה נטל ידיו לא יקדש כו' דהא אפילו קידוש דבמקום סעודה הוא כו' עכ"ל היינו לדידן דקי"ל כשמואל דבמקום סעודה הוא דבהא דנטל ידיו לא יקדש ליכא מאן דפליג ארב מיהו לרב קיימינן הכא דס"ל יש קידוש שלא במקום סעודה ודו"ק:

בד"ה דחביבא ליה כו' מי שאין לו כוס יין ובמקום שרגילין לשתות יין כו' ודי לו בהבדלת תפלה כו' אבל במקום שאין רגילין ביין ה"ל שכר חמר מדינה ומבדיל עליו וק"ל:

תוס' בד"ה מקדש אריפתא כו' וכ"ש דלענין נטילה לא הוי הפסק כו' עכ"ל ר"ל דכבר סמך ברכת המוציא לנטילה מה שאין כן במקדש על היין שהוא קודם המוציא יהיה הפסק בין נטילה לאכילה ר"ל ברכת אכילה דהיינו המוציא וק"ל:

בא"ד ובירושלמי כו' ואין מקדשין בלא יין אר"י בר בון נהיגין כו' משמע שאין מקדשין על הפת כו' עכ"ל עיקר ראייתם מהא דר"י בר בון וכ"ה ברא"ש אבל במרדכי לא הביא מהירושלמי אלא מהא דאין מקדשין בלא יין ולא ידענא מאי אולמא ליה מברייתא דלקמן דקתני בה בהדיא אין מקדשין אלא על היין ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד וצ"ע אם מקדשין על השכר היכא דהוי חמר כו' וכן ההיא דירושלמי כו' דלא אתי למעוטי אלא כשאינו חמר מדינה כו' עכ"ל התימה לדבריהם כשאינו חמר מדינה אמאי קאמר הירושלמי דמבדילין בלא יין הא באינו חמר מדינה לכ"ע נמי אין מבדילין (בו) עליו וכ"ה ברא"ש ע"ש ודו"ק:

בד"ה טעם אינו כו' ואם תאמר למאי דפי' לעיל אף ידי יין יצאו כו' עכ"ל ר"ל כיון דלר"י דקאמר אף ידי יין יצאו היינו דוקא בכה"ג בששתו בב"ה לשמואל נמי דקי"ל כוותיה דאף ידי קידוש לא יצא היינו נמי בכה"ג איירי אפילו בשתו בב"ה וא"כ איך יקדש שוב בביתו בלילה כיון שטעם וק"ק דמאי קושיא דאימא דקושטא הוא לשמואל דאף ידי קידוש לא יצא ולא יקדש בלילה כיון שטעם עד למחר ביום ויש ליישב ודו"ק:

דף קז.

פרשב"ם בד"ה מקדש אשיכרא ואע"פ שהיה יין כו' עכ"ל דאי לאו [א] יין בעירו ה"ל שכר חמר מדינה והוה שרי לקדש עליו לכ"ע וק"ל:

תוס' בד"ה אמימר כו' ובט"ב כו' להבדיל אחר התענית כו' עכ"ל אע"ג דכבר עבר יום א' מבדילין כמ"ד דמבדיל עד רביעי וק"ל:

בד"ה אם טעם כו' אבל לעוג מלך הבשן בעי טפי כדאמרינן התם עכ"ל ר"ל דאמרי' התם לענין חיובי יוה"כ דבשתיה בדידיה מיתבא דעתיה ולא בדחבריה וה"ה לקידוש וא"כ רוב רביעית דנקט ע"כ היינו דוקא באדם בינוני ומה שיש לדקדק שם בדבריהם ע"ש בחדושינו ודו"ק:

דף קז:

בד"ה דילמא אתי כו' דתרי גוני אכילה גסה אחת שנפשו קצה כו' עכ"ל וק"ק דאכתי מאי פריך בהיה דנזיר רשע קרית ליה נהי כו' אימא דבהך אכילה גסה שנפשו קצה מלאכול איירי ושפיר נקרא רשע ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד ופי' אחר עיקר שפירש דנקט מצה דבאכילה מועטת הוי אכילה גסה עכ"ל לפי התירוץ שכתבו לעיל דאין לקרותו רשע כיון שקיים מצות פסח כו' דאכילה לא מעכבת בפסח י"ל דנקט מצה דודאי אכילה מעכבה בה דבעשית מצה ליכא מצוה וק"ל:

דף קח.

בד"ה רב ששת הוה יתיב בתעניתא לאו דוקא כו' עכ"ל ר"ל כיון דלאו משום עינוי לא היה אוכל לא ה"ל למקרי תעניתא דמשמע דקביל עליו וק"ל:

דף קח:

בפי' רשב"ם בד"ה וה"ג כמו כו' וקס"ד דשמואל קאמר רביעית בין כולן כו' עכ"ל ר"ל רביעית בין כולן עם המים אבל היין אינו בין כולן רק רובע רביעית וכן בברייתא רביעית קאמר בכ"א וא' היינו כל א' וא' עם המים דיין לא הוי בכ"א רק רובע רביעית כך הבין רשב"ם בפרש"י שלפנינו וע"ז הקשה רשב"ם דמאי קשיא ליה למקשה והלא ברייתא סתמא קתני כו' ואיכא לפרושי נמי דבין כולן קאמר רביעית עם המים וכשמואל ובתוספות יפורש שלא הבינו מפרש"י כן ודו"ק:

תוס' בד"ה שתאן חי כו' ור"ת פי' דחי כו' היינו בברכת הארץ כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה עיין בחדושינו ריש פרק המוציא יין ע"ש:

בד"ה ואת אמרת כו' אית ספרים דגרסי מאי כדי מזיגת כו' בין כולם קאמר דהיינו רובע רביעית כו' ורשב"ם נמי הקשה הלא ברייתא סתמא כו' עכ"ל ק"ק לפי דרכם שכתבו לאית ספרים דהמקשה נמי הוה מפרש הברייתא רביעית חי בין כולן א"כ לא תקשי קושיית רשב"ם שהקשה לפי דרכו בפי' רבינו דהמקשה הוה ס"ד דבכ"א קאמר בברייתא דבעי רביעית ויש ליישב דלאו ממש קושיית רשב"ם קאמרי אלא כיון דסתמא קתני בברייתא אימא דבין כולן רביעית ע"י מזיגה קאמר דהיינו כשמואל אבל קשה אם כן לפי זה הגירסא נמי שכתבו דגרסינן אידי ואידי חד שיעורא הוא וע"כ הוה ידע המקשה דשמואל כדי מזיגה לכ"א קאמר דהיינו רובע רביעית יין חי לכ"א דאל"כ תקשי ליה כמו שהקשו מכוס של ברכה וא"כ כיון דברייתא סתמא קתני אימא דרביעית דברייתא בכ"א ע"י מזיגה קאמר ולא תקשי לשמואל וצ"ע ודו"ק:

בא"ד וסבר דכוס של ברכה בעי רביעית יין בין חי בין מזוג כו' עכ"ל ר"ל דכך סבר אביי אבל (א) על רובע רביעית חי אינו חייב לאפוקי לפירוש רש"י דהתם דחייב נמי לאביי על רובע רביעית יין חי ומיהו לכאורה דרביעית [מזוג] נמי לאביי למאי דמוכח לה מרבי נתן כמ"ש התוס' משמע דאינו חייב אלא בכולו חי וכן נראה לכאורה מדברי התוס' שם אבל התוספות דהכא מיאנו בזה דלא גרע רביעית מזוג משאר כל המשקים דקתני התם דהוו ברביעית לכולי עלמא והתוספות התם נמי לא נקטו רביעית יין חי אלא לאפוקי רובע רביעית יין חי ודו"ק:

דף קט.

גמרא אמרו עליו על רבי טרפון שהיה מחלק כו' חוטפין מצה כו' כדי שישאלו תניא כו' כצ"ל:

שם שנאמר ושמחת אתה וביתך במה משמחם כו' כצ"ל לפי דברי התוספות וק"ל:

תוס' בד"ה שנאמר ושמחת וכו' גבי מעשר שני כתיב בפרשת ראה ולא כו' כצ"ל:

בד"ה רביעית של תורה כו' וי"ל דבירושלמי איירי באצבעות צפרים כו' עכ"ל ביאור דבריהם בכל זה ע"פ מ"ש בכמה מקומות דבירושלים הוסיפו שתות מלבר על מדות מדבריות ושוב אח"כ בציפורי הוסיפו שתות מלבר על הירושלמית והשתא נמצא מהמדבריות דהכא בגובה אצבעיים וחצי וחומש אצבע עשה מהם שתותים יהיה מאצבעיים י"ב שתותים ומחצי אצבע שלשה שתותים הרי ט"ו ומחומש אצבע יהיה שתות אצבע ועוד חומש של שתות ויהיה בידך בין הכל ט"ז שתותים וחומש שתות מדבריות באו לירושלים נכנסו י"ב שתותים המדבריות בי' ירושלמית והג' שתותים יהיו ב' וחצי שתות ירושלמית והשתות וחומש השתות יהיה שתות של ירושלמית יהיה בידך בין הכל י"ג שתותים וחצי ירושלמית באו לצפורי נכנסו י"ב שתותים הירושלמית בי' צפורית ומשתות וחצי הנשאר מירושלמית עשה ממנו שתותים יהיה בידך תשעה שתותי שתות מתשעה שתותי שתות של ירושלמית יהיו ז' וחצי שתותי שתות של צפורים משש שתותי שתות יהיה שתות א' של צפורים והשתות וחצי של שתות הוא רביעית של שתות הרי בין הכל בידך י"א שתותים מאצבעיים צפוריים ועוד נשאר רביעית של שתות דלא בא לחשבון לדברי הפייטן ולדברי הירושלמי שלא הזכירו בגובה רק אחד עשר שתותים דהיינו אצבעיים חסר שתות והרביעי שתות הוא חלק כ"ד מאצבע כמו שכתבו התוס' לקמן דעשה מן אצבע אחד ל"ו שתותי שתות יהיה כ"ד רביעי שתות דהיינו חלק מ"ה מכל הגובה דעשה מאחד עשר שתותי שתות שתותים יהיו ס"ו שתותי שתות והם מ"ד רביעי שתות נמצא אותו רביע שתות הנחסר בחשבון לדברי הפייטן וירושלמי הוא חלק מ"ה מכל הגובה אבל אמרו תנכה זה הרביע שתות שחסר מגובה ולא בא לחשבון לפי הפייטן ולפי הירושלמי מן הרוחב שיהיה שם מותר לפי דברי הפייטן וירושלמי דע"כ צריך למעט ברוחב כיון דאיירי שם באצבעיים של צפוריים יהיה מותר הרבה במרובע על האצבעיים של מדבריות אלא דצ"ל דשם איירי באצבעיים על האצבעיים עגולות עולה לאצבעיים על אצבע וחצי דמרובע יותר על העיגול רביע כו' עכ"ל וכצ"ל ותבא על ציור דבריהם ממה שכתבו התוס' פרק כיצד מעברין בשם ר"י וז"ל אר"י דהמרובע יתר על העיגול רביע בין בהיקף בין בגוף כו' עכ"ל ע"ש וה"פ הכא שאם תקיף אצבעיים על אצבעיים עיגול סביב בחוטין דקין עד הנקודה האמצעית שבעיגול ואח"כ תחתוך (כזה) כל החוטין מן הנקודה ולמטה לשנים ותפשטם יהיה העליון ארוך ששה אצבעיים דכל שברוחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים והאחרים מתקצרים והולכים עד הנקודה שהיא אצבע מן החוט העליון ויהיה (כזה) שוב חתוך כל החוטין לב' ושים הארוך בצד הקצר ויהיה (כזה) נמצא רצועה זו ארוכה שלשה אצבעיים ורחבה אצבע דהיינו שלשה חתיכות של אצבע על אצבע קח אצבע על אצבע מהם וחתוך אותו לשנים ויהיה כל חתיכה מהשני חתיכות אצבע על חצי אצבע שים אחר כך ארכם זה ע"ג זה בצד אורך הב' אצבעות הנשארים ויהיה זה המרובע אצבעיים על אצבע וחצי (כזה) והוא פחות רביע ממרובע אצבעיים על אצבעיים כי במרובע אצבעיים על אצבעיים יש ארבע פעמים חצי אצבע באורך ב' אצבעיים ובמרובע אצבע וחצי על אצבעיים אין בו כ"א שלשה פעמים חצי אצבע באורך ב' אצבעיים ואצבעיים על אצבעיים מרובעות מדברות נכנסות כו' פירוש דאצבעיים על אצבעיים מרובעות מדברות הם י"ב שתותים באו לירושלים נכנס הכל בעשרה שתותים מרובעות באו לצפורי נכנס הכל בשמונה וב' שתותי שתות מרובעות והעגולות צפורית מאצבעיים על אצבעיים הם תשעה שתותי' דהמרובע יתר על העיגול רביע דהיינו י"ב שתותי' ונמצא דהעגולות אצבעיים על אצבעיים צפוריות הם יותר ארבע שתותי שתות על המדבריות מאצבעיים על אצבעי' מרובעות והארבע שתותי שתות הם א' מתשעה מאצבע א' דצפורי שהרי יש בו ל"ו שתותי שתות והוא בקירוב אחד מבשלשה עשר או מארבעה עשר בכל הרביעית שהרי יש בו נ"ד שתותי שתות והרי הארבע שתותי שתות הם מותר

ברוחב לדברי הפייטן וירושלמי ורביע שתות הנחסר בגובה הוא אחד מארבעה ועשרים מאצבע אחד והוא אחד ממ"ה מכל גובה הרביעית כמו שכתוב לעיל תנכה זה מזה ישאר שיעור דבר מועט מותר דבגובה לא יחסר רק חלק ארבעה ועשרים מאצבע שהוא חלק מ"ה מכולו וברוחב יש מותר חלק ט' מאצבע שהוא חלק י"ג או י"ד מכולו אלא דהירושלמי לא דק בדבר מועט ולחומרא וק"ל:

בא"ד ועוד מפרש דבירושלמי בעגולות שיכול כו' וכשתסיר שליש מגובה כו' עכ"ל ומיירי גם לפי הירושלמי ולפי הפייטן בין הגובה ובין הרוחב באצבעיים דמדבריות אלא שהשליש החסר בגובה לפי הירושלמי והפייטן יתמלא ע"י שליש המותר ברוחבו ומיהו קשה לכאורה לפי זה דאין זה מכוון דהשליש החסר מהגובה שכולו אצבעיים וחצי אצבע וחומש השליש ממנו הוא יותר מהמותר שליש של הרוחב שאינו אלא אצבעיים ולא יתמלא חסרון שליש הגובה ממותר שליש של הרוחב ואין לומר בזה דלא דק דה"ל לא דק לקולא ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד והתם נקט חסר שתות נקט כפי הירושלמי והירושלמי לא דק כו' עכ"ל ר"ל על דברי הפייטן דאיירי בשיעור לפי החסר לא שייך למימר לא דק דאדרבה ה"ל למידק למימר דחסר חומש שהוא חשבון המכוון דאינו מאריך יותר לומר חסר חומש ממה שאומר חסר שתות אבל הירושלמי דלא בעי למימר בשיעור החסרון אלא במה שמחזיק בו מהאצבעיים נקט בתחלה שיעורים הגדולים דהיינו אצבע וחצי ואח"כ עוד שליש אצבע ולא דק לחומרא דאי הוה דק הוה הוצרך להאריך ועוד חומש אצבע וחצי חומש אצבע ולזה קאמרי התוספות דהפייטן אע"ג דלפי לשונו דנקט החסר ה"ל טפי למידק ולמנקט חסר חומש מ"מ נקט חסר שתות לפי לשון הירושלמי דלא דק לחומרא ודו"ק היטב:

דף קט:

בד"ה אמה על כו' כדאמרינן בעירובין מקומו כו' עכ"ל כצ"ל ומשמע ליה ההיא דעירובין אמה עם בגדיו שהולך בו האדם דלאו בערטילאי איירי וק"ל:

בד"ה ד' כוסות כו' מפני שממעיטות דברי ר' יודא כו' עכ"ל וה"ה דה"מ למתני ר' יודא אומר מפני שמגרעו דהא מהאי טעמא קסבר דאין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל וק"ל:

דף קיג.

תוס' ד"ה עשה שבתך כו' אם פוחת פוחתין כו' עכ"ל עיקר הקושיא מהא דאם מוסיף מוסיפין לו ולא ניחא להו לאוקמא להוסיף בההוא דבר מועט דאמרינן לעיל דתנא דבי אליהו דמשמע דכל כמה דמוסיף מוסיפין לו וק"ל:

בד"ה דמשייר מקידושא כו' שמונע שתייתו בשביל הבדלה כו' קידוש לילה קודם כו' עכ"ל משמע להו דקידוש דהוי דאורייתא ודאי קודם להבדלה דה"ק דמשייר מקידושא דמה שמשייר אחר שעשה קידוש מניחו להבדלה ואינו שותה בסעודתו בשביל כיבוד יום ואהא קשיא להו שפיר מדאיצטריך לעיל למימר דקידוש לילה קודם לכיבוד יום משמע אבל הבדלה אינה קודמת לכיבוד יום דהיינו שתייתו בסעודה דאי הבדלה קודמת לכיבוד יום לא הוה אצטריך ליה למתני דקידוש לילה קודם לכיבוד יום דכ"ש הוא מהבדלה ואהא תירצו דהא דאצטריך לעיל למתני דקידוש לילה קודם לכיבוד יום ההוא כיבוד יום היינו קידוש יום וההוא דקידוש יום ודאי קודם להבדלה אבל כיבוד היום ממש דהיינו שתייתו בסעודה לא אצטריך ליה למתני התם דאפילו הבדלה קודמת לאותו כיבוד יום כדקאמר הכא דמשייר מקידושא לאבדלתא שמונע שתייתו בסעודתו אחר שקידש ומניח מותרו להבדלה כך נראה לי בפשיטות לפרש דבריהם ולפי זה אפי' קידוש היום קודם להבדלה לפי דרכם [א] אבל הטור אורח חיים סי' רצ"ג לא הבין השמועה כך שכתב שם אהא דאמרי' הכא דמשייר מקידושא להבדלה הלכך מאן דאית ליה חד כסא ולית ליה שיעור קידוש והבדלה שבק ליה לאבדלתא וקידושא מקדש אריפתא דכי כו' עכ"ל ע"ש והוא מפרש דמשייר אותו כוס אחד ואינו עושה בו קידוש ומניחו להבדלה ולפי דבריו אפילו הבדלה קודמת אפילו לקידוש לילה הגם שאינני כדאי להכריע בזה מ"מ נ"ל לדקדק על דברי הטור דמ"ש דלכך הבדלה קודמת לקידוש דקידושא מצי לקדש אריפתא אבל הבדלה אחמרא תקינו זה אינו דאדרבה קידוש אסמכוה אקרא דבעי לקידושא איין כדאמרי' זכרהו על היין ואף לפי' רשב"ם דלעיל דמצי לקדש אפת היינו דוקא במקום שאין יין וה"נ מצי להבדיל בתפלה דעיקר הבדלה בתפילה נתקן כדלעיל ועוד קשה דבפרק ב"מ דקאמר תלמודא דנר חנוכה עדיף מקידושא משום דפרסומי ניסא עדיף אמאי לא קאמר טעמא משום דמצי לקדש אריפתא כמ"ש הטור גם מ"ש הטור בענין זה שם נר חנוכה קודם להבדלה משום דאפשר לאבדולי בתפלה עכ"ל אמאי לא ניחא ליה בהבדלה מההוא טעמא גופיה דקאמר תלמודא דנר חנוכה עדיף מקידוש משום דפרסומי ניסא הוא ודו"ק:

דף קיג:

בד"ה ואין לו בנים כו' ומי שאין לו תפילין כו' וציצית בבגדו מיירי בשיש לו כו' עכ"ל לכאורה בציצית הוכרחו לכל זה דאם אין לובש בגד בת ד' כנפות אינו חייב לעשות ציצית אבל תפילין דחובת הגוף נינהו דודאי חייב לקנות לו תפילין ולקיים מצות תפילין ויש ליישב קצת משום ההיא דתפילין צריכין גוף נקי כו' כמ"ש בסוף דבריהם הוצרכו לזה ודו"ק:

בד"ה ג' חייהן כו' דהכא לא מיירי אלא בהנך דהוו תולדות כו' דדמי להנך ג' הקב"ה אוהבן כו' עכ"ל ק"ק לדבריהם מאי תולדות אדם שייך במי שאינו משתכר טפי מהנהו דהתם ודו"ק:

דף קיד.

תוס' בד"ה צריך לנהוג כו' דבלמד ממנו כו' אלא ב' דברים כו' עכ"ל ר"ל דבלא למד ממנו כי הכא א"צ לעשותו רבו ואלופו אלא שצריך לנהוג בו כבוד וק"ל:

בד"ה עד שמגיע כו' ומדקרי למרור פרפרת הפת רמז במשנה כו' עכ"ל ר"ל מדנקט ליה למרור בהאי לישנא ומהא דקתני במתני' הביאו לפניו מצה וחזרת כו' אינו רמוז כ"כ דאימא איזה שירצה יקדים אלא דא"א לומר שני שמות כא' וק"ל:

בד"ה הביאו לפניו מצה לפי שעקרו השלחן כו' ומיד כשעוקרין מחזירין כו' עכ"ל הוצרכו לזה לפי פירוש ר"ח דהביאו לפניו דרישא היינו הבאת השלחן ומסתמא המצה עליו אלא לפי שעקרו אותו כדי שישאלו כדלקמן ומיד כשעוקרין ומחזירין כו' ר"ל ולא מניחין אותו שם עקור עד אחר גאל ישראל שהרי צ"ל בהגדה מצה זו כו' וק"ל:

בד"ה אע"פ שאין חרוסת מצוה וא"ת אמאי לא אתי חרוסת דרשות כו' עכ"ל ה"ה דה"מ להקשות כן אפילו לר"א בר צדוק דאמר מצוה בחרוסת דודאי אינו אלא מצוה דרבנן ואתי דרבנן ומבטל מרור דאורייתא דר"א בר צדוק בזמן הבית היה ואפילו במרור בזמן הזה דהוה נמי מרור דרבנן כדלקמן מ"מ לר"י דחלוקין חביריו על הלל וס"ל דאורייתא מבטל דאורייתא וה"ה דרבנן מבטל דרבנן כדלקמן וק"ל:

דף קיד:

בד"ה זאת אומרת כו' ר"ל סבר דמתני' סתמא קתני ומיירי כו' עכ"ל הוצרכו לכל זה משום דמשמע להו דלר"ל נמי בעי ב' טיבולין משום היכרא דאל"כ תקשי ליה ל"ל תרי טיבולי כלל ליעבד ההוא חד טיבול שאחר המצות וליכוון ועיין במרדכי:

בד"ה אכלן דמאי כו' וטעמ' דהחמירו בודאי דרבנן דטבל דאורייתא מפיק כו' עכ"ל דאי בטבל מדאורייתא הוה יצא מדאורייתא ידי מצה לא הוו מחמירו ביה אפילו בודאי דרבנן טפי מבדמאי וק"ל:

בד"ה ב' מיני בשר כו' לכך נראה דתרווייהו מבשלין כו' עכ"ל לכאורה תרוייהו צולין הל"ל לבן תימא ואפשר דאין לחוש לצלותן כיון דאינן באין חובה אלא לזכר בעלמא ולשון תבשילין הכי משמע להו דלא בעי לצלותן וק"ל:

בד"ה אמר רב הונא כו' רב הונא סבר כר"ל כו' ואפי' אית ליה שאר ירקות כו' עכ"ל כצ"ל דהיינו שאין לו לטרוח אחר שאר ירקות כמ"ש לעיל לר"ל דע"כ ס"ל לרב הונא כר"ל דאל"כ היאך יברך בטיבול שני כיון שכבר יצא בטיבול ראשון ה"ל ברכה לבטלה כמ"ש לקמן ודו"ק:

דף קטו.

בד"ה מתקיף לה כו' והתם לא מייתי מאכלו כו' לא בעינן כוונה כוליהאי כמו בתפלה ותקיעה כו' עכ"ל [א] צ"ע לחלק התם בהכי דהא רבא מייתי התם מכפאו ואכל מצה אתקיעה ועיין שם בתוספות תירוץ אחר בזה וק"ל:

בד"ה והדר אכל חסא כו' דהגדה הוה הפסק כו' ולא מפטר בברכה של טיבול ראשון כו' עכ"ל היינו בברכת בורא פה"א שהוא ברכת הנהנה ה"ל הגדה הפסק אבל בברכת מרור לא הוה הפסק כמ"ש התוספות לעיל לרב חסדא מ"ד אשופר כו' וק"ל:

בא"ד למה שאר ירקות באין תחלה כו' ולא שייך כאן חבילות אלא בתרי כו' עכ"ל שכתב שם הטעם שאין לומר ב' ברכות כאחד כו' דהיינו דאין עושין מצות חבילות ועל זה קאמרי דהכא שייכי ב' ברכות כא' כיון דאינה אלא מצוה א' ואינה דומה לקידוש ולבהמ"ז כדלעיל וק"ל:

בד"ה אתי מרור כו' וכ"ש דאי לא הוה מרור אפילו מדרבנן דמבטל לה מצה כדמשמע כו' עכ"ל דאז הוה מרור רשות ומבטל למצה דמצוה וק"ל:

בד"ה אלא אמר רב אשי כו' ונקטי רבנן אפילו משום הלל כו' עכ"ל דלדידהו כיון דאית להו בעלמא דמבטלות ושאני הכא דגלי קרא דשרי נמי ע"י כריכה כמ"ש התוספות לבסוף א"כ לא הל"ל אפילו זה בפני עצמו כו' דאדרבה דזה בפני עצמו כו' עדיף להו אלא לפי סברת הלל דבעלמא אין מבטלין ואין חילוק בין כרך ובין לא כרך והכי גלי קרא דכריכה עדיפא קאמרי רבנן שפיר אפילו זה בפני עצמו כו' אך לא ידענא מי הכריח לומר להלל דלא גלי קרא אלא לכתחלה יש לכרוך אימא דאף לעיכובא קאמר קרא ועיין בזה במרדכי וק"ל:

בד"ה כל שטיבולו כו' פירוש בקונטרס כו' ה"ל הנך פירות כמו נהמא וצריך כו' עכ"ל אין זה פירש"י ולא פירוש רשב"ם הכא דאיכא לפרושי כדבריהם ור"ל כמו נהמא דגזרו ביה נטילה משום סרך תרומה דשני עושה בו שלישי ואסמכוה אקרא והתקדשתם וק"ל:

בא"ד וכי לא ידע המקשה דאיכא למיחש דלמא נגע כדקאמר רב פפא כו' עכ"ל ר"ל דמקשה הוא ניהו רב פפא דקאמר אי ס"ד לא צריך לשקועיה נט"י ל"ל כו' ודו"ק:

בא"ד ולפסול את גופו כדתנן כו' הא יוצא מהן דם אין נאכלין בידים כו' עכ"ל לא הבנתי ראייתם דהתם לאו משום הא דמשקה הוא אלא שהבשר נעשה מוכשר ע"י הדם כדפרכינן התם הא יצא מהן דם כו' והא אין ב' עושה ג' בחולין ודו"ק:

בא"ד ואמרי' נמי בסדר הסיבה הביאו להם יין כו' דקאמר הסיבו הביאו להם מים כו' עכ"ל כצ"ל ובריית‍א היא בפ' כיצד מברכין [ב] מיהו התוספות כתבו שם טעם אחר לנטילת ידו א' ליין דאינו אלא משום כבוד ברכה ודו"ק:

דף קטו:

בא"ד לפי שנטילה ראשונה לא היתה לשם קדושה ולכך סבר המקשה כו' עכ"ל כצ"ל והוא מסקנת תירוצא אדלעיל דלפי פי' זה דנטילה ראשונה טיבול לו משום קדושה הוא כמו נהמא ניחא דהוה סבר המקשה דהיינו רב פפא דליכא למגזר ביה שמא יגע ודו"ק:

בד"ה אסוחי כו' תימה מה צריך להאי טעמא ת"ל כו' לא היתה לשם קדושה כו' עכ"ל היינו לשיטתם דלעיל מיהו גם בזה נראה ליישב כיון דנקט במלתיה טיבול שני אגב טיבול ראשון הוצרך למימר האי טעמא דאסוחי מסח כו' ודו"ק:

בד"ה ידי מצה כו' וא"ת כיון שאין במרור זה מצוה מדרבנן כו' עכ"ל קושטא הוא דקאמר דאין בזה המרור אפילו מצוה דרבנן מיהו א"נ דהוה מצוה דרבנן במרור הזה תקשי ליבטיל מרור דרבנן מצה דאורייתא אפילו בזמן הזה לרבא וק"ל:

דף קטז.

גמ' אמר אביי הלכך צריך לקהויי וצריך כו' זכר לטיט ת"כ דר"י כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מה דרכו כו' וכן פסק רב אלפס דצריך לבצוע על ב' ככרות ביום טוב כו' והטעם לפי שהיה לחם משנה כו' עכ"ל ומיהו לגבי פסח לא צריך ב' ככרות אלא דסגי בא' שלימה וא' פרוסה ולא צריך מצה ג' כמ"ש התוספות ועיין בזה ברא"ש ודו"ק:

בד"ה תגרי חרך כו' וכן עשה הר"י בסדרו חרוסת זכר לטיט עכ"ל וזה סותר מה שכתב בסדרו דבעו חרוסת לטבול ראשון דלא שייך בזה זכר לטיט וכ"כ התוס' לעיל וק"ל:

דף קטז:

במתני' על בתי אבותינו במצרים שנאמר ואמרתם זבח פסח וגו' מצה זו ע"ש שנגאלו אבותינו ממצרים שנאמר ויאפו את הבצק אשר הוציאו וגו' מרור ע"ש כו' במצרים שנאמר וימררו את חייהם כו' ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים כו' כצ"ל:

גמ' מאן אמר אגדתא כו' אמרו רב ששת כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה חותם בגאולה כו' ופליגא במלתיה רבי טרפון ורבי עקיבא רבי טרפון סבר אינו חותם כו' וקי"ל הלכה כר' עקיבא מחברו כו' עכ"ל כצ"ל ולר' טרפון הא דקאמר ת"ק חותם בגאולה היינו דמסיים בסופה גאל ישראל אבל אינו חותם בברוך ועיין לקמן בפי' רשב"ם וק"ל:

בד"ה ה"ג ונאמר לפניו שירה חדשה וכן ונודה לך שיר חדש על כו' עכ"ל כן היה בנוסחתם וכ"ה במרדכי ע"ש ושירה חדשה על גאולת מצרים אבל בנוסחא שלפנינו אינו אלא ונודה לך שיר חדש על גאולה עתידה כו' וק"ל:

דף קיז.

בד"ה ה"ג שעומדים כו' דלא יתכן שיהא המזמור ב' פסוקים כו' עכ"ל ובספר תהלים שלפנינו יש מזמור שאין בו רק שני פסוקים הללו את ה' כל גוים וגו' וק"ל:

בא"ד וא"ש דקאמרינן כו' דמתחיל הלל הגדול מכי יעקב בחר לו יה דהוי תחלת המזמור כו' עכ"ל ק"ק דאכתי קרא דכי יעקב בחר וגו' לא הוה תחלת המזמור אלא קרא דלקמיה הללויה כי טוב ה' וגו' וק"ל:

דף קיז:

בפרשב"ם בד"ה צריך שיזכיר יציאת כו' ובשאר מועדים במה מצינו מפסח עכ"ל ויש לתת טעם אמאי לא נילף נמי שבת במה מצינו אבל הר"ן כתב דנילף שאר י"ט במה מצינו משבת ודו"ק:

בד"ה ה"ג כתיב הכא למען תזכור וגו' וכתיב התם את יום השבת עכ"ל ק"ק דבשבת גופיה בדברות שניות כתיב וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' ואפשר לומר דזכירת יציאת ממצרים קאמר דנילף מג"ש להזכיר בקידוש אבל בדברות שניות לא כתיב רק זכירת עבודת מצרים אבל מדברי התוספות נראה דיציאת מצרים היינו נמי עבודת מצרים ודו"ק:

תוס' בד"ה רביעי אומר כו' קימעא לשתות מים יכנס כו' ובעי למשתי חמרא כו' עכ"ל כצ"ל:

דף קיח.

פרשב"ם בד"ה ור"י אמר נשמת כו' והיינו דאמר הלכה כר' יהודה בתרוייהו כו' עכ"ל בשמעתין לא הוזכר דהלכה כר"י בתרוייהו אלא דר"ל דהיינו מה דאמר בסדר הגדה לומר יהללוך ונשמת משום דקי"ל כר"י לומר תרוייהו דר"י ברכת אחרת בא להוסיף וקבעוה לחלק הברכות דהיינו ברכת יהללוך אחר הלל וברכת נשמת אחר הלל הגדול זהו דעת הרשב"ם דר"י בא להוסיף ברכה אבל מנהגינו אינו כן דאנן אין חותמים בברכה רק אחר נשמת וכמ"ש התוספות בשם הר"ח כהן ודו"ק:

תוספות בד"ה מאי ברכת השיר כו' ה"א דוקא בימים אבל בלילה כו' עכ"ל ומשום דבלילה אין צריך לברך לפניו ועיין ברא"ש גם במרדכי וק"ל:

בד"ה מהודו עד כו' ורננו צדיקים בה' אינו מן המזמור עכ"ל ודאי דזה המקרא אינו מן המזמור זה בספר תהילים אלא שהוא תחילת מזמור ל"ג בספר תהילים ואולי משום דבברכות שאומרים בשבת נסדר זה המזמור רננו צדיקים בה' וגו' אחר הלל הגדול וטועה האומר שזה הפסוק רננו צדיקים וגו' שייך אדלעיל להלל הגדול ויסברו שתחילת המזמור שנסדר אחר הלל הגדול מתחיל הודו לה' בכנור ע"כ אמרו אל תטעה בכך לומר כן בסדר של פסח דלא קאמרי הכא אלא עד על נהרות בבל וק"ל: :

דף קיט:

בד"ה אבל לפניו מצוה לברך כו' אינו בנוסחא שלפנינו כאן בגמרא אלא בפרק לולב וערבה איתא כל הסוגיא ע"ש:

בד"ה אמר רב שלא כו' והשמש באמצע פי' משום היכרא כו' עכ"ל בנוסחת המשנה שלפנינו אינו כן אלא והמיחס באמצע ולרבותא נקט לה הכי כפרש"י ע"ש:

בא"ד דאלת"ה לפרוך ממתני' לרב דאין מפטירין אחר הפסח כו' הא אחר מצה כו' עכ"ל לשונו קצת מגומגם דהא ודאי לרב ליכא למפרך דאיהו לא נקט במלתיה מצה אלא שהוא מפרש מלתי' דמתני' דאין מפטירין כו' ושמואל ור"י מפרשי לה בע"א ולענין פסח ולא תקשי ליה הך דיוקא דהא אחר מצה מפטירין לשמואל גופיה דמפרשי לה כגון אורדילא כו' אלא לרב יודא אמר שמואל דקאמר בהדיא אין מפטירין נמי אחר מצה כו' אבל הכי הל"ל בפשיטות דע"כ לא אתקש לפסח לפירוש דרב לענין ב' מקומות מדיוקא דמתניתין אחר פסח הוא דלא אבל לאחר מצה מפטירין ודו"ק:

בא"ד דהא דקאמרי' לקמן כו' הא אתקש מצה לפסח ולא נהירא ובירושלמי מפרש כו' פ"ק דתענית ישן אסור לאכול כו' ורבה הוה מתנמנם ובעי למיסר כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דלא נהירא לומר שעובדא דאביי ורבה בפסח היה לענין מצה דהא לא אתקש לפסח אלא בירושלמי מפרש דהאי עובדא בליל תענית הוה דאמרי כו' ורבה היה מתנמנם ובעי אביי למיסר לו ולאכול בתר הכי וקא אייתי ליה רבה ראייה מפסח דכי היכי כו' וכה"ג כתב בעל המאור דלא בפסח הוה אלא בבי מדרשא ע"ש ובר"ן ודו"ק:

דף קכ.

בפרשב"ם בד"ה ישנו כולן כו' וליכא לפרושיה טעמיה משום דאין מפטירין כו' עכ"ל לרב קושטא הוא הא דאין מפטירין כו' נמי הוה טעמא משום ב' מקומות אלא לשמואל ור"י קאמר דהא דאין מפטירין הוה טעמא דלא ליבטיל טעם הראשון וק"ל:

תוספות בד"ה באחרונה כו' וכן צ"ל דהלל שהיה כורך מצה ופסח בסוף הסעודה כו' עכ"ל ר"ל דמצה דאורייתא להלל ע"י כריכה והיינו בסוף הסעודה עם הפסח שנאכל לבסוף על השובע ובתחלת הסעודה היה מברך על המצה כו' ויש לדקדק כיון דמצות כריכה להלל היה בסוף הסעודה אנו שעושין זכר למקדש כהלל אמאי אנו עושין את הכריכה קודם סעודה ויש ליישב כיון שאנו מסתפקין לעיל אם הלכה כהלל אם לאו א"כ לרבנן דפליגי עליה יבטל טעם המרור שהוא רשות את מצה דאורייתא דקי"ל כרבא בשמעתין דמרור דרבנן ומצה דאורייתא ודו"ק:

בא"ד ומיהו להוא פי' דלעיל כו' א"כ ה"נ יחזור כמו כן על הסופגנין כו' עכ"ל והלל נמי היה אוכל בתחלה סופגנין כו' ועיין בפסקי תוספות וק"ל:

בד"ה כל בן נכר כו' אין לפרש בו אינו חייב כו' עכ"ל עיין בכל דבריהם אילו בדיבור זה בתוספות פ' כל שעה ובפ' הערל כפי חילוף הנוסחאות וק"ל:

בד"ה רב אחא כו' מר נפקא ליה מעליו כו' דעליו מיותר לומר דעליו של פסח כו' עכ"ל קשה להולמו דמאן דנפקא ליה התם מדכתיב ז' ימים תאכל וגו' מהיקש' הוא אכילת מצה לאזהרת חמץ לקבוע אכילת מצה לדורות כמו אזהרת חמץ כו' כפרש"י שם ובספרים מדויקים נמחק כל זה מדברי התוספות וכצ"ל מר נפקא ליה מדכתיב שבעת ימים תאכל עליו וגו' ומר נפקא ליה מבערב וגו' וק"ל:

דף קכ:

גמרא בחפזון עד שעת חפזון א"כ מת"ל בלילה יכול כו' ת"ל בלילה בלילה הוא נאכל כו' כצ"ל:

ברשב"ם בד"ה שלמים כו' דכתיב ביום זבחכם כו' דהא בלילה לא בא למעט כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מלא תותירו עד כו' אע"ג דדרשינן מיניה ליתן לו בקר שני לשריפתו כו' אית מאן דמפיק כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דההיא דבוקר שני לשריפתו מבוקר בתרא נפקא ליה דכתיב והנותר ממנו עד בוקר באש וגו' כדמוכח פ' כיצד צולין ע"ש ודו"ק:

בד"ה אמר רבא כו' אבל הא דאמרינן הקטר חלבים ואמורים עד חצות כדאמרי' כו' עכ"ל ורש"י פי' שם דעד חצות לא קאי כלל אהקטר חלבים כו' ע"ש:

דף קכא.

בד"ה כשתמצא לומר כו' וקשה דלעיל הוכחנו מהנהו דפסחים דאית להו תרוייהו וכדכתיבנן לעיל כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל מהנהו דפסחים היינו מהך סוגיא דפ' האשה ומהך סוגיא דשמעתי' וכמ"ש התוס' לעיל וק"ל:

בא"ד ורשב"ם פי' וכו' ולא גרסינן ולא שפיכה בכלל זריקה דהא אין שום קרבן כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בתוספות בר"פ ב"ש בשם רשב"ם שכתב בשם רש"י אבל אינו בפי' רשב"ם שלפנינו בשמעתין וצ"ל גם לפ"ז הא דזבח לא פטר הפסח משום דזבח טפל לו וכ"כ התוספות שם אלא שטעות נפל שם בדבריהם פסח טפל לו במקום שזבח טפל לו ע"ש ודו"ק:

בא"ד ור"ח כהן פי' כו' ואין להקפיד דברכת פסחים על כו' והלא אית ליה נמי דפסחים כו' עכ"ל אין כל זה מובן אבל בתוספות פ' ב"ש כתבו דלפי גירסת ר"ח כהן יהיה הפי' כשיטת רשב"ם ע"ש וע"כ נראה להגיה הכא בתוס' ואין להקפיד וברכת פסח על עיקר כו' וקשה והלא אית ליה נמי דפסח מצותו בשפיכה כו' ור"ל דהך סוגיא דפרק האשה אכתי קשה דקאמר אילו פסח בשפיכה כו' דמשמע מצותו בשפיכה דוקא כו' וכ"כ גם התוס' שם וכל מה שהקשתי על רשב"ם קשה גם לפירוש זה של הר"ח ע"ש וק"ל:

חִדּוּשֵׁי אַגָּדוֹת – מַהַרְשָׁ״א

דף ב.

לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא כו' מפורש פ"ק דתענית וב"ק פ"ה וע"ש.

וכאור בוקר בעוה"ז כעין כו'. ה"ק וכאור בוקר בשחר שהוא מאיר ומתגבר והולך כן יהיה זריחת שמש לצדיקים לעולם הבא כמ"ש וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה וגו' וכתיב ואוהביו כצאת השמש בגבורתו וק"ל.

אלא ה"ק קרייה רחמנא לנהורא ופקדיה כו'. ויהיה מקרא חסר כאלו כתיב ויקרא אלהים לאור שישמש ביום ולחושך שישמש בלילה וכמ"ש בנוסח ברכת הלבנה חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם כו' וק"ל:

שאינן מאירין לא בעי שבוחי כו'. לפום סברא דהשתא ע"כ יש כוכבים שאינם מאירים ואי אור אורתא הוא וכל הכוכנים בכלל כוכבי אור הוא אע"ג דכבר כללן בכל צבאיו בא לפרש ולפרט דהיינו שמש וירח וכל כוכבי לילה אבל אי כוכבים המאירים הוא למה פרט המאירים טפי משאינן מאירים כיון דכולם בכלל כל צבאיו דל"ל אינן מאירין וכדמסיק דא"כ אור ל"ל ומשני דאצטריך לאשמעינן דאקרי אור כו' וק"ל:

דף ב:

ע"ב התם מילט כו' למזליה אמר יהא רעוא כו'. יש לדקדק דהא למאי דבעי למימר נמי אור יממא הוא נמי ה"פ דקא לייט למזליה כו' דלצפייה ליממא ולא לשכחיה וא"כ לא הל"ל אלא אור נהורא וי"ל דלמאי דבעי למימר דאור יממא הוא איכא לפרושי דלייט את זמן היום גופיה כמ"ש לעיל מיניה היום ההוא יהיה חושך וה"נ קאמר הכא יקו ליממא ואין כי יהיה חושך אבל לנהורא גופא לא שייך ביה קללה אי לאו דלייט למזליה כו' וק"ל:

ולילה אור בעדני אלמא אור יממא כו'. לכאורה לפום סברא דהשתא דלילה נאמר על הדמיון שהיה בצרה ובחושך כפירש"י איכא למימר נמי דאור מלשון האיר הוא כדמוקי ליה בסוף שנאמר לילה על דמיון העולם הזה ואור מלשון האיר כפירש"י וי"ל:

דף ג.

שהרי עקם הכתוב ח' כו'. תלבד שהאריך הכתוב עיקם לכתוב שלא כדרכו נהיינו איננה טהורה שהוא השלילה מהטמאה והל"ל הטמאה כי אורחיה בכתוב וק"ל:

אשר איננה טהורה וגו'. בכל ספרים שלנו כתיב טהרה חסר וא"ו וא"כ לא הויין רק ז' אותיות ואפשר דה"מ למכתב טמאה בלא ה"א ראשונה והקשה החזקוני אמאי לא מייתי קרא דלעיל מיניה בפרשה זו דעיקם ביה נמי ח' אותיות דכתיב ומן הבהמה אשר לא טהורה היא וגו' עכ"ל ונראה ליישב דע"כ הני תרי קראי לא צריכי למאי דמסיק דדווקא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון נקיה לכך עיקם בחד קרא דאל"כ מהיכא תיתי לן דאפי' בכי הדדי נינהו מ"מ בתרי קראי לא הוי ליה לעקם אבל אידך קרא אתי לאשמעינן דלא יספר אדם בגנות בהמה כדאמרי' בפ"ח דב"ב אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב דכתיב מן הבהמה אשר איננה טהורה וגו' ואי לאו תרי קראי לא הוי ילפינן הני ב' דרשות הך דהתם דלא יספר אדם אפי' בגנות בהמה וכו' והך דהכא דיספר אדם בלשון נקיה אלא חדא מיניהו אבל מתוך שני המקומות נלמדה דרשה דהכא ודהתם ומהך דרשה דהתם ליכא למפרך וכי לא כתיב טמאה בבהמה די"ל כי הכא דדוקא כי הדדי נינהו לא יספר בגנות בהמה טמאה ודו"ק:

ותבחר לשון ערומים כו' והם חכמים כמ"ש אני חכמה שכנתי ערמה ודרשינן במסכת סוטה אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהם ועם התלמידים ידברו לשון חכמים בלימודם שהוא לשון נקיה

ואמר וכ"ת ה"מ כו' אבל במילי דעלמא לא ת"ש ודעת שפתי וגו' שפתי משמע אף מילי דעלמא גם שאינן דברי חכמים וק"ל: (עיין בר"ן ובח"ה):

דף ג:

משום בעיתותא דלילא כו' ואבע"א כו' דמדאמר דוד אם אשאיר מכל אשר לו עד אור הבקר משמע דאז לילה הוי ואבע"א משום ביעתותא דלילא ליכא דאיכא למימר דביום באה אביגיל אלא שהוא אמר עד אור הבקר שלא היה דוד מגיע לשם עד הלילה משום ביעתותא דדוד איכא שהיתה יראה שיהרוג דוד את כל בית נבל ודקאמר אבע"א משום ביעתותא דדוד ליכא משום דאחר שמת נבל ושלח אליה דוד לקחתה שאז ודאי לא היתה יראה עוד מהריגה את בית נבל כתיב ותרכב על החמור וגו' אבל ביעתותא דהר איכא כמפורש וירדת בסתר ההר וגו' ודו"ק:

כגדי מסנקן. עפירש"י ועי' בערוך בערך סנק ב' פירושים:

מן האליה כו'. לפי טעותו של הנכרי דלא נאסר לנכרי אלא השומן והיותר טוב שבו דהיינו כדקאמ' משופרי שופרי שאמר והוא נכרי ומטעה את ישראל לתת לו מהיותר שמן וטוב שבפסחים א"ל רבי יהודה בן בתירה שאתה טועה ובודאי הן יודעים שאתה נכרי ומה שנותנין לך מהפסחים השמן והטוב שבו אין זה משופרי דשופרי אלא האליה שהוא השמן ביותר הוא משופרי דשופרי וממנו לא ניתן לך שהם יודעים שאתה נכרי ולפו דעתו שלא ידעו בו שהוא נכרי הלך לשם ובקש מהם מן האליה ועיין קרוב לזה בחידושנו בהלכות:

לאחוריה כו'. פירוש רש"י שלא יבינו מהר ויצא לבם עכ"ל ועי"ל שאלו הראה להם הקריעה ה"ל מוציא דבה כאלו הגיד להם בפה דנח נפשיה והם שאמרו נח נפשיה דרך שאלה אמרו לו כן ולא הוה מוציא דבה ולא בדרך הודעה וכן יש לפרש בסוגיא בפרק הנושא בנח נפשיה דרבי קרעיה בר קפרא ללבושיה ואהדריה וגרסינן שם דא"ל נח נפשיה א"ל אתון קאמריתו אנא לא קאמינא ר"ל כמ"ש אתון קאמריתו דרך שאלה אבל אנא לא קאמינא דה"ל לגבי דרך הודעה ומוציא דבה הוא ודו"ק:

דף ד.

ש"מ מדן קאתי שנאמר דן ידין וגו'. מבואר כל איש ידמה במעשיו לברכת אותו השבט ולדן ניתן מהשבטים ברכה זו שינקום להעמיד דבריו על הדין שנאמר בו דן ידין וגו' וכחו שמצינו בשמשון שעליו נאמרה נבואה וברכה זו מיעקב וכן יש לפרש ההיא דבסמוך דאשכחוהו דמזבולון קאתי דלפי ברכת יעקב ידמה במעשיו כן:

דף ה.

זכו לשלשה כו' הענין מבואר. כי טעם השביתה בפסח שנאמר בו הראשון כי בו נגאלו ישראל מן המשעבדים אותם והקב"ה היה דן אותם בכל מיני מכות וטביעה בים ובזכות שבית' זו יגאלו גם לעתיד מעשו שנקרא הראשון המשעבד אותנו והקב"ה ידין אותו ויכרית זרעו וכדאמרי' בפ"ק דר"ה (יא) בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל והוא טעם השבתת שאור בפסח כי שאור שבעיסה הוא היצ"ה הוא כחו של ס"א שרו של עשו שיכרת בזמן הגאולה וטעם השביתה בחג הסוכות שנא' בו הראשון בהוציאנו ה' ממצרים פרס סוכת שלומו עלינו כמ"ש כי בסוכות הושבתי וגו' בזכות זה יזכו לגאולה בבנין בית המקדש להשרות שכינתו עלינו כטעם ויהי בשלם סוכו וגו' וטעם מצות לולב שנאמר בו הראשון ע"ש השמחה כמ"ש ולקחתם לכם וגו' ושמחתם וגו' יזכו לשמחה לעתיד בבא משיח שנקרא ראשון ודקדק לומר לשמו של משיח ששמו מנחם שהוא ינחמנו וישמחנו כמ"ש שמחנו כימות עניתנו וכן י"ר ב"ב א"ס:

דף ז:

למדנו מציאה ממציאה כו' וכתב התם ויחפש וגו' וימצא וגו'. יל"ד אמאי לא מיית מקרא דלקמיה דכתיב בפרשת ויצא ויחפש ולא מצא דדמי טפי לחילף לא ימצא מלא מצא מדנילף לא ימצא מימצא וי"ל דניחא ליה לאתויי ימצא מימצא ולא ימצא ממצא. ועי"ל דהמתחייב משאור לא ימצא נמי לבדוק ולמצוא קודם פסח (ומה שיש לדקדק בזו הסוגיא בדברי התוס' עי' בח"ה):

דף ח.

מ"ד ונגה כאור תהיה וגו' כנר בפני האבוקה כו' עי' פירש"י ויותר נראה לפרש ונוגה של הקב"ה כאור תהיה דהיינו כאבוקה כדאמרינן בסוטה (כא.) כי נר מצוה ותורה אור תלה המצוה בנר והתורה באור דהיינו נמי כנר בפני האבוקה ואחד וקרנו דהיינו נר קרן של נר יהיה מידו של הקדוש ברוך הוא לו לצדיק וקל להבין:

ע"מ שיחיו בני הרי זה צדיק גמור. עיין בתוספות וליכא למימר בעיקר קושייתם דלק"מ דשאני צדקה דמותר לנסות בה הקב"ה כדאמרינן כ"ק דתענית (ט.) דאסור לנסות הקב"ה חוץ מזו שנאמר ובחנוני נא בזאת וגו' דא"כ מאי פריך אהך דהכא וכה"ג לאו מצוה היא אלא ע"כ דלא אמרו שאני צדקה אלא לענין נסיון דשרי ביה (קידושין פ"ק וע"ש ר"ה כ"א וב"ב כ"א).

דף ח:

מלמד שתהא כרתך כו'. פי' התוס' דמאת קדריש את הטפל לארץ עכ"ל והוא דחוק ונראה לפרש דלפי פשוטו דלא יחמוד איש את ארצך לכובשה בעלותך לראות וגו' לא יתכן בו מלת איש דאין דרך איש יחידי לכבוש את ארץ וה"ל למכתב לא יחמוד גוי ארצך וגו' כדכתיב ברישא דקרא כי אוריש גוים וגו' אבל בדבר המטלטל שייך לומר דלא יחמוד איש לגנוב כל מה שבביתך בעלותך לראות וגו' וא"כ ה"ל למכתב לא יחמוד איש את ביתך אלא דכתיב ארצך לרבות דאפי' פרה הרועה בארצך באפר במקום הפקר וכן תרנגולתא מנקרין בארצך במקום הכקר באשפה ואין מזיקתן בעלותך לראות והשתא ניחא למשקנא לכדרבי אמי ליכא יתורא וק"ל:

שיש לו קרקע עולה כו'. נראה הטעם בזה דעיקר מצוה של עליית רגלים לשמוח שם במצות פירות הארץ שהם הביכוים ומעשר שני ולשמח שם בהם את העני והגר והלוי באכילתן והיא עלייתן לשם שמים משא"כ מי שאין לו קרקע שלא יכול לקיים כל זה ועלייתו אינו לשם שמים ולזה נסמך כאן מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים כדי שלא יהו עולי כו' דהיינו שלא תהא עלייתו שלא לשמה אלא לשמוח עם פירות שהביא לשם מצות ביכורים ומעשר שני הגדלים בקרקע וק"ל:

דף כב:

כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש כו' ולעיל מיניה בההוא פרשתא כשהגיע לואהבת אה ה' אלהיך וגו' לא פירש דאיכא להשוות אהבת ת"ח למקום אבל מורא המקום שהוא מפני יראת שכר וענוש אינו דומה להשוות לו ת"ח כיון שאין שכר וענוש של אדם ביד ת"ח ועיין פ"ג דקדושין ומה שלא פירש גבי ויראו העם את ה' י"ל לרבות שם אלהים וק"ל בשם הגאון מהר"ש ז"ל מפראג:

דף לו:

אשפר אחד משש בפר כו'. מלשון נוטריקון הוא וכן אשישה א' משש ומיהו באיפה לא משתמע ואפשר כיון דסתם הכתוב א' משש במדה מוקמינן לה אמדת איפה הנזכרת מפורש בכמה מקומות ואיפה דהכא מדת היבש ומששית ממנה היו אופין גלוסקא אחת גדולה וחשובה והיא אשישה דקתני בברייתא ודקאמר פליגא דשמואל כו' אשישה גרבא דחמרא לא פליג אברייתא דודאי גלוסקא היא אלא דקאמר לשון חכמים לחוד ולשון תורה לחוד מדכתיב אשישי ענבים מוכח שהיא כלי מדה הלח ולא אחד משש באיפה שהיא מדת היבש כדקאמר רב חנן ודו"ק. (עיין פרק בן סורר ומורה ובמסכת עו"ג):

דף לט.

מאי חסא דחס כו' פרש"י מ"ט קרינן ליה חסא עכ"ל. וק"ק אכל אינך דקתני במתני' וקרי ליה בתלמודא בל"א אמאי לא קאמר נמי מ"ט כגון עולשין הינדבה כו' ונראה לפרש דה"ק אמאי מצוה בחסא שהוא חזרת טפי מכל הנהו דמתני' וקאמר משום דחס כו' וק"ל:

מה חזרת כו' אף מצרים תחלתן רכה כו' מפורש פ"ק דסוטה (דף יא:) בפרך בפה רך ופרש"י שם משכום בדברים כו' ור"ל כמפורש שם וישימו עליו שרי מסים על פרעה שהביאו מלבן ותלו לו לפרעה כו' כלום איסתניס אתה יותר מפרעה וק"ל

דף מב:

כשהיו מביאים נסכים מיהודה כו'. דבר זה מבואר כי הברכה והקללה של ישראל תלוים בזכות וחובת ישראל כמ"ש יצחק והיה כאשר תריד ופרקת וגו' ולזה בהיות מקדש על מכונו בזכות הנסכים שהיו מביאין בבהמ"ק היה להם הברכה שלא היה יינם מחמיץ כי שם היה מקור הברכה במקום השיתין כמפורש במסכת סוכה אבל כשחייבו חובת הגלות ובטלו הנסכים באה אותה הברכה לאדום לקיים מה שנאמר אמלאה החרבה וגו' כמפורש פ"ק דמגילה ע"ש:

דף מט.

בזרעו של אהרן כו' משום דעבודת כהן שהיא הקטרת מעשרת כדאמרי' פרק בראשונה (יומא כו) ויליף לה מדכתי' ישימו קטורה באפך וגו' ברך ה' חילו וגו' ואמר כ"ש שתורה כו' דכתיב בתורה בשמאלה עושר וכבוד והמקשה ידע ודאי דהך דר"י בח"ח קמיירי כדקאמר כ"ש שתורה כו' אלא דהוה ס"ד דבעם הארץ נמי מעשרת וכ"ש בת"ח דיותר מעשרת משום תורה ובמסקנא דבעם הארץ מביאתו לידי עניות כ"ש דקאמר הכי פירושו אם בכהן לחוד הכהונה מעשרת כ"ש כשתנשא הכהנת לת"ת דמשום תורה מעשרת טפי ודו"ק:

הא בת"ח ת"ח לא מקרי זר לגבי כהנת (דת"ח) שנאמר ובני דוד כהנים:

תרי בני סמיכי [דכן מצינו בזרעו דאהרן] שנאמר יורו משפטיך ליעקב וגו' גם שנאמר כן בכל שבט לוי עיקר קרא בכהן איירי כדכתיב ובאת אל הכהנים הלוים וגו וק"ל:

לא גלאי כו' מוכח מזה שלא היה כהן כמ"ש התוספות וקאמר על שהוא ישראל ונשא כהנת לא עלה זיווגו יפה שהוצרך לגלות ממקומו ומיהו רב כהנא ת"ח הוה ואמרינן לעיל דשבח הוא לו לישא כהנת גם אם הוא ישראל וי"ל דמשום ענותנותיה לא החזיק עצמו בח"ח ומיהו הם שא"ל והא למקום תורה גלית הוי מצו למימר לא תלמיד חכם אתה ודו"ק:

שנאמר ואוכלים כרים כו' דבמתענגים בריבוי תאוות מסעודת רשות משתעי קרא ואמר דלכן יגלו וגו' היינו עשרת שבטים שגלו בראשונה משום שהלכו ביותר בתענוגים ובמותרות ע"כ יגלו בראש קודם זמן שגלו שבט יהודה והיא מדה כנגד מדה כי הגולה א"א לו להשיג תענוגיו וכל תאוותיו וק"ל:

כל ת"ח המרבה כו' ר"ל דמתוך שמרבה סעודותיו בבית אחר בריבוי תענוגותיו מבקש למודו גם בביתו כן ועל ידי זה מכלה ממונו ומחריב ביתו למכור את כליו שבביתו ואמר ומאלמן את אשתו כו' כפרש"י ועי"ל דמדתו שיהיה גולה שלא יהיה לו בגלותו להשיג כל תאותו כמ"ש לעיל גבי כל הנהנה לסוף גולה כו' ואמר ומחלוקות רבות באות כו' עיין פירש"י ועי"ל דבמשתאות שמרבה בכ"מ מביאו לידי מחלוקת כמ"ש למי אוי וגו' למי מדנים וגו' למאחרים על היין וגו' ואמר ומחלל שם שמים ושם רבו כו' כההיא דאמרי' פי"ה בחילול השם מה הבריות אומרות עליו או לו לזה שלמד תורה אוי לו לאביו שלמדו תורה כו' כמה מכוערין מעשיו של זה שלמד תורה כו' עיין שם:

קרי ליה בר מיחם כו'. עי' פרש"י והלשון קרי ליה לא משמע כי אלא קרי לי' לאותו ת"ח גופיה בר מיחם כו' ר"ל דבר הכי שמיחם תנורו הוא (כהאי לישנא איתא בכמה מקומות) וק"ל:

בניו ע"ה כו'. והא דאמרינן בנדרים הזהרו בבני עניים שמהן תצא תורה היינו נמי עניים ת"ח שאינן ע"ה זוכין לבנים ת"ח ומיהו הא דאמרינן התם ומפני מה אין מצויין ת"ח מבניהם כו' ופי' הר"ן שעל הרוב אינן בני תורה עכ"ל קשה קצת דהכא אדרבה משמע דע"כ ישיא בתו לח"ח כדי שיהיו בניו ת"ח (פרק חלק וע"ש):

בענבי הגפן כו' מדמה להו לגפן עש"ה אשתך כגפן פוריה וגו' והוא מפורש במדרשות בדמיונו במעלות הגפן ואמר שהוא דבר נאה ומתקבל כו' ר"ל שהוא דבר נאה שישא בת תלמיד חכם ולא בת עם הארץ כדלקמן גם הוא מתקבל להיות לו זרע כשר ממנה כדאמרי' בירושלמי דכלאים אשתך כגפן וגו' מה זיתים אין בהם הרכבה אף בניך לא יהיה בהן פסולת וההיפך בבת ע"ה:

דף מט:

מפני שהן שקץ ונשותיהן כו'. מלת שקץ נאמר על הרוב לגבי עבודת כוכבים דכתיב ולא ידבק בידך מאומה כך אסור לידבק בע"ה ולישא את בתו ונשותיהן שרץ בו' שטומאת מגע שרץ היא במשהו בכעדשה כך נשותיהן בטומאת נדתן במשהו דברואה טפת דם כחרדל יש להרחיק מהן ועל בנותיהן הוא אומר שוכב עם גו' (מפורש במסכת עירובין):

ע"ה אסור לאכול בשר כו' כבר אמרו המפרשים טעם בזה ומיהו יש לדקדק אמאי נקט בשר בהמה ועוף ולא נקט נמי דגים ושאר נפש חיה דכתיבי נמי בהאי קרא ונראה לפרש דודאי בן נח הותר לאכול כל בשר כדכתיב כירק עשב נתתי לכם את כל וגו' אלא ישראל שקבלו התורה נצטוו להבדיל בין הטמאה לטהורה וע"ז רמז ברירא זאת תורת דהיינו העוסק בתורה ויודע להבדיל בין הטמא לטהור וכל שאר איסורים הנוגעים לאכילת בשר כגון דם וחלב ובשר וחלב וגיד הנשה הותר לאכול בשר וכל שאינו עוסק בתורה בכל הני איסור והיתר דאכילת בשר אסור לאכול בשר דודאי יכשל בו להתיר האיסור ועל כן נקט בשר בהמה ועוף דרבו דיניהם להבדיל בין איסור להיתר משא"כ בדגים דבקל יוכל להבדיל בין איסור להיתר כשידע סי' קשקשת וק"ל:

מותר לנוחרו בי"ה כו'. לכאורה הוא רחוק מן השכל דאפי' בעלי חיים המזיקין אינו רשאי להורגן בשבת וי"ה כדאמרינן פרק כל כתבי ונראה דנקט מותר לנוחרו כו' ולא קאמר מותר להורגו כו' שכוונו בזה שהנחירה והשחיטה הוא רמז לנטילת דם במקום בית השחיטה ור"ל שמותר לביישו וליטול דמו כדאמרינן אזל סומקא ואתי חיורא והיינו אפילו בי"ה שחל להיות בשבת שכל ישראל יש להם שלום זה עם זה מותר לביישו ולהתקוטט

עמו וא"ל תלמידיו אמור לשחטו. שיש בו יותר נטילת גם גם בלשון הנאמר בתורה בהכשר שחיטה וא"ל זה טעון ברכה כו' דלכך נקט בלשון נחירה שהוא יותר בלשון גנאי וע"ז הכוונה אמר ג"כ בסמוך מותר לקורעו כדג ומגבו דהיינו נמי רמז דדמו מותר ליטול ע"י ביוש כדם דג שנוטל ע"י קריעה מגבו אבל בתוספות הבינו הדברים כפשטן ע"ש וק"ל:

אסור להתלוות עמו שנאמר כי הוא וגו' ומהא דאמר לקמן שיותר שונאין ע"ה את ת"ח מעכו"ם מסברא דאסור ללוות עם עכו"ם אסור ללות גם עמו ויש לחלק דגם ששנאתו גדולה ביותר מ"מ חס הוא מלהורגו דקפיד אשפיכות דמים:

ואנשכנו כו' אין דרך השונא לנשוך ממש ובשבירת עצם כדמסיק אבל ר"ל שהייתי מתרגז עליו להרע לו שכן דרך המתרגז על חברו הוא נושך שיניו זה על זה כמ"ש חורק עליו שניו ושבירת עצם כחמור היינו להרע לו הרבה:

מכה ובועל כו' היינו שמכה ממש את אשתו ביד ומיד בועל ואינו מפייס כפירוש רבינו תם בתוספות:

כאלו בועל ארוסתו שנאמר תורה וגו' הוציאו מלת מורשה מלשון ירושה ע"פ מ"ש שאינה ירושה לך והיא מונחת בקרן זוית כל מי שרוצה ליטול יטול וע"כ דרשוהו מלשון מאורסה כי התורה נמשלה לאשה בכמה מקומות ובתחלת נתינתה לישראל הרי היא כארוסה עד אחר שילמדה שנעשית לו כאשה וא"כ עם הארץ שאיננו לומד הרי היא נשארת לו כארוסתו ות"ח העוסק בה בפניו כו' וק"ל:

ואין מכריזין על אבדתו כו' עיין בטוי"ד דמיירי באבדת בגד שנמצא עליו רבב או מנעלים המטולאים דאינן של תלמיד חכם כדאמרינן פרק ואלו קשרים וקל להבין:

שנאמר יכין רשע וילבש גו'. בסוף מס' ב"ק מייתי לה נמי לגבי מסור ושם מפורש:

דף נ.

וקפאון זה אור שיקר בעוה"ז וקפוי הוא לעוה"ב. בערוך ערך קף פירש דקאי על אור התורה וה"נ פירש רש"א על נגעים וכו' שיהיו נקל לידע לעוה"ב:

[ר"י אמר אלו נגעים ואהלות שיקרין הן בעוה"ז כו'. רש"י לא פירש בזה כלום ולפי פירוש הערוך לעיל יש לפרש דהכא נמי ה"פ אור יקרות שהן הלכות דנגעים ואהלות החמורות כדאמרינן בעלמא כלך לך אצל נגעים ואהלות יהיו קפויין וקלין לכל לעוה"ב כדכתיב אשפוך רוחי על כל בשר וגו' וכתיב כולם ידעו לדעת וגו" וק"ל:

עולם הפוך ראיתי כו' עד הרוגי לוד מפורש פ"ק דב"ב]:

כל מצילות שתולין לסוס כו'. עיין פירוש רש"י ויותר נראה לפרש דגם לפי דרש זה יהיה מלשון צל שיהיה לצל בין עיניו שלא יהיה נבעת מזריחת שמש וכן עושין לסוסים המוכנים למלחמה וק"ל:

להוסיף כו' יהיה קודש לה'. כל אותה הוספה לענין אכילת קדשים קלים ומעשר שני ומקרי תוך חומות ירושלים ואינו נראה שיבנו אותה חומה כ"כ גדולה ע"י בן אדם אבל אמר ואני אהיה לה חומת אש וק"ל:

בשלמא למ"ד כל ביזה וגו'. עיין פירש"י וק"ק ומאי קושיא למ"ד נמי הנך תרתי הא כיון דלדידהו נמי קאמרינן דמעתרי ישראל כו' נימא נמי דלא יהיו צריכים לעשות סחורה בנכסי הקדש ונראה לפרש דלמ"ד ביזה ניחא שלא יהיו צריכים גזברים לקנות ממעות הקדש מן הסוחרים כלי המקדש שהן הסירות כי הסירות גובין מן הביזה יהיה קדש אלא להנך תרתי מ"ד דמעתרי ישראל ומתנדבו ואין דרך המתנדבין אלא להתנדב מעות וא"כ צריכין שפיר סוחר כנעני לקנות ממנו הסירות ומשני אין כאן עני שאין דרך העני להיות לו סירות של כסף וזהב וביום ההוא לא יהיה כאן עני וכל אחד מישראל יהיה לו בביתו סירות של כסף וזהב כמפורש והיה כל סיר בירושלים וביהודה קדש לה' צבאות ובאו כל הזובחים וגו' דהיינו שיהיו עשירים ויהיה לכל אחד סיר של כסף וזהב בביתו להקדישו קדש לה' ויש לדקדק שאמר בירושלים וביהודה דמשמע בכל ארץ יהודה וכי מותר לאכול ק"ק וזבחים חוץ לירושלים בכל ארץ יהודה ולפי מה שאמרו לעיל דהקב"ה עתיד להוסיף על ירושלים כו' והיינו מארץ יהודה נימא דמה שהוא עתה ארץ יהודה יהיה קדש לה' ודו"ק:

אילימא כנעני ממש כו'. ר"ל דכל מה שהוזהרו בו האבות ליקח מבנות כנען ודאי דהשבטים נמי נזהרו בו והא דכתיב שאול בן הכנענית כבר דרשו בו פרק הנשרפין שהוא זמרי שעשה מעשה כנען ומה שפירש רש"י בחומש כל בנותיו לנחמו ר"נ אומר כנעניות היו הוא ע"פ ב"ר ופליגא אגמרא דידן והרא"ם בסוף פרשת ויחי פי' דלא פליגי דשאני יהודה שהיה מלך והיה סיפק בידו לישא אשה מאיזה אומה שירצה אבל אחיו כו' ע"ש והוא דחוק דגם שהיה מלך בין אחיו לגבי עו"ג לא היה מלך ועוד דלפי סדר הכתובים נראה כשנשא יהודה בת שוע היה אחר מכירתו של יוסף וכ"ה בסדר עולם וא"כ כבר הורידוהו אחיו מגדולתו כדכתיב וירד יהודה וגו' ואמרו פ"ק דסוטה שהורידוהו מגדולתו ונראה דתלמודינו מצי סדר כרבי יהודה דאמר בב"ר דלא נשאו כנעניות אלא דאחיות תאומות נולדו עם כ"א מהם ונשאום ואע"ג שהוא דבר שעתידה התורה לאסור לא הוזהרו בו בני יעקב כמו שהוזהרו מלישא בנות כנען שמצינו מפורש בקרא שהוזהרו בו האבות ודו"ק:

לעוה"ב כולו הטוב כו'. הוא מבואר ע"פ מ"ש מפי עליון לא תצא הרעות והטוב אמר רעות בלשוי רבים והטוב בלשון יחיד לפי שהרעות יש בהם שינוים רבים לפי המקבלים ולא כן הטוב הבא ממנו יתברך הוא טוב אמיתי בלי שינוי וז"ש מפי עליון לא תצא הרעות הבאים שינוי נגד הטוב האמתי אבל הם באים בעוה"ז לפי המקבל ואין אחדותו ניכר לפי שינוי המקבלים דעל בשורות טובות אמר הטוב שהוא הטוב אמתי שהוא הקב"ה הוא המטיב לכל ועל בשורות רעות אמר ברוך דיין האמת שאין הרע בא ממנו יתברך רק לפי אמיתת הדין לבא. על המקבל אבל בעוה"ב יהיה ניכר אחדותו שלא יהיה שינוי רע רק כולו הטוב והמטיב:

[האידנא לאו א' כו' אבל בעוה"ב נקרא בי' ה' כו'. והיינו שמו אחד שהוא שם המיוחד לעוה"ב בכתב ובקריאה וקאמר סבר כו' לעולם כתיב כו' כתיב זה שמי כו'. הכל מבואר בפרק עשרה יוחסין]:

דף נ:

יש זריז ונשכר כו'. ולא עביד במעלי שבתא כו' יש לדקדק דמשמע לכאורה דנשכר במה דלא עביד במעלי שבתא משום איסור מלאכה בע"ש ואם כן לא הוה ליה למימר במעלי שבתא דמשמע כל היום דע"ש כיון דליכא איסורא אלא מן המנחה ולמעלה כדמסיק לעיל וע"כ נראה לפרש דנשכר בכל היום דע"ש דלא עביד מלאכתו בו ויש לו פנאי להכין לצורך שבת ומתחיל בע"ש בהשכמה כדאיתא פרק כל כתבי (יט:) והשתא ניחא בהך דשפל ונשכר דלא עביד כולה שבתא ולא מעלי שבתא שנדחק רש"י לפרש ואף על גב דלאו לשם מצוה קמכוין מצוה שלא לשמה מיהא איכא כו' ע"ש דלשיטתנו ניחא דמצוה ממש קעביד שמכוין כל היום לצורך שבת ולא עביד מלאכתו ודו"ק:

וכתיב כי גדול מעל וגו' שעושין לשמה כו' מבואר כי העושה שלא לשמה דהיינו לשום תכלית שלמטה ומיהו שאינו מתכוין לרעה כמ"ש התוספות אין חסד שלו בעוה"ז מגיע רק בעולם התחתון דהיינו עד שמים אבל העושה לשמה ותכליתו נוגע למעלה הרי גם חסד שלו בעוה"ז יבא מלמעלה מעל השמים ובתרתי הני קראי מסיים בהו ועד שחקים אמתך דהיינו שכר של צדיקים בעולם הבא מקרי אמתך דתרווייהו בין עושין לשמה ובין עושין שלא לשמה יזכו לשכר שבעולם הבא דהיינו עד שחקים כמו שכתוב בפרק אין דורשין דרקיע שלישיי מקרי שחקים ע"ש שבו שוחקים מן לצדיקים לעולם הבא:

עבדה ומזבנא אשתבוחי כו' מהאי לישנא משמע דלא דווקא מתקולתא דה"ה בשאר דברים שהיא לא עשאם אין לה לישא וליתן ולהתבזות בשווקים דאין כבודה אלא פנימה לישב בביתה ולעשות מלאכה כדאמרינן פרק אף על פי (כט:) וקרא דמייתי הכי מוכח סדין עשתה בידיה ותמכור ומסיים וחגור נתנה לכנעני ורצה לומר חגור שלא עשתה מתבזה למכור בעצמה אלא שנתנה אותו לכנעני תגר שהוא ימכור אותו וק"ל:

ומגדלי בהמה דקה כו' בא"י קמיירי כדמוכח מדברי התוספות ואיסורא דרבנן נמי איכא כמו ששנינו פרק מרובה (בבא קמא עט:) וכן קוצצי אילנות טובות איסורא נמי איכא משום בל תשחית כמו ששנינו פרק החובל (צח:) אלא דקאמר הכא דעונשן דאינן רואין סימן ברכה ומשום דתהו ביה כו' וק"ל:

ד' פרוטות אין רואה בהן כו' דשיעור הפרוטה מקרי ממון בכ"מ וראוי לחול עליו ברכה וכדאמרי' פ"ק דב"ב כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך וקאמר הכא דאלו ד' פרוטות אינן ראוין שתחול הברכה עליהן גם אם מקבלין מיד מי שפרוטה שלו מחברך כאיוב:

כ"ד תעניות וכו' מספר כ"ד נגד כ"ד משמרות אנשי משמר שישבו בתענית:

[שאלמלא מתעשרין אין כותבין כו'. והיינו בכותבין להשתכר בהן דומיא דתגרי תגריהן דהוי שלא לשמה כדלקמן באידך ברייתא דאם עושין לשמה רואין וק"ל:

שנאמר שמע בני גו' תורת אמך כו'. מפורש בר"פ כיצד מברכין]:

דף נג:

מה ראו חנניה כו' עיין פירש"י. והתוס' והר"ן דחו פירושו ע"ש ופירשו התוס' מה ראו שלא ברחו כו' ויש לגמגם בדבריהם דמדניאל ליכא ראיה דדניאל שבקו לו לברוח כדקאמר התם ובובוכדנצר אמר ייזיל דניאל מהכא דלא לימא קלי לאלהא בנורא כו' ודניאל נמי ברח מטעם דקאמר התם דלא לקיים ביה פסילי אלהיהם תשרפון וגו' והנראה לקיים פירש"י ולא תקשי הא אמרינן בע"ג אל יעבור ויהרג דאפי' נוטלין את נפשך איכא למימר דתודוס לא ס"ל הכי אלא ס"ל כרבי ישמעאל דפליג דקאמר בפרק בן סורר (סנהדרין עד.) מנין שאם אומרים לו לאדם עבודת כוכבים שיעבור ואל יהרג ת"ל וחי בהם וגו' ומה שהקשו עוד דהא פרהסיא כ"ע מודו יהרג ואל יעבור כדאיתא פרק בן סורר (שם:) י"ל דלאו קושיא היא דלא פרהסיא הוה דלא הוו שם עשרה מישראל בצלם שהעמיד בבקעת דורא וכדאמרי' גבי נעמן שלא היו עשרה מישראל בבית רמון דליכא פרהסיא אלא בעשרה מישראל כדכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל וההיא אלמלא נגדוה כו' אתיא כפשטיה כיון דלא היה פרהסיא לא נצטוו לקדש השם ולא היו סובלין יסורין ונגדא דקשין ממיתה אבל שמסרו עצמן למיתה אע"פ שלא היו מצווין לקדש השם קאמר הכא דנשאו ק"ו מצפרדעים כו' ומיהו האי ק"ו פריכא הוא דהצפרדעים גם שלא היו מצווין על קידוש השם מ"מ קדשו השם כיון דלא נצטוו על וחי בהם וגו' אבל חנניה וחבריו גם שהיו מצווין על קדוש השם בפרהסיא מכל מקום הכא בצנעא דלא היו מצווין על קידוש השם לא הוה להן למסור עצמן כיון דנצטוו על וחי בהן וכה"ג מצינו דילפינן ק"ו אע"ג דפריכא הוא דמכניסין הפירכא בק"ו:

אצל תנור כו' דלא הזכיר ופרט מכל שאר כלי בית וצרכיו אלא התנור ומשארות לדרשה זו אימתי משארות כו' כמו שסמוכות בקרא והענין מבואר שדבר זה הוא יותר פליאה וקידוש השם בצפרדעים מכל שאר מינים לפי שהצפרדעים טבען במים ולהרחיק עצמן מן ההיפוך שהוא האש ואעפ"כ בשליחות השי"ת קדשו עצמן בשליחותן שלא להרחיק עצמן מן התנור גם שהיה אש בתוכו וק"ל:

מטיל מלאי כו' יושבי בישיבה של מעלה בעולם הבא מדמה לה לסוכה כמ"ש וסוכה תהיה לצל וגו' וקאמר דבאותו צל סוכה יהיו החכמים והמהנה אותם מכספו וק"ל:

דף נד.

אלו הן באר כו'. בפ"ה דאבות מפיק קברו של משה ומערה כו' דחשיב הכא בתוך עשרה דברים ועייל מטה של משה והשמיר מיהו איכא כמה תנאי בשמעתין והתם דפליגי בהכי ולכאורה דחשיב הני עשרה דהם כולם שינוי טבע וכיון דאין חדש תחת השמש כדפריך פרק אין בין המודר (נדרים לט:) וקאמר דנבראו בערב שבת בין השמשות אך גבי כתב ומכתב כפירש"י לא ידעתי לכוון מאי שינוי טבע יש בהם ויש לפרש דהכתב הוא כתב שלנו הוא ניתן מלמעלה בכ"ב אותיות הוא דבר חידוש נשתנה מכל כתבי האומות והמכתב שהוא העט והקולמוס כפירש"י היה סנפירון כמו הלוחות והמטה שזהו חידושן כדאי' במדרשות והא דלא חשיב נמי שאר שינוי טבעים. ונפלאות כגון קריעת ים סוף למשה והירדן ליהושע ועוד שאר מופתים שנעשו ע"י נביאים מפורש בדברי הרמב"ם ע"ש ונראה הא דעשרה דברים בע"ש נבראו כו' דודאי נבראו בששת ימי בראשוח דאין כל חדש וגו' אלא דר"ל דלא נגמרו בפועל אלא בכח עד שנגמר פעולות כל אחד מהי' דברים בשעתו והרמז דכל פעולות ומעשה בראשית מסיים בי' דהששי לרמוז דבסוף ששי בין השמשות נבראו עשרה דברים והיינו בכח ולא בפועל וק"ל:

ז' דברים נבראו קודם כו'. כל המאמר מפורש בפ' אין בין המודר (וע"ש):

אין לו כביה בו' לפי ששאר החוטאים נידונין י"ב חדש בין הגוף בקבר ובין הנשמה בגיהנם אבל אלו הפושעים שהם האפיקורסים כו' נידונין לעולם כמפורש פ"ק דר"ה (יז.) והיינו תולעתם בקבר לא תמות לאחר י"ב חדש גם כי טבעם שלא לחיות יותר מי"ב חדש ואשם בגיהנם לנשמות לא תכבה לעולם שיהיו נידונין בה ועי' בסוף עדיות:

מפני מה לא נאמר כי טוב כו' ר"ל דמהא מייתי לה רבי יוסי דאור של גיהנם בשני נברא ואר"א אע"פ שלא נאמר בו כי טוב כו' כללו בששי כו' ר"ל דודאי בשני שעדיין לא נברא אדם ולא הוה חטא לדון הרשעים לא נאמר באור גיהנם טוב אבל משנברא אדם בששי וחטא בעטיו של נחש ונגזר מיתה על האדם ועל דורותיו ושיהיו הרשעים נידונין בו נאמר בו שפיר כי טוב וק"ל:

שני דברים עלו כו' הן בעצמן שני הדברים שאמר רבי נחמיה לעיל אף האור והפרד שגם הם עלו במחשבה בע"ש דהיינו שנבראו בכח דהיינו האור בכח ב' אבנים והפרד בכח ב' בהמות אבל לא יצאו לפועל אלא עד מוצאי שבת ע"י דעת ופעולת אדם שטחן כו' והרכיב כו' וע"ז אמרו פרק אין עומדין (ברכות לג.) גדולה דעה שנתנה בתחלת ברכה חול לפו שבתחלת חול במוצ"ש נתנה דעה באדם מעין דוגמא כו' לברוא האור והפרד להתקיים מחשבת הקב"ה שבע"ש ומשמע דבמוצ"ש מיד נברא האור ואיתא במדרשות שסבור אדם שהעולם חשוך בעדו במוצאי שבת עד שנברא האור במוצ"ש ובירך מאורי האש ואגב דנקט גבי אור במוצאי שבת נקט נמי הכי גבו פרד. ויש לדקדק מהא דמסיק אור דידן עלה לבראות בע"ש ולא נברא עד מוצאי שבת כו' והא אמרי' פ' אין דורשין (חגיגה יב:) שמים שנבראו מאש ומים מוכח מזה שאש נברא ביום הא' וי"ל דאור דידן דקאמר הכא לאו היינו אש היסודי שנברא ביום א' ומאש ומים שהם יסודות פשוטים נבראו שמים וק"ל:

מלמד שבא צבעון על אמו כו'. מפורש בח"ה פ' יש נוחלין ע"ש:

ולפיכך הביא פסול לעולם כו' לפי שבא מב' בהמות סוס וחמור שהם כלאים זה בזה קראו פסול או שסובר פסול ממש כמ"ד בתוספתא דכלאים אסור לרכוב על פרדה מק"ו כו' ועי"ל שנקרא פסול ע"ש שמכתו קשה כמו שאמרו ברפ"ק דחולין (ז.) דר' פנחס בן יאור אסרו להשהותו בביתו וכתב החזקוני בפרשת וישלח פירש"י שהבוא פסולין כו' וא"ח והרי לעיל פרשת תולדות גבי כי גדל מאד פרש"י שהיו אומרים זבל פרדותיו כו' א"כ משמע שהיו כבר אלא ה"ק כו' ע"ש והאריך לתרץ בדחוקים ואין צורך דאף אם נכתבו יושבי החורי ותולדותיו כאן אחר מיתת יצחק אין זה מוכרח שנעשה זה עתה אחר מיתת יצחק אלא שסופר הכתוב מה שכבר נעשה בימי אברהם ויצחק א"נ קודם להם וכן משמע מתוך הכתובים שהוא ענה הוה מבני שעיר יושבי הארץ שכבר הוו יושבים בארץ ואז מצא הימים ואח"כ בזמן יצחק בנו נשא עשו בנו את אהליבמה בת ענה והוריש את החורי וישב תחתיהם ובעיקר קושייתו והא איכא הכא כמה תנאו דפליגי וס"ל דכבר נברא פרד בין השמשות וא"כ הך דרשה דפרק הפועלים דהוו אומרים זבל פרדותיו כו' מצי סבר כחד מהנך תנאי דפליגי הכא וק"ל.

וי"א אף בגדיו של אדם כו'. עי' פירש"י ענינו קיבוץ כל חיותו עופות אצל אדם כמ"ש ויצו ה' וגו' כל חית וגו' ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וגו' וכדי שיהו כבושים תחתיו כמ"ש ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חית וגו' וק"ל:

דף נד:

שבעה דברים מכוסין מבני אדם יום המיתה ע"ד משאז"ל שוב יום אחד לפנו מיתתך ונמצא כל ימיו בתשובה:

ויום נחמה פירש"י של כל אדם כו' ע"ש ויותר נראה לפרש יום נחמה שיתנחמו ישראל על גלותן והיינו טעמא שיהיו כל ישראל תמיד בכל יום בתשובה דאין נגאלין אלא בתשובה כדאמר פרק חלק היום אם בקולו תשמעו:

ועומק הדין לומר לך שיהו מתון בדין לפו שהוא עמוק מי ימצאנו ועד"ז אמרו הדין יקוב ההר כאלו הדון בעומקו של ההר:

ואמר ואין אדם יודע מה בלבו כו' דאם הוה יודע הוה כ"א יורד לחיי חברו גם לבטל מחשבתו ואמר ואין אדם יודע במה משתכר כו' משום מפקיעי שערים לאותו דבר שיהוו הכל להוטים אחריו כדי להשתכר בו וע"י זה יתייקר אותו דבר:

ואמר ומלכות בית דוד כו' ומלכות פרס כו' זהו מן הדברים המכוסים כמפורש בספר דניאל סתום הדברים וחתום הספר וגו' עד עת קץ ופירש"י שם היינו נבואתו יקידת חיותא ויקבלו מלכותא קדישי עליונין וגו' ונראה דלאו היינו יום נחמה דקאמר לעיל ואפשר דיום נחמה יהיה מקודם בבוא משוח בן יוסף וק"ל.

ג' דברים עלו במחשבה לבראות כו' אור ופרד נמי עלו במחשבה לבראות בע"ש דקאמר לעיל ולא שייך להנך דהכא דר"ל שעלו בתחלה במחשבה לבראות דהיינו בכח שיצאו לפועל לאחר זמן כשיהיה מת ותבואה אבל אור ופרד היו ראויין לבראות בע"ש כשאר בריות אלא שהניח הקב"ה בריאותן במוצ"ש שיצאו לפועל בדעת אדם:

על המת שיסריח כו' ועל התבואה כו' הם שינוי וחידוש בריאה אבל על המטבע שוצא מה שונוי בריאה וחידוש יש בה שוצא דגזירת מלכים הוא שיצאו מטבעותיהם ויש לפרש דהוא גופה חידוש שיגזרו על הוצאות מטבעותהם במשא ומתן ודו"ק.

וי"א אף על המטבע שיצא כו' יש לעיין בזה דכל הני בריאות דחשיב הכא הוא שינוי וחידוש בריאה ככל הנך עשרה דברים דלעיל וכן הנך ג' שעלו במחשבה כו':

דף נו.

ולא היו מפסיקין כו'. עפרש"י מפירושו נראה לר"מ דאין אומרים כלל בשכמל"ו ודרשה דלקמן ואנן מ"ט אמרי לי' כו' היינו אליבא דר"י ומיהו לפי גירסא שניה שבפרש"י שהיו אומרים בשכמל"ו ק"ק דא"כ הא דאנן אמרי' ליה לא אתיא נמי לר' יהודה שהרי מיחו חכמים באנשי יריחו דהיינו שלא לאומרו ומלשון המרדכי שכתב מפסיקין ולא היו שותקין אלא שהיו אומרים בשכמל"ו עכ"ל וז"ל שלא היו שותקין והיו אומרים בשכמל"ו בקול רם כמו פסוק ראשון והיינו שלא היו שותקין לאומרו בלחש וק"ל:

רבא אמר כו' כפירש"י בחומש כי מלת היום אינו דבוק עם לבבך אלא עם אשר אנכי מצוך היום וכה"ג פרש"י גבי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה ובטור א"ח כתוב ג"כ יש להפסיק בין היום ובין לאהבה ומיהו ק"ק אמילתיה דרבא שהוא מפרש לה דלא כמאן מהנך תנאי דלקמן וכי פליג אהני תנאי דלא מפרשין כורכין שמע הכי וק"ל:

בקש יעקב לגלות כו'. מלשונות הכפולים בהאי קרא האספו ואגידה לכם וגו' הקבצו ושמעו וגו' דהיינו האספו ואגידה לכם באחרית הימים היינו ממש קץ הימין שנאמר בסוף דניאל ומשמע לפי הדרש הימין מלשון ימים דהכי פרש"י שם ולא כפירש"י בשמעתין ימין שיחזיר ימינו לפניו כו' ע"ש ואמר הקבצו ושמעו וגו' ע"ש קיבוץ גליות כדמפרש בב"ר ומפני שלא הוזכר בקרא בתר הכי

שהודיע להם זמן קץ הימין וקיבוץ גליות אמרו שנסתלקה ממנו שכינה כדי שלא יבא לגלות קץ הימין כמ"ש גם בדניאל סתום הדברים וחתום וגו' אבל הוא חשב מטעם אחר שנסתלקה ממנו השכינה דשמא יש פסול במטתו ופי' הסמ"ג שמא יש בכם פסול שאינו מאמין בה' אחד כו' ע"ש וז"ש להו ושמעו אל ישראל אביכם דהיינו שתקבלו מלכות שמים עליכם כמו שקבל ישראל אביכם ועיין בב"ר. ובזה הלשון השיבו שמע ישראל וגו' כפרש"י לאביהם היו אומרים כן שמע ישראל ה' וגו' כשם שאתה קבלת עליך ה' שהוא שם האחדות גם אלהינו ה' אחד ומלשון אלהינו לשון רבים ולא כתיב אלהיך וגו' מלשון יחיד כדכתיב בתר הכי ואהבת את ה' אלהיך וגו' אמרו דלא משה אמרו בתחלה רק בני יעקב ואח"כ גם משה אמרו ע"ש זה בהאי לישנא ועל כוונה זו אמר הכתוב אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם ר"ל אני ה' שהוא שם המיוחד לא שניתי רק אחדות נמור ובני יעקב ממש לא כליתם דבר זה אבל הודו לדברי אביהם לומר ה' אחד:

פתח הנראה לפי סוגיא דשמעתין כי יעקב אמרו כששמע שהיו בניו מזכירים שם שמים כשאמרו שמע ישראל ה' וגו' וכמ"ש ביומא כשהזכיר כה"ג השם ביוה"כ היו עונין אחריו בשכמל"ו ותניא ר' אומר כי שם ה' אקרא וגו' אבל משה לא אמרו דהיינו בפ' שמע ישראל ה' וגו' שנכתבה בתורה מפני שלא אמרו כדרך הקורא ק"ש כמקבל עליו מלכות שמים אלא בדרך לימוד לישראל כתבה וע"כ לא שייך ביה לענות אחריו בשכמל"ו ולזה אמר אנן נמי בקורא ק"ש לקבל עליו עול מלכות שמים היה לנו לומר ג"כ בשכמל"ו כמ"ש יעקב בקבלת בניו עול מלכות שמים עליהם וכדכתיב כי שם ה' אקרא וגו' כמ"ש ביומא אבל משום דלא אמריה משה בתורה היה גנאי להוסיף על דברי משה ולהפסיק בקול רם בשכמל"ו בין ה' אחד לואהבת ומשום דאמרו יעקב בקבלת מלכות שמים נימריה מיהת בחשאי ומסיק דהיכא דאיכא למיחש לתרעומת המינין התקינו שלא ניחוש אל מה שלא אמרו ונמריה בקול רם כמו שאמרוהו בני יעקב. זהו הנראה לפי סוגיין דשמעתין ולפי המדרשות פירשו בו המפרשים דרכים אחרים:

דף נז.

עורות קדשים כו' עמדו בעלים והקדישום כו'. פירש"י כל הני משמרות יחד והקדישום כו' ע"ש והוא דחוק ולולי דבריהם נראה דבעלים ממש קאמר דומיא דלקמן גבי קורות וה"נ הכא בעלים ממש קאמר דהקדישום קודם שיזכו בהן הכהנים דלא זכו בהן עד אחר הקרבת קרבן כדכתיב עור העולה אשר הקריב וגו' וק"ל:

צאו מכאן בני עלי שטמאו כו' ומפורש בקרא שיצאו מן העזרה כמ"ש והקימותי לי כהן נאמן וגו' והיה כל הנותר וגו' ואמר ספחני נא וגו' ואמר שטמאו את וגו' כדכתיב ואשר ישכבן את הנשים וגו' ואע"פ דבפרק במה אשה קאמר דלא חטאו באשת איש אלא ששהו את קניהן כו' ומעלה עליהן הכתוב כאלו שכבום ה"נ איכא למימר הכא דמעלה עליהן כאילו טמאום וה"נ המ"ל הכא על שמכבדין א"ע ומחללין הקדשים כדלקמן גבי ישששכר כו' וכמפורש בהו למה תבעטו בזבחי וגו' ובוזי יקלו וגו' אלא דעדיפא נקט חטא דאשר ישכבן וגו' ובפ"ק דיומא אמרי' בהדיא לא חרבה שילה אלא משום ב' דברים ג"ע ובזיון קדשים כו':

אוי לי מבית בייתוס אוי לי מאלתן כו'. פרש"י אלתן מקלותיהן כו' ע"ש וק"ק שהרי כלל כולן לבסוף בזה במ"ש ועבדיהם חובטין במקלותיהן כו' ולא אמרה נמי בהאי לישנא אלותיהן ובכלל המאמר קשה הכפל בכ"א אוי לי מבית בייתוס אוי לי כו' ונראה שזכר כאן ד' בתי כ"ג על פי מ"ש בס"פ א"נ בד' כתות שאין מקבלין פני שכינה כת לצים כת חנפים כת שקרים כת מספרי לשון הרע שעון שלהם בדיבור ע"י שנאת חנם כמפורש שם ולכך לא חשיב נמי גסות רוח שגם הוא אינו מקבל פני שכינה דדרשינן ביה גבה עינים וגו' אותו לא אוכל אלא שאינן ע"י הדיבור ואמרי' בפ"ק דיומא ושנות רשעים תקצרנה הם כ"ג שבבית שני שהיו בו יותר מג' מאות כ"ג ולזה אמר בכאן על הד' כתות אלו שהיו בבתי ד' כהנים אלו וכלל בכולן שהיה בהן גסות הרוח ופרט בכ"א כת אחד ואמר אוי לי מבית בייתוס שהיו גסי הרוח ועוד אוי לי מאלחן של בית בייתוס מלשון אלה ושבועה שהיו בעלי שבועות שקר דהיינו כת שקרים:

ואמר אוי לי מבית חנין שהיו גסי הרוח ועוד אוי לי מלחישתן שהוא לשון הרע הנאמר בלחש כמ"ש כל מלחא דמחאמר' באפי ג' לית ביה משום לישנא בישא.

ואמר אוי לי מבית קתרוס מגאוותן:

ואוי לי מקולמסן הן כח לצים כותבין במליצותיהן גנאי לבני אדם כמ"ש הוי חוקקי און וגו':

ואמר אוי לי מבית ישמעאל כו' היינו מגאותן:

ואוי לי מאגרופן היינו החנופה כמ"ש פרק א"נ מיום שגברה אגרופה של חנופה נחעוותו הדינין כו' ומסיק על כולן הגסות שבהן שהן כ"ג ובניהן כו' וחתניהן כו' דכל הכבוד שלהן הוא ודו"ק:

ויכנס ישמעאל בן פאבי וכו'. כשר היה כפרש"י והא דקאמר התם שנות רשעים תקצרנה על כ"ג שבבית שני היינו אותן שלא הוציאו שנתן ולא היו בכלל שמעון הצדיק ויוחנן כ"ג וישמעאל ור' אליעזר בן חרסום דאותן חיו כמה שנים כדקאמר התם ומיהו ק"ק אמאי נקט הכא דצוחה עזרה על ישמעאל שיכנס טפי מעל שאר כהנים כשרים שהיו שם כדאמרינן התם ודו"ק:

ויכנס יוחנן בן נרבאי כו'. יש לדקדק בזה דחשיב ליה הכא בכלל כהנים כשרים ובפ"ק דיומא לא הוציא מכלל שנות רשעים שהוציאו שנתן אלא שמעון הצדיק ויוחנן כ"ג וישמעאל ב"פ ור"א ב"ח אפשר דהיינו יוחנן כ"ג והיינו יוחנן בן נרבאי דהכא ומזה יש ליישב דגבי ישמעאל ניחא דאמר שהוא תלמידו של פנחס ע"ש מעלתו כאילו היה פנחס בן אלעזר רבו שהיה מפורסם במעלה אבל ביוחנן בן נרבאי שאמר שהוא חלמידו של פנקאי למעלתו אין שם רבו פנקאי מפורסם מי הוא אבל אם הוא יוחנן כ"ג שהוא ששימש פ' שנה בכהונה גדולה ואח"כ נעשה צדוקי ניחא דשינה שם רבו פנחס לגנאי לו פנקאי כלומר שאינו עוד תלמיד של פנחס וניחא נמי אם היה יוחנן דהכא הוא יוחנן כ"ג שהיה מתנהג כ"כ בגדולה ובעשירות לפי שהיה מבני חשמונאי כ"ג ומלכים וק"ק אמאי לא חשיב התם בכלל כהנים כשרים את מתתיהו כ"ג דודאי כ"ג כשר היה שמזכירין אותו בנס דחנוכה ויש ליישב ודו"ק:

דף נז:

נפסקיה לימיניה יהב כו' כיון דעיקר עבודה בימין והוא כרך ידיה בשיראי בשעת עבודה נגזר עליו מן השמים למשקליה למטרפסיה בהאי עלמא ליפסקיה אותה יד ימין ולא היה יכול להציל עצמו ביד שמאל: סליק פרק מקום שנהגו

דף סב:

ניתני לי מר ספר יוחסין כו' אין לפרש ספר יוחסין לגלות לו משפחות המיוחסין ואינן מיוחסים דהא אמרינן בפרק י' יוחסין דאסור לגלות רק פ"א בשבוע והכא קאמר דברוריה תנייה בתלת שנין ולזה פרש"י דאינו כן אלא ספר יוחסין הוא מתני' דדברי הימים עכ"ל דהיינו מתני' שמפרש ספר ד"ה לפי יוחסי השבטים ומשפחותיהם וכן מוכח לקמן הא דבין אצל לאצל כו' וק"ל:

מיום שנגנז ספר יוחסין כו' לא נתנו טעם למה נגנז ספר יוחסין ואפשר מטעם שאמרו בפרק י' יוחסין דישבו ובדקו אחרי משפחות וכיון שהגיעו לסכנה פירשו ופרש"י שהגיעו לפסול בעלי זרועות ויהרגום מזה ראוי (הכא) לגונזו ומסרום החכמים לתלמידיהם בע"פ פ"א בשבוע כדאמרינן התם והיינו דקאמר הכא תשש כחן של חכמים כו' היינו להודיע כולם בע"פ ודו"ק:

וכהה מאור עיניהם כו' דהיינו עין השכל והנבואה והיינו דתשש כח החכמה כי אם אין הנבואה לא ידענו כח החכמה דעדיפא מנבואה ותלה הדבר ביחוס כדאמרי' דאין הנבואה שורה אלא על מיוחסין שבישראל:

[בין אצל לאצל כו'. פירש רש"י שני מקראות ופרשה גדולה ביניהן וכו' ע"ש אבל בערוך אצל פירש פסוק הוא בד"ה תחלתו אצל וסופו אצל ואע"פ שקרובין כו' ע"ש]:

דף סד.

קהל ודרה וישראל כו'. וכל כת משמע עשרה כדלקמן בגמ' עדה ילפינן ממרגלים דכתיב הבדלו מתוך העדה וגו' וישראל ילפי' מג"ש דתוך תוך כדאמר פ' בן סורר ולענין קידוש השם בעי עשרה דכתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וגו' וכתיב התם מתוך העדה וגו' וקהל נמי משמע בכ"מ עשרה ואפשר מדהנהו כתות עדה וישראל עשרה קהל נמי עשרה ודו"ק:

לאהבתי כי ישמע וגו'. נראה לכוון בזה לפי ענינו שהיו שלשה כתות זו אחר זו ובכ"א מהכתות לא היו פחות מג' כתות דהיינו שלשים בני אדם ומשום דמספקא לן אי כו' כדלקמן בגמ' וכל זה נרמז בפסוק שלפני אהבתי כי ישמע וגו' דהיינו שזכר לעיל ג' כתות בכת הראשונה שאמר (בית) ישראל בטח בה' וגו' בית אהרן בטחו בה' וגו' יראי ה' בטחו וגו' ודכת ראשונה היתה משולשת ולא היו בה פחות משלשים עשרה מכלל ישראל ועשרה מבית אהרן ועשרה מיראי ה' נגד קהל ועדה וישראל דכתיב בקרא ולגבי כת שניה אמר כיוצא בו שהיתה משולשת ה' זכרנו יברך יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן יברך יראי ה' גו' ולזה תקנו ג"כ נגד הכתוב שהיו משולשים אמרו ג' פעמים הלל בשני כתות הראשונות ועל ב' כתות אלו הראשונות שהיו מרובין אמר יוסף ה' עליכם וגו' שלא ישלוט בהן עין הרע אבל בכת שלישית גם דבעי ג"כ שלשים מ"מ לא היתה משולשת דודאי שלא היו בה יראי ה' דכת עצלנית מקרי לקמן בברייתא ולפי שהיו מועטים לא אמר עליהן יוסף ה' וגו' ולכך לא פרט בהן שהיו כת משולשת אבל כללן ואמר ולא היה עין הרע בהו ואנחנו נברך וגו' כלומר גם שאנחנו אחרונים מכת עצלנית מ"מ באנו בכלל ונברך ה' מעתה וגו' וז"ש שלא הגיע כת שלישית שהיו מועטין להתחיל אהבתי כי וגו' ועוד עיין בפי' מקרא זה בענין זה פ"ק דר"ה ודו"ק:

דף סו.

מבני בתירה כו'. ג' היו בני בתירה והם כולם ת"ח נזכרו בערוך בשמם רבי יהושע ור' שמעון ור' יהודה ובודאי דרק א' מהם היה נשיא אבל הלכה זו כשנשאלה נתעלמה מכולם וק"ל:

ואהיה נשיא כו'. לא הל"ל אלא מי גרם שאהיה נשיא כו' דא"כ לא היה קנטורו רק אנשיא שהוריד את עצמו אבל קנטורו היה גם עם שאר בני בתירה ות"ח אחרים דהיינו מי גרם לכם שהקב"ה נתן בלב הלל לבא מבבל לירושלים בפסח זה שחל י"ד שלו בשבת.

ואמר עצלות שבכם כו'. מצינו לשון זה בביטול תורה כמ"ש בעצלתים ימך המקרה גו' וק"ל.

אם אינם נביאים כו'. ר"ל דודאי כבר מימים שחל י"ד בשבת אלא שאכשר שהיה זה זמן רב ונשכח היאך עשו וגם הלל אמר שמעתי כבר ושמחתי לזה אמר אם אין נביאים הן לידע היאך עשו מ"מ בני נביאים הן ואולי יהיו זקנים בתוך ישראל שיזכרו היאך עשו כבר וכן נתברר למחר כו' וק"ל.

דף סו:

חכמתו מסתלקת כו' הלכה זו ששמעתי ושכחתי כו' משמע ליה דעכשיו שכחתי מתוך קנטורו דאל"כ נא הוה ליה למימר אלא דלא הוי בידיה וק"ל.

עורי עורי דבורה גו'. בכמה כתובים מצינו בהאי לישנא והכא משמע דאסילוק שכינה ממנה קאמרה הכי והיינו דבההוא קרא עד שקמתי דבורה גו' שתלתה השבח בעצמה ולא הזכירה כלל את ברק משא"כ בהאי קרא דעורי עורי גו' תלתה השבח וההלול בברק כמ"ש קום ברק ושבה גו' וע"כ אמרו משום דכבר תלתה השבח בה ונסתלקה השכינה קאמרה ובקשה עורי עורי גו' שתתעורר השכינה להחזיר נבואתה ושוב תלתה השבח בברק קום ברק גו' וק"ל.

ממשה דכתיב ויקצוף וכו'. ועוד כתיב ויקצוף גבי משה במן שהותירו וגבי שעיר חטאת שנשרף ובמדרש אמרו גם בהנהו ויקצוף דנתעלמה שום הלכה מיניה. על ידי כעסו ומה שלא הביא הכא הנהו קראי דכתיבי מקמי דהאי קרא דמייתי י"ל דהתם אינו מפורש ושנתעלמה הלכה מיניה כי הכא דכתיב בתר ויקצוף משה גו' ויאמר אלעזר גו' אשר צוה ה' את משה גו' וכיון דמשה נצטוה על כך מפי הגבורה למה לא אמר הוא אלא דמתוך כעס אינעלם מיניה עתה והא דנענש אלעזר על כך מפורש פרק הדר ודו"ק:

שנאמר ועתה קחו לי מנגן בפרק ע"כ ובפ' ב"מ מפורש ללמדך שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות כו' אלא מתוך דבר שמחה כו' ובפ' ב"מ מפורש:

כי מאסתיהו מכלל כו'. ונראה דאסיפה דהאי קרא קסמיך דמשום כעס מאסו דמסיים ביה הו' יראה ללבב שהוא הכעס שבלבו של אדם כמ"ש הסר כעס מלבך וק"ל:

דף סח.

שירקא דמעיא כו'. פירש"י ליחה כו' מיחוי לשון דבר הבזוי כולי מחים רשיעא אלמא דבר רע כו' ע"ש ויותר נראה לפרש כולה מלשון מיחוי ממש כמשמעו ומחים ע"ש שהרשעים שמנים כפירש"י שם דבר השומן הוא רך ונמחה וק"ל.

ורעו כבשים כו'. פירש"י כבשים ישראל ועיין פירש"י בספר ישעיה ועי"ל למאי דמסיק עתידין צדיקים שיחיו המתים כו' יהיה פירושו ע"פ מ"ש פ' אין דורשין (דף י"ג) כבשים ללבושיך גו' דברים שהם כבשונו של עולם כו' ה"נ תחיית המתים הוא דבר שהוא כבשונו של עולם ובכלל מה לאחור שאמרו שם הוא.

ירעו בשן וגלעד גו'. האי קרא בלעתיד איירי כל הענין שישובו ישראל לנחלתן לא"י ופרט בשן וגלעד לומר שיזכו הצדיקים אז להחיות המתים כמו שזכו אליהו ואלישע והקדים אלישע לאליהו בענין זה לפי שהוא החיה שנים כמ"ש פי שנים ברוחך ונראה דנקט בשן וגלעד שהן אינן מעיקר א"י לומר שאף המתים שבח"ל יזכו לתחיית המתים ע"י הצדיקים וע"פ מ"ש במדרשות שע"י הצדיקים הנקברין בח"ל יזכו גם שאר מתים שם לגלגול מחילות.

ואיש משענתו גו'. לפי פשוטו דקאי אזקנה דנקט וכיון דנקט גם זקנות לא ה"ל למכתב ואיש אלא ומשענתן בידן ועוד מדכתיב ישבו זקנים גו' לא יתכן בו משענת והל"ל עוד ילכו זקנים גו' ומשענתו גו' וע"כ דרשוהו שהוא מלתא אחריתי ואיש צדיק יהיה משענתו בידו להחיות בו המתים כמו שעשה אלישע וק"ל.

דף סח:

כתוב א' אומר עצרת לה' גו' וכתוב א' כו'. הנהו תרי קראי חד גבי ז' של פסח כתיב וחד גבי ח' של סוכות כתיב מ"מ אינו דומה לו לחלק בין ב' יום טוב הללו. ודקאמר הכל מודים בעצרת כו'. לאו ניהו עצרת דהני קראי אלא חג השבועות נקרא עצרת בלשון חכמים וביה לא כתיב לה' ולא כתיב ביה נמי לכם ומסברא דבעי לה' וקאמר דבעי נמי לכם מ"ט יום כו' וכן בשבת ופורים מסתמא דבעינן בהו לה' כמו כל שאר ימי השנה אלא דקאמר דבעי בהו נמי לכם ומייתי לה בשבת מדכתיב וקראת לשבת עונג דהיינו באכילה כמפורש פרק כל כתבי (דף קיח) ובפורים מייתי ליה מדכתיב יום משתה ושמחה מיום משתה יליף ליה דבעי לכם ולא מלשון שמחה דהא ביום טוב נמי כתיב ושמחת בחגך והיינו דאפשר דכולו לה' בשמחת לימוד התורה המשמח הלב והא דאמר גבי יום טוב אין שמחה אלא בבשר ר"ל אין שמחה לכם שהיא אכילה אלא בבשר ודו"ק.

כל האוכל ושותה בט' כו' כאלו התענה ט' כו'. תלה שכר מצות אכילה בט' במצות עינוי ביוה"כ דאכילה צורך מצות עינוי היא שחס הקדוש ברוך הוא על ישראל שיוכלו לסבול העינוי בכח האכילה כדאיתא במדרשות ועי"ל לפי שמסברא יותר גדול שכר המענה עצמו לשם מצוה ממענג עצמו לשם מצוה וע"ד שכתבנו בסוף מסכת מכות אקרא דנשבע להרע ולא ימיר כי מתכונה שלמה היא הנשבע להרע לעצמו שהוא נגד יצר הרע דהיינו שלא אוכל ולא ימיר דהיינו הנשבע להטיב לעצמו כגון שאוכל וע"כ תלה כאן זו אכילת מצוה של ערב יוה"כ היא גדולה כעינוי יוה"כ גופיה שהיא נגד יצה"ר ודו"ק.

שם עבדי ליה עגלא תילתא כו'. אולי שרמז להך דרשה דגלילאי בפר"ע כל הני תליתאי דחשיב התם וז"ש אי לאו האי כו' דהיינו יומא תליתאי כמפורש שם.

ואמר חדאי נפשאי חדאי כו'. כפל הענין לפי שיש באדם ג' נפשות שהם הטבעית וחיונית ושכלית כמ"ש הרמב"ם בשמנה פרקים וזו הנפש הטבעית אין לה עסק בתורה רק אלו נפשות שנים החיונית והשכלית ועליהם אמר בכפל חדאי נפשאי לך קראי בנפש החיונית ולך תנאי במעלה יתירה בנפש השכלית וק"ל.

דף פו.

דאכלי בארעא ואמרי באיגרא כו'. ומשום דכזית פסחא והוי האוכלין מרובין ואפשר שהיה צר להן ישיבת הבית בשעת אכילה הלכו מהם הרבה לאיגרא בשעת הלל שלא בשעת אכילה כדמסיק ואמר דהללא זה פקע איגרא כוונו בזה דודאי אכילתן בבית אפשר שזה אכלו לשם פסח וזה אכלו לשם אכילה גסה כמפורש במס' הוריות (י:) אבל ההלל ודאי דכולם לש"ש היה והיינו רמז דפקע איגרא לעלות חיל קריאתם למעלה לשמים וק"ל:

עליית בית ק"ק חמורה מבית כו'. ומסיק שאני היכל כו' והיינו טעמא דהשכינה יורדת שם מלמעלה למטה עד מעל הכפורת למעלה מי' כמפורש פ"ק דסוכה ונמצא העלייה של בית ק"ק שהוא למעלה מעל הכפורת הוא יותר מקודש שמשם באה השכינה למטה ואמר דאין נכנסין לה אלא פ"א בשבוע וא"ל כו' שהוא שיעור גילוי בדבר המוקדש ביותר כדאמרי' פ' עשרה יוחסין (עא) שם בן ד' אותיות אין מוסרין אותו לתלמידים אלא פ"א בשבוע וא"ל פעמים כו' ודו"ק.

דף פו:

מ"ט קרית לך רב הונא א"ל בעל השם כו'. פירש"י מקטנותי קוראין לי כך רב הונא עכ"ל ואין כאן טעם לקרוא הקטן בשם רבי ובספר יוחסין פי' בשם ר"ח שסמכוהו וקראו לו רב הונא עכ"ל וצ"ל לפירושו שמתחלה לא היה בחזקתם שהוא מוסמך כלל עד שהודיעם שהוא בעל השם הוא השיב להם שהוא מוסמך ובאתרא דלא ידעי ליה אי צורבא מרבנן הוא בעי לאודעיה לנפשיה וק"ל:

כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה חוץ מצא כו'. ראיתי בספר מוגה שמחקו חוץ מצא והיינו משום דאין לו מקום כאן לפי ענינו ואינו נראה לפרש חוץ מצא כמשמעו שלא יצא האורח גם שיאמר לו בעה"ב צא וכי יתאכסן אדם בע"כ של בעה"ב ושמעתי דה"פ כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה שהוא מקרי בכל דבר בעה"ב שלך משא"כ כשיאמר לך צא אין זה מקרי אמירת בעה"ב שלך כלל כיון שא"ל צא וק"ל:

ואין מסרבין לגדול כו'. כתבו התום אמאי דיתיב אפוריא לא שייך למימר משום דאין מסרבין כו' ע"ש ומיהו ק"ק דהכא אפי' בדבר שיש בו גסות רוח השיב לו משום דכל מה שיאמר לך בעה"ב עשה כ"ש בהך דלקמן כי יהבו לך כסא כו' אמאי לא השיב לו נמי מהאי טעמא דכל מה שיאמר לך בעה"ב עשה וי"ל דלעיל לא ידע להשיב אלא מהלכות דרך ארץ אבל הכא ניחא ליה להשיב לו מדינא דגמ' כמ"ש בפרק הפועלים וילפי' ליה מקראי דגבי אברהם ודגבי לוט כפירש"י בשמעתין וק"ל:

מ"ט שתיתיה בתרי כו'. נראה דהיה אפשר וראוי לשתותו בבת אחת ואעפ"כ קאמר ליה מהלכות ד"א לשתותו בתרי זימני אבל ליכא לפרושי שהיה הכוס גדול וראוי לשתותו בג' זימני דא"כ מה השיב לו משום דג' מדרך ארץ דאינו נראה שיהיה מד"א משום גסות הרוח לשתות יותר מדי שיעור הראוי לאדם לשתות וקדו"ק:

מ"ט לא אהדרת אפך כו'. אפשר שהיה מנהגם כן לשתות באהדורי אפי קצת והכ"ג פירש"י לעיל גבי מ"ט יתיבת אפוריא:

דף פז.

זו עילם שזכתה ללמוד כו'. כגון דניאל ומרדכי כפרש"י בפ"ב דקדושין:

אני חומה זו תורה כו' מפורש פ"ק דב"ב:

אלו בחורי ישראל כו'. עיין פירש"י ולפי דרש זה יהיה פי' מגודלים בנעוריהם שיהיו מגודלים כנטיעים הללו דהיינו בנעוריהם שיעמדו בנערותם דהיינו כמו שיאמר על נקיבה שלא נבעלה נערה כן יאמר על הזכר שלא טעם טעם ביאה נער. ואמר בנותינו כזויות כו' שאוגדות פתחיהן כו'. וזויות נאמר על נקב ודבר חלול. ומייתי ליה וכן הוא אומר ומלאו כמזרק כזויות גו'. וכדאמרי' פ' איזהו מקומן אבנים של קרנות חלולות היו שנאמר ומלאו כמזרק כזויות גו' וה"נ מייתי מזוינו מלאים גו'. דמשמע נמי דמזוינו הוא דבר חלול דאית ביה מילוי. ואמר מחוטבות תבנית גו' כאלו נבנה היכל כו'. לפי זה יהיה פי' מחוטבות מלשון חוטב עצים ותבנית מלשון דמיון כמ"ש כאלו נבנה כו' ודו"ק:

בפרק אחד נתנבאו ארבעה נביאים וגדול וכו'. ונראה שהקדים זה המאמר להך דלקמן קח לך אשת זנונים כו' לומר דמה שלא אמר כן לשאר ג' נביאים שהיו ג"כ באותו הדור מזה אתה למד שא"ל להושע ישראל חטאו כו' ומה שיש לדקדק בזה על סדרן של ד' נביאים אלו מפורש בפ"ק דב"ב:

והלא ממשה כו'. דאין לפרש כפירש"י בחומש בספר בראשית תחלת דבורו של הקדוש ברוך הוא בהושע ויאמר ה' אל הושע לך קח גו' דהא ע"כ אין זה תחלת דבורו דאל"כ למה לא אמר כן לשאר נביאים כדלעיל אלא תחלת דבורו עמו היה שא"ל ישראל חטאו כו' וק"ל:

העבירם באומה אחרת כו'. דבזה לא קבל דבריו הקדוש ברוך הוא כדלקמן שא"ל ואתה אמרת העבירם באומה אחרת והיינו להחליפם באומה אחרת אבל להסתיר פניו מהם הרי הסכים הקדוש ברוך הוא על ידו כמ"ש לא אוסיף עוד ארחם גו' וכי אתם לא עמי גו' ודקאמר אם יוכל לשלח אף אני אשלח כו' היינו לגמרי לישא אחרת ודו"ק:

דף פז:

ר"י אמר בזזו וגמרו כו'. גבי יהואחז בן יהוא כתיב כן וזה המעשה קח לך אשת זנונים גו' היה אחרי זה ב' דורות בימי ירבעם בן יואש שהיה בן בנו של יהואחז:

קרא שמו יזרעאל כו'. עיין פירש"י וכן כתבו התוס' ונראה לפי זה טעם כי עוד מעט ופקדתי דמי יזרעאל על בית יהוא גו' יש לפרש כי מלכות יהוא היה ע"פ הדבור שהיה נמשח ע"י אלישע וגם בניו נמלכו על פי הדבור כמ"ש הוא דבר ה' אשר דבר אל יהוא בני רבעים ישבו לך על כסא גו' ומלכי ישראל שאחרי זה מלכו מעצמם וע"כ תלה השבת מלכות ישראל בבלה במלכות בית יהוא וזו הנבואה נאמרה על ישראל במלכות ירבעם בן יואש מלך ישראל שגבר במלכותו מאד כמפורש בקרא ומיד אחריו לא מלך בנו רק ו' חדשים ושוב לא היה מלך ע"פ הדבור ואח"כ שלום בן יבש מלך ירח א' ואח"כ מלך מנחם בן תפסח ובא בימיו פול מלך אשור גו' והוא תחלת גלות ישראל ודו"ק:

בנים ובת א' וכו'. על כוונה זו דג' גזירות כדלקמן נולדו לו הב' בנים ובת אחת וע"כ אמר דאחרי זה א"ל הקב"ה בדול עצמך ממנה כו' ולגבי משה לא אמר האי לישנא אלא שפירש ממנה היינו דבדול הוא דבר נוסף על הפרישה בעלמא משום שכינה שעשה משה אבל אתה בדול ממנה לגמרי דהיינו לגרשה שלשון בדול נופל בכל מקום להבדיל בין קודש לחול דהיינו שתבדיל עצמך מכאן והלאה מאשה זונה זו וא"ל רבש"ע יש לי בנים ממנה ואין אני יכול להוציאה ולגרשה מפני פגם בני שיאמרו שילדה בזנות ולכך מגרשה שיודע שאין אלו בניו והוא חשב דבניו הם כדאמרי' רוב בעילות הולכים אחר הבעל ושא"ל הקב"ה ובניך זונים הם ואין אתה יודע אם שלך הן כו' ר"ל שאין אתה יודע בודאי אם שלך הם דיש לחוש למיעוט בעילות מאחרים וק"ל:

אברהם כו'. ר"ל בחוני שנבחנו בכמה נסיונות וק"ל:

קנינין שקניתי כו'. ולא חשיב רק ג' בנוסחא שלפנינו וכ"ה בילקוט ובספרי שלשה קנינים כו' ומהרש"ל הגיה ארבע וע"ש והוא לפי המכילתא דחשיב שם ד' קנינין אבל לפי משנת שנו חכמים יש לקיים חמשה קנינין ויש כאן דילוג בהמ"ק קנין א' שנאמר הר זה קנתה ימינו אברהם קנין א' שנאמר לאל עליון קונה שמים וארץ ולגבי שמים וארץ קנין א' גרסי' מלאה הארץ קניניך ומיהו לישנא דהאי קרא לאל עליון קונה שמים וארץ לא יתפרש קונה אאברהם אלא אשמים וארץ ונראה לפרש דתלה קנין שמים וארץ באברהם כמ"ש שמים וארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא באברהם דבשביל אברהם היה קנין שמים וארץ:

בקש רחמים על ישראל כו'. דבר זה אינו מבורר דאימא מתחלה נמי כשידע שחטא בקש רחמים על ישראל וק"ל:

ג' גזירות כו'. והם מג' עולמות שיהיו גולים בעולם התחתון ולא רוחמה מן השמים שהוא עולם האמצעי ולא עמי אתם בעולם העליון דבעושין רצונו של מקום הם נחלתו ועמו דבקים בו מלמעלה ואמר שבקש רחמים ובטל גזירה כו' לא שבטל הגזירה לגמרי דהא גזירת גלות נתקיימה בהן אח"כ אלא שבטל הגזירה לאותו דור כמפורש גבי ירבעם בן יואש ולא דבר ה' למחות את שם ישראל וגו' ויושיעם ביד ירבעם בן יואש א"נ שבטל הגזירות לעתיד שהתחיל לברכן שנאמר והיה מספר גו' וזרעתי לי גו' שהיא נבואה לעתיד לבא ומייתי לה מדכתיב בסוף הפ' וזרעתיה לי בארץ ורחמתי גו' ביטול גזירות הגלות מפקא ליה מדכתיב וזרעתיה לי בארץ דעד כאן בגלות היו זרועים בשאר ארצות אבל לעתיד אמר כי יהיו זרועים לי בארץ דהיינו בא"י שהיא חלק הקב"ה ורש"י פי' ביטול גזירות הגלות מדכתיב ונקבצו גו' בריש הפ' ולא משמע כן לפי כל נוסחאות גמרות שלנו אלא דמחד קרא דסוף הפ' וזרעתיה בארץ ורחמתיה גו' מפיק ביטול כל ג' הגזירות וק"ל:

אוי לו לרבנות. <b.> מפורש בפ' הרואה:

שלא קבל לשה"ר כו'. קרי ליה לה"ר לפי שכבר הובטח יהוא לאמר בני רבעים ישבו לך על כסא גו' וגם עמוס לא ניבא שיהרג ירבעם בן יואש אלא שאמר וקמת על בית ירבעם בחרב דהיינו שיהרג זכריה בנו של ירבעם וזה אמציה אמר לה"ר לשקר לירבעם כי כה אמר עמוס בחרב ימות ירבעם גו' וע"ז אמר ירבעם ח"ו שיאמר אותו צדיק כן עלי שאהרג שהרי אני בני שלשים מיהוא ואם אמרו שאהרג כמו שאמרת לי מה אעשה שכינה א"ל כן ושמא יגרום החטא לחזור מהבטחת בני רבעים ישבו וגו' וק"ל:

זוכר את הרחמים כו'. דלא אמר ונתתי רוגזי בהם שהוא המכוון בו אבל אמר השלילה ממנו לא אוסיף עוד ארחם גו' וכן כי נשא אשא גו' הזכיר לשון סליחה ועד"ז יש לפרש הא דכתיב ברוגז רחם תזכור דאפי' בשעת רוגזו זכר הרחמים בלשון שלילה מן הכעס והרוגז דהיינו לא ארחם וק"ל:

לא הגלה כו'. דאי משום עונש חטאם אפשר היה לו לעונשם בדברים אחרים אלא כדי שיתוספו עליהם גרים דהיינו לפרסם האמונה גם בשאר עובדי כוכבים וד"י דמייתי ליה מדכתיב ורחמתי כפירש"י מסיפא דקרא ואמרתי ללא עמי עמי גו' מייתי ליה דביטול הגזירה דישראל קרא שמו לא עמי גו' לא איצטריך האי קרא דכבר כתיב בריש הפ' והיה מספר בני גו' אמרו לאחיכם עמי גו' אלא דהאי קרא ואמרתי ללא עמי גו' מיירי בעובדי כוכבים שלא היו מעולם עמו ודו"ק:

שם אל תלשן גו'. שני פסוקים הם במשלי ומשמע ליה דהאי קרא דור אביו יקלל אין לו משמעות באנפיה נפשיה דמה נעשה בו בדור אביו יקלל גו' אלא שהוא מחובר לקרא דלעיל מיניה כתיב אל תלשן עבד גו' וקאמר דליכא לפרושי דמשום שהוא דור רע שאביו יקלל גו' אל תלשן גו' דהא ודאי כ"ש הוא דדור זכאי שלא תלשן גו' אלא דקרא אפי' קאמר אפי' דור רע שאביו יקלל גו' אל תלשן וכ"ש דור שהוא זכאי שאל תלשן גו' וכל הנהו קראי דכתיבי התם בכה"ג דור טהור בעיניו גו' דור מה רמו גו' דור חרבות גו' וכולהו אין להם משמעות באנפי נפשייהו אלא שהם מחוברים אדלעיל אקרא דאל תלשן גו' ובדורו של ירבעם בן יואש משתעי כל הנהו קראי ואל תלשן וגו' נאמר על הושע וק"ל:

צדקות פרזונו כו'. לפי פשוטו מלשון פרזון הוא דכתיב לעיל מיניה בימי יעל גו' חדלו פרזון בישראל גו' עכשיו שקמתי דבורה שם יתנו גו' צדקות פרזונו גו' אבל כינוי דפרזונו לא יתפרש שפיר דה"ל למכתב צדקות פרזונות גו' ולכך דרשו פרזונו ממלות הפוכות פורזנו שפזרן הקב"ה לישראל לבין העובדי כוכבים הוא צדקה לנו כדמסיק שאינן יכולין לכלותם יחד ובפ"ק דע"ז (י.) קאמרי דא"ל קטיעא בר שלום חדא דלא יכלת להו לכולהו דכתיב כי כד' רוחות השמים פרשתי אתכם אילימא דבדרתון בד' רוחות לד' רוחות מבעי ליה כו' אע"ג דהאמת כן הוא משום דמפוזרים כ"כ בד' רוחות כדקאמר התם:

כל זכר באדום כו'. ובפ' לא יחפור (דף כא.) אמרי' דיואב טעה לקרותו זכר עמלק בקמ"ץ לא זכר בציר"י מ"מ בין כך ובין כך לא היה לו ליואב רחמנות כלל על עובדי כוכבים:

לפיכך הגלה אותן לבבל כו'. גם שפזרן לבין העובדי כוכבים כדלעיל מכל מקום עיקר הגלות היה לבבל א"נ שפזרן לבין העובדי כוכבים נתקיים בגלות חורבן בית שני והכא בגלות חורבן בית ראשון איירי שגלו לבבל והאי קרא בענין תורה כתיב י"ל דה"נ הכי קאמר דלכך לא הגלה אותן אלא לבבל כדי שיוכלו לעסוק בתורה דגזירות אכזריות של רומי יהיה להן ביטול תורה ומ"ד נמי מפני שקרוב לשונם ללשון תורה שלא יהיה להם קוצר המשיג והמושג בתורה ודו"ק:

שנאמר מיד שאול גו'. שהמכוון בהאי קרא מתוך צרה גדולה ועמוקה כשאול ומות אגאלם והקב"ה עשה צדקה עמנו לקיים בנו האי קרא בכך דהיינו להגלותן לבבל שעמוקה כשאול ומשם אפדם וק"ל:

לבית אמן כו'. עיין פירש"י ובסוף פרשה נח כתב הרמב"ן דאברהם ובית אביו היה מולדתם בחרן אלא שהלך תרח עם בנו לאור כשדים והאריך ע"ש ומ"מ נקרא הכא אור כשדים לבית אמן ע"ש שאברהם נתגדל שם במעלתו באמונה כשהשליכוהו לכבשן אש וניצול ועי"ל שנקרא לבית אמן על שם שאדם הראשון עיקר גופו נברא מבבל כדאמרי' פרק אחד דיני ממונות ראשו מא"י וגופו מבבל וכו' ופירש"י שם דלכך היא עמוקה ודו"ק:

אותיות פורחות כו'. מדלא כתיב ואשברם לפניכם דריש ליה שראו דבר פלא שהעין פונה להסתכל בו כדפירש"י ועי"ל דמשמע לעיניכם שכולם ראו וזה דבר שא"א שיהיו כולם ראו שבירת הלוחות שהיו ישראל מפוזרים ומפורדים במחנה ישראל ג' פרסאות על ג' פרסאות אבל אותיות פורחות למעלה אפשר שכולם ראו בו וכה"ג אמרי' פ"ק דע"ז (דף יז.) בס"ת שנשרפה עם ר"ח בן תרדיון שראו גליון ס"ת נשרפו ואותיות פורחות והתם ניחא טפי שאותיות ס"ת הן שהיו כתובים על הקלף היו פורחות אבל הכא לפי מה שאמרו שהיו חרותים האותיות מעבר לעבר ומ"ס וסמ"ך בלוחות בנס היו עומדין נמצא כשנשתברו הלוחות לא היו ממש באותיות כי אויר היו ויש ליישב דגם זה נס היה ונס בתוך נס היה שראו אותיות אלו שהן אויר היו פורחות ודו"ק:

דף פח.

ובבלאי לא עסקי באורייתא כו'. חדא מינייהו בלשון תמיה קאמר ועי"ל כולהו בלשון ניחותא ובבלאי לא עסקי באורייתא כדבעי למיעבד לפי הרווחת מזונותם בתמרים ושוב קאמר בבלאי מיהת עסקי באורייתא במזונותם הפחותה ודו"ק:

אלהי יעקב כו'. לשון אלהים הוא כולל כל כחות אלהים ובכל א' מאבות היה בו כח אלהי מיוחד כמפורש זה לקמן פרק ע"פ ע"ש:

בו הר כו'. מבואר במדרש משל למלך שהיו לו ג' אוהבים ובקש לבנות פלטין הביא לראשון אמר זכור הייתי אותו הר היה מתחלה הביא לשני אמר זכור הייתי שדה היה הביא לג' אמר זכור הייתי פלטין היה מתחלה א"ל המלך חייך שאני בונה פלטין וקורא אני אותו לשמך שנאמר בית אלהי יעקב והכוונה כמ"ש שהאבות הם סימן לבנים ואברהם אוהב האחד שאמר זכור הייתי הר היה הוא סימן לבית ראשון שהשכינה היתה שומרת בו כשומר בראש ההר מיהו שמירת עראי ולא קבע ועליו נאמר על הר ציון ששמם ואוהב הב' שהוא יצחק שאמר זכור הייתי שדה היה הוא סימן לבית שני שהיה בו שמירה פחותה ביותר שלא היו בו כמה דברים שהיה בבית ראשון ועליו נאמר ציון שדה תחרש. ואוהב השלישי שאמר פלטין היה מתחלה ר"ל קודם שנברא העולם כמ"ש פרק מקום שנהגו ותחלת המחשבה הוא סוף המעשה שהוא סימן לבית האחרון שיבנה במהרה בימינו שיהיה בו שמירה מעולה ומיושבת בבית הפלטין שאז ילכו גו' אל בית אלהי יעקב זש"ה אין זה כי אם בית אלהים כי מה שהעריב לו שמש קודם זמנה כדי שיהיה לינת לילה כמו בבית אין זה כמ"ש אבותי הר ושדה אבל יהיה בית אלהים וק"ל:

כי גדול יום כו'. עיין פירש"י אבל כמה קראי כתיבי כה"ג יום הגדול ולא דרשינן בהו שהוא גדול כיום שנברא כו' גם דאין גדולת אותו יום כיום היצירה מפורש וי"ל דכמו ביצירת ימי בראשית ביום ראשון נברא החומר הראשון שהוא יש מאין משא"כ בשאר ימי יצירה שנקבע לכ"א צורתו במאמר הש"י וכפירש"י בחומש שהכל נברא ביום ראשון במאמר אחד וכ"א נקבע ביומו ולמעלת היום א' נכתב בשינוי לשון יום אחד כדאיתא במדרשות שאז היה ה' אחד ושמו אחד דביום ב' התחילו השניות כן ביום קיבוץ גליות יהיה גדול הפלא כאלו יהיה בריאה יש מאין דכתיב באותו יום ראש אחד דמלת אחד כמיותר דראש נמי משמע א' אבל הרמז כי אותו יום יהיה מיוחד במעלתו כיום ראשון מיצירת ימי בראשית שנאמר בו אחד ועד"ז אמר הכתוב עזרנו בשם ה' עושה שמים וארץ ר"ל עזרנו בעת קיבוץ גליות בשם ה' עושה שמים גו' כמו שביום ראשון שיתף הקב"ה מדת הרחמים למדת הדין לברוא שמים וארץ כמ"ש ביום עשות ה' אלהים גו' כן לעתיד שיתמלא שם ה' יהיה עזרנו ובכן במהרה בימינו:

דף צג:

מעלות השחר כו'. במסקנא קאמר ויאיצו שאני ומפורש בירושלמי המלאך מקדיר לפניהם הדרך ופי' שהוה משוה להם העקוב למישור כמו מקדרין בהרים דמס' עירובין ויש לדקדק דא"כ לפי המסקנא מנלן דשיעור משיעלה עמוד השחר עד הנץ החמה ד' מילין וכ"ה בהדיא בירושלמי דיליף ליה נמי מהאי קרא ואומא דע"י קפיצת המלאך הלך כשיעור זה דהא ה' מילין הויא וכדמשני ויאיצו שאני וי"ל לפי דעת הירושלמי לא קפץ לו הדרך אלא שקדר לו ההרים והחכמים שיערו בארץ ההיא שהקידור פיחת חלק חמישית וכיון שאר"ח שה' מילין הויא והקידור השוה ליה ד' מילין ולוט הלך לו כל זה מעלות השחר עד הנץ החמה יליף לה שפיר אף לפי המסקנא וק"ל:

דף צד.

עביו של רקיע א' מי' ביום כו'. ולפי זה עביו של רקיע מהלך חמשים שנה שהרי העולם מהלך ת"ק כדאמרי' בחגיגה (דף י"ב) והשמש הולך בכל יום זה השיעור ועביו של רקיע הוא חלק עשירי ממנו דמעלות השחר עד הנץ החמה ד' מילין וכ"ה בהדיא בירושלמי אליבא דר"י ואי נמי מה שאמרו לקמן דעביו של רקיע מהלך ת"ק ומקשי' מינה לרבא לעיל דאמר סומכא דרקיע אלף פרסי פליגא נמי אדהכא לר"י ונראה לר"י הכא וכן לרבא לעיל צ"ל כדעת חכמי ישראל בהנך תרתי מילי דהיינו שהגלגל קבוע והחמה חוזרת וביום חמה מהלכת למטה מן הרקיע ובלילה למעלה מן הרקיע דהשתא בעלות השחר באתה החמה מצד המזרח למעלה מן הרקיע ונוקב הרקיע עד למטה ממנו שתנץ החמה וכן משתשקע החמה במערב למטה מן הרקיע נוקב הרקיע עד למעלה ממנו עד צאת הכוכבים וצ"ל דבלילה חוזרת החמה ממערב למזרח למעלה מן הרקיע ושוב חוזרת ונוקבת ברקיע מעמוד השחר עד למטה ממנו כו' וכן חוזרת חלילה בכל יום ממזרח למערב למטה מן הרקיע ובלילה ממערב למזרח מלמעלה לרקיע וזו היא דעת ר"א בפ' לא יחפור (דף כ"ה) שאמר שם כיון שהגיעה חמה אצל קרן מערבית צפונית נכפפת ועולה למעלה מרקיע אבל לדעת חכמי אומות העולם שגלגל חוזר ומזל קבוע וביום חמה למטה מרקיע ובלילה למטה מן הקרקע אין החמה הולכת כלל בעובי רקיע ולעולם החמה הולכת ע"י גלגל ביום ממזרח למערב למטה מן הרקיע ובלילה ממערב למזרח למטה מן הקרקע ודו"ק:

כל היישוב כולו תחת כוכב אחד כו' תדע כו'. הוכחה הוא גם בכוכב קטן שבקטנים שהם בגלגל המזלות למע לה מז' כוכבי לכת ואפשר שאותו כוכב קטן הוא גדול יותר מחמה ולבנה אלא שנראה קטן בגובה המזלות מפני ריחוק בגובה למעלה מז' כוכבי לכת וק"ל:

בשעה שאמר אעלה על במתי עב וגו'. שהמריד את כל העולם כולו עלי כו'. ובפרק כיצד מעברין (נג.) ובחגיגה גרסי' עליו וע"ש פרש"י וענינו שהמריד בכעין זה גופיה עלי לבנות מגדל לעלות לשמים כמפורש פרק חלק ושאמר מן הארץ עד לרקיע מהלך ה' מאות כו' יבואר בפרק אין דורשין המאמר יותר באורך ע"ש:

ונראין דבריהם כו'. גם בפרק לא יחפור מפורש דר"י בן חנניא הודה לדעת חכמי אומות העולם כמבואר שם בחידושינו:

בימות הגשמים חמה מהלכת בשיפולי כו'. עיין בזה בב"י בטור א"ח סי' תנ"ה:

בד' שבילין כו' ניסן אייר סיון כו'. והם לפי ד' תקופות שנתהוה בהו שינוי בעולם כפי טבע אותו זמן בשינוי קר וחם לח ויבש לפי מהלך החמה והיינו תקופת ניסן היא חם ולח דהיינו כדי לפשר השלגים ותקופת תמוז חם ויבש והיינו כדי לבשל הפירות ותקופת תשרי קר ויבש והיינו מהלכת במים לייבש הנהרות ותקופת טבת קר ולח שלא לייבש הזרעים ודו"ק:

דף צט:

ולא יפחתו לו מד' כוסות כו'. עיין פי' רש"י ועיין בב"ר פרשת וישב ענין נאה וארוך על ד' כוסות הכל רמז על הגאולה ויש לעיין בזה מי הכריחום לדרוש פתרון חלום של שר המשקה על ישראל גם שאמר את בשרתני אף אני אבשרך כו' דמשמע שיש לחלום זה שני פתרונות ומאין להם זה ונראה ע"פ מ"ש פ' הרואה (דף נ"ה) ויהי כאשר פתר לנו כן היה מכאן שכל החלומות הולכין אחר הפה וא"כ הוא יקשה למה פתר לזה לטובה ולזה לרעה אבל יש לומר בזה שודאי אלו פתרונות שאמר להם לא היו אמיתים אלא אחר הפה והפתרון האמיתי של חלום שר המשקה בעיני יוסף היה על גאולת ישראל כדמסיק וע"כ א"ל לשר המשקה את בשרתני בחלום טוב לפי פתרון אמיתי על גאולת ישראל אף אני אבשרך טוב בחלום שהולך אחר הפה וק"ל:

דף קה.

כל הטועם כלום קודם שיבדיל מיתתו באסכרה עכ"ל עי' בתוס' והוא דחוק דא"כ מכל מאכלות האסורות יהיה מיתתו באסכרה מטעם זה ונראה ע"כ מ"ש פ' בג' פרקים ברביעי מתענין על האסכרה כו ופירש"י שם יהי מארת חסר כתיב וא"כ הוא דבר שתלוי בבריאת אור ומש"ה במוצ"ש דאז עיקר תחלת בריאת אור דידן כמפורש פ' מקום שנהגו ראוי להתענות באותה שעה עד שיבדיל ומברך על האור:

דף קח:

מ"ט דר"י דכתיב אל תרא יין כי יתאדם כו' כי האדום הוא משובח טפי שהוא משכר ביותר כפרשב"ם בפ' המוכר פירות ואמר אל תרא גו' שתלה הדבר בראיה כי הוא מרוה ומשכר ביותר ע"ד שאמרו ביומא גבי מן סומא אינו שבע וזה שמסיים בהאי קרא כי יתן בכוס עינו רוצה לומר גס בשעת ברכה שצריך האדם ליתן עינו בכוס קאמר דאל תרא על אדמימותו שמרבה לך תאות השכרות וק"ל:

דף קטז:

ליל שמורים לילה משומר ובא מן המזיקין כו'. ליל שמורים דרישא דהאי קרא פי' רש"י בחומש שהיה הקב"ה שומר ומצפה לקיים הבטחתו כו' והיינו דכתיב ביה שמורים הוא לה' אבל סיפא דהאי קרא דכתיב ביה שמורים לכל בני ישראל קאמר הכא דהיינו משומר מן המזיקין כמ"ש ולא יתן המשחית גו' ומדכתיב לדורותם קאמר משומר ובא בכל דור ודור ודו"ק:

דף קי.

עשרה כו' אין בהם משום זוגות כו'. נראה לתת טעם בזה כי העשר הוא יוצא מכלל המספר כי הוא בכח א' דהיינו פ"א עשרה ולא שייך ביה זוגות ועוד כי עשירי הוא קודש בכ"מ ומצטרף לטובה ולא לרעה ודו"ק:

שלום לטובה מצטרף כו'. הוא מבואר כו' כי סכנת הזוגות לפי שהם כת השניות וכל שני רע דלכך לא נאמר כי טוב ביום ב' גם גיהנם נברא ביום ב' וכל הימים שאינן זוגות הם כח הא' והזוגות הם בכח יום ב' וע"כ ביום ד' מארת חסר כתיב וניתן רשות למזיקין בליל ד' גם ביום ו' נתקלל אדם וארץ וז"ש לקמן בתרי קטלינן בד' מזקינן כו' משום דתרי הוא גוף השניות אבל הד' אינו רק כח השניות וע"פ מ"ש ג' ברכות כהנים שהן ס' אותיות המגינין כנגד המזיקין ואת זה לעומת זה כי רוחות הטומאה הם ס' כדלקמן עלו ביה ס' שידין כו' וכמ"ש פרק מי שאחזו דה"ל לשלמה ביעתותא מן האשמדאי אמר הנה מעתו שלשלמה ששים גבורים וגו' מפחד בלילות והיינו ס' אותיות של ברכת כהנים שהם מצילין האדם מן המזיקין הממונין על הזוגות כדאמרינן לקמן דאשמדאי ממונה על הזוגות והשתא לא פליגי הני אמוראי דאמרי תרווייהו שלום שהוא סיום כל הג' ברכת כהנים ומשלים לס' אותיות לטובה מצטרף להציל מן המזיקין שהוא תיבה ז' מברכה ג' ואינו מצטרף לרעה שאין תיבה ח' אחריה אבל וישמרך ויחנך שאינן משלימין ברכת כהנים בתיבות ובאותיות מצטרף לרעה ורבה ורב יוסף הוסיפו דגם ברכה ב' ויחנך שהיא כוללת רוב הברכות בתיבות ובאותיות ג"כ לטובה מצטרף כו' ואביי ורבא הוסיפו דגם ברכה א' וישמרך שהיא מיעוטה בתיבות ובאותיות כיון שהן מכלל הג' ברכות מס' האותיות לטובה מצטרף כו' להציל מס' שידין אבל שנים שהם עיקר ומקור השניות והזוגות יש בו סכנה אי משום מזיקין אי משום כישוף כמ"ש רשב"ם ותוס' ודו"ק:

עד מאה וחד ופקע כו'. אפי' למ"ד די' יש בו משום זוגות ק' לית ביה משום זוגות משום דהוא כולל כל המספרים בכח הא' והוא מספר מעשר מן המעשר קודש קדשים כמו תרומת מעשר שנותן לוי לכהן וק"ל:

דף קיא:

נפתח באל ונסיים באל כו'. עיין פירש"י דאקראי דפ' בלק נתכוין ונראה הדמיון בזה כי הני תרתי אל נמי מתמצעים בסיפור שביניהן וכן הני תרתי לא ולזה נראה דנפתח באל וסיים באל קאי אאין ממצעין בין ב' ב"א עם אלו שמביאין לידי היזק וכישוף שהמצוע בין אל מוציאם גו' עד מה פעל אל משתעי במזיקין ובכשפים דכתיב כתועפות ראם לו ודרשי' אלו השדים וכי לא נחש ביעקב ולא קסם וגו' הוא כישוף ונפתח בלא וסיים בלא קאי אאין מתמצעין שסיפור המיצוע בין הני תרי לא ההוא אמר ולא יעשה וגו' הנה ברך לקחתי וגו' וכ"נ דאהא דמתמצעת להו אשה נדה לא מייתי תקנתא אלא דנפתח באל כו' וק"ל:

לימא הכי שופך בוז על נדיבים כו'. דוחק לומר דאומר האי קרא דרך לחש בעלמא ואפשר דאומר כן שופך בוז וגו' להחליש כח אותו רוח תאות זנונים גם משמע דאותו רוח זנונים מטבילתה במים בא דלשון שפיכה נופל על המים בכ"מ וברמז שופך בוז וגו' דהיינו בשפיכת מים שנרמזו בימי בו"ז של ימי החג:

זה הישן בצל דקל יחידי כו'. דרכן של דקלים להיות בגי שהוא עמקים כדאמרינן פרק מקום שנהגו סימן לעמקים דקלים וגי צלמות היינו צל דקלים:

דף קיב.

נימא ז' קולות שאמר דוד על המים כו'. דאלו ז' קולות קדושות שלו יתברך ברוך הוא וכנגדן נתקן ביום הקדוש בשבת ז' ברכות כדאמרינן פרק אין עומדין והם ז' קולות בדיבורן מבריחין הרוח רע שעל המים וגם שלא נאמרו כל ז' קולות על המים קאמר שאמר דוד ז' קולות על המים ע"ש שקול הראשון מז' קולות נאמר קול ה' על המים וק"ל:

עושה הוא דבר מועט כו'. מכאן מוכח כדברי הטור א"ח סימן רמ"ב דהך דפרק כל כתבי דאפילו דבר מועט ועושה לכבוד שבת הוי עונג איירי דוקא במי שהשעה דחוקה לו דאהא מייתי ליה הכא וק"ל:

הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כו'. ארבע לשונות מחולקים קרובים בענינם מפורש בטור א"ח סי' א' ע"ש ועי"ל דנקע ארבע לשונות של זירוז אלו לפי שיש לאדם ד' מונעים מהגיע אל תכלית השלימות והוא האחד העניות שאחז"ל שמעביר את האדם על דעת קונו. הב' הם האויבים רשעי עכו"ם שרוצים להעביר ישראל על דת בכמה גזירות. הג' הוא המזל לפי תולדתו כדאמרינן בשבת מאן דבלבנה גנב יהא ומאן דבמאדים גבר אשיד דמא ע"ש. הד' המונע הגדול היצר הרע ויש לאדם לזרז עצמו נגד ד' המתנגדים אלו וז"ש הוי עז כנמר לשון הוי עז נופל גם שאין לו העזוז והכח בדבר מה יתחזק עצמו יותר מהיכולת בידו והיינו לגבי מונע דעניות דאהא מייתי לה הכא כפירש"י ורשב"ם ואמר קל כנשר לזרז עצמו נגד מזלו הרע בשמים ע"ד דרך נשר בשמים ואמר רץ כצבי לזרז עצמו נגד הרשעים לרוץ מפניהם במקום שאפשר לקיים מצות ה' כמו שעשו שלופי השמד בדור הגזירות ואמר גבור כארי הוא שיזרז עצמו נגד יצר הרע כמ"ש איזהו גבור הכובש את יצרו ודו"ק:

ליוחאי אבא ומוסרך כו'. גם שכבר היה חבוש ונמסר למלכות על דברי תורה אפשר דגיזם עליו למסרו במלתא דגרע טפי והוא השיב לו יותר ממה שהעגל כו' אלא שהוא חש גם עליו שלא יהא נתפס על כך והשיב לו ומי בסכנה לא התלמיד והלא העגל כו' שהרי את כבר נתפס על כך ומה לך בכך על סכנה שלי וק"ל:

דשבשתא כיון דעל כו'. פי' רש"י ורשב"ם כשהתינוק לומד מחדש כו' ולשון חדתא לא משמע כן ובפרק לא יחפור דאמרינן כה"ג שבשתא כיון דעל על ולא אמר ביה בחדתא ולולי פירושם נראה לפרש הכא בחדתא בספר חדתא שאינו מוגה כלל מעולם וק"ל:

ד' דעות כו'. פרשב"ם שיהיו בניו קרובים לממזרים הנקראים בני גרושת הלב במסכת נדרים עכ"ל אבל א"כ יש לפרש שם כן בני גרושת הלב בנושא גרושה ואינו נראה שיהא זה בכלל וברותי מכם הפושעים גו' כדקאמר התם אלא דהתם מיירי באשתו שבלבו לגרשה ודו"ק:

דף קיב:

מצוה וגוף גדול אוכל פירות כו'. רוצה לומר במצוה גדולה שאוכל פירות בעולם הזה ולא שכר והקרן בעולם הזה אלא שעומד לו לעולם הבא והיינו דגוף המצוה גדולה לאכול פירות בעולם הזה והקרן לעולם הבא ומצוה וגוף טהור כו' היינו נמי שגוף המצוה בטהרה בנושא אשה כו' וכדאמרינן יראת ה' טהורה זו הנושא אשה וא"כ לומד תורה ורש"י פי' בענין אחר וק"ל:

שור שתור ביומי ניסן כו'. דמזל שור בימי אייר הוא והיינו בימי ניסן בתקופת ניסן ועי"ל ממש בימי ניסן שנלקח בו מזל עלה ודעתו של שור זחה וגסה עליו אז לצמוח קודם בוא מזלו שהוא באייר והוא ענין מעשה העגל כמפורש במקומו שחשבו כשנלקח במצרים מזל הראשון שהוא עלה ניתן כח למזל שור שהוא אחריו באייר והוא ענין שור שחור שרמז בו על מעשה עגל שהושחרו בו פני שונאיהם של ישראל וז"ש שהשענן מרקד בין קרניו כמו במעשה העגל ודו"ק:

ועל תעמוד על המקח בשעה כו'. כה"ג אמרינן בס"פ הזהב אל יתלה אדם על המקח בשעה כו' ומשום איסור אונאה נגעו בו שם ויש לחלק:

אגרת בת מחלת כו'. תלה אותה באמה אולי שזה מחלת בת ישמעאל אשת עשו שהולידה רוחות ושידין וע"ז נאמר בה ותהיין מורת רוח וגו' שהולידה רוחין וכה"ג מצינו באדם ק"ל שנים שהיה בנידוי הוליד רוחין כו' כדאמרן בעושין פסין:

אי לאו דמכרזי ברקיעא הזהרו בחנינא ובתורתו כו'. תרתי מילי נגהו בחנינא היינו שהיה בעל מעשים כמפורש בכמה דוכתי ועוד ובתורתו וכן צ"ל בנחמני שהיה ג"כ בעל מעשים:

דף קיג.

ולא תיפוך במילי כו'. נראה לפרש שיעסוק אדם בנבלה ולא יעסוק הרבה בדברים דמתוך זה יבא לניבול פה וכמ"ש לא נאוה לנבל שפת יתר ומדמה לה לנבלה דשם חד כוללן נבלה וניבול:

ותלמיד קטן כו'. והא דאמרינן פרק חלק אין אדם מתקנא בתלמידו כלל היינו דוקא בתלמיד שלו כמו משה ביהושע דמייתי התם אבל הכא קאמר בתלמיד אחר מתקנא האדם ואמר בתלמיד קטן של אחר אין לקנאות דומיא דגוי קטן ונחש קטן משום נקמה. קבא מארעא כו'. עיין פירש"י ובפרשב"ם ונראה לפרשו כמשמעו קבא מארעא וע"פ מ"ש פ' הבע"י זרע ולא תזבין כו' קפון וזבין ארעא וכו' ושם מפורש וק"ל:

סוד נאה וגמ"ח כו'. ר"ל שאין הכל יודעין לעשות מהן שכר לשתייה דלאכילה הן התמרים עומדין כדאמרי' פרק האשה והוי כמו סוד להתעשר ע"י מעשה שכר מהן וע"י זה יוכל המתעשר מהן לעשות גמ"ח:

גבייה בעי כו' עיין פירש"י ורשב"ם ול"נ לפרש דה"ק דמעלעלין דמשתעבדי לב"ח לערוף גם מלקוחות אם כתב להם מטלטלין אגב קרקע מ"מ גבייה בעי לזמן הפרעון ובקל יוכל הלוה להפסידן או להביאן ליד מי שא"א לגבותן ממנו וק"ל:

תצא באחרונה כדי כו'. פירש"י ורשב"ם שאם תנוס תיכנס לביתך בראשונה עכ"ל וק"ק דאי משום סכנה עדיפא הל"ל אל תצא בראשונה משום דעומד אל [מול] פני המלחמה הוא בסכנה ביותר כענין שנאמר באוריה הבו את אוריה אל מול פני המלחמה וגו' ומאי עצה אמרו לרך לבב ואם כל אחד יצא באחרונה משום ניסה מי יצא בראשונה ודו"ק:

אל חרבה בגנות משום כו'. כ"ה בכל הספרים ובפירושים אבל לפי הענין נראה דגרסי' בגגות ג' במקום נון דהיינו שלא תרבה מעשיך בגגות מקום מגולה כמעשה שהיה ממש בדוד ובת שבע דכתיב רוחצת על הגג וק"ל:

ג' מכריז עליהן כו' לא הזכיר מאי מכריז עליהן למעליותא ואפשר דסמך אדלעיל גבי ר"ח בן דוסא דמכריז עליהן הזהרו בהן וק"ל..

בחיי רבנן קדישי כו'. כמ"ש כ"מ שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה וק"ל:

דף קיג:

ע"ב ג' הקב"ה שונאן כו' אלו ג' מדות נוגעין בין איש לחבירו אלא דקאמר כל האהוב למטה אהוב הוא גם למעלה וכה"ג קאמר בג' שהקב"ה שונאן המדבר א' בפה כו' נוגעים בין איש לחבירו וקמ"ל דכל שאינו נוח לבריות אינו נוח למקום:

מצוה לשנאותו ומשמע ליה דאיירי נמי בכה"ג מדכתיב בסיפיה דקרא שנאתי בלשון יחיד דאי בדאיכא סהדי כ"ע נמי מסנו סנו ליה וק"ל.

הרחמנין כו'. פירשב"ם יותר מדאי כו' ע"ש דודאי מדות הרחמנות היא ממדות הטובות אלא ביותר מדאי קאמר וכן הרתחנין מצינו בת"ח דאורייתא מרתחא כו' וכן אניני דעת דודאי דיש לאדם להקפיד בדבר המאוס כדלעיל בפרקין אלא ביותר מדאי קאמר:

והחברין כו'. פי' כההיא דפ"ק דשבת תחת נכרי ולא תחת תבר כו'. ובפ' הבע"י בגוי נבל גו' אלו חברים והן כומרים בפרסיים כפירש הערוך:

צוה כנען אהבו כו' לפי שנגזר על בניו להיות עבדים כמ"ש ויהי כנען עבד למו וע"פ מ"ש לעיל דהעבדים אוהבין זה את זה קאמר הכא דבניו אהבו זה את זה ואהבו את הגזל ע"פ מ"ש מרבה עבדים מרבה גזל ואהבו את הזמה מרבה שפחות מרבה זמה ושנאו את אדוניכם כי לכ"א מבניו יש לו אדון לפי הגזירה שיהיו עבדים ואל תדברו אמת כמ"ש כנען בידו מאזני מרמה:

ו' דברים נאמרו בסוס כו'. וזש"ה כי גאה גאה סוס ורוכבו וגו' דהיינו הסוס שרוחו גסה והמצרי שנקרא רהב ע"ש גאותו וכמ"ש פרעה נתגאה כו' הקב"ה שהוא גאה על גאים רמה והגביה אותן לזורקן למעה בים כדכתיב תהומות יכסיומו ירדו וגו':

ולא מצי מגרש כו' פי' דלא מצי קאי בגרושין:

גמרא שאין שואלין בכלדיים שנאמר תמים וגו' פרשב"ם חוזי כוכבים וכן פי' בערוך ע"ש וכבר כתבנו בזה בפ"ד נדרים בההיא דכל המתמם עצמו וכו' ע"ש:

היודע בחברו שהוא גדול כו' בברייתא דשנו חכמים הלומד מחבירו אפי' אות אחת צריך לנהוג בו כבוד כו' והכא הוסיף לומר דאפי' לא למד ממנו אלא שהוא יודע בו שהוא גדול ממנו בדבר אחד חייב לנהוג בו כבוד שנאמר כל קבל די רוח יתירא ביה דהיינו שיש לו רוח ודבור אחד יתירה עליו ומפורש ביה הכבוד גבי דריוש שנאמר ומלכא עשית להקמותיה על כל מלכותיה וק"ל [נדרים פ"ה ע"ש]:

הוא יוסף איש צרידא כו' בפ' הוציאו לו ל"ג איש צרידא אלא גרסי' הוא יוסף הבבלי ושאר כל השמות דחשיב הכא חשיב נמי התם ולא ידענא למה היה לו ולאביו כל השמות הללו דכיוצא בזה במשה ויתרו אתו כולהו לדרשה:

דף קטז.

זכר לטיט כו' בשעת אכילת מרור יזכור וימררו חייהם בעבודה קשה בחומר וגו' שהיא עבודת הטיט וזכר לתבן שהוסיפו בעבודתם ותבן לא ינתן לכם ויפץ העם וגו' לקושש קש לתבן ור"א דקאמר זכר לתפוח לפי המדרש שכתבו התוס' יש לעשות חרוסת גם בשאר פירות שנדמו ישראל בשיר השירים אבל בשמעתין לא נקט אלא זכר לתפוח והיינו דיש לזכור הנס דכל עוד שמררו חייהם היו יולדות בריוח כמ"ש תחת התפוח וגו' כדאמרינן במסכת סוטה ולקיים מ"ש כן ירבה כן ירבה:

מתחיל בגנות ומסיים כו'. ענינו שביום שמחת לבו של אדם יזכור תחלת שפלותו וגנותו שלא תזוח דעתו עליו ומה"ט דורש נמי מארמי אובד אבי וע"כ בעי לאודויי ולשבוחי טפי וק"ל:

דף קטז:

כל מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו פסח מצה ומרור פסח על שום מה כו' לא מצינו בשאר מצות דבעיא שיאמר בהן על שם מה דסגי להו בברכה על המצוה אבל טעם הענין הוא מפורש ברפ"ק דזבחים דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין חוץ מן הפסח וחטאת דפסולין שלא לשמן וטעם הענין מפורש שם דלפי פגמם ורחקם מן הקדושה בעי טפי קירוב לקדושה דהיינו זביחה לשמה וע"כ אר"ג דגם אכילת הבעלים יהיה מפורש לשמה לקרב אל הקדושה וז"ש פסח על שם שפסח הקב"ה כו' שכבר היו ישראל במצרים תחת ממשלת קליפות הטומאה לעבוד ע"ז שם כמ"ש איש שקוצי עיניו השליכו ובזביחת הפסח ומאכילת הצאן שהיא תועבת מצרים באו לקרב אל השכינה וכן מייתי ליה מואמרתם זבח פסח דמשמע ליה באכילת פסח מיירי דהזביחה כבר מפורש בה לשמה דכתיב (וזבחתם) זבח פסח לה' כדאמרינן התם ואמר דגם במרור בעי שיאמר ע"ש מה דהיינו נמי בשיעבוד מצרים הקשה תחת ממשלת הטומאה ובעי לזה זכירה בפה דכתיב וזכרת כי עבד גו' ויפדך ה' וגו' מצינו זכירה בפה כמו זכור את אשר עשה לך וגו' וזכור את יום השבת וגו' דהיינו שיזכור בפה שרחקך מן הטומאה לקרבך אל השכינה ומרור שהוא חזרת תחלתו רך וסופו קשה מורה על זה כמפורש רפ"ב דבכורות גבי שאמרו חזרת שבמקומנו ס' רבוא קליפות כו' ע"ש וכן לענין אכילת מצה כתיב ז' ימים תאכל עליו מצות גו' למען תזכור את יום צאתך וגו' דהיינו שתזכור שרחקך מן הטומאה שהוא כח שאור שבעיסה לקרבך אל הקדושה באכילת מצה כאכילת כהן במנחות לקרב אל הקדושה כמ"ש בזה לעיל גבי מצה ע"ש מה כו'. כמפורש שם:

מצה זו על שום מה על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ שנאמר ויאפו את הבצק גו' כ"ה בסדר הגדה ובאשר"י ויש לעיין בזה לפי טעם זה היה ראוי להיות מצות אכילת מצה אחר חצות לילה שאז יצאו ממצרים ונתקיים ויאפו את הבצק אשר הוציאו וגו' גם בפסח שאכלו במצרים למה אכלו אז מצה דאין סברא שאכלוהו ע"ש העתיד וי"ל דודאי איסור חמץ כל ז' הוא מטעם ויאפו את הבצק גו' אבל מצות אכילת מצה בערב הוא מטעם אחר כמפורש סודו בקרבן מנחה שאמר מצות תאכל במקום קדוש וגו' לא תאפה חמן וגו' כי החמץ רמז אסטרא דשמאלא וכמ"ש גבי מנחה כי כל שאור גו' וכמ"ש ומי מעכב שאור שבעיסה כו' וז"ש מצות תאכל במקום קדוש דהיינו מתוך הקדושה וסטרא דימינא מסיים כי קדש קדשים היא ואין ראוי להיות בה חמץ מסטרא דשמאלא וזהו טעם אכילת מצה בליל פסח כדמיון המנחה לגבי כהן כי אז נתקדשו כל ישראל להבדיל בין ישראל למצרים וליל שמורים הוא מן המזיקים וסטרא דשמאלא להדבק בקדושה והרמז בזה מלת מצה ומלת חמץ שהם שוים באותיות מ"צ אלא שיש בהם חילוף ח' דחמץ תחת ה' דמצה ונקדים בזה מה שמעתי דרך רמז במה שאחז"ל אין המצוה קרויה אלא על מי שגומרה כי אותיות מ"צ תחלת אותיות מצוה המה בא"ת ב"ש י"ה שהוא תחלת שם של ד' ואותיות ו"ה הם גמר אותיות של מצוה הוא רמז דעיקר מצוה גמרה שהרי תחלתה שם י"ה תחלת שם של ד' אינו מפורש רק רמז בא"ת ב"ש וגמר מצוה מפורש סוף השם בכתיבתו ו"ה ועל כוונה זו באו אותיות מ"ץ במצה וחמץ בא"ת ב"ש רמז ע"ש של י"ה וחה' דחמץ היא מה' אותיות יחידים דסטרא דשמאלא שהם בג"ד ח"ט והה' דמצה היא מה' אותיות דסטרא דקדושה מורים על קדושת אותיות השם ושאר כל הקדושות כמפורש בחדושנו דפ"ק דיומא ע"ש והשתא הח' של חמץ נסמך למ"ץ מורה על החוטא שמדבק עצמו בסטרא דשמאלא ששם י"ה נשאר מכוסה ונעלם ממנו אבל ה' של מצה מורה על השב בתשובה גם שבתחלתו נשאר השם י"ה מכוסה בא"ת ב"ש ע"י התשובה שמדבק עצמו בקדושה נגלית לו אות ה' המורה על הקדושה להשב בתשובה ועל כוונה זו אמרינן פ' הקומץ חזינא לספרי דוקני דחטריה לגניה דחי"ת ותלו לכרעיה דה' חטריה כו' כלומר חי הוא ברומו של עולם ותלו ליה לכרעיה דה' כו' מפני שנברא עוה"ז ועוה"ב בי"ה שנאמר כי ביה ה' צור עולמים ועה"ז בה' שנאמר בהבראם כו' ומפני שה' דומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא ותלו ליה לכרעיה דאי הדרי בתשובה מעיילי ליה ולעיילי ליה בהך לא מסתייע מילתא כו' דהבא לטהר מסייעין ליה והבא לטמא פותחין ליה כו' ויש לעיין בזה דלמה נקטו צורת אלו ב' אותיות הה' והח' טפי מאחריני ועוד הרי גם הק' כרעיה תולה כמפורש פ' הבונה (שבת ד' קד.) ע"ש ועוד הח' דומה טפי לאכסדרה אבל הוא מבואר כמו שכתבנו במקומו פרק הקומץ שלכך נקטו אלו ב' אותיות שהם בצורה א' קרובים כמ"ש פרק הבונה חיתי"ן ההי"ן חיתי"ן וצורת שניהם כאכסדרה ג' מחיצות ואחד פתוחה והשינוי ביניהם שעל הח' יש חטריה לגניה והה' כרעיה תלויה וקאמר שכרעי' דה' תלויה שעה"ז נברא בה' שאם החוטא שב הוא מתדבק בקדושת הה' ומעיילי ליה בפתח קטן דלעיל כנרמז באותיות מצה כמ"ש אבל הח' מסטרא דשמאלא היא רמז על חוטא שאינו שב הרי זה דומה ממש לאכסדרה וכל הרוצה יצא משם בפתח גדול דלמטה שאין לו פתח קטן לעיל ליכנס כנרמז באותיות חמץ וקאמר דלכך יש לו גג למעלה שהקב"ה מתרחק ממנו וישב ברומו של עולם:

מצה ע"ש שנגאלו כו' ברוב ספרים מייתי ליה מדכתיב ויאפו את הבצק אשר הוציאו וגו' מיהו בפסח שאכלו במצרים דכתיב ביה נמי על מצות ומרורים גו' לא שייך האי טעמא ואפשר דמצות מצרים נמי כיון דכתיב ביה ואכלתם אותו בחפזון וגו' לא היה שהות להם להחמיץ וק"ל:

כאלו הוא יצא כו' שנאמר והגדת וגו' עשה ה' לי וגו' גם שהיו בהם מבאי הארץ וראו יציאת מצרים פחותים מבן עשרים שלא נגזר עליהם למות במדבר ועוד כשנאמרה פרשה זו והגדת לבנך וגו' עדיין לא נגזר על דור המדבר שימותו שם וא"כ שפיר קאמרי עשה ה' לי וגו'. גם כשיבואו לארץ אלא דמשמע מדכתיב ביה ביום ההוא וגו' דכל הפרשה איירי גם בדורות אחרונים דמצות בכור ושאר כל המצות שנזכרו בפ' זו נאמרו גם לדורות וכן הא דאמר רבא דצריך שיאמר ואותנו הוציא משם ההוא קרא נמי משמע ליה מדכתיב כי ישאלך בנך מחר גו' דנאמר כן גם לדורות הבאים וק"ל:

דף קיז.

הללויה וידידיה וכסיה כו' ופירשב"ם הללויה כמו הלול כגון תחתיה וכמו כס יה כו' ע"ש אבל א"כ לא הוה צריך לפרש למ"ד אחד הוא הללויה בהלולים הרבה ונראה לפרש גבי כסיה וידידיה א' הן היינו נמי על שמו של הקב"ה וכמו במקרא חזקיה ירמיה זכריה צפניה ועוד רבים וכן רבים משמות במקרא שסופן אל ע"ש שיתוף השם כדאיתא במדרש בשם ישראל ואין חילוק בפי' שמות אלו דבין למ"ד אחד הן ובין למ"ד ב' הן יה הוא שם אלא דלמ"ד אחד הן כולו חול ששם אדם הוא ע"ש של הקב"ה ולמ"ד שנים הן יהיה יה קודש ולמנ"מ דאינו נמחק רק שיכול לכותבו בב' שיטין אבל בהללויה א"א לפרש כן אלא בהלולים הרבה ודו"ק:

בעשרה מאמרות של שבח כו' נקט האי לישנא ע"ש שבעשרה מאמרות נברא העולם והקדושות בכ"מ עשר הן למעלה וגם למטה כמפורש בריש מסכת כלים בחדושינו והעשירי קודש מכולם וז"ש גם כאן דהללויה גדול מכולן כו' וק"ל:

שיר שבתורה משה כו' ר"ל דודאי אי לא הוה אשכחן שירת הים לגבי משה וישראל בתורה נימא דהלל זה משה וישראל אמרו שהוא הנס ראשון הנעשה לישראל והכי סבר ר"א לקמן אבל כיון שמפורש בהו שירת אז ישיר לא נימא בהלל זה דמשה וישראל אמרו אלא נביאים שביניהן כו':

אלא כל אלו כו' דלא ה"ל למכתב כלו עד בסוף כל הספר תהלים ודוחק לומר בזה דאין מוקדם ומאוחר ולכך דריש מיניה כל אלו שהן כל ספר תהלים:

משה וישראל אמרוהו בשעה שעלו כו' גם שאמרו שירת אז ישיר קאמר דאמרו נמי הלל זה המתוקן לישראל על כל פרק ופרק כו' כדמסיק בשחיטת פסח ונטילת לולב מיהו ק"ק היאך אמרו משה וישראל בית אהרן גו' יברך את בית אהרן גו' והרי אז עדיין לא ניתנה הכהונה לאהרן ויש ליישב וק"ל:

פסלו של מיכה עומד כו' פי' רשב"ם דבימי דוד היה כו' וישראל כו' אלא ודאי על הים נאמר כו' ע"ש וצ"ע דא"כ על הים נמי לא היה להם לאמרו מה"ט שהרי פסל מיכה היה נמי בים כדדרשינן בפ' חלק ועבר בים צרה זה פסל מיכה וי"ל דבים היה בסתר ביד מיכה ולא כן בימי דוד שכבר היה פסל מיכה מפורסם:

כל שירות כנגד כו' לאו דווקא כל שירות כו' דודאי יש הרבה דאינן מפורשין אלא כנגד צבור והרבה דמפורשין נגד עצמו אלא דפליגי בשירות ותושבחות הנאמרים סתמא:

ניצוח וניגון לע"ל כו' פרשב"ם ולא ידענא היכי משמע כו' ע"ש ונראה דניצוח ונצח חדא הוא ואמרי' בר"פ כיצד מעברין נצח סלה ועד אין לו הפסק עולמית נצח דכתיב כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף גו' וע"ש בחידושינו וק"ל:

אמרו לא לנו ה' כו' ע"פ מ"ש ויסע מלאך אלהים אין אלהים בכ"מ אלא דיין שהיו נתונין בדין אם להנצל אם להאבד כו' כפרש"י בחומש וזה שהתפללו בלשון כפול לא לנו ר"ל לא לנו ובשבילנו תצילנו ה' כי לא לנו זכות כי אם לשמך תן גו' למה יאמרו הגוים גו' ורוח הקדש משיבה דכן אעשה למעני וכן בכל הני דמייתי כו' כשהיו בעת צרה התפללו כן לא לנו ה' גו' ויש לדקדק בזה למאי דאמרי' פ"ק דב"ב דוד כתב ספר תהלים ע"י י' זקנים אדם אברהם משה כו' והיאך קאמרי הכא הני תנאי יהושע או דבורה אמרו לא לנו ה' גו' ויותר קשה להני תנאי מחזקיה וחנניה כו' מרדכי ואסתר אמרוהו שהיו זמן רב אחר דוד ולפירוש רש"י דלא פליגי אלא כ"א מהני תנאי מוסיף על דברי חברו שאף זה אמרו ניחא:

הכל מודים בתהלת ה' גו' הללויה דבתריה ריש פרקא כו' וכן הוא בספרי תהלים שלנו דכל הנך דחשיב הכא הוו ריש פרקא וכל השאר הללויה היכא שאינו כ"א אחד לבד הוא סוף פרקא והיינו כרב חסדא דכולהו סוף פרקא ויש לתת טעם למה יצאו אלו דחשיב הכא מן הכלל דהכל מודים בהו דהוו ריש פירקא ונראה בתהלת ה' ידבר גו' סברא שמסיים בתהלה כיון שמתחיל תהלה כמ"ש התוס' בפ"ק דברכות גבי כל פרשה שחביבה על דוד כו' וא"כ הללויה דבתריה ריש פרקא ובתאוות רשעים תאבד סברא הוא דלא הוה הללויה סוף פרקא כדאמרינן במדרשות שע"כ אין אומרים הלל ביום שביעי של פסח לפי שנטבעו בו המצרים וה"נ אין לומר הללויה על אבידת הרשעים אלא דהוה ר"פ דבתריה וכן י"ל במנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש דמספר באבדן של רשעים דאין לומר בהו הלל אבל הוא ריש פירקא דבתריה וכשעומדים בית ה' הללויה גו' בספרים שלהם היה ריש פירקא וכמ"ש התוס' אבל בספרים שלפנינו אינו ריש פירקא אלא שהוא ריש פסוקא הללויה כי טוב ה' גו' והיינו טעמא דאי הוה סוף פירקא או סוף פסוקא דלעיל לא יתפרש בו כי טוב שהוא נתינת טעם להללויה ובשכל טוב גו' שמסיים בו תהלתו עומדת לעד אין לסיים בו הללויה כמו בתהלת ה' גו' כדלעיל ודו"ק:

דף קיז:

דצלותא מצמיח כו' דאפטרתא מגן דוד כו' כיון דצלותא רחמי נינהו מתפללין אנו בזכות האבות בכל התפלות דהיינו אלהי אברהם כו' עד מגן אברהם אבל מגן דוד אין לומר בתפלה דרחמי היא ולא שייך להתפלל בזכותו שהרי אנו מתפללין על צמיחתו ויש לו לתלות בזכות אחרים אבל תקנו מגן דוד גבי קריאת תורה לקיים המקרא ועשיתי לך שם גדול גו' ולפי שדברי נביא היה תקנוהו לגבי קריאת נביאים בהפטורה וק"ל:

זו שאומרים אלהי אברהם כו' הוא מבואר שזה הכתוב הוא תחלת דבר ה' עם אברהם ולא נאמר אלא בלשון סיפור דברים שזאת אעשה לך שתהיה לגוי גדול וגם ואברך ואגדלה גו' אבל לא בירך

עתה בכל זה אלא שבישר לו עתה על כל הטובה וברכה שיתן לו ולבנו ולבן בנו וזאת הראיה שדברים אלו בעצמם נאמרו שוב לאברהם דכתיב ואברהם היו יהיה לגוי גדול וכבר ידוע כי אלהים הוא בעל הכוחות וז״ש אלהי אברהם שזה הכח אלהי שיהיה לגוי גדול ניתן לאברהם אחר שהיו הוא ושרה אשתו עקרים וזהו שאומרים אלהי אברהם כי זה כח אלהי שיהיה לגוי גדול נתקיים באברהם ואמר ואברכך שזה כח אלהי לא נמצא באברהם אלא ביצחק שנא' ויברך אלהים את יצחק וז״ש אלהי יצחק כי זה כח הברכה שאמר ואברכך נתקיים ביצחק ואמר ואגדלה שמך גו' זה כח אלהי לא נגלה לאברהם וליצחק אלא ליעקב כי היה שמו ע״ש עקב ושפלות וגידל שמו הקב״ה כ״א ישראל יהיה שמך וז״ש אלהי יעקב שזה כח אלהי ואגדלה שמך על יעקב נאמר ואמר יכול בכולן חותמין כי החתימה בשם של ד' שם אחדות על כולן נאמר ת״ל והיה ברכה בך חותמין כו' והי״ה הן אותיות של שם ד' וא״ל הקב״ה שהוא יהא נזכר בחתימה כי אברהם הוא הראשון אשר על ידו נתייחד שמו של הקב״ה וכדלקמן אמר הקב״ה אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולם נאה ליחיד כו' ולזה גבי יצחק כתיב ויברך אלהים גו' ולגבי יעקב ויאמר אלהים לא יקרא גו' אבל גבי אברהם זכר שם של ד' בברית בין הבתרים וא״ל אנכי מגן לך שהוא מעין החתימה אנו כוחות אלהים הם נסים נסתרים אבל נסים הנגלים פועל אותן הש״י בשמו המיוחד שם ההויה וז״ש למשה וארא אל אברהם גו' באל שדי גו' שהוא כח אלהי המשדד מערכה בנסים נסתרים לכל אבל שמי ה' הפועל נס נגלה לא נודעתי להם ועוד מפורש בפ' חלה:

דף קיח.

שהקב״ה יושב ברומו כו' וזהו דבר גדול הוא שהקב״ה יושב ברומו של עולם ומשגיח למטה בשפלים ליתן לכל בריה מזונו וכדאמרי' פ״ק דע״ז שהקב״ה זן מקרני ראמים עד ביצי כינים והיינו נותן לחם לכל בשר ומ״ד ה' רועי לא אחסר הוא הלל הגדול ה״נ הכי קאמר כיון שה' רועי שהוא משגיח וזן את כל העולם גם אני לא אחסר ויש לדקדק אההיא דפ״ק דברכות דאומרים תהלה לדוד ג״פ בכל יום משום דכתיב ביה פותח את ידך גו' ופריך ונימא הלל הגדול ומשני דאית ביה תרתי דאתי נמי בא״ב ה״נ מה״ט נימא דהלל הגדול היינו תהלה לדוד דעדיפא טפי דאית ביה תרתי וי״ל דודאי לגבי הך מלתא דהקב״ה זן ומפרנס כל העולם מפורש טפי בקרא דנותן לחם לכל בשר דמה״ט פריך התם ונימא הלל הגדול כו' כמפורש שם ועוד דכל הכ״ו הודו מכונין אדבר זה שהקב״ה זן כל עולם בחסדו שהתחיל הודו לאלהי האלהים גו' והודו לאדוני האדונים גו' לומר שלא ניתן הארץ ביד שרי מעלה אבל הוא בעצמו משגיח וזן כל בריה וזה שסיים הודו לאל השמים גו' גם שהוא יושב למעלה הוא משגיח בארץ ליתן לכל בריה שפלה פרנסתה ולכך נקרא הלל הגדול ואומרים אותו בפסח במקום סעודה על הכוס אבל התם לגבי תפלה טפי אית לן למימר תהלה לדוד דאית ביה תרתי דהיינו דאית ביה נמי א״ב אותיות התורה ואמרי' אין עומדין להתפלל אלא מתוך דבר הלכה ודו״ק:

ולא נתן להם התורה וזן כו' שלא היו ראוים למזונות כדאמרי' פ״ק דב״ב אסור לתת פתו לע״ה ואעפ״כ הקב״ה זן אותו בחסד ומספר שם של ד' הוא כ״ו כנגד כ״ו דורות כי נח היה בדור י' הוא התחיל להשלים י' שבשם ובדור פלג שהוא דור ה' אחר נח נעשה פירוד בין שם י״ה ובין ו״ה של השם ובא אברהם בדור ה' אח״כ להשלים ה' אחרונה שבשם כמ״ש אברהם יקרא שמך ובבא בדור ו' אח״כ היה נתינת התורה ונשלמה ו' שכל השם וז״ש הודו לה' גו' שמספרו כ״ו כי טרם שנשלם בזמן מתן תורה לא היה העולם קיים כ״א בחסדו וטובו הגדול:

מ״ד הודו לה' כי טוב גו' דלפי פשטיה דקאי כי טוב אה' ה״ל למכתב הודו כי טוב ה' גו' דומיא דכתיב בכה״ג הללויה כי טוב ה' וע״כ דרשו דכי טוב לא קאי אה' אלא אטובתו של אדם ולכך כתיב לה' בל' ר״ל הודו לה' על שגבה חובו בכי טובתו של אדם עשיר בשורו כו' וק״ל:

קשין מזונותיו כו' כתיב בעצבון הנו״ן בסוף מורה על הרבים בנקבה וה״ק דקללה הנאמרה באדם כפול כקללה הנאמרה בנקבה שנאמר בה בעצב תלדי שהזכר הטורח במזונות צער כפול כנקבה היולדת:

וסמיך ליה לגוזר ים סוף גו' לא ידענו מאי סמיך ליה דהא כמה קראי אפסיקו בינייהו ואי קרי ליה סמיך משום דבחד מזמורא נינהו א״כ הל״ל נמי דקשין מזונותיו כבריאת שמים וארץ וכמכת בכורות וככל הני נסים דכתיב נמי בההוא מזמורא:

האלהים הרועה גו' וכמ״ש במסכת תענית דד' מפתחות ביד הקב״ה וחשיב מפתח של פרנסה בהדייהו אבל בגאולה כתיב המלאך הגואל גו' וכן כתיב בגאולת ישראל בעולם הזה ומלאך פניו הושיעם אבל בגאולה דלעתיד קאמר בחמלתו הוא גאלם גו':

ולגו עיניו דמעות כו' כי היה סבור כיון שמאכלו שוה כחמור ישתוה גם בדעתו כחמור כי מזונות החמור יולידו טבע חמורי ולא נתקררה דעתו עד שאמר לו שיאכל לחם כי טעם הדגן מביא לאדם דעת שע״ז אמרו בסוכה בקטן יוסיף דעת יוסיף גו' כדמפורש שם:

אשרינו שלא עמדנו בראשונה כו' כ״ה הגירסא בנוסחות חדשות אבל בספרים ישנים אשרינו אם עמדנו בראשונה כו' ור״ל דכל זאת לא שוה לן שא״ל בזעת אפך גו' ואשרינו יותר אם עמדנו בראשונה כמו קודם החטא שהיתה פרנסתן מצויה בלא טורח כלל וע״ז אמר אביי דעדיין לא פלטינן מינה דקאכלינן עשבא דדברא בלא טורח כלל:

קשין נקביו כו' דריש צועה מלשון צואה בא' שהם מתחלפים בכתב כדאמרי' פרק הבונה שלא יכתוב אלפין עייניו כו' גם בלשון באותיות אחה״ע וכה״ג דרשוהו בפ' הרואה ורשב״ם פי' בע״א:

שיש בו ה' דברים כו' אלו החמשה הם כוללים העיקרים השלשה יצ״מ וקריעת ים סוף מורים על מציאותו וחידוש עולם ומתן תורה דכתיב ההרים רקדו גו' מורה על תורה מן השמים ותחיית המתים מייתי ליה מדכתיב בארצות החיים בלשון רבים ולא כתיב בארץ החיים וע״פ מ״ש פ' י״נ דלעתיד יהיה לכ״א מישראל בהר ובעמק ובשפלה כענין האמנתי כי אדבר גו' ר״ל שהאמנתי כי אדבר לזכות לעתיד בת״ה כי הנה עניתי מאד בעולם הזה כדי לקבל שכרי הטוב לעולם הבא ושוב אמרתי בחפזי שכל אדם יזכה לכך והוא דבר כוזבי כי לא יזכה אדם לב' שלחנות והרשע שכבר קיבל שכרו בעולם הזה לא יזכה לעה״ב:

וחבלו של משיח מורה על שכר ועונש ומייתי חבלו של משיח מלא לנו גו' כמפורש לעיל לא למענינו ולא בזכותינו אנו מבקשים להצילנו מחבלו של משיח או מצרת מלחמת גוג ומגוג וחזקיה אמר דבירידתן לכבשן אש אמרוהו דמשום דבהאי קרא מפורש למה יאמרו הגוים דמשמע שהיה זה בפני האומות וכן בעלייתן משמע ליה מקרא שהיה זה בפני האומות וכן מצינו מפורש במעשה דחנניה מישאל ועזריה דכתיב ומתכנשין אחשדרפניא סגניא גו' ענה נבוכדנצר ואמר בריך אלההון די שדרך גו' די לא איתי אלהא אחרן גו' היינו דבעלייתן הללו את ה' כל גוים גו' ומהלשונות הכפולות בין בירידתן ובין בעלייתן משמע להו דכל חד מינייהו אמר מלתא חדא וסיפא דענינא בירידה למה יאמרו הגוים גו' אמרו כלם דמפורש ביה עצבי הגוים כסף גו' שעל כך הושלכו לכבשן אש וכן בסיפא דענינא בעלייתן ואמת ה' לעולם אמרו כלם דהיינו שע״י הצלתם נתאמת שה' אמת הוא:

אמר גבריאל כו' בהך מעשה דאברהם לא קאמר דעמד יורקמי שר הברד להצילו ואפשר ששר הברד יורקמי הוא ידע דאין הצלתו תהיה אלא ע״י הקב״ה מטעם שאמר אני יחיד כו' והוא יחיד כו' כמ״ש א' היה אברהם:

אני שר של אש כו' מצד הבטחה שא״ל הקב״ה תזכה להציל ג' מבני בניו המ״ל ליה וע״כ צ״ל מה שעמד שר הברד להציל לא ידע מהבטחת הקב״ה לגבריאל:

דף קיח:

דגים שבים אמרוהו כו' דגים לאו בעלי דבור הם ומצינו בפ' שיר הדכל המינים הנבראים אומרים שירה ואפשר דהיינו שר ומלאך שלהם דכל מין יש לו מלאך ושר מיוחד למעלה וכדקאמר לקמן א״ל הקב״ה לשר כו':

שנותן לו רבו כו' רוצה לומר נהי דמה שקנה עבד קנה רבו וגם יכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך מ״מ מזונות מה שנתן לו כבר אין מן הדרך שחוזר ונוטל ממנו:

א״ל נחל קישון יהא ערב כו' גם שתובעין את הלוה תחלה בסתם ערב מ״מ הכא כיון שאין עבד תובע רבו נעשה הערב מסתם ערב קבלן:

פלט אותן ליבשה כו' שנא' וירא וגו' דלפי פשטיה הוא מקרא מסורס וירא ישראל על שפת הים את מצרים מת ומדכתיב בתריה ויאמינו בה' גו' למדו לומר דע״כ לא האמינו דמקטני אמנה היו ודו״ק:

פתחו דגים ואמרו ואמת גו' ורישא דקרא נמי ודאי מפורש בזה הללו את ה' כל גוים על נסים של קריעת ים סוף שהיה מפורסם בכל גוים כי גם המים שבכלים נבקעו שבחוהו כל האומים על מלחמת סיסרא שהיה מפורסם בכל אומות שהכוכבים ממסילותם נלחמו:

שמוני בניך כחולדה כו' לענין שפלות ולגריעות מדמה לה לחולדה זו כו' כפרש״י ורשב״ם אבל אם הבנים שמחה לא יתפרש היטב דתוגה מבעי ליה ונראה לפרש דלמעליותא קאמר דמדמה לה לחולדה וכהאי לישנא אמרינן בחולין מאי חלד כחולדה הדרה בעקרי בתים פעמים מכוסה כו':

מ״ד אהבתי כי גו' דלפי פשטיה לא יפול בו לשון אהבתי אלא לשון בקשתי או תאבתי ולכך דרשו מיניה אהבתי כמו אהובה אני ואימתי אני אהובה כי ישמע ה' קול תחנוני דהיינו כשאני מתפלל דרך תחנונים כמ״ש אל תעשה תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים כו':

ה״ק הללו גו' אגבורות ונפלאות כו' פרש״י דחזיתו שעשה לי עכ״ל אבל גירסת הספרים דעביד בהדייהו לא משמע כן דהל״ל דעביד בהדן ונראה דה״ק אגבורות ונפלאות שעשה באומות כמו במצרים ובמלחמת סיסרא וכיוצא בו וקרוב לזה פי' רשב״ם וק״ל:

כ״ש אנו דגבר עלינו כו' מצינו בקרא כי במקום כ״ש:

כסבור אינו מקבל מהם כו' מדכתיב לעיל לך יובילו מלכים שי ופרט את אלו משמע ליה הך דרשה דלא בעי לקבולי מינייהו מעיקרא עד שא״ל הקב״ה קבל מהם ואמר דנשאו כוש ק״ו בעצמם ומה הללו שנתעבדו כו' ק״ו פריכא הוא דמה למצרים שקבלו מהם משום דאכסניא עשו לבניו וכה״ג מצינו כמה ק״ו כגון ואיך ישמעני פרעה ואמר נשאה מלכות רומי הרשעה ק״ו כו' הכא ודאי דליכא פירכא אי מכוש נשאה ק״ו וכבר כתבנו בזה דמלכות הרשעה שהיא רומי היא אדום והיינו אחיהן ואמר שהקב״ה א״ל לגבריאל גער חית קנה כו' וקנה לך עדה כו' כבר נקראו ישראל קנין דכתיב עם זו קנית גו' אבל קנה לך עדה שנית בזמן הגאולה כמ״ש יוסיף ה' שנית ידו לקנות שאר עמו וק״ל:

שדרה בין הקנים כו' וכתיב לפי דרש זה קנה בלשון יחיד לרמוז על הקנה אחד שנעץ גבריאל בים ועליו נבנה כרך גדול של רומי כדאמרינן בפרק כ״ג ולזה נקט נמי הכא גבריאל שהוא היה גורם לתחלת בנינה והוא יהיה תחלת חורבנה של רומי דהיינו גערה ע״י גבריאל שהוא שלוחו של מקום בכ״מ לעשות דין:

ששחטו אבירים כו' פי' ששוחטים עות אבירי ישראל כגון ר' עקיבא וחבריו כמו ששוחטין עגלים של הפקר עמים דהיינו של כל העולם שה דהפקר:

ברצי כסף כו' וכה״ג דרשו בפרק י״ה התרפס ורהב רעיך התר לו פס יד אבל מה שאמר הכא ואין עושין רצון בעלים אינו מפורש בקרא ואפשר שהם דברי ר' יוחנן גם שהכתוב מעיד שפושטין יד לקבל ברצי כסף אין מקיימין דבריהם וק״ל:

קרבות כו' יש לפרש קרבות כפשטיה כפרש״י בספר תילים מלשון קרבות ומלחמה דהיינו במקדש ראשון אלו השלימו עם נ״נ ולא מרד בו צדקיהו לא גלו כלל ויותר במקדש שני אלו שמעו פריצי ישראל לריב״ז ולחכמים שבאותו דור והשלימו עם טיטוס לא גלו כמפורש פ' הניזקין ויותר בספר יוסיפון וז״ש אבל קרבות ומלחמות יחפצון ולא בשלום:

שס״ה שווקים כו' מספר זה שס״ה כי אוה״ע מונים לחמה שימי החמה הם שס״ה וכל ענייניו מושכים אחריו וכמ״ש כשחמה לוקה סימן רע לאוה״ע ושאמר הני למאן לך ולחברך כו' שנאמר סחרה ואתננה קודש גו' גבי נבואת צור כתיב והיא ממלכת רומי:

כי ליושבים גו' אר״א זה המכיר מקום חברו בישיבה כו' היינו לפני ה' דאין לו להקב״ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה ופרק שנו חכמים שנינו במ״ח דברים שהתורה נקנית בהם המכיר את מקומו והכא קאמר ומוסיף דלא זכה לכך מלתא אלא ברגיל כ״כ בישיבה דאפי' מקום חברו הוא מכיר והיינו מדכתיב ליושבים בל' רבים ועי״ל דהכא הכי קאמר המכיר את מקום חברו כו' היינו שמכיר מעלת חברו בתורה ובחכמה להיות מקומו לפנים ממנו כדאמרינן בב״ב במסיבה הלך אחר הזקנה בישיבה הלך אחר החכמה ולא איירי בב״ה שיש לכ״א מקום קבוע:

דף קיט.

זה המקבל פני חברו בישיבה וכו' ואפשר דזה בכלל מ"ח דברים דחשיב שם שהתורה נקנית בהם והוא בדיבוק חברים או נושא בעול עם חברו כו' ועי"ל הכא דה"ק דמקבל פני חברו כו' על פי מ"ש מעולם לא קדמני אדם בבית המדרש והיינו דמקבל פני חבירו בישיבה ולא שחברו מקבל אותו וק"ל:

סתרי תורה כו' היינו מעשה מרכבה מקרי סתרי תורה בפרק אין דורשין ואסור לגלות אפי' ליחיד אה לא מבין מדעתו אבל מעשה בראשית שרי לגלות ליחיד אפי' אינו מבין מדעתו כדמוכח התם וכן פירושו של שם אמרי' בפ' י' יוחסין דחכמים מוסרין אותו לתלמידי' פעם אחד או ב"פ בשבוע וק"ל:

טעמי כו' משמע ליה זה המגלה שהוא מחובר לדלעיל ליושבים לפני ה' משום דבר המכסה עתיק לגלותו והיינו טעמי תורה המכוסים בתורה והא דאמרינן פ' כ"ג מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי ה' מקראות נתגלו טעמן ונכשל בהן גדול העולם כו' היינו דבר שהתורה גילה טעמן מביא לידי מכשול אבל דבר שמכוסה טעמו בתורה גם אם חכמים נותנים בו טעם לא יבא לידי מכשול ועוד י"ל ולחלק בין טעמי התורה דהכא ובין טעמי מצות התורה דהתם:

ביו"ד זמרו למי כו' לעיל אמרינן דתהילים נאמר בי' מיני שבח וחשיב למנצח מזמור בתרתי ולהכי קאמר אם בניצוח למה מזמור ואם מזמור למה ניצוח אלא זמרו על הניצוח ששמח הקדוש ברוך הוא ומייתי ליה שנ' לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו וגו' דעמידתו בפרן לפניו הוא כמו ניצוח ומדקרי ליה הכא בחירו משמע דעל כך בחר הקב"ה בו שיפה עשה שנצחו וק"ל:

זה ידו של הקב"ה כו' הוא ימינו שהוא רחמים ע"ש ימינו פשוטה לקבל שבים:

באו מצרימה כו' מדכתיב הארץ סתם ליכא הוכחה אשאר ארצות דאימא דקאי אארץ מיוחדת שהזכיר בקרא דלעיל מיניה דכתיב ויחזק הרעב בארץ מצרים גו' אבל מדכתיב וכל הארץ דרשו מיניה משמעו כל יושבי הארץ דהיינו עולם התחתון דהיינו גם שאר ארצות והא דנקט גבי ליקוט הכסף בפרטות ארץ מצרים וארץ כנען היינו משום שמספר בהם הכתוב ארץ כנען בענין יעקב ובניו שע"כ באו לארץ מצרים וסיפור ארן מצרים שקנה יוסף חותם ואת אדמתם בלחם:

שאין בה דגים כו' כתבו התוס' דרך ציידי עופות לתת דגן ודריש וינצלו וינצדו כי למ"ד מתחלפת בדל"ת בכמה מקומות עכ"ל והוא מטעם כי הם ממוצא אחד דטלנ"ת ונראה דגם לפי הדרש לא זז מלת וינצלו ממשמעו מלשון ריקות דאל"כ היאך משתמע מיני' דעשאוה כמצודה שאין בו דגן ושמא אדרבה כמצודה שיש בו דגן אלא ע"כ משמעו הוא לשון ריקות אלא מדכתיב לשון וינצלו במקום ורוקינו דרשו ביה דהריקות היה כמצולה או כמצודה וצ"ל נמי לפי דרש זה יהיה וישאילום שני דברים דהשאלה איש מאת רעהו גו' והצלה מכסף הלקוט של יוסף כדאמרי' הכא:

אודך כי עניתני אמר דוד כו' נראה לפרש אודך כי עניתני גו' במלחמה עם גלית הפלשתי ולפי שע"י זה אמר שאול בן מי זה הנער שראה בו טכסיסי מלכות ודואג השיב על זה עד שאתה שואל אם הוא ראוי למלכות שאל אם ראוי הוא לבוא בקהל כמפורש כל זה במסכת יבמות ע"כ אמר ישי אבן מאסו הבונים שהם דואג וסייעתו שהיו ת"ח שנקראו בונים שהיו מואסים בו שאיני ראוי לבא בקהל והיה לראש פנה מב"ד של שמואל שהותר לבוא בקהל ונעשה ראש פנה ומלך על ידו ואמר מאת ה' גו' אמרו אחיו שמתחלה גערו בו מלילך במלחמה על גלית כמפורש בקרא ואחר שראו שהצליח אמרו מאת ה' גו' נפלאת גו' שיהרוג דוד הפלשתי שכל ישראל יראו מפניו ואמר זה היום עשה ה' גו' אמר שמואל על אותו יום שבא שמואל ע"פ הקב"ה למשוח את דוד ועל זה אמר בשעת משחו דאז אנא ה' הושיעה גו' אמרו אחיו והצליחה אמר דוד כמ"ש וימשח אותו בקרב אחיו ותצלח רוח ה' אל דוד ואמר ברוך הבא גו' אמר ישי כדכתיב בענין ויחרדו זקני העיר לקראתו ואמר שלום בואך דהל"ל ויאמרו שלום גו' אבל אמר ויאמר בל' יחיד על ישי שהוא עיקר הזקנים ואמר שלום בואך דהיינו שאמר כאן שהוא אמר ברוך הבא וברכנוכם מבית ה' אמר שמואל בתחלת ביאתו לשם שהיה מסתפק באיזה מאחיו בחר ה' אמר לכולן ברכנוכם מבית ה' גו' ואל ה' ויאר לנו גו' אמרו כולן אחר שהאיר הקב"ה לשמואל מי הוא מבניו שנבחר למשוח אמרו כולן אל ה' ויאר גו' אסרו חג בעבותים אמר שמואל כמ"ש בענין התקדשו אתי בזבח גו' אלי אתה ואודך אמר דוד בסוף סעודה על שבחר בו הקב"ה יותר מאחיו ולו נאה לברך ברכת המזון כדלקמן בסעודה דלעתיד דלאחר שאוכלין ושותין כו' אומר דוד לי נאה לברך וכו' וע"ז וארוממך אמרו כולם דהיינו שאומרים ברכת הזימון כדאמר בפ"ג שאכלו מנין לברכת הזימון שנא' גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו גו':

דף קיט:

עתיד הקב"ה כו' נ"ל לפרש כן דמלת הילד מיותר דביצחק משתעי קרא גם ויגמל מיותר דכתיב בסיפא דקרא ביום הגמל את גו' וע"כ דרשו בו שנרמז כאן גדולת ישראל לעתיד שיגמול להם הקב"ה חסד ויעשה להם משתה גדול ולכך כתיב גדול בלשון זכר דמשתה לשון נקבה היא אלא דרמז לעתיד הוא ע"כ נאמר לשון זכר כמו שיר חדש והם נקראים ילד שעשועים ואמר לאחר שאוכלין ושותים באותה סעודה כשבאין לברך ברכת המזון נותנין לאברהם כוס של ברכה כו' הוא מבואר לפי הדין שהגדול מברך והאבות וגם משה שנתנה תורה על ידו גם יהושע כשעל ידו נכנסו לארץ ישראל הם כולם גדולים מדוד אלא שכ"א מהם נתן סיבה המניעה ממנו מלברך וכלפי מ"ש בפ"ג שאכלו שצריך להזכיר בברכת המזון ברית ותורה וארץ ומלכות בית דוד בב"י והטעם מפורש שם ועוד אמרו שם משה תיקן להם ברכת הזן בשעה שירד להם המן יהושע תיקן להם ברכת הארץ כשנכנסו לארץ דוד תיקן להם על ישראל עמך ועל ירושלים ושלמה תיקן על הבית הגדול והקדוש ולזה אמר אברהם שאמר איני מברך שיצא ממני ישמעאל וכן יצחק שיצא ממנו עשו ולא יכול לומר ברית שהוא בריתך שחתמת בבשרנו שהיא המילה שאין זוכים במילה דכתיב בפרשת מילה ואת בריתי אקים את יצחק ואמרינן כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק למעט את זרע עשו ואמר שיעקב אמר שנשאתי ב' אחיות שהוא דבר שעתידה תורה לאסור ואיני יכול לומר תורה דהיינו על תורתך שלמדתנו ומשה שאמר שלא זכיתי ליכנס לארץ ואיני יכול לומר על ארץ חמדה גו' דמ"ה קאמר שלא תיקן אלא ברכת הזן ולא ברכת הארץ ויהושע שתקן ברכת הארץ שזכה ליכנס בה אך כיון שלא זכה לבן כמו שזכה דוד לבנות ירושלים ושלמה בנו בנה בית המקדש וע"כ אמר שלא יכול יהושע לומר על ירושלים כו' ועל הבית הגדול כו' אבל דוד שזכה שהוא בנה ירושלים ובנו בנה בית המקדש שע"ז חקנו ברכת ב"י וע"כ אמר לי שזכיתי לכל הני מילי נאה לברך שנאמר כוס ישועות אשא גו' לעיל מיניה כתיב מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי ר"ל דבכל אחד מן הראשונים חסר בו מכל תגמוליו שהם ברית ותורה וארץ ומלכות בית דוד בב"י אבל עלי כל תגמוליו שיש לי ברית ותורה וארץ ומלכות בב"י וע"כ נאה לי כוס ישועות גו' שהוא כוס של ברכה שאשא אותו ובשם ה' אקרא בברכת הזימון כמ"ש בר"פ שלשה שאכלו ברכת הזימון מנלן דכתיב כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו וברמז כו"ס הוא רמז על מדת הדין גי' אלהי"ם אשא בבהמ"ז ובשם ה' אקרא להפוך מדת הדין לרחמים להיות כוס ישועות ובכן בב"י אמן סלה:

מַהֲרַ״ם

דף ב.

ברש"י ד"ה אור לארבעה עשר גרסינן לאפוקי אור י"ד וכו' או לאור י"ד וכו':

ד"ה ובמה אמרו לקמן במתני'. ר"ל במשנה זו ב"ש אומר וכו':

דף ב:

בתוס' ד"ה ר"א וכו' כדאמר בהשוכר את הפועלים פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעה"ב פי' וכו' כצ"ל:

בא"ד ולמאי דסליק אדעתיה דאור אורתא כב"ש וכו' ס"א מיהו וקאי בין אס"ד ובין אמאי דמסקינן:

דף ג.

ברש"י ד"ה אם שיווה לו וכו' שעד שקיעת החמה של שמונים דמיה טהורים כצ"ל:

ד"ה מה להלן וכו' כדכתיב והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו כצ"ל:

בתו' ד"ה ת"ל ביום וכו'. ואיצטריך ביום למעוטי שלא ישרף בלילה שלאחר כן פי' אם לא שרפו ביום ג' צריך להמתין עד יום ד' ולא ישרפנו ליל ד' ודו"ק:

ד"ה שהרי בזב וכו' לדבר דרך כבוד כו' זה אינו דהא אתי למעוטי כן פי' הר"ן ע"ש:

דף ג:

בגמ' ואיבעית אימא ביעתותא דדוד נמי ליכא משום ביעתותא דהר איכא כצ"ל:

בתוס' ד"ה שמע פסול וכו' פירוש לע"א וכו' ר"ל אם שמש לע"א:

דף ד.

ברש"י ד"ה מסירת מפתח וכו' נכנס ליל ארבעה עשר חלה חובת וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה אבא קיים וכו' זאת גירסת פר"ח פי' רבי חייא שאל וכו' כצ"ל:

דף ה.

ד"ה כדתניא וכו'. אע"ג דכתיבי טובא פי' ראשון בהנך וכו' כצ"ל:

ד"ה דברי ר' ישמעאל וכו' ובכמה דוכתי פריך מרבי ישמעאל אתנא דבי רבי ישמעאל ר"ל א"כ משמע דחד תנא הוא:

דף ה:

בגמ' והלא כבר נאמר לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור כצ"ל:

דף ו:

בגמ' אמר רבא גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עלויה וכי משכחת וכו' ע"ל דף כ"א בתוס' ד"ה ואי אשמועינן חיה וכו':

דף ז.

בתוס' ד"ה בלבער כ"ע לא פליגי וכו' תדע שהרי ברכת אירוסין אינו מברך אלא אחר אירוסין כך היא סברת ר"ת לברך אחר אירוסין דדלמא הדרא בה אבל אנו נוהגין לברך קודם אירוסין ועיין בטא"ה סי' ל"ד:

דף ז:

בתוס' ד"ה ונרות מנר וכו' וי"ל דחיפוש לא קאי וכו' פירוש דחיפוש דכתיב גבי חופש כל חדרי בטן לא קאי אנר אלא אאלהים דכתיב בקרא ולא מצי יליף חיפוש מנר לחודיה ולכך צריך למילף האי נר דכתיב גבי חיפוש מנרות ונרות מנר דלא הוי קולא נ"ל ודו"ק:

דף ח.

ברש"י ד"ה כל לאתויי וכו' דלא תנא מקום שמכניסין וכו' ס"א שאין מכניסין וכו':

בתוס' ד"ה ממה החולקת כו'. וקאמר דא"צ בדיקה לצד הפנימי וכו' ר"ל ופליגי אם צריך לבדוק לצד השני שאחרי המטה דהיינו צד הפנימי ולא לענין אם צריך לבדוק תחת המטה:

בא"ד שבשביל כך אין צריך בדיקה אלא משום דאין דרך וכו' כצ"ל:

דף ח:

בגמ' ומה אלו שדרכן לזוק אינן נזוקין וכו' פירוש בניו ובני ביתו אע"פ שאינן עסוקין במצוה:

ורבי יוחנן אמר שורה אחת כמין גאם וכו'. ר"ל כזה Γ:

דף ט.

בתוס' ד"ה ואם תמצא לומר וכו' ויש לומר וכו' ודמי לספק ביאה פירוש לספק ביאה אם בא באותה שדה שיש בו טומאה כדלקמן (פסחים דף י':)

ד"ה כדי שתהא וכו' ועוד אומר ר"י וכו' וקונין מהן אחר מירוח וכו' פי' דקאי התם אחלה דגיבול העכו"ם פוטר מחלה ולא תקנו חכמים שלא יפטר משום דאי בעי למיעבד ערמה אפשר ליה למגבל פחות מכשיעור ויהא פוטר מחלה ופריך תרומה נמי ר"ל תרומה ומעשר נמי הא אפשר ליה למעבד כר' אושעיא וכו' וא"כ מה הועילו וכו' במה שמירוח נכרי אינו פוטר וכו':

ד"ה בשפחתו של מציק כו' ואור"י דכהן שוטה היה כו' ר"ל מזה אין להוכיח דשל גבירתה היה דאל"כ איך רצה הכהן ליטמא דעל כרחך צ"ל דשוטה היה:

דף ט:

בתוס' ד"ה ספק גררוהו וכו' ניחוש שמא גררוהו נגד רגליו וטומאה בוקעת ועולה וספק ברה"י טמא כצ"ל:

בא"ד ועוד י"ל וכו' הוי ספק הרגיל ר"ל ומוציא מידי ספק טומאה ולפי האיבעית אימא דהוי ודאי טומאה והגרירה נמי ודאי והאכילה ספק צ"ל דרגלי הכהן היו בר"ה ודו"ק נ"ל א"נ י"ל דגם האכילה הוי ודאי:

דף י.

בתוס' ד"ה ספק ביאה וכו' וכן פירש רבינו תם במסכת ע"ג בפרק בתרא וכו' כן צריך להיות:

ד"ה הניח עשר וכו' אבל כשאין קשורים דברי הכל מנה מונח מנה מוטל חולין ומעשר שני מעורבין וכו' כצ"ל:

דף י:

בגמ' שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ונטלו וכו' כצ"ל או דלמא זמנין דנחית למעבר צורכיה ואתי למיכל ככר בפי נחש וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה שאני אומר וכו' וא"ת דהכא ובפ"ק דחולין גבי צלוחית תולין באדם טמא ופ"ק דנדה וכו' כן צריך להיות:

בא"ד ומדף וכו' פירוש בגד מעליונו של זב:

בא"ד ולא גזרו על ספק אוכלין וכו' משום דאין להם טהרה במקוה:

דף יא.

בתוס' ד"ה אבל לא וכו' ליכא פסידא אם ימתין אחר העומר וכו' ר"ל ולכך לא רצו חכמים להקל משום דלמא אתי למיכל מיניה דבלא צורך לא התירו ודו"ק:

דף יא:

בתוס' ד"ה זה ידע בעיבורו ולא אמרינן דטעו בשני עיבורין וכו' ר"ל בשני חדשים:

ד"ה אחד אומר וכו' וסבורין שהשניה התחיל אחר וכו' ר"ל וא"כ שניהם העידו אחר הנץ:

דף יב.

בתוס' ד"ה אלא אמר רבא וכו' וא"ת אחד אמר בג' ואחר אמר בה' אמאי עדותן בטלה וכו' אע"ג דפריך רבא ואנן ניקום וניקטול מספיקא וכו' ולא אמרינן האי דקאמר בג' בסוף ג' והאי דקאמד בה' בתחלת ה' צריך לחלק דהכא לא מתרצינן דברי העדים אלא אפי' האי דקאמד בג' בתחלת ג' והאי דקאמר בה' בסוף ה' אפי' הכי יכול עדותן להתקיים ודוק והא דקאמרי התוס' בקושיא האחרת אילו דייקת בהני סהדי דלמא האי דקאמד בג' בסוף ג' צ"ל דרצה לומר אילו שיילינן אותם ואמרו בפירוש כן דמספיקא לא קטלינן:

דף יב:

בגמ' תנן ר"מ אומר אוכלין כל ה' וכו' כצ"ל ניכול עד סוף ה' אמר אביי ערות כו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה ולהך לישנא וכו' אפי' טעה בב' שעות היה יכול להקשות וכו' והא דמקשי בגמ' לקמן איפכא אמילתיה דרבא דפריך מתחלת ה' לא ניכל היינו בתר דמשני לעיל עדות מסורה לזריזים והמקשה אאי הכי דפריך בתר הכי סמוך ודו"ק:

ד"ה בשית חמה וכו' אם כן אחד אומר בה' ואחד אומר בז' אמאי עדותן בטלה וכו' כצ"ל:

דף יג.

בתוס' ד"ה מאי לאו וכו' והא דאמר באלו מציאות וכו' גבי מציאה וכו' אמוצא תפילין קאי:

דף יג:

בגמ' פריך אמילתיה דרבי ינאי ונשחוט כו' נ"ל דה"פ ר"ל מאיזה טעם לא שחטו אותו בי"ג אבל אינו ר"ל ונשחוט אותו היום בי"ד דהא אין מביאין קדשים לבית הפסול ויש שרצו לפרש דהמקשן סבר דרבי ינאי לית ליה אין מביאין וכו' משום דהא לדידיה הביאו הבעלים הלחם בי"ד וזה נראה דוחק וגם לא משמע הכי בתוס' בד"ה אלא לעולם שנשחט וכו':

ברש"י ד"ה כשירות היו וכו' מאחר שאין להם תקנה לאכול ואפי' הן עדיין טעונות עיבור צורה יהבינן וכו' פירוש לינה ואח"כ שורפין אותן:

דף יד.

בתוס' ד"ה עם בשר ומשקין מבעי ליה וכו' משום דרבי חנינא אמר מימיהם משמע דמעולם כו' והא דפריך אמילתיה דר"ע בסמוך מעבר לדף מאי איריא וכו' צ"ל משום דר"ע היה אחר גזירת י"ח דבר ומסתמא העיד על מה שהיה בימיו אחר גזירת י"ח דבר אע"פ שגם הוא קאמר מימיהם צ"ל דאיידי דרבי חנינא נקט הכי נקט ר"ע גם כן הכי ויש הוכחה לזה מתוס' לקמן ד"ה נימא אין טומאת ידים וכו' בדף י"ט ע"ב:

דף יד:

בגמ' לאיפסולי הוא גופיה הא פסול וקאי וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה אי תוס' דרבנן וכו' שאפילו נגעו משקין בשני וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה התם פסול וטמא וכו' תדע דהא רבי יוסי וכו' נראה דרצה להוכיח דגמ' לא מדמה שלישי דרבנן לאיסור דרבנן ולכך יהא מותר לעשות מאיסור דרבנן שלישי דרבנן דהא לא מוסיף מידי דא"כ אמאי לא יליף רבי יוסי מדברי רבי חנינא כן רק שגמ' מביא בסמוך ראיה דמקלקלין

בדרבנן כמו בדאורייתא דאל"כ מה יש להוכיח מרבי חנינא לר' יוסי הא לדבריו היה מתחלה שלישי דאורייתא ולבסוף נעשה שני דרבנן למ"ד אין אוכל וכו' ר"ל נמי דרצה לומר אמאי לא יליף מיניה פי' מרבי עקיבא כדהוה קושית התוס' אבל נראה דוחק דאם כן הוי כמו תדע מן הקושיא:

דף טו:

ברש"י ד"ה ונשרפה עם הטמאה בפסח וכו' כצ"ל:

ד"ה אי הכי רבי מאיר מדרבי חנינא כו' שפיר יליף רבי מאיר מדברי רבי חנינא דאמר דמטמאינן טומאה מדרבנן וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה רבי יוסי לטעמיה וכו' בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה ואין זה לטעמיה וכו' ס"א ומיהו י"ל דר"מ מרבי חנינא ורבי עקיבא יליף שפיר שייך לטעמיה כיון דעלייהו קיימי:

דף טז.

בתוס' שם בא"ד נפקא ליה מדדרש רבי עקיבא גבי חולין איטמא וכו' ר"ל דיטמא דכתיב גבי אוכלין דרש ד"ע אבל יטמא דכתיב גבי משקין קאי אהכשר כדלקמן בסמוך:

בא"ד דשני עושה שלישי דאין אוכל מטמא כצ"ל:

דף טז:

בגמ' היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא ואמר רב וכו' כן צריך להיות:

בתוס' ד"ה דם שאין וכו' בפ' כסוי הדם אמריתו חיה בכלל בהמה וכו' כצ"ל:

בא"ד כגון דם חיה הוקש למים לענין הכשר וכו' והא דמשני אמר קרא וכו' ר"ל כל דם הנשפך לארץ יש לו דין מים לכל ענין ולכך בהמה אין צריכה כיסוי וגבי חיה גלי קרא:

ד"ה הא אינו נושא וכו' ואימא עון יוצא וכו' פירוש יוצא קודם זריקת הדם דאחר זריקה הרי כשר ועומד הוא:

דף יח.

ברש"י ד"ה בטלו במעיה וכו' לטמא אדם וכלים שם משקה מי ליכא וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה הא בשרה טמא וכו' חשיב כאלו נגע בשרץ וכו' פי' כגון נבלת עוף טהור שמטמא אדם ובגדים בבית הבליעה כשאוכלה לכך אם נגע באוכלין מטמא אותן אע"פ שלא נגע הנבלה בשרץ וגם לא היה במאכל הכשר מים אבר מן החי מטמא אדם ובגדים והבשר הפורש ממנו טהור עד שיכשר לטומאה ע"י שרץ:

בא"ד וי"ל דלא מהני ליה מה שסופו וכו' נראה לי שצ"ל מה שטימא לטמא וכו' כשהיה עם אביו לשויה וכו' כצ"ל:

בא"ד וי"ל דשאני התם כששימש מעשה עץ וכו' ר"ל לא מטעם שהיה אוכל רק מטעם שהיה אבר ואפי' גידין ועצמות:

ד"ה לא מצינו לטומאה וכו' ומפר"י וכו' ונראה דצ"ל דלפר"י לא פריך לקמן יטמא דאין עושה כיוצא בה וכו' אלא לרבינא דיליף מיתורא דיטמא ולא לרב פפא ונראה שדבור זה ודבור שאחר זה המתחיל רבינא וכו' הכל דבור אחד הוא:

דף יח:

בגמ' יטמא שאין עושה כיוצא בה וכו' לפירוש הקונטרס קאי קושיא זו ארב פפא דמשני לעיל לא מצינו טומאה שעושה כיוצא בה ופירש"י משום דקרינן יטמא וכו' ולפירוש התוס' קאי קושיא זו ארבינא דאמר גופיה דקרא וכו' מיתורא דיטמא יטמא ב' פעמים ולא משום דכתיב טמא הוא ומכח זה מוכרח דיטמא דרישא במשקין וא"כ יטמא דסיפא באוכלין דאל"כ לערבינהו כו' כמו שפירש"י אלא בלאו הכי מיתורא דיטמא ילפינן דאין טומאה עושה כיוצא בה:

בתוס' ד"ה ומהו וכו' דמ"מ אוכל הבא מחמת שרץ מנלן דאוכל הבא מחמת שרץ כתיב מכל האוכל וגו' ואפי' לטמא אחרים מדאיצטריך הוא שאין מטמא כיוצא בו כמו שפירש"י לקמן:

דף יט.

בגמ' אר"י אמר רב כגון שאבדה לו מחט טמא מת כו' והא דנקט טמא מת ולא טומאת שרץ משום דא"כ ל"ל למימר הסכין טהור דממאי היה לו לטמא וכן משמע בספר מ"ה:

דף כ.

בגמ' ורמינהו חביות של תרומה וכו' כצ"ל:

כל שעה פרק שני :

דף כב.

בתוס' ד"ה חולין וכו' פריך למ"ד כדי לחנכו וכו' על האב המדיר את בנו קאי התם ע"ש:

ד"ה ור' שמעון כו' מדאיצטריך למשרי נבלה דכל אסורין אסורים בהנאה וכו' כצ"ל:

דף כב:

בתוס' ד"ה אבר מן החי וכו' ומשום צער ב"ח חשיב כמו לא אפשר וכו' ועיין לקמן (פסחים דף כ"ה ע"ב):

דף כג.

בתוס' ד"ה קוצר לשחת וכו' מ"מ ומאכיל לבהמה לא משמע ליה דקאי אקוצר לשחת נראה לי משום דאי קאי אשחת למה לי ומאכיל לבהמה פשיטא דסתם שחת מאכיל לבהמה ולא לבני אדם כך הוא סברת המקשה:

בא"ד ועוד דקתני סיפא וכו' מכלל דרישא איירי בתבואה גמורה וע"י קטוף המקשה אסיפא סמיך:

דף כד.

בתוס' ד"ה צרעה לוקה וכו' משמע דרמישה הוי נמי בדבר הרוחש וכו' ר"ל וא"כ קאי נמי לאו זה אמיני שרצים דהיינו דבר הרוחש ותירץ הר"י וכו' דקאי דווקא אשמונה שרצים:

דף כה.

בגמ' מה לערלה וכו' והא דלא יליף מיד מחמץ וכלאי הכרם נ"ל לתרץ עד"ש במסכת חולין דכל דבר הבא מדינא מתרתי פרכינן כל דהו והוה פרכינן מה לחמץ וכלאי הכרם שהן גידולי קרקע אע"פ שאין זה קולא וחומרא מ"מ כל דהו פרכינן אבל על הבא מתלתא לא פרכינן כל דהו כשלא הדר דינא ובזה יתורצו כל הקושיות הנופלות בהלכה זו:

בתוס' ד"ה הואיל והיתה וכו' התם קאי על משקה ישראל וכו' פירוש על יין של נסכים דצ"ל מן המותר לישראל ויין הוא הגידול שהרי החרצן אין ראוי לנסך ומה שגדל לא היה לו שעת הכושר:

דף כו:

בתוס' ד"ה ויש שבח כו' וד"ה ורבנן סברי וכו' הכל הוא דבור אחד:

ד"ה בישלה על גבי גחלים וכו' אע"ג דכל הנשרפים וכו' ר"ל וערלה וכלאי הכרם מן הנשרפים הן כדאיתא סוף תמורה:

דף כז.

ברש"י ד"ה דאחר אחרון וכו' גמרו באיסור אסור כצ"ל והוא סוף דבור ומה שכתב רש"י ואפי' קדם וסילק את האיסור הוא ט"ס:

דף כח:

בתוס' ד"ה א"כ מה תלמוד לומר כו' הלשון דחוק נ"ל דר"ל דמשום הכי הלשון דחוק דהא תשובת ר"ש שהוא דברי ר"י הוא מראיית פסוק שבעת ימים ובדבריו מתרץ פסוק לא תאכל עליו וכו' לכך מתרצו התוס' שתשובת ר"ש היה ג"כ מכח עליו ודו"ק:

דף ל:

בתוס' ד"ה התורה העידה וכו' נ"ל דהצעת הפשט לפי' התוס' כך היא דהבעיא היתה אם מאני דקוניא הוי דומיא דכלי מתכות ומהני בהו הגעלה אע"פ דבלעי או הוי דומי' דכלי חרס דלא מהני בהו הגעלה ולכך מקשי התוס' הא דהשיב חזינן דמדייתי ע"כ ר"ל אחר הגעלה וא"כ הוא ראיה דלא פלטי מכח הגעלה אבל אי קודם הגעלה ואין מדייתי ראיה אלא דבלעי מה ראיה היא זו ומה השיב הא שאר כלים כגון מתכות נמי בלעי ואפ"ה מהני בהו הנעלה ובעייתו הוי אי מאני דקוניא הוי נמי דומיא דכלי מתכות ומהני בהו הגעלה אע"פ דבלעי ודו"ק:

בא"ד וא"ת והיכי מייתי ראיה וכו' אי קפיד רחמנא אבישול בלא בליעה או לא פירוש ובעי התנור שבירה אע"ג שהתנור לא בלע כלום משום שבישל באוירו:

בא"ד וי"ל כיון דלכלי נחשת מועיל וכו' כצ"ל:

בא"ד א"כ מה שהקפידה בכלי חרס אבישול בלא בלוע היינו לפי שעשאו כבישול וכו' ר"ל דאי משום גזירת הכתוב מאי שנא כלי חרס מכלי נחשת:

דף לב.

בתוס' ד"ה דבר הראוי וכו' כלומר הואיל ואין לו הנאה בה אית לן למעוטי מקרא וכו' פירוש דמאחר דאסור בהנאה אין כאן נתינה ובתרומה נתינה כתיב דכתיב תתן ולכך אין ראוי להיות קודש. ואם כן אית לן למעוטי מקרא דונתן אבל אי הוה מותר בהנאה לא נוכל למעוטי מקרא דונתן ונו' דנוכל לומר שהוא ראוי להיות קודש כיון שהיה לו שעת הכושר וק"ל:

דף לב:

בתוס' ד"ה ואין נתינה פחותה משוה פרוטה וכו' מיהו קשה וכו' נ"ל ליישב הא דמקשה לילף ממתן בהונות וכו' ולא פריך דנילף מהנהו שהביא לעיל דחטה אחת וכו' משום דקדשים מקדשים ניחא ליה טפי להקשות ובלא ההוא תירוץ דלעיל לא היה יכול להקשות דנילף מתרומה דה"א ממתן בהונות ולא מתרומות דה"ה דניחא ליה טפי למילף מתרומה דגבי אכילת תרומה נהנה מאכילת קודש וגבי נתינה דשמן המשחה נמי נהנה משמן של קודש אבל גבי מתנות בהונות קאי אזריקה בעלמא אבל השתא קשה דהא לתרומה נמי לא דמיא דבתרומה הוי תשלומין אבל גבי נתינה דשמן המשחה לא הוי תשלומין וא"כ מאחר דלא דמיא ממש לשניהם הוה לן למילף לחומרא:

בא"ד והוי נמי דומיא דסיכה דהוי בכל שהוא כו' דכתיב על בשר אדם לא ייסך וגו' ואשר יתן ממנו על זר ונכרתה וסיכה הוי בכל שהוא ואית לן למימר דה"ה נתינה וכן סבר התם רבי מאיר דפליג אר"י דס"ל בכזית:

ד"ה ההוא מבעי ליה וכו' דמשמע שהפירות של נתינה בעינן ראוי להיות קודש וכו'. ור"ל כל מה שהוא נותן צריך להיות קודש:

בד"ה מעילה וכו' מיהו קשה לר"י אמאי אצטריך וכו' דבשלמא דבלאו זה ה"א דאצטריך קרא בשפחה חרופה משום דאי לאו קרא הוה ילפינן מק"ו דשאר מצות שיש בהן כרת כו' אבל השתא הא לא מצינו למילף מק"ו דשאר מצות משום דאיכא למימר דהיא הנותנת וכו' או ד' המביאין על הזדון יוכיחו דבלא זה ה"א דזה אינו יכול להיות פירכא דאם כן היכי יליף ק"ו משאר מצות בברייתא אבל השתא דתרצת דאין הכי נמי דקושיא היא אלא שבלאו הכי פריך שפיר לא אם אמרת וכו' קשה ודו"ק:

דף לג.

בתוס' ד"ה ומינה וכו' וי"ל דאיכא נמי למפרך דנילף מתרומה שלא יצטרף והא דתנן התם צירף המעילה לזמן מרובה ויליף לה התם מקרא היינו לצירוף פרוטה ודו"ק נ"ל:

ד"ה נתכוון וכו' ונתכוון לכבות את זה וכיבה את זה פטור ורב נחמן דאית ליה דווקא מתעסק פטור היינו נמי בדבר אחר ודו"ק:

ד"ה תתן לו ולא לאורו וכו' נפקא לן מונתן לכהן את הקודש דבר הראוי להיות קודש פי' הכי ילפינן מינה מדכתב רחמנא דבר הראוי להיות קודש מכלל דאיכא פירות דאין ראוין להיות קודש ומאי נינהו ע"כ ר"ל היינו איסורי הנאה וא"כ שמעינן מינה דחמץ אינו ראוי להיות קודש ור"י הגלילי מוקי לה לשאר איסורי הנאה ולא לחמץ ודו"ק:

בא"ד דהך ברייתא דהפריש חמץ תרומה דברי הכל אינה קדושה כצ"ל:

דף לג:

בתוס' ד"ה לאימת מתכשרי וכו' ומקפה של חולין וכו' לא פסל אלא מקום מגעו וכו'. פי' מאחר דהעיקר שהיא המקפה היא חולין:

דף לד.

בגמ' טהורין מלטמא ואסורין מלאכול וכי מאחר וכו' כצ"ל אמרו ליה הכי אמר רבה וכו' כצ"ל:

שם משום הכי בעי עיבור צורה שמא יבא אליהו וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה בשליקתא וכו' ר"א אומר תרום ותירקב וכו' ר"ל דאם איתא דמותר למאסה אמאי תירקב:

בא"ד ואר"ת וכו' לתרץ השני משניות בא דהא תנן תירקב היינו כשאינה מאוסה כבר והא דתנן תשרף במאוסה ורב הונא דאית ליה דאפילו במאיסה אסור לפי סברת התוס' צ"ל דהוא מפרש המשנה דתשרף והיינו בלא הנאה ועיין בתוס' בבכורות פרק הלוקח:

ד"ה טהרו מלטמא וכו' ועוד הקשה הר"ר משה וכו' אסורים מלאכול בירושלים אף לזרים וכו' כצ"ל ופי' אסורים לאכול חוץ לירושלים והיינו פירוש אסורים מלאכול בירושלים:

ד"ה גידולי גידולין פי' ריב"א וכו' ואין להקשות לפי' זה מאי פריך נמ' מאי קמ"ל תנינא וכו' דדלמא גידולי גידולין בדבר שזרעו כלה קמ"ל דהא בזה נמי שייך לומר גידולי גידולין לפירוש זה דבהדיא תנן התם במסכת תרומות גידולי תרומה תרומה גידולי גידולין חולין והיינו בדבר שזרעו כלה:

דף לד:

בתוס' ד"ה שאם זרק וכו' דאמר זריקה מועלת להוצאת בשר מידי מעילה כו' פי' דקדשי קדשים לאחר זריקה אין בהן מעילה וס"ל לר"ע דאע"פ שיצא הבשר לחוץ אפ"ה הויא זריקה להוציא הבשר מידי מעילה כזריקה כשרה וכ"ש כו' דהא ר"א וכו' וא"כ שמעינן דמעילה הוי יותר מהרצאה וק"ל:

דף לו:

בתוס' ד"ה ור' יוסי הגלילי וכו' וא"ת לר"י תיפוק ליה מעשר מבכל מושבותיכם וכו' וקשה והא לעיל פירשו התוס' דלא מצי למילף ממושבותיכם אלא בזמן בית עולמים ולא לזמן דנוב וגבעון ולהכי יליף מעשר מלחם עוני דאפילו בזמן נוב וגבעון יהא אסור וי"ל דר"י לא מצי קאי אנוב וגבעון דתני במילתיה לעיל יכול יצא אדם במעשר שני בירושלים וכו':

דף לז:

בתוס' ד"ה ות"ק וכו' אי אפשר שלא יתבשל מעט וחסר ליה משיעוריה ר"ל אי הוי אמרי' עילאה אי תתאי אי אפשר שלא יחסר אלא ודאי לא אמרי' הכי עילאה ותתאה דלא שייך הכא כלל דהכל עיסה אחת היא וא"כ לא חסר משיעורי' ולכך מוכרח לפרש [כן] דאל"כ היכי אתי לפי התירוץ דמשני כמחלוקת בזו וכו' וק"ל:

דף לח.

ברש"י ד"ה תניא כוותיא וכו' דנשחט דדוקא דעכשיו וכו' לישנא אחרינא רב יוסף נמי ס"ל אע"ג דלא נשחט הזבח דעכשיו וכו':

ד"ה ותיפוק ליה וכו' ולהאי תנא בתרא דמוקי ליה בשנשחט וכו' זה אתי ללישנא קמא:

ד"ה וטעמא מאי וכו' לא נשתמרה לשם מצה אלא לשם זבח וכו' ללישנא קמא קאי:

בתוס' ד"ה נאכלין בנוב וגבעון הקשה רבינו נסים וכו'. נ"ל דר"נ לית ליה תירוץ דתוס' דלעיל שפירשו דלא ילפינן ביכורים ממושבותיכם אלא לזמן בית עולמים וחלת תודה ילפי' (ממושבותיכם) [מושמרתם] ואפילו לזמן דנוב וגבעון כדלעיל דאל"כ מאי מקשה וא"כ קשה היאך יתרץ רבינו נסים קושיית התוס' דלעיל דלמה לו לאתויי הא דר"א הא אית ליה למעשר היתר מושבות בזמן דנוב וגבעון וצ"ל דרבינו נסים ס"ל כתירוץ התוס' בזבחים דצ"ל כדר"א אליבא דר' יהודה דאית ליה דמעשר היה נאכל בזמן דנוב וגבעון בנוב וגבעון דווקא ולא בכל ערי ישראל דאית ליה ג' בירות הן ע"ש:

דף לט.

בגמ' ואמר ר' אושעיא מצוה בחזרת וכו'. משום דרבי יונתן דבסמוך אמר ועיין בהר"ן:

אמר רבי יונתן למה נמשלו מצריים למרור לומר לך מה מרור זה תחלתו רך וסופו קשה וכו' כצ"ל והיינו חזרת שסופו מתקשה כדלקמן עיין בהר"ן וכן הוא באלפסי כמו שהגהתי:

דף מ.

בתוס' ד"ה כי מהפכיתו ובו' אלא דצריך שימור מתחלתו ועד סופו. פי' בעי שימור מתחלתן שלא יבואו עליהם מים ולא שמצוה ללתותן וליתן עליהם מים כדי שיהא צריך לשומרן שלא יחמיצו ומתרץ עיקר השימור שלא תחמיץ פי' כשיבואו עליהם כבר מים שצריך לשומרן שלא יחמיצו וק"ל:

דף מ:

בגמ' ויש אומרים או נותן את החומץ וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה אבל עושהו כו' אמר שמואל כלי קופסא חייבין בציצית וכו'. זה לשון הגמ' שם לפי נוסחאות שלנו מודה שמואל בזקן וכו' שפטורה מ"ט אשר תכסה בה אמר רחמנא והאי לאו לכסויי עבידא בההיא שעתא וכו':

בא"ד אמר רב מודה שמואל בזקן ועשאו לכבודו שפטורה וההיא שעתא וכו' כצ"ל:

דף מא.

בתוס' ד"ה ע"א אמר וכו' הכא מדמה וכו' פירוש מדאמר עולא אפילו תימא ר' מאיר משמע דלר' יוסי אתי פשיטא שפיר:

דף מא:

בתוס' ד"ה שאין ת"ל וכו' מדסמכי לנא וכו' פירוש ומשום סמיכות לחוד לא הוה צריך למכתב כי אם צלי אש דהא היה יכול לסמוך ההיא דלעיל מינה דכתיב צלי אש ומצות וגו' כדפרישית אלא ע"כ להכי הוא דאתי וק"ל:

אלו עוברין פרק שלישי :

דף מג.

בתוס' ד"ה מאן תנא וכו' הרי עלי לחמי תודה מן החמץ או מן המצה וכו' שאני חמץ בפסח דרביה קרא למלקות ואר"י וכו' כצ"ל:

בא"ד אין מחמיצין בתפוחים וכו' פירוש אחלות תודה קאי שצריכין להיות חמץ אין מחמיצין אותן בתפוחים דלא הוי אלא חמץ נוקשה אלמא דחמץ נוקשה לא הוי חמץ ומשמע דהוה לכ"ע ומשני היינו לכתחלה וכו' דלכתחלה צריך להחמיץ בחמץ גמור לכ"ע אפילו לר' מאיר ע"ש:

ד"ה ואלו נוקשה וכו' הוי ליה למיתני לאשמעינן דלית ביה כרת. אין להקשות דלמא אין ה"נ ס"ל דאית ביה כרת דא"כ לא אשתמיט שום תנא דאית ליה דנוקשה הוי בכרת כדלקמן בתוספות ע"ב:

דף מד.

בתוס' ד"ה לאו משום וכו' ומטעם הואיל וכו' פירוש וא"ל דחייב מטעם הואיל אם היה מלקט וכו' ולכך אינו בטל דזה אינו דרך אכילה:

ד"ה דאיכא כזית וכו' החילוק בין היתר מצטרף לאיסור וטעם כעיקר מבואר ברש"י בסמוך דף זה ע"ב ומשם יתבאר לך ויתורץ דליכא למימר דהכא הוי טעם דחייב מלקות בכזית משום טעם כעיקר דלא נתפשט הטעם וכן בכותח דמתניתין דלא הוי אלא קיוהא בעלמא ועיין בספר המאור ובמלחמת הרמב"ן ותמצא מפורש הדינים והחילוקים אלו ולפירש"י צ"ל דכזית בכדי אכילת פרס חייב אפי' לא נתפשט הטעם ואם כן הוי לפירוש רש"י ג' חלוקים היתר מצטרף וטעם כעיקר בכזית בכדי אכילת פרס ועיין בתוס' בנזיר ובע"ז:

ד"ה אלא מאי וכו' אבל לרבנן דמוקמינן וכו' פי' וזה אתי כרבנן:

בא"ד ועוד דבנזיר וכו' פירוש ועוד י"ל דאפילו כר"ע אתי ומיירי דאין האיסור יותר מן ההיתר וכדאיתא התם בנזיר וק"ל וגם רבנן דמתני' יכולין לסבור כר"ע כדמשמע בסמוך:

ד"ה איתיביה וכו' דבדאורייתא בעי ריבויי אפי' וכו' פירוש שאין אומרים שאני אומר אא"כ ההיתר רבה על האיסור:

דף מד:

בתוס' ד"ה וה"ה וכו' לר' יהודה דאמר יום הנף כולו אסור וכו' פי' כשאין מביאין עומר אז אסור כל ששה עשר דניסן וע"י העומר ניתר:

ד"ה ורבנן קדירה וכו' בפ' בתרא דע"א וכו' ואיכא השתא ג' מחלוקות וכו' נ"ל דה"ה דהוה מצי לאוקמא הכא ר"ע דס"ל נמי דאפילו קדירה שאינה בת יומא אסור כרבנן ואפ"ה לא הוי חידוש כר' מאיר דהתם אלא דליכא שום נפקותא בזה דהא ממ"נ הוו ג' מחלוקות משום דר"ש וק"ל:

דף מה.

בתוס' ד"ה משום דהוי נזיר וכו' תימה לרשב"א וכו' מקשין העולם הא פירשו התוס' לעיל (פסחים דף מ"ג) ד"ה מאן שמעת ליה דאפילו ר"ע דדריש בעלמא כל הכא איכא למימר דלא דריש משום דאינו מסתבר ומתרצין דרשב"א לית ליה ההוא שינוי אלא כתירוץ הראשון אשר שם ולי נראה דלא קשה מידי דשם פירשו התוס' דנראה לגמ' יותר לאוקמי ההיא מתניתין כרבי אליעזר משום דשמעינן ליה דדריש כל אפילו היכא דלא מסתבר מלאוקמי כר"ע דלא שמעינן ליה הכי ואיכא למימר דלא דריש הכא כל אבל הכא מקשה הרשב"א דלישני הגמרא דמשום הכי לא אמר רבי יוחנן דלר"ע ילפינן מנזיר לכל התורה משום דס"ל דר"ע דריש כל בכל דוכתי אפי' גבי חמץ א"כ הוי שני כתובין וק"ל:

בא"ד דר"ע דריש כל בפ' התערובות כצ"ל:

ד"ה ורבנן וכו' מקשין העולם וא"כ היכי יתורץ לפ"ז ר' יוחנן דנלמוד מכאן לכל התורה דהא לא הוי שני כתובים דהא צריכי כמו לרבנן דמוקמי תרוייהו לטעם כעיקר ועוד קשה דשם ובנזיר פריך נמי ור"ע ומשני צריכותא כו' ופריך ורבנן ומשני צריכי חד לטעם כעיקר וחד להיתר מצטרף כמו הכא וא"כ מאי מקשו התוס' ונראה ליישב דכד מעיינת שם בסוגיית הגמ' לא כתב שם אלא בתירוץ הב' ומשמע דלא הדר השתא משניא קמא דתרוייהו צריכי לרבנן לטעם כעיקר ויכול להיות דרבנן לא סבירא להו היתר מצטרף לאיסור כלל אפילו גבי קדשים והא דמשני בתר הכי ורבנן צריכי חד להיתר מצטרף וכו' היינו ר"ל שר' יוחנן לא היה יכול להוכיח מכח דרבנן דלא אמרינן דהוו שני כתובים דנוכל לומר דטעמייהו דרבנן משום דמוקי חד להיתר מצטרף וכו' ולא שניהם לטעם כעיקר דלא הוי שום צריכותא וזיל הכי קא מדחי ליה וכו' ולכך לא היה ר' יוחנן יכול לפסוק הדבר דילפינן מיניה לר"ע לכל התורה דנוכל לומר דהוו שני כתובים כאחד כן נ"ל ליישב בדוחק קצת וק"ל:

דף מו.

בתוס' ד"ה ולתפלה וכו' דהיכי דמי אי בעידנא דצלותא וכו' מקשין העולם דלמא לעולם איירי לענין נטילה לתפלה ומיירי שלא בעידן צלותא ודקשיא לך לעולם אפילו ח' נמי י"ל דמיירי שרוצה ללון הכא בעיר זאת ואי איכא ד' מיל למים צריך לילך שם כמו שפרש"י לענין תפלה בעשרה וצריך לומר דהא נמי פשיטא אפי' אם רוצה ללון אי לא הוי בעידן צלותא אפי' ח' נמי אבל בלהתפלל בעשרה היינו רבותיה דאפילו הוי בעידן צלותא צריך לילך ד' מילין ודו"ק נ"ל:

בא"ד הא אמרינן בברכות אביי לייט אמאן וכו' פירוש דשמא יעבור זמן התפלה:

בא"ד דכתיב ארחץ בנקיון כפי וכו' פי' ולא כתיב ארחץ במים אלא בנקיון בכל מידי דמנקי עיין בברכות דף ט"ו:

דף מו:

בתוס' ד"ה הואיל וכו' ואין נראה לריב"א מה שמשמע מפי' הקונטרס דאף ע"פ שהיה בהן שיעור חלה מתחלה צריך צירוף סל וכו' נ"ל דדייק זה ממה שפרש"י במתני' ולאחר אפיה יפריש חלה שלימה על כולן וכו' דקסבר ר"א הסל וכו' ומה צריך רש"י לטעם זה יפרש דמיירי שיש כאן שיעור חלה וא"צ לצירוף הסל אלא צ"ל דס"ל דבכל ענין צריך צירוף סל נ"ל ודו"ק:

בא"ד אר"י כיון שיכול וכו' וא"ת וכו' נ"ל הצעת הפשט דר"י דמפרש רש"י דמותר לאפות כולן בלא שום הואיל משום דבשעת אפיה כל חדא חזיא ליה דלא כרמי בר חמא דלקמן דמפרש טעמו של ר"א משום הואיל רק כרב פפא עיין לקמן והיינו דמקשי תו התוס' וא"ת וכו' היינו דעת רמי בר חמא אבל הרשב"א מפרש רש"י משום הואיל דיכול לבצוע וכו' ולכך מקשה והא אפילו אי בצע הוי אסור וכו' אבל ר"י מפרש הואיל דרמי בר חמא היינו הואיל וכל חדא חזיא ליה בשעת אפיה דאכל חדא יכול לומר לא זו היא החלה ולא משום בציעה כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד דלא בעינן צירוף סל לר"א וכו' פי' זה אינו נראה לי וק"ל ומה שכתבו התוס' וכן משמע בפסק שלו לקמן ר"ל רש"י מפרש כן בפסק דמ"ח:

דף מז.

בגמ' אמאי לא דחי יום טוב א"ל שבות קרובה התירו וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה ומוקדשין פ"ח דבמוקדשין וכו' קמ"ל דכי זרע חטין וחרצן וכו' מדכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן תן חלב לזה ולזה וכו' כצ"ל:

דף מז:

בא"ד דהא לא שייך לפרש כן גבי בהמתך וכו' פירש דלא שייך למימר שצריך בהמתך בהדי כלאים וק"ל:

בגמ' ואת אמרת שה ולא הבכור וכו' כצ"ל וס"א א"ר שה וכו':

ברש"י ד"ה אלא דבעידנא דעיילי לה איכא למימר וכו' כצ"ל:

דף מח.

בגמ' אמרוה רבנן קמיה דרבי ירמיה כצ"ל וכו':

דף מט.

בתוס' ד"ה לשבות שביתת ונ"ל דה"פ לשבות שביתת הרשות שהולך לשמוח בפסח ר"ל שיש בו מצוה קצת אבל נקרא רשות כנגד שחיטת פסח וכיוצא בו ועיין באשר"י ובהר"ן:

מקום שנהגו פרק רביעי :

דף נא.

בתוס' ד"ה אי אתה רשאי וכו' וא"ת דמשמע דוקא בבני המדינה וכו' ר"ל מדינת הים:

בא"ד או דלמא יכול להתיר לעצמו בפניהם וכו' כצ"ל:

בא"ד ולתלמידים היה מתיר בפניהם וכו' פי' לעצמו:

בא"ד ורשב"א אומר וכו' נראה דר"ל דלפי המסקנא דמסיק אביי ורב אשי ארבה בר בר חנה לא קשיא גם כן אברייתא ממתני' אבל לעולם צ"ל דהמקשן שהקשה ורבה בר בר חנה לית ליה הא דתנן וכו' לא ידע זה אלא היה מתרץ הברייתא והמתניתין כמו שתירצו התוס' לעיל דיש חילוק בין מנהג חשוב לשאינו חשוב נ"ל ודו"ק:

דף נא:

בתוס' ד"ה כל הספיחים אסורין וכו' תיפוק ליה דכתיב ולבהמתך ובו' ר"ל לבהמתך ולחיה וגו' ודרשו כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך שבבית כדלקמן והיינו לאחר הביעור ות"ל משום דאסור לאחר הביעור:

בא"ד ועוד הקשה ר"ת דאמרינן בפ"ק דמנחות תיתי וכו' הלשון אינו שם כן ע"ש:

בא"ד לכך נראה לד"ת דבשביעית קודם הביעור מיירי וכו' קצת קשה לר"ע דס"ל דספיחים אסורים קודם הביעור והא כתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך וגו' פרשת בהר דבשלמא הא דכתיב את ספיח קצירך לא תקצור לא קשה לחכמים דיש לפרש כמו שפירש"י בפרשת בהר לא תקצור מן המשומר אבל אתה קוצר מן המופקר אבל לר"ע קשה והעולם מיישבים זה דר"ע דס"ל דספיחים אסורים אפילו קודם הביעור היינו מן המשומר אבל מן המופקר אין ה"נ דמותר ולפי זה צ"ל דלרבנן קודם הביעור אפילו מן המשומר מותרין וכתוב האומר לא תקצור וגו' היינו לאחר הביעור שצריך להיות הפקר ובהפקר מיהת מותרין לכל העולם כמו שפירשו התוס' לקמן (פסחים דף נ"ב ע"ב) ד"ה מתבערין וכו' וזה נראה דוחק ועוד דבהדיא כתב מהר"ר אליה מזרחי בפרשת בהר דלר"ע אסורין בכל ענין לכך נ"ל דאיהו מפרש הכתוב והיתה שבת הארץ וגו' לא קאי אספיחים אלא אשאר פירות האילן ודומיהם דבלאו הכי צ"ל לדידיה הא דכתיב ולבהמתך ולהיה אשר בארצך דדרשינן מזה כלה להיה מן השדה וכו' דהיינו אחר הביעור מיירי בשאר פירות שאינן ספיחים דהא ספיחים אסורים לדידיה אפי' קודם הביעור ודו"ק נ"ל:

בא"ד ותימה דהתם מיירי בספיחים שגדלו בששית בהיתר ונכנסו בשביעית ונשתהו עד לאחר הביעור וכו' ר"ל דאי קודם הביעור הא ס"ל לר"ש דספיחי כרוב מותרין קודם הביעור כדלעיל:

בא"ד במוצאי שביעית הוא דאכל כר"ש בן יוחאי ולא משמע הכי וכו' זו היא מדברי התוספות:

דף נב:

ברש"י ד"ה וכשהרוח מנשב וכו' ומתניתין הכי קאמר וכו' ר' יהודה אומר צא והבא לך אף אתה ממקום הראוי וכו' כצ"ל והכל דבור אחד הוא:

דף נג:

במתני' ועל גבי החולים פירוש מותר להדליק נר לחולה אע"פ שאין בו סכנה אפי' במקום שלא נהגו להדליק דבמקום חולה לא גזרו:

בגמ' חזא ביה ברבה בר בר חנה בישות פי' עולא כעס על רבה בר בר חנה משום שהבין עולא שרבה בר בר חנה אמר זה בשם ר' יוחנן דאל"כ מנא ידע ר' אבא זה שאמרו בן משום רבי יוחנן אם לא ששמע מרבה שהיה תלמידו של ר' יוחנן אבל לא רצה לומר לו לרבה בפי' והיינו מים עמוקים עצה וגו' כדלקמן כן משמע מפרש"י:

דף נה.

בגמ' לא קשיא הא רבי מאיר הא ר' יהודה פי' לפי מסקנא דגמ' חכמים דמתני' היינו ר' יהורה ופי' בגליל לא היו עושין מכח איסור ופלוגתא דב"ש וב"ה בלילה הוא בגליל אליבא דר' יהודה ומתני' דריש פרקין מקום שנהגו וכו' אתי כרבי מאיר כן הוא באשר"י:

אמר לו ר' מאיר מאי ראיה יהודה וגליל כאן אלא מקום שנהגו וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה מדקאמר וכו' אמתניתין ליכא למידק הכי מדקאמר ת"ק מנהגא וכו' פי' שהתוס' הוקשה להם ל"ל לגמרא למימר הא ר"י הא ר"מ ופלוגתא דר"י ור"מ בעצמה אינה בפי' אלא דדייק לה מכח מדקאמר א"כ בלא ברייתא הוה מצי לשנויי הכי דמאי דפריך מעיקרא תנא מנהגא ולבסוף תנא איסורא ה"ל לשנויי דע"כ אתה צ"ל דחכמים פליגי את"ק דריש פירקין דמדקאמר ת"ק מנהגא מכלל דחכמים איסורא קאמרי ופליגי ותירץ דאמתני' איכא למימר וכו' וא"כ אינו מוכרח לומר במתני' דפליגי חכמים את"ק במנהגא ובלא הכרח ודיוקא לא ניחא ליה לגמ' דפליגי במנהגא לכך הוצרך לדייק מהברייתא דפליגי ביה ר"י ור"מ והשתא מוקמינן נמי הכי חכמים דמתניתי' ות"ק דריש פירקא כנ"ל ודו"ק:

דף נה:

בתוס' ר"ה עולי רגלים וכו' דהא יכול לקנות חדשים מקשין העולם והא כל דבר האבוד יכול לקנות אחר במקום זה אלא נראה דה"פ דגבי מנעלים ליכא דבר האבוד דיכול להניחם עתה מלהשתמש בקרועים עד אחר המועד ואחר המועד יתקנם ובתוך כך יכול לקנות חדשים ללכת בהם עד אחר המועד משא"כ בשאר דבר האבוד דאם יניחם כך יפסיד ודו"ק וק"ל:

תמיד נשחט פרק חמישי:

דף נח.

בגמ' ואמר מר עליה השלם כל הקרבנות כו' כצ"ל ועיין לקמן מעבר לדף:

ברש"י ד"ה רבי ישמעאל סבר וכו' דשמא אין חילוק לחם הפנים כלה בסוף שבעה וכו' כצ"ל:

דף נח:

בתוס' ד"ה כאלו חל בשני בשבת וכו' אין נראה לר"י וכו' היו נזהרין שלא יבואו תרי שבי בהדי הדדי וכו' פירוש מאיימין עליהם שלא יאמרו שראו החדש ביום שלשים אם יארע לפי אותו חשבון ב' שבי:

בא"ד מוקי לה בהחליל כאחרים דאמר אין בין עצרת וכו' פי' לדבריהם אין דוחין בשום אופן בעולם אפי' בתרי שבי ולכך השנה לעולם שנ"ד ימים ואין בין עצרת וכו':

ד"ה העולה עולה וכו' שאין להן תמידין ומוספין אלא כדי אחד מהם וכו' ר"ל ואין להם ב' ולכך יביאו אותו אחד לתמיד דהוא קודם:

דף נט.

בגמ' ויוקדם קטורת דבר שנאמר בו בבוקר בבוקר דכתיב והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבוקר בבוקר לדבר שלא נאמר וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה מעלה ומלינה וכו' ולינה אינה פוסלת בראש המזבח וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה יאוחר דבר וכו' אע"ג דתמיד תדיר וכו' מקשין העולם א"כ ל"ל לעיל קרא שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל משום דתדיר קודם וי"ל דהא דאמרי' בכל מקום דתדיר קודם מהכא ילפינן מתמיד של שחר דהוא קודם לכל הקרבנות:

ד"ה זה בנה אב לכל וכו' וליכא כ"א יולדת עשירה וכו' פי' אבל במצורע או שניהם של בהמה או שניהם של עוף:

בא"ד ובמסכת קנים ובו' נמי אמרינן האשה שהביאה את חטאתה וכו' לא היתה מביאה אלא חטאתה ותירץ רבינו חיים וכו' כצ"ל:

דף נט:

בתוס' ד"ה עשאום וכו' על העולים פי' היינו החלב והאימורים העולים על גבי המזבח אין הציץ מרצה עליהם אם נטמאו ואסור להקריבן כ"א על הדם אם נטמא ואפ"ה אוכלין הכהנים הבשר אע"ג שאין החלב והאימורים קריבין א"ש דנקט נטמאו אבל לפי' הברייתא דס"ל דמרצה ג"כ על החלב וה"ה על האימורין וא"כ קריבין בטומאה ואם כן כדין אוכליו הכהנים הבשר דהא קרבו החלב והאימורין וא"כ למה נקט הכא אם נטמאו הא גבי נטמאו אוכלין הכהנים הבשר כדינו משום דקרבו מתיריו ומאי מייתי ג"כ הכא ראיה מנטמאו:

ד"ה ולא עולת חול וכו' וקשה כו' מקשין העולם דלמא אי לא כתב אלא לא ילין לחודיה ה"א דאפי' אם חל בחול קרב בי"ט להכי אצטריך עולת שבת בשבתו ללמוד ממנו דעולת חול בי"ט אסור וי"ל דהתוס' לא הקשו אלא אר"ע דאיהו לא בא לאשמעינן אלא לומר דעולת שבת קרבה בי"ט וא"כ תיפוק ליה מלא ילין ול"ל למנקט עולת שבת ועוד דאפי' קרא אי לא אתא אלא לאשמעינן דאין עולת חול קריבה בי"ט לא הוה חוזר לגופיה וק"ל כנ"ל:

דף ס:

בגמ' איבעיא להו פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים מהו וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה סתמו להני וכו' מפיק מלאוכליו ושלא לאוכליו וכו':

בא"ד אמאי לא עקר לאוכליו דקאמר ברישא וכו' כצ"ל:

בגמ' פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשנוי בעלים נעשה וכו' כצ"ל:

דף סא.

ברש"י ד"ה ואינו בד' עבודות וכו' והכי אמרינן התם אמר רב אשי ק"ו ומה אם במקום שאמר הריני שוחט לשם פלוני כשר לזרוק דמו לשם פלוני פסול מקום כו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה שחטו למולין וכו' בפ' כיצד צולין דתניא שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו פסח עצמו כשר ואדם יוצא בו ידי חובתו לא גרסינן לזרוק דמו אלא ונזרק וכו' כצ"ל:

דף סא:

ברש"י ד"ה וכי תימא מאי חומרא דזריקה משחיטה וכו' דמקצת ערלה לא פסלה בשחיטה אבל זריקה אפילו מקצתה וכו' כצ"ל:

דף סד:

בתוס' ד"ה אתיא זריקה זריקה כו' ואר"י וכו' דהוי שני כתובים ושלשה כתובים כו' ר"ל דהנהו ב' וג' כתובים לא היו במה מצינו אלא ילפינן מהדדי בג"ש וא"כ כי כתבינהו רחמנא שלא ללמוד מנייהו היינו נמי אפי' במקום דאיתא ג"ש:

אלו דברים פרק ששי :

דף סה:

בתוס' ד"ה זריקת דמו תנא אגב וכו' קשה להם לתוס' אמאי תנא זריקת דמו פשיטא דדחי שבת דהא אינה מלאכה של כלום היא ותירץ שתנא אגב וכו':

דף סו.

בגמ' אמר לו ר' אליעזר עקיבא עקרת מה שכתוב בתורה במועדו וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה אמר לו ר"ע כו' דהזאה מעכבא וילפינן וכו' לשחיטה כצ"ל:

בתוס' ד"ה מה מועדו וכו' עד ואי מג"ש ילפינן מה צריך לצריכותא כו' נ"ל דעת התוס' דבשלמ' אי יליף ממשמעות א"כ תרוייהו שבת וטומאה כתיב בפסח וכתיבי בתמיד ולכך הוקשה לגמ' דלכתוב במועדו בחד מינייהו דהוי משמע שדוחה שבת וטומאה ונילף אידך מיניה במה מצינו ולכך צריך לצריכותא אבל השתא דלא יליף ממשמעות דמועדו כלום ומועדו אינו אלא ג"ש וטומאה כתיב גבי פסח ויליף תמיד מיניה בג"ש וכן שבת כתיב בתמיד בהדיא מעל עולת ויליף פסח מיניה מה שייך לומד דלכתוב פסח לחוד ולא לכתוב תמיד והא גבי פסח לא כתיב שבת ומהיכא הוה ילפינן דדחי שבת וכן אין שייך לומר דלכתוב תמיד לחודיה דהא לא כתיב גבי טומאה ולכך צריך מועדו גבי תמיד דנילף טומאה מפסח וצריך נמי לכתוב מועדו גבי פסח דנילף שבת מתמיד וא"ל דהכי הוקשה לגמרא דלכתוב פסח דכתיב גבי טומאה ונילף תמיד מיניה דדחי טומאה במ"מ ול"ל ג"ש דילפינן תמיד מפסח וכן ל"ל ג"ש דילפינן פסח דדחי שבת מתמיד נילף מיניה דדחי שבת במ"מ ולכך אמר הצריכותא הא ליתא דא"כ בחדא צריכותא הוי סגי דכי פריך לכתוב גבי פסח טומאה ונילף מינה תמיד והשיב דה"א מה לפסח שכן כרת ולכך צריך לכתוב הג"ש דהיינו ב' מועדות דכתיב גבי פסח ואידך דכתיב גבי תמיד דהא מתרוייהו אתי ג"ש ומשום ילפותא דטומאה לבד צריך לכתוב ב' וא"כ מה פריך תו דלכתוב גבי תמיד שבת ונילף פסח מיניה במ"מ ומה צריך לג"ש והשיב מה לתמיד וכו' והלא אפילו היו יכולין ללמוד פסח מתמיד דדחי שבת ע"כ אנו צריכין הג"ש דנילף תמיד מפסח לענין טומאה:

ד"ה מה לתמיד וכו' משתי הלחם גרידא וכו' נ"ל דאין ר"ל גרידא בלתי תמיד דהא משתי הלחם לבד לא הוי ילפינן דאיכא למפרך מה לשתי הלחם דבאין להתיר כדאיתא פרק כיצד צולין ע"ש. אלא ר"ל משתי הלחם ומתמיד גרידא בלתי מילה כן נ"ל:

דף סו:

בתוס' ד"ה מביאה כשהיא וכו' שיראה כמקריב חולין לגבוה שרי וכו' כצ"ל:

דף סז.

בתוס' ד"ה הכתוב ניתקו לעשה וכו' אבל היכא שאין כתוב הלאו אלא על דבר אחד וכו' ר"ל דוקא הכא דכתב הלאו על כל הטמאים בכלל ופרט עשה במצורע אמרינן דהכתוב ניתקו לעשה והלאו אתי לשאר הטמאים אבל אי לא הוי כתב הלאו אלא על דבר אחד כגון על המצורע לבד ושוב כתב גבי עשה במקום אחר שלא בסמוך לו לא היו יכולין לומר דהכתוב ניתקו לעשה דא"כ הלאו למאי אתי:

דף סז:

בתוספות ד"ה שכן טעון פריעה וכו' שכן מטמא בביאה וכו' ר"ל הבא לבית המנוגע דהיינו שהבית מצורע:

דף סח.

ברש"י ד"ה יהיה שבעתיים וכו' הן ארבעים ותשע וכתיב וכו' כצ"ל:

ד"ה כתיב אני אמית וכו' ה"ג דבר אחר וכו' ער אז ידלג כאיל פסח מיתה באחד וחיים באחד הוא סוף הדבור ומה שכתוב בספרים אני ממית את המתים ואני מחיה ודן את החיים הוא ט"ס:

דף סח:

בתוס' ד"ה ומה שחיטה וכו' לדבריהם דרבנן קאמר וכו' כלומר אע"ג דאפשר וכו' הא דאצטריך לומר לדבריהם דרבנן משום דאל"כ הדרא קושיא לדוכתא מה ק"ו הוא זה וכו' אבל השתא קאמר דכי אליעזר כיון דלדידיה לא צריך האי ק"ו וכו' אודו לי מיהת אתם מכח הק"ו וכו' אע"פ שאינו ק"ו גמור:

בא"ד משום דבעינן תרי קראי למילה ולמכשיריה וכו' ר"ל כיון דבלאו הכי צ"ל לר"א דאיכא עוד קרא דיליף מיניה מילה גופה פריך נמי לרבנן:

דף סט.

בתוס' ד"ה אם דחו וכו' עד שכבר הוכיח שאין חילוק בין אפשר וכו' אע"ג שהשיב ר"ע ומה לי אם דחו וכו' מ"מ מדקאמר ר"א שמא ימצא וכו' הוה כמי שחוזר מתשובה ראשונה ואומר את"ל דשפיר הבאת ראיה מהקטר חלבים דאין חלוק בין אפשר ללא אפשר אעפ"כ יש להשיב שמא ימצא וכו':

ד"ה שוחטין וזורקין וכו' וא"ת אי שוחטין וכו' אמאי כתב וכו' ר"ל דבשלמא אי אין שוחטין וכו' נוכל לומר דקרא אתא אטומאת ערב דיכול לאכול הפסח לערב אבל השתא דשוחטין וזורקין על כרחך קרא אתא לאשמועינן אטמא מוחלט שאינו יכול לאכול לערב ואם כן למה לי קרא ותירץ דקרא לא לאיסורא אלא להיתירא דפסח שני וכו':

דף סט:

ברש"י ד"ה א"ל התם דאיתיה ביחיד משום וכו' כצ"ל והכל דבור אחד הוא:

בא"ד כגון רוב צבור וכו' עיין לקמן (פסחים דף פ':)

בתוס' ד"ה אכילת פסחים וכו' עד דהוי דומיא וכו' לפירוש התוס' הא דפריך בגמ' א"כ מצינו וכו' היינו מכח דס"ל דאיש לפי אכלו לעיכובא אתי כדמסיק בתוס' ומסיק היינו דוקא דזקן וחולה וכו' והתוס' לא כתבו אלא מסקנא דגמ' ולפירש"י דס"ל דאיש לפי אכלו לא אתי אלא למצוה לבד צ"ל הא דפריך בגמ' א"כ מצינו וכו' ופירש"י ותנן באידך פירקא שחטו שלא לאוכליו פסול לא פריך אלא שיהא לכתחלה אסור והכא משמע דאפילו לכתחלה מותר לשחוט ולזרוק בלא הזאה וצ"ל הא דקתני שחטו שלא לאוכליו פסול היינו לכתחלה ואל תתמה דהא איתא סוף דף ע"ז חדא דפסולה דיעבד משמע ועוד חמשה דברים באין לכתחלה משמע ופירש"י א"כ משמע פסולה להקטיר קומצה לכתחלה וכו' ומשני בגמ' כאן ביחיד כאן בצבור ולא מתיישב ההוא שינויא אא"כ נאמר שפסולה לכתחלה משמע ועיין דף ע"ח ע"ב:

דף ע.

בגמ' אע"ג דאקשי רחמנא לפסח אמר קרא וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה לאו חובה וכו' והשתא א"ש ההיא דריש תמיד וכו' עיין לעיל (פסחים דף ל"ט) בתוס' ד"ה בארבעה עשר וכו':

דף ע:

בגמרא אמר רב יוסף ואנן וכו' ס"א אמר רב אשי:

דף עא.

ברש"י ד"ה (הא לא דמיא) [לרבות וכו' ויו"ט האחרון גופיה לא דהא] וכו' זה הוא לשון שני ועיין בסוכה ותמצא שזה פירוש שני הוא:

דף עב.

ברש"י ד"ה הא לא דמיא וכו' ר"א דדייק וכו' ולא שאני כו' אמאי הד"א ומה שכתוב בספרים ומקשים ר' יהושע דשני ליה בין עוקר לטועה כי פריך ליה הוא ט"ס:

בא"ד אמאי אהדר ליה טעמא משום ששינה בדבר האיסור כצ"ל והוא סוף דבור:

בתוס' ד"ה הא לא דמיא וכו' ומאי קאמר ר' יהושע וכו' נ"ל דהתוס' לא פירשו זה אמאי דקאמר לקמן ר' יהושע דשני ליה לשני ליה הכי דא"כ הוה להו להתוס' להתחיל תחלת דבור משם אלא אמקשה פירשו זה וקשה להו לתוס' מאי מקשה פשיטא דר"א לא ס"ל הא דהא בלאו הכי אינו דומה רישא לסיפא דהא בסיפא טועה בדבר מצוה הוא לכך פירשו דמקשה ארבי יהושע ומשני ר"א לא שני ליה ומאי היה לו לר' יהושע להשיבו ופריך ר"י דשני ליה דהא ר"א הקשה עליו וה"ל להשיבו מה שהוא סובר לא מה שסבר ר"א:

דף עב:

בתוס' ד"ה באשתו נמי וכו' דפריך אלישנא בתרא וכו' ר"ל היינו לשון ב' כדאיתא בסמוך בגמרא אית דאמרי בההוא פטור וכו':

דף עג.

בתוס' ד"ה תיקן להוציאו וכו' משמע דתקרובת כו' ולא מחייב אהך וכו' ר"ל אפילו הוי דרבנן לא היה יכול לתרץ תיקן להוציאו מידי נבילה משום דאין נפקותא בדבר דהא השתא נמי מטמא מדרבנן לכך קאמר דנ"מ דלא מחייב אהך טומאה אם נכנס וכו':

ד"ה אשם שניתק וכו' א"ה כי לא ניתק נמי אא"ב דבעי עקירה א"ש דבעינן ניתוק רע"י כן יזכור לעוקרו וכו' כצ"ל:

בא"ד אבל השתא דלא בעי וכו' ניתק נמי ליכשר דליכא למיחש וכו' כצ"ל:

כיצד צולין פרק שביעי :

דף עד.

ברש"י ד"ה כמין בישול הוא זה שמבשל וכו' כמו תוך הקדירה וכו' כצ"ל:

ד"ה האי מולייתא וכו' ואפי' לא מלחו את חבשר וכו' ואפילו לא מלחו אלא כמליחת צלי וכו' כצ"ל:

דף עד:

בגמרא שאני לב דשיע הא רבין סבא כצ"ל:

דף עה:

בגמ' ת"ל נחלי הא כיצד מביא מן הלוחשות והא גופא קשיא וכו' כצ"ל:

דף עו.

בגמ' ל"ל יקמוץ את מקומו א"ר ירמיה וכו' כצ"ל:

דף עו:

לא דחיא שבת ומדשבת וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה אמר לך רב וכו' משום דפת חמה אי נמי י"ל דאו או קאמר וחבית כו' כצ"ל:

ד"ה כיון דקרבן צבור וכו' דכל יחיד ויחיד מחייב קריא ליה קרבן וכו' כצ"ל:

דף עז.

בגמ' דאמר אביי קרא עלי מועד לשבור בחורי תמוז דהאי שתא מלויי מליוה למימרא ברש"י ד"ה ומרצה וכו' ואי לאו משום דציץ מרצה לא הוו וכו' כצ"ל והד"א:

כו' כצ"ל:

ד"ה ודכולי עלמא וכו' עד על טומאת הדם וקמצית הס"ד ומ"ש בספרים ואומרים הוא ט"ס:

ד"ה ר"א גרסי' בס"א ליתא:

דף עז:

בגמ' ש"מ דם אע"פ שאין בשר וש"מ אין הבשר מותר באכילה וכו' כצ"ל:

שם אלא קסבר ר' יהושע דציץ מרצה כו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה דם דכי ליתי מעכב דהא תרווייהו וכו' כצ"ל:

ד"ה ולא על העולים וכו' דאי מרצי וכו' כצ"ל:

דף עט.

ברש"י ד"ה הללו עושין וכו' לא עבדי בטומאה דהוי רובה וטמאים לא מידחו לשני דהוי נמי רובא וכו' כצ"ל:

דף עט:

בגמרא ונשים משלימות לטהורין ה"ד וכו' כצ"ל:

דף פ:

בגמ' ובמאי אי בנזיר כי ימות מת עליו אמר רחמנא וכו' כן צריך להיות:

דף פו:

בתוס' ד"ה ומר סבר וכו'. ולא לאישות אחר שפחות וכו' נ"ל שצ"ל ולא לשפחות אחר שפחות ועיין בקידושין דף י"ח:

האשה פרק שמיני :

דף פז.

בגמ' להגיד שבחה בבית אביה והיה ביום ההוא וכו' כצ"ל ועיין בכתובות דף ע"א בסופו בפירש"י ותוס':

ברש"י ד"ה מתניתין בשאינה וכו' לילך תמיד לבית אביה דבית בעלה חביב לה ודאי הלכך כל שאר וכו' כצ"ל:

דף פח.

בגמ' מאי מדעתן לאו דאמרי וכו' כצ"ל ואמרי לה פתי' אוכמא וכו' פי' טפיח או דלי שחור עיין בערוך ערך פתיא ובערך טפיח:

דף פח:

ברש"י ד"ה בתקנתא דרביה וכו' וגדי שלמים כדמפרש לקמן שממעט באכילתו וכו' נ"ל שטעות נפל בספרים וצ"ל כדמפרש לקמן ותו לא ור"ל מה שמסיק לקמן בשמעתין משום מתנות וכו' דהא האי טעמא דממעט באכילה וכו' לא שייך הכא דהעבד סבר שרבו יודע מה אמר לו ויאכל האחד בתורת פסח והאחד בתורת שלמים ודו"ק וק"ל:

דף פט.

בתוס' ד"ה דאלו פסח וכו' והיינו מדאודייתא דומי' דאחריני וכו' פי' אין נאכל אלא למנויו ואינו נאכל אלא צלי:

ד"ה ה"מ וכו' ואמתנות ואנותר וכו' ר"ל הא דתירץ לעיל אלא משום דממעט באכילת שלמים כו' פי' ושמא יותיר ולא יאכל כולו בלילה אחת ויצטרך לשורפו ודו"ק:

דף פט:

בגמ' איתיביה הממנה וכו' כל הני תיובתא ושני כדשני:

ברש"י ד"ה אפשר ידעינן וכו' והלואי שיהו יודעין וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה דעות שאני וכו' וי"ל דאצטריך לשנויי הכי דלא נידוק איפכא דוקא ממנה אחרים דלא מצי למימר הא קבילתון הא ידיו יפות דמצי למימר הא קבילתון אין רשאי וכו' כצ"ל:

דף צ.

בגמ' מאי היא דרבי אושעי' דתנן וכו' כצ"ל:

דף צא.

ברש"י ד"ה מפרישנא שם מקום כצ"ל:

דף צא:

וכתיב בשני וכו' אשני קאי והכי אמרי' בפרק מי שהיה טמא אליביה (דר"ע) [דרבי] אי נמי קרבן ה' לא הקריב בשני חטאו ישא דכי לשון שימוש [אי] ולא קאי אדלעיל מיניה כתיב בפסח שני ונכרתה הנפש ההיא דאע"ג דאראשון קאי מיהו כי קרבן ה' אשני קאי וכדמפרשינן וגמרינן וכו' כצ"ל ושני דבורין הם:

בתוס' ד"ה שמא ידקדקו וכו' תימה דבעי למימר דגרים מדקדקים ביותר ודמיא להא דאמרינן כל מצוה שהחזיקו בה גרים וכותיים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל ובירושלמי גריס אמר רבי יעקב בר יצחק בשם רבי יוסי אין עושין חבורה של גרים שמתוך שהן מקולקלין אין מדקדקין ויבא לידי פסול ובכל דוכתי נמי חזינן וכו' כצ"ל:

דף צב.

בגמ' מ"ט קא סברי אנינות דלילה וכו' כצ"ל:

שם דתניא מצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח וכו' כצ"ל:

מי שהיה פרק תשיעי :

דף צג.

בגמ' א"כ למה נאמר טמא למה נאמר דאי בעי וכו' אלא א"כ למה נאמר בדרך רחוקה וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה ד"ע סבר וכו' וזורקין על טמא שרץ אף על גב דחזי לאורתא וכו' כצ"ל:

ערבי פסחים פרק עשירי :

דף קא.

ברשב"ם ד"ה והלכה כר' שמעון בגרירה וכו' הא קי"ל ה"מ היכי דסתרן אהדדי כגון כמה חסרון בשדרה וכו' ר"ל לענין טומאת אהל אתמר שאם נעקרה חוליא אחת מהשדרה אינה מטמאה באהל וכן לענין טריפה שאם נעקרה אחת הבהמה טריפה והיינו חומרא דהתם וקולא הכא עיין בחולין דף נ"ב:

:

דף קט.

בתוס' ד"ה שנאמר ושמחת אתה וביתך וכו' נ"ל שגירסא אחרת היתה לתוספות דהא לפי הגירסא שלפנינו מביא פסוק דראה גבי רגל:

ד"ה רביעית של תורה וכו' רביעית הנמצא השלך החוצה פי' השלך עשר סאות ממ' סאות ומן הנותרים היינו ל' סאות קח א' מעשרים וחצי סאה מעשר והיינו סאה וחצי חלוק אותן ללוגין נמצא שהן ל"ו לוגין קח מכל י"ב לוגין אחת נמצא שהן ג' לוגין חלוק הג' לוגין לרבעיות נמצא שהן י"ב רביעיות ואח"כ קח חלק הי"ב מהן ויעלה רביעיות או תקח אחד מכ"ד וכן תעשה במים קח א' מכ"ד היינו סאה ועוד קח חצי סאה מי"ב סאות ונמצא שיש בידך סאה וחצי ועוד נשארו ד' סאות חלוק אותן לקבין נמצא שהן כ"ד קבין קח א' מכ"ד וחלוק ג"כ הסאה וחצי לקבין נמצא שהן ט' קבין ואם כן יש בידך י' קבין השלך העשירות שהוא קב א' ישארו בידך ט' קבין שהן סאה ומחצה שהן ל"ו לוגין אח"כ חשוב כפירש"י שאין זה חשבון רק שיעלה לאצבעים וחצי וחומש אצבע וכן החשבון שאחריו מהר"י קח רובע שהכל חשבון אחד ולעיל חשב רום המקוה ועתה בא לחשב המים קח הרובע הוא עשר סאות השלך הרביעית הם ב' סאות ומחצה ישארו ז' סאות וחצי טול החמישית מהז' וחצי נמצא שהוא סאה וחצי והכל א' דאצבעים הן י"ב שתותין ואצבע ומחצה הן ט' שתותין ושליש אצבע הוא ב' שתותין נמצא שהן י"א שתותין והוא אצבעיים חסר שתות אצבעות צפוריות פי' שש מדבריות הן חמש ירושלמית ושש ירושלמית הן חמש ציפוריות ואצבעיים על אצבעיים עגולות עולה לאצבעיים על (אצבעיים) [אצבע] וחצי ר"ל כשתעשה מאצבעיים על אצבעיים מרובעות עגולות הוי אצבעיים על אצבע וחצי דמרובע וכו' ויש בעגולות וכו' ר"ל דאצבעיים על אצבעיים מרובעות חלוק אותן לי"ב רצועות נמצא שכל רצועה רחבה שתות וארוכה י"ב שתותים דהא אצבעיים הן י"ב שתותים נמצא אצבעיים על אצבעים מרובעות הוא כמין טבלא רחבה י"ב שתותין וארכה י"ב שתותים והירושלמי דמיירי באצבעיים על אצבעיים עגולות הן פחות רובע מי"ב נמצא שהן כטבלא רחבה ט' שתותין וארכה ט' שתותים נמצא שהי"ב שתותין ירושלמיות נכנסין בט' שתותין ציפוריות דהא י"ב מדבריות הן עשר ירושלמית ועשר ירושלמית הן ט' ציפוריות ועדיין הט' ציפוריות יתירין עליהם ד' שתותין שתות דהא שש ירושלמית הן ה' ציפוריות נשארו עוד ד' ירושלמיות נגד ד' ציפוריות להשלים הט' וע"כ הד' שתותי צפוריות הן יתרין על הירושלמית ד' שתותי שתות דהא כל שתות ציפוריות הוא יתר על הירושלמי חלק ששי משתות ונמצא שהן ד' שתותי שתות שהיא אחד מט' ר"ל מט' באצבע שהרי האצבע ו' שתותין חלוק אותן כל אחד לששה נמצא שהן ל"ו שתותי שתות וד' הן חלק תשיעית מל"ו שהוא אחד מכ"ד ר"ל שרביעית שתות הוא שתות שתות וחצי שתות שתות כשתחלוק השתות לשש חלקים והאצבע הוא ל"ו שתותי שתות נמצא ששתות שתות וחצי שהוא רביעית שתות א' מכ"ד מל"ו שתותי שתות ודוק היטב:

בא"ד פלגא של רבוע הפנימי ר"ל שרבוע הפנימי הוא עשר חומשין וזה חומש יותר נמצא שהוא בערך ט"ו חומשין וגובה של גמרא דלנו הוא י"ג חומשין וחצי וכשתסיר השליש מהגובה שבגמרא שלנו יותר על הירושלמי נגד שליש הרוחב שבירושלמי יתר על רוחב שבגמ' שלנו ונמצא שהוא שקול ודו"ק:

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים:

מַהַרְשַׁ״ל – חָכְמַת שְׁלֹמֹה

דף ב.

רש"י בד"ה אלא תרי"ץ הכי הס"ד ואח"כ מ"ה קריה רחמנא לנהורא כו' האי ויקרא כו' כצ"ל:

בא"ד קרא לבריאה. נ"ב ס"א לברייה:

תוס' בד"ה והא קי"ל כו' ואיכא למאן ודאמר התם שני חלקים כו'. נ"ב פי' לכל הפחות וכל שכן למ"ד תלתא חלקי מיל שהוא ג' רביעית המיל והוא מהלך אלף ות"ק אמה וק"ל מה שאמר שעה גדולה אין זה שעה של אחד מכ"ד ביום דהא מיל גופא מהלך שליש שעה פחות חלק ל' אלא שעה גדולה כלומר עת גדול וק"ל (עיין במהרש"א):

דף ב:

גמ' לייט ליה איוב למזליה כו'. נ"ב נראה בעיני שדעת המקשן היה שאיוב אמר לרוב צערו ודאגתו שיקוה ליום ואין כדרך המצטערין מרוב פחד ובהלה בלילה שמקוין ליום ואין כלומר כאילו אינו כי שעה קטנה נראה בעיניהם כשנה וע"כ משני דאיוב לייט למזליה לגמרי וק"ל:

רש"י בד"ה ואומר אך כו' ולילה החושך שהייתי כו' יום אלמא ה"ק כו' יום כצ"ל:

בד"ה ואידך ההוא כו' ובני אדם שאינן בקיאין בשיעור נ"ב פי' אפי' ביום שאינו מעונן ומש"ה שורפין בתחלתו' ואוסרין כל ה' משום יום המעונן שטועין אפי' בשתי שעות כדלקמן וק"ל:

בד"ה לאור עיבורו כו' שהיום נתקדש וקרי עיבורו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מאימתי כו' דבאיסור ודאי פליגי ובגליל כו'. נ"ב פי' שהן אוסרין לאפוקי בני יהודה שמתירין כדלקמן:

דף ג.

רש"י בד"ה מה להלן כו' עד בקר באש תשרפו כצ"ל. ונ"ב פי' בקרבן פסח כתיב וה"ה תודה דכתיב גבה לא יניח ממנו עד בוקר ודו"ק:

בד"ה ביום השלישי כו' וקרא דלעיל בקדושים תהיו. נ"ב פי' והנותר עד יום הג' באש ישרף משום דעיקר קרא איירי באכילה וק"ל:

בד"ה בזב כתיב כו' שוין בשניהם. נ"ב פי' באיש ובאשה כל אחד כדינו אבל לא שדין המרכב והמושב שוה וק"ל:

דף ג:

גמ' מי קא ספו לך מאליה. נ"ב נראה בעיני לפרש דר' יהודה בן בתירא דחה להאי נכרי בדברים ואמר לו מעולם לא רימית את היהודים כי בודאי הכירוך ואפ"ה לא השגיחו בך כי לא אסרה תורה לבן ערל שלא יאכל בו אלא מן המובחר כגון האליה והדומה לו ומזה לא נתנו לך אלא מן הכחוש ותדע שכן הוא שהרי כשתעלה עוד ותשאל מהם שיתנו לך מן האליה לא יתנו לך כלל וא"כ בודאי כשיעלה ישאל מהם שהרי נכרי ידע האמת שהם לא הכירוהו וק"ל אבל אין נראה לפרש כפשוטו שאמר ליה תבקש אף מן האליה מאחר שאין מכירין אותך דא"כ איך סבר ר' יהודה בן בתירא שלא ירגיש הנכרי כי איך יבין הנכרי שר"י יתן לו עצה לרמות עוד את אחיו בירושלים ודו"ק:

רש"י בד"ה רכבת כתיב כו' ואפי' הוא מגונה. נ"ב פירוש אפי' בלשון מגונה ידקדק אדם לקצר את לשונו אבל אין לפרש שיקצר את לשונו אפי' אם א"א לו אלא שידבר בלשון מגונה זה אינו דא"כ מה תועלת במדרש של חסרון זה הלא שמעינן כבר להדיא מדברי התורה בכל המקומות שכתוב בהן טמא ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף ד.

גמ' נבדוק מצפרא דכתיב כו'. נ"ב גירסת הרי"ף הכי וכ"ת זריזין מקדימין למצוה כדכתיב וביום השמיני וכו' נבדוק מצפרא אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שבני אדם כו'. (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה חובת הדר כו' ויצא בה אבל הכא בדיקת חמץ כו' הד"א ונ"ב פי' דאי הוה בדיקת חמץ דאורייתא א"כ הוה אמרינן דבודאי על המשכיר הוא מוטל שהרי ביתו הוא ודו"ק:

דף ד:

תוס' בד"ה ואימא כו' הוה מצי לשנויי כו'. נ"ב ול"נ דלא קשה מידי דבשלמא לקמן דרשינן אך ביום הראשון ליום י"ד מהיכא תיתי ליל יום י"ד דהא יום כתיב לרבויי יום י"ד אבל הכא דאתא לליל ט"ו דליום ט"ו לא צריך קרא אם כן שפיר דרשינן ביום כניסת יום הראשון ודו"ק:

דף ה.

רש"י בד"ה זמן שחיטה כו' זמן איסורו שוה כו' כצ"ל:

דף ו.

רש"י בד"ה דעתו לחזור וכו' אינו שלו וכשראהו עבר עליה. נ"ב משמע דעל מה שמצא אינו עובר עליו כל זמן שלא ראה אותה עד עתה אפי' לא בטלו ודבר תימה הוא נהי שלא היה בידו לבער מ"מ חמץ שלו בביתו הוא ועובר בבל יראה כל זמן שלא ביטלו והנראה בעיני לפרש דמיירי בספק שלא ידע בודאי שיש לו חמץ בביתו וכן איתא בירושלמי ומש"ה אינו עובר אלא משעת הידיעה ומ"מ איכא למיפרך ממ"נ אם בא לביתו בי"ט וס"ל לרש"י שאין יכול לשורפו בי"ט אפי' לא בטלו א"כ אנוס הוא כמו שהיה עד עתה ואם בחול המועד ישרפנו מיד וי"ל דחיישינן שמא ישהה רגע אחת בפרט מאחר שבא מן הדרך שמא יתעצל מעט אבל אותם שפירשו דאיירי אפי' בודאי חמץ צריכין לפרש דאיירי בביטלו ואפ"ה אין נכון שיהא חמץ בביתו אצלו וכן יראה מלשון הר"ן למעיין בו ולא משום שעובר בבל יראה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף ו:

גמ' דאי לא תימא הכי כלל ופרט כו'. נ"ב יש להקשות מאי דייק מכלל ופרט דילמא לא אמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה אלא היכא דאיכא הוכחה אבל בלא הוכחה וטעם למה אית לן למימר אין מוקדם ומאוחר ונראה בעיני משום דדרשינן לפעמים כלל ופרט אפי' נגד הק"ו וא"כ איכא ג"כ הוכחה לומר אין מוקדם ומאוחר בתורה ובפרט לפי מה שכותבין התוס' במסכת נזיר דבכל כלל ופרט שאין בכלל אלא מה שבפרט איכא לאקשויי א"כ הכלל למאי [אתא] וכן בפרט וכלל הפרט למאי אתא וצ"ל משום דאיכא ק"ו או מה הצד דהוה מרבינן או ממעטינן אם לא דאתי הכלל ופרט ונמעט בע"כ או הפרט וכלל ומרבה בע"כ [ומש"ה] פריך לימא אין מוקדם ומאוחר כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה ונכתב ברישא כו' להאי בראש הספר. נ"ב פי' ריש ספר במדבר וק"ל:

בד"ה הא ניחא כו' בפרק כל המנחות באות מצה נ"ב איתא להדיא לשם דאפי' בב' פרשיות דנין דחד פסוק בויקרא וחד בצו את אהרן ובהחובל פליגי אפי' בפ' אחת וענין אחד אלא שרחוק ממנה קצת ולפי דעת רש"י מה שמשני בתרי עניני לא כלומר שהוא ב' עניני ממש אבל ענין אחד אפי' בפרשה אחרת דנין לאותו מ"ד דדנין כלל ופרט המרוחק אכן התוס' לא סבירא להו לשם בפרק החובל כרש"י אלא כל ב' פרשיות הוי תרי עניני ולא דנין ולא חשבי אתקפתא דרב אדא דפריך לשם דאפי' מרוחקין בב' פרשיות דנין כו' אלא כרבי אפוטריקי דסבירא ליה אין דנין ע"ש:

דף ז.

תוס' בד"ה בלבער כ"ע כו' ולא לשם מורנא. נ"ב פי' שיש תולעת בערלתו:

בא"ד אינו מברך אלא אחר אירוסין. נ"ב ואנו לא נוהגין כן בגליל הזה:

דף ז:

תוס' בד"ה ונרות מנר כו. חיפוש דנר מחיפוש כו' נ"ב פירוש שהחיפוש תהא לאור הנר גבי חמץ מחיפוש ירושלים שהוא בנרות וק"ל:

דף ט.

תוס' בד"ה כדי שתהא כו' דאין ישראל מאכיל לבהמתו כו'. נ"ב פי' שאסור קודם הרמה בעודו טבל וכ"ש אחר הרמה מן התרומה עצמו ומשום הכי אסור לישראל להאכיל לבהמתו כרשיני של תרומה אפי' היא שלו כגון שנפלה לו מאבי אמו כהן והעיקר קאי על כהן ששכר בהמתו של ישראל שאסור להאכילה כרשינים של תרומה משום שהיא הנאה של כילוי וכן הוא להדיא בתוס' פרק אלמנה לכ"ג ע"ש. (עיין במהרש"א):

דף ט:

גמ' נהי דשיורי משיירא מיגרר מיהת ודאי גררום בההוא שעתא ל"א נמחק נ"ב בספרים מדוייקים אינו:

רש"י בד"ה שחולדה כו' וברדלס פותח טפח כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל דרש"י סבר שלא יהא חלל חוריהן אלא פותח טפח דאי אינו פותח טפח הוי כסתום והוי בוקע ועולה ושמא הכהן עומד עליו אבל פתח החור שנכנס לבור אף רש"י מודה שאינו פותח טפח כמו שפירשו התוס' ודו"ק:

דף י.

בתוס' בד"ה בבת אחת כו' דהיינו מדרבנן כו' כצ"ל:

בד"ה על ובדק כו' וסגי אפי לר"מ כו'. נ"ב נ"ל לפרש דה"ק וצריך לבטלו לר"מ ולרבנן אין צריך לבטלו ובדאורייתא פליגי כגון שבדק חמץ ולא ביטלו אבל אי ביטלו סגי לכ"ע אפי' לר"מ ר"ל אפי' אם תרצה לומר דלא קשה הכא מה יעשה כו' אלא צריך לחזור ולבדוק יפה בזריזות אפ"ה סגי הכא ודאי אפי' לר"מ כו' מאחר שבדיקת חמץ מדרבנן אלא שהדרן קושיין לדוכתא מדקאמר פלוגתא משמע דפליגי ביה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף י:

רש"י בד"ה משקרב העומר בו ביום יוצאין ומוצאין כו'. נ"ב במנחות פירש"י בזה הלשון משקרב העומר מיד כשיוצאין מוצאין שוקי ירושלים כו'. תוס' בד"ה בממוניה כו' אמר לעיל דניחא ליה כו'. נ"ב ואני אומר דאינו דומה כלל להא דלעיל דלא אמרינן ניחא ליה לאינש כו' אלא דוקא שיכול לקיימו בגופו אלא שאינו רוצה להטריח כה"ג אמרינן דניחא ליה כו' אבל כגון הכא שלא יכול לקיימו בגופו ופטור אף בממונו לא אטרח ודו"ק:

בד"ה ואם לא כו' שלא יעבור בבל יראה. נ"ב ואע"פ דהכא בע"כ איירי בביטלו דאי לא ביטלו וכי משום גזירה דשמא יאכלנו יהא עובר בבל יראה ובל ימצא דעכשיו אין שייך לבטלו לאחר איסורו כדלעיל מ"מ תחלת התקנה שעשו חכמים שצריך לבדוק היינו משום בל יראה כו' כדפירש"י ברישׁ מכילתין ולא רצו חכמים לסמוך על הביטול לחוד כמו שפירשו התוס' שם ומשום הכי אין שייך בדיקה אלא במקום ששייך לעבור בבל יראה ובל ימצא אם לא בטלו אבל לא התקינו בדיקה משום אכילה לבד ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף יא.

רש"י בד"ה ושל בית כו' לא מבית הזבלין כו'. נ"ב פי' שדה הצריכה לזבל:

בד"ה מאי איכא למימר כו' דאמר מיחו ולא מיחו כו' נ"ב פי' שיש חילוק בין מיחו ללא מיחו כלומר אע"פ שיש דברים שהן שלא ברצון חכמים מ"מ קצת דברים מיחו וקצת דברים לא מיחו כגון הכא דקתני לא מיחו משמע אע"פ שג"כ שלא ברצון חכמים מ"מ לא מיחו ומשני רבי יהודה היא דאית ליה הכי בדוכתא אחריתי גבי ו' דנרים עשו אנשי ירחיו כו' על ג' מיחו חכמים ועל ג' נח מיחו ומביא לקמן (פסחים דף נ') ע"ש:

תוס' בד"ה אבל לא כו' יש להתיר כמו משוה פסידא נ"ב וא"ל א"כ מאי פריך [דר"מ אדר"מ] דילמא חמץ הוא דשרי משום מצות ביעור והוי כמו פסידא ור"מ שרי פסידא דהא ס"ל קוצרין זה אינו דדוקא לר' יהודה דשרי קמח וקלי משום עולי רגלים ואע"ג דליכא פסידא ממש הוא הדין מצות ביעור חשיב נמי כפסידא אבל ר"מ אינו שרי אלא פסידא ממש וק"ל ואין להקשות מנלן דשרי רבי יהודה קמח וקלי משום עולי רגלים דילמא משוה שינוי זה אינו דסוף סוף למה לנו לסמוך על זה בחנם אי לאו משום עולי רגלים ומש"ה לר"מ אסור דס"ל שאין להתיר בחנם אלא משום פסידא ותדע דהא לפי האמת דמשני חדש בדילי מיניה וליכא למיחש אפ"ה אין גודשין משום דליכא פסידא ודו"ק:

דף יב.

רש"י בד"ה ומשני כו' י"ל טעיתי שתי שעות לאחורי כו'. נ"ב לאו דוקא אלא כלומר הטעות שאדם יכול לטעות שתי שעות אותו הטעות היה לאחורי ושעה אחת הוא ודו"ק ובס"א ראיתי וה"ג י"ל טעיתי ב' שעות לאחורי ומעשה היה קודם לראשונה אלא בין יממא כו'. בא"ד לקמיה ראשונה ושניה. נ"ב בנסתר נקרא שעה ראשונה ושניה לקמיה וממילא רביעית וחמישית לבתריה ובנוכח הוא להיפך שקרא ראשונה לאחריו ואידך מה שלפניו ודו"ק:

בא"ד ואי מזמי ליה לכולהו ה' כו' נ"ב פי' בדין הזמה אי אתה בא עליו להזימו אלא בבירור ומש"ה בג' הרג את הנפש ואתה בא להזימו צריך כל ה' שעות להזימה דאי אתה מזימו בד' שעות חוץ משעה ראשונה יכול לומר מה שאמרתי בג' היינו בתחלת ג' ומעשה היה בראשונה דעדיין אין כאן טעות שתי שעות וכשאתה מזימו כל הד' שעות חוץ משעה אחרונה יכול לומר מה שאמרתי בג' היינו בסוף ג' והמעשה היה בה' אף שלענין הכחשה אינו כן כדלעיל ודו"ק:

תוס' בד"ה באיזה יום כו' ושלא יכחישו את עצמן נ"ב פי' ולא אמרינן דהוי כחוזר ומגיד אלא הוה כעדות מוכחשת בעצמו ומש"ה חוזרין התוס' וכותבין א"נ כו' משום דלא מיסתבר ודו"ק. בא"ד א"נ נפקא מינה כו' נ"ב רש"י ברייש פרקין לשם תירץ בענין אחר וע"ש מה שכתבתי (עיין במהרש"א). בד"ה לר"מ כו' וקרא לד' ה' כו'. נ"ב ותימא נהי שהעדים טועין בין ה' לד' אבל בין חמשה שעות לד' לא טעו ודו"ק:

דף יב:

גמ' גזירה משום יום המעונן כו'. נ"ב תוס' אבל התם לענין עדות נפשות אע"ג דאמרי יום המעונן הוה לא נקיים עדותן בין ה' לז' דהואיל ורוב ימים אינן מעוננין לא אזלינן בתר מיעוט בדיני נפשות להחמיר ולקיים עדותן. גליון:

רש"י בד"ה אלא כו' והוצרך לומר בשניה היה כו'. נ"ב פי' אם אמר להדיא בתחילת ג' אבל אי לא אמר להדיא אינו מוצרך לומר בשניה היה אלא יכול לומר סוף שלש אמרתי ובשעה ו' היה המעשה כדפרישית לעיל בגליון דהכי דינא גבי הזמה ודו"ק ויש שרוצין לחלק בין הזמה להכחשה ואמרי דגבי הכחשה אמרינן אלו דייקינן לחומרא ואמרי' מאן דאמר בשלש הוא בתחילת ג' כו' כדי לבטל עדותן אבל לשון רש"י שאמר והוצרך לומר בשניה היה וטעיתי לא משמע הכי ודו"ק:

בד"ה בי קרנתא כו' ולהכי נקט לישנא כו' פלגי דרום בסוף מזרח כו' כצ"ל ונ"ב כזה*:

בד"ה אימתי כו' שריפה הס"ד:

בד"ה משום שינויא כו' משום דחמץ לכל מסור כו'. נ"ב פירוש וא"כ צ"ל דלא טעו בין ד' לז' משום דה' חמה במזרח כו' וא"כ יקשה לך בה' נמי ליכול אלא משום דחמץ לכל מסור ודו"ק:

בתוס' ד"ה שית חמה כו' אבל עדות מסורה לזריזין כו'. נ"ב ולפי' זה צ"ל הא דתנן התם א' אומר בה' ואחד. אומר בז' עדותן בטלה לפי שבחמש החמה כו' לאו דוקא חמש אלא הוא הדין ו' וז' אלא איידי דנקט לעיל ג' וה' נקט נמי כה"ג ודו"ק. שוב מצאתי בגליון שאחד תירץ לפני מהר"ם דמשום הכי נקט ה' וז' שהוא מילתא דפסיקא דאפי' אחד אמר בסוף ה' והשני אמר בתחילת ז' אפ"ה עדותן בטילה מה שאין כן בו' וז' כו' והודה מהר"ם ע"כ:

דף יג.

תוס' בד"ה ושורפין תרומות טמאות ותלויות וטהורות אפי' אם נאמר כו' כצ"ל:

בד"ה מאי לאו כו' כיסתא דיתמי. נ"ב פירוש עץ אלמוגין ובלע"ז קורל"ו:

דף יד.

תוס' בד"ה דאיכא משקין כו' ולקמן נמי אמרי' גבי מים אבל פחות כו' כצ"ל:

בד"ה עם בשר כו' דבפ"ק דשבת מוקי כו'. נ"ב פי' מבא ראיה דהא דכל הפוסל את התרומה כו' הוא מגזירת י"ח דבר הוא דאי כבר היה פסוק ונגזר כל הפוסל את התרומה א"כ לא היו צריכין לגזירת האוכלין והכלים שנטמאו במשקים שהרי כל הפוסל את התרומה כו' והידים פוסלות את התרומה ממילא עושין את המשקין תחלה אלא בודאי הוא דכל הפוסל את התרומה הוא בא מגזירת האוכלין והכלים שנטמאו במשקין כו' ועד הנה לא נגזרה וכן פירשו התוס' להדיא ע"ש:

דף יד:

תוס' בד"ה התם פסול כו' לא יליף מיניה איסורא דרבנן כו'. נ"ב ואין לומר דטעמא משום דאיסורא מטומאה לא יליף דהא האי סוגיא קאי לקמן ושם קאמר דמודה רבי יוסי בשעה שביעית דאסור מדאורייתא דשורפין עם הטמאה דשם איסור ושם טומאה שוין לענין דאורייתא וה"ה לענין דרבנן אם לא שהטעם שאין לקלקל קלקול דרבנן ביותר מאחר שמדאורייתא אין מקולקל כלל וק"ל:

בא"ד אך שמחליף דברי רבי יוחנן לבר קפרא. נ"ב פירוש צ"ל דסוגיא שלנו תופשת סוגיית ירושלמי ואין חילוק ביניהן אלא שמחליף הירושלמי דברי ר"י לבר קפרא מסוגיא שלנו דאיתא בשם ר"י דמתני' איירי בולד טומאה דרבנן ולבר קפרא איירי בדאורייתא ושם איפכא דבר קפרא אומר תפתר בטבול יום כו'. ור"י אמר דמתני' איירי בולד טומאה דאורייתא ואין נפקותא בזה ודו"ק:

דף טו.

גמ' אבל היאך נשרוף התלויה עם הטמאה. נ"ב נ"ל דהכי פירושו אפי' תרומה תלויה שיש בה צד טומאה לא תוכל ללמוד מעדותן של ר' חנינא ור"ע אלא שר' יהושע ורבי אליעזר חולקין בה כ"ש תרומה טהורה שלא תוכל ללמוד מעדותן ואף ר"א ור' יהושע מודים בה ודו"ק:

דף טו:

רש"י בד"ה והטמא ובשר כו' בפ' אחרון נ"ב בסופו:

בד"ה ה"ק ליה כו' אינה היא מן המידה כו' כצ"ל:

בד"ה א"ה דר"מ כו' כצ"ל:

דף טז:

גמ' הן ישא איש בשר קדש כו'. נ"ב ופי' הפסוק ששאל חגי לכהנים תורת הטומאות אולי שכחו בגלות ושאל להם אם ישא איש בשר קודש בכנף בגדו פירוש בכנף בגדו שהוא טמא שנגע בשרץ ונשא בשר קדש בכנף בגדו הנה הכנף ראשון לטומאה ובשר קדש שני ונגע בכנפו אל הלחם פי' במה שבכנפו והוא הבשר נגע בו אל הלחם או אל הנזיד או אל היין או אל השמן ונגעו אלו אל המאכל היקדש פי' היטמא המאכל הזה שהוא רביעי לטומאה כי השרץ הוא אב הטומאה והכנף ראשון של טומאה ובשר קדש שני והלחם והנזיד והמשקים הללו שנגעו בבשר הם שלישי והמאכל שנגע באלו רביעי ועל זה שאלם על המאכל שהוא רביעי אם הוא טמא ואמרו לא והראיה כי על המאכל לבדו שאלם שאמר היקדש ולא אמר היקדשו. ויש מרבותינו ז"ל שאמרו כי טעו הכהנים בזו התשובה כי הרביעי טמא הוא בקדש אבל על הדרך השאלה האחרת ששאלם אם יגע טמא נפש בכל אלה השיבו כראוי פי' אם יהיה הכנף טמא טומאת נפש שנמצא שהכנף אב הטומאה והבשר ולד ראשון והלחם והנזיד והמשקין שני והמאכל שלישי ויענו הכהנים ויאמרו יטמא ושלישי בקדש היו יודעין שהוא טמא אבל רביעי בקדש לא היו יודעין שהוא טמא ובזה טעו לפיכך השיבם הנביא ואשר יקריבו שם טמא הוא. ויש מרבותינו ז"ל שאמרו כי לא טעו באחת מהן יש מהן שאמרו כי חמשה בקדש שאל מהן בראשונה וכראוי השיבוהו שאינו טמא ויש מהם שאמרו כי קודם שגזרו רביעי בקדש שאלם ובראוי השיבוהו ומזה שהשיב להם ואשר יקריבו. שם טמא הוא פי' אע"פ שהם יודעים הלכות טומאה וטהרה כל אשר יקריבו לפני כאלו הוא טמא הואיל והם מתעצלין בבנין הבית כו' ע"כ לשונו פי' של קמחי. ולפי פירושם צ"ל הא דאמר שמואל חמישי בקדש כו' היינו שמחלקים לחם ונזיד לחוד ויין ושמן לחוד כפי פי. התוס' וק"ל. תוס' בד"ה דם שאין כו'. דגלי קרא להדיא כצ"ל והס"ד. ונ"ב פי' שצריך כיסוי וק"ל:

בד"ה הא אינו כו' אימא עון שמאל כו'. נ"ב פי' שנוטל את המחתה בימין ואת הכף בשמאל:

בא"ד עון שהיה בו ודחיתיו. פי' משמע שיש בו עון לכתחלה בכ"מ ודחייה לאותו עון בצבור מפני כבוד צבור אז ביחיד מרצה הציץ אבל שמאל בי"כ אין בה שום עון אלא הכי הכשר מצותו:

דף יז.

תוס' בד"ה ד' בקדש כו' ונקט סדר כנף כו'. נ"ב ומ"מ לישנא דגמ' דאמר בשלמא לרב היינו דכתיב ארבעה לחם ונזיד יין ושמן משמע כפירש"י וק"ל:

דף יז:

רש"י בד"ה צינורות שטווין כו':

בד"ה אבל כו' טמא מת שסחט כו'. נ"ב לא דק דבגמרא לא אייתי בהאי לישנא אלא רש"י הביאו לשם בפירושו דף ל"ד עמוד ימין ע"ש:

תוס' ד"ה אלא דהוי כו' תדע דבעינן שפופרת הנוד נ"ב פי' ואין נקב ביניהם כמלא שפופרת וק"ל:

בא"ד ארעא חלולי מחלחלא. נ"ב פי' אף דכל ארעא חלולי מחלחלא ואפ"ה בעינן מ' סאה במקום אחד ואם חסר פסול ולא אמרינן הרי נובע מהר גדול ועוד. נ"ב ושמא לאדם לעולם בעינן מ' סאה אפי' גופו עולה בפחות מן המעיין. גליון:

דף יח.

בד"ה לימד על כו' אף כלים שבאוירו יטמאו. נ"ב פי' וכלים ממעטינן כדלקמן ומן ראיה זו מפרשינן לקמן דהאי פת ע"כ שני הוא ע"ש:

תוס' בד"ה הא בשרה כו' כל שסופו ליטמא טומאה חמורה. נ"ב פי' כגון פרים הנשרפים שסופן לטמא כו' כמתעסקין בהן או נבלת עוף טהור שסופו לטמא כשיאכל בבית הבליעה וק"ל:

בא"ד כששימש מעשה עץ כו'. נ"ב פי' לאו מתורת אוכל היא מטמא אלא בתורת שומר לאוכל כעצם וכקרנים כו':

דף יח:

רש"י בד"ה משקה שמטמא כו' וניחא ליה למילף ממשקה כו'. נ"ב קצת משמע שיכול שפיר לסיים ולגמור הק"ו ההוא ולהשיב אח"כ אוכל הבא מחמת כלי מי כתיב כו' אלא דיו כו' אלא דניחא ליה לתלמודא לקצר כך הוא משמע ואינו כן דהא אוכל משרץ בהדיא כתיב בקרא וכן הוא בתוס' (עיין במהרש"א):

דף יט.

רש"י בד"ה א"ל אם איתא כו' מהיכן קיבלה הואיל ואין כו'. נ"ב פי' מאחר דאיירי באוכל כדמסיק קרא דכתיב והבשר אשר יגע וגו' וק"ל:

בא"ד וס"ל טומאה עושה כיוצא בו כו'. נ"ב בכאן מקשין הישיבה א"כ משכחת שפיר רביעי בקודש מדאורייתא כגון שרץ כלי וכלי אוכל ואוכל אוכל ואוכל משקה ונראה בעיני דלא קשה דהא לא אשכחן להדיא דאוכל מטמא משקה אלא מדאיצטריך קרא למעוטי כיוצא בו כו' כמו שמסיק רש"י לקמן וזו לא אשכחנא אלא באוכל קמא אבל באוכל שבא מן האוכל דאדרבה ממעט בקרא שאינו עושה כיוצא בו אלא שמחלקינן אמרינן שבקדשים יכול לעשות כיוצא בו ושם לא שמעינן דמטמא משקין ודו"ק ולא מסתברא דהכל באוכלין משכחת כגון שרץ כלי וכלי אוכל עד ג' אוכלין

שזה הוא רחוק שהאוכל מן האוכל בקדשים יהא לו יותר כח מאוכל קמא בחולין שאין עושה כיוצא בו כלל ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף יט:

רש"י בד"ה ופרכינן כו' מה סוטה יש בה דעת כו' כצ"ל:

דף כא.

רש"י בד"ה ואי תנא כו' משום דאי משיירא מצנעה לה כצ"ל:

בא"ד ולא עבר עליה כו'. נ"ב ס"א ונהי דעבר בבל ימצא בבל יראה לא עבר:

תוס' בד"ה ואי אשמעינן כו' חיה משום דמצנעה לה ואין כו' כצ"ל:

בא"ד לא עבר בבל יראה. נ"ב פירוש דווקא בספק חמץ כי התם וכן הכא דלא ידעינן אי מצנעה אבל בודאי חמץ לעולם עובר בבל יראה כל היכא שלא בטלו ועיין בהגהתי לעיל (פסחים דף ו') גבי העושה ביתו אוצר ע"ש:

דף כא:

תוס' בד"ה רבי יהודה כו' ולכן אוסר רבי יהודה כו'. נ"ב וטעמא דל' יום לפי דבריהם צ"ל שבתוך הזמן הזה עדיין בריאה וטובה ושם בעליהן עליהן כאלו מכרו היום או משום שתוך הזמן הזה עדיין אינו כלה שהרי אינו נאכל מהר וק"ל:

בד"ה לכתוב רחמנא כו' מחר משוקדים וקם כצ"ל. ונ"ב התוס' נקטי כסדר הכתוב בתורה אבל בפרק הוציאו לו לא חשיב הכי ושם מפרשים התוס' אמאי לא נקטי כסדר הכתוב בתורה ע"ש:

דף כב.

רש"י בד"ה ורבי מאיר כו' למפרט בה היתר. נ"ב פי' ואין צ"ל למצותיה ודו"ק:

בד"ה רבי שמעון כו' מבהמה טמאה פטור דקסבר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מועלין בהן כו' דאין מועלין בו. נ"ב פי' דדווקא לאחר שיצא לנחל קדרון הוא דמועלין מדרבנן אבל מקודם אין גזירה במקדש וק"ל:

בא"ד מועלין בו מן התורה. נ"ב פי' דהא קרא קדריש שם:

בד"ה ואימא כמים כו' לא פריך למילף כו'. נ"ב פירוש דאין סברא למדרש הפסוק דווקא כמים הנסכים ע"ג מזבח אפילו לחומרא דסתם מים כתיב ורובן אין נסכין אלא שלא תידוק מינה להיתרא הוא דפריך ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף כב:

גמ' לא תאכל הנפש עם הבשר נמחק:

רש"י בד"ה מה אבר כו' כלומר כרת משום דם גמור כצ"ל. ונ"ב יפה פירש דאי לאסור משום דם מן החי לבד כלומר שיהא אסור כבשר מן החי פשיטא דק"ו מבשר החי שהרי בשר מין היתר הוא ושרי ואפ"ה מן החי חייב ק"ו דם אלא ר"ל שיהא חייב עליו כדם ממש ודו"ק:

בא"ד אבל דם הקזה מותר. נ"ב פירוש משום איסור דם ודו"ק:

תוס' בד"ה לכם למה לי כו' לא ליכתב לכם. נ"ב ואף שאין משיבין הארי מ"מ תורה היא ואמינא דלק"מ דאי לא הוה כתב אלא ב' ערלים ולכם אדרבה הייתי אומר לכם הוא בא לנטוע לרבים וחד ערלים לאיסור הנאה שלא תאמר לכם כתיב וקשרי וחד לאיסור צביעה ולהדלקה לא הוה קרא לאיסור וממילא שרי כמו שהוא גופיה כתב אח"כ ואם יש להקשות הכי קשה לא לכתוב אלא ב' ערלים אליבא דחזקיה דהא כתיב הכא לא יאכל ומאחר שנוכל לאוקמי לכם לנטוע לרבים פשיטא שלא נטעה ונאמר שבא להתיר בהנאה שהרי שינה הכתוב כאן וכתב לא יאכל ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף כג.

גמ' דאמר קרא לכם. נ"ב פי' במקום אחר שקן הוא לכם וק"ל:

שם ולא בעי לכם אמר לך כו'. נ"ב ואין לומר דילמא הוה שרי אף לכתחלה דהא כתיב יהיו בהווייתן ואין לומר א"כ הוה אסרינן אפי' נזדמנו זה אינו דא"כ הוה ליה למיכתב לא יאכל ולא ליכתב יהיו ודו"ק (עיין במהרש"א):

שם ר"י הגלילי אומר נמחק:

שם ת"ל לכל מלאכה ור"י הגלילי לטומאה ולטהרה לא איצטריך קרא כי איצטריך קרא לאיסור והיתר ור"ע איסור והיתר כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה וצריכי כו' ואי כתיב חמץ. נ"ב פירוש וממילא לענין לך נוכל לומר איפכא ודו"ק:

תוס' בד"ה קוצר לשחת ומאכיל לבהמה כו' כצ"ל:

בא"ד ועוד דקתני סיפא כו'. נ"ב הכי פירושו ועוד כו' כלומר אפילו אם תפרש שקוצר לשחת ומאכיל לבהמה הכל אחת וכמו שפירש רבי יצחק מקורבי"ל לשם אפ"ה פריך הכא שפיר ודייק דחדש מותר בהנאה וסמיך אסיפא דקתני ר"ש אומר אף משהביאה שליש יקצור ויאכיל דאיקרי תבואה ואפ"ה שרי להאכיל לבהמה וכן איתא בתוס' שם להדיא רק שפירש לשם דסמיך אדברי רבי יהודה דאמר לשם אהא דקוצר לשחת כו' קודם ר"ש אימתי כשהתחיל עד שלא הביא שליש כו' דמשמע כשהתחיל קודם שהביא שליש שיכול לקצור אף משהביא שליש כו' והיא היא ודו"ק:

דף כג:

גמ' א"ב חולין שנשחטו בעזרה. נ"ב מה שפירשו התוס' לעיל דבכאן אי אפשר לפרש בענין אחר אלא לאו דאורייתא ממש ומותרין מן התורה משום דאי אפשר לפרש שאינן דאורייתא לאסור בהנאה דמנין לו דלמא אותו בא לאסור חולין שנשחטו כו' כמו לחמן ולשור הנסקל ונימא דחמץ ושור הנסקל אינן דאורייתא אבל לעיל דאמר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא אינו כל כך הוכחה דשמא אין דאורייתא שאסורין בהנאה משום דאית ליה לר"י שום דרשה דמותרין בהנאה ור"מ חולק אבל הכא ליכא לפרש הכי דא"כ חולין שנשחטו בעזרה לא הוי תלי בפלוגתא דחזקיה ורבי אבהו אלא תלי בפלוגתא אחריתי אי דרשינן להאי קרא אי לא בשלמא השתא תלי שפיר בפלוגתייהו מאחר דסבירא ליה לר' אבהו דאין חילוק בין לא יאכל בין לא יאכל א"כ ע"כ צריכא אותו למעוטי חמץ ושור הנסקל ולא לחולין שנשחטו בעזרה שאינן דאורייתא אלא הכל מדרבנן וקרא דכי ירחק ממך הדרך וגו' ברחוק מקום אתה זובח כו' אסמכתא בעלמא הוא א"כ מה שכתב התוס' לעיל גבי חולין שנשחטו בעזרה א"א לפרש בענין אחר לאו שמוכח מהאי איכא בינייהו אלא מהאי שמעתא שמסיק לקמן גבי ההוא מדרבנן דיתיב כו' ומסיק דסבר האי תנא חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ומשום הכי כתבו גבי האי שמעתא כו' וה"פ דלעיל ליכא למוכח מינה דשמא אינו דאורייתא לאסור בהנאה דכל היכא דאיכא למידרש אותו לאיסור הנאה ניחא למידרש לחמץ ולשור הנסקל שאיסורן נאמרו בהדיא וממילא ליכא שום מילף לחולין שנשחטו בעזרה ומותרין בהנאה אבל הכא דמסיק קסבר האי תנא חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא וניחא אותו לאוקי אחולין שנשחטו בעזרה ובעי קרא אחרינא לשאר איסורין אלמא דליכא לפרש הכי ודו"ק:

תוס' בד"ה ומה חלב כו' דאדרבה לטהרו מידי כו'. נ"ב וא"ל א"כ שמא המקרא בא לטהרו מידי נבילה די"ל מ"מ לא צריך ריבוי דכל לטהרו אף לגבוה דס"ל לר"י הגלילי מאחר דטיהרו הכתוב מידי נבילה שוב אין לו טומאה בין להדיוט בין לגבוה:

בד"ה דהא כתיב כו' כל שפסולו בקדש בשריפה. נ"ב ומה שאמר דכתיב והנה שורף הכי פירושו אם אינו ענין לגופו דהא קיימא לן כל שפסולו בקדש כו' ולא נכתב אצל אהרן אלא משום מעשה שהיה הוא מספר דכתיב והנה שורף כלומר דרך מעשה עיין לקמן (פסחים ד' ס"ג:)

דף כד.

גמ' אמר קרא בקדש באש תשרף. נ"ב פי' הכי כתיב קרא וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף ודורש המקרא כאלו כתיב וכל בקדש באש תשרף וק"ל:

רש"י בד"ה ואם אינו ענין כו' נ"ב פי' לפי שא"א למוקמי האי שריפה לשאר איסורים ולמילף מינה דאסור בהנאה שהרי לפי האמת אין שייך שריפה שם כמו שמסיק א"כ צ"ל שאינו בא אלא לאיסור לחוד ומ"ה קאמר אם אינו ענין לאכילה כו' ודו"ק וקשה דהכי הל"ל ואם אינו ענין לשריפה דהא קאמר קרא בקדש תנהו ענין לאיסור הנאה וצ"ע:

דף כד:

רש"י בד"ה אין סופגין כו' בלבד אין סופגין כו' הד"א:

תוס' בד"ה לרבות את כו' וכל שאין ניתר לטהורים. נ"ב נ"ל וכל שאין לו מתירין והיינו קומץ ולבונה וכן איתא התם ע"ש (עיין במהרש"א):

דף כה.

גמ' הואיל והיתה להן שעת הכושר. נ"ב בכאן יש להקשות אמאי לא אמר מיד כלאי הכרם יוכיח שהיה לו שעת הכושר כו' ונ"ל ליישב משום שיש שני עניני כלאי כרם זרוע מעיקרו וזרוע ובא זרוע מעיקרו היה לו שעת הכושר זרוע ובא לא היה לו שעת הכושר וא"כ כשתאמר כלאי כרם יוכיח שהיה לו שעת הכושר כו' איכא למיפרך מה לכלאי הכרם כגון זרוע ובא שלא היה לו שעת הכושר ועכשיו שהוא בא ליוכיח נגד חמץ שאינו עונש כרת אם תבא למיפרך מה לכלאי הכרם שלא היה לו שעת הכושר כגון זרוע ובא כו' אז אומר אדרבה כלאי הכרם זרוע מעיקרו יוכיח שהיה לו שעת הכושר ודו"ק ומה שהקשו התוס' שנילף מערלה שהיתה לה שעת הכושר כו' ולא אמרינן הא איכא אידך ערלה כו' היינו משום דאתי בק"ו וליכא למיפרך מידי היכא דאתי בק"ו אפילו אתא מחד ענינא ודו"ק. (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה כלאי הכרם כו' ערלה תוכיח ומשני כו'. נ"ב פי' משום דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שהן גידולי קרקע משא"כ בבשר וחלב ואע"פ שהוא פירכא כל דהו על מה הצד פרכינן אבל כל היכא דלא הדר דינא אפי' אתא מתלתא לא פרכינן פירכא כל דהו וק"ל:

בד"ה הואיל והיתה כו'. נ"ב לשון תוס' בפרק כל הבשר והיתה להם שעת הכושר קודם השרשה הקשה רבי משה כהן דבפרק קמא דמנחות אמר אי ממשקה ישראל ה"א היכא דלא היתה להן שעת הכושר דומיא דערלה וכלאי הכרם והכא משמע דהיה להן שעת הכושר וי"ל דהתם איירי ביין שעושין ממנו נסכים למזבח דבעי שיהא ממשקה ישראל ואותו לא היה לו שעת הכושר דמה שגידל אחר זריעת הכלאים. הוא אוסר ואותו לא היה לו שעת הכושר ומה שגידל קודם מותר ואינו נאסר כשהוסיף מאתים אלא משום תערובת שנתערב עם מה שגידל אח"כ והגרעינין שנזרע הוא דהיתה לו שעת הכושר ודו"ק:

דף כו.

גמ' ושמו אצל המזבח שלא ימעלו בה אחרים אלא שיהא כולו אצל המזבח משום דהוי תרומת הדשן כו' כצ"ל ונ"ב ס"א:

דף כו:

תוס' בד"ה חדש יותן כו' הקשה הר"ר אהרן לר"י. נ"ב צ"ל לר"י או פי' לר"י דאי לרבי ממש קאמר הא אפילו לרבנן קשה דלא פליגי ארבי אלא משום דאין האיסור בעין כדפרישית לעיל והגחלים אינן אסורים כמו האפר אבל הכא אף הגחלים מוקצים הן כמו שמסיק ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף כז.

רש"י בד"ה דאחר אחרון כו' ואפילו קדם וסילק את האיסור נמחק:

תוס' בד"ה עד שיהא כו' דהא בפרק בתרא כו'. נ"ב אבל אין להביא ראיה מזה דאי הוה אף בהיתר כדי להחמיץ א"כ הוה זה וזה גורם וקשרו רבנן משום דלא נקל זה וזה גורם אלא היכא שאי אפשר לגרום לחד בלא חבירו אבל הכא מאי חזית דהאי דהיתירא קגרם דילמא האי דאיסורא נגרם ומש"ה אסור ועל כן צריכים להביא ראיה ממקום אחר. ותימה שהתוס' בסוף פרק כל הצלמים פירשו דאיירי אפי' יש גם בהיתר כדי להחמיץ אפי' הכי אסורה ע"ש ודו"ק:

דף כז:

גמ' לרבנן דשרו בקמייתא מאי. נ"ב תימה מאי קמבעי ליה ממ"נ אי איירי בעצי הקדש שמועל בו א"כ יצא מיד לחולין ואי איירי בכה"ג שאינו יוצא לחולין כגון עצי שלמים או במזיד א"כ פשיטא שנאסר הפת אפי' לרבנן דהא לא פליגי לעיל אלא משום דלא חשוב האיסור בעין שהשלהבת באה מן הגחלים שהן מותרים והכא גבי הקדש שאסור אפי' האפר א"כ הוי האיסור בעין ממש ופשיטא דאסור ונ"ל דלא מיבעי ליה אלא באפה את הפת בתנור חדש שלא הותץ ובתנור ישן שלא הוצן דהוה ליה זה וזה גורם ורבנן קשרו (בקמייתא) גבי הקדש מאי וקפסק רב חסדא דיש להחמיר ואע"פ שאין כאן גחלים ולא אפר אלא חום התנור לבד ודו"ק ומש"ה נ"ל דקאמר בקמייתא מאי כלומר בדין הראשון השנוי בברייתא דהיינו דין תנור כו' לאפוקי אפה בו את הפת דאיירי באבוקה כנגדו או בשלה ע"ג גחלים דפשיטא דאסור לענין עצי הקדש כדפרישית ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף כח.

רש"י בד"ה סדני צ"ל סדנא:

בד"ה ים המלח הנקראת מי"ר בטיא"ה אין ספינה כו' כצ"ל:

בד"ה לא ממאסה צ"ל לא ממסה:

תוס' בד"ה איפכא מסתברא כו' כיון שרבה משוה אותה. נ"ב. פירוש שהרי אינו מחלק בין חמץ לע"ג אלא בין ים המלח לשאר נהרות ודו"ק:

בד"ה עבודת כוכבים כו' ולפי זה לר"י בשאר נהרות כו'. נ"ב וקשה לי מנין לו כל זאת דילמא אף בים המלח בעי שחיקה אבל מכל מקום אף בשאר נהרות מהני שחיקה מכח קרא דויזר וגו' ובאמת שהתוס' גופא מפרשים שם בפרק כל הצלמים דלרב יוסף בעי שחיקה אף בים המלח ומכל מקום מהני שחיקה אף בשאר נהרות אם# לא רבנן דפליגי על ר"י הוא דסברי דלא מהני שחיקה בשאר נהרות מטעמא שמגדל צמחים על ידות הנהר ודו"ק:

בא"ד דעבודת כוכבים היינו ים המלח. נ"ב ומש"ה פריך שפיר שחיקה קשה לרבה שהרי הוא סובר סתם ים גבי ע"ג הוא ים המלח ואפ"ה משני דלאו דוקא בכל מקום סבר רבה דסתם ים הוא ים המלח ולפעמים אשכחן נמי ים דאיירי בשאר נהרות ועוד אין חידוש אי איירי סתם ים דר"י בים המלח דומיא דרישא גבי צורת לבנה וצורת חמה כו' ודו"ק א"נ משום דהכא קתני היה הולך בספינה כו' וסתם ים המלח אין ספינה עוברת בו וק"ל:

דף כט:

רש"י בד"ה להא שמעתא כו' ישראל ובהא כו' הד"א:

דף ל.

ברש"י בד"ה אמר רבא כו' שמעינן מינה חלב שנפל כו'. נ"ב נ"ל שיש בה שומן אבל בשר וחלב ב' מינין הן כמ"ש הא"ז ולית פלוגתא בזה אלא שהרא"ש כתב במסכת חולין דשומן וחלב מין במינו הוא וברוב ספרים כתוב בפירש"י חלב שנפל לקדירה במינו אוסר במשהו כו' דמשמע להדיא דלא איירי אלא במינו ממש וכדפרישית:

תוס' בד"ה אמר רבא כו' דבר שבמנין ואסורי הנאה. נ"ב פירשו התוס' לשם כגון שנתערבה חבית של יין נסך באלף חביות של היתר ואמרינן לשם האי תנא סבר דבעי תרתי כו' ומ"מ לענין פסק הלכה לא בעינן תרתי אלא אפי' לא הוי דבר שבמנין אוסר במשהו כגון טיפת יין נסך כו' והרא"ש מפרש לשם דלענין נתערב יבש ביבש הוא דבעי תרתי וכן הלכתא ע"ש:

בד"ה דילמא אתי למיכליה כו' ולפי זה דגים שנתבשלו בקערה כו'. נ"ב והרבה מן הגאונים אסרי יותר עלו בצלי מן נתבשלו ועיין בשערים:

דף ל:

תוס' בד"ה והלכתא כו' ועוד יש לחלק כו'. נ"ב לכאורה יראה דאין פירושו דבאיסורא בלע לחוד סגי דניבעי ליבון מאחר שלא היה תשמישו ע"י אור אלא הכי פירושו א"נ אפי' בסכין גדול לא בעי ליבון אלא כשבלע איסורא וכן דעת הר"ן אכן הסמ"ג שהוא מדברי התוס' כתב שאפי' בקטנים לחתוך בהן רותח בעי הגעלה פי' כשבלע איסורא ודו"ק:

בא"ד והא דמצריך להו כו'. נ"ב פי' דלא תימא סוגיא דעבודת כוכבים היא אליבא דרב אשי דבעי ליבון ודו"ק:

בד"ה התורה העידה כו' וי"ל דכלי נחשת כו'. נ"ב ונראה לפרש דמאחר שהתיר הכתוב כלי נחשת במריקה ושטיפה ובכלי חרש לא התיר ש"מ דטעם משום בליעה הוא דזה יוצא מידי דפיו וזה אין יוצא מידי דפיו ובישול בלא בלוע טעון שבירה בזה סברא לומר לפי שהחמיר בו הכתוב לחושבו כבלוע עכ"ל התוס' בזבחים וצריך קצת פירוש לפירושו מאחר שראינו שלכלי נחושת מועיל מריקה ושטיפה א"כ אנו רואין שהחומרא אינה מחמת קדשים אלא שהחמיר הכתוב בכלי חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעולם והאיסור לעולם עליו וא"כ בכלי חרס אינו תלוי האיסור בטעם הבליעה לחוד ודו"ק וכך הוא דעת התוס' דהכא וק"ל:

דף לא.

רש"י בד"ה ישראל שהלווהו כו' אם נהנה ממנו. נ"ב דאי לענין בל יראה ובל ימצא לא הל"ל אחר הפסח אלא בוודאי לענין הנאה איירי וסבירא ליה להאי תנא פשיטא דאינו עובר בבל יראה דשמא יפדה העובד כוכבים ואפי' כשלא יפדה אחר הפסח מ"מ ספק היה בתוך הפסח וס"ל דאין אומרים שיהא עובר למפרע בבל יראה אבל לקמן בברייתא דעובד כוכבים שהרהין פורני כו' לא הזכיר שם אחר הפסח בוודאי איירי לענין שיעבור בבל יראה וס"ל דשפיר עבר למפרע א"כ האי תנא רבותא קמ"ל דאפי' לענין הנאה אינו עובר וכ"ש שאינו עובר לענין בל יראה אבל מ"מ תימה לפי מה דמסיק דפליגי אי ישראל קונה משכון מן העובד כוכבים וא"כ לפי זה אינו תולה במה שפודה העכו"ם או לא דאי קונה המשכון עובר הישראל אפי' פדאו העכו"ם וא"כ לפי זה לא הל"ל למימר אחר הפסח שהרי אין חילוק בין תוך הפסח לאחר הפסח ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף לב.

תוס' בד"ה דבר הראוי כו' וחמץ בפסח אינו ראוי להיות קודש כו'. נ"ב פי' להיות עכשיו קודש וחמץ בפסח אינו ראוי להיות עכשיו קודש אם לא היתה תרומה כבר והשתא פריך שפיר הלא אף היא ראויה להיות קודש ולהקדישה עתה דלא אמרו דברי הכל אינו קדוש אלא דאחמין במחובר שלא היה שעת הכושר כו' ודו"ק:

בא"ד דאין כאן נתינה. נ"ב פירוש לכהן משום תרומה ובתרומה כתיב תתן לו וממילא ממעיט ג"כ לתרומת חמץ בפסח שאכל שאינו משלם שהרי אם לא היתה תרומה לא היתה ראויה להיות קודש וליתנה לכהן משום תרומה וק"ל (עיין במהרש"א):

דף לב:

גמ' פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח נמחק. ונ"ב דל"ג הכא דהא מיבעי ליה לגופיה שלא ישלם אלא דבר הראוי להיות קודש אלא דממילא שמעינן שאף הנאכל בעינן שיהא ראוי להיות קודש וממעטינן מיניה תרומת חמץ בפסח אבל הכא לא איכפת לן בזה אלא דצריכנא לגופא וכן יראה מן התוס' ודו"ק. רש"י בד"ה והלא דין כו' קרא הס"ד:

בד"ה וא"ל כו' מעיקרא דקתני מעילה כו' כצ"ל:

דף לג.

תוס' בד"ה תתן לו כו' נפקא לן מונתן לכהן כו'. נ"ב ואף שפירשו התוס' לעיל בהפוך הדף למאן דס"ל דחמץ בפסח אסור בהנאה יליף מתתן הכתוב בתרומה כדפרישית לעיל ולא מן ונתן כי מן ונתן לא נוכל למעט אלא דבר שאינו ראוי להיות קודש אם לא היה תרומה וחמץ בפסח גופא מנין שאינו קודש מאחר דלא דרשי לו ולא לאורו מ"מ נראה דשפיר יליף מדכתיב ונתן ואשמעינן דבר הראוי להיות קודש ולמאי אתא למעוטי אם לא שממעט דבר שאינו ראוי להיות קודש כגון שהוא אסור בהנאה וא"כ חמץ בפסח שהוא אסור בהנאה נמי בכלל ושמעינן ממילא שחמץ בפסח אינו ראוי להיות קדש אבל לר"י דס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה בוודאי אינו ממעט בכלל ונתן דשמא בא למעט שאר איסורים שאסורים בהנאה וא"כ מנין שאינו קודש ומה שהתוס' לעיל לא פירשו אלא האי מילף דתתן לחוד ולא הזכירו ונתן את הקודש משום שבאותו דיבור רצו לתרץ דלר"א בן יעקב ס"ל אפי' בחמץ שהיה לו שעת הכושר אינו ראוי להיות קודש וזה לא נוכל למעט מונתן את הקודש דשמא לא בא למעט אלא החמיץ במחובר כמו תתן לו ולא לאורו שהרי אינו מבואר להדיא בקרא שתלוי באיסור השוה לחודיה ודו"ק אבל בדבור זה לא כתבו אלא דלשאר תנאים לא איצטריך למידרש לו ולא לאורו ויכולין למידרש שאינו קודש מונתן כמו מלו ולא לאורו ודו"ק היטב:

בא"ד דברי הכל אינו קדוש כיון דסבירא להו כו' כצ"ל:

דף לג:

רש"י בד"ה קסבר משקין כו' עליו מעולם ואין צירוף חבירו עמו שאין זג זה נוגע למשקין שבחבירו כצ"ל ונ"ב מצאתי בשני פרושים מדויקים:

דף לד.

רש"י בד"ה שפיר כו' מעליהן הס"ד:

בד"ה ששם זורקין כו' בקרן מערבית דרומית למטה. נ"ב פי' למטה מחוט הסיקרא כדאיתא בזבחים פרק קדשי קדשים:

תוס' ד"ה טהרו כו' אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים ולבהמה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' שלא לאכול חוץ לירושלים אפי' גידוליו ומ"ה הקשו התוס' שהיה לו לומר אף לכהנים וק"ל:

בא"ד דגידולי תרומה שרי לזרים. נ"ב והכי פירושו לענין מעשר ובכורים אמרינן שגידול שלהן כמותן אבל גידולי תרומה הרי היא נעשית חולין גמורין דאי אסורים לזרים א"כ מה מעלה במעשר משא"כ בבכורים והרמב"ם פי' לשם דה"ק גידוליהן אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים ולבהמה אסורין הגידולין אפי' בירושלים וזרים נקט משום בכורים ובהמה משום מעשר ואפשר שהתוס' היה נראה להם דוחק לחלק ולפרש חד אמעשר וחד אבכורים ומ"ה פירשו בתחלה דקאי אמה שלמעלה מלאכול בירושלים ולפי זה קשה דהל"ל אף לכהנים ומש"ה כותבין אח"כ ונראה דזרים דכתב הוא עכו"ם וקאי שפיר אף אמעשר וכפי' הרמב"ם ולפי זה לא יהיה קשה לישנא דאף וק"ל. אבל מה שכתבו התוס' וכן משמע בירושלמי הוא תימה שבתוס' רבינו שמשון מביא כל הירושלמי ולא הזכיר זה ובעבור שפירושו דחוק ע"כ לא הבאתי אותו שלמה לורי"א (עיין במהרש"א):

בד"ה פסול הגוף כו' במקום התורפה נראה בעיני הגלוי וההפקר:

דף לד:

רש"י בד"ה ר' יהושע כו' אין דם יוצא כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה אא"ב כו' דבר אחר הוא חשבינן ליה כו' כצ"ל:

בד"ה הכא דנגעו כו' הקדישן שקרא להן שם תרומה טהורין כו' מעלה הקדישן כו' כצ"ל והד"א:

דף לה:

תוס' בד"ה מי פירות כו' אכתי לא הוי אלא חמץ נוקשה כו'. נ"ב ואמאי חשיב התם במתני' חמץ דגן גמור ע"י תערובות שהרי בסיפא נקט אותן שהן משום חמץ נוקשה וכן כתב הסמ"ג להדיא שג' הן חמץ דגן גמור ע"י תערובות כגון כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וכל אינך הן חמץ נוקשה:

דף לו.

גמ' עיסה שנילושה ביין ושמן כו. כצ"ל:

דף לו:

גמ' אלא בפת הדראה. נ"ב פירש הרי"ף ז"ל בפת סובין ונקרא פת הדראה שנטלה כל הדראתו ולא נראה דהא אמרינן לקמן דיוצאין בפת נקיה והדראה ובודאי שאין יוצאין ידי מצה אלא בלחם

שחייב בחלה כדתנן במס' חלה חמשת רבעים קמח ועוד חייבין בחלה הן וסובן ומורסנן ניטל סובן ומורסנן מתוכן וחזר לתוכן פטורין מן החלה לפיכך פירש הרמב"ם ז"ל שהדראה מלשון הכנה והדירה שבתבואה שאמר במס' פרה והיא התולעת שנעשית בתבואה והתבואה הנאכלת ממנה נקראת דראה ע"כ לשון הר"ן:

דף לז.

רש"י בד"ה אם אמרו והתירו עובי טפח הס"ד:

תוס' בד"ה וב"ה מתירין טעמא דב"ה כו'. נ"ב והתוס' במסכת ביצה לא פירשו הכי אלא בכדי צרכו איירי ומשום טרחא יתירא וכן פירש הר"ן ע"ש:

דף לז:

תוס' בד"ה דכ"ע כו' ואמר רבי יוחנן ובלבד כו'. נ"ב כלומר בהא מודינא לך אשר"י:

דף לח:

רש"י בד"ה שאינה נאכלת כו' והיכא דלא נשחט עליהן הזבח אע"ג דעכשיו יש לה היתר לשבעה כו' כצ"ל והשאר נמחק ונ"ב בספרים מדוייקים אינו וטעות הוא להדיא ובס"א ראיתי שכתוב בתחלה פירוש זו דכשלא נשחט הזבח ס"ל לרב יוסף דיוצח בהן כו' עד סוף הפשט ובסוף כתיב אבל זה לשון הספר ועיקר וכן שמעתי והיכא דלא נשחט עליהן הזבח דעכשיו יש לה היתר כל ז' כו' שלמה לוריא:

דף לט.

גמ' ר"מ אומר אף עסווס וטורא ומר ירואר א"ל ר"י עסווס וטורא אחד הוא ומר זה הוא ירואר תנא דבי כו' כצ"ל. ונ"ב כך היא הגירסא ברוב הספרים וכן הביאו בערוך בערך טורא אכן בס"א מצאתי ו"ל עסווס וטורא חד הוא ומר הוא וזהו מר ירואר ע"כ:

שם מה מצה מינין הרבה כו'. נ"ב והאמת שמכוון הדבר כמה מינין שיש במצה דהיינו ה' מיני דגן כך ה' מיני מרור במתניתין:

רש"י בד"ה אלו ירקות כו' חובתו הס"ד:

בד"ה ערקבלין כו' אצוותא חרזיתא כו' כן צריך להיות. נ"ב ונקרא חרזייתא לפי שתכופין הרבה יחד כמחרוזות וטעם מרור יש בו לשון רש"י בעירובין:

דף לט:

גמ' ויניח על מכתו בפסח מפני כו' כצ"ל. ונ"ב כן הוא בס"א וגירסת הרי"ף וכן בפרק הנושא במסכת כתובות ושם פירשתי ע"ש:

רש"י בד"ה ואע"פ שמים טופחין כו'. נ"ב פי' הרא"ש דלאו מים ממש אלא ר"ל זיעה קאמר ע"ש:

בד"ה דילמא לא כו' ומחמצת בתבשיל וכשהוא טורפה כו' וכצ"ל. ונ"ב אין לפרש דאפילו היה נותן בתחלה ברותחין אפ"ה אח"כ מחמיץ בקערה ולא דמי לחלוט שמחליט שהרתיחה מבטל כח החימוץ מיד אבל הכא שכבר נתייבש אלא שאינו מתייבש יפה א"כ ג"כ אינו נחלט ויכול אח"כ להחמיץ בקדרה כי אין זו סברא ועוד לישנא דטורפה אינו מיושב והל"ל וכשהוא מערה לקערה ע"כ נראה דטעות סופר הוא והכי הוא שכשהוא טורפה כו' כלומר למה הוא מחמיץ בתבשיל לפי שכשהוא טורף הקמח עם מים או ציר מתחלה בקערה טרם שנותן לקדרה הוא מחמיץ וכן מצאתי בספרים אחרים:

דף מ.

רש"י בד"ה ציריה סדק כמו טייליא חריפא. נ"ב הוא מין יין חזק המבקע נודות שכנוס בתוכו:

בד"ה אמר רבה גרסינן כצ"ל והס"ד ונ"ב וברי"ף גריס רב:

בד"ה לאבא רבה הכי קרי ליה לשון רבנות מאן דצאית ליה לאבא יאכל כו' כן הוא בס"א והכל דבור אחד:

בד"ה בתר דנפק רבא מבי מדרשא הס"ד:

דף מ:

תוס' בד"ה האלפס כו' בלע בתמיה נ"ב מבואר בביאורי הסמ"ג שלי. בד"ה רבא מחו כו' בסופו לידי חמוץ כל כך. נ"ב ובאשר"י כתב בהאי לישנא שאינה באה לידי חמוץ ואפ"ה הלשון מגומגם שאפילו יבא לידי חמוץ הא אין איסור חמץ אלא מה' מיני דגן לבד וצ"ל דה"ק מאחר שאין דרכן לבא לידי חמוץ מש"ה לא גזרי אטו שאר קמח דלא אתי לאיחלופי לפי שאינו בדומה וק"ל וכן משמע קצת באשר"י ע"ש והרי"ף פי' חסיסי הוא קמח הבא ממצה אפויה כמו שאנו עושין ע"ש:

דף מא:

תוס' בד"ה א"ד כו' כי אם צלי אש לא אתא אלא לעשה כו'. ונ"ב א"כ משמע להדיא דלרבא לא לקי אחי ואחמי טבריא וכן כתבו להדיא בפרק המקבל ותימה הא רבא גופיה אמר לעיל דלקי אחמי טבריא משום כי אם צלי אש והתוס' גופא הקשו לשם מהא דאמר רבא גבי חמי טבריא ולא תירצו כלו' וצ"ל דלפי המסקנא מוכרחים לומר דרבא אליבא דרב חסדא הוא דמשני ולי' לא ס"ל ורב חסדא הוא דס"ל דכי אם צלי אש אתא לרבויי חמי טבריא ולא כרבא ומ"מ צ"ל דרב חסדא מודה בחי ולא מוקי ריבוי דקרא כי אם על חמי טבריא דמסתבר טפי וא"ל דרב חסדא לא ס"ל כהאי ברייתא ופליג כי הברייתא אתיא כמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות כמו שפירש"י זה אינו שהרי התוס' הקשו שם על מה שפירש"י הכא דאתיא כמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות והקשו א"כ תקשה מינה לאידך מאן דאמר כו' ופירשו דברייתא אתיא כך"ע וכמו שפירש"י כאן ומשום הכי צריך אני לחלק ולומר דרב חסדא לא פליג אברייתא ודו"ק (עיין במהרש"א):

בד"ה שאין ת"ל כו' משום דסמכי לנא ומבושל כצ"ל:

בד"ה א"כ כו' לא חש לדקדק בלשון כו'. נ"נ פירוש בכל ענין שיכול לשנות הוא משנה כדי שלא נטעה ונאמר ג"ש הוא אלא בודאי להכי כתבום כדי לאפנויי ודו"ק:

דף מב.

גמ' לא נאמר בדברים כו' כצ"ל. ונ"ב פי' כאלו נכתב לא באותן הדברים ר"ל כאלו נכתב שור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אבל תמימים לא תעשה נדבה ובי רב אמרי שהקב"ה אמר למשה אמור להן לישראל שיש כאן אזהרת לאו בכל הדברים האמורים וק"ל:

תוס' בד"ה ואלו עוברין כו' האוכלין ועוברין היינו כו'. נ"ב פירוש אפילו לריב"א דמדקדק מלשון עוברין מ"מ אין ראיה וק"ל ובס"א גרסינן פי' האוכלין כו' א"כ הוא כפשוטו שמפרש הלשון כריב"א וק"ל:

בד"ה ר"א כו' משמע דמודה לת"ק. נ"ב פי' והת"ק סבר להדיא דאף בנוקשה חייב כגון זומן של צבעין והדומה לו ואין להקשות א"כ מאי מוסיף את"ק די"ל דת"ק תנא דגן גמור ע"י תערובות או נוקשה בעיניה והוא הוסיף נוקשה ע"י תערובת וכן פירש הר"ן (עיין במהרש"א):

דף מב:

גמ' דצבעי בהו לבא כצ"ל. ונ"ב פי' צובעין בו עורות אדומים ואותו הצבע קרוי לבא וכן פירש"י להדיא בריש השוחט גבי השוחט וצריך לדמו כו':

רש"י בד"ה פרורא דאושפכי ולקמיה מפרש כו' כצ"ל והשאר נמחק:

בד"ה טיפולן כו' עניים ומטיפולן של כו' כצ"ל:

דף מג.

גמ' והאוכלו במ' אתאן לר"מ כצ"ל. ונ"ב אבל ר' יהודה פוטר אפי' שיאור שלו ממלקות כדלקמן במתני' (פסחים דף מ"ט) ע"ש:

רש"י בד"ה התם נמי גבי כרת כצ"ל והס"ד:

דף מג:

תוספ' בד"ה כמאן כר"א כו' אלא לרבות מקצתו כו'. נ"ב והיינו כזית איסור אליבא דרבא ודו"ק:

בא"ד שאינם מעורבים יחד כו'. נ"ב אבל מ"מ נראה דבכ"ש גבי תערובות שיש בו כזית אפילו אינו בכדי אכילת פרס דהיתר מצטרף לאיסור ומשום הכי פריך לקמן גבי כותח אלא מאי משום דהיתר מצטרף לאיסור ס"ס אמאי פליגי רבנן עליה כו' ומה שמסיק לעיל גבי שאור מקצתו מנין ת"ל כל עירובו מנין ת"ל כי כל אלמא דגרע עירובו היינו לענין הלאו של הקטרה דשמא לא אסרה תורה הקטרת שאור אלא כשהוא בעין ולא בתערובות אבל לענין איסור אכילה בודאי מכל שכן דהיתר מצטרף לאיסור גבי כזית תערובות ודו"ק:

דף מד.

גמ' אלא הנח לכותח הבבלי כו'. נ"ב אליבא דרש"י הכי פירושו לדידך קשה אמאי פליגי רבנן כו' אבל לדידי דאמינא משום כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אבל אין היתר מצטרף לאיסור בכל התורה כי אם בנזיר א"ל דפליגי עליה משום דהנח לכותח הבבלי כו' ודו"ק תוס' בד"ה מקום מגעו כו' בזמן שאין גוש בקערה כו'. נ"ב ומ"מ איירי שנתערב קצת עד שבלעה כמו שכתבו התוס' לעיל ע"ש:

דף מה.

תוס' בד"ה משום דהוי כו' דר"ע דריש כל בפרק התערובות כצ"ל:

דף מה:

תוס' בד"ה כופת כו' לתקן אלא לקלקל כו'. נ"ב פי' שעשה בו שינוי מעשה לקלקלו ומ"ה ת"ק סבר אפילו יחדו לישיבה ואף טחו בטיט ועשה בו שינוי מעשה הוי לתקנו ולא לקלקלו ומ"ה לא בטיל ורשב"א סבר בכל שינוי מעשה יכול לבטלו ודו"ק. והא דיחדו לישיבה איירי עכ"פ שעשה בו שינוי מעשה וכן הוא בפסקי תוספות (עיין במהרש"א):

דף מו.

רש"י בד"ה גבל המגבל כו' טמאין עד ד' כו' הד"א:

בד"ה כיצד מפרישין כו' להאכילה לכלבים. נ"ב פירוש לכלבים של כהן וכן הוא בס"א להדיא ונ"ב עוד פירוש וה"ה שאין מבערין אותה בכה"ג בי"ט ליתנה לפני כלבים דדוקא בחול שרי אבל בי"ט הרי זה ביעורו ואסור וכן מצאתי בפי' אחר להדיא אבל רבינו נסים פי' כל מאכל הראוי לאדם גבי תרומה אין נותנין לפני כלבים ע"ש:

בד"ה ר"א כו' חלה הס"ד (עי' במהרש"א):

תוס' בד"ה עד שתאפה כו' אי איכא כ"ג שרי כו' נ"ב והסמ"ג כתב כ"ג שטבל לקריו א"נ ע"י ביטול ברוב וכן באשר"י וכל זאת בחלת חו"ל אבל מתני' איירי בחלת א"י ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף מו:

רש"י בד"ה טובת הנאה דבר מועט דתניא כו' לו ר"א כו' ברישא ורבי יהושע כו' הד"א:

בד"ה לא דכ"ע כו' קא מיפלגי ר"א כו' הד"א:

בא"ד דכל חדא וחדא איכא למימר כו'. נ"ב לפי לשון של רש"י שלנו צ"ל דרש"י סבר השתא לפי גרסת הספרים דמפרש דפליגי בהואיל ואי בעי מיתשל דהיינו לענין איסור חמץ ולא קאמר תלמודא דפליגי בהואיל לענין איסור אפיה בי"ט כדאמר רמי בר חמא לקמן אלא בודאי תלמודא ס"ל השתא דלא אשכחן הואיל אלא האי לחודא דאי בעי מיתשל אבל לענין איסור אפיה שרי בלא הואיל אלא משום דכל חדא וחדא כו' וכן פירש רש"י לקמן דהאי שריותא שייכא בלא הואיל וק"ל אבל האמת שרש"י מפרש לקמן דלא גרסינן הואיל ואי בעי מיתשל אלא בהואיל דאפיה דאי בעי בצע מכל חדא וחדא פליגי כו' ע"ש:

בד"ה משום הפסד כו' בלא שחיטה אבל כו' הד"א:

תוס' בד"ה הואיל כו' וקשה לרשב"א לפירושו כיון כו'. נ"ב כדאיתא לעיל בפרק כל שעה להדיא ומה שאמר וקשה לפי' ר"ל דסבר שאם בצע מכל חדא וחדא הוא היתר גמור בלא הואיל ואדרבה

אי מפריש חדא חלה אכולה אינו שרי אלא משום האי הואיל דאי בעי בצע מכל חדא פורתא כו' א"כ לא נעשה ע"י הואיל כלל כדלעיל ומ"מ לפי האי ועי"ל דלעיל לא קשה מידי ודו"ק:

בא"ד וכן משמע בפסק שלו כו'. נ"ב פי' דבעי צירוף סל אפילו היה בהן כדי חיוב חלה זה אינו נראה דלא בעינן כו' (ועיין במהרש"א):

דף מז.

גמ' דוחה את י"ט מאי איכא למימר כו' כצ"ל ונמחק ואינו דוחה את יום צום:

תוס' בד"ה ומוקדשין נמי נמחק נמי:

בא"ד ובחנם דחק דבשור כו'. נ"ב פירוש לפי מה שמפרש דאיירי במעילה אלמא דלא קשה הרי איתא בשאלה ולא נשמר מקושית התלמוד דמכות א"כ בחנם דחק לפרש דאיירי בשור בכור אלא ה"ה בעולה או בחטאת ודו"ק:

בא"ד דלא חשיב אלא הנך לאוי כו'. נ"ב וליכא לפרש דלא חשיב לאו דמעילה משום דאיתא בשאלה זה אינו דא"כ תלמודא דהתם דפריך וליחשב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש כו' עד דמשני מידי דאיתיה בשאלה לא קחשיב כו' למה לא הקשה מיניה וביה ולחשיב נמי מעילה שהרי מוקדשין קאמר וק"ל:

בא"ד מפרש ר"י דחשיב תרי לאוי. נ"ב והשתא הא דקתני והן מוקדשין לאו דוקא קאמר אלא אחד הקדש והשני אף חולין תוס' דמכות (עיין במהרש"א):

בא"דדאיתקש לצבי ואיל. נ"ב זהו לפירוש התוס' אבל רש"י מפרש משום דחולין ומוקדשין מעורבין בו חולין שמותר לאכלו חוץ לפתח עזרה ומוקדשין שאסור בעבודה כו' ע"ש:

דף מז:

גמרא ואת אמרת לן (א"ל) עלה שה ולא הבכור אחת ולא כו' כצ"ל:

בד"ה ושביעית כו' אינו לוקה מוקי הך כו' כצ"ל:

בד"ה כתישה כו' וקשה לר"י כו'. נ"ב הוא תלמידו של ר"י רבו של רבי משה מקוצי או חתנו של רש"י והוא ריב"ן:

בד"ה שה ולא הבכור כו' משום כל שממנו לאשים. נ"ב פירוש כל מה שאתה מקריב ממנו קצת לאשים כגון בני מעים והאליה והדומה כל השאר שהוא נאכל הוא בבל תקטירו ועובר עליה כמו שעובר על שאור ודבש והכא איך ראוי להקריב מן בכור עולה שכולה כליל הרי כל הבשר הוא בבל תקטירו שהרי מן הבכור אין מקריבין אלא האימורין ודו"ק וע' בפ' באות מצה:

בא"ד דכתיב ביה שה תמים. נ"ב א"כ קרא שיבא פסח מדבר שיכול להיות אחת פי' נקיבה דהיינו חולין ולא בכור ושה אחת כתיב ונכתב עוד בצדו פי' אע"ג דקרבן פסח זכר הוא דכתיב זכר תמים כו' מ"מ כתב שה אחת כלומר שיקרבנו מן החולין שהיא אחת דכל נקיבה חולין היא עד שמקדישין אותה כן יבא הפסח לאפוקי מה שקדוש כבר דהיינו בכור שהוא זכר ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף מח.

רש"י בד"ה דלא חזי כו' שאין דרך לבצוע מכל אחת. נ"ב ותימה יבצע מאחת ויצרף על ידי סל ויפריש על ידי כולן ואין צריך לשום הואיל וצ"ל מאחר דמצוה להפריש חלה שלימה שחלה לשון עוגה הוא וכן כתב במהרי"ל וא"כ כשאינו רוצה לעשות המצוה כהלכתה ולהפריש מכל אחת בלא צירוף סל אזי מפרישין עוגה שלימה ודו"ק:

דף מח:

גמ' ג' נשים עוסקות בבצק אחת צ"ל כאחת. ונ"ב בס"א אינו:

רש"י בד"ה ואיזהו שיאור שפטור כו'. נ"ב לא דק בלישניה דהא אינו פטור כדלעיל בריש פירקין שהוא באזהרה לר"מ והכי הל"ל ואיזהו שיאור שפטור מכרת וק"ל:

תוס' בד"ה מה שחיטה כו' דאי אפשר לעשותה מבערב נ"ב ותימא הדרא קושיא לדוכתא דילמא שאני התם משום דאי אפשר כו' ומה חילוק יש כשהוא מדבר לדבריהם או לדברי עצמו ונ"ל דהכי פירושו דר"א אומר לדבריהם פי' מאחר שאני מתיר כל המכשירין אפילו מלאכה גמורה ואפשר לעשותן מן התורה בלי ק"ו א"כ נהי שאתם חולקין עלי במלאכה דאורייתא בשבות דרבנן היה לכם להודות לי מצד הק"ו ולא למיפרך מידי מאחר שיש לי לימוד דאפילו במלאכה גמורה דשרי ודו"ק. (עיין במהרש"א) בא"ד וכ"ת דגמר מסוכה כו' נ"ב אבל ממילה ליכא למילף כלל לפי שנכרתו עליה י"ג בריתות כדפרשינן התם וק"ל:

דף מט.

גמ' וכ"ש שתורה וכהונה מעשרתן כצ"ל. ונ"ב פירש אם נושא בתו של תלמיד חכם והוא כהן וק"ל:

רש"י בד"ה ומאלמן את אשתו ומבקש לימודו וא"א כו' כן הוא בס"ח מדויקים:

דף מט:

גמ' וילבש צדיק. נ"ב יכין וצדיק ילבש איוב:

שם ורמינהו עד כמה הן מזמנין כו'. נ"ב ותימה לפי דעת המקשה דלא פליגי בקראי אדמפלגי בזימון לפליגי בסתם ברכת המזון למר בכזית ולמר בכביצה וצ"ע:

תוס' ד"ה וי"א כו' אינו חס דמכיר וכופר וכו' נ"ב משמע דאי ליכא מכיר אינו חשוד על שפיכות דמים והלא בהאי ברייתא דאין מכריזין על אבידתו משמע דאינו מכיר וכופר ואפ"ה קאמר ואין מתלוין עמהן בדרך וצ"ל דהכי פירושו אין מכרזין על אבידתו אבל אסור לגזלו דשמא אינו מכיר וכופר ואסור להתלות עמו בדרך [דשמא] מכיר וכופר ודו"ק שוב עייניתי באשרי שכתב דאפי' בע"ה שאינו מכיר וכופר ואע"פ שאינו חשוד על שפיכת דמים אפ"ה אין טוב להתלות עמו וא"כ לעיל במכיר וכופר אסור להתלות עמו ומסכן בנפשו ודו"ק:

דף נ.

גמ' עולם ברור ראית כו' כצ"ל. ונ"ב פירש הערוך מה שראית שם הוא הברור ע"ש:

דף נ:

רש"י בד"ה מן המנחה ט' שעות ומחצה כצ"ל. ונ"ב ותימה לפי זה למאי צ"ל התם מן המנחה הוא דאסור סמוך לא הלא ג' שעות וחצי מותר קודם המנחה וזה לא נקרא סמוך אלא חצי שעה מקודם כדלקמן בריש פ' ע"פ ועוד מאי סלקא דעתא דמקשה דפריך מאי איריא ערב פסח אפי' ערבי שבתות וי"ט כו' הלא ערב שבת ועי"ט מן המנחה הוא דאסירי שהוא ג' שעות ומחצה אחר חצות ע"כ נראה בעיני לפרש שטעות סופר הוא ומן המנחה פירושו סמוך למנחה גדולה שהוא חצי שעה אחר חצות והמקשה סבר דבחצי שעה לא דקדק כ"כ התנא ולא איירי ביה עד דמשני דאיכא חילוק חצי שעה בין חצות ובין המנחה ודו"ק וכן מצאתי בס"א. (עיין במהרש"א):

בד"ה אגרתא שכר רחים שמשכירין כו' כצ"ל:

דף נא.

גמ' קאתו ואמרי ליה לאביי כו'. נ"ב ברי"ף גריס אתו ואמרו ליה לאבוה והר"ן כתב אבוה דשמואל ועכ"פ אביי ט"ס הוא וק"ל:

שם אמר להו שווינכו ככותאי. נ"ב נ"ל לפרש דה"ק שווינכו ככותאי כלומר כמו שאסור להקל בפני הכותי שלא יקל יותר כך הוא מתיירא להקל בפניכם שמא תקבלו ותבאו להקל עוד יותר באיסור חלב מרוב חריפותכם ופלפולכם ודוגמא לזו בריש סנהדרין גבי רבי חייא ורב כשאמר לו לרבי בן אחותי ירד לבבל יורה יורה כו' ע"ש ודו"ק:

רש"י בד"ה רוחצין כו' דנימא מתוך שמצויין יחד כו'. נ"ב תימה אמאי צריך לטעמא הלא משמיע לנו דלא גזרינן אטו בעל אחותו כמו שגזרו אנשי כבול לקמן וצ"ל דס"ל דלא שייך למיתני היתר במה שלא גזרינן דמניין לנו לגזור גזירה מעצמנו אם לא שנמצא בדברי התנאים ומאנשי כבול אין ראיה שהחמירו על עצמן והוה מנהג שאינו חשוב וגם לא היו בעלי תורה כו' על כן מפרש רש"י דלא תימא לאיסור משום הרהור משכב זכר ודו"ק:

תוס' בד"ה עבדינן כוותייהו. לא עבדי כוותייהו כו'. נ"ב בס"א עבדי כוותייהו הל"ל כו' וכן ברבינו ניסים להדיא ע"ש:

דף נא:

תוס' בד"ה כל הספיחים כו' בפ"ק דמנחות מה למנחת העומר כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש דבעי למילף מק"ו שטריפה אסורה לגבוה וקרא דמן הבהמה להוציא את הטריפה ל"ל ומשני מנחת העומר יוכיח שאסור להדיוט ומותר לגבוה ופריך מה לעומר שכן מתיר חדש ומשני בשביעית ופריך הלא מתיר ספיחים ומשני כר"ע כו':

בא"ד ותרווייהו אליבא דר"ע ורבנן כו'. נ"ב פי' דמשמע הא לרבנן דר"ע ליכא איסור דפליגי והא בודאי ל"פ אקרא דכלה כו':

בא"ד אמרת לנו לא תזרעו ומה שאנו כו' כצ"ל. ונ"ב פי' כך רבנן מפרשי הקרא וכי תאמרו מה נאכל וגו' שכך אומרים ישראל להקב"ה אמרת לנו כו' וק"ל:

בא"ד ונשתהו עד לאחר הביעור. נ"ב פי' בשנה הח' והנראה בעיני שהוא מדברי התוס' והם הוסיפו על דברי רבינו נסים כי מוכרחים לפרש כך דאי איירי קודם הביעור למה ספיחי כרוב אסורים דהא ליכא איסור שביעית לגבייהו דדמי לאילן כדלעיל אלא דוקא אחר הביעור כו' אבל רבינו נסים גופיה דמפרש לקמן נמי האי שמעתא דאיירי בשביעית שנכנסת לח' ואינו מפרש כפשוטו כר"ת אלמא דס"ל דאי איירי בשביעית אף ספיחי כרוב אסורין ולית ליה האי סברא משום דדמי לאילן א"כ לא צריך לפרש דאיירי כשנשתהו עד לאחר הביעור א"נ הוא מדברי רבינו נסים ומשום הכי מוקי בנשתהו כו' כדי לאוקמיה דברי ר"ש דהתם אפילו אליבא דרבנן דפליגי אר"ע ודו"ק:

בא"ד והך דשמעתין איירי בשביעית כו'. נ"ב הוא מדברי התוס' וק"ל:

בא"ד דאסורין מדרבנן עד כדי שיעשו כו' ספיחי כרוב שאין כיוצא כו' כצ"ל:

בא"ד ולא משמע הכי. נ"ב הוא מדברי התוס':

בא"ד אטו איסורא וכולן אסורין ובגמ' דדמאי כו' כצ"ל:

בא"ד דפליגי עליה ליכא למיגזר. נ"ב ואע"פ דאיכא למיגזר נמי לרבנן משום שאר ספיחים דלאחר הביעור דאסירי אף לרבנן מ"מ י"ל דאיירי שלא הגיע עדיין זמן ביעור דזמן ביעור מושך בשנה שמינית במקצת פירות זמן ארוך יותר מחצי שנה אי נמי משום פירות דלית בהו ביעור כדלעיל לוף השוטה כו' והכי קתני כל הספיחים אסורים ומשום הכי בעינן לאוקמי כר"ע ולפי מה שפירשתי לעיל דאפשר מה שפירשו התוס' לעיל ונשתהו עד אחר הביעור אינו מדברי רבינו נסים אינו קשה כ"כ דשמא רבינו נסים ס"ל דליכא למיגזר אחר הביעור משום אתי לאחלופי דהכל יודעים שלאחר הביעור אסור הכל אלא אתי בקודם ביעור ומשום גזירת ספיחים ודו"ק. (עי' במהרש"א):

בא"ד פטור מן המעשר וכן הביעור. נ"ב פטור מן הביעור דאזלינן בתר חנטה ונחנט בששית ופטור מן המעשר משום דבשביעית יד הכל ממשמשין בה והוי כהפקר והפקר פטור מן המעשר גמרא פ"ק דר"ה:

דף נב.

רש"י בד"ה אלא איפוך כו' לא נאסרו רבי יהודה כו' הד"א:

תוס' בד"ה הכובש כו' ורבן גמליאל סבר ממשות כו'. נ"ב אפשר דרבן גמליאל לא דריש קרא כלל אי נמי דריש משום דאי לאו קרא הוה אמינא שהטעם היה אוסר כמו שאר איסורין משום הכי כתב קרא להיתר דדוקא מה שכלה אסור אבל מה שיש בשדה עדיין שרי אף שבלע טעם איסור וק"ל:

דף נב:

רש"י בד"ה רבי יהודה כו' דהוה נמי בההוא דרא. נ"ב פי' מדאמר בהאי לישנא רבי יהודה ולא אמר רב יהודה או רבי יהודה נשיאה אלא שמע מינה דדייק ואמר לישנא דמשתמע רב יהודה ומשתמע רבי יהודה וכן מצאתי להדיא בפי' ישן ודומה לזה בפ"ק דחולין דף י"ח גבי רב יהודה דספיקא דגברא גריס ובפ' אין עומדין פירש"י ז"ל כרחבה שהיה מדקדק בלשון רבו ואמר סטיו כפול היה ואע"פ שבלשון משנה קוראו איצטבא בפסחים וסוכה על גבי איצטבא הוא דקדק בלשון

רבו ולא אמר איצטבא כפולה היתה ויש פותרין הא דרחבה מדאמר רבי יהודה דדייק ספיקא דרבוותא אי מדרב יהודה אי מדרבי יהודה וקשיא ליה בגוה טובא חדא דרחבה לא ראה רבי יהודה מימיו לא רבי יהודה בר אלעאי ולא רבי יהודה נשיאה ועוד כולהו אמוראי דייקי נמי לומר דבר בשם אומרו ועוד ל״ל מהא דדייק לישנא דשמעתא אלא ספיקי דרבוותא עכ״ל וצ״ע:

תוס' בד״ה עד שיכלה כו' עד שיכלה אחרון שבהר. נ״ב פי' וג' ארצות היינו הר ועמק ושפלה וק״ל:

בא״ד אלא ביהודה גרידא. נ״ב פי' לר״ש וק״ל:

דף נג.

בד״ה תקוע כו' תקועה אלפא לשמן כו'. נ״ב פי' ראשונה להביא ממנה שמן למנחות כמו אלפא שהיא ראשונה לאותיות של יון ערוך:

בד״ה מקולסין כו' כלי זיינו בצדו. נ״ב ובריש פרק כיצד צולין פי' רש״י מבואר יפה:

דף נג:

גמרא אמר ליה ההוא סבא ואיתימא כו'. נ״ב לפי מסקנת הסוגיא צריך לומר דהאי ואיתימא כו' הכי קאמר ומקצת בני אדם אמרו בשם רבה בר בר חנה כלומר טעו וסברו שרבה בר בר חנה אמר ישר וכן אמר רבי יוחנן משום שרבה בר בר חנה אמר דבר בשם רבי יוחנן דקצת שייך לזה וטעו כו' וק״ל:

רש״י בד״ה ר״ש דפוטר כו' ולא חייבי משום כו' כצ״ל:

בד״ה זה עולא כו'. נ״ב בס״א אינו כל זה אלא עיקר מעלתו במה שהיה חושד לרבה בר בר חנה ואפילו הכי לא רצה לגלות לו בפני רבים וחזא בי' בישות וזהו מים עמוקים ונ״ל להגיה קצת לפי פי' שלנו והכי הוה שהבין מדבריו של רבי אבא ברבה בב״ח טעות וחזא ביה בישות כו' ודו״ק. תוס' בד״ה רבי שמעון כו' כדאמרי' במנחות והנסכים. נ״ב פי' אפי' הכי אמרי' לרבי שמעון דבטליה לדבריו הראשונים מאחר שאף בגמר דבריו הוא נתפס וק״ל:

דף נד.

תוס' בד״ה אלא בני כו' בבן אשתו של שעיר כתב קרא כו' כצ״ל. ונ״ב פירוש והעולם היו סוברים שהיה בן של שעיר מאחר שאשתו הולידה ומ״מ לא יתכן שיכתב הקרא בן שעיר ולא היה בינו ונמצא דברי תורה פלסתר ח״ו אלא משום דבני בנים הרי כן כבנים ואשתכח דהוה בנו של שעיר ודו״ק:

דף נד:

גמ' על המטבע שיצא. נ״ב ס״א שאל״כ במה היו ענים מתפרנסין שאין להם עבודת שדה וכרם ע״כ:

רש״י אחר ד״ה מלכות חייבת צ״ל ד״ה ברייתא זו מצאתיה בבראשית רבה ולא כתיב בה ומלכות בית דוד מתי תחזור אלא במקום זה כתוב שם ואין יודע מה בעבורה של אשה והכי מסתבר וכולהו מפרש שם מקראי יום המיתה דכתיב כי לא ידע האדם את עתו יום הנחמה לעתיד שבן דוד בא דכתיב אני ה' בעתה אחישנה עומק הדין דכתיב כי המשפט לאלהים הוא שהרוב טועים בעומק הדין ואין לעמוד על בוריו ואין אדם יודע במה משתכר דכתיב זו מתת אלהים היא ואין אדם יודע מה בלבו של חבירו דכתיב אני ה' חוקר לב בוחן כליות ואין אדם יודע מה בעיבורה של אשה דכתיב כעצמים בבטן המלאה כן הוא בס״א:

בד״ה לא למלאכה של יום עצמו משתחשך ואשמעינן ת״צ אסור ובט' באב שרי כצ״ל. ונ״ב משתחשך ותימה הא ת״צ גופיה אינו אסור במלאכה אלא ביום ולא בלילה ואולי ט״ס הוא משתחשך ואם אינו טעות יש ליישב דלענין ט״ב אם היה אסור במלאכה אף בלילה היה אסור דדוקא לענין תענית צבור הוא דדרשינן קדשו צום קראו עצרה אספו זקנים דדוקא מזמן אסיפה הוא דאסור והיינו ביום אבל ט״ב שהוא מנביאים ואינו בכלל קדשו צום ואספו זקנים לא ודו״ק:

בד״ה רב פפא אמר לעולם כו' קאמר וה״ק כו' משחשיכה אלא כאחרונות כו' כצ״ל והד״א:

דף נה.

תוס' בד״ה כל הרכבה כו' יותר מג' ימים. נ״ב פירוש והא דקאמר שוב אינו קולטת היינו במקום הטיט וק״ל:

דף נה:

גמרא מקום שנהגו אין לא נהגו כו'. נ״ב לכאורה יראה דבמקום שלא נהגו לעשות מלאכה הכל אסור ואף במקום שנהגו אינו שרי אלא לצורך המועד ולגמור אבל הרא״ש סבר דדוקא במקום שנהגו הוא דבעינן לצורך המועד אבל במקום שלא נהגו הכל שרי וכן פסק הר״ן ופי' הר״ן מקום שנהגו אין כלומר שנהגו שלא לעשות מלאכה כו' והלשון מגומגם וצ״ע:

רש״י בד״ה גומרה כו' שלא נהגו לעשות מלאכה. נ״ב פירוש לעשות מלאכה לכתחלה וק״ל:

דף נו.

גמ' דברי ר״מ ר' יהודה כו'. נ״ב ותימה א״כ רבא אתי דלא כמאן ודו״ק:

רש״י בד״ה עיבר ניסן בניסן כו'. נ״ב בס״א של פירש״י עיבר ניסן בניסן לאחר שנכנס ניסן עשה אותו ניסן עיבור לשנה וקראו אדר השני ולאייר קראו ניסן והאי ניסן לא משמע שהניסן עיבורו עיבור מל' יום כמו עיברוה לאלול אלא הכי משמע מניסן עשה עיבור לשנה כמו אין מעברין את השנה אלא אחר כו' דהיינו נמי כי האי לישנא וכ״כ למה שהרי בשנה ראשונה למלכותו שלח בכל גבול ישראל שיעשו תשובה ויבאו לעשות פסח והלא הכהנים טמאין היו שעד ימיו לא נטהרו ישראל מטומאה שהוחזקו בה בימי אחז אביו הרשע ועיבר השנה כדי שיהא להם פנאי לכהנים זורקי הדם לטהר ושהות לרחוקים להגיע לירושלים כדכתיב ויועץ המלך ושריו בירושלים לעשות הפסח בחודש השני שלא יכלו לעשותו בעת ההיא כי הכהנים לא נטהרו למדי והעם לא נאספו לירושלים ומתוך שהפסח היה בטל באותן הימים היה נוח לו לקדש הכהנים לכך ולאסוף כל ישראל לשמחן ואחר כך ביקש רחמים על שהיה מדחהו לפסח ממקומו שלא לצורך דמשום טומאת רבים אין נדחה דאמרינן במועדו ואפילו בטומאה דאיש נדחה ואין ציבור נדחים ואפילו בכהנים טהורין אלא שכלי שרת טמאין יעשה בטומאה כדאמרי' בפסחים גם לאסיפת העם אין לחוש דדרך רחוקה אמר רחמנא והיינו דכתיב כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כי התפלל חזקיה עליהם ויאמר ה' הטוב יכפר בעד והוא מדעת עשה משום חבובי מצוה לזרז ישראל ולא הודו לו על מה שקרא את החדש אדר אחר שנכנס ניסן דהא אמרי' בברכות ובסנהדרין החודש הזה לכם זה ניסן ואין אחר ניסן:

בד״ה רבי יהודה כו' מוסיפין ואית דגרסי שהיו אומרים בשכמל״ו כצ״ל והד״א. ונ״ב פי' שהיו אומרים אותו בקול רם כדלקמן:

בד״ה ציקי קדירה כו'. נ״ב מין מאכל ששמו ציקי קדירה ארשדור״א בלע״ז רש״י פרק השוכר את הפועלים. ורבי' יונה פירש בברכות כלומר הדברים שמתקנין ומבשמין את הקדירה:

דף נו:

רש״י בד״ה קיצה ווייש״א. נ״ב עיין בריש פרק כלל גדול:

תוס' בד״ה מחלוקת בשל כו' וליכא לאוקמי בפחות מג' טפחים כו' נ״ב פירש כדי לתרץ קושיא דמחובר על כיפין דשרי לדברי הכל ודו״ק דתנן כו' היינו שעומד לאכילת אדם כו' כצ״ל:

בד״ה מוכן לעורבים כו' משום גזירה שמא יעלה ויתלוש. נ״ב פי' שמפרש טעמא לביצה שנולדה ביו״ט דאסירא משום פירות שנשרו ואי הוי פירות שנשרו משום מוקצה אז לא הוי ראוי לגזור גבי ביצה דלא שייך איסור מוקצה אבל מאחר שיש איסור דאורייתא בפירות שנשרו משום גזירה שמא יעלה ויתלוש אע״ג דלא שייך האי טעמא גבי ביצה מ״מ גזרינן הכל משום פירות הנושרים שלא יעלה ויתלוש שהוא דאורייתא והוי הכל כחדא גזירה כדאיתא התם ודו״ק:

דף נז.

רש״י בד״ה אין נותנין כו' דהפקר פטור ממעשר כו'. נ״ב פי' לכל העניים אף ללוי וק״ל:

בד״ה בייתוס כ״ג היה וכן כולן והיו להן עבדים חמסנין וחובטין את העם כן הוא בס״א:

דף נח.

רש״י בד״ה במאי קאי כו' כשהוא חל בחול כו' כצ״ל:

דף נח:

תוס' בד״ה דברי הכל כו' אבל איכא ב' ברייתות כו'. נ״ב לאו דוקא ב' ברייתות אלא ברייתא אחרינא אבל ברייתא קמא ליכא לאוכחי מינה כמו שפירשו התוס' לקמן א״ל שנאמר שיסבור כרבא ויתרן כרבא כו':

בד״ה כאלו חל כו' דאמרי אין בין עצרת לעצרת כו'. נ״ב וה״ה בין ר״ה לר״ה דהא ס״ל דליכא אלא שנ״ד ימים לעולם ולית להו שום דחייה אלא לעולם כסדרן אחד מלא ואחד חסר וק״ל:

בד״ה העולה כו' שנאמר מלבד עולת הבוקר כו'. נ״ב פי' מדקאמר מלבד משמע שקדמו:

בא״ד משמע טפי עיכוב כו'. נ״ב לאו דוקא עיכוב אלא ר״ל יותר חיזוק לאזהרה ודו״ק:

דף נט.

גמרא בבקר בבקר דכתיב ונתן עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר לדבר שלא נאמר כו' כצ״ל:

דף נט:

גמ' בעי רבא בעבודה אחת כו' כצ״ל:

תוס' בד״ה עשאום כו' אין הציץ מרצה על העולין כו'. נ״ב הכל בפרק כיצד צולין ונכתב עוד בצדו פי' כל הנקטרים על האישים בטומאה כגון האימורין דהיינו כל היכא דאיכא כזית חלב שיכול להקטיר אף בטומאה א״כ לא שייך לומר דהוה כמו שנטמאו אלא למ״ד אין מרצה על העולין אבל ברייתא דסבירא ליה מרצה על החלב אלמא דמרצה על העולין צ״ל דהכא ה״ק מה שהזכיר נטמאו לפי שאינו מרצה נטמאו מדרבנן והוי כאלו אבדו ואפילו הכי אוכלין הכהנים חזה ושוק ודו״ק:

בא״ד ומדרבנן לא מרצה. נ״ב פירוש היכא שידע שנטמא דהוי במזיד ולא הורצה:

בד״ה יכול נטמאו כו' דמדאורייתא ארצויי מרצי כו'. נ״ב דמ״ש שוגג או מזיד:

בא״ד לאכילת בשר לא מתכפרים כו'. נ״ב פי' אפילו מדאורייתא:

בד״ה ולא עולת כו' דמשמע הני דקיימא עליה כו' כצ״ל. ונ״ב פי' כל מי שהוא בכלל לא ילין מן הבשר דהיינו א' מן בני חבורה חייבין עליו משום לא תשחט על חמץ לאפוקי על א' שאינו מן החבורה וק״ל ע״ש:

בד״ה דאי ר״מ כו' בתפוס לשון ראשון כו'. נ״ב פי' ולא בנמלך לחוד ולאפוקי מאביי דאמר לשם לא פליג ר״מ אלא באומר תמורת עולה תמורת שלמים דהוי נמלך משום הכי אזלינן בתר לשון ראשון שכבר נתפס אבל באומר תמורת עולה ושלמים שתופס שניהם ואינו נמלך מודה לרבי יוסי ורבא סבר הכל תולה בתפוס לשון ראשון ואפילו בכה״ג פליגי וק״ל:

דף ס.

גמ' ורישא דקאי בשחיטה וקא מחשב כו' כצ״ל. ונ״ב זהו רישא דכולה הפסח ששחטו שלא לשמו ומה ששנה אח״כ או קבל והלך כו' אייר ששחט לשמו אלא שעומד בזריקה וחשיב בזריקה דהיינו ב' עבודות ואותם ב' עבודות מפרש רש״י אבל מרישא דכולה דאיירי בעבודה א' לא הזכיר רש״י ודו״ק (עיין במהרש״א):

רש״י בד״ה והא קי ל לקמן הס״ד:

תוס' בד״ה אבל בשתי כו' לא משכחת מקצת ערלה נ״ב פי' לקמן ממעטינן מקצת ערלה לכ״ע מקרא דמשמע לכ״ע מקצת ערלה אינה פוסלת דאי איירי שהקדים מולין לערלים ומשום תפוס לשון ראשון א״כ לא הוי מקצת ערלה אלא [ה״ל כולה] מולין וא״כ באיזה ענין משכחת מקצת ערלה ממש דכשר אף לר״מ אלא בכה״ג ודו״ק:

בד"ה והיינו בעיא כו' היינו כגון שוחט לשמו. נ"ב אין לפרש אבל בב' עבודות ממש אינו נפסל דודאי בכל אחד נפסל אפילו הוו אינך כולהו לשמו אלא אף בהכי קמנעי ליה אי אמרינן דר"מ מודה בב' עבודות כה"ג דהוי כעבודה אחת ודו"ק (עי' במהרש"א):

בד"ה אילימא כו' שיתכפרו בו ערלים כשר. נ"ב פירוש בזריקה ומשום דס"ל דאין מחשבת אוכלין בזריקה מש"ה קיל נמי שאפילו חשב הזריקה לכולה ערלים שאינו פסול ע"ש:

דף ס:

תוס' בד"ה סתמו להני כו' וסתמיה לאו לאלו כו'. נ"ב כמו אבל סתמיה ודו"ק:

דף סא:

תוס' בד"ה וישנו כו' דאורייתא וכרב אסי כו' כצ"ל:

בד"ה ואיתקש כו' אף אוכליו יפסלו בד' עבודות. נ"ב פי' כל ד' עבודות על הזריקה מועילים חוץ משחיטה דגבי פסח לחודא מפיק דמועיל לפסול בשינוי נעלים ונילף שגבי אוכליו נמי יפסלו כך וזה אינו שלאוכליו אינו אלא בשחיטה לחוד ועוד קשה למה קחשיב מנוייו דוקא גבי פסח ויליף מקרא אם הוא שינוי בעלים ואף בשאר קרבנות יפסול ודו"ק (עיין במהרש"א):

בד"ה שחטו למולין כו' ועוד דרב אשי מסיק כו'. נ"ב פירוש דלא תימא רבה ור"ח בהא פליגי דרבה סבר אין מחשבת אוכלין בזריקה ור"ח סבר דיש מחשבת אוכלין בזריקה ותלמודא דפשיט לה דאין מחשבת אוכלין בזריקה אזלא אליבא דרבה זה דוחק ועוד הלא במסקנא מודה רבה לר"ח כו' וא"כ אליבא דמי אזלא סוגיא אלא בע"כ אף ר"ח מודה כו' ודו"ק:

דף סב.

רש"י בד"ה ערלה כו' צ"ל וערלה כו':

בד"ה וזמן פוסל כו' אם האכל יאכל וגו' ותניא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה כי לית כו' לא היא כיון כו' פסח אחר כו' כצ"ל והס"ד והשאר נמחק. ונ"ב בס"א אינו ובוודאי אחד מן בעלי הגליונים הגיה ותימה על תמיהתם כי לית ביה תימה וק"ל:

דף סב:

רש"י בד"ה א"א לברר דמה חלק לשמו ומה חלק שלא לשמו אבל אוכליו אפשר לברר חלק אוכליו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה לימא הואיל כו' דאין מחוסר זמן לבו ביום כו'. נ"ב פי' שלא אמרינן מחוסר זמן והוי כמחוסר מעשה שלא נאמר הואיל מאחר שהוא בו ביום אלא שלא הגיע עדיין זמנו כגון שעיר המוספין ומש"ה אמרי' הואיל גבי שעיר יו"כ דלעיל בהפוך הדף בד"ה כי לית ליה לקולא כו'. ונ"ב עוד ותימה הא לעיל פירשו התוס' דהתם אפילו לחומרא לא אמרי' הואיל ומש"ה צ"ל דמחוסר זמן לגבי בו ביום לא חשיב כמחוסר מעשה אבל גבי קרבן פסח דאמרי' לחומרא הואיל ויבא פסח אחר ואפילו גבי מחוסר מעשה כדלעיל וצ"ל דדעת התוס' לפרש דהאי מתיב רב הונא קאי אפילו לרבה כמו לרב חסדא ורבה סבר מחוסר מעשה לא אמרי' הואיל אפילו לחומרא א"כ בע"כ צ"ל דמבו (בזמן) [ביום] פריך כמו שפירשו התוס' ומש"ה כותבין התוס' ונראה לפרש כו' כלומר שתהא הקושיא גם כן אליבא דרבה ודו"ק (עיין במהרש"א):

בד"ה ערלים כו' ובקונטרס הביאה א"ל אביי כו' הד"א:

דף סג.

גמרא נימא קסברי אחרים אינה לשחיטה כו'. נ"ב יש לי תימה למאן פריך לימא כו' אילימא לאביי א"כ הל"ל הכי לימא כדרבא דאמר עדיין היא מחלוקת שהיא הפלוגתא ואח"כ יאמר וקסבר אין לשחיטה אלא לבסוף וג"כ בתירוץ יאמר לעולם ר"מ מודה כו' וישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ועוד וכי רבא יתרץ אביי וזה לא אשכחן אם לא בהאי לישנא תרגמא רבא אליבא דאביי כו' ונראה בעיני דהאי לימא פריך אף ארבא לפי שהוא הקשה מדברי ר' יהודה וס"ל דאין לשחיטה אלא לבסוף ועדיין היא מחלוקת וא"כ יש כאן תימה למה שינה התנא מפלוגתא דר"מ ורבי יוסי לפלוגתא דר' יהודה וחכמים אלא בודאי ס"ל דר' יהודה וחכמים פלוגתא אחרינא נינהו ואינו תלוי בפלוגתא דר"מ ור' יוסי דנהי דעדיין היא מחלוקת שמא ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף וחיילא פיגול ברישא אלא ר' יהודה הוא דסבר אין לשחיטה אלא לבסוף וזו לא שמענו מר"מ וע"כ פריך לימא דאחרים סברי אין לשחיטה אלא לבסוף כו' ואחרים היינו ר"מ אלמא שמענו דאף לר"מ כן והדרא קושיא לדוכתא בשלמא לאביי הא לא קשיא דאדרבה הוא אומר דר"מ מודה היכא דליכא נמלך והכא ליכא נמלך ואפ"ה סבר ר' יהודה דפיגול חיילא משום דישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף וא"כ קשה לרבא ואף לאביי כפשוטו ע"כ משני רבא שהוא מיושב אף אליבא דאביי והקשה אביי על שינויו ותירץ בע"א שמיושב אף לרבא ודו"ק (עיין במהרש"א):

שם ערלים חיילי מולין לא חיילי. נ"ב תמצית הסוגיא דגבי פיגול ופסול אי אפשר לחול זה אחר זה דמיד כשנתפשט פיגול אפילו כזית פשטה בכולה ואינו דומיא לחציה עולה כלל אלא בהא דלא שייך למימר נמלך כמו שאינו שייך גבי חציה עולה וטעמא משום דחישב על ב' זיתים וא"כ כשאין לשחיטה אלא בסוף לפי דברי אביי דמודה ר"מ היכא דליכא נמלך בעל כרחו הכא נמי חיילי שניהם והוי עירוב מחשבות וגבי מולין וערלין ג"כ ליכא נמלך וראוי לחול שניהם וא"כ לאביי דקאמר מודה ר"מ כו' פשיטא דהכא חיילי שניהם בין הקדים מולין בין הקדים ערלים ובכל ענין כשר אלא אפילו לרבא דאמר עדיין מחלוקת אפילו הכי אי הוה אמרינן ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף הוי חיילי שניהם כמו שפירשו התוס' ודו"ק:

רש"י בד"ה עדיין היא כו' אין שהות לומר שני דברים. נ"ב פירוש אלא שאמרן מקודם:

דף סג:

תוס' בד"ה התראת ספק כו' ולשון הקונטרס נמי יש ליישב וכו' כצ"ל ונ"ב וכן דעת התוס' ודו"ק:

בד"ה מידי דהוה כו' אין שיעור למים נ"ב פירוש אפילו יותר מג' לוגין ראויין לנסך דלא פירשה בהן תורה שיעורה הלכך ראויין לכלי הם ומיד כלי מקדשם דכתיב כל הנוגע בהם יקדש כו' רש"י ודו"ק:

דף סד.

תוס' בד"ה ואיכא דלא כו' לענין הכי מקיש כו'. נ"ב פי' קרא דולא ילין חלב חגי לא מקשינן ללא תשחט אנל קרא דלא ילין זבח פסח מקשינן כדלעיל וק"ל:

דף סד:

רש"י בד"ה בחיל לפנים הסורג כו'. נ"ב כדתנן במסכת מדות סורג מחיצה של קנים מסורגת כעין סריגי המטות משום נוי וכעין דלתות שעושין לפני אוצרי יין שקורין פדורני"ש:

בד"ה חס ושלום כו' דומין לה היו אותן כו'. נ"ב פירוש שמעיה ואבטליון היו גרים כמותה וע"כ השקוה והוציא לעז על שמעיה ואבטליון ומ"ה נידוהו:

בד"ה תפיש' כו' או אבן כנגדה כצ"ל:

דף סה.

שלא נרצון מאן כו' המחבץ והמגבן כגרוגרות כו' אחד זה ואחד זה אינו כו' כצ"ל. ונ"ב ונחלקו הראשונים ז"ל בביאור ברייתא זו יש מהן מי שסובר שחכמים נחלקו על כולן שאינן אלא משום שבות ויש מי שפירש שלא נחלקו אלא מהמכבד ואילך וכן הכריע ר"ח ז"ל בראיות וכ"כ הרנ אלפסי ז"ל בתשובה וכן דעת רמב"ם עכ"ל מגיד משנה וק"ל:

רש"י בד"ה באזהרה כו' מפרש טעמא חמשה כו'. נ"ב פירוש למה היא באזהרה. תוס' בד"ה החולב כו' טחינה וקצירה ותירץ כו' דאחשוביה שיעורו כגרוגרות כו' כצ"ל:

דף סה:

גמרא אמרו שבח הוא לבני אהרן כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה לדבריכם למה פוקקין כו'. נ"ב ס"א למה פוקקין את נקב חומת העזרה שהדמים הנתערבים באמה יוצאין כו. לנחל קדרון כדתנן במסכת מדות ובקרן מערבית היו שם שני נקבין כמין שני חוטמין דקים שהדמים הניתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי יורדין בהן ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון והיו פוקקין אותן בכל ערבי פסחים. ע"כ מצאתי בפירוש רש"י בס"א. ולא אוכל להבין מה מועיל פקיקת אותן נקבים שנשפך מן הדם אל היסוד והוא מגיע עד השיתין שהן חלולים תחת הקרקע ואיך יועיל אותה הפקיקה לדם שנשפך על הרצפה ולפי פירוש זה אי אפשר ליישב אלא שפוקקין הנקב שהוא מן השיתין ולמטה חוץ לחומה ששם יצא כל הדם עם האמה ואפשר שכל דם שבעזרה היה ג"כ נשפך לשם ועל דרך ששנינו שם אחר אותה משנה דמדות ו"ל למטה ברצפה באותו הקרן היה מקום אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה שבו היו יורדין לשיתין ומנקין אותן ע"כ. ואפשר לשם באותו אמה על אמה היה ג"כ נקב קטן שדם השחיטה היה יורד לשם עד לשיתין ויצא עם האמה ועכשיו כשהיו פוקקין אותו הנקב או אפילו למטה מנקבי השיתין ממילא לא היה יכול לצאת כל הדם לחוץ ונתמלאת אותו חלל ונשאר הדם למעלה בעזרה ודו"ק גם לפי מ"ש בפי' שלנו לא ידעתי לפרשה כי לא מצינו בשום מקום שיש נקב בעזרה שממנו יצא הדם לאמה תוך מן השיתין ודו"ק. :

דף סו.

גמרא הרכבתו והבאתו מחון כו' כן צריך להיות:

רש"י בד"ה אמר להן כו' את השבת והלא כו' שבעה טלאים בפסח כו' כצ"ל והד"א:

דף סז.

תוס' בד"ה הכתוב נתקו כו' איכא תרי עשה כו' נ"ב ומש"ה כתב זב כדי שיהיה כטמא מת ומצורע יהיה חמור משניהם ודו"ק:

דף סז:

רש"י בד"ה זב עושה כו' יגע בו פי' ומה חלק כו' בטומאת הזב מבשאר טומאות כו' כצ"ל:

בד"ה וכל דכתב כו' מאי כל מרבי גבי דין מצורע כצ"ל והס"ד:

בד"ה ובעל קרי משתלח כו' והיינו כברייתא דהא איתקש לזב כצ"ל:

תוס' בד"ה שכן עושה כו' לא לטמא אדם ובגדים נ"ב לפירש"י שלנו לא משמע הכי ודו"ק:

בא"ד אינו משולח אפילו חוץ למחנה כו' כצ"ל:

בד"ה ואיתקש כו' הרואה קרי בקיסם כו'. נ"ב פירוש מכנים קיסם בפי האמה והוציא שכבת זרע כו':

בא"ד מדבעי חתימת פי האמה. נ"ב פי' וכך עומד לשם במסקנא:

בא"ד פליגא אדשמעתא ודהמפלת. נ"ב פירוש דהכא משמע דאף לרואה בעינן חתימת פי האמה ובפרק המפלת משמע דאף משום נוגע בעינן חתימת פי האמה והתם אמר לרואה במשהו ולנוגע בכעדשה וגם לשם משמע דאינו משום רואה כלל והתם אמר לרואה במשהו ודו"ק:

בד"ה מחילות כו' ועמד במקומו נ"ב פירוש הכהן:

דף סט.

רש"י בד"ה ופרכיה ואמר כו' או חילוף ומה כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה אם דחו כו' בין אפשר ללא אפשר כו' נ"ב אבל בק"ו דלעיל ומה שחיטה כו' אי אפשר לתוספות לתרץ הכי דהא אכתי לא פריך האי פירכא אם דחו מכשירי כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה מדקמהדר כו' וד"ה שוחטין כו' שייכי בהפוך העמוד:

דף סט:

גמ' עבדי בטומאה ומילתא דאיכא בציבור איתא ביחיד ומילתא דליתא בצינור כו' כצ"ל:

שם תנא הרכבתו כו' נ"ב גירסת רש"י תנא הרכבתו והבא תודלא דחי שבת וקאמר נמי בהך סיפא אימתי מביאים כו':

רש"י בד"ה אלא אמר כו' ולזריקה אכילת כו' בשבת שוחטין וזורקין כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה אכילת פסחים כו'. נ"ב והיינו כמסקנת שינויא דגמ' אבל לפירש"י מה דמשני תלמודא במסקנא אבל האי מיחזיא חזיא ותקוני הוא דלא מתקן היינו לתרץ מה ששוחטין הפסח לכתחלה עליו נהי דלא מעכב מ"מ לכתחלה בעינן לאכלו אבל אי הוה בעינן לאכלו אפילו לעכב לא הוה סגי במה דמשני מחזיא הוא דחזיא כו' דהא סוף סוף שלא לאוכליו הוא ודו"ק:

דף ע.

רש"י בד"ה על השובע שיהו נהנין באכילתו ותיחשב להן הס"ד:

בד"ה יוצא בה כו' יוצא בה משום כו' הד"א:

בא"ד ה"מ בחובות דעלמא נמחק:

בד"ה ש"מ כו' בחגיגה בההוא היקישא כצ"ל והס"ד:

בד"ה לאו כו' אסיפא ואפ"ה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה לאו חובה כו' דריש תמיד נשחט נ"ב דף ס' עמוד ימין:

בד"ה והא מדקתני כו' שחל להיות בשבת נמחק:

דף ע:

גמ' במרובה מנא ידעי כו' סוף סוף מנא ידעי כו' כצ"ל:

שם אבין תכלא לימא כו' כצ"ל ונ"ב פשוטו הוא דארבין קאי ושמו אבין כמו רבינא דשמו אבינא וכן הרבה אבל תימה שיאמר אביי על רבין שהיה קדמון לפניו שהיה בימי רבי יוחנן ויזכרנו בגנאי כי האי מילתא ולא יזכרנו נמי ר' אבין או רבין ונראה בעיני לפרש דבימי אביי היה אחד ששמו אבין והיה קובר את בניו ואמר אביי אותו אבין שקובר את בניו יאמר כאלו הדברים שאינם הגונים ולא רבי אבין ודו"ק:

רש"י בד"ה אבל קופיץ כו' בי"ד ולא בט"ו כו' נ"ב פי' אותן שנטמאו אבל לעולם מי שנשאר טהור שפיר מביא חגיגת ט"ו כדפירש"י גופיה לעיל:

בד"ה פירש כו' כצ"ל:

דף עא.

קשיא ליה ומי איכא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה והייט כו' אך שמח הס"ד:

תוס' בד"ה לאו משום כו' של יו"ט שיכול כו' כצ"ל:

דף עא:

גמרא אמר מר או אינו כו' ביום הראשון הרי בקר כו' ולילה א' (אחר כך) [א"כ] מאם נדר או נדבה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה הדר אמר כו' ע"כ לאו אחגיגת ט"ו כו' כצ"ל:

בד"ה שחטו בשבת כו' שכשר שלא כו' הד"א:

דף עב.

גמרא לשני ליה הכי כו'. נ"ב ויש לי תימא רבה מנלן דרבי יהושע אית ליה דשאני בין עוקר לטועה דילמא רבי יהושע נמי ס"ל כר"א דאין חילוק בין עוקר לטועה והא דקתני רישא בעוקר הוא הדין בטועה היה חייב אלא דלא אשכחת לגביה טועה משום דס"ל עקירה בטעות לא הוי עקירה אבל אי היה עקירה בטעות עקירה ה"ה נמי דהוה חייב ומה בעי רבי יהושע לשנויי ליה שינויא אחרית. (עיין במהרש"א):

שם והתניא רבי חייא מאבל ערב אמר ר"מ כו' כצ"ל ונ"ב רש"י פירש שם מקום:

רש"י בד"ה לרבי אליעזר דדאין האי ק"ו לא שאני כו' כצ"ל והד"א והשאר נמחק:

בא"ד רבי יהושע דשאני ליה כו' טעמא משום ששינה בדבר האסור כו' כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד [בפסח שאין] כו':

תוס' בד"ה לרבי יהושע כו' דפסל לעיל אחרים לשם פסח. נ"ב ותימה הא אפילו רבי אליעזר סבר דכשר מאחר דאוקמינא מתני' בעוקר משום דס"ל עקירה בטעות לא הוי עקירה א"כ סיפא דאיירי בטועה מדמחלק בין ראויה לשאינה ראויה א"כ לא הוי עקירה וכשר ולא קשה מידי דהכי מקשה רשב"א דהא עכ"פ לדבריו דר"א קאמר כלומר אפילו לא מוקמית מתני' בעוקר אלא בטועה וס"ל עקירה בטעות הוי עקירה א"כ יש חילוק לרבי יהושע בין עושה מצוה ללא עושה אלא לדבריו דר"א קאמר דס"ל אף בסיפא לא עשה מצוה עכשיו דמוקמת בעוקר נמי לדבריו דר"א קאמר ועל זה כתבו התוס' שפיר דהוה מצי למימר וליטעמיך ר"ל אפילו לדעתך דלא בעית למוקמא מתני' בעוקר אלא כו' בטועה מ"מ לדבריו דר"א קאמר כדפרישית וליכא לאקשויי לפי האמת דמוקמת מתני' בעוקר אמאי לא משני רבי יהושע משום דעשה מצוה כו' זה לא קשה דכי מוקמית מתני' בעוקר לא שייך לחלק בין טועה לדבר מצוה ועשה דהא רישא לא איירי כלל בטועה בדבר מצוה דהא עוקר מדעת:

בא"ד לדבר המותר פטור. נ"ב פי' אם היה שוחטו לשם אימורי צבור:

דף עג.

תוס' בד"ה תיקן להוציאו כו' ולא מיחייבי אהך טומאה כו'. נ"ב פי' ול"ל מאי נפקא מיניה בין טומאה דאורייתא לטומאה דרבנן ומאי תיקן מאחר שסוף סוף מטמא וצריך טבילה מ"מ איכא נפקא מינה לענין חיוב שאם נכנס במקדש דאינו מחויב אהך טומאה דרבנן וה"ה דהמ"ל אם אכל קדש ובתוס' פ' קמא דחולין דף י"ג קאמר נמי או אכל קדש ע"ש:

בד"ה אשם שניתק כו' הלכה דהכי גמרינו כו' כצ"ל:

בא"ד וראיה לפי' זה דבתמורה פ' אלו קדשים כו' כצ"ל. ונ"ב פי' לפירוש ר"ת ולאפוקי מפי' ר"י:

דף עג:

גמ' בין הערבים עיבור צורה בעי דתניא זה הכלל כו' כצ"ל:

דף עד.

רש"י בד"ה ואי זה כו' במקום שלא נהגו. נ"ב פי' לאכול צלי:

דף עד:

גמרא מאי שנא מחלא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אסמיק כו' דלא גרע ממלחיה כו'. נ"ב ואין לומר משום דחתכינן דלא בעו חתיכה אלא משום שכח המלח יכנס בכולו וכשנצלה כל צרכו תו ל"צ למידי וק"ל:

דף עה.

רש"י בד"ה אי לאו כו' [קמ"ל כו'] לאפוקי זמורות ורותחין. נ"ב משמע מפירושו להדיא דג"ש לחוד לא קממעט זמורות אלא משום דרב נחמן דברור לו מיתה יפה ואבר רותח הוא יותר מיתה יפה מנפישת חבילי זמורות א"כ לעיל דפריך וכ"ש אש עצמה כו' מאי קמשני ג"ש כו' שמא אף בחבילי זמורות נוכל לשרוף ולכן נ"ל דמג"ש לחוד ממעטינן חבילי זמורות אבל מרב נחמן לא ממעטינן דמיתת פתילת אבר או חבילי זמורות שוה ולא קממעט מרב נחמן אלא חמי האור ודו"ק:

תוס' בד"ה וגרפו כו' וחום אבוקה אסור. נ"ב פירוש מאחר שלא נאפה הפת בתוך השלהבת אלא מרחוק וחום השלהבת גורם האיסור לפי שנאפה מחום השלהבת ה"נ לימא גבי תנור שגרפו שנאפה מחום השלהבת של עצי איסור ומ"מ תימה לתמיהתם הלא תלמודא דמוקי ליה שם באבוקה היינו משום דמסיק התם דלרבי אפי' בגחלים לוחשות נמי הפת מותר וליכא אליביה שום איסור באפיית הפת כי אם באבוקה כנגדו ומשמע להדיא דלא אסור הפת היכא דגרפו לתנור א"כ היכא דאבוקה כנגדו הוא דהוי עיקר האיסור ומאי קמתמה וצ"ע (עיין במהרש"א):

בא"ד יהא אסור הפת כו' כצ"ל:

בד"ה הא לאו כו' ודברייתא הוי לוחשות. נ"ב ותימה הלא לשם איכא מ"ד דמוקי הא דאמר בישלה ע"ג גחלים מותר בעוממות וא"ל דסוגיא דהכא ס"ל כמ"ד לוחשות זה אינו דא"כ מאי קמבעי הלא למ"ד לוחשות מותר לא משכחת איסורא אלא באבוקה כדפרישית ועוד דאי ס"ד שיאסר הפת בגרפו התנור ואף שבישלה בגחלים לוחשות שרי א"כ הסברא שתנור חמור מגחלים אפי' לוחשות ומצינו גבי פסח איפכא דממעטינן מצלי אש גרפו בתנור ושרי לרבי לצלות ע"ג גחלים ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף עה:

גמ' אש וקשיא לרבי כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה יטול את כו' יפה יפה בעובי. נ"ב בכל הספרים מדויקים לא כתב אלא סתם בעובי ויש טועים הגיהו מעצמן בעובי אצבע ואינו מלשון רש"י אלא הטי"ד כתב הכי. בד"ה היה נוטף כו' דמטוי רוטבו (מחמת) [מחום] הסולת כו' כצ"ל:

דף עו.

תוס' בד"ה בשלמא כו' ומטוי פסח ארוטב קאי. נ"ב ולפי זה הא דקאמר וכי הדר רוטב אפסח קא מטוי פסח כו' ה"ק כבר איטוי פסח שהוא הרוטב מחמת החרס וכשיחזור אל הפסח יאכלנו לאותו הרוטב עמו וק"ל:

בד"ה אלא למ"ד כו' והוה ליה אברנים כו'. נ"ב הוא לשון פרסי כדלעיל (פסחים דף מ"א) פרק כל שעה והוא צליית נא:

דף עו:

רש"י בד"ה אמר לך כו' דפת צוננת וחבית מגופה. נ"ב פי' או או קאמר:

תוס' בד"ה אסרה כו' ואפי' פלדונ"ש שיש כו'. צ"ב פירוש שהוא של חלב עם הפשטיד"א של בשר שהיה ראוי קצת להרחיק הדבר ולאסור אפ"ה אין נראה לר"י כו':

דף עז.

גמ' הציץ מרצה על אכילות כו'. נ"ב פירוש מרצה על הבשר העומד לאכילה שיכולין לזרוק הדם אבל כ"ע מודו שאינו נאכל הבשר בטומאה חוץ מפסח ואין מועיל ריצוי הציץ לגביה אלא שיכולין לזרוק הדם וכדפרישית:

רש"י בד"ה עומר ושתי כו' וזה במקדש. נ"ב פי' שלא יביאו לבית המקדש מנחה מתבואה חדשה עד שקרב שתי הלחם וק"ל:

בד"ה ואי לאו משום דציץ מרצה לא הוי מתכשרי כצ"ל:

תוס' בד"ה דם אע"פ כו' דכולה כליל אימא כו' אין בשר כו' שאין בשר מנלן כצ"ל:

דף עז:

תוס' בד"ה שאין נשר כו' לא חשיב הך חומרא. נ"ב פירוש דשלמים חמירי מעולה אבל עולה לכ"ע חמירא דהרי היא כליל וקדשים חמורים ושלמים קדשים קלים הן וק"ל:

דף עח.

רש"י בד"ה אלא לא כו' לכתחלה תרתי כו' מתכשר דיעבד כצ"ל והס"ד והד"א:

בד"ה כל שבעה כו' ושלישי שמא שלישי ואינך כו' כצ"ל. ונ"ב ובפ"ק דיומא מקשה רביעי אמאי מזין עליו הא לא שלישי ולא שביעי הוא ומשני לבד מרביעי קאמר ע"ש:

תוס' בד"ה הא לא כו' דהל"ל אלא קסבר כו' כצ"ל:

דף עח:

רש"י בד"ה ובמוקדשים כו' דהא תרתי איכא מתיר כו' כצ"ל:

דף עט.

בד"ה אין מחשבת כו' לפי אכלו לגבי שחיטה כתיב כצ"ל:

תוס' בד"ה ולרבי נתן כו' ולמאי דמוקי מתני' כו'. נ"ב נ"ל דהכי פירושו לא תימא הא דלא מתרץ לפי אוכליו למצוה קאמר משום שיקשה לך א"כ היכי קאמר רבי נתן כל הקהל יוצאין בפסח אחד הלא בעינן למצוה שיהא ראוי לאכילה ולפי זה תצטרך לומר מאי דמוקי מתני' כר' נתן ולכתחלה לא יזרוק ומוקי כר' נתן דאמר כל הקהל יוצאין בפסח אחד אפי' לכתחלה היינו מדאורייתא ומתני' דקתני לא יזרוק היינו מדרבנן ע"ז קאמרי דליתא אלא בודאי למאי דמוקי מתני' כרבי נתן צ"ל הא דקתני כולן יוצאין בפסח אחד היינו דיעבד קאמר וא"כ שפיר הוה מצי לשנויי דלפי אוכליו למצוה קאמר אלא מחוורתא כדמשני התוס' משום דלא אשכח תנא דלא מקיש כו' ודו"ק:

בד"ה לימא רבי נתן כו' הא פשיט בכולי תלמודא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה טהורין עושין הראשון בטהרה כו' שפיר דמי. נ"ב פי' שמחויבין לעשות הפסח בראשון ובטהרה ואינן נדחין לשני אבל אין הפירוש שיכולין לעשות בטומאה אלא שבטהרה שפיר טפי ש#הר מחצה אינו כרוב ונמצא שאין כאן רוב טמאין וא"כ יכולין לעשות בטומאה וק"ל:

דף עט:

גמ' מן ועודפת עליהן כו' עד וקסבר כו' כל זה נמחק:

דף פ.

רש"י בד"ה אלא הכי קאמר כו' א' מהן בשרץ ונעבדיה כולהו בטומאה כצ"ל:

דף פ:

רש"י בד"ה בראשון כו' וטהרו זבין עכשיו כו':

תוס' בד"ה בראשון כו' נראה לר"י דס"ל כו'. נ"ב פי' אף שיש לחלק ולומר דהתם משום לקיים ויעשו את הפסח במועדו אבל הכא נוכל לקיים במיעוט טהורים מ"מ נראה לר"י דסוף סוף מאחר שמצאו היכא שאין רוב טהורים שאין נדחין המועטין לפסח שני הוא הדין הכא וק"ל (עיין במהרש"א):

בד"ה אי בנזיר כו' לאם שחט פסחו כדפרישית כו'. נ"ב פי' והוא עצמו טמא וק"ל:

דף פא.

גמ' של נזיר ועושה פסח נמחק:

רש"י בד"ה ופטורה כו' ספק הוי מרצה כו' הד"א:

בד"ה בתמיד כל השנה ואליבא דמ"ד כו' איצטריך להדר אכהן טהור כו' כצ"ל:

בד"ה במקום כו' קרבנות יחיד הס"ד ואח"כ מה"ד מקום שהותרה לו כו':

תוס' בד"ה א"נ כו' תלתא יומי סמוך לשקיעת החמה. נ"ב פי' אחר שקיעת החמה והיינו בתחלת הלילה כל פעם ופעם ומשום הכי לא אמרי' שסוף היום יעלה לשימור משום דלית לה שהות טהרה ר"ל מאחר שרואה אח"כ נמי מיד אחר שקיעת החמה הוה כאלו הוה תחלה וסוף וכן פירשו לשם התוס' וזה לשונם לפי שמסובבין בטומאה בתחלת היום ובסופו וליכא בהן שימור כלל וכן יום שלישי טמא בתחלתו והרי ג' ימים רצופין טמאין דמקצת יום ג' ככולו וליכא בהן שימור בינתיים עכ"ל וקצת משמע דאף יום ג' בעי ראייה בתחלתו דהיינו אחר שקיעת החמה וכן נראה עיקר אלא שהתוס' דהכא הכריעו דלא בעי' בפעם השלישי אלא בלילה לחוד וצ"ע (עיין במהרש"א):

בא"ד עולה לה סוף היום בתחלתה. נ"ב פי' בתחלת מנין שבעת ימי נדותה שהיא טמאה אפי' ראתה כל שבעה או לא ראתה אלא פעם ראשון וא"כ סוף יום שראתה עולה לה בתחלת חשבון שבעת ימי נדותה ותחלת יום שביעי אין עולה לה בסוף המנין וצריכה להמתין עד ערב ואינה טובלת בבקר וזבה היא להיפך וק"ל:

דף פא:

רש"י בד"ה ומי דיינינן כו' לא משום ספיקא מטמאין כו'. נ"ב פי' בשאר מקומות חוץ מנזיר ופסח דא"כ אפילו ודאי טומאה והוא לא ידע נאמר שהותרה לו בפסח ונזיר דמ"ש משאר ספיקא דאיגלי מלתא למפרע ואפ"ה הותרה כאן ודו"ק:

בא"ד ליה כדלקמן הס"ד ואח"כ הכתוב בתורה הוא ג"כ ס"ד:

בד"ה שהקבר כו' אפילו ריקן שבו כצ"ל:

דף פב.

רש"י בד"ה רב זביד כו' דרב חמא דכיון דלית ליה עצים שם עשאוהו כו' דקתני לאשמעינן כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה בשלמא כו' וה"ה בקדשי קדשים כו'. נ"ב וכ"כ בספרים שלנו אבל לפי משא ומתן של תוס' מוכח דגרסינן וה"ה ודו"ק:

דף פב:

גמ' ורבי יוחנן אמר לאחר זריקה מחלוקת כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה הלכתא כו' למה לי הס"ד:

בד"ה מנא ליה כו' והאי קרא בנותר מוקמינן כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה לאחר זריקה כו' מאן קתני לה. נ"ב קצת קשה למאי נקט האי לישנא אלא הל"ל דאי דוקא הדרא קושיא לדוכתא ונ"ל דה"ק דשמא תאמר לעולם דוקא קאמר ובברייתא דדם וחלב אתיא כאידך תנא בשלמא לעיל פריך שפיר משום דקאמר אבל נטמאו לפני זריקה דברי הכל כו' אבל הכא לא קאמר דברי הכל אלא שת"ק ורבי יוחנן בן ברוקא לא פליגי ביה מש"ה מסיק סוף סוף מאן קתני לה ודו"ק:

דף פג.

תוס' בד"ה אמר להן כו' שרפוהו בלא עיבור צורה. נ"ב פירוש לא היה מקפיד מרע"ה על זה כל כך וק"ל:

דף פג:

רש"י בד"ה חוץ מגידי צואר שהוא אלל הרחב כו' כצ"ל:

בד"ה ואין חייבין כו' שם נותר דחזי מדאורייתא כצ"ל:

בד"ה ניתי עשה דבאש תשרפנו הס"ד:

דף פד.

גמ' הם וה"ה להנך הני מ"ט כו' כצ"ל:

דף פד:

גמ' מ"ד כשר הא כשר הוא ומ"ד ראוי לאכילה האי לאו כו' כצ"ל וכן אחר כך:

דף פה.

תוס' בד"ה ולרבינא כו' דמסקינן בפרק בהמה המקשה כו' כצ"ל:

דף פה:

רש"י בד"ה מן האגף ולפנים כלפנים אגף כו' הד"א:

דף פו.

רש"י בד"ה ופתוחות כו' תוכן חול כקדושת הר הבית כו' כצ"ל:

בד"ה מלמד כו' בשני מקומות ויאכלו דכתיב כו' כצ"ל:

דף פו:

גמ' יכול יהא נאכל הפסח בב' חבורות כצ"ל:

שם ונותנין שכר דמים וצריך כצ"ל:

רש"י בד"ה יכול יהא כו' יאכל וקסבר כו' ועוד דקיימא לן כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה נכנסין כו' ויצאו אמר רבינא כו' הכל דבור אחד:

דף פז.

גמ' דכתיב אז הייתי בעיניו כו' בבית אביה והיה ביום ההוא נאם ה' תקראי אישי ולא תקראי כו' כצ"ל. ונ"ב אישות לי נישואין ובעלי הוא לי אירוסין כן פירש רש"י בהמדיר:

שם אמר רבי יוחנן תחלה לארבעה נביאים כו'. נ"ב אבל לפי פשוטו תחלת דבור הוא כמו תחלת דבר כמו שפירש רש"י גבי בראשית ברא ע"ש:

רש"י בד"ה בימי עוזיהו כו' משום דאיירי בכנסת ישראל בלשון כו' תקראי אישי דריש נמי למילתא דהושע כצ"ל והס"ד:

בד"ה לא דיו כו' ומיהו מיכה בימיו נתנבא כו'. נ"ב וגבי עמוס צ"ל דהתחיל לכתוב בימי עוזיהו שהיה תחלה לאותן ד' מלכים וה"ה שנתנבא בכל הד' מלכים דומיא דהושע אבל הרד"ק פי' נגד התלמוד שהוא קבלה וכתב ז"ל כבר כתבנו כי ירבעם ועוזיהו מלכו בזמן אחד והושע האריך ימים יותר שניבא גם בימי יותם אחז יחזקיהו מלכי יהודה ע"כ (עיין במהרש"א):

בד"ה וילדי זנונים כו' ספק שלך ספק של אחרים. נ"ב ואע"פ שרוב בעילות הולכות אחר הבעל הכא שהיה זקן שאני ומשום הכי מיושב מה שאמר מה אעשה לזקן זה כו' ודו"ק:

דף פח.

תוס' בד"ה שה לבית משום דשה לבית לאו דאורייתא כו' כצ"ל. ונ"ב פי' מן התורה לא יכול להפריש על בניו ובנותיו הקטנים שלא מדעתן וכן פירש"י לשם אבל לפירוש התוס' ופירוש ר"ן לא קשה מידי שהם פירשו לאו דאורייתא ר"ל אין הקטנים צריכין למנות דאם אוכלין מן הפסח לא הוי כנאכל שלא למנוייו דלא אסר רחמנא אלא הנהנו דאיתנהו במצות תכוסו אבל בקטנים דלא שייך בהו לא איירי קרא ודו"ק:

דף פט:

גמ' א"ל קבילתון ואותביה כל הני תיובתא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה דעות שאני כו' דלא נידוק איפכא דוקא ממנה כו' הא קבילתון הא ידיו של אחד מהן יפות אין רשאין כו' כצ"ל:

בא"ד דלא מצי למיפשט מידי. נ"ב פי' שאני דעות דאיכא קפידא ולפי זה נוכל לומר כ"ש ידיו של אחד יפות דאיכא קפידא טפי ודו"ק:

דף צא.

גמרא ועבדים משום תפלות קטנים ועבדים כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה מנין לזובח כו' ומשחרב היה להם כו'. נ"ב לאו דוקא שהרי היה אח"כ נוב וגלגל וגבעון וק"ל:

דף צא:

רש"י בד"ה אהייא כו' רשות דת"ק אי נימא אפסח פסח כו' כצ"ל והד"א:

דף צב.

גמרא מצורע שחל ח' שלו כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה מחלוקת כו' אי אמרת נגזר כו'. נ"ב פירוש שיאמר אשתקד הייתי זב והקרבתי את פסחי בלא קרבן ודו"ק:

בד"ה דרך חצירות כו' וקטן לאו בר כרת הוא. נ"ב וכן האב אינו ענוש עליו כרת אלא עשה:

בד"ה מצורע כו' המטהר לפני ה' כצ"ל:

תוס' ד"ה חדש טבול יום כו' אלא ה"ה חוץ לחיל כצ"ל ונ"ב פירוש אף בחוץ לחיל סגי ודו"ק:

דף צב:

רש"י בד"ה אם כן למה כו' עביד וכמאן דאמר כו' כצ"ל:

דף צג.

רש"י בד"ה רבי עקיבא כו' על טמא שרץ ואע"ג דחזיא לאורתא והאי ספק דקאמר כו' כצ"ל והשאר נמחק ונ"ב בכל הספרים שראיתי ליתא וטעות הוא מיניה וביה כדאיתא בתוס':

בד"ה חייבין לעשות כו' ואפילו למאן דלא איחזי בראשון כצ"ל:

דף צג:

גמרא לרב יהודה קשיא דאמר כל שאין כו' כצ"ל:

דף צד.

רש"י בד"ה ת"ש כו' מעלות השחר ועד הנץ החמה ד' מילין וכן משקיעתה ועד צאת הכוכבים ד' מילין פשו להו ב' מלין כו' כצ"ל:

דף צה.

רש"י בד"ה מצות ומרורים דכוותיה צלי אש שהוא מצות עשה כו' ת"ל ולא ישאירו ממנו עד בקר וכתיב כללא (הוא) כו' כצ"ל:

דף צה:

רש"י בד"ה לילה המקודש כו' כגון פסח שני שאינו יו"ט כצ"ל:

דף צו.

רש"י בד"ה כדרבה א"ר יצחק בפ' הערל נאמר ממנו בפסח כו'. נ"ב לא דק דזהו דברי ר' יצחק אבל רבה א"ר יצחק אמר תלתא ממנו כתיבי בפסח אל תאכלו ממנו נא ולא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו באש תשרופו חד לגופיה וחד לגזירה שוה וחד למ"ד בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה כו' ואיידי דכתיב נותר כתיב נמי ממנו ופי' התוס' חד לגופיה אל תאכלו ממנו נא דאי לאו ממנו ה"א דאמצות ומרורים דלעיל קאי ע"כ ורש"י גופיה פי' בריש הערל דמסיק נמי ממנו לכדרבה אמר ר"י פי' דאמר לקמן בפירקין תלתא ממנו כתיבי והכא אגב רהיטא לא דק נ"ל. (עי' במהרש"א):

דף צו:

רש"י בד"ה אם כשב כו' כשב הוא מקריב א"נ כשב קדריש דהא כתיב לעיל כו' אלא כשב כצ"ל והס"ד. ונ"ב כך נראה לי להגיה בפירש"י למעיין בו:

דף צז.

רש"י בד"ה ורבי יוחנן כו' קריבים שלמים הס"ד:

בד"ה דר"ל כו' דקתני ושעברה שנתה כו' ומתרץ כצ"ל. ונ"ב כך לשון המשנה ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ימותו ושעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום אם משכפרו בעליה תמות כו':

בא"ד שעברה שנתה ואבדה או אבדה ונמצאת בעלת מום כצ"ל והס"ד. ונ"ב פי' דאיכא תרתי לריעותא שעברה שנתה וגם אבדה עד שנתכפרו בעלי' וכי אמר ר"ל בלא אבדה ונמצאת בעלת מום דאיכא תרתי לריעותא ומש"ה מתה אבל בחד ריעותא אינה מתה כן פרש"י ע"ש:

תוס' בד"ה אלא לאו כו' מאי מקשה אביי כו'. נ"ב אבל אינו קשה מאי פריך מסיפא לסייע מרישא איפכא כדדייק לעיל משום דהשתא מרישא ליכא לדיוקי דלעולם איירי שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה וליכא למפרך פשיטא למה לי קרא אסמכתא בעלמא הוא כו' וק"ל:

דף צח.

רש"י בד"ה ש"מ כו' תשובת רבינו ע"כ ותמיהא לי אמאי גרע כו' כדאמרינן בהאשה ונטרחו ונייתי במותר כצ"ל:

דף צט:

תוס' בד"ה עד שתחשך כו' אגב אורחיה תנייה בקוצר. נ"ב פי' הכא אגב אורחיה והתם העיקר ומשום ה"נ לא קשה מתני' דאיזהו מקומן ל"ל אבל רבינו יהודה תירץ דשפיר איצטריך למתני מתני' (דהכא) [דהתם] לאשמעינן דהפסח אינו כשאר קדשים ואע"ג דכתיב ואכלו את הבשר בלילה היינו פסח מצרים אבל לא פסח דורות ודו"ק:

בד"ה לא יפחתו כו' לא ימנע מלקבל כו'. נ"ב פי' זה לא קאי אגבאין אלא על העני מלקבל ודו"ק:

דף ק.

תוס' בד"ה מכלל דפליגי כו' והתם סתמא קתני. נ"ב פי' וסמיך אברייתא דלקמן אי נמי ה"פ עוד נראה דגרסינן דתניא ומביא ראיה כדפרישית דאל"כ אלא גרסינן כדתניא משום שלא ידע להביא ראיה להדיא דבהפסקה בע"פ פליגי הלא ע"כ ברייתא היא לקמן והיה לו להביאה ודו"ק:

דף ק:

תוס' בד"ה ידי קידוש כו' דהלכה כשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה ואע"ג דבעלמא כו' כצ"ל:

בד"ה ידי יין כו' וגם צריך לברך אחריו ברכה מעין ג'. נ"ב פי' על מה ששתה קודם המזון מאחר שאין דעתו לשתות [עוד] ואין דעת הרא"ש כן לברך ברכה אחרונה על יין שלפני המזון וכל שכן על כוס של קידוש עיין באשר"י דף קל"ח. (עיין במהרש"א):

דף קא.

רשב"ם בד"ה אף ידי כו' לקמן אין קידוש כו' עונג ומדרש הוא כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה אחד שינוי כו' משובח אין צריך כו' הד"א:

תוס' בסוף ד"ה דאכלי כו' אתי שפיר נ"ב פי' ולא צריכא לומר שמשם היו שומעין הקידוש ודו"ק:

דף קב.

רשב"ם בד"ה להודיעך כחו כו' כח דאיסורא עדיף נ"ב ואני אומר אדרבה הכא הוא כח דהיתרא שמיקל לברך עוד ולא חיישינן לברכה לבטלה להיות עובר משום לא תשא לאפוקי רבנן דמחמירי שלא לברך כי הברכות אינן מעכבות ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף קב:

תוס' בד"ה שאין אומרים כו' כיון שכבר בירך על כוס כו'. נ"ב ואין המנהג כן אלא לומר בפ"ג באחרונה:

דף קד.

רש"י בד"ה והא מר כו' ארבעה הס"ד:

בד"ה וחותם כו' בין המים הס"ד:

רשב"ם ד"ה ומעין כו' צ"ל מעין החתימה ולאו ממנינא כו':

בד"ה #וחות בסדר כו' דכי לא עביד אלא ג' כו'. נ"ב פי' אבל אי אמר ז' אומר בין יום השביעי כו' באחרונה ודו"ק:

דף קד:

רשב"ם בד"ה אמר ליה רב יהודה לרב יצחק בריה הס"ד:

בד"ה יש מאלו ש זכרנו הוא ג"כ ס"ד:

תוס' בד"ה חוץ מברכה כו' שיגאל אותנו ופריך נמחק ופריך:

דף קה.

רש"י לאפסוקי סעודתא כצ"ל והס"ד:

בד"ה ולא אמרן דלא מתחילי כו'. נ"ב לאו דוקא להתחלה שהרי אפילו מפסיקין אלא משום מים קאמר דאפילו מתחילין והטעם משום גבי מים לא שייך לומר אפסוקי שהרי אין מסבין על המים ודו"ק:

דף קה:

גמרא וכבוד לילה נמחק ונ"ב ס"א אינו:

דף קז.

ברשב"ם בד"ה תליסר מגני כו' והוא לשון מסר כצ"ל ונ"ב פי' מגרה וק"ל:

בד"ה א"ר נחמן כו' שמא גידל בר מנשה כו' נ"ב בודאי היה לו גירסא אחרת מגירסא שלנו וק"ל:

דף קט.

גמ' כדתניא ורחץ במים את כל בשרו שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים במי מקוה כו' כצ"ל ונ"ב כך הוא הפסוק במצורע:

דף קטז:

גמ' ולא עוד אלא שנראה כאוכל קדשים בחוץ. נ"ב לפירש"י דגרס שנראה כמקדיש כו' צריך לגרום ונמצא אוכל קדשים בחוץ ומ"#מ עיקר גירסתו של רש"י שכתב ה"ג לא כוון לזה דאין חילוק בין זה לזה אלא שבא להשמיע לנו שנגרוס ולא עוד ולאפוקי מגירסת הסמ"ג ע"ש:

דף קיז.

תוס' בד"ה ה"ג ונאמר לפניו שיר חדש צ"ל שירה חדשה ונ"ב וכן הוא במרדכי להדיא דקודם הלל אומרים שירה חדשה ובברכת גאלנו כו' אומרים דוקא שיר חדש לפי שקאי על העתיד:

פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ

דף ב.

בעזרת האל מקבץ נדחים אתחיל לפרש מסכת פסחים

במשנה אור לי"ד בודקין את החמץ לאור הנר ופרש"י כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא. ונראה דמה שהוצרך לפרש כן ולא ניחא ליה לפרש משום שמא יאכל כדאמרינן לקמן בגמ' להדיא גבי ככר בשמי קורה זימנין דנפיל ואתא למיכליה וכן בההיא דהמוצא חמץ ביום טוב כופה עליו כלי ע"כ טעמא משום שמא יאכל כמו שפירש"י עצמו וכה"ג טובא אלא דאפשר דס"ל דלא שייך חששא דשמא יאכל אלא בחמץ ידוע דוקא אבל בחמץ שאינו ידוע כי האי דהכא לבדוק לאור הנר בחורים ובסדקים לא שייך האי חששא כלל דהוי חשש' רחוקה וכמה ספיקי שמא אין כאן חמץ כלל ואת"ל דאיכא שמא אין סופו להמצא בתוך הפסח ואת"ל שימצא שמא לא יאכלנו ומש"ה ניחא ליה לפרש משום בל יראה דליכא אלא חד ספיקא וכמו שאבאר בלשון התוס' בסמוך. ועוד י"ל דבלא"ה ניחא ליה לרש"י לפרש טעמא דבל יראה דלפ"ז איכא למימר דבדיקה זו מדאורייתא כמו שאפרש בשיטת הרא"ש והר"ן ז"ל בסמוך ואפילו לשיטת הרמב"ם ז"ל דכתב להדיא דבדיקת חמץ מדברי סופרים מכל מקום אסמכוה מיהא אקרא כדאמרינן להדיא בגמרא לאור הנר מנ"ל דילפינן מציאה ממציאה כו' ואקרא דלא ימצא קאי מש"ה מייתי רש"י קרא דבל יראה ובל ימצא גופא משא"כ טעמא דשמא יאכל ודאי לא הוי אלא מדרבנן לגמרי ולא שייכא בהאי אסמכתא כלל תדע דהא עיקר קרא דמייתי היינו שאור לא ימצא בבתיכם ושאור לא שייך ביה חששא שמא יאכל דלא חזי לאכילה כמבואר בפ"ק דביצה וה"נ משמע לקמן דף י"א דכל מידי דלא חזי לאכילה בעיניה לא שייך האי חששא ועוד אבאר בזה בלשון התוס'. ומיהו בעיקר מילתא דבדיקה זו אי הוה דאורייתא או דרבנן הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא דנהי דמהא דאמרינן לקמן במכילתין בכמה דוכתי דבדיקת חמץ דרבנן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי משמע לכאורה להדיא דהיכא דלא ביטל הוה דאורייתא ממש נראה שאין זו ראיה מוכרחת דאפשר דהתם בחמץ ידוע איירי דזה ודאי צריך לבדוק ולבער אם לא ביטל ואדרבה יש מהפוסקים דלא מהני בי' ביטול כמו שאפרש בעז"ה בסוגיא שלפנינו משא"כ במי שאין לו שום חמץ ידוע כי ההיא דמשנתינו דאפ"ה צריך לבדוק במקום שמכניסין שם חמץ אין לנו ראיה מוכרחת שיהא צריך בדיקה או ביטול מדאורייתא דלכאורה מסברא אין לומר שיהא צריך בדיקה מדאורייתא דמהיכי תיתי דנהי דמקום שמכניסין בו חמץ כגון מרתף אפ"ה ליכא אלא חששא בעלמא דלפעמים השמש נכנס ופתו בידו ואין זה אלא מיעוט ואפילו אם נחשב למיעוט המצוי אפ"ה לא אשכחן בשום דוכתא דחיישינן למיעוט המצוי מדאורייתא ואפילו ר"מ דחייש למיעוטא כתבו התוס' בכמה דוכתי דלא חיישינן אלא מדרבנן ואנן מיהא הא לא קי"ל כר"מ ועוד דאפילו ר"מ נמי מודה במיעוטא דמיעוטא דהו"ל כמו ספק ספיקא וה"נ במקום שמכניסין הו"ל ס"ס אימר הוה ואימר לא הוה ואפילו את"ל דהוה שמא חולדה או עכבר אכלתינהו ואפילו את"ל דאיירי במקום שאין חולדה ובדדלס מצויין נמי איכא למימר שמא אדם בא ונטלו ובתחילת הענין למאי דמשמע לכאורה מל' רש"י דבדיקה זו מדאורייתא הוא היה נ"ל דהיינו מגזירת הכתוב דאפקיה רחמנא בלשון ולא ימצא ולא כתיב לא תמצא או לא יהיה לך ע"כ בא לומר שלא ימצא בתוך ביתך כלל אפילו ע"י חיפוש והיינו ע"כ שהצריך הכתוב לבדוק ולחפש אחריו קודם הפסח וכדדרשינן כה"ג גבי לא ילין שלא יבא לידי בל ילין אח"כ מצאתי כן בל' הרא"ש ז"ל במימרא דרב יהודא לקמן גבי הבודק צריך שיבטל ומקשינן בגמרא מאי טעמא אילימא משום פירורין וכתב שם הרא"ש ז"ל דאי הוה פירורין אע"פ שלא ראה אותם עובר בבל יראה מדכתיב לא יראה ולא כתיב לא תראה ע"ש א"כ משמע לכאורה דמדאורייתא הוי צריך לבדוק אפי' אחר פירורין אי לאו דמקשינן דממילא בטלי אלא דבאמת מלשון הרא"ש ז"ל נמי לא מוכח מידי דהתם הכי קאמר דס"ד מעיקרא דתקנו הבודק צריך שיבטל משום חמץ ידוע דאע"ג שבודק ומבער אפ"ה בודאי איכא פירורין והו"ל חמץ ידוע אבל בחמץ שאינו ידוע לעולם דהוי מדרבנן:

מיהו הר"ן ז"ל כתב להדיא דבדיקת חמץ מדאורייתא אפילו בחמץ שאינו ידוע אם לא ביטל וכתב דתשביתו דקרא היינו בא' משני דברים או בבדיקה או בביטול ולענ"ד דבריו אין מוכרחין דמה שכתב מדילפינן לאור הנר מקרא כבר דחה בעצמו וכתב י"ל דאסמכתא היא ובאמת כן נראין הדברים כדאשכחן נמי בתחומין דילפינן כה"ג מקום ממקום כו' ואפ"ה לא הוי אלא מדרבנן ובלא"ה י"ל דאי אפשר לומר דבדיקה לאור הנר ממש מדאורייתא כיון דמן התורה אין איסור אלא משש שעות ולמעלה והתם לא שייך אור הנר דשרגא בטיהרא מאי מהני אם לא שנאמר דנהי דלענין איסור אכילה משש שעות ולמעלה ממש לענין בדיקה מאורתא חייל דכתיב אך ביום הראשון תשביתו ומצינן י"ד שנקרא ראשון דמעיקרא וא"כ מאורתא חייב לבדוק כדי שלא יבא לידי בל ימצא כמו שאפרש לקמן יוצא בשיירא ומה שהביא מתשביתו דע"כ היינו נמי בדיקה מדאר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה התם בחמץ ידוע איירי. אלא דנראה דהר"ן ז"ל סובר בפשיטות דמקום שמכניסין בו חמץ הו"ל כחמץ ידוע לגמרי וטעמו נראה דסובר דכיון שרגילין להשתמש בו כל השנה בוודאי נשאר בו חמץ ותו לא חיישינן לחולדה או לאדם שנטלו דאין ספק מוציא מידי ודאי ואין זה מוכרח ודעתי לפרש אי"ה בסוגיות שלפנינו. מיהו למי שמפרש בשיטת הרמב"ם ז"ל בנוסחא הישנה דלחמץ ידוע לא מהני ביטול א"כ ע"כ הא דאמרו בגמרא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי היינו בחמץ שאינו ידוע ואם כן ע"כ דמדאורייתא צריך לבדוק או לבטל אפילו בחמץ שאינו ידוע והא בהא תליא ובזו הסברא קשיא לי אדברי הר"ן ז"ל שכתב דתשביתו היינו באחד משני דרכים או בבדיקה וביעור או בביטול ואייתי ראייה מדאמר רבי יהודה אין ביעור חמץ אלא שריפה ומדאורייתא איירי ולפענ"ד לכאורה מוכח איפכא דמדפליגי רבנן ואמרו אף מפרר וזורה לרוח אלמא לרבי יהודה לא מהני ואמאי לא יהא מפרר וזורה לרוח מהני אלא כביטול בעלמא דהא לשיטת הר"ן ז"ל ביטול מועיל אף בחמץ ידוע ומה שיש ליישב בזה בשיטת הר"ן ז"ל אבאר במקומו אי"ה ואין להאריך כאן וגם בזה יצאתי חוץ לגדרי שאינו מעיקר המשנה אלא הוכרחתי להציג ראשי פרקים לפי שהוא מפתח גדול להלכות וסוגיות שלפנינו בכולהו פירקין ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה אור לי"ד כו' פ"ה שלא לעבור בבל יראה כו' וקשה לר"י כיון דצריך ביטול כדאמרינן בגמ' הבודק צריך שיבטל כו' עכ"ל והר"ן ז"ל כתב ליישב שיטת רש"י דהא דאמר ר"י לקמן הבודק צריך שיבטל לאו דהכי הוא מדין המשנה אלא שלאח"כ נתקנה תקנה זו בימי רבי יהודה ע"ש כ"כ קצת מהאחרונים בתשובותיהם. ולענ"ד הוא דוחק ומלבד זה לא ידעתי מי הכריחו להר"ן ז"ל לפרש כן בשיטת רש"י דהא בלא"ה אתי שפיר שיטת רש"י למאי דמסיק הר"ן ז"ל גופא דחכמים לא רצו לסמוך על הביטול דלפעמים אין מבטל בלב שלם ואם כן יפה כתב רש"י שתקנו בדיקה שלא יעבור בבל יראה דאפילו את"ל דצריך נמי ביטול מדין המשנה אפ"ה יעבור בבל יראה אם לא יבטלו בלב שלם. ועי"ל בשיטת רש"י דבדיקה וביטול בשעת בדיקה כולה חדא מילתא היא והביטול מן הבדיקה הוא מיהו הבדיקה עיקר וביטול טפל דאי לאו שתקנו שיבדוק בלילה לא היה מקום לתקן שיבטל בתחילת הלילה דכיון דלאו זמן איסורא ולאו זמן ביעורא דלמא פשע ולא מבטל כדמשני לקמן אהא דונבדוק בד' או בה' משא"כ משתקנו הבדיקה שהוא מעשה חשוב ודאי יזכור ביה לבטל באותה שעה וא"כ יפה כתב רש"י דעיקר הבדיקה מיהו משום בל יראה ודו"ק ועל שיטת התוספות שכתבו דטעם הבדיקה דילמא אתי למיכל יש לי לדקדק מסוגיא דלקמן דף י"א ושם יבואר בע"ה:

בא"ד דאי מותר לשהותו אמאי ישרף עכ"ל. וליכא למימר דישרף היינו לקיים עשה דתשביתו משום דפשיטא להו דלר"ת בעשה נמי לא עבר בחמץ נוקשה כיון דליכא אלא חד קרא כי היכי דפשיטא ליה מהאי טעמא דאינו עובר בבל יראה כמו שפירש להדיא בר"פ אלו עוברין ע"ש בחדושינו כן נ"ל:

בא"ד אבל בנוקשה דליכא אלא חד קרא. לכאורה אין דבריהם מוכרחין דאיכא למימר דכיון דגלי קרא דנוקשה בכלל חמץ לענין איסור אכילה תוך הפסח ה"ה לאחר הפסח כמ"ש תוספות דף כ"ט ע"ב לענין איסור הנאה לחזקיה כיון דמחד מהנהו קראי משמע איסור הנאה שוב לא נחלק ביניהם אלא דהכא לא משמע להו לומר כן כיון דעיקר טעמא דר"ת דבנוקשה אינו עובר בב"י כיון דלא מרבינן אלא לאכילה עיין שם בר"פ אלו עוברין ודו"ק:

בגמרא מאי אור רב הונא אמר אור נגהי רב יהודה אמר לילי קס"ד מ"ד נגהי נגהי ממש. נראה דלשון נגהי היינו התחלת היום משהאיר השחר מש"ה בודקין לאור הנר דאי ביום ממש שרגא בטיהרא מאי אהני אדרבה מחשיך כפירש"י ולפ"ז י"ל דלמאי דס"ד השתא דפליגי בסברא דרב הונא סבר דבודקין מעלות השחר כיון דבהאי שעתא נמי בני אדם מצויין בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה ואיכא נמי הקדמה לזריזין כדמקשה הש"ס לקמן ונבדוק מצפרא כדכתיב וישכם אברהם בבוקר ורב יהודה דאמר לילי היינו משום דבעלות השחר איכא למיחש דילמא מיטרד או משתלי ולבתר הכי לא מצי למבדק לאור הנר מש"ה תקנו לבדוק בלילה דאיכא שהות טובא כן נ"ל ועיין בסמוך:

שם מיתיבי הבוקר אור והאנשים שולחו אלמא אור אורתא הוא. ולכאורה יש לתמוה על סדר קושיית הש"ס דמעיקרא בעי ליה למיפרך מקרא דויקרא אלקים לאור יום שהוא מוקדם בתורה בתחילת בריאת יום ולילה ועוד דכתיב להדיא ויקרא לאור יום משמע דאור שם יום. אמנם למאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דעיקר פלוגתייהו דרב הונא ורב יהודה היינו בענין הבדיקה לאור הנר ולקמן ילפינן עיקר בדיקה לאור הנר מציאה ממציאה דכתיב הכא לא ימצא בבתיכם וכתיב התם ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא וחיפוש מנרות כו' וא"כ בהאי קרא גופא דכתיב הבוקר אור והאנשים שולחו כתיב בתרי' ויחפש וימצא א"כ משמע דהאי חיפוש גופא נמי בנרות היה ואע"ג שהיה באור הבוקר אלמא דבהאי שעתא נמי שייך בדיקה בנרות וממילא נמי אית לן למימר דלגמרי ילפינן מציאה ממציאה נמי לענין הזמן דזמן הבדיקה הוא לאור הבוקר וע"ז משני שפיר מי כתיב האור בוקר הבוקר אור כתיב והיינו דמייתי נמי לדרבי יהודה דלעולם יכנס בכי טוב וכפרש"י מפני החיות וליסטים וממילא דזה הזמן היינו בנץ החמה כדכתיב תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער הכפירים שואגים לטרף תזרח השמש יאספון וכן פירש"י להדיא בחומש פרשת בא בקרא דואתם אל תצאו איש מפתח ביתו עד הבוקר לפי שהלילה רשות למחבלים דכתיב בו תרמוש כל חיתו יער וא"כ היינו ע"כ בהנץ החמה וא"כ תו ליכא למימר דבהאי שעתא שייך בדיקה לאור הנר דשרגא בטיהרא מאי אהני משא"כ למאי דס"ד מעיקרא דהיינו בעלות השחר. אע"ג דבסוטה פ' היה נוטל אמרינן כיון שהגיע עמוד השחר ניצול מחיות רעות ומליסטים י"ל דהתם איירי במי שמהלך באישון לילה קאמר שפיר דבעלות השחר ניצול דלא שכיח היזיקא אבל לתחילה אין לצאת כ"א בהנץ החמה כדפרישית כן נ"ל נכון ודו"ק:

שם וכדרב יהודה כו' וכתבו התוס' דלא קאי אמאי דמשני כו'. ולמאי דפרישי' קאי שפיר אהא דמשני ויתכן יותר לפי שיטת הר"ן ז"ל דהא דילפינן לקמן בדיקה לאור הנר מציאה ממציאה הוי ילפותא גמורה ולא אסמכתא כדפרישית לעיל א"כ למאי דס"ד מעיקרא איכא למימר דהא דכתיב הבוקר אור היינו לאשמעינן הא גופא לאגמורי אבדיקת חמץ שיהיה באותו הזמן משא"כ למאי דמשני קשיא ליה יתורא דקרא דהבוקר אור ואהא מסיק שפיר דאיצטריך לכדרב יהודא ודו"ק. ועוד יש לפרש בפשיטות דמעיקרא קא סלקא דעתיה דהבוקר אור היינו עלות השחר כדפרישית אבל למאי דמשני צפרא נהור ע"כ היינו הנץ החמה כפרש"י וע"ז מסיק דודאי הכי הוא לעולם יכנס בכי טוב והיינו הנץ החמה:

שם מיתיבי וכאור בוקר יזרח שמש כו' הא דמייתי קרא דנביאים ולא מייתי מעיקרא מויקרא אלקים לאור יום נראה דאהאי שינויא דלעיל קאי דמשני מי כתיב האור בוקר משמע דאי הוה כתיב האור בוקר הוה מוכח שפיר דאור יממא מש"ה מייתי האי קרא דכתיב כאור בוקר. ועוד נראה ליישב למאי דפרישית דעיקר מלתא דאור יממא היינו בעלות השחר א"כ מהאי קרא משמע ליה הכי דכתיב וכאור בוקר יזרח שמש וכפרש"י דע"כ בעלות השחר קאמר דכמו שבאותו שעה ניכר מהיפך להיפך דמתחיל להאיר פתאום מתוך החושך הגמור כמו כן יהיה זריחת שמש לצדיקים שיצאו מאפילה וצרה שיש להם בעוה"ז לאור' דהיינו לעולם הבא וע"ז משני דודאי אי הוה כתיב אור בוקר הוה מוכח הכי אבל עכשיו דכתיב וכאור בקר משום דלמשל אתי א"כ יש לפרש בענינא אחרינא כדמסקינן ודו"ק:

שם מיתיבי ויקרא אלקים לאור יום אלמא אור יממא הוא ויש לדקדק דאי ס"ד דעיקר קרא להכי הוא דאתי א"כ איפכא מבעיא ליה ויקרא ליום אור ואם נפרש דהכי קאמר דמשעה שמתחיל להאיר נקרא יום וכוונת הקושיא דאלמא דמעלות השחר נקרא אור כיון דקושטא דמילתא דמעלות השחר יממא א"כ מאי האי דמשני למאיר ובא הא המקשה נמי מהאי גופא קא מקשה ולולי פרש"י היה נ"ל דודאי עיקר הקושיא מהא דקס"ד דמשעה שמתחיל להאיר נקרא יום אלמא דעלות השחר נקרא אור והמתרץ דקאמר למאיר ובא לאו היינו עלות השחר אלא כל זמן שמאיר ובא שהאור הולך וחזק דהיינו עד חצי היום נקרא יום וע"ז הדר ומקשה אלא מעתה ולחושך קרא לילה היינו משעה שמתחיל להחשיך נקרא לילה דהיינו מחצי היום כמו נטו צללי ערב והא קי"ל דעד צאת הכוכבים יממא הוא ולרווחא דמילתא לאלומי הקושיא קאמר הכי כיון דקושטא דמילתא הכי הוא ובזה אתי שפיר לשון מאיר ובא וכן מצאתי להדיא בספר הזוהר פרשת שמות דעד חצי יום נקרא יום ע"ש:

בתוס' בד"ה והא קי"ל דעד צאת הכוכבים עיין במהרש"א שהקשה מסוגיא דמגילה. ונראה דלק"מ דודאי בין בסוגיא דהכא ובין בסוגיא דמגילה מצינו למימר דהא דקאמר והא קי"ל דעד צאת הכוכבים יממא היינו דממעשה בכל יום קשיא ליה אלא שהתוספת רצו ליתן טעם על עיקר הדין וק"ל:

דף ב:

בגמרא מיתיבי רבי יהודא אומר בודקין אור לי"ד ובי"ד שחרית ובשעת הביעור אלמא אור אורתא הוא. ויש לדקדק דילמא לעולם אור יממא והיינו עלות השחר וי"ד שחרית היינו הנץ החמה כדאשכחן נמי האי לישנא בברייתא דמשמע לענין איסור מלאכה יש לי ליישב כשנדקדק בלשון רש"י שכתב וטעמא דר' יהודה מפרש לקמן ולכאורה לא מפרש לקמן אלא למאי דס"ד דר' יהודה בג' פרקים קאמר אבל למסקנא דבאחד מג' פרקים קאמר לא יפרש מידי אלא בהא דמשעת ביעור ואילך אינו בודק דילמא אתי למיכל. אלא דנראה בזה דאכתי היא גופא קשיא בלישנא דר"י מאי קמ"ל ובקצרה הו"ל למימר כל שלא בדק בשעת הביעור שוב אינו בודק אע"כ דר"י אשמועינן נמי דהיכא דלא בדק בלילה לאור הנר הוה אמינא דאינו בודק בשחרית עד שעת הביעור דכל כמה דמצינן לאחר הבדיקה מאחרינן שלא יצטרך לחזור ולבדוק קמ"ל דאפ"ה בודק בשחרית אי משום דזריזין מקדימין או משום דבשחרית דהיינו עלות השחר נמי מצי למיבדק לאור הנר כדפרישית דקמל"ן נמי דבודק בשעת הביעור אע"ג דאסור באכילה מדרבנן ולא גזור דילמא אתי למיכל וא"כ מהא גופא מוכח דאור אורתא דאי ס"ד דאור לי"ד היינו עלות השחר א"כ מאי קמ"ל דאם לא בדק בעלות השחר דבודק בי"ד שחרית דהיינו הנץ החמה פשיטא דהכי הוא כן נ"ל:

בפירש"י בד"ה אסור בעשיית מלאכה במקום שנהגו דאמרינן לקמן כו' עכ"ל וכתב מורי זקיני ז"ל בס' מגיני שלמה דהוכרח לפרש כן כי היכי דלא תקשה הילכתא אהילכתא דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי. ולעד"נ דרש"י ז"ל מגופא דברייתא דייק לה דקשיא ליה אי ס"ד דאיסורא קאמר א"כ תנא היכא קאי דקתני מאימתי דהא לא אשכחן איסורא די"ד לא באורייתא ולא במתניתין אם לא היכא דקתני בהדיא הלילה ב"ש אוסרין וב"ה מתירין ואהא לא שייך להקשות מאימתי אבל לענין מנהגא אתי שפיר דקאי אמתני' דמקום שנהגו וכמה משניות דאיירי באיסור עשיית מלאכה שלא לצורך המועד והיינו מנהגא כמבואר לקמן כן נ"ל. ולשיטת התוספות איכא למימר דמאימתי אמילתא דחכמים קאי דקאמרי בגליל לא היו עושין כל עיקר ומשמע לקמן דהיינו איסורא ולרש"י לא נראה לפרש כן כיון דהנהו חכמים היינו ר"י גופא כדאיתא לקמן אח"ז עיינתי ומצאתי דברייתא זו שנויה בתוספתא פ' מקום שנהגו וכך היא שנויה מקום שנהגו לעשות מלאכה בי"ד עושין ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה ראב"י אומר כו' וזה להדיא כפרש"י וכדפרישית. עי"ל דלא משמע לרש"י ז"ל דראב"י איסורא קאמר דא"כ הו"ל דלא כב"ש ודלא כב"ה כמ"ש התוספות למאי דמשני דאור יממא והו"ל ד' מחלוקות בדבר דלב"ש אסור מאורתא ולראב"י מעלות השחר ולרבי יהודה מהנץ החמה ולרבי מאיר ליכא איסורא כלל אלא מנהגא ואף למאי דס"ד מעיקרא דאור דראב"י אורתא וע"כ דס"ל דלא נחלקו ב"ש וב"ה בזה להתירא אלא לכולהו אית להו איסורא ולרבי מאיר קאמר ג"כ דלא נחלקו לאיסורא אלא למנהגא בעלמא ולרבי יהודה הו"ל מחלוקת בית שמאי ובית הילל וזה דוחק לכך פרש"י דלראב"י מנהגא וא"כ הו"ל לראב"י כרבי מאיר. ועוד י"ל דרש"י ז"ל לא נחית כאן לחלק בין איסורא למנהגא משום דמשמע ליה דאף האיסו' לאו מדינא אסור אלא שכך נהגו לאיסור גמור ולא משום פרישות וחומרא ומאן דאית ליה מנהגא שהוא משום מנהג וחומרא בעלמא ולא משום איסור וטובא איכא בינייהו כמו שיבואר בפ' מקום שנהגו בע"ה. ולפענ"ד מסוגיא דשמעתין הוא מוכרע דאי ס"ד דראב"י ור"י לדינא פליגי מסברא דנפשייהו א"כ ע"כ דכל אחד נותן טעם לדבריו מאימתי דאויה להיות אסור וא"כ מאי מהדר ליה ראב"י לר"י וכי היכן מצינו יום שמקצתו אסור ומאי קושיא כיון דאיכא טעם הא לא שייך לומר וכי היכן מצינו לכך הוכרח רש"י ז"ל לפרש דלאו מסברא פליגי אלא בשום מנהגא כן נ"ל נכון ולפ"ז יכול אני לומר דשיטת רש"י ושיטת תוספת אחד ואין ביניהם אלא שינוי לשון ודו"ק:

בתוס' בד"ה מאימתי י"ד כו' ועוד ניחזי היכי נהוג עכ"ל. וכבר פירשתי שיחתי ליישב שיטת רש"י ז"ל מלבד מה שכתב מורי זקיני ז"ל מיהו קושייתם אחרונה נראה שישבה רש"י ז"ל בעצמו שכתב דלראב"י אפילו נהגו קודם לכן בטלה דעתם וע"כ דכוונתו למאי דמשנינן דאור יממא הוא מיהו מדראב"י שמעינן לר' יהודה דקודם הנץ החמה אפילו אם נהגו קודם לכן בטלה דעתם וכ"כ מורי זקיני ז"ל בשם הירושלמי ובאמת שהירושלמי הובא ג"כ בר"פ מקום שנהגו הני נשי דנהגו דלא עבדין עבידתא באפוקי שבתא לאו מנהגא כו' ובירושלמי הובא הא מילתא גבי הך דמקום שנהגו שלא לעשות בי"ד ע"ש:

בד"ה ראב"י אומר למאי דמסקינן אור ממש כו' עכ"ל. ולכאורה לשון דמסקי' אינו מדוקדק דמאי דמשני מאי אור עמוד השחר נראה דדיחוי בעלמא הוא דמהכא לא תפשוט דאור אורתא אבל לקמן הא מסקינן ואיפשוט דלכ"ע אור אורתא אלא דנראה דסברת התוספות דלעולם אור דהכא ודאי למסקנא יממא הוא דכיון דמסקינן דאשכחן דראב"י גופא מפליג בין יממא לילילא לענין תענית א"כ מאי מהדר לרבי יהודא וכי היכן מצינו דמשמע שמביא ראיה לדברי עצמו הא ודאי מצינו ודוחק לומר דראב"י לדבריו דרבי יהודה קאמר אפילו לדידך הו"ל למיסר מיהא מעלות השחר דא"כ עיקר דבריו חסר מן הספר דהא לא הוזכר כלל עלות השחר בדבריו ובאמת דהנץ החמה נמי טעמא איכא אבל אי אור דראב"י היינו עלות השחר אתי להו שפיר הא דקאמר וכי היכן מצינו לחלק בין עלות השחר להנץ החמה. כן נ"ל ועי' עוד בסמוך ולקמן גבי דכ"ע אור אורתא ודו"ק:

בא"ד ורבי יהודא נקיט הנץ החמה משעת כניסת הפועלים למלאכה כו' עכ"ל. ולכאורה עשו דבריהם כדברי נביאים מיהו בלשון התוספתא שהבאתי מבואר להדיא דמקום שנהגו לעשות מלאכה במחובר לקרקע בי"ד עושין. ולפ"ז יתישבו יותר דברי התוספת דזמן יציאת פועלים לשדה הוא ולולי דברי התוס' יש לי טעם אחר בשיעור הנץ החמה ועלות השחר ויבואר בפ' מקום שנהגו בעז"ה:

בגמ' בשלמא לדידי אשכחנא דקא מפלגי רבנן בין יממא לילילא דתנן גבי תעני' ציבור כו' ואע"ג דטובא אשכחן דמפליג בין יממא לילילא בלולב ושופר וכל מעשה הקרבנות כדאיתא סוף פ"ב דמגילה ומפלגינן נמי בין עלות השחר להנץ החמה היינו במילי דאורייתא במצות קום עשה אבל בענין איסורא כיון דלא אשכחן בדאורייתא שום יום שיהא יומו אסור ולילו מותר א"כ בדרבנן נמי אין לחלק ביניהם ואהא מסיק שפיר דבין יממא לילילא אשכחן מיהו דאע"ג דמדאורייתא לא אשכחן שום תענית שיהא יומו אסור ולילו מותר ואפילו בהנך דדברי קבלה עיקר איסורן היו מפסיקין מבעוד יום ואפ"ה תקנו רבנן בתענית דידהו לחלק ביניהם כיון דטובא אשכחן דמיפלג יום מלילה משא"כ בין עמוד השחר להנץ החמה לא משמע ליה לחלק ולהקל כיון דמעלות השחר יממא הוא ואף ע"ג דרבי שמעון אוסר בתענית מקרות הגבר היינו שמוסיף להחמיר כעין דאורייתא קצת משא"כ להקל מעלות השחר עד הנץ החמה לא משמע ליה:

דף ג.

ע"א בפירש"י בד"ה אם שיוה לו כו' ותשובת ב"ש במס' כריתות כו' עכ"ל. לכאורה דברי מותר הן ואין זה דרך רש"י ז"ל ואפשר שכוונתו בזה ליישב הא דפשיטא ליה לתלמודא הכא למיפשט דאור אורתא ואמאי לא דחי כדלעיל דאיכא למימר דאור עמוד השחר ויום היינו הנץ החמה ואע"ג דפשיטא דלב"ה אפילו בלילה מחייב ליה מדקאמר אם שיוה לו לטומאה מ"מ איכא למימר דנקיט אור לרבותא דב"ש דאפילו עד הנץ החמה פטר ליה וע"ז מייתי רש"י דתשובת ב"ש שכן שעה שראויה להביא בה קרבן וא"כ ע"כ מעלות השחר ב"ש נמי מודו דהא ראויה להביא קרבן כדתנן במגילה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר וק"ל:

בגמרא ת"ל והנותר עד יום בעוד יום הוא נאכל כו' ונראה דמיתורא דעד יום דריש ליה דהוה ליה למיכתב והנותר ביום השלישי אע"כ דהכי קאמר והנותר משכלה יום המחרת עד יום השלישי ישרף:

שם יכול ישרף מיד. ואע"ג דגבי פסח דכתיב עד בוקר באש תשרפו ודרשינן מיניה ליתן בוקר שני לשריפתו אלמא דאע"ג דיכול לשורפו במי"ט אפ"ה אין שורפין קדשים בלילה מ"מ איכא למימר דשאני התם כיון שאין יכול לשורפו סמוך לאכילתו נדחה ליום בוקר שני משא"כ הכא דאפשר לשורפו סמוך לאכילתו טפי עדיף כדמסיק ודין הוא:

בתוס' בד"ה ת"ל ביום תימה אמאי איצטריך כו' וי"ל דאי לאו עד יום כו' ואיצטריך ביום שלא ישרף בלילה שאחר כן עכ"ל. ואף ע"ג דלמאי דפרישית בסמוך ילפינן הא מילתא מפסח דנתן הכתוב בוקר שני לשריפתו מכל מקום איכא למימר שאני התם כיון דאין שורפין אותו בבוקר ראשון שהוא י"ט א"כ בוקר שני כבוקר ראשון חשוב כמ"ש התוספת ביבמות דף ע"ב ע"ש משא"כ הכא ס"ד דהיכא שלא שרפו ביום בתחלת זמנו יכול לשרפו אח"כ בלילה מש"ה איצטריך ביום. אלא דאכתי איכא למידק דבהאי סוגיא גופא דיבמות מסקינן מדרשא דוהנותר דאפילו שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום מיתורא דו' וה' ומשמע שם דהודה לו רבי יוחנן ע"ש אלא דנ"ל דהאי דרשא דוהנותר דדרשינן התם היינו דווקא והנותר מבשר הזבח ביום השלישי דמייתי נמי הכא ואדרשה דביום סמיך דכיון דדרשינן מביום דאינו נשרף בלילה שייך למידרש נמי מו' וה' דוהנותר דאפילו שלא בזמנו נמי דינא הכי דנשרף ביום דוקא משא"כ בלאו דרשא דביום לא שייך לידרוש מיתורא דוי"ו וה' למעט שריפת לילה כן נ"ל ודו"ק:

בגמרא ת"ש דתני דבי שמואל לילי י"ד בודקין כו' אלא בין רב הונא ובין רבי יהודא אור אורתא. נראה דמכל הני תיובתא דמייתי מעיקרא דאור אורתא אכתי לא הוה צריך לומר דרב הונא נמי אית ליה אור אורתא דנהי דאשכחן בכל הני דוכתי דאור אורתא מ"מ איכא למימר דמשמע הכי ומשמע הכי בכ"מ היכא דמוכח לפי ענינו ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת התוספות שכתבו בד"ה ראב"י דלמסקנא משעת האור דקאמר היינו עמוד השחר וכדפרישית משום דמוכח ואם כן ה"נ איכא למימר דלרב הונא לא משמע כלל דניבדוק מאורתא כדפרישית לעיל בתחילת דבריו וכדמקשינן נמי לקמן ונבדוק מצפרא שהוא זמן זריזין משא"כ מדאשכחן דתנא דבי שמואל ליל י"ד ע"כ הדר ביה. ולפי זה נ"ל עוד דהא דלא מייתי מעיקרא מתנא דבי שמואל דאיירי להדיא מבדיקת חמץ גופא דאכתי מצינו למימר דפלוגתא דתנאי היא דתנא דבי שמואל סבר כתנא דבי רבי ישמעאל די"ד נקרא ראשון ולית ליה נמי דרשא דביום כתיב כמו שאבאר לקמן דבלא"ה פלוגתא דתנאי היא וא"כ עיקר מצותו מדאורייתא מיד בתחילת ליל י"ד שנקרא ראשון יתחיל להתעסק בהשבתתו דהיינו בדיקה וכמ"ש בשם הר"ן ז"ל משא"כ תנא דמתניתין דקתני אור ולרב הונא הוי דווקא יממא א"כ אית ליה דרשא דביום או דרשא דאך חלק וא"כ לא שייך לאקדומי טפי מצפרא שהוא זמן זריזין או תחלת מצותו משא"כ השתא דמייתי כל הנך דוכתי דאור אורתא ואשכחן נמי דתנא דבי שמואל לילי א"כ ליתלן למימר דאור דמתני' היינו יממא ולאפושי בפלוגתא. ועוד דלא הו"ל למיתני אור כיון דאיכא למיטעי כן נ"ל:

בגמרא דאמר ריב"ל כו' שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות כו'. ואע"ג דאשכחן נמי תשע איכא למימר דסבר דמהתם ליכא למשמע מיניה דהא בלא"ה יהיה טהור יהיה מיותר דהא מצי למיכתב אשר לא טהור אע"כ דיהיה לשום דרשא ורב פפא סובר דכיון שעיקם שייך נמי למיכתב יהיה ובדרשא דרב אחא בר יעקב לא משמע להו משום דלא הוי אלא בנביאים דאשכחן לשון כפול טובא תדע דבלא"ה כי לא טהור הוא מיותר לגמרי ורב אחא גופא סובר דכיון דכתב בלתי טהור איצטריך למיכתב נמי כי לא טהור ואפשר דאתא לאשמעינן דאע"ג דמסתמא כבר טבל דוד לטומאת קריו אפילו הכי אסור באכילת שלמים כי לא טהור לגמרי וטבול יום אסור בקדשים כן נ"ל:

שם שנאמר ומן הבהמה אשר איננה טהורה. והקשו במפרשים אמאי לא מייתי קרא קמא שנאמר בשעת הציווי ומן הבהמה אשר לא טהורה היא ולענ"ד לא קשה מידי דבשעת הציווי לנח לא שייך לומר הטמאה דאכתי לא ידע נח איזה נקרא טמאה עד שהראה לו הקב"ה מכל מין ואם כן

מסתמא לא הוצרך להראות לו אלא מיני הטהורים שהן שבעה מינים לחוד וא"כ שפיר קאמר מן הבהמה אשר לא טהורה היא והיינו אותן שאיני מראה לך באצבע או אומר לך שהיא טהורה משא"כ במעשה שכבר ידע נח דאותן שלא הראה לו הן טמאים ועוד שהרי מאיליהן באו אל התיבה ואם כן שפיר הו"מ למיכתב הטמאה אע"כ דמשום ל' נקייה הוא כנ"ל נכון:

דף ג:

בפירש"י בד"ה וכל היכא כו' והני דלעיל עיקם ללמדך כו' עד סוף הדיבור. נראה דכל הנך דלעיל איצטריכו הך דריב"ל איצטריך לאשמעינן דאפילו בגנות בהמה טמאה נמי לא שייך לומר בלשון מגונה והך דר"פ איצטריך דאפילו תשע. ועוד דאע"ג דאיירי בעיקר מצוה הנוהג לדורות ואם כן יש ללמוד בלשון קצרה. אפילו הכי רשאי להאריך משום לשון נקיה. והנך דנביאי נמי איצטריך דאפילו בנביאים. ובמה שכתב רש"י דבשאר מקומות כתיב לשון מגונה וקצר ללמדך נ"ל גם כן דעיקרא דמילתא לעולם בדברי תורה מ"מ יש לומר בלשון קצרה ומש"ה כתיב בכל דוכתא טמא כ"א במקום אחד או שנים שינה בלשון ארוך ללמד דאיכא מיהו צד מעליותא בלשון ארוך ונקי כי היכי דנילף דבכל מקום דשוין או בדבר שאין נוגע ללמוד לתלמידים יש לחזור על לשון ארוך כן נ"ל:

דף ד.

בגמרא והשתא דאמרת דלכ"ע אור אורתא כו' וניבדוק בשית פרש"י בשלמא אי אור יממא איכא למימר דמתניתין נמי בשש קאמר כו'. ולכאורה שזה סותר מה שכתבתי לעיל דע"כ מ"ד אור יממא היינו בעלות השחר או עכ"פ בהנץ החמה דאל"כ מאי מהני לאור הנר שרגא בטיהרא מאי אהני ונהי דמסוגיא דהכא לא קשה מידי דבלא"ה פרש"י אינו מוכרח דשפיר איכא למימר דמ"ד אור יממא היינו מצפרא ומשום דזריזין מקדימין למצוה אלא דמ"מ מפרש"י גופא מוכרח דלמ"ד אור יממא היינו ביום ממש ולפ"ז צ"ל דקס"ד דבדיקה דאור היום ממש טפי עדיף אלא שהצריכו אור הנר כדי שיכנס לחורין ולסדקין או בבית אפל או משום גזירת הכתוב לסברת הר"ן ז"ל דהוי ילפותא נמור וכל זה למאי דס"ד עכשיו דלא קים ליה האי סברא דאור הנר יפה טפי מאור היום אבל למסקנא דאתינן להאי סברא ודאי מצינו למימר דהא דהוה בעינן למימר מעיקרא דאיכא למ"ד אור יממא היינו בעלות השחר או בהנץ החמה ודו"ק:

שם וכ"ת זריזין מקדימין למצות ניבדוק מצפרא. וקשיא לי דמעיקרא דבעי למימר טעמא משום זריזין מאי קסבר אי סבר דבדיקה זו יש לה סמך מדאורייתא וכשיטת הר"ן ז"ל וכמו שפירשתי דבריו לעיל דכתיב ביום הראשון תשביתו ומצינו י"ד שנקרא ראשון דמעיקרא ולית ליה דרשא דביום או אך חלק א"כ מאי אירא משום זריזין ותיפוק ליה דעיקר מצותו בכך דמתחלת ליל י"ד נקרא ראשון ומאי מקשה נמי ונבדוק מצפרא דהא לא דמי למילה שאין זמנה בלילה כלל ומש"ה הוי זריזין מצפרא ולוישכם אברהם בבוקר נמי לא דמי כיון שלא נקבע לו זמן משא"כ הכא תחלת זמנו בלילה וכמה מצות דאורייתא ודרבנן זמנן מתחלת הלילה ואי קסבר שאין לבדיקת חמץ זמן קבוע כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן כעין דאורייתא אלא משום חשש בל יראה כשיטת רש"י או משום דילמא אתי למיכל כשיטת התוספות או שנאמר דיש לה סמך מדאורייתא די"ד נקרא ראשון אלא דביום כתיב ולא בלילה א"כ מעיקרא מאי ס"ד לומר זריזין דאכתי אמאי קבעו תחלת ליל י"ד טפי משאר ימים ולילות ויכול אפילו מר"ח או משלשים יום לפני פסח לכל חד כדאית ליה אע"כ דכל כמה דנוכל לאחר זמן הבדיקה טפי עדיף שלא יצטרך לחזור ולבדוק וא"כ לא שייך הכא ענינא דזריזין כלל כיון דלא מטי זמן חיובא כלל ומוישכם אברהם בבוקר נמי לא שייך למילף דשאני התם דע"י הזריזות לילך לדרכו יקדים המצוה עצמה משא"כ הכא וכי מקשה ונבדוק מצפרא לא הוי צריך לאתויי ראיה אלא מגופא דביום כתיב ויש ליישב בדוחק דקס"ד דודאי עיקר מצות תשביתו היינו השבתה ממש מדכתיב אך חלק אלא דמ"מ תקנו חכמים שיזרז עצמו למצוה שיהא מושבת ועומד בזמנו וקבעו זמן הזריזים בליל י"ד משום דמצינו מיהא די"ד נקרא ראשון דמעיקרא משמע שכל היום יתעסק בהכשר המצוה שיהא בזמנה והכי איתא להדיא בירושלמי בריש מכילתין אלא דמייתי תו קרא אחרינא בראשון בי"ד לחדש ואם אינו ענין לאכילת מצה תנהו ענין לביעור חמץ וא"כ ממילא שמעינן דאיכא למימר דכל יום י"ד בכלל התחלת הביעור שהוא מכשירי מצוה ולפ"ז מקשה שפיר ונבדוק מצפרא ומייתי מאברהם דמשום מכשירי מצוה לא שייך זריזים בלילה כן נ"ל. מיהו לפי גירסת הרי"ף ז"ל יתיישב יותר דגריס וכ"ת זריזין דתניא כל היום כו' ונבדוק מצפרא וכתב הר"ן ז"ל דמסברא מקשה הכי ואם כן יש לפרש כדפרישית דנהי דמוישכם לא משמע שאין להקדים בלילה מ"מ מסברא מקשה הכא כיון דאין זמנה בלילה ואכתי לא מטי זמן חיובא לא שייך זריזין אלא בצפרא דביום כתיב ודו"ק:

בתוס' בד"ה שנאמר וישכם כו' וא"ת והיכי מוכח כו' והא בפרק גיד הנשה יליף כו' עכ"ל. נראה מבואר דקושייתם לפי גירסת הספרים שלנו דאהא דמקשה וניבדוק מצפרא מייתי מקרא דמוישכם להוכיח שאין להקדים יותר משא"כ לפי גירסת האלפסי דגריס להיפך וכמו שפירש הר"ן ז"ל דהא דמקשה ונבדוק מצפרא היינו מסברא וכדפרישית שאין בדיקת הלילה עושה שום זריזות בעיקר המצוה ולא מטא נמי זמן חיוב וא"כ אין מקום לקושית התוספות דודאי תרתי שמעת מינה דבשמעתין דמייתי ברייתא וקרא דוישכם היינו לענין עיקר מלתא דזריזין אלא דאכתי היה לו לאברהם לזרז יותר ולחבוש חמורו בלילה כדי שימהר בעיקר מצות עקידה אלא ע"כ דהיינו משום דת"ח אל יצא יחידי בלילה והיינו עד הנץ החמה כדפרש"י כאן ולעיל גבי יצא בכי טוב וכן משמע נמי בפרש"י בחומש דלילה רשות למחבלים דכתיב בו תרמוש כל חיתו יער וא"כ הא כתיב בהדיא תזרח השמש יאספון ולפיכך השכים אברהם בעלות השחר וחבש חמורו ובתוך כך האיר היום כן נ"ל בשיטת הרי"ף ז"ל ומה שהכריחו לזה היינו משום דלא ניחא לו כתירוץ התוס' דבפרק גיד הנשה יליף מקרא דסדום ושם כתבו התוס' להדיא דברוב הספרים גרסינן בפ' גיד הנשה קרא דוישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו כן נ"ל דלפ"ז גירסת הספרים בשמעתין היינו לפי גירסת רוב הספרים דפרק גיד הנשה ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד וי"ל דהכא מוכח מקרא דעקידה כו' דשלוחי מצוה אין ניזוקין ועוד שני נעריו היו עמו כו' עד סוף הדיבור. ומתוך כל אותן הקושיות מחקו התוס' בפרק גיד הנשה גירסת הספרים דמייתי מקרא דעקידה ופירשו דמקרא דסדום ילפינן כמו שכתבו כאן אלא דיש לי לדקדק בקושיית מהרש"א ז"ל דהאיך ילפינן מקרא דסדום דת"ח אל יצא יחידי בלילה שמא לא היה צריך לילך בלילה כאן דלא היה מצוה ומה שתירץ מהרש"א ז"ל דמיתורא דקרא קא דריש קשיא לי דקרא בלא"ה איצטריך לכדדרשינן בפ' תפלת השחר דאברהם תיקן תפלת השחר ומייתי מהאי קרא גופא מוישכם דסדום ובאמת דאלשון התוס' נמי קשה דליכא למילף כלל אלא דלשיטתם יש ליישב קצת דאפילו הכי לא מיקרי מצוה כיון שלא נצטווה על כך אבל קושיית מהרש"א במקומה עומדת ויש ליישב בדוחק דהא דיליף דת"ח אל יצא מוישכם דסדום לא ס"ל כהאי תנא דפ' תפלת השחר דתפלות אבות תקנום אלא כאידך ברייתא דכנגד תמידין תיקנום מיהו כל זה לשיטת התוס' משא"כ לשיטת הרי"ף ז"ל שכתבתי בסמוך נתיישב הכל על נכון בע"ה ומה שהקשו התוס' דשלוחי מצוה אין ניזוקין ושני נעריו היו עמו י"ל דהיכא דשכיח הזיקא שאני וכיון שמתקנאים בת"ח יותר הו"ל כשכיח הזיקא וכמ"ש רש"י ז"ל להדיא בפ' גיד הנשה אע"ג דלא היה יחידי לא היה רוצה לצאת בלילה ולדעתי עובדא דר' חנינא ואביי דפ' ערבי פסחים יוכיחו דאי לאו דמכריזין עלייהו ברקיע היו באין לכלל סכנה ומסתמא לא היה יחידי דת"ח אל יצא יחידי כן נ"ל לולי דברי תוס' שלא כתבו כן:

בגמ' אמר אביי הילכך האי צורבא מרבנן לא ליפתח כו' פירוש דלמאי דס"ד מעיקרא היה באפשר לומר דלעולם אור היום טפי עדיף מאור הנר אלא כיון דתקנו זמן הבדיקה בליל י"ד משום זריזות או משום שמתחיל הזמן תקנו שיבדוק לאור הנר וא"כ לא היה מקום לאסור ליפתח בעידנא שאף אם יעבור ואתי לאמשוכי כל הלילה אפ"ה יבדוק למחר אור היום משא"כ השתא דקאמר ר"נ ב"י שאור הנר יפה לבדיקה טפי מאור היום דע"כ זה עיקר הטעם לר"נ דאי משום שבני אדם מצויין בבתיהם יבדוק בהשכמה קודם יציאתו מביתו דאז יותר מצויים בבתיהם אלא ע"כ דעיקר הטעם דאור הנר יפה לבדיקה וא"כ לא ליפתח כו' כנ"ל מיהו מפרש"י לא משמע כן אלא דאור היום טפי עדיף לבדיקה אלא משום דילפינן לקמן מאור הנר וא"כ הא דקאמר ואור הנר יפה לבדיקה אבשעה קאי בשעה שאור הנר יפה משא"כ ביום אין אור הנר יפה ואם נפרש כשיטת רש"י ז"ל דהוי לגמרי מדאורייתא היכא שלא ביטל וכמ"ש ברייש מכילתין בשיטת הר"ן ז"ל ואם כן הא דקאמר רנב"י בשעה שבני אדם מצויין ואור הנר יפה הוי לכאורה כיהודא ועוד לקרא כיון דלטעמא דאור הנר בדיקת הלילה מדאורייתא אלא דאפשר לומר דאע"ג דלאור הנר מדאורייתא אפ"ה היה באפשר לומר דהיינו ביום דאע"ג דמחשיך אפילו הכי גזירת הכתוב הוא ואם כן הא דמסיק אור הנר יפה בלילה טפי מביום הו"ל טעמא בעלמא כמו טעמא דבני אדם מצויין ובאמת דבלא"ה משום הא לא איריא דאיכא למימר דמ"ש רש"י ז"ל הא ילפינן לקמן חיפוש מצותו בנר היינו אסמכתא בעלמא ולעולם דבדיקת חמץ מדרבנן כדפרישית במתניתין אלא דבסמוך בלשון רש"י בד"ה חובת הדר משמע דהוי מדאורייתא היכא שלא ביטלו כמו שיבואר בסמוך:

שם בעא מיניה מרנב"י המשכיר בית כו' או דלמא דאיסורא ברשותיה קאי ופרש"י שהרי עתה הבית שלו. ומשמע לכאורה מזה דפשיטא ליה לבעל האיבעיא שהבית הוא של השוכר דשכירות קניא ואפ"ה מיבעיא ליה אם על המשכיר לבדוק דאף ע"ג דאין הבית שלו אפ"ה חמירא דידיה הוא וקשה דלקמן דף ו' מסקינן דשכירות לא קניא ומוכחינן לה ממתניתין דעכו"ם לא ישכיר ביתו לעובד כוכבים כו' ע"ש ואם נפרש דמ"ש רש"י שהרי עתה הבית שלו היינו לענין איסור חמץ גופא כדמסקינן התם דמיקרי מצוי בידך לגבי השוכר ולא לגבי המשכיר אלא דלפ"ז קשה מאי פשיט ליה ממזוזה דשכירות קניא אדפשיט ממזוזה ליפשוט ממתניתין דעבודת כוכבים דשכירות לא קניא ועוד דבסמוך מסיק רש"י גופא דכיון דבדיקת חמץ מדרבנן מספקא ליה לבעל האיבעיא טורח זה על מי מוטל אלמא דלאו משום דהבית עתה שלו מספקא ליה ועוד דמאי פשיט כלל כיון דבעל האיבעיא גופא הוי ידע נמי דשכירות קניא ואפ"ה ס"ד דעל המשכיר לבדוק דחמירא דידיה הוא וזה לא שייך במזוזה. ולולא פרש"י כאן היה באפשר לפרש דהשתא נמי סבר בעל האיבעיא דשכירות לא קניא ועל המשכיר נמי אע"ג דמקרי ביתו אפ"ה אי לאו דחמירא דידיה לא היה מוטל עליו לבדוק דהא רואה הוא של אחרים וכ"ש הכא שאינו עתיד לראותו והו"ל חמץ של אחרים בגבולין דשרי לגמרי שהרי אין מצוי בידו כלל אלא דעיקר האיבעיא אם על המשכיר לבדוק כיון דחמירא דידיה הוא או דילמא על השוכר לבדוק כיון דאיסורא ברשותי' קאי וצריך לבדוק דלמא אתי למיכל מיניה אם ימצאנו בפסח ואף לשיטת רש"י שכתבתי במתניתין שהיא עיקר דחיוב הבדיקה לאו משום שמא יאכל אלא משום חשש בל יראה איכא למימר דכל זה היינו לפי המסקנא דפשטינן דתליא במסירת המפתח א"כ ע"כ שאין עיקר הבדיקה משום שמא יאכל אלא משום בל יראה דתליא במי שהבית שלו משא"כ בעל האיבעיא בהא גופא מספקא ליה אי טעמא דבדיקה משום בל יראה או משום שמא יאכל ולפ"ז מייתי שפיר ת"ש ממזוזה ואין כוונתו לפשוט שיטת בעל האיבעיא בא' משני צדדין דבלא"ה יש לדקדק כיון דבעי' מרב נחמן ב"י וקפשיט אם כן למה הפסיק בעל התלמוד בענינא דת"ש ולמאי דפרישית אתי שפיר דהאי תא שמע הוי כמו קושיא לסתור האיבעיא לגמרי דאפי' לא הוי טעם הבדיקה משום דאיסורא ברשותיה וחששא דשמא יאכל אלא שהחיוב על הבית אפ"ה אין כאן מקום ספק שהחיוב הוא על השוכר כדאשכחן במזוזה דאע"ג דשכירות לא קניא כדמוכח ממתניתין דעבודת כוכבים דמייתי לקמן אפ"ה על השוכר לעשות מזוזה משום דלענין מילי דמצוה מיקרי ביתו אי מדאורייתא ואי מדרבנן דהו"ל כאילו התנו כן וא"כ תפשוט מיניה לחמץ ממ"נ דאי מיקרי ביתו לענין מצות מדאורייתא ה"נ לא משגחינן בהא דחמירא דידיה דעיקר חיוב בדיקה בבית תליא דכתיב לא ימצא בבתיכם וכ"ש אי הוי מדרבנן ה"נ דכוותה דהו"ל כאילו התנו כך היה נ"ל לכאורה אלא כיון דרש"י ז"ל גופא מפרש הא דאיסורא ברשותיה קאי היינו שהרי עתה הבית שלו אם כן לא משמע דאיירי בחששא דשמא יאכל אלא לענין דמיקרי ביתו וא"כ הדרא קושיא לדוכתא והנלע"ד דודאי שיטת רש"י ז"ל במה שכתב שהרי עתה הבית שלו היינו כדפרישית דאע"ג דשכירות לא קניא אפ"ה עובר דכתיב לא ימצא ודרשינן לקמן מי שמצוי בידך לענין שכירות ואע"ג שאין החמץ שלו כנראה מפרש"י לקמן בשמעתין וכאינך סוגיא דלא אימעט אלא של אחרים ושל גבוה ואחרים היינו עובדי כוכבים דוקא כמו שאבאר וראיתי בספר תורת חיים שכתב דקי"ל כל היכא שהבית שלו אע"פ שאין החמץ שלו עובר והיינו כדפרישית אלא דבמה שכתב דקי"ל לא ידעתי מהיכא פשיטא ליה כ"כ ואדרבא מלשון הפוסקים משמע להיפך ועי"ל דכיון שהחמץ מצוי אצלו נהי דמשום חששא דשמא יאכל לא הוי מצרכינן לבדוק חמץ שאינו ידוע כדפרישית במתניתין אפ"ה חיישינן לענין בל יראה גופא שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתו עלה ואע"ג דלאו דידיה הוא ואפ"ה כיון שהמשכיר מסתמא בטלו או שבטל ממילא דכיון שיצא מהבית נתייאש ממנו כמ"ש הטור סימן תל"ג לענין שוכר עובד כוכבים ואפשר דה"ה אם השכירו לישראל כמ"ש בעל מגן אברהם ואם כן יוכל השוכר לזכות בו ממילא ואתי לידי בל יראה כדאיתא לקמן כך סברת האיבעיא ומייתי ת"ש לסתור האיבעיא כדפרישית ומייתי ממזוזה דלענין מצוה מיקרי ביתו לגמרי ולא של המשכיר וכיון דקרינא ביה לא ימצא בבתיכם א"כ פשיטא דעיקר החיוב עליו ותו לא איכפת לן בסברא דחמירא דידיה דעיקר החיוב בביתו תליא כן נ"ל ועדיין צ"ע ועיין עוד בסמוך ודו"ק ויותר נראה דמ"ש רש"י ז"ל שהרי עתה הבית שלו לאו משום דשכירות קניא או דמיקרי ביתו אלא משום דאע"ג דחיוב ודאי על המשכיר דחמירא דידיה אפ"ה כיון

שהשוכר נכנס לתוכו והבית שלו לכל תשמישו שייך לגביה טפי ענין הבדיקה והוה ליה כאילו התנה על כך ובהכי בעי למיפשט שפיר ממזוזה דאע"ג דחיוב על המשכיר דשכירות לא קניא אפ"ה על השוכר לבדוק והיינו נמי דמילי דמצוה עליה רמיא כיון שהבית שלו לכל תשמישו הו"ל כאילו התנה דמסתמא לא קפיד במידי דמצוה ואהא דחי שפיר דשאני מזוזה דאיכא למימר דעיקר החיוב מן התורה על השוכר כפירש"י כן נ"ל נכון:

בפירש"י בד"ה חובת הדר לפי שהיא משמרתו וכתיב ביתך ביאתך אבל הכא בדיקת חמץ מדרבנן כו' עכ"ל. וא"א לפרש כוונת רש"י דכיון דהיא מדרבנן לא שייך למילף ממזוזה דבלא"ה אפילו הוי דאורייתא לא שייך למילף ממזוזה דטעמא מפני שהיא משמרתו אע"כ דלא נפשוט לאידך גיסא דהחיוב על המשכיר וכמ"ש מהרש"ל ז"ל מיהו אין לפרש דנפשוט לאידך גיסא מדאיצטריך לכתוב במזוזה ביתך ביאתך דהאי לא מייתרא דהא דרשינן מיניה מימין דרך ביאתך אלא דנפשוט מדרבי משרשיא גופא מדאיצטריך לאסוקי דמזוזה חובת הדר היא א"כ משמע דבלא"ה שכירות לא קניא אפילו לענין מצוה וקרינן ביתו של המשכיר וא"כ פשיטא דהחיוב על המשכיר דהא חמירא דידיה ורשותיה דידיה וע"ז כתב דאפ"ה לא תפשוט נמי לאידך גיסא כיון דבדיקת חמץ מדרבנן ואע"ג דלמאי דפרישית בעל האיבעיא נמי הוי פשיטא ליה דשכירות לא קניא והוה ליה ביתו של המשכיר אפ"ה כיון שלא נזכר בהדיא ומדרבי משרשיא ודאי מוכח לה מש"ה כתב רש"י כן. כן נ"ל ודו"ק:

מיהו בעיקר דברי רש"י דמזוזה חובת הדר היא מדאורייתא לא כן כתבו התוספות בפ"ק דעבודת כוכבים דף כ"א ע"ש ועיין בתוספות פרק התכלת דף מ"ד שנסתפקו בזה וכתבו ג"כ דתרי ביתך כתיבי חד לדרך ימין וחד לדרשא דהכא ע"ש:

בא"ד אבל הכא בדיקת חמץ מדרבנן דאי משום בל יראה כו' דסגי ליה בביטול בעלמא כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה נראה מלשונו דהיכא דלא ביטלו הוי בדיקת חמץ דאורייתא אף בחמץ שאינו ידוע כי ההיא דהכא וזה כשיטת הר"ן ז"ל שכתבתי במשנתינו ודלא כשיטת הרמב"ם ז"ל ורוב הפוסקים וכמ"ש שכן נראה לי עיקר אלא דלענ"ד משום הא נמי לא אירא דאפשר דכוונת רש"י ז"ל דא"א לבא כלל לידי חשש איסור דאורייתא אף אם ימצא גלוסקא יפה אח"כ אפ"ה אינו עובר לא השוכר ולא המשכיר כיון דבביטול בעלמא סגי ומסתמא ביטל המשכיר או שאין צורך לבטל דודאי נתייאש כיון שיצא ממנו כמ"ש בסמוך אלא דאכתי איכא למימר כיון דסוף סוף הביטול תלוי במשכיר ואם כן כיון שהתחיל במצוה אומרים לו גמור כמו שכתבו התוספות בסברת דאין לפרש על זה כתב רש"י ז"ל דליתא אלא לגבי השוכר נמי שייך יותר ביטול דהא מסח דעתיה מיניה כיון שאינו שלו גילה דעתיה שאינו רוצה לזכות בו ועוד דאפי' בפה יכול לבטל בעיקר מצות חכמים והיינו דמסיק רש"י דאמר כל חמירא דבביתא הדין כו' דלכאורה לשון מיותר הוא ולקמן בעיקר שמעתא דצריך שיבטל היה לו לפרש כן ולא הכא דלא מייתי לביטול אלא אגב גררא ולמאי דפרישית אתי שפיר דנהי דעיקר דין הביטול היינו באדם המבטל בשלו וצ"ל כל חמץ שיש לי ברשותי כמבואר בפוסקים כדי לכלול ג"כ מקומות אחרים מ"מ הכא שרוצה רש"י לפרש דהשוכר נמי יכול לעשות כל המצוה אפילו הביטול וא"כ לא שייך לומר כל חמץ שיש לי ברשותי דהא האי חמירא לאו דידיה ורשות נמי לאו דידיה הוא אלא דמשכיר לכך כתב רש"י דהשוכר יכול לומר בזה הלשון כל חמירא דבביתא הדין והיינו דגלי דעתיה דמסיח דעתו ממנו ואינו רוצה לזכות בו כן נ"ל נכון וברור בעז"ה בדיקדוק לשון רש"י ז"ל. ובזה נתיישב לשון הטור או"ח סימן תל"ד שכתב שאין לומר כל חמירא דאיכא בהדין ביתא ותמה עליו בעל טורי זהב שם דמהיכי תיתי דאמר כן והרי לך מבואר שהוא ממש לשון רש"י ז"ל כאן וע"ז הוצרך הטור לפסוק שאין לומר כן כיון דלרש"י גופא לא שייך הא מילתא אלא בשוכר ומשכיר כדפרישית דלא שכיח אח"ז ראיתי דרש"י כתב נמי לקמן בעיקר מימרא דר' יהודא זה הנוסח ומ"מ א"ש שהוצרך לפרש כן גם כאן מטעמא דפרישית ואפשר דהתם נמי היינו טעמא לבטל חמץ שהובא לבית זה ממקום אחר כגון ע"י חולדה ועכבר או משום שוכר ומשכיר גופא או בבני ביתו של אדם ותו לא פלוג רבנן ועוד דהטור סובר דאפילו היכא שמסר לו המפתח דעל השוכר לבדוק אפילו הכי אין לשנות הנוסח דמסתמא המשכיר מבטל דהבודק צריך שיבטל ואם כן כשאומר כל חמץ שיש לי ברשותי נכלל גם כן זה הבית ולגבי השוכר נופא סובר הטור דבגלוי דעת אפילו במחשבה סגי שאינו רוצה לזכות בו וכדפרישית כנ"ל ברור ודוק היטב:

בא"ד והשתא כה"ג מיבעיא ליה טורח זה על מי מוטל עכ"ל. ולכאורה ל' מיותר הוא ולמאי דפרישית אתי שפיר דלעיל בלשון האיבעיא היה אפשר לומר דלאו לענין הטורח לחוד מיבעיא ליה אלא אפילו לענין הביטול על מי מוטל עיקר המצוה והיה באפשר לפ' נמי להיפך דכל חד מינייהו קאמר אנא בעינא למיעבד האי מצוה משא"כ השתא דפשיטא ליה לרש"י מדר' משרשיא דשכירות לא קניא אפילו למידי דמצוה ואם כן קרינן ביתו של המשכיר לפ"ז פשיטא דהיכא דהמשכיר אומר אנא בעיא למיעבד הא מצוה שהדין עמו דמצי למימר שאינו רוצה לבטל החמץ אלא כדינו לבדוק ולבטל אחר הביעור ושריפה כדי לקיים המצוה בחמץ שלו כיון שעיקר החיוב עליו אי מדאורייתא או מדרבנן אע"כ דהכא איירי שלא באו לדין על הביטול דכל חד מינייהו מצי לבטל ורוצין לבטל כיון שאין בו טורח אלא על טורח הבדיקה לחוד מספקא לן היכא דכל חד מינייהו אומר שאינו רוצה לטרוח ולבדוק אלא לבטל לחוד והיינו דמיבעיא לן. כנ"ל נכון בעזה"י:

בתוס' בד"ה על המשכיר כו' אין לפרש הטעם כיון דשלו הוא ואין יכול לבטל כו' עכ"ל. ולא ידענא למה הוצרכו לזה דהא בלא"ה א"ש הא דקאמר דחמירא דידיה הוא דלכ"ע עיקר החיוב על מי שחמץ שלו. ודוחק לומר דהתוס' סברו כשיטת הגאונים שהביא הרא"ש ז"ל דהמפקיד חמץ אצל ישראל חבירו שאין המפקיד חייב לבער כיון שרוב הפוסקים לא ס"ל הכי והכי קי"ל א"כ לא הוי שתקי מלפרש בהדיא ועוד דלפי זה לבטל נמי אינו צריך וליכא למימר דמ"מ כיון שאם לא יבטל המשכיר יעבור השוכר דלא מצי מבטל אבל לאחר שמבטל המשכיר אף השוכר נמי אינו עובר דהוה ליה של אחרים ושל גבוה כמו שאבאר בלשונם בד"ה מדאורייתא בביטול בעלמא אלא דזה נ"כ נראה דוחק דאטו משום לתא דשוכר נכוף את המשכיר לטורח הבדיקה ואין די במה שנכוף אותו לבטל. ולכאורה היה נ"ל דהתוספות לשיטתם שכתבו במשנתינו דריש מכילתין דבדיקה בחמץ אינו אלא משום חששא דשמא יאכל וא"כ קשיא להו הא דקאמר הכא דחמירא דידיה הוא ואכתי מאי הוי הא חששא דשמא יאכל לא שייך לגביה אלא לגבי השוכר ומש"ה רצו לפרש דאפי' הכי אתי שפיר דקאמר חמירא דידיה הוא לענין הביטול שצריך לבטל ואע"ג דלשיטתם הביטול מצוה בפ"ע הוא משום בל יראה והבדיקה ענין בפ"ע משום חששא דשמא יאכל אפ"ה כיון דמ"מ תיקנו תרווייהו דהבודק צריך שיבטל א"כ כולה חדא מצוה היא. ולפ"ז הוי אתי שפיר נמי מאי דקשיא ליה היאך רצו לפרש האיבעיא בענין זה דא"כ מאי פשיט ממזוזה דהשוכר חייב דמ"מ הכא שאני שאין השוכר יכול לבטל ולמאי דפרישית א"ש דבעל האיבעיא נמי הא מספקא ליה לאידך גיסא דאיכא למימר דעל השוכר לבדוק דאיסורא ברשותיה קאי והיינו חששא דשמא יאכל וא"כ לפ"ז נאמר דהביטול יעשה המשכיר והבדיקה יעשה השוכר ואהא מייתי ת"ש לסתור האיבעיא דבלאו הא מלתא דאיסורא ברשותא קאי לענין שמא יאכל נמי על השוכר לבדוק כיון דמיקרי ביתו לגמרי ויעבור בבל יראה כיון שאינו יכול לבטל ולכדקי"ל דבחמץ של ישראל הנפקד נמי עובר וכדפרישית בשיטת רש"י ז"ל בסמוך. ועוד נ"ל לפרש בענין אחר דמשום דלשיטתם דחיוב הבדיקה שמא יאכל לא אתי שפיר הא דקאמר דחמירא דידיה הוא א"כ היה נראה להם לכאורה לדחות שיטתם ולהכריח שיטת רש"י דחיוב הבדיקה היינו נמי משום בל יראה ונמשך אחר הביטול וע"ז מסקי דא"א לפרש כן דא"כ אפילו בי"ג נמי אלא ע"כ כפירוש ר"י דאחר התחלת החיוב אזלינן וכיון דקודם שהשכירה חל עליו החיוב דבדיקה משום שמא יאכל תו לא פלוג רבנן ואם כן שפיר מקיים ר"י שיטתו במשנתינו דריש מכילתין וזה נ"ל יותר נכון ודו"ק:

בד"ה אם משמסר לו המפתח פרש"י דמסירת מפתח קונה ואין נראה לר"י דהא אמר במרובה כבר כתבתי שם בפ' הפרה ליישב שיטת רש"י והרשב"ם ז"ל דודאי מסירת המפתח לחוד לא הוי אלא כא"ל לך חזק וקני אלא שאם קבל השוכר המפתח לחוד ונעל ופתח בו נגמר הקנין כמ"ש שם באריכות ואם כן הכא נמי כיון שהמשכיר מסר לו המפתח וכאילו א"ל לך חזק וקני א"כ ביד השוכר לבדוק דמאחר שיקח המפתח ויפתח הנעול הוא לאלתר רשותו אלא דבלא"ה לענ"ד א"ש ההיא דשמעתין דנהי דמסירת המפתח אינו גמר קנין היינו לענין שאם רצה א' מהם לחזור הרשות בידו משא"כ בשמעתין שאין שום אחד מהם רצה לחיוב ולבטל השכירות אלא לקיים ואם כן כיון שהמשכיר א"ל לך תזק וקני ע"י מסירת המפתח הרי סילק עצמו מהבית שהרי ביד השוכר ליחזוק באחד מענייני חזקה א"כ שפיר קאמר על השוכר לבדוק כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ודו"ק:

מיהו ר"י בעל התוספת לשיטתו בדיבור הקודם דהאיבעיא הוא דעל מי שחל התחלת החיוב עליו לבדוק ומסתמא כי פשיט ליה דהמשכיר בי"ג על השוכר לבדוק היינו נמי משום ה"ט גופא דמכיון שמסר לו המפתח בי"ג נמצא דמתחלת ליל י"ד חל עליו חובת הבדיקה וא"כ קשיא להו שפיר דכיון שלא נגמר הקנין במסירת המפתח א"כ לא חל עליו חיוב הבדיקה בתחלת ליל י"ד שהרי עדיין יכול לחזור בו כן נ"ל דלפ"ז רש"י לשיטתו ור"י לשיטתו ודוק היטב בכל מה שכתבתי בשמעתינו כי נכון הוא בעז"ה:

שם בגמ' בעו מיניה מרב נחמן ב"י המשכיר כו' חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק. לפי שיטת התוספת דריש מכילתין הו"מ למיבעי הא מילתא נמי בלא משכיר ושוכר אלא לענין ביתו של אדם דהוא מילתא דשכיח טפי וכגון שהלך בעל הבית בי"ד וכמו שאני עתיד לפרש ברייתא דבסמוך דהכל נאמנים דאי אין חזקתו בדוק צריכין בני הבית לבדוק משום חששא דשמא יאכל ואי חזקתו בדוק א"צ לבדוק אלא דניחא ליה למינקט האיבעיא בגוונא דלעיל אבל ליכא למימר דדוקא במשכיר מיבעיא ליה דשמא לאו כ"ע דינא גמירי וקסבר המשכיר דעל השוכר לבדוק משא"כ בבע"ה ממש פשיטא ליה דמסתמא בדק דאם כן מאי קפשיט רנב"י מברייתא דהכל נאמנים וקשקיל וטרי באוקימתי טובא ואמאי לא מוקי לה לענין סתם בע"ה ובני ביתו כדמשמע סתמא דלישנא אלא ע"כ דאין לחלק בכך דאי חזקתן בדוק משום דהכל בקיאין ממילא פשיטא דהמשכיר נמי בקי. מיהו לפרש"י דמתניתין דריש מכילתין וכדפרישית דלשיטתו לא שייך לבדוק בחמץ שאינו ידוע משום חששא דשמא יאכל אלא משום חששא דבל יראה א"כ יש לומר דלא שייך האיבעיא אלא לענין משכיר ושוכר שאם לא בדק המשכיר צריך השוכר לבדוק מה"ט גופא שלא יעבור בבל יראה כיון שהמשכיר נתייאש בודאי והחמץ ממילא ברשות השוכר ושמא דעתו עליה ויעבור בבל יראה דמקרי מצוי אצלו כדפרישית בסמוך משא"כ בבני ביתו לא שייך הא מילתא כלל כיון שהחמץ ורשות הכל לבע"ה ואין להם חלק בהם ולא מיקרי נמי מצוי בידך כן נראה לי ועיין בסמוך:

בפירש"י בד"ה בי"ד שחרית כו' דודאי בדקו אמש כו' עכ"ל. לכאורה הוצרך לפרש שחרית לאפוקי מליל י"ד דאיירי ביה באיבעיא דלעיל אמנם כן יש להסתפק עוד בכוונת רש"י דדוקא נקיט שחרית בענין שעדיין יש שהות לבטל ואם כן אין הספק אלא בחשש בדיקה דרבנן דאפילו אין חזקתו בדוק יכול השוכר לבטל וכדפרישית לעיל בסמוך בל' רש"י דהשוכר יכול לבטל משא"כ אם השכירו לו בי"ד אחר זמן איסורא דמהאי שעתא לא מצי מבטל ואם כן יש כאן חשש איסור דאורייתא דאתי לידי בל יראה אפשר דלא מיבעי לן דודאי אין חזקתו בדוק וכדמשמע לכאורה במסקנא דשמעתין דשקלא וטריא איירי במילתא דרבנן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי כמו שאבאר לקמן בשמעתין ואיכא למימר נמי לאידך גיסא דדוקא בשהשכירו שחרית מיבעיא לן דשמא אין חזקתו בדוק שהמשכיר שכח לבדוק בלילה משא"כ לאחר שעבר זמן הביעור מסתמא רמי אנפשיה ומדכר כיון דמצוה דאורייתא עליו והאי שעתא מידכרא טובא שהכל עסוקין בביעור חמציהן ויבואר יותר בסמוך וכן נראה מל' הרא"ש ז"ל דמסיק אאיבעין דמבטלו והו"ל ספיקא דרבנן ולקולא וא"כ משמע דמפרש לשקלא וטריא דשמעתין ביש שהות לבטל ובזה נתיישב הא דמסיק הרא"ש ז"ל על זה וכתב ומתוך דברי ר"י משמע אפילו אין חזקתו בדוק כשישנו בעיר צריך לשאלו וכ"כ הרי"ץ גיאת ז"ל וכו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה מה הוצרך הרא"ש ז"ל לדקדק הא מילתא מלשון הפוסקים הא גמרא ערוכה היא דאמרינן מאי נ"מ לישיילי' דליתיה קמן אם כן משמע להדיא דהיכא דאיתיה קמן לעולם צריך לשואלו אמנם למאי דפרישית אתי שפיר דודאי מפשטא דגמרא לא מצינן למידק הא מילתא דאפשר דהאיבעיא הוא בענין דליכא שהות לבטל דוקא כגון לאחר זמן איסורא ובדאיכא שהות אפשר דפשיטא ליה לבעל האיבעיא דמבטלו ותו לא מטרחינן ליה אלא דמלשון ר"י בסמוך בד"ה לאו משום דחזקתו בדוק משמע להדיא דאיירי בדאפשר לבטל ואפ"ה משמע מדבריו שצריך לשאלו כן נראה לי נכון ודו"ק:

בד"ה מאי טעמא נאמנין הא לאו בני אסהודי נינהו כו' עכ"ל. משמע מלשונו דאכולהו קאי ולא ידענא אמאי פשיטא ליה לרש"י דנשים לא מהימני דממ"נ אי ס"ל דבדיקת חמץ מיקרי איתחזק איסורא אף בחמץ שאינו ידוע וכשיטת הר"ן ז"ל שכתב במשנתינו א"כ מאי איריא נשים אפילו עד אחד דעלמא נמי לא מהימן כדאיתא בר"פ האשה רבה ואי משום דבידו כדאיתא התם א"כ באשה נמי ואי ס"ל דבדיקת חמץ שאין ידוע לא מיקרי איתחזק איסורא א"כ אשה נמי מהימנא דהא קיי"ל דכל היכא דע"א מהימן בדלא אתחזק איסורא אשה נמי מהימנא ואדרבה לשיטת התוספת בריש גיטין משמע דילפינן מוספרה לה דאיירי באשה ואף לפירש"י דהתם דילפינן משחיטה וניקור א"כ הא פשיטא לן בכל הנך דסמכינן אעדות נשים ממעשים בכל יום כמ"ש התוספת בשמעתין ולולי פירש"י היה נ"ל דהא דקאמר הכא מי מהימני מקטנים לחוד קשיא ליה דודאי לאו בני אסהודי נינהו ואף בזה עדיין צריך לי עיון היכא שהקטן הוא בן דעת מנ"ל דלא

מהימן בדלא איתחזק איסורא כיון דאשה מהימנא ודעתי להרחיב הדיבור אי"ה בקונט' הכללים שלי ודו"ק:

בגמרא לאו משום דחזקתו בדוק דקסבר הכל חבירים כו' דתני' חבר שמת כו'. ולכאורה כל האריכות הזה שלא לצורך דכיון דלבעל האיבעיא הוי מספקא ליה אי חזקתו בדוק ולא יהיב טעם לדבריו אם כן מה"ט גופא פשיט ליה רנב"י מברייתא דחזקתו בדוק והנלע"ד בזה דודאי לסברת בעל האיבעיא דלא מספקא ליה אלא במשכיר ושוכר אם כן מסתמא בחמץ שאינו ידוע איירי שאין דרך המשכיר למסור המפתח ולהניח חמצו בבית השוכר א"כ לא הוי צריך לומר דמספקא ליה אי חזקתו בדוק משום דהכל חבירים או לא דאפילו אי נמי פשיטא ליה דאין הכל חבירים אצל בדיקת חמץ אלא רוב בני אדם חבירין נמי שפיר מספקא ליה אי חזקתו בדוק משום דסמכינן ארוב ואף אם נאמר דחמץ שאינו ידוע נמי מיקרי איתחזק איסורא כסברת הר"ן ז"ל ואשכחן נמי בכמה דוכתי דהיכא דהמיעוט מסייע לחזקה לא סמכינן ארובא להקל דהו"ל כפלגא ופלגא כדאיתא בר"פ האשה שהלכה וכמו שהארכתי בעז"ה בקונט' הכללים ובכמה דוכתי בסוגיא הש"ס אפ"ה איכא למימר דאין להחמיר כאן בכה"ג דאף לסברת הר"ן דסתם בתים מצוי בהם חמץ שאינו ידוע אפ"ה מידי ספיקא לא נפקא ועכ"פ הו"ל כספק ספיקא אימר לא הוי את"ל דהוי שמא בדק המשכיר ועוד דבלא"ה כיון דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי וליכא אלא איסור דרבנן סמכינן שפיר ארובא או דילמא אין חזקתו בדוק דלא סמכינן ארובא כיון דבדיקה תלוי במעשה ומסקינן בפ"ב דבכורות דרובא דתליא במעשה לא מיקרי רובא וא"כ לא מיבעיא לשיטת הר"ן ז"ל דבדיקת חמץ שאינו ידוע מדאורייתא דחזקה שיש בו חמץ א"כ י"ל דלא סמכינן אפי' ארוב גמור כ"ש ארובא דתליא במעשה אלא אפי' לשיטת הרמב"ם ז"ל שכתבתי ונ"ל שהיא דעת רש"י ג"כ דבדיקת חמץ שאינו ידוע מדברי סופרים לחוד אפ"ה הוי בחזקת איסור דרבנן ולא סמכינן ארובא כי האי ואפשר דאפילו ספק ספיקא לא הוי כיון דתליא במעשה לשיטת הסוברים דלא מהני ספק ספיקא בדאיתחזק איסורא וכמו שאבאר לקמן בעז"ה בסוגיא דאין חוששין וצבורין. נמצא דכל זה בשיטת בעל האיבעיא משא"כ בהאי ברייתא דפשיט רב נחמן ב"י דקתני בה הכל נאמנין על ביעור חמץ ולא קתני על בדיקת חמץ וא"כ צריך לפרש באחד משני דרכים או שנאמר דאיירי אף בחמץ ידוע ולפ"ז אתי נמי שפיר האי דהכל נאמנים אפילו בלא שוכר ומשכיר דלא שכיח כדפרישית אלא בכל גוונא אפי' לבני הבית שיודעים שהיה לו לבע"ה חמץ ידוע בחדר מהחדרים ואפ"ה אין צריכין לבדוק ע"י הנך עדות שאמרו שכבר ביער החמץ דאל"כ היו צריכין לבדוק דאפילו לפרש"י דלא חיישינן. לשמא יאכל ובל יראה נמי ליכא גבי זה שאין החמץ שלהם ולא הבית שלהם אלא דבחמץ ידוע לכ"ע צריך לבער משום שמא יאכל כדפרישית במשנתינו או שנאמר דההיא דקתני על ביעור חמץ היינו לאשמעינן דאפי' ביטול אין צריך דאי הוי קתני הכל נאמנין על בדיקת חמץ הו"א דוקא לענין בדיקה לחוד נאמנים לענין שאין צריך לבדוק עוד משא"כ לענין ביטול לעולם צריך המשכיר לבטל כמ"ש בפוסקים באמת להלכה משו"ה קתני דנאמנין על הביעור גם כן ואם כן א"צ לבטל ועוד דלשון הכל נאמנים על ביעור חמץ משמע דאיירי שכבר עבר זמן הביעור ואם כן תו לא מצי השוכר לבטל ואפ"ה נאמנים שא"צ ביעור נמצא דהשתא לפ"ז נקטינן מיהא דברייתא איירי דנאמנים לענין איסור דאורייתא כיון שלא ביטל וכ"ש אי איירי בחמץ ידוע ומהשתא ע"כ ליכא למימר דחזקתו בדוק משום דרוב חבירים דהא הו"ל רובא דתליא במעשה ועוד דבלא"ה נמי בחמץ ידוע איכא למימר דמהימן בדוק משום דרוב חבירים דהא הו"ל פלגא ופלגא והשתא ע"כ ליכא בחמץ דמחמרינן בדבוק לכך הוצרך לאסוקי בהא מילתא דקסבר הכל חבירים אצל בדיקת חמץ ומייתי ראיה מחבר שמת דאע"ג דהתם נמי איתחזק איסור טבל והו"ל נמי רובא דתליא במעשה אפ"ה סמכינן משום דחזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו וחזקה כי האי הו"ל כודאי וה"נ כיון דהכל חבירים הו"ל כודאי דעדיף מרובא כן נ"ל נכון ודו"ק:

בתוס' בד"ה לאו משום דחזקתו בדוק תימא מאי ס"ד כו' ואור"י דמיירי כו' אפילו לא יהיה בדוק לא יהיה מכשול כ"כ כו' עכ"ל. פי' דאפי' אם לא בדק מ"מ מסתמא בטלו ואפשר דממילא נתבטל אי איירי במשכיר דמסתמא במסירת המפתח נתייאש וסובר ר"י דהשוכר נמי אינו עובר כיון שלא נתכוין לזכות ואם כן אין צורך הבדיקה אלא שמא ימצאנו בפסח ואתי למיכל כמו שפירש ר"י במשנתינו וא"כ אין זה מכשול כ"כ דחששא רחוקה היא מיהו למאי דפרישית בסמוך דאיירי נמי בחמץ ידוע וכמו שאבאר בשילהי שמעתין לדעת המפרשי' שהוא ג"כ שיטת התוספת וא"כ אם נאמר דהתוספות סברי ג"כ דהיכא שמצוי בידו עובר אף בחמץ של ישראל כמו שכתב בספר תורת חיים והוספתי נופך משלי דלא ממעטינן מלך אלא של אחרים ושל גבוה א"כ למאי דמשמע דאיירי בשוכר ומשכיר ודאי יש כאן מכשול לגבי השוכר לענין בל יראה אם כן נראה מזה דהתוספות לא נחתו להך סברא דבעל תורת חיים ועיין מ"ש בזה בסוף דיבור הסמוך מיהו בלא"ה איכא למימר דמהני מיהו אמירה דהני דקתני לענין חמץ שאינו ידוע או לגבי בני ביתו אף בחמץ ידוע דלא מיקרי מצוי בידם כיון שאין להם שייכות בבית כן נראה לי ודו"ק:

בא"ד וממילא ידעינן דאמירה דהני מהני לענין שאין צריך לישאל כו' עד סוף הדיבור. ולא ידענא האיך שמעינן ממילא כיון דמסיק דאמירה דהני אטו משש אית ביה ואם כן כיון דאיתא קמן מאי פשיטות דאין צריך לשואלו ונסמוך אדברי הקטן וכה"ג קשיא לי אתירוץ שני של ר"י דמקשה דפשיטא דמהימן במיגו ומאי פשיטותא כיון דסוף סוף אומרים שבדקו בעצמם ואם כן איכא למימר דנשים עצלניות ולא בדקו שפיר וכן בקטן ולא שייך מיגו כה"ג היכא שהם סוברין שבדקו כהוגן ואיצטריך מיהא לאשמעינן דאפי' הכי מהימני. ולולי דברי התוספת היה נ"ל דנהי דמעיקרא הוי ס"ד דאף אי חזקתו בדוק יש צורך לאמירה דהני לענין שאין צריך לשואלו מ"מ בתר הכי דחי וקאמר דלמא שאני הכא משום דקאמרי הני וכוונתו דכי היכי דלדידך מהני אמירה דהני אף בדאיתא קמן שא"צ לשואלו איכא למימר נמי דאפילו אי אין חזקתו בדוק אפ"ה מהני אמירה דהני כיון דמדרבנן הוא כדמסיק בסוף. ואהא מסיק אטו אמירה דהני מידי משש איכא ביה וע"כ סובר דחששא דאורייתא היא כמו שאבאר או דאפילו בדרבנן ס"ד דלית ביה משש באמירת הקטן ואם כן ממילא דבדאיתא קמן צריך לשואלו או דאפילו בלא אמירת הקטן א"צ לישאל כיון דהכל חבירים ואם כן מקשה שפיר ניתני כל הבתים בחזקת בדוקין כן נ"ל ודו"ק. כל זה כתבתי לקיים פירוש התוספת דקס"ד דאמירה דהני מהני לענין לשאלו לחוד אבל לפמ"ש בשמעתין יש לפרש בענין אחר דקס"ד דאמירה דהני מהני לענין שא"צ לבטל או לענין חמץ ידוע וכדפרישית ועיין עוד בסמוך:

בגמרא אטו אמירה דהני מידי משש איכא בהו והקשה מהרש"א ז"ל דהו"מ למימר דהימנוה רבנן בדרבנן ותירץ דא"כ תפשוט דאין חזקתו בדוק כדקאמר כו'. ולכאורה לשונו אינו מדוקדק דמה בכך דתפשוט אלא דכוונתו מבואר שרוצה לומר דלא בעי למידחי לעיל דאיכא למימר דאין חזקתו בדוק אלא דהימנוה רבנן בדרבנן ואדרבה ניחא ליה למימר דתפשוט איפכא לפי סברא זו כן נראה לי בכוונתו. אמנם לפענ"ד בלא"ה אין מקום לקושייתו דלא שייך למימר הכא דהימנוה רבנן בדרבנן משום דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי כיון דעכשיו ס"ד שאין המשכיר כאן אלא השוכר או בני ביתו ואם כן אפשר שלא ביטל המשכיר כלל ואם כן יעבור המשכיר גופא בבל יראה אם לא יבדוק השוכר או בני ביתו וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דלגבי השוכר נמי שייך בל יראה אלא דע"י אמירה דהני בעי למימר דנאמנין לענין שאפילו לבטל אין צריך ואם כן מקשה שפיר אטו משש אית ביה כיון דבלא דיבוריה איכא איסורא דאורייתא משא"כ לקמן במסקנא דמוקמינן דמוחזק לן דלא בדק וקאמרי הני בדקיניה מצי איירי שפיר אפילו אם המשכיר לפנינו או אפילו לענין בעל הבית בביתו ממש דיכול לסמוך על בדיקת אלו כיון שיודע שכבר ביטל או שרוצה לבטל עכשיו ואם כן א"ש דהימנוה רבנן בדרבנן כן נ"ל לפי שיטת הגמרא מיהו מלשון רש"י בסמוך לא משמע כן דמשמע מלשונו דלמסקנא נמי איירי שאין הבע"ה לפנינו אלא לענין השוכר או בני ביתו של בע"ה ולפירושו צ"ל דהא דקאמר מדאורייתא בביטול בעלמא סגי היינו משום דנהי דאין חזקתו בדוק אפ"ה חזקתו שביטל כיון דלא תלי במעשה ואין בו טורח ודו"ק וע' עוד בסמוך:

שם כיון דבדיקת חמץ מדרבנן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי כו' משמע לכאורה מכאן דהיכא שלא ביטלו הוי בדיקת חמץ מדאוריית' וכשיטת הר"ן ז"ל שכתבתי במשנתינו מיהו למאי דפרישית בסמוך דברייתא דהכל נאמנין על ביעור חמץ איירי בחמץ ידוע אם כן אין ראיה מכאן דשפיר איצטריך לומר הכא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי לענין חמץ ידוע ולפ"ז מוכח להדיא דבחמץ ידוע נמי מהני ביטול ודלא כשיטת הרמב"ם לפי נוסחא הישנה שהביאו מפרשי הרמב"ם ז"ל והוא שיטת הגאון שהביא הכל בו דלא מהני ביטול בחמץ ידוע ולשיטת הרמב"ם בנוסחא ישנה ושיטת הגאון ע"כ צ"ל דהא דאמרינן הכא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי היינו בחמץ שאינו ידוע ויש לתמוה דהא הרמב"ם ז"ל בדין שאחריו כתב בפירוש דבדיקת חמץ בחורים ובסדקים מדברי סופרים ויש ליישב ויבואר בסמוך:

ולפ"ז לפי מה שהבין בעל פרי חדש בא"ח סי תל"א דשיטת התוספת בר"פ כל שעה דחמץ שאינו ידוע ואפילו בידוע אלא שאינו יודע באיזה מקום מונח אינו עובר עליו א"כ לשיטתם נמי צריך לפרש האי דהכא דברייתא איירי בחמץ ידוע ולענ"ד אף שפירוש זה נכון בסוגיא דשמעתין כמו שכתבתי אפ"ה לא משמע לי שיהא כן שיטת התוס' והמדקדק בדבריהם בד"ה לאו משום כו' יראה דלא נחתו לזה הפירוש ולקמן פרק כל שעה אבאר דמלשון התוספת שם אין הכרח לפירוש בעל פרי חדש ע"ש:

ובעיקר הדברים אי מהני ביטול בחמץ שאינו ידוע אף שאיני כדאי להכניס ראשי בדבר שנחלקו אבות העולם ואף גם שבעל כסף משנה העיד שמצא כמה נוסחאות להיפך. עם כל זה אענה את חלקי שיש לקיים שיטת הגאון ונוסחא הישנה של הרמב"ם ז"ל ולענ"ד היא עיקר בש"ס דהיאך אפשר לומר דמהני ביטול בחמץ ידוע דאל"כ פלוגתא דרבי יהודה וחכמים אי ביעור חמץ דוקא בשריפה לר"י ולרבנן אף מפרר וזורה לרוח היכי משכחת לה אטו מי עדיף ביטול ממפרר וזורה לרוח ואף דלשיטת התוס' פלוגתא דר"י ורבנן היינו לאחר זמן איסורא דוקא דתו לא מצי מבטל ליה מ"מ תיקשה לשיטת רש"י ומדלא הקשו התוס' אלמא דלא נחתו להכי ועוד כמה סוגיות הסותרות זו את זו כמו שהביא בעל פר"ח סי' תל"א ולולי שאיני כדאי נ"ל ליישב כל הסוגיות ולומר דודאי לענין לאו דבל יראה ובל ימצא סגי בביטול אף בחמץ ידוע כדדרשינן להדיא בסיפרי לא יראה לך בטל בלבך וכמ"ש גם כן התוספת בשמעתין דמשבטלו הוה ליה של אחרים וליתא בכלל לא יראה אבל לענין עשה דתשביתו ודאי לא מהני ביטול אלא לר"י דוקא בשריפה דיליף מנותר ולרבנן אף מפרר דבזה מקיים העשה בידים משא"כ בביטול נהי דגרם שיהא של אחרים אפ"ה אין זה עיקר מצוה דתשביתו והיינו הא דאמרי רבנן בפרק כל שעה לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל והתורה אמרה תשביתו ולא קאמר והתורה אמרה לא יראה לך חמץ ועמ"ש בזה לקמן פ' כל שעה ולשיטתינו א"ש דלאו דלא יראה יש לתקן ע"י ביטול משא"כ עשה דתשביתו וכן הוא בהדיא בנוסחא הישנה של הרמב"ם ז"ל שהביא הכ"מ ו"ל מה היא השבתה זו האמורה בתורה שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו ושאינו ידוע יבטל בלבו ע"כ הרי לפנינו דהרמב"ם ז"ל לא איירי אלא במה היא מצות עשה דהשבתה ולא איירי מאיסור לאו וא"כ אני תמה על בעל הכ"מ שרצה להעמיד הנוסחא ישנה שהדבר מסור לחכמים כדי ליישב הסוגיות ואעפ"כ לא עלו לו כהוגן ולמה לא העמידן כפשטן דאיירי לענין מצות עשה שבכך יתיישבו כל הסוגיות כמו שאבאר כ"א על מקומו מיהו אפשר דהכ"מ נמי לזה נתכוון דודאי היכא דא"א לא עבר נמי אעשה דתשביתו דאונס רחמנא פטריה וכמו שאפשר בסמוך להסכים לשון רש"י ז"ל לזו הסברא ויותר יש לתמוה על בעל פרי חדש סי' תל"א שהאריך לסתור דברי הגאון שכתב דלא מהני ביטול בחמץ ידוע ואח"כ כתב ליישב קושיית הגאון מפ' כל שעה דכיון שאין החמץ שלו אין זה עשה דתשביתו ואם כן הלא בזה נתקיימו דברי הגאון דמש"ה גופא לא מהני ביטול בחמץ ידוע כיון שאינו מקיים העשה ובעמוד והשבת קאי ומאי לי איסור לאו או איסור עשה:

ומעתה חל עלינו חובת הביאור לפי שיטה זו בשמועתינו דא"כ היאך קאמר הכא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי דלפי מה שכתבנו דלשון ביעור חמץ איירי בחמץ ידוע אם כן אכתי בעשה קאי אלא דלענ"ד אדרבה מכאן סיוע לשיטה זו דהא מוקמינן לברייתא במשכיר ושוכר או בבני ביתו של בע"ה ולא בבע"ה עצמו דהכי דייק לישנא דגמרא דקאמר דמוחזק לן וכמו שפרש"י ז"ל להדיא ולכאורה לישנא דברייתא דקתני הכל נאמנים על ביעור חמץ ולא קתני הכל כשירין לביעור חמץ ולשון נאמנים משמע דמי שמסופק בדבר הן נאמנים לו נמצא דלפ"ז שאין הבע"ה לפנינו א"כ אין כאן מצות עשה דתשביתו מבתיכם ואף אם יבערו בלתי רשותו אין זו קיום המצוה דתשביתו אלא עיקר החיוב ביעור ובדיקה היינו שלא יעבור המשכיר או השוכר בבל יראה ובהא קאמר דביטול בעלמא סגי וכדפרישית דמסתמא כבר ביטל המשכיר והשוכר יבטל עכשיו והיינו דקתני הכל נאמנים דוקא דאי כשבע"ה בפנינו אינו יכול לסמוך על בעורין אלו כיון דמדאוריי' צריך לקיים תשביתו דוקא ולא מהני ביטול ובדאורייתא לא מהימני כן נ"ל נכון לולי דמפרש"י ותוס' לא משמע כן ודו"ק:

בתוס' בד"ה מדאורייתא כו' פ"ה מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו כו' וקשה לר"י דהאי תשביתו כו' הבערה היא דתניא בשמעתין כו' ועוד דתשביתו אמרינן לקמן כו' עכ"ל. וקושיא השניה מבואר

דלא קשה כלל לפרש"י כ"א לפי שיטתם וכמו שאבאר באריכות אי"ה בפ' כל שעה לבאר היטב שיטת רש"י דפלוגתא דר"י ורבנן בביעור חמץ בשריפה היינו דוקא קודם ביעורו ואם כן ע"כ פירושא דקרא דראשון דמעיקרא תשביתו שיהא מושבת ועומד ביו"ט או לאחר שש אלא דלענ"ד קושייתם הראשונה נמי יש ליישב בפשיטות דאף למאי דפשיטא להו דלרבי יהודה ור"ע נמי בביטול בעלמא סגי דאפושי פלוגתא לא מפשינן ואפ"ה מצינן למימר דהיינו דוקא לענין חמץ שאינו ידוע וילפי מתשביתו אבל בחמץ ידוע פליגי רבי יהודה ורבנן דלר"י ולר"ע דקאי בשיטתיה הוי דוקא בשריפה ולאו מתשביתו אלא דילפי מנותר כדאיתא לקמן בהדיא בר"פ כל שעה ואף ע"ג דר"ע מייתי לקמן בשמעתין קרא דתשביתו אפ"ה סמיך אילפותא דנותר:

אמנם למאי דפרישית בסמוך בלא"ה אתי שפיר דנהי דלענין מצות עשה דתשביתו ודאי עיקר מצותו בשריפה כדילפינן מנותר אלא מדלא כתיב תבערו מודו ר"י ור"ע דהיכא שא"א לקיים מצות שריפה כגון שאין החמץ אצלו או שאין לו עצים השבתתו בכל דבר בכל מה שיכול להשבית וכדמקשו ליה רבנן לקמן אם כן לא מצא עצים יהא יושב ובטל וחזר ודן דין אחר ומשמע שם דלא השיב ע"ז כלום והיינו משום דמודה היכא דא"א כמו שאבאר בעז"ה לקמן בשם המכילתא וממילא דאם אין החמץ אצלו קיים עשה דתשביתו בביטול ומכ"ש דניתק הלאו דבל יראה בכך ולפ"ז פרש"י דשמעתין גופא יש ליישב בענין זה וכיון דהכא איירי שאין בעל החמץ לפנינו א"כ שפיר קאמר דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ומסתמא אף אם לא ביטל אתמול קודם זמן איסורא רמי אנפשיה ומידכר לבטל ויצא ידי מצותו בכך היינו דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו משא"כ היכא שאפשר לשרפו לר"י או לפרר לחכמים ודאי זה עיקר מצותו דתשביתו מ"מ לענין לאו דבל יראה לכ"ע בביטול בעלמא סגי כן נ"ל נכון בעז"ה:

בא"ד ואור"י דמאחר שביטלו הוי הפקר כו' מדאמרינן אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה כו' עכ"ל. ויש לדקדק דלקמן דף הסמוך הקשה ר"י מאורליינש דהכא ממעטינן עובד כוכבים והקדש מחד קרא ובכמה דוכתי מצרכינן תרי קראי ותירצו בדיבור שאחריו בשם הרשב"א דכיון דגלי קרא בחד דוכתא למעט שניהם כא' ממילא בכל דוכתא סגי בחד קרא ולפ"ז שמעי' מיהא דלא שייך למעט ממיעוט דלך אלא עובד כוכבים והקדש דוקא ולא של הפקר וכן משמע לכאורה שם לקמן מלשון רש"י דאבל אתה רואה של אחרים פרש"י כגון עובד כוכבים והקדש משמע דדוקא קאמר. ולפ"ז שפיר הוצרך רש"י לפרש מדכתיב תשביתו וכבר כתבתי דנראה משיטת רש"י דכ"ש בחמץ של ישראל חבירו עובר הנפקד גם כן אע"ג דלא קיבל אחריות דברוב מקומות בש"ס לא שייך למעט מלך אלא של עובד כוכבים והקדש דוקא אם לא היכא דאיכא תו קרא יתירא וכתבתי גם כן שבספר תורת חיים כתב כן בפשיטות ואין להאריך בעיקר הדבר אלא שכתבתי ליישב שיטת רש"י ז"ל ושיטת התוס' מדבריהם דלקמן דף הסמוך יש ליישב וצ"ע ודו"ק:

בד"ה הימנוהו רבנן כו' מה שיש לדקדק בכל זה אין עיקר מקומו ודעתי להאריך אי"ה בקונט' הכללים מלבד מה שכתבתי בכמה מקומות בסוגיות הש"ס:

בגמרא תנן התם ר"מ אומר כו' דכ"ע מיהא חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנליה. וקשיא לי הא לקמן בפ' כל שעה דף כ"ח יליף ר' יהודה להדיא מקרא דלא תאכל עליו חמץ דהיינו משעת שחיטת הפסח אם כן האיכא למימר דר"מ נמי בהא כוותיה ס"ל מיהו למאי שאפרש לקמן דרבי שמעון דפליג אדרבי יהודא בהא ודריש מהיקשא דבשעה שישנו בקום אכול מצה כו' לענין לפני ומנו וה"ה לענין לאחר זמנו כמו שאבאר שם ולפי זה כיון דאשכחן דר"מ סובר דלאחר זמנו אינו עובר מדאורייתא מדמפליג בין חמצו של עובד כוכבים לישראל שם בברייתא ועוד דסתם משנה נמי ר"מ אם כן ממילא דע"כ אית ליה לר"מ דרשה דבשעה שישנו ואם כן מה"ט גופא ע"כ לית ליה נמי האי דרשא דר"י לענין לפני זמנו ולפ"ז ע"כ צ"ל דלר"מ לפי זמנו אינו עובר אלא בעשה דלענין עשה לא שייך האי היקישא דבשעה שישנו כמו שאפרש שם וא"כ מקשה שפיר מנ"ל ומייתי לה שפיר מקרא דאך ביום הראשון תשביתו. אלא דאכתי קשה לרבא דיליף לקמן מלא תשחט על חמץ אם כן סוף סוף לית ליה האי ילפותא דר"ש בשעה שישנו לענין לפני זמנו והדרא קושיא לדוכתא אמאי לא מייתי רבא האי קרא דלא תאכל עליו חמץ דמייתי רבי יהודא גופא ללאו דלפני זמנו ובתחלת עיוני היה נ"ל בזה דמקרא דלא תאכל עליו חמץ לא שמעינן אלא איסור אכילה לחוד ועדיין אני אומר דמותר להשהותו בבית ואפילו איסור הנאות נמי לא ידענא אליבא דחזקיה לקמן כמו שהקשו תוספות לקמן כ"ח וע"ש בחידושינו. ואחר העיון ראיתי בלשון הרא"ש ז"ל בשמעתין שהעתיק דכ"ע חמץ משש ולמעלה צריך לבערו מן הבית מנלן. ונראה בעליל שנתכוין למה שכתבתי אלא דאכתי קשיא לי דלמא אין ה"נ דמה שצריך להוציא חמצו מן הבית לאחר שש היינו מדרבנן שהרי רש"י ז"ל הרגיש בזה וכתב דאי לא מיתסר עד אורתא לא הוי גזרו ביה דבין יממא לליליא לא טעו אלמא שהוצרך לפרש כן דלא נימא דמדרבנן איירי ואם כן כיון דשמעינן מיהא דאסור באכילה מדאורייתא ואף בהנאה למאי דקי"ל כרבי אבהו אם כן שפיר קאמרי דשורפין ואסור להשהותו מדרבנן משום גזירה דשמא יאכל ועוד אהא הו"מ לשנויי בפשיטות דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ. לכך נלע"ד בזה דפשיטא ליה לתלמודא דרבי יהודה גופא דיליף לקמן מלא תאכל עליו חמץ לענין לפני זמנו ואשחיטת הפסח קאי היינו דוקא לבתר דגלי לן קרא דשייך איסור חמץ בי"ד דהיינו מהנהו קראי דשמעתין אבל אי לאו הנך קראי דהכא לא הוה שייך כלל לאוקמי קרא דלא תאכל עליו בי"ד אלא בט"ו ולא תאכל עליו אזמן אכילת פסח קאי כדרבי שמעון או לדרשא אחריתא וכמו שאבאר שם בעז"ה ועי"ל דאפילו אי הוה מוקמינן להאי עליו אשחיטת הפסח אכתי הוי מוקמינן קרא כפשטא דאיסור אכילת חמץ בי"ד אינו אלא משום לתא דקרבן פסח דאשכחן נמי לא תשחט על חמץ דם זבחי אבל מי שאינו שוחט הפסח כגון דרך רחוקה וכ"ש בזמן הזה דליכא פסח ליכא למישמע מהאי קרא אלא לבתר דגלי לן קראי דשמעתין דשייך איסור חמץ בי"ד לעולם אם כן שפיר מוקי לה נמי ר"י קרא דלא תאכל עליו בכל זמן כן נ"ל נכון ובזה יתיישב גם כן לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות חמץ שהביא שני כתובים לענין לפני זמנו ע"ש ודו"ק:

בתוס' בד"ה וכתיב אך ביום הראשון כו' ואין נראה לר"י עד סוף הדיבור וכבר קדמוני מהרש"א ז"ל ומורי זקיני ז"ל דקושייתם הראשונה דוקא לשיטתם ולא לשיטת רש"י ז"ל אלא דלענ"ד קשה יותר דלכאורה דברי התוספות סותרין זה את זה דכיון דלשיטתם דהאי תשביתו דהיינו הבערה היינו דוקא לאחר איסורו אם כן האיך מסקו דמייתורא דקרא קדריש הא לא מייתר קרא דלהכי גופא אתא דביום הראשון דוקא תשביתו בשריפה אבל קודם איסורא משבית בכל דבר וליכא למימר שרוצין לומר דמייתורא דאך קדריש דאם כן זה תירוץ השני שכתבו ועוד דאם כן היאך מסיק הש"ס הא כיצד לרבות אדרבא אפילו מיעוטא ויש ליישב בדוחק:

מיהו לפי שיטת רש"י א"ש טובא דודאי לפירושו נמי ע"כ לאו ממשמעותא יליף דכיון דהשהא שעה אחת ע"כ מקצתו מותר דא"כ אכתי לא מתרץ כלל עיקר קושיית הגמרא מנ"ל דמשש ולמעלה אסור דהא בלא"ה פשיטא לן מסברא שצריך לבער בי"ד קודם בין השמשות כדי שלא יעבור בכניסת הלילה בבל יראה. אע"כ דרש"י נמי אייתורא דקרא ודרשא דאך סמיך אלא דאכתי משום ייתורא דקרא לא הוי עקרינן לקרא ממשמעותא ולמימר דהראשון היינו י"ד למאי דלא מסיק השתא הך דרשא דלקמן כמו שאבאר וכיון דפשטא דהראשון היינו ט"ו ראשון לי"ט ע"כ הוי מוקמינן לייתורא דקרא לדרשא אחריתא כדמוקמינן לקמן כל הנך הראשון ומאי חזית וכמו שכתבו התוס' לקמן בד"ה כדתניא או דהוי דרשינן ביום הראשון דוקא תשביתו ולפניו ולאחריו בכל דבר אבל לפי שאי אפשר לאוקמי קרא דהראשון כפשטא בי"ט עצמו דא"כ הרי השהה בו שעה א' וליכא לאוקמי קרא דאי עבר והשהה דהא קייל דאי לא כתב קרא ע"כ דהאי הראשון היינו קודם יום טוב ואם כן קרא יתירא דבלא"ה מסברא ידעינן שצריך לבער קודם זמן איסורו ואי לעשה דתשביתו לחוד אתי הו"מ למיכתב סתם תשביתו אע"כ דהאי הראשון פשטא דקרא היינו קודם דהיינו י"ד ולאשמעינן דהאי תשביתו די"ד לאו משום אלא שלא ישהא החמץ בט"ו דא"כ לשתוק מיניה אע"כ דאותו יום ראשון מצוה בפני עצמו הוא שיש בו איסור היום גופא כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ובעיקר פלוגתייהו דרש"י ותוספות אבאר לקמן אי"ה במקומו דף י"ב ובפרק כל שעה ודו"ק:

בגמרא ואימא לרבות ליל ט"ו לביעור דסד"א ימים כתיב כו' ע"כ. ולשיטת רש"י דבסמוך יש לפרש דהשתא לא שייך לומר דפשטא דקרא לא מיתוקמא בט"ו דהרי השהה בו שעה א' הא ליתא כיון דאדרבה פשטא דקרא דשבעת ימים משמע ולא לילות אלא דגלי דבליל ט"ו נמי אסור ואם כן שפיר מקיימינן קראי כדכתיבי דעיקר השבתה בתחלת ליל ט"ו ומתוך מה שכתבתי ממילא נתיישב מה שהקשו התוספות דהו"מ לשנויי ביום כתיב וכמ"ש ג"כ מהרש"ל ז"ל בקושיא השניה של התוספת דה"מ לדרוש הכל מהקישא נ"ל דאדרבא ר"י הגלילי גופא נמי אהאי דרשא דהכא סמיך דאלת"ה מאי חזית לאוקמא הקישא להך גיסא דלמא לאידך גיסא כיון דאכילת מצה דוקא בערב השבתת החמץ נמי דוקא מערב אלא ע"כ דרבי יוסי הגלילי אהך דרשא דהכא סמיך וכמו שאבאר בעז"ה:

דף ה.

ע"ב בגמרא דהא איתקש השבתת שאור כו' דכתיב שבעת ימים כו'. ויש לדקדק דמהאי קרא קמא גופא הו"מ למידרש הקישא דכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם כי כל אוכל חמץ ונכרתה ויש ליישב דלא מצי לאתויי הקישא מהאי קרא דא"כ אדרבא מהאי הקישא גופא הוי משמע דהראשון לאו י"ד הוא אלא בערב ט"ו דומיא דאכילת חמץ ואכילת מצה כדפרישית בסמוך. אלא ע"כ דבהאי קרא דהראשון לפי האמת נמי לא שייך למידרש הקישא דהא כתיב בהדיא כי כל אוכל חמץ ונכרתה והאי ודאי לאו בי"ד איירי דהכתיב קרא אחרינא כל אוכל חמץ מיום הראשון עד יום השביעי ונכרתה ולפ"ז כיון דתשביתו היינו בי"ד וכל אוכל היינו בט"ו תו לא שייך האי הקישא כלל משא"כ מהאי הקישא דשבעת ימים מייתי שפיר ודו"ק ועיין בסמוך:

בתוס' בד"ה דהא איתקש כו' ור"ש פליג עליה ומהכא לא מצי למילף כו' עכ"ל כוונתם דודאי אפילו לר"ש דלפני זמנו אינו עובר לענין אכילה אפ"ה פשיטא להו דמודה נמי ר"ש דלאחר שש שורפין דלא אשכחן מאן דפליג בהא וא"כ אית ליה נמי הנך דרשא דהכא וקשיא להו דא"כ לילף אכילה מהשבתה ולכאורה היה נראה מלשונם דמשמע להו דלר"ש שרי באכילה עד הערב מדאוריי' והיינו כשיטת בעל המאור ז"ל דבאכילתו מקיים עשה דהשבתה אלא שאין צורך לפרש כן דבהדיא כתבו בפ' כל שעה דף כ"ח דלר"ש נמי אסור באכילה מדאוריי' אלא שאינו עובר בלאו אלא בעשה דתשביתו וקשיא להו הכא דאפילו בלאו יעבור מהאי הקישא וליכא למימר דילפינן בהקישא אכילה די"ד מהשבתה די"ד דהוי נמי עשה גרידא אלא שכבר כתבתי דבהאי קרא דתשביתו ביום הראשון לא שייך היקישא כיון דהאי בי"ד והאי בט"ו כן נ"ל ודוק:

בא"ד וקשה לרשב"א אמאי לא יליף כרת כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה היה נ"ל ליישב כיון דכתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה משמע דוקא על האכילה חייב כרת ולא על השבתה כדדרשינן כה"ג לענין תערובת חמץ וחמץ נוקשה. ולכאורה היה נ"ל להביא ראיה מדאיצטריך קרא נפש לרבות השותה בפ' העור והרוטב א"כ משמע דאכילה דוקא. אלא דיש לדחות דאי לאו קרא דנפש הו"א איפכא דאפי' בבל יראה אינו עובר על החמץ שהמחה ונעשה משקה כיון דאוכל כתיב משו"ה איצטריך נפש. אלא דאפילו בלא ראיה נמי מצינן למימר כדפרישית. ועוד נ"ל דלא שייך כרת לענין השבתה כיון דלא אשכחן כרת בשב ואל תעשה חוץ מפסח ומילה כיון דאיכא סברא תו לא שייך היקישא להא מילתא אלא למילי אחריתא כדפרישית בכמה דוכתי. ואע"ג דאשכחן השבתה נמי בקום עשה כגון שקונה חמץ בי"ט אפ"ה עיקר קרא לאו בהכי איירי דכתיב לא ימצא בבתיכם ודרשינן לקמן מדכתיב לא ימצא היינו במצוי בידך מדלא כתיב לא תמצא ואם כן משמע שכבר מצוי אצלו וא"כ אין בו מעשה כן נ"ל ודו"ק:

בפירש"י בד"ה ראשון דמעיקרא משמע בלאו רומיא דקרא כו' עכ"ל. כוונתו בזה דודאי לרבי יוחנן כו' איצטריך נמי ילפותא דאך חלק דלא נימא מצפרא ואיצטריך נמי ילפותא דביום כתיב אלא דלא איצטריך למילף מרומיא דקראי והא דלא פרש"י כן לעיל מיניה בילפותא דתנא דבי ר"י משום דהתם איכא למימר דתדבר"י אית ליה נמי רומיא דקראי דאל"כ נהי דאשכחן די"ד נקרא ראשון מ"מ ניחא טפי לאוקמי בט"ו דנקרא טפי ראשון אע"כ דארומיא דקרא סמיך מיהו לא סגי ליה בכל הנך ילפותא דלעיל דאכתי אי לאו די"ד נקרא ראשון לא הוי מפקינן קרא מפשטא וע"כ הוי מתוקמא לליל ט"ו משום דהקישא לא משמע ליה להכי כדפרישית לעיל דאיכא למימר אדרבה היקישא לאידך גיסא משא"כ הכא בדרב נחמן ב"י דאמר ראשון דמעיקרא משמע ולא ניחא ליה בהאי דתנא דבי ר"י דקאמר דאשכחן י"ד דנקרא ראשון להא מילתא דפסח גופא אלא ע"כ דתדבר"י לית ליה דרשא דרומיא דקראי וא"כ לא סגי ליה נמי בתדבר"י לחוד דהא ט"ו נמי נקרא ראשון משו"ה מייתי ראשון דמעיקרא דלא שייך לאוקמי כלל בט"ו דא"כ הראשון למה לי כדמסיק בסמוך וממילא א"ש הא דמקשה הש"ס אלא מעתה ואי ס"ד דתדבר"י נמי ארומיא דקרא סמיך לא הוה מקשה מידי כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה דברי ר"י תימא לר"י דתדבר"י נפקא ליה מקראי אחרינא כו' עסה"ד. ולענ"ד נראה דלרבי ישמעאל איצטריכו תרוייהו דמהאי די"ד נקרא ראשון לחוד לא מצי למילף דט"ו נמי נקרא ראשון אם נאמר דלית ליה רומיא דקראי דלעיל כמו שפירשו בדרב נחמן ב"י. ועוד אפילו אי אית

ליה אכתי אימא מצפרא או מאורתא משו"ה מייתי נמי קרא דלא תשחט ומלא תשחט לחוד נמי לא פסיקא ליה דאפשר דלא איירי אלא במי ששוחט הפסח כפשטא דקרא אבל מי שאין שוחט הפסח א"צ לבער אלא בט"ו כפשטא דקרא דביום הראשון תשביתו לכך הוצרך לומר ג"כ די"ד נקרא ראשון ואם כן מסתמא קרא דלא תשחט נמי בכל ענין קאמר וזמן שחיטה קאמר. ולפ"ז נתיישב גם כן מה שהקשו התוס' בד"ה לא תשחט דזמן שחיטה הוא אחר שבע ומחצה לאחר התמיד ולמאי דפרישית אתי שפיר דקרא דלא תשחט אינו אלא גילוי מילתא דאך ביום הראשון היינו בי"ד ואם כן התם דכתיב בפסח מצרים ע"כ היה זמן שחיטת הפסח מיד לאחר שש שלא היו מקריבין תמיד והיינו דכתיב בפסח מצרים בין הערביים לחוד ולא בערב וא"כ כיון שפירש אח"כ בפסח דורות לא תשחט והיינו זמן שחיטה מסתמא איירי בעיקר זמנו של פסח מצרים כן נ"ל:

בד"ה ואומר כל מלאכה כו' והא דתנן בפ' כל שעה ולא יסיק היינו מדרבנן. עיין מה שאכתוב בזה לקמן דיש מי שסובר דהיינו מדאורייתא ושם יבואר בעז"ה:

דף ה:

בגמרא ש"מ מדר"ע תלת ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה ופרש"י ז"ל דס"ל כר' יהודא דיליף מנותר. ולכאורה קשיא לי טובא משיטה זו על שיטת רש"י לקמן דף י"ב ובפרק כל שעה דעיקר פלוגתא דרבי יהודא ורבנן היינו שלא בשעת ביעורו דוקא דהיינו מתחלת שש ואם כן מאי קאמר ר"ע הכא מצינו להבערה שהיא אב מלאכה ות"ל דלאחר זמן איסורו השבתתו בכל דבר. והנלע"ד בזה דודאי הא דקאמר ר"י אימתי אני אומר בשריפה שלא בשעת ביעורו ולפרש"י היינו קודם שש כל זה דוקא לבתר דמשמע לן דראשון דמעיקרא משמע ואם כן עיקר מצות עשה דתשביתו היינו בי"ד כדי שיהיה מושבת ועומד בי"ט עצמו וי"ל עוד דאך חלק נמי איירי בהאי מילתא גופא דקודם זמן איסורו יראה שיהא מושבת לאחר שש נמצא דכל זה לבתר דקים לן דהאי ראשון היינו י"ד ושייך ביה עשה דתשביתו ומשו"ה קאמר רבי יהודא דבשריפה דיליף מנותר וכמו שאפרש בעז"ה לקמן דף כ"ז דבהאי עשה דתשביתו דמיא לנותר שהוא בבל תותירו קודם זמנו משא"כ אם נאמר דהאי ביום הראשון אין לו משמעות כלל לי"ד אלא פשטא דקרא בט"ו דוקא אייתי וא"כ אי ילפינן מנותר היינו לאחר זמן איסורו דוקא ואם כן לפ"ז שפיר קאמר ר"ע דודאי אית ליה לר"ע די"ד נקרא ראשון או כדתנא דבי ר"י או כדרב נחמן ב"י אלא דאכתי לא מוכח דאיירי דוקא בי"ד כיון דט"ו נמי נקרא ראשון איכא למימר דבט"ו איירי ועל זה מסיק שפיר כיון דהבערה אב מלאכה ואם נאמר דאיירי בט"ו ובהאי שעתא קאמר רחמנא תשביתו דהוה בשריפה א"כ אתי לידי איסור אב מלאכה בי"ט והא מהיכי תיתי הא קי"ל כל מלאכה שאפשר לעשותה מעי"ט אין לדחות בחנם אע"כ דאין ה"נ דהאי הראשון היינו בי"ד כיון דאשכחן דנקרא ראשון וקרא גופא אהכי סמיך לכתוב ראשון סתם דממילא נוקי לה במלתא דלא אתי לידי איסור מלאכה. ואדרבא בזה נתיישב גם כן הא דקאמר ר"ע מצינו להבערה שהיא אב מלאכה ואי ס"ד דרחמנא אמר דוקא בראשון דהיינו בי"ט עצמו א"כ גזירת הכתוב הוא שידחה י"ט אע"כ כדפרישית דר"ע נמי סבר דראשון משמע נמי י"ד אלא דאסברא סמיך כן נ"ל ודו"ק ועיין עוד לקמן בחידושינו בפ' כל שעה:

בפירש"י בד"ה ש"מ כו' דאי השבתתו בכל דבר הו"ל לאוקמא בי"ט כו' יאכלנו לכלבים כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דרש"י גופא כתב לקמן דף מ"ו במשנה דכיצד מפרישין דכשם שאין שורפין קדשים בי"ט כמו כן אסור להאכילה לכלבים וכן כתב ג"כ בפ"ג דביצה דף כ"ז ע"ש:

אמנם לאחר העיון נ"ל ליישב דודאי במידי דעיקר מצותו בשריפה דוקא בענין שיהא מושבת לגמרי מן העולם וא"כ תו ליכא למימר דיאכילנה לכלבים היכא דא"א בשריפה דסוף סוף הא נמי מלאכה היא כיון דקפיד קרא שיהא מבוער מן העולם דוקא וזה שכתב רש"י בביצה דרחמנא אחשבה לשריפתו דכתיב באש תשרף ומצותו וביעורו מן העולם היינו מלאכה דקפיד רחמנא שלא לעשות בי"ט משא"כ אי הוי ס"ל לר"ע דחמץ אינו בשריפה ולא הוי יליף מנותר כלל ואם כן לא קפיד רחמנא לבערו מן העולם ועיקר העשה אינו אלא שלא יעבור בבל יראה לחוד אם כן אף אם ישליכנה לכלבים ליכא מלאכה כיון שאין מחויב לבערו מן העולם וממילא דלא הוי שייך לומר דרחמנא אחשבה כיון דלא יליף מנותר ולא הוי אלא כמו שאר איסורי הנאה דמותר להשליך לים וממילא דמותרין נמי להשליך לכלבים של הפקר כן נ"ל נכון שמעינן מהא דלשיטת רש"י ז"ל מותר להשליך חמץ לאחר איסורו לכלבים של הפקר ודלא כהגהת אשר"י לקמן פ' כל שעה וע"ל דנהי דאסור לבער קדשים בי"ט אף שלא דרך שריפה אפ"ה לא הוי מלאכה גמורה אלא איסורא בעלמא ומדקאמר והתורה אמרה לא תעשה כל מלאכה אלמא דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה כנ"ל:

בגמרא וש"מ לא אמרינן מתוך שהותרה כו' וראיתי בספר תומת ישרים שהקשה בדף כ"ד בשם הרב רבינו אשר בהר"ר משולם והוא הרא"ש מלוני"ל ז"ל דאפילו אי אמרינן מתוך נמי שפיר קאמר ר"ע מצינו להבערה שהיא אב מלאכה ואסור בי"ט דהא חמץ בשריפה לא ילפינן אלא מנותר ושריפת נותר גופא לא דחי י"ט כדאיתא בכמה דוכתי דקבע לו תורה בקר שני לשריפתו:

אמנם לשיטת התוספות דשמעתין לא קשה מידי דבנותר אפילו אמרינן מתוך אפ"ה אסור בי"ט דהוי שלא לצורך היום כלל משא"כ בחמץ אי הוי אמרינן מתוך הוי שרי דאיכא צורך היום קצת שעובר בכל שעה בבל יראה כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה ש"מ הבערה לחלק יצאה מדקרי לה אב מלאכה כו' עכ"ל. ולכאורה זה לא יתכן אלא להאי לישנא דאמרינן בר"פ הזורק דהך דהוי במשכן וחשיבא קרי לה אב וכאותו גירסא דגרסינן במשכן וחשיבא דתרתי בעינן כמ"ש שם התוס' משא"כ לאידך לישנא דאמרינן התם אי נמי הך דכתיבא קרי אב א"כ אפילו אי הבערה ללאו יצאה שפיר קרי לה אב מלאכה דהא כתיבא בהדיא טפי משאר מלאכות לכך נראה עיקר כפירוש ריב"א דאי ללאו יצאה הוי שרי בי"ט אלא דגם בזה יש לדקדק דאכתי אפילו אי לחלק יצאה מצינן למימר דשרי בי"ט כיון דכתיב לא תבערו אש ביום השבת משמע בשבת אין בי"ט לא כדדרשינן כה"ג בפ"ק דביצה דף י"ב לענין הוצאה דכתיב ביום השבת בדברי קבלה כ"ש הכא דכתיב באורייתא. ולכאורה דממקומו הוא מוכרע דהא למאי דקאמר רבא דש"מ מדר"ע דלא אמרינן מתוך יש להקשות אטו ר"ע דאמר כב"ש דהא בפ"ק דביצה שם מוקמינן פלוגתא דב"ש וב"ה בטלטול קטן וס"ת ולולב בהכי דב"ה סברי דאמרינן מתוך אע"כ דרבא ס"ל כרבה דאמר התם דב"ש וב"ה פליגי בהאי קרא דאין הוצאה לי"ט דב"ה סברי דאין הוצאה דכתיב ביום השבת בשבת אין בי"ט לא ואם כן כ"ש דיש לומר כן בהבערה ואם כן מאי קאמר ר"ע בשמעתין מצינו להבערה שהיא אב מלאכה אע"כ דלר"ע הבערה אסורה בי"ט דהא דרש בס"פ אלו קשרים עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שקריבין בי"ט אלמא דהבערה בי"ט אסור וכן מדדרשינן בנותר דקבע לו בקר שני לשריפתו אם כן לעולם אימא לך דללאו יצאה ואפ"ה אסור בי"ט מהאי טעמא גופא:

מיהו למאי דפרישית התם בפ"ק דביצה דר"ע דהכא לא הוי כב"ש אלא אפילו כב"ה דס"ל דאמרינן מתוך היינו בדבר שהוא צורך היום קצת משא"כ הכא לא מיקרי צורך היום כלל כיון דאפשר לעשותו מעי"ט והיינו כדפרישית בסמוך כיון דאשכחן די"ד נקרא ראשון א"כ שפיר קאמר ר"ע דאית לן למימר דמסתמא בי"ד איירי כיון דאפשר בכך לא דחינן י"ט דהוי שלא לצורך כלל וזה שלא כשיטת התוספות בסמוך בד"ה לא אמרינן מתוך דאי אמרינן מתוך שרי ואם כן מוקי לר"ע בכב"ש וכשיטתם שם בפ"ק דביצה משא"כ לשיטתינו אדרבא ר"ע בכב"ה והא גופא אשמעינן רבא דשמעינן מדר"ע דאפילו לב"ה לא אמרינן מתוך בדבר שאינו צורך היום וע"ש בחידושינו בפ"ק דביצה שכתבתי שם דמההיא דפרק אלו קשרים נמי לא מוכח מידי ודוק היטב:

בגמרא ת"ר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מה ת"ל והלא כבר נאמר לא יראה כו'. אע"ג דהאי קרא דשבעת ימים כתיב מקמי קרא דלא יראה אפ"ה לא מצי למימר איפכא כיון דלא יראה איצטריך לאסור בגבולין ומשו"ה קשיא ליה להאי גיסא כיון דבתר הכי כתיב לא יראה לאסור אף בגבולין אם כן מה ת"ל לא ימצא בבתיכם כיון שבסוף אוסר הכתוב אף בגבולין מכ"ש בבתים:

מיהו לשיטת הרא"ש ז"ל והר"ן ז"ל שכתבתי במשנתינו דבדיקת חמץ שאינו ידוע נמי מדאורייתא ומשמע לכאורה דהיינו מדכתיב לא ימצא משמע פשטא דקרא דאפילו ע"י חיפוש לא ימצא ואם כן שפיר הא איצטריך נמי לא ימצא לחמץ שאינו ידוע דלא יראה לא משמע אלא חמץ ידוע אלא דהרא"ש ז"ל כתב להדיא לקמן בשמעתין דהבודק צריך שיבטל דמלא יראה נמי משמע שפיר אפילו באינו ידוע מדלא כתיב לא תראה משמע שלא יהא שום חמץ במקום הראוי לראיה ולדבריו צ"ל דהא דאמרינן בסמוך דאי מלא יראה יכול יטמין היינו שיטמין במקום שא"א לבא לידי ראיה שיטמין בכותל ויטוח בטיט או יסגירנו במסגר:

אלא דלפ"ז קשיא לאידך גיסא כיון דכתב רחמנא לא ימצא דאפילו להטמין במקום שאינו ראוי לראיה אסור כ"ש דעובר במקום הראוי לראיה וממילא ידעינן נמי דעובר בלא ימצא אפילו בחמץ שאינו ידוע מדכתיב לא ימצא ולא כתיב לא תמצא ואדרבא לא ימצא טפי משמע דאיירי שלא ימצא ע"י חיפוש דילפינן חיפוש ממציאה ולא יראה משמע טפי בידוע ואכתי אמאי כתיב לא יראה ליכתוב לא תראה וע"כ היינו כדמסיק הרא"ש ז"ל דאפילו אם אינו ידוע באיזה מקום מונח נמי עובר והא ודאי לא שמעינן מלא ימצא דכיון שאינו ידוע באיזה מקום לא מיקרי מצוי בידך ולא שייך נמי חיפוש בכה"ג אלא כשיודע באיזה מקום נאבד מש"ה איצטריך למיכתב לא יראה דשמעינן נמי הא דמ"מ אפשר לבא לידי ראיה כנ"ל נכון בשיטת הסוברים דבדיקת חמץ שאינו ידוע מדאורייתא:

אמנם לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו דלא הוי מדאורייתא אין להקשות א"כ לכתוב לא תראה דהרמב"ם ז"ל לשיטתו דהמפקיד אצל ישראל חבירו או אפילו אצל עובד כוכבים עובר המפקיד ואם כן לא שייך לכתוב כלל לא תראה אלא לא יראה דמשמע לא יהא החמץ שהוא שלך במקום הראוי לראיה:

ובאמת קשיא לי דהרא"ש ז"ל גופא כתב לקמן שילהי שמעתין להלכה דהמפקיד עובר א"כ האיך כתב לקמן דלכתוב לא תראה ואף ע"ג דהרא"ש ז"ל מסיק טעמא דהמפקיד עובר דקרינן ביה ביתו אפ"ה לא שייך לכתוב לא תראה כיון דקושטא דמילתא לאו בראייה תליא מלתא אלא שלא יראוהו גם כן אחרים ועוד אבאר בלשון הרא"ש ז"ל לקמן בסוגיא דהבודק צריך שיבטל ודו"ק:

שם והלא כבר נאמר ולא יראה לך שאור בכל גבולך. וכתב מהר"ם ז"ל דצריך להיות לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ בכל גבולך וכן הוא בדפוס בספרי האלפסי ועל פיו הוגה כן בדפוס הש"ס ולא ידעתי כוונתו בזה דקראי לאו הכי כתיבי אלא ברישא כתיב חמץ והדר שאור וסמיך בכל גבולך לשאור ואם כן קשיא ליה לתנא דברייתא אשאור גופא כיון דאף בגבולין אסור כ"ש בבתים וכדפרישית:

בפירש"י בד"ה לפי שנאמר כו' אבל אתה רואה בגבולין של אחרים כגון של עובדי כוכבים ושל גבוה אם הקדישן כו' עכ"ל. כבר כתבתי לעיל בסוגיא דמשכיר דמשמע מל' רש"י כאן דאתה רואה של אחרים היינו דוקא עובד כוכבים משא"כ של ישראל אי אתה רואה אף של אחרים אפילו לא קיבל אחריות ואע"ג דמצינן למימר דרש"י מילתא דשכיח נקיט משא"כ דישראל לא שכיח כיון דהמפקיד מיהו צריך לבער מדאורייתא או מדרבנן כמו שאבאר בשילהי שמעתין והנפקד נמי מיהא צריך לבער מדרבנן מ"מ נראה דלא הוצרך רש"י לפרש כן כיון דהכא בדרשא דקרא דאורייתא איירי ואם כן שפיר קאמר של אחרים דבכל ענין אינו עובר הנפקד לכך נראה יותר דרש"י ז"ל דוקא נקיט וכשיטת בעל תורת חיים שם שסובר כן בפשיטות דישראל בשל ישראל חבירו עובר בבל יראה. ולכאורה נ"ל ראיה מפורשת מהמכילתא שהביא הרא"ש ז"ל בשמעתין והר"ן ז"ל וכן הרמב"ן בחומש והכי איתא שם בבתיכם למה נאמר לפי שנאמר בכל גבולך יכול כמשמעו ת"ל בבתיכם מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות עובד כוכבים אף על פי שיכול לבערו אבל אינו ברשותו יצא חמצו של עובד כוכבים ברשות ישראל וחמץ שנפלה עליו מפולת אף על פי שהוא ברשותו אבל אינו יכול לבערו כו' עכ"ל. נמצינו למידין לפי משמעות לשון המכילתא דעיקר הפטור בשל אחרים היינו לפי שאין יכול לבערו שיתחייב לשלם ושלא מן הדין דכיון שלא קיבל עליו אחריות לא רמיא עליה כלל ומכל מקום אם יבערו ויזיק בידים יתחייב ומשום הכי פטרה רחמנא דומיא דמפולת שאין בידו לבערו ולא הצריכו הכתוב לפקח הגל ולבער מה שאין כן בשל ישראל שפיר קרינן ביה יכול לבערו שהרי אם יבערו פטור מתשלומין למאי דקי"ל חמץ בפסח לאו בר דמים הוא. ועוד נראה דאדרבא מחויב הנפקד לבערו לא מיבעיא לשיטת הפוסקים דהמפקיד עובר בבל יראה אם כן הא קי"ל זכין לאדם שלא בפניו וכל ישראל שלוחי דרחמנא נינהו וזכיה מטעם שליחות אם כן על הנפקד לבער וליכא למימר דשמא בטלו המפקיד וכשיטת רוב הפוסקים דביטול מהני אף בחמץ ידוע דמ"מ ליכא לאוקמי קרא בהכי דהא כשביטלו אפילו בשלו אינו עובר לאותה השיטה ובלא"ה נראה דוחק לאוקמא דיוקא דקראי מספיקא אלא ע"כ כי דייקינן רואה אתה של אחרים היינו אף בשלא ביטלו והיינו דמוקי לה דוקא בעובד כוכבים ומטעמא דמפרש במכילתא לפי שאין יכול לבערו וכדפרישית משא"כ בישראל יכול לבערו. אלא אפילו לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו דאין המפקיד עובר אפ"ה נראה דמודים דשל ישראל אצל ישראל אף בלא אחריות עובר מיהא הנפקד בעשה דתשביתו שאור מבתיכם והכא הא לא כתיב לך למעוטי ולכמה דינים אין שוין עשה דתשביתו ללאו של בל יראה אע"כ

כדפרישית והא דישראל בשל עובד כוכבים בלא אחריות אפי' בעשה אינו עובר היינו נמי מדכתיב תשביתו מבתיכם ושייך למידרש נמי האי דרשא דמכילתא גופא לפי שאין יכול לבערו לא הוי דומיא דבתיכם והיינו דמדמה להו למפולת כן נ"ל ברור בשיטת רש"י ז"ל ולפי שיטת המכילתא וכן הוא להדיא ברש"י בחומש דמהאי קרא דשבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם הוא דממעטינן חמצו של עובד כוכבים ביד ישראל בלא אחריות ואף שהרמב"ן ז"ל השיגו שם וכתב דבגמרא יליף לה משלך אי אתה רואה אפ"ה יש ליישב שיטת רש"י כמו שאבאר מ"מ אף לפי סברת הרמב"ן ז"ל נראה דהיינו דוקא בחמצו של עובד כוכבים משא"כ בחמצו של ישראל נראה דהרמב"ן ז"ל נופא מודה דהנפקד עובר מיהו בעשה דתשביתו כיון דהכא לא כתיב לך ולאפוקי ממה שכתב בעל פרי חדש סימן תל"א דאין עובר לא המפקיד ולא הנפקד. ולענ"ד הוא להיפוך והרבה ראיות יש לי על זה ואין להאריך. נקטינן מיהא מהני מילי מעליותא כיון דלרש"י של אחרים היינו דוקא עובד כוכבים כיון שאין יכול לבערו אם כן שפיר הוצרך רש"י לפרש לעיל דהא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי היינו מדכתיב תשביתו ולא תבערו ולא פשיטא ליה דסגי בביטול מטעם הפקר כסברת התוספת ולמאי דפרישית אתי שפיר דהפקר גופא לא מימעט משל אחרים דהיינו דוקא עובד כוכבים לפי שאין הישראל יכול לבערו שיתחייב לשלם משא"כ בשל הפקר כ"ש דיכול לבערו אלא ע"כ דאפ"ה קאמר רחמנא דבביטול בעלמא סגי מדכתיב תשביתו ולא תבערו והיינו כדפרישית לעיל דוקא היכא דא"א לבער כגון שאינו אצל החמץ וכן בנפלה עליו מפולת והרבה כיוצא בה דהשתא אין בידו לבער ולא הוי דומיא דבתיכם והיינו ממש כדברי המכילתא. ולשיטת התוספות וסייעתם דהפקר מהני דמיקרי נמי של אחרים אפשר דמפרשי לדברי המכילתא דכה"ג נמי מיקרי אין בידו לבערו ולא ידעתי למה לכך נראה יותר דס"ל דלא קי"ל כהאי מכילתא דמפיק לה חמצו של עובד כוכבים מבתיכם ובתלמודא דידן ממעט לה משום שלך אי אתה רואה. אלא שכל המפרשים והפוסקים הקדמונים הביאו זו המכילתא וכמו שאפרש עוד לקמן שילהי שמעתין והרמב"ן ז"ל גופא בפי' החומש הביאו ולפי סוף דבריו נראה דלשון אינו יכול לבערו דקתני במכילתא לא קאי אחמצו של עובד כוכבים אלא אחמץ שנפל עליו מפולת וזה דוחק ועדיין צ"ע ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

בתוס' בד"ה אבל אתה רואה כו' הקשה הר"י דאורליי"נש דהכא לא מצריך תרי קראי כו' ובמנחות כו' עס"ה. לכאורה עדיפא הו"ל להקשות דבמנחות אע"ג דכתיב תרי זימני עריסותיכם אפ"ה לא ממעטינן אלא מירוח הקדש ומירוח העובד כוכבים והכא לשיטת התוספת ממעטינן משל אחרים אפילו חמץ של ישראל חבירו מדכתיב לעיל דביטול הוי מטעם הפקר ולא מיקרי לך כיון שיצא מרשותו ובקושיא זו לא הוי משני מידי בדיבור שאח"ז דכיון דגלי בחדא דוכתא ה"ה לכולהו דהא קמן דאע"ג דבחלה מירוח של ישראל ומכרו אח"כ אינו פוטר דמיקרי שפיר עריסותיכם אף ע"ג דממעטינן הקדש ועובד כוכבים ומ"מ הכא דממעטינן אף של ישראל חבירו דלא מיקרי לך קא משמע להו לך טפי מיעוטא מעריסותיכם אם כן מעיקרא לא מקשה הר"י מאורליי"ש מידי. וכבר עלה בלבי לומר דהתוספות סברי נמי דישראל בישראל חבירו מיקרי שפיר לך או דאיתרבי מבכל גבולך דקאי אכל ישראל אלא דמשמע להו דוקא בהני דשייך בהו חיובא משא"כ בשל הפקר דלא הוי חמץ של חיוב כלל דאין לו בעלים דמי לשל הקדש ושל עובד כוכבים אלא דמל' התוספות לעיל ובכמה מקומות בפירקין בשיטה דאין חוששין משמע להדיא דלא נחתו לחלק בכך ועוד דאכתי מלשון המכילתא משמע דאדרבא של הפקר הוי טפי בכלל חיוב כיון שבידו לבערו. וגם בר מן דין קשיא לי האיך אפשר לומר דבחמץ של ישראל חבירו אינו עובר אם כן אמאי לא מייתי בפ' ראשית הגז אליבא דרבי אלעאי דממעט מלך אפילו שותפות ישראל אי לאו היכא דאיכא ריבויא ואם כן בחמץ נמי ליפטרו של שותפות אע"כ דחמץ ליתא בכל הנך כללא כיון דאפילו בשל ישראל חבירו חייב והיינו כדפרישית דקרינן ביה בכל גבולך ולא ממעטינן אלא היכא שאין בידו לבערו כדברי המכילתא שכתבתי וצ"ע:

בא"ד דהכא לא מצריך תרי קראי כו' ולכאורה לא ידענא מאי קשיא להו דהא השתא מעיקרא קאמר שפיר תנא דברייתא דממעטינן של אחרים ושל גבוה דהאיכא תרי לך ומכ"ש למאן דגריס בהדיא ברישא דברייתא תרי קראי דלך וע"כ דקושיית הר"י מאורליי"ש היינו למסקנא דילפינן מתרי זימני לך למישרי נמי עובד כוכבים שכבשתו דשדינן ליה בע"כ אלא ימצא באם אינו ענין וקשיא להו מנ"ל למישרי עובד כוכבים שלא כבשתו דלמא לעובד כוכבים שכבשתו איצטריך דמחדא לא הוי ידעינן אלא הקדש לחוד אלא דהא נמי לא קשה דהא למסקנא דברייתא דכתיב לא ימצא ודרשינן לקמן דאפקא רחמנא בלשון לא ימצא להיכא שקיבל אחריות דאסור ואם כן אפילו אי הוי כתיב חד לך דהוי מוקמינן בהקדש לחוד דמסתבר טפי שכתבו התוס' במנחות להדיא אפ"ה הוי ידעינן נמי דבעובד כוכבים היכא דלא קיבל אחריות שרי מדאיצטריך לא ימצא. והנראה מזה דר"י מאורליי"ש משמע ליה דלא ימצא לא מייתר דבלא"ה איצטריך שלא יטמין אבל למה שאפרש בסמוך דלמסקנא נמי ע"כ לא ימצא מיותר אי משום דלא יטמין לא צריכא קרא או משום דהוה ליה למיכתב לא תמצא או לא יהיה לך אע"כ דמייתר להכי דרשא למיקרי ביה לא ימצא שמצוי בידך לאסור היכא דקיבל אחריות א"כ ממילא דבלא קיבל אחריות שרי ואם כן ע"כ אידך לך להיכא דכבשתו כן נ"ל נכון ליישב שיטת ר"י מאורליי"ש ועיין עוד בסמוך ודו"ק:

בגמרא יכול יטמין ויקבל. ויש לדקדק מאי ס"ד דיטמין דנהי דלא עבר בלאו כיון דכתיב לא יראה דהוי משמע דבראייה תליא מלתא אכתי הא איכא עשה דיום הראשון תשביתו והאי הטמנה ודאי לאו השבתה היא וליכא למימר דה"נ לא מיירי אלא לענין דאין עובר בלאו דאכתי לשון יטמין דמשמע לכתחלה לא אתי שפיר ואין לומר ג"כ דקס"ד דהטמנה נמי מיקרי השבתה מבתיכם דדמי לנפל עליו מפולת וכגון שהעמיק והטמין אם כן אין ה"נ דשרי מדאורייתא ובשלמא לשיטת הפוסקים דבנפלה עליו מפולת גופא צריך לבטל מדאורייתא אתי שפיר אלא לשיטת הפוסקים דא"צ ביטול אלא מדרבנן וכדמשמע מל' רש"י לקמן דף ל"א ועוד דלדברי המכילתא שכתבתי בסמוך משמע דנפלה מפולת גופא לא ידעינן התירא אלא לבתר דכתיב לא ימצא בבתיכם ודרשינן מה ביתיך ברשותך ולדרשת הגמרא דידן היינו מדכתיב לא ימצא ובנפלה מפולת אין מצוי בידו וא"כ הכא דאילו לא נאמר קאמר מהיכי תיתי להתיר הטמנה מעשה דלא תשביתו ואפשר כיון דבעשה נמי כתיב תשביתו מבתיכם הוי דרשינן נמי האי דרשא דמכילתא מה ביתו ברשותו לאפוקי הטמנה דלא מיקרי ברשותו כן נ"ל ועדיין צריך עיון:

שם אין לי אלא בעובד כוכבים שלא כבשתו כו' כבשתו ושרוי עמך בחצר מניין ופירש"י שכבשתו דהוי ממונו כממונך או שלא כבשתו אבל שרוי עמך בחצר מניין עכ"ל. ואע"ג דנראה פשוט דלפי האמת אפילו היכא דכבשתו ושרוי גם כן בחצר נמי שרי אפ"ה למאי דמיבעיא למימר השתא לאיסורא משמע לרש"י לפרש דאפי' בחד מינייהו נמי בעי למיסר כיון דבכל אחד יש טעם לאסור אלא דלפ"ז קשיא לי הא דמסקינן משום דכתיב לך לך תרי זימני ופרש"י דשדינן ליה אלא ימצא דאף במצוי אצלך ששרוי עמך בעינן לך ואם כן אכתי בכבשתו דמיקרי לך דממונו כממונך מנ"ל דשרי ואף אם נאמר דכבשתו ואין שרוי מגופא דלא ימצא בבתיכם ילפינן דוקא בבתיכם ובהכי הוי אתי שפיר טפי פשטא דלישנא דברייתא דמייתי גופא דקרא מיהא להתיר בחד מינייהו ובאידך סמיך אלך תרי זימני אלא דאכתי קשה היכא דכבשתו ושרוי עמך דאיכא תרתי לגריעותא דממונו כממונך ומיקרי לך ושרוי בחצר דהוי בבתיכם אימא דאסור ובאמת פשיטא לן בכולא תלמודא דלא מפלגינן כלל דהיכא דלא קיבל אחריות בכל ענין שרי וסגי במחיצה עשרה. ומה"ט גופא ליכא למימר נמי דכבשתו לא מיקרי מצוי אצלו כמו שרוי עמך בחצר ומגופא דקרא דמייתי לא ימצא ולא כתיב לא תמצא משמע דבעי' מצוי אצלך ושרינן אף בכבשתו ומלך תרי זימני ממעטינן שרוי עמך ולא כבשתו דלא מיקרי לך דאם כן אכתי היכא דכבשתו ושרוי עמך שהוא מצוי אצלו ובבתיכם וממונו כממונך מנ"ל דשרי:

ובאמת דלולי פרש"י היה נ"ל לפרש בפשיטות להיפוך דטעמא דכבשתו לאו משום דממונו כממונך דהא בכל דוכתא לא מצרכינן תרי קראי להכי כמו שהקשו התוספות בד"ה משום בשם רבינו תם אלא גריעותא דכבשתו היינו מדרשא דמכילתא דדרשינן מבבתיכם מה ביתך ברשותך דבענין בידך לבערו וא"כ עובד כוכבים שכבשתו שיכול לכופו לבערו איכא למימר דאסור אלא דאכתי לא מצינן למימר דאסור דהא לא מיקרי לך. אלא משום דפשטא דקרא לא כתיב לך אלא בגבולין ולא בבתים ואיכא למימר דבבתים לא בענין לך אלא ביכול לבערו לחוד תליא מילתא מדלא כתיב לך ואע"ג דאיכא ג"ש דשאור שאור אפ"ה איכא למימר דקי"ל דלא אתי ג"ש ומפיק לפשטא לגמרי וכ"ש הכא דלחומרא וג"ש לא מייתרא להכי אלא לאסור בקיבל אחריות אף בגבולין ואם כן הכי קאמר אין לי דשרי אלא בלא כבשתו דאין בידו לבערו וה"ה בכבשתו נמי שרי כיון שאין שרוי בחצר ואם כן בענין לך דהו"ל גבולין אבל בכבשתו ושרוי עמך בחצר בידו לבערו וכיון ששרוי בחצר הו"ל בבתיכם דלא בענין לך אימא דאסור ואהא מסיק שפיר ת"ל לא ימצא בבתיכם דאף בבתיכם ובידו לבערו נמי והו"ל לגמרי בבתיכם אפי' הכי בענין לא ימצא שמצוי אצלך וכיון דלא קיבל אחריות לא מיקרי מצוי אצלך. אלא דאפ"ה פריך הש"ס שפיר דתנא מהדר אהתירא ונסיב קרא לאיסורא דאכתי מנ"ל למירבי הכי ולקולא דלמא קרא דוקא כתיב ולחומרא דבגבולין דוקא בראיה תליא מילתא ואפ"ה בענין נמי לך אבל בבתים בכל ענין לא ימצא כלל היכא דבידו לבערו כיון דלא כתיב לך ואהא מסיק הש"ס שפיר משום דכתיב לך תרי זימני וע"כ באם אינו ענין שדינן חדא לגבולין וחדא לבתים וע"כ מפרשינן שפיר נמי פשטא דקרא דאפילו בבתיכם בענין לא ימצא מצוי אצלו דוקא דהא ליכא לאוקמי פשטא דקרא להיפך דבבתיכם בכל ענין אסור דא"כ תרי לך ל"ל כן נ"ל נכון ונתיישבו כל קושיות התוס' וא"ש נמי דמייתי ברייתא קרא דלא ימצא בבתיכם ולא מייתי לך לך תרי זימני והעיקר חסר אע"כ כדפרישית דלאוקימתא דרבא עיקר ילפותא מלא ימצא בבתיכם דבבתיבם דברייתא אלא ימצא קאי אלא דהש"ס גופא מסיק דע"כ צריך לפרש כן כיון דכתיב לך תרי זימני אלא דרש"י ותוספת לא כתבו כן ודוק היטב:

בתוס' בד"ה משום דכתיב לך לך כו' ואור"י דאי לאו מלא ימצא כו' דההיא נמי לך חשיבא כו' אבל השתא כו' עכ"ל. וקשיא לי השתא נמי דשדינן לך אלא ימצא מנ"ל להתיר עובד כוכבים שכבשתו ולאסור בקיבל עליו אחריות אף בלא כבשתו אימא איפכא דהא קיי"ל כמ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון דמי אלא דהכא מלא ימצא משמע לאסור דמצוי אצלו ומשו"ה איצטריך לך להתיר אף בקיבל אחריות לאשמעינן דלא ימצא איירי דוקא בכבשתו וליכא למימר דא"כ לישתוק מלא ימצא ולישתוק נמי מחד לך הא לא ימצא איצטריך לאסור הטמנה ואם כן הו"א דבא לאסור אף בקיבל אחריות ואיצטריך לך תרי זימני ולעולם דכבשתו ממשמעותא דלא ימצא מיתסר. והנראה בזה דלהטמנה לא איצטריך קרא כדפרישית לעיל או משום דאכתי הו"מ למיכתב לא תמצא או לא יהיה לך אע"כ דלא ימצא בא לאסור המותר דהיינו בקיבל אחריות ולך דשדינן אלא ימצא היינו להתיר האסור דהיינו כבשתו כן נ"ל בשיטת התוס' וכן נראה גם כן מלשון הגמרא לקמן דקאמר הניחא למ"ד דבר הגורם כו' אלא למ"ד כממון דמי לא ימצא ל"ל ומאי קושיא הא איצטריך להטמנה וליכא למימר דאלישנא דברייתא קשיא ליה מאי איצטריך למילף קיבל אחריות מלא ימצא הא נמי לא קשיא דאיכא לאוקמי ברייתא אפילו כהאי תנא דלאו כממון דמי דהכי קי"ל אע"כ דלהטמנה לא איצטריך למיכתב לא ימצא כדפרישית ודו"ק:

בא"ד אבל עוד קשה כו' אמאי איצטריך ליה לעיל למידרש כו' עכ"ל. פי' דאף ע"ג דג"ש דשאור שאור ודאי לאיסורא דפקדון באחריות והטמנה בגבולין איצטריך אכתי לישנא דברייתא גופא קשיא להו אמאי איצטריך לאסוקי נמי ג"ש לענין אחרים ושל גבוה ותיפוק ליה דבלא ג"ש ידעינן התירא דעובד כוכבים אף בכבשתו וכל שכן בהקדש כן נראה לי אבל מהרש"א ז"ל הבין דברי התוס' בענין אחר ע"ש ואין להאריך ועיין מה שכתבתי בסמוך ליישב כל קושיית התוס' עד סוף הדיבור:

מיהו מה שכתבו כיון דגלי גלי נראה לי דממקומו הוא מוכרע דכיון דאיצטריכו תרי קראי לשאור וחמץ ולא איצטריכו נמי בכל חד קראי טובא לענין כבשתו ולענין הטמנה ופקדון באחריות אע"כ כיון דגלי גלי וק"ל:

בגמרא לא קשיא הא דקביל אחריות כו' כי הא דאמר רבא כו' דאילו מיגנב ואילו מיתבד כו'. ונחלקו הפוסקים אי דוקא קאמר רבא מיגנב ומיתבד שקיבל אחריות דגניבה ואבידה אבל אם לא קיבל אלא אחריות פשיעה פטור לבער ויש פוסקים דאפילו באחריות פשיעה חייב לבער עיין בלשון הרא"ש ז"ל ובפוסקים ולכאורה היה נ"ל מסוגיא דשמעתין דבאחריות פשיעה פטור לבער לא מיבעיא לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו דבהקדש אע"ג דאיתמעט מדין שומרים אפ"ה חייב בפשיעה דפושט כמזיק וכתב הש"ך בח"מ סי' ס"ו ס"ק קכ"ו) שכן עיקר ושהוא ג"כ שיטת רש"י ז"ל וכמה פוסקים ע"ש אם כן האיך ממעטינן בשמעתין של גבוה הא מחייב מיהא בפשיעה ובהקדש לא שייך לחלק בין קיבל אחריות או לא אע"כ דאחריות דשמעתין היינו אחריות דגניבה ואבידה דוקא דבהקדש פטור. אלא דלכאורה נראה מלשון רש"י ז"ל להיפך דלעיל בשמעתין מפרש רש"י ז"ל של גבוה אם הקדישן לבדק הבית ומדלא מפ' בפשיטא דבגזבר איירי שפטור לבער חמץ של הקדש שהוא דבר המצוי יותר דהא במקדיש גופא מסתמא מסרו מיד לגיזבר שלא יעבור בבל תאחר ולא ליתי לידי תקלה. אלא ע"כ דגזבר כיון דחייב בפשיעה לשיטת רש"י ז"ל כמ"ש הש"ך אם כן חייב לבער לכך הוצרך לפרש במקדיש גופא ומשכחת ליה שפיר שהקדישו ע"מ שלא יתחייב באחריות כלל. אלא דאפ"ה נ"ל להוכיח מסוגיא דשמעתין לכאורה דבאחריות

פשיעה פטור דאלת"ה מאי מקשה בסמוך למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי לא ימצא ל"ל ופרש"י דהיינו ר"ש דפ' מרובה ומאי קושיא הא לא שמעינן לר"ש אלא דבאחריות דגניבה ואבידה דהא לענין כפל דגנב איירי ומחייבו בכפל כיון שגורם למקדיש שמתחייב בתשלומין חשוב כממון המקדיש גופא ואם כן אם לא קיבל המקדיש עליו אחריות דגניבה אלא אחריות פשיעה משמע דפטור הגנב שהרי לא גרם בגניבתו שום ממון להמקדיש ואם כן אכתי איצטריך לא ימצא לחייב בממון אפי' בקיבל אחריות פשיעה דמיקרי נמי מצוי בידו אע"כ דלכ"ע באחריות פשיעה פטור לבער דלא מיקרי נמי מצוי בידך דפשיעה לא שכיחא:

אמנם אחר העיון נ"ל להיפך דשיטת הסוברים דבאחריות פשיעה נמי חייב עיקר כפשטא דלישנא דברייתא דקתני יכול לקבל פקדונות ואידך ברייתא דבסמוך נמי דקתני הפקיד אצלו חייב לבער וסתם פקדון לא מחייב אלא באחריות דפשיעה ואפ"ה חייב לבער ועוד דאי ס"ד דגניבה ואבידה דוקא קאמר תיקשה היא גופא מנ"ל דהא קי"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ואי משום דכתיב לא ימצא שמצוי בידך דילמא באחריות אונסין איירי דוקא דכיון שקיבל עליו כל אחריות דממילא מיקרי מצוי בידך ולא מימעט מלך ומאן פלג לן דממה נפשך אי לך דוקא ולא מרבינן מלא ימצא אלא חדא דדמי טפי למצוי בידך הו"ל לאוקמי באונסין דוקא ואי ריבוי דלא ימצא עיקר דמרבי כל מידי דמצוי בידו ומיעוטא דלך לא ממעט אלא חדא היכא שהוא לגמרי של אחרים ואין לו תפיסת יד כלל אם כן מרבינן נמי אפילו אחריות פשיעה ובאמת ראיתי שהתוס' בס"פ האומנין ובפ' כל הנשבעין כתבו דלשיטת רש"י אינו חייב לבער אלא היכא שקיבל אף אחריות אונסין וזה דוחק ולקמן בסוגיא דעובד כוכבים שהלוה על חמצו אבאר עוד בזה אע"כ סברי דקושטא דמילתא הכי הוא דהא אי לאו מיעוטא דלך הו"א דאפילו של עובד כוכבים לגמרי נמי אסור ואפילו עובד כוכבים שנכנס לחצירו של ישראל ובציקו בידו היה חייב להוציאו והיינו משום דכתיב לא יראה דמשמע דבראייה תליא מילתא ואסור לראות אפילו חמצו של אחרים אלא דאתא מיעוטא דלך וממעט היכא שהוא של אחרים לגמרי ואין עליו שום אחריות כלל דלא קרינן ביה לא יראה שאין מוטל עליו כלל לראותו משא"כ היכא שיש לו שום אחריות אפילו דפשיעה גלי קרא דלא ימצא בידך דמיקרי מצוי בידך כיון שמוטל עליו לראותו אם החמץ קיים שלא יבא לידי חיוב פשיעה קרינן ביה לא יראה ולפ"ז מקשה בסמוך שפיר דלמ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי ואם כן בלא"ה ליכא למימר דמיעוטא דלך דוקא דבעינן שיהא לגמרי שלו ממש דהא באחריות הוי מיהא גורם לממון אע"כ דאדרבה מיעוטא דלך לא ממעט אלא חדא ואינך מרבינן מלא יראה ואם כן לא ימצא ל"ל ומשני שפיר דקס"ד כיון דאי איתא הדר בעינא כו' ואם כן איכא למימר דבעינן שיהא שלו ממש ואיצטריך לא ימצא כן נראה לי ודוק היטב:

דף ו.

בגמרא בעו מיניה מרבא בהמת ארנונא כו' לכאורה אין לו מקום לסוגיא דלעיל דשמעתין דאיירי בעיקר חמץ של עובד כוכבים אי הוי ברשות ישראל מטעם אחריות ולא תלי מידי במצי מסלק ליה והכא לענין בהמת ועיסת ארנונא איפכא ולקמן גבי עובד כוכבים שהלוה לישראל על חמצו הוי שייך טפי לאתויי דדמי להאי וכמו שאבאר לקמן אי"ה במקומו בענין מצי מסלק ליה. ולענ"ד נראה דאדסליק מיניה בשמעתין קאי והיינו במאי דפשיט' ליה לסתמא דתלמודא דהיכא דמצי מסלק ליה פשיטא לכ"ע דחייב ולכאורה ממימרא דרבא דלעיל מסוגיא דשמעתין הוי משמע להיפך דלא מיבעיא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי דמטעם אחריות חשיב ליה כממונו וא"כ ה"נ אע"ג דמצי מסליק ליה מ"מ כיון דבאחריות עובד כוכבים נמי קאי הו"ל כאילו יש לו תפיסת יד בגוף הבהמה ופטור מבכורה אלא אפילו למ"ד בעלמא לאו כממון דמי אפ"ה כיון דרבינהו רחמנא לענין חמץ דכממון דמי אם כן נהי דבעלמא לא ילפינן מיניה היינו משום דממונא מאיסורא לא ילפינן משא"כ לענין בכורה וחלה דאיסורא נינהו איכא למימר דכממון דמי דמדאורייתא לא שייך לחלק בין קולא וחומרא כמ"ש התוס' בכמה דוכתי משו"ה מייתי הכא הא מילתא דאפ"ה פשיטא להו דהיכא דמצי מסליק ליה חייבת דדוקא בחמץ תליא במצוי בידך לכ"ע מטעמא דפרישית בסמוך כיון דאי לאו מיעוטא דלך הו"א דאפילו של עובד כוכבי' ממש עובר הישראל בבל יראה משא"כ בשאר איסורין בתר עיקר אזלינן ושמעינן דאפילו לר"ש כיון דאיתא בעינא הדרא למרא ברשות בעלים קאי כנ"ל:

בתוס' בד"ה בהמת ארנונא כו' וקשה לרשב"א כו' עכ"ל. וכבר כתב מורי זקיני ז"ל בספר מגיני שלמה ליישב ושמצא בנוסחת הרי"ף ז"ל כשיטת רש"י ע"ש:

בפירש"י בד"ה ייחד לו בית כלומר לא קיבלו עליו כו' עכ"ל. גם בזה עיין בס' מגיני שלמה מיהו ממה שהוכרח לרש"י לפרש משמע להדיא דס"ל דאי קיבל עליו אחריות אפילו בייחד לו בית חייב לבער ואם כן משמע דכ"ש במפקיד חמצו ממש אצל העובד כוכבים דהמפקיד חייב לבער כיון שעיקר החמץ שלו לא מהני מה שהוא בבית עובד כוכבים ודלא כשיטת יש מהגאונים שהביא הרא"ש ז"ל בשמעתין והיא גם כן שיטת הרמב"ן ז"ל בפירוש החומש דהמפקיד פטור לבער אלא כשיטת רבינו יונה ז"ל שהביא הרא"ש והיא שיטת הרמב"ם וסייעתו. אלא דבאמת מל' רש"י כאן אין הכרע דאפשר דקאי נמי בשיטת יש מהגאונים והרמב"ן ז"ל דהמפקיד פטור כיון שהוא בבית אחרים ממש אלא דהכא בייחד לו בית דהבית של ישראל למאי דמסקינן דשכירות לא קניא אלא דפטור משו' שאין מצוי בידו וסובר רש"י ז"ל דהיינו דוקא בלא קיבל אחריות משא"כ בקיבל אחריות מיקרי מצוי בידו כיון שהוא גם כן בביתו ולפ"ז משמע אדרבה להיפך דרש"י ז"ל סובר כשיטת הרמב"ן ז"ל דהא עיקר סברת הרמב"ן ז"ל דאל"כ בבתיכם למאי אתא כיון דאף בגבולין אסור אע"כ דאתא למעט היכא שחמץ שלו בבית אחרים שאין המפקיד עובר ולפ"ז צ"ל דהחולקים ס"ל דבכה"ג איצטריך להא כרב אשי בשמעתין והיינו כשיטת התוספת כאן דקיבל אחריות על חמץ של עובד כוכבים לא מיתסר אלא בבתיכם וכמו שאבאר בסמוך בלשון התוס' וא"כ לפרש"י דלא איצטריך בבתיכם להכי אלא משום דלא קיבל אחריות ולא מיקרי מצוי בידך ממעטינן לה א"כ בבתיכם למאי אתא אע"כ כשיטת הרמב"ן ז"ל:

מיהו לפמ"ש לעיל באריכות דרש"י בשמעתין ובפירוש החומש היינו כשיטת המכילתא אם כן טובא איצטריך בבתיכם לומר לך מה ביתך ברשותך אף גבולין ברשותך וכדפרישית לעיל לענין כבשתו דאף במצוי לך בעינן בבתיכם וכן לענין נפלה עליו מפולת כיון שאין בידו לבערו לא הוי דומיא דבתיכם. כן נ"ל נכון. והואיל דאתא לידן הא מילתא צריך לי עיון בלשון הרא"ש ז"ל דשמעתין שהביא דעת רבינו יונה ז"ל דהמפקיד חייב לבערו והביא ראיה כדאמרינן בפרק מרובה וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש וכתב הרא"ש ז"ל על זה שלא הבין ראייתו. ובעיני יפלא על מאור עינינו הרא"ש ז"ל שהרי לכאורה דברי רבינו יונה ז"ל נכונים בטעמן דהא בפרק מרובה פליגי ר"ש ורבנן בגונב הקדש מבית בעלים דמחלק ר"ש בין קדשים שחייב באחריותן וחכמים פטרי בכל ענין ומפיק תלמודא טעמא דכתיב וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש אלמא דאע"ג שקיבל אחריות והן בבית בעלים ממש אפ"ה אמרינן דלא קרינן ביה בית האיש אלא בית הקדש והיינו ע"כ משום שהגזבר יכול ליטלו בכל זמן מרשות הבעלים קרינן בהו בית הקדש דכייחד רשותו להקדש דמי וה"נ דכוותה כיון שהמפקיד יכול ליטול הפקדון שלו בכל זמן מהנפקד קרינן ביה שפיר בבתיכם דכמאן דייחד לו הנפקד מקום דמי וכדמסיק הרא"ש ז"ל גופא ודו"ק:

בתוס' בד"ה ייחד לו בית כו' ופי' ר"ת דאפילו באחריות כו' ור"פ אית ליה מסברא כו' עס"ה. ולא ידעתי למה הוצרכו לפרש דר"פ פשיטא ליה מסברא הלא מצינן למימר דר"פ נמי יליף להא מילתא מדכתיב בבתיכם משמע דקיבל אחריות על חמצו של עובד כוכבים בביתו של עובד כוכבים מותר אלא הא דלא מפרש ליה ר"פ נמי אסיפא כמו רב אשי נראה משום דקשיא ליה לשון הברייתי' דלא מייתי קרא דבבתיכם אלא לא ימצא לחוד ומשו"ה מוקי לה ר"פ אדישא ורב אשי ניחא ליה לאוקמי אסיפא דברייתא דעלה קאי ולומר דסמיך אסיפא דקרא בבתיכם. ולכאורה נ"ל דזה בעצמו כוונת רש"י ז"ל שלא רצה לפרש כפירוש התוס' דבקיבל אחריות מיירי ואם כן למסקנא דרב אשי צ"ל דיליף מבבתיכם ואם כן העיקר חסר מהברייתא דלא מייתי בבתיכם אלא לא ימצא לחוד משו"ה ניחא ליה לרש"י לפרש דאיירי בלא קיבל אחריות וא"כ למסקנא דרב אשי מלא ימצא לחוד יליף לה שפיר אלא דהמקשה דלא נחית להאי סברא הוי סבר דעיקר ילפותא דרב אשי מבבתיכם כדמשמע פשטא דלישנא ואם כן היה רוצה לומר דאיירי אף בקיבל אחריות ואפ"ה פטור והיינו דקשיא ליה למימרא דשכירות קניא מיהו למסקנא עיקר ילפותא מלא ימצא דאיירי שלא קיבל אחריות אלא רב אשי גופא מייתי נמי מבבתיכם לומר לך דאף בבתיכם בעינן מצוי אצלך. כן נ"ל נכון וברור בעזה"י ודוק היטב בכל מה שכתבתי בשיטה זו ואין להאריך יותר:

בגמרא א"ר יהודה אמר רב המוצא חמץ בביתו ביום טוב כופה עליו כלי ופי' רש"י כיון דלא חזי לטלטולי ואפוקי ואיירי בביטלו דלא שייך איסור בל יראה. ולכאורה קשה מכאן על השיטה שכתבתי לעיל דלא מהני ביטול בחמץ ידוע לענין עשה דתשביתו ושכן נ"ל עיקר וא"כ אכתי הא עבר מיהא בעשה ואם נאמר שהעמידו דבריהם במקום עשה דתשביתו ה"ה דהו"מ למימר שהעמידו דבריהם במקום לאו דבל יראה וליכא למימר דהכא בלא"ה לא מצי לקיים העשה דתשביתו כיון דרש"י ותוספת סברי דקי"ל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה ואסור לשורפו בי"ט הא ודאי ליתא דהא שיטת רש"י ז"ל דלאחר איסורו לכ"ע השבתתו בכל דבר והדרא קושיא לדוכתא. והנלע"ד בזה דרש"י לשיטתו שכתב לקמן במשנה דכיצד מפרישין חלה בי"ט ובמסכת ביצה פ' המביא גבי חלה שנטמאת הבאתיו לעיל דכל היכא דעיקר מצותו בשריפה כגון בשריפת קדשים דאחשבה רחמנא דכתיב באש תשרף ה"ה דאסור לבערו מן העולם בי"ט כגון להשליכו לנהר או להאכילו לכלבים של הפקר ואם כן ה"נ בחמץ למאי דקי"ל כר"י דעיקר מצותו בשריפה דילפינן מנותר וא"כ הא אחשבה רחמנא לביעורו ואע"ג דלאחר איסורו השבתתו בכל דבר היינו דוקא היכא שלא מצא עצים לשורפו כמ"ש לעיל ואם כן ה"נ כשמצא בי"ט היכא דאסור לשורפו ה"ה דאסור לבערו בי"ט אלא דאכתי היה צריך להוציאו מביתו מיהא שלא יאכל ממנו דלא הוי סגי בכפיית כלי היכא דאפשר לתקן יותר כדאיתא בסמוך דעושה מחיצה וכפרש"י בסמוך מש"ה הוצרך לפרש כאן דמשום דלא חזי לטלטולי ולאפוקי התירו לכפות הכלי דהם אמרו להחמיר בחששא דשמא יאכל והם אמרו לאסור הטלטול בי"ט אבל לעולם היכא דשייך בחמץ איסור דאורייתא לא העמידו דבריהם וכמ"ש בזה היכא שנתחמץ לו שום דבר בי"ט בחמץ גמור בענין דלא מהני ביה ביטול דמעיקרא ממילא דלשיטת רש"י ז"ל צריך להוציאו מביתו ולהניח במקום הפקר דנהי דלא מקיים עשה דתשביתו בכך אפ"ה מהני ליה דלא עבר מיהא בבל יראה ואינו חושש לאיסור טלטול דלא העמידו דבריהם במקום איסור דאורייתא דאע"ג דבדוכתי טובא העמידו דבריהם היכא דאיתמר איתמר כן נ"ל ברור לשיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

שם ואם של הקדש אינו צריך מ"ט מיבדל בדילי מינה. משמע לכאורה דא"צ לשום דבר ויש לדקדק נהי דמיבדל בדילי מינה במקומו אכתי הא איכא למיחש לחולדה כדתנינן מה שמשייר יניחנו בצינעא שלא יהיה צריך בדיקה אחריו. ובשלמא לשיטת רש"י שם דעיקר החששא בכל הסוגיא דלקמן בחולדה היינו מחששא דבל יראה וכפרש"י נמי בריש מכילתין דעיקר הבדיקה אינו אלא משום בל יראה ואם כן לא שייך האי חששא הכא משא"כ לשיטת התוספת דהיינו משום דלמא אתי למיכל וכדמוכח גם כן מדבריהם לקמן בסוגיא דחולדה ואם כן בשל הקדש נמי יהא צריך בדיקה מה"ט וצריך מיהא להצניעו או לכפות כלי ואפשר דכיון דמסקינן לקמן דההיא דמה שמשייר יניחנו בצינעא היינו דוקא שמא תיטול חולדה בפנינו ואם כן הכא בשל הקדש אף אם תיטול בפנינו לא יהא צריך בדיקה מחששא דדלמא אתא למיכל דכיון שראה שגררה חולדה משל הקדש אף אם ימצא אח"כ מיבדל בדיל מינה משום איסור הקדש ודוחק ולשיטת רש"י ז"ל א"ש בפשיטות ודו"ק:

שם ואמר רב יהודא אמר רב המפרש והיוצא בשיירא כו' תוך שלשים יום זקוק לבער כו'. והיינו נמי במי שאינו מניח שום אדם בביתו כמ"ש הפוסקים ולכאורה למאי דמסקינן בסמוך דהנהו ל' יום מדאורייתא נינהו אם כן איכא למימר שזה הדין גם כן מדאורייתא דכיון דדרשינן ראשון דמעיקרא משמע ופרישנא לעיל דאפ"ה אין מקרא יוצא מידי פשוטו אלא דמעיקרא מוזהר ועומד שיהא מושבת החמץ מביתו לכשיגיע זמן איסורו ואם כן תוך שלשים חל עליו העשה כיון שא"א לקיים בזמנו וכן נראה להדיא מל' רש"י ז"ל לקמן בפ' כל שעה דף כ"א ע"ב דעיקר פלוגתא דר"י וחכמים באין ביעור חמץ אלא שריפה היינו במפרש ויוצא בשיירא ע"ש. ולכאורה יש לתמוה דמהיכי תיתי יהא בשריפה שהרי יכול למוכרו ולמאי דפרישית א"ש דודאי אע"ג שמוכר כל החמץ שלו אפ"ה רוצה לקיים מיהא העשה דתשביתו בחמץ שלו כמ"ש הפוסקים ומש"ה משייר איזה חמץ לקיים בו מצות שריפה כדינו ולברך עליו וכן נראה לכאורה מלשון הגמרא הכא דקאמר חייב לבער ולא קאמר חייב לבדוק אלא ע"כ דאפילו לבער חל עליו החיוב והיינו לקיים מצות עשה דתשביתו והא דמקשה רבא בסמוך אי דעתו לחזור אפילו מר"ה נמי אע"ג דלא שייך הא מילתא קודם ל' יום אפ"ה כיון דאביי מחלק בין דעתו לחזור ואי מה"ט דפרישית אפילו באין דעתו לחזור אדרבה יותר יש לחייבו אע"כ דלטעמא דאביי לאו מה"ט נחית לה אלא מחששא דשמא יראנו תוך הפסח ואם כן מקשה שפיר א"ה אפילו מר"ה נמי משא"כ למסקנא דרבא שפיר מצינן למימר דהוא מדאורייתא ומטעמא דפרישית ועיין עוד בסמוך:

בפירש"י אפילו מר"ה נמי כו' והאי שעתא לאו ברשותיה היא דליבטליה כו' וכשראהו עובר עליה עכ"ל. הא דלא כתב משום חששא דדילמא אתי למיכל מיניה נראה דרש"י לשיטתו דלא שייך חששא דדילמא אתי למיכל אלא בחמץ ידוע דוקא וא"כ לא הוי פסיקא ליה לרבא לאקשויי עליה דאביי דלמא הא דמחלק אביי בין דעתו לחזור או לא היינו לענין חמץ שאינו ידוע ובלא"ה נמי לא פסיקא להקשות כ"כ אפילו מר"ה נמי שיהא מחוייב לבערו משום דלמא אתי למיכל דחששא רחוקה היא לכך הוצרך לפרש משום חששא דבל יראה ומה"ט גופא פירש"י גם כן וכשראהו עובר עליה דאפילו את"ל דבחמץ שאין ידוע אירי אפ"ה כיון שבמקום שמכניסין בו חמץ איירי שדרך להמצא חמץ א"כ אם יראנו יעבור עליו משא"כ אם לא יראנו אין כאן איסור דאורייתא וכמ"ש לעיל בריש מכילתין בשיטת רש"י ודלא כשיטת הרא"ש והר"ן ז"ל ודו"ק:

דף ו:

בגמרא שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני. ואי תקשה רבנן בהנהו קראי דרשב"ג מאי עבדי להו שלא נאמרו פרשיות פסח אלא שני שבועות בלבד יש לומר דההיא דהחדש הזה לכם ליכא למשמע מינה כלל אליבא דרבנן כיון שעדיין הוה קודם מתן תורה ולא רמיא עלייהו חיובא כלל לשאול ולדרוש וכה"ג אמרינן בדוכתי טובא דאין למידין מקודם מתן תורה ומההיא דשנה שניה ויעשו את הפסח במועדו נמי לא תיקשי להו דמכיון שכבר היו יודעין כל דיני פסח וחמץ ומצה דבמצרים נאמר להם וממילא היו שואלין ודורשין בהם שלשים יום קודם פסח אלא דפרשת דויעשו בני ישראל את הפסח לא נאמרה אלא בשביל דבר שנתחדש במועדו אפילו בשבת ואפילו בטומאה מיהו לדברי האומר שלא נתחייבו ישראל בפסח אלא לאחר ירושה וישיבה וההיא דפסח מדבר ע"פ הדיבור הדרא קושיא לדוכתא דכיון שהיו סבורין שלא נתחייבו בפסח לא היו שואלין ודורשין ואם כן למה לא נאמרה אותה פרשה דויעשו את הפסח שלשים יום קודם פסח דהא בפ"ק דעבודת כוכבים משמע דעיקר הנהו שלשים יום היינו בשביל קרבן דשכיחי מומין ע"ש. ונראה מזה דרבנן דהכא לא ס"ל כהאי תנא דלא נתחייבו בפסח מדבר אלא ע"פ הדיבור ורשב"ג נראה דס"ל כהאי תנא ויליף שפיר דא"צ אלא שתי שבתות והשתא בהא קמיפלגי כנ"ל:

בתוס' בד"ה שנאמר ויהי אנשים והא דאמר בהנזקין כו' לא כפ"ה כו' כדמשמע הכא כו' ע"כ. ובתוס' פ' הנזקין ביארו יותר דלפ"ה הו"ל למימר דשואלין ודורשין ששה שבתות ע"ש שהקשו עוד קושיא אחרת ולענ"ד לא ידענא מאי קשיא להו דילמא הא דקאמר רבי לוי בהנזקין שמנה פרשיות היינו אליבא דרשב"ג דבלא"ה משמע דהאי מימרא לאו אליבא דכ"ע מיתוקמא כמ"ש שם התוס' מפ' אחרי מות למ"ד אחרי מופלג. מיהו למאי דמשמע להו נמי לאוקמא האי מימרא דרבי לוי כחכמים דהכא נ"ל דאדרבה מהכא סייעתא לשיטת רש"י דלפי' התוספת היאך אפשר לאוקמי מילתא דרבי לוי כחכמים דאם כן תקשה היאך ילפו שלשים יום ותיפוק ליה דאדרבה יותר י"ל דשואלין ודורשין אפי' מראש השנה דהא פ' אחרי מות נאמרה בניסן ומזהיר על עשרה בתשרי מאי קאמרת שהוצרך להזהיר לאחר מיתת נדב ואביהוא שלא יבא אהרן אל הקדש בכל עת ולא ימות כדרך שמתו הם אכתי לא היה צריך לומר אלא אותו פסוק בלבד אל יבא בכל עת אל הקדש ותו לא אע"כ דאיידי דקאי בהא מילתא דאל יבא היה צריך לאסוקי לכולה פרשה דיום"כ שנאמרה בה עינוים הרבה ונפישי מילי אם כן כ"ש דלא מצי למילף שלשים יום מפרשת פסח שני דמכיון ששאלו הטמאים והיה צריך לומר להם אל תעשו פסח כמ"ש התוספות בדיבור הסמוך ממילא היה צריך לאסוקי לכולה מילתא דפסח שני ושפיר קאמר רשב"ג אע"כ שאם באנו לומר דת"ק אית ליה האי מימרא דרבי לוי אדרבה לשיטת רש"י יתיישב הכל לנכון דבלא"ה קשיא לן אמימרא דרבי לוי מה שאלו הטמאים למה נגרע והלא יכולין היו ליטהר כדאיתא בפ' הישן בסוכה וכעין זה הקשו תוספת שם בפ' הנזקין אדרבי לוי לפ"ה. אמנם כן לענ"ד נראה עוד דאדרבה אותן הטמאים לנפש ידעו כל דיני פסח שבא בטומאה לציבור ולא ליחיד שהרי כבר נאמר להם במועדו ואפילו בטומאה ונאמר להם ג"כ באותו יום וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש דמינה ילפינן דטמא נפש עושה בטומאה אע"כ מדשאלו למה נגרע ע"כ מוקמי להנך קראי בציבור ולא ביחיד שכן האמת ואם כן אף אם נאמר דאדרבה זה עיקר שאלתם דמאחר שאמר להם באותו יום כל דיני טומאה ופ' וישלחו ואמר להם ג"כ שיעשו פסח ואמר להם ג"כ שיטמאו לנדב ואביהוא כמ"ד מישאל ואלצפן היו אם כן יפה אמרו למה נגרע שאמרת לנו לטמאות ובע"כ נדחו מפסח ואי תקשה יכולין היו ליטהר אף אתה אמור דבאותו שעה שאמרו למה נגרע אכתי לא נאמרה פרשת פרה כדמשמע מימרא דרבי לוי דקחשיב פרשת פרה לבסוף וכן נראה מסברא דודאי עיקר פרשת אמור אל הכהנים וכל הפרשיות דטומאה וטהרה ודאי הוצרך לומר להם בהשכמה קודם הקמת המשכן שיזהרו לקרב אל המשכן ופ' טמאים ששאלו ודאי לא היתה אלא לאחר מיתת נדב ואביהוא ופ' פרה לא הוצרך לומר אלא בסוף היום כדי שבשני לו ישרף הפרה כמבואר נמצא דבשעה ששאלו לא ידעו כלום מפרשת פרה וכן הוא להדיא במדרש דבשעה ששמע משה פרשת אמור אל הכהנים נתכרכמו פניו ואמר אם נטמא זה במה תהא טהרתו ולא השיבו הקב"ה דבר ולאח"כ כשהגיע לפ' פרה אמר באותה שעה לא השבתיך ועכשיו אני אומר לך זה טהרתך וכיון שמשה רבינו לא ידע הם מניין להם ומש"ה אמרו למה נגרע ואמר להם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם וע"פ אותה שאלה ששאל משה אמר לו הקב"ה באותו יום פ' פרה ואמרה לישראל וא"כ לא היה צריך להשיב לטמאים שום דבר דבמה שאמר להם פ' פרה יכולין הם לטהר וטהרו באמת כמ"ש התוספת בלא"ה לקמן בפ' האשה. וא"כ לפ"ז שפיר קאמרי רבנן הכא דאע"ג ששאלו הטמאים בר"ח ניסן אפ"ה לא הוצרך להשיבם אלא פ' פרה לחוד ומה שאמר להם פסח שני אפשר שלא היה באותו יום אלא לאח"כ או אף שהקב"ה אמר בשעת מעשה משה לא אמר לישראל אלא לאחר ימים הרבה כמ"ש התוספת בד"ה ממאי מיהו עכ"פ מוכח מל' הפסוק דכתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש לכם או לדורותיכם אם כן משמע דלכם היינו פסח דשנה זו ולדורותיכם היינו שנוהג ג"כ לדורות וא"כ ע"כ נאמרה פרשה זו קודם פסח דלאחר פסח לא שייך כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה ומדלא נאמרה קודם פסח ילפי רבנן דשואלין ודורשין שלשים יום כנ"ל נכון:

בד"ה ומזהיר על פסח שני אע"ג שע"י שאלתו כו' מ"מ לא היה צריך להאריך כו' עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך מה שנלע"ד בזה מיהו לשיטת התוס' ודאי קשה מנ"ל דלמא באמת לא האריך בענייני פרשה זו עד לאחר י"ט כמ"ש התוספת גופא בדיבור הסמוך ממאי ואפשר כיון שלא נזכר שום תשובה לטמאים ע"כ שכל הפרשה היא תשובתן אלא דאכתי קשיא לי במ"ש התוס' שלא היה צריך לומר אלא אל תעשו פסח שהרי היה צריך לומר חיוב כרת דפסח ראשון למי שהוא טהור ובדרך רחוקה לא היה ואפשר דלאו דוקא כתבו אל תעשו פסח אלא שלא היה צריך לומר פסוקים דאיירו בפסח שני ועוד יש ליישב ע"פ המדרש דבאמת לא מת שום אדם באותן הימים וכן נראה מפרש"י בחומש שהיה החשבון מכוון כפי שהיו בשעת נדבת המשכן ואם כן לא היה שום טמא לנפש ולא הוצרכה פרשה זו אלא לדורות כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה ממאי דבריש ירחא קאי תימא דבשבת פ' ר"ע כו' עכ"ל. וליכא למימר דהא דפשיטא ליה לרבה בפ' ר"ע היינו לפי המסקנא דהכא דילפינן מדבר ממדבר דשואלין ודורשין שתי שבתות ואם כן ע"כ החדש הזה לכם נמי ע"כ בר"ח נאמרה הא ליתא דאכתי מאי פשיטא ליה לרבה דכו"ע הכי ס"ל דהא לת"ק דהכא דשואלין ודורשין שלשים יום ממילא דע"כ ס"ל דההיא דהחדש הזה לכם לאו משום שואלין ודורשין הוא וא"כ איכא למימר דבד' בירחא או בה' בירחא ולפ"ז דלמא תנא דפ' ר"ע נמי ס"ל כת"ק אע"כ דהא דפשיטא ליה לרבה היינו מדאמרינן במנחות כדמסקי מכזה ראה וקדש מיהו מההיא דמנחות לחוד לא מצי לאקשויי בפשיטות דאיכא למימר דלאו מילתא פסיקא הוא למידרש הזה להאי דרשא דכזה ראה וקדש דהא איכא למ"ד דמפיק לה לדרשא אחריתי זה ניסן ואין אחר ניסן. ועוד דאפילו אי דרשינן כזה ראה וקדש אפ"ה לא פשיטא לן כ"כ שהיה בר"ח דמאן יימר שהראה לו הלבנה ממש אלא אפשר שהראה לו כדמות לבנה בחידושה כדאמרינן נמי התם במנחות שהראה לו מנורה של אש ושקלים של אש וה"נ דכוותה ואדרבה נ"ל דעיקר קושיית הגמרא מנ"ל דבריש ירחא קאי היינו משום דקשיא ליה אי הוי בר"ח למה לא נאמר בהאי מילתא דבר אל בני ישראל כדכתיב בפסוק של אחריו כדי שיקיימו כל ישראל מצות קידוש החדש בר"ח ניסן לאמר מקודש מקודש דמשה ואהרן לא היו כ"א עדים בלבד כדאיתא בפ' ראוהו ב"ד אע"כ שלא נאמרה בר"ח ממש אלא בד' או בה' בירחא והראה לו דמות לבנה כזה ראה וקדש בר"ח הבא אחריו ולדורות ולפ"ז לא שייך לומר בהא מילתא דברו שצריך לומר לישראל בתחלה דיני פסח שזמנו קודם הדרן למלתא דעיקר קושיית התוספת ממימרא דרבה ר"פ ר"ע דמוכח מינה דפשיטא ליה דכזה ראה וקדש תרתי שמעת מינה ושהיה בודאי בר"ח והראה לו הלבנה ממש בחידושה כן נ"ל ודו"ק:

בגמרא ונכתוב ברישא דחדש ראשון כו' רש"י בחומש פרש' בהעלותך פירש דלא פתח בזו מפני שהיא גנותן של ישראל ואפ"ה מייתי נמי הא דאין מוקדם ומאוחר משום דאכתי קשה דהו"ל למיכתב ברישא פרשת ויהי ביום כלות משה להקים המשכן דבזה שייך לפתוח הספר מיד אחר תורת כהנים ואח"כ פ' פסח ואח"כ דחדש שני אע"כ דאין מוקדם ומאוחר אלא דלא ניחא ליה לרש"י בפ' החומש האי מילתא לחוד דאין מוקדם ומאוחר דאפ"ה כיון שנזכר הזמן בפסוק לא שייך כ"כ טעמא דאין מוקדם להקדים המאוחר בפירוש ומש"ה צריך נמי לטעמא דגנותן כן נראה לי:

בפירש"י ונכתוב ברישא כו' לאו אשמעתין פריך כו'. וכבר צווחו קמאי ובתראי לפרש דאסוגיא דשמעתין פריך ואני ביארתי ג"כ בכמה דרכים אמנם הדרך היותר פשוט למאי דפרישית בשמעתין דאקרא גופא הו"מ למימר דלא שייך לכתוב ברישא פ' פסח ולפתוח הספר בזו כיון שהוא גנותן של ישראל שלא עשו כל ארבעים שנה במדבר אלא פסח זה בלבד אע"כ שנתחייבו לעשות משא"כ בשמעתין דיליף רשב"ג דשואלין ודורשין שתי שבתות ואי ס"ד דכבר נתחייבו א"כ כבר היו יודעין כל דיני פסח שבמצרים נאמר להם פסח דורות ולא נאמרה אותה פרשה אלא בשביל דינים שנתחדשו במועדו ואפילו בשבת ואפילו בטומאה ולא שייך בהא מילתא שואלין ודורשין ואדרבה משמע יותר כדברי חכמים דשואלין ודורשין ל' יום ואם כן כבר התחילו לישאל ולידרש אע"כ דרשב"ג סובר שלא נתחייבו במדבר כלל וא"כ אי לאו שאמר להם משה ע"פ הדיבור שיעשו לא היו שואלין ודורשין בו כלל והוצרך לומר בר"ח שנתחייבו כדי שישאלו וידרשו בכל דיני פסח מצרים ודורות ואם כן דלרשב"ג לא נתחייבו במדבר אלא על פי הדיבור תו ליכא שום גנות לישראל שלא עשו כ"א פסח זה בלבד ואם כן מקשה שפיר ונכתוב ברישא כן נ"ל ודו"ק:

בגמרא אמר רב יהודה אמר רב הבודק צריך שיבטל מ"ט אילימא משום פירורין הא לא חשיבי כו'. וקשיא לי מאי איצטריך לאהדורי אטעמא ואמאי לא קאמר בפשיטות דאע"פ שבודק צריך לבטל דחיישינן שמא גירדה חולדה מבית לבית ואע"ג דתנן לקמן בהדיא דאין חוששין שמא גירדה חולדה מ"מ הא מסיק טעמא במתניתין גופא דא"כ אין לדבר סוף ואם כן משמע דהכי קאמר דאין חוששין להחמיר אף בביטול לשמא גירדה חולדה ודלמא אתו למיכל מיניה ולהצריכו לבדוק כמה פעמים דאם כן אין לדבר סוף משא"כ ביטול ודאי בעי משום חששא דחולדה דהא יש לדבר סוף לבטל ובשלמא לפי' הר"ן ז"ל בריש מכילתין בשיטת רש"י ז"ל דע"כ בימי המשנה לא היו צריכין לבטל כלל אלא רב הוא דתיקן לבטל ואם כן ע"כ דמתניתין דאין חוששין מיירי בלא ביטול משא"כ לשיטת התוס' דריש מכילתין וכמ"ש שם שהוא ג"כ שיטת רש"י ז"ל דרב יהודה אמר רב דינא קאמר ולא תקנתא דרב ואם כן בימי המשנה נמי הוצרך לבטל הדרא קושיא לדוכתא. ולכאורה יש ליישב דלפי המסקנא בסוגיא דאין חוששין משמע דאף בלא ביטול נמי אין חוששין דאיכא ספק ספיקא אימר לא הוי ואת"ל הוי אימר אכלתיה וכמ"ש מהרש"א ז"ל לקמן אלא לפמ"ש שם בחידושינו דאף בספק ספיקא איצטריך נמי לטעמא דאין לדבר סוף אם כן משמע דבלא ביטול חוששין דיש לדבר סוף ע"י ביטול ועיין בחדושינו לקמן גבי ולא חיישינן לחולדה והא קתני סיפא ועי"ל דמשמע ליה דהא דקאמר ר' יהודה הבודק צריך שיבטל משמע דמלתא דפסיקא הוא אפילו במקום שאין חולדה וברדלס מצויין ומשו"ה איצטריך לטעמא אחרינא ועדיין צ"ע:

שם אמר רבא גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה ופרש"י וחס עליה לשורפה. והקשו בתוס' אם כן מאי פריך וכי משכחת לה ליבטלה הא חס עליה לבטלה משמע שהבינו מפרש"י דדעתיה עליה ממש לזכות בה ויש לתמוה דא"כ מאי קס"ד דהיינו טעמא דרב יהודה אמר רב דמצריך ביטול בשעת הבדיקה ומאי מהני הביטול כיון שחוזר וזוכה בה אח"כ אע"כ דאין כוונת רש"י דחס עליה לבטלה דלאו ברשיעי עסקינן שיתכוון לזכות בחמץ בפסח אלא מ"ש רש"י דחס עליה לשורפה היינו שרוצה ליתן לבהמת הפקר או לעובד כוכבים שאינו מכירו או לישאל לחכמים מה יעשה בה ובתוך כך יעבור עליה כנ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל ודו"ק:

דף ז.

בגמרא כיון דאיסורא דרבנן עליה כדאורייתא דמיא כו' דאמר רב גידל אמר רב כו'. עיין מה שכתבתי בזה במקומו בר"פ כל שעה לבאר שיטת רש"י ושיטת ר"ת ז"ל כ"א לפי דרכו וגם הוספתי נופך משלי ושם ביארתי שיש לפרש הא דרב גידל בטעמא דאורייתא וחיטי קורדנייתא נמי ספק חמץ דאורייתא הוא ואפ"ה מייתי שפיר מדרב גידל דשייך מיהא איסור הנאה מדאורייתא

בחמץ לפני זמנו ומש"ה חיישינן נמי בשעות דרבנן דגזרינן שש אטו שבע ע"ש באריכות. אלא דלפ"ז לא שייך הא מילתא אלא אליבא דרב דפסק לקמן בפ' כל שעה כר' יהודה דלפני זמנו אסור מדאורייתא משא"כ למאן דס"ל דחמץ לפני זמנו מותר בהנאה מדאורייתא אין ה"נ דמצי לבטל עד שתחשך ועמ"ש בזה לקמן דף י"א בסוגיא דאם לא בדק תוך המועד:

שם דיקא נמי דקתני היה יושב בבית המדרש ש"מ ופרש"י דאי בחמץ גמור אפילו אם היה פנוי מה לו לעשות עוד השבתה בלב זהו ביעורו כו' ואע"ג דמדרבנן לא מהני ביטול אלא דוקא ביעור מ"מ הכא כיון דשבת ויו"ט הוא לא מצי לבער ובזה יתיישב ג"כ אף לפי השיטה שכתבתי לעיל לקיים נוסחא הישנה של הרמב"ם ז"ל דמדאורייתא נמי לא מהני ביטול בחמץ ידוע אלא בעשה דתשביתו קאי ואפ"ה מדייק הכא שפיר דכיון דשבת וי"ט הוא לא מצי לקיים עשה דתשביתו דאף לבערו שלא כדרך שריפה נמי אסור מדאורייתא בשבת וי"ט כמ"ש לעיל גבי המוצא חמץ בי"ט כופה עליו כלי ע"ש:

שם אמר רבה בר ר"ה אמר רב הפת שעיפשה כיון שרבתה מצה מותרות היכי דמי אי דלא ידע כו'. וקשיא לי כיון דלמאי דס"ד השתא ע"כ הא דנקיט מילתא בפת שעיפשה היינו משום דע"י כך אין יכולין להבחין הי חמץ והי מצה ואם כן אמאי לא מוקי לה בפשיטות שנתערב לחם חמץ ידוע בשנים של מצה ואין יכולין להבחין ואפ"ה מותר דאע"ג דחמץ במשהו מ"מ ביבש ביבש קי"ל דחד בתרי בטל. מיהו לפי מה שפירש רבינו תם במנחות דף כ"ג לאחר שחזר בו דלר' יהודא דס"ל מין במינו לא בטיל אין לחלק בין לח בלח ליבש ביבש א"כ אתי שפיר כיון דאליבא דרב קיימינן הכא דס"ל לגמרי כרבי יהודה במין במינו אם כן אפי' ביבש ביבש בחמץ נמי לא בטל דדוקא לדידן דלא קיי"ל כרבי יהודה הוא דמפלגינן בחמץ בין לח ליבש. אלא דאכתי למסקנת תוספות במנחות דלרבי יהודה נמי ביבש ביבש מודה הדרא קושיא לדוכתא ואפשר דלישנא דכיון שרבתה מצה לא משמע ליה הכי דסתמא הו"ל למימר דחמץ במצה ביבש חד בתרי בטיל כנ"ל ועדיין צ"ע:

שם ניזול בתר בתרא מי לא תנן כו' בשעת הרגל מעשר כו' ואמר רבי שמעיה כו' ופרש"י דעיקר הקושיא מהא דאמרינן בשעת הרגל מעשר. וקשיא לי דלמא הא דאזלינן התם בתר בתרא היינו לחומרא דכיון דעשויין להתכבד תו לא אזלינן בתר רוב שתא לקולא אלא עושה אותו פלגא ופלגא אבל לעולם דעשויין להתכבד לא הוי כודאי ומש"ה לא אזלינן בחמץ ומצה בתר בתרא לקולא. ונ"ל דעיקר הקושיא נמי מדקתני בשאר ימות השנה חולין אלמא דהיינו משום דעשויין להתכבד חזקה גמורה היא דאל"כ אמאי תלינן לקולא כיון דאיכא למיתלי בשעת הרגל נפיל דנפישי ישראל טובא ונפישי מעות מעשר טובא ואי נמי בשאר ימות השנה נפיל האיכא מיעוט מעות מעשר והוי לן למיזל לחומרא ובשלמא בהא דקתני בהר הבית חולין איכא למימר דלא שכיח התם כלל מעות מעשר כמו שאפרש בלשון התוס' משא"כ ירושלים תיקשי אע"כ דעשויין להתכבד חזקה גמורה הוא כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה לפני סוחרי בהמה כו' פ"ה אע"פ דאיכא למיתלי כו' אין נראה לר"י כו' והוי ליה רובא להיתר עכ"ל. ולענ"ד משום הא לא אירא דבכמה דוכתי החמירו חכמים במיעוט המצוי וכ"ש הכא דאיידי בירושלים דליכא פסידא כלל אי אזלינן לחומרא כדאיתא בפ' הזהב דף נ"ב דחשיב לה דבר שיש לו מתירין והא דאמרינן בסמוך אם רוב חולין חולין אפשר דאיידי בגבולין דאיכא פסידא וטירחא להעלותן לירושלים ועוד י"ל דבסמוך הוי רוב חולין רוב גמור תלינן אף לקולא משא"כ הכא אפילו אי אזלינן בתר רוב שתא לא הוי רוב גמור דברוב שתא נמי איכא מיעוט מעשר ועוד יש לחלק בין רובא דאיתא קמן לרובא דליתא קמן. כ"ז נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בד"ה בהר הבית חולין קשה לר"י האיך נמצאו שם כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על קושיית ר"י דאטו מי לא איצטריך לאשמעינן דינא אי איתרמי דנפל שהכניס אדם שוגג ונ"ל ליישב דעיקר קושיית ר"י דהוי לן למיתלי לחומרא למיזל בתר קורבה שנפל מיד הגזבר ומעות הקדש הן אע"כ דרוב וקרוב רוב עדיף ואזלינן בתר רובא דעלמא ואהא מקשה ר"י שפיר דלא שייך למיזל בתר רובא דעלמא כיון דאסור להכניסם לעזרה ובודאי מיד הגזבר נפל. מיהו בירושלמי דשקלים משמע דהא דלא תלינן בהר הבית בשל הקדש היינו משום דחזקה שאין הגזבר מוציא מעות הקדש עד שקונה תחלה הבהמה ומחלל המעות אפ"ה מקשה ר"י שפיר כיון דליכא למיתלי כלל במעות חולין אם כן ודאי מיד הגזבר נפל ואימא בהליכתו להר הבית נפיל ודמי הקדש בידו שגבה מאנשי העיר כנ"ל נכון:

בגמ' ומי אזלינן בתר בתרא והתניא רבי יוסי בר יהודה אומר תיבה שנשתמש כו' לכאורה בפשיטות הו"מ לאקשויי ברייתא אמתני' ולמאי דפרישית אתי שפיר דמפשטא דמתניתין איכא למימר דעשויין להתכבד לאו כודאי הוא אלא כספק ופלגא ופלגא מש"ה אזלינן לחומרא וכמו שחלקתי בכמה טעמים משא"כ משקלא וטריא דשמעתין דרמי מצה ומעשר אהדדי אע"ג דהכא לחומרא והכא לקולא אע"כ דכודאי משוה להו כדפרישית א"כ מקשה שפיר כן נראה לי ודו"ק:

שם אמר רב יהודה אמר רב הבודק צריך שיברך מאי מברך רב פפי אמר כו' לכאורה משמע דעיקר פלוגתייהו דרב פפי ורב פפא לא הוי אלא בלישנא דעל ביעור ומשמע לעבר או להבא ובהא מלתא לחודא מספקא לתלמודא מאי מברך. אלא דלפ"ז יש לדקדק אמאי מספקא ליה הכא טפי לענין חמץ מכמה וכמה ברכת המצות דמייתי הש"ס במסכת ברכות בברכת התורה וציצית ותפילין והרבה כיוצא באלו וכן בשבת בענין הדלקת נר חנוכה ובברכת המילה בפרק ר"א דמילה. לכך היה נראה לי דהכא בכולה מילתא מספקא ליה להש"ס מאי מברך אם יש לו לברך על בדיקת חמץ או לבדוק חמץ שהיא עיקר המצוה שעוסק בה עכשיו או אם יש לו לברך על הביטול שהוא עיקר מצותה מדאורייתא או על הביעור כיון שעיקר הבדיקה צורך הביעור היא ומסקו הנך אמוראי משמיה דרבא דמברך לבער או על ביעור והיינו משום דאין לו לברך על הבדיקה שאינה אלא מצוה דרבנן משא"כ הביעור היא מדאוריתא ואין לו לברך נמי על הביטול שהיא ג"כ מדאורייתא דמ"מ הביטול אינו אלא דברים שבלב כמבואר בפוסקים. אלא דאכתי יש לי לדקדק דלפי שיטת התוספת דלעיל בריש מכילתין דעיקר הבדיקה והביעור אפילו מדרבנן אינו אלא משום חומרא בעלמא שלא יבא לאכלו דאי לענין בל יראה בביטול בעלמא סגי ואם כן לפ"ז מאי ברכת וצונו שייך הכא לענין בדיקה וביעור דהא בפ' במה מדליקין מסקינן דהא דמברכינן וציונו במצות דרבנן היינו מלא תסור דכל דתקנו רבנן כעין דאורייתא תקון. ואם כן לפ"ז משמע בפשיטות דלא שייך ברכה כה"ג במצוה דרבנן שכל עיקרה אינה אלא משום סייג וגדר דלא לפגוע באיסור לא תעשה דאורייתא. ולענ"ד נראה ברור דברכה כה"ג לא אשכחן בשום דוכתא. ולפע"ד צריך עיון ליישב שיטת התוספת בזה מיהו לפי מ"ש לעיל בריש מכילתין ובכמה דוכתי בפירקין דעיקר הביטול לא מהני מדאורייתא אלא לענין לא תעשה דבל יראה משא"כ לענין עשה דתשביתו היכא דאפשר לבער לא סגי בביטול וא"כ א"ש טובא בפשיטות דשייך ברכת וצונו בשעת בדיקה כיון שבדיקה זו היא צורך הביעור ודעתו לבער חמץ הנמצא ודו"ק:

בתוס' בד"ה והלכתא על ביעור חמץ יכול הוא לומר כן כו' או שמא דוקא על ביעור כו' עד סוף הדיבור. ועיין בלשון הרא"ש ז"ל ובלשון הר"ן ז"ל בשם הראב"ד שכתבו דמה שמברכין על ביעור ולא לבער היינו משום דאמרינן בברכות לענין המוציא או מוציא דיותר יש לברך המוציא משום דמברכותיו של אדם ניכר אם הוא ת"ח דלעולם יש להשמיע חידוש בענין הברכות ע"ש באריכות והתוס' דהכא נראה דלא פסיקא להו האי טעמא כ"כ דהתם סוף סוף כיון דמוציא והמוציא תרוייהו להבא משמע מש"ה יותר יש לברך המוציא כדי להשמיע חידוש הדין בברכות משא"כ הכא דבלאו לישנא דלעבר או להבא איכא נמי צד אחר למעליותא לברך לבער דהוי ברכה מבוררת להודיע שהמצוה על בעל החמץ עצמו משא"כ בעל ביעור כדאמרינן בשמעתין להדיא לענין למול ומש"ה מספקא להו להתוספות האיך יברך לכתחילה לבער או על ביעור ובאמת נראה שהר"ן ז"ל הרגיש בזו הסברא ומש"ה מסיק טעמא אחרינא דאדרבא כיון דבדיקת חמץ זמנין שאין בודק בעצמו ונעשית ע"י שליח והשליח ודאי צריך לברך על ביעור ולא לבער מש"ה לא חילקו רבנן בברכה שאפילו כשהוא בודק בעצמו מברך גם כן על ביעור להשוות מדותיהם וכתב שם לחלק בין ברכת מילה ובין ברכת בדיקת חמץ לענין השליחות ע"ש. ובאמת שדבריו מגומגמים קצת וצריכין ישוב:

אמנם כן לפי מה שכתבתי לעיל אין צורך לכל זה דשפיר י"ל בפשיטות דדוקא לענין בדיקת חמץ מסקינן דהלכתא על ביעור והיינו משום דלבער משמע דקאי הברכה על המעשה ביעור שעושה עכשיו כמו בכל הברכות שאדם מברך עובר לעשייתן דהיינו סמוך לעשייתן ואם כן יש במשמע שהברכה היא על הביטול שעושה בבדיקה שזה עיקר ביעורה מדאורייתא. ובאמת אינו כן שלא תקנו חכמים ברכה על הביטול שאינו אלא דברים שבלב ולא מצינן שמברך ברכה על דברים שבלב כמ"ש המפרשים והפוסקים בה' פסח מש"ה יש לפרש על ביעור שזה מורה שהברכה היא על הביעור שרוצה לעשות למחר באותו חמץ עצמה שמוצא בשעת הבדיקה שעל זה עיקר הברכה כיון שהבדיקה תחלת הביעור הוא:

ובזה נתיישב שיטת הרמב"ם ז"ל במה שהקשה עליו הר"ן במה שפסק דכשאב מל את בנו מברך למול וכתב ע"ז שהוא נגד סוגיא דשמעתין שמברך על ביעור ולפמ"ש לק"מ דלא שייך הך הלכתא אלא בחמץ לחוד מטעמא דפרישית ודוק היטב:

שם פיסקא לאור הנר מנה"מ אמר ר"ח למדנו מציאה ממציאה כו' וכתיב ויחפש בגדול החל כו'. ולכאורה דעיקר הילפותא הכא בסוגיא היינו לענין דבעינן אור הנר ואף ע"ג דלעיל דף ד' מסיק רנב"י מסברא דאור הנר יפה לבדיקה אפ"ה בעי ר"ח לאסמוכי אקרא וכדמשמע להדיא בל' הברייתא דבסמוך דבתר דקתני טעמא דאור הנר יפה לבדיקה מסיק אע"פ שאין ראיה לדבר. מיהו מל' הר"ן ברישׁ מכילתין משמע דילפותא דהכא הוי ילפותא גמורה מדאורייתא וכמו שאפרש בסמוך בל' רש"י. אלא דבאמת יש לדקדק האיך שייך למילף מהכא דבעינן דוקא אור הנר דהא בהאי קרא דכתיב ויחפש בגדול החל בודאי לא היה החיפוש לאור הנר דהא כתיב הבוקר אור והאנשים שלחו דמייתי הש"ס ברישׁ מכילתין וכבר כתבתי שם דלפי המסקנא שם דצפרא נהר היינו עכ"פ לאחר הנץ החמה ובהאי שעתא ודאי לא שייך חיפוש לאור הנר אלא לאור היום וכיון דתחלת הילפותא בסוגיא היינו מציאה מחיפוש משמע מיהא להדיא דחיפוש הוא ביום ואם כן מציאה דכתיב בחמץ נמי יש לעשותה ביום לכך נראה דהא דקאמר מנה"מ וכולה סוגיא אכולה מילתא קאי אתחילת הבדיקה מנ"ל שצריך לבדוק והיינו מן התורה לשיטת הר"ן או באסמכתא לאינך פוסקים ומנ"ל נמי שיש לבדוק לאור הנר ואהא מילתא מייתי שפיר דילפינן מציאה דחמץ ממציאה וחיפוש דכתיב ויחפש בגדול וימצא נמצא דסתם ל' מציאה דכתיב בקרא היינו ע"י חיפוש וא"כ שפיר ילפינן מהכא עיקר בדיקה או מן התורה או באסמכתא' כיון דכתיב לא ימצא היינו ע"י חיפוש אלא דאכתי מהך ילפותא הוי משמע דצריך לבדוק דוקא ביום כדאשכחן בהאי דויחפש בגדול ועוד דחיפוש ובדיקה ביום ודאי טפי עדיף שאורו רב ואם כן היה מהסברא לומר דבדיקה בנר בלילה לא מהני מש"ה מייתי נמי הך קרא מחיפוש דירושלים דילפינן מיהא דלאור הנר נמי מיקרי חיפוש וא"כ מוקמינן שפיר לא ימצא דחמץ ע"י חיפוש הנר ומה שתקנו חכמים דוקא בלילה ולא ביום היינו משום דממילא מוקמינן לה מסברא דבדיקה דלילה טפי עדיף משום שבני אדם מצויין כו'. ועוד שאור הנר יפה לבדיקה משום שיכול להכניסו בחורין ובסדקין כנ"ל נכון. וכיוצא בזה כתבתי בהא דילפינן בעירובין לענין תחום שבת דילפינן מקום ממקום וניסה מניסה ותמצאנו בק"א ועיין עוד בסמוך:

בפירש"י בד"ה זכר לדבר כו' אלא אסמכתא בעלמא כו'. אין זה סותר למ"ש לעיל דף ד' דמל' רש"י משמע דבדיקה דאור הנר דאוריתא וכמ"ש הר"ן משמו ואם כן האיך כתב כאן דהוי אסמכתא אלא דבאמת לק"מ דכיון דמסיק רש"י כאן דהא דהוי אסמכתא היינו משום דד"ת מד"ק לא ילפינן. ולכאורה יש לתמוה דהא אשכחן בכה"ג ברישׁ מסכת ב"ק דתני בברייתא אין נגיחה אלא בקרן ומסיק התם וכ"ת ד"ת מד"ק לא ילפינן כו' ומקשה הש"ס בפשיטות והאי מילף הוא גלוי מלתא בעלמא הוא וא"כ משמע להדיא דלענין פי' המלות שפיר מצינן למילף ד"ת מד"ק וא"כ ע"כ מ"ש רש"י כאן דאסמכתא בעלמא היינו לפרש הל' זכר לדבר משום דאכתי היה מקום לומר דבדיקה דיום טפי עדיף כהאי דויחפש בגדול וכדפרישית ועיין עוד בסמוך:

בד"ה קולא הוא כו' הילכך לא ילפינן חמץ מיניה להקל עכ"ל. ולכאורה ל' להקל שכתב רש"י אינו מיושב שהרי אפילו את"ל דקולא הוא דאקיל רחמנא גבי ירושלים ולעולם דבאבוקה נמי שייך חיפוש יותר אכתי אין לנו לומר להחמיר בחמץ שצריך דוקא אבוקה דמהיכי תיתי דמכיון דאשכחן דלנר יחידי נמי מיקרי חיפוש ומקיימינן בה קרא דלא ימצא א"כ אבוקה היכא רמיזא ואיפכא הו"ל לפרש דהא דקאמר וכ"ת היינו משום דסד"א בירושלים הוא דאקיל לענין אור אבוקה אבל לעולם דלענין חמץ אור דאבוקה נמי מהני ואהא מייתי שפיר קרא דנשמת אדם חופש ואף ע"ג דנשמת אדם הוי מצי לאדמויי לאבוקה ומדמה לאור הנר יחידי משמע דל' חיפוש שייך טפי בנר יחידי. מיהו למאי דפרישית בסמוך א"ש דודאי למאי דס"ד דקולא הוא דאקיל בירושלים שפיר הוי לן למימר דבענין דוקא אבוקה וכיון דילפינן מציאה דחמץ מויחפש בגדול דביממא הוי שאורו רב וא"כ נהי דאשכחן דחיפוש דנר נמי מקרי חיפוש אכתי י"ל דבענין נר דומיא דיממא והיינו אבוקה ואם כן יפה כתב רש"י דמה שבודקין לאור יחידי היינו להקל:

דף ח.

בפירש"י בד"ה לאורה נבדקת וא"צ להביא לה אור הנר אלא בודק ביום עכ"ל. לכאורה ל' א"צ להביא אור הנר אינו מדוקדק שאם רצונו לומר שא"צ לבדוק בליל י"ד ורשאי להמתין עד יום י"ד הו"ל לפ' כן בהדיא. ועוד דל' רבא גופא לא משמע הכי ואף במאי דקאמר דאור אכסדרה הוי בדיקה אכתי לא ידענא שא"צ לבדוק בליל י"ד בשעה שבני אדם מצויים ואפילו את"ל דכיון דאור אכסדרא עדיף טפי מאור הנר תו לא משכחינן להקל משום טעמא דבני אדם מצויים אכתי עיקר הדין חסר מדברי רבא לכך נראה דכוונת רש"י לפ' דברי רבא במאי שאמר אכסדרה לאורה נבדקת היינו במה שנבדקת ביום י"ג וא"צ להמתין עד הלילה כדי להביא נר ואפילו לשיטת הסוברים דבדיקה דיום י"ג אפילו לאור הנר לא מהני היינו משום דשרגא בטיהרא לא מהני אפ"ה באכסדרה שאורה רב רשאי לבדוק בי"ג משום דאיכא תרתי למעליותא וזריז נקרא כנ"ל בכוונת רש"י ובחנם האריך הפ"ח והשיג על דבריו:

דף ח:

בגמרא אמר רחב"א אמר ר"י מפני מה אין פירות גנוסר בירושלים כו' ולכאורה לא שייך הך מימרא דר"י לכאן כלל ומהרש"א ז"ל בח"א הרגיש בזה ונדחק לפרשו. ולענ"ד נראה דשפיר קאי הך מימרא אהא דסליק מיניה דהא דדרשינן מופנית בבוקר והלכת לאהליך שילך וימצא אהלו בשלום היינו לבתר דכתיב לא יחמוד איש את ארצך ודרשינן מיניה שע"י מצות רגל לא יבא לידי נזק כלל וא"כ יפה אמר הכתוב ופנית בבקר והלכת לאהליך והיינו עצה טובה קמ"ל שבבוקר מיד לאחר שקיים מצות עליית הרגל ילך וישוב לביתו ואז בודאי ימצא אהלו בשלום דשלוחי מצוה אינן נזוקין לא בהליכה ולא בחזרה משא"כ אם יתמהמה אחר הרגל בירושלים כדי להנות מטובה ולאכול מפירותיהם שוב אינו מובטח שינצל מן נזק וע"ז מייתי שפיר הך מימרא דר"י שמפני כך תקנו שלא יביא פירות גנוסר לירושלים מה"ט גופא שלא יבאו עולי הרגל לידי תקלה וע"י כך לא ימצאו אהליהם בשלום דהוי כעליה שלא לשמה ויעשה ח"ו תורת משה פלסתר במאי שהבטיחם לא יחמוד איש את ארצך:

דף ט.

במשנה אין חוששין שמא גירדה חולדה מבית לבית וממקום למקום כו' נראה דבהך בבא קמייתא שפיר קתני לא זו אף זו דלא מיבעיא דלא חיישינן במבית לבית דלא שכיח כ"כ. ועוד דא"כ אין לדבר סוף כמ"ש התוספת לקמן ע"ב בד"ה ולא חיישינן. אלא אפילו ממקום למקום דמקום קרוב שכיח טפי. ועוד דיש לדבר סוף שיבדקו כמה בני אדם בשעה א' ממש כל הבית זה בזוית זה וזה בזוית אחר עד שרואין זה את זה וכיון שיש תקנה לדבר ס"ד דחיישינן קמ"ל דאפ"ה אין חוששין כלל לחולדה שאם באנו לחוש לכך אין לדבר סוף כלל דאם כן מחצר לחצר ומעיר לעיר נמי כן נ"ל לפי פירש"י ותוספות ומהרש"א ז"ל בההוא דממקום למקום. מיהו מלשון הירושלמי משמע להיפך דמבית לבית שייך חששא דחולדה טפי מהך דממקום למקום ע"ש. ובהאי חששא דמסיק מעיר לעיר אין לדבר סוף מסיים בירושלמי יכולין הן כל ישראל לבדוק חמצן כאחת ומשמע דאי היו יכולין כל ישראל לבדוק כאחת תו לא שייך לומר אם כן אין לדבר סוף וקשיא לי אם כן מאי קאמרינן באמת א"כ אין לדבר סוף הא ודאי יש לדבר סוף שיחזרו ויבדקו שנית בשחרית דתו ליכא למיחש למידי דמסתמא כבר בדקו כל ישראל בלילה כדמסקינן לעיל דחזקתו בדוק ויש ליישב בדוחק מיהו בלא"ה קשה דאף אם יכולין כל ישראל לבדוק חמצן כא' אפ"ה אם יחוש לחולדה אין לדבר סוף דאף בתוך הפסח יש לחוש שמא גירדה חולדה חמץ של עובד כוכבים. מיהו לפרש"י דריש מכילתין דעיקר הבדיקה משום בל יראה א"כ לא קשה מידי דהא לחמצו של עובד כוכבים ליכא למיחש לבל יראה דאתה רואה של אחרים. אלא דלפ"ז צריך לומר דלא ממעטינן דאתה רואה של אחרים אלא של עובד כוכבים ושל הקדש דוקא כפרש"י לעיל דף ה' ע"ב וכדפרישית שם אבל ישראל בשל ישראל ודאי עובר דאלת"ה תקשי אגופא דמתניתין מאי קאמר דאין חוששין ממקום למקום אף בבית א' כפרש"י ותוס' ויהיב טעמא דא"כ אין לדבר סוף מבית לבית ומחצר לחצר ומעיר לעיר ומה נתינת טעם הוא זה דודאי מבית לבית ומחצר לחצר ומעיר לעיר דחמץ של חבירו הוא לא איכפת לן כיון דלא שייך חששא דבל יראה משא"כ ממקום למקום בבית א' דהכל חמץ שלו שפיר חיישינן וא"כ יש לדבר סוף כמ"ש התוס' ומהרש"א ז"ל אע"כ כדפרישית דבשל ישראל אין לחלק בין שלו לשל אחרים וכמו שאבאר לקמן וכמ"ש גם כן לעיל מלתא בטעמא והבאתי ראיה ממכילתין. אלא דאכתי לפי' התוס' בריש מכילתין דכולה בדיקה משום שמא יאכל קשה ליישב שיטת הירושלמי ובלא"ה נמי קשיא סוגיא דשמעתין כמו שאבאר בעז"ה ודו"ק:

בתוס' בד"ה אין חוששין כו' וא"ת והא מרישא שמעינן כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דמאי קשיא להו דלמא בהא מילתא גופא בעי מתניתין למיהב טעמא אהא דקתני רישא בכל מקום שאין מכניסין חמץ לא הצריכוהו בדיקה ולא חששו לשמא גירדה חולדה ממקום שמכניסין אלא דלא רצו להחמיר בכך כיון דא"כ אין לדבר סוף וכן נראה דמפ' לה הרמב"ם ז"ל למתניתין ממה שכתב בהל' חמץ פ"ב ע"ש אלא דלהתוס' לא משמע להו האי פירושא דודאי אי הוי קתני מבית לבית לחוד היה באפשר לפרש כן אבל כיון דקתני נמי ממקום למקום דרך לא זו אף זו אלמא דעיקר דינא אתי לאשמעינן דאין חוששין לחולדה ממקום למקום להצריך שיבדקו כמה בני אדם כא' כמ"ש התוס' לקמן בד"ה לא חיישינן לחולדה וכמ"ש מהרש"א ז"ל בשמעתין ואם כן דמתני' עיקר דינא אתי לאשמעינן קשיא להו שפיר כן נ"ל:

בגמרא טעמא דלא חזינן דשקל הא חזינן דשקל חיישינן ובעי בדיקה ואמאי נימא אכלתיה. לכאורה יש לתמוה מאי מהדר למידק הא חזינן דשקל ולהקשות אדיוקא ובעי לאוכוחי דבחזינן נמי לא בעי בדיקה דאימר אכלתיה ותיפוק ליה דבהדיא תנינן בסיפא דמתניתין בדף הסמוך ומה שמשייר יניחנו בצינעא שלא יהא צריך בדיקה אחריו ואף למאי דמסיק רבא שמא תטול חולדה בפנינו כו' שמעינן מיהת דבחזינן דשקל חיישינן ובעי בדיקה וה"ה לשינוייא דרבי מרי לקמן ונראה דוחק לומר דס"ד השתא כשינוייא דאביי לקמן דבי"ד דלא שכיח ריפתא בכולהו בתי מצנעא. מיהו לפי סוגיא דשמעתין לולי פירוש התוס' היה נ"ל ליישב דמהך דלקמן דמה שמשייר ודאי לא קשיא ליה דודאי בעי בדיקה בדחזינן דשקל דאיכא חששא דאורייתא דהא לא ביטלו דאע"ג דקיי"ל הבודק צריך שיבטל מ"מ מה שמשייר ודאי לא בטל וליכא למימר דיבטל אח"כ דשמא לא יזכור לבטלו עד אחר זמן איסורו דתו לא מצי מבטל וכיון דאיכא איסורא דאורייתא לא תלינן באימר אכלתיה מש"ה ניחא טפי דמה שמשייר יניח בצינעא. ועוד דהיכא דאיכא חששא דאורייתא כשבא לישאל לפנינו תו לא מהני ביטול לחוד אלא בעי נמי בדיקה כדמעיקרא מכל הנך טעמי דפרישית בריש מכילתין ויבואר עוד בשמעתין ובסוגיא דצבורים משא"כ מדיוקא דמתניתין דהכא מקשה שפיר כיון דקיי"ל הבודק צריך שיבטל אם כן מסתמא בביטלו איירי מתניתין ואם כן מאי קמ"ל דאין חוששין בלא חזינן אפילו בחזינן נמי לא בעי בדיקה כיון שכבר ביטל ותו ליכא אלא חשש איסורא דרבנן ובדרבנן שפיר איכא למיתלי אימר אכלתיה דספק הרגיל הוא דמי לא תנן מדורות הגויים אלמא דלא משיירא וכ"ש דא"ש טפי למה שהביא מהרש"א ז"ל בשם הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות דמדורות הכושים נמי דרבנן ואפ"ה מקשה שפיר כדפרישית ובהכי אתי נמי שפיר דמעיקרא מאי ס"ד להקשות אהא דחזינן דשקל ממדורות הגויים דאירי בלא חזינן דהא כבר נחית להאי סברא לחלק בין חזינא ללא חזינא ולמאי דפרישית א"ש דעיקר הקושיא דאיכא מיהא שום סברא לומר דלא משיירא ממילא הוא ספק הרגיל וא"כ קשיא מתניתין כיון דבביטלו איירי וליכא אלא ספיקא דרבנן פשיטא דאיכא למיתלי באימר אכלתיה כן נ"ל נכון לולי פי' התוס' משא"כ לפירוש התוס' בד"ה כדי שתהא אוכלת דמפרש ר"י דסוגיא דשמעתין נמי בלא ביטלו איירי הדרא קושיא לדוכתא מאי מהדר אדיוקא ולא מקשה להדיא מתניתין דמה שמשייר אמתניתין דמדורות הגויים ויש ליישב לשיטת התוספת שכתבו בכמה דוכתי דניחא להקשות מדיוקא דרישא טפי ממאי דתנא בהדיא בסיפא ועי"ל דניחא להקשות מחולדה אחולדה משא"כ בהאי דמה שמשייר לא קתני בהדיא חולדה כנ"ל ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בפירש"י בד"ה הא חזינן שהביאתו לכאן כו' עכ"ל. לכאורה נראה דמה ששינה רש"י לפ' נגד משמעות לשון הגמ' והשמיט גם כן תיבת דשקל. היינו משום דנחית לסברת מהרש"א ז"ל דבחזינן דשקל נמי אין לדבר סוף כיון דלא חזינן המקום שהביאתו ואם כן ע"כ הא דבעינן למידק מעיקרא הא חזינן דשקל חיישינן היינו דוקא דחזינן ג"כ שהביאתו לכאן דלא שייך אין לדבר סוף ובהאי הוא דמסקינן דודאי חיישינן ולא תלינן שמא אכלתיה דאין ספק מוציא מידי ודאי משא"כ היכא דלא חזינן שהביאתו לכאן אלא דחזינן דשקל לחוד אכתי הוי ספק ספיקא. אלא דלפ"ז לא תירץ מהרש"א ז"ל שפיר מה שהקשה דאכתי בלא חזינן אמאי קתני מתני' טעמא דאין לדבר סוף ות"ל דהוי ספק ספיקא וע"כ דעיקר קושייתו דעל זה לא הוי משני הגמרא מידי ורצה לתרץ דניחא ליה למתני' לאסוקי טעמא דאין לדבר סוף דמהאי טעמא בחזינן דשקל נמי לא חיישינן ולמאי דפרישית דחזינן דשקל היינו שהביאתו לכאן כמו שפרש"י א"כ הא לא שייך בכה"ג טעמא דאין לדבר סוף ויש ליישב דבריו בדוחק. מיהו לענ"ד אין מקום לעיקר קושייתו דבלא"ה קשיא לי לעיקר דינא דמתניתין דאין חוששין דאיירי בלא חזינן מאי איצטריך כלל לטעמא דאין לדבר סוף פשיטא דאין חוששין אפילו בלא טעמא דשמא אכלתיה דהא לקמן דף הסמוך מסקינן דאפילו בספק על ספק לא על היינו בקעה ומפרש רש"י ז"ל דאף רבנן דמטמאו בבקעה מודו בחמץ דאין צריך בדיקה כיון דבדיקת חמץ דרבנן והתם איירי בחזינן דשקיל ואם כן כ"ש בלא חזינן דמדינא א"צ בדיקה ואף שיש ליישב לפי שיטת הר"ן ז"ל שכתב בריש מכילתין בשיטת רש"י דהבודק צריך שיבטל לאו מדין המשנה הוא אלא מתקנת האמוראים וא"כ איכא לאוקמי מתני' דהכא בלא ביטלו והוי ספיקא דאורייתא והוי לן למיחש אף בספק על לחכמים דמטמאין בבקעה ואפשר דאף בלא חזינן היה ראוי להחמיר אי לאו טעמא דא"כ אין לדבר סוף משא"כ לקמן בספק על איירי לאחר תקנת האמוראים דתקנו הבודק צריך שיבטל יפה כתב רש"י ז"ל דאף לרבנן א"צ בדיקה דתו לא הוי אלא ספיקא דרבנן. אלא שכבר כתבתי בריש מכילתין דסברת הר"ן ז"ל נראה דוחק. ועוד שהתוס' בריש מכילתין כתבו להדיא דמדין המשנה צריך ביטול ואם כן לדידהו תקשי וכמו שאבאר בלשון התוספת בסמוך. לכך נלע"ד ליישב כל הסוגיא לפי שיטת הרב המגיד ז"ל דמסברא אית לן למימר שהחמירו חכמים בספק חמץ טפי מבשאר איסורים כיון שתחלת הבדיקה לא ניתקן אלא משום ספק וא"כ מה"ט לן למיחש אף בלא חזינן ואהא מסיק במתני' דאפ"ה לא החמירו יותר מדאי דא"כ אין לדבר סוף ואם כן נתיישב' ג"כ קושיית מהרש"א ז"ל דודאי אי לאו טעמא דאין לדבר סוף היה מהראוי להחמיר אף בספק ספיקא כמו בטומאה שכתבו התוספות לקמן בד"ה ספק ביאה שהחמירו בס"ס משום דמן הדין הוי לטהר אף בספק א' דאוקמא אחזקת טהרה ואפ"ה טמא ה"ה בס"ס וא"כ בחמץ נמי היה ראוי לומר כן וכ"ש למאי דפרישית במתני' דאפשר דתחלת הבדיקה בחמץ שאינו ידוע נמי ספק ספיקא הוא אימר לא הוי ואת"ל הוי אימר אכלתיה וא"כ הוי לן למיחש ג"כ שמא גירדה חולדה אלא שלא רצו להחמיר יותר מדאי דא"כ אין לדבר סוף. ולפ"ז עיקר קושיית הגמ' לא שייכא אלא אדיוקא דחזינן דשקל דנימא אכלתיה ומייתי ממדורות הגויים דאף ע"ג דבטומאה חיישינן לספק ספיקא ואפ"ה תלינן באכלתיה שקרוב לודאי הוא וא"כ ה"נ דכוותיה ואהא מסיק רבא דאע"ג דקרוב לודאי הוא אפ"ה אין מוציא מידי ודאי ממש כנ"ל נכון ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

בתוספת בד"ה ואת"ל הוי כו' וי"ל דלא דמי הך ספיקא כו' ודמי לספק ביאה כו' עכ"ל. פי' דאתיא כרבי אליעזר דלקמן בדף הסמוך דמטהר בספק ביאה ונראה דלא נחתו הכא לפירושם דלקמן בשם ר"י דלר"א דמטהר בספק ביאה היינו משום דמטהר בכל ס"ס ע"ש. מיהו יש לדקדק מאי הוצרכו התוספות לידחק בכך ולאוקמא כר"א דהא בלא"ה משמע בשמעתין דפשיטא לן דאימר אכלתיה הוי ספק הרגיל כתירוצם השני מדמקשינן בסמוך ואין ספק מוציא מידי ודאי והתניא חבר שמת והיינו ע"כ משום דהוי ספק הרגיל כמו בחבר דקיי"ל דאפילו רוב ע"ה מעשרין הם וכ"ש בחבר ואף את"ל דכיון דקתני בחבר ואפילו הן בני יומן לא הוי ספק הרגיל ממש א"א לומר כן דאטו ס"ד דספק שאינו רגיל מוציא מידי ודאי הא פשיטא לן בכולא תלמודא דספק דאורייתא לחומרא וכ"ש היכא דאתחזק איסורא אלא ע"כ משום דספק הרגיל הוא וכמ"ש התוספת להדיא בפ' כל הצלמים ע"ש וא"כ ע"כ דאכלתיה נמי ספק הרגיל הוא אלא דאפ"ה אכתי לא פסיקא להו דספק אחד הרגיל עדיף מספיקי טובא דלא מהני בטומאה אפילו הן מאה ספיקי משו"ה הוצרכו לחלק מעיקרא דאימר הוי ספק גרוע ולתירוצם השני משמע להו שפיר דספק הרגיל עדיף טפי ודו"ק:

בגמרא והתניא חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות כו' ויש לי לדקדק מכאן על שיטת התוספות בדוכתי טובא דתרומת כל הפירות מדרבנן דמדאורייתא לא מחייב אלא בחמשת מיני תבואה ובתירוש ויצהר ואם כן לא הוי מקשה הכא מידי דאפשר דבתרומת פירות מדרבנן אמרינן ספק מוציא מידי ודאי ולא בדאורייתא ואף שיש לדחוק ולפרש דה"נ בבדיקת חמץ איירי נמי בדרבנן כגון שביטלו מ"מ התוספות כתבו כאן בשם הר"י דאיירי בלא ביטלו ועוד דאכתי לא הוי מקשה מידי בפרק כל הצלמים דאיירי מדאורייתא וצ"ע לייישב:

בתוס' בד"ה כדי שתהא כו' ואור"י דמתניתין איירי בשלא ביטלו דהוי ודאי דאורייתא עכ"ל. וליכא למימר דיבטלנו עכשיו דמ"מ כיון דעכשיו הוא חשש איסור חמץ דאורייתא ממילא דלא מהני נמי

ביטול גרידא אלא בדיקה וביעור כמו בשאר חמץ דתקנו בדיקה וביעור ועוד יש לומר דבלא"ה ע"כ הא דמפרש ר"י דמתניתין איירי בשלא ביטלו לאו פשטא דמתניתין איירי בהכי דמהיכי תיתי דהא ר"י גופא מפרש בריש מכילתין דהא דאמר ר"י הבודק צריך שיבטל היינו מדין המשנה ואם כן סתמא דמתניתין דהכא נמי מסתמא איירי בהכי אלא דמה שמפרש ר"י דאיירי בלא ביטלו היינו אדיוקא דמתניתין דקתני אין לדבר סוף דמשמע הא חזינא דשקל חיישינן והיינו בלא ביטלו כגון שהוא אחר זמן איסורו כן נראה לי:

דף ט:

בתוספות בד"ה ספק גרדוהו וא"ת האי בור היכא קאי כו' וצ"ל דרגלי הכהן היה בר"ה כו' פותח טפח מביא את הטומאה. עיין במהרש"ל ומהרש"א שכתבו דרש"י הרגיש בזה במה שכתב סתם האי חור פותח טפח והיינו כפי' מהרש"ל שכתב שפתח החור במקום שנכנס לבור אינו פותח טפח אלא דמהרש"א כתב דהתוספות לשיטתם אזלי דלדידהו אפילו בכה"ג הוי קבר סתום ואף שדברים נכונים הם נראה לי דוחק לפרש סתימת לשון רש"י כן ומלבד כמה קושיות שקשה ע"ז. אמנם לפענ"ד אין צריך לכל זה משום דבלא"ה קשיא לי טובא על קושיית ר"י שהקשה דאי יש בו פותח טפח מביא את הטומאה לכך הוצרך לדחוק שאין בו פותח טפח שהוא נגד החוש דהא סתם חולדה וברדלס גופייהו יש בהם טפח ומכ"ש שהנפל בפיהם שיש בו פותח טפח כדאיתא בספרי פ' חוקת ומה דוחקן לפרש כן בפשיטות מצינן למימר דיש בהם טפח ואפי' הכי אינן מביאין הטומאה מחור לבור שהרי משנה שלימה שנינו פ' י"ג דאהלות חור שחררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת שיעורו כמלא אגרוף חישב עליו לתשמיש בטפח והכא בנדון דידן שאין חור ידוע כלל ודאי דלא חישב כלל ושיעורו כמלא אגרוף של בן אבטיח שהוא שיעור גדול. ואע"ג דבפרק ג' מוכח להדיא דבחור שחררוהו שרצים נמי טפח על טפח מביא את הטומאה כדאיתא להדיא במשנה ז' אחד חור שחררוהו מים ואחד שחררוהו שרצים או מלחת כו' וע"כ בפותח טפח מיירי מדפליג ר"י דאי במלא אגרוף ר"י נמי מודה כדאיתא ריש פ' הישן אלא דמשום הא לא איריא דע"כ מתניתין אהדדי לא קשיא דההיא דפ' ג' איירי דהטומאה והטהרות שניהם באותה החור ממש והחלל טפח מאהיל על שניהם כא' ומשו"ה סגי בפותח טפח משא"כ בפרק י"ג איירי לענין שתביא טומאה מאהל לאהל ומשו"ה בענין כמלא אגרוף כמו שמבואר להדיא סוף פרק מי שהחשיך בתוספות ובנזיר ובפרק בכל מערבין ובדוכתי טובא וכן מוכח להדיא בהרמב"ם בפי' המשניות ואם כן צדקו דברי רש"י כאן דכיון שאין אדם מאהיל על הנפל אלא על הבור תו ל"ל למימר שהחור של שרצים תביא את הטומאה מהחור לבור. ולענ"ד אפשר לומר דר"י בעל התוס' סובר דהאי חור של שרצים דשמעתין כיון דסמוך וטפל לבור ממש הוא הוי כאהל א' כדאשכחן גבי שבת דחורי רה"י הוי כדה"י אלא שדבר זה אינו מוכרח ועכ"פ דברי רש"י מבוארין מאד בפשיטות. ועפ"ז יש ליישב פי' תוספות בפרק כל הצלמים דף מ"ב שכתבו ג"כ דסתם חור שרצים יש בהם פותח טפח והמהרש"א הגיה שם ולכאורה דהתוספת התם קאי בשיטת רש"י דהכא. ובחנם חזר המהרש"א מהגירסא ראשונה ובמקום אחר הארכתי מאד בתכלית האריכות ליישב שיטת רש"י ועיין בק"א ודוק היטב:

בגמרא ומי אמרינן אין חוששין שמה גיררה חולדה והא קתני סיפא ומה שמשייר יניחו בצינעא כו'. כבר כתבתי דקשה מכאן לשיטת רוב הפוסקים דמשמע מדבריהם דהא דאמרינן לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים לא שני לן בין אחרים עובדי כוכבים לאחרים ישראל וכמבואר מלשון התוספות לעיל שכתבו דביטול מטעם הפקר וכדפרישית התם ואם כן לפ"ז לא הוי מקשה הכא מידי דהא דאמרינן אין חוששין היינו משום דאף אם גיררה הוי חמץ של אחרים ולא עבר מדאורייתא בבל יראה משא"כ הכא דקתני מה שמשייר אם כן החשש הוי בחמץ שלו ויעבור בבל יראה מדאורייתא ואף דבלא"ה כתבו התוספת הכא דעיקר הקושיא היינו ממקום למקום באותו בית עצמו אם כן משמע דאף בחמץ שלו נמי לא חיישינן אפ"ה איכא לאוקמי מתניתין בבטלו דלשיטת התוספות מדינא דמתניתין הבודק צריך שיבטל משא"כ ההיא דמה שמשייר ודאי לא ביטלו דהא שייר לצורכו. לכך היה נראה להכריח מכאן דאתה רואה של אחרים היינו דוקא של עובדי כוכבים ושל גבוה כמ"ש רש"י להדיא לעיל דף ה' ע"ב אבל בשל ישראל לא מיקרי של אחרים וכמ"ש לעיל בשם ספר תורת חיים דף ד' בסוגיא דמשכיר ושוכר ע"ש. ולשיטת התוספות צריך לומר דאשקלא וטריא דשמעתין קאי דמשמע דמפרש למתני' דאין חוששין נמי בלא ביטלו מדדייקינן הא חזינן דשקיל חיישינן וכתירוץ ראשון של ר"י ז"ל בד"ה כדי שתהא בהמתו אוכלת ועיין מ"ש שם ועדיין צ"ע ודו"ק:

בתוס' בד"ה ולא חיישינן כו' דא"כ אין לדבר סוף. פירוש דבהא לא הוי סלקא אדעתיה לאקשויי דחוששין דא"כ אין לדבר סוף ואם כן אפילו בלא מתניתין דהכא הו"מ לאקשויי מסברא אהא דקתני ומה שמשייר ואביי נמי לא הוי משני שפיר דבי"ד חיישינן דא"כ אין לדבר סוף בחששא ד"ד אע"כ דהוי ידע שפיר דהיכא דאין לדבר סוף לא חיישינן אלא דעיקר הקושיא ממקום למקום שיבדקו כמה בני אדם בפעם א' וק"ל:

בגמרא אמר אביי לא קשיא הא בי"ג הא בי"ד כו' ופרש"י דאביי מוקי למתניתין בבודק בי"ג כו'. ולכאורה פירושו דחוק דמהיכי תיתי מוקי לסתם מתניתין בבדיקה די"ג שהרי כל אדם אין בודקין אלא בי"ד. ועוד מה ס"ד דאביי אטו חולדה נביאה ועוד דאכתי בי"ד אין לדבר סוף:

ולולי פרש"י היה נ"ל דאביי מפרש מתניתין דאין חוששין כמו שפירש הרמב"ם ז"ל דאמקום שאין מכניסין חמץ קאי וקאמר דהא דלא בעי בדיקה היינו משום דאין חוששין ואהא קאמר שפיר דכיון דכל אדם בודק תחלת ליל י"ד מש"ה לא בעי בדיקה במקום שאין מכניסין חמץ כל השנה וליכא למיחש שמא גיררה חולדה בי"ג או קודם לכן דכיון דשכיח ריפתא לא מצנעא ובי"ד כ"ש דלא חיישינן שהרי כבר בדקו כולן חמציהן וחולדה לא משכחא מידי דהא מה שמשייר כל אדם תקנו חכמים דיניחנו בצינעא ואם כן א"ש מתניתין דמה שמשייר דאי לא שתקנו כן הוי חיישינן שפיר לחולדה דלמא שקלא ומשיירא משום דשכיח דמשיירא מיום ליום ולאו בודאי אכלתה אלא ספק אבל רבא דאקשה ליה אזיל לשיטתיה דמשני לעיל אמדורות הגוים אימר אכלתיה ולא מחלק בין פת לבשר ואם כן על כרחך דאימר אכלתיה הוי ספק קרוב לודאי דלא משייר כלל אף מיום ליום מדשרינן במדורות הגוים לאלתר ואם כן מקשה רבא שפיר אטו חולדה נביאה היא ואכתי אמאי יניחנו בצינעא הא ס"ס קרוב לודאי הוא אימר לא שקלה ואת"ל שקלה אימר אכלתיה כנ"ל נכון לולי שרש"י ותוספת לא פירשו כן ודוק היטב:

שם תשע ציבורין של מצה כו' היינו ט' חנויות כו'. ופרש"י דלענין בדיקה איירי ונראה לכאורה שהוכרח לפרש כן משום דכל הני פסקי הלכות אדסליק מיניה קאי בסוגיא דלעיל דאיירי לענין בדיקה ועוד דמסתמא איירי דומיא דכל הנך פסקי הלכות דבסמוך דכולהו איירי לענין בדיקה מיהו ודאי אף לפרש"י עיקר לשון דהיינו ט' חניות וכן הא דפי' אתי עכבר ושקל היינו סיפא איירי נמי לענין אכילה דומיא דחנויות דבנמצא הלך אחר הרוב א"כ בככרות נמי בט' של מצה מותרין לאוכלן בפסח. אלא דלפ"ז קשיא לי על מה שכתב הטור בשם רש"י בה' פסח סימן תמ"ו ביבש ביבש אפילו באלף לא בטיל ואסורין באכילה וא"כ אמאי אזלינן הכא בתר רוב בנמצא ואטו מי עדיף רובא דליתא קמן מרובא דאיתא קמן ובפ"ק דחולין משמע להדיא איפכא דרובא דאיתא קמן עדיף טובא וכיון דאפ"ה מחמרינן ביבש ביבש דאפילו באלף לא בטיל משום חומרא דפסח אם כן אמאי מדמינן ליה הכא לט' חניות ודוחק לומר דסוגיא דהכא אזלא דלא כהלכתא אלא למ"ד חמץ בפסח בששים וממילא ביבש ביבש בחד בתרי סגי:

מיהו בשיטת רש"י יש ליישב קצת דנהי דבכל דוכתא מדאורייתא רובא דאיתא קמן חשיב טפי מליתא קמן מ"מ הכא לענין איסור משהו דחומרא דרבנן בעלמא שייך לאסור טפי ברובא דאיתא קמן כיון דסוף סוף אוכל גוף האיסור בפסח משא"כ ברובא דליתא קמן שפיר יש לילך אחר הרוב ולומר שזה הנמצא הוא ודאי מצה וא"כ לא עביד איסורא כלל. אלא דאכתי קשה לשיטת הרי"ף ז"ל שהביא הטור בי"ד סימן ק"ט והביאו ב"י בהלכות פסח סימן תמ"ז דיבש ביבש בפסח מדינא אוסר בכל שהוא וכ' הב"י הטעם משום דבר שיש לו מתירין ואם כן האי טעמא גופא שייך הכא בט' ככרות והדרא קושיא לדוכתא אטו מי עדיף רובא דליתא קמן מרובא דאיתא קמן שהרי ככר הנמצא הוא דבר שיש לו מתירין. לכך היה נראה בזה דרש"י והרי"ף לא מפרשין סוגיא דהכא כלל לענין אכילה כיון דרבא פסק לקמן חמץ בפסח במשהו ומשמע להו דה"ה ביבש ביבש אלא דסוגיא דהכא איירי לענין בדיקה. ולפ"ז א"ש דכיון דאזלינן בתר רוב לפיכך כשעודנו בפי העכבר אמרינן דמצה הוא ומש"ה אין צריך לבדוק אחריו דהא לענין בדיקה לא שייך טעמא דדבר שיש לו מתירין כלל כנ"ל ועדיין צ"ע:

בתוס' בד"ה היינו תשע חנויות לפי מה שפי' הקונטרס לענין בדיקה לא נהירא לי כו' והכא ספיקא דרבנן הוא כו' ועוד קשה דבט' חנויות ליכא חזקת היתר כו' עכ"ל. כבר האריכו הפוסקים ראשונים והאחרונים בענין זה והאחרון הגדיל מ"ז בס' מג"ש שהרחיב הדיבור בזה בכל הסוגיא בתכלית האריכות עד שכמעט לא הניח מקום להתגדר בו והרוצה לעמוד על דבריו יע"ש לכן לא באתי אלא בשביל דבר שנתחדש בענין זה דלכאורה בלא"ה קשיא לי בדברי התוספות דמשום הך קושיא דספיקא דרבנן לקולא הוכרחו להוציא הסוגיא מפשטה ולפרש דאיירי כגון שלא ביטל וא"כ לא הוי דומיא דהך דבסמוך בשני צבורין דאיירי בשביטל כדמשמע מל' הגמרא ועיין מה שאכתוב בסמוך ובכה"ג גופא מפרש רש"י כל הנך דסוגיין בסמוך דאיירי בביטל וא"כ מה דוחקין לאוקמי בהכי משום הך קושיא דספיקא דרבנן ומאי קושיא אטו הא דספיקא דרבנן כלל גמור הוא בכמה דוכתין החמירו חכמים בספיקא אפילו באיסור דרבנן היכא דמסתבר להו כגון ספק מוכן כדמשמע להדיא בפ"ק דביצה דף ד' ע"ב מקמי מסקנא דרב אשי והא דמקשה התם אהא דאמרינן וספיקה אסורה אהנך אמוראי דגזרו משום פירות הנושרין ומשום משקין שזבו דלדידהו הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא היינו משום דהנך גזירות אין להם עיקר מן התורה כלל או משום טעמא אחרינא ע"ש במהרש"א ובתוס' ישנים ובחידושינו מ"מ ההיא דספק מוכן משנה שלימה היא וכן בכתמים דודאי אינן אלא מדרבנן ואפי' הכי החמירו בספיקן לאוסרה על בעלה וכה"ג אשכחן טובא בש"ס ובתוס' עצמם שבכמה מקומות החמירו חכמים בספק ואפי' בספק עירוב פלוגתא דתנאי בפ' בכל מערבין דף ל"ה ע"ש ובכל הסוגיא א"כ כ"ש בדיקת חמץ שיש לו עיקר מן התורה. ויותר יש לי לתמוה על קושיא השניה שהקשו התוספת דאפילו בלא ביטלו דהוי איסור דאורייתא אפ"ה לא דמי לתשע חניות לענין בדיקה משום דמוקמינן הבית בחזקת בדוק דמשמע לכאורה מדבריהם דאפילו באיסור דאורייתא לעולם מוקמינא אחזקת היתר והא ודאי ליתא דמלבד מה שהקשיתי כבר מספק מוכן וכתמים דאפילו בדרבנן מחמרינן אע"ג דאית לה חזקת היתר כ"ש בדאורייתא אלא דיותר קשה דהא ודאי גריעא הך חזקת הבית דהכא כיון דאיתרע לה הך חזקה טובא כיון שראינו שהכניס העכבר הככר לבית והככר אסור מדאורייתא איסור גמור מטעם קבוע ומ"ש מכל ספק טריפות דהיכא דאיכא ודאי ריעותא בפנינו צריך בדיקה. ולא מיבעיא לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו שפסקו האחרונים כמותו דהא דקיי"ל ספק דאורייתא לחומרא היינו מדרבנן אבל מדאורייתא מותר אפילו בדליכא חזקת היתר ואפ"ה ע"כ מודו דהאי ספיקא דכל קבוע כמחצה על מחצה הוי מדאורייתא וילפינן לה מקרא דואבד לו וקם עליו כמו שפרש"י כאן וא"כ בכל האיסורים כה"ג פשיטא דחייב עליהם אשם תלוי דהוי כמו חתיכה מב' חתיכות כיון דנקבע איסורו א"כ לפ"ז פשיטא דהך ספיקא דקבוע חמיר טובא משאר כל הספיקות ודברי הב"י בכ"מ שכתב שיש להקל יותר בספק קבוע צ"ע דלהרמב"ם ודאי ליתא כדפרישית אלא דאפילו לשיטת רש"י ותוס' והרשב"א וסייעתם דכל ספיקי דאורייתא לחומרא מן התורה והיינו בדליכא חזקת היתר ולפ"ז בדאיכא חזקת היתר מוקמינן אחזקה אפ"ה ודאי לא גרע האי ספיקא דקבוע משאר ספיקות דהיכא דאיתרע לה חזקה תו לא אזלינן בתרה וכבר הארכנו בזה בקונט' הספיקות בביאור הסוגיא בפ"ק דחולין באזלינן בתר חזקה בלשון התוספות שם ואין כאן מקומו כיון דאפילו את"ל שיש לחלק בין ריעותא לריעותא היינו היכא שהחזקה להיתר היא בגוף הדבר ממש משא"כ הכא שהככר עצמו אין לו חזקת היתר ודאי סברא גדולה יש לומר דתו לא מהני חזקת הבית לאחר שכבר נעשה הספק ודאי מן התורה לענין הככר עצמו. ולע"ד אין צורך לראיות בזה אלא דמ"מ לכאורה ממקומו הוא מוכרע שיש לחלק בכך דאלת"ה תקשי לן הך מלתא דט' חניות גופא דפשיטא לן הכא ובכמה דוכתי דמדאורייתא הוי כמחצה על מחצה ולא אזלינן בתר רובא והיינו משום דילפינן לה מדכתיב וארב לו וקם עליו ואכתי מי דמי דבשלמא התם דלענין ספק נפשות איירי ומספיקא ודאי לא קטלינן ליה דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה ומוקמינן לגברא אחזקתיה שאינו חייב מיתה מש"ה מהני ביה האי טעמא דכל קבוע לענין דלא אזלינן בתר רובא דמצרפינן האי חשיבות דקביעות לחזקה דגברא דאלים טובא ואיתרע לה רובא לגמרי משא"כ בט' חניות דליכא חזקת היתר מנלן דהקביעות לחוד מבטל הרוב אע"כ שהטעם כמ"ש דאי לאו דקביעות לחודיה מהני תו לא הוי שייך חזקת היתר כלל דמכיון דאזלינן בתר רובא בכל דוכתי א"כ בט' ישראלים וחד עכו"ם בינייהו ודאי שישראל הרג ותו לא שייך כלל חזקת פטור דגברא דהא איתרע הך חזקה לגמרי אלא דע"כ דמטעמא דקביעות לחוד פטרתו התורה דקבוע עדיף מרובא וא"כ ה"נ דכוותיה דכיון שעיקר הספק אינו אלא על הככר בעצמו והוי ספיקא דאורייתא ואם אכלו חייבים עליו אשם תלוי אע"ג דגברא בחזקת פטור הוי

קאי ומש"ה תו לא מהני חזקת הבית כלל דהא איתרע לה להך חזקה לגמרי לענין דספיקא מיהא הוי . תו קשיא לי דהא קיי"ל בפשיטות דבהיכא דסמיך בידן שאפשר לברר הספק לא מקרי ספק כלל ואם כן מהאי טעמא גופא כ"ש שיש לנו להחמיר בספק זה להצריכו מיהא בדיקה שהרי אפילו ברובא דעדיף מחזקה כתבו רוב הפוסקים בי"ד סי' א' דאע"ג דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אפ"ה יש לבודקו כשהוא לפנינו אע"ג דלא איתרע רובא וחזקת היתר כלל וכן בסכין בדוק מצרכינן ליה לכתחילה לבדוק הסכין אחר שחיטה אע"פ שהסכין בחזקת בדוק ולא איתרע וכ"ש הכא דאיתרע חזקה טובא שיש להחמיר להצריכו בדיקה לכתחלה ועוד דהא אפי' בספק טומאה בר"ה דפשיטא לן בכל דוכתי דטהור והטעם מבואר משום דמוקמינן לטהרות בחזקת היתר דנהי דברה"י לא מהני חזקת היתר היינו משום דהלכתא גמירי לה מסוטה משא"כ ברה"ר מוקמינן לה אדיניה דמוקמינן אחזקת היתר ואפ"ה אמר רבי יוחנן בפרק אין מעמידין דף ל"ז דהלכה ואין מורין כן ומסקינן שם כי אתו לקמיה דרבי ינאי אמר להו הא שיקעא דנהרי קמן זילו טבולו והטעם מבואר בזה דנהי דבטהרות מטהרינן ספק טומאה ברה"ר היינו משום דלית להו תקנתא אם נטמאו אותן משא"כ באדם דאית ליה תקנתא בטבילה לא סמכינן אחזקה דאיתרע אם כן כש"כ הכא לענין בדיקת חמץ שיש להחמיר בספק קבוע שהוא מדאורייתא להצריכו מיהא בדיקה דהא בכולהו סוגיין דהכא ולקמן ולעיל נמי גבי חזינן דשקל מדמינן בדיקת חמץ לספק טומאה. ואף שיש לחלק ולומר דבדיקת הבית יש טורח בדבר טפי מכל הנך בדיקות שהבאתי. אלא דלע"ד נראה דבדיקה דהכא לא מחייבינן לבדוק בחורין ובסדקים ובכל החדרים אלא באותו חדר לבדו דשני חדרים דינם כשני בתים וכמ"ש הב"ח בסימן תל"ט וכן מצאתי מבואר בירושלמי וכמו שאבאר עוד בסמוך וצ"ע בכל זה. העולה מתוך מה שכתבתי דלפע"ד דלאו לענין דינא קשיא להו להתוס' הנך קושיות דספיקא דרבנן וחזקה אלא דעיקר קושייתם על לישנא דגמרא דקאמר היינו ט' חנויות ואי לענין בדיקה לא שייך האי לישנא היינו ט' חנויות כיון שיש לחלק ביניהם מהנך טעמי דספיקא דרבנן וחזקה מיהו לפי מ"ש א"ש דהך מלתא דלא מהני חזקת הבית כיון שהספק הוא מחמת הככר לא ידעינן לה מסברא פשוטה אלא לבתר דאשכחן דילפינן ט' חנויות מקרא דוארב לו דמהכא מוכח דכי היכי דחזקת גברא לא מהני כיון שהספק ממקום אחר ה"ה לענין בדיקה דהכא וכדפרישית ודוק היטב:

בא"ד ונראה לר"י כו' קבעי אי שרי לאכילה אי לאו. ולכאורה יש לתמוה אם כן מאי קמ"ל היינו ט' חנויות הא מלתא דפשיטא הוא דמ"ש חנויות מכל שאר איסורין שבתורה אלא דלדוגמא בעלמא קתני ט' חנויות משום דמלתא דשכיח היא ואדרבא מסברא פשיטא שאין להקל בחמץ יותר מבנבילה ושאר איסורין דליכא אלא לאו בעלמא משא"כ בחמץ איכא איסור כרת ודוחק לומר דמשום סיפא דמלתא דבנמצא הלך אחר הרוב נקט האי לישנא דאפילו בחמץ דאיסור כרת יש לילך אחר הרוב דהא אשכחן נמי להיפך מיהו לפמ"ש בל' הגמרא יש ליישב קצת דהא גופא אתי לאשמעינן דחמץ בטל ברוב ביבש ביבש ולא אמרינן דדבר שיש לו מתירין הוא אלא שגם זה הוא דוחק וצ"ע ומה שיש לדקדק בזה בשיטת הפוסקים יבואר בק"א:

בד"ה היינו שני קופות כו' וכולהו שמעתא מיירי שהככר כ"כ גדול דליכא למימר אכלתיה עכ"ל. וכוונתם דבהאי דשתי קופות נמי אם אין הככר גדול אפי' בלא ביטל שרי מטעם ספק ספיקא ספק אי להאי על ככר של חמץ ואת"ל דעייל אימר אכלתיה. אלא דקצת מרבוותא קמאי לא שני להו בין ככר גדול לקטן ומש"ה מוקי לסוגיא דהכא כרבי זירא דבלחם ודאי משיירא וקצת מרבוותא דלא ניחא להו לאוקמי נמי כרבי זירא ומש"ה מחלקין בין חולדה לעכבר ולכאורה לישנא דגמרא מסייע להו דשביק לחולדה דסליק מיניה ונקיט לישנא דעכבר ועוד דטפי הו"ל למימר כל הך מלתא בתינוק שנטל ונכנס לבית כדאשכחן לקמן ועיין בכל זה בל' הפוסקים באריכות. אמנם לע"ד יש לי בזה עיון גדול על התוס' דפשיטא להו דהיכא שהככר קטן יש להתיר מטעם ספק ספיקא והרי הר"י בעל התוס' עצמו כתב בכמה דוכתי דהיכא שהספק א' בגוף האיסור והשני ע"י תערובת לא מיקרי ספק ספיקא ונחלקו הפוסקים בשיטתו היכא שהספק הראשון אינו אסור אלא מדרבנן וע"ז נחלק עליו ר"ת בפ"ק דביצה דף ג' בד"ה ואחרות באחרות משא"כ היכא שהספק הראשון אסור מן התורה משמע דר"ת נמי מודה אם כן בכה"ג דהכא בשתי קופות שהספק הראשון קודם שנכנסו העכברים לבתים היו שניהם אסורין מן התורה ואם כן שוב אין להתיר מטעם ספק ספיקא מכש"כ למאי דמשמע הכא דאיירי שהספק הראשון היה נודע קודם שנכנס לבתים וכן בט' ציבורים דלעיל כפי שיטת רש"י א"כ יש לתמוה על הפוסקים אמאי פשיטא להו להתיר בכה"ג מכח ס"ס דהא אפילו באיסורא דרבנן יש מחמירין בכה"ג היכא שנודע ספק הראשון תחלה קודם שנודע השני מ"מ באיסור דאורייתא לפע"ד כל אנפי שווין דאין להתיר מכח ס"ס בכה"ג ולדעתי צריך עיון גדול ליישב ואולי מקום הניחו לי מן השמים בזה מיהו בשיטת התוס' אפשר ליישב שכתבו כן לפי תירוצם השני שכתבו לעיל בד"ה ואת"ל הוה דהך ספיקא דאימר אכלתיה הוי ספק הרגיל וקרוב לודאי ומשום הכי כתבו כאן דצריך לאוקמי כשהככר גדול. משא"כ לתירוצם הראשון לא שייך לומר כן. מכל מקום על שיטת הפוסקים ודאי הקושיא במקומה עומדת:

דף י.

בגמרא אטו בדיקת חמץ דאורייתא דרבנן היא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי כו' לכאורה משמע דכולה סוגיא דהכא איירי כשביטלו וכבר כתבתי דלפ"ז לא א"ש מ"ש התוס' לעיל בכוונת רש"י גבי ט' צבורין דאיירי בשלא ביטלו דנראה דוחק גדול לחלק בין הפרקים לאוקמי בבא דט' ציבורין בלא ביטל ובבא דשני ציבורין הסמוך ליה בביטל אלא דיש ליישב דהא בלא"ה הא דקאמר הכא היינו שתי קופות מוקמינן לה בתרומה דרבנן אף ע"ג שזה אינו מבואר במשנה בפי' אע"כ דמסברא ידעינן לה דפשיטא לן טובא דבתרומה דאורייתא לא שייך לומר שאני אומר א"כ לפ"ז שפיר קאמר היינו שתי קופות דכי היכי דבשתי קופות יש חילוק בין תרומה דאורייתא לתרומה דרבנן ה"נ לענין בדיקת חמץ יש לחלק בענין זה בין לא ביטלו דהוי דאורייתא ובין ביטלו דהוי דרבנן כן נ"ל בכוונת התוס' בשיטת רש"י אמנם כן מל' רש"י בעצמו בכל הסוגיא דהכא משמע דסתמא דמלתא הכי הוא דבדיקת חמץ דשמעתין היינו מדרבנן ונ"ל משום דבכה"ג דהכא שהעכבר נטל החמץ והביאו דרך בתים אפשר דאפילו ביטול אין צריך דמסתמא אין החמץ שלו דהא קיי"ל הבודק צריך שיבטל ומה שמשייר מניח בצינעא במקום שאין העכברים וחולדה יכולין ליטלו ולפ"ז הנהו ציבורין וככרות דשמעתין שמונחים בחצרות שלפני בתים או בשוק במקום גלוי אינן אלא משל אדם שעדיין לא בדק וביטל וכ"ש בהנך דבסמוך דאיירי בשני בתים או בשני ב"א דלא ידעינן אי להאי על ואי להאי על לא מיסתבר לאוקמי כשהחמץ של שניהם א"ו מסתמא איירי בחמץ דעלמא משל אחר או משל עובדי כוכבים ולפ"ז לא מבעיא לשיטת הסוברים דאין עובר בשל אחרים אפילו בשל ישראל אלא דאפילו לפמ"ש לעיל בשיטת רש"י דשל אחרים היינו דוקא בשל עובדי כוכבים אבל בשל ישראל עובר אפ"ה כיון דגלי דעתו דמסתמא לא ניחא ליה א"כ אין ביתו של אדם קונה לו בע"כ כדאמרינן בעלמא דאיסורא ודאי לא ניחא ליה דלקני כש"כ הכא לענין בדיקת חמץ יש להקל יותר לענין גילוי דעת כמ"ש הר"ן ז"ל בריש מכילתין. ואע"ג דאמרינן לעיל דבתר איסורא לא מצי לבטל דאף ע"ג שאינן שלו עשאן הכתוב כאילו הן ברשותו נראה דהיינו דוקא בחמץ שלו דכיון שעבר ולא בדק ולא ביטל משו"ה עשאן הכתוב כאילו הן ברשותו דומיא דבור ברה"ר משא"כ בכה"ג דהכא דעומד וצווח דלא ניחא ליה בהאי חמצו שבפי העכבר תו לא עבר עליה כיון דאנוס הוא והא דקאמר הכא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי דמשמע דביטול מיהא צריך היינו משום דאי לאו דילפינן מקרא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי אפילו בחמץ שלו ע"כ הוי מפרשינן לקרא דבל יראה ובל ימצא כפשטיה דבכל ענין עבר עליה ומכש"כ לפמ"ש הר"ן ז"ל בריש מכילתין שיש סברא לומר דמה שהחמירה התורה בבל יראה ובל ימצא היינו משום דלמא אתי למיכל מיניה משא"כ השתא כיון דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי דתשביתו היינו בלב א"כ כ"ש דבכה"ג דהכא אפילו ביטול אינו צריך כיון שעומד וצווח שאינו רוצה לזכות כלל בזה החמץ והו"ל כעובד כוכבים שנכנס לבית ישראל וחמצו בידו שאינו חייב להוציאו מביתו וה"ה הכא בנטילת העכבר אלא דודאי צריך לבדוק מדרבנן שמא נשארו פרורין ואתי למיכל מיניה או שימצא אח"כ הככר ויהא דעתו לזכות בו סוף סוף לא הוי אלא חששא דרבנן כן נ"ל לכאורה ועדיין צ"ע אחר זה ראיתי להרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות חמץ דמשמע שמפרש הסוגיא בחמץ שלו אלא דאיהו לא מחלק בין ביטלו ולא ביטלו וכמו שאבאר בק"א בישוב לשונו ודו"ק:

בפירש"י בד"ה אחד טמא קבר מוטל בו לרחבו וממלא את כולו עכ"ל . נראה דמה שהוצרך לפרש כן לאו משום דאם אין ממלא את כולו הו"ל ס"ס דהא לענין טומאה משמע דלא שייך לחלק בין ספק א' לכמה ספיקות דברה"י דיינינן להדיא כל ספק שאתה יכול לדבות טמא כמ"ש התוס' לעיל וברה"ר אפילו בספק א' טהור אלא הא דמדמינן הכא בשני שבילין אפילו ברה"ר כשבא לישאל עליו ועל חבירו היינו משום דא"א לטהר שניהם דממ"נ חד מינייהו טמא אלא דמשום ה"ט גופא הוצרך רש"י לפרש דאיירי בממלא את כולו דאל"כ שפיר מצי לטהר שניהם כא' דבכל חד מינייהו הו"ל כספק דשמא לא נטמא שום א' מהם טומאה ודאית וכן כתב הר"ש בפי' המשניות:

בתוס' בד"ה הלך באחד מהן כו' הא דנקט טהרות כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה יש כאן מקום עיון למה הוצרכו לפרש כן מטעמי דנפשייהו ולחלק בין אדם לטהרות ואמאי לא מפרשי בפשיטות מהך סוגיא דפ' אין מעמידין דמחלק רבי ינאי בין אדם לטהרות דבאדם אפילו בספק טומאה ברה"ר טמא כיון דאית ליה תקנתא בטבילה וכדמשמע נמי התם בהך סוגיא גופא דאמר ר' יוחנן דספק טומאה ברה"ר הלכה ואין מורין כן מדקאמר הלכה משמע מכלל דפליגי וע"כ היינו משום דבאדם איירי ובהא ודאי פליגי רבי עקיבא ורבנן בפ"ה דטהרות וע"ש בלשון הר"ש בפי' המשניות ותיתי לי דקיימתי לכולהו מסברא דנפשאי. ולפ"ז יש לפרש בפשיטות דהא דנקט ועשה טהרות היינו לרבותא אפי' בטהרות דלית להו תקנתא בטבילה אפ"ה מדמינן להו כשבאו שניהם בבת אחת אלא דיש ליישב שיטת התוספות דלא ניחא להו לפרש מתניתין דטהרות כפירוש הר"ש משום הנך קושיות שהקשה הר"ש שם במלתא דרבי יוסי ע"ש ומתוך מה שכתבתי ממילא נתיישב מה שמקשים התוספת בסמוך דהכא מדמה ספק חמץ לספק טומאה ברה"ר ובסמוך מדמה לה לספק טומאה ברה"י ולמאי דפרישית א"ש דבדיקת חמץ ודאי יש לדמות לספק טומאה של אדם עצמו דלא שני לן בין רה"י לרה"ר למסקנא דפ' אין מעמידין היינו משום דאית ליה תקנתא בטבילה ה"ה נמי בדיקת חמץ כדפרישית בסמוך וכמו שאבאר עוד שכן מבואר מלשון רש"י בסמוך. ואחר העיון עוד מצאתי וראיתי שהתוספות בכתובות דף כ"ז בסוגיא דב' שבילין כתבו ג"כ הטעם דנקט ועשה טהרות כפירושם כאן אלא ששינו והוסיפו ליפות הטעם וכתבו דהא נהרא קמן זילו טבילו שהוא ממש לישנא דרבי ינאי בפ' אין מעמידין וזה תימא ביותר דהא לפי ה"ט שכתבו הכא והתם דמה דיש להחמיר באדם היינו משום שמא יגעו שניהם בככר א' דלפ"ז לא שייך ה"ט אלא לענין שני ב"א ולא בשאר ספק טומאה ברה"ר ובפ' אין מעמידין מבואר להדיא דמה"ט דהא נהרא קמן החמיר רבי ינאי בכל ספק טומאה ברה"ר וכן ר"י דאמר הלכה ואין מורין כן ע"ש וצ"ע ליישב דברי התוס' ודו"ק:

בפירש"י בד"ה רבי יהודה מדמי לה כו' וגבי בתים נמי אם באו לשאול זה לעצמו וזה בפני עצמו כו' כיון דבדיקת חמץ דרבנן כו' עכ"ל . יל"ד בדבריו דהא לפי ה"ט דבדיקת חמץ דרבנן הו"מ לפרש דאפילו הבא לשאול עליו ועל חבירו נמי יש להקל דכה"ג מפרש רש"י בכל הסוגיא דהכא דלענין בדיקת חמץ דרבנן מקילינן בחמץ לפסוק כדברי המיקל בשאר דוכתא בדאורייתא אם כן לפ"ז הו"מ לפרש רבותא טפי דלגבי בתים אפילו אם בא לשאול עליו ועל חבירו אפ"ה שניהם אין צריכין בדיקה כיון דמיקל רבי יהודה התם ולכאורה היה נ"ל ליישב דמשום הא לא אירא דנהי דאזלינן בבדיקת חמץ אחר המיקל היינו בדאורייתא דוקא אע"ג דאין הלכה כאותו המיקל בדאורייתא גופא כגון בשני שבילין דקיי"ל ר"י ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי אפ"ה בבדיקת חמץ מורינן כרבי יהודה אלא כיון דבאמת הך דשני שבילין גופא אפילו בבת אחת נמי לא הוי אלא מדרבנן כמ"ש התוספות בד"ה בבת אחת ואפ"ה מחמיר רבי יוסי אפילו בבא לשאול עליו ועל חבירו אם כן תו אין לחלק בין בדיקת חמץ לטהרות כיון דאידי ואידי דרבנן ומש"ה הוצרך רש"י לפרש דלא שייך להקל בחמץ דרבנן אלא לענין באו לשאול זה א"ז דומיא דטהרות דנמי לא הוו אלא מדרבנן דהא מדאורייתא בלא"ה כל ספק טומאה ברה"ר טהור כך נ"ל לכאורה. אלא דאכתי קשה דבסוגיא דכתובות משמע איפכא דהא לענין עיר שכבשוה כרקום דמחבואה א' מצילה על כולן מקשה הש"ס מ"ש משני שבילין דבבת אחת טמאין ה"נ כבבת א' דמי ומשני התם חד ודאי טמא הוא הכא מאן יימר דאיכא טומאה אם כן לפ"ז משמע להדיא דלענין בדיקת חמץ נמי אפילו בבת א' יש להקל דלא בעו בדיקה כלל מה"ט גופא דמאן יימר דאיכא חמץ. ובאמת דלכאורה לשון הרמב"ם ז"ל פ"ב מה' חמץ מטין לכך דבחמץ בכל ענין אין צריך בדיקה ומצאתי בספר משנה למלך שכתב דהרמב"ם סמך אהך סוגיא דכתובות אלא דלע"ד סוגיא דהכא לא משמע כן דלפ"ז הוי במשמע דאפי' בבת א' ממש מקילינן בחמץ אע"ג דבשני שבילין ד"ה טמאין וא"כ אמאי קאמר היינו שני שבילין ולא הוי נמי דומיא דאינך דמייתי בסוגיין דמקילינן בחמץ דאיירי היכא דאשכחן במקום אחר פלוגתא משא"כ במידי דליכא פלוגתא דהא בבת אחת דלא הוי נמי אלא מדרבנן כמ"ש התוס' ואפ"ה אמרינן דטמאים אם כן אי איתא דבחמץ מקילינן טפי מה"ט דסוגיא דכתובות א"כ לא הו"ל לגמ' למיסתם ולמימר דהיינו שני שבילין אלא הו"ל לפרש. לכך נלע"ד דבדיקת חמץ לא דמי להך דכתובות דהתם לענין שבויה דרבנן כיון שיש להם חזקת טהרה ואית לן

למימר דלא נטמאת שום א' מהן מש"ה מתירין כולם אפילו בבת אחת שהרי אם נטמא את כולם הוי חומרא גדולה כיון דלית להו תקנתא משא"כ הכא לענין חמץ אע"ג דאיכא למימר דאין כאן חמץ כלל מיהו עיקר דינא דסוגיא לענין בדיקה איירי משו"ה בבת אחת יש להצריך מיהו בדיקה כיון דסמיך בידן ועל זה אנו דנין לברר האיסור ומכש"כ למאי דפרישית דבדיקת חמץ דמיא לספק טומאה ברה"ר דאדם לפ"ז פרש"י עולה יפה דלא שייך להקל בחמץ אלא כשבא לשאול זה לעצמו וזה בפני עצמו דאמרינן לכל א' שא"צ לבדוק דלגבי דידיה הו"ל ספק על ספק לא על כיון דבכה"ג אשכחן ר"א דמטהר אפילו בספק טומאה ברה"י דטמא מדאורייתא ואע"ג שאם נטמא אותו אית ליה תקנתא בטבילה אפ"ה מיקל ר"ל מש"ה אע"ג דחכמים מטמאין בטומאה דאורייתא אפ"ה סמכינן אר"א מיהא בבדיקת חמץ דרבנן כנ"ל בשיטת רש"י ז"ל ודוק היטב:

שם בגמרא ספק על ספק לא על היינו בקעה. לכאורה יש לתמוה דהך מימרא לא צריכא כלל דכיון דאפילו בשני בתים בבאו לשאול זה בפני עצמו מקילינן בתרוייהו אף על גב דעכבר ודאי עייל לחד מינייהו אפילו הכי דיינינן לה כספק ביאה לכל חד אם כן כש"כ בבית אחד שיש להקל בספק על ספק לא על. אמנם למאי דפרישית בסמוך בל' רש"י א"ש דהא הך דשני בתים נמי לא נ"מ אלא לענין בדיקה אלא בבאו לשאול זא"ז דוקא דבענין אחר קיי"ל כרבי יוסי ומשום הכי הוצרך לאתויי האי דספק על ספק לא על כיון דבהך דשני בתים נמי עיקר הקולא הוא משום דלענין בדיקה סמכינן אדר"א דמטהר התם כדפרישית כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה על ובדק ולא אשכח כו' תימא אפילו לר"מ כו' כיון שבדק ולא מצא מה יעשה כו' עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב ע"פ מה שכתבתי לעיל בשם הירושלמי דכולהו בדיקות דאתיין מחמת ספק חולדה א"צ לבדוק אלא אותו בית בלבד אם כן לפ"ז שפיר מצינן למימר דלר"מ כיון שבדק ולא אשכח באותו בית צריך לבדוק פעם שנית בכל בתים הסמוכים כדמשמע לעיל בחזינן דשקל דחוששין מבית לבית וכמ"ש נ"ל מבואר מל' הרמב"ם בפ"ב מהל' חמץ בדין זה אלא דנראה מדבריו שפוסק כר"מ דלא כפר"י ויבואר בק"א:

דף י:

במשנה ר"י אומר בודקין אור י"ד ובי"ד שחרית ובשעת הביעור. לכאורה יש לתמוה אמאי פלגינהו להנך בדיקות לג' פרקים הללו דהא לכאורה אם לא בדק בי"ד שחרית כל שעתא ושעתא זימנא הוא והכי הו"ל למימר ובי"ד עד שעת הביעור ואף למאי דס"ד דרב חסדא ורבה בר רב הונא דטעמא דר"י כנגד ג' השבתות שבתורה אי לדרשה גמורה אי לאסמכתא בעלמא אכתי היא גופא תיקשי ס"ס הא לא משכחת לה אלא שנים ליל י"ד וי"ד עד שעת הביעור וכ"ש דיש לדקדק כן אהא דאמר ר"י בברייתא כל שלא בדק בג' פרקים הללו ולכאורה נראה ליישב אם נאמר דהא דקאמר ר"י בשעת הביעור היינו שעת ביעורו מדאורייתא ואם כן איצטריך ליה למיתני הכי משום דסד"א דבהאי שעתא סובר ר"י נמי דאינו בודק מטעם דלמא אתי למיכל מיניה ואיכא חשש איסור דאורייתא קמ"ל דאפ"ה בודק כיון דאפילו אי אתי למיכל מיניה לא הוי ודאי איסור דאורייתא אלא דמלבד שזה דוחק אכתי לא אתי שפיר מאי דס"ד מעיקרא שהם כנגד ג' השבתות. לכך נלע"ד דהנך ג' פרקים דוקא נקט להו דטעמא דר"י דכיון דעיקר הבדיקה מן התורה היה ראוי להיות בשעת הביעור דהיינו בשית כדמקשה הש"ס לעיל דף ד' וניבדוק בשית אלא משום דזריזין מקדימין למצות ראוי להיות מצפרא כדמקשה נמי התם וניבדוק מצפרא אלא שחכמים תיקנו תחילת הבדיקה באור י"ד כדאמר רב נחמן ב"י לעיל בשעה שבני אדם מצויים בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה והשתא לפ"ז א"ש דלמאי דס"ד מעיקרא שצריך לבדוק בשלשתן כנגד ג' השבתות לאסמכתא אם כן תיקנוהו ג' פרקים הללו בליל י"ד מהנך טעמים דרנב"י ובי"ד שחרית דוקא דכיון שעיקר מצותו ביום שייך לבדוק בשחרית כמו בשאר מצות מטעמא דזריזין מקדימין. ועוד דבהאי שעתא נמי בני אדם מצויים בבתיהם וצריך לבדוק גם כן בשעת הביעור שהיא עיקר זמן מצותו ונראה עוד דלמאי דס"ד מעיקרא שצריך לבדוק בשלשתן לאו משום האי אסמכתא לחוד אלא משום חששא דשמא גירדה חולדה דנהי דתנינן לעיל במתניתין אין חוששין הא מסיק טעמא דאם כן אין לדבר סוף. והשתא מיהו לר"י לא שייך האי טעמא דהא ודאי יש לדבר סוף שיבדוק בשלשה פרקים הללו ותו לא וכן משמע מירושלמי דאפילו לרבנן לעולם צריך לבדוק ג' פעמים ונראה דהיינו נמי משום טעמא דחולדה אלא דחכמים לא קבעו זמן לדבר דאפי בג"פ רצופים סגי ואנן לא קיי"ל הכי משא"כ לר"י למאי דס"ד מעיקרא כנגד ג' השבתות יותר שייך לתקן בשלשה פרקים הללו מטעמא דפרישית וכה"ג נראה לי לפרש למאי דמסקינן דר"י נמי אם לא בדק קאמר אפ"ה כל הזמנים הללו דוקא קאמר תחילת מצותו צריך לבדוק דוקא תחילת ליל י"ד כדאמר אביי לעיל אדרנב"י הילכך האי צורבא מרבנן לא ליפתח בעידניה כו' ואם לא בדק בלילה יבדוק בי"ד שחרית ובהאי שעתא נמי יהיה זהיר ליבדוק מיד בעוד שימצא בביתו ואם לא בדק בשחרית והלך לעסקיו או צורבא מרבנן שעוסק בלימודיו אין צריך להפסיק דכולי האי לא אטרחוהו רבנן כיון שיש לו שהות לבדוק בשעת הביעור ואדרבה בהאי שעתא עדיף טפי משום חששא דחולדה כיון שיש לדבר סוף דהא משעת הביעור ואילך ס"ל לר"י דשוב אינו בודק כנ"ל נכון ודו"ק:

בפירש"י בד"ה ותוך המועד בשעה ששית לאחר המועד משש שעות ולמעלה עד שתחשך עכ"ל. במנחות פירש רש"י בענין אחר דלאחר המועד היינו בתוך הפסח עצמו ע"ש ובסמוך בסוף הסוגיא אבאר ליישב דבריו דלא תקשי אהדדי:

בתוספות בד"ה ואם לא בדק כו' וקשה דלר"י כו' ולמה שינה לשונו עכ"ל. לכאורה היה נראה ליישב שיטת רש"י דבשעת הביעור דר"י היינו שעת ביעורו מדאורייתא דהיינו בסוף שש דבהאי שעתא אכתי לא גזר ר"י דלמא אתי למיכל מיניה כיון שאפילו אם יאכלנו בסוף שש ליכא איסורא דאוריית' משא"כ תוך המועד דרבנן היינו מתחילת שש שהוא מועד הביעור מדרבנן אלא דמלשון רש"י במנחות לא משמע הכי ע"ש דשעת הביעור דר"י היינו נמי בשעה ששית עצמו דסתמא דלישנא משמע דכל שעה ששית זמן ביעור מיקרי ואפ"ה יש ליישב שיטת רש"י דהא דנקט ר"י לישנא דבשעת הביעור היינו משום דבהאי שעתא לא חיישינן דלמא אתי למיכל מיניה כיון שהוא עוסק בביעורו כדאמר רבא לקמן הוא עצמו מחזר עליו לשורפו כנ"ל בשיטת רש"י:

בא"ד ורש"י לא רצה לפרש כן מפני שפירש במשנה דבודקין שלא יעבור בבל יראה. כוונת התוספת כיון דעיקר בדיקת החמץ אינו אלא משום בל יראה תו לא מצינן לפרש לאחר המועד דהיינו לאחר פסח כיון דתו לא שייך בל יראה משא"כ התוס' לשיטתם דעיקר הבדיקה משום דלמא אתי למיכל מיניה . מיהו לפי מה שפירשתי לעיל בר"פ דרש"י נמי מודה דאפילו היכא דלא שייך בל יראה אפ"ה צריך בדיקה מדרבנן משום דלמא אתי למיכל מיניה אם כן לפ"ז לא שייך לפרש כשיטת התוספות בכוונת רש"י. אלא דלענ"ד לולי דברי תוספות נ"ל דאפילו משום חששא דדלמא אתי למיכל מיניה אפ"ה לא רצו לפרש דלאחר המועד היינו אחר הפסח דהא קיי"ל הלכה כר"ש דחמץ לאחר הפסח מותר לגמרי ולא מיתסר אלא מדרבנן משום קנסא בעלמא אם כן לא שייך למיחש משום ספיקא דלמא אתי למיכל ומכ"ש לפי' מהרש"ל דמתניתין בביטל מיירי וא"כ הרי כתבו רוב הפוסקים דהיכא שביטלו לא שייך האי קנסא דר"ש אפילו מאן דאוסר לא הוי אלא משום הערמה א"כ ודאי לא שייך האי חששא כן נראה לי ברור בשיטת רש"י ובלא"ה נ"ל דפרש"י מוכרח מאריכות לשון דמלתא דחכמים גופייהו דקחשבו כמה בדיקות ללא צורך כיון דלפי' התוס' בודק והולך לעולם פעם אחת כראוי. ומה שנחלקו מהרש"ל ומהרש"א אי מתניתין איירי בביטלו או בלא ביטלו דבר זה מחלוקת הקדמונים היא אי בדיקת חמץ שאינו ידוע מדאורייתא או לא ועיין בזה בסמוך:

בפירש"י בד"ה ג' השבתות שלש לשונות כו' נראה דהוצרך לפרש כן משום דלכאורה הנך ג' ד' הוו אע"כ דלא קחשיב אלא אותן ג' שנחלקו בלשונות. מיהו בירושלמי אמר רבי יוחנן דטעמא דרבי יהודא כנגד ג' פעמים שכתוב בתורה לא יראה ומקשה התם והכתיב תשביתו ומשני בעשה הוא וזה דלא כפרש"י אלא מדמייתי הכא בהדיא האי קרא דתשביתו משמע דממניניה הוא אלא דמ"מ למאי דמסיק בירושלמי דלא יראה ולא ימצא כחדא חשיב כדמסיק התם מלתא בטעמא אם כן שפיר מצינן לפרש כן בשמעתין לענין דחמץ ושאור כחדא חשיב להו והני נמי משום דמיצרך צריכי:

בגמרא מתיב ר"י כו' אלמא בשוב אינו בודק פליגי. מכאן יש להקשות על שיטת הפוסקים דבדיקת חמץ שאינו ידוע היכא דלא ביטל הוי מדאורייתא ומכ"ש לשיטת הפר"ח שרוצה להכריע כן מדאמרינן בשמעתין כנגד ג' השבתות ומשמע ליה דדרשא גמורה היא ובאמת שכן נראה מל' ירושלמי שהבאתי בסמוך. אם כן לפ"ז לא הוי מקשה הכא מידי אלמא בשוב אינו בודק הוא דפליגי אפ"ה מצ"ל דבתרתי פליגי פליגי בג' פרקים כדמשמע מלישנא דמתניתין ופליגי נמי בשוב אינו בודק כדמשמע מלישנא דברייתא ואע"ג דלא מסתבר לומר דפליגי בתרתי אפ"ה לכאורה בלא"ה פליגי נמי בשוב אינו בודק דר"י לטעמיה דשמעינן ליה דחמץ לפני זמנו משש שעות ולמעלה עובר בלאו ומלקות ומשו"ה שפיר קאמר שוב אינו בודק דמוטב שיעבור בשב ואל תעשה ממה שיעבור בקום עשה על כמה לאוין ומלקות וחכמים נמי לטעמייהו דסתם חכמים דר"י היינו רבי מאיר אם כן לא מיבעיא לשיטת הירושלמי דלר"מ חמץ לפני זמנו אינו אלא מדרבנן א"כ פשיטא דלא שייך לומר שוב אינו בודק ויעבור על עשה דתשביתו מדאורייתא משום חשש דדילמא אתי למיכל שאינו אלא מדרבנן אלא אפילו א"א דחכמים דמתניתין כר"ש ס"ל וכפירוש התוס' לקמן דף כ"ח ע"ב דלר"ש עובר בעשה דתשביתו אפ"ה לית לן למימר דשוב אינו בודק ויעבור בודאי על עשה דתשביתו משום חששא דדלמא אתי למיכל מיניה כיון דאפילו אם יאכלנו נמי לא יעבור אלא בהאי עשה דתשביתו גופא:

שם ומי גזר ר"י דלמא אתי למיכל מיניה כו' וקשיא לי לפי שיטת התוספו' בריש מכילתין דעיקר טעמא דבדיקת חמץ אינו אלא משום דלמא אתי למיכל מיניה וכתבו שם דמה שלא גזרו כן בשאר איסורים אלא בחמץ דוקא היינו משום דלא בדיל מיניה ואם כן מאי קאמר ומי גזר ר"י דלמא אתי למיכל מיניה דהא קמן דודאי גזר רבי יהודה דלמא אתי למיכל מיניה דאל"כ למה תיקנו בדיקה כלל ומאי מקשי נמי מאיסור חדש כיון דבלא"ה הוי ידע דיש לחלק בין חמץ לשאר איסורין מטעמא דחמץ לא בדיל מיניה והיינו כדמשני אביי בסמוך . ועוד שהרי התוס' לעיל בריש מכילתין לא הוצרכו לחלק בין חמץ לשאר איסורים מטעמא דחמץ לא בדיל מיניה אלא לפי מה דהוי קשיא להו מעיקרא משאר איסורי הנאה משא"כ משאר איסורים דמותרים בהנאה לא הוו קשיא להו כלל דמלתא דפשיטא היא דלא שייך למיגזר בהו כמו בחמץ שאסור בהנאה אם כן לפ"ז מאי מקשי הכא מדר"י אדר"י דמיקל בחדש ולא גזר ומאי קושיא דהא חדש מותר בהנאה וכ"ש דקשיא טפי לפי תירוץ השני שכתבו התוס' בריש מכילתין דשאני חמץ שהחמירה בו התורה לעבור על בל יראה משו"ה החמירו לבדוק ולבערו משום דלמא אתי למיכל ואם כן מאי מקשי הכא מדר"י אחדש דלא שייך ה"ט והנלע"ד בכל זה ליישב לפי שיטת התוס' שכתבו לקמן דמה שהתיר ר"י קמח וקלי היינו משום עולי רגלים וזה מוכרח לסברת המקשה גופא דהכא דאל"כ מאי מקשה מעיקרא מי גזר ר"י שמא יאכל ותיפוק ליה דודאי גזר שמא יאכל בחדש גופא דהא קאמר ר"י לקמן אבל לא גודשין ואם כן ע"כ הוי צריך לחלק דמה שהתיר ר"י בקמח וקלי היינו משום עולי רגלים אע"פ דעיקר קושיית המקשה היא משום דקס"ד דמצות ביעור חשיב מיהא כמו עולי רגלים אפילו לשיטת התוספות דמצות ביעור לא הוי אלא מדרבנן גזירה שמא יאכל דהא בביטל איירי אפ"ה חשיב כמו עולי רגלים וא"כ מקשה שפיר מי גזר ר"י שמא יאכל אפי' במקום מצות ביעור והא אשכחן ר"י דמתיר קמח וקלי אפי' משום עולי רגלים לחוד ואף על גב דעיקר הבדיקה נמי היינו משום דלמא אתי למיכל מיניה היינו במשך זמן מרובה שמא ישכח ויאכל בשגגת פסח או בשגגת חמץ אבל לעקור מצות בדיקה לגמרי משום הך חששא פורתא דשמא יאכל בשעת בדיקה לא שייך לגזור לר"י דלא גרע מעולי רגלים ואי תקשה אם כן דמקשה ע"כ הוי ס"ד הך סברא א"כ מאי מקשו התוס' לקמן אאידך קושיית הגמרא אבל לא גודשין דלמא הא דמותר לקצור משום פסידא ומאי קושיא דהא ע"כ הוי ידע המקשה דמצות ביעור הוי כמו פסידא . דאפשר דהתוס' בקושייתם הוו סברי דנהי דמצות ביעור הוי כמו עולי רגלים אפ"ה לא הוי כמו פסידא כיון דלשיטתם מצות ביעור אינה אלא מדרבנן כדפרישית וע"ז מתרצים התוס' לקמן דאפ"ה מצות ביעור הוי כמו פסידא כן נ"ל בשיטת התוס' ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת רש"י דתחלת הבדיקה לאו משום שמא יאכל לחוד אלא שלא יעבור בבל יראה דאפשר דהוי מדאורייתא כדפרישית בריש מכילתין אם כן מקשה הש"ס שפיר מי גזר אפילו במקום ביעור דודאי לא גרע מעולי רגלים ואפילו כמו פסידא כנ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

דף יא.

בגמרא אמר רבא דר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא. לכאורה יש לתמוה דמה ענין קושיא זו דרבנן אדרבנן אדאביי טפי מלשינויא דרבא גופא דמשני מעיקרא דטעמא דחדש משום שינוי אם כן כ"ש דקשה דרבנן אדרבנן כיון דאפילו ע"י שינוי אסרו רבנן חדש משום גזרה דלמא יאכל וחמץ לא גזרו כלל מיהו בזה נ"ל דבהא דמשני לעיל שאני חדש לא גרסינן רבא אלא רבה מדהשיב לו אביי תלמידו כדאשכחן בכמה דוכתי וכן הוא בנוסחא שלפנינו במס' מנחות ובהאי קושיא דהכא גרסינן רבא ואם כן לפ"ז שפיר קאי קושיא דרבא בין אשינויא דרבה ובין אשינויא דאביי אלא דאכתי קשה אמקשה דלעיל בתחלת הסוגיא דפריך מי גזר ר"י ומאי קשיא ליה דר"י אדר"י טפי

מדרבנן אדרבנן ויותר קשה דמאי מקשה רבא אהנך שינויי דלעיל דר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא דכיון דרבא גופא מסיק ה"ט דהוא עצמו מחזר עליו לשורפו א"כ מעיקרא מאי קשיא ליה דלמא רבה ואביי גופייהו נמי אית להו ה"ט ומש"ה לא קשיא להו דרבנן אדרבנן ועוד דכל האי לישנא דמסיק רבא דר"י אדר"י ל"ק כדשנינן לישנא יתירא הוא ולענ"ד ליישב בענין זה היינו על דרך שכתבתי לעיל בשיטת רש"י דמעיקרא לא קשיא ליה דרבנן אדרבנן דשפיר ידע דרבנן לטעמייהו דלפני זמנו אינו עובר בלא כלום ואפשר דהוי מדרבנן ואפילו את"ל דהוי מדאורייתא והיינו בעשה דתשביתו כמ"ש התוס' לקמן דף כ"ח בד"ה ר"ש אומר מ"מ ודאי לא אלים הך ספק דשמא יאכל ויעבור בעשה דתשביתו ממה שיעבור בידים כל שעה ושעה הך עשה דתשביתו גופא והיינו לפי פירש"י דלעיל דאיירי בלא ביטלה משא"כ השתא דמקשה אביי מהאי דקוצרין ומשני חדש בדיל מיניה דלפ"ז פליגי ר"מ ור"י בסברות הפוכות א"כ קשה מאי דוחקא לאוקמי בהכי אמאי לא משני בפשיטות דהאי דקוצרין היינו משום פסידא דהא ע"כ דהכי הוא דאל"כ תקשה דר"מ אדר"מ בחדש גופא דאוסר בקמח וקלי ומתיר בקוצרין בית השלחין אע"כ משום פסידא אם כן לר"י נמי איכא לאוקמי בהכי אלא ע"כ דהא דלא ניחא ליה לאביי לאוקמי בהכי היינו משום דפשיטא ליה דמצות ביעור הוי כמו פסידא משום דמשמע ליה לאביי דמתניתין ע"כ בלא ביטלו איירי כדפרישית דאי בביטלו מ"ט דרבנן דאמרו דבודק לאחר המועד והיינו לאחר המועד ממש ולא ניחא ליה לאביי לפ' דלאחר המועד היינו עד שתחשך דא"כ תוך המועד היינו שעת הביעור אם כן למה שני בלישניה דלר"י קרי ליה שעת הביעור ולרבנן תוך המועד כמו שהקשו תוס' לעיל דמשו"ה מפרשו דתוך המועד ולאחר המועד היינו ממש ולפ"ז ממילא דבלא ביטלו איירי דאי בביטלו למה יבדוק לרבנן לאחר המועד דמסתמא דרבנן דמתניתין כר"ש ס"ל דקיי"ל כוותיה דחמץ לאחר זמנו אינו אלא משום קנסא והיינו בלא ביטלו דוקא כדפרישית ואם כן מקשה רבא לאביי שפיר דר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אע"כ דהא דלא קשיא דר"מ אדר"מ כדמסיק רבא היינו משום דמחזר עליו לשורפו אם כן א"ש הא דקאמר דר"י אדר"י ל"ק כדשנינן והיינו כדשנינן מעיקרא הא דמתיר ר"י בקמח וקלי היינו ע"י שינוי והא דמתיר בקוצרין בית השלחין היינו משום פסידא והא דלא חשיב מצות ביעור כמו פסידא היינו משום דבביטל איירי והא דמצרכו רבנן לבדוק לאחר המועד היינו עד שתחשך והא דשני בלישניה דלר"י קרי ליה בשעת הביעור היינו משום דכיון דטעמא דרבנן דלא גזרו שמא יאכל היינו משום דמחזר עליו לשורפו והיינו משום דר"מ לטעמיה דלפני זמנו אינו עובר בלא כלום אלא מדרבנן משום עשה דתשביתו משו"ה מהני ה"ט דמחזר עליו לשורפו משא"כ בתוך המועד דאיכא לאו וכרת לא מהני אם כן לפ"ז ר"י נמי לטעמיה דמשש שעות ולמעלה נמי עובר בלאו ומשו"ה לא מהני ליה ה"ט דמחזר עליו לשורפו משא"כ בשעת הביעור שהיא בשעה ששית כיון דליכא אלא איסורא דרבנן מש"ה שרי ר"י מטעמא דמחזר עליו לשורפו ומש"ה משני בלישניה לקרותו בשעת הביעור כיון שעיקר ההיתר תלוי בכך שמחזר לבערו ולשורפו וכדפרישית במתני' כנ"ל נכון בישוב הסוגיא לפי שיטת רש"י. וממילא דלפ"ז צדקו יחדיו שיטת רש"י דמפרש כאן במשנתינו דלאחר המועד היינו עד שתחשך כיון דהכא בפסחים קאי שהוא עיקר מקומו לדיני בדיקת חמץ לכך מפרש הדין לפי המסקנא דרבא דאוקמי בהכי וכדפרישית משא"כ במנחות דלא מייתי הש"ס כל השקלא וטריא אלא אגב גררא דמתני' דהתם משו"ה מפרש רש"י דלאחר המועד היינו בתוך הפסח ולא ניחא ליה לפ' עד שתחשך כמו שפירש כאן כיון דלמאי דס"ד דרבא מעיקרא ולדבריו דאביי אי אפשר לפרש כן אם כן אמאי שני בלישניה לקרותו בשעת הביעור במאי דלא אסיק אדעתיה הך סברא דמחזר עליו לשורפו משו"ה מפרש בענין אחר כדרך רש"י בכמה מקומות שמפרש המשנה לפי השקלא וטריא אף דלא נשאר במסקנא והא דמפרש רש"י לאחר המועד בתוך הפסח עצמו ולא לאחר המועד ממש היינו משום דבתוך הפסח הוי מילתא דפסיקא משא"כ לאחר המועד תלינן לקמן דף כ"ט בפלוגתא דתנאי ואמוראי דרבא הוא דמוקי לה לר"ש משום קנסא וכמו שאבאר שם באריכות ע"ש ודוק היטב:

שם דרבנן אדרבנן ל"ק מתוך שמחזר עליו לשורפו כו' ויש לדקדק תינח בחמץ דשייך האי טעמא אבל אכתי קשיא דרבנן אדרבנן מ"ש חדש דגזרינן לכ"ע שמא יאכל כדקתני אבל לא גודשין אע"ג דמותר בהנאה וליכא אלא לאו גרידא ומ"ש מכל איסורין שבתורה כגון חלב דאיסור כרת וערלה ובשר בחלב וכלאי כרם דאסורין בהנאה אפ"ה מותר לשהותן ולהתעסק בהן ולא גזרינן שמא יאכל ויש ליישב לפי תירוץ ראשון שכתבתו תוס' לעיל בריש מכילתין דלא שייך לגזור לשמא יאכל אלא בדבר שאין איסורו איסור עולם כגון חמץ ואם כן לפ"ז שייך ה"ט נמי בחדש משא"כ בשאר איסורין אלא דאכתי לתירוץ השני של התוס' שכתבו שם בריש מכילתין דשאני חמץ שהחמירה בו תורה לעבור בבל יראה א"כ הקושיא במ"ע דאכתי מ"ש חדש דגזרינן לכ"ע מכל שארי איסורין ונראה דהתוס' לעיל בתירוצם השני הוצרכו לטעמא דבל יראה היינו משום דבחמץ לא פסיקא להו דאין איסורו איסור עולם דהא לר"י דאוסר לאחר זמנו הוי איסורו איסור עולם לכך הוצרכו נמי לטעמא דבל יראה אבל לענין הסברא דאיסורו איסור עולם אכתי קיימא התוס' לפי האמת כי היכי דלא תקשה מחדש אשאר איסורין כנ"ל ודו"ק:

שם וכל היכא דלא בדיל מיניה מי גזר ר"י כו' והתנן לא יקוב אדם כו'. לכאורה שזה סותר במ"ש לעיל דהא דאמר רבא דר"י אדר"י ל"ק כדשנינן היינו כדשנינן מעיקרא משום דבחדש איכא שינוי אם כן לפ"ז צ"ל דהא דתני הכא לישנא דלא בדיל מיניה לא קאי אלא לשינויא דאביי דוקא וזה דוחק אלא דבאמת ל"ק מידי דהא בלא"ה הך לישנא דלא בדיל מיניה לישנא יתירא הוא דבפשיטות הו"ל לאקשויי מי גזר ר"י לשמא יאכל הא תנן לא יקוב ור"י מתיר אלמא אפילו בשבת דחמיר אפ"ה לא גזר ואף ע"ג דלא בדיל מיניה ועוד דטפי הו"ל לאקשויי דר"י אדר"י מחדש דקתני אבל לא גודשין אלמא אפי' בחדש דקיל טובא וכיון דלא בדילי מיניה גזר כ"ש שבת אלא ע"כ דבאמת לקושטא דמילתא לא שייך כלל הך קושיית הגמרא השקלא וטריא דלעיל ובפשיטות הוי מצי לאקשויי אמתניתין אבל לא גודשין ולא נקיט הכא אלא אגב גררא ולאלומי הקושיא דאפילו באיסור שבת דחמיר ולא בדיל מיניה אפ"ה לא גזר ר"י ועוד דבלא"ה הך סברא לחלק בין בדיל ובין לא בדיל ע"כ סברא מוכרחת היא לפמ"ש התוספות בריש מכילתין דעיקר בדיקת חמץ הוי משום גזרה דהחמירו בו משום דלא בדיל מיניה וכבר כתבתי דע"כ רש"י נמי מודה בהא כדפרישית בריש מכילתין כן נראה לי ואין להאריך יותר ודו"ק:

בפירש"י בד"ה זה ואפילו היא של חרס כו' והתניא וכו' והמסתפק חייב משום מכבה עכ"ל. ולכאורה מהך ברייתא לא משמע מידי דהא דקתני והמסתפק חייב משום מכבה לא אתיא אלא כר"י דאמר משאצל"ג חייב עליה משא"כ לפמ"ש רוב הפוסקים דקיי"ל מלאכה שאצל"ג פטור אם כן מסתמא אית לן לאוקמא רבנן דמתניתין לא יקוב אליבא דהלכתא אלא דלפ"ז הוי פלוגתא דרבנן ור"י סברות הפוכות דהא ר"י מחייב במלאכה שא"צ לגופה ומתיר הכא מיהו למסקנא לדברי התרצן א"ש דאדרבה אזלי לטעמייהו דכיון דלרבנן ליכא אלא איסורא דרבנן מש"ה גזרו דלמא אתי למיכל מיניה ור"י לטעמיה דמחייב במלאכה שא"צ לגופא מש"ה לא גזר משום חומרא דשבת מיבדל בדיל. והשתא אתי שפיר נמי הא דמקשה הש"ס בתר הכי ורמי שבת אשבת ולכאורה לא שייך הך קושיא הכא אלא במסכתא שבת גופא אבל למאי דפרישית אתי שפיר דודאי לא שייך להקשות משניות דשבת אהדדי דלא שייך כלל להשוות גזירות חכמים זו לזו כמ"ש התוספות בכמה דוכתי וכדאיתא נמי להדיא במשנה דמס' ידים דאין למידין דברי סופרים מד"ס אלא דעיקר הקושיא הכא במאי דמסקינן דר"י דמתיר היינו משום חומרא דשבת דמיבדל בדיל אם כן מקשה שפיר אמאי גזר ר"י גבי חבל הא מיבדל בדיל הא בקשירה ודאי איכא איסורא דאורייתא וחיוב סקילה ורבנן אדרבנן נמי קשיא דהא רבנן גזרו אפילו במידי דקיל לענין שבת במתניתין דלא יקוב ואשכחן נמי דכ"ש דגזרו רבנן היכא דאיכא כרת דחמיר והיינו למאי דפרישי' בשיטת רש"י דמפרש לאחר המועד היינו עד שתחשך והיינו משום דבתוך המועד מודו רבנן דגזרינן לשמא יאכל משום דאיכא כרת אפילו במקום מצות ביעור א"כ ממ"נ קשיא מהאי דחבל מ"ט לא גזרו כנ"ל ודו"ק:

בגמרא וכל היכא דבדיל מיניה מי גזר ר"י והתניא בכור שאחזו דם וכו' אף ע"ג דבלא"ה גזר ר"י אף אמאי דבדיל מיניה בחדש גופא דקתני אבל לא גודשין אפ"ה מקשה שפיר וכל היכא דבדיל מיניה מי גזר ר"י אפילו היכא דאיכא פסידא מדקתני קוצרין א"כ אמאי גזר בבכור הא איכא נמי פסידא כמ"ש תוס' אליבא דרבי מאיר וק"ל:

דף י"א:

במשנה ר"מ אומר אוכלין כל ה' כו' ר"י אומר אוכלין כל ד' כו'. בירושלמי מפרש דר"מ סובר דמתחלת ז' עד הלילה לא הוי אלא מדבריהם משום גדר ואסרו בששית מפני שמתחלפת בשביעית ולא משום גדר לגדר ר"י סובר מדאורייתא כו' ע"ש נמצא דלפ"ז מצינן למימר דר"י אוסר בששית מדבריהם משום גדר ואסרו בחמישית מפני שמתחלפת בששית אם כן לפ"ז משמע אליבא תלמודא דידן לא נחית להכי בין שינויא דאביי ובין לשינויא דרבא לקמן דמדברי שניהם נלמד פלוגתא דר"מ ור"י היינו משום טעות לחוד:

שם ותולין כל חמש כו' פירש"י דהיינו שאינו אוכל אבל מאכיל לבהמתו. וקשיא לי כיון דטעמא דר"י משום טעות אם כן מה בין איסור אכילה לאיסור הנאה דהא תרווייהו אסורין מדאורייתא ואין לוקין עליהן עד הלילה וכמ"ש התוס' להדיא לקמן (דף כ"ח ע"ב ד"ה וחד) דאפילו לחזקיה אליבא דר"י לפני זמנו אסור בהנאה מדאורייתא ויש ליישב דנהי דר"י סבר דאדם טועה ב' שעות לאו דרובא דאינשי טעו אלא מיעוטא או מיעוטא דמיעוטא חיישינן לטעות נמצא לפ"ז לא רצו חכמים להחמיר בכה"ג אלא לענין אכילה דהוי כלכתחלה משא"כ לענין איסור הנאה לא החמירו כ"כ כיון דאיכא פסידא אלא דלכאורה דלפ"ז הוי כמו סברות הפוכות דהא בעלמא אשכחן דר"מ חייש טפי למיעוטא ואפשר דבזה אנו צריכים גם כן לשיטת הירושלמי דר"מ סובר דשביעית גופא אינה אלא מדבריהם ומש"ה לא חייש למיעוטא משא"כ לר"י דמתחלת שביעית הוא מדאורייתא מש"ה מחמיר טפי וחייש למיעוטא לענין אכילה דהוי כלכתחילה כדפרישית כן נ"ל ודוק היטב:

בפירש"י בד"ה ושורפין בתחלת שש דהא ודאי רובא טעו בין שש לשבע עכ"ל. נראה דמ"ש רש"י דהא ודאי רובא טעו מוכח להדיא מסוגיא דשמעתין לענין עדות אחד אומר בשתי שעות וא' אומר בשלש עדותן קיימת והיינו דקטלינן ליה אם כן ע"כ משום דרובא טעו כדאמרינן לענין דרובא טעו בעיבורא דירחא דמשום מיעוטא לא אמרינן עדותן קיימת למיקטל גברא אם כן יפה כתב רש"י כאן דודאי רובא טעו אלא דאכתי מאי שלא פי' רש"י כן לעיל במילתיה דר"מ ור"י דאמרו נמי דשורפין בתחלת שש אלא דהתם אפשר אפי' משום מיעוטא דטעי אית להו דשורפין משא"כ הכא דאיירי אליבא דר"ג דמחלק בין חולין לתרומה משום דבתרומה אסור להפסיד קדשים בידים כל זמן שיוכל לאוכלן דאפ"ה אמר ר"ג דשורפין אפילו תרומה בתחלת שש א"כ ע"כ היינו משום דרובא טעו דאל"כ לא היינו מפסידין התרומה בידים כנ"ל וק"ל:

בגמרא תנן התם אחד אומר בשנים בחדש כו' עדותן קיימת ופירש"י כיון דהושוו שניהן לומר בשלישי או ברביעי וכשבודקין איזה יום בחדש כו' עכ"ל. ולכאורה שינה רש"י מסדר לשון המשנה דבתחלה היו בודקין בכמה בחדש ואח"כ באיזה יום הנראה מזה שאין מוקדם ומאוחר בדבריו אלא דרש"י ז"ל בא ליישב קושיית ריב"א דמאי עדותן קיימת הא אילו בדקינן בהני סהדי לכך מפרש רש"י דכיון שהשוו שניהן אח"כ לומר שהיה בשלישי או ברביעי אם כן היינו דיוקא דדייקינן בהנהו סהדי דמסתמא א' מהן טעה בעיבורו של חודש כן נ"ל ועיין מה שאכתוב בזה בל' התוספות:

רש"י הואיל ויש טוענין בכך כו' לכאורה לשון רש"י אינו מדוקדק דהא לקושטא דמלתא אמרינן בר"פ בן סורר דרובא דאינשי טעו בעיבורו דירחא דאל"כ לא הוי עדותן קיימת למיקטל גברא מספיקא ואם כן מה זה שכתב רש"י הואיל ויש טוענין דמשמע מיעוטא הוא דטעי ונלע"ד הכל עולה בקן א' דהא דאמרינן דרובא דאינשי טעי אי אפשר לפ' הסברא כפשטן דמאי סברא היא זו דמהיכי תיתי יטעו רוב העולם לומר בהיפך ממה שהוא ועוד דאם רוב העולם טוענין הו"ל למימר אינו יודע ויהיה עדותן בטילה דמה לי לצרה זאת ואי חשדינן ליה כמשקר במזיד כדי שיהא עדותן קיימת להרוג את חבירו הרי אינו יודע מה בלבו של חבירו אולי יאמר חבירו להיפך כמו שהאמת ואי חשדינן ששניהם קמשקרין אדרבה היה להם לכווין עדותן אע"כ דודאי באמת א' מהן אינו יודע בודאי עיבורא דירחא אלא מאי שאומר בשלישי או ברביעי היינו מפי השמועה דרובא דעלמא שאינן זריזין לא בקיאי כלל ואמרו מאומד אלא דמ"מ דבעדות שמסורה לזריזין מיעוט הוא דטעי אפ"ה עדותן קיימת כיון שכיוונו עדותן ליום א' בג' או בד' לימי השבוע כנ"ל נכון בשיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה זה יודע בעיבורו של חדש כו' והקשה ריב"א מה אילו דייקינן כו' דהכי פריך בסמוך. ולכאורה אין הדמיון עולה יפה דבשלמא לקמן פריך רבא שפיר אמילתא דאביי ומה אילו דייקינן בהני סהדי כו' האיך ניקטול מספיקא כיון שיש תקנה בדבר לשאלו בכמה בשעה לא מיבעיא ללישנא קמא דאביי אליבא דר"מ אין אדם טועה ולא כלום אלא דאין אנו יודעין מה בלבו אם מתכוין לסוף שעה שנייה או לתחלת שעה שלישית אם כן פשיטא שיש לנו לשאלו אלא אפילו לאידך לישנא דטעמא משום דאדם טועה אפ"ה יש לנו לשאלו דשמא יאמר איני יודע ותיבטל העדות וליכא למימר א"כ נפישא ליה טפי מז' חקירות הא ליתא דאכתי תיקשי אקרא גופיה ליבעי

שמונה חקירות והיינו בכמה בשעה וטפי הו"ל למימר דבאיזה יום אין צריך לשאלו כיון שכיוונו שניהם בכמה בחדש וטפי הו"ל לאוקמי דז' חקירות בכמה בשעה משא"כ הכא לענין הטעות בעיבור של חדש מה יתן ומה יוסיף הך חקירה כיון דאנו אומרין דבאמת אינו יודע אלא שאומר מאומד א"כ מסתמא אם נשאל אותו יאמר כמו בראשונה (ויש ליישב קצת לשיטת רש"י בסמוך) אלא דבר מן דין יש לתמוה יותר על קושיית ריב"א שיש לשאול אותו אם יודע בעיבורא של חדש ומאי קושיא דלמא אה"נ דשיילינן ליה בתר הכי שהרי כל המרבה לחקור הרי זה משובח ואמרינן נמי מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים אלא כיון דאינה מן מניין החקירות כיון שאין החקירה זו בפני עצמה אלא לפ' דבריו הראשונים ואין בדיקה זו מביאה לידי הזמה יותר ממה שאמר בראשונה כיון דלעולם עדותן קיימת וצ"ע:

בא"ד מ"מ שפיר מוכיח בפרק בן סורר כו' מיד הו"ל מוכחשים וכי הדר ומכוונים ליום א' הו"ל חוזר ומגיד עכ"ל. ולפ"ז צ"ל מה שמוכח בפ' בן סורר דאזלינן בד"נ בתר רובא לאו מדכתיב בקרא ז' חקירות ילפינן לה דהא איכא למימר דשאלינן להו תחילה באיזה יום ואח"כ בכמה בחדש דבכה"ג לא משכחת דהוו מוכחשין דליהוי חוזר ומגיד אלא ע"כ דדיוקא דרבינא התם דשמעינן מיהו במתני' דהיו בודקין דאזלינן בד"נ בתר רובא מדנקט להו ז' חקירות בהאי סידרא תחלה בכמה בחדש ואח"כ באיזה יום אלמא דפשיטא ליה לתנא דמתניתין דאזלינן בד"נ בתר רובא וכה"ג מייתי נמי התם רבי ירמיה מדפתי ראיה ממתניתין דבת שלש ויום א' וע"כ לאו מקרא דייק לה אלא ממתני' (מיהו לקמן משמע אפי' בלא הכחשה שייך חוזר ומגיד בתוך כדי דיבור ודו"ק):

בגמרא אמר אביי כשתמצא לומר לדברי ר"מ אין אדם טועה ולא כלום. לכאורה יש לתמוה האיך אפשר לומר כן אטו כ"ע אברהם אבינו הוו שאצטגנינות גדולה היתה בלבו לכוין עתות הרגעים הא אפילו משה ודוד לא הוו ידעי כדאיתא בברכות ונראה לי דהא דאמר הכא אין אדם טועה ולא כלום היינו בכה"ג גופא דאיירי בה מתניתין דז' חקירות דאי איתא שא' מן העדים לא היה יכול לכוין השעה או כמה בשעה א"כ היה לו לומר איני יודע ותהיה עדותן בטילה אלא ע"כ שבודאי יודע לכוין קרוב לסוף השעה שנייה קרוב לתחלת שעה שלישית:

מיהו בעיקר מימרא דאביי לישנא דאמר כשתמצא לומר כו' יש לדקדק מי הכריחו לפ' כן פלוגתייהו כיון דאיכא לאוקמי פלוגתייהו בפשיטות לענין טעות כדאשכחן במתניתין דהכא דלר"י אדם טועה יותר מלר"מ אפילו את"ל דאביי פשיטא ליה לחלק בין חמץ לעדות לקמן בשמעתין אפ"ה לא שייך שפיר לשון כשתמצא לומר ופירש"י כשתדקדק בדבריהם והנלע"ד משום דלא משמע ליה לאביי כלל לומר דפליגי לענין טעות דא"כ איפכא שמעינן להו דהא ודאי רובא דאינשי לא טעו כולי האי אלא מיעוטא וא"כ לר"י דאדם טועה יותר מסתמא היינו מיעוטא ואם כן למאי דקיי"ל כר"י לגבי ר"מ הוי משמע דחיישינן טפי אפילו למיעוטא דמיעוטא ובכמה דוכתי בש"ס משמע דר"מ חייש למיעוטא ולא קיי"ל כוותיה בשלמא לענין חמץ לא הוי סברות הפוכות והיינו מטעמא דפרישית במתניתין בשיטת הירושלמי דר"מ לטעמיה דחמץ מו' ולמעלה לר"מ מדבריהם ולר"י מדאורייתא משא"כ הכא דלא שייך לומר כן לכך הוכרח אביי לפ' טעם פלוגתתן בענין אחר דהא דר"מ לא חייש הכא למיעוטא דטעי היינו משום דבכה"ג אין אדם טועה ולא כלום מדלא אמר איני יודע כדפרישית כנ"ל נכון ודו"ק:

דף יב.

בתוס' בד"ה באיזה יום תימא כיון שכבר כיוונו יום א' לחדש כו' עד סוף הדיבור . בר"פ היו בודקין כתב רש"י ז"ל לתרץ קושיא זו בענין אחר הא דשיילינן להו באיזה יום היינו משום שעי"כ יוכלו לבא לידי הזמה יותר דאפשר שעדי הזמה לא ישימו על לבם לכוין יום החדש אם לא ע"י החקירות של איזה יום בשבת עי"כ יזכרו גם כן איזה יום בחדש ומהרש"ל כתב שם דאפילו בלא"ה הוי מצי רש"י לפ' דאי לאו חקירה באיזה יום לא הוי שייך תורת הזמה בחקירה לכמה בחדש אם יכחישו העידי הזמה זה את זה זה אומר בב' וזה אומר בג' דהוי מצי למיתלי דחד מנייהו טעי בקביעא דירחא כו' ע"ש. ומהרש"א ז"ל השיגו וכ' דא"כ בצרי להו מז' חקירות לפ"ז הוי שייך הך קושיא גם כן על תירוץ הב' שכתבו התוס' כאן אלא דבאמת עיקר דברי מהרש"א אינם מובנים לי כלל דהא בלא"ה ודאי לא סגיא בחקירות דאיזה יום לחוד כיון שעדיין אין כאן הגדה אם נעשה בתחלת החדש או בסוף החדש באותו יום מימי שבת עצמו נמצא דלפ"ז שפיר הוי בכמה בחדש מן ז' חקירות דמחקירה דאיזה יום לבד היו מזימין צריכין לומר עמנו הייתם בכל אותן הימים מימי השבת של כל אותו חדש אלא דעיקר כוונת התוס' כאן היינו אם לא יכחישו זה את זה בחקירה דכמה בחדש וע"ז כתבו שני תירוצים וכוונת תירוץ השני דאפ"ה לעולם צריך לישאל באיזה יום אם יכחישו זא"ז בימי החדש אבל כבר כתבתי דמסדר לשון המשנה משמע שבתחלה היו שואלין בכמה בחדש ואם כן הדרא קושיא לדוכתא אם כיוונו עדותן בימי החדש למה שואלין אותו באיזה יום וכיון שתירוץ זה דוחק ותירוץ ראשון גם כן דוחק כמו שכתב מהרש"ל ז"ל כאן לכך הוכרח רש"י לפרש בפ' היו בודקין בענין אחר כנ"ל ודוק היטיב:

בגמרא אלא אמר רבא לדברי ר"מ אדם טועה שתי שעות ולדברי ר"י כו' כאן ודאי יש להקשות מה שהקשיתי לעיל דהכא משמע דלר"י אדם טועה יותר מלר"מ אף ע"ג דאותן שטועין יותר הוי מיעוטא דמיעוטא ובעלמא איפכא שמעינן ר"מ חייש טפי למיעוטא ונ"ל ליישב משום דבלא"ה הא מסקינן ביבמות בר"פ האשה שהלכה דהיכא דאיכא רובא בהדי חזקה לא חייש רבי מאיר למיעוטא ואם כן שפיר איכא למימר דבהא קמיפלגי דר"מ דאמר עדותן בטילה היינו משום דחזקת גברא מסייעא לרובא דלא טעי ומשו"ה לא קטלינן עלייהו דהא בחזקת שאינו חייב מיתה הוי מעיקרא ור"י סבר דטפי אית לן למיזל בתר חזקת עדים ומוקמינן להו בחזקת כשרות שאינן משקרין ובודאי טעה והא דאלים ליה ר"י חזקת עדים טפי מחזקת גברא היינו משום דחזקת גברא מיהו אתרע משא"כ חזקת עדים לא אתרע כלל כיון דאיכא למימר דטעי כן נראה לי נכון ודו"ק:

דף יב:

בתוספות ד"ה אימתי שלא בשעת ביעורו פי' הקונטרס שלא בשעת ביעורו בשש כו' וקשה לר"ת היכי ימתין כו' ועוד דמנותר יליף כו' ומפרש ר"ת עס"ה. ולענ"ד נראה לי ליישב שיטת רש"י מה שהקשה ר"ת האיך ימתין לבערו עד תחלת שבע הא גזר ר"י לשמא יאכל נראה דלא קשה מידי דנהי דחייש ר"י לשמא יאכל אפילו היכא שמחזר עליו לשורפו היינו דוקא בשעת בדיקה שטרוד בבדיקה לחפש בכל המקומות חיישינן שפיר שמא ימצא גלוסקא יפה וישכח ויאכל דרך מתעסק משא"כ הכא שכבר בדק ומצא והצניע החמץ וא"כ כשיטלנו בתחלת שבע כדי לבערו ממש להטילו לים לאלתר או לזרותו לרוח תו לא שייך כלל הך חששא דשמא יאכל. ומה שהקשה עוד דלעיל קרי ליה תחלת שש שעת הביעור והכא קרי ליה שלא בשעת ביעורו נראה נמי דלא קשה מידי דלעיל דלענין בדיקת חמץ דרבנן איירי שפיר קרי ליה שעת הביעור כיון שהוא שעת הביעור של רוב העולם משא"כ הכא דמלתיה דר"י לענין שריפה איירי דאיירי מדינא דאורייתא שפיר אמר אימתי הוי מדאורייתא בשריפה שלא בשעת ביעורו והיינו מתחלת שש דהוי מדאורייתא שלא בשעת ביעורו:

אמנם הקושיא שלישית שהקשה ר"ת כיון דר"י מנותר יליף ממילא משמע איפכא כמו שמפרש ר"י באמת וכתב דהכי איתא בירושלמי נ"ל דאדרבה מאותו הירושלמי גופא נראה להדיא לפרש הך ברייתא דהכא כפי' רש"י דהכי איתא בירושלמי תני עד שלא הגיע זמן ביעורו אתה מבערו בכל דבר משהגיע זמן ביעורו אתה מבערו בשריפה ואתיא כר"י אית תנויי תני עד שלא הגיע זמן ביעורו אתה מבערו בשריפה משהגיע זמן ביעורו אתה מבערו בכל דבר ואתיא כרבנן עכ"ל הירושלמי והדבר ידוע דבתלמודא דידן בכולה מכילתין לא אישתמיט ולא אשכחן דפליגי ר"י ורבנן בסברות הפוכות לגמרי מהיפך להיפך בענין ביעור החמץ אימתי דינו בשריפה ואימתי בכל דבר לכך נראה דתלמודא דידן מפרש הנך תרתי ברייתות דירושלמי תרווייהו אליבא דר"י כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה דהא לקמן דף כ"ז ע"ב מייתי הש"ס ברייתא אחריתי דמעיקרא יליף ר"י בק"ו מנותר שאינו בבל יראה כו' ואמרו לו חכמים כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל כו' ומסיק בסיפא דברייתא חזר ר"י ודנו דין אחר נותר ישנו בבל תותירו וחמץ בבל תותירו כו' ולכאורה יש לתמוה טובא דמאי אולמא הך ילפותא דבנין אב טפי מעיקרא שדנו בק"ו ואכתי לא השיב למה שהקשו לו חכמים לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל ואף שרש"י כתב שם דהאי בבל תותירו הוי ג"ש ובין לקולא ובין לחומרא מ"מ הסוגיא בלישנא דברייתא לא משמע הכי כמו שאבאר שם אי"ה לכך נראה דדוקא בתחלת הדין דרצה ללמוד חמץ מק"ו דנותר שאינו בבל יראה כו' אם כן ודאי עיקר הק"ו היינו לאחר זמן איסורו משבע ואילך דומיא דנותר א"כ יפה השיבו לו חכמים לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל משא"כ למה שחזר ודנו דין אחר דיליף חמץ מנותר בבניין אב כיון ששניהם בבל תותירו ולישנא בל תותירו לא שייך אלא קודם זמן איסורו שלא יבא לידי נותר כמו כן בחמץ שלא יבא לידי בל יראה כדאיתא בירושלמי בריש מכילתין ותשביתו היינו מעיקרא ע"ש נמצא דלפ"ז נהי דבנותר אי אפשר לשורפו קודם איסורו אפילו אם ידוע שלא ימצא אוכלין משום דאין שורפין קדשים קודם זמן איסורו מ"מ בחמץ ודאי עיקר מצות שריפתו קודם זמן איסורו כדי שיהא מושבת בזמן איסורו ולפ"ז הוי עיקר מילתא דר"י קודם זמן איסורו אבל לאחר זמן איסורו מבערין בכל דבר מה"ט גופא דהתורה אמרה תשביתו בכל דבר שאתה יכול להשביתו וא"כ לפ"ז תו לא הוי הך דינא תחילתו להחמיר וסופו להקל כיון שאם לא מצא עצים לשורפו ימתין עד תחלת שבע ויבערנו בכל דבר והיינו ממש כמו שפירש"י כאן כנ"ל נכון. וראיה ברורה לדברי מצאתי במכילתא פ' בא הובא בילקוט שמעוני ז"ל אמר ליה ר"י ב"ב לר"י סבור אתה שאתה מחמיר עליו אין אתה אלא מיקל עליו אם לא מצא אור ישב לו ולא ישרוף אלא בלשון זה הוי אומר עד שלא תגיע שעת הביעור מצות כילויו בשריפה משתגיע שעת הביעור מצות כילויו בכל דבר עכ"ל הברייתא דמכילתא נמצא שזה לגמרי כפירש"י כאן וכמו שכתבתי בפי' הברייתא דלקמן ושניהם עולות בקנה א' שלאחר שאמר לו ר"י ב"ב לר"י אלא כך הוי אומר הודה לדבריו והיינו שחזר ודנו דין אחר וכדפרישית דלפ"ז קרי ליה תחלת שש שעת הביעור והכא קרי ליה שלא בשעת ביעורו נראה נמי דלא קשה מידי דלעיל דלענין בדיקת חמץ דרבנן איירי שפיר קרי ליה שעת הביעור כיון שהוא שעת הביעור של רוב העולם משא"כ הכא דמלתיה דר"י לענין שריפה איירי דאיירי מדינא דאורייתא שפיר אמר אימתי הוי מדאורייתא בשריפה שלא בשעת ביעורו והיינו מתחלת שש דהוי מדאורייתא שלא בשעת ביעורו:

אמנם הקושיא שלישית שהקשה ר"ת כיון דר"י מנותר יליף ממילא משמע איפכא כמו שמפרש ר"י באמת וכתב דהכי איתא בירושלמי נ"ל דאדרבה מאותו הירושלמי גופא נראה להדיא לפרש הך ברייתא דהכא כפי' רש"י דהכי איתא בירושלמי תני עד שלא הגיע זמן ביעורו אתה מבערו בכל דבר משהגיע זמן ביעורו אתה מבערו בשריפה ואתיא כר"י אית תנויי תני עד שלא הגיע זמן ביעורו אתה מבערו בשריפה משהגיע זמן ביעורו אתה מבערו בכל דבר ואתיא כרבנן עכ"ל הירושלמי והדבר ידוע דבתלמודא דידן בכולה מכילתין לא אישתמיט ולא אשכחן דפליגי ר"י ורבנן בסברות הפוכות לגמרי מהיפך להיפך בענין ביעור החמץ אימתי דינו בשריפה ואימתי בכל דבר לכך נראה דתלמודא דידן מפרש הנך תרתי ברייתות דירושלמי תרווייהו אליבא דר"י כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה דהא לקמן דף כ"ז ע"ב מייתי הש"ס ברייתא אחריתי דמעיקרא יליף ר"י בק"ו מנותר שאינו בבל יראה כו' ואמרו לו חכמים כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל כו' ומסיק בסיפא דברייתא חזר ר"י ודנו דין אחר נותר ישנו בבל תותירו וחמץ בבל תותירו כו' ולכאורה יש לתמוה טובא דמאי אולמא הך ילפותא דבנין אב טפי מעיקרא שדנו בק"ו ואכתי לא השיב למה שהקשו לו חכמים לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל ואף שרש"י כתב שם דהאי בבל תותירו הוי ג"ש ובין לקולא ובין לחומרא מ"מ הסוגיא בלישנא דברייתא לא משמע הכי כמו שאבאר שם אי"ה לכך נראה דדוקא בתחלת הדין דרצה ללמוד חמץ מק"ו דנותר שאינו בבל יראה כו' אם כן ודאי עיקר הק"ו היינו לאחר זמן איסורו משבע ואילך דומיא דנותר א"כ יפה השיבו לו חכמים לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל משא"כ למה שחזר ודנו דין אחר דיליף חמץ מנותר בבניין אב כיון ששניהם בבל תותירו ולישנא בל תותירו לא שייך אלא קודם זמן איסורו שלא יבא לידי נותר כמו כן בחמץ שלא יבא לידי בל יראה כדאיתא בירושלמי בריש מכילתין ותשביתו היינו מעיקרא ע"ש נמצא דלפ"ז נהי דבנותר אי אפשר לשורפו קודם איסורו אפילו אם ידוע שלא ימצא אוכלין משום דאין שורפין קדשים קודם זמן איסורו מ"מ בחמץ ודאי עיקר מצות שריפתו קודם זמן איסורו כדי שיהא מושבת בזמן איסורו ולפ"ז הוי עיקר מילתא דר"י קודם זמן איסורו אבל לאחר זמן איסורו מבערין בכל דבר מה"ט גופא דהתורה אמרה תשביתו בכל דבר שאתה יכול להשביתו וא"כ לפ"ז תו לא הוי הך דינא תחילתו להחמיר וסופו להקל כיון שאם לא מצא עצים לשורפו ימתין עד תחלת שבע ויבערנו בכל דבר והיינו ממש כמו שפירש"י כאן כנ"ל נכון. וראיה ברורה לדברי מצאתי במכילתא פ' בא הובא בילקוט שמעוני ז"ל אמר ליה ר"י ב"ב לר"י סבור אתה שאתה מחמיר עליו אין אתה אלא מיקל עליו אם לא מצא אור ישב לו ולא ישרוף אלא בלשון זה הוי אומר עד שלא תגיע שעת הביעור מצות כילויו בשריפה משתגיע שעת הביעור מצות כילויו בכל דבר עכ"ל הברייתא דמכילתא נמצא שזה לגמרי כפירש"י כאן וכמו שכתבתי בפי' הברייתא דלקמן ושניהם עולות בקנה א' שלאחר שאמר לו ר"י ב"ב לר"י אלא כך הוי אומר הודה לדבריו והיינו שחזר ודנו דין אחר וכדפרישית דלפ"ז קרי ליה תחלת שש שעת הביעור והכא קרי ליה שלא בשעת ביעורו נראה נמי דלא קשה מידי דלעיל דלענין בדיקת חמץ דרבנן איירי שפיר קרי ליה שעת הביעור כיון שהוא שעת הביעור של רוב העולם משא"כ הכא דמלתיה דר"י לענין שריפה איירי דאיירי מדינא דאורייתא שפיר אמר אימתי הוי מדאורייתא בשריפה שלא בשעת ביעורו והיינו מתחלת שש דהוי מדאורייתא שלא בשעת ביעורו:

דף יג.

בתוס' בד"ה ר"ג לאו מכריע הוא וקשה לר"י דלימא הלכה כר"ג דסתם לן תנא כוותיה כו' עס"ה. ותירוצם דחוק מאד ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב לפמ"ש בריש פרק כל שעה בלשון רש"י במ"ש דמתניתין לדיוקא איצטריך ולא לגופיה למיסתם כר"ג והיינו כדפרישית התם דאי לגופיה ולמיסתם כר"ג הוה ליה למיתני בהדיא ולא מדיוקא דלישנא מותר ע"ש וכתבתי שם גם כן דאדרבה לישנא דמתניתין הוי משמע טפי כר"י ואי משום דמקשה הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל מאן לימא לן דהכי הוא הא ר"י סתמא קאמר תולין ואיכא למימר דאין רשאי להאכיל לבהמה וחיה משום חששא דלמא משיירא כדאיתא התם והא דמקשה התם והא איכא חמש היינו משום דבלא"ה מילתא דפשיטא היא דליכא למיחש לדילמא משיירא כדפרישית התם נקטינן מיהא דפשטא דלישנא דמתני' דכל שעה לא מיקרי סתמא דנימא דאתא לאפוקי מדר"י וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש שם דלמאי דבעי רבא מעיקרא למימר לעיל דטעמא דר"י דתולין היינו משום דיחבו ליה רבנן שעה א' ללקט עצים אם כן לפ"ז לקושטא דמלתא אין רשאי להאכיל לבהמה בחמש מה"ט גופא שהרי צריך לעמוד על גבי בהמתו כדי לבער המשוייר כמ"ש הרא"ש ז"ל שם ולפ"ז ממילא משמע דרבא לא חזר בו מסברא זו אף לאידך שינויא דגזרה משום יום המעונן וכמ"ש במשנתינו ולפ"ז יפה השיב ר"נ לרבא לפי שיטתו דר"ג לאו מכריע הוא ואם כן ממילא דהלכה כר"י אלא דר"נ גופא לא ס"ל בהא כרבא משום הכי מסיק נמי ואיבע"א רב דאמר כי האי תנא כנ"ל ודוק:

בפירש"י בד"ה מזון שתי סעודות ולא שלש כו' וע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה עכ"ל. שלמים וכן רבים תמהו על לשון רש"י בזה דהא בלא"ה אסור לאכול מחמש שעות ולמעלה משום איסור חמץ ולפענ"ד דברי רש"י פשוטים וברורים ונימוקו עמו משום דקשיא ליה דלכאורה כל הך מילתא דמשיירין מזון שתי סעודות כו' מלתא דפשיטא היא ולא שייך למיתנייה כלל דאי לענין עיקר דינא דשיורא דאפילו בחול נמי קתני לעיל מה שמשייר יניחנו בצינעא ואורחא דמלתא נמי לשייר ב' סעודות א' לערבית וא' לשחרית ואי משום שלא שייר בשבת שלש לצורך סעודה שלישית הא נמי פשיטא כיון דסעודת שלישית במנחה כדאי' בפ' כל כתבי לכך כתב רש"י דשפיר איצטריך למיתני שתי סעודות ולא שלש משום דסד"א דנהי דעיקר זמן סעודה שלישית במנחה היינו בכל שבתות השנה דאורחא דמלתא הכי היא משא"כ בע"פ שחל להיות בשבת הו"א דצריך לאכול סעודה שלישית קודם שעה חמישית כיון דכתיב תלתא זימני היום כדאיתא בפרק כל כתבי וכיון דבע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה מצה א"כ יקדים ויאכל קודם שעה חמישית בחמץ דעיקר מצותה בלחם קמ"ל אפ"ה לא אלא יקיימנה במיני תרגימא כנ"ל בכוונת רש"י ז"ל וק"ל:

דף יג:

בגמרא דתניא אין מביאין תודה בחג המצות כו' פשיטא. וקשיא לי מאי פשיטותיה הא לקמן בפרק כל שעה דף כ"ט איכא מ"ד דילף שאור דאכילה משאור דראייה ופירש"י שם דשל אחרים ושל נבוה מותר אף באכילה ואף התוס' לא אקשו על פירושו אלא משל אחרים דכיון שאכלו קנאו ושלך קרינא ביה משא"כ לענין לחמי תודה כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו למ"ד קדשים קלים לאו ממון בעלים הם אם כן שפיר איצטריך לאשמעי' דאפ"ה אסור דלא ילפינן שאור דאכילה משאור דראייה או משום דקדשים קלים ממון בעלים הם. וצ"ל דסתמא דתלמודא פשיטא ליה טובא דליתא להך ג"ש שאור דאכילה משאור דראיה כיון דראב"י גופא הדר ביה ואם כן לא נתקבלה הך ג"ש מסיני כלל ואין אדם דן ג"ש מעצמו כנ"ל וק"ל:

בגמרא משום רבי ינאי אמרו כשירות היו וכו' אם כן לפ"ז משמע דבי"ד איירי והיינו משום דבעי לאוקמי אפילו כמ"ד דמביאין קדשים לבית הפסול כדאיתא בפרק התערובות דר"ש הכי ס"ל ואף ע"ג דמסקינן התם דר"ש גופיה לא אמר אלא בדיעבד כגון ע"י תערובות אבל לכתחילה לא מ"מ מסקינן התם דתקוני גברא שאני דהוה ליה כדיעבד א"כ לפ"ז אית לן למימר דכיון דקיי"ל כרבא דברגל א' עובר בעשה כדאיתא בר"ה א"כ ה"נ הו"ל כדיעבד וק"ל:

דף יד.

במשנה ר' חנינא סגן הכהנים אומר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר כו' ונראה לכאורה דמשנה זו בשיטתו של ר"ע בסוף מסכת שקלים נשנית דהתם פליגי בית שמאי ובית הלל ור"א ור"ע דלבית שמאי שורפין הכל בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ ולבית הלל הכל בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים ולר"א נטמא באב הטומאה שורפין בחוץ ובולד הטומאה שורפין בפנים ולר"ע במקום טומאתו שם שריפתו וא"כ לפ"ז עדות של ר"ח אליבא דר"א לא משכחת ליה כלל דהא לדידיה לעולם אין שורפין נטמא באב הטומאה ונטמא בולד במקום א' אלא זה בפנים וזה בחוץ ולב"ה נמי נהי דמשכחת לה דשורפין אותן כאחד כשנטמאו בחוץ מ"מ בקדשי קדשים ודאי לא משכחת ליה דכיון שיצא לחוץ הא איפסלא ביוצא ואי בשלמים דקדשים קלים נינהו א"כ מאי לא נמנעו הכהנים דקאמר דהא שלמים דבעלים נינהו ובישראל ודאי שכיח טומאה טפי כדאמרינן בעלמא דכהנים זריזין הן וטפי הוי ליה למינקט בישראל אבל לר"ע מתוקמא שפיר טובא כשנטמאו שניהם בפנים. ואף דבאמת אין זו קושיא כ"כ ואפשר כב"ה נמי מתוקמא הא דנקיט לא נמנעו הכהנים היינו משום דאינהו בקיאין בדיני טומאה בשריפת קדשים טפי אלא דעם כל זה אפשר ליישב בזה שיטת הרמב"ם שפסק בפרק י"ט מהלכ' פסולי המוקדשים כר"ע לא נתבאר הטעם דהא בעלמא היכא דפליגי ר"ע וב"ה קי"ל הלכה כב"ה כדאיתא בס"פ המפקיד גבי שולח יד בפקדון ובברכות פ' מ"ש לענין הרוצה ליכנס בבהכ"ס ותפילין בידו ע"ש ובחידושינו שם וכן במ' דאהלות בפ"ה תנור שעינו קמורה לחוץ פסק הרמב"ם ז"ל גופא כב"ה לקולא לגבי דר"ע ע"ש ואם כן למה פסק כאן כר"ע ולמאי דפרישית א"ש כיון דפשטא דלישנא בעדות דר"ח סג"ה משמע כר"ע ועוד אבאר בזה בסוגיות הבאות לפנינו ואבאר גם כן דאפילו לר"א דשקלים נמי משכחת שפיר לעדותו של ר"ח ועיין בסמוך:

שם מלשרוף את הבשר שנטמא באב הטומאה עם בשר שנטמא בולד הטומאה. ומקשה בירושלמי לרבי יוחנן דמפרש מילתא דר"ש התם באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דאורייתא מאי רבותא איכא בהא דהא לב"ה שורפין קדשים טהורין עם הטמאים כו' ומשני דלב"ש איצטריך כו' וכוונת הירושלמי ודאי דהאי טהורה דב"ה היינו פיגול ונותר כדאיתא לקמן בתלמודא דידן דף ט"ו ע"ב דמייתי ברייתא הפיגול והנותר והטמא ב"ש אומרים אין שורפין כאחת וב"ה אומרים שורפין כאחת והיינו קושיית הירושלמי מאי אירי טמא וטמא אפילו איסור וטומאה דאורייתא נמי שורפין לב"ה אלא בהא דמשני בירושלמי דלב"ש איצטריך לא ידעתי לפרשו דמלבד דשינויא דחיקא היא דהא קי"ל ב"ש במקום ב"ה אינו משנה אלא דקשה יותר בהא דמייתי לכולה מתניתין דהכא דר"ח ודר"ע במסכת עדיות שהעידו כן ר"ח ור"ע וא"כ עדיות זו למה כיון דבאיסור וטומאה קיי"ל כב"ה ונראה דוחק לומר דעיקר עדותו של ר"ח סגה"כ במאי דאמר ששורפין שניהם במקום א' כר"ע דמסכת שקלים ולאפוקי מאינך תנאי דפליגי עליה דהא קתני בהדיא אף ע"פ שמוסיפין טומאה על טומאתו ומייתי עלה דהוסיף ר"ע אלמא דעיקר העדות לענין תוספת טומאה איירי וא"כ הדרא קושיא לדוכתא:

ועוד דהא לקמן מייתי הש"ס ברייתא דאמר ר"י כו' כשהעידו רבותינו על מה העידו כו' והיינו עדותן של ר"ח ור"ע ובסיפא דהך ברייתא גופא מייתי האי דפיגול ונותר וטמא דב"ה אומרים נשרפים כא' ומשמע דר"י גופא אמרה לה א"כ עדותן של ר"ח ור"ע למה היא באה כיון דשמעינן לה במכ"ש מדב"ה. והנלע"ד ליישב בענין זה היינו משום דמהך דפיגול ונותר וטמא הו"א דהיינו דוקא בטומאה דרבנן ומש"ה איצטריך עדותן של ר"ח ור"ע לאשמעינן דאפילו באב הטומאה דאורייתא נמי שרי. והא דלא משני הכי בירושלמי לאוקמי מילתא דר"ח סגה"כ אפילו כב"ה היינו משום דהירושלמי לשיטתו שם דקודם תקנת אושא לא היו שורפין שום טומאה דרבנן אלא לתלות דהיינו עיבור צורה ואם כן בכלל נותר הוא ולא שייך למיתנייה בלשון הנותר והטומאה משא"כ נמרא דידן משמע בכמה דוכתי כמה דברים שהיו שורפין מיד תרומה וקדשים כדאיתא במס' שבת נבי י"ח דבר ע"ש ובחידושינו ועוד יש לי ליישב ישוב אחר יותר נכון ויבואר בסמוך ודוק היטב:

בגמרא מכדי בשר שנטמא באב הטומאה כו' שני ושני הוא. השתא משמע דפסיקא ליה לסתמא דתלמודא הכא דלשון אב הטומאה וולד הטומאה היינו אף ע"ג דשניהם ד"ת אפ"ה קרי ליה ולד כיון דעיקר טומאת ולד הטומאה היינו במה שנגע באב הטומאה ועוד דנפקא מיניה בין אב טומאה לולד הטומאה היינו דאב הטומאה מטמא אדם וכלים משא"כ ולד הטומאה אינה מטמא אדם וכלים כדאיתא בריש מס' ב"ק ואע"ג דהתם גבי ארבע אבות נזיקין פי' רש"י דהך דכתיבא בהדיא קרי אב ודלא כתיבא בהדיא קרי תולדה והכי משמע נמי שם בגמרא דאפילו חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה אפ"ה קרי ליה תולדה כיון דלא כתיב בהדיא וכה"ג אמרינן נמי התם דלענין אבות מלאכות דתנינן גבי שבת היינו דהנך מלאכות דהוי במשכן וחשיבא קרי להו אב כיון דכולה מלאכת שבת ילפינן ממלאכת המשכן והנך דלא הוי במשכן חשיבא קרי להו תולדה מ"מ לענין אבות הטומאה אמרינן שם להדיא דהנך דמטמאו אדם וכלים קרי להו אב והנך דאינם מטמאין אלא אוכלים ומשקים קרי להו תולדה והיינו משום דע"כ דהכי הוא דהא אי אפשר לפרש דאבות הטומאה היינו הנך דכתיבא בהדיא ודלא כתיבא בהדיא קרי ליה תולדה דהא ודאי ליתא דהא לא קחשיב התם אלא השרץ ושכבת זרע וטמא מת וזב ומצורע ובועל נדה וכו' ואי איתא דהנך דכתיבי בהדיא קרי להו אבות א"כ ליתני נמי מגע טמא מת ובעל קרי וכיוצא בהן דכל הנך נמי כתיבי בהדיא ואפילו ראשון ושני נמי כתיבי בהדיא בשרצים אע"כ דלא קרי אבות לענין טומאה אלא הנך דמטמאו אדם וכלים ואינך דלא מטמאו אלא אוכלים ומשקים קרי להו תולדה ומשום הכי משמע לסתמא דתלמודא השתא דהאי אב הטומאה וולד הטומאה דמתניתין איירי נמי בכה"ג מיהו למאן דמפרש לקמן דאב הטומאה דמתניתין היינו מדאורייתא וולד הטומאה דרבנן היינו משום דע"כ הוצרכו לפ' כן משום דע"כ הכי משמע להו מדאמר ר"מ מדבריהם למדנו ומהדר ליה ר"י אינה היא המדה כדאיתא לקמן וכמו שיבואר. וכה"ג נמי הא דאיתא בירושלמי דשמעתין דאיכא מאן דמוקי לה באב הטומאה דאורייתא וולד טומאה דרבנן ואיכא נמי אוקימתא אחריתי התם דמוקי לטבול יום דמתניתין בטבול יום דרבנן כגון בית הפרס כמו שיבואר בתוספות לקמן בשמעתין וא"כ טבול יום הוי אב הטומאה דרבנן והיינו משום הנך קושיות דמקשה התם בירושלמי כמו שהבאתי קצת לעיל וקצתן יבואר לקמן בשמעתין אלא דבירושלמי דסוף מס' שקלים לענין מקום שריפת אב הטומאה וולד הטומאה מפרש בר קפרא דאב הטומאה היינו דבר תורה וולד הטומאה היינו דרבנן ומשמע התם להדיא דלשון אב הטומאה וולד הטומאה היינו דאב הטומאה היינו הנך דכתיבי בהדיא ודלא כתיבי בהדיא קרי ולד והיינו דומיא דאבות נזיקין ואבות מלאכות דמפרשינן להו בכה"ג והיינו נמי משום הנך קושיות דמייתי התם בירושלמי ע"ש משא"כ הכא למאי דס"ד השתא משמע ליה לפרש לשון אב הטומאה וולד הטומאה דמתני' בכה"ג ממש דתנינן במתני' דריש מס' כלים כדפרישית דהא ודאי למאן דמפרש דלשון אב הטומאה היינו מאי דכתיבא בהדיא ולשון ולד הטומאה היינו טומאה מדבריהם דלא כתיבא אם כן לא הוי מקשה הכא מידי שני ושני הוא דאכתי הוי שפיר תוספת טומאה מטומאה דרבנן לדאורייתא:

ומה שהוצרכתי להאריך בזה היינו כדי ליישב הסוגיות הבאות לפנינו ומתוך מה שכתבתי מצינן לאוקמי נמי עדותו דר"ח סגה"כ אפילו אליבא דר"מ דשילהי שקלים כיון דאין לשון אב הטומאה וולד הטומאה דהכא ודהתם שוין ודוק היטיב:

בתוס' בד"ה אבל תרומה וקדשים עושה כיוצא בהן פי' בקונט' כו' ולר"ת דמפרש כו' אומר ר"י כו' עס"ה. ונראה שלא הוצרכו תוס' לפרש כן אלא משום דאזלי לשיטתייהו לקמן דאשכחינן שפיר רביעי בקדש אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל והיינו ע"י עצים ולבונה משא"כ לשיטת רש"י לקמן דף י"ט דלא אשכחן רביעי בקדש לר"מ ור"א ור"י דס"ל ט"מ לט"א מדרבנן אלא למ"ד אוכל מטמא אוכל אם כן בלא"ה מצינו למימר דלהך לישנא דרבא דבקדשים עושה כיוצא בו היינו משום דע"כ אליבא דר"ע הכי הוא דלמאי דס"ל דשני עושה שלישי בחולין דדריש יטמא יטמא וא"כ ע"כ דרביעי בקדש מדאורייתא מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והיינו ע"כ דנגע בשלישי דמיקרי טמא א"כ רביעי בקדש כתיב בתורה וכ"כ התוס' בחגיגה דף כ"ד והיינו ע"כ משום דבקדשים טומאה עושה כיוצא בו ואם כן מדר"מ ור"י נשמע לדר"ע דהא לא אשכחן דפליגי בהכי לענין קדשים. מיהו להך לישנא דרבא דמקרא מלא דיבר הכתוב משמע לכאורה דהיינו דוקא אליבא דרבנן דהא אליבא דר"ע ע"כ בקדשים עושה כיוצא בו דאל"כ לא משכחת רביעי בקדש אלא דבאמת אין צורך לפ' כן כמו שאבאר לקמן דף י"ט ובסוגיא דאשתבש כהני בעזה"י ועיין מה שכתבתי בזה במסכת שבת בסוגיא די"ח דבר גבי אוכלים שנטמאו במשקים:

בד"ה דאיכא משקין וכו' מכאן מדקדק ריב"א כו' דסתם משקין דבהדי בשר לית בהו רביעי וכו' עכ"ל. נראה מזה דמשקין דבהדי בשר דקאמר בגמרא היינו אותן המשקין שרגילין להטפיח בהן בשר ועדיין טופח עליהן אלא דיש לדקדק דלפ"ז הוי להו משקין בית מטבחיים דאמרינן לקמן בין לרב ובין לשמואל אין מטמאין אחרים ונראה דוחק לומר דעדותן של ר"ח ועדותו של יוסף בן יועזר דאמר דכן סתרי אהדדי מיהו יש ליישב דעדותו דר"ח היינו בקדשים קלים דוקא כגון שהודחה ונטמאו בחוץ וכדאמרינן לקמן דלא אמרו דכן אלא במקומן:

בא"ד ור"ת אומר דמדאורייתא וכו' ולפי' צ"ל דהשתא לא אסיק אדעתיה דאוכל מטמא אוכל אפילו מדרבנן ואני בעניי משתומם כשעה חדא ותיוהא רבה קא חזינא הכא דהא משנה שלימה שנינו בפ"א דטהרות האוכל שנטמא באב הטומאה ושנטמא בולד הטומאה מצטרפין זה עם זה כו' וקתני סיפא כביצה אוכל ראשון וכביצה אוכל שני שבללן זה בזה ראשון כו' כביצה אוכל שני וכביצה אוכל שלישי שבללן זע"ז שני וכה"ג קתני טובא באינך בבי שם אלמא דאוכל מטמא אוכל מיהא מדרבנן ואם כן היאך לא ידע המקשן דהכא כל הנהו משניות דהתם ול"ל דהתם נמי מיירי שיש משקין עם האוכלין דהא ודאי ליתא דאם כן היאך קרי להו אוכל שני אוכל שלישי ותיפוק ליה דמשקים נעשים תחלה לעולם ונראה דוחק לומר דהנך משניות קודם שגזרו על המשקין להיות תחילה נשנו וכמ"ש התוספות בסמוך בד"ה עם בשר ומשקין דהא נמי ליתא דבשלמא בסמוך א"ש כדמסקו התוס' דכיון דר"ח אמר מימיהם של כהנים משמע דאפילו קודם י"ח דבר היו עושין כן משא"כ בהנך משניות דטהרות לא שייך לומר כן דהא כמה וכמה משניות לאין מספר מצינו בש"ס בברכות פ' אלו דברים עד עוקצין דמכולהו נלמוד דמשקים לעולם נעשין תחילה משום דהך גזרה הוי קדמי טובא לזמן חכמי המשנה אלא ע"כ דבאוכלין גרידא בלא משקים איירי משניות דטהרות אם כן הדרא קושיא לדוכתא דמשמע להדיא מהנך משניות דאוכל מטמא אוכל מיהא מדרבנן ולדעתי צ"ע גדול ליישב שיטת התוספות בזה לשיטת ר"ת:

בתוס' בד"ה מאי קמ"ל וכו' למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא לא פריך דלדידיה ודאי הוסיף ר"ע וכו' עכ"ל. ולכאורה נראה דוחק לפרש כן דא"כ הול"ל הניחא למ"ד אין אוכל מטמא

אוכל וכ"ש דלפמ"ש הרמב"ם כמ"ד אין אוכל מטמא אוכל כלל אפילו בקדשים מדאורייתא אם כן לפ"ז הוי כל השקלא וטריא דהכא שלא אליבא דהלכתא ולולי דברי התוס' היה נ"ל לפרש דאפי' למ"ד אין אוכל מטמא אוכל נמי פריך שפיר משום דמסברא נראה דהא דמוקמינן לעיל מילתא דר"ח לענין טומאה דרבנן אע"ג דודאי אורחא דמילתא דאיכא משקין כ"ש בהדי בשר כמ"ש התוס' והיינו משום דע"כ בהוכשרו איירי וא"כ לשיטת ריב"א ור"י בד"ה דאיכא משקין שכתבו דמשקין כל שהן מטמא' אחרים מדאורייתא אלא דאפ"ה מקשה שפיר עם בשר ומשקין מבעיא ליה והיינו למאי דס"ד מעיקרא דבדליכא משקין אין אוכל מטמא אוכל כלל דלפ"ז לא שייך מילתא דר"ח אלא בדאיכא משקין בהדה אם כן הוה ליה למיתני עם בשר ומשקין כי היכי דלא ליתי למיטעי דהא זימנין ליכא שום משקין כלל בהדה שכבר מתנגב בשעת שריפה משא"כ למאי דמסקינן דאוכל מטמא אוכל מיהא מדרבנן אם כן לפ"ז שייך מילתא דר"ח אפילו בדליכא משקין בהדה דשמעינן מיהו דמותר לעשות שלישי דאורייתא שני דרבנן אלא דאכתי מ"מ שמעינן שפיר מילתא דר"ח דמותר לעשות שלישי דאורייתא אפילו שני דאורייתא דהא אורחא דמילתא דאיכא משקין כל שהן בהדי בשר ואפ"ה מותר דהא ר"ח מימיהם של כהנים לא נמנעו אמר וא"כ מקשה שפיר היינו הך דמאי הוסיף ריע דמדר"ח נמי שמעינן לה כנ"ל. ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשיתי לעיל בשם הירושלמי דמאי איצטריך עדותו של ר"ח סגן הכהנים דהא אפילו בפיגול ונותר דטהורין מדאורייתא לגמרי אפ"ה מתירין ב"ה לשורפן עם הטמא וכ"ש דמותר בהך דר"ח ולמאי דפרישית א"ש דודאי מהאי דפיגול ונותר וטמא דמתירין ב"ה לא שמעינן מידי דאיכא למימר דהא דשרי ב"ה היינו משום דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן וכגון דליכא משקין בהדה משא"כ במילתא דר"ח שמעינן שפיר דאפילו בטומאה דאורייתא נמי שרי דכיון דאמר מימיהם של כהנים לא נמנעו משמע דאפילו בדאיכא משקין בהדה איירי דהא סתמא דמלתא הכי הוא דסתם בשר שהוכשר עדיין משקה כל שהן טופח עליה והא דדחיק בירושלמי לאוקמי כב"ש דאוסר בפיגול ונותר וטמא ולא מוקי לה אפילו כב"ה וכדפרישית אפשר דהירושלמי סובר כמ"ד דאוכל מטמא אוכל בקדשים כנ"ל ודו"ק:

דף יד:

בתוספות בד"ה ואילו הכא פסול וטמא אע"ג דשלישי של תרומה מטמא הקדש כמו שלישי דקדש וכו' ולכאורה יש לדקדק דמאי קשיא להו שהרי רש"י כבר נזהר מזה בפ' חומר בקדש דף כ"ד ומפרש דרביעי בקדש מדרבנן הוא למאי דקיי"ל דאמרינן דיו אף ע"ג דמיפרך ק"ו ע"ש א"כ לפ"ז הוי מקשי הש"ס הכא שפיר דהא הכא בעדותו של ר"ע לענין טומאה דאורייתא איירי ואם כן שפיר קאמר ואילו הכא פסול וטמא מכ"ש למאי דפרישית בסמוך דכל השקלא וטריא דהכא היינו אפילו למאי דקיי"ל אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא ואפ"ה כולה מתניתין דר"ח ודר"ע מדאורייתא איירי מ"מ יש ליישב דהתוס' מקשו שפיר כיון דהכא אליבא דר"ע קיימינן ולדידיה ודאי רביעי בקדש דאורייתא דכיון דס"ל לר"ע דשני עושה שלישי בחולין אם כן קרינן ביה ברביעי בקדש והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מי לא עסקינן דנגע בשלישי וכמ"ש התוס' להדיא שם בחגיגה ולפ"ז ממילא משמע להו דהא דתנן נמי במס' טהרות שלישי שבכולן וכו' ופוסל אוכלי קדש אע"ג דאיכא למימר דהך מילתא מעלה דרבנן בעלמא מ"מ אליבא דר"ע ודאי הוי מדאורייתא דהא קרינן ביה והבשר אשר יגע בכל טמא משמע דלא שנא נוגע בחולין או בתרומה או בקדש כנ"ל. אלא שאם לזה נתכוונו התוספות לא היו צריכין לאתויי ממתניתין דמס' טהרות אלא מדר"ע נופא הוי מצי לאקשויי בפשיטות ויש ליישב וצ"ע ועיין עוד בסמוך:

בא"ד מ"מ אומר ר"י דמגע טבול יום לא חשיב שלישי וכו' דבמעילה פ' חטאת העוף וכו' ודייק מינה לפסולי אין לטמויי לא וכו'. אף ע"ג דהתם דייקינן עלה דפלוגתא דאבא שאול ורבנן היא מ"מ לאבא שאול גופא נמי מסיק רבא התם דאינו אלא מעלה מדרבנן בעלמא בטבול יום אלא שאכתי יש לדקדק דמאי אלימי להו להתוס' הך סתמא דמתניתין דמעילה דמגע טבול יום לא חשיב כשלישי מהך סתמא דמתניתין דשילהי נדה דאמרו ב"ה התם דחזרו לומר דטבול יום הרי הוא כמגע טמא מת לקדשים משמע דהיינו כאבא שאול אלא דלענ"ד יש לחלק דבנדה גופא לא איירי אלא בטבולת יום ארוך דהחמירו בה רבנן לעשותה כטמא מת דהיינו ביושבת על דם טוהר ומשו"ה החמירו בה אבל בשאר טבול יום תליא בפלוגתא דאבא שאול ורבנן כנ"ל ברור וכן נראה להדיא בלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות משכב ומושב ע"ש עד שאני תמה מאד על בעל התי"ט שם שילהי נדה שהקשה דברי הרמב"ם ז"ל אהדדי וכמדומה אני ששכח דברי עצמו במ"ש שם באותה המשנה גופא שנראה מדבריו להדיא שיש לחלק כמו שכתבתי פה ברור בלי שום גמגום ודוק היטב:

בא"ד מיהו תימא דשלישי דטבול יום יעשה רביעי מק"ו וכו' א"כ כי עביד לקמן ק"ו נימא שלישי דטבול יום יוכיח ובירושלמי במס' חגיגה פריך לה עכ"ל. ואני עומד ומשתומם על דברי התוס' בזה שהקשו קושיית הגמ' בעצמה ובסוטה פ' כשם אמר רבי יוחנן אמילתא דרבי יוסי טעם בריבי איני יודע מה הוא שהרי תשובתו בצדו אוכל הבא מחמת טבול יום יוכיח ושקיל וטרי בהך מילתא טובא ע"ש ותמצא שהתוס' כאן הקשה מה שהביא רבי יוחנן בעצמו ובאמת לפי שיטת רש"י בחגיגה דף כ"ד שהבאתי לעיל בסמוך יש לחלק בין סוגיא דסוטה לסוגיא דהכא וכדמשמע נמי מלשון התוס' במעילה דף ט' מ"מ עיקר התמיה במקומה במה שכתבו התוס' כאן ובירושלמי במס' חגיגה פריך לה ואחר העיון בירושלמי ראיתי דר"י גופא הוא דפריך לה אם כן למה שבקו התוס' לסוגיא ערוכה וארוכה כמות שהיא בתלמודא דידן בסוטה פ' כשם ומייתי לישנא דר"י גופא דנקיט לה בירושלמי בלישנא קצרה ואי איתא דמתוך הסוגיא דסוטה אתי להו שפיר אם כן בירושלמי גופא נמי לא הוי פריך מידי וצריך עיון גדול ליישב ודוק היטיב:

בגמרא אמר רבא ש"מ וכו' ממאי דילמא לטמא אחרים מדרבנן. נראה דהך קושיא לא שייכא אלא אליבא דרבינא משמיה דרבא דאמר אפילו בקדשים אין עושה כיוצא בו ואם כן הוי עדותו של ר"ח סגה"כ נמי מדרבנן ואם כן מקשה שפיר דאפילו אי סבר ר"ע טומאת משקים לטמא אחרים מדרבנן אפ"ה הוי הוספה לגבי ר"ח דמדר"ח לא שמעינן אלא שלישי דאורייתא מותר לעשות שני דרבנן והוסיף ר"ע דשלישי דאורייתא מותר לעשות אפילו ראשון דרבנן משא"כ לרב אדא בר אהבה משמיה דרבא דאמר לעיל דבקדשים עושה כיוצא בו לפ"ז הוי עדותו של ר"ח בהוספת טומאה מדאורייתא ואם כן לא הוי מקשי הכא מידי דודאי אי הוי סבר ר"ע דטומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן אם כן לא הוי הוספה לגבי דר"ח דאדרבה לא בא ר"ע אלא לפחות כמו שהקשו התוס' בשם הירושלמי והכא לא שייך תירוצו של הירושלמי וא"כ לשיטת התוספו' קשה טובא דלפמ"ש לעיל בד"ה מאי קמ"ל דכל השקלא וטריא בהוספה דר"ע היינו למ"ד אוכל מטמא אוכל מדאורייתא בקדשים אם כן משמע דסתמא דתלמודא סובר הכי ואם כן לא הוי מקשה הכא סתמא דתלמודא מידי דנראה דוחק לפ' דשקלא וטריא דלעיל איירי אליבא דר"א בר אהבה והכא אליבא דרבינא מיהו לפמ"ש לעיל דשקלא וטריא דלעיל היינו אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל והיינו משום דאפ"ה שמעינן מדר"ח אפילו לענין טומאה דאורייתא כיון דמסתמא משקין בהדי בשר כדפרישית א"כ מקשה הכא שפיר דילמא קסבר ר"ע טומאת משקים לטמא אחרים מדרבנן ואם כן לפ"ז לר"ע לא הוי עדותו של ר"ח אלא לענין הוספת טומאה מדרבנן דהא אפילו בדאיכא משקין בהדי בשר נמי לא הוי אלא הוספת טומאה מדרבנן במה שנטמא הבשר שני מחמת הבשר ראשון וא"כ שפיר הוסיף ר"ע אדר"ח לענין שלישי דאורייתא דמותר לעשותו אפילו ראשון דרבנן כנ"ל נכון ודו"ק:

בתוס' בד"ה והתם פסול וטמא וכו' וקשה לר"י בשלמא למ"ד אוכל מטמא אוכל א"ש אבל למ"ד וכו'. עכ"ל ולכאורה גברא רבה קא חזינא ותיובתי' לא קא חזינא דהא התוס' כתבו לעיל בד"ה מאי קמ"ל דכל השקלא וטריא דשמעתין היינו למ"ד אוכל מטמא אוכל וא"כ מקשה הש"ס הכא שפיר אהאי מ"ד גופא האיך מפרש למתניתין אליבא דר"מ ויש ליישב דמשום הך קושיא דמי מפ' ר"ל משום בר קפרא בסמוך דמדבריהם דר"מ היינו מדברי ר"א ור"י ומש"ה לא ניחא להו להתוס' לומר דרבינא משמיה דרבא דאמר דבקדשים עושה כיוצא בו פליג אדבר קפרא וב"ק תנא הוא. ועוד דהא קושיית ר"י דהכא הן הן ממש דברי רבי יוסי דברייתא בסמוך דאמר אין הנדון דומה לראיה וכו' אם על השמן שנפסל בטבול יום זה פסול וזה טמא ואם כן לפ"ז פשיטא דלא שייך לומר דרבינא משמיה דרבא פליג אדר"י דס"ל אוכל מטמא אוכל בקדשים כנ"ל בכוונת קושיית התוס'. מיהו לשיטת רש"י לקמן דף י"ט דבלא"ה ע"כ סובר ר"י דאוכל מטמא אוכל ואם כן אין מקום לקושיית ר"י כלל. ובר מן דין בעיקר קושייתו של ר"י לא ידענא מאי קשיא ליה דהא משמע בפשיטות דעיקר עדותן של ר"ח ור"ע אי מותר להוסיף טומאה על טומאתו או לא וכן פלוגתא דר"מ ור"י ע"כ היינו משום דרשא דמשמרת תרומותי אי שייך בתרומה טמאה או לא וקדשים אתיא בק"ו מתרומה כמו שפירש"י לעיל במשנה ובאמת דהך מילתא איתא בבכורות פ' עד כמה דף ל"ג דמעיקרא הוי בעי למימר דהך פלוגתא דר"א ור"י תליא בפלוגתא אי יש אם למקרא או יש אם למסורת אי איירי בתרומה טהורה לחוד או בשתי תרומות ובתר הכי מסיק הש"ס דפליגי בדרשא דלך דר"י סובר הראוי לך שמור ושאינו ראוי לך א"צ שימור. נמצא דלפ"ז בהך מילתא גופא הוצרכנו לעדותן של ר"ח ור"ע דמותר להוסיף טומאה בדבר שהולך לאיבוד דלא קרינן ביה לך ובלאו עדותן הוי משמע דאסור להוסיף טומאה משום דרשא דתרומותי דמשמע בשתי תרומות אפי' טמאה דאע"ג דהולך לאיבוד אפ"ה בעי שימור ואם כן לפ"ז ודאי הש"ס מקשה שפיר הא דקאמר ר"מ מדבריהם למדנו דפשיטא מדר"ח לא למדנו כלום דנהי דאמר ר"ח דמותר להוסיף טומאה היינו משום דס"ל דתרומותי חדא משמע והיינו תרומה טהורה אבל טמאה לא בעי שימור ומשא"כ לענין שריפת תרומה טהורה וטמאה בפסח לעולם דאסור דאע"ג שהולך לאיבוד דלאו בהכי תליא מילתא כיון דסוף סוף טהורה היא קרינן ביה שפיר משמרת תרומותי וא"כ כיון דצריכה שימור פשיטא דאסור להוסיף טומאה אפי' בטומאה מדרבנן כדקיי"ל בכל דוכתי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואם כן בכה"ג מקשה הש"ס שפיר דמדברי ר"ע נמי לא למדנו דמי דמי התם פסול וטמא ומשום הכי לא בעי שימור דתרומותי חדא משמע בטהורה לגמרי משא"כ הכא לענין חמץ בפסח כיון דטהורה לגמרי אע"ג דאיכא איסור חמץ והולכת לאיבוד אפ"ה בעי שימור דלאו בהולכת לאיבוד תליא כיון דלא שמעינן מדר"ח ור"ע דאית להו דרשא דלך למידרש הראוי לך שמור וע"ז מסיק הש"ס שפיר נימא קסבר ר"מ מתניתין באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דרבנן דמדאורייתא טהור מעליא הוא ובודאי דבעי שימור אפ"ה מתיר ר"ח להוסיף טומאה והיינו ע"כ משום דדריש לך הראוי לך שמור משא"כ בהולכת לאיבוד דאינה ראוי לך לא בעי שימור אם כן שפיר קאמר ר"מ מדברי ר"ח למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח כיון שהולכת לאיבוד ולא קרינן ביה לך לא בעי שימור כנ"ל נכון וברור בעזה"י בסוגיית הגמ' דבכורות. ומתוך כך נתיישב גם כן קושיית התוס' דלעיל בסמוך ד"ה הכא טהור והכא טמא דאפילו אי הוי מוקמינן להאי דשורפין תרומה טהורה דר"מ בשעה שביעית דאסור מדאורייתא אפ"ה לא למדנו דבר זה מדר"ח מה"ט גופא דפרישית ודוק היטב:

בא"ד תדע דהא ר"י דס"ל לקמן טומאת משקין וכו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמאי אולמא להו הך דר"י דלקמן דאיירי בטומאת משקין טפי מהאי דר"י דברייתא דבסמוך דאמר אין הנדון דומה לראיה וכו' אם על השמן וכו' זה פסול וזה טמא וכבר כתבתי שהן הן ממש דברי המקשה דהכא שע"ז הקשה ר"י קושייתו והוכרח לתרץ לחלק בין קילקול דאורייתא לקילקול דרבנן וממילא דבזה מתורץ נמי הך דר"י דלקמן ומאי אולמא הך מהך מלבד מה שהקשה מהרש"א ז"ל על לשון התוס' כאן במ"ש תדע ע"ש ותירוצו לכאורה נראה דוחק אמנם לענ"ד יש ליישב ע"ד שכתבתי בסמוך דודאי מהך קושיית ר"י דמעיקרא אין הכרח כ"כ לתירוצו לחלק בין קילקול לקילקול אלא דבפשיטות מ"ל דאה"נ דמקשה דהכא קאי אליבא דמ"ד אוכל מטמא אוכל כמו סוגיא דלעיל ואם כן מה"ט גופא ל"ק נמי מהך ברייתא דר"י בסמוך דאפשר לפ' בזה כשיטת רש"י לקמן דר"י בלא"ה ע"כ ס"ל אוכל מטמא אוכל ע"ש משא"כ מהך דר"י דלקמן לאוקימתא דרבי ירמיה דר"מ ור"י לטעמייהו דר"מ סבר טומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן ור"י סבר מדאורייתא מ"מ שמעינן מיהא להך אוקימתא דר"מ ור"י ס"ל אוכל מטמא אוכל מדאורייתא כמ"ש רש"י לקמן דהא לא פליגי אלא בטומאת משקין לחוד ואם כן כתבו התוס' הכא שפיר תדע דאיתא לתירוצו דר"י דמחלק בין קילקול לקילקול דאל"כ תיקשה למ"ד אין אוכל מטמא אוכל היכא מפרש מילתא דר"י דמתניתין ודברייתא דבסמוך דאמר זה פסול וזה טמא כיון דשמעינן לר"י דאית ליה טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא. ולא שייך לומר כלל דמ"ד אין אוכל מטמא אוכל פליג אדר"מ ור"י. ובזה נתיישב ג"כ היטיב תירוצו של מהרש"א ז"ל ודו"ק. ועוד נ"ל לפ' כוונת התוס' בדרך אחר יותר נכון וליישב קושיית מהרש"א דנהי דר"י בקושייתו מעיקרא לא פשיטא ליה להקשות במאי דקאמר הש"ס בדר"ח התם טמא וטמא הכא טהור וטמא היינו משום דהיה באפשר לומר דהמקשה סובר דנהי דשמעינן מדר"ח דשלישי דאורייתא מותר לעשות שני דרבנן מ"מ איסור דרבנן אסור לעשות שני דרבנן אלא מדר"ע קשיא לר"י שפיר למאי דלא ניחא להו לאוקמי שיטת המקשה אליבא דמ"ד אוכל מטמא אוכל דוקא וע"ז הוכרח ר"י לתרץ לחלק בין קילקול לקילקול אלא משום דאין סברא זו פשוטה לר"י לחלק בכך א"כ יותר היה בהכרח לתרץ קושייתו דמעיקרא דסוגיא דהכא אליבא דמ"ד אוכל מטמא אוכל איירי וע"ז הוסיף ר"י בלשונו לומר תדע וכוונתו שאם נאמר דאין לחלק בענין הקילקולים בין דאורייתא גופא לדרבנן גופא אם כן ממילא נמי דאין

לחלק בהך סברא אליבא דר"ח לומר דנהי דמותר להוסיף מדאורייתא לדרבנן אפ"ה אסור להוסיף מאיסור דרבנן לדרבנן דמה"ת דמסברא אית לן למימר דטומאה דרבנן לא מיקרי הוספה כלל כיון דאכתי טהור מדאורייתא ולא שייך הוספת טומאה אלא מדאורייתא לדאורייתא דוקא כמשמעות לשון המקשה אי מדר"ח התם טמא וטמא והכא טהור וטמא וכמשמעות לישנא דר"י בברייתא דבסמוך וע"ז כתב ר"י דע"כ צריך לחלק בין קילקול לקילקול דאל"כ תיקשה מהך דר"י דלקמן והיינו מה"ט גופא דפרישית דאי ס"ד דאין לחלק בין קילקול דאורייתא גופא לקילקול דרבנן גופא אם כן בפשיטות מסתבר לומר דטומאה דרבנן לא מיקרי הוספה כלל לגבי דאורייתא כיון דאכתי מדאורייתא טהור מעלי' ואם כן תקשה מדר"י לקמן אליבא דמ"ד אין אוכל מטמא אוכל כן נראה לי נכון ודוק היטיב:

ועוד יש לי לפרש בדרך שלישי על הדרך שכתבתי לעיל דאפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אפילו בקדשים מדאורייתא אפ"ה שמעינן שפיר מדר"ח דמותר להוסיף אפילו מטומאה דאורייתא לדאורייתא דהא מסתמא איכא משקין כל שהן בהדה ומש"ה מקשה שפיר נמי הכא אליבא דר"ח הכא טמא וטמא וכו' אבל לענין שריפת תרומה טהורה עם הטמאה שפיר מצינן למילף דאיסור דרבנן מותר לעשות שני דרבנן והיינו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל למאי דמשמע להו להתוס' דבתרומת חמץ מסתמא ליכא משקין בהדייהו ואף שכתבתי לעיל בלשון התוס' ד"ה מאי קמ"ל דהתוס' לא נחתו להך סברא דמסתמא אינא משקין בהדי בשר אפשר דהתוספות דלעיל היינו לשיטת ר"ת שם לעיל מיניה דמשקין פחות מרביעית אינן מטמאין אחרים אלא מדרבנן משא"כ בלשון התוס' כאן שהן מדברי ר"י שפיר מ"ל דאזיל לשיטתו שמפרש לעיל דאפילו משקין כל שהוא מטמאין אחרים מדאורייתא וא"כ שפיר שמעינן מדר"ח דמותר להוסיף אפילו טומאה דאורייתא כיון דמסתמא איכא משקין בהדי בשר גם זה נראה לי נכון מאד ודוק היטיב ולקמן אבאר עוד בזה בעזה"י:

בא"ד תיפתר בטבול יום וכו' עס"ה. והקשה מהרש"א ז"ל דאם כן הומ"ל נמי דר"ח בולד טומאה דאורייתא איירי ומדבריהם היינו מדר"ע ואפי' הכי שפיר קרי ליה מוסיף אדר"ח וכו' ע"ש. ולמאי דפרישית לעיל בתחלת הסוגיא בל' הגמרא א"ש טובא והיינו דמאן דמוקי לדר"ח בולד הטומאה דרבנן לאו משום שקלא וטריא דשמעתין הוא אלא דבלא"ה משמע ליה לשון ולד הטומאה סתמא היינו מדרבנן כדאשכחן בריש ב"ק דמאי דכתיבא קרי אב ודלא כתיבא קרי תולדה ואע"ג דאמרינן התם דלענין אבות הטומאה דריש כלים משמע דלאו בכתיבא תליא מילתא אלא מאי דמטמאין אדם וכלים קרי אב ואינך דלא מטמאין הוי תולדה מ"מ כיון דאשכחן בירושלמי דשילהי שקלים אהא דקתני התם נמי לשון בשר שנטמא באב הטומאה עם הבשר שנטמא בולד הטומאה ומפרש לה בר קפרא התם דאב היינו מדאורייתא וולד היינו מדרבנן משו"ה מפרש לה ב"ק נמי בירושלמי לאב הטומאה וולד הטומאה דהכא בכה"ג גופא דמפרש למתני' דשילהי שקלים והשתא א"ש מ"ש התוס' בסוף הדיבור אך שמחליף דברי ר"י לב"ק והיינו כדפרישית מש"ה מחליף התם בירושלמי פלוגתייהו דר"י וב"ק משום דמשמע להו דתליא בהך פלוגתא גופא במאי דפליגי בירושלמי דשילהי שקלים כנ"ל ודו"ק. ובעיקר דבריהם דמשמע מהך ירושלמי דטומאה דרבנן נמי בעי הערב שמש ועמ"ש בזה בפ"ק דשבת בתחלת הסוגיא די"ח דבר ובביצה דף י"ח בסוגיא דטבילת כלים:

דף טו.

בתוס' בד"ה ולד הטומאה דרבנן פירש הקונטרס כגון כלי שנטמא במשקין וכו' ולפירש"י אינה מן המדה היינו דלא מדמינן איסור דרבנן לטומאה דרבנן וכו' עכ"ל. ולאו אמה שכתבו לעיל לענין עיבור צורה קאי דהא כבר משני לה שפיר ובלא"ה נמי יש ליישב שיטת רש"י בזה כמו שאבאר אלא מלתא באפי נפשיה היא משום דלא ניחא להו לפרש כפרש"י דאיירי בכלי שנטמא במשקין דלפי זה צריך לפרש דאינה מן המדה היינו דלא מדמינן איסור לטומאה משא"כ לפירוש ר"י האי דאינה מן המדה היינו משום דר"י לטעמיה כדמסיק ר' ירמיה לקמן וכמ"ש מהרש"א ז"ל בזה ע"ש:

מיהו במה שהוצרך רש"י לפ' דאיירי בכלים שנטמאו במשקים ולא ניחא ליה לפ' בכה"ג דמוקי לה רבי ירמיה לקמן נראה לי דהיינו משום דרש"י לשיטתו שמפרש לקמן דאוקימתא דרבי ירמיה לא אתיא אלא אליבא דמ"ד אוכל מטמא אוכל בקדשים משא"כ למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אפילו בקדשים ע"כ ליה ליה אוקימתא דרבי ירמיה אלא כדמוקי לה ר"ל משום ב"ק הכא דמדבריהם היינו מדברי ר"א ור"י אם כן לפ"ז לפי שיטת המקשה דהכא דלא אסיק אדעתיה כלל דמדבריהם אדר"א ור"י קאי אלא אדר"ח או אדר"ע וא"כ ע"כ צריך לפרש דלמאי דמשמע ליה השתא דאיירי בולד הטומאה דרבנן ומדבריהם היינו מדר"ח ע"כ צ"ל דהיינו אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אפילו בקדשים וא"כ תו לא מצינן לפ' לאוקימתא דר"י לכך הוצרך רש"י לפרש דולד הטומאה דרבנן דהכא איירי בכלים שנטמאו במשקין דבין לר"מ ובין לר"י הוי מדרבנן ואם כן א"ש אפי' למ"ד אין אוכל מטמא אוכל כדמסיק רש"י להדיא בד"ה מדברי ר"ח וא"כ ממילא צריכין אנו לפ' דאינה מן המדה היינו דלא מדמינן איסור לטומאה ואין זה דוחק לפי שיטת רש"י לפי מה שאבאר בסמוך דהך מילתא אי מדמינן איסור לטומאה או לא לאו בסברא תליא מילתא אלא תליא בסוגיא דבכורות דף ל"ג לענין דרשא דנתתי לך משמרת תרומותי ולקמן ע"ב גבי מחלוקת בשש אבאר יותר כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י אע"ג דאכתי איכא למידק למה איצטריך רש"י לפ' דולד הטומאה דרבנן היינו כלי שנטמא במשקין דלפ"ז טעון עיבור צורה כמ"ש ואמאי לא מפרש בפשיטות בשאר טומאה מדרבנן ואף דבאמת אין זו קושיא כ"כ כיון דכבר כתבו התוס' דאפשר דעיבור צורה היינו לינה בעלמא אלא דבלא"ה נראה לי דרש"י לדוגמא בעלמא נקיט כלי שנטמא במשקין ולא אתא אלא לאפוקי דלא נטעי לפרש דסתם ולד הטומאה דרבנן היינו טומאת ידים דשכיחי טובא ובאמת לא שייך לפ' כן אליבא דר"ח דהא אמרינן לקמן שאין טומאת ידים במקדש ול"ל דאיירי בטומאת ידים דחוץ למקדש כדפרישית בלשון משנתינו דבלא"ה בנטמא בשר בחוץ אייירי לחד פירושא אלא דאפ"ה א"א לפ' כן כיון דבקדשי קדשים אייירי כדפרישית אם כן מיפסל ביוצא אלא דאכתי איכא למידק במ"ש רש"י דאיירי בכלים שנטמאו במשקין א"כ לא הוי תחלת גזירתן לשריפה דהא בטומאת י"ח דבר מסקינן בפ"ק דשבת דידים לחוד הוי תחלת גזירתן לשריפה הא אחרינא לא הוי אלא לתלות ור"ח מימיהם של כהנים אמר. מיהו לפמ"ש התוס' דעיבור צורה היינו לינה בעלמא א"ש דעיבור צורה היינו גזירה דלתלות כנ"ל ודוק היטיב ולקמן גבי מחט שנמצאת בבשר אבאר עוד בזה:

בא"ד וס"ל השתא דחיבת הקודש מהני למימני ביה ראשון ושני וכו' עס"ה. מיהו בפ' חומר בקדש כתבו התוס' בד"ה מניין לרביעי בקדש דהר' אלחנן הקשה על זה וכתב דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל ע"כ לא ס"ל הך סברא דחיבת הקדש מהני למימני ביה ראשון ושני ע"ש:

בד"ה דמדאורייתא וכו' מאי קסבר אי קסבר דיש להשוותם וכו' אי קסבר דאין להשוותם וכו' עכ"ל. נראה שהתוס' כתבו כן לפי שיטתם בכל הסוגיא דהך מילתא דמדמינן איסור לטומאה או לא וכה"ג אי מדמינן הוספת טומאה דרבנן מיניה וביה להוספת דאורייתא כל הנך מילתא תליא בסברא משא"כ לפמ"ש דתלי בדרשא דמשמרת תרומותי אי הוי גזירת הכתוב או משום דלא קרינא ביה לך והיינו הראוי לך ומתרומה ילפינן לקדשים אם כן אין מקום לקושיית ר"י דודאי ילפינן שפיר מדר"ח דאמר דמותר להוסיף אפילו בדאורייתא והיינו ע"כ משום דאזיל לאיבוד ולא קרינן ביה הראוי לך ואם כן שפיר למדנו דשורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח מה"ט גופא דלא קרינן ביה לך כנ"ל ודוק היטיב:

בגמרא ומאי מדבריהם מדברי ר' חנינא סגה"כ. לא שייך להקשות האי מדבריהם מדבריו מיבעי ליה כדמקשה בסמוך כיון דהכא ר"ע ודאי מודה לר"ח ואדרבה הוסיף על דבריו אם כן שייך שפיר לשון מדבריהם משא"כ בסמוך בדר"א ור"י מקשה שפיר מדבריו מיבעי ליה והיינו מדברי ר"י דהא לר"א ודאי אין שורפין תרומה טהורה עם הטמאה וק"ל. מיהו בלא"ה נראה לי דהאי מדבריהם דהכא אע"ג דקאמר מדברי ר"ח סגה"כ אפ"ה צריכין אנו נמי ללמוד מדברי ר"ע דאי מדר"ח לחוד לא שמעינן לה דמאן לימא לן הך מילתא גופא דר"ח בולד הטומאה דרבנן דילמא בולד הטומאה דאורייתא דוקא אבל ממה שהוסיף ר"ע אדר"ח קאמר ר"מ שפיר מדבריהם למדנו דהא לקמן לאוקימתא דרבי ירמיה מסקינן דר"מ לטעמיה דאמר טומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן כדמוכח מהך ברייתא דספק משקין וכ"ש לפמ"ש התוס' שם דאליבא דר"ע פליגי ר"מ ור"י אם כן לפי זה ע"כ לר"מ לא אייירי ר"ח אלא בולד הטומאה דרבנן דאי ס"ד בולד הטומאה דאורייתא אם כן לא שייך לומר הוסיף רבי עקיבא דאדרבה לא בא אלא לפחות דלר"ח מותר להוסיף אפילו טומאה דאורייתא לר"ע לא הוי אלא הוספת טומאה מדרבנן דהא שמן משקה הוא אע"כ דר"ח נמי בולד הטומאה מדרבנן איירי ואם כן שפיר הוי הוספה לענין שלישי דמותר לעשותו אפילו ראשון דרבנן כן נראה לי והוצרכתי לזה כדי ליישב היטיב לקמן באוקימתא דרבי ירמיה ודוק היטיב:

בפירש"י בד"ה ומאי מדבריהם וכו' דמיטמאו לה מדרבנן אוכל את האוכל וכו' עס"ה. נראה דכוונת רש"י בזה לפ' סוגיין באוקימתא דהכא אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן מ"מ ודאי דלמ"ד דאוכל מטמא אוכל כ"ש דא"ש טפי דמדבריהם היינו מדברי ר"ח וכיון דמתיר ר"ח בטומאה דרבנן להוסיף לה טומאה דאורייתא וע"כ היינו משום דבלא"ה אזיל לאיבוד ואם כן מה"ט גופא מותר לשרוף תרומה טהורה עם הטמאה כנ"ל בכוונתו ודו"ק:

בד"ה ארשב"ל לא תדחק לאוקמי הכי וכו' עס"ה. נראה דכוונת רש"י בזה משום דקשיא ליה מאי דוחקיה דב"ק לפרש דמדבריהם היינו מדברי ר"א ור"י כיון דקתני בסיפא ומודים או משום דתלמודא דידן מחליף פלוגתא דר"י וב"ק דירושלמי כמ"ש התוס' ואם כן הוי שפיר ב"ק לטעמיה כנ"ל ודו"ק:

בד"ה יניחנה במקום המוצנע וכו' וטעמא מפרש בבכורות כו' דמשמרת תרומותי שתי' במשמע וכו' ובד"ה יניחנה במקום התורפה כו' דקסבר יש אם למסורת כו' עכ"ל. לכאורה אין פירושו עולה לפי המסקנא דסוגיא דבכורות דלכ"ע יש אם למסורת אלא דר"א ור"י בדרשא דלך פליגי דר"י סבר הראוי לך שמור ור"א סבר האי נמי ראוי שמא יבא אליהו ויטהרנו אלא דאחר העיון ראיתי שלשון רש"י מדוקדק דנהי דמסקנא דבכורות מסקינן דפליגי בדרשא דלך ובסברא דשמא יבא אליהו ויטהרנה היינו לפי האמת לדברי ר"י דלא פליגי ר"א ור"י אלא בתלויה וטמאה משא"כ הכא דקיימינן השתא אליבא דר"מ דאפילו בטהורה וטמאה פליגי אם כן ע"כ הוי סבר דפלוגתייהו אם יש אם למקרא או למסורת כמו שנראה מדברי התוס' דבכורות בד"ה אחת תרומה טהורה וכו' ע"ש ואין להאריך כאן בסוגיא דהתם ועיין מה שכתבתי בזה בשבת דף כ"ה ולקמן בסמוך אבאר יותר:

בתוס' בד"ה חבית שנולד לו ספק טומאה פי' הקונטרס וכו' וקשה לר"י אי ברה"י ספיקו טמא ונראה לר"י וכו' עס"ה. ולא זכיתי להבין דברי ריב"א ור"י בזה דמעיקרא מאי קשיא להו דהא שפיר מצינן למימר כפי' הקונטרס ולעולם ברה"י איירי ואף ע"ג דספיקא טמא מן התורה דילפינן לה מסוטה אפ"ה שפיר סבר ר"א דיניחנה במקום המוצנע משום דשמא יבא אליהו ויטהרנה כדמסקינן להדיא בבכורות ה"ט גופא והא ודאי בכל ספק טומאה ברה"י אם יבא אליהו או יבורר הספק על ידי עדים יהא טהור משום הכי בעי ר"א שימור ויש ליישב:

בגמרא מי דמי התם גרמא בעלמא והכא בידים. ויש לדקדק דאכתי מה חילוק יש בין גרמא ובין בידים דממ"נ מאי קסבר רבי יהושע אי ס"ל יש אם למקרא דב' תרומות במשמע אם כן הרי מוזהר מדאורייתא לשמור אפילו תרומה תלויה אם כן אמאי יניחנה במקום התורפה ויגלנה הא שימור מעליא בעי וכ"ש שלא יגרום טומאה בכוונה ואי ס"ל יש אם למסורת א"כ אפילו בידים מותר דמה"ת לאיסור וכ"ש למאי דמסיק התם דבקרא פליגי ודכ"ע יש אם למסורת אלא דר"י דריש מדכתיב לך הראוי לך שמור ושאינו ראוי לך לא תשמור אם כן ממילא משמע דמותר לטמאות תלויה אפילו בידים כיון שאינו ראוי לך למאי דלא ס"ל לרבי יהושע ה"ט דשמא יבא אליהו ויטהרנה. והנלע"ד בזה דהשתא דקאמר מי דמי בעי למימר דנהי דמדאורייתא שרי לטמאות תלויה בידים אפ"ה אסור מיהו מדרבנן לטמאותו בידים אף על גב דאינו ראוי לו אלא דוקא היכא דאיכא פסידא וכדמשמע להדיא מאידך מתניתין דבסמוך דלא שרי רבי יהושע להציל בטומאה אלא משום פסידא דחולין אלמא דמדרבנן איירי דאם מדאוריתא לא שייך להתיר משום פסידא וכ"ש למאי דבעי למימר לקמן דאפילו משום פסידא דעצים שייך להתיר וה"נ משמע בסוגיא דבכורות

דלמאי דבעי למימר מעיקרא היינו משום איסור דרבנן ע"ש בפירש"י ותוספות. מיהו בירושלמי דשמעתין משמע דהנך תרתי מתניתין דחבית פליגי אהדדי דחבית קמייתא מוקי לה התם כרבי יוסי דוקא מדלא שרי רבי יהושע אלא גרמא דוקא אלמא דבידים אסור ולר"י ליתא כלל אידך מתניתין דחבית בתרייתא דהך דחבית בתרייתא לא מתוקמא אלא כר"מ דוקא ולית ליה לר"מ הך דחבית קמייתא ע"ש מיהו בסוגיא דשמעתין לא משמע הכי אלא דר"מ ור"י בהך מתניתין דחבית בתרייתא פליגי ואפ"ה קאמר ר"י אינה מן המדה ובסברא דהפסד מרובה ובהפסד מועט פליגי או דר"מ סבר דיש אם למקרא כנ"ל ודו"ק:

דף טו:

בפרש"י ד"ה הפיגול לא צריך הכא אלא מסיים הברייתא עכ"ל. נראה דכוונת רש"י דרבא דאותיב ליה לר"נ לא הוי צריך לאתויי הך דפיגול והנותר דבלא"ה פריך שפיר אבל לר"י גופא שפיר מ"ל דמייתי הך דפיגול והנותר דה"ק לר"מ אי בשעה ז' מיירי אפילו בלא מדבריהם שפיר למדנו מדב"ה דאיסור דאורייתא וטומאה שוין ואי בשש קאמרת כדקאמר ר"י בסמוך א"כ אפילו מדבריהם לא למדנו דאדרבה מדנקיט הכא הפיגול והנותר והטמא בית הלל אומרים נשרפין כאחת משמע דדוקא הנך דאסירי מדאורייתא ועוד דאיכא עלייהו שם טומאה מדרבנן כדאמרינן בסמוך משא"כ בתרומה טהורה לגמרי אסור לשורפה בששית עם הטומאה כן נראה לי בכוונת רש"י וכבר העליתי בכמה דרכים דרבא נמי איצטריך ליה לאתויי הך דהפיגול והנותר בלשון הקושיא אלא שאין רצוני להאריך והמבין יבין מדעתו עפ"י מה שכתבתי לעיל ודו"ק היטב:

שם אמר ליה ר"נ רבי יוסי לאו אדעתיה דהוא סבר ר"מ מדר"ח וכו'. ולכאורה יש לתמוה דכיון דר"י הכי הוי סבר בדר"מ מאן לימא לן דקושטא דמילתא לאו הכי הוא דמי איכא מידי דר"י לא הוי ידע ואמוראי דלעיל הוי ידעי ואף שמצינו כיוצא בזה בפ' בתרא דר"ה דף למ"ד גבי הרחוקים מותרים אלא שגם שם העליתי ליישב לנכון ע"ש ועוד דכאן קשה יותר כיון דר"י בר פלוגתא דר"מ הוי ור"מ קאמר מדבריהם למדנו דאיך לא הוי ידע ר"י מדברי מי איירי ר"מ וכבר עלה בלבי ליישב ע"פ שיטת הירושלמי שהבאתי בסמוך דר"מ ור"י בהנך תרתי מתניתין דחבית פליגי דלר"י לא הוי שמיעא ליה הך דחבית בתרייתא אלא שכבר כתבתי דבסוגיא דהכא לא משמע הכי. והנלע"ד ליישב בזה דהא דקאמר ר"מ מדבריהם למדנו היינו משום דכשהיו עוסקים בבה"מ בעדותן של ר"ח ור"ע היו עוסקין גם כן בהך דר"מ ור"י דהיינו למאי דפריש לעיל דעיקר מילתא אי שרי להוסיף טומאה על טומאה בקדשים או לא לא למדנו אלא מתרומה דכתיב ואני נחתי לך את משמרת תרומותי ואם כן עדותן של ר"ח ור"ע ופלוגתא דר"א ור"י חדא מילתא היא ואם כן לפ"ז מ"ל דר"י לא אסיק אדעתיה דר"מ מדבריהם דר"א ור"י דאע"ג דיש סברא טפי לומר כן דר"מ לומד תרומה מתרומה מלמימר דר"מ לומד תרומה מקדשים דר"ח ור"ע אלא דאפ"ה הוי סבר ר"י דע"כ לא יליף ר"מ מדר"א ור"י דאדרבה ר"מ איפכא שמעינן ליה בסוגיא דבכורות מדאוסר שם להקיז דם לבהמה שאחזה דם משום דס"ל דאסור להטיל מום אע"ג דבלא"ה אזלה לאיבוד והיינו כדאמרינן התם דמתני ליה ר"א לברה ואמרי לה ר"ח לבריה אהך פלוגתא דבכור דכמחלוקת כאן כך מחלוקת בחבית של תרומה דתנן חבית של תרומת חבירו ר"א ורבי יהושע ור"מ כר"א אם כן לפ"ז תו לא מצינן למימר דר"מ מדבריהם דרבי יהושע קאמר כיון דאיהו גופא ס"ל כר"א לכך הוי סבר ר"י דע"כ ר"מ מדבריהם דר"ח קאמר והא דאוסר ר"א בתרומה תלויה לטמאותה היינו מדרבנן כדפרשית וכדמשמע מסוגיא דבכורות ע"ש ומשו"ה לא למדו ר"מ אלא מדר"ח דמתיר אפילו בקדשים כיון דבלא"ה הולכת בודאי לאיבוד ואם כן משו"ה מתיר נמי תרומה טהורה עם הטמאה בפסח נמצא דכ"ז הוי סבר ר"י בדר"מ משו"ה קאמר ליה אין הנדון דומה לראיה. משא"כ הנך אמוראי דלעיל דמפרשי דמדבריהם הוי מדברי ר"א ור"י היינו כמסקנא דסוגיא דבכורות דפלוגתא דר"מ וחכמים בבכור שאחזו דם לא תליא כלל בפלוגתא דר"א ור"י לענין חבית של תרומה אלא דבין בבכור ובין בתרומה בקראי פליגי וכדמוכח להך מילתא התם מדרבי חייא ב"א אר"י דהכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב ור"מ גופא הכי ס"ל במנחות ויליף לה מקראי אלמא דמה"ט גופא היה ראוי לאסור להוסיף טומאה על טומאה בין בתרומה ובין בקדשים אלא דאפ"ה מתיר רבי יהושע בתרומה משום דכתיב ואני נתתי לך משמרת תרומותי הראוי לך שמור ואם כן לפ"ז שפיר יליף ר"מ מדברהם דר"י וכדפרישית דטפי משמע דר"מ יליף תרומה מתרומה ממה שנאמר דר"מ יליף תרומה מקדשים כן נ"ל נכון ודו"ק היטב. ועוד יש ליישב בדרך אחר לפי שיטת התוספות דלעיל דמאן דקאמר דמדבריהם היינו מדברי ר"ח ומפרש לדר"ח בולד הטומאה דרבנן היינו בבשר שנטמא במשקין כאוקימתא דרבי ירמיה בסמוך דאזדו ר"מ לטעמיה ור"י לטעמיה ואם כן לפי זה אתי שפיר טובא הא דאמר ר"י לר"מ אין הנדון דומה לראיה היינו דאכתי לא הוי שמיעא ליה לר"י דר"מ פליג עליה בהא דטומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא משא"כ הנך אמוראי דלעיל דבתר דשמיעא להו הך ברייתא דבסמוך דר"מ סובר טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן ואם כן לפ"ז למאי דקי"ל אין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן תו לא מ"ל דר"מ מדר"ח יליף אלא מדר"א ור"י כמ"ש רש"י להדיא בסמוך באוקימתא דרבי ירמיה גם זה נ"ל נכון לפי שיטת התוס' דלעיל ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך באוקימתא דרבי ירמיה בלשון רש"י ודוק היטב:

שם אמר רבי אסי אר"י מחלוקת בשש וכו' א"ל ר"ז לר"א נימא קסבר ר"י וכו' ופירש"י דהא דקאמר נימא קסבר היינו דמספקא ליה אי לרבי יוחנן ר"מ מדר"ח יליף דוקא נקיט שש לאפוקי ד' או ה' או מדר"י יליף והוא הדין ד' או ה'. ונראה דמה שהוצרך רש"י לפרש כן ולא מפרש בפשיטות דהאי ונימא קסבר הוי בלשון קושיא כדאשכחן לעיל בדף הקודם דקאמר סתמא דתלמודא נימא קסבר ר"מ וכו' ולד הטומאה דרבנן בהאי לישנא ממש דקאמר הכא והתם ודאי לשון קושיא ופירוקא הוא דדוקא התם משמע לרש"י לפרש כן משום דכל השקלא וטריא אדר"מ גופא קאי למאי דלא אסיק אדעתיה דמדבריהם דר"מ אדר"י קאי משא"כ בסוגיא דהכא דכל השקלא וטריא דלעיל אירי בהכי אי מדבריהם קאי אדר"ח או אדר"א ומייתי נמי הך ברייתא דאמר ר"י אין הנדון דומה לראיה פשיטא דהאי ודאי משמע דמדר"ח יליף אם כן לפ"ז תו לא שייך לפרש הכא האי נימא קסבר ר"י דהכא בלשון קושיא כיון דפשטא דמילתא הכי הוא לכך הוצרך רש"י לפרש דהא דקאמר נימא קסבר ר"י היינו משום דמספקא ליה לענין דינא בד' וה' כנ"ל בכוונת רש"י מיהו לפמ"ש לעיל דבירושלמי דשקלים מפרש ר"י להדיא דלשון אב הטומאה וולד הטומאה היינו דאורייתא אם כן שפיר שייך לפרש האי נימא קסבר ר"י דהכא בלשון קושיא דאם כן קשיא דר"י אדר"י ומשו"ה נמי הוצרך סתמא דתלמודא לאתויי האי דאיתמר נמי משום דממימרא דר"י הכא טפי הוי שייך לפרש איפכא אבל מדאשכחן דר"י גופא אמר ולד הטומאה דרבנן ע"כ צריך לחלק בין לישנא דאב הטומאה וולד הטומאה דהכא ובין לישנא דאב הטומאה וולד הטומאה דשקלים כדפרישית לעיל ודו"ק:

בתוספות בד"ה נימא קסבר ר"י פי' הקונט' וכו' ואין נראה לר"י דדלמא הא דנקיט שש וכו' ועוד דבד' וה' לא אזיל לאיבוד וכו' עכ"ל. קושיא ראשונה כבר נתיישב מתוך מה שכתבתי בסמוך בלשון רש"י דהא דקאמר נימא קסבר לאו בלשון הוכחה וקושיא הוא אלא דמספקא ליה מילתא דר"י לענין ד' וה' גופא ומה שהקשו עוד בקושיא שנייה דבד' וה' לא אזיל לאיבוד כיון שימצא להן אוכלין הרבה לא ידענא מאי קשיא להו דהא ודאי מסתמא איירי שכבר ביקש להן אוכלין ולא מצא דאל"כ למה ישרפנה חנם ועוד דא"כ מאי אירא תרומה טהורה עם הטמאה דאפי' טהורה לחוד אסור לשורפה ולאבדה בידים קודם זמנה דכי היכי דאסור לטמאות תרומה בידים ה"נ אסור לאבדה בידים וזה ברור וכדאיתא להדיא בירושלמי ודברי התוס' בזה צ"ע :

בא"ד ונראה לר"י דדייק וכו' וא"ת הא דבז' שורפין וכו' וי"ל כו' מסברא אין לנו ללמוד איסור מטומאה וכו' עס"ה. נראה שהתוס' כ"כ לפי פירושם לעיל בכל הסוגיא דהך מילתא אי מדמינן איסור לטומאה או לא תליא בסברא משא"כ לפמ"ש לעיל דהך מילתא אי מדמינן איסור לטומאה תליא בדרשא דקרא דונתתי לך משמרת תרומותי אי דרשינן הראוי לך שמור או לא ומתרומה ילפינן לקדשים א"כ אין מקום לדבריהם דהכא כלל ולפ"ז א"ש טובא דמה שלא רצה רש"י לפ' כפי' ר"י דהא דקאמר נימא קסבר היינו דדייק מדקאמר אבל בז' דברי הכל שורפין היינו משום דרש"י מפרש הא דמדמינן איסור לטומאה תליא בדרשא דקרא כדפרישית. כן נראה לי ודוק היטב:

בפירש"י בד"ה ואזדא ר"מ לטעמיה וכו' ואכתי איכא לאקשויי סוף סוף כיון דאין אוכל מטמא אוכל וכו' אע"כ ר' ירמיה כר"א או כאביי ס"ל וכו' עס"ה. ובאמת שזה דוחק גדול שהרי מבואר לעיל בלשון רש"י עצמו דשקלא וטריא דלעיל אפיסקא דמדבריהם היינו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל ע"ש א"כ לפ"ז ממילא משמע לר' ירמיה נמי הכי הוא מיהו לפמ"ש לעיל בכמה דוכתי אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל בקדשים אפ"ה שמעינן שפיר מדר"ח דמותר להוסיף אפילו מדרבנן לדאורייתא כיון דמסתמא איכא משקין בהדי בשר א"כ לפ"ז שפיר מתוקמא אוקימתא דר' ירמיה אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל דאי לר"י דט"מ לט"א מדאורייתא הא הוי שפיר הוספה מטומאה דרבנן לטומאה דאורייתא ע"י משקין דבהדי בשר ולר"מ נמי דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן הא בלאו הכי ע"כ אית ליה לרבי מאיר אוכל מטמא אוכל לשיטת רש"י דלקמן דף י"ט דאם לא כן והבשר אשר יגע בכל טמא דכתיב בקדשים והאי בכל טמא ע"כ דנגע בשני אייריי והיכי משכחת לה לא ע"י משקין ולא ע"י אוכלין אע"כ דאוכל מטמא אוכל לר"מ וא"כ שפיר מתוקמא אוקימתא דר' ירמיה אליבא דכולי עלמא. ודוק היטב: ומה שיש לדקדק בזה מהא דאמרינן לקמן דמשקה מטבחיא דכן מלטמא טומאת אחרים יבואר לקמן:

בתוס' בד"ה ר' יוסי לטעמיה קשה ר"י גופא וכו' והא דאית ליה הכא דאוריי' בשיטת ר"ע רבו אמרה ואין זה לטעמיה ועוד קשה וכו' וכי אינו מודה ר"מ דלר"ע וכו' עס"ה. ולדעתי יש לתמוה טובא במ"ש התוס' דר"מ ור"י אליבא דר"ע פליגי והיאך אפשר לומר כן דהא רבא מדייק לעיל דר"ע ע"כ אית ליה במתני' דהכא טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא דאל"כ ליכא תוספת טומאה בעדותו וע"ז לא שייך תירוצו של הר' יוסף מירושלים ואם נאמר דדוקא אליבא דר' ירמיה כתבו התוס' כן ומשמע להו ג"כ דר' ירמיה לית ליה הוכחה דרבה דלעיל אליבא דר"ע משא"כ לרבא גופיה מפרש דר"מ ור"י אליבא דנפשייהו פליגי דמלבד שזה דוחק גדול דאדרבא איפכא מסתברא מדקאמר ר' ירמיה ואזדו לטעמייהו משמע דאליבא דנפשייהו פליגי אלא דיותר קשה דאם כן אליבא דר' ירמיה גופא נמי מצינן למימר דלעולם ר"מ ור"י אליבא דנפשייהו פליגי דאף על גב דרבא אמר לקמן דר"י לא סבר כר"ע היינו משום דרבא לטעמיה דאמר נמי לעיל דר"ע ע"כ סובר ט"מ לט"א דאורייתא וכל השקלא וטריא דלקמן דמסקינן דר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה וליה לא ס"ל היינו אליבא דר"ל איירי דאמר דר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה והיינו מדרשא דיטמא יטמא וע"ז סובב והולך כל השקלא וטריא דהתם משא"כ לר' ירמיה דהכא שפיר מצ"ל דלית ליה הך מילתא דר"ל לקמן דאמר בשיטת ר"ע רבו אמרה אלא אליבא דנפשיה וממילא נמי דלית ליה לר' ירמיה הא דמסקינן לקמן אליבא דרבא בשיטת ר"ע אמרה וליה לא ס"ל אלא דר"י אפילו אליבא דנפשיה ס"ל ט"מ לט"א דאוריית' ולאו מדרשא דיטמא יטמא אלא מטעמא אחרינא כמו שאבאר שם במקומו דף י"ט בטוב טעם בעזה"י ואם כן לפ"ז נמי דר"מ אליבא דנפשיה אמרה ולא אליבא דר"ע ודלר"ע ודאי הוי מדאורייתא א"כ לפ"ז ממ"נ אין מקום לקושיית התוס' כאן. ועוד דאי ס"ד דר"מ ור"י בברייתא דספק משקין אליבא דר"ע פליגי ולא אליבא דנפשייהו כמו שהוכיחו התוס' מדר"י לדר"מ אם כן לפ"ז רבי יהודא ור"א ור"ש כולהו אליבא דר"ע פליגי ואם כן לפ"ז מאי מקשה הש"ס לקמן דף י"ז ע"ב דר"י אדר"י לענין טומאת משקין לטמא כלים ואיצטריך לשנויי דחזר ביה ר"י ואמאי לא משני בפשיטות דהכא ר"י אליבא דר"ע והתם ר"י אליבא דנפשיה כדאמרי' בכה"ג בדר"מ ור"י והא דמקשה נמי בסמוך דר"א אדר"א הו"מ לשנויי בפשיטות דהאי וכן היה ר"א אומר כדבריו היינו אליבא דר"ע והא דאמר ר"א אין טומאה למשקין כל עיקר בלא"ה ע"כ היינו אליבא דנפשיה דהא לר"ע שמעינן בהדיא במתניתין דיש למשקין טומאה בעולם וצ"ע ליישב שיטת התוס' בזה. אלא דלולי דבריהם שפיר יש לפרש דר"מ ור' יוסי בברייתא דספק משקין אליבא דנפשייהו פליגי כדפרישית וכמו שיבואר לקמן נמצא לפ"ז שפיר קאמר ר' ירמיה ואזדו לטעמייהו ממש ועיין במהרש"א ועיין ג"כ מ"ש הת"י בפ"ד דטהרות ודוק היטב:

דף טז.

בפירש"י בד"ה ספק משקין וכו' כגון טמא שפשט רגלו וכו' ספק משקין לטמא אחרים כגון היה מקל בידו ובראשו משקין טמאין וכו' כך היא שנויה במס' טהרות עכ"ל. נראה דהא דתני לה בסדר טהרות בכה"ג בתרי עניני ולא קתני לפרש הא דלטמא אחרים בהך ענינא גופא דאותן המשקין שנטמאו ע"י הספק דטמא שפשט רגלו אפ"ה לטמא אחרים טהור היינו משום דבאמת לא שייך לומר כן דמאחר שכבר נטמאו המשקין עצמן מחמת ספק דקי"ל ספק טומאה ברה"י טמא והיינו טומאה ודאית כדאמרי' בריש נדה ובכמה דוכתי דמסוטה גמרינן לה ואם כן כשנעשה הספק כודאי תו לא מיקרי ספק כדי שנאמר לטמא אחרים טהור ומשו"ה הוצרך לפרש במתניתין דטהרות דהא דאמרינן לטמא אחרים טהור לאו אספק דרישא קאי אלא אמילתא אחרינא ובעיקר פי' המשנה

דהתם עיין בלשון רבי שמשון שם באריכות ולפי פירושו שם נמי משמע דר"מ ור"י דפליגי בספק משקין היינו אליבא דנפשייהו ודוק ותשכח והיינו כדפרישית בסמוך בלשון התוס'. מיהו מה שהוצרך רש"י להאריך כאן ולהביא סדר המשנה דמס' טהרות היינו משום דבלא"ה לא הוי א"ש בפשיטות הא דקאמר ר"י ואזדו לטעמייהו מהך ברייתא דספק משקין דכבר היה מקום לפרש פלוגתא דר"מ ור"י בספק משקין לאו בטומאת משקין דאורייתא איירי דאפשר דבכה"ג לכ"ע מטמא אחרים אלא דעיקר פלוגתייהו היינו בספק משקין דרבנן כגון במשקין הבא' מחמת ידים כדאשכחן כמה ספיקות בטומאה דרבנן דהוי לחומרא כמו ששנינו באותו פרק עצמו ואין זה דוחק לפרש כן סתם לשון ספק משקין דהא לקמן דף י"ז ע"ב בהא דרמינן דר"י אדר"י נמי מעיקרא בעי הש"ס לאוקמי בכה"ג לחלק בין משקין למשקין ע"ש וכן בשבת בסוגי' די"ח דבר לכך הוצרך רש"י להביא כל המשנה דטהרות משקין דמפרש התם בהדיא ספק משקין ליטמא טמא היינו מדאורייתא כדקתני כיצד אדם טמא שנכנס לשם ואם כן הך סיפא דלטמא אחרים טהור דמפרש דהיינו שזרק מקל וברא שן משקין טמאים מפרשינן נמי דאיירי בטומאת משקין דאורייתא דומיא דרישא אלא הא דקתני רישא טמא שפשט רגלו וסיפא שזרק מקל היינו לאשמעינן דדוקא באדם שיש בו דעת לישאל ואשמעינן בסיפא דאע"ג שהמקל דבר שאין בו דעת לישאל הוא אפ"ה כיון שהספק בא ע"י אדם כדבר שיש בו דעת לישאל דמי וע"ש באריכות בלשון הר"ש בפי' המשניות אבל לענין עיקר הטומאה ודאי דרישא וסיפא בחדא מילתא איירי בספק טומאת משקין דאורייתא והיינו דאמר ר"י ואזדו לטעמייהו כנ"ל בכוונת רש"י ודו"ק:

בגמרא והתניא ר"א אומר אין טומאה למשקין כל עיקר תדע שהרי העיד יוסף בן יועזר וכו' ועל משקי בי מטבחייא דכן וכו' אלא לרב דאמר דכן ממש וכו'. לקמן מפרש בגמרא דלרב אליבא דר"א הא דכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא האי יטמא לאו לשון טומאה אלא הכשר ונראה לכאורה דהא דדחיק רב להוציא המקרא מידי פשוטו דהיינו טומאה ממש כמו כל לשון יטמא ע"כ משום דכיון דלשון דכן דיוסף בן יועזר משמע לרב דהיינו דכן ממש אלא דאכתי קשה אדר"א גופא מאי דוחקיה לאוקמי דיוסף בן יועזר בכה"ג להוציא המקרא דיטמא מידי פשוטו הא מצינן למימר דהא דקאמר יוסף בן יועזר דכן היינו בטומאת משקין דרבנן כגון שבאו מחמת ידים או מחמת שאר טומאה דרבנן דבכה"ג שפיר קאמר דמשקים בי מטבחייא דכן ממש מכל טומאה דרבנן כדפרישית בסמוך דאשכחן בכמה דוכתי לשון משקה סתם דאיירי בטומא' דרבנן דוקא. וליכא למימר דעדותו של יוסף בן יועזר היה ידוע לכל שהיה אותו מעשה לטהר טומאת משקין בי מטבחייא אפילו מטומאה דאורייתא דהא ודאי ליתא דהא ע"כ לר"ע דמתניתין דידן ולכל הנך תנאי דברייתא דספק משקין דהכא ע"כ לית להו האי סהדותא דיוסף בן יועזר אם נפרש דבריו דכן ממש אפילו בטומאה דאורייתא (ועיין מה שאכתוב בזה לקמן ד' ט"ז ע"ב בהא דאמר ר"פ הלכתא גמירי לה) והנראה לענ"ד בזה דמאן דמפרש דכן ממש וס"ל טומאת משקין עצמן דרבנן היינו משום דבלא"ה ע"כ צריך לפרש יטמא דקרא דמשקין היינו הכשר דאין לפרש בלשון טומאה ממש דאם כן ליכתוב טמא כדאמר ר"ע אינו אומר טמא אלא יטמא לימד שיטמא אחרים ואם כן שפיר קאמר ר' אליעזר לר"מ למאי דסבירא לך לטמא אחרים טהור א"כ ע"כ דהאי יטמא דמשקין היינו הכשר מדלא כתיב טמא א"כ מה"ט גופא טפי אית לן למימר אין טומאה למשקין כל עיקר כיון דיטמא דקרא איירי בהכשר ובהא מייתי ראיה שפיר מדיוסף בן יועזר דע"כ הא דקאמר דכן היינו דכן ממש אפילו מטומאה דאורייתא ומה"ט גופא דע"כ יטמא דקרא היינו הכשר. מיהו לפי האמת לא תקשה עליה דר"מ מהטעם שאבאר לקמן ד' י"ט. ועוד דאי ס"ל לר"א כשיטת ר"ע רבו דככר שני עושה שלישי בחולין אם כן ע"כ ס"ל אוכל מטמא אוכל אפילו בחולין וממילא נמי דמשקין טמא ומטמא משקין כיוצא בהן דאל"כ לא משכחת שלישי בחולין אפי' לשיטת התוס' דהא עצים ולבונה לא שייך בחולין אע"כ דעושה כיוצא בו ואם כן לפ"ז ממילא מוכח דהאי יטמא דקרא דכתיב במשקין היינו הכשר ולא טומאה דאי טומאה ממש קאמר ליערבינהו מכל האוכל אשר יאכל או מכל משקה אשר ישתה יטמא והיינו כדאמר רבינא לקמן דף י"ח וכמו שאבאר שם בעזה"י ודוק היטיב:

שם גופא רב אמר דכן ממש קסבר טומאת משקין דרבנן וכו' פי' דכל טומאת משקין בין לטמא עצמן ובין לטמא אחרים הוי דרבנן דהא ודאי מודה רב דמשקין לטמא אחרים מדרבנן והיינו גזירה קדמונית כדמוכח לקמן במאי דקאמר רב אישתבש כהני והיינו משום דמשקי בי מדבחייא מטמא אלמא דיין מטמא השמן ולפ"ז משקין מטמא אחרים תקנה קדומה היתה קודם נבואת חגי ומסברא נמי אית לן למימר הכי דהא לכאורה נראה דמה שגזרו חכמים על המשקין אע"ג דלרב אליבא דר"א לא אשכחן דכוותיה באורייתא ואין לו עיקר כלל אפ"ה גזרו חכמים משום משקין דזב וזבה כדאיתא בשבת בסוגי' די"ח דבר וא"כ ממילא דמה"ט גופא מטמא אחרים כדאשכחן במשקין דזב וזבה אלא דלפ"ז אית לן למימר נמי דמה"ט גופא משקין נעשין תחילה ולקושטא דמילתא מוכח דליתא דהא רב גופא אמר לקמן דרביעי בקדש בעי מינייהו ואי ס"ד דיין הוי תחלה א"כ אפילו שמן נעשה ראשון ולפחות שני (ועיין בזה בלשון הרמב"ם בהקדמת פי' המשניות דסדר טהרות) וע"כ צ"ל לפי שיטת רש"י ותוס' שלפנינו דבימי חגי עדיין לא רצו לגזור ולהחמיר כ"כ שיהא תחילה ואף לפמ"ש בסוגיא י"ח דבר להוכיח דמה שטומאת משקין הטמאין מן התורה נעשין תחילה גזירה קדמונית אפ"ה ע"כ היינו לאחר נבואת חגי וקודם י"ח דבר דבי"ח דבר גזרו אפילו במה שפוסל התרומה מדרבנן שיהא משקין נעשין תחילה כדפרישית התם וזה נוטה קצת לשיטת הרמב"ם ז"ל כל זה נראה לי מוכרח לפי שיטת רב. אלא דאכתי איכא למידק דאפילו למאי דסבר רב דטומאת משקין עצמן דרבנן אפ"ה תיקשי אמאי קאמר דכן ממש דאטו מי גרע הנך משקין דקדש מעצים ולבונה דקי"ל דחיבת הקדש מכשרתן ובשלמא לשיטת רש"י דלקמן ובכמה דוכתי דעצים ולבונה נמי לא מיטמאין אלא מדרבנן א"ש משא"כ לפי' התוספות דהוי דאורייתא ודאי קשה ונ"ל ליישב דמידי הוא טעמא אלא לרב הא רב משקי בי מטבחייא תנא דדכן והיינו דם ומים אם כן לפי זה אית לן למימר דלא שייך בהו חיבת הקדש כמו בעצים ולבונה שקריבין על גבי המזבח משו"ה שייך בהו חיבת הקדש וכמו כן משקים בי מדבחייא אליבא דרב וכמו שאבאר לקמן בסוגיא דאישתבש כהני בדף הסמוך ודוק היטב:

בגמרא אמר ליה ר"ה בר חיננא לבריה כי עיילת לקמיה דר"פ רמי ליה מי אמר שמואל וכו' קרי כאן והבשר אשר יגע בכל טמא וכו'. הא דמקשה אדשמואל ולא מקשה אמשנה וברייתא דטהרות דלעיל דקתני ספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור היינו משום דניחא ליה להקשות טפי אדשמואל דאיירי בקדשים ומיקל בקדשים מבחולין לענין טומאת משקין והאי קרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא נמי בקדשים איירי משא"כ מתניתין וברייתא דטהרות אפשר דלא איירי אלא בחולין דחולין מקדשים לא גמרינן דאפשר דדוקא בקדשים אמרינן דמשקים מטמא אוכל מדאורייתא ואע"ג דרבי ירמיה דקאמר ואזדו לטעמייהו משמע דלא שני ליה בין חולין לקדשים אפ"ה ר"ה ב"ח לא פסיקא ליה ומכ"ש דא"ש לפי שיטת התוס' דרבי ירמיה דאמר ואזדו לטעמייהו סובר דר"מ ור"י אליבא דר"ע פליגי דלפ"ז טעמא דר"י ור"ע משום דדריש יטמא יטמא א"כ ודאי לא שייך לחלק בין חולין לקדשים ואף לפמ"ש בסמוך דלר"י נמי ר"מ ור"י אליבא דנפשייהו פליגי אפ"ה א"ש כמו שאבאר לקמן דף י"ט. אלא דאכתי התמיה במקומה עומדת על שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק כמ"ד טומאת משקין לטמא עצמן דאורייתא לטמא אחרים מדרבנן והיאך אפשר לומר כן דהא אסיקנא הכא לדשמואל בקושיא ולהרמב"ם ל"ל דשני ליה בין חולין לקדשים דבקדשים מטמאין אחרים מדאורייתא מהאי קרא גופא דוהבשר אשר יגע בכל טמא דהא ודאי ליתא שהרי הרמב"ם ז"ל פסק להדיא דאדרבה בקדשים אפילו טומאת עצמן אין להם ויש ליישב דאכתי איכא לאוקמי קרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא כשנטמאו במשקין בחוץ דלקמן אמרינן דלא אמרו דכן אלא במקומן. מיהו בעיקר דברי הרמב"ם שפסק כמ"ד לטמא את עצמן מדאורייתא לטמא אחרים מדרבנן יבואר בסמוך ולקמן בדף י"ט לנכון ועיין מ"ש בזה בחידושי גיטין דף נ"ד:

שם כי עיילת לקמיה דרב פפא רמי ליה מי אמר שמואל וכו' קרי כאן והבשר. ואף על גב דר"פ גופא מסיק לקמן דף י"ז ע"ב דמשקין בי מטבחיא הלכתא גמירי לה נראה דהיינו דוקא אליבא דרב דאמר דכן ממש משא"כ לשמואל דאמר דכן היינו לטמא אחרים דוקא ע"כ ליתא להאי טעמא דהלכתא גמירי לה דאל"כ מאי דוחקיה דשמואל לאפוקי לשון דכן ממשמעותיה דהיינו דכן ממש אע"כ דלשמואל לאו הילכתא היא אלא בטעמא תליא מילתא דטומאת עצמן דאורייתא ולטמא אחרים מדרבנן אם כן מקשה שפיר עליה דשמואל אפילו אליבא דר"פ כנ"ל ועיין עוד לקמן במימרא דר"פ גופא ולקמן דף י"ט:

שם חד בתלושין וחד במחוברין וכו' ת"ש אך מעיין ובור וכו' ותלושין מי מכשירין וכו'. ולכאורה לשון הסוגיא תמוה למה הפסיק בהך קושיא דאך מעין ובור מקמי קושיא דתלושין מי מכשירין שחזר לענין ראשון. הנלע"ד בזה משום דלקושטא דמילתא האי קרא דאך מעיין ובור ומקוה מים יהיה טהור יש לפרש בא' משני פנים או שנאמר דלענין טומאה גופא איירי דמים מחוברים אין מקבלין טומאה ותלושין מטמאין ויש לפרש גם כן דלענין הכשר איירי דמעיין ובור שהן מחוברים לא מכשרו דלעולם האי קרא דאך מעיין ובור ארישא דקרא דלעיל מיניה קאי דכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא ועליה כתיב אך מעיין דאך מיעוטא הוא אי לענין טומאה או לעניין הכשר וא"כ שפיר מקשו עליה דרב ממ"נ דהא רב תרתי קאמר דמשקים אפילו תלושין אין מקבלין טומאה ואידך המחוברין נמי מכשרו ואם כן הך קרא דאך מעיין במאי מוקי לה כן נ"ל נכון ודו"ק:

בתוספות בד"ה חד בתלושין וכו' ומחוברין פי' ריב"א וכו' והעלה האוכל מן המים וכו' עכ"ל. ונ"ל דלמ"ד דהאי קרא דכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא היינו טומאה ממש וא"כ ליכא אלא חד קרא בשרצים לענין הכשר אפ"ה לא תקשה מחוברים מנ"ל דמכשרו דאיכא למימר כיון דהנך מחוברים לא מכשרו אלא לאחר שהעלה האוכל מן המים אם כן בכלל תלושין נינהו דודאי משקה טופח עליהן ומשו"ה לא בעי קרא כנ"ל וק"ל ועמ"ש לקמן דף כ' בלשון התוס' ד"ה לא דיין:

בגמרא ותלושין מי מכשרו ופירש"י אמים הוא דמתמה וכו' אבל אשאר משקים לא מטמא דכולהו תלושין נינהו עכ"ל. וכונתו בזה כיון דבקרא כתיב וכל משקה אלמא דתלושין ודאי מכשרו מדאורייתא אלא דאפ"ה קס"ד דמים תלושין לא הוי בכלל כל משקה כיון דלא חשיבי ומשו"ה אין מכשירין מדאורייתא בתלושין אבל מדרבנן ודאי לא שייך לומר ותלושין מי מכשרו דהא כמה וכמה משניות במס' מכשירין מבואר להדיא דמים תלושין מכשרו ולא אשכחן דמחלק בין הכשר לטומאת שרצים או לטומאת מת וק"ל:

דף טז:

בתוספות ד"ה מדרבנן ודלא כיוסף בן יועזר הו"מ לאוקמי מדאורייתא וכמ"ד טומאת משקין דאורייתא וכו' עס"ה. ולענ"ד יש ליישב יותר בפשיטות דסתמא דתלמודא הכא אזלא אליבא דר"פ דלקמן דאמר אפילו למ"ד טומאת משקין דאורייתא אפ"ה משקה מטבחייא הלכתא גמירי לה וא"כ לפ"ז ליכא מאן דפליג עליה דיוסף בן יועזר ומש"ה הוצרך לאוקמי מדרבנן ודלא כיוסף בן יועזר וכן מבואר להדיא בלשון הרמב"ם ז"ל דאף ע"ג שפסק דטומאת משקין לטמא את עצמן דאורייתא אפ"ה פסק דמשקין בי מטבחייא טהורים לגמרי (ועיין מה שאכתוב בזה לקמן בעיקר מימרא דרב פפא) והא דמפרש סתמא דתלמודא לעיל בטעמא דרב דאמר דכן ממש משום דקסבר טומאת משקין דרבנן אלמא דלית ליה לסתמא דתלמודא מימרא דר"פ דהלכתא גמירי לה אלא דאיכא למימר משום דלעיל אסוגיא דלעיל מיניה קאי דעיקר פלוגתא דרב ושמואל אברייתא דר"א קאי וא"כ ודאי לא שייך לומר דהלכתא גמירי לה דאם כן מאי תדע דקאמר ר"א כדמקשה הש"ס לקמן ומשו"ה אסיקנא לדר"פ בקושיא משא"כ הכא בעי הש"ס לאוקמא הך מתניתין דדם שנטמא מדרבנן דוקא ודלא כיוסף בן יועזר משום דלקושטא דמילתא קי"ל כר"פ דיוסף בן יועזר הלכתא גמרי לה כמו שאבאר לקמן ודו"ק:

בגמרא ת"ש הן ישא איש בשר קדש וכו' ואמר רב אישתבש כהני. וקשיא לי אמאי איצטריך לאתויי כלל הך דרב דהא אדרבא כ"ש אי הוי אמרינן דלא אישתבש כהני טפי הו"מ לאקשויי בפשיטות מגופיה דקרא מדשאל להם חגי היקדש ואמרו לא וע"כ אאחרון שבהם קאי ולפרש"י היינו שמן ולפירוש ר"ת דאו או קאמר אחרון שבהם היינו אל כל מאכל הקדש וא"כ שמעינן מיהא דיין ודאי טמא וקשה לרב דאמר דכן ממש אפילו את"ל דאי לאו דרב לא הוי מצי לאקשויי כלל מתשובת הכהנים כיון דמפשטא דקרא משמע דאישתבש כהני מדהשיב להם הנביא וכן כל מעשה ידיהם טמא וא"כ לא היו בקיאין כלל להבחין בין טמא לטהור ומדהשיבו סתם ואמרו לא ולא ביחנו דבריהם איזה מהם טמא ואיזה מהם טהור אם כן ממ"נ טעו אם כוונתן באמרם לא על האחרון לחוד שהוא שמן לפרש"י ולר"ת על כל מאכל אם כן הרי טעו במה שטיהרו הלחם ונזיד אפי' אם נאמר דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא והשאלה והתשובה הכל מדאורייתא סוף סוף עכ"פ הלחם מיהא טמא ומשאלת חגי שאמר להם היקדש בלשון יחיד נמי לא מצי לאקשויי בפשיטות משום דאפשר לומר דלנסותם בכל פרטי דינים אמר להם כן ומשו"ה הוצרך לאתויי הא דרב דאמר אישתבש כהני והיינו משום דרביעי בקדש בעא מינייהו כדמסקינן בסמוך דבהכי פליגי רב ושמואל אלמא דאפילו שמן טמא מכ"ש יין וא"כ קשה לרב דאמר דכן ממש אלא דאכתי קשה דטפי הוי מצי לאקשויי בפשיטות מסיפא דקרא ממה שאמר להם אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו

הכהנים ויאמרו יטמא דמשמע מיהו יין ושמן טמאים וקשיא לרב. מיהו בהא נמי מצינן למימר שהכהנים לא היו בקיאין כלל בדיני טומאה ובסיפא דקרא טימאו את הטהור דהיינו יין ושמן לרב דאמר דכן ממש וברישא דקרא טיהרו את הטמא דהיינו לחם ונזיד לחם אליבא דכולי עלמא ובנזיד למאן דאמר אוכל מטמא אוכל מדאוריתא והוא הדין למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל בדרבנן בדיק להו משום הכי הוצרך לאתויי הא דרב דאמר אישתבש כהני וע"כ ארביעי בקדש קאי לאפוקי מדשמואל ואם כן ממילא משמע דיין שהוא שלישי טמא וקשה לרב דאמר דכן ממש כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

דף יז.

בגמרא ואמר רב אישתבש כהני מידי הוא טעמא אלא לרב וכו' וקשיא לי טובא הא ודאי לשמואל נמי קשה דהא למאי דאית ליה לא אישתבש כהני משום דחמישי בקדש בעא מינייהו הא דייקינן בסמוך דדוקא משום דיין הוי חמישי לכך טיהרו אותו משום דרביעי לא עביד חמישי אבל אי הוי שמן שלישי או רביעי הוי טמא ומשו"ה מסקינן דע"כ שמואל כרב ס"ל דמשקי בי מטבחייא תניא אם כן למאי דס"ד השתא דמשקי בי מדבחייא תנא קשה בין לרב ובין לשמואל. ונלע"ד ליישב דודאי הא דאמרינן בסמוך דשמואל דאמר לא אישתבש כהני דחמישי בקדש בעא מינייהו לאו כולהו ממימרא דשמואל גופא היא דאפשר דשמואל לא קאמר אלא לא אישתבש כהני וסתמא דתלמודא הוא דמפרש להאי דשמואל דחמישי בקדש והיינו לפי האמת דשמואל נמי משקי בי מטבחייא תנא א"כ ודאי שאל להם חגי בראשונה היינו על הסדר ממש ואם כן ודאי לשמואל חמישי בקדש בעא מינייהו משא"כ למאי דס"ד השתא דמשקי בי מדבחייא תנא ע"כ הוי אמרינן דהא דאמר שמואל לא אישתבש כהני לאו משום דהוי שמן חמישי אפילו אי הוי שלישי או רביעי נמי הוי טהור כיון דיין אינו מטמא לשמן ולא מצי לאקשויי נמי לשמואל מסיפא דקרא שאמרו יטמא דשפיר הוי ידע הא דמסקינן דלשמואל איירי דנגעו כולהו בראשון אם כן לפ"ז לא שייך להקשות אלא אדרב ושפיר משני מידי הוא טעמא אלא לרב כנ"ל נכון:

אלא דלפ"ז קשה כיון דשמואל גופא לא מסיק הך מילתא דרביעי בקדש בעא מינייהו א"כ אמאי דחק סתמא דתלמודא לפרש אליבא דשמואל דחמישי בקדש בעא מינייהו דלכאורה הוא דוחק גדול לומר שחגי שאל להם לידע אם יאמרו על חמישי בקדש שהוא טמא ועוד נראה גם כן דוחק לומר דרב ושמואל פליגי בפשטא דקרא ונגע בכנף בגדו אי איירי בכנף בגדו ממש או במה שנגע בכנפו וטפי הוי מצינן לפרש בפשיטות דבין לרב ובין לשמואל רביעי בקדש בעא מינייהו אלא דלרב דאמר אישתבש כהני היינו משום דסבר דחגי בדרבנן בדיק להו וכבר נגזרה בימיו על המשקין שיטמאו אחרים ולשמואל דאמר לא אישתבש כהני סבר דחגי בדאורייתא בדיק להו לפי שעדיין לא גזרו על המשקין שיטמא אחרים אע"כ דשמואל גופיה הוא דמסיק למילתיה דחמישי בקדש בעא מינייהו א"כ הדרא קושיא קמייתא לדוכתיה. ויש ליישב דלעולם סתמא דתלמודא מסיק הכא אליבא דשמואל משום דלא משמע לפרש דשמואל ברביעי בקדש איירי וסבר דבדאורייתא בדיק להו דא"כ תקשי אדשמואל גופיה מה ראה לומר כן דלפ"ז צריך לומר דמה שאמר להם חגי וכן כל מעשיהם טמא היינו מתוך שקילקלו מעשיהם וזה דוחק גדול ביותר להוציא המקרא מידי פשוטו וטפי הו"ל לשמואל למימר כרב דאישתבש כהני דהא משום דבדרבנן בדיק להו משו"ה ניחא ליה לסתמא דתלמודא לומר דלשמואל לא אישתבש משום דחמישי בקדש בעא מינייהו משום דהכי משמע ליה קרא מדכתיב ונגע בכנפו ולא כתיב ונגע כנפו כדמסקינן בסמוך כן נראה לי ודוק היטיב:

בפירש"י בד"ה אישתבש כהני וכו' וכ"ש אי בדאורייתא קא משתעי קשיא לרב וכו' עכ"ל. אע"ג דבחגיגה פירש רש"י דהא דרביעי בקדש טמא אינו אלא ממעלות דרבנן היינו למ"ד דאמרינן דיו אפילו היכא דמיפרך ק"ו משא"כ למ"ד דלא אמרינן דיו בכה"ג שפיר מצינן למימר דרביעי בקדש הוי דאורייתא והיינו למ"ד אוכל מטמא אוכל בקדשים דאל"כ לא משכחת רביעי בקדש מדאורייתא לפי שיטת רש"י דעצים ולבונה מדרבנן נינהו וכ"ש הכא דאליבא דרב ושמואל קיימינן דאין משקין מטמא אחרים מדאורייתא וא"כ ע"כ ס"ל אוכל מטמא אוכל בקדשים דאלת"ה לא משכחת אפי' שלישי בקדש מן התורה שהרי למדנוהו לקמן מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא דמי לא עסקינן דנגע בשני והא ודאי למ"ד דאין משקין מטמא אחרים מדאורייתא ע"כ דהאי והבשר דקרא היינו שנטמא ע"י אוכל ואם כן אוכל מטמא אוכל ולפ"ז שפיר הוי מצינן למימר דאפילו רביעי בקדש הוי מדאורייתא וחגי בדאורייתא בדיק להו. מיהו מה שהוצרך רש"י לפ' כן אף על גב דמילתא דפשיטא היא דאי בדאורייתא משתעי קשה טפי לרב אלא משום דנראה לרש"י דוחק לומר דהך תקנתא דרבנן דמשקין מטמא אחרים תקנה קדומה היתה אפילו מימי בית ראשון מדקרי להו רב אישתבש כהני וכמו שנראה בהדיא מפירש"י בנביאים על הפסוק שאל נא את הכהנים וא"כ יותר מסתבר לומר בדאורייתא בדיק להו כנ"ל ודו"ק:

שם בגמרא רב משקי בי מטבחייא תנא אבל משקי בי מדבחייא מטמא. הא דמחלקינן בין הני להני נראה דהני טומאת דם ומים שכיחי טפי ומשו"ה חששו להפסד קדשים כמו שפירש"י לעיל בדף הקודם משא"כ ביין ושמן לא שכיחי כ"כ משום הכי לא חששו להפסד קדשים מיהו נראה דוחק לומר דטומאת דם הוי שכיחי טפי מיין ושמן אמנם לענ"ד אין צורך לפ' כן אלא לפי שיטת רש"י לקמן ובכמה דוכתי דהא דחיבת הקדש מטמא היינו מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא משא"כ לפי שיטת התוס' בכולה סוגיא ובכמה דוכתי דעצים ולבונה מיטמאין מדאורייתא משום חיבת הקדש אם כן שפיר מצינן למימר דאפילו לרב דאמר טומאת משקין אפילו לטמא עצמן אינו אלא מדרבנן דיטמא דקרא היינו הכשר אפילו הכי שפיר מצינן למימר דבמשקין דקדש יש לטמאו מדאורייתא משום חיבת הקדש דלא גריעי מעצים ולבונה דהא ריבוי דוהבשר סתמא כתיב ולאו דוקא אעצים ולבונה אלא הא דנקיט עצים ולבונה היינו משום שקריבין על גבי מזבח אם כן לפ"ז שפיר יש לומר דכל משקי בי מדבחייא טמאים מדאורייתא משום חיבת הקדש מה"ט גופא דלא גריעי מעצים ולבונה אבל משקי בי מטבחייא לא דמי לעצים ולבונה כיון שאין קריבין על גבי מזבח כמותה ולא הוי בכלל רבוי דוהבשר. מיהו לשמואל דסבירא ליה דט"מ לט"ע דאורייתא ולט"א דרבנן ואפ"ה אמרינן בסמוך דשמואל משקי בי מטבחייא תנא אבל מדבחייא מטמא וע"כ צריך לומר דשמואל סובר דחיבת הקדש מהני אפילו למימני ביה ראשון ושני מש"ה שפיר יש לחלק בין יין ושמן ובין מים ודם לענין לטמא אחרים מהאי טעמא גופא שכתבתי אליבא דרב לענין טומאת עצמן כנ"ל ודוק היטב:

בתוס' בד"ה רביעי בקדש בעא מינייהו פי' הקונטרס דנגע בכנפו וכו' וקשה לר"ת דמ"ש דואל כל מאכל יהא פי' או יותר מכולם וכו' עס"ה. ולענ"ד נראה דודאי פשטא דקרא ולישנא דגמרא משמע להדיא כשיטת רש"י מדאמרינן בשלמא לרב היינו דכתיב ד' לחם ונזיד ויין ושמן וזה מבואר כפירש"י וכמ"ש מהרש"ל ז"ל והיינו משום דכל הנך ד' בפרטי נקיט להו חגי והיינו למנות בהן ראשון ושני שלישי ורביעי משא"כ אל כל מאכל הקדש דע"כ בלא"ה היינו א' מכל מיני מאכל או זה או זה דאל"כ הוה ליה חמישי ושני אפילו עד מאה אע"כ דהאי אל כל מאכל כללא קחשיב להו ואיין דלעיל קאי שיגע היין בשמן או באחד מכל מיני מאכל והטעם נ"ל מבואר ממה שאמר להם חגי מעיקרא בכמה מינים נפרדים לחם ונזיד יין ושמן היינו כדי לנסותם אם בקיאין בכמה פרטי דיני טומאה ולהכי שאל להם על הלחם והנזיד דאף על גב דראשון ושני כתיבי בהדיא בקרא בטומאת שרצים כדאיתא לקמן אפילו הכי היה רוצה לנסותם אם הלחם מטמא הנזיד מטעמא דאוכל מטמא אוכל מדאורייתא בקדשים או מדרבנן ופן יאמרו שאין אוכל מטמא אוכל כלל וכה"ג שאל להם על היין ושמן כדי לנסותם בעיקר טומאת משקין אי משקין עושין כיוצא בהן ואכתי לא הוי סגי לחגי בהכי שהרי אם יאמרו לא יטמא על האחרון שהוא שמן אפילו הכי היה מקום לומר דהיינו משום דאין משקה עושה כיוצא בו כדמשמע לקמן דאוכלין ומשקין לא ילפינן חדא מאידך לענין כיוצא בו אבל עדיין אפשר שיודעין דרביעי בקדש טמא לכך שאל להם גם כן אל כל מאכל הקדש דאין קאי שנגע היין בהם דהוי אוכל רביעי והיינו כמו שהשיבו באמת ואמרו לא דסבירא להו רביעי בקדש טהור ומשום הכי קאמר רב דאישתבש כהני לענין רביעי בקדש דלא משמע ליה לרב לומר דהאי אל כל מאכל לאו או קאמר אלא חמישי ממש אם כן מאי שנא הנך דלעיל דקחשיב ליה בפרטי ובמינים נפרדים כמו כן הוה ליה לומר החמישי נמי במין ידוע בפרט במין מאכל או במין משקה אלא על כרחך דאו קאמר ולפי זה אליבא דשמואל נמי מצינן לפרש הכי דלא מצי למימר דאל כל מאכל היינו חמישי דאם כן למה שני בלישניה מפרטא לכללא אע"כ כדמסיק דטעמא דשמואל משום דנגע בכנפו ואם כן היין הוי רביעי ושמן הוי חמישי והיה רוצה לנסותם בזה בין במיני משקין או במיני אוכלים כיון דשפיר יש לחלק ביניהם כדפרישית כנ"ל נכון לפי שיטת רש"י ועיין באריכות בהקדמת הרמב"ם ז"ל לפי' המשניות בסדר טהרות שהאריך מאד בסוגיא דשמעתין ולפי שיטתו אפילו מה שגזרו חכמים במשקין להיות תחילה כבר נגזרה בימי חגי וקרוב לזה כתבתי בחידושי שבת בסוגיא די"ח דבר ע"ש. ומה שהקשו התוס' עוד על פירש"י למה קורא הכתוב לשרץ כנף נראה דאורחא דמילתא קאמר לפי שהכהנים זריזין הם ואם היו רואין שהשרץ נגע בלחם היו מסלקין הלחם ושרפו מיד אם כן לא שייך לומר שנגע השרץ בלחם ולחם בנזיד ונזיד ביין ויין בשמן ונעלמו הטומאות מהכהנים ולא ידעו עד אחר שנעשה כל המעשים אם לא ע"י שנסתבך השרץ בכנף הבגד שלא במתכוין לפיכך נגע הלחם בנזיד ונזיד ביין וכו' ולאחר כל המעשים ראו שנסתבך השרץ בכנף בגדם בענין שידוע להם כיון שכאן נמצא מסתמא כאן היה קודם שנתעסקו בכל אלה ואפשר דאפילו מדינא נמי אפילו מסופק אם היה השרץ קודם לכן או לא אפ"ה ודאי טמא דאמרינן כאן נמצא כאן היה כדאמרינן בריש נדה גבי הממלא עשרה דליין ונמצא שרץ וכו' וכה"ג טובא כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י וכל קושיות התוס' ודוק היטיב:

בא"ד ומפרש ר"ת דהשרץ נגע בכנף וכו' והכנף אל הלחם וכו' עכ"ל. ויש לתמוה דר"ת לא חשש למאי שכתב רש"י דאי אפשר לפרש כן דאם כן מאי אירא דנקיט כנף הא כל הבגד נמי ראשון הוי ואפשר דאי הוי כתיב בבגדו היה מקום לומר דלאו דוקא באותו בגד שהשרץ מונח בו איירי אלא אפי' בשאר בגדים ובאמת אינו כן דאין כלי מטמא כלי ומשו"ה נקט בכנף בגדו:

בא"ד דלא בעי למינקט שיעשה כיוצא בו וכו' עכ"ל. וקשה דאכתי הניחא למאן דסבירא ליה דאין אוכל מטמא אוכל בקדשים מדאורייתא אבל למ"ד דאוכל מטמא אוכל מדאורייתא מאי איכא למימר דלפי זה לא שייך לפרש דלחם ונזיד ויין ושמן זוגי זוגי קתני באו או דמה"ת ומאי שנא מאל כל מאכל דלאו לשון או הוא ומכ"ש דקשה טפי למאי דפרישית דלרב ושמואל דטומאת משקין לט"א מדרבנן ע"כ דאוכל מטמא אוכל מדאורייתא דאל"כ והבשר אשר יגע בכל טמא דע"כ היינו דנגע בשני היכי משכחת לה אפילו אם נאמר דר"ת סובר כשיטת התוספות דעצים ולבונה דאורייתא משום דמיטמאין מחיבת הקדש דהא מסקינן דהיינו דוקא לאיפסולי גופא אבל לטמא אחרינא בעיא דריש לקיש היא ולא איפשטא ומכ"ש דקשה טפי למאי שכתבתי בסמוך דלרב ושמואל ע"כ חיבת הקדש לאו דאורייתא דאי סלקא דעתך דאורייתא אם כן טומאת משקין דקדש דהיינו יין ושמן דהכא נמי ליהוו דאורייתא דהא ודאי לא גריעי מעצים ולבונה וצ"ע ליישב שיטת ר"ת בכל זה ודוק היטיב:

בגמרא אמר ר"נ אמר רבה בר אבהו בקיאין הן בטומאת מת וכו' ופירש"י ויודעין שהשלישי נעשה בה רביעי. ונראה לי דמה שטעו הכהנים לחלק בין טומאת מת לשרץ לענין רביעי בקדש דוקא היינו משום דהוו סברי דמה שגורו חכמים לענין רביעי בקדש שיהא טמא היינו משום דזימנין אתא למיטעי ולומר על שלישי שהוא רביעי לפי שאינו יודע דחרב הרי היא כחלל או שאינו יודע דהמת אבי אבות הטומאה ואינו אלא אב הטומאה משום הכי גזרו בכל רביעי משא"כ בשרץ לא שייך הך מילתא ועוד דבמת יש סברא גם כן לומר דרביעי בקדש טמא מק"ו דאדם שנגע במת ואח"כ אדם באדם דטמא טומאת שבעה ועוד אדם שנגע בזה טמא טומאת ערב אלמא אע"ג דבעלמא אין אדם מקבל טומאה אלא מאב הטומאה אפ"ה מיטמא בטומאת מת אפילו על ידי ולד הטומאה מכ"ש דאוכל רביעי באוכלין ומשקין דקדש שיהא טמא נמצא דלפ"ז היה מקום להכהנים לטעות ולחלק בין מת לשרץ אף על גב דלפי האמת אינו כן דלענין אוכלין ומשקין מת ושרץ שוין לענין רביעי בקדש כיון דאוכלין ומשקין אינן נעשין אב הטומאה לעולם כנ"ל נכון לפי משמעות לשון רש"י ז"ל ודו"ק:

דף יז:

בגמרא אמר ר"פ אפילו למ"ד ט"מ דאורייתא וכו' משקי בי מטבחייא הלכתא גמירי לה. לכאורה שדברי ר"פ ממקומו מוכרח דהא בעדותו של ר"ע דמתניתין דייק רבא לעיל טומאת משקין אפילו לט"א דאורייתא ועדותו של ר"ע נשנית ג"כ במס' עדיות וכמו כן עדותו של יוסף בן יועזר נמי בעדיות וקי"ל דכל מאי דתנינן בבחירתא שהיא מסכת עדיות כן הלכה ואם כן תיקשי הלכתא אהלכתא עדותו דר"ע אעדותו דיוסף בן יועזר אלא ע"כ כדר"פ ולפ"ז הא דמקשה ר"ה בריה דר"נ לר"פ מדרבי אליעזר לאו קושיא אלימתא היא דבפשיטות מצינן למימר דע"כ ר"א וכל הנך תנאי דפליגי עליה בברייתא דספק משקין וס"ל דאורייתא בהך מילתא גופא פליגי דלהנך תנאי אית להו הלכתא גמירי לה ולר"א לית ליה ובזה עולה יפה פסק הרמב"ם ז"ל דאף למה שפסק דטומאת משקין עצמן דאורייתא אפ"ה כתב דמשקין בי מטבחייא טהורין לגמרי וע"כ היינו משום דס"ל להרמב"ם דהלכתא גמירי לה מה"ט גופא דפרישית דמעדותו של ר"ע שנשנית בעדיות

מוכח כן ואע"ג דבשמעתין אסיקנא לדר"פ בקושיא אפ"ה שיטת רוב הפוסקים דלא דחינן מימרא משום קושיא ותדע שכן הוא שהרי בעיקר דברי הרמב"ם במה שפסק דט"מ לט"ע דאורייתא ולט"א דרבנן והיינו כדשמואל לעיל בדף הקודם ואף על גב דלעיל נמי אסיקנא לדשמואל בקושיא אע"כ דאפילו הכי לא דחינן מימרא משום קושיא ואם כן ה"ה נמי להך מילתא שפסק כר"פ. ועוד נראה דהא דאסיקנא לדר"פ בקושיא היינו משום הך קושייא בתרייתא דמקשה רבינא לר"א מדר"ש אדר"ש אליבא דר"פ ולפי האמת נמי לאו קושיא אלימתא היא דהא בלא"ה כתבו התוס' לעיל בברייתא דספק משקין דכל הנך תנאי ר"י ור"מ ור"ש ור"א כולהו אליבא דר"ע דוקא פליגי והוכיחו כן משום דרבי יוסי אליבא דנפשיה אית ליה לט"א מדרבנן ואם כן לפי זה תו לא שייך להקשות דר"ש אדר"ש דשפיר מצינן למימר דר"ש בברייתא דספק משקין היינו דוקא אליבא דר"ע אבל אליבא דנפשיה שפיר מצי סבר דאפי' משקין לט"ע מדרבנן מש"ה מחלק במשקין בי מטבחייא בין כלים לקרקע ועיין מה שאכתוב בזה לקמן דף י"ט ודף כ':

בתוספות בד"ה אבל דם לא וא"ת אדרבה וכו' דדם קדשים לא איתקש למים וכו' עכ"ל. לכאורה משמע דמשמע להו בפשיטות דמה"ט דדם קדשים אין מכשיר וה"ה דאין מטמא דטומאה והכשר כהדדי נינהו כדפרישי' לעיל גבי ותלושין מי מכשרו אלא דלענ"ד אי אפשר לומר כן חדא דלענין הכשר גופא הא דאמרינן דדם קדשים אין מכשיר היינו דוקא אותו דם שמתקבל בכלי כמו שפירש"י לעיל משא"כ שאר דם קדשים ודאי איתקש למים כדאמרינן לקמן בפ' כל שעה ובכמה דוכתי דדם לאחר שנעשה מצותו מותר בהנאה מדאורייתא דאיתקש למים ע"ש בתוס' ואם כן הכא לענין דם דמשקים בי מטבחייא היינו מסתמא באותו דם שלאחר זריקה איירי דומיא דמים דאפילו לצורך הדחה קרינן בהו משקים בי מטבחייא. ועוד דאי ס"ד דפשיטא להו להתוספות הך סברא דדם קדשים אינו מקבל טומאה כי היכי דאינם מכשירין אם כן הא דמקשינן לעיל אדרב אליבא דיוסף בן יועזר דאמר דכן ממש מהא דקתני דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה ואם כן לשיטת התוס' לא שייך האי קושיא אדרב אליבא דיוסף בן יועזר דבלא"ה תקשי אליבא דכ"ע הך שנטמא וזרקו היכי משכחת לה הא דם קדשים אינו מקבל טומאה משום דאין נשפך כמים אע"כ דהתוס' כאן לאו מסברא פשוטה כתבו לדמות טומאת דם להכשר אלא דעיקר כוונתם דאכתי אדרבה בדם יש לטהר טפי מבמים כיון דאשכחן דדם קילי טפי ממים לענין הכשר כנ"ל בכוונתם. וא"כ לפ"ז בחנם כתב מהרש"א ז"ל דרש"י והתוס' פליגי בהך סברא ע"ש ודוק היטיב:

בגמרא אמר מר רבי יהודה אומר לכל טמא למימרא דסבר ר"י טומאת משקין וכו' והתנן כל הכלים וכו' ומסקינן דחזר ביה ר"י. כבר כתבתי לעיל דף ט"ז שיטת התוס' שכתבו דכל הנך תנאי דברייתא דספק משקין אליבא דר"ע דוקא פליגי אם כן לא א"ש כל השקלא וטריא דהכא דמקשינן דר"י אדר"י ומסקינן דחזר ביה ר"י ומאי קושיא הא בפשיטות מצינן למימר הא ר"י אליבא דר"ע והא ר"י אליבא דנפשיה דכה"ג כתבו התוס' לעיל אליבא דרבי יוסי מיהו בברייתא דת"כ ובילקוט פרק שמיני מצאתי להדיא דדריש רבי יהודה קרא דוכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא מלמד שהמשקה מטמא את הכלים ואם כן משמע דר"י אליבא דנפשיה ס"ל הכי ע"ש ולפי זה מצינן למימר דבשקלא וטריא דהכא נמי אהך ברייתא דת"כ סמיך אלא משום דבהך ברייתא דספק משקין איירי בכולה הסוגיא משום הכי מייתי להך שקלא וטריא הך ברייתא גופא ולעולם דאברייתא דת"כ סמיך והשתא א"ש נמי הא דמסקינן דחזר ביה ר"י ובעלמא דמקשינן דברי חד תנא אהדדי לא משנינן הכי אלא משום דבהך ברייתא דת"כ איתא דאמר רבי יהושע בן קרחה אמרתי לו לרבי יהודא מפני מה אין אנו רואין לדברי רבי יוסי שאמר אין טומאה לכלים מד"ת אלא מד"ס והביא ראיה לדבריו ע"ש ואם כן מדלא השיב ר"י לריב"ק משמע דאודויי אודי ליה ואם כן שפיר י"ל דע"י אותה תשובה חזר ביה ר"י מדבריו כנ"ל אלא דבר מן דין יש לדקדק דמאי ס"ד הכא למימר דאיכא מאן דסבר ט"מ לטמא כלים מדאורייתא ותיפוק ליה דקיי"ל דכלים אינם מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ובמשקין הא אין נעשין אב הטומאה לעולם וע"כ משמע הכא דהך מילתא לאו הלכה פסוקה היא כ"כ אלא הא דאמרינן כה"ג ברישׁ ב"ק ובכמה דוכתי דאב הטומאה דוקא הוא דמטמא אדם וכלים ולא וולד הטומאה היינו לפי המסקנא דהכא שחזר ביה ר"י וכמו שאבאר עוד בסמוך:

שם אבעיא להו מכלים הוא דהדר ביה אבל באוכלין וכו' או דלמא לגמרי הדר ביה כר"מ. נראה דהא דמספקא ליה היינו משום דמסברא אית לן למימר דלגמרי הדר ביה דאי ס"ד דדריש יטמא יטמא דכתיב גבי משקין לטמא אחרים טפי הוה ליה לאוקמי לטמא את הכלים כדמשמע לישנא דקרא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא מדסמכו כלי ליטמא כמ"ש רש"י להדיא לעיל דף ט"ז במימרא דר"י גופא וכתב גם כן דהכי דרשינן ליה בתורת כהנים וכדפרישית בסמוך. אלא דאיכא למימר לאידך גיסא דדוקא מכלים לחוד הוא דהדר ביה דאע"ג דסמכו קרא כלי ליטמא אפ"ה הא קי"ל דכלים אינן מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה וילפינן לה בכמה דוכתי מקרא וכמו שיבואר עוד בשיטה זו דפירקין:

דף יח.

אמר רבה בב"ח אמר ר"ל ר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה דדריש יטמא יטמא וכו' ולפ"ז משמע דאין הלכה כר"י דאמר דט"מ לט"א דאורייתא דהא לא קיי"ל כר"ע במאי דדריש יטמא יטמא לענין דשני עושה שלישי בחולין דהא בכולא תלמודא ובכמה סתמי משניות משמע בפשיטות דאין שני עושה שלישי בחולין ואם כן לפ"ז ממילא במאי דפליגי ר"מ ור"י לענין שורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח הוי הלכה כר"מ דאף על גב דקיי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י מ"מ בהא הלכה כר"מ והיינו לפי אוקימתא דרבי ירמיה דלעיל דף ט"ו ע"ב דאמר ואזדו לטעמייהו וכו' ע"ש ומכ"ש למאי דמסקינן לקמן אליבא דר"ל דר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה וליה לא סבירא ליה ואם כן פשיטא דהלכה כר"מ לענין שריפת תרומה בפסח מטעמא דפרישית אלא דר"ל בהכי לטעמיה דמפרש לעיל משמיה דבר קפרא דפלוגתא דר"מ ור"י בשריפת תרומה בפסח היינו מדברי ר"א ור"י ואם כן לפי זה הדרינן לכללא דר"מ ור"י הלכה כר"י:

ומתוך מה שכתבתי יש ליישב מה שפסק הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' חמץ ומצה דהיכא שצריך לשרוף תרומה בע"ש כגון שחל ע"פ בשבת לא ישרוף הטהורה עם הטמאה ותמה עליו בעל כ"מ מאי איריא בע"ש אפילו בע"פ דעלמא נמי כדמשמע בגמ' ולמאי דפרישית א"ש דלמאי דקיי"ל ר"י ור"ל הלכה כר"י ור"י אמר לעיל מחלוקת בשש וכו' ומסיק רבי ירמיה אליבא דר"י ואזדו לטעמייהו ואם כן לפ"ז הוי הלכה כר"מ ושורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח אפילו בשש ואם כן לפי זה בפסח דעלמא דאורחא דמילתא ששורפין בתחלת שש הוי הלכה כר"מ וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל להדיא דט"מ לט"א מדרבנן כר"מ משא"כ בע"ש שלפני ע"פ ודאי אפילו ר"מ גופא מודה שאין שורפין תרומה טהורה עם הטמאה דאפילו בד' וה' בע"פ גופיה כתב רש"י ז"ל לעיל להדיא במימרא דרבי יוחנן דמודה ר"מ דאין שורפין כנ"ל נכון ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל ולפ"ז יש לתמוה גם כן על הרב המגיד משנה שם בהל' חמץ ומצה בטעמו שפסק הרמב"ם ז"ל משום דהלכה כר"י ולמאי דפרישית ודאי ליתא וצ"ע ליישב ועיין לקמן בסוף הסוגיא ודוק היטיב. מיהו אכתי איכא למידק אדר"ל גופא מאי דוחקיה למימר דר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה דלפי זה מסקינן לקמן וליה לא סבירא ליה ואמאי לא מפ' ר"ל בפשיטות דר"י אפילו אליבא דנפשיה נמי סבר דט"מ לט"א דאורייתא דנהי ר"י לא דריש יטמא יטמא כר"ע רבו כדמסיק הש"ס לקמן אפ"ה הא מצינן למימר דכיון דטומאת משקין לט"א דאורייתא כפשטא דקרא דכתיב יטמא דהיינו טומאה ממש ולא הכשר אם כן ממילא סבר ר"י דמשקין לט"א דאורייתא מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ומי לא עסקינן דנגע הבשר במשקין דהא מה"ט אסיקנא לעיל בדף ט"ז למימרא דשמואל בקושיא ולפי מאי דפרישית לעיל דלא דחינן מימרא משום קושי' אם כן שפיר מצ"ל דמה"ט גופא מפרש ר"ל דר"י דוקא בשיטת ר"ע רבו אמרה אבל ר"י גופיה סובר כר"מ ולט"א מדרבנן כיון דהכי הלכתא וכדשמואל והיינו כמו שכתבתי בשיטת הרמב"ם ז"ל ועיין מ"ש בזה לעיל דף ט"ז שם בלשון התוס' ועיין עוד לקמן בסוף הסוגיא:

שם והכא היכי דריש כו' ולכאורה הלשון תמוה מאי קאמר והכא היכי דריש הא מילתא דפשיטא היא דלשיטת ר"ע דדריש יטמא יטמא אם כן ממילא דמשקין מטמא אחרים מדאורייתא ואע"ג דנראה שרש"י ז"ל הרגיש בזה ומפרש דהא דקאמר והכא היכי דריש היינו במאי דמוקי לה ר"י לטמא אוכל ולא לטמא משקין כיוצא בה ולא כלי אלא דאכתי איכא למידק דמאי קשיא ליה לסתמא דתלמודא בהכי דהא לענין כלים פשיטא לן בכולה תלמודא דאין מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ועמ"ש בזה בסמוך ולענין משקין נמי מאי קשיא ליה הכא טפי מבכל הסוגיא דלעיל דמשמע דמלתא דפשיטא היא דלענין חולין אין טומאה עושה כיוצא בו מדאורייתא אלא מדרבנן ואם כן משום הכי מהנך טעמי פשיטא דשפיר קאמר ר"י דספק משקין דדוקא לאוכלין טמאין דהוה ליה ספק דאורייתא אבל למשקין ולכלים דאינן אלא מדרבנן משום הכי ספיקו טהור. והנלע"ד בזה דעיקר השקלא וטריא דהכא במאי דקאמר והכא היכי דריש היינו משום דמסברא היה נראה דנהי דפשיטא לן דבחולין אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא דכתיב וכי יותן מים על זרע וגו' טמא הוא ואין עושה כיוצא בו טמא אפ"ה איכא למימר דדוקא באוכלין דקילי שאין מקבלין טומאה שלא בהכשר משום הכי אין עושה כיוצא בו משא"כ במשקין דחמירי שהן עלולין לקבל טומאה איכא למימר דעושין כיוצא בהן:

ועוד נראה לי לדקדק בלישנא דגמרא דקאמר אתה אומר לטמא את האוכלין או אינו אלא לטמא את המשקין דלישנא דאו אינו משמע שרוצה לומר דהאי יטמא יטמא דמשקין היינו דוקא לטמא את המשקין ולא לטמא טומאת אוכלין דאיירי ביה ר"י ועליה קאי והיינו מה"ט גופא דפרישית דבמשקין יותר יש לנו לומר דמקבל טומאה כיון דעלולין לקבל טומאה משא"כ טומאת אוכלין דקילי אין לנו לטמאו אלא במאי דכתיבא בהדיא דהיינו ע"י אוכל ועוד דבמשקין טפי אית לן למימר דעושין כיוצא בהן כדאשכחן במשקין דזב וזבה ובמי חטאת דאף לפי האמת עושין כיוצא בהן מן התורה ואם כן איכא למימר דה"ה דעושין כיוצא בהן ע"י ראשון ושני כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם אמר ר"פ לא מצינו טומאה שעושה כיוצא בה עיין מה שפירשו רש"י והתוס' בזה. ולכאורה אכתי לשון לא מצינו אינו מדוקדק כמ"ש התוס' על פרש"י ובאמת אף לפי פי' ר"י אינו מדוקדק כ"כ לשון לא מצינו ומכ"ש למאי דפרישית בסמוך דהא דקאמר מעיקרא או אינו אלא לטמא את המשקין דנהי דפשיטא ליה דאין אוכל מטמא אוכל אפילו הכי הוי ס"ד דמשקה מטמא משקה מטעמא דפרישית ואם כן לפי זה לא תירץ ר"פ כלום לפי פי' ר"י דאדרשא דטמא הוא קאי דאכתי היינו קושיין דאו אינו ולולי פרש"י והתוס' היה נ"ל דלשון לא מצינו דקאמר ר"פ היינו דלא מצינו לגמרי בשום מקום שיהא הטומאה עושה כיוצא בו לא באדם ולא בכלי ולא באוכלין דהא אפילו באדם וכלים דחמירי שנעשין אב הטומאה אפ"ה אין אדם מטמא אדם ולא כלים את הכלים על ידי ראשון ושני אם כן ה"ה לענין משקין ואף על גב דלקושטא דמילתא מה שאדם וכלים אין עושין כיוצא בהן ע"י ראשון ושני היינו משום דאין מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה סוף סוף שפיר קאמר ר"פ דלא מצינו טומאה שעושה כיוצא בה ע"י ראשון ושני לא באדם ולא בכלים ולא באוכלין אם כן מסתמא ה"ה במשקין ואף על גב דמצינו דאדם מטמא אדם וכלים את הכלים בטומאת מת כדכתיב בהדיא וכל אשר יגע בו הטמא יטמא וגו' וכמו ששנינו גם כן ברפ"ק דאהלות מ"מ שאני התם דהוי ע"י אב הטומאה ובכה"ג באמת במשקין גופייהו נמי מצינו דעושין כיוצא בהן והיינו במשקין דזב וזבה ובמי חטאת כדפרישית כן נ"ל נכון ודוק ועיין עוד בסמוך:

בפירש"י בד"ה דאי ס"ד דאי יטמא דכתיב במשקין וכו' ואמרינן הוא טמא ואין עושה טומאה כיוצא בו ומדאיצטריך למעוטי אוכל וכו' עס"ה. ולכאורה ל' רש"י תמוה מאד דמ"ש ומדאיצטריך למעוטי לשון יתור הוא וכמ"ש מהרש"א ז"ל דבלא"ה למאי דריש ר"ע יטמא יטמא ממילא שמעינן ע"כ דאוכל מטמא משקה. אמנם לענ"ד יש ליישב בפשיטות והיינו דרש"י ז"ל מפרש להא דקאמר רבינא מגופא דקרא נמי לא מצית אמרת היינו דאפילו למאי דלא קיי"ל כר"ע דדריש יטמא יטמא לענין דשני עושה שלישי בחולין כדמסקינן לקמן דאפילו ר"י גופא בשיטת ר"ע אמרה וליה לא ס"ל והיינו משום דלא משמע לן הא דקאמר ר"ע טמא אינו אומר אלא יטמא משום דאורחא דקרא למיכתב יטמא אפילו לטומאת עצמו אלא דאפ"ה אפשר דט"מ לט"א דאורייתא משום דיטמא דכתיב גבי משקין מיותר לגמרי דבחד יטמא הוי סגי למידרש דאוכלין ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרס ולא כלים וע"כ מדכתיב יטמא יתירא ילפינן מיניה ט"מ לט"א והיינו נמי סברא דר"י אפילו אליבא דנפשיה אף לפי המסקנא דלקמן וכמו שאבאר. אלא דאכתי היה מקום לומר דמשקין מטמא אחרים היינו משקין ולא אוכלין כלישנא דאו אינו וכדפרישית דנהי דאוכלין אין עושין כיוצא בהן מדכתיב טמא הוא אפ"ה ליכא למילף מיניה לענין משקין דאין עושין כיוצא בהן דמשקין מאוכלין לא ילפינן דבהכי רהטא כל השקלא וטריא דהכא וכדפרישית בסמוך אלא דבהא מסיק רבינא דמגופיה דקרא מוכח דאין משקין עושין כיוצא בהן דאל"כ אכתי ליערבינהו וליכתבינהו כיון דאוכלין ומשקין אינן מיטמאין אלא משקין וכדי שלא נאמר דהא דלא ערבינהו היינו לאשמעינן דאוכלין אין מטמאין דבר אחר כלל משום דקילי ע"ז כתב רש"י דהא ודאי ליתא מדכתיב טמא הוא ע"כ היינו דאין עושה כיוצא בו אבל משקין מטמא דהא ליכא למימר דהא דכתיב הוא טמא היינו דהוא לבדו טמא ואין מטמא אחרים כלל דאם כן אמאי איצטריך למכתב

הוא אפילו אי הוי טמא ממילא הוי ידעינן דאין מטמאין אחרים דמה"ת כן נראה לי ברור בכונת רש"י ז"ל אף שקיצר בלשונו מ"מ האמת עד לעצמו כיון דלקושטא דמילתא הכי הוא דאף למאי דלא קי"ל כר"ע אפ"ה קי"ל דאין משקין עושין כיוצא בהן והיינו ע"כ כדפרישית. ואין להקשות דאכתי לפי האמת דילמא הא דלא ערבינהו היינו לאשמעינן דמשקין מטמא אחרים בין אוכלין ובין משקין הא ליתא דמסתמא יטמא דסיפא גבי משקין הוי דומיא דרישא מה יטמא דרישא בחדא סיפא נמי בחדא ועוד דגילוי מילתא בעלמא הוא לאוקמי קרא בדמי דבתר דשמעינן דאין אוכל מטמא אוכל מסתמא האי יטמא דסיפא דאיירי בחדא היינו אוכלין ולא משקין דאין משקין עושין כיוצא בהן. כן נראה לי ודוק היטב ועמ"ש לקמן בסוף הסוגיא:

שם בגמרא ואימא לטמא את הכלים ולאו ק"ו הוא וכו' ולכאורה יש לתמוה טובא מעיקרא מאי ס"ד לסתמא דתלמודא להקשות ואימא לטמא את הכלים וכי אפשר לומר כן הא קי"ל דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה ויליפינן לה מקרא כמ"ש רש"י ז"ל בשמעתין וכדאיתא נמי להדיא בשלהי פירקין ובהכל שוחטין ובדוכתי טובא ולעיל בשמעתין הא מסקינן לעיל דאפילו רבי יהודה דאמר לכל טמא חזר בו וכדפרישית דמה"ט גופא הדר ביה ובלשון רש"י דשילהי פירקין אאריך בזה דעיקר ילפותא דילפינן לה מהאי קרא גופא דכתיב בשרצים וכל אשר יפול מהם אל תוכו ודרשינן תוכו ולא תוך תוכו דאפילו כלי שטף מציל והיינו מה"ט גופא דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה. והנלע"ד בזה ליישב דהא דמקשה סתמא דתלמודא הכי היינו משום דלא ניחא ליה לאוקמי האי יטמא דמשקין שיטמא אוכלין כיון דאוכלין קילי שאין מקבלין טומאה שלא בהכשר וכדפרישית משום הכי שייך טפי לומר דהאי יטמא היינו לטמא את הכלים דאיירי ביה האי קרא גופא כדכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא והיינו שאותם משקין יטמא אותו כלי עצמו שהן בתוכו דנהי שהכלי עצמו אינו מקבל טומאה מאויר כלי חרס גופיה אפשר דהיינו משום דגזרת הכתוב הוא דאין כלי מקבל טומאה מאויר כלי חרס כיון דטומאת אויר חידוש הוא אין לך בו אלא חידושו אוכלין ומשקין ולא כלי אבל על ידי משקין שבתוך הכלי שפיר י"ל דמטמא הכלי כיון דטומאת מגע הוא וכן נראה להדיא מלשון רש"י לעיל דף ט"ז דהיינו טעמא דר"י דאמר לכל טמא קודם שחזר בו וכתב שכך שנויה בת"כ אם כן לפי זה מקשה הכא שפיר ואימא לטמא את הכלים והיינו משום דליתא להאי כללא דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה מה"ט גופא דממה שאין הכלי מקבל טומאה מאויר כלי חרס לא מצינן למילף דשאני טומאת אויר דחידוש הוא אבל בטומאת מגע לעולם מצינן למימר דכלי מקבל טומאה אפילו מולד הטומאה כדמשמע פשטא דקרא דוכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא דאסמיך כלי ליטמא אבל לעולם דמשקין אין מטמאין אוכלין כיון דאוכלין קילי טובא דבעו הכשר. נמצא לפי זה משני הש"ס שפיר ולאו קל וחומר הוא והכוונה בזה דאי אפשר לפרש האי יטמא דמשקין כפשטיה שיטמא אותו הכלי עצמו כיון דהכלי גופיה לא נטמא מחמת אויר כלי חרס יהיה מאיזה טעם שיהיה אם כן תו לא שייך לומר שיקבל הכלי טומאת מגע מחמת המשקין שבתוכו כיון שהמשקין גופא לא נטמאו אלא מחמת אויר הכלי שאין מטמאין אלא אוכלין ומשקין ולא הכלי אפילו אם יהיה הטעם משום דטומאת אויר חידוש הוא סוף סוף אכתי ק"ו גמור הוא ואם כן לפי האמת דאי אפשר לאוקמי האי יטמא דכתיב במשקין לטמא את הכלי משום האי קל וחומר אע"כ דיטמא דמשקין היינו לטמא את האוכלין השתא ממילא הדרינן לכללא דמה שאין הכלי מיטמא מאויר כלי חרס לאו משום דטומאת אויר חידוש הוא כדס"ד מעיקרא אלא משום דאין הכלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה כדאשכחן בטומאת אדם דאע"ג דחמיר דנעשה אב הטומאה אפ"ה אין מקבל טומאה מולד הטומאה כמ"ש רש"י בשילהי פירקין דילפינן לה מקרא ע"ש אם כן הוא הדין בכלים אף על גב דנעשה אב הטומאה אפילו הכי אין מקבל טומאה מולד הטומאה ממילא דהיינו טעמא דאין אויר כלי חרס מטמא כלים אלא אוכלין ומשקין כן נראה לי נכון. ומעתה לפי זה ממילא נתיישב מה שהקשו התוספות ובעל המאור דלענין אוכלין ומשקין נמי אמאי לא אמרינן כה"ג קל וחומר כמו בכלים ולמאי דפרישית א"ש דלא שייך האי קל וחומר אלא לענין כלים דשמעתין לאפוקי ממאי דסלקא דעתן מעיקרא דיש לחלק בין טומאת אויר לטומאת מגע ואהא ודאי משני שפיר ולאו ק"ו הוא וכדפרישית אבל לענין אוכלין ומשקין לא שייך האי ק"ו דמה שאין עושין כיוצא בהן לאו משום קולא וחומרא הוא אלא מגזרת הכתוב ודוק היטב:

דף יח:

יטמא דרישא היכי דריש וכו' או אינו אלא לטמא את הכלי ופרש"י יטמא דרישא גבי אוכל היכי דריש ליה ר"ע עכ"ל. שינה רש"י כאן לשונו ממה שפירש לעיל בד"ה והכא היכי דריש דשם מפ' היכי דריש ליה ר"י והיינו משום דלעיל לענין יטמא דמשקין קאי דאיירי ביה רבי יוסי דקאמר ספק משקין לאוכלין טמאין לכלים טהורים ומפרש ר"ל דר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה דדריש יטמא יטמא בקרא דכל אשר יפול מהם אל תוכו ואם כן הוצרך רש"י לפרש דהא דקאמר הש"ס והכא היכי דריש אדר"י קאי דדריש יטמא יטמא גבי משקין ושקיל וטרי בהך מילתא כמו שפרש"י לעיל וכדפרישית אבל לר"ע גופא לא אשכחן דאיירי לענין יטמא דמשקין משא"כ בהך דהכא דאמרינן יטמא דרישא היכי דריש והיינו יטמא דכתיב גבי אוכלין דלא איירי ביה ר"י כלל ואם כן שפיר מפ' רש"י דאדר"ע קאי דאיירי ר"ע בעיקר מילתא וקאמר לימד על ככר שני שעושה שלישי בחולין אלא כיון דר"ע יליף לה מקרא אחרינא ודריש יטמא יטמא מקשה הש"ס הכא האי יטמא דרישא היכי דריש כנ"ל. אלא דלפ"ז קשה אם כן מאי מקשה הש"ס יטמא דרישא היכי דריש דהא זיל קרי בי רב הוא דר"ע דריש האי יטמא יטמא באוכלין כה"ג דדריש בקרא קמא כי הוא כמו כלל ופרט כדפרישית וכמו שאבאר. ואי משום דעיקר השקלא וטריא במאי שאוכל מטמא מה שנגע בו היינו משקין דוקא ולא כלים או איפכא או דמטמא תרוייהו כדמשמע להדיא מלישנא דשקלא וטריא דשמעתין וכמו שאבאר אם כן אכתי לא שייך הך מילתא אדר"ע טפי מאדחכמים דפליגי עליה וקיי"ל כוותייהו דאין שני עושה שלישי בחולין דלא דרשינן יטמא יטמא אפילו הכי פשיטא לן בכולה תלמודא דאוכל ראשון מטמא משקין מדאוריתא אבל אין אוכלין מטמא כלים כלל מנ"ל הך מילתא ומהיכא דפשיטא לן אליבא דרבנן לענין ראשון ושני וממילא דה"ה לר"ע לענין שני ושלישי. וליכא למימר דלר"ע שייך לאקשויי טפי יטמא דרישא היכי דריש כיון דבלא"ה דריש ר"ע יטמא יטמא בקרא קמא דוכל אשר יפול וגו' דאם כן בזה לא הוי מסיק הש"ס מידי בכל השקלא וטריא דבתר הכי אע"כ דהנך תרתי יטמא יטמא דקרא קמא ודאוכלין חדא נינהו וליכא יתורא כיון דבכלל ופרט דרשינן להו שפיר שייך לשון יטמא כיון דלפי האמת לטמא אחרים איירי ואם כן הדרא קושיא לדוכתא. והנלע"ד בזה דודאי לדידן א"ש דהא דפשיטא לן דאוכל ראשון מטמא משקין היינו מדכתיב טמא הוא ודרשינן שאין עושה כיוצא בו ומדאיצטריך הוא למעוטי דאין אוכל מטמא אוכל מכלל דמטמא משקין כמו שפרש"י לעיל בסמוך במימרא דרבינא. והא דפשיטא לן נמי דאין אוכל ראשון מטמא כלים היינו משום דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה דילפינן לה בשילהי פירקין בכמה דוכתי מהאי כלל ופרט גופא דאוכלין ומשקין מיטמאין מאויר הכלי ואין כלים מיטמאין. משא"כ לר"ע דדריש יטמא יטמא דייק הש"ס שפיר ואימא לטמא את הכלים דאפשר דליתא האי כללא דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה והאי כלל ופרט איכא למידרש בגוונא אחרינא אליבא דר"ע דדוקא אוכלין ומשקין מטמאין מה שנוגע בהן אבל כלים ראשונים ושניים אין להם אלא טומאת עצמן וכמו שנראה מלשון רש"י ז"ל בשילהי פירקין וכמו שאבאר שם כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם או אינו אלא לטמא את הכלי אמרת ק"ו ומה משקין וכו' ולכאורה הסוגיא תמוה מאד בין בעיקר הק"ו כמו שהקשה הבעל המאור והביאו המהרש"א ז"ל דאם כן לענין משקה מטמא אוכל נמי שייך ק"ו בכה"ג וכו' ע"ש שבעל המאור יישבו בדוחק ותירוצו של מהרש"א ז"ל גם כן אינו מספיק כמו שאבאר. ובין במאי דקאמר הש"ס וכ"ת אוכל חמור דמטמא משקין ואכתי מאי חומרייהו דאוכלין טפי ממשקין דהא משקין נמי מטמא אוכלין:

אמנם לענ"ד נ"ל ליישב הסוגיא דהכא על הדרך שכתבתי לעיל והיינו דהא דקאמר או אינו אלא לטמא את הכלי לשון או אינו משמע שיש לנו לומר דאין אוכל מטמא משקין אלא כלים לחוד והיינו כדפרישית דסתם לשון יטמא דדריש ר"ע לטמא אחרים היינו בחד מתרי גווני או שמטמא כל הנוגע בהם או דאינו מטמא אלא דבר אחד לבד במאי דמסתבר טפי דמוקמינן לקרא בדדמי וכיון דאי אפשר לפרש דמטמא הכל דהא אין הטומאה עושה כיוצא בה אם כן ע"כ דאינו מטמא אלא דבר א' לבד וכ"ש לבתר דאמרינן לעיל יטמא דמשקין היינו בחדא אם כן יטמא דאוכלין נמי היינו בחדא ומפרשינן לה הכא לענין שאוכלין מטמא משקין ולא כלים ועל זה קאמר שפיר או אינו אלא לטמא את הכלי והיינו משום דאיכא לאוקמי קרא בדדמי דכלים ודאי חמירי ממשקין שהרי הכלים מצינו שנעשין אב הטומאה משא"כ במשקין והיינו כדפרישית בסמוך דלר"ע אפשר דכלי מקבל טומאה אפילו מולד הטומאה דראשון ושני וע"ז מסיק הש"ס שפיר אמרת ק"ו מה משקין שמטמא אוכל אף ע"ג דטומאת אוכלין קילי טובא דבעי הכשר ואם כן היה בדין דכ"ש דמשקין יטמאו כלים דחמירי טובא מאוכלין דכלים לא בעו הכשר ועוד שנעשין אב הטומאה אפילו הכי פשיטא לן לעיל דאין משקין מטמא אלא אוכלין ולא כלים אלמא דליתא להך סברא דמשום דכלים חמירי לקבל טומאה ממשקין אם כן כ"ש באוכל שאין מטמא אוכל דאין עושה כיוצא בו ולמאי דבעינן למימר או אינו אין מטמא נמי משקין ואם כן שאוכל לא מטמא שום דבר לא אוכלין ולא משקין אלמא דטומאת אוכלין קיל טובא משום דבעו הכשר וכדפרישית והיינו או אינו דקאמר אם כן כ"ש שיש לנו לומר דאין אוכל מטמא כלי כיון דלאו בחומרא דכלים תליא מילתא ולפי זה ע"כ דהאי יטמא דאוכלין היינו לטמא את המשקין דעלולין לקבל טומאה ואהא מקשה הש"ס מאי איריא דעלולין וכו' ות"ל דליכא מידי אחרינא ואהא מסיק דה"ק וכ"ת אוכל חמור שכן מטמא משקה ואין הכוונה לומר דאוכלין חמירי ממשקין דהא ליתא דאשכחן נמי איפכא דמשקין מטמא אוכל אלא דעיקר הכוונה כיון דאשכחן מיהא נמי צד חומר באוכלין הוה ליה אוכלין ומשקין שקולין ואם כן לפי זה נהי דמשקין אין מטמאין כלי ל"ש משקין שנטמאו בכלי ולא שנא שנטמאו בשרץ כדאמרינן לעיל דאמרינן דיו מ"מ באוכלין הבא' מחמת שרץ דלא שייך דיו דהא כתיבא בהדיא וכי יפול מנבלתם על זרע ואם כן יש לומר דכי היכי דמטמא משקין מק"ו דאוכלין הבאין מחמת כלי לבתר דדרשינן יטמא יטמא לטמא את המשקין ואם כן בדין הוא דאוכלין מחמת שרץ יטמא' גם כן כלים דחמירי וע"ז מסיק הש"ס שפיר דודאי לעולם משקין חמירי מאוכלין דאדרבה מה שאוכלין מטמאו משקין היינו משום חומרא דמשקין דעלולין ואם כן לפי זה דאוכלין חמירי ממשקין שפיר ילפינן בק"ו אפילו אוכלין שנטמאו בשרץ אין מטמא' כלים מק"ו דמשקין שנטמאו בשרץ דמסקינן לעיל שאין מטמא' כלי כן נ"ל נכון בעזה"י ליישב סוגיא בלי גמגום ודוק היטב:

שם דעלולין לקבל טומאה. לכאורה בהאי ק"ו גופא הוי מצי למילף דאין אוכל מטמא כלי מק"ו ומה משקין דעלולין לקבל טומאה אין מטמא' כלי כ"ש אוכלין דאין עלולין אלא דאפשר דהאי טעמא דעלולין לא שייך אלא לענין קבלת טומאה אבל לענין לטמא אחרים לא שייך האי טעמא וק"ל:

בפירש"י בד"ה חד למעוטי משקין וכו' מיהא גלי באוכל וה"ה למשקין עכ"ל. פי' דכיון דגלי באוכל דאין לחלק בין נטמא מחמת כלי ובין נטמא מחמת שרץ דבתרוייהו אין עושין כיוצא בהן ממילא דה"ה דאין לחלק במשקין בין נטמאו בכלי ובין נטמאו בשרץ אבל לענין עיקר הדין דאין עושה כיוצא בו ודאי איצטריך תרי קראי חד לאוכלין וחד למשקין כדמשמע מלשון רש"י עצמו בדיבור הקודם דממאי דקרינן בתרוייהו יטמא ממעטינן להו אלמא דצריכי תרי קראי וכדפרישית לעיל באריכות וק"ל:

בגמרא אמר ליה רבינא לרב אשי והא אמר רבא לא ר"י סבר כר"ע ולא ר"ע סבר כר"י. ולכאורה לא הוי צריך לאתויי הא דאמר רבא ולמירמא גברא אגברא מדרבא אדר"ל ובפשיטות הוי מצי לאקשויי מהך ברייתא גופא דמייתי רב אשי בסמוך דאמר ר"י מניין לרביעי בקודש וכו' דקתני שלישי שפסול בתרומה וקאמר נמי למדנו שלישי בקודש מן התורה אלמא דשלישי בחולין לר"י טהור לגמרי ודלא כר"ע דאמר שני עושה שלישי בחולין אלא דהוי אפשר למידחי ולמימר דר"י אליבא דכ"ע בעי למימר דרביעי בקודש פסול אפילו למאן דלית ליה שני עושה שלישי בחולין משו"ה איצטריך רבינא לאתויי מדאמר רבא והיינו משום דמשמע ליה דהאי דיוקא דדייק רבא מדלא קאמר ר"י רביעי בתרומה וחמישי בקדש דיוקא מעליא הוא משו"ה מקשו מינה אדר"ל כנ"ל ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך:

דף יט.

בפירש"י בד"ה אמר ליה אם איתא דיש חולקין וכו' אלא ודאי ליה לר"ע ק"ו משום פירכא דדור אחרון וכו' עכ"ל. ולכאורה לפמ"ש רש"י לעיל בסמוך דהא דיליף ר"י רביעי בקודש מק"ו ולא אמרי' דיו משום דאם כן מיפרך ק"ו ואם כן למאי דקיי"ל בס"פ כיצד הרגל דאפי' היכא דמיפרך ק"ו אמרינן דיו אם כן בפשיטות הוה מצי לפרש דהיינו נמי טעמא דר"ע דלית ליה ק"ו דר"י משום דאמרינן דיו אלא משום דקושטא דמילתא אמרינן במס' סוטה האי פירכא דדור אחרון והיינו אפילו למאן דלית ליה דיו משום הכי נקיט רש"י הכא נמי ה"ט דדור אחרון ויתכן יותר דרש"י לשיטתו שמפרש בחגיגה דף כ"ד דבלא"ה האי ק"ו דר"י אינו אלא מדרבנן והא דקאמר למדנו שלישי בקודש מן התורה מילתא בעלמא היא ע"ש ואם כן לא שייך הכא הך מילתא דדיו

משום הכי הוצרך לפרש כאן דטעמא דר"ע משום פירכא דדור אחרון ומכ"ש דא"ש לפמ"ש התוס' לעיל בסמוך בד"ה ומה מחוסר כיפורים דלא שייך הכא דיו וק"ל ועיין בסמוך:

בא"ד רביעי בקדש נמי מוהבשר אשר יגע וכו' דהא לר"ע הואיל ודריש יטמא עכ"ל. נראה דכוונת רש"י בזה משום דאמרי' בסמוך מעדותו של ר"ע נשנית משנה זו דרביעי בקודש פסול משום הכי הוצרך רש"י לפ' מהיכא יליף לה ר"ע כיון דלית ליה ק"ו דר"י וע"כ מקרא דוהבשר. ובתוס' נמי בד"ה ניתני נמי רביעי בתרומה פשיטא להו הך סברא דלר"ע אית לן למילף רביעי בקודש מהאי קרא דיטמא ומשום הכי קשיא להו להתוס' אמאי לא מייתי בגמרא מהכא דר"י סבר כר"ע. מיהו לולי דברי רש"י ותוס' בזה היה נ"ל דאין זה מוכרח כ"כ ודוקא לענין שני עושה שלישי בקדש מדייק הש"ס שפיר לעיל בכמה דוכתי דכיון דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מי לא עסקינן דנגע בשני דהא שני ודאי מיקרי טמא ממש דבאוכלין ומשקין שנטמאו מחמת אויר כלי חרס דהוי שני כתב רחמנא יטמא משא"כ לענין שלישי לר"ע בחולין נהי דדריש יטמא יטמא מ"מ לא פסיקא לן למימר דרביעי קרינן ביה אשר יגע בכל טמא דבלשון תורה לא אשכחן לשון פסול וא"כ האי יטמא דכתיב' בשני דעושה שלישי היינו דשלישי הוי פסול ולא טמא ואם כן שפיר איכא למימר דרביעי בקודש לא קרינן ביה אפילו לר"ע אשר יגע בכל טמא. ובלא"ה לא ידעתי מי הכריחו לרש"י לפרש כן שהרי לפי פירושו בחגיגה דף כ"ד דרביעי בקודש אפילו לר"י דאית ליה ק"ו אפילו הכי לא הוי אלא מדרבנן ע"ש ואם כן לפי זה בפשיטות מצינן למימר דהאי עדותו של ר"ע בסמוך דמשמע מינה דרביעי בקודש פסול היינו נמי מדרבנן כמ"ש רש"י ז"ל להדיא בסמוך דבלא"ה עיקר עדותו של ר"ע היינו מדרבנן מדנקיט גחלים ולבונה וצ"ע ודוק היטיב:

בא"ד ומבעיא לן לר"מ וכו' ולר"י נמי דאוקימנא דליה לא ס"ל וכו' ונראה לי דע"כ לא משכחת לה אלא מדרבנן וכו' עכ"ל. וכבר הרגישו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל בזה דמ"ש רש"י הכא אליבא דרבי יהודא הוי כמשנה שאינה צריכה כיון דבלא"ה מסיק רש"י בזה הדיבור עצמו דלר"י דאמר למדנו שלישי בקדש מן התורה ע"כ ס"ל דאוכל מטמא אוכל ואם כן ממילא דרביעי נמי משכחת לה מדאורייתא ומה שתירצו מהרש"ל ומהרש"א בזה דברים דחוקים הם שדברי מהרש"ל ז"ל כ"כ מהרש"א שהם דוחק גדול ובאמת אין לסברתו שורש ונף בכל הסוגיא ולא בלשון רש"י וא"כ כל כה"ג לא הו"ל לרש"י לסתום אלא לפ' וגם מה שכתב מהרש"א ז"ל דלשיטת רש"י הוי הך מילתא דאין אוכל מטמא אוכל בקדשים פלוגתא דר"מ ור"י ומשו"ה הקשה מהרש"א ז"ל אמאי לא קאמר לעיל גבי ואזדו לטעמייהו דפלוגתא דר"מ ור"י היינו אי אמ"א ואזדו לטעמייהו וכו' ע"ש ולפע"ד דברי מהרש"א ז"ל בזה תמוהים יותר דמה"ת נימא דר"מ ור"א פליגי אדר"י לענין אוכל מטמא אוכל כיון דלא אשכחן דפליגי בהך מלתא כלל ולא אשכחן נמי שום תנא דפליג אדר"י בהא וכ"ש הכא בשמעתין בהא דמקשה רבינא לעיל בסמוך מרבא אדר"ל ומסקינן עלה דר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה וליה לא ס"ל ולפרש"י ותוס' היינו דר"י גופא סבירא ליה דט"מ לט"א לאו דאורייתא אם כן היאך אפשר לומר אליבא דרבינא אליבא דרבא דר"י ס"ל אוכל מטמא אוכל והא רבינא משמיה דרבא גופיה הוא מריה דשמעתין לעיל בתחילת השיטה דאמר מקרא מלא דיבר הכתוב דאפילו בקדשים אין עושה כיוצא בו משמע דלרבינא משמיה דרבא מסברא דנפשיה פשיטא ליה הך מילתא ועוד דאם כן מאי מקשה הש"ס לעיל שם אדר"ח סגה"כ מהא דרבינא משמיה דרבא ומאי קושיא הא בפשיטות איכא למימר דר"ח סגה"כ כו"י ס"ל וכה"ג נופא כתב רש"י ז"ל בדף הקודם במימרא דר"ל אליבא דר"ע וכדפרישית נמי ע"ש. לכך נלע"ד בענין זה ליישב שיטת רש"י בפשיטות דאדרבא מה"ט גופא לא מצי רש"י לפ' כאן אהא דקשיא ליה מרביעי בקודש האיך משכחת לה למימר דס"ל אוכל מטמא אוכל כיון דהך קשיא רביעי בקודש אסוגיא דשמעתין קאי במאי דמסקינן וליה לא ס"ל והך מילתא משום קושיא דרבינא אליבא דרבא מסקינן הכי אם כן לפי זה תו לא מצינן למימר דס"ל לר"י דאוכל מטמא אוכל דהא רבינא משמיה דרבא גופא בפי' אמר מקרא מלא דיבר הכתוב לכך הוצרך רש"י לפ' אהך קושיא דרביעי בקודש דלאו מדאורייתא איירי אלא ממעלות דרבנן והביא ראיה ממאי דאמרינן בחגיגה דהנך ה' מעלות בתרייתא דחומר בקודש לית להו דררא דטומאה דאורייתא אלא משום דבאמת הך מילתא לא פסיקא ליה לרש"י אליבא דכ"ע משום דסוגיא דסוטה בפ' כשם פשטא דלישנא דגמרא מעיקרא משמע דהא דרביעי בקודש לר"י הוי מדאורייתא כמ"ש התוס' שם ובחגיגה באריכות והך מילתא דחגיגה דה' מעלות בתרייתא לא הוי מדאורייתא נמי לא ברירא התם בגמרא אלא אליבא דר"י דאמר צירוף דרבנן ומעדותו של ר"ע נישנית כדאמרינן נמי הכא בשמעתין משא"כ לרב חנן ור"ל משום ב"ק ור"נ אמר רבה בר אבוה דכולהו סברי דצירוף דאורייתא דמפיק ליה ר"ח מקרא כדמייתי נמי הכא בשמעתין אם כן לפי זה כל הנך מעלות דחומר בקדש הוו מדאורייתא בין לענין צירוף וכ"ש לענין רביעי בקדש דהיינו כמשמעות הסוגיא דסוטה שהביא רש"י עצמו כאן וכמו שהאריכו התוס' בזה בכמה דוכתי ואם כן לפי זה מיהא דלא תיקשי אהנך אמוראי דסבירא להו דרביעי בקדש מדאורייתא וכ"ש שלישי כדאמר ר"י למדנו שלישי בקדש מן התורה והיכי משכחת לה שלישי ורביעי מדאורייתא לר"י דהא משמע הכא דר"י משמיה דנפשיה ע"כ ס"ל דט"מ לט"א לאו דאורייתא כיון דלית ליה הא דר"ע לכך הוצרך רש"י לפרש דע"כ ס"ל לר"י אוכל מטמא אוכל והיינו אליבא הנך אמוראי דחגיגה דס"ל דכולה מתניתין דהתם מדאורייתא איירי ולפי זה ע"כ דלהנך אמוראי לית להו הא דאמר רבינא משמיה דרבא מקרא מלא דיבר הכתוב אלא כרב אדא בר אהבה משמיה דרבא דאמר לעיל בתחלת השיטה דבקדשים עושה כיוצא בו מ"מ לרבינא משמיה דרבא דפליג הוצרך רש"י לתירוצו הראשון כאן דלדידיה הך דרביעי בקדש דבצירוף הוי מדרבנן ודלא כר"ח והנך אמוראי דהתם דקיימי בשיטתיה כן נ"ל נכון בעזה"י בכוונת רש"י ז"ל בלי גמגום. מיהו אפ"ה מקשה רבינא הכא שפיר מדרבא אדר"ל אף על גב דלפמ"ש רבא ור"ל פליגי בסוגיא דחגיגה אי הוי מדאורייתא או דרבנן מכל מקום אדרבא קשה טפי כיון דאפילו לרבא דאמר דרביעי בקדש מדרבנן אפ"ה פשיטא ליה דר"י לא סבר כר"ע מדלא קאמר רביעי בתרומה וחמישי בקדש אם כן כ"ש לר"ל דאמר דק"ו דר"י היינו מדאורייתא אם כן פשיטא דהול"ל רביעי בתרומה וחמישי בקדש מהאי ק"ו גופא אע"כ דאה"נ דלר"ל ר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה וליה לא ס"ל ודוק היטב. אמנם בעיקר שיטת רש"י ותוס' כאן ולעיל גבי ואזדו לטעמייהו דף ט"ו דפשיטא להו דלמאי דמסקינן הכא וליה לא ס"ל היינו דר"י גופא סבר דט"מ לט"א לאו דאורייתא כיון דלא דריש יטמא יטמא ולענ"ד צ"ע טובא אמאי פשיטא להו הך מילתא דהא שפיר מצינן למימר דהא דאמרינן הכא וליה לא ס"ל היינו בהך מילתא לחוד במאי דס"ל ר"ע דשני עושה שלישי בחולין ולר"י ע"כ אינו עושה שלישי דלא דריש יטמא יטמא מ"מ בעיקר הדין במאי דס"ל לר"ע דט"מ לט"א דאורייתא שפיר מצי ר"י נמי למיסבר הכי לענין קדשים עכ"פ והיינו מהך קושיא גופא לעיל דאמר ליה רב הונא בר חיננא לבריה שם גבי ואזדו לטעמייהו אהא דאמר שמואל דמשקין טומאת עצמן יש להן אבל לא לטמא אחרים אמאי קרי כאן והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ומשום הן קושיא אסיקנא לשמואל בקושיא א"כ בפשיטות מצינן למימר עכ"פ טעמא דר"י מהאי קרא גופיה וכבר הארכתי בזה שם במקומו ובכמה מקומות בשיטה זו:

בתוספות בד"ה לא לישתמיט וכו' פי' הקונט' דלמ"ד ט"מ לט"א דרבנן וכו' וע"י עצים ולבונה משכחת לה שפיר כדפי' לעיל וכו' עכ"ל. ולכאורה יש להקשות אמאי לא ניחא ליה לרש"י לפרש כן דאף לפי מאי שמפרש בסמוך דעצים ולבונה מעלה מדרבנן בעלמא הוא היינו לפי הסוגיא דפ"ב דחולין דף ל"ו לרב יוסף אליבא דר"ל משא"כ בסוגיא דשמעתין דאיירי בהו הנך אמוראי רבא ורבינא ורב אשי ורב כהנא וכולהו אמילתא דר"י ור"ש בברייתא דלעיל קאי דבעי למידק דר"י בשיטת רבו אמרה וליה לא ס"ל וממילא דה"ה לר"ש ולפרש"י היינו דאינהו סברי דט"מ לט"א דרבנן ומשום הכי קשיא ליה לרש"י היכי משכחת לה רביעי בקדש והוצרך לפרש דהיינו מדרבנן או משום דאוכל מטמא אוכל ומאי דוחקיה לפרש כן ותיפוק ליה דכל הנך אמוראי רבינא ור"א ור"כ אשכחן להו בפ' המנחות והנסכים דף ק"ג דלר"ש דס"ל כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכל העומד לישרוף כשרוף דמי ואפ"ה ס"ל דפיגול ונותר מטמא טומאת אוכלין אע"ג דעפרא בעלמא הוא ודייקו כל הנך אמוראי משום דחיבת הקדש מכשרתן ואמרינן נמי התם דלרבא ר"י נמי בשיטת ר"ש קאי ומסקינן התם דחיבת הקדש הוי מדאוריי' לטומאת עצמן ולר"ל מבעיא ליה אי מונין בו ראשון ושני מדאורייתא אבל מדרבנן ודאי מונין בו ראשון ושני כדמוכח ממילתא דר"ש ולרבא אפילו לר"י וה"נ משמע בחולין דף ל"ו דאי אמרינן דמונין בו ראשון ושני מדרבנן ע"כ טומאת עצמן דעצים ולבונה הוי מדאורייתא ואם כן לפ"ז שפיר הוי מצי רש"י לפרש כאן דמשכחת לה רביעי בקודש כגון שרביעי בקדש הוא עצים ולבונה דטמא מדאורייתא והך מילתא הוי קשיא לי טובא. אמנם לאחר העיון יראה לי להיפך דמהך סוגיא דמנחות מוכח כפירש"י כאן דרביעי בקדש מעלה דרבנן בעלמא הוא ודלא כפי' התוס' כאן דק"ו דר"י הוי מדאורייתא דאם כן מאי מדייק הש"ס כאן ובסוטה דף כ"ט דר"י לית ליה שני עושה שלישי בחולין מדלא תני רביעי בתרומה וחמישי בקדש מהאי ק"ו ותיפוק ליה דבתרומה לא משכחת דאתי לידי רביעי דהא עצים ולבונה לא שייך בהו ולא מצי למיתני נמי חמישי בקדש כיון דע"כ לא משכחת אפילו רביעי בקדש אלא בענין שהרביעי הוא עצים ולבונה דהא אין מונים בו ראשון ושני ואם כן מה"ט גופא לא אתי הקדש לידי חמישי מדאורייתא משא"כ לשיטת רש"י א"ש טובא כיון דבלא"ה האי ק"ו דר"י לא הוי אלא מעלה דרבנן כדמשמע בפ' חומר בקדש וכדפרישית אם כן שפיר הוי מצי למיתני רביעי בתרומה וחמישי בקדש מהאי ק"ו גופא דהא אוכל מטמא אוכל מדרבנן. מיהו יש ליישב גם כן שיטת התוס' דסוף סוף שפיר דייקו הנך אמוראי דר"י לא ס"ל כר"ע דאי ס"ד דס"ל כר"ע לענין שני עושה שלישי והיינו משום דדריש יטמא יטמא ע"כ הוי סברי נמי דט"מ לט"א דאורייתא מהאי דרשא גופא יטמא יטמא דכתיב במשקין. ואם כן שפיר הוי מצי למיתני רביעי בתרומה וחמישי בקדש הכל ע"י כלים ואוכלין ומשקין כגון אוכל משקה ומשקה אוכל. אע"כ דלא דרשי יטמא יטמא לענין משקין אם כן ממילא נמי דלא דרשי לה לענין שני עושה שלישי בחולין כן נ"ל. אלא דאכתי יש לדקדק מהך סוגיא דמנחות שכתבתי דמשמע התם דלר"ש דאית ליה כל העומד לשרוף כשרוף דמי ואפילו הכי סבירא ליה דפיגול ונותר מטמא טומאת אוכלין היינו משום דחיבת הקדש מכשרתן אלמא דחיבת הקדש לר"ש דאורייתא מיהא לטומאת עצמן ולר"ל מבעיא ליה אי הוי מדאורייתא למימני ביה ראשון ושני כדמסקינן התם להדיא אם כן אמאי לא פשיט לה ר"ל מדר"ש דאי ס"ד דחיבת הקודש מדאורייתא אפילו למימני ביה ראשון ושני אם כן לר"ש דאמר לעיל דף י"ז במשקין בי מטבחייא דכן היכי משכחת לה אטו מי גרע מעצים ולבונה דחיבת הקדש מכשרתן ואף שהתוס' בפ"ב דחולין הרגישו בזה ותירצו דעצים ולבונה דמי טפי לאוכל משא"כ במשקין ע"ש דמלבד שדבריהם דחוקים ובאמת יש ליישב קושייתם בענין אחר מ"מ אליבא דר"ש במנחות דמשמע דאפילו מאי דהוי עפרא בעלמא משוויא להו חיבת הקודש כמדאורייתא אם כן כ"ש משקין והדרא קושיא לדוכתיה אלא דיש ליישב לפמ"ש לעיל דאפשר דקי"ל כר"פ דמשקין בי מטבחייא הלכתא גמירי לה אע"ג דאסיקנא התם לדר"פ בקושיא אפ"ה לא דחינן מימרא בקושיא אם כן איכא למימר דלר"ש נמי הלכתא גמירי לה ועיין בחידושינו לעיל במימרא דר"פ:

בא"ד ור"ל דמבעיא ליה אי מהני חיבת הקודש למימני ביה ראשון ושני יסבור דאוכל מטמא אוכל עכ"ל. פי' דאלת"ה אם כן מאי קמיבעיא ליה לר"ל תיפשוט ליה מדר"ע דאית ליה נמי רביעי בקדש והיינו ע"י עצים ולבונה ואם כן ע"כ דמונין ביה ראשון ושני ולא ניחא להו לפרש שהרביעי גופא הוא עצים ולבונה משום דאזדו לשיטתייהו בדיבור הקודם דלר"ע לרביעי בקודש ילפינן לה מוהבשר אשר יגע בכל טמא והיינו דנגע בשלישי ואם כן שהבשר עצמו הוא רביעי ע"כ שקיבל מעצים ולבונה או ממה שקיבל מעצים ולבונה ומדלא פשיט ליה ר"ל מדר"ע ע"כ שר"ל סובר דאוכל מטמא אוכל כן נראה לי בכוונתם. (מיהו דוקא לר"ל ניחא להו לפרש דאפילו יסבור דאוכל מטמא אוכל משא"כ לרבא דאיירי בשקלא וטריא דשמעתין לא ניחא ליה לפרש כפירש"י דסבר רבא דאוכל מטמא אוכל כיון דרבינא משמיה דרבא אמר לעיל דאין אוכל מטמא אוכל ועיין מה שכתבתי בזה לעיל בתחלת הסוגיא דר"א ב"א ורבינא דפליגי אליבא דרבא היינו פלוגתייהו ברביעי בקדש גופא אי הוי מדאורי' או דרבנן) אבל אי אפשר לפ' דברייהם דתיפשוט בעי' דר"ל מרביעי בקדש דר"י דהא אליבא דר"י ודאי משכחת לה שפיר שעצים ולבונה עצמן הם רביעי אע"כ כדפרישית. וזה מבואר ממה שסמכו דבור זה בהא דלא לישתמיט תנא דאיירי אליבא דר"ע דוקא ולא אליבא דר"י ודו"ק:

בא"ד ומה שפי' הקונט' מדקתני לה גבי מעלות וכו' אין נראה לר"י דהא אוקמא כר"ע וכו'. ולמאי דפרישית בלשון רש"י נראה דרש"י הרגיש בכל זה אלא משום דהתם בחגיגה פלוגתא דאמוראי היא אי הנך ה' מעלות בתרייתא הוו דאורייתא או דרבנן משו"ה הוצרך רש"י לפ' כן בתרי גווני דלמר הוי רביעי בקדש מדרבנן ולמ"ד דאורייתא ע"כ דאוכל מטמא אוכל ותליא נמי בפלוגתא דתנאי אי אמרינן דיו היכא דמיפרך ק"ו כמו שפירש"י בחגיגה ובסוטה וכמו שהארכתי בזה בשיטת לשון רש"י ודוק:

בא"ד ועוד פי' הקונט' וכו' אומר ר"י הניחא לאביי ולר"א ב"א אבל לרבינא דילמא אתא הוא לקדשים עס"ה. ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י בזה דליכא לאוקמי לשון טמא הוא דכתיב בחולין למעט קדשים דלא נילף מוהבשר אשר יגע בכל טמא כיון דבלא"ה אליבא דר"ע דאיירינן ביה איצטריך האי קרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא לרבעי בקדש לשיטתם בדיבור הקודם או לרבויי

אפילו ע"י עצים ולבונה ומה"ת נוקי לקרא לענין אוכל מטמא אוכל כיון דבהדיא מיעטו קרא דאין טומאה עושה כיוצא בו כדמסקינן לעיל בדף הקודם בדרשת יטמא יטמא וכל שכן אליבא דרבינא. וכדפרישית לעיל:

בד"ה אלמא קסבר וכו' יש פירושים מרש"י וכו' ונראה לר"י כמו שהוגה בפירושו דדייק דצירוף דרבנן מהא דקתני רישא על אפר חטאת וכו' עד סוף הדיבור. ולכאורה יש לתמוה שכל דברי התוספות כאן שכתבו שהוגה בפירושו של רש"י מבואר להדיא בגמרא דחגיגה דף כ"ד דמאפר חטאת דייק לה התם דצירוף דרבנן אלא כיון דלא מייתי הכא בשמעתין הך דאפר חטאת כלל ואפילו הכי קאמר אלמא קסבר צירוף דרבנן משום הכי הוצרך רש"י לפרש כאן דמלבונה וגחלים דייק לה כנ"ל ברור. ולולי שיצא מפי הר"י הג"ה זו שהוגה בפירש"י הייתי אומר דהג"ה זו בטעות הוא ואין לנו אלא כפירש"י כאן:

מיהו בעיקר פירש"י שכתב דהאי אלמא קסבר צירוף דרבנן מילתא באפי נפשיה היא היינו לפי שיטתו ופירושו לעיל בשמעתין דלר"ע רביעי בקדש ודאי מדאורייתא הוא מוהבשר אשר יגע בכל טמא משא"כ לפי מאי דפרישית בסוגיא דשמעתין ובמימרא דרבי יוחנן דאמר מעדותו של ר"ע נישנית היינו כשיטת הנך אמוראי דאמרו בחגיגה דהנך ה' מעלות בתרייתא מדרבנן נינהו בין לרביעי בקדש ובין לצירוף א"כ א"ש סוגיא דשמעתין בפשיטות דהאי אלמא קסבר אעיקר סוגיא קאי דכיון דדייקינן דר"ע לית ליה ק"ו דר"י ואפ"ה אית ליה רביעי בקדש ומהיכא יליף לה דמוהבשר אשר יגע בכל טמא לא שמעינן לה מטעמא דפרישית דשלישי לא אשכחן בהדיא דאיקרי טמא אלא פסול כיון דלא אתיא אלא מיתורא דיטמא יטמא ואם כן לפי זה ע"כ דהא דאית ליה ר"ע רביעי בקדש היינו מדרבנן אם כן הוי צירוף נמי דרבנן וכסוגיא דחגיגה דצירוף ורביעי בקדש כהדדי נינהו ובה' מעלות בתרייתא קתני לה כנ"ל לולי דרש"י ותוס' לא פירשו כן והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בגמרא ואנן אהכי ניקום ונסמוך נפק רב אשי וכו' לכאורה לשון ניקום ונסמוך אינו מדוקדק דמלבד דהוי כמו הילכתא למשיחא לפמ"ש התוס' בחגיגה דף כ"ד דלכ"ע רביעי בקדש אינו טמא בחולין שנעשו על טהרת הקדש ואם כן לא נפקא מיניה מידי השתא דליכא קדשים אלא דבלא"ה דבקדשים גופא נמי לא נפקא מיניה מידי בהך מילתא אי ר"ע סבר לה כר"י בהאי ק"ו או לא כיון דבלא"ה פשיטא לן דאין הלכה כר"ע במאי דס"ל דשני עושה שלישי בחולין כדמשמע בכל הש"ס ונראה ליישב דודאי נ"מ טובא אי הוי הלכה כר"מ או כר"י לענין ט"מ לט"א מדאורייתא או מדרבנן דכיון דלר"ע ע"כ לית ליה האי ק"ו דרביעי בקדש לענין תרומה ואם כן ע"כ הא דתנינן סתם משנה בחגיגה בר"פ חומר בקדש דרביעי בקדש פסול אינו אלא מעלה דרבנן בעלמא ולא מדאורייתא כדפרישית בסמוך ואם כן לפי זה בפשיטות מצינן למימר דט"מ לט"א אינו אלא מדרבנן והיינו כר"מ וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא כדפרישית לעיל בכל השיטה ומכ"ש דאפשר דרבי יוסי גופא נמי אליבא דנפשיה סבר הכי והא דאמר לעיל גבי ואזדו לטעמייהו דספק משקין לאוכלין טמאין היינו דוקא אליבא דר"ע רבו ואם כן לפי זה ממילא נמי נ"מ טובא לענין מילתא דרבי יוחנן דאמר מחלוקת בשש אבל בשבע ד"ה שורפים אי דוקא בשש קאמר אבל בד' וה' לא והיינו כאוקימתא דרבי ירמיה דאמר ואזדו לטעמייהו משא"כ אם נאמר דר"ע נמי אית ליה האי ק"ו דר"י מדאורייתא ואם כן הך מתניתין דר"פ חומר בקדש היינו נמי מדאורייתא ואם כן ממילא שמעינן דט"מ לט"א נמי דאורייתא לר"י אפילו אליבא דנפשיה דנהי דבהך דשני עושה שלישי לא סבר ר"י כר"ע מ"מ שפיר סבר דט"מ לט"א דאורייתא מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא מי לא עסקינן דנגע במשקין דמהאי טעמא אסיקנא לעיל לדשמואל בקושיא ואם כן לפי זה ממילא דמאי דפליגי ר"מ ור"י בשריפת תרומה טהורה עם הטמאה בפסח בשש הוי הלכה כר"י כדקיי"ל בעלמא רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה כדפי' בדף הקודם במימרא דר"ל כן נראה לי נכון ואין להאריך יותר והמדקדק היטב בכל מה שכתבתי בשיטה זו יראה בעין שכלו שדברי נכונים וברורים הם ודוק היטב:

בגמרא תנן התם על מחט שנמצא וכו' אמר ר"ע זכינו שאין טומאת ידים במקדש ופירש"י זכינו זכות וטובה וריוח ותקנה היא לנו מהפסד קדשים וכו'. לכאורה יש לתמוה על לשון רש"י שכתב כל הנך לישני מעליותא יתירה בלשון זכינו ובכמה דוכתי מצינן דלשון זכינו היינו זכינו לדין ועוד דלפירושו לא אתי שפיר הא דמקשה ונימא שאין טומאת ידים וכלים במקדש כמו שאבאר. והנלע"ד בזה דכוונת רש"י דהכא לא שייך לפרש דזכינו היינו לשון זכינו בדין דמאי חידש ר"ע בזה דהא למסקנא דשמעתין עיקר עדותן של ר"ח סגה"כ בפ"ב דעדיות על המחט לא בא להעיד אלא על הידים לחוד שהן טהורין דמה שהסכין טהור והבשר טמא מילתא דפשיטא טובא היא ואם כן דעיקר עדות לידים לחוד תו לא שייך לשון זכינו דקאמר ר"ע לכך הוצרך רש"י לפרש דהאי זכינו דקאמר ר"ע היינו דיש זכות וריווח ותקנה בזה העדות דידים טפי מתקנות ועדות אחרת לפי שאם היו גוזרין במקדש על טומאת ידים היה הפסד גדול בקדשים לפי מה שנראה מפירש"י דאסתם ידים קאי ואם כן הוי מילתא דשכיחא טובא והפסד גדול לקדשים. ואף על גב דפשטא דמתניתין דידים טהורין היינו שלא נטמא על ידי מחט דלא איירי בסתם ידים מכל מקום בממילא שמעינן מעדות זה דסתם ידים פשיטא שלא גזרו במקדש דאי ס"ד דגזרה דסתם ידים היתה אפילו במקדש אף ע"ג דלא הוי אלא מחששא בעלמא דעסקניות הן ועוד דיש הפסד גדול לקדשים בדבר כיון דשכיח טובא ואפי' הכי גזרו בהן אפילו במקדש א"כ להנך ידים דנגעו בראשון שהיה להם לגזור אף במקדש אפילו בלא היסח הדעת דסתם נטילה דודאי הנך ידים דפסלו בהן את התרומה חמירי טובא טפי מסתם ידים וליכא נמי פסידא דקדשים כ"כ כיון דלא שכיחי כנ"ל בכוונת רש"י ודוק ועיין עוד בסמוך:

דף יט:

בגמרא ונימא שאין טומאת ידים וכלים במקדש ופירש"י ונימא נמי זכינו שאין טומאת כלים במקדש וכו' עכ"ל ואף למאי דמשמע מלשון רש"י בסמוך דהאי זכינו היינו זכות וטובה וריווח ותקנה היא לנו מהפסד קדשים וכבר פירשתי דהיינו משום דטומאת ידים גופא היה הפסד גדול בקדשים ואם כן לפ"ז לא שייך האי לישנא דזכינו לענין טומאת כלים דלא שכיח כ"כ אלא דאפ"ה כיון דעיקר מילתא לענין טומאת ידים שייך לישנא דזכינו כיון דשכיח אם כן כ"ש דאי הוי תנא שאין טומאת ידים וכלים במקדש שייך שפיר טפי לישנא דזכינו. אלא דאכתי לא ידענא מי הכריחו לרש"י לפרש כן כיון דבנוסחאות הגמרא שלפנינו לא גרסינן ונימא זכינו אם כן בפשיטות מצינן לפרש דהמקשה בעי למימר דלא ליתני לשון זכינו כיון דלקושטא דמילתא אפילו בכלים דלא שכיחי לא גזרו במקדש אלמא שאין עיקר הטעם משום פסידא דקדשים ויש ליישב וק"ל:

בתוס' בד"ה ונימא וכו' תימא לר"י ממאי היה לו לכלי ליטמא אם ממשקין כו' עכ"ל. אגופא דמתניתין דקתני שהסכין טהור לא קשיא להו מאי קמ"ל דממה היה לו לסכין ליטמא דודאי בפשיטות מצינן למימר דעיקר רבותא לאשמעינן הך מילתא גופא דאין כלי מטמא כלי וכ"ש לאוקימתא דרב דאיירי במחט טמא מת ואתא לאשמעינן דאפ"ה הסכין טהור כדמסיק רב אשי זאת אומרת עזרה ר"ה היא אבל הכא לסברת המקשה דמשמע ליה הא דסכין טהור היינו משום דאין טומאת כלים במקדש והיינו משום דלא ניחא ליה למימר דאיירי אפילו בחולין אלא דוקא בקדשים דומיא דבשר וידים דאיירי במקדש דוקא כדמסקינן לקמן ואם כן לפי זה ע"כ דהא דקתני שהסכין טהור היינו לאשמעינן שאין מקבלין טומאה ממשקין וכדמשמע מאוקימתא דרב ומקושיא דרבא ומשו"ה מקשו התוס' שפיר הא משקי בי מטבחייא דכן:

ובזה נתיישב גם כן דלכאורה לפירש"י ותוס' מעיקרא היה סבור הש"ס דאיירי דאיכא משקים בהדי בשר והיינו כדמסקינן שהעבירה בנהר ועדיין משקה טופח עליה ובסוף לפי המסקנא דרבא איירי דליכא משקין בהדי בשר והיינו שכבר נתנגבו אותן המשקין שהוכשר הבשר על ידיהן ואם כן לפ"ז העיקר חסר מן הספר בין לפי המקשה ובין לפי המסקנא דרבא אבל למאי דפרישית א"ש דכיון דמעיקרא הוי פשיטא ליה בכולה מתניתין דמחט היינו לענין קדשים ומשום שלא גזרו במקדש אם כן ע"כ איירי דאיכא משקין בהדה דאל"כ מאי סהדותא דר"ח סגה"כ לענין סכין דטהור ואם כן מקשה שפיר משא"כ למסקנא דרבא דמה שהסכין טהור היינו אפילו בחולין ולענין דאין כלי מטמא כלי או משום דעזרה ר"ה היא אם כן מוקמינן למתניתין כפשטא דאיירי דליכא משקין בהדה כיון שלא נזכר משקין כלל במשנה וכדמקשינן לעיל בהתחלת השיטה עם בשר ומשקין מיבעיא ליה כן נראה לי ודו"ק:

בא"ד ויש לומר דר"ע וכו' אם כן לית ליה שיהא דכן וזה אין נראה לו דלר"ע יהא דכן מלטמא כלים עכ"ל. עיין במהרש"א שנדחק בזה. ולע"ד דברי התוס' פשוטים ומוכרחים מהא דאיתא לעיל דף ט"ז דמייתי הש"ס ברייתא דתניא ר"א אומר אין טומאה למשקין כל עיקר תדע שהרי העיד יוסף בן יועזר על משקי בי מטבחייא דכן ואם כן ע"כ מילתא דפשיטא הוא דאין לפ' האי דכן לענין טומאת כלים לחוד אלא אי לרב דכן ממש אפילו לטומאת עצמן או לשמואל לענין שאין משקין בי מטבחייא מטמאין לדבר אחר כל עיקר:

מיהו לפמ"ש לעיל דף י"ז ע"ב בשיטת הרמב"ם ז"ל דקיי"ל כר"פ דמשקין בי מטבחייא אפילו למ"ד ט"מ דאורייתא אפילו הכי הלכתא גמירי לה וכמו שכתבתי שם דלא דחינן שום מימרא משום קושיא ואם כן לפ"ז אין מקום לתירוץ התוס' דהכא אלא דהתוס' לשיטתייהו דלא נחתי לסברת הרמב"ם ז"ל כדפרישית לעיל ועוד דבלא"ה א"ש לפמ"ש בסמוך דע"כ למאי דס"ד מעיקרא דמה ששנינו שהסכין טהור היינו לאשמעינן דאין טומאת כלים במקדש אפילו אי איכא משקין בהדה ואם כן ע"כ הוה סבר דלא כר"פ דאמר הלכתא גמירי לה אלא כר"ה בריה דר"י ורבינא דהתם דמסקו לדר"פ בקושיא מ"מ הרמב"ם ז"ל פוסק כר"פ משום דלא דחינן למימרא משום קושיא והיינו נמי לפי המסקנא דרבא דהכא דהך מתניתין דמחט דהסכין טהור לא איירי מכלים שנטמאו במשקין אלא מכלים בכלים דאפילו בחולין טהור כן נראה לי ודוק היטב:

בא"ד וא"ת דילמא כי אמר ר"ע וכו' דשלמה גזר לקדש וכו' עכ"ל וכן מה שהקשו בסמוך בד"ה תרווייהו וכו' תימא דידים לקדש שלמה גזר וכו' עכ"ל. עיין מה שכתבתי בזה בפ"ק דשבת בסוגיא די"ח דבר דלמסקנא דהתם הא דשלמה גזר לנט"י לקדש לא גזר עלייהו שיטמאו בדיעבד אלא עיקר תקנת שלמה לא היה אלא לנטילת ידים לקדש למצוה בעלמא כי היכי דגזרו לבסוף אפי' בחולין כה"ג והבאתי ראיה מסוגיא דר"פ עושין פסין ואם כן לפי זה אין מקום לקושיית התוס' דהכא. אלא דאכתי יש לדקדק לפי מה שהעליתי שם דלמאי דגרסינן התם במסקנא אלא שלמה גזר לקדשים הדר ביה הש"ס ממאי דקאמר מעיקרא דשמאי והלל גזרו ולא קיבלו מינייהו ואתו תלמידייהו וגזרו בי"ח דבר וקיבלו מינייהו ולפי המסקנא אין צורך בזה דאיכא למימר דשלמה גזר לקדשים למצוה בעלמא ואתו שמאי והלל וגזרו טומאה על הידים לקדשים אפילו בדיעבד ואתו תלמידייהו וגזרו אפילו טומאת ידים לפסול את התרומה ואם כן לפי זה לא הוי א"ש הא דמקשה רבא הכא בשמעתין והא תרווייהו בו ביום גזרו דהא שפיר מצינן למימר דידים דהכא דאיירי לקדשים קודם גזירת כלים נישנו והיינו משום דידים לקדשים היינו גזירה דשמאי והלל גופייהו משא"כ גזרת כלים הם מגזרת י"ח דבר דתלמידי שמאי והלל אלא דיש ליישב דלא ניחא ליה לרבא לאוקמי סהדותא דר"ח סגה"כ לענין הסכין טהור שהיה באותו זמן מועט שבין גזרת שמאי ובין גזירת תלמידיו. ועוד דבלא"ה לא משמע ליה לרבא לאוקמי כלל הך אוקימתא דרב או ר"י ב"ח דמוקי למתניתין דהסכין טהור בדאיכא משקין בהדי בשר ובלא"ה משמע ליה לאוקמי בפשיטות אפילו בדליכא משקין בהדה אלא לענין כלים בכלים דאפילו בחולין לא מטמאין כנ"ל נכון:

ובזה נתיישב לי גם כן טובא דאכתי קשה אדרב ור"י ב"ח גופייהו דאמרי להדיא ידים קודם גזרת כלים נישנו והיאך אפשר לומר כן הא תרווייהו בו ביום גזרו ולמאי דפרישית א"ש דלרב או לר"י ב"ח משמע להו ידים קודם גזרת כלים נישנו כדפרישית דידים היינו גזרת שמאי והלל גופייהו לקדשים וכלים גזרת תלמידים ואם כן סהדותא דר"ח סגה"כ הוי בתר שמאי והלל גופייהו ודוק היטב:

בא"ד וא"ת מנ"ל להגמרא וכו' והא דקתני שהסכין טהור ההיא נשנית קודם י"ח דבר וכו' עס"ה. ולמאי דפרישית אין מקום לקושייתם דאי ס"ד דהך סהדותא איירי קודם שגזרו כלום על כלים שנטמאו במשקין אם כן למה הוצרכנו לעדותו של ר"ח סגה"כ לענין הסכין דפשיטא שהוא טהור למה יהא טמא כן נראה לי ודו"ק:

בד"ה וברה"י ספיקו טמא תימא הא איצטריך לאוקמי בר"ה משום ידים דספיקן ברה"י טמא עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על תמיהתם בזה חדא דהא משנה ערוכה היא בפ"ה דטהרות דספק ידים אם נגעו בטהרות או לא נגעו אפילו ברה"י טהור ועוד דהכא במתניתין דמחט לאו מספק כה"ג איירי כיון דלקושטא דמילתא אפילו ודאי נגעו קתני דטהור דאין טומאת ידים במקדש וא"כ אין כאן טומאת ידים כלל ולכאורה היה נ"ל שטעות נפל בספרים בלשון התוס' דבמקום משום ידים צ"ל משום אדם ואם כן כוונתם בזה דאהא גופא דמקשה אדם וכלים נמי ליטמאו הוצרך רב אשי לומר זאת אומרת עזרה ר"ה היא משום אדם דספיקו ברה"י טמא אלא דהא נמי ליתא דהא

שפיר מתוקמא אפילו ברה"י דהא מסתמא האדם לא נגע במחט אלא ע"י הסכין ואם כן למאי דס"ד דהסכין הוי דבר שאין בו דעת לישאל ואפילו הסכין טהור כ"ש באדם שנגע ע"י הסכין ועוד דבלא"ה הא נמי מסקינן במסכת ע"ז פרק אין מעמידין דף ל"ז דבאדם גופא בהא דאמרינן ספק בר"ה טהור אבל הלכה ואין מורין כן דאמר רבי ינאי דאמרי' להו הא מיא בשיקעא דנהרא זילו טבולו וכ"ש הכא במשנה דמחט ר"ע איירי בה ושמעינן לר"ע בהדיא ברפ"ה דטהרות שסובר כן דבאדם ספק נגע ספק לא נגע אפילו בר"ה טמא (וע"ש בפירוש המשניות לרבינו שמשון ז"ל ובחידושינו לעיל דף י' בלשון התוס' ד"ה הלך באחד מהן) ואם כן לפי זה ע"כ איירי הכא בכה"ג שהאדם גופא לא נגע במחט אלא על ידי הסכין וצ"ע ודו"ק:

דף כ.

בגמרא האי בשר דאיתכשר במאי ופירש"י ה"נ מצי בעי אקרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא במאי איתכשר וכו' עס"ה. אף על גב דלקושטא דמילתא בחולין דף ל"ו דייק בגמרא אקרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא במאי איתכשר ומייתי התם כל השקלא וטריא דהכא ומסיק נמי כגון שהיתה פרה של זבחי שלמים והעבירה בנהר כדמסקינן הכא אפילו הכי קשה ליה לרש"י שפיר אסוגיא דשמעתין דהכא דמקשה אמתניתין דמחט ולא מקשה אגופא דקרא מיהו מ"ש מהרש"א ז"ל בזה מפי אחרים וכתב דרש"י אזיל לשיטתו דחיבת הקדש אינו אלא מדרבנן ודבריו תמוהים בזה כיון דלקושטא דמילתא מייתי בגמרא דחולין הך מילתא דאיתכשר בחיבת הקדש גופא ודו"ק:

בתוספות בד"ה לא דיין וכו' משום דס"ל דתלושין לא מכשירין וכו' עס"ה. וכ"כ בסמוך בד"ה ובשעת שחיטה וכו' אליבא דשמואל ונראה שהתוס' נמשכו בכל זה לפי שיטתם לעיל דף ט"ז בד"ה חד בתלושין וחד במחוברין. מיהו כבר כתבתי שם שאין זה מוכרח דדוקא אליבא דרב הוא דמוקמינן דאיצטריכו תרי קראי חד לתלושין וחד למחוברין משום דמייתרו קראי משא"כ לפי האמת מצינן למימר דתלושין ומחוברין מחד קרא נפקא דכיון דמחוברין אין מכשירין הפירות אלא לאחר שהעלה מן המים כמו שפי' ריב"א לעיל ובחולין דף ל"א אם כן הדר הוי להו כתלושין ממש וזה מוכרח משיטת הרמב"ם ז"ל דאף למאי שפסק כשמואל בט"מ לטמא עצמן מדאורייתא ולא דריש יטמא יטמא לענין הכשר ואפילו הכי נראה מחיבורו פ"ב מהלכות טומאת אוכלין דעיקר הכשר מים מדאורייתא היינו בתלושין. ובאמת לכאורה פשטא דלישנא דקרא דוכי יתן מים על זרע דדרשינן דכי יותן דומיא דכי יתן דניחא ליה משמע להדיא דטפי איירי בתלושין דשייך ביה לשון יתן ויותן כדמשמע מלשון כמה משניות דמכשירין ועוד יש לומר דלשמואל לא בעינן תרי קראי לטומאת שרץ ולטומאת מת ותדע שכן הוא דהא בחולין דף ל"ז משמע להדיא דהא דמוקמינן הנך תרי קראי בהכשר חד לטומאת שרץ וחד לטומאת מת היינו דוקא למאי דבעי למימר דחיבת הקדש דאורייתא מה שאין כן למאי דמספקא ליה ריש לקיש אי הוי דאורייתא או דרבנן וכ"ש לרב יוסף דפשיטא ליה דהוי דרבנן וכדמשמע משיטת רש"י בכל השיטה שלפנינו כמ"ש בדף הקודם ובחגיגה ואם כן משמע דהנך תרי קראי דהכשר אתי למעוטי דחיבת הקודש אינו מכשיר שזו היא סברת המקשה שם בחולין ואם כן תקשה מנ"ל דבעינן הכשר לטומאת מת אע"כ כדפרישית דלאינך אמוראי לא בעינן תרי קראי למת ולשרץ דגילוי מלתא בעלמא הוא ועוד דלכאורה לא אשכחן טומאת אוכלין דטמאין במת דהא לא איירי בהו קרא דהא לא שייך לא טבילה ולא הזאה אע"כ דילפינן להו משרץ בק"ו או בבנין אב משרץ ונבילה ואם כן הא קי"ל דאפילו היכא דמפרך ק"ו אמרינן דיו אם כן פשיטא דאוכלין שנטמאו על ידי מת דצריכין הכשר מים כמו טומאת שרץ ואין להאריך בזה יותר כאן דעיקר מקומו בחולין אלא שהוצרכתי להאריך כאן כדי ליישב שיטת רש"י שכן נראה מלשונו כמ"ש בסמוך דלהכי נקט פרה של זבחי שלמים וכמו שדקדקו התוס' בשמו דתלושין מכשירין כנ"ל ודו"ק:

בד"ה אלא דאיתכשר וכו' וא"ת אי חיבת הקדש וכו' מאי נ"מ דמשקים בי מטבחייא דכן ואין מכשירין וכו' עס"ה. והך קושיית התוספות שייך בין לרב דאמר דכן ממש ובין לשמואל דאמר דכן מלטמא טומאת אחרים כיון דמונין בו ראשון ושני וכה"ג בהא דאין מכשירין ועיין מה שכתבתי בזה בדף ט"ז בהא דאמר רב דכן ממש ובדף י"ז בהא דתני רב ושמואל משקים בי מטבחייא דלפי מ"ש שם נתיישב' קושיית התוספות דהכא דאפשר דבמשקים בי מטבחייא לא שייך חיבת הקדש כמו בעצים ולבונה שקריבין על גבי מזבח וה"ה בבשר דהכא דאיירי לענין הכשר (מהד"ב מהמחבר ז"ל: דכיון דבשר שלמים אין קרב ע"ג מזבח תו לא שייך ביה חיבת הקדש) וכ"ש למאי דפרישית לעיל בהא דאמר ר"פ משקים בי מטבחייא הלכתא גמירי לה דאף ע"ג דאסיקנא לדר"פ בקושי' אפ"ה לא אידחי מימרא דידיה דמה"ט פסק הרמב"ם ז"ל כר"פ אם כן כ"ש דאין מקום לקושית התוספות דהכא דלמאי דבעי למימר חיבת הקדש מהני אפילו למימני ביה ראשון ושני אפילו הכי שפיר מצי סבר דהלכתא גמירי לה דמשקים בי מטבחייא לא מהני חיבת הקדש בין לענין טומאה ובין לענין הכשר ודו"ק:

בפירש"י בד"ה ואוכלין מטמאין את המשקין דדריש יטמא דגבי אוכלין לטמא אוכלין ומשקין כדדריש ליה ר"ע וכו' עס"ה. ולכאורה נראה שזה סותר במ"ש לעיל בכוונת רש"י גבי מימרא דרבינא דקאמר ליערבינהו וליכתבינהו וכתבתי שם דכוונתו אפילו למאי דלא קי"ל כר"ע דדריש יטמא יטמא אפי' הכי נפקא לן מקרא דאוכלין מטמאין המשקין מדאיצטריך למיכתב טמא הוא כמ"ש שם באריכות אלא דאפ"ה י"ל דניחא ליה לרש"י כאן לפ' הברייתא מטעם דרשא דר"ע דלפ"ז כל סדר שלש הטומאות השנויין בברייתא כאן הם לפי סדר הכתובים בפסוק ממש לפי המסקנא שכך סידרן הכתוב דשרץ מטמא הכלי שהוא התנור והכלי שהוא התנור מטמא האוכלין כדכתיב מכל האוכל אשר יאכל והאוכלין מטמאין את המשקין כיון דדרשינן אליבא דר"ע יטמא יטמא דכתיב באוכלין לטמא את המשקין כדאמרינן לעיל משא"כ לאוקימתא דרבינא דמה שאוכלין מטמאין המשקין לאו מהאי קרא דמכל האוכל שנטמא ע"י התנור ילפי' לה אלא מקרא אחרינא דכתיב וכי יפול מנבלתם עליו טמא הוא הוא טמא ואין עושה כיוצא בו אם כן לפי זה אין סדר הברייתא לפי סדר הפסוקים ובלא"ה ע"כ הך ברייתא לא תני אלא טומאה דאורייתא דאי דרבנן הרי חזרו המשקין ונעשין תחלה כנ"ל נכון ודו"ק:

דף כ:

בפירש"י ת"ל וסמיך ליה מכל האוכל כלומר וכו' ואשמעינן קרא דאוכלין ומשקין הוא דמקבלין טומאה מולד הטומאה אבל כלי לא וכו' עס"ה. ממה שהאריך רש"י כאן נראה דהא דקי"ל בפשיטות דאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה לאו מכללא ילפינן להו אלא בכל חד צריך קרא באפי נפשיה וכבר כתבתי לעיל בדף י"ח גבי ואימא לטמא את הכלים דהטעם משום דממה שאין הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס אכתי לא מצינן למילף הכלל שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה דאפשר דשאני אויר כלי חרס דחידוש הוא וכן ממה שאין כלים ואדם מקבלין טומאה מאדם וכלים שהן ראשון או שני לטומאה אכתי לא מצינן למילף האי כללא שאין כלים ואדם מקבלין טומאה מאוכלין ומשקין שהן ולד הטומאה דהיינו כדפרישית לעיל משום דלכאורה האי דרשא דיטמא יטמא דכתיב באוכלין ומשקין טפי הוה שייך למידרש פשטא דקרא דיטמא שאוכלין ומשקין מטמאין כלים יותר ממה שנאמר שאוכלין מטמא משקין ומשקין אוכלין כמו שהארכתי בזה במקומו מיהו לפי האמת דמסקינן לעיל דא"א לידרוש יטמא דאוכלין ומשקין לטמא את הכלים משום דאיכא ק"ו ממילא הדרינן לכללא דכלל גמור הוא שאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ואין להאריך יותר ודו"ק:

בגמרא רב חסדא רמי פסחא אפסחא וכו' ומשני הא ר"ש אליבא דר' יהושע הא ר"י אליבא דרבי יהושע דתניא וכו'. נראה דהא דפליג ר"י ור"ש אליבא דר"י לענין תלויה היינו משום דבבכורות דף ל"ד בעי הש"ס למימר מעיקרא דטעמא דרבי יהושע משום דיש אם למסורת דתרומתי ואם כן לפי זה אין מחויב לשמור אלא טהורה לבד ולא תלויה ואפילו בידים מותר לטמא את התלויה אפילו היכא דלא אזיל לאיבוד וכ"ש בתרומת חמץ בע"פ בששית ואם כן היינו טעמא דר"ש אליבא דר"י משא"כ ר"י סבר דטעמא דרבי יהושע כדמסקינן התם דכתיב הראוי לך שמור ושאינו ראוי לך לא תשמור משום הכי קסבר דתלויה בעי שימור שמא יבא אליהו ויטהרנה ומטעמא דאזיל לאיבוד בע"פ נמי אין להתיר כיון דבששית ליכא אלא איסורא דרבנן וכ"ש הכא שמבער בע"ש דההיא שעתא לא אזלא לאיבוד ואף ע"ג דבבכורות משמע דרבי יהושע לא חייש לשמא יבא אליהו ויטהרנה היינו נמי אליבא דר"ש דאיירי התם ומיקל להקיז דם בבכור ומשו"ה בעי למימר מעיקרא דמחלוקת דבכור ותרומה הא בהא תליא משום הכי מסיק התם דלא אלא דבתרומה בקרא פליגי וכבר הארכתי בזה לעיל בדף ט"ו ע"ש ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה מי אמר רבי יהושע וכו' אומר ר"י הא דלא משני פסח שאני היינו דמשמע ליה דפסח לא מעלה ולא מוריד מדשרי בתלויה ואסר בטהורות וכו' עד סו"ה. נראה דכוונת התוס' דאע"ג דבלא"ה איצטריך להא דמשני הא ר"י אליבא דר"י הא ר"ש אליבא דרבי יהושע משום הך קושיא דפסחא אפסח' דלעיל דהא ע"כ הוי ידע הך ברייתא דלעיל דפליגי ר"י ור"ש בע"פ דבדוכתא אחרינא לא משכחת לה דפליגי אלא דאפ"ה קשיא להתוס' שפיר דהוי מצי לאוקמי הך דחבית אפילו אליבא דר"ש דדוקא בע"פ מתיר ר"ש אפילו לטמאו בידים כיון דאזיל לאיבוד משום איסור חמץ ואינו ראוי לו אבל בחבית סבר דגרמא אין אבל בידים לא וע"ז כתבו התוס' שפיר דאי אפשר לומר כן מדאוסר בטהורה בע"פ אע"ג דאזלא לאיבוד כנ"ל וק"ל:

בגמרא ר"א מי תרומה אתרומה ומשני. כבר כתבתי לעיל דף ט"ו בשם הירושלמי דרמי התם נמי תרומה אתרומה ומוקי לה כתנאי חבית קמייתא כרבי יוסי אליבא דרבי יהושע וכתבתי ג"כ שם דהא דלא מוקי לה הכא בגמ' דידן כדמשמע לעיל היינו משום דמשמע ליה כסוגיא דבכורות למאי דס"ד מעיקרא דמחלוקת דבכורות ותרומה חדא מילתא היא ואם כן קשיא דר"מ אדר"מ דהא ר"מ מחמיר טפי לענין בכור ולפ"ז כ"ש הכא בשמעתין דר"א הוא דרמי תרומה אתרומה ובבכורות משמע לחד לישנא דר"א גופא הוא דקאמר כמחלוקת בזו כן מחלוקת בזו דבכורות ותרומה חדא מילתא היא א"כ משו"ה לא מצי לאוקמי הכא הך דחבית בתרייתא כר"מ דהא ר"מ איפכא שמעינן ליה משו"ה הוצרך ר"א לחלק ולשנויי שאני התם דאיכא הפסד חולין וכדמשני נמי לעיל דף ט"ו וכדפרישית התם דמשום דליכא משמרת תרומה כה"ג אלא איסורא דרבנן וכ"ש לר"א דבכורות דאמר דבכורות ותרומה חדא מילתא היא ותרוייהו מדרבנן מש"ה במקום פסידא הקילו. ואי תיקשי אם כן לר"א דבכורות דאמר כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו ולפ"ז ר"מ דמחמיר בבכור מחמיר נמי בתרומה א"כ תיקשי ליה מתניתין דידן דקאמר ר"מ מדבריהם למדנו ומיקל טפי מרבי יוסי ור"ש. נ"ל דלאו קושיא היא דלר"א דבכורות סבר ר"מ במתניתין דהכא דפסחא שאני כיון דאזלא לאיבוד מחמת איסור חמץ ור"מ מדמה איסור לטומאה כנ"ל נכון ודוק היטב. ותו לא מידי:

קצת השמטות משיטת דר"ח סגה"כ

א ואין זה לקט אלא שכחה מה שכתבתי דף י"ד בתוס' בד"ה אבל תרומה וקדשים דלר"ע איכא למילף דבקדשים אוכל מטמא אוכל דאל"כ לא אשכחן רביעי בקדש הכוונה בזה דע"כ הכי הוא לר"מ ור"א אליבא דר"ע לפי שיטת התוס' דר"מ ור"א סברו אליבא דר"ע דט"מ לט"א מדרבנן ואם כן לפ"ז כיון דלר"ע רביעי בקדש דאורייתא ואם כן לשיטת רש"י ע"כ סבר ר"ע דאוכל מטמא אוכל בקדשים ואף לפי שיטתי דר"מ ור"א אליבא דנפשייהו פליגי אפ"ה א"ש דמדר"מ ור"א שמעינן דאוכל מטמא אוכל בקדשים אי ס"ל כרבי יוסי דרביעי בקדש דאורייתא ודוק ועיין מה שכתבתי בזה בדף י"ט:

ב' בדף י"ד ע"ב אמר רבא ש"מ קסבר ר"ע ט"מ לט"א דאורייתא דאי ס"ד דרבנן מכדי האי נר וכו' ומקשה בגמרא ממאי דלמא לט"א מדרבנן. ולכאורה יש לתמוה דהא ע"כ בלאו הכי מוכח דסבר ר"ע ט"מ לט"א דאורייתא כיון דדריש יטמא יטמא לענין שני עושה שלישי בחולין ואם כן ע"כ במשקין נמי דכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא דריש ר"ע יטמא יטמא וא"כ מקרא מלא הוא דט"מ לט"א דאורייתא אליבא דר"ע כדאמר ר"ל לקמן בדף י"ח. אלא דבאמת לק"מ דאכתי מצינן למימר דסבר ר"ע ט"מ לט"א מדרבנן והאי יטמא דכתיב במשקין דריש ליה ר"ע לענין הכשר לא לענין טומאה כדאמרינן לקמן דף ט"ז אליבא דרב דאמר דכן ממש ותדע שכן הוא דהא לשיטת התוס' לקמן גבי ואזדא לטעמייהו דר' מאיר אליבא דר"ע אמר דט"מ לט"א דרבנן ואם כן ע"כ כדפרישית כמ"ש שם התוס':

ג' מה שכתבתי בדף ט"ז בהא דאמר רב דכן ממש דאכתי איכא למידק האיך אפשר לומר דכן ממש אטו מי גרע הנך משקין מעצים ולבונה דקי"ל דחיבת הקדש מכשרתן לפי' תוספות וכתבתי ליישב:

אמנם אחר זה ראיתי שהתוספות בעצמם דף כ' בד"ה אלא דאיתכשר שהרגישו קצת בזה ונדחקו ליישב בע"א. מיהו דבריהם שם לאו אליבא דרב איירי אלא אפילו אליבא דשמואל ועיין מה שכתבתי שם בזה:

דף כא.

פרק כל שעה כל שעה שמותר לאכול מאכיל ופירש"י דלדיוקא אצטריך וכו' נראה דאע"ג דמוקמינן לה בסמוך כר"ג אפ"ה לא איצטריך לגופא דמלתא דפשיטא היא וכמ"ש מהרש"א ז"ל

ונראה דפשיטא ליה לרש"י ז"ל דאי ס"ד דאיכא שום רבותא בהא מילתא הוה ליה למיתני בהדיא ולא למיסמך אדיוקא במאי דתני לה בהאי לישנא דמותר ולא קתני כל שעה שאוכל אע"כ דבלא"ה פשיטא ליה הא מילתא אלא אגב דקתני לעיקר מילתא אדיוקא דכל שעה שאינו אוכל קתני לה נמי בהאי לישנא דמותר כיון דקושטא דמילתא הכי הוא וכה"ג איכא למימר דאף על גב דקאמר בגמרא דמאכיל לבהמה ולחיה שייך בהו שום חששא דבל יראה אפ"ה לא איצטריך למיתני לגופא דמילתא דפשיטא הוא דאלת"ה מאי מקשה הש"ס בפשיטות בסמוך דאי כר"י האיכא חמישית דאין אוכל ומאכיל ומנ"ל הא מילתא דנהי דשמעינן לר"י דאמר תולין כל חמש דילמא היינו למוכרו לכותים דוקא אבל לעולם דמהאי טעמא אסור להאכילו לבהמה ולחיה משום הך חששא דילמא משיירא וליכא למימר דאי הוי שייך האי חששא דילמא משיירא מקמי הכי נמי הוי אסור דאין שיעור לדבר אם כן הדר הו"ל מילתא דפשיטא דאטו לעולם יהא אסור להאכיל אע"כ דקושטא דמילתא הכי הוא דמילתא דפשיטא היא ולא איצטריך להא צריכותא אלא אגב גררא לבתר דתני לה לדיוקא כדפירש"י כנ"ל וכ"ש דא"ש למ"ש הרא"ש ז"ל דבאמת לא שרי להאכיל לבהמה ולחיה אלא כשעומד על גביהן עד שיאכלו אלא אפ"ה הו"א דאיכא למימר שמא יעלים עיניו ואם כן פשיטא דליכא רבותא אלא דאי הוי תנא חד מינייהו הו"א דדוקא קאמר ואם כן ע"כ דעיקר מילתא לא תני אלא לדיוקא וכדמסיק הרא"ש ז"ל מיהו יש לי לדקדק בדבריו דא"כ האיך בעי רבא למימר לעיל דף י"ב דטעמא דר"י דאמר תולין דיהבי ליה רבנן שעה א' ללקט עצים ואכתי מה הועיל במה דאמר תולין דהיינו שיאכיל לבהמה דא"כ לא יהיה לו שהות ללקט דהא צריך לעמוד על גביהן ושלא יעלים עיניו ויש ליישב לפמ"ש בסמוך דאיכא למימר דהא דקאמר ר"י תולין היינו לענין דא"צ לשרפו ולעולם דאסור בהנאה אף למכור לכותי וכ"ש דאין מאכיל לבהמה ואם כן היינו סברא דרבא וצ"ע ודו"ק:

בתוס' בד"ה עבר זמנו אסור בהנאתו ואם מכר דמיו מותרין כדתנן פ"ב דקידושין וכו' עכ"ל. ואף על גב דלא קתני התם חמץ בפסח אפ"ה מדמסקינן התם דטעמא דכולהו איסורי הנאה דמיהן מותרין היינו מדאיצטריך למיסר בע"ג ושביעית והו"ל שני כתובים אם כן ה"ה לחמץ בפסח דשרי ונראה שהתוספת הוכרחו לפרש כן בשמעתין מדמקשינן לקמן עבר זמנו אסור בהנאתו לגירסת התוספות לקמן והיינו דסבר תנא דלעיל דשורפין ואכתי מאי קושיא הא איצטריך לאשמעינן דאפילו בדיעבד אם מכרו אסור בהנאת דמיהן לכן הוכרחו לפרש דודאי דמיהן מותרין ומכאן יש לי לדקדק על מה שכתבו קצת פוסקים דדוקא לאחריני שרי ליהנות מחליפי חמץ אבל להמוכר עצמו אסור וא"כ אכתי הו"מ לאוקמי בכה"ג דעבר זמנו אסור בעל החמץ בהנאת דמיהן וחלופיהן אע"כ דאין לחלק וצ"ע:

בד"ה לימא מתניתין דלא כר"י אף לפי המסקנא וכו' עכ"ל. ולכאורה דברי מותר הן מיהו למאי דפרישית בסמוך יש ליישב קצת דלכאורה היה אפשר לומר דלמסקנא דמסיק הש"ס הצריכותא דמשמע דאיכא שום חששא דבל יראה הו"מ שפיר לאוקמי כר"י וכדפרישית אלא דאפ"ה לא מתוקמי כר"י מה"ט גופא דלא מתוקמי כר"מ דא"כ כל שאוכל מאכיל מבעיא ליה:

בד"ה ואי אשמעינן וכו' ואין עובר משום בל יטמין וכו' כיון שאין יודע היכן הוא וכן משמע וכו' עכ"ל. ובסי' פרי חדש דקדק מלשון התוס' דס"ל בחמץ שאין ידוע אין חייב לבדוק מן התורה ולענ"ד משום הא לא איריא דאף את"ל דסבר דחייב לבדוק אף באין ידוע וכשיטת הר"ן ז"ל ע"כ היינו מטעם שכתב הר"ן ז"ל דבמקום שמכניסין חמץ הוה ליה כודאי דחזקתו שהכניס בו חמץ ומשום הכי חייבוהו לבדוק באותן המקומות עד מקום שידו מגעת וכדרך תשמישו משא"כ הכא שכבר בדק בכל אותן המקומות ובהאי נמי דמשיירא ודאי מצנע עד שאין יודע באיזו מקום ואם כן הוה ליה כמקום שאין ידוע אם הכניסו חמץ דאין עובר מדאורייתא לכ"ע וע"ז מייתו ראיה דהיכא שבדק במקומות הידועים אינו עובר אפילו אם עדיין נשאר שם חמץ כדמשמע לעיל בהאי דוכי משכחת לה לבטלה אלמא דכל כמה דלא משכחת לה אינו עובר כיון שלא היה במקום ידוע שהרי כבר בדק כדינו ובתר הכי מקשה הרשב"א ז"ל דנהי דלא עבר בבל יראה מדאורייתא אכתי היכי שרי להאכיל לחי' דהא מחייב מיהא לבדוק מדרבנן כמו בנטלה חולדה בפנינו דצריך בדיקה משום חששא דשמא יאכל לשיטת התוספות כנ"ל בכוונת התוספות ועדיין צ"ע ועיין בסמוך ועיין לעיל בסוגיא דאין חוששין:

בא"ד הקשה רשב"א היכי שרי וכו' הא תנן בפ"ק וכו' עכ"ל. ועיין בלשון הרא"ש שכתב לחלק בשם הרשב"א ז"ל בין חיה כפותה והרא"ש ז"ל גופא מסיק משום קושיא זו דצריך לעמוד עליהם עד שיאכלו ע"ש ולענ"ד לא ידענא מאי קשיא להו מהא דפ"ק דתנן מה שמשייר יניחנו בצינעה דהתם לית ליה פסידא בהכי אם יניחנו בצנעה משא"כ הכא אם לא נתיר לו להאכיל לחיה המוטלת עליו לזונו אית ליה פסידא ויצטרך לשרפו ואי קשיא להו מהא דקתני אם תטול בפנינו יהא צריך בדיקה מהא נמי לא קשיא דנהי דהיכא שנטלה בפנינו צריך בדיקה אפ"ה מותר להאכיל לחיה דהא איכא ספיקי טובא דלמא לא משיירא ואת"ל דמשיירא דלמא מצנעא ליה שפיר שלא יבא לא לידי בל יראה ולא לדלמא אתא למיכל וצ"ע ודו"ק:

בפירש"י ולא מסיק אדעתיה לבטלו עכ"ל. ואף ע"ג דקי"ל הבודק צריך שיבטל ופרישית בריש מכילתין דלשיטת רש"י מדינא דמתניתין נמי הכי הוא ודלא כשיטת הר"ן ז"ל אפילו הכי לא אהני הכי בביטול דאתמול כיון ששיירו ע"מ להאכילו לבהמתו ומה שהוצרך רש"י לפרש כן ולא מפרש בפשיטות דלא מסיק אדעתיה לבערו היינו דלישנא דגמרא הכי דייק דמסיק ועבר עלה בבל יראה או אפשר דס"ל דהכא אפילו מעיקר הדין נמי בביטול בעלמא סגי דלא חיישינן דלמא אתי למיכל מיניה כיון שהאכיל לבהמתו מימאס ולא חזי לאכילה ולא חיישינן נמי שמא לא ביטלו בלב שלם דודאי לא חיישינן להכי אלא בגלוסקא יפה וכיוצא בזה אבל הכא במאי דשיירא ודאי בגילוי דעתא דביטל סגי והתוס' שכתבו דה"ה דהו"מ למימר דלמא אתא למיכל מיניה אפשר דסברי כשיטת הפוסקים שהביא הרא"ש ז"ל דיש לבטל גם כן בתחלת שש ואם כן לא שכיח לגזור כולי האי שמא לא יבטל משו"ה כתבו דהו"מ למימר דלמא אתא למיכל כן נראה לי:

בגמרא ריב"ב אומר כותח וכל מיני כותח וכו' עיין פרש"י ותוספות. ולולי דבריהם היה נ"ל לפרש בפשיטות דריב"ב לשיטתיה דס"ל במכילתא פ' בא דחמץ קודם ביעורו בשריפה דוקא ויליף מנותר ולפרש"י דלקמן דף כ"ח משמע דקודם ביעורו היינו שלשים יום קודם פסח דחל עליו חובת ביעור שלא יהא החמץ בעולם בפסח ואם כן נהי דלב"ה מותר למכור קודם פסח היינו משום דאפשר שימצא לו אוכלין קודם פסח משא"כ בכותח שאין דרך לאוכלו מהר אסור למכור שלשים יום קודם פסח כדי שלא יהא בעולם בפסח וכן משמע להדיא שם במכילתא דאסר ריב"ב:

דף כא:

בגמרא ומותר בהנאתו פשיטא לא צריכא שחרכו קודם זמנו. נ"ל דלאו בחרכו לחוד איירי מתני' דהא לא איירי ביה כלל אלא דעיקר דינא דמתני' דמותר בהנאתו אלא יסיק בו תנור וכיריים דסיפא קאי דלאחר זמנו אסור וקתני הכא דקודם זמן איסורו אם רוצה לשרפו יכול להסיק בו תנור וכיריים אע"ג שנהנה ממנו ג"כ לאחר זמן איסורו אפ"ה שרי דלא גרע מחרכו אלא דבגמ' עיקר מילתא דמיירי ביה רבא אתא לאשמעינן דאפילו בדאיתא בעיניה לאחר זמנו שרי כיון שחרכו קודם זמן כנ"ל:

בתוס' בד"ה עבר זמנו פשיטא וכו' ונראה דפריך פשיטא משום דתנא בפ"ק דשורפין וכו' עד סוף הדיבור. ואף ע"ג דלקמן דף כ"ח ע"ב כתבו התוס' דלרבי שמעון משש ומעלה עד הלילה מותר בהנאה ואפילו הכי קאמר ר"ש דשורפין בתחלת שש דגזור שמא יאכלנו ממש איכא למימר דלא דמי דר"ש לא איירי אלא דלא חזי למוכרו לכותי ולא לשום הנאה כ"א להסיקה תחת תבשילו ומשו"ה מחמיר לשורפה בהתחלת שש משום חששא דדלמא אתא למיכל דהו"ל הפסד מועט כיון דבלא"ה להסקה קאי משא"כ בחולין דקיימינן הכא אי ס"ד דשרי בהנאה לא הוי מחמרינן לשורפה בתחלת שש כיון דאיכא תקנה למוכרו לכותי כולו כאחד וכמו שכתבתי נראה להדיא מלשון התוספות דף כ"ח ועיין במהרש"א ז"ל שכתב בענין אחר ונראה שנתכוון גם כן ליישב הא דמשני בגמ' לשעות דרבנן דלא שמעינן לה ממתניתין דלעיל אלא שדבריו דחוקים ולענ"ד נראה דלפירוש התוס' הא דמשני לשעות דרבנן דאע"ג דשמעינן לאיסור הנאה שפיר ממתניתין דלעיל דקתני שורפין אפ"ה אשמעינן משנה יתירא דהכא דאין חוששין לקידושין והיינו דקתני עבר זמנו אסור בהנאתו וממילא דכל שעבר זמנו מדרבנן שוה לאיסור הנאה כמו לאחר שעבר זמן דאורייתא אלא דאכתי קשיא לי דאם כן אמאי איצטריך לשנויי בשעות דרבנן והיינו תחלת שש דהא אפילו מלאחר שש עד הלילה נמי שייך האי רבותא גופא דאסור בהנאה לגמרי ואין חוששין לקידושין ולאפוקי מדרבי שמעון דלא אסר אלא משום חששא דשמא יאכל מדרבנן ומכ"ש למאי דפרישית דלר"ש בחולין מותר למוכרו. ועוד דאפילו לר"י דאוסר לפני זמנו אפ"ה איכא רבותא טובא דאסור בהנאה מדאורייתא דהא לחזקיה בסמוך דלא שייך איסור הנאה אלא היכא דכתיב לא יאכל וא"כ בלפני זמנו לא שמעינן איסור הנאה דהא רבי יהודה מלא תאכל עליו יליף וכמו שהקשו שם בתוס' וע"ש בחידושינו ואפשר כיון דלקושטא דמילתא אפילו בשעות דרבנן אין חוששין לקידושין כדמשמע מלישנא דמתניתין דכל שעבר זמנו שוה משו"ה מסיק לה בהאי לישנא דשעות דרבנן דכל היכא דלא מיתסר מדאורייתא מיקרי שעות דרבנן כנ"ל ודוק ועיין בסמוך:

בפירש"י בד"ה משש ומעלה ע"כ מתחלת שש דאי לאחר שש דאסור מדאורייתא מאי אתא לאשמעינן וכו' עכ"ל. נראה מפירושו שהוא סובר דחיטי קורדנייתא אית בהך חששא דאורייתא ואף ע"ג דקשות הן ואיכא לספוקי שמא לא נתחמצו אפילו הכי כיון דהוי ספיקא דאוריתא ומחוייב לשורפו ליכא שום רבותא בהכי ועוד מדנקט אפילו משמע דבשאר חמץ נמי איכא שום רבותא אלא דאכתי קשיא לי דלמא לעולם לאחר שש איירי והא גופא אתא לאשמעינן דאסור בהנאה מדאורייתא או לאפוקי מדר"י הגלילי דמתיר בהנאה לגמרי ואע"ג דפשיטא לן דלא קי"ל כר"י הגלילי ואסור בהנאה אכתי ס"ד דהיינו לחומרא אבל לענין קידושין מדלא קתני המקדש בחמץ בפסח התם בקידושין גבי שאר איסורי הנאה ס"ד דחששין לחומרא לדר"י הגלילי או לאפוקי מדרבי שמעון דלפני זמנו שרי בהנאה מדאורייתא ואע"ג דרב פסק לקמן כרבי יהודה לענין דלפני זמנו נמי במשהו אכתי ס"ד דהיינו לחומרא והוצרך לאשמעינן דאין חוששין לקידושין כלל וכ"ש דקשה טפי למאי דפרישית בסמוך דאליבא דרבי יהודה גופא נמי איכא למימר דלאחר שש עד הלילה אינו אסור בהנאה אלא מדרבנן והיינו לחזקיה בסמוך וכדמשמע לכאורה ממאי דקאמר ר"י תולין כל חמש אלמא דשני ליה בין איסור אכילה להנאה וכדפרישית שם מיהו לשיטת ר"ת לעיל (דף ו' ע"ב תוס' ד"ה משש שעות) דחיטי קורדנייתא חמץ נוקשה מדרבנן הוא ומייתי ראיה מחמץ דרבנן ושעות דאורייתא לחמץ דאורייתא ושעות דרבנן אם כן אתי שפיר ואע"ג דלמאי דפרישית בהא נמי לא מייתי ראיה שפיר דהא איכא למימר דנהי דמחמרינן בחמץ דרבנן אטו דאורייתא אפ"ה לא שייך לומר כן בקודם שש כיון דאפשר דאפילו לאחר שש אין איסור בהנאה מדרבנן לחזקיה אפ"ה איכא למימר דנהי דמדרבי גידל לא שמעינן להא מילתא אפ"ה מגופא דמתניתין דקתני עבר זמנו אסור בהנאתו שמעינן לה שפיר וכדפרישית בסמוך בשיטת התוס' דיתורא היינו לאשמעינן דאין חוששין לקידושין אפילו בעבר זמנו מדרבנן ולא איצטריך לאתויי דרבי גידל אלא להא מילתא לחוד דבאיסור דרבנן נמי אין חוששין לקידושין כלל אף לחומרא כן נ"ל לשיטת התוס' ולענ"ד לולי פירש"י ותוס' היה נ"ל דאף אם נפרש דחטי קורדנייתא חמץ דאורייתא כפרש"י ונפרש גם כן משש ומעלה סוף שש כפירוש התוס' אפ"ה א"ש דמשני לשעות דרבנן דאסור בהנאה כיון דרבי גידל קאמר דמסוף שש אין חוששין לקידושין אלמא דלאחר שש אסור בהנאה מדאורייתא ואם כן שעות דרבנן נמי אסור בהנאה דגזרינן שש אטו שבע משא"כ אי לאו דרבי גידל הו"א דלאחר שש עד לילה גופא אין איסורו בהנאה אלא מדרבנן כדפרישית ואם כן לא הוי שייך לגזור שש אטו שבע כיון דשבע גופא מדרבנן הו"א דשורפין אינו אלא משום דלמא אתא למיכל קמ"ל מדרבי גידל כן נ"ל נכון ובזה יש ליישב קושי' התוספות בקידושין דף כ"ו דמשמע שם דבאיסור דרבנן חוששין לקידושין וקשיא להו מדר' גידל ולמאי דפרישנא לא קשה מידי ובזה יש ליישב גם כן לשון הש"ע באה"ע סי' כ"ח שפסק דדוקא בחמץ דאורייתא ושעות דאורייתא הוא דאין חוששין לקידושין אבל בשעות דרבנן או חמץ דרבנן הוי ספק קידושין ותמהו עליו כל האחרונים ולמאי דפרישית א"ש שחושש להחמיר דחיטי קורדנייתא הוי חמץ דאורייתא ולפירוש התוס' דמשש ומעלה היינו סוף שש דהוי לגמרי דאורייתא אבל בחד דרבנן אפשר דהוי ספק קידושין כסוגיא דגמ' דף האיש מקדש וסוגיא דהכא נמי א"ש כדפרישית ודוק אבל שיטת רש"י ז"ל עדיין צ"ע:

בגמרא ולא יסיק בו תנור וכיריים פשיטא וכו' לכאורה לפמ"ש התוס' לעיל דף ה' דהא דלא יסיק בו וכו' היינו מדרבנן אם כן הוי מצי לאוקמי הכא נמי לענין שעות דרבנן דאע"ג דלאחר שש נמי לא הוי אלא מדרבנן אפ"ה גזרינן שש אטו שבע אלא דנראה ברור דמה שכתבו התוס' לעיל דלא הוי אלא מדרבנן היינו נמי אליבא דמ"ד אין ביעור חמץ אלא שריפה דאיירי לעיל וכן פסקו התוס' להלכה משא"כ לרבנן דהשבתתו בכל דבר והוי מהנקברין דאפילו אפרן אסור אם כן כ"ש דלא יסיק בו מדאורייתא דלכאורה נראה ברור דהא דהנקברין אפרן אסור היינו מדאורייתא וכבר נתפרש לעיל בשם ספר תומת ישרים שכתב רבינו אשר משום דאפילו לר"י דלא יסיק היינו מדאורייתא דיליף מנותר אבל שיטת התוס' אינו כן ואפשר דבנותר גופא היכא דלא שייך איסור

הקדש נמי אפרו מותר מדאורייתא ואין להקשות לשיטת התוס' דמדאורייתא שרי להסיק דמ"ש מערלה דאסור להדליק בו את הנר דיש לחלק שפיר בין איסור הדלקה דהנאתו בשעת ביעורו להסקת התנור דהנאתו אחר ביעורו כן נ"ל ועדיין צ"ע ומבואר לעיל בסוגיא דערלה בעז"ה ודו"ק:

שם לא צריכא לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה וכו' לשיטת רש"י דפלוגתא דר"י ורבנן היינו קודם איסורו דוקא אבל לאחר איסורו לר"י נמי השבתתו בכל דבר אם כן לר"י האי רבותא דלא יסיק היינו לשעות דרבנן מיהו לפמ"ש דלרש"י לר"י לאחר ביעורו נמי עיקר מצותו בשריפה אלא שאם אין האש מוכן מיד אין צריך להמתין דעובר בבל יראה ואף על גב דאפשר דבמשהה ע"מ לבערו אינו עובר אפ"ה אין להשהותו לכתחלה משא"כ קודם ביעורו מצותו דוקא והיכא דאפשר צריך להמתין אם כן סוגיא דהכא א"ש בפשיטות ולשיטת התוס' נמי דס"ל איפכא דקודם ביעורו השבתתו בכל דבר אפ"ה א"ש האי דלא יסיק אפילו בשעות דרבנן הא אפרן מותר ולא הוי בכלל הנקברין דנהי דהשבתתו בכל דבר היינו לקולא אבל מסתמא לא נחמיר קודם ביעורו יותר מלאחר ביעורו כן נ"ל:

שם אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה. קשיא לי אמאי לא יליף בק"ו מנותר ושאר איסורי הנאה דאינן בבל יראה ואסורין בהנאה מכ"ש חמץ דבבל יראה כדיליף לקמן דף כ"ח לענין שריפה והכא לא שייך כל הני פירכי דפרכי רבנן לר"י לקמן מיהו לשיטת הרא"ש ז"ל שם דרבנן לא ילפי כלל מנותר דחולין מקדשים לא ילפינן א"ש דלא ילפינן מנותר אלא דאכתי מצינן למילף מבשר וחלב ושאר איסורי הנאה שהיה להם שעת הכושר ואפילו הכי אסירי והנלע"ד בזה דל"ש למילף בק"ו מנותר או משאר איסורים אלא לר"י דוקא דחמץ לאחר זמנו נמי אסור ואם כן אין היתר לאיסורו משא"כ למאי דקי"ל כר"ש דלאחר זמנו מותר מדאורייתא ותו ליכא למילף בק"ו דמה לנותר ושאר איסורים שאין היתר לאיסורן משא"כ בחמץ בפסח דיש היתר לאיסורו אלא דלפ"ז קשיא איפכא כיון דשני ליה לחזקיה בין לא יאכל ובין לא יאכל אם כן אמאי שני הכא למיכתב לא יאכל לר"י כיון דבלא"ה ידענין דאסור בהנאה מק"ו ונ"ל דלחזקיה נמי לא מדשני בלישנא יליף דליכא ייתורא אי כתיב בצירי או בחולם אלא דפשטא דלישנא לא יאכל משמע דאסור בהנאה וכיון דלקושטא דמלתא אסור בהנאה שייך למכתב לא יאכל ודוקא לקמן בשרצים דמותרין בהנאה מקשה הש"ס שפיר וא"ל למיכתב לא יאכל ועוד דאי כתיב לא יאכל בשרצים לא ניבעי נמי לכם משא"כ בשאר דוכתי לא שייך להקשות למה כתיב לא יאכל והשתא לפ"ז בלא"ה אתי שפיר מילתא דחזקיה דכיון דכתיב בגופיה איסור הנאה מייתי ליה מקרא דגופיה וקרא לא מייתר ועוד דאיצטריך קרא ללאו בהנאה משא"כ בק"ו הא ק"ל דאין עונשין מן הדין וזה לשיטת התוס' דוקא דמשמע דשייך מלקות באיסור הנאה ודלא כשיטת הרמב"ם ז"ל וכמו שיבואר והשתא ניחא נמי שיטת התוס' לקמן בדף הסמוך בד"ה ור"ש שכתבו דחזקיה מודה דלר"מ כרבי אבהו ואפ"ה לא חש לדקדק אמאי כתיב לא יאכל מיהו בירושלמי מצאתי דאיכא דרשא אחרת בלא יאכל דדרשינן מיניה דאפילו לכלבים של הפקר אסור ובמכילתא נמי מצאתי דר' יאשיה מפיק לאיסור הנאה מלא יאכל והא דכתיב אידך קרא לא יאכל היינו לחייב את המאכיל כאוכל מיהו אפשר דהני תנאי דמכילתא ודירושלמי ס"ל דלא יאכל מיותר לגמרי דלא ס"ל הני דרשות דר"י דלפני זמנו ולאחר זמנו וכן נראה קצת מלשון המכילתא ע"ש ולקמן בפירקין אבאר עוד בדרך אחר דאיצטריך קרא לאיסור הנאה בחמץ לאפוקי מדרשא דר"י הגלילי דכתיב לך שלך יהא והיא דרשא פשוטה בכל איסורי אכילה והיתר הנאה ולא הוי דרשינן לחד בשאור וחד בחמץ ולכבשתו ולא כבשתו אלא דבתר דקים לן דחמץ אסור בהנאה ודוק היטב:

שם ופליגא דרבי אבהו דאמר ר"א כ"מ שנאמר לא יאכל לא תאכל וכו' וקשיא לי אמאי דמסיק לקמן דלא שייך פלוגתא דחזקיה ורבי אבהו בשום איסור מהאיסורים אלא לענין משמעות דורשין ונ"מ לחולין בעזרה א"כ כל הני לישני דרבי אבהו ל"ל ולכאורה דלענין חמץ בפסח גופא איצטריך ליה דבין בתוך זמנו דכתיב לא יאכל ובין לפני זמנו ולאחר זמנו דלא כתיב אלא לא תאכל ולא תאכלו אפ"ה כולהו אסורים בהנאה ממשמעות דקרא והא דלא קאמר לקמן דאיכא בינייהו לפני זמנו ולאחר זמנו היינו משום דלחזקיה נמי כולהו אסורי בהנאה למאן דאוסר באכילה והיינו כדפרישית דיליף מק"ו מבשר וחלב ושאר איסורי הנאה כיון דחמץ נמי אין היתר לאיסורו מיהו אי לאו ילפותא דלא יאכל לחזקיה הו"א דכולהו שרי מדרשא דלך יהא אבל השתא דכתיב לא יאכל לאפוקי מהאי דרשא דלך מוקמינן לדרשא אחריתי אם כן ממילא דכולהו איסורי דחמץ אסורין בהנאה מק"ו או במה הצד מבשר ותלב וכלאי הכרם וערלה אלא דלפי זה קשיא לי א"כ אמאי קאמר ופליגא דלמא חזקיה גופיה נמי כרבי אבהו ס"ל אלא דאפי' הכי איצטריך להאי ילפותא דלא יאכל לאפוקי מדרשא דלך ויש ליישב דמ"מ קאמר שפיר ופליגא דהא רבי אבהו דנקיט כל הנך לישני לא קאמר להו אלא לענין חמץ בפסח כדפרישית לאפוקי מדחזקיה במשמעות דורשין ונ"מ לחולין בעזרה כדמסיק לקמן דאי ס"ד דלא פליגי אלא בשור הנסקל במשמעות דורשין ונ"מ נמי לחולין בעזרה אבל בחמץ לתרוייהו דוקא מלא יאכל ילפי לאפוקי מדרשא דלך דאם כן רבי אבהו למאי נ"מ נקט כל הנך לישני דבחד לחודא הוי סגי אע"כ דלענין חמץ בפסח איירי דס"ל לרבי אבהו דמאן דלית ליה דר"י הגלילי לא משמע ליה כלל דרשא דלך לענין היתר הנאה אלא לשאר דרשא א"כ שפיר מסיק הש"ס ופליגא כן נ"ל ודו"ק:

שם דאמר רבי אבהו כ"מ שנאמר וכו' עד שיפרוט לך. יש לתמוה דלמאי דמסקינן לקמן עיקר מילתא דרבי אבהו היינו לענין חמץ ושור הנסקל דמפקי ליה מאותו ולאשמעינן דלר"י חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא אם כן אמאי מייתי הא מילתא דעד שיפרוט לך בנבילה וטפי הוה ליה לאתויי בהדיא מאותו דטריפה דהא קי"ל כר"י דבנבילה לדברים ככתבם הוא דאתא וקי"ל נמי חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ויותר יש לתמוה בסוגיא דחולין ס"פ כל הבשר דמייתי רב אשי הא מילתא דרבי אבהו לענין בשר וחלב ומייתי נמי מנבילה ולא מייתי התם כלל האי שקלא וטריא דאליבא דר"י יליף לה מאותו דכתיב גבי טריפה והוי דלא כהלכתא והנלע"ד בזה יבואר בסוף הסוגיא דשמעתין דלר"י נמי אף ע"ג דיליף מאותו אפ"ה צריך נמי להאי ילפותא דעד שיפרוט וכו' בנבילה וכמו שיבואר בעז"ה:

בפירש"י בד"ה עד שיפרוט וכו' לגר בנתינה ולכותי במכירה לא גרסינן וכו' עכ"ל. ובחולין פ' כל הבשר בכל הגמרות שלנו גרסינן לה אלא שהתוס' כתבו שם דרש"י בשמעתין לא גרס לה ואני בעניי לא ידעתי למה מחקו רש"י מהספרים דשפיר מצינו לקיים הגירסא ולאו משום דדוקא קאמר לגר בנתינה ולכותי במכירה דהאי סברא לר"י הוא דשמעינן ואנן הכא אליבא דר"מ קיימינן אלא דלר"מ נמי הא דאמרינן עד שיפרוט כדרך שפרט בנבילה ודייק דבעלמא אסור לאו משום דכולה קרא דנבילה מיותר דהא איצטריך לאשמעינן דיש מצוה ליתנה לגר דהא לא שמעינן לה מסברא דמהיכי תיתי נאמר מסברא שיהא החיוב על בעל הנבילה להחיות את הגר יותר מכל ישראל שמצווין להחיותו וכמו שהקשו התוספות להדיא בפרק קמא דע"ז דף כ' דאטו מי שיש לו שום חפץ יצטרך ליתנו לגר ולא ימכרנו לכותי לר"י ותירצו דדוקא נבילה שהוא דבר מועט ציוותה התורה ליתנו לגר ואם כן לר"מ נמי ליכא למימר דמסברא נאמר דנבילה הוי דבר מועט ומחוייב ליתנו לגר וע"כ איצטריך קרא להכי והא דאמרינן לקמן דלר"י לא צריך קרא וסברא הוא היינו לבתר דכתיב לגר תתננה שהיא מצוה תו לא צריך קרא דאו להקדים אע"כ דעיקר ילפותא דרבי אבהו אליבא דר"מ היינו מייתורא דאו מכור דמיותר לגמרי כיון דבאמת לר"מ כותים בין במכירה ובין בנתינה אפילו הכי איצטריך קרא דאו מכור לאשמעינן בעלמא איסור הנאה א"כ אי לא הוה כתיב או מכור לא הוי ידעינן הא מילתא דלעולם דבעלמא נמי מותר אלא דנתינה דגר בנבילה איצטריך למצוה וא"כ שפיר גרסינן דמדאיצטריך לכתוב נתינה דגר וכתב נמי מכירה דכותי ילפינן שפיר דלא יאכל בכל מקום איסור הנאה משמע כנ"ל ולישנא דרש"י גופא הכי דייק שכתב והוצרך להתיר בהנאה כדכתיב או מכור אלמא דמאו מכור יליף לה ואפשר דאפ"ה לא משמע לרש"י למיגרס האי לישנא דעד שיפרוט כדרך שפרט בנבילה לגר בנתינה דלא הוה ליה לאתויי אלא או מכור לחוד אלא דלפע"ד צריך לאתויי נמי נתינה דגר דאל"כ לא שייך למידק מדאיצטריך מכירה דכותי אלמא דבעלמא אסור דאיכא למימר דלגופא איצטריך היתר הנאה בנבילה דלא נמעט מאותו דטריפה ולא הוי מוקמינן לה למעט חולין בעזרה לחוד כיון דנבילה דמי לטריפה כמבואר אלא שחמורה ממנה ואם כן מידי דכוותה ממעט אבל כיון דכתיב לגר תתננו מייתר לן או מכור לנכרי לכדרבי אבהו. כן נ"ל נכון לולי דרש"י ותוס' כתבו דלא גרסינן לה ולפי מה שאבאר עוד בסמוך יתיישב יותר דשייך מיהא הך גירסא בחולין במימרא דרב אשי דשייך נמי אליבא דרבי יהודה ודו"ק:

שם דתניא לא תאכלו וכו' לגר במכירה מניין. נ"ל דהא דאיצטריך ילפותא בהא היינו משום דיש סברא דקפיד קרא ליכתוב דוקא נתינה בגד והיינו בגר עני כיון שאין לו במה להחיות עצמו שרינן למיספי ליה נבילה ומצוה נמי איכא להחיותו משא"כ היכא דליכא גר עני אלא גר עשיר אפשר דאסור להאכילו נבילות בידים כדי שיתגייר וכן כתבו התוספות להדיא סברא זו אליבא דר"י בפ' קמא דע"ז ובמסכת חולין ע"ש נמצא דלפ"ז אף למאי דקאמר ר"מ אחד גר ואו' כותי בין במכירה בין בנתינה היינו נמי לצדדין נתינה לגר עני ומכירה לגר עשיר היכא דליכא עני דאי בדאיכא גר עני ודאי מחוייב ליתנו לו וכדמסיק להדיא בסמוך דלר"מ להקדים סברא הוא והיינו כדפרישית כן נ"ל אלא דמלשון התוספות לא משמע כן ויבואר בסמוך ודו"ק:

שם ר"י אומר דברים ככתבן לגר בנתינה ולכותי במכירה. לכאורה משמע דתרווייהו דוקא לר"י ואם כן מכירה לגר אסור וקשיא לי מנ"ל לר"י הא מילתא דהא מסקינן בסמוך מ"ט דר"י אלמא דמסברא ומשמעות הפסוק שפיר קאמר ר"מ אלא דמסיק דטעמא דר"י דאי כר"מ או ל"ל ואם כן נהי דמהאי טעמא דאו משמע ליה דאין להשוותן אכתי מצינן למימר דאו בא למעט נתינה דכותי לחוד ולעולם דגר בין במכירה בין בנתינה כדאמר ר"מ ולכאורה היה נראה בזה דלמעט נתינה דכותי לא איצטריך או למעט דמלא וכו' אף על גב דאיכא למימר דמכירה דגר וכמו שאבאר ולעולם היכא דליכא גר עני מודה ר"י לר"מ דמותר למוכרה לגר עשיר כיון שאין מחויב לזונו ואיסור מכירה נמי ליכא דלא גרע גר מכותי והשתא ניחא הא דמקשה בסמוך בשלמא לר"י ניחא והיינו למאי דלית לן דרשא דלא וכו' ואם כן לר"י קשיא דאיצטריך לאסור נתינה ולפ"ז נתיישב היטב מאי דפרישית בסמוך דבחולין פרק כל הבשר גרסינן שפיר במימרא דרב אשי עד שיפרוט כדרך שפרט בנבילה לגר בנתינה ולכותי במכירה והיינו ממש כדר"י אלא דלאו מקרא דנבילה יליף לה ר"י דרב אשי שפיר מצי סבר כסוגיא דפ"ק דעכו"ם דר"י יליף איסור נתינה לכותים מקרא דלא וכו' והייני דקאמר דברים ככתבן כדפרישית דמהיכי תיתי נאמר דפליגי ר"מ ור"י בסברא ומשמעות דורשין ופליגי נמי בדרשא דלא וכו' ואפושי פלוגתא לא מפשינן אע"כ דר"י באמת מלא וכו' יליף ונהי דנתינה דגר איצטריך למצוה שצריך ליתנה לו אכתי או מכור מיותר אלא ע"כ לאיסור הנאה בעלמא אתא וכדפרישית כנ"ל נכון בעז"ה לולי דרש"י ותוס' לא כתבו כן ואולי מקום הניחו לי בעז"ה ודוק היטב:

בתוספות בד"ה בשלמא לר"מ תימא לר"מ נמי וכו' ותירץ ר"י וכו' הוי ידענין מסברא לאקדומי וכו' עכ"ל. וכבר כתבתי דלענ"ד תירוץ ר"י דחוק דמהיכי תיתי נאמר דאי לא הוי כתיב קרא כלל יתחייב בעל הנבילה ליתן לגר בחנם דהא לאו עליה דידיה לחוד רמיא לזונו טפי מכל ישראל וכמו שהקשו גם ספ"ק דעכו"ם ע"ש ובר מן דין קשיא לי נמי כיון דלר"מ נמי סברא הוא אלא דאיצטריך קרא דאו דלא נימא שבא להשוותן אם כן מאי מסקינן בסמוך לר"י סברא הוא לר"מ נמי סברא ואכתי במאי קמיפלגי ולמאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דודאי נתינה דגר איצטריך למצוה שמחויב ליתן לו אלא לבתר דכתיב נתינה דגר למצוה ומכירה דכותי לאיסור הנאה דשאר איסורין כדפרישית איצטריך נמי ליכתוב או לר"מ להקדים דאי לא כתב או לא הוי ידעינן כלל דאיכא מצוה בגר שמחויב ליתן לו אלא אדרבה בא להשוותן דכיון דאיצטריך חד מינייהו לאיסור הנאה בעלמא איצטריך נמי אידך להשוותן כדמסקו התוס' משום הכי איצטריך או להקדים נמצא דכל זה לר"מ דוקא דלא שמעינן איסור הנאה בעלמא אלא מהאי קרא דמאותו דטריפה לא יליף דאיצטריך לחולין בעזרה ור"י לטעמיה דיליף שאר איסורי הנאה מאותו כדמסיק דס"ל דחולין בעזרה לאו דאורייתא ואם כן בלאו הכי ידעינן להקדים מסברא דאי ס"ד דבא להשוותן לישתוק מיניה כנ"ל ודוק היטב:

ובמה שכתב מהרש"א ז"ל על שיטת התוס' דפ' כל הבשר שאינו אלא דברי נביאות כמדומה לי שנעלם ממנו דברי התוס' פ"ק דעכו"ם שהוצרכו לתרץ ג"כ אליבא דר"י דאי לאו נתינה דגר הו"א שאסור ליתן לו נבילה כדי שיתן לב להתגיר ע"ש אלא דבלא"ה דברי התוספות דפ"ק דעכו"ם

לכאורה תמוהים וסותרין דבריהם הקודמים דמשמע דבלא"ה איצטריך נתינה דגר למצוה אליבא דר"י ומשמע נמי דנחתו להאי סברא דפרישית דבאמת לר"י אין איסור למכור מצד המכירה עצמה דאם כן לא הוו מקשו מידי אמאי איצטריך לר"י נתינה דגר דידעינן במכ"ש ממכירה דכותי דהא איצטריך נתינה דגר למעוטי מכירה דגר אלא ע"כ דמשמע להו דעיקר דברים ככתבן דר"י היינו לענין איסור נתינה לכותי וכבר ישבתי לשונם דשם על נכון וכאן אין להאריך יותר ודו"ק:

דף כב.

בפירש"י בד"ה אותו אתה משליך וכו' ומדאיצטריך קרא למשרייה לא מצי למילף וכו' למצוותו איצטריך שאין הקב"ה מקפח שכר וכו' עכ"ל. משמע מלשונו דלאו בכלבים שלו שמזונותן עליו איירי דא"כ אין זה מטעם שכר ומצוה להשליך לכלבים של הפקר ואם כן נראה מזה דבשאר איסורי הנאה אסור להשליך אף לכלבים של הפקר וכמ"ש לעיל בשמעתין בשם הירושלמי והובא גם בהגה' אשר"י ע"ש אלא דלעיל דף ה' גבי ש"מ מדר"ע תלת כתב רש"י להדיא דמאן דס"ל דחמץ השבתתו בכל דבר רשאי להשליך לכלבים של הפקר ע"ש לכך נראה דהכא בטריפה נמי נהי דאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה מ"מ היכא שיש לו כלב בביתו שמזונותיו עליו מותר ליתנו לו ויצא ידי מצותו אבל אם אין לו כלב בביתו מצותו להשליך לכלבים של הפקר משא"כ באיסורי הנאה לעולם אסור ליתן לפני כלבו כ"א דוקא לכלבים של הפקר לשיטת רש"י וסייעתו מיהו לשיטת הסוברים דמותר להשליך איסורי הנאה לכלבים של הפקר אם כן אין אנו צריכין לדברי אגדה דאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה אלא דבלא"ה איצטריך למילף ממיעוטא דאותו דאל"כ היה במשמע דטריפה גופא אסורה בהנאה ומה שכתב לכלב תשליכון אותו היינו לכלבים של הפקר דוקא אבל מדכתיב אותו למעט שאר איסורים על כרחך דטריפה גופא מותרת בהנאה דליכא למידרש אותו אתה משליך דאסורה בהנאה ולמעט שאר איסורים דאין אתה צדיך להשליך אלא דמותרין דא"כ לישתוק מאותו דממילא שרי בהנאה כיון דליכא קרא למיסר אע"כ דטריפה מותרת אף לכלבים שלו ואותו מיעט שאר איסורין לאיסור הנאה כנ"ל:

בתוס' בד"ה חולין שנשחטו בעזרה וכו' וקשה לרשב"א דבת"כ דריש ר"י וכו' מכלל דס"ל דאסורין בהנאה מדאורייתא ולענ"ד נראה ליישב בפשיטות על הדרך שכתבתי לעיל במימרא דחזקיה דלר"י גופא בלא"ה פשיטא דחמץ אסור בהנאה מנותר או בק"ו משאר איסורי הנאה כיון דאין היתר לאיסורו ולקמן הא מסקינן דליכא בינייהו לחזקיה ורבי אבהו אלא חמץ בפסח ושור הנסקל ואם כן כל האי שקלא וטריא דהכא בשמעתין דמקשינן לרבי אבהו בשלמא לר"מ וכו' אלא לר"י וכו' שאר איסורין דאסורי בהנאה מנ"ל היינו לענין חמץ ושור הנסקל ובאמת דמשור הנסקל נמי לא שייך האי קושיא דאיכא למימר דיליף מבעל השור נקי והנאת עורו אפשר דלית ליה או דאית ליה ויליף מאת בשרו כדלקמן אע"כ דעיקר שקלא וטריא דשמעתין היינו לענין חמץ בפסח לחוד ואם כן לר"י גופא ודאי לא קשה מידי דהא יליף מנותר אע"כ דעיקר הקושיא למאן דפליג אדר"י בהא דאין ביעור חמץ אלא שריפה דלכמה פוסקים קדמונים הלכה כחכמים וכן חמץ לאחר זמנו לא קי"ל כר"י ואפילו הכי מודו דחמץ אסור בהנאה ואף על גב דבהא קי"ל כר"י בנבילה דדברים ככתבן וכ"כ הרמב"ם ז"ל ור"מ ור"י הלכה כר"י ולפי זה דאין הקושיא לר"י גופא שפיר מסקינן ואידך חולין בעזרה לאו דאורייתא ומשום הכי קי"ל דחמץ בפסח אסור בהנאה אבל לר"י גופא אף על גב דסבירא ליה דחולין בעזרה דאורייתא אפ"ה א"ש דחמץ בפסח אסור בהנאה כדפרישית והיינו דקאמר בגמרא ואידך ולא קאמר ורבי יהודה כן נ"ל נכון וברור בעזה"י ודוק היטב:

בגמרא והרי גיד הנשה וכו' מאן שמעת ליה דאמר אין בגידין בנותן טעם ר"ש ר"ש אין ה"נ דאסר וכו'. עיין באשר"י פ' גיד הנשה שכתבו חכמי לוניל ז"ל על הרמב"ם ז"ל שפסק דגיד הנשה מותר בהנאה אע"ג דקי"ל אין בגידין בנ"ט והוי דלא כשמעתין. והרא"ש ז"ל כתב דלא קי"ל כרבי אבהו אלא כחזקיה דרביה דר' יוחנן הוה אלא דעדיין לא נתיישב לשון הרמב"ם ז"ל דהא פסיק כרבי אבהו כמ"ש הרא"ש אלא דבהא מצינן למימר דאע"ג שהביא הרמב"ם ז"ל לישנא דרבי אבהו בפ"ה מהלכות מאכלות אסורות אין מזה ראיה דס"ל כוותיה כיון דמסקינן לקמן דלא נ"מ מידי בפלוגתא דחזקיה ור"א אלא בחמץ ושור הנסקל ולמשמעות דורשין אלא דאי אפשר לומר כן דהא הרמב"ם ז"ל פסק בכמה דוכתי דחולין בעזרה לאו דאורייתא ואם כן ע"כ סבר כרבי אבהו ממיעוט דאותו כדמוכח בשמעתין ובשם הרמב"ן ז"ל כתבו דשקלא וטריא דשמעתין לענין גיד הנשה היינו לרווחא דמילתא דתלי טעמא דאין בגידין בנ"ט אבל לפי האמת אף אי אין בגידין בנ"ט אפ"ה הותרה בכלל נבילה ולכאורה זה דוחק לומר דשקלא וטריא לרווחא דמילתא והנלע"ד בזה דבלא"ה יש לי לדקדק אמאי דקאמר הכא כשהותרה נבילה דהוי מצי למימר כשהותרה טריפה היא וחלבה וגידה הותרה ובהכי הוי שפיר טפי דנהי דלמ"ד אין בגידין בנ"ט לא הותרה בכלל נבלה דכתיב לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה והאי לאו בר אכילה הוא כיון דאין בו טעם וקי"ל דמידי דלא חזיא לגר לא מיקרי נבילה מ"מ מצינן למימר שפיר דאפי' הכי הותרה בכלל טריפה דכתיב לכלב תשליכון אותו והא נמי מסתמא חזיא מיהו לכלב דאל"כ מאי איסור הנאה הוי שייך בהו וכמ"ש הרא"ש ז"ל דיש נזהרין להשליכו לחתול אלמא דחזיא לכלבים ושונרא והוי שפיר בכלל לכלב תשליכון אותו וא"כ הא דלא משנינן הכי נלע"ד דהכא אכתי ס"ד דרבי אבהו כלל גמור קאמר דפשטא דלישנא דלא תאכל ולא תאכלו משמע בהדיא איסור הנאה בכל האיסורין מדאיצטריך בנבילה ואם כן פשטא לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה משמע איסור הנאה ואכתי מנ"ל דהותר בכלל טריפה משא"כ למסקנא דלרבי אבהו גופא לא איירי אלא לענין חמץ ושור הנסקל דאותו מיעוטא משמע אם כן תו ליכא למימר דאותו בא למעט נמי גיד הנשה דמהיכי תיתי אדרבה הוי בכלל לכלב תשליכון אותו ולא שייך ביה מיעוטא דאותו ואם כן בשמעתין דעיקר הקושיא לרבי שמעון דס"ל אין בגידין בנ"ט ושמעינן ליה לר"ש בס"פ האיש מקדש דחולין בעזרה דאורייתא ואם כן ע"כ דלרבי אבהו איסורי הנאה מנבילה יליף דס"ל כר"מ ומשו"ה מסיק שפיר דלר"ש ה"נ דאסור בהנאה אבל הרמב"ם ז"ל כיון שפוסק דחולין בעזרה לאו דאורייתא וס"ל נמי כרבי יהודה בנבילה דדברים ככתבן ואם כן ע"כ מה שפסק כרבי אבהו היינו ממיעוטא דאותו ותו לא שייך למעט מהאי מיעוטא גיד הנשה כיון דאדרבה בכלל לכלב תשליכון אותו הוא כנ"ל נכון ודו"ק:

בתוספות בד"ה וה"ש וכו' ואם תאמר תקשי לחזקיה וכו' דלכאורה חזקיה לא סבר נמי כר"מ עס"ה. ולכאורה בפשיטות הוי מצי למימר דחזקיה לא אתי ככ"ע דהא ע"כ איכא תנא דס"ל חולין בעזרה לאו דאורייתא וא"כ ע"כ אותו למיעוט אתא ולפ"ז הוי שפיר טפי דלא תיקשי מחזקיה לר"ש כיון דר"ש ודאי ס"ל חולין בעזרה דאורייתא כדאיתא בס"פ האיש מקדש משו"ה אוסר בגיד הנשה בהנאה וחזקיה גופא ודאי ס"ל דחולין בעזרה דאורייתא כדמסקינן לקמן חזקיה ורבי אבהו בחולין בעזרה לחוד פליגי ויבואר עוד לקמן בעזה"י ודו"ק ובעיקר מ"ש התוס' דחזקיה לא אתי כר"מ דרש"י ז"ל שילהי שמעתין לא כתב כן ושם אבאר:

בגמרא והרי דם וכו' ותנן אלו ואלו וכו' ומוכרין לגננין לזבל. וקשיא לי הא קי"ל לקמן דכל איסורי הנאה אין לוקין אלא כדרך הנאתן ואם כן מאי מקשה הכא ממה שמוכרין דם לזבל דאטו דם לזבל הוי דרך הנאתו וממה שמוכר ונוטלין דמי התם ודאי לא קשיא כיון שהמעות להקדש דלא שייך ביה איסור הנאה דדם דכל נפש מכם לא תאכל כתיב ואדרבה עיקר הנאת דם לגבוה סליק אע"כ דמגננין מקשה שמוכרין לגננין ישראל ואם כן הדרא קושיא לדוכתא ומה"ט גופא לא מצינן למימר דאע"ג דאין לוקין אלא דרך הנאתן אפ"ה איסורא דרבנן איכא ומקשה הכא אי ס"ד דשייך בו איסור הנאה האיך שרינן הכא לכתחילה דבהא נמי איכא למימר דמשום פסידא דהקדש לא שייך לאסור מדרבנן ואפשר דאפ"ה לגננין גופא הוי אסור לזבל בהן לכתחילה דמה שעתיד לגדל הו"ל זה וזה גורם דאסור לכתחילה כמו שיבואר לקמן בעזה"י בסוגיא דתנור שהסיקוהו בקליפי ערלה וכ"ש דא"ש טפי אם נאמר דשלא כדרך הנאתן אע"ג דאין לוקין עליו אפ"ה איסורא דאורייתא אית בהו וכשיטת התוספת דשייך מלקות באיסור הנאה כדרך הנאתו ודלא כשיטת הרמב"ם ז"ל דאין לוקין על הנאה כלל כמו שיבואר ג"כ לקמן בעזה"י:

בגמרא והרי דם דכתיב כל נפש מכם לא תאכל דם. הא דמייתי מהאי קרא דכתיב בפרשת אחרי ולא מייתי מקראי טובא דפ' ויקרא ופ' צו נראה משום דהתם כתבו גבי חלב וא"כ איכא למימר דאיתקש דם לחלב דשרי בהנאה כדאיתא בפ"ק דכריתות דדם וחלב איתקשו להדדי לכמה דברים וקי"ל אין היקש למחצה משו"ה מייתי מהאי קרא דלא כתיב גבי חלב וא"כ כיון דפשטא דלא תאכלו משמע איסור הנאה אדרבה משמע דעיקר קרא דכל נפש לא אתא אלא לאפוקי מהיקשא דחלב לענין הנאה כנ"ל:

בתוספות בד"ה הרי דם משמע דדם לא הוי וכו' וקשה לר"ת עס"ה. ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב בפשיטות דלענין דם לא שייך לומר כשהותרה נבילה היא ודמה הותרה כיון דבהתירא דנבילה כתיב לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה משמע דוקא אוכל משא"כ דם דמשקה ולא אוכל ואף ע"ג דשתייה בכלל אכילה כבר כתבו התוס' בפ' העור והרוטב בסוגיא דמשקה היוצא מהם אינו כמותן דהיכא דאיכא אוכל ומשקה בחדא מילתא מוקמינן לישנא דאכילה דקרא באוכל ולא במשקה וכיוצא בזה כתבתי לענין דדם לא הוי בכלל שליל כדאיתא בפרק בהמה המקשה דאף לדברי האוסר בחלבה מתיר בדמה ולא מצאתי טעם לדבר אע"כ מה"ט דהתירא דשליל ילפינן מכל בבהמה תאכלו והיינו מידי דאכילה דוקא ולא דם דמשקה הוא ואחר העיון מצאתי שם שכ"כ הר"ן ז"ל ותלי"ת שכוונתי לדעת הגדול ולפי זה ממילא רווחא שמעתא דהכא דדם לא הוי בכלל לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה וכיוצא בזה כתבתי ליישב שיטת הרי"ף ז"ל בפ' גיד הנשה שכתב דנוהג בשליל והקשו עליו קדמאי ובתראי דהוי דלא כסוגיא דהתם ולפמ"ש א"ש כיון דקי"ל אין בגידין בנותן טעם לא הוי בכלל כל בבהמה תאכלו כדמשמע דמה"ט לא הוי בכלל לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה והאי לאו אוכל ה"ה דלא הוי בכלל כל בבהמה תאכלו משא"כ כל סוגיא דפ' גיד הנשה דאמר התם בגיד אי נוהג בשליל דהלך ר"מ לשיטתו ור"י לשיטתו היינו משום דר"מ ור"י תרוייהו סברי יש בגידין בנ"ט כנ"ל נכון ואע"פ שאין נוגע לשמעתין אפ"ה כולהו בהדדי מישך שייכי לפירושינו ודוק היטיב:

בד"ה מועלין בהן מדאורייתא ולא מדרבנן וכו' אור"י דבמעילה וכו' עכ"ל. ולפ"ז צ"ל דסוגיא דהכא לא אזלא אליבא דמ"ד דיליף טעמא דחכמים דאין מועלין מדכתיב לכם שלכם יהא דאם כן לא הוי מקשה הכא מידי דהא מההיא דרשא דלכם ממילא משמע היתר הנאה אע"כ דלאינך אמוראי דהתם איירי שקלא וטריא דהכא דמפקא לכם לדרשא אחריתי וזה דוחק דמאי מקשה הכא לרבי אבהו דילמא אית ליה דרשא דלכם משא"כ אי הוי אמרינן דהאי ומועלין בהן היינו מדאוריתא הוי מקשה הכא שפיר כיון דקתני ומועלין בהן אלא דהאי תנא לא דריש לכם שלכם יהא ואפ"ה קתני נמכרין לגננין וקשיא לרבי אבהו כנ"ל ועיקר דבריהם מפ' הוציאו לו אין כאן מקומו ואם יגזור ה' עלי בחיים דעתי לפרשה במקומה אי"ה ועיין בסמוך:

בד"ה ואימא כמים הניסכין וכו' דממילא ידעינן וכו' אלא כלומר מהכא לא מצי למילף כו' עכ"ל. פי' דבריהם כמ"ש מהרש"א ז"ל דלא שייך שפיר דרשא דכמים להתירא כיון דאיכא מים האסורין מיהו למאי דפרישית בסמוך בלא"ה א"ש טפי הא דמקשה ואימא כמים הניסכין והיינו לאיסורא דלחומרא מקשינן ואי תיקשי אם כן לישתוק מיניה הא ליתא כיון דסוגיא דשמעתין ע"כ סבירא דלכם אתא לדרשא אחריתי ואם כן איצטריך מיהא היקישא דמים לאיסורא דלא נידרוש להתירא לכם שלכם יהא דבכה"ג מסיק הש"ס לקמן מלכם דכתיב גבי ערלה ודו"ק:

דף כב:

בפירש"י בד"ה למאי הלכתא איתקש וכו' ואי כר"מ ס"ל איצטריך להקדים וכו' עכ"ל. ולכאורה קשה דהא לעיל אמרינן בפשיטות בשלמא לר"מ מדאיצטריך וכו' ולא אמרינן דאיצטריך להקדים ולפמ"ש שם במקומו א"ש דודאי לעיל דלא מסיק אדעתיה מדרשא דלא וכו' כדפרישית דע"כ לרבי אבהו לית ליה אם כן לא איצטריך נמי להקדים כמ"ש התוספות לעיל דמסברא הוי ידעינן וכדפרישית נמי התם משא"כ הכא לחזקיה מצינן למימר שפיר דנתינה דכותי איצטריך לאפוקי מדרשא דלא וכו' ואכתי אי הוי כתיב נתינה לחוד בין בגר למצוה בין בכותי להתירא בעלמא לא הוי ידעינן מסברא אלא להקדים נתינה דגר לנתינה דכותי אבל להקדים נתינה דגר למכירה דכותי לא הוי ידעינן ואיצטריך נמי או להקדים כנ"ל נכון ודו"ק:

בתוס' בד"ה ואבר מן החי לב"נ תימא כיון דבאמ"ה של כותי איירי כדאמר בפ"ק דעכו"ם וכו' עכ"ל וכתב מהרש"א ז"ל דבפ"ק דעכו"ם לא נמצא מפורש דאיירי בשל כותי וכו' ע"ש. ולא ידענא מאי מספקא ליה דהא כיון דמחלק התם דאיירי דוקא בדקאי בתרי עברי דנהרא אם כן ממילא מוכח דאיירי בשל כותי ואם כן ליכא לפני עיור אלא היכא שאין הכותי יכול ליטלו מעצמו משא"כ אי איירי בשל ישראל שנותן לו במתנה לא שייך לחלק בכה"ג דאפילו בלאו תרי עברי דנהרא שייך לפני עיור במה שהישראל נותנו לו במתנה דאל"כ לא היה לוקחו הכותי מעצמו בע"כ של ישראל וזה ברור ובעיקר קושיית התוס' שתירוצם נראה דחוק נ"ל ליישב גם כן על הדרך שכתבתי דהמקשה דהכא לא ס"ד דאי שנויא דפ"ק דעכו"ם דקאי בתרי עברי דנהרא כדס"ד דהמקשה בפ"ק דעכו"ם ואם כן ע"כ משמע ליה דאיירי שהישראל נותן לו במתנה דאל"כ אלא באמ"ה של הכותי עצמו איירי הא לא שייך לפני עיור כיון שיכול ליטלו מעצמו אע"כ שנותן לו במתנה דודאי איכא לפני עיור כדפרישי' ונהי דהמקשה דבפ"ק דעכו"ם הוי ס"ל דאיירי בשל

הכותי היינו משום דלא משמע ליה לאוקמי בישראל הנותן לו במתנה ולענין מכירה לא שייך כלל ל' לא יושיט אע"כ דאיירי בשל הכותי אבל המקשה דהכא דקאי נמי אליבא דרבי אבהו דיליף מנבילה ולית ליה דרשא דלא תחנם אליבא דר"מ כדפרישית ואם כן ע"כ משמע ליה לאוקמא בישראל שנותן לו במתנה ומקשה שפיר והא דלא משני בגמרא דאיירי בתרי עברי דנהרא ובשל הכותי היינו משום דקושטא דמילתא משני דבלא"ה פשיטא לן דאמ"ה מותר בהנאה ולא מייתי הא דרבי נתן אלא לאלומי הקושיא כנ"ל נכון ודו"ק:

בגמ' והרי שור הנסקל וכו' טעמא דכתיב ובעל השור נקי דאי מלא יאכל וכו'. וליכא למימר דאי מלא יאכל לחוד לא הוי ידעינן איסורא בשתטו לאחר שנגמר דינו אלא הוי מוקי לה בסקליה מיסקל ולאיסור הנאה לחוד אתי הא ליתא דאם כן ליכתוב רחמנא לא יהנה אי נמי לא יאכל את בשרו ל"ל כדמסיק הש"ס בפ' שור שנגח ע"ש וע"ש בחידושינו באריכות:

בפירש"י בד"ה ולא יצבע כגון בקליפי אגוזים כו' ובד"ה ולא ידליק בהן כגון בשמן של ערלה עכ"ל. נראה דכוונתו בכל זה דדוקא בהנך דדרך הנאתן בכך שעומדין לכך משא"כ בשאר פירות העומדין לאכילה א"א לאוקמי ריבוי דקרא לענין צביעה והדלקה דמיקרי שלא כדרך הנאתן ומשמע לקמן דף כ"ד ע"ב דלמאי דקי"ל בכל האיסורין אין לוקין אלא דרך הנאתן דאפילו איסור דאורייתא ליכא מדשייף רבינא לברתא בגוהרק' דערלה אף שלא במקום סכנה ללישנא בתרא דקא"ל מידי דרך הנאתו קעבידנא מיהו בירושלמי דערלה פ"ג איתא להדיא דשלא כדרך הנאתן בערלה נהי דלאו ליכא עשה מיהא איכא לכ"ע ונראה דמפרש צביעה והדלקה דהכא שלא כדרך הנאתו וערלתם ערלתו לא משמע דאתא ללאו אלא לעשה ועיין מ"ש התוס' בזה בפ' הגוזל קמא דף ק"א מיהו נתיישב לי לפ"ז מאי דקשיא להו לתוספות שם דלמאי דקי"ל כרבי יהושע דאין סופגין על משקין של ערלה אלא ביוצא מזיתים ועובים כדאיתא לקמן דף כ"ה אם כן מאי סברא איכא לאסור בצביעה והדלקה טפי מבמשקין היוצא' מהפירות ולמאי דפרישית ניחא דפירות העומדין עיקר לאכילה משקין דידהו מיקרי שלא כדרך הנאתן משא"כ הכא איירי כדרך הנאתן כדפרישית ואי לשיטת הירושלמי שהיא שיטת ר"ת בפ' הגוזל דצביעה והדלקה היינו שלא כדרך הנאתן נמי לא קשה מידי ממשקין דבמשקין נמי משמע דלכ"ע איכא עשה אף ע"ג דאין לוקין והיינו משום טעם כעיקר כמו שמקשין התוס' לקמן דף כ"ד ע"ב ושם יבואר בעזה"י באריכות ודו"ק:

בתוס' בד"ה מנין שלא יצבע וכו' וכן הדלקה ס"ד דשריא כיון שהוא דרך ביעורו וכו' עכ"ל. והיינו משום דבסוף מס' תמורה קחשיב לערלה בהדי נשרפין וע"ש בפרש"י שכתב דגמר לה מכלאים וכתבו שם התוס' בשיטת רש"י דהיינו דערלה איתקש לכלאים וכתב בעל תוס' י"ט שם דלא ביארו התוס' מקום ההיקש ובאמת יש לתמוה דכמה פסוקים מפסיקין בין פ' כלאים לערלה ועוד דכלאים דאותה פרשה היינו כלאי זרעים דשריין באכילה וכ"ש בהנאה ועל מה שפירש התי"ט שם בכוונת רש"י דיליף ערלה במה מצינו מכלאים יש לתמוה דודאי איכא למיפרך מה לכלאים שאיסורן איסור עולם ותדע דאלת"ה אמאי לא ילפינן ערלה מכלאים דליתסר אף שלא כדרך הנאתן והא ודאי ליתא כדאיתא להדיא לקמן דף כ"ד ע"ב וכ"ש דיש להקשות כן לפירוש התוס' שם בשיטת רש"י דהקישא הוא וקי"ל אין היקש למחצה ולולי פרש"י ותוספות שם היה נ"ל דהא דקי"ל ערלה בשריפה היינו משום האי קרא גופא דאיצטריך למיסר הדלקה ואי ס"ד דערלה מהנקברין לא איצטריך למיסר הדלקה כיון דאפילו אפרן אסור כדפרישית לעיל ריש פירקין דמדאורייתא אסור אלא ע"כ דערלה מהנשרפין כן נראה לי ועיין בסמוך:

בד"ה לכם למה לי הקשה הר"י מקורביל וכו' ולהדלקה אין קרא לאסור וכו' עכ"ל. ועיין במהרש"ל ומהרש"א ז"ל ולכאורה דברי מהרש"ל ז"ל נכונים לתרץ קושיית הר"י מקורביל וכ"כ מורי זקיני ז"ל בס' מגיני שלמה ע"ש אמנם למאי דפרישית בסמוך בלא"ה לא קשה מידי דלא שייך לומר דלהדלקה אין קרא לאסור דאי לפרש"י בתמורה או לפירוש התוס' דילפינן מכלאים אם כן מסברא יש לאסור הדלקה כמו בכלאים דאסורין לגמרי ואפילו שלא כדרך הנאתן משו"ה איצטריכו הנך פרטי דלא ניליף לגמרי מכלאים ולאידך סברא שכתבתי מסברא דלא ידעינן דערלה מהנשרפין אלא לבתר דכתיבי כל הנך קראי ואיצטריך למיסר הדלקה ואם כן אי לאו הנך קראי הו"א דערלה מהנקברין וממילא דאסור להדליק דאפילו אפרן אסור ולשיטת רש"י ותוס' דתמורה לא קשיא נמי קושיית מהרש"ל אליבא דחזקיה לא ליכתוב לא יאכל ולא לכתוב לכם דהא בלא"ה הו"א דאסור בהנאה מהקישא דכלאים וע"ל דכיון דכתיב יהיו לכם ויהיו משמע בהווייתן יהיו כדאמרינן בסמוך לענין שרצים ובפרק הגוזל קמא דף ק"א לענין שביעית דמה"ט אסור לצבוע אם כן איצטריך נמי ליכתוב לכם להתירא והשתא דכתיב לכם להתירא או כל הנך קראי לאיסורא ע"כ מוקמינן ליהיו לדרשא אחריתי כדאיתא בסיפרי דפירות ערלה אסורין לעולם אף לאחר שלש שנים ובלא"ה נמי אין כ"כ קושיא לחזקיה למאי דכתבו התוס' לעיל דחזקי' ודאי תנאי היא א"כ האי ברייתא דוערלתם אתי דלא כחזקיה ומקראי דוערלתם נמי לא קשיא דכמה תנאי מוקי לכל הנך קראי לדרשא אחריתי כדאיתא בסיפרי לענין קליפין וגרעינין וכדאיתא נמי בירושלמי בריש פ"ק דערלה ע"ש:

דף כג.

בתוס' בד"ה נטוע לרבים ברה"י וכו' ולא כפ"ה וכו' ש"מ תרי מילי נינהו עכ"ל. ולענ"ד לפירש"י נמי תרי מילי נינהו דנטוע לרבים היינו שנוטע ברה"ר לצורך רבים והנוטע ברה"ר היינו שנוטע ברה"ר לצורך עצמו ולכאורה מה שהכריחו לרש"י לפרש כן היינו משום דאמרינן בסמוך ונטעתם ליחיד משמע לרבים לא משמע והיינו כמו שפירש"י שאין דרך רבים לנטוע ואם כן ברה"ר שייך למעוטי מונטעתם דבשעת נטיעה מנכרא מילתא שנוטע לצורך רבים משא"כ בנוטע ברה"י לצורך רבים לא הוי אלא כמו דברים שבלב ואף ע"ג דממעטינן הנוטע לסייג ולקורות אף על גב דתלויה נמי במחשבה מ"מ שייך שפיר למעט מכל עץ מאכל משא"כ מונטעתם לא שייך למעט אלא מידי דתליא בנטיעה ועוד יש לפרש בכוונת רש"י דלאו בנוטע ברה"ר ממש איירי אלא במקצה מרשותו לר"ה או כגון באילן העומד על המיצר שלו ונופו נוטה לרה"ר ואם כן מסתמא רבים שקלי להו לפירות וכן נראה מלשון רש"י כגון באם הדרך לכל עובר כנ"ל:

בד"ה נזרו שלו יהא תימא דלחזקי' נזרו למאי אתא וכו' עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דאיכא למימר דלחזקי' נמי איצטריך דלא תימא דאסור בהנאה מדכתיב קדוש יהיה וכדפרכינן בסמוך מידי ולא דבר אחר כתיב וא"כ הו"א דאכולהו קאי ויש ליישב:

בגמרא והרי שרצים דכתיב שקץ הוא לא יאכל ותנן ציידי חיות ועופות ודגים וכו' וקשיא לי דפתח בשרצים דכתיבי בסוף הפרשה וסיים בחיה ועופות ודגים דכתיבי תחילה ואמאי לא מייתי מהנך גופייהו מיהו בכולהו איכא למימר דכיון דלא כתיב בהו לא יאכל לא מצי לאקשויי לחזקי' אלא לר' אבהו משו"ה ניחא ליה לאקשויי משרצים דכתיב לא יאכל אלא דאכתי מעופות הו"מ לאקשויי דכתיב בהו שקץ הם לא יאכלו והנלע"ד דמבהמה וחיה טמאה ועוף טמא לא מצי לאקשויי דכיון דטעונין שחיטה אף בטהורה ואם כן אין איסור אכילה בטמאים אלא לאחר שחיטה דמחיים בלא"ה אסורין משום אמ"ה ומשו"ה פשיטא דמחיים מותרין בהנאה דאפילו אמ"ה מותר בהנאה כדלעיל משא"כ מדגים ושרצים דלא שייך בהו אבמ"ה ומחיים הוא דמתחיל איסורייהו אם כן מקשה שפיר משרצים אפילו לחזקיה ומשמע ליה דהא דתנן בנזדמנו לו מינין טמאין הכל בכלל כן נ"ל ועיין עוד בסמוך בלשון התוספות:

שם א"ה אפילו לכתחלה נמי. ויש לתמוה דהא משמע דאיסורא לכתחילה לא הוי אלא מדרבנן דהא ברישא דמתני' דשבועות תנינא אין עושין סחורה לא בנבילות ולא בטריפות אע"ג דכתיב בהו בפירוש היתר הנאה ונראה דאפ"ה מקשה שפיר כיון שהתירה התורה בפירוש לכם שלכם יהא לא שייך לאסור אף מדרבנן כדפרישית בכה"ג בכמה דוכתי וכיוצא בזה כתב הרמב"ם ז"ל לענין חלב דמותר לעשות סחורה ואף ע"ג דבנבילה וטריפה התיר הכתוב בפירוש מכל מקום עיקר התירא דקרא לא אייתי ביה אלא שנעשו אצלו נבילות וטריפות דהיינו בנזדמנו ואם כן יכולין החכמים לעשות גדר לענין לכתחלה משא"כ בהנך דכתיב התירא סתם משמע לכם יהא לגמרי ולא שייך לאסרן אף מדרבנן כן נ"ל:

בתוס' בד"ה אמר קרא יהיו וא"ת אם כן סוסים וחמורים היכי זבנינן וכו' עכ"ל. כוונתם דבהנן נמי כתיב טמאים יהיו לכם ודרשינן נמי להני להתירא דדיעבד ולאיסורא דלכתחילה כדאיתא בירושלמי דשבועות אלא דלפ"ז תירוץ התוס' דחוק דמאן פלג לן דקרא לא אייתי אלא במידי דאכילה אמנם למאי דפרישית בסמוך בלא"ה אתי שפיר דכל השקלא וטריא דשמעתין היינו לענין שרצים דוקא דאיסורייהו מחיים משא"כ בהנך דלא שייך עיקר איסורייהו מחיים ומשו"ה לא מייתי בשמעתין אלא קראי דשרצים לחוד כנ"ל ולפי זה א"ש דעל מה שכתבו התוס' והקשו דלגדל חזירין אסור מדאורייתא נמצא בגליון דלאו דאורי' ממש אלא מדרבנן והובא בספר טורי זהב י"ד סי' קי"ז בשם בעל תרומת הדשן ובס' פרי חדש שם כתבו שאין לסמוך על הגליון דודאי מדאורייתא הוא ולמאי דפרישית א"ש דנהי דלענין שרצים הוי מדאורייתא מ"מ לענין חזירים דאיסורו לאו מחיים הוי מדרבנן כנ"ל ודו"ק:

בתוספות בד"ה שאני התם וכו' תימא דליכתוב לא יאכל לחזקיה ולא בעי לך עכ"ל. ולפמ"ש התוס' בדף הקדום בד"ה ור"ש דבלא"ה לא אתי מלתא דחזקיה אליבא דכ"ע אם כן אין מקום לקושיית התוס' כאן אלא דכאן קיימו בשיטתם בתירוץ השני שכתבו לעיל ואם כן משמע להו דחזקי' אליבא דכ"ע קאי ומה שכתב מהרש"א ז"ל דמ"מ פשיטא דר"י הגלילי לית ליה הא דחזקיה מדאיצטריך ליה בסמוך קרא בחלב להיתר הנאה וכתב עוד דמהרש"ל מחק דברי ר"י הגלילי מברייתא דבסמוך והשיג על מהרש"ל בזה ואחר המחילה מכבוד תורתו דמהרש"א ז"ל דאגב שיטפא כ"כ בכוונת מהרש"ל דאדרבה מהרש"ל גופא כתב שם בלשונו הא דלר"י הגלילי לטומאה וטהרה לא צריך אלא מה שמחק מהרש"ל ז"ל ר"י הגלילי אומר נראה דבספרי הקדמונים שלפניו היה כתוב ברישא דברייתא ר"י הגלילי אומר יעשה לכל מלאכה מה ת"ל ומחקו מהרש"ל כיון דגרסי' בסיפא דמילתא דברי ר"י הגלילי וזה ברור ובעיקר קושיית מהרש"א ז"ל על התוס' דבלא"ה לא מתוקמא מילתא דחזקיה כר"י הגלילי דבסמוך אין זה מוכרח כ"כ דאיכא למימר דהתוס' ס"ל דחזקיה קאי שפיר אף לר"י הגלילי ואפילו הכי איצטריך קרא להתירא בחלב דלא תיתי מערלה וכלאי הכרם בק"ו או במה הצד וכמו שאבאר בסמוך אלא האי שקלא וטריא היינו אליבא דרבי אבהו דבעי הש"ס לאוקמי נמי מילתא דרבי אבהו כך"ע דמשמע להו דהילכתא כוותיה ועי"ל דאדרבה מדמפליג ר"י הגלילי וקאמר בחלב יכול למלאכת גבוה יהא מותר למלאכת הדיוט יהא אסור מאי דלא אשכחן כה"ג בשום דוכתא אלא ע"כ משום דבחלב יהיב קרא טעמא כי כל חלב אשר יקריבו ממנו לה' ואם כן משמע דאיסור חלב היינו משום דחלק גבוה הוא ואם כן מה"ט משמע לאוסרו בהנאה אי לאו דכתב רחמנא יעשה למלאכה ואכתי ס"ד דמה"ט דחלק גבוה הוא אינו מותר אלא להנאת גבוה ואיצטריך לכל מלאכה ואם כן שפיר קאי אף לחזקיה ושקלא טריא דבסמוך היינו אליבא דר' אבהו כדפרישית מיהו עיקר קושיית התוס' שהניחו בתימא נראה לי ליישב דאף אי ר"י הגלילי אית ליה דחזקיה אפ"ה איצטריך נמי ליכתוב לך בחמץ אף אי כתיב לא יאכל משום דלא נילף נמי חמץ בפסח מק"ו דערלה וכלאי הכרם או במה מצינו מנותר וכמ"ש בתחלת הסוגיא גבי אמר חזקיה ע"ש דאדרבה לרבנן לא הוי צריך קרא לאיסור אלא לבתר דכתיב לך דמשמע כדרשא דר"י הגלילי ועיין מה שכתבתי לקמן בשמעתין ודו"ק:

בגמרא ור"ע אומר שיכול למלאכת הדיוט יהא טהור למלאכת גבוה יהא טמא. ולכאורה יש לתמוה מאי ס"ד לחלק בכך דהא בכל הטומאות לא אשכחן שום חילוק בדברים המטמאין לבר מטבול יום ושלישי בתרומה ורביעי בקדש דאיכא קרא להדיא ולכאורה היה נ"ל דכיון דהכא איצטריך קרא לאפוקי מידי טומאת נבילה וא"כ אכתי טמא טומאת אוכל שהרי נגע החלב בבשר נבילה אע"כ משום דחלב אוכל הוא ואין אוכל מטמא אוכל ואם כן סד"א דבקדשים דאיכא למ"ד דטומאה עושה כיוצא בה ליטמא וקמ"ל דלא ועוד היה נראה בעיני דהא דאין החלב מטמא טומאת אוכלין ממגע נבילה היינו משום דקי"ל חלב צריך מחשבה והכשר וקי"ל נמי דאפילו הכשר שחיטה לא מהני ביה דהוה ליה הכשר דקודם מחשבה אם כן סד"א דהיינו דוקא בחלב חולין משא"כ בחלב גבוה כגון בקדשים שנתנבלו בשחיטה ליהני בה חיבת הקדש דלא ליבעי הכשר ומחשבה ויטמאו טומאת אוכלין ואם כן אין ראוין למלאכת גבוה קמל"ן דלא מטמא אלא שכל זה דוחק ויותר נראה בעיני דהא דקאמר ר"ע שיכול למלאכת הדיוט יהא טהור האי טהור לאו דוקא אלא הכי קאמר דלענין חולין דלא איכפת לן בטהרה וטומאה ראוי לעשות בהן מלאכה משא"כ למלאכת גבוה לא שייך ביה קרא דיעשה למלאכה כיון דשייך בהו טומאת נבילה ואם כן אתי לידי טומאת אונלין שאם ימשח הכלי בחלב יטמא הכלי ראשון שנגע בנבילה והכלי יטמא האוכלין ומשקין שבתוכו וקמ"ל דאפי' למלאכת גבוה מותרין משום דלא מיטמו כנ"ל ודו"ק:

בפירש"י בד"ה יעשה למלאכה הוי מצי למיכתב גבי חלב דנבילה עכ"ל. נראה ממה שכתב גבי חלב דנבילה דכוונתו דודאי משפטיה דקרא דכתיב יעשה למלאכה שפיר הוי שמעינן תרוייהו היתר הנאה וטהרה מטומאת נבילה דאי להיתר הנאה לחוד אמאי כתביה רחמנא גבי חלב נבילה טפי מבחלב דעלמא ואע"ג דחלב נבילה וחלב טריפה דרשינן בעלמא יבא איסור חלב ויחול על איסור נבילה ואיסור טריפה מ"מ הא קי"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו ועיקר קרא דחלב נבילה איעשה

לכל מלאכה כתיב דסמין ליה אם כן משמע דלהקל איצטריך וכיון דשפיר הוי שמעינן תרתי מיעשה למלאכה א"כ למה נאמר לכל מלאכה כן נראה לי בכוונת רש"י ודו"ק:

שם ור"י הגלילי לטומאה וטהרה לא איצטריך וכו' ור"ע איסור והיתר לא צריך קרא וכו'. ולכאורה אריכות לשון הוא ונלע"ד דבלא"ה לא הוי שייך למימר לימא כתנאי דשפיר הוי מצינן למימר דכ"ע אית להו דרבי אבהו אלא דבהא קמיפלגי דר"י הגלילי סובר דלטומאה וטהרה לא איצטריך לכל דלא משמע ליה לחלק בין טומאת חולין לטומאת הקדש לענין נבילה כדפרישית וא"כ ע"כ מוקי לקרא להיתר הנאה אף להדיוט ור"ע סובר דלענין טומאתו לגבוה איצטריך קרא וא"כ לעולם דלענין הדיוט באיסור הנאה קאי כדרבי אבהו לכך הוצרך לומר דודאי לא פליגי בהכי דהא לא אישתמיט שום תנא לומר דחלב אסור בהנאה להדיוט או שטמא למלאכת גבוה אע"כ דלענין דינא לא פליגי אלא במשמעות דורשין לחוד וכדמסיק דמר סבר דלהיתר הנאה לא איצטריך קרא והיינו ע"כ משום דפליגי בדר' אבהו כנ"ל לפי לשון הגמרא מיהו מלשון רש"י בסמוך בד"ה חלבה וגידה לא הותרה משמע דהא דקאמר נמי הכי בלשון המקשה היינו משום דקס"ד דהא בהא תליא דמאן דמפיק לה להיתר הנאה לאפוקי מדרבי אבהו ולא מוקי לה לטומאה היינו משום דקסבר דלטהרה לא איצטריך דלא הותר בכלל נוגע בנבלתה ור"ע דמוקי לה לטומאה וטהרה ע"כ היינו משום דלית ליה דרבי אבהו וע"כ קרא דחיק אנפשיה דאיצטריך קרא לטהרו למלאכת גבוה וזה דוחק ולפי מה שכתבתי נתיישב יותר ועיין עוד בסמוך:

דף כג:

בתוספות בד"ה ומה חלב וכו' וא"ת לימא שור הנסקל וכו' וי"ל דה"פ ומה חלבו כו' גיד שאין בו כרת לכ"ש שיהא בכלל היתר נבילה. וקשיא לי טובא אם כן מאי מקשה בגמ' ורבי שמעון דאוסר ומאי קושיא הא אסקינן לעיל דף כ"ב דלרבי שמעון דאמר אין בגידין בנ"ט ע"כ לא הוי בכלל היתר נבילה אם כן לא שייך האי ק"ו שכתבו התוס' ואפשר דנהי דלא הוי בכלל פשטא דהיתר נבילה כיון דלא קרינן ביה ואכלה אפ"ה בהא מיהא אתיא בק"ו כיון שאין צריך להפריד החלב מהנבילה ונותן הכל לגר כ"ש שיכול ליתן לו הנבילה עם הגיד וזה דוחק וכ"ש דקשה טפי לפמ"ש התוס' שם לעיל דכיון דלר"ש אין בגידין בנ"ט א"כ עיקר האיסור שבו היינו הנאה אם כן לא מקשה הכא הערב"ס מידי לר"ש דאסור מיהו אי אמרינן דק"ו גמור הוא אתי שפיר דאתי ק"ו ומוקי לקרא דלא יאכלו את גיד הנשה לענין איסור אכילה דוקא דאע"ג שאין בו טעם אסריה רחמנא וא"כ קשה קושיית התוספות דהא לא הוי ק"ו גמור דאיכא למימר שור הנסקל ושאר איסורי הנאה יוכיחו וצ"ע:

בא"ד ולא מצי למיעבד נמי ק"ו מדם וכו' עכ"ל. נראה שהוצרכו לכך דלא תיקשי אהא דמסקינן לר"ש דאסור משום דלא יליף מחלב דאיכא למיפרך שכן הותר מכללו ואכתי אמאי לא יליף גיד הנשה בק"ו מדם אבל לפירושם אתי שפיר דלא מצי למילף בק"ו גמור מדם דאיכא למימר שור הנסקל יוכיח ולא מצי למילף כדיליף מחלב לענין דהוי בכלל נבילה דודאי דם איתא בכלל נבילה אלא דאפ"ה שריא רחמנא בהנאה לפי זה לפמ"ש בסמוך דע"כ ק"ו גמור הוא ולא הוי תוכיח הדרא קושיא לדוכתא ואפשר דמדם נמי איכא שום פירכא ולפי זה נראה לי ליישב קושיית מהרש"א ז"ל לעיל על התוספות בד"ה שאני התם דאמר קרא לך שהקשו לחזקיה ל"ל וכתב מהרש"א ז"ל דע"כ ר"י הגלילי לית ליה הא דחזקיה מדאיצטריך קרא בחלב להיתר הנאה וכתבתי לעיל דשפיר מצינן למימר דלר"י הגלילי אית ליה דחזקיה ואפ"ה איצטריך קרא בחלב להתידא דלא נילף בק"ו מערלה וכלאי הכרם שאינן בכרת חלב דבכרת לא כ"ש אלא דהוי קשיא לי דאיכא למימר דם תוכיח שהוא גם כן בכרת ומותר בהנאה ולמאי דפרישית דע"כ מוכח משמעתין דאיכא שום פירכא אתי שפיר ודו"ק:

בא"ד דלטומאה לא הוי צריך קרא וכו' עכ"ל עיין במהרש"א. ולענ"ד דבריו תמוהין לפרש כן בכוונת התוספת דכיון דלא אשתמיט שום תנא לומר דחלב מטמא אם כן לא הוי שתקי התוספת לפרש כן בפירוש דלר"י הגלילי מטמא מלבד מה שכתבתי בסוגיא דשמעתין דמפשטא דקרא שמעינן שפיר דאינו מטמא מדכתיב חלב נבילה ואין לנו בכוונת התוספ' אלא כמ"ש מהרש"ל ז"ל דהתוספות מביאים ראיה לדבריהם דחלב הוי בכלל נבילה דמה"ט לא הוי צריך קרא לטומאה אלא לטהרו אלא לטהרה נמי לא איצטריך קרא לר"י הגלילי דמפשטא יליף לה דלא משמע ליה כלל לחלק לענין טומאה דמלאכת הדיוט או מלאכת גבוה כן נראה לי ברור:

בגמרא מכדי אותבינהו כל הני וכו' חזקיה ורבי אבהו במאי פליגי וכו' . וקשיא לי אמאי לא קאמר דאיכא בינייהו גיד הנשה ואליבא דהלכת' דקי"ל אין בגידין בנ"ט ואם כן לרבי אבהו אסור בהנאה מפשטא דלא יאכל דהא לא אישתרי בכלל בהמה כיון דאינו בנותן טעם לא הוי בכלל ואכלה ולחזקיה שריא דליכא קרא לאיסורא ולפמ"ש לעיל אתי שפיר דלמסקנא דהשתא כיון דלא פליגי במידי ולא שייך נמי לומר דאיירי בגיד הנשה לחוד כיון דלרבי יהודה ממיעוטא דאותו הוא דממעטינן לה וממילא דלא שייך לומר דלכלב תשליכון אותו אתי למעט שיטול ממנו גיד הנשה דמסברא אדרבה בכלל אותו הוא והשתא לפי מסקנא זו מצינן למימר נמי דהיינו דר"ש דאוסר כיון דלא משמע למעטו מאותו אלא דלעיל שפיר הוי צריך למימר טעמא אחרינא לר' שמעון כי היכי דלא נילף בק"ו מחלב כן נ"ל:

בתוספות בד"ה מאי בינייהו תימא לרשב"א דלימא דאיכא בינייהו חמץ נוקשה וחמץ ע"י תערובת וכו' עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב תמיהת הרשב"א דלחזקיה נמי איכא למימר דחמץ נוקשה וע"י תערובות אסור בהנאה מק"ו דשאר איסורי הנאה שאינם בבל יראה והא דאיצטריך ליה לחזקיה למילף איסור הנאה בחמץ מלא יאכל ולא יליף לה בק"ו היינו כדפרישית התם במקומו משום דכתיב לך דמשמע היתר הנאה ולא הוי ניחא לן לאוקמי חדא בכבשתו וחדא ללא כבשתו דלא אשכחן בשום דוכתא אלא טפי משמע לאוקמא להיתר הנאה דלפי זה השתא דכתיב בהדיא איסור הנאה בחמץ גמור לאפוקי ממשמעות דלך שפיר ילפינן נמי איסור הנאה בנוקשה וחמץ ע"י תערובות מק"ו משאר איסורי הנאה מיהו הא דלא ניחא ליה להרשב"א בהא שינויא והניחו בתימא נראה דס"ל להרשב"א כשיטת התוס' לקמן ר"פ אלו עוברין דבנוקשה וע"י תערובת ליכא בל יראה ואם כן לא שייך האי ק"ו לגבי שאר איסורי הנאה וכ"ש דלא שייך ק"ו מצד כרת דהא לכ"ע אימעוט נוקשה וחמץ ע"י תערובת מכרת כדאיתא לקמן ר"פ אלו עוברין משא"כ לשיטת רש"י וריב"א שם שהוא גם כן שיטת הרמב"ם ושאר פוסקים דבנוקשה ובחמץ ע"י תערובת איכא בל יראה א"כ שפיר איכא ק"ו ואע"ג דאכתי איכא למיפרך מה לחמץ שיש היתר לאיסורו אפי' בחמץ גמור למאי דקל"ל דחמץ לאחר פסח מדאורייתא שרי אלא דבהא איכא למימר דכיון דלכתחלה אסור להשהותו מדאורייתא לא מיקרי יש היתר לאיסורו ועי"ל דאכתי איכא למילף נוקשה וע"י תערובת בק"ו משאר איסורי הנאה ומחמץ גמור דאי תיקשי מה לשאר איסורין דאין היתר לאיסורו חמץ בפסח יוכיח ואי תיקשי מה לחמץ גמור שכן בכרת שאר איסורין יוכיחו וליכא למימר נמי שאר התירי הנאה יוכיחו או חלב יוכיח דמה לכולהו שאינן בבל יראה וכ"ש דא"ש טפי למאי דיליף ר"י לקמן חמץ מנותר במה מצינו שהן בבל תותירו ואם כן אי שייך בל יראה או עשה דתשביתו בנוקשה שפיר איכא למילף נמי בהאי ענינא גופא וכמו שאבאר לקמן במקומו אי"ה ואע"ג דרבנן פליגי עליה היינו לענין שריפה משום דאם לא מצא עצים יהא יושב ובטל משא"כ לענין איסור הנאה שפיר איכא למילף לבתר דקים לן דלא ילפינן היתר הנאה ממשמעות דלך ועיין מה שכתבתי בזה בתחלת הסוגיא גבי אמר חזקיה ודוק היטיב:

בגמרא אם אינו ענין לגופו דכתיב והנה שורף. ופירש"י בשעיר נחשון והתוס' כתבו דבת"כ דריש בהדיא דשעיר ר"ח היה ובאמת דהכי איתא להדיא גם כן בזבחים פ' טבול יום ע"ש אלא דאכתי לאו מילתא פסיקא הוא דהאיכא למ"ד דשמיני למלואים היה בשמונה לחודש והיינו כמ"ד מישאל ואלצפן היו שחל שביעי שלהם בערב פסח ואם כן לא היה באותו יום שעיר ר"ח ונראה שלזה רמז רש"י במה שכתב בויהי ביום השמיני אמנם מה שהכריחו לרש"י כאן לפרש כנ"ל דמסוגיא דשמעתין הוא מוכרע משום דקשיא לן בהא דקאמר אם אינו ענין לגופו דכתיב והנה שורף ומאי קושיא הא קרא דבאש ישרף כתיב בפ' צו את אהרן ונאמר קודם הקמת המשכן למצוה לדורות וקרא דוהנה שורף היינו משום מעשה שהיה וע"כ דהכי הוא דהא לקושטא דמילתא למ"ד מפני אנינות נשרפה מה ראה אהרן לשורפה מכיון שעדיין לא נאמר לו דפסולי קדש בשריפה וכן במאי דקאמר משה הן לא הובא הא אם הובא שפיר שרפה היינו ע"כ משום שכבר אמר לאהרן דחטאת שהובא מדמה פנימה בשריפה לכך מפרש רש"י דסוגיא דהכא ס"ל דשעיר נחשון היה כדפרישית ואם כן אפילו כבר אמר לו משה קרא דבאש תשרף אכתי אמאי שרפו אהרן הא קרא דבאש תשרף לא קאי אלא אקדשי דורות ושעיר נחשון קדשי שעה היה ואהרן גופא הוא מהדר למשה אם שמעת בקדשי שעה שמא לא שמעת בקדשי דורות אלמא דיש לחלק ביניהם וא"כ ה"ה לענין מצות שריפה יש לחלק כי היכי דמחלק הש"ס פ' כיצד צולין ותו ליכא לחלק בין קדשי שעה לקדשי דורות ובין קדשי קדשים לקדשים קלים ואם כן קאמר הכא שפיר אם אינו ענין לגופו דכיון דע"כ איכא הלכתא קרא למה לי כנ"ל נכון וכן צריך לפרש ג"כ לפירוש התוס' ועיין בסמוך ודו"ק:

בתוס' בד"ה דהא כתיב והנה שורף וכו' הקשה הר"ש מטרויש הא ע"כ לאו שפיר עביד דשרפוה בלא עיבור צורה וכו' עכ"ל. פי' דאע"ג דלקושטא דמילתא בין למ"ד מפני טומאה שרפוה ובין למ"ד מפני אנינות שפיר עביד דשרפוה מיד כדמסיק הש"ס ס"פ כיצד צולין מ"מ למאי דסבר משה וקאמר להו הן לא הובא דמה לית לן למידק דאי הובא דמה שפיך עביד דשרפוה והא ליתא כיון דפסולו בדם בעי עיבור צורה ע"כ דמשה לענין אכילה אמר להם ולכך מפרש ר"י דנהי דממה שאמר להם משה הן לא הובא דמה ליכא למילף אפ"ה מדייק הכא שפיר אם אינו ענין לגופו דהא קי"ל בפרק כיצד צולין דכל שפסולו בקדש בשריפה והיינו דהלכתא גמירי לה אלא דמייתי הכא קרא דוהנה שורף דמהאי קרא מוכח הא מילתא גופא דהלכתא גמירי לה דאלת"ה למה שרפה אהרן באמת מפני אנינות דהא לא שמעינן שריפה אלא בחטאת שהובא מדמה ולא בפסול אנינות והיסח הדעת אע"כ משום דהלכתא גמירי לה כן נראה לי מוכרח ליישב לשון הגמרא לפי' ר"י במאי דמייתי קרא דוהנה שורף וכדפרישית גם כן בפירש"י ודו"ק:

דף כד.

בגמרא ואם אינו ענין לאכילה תניהו ענין וכו' נ"ל דהכי פירושא דעיקר ילפותא דריב"ל לענין איסור הנאה היינו בחמץ ושור הנסקל דכתיב לא יאכל אלא דמפשטא דקרא לא שני ליה בין לא יאכל או לא יאכל כיון דאשכחן דבשרצים נמי כתיב לא יאכל ואפ"ה שרי בהנאה לכך יליף מהאי קרא דוכל חטאת שאין ת"ל באש תשרף אע"כ דבאש תשרף אתא לגלויי אלא יאכל דכי היכי דלא יאכל דהכא בחטאת באש תשרף דאסור בהנאה ה"ה לחמץ ושור הנסקל דלא יאכל דידהו נמי אסור בהנאה וכן בכל הנך דשמעתין דהכא כתיב לא יאכל או לא תאכל בטמא ונותר והיינו כדפרישית אלא דאכתי הוי מצי למימר דלא אתי לאיסור הנאה בשאר איסורין אלא דאיצטריך באש תשרף כי היכי דלייתר לא יאכל בחטאת למילף באם אינו ענין לשאר איסורין ומשו"ה קאמר דלשאר איסורין נמי אינו ענין לאכילה וע"ז מקשה הש"ס א"כ דבאש תשרף אתי לגלויי אכל היכא דכתיב לא יאכל אם כן אי מה הכא בשריפה וכו' ומשני דאמר קרא בקדש באש תשרף ומקשה הש"ס והאי בקדש באש תשרף להכי הוא דאתא וכו' ולאו משום דקשיא ליה אעיקר ילפותא דריב"ל מנ"ל איסור הנאה בשאר איסורין דהא למאי דפרישית כבר אסיק אדעתיה דאכתי לא יאכל מייתר כדמסיק אביי בסמוך לעולם מקרא קמא אלא דאכתי מקשה הכא שפיר אם כן אי מה כאן בשריפה ואי משום מיעוטא דבקדש באש תשרף איכא למימר איפכא דבקדש באש תשרף ריבוייא הוא דכל הפסולי קדש שריפתן בקדש אבל שאר איסורין נהי דאין שריפתן בקדש אכתי מרבינן לה לשריפה מדאייתר לא יאכל אלא ע"כ לגלויי אאינך לא יאכל דחמץ ושור הנסקל כי היכי דהאי בשריפה ה"ה להנך ואפ"ה מסיק אביי לקמן שפיר לעולם מקרא קמא אלא דלענין שריפה ממעטינן מהנותר כן נ"ל נכון ודוק היטב ולפ"ז נתיישב' קושיית התוספות:

דף כד:

כד ע"ב בגמרא אמר רבי אבהו א"ר יוחנן כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן איכא דאמרי וכו' אלא כדרך הנאתן. לכאורה משמע דשלא כדרך הנאתן הוא דלא לקי אבל כדרך הנאתן לקי כמ"ש התוס' בכמה דוכתי כדמשמע נמי בלשונם בסמוך בד"ה הכל מודים כמו שאבאר אמנם בלשון הרמב"ם ז"ל בכמה דוכתי משמע להיפוך דאין לוקין כלל על שום הנאה בלא אכילה. וכבר האריך בעל משנה למלך בפ"ה בתכלית אריכות ומה שיש לי לדקדק בדבריו תקצר היריעה מהכיל ואין כאן מקומו אולי אזכה לפרשם במקום אחר וכאן אקצר. ולכאורה יש לדקדק על שיטת התוספות דהיא גופא תקשה האיך אפשר לומר דלרבי אבהו לוקין על הנאה גרידא והא רבי אבהו גופא מסיק לעיל דאיסור הנאה בחמץ ושור הנסקל לא ידעינן אליבא דרבי יהודה דק"ל כוותיה אלא ממיעוטא דאותו דכתיב בטריפה ודרשינן אותו אתה משליך לכלבים ואי אתה משליך כל איסורין שבתורה אם כן לא הוי אלא לאו הבא מכלל עשה דקי"ל דאין לוקין עליו אלא דאפשר לומר דהאי דרשא דאותו לא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא והכי קאמר קרא דוקא בהאי לא יאכל דטריפה הוא דשרי בהנאה מה שאין כן בכל מקום שנאמר לא יאכל ולא תאכל הוי איסור הנאה בכלל לשון לא יאכל כדמשמע להדיא בלישנא דר"א דקאמר להדיא אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע והיינו במשמעות הלשון דלא יאכל ולא תאכל ואם כן שפיר קאי הלאו דלא

יאכל נמי אאיסור הנאה. והשתא אתי שפיר טובא עיקר טעמיה דרבי אבהו בשמעתין דמדאפקיה רחמנא להנאה בלשון אכילה שמעינן דכי היכי דלענין אכילה בעינן דוקא דרך אכילה דשלא כדרך אכילה לא מיקרי אכילה כלל ה"נ לענין הנאה שלא כדרך הנאה פטור אף ע"ג דמתהני מיניה כן נ"ל. מיהו נראה לי דבכל זה רבי אבהו לטעמיה דלא שני ליה כלל בין לא יאכל ולא תאכל ובין לא יאכל משא"כ אליבא דחזקיה דאמר לעיל דבחמץ ושור הנסקל ילפינן מלא יאכל דוקא ופי' רש"י שם לא יאכל מדלא קרינן לא יאכל משמע לא יהיה בו היתר המביא לידי שום אכילה וסתם הנאות לידי אכילה הם באות שלוקח בדמים דבר מאכל עכ"ל רש"י ולפ"ז לא שייך לחלק כלל בחלב דשור הנסקל בין דרך הנאתו לשלא כדרך הנאתו דסוף סוף הנאה הבאה לידי מאכל הוא וכמו שהקשו התוס' באמת בקידושין דף נ"ו ע"ב בד"ה המקדש בערלה ע"ש ועדיין צריך לי עיון ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך:

שם אמר רבי זירא הכי נמי תנינא וכו' לאו משום דקא אכיל להו שלא כדרך אכילתן א"ל אביי וכו' אלא משום דזיעה בעלמא הוא. עיין מה שהקשו בתוס' מסוגיא דפרק העור והרוטב ובמה שתירצו וכבר הארכתי בזה בתכלית האריכות בחיבורי בקונטרס האחרון סוף פרק קמא דקדושין בדין פסק איסור החדש ע"ש וכאן אבא בקצרה ליישב עיקר קושית תוס' דלע"ד אדרבה מוכח בסוגיא דשמעתין דרבי זירא ואביי גופייהו נמי אמסקנא דפרק העור והרוטב קא סמכו דכיון דמסקינן התם דילפינן פרי פרי מביכורים ותרומה דאינן נוהגין בשום משקה אלא במשקה דתירוש ויצהר ולא במשקין דשאר פירות קא בעי רבי זירא למימר דע"כ הטעם משום דבתירוש ויצהר הוי דרך אכילתן משא"כ במשקין דבשאר פירות לא הוו דרך אכילתן אע"ג דחשיבי ומשום הכי מייתי שפיר סייעתא לרבי אבהו וכ"ש אוכל חלב חי או בהניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו דלא הוי דרך אכילתן כלל ודחי ליה אביי דאין הדבר כן דלעולם אפשר דהוי דרך אכילתן ואפילו הכי חלק רחמנא בין תירוש ויצהר לשאר משקין היינו משום דבשאר משקין הוי זיעה בעלמא משא"כ ביין ושמן דחשיבי טובא דאשתנו למעליותא ועיקר נטיעתן למשקין היוצא מהן משום הכי שייך בהו שפיר שתיה בכלל אכילה כדמשמע בלשון התוס' בפרק העור והרוטב בתחילת הסוגיא שם. ותדע דהכי הוא דאלת"ה אלא כמ"ש התוס' דאביי ורבי זירא מסברא בעלמא פשיטא להו הכי והאיך אפשר לומר כן דהא אמרינן בפרק העור והרוטב דלענין חלב וחמץ ונבלת עוף טהור ושרצים איתרבו משקין דידהו כמו אוכל גמור ואם כן נילף ערלה מכל הנך במה הצד שיהיו המשקין היוצא מהן כמותם כדבעי הש"ס התם למימר מעיקרא דכל איסור הבא מאיליו ילפינן לאיסורא מהנך במה הצד וערלה נמי איסור הבא מאיליו הוא אלא ע"כ דאמסקנא דהתם סמכו דילפינן פרי מפרי להתירא לאפוקי דלא נילף מכל הנך לאיסורא כמו שכתבתי באמת בקונטרסי דלמסקנא דהתם אידחיא לה הסוגיא דמעיקרא דע"כ טבל והקדש וחדש גופייהו נמי אין משקין היוצא מהן כמותן אסורין מן התורה דילפינן להו מג"ש ובק"ו מהקדש ותרומה וערלה להיתירא ודוקא אליבא דר"א דמחייב בערלה ותרומה ויליף נמי פרי פרי בערלה לאיסורא ומשום הכי הוי נמי בכל איסורין המשקין כמותם דילפינן מכל הנך במה הצד ומכ"ש בטבל והקדש דילפינן בג"ש מתרומה משא"כ למה דקיי"ל כר' יהושע דכל איסורין לא הוי אלא מדרבנן כמו שהארכתי בקונטרסי.

ומיהו לשיטת התוס' דשמעתין דלא כתבו כן ודאי קשה ויש ליישב דעיקר סברת התוספות דמדקאמר אביי לישנא דזיעה בעלמא היא משמע דמסברא פשיטא ליה הכי ולא שייך למילף כלל מחלב וחמץ דהא התם ודאי לא זיעה בעלמא הוא משום שגוף האיסור בעין ומשרצים נמי ליכא למילף משום שכן מטמא בכעדשה וסברא זו כתבו התוס' עצמם שם בשם רבינו הר' שמואל ע"ש בלשון התוס' ובמהרש"א. וממילא שזה הפי' אתי שפיר נמי אליבא דר' זירא דמשקין דפירות הוי טפי שלא כדרך אכילתן מהנך דחלב וחמץ ושרצים ומשום הכי מייתי סייעתא שפיר לרבי אבהו דאמר כל איסורין וכו' כן נ"ל להבין ודוק היטיב ואין להאריך כאן יותר:

בתוס' בד"ה אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא וכו' ומיהו תימא אמאי אמר דזיעה בעלמא הוא והא טעם כעיקר דאורייתא עכ"ל. לכאורה נראה שהקשו כן לשיטת הסוברים טעם כעיקר דאורייתא לוקין עליו משא"כ לשיטה אחרת שהביאו התוס' בעכו"ם דף ס"ז דבטעם כעיקר עצמו אסור מדאוריי' ואין לוקין עליו דהוי לאו הבא מכלל עשה אם כן יש ליישב קושייתן קצת ומכ"ש לשיטת רש"י שכתב שם דטעם כעיקר אינו אלא מדרבנן אין מקום לקושייתן כלל אם לא שנאמר דמשמע להו דטעם כעיקר דהכא איירי במשקים שיוצאים מגוף הפרי לא גרע מכזית בכדי אכילת פרס דהוי ליה טעמו וממשו דאמרינן שם דאסור ולוקין עליו כן נראה לי בכוונת דבריהם מיהו בעיקר קושייתם מצאתי שהקשו כיוצא בזה בבכורות דף ו' ע"ב בד"ה רוטב וקיפה שלהן ומה שתירצו שם כתבתי ביאור דבריהם בקונטרס שלי בדין איסור חדש בקידושין ולפ"ז נתיישב ג"כ קושייתם דהכא אלא דאפשר לומר דעיקר קושיית התוס' על לישנא דזיעה בעלמא דלא הול"ל לישנא דזיעה בעלמא הוא זה כיון שיש בו מיהו טעם האיסור כנ"ל ודו"ק:

שם בגמרא אמר אביי הכל מודים בכלאי הכרם. נראה דהא דנקט לישנא דהכל מודים לאו משום דאביי גופא לית ליה הא דרבי אבהו דודאי נהי דדחי סייעתא דרבי זירא אפילו הכי מודה בעיקר דינו דרבי אבהו דאל"כ לא הוי קאמר הכל מודים אלא משום דללישנא קמא דרבי אבהו לא פטור אלא באוכל חלב חי משא"כ בהניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו אפשר דחייב וללישנא בתרא דרבי אבהו פטור בתרווייהו משו"ה קאמר שפיר דהכל מודים אפילו ללישנא בתרא דפטור בתרווייהו אפילו הכי בכלאי הכרם חייב בתרווייהו ומשום דבכלאי הכרם לא שייך הך מילתא דאוכל חלב חי וכיוצא בו אם כן הוה שלא כדרך הנאתן רבותא טפי לחיובא ומכ"ש באוכל שלא כדרך אכילתן דחייב כיון דאין במינו פירות וכיוצא בו כנ"ל:

בתוס' ד"ה אמרת ק"ו תימא האיך אלים ק"ו לאפוקי ג"ש וכו' עכ"ל. בתוס' פרק כל הבשר דף קי"ו כתבו תוספות דהך מילתא פלוגתא דתנאי היא דאיסי בן יהודה סבר דאהני ג"ש ואהני ק"ו ור"ש בן יהודה משום ר' שמעון דמתיר בהנאה סובר דאין ג"ש למחצה מיהו לפי מה שהעליתי בחבורי במסכת קדושין דמוכח בפשיטות דלכ"ע אמרינן אהני ג"ש ואהני ק"ו אפילו הכי לא תקשה לרבי שמעון דמתיר בהנאה והיינו מהטעם שכתבו התוספות בבבא מציעא דף קי"ד בד"ה מסדרין לב"ח ע"ש ויש ליישב אבל בדרכים אחרים ואין להאריך:

בתוס' ד"ה הכל מודים בכלאי הכרם הא דלא קאמר הכל מודים בחולין שנשחטו בעזרה וכו' עכ"ל. ויש לתמוה טובא דהא בחולין בעזרה ליכא מלקות כלל אפילו באוכל דרך אכילתן ממש משום דהוה לאו שניתק לעשה וכדאיתא להדיא במשנה שלימה בריש פרק אותו ואת בנו חולין בעזרה אין סופגין את הארבעים ולכאורה היה נראה לי דאכתי קשיא להו דלאשמעינן לאביי מיהת דבחולין בעזרה איכא איסור דאורייתא אפילו שלא כדרך אכילתן אלא דא"א לומר כן דאם כן לא יתיישב שפיר מה שתירצו בסמוך באותו דבור עצמו הא דלא קאמר אביי הכל מודים בבשר בחלב היינו משום דאין מזהירין מן הדין וע"כ היינו לענין מלקות ממש ואכתי קשה דלשמעינן מיהת בבשר בחלב לענין איסור דאורייתא כי היכי דקשיא להו לענין חולין שנשחטו בעזרה וצ"ע גדול ליישב:

בא"ד ושמא י"ל דאין מזהירין מן הדין. ולכאורה קשה דהא בדיבור הקודם כתבו דעיקר ילפותא דאיסור הנאה בבשר בחלב בג"ש אתיא והך ק"ו אינו אלא גילוי מילתא ואם כן לא שייך הכא אין מזהירין מן הדין ואפשר דהתוס' דהכא בדבור זה כתבו כן על פי פי' השני שכתבו בפרק כל הבשר שתירצו בענין אחר דעיקר ילפותא לענין הנאה בק"ו כמו שהבאתי דבריהם בסמוך:

מיהו בלאו הכי ק"ל דמעיקרא מאי קשיא דלימא אביי הכל מודים בבשר בחלב הא איכא רבי יהודה משום רבי שמעון דסובר דבבשר בחלב מותר בהנאה וי"ל בדוחק:

דף כה.

שם בגמרא מיתיבי איסי בן יהודא וכו' נאמר כאן כי עם קדוש וכו' ע"כ. אע"ג דפשטא דקרא כי עם קדוש אתה לא קאי אבשר בחלב דכתיב בתריה אלא אנבילה גופא דרישא דקרא מ"מ דכיון דהוי ג"ש מופנה הוא ולא מצינן לה לאוקמי לנבילה גופא דהא איסור אכילה דידה והיתר הנאה דידה תרוייהו כתיבא בהדיא ע"כ מוקמינן ג"ש כי עם קדוש אבשר בחלב דכתיב בתריה אלא דלפ"ז נראה לי להוכיח דאיסי בן יהודה לא סבירא ליה הך ילפותא דרבי אבהו לעיל אליבא דר' מאיר דאיסור הנאה בלא יאכל ולא תאכל היינו מדאיצטריך קרא למישרי בנבילה דהא לפי זה שפיר מצינו למימר דלעולם לא יאכל ולא תאכלו איסור הנאה לא משמע והא דאיצטריך קרא להיתר הנאה בנבילה היינו משום דאל"כ הוי מוקמינן ג"ש דכי עם קדוש לאיסור הנאה דנבילה גופא אבשר טריפה שיצא חוץ למחיצתו כיון דלהתירא לא איצטריך ולא הוה מוקמינן ליה אבשר בחלב דבתריה דהא קי"ל בכל התורה כולה דלא אתי ג"ש ומפיק מקרא לגמרי ופשטא דקרא ודאי בנבילה איירי ומשו"ה איצטריך קרא לכתוב היתר הנאה בנבילה בפירוש וג"ש אתא ע"כ לבשר בחלב כן נראה לי ודוק היטיב ועיין בסמוך:

שם דף כ"ה ע"א בגמרא חמץ בפסח יוכיח. יש לדקדק דחמץ בפסח גופא לאיסי בן יהודא מנא ליה דאסור בהנאה דהא מנבילה לא מצי למילף כדפרישית בסמוך וממיעוטא דאותו דיליף רבי אבהו אליבא דרבי יהודה נמי לא מצי למילף דהא איכא לאוקמי מיעוטא דאותו לחולין שנשחטו בעזרה דשייך בהאי ענינא דבשר בשדה טריפה כמו שפירש רש"י לעיל בריש פירקין וליכא למימר דאיסי בן יהודה ס"ל דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ושרי בהנאה כמו שפירש רש"י לעיל דאם כן האיך בעי למילף הכא בשר בחלב מק"ו מערלה ומשום שנעבדה בו עבירה הא איכא למימר חולין שנשחטו בעזרה יוכיח וליכא למימר דחולין בעזרה דאסור בהנאה פשיטא ליה מהאי ק"ו גופא דערלה ומייתר ליה מיעוטא דאותו לחמץ בפסח ולשור הנסקל לענין מלקות בהנאה דאין מזהירין מן הדין דהא נמי ליתא דחולין שנשחטו בעזרה לא שייך למילף מערלה וכלאי הכרם לחוד דמצי למיפרך מה להנך שכן גדולי קרקע דלענין חדא ותרתי הוי פירכא גמורה כדאיתא בחולין א"כ הדרא קושיא לדוכתיה חמץ בפסח גופא מנא ליה דאסור וליכא למימר דחמץ גופא אתי בק"ו דלשון יוכיח לא משמע הכי דהא אכתי לא קם הק"ו דלענין חמץ גופא נמי שייך האי פירכא שכן לא היתה לה שעת הכושר ולפי זה ע"כ צריך לומר דאיסי בן יהודה בחמץ גופא פשיטא ליה כדחזקיה דלא יאכל איסור הנאה משמע או מילפותא דריב"ל לעיל דיליף מאם אינו ענין אלא לפי זה קשה טובא מאי מקשה בשמעתין מהך ברייתא דאיסי אמימרא דאביי דאמר הכל מודים בכלאי הכרם דליפרוך מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליו אפילו שלא כדרך הנאתן ותיפוק ליה אפילו בלא מימרא דאביי נמי קשה אדאיסי בן יהודא גופא בהא דקאמר חמץ בפסח יוכיח דליפרוך מה לחמץ בפסח שכן לוקין שלא כדרך הנאתן והיינו כדפרישית לעיל דלחזקיה דיליף מלא יאכל משמע אפילו שלא כדרך הנאתן בכה"ג גופא קשה לאינך אמוראי לעיל דילפי מאא"ע התם נמי כתיב לא יאכל ולא תאכל:

מיהו יש ליישב דלעולם חמץ בפסח דלאיסי בן יהודה ממיעוטא דאותו יליף לה וחולין שנשחטו בעזרה סבירא ליה מותר בהנאה ואפ"ה לא הוי יוכיח דאיכא למיפרך מה לחולין שנשחטו בעזרה שאין לוקין עליו דהוה ליה לאוקמי לנבילה כדפרישית משא"כ בכל הנך דלוקין ומכ"ש לפי המסקנא דאיסי דיליף בשר בחלב מערלה וחמץ בפסח וכלאי הכרם דתו לא שייך למימר חולין שנשחטו בעזרה יוכיח דהא קי"ל בחדא מתרתי מגופיה פרכינן מעלמא לא פרכינן וכ"ש בחדא מתלת כדאיתא בחולין שם כנ"ל ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

שם בתוספות ד"ה כלאי הכרם יוכיחו ונראה לר"י דהוי מצי למילף במה מצינו מכלאי הכרם לחוד וכו' עכ"ל וכ"כ ג"כ בחולין. ולע"ד נ"ל ליישב דלא מיבעיא לפירושם שם בחולין שהבאתי לעיל דהך ג"ש מטריפה היינו טריפה ממש ואפ"ה אסור בהנאה ולא אמרינן דאין ג"ש למחצה משום דאהני ג"ש לאכילה ואהני ק"ו להנאה דלפ"ז אין מקום לקושייתם דלא מצי למילף מבנין אב דכלאים לחוד דאדרבה הוה אמינא דמותר בהנאה כטריפה דאין ג"ש למחצה דלא אלים הבנין אב לסתור הך כללא דאין ג"ש למחצה כדמוכח בכמה דוכתי אלא דאפילו לפירושם לעיל בשמעתין דעיקר הג"ש הוה מבשר שיצא חוץ למחיצתו וק"ו אינו אלא גילוי מילתא בעלמא דלא נילף מטריפה ממש דהוה לה חולין מחולין ואפילו לפ"ז לא שייך בכה"ג למילף בבנין אב מכלאים לחוד דיותר שייך למילף בג"ש דטריפה ממש. ועוד דאי מבנין אב לחוד לא מצי למילף דאדרבה הוה לן למימר דמותר בהנאה מק"ו דנבילה שמטמא במשא ואי פרכית מה לנבילה שכן לא נעבדה בה עבירה איכא למימר חולין שנשחטו בעזרה יוכיחו דלאיסי בן יהודה מותר בהנאה כדפרישית ואי פרכית מה לחולין שנשחטו בעזרה שאין לוקין עליו נבילה תוכיח וחזר הדין משו"ה איצטריך ליה לאיסי למילף לאיסורא מכל הנך מערלה וחמץ וכלאי הכרם והוה לה חדא מתרתי ותו לא שייך למימר חולין שנשחטו בעזרה יוכיח דמעלמא לא פרכינן כדפרישית כנ"ל נכון ודוק היטב:

שם בגמרא ואם איתא ניפרוך מה לכלאי הכרם וכו' אע"ג דאכתי הוי מצי למיפרך ערלה וחמץ יוכיחו וחזר הדין אפילו הכי פריך שפיר דהוה ליה למיתני הכי בהדיא ומכ"ש דאתי שפיר טפי אי הוה אמרינן דאיסי בן יהודה ע"כ כדחזקיה סבירא ליה דלא יאכל משמע איסור הנאה והיינו אפילו שלא כדרך הנאתן כדפרישית אם כן פריך הכא שפיר טובא דלפרוך מה לערלה וחמץ וכלאי הכרם שכולן לוקין שלא כדרך הנאתן דהא בערלה וחמץ כתיב לא יאכל וכלאי הכרם כדאביי כנ"ל נכון אלא פשטא דגמרא לא משמע הכי ודו"ק:

שם פי' רש"י בד"ה להכי קא גמר מנבילה וכו' ונבילה לאו דוקא דהא מטריפה גמרינן לה וכו' עס"ה. ולולי שאיני כדאי היה נראה לי לפרש דנבילה היינו נבלה ממש דלכ"ע בשר בחלב איתקש

לנבילה דכתיב בהאי קרא גופא ומכ"ש לאיסי בן יהודה דיליף מג"ש דכי עם קדוש אתה דפשטא דקרא איירי בנבילה גופא אלא דמייתורא דג"ש ע"כ מוקמינן לה לבשר בחלב לאיסור הנאה כדפרישית ומ"מ בשר בחלב ונבילה הוי ליה היקש גמור אלא דאפ"ה לא מצי למילף איסי בן יהודה איסור אכילה בבשר בחלב מדאיתקש לנבילה א"כ מהאי טעמא גופא היה מותר בהנאה דכתיב בהאי קרא גופא ולא הוי אלים הק"ו ליסתור ההיקש ופשטא דקרא דקאי אתרווייהו משום הכי איצטריך נמי הג"ש דקדוש קדוש למילף מטריפה שיצא חוץ למחיצתו כמו שכתבו התוס' ולפ"ז שפיר סבר האי דקא מותיב דמהני מיהו ההיקש דבשר בחלב ונבילה לומר לך שאין לוקין אלא כדרך הנאתן דלא תאכלו דרישא דקרא נמי קאי אתרווייהו דכתיבי בהאי קרא שאין לוקין אלא כדרך אכילתן משא"כ לענין ילפותא דטריפה לא שייך למימר הכי כנ"ל ודו"ק:

שם בגמרא דתניא רבי אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך ואם נאמר בכל מאודך וכו'. נראה דלמאי דס"ד שאין שום אדם שממון חביב עליו מגופו אפ"ה הוצרך להאריך בכל זה משום דהשתא לא פסיקא ליה פשטא דקרא דבכל נפשך דאיירי אפילו נוטל את נפשך דהא כתיב וחי בהם ולא שימות בהם ואשכחן לרבי ישמעאל בפ' אין מעמידין דף כ"ז דלא שאני ליה בין עכו"ם לשאר עבירות ואכולהו כתיב וחי בהם וע"ש בתוס' אלא דר' אליעזר הכא הוא דפליג אדרבי ישמעאל וקי"ל כוותיה ואיהו דדריש ליה מהאי קרא וקשיא ליה ממ"נ אם נאמר דבכל נפשך היינו אפילו נוטל את נפשך אם כן למה נאמר בכל מאודך ולמאי דס"ד שאין לך שום אדם שממון חביב עליו יותר מגופו כדכתיב כל אשר לאיש יתן בעד נפשו ומש"ה מסיק ואם נאמר בכל מאודך דמשמע מזה דלא דרשינן אפילו נוטל את נפשך משום דכתיב וחי בהם כרבי ישמעאל אם כן למה נאמר בכל נפשך ואיתורא דבכל קשיא ליה דלא לכתוב אלא בנפשך ובכל מאודך וע"ז מסיק שפיר דלעולם קרא דבכל נפשך ע"כ אתי לרבי אבהו דאפילו נוטל את נפשך ושאני ליה בין עכו"ם לשאר עבירות ודלא כר"י אלא דאפילו הכי איצטריך למיכתב נמי ובכל מאדך משום דיש לך מיהא שום אדם בעולם שממון חביב עליו מגופו ודיברה התורה גם כן נגד המיעוט כן נראה לי נכון ודו"ק:

דף כה:

בגמרא מר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דשייף לה לברתי' בגוהרקי דערלה וכו' ופי' רש"י דגוהרקי דערלה היינו בוסר. ונ"ל להוכיח מכאן דרבינא ומר בר רב אשי תרווייהו סבירא להו דערלה בח"ל הלכה למשה מסיני הוא דהא האי עובדא בח"ל הוי וכדמשמע נמי בברכות דף ל"ז ע"ב בעובדא דרבינא ומר בר"א גופייהו בענין דקא זורק את האביונות וקאכיל הקפריסין ואי ס"ד דסבירא להו דערלה בח"ל אינו אלא הלכות מדינה וכפי' רש"י בסוף פרק קמא דקדושין דהיינו מנהג מדינה בעלמא וא"כ אפילו בחולה שאין בו סכנה וכדרך הנאתן נמי לא הוי להו למיסר בפשיטות אע"כ דהל"מ הוא ועיין מה שכתבתי בזה שם בברכות באריכות:

שם אתמר הנאה הבאה מאיליו וכו' אע"ג למאי דמסיק הש"ס בלישנא קמא דפליגי אביי ורבא בכל אפשר ולא מכוין דעלמא אפ"ה נקטו האי לישנא דהנאה הבאה מאיליו לאשמעינן אגב אורחיה כוחא דהיתירא דאפילו בדבר שהגוף נהנה ממנו אפ"ה שרי כשאינו מתכוין ולא דמי למתעסק דקי"ל המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה אע"ג דבשאר איסורין פטור ואפ"ה באינו מתכוין לא משמע להו לחלק בין היכא דנהנה הנאת הגוף ובין שאר איסורין ובזה מתיישב היטב דברי הרמב"ם ז"ל דבפ' י"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה י"ב שכתב דין המתעסק בחלבים ועריות ודין הנאה הבאה בע"כ דשמעתין תכופין וסמוכים זה לזה בהלכה אחת והדבר ברור שנתכוין למה שכתבתי מיהו לקושטא דמילתא לא ניחא ליה להש"ס בסוגיא דשמעתין לחלק בין איסורי הנאת הגוף לשאר איסורים לענין שאינו מתכוין ודו"ק:

אתמר הנאה הבאה לו לאדם וכו' לכאורה משמע מסוגיא דשמעתין ומפי' רש"י ותוס' לקמן גבי מעילה הוא דליכא דעיקר פלוגתא דאביי ורבא היינו באיסורי הנאה מדאורייתא אפ"ה קאמר אביי דשרי ללישנא קמא באפשר ולא מתכוין וללישנא בתרא בלא אפשר ולא קמכוין ולפ"ז אתי שפיר טובא מה שכתב רש"י ז"ל דהיינו כגון ריח של עכו"ם וכן כתב הר"ן ז"ל משום דפשטא דלישנא דהנאה הבאה לאדם משמע דהנאה זו באה לו מאיליו בלי שום מעשה בגופו והא לא משכחת אלא בכגון קול ומראה וריח דמייתי הש"ס בסמוך וכיון דמסקינן דקול ומראה אין בהם מעילה וכ"ש דליתא בשאר איסורין א"כ תו לא משכחת להך מילתא דהנאה הבאה מאיליו אלא בריח לחוד והיינו דוקא בעכו"ם דאילו בשאר איסורין הא פליגי אביי ורבא בעכו"ם בפרק השוכר את הפועל דף ס"ו ע"ב דאביי אמר ריח מילתא היא ורבא אמר ריח לאו מילתא היא אם כן האיך יחמיר רבא טפי מאביי לענין ריח ולכך הוצרך רש"י לפרש דאיירי בריח דעכו"ם ובכה"ג כ"ע מודים דאסור מדאוריי' כמ"ש תוס' בפ' קמא דעכו"ם דף י"ב גבי חנויות מעוטרות בוורד והדס דכיון דבעכו"ם לא כתיב ביה אכילה אסורין אפילו שלא כדרך הנאתן מדאורייתא משא"כ בשאר איסורין דלא הוי אלא באיסורא דרבנן היכא שאין עיקרן עומד לריח משו"ה נקיט רש"י ריח דעכו"ם משום דהוי מילתא דפסקא דאסור מדאורייתא. אלא לפ"ז לכאורה יש לתמוה טובא דאם כן מאי קאמר לא אפשר ולא מכוין כ"ע לא פליגי דשרי דהא מסקינן לעיל בשמעתין משמיה דרבי יוחנן דאסור להתרפאות בעצי אשירה ואפי' במקום סכנת נפשות ולקצת פוסקים אפילו באומר הבא לי עצים סתם אף ע"פ שאין מזכיר לעבודת כוכבים אסור כמו שכתב הב"י וש"ע בי"ד בסימן קנ"ה בשם הירושלמי דאפילו בכה"ג ימות ואל יתרפא אבל בחולה שאין בו סכנת נפשות ממש אסור אליבא דכ"ע אע"פ שאין לך לא אפשר ולא קמכווין יותר מזה מיהו בהא מצינו למימר דכיון דנתכווין מיהו לרפואה הוה ליה כמתכוין להנאה דרפואה עצמו היינו הנאתו אלא דאכתי יש לתמוה טובא אהא דקאמר אביי לאידך לישנא דאיכא דאמרי דבלא אפשר וקא מכוין נמי שרי וכתבו התוס' דכל לא אפשר דשמעתין היינו ע"י טורח גדול והאיך אפשר לומר כן וכי היכא מצינו לחלק באיסור דאוריי' בין אפשר לבין לא אפשר אלא ע"י טורח גדול וזה דבר שאין הדעת סובלת דהא עיקר פלוגתייהו דרבי יהודה ורבי שמעון היינו לענין מלאכת שבת וי"ט ולפ"ז וכי יעלה על דעת שום אדם לומר שיתיר רבי יהודה לעשות מלאכה בשבת או אפי' בי"ט דאיסור דאורייתא היכא דלא אפשר לעשות בהיתר אלא ע"י טורח גדול או משום הפסד ממון ומיקרי נמי לא אפשר כדמוכח בשמעתין לענין מוכרי כסות בכלאים. מכל זה נראה לכאורה מבואר בהכרח גדול דלעולם לא שייך הך מילתא דפלוגתא דאביי ורבא אלא דומיא דהנאה הבאה מאיליו וכל הנך דשמעתין שהם בענין דלא עביד מעשה כלל בגופו אלא שההנאה באה מאיליו וכדפרישית ואביי דשרי היינו לענין שאין צריך לפרוש דהוי ליה כשב ואל תעשה ומשום הכי מתיר אביי ללישנא בתרא דרבי יהודה

אפילו בלא אפשר וקמכוין והיינו נמי משום דשב ואל תעשה הוא ובכה"ג אשכחן דאפילו באיסורא דאורייתא מותר משום כבוד הבריות וכיוצא בזה כדאיתא להדיא בברכות גבי השבת אבידה ובמי שהולך לשחוט את פסחו דמשום כבוד הבריות מותר לדחות המצוה דפסח אפילו שיש בו כרת והיינו משום דשב ואל תעשה הוא ואם כן אין תימא כל כך אם יסבור אביי דכבוד הבריות לאו דוקא אלא היכא דאי אפשר אלא על ידי טורח גדול נמי מותר בשב ואל תעשה כי היכי דהתירו בהשבת אבידה אפילו משום הפסד ממון וגם במלאכה שלו מרובה משל חבירו וכ"ש דיש להתיר טפי משום צערא דגופא וכ"ש לענין ת"ת כעובדא דר"י בן זכאי וכן לתקן בבית קדשי הקדשים דהוי מצוה דרבים ויש להתיר כמו שאבאר לקמן בכל א' וא' מהם במקומו. ועוד דבר מן דין אין לתמוה על סברתו דאביי דמתיר באיסור דאורייתא אפילו בריח דעכו"ם בלא אפשר וקמכווין כיון שהנאה באה מאיליו בלא עביד מעשה בגופו כלל דהא אפילו בגילוי עריות דדמי לעכו"ם לענין יהרג ואל יעבור אפ"ה מסיק אביי גופא בפ' בן סורר ומורה דבאשה לא אמרינן תיהרג ואל תעבור כדאשכחן באסתר אע"ג דבפרהסיא הוי והיינו משום דמסיק אביי דאשה קרקע עולם היא וכתבו רש"י וכל המפרשים דהיינו מפני שאינה עושה שום מעשה ואשכחן נמי לרבא בכתובות בפ' נערה דף נ"א ע"ב דאפילו היכא דמהניא מעבירה ואומרת הניחו לו שאלמלא לא נזקק לה היא שוכרתו אפ"ה מותרת לבעלה כיון שתחלתה באונס אע"ג דסופו בפשיעה והיינו נמי מה"ט גופא כיון דלא עבדה מעשה בגופה ודוקא היכא דתחילתה ברצון אין לחלק בין עובדת מעשה בגופה או לא כיון דרחמנא קריא מעשה כדכתיב ונכרתו הנפשות העושות משום דהנאה אית להו לתרווייהו כדאיתא בפ' המניח דף ל"ג משא"כ היכא דמעיקרא לא נתכוונה לאיסורא אע"ג שסופה ברצון ומתכוונת להנאה אפ"ה אין שם רצון עליו ואינה צריכה לפרוש ממנו כיון דקרקע עולם היא ואינה עובדת מעשה. מעתה אין כאן מקום תימא דיסבור אביי דכ"ש דיש להתיר בהנאה הבאה מאיליו בלא אפשר וקא מכוין אליבא דרבי יהודא כיון דכוונת הלב היכא דליכא מעשה ליכא איסורא ומכ"ש במאי דמתיר אביי ללישנא קמא באפשר ולא קמכווין ורבא בלא אפשר ולא קא מכווין אפילו בריח דעכו"ם וכולה מילתא משום דהנאה הבאה מאיליו הוא ולא קעביד מעשה כך נ"ל נכון לכאורה וכן נראה להדיא מלשון הר"ן ז"ל דלשון הנאה הבאה לאדם בע"כ היינו משום שלא בא לכאן מתחילה לשום כך ובכה"ג אפילו הוא מכוין לה אפ"ה בע"כ קרינן לה כיון שריח מאיליו בא לו וכו' ע"ש משמע שנתכוון לטעם שכתבתי דעיקר ההיתר משום דלא קעביד מעשה אלא דלפ"ז אכתי יש לדקדק דאם כן דפלוגתא דאביי ורבא היינו דוקא בכה"ג דליכא מעשה אלא שבא מאיליו דלפ"ז לא דמי הך מילתא כלל לפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון דמייתי בשמעתין דהא אינהו לא מיירי כלל בדלא עביד מעשה אלא בדעביד מעשה כגון הך דגורר אדם מטה כסא וספסל שע"י מעשיו נעשה החריץ (ומשמע להדיא דדוקא באיסורא דרבנן שרי ר"ש אבל באיסור דאורייתא לא) אבל בדלא עביד מעשה אפשר דר"י נמי שרי וכה"ג נמי קשה לאידך לישנא לאידך צדדי כיון דהיכא דלא אפשר וקא מכוין לא שרי אביי אלא משום דליכא מעשה אם כן אין זה ענין כלל לפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון דאיירי בדעביד מעשה. מיהו יש ליישב דודאי ללישנא קמא לא נחית הש"ס להך סברא לחלק לקושטא דמילתא בין מה שיש בקום עשה ובין שב ואל תעשה אלא לרבותא נקיט דהך מילתא בהנאה הבאה מאיליו להודיעך כחו דרבא דקי"ל כוותיה דאפילו במידי דשב ואל תעשה נמי מודה ר"ש דאפשר ולא מכוין אסור והא דקאמר נמי בלישנא בתרא דתליא בפלוגתא דר"י ור"ש אע"ג דלא דמי להדדי דאינהו איירי בקום ועשה ופלוגתא דאביי ורבא איירי בשב ואל תעשה אפילו הכי שפיר קאמר דתליא בפלוגתא דר"י ור"ש כיון דר"י אזיל בתר מעשה ור"ש אזיל בתר כוונה:

שם בגמ' אפשר וקמיכוין לא אפשר וקא מכוין כ"ע לא פליגי דאסור. לכאורה שפת יתר הוה דכיון דבאפשר וקמיכוין ודאי לא מיקרי הנאה בע"כ מהיכי תיתי דשרי ואפילו הלשון לא זו אף זו לא שייך בכה"ג. והנראה בעיני משום דאביי ורבא גופייהו נקטו למילתייהו בלשון קצרה אלא דסתמא דתלמודא קא מהדר לפרש פלוגתייהו ולמאי דמסיק השתא בהאי לישנא דפליגי באפשר ולא מכוין קאי מילתא דרבא לקמן בסוף הסוגיא בתיובתא וממילא דלפ"ז הוי הלכה כאביי וזהו נגד הכלל דהלכה כרבא לגבי אביי לבר מיע"ל קגם ומשו"ה מהדר סתמא דתלמודא מעיקרא לאשכוחי פלוגתייהו בגוונא אחרינא כגון בלא אפשר וקמכוין כאידך לישנא דבסמוך ולפ"ז הוי הלכתא כרבא אלא דלא אפשר ליה לאוקמי בהכי והיינו כדמסיק דכיון דאפשר וקמכוין ודאי אסור באיסור גמור מדאורייתא דהוי כמזיד גמור אע"ג דהוי בשב ואל תעשה אם כן ממילא אף בלא אפשר וקמיכוין פשיטא דאסור משום דהשתא לא משמע ליה לתלמודא כלל שום סברא להתיר באיסור דאורייתא אפילו בשב ואל תעשה משום הך מילתא דלא אפשר כי אם בטורח גדול והיינו משום כל אותן הקושיו' שכתבתי בסמוך ולא נחית לחלק באותן החילוקים שכתבתי. ועוד דאף אם תמצא לומר דהשתא נמי נחית להך סברא דלישנא בתרא כמו שאבאר לקמן גבי הא דאמר אביי מנא אמינא לה דמשמע לכאורה דשייך הך מילתא אפילו ללישנא קמא כיון דאביי גופא אמרה מ"מ הא קמן דאף ללישנא בתרא לא הוי הך מילתא דאביי אלא אליבא דר' יהודה דאי לרבי שמעון ודאי לכ"ע אסור בלא אפשר וקמכוין ולפ"ז מצינן למימר דהשתא בלישנא קמא סובר הש"ס בפשיטות דאביי גופא כרבי שמעון סבירא ליה כדאיתא להדיא בפרק במה מדליקין דף כ"ב ובכמה דוכתי דאמר אביי כל מלתא דמר עביד כרב לבר מהנך תלת דעביד כשמואל וחד מינייהו הלכה כרבי שמעון בגרירה ומסתמא דאביי גופיה כרבה רביה סבירא ליה ועוד מדאמרינן בכמה דוכתי דהדר ביה אביי לגביה דרבא וקאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישא ולא ימות כי היכי דלוקמי כולהו סתמי דמתניתין כרבי שמעון א"כ ממילא שמעינן דס"ל כר"ש והשתא לפ"ז תו לא מצינן למימר כלל להא דמתיר אביי בהנאה בע"כ היינו בלא אפשר וקמיכוין דהא לרבי שמעון ודאי אסור כן נ"ל ועיין מה שאכתוב בסמוך בזה ללישנא בתרא:

שם בתוס' בד"ה לא אפשר ולא קמיכוין כ"ע לא פליגי דשרי ללישנא קמא נראה לפרש וכו'. מה שכתבו כן בלשון נראה לפרש כוונתם על מה שכתבו בסוף דבריהם אליבא דלישנא בתרא דאיכא דאמרי דבענין זה אין פירושם מוכרח כל כך כמו שאבאר בסמוך משא"כ במה שמפרשים ללישנא קמא פירושם מוכרח בהכרח גמור דאי אפשר לפרש כלל בענין אחר דהא לרבא אליבא דרבי יהודה ודאי אסור למאי דלא נחתו התוס' לחלק בהך סברא דשב ואל תעשה שכתבתי וכמו שאבאר בדבריהם בסמוך אלא דלפ"ז אדרבה קשיא לי לאידך גיסא במאי דמשמע מדבריהם דלרבא לחוד הוא דאסור אליבא דר' יהודה ולפי הסוגיא דפ' רבי אליעזר דמילה משמע דאפילו לאביי אליבא דרבי יהודה נמי אסור אפילו בלא אפשר ולא מכוין והיינו מדמוקי אביי לברייתא דימול בשר ערלתו אע"פ שיש שם בהרת כרבי יהודה והתם לענין מילה בצרעת ודאי לא אפשר

ולא מכוין הוא אפ"ה איצטריך קרא להיתר מילה בצרעת דמילה דוחה צרעת א"כ ממילא מוכח דבעלמא כה"ג אוסר רבי יהודה:

מיהו בהא מצינו למימר דנהי דמשמע ליה לאביי הכי בפ' רבי אליעזר דמילה היינו למאי דס"ד מעיקרא דאי אפשר לאוקמי הברייתא כר"ש משא"כ לבתר הכי דלבתר דשמע אביי מרבא וסבר דמתוקמי הך ברייתא אפילו כרבי שמעון ושאני התם דהוי פסיק רישיה דמודה ר"ש א"כ שפיר מצי סבר אביי דהיכא דלא אפשר ולא מכוין ולא בפסיק רישיה דאפילו לרבי יהודה שרי כדאמר הכא משו"ה הוצרכו התוספות להכריח פירושם ממילתא דרבא דוקא כנ"ל נכון ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

שם בא"ד ולאיכא דאמרי לא אפשר ולא מכוין לכ"ע דשרי האי כ"ע היינו ר' יהודה ורבי שמעון כו' עכ"ל. הא ודאי דהאי כ"ע א"ש בפשיטות טפי דכ"ש דקאי אאביי ורבא גופייהו כיון דלא אשכחן שום תנא דאוסר אלא דעיקר כוונתם בזה להכריח פירושם דלא נקיט הש"ס באיכא דאמרי אלא מה שמשנה מלשון ראשון והשינוי בהך בבא דלא אפשר ולא מכוין היינו דלליש נא קמא האי כ"ע דשרי לא מצי קאי אלא אליבא דרבי שמעון משא"כ לישנא בתרא הוי אפילו אליבא דרבי יהודה ועיקר כוונתם גם בזה שרוצין ליישב דמש"ה לא נקיט בדאיכא דאמרי הך בבא דאפשר וקמכוין לכ"ע אסור. ולפי שאין ענין זה מוכרח כל כך כמו שאבאר ומשו"ה כתבו בתחילת דבריהם בלשון נראה לפרש כדפרישית כנ"ל בכוונת דבריהם מיהו לפי מה שכתבתי בסמוך בלשון הגמרא אין צריך לכל זה דנהי דקאמר הש"ס בלישנא קמא הך בבא דאפשר ומכוין אסור לאו לגופיה איצטריך אלא כדי להכריח דאי אפשר לאוקמי פלוגתייהו דאביי ורבא בלא אפשר ומכוין וכדפרישית משא"כ לישנא דאיכא דאמרי דמסיק דפלוגתייהו דאביי ורבא היינו אליבא דרבי יהודה דוקא ובלא אפשר וקמכוין אם כן אין צורך להזכיר כלל הך בבא דאפשר ומכוין כיון דאפילו באפשר ולא מכוין אוסר רבי יהודה כנ"ל ודוק היטב:

בא"ד ומיירי כגון דלא הוי פסיק רישיה וכו' אין זה נמשך לדבריה' הקודמי' אלא ענין בפני עצמו הוא אלא דבעיקר דבריהם לכאורה יש לתמוה האיך אפשר לומר דלא הוי פסיק רישיה דא"ה לשון הנאה הבאה בע"כ משמע שכבר באה ההנאה ועיקר פלוגתייהו אם צריך להתרחק ולפרוש ונהי דלענין אינו מתכוין דלישנא קמא יש ליישב בדוחק דכיון שאינו מתכוין כבר אפשר בהאי שעתא תסתלק ההנאה משא"כ בלא אפשר ומכוין דלישנא בתרא לא שייך לפרש כלל בענין דלא הוי פסיק רישיה שהרי מתכוין ומתגרר להנות מאותה הנאה שבאה לו ומכ"ש בהא דמייתי רבא ראיות למילתא מהיא דלול בסמוך ומדייקי מיניה שאם מתכוונין האומנין להסתכל בבית קדשי הקדשים אסור אף ע"ג דלא אפשר משמע דלאביי שרי בכה"ג והתם ודאי הוי פסיק רישיה כגון שמתכוונין ומסתכלין לזון עיניהם שם ואין לך פסיק רישיה יותר מזה:

מיהו באמת נראה דלק"מ דלענין מתכוין דשרי אביי ללישנא בתרא לא איכפת לן במאי דהוי פסיק רישיה כיון דאפילו במתכוין גמור מתיר אביי לרבי יהודה דעיקר ההיתר הוא משום דשאני ליה בין אפשר ללא אפשר אם כן כ"ש דשייך לחלק בכה"ג לענין פסיק רישיה להתיר מהאי טעמא גופא משום דלא אפשר ועיקר דברי התוספות שכתבו דמיירי דלא הוי פסיק רישיה היינו לענין התירא דאינו מתכוין דכיון דהוי פסיק רישיה כמתכוין דמי כל זה כתבתי ליישב ולפרש כוונת דברי התוספות אמנם לפי מה שכתבתי בתחלת הסוגיא לחלק בין שב ואל תעשה לדבר שיש בו מעשה אם כן בפשיטות מצינו למימר בהא דמודה ר"ש בפסיק רישיה היינו משום דכיון שע"י מעשיו נעשה האיסור במידי דהוי פסיק רישיה הוי ליה כמתכוין דהוי ליה לאסוקי אדעתא מעיקרא משא"כ ענין הנאה הבאה לו בע"כ דלא עביד מעשה כלל והפסיק רישיה לא נעשה על ידו וגם עתה אין רוצה להנות ממנו כלל אם כן אין טעם לאסור בשביל פסיק רישיה ולא מיבעיא לשיטת הערוך וסייעתו שכתבו בכמה דוכתי דפסיק רישיה דלא ניחא ליה מותר אפילו ע"י מעשה והביאו ראיה מהאי דקעביד בארעא דחבריה בפ' הבונה ומהאי דאית ליה הושענא אחריתא בפ' לולב הגזול אם כן כ"ש דיש להתיר בכה"ג דשב ואל תעשה כיון דלא ניחא ליה בהך הנאה שהרי אינו מתכוין להנות ממנו כל עיקר אלא שבאה לו בעל כרחו שלא בטובתו אלא דאפילו לשיטת המחמירים החולקים על בעל הערוך וסייעתו ואוסרים בפסיק רישיה בכל ענין אע"ג דלא ניחא ליה אפ"ה נראה דהיינו דוקא היכא שנעשה הפסיק רישיה ע"י מעשיו משא"כ בהנאה הבאה בע"כ ואינו מתכוין להנות כולי עלמא מודו דלא שייך לשון פסיק רישיה בכה"ג דלשון פסיק רישיה עצמו מורה על זה שעושה מעשה כן נ"ל נכון לולי דמלשון התוס' לא משמע כן ונראה לע"ד כתבתי ודוק היטב:

בא"ד וליכא למימר כו' דהא בשמעתין מייתי עלה מידי דאורייתא כגון מעילה וכלאים ופסול פרה וצ"ל דכל הנהו דמייתי לא הוי פסיק רישיה עכ"ל. ונ"ל לפרש בכוונת דבריהם דכמו דבמעילה ופרה אמרינן לקמן והא הכא דלא אפשר וקא מכוין ממילא משמע היכא דלא מכוין שרי רבא א"כ ע"כ איירי בענין דלא הוי פסיק רישיה וממילא ע"כ פלוגתייהו דאביי ורבא בהנאה הבאה מאיליו איירי נמי בכה"ג דלא הוי פסיק רישיה וכיון דכל הנך באיסור דאורייתא מיירי שמעינן נמי מאיליו דפלוגתייהו דאביי ורבא איירי נמי באיסור דאורייתא כנ"ל בכוונתם אבל באמת יש לדקדק הרבה בזה ואין להאריך והמשכיל יבין מדעתו מתוך הדברים שכתבתי ואבאר אי"ה לקמן הנך סוגיות דמעילה ופרה וכלאים גופייהו ודוק היטיב:

שם בגמ' איכא דאמרי אפשר ולא מכוין היינו פלוגתייהו דרבי יהודה ור"ש ופרש"י בין לאביי בין לרבא לר"י אסור לר"ש שרי. ואין להקשות דאכתי אמאי לא מוקי סתמא דתלמודא לפלוגתייהו דאביי ורבא בהך מלתא גופא דאפשר ולא מכוין דאביי כר"ש דמשמע בפ' במה מדליקין ובכמה דוכתי דאמר אביי הלכה כר"ש בגרירה ורבא דאסר משום דס"ל כרבי יהודה (וכ"ש לפי מה שכתב רש"י בביצה בפ' המביא) אלא דלא משמע ליה לתלמודא למימר הכי דא"כ הוו להו לאפלוגי בהדיא בפלוגתא דמיירי בה רבי יהודה ור"ש גופייהו דלימא אביי הלכה כר"ש ורבא הלכה כרבי יהודה ואמאי קבעו פלוגתייהו בלשון הבאה מאיליו ואף לפי אותה הסברא שכתבתי לעיל לחלק בין מידי דאית ביה מעשה למידי דלית ביה מעשה אפ"ה ליכא למימר דאתא לאשמעינן הך רבותא נופא דרבא כרבי יהודה ויותר אפילו היכא דלא עביד מעשה דאדרבה כ"ש דקשה טפי דהוה ליה למיתני לפלוגתייהו במידי דאית ביה מעשה דאפילו במידי דאית ביה מעשה מתיר אביי כר"ש דהא קי"ל כח דהיתירא עדיף ואין להקשות ג"כ אכתי הוי מצי למימר דאביי נמי כרבי יהודה ס"ל אלא שסובר דבהנאה הבאה מאיליו כיון דלא עביד מעשה רבי יהודה נמי מודה הא נמי ליתא לפי מה שכתבתי דבאפשר לא שייך לחלק להתיר בשב ואל תעשה דמהיכי תיתי יהנה מן האיסור כיון דאפשר לפרוש ולמיעבד בהיתר כן נ"ל נכון ודוק:

שם ואליבא דר"ש דאזיל בתר כוונה כ"ע לא פליגי דשרי ואף לפי מה שכתבתי דמוכח מסוגיא דשמעתין דשייך לחלק בין איסור דאית ביה מעשה ובין דבר שבשב ואל תעשה נראה דהיינו דוקא אליבא דרבי יהודה דלא אזיל בתר כוונה אלא בתר מעשה משא"כ לר"ש דאזיל בתר כוונה לא איכפת לן במעשה וכה"ג אשכחן להדיא במנחות בריש פרק רבי ישמעאל דפליגי רבה ורבא בנתכוון להעלות דגים והעלה דגים ותינוק או איפכא מר אזיל בתר מעשה ומר אזיל בתר מחשבה ע"ש. ועוד נראה דאליבא דר"ש לא שייך לחלק כלל בין אפשר ללא אפשר תדע דהא דבר שאינו מתכוין היכא דלא הוי פסיק רישיה מתיר ר"ש לכתחילה באיסור דאורייתא אפילו באפשר כדמוכח בסוף הסוגיא ממתניתין דמוכרי כסות והיכא דהוי פסיק רישיה אוסר ר"ש אפילו בדלא אפשר כדמוכח ממילה בצרעת דאיצטריך קרא אליבא דר"ש כיון דהוי פסיק רישיה אע"ג דלא אפשר משמע דבעלמא כה"ג אסור. ועוד נראה לי דאפילו באיסורי דרבנן אוסר ר"ש בפסיק רישיה אע"ג דלא אפשר כדמוכח מפ' לולב וערבה דף ל"ג בהא דאין ממעטין ענבים מהדס בי"ט משום דהוה ליה כמתקן מנא וזה אינו אלא איסור דרבנן ואפ"ה פשיטא ליה לתלמודא דאסור היכא דלית ליה הושענא אחריתי היכא דהוי פסיק רישיה אע"ג דלא אפשר אלא ע"כ משום דרבי שמעון לא שאני ליה כלל בין אפשר ללא אפשר אם כן כ"ש דבמתכוין ממש דחמיר טפי מפסיק רישיה שאין לחלק אליבא דר"ש בין אפשר ללא אפשר אפילו בשב ואל תעשה כן נ"ל ברור ודו"ק:

שם כי פליגי אליבא דרבי יהודה כו' אביי כר"י. ונראה דלהאי לישנא דאיכא דאמרי דסבר אביי כר"י אף ע"ג דבפרק במה מדליקין דאמר אביי משמיה דרבה דהלכה כר"ש בגרירה ומשמע דהכי ס"ל ואשכחן נמי לאביי בכמה דוכתי לבתר דהדר ביה דקאמר מודה ר"ש בפסיק רישיה דשפיר מצינו למימר דהתם באיסורי דרבנן איירי והיינו דקאמר הלכה כר"ש בגרירה שהוא איסור דרבנן דהוה כחופר כלאחר יד וה"ה לכל מה דדמי ליה משא"כ באיסורי דאורייתא שפיר מצי סבר כרבי יהודה ואפשר דרבה רביה נמי סבירא ליה הכי מדקאמר הלכה כר"ש בגרירה. מיהו במילתא דרבה בשמעתין דמוקמינן ליה נמי אליבא דרבי יהודה מצינו למימר נמי דכר"ש סבירא ליה והא דקאמר לא אפשר ומכוין אסור היינו אליבא דכולי עלמא כמו שאבאר לקמן בשמעתין:

דף כו.

בגמרא אמר אביי מנא אמינא לה כו' לכאורה יש לתמוה כיון דאביי גופא אמר להאי מנא אמינא לה דאיירי בלא אפשר ומכוין אם כן מאי ס"ד דלישנא קמא דבעי לאוקמי פלוגתייהו דאביי באפשר ולא מכוין ודוחק לומר דסתמא דתלמודא בשקלא וטריא דלישנא קמא לא הוה ידע הא דאמר אביי גופא מנא אמינא לה. והנראה לענ"ד ליישב בענין זה דהאי מנא אמינא לה שייך אפילו ללישנא קמא דנהי דלישנא קמא מוקי לעיקר פלוגתייהו דאביי ורבא באפשר ולא מכוין ואליבא דר"ש היינו דניחא ליה לאוקמי פלוגתייהו אליבא דהילכתא למאי דקי"ל הלכה כר"ש וכדמשמע נמי בפ' במה מדליקין ובכמה דוכתי דאביי גופא כר"ש ס"ל ולא ניחא ליה ללישנא קמא לחלק אליביה דאביי בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן אלא דאפ"ה מצינו למימר שפיר דשייך נמי פלוגתייהו דאביי ורבא בלא אפשר ומכוין ואליבא דרבי יהודה דלאביי שרי דהא בהא תליא והא דקאמר הש"ס בלישנא קמא לא אפשר ומכוין כ"ע לא פליגי דאסור היינו דוקא אליבא דר"ש כמו שפירשתי במקומו והיינו דאמר אביי מנא אמינא לה ודייק מהכא דרבי יהודה מתיר בלא אפשר ומכוין אם כן כ"ש דמתיר רבי יהודה בלא אפשר ולא קמכוין ולפ"ז ע"כ דהא דאוסר רבי יהודה דבר שאינו מתכוין היינו דוקא באפשר ולא קמכוין דא"כ ע"כ דר"ש דמתיר היינו אפי' באפשר ולא מכוין וכדאמר אביי בלישנא קמא כנ"ל נכון ודוק היטב:

שם אמר רבא מנא אמינא ליה דתניא לולין היו פתוחין כו' כאן יש לתמוה יותר דללישנא קמא דרבא דמוקי פלוגתייהו דר"י ור"ש בלא אפשר ולא קמכוין ואפ"ה אוסר ר"י כ"ש דאוסר בלא אפשר וקמכוין ואם כן לא שייך כלל הא דאמר רבא מנא אמינא לה דאיירי באפשר ולא קמכוין והנלע"ד בזה דמהך מילתא דלולין גופא מייתי רבא ראיה ללישנא קמא משום דבלא"ה יש לדקדק דאפילו ללישנא בתרא מאי ראיה צריך רבא להך מילתא דר"י אוסר באפשר ולא קמכוין ותיפוק ליה דרבא סברא רבה קאמר דר"י לא קאמר אלא לחומרא ולא לקולא כדאשכחן בכולה תלמודא דקולא מחומרא לא ילפינן וכה"ג גופא יש לתמוה מאי ס"ד דאביי למילף קולא מחומרא. לכך נ"ל ליישב כל זה ע"פ סוגיא דפרק ר"א דמילה דמייתי הש"ס ברייתא דת"כ דתניא ימול בשר ערלתו אע"פ שיש שם בהרת ומוקי לה אביי התם מקמי דהדר ביה כר"י ואפילו לפי המסקנא דר"ש נמי מודה בה אפ"ה פשטא דברייתא ודאי ר"י איירי בה דסתם ברייתא דת"כ רבי יהודה היא כמבואר בכמה דוכתי בפשיטות ואם כן אי הוי אמרינן מסברא דלא אפשר ולא קמכוין אפי' ר"י מודה דשרי כדאמרינן בלישנא בתרא אם כן ע"כ דהך ברייתא דת"כ היינו במתכוין כגון באבי הבן שאומר לקוץ בהרתו לבנו קמכוין דאי באחר למה לי קרא הא מילה בצרעת הו"ל לא אפשר ולא קמכוין ופשיטא דשרי אע"כ דבאבי הבן איירי ודליכא אחר כדמוקמינן התם אליבא דאביי מקמי דהדר ביה ואם כן לפי זה ממילא משמע דלא אפשר וקמכוין מותר ולאו משום דעשה דמילה דוחה ל"ת דצרעת דהא צרעת עשה ול"ת היא ועוד דצרעת חמיר טפי שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה שבת כדאמר רבא גופא התם בפ' ר"א דמילה ע"ש א"כ לפי זה יש סברא לומר דלא אפשר וקמכוין מותר בכל התורה כולה והיינו אליבא דר"י כסברת אביי ללישנא בתרא ואם כן אפשר דה"ט דאביי ואם כן לפ"ז ע"כ הוי מוקמינן פלוגתא דר"י ור"ש דוקא באפשר ולא קמכוין ואפ"ה שרי לר"ש דלא כרבא ללישנא קמא אם כן הוצרך רבא להביא ראיה דליתא להך סברא דודאי לא אפשר וקמכוין אסור לר"י כדמוכח מהך ברייתא דלולין היו פתוחין וכמו שאבאר בסמוך דאליבא דכ"ע מתוקמי ואם כן ע"כ הך ברייתא דמילה בצרעת לא איירי באבי הבן אלא באחר שאינו מכוין אלא משום דהוי פסיק רישא סד"א דאסור משום הכי איצטריך קרא להיתירא והיינו משום דעשה דמילה דוחה עשה ול"ת דצרעת כיון דמילה חמורה שנכרתו עליה י"ג בריתות ובהאי טעמא דדחי שבת דחמורה כ"ש צרעת והא דצרעת דוחה עבודה היינו כמסקנא דרבא התם בפ' ר"א דמילה משום דגברא לא חזי כנ"ל נכון בעזה"י כפתור ופרח ודוק היטב:

בתוספות בד"ה והא הכא דלא אפשר וכו' הוי מצי אביי לאוקמי כר"ש וכו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דאם כן מה ראיה מייתי רבא למילתיה אליבא דר"י ואפשר דרבא ס"ל כרב אדא ב"א דאמר בפ"ק דיומא דף ט"ז דסתם מדות ר"י היא אע"ג דלא קיימי מסקנא הכי ע"ש בפירש"י והתוס'. ועוד נראה דבהך מילתא דלולין היה פתוחין לא שייך פלוגתא כיון שהוא דבר ידוע בפועל כן נראה לי:

בד"ה מעילה הוא דליכא וכו' תימא דבפ' החליל תניא וכו' עס"ה. בר"פ במה מדליקין כתבו התוס' דהאי בוררת לאו בוררת ממש אלא שהיתה יכולה לברור ע"ש ובחידושינו שהארכתי קצת אלא שכל דבריהם שם אינו אלא לענין הפתילה וע"ז כתבו שם דלא שייך לומר לב ב"ד מתנה דמה צורך היה להתנות ונראה כוונתם שהיו יכולין לעשות הפתילות מדבר אחר ולא מבגדי כהונה דבלא"ה מסתמא לא הספיקו לעשות כל הפתילות לשמחת בית השואבה מבלאי בגדי כהונה אבל משמן לא קשיא להו התם מידי דלענין שמן ודאי מצינו למימר לב ב"ד מתנה עליהם כיון דאי אפשר בענין אחר כדאשכחן בכה"ג טובא ולפ"ז הא דמייתי הכא משמן היינו אגב גררא דבלא"ה מה שכתבו השמן והפתילה היה של הקדש כדתנן התם ובאמת דלא אשכחן כן בפרק החליל דהשמן היה של הקדש אלא הפתילות לחוד כנ"ל ליישב שיטת הירושלמי דמשמע שהיתה בוררת ממש כדפרישית בר"פ במה מדליקין אלא דלפמ"ש כאן אין צורך לזה דנהי דמשמע בירושלמי דמעילה הוא דליכא הא איסורא איכא אפילו הכי אתי שפיר דבוררת אפילו לכתחילה כיון שעיקר האור בא מהשמן ועל השמן אפילו את"ל שהיה משל הקדש ודאי לב ב"ד מתנה עליה משו"ה לא חששו לאור הפתילה דלא הוי אלא כמסייע בעלמא כיון דבלא"ה ליכא אלא איסורא בעלמא ועוד הא קי"ל דזה וזה גורם מותר כדמשמע בסמוך בשמעתין ודו"ק:

דף כו:

פיסקא ולא יסיק בו וכו' תנו רבנן תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם וכו' ופירש רש"י קליפי ערלה קליפי אגוזים ורימונים וכו' עכ"ל. ונראה לכאורה מלישנא דגמרא ומפירש"י דדוקא בהנך קליפין או קשין שעיקרן להסקה קיימי אם כן הוה ליה לגבייהו דרך הנאתן מש"ה אסורין מדאוריי' וכ"ש בכלאי הכרם כיון דלא כתיב בהו אכילה אסורין אף שלא כדרך הנאתן כדאמרי' בגמרא לעיל דף כ"ד ע"ב משו"ה מחמרינן בהו אפילו בדיעבד לאסור הפת לרבי וכן לענין חדש יותץ למ"ד זה וזה גורם אסור ולענין יוצן בין בחדש ובין בישן אליבא דכ"ע משא"כ בשאר איסורי הנאה שאין עומדין להסקה והוה ליה שלא כדרך הנאתן דמסקינן לעיל בדף הקודם ע"ב לענין גוהרקי דערלה דכל שלא כדרך הנאתן לא מיתסר אלא מדרבנן ואם כן נראה דאין סברא להחמיר בכה"ג לאסור בדיעבד במה שנאפה או נתבשל מהם וכ"ש דאין להחמיר בזה וזה גורם. אלא דבאמת בל' הפוסקים לא משמע כן שהרי כתב הרא"ש ז"ל בשמעתין בשם רבינו יונה דלענין חמץ בפסח לשיטת הפוסקים דקי"ל כרבנן דחמץ בכלל הנקברים הוא שאפרן אסור וכ"ש הגחלים אם כן משמע שרוצה לאסור הפת שנאפה בהם וכמ"ש להדיא הרמב"ם ז"ל בפי' בהלכות חמץ ומצה וכ"כ הטור והש"ע בא"ח סי' תמ"ה הרי לפנינו דאפילו בחמץ דסתמן אין עומדין להסקה והו"ל שלא כדרך הנאתן דלא מיתסר אלא מדרבנן דהא בחמץ אכילה כתיבא ביה ואפילו הכי אסרינן הפת שנאפה בהם ואדרבא מסתימת לשון הפוסקים שהבאתי משמע דבחמץ מחמרינן טפי אפילו בזה וזה גורם ותדע שכן הוא דהא סתם חמץ אינו ראוי לאפות בהן פת אלא להצטרף עצים אחרים ואפ"ה אסור (ועיין מה שכתב בזה בעל מג"א בסי' הנ"ל ובמה שיש לדקדק בדבריו כמו שאבאר בסמוך) ואם כן לפ"ז אכתי טעמא דמילתא לא ידענא מנ"ל לאסור ולהחמיר בחמץ בפסח כיון דהוי שלא כדרך הנאתן דלא מיתסר אלא מדרבנן וכ"ש להחמיר בהם יותר ולאסור אפילו בזה וזה גורם והתמיה על כל הפוסקים הראשונים והאחרונים שלא הרגישו בזה לחלק בין קליפי ערלה וקשין של כלאי הכרם דהוי דרך הנאתן לשאר איסורי הנאה דהוי שלא כדרך הנאתן ולא הוי אלא מדרבנן והנלע"ד בזה דהא דפשיטא להו לכל הפוסקים לאסור הפת שנאפה ע"י חמץ בפסח היינו משום דמסוגיא דשמעתין משמע הכי דכיון דמייתי הכא הך ברייתא דתנור שהסיקו בקליפי ערלה אפיסקא דלא יסיק בו ושקיל וטרי בהך מילתא גופא לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא בכל חלקי דיניהם אם כן משמע דכל הנך דינים דערלה וכלאי כרם שייכי נמי לענין חמץ בפסח (מיהו מה שהחמירו האחרונים בחמץ בפסח יותר מבערלה וכלאי כרם כמ"ש הש"ך בי"ד סי' קמ"ב ובעל מג"א בא"ח סי' תמ"ה אפילו לענין זה וזה גורם דבערלה וכלאי הכרם שרי ובחמץ אסור ע"ש) אלא דאכתי טעמא דמילתא לא ידענא כיון דטעמא רבה איכא לחלק בין ערלה וכלאים דהוי דרך הנאתן לחמץ דהוי שלא כדרך הנאתן אם כן כל כה"ג לא הו"ל לתלמודא לסתום אלא לפרש. והנלע"ד בענין זה משום דבלא"ה איכא למימר דפשיטא לתלמודא דאפילו בהסקה בקליפי ערלה וקשין של כלאי הכרם אע"ג דהוו דרך הנאתן אפ"ה לית בהו איסור דאורייתא והיינו כדפרישית לעיל דף כ"ב ע"ב מדאיצטריך קרא בערלה למיסר הדלקה והיינו ע"כ משום דכל כה"ג לא מיקרי הנאה דלאו מילתא היא והיינו נמי טעמא דרבנן דהכא דאמרו אין שבח עצים בפת. ודוקא בשמן הוא דגלי קרא לאיסורא כיון דשמן בעין משא"כ בעצים להסקה וכן כתבו התוס' לעיל שם להדיא וכ"כ התוס' גם כן בפ' במה מדליקין דף כ"ה בד"ה הא בחול ע"ש ואם כן לפ"ז שפיר איכא למימר דאפילו למ"ד יש שבח עצים בפת לא הוי אלא משום חומרא בעלמא מדרבנן והטעם שהחמירו בזה נ"ל מתוך הסוגיא דלאו מטעם הנאה לחוד נגעו בה דא"כ לא הוי שייך שפיר הך פלוגתא בזה וזה גורם אלא דטעם החומרא הוא דהנאת עצים כי האי שניכר בפת ובתנור ונגמר בדבר אסור הוה ליה כאילו האיסור בעין והיינו דמדמה לה בסמוך לשאור של תרומה שהחמירו חכמים במחמץ ומתבל ומדמע כיון שנגמר הדבר על ידיהן ולטעמא עבידי ואם כן הכי נמי בשבח עצים החמירו מה"ט גופא ואם כן לפ"ז תו לא שייך לחלק בין כדרך הנאתן לשלא כדרך הנאתן כיון דלאו מטעם איסור הנאה לחוד אתינן עלה אלא משום שניכר טובא כאילו האיסור בעין כנ"ל ועדיין צ"ע ועיין עוד בסמוך ובסוף הסוגיא:

בתוספות ד"ה חדש יותץ וכו' הקשה הר"ר אהרן לרבי עיין מ"ש מהרש"ל ומהרש"א ונדחקו בלי לרבי ולקמן בסוף הסוגיא אבאר מה שנלע"ד בזה:

שם אימר דשמעת ליה לרבי דיש שבח עצים בפת זה וזה גורם מי שמעית ליה. ולכאורה יש לתמוה טובא על קושיית הגמרא דמה"ת נפרש פלוגתא דרבי ורבנן אי יש שבח עצים בפת או לא דלפ"ז פליגי בדבר המוחש ולא אשכחן נמי פלוגתא דתנאי בהך מילתא ועוד דלפ"ז לא מתוקמא מילתא דר' לפי המסקנא אלא כשאבוקה כנגדו ורבנן אפי' כה"ג שרי ולא אשכחן לדידהו עצים דאסירי בהנאה אלא בשרשיפא וכי לא ניחא לן טפי למימר דכ"ע מודו דיש שבח עצים בפת אלא הא דשרי רבנן היינו משום דסברי זה וזה גורם מותר והיינו כשאין אבוקה כנגדו ורבי אוסר אפילו בכה"ג משום דס"ל זה וזה גורם אסור דלפ"ז פליגי רבי ורבנן בפלוגתא דתנאי טובא דאשכחן דפליגי בזה וזה גורם כדמייתי הש"ס בסמוך מהאי דתרומה ומהך דעצי אשירה ופלוגתא דר"י ורבנן ופלוגתא דר"א וחכמים בתמורה שהביאו התוס' לקמן בשמעתין בד"ה וכן היה רבי אליעזר אוסר ועוד דלמאי דמוקי לה דפליגי בשבח עצים הוי הלכה כר' אפי' מחבירו אף על גב דבעלמא קיימא לן מחבירו ולא מחבירו דמהאי טעמא הוצרך שמואל לאפוקי פלוגתייהו דרבי וחכמים כדי לאוקמי הך מילתא דפת אסורה לפסק הלכה ומשום דמשמע ליה הך סברא דיש שבח עצים בפת ואדרבה טפי הוי לן למימר דלכ"ע יש שבח עצים בפת וא"כ כשאבוקה כנגדו הפת אסורה אליבא דכ"ע אבל כשאין אבוקה כנגדו פליגי בזה וזה גורם אית לן למימר דאין הלכה כר' אלא מחבירו ולא מחבירו כיון שכן הוא פסק הלכה נמי לדידן לפי האמת ולא הוי צריך שמואל לאפוקי:

ולכאורה היה נ"ל בזה דהא דלא ניחא ליה לתלמודא לאוקמי פלוגתייהו בזה וזה גורם משום דא"כ הך ברייתא קמייתא דקתני ברישא חדש יותץ דוקא כרבי ולא כרבנן דלדידהו זוז"ג מותר ואם כן תיקשי אמאי לא פליגי רבנן נמי ברישא אלא דאי אפשר לומר כן דהא השתא דמוקמינן פלוגתייהו דרבי ורבנן בשבח עצים אבל זה וז"ג ד"ה מותר אם כן כ"ש דהא דקתני ברישא חדש יותץ הוי דלא כרבי ודלא כחכמים אלא כדמסקינן דר"א היא וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה דטפי הו"ל לאוקמי פלוגתייהו בזוז"ג דאשכחן פלוגתא דתנאי משא"כ בשבח עצים לא אשכחן:

מיהו למאי דפרישית לעיל יש ליישב דודאי אשכחן פלוגתא דתנאי דפליגי בהך סברא דשבח עצים והיינו כיון דאשכחן ברייתא דלעיל דף כ"ב ע"ב דדרשינן מדכתיב תלתא זימני ערלים חד להנאה גרידא חד לצביעה וחד להדלקת הנר ואם כן משמע להדיא דאפילו להדלקת הנר איצטריך קרא אע"ג דהשמן בעין כשדולק בנר ואי לאו קרא הו"א דהנאה כה"ג לאו מילתא היא ואם כן משמע להדיא דדוקא הדלקה הוא דאסור אבל עצים להסקה שרי דלאו מלתא הוא משום דאין שבח עצים וכמ"ש התוס' שם ובפ' במה מדליקין ואם כן לפ"ז דאשכחן תנא דסובר בודאי דאין שבח עצים שפיר אית לן למימר דה"ט דרבנן אבל רבי סבר דלשמן להדלקה לא איצטריך קרא דהוי שפיר דרך הנאתן מדאיצטריך קרא להתיר בתרומה טמאה וכמ"ש התוס' בפ' הגוזל דף ק"א ע"ש או שנאמר דר' לא דריש כלל הנך תלתא ערלים לכל חד באנפי נפשיה כדאשכחן בלא"ה תנאי דדרשי להו לדרשא אחריתי בירושלמי (ועיין מ"ש התוס' לעיל שם בד"ה לכם ובחידושינו שם) או משום דמשמע ליה לרבי בפשיטות דהדלקה והסקה תרוייהו מחד קרא נפקא כיון דבכל חד אית ביה חדא למעליותא בשמן מפני שהוא בעין בשעת הדלקה ובעצים מפני שהשבח ניכר בפת וכדפרישית אם כן שפיר מרבינן תרוייהו מחד קרא דהי מינייהו מפקת נמצא דלפ"ז שפיר ניחא ליה להש"ס לומר דפליגי בשבח עצים כיון דבלא"ה א"א לומר דלכ"ע יש שבח עצים משא"כ בזוז"ג סבר הש"ס השתא דלא אשכחן פלוגתא דתנאי דלא דמי לשאר זוז"ג כיון דהכא הך גרמא דשבח עצים לאסור הפת בדיעבד לא הוי אלא מדרבנן מטעם דפרישית וכדמשמע להדיא מל' התוס' ר"פ כיצד צולין דף ע"ה שכתבו כן בשם ר"י (ומ"ש שם דלא משמע כן בשמעתין דהתם כבר כתבתי ליישב פי' ר"י לנכון דאדרבה מסקנא דסוגיא דהתם מסייע ליה וכמו שיבואר בקונטרס אחרון) כיון דמדרבנן הוא משמע ליה לתלמודא מעיקרא דאפילו לר"א דמחמיר לאסור הפת היינו דוקא בעצי אשירה משום חומרא דעבודת כוכבים אי לאו דאשכחן ברייתא דתנא וכן היה ר"א אוסר בכל איסורין שבתורה כנ"ל נכון ודוק היטב ועיין עוד לקמן:

בתוס' בד"ה בין חדש ובין ישן יוצן ואע"ג דזוז"ג מותר וכו' עס"ה. נראה דכוונתם בזה דקשיא להו דכיון דמוקמינן להך ברייתא דחדש יוצן ע"כ משום דזוז"ג מותר אם כן אמאי אמרינן בישן יוצן דמשמע דקודם שציננו אסור לאפות בו ותיפוק ליה דאפילו קודם שציננו יש היתר לאפות בו כשאין אבוקה כנגדו דהו"ל שפיר זוז"ג ולא מבעי למ"ד דגחלים לוחשות נמי מותר א"כ פשיטא דהוה ליה זוז"ג כדאמרינן לקמן והיינו עצים דאיסורא קודם שנעשה גחלת וגחלים דהיתירא אלא אפי' למ"ד דלוחשות אסורין אפ"ה יש תקנה לעשות אבוקה כנגדו מעצי היתר וא"כ הו"ל זוז"ג דאדרבה עיקר הגורם לאפייה הוא ע"י האבוקה מעצי היתר כדמשמע מכולהו שמעתין דעיקר שבח העצים בפת הוא ע"י האבוקה שניכר הרבה בפת שהוא בעין וכמ"ש הר"ן ז"ל להדיא בשמעתין ע"ש וע"ז תירצו התוספות שפיר דאפ"ה לכתחלה אסור לעשות זוז"ג כיון דסגיא ליה בצינון כנ"ל בכוונת התוספת ובכוונת לשון הש"ך בי"ד סי' קמ"ב במאי דקשיא ליה על לשון הרמב"ם בענין זה (כמו שיבואר בקונטרס אחרון) ודלא כמהרש"א ז"ל דמשמע ליה דלמאי דקי"ל דזוז"ג מותר בתנור ישן לעולם הוה ליה זוז"ג והיינו דהתנור עצמו שנגמר בהיתר הוה ליה גורם היתר אע"ג דעצי איסורא נינהו ומשום כך נדחק לפרש דהא דנקיט אפה בו את הפת מילתא באפי נפשיה היא כגון שלא נאפה בתנור דאי בתנור משמע ליה דאפילו בחדש מותר כיון דהתנור גופא הוה ליה זוז"ג לפי שאין שבח העצים בתנור בעין ע"ש ולע"ד במחילת כבוד תורתו של מהרש"א ז"ל דק שפיר בהך מילתא ואגב שיטפא כתב כן דמלבד דל' הברייתא לא משמע כן וגם אין שום סברא לומר כן דאפילו בשאבוקה כנגדו בעצי איסור אעפ"כ יהא התנור עצמו גורם להתיר אלא שדברי המה נגד כל הפוסקים הקדמונים ואחרונים שכתבו להדיא דאפילו בישן שלא ציננו אם האבוקה כנגדו מעצי האיסור הפת שנאפה בו אסור ולא מצינו שום חולק בדבר זה ולא עוד אלא דלע"ד אישתמיטת למהרש"א ז"ל משנה שלימה וערוכה ששנינו בפ"ג דערלה משנה ה' תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה אפה בו את הפת תדלק הפת ואם כן ע"כ לפי המסקנא דשמעתין דזו"ז גורם בערלה מיהו לד"ה מותר ולא אשכחן דאסור אלא כשאבוקה כנגדו דהוה ליה חד גורם כיון דשבח עצים בפת ואם כן ע"כ נמי מוקמינן סתם מתניתין דערלה בכה"ג דאיירי שאבוקה כנגדו נקטינן מיהו דכשאבוקת איסור כנגדו מעצי איסור הפת אסורה אפילו כשנאפה בתנור:

ובאמת שעמדתי משתומם על דברי מהרש"א ז"ל בזה מה ראה לומר כן כיון דבלא"ה לא משמע שום סברא שהתנור עצמו שאין בו ממש מההסקה של היתר יחשב גורם כלפי עצי איסור שעיקר השבח עצים בפת מאותן העצים והתנור עצמו לא מקרי גורם כלל אלא שעשוי לשמור החום שלא יתפזר כמ"ש התוס' להדיא בפ' כיצד צולין בשם הירושלמי לענין צליית פסח דשרי בתנור ע"ש ולענ"ד נראה ברור דלפ"ז אפילו רבנן דשאור בשמעתין מודו דאסור לכל הפירושים אפי' לשיטת התוס' בפ' כל הצלמים שאבאר בסמוך שהרי יש בעצי איסור לחוד כדי לאפות והתנור לחוד בלא עצים ודאי אין בו כדי לאפות ואפילו למ"ד לוחשות מותרין אפ"ה כשאבוקה כנגדו נעשה הכל ע"י אבוקה והיינו כמו שפרש"י שכל שעה שהיתה הפת בתנור היה דולק ואופהו ומשו"ה חשבינהו ליה כהאיסור בעין ומכ"ש לשיטת התוס' דהכא שכתבו בשם הרשב"א עד שנלע"ד ברור דעיקר דברי מהרש"א ז"ל היינו משום שהבין מל' התוס' דהכא דמ"ש ואע"ג דזוז"ג מותר היינו משום דהתנור עצמו מיקרי גורם היתר ולמאי דפרישית אי אפשר לומר כן בכוונת התוס' אלא כדפרישית וכמו שנראה להדיא מל' הר"ן ז"ל בתחילת דבריו ע"ש אף שסוף דבריו מגומגמים קצת וצריכין תיקון כמו שראיתי בספרי הר' אלפס ז"ל שנדפסו מחדש שהוגה בזה ע"פ ספר ד"ת ע"ש כל זה נ"ל ברור ודוק היטיב:

דף כז.

בתוס' בד"ה עד שיהא בו כדי להחמיץ וכו' נראה לרשב"א דשרי כו' עס"ה. ובתוס' בפ' כל הצלמים כתבו להיפוך דאפילו אם יש באיסור ובהיתר בכל א' מהם כדי להחמיץ אפ"ה אסור. וכבר הרגיש בזה מהרש"א ז"ל ועיין בפי' המשניות במס' תרומות פ"ה בל' הר"ש שהוא הרשב"א שהביאו התוס' כאן ושם תמצא דשיטת התוס' דהכא ודפ' כל הצלמים שסותרין זה את זה תליא בפירושי המשניות דהתם ובפי' המשנה דסוף תמורה שהביאו התוס' כאן ומפרשי לה כפי' ר"י בס"ה אבל לפירוש רש"י מצינו דמפרש דהא דאין מחמץ לאחר מחמץ בענין אחר ולפ"ז היינו כשיטת התוס' דפ' כל הצלמים דוק ותמצא ואין להאריך כאן יותר:

בגמרא וממאי דטעמיה דר"א כדאביי וכו' ולכאורה לשון הסוגיא תמוה אמילתא דאביי גופא הו"ל לאקשויי מנ"ל הך מילתא ועוד דהא במס' ע"ז דף ע"ג ע"ב מקשה הש"ס בפשיטות מימרא דאביי בל' ותסברא ומסקנא דשמעתין דהתם כולה אליבא דאביי מיתוקמא. ונלע"ד משום דבלא"ה יש לדקדק באמת אמימרא דאביי דקאמר ל"ש ומפיק לישנא דר"א מפשטיה דל' אחר אחרון אני בא סתמא משמע אפי' לא קדם וסילק את האיסור ול"ל דמסברא דנפשיה משמע ליה לאביי הכי דהא ודאי ליתא דהא לפי האמת קי"ל כחכמים דלעולם אינו אסור עד שיהא בו כדי להחמיץ דאפילו זוז"ג מותר ואם כן מה"ת נאמר מסברא דר"א פליג פלוגתא רחוקה עלייהו דחכמים עד שיחמיר כ"כ דאפי' אם נגמר בהיתר יהא אסור אם לא קדם וסילק האיסור אע"כ דטעמא דאביי היינו לבתר דקים לן דאשכחן לר"א בעלמא דס"ל זוז"ג אסור ולא אמרינן אחר אחרון אני בא והיינו לפי המסקנא דהכא דאשכחן ברייתא דר"א אוסר בכל איסורין שבתורה והיינו משום דזה וזה גורם דמה"ט מוקמינן נמי ברייתא דהכא בערלה דחדש יותץ כר"א דאל"כ אמאן תרמייה. נמצא דלפ"ז כל כמה דלא קים לן הך מילתא דאשכחן שום תנא שיסבור בפי' דזוז"ג אסור והא דאמר ר' הפת אסורה היינו משום דיש שבח עצים בפת אם כן ממילא אית לן לאוקמי מילתא דר"א כפשטא דלישנא דאחר אחרון אני בא ואם כן זהו קושיית המקשה בעצמו כיון דהשתא משמע לו דהאי דחדש יותץ לאו משום זוז"ג הוא אלא משום שבח עצים ומשמע נמי דר"א דאמר יותץ היינו דוקא בעצי אשירה א"כ ממילא ליתא לדאביי מטעמא דפרישית כן נ"ל ודו"ק:

שם אמר רב יהודא אמר ר' יוסף אמר שמואל תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה חדש יותץ. ולכאורה יש לתמוה טובא דהא בפ' כל הצלמים דף מ"ט גבי גינתא דאיזדבל בזיבלא דעבודת כוכבים דשלח רבי עמרם לקמיה דרב יוסף ואמר הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי והיינו משום דזוז"ג מותר כמ"ש התוס' כאן בד"ה בהא אפילו מחביריו וכ"כ הרב אלפס ז"ל בשמעתין זה הלשון ממש וא"כ קשיא טובא אדר"י ור"י דאמרו משמיה דשמואל חדש יותץ אפילו בקליפי ערלה והאיך אפשר לומר כן דהא משמע בכולה שמעתין דמאן דס"ל חדש יותץ ע"כ היינו משום דזוז"ג אסור וכיון דהנך אמוראי גופייהו ר"י ור"י אמר שמואל סברי דאפילו בעבודת כוכבים דחמיר אפ"ה זוז"ג מותר אם כן כ"ש בקליפי ערלה וא"כ מאי טעמייהו דאמרו חדש יותץ ויש לתמוה על כל הפוסקים והמפרשים שלא התעוררו בזה וכבר חזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי מקום ליישב קושיא זו אם לא שנאמר דשמואל לית ליה הך סברא דטעמא דחדש יותץ היינו משום דזוז"ג אסור אפילו בדיעבד כדמשמע בכל השקלא וטריא דלעיל אלא שסובר דהא דחדש יותץ היינו משום דאין היתר לאפות בו לכתחילה ומשום פסידא דתנור לא משמע ליה להקל לאפות בו לכתחילה בכל שעה ולעשות זוז"ג כי היכי דלא חיישינן לכ"ע לפסידא דעצים דהא משו"ה בעינן צינון ולא משמע ליה לחלק בין הפסד דתנור להפסד דעצים אלא דבהך מילתא לא קי"ל כשמואל אלא כסתמא דתלמודא לעיל דחדש יותץ היינו משום זוז"ג אם כן למאי דקי"ל דזוז"ג מותר משום הכי פסקו כל הפוסקים בין חדש ובין ישן יוצן מיהו בהא דקאמר שמואל אפה בו את הפת הפת אסורה ומוקמינן לה דוקא דטעמא משום דשבח עצים היינו משום דבלא"ה משום טעמא דזוז"ג לא הוה ליה לאסור הפת דלענין פת אין לך דיעבד גדול מזה כיון שאין נהנה מגוף האיסור ומכ"ש דא"ש לפמ"ש לעיל בשיטת ר"י בר"פ כיצד צולין שכתב להדיא דאפילו כשאבוקה כנגדו דליכא אלא חד גורם אפ"ה אין איסור הפת אלא מדרבנן וא"כ מילתא דפשיטא כשאין אבוקה כנגדו לא שייך להחמיר בפת דהוי דיעבד:

ומתוך כך נתיישב לי היטיב לשון הטור בי"ד סי' קמ"ב שכתב כן להדיא דבעצי אשירה חדש יותץ ומ"מ אם נאפה בו הפת הפת מותר משום דקי"ל זוז"ג מותר והיינו לגמרי כסברא דשמואל דנהי דבשאר איסורין לא קי"ל כשמואל אלא כסתמא דשמעתין דאפילו חדש יוצן והיינו משום דלא קי"ל כר"א דסובר בכל איסורין שבתורה חדש יותץ אלא כחכמים מיהו לעניין עצי אשירה גופא דאשכחן בהדיא מתני' דאדרבה דרבנן דהתם מחמרי טפי דאפילו פדיון לא מהני אם כן פשיטא דמודו ליה במאי דקאמר חדש יותץ והיינו מטעמא דפרישית דליכא למיחש לפסידא דתנור עכ"פ בעצי אשירה דחמיר כיון דאשכחן דמטעם זה סובר שמואל חדש יותץ אפילו בשאר איסורין ואין להקשות דאם כן מה"ט גופא הול"ל דאפילו הפת היה ראוי לאסור בעצי אשירה דהא רבנן לא פליגי עליה דר"א אדרבא מחמירי טפי והיינו כמ"ש הטור בסוף דבריו בשם הרמ"ה שכן נראה לו מל' אביו הרא"ש ז"ל שהביא המשנה לפסק הלכה והיינו כדפרישית דמשמע דרבנן מודו לר"א וכן הבין הש"ך ליישב עפ"ז תחילת דברי הטור ע"ש שהאריך מאד ולע"ד אין לשון הטור סובל כן אלא כמ"ש דתחילת דבריו המה לכ"ע דפשטא דמתניתין דעצי אשירה ודאי משמע דרבנן מודין לר"א בעיקר הדין דחדש יותץ והיינו מהטעם שכתבתי דהו"ל כאילו נהנה לכתחילה מהתנור שנגמר בעצי אשירה משא"כ לענין פת שנאפה בדיעבד שפיר אית לן למימר דהא דמודו רבנן לר"א דפת אסורה היינו בשאבוקה כנגדו דהכי אורחא דמילתא דנהי דר"א אוסר אפילו כשאין אבוקה כנגדו היינו משום דאזיל לטעמיה דזוז"ג אסור אפילו בשאר איסורין משא"כ לרבנן דס"ל דזוז"ג מותר לא פסיקא ליה להטור לחלק בין עצי אשירה לשאר איסורין לענין הפת אלא דאחר זה חזר הטור והביא לשון הרמ"ה דאפילו לענין הפת יש לחלק בין עצי אשירה לשאר איסורין וע"ז כתב הטור וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל שהביא המשנה לפסק הלכה וכוונתו כדפרישית דכיון דר"א ע"כ אוסר הפת אפילו כשאין אבוקה כנגדו אם כן ממילא משמע סתמא דלישנא דרבנן נמי הכי הוא אלא כיון דהך מילתא לא פסיקא ליה להטור כ"כ כיון דאיכא למידחי ולמימר דמתניתין דהפת אסורה אייריי כשאבוקה כנגדו משו"ה כתב וכן יראה ולא כתב בפירוש שכ"כ א"א הרא"ש ז"ל כמו שדקדק הש"ך ז"ל ולמאי דפרישית א"ש טובא כנ"ל נכון בעזה"י. אולי מקום הניחו לי מן השמים בזה ודוק היטב ובק"א אבאר יותר באריכות בשיטת הפוסקים ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה וכן היה ר"א וכו' ותימא לרשב"א דתיקשי מהכא וכו' עס"ה. והניחו בקושיא אבל למאי דפרישית לעיל יש ליישב כיון דבלא"ה האי זוז"ג דהכא לא הוי אלא חומרא דרבנן בעלמא שהחמירו בכל כה"ג שנגמר ההיתר ע"י האיסור כמו במחמץ ומתבל דהו"ל כאילו האיסור בעין וניכר א"כ לפ"ז לא דמי כלל להאי דתמורה כנ"ל ודו"ק:

דף כז:

בגמרא מכלל דרבנן דפליגי עליה שרו אפילו כשאבוקה כנגדו אלא עצים דאיסורי לרבנן היכי משכחת להו. נראה דהא דמקשה הכא בפשיטות היינו משום דבמתניתין דפ' כל הצלמים קתני בעצי אשירה נטל ממנה עצים אסורין בהנאה והך בבא דרישא משמע דד"ה היא אם כן מקשה שפיר משו"ה מוקי לה בשרשיפא משא"כ לענין ערלה וכלאי הכרם לא שייך להקשות לרבנן היכי משכחת להו דאפשר דאה"נ דלרבנן לא משכחת להו כלל ותדע שכן הוא דאי ס"ד דאערלה וכלאי הכרם קאי לא שייך לאוקמי בשרשיפא שהרי אין דרך לעשות שרשיפא מקליפין וקשין אע"כ כדפרישית דאעצי אשירה קאי ולישנא דעצי איסורא נמי הכי משמע דלא איירי בקליפין וקשין אלא בעצים ממש ואע"ג דבעצי אשירה קי"ל אפילו אפרן אסור אפ"ה כיון דהשתא בעי למימר דלמ"ד אפילו לוחשות מותרין ע"כ דפלוגתייהו דרבי ורבנן בשאבוקה כנגדו א"כ לפ"ז ממילא משמע דהא דשרו רבנן אפילו כשאבוקה כנגדו היינו משום דס"ל דאין שבח עצים ניכר כלל בפת אם כן כ"ש דאין שבח האפר והגחלים וחום התנור ניכר בפת ומשו"ה אע"ג דגחלים ואפר אסורין מ"מ לרבנן מה שנאפה ונתבשל מהם מותר כיון שאין השבח עצים ניכר כלל אפילו חד גורם לא מיקרי וכדפרישית לעיל בתחלת הסוגיא. ואף לשיטת הרמ"ה והרא"ש שהביא הטור בסי' קמ"ב דבעצי אשירה אפילו פת שנאפה בו אסור משמע דאפילו כשאין אבוקה כנגדו וכמו שהאריך הש"ך בזה והכריע כדבריהם מ"מ נראה דהיינו דוקא למאי דקי"ל כרבי דיש שבח עצים בפת כדפסק שמואל לעיל דבהא אפילו מחביריו ואם כן שפיר אית לן למימר דנהי דבשאר איסורין לא מיתסר אלא כשאבוקה כנגדו היינו משום דבאין אבוקה כנגדו הו"ל זוז"ג כיון דהאפר וגחלת מותרין משא"כ בעצי אשירה וכיוצא בו שאפילו אפרן אסור אם כן אפילו באין אבוקה כנגדו הו"ל חד גורם הרי כל שבח עצים הניכר בפת נעשה באיסור וכמ"ש הש"ך בזה לשיטתו וכמו שכתבתי לעיל בכוונתו נמצא דכל זה היינו למאי דקי"ל כרבי דיש שבח עצים בפת משא"כ למאי דבעינן למימר השתא אליבא דרבנן דאפילו כשאבוקה כנגדו שרי והיינו ע"כ משום דס"ל לגמרי אין שבח עצים אוסר הפת אם כן כ"ש דאין שבח הגחלים והאפר אוסר הפת א"כ אליבא דרבנן לא שייך כלל לחלק בין הנך דאפרן אסור להנך דאפרן מותר. ומעתה לפ"ז בחנם נדחקו מהרש"ל ומהרש"א בהא דבעא מיניה רמי בר חמא מר"ח בסמוך תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו הפת לרבנן דשרו בקמייתא מאי ע"ש ולמאי דפרישית אין צורך לדחוק כלל בל' האיבעיא דשפיר מתוקמא בפשטא מטעמא דפרישית ונראה דמה שהכריחו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל לפ' כן היינו משום שכן דקדקו מל' רש"י ז"ל לעיל בתחלת הסוגיא בד"ה אימר דשמעת ליה דמשמע שם מלשונו דהא דס"ל לרבנן דאין שבח עצים בפת היינו משום דשבח היסק איסור שבו כבר כלה מש"ה משמע להו דלא שייך לומר כן אלא היכא דגחלים ואפרן מותר משא"כ היכא דגחלים ואפרן אסורין מודו רבנן דיש שבח עצים לאסור הפת אבל למאי דפרישית אין סברא לומר כן אלא דוקא למ"ד דבלוחשות אסורין לרבי ואם כן משמע דכשאבוקה כנגדו אפילו רבנן מודו דיש שבח עצים לאסור הפת ואם כן היכא דגחלים ואפרן אסור לרבנן הוי כאבוקה כנגדו ומשו"ה הוצרך רש"י לפרש לעיל דפלוגתייהו דרבי ורבנן היינו כה"ג ששבח ההיסק כבר כלה דניחא ליה לפרש מילתא דפסיקא משא"כ למאי דבעינן למימר השתא אליבא דמ"ד דאפילו לוחשות מותרין דע"כ לא פליגי רבי ורבנן אלא כשאבוקה כנגדו ואפ"ה שרו רבנן והיינו ע"כ משום דסברי דלגמרי אין שבח עצים בפת כדמשמע נמי לעיל לישנא דגמרא דקאמר אימר דשמעת ליה לרבי משום דיש שבח עצים בפת ופשטא דלישנא שבח עצים משמע דהיינו כשאבוקה כנגדו דמיקרי עצים משא"כ גחלים ואפרן לא מיקרי עצים (ונראה שלזה נתכוין הר"ן במ"ש בטעם הרי"ף והרמב"ם ז"ל שפסקו לקולא כמ"ד אפילו לוחשות מותרין דהיינו משום דסוגיא דתלמודא משמע הכי אולי נתכוין למה שכתבתי) אם כן תו לא שייך לחלק בין הנך דאפרן אסור להנך דאפרן מותר דודאי לרבנן בכל ענין אין השבח ניכר בפת ואפילו חד גורם לא מיקרי כנ"ל ודוק ועיין בסמוך:

שם בעא מיניה רמב"ח מר"ח תנור שהסיקו בעצי הקדש וכו' לרבנן דשרי בקמייתא מאי. כבר כתבתי בסמוך דלע"ד נראה ברור דלמאי דס"ל לרבנן דאין שבח עצים בפת אפילו כשאבוקה כנגדו שוב אין סברא לומר לאסור הפת מטעמא דאפרן אסור וכדפרישית דמה"ט לא אשכחן לרבנן עצי אשירה דאסורין אלא בשרשיפא וכל שכן אם נאמר דהך אבעיא קאי אליבא דמאן דאמר דבגחלים לוחשות פליגי רבי ורבנן ואם כן כיון דסברי רבנן דאין שבח גחלים ניכר בפת ממילא דאפילו בהנך דאפרן אסור אין לאסור הפת מטעמא דשבח אלא דעיקר האיבעיא דהכא דנהי דאין לאסור מצד השבח הפת לגמרי אפילו הכי איכא למימר דאסור בצד הנאה שבו דהנאה כל דהו ודאי איכא ונהי דבערלה ודאי מותר משום דהנאה עצמה יש לה ביטול שהרי אפילו האיסור עצמו בטל במאתים וכ"ש בהנאה כי האי כיון שאינה ניכרת ממילא נתבטלה שאין לך ביטול גדול מזה משא"כ בעצי הקדש אפילו באלף לא בטלה אם כן שפיר שייך לאסור מצד הנאה שבו ונפקא מיניה דבפדיון כל דהו כדי הנאה סגי דלישדי בנהרא והיינו דקמיבעיא ליה אי צריך פדיון או לא וע"ז מהדר ליה שפיר דפת אסורה והיינו שצריך פדיון שהרי כן הוא לפי האמת כדמשמע מל' התוס' ד"ה הקדש ואע"ג דלפ"ז ה"ה דהוי מצי למיבעיא כה"ג בעצי אשירה גופא אלא דאפשר דבעצי אשירה כיון דכתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם אם כן מדאורייתא הנאה שלה אפילו באלף לא בטיל א"כ פשיטא דפת אסור דנהי דשבח ליכא אפ"ה הנאה איכא מיהו בהולכת הנאת דמי העצים ליה המלח סגי ואפי' לרבנן דר"א דלעיל דאמרו אין פדיון לעכו"ם נראה דהיינו דוקא משום דס"ל דיש שבח עצים ניכר בפת משא"כ למ"ד אין שבח עצים ניכר בפת אם כן הך הנאה כל דהו שפיר יש לה פדיון וכן נראה לי גם כן מל' הש"ך בי"ד סימן קמ"ב ס"ק ח' ע"ש. ולפ"ז לא שייך הך אבעיא אלא בעצי הקדש לחוד דמה שאינה בטילה באלף לא הוי אלא מדרבנן מטעם דשיל"מ כנ"ל ברור בעזה"י:

בתוספות בד"ה הקדש אפילו באלף לא בטיל תימא מה חומרא היא זו הלא הקדש דשיל"מ וכו' עס"ה. ולמאי דפרישית בסמוך אין מקום לתמיה זו דאה"נ דלאו מצד החומרא מסיק רבא ואמר הכי השתא אלא דטעמא קיהיב דאע"ג דבערלה הפת מותר' ולא מיתסר מצד הנאות שבה היינו משום דיש לה ביטול ואם כן הנאה כי האי שאין ניכר הוי כביטול משא"כ בהקדש כיון דבאלף לא בטיל והיינו מטעם דשיל"מ משו"ה פת אסורה מה"ט גופא דדשיל"מ הוא והיינו ע"י חילול ואם כן צריך לחללו והיינו ע"י הולכת הנאת דמי עצים כדפרישית ועיין מ"ש מ"ז ז"ל בזה כמדומה לי

שנתכוין גם כן לסברא זו שכתבתי לעיל בסמוך אלא דאפילו אם נפרש לשון האיבעיא כמו שפירשו מהרש"ל או מהרש"א מ"מ לא ידעתי לפרש תמיהת התוס' כיון דלקושטא דמילתא אע"ג דאמרינן דבעצי הקדש הפת אסורה מ"מ ודאי ניתרת ע"י הפדיון שהיה החילול ולדעתי דברי התוס' צ"ע ודו"ק:

בד"ה חוץ מעצי אשירה ותימא לרשב"א תהוי כנשתברה מאיליה וכו' עס"ה. וכבר תמה מ"ז ז"ל בס' מג"ש על תמיהת הרשב"א דאשתמיטא הא דמקשה הש"ס התם כמה קושיות כאלו ומשני רבא התם דטעמא משום גזירה דילמא מגבה לה והדר מבטל לה ע"ש באריכות ובסוף דבריו כתב שלולי שהתוס' הזכירו שמו של רבינו הגדול הרשב"א היה אומר שלא יצאו דברי התוס' מפיהם ולענ"ד אחר המחילה מכבוד תורתו ועצמות הקדושים של מ"ז ז"ל נראה לי דבחנם תמה על רשב"א ז"ל דודאי יש מקום לתמיהת הרשב"א כאן שמפרש להך מתני' דסוף תמורה דהנקברין אפרן אסור והנשרפין אפרן מותר היינו מדאורייתא (ועיין מה שכתבתי לעיל דף ה' בל' התוס' ד"ה ואומר כל מלאכה ובר"פ כל שעה ד"ה בהדי דקשריף) ולפ"ז הא דקתני כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מעצי אשירה היינו נמי מדאורייתא וכמ"ש התוס' שם להדיא בסוף תמורה מדכתיב לא ידבק בידך מאומה אם כן לפי זה יפה תמה הרשב"א ז"ל דלהוי כנשתברה מאיליה דניה דאסורה מדרבנן משום גזירה דרבא דילמא מגבה לה וכו' מ"מ כיון דשריא מדאורייתא לא שייך למתנייה גבי הנך דקחשיב בסוף תמורה דאפרן אסור מדאורייתא כן נראה לי לפרש שתהא תמיהת הרשב"א קיימת לפי שיטתו ושיטת התוס' דתמורה מיהו לולי דבריהם היה נ"ל דמחמת קושיא זו של הרשב"א אית לן למימר דהא דקתני בשילהי תמורה דאפרן אסור נמי אינה אלא מדרבנן כמו שהארכתי בזה במקום אחר וכמו שאבאר עוד בזה לקמן בסמוך ואם כן איכא למימר דאפר אשירה נמי אינו אלא מדרבנן דאע"ג דכתיב לא ידבק בידך מאומה מ"מ כיון ששורפה ונעשית מצותה אין לך ביטול גדול מזה ולא גרע מנשתברה מאיליה אלא הא דאפרה אסור היינו מדרבנן ומשום גזירה דרבא וכמ"ש מ"ז ז"ל כן נ"ל ודו"ק:

פיסקא רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה וכו' והלא דין הוא ומה נותר וכו' עכ"ל. וקשיא לן מאי ס"ד למילף בק"ו הא פשיטא לן בכולא תלמודא דחולין מקדשים לא ילפינן וכ"ש דקשיא למאי דמסיק רבי יהודה בסוף נותר בבל תותירו וחמץ בבל תותירו וכתבו התוס' דהיינו בבנין אב גרידא ודלא כפירש"י דילף בג"ש ואם כן קשה כנ"ל. וראיתי בל' הרא"ש ז"ל דלמאי דפסיק כרבנן ודלא כרבי יהודה ומסיק דהא דפליגי רבנן עליה דר"י ולא ילפי מנותר אע"ג דלדידהו חטאת העוף בקבורה ולא הוי יוכיח מ"מ ס"ל דחולין מקדשים לא ילפינן ולפ"ז קשה יותר מ"ט דר"י ובמאי קמיפלגי ועוד דלפירוש הרא"ש עיקר דברי רבנן חסרים מהברייתא וכל השקלא וטריא דרבנן בכל הברייתא מותר הן. ולולי שאיני כדאי היה נ"ל ליישב בפשיטות פלוגתא דר"י ורבנן דאזדו לטעמייהו דלא יאכל ולא תאכל לא משמע איסור הנאה דמנבלה לא ילפינן דלדברים ככתבן הוא דאתא כדלעיל ר"פ כל שעה ומטריפה דכתיב אותו נמי לא מצי למילף איסור הנאה בחמץ בפסח משום דס"ל אותו למעוטי חולין שנשחטו בעזרה וכמו שהקשה הרשב"א בתוס' שם מברייתא דת"כ דר"י סובר בהדיא חולין בעזרה דאורייתא ואם כן ע"כ דר"י ילף איסור הנאה בחמץ מקראי דרבי יהושע בן לוי לעיל דף כ"ד אי מנותר גופא או מוכל חטאת אשר יובא בקדש לא יאכל באש תשרף או מקרא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש תשרף והיינו באם אינו ענין כדלעיל ולפ"ז ממילא דחמץ בשריפה מהנך קראי גופייהו כדמקשה הש"ס לעיל אי מה כאן בשריפה וכו' אלא דמשני הש"ס לעיל אמר קרא והנותר נותר בשריפה וע"ז מסיק רבי יהודה שפיר דלא משמע ליה למעט מנותר בשריפה לענין חמץ כיון דאיכא ק"ו ולא שייך לומר חולין מקדשים לא ילפינן כיון דבלא"ה מוקמינן לקרא באם אינו ענין מקדשים לחמץ וכ"ש דלא שייך למעט מוהנותר אלא שאר איסורי הנאה דחולין כגון שור הנסקל או חלב שור הנסקל או חולין בעזרה ועיין מ"ש בזה לעיל דף כ"ב משא"כ רבנן דרבי יהודה היינו ר"מ לטעמיה דלא יאכל משמע איסור הנאה מנבילה או אינך רבנן דילפי מאותו בטריפה דחולין בעזרה לאו דאורייתא או מלא יאכל כדחזקיה והנך קראי דריב"ל לא משמע להו ומוקי להו בלאוי יתירי כיון דליכא למידרש לאיסור הנאה וא"כ אין מקום ללמוד חמץ בשריפה מנותר דחולין מקדשים לא ילפינן כן נ"ל נכון. ואף אם נאמר דרבי יהודה ס"ל דחולין בעזרה לאו דאורייתא ודרשא דת"כ שהביא הרשב"א לעיל אסמכתא בעלמא היא כדפרישית לעיל דף כ"ב לחד לישנא אפ"ה מצינן למימר דאי לאו קרא דריב"ל לא הוי ילפינן איסור הנאה בחמץ מאותו אלא לאיסור הנאה דשור הנסקל לחוד כמ"ש לעיל משום דטפי מסתבר לומר דחמץ שרי בהנאה מדכתיב לך תרי זימני ולא מסתבר לאוקמי חד בשאור וחד בחמץ או חד בכבשתו וחד בלא כבשתו אלא דוקא לבתר דילפינן איסור הנאה מקרא אחרינא והיינו מדרשא דריב"ל וכדפרישית לעיל דעיקר הילפותא היינו לגלויי דלשון לא יאכל היינו איסור הנאה וע"כ מוקמינן לך תרי זימני למילתא אחריתי כדפרישית לעיל כנ"ל ודוק:

פיסקא רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה וכתבו התוס' נראה דהלכה כר"י דסתם לן תנא כוותיה בפ' בתרא דתמורה עכ"ל. וכ"כ הרא"ש ז"ל בשם רש"י ושאר גאונים אלא שכתב בשם גאונים אחרים שפסקו כחכמים דמסתמא דתמורה אין ראיה דהוי כמחלוקת ואח"כ סתם בתרי מסכתא דאין סדר למשנה ולע"ד לכאורה יש לי ליישב שיטת רש"י והתוס' וסייעתם דמשום הא לא איריא דהא לפי הסוגיא דשמעתין בברייתא דבסמוך משמע דשריפה חמורה וא"כ לפ"ז יפה פסקו לחומרא דנהי דאין סדר למשנה ומספקא לן הי מינייהו נישנית ברישא דאי דפסחים נישנית ברישא הוה ליה מחלוקת ואח"כ סתם והל' כסתם ואי האי דתמורה נישנית ברישא הוה ליה סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם וא"כ הו"ל ספיקא דאורייתא דפלוגתא דר"י ודרבנן בדאורייתא איירי וספיקא דאורייתא לחומרא. מיהו שיטת הגאונים החולקים נראה דהיינו משום דסברי דהא דקי"ל בתמורה כל הנקברין לא ישרופו משום דהנקברין אפרן אסור הוי נמי מדאורייתא וכמו שכתבתי לעיל בשם התוס' דתמורה ואם כן אדרבה אית לן למיזל לחומרא דקבורה חמורה שאפרן אסור אלא דלפ"ז הוי משמע כגירסת הספרים דלא גרסינן במשנתינו אף מפרר אלא מפרר דכיון דמהנקברים הוא ותנן כל הנקברין לא ישרופו מיהו גרסת הספרים שלנו נרסי אף מפרר וכן הוא בש"ע הלכות פסח סי תמ"ה וכבר הרגיש בזה בעל מג"א ותמה שם על הרמב"ם ז"ל שאף ע"פ שפסק שמותר לשורפו אפ"ה פסק אפרן אסור ולמאי דפריישית אדרבה שיטת הרמב"ם ז"ל עולה יפה דכיון דהך מלתא דסתם ואח"כ מחלוקת הוי ספיקא ומשו"ה פסק בכולהו לחומרא דלכתחילה מפרר כיון דמהנקברין הוא ועוד שאם לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל מיהו אם יש לו עצים ורוצה לשורפם מותר דהוי נמי לחומרא כיון דבסתמא דתמורה משמע דחמץ דוקא בשריפה מן התורה כדמשמע נמי הכי בברייתא דבסמוך מיהו כששורפו כתב הרמב"ם דאפרן אסור דהוי נמי לחומרא שמא מהנקברין הוא ואפרן אסור. ואין להקשות אם כן האיך שורפו לכתחילה דילמא אתי לאתהנויי מאפרן מ"מ כיון דליכא אלא חשש גזירת חכמים בעלמא אית לן למיעבד לחומרא בעיקר מצות ביעור כנ"ל ודו"ק:

בתוספות בד"ה אין ביעור חמץ וכו' נראה דהלכה כר"י וכו' ונראה דהכא קי"ל כר"י משום דיליף במה מצינו וכו' עס"ה. נראה דמ"ש דיליף במה מצינו היינו במאי דמסיק ר"י בסוף נותר בבל תותירו וחמץ בבל תותירו דמשמע להו דהוי במה מצינו ולא כפירש"י שכתב דהוי ג"ש וכמו שאבאר עוד לקמן וכן מה שכתבו התוס' עוד בדיבור הסמוך יש לומר דלחמץ בפסח לא צריך דמצי למילף במה מצינו היינו נמי במה שהוא בבל תותירו ולא ידעתי למה כתב מהרש"א ז"ל הך במה מצינו דכרת טפי מבל תותירו שהיא מסקנת הברייתא ועפ"ז יש לי ליישב ג"כ הא דפשיטא להו להתוס' בתחילת דבריהם דהל' כר"י משום סתמא דשילהי תמורה אע"ג דהוה ליה סתם ומחלוקת בתרי מסכתא אלא שסמכו בזה אמה שכתבו בסוף דבריהם דכיון דקי"ל דחטאת עוף ואשם תלוי בשריפה ממילא דע"כ חמץ בשריפה מהך במה מצינו דבל תותירו דליכא תוכיח ואם כן ממילא אידחי להו נמי הך מילתא דחכמים דמשנתינו דסברי מפרר והיינו משום דע"כ בחטאת עוף ואשם תלוי סברי כר"י דבקבורה ואנן קי"ל דבשריפה אם כן לפי זה הא דפסק נמי בשילהי תמורה דחמץ מהנשרפין ומוקמינן לה כר"י היינו דבעיקר דינא סבירא ליה כר"י דחמץ בשריפה מיהו בחטאת עוף ואשם תלוי לא קי"ל כוותיה ואם כן יפה כתבו התוס' דהלכה כר"י מסתם מתניתין דשילהי תמורה כן נ"ל ודו"ק:

בגמרא חמץ שישנו בבל יראה ובבל ימצא אינו דין שטעון שריפה. משמע מהכא דשריפה הוי חומרא לגבי חמץ ואף ע"ג דבשילהי תמורה משמע איפכא דקתני התם כל הנקברין לא ישרופו משום דנשרפין אפרן מותר ונקברין אפרן אסור מ"מ רבי יהודה לטעמיה דפליג התם וקאמר אם רצה להחמיר על עצמו ולשרוף הנקברין רשאי ומשמע מסוגיא דהתם דהיינו משום דס"ל דנקברין נמי אפרן מותר כמו שהארכתי בזה במקום אחר וכאן אין להאריך (ואף ע"ג דלפ"ז לא הוי צריכי רבנן להשיב לו על דבריו כיון דלדידהו ליכא ק"ו מ"מ לדבריו דרבי יהודה אמרי כמו שאבאר בסמוך בל' התוס' ד"ה אמרו לו דבלא"ה צריך לומר כן) דבלא"ה נראה לי דאף למאי דקי"ל דנקברין אפרן אסור אפ"ה לא הוי אלא מדרבנן לענין חמץ דהא קי"ל דכל איסורי הנאה שבתורה אינן אסורין מדאורייתא אלא כדרך הנאתן דהא בחמץ אכילה כתיב ביה ואפר שריפת חמץ ודאי לאו דרך הנאה מיקרי ומכ"ש דא"ש לפמ"ש בסמוך דכל הנך נקברין דשילהי תמורה דקתני דאפרן אסור לא הוי אלא מדרבנן (ודלא כמ"ש התוס' שם דהוי מדאורייתא) והבאתי ראייה מסוגיא דלעיל בסמוך ועוד דמה"ת נאמר דאסור דהא לא אשכחן קרא לאיסורא וכמ"ש שם התוס' דלא ידענן מאי טעמא ולא אשכחן נמי קרא דטעונין קבורה ומה שכתבו התוס' דמסברא אית לן למימר הכי דלעולם באיסורן עומדין דאם כן האיך פליג רבי יהודה התם אע"כ דרבנן דפליגי עליה נמי לא איירי אלא מדרבנן והכי משמע להדיא התם בהא דמשני התם כאן בשק כאן בשיער ע"ש ודוק. ומתוך מה שכתבתי יש לי ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק בחמץ בפסח כחכמים דר"י ואפ"ה פסק שמותר לשורפו וכמו שאבאר בק"א ע"ש ודו"ק:

שם אמרו לו לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל פירש"י דאף ע"ג דר"י מודה בשעת ביעורו דהשבתתו בכל דבר אפ"ה גבי פלוגתייהו מיהו קולא הוא ביוצא לשיירא וכו' עכ"ל. ונראה בכוונתו משום דאי אפשר לאוקמי פלוגתייהו בשעה ששית דהוי נמי שלא בשעת ביעורו לפירש"י לעיל פ"ק אלא משום דודאי עיקר פלוגתייהו היינו מדאורייתא אם כן מסתמא בשעת ביעורו דאוריתא איירי ובששית ודאי אין עיקר זמן ביעור מדאורייתא אלא שעת ביעורו דרבנן משום יום המעונן משו"ה הוצרך לפרש דאיירי ביוצא בשיירא דהוי זמן ביעורו דאורייתא ואפ"ה לענין עיקר דינא הוי כשלא בשעת ביעורו כן נ"ל בכוונת רש"י. מיהו מה שיש לדקדק בעיקר פירושו במ"ש דפלוגתא דר"י ורבנן איירי שלא בשעת ביעורו להיפך מ"ש התוס' לעיל בפ"ק דף י"ב ע"ב כבר כתבתי שם באריכות דאלו ואלו דברי אלקים חיים ע"ש ותמצא נחת דלפ"ז מתפרשת לשון הברייתא דהכא כמין חומר ועיין בסמוך:

שם יהא יושב ובטל והתורה אמרה תשביתו. וקשיא לי טובא דלשיטת רש"י דאיירי קודם זמן ביעורו אם כן מאי מהדרו ליה רבנן והתורה אמרה תשביתו דהא לכאורה ודאי מודה ר"י דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ונהי דלא מהני הביטול מדאורייתא לר"י כדי שיהא מותר להשהותו עד לאחר הפסח דהא שמעינן ליה לר"י דחמץ אפילו של כותים ושל אחרים אסור לאחר הפסח מדאורייתא (וכבר האריך בזה מ"ז ז"ל בשו"ת בספרו פני יהושע) מ"מ ודאי מהני מיהו הביטול שלא יעבור בבל יראה ובאמת דאעיקר דינא דר"י נמי שייך להקשות כן דמשמע בשמעתין דלר"י לא מהני מפרר וזורה לרוח דהיינו פלוגתייהו ואמאי אסור מי גרע מפרר וזורה לרוח מביטול בעלמא. מיהו למאי דפרישית לעיל בריש מכילתין בכמה דוכתי דלשיטת רש"י הא דאמרינן מדאורייתא בביטול בעלמא סגי היינו כדי שלא יעבור בלאו דבל יראה אבל לענין עשה דתשביתו לא מהני כל זמן שבידו לבערו אם כן אתי שפיר דביוצא בשיירא אתי לידי קולא כשלא ימצא עצים לשורפו שיעבור בעשה דתשביתו בחמץ ידוע כן נראה לי בשיטת רש"י ודו"ק:

דף כח.

בתוספות בד"ה אמרו לו תימא לרשב"א לדבריהם דרבנן וכו' אמאי לא ילפינן חמץ מנותר וכו' עס"ה. נראה דכל דבריהם בזה היינו לפי שיטתם דלעיל דהך ילפותא דהכא הוי במה מצינו משא"כ לשיטת רש"י דהך ילפותא דבל תותירו הוי מג"ש אם כן לא שייך להקשות לדבריהם דרבנן דע"כ אינהו לית להו הך ג"ש אלא מה שאמרו לו אשם תלוי וחטאת עוף יוכיח היינו דווקא לדבריו דרבי יהודה דלמאי דאית לך הך ג"ש דבל תותירו אם כן טפי אית לך למידרש הך ג"ש גופא לענין אשם תלוי וחטאת עוף דהוי נמי בבל תותירו דתו לא שייך למידרש ממיעוטא דכי קדש הוא הוא בשריפה ולא חטאת עוף ואשם כדמייתי התוס' בדיבור הסמוך כיון דאפילו חמץ בפסח דלאו קדש הוא אמרת הוי בשריפה וטפי הוי לך למידרש מיעוטא דכי קדש הוא למעט חמץ בפסח כדמשמע לעיל דף כ"ה דדריש כה"ג לענין שאר איסורין שבתורה כן נראה לי לשיטת רש"י ובזה נתיישב גם כן לשון יוכיח שדקדקתי לעיל בסמוך אמנם לע"ד אדרבה לפי מאי דמשמע להו להתוס' דהך ילפותא דבל תותירו היינו במה מצינו כ"ש דאין מקום לקושיית הרשב"א דודאי לדבריהם דרבנן בלא"ה לא שייך האי ק"ו ומה מצינו למילף חמץ בפסח מנותר דמה לנותר שכן אין היתר לאיסורו משא"כ חמץ בפסח יש היתר לאיסורו דהא קי"ל דחמץ לאחר הפסח אין אסור אלא מדרבנן ואם כן לפ"ז ע"כ הא דיליף ר' יהודה בהך ברייתא חמץ בפסח בק"ו או במה מצינו היינו

דאזיל לטעמיה דס"ל חמץ לאחר הפסח אסור מדאורייתא אפילו בהנאה כדאיתא להדיא בסוגיא דבסמוך גבי חמץ של כותים אם כן לפ"ז יפה השיבו חכמים לר"י אשם תלוי וחטאת עוף לדבריך יוכיחו לדבריהם בלא"ה איכא פירכא אחריתי כן נראה לי נכון וברור בעזה"י אולי מקום הניחו לי בזה. ויש לי ליישב עוד בדרך אחר למאי דפרישית בסמוך דהך מילתא דר"י ורבנן הכא תליא במאי דפליגי בשילהי תמורה אי נקברין דאיסורי הנאה חמירי משריפה או איפכא ואם כן לפי זה נמי לא הוצרכו חכמים להשיב לר"י אלא לדבריו ודו"ק:

בד"ה ותנן נמי וכו' אומר ר"י דרבנן דמתניתין היינו רבי יוסי וכו' עס"ה. כוונתן מבואר' דכיון דס"ל לחכמים דמתניתין דמפרר וזורה לרוח ולא חיישו שיעשה זבל ויגדל צמחים ע"כ דסברי כרבי יוסי דהתם דלא חייש להכי משום דזוז"ג מותר וע"ז כתבו עוד דמצי שפיר לאוקמי כרבנן והא דלא חייש לזבל היינו משום דחמץ הוי שלא כדרך הנאתן דמותר מדאורייתא וכבר הארכתי בכל זה בדף הקודם בסוגיא דתנור חדש וישן עיין עליו. אלא דלע"ד בלא"ה לא הוצרכו לכל זה דשפיר מצינו לאוקמי חכמים דמתניתין כרבנן דהתם והא דלא חיישי בחמץ שיעשה זבל לגדל צמחים היינו דחכמים דמתניתין סברי דחמץ לאחר הפסח אינו אלא מדרבנן וכ"ש דיתכן יותר לפמ"ש בסמוך דבלא"ה ע"כ חכמים דמתניתין דלא ילפי בק"ו או במה מצינו מנותר דבשריפה היינו משום דאיכא למיפרך דחמץ יש היתר לאיסורו כן נראה לי ודו"ק:

בד"ה חמץ דלשאר נהרות דלא מצינו שהיו שונין בשום מקום גבי חמץ ים המלח וכו' עס"ה. ולכאורה לא הוצרכו לכך דמילתא דפשיטא היא דלא שייך בחמץ לומר דיוליכנו לים המלח שהרי עובר בכל שעה בבל יראה והתורה אמרה תשביתו דהא מה"ט גופא מקשו ליה רבנן לר' יהודה לעיל בברייתא וק"ל:

בד"ה איפכא מסתברא לשון איפכא אינו מיושב וכו' כיון שרבה משוה אותם עכ"ל והיינו במאי דמסקינן דלרבה בין בעבודת כוכבים ובין בחמץ שייך לחלק בין ים המלח לשאר נהרות. אלא לע"ד יש ליישב דלשון איפכא מסתברא לענין פירושא דמתניתין קאי דודאי בחמץ איצטרכו לחכמים למימר דמטיל לים כיון דלת"ק דידהו היינו ר"י סובר דאפילו בשוחק ומטיל לים לא מהני דדוקא שריפה בעי משו"ה קאמרו חכמים דהיכא שמפרר וזורה לרוח או שמטיל לים בלא פירור משום דמימאס משא"כ בהך דעכו"ם דלת"ק דר' יוסי יוליכנה לים המלח ממילא משמע דלא בעי שחיקה אם כן אי ס"ד דלר"י נמי מטיל לים הוי הכא דלא בעי שחיקה לא הוי ליה להזכיר כלל מטיל לים אלא אף שוחק וזורה לרוח הוה ליה למימר אע"כ דשוחק אתרוייהו קאי ופליג בהאי נמי את"ק דאמר דלא בעי שחיקה כן נראה לי ובאמת אליבא דרבה צריך לדחוק ולפרש דאדרבה אי לא הוי קתני מטיל לים הו"א דבעי שחיקה וזה דוחק גדול ואפשר דמה"ט פסקו קצת כרב יוסף ולא כרבה ודו"ק:

במשנה חמץ של כותי שעבר עליו הפסח וכו' שנא' לא יראה לך שאור. לכאורה יש לתמוה דפתח בחמץ ומסיים בקרא דלא יראה לך שאור וטפי הוי ליה לאתויי קרא דלא יראה לך חמץ דכתיב ברישא ויש ליישב לפמ"ש בפ"ק דף ה' ע"ב ליישב קושיית הר"י מאורלייניש דהא דמעטינן חמץ כותי והקדש היינו נמי מדכתיב תרי זימני לך ע"כ היינו לכבשתו ושרוי עמך דהיינו בכותי וכמ"ש שם באריכות לפ"ז שפיר מייתי הכא קרא דלא יראה לך שאור דמהאי קרא הוא דילפינן להתיר חמץ של כותי בכל ענין כנ"ל ודו"ק:

דף כח:

בתוספות בד"ה רבי שמעון אומר חמץ וכו' נראה דלרבי שמעון וכו' ונראה דנפקא ליה מתשביתו ומאך חלק כו' עכ"ל. ונראה דמה שהוצרכו לכל הראיות ממשנה ובברייתא וכתבו גם כן בלשון ונראה ולא כתבו בפשיטות דוודאי אסור לכ"ע לאחר שש מדאורייתא מתשביתו ומאך חלק היינו משום דלכאורה מדקאמר ר"ש אינו עובר עליו בלא כלום הוי משמע אפילו עשה נמי ליכא. ועוד דהוי משמע לפני זמנו דומיא דלאחר זמנו ולאחר זמנו ודאי אף לפי המסקנא אינו אסור באכילה לר"ש אלא מדרבנן ולמאי דס"ד מעיקרא אפילו איסורא דרבנן ליכא ולפ"ז הוי משמע דלפני זמנו לר"ש נמי ליכא איסורא דאורייתא כלל דלית ליה הך דרשא דאך חלק או כסברת בעל המאור שהביא הטור סימן תמ"ג שבאכילתו הוא משביתו לכך הוצרכו התוספות לאתויי ראיה לדבריהם ממשנה וברייתא דאסור באכילה. ולפ"ז משמע להו דהאי איסורא היינו מדאורייתא מתשביתו ומאך חלק משום דלא משמע להו כלל שום סברא לומר דלפני זמנו מותר מדאורייתא ואסור מדרבנן משום דלא אשכחן כי האי גזירה בשום דוכתא לאסור יום שלפניו משום יום של אחריו וכ"ש הכא דבין יממא לליליא לא טעו אינשי כנ"ל בכוונת התוס'. מיהו לסברת בעל העיטור שהביא הטור שם דלפני זמנו אינו אלא מדרבנן אפשר דהיינו משום דבזמן הבית לכ"ע הוי אסור לשחוט את הפסח על החמץ והיה צריך לבערו קודם זמן שחיטת הפסח דהיינו לאחר שש מדאורייתא משו"ה גזרו נמי אף שלא בזמן הבית דשורפן קודם שש כנ"ל ודו"ק:

בגמרא רבי יוסי הגלילי אומר תמה על עצמן כו' לכאורה לשון תמה על עצמך תמוה ויש ליישב לפמ"ש לעיל בפירקין בדף כ"ב בלשון התוס' בד"ה חולין שנשחטו בעזרה ליישב שם קושיית הרשב"א והיינו דלרבי יהודה אע"ג דאית ליה חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ותו לא מצי למילף איסור הנאה בחמץ ממיעוטא דאותו ומנבילה נמי לא מצי ר"י למילף למאי דאית ליה לדברים ככתבן הוא דאתא אפ"ה אתי שפיר דלר"י חמץ אסור בהנאה מק"ו דנותר כי היכי דיליף לענין שריפה וכתבתי גם כן לעיל בדף הסמוך דהא דיליף ר"י באמת ק"ו מנותר אע"ג דחולין מקדשים לא ילפינן אלא משום דר"י ס"ל כריב"ל דהא דחמץ אסור בהנאה לא ילפינן אלא מקרא דוכל חטאת אשר יובא מדמה ואע"ג דבקדשים כתיב מ"מ כיון דבקדשים לא איצטריך דכתיב והנה שורף אע"כ דחמץ אסור ובאם אינו ענין וכמו שהארכתי לעיל ולפ"ז א"ש הא דקאמר ר"י הגלילי לר"י דוקא ותמה על עצמך האיך חמץ אסור בהנאה כל ז' דנהי דלית לך הך דרשה דידי למידרש מלא יראה לך שלך יהא ומוקמת לה לדרשא אחריתי אפ"ה מנין לך לאוסרו בהנאה דהא מנבילה לא מצית למילף דלדידך לדברים ככתבן הוא דאתא ומיעוטא דאותו לדידך למעוטי חולין שנשחטו בעזרה הוא דאתא והך דרשא דריב"ל דיליף מוכל חטאת אשר יובא מדמה לא ס"ד דר"י הגלילי כלל דלדידיה איצטריך האי קרא וכל חטאת לגופה לפרים ושעירים הנשרפים כו' כדאיתא לקמן פרק כיצד צולין דף פ"ג ע"ש והארכתי עוד בזה דבלא"ה אפשר דלר"י לא שייך הך דרשא דריב"ל לדבריו בפרק טבול יום אלא שאין כאן מקומו להאריך ועכ"פ שפיר קאמר ר"י הגלילי לר"י תמה על עצמך דווקא:

שם אמר ליה רבי שמעון וכי אפשר כו' אם כן מאי תלמוד לומר לא תאכל עליו חמץ בשעה שישנו כו'. וקשיא לי דהא בלא"ה איצטריך האי הקישא לכ"ע לאשמעינן דאינו יוצא ידי חובת מצה אלא בחמשת מינים שבאין לידי חימוץ כדאיתא לקמן ודוחק לומר דרבי שמעון סובר כרבי יוחנן בן נורי לקמן ועוד דבסמוך דמקשה בגמרא שפיר קאמר ליה רבי שמעון לר"י ומשני דר"י מוקי להאי היקישא לקובעו חובה כו' ושקיל וטרי טובא בהך דרשא ואמאי לא קאמר בפשיטות דרבי יהודה מוקי האי הקישא לענין חמשת מינים תו קשיא לי דאכתי לר' שמעון האי עליו דכתיב בחמץ למה לי דבלא"ה הוי שפיר יותר הך הקישא בלא עליו ונראה לי ליישב חדא מגו חדא דמהקישא לחוד לא הוי מצי למילף היתירא ללפני זמנו כיון דהיקישא בלא"ה איצטריך למילתא אחריתי לענין חמשת מינים ואי משום דאין היקש למחצה הא איכא למימר נמי לאידך גיסא דאיתקש השבתת שאור די"ד לאכילת חמץ דשבעת ימים א"כ נימא נמי דאין היקש למחצה כי היכי דשבעת ימים עובר בלאו דאכילה ה"ה בי"ד בין לענין ביעור ובין לענין אכילה דעבר בלאו וכמ"ש ג"כ מ"ז ז"ל בס' מג"ש ע"ש ועמ"ש בזה לעיל דף ה' ומש"ה איצטריך למיכתב עליו בחמץ ועליו במצה לאשמעינן מהאי הקישא נמי לענין זמן אכילת חמץ ואפשר נמי דהנך תרי עליו הוי כמו ג"ש להך מילתא כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם בשעה שישנו בקום אכול מצה כו' לכאורה נראה דהך הקישא דר"ש לא איצטריך אלא למעוטי לפני זמנו משא"כ להיתירא דלאחר זמנו לא איצטריך דמהיכא תיתי דאסור לפי זה אתי שפיר הא דקאמר בשעה שישנו בקום אכול מצה דמהאי שעתא עיקר זמן חיובא בליל ט"ו ומהאי שעתא מתחיל איסור חמץ ולא קודם לכן אלא דאכתי איכא למידק אם כן מאי קאמר ובשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ דהא ודאי ליתא דהא בכל שבעת ימים אינו בקום אכול מצה לבר מלילה ראשונה דהוי חובה ובאינך רשות וע"כ צריך לומר דאע"ג דאינן מצוה אלא רשות אפ"ה שייך לישנא דישנו בקום אכול מצה בכל שבעת ימים כיון דכתיב להדיא שבעת ימים תאכל עליו מצות. ועוד אפשר לומר דלר"ש בכל שבעת ימים אכילת מצה מצוה כפשטא דקרא דהא לקמן ס"פ ערבי פסחים משמע דהא דאין מצות אכילת מצה אלא בלילה ראשונה לא ידעינן אלא מרומיא דקראי כתוב אחד אומר שבעת ימים תאכל עליו מצות וכתוב אחד אומר ששת ימים תאכל עליו מצות וע"כ דרשינן מה שביעי רשות אף ששה רשות ואם כן לר"ש אפשר דלית ליה הך דרשא דדריש להאי רומיא דקראי למילתא אחריתא לענין חדש וישן כדאיתא בסיפרא פ' ראה והובא שם בילקוט ע"ש ועיין במנחות דף ס"ו ב ד"ה כתוב אחד אומר כו'. נמצא דלפ"ז מצינן למימר שפיר דהך הקישא דר"ש שייך נמי להיתירא דלאחר זמנו דאז אינו בקום אכול מצה כלל לכל הפירושים שכתבתי והא דאיצטריך קרא להיתירא דלאחר זמנו נראה לי משום דמסברא הו"א דאסור כיון דמסתמא ר"ש כר"ע רביה סבירא ליה כדאשכחן במנחות ולעיל בפ"ק אמרינן דלר"ע אין ביעור חמץ אלא שריפה מדאורייתא ובאמת לא אשכחן בכל הנך שהקפידה התורה בשריפה דוקא שיחזור להיתירא בשום זמן אלא אסורין לעולם ועוד דק"ו נמי איכא מערלה לשאר איסורין שאינן בבל יראה ובל ימצא אפ"ה אין היתר לאיסורן דפירות ערלה אסורין לעולם אף לאחר ג' שנים מכ"ש חמץ שנעבד בו עבירה ועבר ג"כ בבל יראה ובל ימצא אינו דין שאותו החמץ יהא אסור לעולם ומשו"ה איצטריך הך הקישא להתירא לאחר זמנו כנ"ל נכון בעז"ה יתברך ובזה נתיישב מה שהקשו בתוס' בד"ה א"כ מה תלמוד לומר ודוק היטב:

בתוס' בד"ה וחד לפני זמנו וא"ת ולחזקיה מנלן איסור הנאה כו' וההוא מסברא מוקמינן לתוך זמנו עכ"ל. לע"ד נראה ליישב דלר"י קראי הכי דייקא דמסתמא קרא קמא דוכל מחמצת לא תאכלו מוקמינן לתוך זמנו דאדלעיל מיניה קאי דכתיב שבעת ימים וכתיב נמי כרת וקרא בתרא דלא תאכל עליו חמץ דכתיב בפ' ראה מסתמא נמי מוקמינן ליה אלפני זמנו דהיינו בי"ד מדכתיב לא תאכל עליו ולר"י האי עליו אשחיטת פסח קאי דבקרא דלקמן כתיב וזבחת פסח. ולפ"ז ע"כ לא יאכל חמץ דכתיב בפרשת קדש לי כל בכור אלאחר זמנו קאי וכיון דמהאי לא יאכל דרשינן מיניה איסור הנאה והיינו לאחר זמנו דהתם לא כתיב שבעת ימים ופשטא דלישנא לא יאכל נמי משמע דלא יאכל לעולם ולפ"ז שפיר ילפינן איסור הנאה לתוך זמנו ולפני זמנו בקל וחומר מלאחר זמנו ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בפירקין דחזקיה גופא דמצריך קרא לאיסור הנאה בחמץ לא איצטריך אליבא דר"י דכיון דר"י סובר דאין ביעור חמץ אלא שריפה ויליף לה בק"ו ובבנין אב מנותר למאי דאית ליה דחמץ נמי אין היתר לאיסורו דאף לאחר זמנו אסור אם כן מהאי טעמא גופא יליף נמי איסור הנאה בחמץ בקל וחומר ובנין אב מנותר ועיקר מילתא דחזקיה ורבי אבהו לא איצטריך אלא להנך תנאי דפליגי אדר"י בין לענין שריפה ובין לענין לאחר זמנו מותר מדאוריי' והא בהא תליא כדפרישית בדוכתי טובא כנ"ל נכון ועיין מה שאכתוב בסמוך בזה בלשון הגמרא בהא דמקשה מני מתניתין ודוק היטב:

בא"ד ואומר ר"י כו' לא נחלק ביניהם עכ"ל. ועיין במהרש"א שכתב דאיכא שום מיעוטא לענין כרת דלפני זמנו ולאחר זמנו ויש לתמוה עליו דאישתמיטתיה קרא דכתיב להדיא ונכרתה הנפש ההיא מיום הראשון עד יום השביעי משמע דליכא כרת אלא באותו זמן בלבד:

בגמרא אמר לך האי לקובעו חובה ופרש"י דלהכי איצטריך הקישא לר"י. ונראה דאף ע"ג דקי"ל אין היקש למחצה אפ"ה לא דרשינן האי הקישא נמי למידרש בשעה שישנו בקום אכול מצה להתיר לפני זמנו משום דפשטא דקרא דלא תאכל עליו משמע לר"י דהיינו דוקא בי"ד דאוזבחת פסח דלעיל מיניה קאי כדפרישית ולאחר זמנו נמי ע"כ אסור מדמייתר קרא דלא יאכל חמץ ולפ"ז נתיישב גם כן מה שהקשיתי לעיל דאמאי איצטריך הכא לאוקמי הקישא לר"י לקובעו חובה בזמן הזה ואמאי לא מוקי בפשיטות הך היקישא לענין חמשת מינים במצה ולמאי דפרישית כיון דעיקר ילפותא דר"י בלפני זמנו מעליו דחמץ אם כן אכתי עליו דמצות למה לי כיון דלא דרש ר"י בשעה שישנו ומשו"ה קאמר שפיר דהיינו לקובעו חובה בזמן הזה ונראה דכוונתם בזה דלאו מהקישא לחוד יליף לה כיון דהקישא איצטריך לחמשת מינים וליכא למימר דאכתי אין היקש למחצה הא ליתא דאדרבה מצינן למימר איפכא כפרש"י דלא תימא על מצות ומרורים יאכלוהו כתיב אי איכא פסח מחויב במצה ואי לא לא משא"כ השתא דכתיב עליו בחמץ וכתיב עליו במצה משמע דהאי הקישא לענין עליו גופא קאי מה עליו דחמץ לאו דוקא דנוהג אפילו בדליכא פסח ה"ה עליו דמצה ואפשר נמי דהאי עליו עליו הוי כמו גזירה שוה להך מילתא כדפרישית ודוק היטב שנראה לע"ד נכון מאד בעזה"י:

בתוספות בד"ה ואידך נפקא ליה כו' תימא לר"י דבפ"ק דקידושין כו' ועוד תימא לרב אחא כו' דלא ככל התנאים עכ"ל. מה שהקשה בפ"ק דקידושין ע"ש בתוספות ומה שהקשה מדרב אחא דהוי דלא ככל התנאים נראה לע"ד ליישב דלא קשה מידי דהא הך אוקימתא דהקישא לקובעו

חובה לאו רבי יהודה גופא קאמר ליה אלא סתמא דתלמודא מסיק הכי אליבא דר"י והיינו דוקא לשקלא וטריא דשמעתין דטעמא דר"י באיסורא דלפני זמנו היינו משום דתלתא קראי כתיבי וכתבתי גם כן דעיקר טעמא דר"י מעליו דחמץ ומשום הכי איצטריך ליה לאוקמי נמי הקישא לענין עליו דמצה דהיינו לקובעו חובה משא"כ רב אחא ב"י דפרק ערבי פסחים אזל לטעמיה דמסיק בשמעתין בסמוך דמתניתין ר"י ויליף שאור דאכילה משאור דראיה ולפ"ז סובר רב אחא ב"י לגמרי כר"י כיון דסתם מתניתין כוותיה וסובר גם כן דטעמא דר"י באיסורא דלפני זמנו לאו משום דתלתא קראי כתיבי ולאו משום יתורא דעליו אלא דבלא"ה א"ש הא דלר"י עובר לפני זמנו בלאו דאכילה כיון דיליף ר"י שאור דאכילה משאור דראיה ולפ"ז אפי' בלא יתורא דעליו מוקמינן קרא דעליו לי"ד:

בגמרא מני מתניתין אי רבי יהודא חמץ סתמא קאמר אפילו דעכו"ם. ולכאורה נראה דהאי שקלא וטריא דשמעתין באוקימתא דמתני' היינו דוקא אליבא דרבי אבהו דאמר לא יאכלו לא תאכל ולא תאכלו כולהו איסורי הנאה משמע ולפ"ז מקשי שפיר דלבתר דדייק הש"ס דטעמא דר"י ע"כ משום דתלתא קראי כתיבי לא יאכל ולא תאכל ולא תאכלו דשלשתן איסורי הנאה משמע וכיון דכולהו קראי סתמא כתיבי משמע דאין לחלק בין ישראל לעכו"ם אפילו לענין איסור הנאה. משא"כ לחזקיה דלא שייך איסור הנאה אלא היכא דכתיב לא יאכל אם כן מצינן למימר דע"כ הא דאוסר ר"י בהנאה לפני זמנו ולאחר זמנו לאו מפשטא דקרא יליף אלא בק"ו מערלה ובשר בחלב וכלאי הכרם כדאיתא לעיל בברייתא דאיסי בן יהודה לענין בשר וחלב ומכ"ש דהשתא נמי דלרבנן דילפי איסור הנאה בבשר וחלב מקראי אחרינא ממילא ילפינן נמי חמץ בפסח לאחר זמנו בק"ו מערלה שלא נעבדה בה עבירה ואסור בהנאה מכ"ש בחמץ שלאחר זמנו שנעבדה בו עבירה ואסור באכילה שאסור נמי בהנאה. וליכא למיפרך מה לערלה שלא היה לה שעת הכושר משא"כ בחמץ בשר וחלב יוכיח וחזר הדין. ומכ"ש לשיטת התוס' לעיל בשמעתין דאיסי בן יהודה בפשיטות מצי למילף איסור הנאה בבשר וחלב מבנין אב מכלאי הכרם לחוד שנעבדה בה עבירה ואסור בהנאה. ואם כן ממילא שייך האי בנין אב גופא לענין איסור הנאה בחמץ דלאחר זמנו דכיון שנעבד בו עבירה שעבר בבל יראה אסור בהנאה. ואם כן לפ"ז לא שייך האי טעמא אלא לענין חמץ דישראל משא"כ בחמץ דעכו"ם שלא נעבדה בו עבירה אם כן אין לאוסרו אלא באכילה מקרא דלא תאכלו הא בהנאה שרי ולא תאכל איסור הנאה לא משמע ואם כן שפיר מצינו לאוקמי מתניתין כרבי יהודה וכיון דע"כ מחלק בין ישראל לעכו"ם לענין איסור הנאה כדפרישית. ואין להקשות אם כן אמאי איצטריך חזקיה לאהדורי למילף איסור הנאה בחמץ מלא יאכל אמאי לא יליף לה בפשיטות מהאי ק"ו דערלה או מבנין אב דכלאי הכרם. הא ליתא לפי מה שכבר כתבתי שם במימרא דחזקיה דאיצטריך למילף מקראי לאפוקי מדרשא דרבי יוסי הגלילי דחמץ מותר בהנאה דכתיב לך שלך תהא ואם כן הו"א דהך דרשא מפקא מק"ו משו"ה איצטריך חזקיה למילף דאסור בהנאה מפשטא דקרא דלא יאכל דממילא ע"כ דרשינן קרא דלך לענין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה כו' חד בשאור וחד בחמץ וכמ"ש שם במימרא דחזקיה ע"ש כך היה נראה לי לכאורה. אלא שנראה בעיני דוחק לאוקמי כל שקלא וטריא דהכא אליבא דרבי אבהו לחוד ולא אליבא דחזקיה ומכ"ש דהוי קשה טפי על אותן פוסקים שפסקו כחזקיה דא"כ מסקנת השמעתין דהכא הוי דלא כהלכתא דלחזקיה כיון דמתני' דהכא מתוקמי שפיר כר' יהודה ממילא הוי לן למיפסק כר"י דהא ר"ש ור"י הלכה כר"י מכ"ש דסתם מתני' דהכא נמי כר"י אתיא לכך נראה דסוגיא דהכא אליבא דכ"ע מתוקמא דמשמע ליה להש"ס בפשיטות דכיון דר"י קאמר בהאי לישנא משעה שאסור באכילה אסור בהנאה כן נ"ל ועדיין צ"ע ודוק היטב:

דף כט.

בגמרא אמר ר' אחא ב"י לעולם ר"י היא ויליף שאור דאכילה משאור דראייה כו' ופירש"י דאפילו בפסח עצמו שרי מן התורה והקשו עליו בתוספת חדא דלא משכחת לה דלא יהא שלו בשעת אכילה ועוד מדלא פליגי רב אחא ב"י ורבא בסמוך בפסח גופא. ותחלה אפרש מה שהכריח רש"י לפרש כן אע"ג דבלישנא דתלמודא דקאמר ובדין הוא כו' דאפילו באכילה שרי משמע דקאי לאחר זמנו דשרי לגמרי אפילו מדרבנן אלא משום דממילא משמע ליה לרש"י דהך ילפותא דר' אחא ב"י דיליף שאור דאכילה משאור דראייה משמע דאפשטא דקרא דאכילת שאור קאי דאיירי בפסח עצמו ומאן פליג לן לומר דלאחר זמנו ילפינן שאור שאור ובתוך זמנו ולפני זמנו לא ילפינן. ועוד דלאחר זמנו לא שייך כלל הך ילפותא דשאור דאכילה משאור דראייה דהא אפילו חמץ של ישראל אינו בבל יראה לאחר זמנו וא"כ ע"כ דהא דאמרינן שלך אי אתה רואה היינו תוך זמנו וממילא לענין אכילה נמי ע"כ תוך זמנו ומה שהקשו בתוספת דלא משכחת לה לע"ד נראה דלרש"י ודאי נמי עיקר ילפותא דר' אחא ב"י דשאור שאור היינו לענין הקדש כגון בלחמי תודה דלמאי דס"ד דראב"י מעיקרא דלר"י שרי מדאורייתא באכילה ולא מיתסר אלא מדרבנן (ועיין מ"ש לעיל דף י"ג ע"ב במאי דמקשה הש"ס פשיטא ע"ש) אלא דממילא משמע נמי דכל היכא דמשכחת לה בעובד כוכבים מדאורייתא שרי וכגון שנתן לו העכו"ם ע"מ שלא יקנה אותו אלא לאחר שיאכלנו או שתחב לו העכו"ם לתוך פיו בענין שא"א לפולטו ע"י הדחק וכה"ג מפרש הש"ס בר"פ אלו נערות ד' ל' ע"ב לענין חלב או שנתערב לו חמץ של עכו"ם לתוך מאכלו והוא לא נתכוין לקנותו משום דאיסורא לא ניחא ליה למיקני או כגון בחמץ דאית ביה כזית ולית ביה שוה פרוטה וממילא לפי זה נתיישב גם כן קושיא שני' של תוספת כיון דבתוך הפסח לא משכחת לה אלא במילתא דלא שכיחא ובכמה גווני מהנך לא שייך מלקות כלל משום הכי ניחא להו לפלוגי באוכל חמץ דעכו"ם לאחר הפסח כנ"ל ליישב שיטת רש"י ודו"ק:

בתוס' בד"ה הוא בדין הוא דאפילו תוך זמנו מותר פירש"י כו' ואם גזל מעכו"ם הרי חייב באחריותו. עיין מ"ש מ"ז ז"ל בס' מג"ש בזה אלא דלע"ד בלא"ה מ"ש התוס' הך טעמא דחייב באחריותו היינו לרווחא דמלתא דבפשיטות הוו מצי להקשות דכיון דלעסיה ישראל קניה בשינוי והוי שלו כדמקשה הש"ס בפ' אלו נערות גבי חלב ודו"ק:

בפירש"י בד"ה את יה"כ כשבת כו' יש טועים דקשיא להו כו' וטעות הוא זה דגבי חמץ מזיד כו' עס"ה. ולכאורה יש לתמוה למה הוצרך לפרש כן דהא בלא"ה כיון דפוטר רבי נחוני' במזיד של חייבי כריתות ה"ה לשוגג דהא קי"ל כתנא דבי חזקיה דבמיתת ב"ד לא שייך לחלק בין שוגג למזיד ואם כן ה"ה לרבי נחוניא בחייבי כריתות מיהו כבר כתבתי בפ' אלו נערות דף ל' דשיטת רש"י אינו כן אלא דרבי נחוניא גופא אינו עושה יה"כ כשבת אלא לענין מזיד והיינו מג"ש דאסון אסון וקרא דאם לא יהיה אסון במזיד אייתי וכ"ש לפמ"ש שם דבלא"ה לאו ג"ש גמורה היא אלא גילוי מילתא בעלמא והיינו לענין מזיד ובכה"ג נמי אליבא דרבא דאמר טעמא דר' נחוניא דכרת שלי כמיתה שלכם נמי במזיד אייתי דוקא ואפשר שיצא לו לרש"י כן מאותה הקושיא עצמה שהקשו התוס' כאן ובפ' אלו נערות מדאשכחן לענין מעילה דגלי קרא דבשוגג חייב אע"ג דבמזיד מיתה בידי שמים הוא לרבי ולא ניחא ליה לרש"י לפ' כתירוצו של ר"י דדוקא במיתה גלי קרא ולא בכרת וע"ש בחידושינו באריכות ושם כתבתי דשיטת הרמב"ן בס' המלחמות היא ג"כ בזה כשיטת רש"י ודלא כהתוס' ע"ש ודו"ק ולקמן בדף ל"ד אבאר עוד בזה:

בתוספות בד"ה אין פודין את הקדשים הקשה הר"ח דבפ"ב דבכורות משמע דלא פליגי כו' ותירץ ר"י דהכי קאמר אין פודין מדרבנן כו' עס"ה. ולכאורה מ"ש בקושייתם לשון משמע אינו מדוקדק שהרי זה עיקר החילוק במשנה דהתם דבקדושת הגוף אפילו לאחר פדיונם אינה יוצאת לחולין ליגזז וליעבד ואם מתו יקברו והיינו מהך דרשא דקרא תזבח ואכלת דמייתי רש"י הכא משא"כ בסיפא דקדם מומן להקדישן דקדושת דמים הוא קתני בהדיא דלאחר פדיונם יוצאין לחולין ליגזז וליעבד ואם מתו יפדו וא"כ לפ"ז משמע להדיא דאע"ג דהתם בגמרא איכא תנא אחרינא דמיקל טובא דאפילו בקדושת הגוף פודין לאכילת כלבים א"כ ממילא משמע דלא אשכחן שום תנא דסובר דאפילו בקדושת דמים אין פודין ויש ליישב בדוחק:

אלא דיותר יש לתמוה על תירוצו של ר"י שכתב דהא דאמר רב יוסף אין פודין היינו מדרבנן והיאך אפשר לומר כן דהא תנא דמתניתין קתני להדיא שיוצאין לחולין ליגזז וקתני נמי אם מתו יפדו דמשמע אפילו לכתחלה שרי. ועוד דהא לפי סוגיא דגמרא התם משמע להדיא דגיזה וחלב תמירי טפי מאכילת כלבים וכמ"ש רש"י ואפ"ה בקדושת דמים הכל שרי ולא אשכחן שום תנא דפליג אם לא שנאמר דרב יוסף כיון דלא משמע ליה לאוקמי בכל הנך אוקימתות א"כ ע"כ דהאי תנא דאמר לא מעל היינו משום דאין פודין אפילו בקדושת דמים ודלא כסיפא דמתניתין דבכורות דקתני ואם מתו יפדו ואפשר דהיינו דוקא לענין אכילת כלבים סובר האי תנא דברייתא דאסור מדרבנן ולאו דגזר קדושת דמים אטו קדושת הגוף דא"כ גיזה וחלב נמי הוי אסור אלא משום דבאכילת כלבים החמירו חכמים משום ביזוי מילתא דקדשים כן נראה לפי שיטת התוס'. אלא דלפ"ז לא תליא הך מילתא כלל בהך פלוגתא שהביא רש"י דפלוגתא דתנאי היא בתמורה דהא אדרבה לפום הך פלוגתא משמע דבקדושת דמים אפילו גיזה וחלב שרי דהא לא פליגי אלא בקדושת הגוף דאיכא מאן דמיקל וכל כי הך מילתא לא הו"ל להתוספות לסתום אלא לפרש כיון שהוא דלא כפרש"י ועוד דעכ"פ קשה יותר להנך אמוראי דבסמוך דסברי לכ"ע אין פודין ואם כן הוא נגד משנה ערוכה דבכורות דבקדושת דמים פודין לכתחלה ולדעתי צ"ע גדול ליישב ודוק היטיב ועיין עוד בסמוך:

בד"ה אין פודין תימא לר"י אע"ג דאין פודין נמעול דהא לאחר שנשרף ונעשה אפר יכול לפדותו ומותר בהנאה כו' עס"ה. נראה דהתוס' לשיטתייהו שפסקו לעיל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה וקי"ל כל הנשרפין אפרן מותר אלא דאכתי לא ידענא מאי קשיא ליה לר"י דילמא האי תנא דאמר לא מעל סובר כחכמים דלעיל וא"כ הו"ל חמץ מהנקברין שאפרן אסור וכמ"ש הטור להדיא בסי' תמ"ה. והנראה מזה דסברת התוס' אינו כן אלא דאפי' לחכמים נמי לא הוי חמץ בכלל הנקברין וא"כ לכ"ע אפרן מותר ועמ"ש בזה לעיל בסוגיא דתנור שהסיקוהו בקליפי ערלה בדין אפר חמץ וצ"ע:

דף כט:

בגמרא והכא בהא קמיפלגי בדבר הגורם לממון כממון דמי כו' ולכאורה לא דמיא פלוגתא דהכא בדבר הגורם לממון לאינך פלוגתא דמייתי הש"ס בכמה דוכתי בדבר הגורם לממון כגון לעיל בפ"ק בחמץ של עכו"ם שקיבל ישראל עליה אחריות דהתם ודאי טעמא רבא איכא למימר דלאו כממון דמי כיון דבאמת לא הוי ממון של ישראל כלל אלא משום דאילו מיגניב או מיתביד ברשותיה קאי ואם כן כיון דסוף סוף השתא מיהא לא מיגניב ומשו"ה לאו כממון דמי וכה"ג אמרינן בהגוזל בגוזל חמץ ובא אחר ושורפו בפסח דפטור כיון דחמץ בפסח בשריפה קאי משו"ה אין לחייבו כיון דאי בעי הגזלן היה משהה אותו באיסור בל יראה כדי להחזירו ומשו"ה לא מיקרי דבר הגורם לממון כדאיתא בפ' הגוזל וכה"ג בשור הנסקל בפ' שור שנגח דמטעמא דאי בעי הוי מערק ליה לאגמא אין לחייבו כיון שאין זה אלא גרמא בעלמא ובאיסור משא"כ הכא דחמץ של הקדש מותר להשהותו לכתחילה ולאחר המועד יהא מותר לגמרי אם כן מה טעם יש בזה לומר דהלה יאכל וחדי ומעות של הקדש להיכן הלך. וחזרתי על כל הצדדים ולא נתיישב דעתי אם לא שנאמר דלהאי טעמא אה"נ שמחויב לשלם הקרן להקדש כיון דלגבי הקדש ממון גמור הוא אלא הא דקתני יש אומרים לא מעל היינו לענין דפטור מחומש ואשם כיון דלגבי זה שמעל בשוגג לא מיקרי ממון דהא באיסורא לא ניחא ליה דליקני אלא דע"כ אוקמא רחמנא ברשותיה לענין מעילה היינו דוקא היכא דמיקרי ממון לגביה דהא משמעל נפיק לחולין וע"ש כך נקרא מעילה דאין מעילה אלא לשון שינוי שנשתנו מרשות הקדש לרשות המועל משא"כ הכא בחמץ שאם נאמר דברשותיה קאי כ"ש דהיה צריך ביעור וחייב לשורפו אם כן אין לחייב בקרן וחומש ואף ע"ג דלאוקימתא דרבי יוחנן דטעמא דמ"ד לא מעל כרבי נחוניא ופטור אפי' מקרן מכל מקום לאוקימתא דהנך אמוראי לא מיפטר אלא מחומש ואשם לחוד כן נראה לי ועדיין צ"ע ודו"ק:

שם רב אשי אמר דכ"ע אין פודין כן גירסת רש"י ותוספת. וכבר כתבתי בסמוך דיש לתמוה טובא האיך אפשר לומר כן דלכ"ע אין פודין אפילו בקדושת דמים דהא תנן להדיא בפ"ב דבכורות דבקדם מום קבוע להקדישן אם מתו יפדו וע"כ היינו לאכילת כלבים ומשנה זו פסקוה הרמב"ם והסמ"ג לפסק הלכה אלמא דאפילו איסור דרבנן ליכא ודלא כמ"ש התוספת לעיל ועוד דלא אישתמיט בכולה תלמודא דקדושת דמים שנעשה טריפה שלא יהא להם פדיון מלבד מה שהקשיתי לשאול עוד דלפרש"י דלעיל דהאי דפודין ואין פודין תליא בפלוגתא דתנאי דשילהי תמורה דפליגי בקדושת הגוף בדרשא דקרא דתזבח ואכלת אם כן משמע דבגיזה וחלב כ"ע מודו דאסור אפילו בקדושת דמים וכאן באוקימתא דרב אשי כתבו רש"י ותוספת להיפך דטעמא דמ"ד מעל כרבי יוסי היינו משום דראוי להסיקו תחת תבשילו ומי עדיף היסק תחת תבשילו מגיזה וחלב דבכל מידי דראויה לאכילה אין לה היתר בפדיון אלא לאכילה בלבד ובזה נתיישב קושיית מהרש"א:

ולולי דמסתפינא לפרש נגד פרש"י ותוספת היה נראה לי לקיים הגירסא דלכ"ע פודין כיון דמתניתין דבכורות הכי משמע ומאי דקשיא להו לרש"י ותוספת דאי ס"ד דפודין אם כן מ"ט

דמ"ד לא מעל דאכתי ימכרנו לעכו"ם ההקדש עצמו ולולי שיצא הדבר מפי רש"י והתוספות היה נראה לי בפשוטו דלכ"ע אסור למכור ההקדש להאכיל לכלבים אם לא ע"י פדיון כדמשמע לישנא דפודין ואין פודין שהרי מכיון שנפדו איתקש לצבי ואיל שהם כחולין גמורין ושרי באכילה לעכו"ם ויוצא ליזוז וליעבד והטעם שע"י הפדיון נכנסו המעות לקדושה תחת ההקדש ומשו"ה יוצא ההקדש לחולין ואף ע"ג דקי"ל דאפילו דרך מכירה מותר היינו נמי מה"ט גופא כיון שהמעות נכנסו לקדושה תחתיו ואח"כ יוצא ההקדש לחולין כדאיתא בירושלמי דמה"ט אין הגזבר רשאי למכור בהקפה ואם כן לפי זה נראה ברור דלא שייך הך מילתא אלא דוקא כשנפדה ע"י ישראל שהרי מצות הפדייה היא אחת ממצות שבתורה כדכתיב אך בהמה טמאה פדה יפדה ומצוה בבעלים קודם לכל אדם אלא שמוסיפין חומש ובעינן נמי העמדה והערכה ע"פ הכרזה בב"ד כמ"ש הרמב"ם ז"ל ואם כן נראה דלא שייך מכירה לעכו"ם קודם פדיון כלל ומשום הכי לא מעל לרבנן אבל לרבי יוסי מעל כיון שראויה לפדות ע"י ישראל להאכילו לאלתר לכלבים או להסיקו תחת תבשילו כן נ"ל נכון ליישב גירסת הספרים דגרסי דכ"ע פודין שלדעתי גירסא ישנה היא כדמוכח מלשון הרמב"ם והסמ"ג שהביאו המשנה דבכורות לפסק הלכה דבקדושת דמים אם מתו יפדו ואי ס"ד דלרב אשי גרסינן לכ"ע אין פודין וכפי' התוספת לעיל דמדרבנן הוא דאסור הוי להו לפסוק כרב אשי דבתראה הוא אע"כ כדפרישית ולפ"ז באוקימתא דרב אחא ב"י נמי איכא למימר דלכ"ע פודין אלא דרב יוסף לחוד אית ליה הך סברא דאיכא למ"ד דאין פודין אפילו בקדושת דמים:

שם אמר רב חמץ בזמנו בין במינו ובין שלא במינו אסור כו' למאי דמסקינן דהאי אסור היינו במשהו משום דגזר שלא במינו אטו מינו והייני כפרש"י דהא דגזרינן משום דחמץ בכרת ועוד דלא בדילי מיניה ולכאורה פירושו מוכרח דאי משום כרת לחוד אם כן חלב ודם נמי ובטעמא דלא בדילי מיניה לחוד נמי לא סגי לומר דמשו"ה גזרינן דאם כן אפילו לאחר זמנו נמי נגזור דהא רב כר"י ס"ל דחמץ לאחר זמנו אסור מדאורייתא אע"כ דתרתי בעינן כרת ולא בדילי מיניה אם כן לפי זה משמע דהאי חמץ בזמנו דקאמר רב היינו דוקא בתוך הפסח עצמו דאיכא כרת משא"כ משש שעות למעלה דליכא כרת לרב נמי לא מיתסר אלא בנ"ט וממילא דה"ה לרבא למאי דגרסינן לקמן לשיטת רש"י והתוס' במשהו כרב וכ"כ בטור ובש"ע בסימן תמ"ו דחמץ מו' שעות ולמעלה עד הלילה אינו אסור אלא בששים אלא דקשיא לי טובא דאם כן דהאי בזמנו בשמעתין היינו דוקא בפסח עצמו אבל מו' שעות ולמעלה הוי בכלל שלא בזמנו א"כ לא א"ש הא דקאמרי שמואל ורבי יוחנן דשלא בזמנו מותרין כר"ש והיינו אפי' בנ"ט דהא אריש קאי דמה שאסרו היינו בנ"ט ואם כן מותרין ע"כ לגמרי משמע ואם כן משמע להדיא דלפני פסח בזמנו הוא דהא מילתא דפשיטא דבנ"ט מיהו אסור בלפני זמנו מדאורייתא לשיטת רוב הפוסקים ומדרבנן אליבא דכ"ע ומילתא דפשיטא היא בכולה תלמודא דאפילו איסורא דרבנן נמי אוסרין בנותן טעם ואם כן לפ"ז ע"כ דלפני זמנו נמי מיקרי בזמנו ואם כן קשיא טובא על שיטת הפוסקים שכתבו בפשיטות דלפני זמנו אינו אסור אלא בס' אף לפי מאי דגרסי בהלכתא דרבא דבזמנו במשהו כרב ולמאי דפרישית מסוגיא דגמ' לא משמע הכי ואי משום דלפני זמנו ליכא כרת אכתי מצינן למימר דאפ"ה אסור במשהו משום דלמאי דקי"ל כר"ש הוי דבר שיש לו מתירין וכמ"ש הרמב"ם ז"ל וכמו שאבאר לקמן. או שנאמר דלא פלוג רבנן כלל בין תוך הפסח ובין משש ולמעלה כיון דתרוייהו אסורין מדאוריי' וקאי עליה נמי בעשה דתשביתו משו"ה השוו חכמים מידותיהם כי היכי דלא ליזלזלו בחמץ מו' שעות ולמעלה ואם כן הדרא קושיא לדוכתא על הפוסקים:

וראיתי שהר"ן ז"ל הרגיש בזה בענין חמץ שלפני זמנו ומדייק לה ממימרא דרבא דלקמן ודחה גם כן סברא זו דיש לו מתירין ע"ש. מיהו באמת ממימרא דרבא אין ראיה כ"כ כמו שאבאר וטפי הוי ליה להוכיח הך סברא ממימרא דשמואל ור' יוחנן כדפרישית והנלע"ד בזה אבאר לקמן:

בפירש"י בד"ה אי נימא בנ"ט כו' ורב מדקאמר שלא בזמנו במינו אסור גלי דעתיה דכר"י ס"ל כו' עכ"ל. נראה דכוונתו משום דאל"כ לא הוי פסיקא ליה לאקשויי שלא בזמנו שלא במינו אמאי מותר דהא בפשיטות מצינן למימר דר"ש ע"י תערובת לא קניס כדמסקינן לקמן לכך הוצרך רש"י לפרש דע"כ פשיטא ליה דרב כר"י ס"ל מדאוסר במינו דאי לא קניס בתערובת שלא במינו אע"ג דיהיב טעמא מכ"ש במינו למאי דבעי למימר השתא דרב כרבנן ס"ל דכל איסורין בס' וא"כ מין במינו קיל טפי וזה ברור בכוונת רש"י ולא ידעתי למה נדחק מהרש"א בזה וכתב דרש"י לא אתי אלא לאפוקי מריה"ג ובמחילה מכ"ת דאגב שיטפיה כ' כן דמאי שיאטיה דריה"ג הכא דהא לא אשכחן דמיקל ר"י הגלילי אלא לענין איסור הנאה אפי' בפסח משא"כ לענין אכילה דחמץ שלא בזמנו לא אשכחן דמיקל טפי מר"ש ואדרבה אפשר דבהא כר"י ס"ל דאפילו מדאורייתא אסור ודו"ק:

בגמרא ושמואל אמר חמץ בזמנו כו' שלא במינו מותר ופירש"י כשאר איסורין. נראה דמה שהוצרך רש"י לפרש כן היינו משום דהאי מותר דסיפא דלאחר זמנו דאמר שמואל היינו מותר לגמרי דהא כר"ש סבירא ליה דע"י תערובת לא גזר משום הכי הוצרך לפרש דע"כ האי מותר דהכא היינו דמותר במשהו ולאפוקי דרב אבל בס' פשיטא דאסור ומשום דמילתא דפשיטא היא מסיק לה שמואל בהאי לישנא כן נראה לי בכוונת רש"י ולפי פשטא דסוגיא דשמעתין:

אלא שהטור והש"ע בסימן תמ"ז סעיף י"א כתבו בפשיטות דתערובת לאחר פסח אסור בס' והא דאמרינן לקמן ע"י תערובת לא היינו לענין משהו ולכאורה יש לתמוה על זה דהא סוגיא דשמעתין לא משמע הכי לכך היה נ"ל דמלישנא דשמואל דייקא להו הכי כדפרישית דלפ"ז הוי שפיר האי מותר דלאחר זמנו דומיא דלפני זמנו דתרוייהו בס' אלא דא"א לומר כן דאדדייקינן הכי משמואל אדרבה נידוד מדרבי יוחנן איפכא דהא ר"י קאמר בהדיא דחמץ בזמנו בנ"ט ואפ"ה קאמר להדיא דשלא בזמנו מותר כר"ש אלמא דלר"ש כל תערובת חמץ לאחר פסח מותר לגמרי וכפשטא דמסקנא לקמן אליבא דרבא דאתערובת לא גזר ר"ש כלל וצ"ע גדול ליישב הטור והש"ע בזה:

אחר זה ראיתי לבעל מג"א שהרגיש בכל זה אלא דבמ"ש דאי בס' לר"י נמי שרי אין מוכרח כ"כ דאיכא למימר כיון דלר"י בין לפני זמנו בין לאחר זמנו נמי אסורין מדאורייתא משו"ה לא פלוג רבנן לחלק בין חמץ בזמנו לאחר זמנו אפילו היכא דליכא כרת אע"ג דרב מתיר שלא במינו לאחר זמנו אפילו לר"י היינו משום דלטעמא דרב עיקר איסורא דמשהו היינו במין במינו ולאו משום חומרא דחמץ אלא ה"ה בכל איסורין משא"כ בשאינו מינו לא שייך להחמיר בשאר איסורין אטו מינו אלא דוקא בחמץ משום חומרא דכרת ולא בדילי מיניה משו"ה לא שייך לגזור אלא תוך הפסח אבל שלא בזמנו שרי לרב כדמפ' בגמרא דכולי האי לא גזרינן דהוי גזירה לגזירה משא"כ לרבא לפי שיטת הסוברים דלאו מטעמא דרב אסור במשהו כיון דכל איסורין בס' אלא בחמץ לחוד ראו חכמים להחמיר ל"ש מינו ולא שנא שאינו מינו שאין טעם לחלק ביניהם אם כן שפיר מצינן למימר דלר"י אפילו שלא בזמנו נמי דלא פלוג רבנן בין תוך זמנו לשלא בזמנו כי היכי דלא ליזלזלו כדפרישית:

ומה שמדקדק עוד דא"כ אמאי מסיק תלמודא דטעמא דרבא כר"ש כיון דאפי' כר"י אתיא נ"ל דלאו קושיא הוא כיון דלקושטא דמילתא בלא"ה סבר רבא כר"ש מדמוקי לעיל סתם מתניתין כוותיה ועוד דר' יוחנן נמי כוותיה ס"ל ורב ורבי יוחנן הלכה כר"י משום הכי ניחא ליה לתלמודא לאסוקי הך מילתא דרבא כר"ש סבירא ליה דנפקא מיניה לענין חמצו של עכו"ם כן נ"ל ודו"ק:

דף ל.

בתוספות בד"ה אמר רבא הלכתא כו' פסק רש"י כו' ור"ת אומר כו' ודשמעתין אי גריס במשהו כרב יש לומר שפוסק בחמץ כרב ולאו מטעמיה כו' עכ"ל. נראה דמ"ש לאו מטעמיה היינו בין במה דס"ל לרב כל איסורין שבתורה במשהו ובין במאי דמסיק רב דטעמא דחמץ דשלא במינו גזירה אטו מינו ולרבא לא שייך האי טעמא דהא אדרבא בשאינו מינו חמיר טפי דמדאורייתא בנ"ט משא"כ במינו מדאורייתא חד בתרי בטיל אע"כ דלרבא השוו חכמים מדותיהם להחמיר בחמץ בזמנו במשהו ולא שני ליה בין מינו לשאינו מינו כלל. מיהו לפי מה שהעליתי בשילהי ביצה לענין דבר שיש לו מתירין גבי מי שנתערב לו חטין בחטין או חטין בשעורין והעליתי שם דבמין בשאינו מינו לא שייך להחמיר כלל ביותר מנ"ט דכיון שהטעם נרגש א"כ היכא דלא יהיב טעמא האיסור כמאן דליתא דמי ומשו"ה לא ראו חכמים להחמיר כלל בשאינו מינו יותר מס' בכל המקומות שהחמירו חכמים כגון בערלה וכלאים ותרומה ודבר שיל"מ וברי' והרבה כיוצא באלו מטעמא דפרישית אלא דוקא במין במינו שייך להחמיר יותר כיון דלאו בטעמא תליא מילתא כיון שאינו נרגש משום הכי מדרבנן אמרינן דאיסורא כמאן דאיתא דמי לפי חשיבות האיסור ואם כן לפי זה בחמץ נמי אי לאו דגזרינן שאינו מינו אטו מינו לא היה שייך להחמיר כלל בשאינו מינו. אם כן לפ"ז א"ש הא דאמר רבא במשהו כרב אף למאן דגריס לה ואפילו לפי' ר"ת דהא דאמר במשהו כרב היינו כי היכי דגזר רב שאינו מינו אטו מינו ה"ה לרבא נמי איצטריך להאי טעמא גופא אלא דלרב במינו מדאורייתא ולרבא מדרבנן כנ"ל ודוק היטב ועיין בק"א:

בא"ד ועוד אומר ר"ת דלא גרסינן במשהו כרב כו' עכ"ל. נראה דלשיטה זו גרסינן במימרא דרבא בין במינו ובין שלא במינו אסור ובאמת דגירסא זו היא גם כן גירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל אלא דאפ"ה מסקו עלה דמדאמר רבא אסור סתמא ולא יהיב שיעורא למילתיה אלמא דבמשהו קאמר ודלא כמ"ש ר"ת בשם ה"ג ושאלתות דלשון אסור דרבא היינו בס' ולכאורה דברי הרי"ף והרא"ש מוכרחים קצת דאי ס"ד דאסור דקאמר רבא בחמץ בזמנו היינו בנ"ט א"כ מאי קמ"ל פשיטא דאטו מי גרע חמץ בזמנו מכל איסורין שבתורה. ואי לאפוקי מדרב ושמואל אתי הוה ליה למימר בנ"ט כרבי יוחנן דהא במאי דאמר אסור משמע דאיסורא אתי לאשמעינן ולא היתירא. ובזה יש ליישב שיטת הטור והש"ע ממה שהקשיתי בסמוך במה שפסקו דלאחר זמנו לרבא נמי לא שרי אלא בדאיכא ס' והיינו משום שסובר' כגירסת הרי"ף והרא"ש וכשיטתם דסתם אסור דקאמר רבא היינו במשהו כמו רב ואם כן ממילא דהא דמסיק רבא לאחר זמנו מותר אמשהו דרישא קאי כדמשמע לשון מותר דרב דהיינו בס' ודוקא מותר דר' יוחנן היינו מותר לגמרי כיון דברישא נמי לא אמר לשון אסור אלא בנ"ט משא"כ לרבא דנקיט לשון אסור ומותר כן נראה לי ליישב שיטת הטור. והא דמקשה הש"ס והא רבא אמר קנסא קניס דמשמע דבעי למימר דאפילו במשהו ליתסר משום קנסא (וכמו שהקשה בעל מג"א) נראה דקס"ד היכא דהחמירו חכמים משום האי קנסא לאסור אף בהנאה אע"ג דלכאורה לא אשכחן בשום איסור שאסרו חכמים בהנאה כי אם ביין נסך משום חומרא דע"ג אם כן כ"ש שיש להחמיר עכ"פ באיסור אכילה אפילו ע"י תערובת משהו דהא אשכחן כמה דוכתי שהחמירו חכמים באיסור משהו כגון הנך דפרישית לעיל והרבה כיוצא בהו מכ"ש בחמץ דבעיקר איסורא דאורייתא הוי דבר שיל"מ כמ"ש כמה מפרשים וע"ז מסיק הש"ס דאע"ג דהחמירו חכמים בחמץ בעין אפילו בהנאה היינו משום דגזרינן הנאה אטו אכילה ועוד דאי שרינן ליה בהנאה אתי לאערומי כדאיתא להדיא בירושלמי משא"כ לענין משהו לא שייך לגזור כנ"ל נכון לפי שיטת הטור והש"ע:

בא"ד ובחמץ בפסח לא עשה ר"ת מעשה אע"ג דבשאלתות כו' עס"ה. נראה מדקדוק הלשון דדוקא בחמץ בפסח ממש בזמנו לא עשה ר"ת מעשה כיון דיש בו צד כרת משא"כ בלפני זמנו אפשר דסמיך ר"ת אדברי השאלתות כיון דליכא כרת אלא לאו בעלמא אפילו לר"י ולר"ש בעשה גרידא. ולפי זה נראה לי ליישב גם כן שיטת הטור והש"ע שפסקו כן דלפני זמנו אינו אלא בששים והייני מה"ט גופא דבהא סמכינן שפיר אדברי בה"ג ושאלתות ור"ת כן נראה לי. אלא דלפי זה משמע מיהא דתוך הפסח ממש יש להחמיר אפילו ביבש ביבש דשייך ביה צד כרת טפי ועמ"ש בזה בפרק קמא בסוגיא דט' ציבורין ודו"ק:

בגמרא והא אמר רבא ר"ש קנסא קניס. לפמ"ש לעיל בשמעתין שייך הך קושיא טפי אליבא דרבי יוחנן דע"כ סבירא ליה נמי דר"ש קנסא קניס דהא סתם מתניתין דלעיל לא מיתוקמי אלא בהכי ור"י סובר דהלכה כסתם משנה אלא דאפ"ה ניחא ליה לאקשויי טפי מדרבא אדרבא גופא. ויש ליישב עוד בדרך אחר לפי מה שמצאתי בירושלמי דרבי יוחנן אמר דהא דחמץ לאחר הפסח אסור מדרבנן לר"ש היינו משום דחייש לאערומי שמא יבא להשהותו לאחר הפסח אם כן לפי זה בפשיטות משמע דלענין תערובת לא שייך הך אערומי אע"ג דחייש לה ר"ש בדאיתא בעיניה לאסור אף בהנאה דשייך בה נמי האי טעמא דאערומי משא"כ לרבא דאמר דטעמא דר"ש משום קנסא ואפ"ה החמירו לאסור אף בהנאה מטעמא דלא פלוג רבנן אם כן קס"ד דמה"ט גופא יש להחמיר ג"כ לענין תערובות כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה לשהינהו עד אחר הפסח כו' תימא לר"י נהי דס"ל דטעמא דחמץ בקדירה חשיב משהו שאין רגילין להשתמש הרבה ביחד כו'. ולכאורה שסברא זו דחוקה אלא שהוכרחו לפרש כן דאל"כ כ"ש דלא הוי מקשה מידי דלשהינהו דאי משום נטל"פ מ"ש מכל קדירות שבלעו איסור שאסור לבשל בהן אף כשאינן ב"י אע"כ דמשום משהו קשיא ליה והיינו לפי סברתם ובעיקר דבריהם קרוב אצלי דכוונתם דכיון דאיסור חמץ כחוש בטבעו אם כן אין בליעת טעמו נרגש בקדירה אלא משהו דעיקר איסור בליעת כלים היינו כגון בשר בלפת וכיוצא בו או מדברים חריפים משא"כ בחמץ. ויתכן יותר לפי מה שמצאתי בלי' הרמב"ם זל בפרק ט"ו מהלכות תרומות שכתב שאם בישל חולין בקדירה של תרומה שמקונחת יפה מותר בדיעבד ומתשובתו לחכמי לוניל שהביא הכ"מ שם נראה שנתכוין גם כן למ"ש כך היה נראה לי בכוונת התוס' אף שהלשון דחוק קצת אלא

דאכתי קשיא לי מי הכריחם לפרש כן בשיטת המקשה דשפיר מצינן למימר דאע"ג דבליעת הקדירה הוא בנ"ט אפ"ה מקשה שפיר לשהינהו לאחר הפסח וליעבד בהו שלא במינו דנטל"פ הוא ולא דמי לשאר איסורין דאין מבטלין איסור לכתחילה אפילו בנטל"פ היינו משום דאיסורא בלע וכיון דנקרא עליו שם איסור נעשה כאיסור גמור משו"ה אין מבטלין לכתחילה משא"כ הכא דהיתירא בלע ולא נקרא עליו שם איסור כלל קודם זמן איסורו שפיר יוכל להצניע קודם איסורו ולהשהותו עד לאחר הפסח. והנראה מזה דשיטת התוס' כשיטת הרמב"ן ז"ל שהביא הר"ן בשמעתין בסמוך לענין סכיני דפסחא דדוקא בנותר שייך לומר היתירא בלע כיון דבשעת בישול לא היה לו שם נותר כלל משא"כ בחמץ הרי שם חמץ עליו ע"ש אלא דהתוס' גופייהו כתבו בשילהי עכו"ם דחמץ נמי מיקרי היתירא בלע אפילו לענין לענין סכינין לענין אסור דאורייתא וכ"ש בהאי דהכא לענין אין מבטלין לכתחילה דאפשר דאפילו הרמב"ן ז"ל מודה וכ"ש לאותה סברא שכתבתי בסמוך בשיטת הרמב"ם שיש לחלק בין איסור כחוש לנותר שהוא איסור שמן וצ"ע ודו"ק:

דף ל:

בגמרא אמר ליה רבינא לרב אשי וכי מאחר דאיתותב כו' אמאי קאמר רב קדירות בפסח ישברו. ויש לדקדק דמאי קושיא דילמא הא דאמרינן התם דהוסק התנור שרי היינו משום שע"י היסק אף ע"ג דכלי חרס אינו יוצא מידי דפיו אפ"ה לא נשאר ביה אלא משהו ומשו"ה שרי דהאי תנא סבר דאפילו מין במינו בס' משא"כ לרב דבמינו במשהו משו"ה ישברו דלא מהני בהו היסק אם יבשל במינו דאכתי משהו מיהא איכא. והנלע"ד דבלא"ה בליעת התנור מעיקרא לא נשאר בו אלא משהו כיון שהוסק לאחר הטישה ומשום האי משהו כל הפת אסורה אפ"ה כשהוסק כדי ללבנו שרי שפולט האי משהו שבלע אם כן מקשה שפיר מקדירות אמאי ישברו ליתכשר ע"י היסק כנ"ל ודו"ק:

במשנה עכו"ם שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה. ולכאורה דמשנה זו נמי לא מיתוקמא אלא כר"ש כדמוקמינן מתניתין דרישא כוותיה דאי לר"י אפילו חמץ של עכו"ם ממש אסור בהנאה כ"ש הכא דעיקר החמץ הוא של ישראל אלא דיש לדקדק אהא דקתני דמותר בהנאה טפי הו"ל למיתני מותר אפילו באכילה דבשלמא מתניתין דלעיל דקתני ברישא חמץ של ישראל אסור בהנאה משו"ה קתני סיפא איידי דרישא משא"כ הכא לא שייך לומר דקתני רישא איידי דסיפא ועוד דכתב דהתירא עדיף ואפשר דכולה בבא דמתניתין דהכא קתני בלישנא דהנאה איידי מתניתין דרישא לעיל. ועוד נראה לי דכיון דמיתוקמא מתניתין כר"ש דעיקר חמץ לאחר הפסח אינו אלא משום קנסא אם כן לא שייך הכא ענין איסור אכילה כלל דכיון דמסקינן לקמן דאיירי הכא בשישראל הרהינו אצל העכו"ם ואמר ליה מעכשיו וא"כ ע"כ מיירי נמי שלא בא לידי פדייה וא"כ החמץ הוא של עכו"ם ממש ולא שייך למיקנסיה דעכו"ם לאו בר קנסא הוא ועוד דסוף סוף יקנה הישראל אותו החמץ כיון שאינו יודע שהישראל הרהינו אצלו אע"כ דעיקר רבותא דלא קנסינן לישראל שהוא בעל המשכון שיפדנו קודם הפסח ויבערו דאל"כ אלא שישקענו ביד העכו"ם סד"א דאסור שהרי הוא כנהנה מן החמץ לפטור את חובו קמ"ל דאפילו הכי שרי כיון שהעכו"ם כבר קנאו קודם הפסח בשעת הלואה כיון דאמר ליה מעכשיו כן נראה לי ודו"ק:

בגמרא איתמר בעל חוב אביי אמר למפרע הוא גובה כו' ופרש"י ב"ח ששיעבד נכסיו שאם לא אפרע כו'. נראה דמה שהוצרך רש"י לפרש כן דאירי ששיעבד לו בפי' אף ע"ג דעיקר פלוגתייהו דאביי ורבא היינו לענין קרקעי דשייך בהו טריפת לקוחות ומכירה ואם כן הא קי"ל דאחריות ט"ס הוא משום דמדינא ממילא גובה ממשעבדי מדאורייתא או מדרבנן מ"מ ע"כ משמע ליה לרש"י דע"כ איירי בשיעבד בפי' דאל"כ היה במשמע דאביי דאמר למפרע הוא גובה היינו משום שיעבודא דאורייתא ומשו"ה ברשות המלוה קיימי לאלתר בשעת הלואה ולרבא היינו משום דסבר שיעבודא דרבנן ומשום נעילת דלת ואם כן ממילא דמכאן ולהבא הוא גובה דתו ליכא נעילת דלת כלל ובאמת נראה דבהך פלוגתא דשיעבודא דאורייתא איפכא שמעינן להו לאביי ורבא בפ' הניזקין דף נ' כמ"ש התוספות שם בד"ה כיון דדינא מדאורייתא בעידית ע"ש שכתבו דלרבא שיעבודא דאורייתא ולאביי שיעבודא לאו דאורייתא (וע"ש בחידושינו באריכות) ועוד דבפ"ק דערכין מסיק הש"ס דהך מילתא דשיעבודא דאורייתא או דרבנן פלוגתא דתנאי היא ורבא גופא דמסיק לה התם ואם כן לא א"ש הא דבעינן למימר בשמעתין לימא כתנאי ודחה לה. ועוד דלפ"ז לא שייך הך מילתא כלל אלא בישראל שהלוה לישראל משא"כ בעכו"ם שהלוה ליכא מ"ד שיעבודא דאורייתא וכ"ש דלא שייך לומר שהוא מדרבנן ומשום נעילת דלת משו"ה הוצרך רש"י לפ' דאיירי בשיעבד לו בפירוש ורש"י לשיטתו שכתב בכמה דוכתי דבכה"ג כ"ע מודו דשיעבודא דאורייתא מדין גמור ואם כן י"ל דאפילו בעכו"ם נמי שייך הך מילתא כמו שאבאר עוד לקמן כן נראה לי ועיין עוד בחידושינו פרק הכותב ובפרק השולח ושם כתבתי באריכות בענין עיקר מימרא דרבא בהא דקאמר הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד אי מודה בה אביי או לא ותליא במחלוקת רש"י ותוספת ע"ש שהארכתי בזה שנוגע לסוגיא דשמעתין ודוק היטב:

דף לא.

בגמרא תנן עכו"ם שהלוה כו' אי אמרת בשלמא למפרע הוא גובה כו'. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו בגיטין דף מ"א דמהכא מוכח דלמ"ד למפרע הוא גובה לית ליה הך מימרא דרבא דהקדש וחמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד דאל"כ אפילו למ"ד למפרע הוא גובה נמי תיקשי אמאי מותר הרי איסור חמץ מפקיע מידי שיעבוד העכו"ם וכבר העירותי שם בחידושי גיטין על זה דא"א לומר כן מכמה דאיות אלא דנהי דלסברת המקשה ע"כ בא לאוקמי מתניתין בהכי מ"מ למסקנא דשמעתין מוכח להיפך ע"ש ויבואר עוד לקמן. ועוד הקשיתי שם לשאול דאכתי למ"ד למפרע הוא גובה מי ניחא הא דמותר בהנאה ואמאי נהי דחשיב כחמץ של עכו"ם מטעמא דלמפרע הוא גובה מ"מ כיון דלמאי דס"ד השתא איירי שהחמץ עדיין ביד ישראל ואם כן הרי הוא באחריותו שהרי אם נגנב או נאבד או נאנס ממנו יצטרך לפרוע להעכו"ם משלו אם כן אטו מי גרע מחמצו של עכו"ם שהופקד ביד ישראל וקיבל עליו אחריות דהישראל חייב לבערו וכה"ג כתב הרא"ש ז"ל בשמעתין ומתוך כך העליתי שם דאפשר דמתני' דהכא איירי באפותיקי מפורש דאמר לא יהא לך פרעון אלא מזו דלפ"ז באחריותו דעכו"ם קאי לגמרי אלא דאם כן לא הוי מקשה הכא מידי נמי אליבא דרבא דהא מצינן למימר דבאפותיקי מפורש נמי רבא מודה דלמפרע הוא גובה וע"ש באריכות בזה. אלא דבלא"ה לכאורה מסתימת לשון הש"ס לא משמע דאיירי באפותיקי מפורש דכל כי האי לא הו"ל לסתום אלא לפרש. לכך היה נראה לי ליישב בענין אחר דכיון דקי"ל הבודק צריך שיבטל מדאורייתא בביטול בעלמא סגי משו"ה לא איכפת לן במה שהוא ברשות ישראל שלא יצטרך לפרוע משלו אם יגנב או יאבד דא"כ מעיקרא בכל ביטול בעלמא נימא הכי דדין דביטול הוא מטעם הפקר ומאי מהני הא אכתי אם יגנב או יאבד ברשותו קאי שמפסיד מעותיו אע"כ דאפ"ה מהני ביטול כיון שלכך הפקירו דניחא לי' בהכי אם יאבד מעותיו ודוקא בחמץ של אחרים שהופקר בידו וקיבל עליו אחריות דחייב לבערו מדאורייתא דקרינן ביה מצוי בידך ואפי' ביטול לא מהני כיון שאין יוכל לבטלו ולהפקירו שהרי אין גוף החמץ שלו ואין אדם יכול להקדיש ולהפקיר שאינו שלו אם כן לפי זה שפיר מיתוקמי מתניתין למ"ד למפרע גובה אפילו בלא עשאו אפותיקי כך היה נראה לי לכאורה. ואין להקשות אי מתניתין בביטול איירי אם כן אמאי קתני סיפא ישראל שהלוה לעכו"ם על חמצו אחר הפסח אסור בהנאה הא לא מתוקמי מתניתין אלא כר"ש כמ"ש במשנתינו וכדמסקינן לעיל דר"ש קנסא קניס הואיל ועבר בב"י וכיון שביטלו הרי לא עבר מדאורייתא ולא שייך למיקנסיה אלא דמשום הא לא איריא דאפ"ה מתוקמי שפיר לפי שיטת הפוסקים דאפילו בביטלו נמי קניס ר"ש ועדיין צ"ע. אלא דאכתי איכא למידק דלכאורה הך פלוגתא דאביי ורבא אי למפרע גובה או להבא היינו דוקא במקרקעי דכיון דאי אקדיש לוה וזבין לוה אתי מלוה וטריף משו"ה סבר אביי דמה"ט ברשותיה דמלוה קאי לגמרי לענין אקדיש מלוה וזבין מלוה משא"כ הכא בחמץ דמטלטלין הוא משמע דליכא מ"ד למפרע הוא גובה דהא אי אקדיש לוה וזבין לוה לא אתי מלוה וטריף ואם כן אין לך מחוסר גוביינא גדול מזה ויש ליישב לפמ"ש בחידושי גיטין ע"ש ודוק ועיין עוד בסמוך:

שם לימא כתנאי ישראל שהלוה לעכו"ם על חמצו לאחר הפסח אינו עובר כו' ופרש"י אינו עובר אם נהנה ממנו. ולא משמע ליה לפרש כפשטא דאינו עובר היינו בבל יראה כיון דלאחר הפסח איירי ולא ניחא ליה נמי לפרש האי לאחר הפסח דקתני היינו שהגיע זמן פרעון לאחר הפסח חדא דסתמא דלישנא לא משמע הכי ועוד דלקושטא דמילתא אין לחלק כלל בהגיע ז"פ קודם פסח או לאחר פסח בין למאי דס"ד השתא דטעמא דת"ק משום דמכאן ולהבא הוא גובה א"כ לעולם אינו ברשות ישראל אלא כשגובהו ממש וכן למאי דמסקינן דאיירי בשהרהינו אצלו וטעמא דת"ק משום דלית ליה דרבי יצחק וא"כ מכאן ולהבא הוא גובה וא"כ הו"ל למיתני רבותא דכחא דהיתירא דאפילו הגיע הזמן קודם הפסח אינו עובר וק"ל:

דף לא:

בגמרא אלא הב"ע כגון שהרהינו אצלו וקמיפלגי בדר"י דאמר ר"י מניין לב"ח שקונה משכון. ויש לדקדק אמאי איצטריך לאתויי הכא הך מימרא דרבי יצחק טפי מבאוקימתא קמייתא בסמוך דמוקי למתניתין בשהרהינו אצלו ולא מייתי עלה הא דרבי יצחק. והנראה לי בזה דלעיל א"ש אפילו בלא האי דר"י דכיון דמוקמינן למתניתין בשהרהינו אצלו משו"ה ברישא מותר בהנאה דכיון שהוא ברשותיה של עכו"ם למשכון על מעותיו אם כן אין ביד הישראל לבערו ואינו נמי ברשותיה אם כן אינו עובר עליו בב"י כדאיתא להדיא במכילתא שהביא הרא"ש בפ"ק ומפרש הרא"ש דאיירי בהרהינו אצלו ואף שלשון הרא"ש צריך ישוב קצת מ"מ בכה"ג דהכא איכא תרתי לטיבותא שהחמץ של עכו"ם ואין ביד הישראל לבערו והא דקתני בסיפא בישראל שהלוה לעכו"ם על חמצו אסור בהנאה נמי א"ש אפילו אי ליתא לדרבי יצחק כיון שהוא באחריות של ישראל ואף ע"ג דישראל בשל עכו"ם לא מחייב מדין שמירה דרעהו כתיב מ"מ מיתוקמי שפיר כגון דהישראל קיבל אחריות ואפשר דהכי סתמא דמילתא בין בדיניהם ובין בדינינו דכנגד מעותיו מיהא מפסיד משום הכי לא איצטריך לאיתויי הך מימרא דרבי יצחק משא"כ בברייתא דהכא דפליגי תנאי בישראל שהלוה לעכו"ם אם כן תו לא מיתוקמי בדקיבל אחריות דאם כן מ"ט דת"ק דאמר אינו עובר משו"ה הוצרך לומר דבדר"י קמיפלגי דאשכחן בה פלוגתא דתנאי בכמה דוכתי בגיטין ובב"מ ובשבועות ולפ"ז לעולם בדלא קיבל אחריות איירי וכמ"ש התוספות. אלא דלפ"ז אכתי קשה על הרא"ש ז"ל הך סיפא דברייתא דהכא דקתני אבל עכו"ם מישראל ד"ה עובר ואמאי נהי דעכו"ם מישראל לא קנה אכתי אמאי עובר הרי אין בידו לבערו אע"כ דבכה"ג שפיר מיקרי בידו לבערו כיון שבידו לפדותו. ויש ליישב דהרא"ש מפרש סיפא דמכילתא כשהרהינו אצל העכו"ם ואמר לו מעכשיו והגיע הזמן קודם פסח ועדיין צ"ע ודו"ק:

בתוס' בד"ה אלא הב"ע כו' תימא לריב"א אביי היאך יתרץ כו' ותירץ ריב"א דהשתא כי מוקי פלוגתא בדר"י מיירי שלא בא ישראל לידי גבייה שפדאו עכו"ם לבסוף עמ"ש בזה בחידושי גיטין בפרק השולח דף מ' ע"ב וכאן באתי להוסיף בשביל דבר שנתחדש אצלי מאי דקשיא לי על תירוצו של ריב"א דא"כ דלאביי ניחא מאי קאמר בסמוך ומנא תימרא דשאני ליה בין היכא דאמר מעכשיו ומייתי מברייתא דעכו"ם שהרהין ואכתי מאי אולמא הך ברייתא מרומיא דמתניתין ובריית קמייתא דקיימינן בה דקשיא מתניתין ובריית אהדדי ולא מיתוקמי אלא בהכי לחלק בין היכא דאמר מעכשיו אע"כ דהאי ומנא תימרא איצטריך כי היכי דלא נצטרך לאוקמי מתניתין כדאביי ובלא הרהינו אצלו דאפ"ה מותר בהנאה דלמפרע הוא גובה ואי כתירוצו של ריב"א השתא נמי לא מייתי מידי דאדרבה טפי אית לן לאוקמי הך ברייתא דעכו"ם שהרהין כפשטא דרישא אינו עובר היינו כשפדאו וסיפא כיון שאמר לו הגעתיך שאינו רוצה לפדותו שזה לשון הגעתיך משו"ה עובר ולעולם דאין לחלק בין היכא דאמר מעכשיו או לא ולפ"ז ע"כ תנא דמתניתין איירי בלא הרהינו אצלו וכדאביי דלמפרע הוא גובה וצ"ע ליישב. מיהו לולי פי' התוספות היה נ"ל ליישב קושיית התוספות בענין אחר והיינו ע"ד שכתבתי בגיטין דאביי מוקי לרישא דברייתא כתנאי אי למפרע הוא גובה משא"כ בסיפא דד"ה עובר היינו משום דחמץ מפקיע מידי שיעבוד היכא דלא הרהינו אצלו וכמ"ש שם באריכות ע"ש. מיהו בלא"ה א"ש לפמ"ש לעיל דהא דקס"ד דשייך פלוגתא דתנאי דברייתא לענין למפרע גובה היינו דוקא לפי מאי דס"ד מעיקרא דליכא לאוקמי פלוגתייהו אלא בהכי ואם כן לא משמע ליה לחלק בין עכו"ם לישראל לענין שיעבודא למפרע ואין לחלק נמי בין מקרקעי למטלטלי משא"כ למסקנא דאיכא לאוקמי בריית בהרהינו אצלו אם כן הדרינן לסברא דדוקא בישראל מישראל קאמר אביי דלמפרע הוא גובה ובמקרקעי דוקא דע"כ עיקר פלוגתייהו בהכי וכדפרישית משא"כ לענין חמץ דמטלטלין נינהו אביי נמי מודה ומכ"ש דעכו"ם מישראל לית לן למימר דלמפרע הוא גובה משו"ה מיתוקמי שפיר נמי לאביי בהרהינו אצלו כמו לרבא כן נ"ל נכון וחילוק זה בין מקרקעי למטלטלי לענין חמץ מצאתי גם כן בס' המלחמות להרמב"ן ז"ל אלא דאיכא למישדא ביה נרגא לפמ"ש בחידושי ב"ק דף י"ב דמדאורייתא אין לחלק בין מקרקעי למטלטלין לענין שיעבוד וכתבתי שם דהכי משמע מל' התוס' בבכורות דף כ"ג ומל' הרשב"א בחידושיו ובתשובות הרמב"ן המיוחסת להרשב"א ז"ל לולי שהתוספות לא פירשו כן. אחר ימים ושנים רבים מצאתי בס' אשל אברהם להגאון מהור"ר

אברהם ברודא ז"ל שנדפס מחדש שדקדק גם כן בהא דאמר הש"ס ומנא תימרא ומיישב בדוחק לפי שיטת התוספות והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בד"ה בדר"י קמיפלגי תימא הא רבי יצחק לא קאמר דקנה משכון אלא שלא בשעת הלואה. והש"ך בח"מ סי' ע"ב ס"ק ט' האריך בזה ליישב קושיית התוס' ובסוף דבריו כתב שנראה לו דאף למאי דמוקי השתא דמתניתין ובריייתא בשהרהינו אצלו אפ"ה איירי במשכנו שלא בשעת הלואתו אע"ג דהלוהו על חמצו קתני והביא ראיה לזה דלמאי דס"ד נמי מעיקרא דלא איירי בהרהינו אצלו אלא בשיעבוד בעלמא אם כן אע"ג שהיה החמץ בביתו של עכו"ם ולא משכנו כלל אצל ישראל אפ"ה שפיר קרינן ביה הלוהו על חמצו אם כן לאוקימתא דשהרהינו אצלו נמי איירי בכה"ג גופא ע"ש שסיים בדבריו שהתמיה על בעלי התוס' שהרעישו העולם בזה ושרי ליה מריה להש"ך דלכאורה דבריו דחוקים מאד ואין זה כלל משמעות לשון הש"ס דפשטא דלישנא דהלוהו על חמצו היינו בא' משני דרכים או ששיעבד לו בפירוש בשעת הלואה דע"מ כן הלוהו או שמסרו לו למשכון ממש. ואם כן לפי זה אי כדברי הש"ך לא הוה ליה להגמרא לסתום אלא לפרש ואברייתא גופא נמי תיקשי דאי ס"ד דבכה"ג איירי ובדר"י קמיפלגי א"כ העיקר חסר מן הספר שהמשכון לא נזכר כלל בדבריהם ואם כן אין כאן מקום תימא על הגדולים. מיהו כבר כתבתי באריכות בפרק השולח דף ל"ז ובקידושין דף ח' דעיקר מילתא דרבי יצחק אינו אלא לענין דשייך צד קנין במשכון אף ע"ג שאינו מקנה לו הגוף אלא שיעבוד ובטחון בעלמא אפ"ה קונה מדין תורה כאילו הוא שלו לגמרי וכיון דאפילו שלא בשעת הלואתו קונה במשיכה גרידא דהא אין כאן קנין כסף דמעות מלוה לא מהני א"כ כ"ש בשעת הלואתו דאיכא תרתי כסף ומשיכה פשיטא דקונה אלא דוקא לענין אחריות משמע ליה להש"ס דבמשכנו בשעת הלואתו אין לחייבו באונסין מה"ט דהא בדידיה תליא מילתא אם ירצה לקנותו שהרי אם לא יתרצה לקבל המשכון בפרעון חובו יכופו שיפרע מעותיו ואשכחן להדיא בגמרא דאיכא למ"ד דלזכרון דברים שקליה משא"כ שלא בשעת הלוואתו חייביה רחמנא באונסין כיון דלגוביינא שקליה ונתכוין לקנותו. וכבר הארכתי שם בתכלית אריכות עיין עליו ובס"פ האומנין הארכתי יותר ולפי זה א"ש נמי הסוגיא דהכא דכיון דבדידיה תליא מילתא שאם ירצה לקנותו ומשכנו בשעת הלואתו עדיף טפי שהוא קנוי ועומד למפרע אם כן שפיר קרינן ביה לענין חמץ מצוי בידך שבדידיה תליא מילתא וכמ"ש התוס' כאן אף לפי שיטתם כן נראה לי נכון ודו"ק:

בד"ה שקונה משכון פירש הקונטרס לענין חיוב אונסין ור"י אומר דבהאומנין משמע כו' כבר כתבתי גם בזה בפרק השולח ובפ"ק דקידושין ליישב שיטת רש"י והבאתי ראיות ברורות ומוכרחות ובפרק האומנין הארכתי יותר דאדרבה משם ראיה לשיטת רש"י וכן העלה הש"ך בסימן ע"ב וכדמשמע פשטא דלישנא דרבי יצחק דאמר קונה משמע שהוא קונה לגמרי כאילו הוא שלו ואם כן מחייב באונסין ולכאורה סוגיא דשמעתין גופא הכי משמע ליה לרש"י מדאיצטריך לאיתויי הא דרבי יצחק אמאי לא מוקי לה בפשיטות דתנאי דברייתא פליגי במלוה על המשכון דלת"ק אינו אלא ש"ח ומש"ה אינו עובר וכמ"ש הרא"ש דשיטת התוס' גופייהו דבאחריות ש"ח אינו עובר בב"י ור"מ סובר דשומר שכר הוי ואף על גב דבמשכונו של עכו"ם לא שייך פרוטה דרב יוסף מ"מ הא איכא אוקימתא אחריתי בשבועות ובהאומנין דבשביל שתפסו על חובו הוי ש"ש אע"כ משמע ליה לרש"י דלעולם אינו עובר בב"י אלא כשכל אחריות עליו אפילו אחריות אונסין אם כן הוי כשלו וכמ"ש רש"י דברשותו עומד וכבר כתבתי לעיל דאפשר דלשון מיגנב או מיתבד דאמר רבא לעיל דף ה' ע"ב היינו אפילו באונס כדאשכחן כה"ג בפ' אלו מציאות דאמר רבה נגנבה בלסטים מזויין:

או אפשר דרש"י סובר דמצד קבלת אחריות נהי דאמרינן לעיל בפ"ק דעובר בב"י מ"מ לאחר הפסח כיון דקי"ל כר"ש דאינו אסור בהנאה אלא משום קנס ואם כן כיון שגוף החמץ של עכו"ם לא שייך למיקנסיה מחמת אחריות שקיבל הישראל עליו ואם כן לפי זה כיון דברייתא דעובר ואינו עובר לענין איסור הנאה לאחר הפסח איירי כמו שפרש"י א"כ ע"כ לאו מטעם אחריות איירי אלא משום דלגמרי הוי שלו והיינו מדר"י דאמר לשון קונה וא"כ ממילא משמע דאפי' באונסין מחייב לרבי יצחק כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י בעז"ה ועיין עוד בסמוך:

בא"ד בכולה שמעתא חמצו של עכו"ם ביד ישראל איירי שלא קיבל אחריות כו' עס"ה. נראה דהתוס' לשיטתייהו דאחריות דחמץ לענין בל יראה היינו דוקא אם קיבל אחריות דגניבה ואבידה ואם כן כשלא קיבל הישראל אחריות בפירוש ממילא דלא הוי אלא ש"ח כיון דלא שייך פרוטה דרב יוסף בכה"ג. מיהו לשיטת הסוברים דאפילו באחריות דפשיעה עובר בב"י כמ"ש הרא"ש בפ"ק בשם בה"ג. אם כן צריך לומר דהכא איירי שהתנה הישראל בפירוש שיפטור אפילו מאחריות פשיעה וזה דוחק גדול דבכה"ג אפשר דמדר"י נמי עובר דהא רבי יצחק בסתם משכון איירי מלבד מה שכתבתי בסמוך דלשיטת התוספות ע"כ משמע דע"י קבלת אחריות אסור בהנאה אפילו לאחר הפסח דאפילו בכה"ג שייך קנסא דר"ש. מיהו מ"ש מהרש"א ז"ל דהא דלא מוקי הש"ס דמתניתין איירי בקיבל עליו אחריות דאם כן מאי אירי משכון אפילו פקדון נמי דמשמע דפשיטא ליה דבפקדון ממש נמי אם קיבל הישראל אחריות החמץ אסור בהנאה לאחר הפסח משום קנסא. ולע"ד תימא גדולה לומר כן דכיון שגוף החמץ הוא לגמרי של עכו"ם אם כן מילתא דפשיטא היא שאם עבר הישראל ולא ביערו צריך להחזיר החמץ לעכו"ם מיד וזה ביעורו שאומר לו הרי שלך לפניך והעכו"ם צריך לקבל ממנו שאין זה בכלל אחריות ואיסור הנאה נמי לא שייך בכה"ג כיון דדידיה קא מהדר ליה וכ"כ בעל מג"א בסימן ת"מ ע"ש וא"כ לפ"ז נהי דסברת התוספות דבמשכון כה"ג אסור בהנאה מטעם אחריות היינו כיון שהמשכון קנוי מיהא לישראל לשיעבוד ולאפותיקי ושייך למיקנסיה משא"כ בפקדון גמור אפשר דהתוס' גופייהו מודו דלא שייך למיקנסיה. ומה שדקדק מהרש"א ז"ל בהא דלא מוקי מתניתין בהכי בלא"ה לא נתבאר ואין להאריך יותר. אחר זה ראיתי בלי הירושלמי בשמעתין דהך מילתא דפקדון של עכו"ם ביד ישראל וקיבל עליו אחריות פליגי בה אמוראי אי שרי לאחר הפסח או אסור ע"ש. אלא דאפשר דמאן דאוסר היינו דוקא באכילה ולא בהנאה כן נ"ל ולדעתי צ"ע לדינא דבלא"ה כיון דלאחר הפסח אינו אלא קנסא דרבנן א"כ בפלוגתא דאמוראי אית לן למיזל לקולא ודוק ותו לא מידי:

במשנה האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג. ופרש"י ששגג בתרומה אפילו הזיד בחמץ. והיינו משום דמשמע ליה דמתניתין מיתוקמי כרבנן דרבי נחוניא דחייבי כריתות אפילו מזידין חייבין בתשלומין והוצרך לפרש כן משום דלקמן מוקמינן עיקרא כרבי נחוניא ב"ה ולדידיה ע"כ איירי ששגג בשתיהן בפרש"י לקמן ואפ"ה חייב והיינו לשיטתו לעיל דף כ"ט דאפילו ר' נחוניא מודה דבחייבי כריתות ומיתות שוגגין חייב כדפרישית לעיל מ"מ למסקנא דשמעתין משמע ליה לרש"י דטעמא דתנא דמתניתין משום דבשוגג לפי מדה משלם דבהכי ניחא לן לאוקמי מתניתין אליבא דהלכתא דחמץ אסור בהנאה דלא כר"י הגלילי דהא בכולה מתניתין דלעיל קתני להדיא דחמץ אסור בהנאה כן נראה לי בכוונת רש"י:

דף לב.

בגמרא כל היכא דמעיקרא שויא ארבעה זוזי כו' לא תיבעי לך דלא גרע מגזלן דתנן כל הגזלנין כו'. ולכאורה לשון דלא גרע מגזלן אינו מדוקדק דהא ודאי גרע דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה ילפינן מאשר גזל איכא למימר דהיינו משום דגזל במזיד ונתכוין לקנותו משו"ה מהאי שעתא אוקמא רחמנא ברשותיה משא"כ הכא באוכל תרומה בשוגג דפשטא דמילתא איירי נמי שנתחלף לישראל בביתו חולין שלו בתרומה ואוכלן ואם כן נראה דלא נתכוין לקנותו דהיתירא ניחא ליה דליקני ואיסורא לא ניחא ליה אלא דאפ"ה כיון דלקושטא דמילתא לאו דוקא בגזלן אמרינן הכי אלא אפילו בכל נזקין נמי כיון דאדם מועד לעולם הוה ליה למידק אם כן משעה שאכלו נעשה כגזלן עליה אע"ג דכתיב כי יאכל פרט למזיק מ"מ הא הכא הרי נהנה ממנו ולא מיקרי מזיק אם כן הא דקאמר דלא גרע מגזלן היינו דלא גרע מאוכל חולין של חבירו בשוגג וקסבר שהוא שלו אפ"ה משלם כשעת הגזילה וכן נראה מדקדוק לשון רש"י שכתב דלא גרע מחולין:

שם תנן האוכל תרומת חמץ כו' אלא אי אמרת לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא. וקשיא לי דלכאורה משמע דהאי תרומה דמתניתין איירי שעדיין לא באתה ליד כהן ואם כן שפיר הו"מ לאוקמי מתניתין כרבי יהושע לקמן בפרק אלו עוברין דף מ"ו גבי חלה דבכה"ג אמר לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בב"י והיינו משום דטובת הנאה אינו ממון. ואם כן בתרומה נמי נימא כה"ג דלפי זה שפיר הוי חמץ בפסח בר דמים כיון שמותר להשהותו לכתחלה דהא אפילו בהקדש איכא למ"ד לעיל דבכה"ג הוי דבר הגורם לממון ומיקרי שפיר בר דמים ואמאי דוחקא לאוקמי כר"י הגלילי דהוי דלא כהך מתניתין דפירקין דלעיל. ואפשר דניחא ליה לאוקמי מתניתין במילתא דפסיקא דאפילו בתרומה שבאתה ליד כהן איירי אלא דלע"ד צ"ע דאפילו למ"ד לפי מדה משלם אין חייב בכה"ג לשלם לכהן כיון דלאו ממונא חסריה וצ"ע ולקמן דף מ"ו אבאר עוד בזה:

בפירש"י בד"ה כרבי נחוניא ב"ה כו' וה"ה למתחייבי מיתת שמים כו' וסיפא דמתניתין כו' עס"ה. נראה דכל דברי רש"י בזה הדיבור היינו לפי שיטתו לעיל דף כ"ט ובפרק אלו נערות דהא דלרבי נחוניא יה"כ כשבת לתשלומין היינו דוקא במזיד ולא בשוגג וכדפרישית התם בפרק אלו נערות שהו' גם כן שיטת הרמב"ן ז"ל וכתבתי שם מילתא בטעמא משו"ה כתב כאן דהוי מצי למיתני בחמץ דעלמא משא"כ לפי התוספות דלעיל ודפ' אלו נערות דרבי נחוניא בין בשוגג ובין במזיד איירי אלא דוקא בתרומה חייב בשוגג כיון דתשלומין בשוגג הוא משום כפרה אם כן שפיר איצטריך למיתני דוקא תרומה משא"כ בחמץ גרידא אלא דלרש"י לא משמע ליה האי טעמא דכפרה כדפרישית לעיל דאדרבה מדמחייב רחמנא בתרומה בשוגג פשיטא ליה לרש"י דבכל דוכתא מחייב רבי נחוניא בשוגג בחייבי כריתות. מיהא הא דמשמע הכא דאפילו במיתה בידי שמים איירי רבי נחוניא היינו דוקא אליבא דאביי בפרק אלו נערות והכי נמי אביי איירי לעיל בשמעתין בסמוך משא"כ לרבא לא איירי רבי נחוניא במיתה בידי שמים אלא בכרת דוקא כדאמרינן התם איכא בינייהו זר שאכל תרומה ע"ש ועיין במהרש"א. ולפמ"ש יש כאן מקום עיון במ"ש התוספות לעיל להכריח סברתם דטעמא דשוגג חייב בתשלומין אף לרבי נחוני' היינו משום דתשלומין לכפרה הוא וע"ז כתבו תדע דאל"כ לרבא דפרק אלו נערות אמאי חייב בתשלומין כו' ע"ש והרי לפנינו דרש"י נזהר מזה כאן וכתב דבלא"ה הך אוקימתא אינו אליבא דאביי דמשוה מיתה בידי שמים לכרת כי היכי דלא נפשוט איבעיא דהכא מיהו למסקנא דמוקי לה כתנאי אם כן א"ש טפי לרבא דטעמא דמתניתין משום דבשוגג לפי מדה משלם דלפ"ז הוי כולה מתני' אליבא דהלכתא כרבנן דרבי נחוניא וכרבנן דר"י הגלילי כי הנך מתניתין דלעיל בכולה פירקין והדברים ברורים ודו"ק:

בד"ה פטור מתשלומין בין שוגג בין מזיד עכ"ל. ופירושו מוכרח מהא דמסיק אביי בסמוך דעיקר פלוגתייהו דר"ע וריב"נ היינו בהך מילתא לחוד אי בשוגג לפי מדה משלם או לפי דמים משלם ולעולם דתרוייהו כרבנן דר"י הגלילי ס"ל דחמץ אסור בהנאה. ואם כן לפ"ז תרוייהו נמי סברי כרבנן דרבי נחוניא ב"ה דבכריתות ובמיתה בידי שמים לא שייך פטור דקים ליה בדרבה מיניה מיהו ריב"נ דמחייב ע"כ אשוגג לחודא קאי דבמזיד דתרומה לכ"ע חמץ לאו בר דמים הוא:

דף לב:

בתוספות בד"ה ההוא מיבעי' כו' אע"ג דמאת הקודש קא דרשת כו' עס"ה. ולולי דבריהם נ"ל דקושטא דמילתא עיקר ילפותא היינו מאת הקודש אלא דממילא משום הך דרשא איצטריך נמי למכתב ונתן דלא סגיא בלא"ה דאורחא דקרא הוא כמ"ש התוס' בכמה דוכתי אלא דאבא שאול דלית ליה האי דרשא מייתר ליה כוליה קרא דונתן לכהן את הקודש דבלא"ה פשיטא דתשלומין קרן וחומש לכהן כדכתיב וחמישיתו יוסף עליו משו"ה משמע ליה מקרא יתירא היינו למידרש מיניה דבעינן שוה פרוטה. ובזה נתיישב' גם כן קושיית התוספות בדיבור הקודם דנהי דאשכחן בכמה דוכתי דשייך נתינה אפילו בפחות משוה פרוטה מ"מ הכא מקרא יתירא קא דריש כנ"ל:

בד"ה מעילה שלא חייב כו' תימא נימא היא הנותנת כו' עס"ה. ע' במהרש"א ומהר"ם שהאריכו בביאור כוונת התוספות בהאי דמיהו קשה לר"י. מיהו לולי שאיני כדאי מ"מ ללמוד אני צריך דלכאורה תירוץ התוס' דחוק מאד במ"ש דשפיר פריך בלא"ה ומאי שפיר בלא"ה דהא לפי האמת הוא להיפך דכיון דמסיק דמעילה חמורה פשיטא דיש לפוטרה מקרבן במזיד משום דהיא הנותנת אם לא שנאמר דכוונת התוספות דהאי לא אם אמרת היינו דבעי למימר דממ"נ איצטריך קרא דבשגגה אי מסברא דהיא הנותנת ואפילו את"ל דליתא להך סברא נמי איצטריך משום דאיכא למימר דמעילה חמורה אלא שכל זה דוחק. לכך היה נ"ל דקושיית התוספות מעיקרא ליתא דאיכא למימר דדוקא לענין גלות אמרינן הך סברא דהיא הנותנת כיון דשגגה זו נשתנית משאר שגגות שנתנו לכפרה משא"כ בזו שמסורה לב"ד לדונה בגלות דמה"ט קרי לרוצח חמורה לגבי שאר עבירות כדאיתא בפרק אלו נערות דף ל"ז ע"ב וכיון דאפילו בשגגות קפיד קרא דלא להוי ליה כפרה כ"ש היכא דאינו שוגג גמור. משא"כ בשאר חייבי כריתות שאף המזיד שלהם אין עונשן מסור לב"ד ואם עשה תשובה נפטר אף מכרת כדכתיב ונכרתה הנפש ההיא עונה בה לא אמרת אלא בזמן שעונה בה. ואם כן לפ"ז מצינו דאית ליה כפרה אפילו במזיד ע"י תשובה ואם כן היה מהדין דעכ"פ קרבן לייתי דהא בקרבן נמי לא הו"ל כפרה אלא אם שב מידיעתו וכ"ש במזיד ואפילו בעולה שמכפר' על חייבי עשה אמרינן בפ"ק דזבחים אי דלא עבד תשובה זבח רשעים

תועבה וכיון דאפ"ה פטרה רחמנא בחייבי כריתות בתשובה גרידא ואפילו בלא קרבן והיינו ע"כ משום דלא אשכחן מזיד דמייתי קרבן אם כן מקשה שפיר והלא דין הוא:

ובזה נתיישב גם כן קושיא שניה שהקשו התוספות ועוד ד' המביאין על זדון כשגגה יוכיחו כו' דשאני התם דאיכא מלקות אפילו הכי גלי רחמנא דלייתו קרבן ולא לילקו כדאיתא בשבועות הפקדון דף ל"ז גבי הזיד בשבועה והתרה בו דמייתי התם נמי ברייתא דנזיר טמא וע"ש בתוספות באריכות. ובזה נתיישב' ג"כ מ"ש התוס' בסוף הדיבור מיהו קשה לר"י כבר הרגיש בזה ג"כ מ"ז ז"ל לתמוה על קושיית ר"י מהאי סוגיא דשבועות הפיקדון ע"ש ודוק היטב:

דף לג.

בתוספות בד"ה ומינה מה תרומה בכזית כו' דבשאר נהנה ליכא מיתה אלא אכילה וזה דלא כשיטת רש"י שכתב להדיא דבהנאת קודש נמי קאמר רבי דחייב מיתה והיינו מה"ט גופא דדון מינה ואוקי באתרא דהנאה דמעילה הוי כמו אכילה דתרומה דגזרת הכתוב הוא ואפ"ה מקשה שפיר מה תרומה בכזית אף מעילה בכזית דבדרך ממ"נ אי דון מינה ומינה א"כ מעילה נמי בכזית ובאכילה דוקא ואי משום דאוקי באתרא מגזירת הכתוב א"כ אין זה מטעם חומרא דמעילה מתרומה אלא משום דבפחות מכזית נמי נהנה ומשו"ה חייבו רחמנא והא דלא מפרש באמת בהא דקאמר לא אם אמרת בשאר מצות היינו משום דמעילה חמורה וחייב אפילו אהנאה דזו אינו פירכא דבשאר מצות נמי אשכחן דחייב כרת אהנאה גרידא בהנך כריתות דלאו בני אכילה נינהו כדאמרינן המתעסק בעריות חייב שכן נהנה וכן בסך בשמן המשחה והרבה כיוצא בהן כנ"ל נכון לפי שיטת רש"י ומ"ש התוס' עוד בדיבור הסמוך בד"ה אף מעילה בכזית תימא לר"י עיין בס' מג"ש למ"ז ז"ל שכתב גם כן ליישב לפי שיטת רש"י בשמעתין:

בגמרא מר בריה דרבינא אמר ה"ק כו' שאם נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר שפטור. ולכאורה יש לתמוה דאכתי התינח בשבת דגזירת הכתוב הוא משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה מ"מ אכתי איכא למילף מעילה בק"ו משאר מצות כגון חלבים ועריות דאמרינן להדיא בכריתות דאמר שמואל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה. ונראה ליישב דהתם טעמו בצידו שכן נהנה שטועם טעם איסור ממש בחלבים ועריות משא"כ במעילה שנתכוין לחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה שלא נהנה כלל מאיסור של עולה טפי מאילו היה חולין גרידא שאין בהם אלא שינוי השם לבד. ומה שיש לדקדק עוד בזה יבואר בפרק כלל גדול דף ע"ג ע"ב ושם הארכתי בענין המתעסק ומשם יש לעמוד גם כן עמ"ש התוספות כאן בסמוך בד"ה נתכוין לחתוך ע"ש. מיהו ר"נ ב"י בסמוך נראה דלא ניחא ליה בהך אוקימתא מהאי טעמא דפרישית דבכה"ג בשאר מצות נמי חייב היכא דנהנה משום הכי מוקי לה בכה"ג שלא נתכוין להנות ותליא בפלוגתא דאביי ורבא בפרק כלל גדול ע"ש ודו"ק:

בפירש"י בד"ה בכביצה נמי כו' אוכל ומשקה מקבל טומאה בכל שהן כו' והכי תניא בת"כ מכל האוכל מלמד שמטמא בכל שהו כו' ואני שמעתי דאף לקבל טומאה בעי כביצה עכ"ל. ולכאורה נראה דללשון שני משמע דרש"י סבירא ליה דהא דאמרינן דמקבל בכל שהו אסמכתא בעלמא הוא כמ"ש התוס' בשמעתין ובכמה דוכתי ובפרק מרובה האריכו יותר וכתבו גם כן שרש"י חזר בו. אמנם לע"ד נראה דאלו ואלו דברי אלקים חיים דהך מילתא נ"ל דתליא באשלי רברבי בפלוגתא דתנאי ר"ע וחבירו דכיון דהאי דרשא מכל האוכל אשר יאכל דדרשינן מיניה דהיינו אוכל הנאכל בבת אחת והיינו כביצה ודאי לכ"ע דרשא גמורה הוא מדאורייתא כדמייתי הש"ס בכמה דוכתי אלא דבהא מספקא להו לרש"י והתוספת אי הוי דרשא גמורה נמי לענין קבלת טומאת עצמן והאי ריבויא דכל אסמכתא בעלמא הוא או דוקא לטמא אחרים אבל טומאת עצמן מרבינן לה מריבויא דכל. אם כן לפ"ז נראה ברור דלמאי דקי"ל בפשיטות בכולה תלמודא דאין שני עושה שלישי בחולין ודלא כר"ע דדריש יטמא יטמא וא"כ ע"כ דהא דכתיב מכל האוכל אשר יאכל יטמא פשטא דקרא בטומאת עצמן איירי דהא האי אוכל דקרא היינו שני שנטמא ע"י אויר כלי חרס שהוא ראשון ע"י שרץ שהוא אב הטומאה כדאיתא לעיל בפ"ק בשיטת ר"ח סגה"כ ולפי זה הא דכתיב מכל האוכל אשר יאכל יטמא תו לא מצינן למימר דהא דילפינן מינה דבעי כביצה היינו שאין מטמא אחרים פחות מכביצה דהא אפילו בכביצה נמי אין מטמא אחרים דאין שני עושה שלישי אע"כ דלענין טומאת עצמן איירי קרא דבעי כביצה והא דדרשינן בת"כ בריבויא דכל דטומאת עצמן בכל שהן אי מוקמינן לה כרבנן ע"כ אסמכתא בעלמא ואף אם נאמר דדרשא נמורה היא שפיר איכא לאוקמי כר"ע דדריש יטמא יטמא ושני עושה שלישי בחולין דהא בלא"ה אמרינן בריש מגילה דסתם סיפרי (שהיא ברייתא דתורת כהנים) ר"י היא ואליבא דר"ע. ומכ"ש דלמאן דסבירא ליה לעיל בפ"ק דף ט"ו דאין טומאה למשקין כל עיקר א"כ בלא"ה אי אפשר למשכח בהאי אוכל דקרא שיטמא אחרים מדאורייתא דהא אין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן ובכלי כ"ש דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה ותו לא משכחת שלישי אלא ע"י עצים ולבונה שהיא גם כן מחלוקת בין רש"י ותוספות אי דאורייתא אי דרבנן וכדמשמע לקמן בסוף הסוגיא דעצים ולבונה מעלה בעלמא נינהו. ובזה נתיישבו כל הסוגיות שהביאו התוספות דלא סתרן אהדדי ואין צורך לומר גם כן דרש"י חזר בו דבכל מקום מפרש לפי ענינו וכאן אין להאריך ודעתי לבאר אי"ה בל' התוספות בפרק מרובה אם יגזור ה' עלי בחיים:

דף לד.

בתוס' בד"ה מחמין לו חמין כו' אומר ר"ת דלכהנים של בית ר' היו עושין כו' עס"ה. ולכאורה מלשון רש"י לא משמע כן מדכתב להדיא אע"ג שר' אוכל חולין בטהרה היה משמע דלרבי ולבני ביתו עצמו היו עושין כן ומאי דקשיא ליה לר"ת דלישראל אסור בהנאה של כילוי יש ליישב ע"פ מ"ש בפרק במה מדליקין דף כ"ד וכ"ה דהא דהנאה של כילוי אסור אפשר דאינו אלא מדרבנן והאי דרשא דמשמרת תרומותי דמייתי ר"י כאן אסמכת' בעלמא היא וכמו שכתבתי שם ג"כ בשם בעל ספר משנה למלך וא"כ יש לקיים פרש"י דאפשר דהני חטין של תרומת ח"ל היו שהיו לוקחין בזול וא"כ הא אשכחן שהקילו חכמים הרבה בתרומת ח"ל וא"כ לא שייך להחמיר לאסור בהנאה של כילוי אפילו את"ל דמסתמא איירי בתרומת א"י דר' בא"י הוי אפ"ה איכא לאוקמי בתרומה שנטמאת ע"י טומאה מדרבנן וא"כ אפשר דבכה"ג נמי לא אסרו בהנאה של כילוי וק"ל:

בגמרא אמר רב ששת מאי אסורין כו' הואיל ואיפסלו להו בהיסח הדעת. ופרש"י כשנטמאו מתחלה הסיח דעתו מהם שוב מלשומרן ונפסלים בהיסח הדעת דכתיב גבי תרומה כו' וכן נראה בכוונת התוס' דמשו"ה כתבו בד"ה פסול הגוף הוי תימא דלעיל אמרינן כו' ואמאי אין מותר לשורפה מיד כשמסיח דעתו ממנה עכ"ל והיינו דקשיא ליה נמי למהרש"א ז"ל בהא דאמרינן לקמן גבי אם זרק הורצה אמאי הורצה כיון דהיסח הדעת פסול הגוף הוי ע"ש. מיהו לולי פרש"י בזה היה נ"ל דהאי היסח הדעת דהכא לאו משום דכשנטמאו מתחילה הסיח דעתו מהם דמאי פסקא דכיון שמוזהר הוא לשמור תרומה טמאה אם כן מסתמא לא הסיח דעתו מהם ועביד לה שימור מעליא אלא הא דקאמר הכא שנפסלו בהיסח הדעת היינו כגון ששתלן ומהאי שעתא ודאי מעיקרא אסח דעתיה ולא עביד לה שימור אם כן לפ"ז אין מקום לקושיית התוספות אמאי אין מותר לשורפה מיד כשמסיח דעתו ממנה דהא קמן שלא הסיח דעתו מהם שהרי היתה מונחת במקום המוצנע ועוד דבספק טומאה איירי התם והוא מוזהר עליה שלא יסיח דעתו מכ"ש לשורפן ולהפסידן בידים ודוקא ע"י גרמא התירו לו להניחן במקום התורפה וכמ"ש לעיל בפ"ק באריכות והעתקתי לשון הירושלמי ע"ש. ואם כן לפי זה כ"ש דאין מקום למה שדקדק מהרש"א ז"ל בהאי דאם זרק הורצה דלקמן. כך היה נראה לי לכאורה אלא דמלשון רש"י והתוספות לא משמע כן מיהו יש ליישב קצת דמ"ש רש"י דהאי כשנטמאו מתחילה כתב כן אליבא דמ"ד היסח הדעת פסול טומאה הוי משא"כ למ"ד היסח הדעת פסול הגוף הוי ומשום מעלה תקנו חכמים שלא יסיח דעתו מהם אלא לשומרן בשמירה מעולה בין בקדשים ובין בתרומה א"כ שפיר י"ל דלא שייך האי היסח הדעת אלא היכא דקים לן שהסיח דעתו ממנה כגון שלא הניחה במקום המשתמר. נמצא דלפ"ז אכתי נתיישב' קושיית התוס' וקושיית מהרש"א ז"ל ודו"ק:

בתוספות בד"ה למה לי עיבור צורה קשה לר"י דילמא האי פסול היינו בדם כו' עס"ה. יש לתמוה דמאי קשיא ליה לר"י מעיקרא כיון דפשטא דמילתא משמע כמו שתירץ הר' אלחנן דמשעה שנזרק בלול יש בו היסח הדעת ולמאי דפרישית בסמוך אפשר דר"י נמי נחית לסברא זו דלמ"ד היסח הדעת פסול הגוף הוי היינו היכא דניכר שהסיח דעתו מהם כגון שהניחה במקום התורפה שיד כל אדם ושרצים ממשמשין בהם. אם כן לפ"ז הזריקה בלול לא היה מיקרי היסח הדעת כיון שהיה במקום מיוחד בעזרה ומסתמא אותו מקום מוצנע הוי שהרי מוזהר לשומרן שלא יסיח דעתו מהם כן נראה לי בכוונת ר"י אם כן לפי זה האי קושיית התוספות בדיבור הקודם לאו אליבא דר"י נינהו ודו"ק:

דף לד:

בגמרא יתיב רב דימי וקאמר כו' אמר ליה אביי הקדישן בכלי קאמר אבל בפה לא עבוד רבנן מעלה או דלמא כו'. ולכאורה משמע מכל השקלא וטריא דמספקא ליה לאביי אי שייך שום מעלה דרבנן בקדושת פה או לא והא ודאי ליתא דודאי אשכחן כמה מעלות וחומרות שהחמירו חכמים אפילו בקדושת פה בחולין גרידא נמי מצינו כמה חומרות שהחמירו חכמים בין לענין טומאה וטהרה ובין לענין איסורין. ואם נאמר דאה"נ דדוקא בהאי מעלה דהשקה מספקא ליה לאביי דא"כ לא א"ש הא דפשיט ליה רב דימי כיוצא בה שמעתי דמה ענין זו לזו ואין תקנות חכמים דומה זו לזו וכ"ש לכל הנך אף אנן נמי תנינא דמייתי הש"ס בסמוך לא א"ש לפ"ז שהרי אין הנדון דומה לראיה כלל וכ"ש במאי דמייתי דהעריב שמשו אסור בקדשים מדאורייתא היא ולאו מעלה ולא אשכחן לה נמי אלא בקדושת הגוף. והנלע"ד בזה דדוקא בכה"ג דהכא מספקא ליה לאביי דכיון דהשקה מדאורייתא היא שמטהרת המשקין מטומאתן ואם כן כבר יצאו מטומאה לטהרה גמורה אלא דמשום מעלה דקדשים תקנו חכמים שלא יועיל להם השקה לטהרן מטומאתן דמעיקרא משו"ה כמו זר נחשב לומר דשייך תקנה בכה"ג כיון דבשעת השקה חולין גמורין הוי ולא היה בהם אלא קדושת פה דלא הוי אלא כהזמנה בעלמא לשם מי חג דאפשר דבכה"ג מיחזי כחוכא וטלולא שתועיל הטבילה לחצאין. ועוד דהא ודאי פשיטא דהאי מעלה דלא מהני השקה היינו דוקא לענין טומאת עצמן כמו שפרש"י בדיבור הקודם לענין שתילי תרומה אם כן אפשר דכה"ג לא שייך למיעבד מעלה אלא בהקדש גמור שיש עליהם חיבת הקודש ובהא פשיט ליה שפיר מענבים שנטמאו דאע"ג דלכל דבר משקין מיפקד פקידי ואם כן לא קיבלו טומאה כלל אפ"ה עבדו רבנן מעלה אפילו ע"י הזמנה בעלמא שיהא להם טומאת עצמן בענין זה אף ע"ג דעדיין טהורין גמורין הם כ"ש למאי דמסקינן דאיירי דנגעו בשני. והשתא א"ש נמי הא דקאמר רבא אף אנן נמי תנינא ונתן עליו מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי והיינו כפרש"י אלא דמהרש"א כתב על פירושו דלא ידע מהיכן משמע ליה לרש"י דאפילו בקדושת פה איירי ולמאי דפרישית א"ש דכיון דפשטא דקרא ונתן עליו מים משמע שעיקר מצותו שיתן האפר לכתחילה בתוך הכלי ואח"כ מקבל בכלי אחר מים מן המעיין ונותן לתוך אותו הכלי ואפ"ה משמע מהך ברייתא דדריש מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי דמשמע שנותן המים תחילה ואח"כ האפר וזה דלא כמשמעות הכתוב דכתיב ונתן עליו וע"כ דמשום הך מעלה שראו חכמים דליטול המים מן המעיין באותו הכלי עצמו כדי שיהא לו שם מים חיים בשעת השקתן וע"כ היינו משום מעלה בעלמא שעשו באפר פרה אע"ג דהשתא בשעת השקתן לא היה עליהם שום קדושת אפר פרה שלא נקרא המים מקודשין אלא לאחר נתינת האפר ואם כן ע"כ דאפילו ע"י הזמנה בעלמא שהוזמנה לאפר פרה עשו חכמים הך מעלה שתהא חיותן בכלי אף שהן שלא כעיקר מצותן כיון דבדיעבד מיהא רשאי לעשות יוכל להקדים איזה מהן שירצה כדאיתא בסוטה דף ט"ז ע"ב ע"ש כן נראה לי ועיין עוד בסמוך:

דף לה.

בגמרא אמר רב שימי בר אשי אף אנן נמי תנינא טבל ועלה כו' בתרומה אין בקדשים לא אמאי טהור הוא אלא מעלה ה"נ מעלה. כבר כתבתי שאין הנדון דומה לראיה כלל דהא הכא לאו בקדושת הפה איירי אלא באכילת קדשים דקדושת הגוף נינהו. ועוד דמאי לשון מעלה שייך כאן כיון דמדאורייתא היא וכמ"ש רש"י להדיא בד"ה תנינא ועוד דלשון רש"י עצמו סותר דברי עצמו תכ"ד דמעיקרא כתב דעבוד רבנן מעלה ומסיים מדאורייתא ונלע"ד ליישב עפמ"ש לעיל דעיקר מילתא דמספקא ליה לאביי מעיקרא היינו משום דלא משמע ליה שתועיל השקה לחצאין דלא אשכחן דכוותיה בדאורייתא ומשו"ה הוי משמע ליה טפי דכיון דמעלה כי האי חידוש הוא אין לך בו אלא חידושו בקדושת הגוף דוקא וע"ז מייתי רבי שימי ב"א שפיר ראיה דמעלה כי האי לאו חידוש הוא דודאי אשכחן דכוותיה בדאורייתא דטבילה מהני לחצאין והיינו מדתנן טבל ועלה כו' בתרומה אין בקדשים לא והיינו במחוסר כיפורים אע"ג דמכיון שטבל ועלה והעריב שמשו קרייה רחמנא טהור וכדאשכחן נמי דטבול יום קרייה רחמנא טהור אפילו לענין הזאה ואפ"ה כטמא שויה רחמנא לענין אכילת קדשים דלא מהני ליה מה שטבל ועלה אלא צריך טבילה אחרת כדתנן בפרק חומר בקודש דמחוסר כיפורים צריך טבילה לקודש ובמעלות דרבנן קחשיב לה התם אם כן לפי זה יפה כתב רש"י דעבדו רבנן מעלה לשויה כטמא אפילו במאי דקרי' רחמנא טהור והיינו מה"ט

נופא כיון דחוינן דמדאוריי' מהני טבילה לחצאין למעשר ולא לתרומה וכל דתקנו רבנן כעין דאורייתא תקון דמשו"ה תקנו דמחוסר כיפורים צריך טבילה אחרת א"כ לפ"ז ממילא דלית לן לפלוגי בין קדושת הגוף לקדושת פה דאידי ואידי קדשים מיקרי כנ"ל ומכ"ש דא"ש בהא דמייתי רב אשי אף אנן נמי תנינא מוהבשר לרבות עצים ולבונה דקדושת דמים נינהו ולאו בני קבולי טומאה כלל נינהו מדאורייתא ואפ"ה עבדו מעלה משום חיבת הקודש אם כן ה"ה לנסכים אע"ג דקדושת פה נינהו מהני להו חיבת הקודש כנ"ל נכון בעזה"י בישוב הסוגיא ודו"ק:

במשנה אלו דברים שאדם יוצא בהן י"ח בפסח בחטין ובשעורין כו' ובגמ' תנא כוסמין מין חטין שיבולת שועל ושיפון מין שעורין ופרש"י דלעניין תרומה איירי והתוספות כתבו דלעניין חלה איירי ולקושטא דמילתא אפשר דדא ודא אחת היא. מיהו לע"ד נראה דהא דמייתי הש"ס הך ברייתא הכא בשמעתין ובתר הכי מקשה הני אין אורז ודוחן לא מנא הני מילי ולא מקשה הכי אפשטא דמתניתין אם כן משמע דהך ברייתא אפשטא דמתניתין לענין מצה נמי קאי דאי לאו דהני מיני חטין ושעורין נינהו נראה דלא היה יוצאין בהן י"ח בפסח דהא במצה לחם עוני כתיב ובקרא לא אשכחן דאיקרי לחם אלא חטין ושעורין בלבד מקרא דארץ חטה ושעורה וכתיב בתריה לחם וכה"ג אשכחן במנחות דמיקרי לחם משא"כ כוסמין ושיבולת שועל ושיפון לא אשכחן דמיקרי לחם ואי משום היקישא דבסמוך דמצה היינו היכא שבא לידי חימוץ מ"מ אין המקרא יוצא מידי פשוטו דאתרתי קפיד קרא שיהא נקרא לחם שיוכל לבא לידי חימוץ ומשו"ה מייתי הך ברייתא דלקושטא דמילתא הנך מיני חטין ושעורין נינהו ויוכל ג"כ לבא לידי חימוץ וא"כ הוי בכלל לחם דהא לקושטא דמילתא הכי הוא דמברכין עליהן המוציא וברכת בורא מיני מזונות כדאיתא בפ' כיצד מברכין והכי משמע נמי בירושלמי דשמעתין אלא דהתם יליף להנך ג' מינים מריבוי' דעריסותיכם דכתיב בחלה לחד תנא ולאידך תנא מהיקישא דבסמוך א"כ למאי דמייתי הכא הך ברייתא דהני מיני חטין ושעורין נינהו אהך ריבויא דעריסותיכם נמי סמיך דלא בעינן חטין ושעורין ממש אלא אפילו מיני חטין ושעורין ואהא מקשה שפיר הני אין אורז ודוחן לא מנהני מילי דדלמא הנך נמי מריבויא דעריסותיכם מרבינן דאפשר דהנך נמי מין דגן נינהו כדאשכחן לרבי יוחנן בן נורי וכדאיתא נמי בפרק כיצד מברכין ואהא משני שפיר דממעטינן להו מהיקישא דבכה"ג מסיק נמי בירושלמי דפליגי ריב"נ ורבנן אי באין לידי חימוץ כנ"ל נכון וע' בתוספת דמנחות דף ע' ודו"ק:

בגמרא דתניא רבי יוחנן ב"נ אוסר באורז ודוחן כו' איבעיא להו שקרוב להחמיץ כו' ת"ש דתניא ריב"נ אומר אורז מין דגן הוא כו'. ולכאורה יש לתמוה כיון דמעיקרא מהך ברייתא קמייתא לא משמע מידי דחייבין על חימוצו כרת דלשון אוסר גרידא לכתחילה משמע וקתני נמי שקרוב להחמיץ משמע דחמץ גמור לא הוי וכ"ש דלא שמעינן מינה דיוצא י"ח בפסח דאפשר דריב"נ נמי מודה דלא מיקרי לחם ולא מהני בהו היקישא כדפרישית וא"כ טפי הו"ל לאתויי מאידך ברייתא דכולהו בהדיא קתני להו התם. והנראה בזה דאפ"ה ניחא ליה לאתויי נמי הך ברייתא קמייתא דשמעינן מינה דאורז ודוחן כהדדי נינהו לריב"נ תרווייהו מין דגן נינהו ולרבנן תרווייהו לאו מין דגן נינהו וכבר אפשר דדוחן דמי טפי למיני דגן כדאשכחן בקרא ביחזקאל סי' ד' דכיילי רחמנא פת חיטין ושעורין ודוחן וכוסמין בחד קרא וק"ל:

שם אמר רב' בב"ח אמר ר"ל עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חמוצו כרת. ופירש"י דאיירי שלא נתן בו מים משמע מפירושו דפשיטא ליה לרש"י דהיכא שנתן בו מים אפילו עם מי פירות הוי חמץ גמור וחייב עליה כרת ונראה שיצא לו כן מהיהא סוגיא דמנחות דף נ"ז שהביאו התוס' בסמוך דר"ל גופיה קאמר התם דמרבינן מנחת נסכים לחימוץ היינו משום דמגבלה במים וכשרה ומשמע ליה לרש"י דלפ"ז ע"כ מי פירות ומים הוי חמץ גמור דאי ס"ד דחמץ נוקשה הוא לא אשכחן דמיקרי חמץ לענין כל המנחות דדוקא לענין חמץ בפסח משמע לקמן בפרק אלו עוברין דמרבינן ליה מקרא וכמו שאבאר שם משא"כ לענין מנחות לא אשכחן דמרבי ליה קרא ואע"ג דהתוס' בפרק אלו עוברין כתבו בשם ר"י דהתם לענין מנחות נמי איכא שום קרא אפ"ה אפשר דלרש"י לא משמע ליה וכמו שאבאר שם כך היה נ"ל לכאורה אלא דעדיין לא נתיישב דעתי בזה חדא דאדרבה משמע דכיון דר"ל אליבא דמ"ד דמרבינן מנחת נסכים לחימוץ איירי התם אם כן ממילא מהאי קרא גופא שמעינן לה דשייך חמץ נוקשה במנחות אע"ג דליכא אלא לאו גרידא וכדמשמע נמי מסוגיא דמנחות דף נ"ג ובפ"ק דחולין דף כ"ג לענין שיאור דנוקשה הוא דמקשה הש"ס בפשיטות מדלקי עליה חמץ הוא משמע דאע"ג דליכא כרת אפ"ה הוי חמץ לענין מנחות וכמ"ש התוס' לקמן בפ' אלו עוברין. ועוד דאי ס"ד דרש"י משמע ליה דר"ל דוקא לענין מי פירות גרידא בלא מים איירי א"כ מעיקרא מאי קס"ד דר"פ ור"ה ברי' דר"י לפרש טעמיה דר"ל מהיקישא אטו מי לא הוי ידעי הנך אמוראי בתראי דמי פירות גרידא לא הוי חמץ גמור לענין כרת הא לקמן בפירקין מסיק רבא בפשיטות דמי פירות אין מחמיצין ומותר אף לכתחילה ואינהו תלמידי דרבא הוי ובהאי סוגיא דמנחות גופא דמקשה הש"ס בפשיטות מנחת נסכים מי פירות הוי ואין מחמיצין משמע מיהא דבמי פירות בלא מים מילתא דפשיטא היא דלא הוי חמץ גמור. ועוד דהא ודאי למאי דס"ד בשמעתין מעיקרא דטעמא דר"ל משום היקישא הוא ודאי משמע דאפילו עם מים קאמר ר"ל דאין חייבין כרת כיון דבכה"ג אינן יוצאין י"ח מצה דהוי מצה עשירה כדמשמע לקמן בפירקין גבי חלת תודה ורקיקי נזיר דאי לאו דשמנן מועט מצה עשירה הוי קרינן בהו אע"ג דמים עיקר ואם כן מסתמא מסקנא דטעמא דר"ל דמי פירות אין מחמיצין בכה"ג גופא איירי אפילו עם מים. לכך נראה דרש"י נמי לא בא לומר אלא דאפילו בלא מים נמי כרת הוא דליכא הא איסורא איכא דהכי משמע ליה לישנא דר"ל דסתמא קאמר עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אלמא דאפילו בלא מים איירי. ואף דלפ"ז נמי קשה הא דרבא לקמן בפירקין אלא דיש ליישב כמו שאבאר במקומו ובסמוך בל' התוס' ועדיין צ"ע ובקונט' אחרון אבאר יותר דנ"מ טובא לדינא ודו"ק:

שם איתיביה ר"ה בריה דר"י לר"פ המחהו וגמעו כו' והא הכא כו'. וקשיא לי טובא דאכתי מאי קושיא הא בפרק העור והרוטב דף ק"כ מסיק הש"ס להדיא דהא דבהמחהו וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת היינו משום דכתיב והנפש לרבות השותה וכיון דשתיה קרי לה אם כן מילתא דפשיטא היא דמה"ט אין יוצא י"ח בפסח דהא אכילה כתיב בה ושתיה כה"ג לאו בכלל אכילה כמ"ש התוספות שם בחולין להדיא. ועוד דהא במצה לחם בעינן ובכה"ג ודאי לאו לחם מיקרי שאין בו תואר לחם וכ"ש דדרך שתייה הוא. והנלע"ד בזה דהתם בסוגיא דחולין דלעניין משקין היוצאין אי הוי כמותן איירי שפיר אמר הש"ס דהנפש לרבות השותה דאע"ג דבכל איסורין משקין היוצאין מהן אינן כמותן אפ"ה חמץ שאני דכתיב והנפש לרבות השותה מדאשכחן נמי בנבילה ושרצים דמשקין היוצאין מהן כמותן משא"כ הכא דבעי ר"פ למימר דחמץ איתקש למצה לגמרי ומאי דליתא בהאי ליתא בהאי אם כן מקשה ליה ר"ה שפיר מהמחהו וגמעו דלא אתי ריבוי' דהנפש ומפיק לה מהאי הקישא והאי ריבויא דהנפש הוי לן לאוקמי לדרשא אחריתי דהא בלא"ה משמע בפרק העור והרוטב דרבי אליעזר דפליג אדר' יהושע וסבר דבכל דוכתא משקין היוצא מהן כמותן אף לענין תרומה וערלה א"כ ע"כ האי נפש דחמץ מפיק ליה לדרשא אחריתי. ועוד י"ל דהכי פריך דכי היכי דבהמחהו וגמעו כיון דמסברא יש לחלק בין חמץ למצה לא שייך ביה האי היקישא א"כ לענין מי פירות נמי סברא גדולה יש לחלק דבמצה לחם עוני בעינן ובחמץ לא שייך הך מילתא כלל כנ"ל ודו"ק:

דף לה:

בתוספות בד"ה ומי פירות אין מחמיצין כו' אבל לאו אית ביה עכ"ל. נראה דמ"ש דלאו אית ביה היינו דכיון דמשמע להו השתא דמי פירות נוקשה מיקרי א"כ הא אמרינן לקמן בר"פ אלו עוברין להדיא דהרי אלו באזהרה וכדמסיק הש"ס התם דהיינו כר"מ דנוקשה וחמץ ע"י תערובת כהדדי נינהו ומרבינן לה ללאו מריבויא דכל מחמצת ולקמן בפרק אלו עוברין אבאר באריכות אי"ה ע"ש:

בא"ד וקשה דלקמן מסקינן גבי קמחא דאבשונ' כו' משמע דשרינן לגמרי כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על קושי' זו דאטו גברא אגברא קא רמית דהתם מר זוטרא קאמר לה ומשמע נמי לקמן בהך סוגיא גופא דאביי ורבא פליגי בהאי דמי פירות דלאביי מחמיצין. ועוד דבר"פ כל המנחות מייתי הש"ס דפלוגתא דתנאי היא לענין מחמיצין בתפוחים ע"ש ומייתי נמי מתניתין דתפוח שריסקו. ואם כן לפ"ז תו לא קשיא הך סוגיא דהכא כיון דאליבא דר"ל איירי אם כן שפיר מצי סבר ר"ל דבכל מי פירות כרת הוא דליכא הא איסורא איכא. והנראה בזה דמשמע להו להתוספות כיון דכל הנך אמוראי בתראי דשמעתין שקלו וטרו במילתא וטעמא דר"ל משמע דס"ל כוותיה וא"כ מקשו שפיר מסוגיא דלקמן דמשמע אליבא דהלכתא דמי פירות גרידא אין מחמיצין כלל. ועוד נראה דהתוס' לאו מקושיא זו דקמחא דאבשונא לחוד קא סמכו דבלא"ה אין זו קושיא כל כך דהתם לענין חששא בעלמא איירי כמו שיבואר שם וע"כ שכן צריכין אנו לפרש לפי שיטת רש"י דשמעתין שכתב להדיא דבלא מים איירי ר"ל משמע דאיסורא מיהא איכא וא"כ ע"כ צריך לפרש סוגיא דלקמן כדפרישית וכן מצאתי להדיא בלשון התוס' עצמן במנחות דף נ"ד ע"ש וא"כ לפ"ז נראה דהתוס' לא כתבו קושיא זו אלא לרווחא דמילתא אבל עיקר קושייתם היינו דקשיא להו דר"ל אדר"ל גופא מסוגיא דמנחות כמ"ש בשם ר"ת ומה שיש לדקדק עוד בזה בל' התוס' יבואר בר"פ אלו עוברין דף מ"ג ובקונטרס אחרון אבאר יותר ודו"ק:

בד"ה וקשה לרשב"א דחומץ האדומי כו' והא חומץ אדומי מפרש התם דרמו ביה שעורים כו' עס"ה. משמע דפשיטא להו להתוספות דהאי דמי פירות אין מחמיצין כלל גמור הוא בכל הפירות שבעולם וצ"ע דהא לעיל דף כ"ח ע"ב כתבו התוספות בד"ה מחמת דבר אחר פי' ריב"א דהיינו שמחמץ ע"י שמרי יין וכתבו שם דלא דמי לעיסה שנילושה ביין אלמא דלאו כלל גמור הוא דא"כ בפשיטות מצינן למימר דהאי דחומץ האדומי לא הוי בכלל מי פירות אלא שדומה לשמרי יין וצ"ע שלא נזכר דין זה דשמרי יין בשום פוסק ראשון או אחרון. דלפ"ז אפשר דכי היכי דאשכחן דשמרי יין מחמיץ ה"ה נמי איכא מיני אחרינא שמחמיץ ולקמן בפ' אלו עוברין אבאר יותר:

פיסקא ויוצאין בדמאי וכתבו התוספות דר"י מסופק אי איירי דיעבד או לכתחילה ונראה דהאי דיעבד דר"י לאו היינו בענין שאין לו שום כזית מצה אלא זו דאם כן לא הוי מקשה בגמרא דמאי הא לא חזי ליה דהא אפילו בטבל גמור מדאורייתא אפשר דאתי עשה דמצה ודחי לא תעשה כמ"ש התוס' בשם הירושלמי לענין חדש אם לא למאן דדריש הך דרשא דברייתא בסמוך כל מה שאין אסור משום בל תאכל חמץ לבד אינו יוצא בו ואם כן אפי' את"ל דעשה דמצה אין דוחה ל"ת דטבל דחמיר אפ"ה מדמאי לא קשה מידי דהא בכמה דוכתי העמידו חכמים דבריהם במקום עשה אע"כ דהאי דיעבד היינו אם אכל כבר כזית מצה של דמאי אם צריך לחזור ולאכול כזית מצה אחרת וא"כ לפ"ז שפיר מקשה הש"ס דמאי הא לא חזי ליה ואם כן פשיטא דאינו יוצא אפילו בדיעבד וצריך לחזור ולאכול כזית מצה אחר כיון דדמאי ספק טבל הוא והיינו בא' מהטעמים שכתב רש"י דהמקשה לא אסיק אדעתיה דבדמאי יש להקל יותר כיון דרוב ע"ה מעשרין הן כן נראה לי ומה שיש לדקדק עוד בהאי שקלא וטריא דדמאי ובהא דמייתי ר"ה בסמוך בריייתא דב"ש וב"ה כתבתי בפרק ג' שאכלו ע"ש. ומתוך מ"ש שם נתיישב גם כן הא דמקשה הש"ס בסמוך אבל לא בטבל פשיטא אע"ג דבסמוך מייתי ברייתא דקתני להדיא יכול יוצא אדם י"ח בטבל ולמאי דפרישית התם א"ש:

דף לו.

בגמרא ת"ר יכול יוצא אדם י"ח במעשר שני כו' ר"ע אומר מצות מצות ריבה אם כן מה ת"ל לחם עוני כו' מ"ט דר"ע. נראה דקים ליה לתלמודא דהאי מצות מצות ריבה דקאמר ר"ע לאו לענין מעשר שני לחוד איצטריך אלא לשאר מילי דע"כ הכי הוא אליבא דר"י הגלילי ואם כן מקשה שפיר מ"ט דר"ע דטפי הו"ל למידרש האי קרא דלחם עוני למעט נמי מעשר שני כיון דעוני קרינן ואהני קרי למעט מעשר שני והכתיב למעט עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש וע"ז משני שפיר מי כתיב לחם עוני עני כתיב וא"כ תו לית לן למעט מעשר שני אלא מרבינן לה ממצות מצות ריבה והא דקרינן עוני היינו כדמסיק לקמן שעונין עליו דברים הרבה כנ"ל:

שם וסבר ר"ע עיסה שנילושה כו' והתניא אין לשין כו' ואמר ר"ע שבתי היתה כו'. ויש לדקדק דמעיקרא מאי קשיא ליה אטו מי לא אסיק אדעתיה דהא דאמר ר"ע פרט לעיסה שנילושה איירי דוקא בי"ט ראשון דבענין לחם עוני למצות חובה משא"כ בשאר ימים דעיקר אכילת מצה רשות מכ"ש דלא בענין לחם עוני ואידך ברייתא משמע להדיא דאיירי בי"ט שני דהא אפילו ר"ג לא קאמר אלא אין לשין משמע לכתחילה ואי לענין מצות חובה איירי הוה ליה למימר דאין יוצאין י"ח. ועוד דהא ר"ג תשרף קאמר וע"כ היינו משום חימוץ ואם כן מילתא דר"ע נמי איירי בי"ט שני ולענין חימוץ פליגי אי בענין שימור במי פירות או לא או אפשר דאפילו שימור לא מהני לרש"י כדאית ליה ולהתוספות כדאית ליה כדפרי' לעיל. והנלע"ד בזה ליישב ע"פ סוגיא דמנחות דף נ"ז שהביאו התוספות לעיל בפלוגתא דר"ע ור"י הגלילי אי מרבינן מנחת נסכים לחימוץ משום דמי פירות נוקשה מיהא הוי כיון דמגבלן במים או לא וא"כ הא מסקינן התם דרבי יוחנן מפיק להך ברייתא דר"ע לדר"י הגלילי דר"ע הוא דדריש לרבות מנחת נסכים לחימוץ כיון דנוקשה הוא משא"כ לר"י הגלילי ואינך תנאי דהתם דף נ"ג מי פירות אין מחמיצין כלל לענין מנחות נקטינן

מיהא דר"ע מחמיר טפי במי פירות לענין חימוץ מרבנן א"כ מה"ט גופא לא משמע ליה לתלמודא למימר דר"ע מיקל בלישת מי פירות אפי' בחמץ בפסח דחמיר טפי מחמץ דמנחות:

ועוד דבלא"ה משמע בר"פ אלו עוברין דנוקשה ועירובו לענין חמץ כהדדי נינהו אליבא דרב וא"כ כיון דלר"ע עירובו אסור מדאורייתא בכותח הבבלי דהא שמעינן לר"ע דטעם כעיקר מדאורייתא א"כ מסתמא מחמיר נמי בנוקשה מכל זה הוי משמע ליה לתלמודא דר"ע לא איירי לענין י"ט שני אלא לענין י"ט ראשון דאפילו כשנשתמרה כראוי ובמי פירות לחוד אפ"ה אין יוצא בה משום מצה עשירה. ועוד נראה דכיון דר"ע היה לש בעצמו אלמא דבמצות חובה איירי דמצוה בו יותר מבשלוחו כמו שהיה עושה הרא"ש ז"ל וע"ז משני הש"ס דלעולם בי"ט שני מיירי ובמי פירות עם מים שממהרין להחמיץ ובעי זריזות ומשו"ה היה לש בעצמו כדאשכחן במנחות שמסור לזריזין כנ"ל. ובעיקר פלוגתא דר"ע וחכמים לענין חימוץ דמי פירות אי איירי במים או בלא מים כבר כתבתי לעיל שהיא מחלוקת בין רש"י ותוספות ועיין בלשון הרא"ש בשמעתין שהעתיק לשון הרי"ף והבין מפירושו של הרי"ף דאפילו במי פירות עם מים סובר דלא שייך ביה חימוץ כלל ולכן השיג עליו ובאמת אין זה כוונת הרי"ף אלא לענין שממהר להחמיץ פליגי ולעולם דשימור בעי וכ"כ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות בשיטת הרי"ף דע"כ הכי הוא דאי ס"ד דאפילו בכה"ג לר"ט לא בעי שימור כלל אם כן אמאי איצטריך למעט משום דהו"ל מצה עשירה ותיפוק ליה דבלא"ה אין יוצאין בה כיון דלא שייך ביה ושמרתם את המצות ומה שיש לדקדק בכל זה ובל' הרא"ש שדבריו בשמעתין נראין כסותרין דבריו שבר"פ אלו עוברין בענין כוונת הרי"ף כבר הרגישו בו האחרונים ואין כאן מקומו להאריך ודעתי לבאר בקונטרס מיוחד באריכות אי"ה דנפקא מיניה טובא לדינא:

דף לו:

בתוספות בד"ה אוציא חיטין ושעורין כו' ואין לומר אם כן נוציא כל חמשת המינין כו' עס"ה. כן הוא בספרים שלפנינו ונראה שהוא על פי הגהת מהרש"ל אלא דמהרש"א ז"ל כתב דהג"ה זו אינו מובן לו ולכך כתב דהגירסא היא ואם תאמר אם כן נוציא כל חמשת המינין ומה שלא תירצו התוס' כלום והניחו בקושי' מצינו כמו כן במקומות אחרים בלשון התוס'. ולע"ד מלבד שזה דוחק אלא דאי אפשר לקיים כלל גירסת מהרש"א כיון דבאמת נראה שאין תירוץ לקושיא זו ולית נגר ובר נגר דיפרקינהו דהיאך אפשר לומר דהא דקאמר אוציא חטין ושעורין היינו חמשת המינין ממש דהא אי אפשר בענין אחר ועקרת מצות מצה שבתורה דאנן לחם בעינן ואין לחם אלא מה' מינין ובענין נמי דבר הבא לידי חימוץ ולא אשכחן אלא בה' מינין והא ודאי דאין לפרש דקאמר אוציא חטין ושעורין היינו דמה"ט גופא ע"כ דליתא להיקישא דמצה ומרור דא"כ עקרת מצות מצה הא ליתא דא"כ מאי האי דקאמר מצות מצות ריבה האי ריבויא למה לי אע"כ דעיקר כגירסת מהרש"ל דגרסינן ואין לומר אלא דלמאי דפשיטא ליה למהרש"א דכוסמין ושיבולת שועל ושיפון מיני ביכורים נינהו נראה שאינו כן דלע"ד לא אשכחן לה בשום דוכתא בש"ס וגם בלשון הרמב"ם בהלכות ביכורים וא"כ הדעת מכרעת דנהי דכוסמין מין חטין ושבולת שועל ושיפון מין שעורין היינו לענין חלה ותרומה וכלאים כפרש"י והתוספות לעיל וכ"ש לענין דמקריין לחם דילפינן לה מחלה מריבוי' דעריסותיכם כמ"ש לעיל בשמעתין בשם הירושלמי או משום דהוי בכלל לחם לענין חמץ ומצה כיון שבא לכלל חימוץ ומהיקישא דלעיל משא"כ לענין ביכורים לא מהני מה שהן ממיני חטין ושעורין אלא חטין ושעורין ממש בעינן וילפינן לה במנחות מג"ש דארץ ארץ מקרא דארץ חטה ושעורה. ועוד דהא לענין ביכורים אפילו בהנך ז' מינים עצמן אין מביאין אלא ממיני המובחר שבהם כדתנן ואין מביאין מתמרה שבעמקים ומזיתי שמן מעבר הירדן מה"ט גופא כ"ש לענין כוסמין ואינך דגריעי טובא מחטין ושעורין גופייהו וא"כ מסתמא אינן בכלל הנך ז' מינים דשבח א"י ולפ"ז עולין דברי התוס' כאן יפה שלזה הענין עצמו נתכוונו דאין לומר הא דקאמר אוציא חטין ושעורין היינו למעוטי נמי הנך מיני דכוסמין ושש"ו כיון שיש במינן ביכורים והיינו חטין ושעורין ממש שהן מינם הא ליתא דהא אנן לחם בעינן אלא דקושטא דמילתא דקאמר אוציא חטין ושעורין היינו חטין ושעורין ממש ומצות מצה מתקיים בהנך ג' מינים אחרים דוקא כן נראה לי בכוונת התוספות:

בד"ה ור"י הגלילי וא"ת ור"י הגלילי כו' תיפוק ליה מבכל מושבותיכם כו' עס"ה. נראה דהשתא בלשון הקושיא הוי משמע להו דהא דמחלק הש"ס בין מעשר שני לביכורים בדרשא דבכל מושבות משום דרבי אלעזר היינו דוקא לר"ע דדריש מצות מצות ריבה וכיון דאשכחן חד ריבוי וחד מיעוט ומקשינן מאי ראית שפיר שייך לחלק מסברא משום דר"א לרבות מעשר שני ולמעט ביכורים משא"כ לר"י הגלילי משמע להו דלית ליה האי ריבויא דמצות מצות כיון דלדידיה ממעטינן מעשר שני מלחם עוני ואם כן מקשו שפיר דלא ליכתוב נמי לחם עוני ולמעט כולה מבכל מושבותיכם דמסתמא משמע דבעינן בכל מושבותיכם ממש ולא מהני מאי דאשכחן דיש לה היתר כדר"א דמסברא בעלמא אין לחלק וע"ז מתרצו התוס' דאה"נ דאפי' מסברא בעלמא בלא ריבויא דמצות מצות אפ"ה הוי משמע ליה לחלק בין ביכורים למעשר שני כדר"א כנ"ל בכוונת התוס' אלא דלע"ד אין צורך לזה אלא דר"י הגלילי נמי אית ליה ריבוי' דמצות מצות לרבות חלוט ואשישה וא"כ הו"א דמרבינן נמי מעשר שני מהאי ריבוי' גופא כמו לר"ע משו"ה איצטריך ליה למעט מלחם עוני כן נ"ל ודו"ק:

דף לו ע"ב בתוס' בד"ה ות"ק מ"ש החליטה תימא לר"י מאי קבעי מינה נימא דמר סבר עילאה נבר ומ"ס תתאה גבר כו' עס"ה. עיין מ"ש בזה בפרק כירה דף מ"ב בהא דפליגי ב"ש וב"ה בחמין לתוך צונן או איפכא לענין שבת וכתב רש"י שם דב"ש סברי עילאה גבר וב"ה סברי תתאה גבר וא"כ לפ"ז כ"ש דמקשו התוספות הכא שפיר דה"נ בהא פליגי דאזדו לטעמייהו אלא שהתוספות הקשו שם על פירש"י דא"כ הא דאמר רב בפרק כיצד צולין עילאה גבר הוי כב"ש ולא כב"ה ועל זה כתבתי שם דלע"ד האי דפרק כיצד צולין איירי דוקא לענין בליעת ופליטת האיסור וכשאין האור מהלך תחתיו משא"כ לענין בישול וכ"ש כשהאור מהלך תחתיו דומיא דהכא כ"ע מודו דתתאה גבר שהרי הצונן עצמו חוזר ומרתיח ומבשל ע"ש מילתא בטעמא ואם כן אין מקום לקושיית התוספות כאן אלא דבלא"ה לא ידענא מעיקרא מאי קשיא ליה לר"י מה"ת נאמר דב"ש וב"ה פליגי בבריתא דהכא בעילאה גבר או תתאה גבר דא"כ מ"ט דמ"ד זה וזה לחיוב דאטו מי איכא למ"ד דלא עילאה גבר ולא תתאה גבר אע"כ דעיקר פלוגתייהו דהנך תנאי היינו אי אפיה מבטל הבישול באילפס או בתנור וא"כ ממילא דע"כ ב"ש וב"ה בהנך טעמא גופא פליגי אם כן מקשה הש"ס שפיר מ"ש המעיסה ומ"ש החליטה אי אפיה מבטל הבישול בתרווייהו לחייב אי אינו מבטל בתרווייהו ליפטר ואין סברא לומר דכל הנך תנאי פליגי בתרי ותלת טעמי וצ"ע:

בד"ה אמר לך רבי יוחנן תנאי היא דתניא לא איצטריך כו' אבל למ"ד זה וזה לחיוב כו' דאשכח תנאי בהך ברייתא גופא כו' עס"ה. ולולי דבריהם היה נראה לי דמהאי תנא דאמר זה וזה לחיוב אכתי לא מוכח דס"ל כרבי יוחנן דלעולם כר"ל ס"ל ובהרתיח ולבסוף הדביק איירי דמודה ר"ל והא דמייתי מהך ברייתא דר"י וחכמים ולא משמע ליה לאוקמי בכה"ג גופא בהרתיח ולבסוף הדביק אלא דבהא איכא למימר דרבי יוחנן סובר מסברא פשוטה דבהרתיח ולבסוף הדביק אפילו ר"י מודה דהיינו תנור אלא לישנא דקרא ואורחא דמילתא נקיט משא"כ בברייתא דלעיל לא שייך לומר כן דאם כן אדמיפלגי חכמים בתראי בין אילפס לתנור לפלגו וליתני בדידיה באילפס גופא בין הרתיח ולבסוף הדביק להדביק ולבסוף הרתיח אע"כ משמע איפכא דלקושטא דמילתא הא דאמרו חכמים עשאן באילפס פטור היינו אפילו הרתיח ולבסוף הדביק וממילא דמ"ד זה וזה לחיוב היינו בהרתיח ולבסוף הדביק אם כן מקשה שפיר לרבי יוחנן דסוף סוף לא אשכחן שום תנא דמחייב אפילו בהדביק ולבסוף הרתיח כנ"ל. ואף שראיתי למהרש"א ז"ל שכתב לעיל בדף הקודם בל' התוס' בד"ה פרט לחלוט דלא שייך לחלק בין הרתיח ולבסוף הדביק כו' אלא בלא מים דוקא דבהכי איירי ר"י ור"ל משא"כ עם מים מכל מקום האי המעיסה והחליטה דהכא ע"כ דבלא מים איירי דאי עם מים לא הוי מקשה מידי אדרבי יוחנן דהא איהו בלא מים איירי אע"כ דהכא נמי בלא מים אע"ג דמוגלשין היינו מים רותחין מ"מ נבלעין הם בעיסה לאלתר ועיקר עשייה שלהן ע"י אפייתן באילפס א"כ התמיה קיימת על מהרש"א ז"ל שלא הרגיש בזה בכאן בלשון התוס' וצ"ע ודו"ק:

בד"ה דכ"ע מעשה אילפס פטורין פסק ר"ח כר"ל כו' ואומר ר"ת דדוקא בבלילתו רכה פליגי כו' וכן משמע במסכת חלה דתנן עיסה כו' תחילתה עיסה וסופה סופגנין כו' עס"ה. מיהו בפירוש המשניות לרבינו שמשון בפ"ק דחלה כתב דלא כר"ת ומהאי דתחילתה עיסה וסופה סופגנין ליכא ראיה דהתם איירי שמתחילה היה בדעתו לעשותה עיסה ללחם ואח"כ נמלך לעשותה סופגנין ומה שהביא ר"ת ראיה מהאי דמנחות כתב הר"ש דמהא נמי לאו ראיה דהתם איירי באותן המנחות ששמנן מועט והאריך בזה מאד וקצת דבריו הביא הרא"ש ז"ל בשמעתין ועיין מה שכתבתי בחידושינו בפרק כיצד מברכין באריכות וכאן אין להאריך:

דף לח.

בתוס' בר"ה אבל חלתו דאי מטמא זו הסוגיא כמ"ד כו' אי נמי כיון דמדרבנן אין לה פדייה כו' עס"ה. לעיל דף ל"ו ע"ב בד"ה דאמר רבי אליעזר לא כתבו כי האי שינויא בתרא דהכא והיינו משום דר"ע ממצות מצות ריבה איצטריך ליה לרבויי מעשר שני כי היכי דלא נמעט נמי מבכל מושבותיכם ואם כן תו לא שייך לומר דכיון דמדרבנן אין לה פדייה איצטריך קרא וכ"כ מהרש"א ז"ל ע"ש:

בד"ה או דלמא הואיל כו' תימא לר"י אי אמרינן הואיל אם כן ביכורים נמי נאכלין בכל מושבותיכם כו' עס"ה. וכוונתן בזה דכיון דבביכורים נמי שייך האי הואיל ולא קרא עליה שם ואפילו הכי ע"כ ממעטינן להו דאל"כ האי מיעוטא דבכל מושבותיכם למאי אתי דלכאורה לא אשכחן מידי אחרינא בהא מיעוטא ואם כן כיון דגלי קרא דלא נימא האי הואיל אם כן לענין חלה נמי נימא הכי וע"ז מסקו התוס' דנהי דגלי קרא דלא אמרינן הואיל כי האי בביכורים אפ"ה לענין חלה שפיר אמרינן הואיל כיון דשם חלה נאכל בכל מושבות אפילו בלא הואיל כנ"ל בכוונת התוספות. אלא דאכתי אין דבריהם מוכרחים כ"כ דמנ"ל לבעל האיבעיא לחלק בכך דבביכורים אפילו חד הואיל לא אמרינן ובחלה נימא להקל אפילו ע"י תרי הואיל אפילו בלא דברי התוס' יש לדקדק כן דמה"ת נימא להקל באיסור דאורייתא מסברא דנפשיה ע"י תרי הואיל. ולולי דבריהם היה נ"ל להאי הואיל דשמעתין בענין אחר דודאי בביכורים ובמעשר לא שייך לומר הואיל ואי לא קרא עליה שם כיון דסוף סוף קרא להן שם והעלן לירושלים וכ"ש בביכורים שנתקדשו בעזרה ע"י הנחה ותנופה וכבר נתנם ליד כהן אם כן מה סברא יש להקל דאפ"ה יוצא בהן הכהן כיון דאי בעי הישראל מעיקרא לא היה קורא להן שם ביכורים אע"כ נראה דהאי מיעוטא דבכל מושבותיכם דכתב קרא דבענין מצות שנאכלין בכל מושבות היינו דמשעה דעביד לה שימור לשם מצות מצה דהיינו מלישה ואילך היה להם שעת הכושר לאכול בכל מושבות ומש"ה בביכורים דלא שייך לומר כן מטעמא דפרישית דהא בשעת לישה כבר היה ביד הכהן ונעשין בה כל מעשה ביכורים משו"ה שפיר ממעטינן להו מבכל מושבותיכם וה"ה לענין מעשר שני גופא דעיקר חיוב מעשר היינו משנתמרח בכרי משו"ה לא אמרינן בה הואיל למפרע לר"י הגלילי משא"כ בחלה של מעשר שני אליבא דר"ע שפיר אמרינן אפילו תרי הואיל לענין דלא ממעטינן להו מבכל מושבותיכם כיון דבשעת לישה לשם מצות מצוה היה להם שעת הכושר לאכול בכל מושבות דהא עיקר חיוב חלה אינו אלא משעת גלגול העיסה ואילך ואפילו עד לאחר אפיה ואי משום מעשר שני בירושלים הרי בידו לפדותן ע"י שיגרום להם טומאה דלע"ד לא אשכחן שאסור לגרום טומאה למעשר אלא דוקא בתרומה וקדשים איכא קרא דבעו שימור כנ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

דף לט.

במשנה ואלו ירקות כו' אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין. הא דלא מקשינן מהכא למ"ד בפרק כיצד מברכין דשלקות במילתייהו קיימי מ"מ אין יוצאין בהן דכ"ע טעם מרור בעינן וליכא דבכה"ג מסיק הש"ס התם בפ' כ"מ דהך פלוגתא דר"מ ור"י לענין מצה מבושלת לא תליא בהך פלוגתא דאמוראי לענין שלקות אלא דפליגי אי טעם מצה בעינן אי לא והיינו דלא תנא לה תנא דמתניתין דידן לענין מצה במשנה דלעיל כיון דבמחלוקת שנויה משא"כ במרור כו"ע מודו דטעם מרור בעינן ועיין בזה בחידושי הרשב"א שם בכיצד מברכין ובחידושינו שם:

דף לט:

בפירש"י בד"ה כעין דאוריתא כו' ומרור איתקש למצה מה מצה בעינן נאכלת בכל מושבות כו' עכ"ל. כוונתו בזה דאע"ג דענין היקישא דאורייתא לא שייך במידי דרבנן מ"מ האי הקישא ודאי לאו משום הך מילתא לחוד אתי אלא מסתמא דהקישא מרור למצה היינו לשאר מידי דאוריי' טובא ומשום דאין היקש למחצה אם כן אי הוי מעשר ירק דאורייתא ודאי לא היו יוצאין בו משום האי הקישא השתא נמי דמדרבנן נינהו נמי אין יוצאין בו דכל דתקינו רבנן כו'. ומה שהקשה מהרש"א ז"ל דאכתי למה הוצרך רש"י לפרש דטעמא דמצה של מעשר שני דאינו נאכל בכל מושבות ולעיל משמע דטעמא משום לחם עוני יצא זה שנאכל בשמחה וע"ז תירץ דבפירש"י בחומש מצא כן ע"פ המכילתא אלא דאין זה מספיק דאכתי אמאי שבק רש"י לישנא דגמרא דידן

דקאמר לעיל דטעמא משום לחם עוני וקאמר לישנא דמכילתא. ונלע"ד בזה דודאי בסוגיא דהכא לפי פירושא קמא דרש"י ע"כ הוצרך לפרש כן דאי ס"ד דטעמא דמצה של מעשר שני היינו משום דבעינן לחם עוני וזה נאכל בשמחה א"כ ודאי לא שייך הך היקישא כלל לענין מרור אפילו אי הוי מעשר ירק דאורייתא דאכילת מרור לא שייך ביה שמחה ולא ענין לחם עוני משא"כ להך טעמא דמושבות שבמכילתא א"ש כדפרישית ודו"ק:

במשנה אין שורין את המורסן לתרנגולים אבל חולטין. ויש לדקדק דהך מילתא דחולטין אמאי קתני לה במורסן לענין איסור הנאה וטפי הו"ל למיתני רבותא דאפילו קמח מותר לחלוט ברותחין כדקתני בברייתא דבסמוך דחלוט אין בא לידי חימוץ ואפילו למאן דאסר ותיקא בסמוך היינו דרך בישול אבל ע"י חליטה משמע דשרי ואפשר דנהי דחלוט אין בא לידי חימוץ היינו בדיעבד אבל לכתחילה אפילו בזמן המשנה היו חוששין להחמיר דזימנין לא בקיאי שפיר בחליטה ואתי לידי חיוב כרת משא"כ לענין איסור הנאה לא החמירו כ"כ כיון דרובא היו בקיאין בחליטה. ועוד נראה דאפשר דשריית מורסן לא הוי אלא חמץ נוקשה כיון דאין ראוי לאכילה. אלא דלפ"ז יש לדקדק על הטור והש"ע שכתבו בפשיטות דהאידנא אין שורין את המורסן לתרנגולין והיינו מהאי דשדרו רבי שרירא גאון ורב האי גאון ממתיבתא דלא התירו בשתי הישיבות חליטה אלא לחיה ולחולה ע"פ בקיאין וכמו שהביא הרא"ש ז"ל דבריהם ולמאי דפרישית אפשר דתשובת הגאונים לא הוי אלא לאכילת אדם. מיהו אפשר דסוף סוף כיון דרבי' האי גאון כתב דרבנן קמאי אמרו דחליטה ברותחין לא ידעינן היכי היא אם כן משמע דהאידנא דלא בקיאי בכל ענין יש לאסור אף במורסן לתרנגולין כן נראה לי:

בגמרא ת"ר אלו דברים כו' מבושל אדמבשליה מחמע ופרש"י בעוד שהמים פושרין קודם שירתיחו מחמיץ. נראה מזה מדמקשה בפשיטות ולא מוקי לה כשלא שהה שיעור חימוץ ע"כ דבמים פושרין קודם שירתיחו לא בעינן שיעורא אלא דבכל ענין מחמיץ ולפ"ז ע"כ דהא דאמרינן בסמוך דהך ברייתא דותיקא אסור היינו דעבדיה במיא ומלחא והיינו דמי פירות עם מים מחמיצין משא"כ במשחא ומלחא שהן מי פירות לבד שרי ואם כן לפרש"י דלעיל דף ל"ה ע"ב שכתב דמי פירות לבד נמי איסורא מיהא איכא לפי המסקנא דהתם ע"כ צריך לפ' דהא דר' שילא שרי בותיקא במי פירות לבד היינו כשלא שהה שיעור חימוץ ולמאי דפרישית א"א לפרש כן דהא האי ותיקא דהכא משמע דבדרך בישול איירי דהא מייתי לה בשמעתין אברייתא דלעיל ומייתי עלה נמי הך דמר זוטרא אם כן הא אמרינן דבמים פושרין לא בעינן שיעורא דבכל ענין מחמיץ. ובאמת ראיתי שהתוס' במנחות דף נ"ז הקשו מהאי דותיקא דמפלגינן בין מיא ומלחא למשחא ומלחא על פרש"י והניחו בקושי' ולכאורה יש לדחות דהא דמפלגינן בין מיא ומלחא למשחא ומלחא היינו דבמשחא ומלחא שרי כשלא שהה שיעור חימוץ משא"כ במיא ומלחא ממהר להחמיץ כמ"ש התוס' לעיל שם בשם ר"ת א"כ רש"י נמי נחית להך סברא מיהו למאי דפרישית א"א לומר כן ועוד דאי נחית הכא בשמעתין להך חילוקא אם כן אידי ואידי הוי מצי לאוקמי במשחא ומלחא והא בשהה שיעור חימוץ והא בלא שהה אע"כ כדפרישית דבותיקא שהיה דרך בישול לא שייך שיעור חימוץ כלל. א"כ לפ"ז ע"כ צריך לפ' בשיטת רש"י דמ"ש לעיל דמי פירות לבד נוקשה מיהו הוי היינו אליבא דר"ל דאפשר דסבר כאביי דבסמוך ומלישנ' דר"ל גופא דייק לה רש"י כדפרישית התם משא"כ למאי דמסקינן הכא דותיקא שרי לכתחלה במשחא ומלחא וכדאמר רבא נמי בסמוך דמי פירות אין מחמיצין ע"כ דרש"י נמי מודה דאין מחמיצין כלל כנ"ל ודו"ק:

דף מ.

בגמרא רבא אמר אפילו זקיפא נמי שרי מי פירות נינהו ומי פירות אינן מחמיצין. כבר כתבתי לעיל דף ל"ה ע"ב בלשון התוס' דבמנחות דף נ"ז כתבו דלשיטת רש"י מי פירות לחוד נמי נוקשה מיהא הוי יש לפרש דהא דשרי רבא הכא בזקיפא היינו משום דאינו אלא חששא בעלמא דאפשר שהמים נפלטין וחוזרין ונבלעין א"כ בנוקשא גרידא שאינו אלא מדרבנן ליכא למיחש להכי וזה דוחק ולמאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י א"ש טפי וק"ל:

שם ת"ר אין לותתין שעורין בפסח ואם לתת נתבקעו אסורות ופרש"י דודאי ממהרות להחמיץ. ולכאורה לשון רש"י תמוה דאם כוונתו דנתבקעו סימן חימוץ הוא הו"ל לפרש דודאי נתחמצו ואם נפרש דכוונתו דנתבקעו ודאי לאו סימן חימוץ גמור הוא אלא התחלת חימוץ שעי"ז ממהרות להחמיץ אח"כ וכן נראה ממ"ש הרא"ש ז"ל להדיא דנתבקעו לאו חמץ גמור הוא אלא שזה דוחק דהרא"ש לא איירי אלא כשנמצא מבוקעת בשעת לישה ע"ש משא"כ בל' רש"י לא שייך לפרש כן ואם נפרש כוונתו במ"ש שממהרות להחמיץ היינו דמשו"ה נקיט שעורין טפי מחטין לפי שהשעורין ממהרות להחמיץ שכן הוא למסקנא דשמעתין אלא דאכתי ל' דודאי ממהרות אינו מדוקדק דבהדיא הוה ליה למימר דשעורין ממהרות להחמיץ וצ"ע:

שם הדר אמר רבא מותר ללתות דתניא יוצאין בפת נקייה והדראה כו' וקשיא לי דהא ע"כ הא דהדר אמר רבא דמותר ללתות היינו בחטין דוקא דאי בשעורין הא תנן להדיא דאין לותתין ודאי לא פליג רבא אברייתא אע"כ דבחטין איירי והדד ביה ממאי דקאמר מעיקרא לא מיבעיא קאמר וא"כ לפ"ז אכתי מאי דייק מהך ברייתא דפת נקייה דמותר ללתות דלמא לעולם דאסור ללתות כמו בשעורים ואפ"ה קתני שפיר דיוצאין בפת נקייה שאם לתת קודם פסח ולא נתבקעו יוצא בה ידי מצות מצוה דהא בשעורים נמי קתני להדיא שאם לא נתבקעו מותרות דמשמע אפילו לכתחילה מותרות לאוכלן ואפשר דהכי קאמר דאי ס"ד דבחטין נמי שייך הך חששא דלתיתה כמו בשעורין א"כ אפילו בדיעבד לא היו יוצאין י"ח בפסח דהא דתניא גבי שעורין לא נתבקעו מותרות היינו לאוכלן בענייהו משא"כ לענין מצות מצוה לא הוי סמכינן אמה שלא נתבקעו דמ"מ אפשר דהתחלת חימוץ יש כאן וכשנתנן אח"כ בעיסה ולשן במים ממהרות להחמיץ אע"כ דבחטין ליכא שום חששא כלל בלתיתה כיון דשרירי כן נראה לי:

שם בתר דנפיק אמר מ"ט לא אמינא ליה מהא דאמר ר"ז אר"י אמר שמואל חיטין של מנחות אין לותתין אותן וקא קרי להו סולת כו'. והקשה מהרש"א ז"ל דעדיפא מיניה הוה ליה לאקשויי אעיקר דינא דכיון דבמנחות קאמר שמואל דאין לותתין אף ע"ג דמנחות איתנייהו בזריזין ובמקום זריזין כ"ש דאין ללתות לצורך פסח שאינו בזריזין ע"ש שתירץ דלא פסיקא ליה לאקשויי מהך סברא דאפשר דאה"נ דלדינא פליג רבה אדשמואל משא"כ בהא דקרי ליה רבה סולת פריך שפיר וע"ש ולפ"ז כ"ש שצריך לומר כן לפי המסקנא דאמר רב' מצוה ללתות ועביד עובדא אם כן ע"כ דליתא לדשמואל לענין חטין של מנחות. אמנם לע"ד אין צורך לזה דודאי לענין פושרין דלעיל שפיר שייך לחלק בין מנחות לפסח מטעמא דזריזין דעיקר חשש בלישת פושרין לא שייך כלל בזריזין שיודע להבחין שיעור הפשרת המים אינו שוהה ג"כ בלישתה ואופהו ומטגנה מיד סמוך ללישתן משו"ה מותר במנחות דאין כאן חשש כלל משא"כ לענין חמץ בפסח שאינו מסור לזריזין שייך הך חששא טובא בפושרין דזימנין שהן חמין ביותר ומחמיצין לאלתר וכ"ש אם שוהה הרבה בלישתן ואינו נזהר לאפותן לאלתר ועוד שאם יראה בה קצת חימוץ של שיאור או סידוק או הכסיפו פניו אינו מכיר בהן מי שאינו זריז שהרי נחלקו ר"מ ור"י וחכמים הרבה בסימנים הללו אם כן אתי לידי חשש איסור אכילת חמץ בפסח שהוא בכרת משא"כ לענין לתיתה דשמעתין נראין הדברים להיפך דעיקר חשש חימוץ לא תליא בזריזות כלל אלא לפי ענין החטין שיש מהן שמתבקעות לאלתר יותר מחבירו ומשום הכי קאמר שמואל במנחות דאין לותתין שאסור לגרום למנחות לכתחילה שום חימוץ אפילו קודם שנתקדשו בכלי משא"כ לענין חמץ בפסח סובר רבה דמותר אפילו לכתחילה דהא סמיא בידן שכל אדם יוכל להבחין אם נתבקעו או לא נתבקעו ולא שייך זריזות ולפ"ז כ"ש דא"ש למאי דמסיק רבה דמצוה ללתות ויליף לה מקרא דושמרתם את המצות דהיא מצות עשה דליעבד לה שימור ואם כן במצות מצוה כ"ש שמסורה לזריזין שזריז ויודע לעשות לה שימור כראוי משא"כ במנחות כנ"ל נכון:

דף מ:

בגמרא ת"ר אין מוללין כו' וי"א אף נותן את החומץ כו' ונוקמה כרבי יוסי. ולכאורה יש לתמוה מאי מקשה דלוקמי הנך י"א כרבי יוסי ותיפוק ליה דע"כ ת"ק די"א נמי ס"ל כרבי יוסי אלא שסובר דר"י לא קאמר שהחומץ צמית אלא כשהוא לבדו ולא כשהוא מעורב עם מים והיינו כדמשני הש"ס כי קאמר ר"י היכא דאיתיה בעיניה אם כן דקארי לה מאי קארי לה ונראה דאפ"ה מקשה שפיר משום דקס"ד דכיון דקסבר רבי יוסי דבשעורין שהתחילו לנפוח אפי' הכי חוזרין וניתרין ע"י ששורה אותן בחומץ ומותר לעשות מהן עיסה אלמא דצמיתת החומץ אלים לר' יוסי טובא אפי' בצונן שמועיל יותר מבישול והו"ל כחליטה א"כ שפיר יש לנו לומר דמה"ט גופא סברו היש אומרים דאפילו אם נותן החומץ תחילה לתוך המים אפ"ה מהני מיהא לענין שלא תחמיץ מתחילה הקמח שנותן אח"כ שהרי החומץ מבשלן ומחליטן וזה לפי סברת המקשה ובהא משני הש"ס דליתא להך סברא אלא דנהי דחומץ לבדו יש לו כח גדול להצמית אפ"ה עם מים אפשר דחמועי נמי מחמעא כן נראה לי ועיין מה שאכתוב בזה לענין חרוסת בסוגיא דבסמוך:

בפירש"י בד"ה לכל הוא נותן לכל מיני מאכל הוא נותן תבלין בכלי שני כו' עס"ה. ויש לתמוה דפרק כירה מסיק הש"ס להדיא דר' יהודה אכלי ראשון קאי ומייתי התם ברייתא דקתני בהדיא דר"י אכלי ראשון קאי ע"ש ונלע"ד ליישב דרש"י הוצרך לפרש כן כאן לפי הסוגיא דהא מדמהדר הש"ס הכא וקאמר מאן יש אומרים ולא קאמר מאן ת"ק אלמא דטעמא דת"ק הוי משמע ליה מסברא פשוטה והיינו כדמסיק הש"ס בסמוך דנהי דאשכחן דרבי יוסי קאמר דחומץ מבשל וכ"ש דאינו מחמע היינו דוקא בחומץ לחוד אבל עם מים אפשר דחומץ לא הוי אלא כמשקין בעלמא משו"ה מקשה מאן י"א ובהא קאמר ר"ח דר"י היא דאשכחן דחומץ אפי' עם מים מבשל וכ"ש דאינו מחמע א"כ לפ"ז אי ס"ד דר"י אכלי ראשון דוקא פליג את"ק ולקולא לענין שאר דברים אבל לענין חומץ לא פליגי אם כן קשיא הכא איפכא מאן ת"ק די"א וכמאן ס"ל דהא כיון דלר"י חומץ אפילו עם מים מבשל ובהא לא אשכחן מאן דפליג עליו לא ת"ק דר"י ולא ת"ק דר"י דהא ת"ק דרבי יוסי לא איירי אלא לענין שאינו צמית)ועיין מה שאכתוב בזה לקמן(לכך הוכרת רש"י לפרש דרבי יהודה לענין כלי שני נמי איירי ובין לקולא ובין לחומרא פליג דלקולא כדאשכחן בברייתא דפ' כירה ולחומרא דהכי משמע סתמא דלישנא דמתניתין דהא אסיפא קאי ואפ"ה סתמא קאמר לכל הוא נותן א"כ משמע דאכולה מילתא קאי ולפ"ז עיקר פלוגתא דת"ק ור' יהודה דלת"ק לא שני ליה כלל בין חומץ לשאר דברים אלא בכלי ראשון וכלי שני תליא מלתא ולר"י איפכא אם כן לפי זה א"ש דתנא קמא די"א היינו תנא קמא דרבי יהודה דחומץ עם מים לאו כלום הוא ויש אומרים כר"י כן נראה לי נכון בעזה"י. וראיה ברורה לדברי ממה עודקדקתי בחידושי בפ' כירה דאשכחן דרבי יהודא מחמיר טפי במתניתין דמיחם שפינהו מעל האור ומתוך כך העליתי דר"י בין לקולא ובין לחומרא פליג שכן מוכח ממתניתין דפרק קמא דמעשרות דנקיט ר"י האי לישנא גופא דלכל הוא נותן דע"כ איירי בכלי שני ע"ש בחידושינו ודוק היטב:

בתוס' בד"ה האילפס והקדרה כו' עיין מ"ש בחידושי שבת פרק כירה:

בד"ה רבא מחו ליה כו' פי' הקונט' קימחא דאבשונא וקשה הא דלעיל אסרינן כו' עס"ה. ובהשקפה ראשונה היה נ"ל ליישב פירוש הקונט' דמשמע ליה דהאי דמחו ליה קידרא היינו בכה"ג דסוגיא דלעיל בסמוך דאיירי שנותן חומץ לתוך הקמח שכן משמע מלישנא דברייתא דאין מולליו שדרך מלילת הקדירה היינו ע"י חומץ אלא דפליגי הנך תרי לישני אם נותן החומץ בתחילה או בסוף וא"כ בחומץ בסוף לכ"ע שרי כ"כ מ"ז ז"ל בספר מג"ש ע"ש:

במשנה אין נותנין קמח לתוך חרוסת כו' וכתב' הרא"ש והר"ן ז"ל דחרוסת היינו שנותן לתוכו חומץ עם מים ואזלו לשיטתייהו שהסכימו לפי' התוספות לעיל דף ל"ה ע"ב דמי פירות בלא מים אין מחמיצין כלל אפילו לזמן מרובה ואם כן ע"כ דהכא איירי עם מים והא דמשמע בשמעתין בסמוך דמדמה חרוסת לחומץ דאיירי בה רבי יוסי לעיל והתם בחומץ לחוד איירי יבואר בסמוך. מיהו מל' רש"י נראה לכאורה דחרוסת היינו שאין נותנין בו אלא חומץ לבד ואם כן משמע דאזיל לשיטתיה לעיל דף ל"ה במימרא דר"ל דמי פירות לחוד נוקשה מיהא הוי אלא דלפ"ז יש לדקדק על סתימת ל' התוס' דמדשתקו משמע דמודו לפרש"י ולפי שיטתם דלעיל ע"כ צריך לפ' דמיירי עם מים לכך נראה דמל' רש"י גופא נמי אין הכרע דאיירי בלא מים אלא דאפשר דסתם חרוסת כבר היו מגובלין ע"י מים וא"כ מ"ש שנותנין לתוכו חומץ היינו שנותן החומץ לתוך החרוסת שכבר היו בו מים וע"ש כך נקרא חרוסת ועוד שלטבל בו עשויין אלא שלא הוצרך לפ' אלא החומץ שעיקר הדין הסוגיא דחרוסת אי החומץ צמית כמו חרדל או מחמע וכן נראה מל' הרב הברטנורה ועיין בסמוך:

בגמרא א"ר כהנא מחלוקת לתוך חרדל אבל לתוך חרוסת ד"ה ישרף מיד תנ"ה כו' ולכאורה האי שמעתא דר"כ מרפסא איגרא דלישנא דמתניתין משמע להדיא דואם נתן אתרוייהו קאי דמה"ט כתבו התוס' לקמן בד"ה לא שמיע לי דקסבר דמתניתין פליגא אברייתא ואם נאמר דר"כ אברייתא סמיך הוה ליה למימר דתניא משא"כ לישנא דתנ"ה משמע דסתמא דתלמודא מסיק לה כסוגיית הש"ס והנלע"ד בזה דר"כ ממתני' גופא דייק לה דאי ס"ד דאחרוסת נמי קאמר יאכל מיד משום דחומץ מצמית צמית ועדיף משאר מי פירות אם כן תיקשי מתני' דאלו עוברין דקתני חומץ האדומי דחשיב חמץ דגן גמור ע"י תערובת משום דרמו ביה שערי ואי ס"ד דמיצמית צמית מאי הוי ואף לפמ"ש התוס' לעיל דרמו ביה שערי דהתם היינו שעורים מחומצות היינו לפי האמת דחומץ אינו

צמית אלא דהוי כמי פירות בעלמא משו"ה מוקי רב נחמן לחכמים דמתני' כסתם מתני' דאלו עוברין והשתא א"ש נמי הא דאיצטריך שמואל בסמוך לומר הלכה כדברי חכמים אף ע"ג דבלא"ה קי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים ולמאי דפרישי' א"ש דאיצטריך לאשמעינן דלא נימא דאין הלכה כחכמים דמתני' אלא כסתם מתני' דאלו עוברין דקחשיב חומץ האדומי וקס"ד נמי דחומץ וחרדל שוין קמ"ל דלא אי משום דשמואל ס"ל כר"כ או אפי' אי פליג אדר"כ כדמשמע בלשון התוס' בסמוך אליבא דמסקנא אפ"ה א"ש משום דמוקי האי דחומץ האדומי דרמו ביה שעורים מחומצות דהא לפי המסקנא לא צמית כנ"ל ודו"ק ועוד בסמוך:

דף מא.

בגמרא אמר רב אשי כוותיה דר"כ מסתברא מדאמר שמואל כו' מאי לאו כו' הא חמוע מחמעא ופרש"י מדלא צמית אלמא כשאר משקין הוא. נרא' דכוונתו בזה מדלא כתב אלמא כמים הוא כמ"ש בדיבור שאח"ז ע"כ דכוונתו בזה דאי הוי כמים הוי בעי שיעור חימוץ וא"כ אמאי ישרף מיד אע"כ דלפי סברת מאי לאו היינו דכיון דלא צמית הוי כמי פירות עם מים וכדפרישית בל' המשנה ומשו"ה ישרף מיד ומכ"ש לפי שיטת רש"י דלעיל דף ל"ה דאפשר דכרת נמי איכא ע"ש וע"ז מסיק הש"ס ודחה דלא מצמית צמית ולא מחמע ומ"ש רש"י דלא הוי כמים היינו דלא הוי כמים עם מי פירות דישרף מיד משום דחומץ בהך מילתא עדיף משאר פירות אלא דאפ"ה יאכל מיד דמכל מקום ממהרין להחמיץ קצת כן נ"ל. ואין להקשות במאי דמדמה הכא חומץ דחרוסת לחומץ דר' יוסי ולעיל מסקינן דר' יוסי לא קאמר אלא באיתיה בעיניה והכא מיירי עם מים דאפ"ה א"ש דהא בהא תליא דכיון דס"ל לר"י דחומץ לבד צמית לגמרי ממילא דעם מים נהי דלא צמית לא מחמע כלל אלא כיון דאין הלכה כר"י שפיר שייך האי שקלא וטריא דהכא אי חמועי מחמע או לא כדפרישית. ועוד נראה לי דהא דאמרינן לעיל דר"י לא קאמר אלא בדאיתיה בעיניה דוקא היינו אי לאו האי דרבי יהודה דפרק כירה משא"כ לבתר דמייתי הש"ס לעיל דרבי יהודה סבר דחומץ אפילו עם מים מבשל אם כן ממילא אית לן למימר דכ"ש דר"י ס"ל הכי ודוק היטב:

בתוספות בד"ה מדאמר שמואל כו' השתא מדמי חומץ לחרוסת ע"כ נראה לר"י כו' עס"ה. נראה דכוונת ר"י בזה דכיון דעולא פליג אדר"כ ור"ה ברי' דר"י דאמר לא שמיע לי נמי פליג עליה אם כן משמע לר"י דאין הלכה כר"כ והיינו כדמסיק הש"ס אליבא דשמואל דלא חמועי מחמע וכן נראה מפי ר"י בדיבור הסמוך. אלא דלכאורה דברי התוספת תמוהים בזה דמאי דמדמה הש"ס השתא חומץ לחרוסת ודאי א"ש טובא דמכח כ"ש קאמר דכיון דאפילו בחומץ לבד קאמר שמואל דאינו צמית כ"ש בחומץ עם מים ואם כן לפ"ז שפיר מצינן למימר דעולא לא פליג אדר"כ דהא דאמר לעיל גבי מלילה דאינו אסור אלא משום נזירא סחור סחור היינו בחומץ לבד כגון שנותן הקמח ואח"כ נותן החומץ דאע"ג דמשמע בברייתא דלעיל דשרי אפ"ה מחמיר עולא משום סחור סחור כמ"ש התוס' עצמן בסמוך ונראין דבריהם כסותרין לכך נראה דהתוספות כאן נמי לאו לפסק הלכה כתבו כן אלא דלפי סברת מאי לאו היה בהכרע לומר דעולא פליג אדר"כ משא"כ לפי המסקנא לא פליג אלא דבכל זה לא הונח לי דסוף סוף לפי המסקנא פליג מיהא שמואל אדר"כ וצ"ע ונראה דכיון שדברי התוספות בזה מגומגמים ונראין כסותרין משו"ה השמיטו הטור והש"ע דעת ר"י ופסקו בפשיטות כר"כ דקאי רב אשי כוותיה דמסקנא דהכא דיחויא בעלמא הוא כנ"ל ודו"ק:

פיסקא אין מבשלין את הפסח הקשו בתוספות תימא למה שנאו כאן. נראה ליישב דכיון דנקיט לעיל דיני אכילת מצה ומרור וקתני נמי במרור לא שלוקין ולא מבושלין וכדפרישית לעיל דטעמא משום דמפיג טעם מרור משו"ה קתני נמי דיני חרוסת כיון שמטבל המרור בחרוסת דבכה"ג ליכא הפגת טעם וכיון דאיירי בחרוסת קתני נמי דאין נותנין קמח לתוכו או לתוך החרדל דהך מילתא שייך בהאי פרקא וסמיך ליה האי בבא דאין מבשלין את הפסח לאשמעינן נמי אע"ג דאין מבשלין הפסח אף לאחר צלייתו במשקין ובמי פירות אפ"ה סכין ומטבילין דמה"ט מותר לטבל הפסח בחרוסת כמו שפרש"י שדרכן לטבל בו בשר ובלא"ה נ"ל דעיקר דינא דאין מבשלין היינו לאחר צלייתו משו"ה קתני לה הכא דאי בבישול דמעיקרא בפ' כיצד צולין הו"ל למיתני כנ"ל ועיין בס' מג"ש למ"ז ז"ל:

שם ת"ר במים אין לי כו' וכתב מהרש"א ז"ל דהקשה הרא"ם לא ליכתוב לא במים ולא בשל ותירץ בדוחק וגם תירוצו של מהרש"א נראה דוחק ע"ש. ולענ"ד יש ליישב בפשיטות למאי דמסקינן בשמעתין דלרבנן בשל מבושל איצטריך לצלאו ואח"כ בשלו אם כן לפ"ז שפיר איצטריך למיכתב במים לאשמעינן דאף ע"ג דע"י מים לא פקע טעם צלי מיניה כדאשכחן במצה אליבא דר"מ והאי ריבוי דבשל מבושל הוי מוקמינן לה בדדמי לשאר משקין שמבטלין טעם הצלי קמ"ל דאפילו במים אסור ובכה"ג גופא מצינן נמי למימר אפילו אליבא דר' דאע"ג דרבי מפיק האי בשל מבושל לצלי קדר אפילו הכי מודה דמרבינן נמי צלאו ואח"כ בשלו דבשל מבושל מ"מ לגמרי משמע דריבוי גמור הוא והכי משמע מדאמר איכא ביניהו צלי קדר ולא קאמר איכא ביניהו צלאו ואח"כ בשלו אע"כ דלרבי נמי חייב כנ"ל וק"ל:

בתוספות בד"ה איכא ביניהו צלי קדר פי' אי לוקה עליו כו' וא"ת והיכי יליף כו' הא אין מזהירין מן הדין כו' עס"ה. ולכאורה סידור ל' התוס' אינו מדוקדק דהך קושי' דאין מזהירין אגופא דברייתא הו"ל לאקשויי כיון דפשיטא להו דלכל הפחות איכא עשה דע"כ לענין מלקות אייר' ונראה לי דהאי עשה דכ"א צלי אש לא פסיקא להו כ"כ דלאיסורא ולפסול הפסח אתי דאיכא למימר דאינו אלא כשאר מצות עשה שאינו יוצא י"ח פסח אלא בצלי אבל לעולם דליכא שום איסור כלל משו"ה כתבו לכתחילה מדקאמר א"ב צלי קדר משמע דעיקר פלוגתייהו למלקות אתי דאי לאיסורא ולפסול הפסח מעשה דכ"א צלי אש נפקא מדאמרינן בפרק כיצד צולין יקלוף את מקומו וא"כ ממילא שמעינן מהאי סוגיא דכיצד צולין גופא דכ"א צלי אש עשה גמור הוא אפילו לפסול וממילא דה"ה לענין שאר משקין א"כ מקשה שפיר הא אין מזהירין מן הדין כנ"ל ודו"ק:

בד"ה א"ר כהנא כו' דרבי יוסי יליף מבשל מבושל דבישול מבטל אפיה עכ"ל. וכוונתן בזה דכי היכי דבישול מבטל צליה ה"נ הבישול מבטל אפייה וקיצרו בזה לפי שסמכו עמ"ש אחר זה בד"ה עולא אמר מסוגיא דכיצד מברכין דבשקלא וטריא מעיקרא דהתם משמע דהא בהא תליא אי שלקות במילתייהו קיימי או לא אלא דאפ"ה קשיא להו בסמוך דבמסקנא לא קיימי הכי ומה שיש לדקדק בזה בדבריהם ובמ"ש ג"כ בסמוך בד"ה אבל לא במבושל כבר כתבתי בחידושי ברכות בפ' כיצד מברכין ע"ש:

דף מב.

במשנה ואלו עוברין בפסח ופרש"י דעוברין עליהן בבל יראה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ובחיבורו פ"ב מהל' חמץ ומצה. ונראה דלישנא דאלו עוברין משמע להו דעוברין בלאו כדאשכחן האי לישנא בכמה דוכתי בש"ס ומשו"ה לא מצי לפ' לענין אכילה דעוברין בלאו דא"כ הא דקתני סיפא זה הכלל כל שהוא ממין דגן עוברין בפסח הרי אלו באזהרה ואין בו כרת והרי אלו באזהרה ודאי לענין אכילה אייר' מדקתני ואין בו כרת ואם כן ע"כ דהא דקתני מעיקרא עוברין בפסח היינו לענין בל יראה ומשמע להו דחד תנא אמרינהו כמו שאבאר באריכות אי"ה לקמן בשמעתין ומה שהקשה ר"ת דמהיכי תיתי יעבור בבל יראה כיון דלענין אכילה גופא איצטריך קרא י"ל דרש"י והרמב"ם ז"ל סברי דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ כדאי' לעיל וקי"ל אין היקש למחצה מיהו ר"ת ז"ל סובר דלא שייך האי הקישא כיון דכתיב בקראי דהקישא תשביתו שאור מבתיכם כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכן באידך קרא שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת ונכרתה אם כן משמע דלא איתקש השבתת שאור אלא לחמץ שיש בו כרת וכיון דבהנך ליכא כרת תו לא שייכי בהאי הקישא מ"מ אין זו קושי' כ"כ על רש"י והרמב"ם ז"ל דסברי כיון דבבל יראה ליכא כרת א"כ עיקר הקישא היינו לצד לאו שבה כן נ"ל נכון. ועוד נ"ל לפרש בדרך אחר דדוקא לענין אכילה צריך קרא דממ"נ אי חמץ נוקשה מיקרי חמץ מסברא כמ"ש התוספות לקמן מסוגיא דחולין לענין תודה ואם כן ע"כ הא דאיצטריך קרא לענין מלקות בחמץ היינו משום דלא נמעט לגמרי מקרא דכי כל אוכל חמץ דמשמע דוקא חמץ גמור ואיצטריך ריבוי לפרש דלא נמעט אלא לענין כרת אם כן לענין בל יראה דליכא מיעוטא דכל אוכל חמץ תו לא איצטריך ריבוי דמסברא מיקרי חמץ ואי חמץ נוקשה לא מיקרי חמץ מסברא והיינו כמ"ש רש"י ז"ל לקמן דף הסמוך משום דאין ראוי לאכילה וכמו שאפרש באריכות שפירושו מוכרח א"כ לא שייך ה"ט אלא לענין אכילה דקי"ל כל איסורין שבתורה אין לוקין אלא דרך אכילתן וכ"ש הכא דהאוכלן בטלה דעתו כמו שיבואר משא"כ לקמן לענין בל יראה לא תליא בהכי אא"כ שנפסל לגמרי מאכילת כלב כגון בחרכו או במלוגמא וכה"ג י"ל לענין תערובת ככותח הבבלי ואינך אי שייך בהו איסורא מסברא דטעם כעיקר דאורייתא וא"כ ע"כ הא דאיצטריך קרא לרבויי דלא נמעט מכל אוכל חמץ דוקא חמץ גמור ולא ע"י תערובת וכמ"ש הכסף משנה והרבה מהראשונים ואחרונים א"כ לענין בל יראה דליכא מיעוטא לא צריכא רבוי ואי טעם כעיקר לאו דאורייתא כשיטת רש"י וסייעתו בכל איסורין אלא דבענין דוקא כזית בכדי אכילת פרס והכא בכותח וכל הנך ליכא כזית בכא"פ דבטלה דעתו אצל כל אדם כדאי' לקמן דף מ"ד וכפרש"י שם וא"כ לא שייך האי מילתא אלא לענין אכילה מטעמא דפרישית דבענין דרך אכילתן דוקא משא"כ לענין בל יראה דלא בענין דרך אכילתן אם כן כל שיש בו כזית בכא"פ עובר עליהן וכמ"ש רוב הפוסקים דבתערובות חמץ אף למי שפסק כחכמים דאינו עובר בולא כלום אפ"ה חייב לבער מדאורייתא מטעמא דפרישית ועיין בב"י סי' תמ"ב ובט"ז ובס' מגן אברהם ובמ"ש בשם הרמ"ך ובשם הר"ן ז"ל כל זה נ"ל נכון וברור בעז"ה ועוד אבאר לקמן באריכות ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בתוספות בד"ה ואלו עוברין פ"ה לעבור בבל יראה כו' וגם ריב"א מדקדק כו' דמשמע עוברין מן העולם כו' ואין נראה לר"ת כו' ונראה לר"ת דאלו עוברין פירוש האוכלין ועוברין היינו מעל השולחן דלאו בני מיכל נינהו כו' עכ"ל. האי לישנא דר"ת תמיהא לי טובא דנהי דלא רצה לפרש כפרש"י דס"ל דאין עובר מדאורייתא בבל יראה ולא רצה ג"כ לפ' דעוברין בלאו לענין אכילה מדקתני סיפא הרי זה עובר בפסח וקתני נמי הרי אלו באזהרה אלא דאכתי אמאי לא מפ' דעוברין היינו לבער מן העולם כפירוש ריב"א דהא אף לפר"ת צריך לבער מיהא מדרבנן דלמא אתי למיכל מיניה וכמ"ש התוס' להדיא בריש מכילתין דאף לפר"ת דהכא אפ"ה מודה דחמץ נוקשה אע"ג דליכא בל יראה אפ"ה צריך לבער דלא פלוג רבנן ואף אם נאמר דלשון עוברין לא משמע ליה לר"ת דפירושו לבער מן העולם אלא להעבירן מן השלחן דאכתי אתנא דמתניתין גופא תיקשי אמאי קתני בהאי לישנא דעוברין מהשלחן דאיכא למיטעי דמותרין בהנאה ולקושטא דמילתא אף אי הוי מדרבנן אסירי בהנאה כמ"ש ר"ת ז"ל גופא לענין חיטי קורדנייתא דהוי נוקשה ואין חוששין לקידושין דאסירי בהנאה ואיכא למיטעי נמי דמותר להשהותן ולקושטא דמלתא דאסור להשהותן לשיטת התוספות דריש מכילתין. והנלע"ד בזה דודאי ר"ת לשיטתו דס"ל כשיטת התוס' לקמן דף הסמוך בד"ה מאן תנא דמאן דלית ליה דעובר בלאו ה"ה דליכא איסורא דאורייתא וכמו שאבאר שם בארוכות אי"ה וסובר ג"כ דהאי ת"ק דמתני' דהכא סובר דאין עובר בלאו דהרי אלו באזהרה דסיפא מוקמינן לה כר"א או כר"מ ולית הלכתא כוותיה ואם כן סתמא דרישא אליבא דהלכתא דזה הכלל בלא"ה ר"א מסיק לה כמ"ש התוס' בד"ה למה מנו ואם כן סובר ר"ת גם כן דהיכא דליכא אלא איסורא דרבנן אין אסור להשהותן כדמשמע מל' הרא"ש ז"ל לחד לישנא וכמ"ש הטור בפשיטות ומ"ש התוס' בריש מכילתין דאף לר"ת דליכא בל יראה אפ"ה חייב לבער מדרבנן והביאו ראיה משיאור ישרף ע"ש נראה דהתוס' כתבו כן להלכה מסברא דנפשייהו אבל ר"ת ז"ל גופא לית ליה האי סברא אלא היכא דליכא אלא איסורא דרבנן מותר להשהותן וכן נראה מל' הרא"ש ז"ל דלר"ת אפי' היכא דאסור מדאורייתא מ"מ כיון דליכא בל יראה מותר להשהותן ומהאי דשיאור ישרף לא קשיא ליה כמו שאבאר לקמן בדף הסמוך בד"ה מאן תנא ע"ש לכך הוכרח לפרש דאלו עוברין היינו מעל השלחן דהיינו איסורא דרבנן בעלמא כנ"ל בשיטת ר"ת ז"ל אלא דאכתי לישנא דמתניתין קשיא דעוברין מעל השלחן היינו איסור אכילה לחוד משמע הא לכלב שרי והא ודאי ליתא מהיא דחיטי קורדניית' דפר"ת גופא דאסורים בהנאה והיה נראה בעיני לפרש עוד דודאי עיקר לישנא דאלו עוברין משמע לר"ת דלקושטא דמילתא היינו שעובר בלאו האוכלן אלא דהוצרך למיתני נמי דהרי אלו באזהרה שלא נטעה לומר דעוברין היינו מהשלחן ומה שהכריחו לזה היינו מסוגיא דלקמן בפיסקא דהרי אלו באזהרה דלא מקשה הכי אלישא דמתניתין דאלו עוברין מאן תנא אע"כ דעוברין משמע נמי מהשלחן כן נראה לי ולקמן אבאר יותר:

בד"ה רבי אליעזר אומר כו' מ"מ מדקאמר אף משמע דמודה לת"ק כו' עכ"ל. ולכאורה למאי דפרישית בסמוך דלפר"ת דעוברין מעל השלחן היינו לענין איסורא דרבנן א"כ לא הוי מקשו הכא מידי דנהי דמסקינן בגמרא דנוקשה לר"א לית ליה היינו דליכא איסורא דאורייתא משא"כ איסורא דרבנן משמע דלכ"ע איכא וכמ"ש כל הפוסקים וכמ"ש מהרש"א ז"ל לקמן ועיין מה שאכתוב לקמן על דברי מהרש"א ז"ל. ואם כן לפי זה שייך שפיר דמודה ר"א בקמייתא דעוברין מדרבנן אבל בעירובו סובר ר"א דמלקות נמי איכא וא"כ היה נראה מזה דהתוס' דהכא לאו לשיטת ר"ת כתבו כן אלא לשיטת רש"י וריב"א אלא דאיכא למימר דאף לפר"ת נמי מדקאמר אף משמע דקמייתא חמירא טפי וא"כ מלקות נמי איכא בנוקשה כמו בתכשיטי נשים דע"י תערובת והיינו

דקתני אף אלא דבכל זה לא הונח לי דאכתי איכא למימר דלר"א בתכשיטי נשים נמי ס"ל דלא עבר בלאו וליכא אלא איסורא דרבנן דאע"ג דבשאר תערובת חמץ ס"ל דעובר בלאו אי אמרי' דחד רבי אליעזר הוא במשנה ובברייתא אפ"ה כיון דתכשיטי נשים לת"ק אפילו מדרבנן שרי לפר"ת והיינו כמ"ש מהרש"א ז"ל דלא דמי לשאר תערובת אם כן מצינן למימר דלר"א מדרבנן הוא דאסור ושייך שפיר לשון אף דמודה בקמייתא דכ"ש דכולהו אסורי מדרבנן אלא לענין מלקות שפיר מפליג בין חמץ נוקשה לתערובת חמץ כדמפליג בברייתא וליכא למימר דדיוקא דתוס' מדקתני זה הכלל בסיפא וקתני הרי אלו באזהרה ומשמע דר"א אמרה כמ"ש התוס' לקמן ואכולהו אלא דלפ"ז לא הוו צריכי לדקדק מדקתני אף אלא הוו להו לדקדק בהדי' מדקתני הרי אלו באזהרה אע"כ דלא נחתו להאי דיוקא אי משום דלא פסיקא להו השתא דזה הכלל ר"א מסיק לה או שנאמר אע"ג דר"א מסיק לזה הכלל אפילו הכי הא דקתני הרי אלו באזהרה אתאן לת"ק כמו שנאמר לקמן ואם כן הדרא קושיא לדוכתא דלפר"ת אין הכרח לומר דתרי ר"א נינהו ודברי התוס' כאן לפריב"א או שנאמר דלפר"ת הא דעוברין מעל השלחן היינו מדאורייתא ולמלקות אלא שהוצרך לפרש עוברין מעל השלחן ולא עוברין בלאו מדלא קתני עוברין עליהן כמ"ש הרא"ש ז"ל בשיטת ר"ת או מדמהדר ותני הרי אלו באזהרה אלמא דעוברין היינו מעל השלחן. ולפ"ז ע"כ ס"ל לר"ת דאע"ג דאסירי מדאורייתא לגמרי אף למלקות אפ"ה אין מתבערין מן העולם אפי' מדרבנן וכדמסיק הרא"ש ז"ל בשיטת ר"ת כנ"ל אלא דאכתי קשה אתנא דמתני' נופא אמאי קתני עוברין דמשמע דמותר בהנאה והא ליתא לר"ת מההיא דחיטי קורדנייתא וכ"ש אם נאמר דאסורים מדאורייתא וכמ"ש תוס' להדיא בפ' כל שעה דאף לחזקיה דמפיק איסורי הנאה מלא יאכל אפ"ה מודה דנוקשה וע"י תערובת אע"ג דמרבינן להו מכל מחמצת לא תאכלו אפ"ה אסורין בהנאה מדאורייתא וע"ש בחידושינו ודוק היטב:

בא"ד לכך נראה דגרסינן ר' אלעזר בחד מינייהו או במתניתין או בברייתא עכ"ל. ולכאורה לפמ"ש התוס' לקמן דף הסמוך בד"ה למה מנו דזה הכלל דמתניתין ר"א מסיק לה אם כן ע"כ דבמתניתין נרסינן רבי אליעזר שהוא חבירו של רבי יהושע דברייתא ומודה ליה בזה הכלל ומשו"ה קאמר שפיר אם כן למה מנו משא"כ אי גרסינן במתני' ר"א שהוא ר"א בן שמוע אם כן האיך מסיק עליה רבי יהושע לומר וכי מאחר ששנינו דהא ר"א בן שמוע בתר הכי דרי דרי הוי והנראה מזה דהתוס' דהכא לא פסיקא להו השתא דזה הכלל ר"א מסיק לה וכדפרישית בסמוך וכמו שאבאר עוד לקמן במקומו. מיהו נ"ל דכל דברי התוס' בזה הם לפירוש ריב"א או לפירוש ר"ת כדפרישית בסמוך. משא"כ לפרש"י דאלו עוברין היינו לענין בל יראה ובל ימצא וכדפרישית בפי' דבריו באריכות אם כן אין הכרח לומר דגרסינן בחד מינייהו רבי אלעזר אלא דבתרוייהו גרסינן ר"א ודוקא לענין בל יראה סבירא ליה דעובר אף בנוקשה מטעמא דפרישית משא"כ לענין אכילה ס"ל דלא לקי כיון שאינו דרך אכילתו וכדפרישית ואבאר עוד לקמן באריכות ואע"ג דאפשר דריב"א נמי מפ' הכי מ"מ לא פסיקא כ"כ כמו לשיטת ופי' רש"י כנ"ל ודו"ק:

דף מב:

בפירש"י בד"ה דרמו בו שערי שמטילין לתוכן מי שעורין כגון שכר שלנו כו' עכ"ל. לכאורה נראה דלאו דוקא כעין שלנו דהא לקמן ד' מ"ד גבי הנח לכותח הבבלי כ' רש"י להדיא דסתם שכר עיקרו מתמרים או מתאנים אלא שבמדי מערב עמהם מי שעורים קצת ואם כן אין זה כמו שכר שלנו וכמ"ש הרא"ש ז"ל להדיא דשכר שלנו שעיקרו משעורין חמץ גמור הוא ומשמע דלכ"ע חיוב כרת נמי אית ביה כיון שיש בו כזית בכא"פ ואי משום דמשקה הוא הא מרבינן בפ' העור והרוטב מדכתיב בחמץ נפש לרבות השותה והיה נראה לכאורה דמ"ש רש"י ז"ל כאן כגון שכר שלנו היינו שבמדי מערבין בו מאותן מי שעורין שהוא כעין שכר שלנו אבל לעולם דעיקרו מתמרים או מתאנים כמ"ש רש"י ז"ל לקמן אלא שבסוף לשונו שכתב כאן ובמדי עושין אותו שכר ממי שעורין כעין אותו שלנו אם כן משמע להדיא דעיקרו משעורין וקשיא לשונות רש"י אהדדי. והנלע"ד ליישב דלקמן בשקלא וטריא דאביי ורב דימי רוצה רש"י לפרש למאי דמשמע התם דאין לחלק בין טעמו וממשו לטעמו ולא ממשו כדמוכח מהא דמקשה א"ה אמאי פליגי רבנן אדר"א בכותח הבבלי וכמ"ש שם בשם בעל פרי חדש דכותח מקרי טעמו ולא ממשו וא"כ ע"כ אזלי האי סוגיא דלקמן כמ"ד טעם כעיקר דאורייתא היכא דאיכא כזית בכא"פ דהכי ס"ל לאביי בעלמא דילף מבשר וחלב ואם כן לא שני לן בין טעמו וממשו ובין טעמו ולא ממשו דהא טעם כעיקר משו"ה הוצרך לפרש דשכר המדי מערבין בו מי שעורים קצת משא"כ הכא כתב רש"י בפשיטות למאי דס"ל לרש"י בכמה דוכתי דטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו אפילו בדאיכא כזית בכא"פ דלא שייך כזית אלא בדבר שלא נימוח דמיקרי טעמו וממשו ועיין בלשון רש"י בסוף מס' ע"ז שכ"כ להדיא והיא שיטת הרשב"א והר"ן ז"ל כמ"ש הפוסקים ואם כן יפה כתב כאן דאפילו בשכר שלנו ליכא כרת ורבנן פליגי אף לענין מלקות דאע"ג דיש בו כזית בכא"פ אפ"ה כיון דטעמו ולא ממשו היא שהשעורין נמחו לגמרי ומיקרי מי שעורין אם כן הא קמ"ל דאין לוקין עליו כדאית' להדיא בסוף מסכת ע"ז וכ"כ רש"י ז"ל בחולין ומבואר ג"כ מלשונו בסוגיא דשמעתין לקמן כמו שאבאר בעז"ה. כנ"ל נכון ודוק היטב. ועוד אבאר ליישב שתי הלשונות לקמן גבי הנח לכותח הבבלי וק"ל:

בגמרא זיתום מצרי תני רבי יוסף תלתא שערי כו' וצ"ל דאפ"ה אין בו כזית בכא"פ למאן דס"ל דהוי דאורייתא ואע"ג דבפ' שמונה שרצים משמע דאין שותין זיתום המצרי בשבת משמע דלאו לשתיה קאי אלא לרפואה וכ"כ הרמב"ם ז"ל כאן בפי' המשניות אפילו הכי צ"ל דחזי נמי לשתיה ולא הוי כחמץ נוקשה דהא לקמן בברייתא דר"א קחשיב נמי זיתום המצרי ומסקינן דר"א נוקשה לית ליה וע' בתוס' פרק שמונה שרצים ועיין כאן בבעל המאור:

בתוספות בד"ה טיפולין של בנות עשירים וא"ת א"כ היינו תכשיטי נשים כו' עכ"ל. ועיין במהרש"א מיהו לפי גירסת ספרים שלנו דגרסינן טיפולן של בנות עשירים שמשיירות לבנות עניים אם כן לא שייך להקשות אם כן היינו תכשיטי נשים ואדרבה הוה ליה לפרש החילוק שביניהם. אלא שראיתי בספר תמים דעים בסי' רמ"ה שכתב הראב"ד ז"ל דלא גרסינן שמשיירות לבנות עניים אלא טיפולן של בנות עשירים לחוד ונראה שכן הוא ג"כ גירסת רש"י ותוספות:

דף מג.

בגמרא תניא אמר רבי יהושע וכי מאחר ששנינו כל שהוא כו' למה מנו חכמים את אלו כו'. ותמיהא לי טובא דלכאורה משמע דלא קאי האי כללא אלא אהנך פרטי דנוקשה ובתערובות לא שייך לישנא דכל שהוא מין דגן כדאיתא להדיא בפרק כיצד מברכין דף ל"ו ע"ב בהא דאמרי רב ושמואל כל שהוא מחמשת מינים מברכין במ"מ וקאמרי נמי כל שיש בו ומסקינן התם דאיצטריכו תרוייהו דאי איתמר כל שהוא הו"א בעיניה קמ"ל כל שיש בו דאפילו ע"י תערובת מיהו משום הא לא אירי דאפשר דאמורא צריך לפרש דבריו יותר אבל בלשון תנאים הכל בכלל בין נוקשה בין תערובת אלא דיותר קשה אי לענין תערובת מאי כללא הוא דאכתי לא ידעינן במאי איירי אי בכזית בכא"פ או בנותן טעם או במשהו וליכא למימר דסמיך בהא אסברא מאי דשייך בכל האיסורין הא ודאי ליתא דהא משמע מל' הרי"ף והרא"ש ז"ל דאדרבה הנך דמתניתין אין בהן בנותן טעם דבנ"ט אפילו רבנן מודו וכדמסיק הטור וכל האחרונים דהנך לקיוהא בעלמא עבידי וא"כ ודאי לא שמעינן להו מכללא דהא בכל חדא מינייהו איצטריך לאשמעינן היא גופא דלקיוהא עבידא ומכל זה היה נ"ל לכאורה שזה דחקו לר"ת לפרש במתניתין דעוברין היינו מעל השלחן ואם כן הא דקתני נמי כל שהוא ממין דגן ה"ז עובר היינו מעל השולחן ואפילו נתערב במשהו נמי עוברין מהשולחן מדרבנן וכן לענין נוקשה כל שיש בו שום חשש נוקשה אסורים מדרבנן מיהא באכילה כדאשכחן בשיאור דר"מ לר' יהודה דאע"ג דלא חשיב ליה נוקשה דקאמר נותן לפני כלבו אפ"ה מודה דאסור באכילה מדרבנן כמ"ש התוס' בסמוך ולפ"ז קאמר רבי יהושע שפיר וכי מאחר ששנינו כלל גמור דכולן עוברין מהשולחן אם כן למה מנו את אלו וקתני בהן נמי לישנא דעוברין גופא. ולפ"ז קאמר גם כן דהרי אלו באזהרה לאו אכללא קאי אלא מילתא באפי' נפשיה כמ"ש בסמוך בלשון התוס' ולפ"ז נצטרך ג"כ לומר דכל מידי אסור במשהו אפילו נתערב קודם פסח אפ"ה אסורין לאכלן בפסח דחזר וניעור וכל זה דוחק ועוד הניחא לפר"ת אלא דאכתי לשיטת רש"י וריב"א דמתניתין קשה וצ"ע:

בתוספות בד"ה למה מנו תימא לרשב"א כו' ותירץ ר"י כו' ועוד הקשה כו' דהאיכא תכשיטי נשים כו' אלא ר"א הוא דקאמר לה עכ"ל. לכאורה נראה שעוד הקשה היינו הרשב"א ומסיק דר"א קאמר לה א"כ משמע מזה דהרי אלו באזהרה שייך אזה הכלל וסיומא דמלתא הוא דאל"כ אין מקום לקושיית הרשב"א הראשונה אע"כ כדפרישית ומסיק דכולה ר"א מסיק לה אלא דלפ"ז יש לתמוה בהא דמקשה הש"ס בסמוך מאן תנא ואי ס"ד דר"א מסיק לה תו לא שייך להקשות מאן תנא דהא קמן דר"א אמרה וסוגיא זו לא מצינו לכך נ"ל לפרש דהאי ועוד הקשה היינו ר"י שרוצה לפרש עוד תירוץ אחר אקושיית הרשב"א והיינו משום דעוד הקשה ר"י הא ת"ק לית ליה האי כללא דהאיכא תכשיטי נשים אע"כ דזה הכלל רבי אלעזר אמרה והא דקתני הרי אלו באזהרה ע"כ אתאן לת"ק כדחזינן בשקלא וטריא דשמעתין וממילא נמי דע"כ רבי יהושע אמילתא דר"א קאי דקאמר להאי כללא ור"י קאי בשיטת ר"א בהא ואם כן אין מקום לקושיית הרשב"א דהא לא שמעינן מהא דהרי אלו דאיירי לענין לאו או כרת כיון דהרי אלו באזהרה תנא אחרינא מסיק לה והא דמשמע לתלמודא דלאו ר"א מסיק לכולה מילתא דהרי אלו באזהרה היינו משום דאם לא כן לא הוי צריך למיתני הרי זה עובר בפסח אלא זה הכלל כל שהוא מין דגן הרי אלו באזהרה ואין בו כרת אלא על כרחך דהרי אלו באזהרה באמת אתאן לתנא קמא נמצא דכל זה לפירוש ר"י דקאי בשיטת רבינו תם דעוברין היינו לענין אכילה אבל הרשב"א שהקשה קושיא הראשונה סובר כשיטת רש"י וריב"א דלעיל וסובר גם כן דהאי זה הכלל ת"ק גופא מסיק לה לכולה מלתא ואי משום דהאיכא תכשיטי נשים איכא למימר דלא חייש להאי דיוקא דבלא"ה ע"כ לאו כלל גמור הוא דהאיכא כמה מיני נוקשה דשרו להשהותן כגון עריבת העבדנים ופת שעיפשה ומלוגמא וכן שיאור דר"מ לר"י אע"כ דהאי כללא לא איירי אלא במידי דחזי לאכילה כיון דת"ק סבר תכשיטי נשים לא חזי לאכילה כמ"ש התוס' לעיל דמאיס טפי א"כ ממילא דלא שייך בהאי כללא אלא דמי למלוגמא ופת שעיפשה כנ"ל נכון ומוכרח בפי' התוס' ושיטת הגמ' ודוק היטב. עוד מצאתי בס' תמים דעים סי' רמ"ה בשם הראב"ד ז"ל דת"ק ור"א לא פליגי לענין תכשיטי נשים אלא דת"ק לא חש לשנותו ור"א מוסיף על דבריו דכיון דמסקינן שלא הוצרכו לשנות אלא כדי שיהא בקי בהן ובשמותיהן כדי שיזהר לפרוש א"כ סבר ת"ק דכיון דמאיס ממילא פריש מיניה ואפושי פלוגתא לא מפשינן ודו"ק:

בפירש"י בד"ה מאן תנא כו' ותכשיטי נשים בעיניה הוא אבל נוקשה דאינו ראוי לאכילה כו' עכ"ל. ונראה דרש"י ג"כ מפרש כשיטת הראב"ד שכתבתי בסמוך דת"ק ור"א לא פליגי לענין תכשיטי נשים והא דנקיט רש"י בלישניה תכשיטי נשים טפי מאינך נראה דכיון דמלשון המקשה דקאמר מאן תנא דנוקשה בלאו ולא קאמר מאן תנא דאין בו כרת אלמא דפשיטא ליה טובא דנוקשה לאו חמץ מקרי ומאי פשיטות דהא לענין מי פירות אשכחן תנאי טובא דישרף מיד היכא שהוא נוקשה ובמס' מנחות איכא דנפקא ליה מקרא לרבות מנחת נסכים לחימוץ והיינו מי פירות דנוקשה הוא וכן לענין תודה כתבו התוס' כאן דאיכא קרא אע"כ דעיקר קושיית המקשה אנוקשה דאין ראוי לאכילה אמאי לקי הא קי"ל דכל איסורין שבתורה אין לוקין אלא דרך אכילתן כדמוכח לקמן במסקנא דכותח הבבלי ואם כן עיקר הקושיא מתכשיטי נשים דמאיס טפי כמ"ש התוס' לעיל והיינו דמקשה אסיפא דהרי אלו באזהרה ולא מקשה מרישא דקתני ואלו עוברין משום דרישא איירי לפרש"י לענין בל יראה ולא תליא בדרך אכילתן כן נ"ל ומזה הטעם עצמו הוצרך רש"י לפרש בתערובת חמץ שאינו בעין שנימוח כי היכי דתיהוי קושיית הגמרא מאן תנא דלקי דרש"י לשיטתו דטעמו ולא ממשו דאין לוקין היינו דהיכא שנימוח גוף האיסור אע"ג שיש בו טעם כזית כא"פ אפ"ה לא לקי כמ"ש בס' פרי חדש בהלי' פסח סימן תמ"ב בשיטת רש"י ז"ל ע"ש אלא דמאי דפשיטא ליה דכותח הבבלי נמי מיקרי טעמו ולא ממשו לדעתי אין זה מוכרח כמו שאבאר לקמן ומשו"ה נקיט רש"י כאן כגון כותח הבבלי ושכר המדי וא"כ עיקר הקושיא משכר המדי דודאי טעמו ולא ממשו משא"כ לשיטת הסוברים דטעם כעיקר דאורייתא אפילו בנימוח היכא שיש כזית בכא"פ וטעמו ולא ממשו דקי"ל דאין לוקין היינו היכא שאין בו כזית בכא"פ ולפי זה קושיית הגמ' דהכא לאידך גיסא מאן תנא דבלאו ולא בכרת דהא בהנך עירובי חמץ דמתניתין משמע דאיכא כזית בכא"פ כדמקשה הש"ס לקמן בפשיטות אי בכא"פ דאורייתא אמאי פליגי רבנן אדר"א בכותח הבבלי ושקלא וטריא דשמעתין לא משמע הכי ודו"ק:

בתוספות בד"ה מאן תנא כו' משמע בשמעתין דאי לאו דאיתרבי חמץ נוקשה למלקות אפילו איסור לא היה בו עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דלא ידע מהיכן משמע להו הכי אדרבה כל הפוסקים כתבו דאיסורא איכא וכדמוכח נמי מההיא דשיאור ישרף ולענ"ד במחילת כבוד תורתו דמהרש"א ז"ל אגב חורפא ושיטפיה כתב כן שאם רוצה לומר בכוונת התוס' דאפילו איסור דרבנן אין בו הא ודאי ליתא שהרי כתבו להדיא דאפילו איסור לא היה בו ומדלא כתבו אפילו איסור ליכא אלמא דפשיטא להו דודאי לכ"ע אסור מדרבנן וכמ"ש התוס' להדיא בסמוך בד"ה ונותנו לפני כלבו דאפילו שיאור דר"מ לרבי יהודה דלא חשיב ליה נוקשה אפ"ה מודה ר"י דאסור מדרבנן כ"ש בנוקשה גמור וכמ"ש התוס' ג"כ בההיא דחיטי קורדנייתא דנוקשה הוא ואין חוששין לקידושין ועיין

לעיל בלשון התוס' בפ"ק וכן בנוקשה דמי פירות כתבו התוס' דלכ"ע אסור מדרבנן משום נוקשה וכך הסוגיא פשוטה אלא דעיקר כוונת התוס' כאן דמאן דלית ליה מלקות בנוקשה ה"ה דלא היה בו שום איסור דאורייתא אלא איסור בעלמא מדרבנן והיינו דקשיא להו מסוגיא דחולין דאיירי לענין תודה אי מיקרי חמץ מדאורייתא או לא וכמו שאבאר דבריהם בסמוך ולפ"ז אזלו להו כל הראיות דמהרש"א ז"ל דמ"ש כל הפוסקים דעירובו איסורא מיהא איכא היינו מדרבנן כמו שדקדק הכ"מ בהדיא מלשון הטור שכתב דלחכמים ליכא אלא איסורא בעלמא והיינו מדרבנן וכן במה שהביא משיאור ישרף נמי היינו מדרבנן כמו שכתבו התוס' להדיא במנחות דף נ"ג ויבואר לקמן ואם כוונת מהרש"א ז"ל נמי לענין איסורא דאורייתא ומ"ש שכ"כ כל הפוסקים היינו כמ"ש הב"י מסברא דנפשיה לדקדק דלא כמשמעות לשון הטור אלא דלכ"ע איסורא דאורייתא נמי איכא ומשמע ליה נמי דההיא דשיאור ישרף היינו מדאורייתא מדאסור להשהותן ולא שת לבו לדקדק בל' התוס' דמנחות דכתבו דמספקא להו אי שיאור דר"י אסור מדאורייתא או מדרבנן אלא כוונת מהרש"א ז"ל לדברי התוספות דריש מכילתין שכתבו להדיא דאע"ג דשיאור נוקשה היא ומותר לאחר פסח אף לרבי יהודה דליכא אלא חד קרא אפ"ה אסור להשהותו מדרבנן וא"כ משמע לכאורה דשיאור דר"י מיהא תוך הפסח אסור מדאורייתא אף ע"ג דליכא מלקות דקתני והאוכלו פטור וכמו שאבאר בזה בסמוך אלא דלפ"ז יש לתמוה ביותר כמ"ש מהרש"א ז"ל דלא ידע מהיכא משמע להו משמעתין דהא ודאי מסוגיא דשמעתין יפה כתבו דמשמע דליכא איסורא דאורייתא דמהיכי תיתי ממ"נ אי ס"ל דחמץ נוקשה מיתרבו מכל מחמצת אם כן מלקי נמי לילקי ואי ליתא בכלל מחמצת דלא דרש כל אם כן איסורא מהיכא וכ"ש למאן דדריש כל לענין עירובו לחוד דחמירי ולא לענין נוקשה דקיל ולא הוי בכלל ריבוי דכל ואם כן איסורא דאורייתא היכא דמיא ולכאורה היה נ"ל משום הא לא איריא דאיכא למימר דאפילו מאן דלא דריש כל היינו לענין חיוב מלקות אבל לענין איסורא לכ"ע דרשי כל כמ"ש התוס' לקמן ריש דף הסמוך בד"ה לענין חמץ נמי לענין דרשת כל דחצי שיעור וכמו שאפרש דבריהם שם דה"ה לענין דרשת כל מחמצת ודלא כפירוש מהרש"א ז"ל שם מ"מ מהרש"א ז"ל וודאי לא נחית להכי כדמשמע מתוך פירושו שם ולקמן וכמו שאבאר במקומו אי"ה. ועוד דאכתי מוכחי התוספות שפיר משמעתין והיינו מדאמרינן בסמוך תניא כוותיה דרבי יהודה וכו' ואילו נוקשה לא קאמר אלמא נוקשה לר"א לית ליה וא"כ ע"כ דאפילו איסור אין בו מדאורייתא דממ"נ אי דריש כל נמי לענין נוקשה מלקי נמי לילקי דהא ר"א ע"כ דריש ריבוי דכל אף לענין מלקות כדס"ל בעירובו אע"כ דלא דריש כל לענין נוקשה אלא לענין עירובו וא"כ איסורא דאורייתא בנוקשה מהיכא תיתי ואם כן יפה כתבו דמאן דל"ל מלקות בנוקשה והיינו ר"א דברייתא אפילו איסורא דאורייתא אין בו וכ"ש לחכמים דמקילי טפי מדר"א אף לענין עירובו כ"ש בנוקשה דקיל. כנ"ל ליישב להוציא מידי ספיקא דמהרש"א ז"ל שכתב דלא ידע מנא להו ולמ"ש הוכחה גמורה היא. מיהו בעיקר כוונת התוס' אפרש בענין אחר בסמוך ודוק היטב:

שם מאן תנא כו' משמע בשמעתין כו'. כבר כתבתי בסמוך דהכי משמע טובא מסוגיא דשמעתין אלא מדסמכו התוס' דבריהם אלשון המקשה גופא דקאמר מאן תנא צריך לפרש דבריהם דמלשון המקשה גופא דייקו ויש לפרש דבריהם כמ"ש בס' ט"ז בא"ח סי' תמ"ב דאי ס"ד דאיכא איסורא דאורייתא לכ"ע לא שייך להקשות מאן תנא דהא מתניתין לא איירי במלקות ע"ש אלא שבספר חק יעקב קרא מלא בתמה תמוה על בעל הט"ז דהרי אלו באזהרה היינו ממלקות ולענ"ד אין בזה שגיאה לבעל ט"ז דוודאי אשכחן טובא דהרי אלו באזהרה היינו אע"ג דליכא מלקות אלא איסור דאורייתא גרידא והכי איתא להדיא בברייתא דריש פ' יוה"כ דאיתיביה ר"י לר"ל כל חלב לא תאכלו יכול כל שישנו בעונש ישנו באזהרה וחצי שיעור הואיל ואינו בעונש יכול אינו באזהרה ת"ל כל חלב אלמא דבחצי שיעור אע"ג דליכא מלקות אלא איסור גרידא אפי' הכי קתני בהן דישנה באזהרה וכהנה רבות בתלמוד דעונש לחוד ואינו מלקות ואזהרה לחוד לאו גרידא ומהא דקתני במתניתין ואין בו כרת ולא קתני ואין בו מלקות נמי ליכא למישמע מיניה כיון דעיקר מיעוט היינו מקרא דכי כל אוכל חמץ ונכרתה דבעינן חמץ גמור משו"ה קתני ואין בו כרת וממילא דלאו נמי ליכא ואשכחן נמי כה"ג טובא בש"ס דקתני פטור מכרת אף ע"ג דליכא נמי מלקות דהא בהא תליא וצא ולמד מלשון הרמב"ם ז"ל בהא מילתא גופא שכתב דשיאור שהכסיפו פניו הרי זה אסור לאכלו ואין בו כרת ומדהשמיט דין המלקות אלמא דליכא מלקות דפוסק כסתם מתניתין דשיאור ישרף והאוכלו פטור ואין להאריך כאן בזה ויבואר במקומו ואף ע"פ שפוסק צריך לפרש דבריו יותר אפ"ה סמך עצמו דבמ"ש דאין בו כרת נשמע דמלקות נמי ליכא ועוד דאכתי קשה לרב נחמן דלא מוקי למתניתין כר"מ דע"כ לא קאמר אלא בנוקשה אבל בתערובת לא ואי ס"ד דאיסורא דאורייתא איכא לכ"ע שפיר מצי לאוקמי מתני' כר"מ ומתני' מילי מילי קתני דזה הכלל כל שהוא מין דגן בין עירובו בין נוקשה לעולם איכא אזהרה דהיינו איסורא אבל אין בהן כרת בשניהם אבל לענין מלקות בעירובו ליכא ובנוקשה איכא אע"כ דהיכא דליכא מלקות איסורא דאורייתא נמי ליכא למאן דלא דריש כל להא מילתא וכדפרישי. כ"ז כתבתי ליישב לפי שיטת בעל ט"ז:

אמנם כן נלע"ד כשנדקדק בהמשך ל' התוס' ובעיקר קושיית ר"י נ"ל לפרש בפשיטות בדרך היותר קרוב משום דמסוגיא דחולין דקאמר הש"ס אי לר"מ מדלקי עליה חמץ מעליא הוא אע"ג דליכא כרת אע"כ משמע מזה דהש"ס חושב לסברא פשוטה כיון דשיאור לר"מ נוקשה הוא ממילא חמץ גמור הוא דנוקשה מיקרי חמץ אלא הא דפטור מכרת היינו מגזירת הכתוב דבעינן חמץ גמור טפי לענין כרת מיתורא דקרא והיינו דקשיא ליה לר"י דבשמעתין לא משמע הכי מדמקשה הש"ס מאן תנא דעירובו נוקשה בלאו ולא קא מתמה לאידך גיסא מאן תנא דאין בו כרת אע"כ דמסברא לא מיקרי חמץ כלל ואפילו איסור לא היה בו אי לאו דרבייה קרא למלקות כדמשמע בשמעתין נמי בסמוך ואם כן קשיין סוגיות אהדדי דכיון דמצרכינן קרא יתירא לענין חמץ אלמא דליתא בכלל חמץ כלל מסברא אלא דהכא מרבינן לה מכל מחמצת דמיקרי נמי מחמצת וא"כ בתודה דכתיב חמץ ולא מחמצת ולא כל משמע דאין נוקשה בכלל וקשיא סוגיא דחולין כנ"ל נכון ודו"ק:

בא"ד ותימא לר"י דבפ"ק דחולין כו' ע"ש. לכאורה אין קושיית ר"י נמשך לדברי התוס' הקודמין לא מיבעיא למאי דמשמע מפי' מהרש"א ז"ל דמ"ש התוס' דמשמע בשמעתין היינו דאיסורא דרבנן נמי ליכא א"כ אין זה ענין לקושיית ר"י דאפילו אי איכא איסורא דרבנן נמי שייכא קושיית ר"י דהתם ודאי לענין תודה דאורייתא איירי אלא אף אם נפרש ל' התוס' כמ"ש לענין איסור דאורייתא אפ"ה מצי ר"י להקשות בפשיטות דאף אי אית ביה איסורא דאורייתא לכ"ע או אפילו מלקות משום דהוי בכלל מחמצת או בריבוי דכל אפ"ה לא מקשה מידי מפ"ק דחולין דכיון דליכא כרת בנוקשה ולא הוי בכלל חמץ גמור איכא למימר דלא מיקרי נמי חמץ לענין תודה וכ"ש לפי' מהרש"א ז"ל בשמעתין בסמוך דלאו מיתורא דכי כל אוכל חמץ ממעטינן להו מכרת אלא מפשטא דקרא דלא מיקרי חמץ אם כן קשה מתודה דפ"ק דחולין אבל למאי דפרישית בסמוך א"ש שזה בעצמו קושיית ר"י דפ"ק דחולין משמע דנוקשה מיקרי חמץ גמור אי לא דמעטיה קרא מגזירת הכתוב לענין כרת ומייתורא דקרא כמו שאפרש ובשמעתין משמע איפכא דלמלקות ולאיסורא נמי צריכא קרא משום דלא הוי בכלל לשון חמץ כנ"ל. מיהו קשיא לי מאי מקשה ר"י מסוגיא דפ"ק דחולין דלמא סוגיא דהתם אמסקנא דהכא קאי דתניא כוותיה דר"י דלר"א נוקשה לית ליה וא"כ ע"כ דמתניתין דהכא ר"מ היא וסבר דתרווייהו בעירובו ונוקשה הן באזהרה וקשה מנ"ל לר"מ לרבות תרווייהו דלמא רבוי דכל מחמצת לא אתי אלא לרבות עירובו לחוד כדס"ל לר"א או נוקשה לחוד אי ס"ל דנוקשה חמיר טפי ול"ל דלר"מ מרבינן תרווייהו מכל ולר"א חדא דאכתי במאי קמיפלגי אע"כ דבהא גופא פליגי דלר"א נוקשה לא הוי בכלל חמץ כלל ולא שייך לרבות מריבוי דכל ומשו"ה מוקי לה בעירובו דאשכחן מיהא בעלמא איסור דאורייתא אי משום דחצי שיעור אסור מן התורה אי משום דטעם כעיקר וכ"ש למאי דמסקינן דאית בהו כזית בכא"פ וכמו שיבואר אי"ה ור"מ סבר דאדרבא נוקשה לא צריך קרא לרבויי דחמץ גמור הוא אלא דמעטינהו רחמנא מכרת וריבוי דכל נמי לעירובו כר"א ואם כן מקשה הש"ס שפיר בפ"ק דחולין לר"מ מדלקי עליה ולא מוקי לקרא לעירובו דס"ל נמי דלקי אלמא דנוקשה חמץ גמור הוא ולא צריך קרא אלא למעטו מכרת ובלא"ה קשיא לי על תמיהתו של ר"י ועל תירוצו דהתם איכא נמי שום קרא וסתם דבריו ולענ"ד בפשיטות מצינן למימר דמה"ט גופא דמרבי ר"מ נוקשה בפסח מריבוי דכל כמו שפרש"י ומה"ט אמרינן דכ"ש עירובו והיינו משום דתרווייהו מכל נפקא או משום דעירובו לא צריך קרא אם כן מה"ט גופא מצינן למימר דמרבי ר"מ נמי נוקשה לענין מנחות מרבויא דכי כל שאור דמפיק לה לקמן אליבא דר"א לעירובו אם כן לר"מ מוקי לה לנוקשה ולעירובו כיון דשקולין הם או משום דעירובו ל"צ קרא כמו לענין פסח. וכ"ש דלמאי דמסקינן בפרק כל המנחות דף נ"ז ר' יוחנן אליבא דר"ע דמרבינן מנחת נסכים לחימוץ והיינו משום דמגבלה במים והוי מי פירות עם מים דנוקשה מיהא הוי כדאיתא התם ע"ש ובתוס' דף נ"ג אם כן הרי לפנינו דאדרבא במנחות איכא ריבוא טפי לענין נוקשה מלענין פסח ויש ליישב ודו"ק ועיין לקמן בסוף הסוגיא. ובהכי הוי א"ש נמי הא דמקשה בסמוך ור"א עירובו בלאו מנ"ל ולא מקשה הכי לר"מ נוקשה בלאו מנ"ל אע"כ דנוקשה לר"מ מסברא אית ליה וממילא מוקי לרבויא דכל לענין עירובו וה"ט דר"י דקאמר שמעינן לר"מ דנוקשה בלאו וה"ה לעירובו דברוב הספרים גרסינן ה"ה כמ"ש מהרש"א ז"ל:

באו"ד ואור"י דהתם נמי איכא שום קרא דמרבינן מיניה חמץ נוקשה עכ"ל. ובפ"ק דחולין ביארו יותר דאיכא שום יתור לריבויא דנוקשה. ולענ"ד אף שאיני כדאי להשיב על דברי ר"י מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך דאי ס"ל דאיכא קרא לרבויי נוקשה אם כן אכתי מאי קמבעיא ליה לרבי זירא בפ"ק דחולין בשיאור דר"י דהיינו אי לר"י ספיקא הוי ונפיק ממ"נ אי בריה הוי ולא הוי בכלל חמץ ולא בכלל מצה ואמאי הא איכא יתורא דקרא דנוקשה לענין תודה חמץ מיקרי ומסתמא דאין לחלק בין שאר נוקשה לנוקשה דשיאור כדמשמע בשמעתין וכמ"ש כל הפוסקים שפסקו דלא כסתם משנתינו דאלו עוברין לא לענין עירובו ולא לענין נוקשה משום דאידך סתמא דלקמן עדיף דתנן שיאור ישרף והאוכלו פטור אלמא דבנוקשה ליכא מלקות ואי ס"ד דנוקשה דשיאור דרבי יהודה לא חשיב כשאר נוקשה וכ"ש שיאור דר"מ אם כן אמאי דחינן לסתם מתניתין דאלו עוברין מהלכה משום אידך סתמא דלקמן דהא לא קשיין אהדדי דלעולם בעירובו ונוקשה דקחשיב במתניתין דאלו עוברין הן באזהרה והא דקתני לקמן שיאור ישרף היינו דשיאור דר"י נמי לא חשיב נוקשה אלא איסורא דרבנן. ועוד דא"כ רבי יהודה בהאי יתורא דתודה מאי דריש ביה דהא לא שייך בתודה שום נוקשה אחרינא אלא נוקשה דשיאור לחוד אם לא שנאמר דעיקר הריבוי היינו לענין מחמיצין בתפוחים כדמוקי התוס' דהיינו נוקשה דמי פירות וכ"ז דוחק גדול ועוד דכיון דמרבינן מיהא בתודה דנוקשה מיקרי חמץ אם כן אמאי קסבר ר"א בסמוך דעירובו בלאו ומרבי ליה מכל ואילו נוקשה לא קאמר ואדרבה טפי אית לן לרבויי נוקשה דאשכחן דמיקרי חמץ לענין תודה דקדשים ואף לקולא כ"ש דיש להחמיר ולקרותו חמץ להחמיר לענין פסח משא"כ עירובו לא אשכחן דחייב מלקות בשום דוכתא כדמשמע בשמעתין וכמו שיבואר וצ"ע גדול ליישב תירוץ ר"י דהא למאי דפרישית בסמוך בלא"ה נתיישב קושיית ר"י כדפרישית ודוק:

בגמרא אמר רב יהודה אמר רב ר"י היא שמעינן לר"מ דאמר נוקשה בלאו וכ"ש עירובו כו'. לגירסא זו דגרסינן כל שכן ובסמוך נמי במילתא דרב נחמן איפכא נוקשה וכ"ש עירובו ואם כן הסוגיא תמוה דהו"ל סברות הפוכות אלא דאף אי גרסינן בתרווייהו ה"ה נמי קשה מהיכי תיתי הוי ה"ה כיון דהאי מילתא לחוד והאי לחוד ואי משום דתרווייהו מרבינן מכל אם כן מאי דחי ר"נ ע"כ לא קאמר ר"מ הא שפיר קאמר ר"י דמרבינן תרווייהו מכל כדאית ליה לר"נ גופא אליבא דר"א ועוד דמאי מייתי תניא כוותיה דר"נ דר"א נוקשה בעיניה לא קאמר וע"כ דלאו הא בהא תליא אם כן מאי קאמר ר"י נמי דר"מ הוא דלמא ר"מ לא קאמר אלא בנוקשה לחוד כדדחי ר"נ ואי משום דהוי סברות הפוכות ר"מ ור"א אדרבה השתא קשה טפי במאי קמיפלגי דר"א לא מרבי מריבוי דכל אלא חדא ור"מ מרבי תרווייהו ואדרבא טפי אית לן למימר דכ"א מרבי חדא דדמי ליה טפי מסברא ולא הוי סברות הפוכות כיון שאין ענין זה לזה אלא בטעמים שונים וכ"ש לתירוץ ר"י דלר"מ מרבינן נוקשה בתודה שלר"א ע"כ ליה כדפרישית איכא למימר דלענין דרשא דתודה לחוד פליגי דר"מ דריש לה משו"ה מרבי ליה נמי לענין פסח מריבוי דכל כיון דאשכחן מיהא דאיקרי חמץ ור"א לית ליה האי דרשא וניחא ליה לאוקמי ריבוי לענין עירובו דאשכחן מיהא צד איסור אי משום חצי שיעור או היתר מצטרף לאיסור כדאשכחן בנזיר וחטאת או משום טעם כעיקר כמו שאבאר אי"ה באריכות. ותחלה אבא ליישב הסוגיא לפי שיטת רש"י והרמב"ם ז"ל שכתבתי במשנתינו דאלו עוברין היינו בבל יראה וכתבתי גם כן דלפ"ז מצינן למימר דר"א דמתניתין ור"א דברייתא בסמוך חד ר"א הוא ואם כן מצינן לפרש דהא דקאמר בגמרא מאן תנא ומצינן בפיסקא דהרי אלו באזהרה ולא בזה הכלל היינו משום דהא גופא מספקא ליה אי הרי אלו באזהרה נמי מדברי ר"א הוא וכדמשמע להרשב"א ז"ל בד"ה למה מנו אלו דהרי אלו באזהרה אתאן לת"ק והיינו סתם משנה דר"א היא ואהא קאמר ר"י אמר רב ר"מ היא דאשכחן ליה בעלמא דאיירי לענין איסור אכילה במלקות לענין נוקשה ואם כן ממילא אית לן למימר מסתמא דהרי אלו באזהרה נמי ר"מ היא וקתני דה"ה לעירובו ולית לן לאוקמי דהרי אלו באזהרה ר"א קאמר לה דהא נוקשה בעיניה לענין אכילה לית ליה כדתניא כוותיה לקמן ורב נחמן לא ניחא ליה לאוקמי דהרי אלו באזהרה אתאן לת"ק ור"מ היא דע"כ לא קאמר אלא לענין נוקשה ולא לענין עירובו

דהא בעירובו פליגי חכמים עליה דר"א ומסתמא הלכה כחכמים וממילא דר"מ נמי ס"ל כחכמים כיון דע"כ הרי אלו באזהרה יחידאה היא דרבנן פליגי א"כ טפי אית לן למימר דר"א הוא דקאמר זה הכלל ומסיק נמי דהרי אלו באזהרה השתא מסיק הש"ס שפיר תניא כוותיה דר"י דהא ר"א נוקשה בעיניה לא קאמר ואי ר"א דמתניתין הוא אם כן אמאי לא קאמר נוקשה ועכ"פ הול"ל רבותא בתכשיטי נשים לאפוקי מדרבנן דפליגי עליה אע"כ דר"א גופא מחלק בין איסור בל יראה דשייך אפילו בתכשיטי נשים ובין איסור אכילה דתליא בראוי לאכילה כמו בכל האיסורין דבעינן דרך אכילתן כדפרישית במתניתין ואם כן ממילא דעוברין בפסח והרי אלו באזהרה לאו הא בהא תליא ואם כן ממילא אית לן למימר דסתם מתניתין ר"מ היא ולא לאוקמי לבר מהלכתא. ועפ"ז יש ליישב ג"כ שיטת הטור בסי' תמ"ב שכתב דכל אלו לר"א בלאו והקשו כל המפרשים עליו דהוי דלא כתניא כוותיה דר"י דר"א נוקשה בעיניה לא קאמר ולמאי דפרישית אתי שפיר דעיקר דיוקא דתניא כוותיה היינו לענין תכשיטי נשים דלא נימא דמתני' אתיא דוקא כר"א דקאמר זה הכלל דמשמע אף תכשיטי נשים ובהא קאמר דליתא דהא ר"א גופא מיהא מודה בתכשיטי נשים דלא מיתסרא באכילה למלקות אע"כ דהרי אלו באזהרה כר"מ נמי אתיא והשתא דמוקמינן לה אפילו כר"מ צ"ל דר"א נמי הכי ס"ל אלא בתכשיטי נשים לכ"ע אית להו מלקות בתכשיטי נשים וכיון שהטור השמיט תכשיטי נשים אם כן יפה כתב דלר"א כולהו בלאו וניחא ליה למינקט ר"א טפי מדר' מאיר כיון דר"א פריט להו בהדיא כותח הבבלי ואינך כנ"ל נכון לפי שיטת רש"י דמפרש לשקלא וטריא דשמעתין לענין תכשיטי נשים ודוק היטב:

ובדרך אחר נ"ל לפרש דרבי יהודה ורב נחמן פליגי בפלוגתא דאביי ורב דימי לקמן דף הסמוך דר"י אמר רב ס"ל כרב דימי דכזית בכא"פ אפילו ע"י תערובת הוי דאורייתא בכל האיסורין אלא הא דפליגי רבנן עליה דר"א בכותח הבבלי ואינך היינו משום דלית בהו כזית בכא"פ דאי משטר שטיר בטלה דעתו וה"ה לשכר המדי נמי אין דרך לשתות בכא"פ ובטלה דעתו כפרש"י לקמן ואם כן שפיר קאמר כיון דר"מ אית ליה דנוקשה בלאו אע"ג דאין ראוי לאכילה כפרש"י דשמעתין לענין שיאור ואפ"ה מרבינן לה לענין חמץ דלא אמרינן בטלה דעתיה אלא באוכל תליא מילתא אם כן שפיר קאמר כ"ש לעירובו דכותח הבבלי ואינך דהאיכא כזית בכא"פ וא"כ היכא דאכיל להו בכא"פ כמו כל האיסורין חייב מלקות ולא אמרינן בטלה דעתו במכ"ש דהנך דלאו בני אכילה נינהו בקולן של סופרים ותכשיטי נשים ומדמדמה להו לשיאור אלמא דשיאור נמי אין ראוי לאכילה לרוב אדם כ"א למי שדעתו יפה כ"ש בהנך ורב נחמן סבר דבכא"פ ע"י תערובת לא הוי דאורייתא למאן דלית ליה טעם כעיקר או אפילו למאן דאית ליה טעם כעיקר אלא דהנך לאו לטעם עבידי אלא לקיוהא כמ"ש המפרשים ויבואר לקמן אלא דמגזרת הכתוב מרבינן להו לר"א וא"כ שפיר קאמר ר"נ דע"כ לא קאמר ר"מ אלא בנוקשה דמרבינן ליה מכל מחמצת משא"כ עירובו לא שייך לרבויי לענין חמץ טפי מלענין שאר איסורין כנ"ל נכון ובזה יתיישבו גם כן דברי הטור ואין להאריך והמשכיל יבין מדעתו ודוק היטב:

בתוספות בד"ה ונותנו לפני כלבו כו' מדאורייתא אפילו באכילה שרי כו' אלא מדרבנן אסור עכ"ל. ולכאורה נ"ל להכריח מכאן דרבי יהודה אית ליה נמי דנוקשה איסורא דאורייתא אית ביה ומשו"ה קאמר בשיאור דידיה שהוא כקרני חגבים דישרף והאוכלו פטור דנהי דפטור ממלקות היינו משום דספיקא הוי או משום דבריה הוי ולאיסורא ולא למלקות והיינו דאיבעיא לן בפ"ק דחולין ולא איפשטא ומשמע דבכל נוקשה שייך למיבעי הכי ומשו"ה ישרף משא"כ בשיאור דר"מ לר"י דלא הוי אלא מדרבנן משו"ה לא מחמיר לאוסרו בהנאה אלא באכילה לחוד. אבל אם נאמר דשיאור דר"י גופא נמי לא מיתסר אלא מדרבנן משום דלית ליה נוקשה כלל וא"כ כיון דהכסיפו פניו וכקרני חגבים תרוייהו מדרבנן לרבי יהודה מאי שנא דבקרני חגבים ישרף ובהכסיפו פניו נותנו לפני כלבו אם לא שנאמר דלענין אכילה כיון דאשכחן צד כרת בחמץ גמור החמירו חכמים בהכסיפו פניו אטו קרני חגבים וקרני חגבים אטו חמץ גמור משא"כ בהנאה דליכא אלא איסור לאו אלא דבעלמא אמרינן בגמרא מה לי איסור לאו ומה לי איסור כרת ועמ"ש בזה לעיל בפ"ק בהא דקאמר רבי יהודה תולין כל חמש ועי"ל כדפרישית בסמוך דר"י לא פליג לענין נוקשה אדר"מ דאסור מדאורייתא דלוקין עליו אלא דבנוקשה דשיאור דרבי יהודה גופא לחוד הוא דמספקא ליה אי ספיקא הוי או בריה הוי כדאיתא בפ"ק דחולין ובכלל הספק ובריה היינו אי דמי לשאר נוקשה או לא מיהו לשון בריה לא משמע הכי אלא דבכל נוקשה דרמיזא באורייתא לר"מ הוא דמספקא לגמרא אי לר' יהודה ספיקא הוי אי מרבינן להו מכל או לא או משום דרבינהו רחמנא למלקות ולא לכרת איכא למימר דבריה הוי כן נ"ל לפי משמעות הסוגיא דחולין ובר"פ כל המנחות דף נ"ג משמע דלרב חסדא פשיטא ליה דשיאור דר"י לר"י בריה הוי ע"ש ועמ"ש שם בתוס' ובדף נ"ד שם כתבו התוספות דיש להסתפק בשיאור דר"י לר"י אי ס"ל דאסור מדאורייתא או מדרבנן וכמדומה לי שנעלם כל דברי התוספות שם ממרן הב"י סימן תמ"ב ומבעל טורי זהב וממהרש"א ז"ל ודוק היטב:

בגמרא תניא כוותיה דר"י כו' ואילו נוקשה בעיניה לא קאמר ועיין מה שהקשו בתוספות למאי דמשמע דגירסתם בדרב נחמן דכ"ש הוא ולא ה"ה מיהו מה שתירצו דהו"ל למיתני לאשמעינן דלית ביה כרת נראה דחוק קצת דמאי דמסיים ר"א בברייתא על חמץ דגן גמור ענוש כרת ממילא משמע דליכא כרת אלא בחמץ גמור ולא בנוקשה דלא מיקרי חמץ גמור אלא חמץ נוקשה ומכ"ש למאן דגריס בדר"נ ה"ה לא שייך לתרץ כתירוצם. וכבר כתבתי ליישב לפי שיטה ראשונה למאי דבעינא למימר דלשיטת רש"י והרמב"ם ז"ל ר"א דמתניתין ור"א דברייתא חד ר"א הוא ואם כן שפיר קאמר ואילו נוקשה לא קאמר דהיינו תכשיטי נשים כדקאמר במתניתין דלא שייך לומר דכ"ש הוא או ה"ה דהא חכמים פליגי בהא וכ"ש לפי הר"ן דתכשיטי נשים היינו נוקשה ע"י תערובת אם כן הו"ל למיתני לרבותא דודאי לקושטא דמילתא לא שייך לחלק אלא אי מרבינן תרוייהו מריבויא דכל ה"ה דמרבינן נמי נוקשה דע"י תערובת דמדאורייתא לא שייך לחלק בין חדא לריעותא או תרתי לגריעותא דכולהו מריבויי אתיין אי כל ריבוי גמור משמע אע"כ דר"א לא מרבי אלא חדא והיינו ע"י עירובו לחוד:

מיהו נ"ל לפרש עוד בדרך אחר לכל הפירושים אף לשיטת התוס' דר"א דבריית' לאו ר"א דמתני' הוא והיינו משום דבלא"ה קשיא לי דהא דקאמר ואילו נוקשה לא קאמר דאטו כי רוכלא ליתני כל דיני חמץ דלמא לא איצטריך לומר עירובו בלאו אלא לאפוקי מחכמים דפליגי עליה ואמרו בלא כלום משא"כ לענין נוקשה לא איצטריך ליה לאשמעינן דבלא"ה שמעינן לה מדר"מ דקאמר שיאור ישרף והאוכלו בארבעים וכ"ש למאי דפרישית דלפי' התוס' ע"כ במתני' גרסינן רבי אליעזר שהוא חבירו של רבי יהושע דקאמר וכי מאחר ששנינו כו' ור"א דברייתא ע"כ ר"א בן שמוע אדר"מ סמיך אע"כ דאכתי שפיר קאמר ואילו נוקשה בעיניה לא קאמר דהול"ל לאפוקי מדרבי יהודה דפליג אדר"מ והיינו אם נאמר דטעמא דר"י דאמר אף בשיאור דנפשיה האוכלו פטור היינו משום דלית ליה מלקות בשום נוקשה. אלא דאף לאידך גיסא שכתבתי דאיכא למימר דר"י גופא מודה בשאר נוקשה דבמלקות ולא בכרת כר"מ ולא פליג אלא בשיאור אי מיקרי נוקשה או לא כדפרישית דאכתי לפי זה נ"ל דכ"ש דשפיר קאמר אר"י אמר רב דמתניתין כר"מ דנוקשה בלאו וה"ה לעירובו דכיון דמרבי אפילו הכסיפו פניו דהוי נוקשה ולר"י אפילו קרני חגבים לא הוי נוקשה ולא אשכחן פלוגתא רחוקה כזו אע"כ דבהא פליגי דר"מ סובר דריבוי דכל מחמצת הוי ריבוי גמור וכל מאי דמצינן למימר שיש בו צד מחמצת מרבינן מינה ומשו"ה מרבינן אף הכסיפו פניו שהוא בכלל מחמצת קצת וכ"ש לעירובו דמרבי מכל דהא אשכחן צד איסור בעירובו בשאר איסורים בנזיר וחטאת כדלקמן והוי נמי בכלל לשון כל מחמצת אלא דרב נחמן דלא נחית להאי סברא וקאמר ע"כ לא קאמר ר"מ אלא בנוקשה ולא בעירובו היינו משום דס"ל דר"מ נמי לא מרבי מריבויא דכל אלא חדא והיינו נוקשה והכסיפו פניו בכלל נוקשה הוא לכ"ע אלא ר' יהודה דפליג היינו משום דלית ליה נוקשה כלל דלא דריש כל ואם כן שפיר מסיק הש"ס תניא כוותיה דר"י ולאפוקי מדרב נחמן דאי כר"נ דס"ל דר"י פליג בכל נוקשה אם כן הוה ליה לר"א למימר נמי נוקשה לאפוקי מדר"י דפליג אדר"מ ואי משמע לן דר"י לא פליג ומודה בנוקשה אלא דס"ל דאפילו קרני חגבים לא הוי נוקשה דריבוי דכל חדא משמע והיינו שאר נוקשה כגון מי פירות דראוי לאכילה וכן זיתום המצרי ואינך ור"מ מרבה אפילו הכסיפו פניו משום דכל ריבוי גמור הוא לכל מילי אם כן ה"ה לעירובו. כנ"ל נכון. ובזה נתיישב היטב הדק לשון הטור סימן תמ"ב שכ' דלר"א כל אלו בלאו אפילו נוקשה והיינו משום דלקושטא דמילתא לא איצטריך לר"א למיתני נוקשה דליכא מאן דפליג דע"כ רבי יהודה נמי מודה בנוקשה כדמשמע מסוגיא דפ"ק דחולין דהא דפטור בשיאור ממלקות היינו משום דספיקא הוא או בריה והיינו דמספקא ליה נמי בברייתא כדמוכח מאיבעיא דרבי זירא וכ"ש למאי דפשיטא ליה לרב חסדא בפרק כל המנחות דשיאור דר"י לר"י מדאורייתא הוא מדמקשה ואימא לא תאפה חמץ אלא שיאור אלמא דבריה הוא והיינו נוקשה ואם כן ע"כ אית ליה לר"י נוקשה אלא כיון דפטור מכרת משמע דבריה הוא. ובזה צדקו דברי הטור דמאי דאמרינן תניא כוותיה לאפוקי ממאי דדחה רב נחמן הוא ממ"נ כדפרישית. והדברים ברורים למבין בעז"ה ודוק היטב:

שם לכדתניא מחמצת אין לי אלא שנתחמץ מאיליו מחמת ד"א מניין כו' לעיל פ' כל שעה כתב ריב"א דע"כ דבר אחר היינו דלאו מינו דאי ע"י שיאור הוי חמץ טפי מנתחמץ מאליו אלא דלפ"ז איכא למידק א"כ מנ"ל לרבויי מחמת ד"א דלאו מינו דלמא מחמצת איצטריך לנתחמץ מאליו דלא תימא דוקא נתחמץ ע"י שאור מיהא לר"מ דר"פ כל המנחות לא קשיא מידי דהא לא שני ליה כלל בין נתחמץ ע"י שאור או מאיליו אף לענין מנחות משא"כ לר"י דאמר התם דע"י עצמו אינו מן המובחר לענין מנחות אלא דוקא ע"י שאור אם כן סד"א דעל חמץ גמור שע"י שאור קפיד רחמנא ולא נתחמץ מאליו משו"ה איצטריך מחמצת ואכתי ע"י ד"א דלאו מינו מנ"ל ובזה היה נ"ל ליישב קושיית התוס דשמעתין בד"ה ההיא כל דקשיא להו תרי כי כל כתיבי ולמאי דפרישית א"ש דאי לאו ריבוי דכי כל הו"א דמחמצת לא אתי אלא לנתחמץ מאיליו ולא ע"י ד"א דלאו מינו משו"ה איצטריך כי כל לרבויי ולר"מ דלא איצטריך להכי איכא למימר דמיתורא דכי כל מרבי ר"מ שאור דרבי יהודה לכרת דהיינו כקרני חגבים כנ"ל. ובמ"ש מהרש"א ז"ל דמגופא דחמץ דרשינן ולא מיתורא כבר כתבתי דלכאורה א"א לפרש כן בשמעתין אלא מייתורא כפי' בעל המאור והר"ן ז"ל או מדשני בלישניה כמ"ש בשם הראב"ד ז"ל בס' תמים דעים ובמ"ש עוד מהרש"א ז"ל דלר' יהודה ודאי מדשני בלישניה ידעינן לה משא"כ לת"ק ילפינן מפשטא ולא ידענא מה הועיל בזה דאכתי קושייתו דמהרש"א ז"ל במקומו דמאי מקשה לקמן ומאי חזית למעט עירובו מכרת אימא איפכא ומאי קושיא דלמא ר"א גופא כר' יהודה דמדאפקיה בלשון מחמצת ושני בלישניה הוא דשמעינן למעט עירובו מכרת ויש ליישב ובעיקר קושייתו מסוגי' דלקמן דמאי חזית אבאר במקומו ודו"ק:

דף מג:

בתוספות בד"ה סד"א כו' יש מקשים למה נשים חייבים בציצית כו' כדדרשינן בערכין גבי כהנים כו' עכ"ל והניחו בקושי'. ולענ"ד יש ליישב לפמ"ש בכמה מקומות בש"ס והעיקר בקידושין דלעולם לא שייך למילף בהקישא או בג"ש אלא היכא שמפורש בא' מהם בפירוש שייך למילף אידך מיניה בהקישא או בג"ש משא"כ היכא דלא ידעינן לחד מינייהו אלא מסברא או מכללא תו לא שייך למילף אידך מיניה כיון דלא שייך האי סברא וכללא באידך קרא אם כן כל חדא תיקו אדוכתיה וכ"ש היכא דאיצטריך ההיקש או ג"ש בלא"ה לא שייך למימר בכה"ג אין היקש וג"ש למחצה לסתור הסברא או הכלל והוכחתי כן בראיות ברורות. ואם כן לפ"ז א"ש דכלאים וציצית דלא ידעינן נשים לחייבם בכלאים בפי' אלא מכללא דחייבים בכל מצות לא תעשה ואם כן כיון דבציצית לא שייך האי כללא ואדרבה איכא כללא להיפך דמ"ע שהזמן גרמא פטורין אם כן לא שייך הכא הקישא וכ"ש דהקישא לא מיותר דאיצטריך לכהנים ולכלאים בציצית משא"כ הכא שפיר קאמר דאי לאו דמרבינן מכל לחייבן בחמץ הו"א דאתי הקישא דחמץ למצה לפטורא כיון דבמצה מצינו מפורש לפטורי מג"ש דסוכה דכתיב האזרח והיינו כתירוץ השני שכ' בשם ר"י משום הכי איצטריך כל לרבות נשים לחיוב חמץ והשתא נמי ילפינן שפיר הקישא דמצה לחמץ כיון דבחמץ כתיב מפורש כנ"ל נכון. אח"ז ראיתי בלשון התוס' פ"ק דערכין שתירצו קושייתם דהכא והן הדברים שכתבתי וא"א לפרש דבריהם בענין אחר אלא על הדרך שכתבתי. ומה שהניחו כאן בקושיא היינו משום דבכמה דוכתי משמע להדיא דהתוס' לית להו האי כללא שכתבתי לענין ההיקש והג"ש כמבואר אצלינו במס' גיטין וקדושין לענין הקישא דויצאה והיתה וג"ש דלה לה מאשה ועיין בתוס' לעיל דף כ"ד ע"ב בד"ה אמרת ק"ו. והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בגמרא ומאי חזית דהאי כל לרבויי נשים ומפקת עירובו אימא לרבויי עירובו. ולכאורה יש לתמוה דמאי ס"ד לרבויי עירובו דליתא בכל התורה כולה כדאמרינן בסמוך טפי מנשים דאדרבה מסברא י"ל דמחייבו אי לאו הקישא ואהני כל לאקושי איפכא דהכי מיסתבר מיהו לפר"י דלא שייך לרבויי נשים לחיובא דאדרבה יש לפוטרן מאכילת מצה מהקישא דהאזרח אם כן א"ש וכמ"ש התוס' ג"כ בסמוך בד"ה מאן שמעת דאין סברא לרבויי נשים משום האי הקישא וא"כ טפי יש לרבות עירובו מכל כיון דהכא אליבא דר"א קיימינן דמרבה עירובו מכל לענין שאור בל תקטירו כדאיתא

בסמוך ולפ"ז יש ליישב ג"כ קושיית מהרש"א ז"ל לעיל בשמעתין על שיטת בעל המאור והר"ן ז"ל דמיתורא דכי כל אוכל חמץ ממעטינן עירובו מכרת וא"כ מאי מקשה הכא מאי חזית. וכבר כתבתי לשיטת הראב"ד ז"ל שכתב דמדשני קרא ממחמצת לחמץ הוא דממעטינן עירובו מכרת אם כן לפירושו נמי שייכא קושיית מהרש"א ז"ל וכתבתי ג"כ דלשיטת מהרש"א גופא נמי קשה מאי מקשה ומאי חזית דלמא ר"א כר"י סבירא ליה דיליף בהדיא מדאפקה בל' מחמצת ושני ליה בין מחמצת לחמץ וע"כ למעט עירובו אתא דאל"כ כי כל אוכל חמץ ונכרתה ל"ל דבלא"ה מדאפקא בל' כי כל אוכל מחמצת ונכרתה נרבי נתחמץ מחמת ד"א לכרת ומכי כל עירובו לכרת אע"כ דכל חמץ למעוטי אתא אבל למאי דפרישית א"ש דכיון דר"א דריש כי כל דשאור בל תקטירו לעירובו הכי נמי האי כי כל דהכא הוה ליה לרבויי עירובו וממיעוטא דכל חמץ לא נמעט אלא נוקשה למאי דפרישית לעיל דהא דאמרינן דלר"א נוקשה לית ליה היינו למלקות אבל איסורא מיהא אית ליה ואם כן איצטריך קרא למעט וכ"ש למאי דפרישית באינך גווני דר"א לקושטא דמילתא אית ליה נוקשה כמו ר"מ כשיטת הטור. ועוד דבלא"ה מצינן למימר דקושיא דמאי חזית היינו לתנא דמתניתין דידן דממעט לתרווייהו מכרת אם כן מקשה שפיר דלמא לא ממעטינן אלא נוקשה ממיעוט דכל חמץ ומריבויא דכי כל אוכל מחמצת נרבי עירובו כן נראה לי נכון ותו לא מידי ודו"ק:

שם ור"א אומר כל לרבות את הנשים כי כל לרבות את עירובו. והקשה בעל המאור היאך אפשר לומר כן לרבות עירובו אפילו לענין כרת הא בהדיא ממעטינן לה מדכתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה דוקא על חמץ דגן גמור ענוש כרת וע"כ דמיתורא דקרא דריש והאריך בזה ע"ש וגם מהרש"א ז"ל האריך בזה לעיל בלשון רש"י בד"ה לענין כרת לא כתיב מחמצת ותוכן דבריו דלאו מיתורא דקרא קא דריש אלא מפשטא ע"ש באריכות. ולע"ד אין צורך לכל זה אלא דאפי' את"ל דמיתורא דקרא ממעט לה אפ"ה מקשה הכא שפיר דהא ע"כ דהא דקאמר ר"א על עירובו בלאו היינו תרי מיני עירובו עירובו דכותח הבבלי דהוי המל"א כדמשמע בסמוך ואיכא נמי עירובו דשכר המדי שהוא נימוח ומשום טעם כעיקר אתינן עלה לרבויי לענין פסח והא דמרבינן לתרווייהו מחד קרא ולר"מ במנחות כדפרישית לעיל בד"ה מאן תנא בתמיהא של ר"י ובתירוצו דאיכא במנחות שום קרא. נמצא דכ"ז היינו אי מצינן לאוקמי האי ריבוי' דכל לרבויי כל מילי משא"כ השתא נמי דאיכא קרא דכי כל אוכל חמץ דמיעוטא משמע כמ"ש בעל המאור א"כ מקשה הש"ס הכא שפיר אליבא דר"א דמנ"ל לאוקמי האי מיעוטא לתרי מיני עירובו דלפ"ז האי ריבוי דכי כל וריבויי דכל דכיילינהו קרא בחדא לצדדין ולאו בחד גוונא דריבויא דכי כל דמרבינן נשים היינו אף לכרת וריבוי דכל לעירובו היינו בלאו גרידא וכה"ג מקשה הש"ס בכמה דוכתי סכינא חריפא מפסקא קראי וכ"ש הכא דהוי לקולא לענין עירובו למעט מכרת ומה ראה ר"א לומר כן וטפי הוה ליה לאוקמי הנך תרי ריבויי דנשים ועירובו בחד גוונא ולחומרא אף לענין כרת ואי משום מיעוטא דכי כל אוכל חמץ איכא לאוקמי למעט היתר מצטרף לאיסור או איפכא כמו שאבאר בסוגיא דבסמוך דבכל חד מהנך תרי איכא חד למעליותא וחד לגריעותא כמ"ש רש"י והתוספות למר כדאית ליה וכו'. ועוד דאפילו את"ל דהנך תרי מיני עירובו שקולין הם לגמרי אפילו הכי הו"ל לר"א לרבויי תרווייהו לענין חמץ ואכתי מצי לאוקמי מיעוטא דחמץ דגן גמור למעט נוקשה מכרת או אפילו מלאו כי היכי דלא נילף לחומרא ממנחות והיינו לגמרי כדאשכחן לרבי יהודה אליבא דר"מ כנ"ל נכון בעז"ה:

וע"פ זה יש ליישב ג"כ שיטת הטור דמוקי למתניתין כר"א בין לענין נוקשה ובין לענין עירובו והקשה עליו מסוגיא דשמעתין דאמרינן לעיל תניא כוותיה דרבי יהודה דלר"א נוקשה לית ליה ולמאי דפרישית א"ש דנהי דלעיל בתחילת הסוגיא הוי משמע ליה דר"א נוקשה קיל מעירובו ואיפכא מדר"מ אפ"ה השתא לפי המסקנא דאסיקנא לר"א בקושיא ואפ"ה לא אידחי מימרא דידיה דסוגיית הש"ס בכל דוכתי דאפילו מימרא דאמורא לא דחינן משום קושיא מכ"ש לדר"א דתנא הוא אע"כ דהא דאסיקנא בקושיא היינו למידחי סייעתא דלעיל דע"כ שמעינן דלר"א נמי נוקשה חמיר מתערובת כמו לר"מ ואם כן ע"כ כיון דאיכא ריבויא ומיעוטא היינו לענין תרי מיני עירובו דשקולין הם והי מנייהו מפקת וע"כ מרבינן תרווייהו ללאו וממעטינן להו מכרת וממילא דכ"ש לנוקשה דחמיר כדאשכחן במנחות ואפ"ה מלתא דפשיטא דלית ביה כרת כפשטיה דקרא דדוקא בחמץ דגן גמור חייב כרת ובמנחות נמי ליכא כרת בנוקשה כלל ומכ"ש אם נאמר דנוקשה בריה הוי כדאיתא פ"ק דחולין ודוק היטב:

שם וכ"ת כי כל ר"א לא דריש והתניא שאור בל תקטירו אין לי אלא כולו מקצתו מניין כו' ופרש"י דמקצתו היינו חצי זית והקשו עליו בתוספות בסמוך בד"ה כמאן כר"א כו' ע"ש. ולע"ד נראה דמה שהכריחו לרש"י לפרש כן היינו משום דלישנא דתלמודא משמע ליה הכי מדאמר רבי אבהו משמיה דרבי יוחנן בסמוך כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת ולפ"ז ע"כ דהאי המל"א דר' יוחנן היינו שאין ההיתר והאיסור מעורבין לגמרי אלא כל אחד ניכר כגון פת ששרה ביין דהיינו משרת דקרא כדמשמע לקמן להדיא בכולה שמעתין דר' יוחנן כר"ע אמר למילתיה דדריש משרת בכה"ג ואם כן לפ"ז ממילא דהא דזעירי מוסיף אדר"י וקאמר אף שאור בל תקטירו המל"א ע"כ היינו נמי בכה"ג גופא שהאיסור וההיתר ניכר כל א' בפני עצמו והיינו כפירש"י דאי לפי' התוספות לא דמי כלל האי המל"א דשאור להמל"א דנזיר דאיירי בה ר"י ובזה נתיישב בפשיטות מה שהקשו התוס' בד"ה מאן תנא דדריש כל דר"ע וכמה תנאי אשכחן דדרשי כל ותירצו בדוחק גדול ולפמ"ש בשיטת רש"י א"ש טובא דהא דקאמר כמאן כר"א דדריש כל היינו בהך מילתא גופא דר"א יליף מריבויא דכל המל"א בחמץ כדאשכחן במתניתין ובברייי' ומשום הכי דריש נמי האי כל דשאור לריבויא מקצתו דהיינו המל"א ומה"ט גופא הוכרח רש"י לפרש כן ליישב קושיית התוס'. ואי תקשי דא"כ אדרבה מהכא מוכח דלא כפרש"י דהא לעיל בחמץ בפסח יליף ר"א מריבויא דכל בין להמל"א ובין לתערובת גמור מחד ריבויא אם כן אמאי איצטריך בשאור תרי ריבויי חד למקצת דהיינו המל"א וחד לעירובו ממש אלא דלק"מ דלעיל בחמץ ודאי סגי בחד קרא כדפרישית לעיל משום דשקולין הם המל"א ועירובו דלכל חד איכא חדא לחומרא בהמל"א משום שהאיסור ניכר בפני עצמו ולא שייך בו ביטול וכ"ש היכא דאיכא רוב איסור ועוד דחצי שיעור אסור מן התורה אלא דגזרת הכתוב הוא מהלכה למשה מסיני דבעינן כזית דסתם אכילה הוא בכזית משום הכי יש לחייבו כיון שהאיסור משלים לכשיעור אוכל משא"כ כשנתערב לגמרי ואפשר דבטל ברוב כמ"ש רש"י לקמן בסוף הסוגיא דהכי הלכתא וכ"כ הרמב"ם וכל הפוסקים ויש סברא אחרת להיפך דעירובו חמור טפי כיון שטעם האיסור מתפשט בכולה ואיכא למימר דטעמו לא בטיל ועוד דאדרבה כיון שאין כל א' ניכר אי אפשר להבדיל האיסור מההיתר משו"ה יש לאסור משא"כ בהמל"א היכא שכל א' ניכר בפני עצמו אפשר להבדילו אפילו בפת ויין אפשר לסוחטן כדאשכחן בחולין דאיכא למ"ד אפשר לסוחטו מותר. נמצא דלפי זה כיון דבכל חד מינייהו איכא צד לחומרא שקולין הם והי מנייהו מפקת משו"ה מרבינן תרווייהו מחד ריבוי דכל משא"כ לענין הקטרה שפיר מצינן למימר דהמל"א חמיר טפי כיון שהאיסור הוא מובדל ונקטר בפני עצמו משו"ה לא בטיל משא"כ בעירובו כשנתערב לגמרי א"כ לא דמיא להקטרת איסור כלל וטעם כעיקר הו"א דלא שייך בהקטרה דלאו בטעמא תליא מילתא משו"ה איצטריך ריבויא דכי כל לרבויי נמי עירובו לאיסורא כנ"ל נכון בעזה"י ליישב שיטת רש"י מכל מה שהקשו התוס' עליו בסמוך מסוגיא דשמעתין ומה שהקשו עליו מסוגיא דמנחות מאביי ורבא ע' בס' מג"ש למ"ז ז"ל ודוק היטב:

שם אמר רבי אבהו אר"י כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר כו'. והא דלא ילפינן כל איסורין מנזיר היינו כדאמרינן לקמן דהוי נזיר וחטאת שני כתובים והא דקאמר רבי יוחנן חוץ מנזיר אף על גב דאיכא חטאת משום דבקדשים לא קמיירי כמ"ש התוס' אלא דלפ"ז יש לדקדק בהא דקאמר זעירי אף שאור בל תקטירו דמשמע דמוסיף אדר"י ולמאי דפרישי' אפשר דר"י נמי מודה אלא דבקדשים לא קמיירי ונהי דלמסקנא דבסמוך זעירי בלא"ה לא אתי לאשמעינן אלא לאפוקי מדאביי אכתי קשיא למאי דס"ד מעיקרא אלא דלק"מ דהא ודאי למאי דס"ד מעיקרא נמי ע"כ דר"י לית ליה הא דזעירי דכיון דבשאור לא ילפינן היתר מצטרף לאיסור אלא מריבוי דכל כר"מ א"כ ע"כ ר"י לית ליה הא דר"א מדקאמר חוץ מאיסורי נזיר אלמא דבחמץ אין המל"א ודלא כר"א אלא כרבנן דפליגי עליה ולא דרשי כל ואע"ג דר"י אית ליה בכל דוכתי הלכה כסת"ם וסתם מתניתין דידן מוקמינן לעיל כר"א אפ"ה איכא למימר דר"י סבר דסיפא דמתניתין דקתני זה הכלל כו' הרי אלו באזהרה ר"א הוא דקאמר לה כמ"ש התוס' לעיל בד"ה למה מנו ולפ"ז מצינן למימר דהא דקתני ברישא אלו עוברין היינו כפרש"י דלענין ב"י ובל ימצא איירי וכמ"ש לעיל בחידושינו דלענין בל יראה יותר שייך לומר דעובר מבאכילה או כפי' ריב"א דעוברין מן העולם והיינו מדרבנן או אפילו לר"ת דעוברין מן השלחן נמי מצינו למימר דהיינו מדרבנן וכ"ש לענין המל"א דודאי מן התורה אסור בכל איסורין דהא קי"ל כרבי יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה וכ"ש דר"י גופא מצי לאוקמי מתניתין בהכי דהא ר"י ודאי לא איירי אלא לענין מלקות וא"כ לרבנן מלקות בחמץ ליכא דלגמרי מיעטו רחמנא מקרא דכי כל אוכל חמץ. ולכאורה אדרבה לפ"ז א"ש טובא דממתני' גופא מוכח דת"ק דאלו עוברין פליג לגמרי אדר"א דר"א לטעמיה דס"ל כל ריבויא הוא ומרבי כל מילי כמ"ש ג"כ בעל המאור ומשו"ה מרבי אף תכשיטי נשים דהוי נוקשה ועי"ת דמדאורייתא אין לחלק ורבנן לטעמייהו דלא דרשי כל ואדרבה מיעוטא דכי כל אוכל חמץ לגמרי משמע דאינו עובר אפילו בלאו אלא בחמץ גמור ומש"ה בנוקשה לחוד או עי"ת לחוד לחכמים אין אסור אלא מדבריהם כמ"ש הטור בשיטת הרי"ף ומה"ט גופא לא גזרו בתכשיטי נשים אפילו מדרבנן כיון דאיכא תרתי לריעותא נוקשה ועי"ת. ומעתה לפ"ז יש לי ליישב שיטת הרי"ף בפשיטות דמה"ט גופא פסק כחכמים כיון דרבי יוחנן ע"כ הכי ס"ל והיינו כדפרישית דמתניתין דאלו עוברין לא חשיב סתמא דאדרבא משמע להיפך דת"ק פליג אדר"א. ואף שהרא"ש ז"ל כתב בשיטת הרי"ף בענין אחר דטעמא דידיה משום דהוי סתם ואחר כך מחלוקת מהאי דשיאור ישרף דלקמן אלא דלע"ד נראה דוחק כיון דממתני' אדרבא משמע איפכא דמחמיר טפי אי לאו הך ברייתא דשיאור דהתם כמ"ש הרא"ש והרמב"ן ז"ל בעצמם ועוד דאכתי הא מצינן למימר דנהי דלענין שאור הוי דלא כר"א אפילו הכי לענין תערובת שפיר אית לן למימר דהלכה כוותיה דהא לאו הא בהא תליא כדמסיק הש"ס להדיא אליבא דר"י אמר רב בהא דתניא כוותיה דלר"א גופא נוקשה לית ליה משא"כ למאי דפרישית נתיישב שיטת הרי"ף לנכון בלי גמגום. והנלע"ד כתבתי ודוק היטב ועיין עוד לקמן בסוף הסוגיא:

בפירש"י בד"ה אין היתר כו' וכל משרת לא גרסינן כו' עס"ה. עמ"ש לקמן בסוף הסוגיא בזה דאפשר דיש לקיים הגירסא:

בתוספות בד"ה כמאן כר"א נראה לר"י כו' ורש"י פי' כו' וקשה לן לפי' טובא כו' עס"ה. כבר כתבתי לעיל בסמוך בלשון הגמרא דקאמר וכ"ת כו' והתניא שאור דיש ליישב כל הקושיות שהקשו התוס' כאן על פירש"י וכאן אבא בקצרה דמ"ש דלפירושו הוי דזעירי לא כאביי ולא כרבא אין זה קושיא כ"כ כמ"ש ג"כ מ"ז ז"ל בס' מג"ש אלא דלמאי דפרישית בסמוך א"ש טפי דכיון דלאביי ורבא גופייהו משמע דסברי דלא כר"א דדריש כל לריבוי גמור והיינו כשיטת הרי"ף וסייעתו שפסקו כחכמים דמתניתין וכ"ש לרבא הא שמעינן ליה בהדיא בחולין ובזבחים דטעם כעיקר לאו דאורייתא. אם כן לפ"ז מכ"ש דלית להו המל"א ומשו"ה משמע להו לאוקמי הך ברייתא דשאור בפשיטות לאביי היינו חצי זית לחוד ולרבא לענין דלא בעינן הקטר שלם ולאו משום דהמל"א והא דקאמר עירובו מנין אפשר דלאביי ורבא היינו בדאית ביה כזית בכא"פ ואפ"ה איצטריך קרא בשאור היינו כדפרישית לעיל דאין לדמות הקטרה לאכילה כיון דלאו בטעמא תליא מילתא וכמ"ש מבואר להדיא בלשון רש"י דלעיל בד"ה מקצתו דמפרש חצי זית סתם ודוקא כאן אליבא דזעירי מפרש מקצתו להמל"א וכן משמע ג"כ במנחות (דף נ"ח ע"א) בהך דאביי ורבא דלא מייתי מילתא דרבי אליעזר כלל וע"כ היינו כדפרישית. וע"פ סברא זו ממילא נתיישבו ג"כ קושיא ב' וג' של תוס' שהקשו על פרש"י כיון דלמאי דפרישית לעולם בעינן לענין הקטרה תרי קראי דלא שייך לומר דשקולין הם וכתבתי ג"כ דלא פסיקא לן אי עירובו חמיר טפי או היתר מצטרף לאיסור חמיר טפי וכ"ש אליבא דרבנן וכמו שאבאר לקמן בסוף הסוגיא גבי חטאת ודו"ק:

דף מד.

בגמרא אי הכי לענין חמץ בפסח נמי ופרש"י דהא אמרי' על עירובו בלאו והיינו נמי המל"א. ואף לפמ"ש דבלשון רש"י משמע דהמל"א לחוד ועירובו לחוד מ"מ לענין חמץ בפסח כיון דלקושטא דמילתא ר"א תרווייהו מרבי מחד ריבויא דכל ואפ"ה מפיק להו בלשון עירובו דקאמר על עירובו בלאו אלמא דהמל"א שפיר הוי בכלל עירובו דרבי אליעזר דהא קתני להדיא כותח הבבלי דהיינו המל"א ושכר המדי היינו עירובו כן נראה לי בכוונת רש"י:

בתוס' בד"ה לענין חמץ בפסח נמי כו' וא"ת והא בפרק בתרא דיומא כו' עס"ה. עמ"ש מהרש"א ז"ל בזה ולע"ד דבריו תמוהים דנראה מלשונו שרוצה לפרש בקושיית התוס' דכיון דחצי שיעור אסור אפילו בחמץ כמו בחלב אם כן כ"ש דהמל"א וע"ז הקשה מה שהקשה. ובאמת שאין זה

כוונת התוספות כלל דאם לזה נתכוונו לעיל אמימרא דר"י גופא הו"ל לאקשויי אמאי קאמר כל איסורין אין המל"א ותיפוק ליה דבלא"ה חצי שיעור אסור אע"כ דודאי מילתא דפשיטא היא דחצי שיעור היינו לאיסורא גרידא ומימרא דרבי יוחנן איירי למלקות אלא דעיקר קושיית התוס' דכי היכי דמקשינן הכא אליבא דזעירי דלמאי דס"ל דדריש כל הו"ל למימר חמץ בפסח נמי א"כ לרבי יוחנן גופא נמי שייך לאקשויי הכי כיון דאשכחן לר"י דדריש כל בפרק בתרא דיומא לענין חצי שיעור ונהי דהתם לענין איסור גרידא איירי היינו משום דאי אפשר לאוקמי לענין מלקות משום דכתיב לא תאכל ואין אכילה בפחות מכזית משא"כ לענין חמץ שפיר הו"ל למידרש האי כל להמל"א למלקות כמו לר"א ואף לתירוץ השני שכתבו התוס' לעיל דף ל"ג ע"ב בד"ה מאן תנא דלאינך תנאי ואמוראי לא דרשינן כל בדבר שאין סברא מ"מ הכא ל"ש לומר כן דכיון דר"י דריש אף לענין חצי שיעור שאינו ראוי לאכילה וע"כ היינו משום דאיכא סברא כדאמר ר"י התם בר"פ בתרא דיומא משום דחזי לאיצטרופי אם כן כ"ש לענין המל"א דשייך הך סברא טפי וע"ז מתרצין התוס' דאפילו הכי לר"י לא משמע ליה כלל לחייב מלקות במידי דאתיא מכל אלא איסור גרידא וכ"ש הכא דפשטא דקרא אכילה כתיב ביה דמשמע כזית מאיסור לחוד וע"כ מוקי להאי כל לדרשא אחריתי ככל הנך תנאי דפליגי אדר"א אע"ג דדרשי כל וכמו שאבאר לקמן בסוף הסוגיא. כנ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

בגמרא א"ל אביי לרב דימי וכל איסורין שבתורה אין המל"א והתנן המקפה של תרומה כו' ולכאורה נראה דהא דבעי אביי למימר דבכל איסורין המל"א היינו נמי משום דכר"ע ס"ל דמפיק משרת בנזיר להמל"א ומש"ה קס"ד דה"ה לכל איסורין ילפינן מנזיר דלית ליה הך סברא דנזיר וחטאת הוו שני כתובים אי משום דבחטאת גופא לאו משום המל"א איירי אלא משום טעם כעיקר או משום דסבר דחטאת ונזיר לא מיקרי שני כתובים כדבעי למימר בפרק ג' מינים דחטאת מנזיר לא אתי דמה לנזיר שאסור בחרצן וכמו שאבאר לקמן ומשו"ה בעי אביי למידק הך מילתא גופא מהאי דמקפה של תרומה. אלא דאכתי קשיא לי מאי מקשה אביי אדר"י כיון דר"י ע"כ בחמץ בפסח ס"ל כחכמים דר"א דפליגי אכותח הבבלי דאין המל"א כדמקשה אביי גופא לקמן א"ה אמאי פליגי דבנן כו' משמע דלדידיה ניחא כמ"ש התוס' ואם כן לפ"ז שפיר מצ"ל דמה"ט נופא דס"ל לר"י בחמץ כת"ק דר"א דאין המל"א אי ממיעוטא דכל אוכל חמץ דחמץ דגן גמור בענין ומשו"ה סובר נמי דכ"ש דבכל איסורין אין המל"א דליכא למילף מנזיר דחמץ בפסח יוכיח דחמיר טובא שהוא בכרת ובבל יראה ואין המל"א וכ"ש לשאר איסורין משא"כ הך מתני' דהמקפה של תרומה שפיר מצי לאוקמי כר"א דבחמץ נמי המל"א ומשו"ה יליף כל איסורין מנזיר וחמץ בפסח דהא ליכא למימר דחמץ ונזיר הוי שני כתובים דהא נזיר מחמץ ודאי לא אתיא דחמץ חמיר טפי וחמץ מנזיר אע"ג דאיכא למילף אפ"ה לא מיקרי שני כתובים כיון דר"א מריבוי דכל מרבי לה בחמץ והאי ריבויא לאו להמל"א לחוד אתי אלא אפילו לחמץ שעי"ת או אפשר דאפילו לנוקשה כדפרישית לעיל בישוב לשון הטור דלקושטא דמלתא ר"א נמי אית ליה נוקשה:

והנלע"ד בזה דאביי בלא"ה לאו מגופא דמתניתין דמקפה של תרומה מקשה אדר"י כמו שאבאר אלא מדאמר רבה בב"ח מ"ט הואיל וזר לוקה עליהן בכזית ואם כן מדתלי תניא בדלא תניא אלמא דהלכה פסוקה היא דזר לוקה עליהן בכזית והיינו משום דהמל"א וכסתמא דמתניתין דאלו עוברין קי"ל ומשו"ה יליף תרומה מנזיר וחמץ אם כן מקשה שפיר אדר"י דפסק דלא כמתניתין והיינו כחד מהנך טעמי דפרישית לעיל. ועוד דבכולה תלמודא אשכחן דרבה בב"ח תלמידא דר"י הוי וכ"ש למאי דגרסינן בפרק ג' מינים בהך מילתא גופא ארבב"ח אר"י משו"ה לא מסתבר דפליג אדר"י והיינו דמקשה אדר' דימי דאמרה משמיה דר"י כנ"ל ודוק היטב:

בתוספות בד"ה ה"ג רש"י מקום מגעו כו' ונראה לר"י כו' כדגרסינן בכל הספרים כו' והא לא הוי כביצה כו' עס"ה. ונראה דהתוס' בזה לשיטתייהו שכתבו לעיל דף ל"ג ע"ב בד"ה מאן תנא אימת מתכשרו ובכמה דוכתי דפחות מכביצה אין מקבל טומאה כלל אפי' לעצמו משא"כ לפרש"י דלעיל שם דלעצמו מקבל בכל שהוא ועיין בחידושינו לעיל שהעליתי ליישב שיטת רש"י דפלוגת' דתנאי היא א"כ תו לא שייך הך גירסא בשמעתין דלא הוי כביצה אלא כגירסת רש"י דלבטיל ברובא ודו"ק:

בגמרא לאו משום דהמל"א אע"ג דאביי גופא ס"ל בפ' כל הבשר דף ק"ח דטעמו ולא ממשו בעלמא דאוריית' והובא בתוס' לקמן אלא דנראה לי דאביי גופא נמי לא קאמר התם אלא לענין איסורא דאורייתא אבל לעולם דמה"ט אין לומר דלוקין עליו דאף לפי' התוס' דאביי מבשר בחלב יליף לה (ועיין מה שאכתוב לקמן) אפ"ה אין מזהירין מן הדין ובכה"ג ודאי לא הוי גילוי מלתא בעלמא משא"כ מה"ט דהמל"א הוי אתי ליה שפיר דלא הוי אלא גילוי מלתא בעלמא כיון דבלא"ה חצי שיעור אסור מן התורה כדמסיק רבי יוחנן טעמיה משום דחזי לאיצטרופי אם כן כיון שמצרף השתא לאכול ההיתר ואיסור בבת אחת והרוב מן האיסור דאשכחן דחייב רחמנא בנזיר ודאי הוי גילוי מילתא בעלמא דה"ה לשאר איסורין וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דאביי בעי למימר דקי"ל כר"א בכותח הבבלי ויליף שאר איסורין מנזיר ומחמץ אם כן פשיטא דהוי גילוי מלתא בעלמא דאל"כ לא הוי מרבי לה ר"א מריבויא דכל כיון דאית ליה לאוקמי במילתא אחריתי כנ"ל נכון. מיהו מלשון רש"י נראה לפ' בע"א דהאי לישנא דרבה בב"ח דקאמר הואיל וזר לוקה עליהן בכזית משמע ליה לאביי דבאכילת כזית לחוד חייב אי מטעם דטעם כעיקר לא הוי מחייב אלא בשאכל כ"כ שיהא מן האיסור לחוד כזית כדמשמע לכאורה לקמן בשמעתין דמקשה דלמא מיין לחוד משו"ה מקשה לרב דימי דבעי למידק דהטעם משום דהמל"א ומשו"ה באכילת כזית לחוד סגי ומשני ליה רב דימי דאה"נ דלאו בכזית לחוד איירי אלא שאכל כל הפרס שיש בו כזית איסור כן נראה בכוונת רש"י ועמ"ש בסמוך ודו"ק:

שם מאי כזית דאיכא בכא"פ כו' ופרש"י דאיירי שאכל כל הפרס. ולכאורה לשון דאיכא כזית לא משמע הכי דלפרש"י הו"ל למימר הב"ע דאכל כזית בכא"פ. ועוד יש לתמוה טובא על פירושו דא"כ מאי האי דקא מתמה אביי וקאמר וכזית בכא"פ דאורייתא היא ושקיל וטרי בהך מילתא טובא ובעי למימר דלאו דאורייתא והיאך אפשר לומר כן הא כל הש"ס מלא מזה דכזית בכא"פ הוי מדאורייתא וכ"ש אליבא דאביי דס"ל בעלמא דטעם כעיקר דאורייתא אפילו עד ששים ובעי למימר נמי הכא דהמל"א דאורייתא אף למלקות א"כ מאי מקום תימא יש בזה ממאי דמהדר ליה רב דימי דלעולם דהמל"א לאו דאורייתא היכא דלא אכל אלא כזית והאי דרבה בב"ח היינו כשאכל כל הפרס שיש בו כזית איסור אלא דנראה בזה דרש"י לשיטתו שמפרש ג"כ במס' ע"ז ד' ס"ו דהא דאמר ר' אבהו אר"י דטעמו וממשו אסור ולוקין וזהו כזית בכא"פ איירי נמי בענין שאוכל כל הפרס ע"ש בפרש"י באריכות ומשמע להדיא מדבריו דהא דאיצטריך ר"י לאשמעינן דלוקין עליו בכה"ג אף על גב דבמשנה בכריתות מבואר להדיא דבשוגג בכזית בכא"פ חייב אפילו כרת איכא לאוקמי הך מתניתין שאוכל האיסור לבד בלי שום תערובת בכדי שהיית שיעור אכילת פרס אבל ע"י תערובת לא איירי התם משו"ה איצטריך רבי יוחנן לאשמעינן אף ע"י תערובת דלוקין עליו נמצא דכל זה לפרש"י דהתם. משא"כ לפי ר"ת ורבי' חיים שהביא הרא"ש בפרק גיד הנשה דכל שיש בו כזית בכא"פ מיקרי טעמו וממשו ואפילו לא אכל ממנו אלא כזית בין הכל מתערובת הזה אפ"ה לוקין ונראה דלפירושם היינו נמי מהלכה למשה מסיני. אם כן לפ"ז א"ש סוגיא דהכא טובא דהא דמוקמינן האי דמקפה בדאיכא כזית בכא"פ כפשטא דלישנא שיש בתערובת כזית בכא"פ משו"ה לוקין אפילו בכזית ממנו ובהכי מוקי למילתא דרבה בב"ח דאמר הואיל וזר לוקה עליהן בכזית. נמצא דלפ"ז שפיר מתמה אביי בהך סברא דלא משמע ליה כלל לחייב בכה"ג מהל"מ וכ"ש לרבי יוחנן דסובר טעם כעיקר לאו דאורייתא כדאמר להדיא בשילהי עכו"ם שם וסובר נמי בשמעתין דאין המל"א אם כן הוי כסברא הפוכה משו"ה שקיל וטרי אביי בהך מילתא טובא וכמו שאבאר בסמוך ומה שיש לדקדק עוד בזה ובשיטת הרמב"ם ז"ל אבאר בסוף הסוגיא ודו"ק:

בתוספות בד"ה איתיביה שתי קופות וא"ת מאי פריך כו' והא פשיטא כו' והכא מיירי שרבו חולין על התרומה כו' עס"ה. לכאורה נראה דרש"י נזהר מזה וכתב בד"ה היכי אמרינן שאני אומר כו' בעון מיתה כו' וכי אכל לה איכא כזית תרומה בכא"פ וע"כ דכוונתו כיון דחמורה טובא דבמיתה אין סברא לומר שאני אומר כיון דאפשר דזימנין שאוכל כזית בכא"פ מהתרומה וא"כ כ"ש דמקשה הכי שפיר משתי קופות דנהי דמדאורייתא חד בתרי בטיל בכל איסורין אפ"ה כיון דהחמירו חכמים בתרומה דעון מיתה במין במינו טפי עד אחד ומאה אם כן כ"ש שאין לנו להקל ולסמוך על שאני אומר כיון דאפשר דזימנין אתי אפילו לידי איסור דאורייתא אם יזדמן לו כזית בכא"פ מהתרומה עצמה כן נ"ל ליישב לפי שיטת רש"י. מיהו למאי דפרישית בסמוך בשיטת ר"ת ור"ח וסייעתם דעיקר השקלא וטריא דאביי ורב דימי היינו משום דאביי פשיטא ליה כיון דלרבי יוחנן לית ליה טעם כעיקר כדפרישית בשילהי עכו"ם וסובר נמי הכא דאי המל"א א"כ אין סברא לומר דבאכילת כזית לחוד בכא"פ הוי דאורייתא והיינו דקא מתמה ובהא קמהדר ליה רב דימי דודאי הכי הוא דהוי מדאורייתא וע"כ היינו מהל"מ כהלכתא בלא טעמא דכיון דנתינת טעם לר"י לא הוי כעיקר וא"כ הא דקאמר דכזית בכא"פ אסור ולוקין לאו משום נתינת טעם הוא אלא מצד ממשות איסור דכיון דיש בכל התערובת כזית בכא"פ נהפך ההיתר לאיסור ומה"ט גופא כתבו הפוסקים דכשיש בו כזית בכא"פ אפילו ליכא טעמא אפ"ה אסור ולוקין וכ"כ בעל פרי חדש סי' תמ"ב דמל' הרב אלפס ז"ל בשמעתין נמי משמע כן ע"ש באריכות. אם כן לפי זה שפיר מקשה אביי לרב דימי מהאי דשתי קופות שהרי לפי סברא זו דאכילת כזית בכא"פ הוי הל"מ ולוקין אפילו דליכא טעמא אלא מצד ממשות שבו תו לא שייך לחלק בין מין במינו למין בשאינו מינו מדאורייתא וכ"ש מדרבנן שהחמירו טפי לענין תרומה כנ"ל נכון לפי שיטת ר"ת ורבי' חיים וסייעתם. והמעיין היטב בל' הרשב"א ז"ל בחידושיו בפרק הערל ד' פ"ב שכתב בסוף דבריו דליתא לסוגיא דפרק אלו עוברין מקמי סוגיא דפרק הערל ולכאורה דבריו תמוהין ואין ליישבו כ"א לפמ"ש כאן דווקא בסוגיא דהכא בשקלא וטריא דאביי ורב דימי ע"כ נחתו להך סברא דהך מילתא דכזית בכא"פ הל"מ כהלכתא בלא טעמא. ולפ"ז משו"ה לא משמע ליה לחלק בין במין במינו למין בשאינו מינו כמו שנרמז שם בלשון הרשב"א ז"ל. מיהו לפי האמת דקי"ל דמין במינו חד בתרי בטיל ומשמע דאפילו בכזית בכא"פ א"כ ע"כ דבטעמא נמי תליא מילתא והיינו כפשטא דלישנא דאמר רבי יוחנן טעמו וממשו דתרתי בעינן וכמו שאבאר לקמן בסוף הסוגיא בעזה"י ודו"ק:

בגמרא והאי משרת להכי הוא דאתא האי מיבעיא ליה לכדתניא משרת ליתן טעם כעיקר ויש לדקדק דהכא משמע דמסתבר טפי לרבויי במשרת טעם כעיקר ממאי דמוקי לה ר"י להמל"א וא"כ ע"כ היינו משום טעם כעיקר חמיר טפי ובסמוך משמע קצת להיפך דמקשה הש"ס ור"ע טעם כעיקר מנ"ל משמע דאע"ג דר"ע מחמיר בהמל"א ממשרת אפ"ה אכתי לא ידעינן דטעם כעיקר כמו שנראה מלשון רש"י בסמוך אלמא דהמל"א חמיר טפי וכן נראה ג"כ מלשון רש"י בסוף הסוגיא אליבא דרבנן דפליגי בכותח הבבלי והיה נ"ל ליישב לפי מאי דגרסינן בפרק ג' מינים דהך קושיא דהאי משרת להכי הוא דאתא אביי גופא הוא דמקשה לרב דימי בתר כל הך שקלא וטריא דלעיל ע"ש בלשון הגמ'. ואם כן לפ"ז שפיר מצינן למימר דאביי לטעמיה ולשיטתיה דפשיטא ליה בפרק גיד הנשה דטעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דיליף מבשר בחלב כמ"ש התוספת לקמן (ועיין מה שאכתוב בסמוך) אלא דאכתי נזיר לא ילפינן מיניה כמ"ש התוס' דנזיר קיל טובא מכל איסורין מכ"ש מבשר בחלב משו"ה איצטריך משרת ואם כן לפ"ז שייך לאוקמי הך רבויא דמשרת לטעם כעיקר דאשכחן בכל איסורין ולא להמל"א. משא"כ בסוגיא דבסמוך ולקמן דאייתי אליבא דר"י ואליבא דהלכתא דקאמר ר"י טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו והיינו נמי כדאמר רבא בפרק גיד הנשה דמבשר בחלב לא ילפינן דחידוש הוא דדרך בישול דוקא אסרה תורה. אם כן לפ"ז לעולם המל"א חמיר טפי וכמו שאבאר עוד בסוף הסוגיא כך היה נ"ל לכאורה. אלא דיותר נראה דאף לפמ"ש לעיל דהמל"א וטעם כעיקר שקולין הם דהי מינייהו מפקת היינו לענין ריבויא דכל גבי חמץ משא"כ הכא לענין ילפותא דמשרת ודאי שייך לאוקמי טפי לענין טעם כעיקר דהכי משמע פשטא דקרא דכתיב וכל משרת ענבים לא ישתה משמע דדרך שתיה אסרה תורה משא"כ בשרה פתו ביין דר"ע הוי דרך אכילה והשתא א"ש נמי הא דמקשה בסמוך ור"ע טעם כעיקר מנ"ל משום דאי הוי מצי לאוקמי לענין טעם כעיקר טפי הו"ל לאוקמי בהכי דאף על גב דהמל"א חמיר טפי אפ"ה פשטא דקרא בטעם כעיקר איירי כדפרישית כן נ"ל ודו"ק:

דף מד:

בגמרא ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין חייב. ויש לדקדק אמאי דמשמע הכא דבעי למילף מהכא דטעם כעיקר דאורייתא אע"ג דלית ביה כזית בכא"פ דהא בכזית כא"פ כ"ע מודו ולפרש"י דלעיל הוי הל"מ בכל איסורין וכדאמרינן נמי בסמוך אי מיין לחוד מאי למימרא. ולכאורה נראה דאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין הוי יותר מכזית בכא"פ דפרס ד' ביצים וכזית הוי א' משמיני' שבו ואם כן אי אפשר שיתן טעם יין בכה"ג דהא אפילו יין השרוני דעדיף טובא אפ"ה לא דרו עליה אלא ב' או ג' חלקים מים ואחד יין. והנלע"ד בזה יבואר בסוף הסוגיא בישוב שיטת הרמב"ם ז"ל:

שם ור"ע טעם כעיקר מנ"ל. משמע דפשיטא ליה לתלמודא דר"ע אית ליה טעם כעיקר מדאורייתא וא"כ יש לתמוה טובא על פרש"י דלקמן בסוף הסוגיא דאף למאי דקי"ל כר"ע דמשרת דנזיר להמל"א אפ"ה טעם כעיקר אינו אלא מדרבנן וכרבנן דפליגי בכותח הבבלי אם כן

מאי מקשה הש"ס אר"ע דלמא ר"ע גופא נמי לית ליה טעם כעיקר וכן הקשה מהרש"א לקמן בפרש"י ונלע"ד ליישב בפשיטות דכיון דמשרת דנזיר ע"כ או בשרה ענבים במים איירי דהיינו טעם כעיקר כרבנן דברייתא דלעיל או המל"א בשרה פתו ביין כר"ע דמתניתין ודברייתא דלעיל. ואם כן לפ"ז ע"כ שאותה ששנינו בר"פ ג' מינים דמשנה ראשונה אמרה דאינו חייב עד שישתה רביעית יין האי רביעית יין ע"כ איירי אפילו ע"י שריית ענבים במים שיש בהן טעם יין והיינו כרבנן דברייתא. וא"כ לפ"ז ע"כ הא דקתני במתניתין עלה דהאי ר"ע אומר אפילו שרה פתו ביין מדקאמר אפי' משמע דמודה בקמייתא לת"ק דמשנה ראשונה אם כן ממילא משמע דר"ע אית ליה טעם כעיקר ואית ליה נמי המל"א משו"ה מקשה שפיר מנ"ל דאי לאו דאית ליה ילפותא אחרינא לטעם כעיקר לא הוי מוקי משרת להמל"א ולטעם כעיקר כן נ"ל נכון ודו"ק:

שם יליף מבשר בחלב לאו טעמא בעלמא הוא ואסור ה"נ ל"ש. וקשיא לי טובא היאך מצינן למילף כל איסורין מבשר בחלב לענין טעם כעיקר דהא לא מבעיא דלא מצינן למילף נזיר מיניה משום הנך פירכא דלעיל דנזיר אין איסורו איסור עולם כו' וכמו שהקשו התוס' בסמוך בד"ה אלא יליף מגיעולי עכו"ם ותירוצם לא שייך כאן אלא אפילו שאר איסורין היאך מצינן למילף מיניה דמה לבשר בחלב שחמיר שאסור אף בבישול ובהנאה ואם כן אפילו איסורי הנאה לא מצי למילף מיניה משום פירכא דבישול ומכ"ש הנך דלאו איסורי הנאה. ועוד דהך פירכא דאיסור הנאה לאו פירכא קולא וחומרא בעלמא הוא אלא פירכא גמורה מעיקרא דדינא דאפילו את"ל דטעם לא הוי כעיקר ממש כדי שנאמר שכל האוכל הוי כאילו אוכל גוף האיסור ממש אפ"ה יש לאסור באיסור הנאה דכיון שהאיסור נותן טעם בהיתר והוא נהנה מטעמו אין לך איסור הנאה גדולה מזו. וכבר חזרתי על כל הצדדים ליישב קושיא זו ולא מצאתי אם לא שנאמר דלמאי דבעי למילף אליבא דר"ע כל איסורין לענין טעם כעיקר מבשר בחלב היינו משום דמשמע ליה דאיסור בשר בחלב באכילה לא ילפינן אלא מקרא דלא תאכל כל תועבה כדאמר רב אשי בס"פ כל הבשר דכל שתיעבתי ונראה משום דעיקר קרא דלא תאכל כל תועבה לא אתא אלא לאיסור אכילה דבשר בחלב וא"כ לפ"ז א"ש דמצינן למימר דלר"ע הך מילתא דטעם כעיקר לא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא דכיון דאשכחן דאע"ג דאכילת הבשר שנתבשל בחלב לא הוי אלא טעמא בעלמא מהחלב שבלוע בו אפ"ה שייך בו לשון לא תאכל כל תועבה ואי לאו דטעם כעיקר ממש לא הוי שייך בו לשון אכילת תועבה דכה"ג אשכחן לענין שתייה בכלל אכילה כיון דכתיב ואכלת דגנך ותירושך דתירוש חמרא הוא וקרינן ואכלת ומהכא ילפינן לה בכל התורה כולה דאיסור שתייה הוי בכלל אכילה אפילו לענין מלקות וכרת אע"ג דהאי קרא דואכלת דגנך ותירושך לא איירי כלל לענין איסור אע"כ דכה"ג גילוי מילתא בעלמא הוא וא"כ ה"נ מצינן למימר לענין טעם כעיקר כיון דקרייא רחמנא אכילה אלמא דטעם כעיקר ממש ובענין זה יש לפרש גם כן דאפשר דהשתא משמע דאיסור אכילה בבשר בחלב היינו כדאמר רבי יוחנן לר"ל בס"פ כל הבשר כעורה זו ששנה רבי לא תאכלנו כו' ע"ש וכה"ג איכא טובא התם דאיכא מאן דיליף מדכתיב אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל יש לך בישול אחר שהוא כזה וזהו בשר בחלב ואם כן שפיר מצינן למימר דר"ע נמי יליף אכילת בשר בחלב מחד מהנך ילפותא ומדקריי' רחמנא לשון אכילה אף ע"ג דטעמא בעלמא הוא אם כן שפיר מצינן למילף מיניה כל איסורין שבתורה דלא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא כנ"ל. אלא דאפ"ה פריך שפיר בשמעתין ובמימרא דרבא בפרק כל הבשר שהביאו התוספות כאן דליכא למילף מבשר בחלב משום דחידוש הוא והיינו משום דאדרבה מהאי חידושא מוכח דאיסור אכילה בבשר בחלב לאו משום טעם כעיקר לחוד הוא דא"כ אפילו בתרו כולי יומא בחלב' הוה ליה למיסר ומדלא אסר רחמנא אלא דרך בישול אלמא דלאו משום טעם כעיקר אסרה רחמנא כמו שאבאר עוד בסמוך ודוק היטב:

בתוס' בד"ה ורבנן מבב"ח לא גמרינן דחידוש הוא תימא לרשב"א התינח לרבא כו' עס"ה. כאן הניחו בקושיא ובפ' כל הבשר כתבו דאביי הדר ביה לגבי דרבא. אמנם לע"ד לולי דבריהם נראה דאין צורך לדחוק בזה דאדרבא מהך סוגיא דפרק כ"ה גופא איכא למידק איפכא ממאי דאמר אביי אמתני' דטיפת חלב דטעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאי ס"ד דרבנן מבב"ח מ"ט לא גמרינן כו' ע"ש שהאריך בדבריו. ויש לתמוה דכל אריכות הלשון שלא לצורך הוא ובפשיטות הו"ל לאביי למימר טעמו ולא ממשו ככל איסורין דאורייתא דילפינן מבב"ח ואי משום דבעי למימר דאי חידוש הוא אפילו ליכא טעמא נמי דאם כן אכתי נמי לקושטא דמילתא תקשי ליה אמתניתין דקתני אם יש בה בנ"ט אסור אמאי אפילו ליכא נ"ט נמי דהא ודאי בב"ח חידוש הוא אע"כ דה"נ קאמר אביי דממתניתין מוכח דע"כ טעמו ולא ממשו בעלמא בכל איסורין סבר תנא דמתני' דהוי דאוריי' משום ילפותא ואפשר דהיינו מהך ילפותא גופא דיליף לה מנזיר מקרא דמשרת כרבנן דר"ע דברייתא דלעיל או כמסקנא דשמעתין דר"ע יליף לה מגיעולי עכו"ם. ואם כן לפ"ז א"ש כיון דאשכחן דבעלמא בכל איסורין הוי טעם כעיקר משו"ה מוקמינן קרא דאיסור אכילה בב"ח בדדמי דאינו אסור אלא כשיש בו בנ"ט כמו בכל איסורין משא"כ אם נאמר דבעלמא טעם כעיקר מדרבנן דמדאוריית' טעמא בעלמא לאו כלום הוא והא דאסרה רחמנא בב"ח משום דחידוש הוא א"כ אפילו ליכא נ"ט נמי דהא מדאורייתא אין לחלק בין יש בו בנ"ט לאין בו דטעמא לאו מידי וא"כ תקשי מתני' דטיפת חלב דמצרין נ"ט אע"כ דטעם כעיקו בעלמא הוי מדאורייתא ובהא מהדר ליה רבא שפיר דאדרבא מבב"ח משמע איפכא דאי ס"ד דמשום טעם כעיקר אסרה רחמנא לבב"ח א"כ אפילו בתרו כולי יומא בחלבא הו"ל למיסר ומדאכפיל קרא ותנא ומשלש ג' פעמים בלשון לא תבשל משמע דדוקא דרך בישול אסרה תורה אע"כ דקושטא דמילתא הכי הוא דאע"ג דטעם אינו כעיקר ממש אפ"ה סתמא דמילתא דדרך בישול בכל דבר שנותנין לתוך המאכל היינו כדי שיתן בו טעם ואם כן היינו נמי טעמא דמתניתין דטכ"ע דבב"ח נמי בעינן נ"ט. כנ"ל נכון וברור לפי לשון הסוגיא במימרא דאביי התם. ובזה נתיישב ג"כ בין בסוגיא דהכא ובין בסוגיא דהתם בפרק כ"ה למאי דבעי למילף מבב"ח דטעם כעיקר הוי מדאורייתא אפילו בליכא כזית בכא"פ מנ"ל הך מילתא דלמא הא דאסר רחמנא בב"ח היינו דוקא כשיש בו כזית בכא"פ דקרי לה רבי יוחנן גופא במסכת ע"ז דף ס"ז טעמו וממשו ואף על גב דלפרש"י דלעיל כזית בכא"פ עי"ת הלמ"מ הוא בכל איסורין אפ"ה הא איצטריך קרא למיסר בכה"ג בב"ח אף על גב דכל חד וחד לחוד שרי אבל למאי דפרישית א"ש דכיון דדרך בישול אסרה תורה וסתם בישול היינו בנ"ט אפילו ליכא כזית בכא"פ וגם זה נכון בעז"ה ובסוף הסוגיא אבאר עוד בזה לפי שיטת הרמב"ם ז"ל בענין יותר נכון ודוק היטב:

בתוס' בד"ה אלא יליף מגיעולי עכו"ם הקשה הר' יוסף היאך יליף ר"ע טעם כעיקר בנזיר מגיעולי עכו"ם כו' ותירץ דבמדין נמי היו כליהם בלועות מיין ואסורין לנזיר עכ"ל. ולכאורה זה התירוץ דחוק מאד דמאן יימר שהוצרך להגעיל משום בליעת יין לנזיר דלמא משום בליעת שאר איסורין. ובר מן דין קשיא לי דאפילו כל איסורין היאך מצינן למילף מגיעולי עכו"ם דלמא הך הגעלה לא הוי אלא משום איסור בליעת בשר בחלב לחוד דחידוש הוא דטעמיה אסור מן התורה. מיהו בלשון התוס' בנזיר פרק ג' מינים מבואר זה התירוץ יותר באריכות וז"ל דבכולהו כלי מדין הצריך הכתוב הגעלה אף לאותן שנבלעין מיין דנאסרו נזירי ישראל להשתמש בהן דקרא בכולהו כלים כתיב ואותן כלים שמדינים בישלו בהן יין כו' דאכולם אמר רחמנא תעבירו באש עכ"ל. והנראה בכוונתן דכיון דכלי כסף וכלי זהב אמורין בפרשת גיעולי עכו"ם ובכולהו כתיב כל אשר יבא באש משמע להו שאין דרך לבשל בכלי כסף וכלי זהב אלא יין שצריך בישול מעט ואם כן ע"כ שאין הטעם אלא משום איסור נזיר דסתם יינן אינו אלא מדרבנן כנ"ל בכוונתן. אלא דלע"ד יש להוסיף דאפילו בלאו האי קרא דתעבירו באש אלא מתעבירו במים נמי מצינן למילף כיון דבעי הדחה ושפשוף ובקצתן מילוי ועירוי (וכמדומה לי שראיתי בלשון הר"ן דמילוי ועירוי יליפינן מתעבירו במים) ואם כן לפ"ז א"ש טובא דכלי כסף וכלי זהב אין דרכן לבשל בהן כלל אלא להכניס בהן יין לקיום קצת ואם כן ממילא שמעינן כיון דאפי' הכי הצריך הכתוב הדחה ושפשוף ומילוי ועירוי ע"כ היינו משום איסור נזיר וכ"ש דליכא לאוקמי לענין בשר וחלב דאפילו כבוש דידיה כגון תרו כולי יומא בחלבא נמי לא מיתסר מדאורייתא כנ"ל לפי שיטת התוס'. אמנם למאי דפרישית לעיל דנראה דלענין טעם כעיקר בגילוי מילתא בעלמא סגי ולא שייך שום פירכא אם כן א"ש טפי ולע"ד ממקומו הוא מוכרע דאלת"ה אם כן היאך מצינן כלל למילף טעם כעיקר מגיעולי עכו"ם דלמא הך מילתא דגיעולי עכו"ם היינו לענין לכתחילה שאסרה תורה לבשל בלי הגעלה כיון שיש בו כדי ליתן טעם אע"כ דעיקר ילפותא דאדרבה מדהקפידה תורה על נתינת טעם של בליעת ופליטת כלים בעלמא אלמא דטעם האיסור מילת' רבתי היא ממילא שמעינן טעם כעיקר ובזה נתיישב היטב הסוגיא דהכא ודנזיר להמעיין שם ודו"ק:

דף מה.

בגמרא משום דהוי נזיר וחטאת שני כתובים כו' והא דילפינן מחטאת דהמל"א היינו כמו שפרש"י בסמוך בד"ה ה"ג ורבנן דע"כ חטאת להמל"א אתי דאי לטעם כעיקר אתיא בק"ו משאר איסורין כל חד כדאית ליה אע"כ להמל"א אתי דאי נמי לא איבלע בכולה אי אכל חצי זית פיגול וחצי זית היתר בבת אחת נגמור מינה דבקדשים נחייב. כן נראה מבואר מלשון רש"י. אלא דלכאורה נראה דוחק דהיכא רמיזא הך מילתא דחצי זית פיגול וחצי זית היתר בקרא דכל אשר יגע בבשרה אם לא שנאמר דבאם אינו ענין יליף לה. מיהו לע"ד אחר העיון נ"ל לפרש בפשיטות דודאי פשטא דקרא כל אשר יגע בבשרה היינו ע"י צליית היתר ואיסור דעיקר לשון נגיעה לא שייך אלא בכה"ג דאי דרך בישול הרי הרוטב מבלבל. ועוד דעיקר אכילת קדשים היינו דרך צלי ובהא קאמר רחמנא כל אשר יגע בבשרה יקדש והיינו נטילת מקום ע"פ פעפוע כמבואר בפוסקים והכי איתא להדיא בברייתא דת"כ אהאי קרא דכל אשר יגע בהם יקדש יכול אע"פ שלא בלע כו' יכול אם נגע במקצתו יהא כולו פסול ת"ל כל הנוגע הא כיצד חותך מקום הבלע יקדש להיות כמוהו אם כן ממילא שמעינן דכשאוכל כזית ממקום הבלע שהוא בכדי עובי נטילת המקום חייב דודאי הכי הוא דהא לא ידעינן כמה נפיק מיניה וכמה בלע ואם כן אין שיעור לדבר והיאך קאמר רחמנא יקדש להיות כמוה לחייב כרת וחטאת הא א"א שיהיה כל האכילה מן האיסור דהא ודאי יש בו ג"כ טעם ההיתר של עצמו אע"כ דהיתר מצטרף לאיסור. כנ"ל נכון בע"ה ודוק היטב:

בתוספות בד"ה ורבנן אמרי לך כו' אומר ר"י דבנזיר פרק ג' מינים משמע דנזיר וחטאת לרבנן תרוייהו לטעם כעיקר כו' עכ"ל. ולכאורה ודאי משמע הכי התם משקלא וטריא דמעיקרא. מיהו כד דייקינן בה א"א לפרש כן דא"כ לא א"ש הא דמהדרינן התם אליבא דר"ע שפיר הוי שני כתובים דניכתוב בנזיר ונגמר חטאת מיניה דהא כל התורה כולה גמרינן מנזיר ואי ס"ד דרבנן נזיר וחטאת תרוייהו לטעם כעיקר אתי א"כ אמאי קאמר ר"ע דכל התורה גמרינן מנזיר הא לאו מנזיר לחוד ילפינן אלא מנזיר וחטאת דתו לא שייך למיפרך מה לנזיר דאפילו חרצן אסור ליה דאיכא למימר חטאת יוכיח ולעולם דפירכא דחרצן פירכא גמורה היא ואם כן לר"ע לענין המל"א נמי לא הוי שני כתובים אע"כ דרבנן נמי נזיר וחטאת לאו לטעם כעיקר אתי אלא חטאת להמל"א ונזיר לטעם כעיקר כדמסקינן הכא והתם ולפ"ז ע"כ דהא דקאמר התם נמי מעיקרא דלרבנן תרוייהו מיצרך צריכי לאו אליבא דנפשייהו איירי אלא דלדבריהם דר"ע קאמרי וע"ש בפרש"י באריכות שהביא חילופי נוסחאות בזה ודו"ק:

בא"ד דאפילו חרצן אסור ליה. לכאורה משמע דפירכא גמורה היא דהא אכילת חרצן הוי שלא כדרך אכילתן דפטור בכל איסורין ואפ"ה חייב בנזיר אלא דאפ"ה לפי המסקנא דהכא ודהתם משמע דלאו פירכא היא דמה שהנזיר אסור בחרצן היינו משום דמצותו בכך וכה"ג לא מיקרי פירכא כי היכי דלא פרכינן מה לנזיר שכן אסור בתגלחת וכה"ג אשכחן בש"ס טובא:

בפירש"י בד"ה ור"ע אית ליה גיעולי עכו"ם כו' ורבנן דפליגי עליה דר"א בכותח הבבלי אלמא לית להו טעם כעיקר מפקי להאי משרת כו' והכי אמרינן בכל הבשר כו' עס"ה. והקשה מהרש"א ז"ל על פרש"י דאם כן דקי"ל טעם כעיקר דרבנן מאי קאמר לעיל בכל השקלא וטריא דע"כ ר"ע אית ליה טעם כעיקר דאורייתא מדרשא אחרינא ואמאי לא אמר בפשיטות דר"ע נמי ס"ל דטעם כעיקר לאו דאורייתא אלא מדרבנן ולפמ"ש לעיל לק"מ דודאי טעם כעיקר שייך טפי בדרשא דמשרת מדכתיב לא ישתה והיינו שרה ענבים במים וא"כ אי לאו דיליף ר"ע טעם כעיקר מדרשא אחריתי לא הוי מוקי להאי משרת להמל"א אלא לטעם כעיקר ואפשר דמשום הכי כתב מהרש"א בל' קצת קשה. מיהו למאי דפרישית לעיל א"ש טפי דודאי ע"כ ר"ע גופא נמי אית ליה טעם כעיקר דאוריי' מדקאמר התם במתני' דנזיר אפילו שרה פתו ביין כו' משמע דבהא לחוד פליג את"ק דמתניתין דהתם דע"כ אית ליה טעם כעיקר דהא דקאמרי עד שישתה רביעית יין ע"כ אפילו שרה ענבים במים ויש בו טעם יין נמי חייב כדשמעינן לרבנן בברייתא דמשרת דמייתי הש"ס לעיל ולא משמע לתלמודא לומר דרבנן דמתניתין פליגי ארבנן דברייתא ואם כן ע"כ דר"ע מודה וה"ה לרבי יוחנן דס"ל כר"ע. מיהו אנן השתא כרבא דבפ' גיד הנשה קיי"ל דאמר להדיא דטעם כעיקר בחולין מדאורייתא ברובא בטיל וכדמשמע נמי באידך מימרא דרבא בפ' כל הבשר שהביא רש"י כאן והיינו משום דס"ל לרבא כרבנן דכותח הבבלי וכמ"ש הרי"ף ז"ל כן נראה לי נכון בע"ה בשיטת רש"י שהיא ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל בעיקר מילתא דטעם כעיקר דרבנן אלא דמדקדוק לשונות הרמב"ם ז"ל שהביא בעל פרי חדש בא"ח סי תמ"ב ע"ש בתכלית אריכות. ולע"ד דברי בעל פ"ח תמוהים דלפירושו קשיין הנך תרתי מימרות דרבי אבהו אר"י דהכא ודשילהי עכו"ם

אהדדי. ולע"ד נראה שהרמב"ם ז"ל מפרש כל הסוגיא דשמעתין בשקלא וטריא דטעם כעיקר היינו דוקא בדאיכא כזית בכא"פ והיינו כמימרא דרבי אבהו אר"י בשילהי ע"ז דהיינו טעמו וממשו וכדפרישית לעיל דפשטא דברייתא דקתני משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין היינו דמסתמא יש בהן כזית בכא"פ דאל"כ א"א שיהא בהם טעם יין גמור דבכה"ג ודאי נמי הוי טעמו וממשו שכל היין נבלע מענבים נכנס ע"י שרייה לתוך המים עד שנהפך המים ליין דבכה"ג אפילו שריית צמוקים במים יין גמור הוא ומקדשין עליו ומברכין עליו בפה"ג. וכמו שכתבתי גם כן בתחילת הסוגיא גבי מקפה בכל השקלא וטריא דהתם אלא דבמאי דמשמע מפרש"י בהא דאמר אביי לעיל וכזית בכא"פ דאורייתא היא דהיינו הל"מ בשאר איסורין ואם כן לא הוי צריך קרא דמשרת להכי נלע"ד דלהרמב"ם לא משמע ליה לפ' כן דודאי עיקר הל"מ כא"פ היינו כשאוכל האיסור לבד בלא תערובות משא"כ ע"י תערובות אי לאו דילפינן מקרא דטעם כעיקר מיהא מילתא היא מקרא דמשרת או משום ילפותא בעלמא הוה אמינא דשרי מדאורייתא אלא לבתר דאשכחן קרא דטעמא מילתא היא ממילא מוקמינן נמי הך הל"מ מסיני דבכא"פ בין שלא ע"י תערובות ובין ע"י ת כשיש בו כזית בכא"פ ואכל כל הפרס והמעיין בכל מה שכתבתי לעיל בזו הסוגי' יבין וישכיל שיש ליישב ע"ד זה כל הסוגיא דהכא ודנזיר בפשיטות לפי שיטת הרמב"ם ז"ל ויתיישבו כמה קושיות ודקדוקים. מיהו במ"ש הרמב"ם ז"ל דאפי' בנזיר אין המל"א וזה דלא כמימרא דרבי אבהו אר"י בשמעתין דמאן דפליג אדר"י ע"כ צ"ל בטעמו של הרמב"ם כדפרישית לעיל שפוסק כת"ק דמתני' דנזיר דפליגי עליה דר"ע וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ואם כן הא דאמר רבי יוחנן לעיל בשמעתין חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת לאו משום דס"ל כר"ע אמר הכי כדמשמע לכאורה מהא דאמרינן לעיל ורבי יוחנן דאמר כר"ע אלא דבסוגיא דנזיר גרסינן בל' אחר ורבי אבהו דאמר כר"ע ע"ש ואם כן משמע דרבי אבהו אר"י ה"ק בכל איסורין שבתורה אין המל"א אליבא דכ"ע דאפילו לר"ע דדריש משרת דבנזיר אסור אפ"ה בכל איסורין מודה והיינו כמסקנא דשמעתין וכבר יש לי ליישב דהא דגרסינן לעיל רבי יוחנן דאמר כר"ע היינו למאי דס"ד מעיקרא משא"כ לפי המסקנא אלא שאין לי להאריך יותר ואם יגזור ה' עלי בחיים אבאר עוד בענין זה באריכות בכללי דיני התערובות ובק"א ודוק היטב בכל מה שכתבתי בסוגיא זו כי נכון הוא בעה"י:

במשנה בצק שבסידקי עריבה אם יש כזית במקום א' חייב לבער ואם לאו בטל במיעוטו. והקשה בס' ט"ז סימן תמ"ב דהניחא לשיטת רש"י וסייעתו דריש מכילתין דטעם הבדיקה משום חומרא דבל יראה אלא לשיטת התוס' דטעם משום דלמא אתי למיכל מיניה אם כן אפילו פחות מכזית נמי דהא קי"ל חצי שיעור אסור מן התורה ומשו"ה רצה לפ' דהאי חייב לבער היינו דחייב מלקות אם לא ביערו אלא דשדא ביה נרגא ע"ש באריכות ובלא"ה לישנא דמתני' לא משמע הכי. מיהו לא ידענא מאי קשיא ליה דהא אפילו לשיטת התוס' דחששא דילמא אתי למיכל מיניה הא כתבו דמחמרינן בחמץ טפי משאר איסורין היינו משום דלא בדיל מיניה וע"כ צ"ל משום דאית ביה נמי כרת דאל"כ תקשי מחדש דלא בדיל מיניה. ואם כן לפ"ז בחצי שיעור דליכא צד איסור כרת ולא מלקות אלא איסור גרידא וכ"ש בהאי פחות מכזית דלא אשכחן דאיקרי אכילה דאין אכילה בפחות מכזית וכ"ש בבצק כזה דאפילו כולי שתא בדיל מיניה שהרי בטל במיעוטו אם כן אין שום קושיא אם נאמר דבכה"ג לא חששו לדלמא אתו למיכל מיניה ולא דמי לחמץ נוקשה בכשיעור דלא פלוג רבנן. וכ"ש דא"ש לאידך סברא דמה שהחמירו בחמץ מבשאר אסורין היינו משום שהחמירה תורה בבל יראה ואם כן בפחות מכזית שהתירה תורה בפי' לענין בל יראה דהא ב"ה מקרא יליף לה תו לא שייך למיגזר דבין כזית לפחות מכזית לא טעו אינשי כן נראה לי:

דף מו.

במשנה כיצד מפרישין חלה בטומאה בי"ט כו' ופרש"י דלשורפ' או להאכילה לכלבים א"א דאין שורפין קדשים בי"ט. כאן קיצר רש"י ובמסכת' ביצה דף כ"ז ע"ב מפרש רש"י באריכות דכיון דעיקר איסורא דאין שורפין קדשים בי"ט לאו משום מלאכה אסרה רחמנא והיינו כקושיית התוספת כאן אע"כ משום דרחמנא אחשבה למצות ביעור כמלאכה גמורה אם כן ה"ה לאכילת כלבים וע"ש בחידושינו שכתבתי דעיקר מלתא דרש"י בפירושו היינו לענין קדשים גופייהו דכתיב באש תשרופו משא"כ לענין חלה לא הוי אלא מדרבנן לפי שיטת רש"י בפרק במה מדליקין ועיין גם שם בחידושינו בפירש"י ובלשון התוספת. אלא דלפ"ז יש לי לדקדק דאם כן דעיקר מילתא דאכילת כלבים לא הוי אלא מדרבנן אם כן לא הוי צריך להאי טעמא דרחמנא אחשבה דהא ע"כ האי מפרישין חלה בטומאה דמתניתין היינו כשנטמאת לאחר לישה דאי קודם לישה היה צריך ללוש פחות מכשיעור כדאיתא בירושלמי והר"ן ז"ל הביאו כאן ואם כן בכשנטמאת בי"ט איירי בלא"ה אינו רשאי ליתן לכלבים דהא מאתמול לא הוי מוכן לכלבים כי אם לאדם למאי דקי"ל כר"י הגלילי דלכם ולא לכלבים ועיין מה שכתבתי בזה בפ"ב דביצה דף כ"א גבי הני סופלי לחיותא היכא שדינן ע"ש באריכות. מיהו בעיקר הדבר מאי דפשיטא להו לרש"י והתוספות כאן ובמס' ביצה דמותר ליתן חלה טמאה לכלבים של כהן בלשון הר"ן ז"ל לא משמע כן וכמ"ש מהרש"ל בכוונתו ודלא כמהרש"א ועיין בתוס' י"ט ובספר בית דוד ואין להאריך כאן יותר:

בתוספות בד"ה לא תקרא לה שם כו' דאין שורפין קדשים בי"ט כו' ותימא בשלמא קדש כו' עס"ה. ולכאורה נראה דלא שייך הך קושיא זו כאן בשמעתין כלל דדוקא לענין שמן שריפה שעומד להדלקה שייך להקשות וכי מפני שמצוה לשרוף מיגרע גרע כיון דצורך י"ט ממש הוא משא"כ לענין חלה דבשמעתין דבשום ענין לא שייך בה שריפה לצורך י"ט ממש אם כן אין מקום לקושייתם וכבר עלה בלבי לומר דאפ"ה קשיא להו הכא בשמעתין לענין אכילה לכלבים דלפי שיטתם בפ"ג דביצה דמותר לטלטל בי"ט לצורך כלבים אפילו למאן דדריש לכם ולא לכלבים ואם כן שפיר קשיא להו הכא דאטו משום שיש בו מצות ביעור מגרע גרע כך היה נראה לי. אלא דאי אפשר לפרש כן שהרי כתבו התוס' שם בפ"ג דביצה דמצות ביעור חלה טמאה דוקא בשריפה עיין גם שם בחידושינו ולפי זה צריך לומר דאה"נ דלא שייך קושיית התוספות ותירוצם הכא בשמעתין אלא דאגב גררא מייתי להו כיון דרש"י הביא לשון דאין שורפין קדשים בי"ט ויש ליישב בדוחק ועיין בחידושינו בפרק במה מדליקין בכל הסוגיא דשריפת קדשים ודו"ק:

בד"ה עד שתאפה כו' ואם תאמר אמאי לא שרי לאפות חלה טמאה מטעם דאמר ר"ש בר"א ואמר רבה התם הלכה כר"ש בר"א כו' עס"ה. ויש לדקדק דלפמ"ש בחידושי ביצה בדף כ"א בלשון התוס' בד"ה עיסה דע"כ סברת התוס' דהתם דמטעמא דר"ש ב"א לחוד לא שרינן איסורא דאורייתא אלא איסור דרבנן. אם כן לפי שיטתם בדיבור הקודם דחלה טמאה הוי כמו נדרים ונדבות דגזרת הכתוב הוא דאסורה מדאורייתא ולא אמרינן בה מתוך שהותרה לצורך אם כן אין מקום לקושייתם כאן שהרי אם יקרא לה שם קודם שתאפה יהא אסור לאפותה ולשורפה מדאורייתא. ואפשר דקושיית התוס' היא ע"פ מ"ש בסמוך בד"ה הואיל ואי בעי מתשיל דהקשה בקונט' דאם כן יקרא לה שם ואח"כ תאפה מטעם הואיל ואי בעי מתשיל ותירצו דאומר ר"י דאין לנו לעשות על ידי הואיל כיון דאפשר בענין אחר ע"כ דכוונתם דעל ידי הואיל נמי איסורא דרבנן מיהא איכא ואם כן קשיא להו הכא שפיר דמהאי טעמא דהלכה כר"ש ב"א איסורא דרבנן נמי ליכא ואם כן יהא מותר מטעם הואיל כן נראה לי ועדיין צ"ע ודו"ק:

דף מו:

בפירש"י בד"ה לא זהו חמץ שמוזהרין כו' וקרא כתיב שלך אי אתה רואה כו' ולא של חבירך דאכתי לא מטא לידי כהן עכ"ל. ולכאורה שיש ממשנתינו סתירה על מה שכתבתי לעיל בריש מכילתין בשיטת הרמב"ם ז"ל דבחמץ ידוע לא מהני ביטול דנהי דע"י ביטול אינו עובר בבל יראה מ"מ עשה דתשביתו מיהא איכא היכא דאפשר להשביתו כמצותו דהא קי"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה וכמו שהארכתי בזה בפ"ק במקומות הרבה. וא"כ לפ"ז מאי האי דקאמר לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ומשו"ה מניחה עד הערב ואם החמיצה החמיצה דאכתי הרי הוא גורם שעובר בעשה דתשביתו שאין יכול לבערו בי"ט אלא שכבר כתבתי לעיל בפ"ק גבי המוצא חמץ בביתו בי"ט דכל היכא שאי אפשר לקיים עשה דתשביתו שאין בידו לבערו אינו עובר בלא כלום ע"ש וכ"ש הכא דאכתי בשעת הפרשת חלה לא החמיצה ואין הדבר ודאי שתבא לידי חימוץ אלא מספק משום הכי לא קפיד רבי יהושע בכה"ג כיון שלא יהא אפשר לבערו בי"ט לית לן בה ולשמא יאכל נמי ליכא למיחש דבדיל מינה משום מצוה דחלה כן נ"ל:

ובזה נתיישב מה שהקשיתי לעיל דף ל"ב גבי האוכל תרומת חמץ בפסח דאמאי לא מוקי לה התם כרבי יהושע דהכא דלדידיה חמץ בפסח בר דמים הוא שהישראל יוכל להשהותו דשל אחרים הוא וכמו שפרש"י כאן ולמאי דפרישי' לק"מ דודאי התם דחמץ גמור הוא אינו רשאי להשהותו שצריך לקיים עשה דתשביתו כיון דבידו לבערו דאכתי לא מטא לידי כהן ואינו חייב באחריותו ודו"ק:

בגמרא לא דכ"ע סברי טובת הנאה אינו ממון והכא בהואיל קמיפלגי דר"א סבר אמרינן הואיל ואי בעי איתשיל עלה ממונא הוא כו'. ולקמן בסוף הסוגיא מפ' רש"י כדומה לו דלא גרסינן הואיל אי בעי מיתשיל עלה אלא ה"ג ר"א סבר אמרינן הואיל והיינו דהואיל כל חדא וחדא חזיא ליה וכמו שפרש"י גם כן כאן דבלא"ה אף לפי גירסא שלפנינו נמי איצטריך לן למימר האי הואיל דכל חדא וחדא חזיא ליה אליבא דר"א דאל"כ אין לחלק בין קריאת השם קודם אפייה בין לאחר אפייה. אלא דלפ"ז קשיא לי אם כן מאי האי דקאמר רבי יהושע לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ותיפוק ליה דלר"א נמי הכי הוא כיון דלכ"ע טובת הנאה אינו ממון ולכ"ע נמי לא אמרינן הואיל ואי בעי מיתשיל עלה דהא מה"ט כתב רש"י לקמן דלא גרסינן לה ע"ש ואם כן לא פליגי ר"א ור"י כלל לענין בל יראה בחלה אלא בהואיל דאפייה לחוד. וע"כ צ"ל דאה"נ דרבי יהושע לאו לדבריו דר"א קאמר אלא טעמיה דנפשיה מפרש דכיון דאפשר בתקנה להניחה עד הערב כיון שאין זה חמץ שמוזהרין עליו בב"י משו"ה יוכל להפרישם מיד כדרך כל הפרשת חלה אלא דא"א לומר כן מכמה טעמים חדא דבירושלמי אמרינן להדיא דר"א גופא אמר לר' יהושע לא נמצאת עובר בבל יראה וב"י (וכדמייתי הש"ס לקמן בסוף הסוגיא ואף שכתב שם רש"י דהשתא לא אסיק אדעתיה הך ברייתא מ"מ נראה דוחק) ומהדר ליה ר"י מוטב לעבור מצות לא תעשה שלא באתה לפניו ומסיק נמי התם דאזדו לטעמייהו בהא בפלוגתייהו בכה"ג ע"ש באריכות. נמצא דלפ"ז משמע להדיא דלענין חמץ פליגי אי בטובת הנאה או משום דאי בעי מיתשיל עלה. ועוד דאם כן לא שייך עיקר מילתא דר"א בהפרשת חלה לענין פסח מבשאר י"ט. ועוד דאכתי תקשי אדבן בתירא דאמר תטיל בצונן אמאי הא לא שייך בה חששא דבל יראה וליכא למימר דאכתי חיישינן דלמא אתי למיכל מיניה דא"כ כל חלה בי"ט היכא מפרשינן לה ומניחה לשורפה עד הערב ואמאי לא חיישינן דלמא אתי למיכל מינה דאיסור מיתה הוא ומ"ש איסור מיתה מכרת אע"כ דבדיל מינה כדפרישית וא"כ הדרא קושיא לדוכתא:

מיהו למאי דפרישית בסמוך דהא דדרשינן שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים היינו לענין לאו דב"י אבל עשה דתשביתו מיהא שייך ביה א"כ א"ש ונתיישבו כל הקושיות. נמצא דלפי זה יש ראיה ברורה למה שכתבתי סברא זו בריש מכילתין ובפ"ק בכמה דוכתי ולשון הירושלמי נמי מיושב היטב במאי דקאמר רבי יהושע מוטב לעבור מצות לא תעשה שלא באתה לפניו והיינו כדפרישית כיון דהשתא עדיין לא החמיצה ולא הוי אלא גרמא בעלמא אלא דלשון לא תעשה אינו מדוקדק ועדיין צ"ע ודו"ק:

בתוספות בד"ה הואיל ואי בעי מיתשיל והקשה בקונטרס כו' ועי"ל דהואיל ואי בעי מיתשיל עלה לא שכיח לא אמרינן להתיר. ולע"ד נראה להוסיף על דבריהם דבלא"ה נראה דהאי הואיל ואי בעי מיתשיל עלה לאו סברא גמורה היא כמ"ש רש"י בעצמו אלא דדוקא לענין חמץ לעבור בב"י משמע דאפי' ע"י הואיל עובר מדאשכחן לעיל בפ"ק דף ו' אברייתא דקתני יכול יטמין ויקבל פקדונות ת"ל לא ימצא ומסקינן התם דאיירי בקיבל עליה אחריות וכיון דאילו מיגניב ואילו מיתביד ברשותיה קאי אלמא דאע"ג דהשתא לאו ברשותיה קאי אלא הואיל ואילו מיגניב ואילו מיתביד כו' והיינו נמי כדמסקינן התם דאע"ג דלמ"ד דבעלמא דבר הגורם לממון לאו כממון דמי אפ"ה הכא שאני דאמר רחמנא לא ימצא והאי כמצוי בידו דמי ואם כן הכי נמי איכא למימר כה"ג דמה"ט דאי בעי מיתשיל עלה הוי כמצוי בידו. ובזה יש לי ליישב ג"כ במאי דקאמר רבי לקמן הלכה כבן בתירא דמשמע דשייך חששא דבל יראה בכה"ג ולא כר' יהושע אע"ג דשמעינן ליה לרבי בס"פ האיש מקדש דטובת הנאה אינו ממון אבל למאי דפרישית א"ש אף ע"ג דבעלמא טובת הנאה אינו ממון אפ"ה לענין חמץ שפיר מצי סבר דכממון דמי כיון דמצוי בידו כן נראה לי ודו"ק:

בא"ד וקשה לרשב"א כיון דמבצע מכל חדא וכו' האיך שרו רבנן כו' כיון דאפשר בלא הואיל כו' עכ"ל. כוונתן מבואר דעיקר קושייתם דע"י הואיל איסורא דרבנן מיהא איכא א"כ למאי דפרישית לעיל בל' התוס' ד"ה עד שתאפה למאי דקי"ל כר"ש ב"א דממלא אשה כל התנור פת דסברא זו בהדי הואיל אפילו איסורא דרבנן ליכא אם כן נתיישב' קושיית התוס'. ובעיקר דבריהם בהא דאי מבצע מכל חדא וחדא ולא סגיא לבצוע מאחת על כולם עיין בתשובת מהרש"ל סימן נ"ח באריכות:

בפירש"י בד"ה מדאורייתא צרכי שבת נעשין בי"ט כו' ושבת וי"ט חדא קדושה היא כו' עכ"ל. ולכאורה יש קצת ראיה לסברא זו מהא דקי"ל ס"פ אלו קשרים דחלבי שבת קריבין בי"ט אע"ג

דחלבי חול אין קריבין בי"ט אלמא דאשכחן לענין גבוה דצרכי שבת נעשין בי"ט א"כ אפשר דה"ה לענין צורך הדיוט כן נ"ל ועיין בסמוך:

דף מז.

בגמרא מתיב רב מרי שתי הלחם כו' ואי אמרת צרכי שבת נעשין בי"ט השתא דשבת בי"ט שרי דיו"ט ביו"ט מיבעי'. ולכאורה לפמ"ש בסמוך מסוגיא דפרק אלו קשרים לא הוי מקשה הכא מידי דהא לקושטא דמילתא אף ע"ג דשתי הלחם אין דוחין י"ט וכ"ש דנדרים ונדבות אין קריבין בי"ט דהא בהא תליא כדאיתא במסכת ביצה דף כ' ע"ב אלמא דבשבת ויו"ט איכא למישרי טפי מבשל י"ט עצמו אלא דאפשר דשאני התם בחלבי שבת כיון שכבר קרב עיקר הקרבן בשבת כמצותו משו"ה סופו של זה הקרבן נמי דוחה י"ט כמו שנראה מלשון רש"י שם בפרק אלו קשרים ואם כן ל"ש הך סברא לענין שתי הלחם. ועפ"ז היה נ"ל ליישב לישנא דגמ' דהכא אף לפי פרש"י דלכאורה נראה תמוה מאד כמו שהקשו בתוס' על פירושו אלא משום דמסתימת לשון רש"י לא משמע שנתכוין למה שכתבתי לכך לא כתבתי ובלא"ה פשיטא דלישנא דגמרא משמע כפי' התוספות:

שם ולרשב"ג כו' ס"ל כאבא שאול דאמר לכם ולא לעכו"ם. פרש"י כאבא שאול במסכת ביצה ואף דשם בפ"ב דביצה לא אשכחן הך מילתא במימרא דאבא שאול בברייתא אלא במילתא דת"ק דאבא שאול דב"ה גופא מהדרו ליה לב"ש הכי אלא דאפילו הכי כיון דמסיק התם הש"ס דאבא שאול ות"ק פליגי בנדרים ונדבות קרבין ביו"ט ולפרש"י והתוספו' אבא שאול סבר נדרים ונדבות קריבין בי"ט ואם כן ע"כ דאבא שאול לית ליה הך דרשא דלכם ולא לגבוה וע"ש בחידושינו ובלשון התוס' שהקשו מסוגיא דהכא על פי' רבינו שמואל וכתבתי שם דאדרבה מסוגיא דהכא משמע טפי כפי' רבינו שמואל וכאן אין להאריך:

דף מז:

בד"ה כתישה בי"ט מי שרי הקשה ריב"א מאי פריך כו' ועוד תימא היכי פריך כו' הא י"ט אין נדחה מפני עשה כו' עכ"ל. וכוונתן דאין עשה דכיסוי דוחה ל"ת ועשה די"ט כדמסיק רב אשי בפרק במה מדליקין לענין שריפת קדשים ובפ"ק דביצה לענין כיסוי גופא. מ"מ נראה דהאי ועוד תימא שהקשו התוס' לאו קושיית ריב"א היא דאדרבה בפרק שילוח הקן דף קמ"א כתבו התוס' דריב"א גופא מתרץ להך קושיא דנהי דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ כיון דנדחה ל"ת ואין כאן אלא עשה תו לא שייך מלקות. ונראה דמה שלא הביאו זה התירוץ כאן היינו משום דאכתי לא מתרצי קושיא קמייתא שהקשה ריב"א ומשו"ה תירצו הרשב"ם ור"ת בענין אחר דשוויה לתרתי קושיות כן נ"ל. מיהו בחידושינו בפ"ק דביצה דף ח' בלשון התוס' ד"ה בעפר תיחוח כתבתי באריכות ליישב קושי' ריב"א דהכא באחד משני דרכים ע"ש ותמצא נחת:

בד"ה ולוקה משום הבערה בפ"ק דביצה אמר הא מני ב"ש היא כו' ובד"ה אהבערה לא לחייב מכאן מוכיח ריב"א דרבה דאמר הואיל אפי' לב"ש אמרינן עכ"ל. וכוונתן מבואר דאי אליבא דב"ה אפילו בלא טעמא דהואיל לא מחייב אהבערה דאפילו לכתחלה שרי דאמרינן מתוך שהותרה כו' אלא דלכאורה אין דברי ריב"א מוכרחים דהא מ"ש בד"ה ולוקה משום הבערה דבפ"ק דביצה מוקמינן לה להך ברייתא כב"ש רבי יוחנן הוא דאמר הכי התם למאי דאית ליה דב"ש וב"ה דהתם במתניתין במתוך פליגי דלב"ה אית ליה מתוך משא"כ לרבה דאיידי בשמעתין שמעינן ליה התם דלא פסיקא ליה הך מילתא דטעמא דב"ה משום מתוך אלא משום דאין עירוב והוצאה לי"ט וע"ש ואפשר דריב"א משמע ליה דרבה לבתר דשמע מרב יוסף התם קיבלה מיניה:

ועוד נראה דהתוס' בזה לשיטתייהו בסמוך בד"ה הואיל וחזי שכתבו דבלא"ה הא דאיתיביה אביי בשמעתין לאו לרבה גופה מקשה דהא בלא"ה ס"ל דמשום הבערה לא מחייב דאין חילוק מלאכות בי"ט אע"כ דאביי אעיקר דינא דהואיל פריך אפילו למאן דאית ליה דב"ה ס"ל דאמרינן מתוך שהותרה ואית ליה נמי דיש חילוק מלאכות בי"ט כמו שאבאר בסמוך ודו"ק:

דף מח.

בגמ' ועוד הא את הוא דאמרת חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות לי"ט ופרש"י דאפילו אם עשה במזיד שתי מלאכו' אינו חייב שתים והכא אמאי מחייב שתים משום מוקצה ומשום בישול. ויש לתמוה טובא דהך קושיא גופא הוה ליה לאביי לאותובי לרבה מעיקרא אמאי מחייב אהבערה הא אין חילוק מלאכות בי"ט כמו שהקשו לעיל בתוס'. ועוד דלכאורה לא אשכחן מאן דפליג אדרבה בהא דאין חלוק מלאכות בי"ט כדפי' בקונט' (והוא ריב"ן חתנו של רש"י) שם מילתא בטעמא אליבא דכ"ע. והנלע"ד בזה לפי משמעות פי הקונט' דהתם דהא דמילתא דפשיטא דאין חילוק מלאכות בי"ט אלא במזיד לענין מלקות היינו דוקא בעושה מלאכה אחת שחייבין עליה משום שני שמות וכן בעושה מלאכה אחת ממש כגון קצר וקצר בלי הפסק בינתיים בהתראה אחת משא"כ בעושה שני מלאכות גמורות כגון הבערה ובישול שהן על ידי שני התראות התראת הבערה והתראת בישול שכל אחת מעשה בפני עצמה היא וכ"ש אם שהה בינתיים נראה מסברא דחייב שתים דכה"ג לאו חילוק מלאכות מיקרי דשני התראות דמזיד הו"ל כשני העלמות דשוגג וכדאיתא שם במשנה דמכות נזיר שאמרו לו אל תשתה אל תשתה ושתה חייב על כל אחת ואחת אם כן כ"ש בהבערה ובישול משום הכי הוי משמע ליה לאביי מעיקרא דלמאן דלית ליה הואיל שפיר חייב משום הבערה משא"כ הכא לענין עצי מוקצה ובישול מקשה אביי שפיר דהנך תרתי מעשה אחד הוא דודאי אף למאי דאית ליה לרבה דעצי מוקצה דאורייתא ואזהרתו מל"ת כל מלאכה היינו דוקא לענין מוקצה דאכילה שאסור לאכול ממנה ביו"ט או ליהנות ממנה הנאת הגוף דהני נמי אוכל נפש מיקרו כגון הסקה ומדורה להתחמם כנגדה ועצים לבשל בהם לצורך י"ט דאסור. וא"כ לפ"ז עיקר מלקות דעצי מוקצה היינו במאי שמבשל בהן ובהא ודאי פשיטא ליה לאביי דאין לחייבו שתים על מעשה א' כדפי' הקונט' דהתם ונהי דהתם במילתא דרבה גופא משמע קצת דאפי' בשני מלאכות אמר רבה דאין חילוק מלאכות דהא אהך קושיא דאינו חייב נמי משום זורע דהיינו זריעה וחרישה קאי התם מ"מ יש ליישב דאפשר דאיירי התם ששניהם נעשין בבת אחת ע"ש בסוגיא. ואם כן לפ"ז עכ"פ מקשה אביי שפיר בשמעתין לרבה דקאמר והא את הוא דאמרת דאין חילוק מלאכות והיינו מכח כ"ש לענין עצי מוקצה וכדפרישית כן נראה לי ועדיין צ"ע בסוגיא דהתם ודוק היטב:

שם אמר רמי בר חמא הא דר"ח ורבה מחלוקת דר"א ור"י היא ופרש"י דלא קאי רמי ב"ח אהואיל דאי בעי מיתשיל עלה דלעיל אלא אהואיל דמלאכת י"ט. ולכאורה אליבא דרמי ב"ח לא היה צריך לפ' כן אלא דשפיר מצינן למימר דלר"א בכל ענין אמרינן הואיל בין לענין איסור חמץ ובין לענין מלאכת י"ט ולרבי יהושע לית ליה הואיל כלל אלא כיון דבמילתא דר"פ דקאי עלה דרמי ב"ח לא דחה אלא האי הואיל דמלאכת י"ט ובהאי הואיל דאי בעי מיתשיל לא דחה מידי א"כ ממילא משמע דרמי ב"ח נמי לא קאי אלא אהואיל דמלאכת י"ט דלענין איסור חמץ אפשר דטעמא דר"א לאו משום הואיל אי בעי מיתשיל אלא משום דטובת הנאה ממון וכן נראה מל' רש"י בסמוך בד"ה מילתא דקשיא לן ודוק:

בפירש"י בד"ה אלא דבעידנא דעיילי' לה איכא למימר כל חדא וחדא חזיא ליה בלא הואיל דבכל חדא איכא למימר זו לא תהא לחלה עכ"ל. הא דלא קאמר בפשיטות דלר"א אה"נ דלאחר שתאפה בוצע מכל חדא וחדא היינו משום דלקושטא דמילתא אין דרך לבצוע מכל אחד כמו שפרש"י בסמוך בד"ה דלא חזיא וכן מוכח מפירושו בכל הסוגיא ובמשנתינו וכמ"ש מהרש"ל ז"ל בתשובה נ"ח באריכות:

בד"ה אבל הכא כו' ונראה בעיני דאין הואיל בזה כו' דאם כן הקדש דקי"ל כו' הא אי בעי פריק ליה. עמ"ש בעל תי"ט בזה באריכות בהא דלא קאמר נמי בהקדש אי בעי מיתשיל עליה והיינו משום דאליבא דר"א קיימינן הכא ור"א ס"ל דאין שאלה בהקדש כדאמרינן בערכין דף כ"ג אלא דלע"ד משום הא לא איריא דבשביל כך לא הו"ל לרש"י למחוק הגרסא כיון דבערכין איכא נמי אוקימתא אחרינא ואדרבה לפ"ז א"ש טפי דסתמא דתלמודא דאמר לעיל דטעמא דר"א משום הואיל אי בעי מיתשיל עליה היינו משום דסבר כהאי אוקימתא דערכין דלר"א נשאלין על הקדש משו"ה יש לחלק בין הקדש לחלה משא"כ הנך אמוראי דסוגיא דהכא לית להו הך אוקימתא א"כ ע"כ דר"א נמי לית ליה האי הואיל דאי בעי מיתשיל דאי ס"ד דאית ליה אמאי לא פליג בשל אחרים דהקדש משו"ה הוצרך רש"י לפרש דבהקדש נמי אליבא דכ"ע אי בעי פריק ליה וא"כ ע"כ דאפ"ה לא שייך הואיל בכה"ג דאין הואיל בדבר שאינו שלו ואם כן ה"ה לחלה ומה"ט כתב רש"י שדומה בעיניו דלא גרסינן האי הואיל ואי בעי מיתשיל. ומה שיש לדקדק עוד בזה כתבתי בל' רש"י במשנתינו באריכות:

דף מח:

במשנה שיאור ישרף והאוכלו פטור כו' וחכ"א זה וזה האוכלו חייב כרת אע"ג דרש"י כתב לעיל דף מ"ג דשיאור אינו ראוי לאכילה הואיל והחמיץ קצת ולא גמר וא"כ אמאי חייב כרת דאפילו מלקות לא לחייב דהא קי"ל דכל איסורין אין לוקין אלא כדרך אכילתן ואפי' חמץ בכלל (ונראה דוחק לומר דלחכמים ראוי לאכילה דלא שייך מחלוקת בכה"ג במציאות ובדבר המוחש) אלא דנראה מ"ש רש"י שאינו ראוי לאכילה היינו שאין ראוי לאכילה גמורה כמו חמץ גמור הואיל ועדיין לא גמר חימוצו אבל מ"מ הוי שפיר דרך אכילתן משו"ה מחייבו רבנן ומה שיש לדקדק במשנתינו ובברייתא דבסמוך לענין פסק הלכה בשיטת הרי"ף והרא"ש ז"ל כתבתי לעיל באריכות ע"ש:

דף מט.

במשנה י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני שבת דברי ר"א וחכמים אומרים בזמנו וכתב בעל המאור דר"מ לטעמיה דס"ל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה וכיון דאי אפשר לשורפו בשבת משו"ה מבערין מלפני שבת ושורפו כמצותו וחכמים לטעמייהו דהשבתתו בכל דבר משו"ה מבערין בזמנו בשבת עכ"ל ע"ש ולע"ד לשיטת הפוסקים והמפרשים לא משמע כן לא מבעיא לשיטת התוס' דלעיל בכמה דוכתי דעיקר פלוגתא דר"י ורבנן היינו דוקא לאחר זמן איסורא א"כ לא שייך לומר כן אלא אפילו לשיטת רש"י שמפרש לעיל בכמה דוכתי להיפך אפ"ה נראה דר"י גופא לא קאמר אלא כשמבער בע"פ ממש שחל בחול משא"כ כשחל בשבת דאי אפשר לשורפו ר"י גופא מודה דמשביתו בכל דבר שיכול לבער כדאשכחן במוצא חמץ בי"ט עצמו שכופה עליו כלי אם אין יכול לבערו בע"א כמ"ש כל הפוסקים אפילו אותן שסוברים כר"י. וא"כ לפ"ז לא שייך פלוגתא דמתניתין דר"מ וחכמים בהאי טעמא שכתב בעל המאור ז"ל. ונקטינן מיהו דשיטת בעל המאור בפלוגתא דר"י וחכמים בשעת ביעורו או שלא בשעת ביעורו היינו כפרש"י וכמ"ש לעיל בחידושינו בכמה דוכתי ודו"ק:

שם ר"א ב"ר צדוק אומר תרומה מלפני השבת. וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל דקי"ל כר"א ב"ר צדוק דקאי כר"א איש ברתותא דלעיל בפ"ק דף י"ד שכן הלכה כמותו וכבר האריך הר"ן ז"ל בפ"ק בישוב שיטת הרי"ף והב"י בא"ח סימן תמ"ד תמה על לשון הר"ן שכתב דעיקר כוונת הרי"ף היינו לענין תרומה ואין דרך הרי"ף להביא בפסקיו דבר שאין נוהג בזמן הזה ע"ש באריכות ולע"ד לא ידענא מאי קשיא ליה להב"י דודאי נפקא מיניה בזמן הזה לענין חלה שכתב הרי"ף ז"ל לעיל אמתני' דכיצד מפרישין חלה בטומאה דבחלת ח"ל האידנא יהבינן לכהן קטן וא"כ שפיר איצטריך לאשמעינן דבע"פ שחל להיות בשבת ואשתייר חלה מע"ש דליכא כהן קטן צריך לבער בע"ש ולא אמרינן שימתין מלבערו שמא ימצא כהן קטן או גדול שטבל לקריו ואם לא ימצא יוכל לבערו למחר להשליכו לאיבוד משו"ה כתב הרי"ף דאפ"ה צריך לבער מע"ש והיינו כר"א ב"ר צדוק דקאי כר"א איש ברתותא כנ"ל ועיין בק"א:

דף נ.

במשנה מקום שנהגו לעשות מלאכה כו' מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ופרש"י כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיטת הפסח ותיקון מצה. והקשה הרב המגיד דא"כ ערב סוכות נמי טרוד בעשיית סוכה ומשו"ה מפרש כמ"ש התוס' בשם הירושלמי דטעמא משום הקרבת הפסח ובאמת משום הא לא איריא דנראה דרש"י בעצמו נזהר מזה וכתב לשון דשמא ישכח וזה לא שייך אלא לענין ביעור חמץ שאינו אלא לשעה קלה וכן בשחיטת הפסח דיש בני אדם שנמנין על פסחין של אחרים וזה לשעה עומדת וכן בתקון מצה לצורך הלילה ומשום הכי בכל הני איכא למיחש שאם יהא טרוד במלאכה גמורה יבוא לידי שכחה משא"כ בעשיית סוכה היא ג"כ מלאכה גמורה ואדרבא דרכו להתעסק בהן בימים שבין יה"כ לסוכות כדאיתא במדרש ולקחתם לכם ובפוסקים משו"ה ליכא למיחש שמא ישכח וכיוצא בזה כתב בעל תי"ט ע"ש. אלא דבין לפירש"י ובין לפי' התוס' בשם הירושלמי קשיא לי דאכתי אמאי שביק תנא עיקר דינא דעשיית מלאכה בע"פ אחר חצות דלא אשכחן דתני לה בשום דוכתא במשנה ונקיט מנהגא דקודם חצות דאף דרש"י הרגיש בזה בסמוך בלשון הגמרא מאי איריא ומפרש דעיקר מתני' לדיוקא דאחר חצות אתי אלא דאפ"ה לא פסיקא הך מילתא דהא איכא למימר דלאחר חצות נמי

במנהגא תליא מילתא אלא הא דנקיט קודם חצות היינו לאשמעינן היא גופא דאפילו קודם חצות הוי מנהג חשוב במקום שנהגו לאפוקי לילה שלפניה אי נהגו לא משגחינן בהו כמו שפירש"י להדיא בריש מכילתין דאפילו נהגו בטלה דעתן ועוד דלפירש"י דהכא אדרבא איכא למימר איפכא דלאחר חצות קיל טפי כשגמר כל מצוות ביעור חמץ ועשיית המצות וכה"ג לפי' התוס' לענין קרבן פסח. ועוד דלפירש"י והתוס' קשה מ"ט דב"ש דאסרו אפילו בלילה הא לא שייך הנך טעמי כלל וא"כ מדב"ש נשמע לב"ה דאיכא נמי טעמא אחרינא. ולולי שאיני כדאי היה נ"ל לפרש דעיקר מנהגא דאיסור מלאכה קודם חצות היינו משום דלאחר חצות פשיטא טובא דאיסור גמור הוא והיינו משום דכתיב בפרשת אמור אלה מועדי ה' וסמיך ליה בחדש הראשון בארבעה עשר בין הערבים פסח לה' וא"כ משמע דמהאי שעתא די"ד לאחר חצות איקרי מועד והיינו לענין איסור עשיית מלאכה כחולו של מועד אי מדאורייתא או מדרבנן ומשו"ה יש מקומות שנהגו אפילו קודם חצות משום גדר דלאחר חצות דלא ליזלזלי ביה כדאמרי נמי בריש מכילתין דלא מצינו יום שמקצתו מותר ומקצתו אסור ומה"ט גופא איכא למימר דהיינו טעמא דב"ש דאסור אף בלילה דלא מצינו שהיום אסור והלילה מותר. כנ"ל נכון ואפשר לפרש ג"כ שיטת הירושלמי על דרך זה ועיין עוד בסמוך:

דף נ:

בגמרא מאי איריא ערבי פסחים אפילו ערבי שבתות ועי"ט נמי דתניא העושה מלאכה בע"ש ובעי"ט מן המנחה ולמעלה כו'. ולכאורה הסוגיא תמוה טובא דמאי לשון מאי איריא שייך הכא דהתם מן המנחה ולמעלה ואיסורא והכא קודם חצות ומנהגא ואף שרש"י הרגיש בזה מ"מ פירושו נ"כ דחוק. ולמאי דפרישית א"ש דהא גופא קשיא ליה כיון דבע"ש ועי"ט נמי אשכחן דאסור מן המנחה ולמעלה אפ"ה קודם לכן מותר ואפילו מנהגא ליכא משום גדר וא"כ מ"ש בע"פ דנהגו איסור משום גדר כל היום כולו וע"ז משני שפיר דאיסורא דע"פ חמיר טפי והיינו כדפרישית. וכמ"ש נראה בלשון הר"ן ז"ל אלא שדבריו מגומגמים קצת ולמאי דפרישית ניחא טפי:

בפירש"י בד"ה מן המנחה ולמעלה תשע שעות ומחצה. ומהרש"ל בח"ש הגיה בל' רש"י שש ומחצה דאי גרסינן ט' ומחצה לא הוי מקשה הש"ס מידי דהא ודאי אסיק אדעתיה לחלק בין ע"פ לע"ש ועי"ט ולע"ד דבריו תמוהים דמאי הועיל בהגהתו דאכתי קושיא במ"ע מנ"ל להמקשה דהאי מן המנחה ולמעלה היינו בשש ומחצה שהיא מנחה גדולה דלמא בט' ומחצה שהוא מנחה קטנה כדאשכחן במתניתין דריש ע"פ דקתני נמי סמוך למנחה ומסקינן דהיינו סמוך למנחה קטנה וכה"ג בפ"ק דשבת גבי לא ישב לפני הספר סמוך למנחה אבל למאי דפרישית בסמוך א"ש בפשיטות דאפילו אי הוי האי סמוך למנחה סמוך למנחה קטנה אפ"ה מקשה שפיר מ"ש הכא דעשו גדר אפילו כל היום ומ"ש הכא דלא עשו גדר כלל וע"ז משני שפיר דהתם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור והיינו משום גדר בעלמא משו"ה לא עשו גדר לגדר אבל הכא מחצות ואילך איכא איסור גמור דמחצות ואילך איקרי מועד מדאורייתא או מדרבנן משו"ה נהגו איסור אפילו קודם חצות משום גדר כדפרישית. וכמו שכתבתי כן נראה מל' הפוסקים דלא אשכחן בשום דוכתא שיש איסור לעשות אפילו מלאכה גמורה בע"ש ובעי"ט משש ומחצה ולמעלה וכדמשמע נמי בברייתא בס"פ במה מדליקין גבי שש תקיעות ע"ש. ואף דמל' הרמב"ם ז"ל משמע דתקיעה ראשונה היא מן המנחה ולמעלה ע"כ דכוונתו ג"כ מט' ומחצה שהיא מנחה קטנה כדאשכחן האי לישנא בכמה דוכתי כנ"ל ודו"ק:

דף נא.

בתוספות בד"ה א' אתה רשאי כו' תימא א"כ האיך התיר רבי כו' ותירץ רבי' ניסים כו' עס"ה. ולכאורה יש לתמוה על תמיהתם ותירוצו של ר"נ דמעיקרא מאי קשיא להו דהא מסקינן בברייתא דהכא דקתני אי אתה רשאי דמוקי לה רב חסדא בכותאי דוקא וא"כ שפיר התיר רבי בית שאן ונראה דוחק לאוקמי קושי' התוספות ותירוצו של ר"נ דלא קאי אלא אתיובתא דאביי דהכא מאי דלא אסיק אדעתיה הך אוקימתא דכותאי ועוד דאי קושיית התוספות אתיובתא דאביי קאי לא א"ש תירוצו של ר"נ דאכתי מאי מקשה אביי אהא דאמר רב יוסף ניכלה זר באפייהו דהא שפיר מצינן למימר דהנך בני חוזאי דמפרשי חלה מארוזא לאו משום גדר רצו להחמיר בכך אלא מעיקר דינא שהיו סוברים כריב"נ לעיל דף ל"ה דאורז חייב בחלה משו"ה א"ר יוסף דניכלה זר באפייהו משום דאין הלכה כריב"נ וליכא למימר דאביי הוי קים ליה דמשום גדר עשו כן הא ודאי ליתא דהא למסקנא דרב אשי נמי משמע דמספקא ליה דאי רובן אורז אכלי ע"כ משום גדר עשו כן ומשו"ה מסיק לא ניכלה זר באפייהו משא"כ אי רובן דגן אכלי ע"כ לאו משום גדר עשו כן אלא משום שטעו בדריב"נ והיינו כתירוצו של ר"נ ממש וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה דמעיקרא מאי קשיא להו להתוס' אסוגיא דהכא והנלע"ד בזה דבאמת קושיית התוספות ותירוצם לאו אסוגיא דהכא קאי אלא אברייתא גופא דמשמע דעיקר טעמא דמילתא דדברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור דאי אתה רשאי להתירן דכיון שנהגו בהן הוי כמו נדר כדאשכחן להדיא במסכת נדרים בשני מקומות דמסיים בהך ברייתא גופא משום שנאמר לא יחל דברו אם כן קשיא להו שפיר מהא דהתיר ר' בית שאן שאמרו לו חבידיו דבר שאבותיך ואבות אבותיך נהגו בו איסור והשיב להם מקום הניחו לי מן השמים להתגדר בו א"כ משמע דבכה"ג אין לחוש למנהג דלא מיחזי כעובר בבל יחל וע"ז מתרץ ר"נ שפיר דדוקא בדבר שהוא משום גדר שייך ענינא דבל יחל. מיהו הא דלא מייתי אביי בלשון הקושיא סיומא דברייתא דקתני משום שנאמר לא יחל דברו נראה משום דעיקר ענינא דבל יחל אפילו בדברים שהן משום גדר היינו דוקא לאותן אנשים עצמן שנהגו כן אבל אדם אחר רשאי לנהוג היתר בפניהם א"כ ס"ד דאביי דהא דקתני אי אתה רשאי להתירן בפניהם מילתא אחריתי הוא ולאו משום בל יחל ממש אלא משום דאתי לבל יחל דאתי למשוכי אבתריה ויסברו שמנהגם בטעות היה ואם כן שפיר מקשה אביי אדרב יוסף ומהדר ליה רב יוסף לאו אתמר עלה אמר ר"ח בכותאי דשייך בהו הך חששא והדר אמר ליה אביי דהנך אינשי נמי סרכי מילתא כן נ"ל נכון בעה"י ובזה נתיישב כמה קושיות ודקדוקים בסוגיא דשמעתין ובל' התוספות כאן ולפי שראיתי לבעל פרי חדש בא"ח סימן תס"ח שהאריך בענין סוגיא זו ובס' משא מלך ממש עיקר חיבורו על ענין זה לכן באתי בקצרה במה שנוגע בסוגיא דשמעתין ודו"ק:

בד"ה רבה בב"ח דעתו לחזור הוי כו' קצת קשה דהשתא לצדדין קתני כו' עס"ה. נראה דמ"ש התוספות בל' קצת קשה היינו משום דבחולין כתבו התוספות ליישב דרב אשי אית ליה נמי כשינויא דאביי דמבבל לבבל ומא"י לא"י אין לחלק בין דעתו לחזור או לא אלא לעולם נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם ודוקא מא"י לבבל או איפכא משמע ליה לרב אשי לחלק אלא לפי שנראה להם דוחק כדמשמע בלשונם שם מש"ה כתבו כאן בל' ק"ק מיהו מ"ש מהרש"א ז"ל כאן דק"ק על לשון התוספות אמאי לא קשיא להו נמי הכי אשינויא דאביי דלעיל מסוגיא דחולין שם כו' ע"ש ולא ידענא מאי קשיא ליה דודאי אפי' ק"ק לא שייך במילתא דאביי מסוגיא דהכא אסוגיא דהתם כיון דלקושטא דמילתא דרבה בב"ח דנחית מא"י לבבל ור' זירא דהתם סליק מבבל לא"י והנך מילתא דאייתרא דהכא ודמוגרמת דהתם תליא בשינוי מנהגם שבין בני א"י לבני בבל משו"ה מסיק אביי הכי הכא והתם משא"כ לענין מילתא דמתני' דידן לענין מלאכה בע"פ דקתני נותנין עליו חומרי מקום שיצא וחומרי מקום שהלך לא תליא כלל בין בני בבל לבני א"י דבתרוייהו נמי מקומות מקומות יש א"כ א"ש דלא קתני מתניתין לצדדין אלא במילתא דפסיקא כנ"ל ברור. אמנם בעיקר דברי התוספות כאן עיין בל' הר"ן ז"ל ובבעל המאור בס' המלחמות שהאריכו הרבה בזה ובס' משא מלך ובעל פרי חדש באו"ח בהלכות פסח סי' תס"ח ובהלכות י"ט סי תצ"ו מבואר בתכלית אריכות ע"ש:

דף נא:

בגמרא ונתן לי ואמר לי בני בפני אכול ושלא בפני לא תאכל כו' נראה דטעמא דר"ש בר' יוסי נמי לא היה רוצה שיסמכו אחרים על הוראתו לדורות כמ"ש התוספות בד"ה אני ראיתי דר"ש ב"י גופא היה נוהג כן ואע"כ לפ"ז א"ש הא דקאמר בפני אכול משום דע"י כך לא יקבעו הלכה לדורות דאפשר דמה שאכל בפניו היינו משום שלא ישנה מפני המחלוקת אפילו לקולא משא"כ אם יאכל רבי יוחנן בר"א שלא בפניו יש לחוש שיקבעו התלמידים אחריו הלכה לדורות והשתא א"ש דקאמר ופליגא דידיה אדידיה והיינו בהך סברא גופא כן נ"ל:

בתוספות בד"ה כל הספיחים אסורין פירש"י דלאחר ביעור מיירי כו' וקשה לר"י כו' עס"ה. בפרש"י שלנו מבואר כן בלשונו לעיל בד"ה ונטל ספיחי כרוב ומה שלא הקשה ר"י על פירש"י לעיל אף ע"ג דהתם נמי שייך קושיית ריב"א דבסמוך אלא משום דלעיל מצינן לפרש כפירוש ראשון של רש"י כאן וא"כ לא שייך הנך קושיות שהקשה ר"י ולקושיית ריב"א נמי לא חייש ר"י שאין נראה בעיניו קושיא כל כך. מיהו לפי פי' רבינו ניסים שהביאו התוספות בסוף הדיבור יש ליישב גם כן שיטת רש"י וכן בל' הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות פ"ט בהא דקתני התם ר"ש אומר כל הספיחים מותרים להיפך ממאי דקאמר ר"ש הכא ומפרש ליה הרמב"ם דאיירי לאחר ביעור אלא דמילתא אחריתי קאמר לענין למכור לע"ה יותר ממזון ג' סעודות והיינו משום דאיכא למיחש שמא מן המשומר הן ולא מן המופקרין משא"כ בספיחי כרוב דאיכא למיתלי טפי שהוא מן המופקר ונראה שהוכרח לפרש כן משום הך קושיא של רבינו ניסים כאן וע"פ שיטה זו אפשר ליישב ג"כ שיטת רש"י דהכא אלא שאין להאריך לפי שכבר האריך בהן רבינו שמשון בפירוש המשניות (והוא בעצמו הרשב"א שהביאו התוספות כאן בסוף הדיבור) ע"ש באריכות ועיין ג"כ בחידושי ר"ה מה שכתבתי בזה בענין הספיחים ובדין האתרוג ע"פ שיטת הרמב"ם ז"ל דמה שגדל בששית והוסיף בשביעית נמי יש לו דין ספיחין וכאן אין להאריך יותר. ובעיקר המשך לשון התוספות עיין בחידושי מהרש"ל ומהרש"א:

פיסקא ההולך ממקום כו' אמר אביי אריישא רבא אמר לעולם אסיפא וה"ק כו'. לכאורה נראה דהאי טעמא דאל ישנה מפני המחלוקת בלא"ה לא איצטריך אלא אריישא דלענין חומרי מקום שהלך לשם הוי טעמא מפני המחלוקת ואפשר דאיסורא נמי איכא משום לא תתגודדו כמו שיבואר לקמן משא"כ בסיפא דההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם בלא"ה אסור משום אל תטוש תורת אמך ומשום בל יחל כדמשמע מסוגיא דלעיל אלא דמלשון רש"י לקמן בסוגיא דפירות שביעית לא משמע כן כמו שיבואר:

בתוס' בד"ה כגון אנא דידענא בקביעא דירחא כו' אלא מפרש ר"ת שהיה במקום ששלוחי ב"ד מגיעין כו' עס"ה. נראה מבואר בכוונת התוס' דמקום דירתו של רב ספרא היה מקום ששלוחי ב"ד מגיעין אלא כשהולך למקום שאין שלוחי ב"ד מגיעין שהיו עושין ב' ימים שפיר קאמר בישוב לא עבידנא כו' ומה שנתקשה מהרש"א בזה דא"כ שרב ספרא ידע ושמע מפי שלוחי ב"ד קודם שהגיע לאותו מקום שהלך אם כן באותו מקום נמי שלוחי ב"ד מגיעין כמו שהגיע רב ספרא לשם ולא ידענא מאי קשיא ליה דהא רב ספרא בבבל הוי דבקיאי בקביעא דירחא אפילו שלא ע"י שלוחי ב"ד היה יודע שהקביעות ביום ראשון ואע"ג דאפי' הכי בבבל עבדי תרי יומי היינו אותן שדרין במקום שאין השלוחין מגיעין דגזרינן דלמא אתי לקלקולי ואם כן רב ספרא גופא לא היה צריך לחוש לכך אלא משום מנהג אותו מקום שהלך לשם. ועוד דבלא"ה משכחת לה שפיר אם אותו מקום שהלך לשם היה מקום דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי כדאיתא בפ"ק דר"ה דף כ"א דעבדי תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי משא"כ רב ספרא גופא לא היה צריך לאותה גזירה כיון שהיה דירתו במקום שמגיעין אף שלוחי תשרי. וראשון נראה עיקר בכוונת התוס':

דף נב.

בתוס' בד"ה כל לא עבידנא אפילו בצינעה כו' עס"ה. נראה דמה שהוצרכו לפרש כן היינו משום דלקושטא דמילתא הכי משמע להו לדינא דאין לחלק במלאכה בין בצינעה לפרהסיא משום דלא פלוג אלא דלפ"ז יש לדקדק דא"כ לעיל בעיקר מילתא דמתניתין במלאכה בע"פ נמי הוי להו לפרש כן. והנראה בזה דדוקא לענין י"ט שני דמקום שאין עושין היינו משום איסור גמור דספק י"ט משו"ה אין לחלק בין צינעה לפרהסיא משא"כ במלאכה בע"פ אפילו במקום שאין עושין לא הוי אלא מנהגא לבד משום הכי יש לחלק בין צינעה לפרהסיא. כנ"ל. ועיין בזה באריכות בס' פרי חדש בא"ח סימן תצ"ו שהביא דעת החולקים על התוס':

בגמרא פיסקא כיוצא בו המוליך פירות שביעית כו' ולית ליה לר"י הא דתנן נותנין עליו כו' וחומרי מקום שהלך לשם. נראה מבואר דהשתא לא אסיק אדעתיה הא דאמר ר"א בסמוך לא אמר ר"י אלא לחומרא דהא השתא בעי למימר דודאי לקולא קאמר דאפשר דר"א גופא דגמר מרביה דר"י לחומרא קאמר כמו שפירש"י בסמוך היינו משום הך קושיא גופא דמקשינן הכא ולית ליה לר"א הא דתנן וכיון דע"כ צריך לאוקמי דת"ק ור"י אמלתא אחריתא קאי משו"ה גמיר ר"א מרבי דהך מילתא אחריתא איפכא תנינא משא"כ השתא לענין פשטא דמילתא לא שייך למתני איפכא. כן נ"ל:

מיהו בעיקר קושיית הגמ' דמקשה בפשיטות ולית ליה לר"י הא דתנן קשיא לי טובא דלמא אה"נ דלית ליה הך מילתא לענין פירות שביעית לא מיבעיא לפי' שני של תוס' בד"ה ממקום שכלו דאומר ר"י דבפירות לא שייך מחלוקת דאמרינן ממקום שכלו באו אם כן אפשר דמה"ט גופא אין

נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם כיון שעיקר האיסור תלוי בשינוי מקומות אפי' מעיקר הדין תורה שתלוי הדבר במקום שכלו כדמשמע לקמן גבי ג' ארצות לביעור אלא אפילו לתירוץ ראשון של התוס' דלא נחתו להך סברא אפ"ה קשה מאי מקשה הכא בפשיטות כיון דסברא רבה איכא למימר דבכה"ג אין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם כיון ששינוי הדינים מחמת שינוי מקומות הם מעיקר הדין דבכלו ולא כלו תליא מילתא. ועל פירש"י קשיא לי יותר דנראה שהרגיש בזה וכתב דר"י מודה בכה"ג היינו כי היכי דמודה ממקום שאין עושין למקום שעושין דאע"ג דלא שייך טעמא דמחלוקת אפ"ה אסור משום חומרי מקום שיצא משם ולכאורה לא דמי כלל והיינו למאי דפרישית לעיל בסמוך דחומרי מקום שיצא משם בלא"ה אסור משום ואל תטוש תורת אמך ומשום בל יחל וזה לא שייך בחומרי מקום שהלך לשם ולעולם דשפיר מצינן למימר דר"י מודה דכיון דהכא לא שייך הך טעמא דשינוי מחלוקת לר"י. ולולי פרש"י היה נראה לי דהא דמקשה הש"ס בפשיטות ולית ליה לר"י היינו משום דמסברא פשיטא ליה לתלמודא דיש להחמיר חומרי מקום שהלך לשם אי משום לא תתגודדו כדאיתא בירושלמי או משום לעז וחשד דלאו כ"ע ידעי שהוא ממקום שנהגו היתר ואם כן האי חששא גופא שייך בפירות שביעית דהכא. כנ"ל ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

שם אלא אמר רב אשי בפלוגתא דהני תנאי דתנן הכובש שלשה כבשים כו' ופירש"י דת"ק כרבי יהושע ור"י כר"ג ואדיוקא דת"ק פליג ר"י. ונראה דמה שהוצרך לדחוק בכך ולאוקמי גם כן מלתא דת"ק דלא כהלכתא דהא הלכה כר"ג היינו משום דמשמע ליה לרש"י דהא דאמר ר"א לעיל ולא אמר ר"י אלא לחומרא היינו לכולהו אוקימתא דשמעתין דליכא מאן דפליג עליה דר"א בהא אלא דאכתי קשיא אדר"א גופא דאע"ג דהכי גמיר ליה מרביה אכתי ארבי' דר"א גופא נמי קשה דטפי הו"ל לפרש כולה מתניתין כפשטיה דת"ק לחומרא כדקתני חייב לבער והיינו כר"ג דהלכתא כוותיה ור"י לקולא כר' יהושע ובשלמא בהנך אוקימתא דרב שישא ואביי דלעיל שפיר מצינן למימר דרבי דר"א ע"כ בפירוש שמיע ליה שיש תוספת בל' המשנה במילתא אחריתי או ממקום שלא כלו כו' ומסיים אינו חייב לבער וא"כ ת"ק לקולא ור"י לחומרא משא"כ באוקימתא דרב אשי ורבינא דהכא דמשמע דלא באו להוסיף בל' המשנה וכדמשמע בל' רש"י אם כן הדרא קושיא לדוכתא מאי דוחקייהו למימר דר"י אדיוקא פליג ולאוקמי נמי מלתא דת"ק דלא כהלכתא ובר מן דין קשיא לי טובא אאוקימתא דרב אשי ורבינא שאין להם שום רמז במשנה ומאי איריא דקתני הך מילתא במוליך פירות ממקום למקום כיון דלא שייך הך פלוגתא בענין זה כלל ואמאי לא פליגי ת"ק ור"י בהדיא בהך מילתא דהכובש ג' כבשים אפילו במקום א' בלא הולכה ממקום למקום וכן באוקימתא דרבינא ועוד מאי כיוצא בו דקאמר דמשמע דדומיא דבבא דרישא דלעיל אייריי מה שתלוי בשינוי המקומות מפני המחלוקת. ולולי פרש"י היה נ"ל דהא דקאמר רב אשי ורבינא בפלוגתא דהנך תנאי לא באו למימר דפליגי בהך מלתא גופא אף במקום אחד דאפשר דבכה"ג ת"ק גופא מודה דחייב לבער לחומרא כיון דהכי הלכתא אלא דבמוליך פירות שביעית ממקום למקום דוקא פליגי בהך גוונא דלת"ק במוליך פירות שביעית ממקום למקום ע"י כבישת ג' כבשים נמי חייב לבער כל שכלה אותו מין והיינו כר"ג ואפילו בכה"ג נמי סבר דצריך לנהוג כחומרי מקום שהלך לשם משא"כ ר"י דאמר צא והבא אף אתה היינו לקולא דנהי דבג' כבשים במקום א' סבר כר"ג אפ"ה כיון שבמקום שהלך לשם כבר כלו כל המינים א"כ אין כאן שינוי מחלוקת כ"כ כיון שבאותו מקום גופא כבר כלו קצתן לרב אשי דאין ליה ולרבינא כדאית ליה כך נ"ל אם נאמר דרב אשי ורבינא לית להו הא דר"א דלעיל אלא דאפי' אם נאמר דלדידהו נמי אית להו הא דר"א דר"י לחומרא אפ"ה א"ש טפי כמו שפירשתי לולי דרש"י לא פי' כן. ומכ"ש דא"ש טפי למאי שאבאר בסמוך בלשון התוס' דבלא"ה נראה לומר דכל הנך שיעורי דזמני הביעור בין בהאי דשלשה כבשים ובין השיצין והכיפין וכן הך דשלש ארצות לביעור כולהו לא הוי אלא אסמכתא בעלמא דרבנן וכן נ"ל מלשון הרמב"ם ז"ל ממה שכתב במנין המצות וכן בתחלת הלכות שמיטה דנחית למנינא כל מ"ע וכל מצות ל"ת בפרטיות וענין הביעור השמיט מלמנותה מצוה מיוחדת וא"כ ע"כ היינו משום דסובר שכל ענין הביעור אינו אלא אסמכתא בעלמא ומדרבנן (אף על גב שהחמיר במצות ביעור דבעי שריפה או להשליכו לים המלח אפ"ה איכא למימר דאינו אלא מדרבנן) ואף שכל זה נ"ל נכון וברור אעפ"כ לא מלאני לבי לפרש כן לבא בדבר החדש עד שהעיר ה' את עיני ומצאתי וראיתי בפי' החומש להרמב"ן ז"ל שכתב כן בפירוש דכל המשניות והברייתות בענין זמן הביעור ומשנה דהכובש ג' כבשין ומשנה דג' ארצות לביעור כולהו אסמכתא בעלמא נינהו ומסיים בה אולי אפילו הביעור כולו אינו אלא מד"ס ונראה בכוונתו דאפילו את"ל שעיקר הביעור הוא מה"ת היינו כשכלו לגמרי כל מיני פירות ותבואות מן השדה בזמנים מיוחדים כדאיתא לקמן דהיינו בענבים עד הפסח וזיתים עד עצרת כו' ונתתי שבח לאל יתברך שכוונתי לדעת הגדול כמותו ולקמן אבאר עוד בזה ודוק היטב:

בתוספות בד"ה הכובש ג' כבשין כו' אומר ר"ת דבת"כ בפ' בהר פליגי בקראי כו' ובמגלת סתרים דרבינו ניסים פי' כו' והכי אמרינן בירושלמי כו' עס"ה. ונראה דלפי' רבינו ניסים שהוא ע"פ הירושלמי לא תקשי הך ברייתא דת"כ שהביא ר"ת דשפיר מצינן לפרש לשון הברייתא דהא דילפינן מקרא דכל זמן שאתה אוכל מן השדה אתה אוכל מן הבית היינו דאין איסור הביעור אלא לאחר שכלו כל המינים לגמרי מן השדה וכדפרישית בסמוך בשיטת הרמב"ן ז"ל דאפשר דאפילו בכה"ג אינו אלא אסמכתא בעלמא ואם כן סיפא דברייתא דמסיים מכאן אמרו חכמים הכובש ג' כבשים כו' ומייתי פלוגתא דר"א ורבי יהושע ור"ג ור"ש דאמר כל מיני ירק אחד הן לביעור היינו דבמידי דרבנן פליגי אי מחמרינן בו כמו בשאר איסורין או אזלינן לקולא כיון שעיקר ענין הביעור אין לו עיקר מן התורה בזמנים הללו משא"כ לפי' ר"ת שהביאו התוספות ליישב תמיהת ר"י א"כ משמע להדיא דמאן דמיקל היינו מן התורה מדרשא דקרא וא"כ היאך מיישב ר"ת שיטת הירושלמי דמשמע דלית ליה הך דרשא וכיון דלא אשכחן בתלמודא דידן דפליג אירושלמי א"כ ליתא לפי' ר"ת וצ"ע ליישב וע' מ"ש רבינו שמשון בזה בפי' המשניות בפ"ט דשביעית ודו"ק:

דף נב:

בתוספות בד"ה עד שיכלה האחרון שבהן פי' הקונט' עד שתכלה אחרונה שבארצותיה כו' ואין נראה כו' ועוד קשה לר"י כו' עס"ה. ובד"ה מתבערין בכל מקום פירוש הקונטרס כו' עס"ה. והרוצה לעמוד על עיקר פרש"י והתוס' בזה יעיין בלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות שמיטה הלכה ג' ובהשגות הראב"ד שם שהאריך ושם תמצא מבואר דשיטת רש"י כשיטת הראב"ד דשני ענייני ביעור הן ובזה נתיישב כל מה שהקשו התוס' כאן על פירש"י:

בגמרא רשב"א אומר יחזרו למקומן ויתבערו משום שנאמר בארצך הא אפיקתיה כו' ופירש"י הא אפיקתיה למעוטי דאין סומכין בני יהודה על של גליל עכ"ל. ולכאורה מוכח מכאן דהך דרשא דשלש ארצות דרשא גמורה היא ולא אסמכתא בעלמא דלענין אסמכתא לא שייך לאקשויי הא אפיקתא וא"כ תיקשי סוגיא דהכא על שיטת הרמב"ן ז"ל בפי' החומש שהבאתי בסמוך דכל ענין הביעור אסמכתא בעלמא נינהו אלא דלע"ד יש ליישב דאפ"ה מקשה שפיר והא אפיקתיה דאפילו לענין אסמכתא נמי שייך לאקשויי שפיר כיון שהם שני ענינים שונים דבהך אסמכתא דשלש ארצות משמע דפשטא דקרא בארצך לענין גידול התבואה איירי שלא כלה מאותו ארץ ובהך אסמכתא דרשב"א משמע דהאי בארצך לענין מקום הביעור איירי ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש לעיל דעיקר מצות ביעור מן התורה היינו לאחר שכלה לגמרי דהיינו בפסח ועצרת והך מתניתין דשלש ארצות היינו אסמכתא בעלמא משא"כ לענין מקום הביעור שצריך לבערן במקומן דוקא בא"י שפיר מצינן למימר דדרשא גמורה הוא כן נראה לי ודו"ק היטב ותו לא מידי:

דף נג.

בתוס' בד"ה מפני שנראה כמקדיש כו' בכולה שמעתא פרש"י שעכשיו קורא שם כו' וקשה עד לכך נראה ע"י שאומר עכשיו בשר זה לפסח סבר אינשי דמחיים אקדשה כו' עס"ה. מל' הרא"ש והטור נראה דלדינא נמי יש חילוק בין פרש"י והתוס' דלפרש"י טעמא דאסור היינו משום שיהיו סבורין שהקדישה לדמי פסח א"כ בכל מיני בהמה אסור דשייך בהו נמי הך חששא משא"כ לפי' התוס' ליכא איסורא אלא בגדי וטלה דוקא דאיכא למיחש בהו שמא יאמרו מחיים אקדשה כיון שראויין לפסח. ולכאורה לישנא דגמרא משמע להדיא כפרש"י מדאמר ר"פ דוקא בשר אבל חיטי לא משמע דכל מיני בשר אסור מדלא ממעט אלא חיטין. מיהו יש ליישב שיטת התוספות דאפשר דעיקר מימרא דרב דאמר אסור לאדם שיאמר בשר זה לפסח אמתניתין קאי ואמקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים זכר לפסח וא"כ מסתמא היה דרכם לאכול גדיים וטלאים ומשו"ה קאמר דאסור שיאמר בשר זה לפסח דכשיאכלם אח"כ בצלי יסברו דמחיים אקדשו לכך משא"כ בשאר מיני בשר בלא"ה אין דרך לומר בשר זה לפסח כיון שאין בזה זכר לפסח יותר משאר ימים ובהא מסיים ר"פ דאע"ג דבחיטי אורחא דמלתא לומר שהם לצורך פסח כיון דבעו שמירה וקס"ד דאסור שמא יאמר לדמי פסח אקדשה כפרש"י קמ"ל ר"פ דלא דאע"ג דאמר בפי' חיטין הללו לפסח אפ"ה אמרינן משום דמנטרא לפסחא קאמר הכי כן נ"ל:

דף נג:

בגמרא מקולס אין שאין מקולס לא והקשה הב"ח בהלכות פסח סי' תס"ט מאי קושיא דלמא במקולס אסור לאכול אפי' בדיעבד משא"כ באינו מקולס אע"ג דלכתחלה אסור אפ"ה בדיעבד שרי ורוצה להוכיח מזה דלקושטא דמלתא אפילו שאר בשר נמי לרב אסור אפילו בדיעבד וכ"כ בעל מג"א שהיא ראיה שאין עליה תשובה ומשו"ה יש לאסור אף בדיעבד. ולע"ד לא יתכן לומר כן דאכתי הקושיא במ"ע מנ"ל להמקשה לאקשויי בפשיטות כיון דלשון אסור דקאמר רב לא משמע אלא לענין לכתחלה משא"כ לענין דיעבד ודאי טעמא רבה איכא לחלק בין מקולס לשאינו מקולס דבמקולס איכא חששא טפי. ובעיקר קושי' הב"ח נ"ל דלק"מ דמה"ט גופא דלא אסיק המקשה אדעתיה דבמקולס ל"ש אמר ל"ש לא אמר ובשאינו מקולס פי' אין כו' והיינו ע"כ משום דס"ד השתא דעיקר איסורא דמקולס היינו נמי כיון דאורחא דמילתא לומר בשעת עשייה שהוא לצורך פסח א"כ כשאוכל אח"כ במקולס נראה כאוכל קדשים בחוץ א"כ אי ס"ד דלעולם איכא איסורא לומר בשר זה לפסח א"כ אפילו במקולס לא שייך להחמיר ולאסור בדיעבד כיון דלא אמר בשר זה לפסח ועל זה משני הש"ס דבמקולס אע"ג דלא אמר אפ"ה אסור בדיעבד כן נ"ל:

דף נד:

במשנה מקום שנהגו לעשות מלאכה בט"ב עושין. וקשיא לי אטעמא דמילתא דאמאי תלה לה במנהגא דנהי דלא מיתסר במלאכה מטעם ת"צ דמשמע בתלמודא בסמוך דתליא בפלוגתא דשמואל ורבי יוחנן בסמוך אי ט"ב הוי כת"צ לכל מילי או לא. אלא דאכתי אפילו לרבי יוחנן דלענין מלאכה אין ט"ב כת"צ אכתי מיהא ליתסר מטעם אבילות כדאיתא להדיא בברייתא בשילהי תענית דכל מצות הנוהגין באבל נוהגין בתשעה באב אפילו לקרות בתורה ע"ש דמשמע התם דליכא מאן דפליג אהך מלתא. ויותר יש לתמוה בסוגיא דהתם דלבתר הך ברייתא גופא מייתי הש"ס הך מתני' דהכא דמקום שנהגו. ולכאורה הוי כתרתי דסתרן אהדדי. והנלע"ד בזה דהיינו משום דגרסינן בפ"ק דר"ה דף י"ח דרמינהו קראי אהדדי דהנך ד' צומות קרי להו צום וקרי להו ששון ושמחה ומשני דברצו תליא מלתא בזמן שאין שלום ואין גזירת המלכות ומקשינן א"ה ט"ב נמי ומשני שאני ט"ב הואיל והוכפלו בו צרות. א"כ לפ"ז עיקר מילתא דט' באב בזמן הזה בין לענין אבילות ובין לענין תענית לא מיתסר מקראי דדברי קבלה אלא מדרבנן וכיון דהך מילתא גופא דאבל אסור בעשיית מלאכה לא הוי אלא דברי קבלה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור בעשיית מלאכה כו' מש"ה לא רצו חכמים להחמיר בט"ב לענין מלאכה כדאשכחן בכמה דוכתי שחששו חכמים הרבה בביטול מלאכה והשתא לפ"ז א"ש נמי דמפלגינן לענין מלאכה בין תלמידי חכמים לשאר כל אדם ואמרינן נמי בסמוך דלשאר בני אדם הוי כיוהרא כדאשכחן נמי בב"ק גבי אלעזר זעירא דהוי סיים מסאני אוכמי ואמרו לו וכי כדי את להתאבל אירושלים אלמא דלענין אבילות ירושלים שייך ה"ט דיוהרא טפי משא"כ אי הוי טעם איסור מלאכה בט"ב משום תענית לא שייך לומר דהוי כיוהרא בשאר בני אדם טפי מבתלמידי חכמים כדמשמע בפ"ק דתענית דף יו"ד ע"ב כנ"ל ועיין בסמוך:

בגמ' אמר שמואל אין ת"צ בבבל אלא ת"ב בלבד ופרש"י הואיל ואין צריכין לגשמים אם גוזרין על ד"א אין חומר ת"צ נוהג בה לאסור במלאכה כו' עכ"ל. ואע"ג דאיסור מלאכה בת"צ ילפינן לה בפ"ק דתענית מדכתיב ביואל קדשו צום קראו עצרה והתם לאו לענין גשמים איירי אלא בתענית של ארבה וחגב דמתענין ומתריעין עליהם כדאיתא בפ"ג דתענית מ"מ איכא למימר דהיינו נמי דוקא בא"י ולא בבבל אלא דלפ"ז לא הוי צריך רש"י לפרש הך טעמא דהואיל ואין צריכין לגשמים אלא אפילו אי הוו צריכין להכי נמי לא הוי שייך אלא בא"י. והנראה בזה דאפ"ה מדייק רש"י שפיר מדקאמר אין ת"צ בבבל ולא קאמר אין ת"צ בח"ל דלק"מ דמה"ט גופא דלא תשעה באב בלבד אע"כ דלענין גשמים אין לחלק בין א"י לח"ל לענין ת"צ כדמשמע מסתמא דמשניות דתענית כן נ"ל ועדיין צ"ע. מיהו לולי פרש"י היה אפשר לפרש בדרך אחר דהא דנקיט שמואל בבל טפי משאר

ח"ל היינו משום דבבבל הוי ט"ב כת"צ דכולה בבל הוי קים ליה לשמואל שנהגו שלא לעשות מלאכה משא"כ בשאר ח"ל לאו מילתא דפסיקא הוא ודוק ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה אין ת"צ בבבל פ"ה כו' וא"ת ט"ב מי הוי כת"צ לאסור במלאכה וי"ל דה"ק אין ת"צ בבבל אפילו במקום שלא נהגו כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך אפילו במקום שנהגו שלא לעשות לאו משום חומרא דת"צ הוא אלא משום אבילות אם כן אין תירוצם זה מספיק ליישב שיטת רש"י ועיין בזה בסמוך:

בפירש"י בד"ה בין השמשות שלו אסור באכילה ובמלאכה דמחמירין על ספיקו כו' עס"ה. ולכאורה יש לתמוה טובא דהא התם בפ"ק דתענית דף י"ב ע"ב משמע להדיא דת"צ הלילה מותר בעשיית מלאכה וילפינן לה מקרא דאספו זקנים מה אסיפת זקנים ביום כו' וליכא למימר דהאי בה"ש לאו בלפני ט"ב איירי אלא לאחר ט"ב דבסמוך לא משמע הכי דקאמר וכ"ת קסבר שמואל כו' והאנן תנן אוכלין ושותין מבעוד יום לאו למעוטי בה"ש משמע להדיא דלענין בה"ש דלפני ט"ב איירי ועוד דהב"י בריש הלכות תענית כתב בשם התוס' דיש לחלק בבין השמשות דעיולי יומא לבה"ש דאפוקי יומא ע"ש והנלע"ד בזה דאפ"ה פריך שפיר משום דהשתא משמע ליה להמקשה דעיקר מימרא דשמואל לא אתי אלא לאשמעינן הך מלתא דט"ב כת"צ גמור אף בזמן הזה שכבר בטלו הנך שלשה צומות דאין להם דין ת"צ לשום דבר כדמשמע בפ"ק דר"ה דברצו תליא מילתא אפי' הכי בט"ב כיון דהוכפלו בו צרות אף בזמן הזה דינו כדמעיקרא דקרי ליה קרא דדברי קבלה צום ומשו"ה כל דין חומר ת"צ עליו ולפ"ז ע"כ עיקר מימרא דשמואל היינו לענין דבה"ש שלו אסור כיון דמעיקרא ודאי הוי אסור דדברי קבלה כדברי תורה נינהו וספיקא דאורייתא לחומרא וע"כ דהכי הוא דאי לאשמעינן דט"ב בזמן הזה מיקרי ת"צ לענין שאר חומרות וכגון רחיצה וסיכה כו' האי לאו משום ת"צ לחוד מיתסר אלא משום אבילות דנוהג בט"ב ולאשמעינן דליל ט"ב ביומא נמי לא איצטריך דמילתא דפשיטא הוא בשילהי תענית שמפסיקין בו הרבה מבע"י כדתנן התם דערב ט"ב אסור לאכול ב' תבשילין ומוקמינן לה התם בסעודה מפסקת ומייתי התם נמי כמה ברייתות ומימרא דאמוראי דאיירי בסעודה מפסקת ואם כן מלתא דפשיטא היא דליליא כיומא ומעשים בכל יום נמי הכי הוא ואם כן בכה"ג לא קס"ד דלא איצטריך שמואל לאשמעינן וליכא למימר נמי דשמואל איצטריך לאשמעינן לאפוקי הנך ג' צומות דתמוז וטבת וג' בתשרי דאין עליהם דין ת"צ דקס"ד השתא דממתניתין דר"ה שמעינן לה שפיר דקתני על אב מפני התענית לאפוקי אינך כדאיתא התם אע"כ קסבר המקשה דלענין בה"ש לחוד אתי לאשמעינן דכיון דשם ת"צ עליהן כמו שארי תעניות דכולהו דברי קבלה נינהו וממילא דספיקא שלהן אסור כדמסיק בסמוך דהכי משמע ליה הא דתנן אוכלין ושותין מבע"י למעוטי בה"ש וא"כ לפ"ז ממילא דלא שייך לחלק בין עיולי יומא לאפוקי יומא כיון דעשאוהו לט"ב לגמרי כשל תורה ממילא דכל ספיקו לחומרא וא"כ לפ"ז יפה כתב רש"י נמי דלמאי דס"ד השתא דבה"ש אסור נמי בעשיית מלאכה מה"ט גופא לא מיבעיא בבה"ש דלאחריו אלא אפילו בבה"ש דלפניו דנהי דלא מיתסר משום חומר ת"צ אף בלילה מ"מ אסור מיהא משום אבילות דאבילות דאסור בעשיית מלאכה נמי מקרא דדברי קבלה ילפינן לה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור במלאכה כו' כן נראה לי נכון ומוכרח ליישב פרש"י לפי סברת המקשה. מיהו לפי המסקנא דסבר שמואל בה"ש מותר ע"כ מפרשינן מימרא דשמואל לאשמעינן היא גופא דאין ת"צ בבבל אפילו בשאר תעניות שגוזרין כגון חגב וארבה וכדפרישית לעיל בסמוך דכולהו חומרי דתעניות אינן אלא בא"י או שנאמר דשמואל אתי לאשמעינן נמי דט"ב לילו כיומו מעיקר הדין דאינך תעניתים תמוז וטבת דאפילו לענין אכילה אינו אסור אלא ביום וה"ה לענין שאר חומרות כגון רחיצה וסיכה ומלאכה דאפשר דאי לאו מימרא דשמואל לא הוי שמעינן לה שפיר ממתניתין דפ"ק דר"ה כן נ"ל ודוק היטב:

בתוס' בד"ה אין בין ת"ב ליה"כ הא דלא חשיב מלאכה כו' עס"ה. לולי פירושם היה נראה לי דהא דקתני אין בין ת"ב ליה"כ היינו לענין דברים שאסורין משום צום משא"כ איסור מלאכה דביה"כ נופא לאו משום צום אסור אלא משום דמיקרי שבת שבתון ואם כן מה ענין ט"ב ליה"כ כנ"ל:

דף נה.

במשנה וחכ"א ביהודה היו עושין כו' הך מילתא דחכמים ארישא דמתניתין דריש פירקין קאי דמיירי בענין מלאכה בע"פ ומה שהפסיק רבינו הקדוש בכל הנך משניות טובא דלעיל דאיירי במילי אחרינא בין מילתא דת"ק ובין מילתא דחכמים דהכא ע"כ נראה דהיינו משום דאיידי דת"ק איירי במנהגא דמלאכה בע"פ וקתני עלה ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין וכו'. ואל ישנה מפני המחלוקת משו"ה קתני נמי כל הנך מתניתין דתליא נמי במנהגא ושייך בהו הך מילתא גופא דאל ישנה ומשום הכי במתניתין דהכא חזר לענין ראשון ומסיק מילתא דחכמים דאיירי בענין איסור מלאכה בע"פ כדמסקינן בסמוך. אלא דלפ"ז יש לפרש בפשיטות דהא דמקשה הש"ס בסמוך מעיקרא תני מנהגא ולבסוף תני איסורא דאהך מילתא דחכמים גופא קאי דע"כ לענין איסורא איירי דאי ס"ד דאינהו נמי לענין מנהגא איירו אם כן הוה ליה לאתויי הך מילתא לעיל בריש פירקין אבבא דרישא גופא ואפ"ה שפיר הוי מצי למיתני בתר הכי הך מילתא דההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין אליבא דכ"ע בין לת"ק ובין לחכמים ובתר הכי הו"ל למיתני כל הנך מתני' דאיירו במקום שנהגו במילי אחרינא אע"כ דחכמים איסורא קאמרי ואפילו הכי מקשה שפיר מעיקרא תני מנהגא ולבסוף תני איסורא דכיון דלא אשכחן פלוגתא דתנאי בעלמא בהך מילתא וברישא דמתניתין נמי קתני לה בל' סתמא א"כ לא שייך שפיר לישנא דחכמים אומרים בל' פלוגתא כך היה נ"ל לפרש לולי דרש"י בסמוך מפרש בע"א דהאי לבסוף אמילתא דב"ש קאי שנראה דוחק כמו שאבאר אבל למאי דפרישית א"ש טובא לישנא דמעיקרא תני ולבסוף תני וע"ז משני נמי הש"ס שפיר דאשכחן תנאי בעלמא דפליגי ר"מ ור"י ואם כן ריש"א ר"מ וחכמים דהכא היינו ר"י כנ"ל נכון ובזה נתיישב ג"כ מה שדקדקו התוס' בד"ה מדקאמר ר"מ ודוק היטב:

שם וב"ה מתירין עד הנץ החמה. עיין מ"ש התוס' בזה בריש מכילתין דהאי שיעורא דהנץ החמה היינו משעה שהפועלים יוצאין למלאכה וע"ש בחידושינו שכתבתי סמך לזה מברייתא דתוספתא דקתני דאיסור מלאכה בע"פ קודם חצות היינו במחובר לקרקע אלא דבל' משנתינו בהנן משניות דבסמוך משמע דאין לחלק בין מחובר לתלוש (ואפשר בתוספתא נמי משום רבותא דמקום שעושין נקיט מחובר) ולפי זה לא שייך שפיר הך טעמא שכתבו התוספות לעיל בריש מכילתין אלא דאפשר דלא החמירו חכמים לאסור מעלות השחר כיון דלפרש"י בריש פירקין עיקר הטעם במלאכה בע"פ היינו שלא ישכח ביעור חמצו כו' ואין דרך להקדים מעלות השחר דבלא"ה צריך להפסיק ממלאכתו כשהגיע זמן ק"ש שעיקר מצותה מהנץ החמה ואילך ולפ"ז א"ש הך פלוגתא דתנאי בריש מכילתין אי אסור מעלות השחר או מהנץ החמה וק"ל:

בגמרא מעיקרא תני מנהגא ולבסוף תני איסורא ופרש"י דקתני ב"ש אוסרין דמשמע בכל מקום עכ"ל. ולכאורה פירושו תמוה חדא דהא בריש מכילתין בברייתא דקתני מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה פרש"י גופא דהאי אסור היינו מנהגא וע"ש בלשון התוס' ובחידושינו ועוד דמ"ש רש"י דמשמע בכל מקום ג"כ תמוה כמ"ש מהרש"א ז"ל דלא ידע מהיכן משמע הכי לכן נראה דעיקר כוונת רש"י ג"כ למ"ש התוס' דע"כ עיקר פלוגתא דב"ש וב"ה לענין איסורא איירי דאי לענין מנהגא לא שייך פלוגתא דניחזי היכי נהוג וכיון דלענין איסורא איירי לא משמע ליה לרש"י לחלק בין מקום למקום ובין יהודה לגליל והיינו לפי סברת המקשה כנ"ל ודו"ק:

במשנה ר"מ אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם י"ד כו' ולכאורה מלישנא דגמרא ומפרש"י ורוב הפוסקים משמע דכולה מתניתין דהכא בפלוגתא דר"מ וחכמים במקום שנהגו שלא לעשות איירי ואפ"ה מתיר ר"מ לגמור וחכמים אפי' להתחיל בג' מלאכות כיון שהן לצורך המועד כדמסקינן בסמוך ולמאי דס"ד מעיקרא נמי אפילו שלא לצורך המועד אפ"ה שרי ר"מ כיון שהתחיל בה קודם המועד אלא שהרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ובחיבורו בפ"ח מהלכות י"ט כתב דכולה מתניתין במקום שנהגו לעשות איירי דאפ"ה להתחיל איכא איסורא ולכאורה פירושו תמוה טובא ואף שהרב המגיד כתב שם דהרמב"ם מדייק הכי דע"כ מתניתין דהכא לענין איסורא איירי וא"כ היינו אפילו במקום שנהגו לעשות אפ"ה להתחיל אסור דאי ס"ד דמתניתין דהכא לענין מנהגא איירי לא שייך פלוגתא דר"מ וחכמים דניחזי היכי נהוג כמ"ש התוספות לעיל בד"ה מדקאמר ר"מ אלא דלע"ד אין זה מוכרח דדוקא לעיל דאיירי לענין כל מיני מלאכות שפיר שייך לומר ניחזי היכי נהוג משא"כ הכא דלא איירי אלא לענין התחלת מלאכות מיוחדות לא שייך לומר ניחזי היכי נהוג כיון דמילתא דלא שכיחא היא לצמצם התחלת מלאכה עד ע"פ ואפילו בהנך ג' מלאכות דחכמים והנלע"ד דמה שהכריחו להרמב"ם ז"ל לפרש כן היינו משום דקשיא ליה לישנא דמתניתין דבמילתא דר"מ קתני סתמא בארבעה עשר ולא קתני קודם חצות כי היכי דקתני במילתא דחכמים אע"כ דר"מ איסורא קאמר והיינו דאפילו במקום שנהגו אסור להתחיל וא"כ לפ"ז ממילא דלא שני ליה לר"מ בין קודם חצות ובין לאחר חצות דכל היכא דאיכא איסורא אין לחלק כדאשכחן במילתא דרבי יהודה אליבא דב"ה ומדר"י נשמע לר"מ וא"כ לפ"ז דר"מ במקום שנהגו לעשות איירי ממילא שמעינן מדר"מ לחכמים דאיירי נמי במקום שנהגו לעשות ואפ"ה לא התירו אלא בהנך ג' מלאכות קודם חצות כן נ"ל נכון וכן נראה מבואר מלשון הרמב"ם ז"ל עצמו בחיבורו ע"ש ודוק ועיין עוד בסמוך:

דף נה:

במשנה מושיבין שובכין לתרנגולין בי"ד. נראה דהאי י"ד דקתני הכא היינו אפילו לאחר חצות וכן משמע מסתימת לשון הפוסקים וכדמוכח להדיא מל' הגמ' דבסמוך דמקשינן השתא אותובי מותבינן כו' ומשני אביי סיפא אתאן לחולו של מועד שנראה דוחק גדול דחש"מ מאן דכר שמיה וטפי הו"ל לאוקמי מתניתין רישא קודם חצות במקום שנהגו שלא לעשות וסיפא לאחר חצות וכה"ג איכא למידק נמי בסוגיא דבסמוך גבי גריפת זבל והבאת כלים מבית אומן דמשני כאן בי"ד כאן בחש"מ ואמאי לא משני בפשיטות כאן קודם חצות כאן לאחר חצות אע"כ דכל היכא דקתני י"ד סתמא לא שייך לחלק בין קודם חצות בין לאחר חצות וזה מסייע למה שכתבתי בסמוך בכוונת הרמב"ם וז"ל ודו"ק ובעיקר מילתא דמושיבין שובכין בסוגיא דשמעתין עיין באריכות בל' הרב המגיד ובכ"מ בסוף פ"ח מהלכות י"ט:

דף נו.

ע"ב בגמרא אמר עולא אמר ריש לקיש מחלוקת בשל מכבדות כו' אבל בשל בין הכיפין ד"ה מותר א"ל רבא והא מוקצות נינהו. נראה דהא דפשיטא ליה לרבא דמוקצה אסור אף ע"ג דבעלמא מספקא ליה לתלמודא אי סבר רבא כר"י או כר"ש מ"מ הכא שפיר מקשה ליה לעולא דפסק להדיא בשילהי שבת הלכה כר"י ועוד דהא ר"י גופא אייד הכא במעשה דאנשי ירחיו אלא דאכתי במלתא דרבינו בסמוך דאמר משמיה דר"ל מחלוקת בשל בין הכיפין ובמוכן לעורבין פליגי ורבנן כר"י א"כ תיקשי התינח לר"י אבל לר"מ דשמעתין דקאמר נמי שמיחו חכמים באנשי ירחו א"כ צריך לומר דמשמע ליה לר"ל דר"מ נמי בהא כר"י ס"ל לענין מוקצה כמ"ש התוספות בפרק כירה דף מ"ד גבי פמוט ובפ"ק דחולין דף י"ד גבי השוחט בשבת ע"ש אלא דאכתי קשיא לי התינח לפרש"י דשמעתין דבמחוברין איירי משא"כ לפי התוספו' דבתלושין איירי ואפ"ה הוי מוקצה משום דמשתמש באילן ואם כן לא הוי אלא מוקצה מחמת איסור דרבנן ובפרק המביא דף ל"א ע"ב כתבו התוס' לחלק בין מוקצה מחמת איסור דאורייתא למוקצה מחמת איסור דרבנן וע"ש בל' התוספות ובחידושינו באריכות ובס' המלחמות להרמב"ן ז"ל בשמעתין ומה שיש עוד בסוגי דשמעתין כתבתי באריכות ברפ"ק דביצה דף ג' גבי פירות הנושרין ע"ש:

דף נז.

בתוס' בד"ה דכריך ידיה בשיראי פירוש הקונטרס וחציצה פוסלת בקדשים כו' וא"ת והא גבי לולב לא אמרינן הכי ותירץ ר"י דהתם איירי כו' עס"ה. ולולי פי' ר"י היה נ"ל דבלא"ה יש לחלק בפשיטות בין חציצה דחולין לחציצה דקדשים דקפיד רחמנא טובא כדמשמע בפ"ב דזבחים דף י"ט לענין חציצה ויתור בגדים:

סליק פירקא וסליקא לה פסח ראשון בס"ד

דף נח.

במשנה תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בט' ומחצה ופי' רש"י דקרב בט' ומחצה היינו בגמר הקרבתו שהיו שוהין שעה א' בעשייתו כו' עכ"ל. כוונתו מבואר דהאי גמר הקרבתו אהקטרה קאי לכך היו צריכין לשהות שעה אחת בהפשט וניתוח והדחת קרבין והולכת איברים לכבש ומכבש למזבח להקטירן ולפ"ז משמע דהאי דקתני בע"פ נשחט בז' ומחצה וקרב בח' ומחצה וכן אינן בבי דחל ע"פ בע"ש דקתני נשחט בו' ומחצה וקרב בז' ומחצה והפסח אחריו ע"כ היינו שלא היו שוחטין הפסח אלא לאחר הקטרת התמיד של בין הערבים אלא דלפ"ז יש לדקדק אהך מילתא גופא מנא ליה למדחיא עשה דהשלמה והא כתיב עליה השלם ודרשינן לקמן ולא על חבירתה דקרא וערך עליה אהקטרה קאי כמ"ש התוספו' לקמן בד"ה העולה ואי משום דפסח גזירת הכתוב

הוא כדקתני לקמן בברייתא יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים כו' אלמא דפסח אחר תמיד של בין הערבים מקרבינן ליה אכתי קשה דלמא האי יאוחר לענין שחיטה קאי דשחיטת התמיד קודם שחיטת הפסח ואף שיש ליישב ע"פ מ"ש התוס' בדף הסמוך בד"ה יאוחר דבר דלא איצטריך האי יאוחר אלא כי היכי דלא נימא דעשה דעליה השלם דוחה האי דתדיר דא"כ ע"כ אהקטרה קאי מ"מ אין זה מוכרח כמו שאבאר שם בלשון התוספו' והנלע"ד בזה דמסברא משמע דאין להפסיק בהקרבת הפסח בין סדר היום דתמיד מכ"ש בין שחיטתו וזריקתו להקטרתו ואע"ג דכל יום ג"כ היו מפסיקין בקטורת ונירות בין איברים לנסכים דהנסכים ג"כ היה מסדר קרבן התמיד עצמו כדכתיב עולת התמיד ומנחתו ונסכו והיו צריכין ג"כ להיות עיקר מצותן ביום דאין שירה אלא ביום דאתקין לשירות אפ"ה שאני כל הני דמסדר היום דקרבנו' ציבור נינהו משא"כ פסח דמקרי קרבן יחיד לגבי הנך א"כ אין סברא להפסיק בפסח בין סדר היום דילפינן מסדר הכתובים בפרשת תמיד כדאיתא ביומא כן נ"ל אלא דלפ"ז משמע דאפילו מנחת התמיד ונסכה והשיר הכל היה קודמין לפסח לפי שיטת הרמב"ם שפוסק כברייתא דלקמן דקטורת ונירות נמי קודמין לפסח ולע"ד צ"ע דמלשון הרמב"ם בה' פסח אין הכרע לענין מנחה ונסכים דתמיד אי קודמין לפסח ע"ש ועיין מה שכתבתי בזה בר"פ תפלת השחר בפלוגתא דר"י ורבנן דלר"י תמיד קרב והולך עד ט' שעות ולרבנן עד ערב ומשמע התם נמי דמנחה ונסכים נמי בכלל תמיד נינהו וממילא דקודמין לפסח ולפ"ז י"ל דריב"ל ורבא דשמעתין נמי בהא פליגי ועיין ג"כ בתוס' בר"ה גבי ונתקלקלו הלוים בשיר ובחידושינו שם ודו"ק:

בגמרא מנה"מ אריב"ל דאמר קרא כו' חלקהו בין שני ערביים ומתיב רבא בע"פ כו' ואי ס"ד דח' ומחצה דאורייתא היכי מקדמינן ליה אלא אמר רבא כו'. ולכאורה יש לתמוה טובא דאכתי קשיא אדריב"ל גופא כאן דעיקר מילתיה אמתניתין קאי דקאמר מנה"מ וא"כ מתניתין גופא היאך מפרש לה דא ס"ד דאורייתא היכי מקדמינן ליה וליכא למימר דלריב"ל נמי אסמכתא בעלמא היא דא"כ מאי מותיב עליה רבא ומאי לשון אלא אמר רבא דקאמר משמע דהדר ביה לגמרי והנלע"ד בזה דודאי ריב"ל גופא לאו משום דפשטא דקרא דבין הערבים דפסח ונרות וקטורת מאי עביד ליה ריב"ל דהא וודאי אי אפשר להקריב כולן בפעם אחת בין שני הערבים ממש ומסתמא לא פליג נמי ריב"ל אמתניתין דהכא ודיומא דאיירי בסדר תמיד אע"כ ריב"ל לאו מפשטא דקרא יליף לה דאיהו נמי מודה דפשטא דקרא דבין הערבים היינו שכל בין הערבים מו' ומחצה עד הערב הוכשרו לקרבן תמיד ומש"ה אפילו לכתחילה אין להקדים משום זריזין מקדימין דכל כמה דאפשר מאחרינן לה משום נדרים ונדבות דכתיב עליה השלם אלא דהוא גופא קשיא ליה לריב"ל הא דקתני בח' ומחצה מה"מ דמסברא אית לן לאחורי טפי ובהא מפרש ריב"ל טעמיה מהאי קרא שנאמר בפ' תצוה ונשנית בפר' פנחס והיינו בשביל דבר שנתחדש בה דהאי בין הערבים יתירא היינו לענין שעיקר מצותה שלא יאוחר מבין שני הערבים ממש שלא יחלקהו א"כ לפ"ז תו לא שייך לאקשויי היכי מקדמינן ומש"ה נמי מייתי האי קרא דאת הכבש אחד תעשה בפר' פנחס ושביק האי קרא דאת הכבש האחד תצוה כנ"ל נכון אליבא דריב"ל מיהו לרבא לא משמע ליה כלל האי סברא לומר דמדאורייתא מאחרינן לה משום נדרים ונדבות מש"ה מוקי לה במילי אוחרי והך דרשה דבין הערבים יתירה מוקי לה נמי לדרשא אחריתא וטעם פלוגתייהו יבואר לקמן בהנך תרי ברייתות דיאוחר דבר ע"ש ודוק:

שם במאי קמיפלגי במכמר בשרא קמיפלגי ר"י סבר חיישינן למכמר בישרא כו'. והקשה בעל המאור דאטו משום מכמר בשרא מאחרינן התמיד טפי ה"ל להקריב התמיד בזמנו כו' ומחצה ויאחרו הפסח עד ט' ומחצה ותירץ דמאחר שיקריבו התמיד של בין הערבים אי אפשר למנוע כל ישראל להקריב הפסח כו' ע"ש ומהרש"א ז"ל תירץ בע"א דר"י חייש נמי לגזירות נדרים ונדבות היכא דליכא הכירא כו' ע"ש וקרוב לזה כתב בעל המאור בשם רבינו משה ז"ל ע"ש ולכאורה כ"ז דוחק למאי דפרישית במשנתינו יש ליישב יותר בפשיטות דלאחר שקרב התמיד היו צריכין להקריב מנחה ונסכים כדכתיב על עולת התמיד ומנחתו ונסכה וא"כ אין להפסיק ביניהם אלא בהנך עבודות דילפינן מקרא כגון בקטורת ונרות של כל השנה וכן בקרבן פסח בע"פ לברייתא קמייתא דלקמן וזולת זה היה צריך להקריבן תכופים וסמוכין זל"ז בלי הפסק כלל וכדמשמע נמי בסדר יומא דף ל"ג ע"ש:

דף נח:

בתוס' העולה עולה ראשונה תימא דבזבחים פרק כל התדיר כו' עכ"ל. עיין בלשון התוספות שם פרק הנזכר באריכות ופרק התכלת דף מ"ט האריכו יותר ועי' ג"כ בתוס' ישנים בפ' אמר להם הממונה ובספר משנה למלך בהלכות תמידין האריך בכל זה בתכלית אריכו' ע"ש מיהו במ"ש התוספות כאן ובכמה דוכתין דהא דאיצטריך תרי קראי למוספין ולנדרים ולנדבות היינו משום דתרווייהו צריכי יש לי לדקדק דהא בכולה תלמודא משמע דלאו בקדשים לחוד אמרינן דתדיר קודם לשאינו תדיר אלא ה"ה לכל מילי וא"כ ע"כ היינו משום דגילוי מילתא בעלמא הוא דאל"כ היאך ילפינן חולין מקדשים ולפ"ז לא שייך לומר דתרווייהו צריכי דאדרבה השתא דכתיבי תרתי קראי ה"ל כמו ב' כתובים ואין מלמדין וצ"ע ואין להאריך כאן יותר כיון דבלא"ה משני התוס' שינוי' אחרינא דחד לשחיטה וחד להקטרה:

בא"ד אך קשה אמאי איצטריך העולה בלבד תיפוק ליה דתמיד קודם למוספין ובתמיד כתב בבוקר כו' ולמאי דאמרינן בהתכלת כו' א"ש הא דאמרי בריש עירובין כו' עכ"ל נראה מבואר דהנך תרי קושיות שהקשו תוס' נמשן דווקא לתירוצם השני שכתבו דהאי קרא דהעולה ומלבד תרוייהו לענין מוספין איירי וחד לשחיטה וחד להקטרה וא"כ לפ"ז הא דאמרינן בהתכלת דליכא עיכובא בהקדימה היינו בין בשחיטה ובין בהקטרה וא"כ קשיא להו שפיר האי דבבוקר והאי דשלמים ששוחטין משא"כ לתירוצם ראשון דהנך קראי דהעולה ומלבד היינו חד למוספין וחד לנדרים ונדבות וצריכא דלפ"ז מצינן למימר דכולהו לענין הקדמה דהקטרה איירי ולא לענין שחיטה ולא שייכי הנך קושיות כלל מיהו בתוס' פר' התכלת וכן ביומא כתבו תירוצים אחרים אהנך קושיות ע"ש:

דף נט.

בגמרא יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים כו' וכתבו התוס' דאע"ג דתמיד תדיר אפ"ה איצטריך האי טעמא דיאוחר דה"א דהפסח יקדים משום עליה השלם כו' עכ"ל. ונראה שלא הוצרכו לכך אלא לפי סברת המקשה דקאמר אי הכי קטורת נמי נקדמה לפסח משמע דבלא האי טעמא דיאותר אית ליה שפיר דפסח קודם וכן להך ברייתא דתניא כי קושיין דפסח מאוחר לכולן משום יאוחר דבר ולא משום דתדיר קודם והיינו ע"כ משום דאל"כ ה"א דפסח קודם משום עליה השלם משא"כ להך ברייתא קמייתא דקתני יאוחר דבר אין צורך לסברת התוס' דבלא"ה איצטריך למיכתב דיאוחר דבר לאשמעינן דלענין פסח לא מהני הך טעמא דתדיר ושאינו תדיר דמינה שמעינן דקטרת ונרות קודמין לפסח אלא אע"ג דהנך תדירי אפ"ה פסח עדיף ואפשר דהיינו משום דאית ביה כרת וא"כ מהאי טעמא גופא ה"א דקודם אפילו לתמיד מש"ה איצטריך למיכתב יאוחר דבר והשתא לפ"ז א"ש טובא הא דמייתי הכא בהך ברייתא האי טעמא דיאוחר לבסוף דמעיקרא ה"ל לאתויי כיון דלא קאי אלא אהך בבא דתמיד קודם לפסח אבל למאי דפרישית א"ש דאכולהו קאי שמהאי דיאוחר גופא שמעינן ע"כ דפסח קודם לקטורת ונרות אע"ג דהני תדירי מדאיצטריך למיכתב יאוחר דבר ואפ"ה מקשה הש"ס שפיר א"ה קטורת ונרות נמי נקדמו לפסח אפי' בלא האי טעמא דתדיר אלא משום דיאוחר גופא דמ"ש קטורת ונרות מתמיד וע"ז משני הש"ס שפיר שאני התם דכתיב אותו מיהו אי לאו דאיצטריך למיכתב יאוחר דבר ה"א דהאי אותו בא למעוטי עבודות שבפנים כמו שאבאר בסמוך בשם הרב המגיד בכוונת הרמב"ם ז"ל משא"כ השתא דאיצטריך למיכתב יאוחר דבר כדי לסתור הכלל דתדיר ושאינו תדיר לגבי פסח א"כ ע"כ ממילא שמעינן דאתי למעט קטורת ונרות דהוי נמי בכלל מיעוטא דאותו משא"כ בתמיד. ומה שהכריחני לזה היינו משום דמ"ש התוס' דהאי יאוחר דבר איצטריך דלא נימא שהפסח יקדים משום עליה השלם לענ"ד צ"ע טובא דלכאורה נראה מוכרח דעשה דעליה השלם לא קאי אלא אהנך קרבנות דכתיבי בהאי ענייא דת"כ כגון קרבנות חובה ונדבה בין דיחיד בין דציבור כהן ומשיח ונשיא דהנך מצוים ותדירין דהא איצטריך קרא שלא יקדים אפילו לתמיד של שחר מהאי טעמא ומש"ה ה"א נמי שאין להם זמן קבוע כלל אפילו לאחר תמיד של בין הערבים מש"ה כתיב עליה השלם משא"כ בפסח דלא דמי כלל לכל הנך קרבנות דלא כתיבא בהאי ענייא כלל אלא לפני הדיבור ועיקר זמנו אינו אלא בערב א"כ אין סברא לומר דקאי עליה האי עשה דעליה השלם ואם יש סברא לומר דקאי עליה האי עשה דעליה השלם א"כ אכתי מאי מהני האי דיאוחר דבר לדחות עשה דהשלמה הא שפיר מצינן לקיים שניהם דיאוחר דבר היינו לענין שחיטה לשוחטו אחר התמיד ולעיכובא כדמשמע לקמן ס"פ אלו דברים וכמו שאבאר שם אי"ה אבל לענין הקטרה לעולם דפסח קודם כדי לקיים עשה דעליה השלם דאהקטרה קאי או שנאמר דתחילת מצות פסח היינו קודם תמיד משום דעליה השלם ומאי דיאוחר דבר היינו לענין דכשר אפי' לאחר תמיד אבל למאי דפרישית א"ש ועיין באריכות בספר משנה למלך בריש הלכות תמידין ודוק היטב:

שם ותניא כי קושיין תמיד קודם לקטורת כו' ונרות קודמות לפסח וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות קרבן פסח וכתב הרב המגיד ז"ל דמה שפוסק כהברייתא בתרייתא ולא כקמייתא היינו משום דהכי מסתבר טפי וכוונתו מבואר דהאי מסתבר שכתב היינו משום דהדרינא לכללן דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם אלא דלפ"ז ממילא משמע דהאי דתני בהך ברייתא דנרות קודמות לפסח לאו דווקא דהא קטורת ונרות זמנן לאחר הקטרת איברים וא"כ אחר קטורת ונירות היו מקריבין מנחת התמיד ומנחת חביתין של כהן גדול ונסכים שכולן עיקר מצותן ביום דאפילו שירה שאומרים על הנסכים בעינן ביום דאיתקוש לשירות וא"כ לפ"ז לכאורה לא מסתבר האי טעמא דנראה דוחק גדול לומר דבשעה אחת שהיה בין שחיטת התמיד לשחיטת הפסח היו שוחטין וזורקין ומפשיטין ומדיחין ומקטירין האיברים וקטורת ונירות והמנחה והחביתין והנסכים ובשאר כל ימות השנה משמע שהיה צריך זמן גדול לכל אלו העבודות דאפילו הקטורת כתבו התוס' בר"פ תפילת השחר עוזמנה בפלג המנחה ע"ש ובחידושינו וא"כ לפ"ז משמע דמתני' דקתני בערבי פסחים נשחט בז' ומחצה וקרב בח' ומחצה ובע"פ שבע"ש בו' ומחצה וקרב בז' ומחצה והפסח אחריו משמע דהיינו דלא כהך ברייתא בתרייתא דהכא דתניא כי קושיין אלא כהך ברייתא קמייתא דפסח קודם לקטורת וצ"ע ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל בזה ודו"ק:

שם ת"ר אין לך דבר כו' שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטורת ונרות ופסח כו'. ולכאורה נראה דדוקא פסח מתעכב אחר תמיד של בין הערבים אבל חגיגה הבאה עם הפסח לא מיבעיא למ"ד דחגיגה זו מדרבנן א"כ לשיטת התוס' דשמעתין דמשמע דעליה השלם הוי קאי נמי אפסח גופא אי לאו משום דכתיב יאוחר דבר ואפ"כ פשיטא דבשביל חגיגה זו שהיא מדרבנן לא דחינן עשה דהשלמה אלא אפי' למ"ד דחגיגת י"ד דאוריית' וכדמשמע מלשון הרמב"ם בפ"י מהלכות ק"פ הלכה י"ב אפ"ה נראה דהאי יאוחר דבר שנאמר בערב ובין הערבים לא קאי אלא על פסח גופא משא"כ בחגיגה דלמ"ד דאורייתא הינו מדכתיב וזבחת צאן ובקר בפ' ראה והתם לא כתיב בין הערבים אלא בערב בלבד ובשמעתין משמע דהאי יאוחר היינו משום דכתיבי תרתי (ולע"ד הך מילתא גופא צ"ע דהא בחביתין לא כתיב אלא בערב ואפ"ה היו מקריבין אותה הרבה לאחר התמיד כדאי' ביומא(מיהו לשון המשנה דאימתי מביא חגיגה עמו ומ"ש רש"י לשם ומל' הרמב"ם ז"ל משמע דחגיגה ופסח היו קריבין רצופין ותכופין וראיתי שבספר משנה למלך פ"ו מהלכות כלי מקדש הרגיש ג"כ בזה הספק והניחו בצ"ע ע"ש ומה שיש לדקדק עוד אבאר לקמן בפרק אלו דברים אי"ה:

דף סו.

בגמרא ת"ר הלכה זו נתעלמה מבני בתירא פעם אחת חל י"ד להיות בשבת שכחו ולא ידעי אם פסח דוחה את השבת כו' אמרו מנין לך אמר להן נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד כו' והקשו בתוס' תימא דבשמעתין לא דריש ממשמעות דמועדו כו' ובכיצד צולין משמע דדריש ליה ממשמעות דמועדו וכתבו דע"כ תנאי הוא ובירושלמי הקשה עוד מתיב רבי אבין והלא אי אפשר לשני שביעיות שחל פסח בשבת ופירושו וא"כ היאך שכחו ולא ידעו דהא בימי בני בתירא והלל היה הרבה יותר ממאתים שנה אחר בנין בית שני והיאך שייך לומר שכל הדור ההוא שכחו בדבר דשכיח כולי האי ונעשה בפרהסיא ובכנופיא בפירסום גדול ולא שייך שכחה בכה"ג דאי איתא דבי"ד שחל להיות בשבת לא היו מביאין פסח כלל מידכר דכירו הוי לה ותירץ שם בדוחק ע"ש תו קשיא לי הא לעיל פרק תמיד נשחט דף נ"ט ע"ב מייתי הש"ס דרמי ליה רב ספרא לרבא כתיב לא ילין לבוקר זבח חג הפסח הא כל לילה ילין והא כתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט ומסיק התם הכא בי"ד שחל להיות בשבת עסקינן דחלבי שבת קרבין בי"ט כו' ע"ש א"כ לפ"ז אין לך מקרא מפורש יותר מזה דפסח דוחה שבת וא"כ גזירה שוה דמועדו למה לי לכך היה נ"ל ליישב הכל בהערה אחת משו' דבלא"ה קשיא לי טובא במאי דמקשה הש"ס בסמוך ותמיד גופא מנ"ל דדוחה שבת אילימא משום דכתיב ביה במועדו פסח נמי הא כתיב ביה במועדו אלא מועדו לא משמע ליה ה"נ מועדו לא משמע ליה אלא אמר קרא עולת שבת בשבתו על עולת

התמיד מכלל דתמיד קרב בשבת. ולכאורה לשון מכלל תמוה טובא דהא וודאי פשטא דקרא הכי משמע דכתיב בהדיא עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ומעיקרא נמי מאי קשיא ליה לתלמודא ותמיד גופא דדחי שבת מנ"ל ותיפוק ליה דמקרא מלא הוא ועוד מאי אלא אמר קרא דקאמר הא כל אלא שבש"ס היינו דהדר ביה ממאי דקאמר מעיקרא והכא לא שייך לומר כן כיון דהשתא נמי קאי בהאי סברא דקאמר פשטא דקרא דמועדו לא משמע ליה ואפ"ה פשיטא לן דתמיד דוחה שבת מקרא דעולת שבת בשבתו על עולת התמיד דמש"ה איצטריך הך ג"ש דמועדו לעניין פסח מכל זה היה נראה לי דבכולהו סוגיא דשמעתין לא נתעלמה מבני בתירא הך מילתא דפסח דוחה שבת לענין עיקר הבאת קרבן פסח בי"ד שחל להיות בשבת דודאי פשיטא טובא דעיקר הבאתו ושחיטתו וזריקתו דוחה שבת וכדקאמר בירושלמי דשכיח מילתא טובא שהיו מביאין פסח בשבת והיינו אי ממשמעותו דמועדו כדאמר בפ' כיצד צולין או מסוגיא דלעיל בפ' תמיד נשחט דמדכתיב לא ילין לבוקר זבח חג הפסח הא כל הלילה ילין ע"כ דלא מיתוקמ' אלא בי"ד שחל להיות בשבת אלא דמה שנתעלמ' מב"ב היינו לענין הקטרת פסח דנהי דשחיטתו וזריקתו דוחה שבת איכא למימר דהיינו משום דאי אפשר בענין אחר דלא לידחי לגמרי משא"כ לענין הקטרה דאפשר להקטירו בלילה במוצאי שבת א"כ נראה מסברא דלא דחי שבת כדאשכחן בכמה דוכתי דכל היכא דאפשר לקיים שניהם לא דחינן שבת תדע דהא לקושטא דמילתא הא דתנן במשנתינו דהקטר חלבים דוחה מיתי הש"ס לקמן דף ס"ח ע"ב בברייתא דתניא אמר ר"ש בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר תלבים ואיברים כשירין כל הלילה ואין ממתינין כו' וא"כ הא קמן הן מילתא לא ילפינן בשום ילפותא אלא בסברא בעלמא וא"כ לפ"ו אזלא לה קושית הירושלמי דודאי דבר כזה שייך ביה שכחה והעלמה במה שנעשה בכמה וכמה שנים כיון שדבר זה אינו ידוע אלא לכהנים וכבר אפשר דאה"נ דברוב פעמים שהיו הפסחים מרובים ונתאחרו שחיטתן וזריקתן עד סמוך לחשיכה לא היו מקטירין אלא משתחשך במוצאי שבת והשתא לפ"ז א"ש טובא כל השקלא וטריא דשמעתין כיון דעיקר הברייתא דב"ב אינו אלא לענין הקטרה לתוד ובהא מייתי הלל הזקן הך ילפותא דג"ש דבמועדו פסח מתמיד א"כ מקשה הש"ס שפיר תמיד גופא מנ"ל דדתי שבת אף לענין הקטרה אי משום דכתיב במועדו ומשמע ליה לענין הקטרה א"כ פסח נמי ואהא משני הש"ס שפיר אמר קרא עולת שבת בשבתו על עולת התמיד מכלל דתמיד קרב בשבת וכוונתו בזה דנהי דלענין פסח במועדו לא משמע ליה לענין הקטרה אלא אשחיטה וזריקה לחוד אפ"ה בתמיד ע"כ האי במועדו לענין הקטרה קאי דמדכתיב עולת שבת בשבתו ודרשינן מיניה בפרק במה מדליקין ובפרק אלו קשרים ובכמה דוכתין עולת שבת בשבתו דוקא ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול בי"ט ולענין שחיטה וזריקה וודאי לא שייך הך דרשא כלל דמילתא דפשיטא טובא היא שאין להקריב תמיד של ע"ש בשבת דאין לשחוט ולזרוק עולת תמיד של ע"ש בשבת דעבר זמנו בטל קרבנו אע"כ דלענין הקטרה קאי והיינו דקאמר מכלל דתמיד קרב בשבת והיינו לענין הקטרה דעולת שבת נקטר בשבתו כנ"ל נכון ובזה נתיישב כמה קושיות ודקדוקים בשמעתין:

בתוספות ד"ה מה מועדו כו' ובפ' כיצד צולין משמע דדריש ליה תלמודא ממשמעות דמועדו כו' ועיין במהרש"א שהקשה דאכתי איצטריך לג"ש בתמיד משו' טומאה ובפסח משום שבת ע"ש. ולע"ד לאו קושיא הוא דודאי מפשטא דברייתא משמע דשבת וטומאה תרווייהו אתיין מפשטא דמועדו דבמועדו בכל ענין משמע וא"כ שפיר קאמר התם וצריכא ותדע שכן הוא דאלת"ה אלא דאיצטריך נמי לילפותא דג"ש א"כ מאי מסיים התם בברייתא לענין שאר קרבנות ועומר ושתי לחם דילפינן לה מהקישא דאלה תעשו לה' במועדיכם ומוידבר משה כו' דמשמע דבין לעניין שבת ובין לעניין טומאה מייתי להו א"כ תפשוט דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בהקישא ובזבחים בר"פ איזהו מקומן משמע דפלוגתא דאמוראי היא דלמר זוטרא אינו חוזר ומלמד ואמאי לא פשיט לה מהך ברייתא דפרק כיצד צולין דקודש מקודש הוא אע"כ כדפרישית דלהך ברייתא כולהו ממשמעותו דמועדו יליף א"כ שפיר מסקו התוס' דתנאי היא כן נראה לי ולפ"ז מ"ש התוס' ועוד דקאמר התם וצריכא היינו לרווחא דמלתא דפשטא דסוגיא דקאמר התם וצריכא משמע נמי דממשמעותו דמועדו יליף לכולהו מילתא דשבת וטומאה כדפרישי' ובעיקר דברי התוס' שכתבו תנאי היא אע"ג דלא אשכחן בהדיא דפליגי תנאי בהכי יבואר לקמן בסוף הסוגיא בלשון התוס' ד"ה אלא אמר ריש לקיש ע"ש ודו"ק:

בד"ה מה לתמיד וכו' ותימא נילף מבינייהו מתמיד ומילה או משתי לחם גרידא דדחי שבת עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דמלת גרידא טעות הוא דמשתי לחם גרידא ליכא למילף משום דבא להתיר אלא דר"ל או משתי לחם ומחד מהנך כו' ע"ש ולפי פירושו משמע דעיקר כוונת התוס' היינו דנילף משתי לחם ומתמיד דהא כולה שמעתא אתמיד קאי אלא דאכתי לא ידענא למה הניחו תוס' קושיא זו בתימא דהא ודאי משתי לחם ומתמיד לא מצינן למילף דאיכא למיפרך מה להנך שכן קרבן ציבור ממש משא"כ פסח דקרבן יחיד אלא משום דאתי בכנופיא מדמי לה הש"ס לקרבן צבור כדאיתא ביומא וכדמשמע נמי לקמן דף ע' ע"ב בפירש"י ותוס' לענין חגיגה ע"ש וא"כ ודאי פירכא גמורה היא ולפ"ז ממילא נמי דלא מצינן למילף פסח מתמיד ומילה דמה הצד השוה שייך כאן כיון דמילה לא שייך בצבור טפי מביחיד ובתמיד ליכא כרת כמו במילה והא ודאי ליכא למימר להצד השוה שבהן שהן מצות עשה דהא אשכחן כמה מצות עשה חמורות שאין דוחין שבת כגון בנין בית המקדש ושריפת בת כהן וקרבנות יחיד גופייהו וליכא למימר נמי הצד השוה שבהן שהן מצות עשה שקבוע להן זמן וכו' דהא מילה לא קביע לה זמן כמו פסח ותמיד כדאמרינן להדיא בפ' ר"א דמילה דמילה לא אתיא מכל הנך מכשירי מצוה דר"א דמה להנך שכן עבר זמנו ובטלו משא"כ במילה וליכא למימר דאפ"ה עיקר זמנו בשבת הא ודאי ליתא דאיכא למימר חגיגת ט"ו תוכיח דמסקינן לקמן דלא דחי שבת וכ"ש דאתי שפיר טפי למאי דפרישית בסמוך דעיקר שקלא וטריא בשמעתין היינו לענין הקטרה דאפשר להקטירו בלילה כנ"ל ליישב קושית התוס' ועדיין צ"ע:

דף סו:

בתוספות בד"ה אלא אמר ריש לקיש וישלחו מן המחנה תימא לרשב"א לר"ל הניחא לר"י אלא לר"ש דאמר לקמן כו' פסח דדחי טומאה מנ"ל עכ"ל. ולא ידענא למה הניח הרשב"א קושיא זו בתימא הא לעיל בד"ה מה מועדו כתבו התוס' להדיא דע"כ בלא"ה הך ג"ש דמועדו לענין שבת וטומאה תנאי היא דלברייתא דפרק כיצד צולין משמע דדריש ממשמעותו דמועדו וא"כ שפיר מצינן למימר דר"ש ס"ל כהך ברייתא דפרק כיצד צולין דממשמעותו דכתיב ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו שמעינן להדיא דציבור עבדי פסח בטומאה והיינו בטומאת מת כפשטא דקרא דכתיב טמא לנפש כיון דר"ל לא אסיק אדעתיה הן ברייתא דמייתי הש"ס בסמוך ואדרבה לפ"ז א"ש טובא דמ"ש התוס' לעיל תנאי היא היינו הנך תנאי דלקמן בפלוגתא דר"י ור"ש ומצינן למימר נמי דאזדו לטעמייהו דאשכחן בפ"ק דיומא ובדוכתי טובא דפליגי ר"י ור"ש אי טומאה דחויה בציבור או הותרה בציבור דלר"ש דחויה ולא הותרה והיינו משום דממשמעותו דמועדו יליף לה שאין לבטל מצוה לעולם בשביל שבת וטומאה א"כ ממילא שמעינן דהיכא דאפשר למהדר אטהורין מהדרינן משא"כ לך"י דאמר הותרה בציבור נראה דהיינו משום דמשמעותו דמועדו לא משמע ליה לענין טומאה אלא דיליף לה מהך ילפותא דר"ל דכתיב וישלחו מן המחנה דיש לן דזבין ומצורעין משתלחין ואין טמאי מתים משתלחין אם כן ממילא משמע דאין משתלחין כלל ומותרין להיות במחנה כל זמן עלייתם וה"ה למאי דיליף לה ר' יוחנן מעיקרא דכתיב איש איש איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחין ממילא שמעינן דאע"ג דאפשר לעשות פסח שני בטהרה אפ"ה הותרו לעשות בפסח ראשון בטומאה כן נראה לי ודו"ק:

דף עא.

גמ' א"ר כהנא מנין לאימורי חגיגת ט"ו שנפסלין בלינה שנאמר לא ילין חלב חגי וגו' וסמיך ליה ראשית כו'. נראה דהא דפשיטא ליה לרב כהנא דהאי קרא איירי בחגיגת ט"ו אע"ג דרישא דקרא כתיב לא תזבח על חמץ דם זבחי דאיירי לענין פסח אפ"ה לישנא דחלב חגי לא משמע ליה כלל לאוקמי לענין פסח גופיה אלא לענין חגיגה והא דלא מוקי ליה בחגיגת י"ד נראה משום דס"ל דחגיגת י"ד לאו דאורייתא כדמשמע לכאורה מלשון התוס' לעיל בדף הקודם דסתם מתני' דהכא ודפרק קמא דחגיגה כולהו ס"ל דחגיגת י"ד לאו דאורייתא ועוד אף לשיטת הרמב"ם ז"ל שפסק להדיא דחגיגת י"ד דאורייתא אפ"ה לא מצי רב כהנא לאוקמי קרא דלא ילין חלב חגי לענין חגיגת י"ד דא"כ קשיא קראי אהדדי דהא מקרא דלא ילין חלב חגי אית לן למידק הא כל הלילה ילין וכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול ביו"ט כדמקשה רב ספרא לעיל בפרק תמיד נשחט מקרא דלא ילין לבוקר זבח חג הפסח וליכא לשנויי כדמשני לעיל רבא ור' אבוה דאיירי בי"ד שחל להיות בשבת דה"ל חלבי שבת דהא בחגיגה לא שייך לשנויי הכי דחגיגת י"ד לא דחיא שבת אפילו אי הוי מדאורייתא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל להדיא והכי נמי ס"ל לרב כהנא ומש"ה ע"כ לא מיתוקמא קרא דלא ילין חלב חגי אלא בחגיגת ט"ו דה"ל עולת י"ט בחול מיהו הרמב"ם פ"א מהלכות קרבן פסח דין ז' כתב דהאי קרא דלא ילין חלב חגי עד בוקר איירי בפסח גופיא ותמה עליו בספר משנה למלך שהוא נגד סוגיא דידן דמוקי ליה רב כהנא להדיא לענין תגיגת ט"ו הכא בשמעתין וה"נ מוכח להדיא מאידך מימרא דר"כ לעיל בפרק תמיד נשחט דרמי קראי אהדדי כתיב לא ילין חלב חגי הא כל הלילה ילין וכתיב והקטיר עליה חלבי השלמים עליה ואי ס"ד דהאי קרא איירי בפסח גופיה לא שייך לאקשויי דהא כל עיקר של פסח אינו קרב אלא אחר של בין הערבים והאריך בעל משנה למלך שם בתמיה' זו עד שכתב שגירסא אחרת היה לו להרמב"ם ז"ל בגמרא ואחר כל האריכות נשאר לו בתימה ולענ"ד בחנם האריך בזה שאין כאן מקום תימה כלל דנהי דרב כהנא פשיטא ליה דהאי קרא דחלב חגי לא מיתוקמא לענין פסח גופיה היינו משום דפשיטא ליה לרב כהנא דהך דרשא דסמיך ליה ראשית דרשא גמורה היא למימרא דהאי בוקר בוקר ראשון הוא והיינו משום דאיכא למיטעי דלא מיפסל עד בוקר שני כיון דחגיגת ט"ו נאכלת לשני ימים כמו שפירש רש"י ז"ל וא"כ מהאי טעמא גופיה אי אפשר לאוקמי קרא דחלב חגי בפסח נופיה דא"כ לא איצטריך הך דרשא דראשית דהא לענין פסח בלא"ה הוי פשיטא לן דהאי בוקר בוקר ראשון הוא אלא ע"כ מדאיצטריך קרא לסמיכות דראשית ע"כ איירי בחגיגת ט"ו א"כ מהאי טעמא מקשה רב כהנא נמי שפיר בפ' ת"נ מקרא דעליה השלם נמצא דכל זה אליבא דר"כ דדריש סמיכות דראשית משא"כ לדידן דלא קי"ל כר"כ לענין דרשא דראשית כדמסקינן בשמעתין א"כ יפה כתב הרמב"ם ז"ל דהאי קרא דלא ילין חלב חגי מיתוקמא כפשטא דאיירי לענין פסח גופיה דאיירי בהאי קרא לא תשחט על חמץ דם זבחי כנ"ל נכון. אלא דלפ"ז קשה א"כ מאי מקשה ר"י לר"כ טעמא דכתיב ראשית כו' הא וודאי איצטרין ליה לר"כ הך דרשא דראשית דאל"כ נהי דהוי ידעינן דהאי בוקר בוקר ראשון הוא אכתי לא הוה מוקמינן ליה כלל לענין חגיגת ט"ו אלא לענין פסח או לחגיגת י"ד כדפרישית אלא דיש ליישב לפי מאי שאפרש לקמן בשיטת רש"י ותוס' כו':

שם בגמרא אמר רבא ר"י הכי קא קשיא ליה ופי' רש"י אע"ג דאותיב מילתא אחריתא. ולכאורה הסוגיא תמוה ויש ליישב לפי מאי שפירש מורי זקני ז"ל בספר מגיני שלמה דלרבא מקשה ר"י עליה דרב כהנא ממ"נ אליבא דמאן קאמר ר"כ למילתיה אי אליבא דמ"ד דפסח נאכל עד צפרא א"כ קשה מי איכא מידי ואי אליבא דראב"ע דקאמר אביי כ"ש דקשה שפיר טפי טעמא דכתיב ראשית דהא לראב"ע כל בוקר סתמא היינו בוקר ראשון עיין שם באריכות ובסמוך אבאר בענין אחר:

דף עא:

בתוספות בד"ה לימד על חגיגת י"ד כו' תימא לר"י כו' ופירש"י התם כו' והשתא ההוא בריתא כמאן כו' עכ"ל. גם בזה עיין במגיני שלמה מה שכתב ליישב ולענ"ד נראה ליישב בפשיטות דלפירוש רש"י מיתוקמא הך ברייתא דזבחים שפיר כבן תימא דיליף לה מהקישא ואפ"ה איצטריך נמי הך דרשא דבשר זבח תודת שלמיו דאפשר דהאי תנא דברייתא דזבחים סבר נמי כראב"ע דפסח אינו נאכל אלא עד חצות וא"כ אי מהקישא לחוד הוי אמינא דחגיגת "ד נמי עד חצות ותו לא מש"ה איצטריך להך דרשא דזבח תודת שלמיו דלשון שלמיו תרתי משמע שלמי נזיר ושלמי פסח ואפקה מהך הקישא דחצות ואפ"ה איצטריך הך הקישא לשאר מילי אחרינא דקאמר בבן תימא לעיל ומהיכן מיהו בן תימא גופיה דמפיק כולהו מילתא מהקישא אף לענין אכילת יום ולילה היינו משום דלא ס"ל כראב"ע אלא כר"ע כן נ"ל ודו"ק:

שם אמר מר או אינו כו' ולכאורה כל הך מילתא לא שייכי לאתקפתא עליה דר"כ אלא כמו שפירש"י דהשתא מפרש לה למתניתא והדר אסיק לאתקפתא מיהו למאי שאפרש בסמוך יתיישב יותר:

בתוספות בד"ה והיאך כוליה קא כו'. עיין בספר מגיני שלמה שכתב ליישב ולענ"ד יש עוד בענין אחר דאפשר דהאי תנא דברייתא דהכא סבר ליה נמי דאידך קרא דלא ילין לבוקר זבח חג הפסח איירי לענין אימורים דפסח וחגיגת י"ד כמ"ש התוספות לעיל דף נ"ט ע"ב בשיטת הירושלמי וא"כ ע"כ ס"ל דחגיגת י"ד דחיא שבת דהא ע"כ קרא לא איירי אלא בהכי בי"ד שחל בשבת מדדייקינן כל הלילה ילין וא"כ לפ"ז אי ס"ד דחגיגת י"ד נאכלת לשני לילות א"כ היא גופא תיקשי אמאי דחיא שבת הא אפשר לשוחטה בע"ש וקי"ל כל דבר שאפשר לעשותה מע"ש אינו דוחה שבת

אלא ע"כ דאינה נאכלת אלא לשני ימים ולילה אחת דהשתא אם ישחטנה בע"ש תו לא חזיא לאכילת ליל ט"ו כנ"ל מיהו לפמ"ש לעיל פרק תמיד נשחט דלמ"ד דחגיגת י"ד דאורייתא מהקישא צריך לשוחטה עם הפסח ממש אחר תמיד של בין הערבים א"כ תו לא שייך לומר כן כיון שעיקר זמנו אינו אלא עם שחיטת הפסח דווקא שכן נראה באמת מלשון רש"י בשמעתין בד"ה אשר תזבח בערב שכתב להדיא דנשחטת עם הפסח בערב:

שם בגמרא טעמא דכתיב ביום הראשון לבוקר כו' עד סוף הסוגיא. לכאורה יש לתמוה טובא דאכתי מאי קשיא עליה דר"כ דודאי ר"כ גופיה מודה בעלמא דכל היכא דכתיב בוקר סתם בוקר ראשון הוא דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש תפשתה מרובה לא תפשתה ומהיכא תיתי מפיק קרא מפשטא לומר בוקר שני אלא דווקא באימורי חגיגת ט"ו הוא דצריך ר"כ ראשית דאל"כ מסברא היינו אומרים מסתמא בבוקר שני איידי דומיא דאכילת בשר כדפירש"י ז"ל להדיא לעיל במימרא דרב כהנא ועוד קשה דהא דמצריך בברייתא ביום הראשון לבוקר לענין חגיגת י"ד דאל"כ מסתמא הוי מוקמינן לה בבוקר ראשון דומיא דפסח עצמו אי סברה דובשר זבח תודת שלמיו דמיירי בשלמי פסח ליום ולילה וה"א דחגיגת י"ד איתקש לפסח לכל מילי מהקישא דקרא דלא ילין לבוקר זבח חג הפסח וה"א דה"ה לענין דנאכל ליום ולילה מש"ה איצטריך למיכתב ביום הראשון לבוקר לאפוקי מהאי הקישא להא מילתא ויותר יש לתמוה דלשיטת התוס' לעיל ד' ע' דקי"ל כסתם מתניתין דלעיל ודפ"ק דחגיג' דחגיגת י"ד לאו דאורייתא ולפ"ז ע"כ דלא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבוקר לא מיתוקמא לא בחגיגת י"ד דהא לאו דאורייתא ולא בחגיגת ט"ו דא"כ מאי בערב כדפרישי' לעיל להדיא אלא ע"כ דלענין פסח גופיה איירי ואפ"ה איצטריך למיכתב ביום הראשון לבוקר א"כ מוכח איפכא דאי לאו ביום הראשון ה"א סתם בוקר בוקר שני הוא א"כ מיתוקמא מילתא דר"כ שפיר אליבא דהילכתא דמה"ט גופיה איצטריך למיכתב בחגיגת ט"ו ראשית דאוא"כ ה"א מאי בוקר בוקר שני:

דף פב.

מתני' הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד כו' גמ' בשלמא נטמא דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. לכאורה יש לתמוה דמאי ניחותא הוא זה דעדיין קשה פסח ממ"ל דמשלמים ליכא למילף דאיכא למיפרך טובא דמה לשלמים שכן טעונין סמיכה ומתנות ארבע וע"כ צ"ל דכיון דמצינן שום פעם דבשר שנטמא ישרף איכא למילף כולהו קדשים מיניה בגז"ש אדקרא דזאת התורה לעולה ולשלמים ולמלואים כו' כדאית' במסכת זבחים הוקשה כל התורה למילואים גם בש"ס חולין דף כ"א משמע דילפינן כולהו מהדדי וא"כ כיון דמצינן בשלמים דבשר שנטמא לא יאכל ילפינן מיניה כל קדשים בגז"ש ועדיין לא תקנו דא"כ מאי פריך תו בתר הכי אשכחן קדשי קדשים קדשים קלים מנ"ל דהא אי נימא דילפינן מהקישא א"כ ילפינן נמי קדשים קלים מקדשי קדשים בגז"ש ואף בלא זה יש לדקדק דמאי פריך קדשים קלים מנ"ל דהא איכא למילף מבנייהו מטמא ויוצא ואי תימא מאי לנטמא שכן פסול בתרומה ובמעשר איכא למימר יוצא יוכיח ואי תימא מה ליוצא שכן קדשי קדשים נטמא יוכיח ואפשר ליישב דהגמרא ידע השתא ברייתא דלקמן דזה הכלל בדם ובבעלים תעובר צורתו וא"כ ע"כ דליכא למילף מהקישא מבנייהו דאיכא שני פירכות דאל"כ אף בדם ובבעלים תשרף מיד כמו יוצא ונכנס בדם אלא ע"כ דלא ילפינן מהני ומשום הכי בדם ובעלים תעובר צורתו היינו בקדשים קלים כיון דלא אשכחן שום קרא דישרף מיד ומשום הכי פריך שפיר בשר קדשים מנ"ל כיון דלא ילפינן מגז"ש וק"ל:

שם תוס' ד"ה בשלמא כו' אין לפרש דאמיד כו' אלא מנ"ל דבשריפה כו' וא"ת א"כ היכי יליף מחטאת דאהרן הא לאו שפיר עבוד דשרפוהו בלא עיבור צורה ואלא ע"כ כו' ר"ל קושיא הוא דודאי קרא כתיב וישמע משה וייטב בעיניו והיכי שייך למימר דמשה לא הודה לו על השריפה אלא ע"כ צ"ל דבאמת משה הודה לו על השריפה אע"ג דלדורות בעי עיבור צורה והתם בחטאת דאהרן נשרפה מיד י"ל דלדורות ודאי בעי עיבור צורה דילפינן עון עון מנותר בגז"ש ועדיין לא היה לאהרן נודעת דלא אמרה משה עד אחר שריפה והכי פי' הגמרא לדורות עיבור צורה בעי והיינו מג"ש דעון עון וחטאת דאהרן משום מעשה שהיה פי' דאכתי לא ידע מקרא דואתה נתן לכם לשאת עון העדה למילף בג"ש מנותר דבעי עיבור צורה והכי פי' דקרא הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה ואותה נתן לכם לשאת עון העדה פי' בשלמא אי הוי פסול הדם דיוצא או דנכנס שפיר עבדת דשרפת מיד כיון דבעי שריפה מדינא אלא דלדורות בעי עיבור צורה ועדיין לא היה לך לעשות זאת כיון דעדיין לא ידעת מקרא דעון למדרש בג"ש כו' ואהרן השיב דנשרפה משום פגול או נותר או טומאה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וע"ז כתיב וישמע משה וייטב בעיניו משמע מזה דבעי עכ"פ שריפה וא"כ שפיר משני דילפינן יוצא דבשריפה מקרא דהן לא הובא כו' ואי לאו דבעי שריפה עכ"פ לא הוי משה טעה בזה לתלות הפסול בדם ובאמת אהרן לאו שפיר עביד דאיכא פסולים הרבה דבעו שריפה ויותר הויא ליה לתלות בה אע"כ דבאמת בעי שריפה אלא דלדורות בעי עיבור צורה ואהרן כיון דלא ידע עדיין מג"ש שפיר עבד דשרפוה מיד ובאמת שפיר עבד דשרפוה מיד וק"ל:

דף פב:

קדשים קלים מנ"ל פרש"י ומטומא' ליכא למילף דשאני טומאה דפסולה בתרומה ומעשר. וקשה להולמו על מה איחר בקושייתו דלעיל דפריך קדשים קלים מנ"ל ה"ל לאקשויי בשלמא במאי דסתר גמרא אלא יוצא מנ"ל לק"מ די"ל כיון דידע הגמרא דמצינו למילף מקרא יותר עדיף אבל אמאי דפריך תו קדשים קלים מנ"ל הו"ל להקשות מיד ניליף מטומאה ולפי מה שכתבנו יש לתרץ דלכאורה צריך ליישב הלשון דפריך מברייתא דלן דמה ונשפך דמה ויצא דמה דקיי"ל בשריפה משמע דברייתא לא איתניא רק לענין פסול ולא לענין שריפה אלא צ"ל דקושית הגמרא היינו פסול דיוצא מנ"ל דלפי פרש"י בזבחים ילפינן פסול דיוצא מפגימה ולרבנן מק"ו דבשר הנכנס דלאו כלום הוא ואפ"ה פסול יוצא שייך ביה כ"ש דם דבנכנס פסול כ"ש יוצא וא"כ דון מינה ומינה מה בשר היוצא בשריפה מיד ה"ה דם היוצא וא"כ כיון דדם היוצא בשריפה מיד ובהדדי אתני' יצא ונשפך ולן משמע דבחד דינא מיתדני וכולן בשריפה מיד ופליג אברייתא דלקמן דמשמע דבדם ובבעלים תעובר צורתו וא"כ משום הכי לא מצי רש"י להקדים לעיל בקושייתו דלילפו כולהו מטומאה משום דלפי מה דס"ד לעיל א"כ לא מצינן למילפינהו מטומאה דהתם שריפה מיד הוי ובדם ובבעלים באמת דיניהם בעובר צורה ומש"ה המתין עד לבתר דפריך מלן ונשפך א"כ לסברת מקשן הלז באמת דס"ל לכולהו דיניהן מיד דפליג אאידך ברייתא דלקמן דס"ל דבדם בעי עיבור צורה מקשה שפיר לילפו כולהו מטומאה ומש"ה הוכרח רש"י לפרש דמה לטומאה שכן נוהג בתרומה ומעשר וק"ל. אכן לא יצאנו עדיין מידי חובתו באמת דעדיין קשה מאי דפתחנו בה לילפי באמת מבנייהו או מהיקישא ע"כ נ"ל לבאר כל חמירא ולפרש הסוגיא באופן אחר ולא צריכנא לדחוק כפי' התוס' דסברא חיצונה היא מיד או עיבור צורה אלא כל הסוגיא כפשוטו דודאי סברא חיצונה היא כיון דגלי לן אורייתא דבשריפה מסברא נימא דמיד דאי לעיבור צורה לישתוק מיניה ומהיכא תיתי נימא דבקבורה כיון דלא גליא בשום מקום באורייתא דבעי קבורה וכל מקום דבעי קבורה אינו רק מדרבנן דלא ליתי לידי תקלה אבל בקדשים מסתמא כיון דגלי לן קרא דלא יאכל מינה נייחי עד דליהוי נותר וממילא ישרפו אח"כ כדין נותר אע"כ כיון דגלי לן קרא דבעי שריפה ע"כ מיד היא אלא דהכא קשיא ליה טפי קדשים קלים מנ"ל ולא ילפינן מהקישא או מבנייהו דנטמא ויוצא היינו כיון דגלי לן קרא בנותר והנותר באש ישרף דילפינן מינה לעיל דף כ"ד דנותר בשריפה ואין דבר אחר בשריפה וממעטינן לרבנן חמץ בפסח אע"ג דאית לן למילף בק"ו מנותר ומג"ש כמו שפירש"י דף כ"ז ולר' יהודה ממעטינן מיניה שור הנסקל דס"ד דבשריפה כיון דילפי' מקרא דוהבשר שנטמא באש ישרף דסד"א דגם שור הנסקל בעי שריפה וכל זה כיון דלא מצינן למעט מיניה שאר קדשים כיון דאמת הוא דכל פסולו בקודש בשריפה אכן לפי מאי דס"ד דאכתי לא ידעינן דכל פסולו בקודש בשריפה מהלכתא יותר יש לן למעוטי שאר קדשים דדמיא ליה מלמעטיה שור הנסקל וכ"ש לאינך תנאי דילפי שור הנסקל דאסור בהנאה מלא יאבל פשטיה דקרא יותר משמע למעט מיניה שאר קדשים קלים ומשום הכי פריך שפיר קדשים קלים מנ"ל עד דמסיק דהלכתא גמירא ליה וא"כ הוכרחו למעט מיניה שור הנסקל לר' יהודה ולרבנן חמץ בפסח לכל חד וחד כדאית ליה וק"ל. ועיין לעיל מ"ש בחידושים דף כ"ז דפי' רש"י שעיר נחשון היה היינו משום דקדשי שעה היה ופסול דיליה ע"כ ילפינן מהקישא ודו"ק:

הג"ה מנכד המחבר זצ"ל ה"ה הרב הגאון הגדול החריף ובקי כש"ת מוהר"ר בערוש זצ"ל בן הרב הגדול המפורסם בדורו מופת הדור רכב ישראל ופרשיו נר הישראלי וקדושו ע"ה פ"ה אב"ד ור"מ דק"ק הנובר כ"ש מפארים מהור"ד אריה ליב זצ"ל בה"מ ספר פני אריה בן המחבר פני יהושע זצ"ל:

הג"ה מנכד המחבר לא להתגדר מדבר כי מה לתבן את הבר אך הואיל וזכני ה' לבאר ע"פ דבריו דברי התוס' אימא ביה מילתא בתוס' ד"ה בשלמא נטמא הקשו וא"ת ואמאי צריך קרא כו' ותירצו בתירוץ השני דה"א אפילו כשיהיה נותר לא ישרף דנותר שהיה ראוי לאכילה קודם לכן דוקא ישרף וכו' ע"כ וע"פ מ"ש אא"ז בעה"מ ז"ל דטפי איכא למעוטי קדשים מקרא דהנותר מלמעט שור הנסקל לפ"ז אמאי ממעט הש"ס שאר איסורין משריפה משום דכתיב הנותר נותר בשריפה ואין כל איסורין בשריפה טפי ה"ל למימר דהנותר קאי למעט נותר דבשר בשריפה ואין נותר דדם בשריפה דמסתבר טפי דקאי בנותר ממעט נותר אע"כ צ"ל דנותר דדם נמי הוי נותר ותירוץ הראשון שתירצו התוס' דאיצטריך דלא לעביד ליה קבורה קודם שיהיה נותר נמי ליתא לפמ"ש הרשב"א דמ"ל דאמיד קא בעי ולכאורה קשה א"כ מאי פשיט מקרא דוהבשר אשר יגע כו' באש ישרף אכתי מנ"ל דהיינו מיד ואי משום דאי לאו מיד לשתוק קרא מיניה דבלא"ה ישרף משום נותר הא איצטריך דלא ליעבד ליה קבורה אע"כ דס"ל להרשב"א דלא איצטריך להכי דמה"ת נעביד ליה קבורה דדווקא לקמן דמסקי הש"ס דה"א דטמא קיל טפי ומש"ה ה"א דנעביד קבורה משא"כ הכא אכתי לא ס"ד וס"ל כפירש"י ז"ל לקמן שכתב ומטומאה ליכא למילף דשאני טומאה דפסולה אף בתרומה ומעשר והשתא ע"כ צ"ל דס"ד דטומאה חמירא משאר פסולים ומה"ת נימא דתסגי ליה בקבורה ולא איצטריך קרא להכי א"כ הדרא קושיא לדוכתיה אמאי צריך קרא ונראה ליישב קושית התוס' דבאמת הא דפריך הש"ס ותו הא דתני לן דמה כו' מנ"ל לא קאי אלא אשלמים ובכור ומעשר דנאכלים לשני ימים ולילה אחד דמנ"ל בהנך דנשרפין ואהנך הוא דאיצטריך למילף מקרא והשתא וא"ק קושית התוס' כיון דצריך עיבור צורה פשיטא דישרף משום נותר דבאמת בהנן אף דנתעבר צורתן שכבר עבר עליהם לילה אחת עדיין אינן נותר והשתא בלאו קרא ה"א אף דנתעבר צורתן אינן נשרפין כיון דאינן נותר ומש"ה איצטריך קרא לפסול דם בקדשים קלים וזה הוא שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש במתני' באורך דא"צ להשהותו עד הבוקר של ט"ז שתעובר צורתו דהיינו לילה אחת ומיהו בי"ט לא מצי שריף כו' ובאמת אין דרכו של רש"י ז"ל להאריך כ"כ בדברים שאינן נוגעים לביאור המשנה ולא הו"ל למכתב אלא ישרף מיד בי"ד אלא דכוונת רש"י דבנטמא הבשר ישרף בי"ד וא"צ להשהותו עד ט"ז משמע דבנטמאו הבעלים צריך להשהותו עד ט"ו כדתני במתני בהדיא תעובר צורתו ותשרף בט"ז אלא דקשה לרש"י דא"כ משמע ממתני' דעיבור צורה ב' לילות מדקתני במתני' תעובר צורתו וישרף בט"ז מש"ה כתב שתעובר צורתו דהיינו לילה א' וא"ל כיון דעיבור צורה לילה א' א"כ אמאי ימתין עד ט"ז ומש"ה כתב ומיהו בי"ט לא מצי שריף כו' ומש"ה צריך להמתין עד ט"ז ולעולם עיבור צורה לא הוי רק לילה א' וזה שהכריחו לפ' בד"ה לן דמה של בהמת קרבן ולכאורה שפת יתר הוא אלא דכוונתו דלא נימא דהך ברייתא אמתני' דהכא קאי ומיירי בלן דם הפסח או קאי אחטאת ואהא בעי מנ"ל דבשריפה והנך בעלות השחר הוה נותר והוה קשה קושית תוס' למאי איצטריך קרא הא בלא"ה הוי נותר לאחר שתעובר צורתו מש"ה פירש לן דמה של בהמת קרבן דהא דאיצטריך קרא בבהמת קרבן שפיר מצינן השתא למימר דאיירי בשלמים וכה"ג. ואגב אמינא ליישב מאי דק"ל לכאורה מה שפירש"י בשמעתין דמיתורא דפנימה דרשינן פסול יוצא ובחומש פרשת שמיני כתב לדרשא דת"כ דיוצא ילפינן מבמקום קדוש ונראה ליישב דבאמת בפי לחומש כתב אליבא דהלכתא דס"ל לרש"י ז"ל מפני טומאה נשרפה כמ"ש הגאון מהרא"ם ד"ה שדעת רש"י נוטה למ"ד מפני טומאה נשרפה וס"ל נמי כרבנן דרבי יוסי הגלילי דלא ילפינן פסול יוצא מחטאת דאהרן כדמוכח מפי' בפ' צו דפי' לקרא דוכל חטאת לחטאת שנכנס דמה לפנים והשתא א"ש דסוגיא דשמעתין ע"כ צ"ל דאזלא אליבא דר"נ דמפני אנינות נשרפה ושלא כדין שרפוהו בלא עיבור צורה והאי דהוטב בעיני משה היינו מה שלא אכלוהו דרעף"י מפרש לסוגיא דשמעתין דלא כהרשב"א דאמיד קבעי מנ"ל אלא קבעי מנ"ל דטעון שריפה דמוכח לן מפי בד"ה אלא קדשים קלים מנ"ל מ"ל דמצריך תנא דמתניתין שריפה ליוצא דפסח וע"כ דטעמא משום דכולה שמעתין אליבא דרבה ואליביה ע"כ ישרף לא משמע מיד כמ"ש התוס' בד"ה בשלמא נטמא והשתא כיון דלא בעי אמיד ע"כ צ"ל דלר"נ אתיא דלמ"ד מפני טומאה נשרפה אי מפני טומאת בשר נשרפה וכדין עשו ששרפוהו מיד וע"כ הא דהוטב בעיני משה היינו לגמרי הוטב במה ששרפוהו מיד ורישא דומיא דסיפא דהן לא הובא כו' מכלל דאי הובא שפיר עבוד היינו דלגמרי שפיר עביד דשרפוהו מיד ולפ"ז הוי ש"מ ביוצא מתטאת דאהרן דשרפוהו מיד וא"כ הוה קשה מאי קאמר הש"ס בשלמא נטמא כתיב כו' באש ישרף הא ממשמעותו דישרף לא משמע מיד ואי מפני טומאה נשרפה היינו מפני

טומאת דם ושלא כדין עשו א"כ היכי קאמר הא הובא דמה שפיר עבוד כיון דמסקינן שלא כדין עשו במה ששרפו פסול דם אע"כ צ"ל דאליבא דר"נ אתיא דמפני אנינות נשרפה ושלא כדין עשו מה ששרפוהו מיד ולפ"ז מוכח נמי דבפסול יוצא לא ישרף מיד והא דקאמר הן לא הובא מכלל דאי הובא שפיר עבוד היינו דשפיר עבוד דשרפוהו ולא לענין שריפה דמיד דומיא דסיפא דהוטב בעיני משה דלא הוטב אלא מה שלא אכלוהו מפני אנינות אבל מה ששרפוהו מיד שלא כדין עשו כ"ז בסוגיא דשמעתין משא"כ אליבא דהלכתא דמפני טומאה נשרפה ומיידי בטומאת בשר וע"כ לאו הוראת שעה היתה דכדין עשו דשרפוהו משום דהוי טומאת בשר הוכרח רש"י לפרש דפסול יוצא ילפינן ממדוע לא אכלתם במקום הקדש דאי הוה ילפינן פסול יוצא מיתורא דפנימה א"כ הוה אמרינן דרישא דומיא דסיפא דהוטב בעיני משה דלגמרי הוטב מה ששרפוהו מיד מפני טומאה וה"נ אי לאו פנימה היה שפיר עבוד דשרפוהו מיד ולא תבעי עיבור צורה ביצא דמה ובאמת למאי דקי"ל כרבנן דריה"ג ע"כ בעי עיבור צורה בפסול יוצא אע"כ דאליבא דהלכת' לרבנן דריה"ג ואליבא דר' יהודה לא ילפי' מפנימה אלא מקרא דמדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש דמהאי קרא מוכח בפשיטות דאי לא היתה במקום הקדש שפיר עבוד דלא אכלוה ולענין שריפה דמיד לא מצינן למילף מהתם כלל דהא לא קאמר אלא מדוע לא אכלתם את החטאת דבמקום הקדש היתה הא יצאה חוץ לקודש שפיר עבוד דלא אכול אבל לענין שריפה בעי עיבור צורה ומה"ט איצטריך לרבנן קרא דוכל חטאת כו' משום דמחטאת דאהרן לא מצינן למילף אלא ממדוע לא אכלתם והתם שלא כדין עשו דשרפוהו מש"ה איצטריך קרא דוכל חטאת ודו"ק ע"כ הג"ה מנכד המחבר הנ"ל:

רַשַּׁ״שׁ

דף ב.

במשנה בודקין כו'. בהרע"ב אית דמפרשי דטעמא דלא סמכינן אביטול דחיישינן שמא ימצא גלוסקא יפיפיה ונמלך על ביטולו כו' ומלא התוי"ט א"ד דמחשבה מבטלת מחשבה וא"צ לזה דאפי' לר"ל (בקדושין נט ב) לפי דמתני רב זביד הכא כיון דדעתו לקנות קני ליה רשותו עי' (ב"מ יא) ובתוד"ה זכתה. אמנם לכאורה עיקר דברי הרע"ב תמוה דהא לקמן (ו ב) מוכח להדיא דבביטול אזלא לה חששא דגלוסקא וגם דאף אחר הבדיקה איכא חששא דגלוסקא וי"ל דבלא בדיקה ודאי מצוי שימצא גלוסקא ולכן חיישינן שמא ימלך על ביטולו אבל אחר הבדיקה אינו אלא חששא שמא ימצא כו' ושמא ימלך ולתרי שמא תו לא חיישינן:

גמ' מיתיבי הבוקר אור כו' אלמא אור יממא הוא. עיין פירש"י וק"ל לפי מאי דאיתא ביומא (כ ב) דחצות לילה נמי איקרי בוקר (ועמש"כ בס"ד (בברכות ט) לא תיקשי הכא מידי):

רש"י ד"ה הבוקר אור כתיב. שהמתינו עד שהאיר המזרח. ובד"ה בכי טוב כתב ימתין עד הנה"ח משמע דאידי ואידי חד הוא עמש"כ (במגילה כ) בס"ד ומש"כ לקמן בד"ה וכאור בקר כתיב בעלות השחר כו' ואפי' עה"ש כו' היינו התחלת האור וכמ"ש שם כשמתחיל הבקר להאיר ועי' (בסוכה כט) בפירושו ובמש"כ המהרש"א ע"ד שם. אבל דעת התוס' בר"פ הפועלים בסד"ה פועל וכפי שבארם המהרש"א שם דבכי טוב היינו ג"כ בעה"ש ונ"ל ראיה לדבריהם מלקמן (צד) דחשבון מהלך אדם בינוני יו"ד פרסאות ביום הוא מעה"ש עד צה"כ לפירש"י שם אלמא שדרך לילך באותו זמן. אמנם לשיטת הגר"א ז"ל באו"ח סי' תנ"ט סק"ה בסוגיא דשם אין ראיה:

תוס' ד"ה יכנס. והא דנקט כניסה תחלה כו' דאורחא דגמרא כו'. ובמקרא מצינו ג"כ במספר יביאום ובמספר יוציאום (דה"א ט כח) ע"ש בלשון המפרש המכונה בשם רש"י:

דף ב:

גמרא ואידך הרחקה הוא דעבוד רבנן לדאורייתא. ופירש"י אבל איסור זה כוליה דרבנן כו'. בס' ב"א הקשה דהא לקמן ר"פ מש"נ כתבו התוס' בשם הירושלמי דאחר חצות אסור מדאורייתא הנה כוונת הגמרא יל"פ דר"ל דכאן ע"כ אינו משום הרחקה (כמו גבי חמץ) דא"כ לא היה להם לאסור זמן גדול כ"כ מקודם מהנה"ח ויש לכוין גם לשון רש"י לזה או דס"ל דהירושלמי אינו אומר אלא לאסמכתא וכמ"ש הר"ן שם ומש"כ המחבר הנ"ל ליישב דראב"י אזיל לשיטתיה (בחגיגה יז ב) דל"ל היא דירושלמי כוונתו למ"ש התוס' שם בסד"ה אלא שאף הש"ס שלנו כו' דמדרבנן מיהא מיתסר כבר כתבתי שם בס"ד שאין הכרח לדבריהם ומצי סבר דמדאורייתא אסור כהירושלמי עיין שם:

דף ג.

נמרא לישנא מעליא. עמש"כ (בכתובות יג) בס"ד:

רש"י ד"ה אם שיוה לו לטומאה. שעד שקה"ח כו'. עי' תוס' (זבחים נו) ד"ה מנין:

רש"י ד"ה אשר איננה טהורה. שני אורחיה בחד דוכתא כו'. לשונו תמוה עי' מהרש"א לקמן ע"ב בד"ה וכל היכא:

דף ג:

גמרא הנהו ב' תלמידי כו' קמיה דהלל כו' אמר מובטח כו'. הר"ן מביא בשם התוספות דע"ז דאמר ומוסקין בטומאה אמר מובטח כו' ותמיהני שהרי (בשבת יז) אמר הלל עצמו ואין מוסקין בטהרה:

דף ד.

גמרא א"ל אייבו קיים. עי' הגהת הגרי"פ ועמש"כ עליו במו"ק שם:

רש"י ד"ה חובת הדר. אבל הכא בדיקת חמץ מדרבנן כו'. נ"ל כוונתו דאי הוה מדאורייתא שלא יעבור על ב"י וב"י ודאי דהיה חל על המשכיר מפני שהוא העובר כיון דחמירא דידיה הוא עי' ברא"ש ססי' ד' ובאחרונים והכא לכ"ע הוא עובר כיון דהשוכר לא קבל עליו לשמרו וגם הבית עיקרו של משכיר רק כיון דהבדיקה אינה אלא מדרבנן מיבעיא ליה מ"ט תקנוה אי משום חששא דב"י וכמש"כ הר"ן בתחלה דחששו דשמא לא יוציאוהו מלבן לגמרי ולכן על המשכיר חל החיוב או מטעמא דילמא יבא לאכלו כדעת הראשונים שהביא שם (וכ"ה דעת התוס') ולכן על השוכר לבדוק שהחמץ ישאר אצלו:

דף ד:

גמרא וקאמרי הני בדקיניה מ"ד כו'. תימה דמעיקרא הקשה אטו אמירה דהני מידי משא"ב אף במקום ספק בדוק וגם שהם אומרים שהבעה"ב בדק ועתה דמוחזק לן דלא בדק והם אומרים אנחנו בדקנוהו קאמר מהו דתימא כו' דמשמע דבא לומר שלא תיקשי פשיטא ובדוחק י"ל דלא בא אלא ליישב מדוע לא אשמעינן תנא דינא דחזקתו בדוק כיון דאיירי בענינו לה"ק מהו דתימא כו' ור"ל דדין זה דנאמינום הוא חדוש דמ"ד כו' אבל דינא דחזקתו בדוק היה פשוט ליה לתנא דהכל חברים כו' ולע"ד הנל"פ וקאמרי (ר"ל עדים כשרים) הני (פי' הנשים וכו') בדקינהו ולעולם על אמירתן לא סמכינן כדאמר מעיקרא אטו אמירה כו' רק על בדיקתם וזהו ע"ד דאמרינן (בחולין יב יג) בקטן דיש לו מעשה ואין לו מחשבה ע"ש ובתוס' ועי' בירושלמי ומפרשיו. אבל אנכי מה נגד פירש"י וכה"פ שפי' דקאמרי אינהו גופייהו:

רש"י ד"ה בביטול בעלמא. דכתיב תשביתו כו'. והתוס' הקשו עליו. ונ"ל דראיה לפירש"י מתו"כ ר"פ בהר (והביאו רש"י בפיה"ת) והיתה שבת הארץ לכם מן השבות אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור משמע דמפרש שבת לשון הפקר היפך השמור וכפי' הא' של הרא"ם:

תוס' ד"ה מדאורייתא. מדקאמרי' אבל אתה רואה ש"א כו'. ואע"ג דגבי עשה דתשביתו לא כתיב לך למעוטי ילפינן שאור שאור כדכתב הש"א בתשוב' ע"ח בסופה ע"ש:

תוס' ד"ה וכתיב. ונראה לר"י דמייתורא דקרא קדריש. לכאורה הא איצטריך לנתוקי ללאוי דל"י ול"י לעשה לשיטתו (לקמן (פט) [כט] ב) ואולי כוונתו פה דביום הראשון מיותר דריש דקרא שבעת ימים כו' והל"ל ותשביתו שאור כו' אך לפ"ז לקמן בדרשה דרנב"י ל"ל להש"ס למימר נכתוב קרא ראשון כו' הל"ל דכוליה מיותר:

[בא"ד (בסופו). מדכתיב אך כו'. לכאורה הן הן דברי רבי יוסי לקמן (ה א) (בסופו) א"כ מדוע לא קאמר הש"ס עליו תנ"ה כדלקמן בלימוד דרבא וי"ל משום דר"י יליף מדאיתקיש כו'. ואביי מן שבעת ימים] :

דף ה:

[גמרא והלא כבר נאמר לא יראה לך שאור בכל גבולך. מה שהוסיפו בד"ח בשם מהר"ם ול"י לך חמץ נראה שבוש דהקושיא אינה אלא משאור דהא בקרא דלא ימצא אינו כתיב אלא שאור גם הוסיפו שלא כסדרן במקרא:

גמ' יכול כו' ויקבל פקדונות מן הנכרים כו'. מדלא קאמר מן אחרים משמע לכאורה דאחרים היינו נכרים דווקא וכהגר"א בסימן תמ"ג סקי"א. אבל יש לדחות דמשום איסורא דמפקיד נקיט נכרי. אמנם בזה נדחה גם ראיית הגר"א מהא דחמצו של נכרי עושה כו'] :

גמ' רבא אמר כו'. משום שנאמר לך לך תרי זימני. ועפירש"י ולכאורה יקשה א"כ מנ"ל לאסור ש"א בקבל עליו אחריות וי"ל דלהכי לא כתביה להאי לך בגופיה לומר לך דלא שרי בהחלט ש"א אלא דאיכא גוונא דאסור וכגון בקבל אחריות וכיוצא בזה כתבתי בס"ד (בשבועות לג) והבאתי דוגמאות לזה ע"ש:

גמ' ל"ק הא דקביל עליה אחריות. עי' ברא"ש די"א דוקא אחריות דגניבה ואבידה וי"א דאפי' אחריות דפשיעה לבד סגי וק"ל דא"כ מאי פריך לקמן אלא למ"ד כממון דמי לא ימצא ל"ל הא לא אשכחן לר"ש אלא הא דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב והתם חייב אפילו באחריות אונסים ומצינו לענין אכילת תרומה (ביבמות סו ב) דעבדי צאן ברזל יאכלו ואפי' למ"ד שם הדין עמה דהואיל דחייב באונסין הוה כדידיה משא"כ בכהן ששכר פרה מישראל כיון דלא מחייב אלא בגניבה ואבידה לא אכלה וי"ל דהתם משום דחייב גם כן בכחשא ובפחת דמים ולפי גירסת הרי"ף והרא"ש שם עיקר החלוק תלוי בזה לבד. אבל אחריות דאונסים לחוד שוה לאחריות דגנו"א לענין זה ועי' בט"ז ר"ס ת"מ. ומ"מ לדעת רש"י כתב התוס' (בב"מ פב ב) ד"ה אימור דגם הכא אינו אלא בקבל עליו אחריות אונסים וע"ע (בשבועות מד) תוד"ה שומר אבדה:

רש"י סד"ה ש"מ. יאכילנו לכלבים. צ"ע דהא לקמן (לב) מבואר דס"ל לר"ע דחמץ בפסח אסור בהנאה ועי' (כא ב) בתוד"ה בהדי דאף בשעת ביעורו אסור ליהנות ממנו ובשו"ע סימן תמ"ח ס"ו דאפי' לכלב הפקר אסור והוא מירושלמי:

רש"י ד"ה וש"מ. דתניא הבערה ללאו יצאתה דברי רבי יוסי. כצ"ל:

תוס' ד"ה לחלק. דלמ"ד ללאו יצאת לא היה אסור ביו"ט. עיין באבני מלואים להט"א במגילה ספ"ב מה שהקשה עליו (מברכות ט) ובמש"כ ליישב בק"א שם בס"ד. ועוד נ"ל דא"א לומר דלר"א שרי הבערה ביו"ט דהרי שמעינן לב"ש (בביצה כא ב) דל"י אדם מדורה ויתחמם כנגדה ור"א שמותי הוא פי' מתלמידי שמאי (עיין תוס' שם לד ב) וזה יש לדחות די"ל דמדרבנן אסור כמ"ש הש"א בתשוב' ע' לרפרם דס"ל אין עוה"צ ליוה"כ דמ"מ מדרבנן אסור ע"ש. ובזה מיושב ג"כ מה ששמעתי מקשים על הט"א דהא שמעינן לר"א לקמן (מו) דל"ת לה שם כו' עיין פירש"י שם ועיין (שבת כד) תוד"ה גזירה אמנם (בביצה יב) איתא המבשל גה"נ כו' ולוקה משום הבערה כו' ב"ש היא ע"ש אלמא דלב"ש הבערה אסורה מה"ת ביו"ט. אולם לקמן (מז ב) ובמכות אמר רבה דאפיק הבערה כו' ע"ש. ועמש"כ במגילה (ז ב) בס"ד:

תוס' ד"ה אבל. אע"ג דג' לך כתיבי בפרק כ"ש (כג א) משמע כו'. כצ"ל:

דף ו.

גמרא סד"א הואיל וכי איתיה הדר בעיניה כו'. ועיין פירש"י ולפ"ז צ"ל הא דפליג ר"ש (בב"מ נו) במשנה דקדשים שחייב באחריותם י"ל אונאה היינו באמר הרי עלי עולה בסך ידוע או אפי' בסתם דג"כ יש לה קצבה (מנחות פ' בתרא) וכשנתאנה יצטרך להשלים משלו ולא כן פירש"י התם וע"ע (סנהדרין קיב ב) רל"א ממון בעלים הוא כו' ור"ש היא ע"ש וצ"ע:

[מ"ט בהמה אית לה קלא עיסה לית לה קלא. נ"ל משום דדרך ליטול מהתבואה כדפירש"י לא מן העיסה] :

גמ' חמצו של נכרי עושה לו מחיצה עשרה טפחים משום הכירא. (ב"ת האחרונות ליתנייהו ברי"ף ורא"ש והוא מוכרח לדעת האחרים פי' שבר"ן ולהה"מ שאביאם) ובר"ן וא"פ כו' וסגי בהכי אע"ג דקביל עליה אחריות כו' והה"מ בפ"ד הביא בשם העיטור והרמב"ן דבלק"ע אחריות לא בעינן מחיצה י' כו' והכא מיירי דוקא בקע"א ע"ש. ולכאורה יפלא דלפ"ז איך יתפרנס הסיפא ואם של הקדש הוא א"צ כו' דכיון דקבל עליו אחריות למה יגרע מש"א לעבור עליו משום ב"י וב"י ונלע"ד דשל גבוה לעולם א"ע אף בקע"א לשיטה זו דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא עי' חולין (קלט) והוה כקבל אחריות על חמצו של גבוה ברשות גבוה וסמוכין לזה (מב"ק עו) הגונב הקדש מבית בעלים פטור וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש הרי דאף שעומד בבית בעלים מ"מ נקרא בית הקדש (ובזה נדחית ראיית הרר"י שבהרא"ש סי' ד' כפי מה שבארתי בחדושי דראייתו מהא דק"ל בית הקדש ה"ה דנקרא בית המפקיד אע"פ שהוא ברשות הנפקד והוא כעין שפי' בו הש"א בתשו' פ"ג דשאני גבוה כדאמרן) ונ"ל עוד דראיה מלעיל דקאמר יכול כו' ולקבל פקדונות מן הנכרי כו' דשביק לבר זוגיה דאתחיל ברישא אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה (וכבר הרגיש בזה התומים סימן ס"ו סקע"א) אלא ודאי דהקדש באמת מותר כנ"ל נכון בעז"ה. שוב ראיתי בירושלמי בפ' כ"ש ה"ב וז"ל א"ת תני לא יראה לך כו' אבל את רואה את לגבוה וא"ת תני אפילו לגבוה כו' תפתר בקדשים שחייב באחריותן כר"ש ע"כ. ואולי י"ל דדוקא לר"ש דס"ל בכהת"כ דבר הגורם לממון כמ"ד וא"כ הוי כדידיה ממש לכן אפילו הוא בבית אחר עובר עליו. אבל לרבנן

דדוקא גבי חמץ גלי לן קרא כדלעיל י"ל דאינו אלא כשהוא בביתו (ובט"ז סי' ת"מ סק"ד כתב ג"כ לחלק בין ר"ש לרבנן ולהיפך ע"ש) ולפמש"כ ל"ד הש"א בר"ס ע"ח שכתב בשיטת העיטור והרמב"ן דאע"ג דרבי רחמנא לעבור על ב"י על חמץ של נכרי ושל גבוה בקע"א כו':

דף ו:

נמרא כיון דלאו זמן איסורא הוא (נ"ל דזהו תשובה על בארבע) ולאו זמן ביעורא הוא. (תשובה על בחמש ואפי' לר"י דתולין):

רש"י ד"ה דלאו ברשותיה. אינו שלו. ר"ל דהרי נאסר בהנאה כדפי' לעיל בע"א בד"ה אפי' מר"ה ועי' בב"א שהביא ראיה דאה"נ לא מיקרי שלכם מהא דכתובות אי כו' אף מעשה שבת אסור בהנאה ת"ל לכם שלכם יהא הרחיק ראייתו ולא הביא ממכילתין לקמן (כג) בסוגיא דחזקיה דאיתא שם כ"פ ראיה להתיר הנאה מדכתב לכם שלכם תהא:

תוס' ד"ה ממאי. ותירץ ר"ת כו' ומסיק דיליף כו' ואמירת משה הוה בריש ירחא. ונפלאתי על הסה"ד שכתב בב"א תמ"ט י"ג לחדש ניסן ויצו משה לעשות הפסח במועדו ודע דק"ל מסוגיין על הא דא"ר לוי (ויקרא ס) ח' פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן ולא חשיב פרשת הפסח וא"ל מפני שאין בה חדוש דין לדורות הלא שם כתיב במועדו דדרשינן ליה לקמן (עז) אפי' בשבת וטומאה וע"ש בתד"ה סד"א ובמהרש"א שם:

דף ז.

נמרא הכא בתלמיד היושב לפני רבו כו'. ופירש"י ומפני אימת כו'. נ"ל משום דמעיקרא דהוה ס"ד שכבר נתחמצה הוה א"ש בפשיטות דמשום ביטול ת"ת התירו לו בביטול לחודיה כמו ההולך לשחוט א"פ כו' דלקמן במשנה שלהי פ' א"ע. אבל לפי מאי דמוקי לה השתא בקודם שנתחמצה דאיכא הפסד ממון ה"ל למישרי לבטל ת"ת ולילך לאפותה עי' רש"י (שבת יא) ד"ה אבל אנו וכרי"ש (בברכות לה ב) הנהג בהן מנהג ד"א והרבה עשו כרי"ש ועלתה בידן. [וראיה לזה משו"ע יו"ד סימן רמ"ד ס"ה וסי' י"א ע"ש אך לפ"ז אין מקום להכ"ש שברש"י שבשבת] :

רש"י ד"ה אפי' בחיטי. ואע"ג דאתי איסור כו'. לכאורה כאן א"ש בפשיטות דזה יש כח ביד חכמים לאסור את המותר משום סייג וא"כ ממילא אין כאן שוה פרוטה ועמש"כ (בחולין צו) בתד"ה פלניא:

רש"י ד"ה דיקא נמי. ומשום יו"ט נקיט ביהמ"ד. לע"ד י"ל דאף משום שבת נקיט דאלו בביתו היה מריצה לפני כלבו כיון דעדיין לא נתחמצה או אפילו בחמץ גמור ובי"ד קודם זמן איסורו עי' שו"ע סימן תמ"ד ס"ד ובש"א ר"ס ע"ז:

גמ' ניזול בתר בתרא כו' בירושלים בשעת הרגל מעשר כו'. והקשה בצל"ח דילמא התם משום דאזלינן לחומרא ותירץ משום דאיכא התם חזקה לקולא ואין לומר דמע"ש הוה דשיל"מ דלא מהני רוב וכש"כ חזקה דמעות מעשר לא מיקרי דשיל"מ והב"א הקשה עליו דמ"מ מטבע חשיב ולא בטיל ברוב וא"כ כש"כ דלא תהני ליה חזקה ול"ד כלל דהא אף בדבר חשוב בפריש אזלינן בתר רובא (רק דלא בטיל ברוב מפני חשיבתו) וא"כ בטל הכש"כ ול"ד לדשיל"מ דלא אזלינן ביה בתר רובא אף בפריש כדמייתא הצל"ח מהמ"א ע"ש:

רש"י ד"ה רוב אוכלי בשר. ונותנין אותם לבה"ע בטוה"נ. ק"ל הא משמע (בקדושין נד ב) דליכא אלא חד סתמא כר"י דא"ל מעשר ממון הדיוט הוא ולפי' גם סתמא זו אתיא כוותיה דלר"מ אינו ניתן במתנה כמבואר שם וראיתי להתוי"ט במשנה זו שכתב ע"ד רש"י הללו ונימוקו עמו כו' וע"ש דאין ביאור לדבריו. ונראה דט"ס הוא שהיה כתוב בר"ת וצ"ע ונתחלף להמעתיק הצ' בנ' מפני שיווי תמונתן באותיות רש"י ומלבד זאת אני תמה דמצינו עוד סתם מתני' (בסנהדרין קיא ב) מע"ש וכה"ק יגנוזו דאתיא ג"כ כר"י ע"ש בגמרא (ס"ד קיב קיג) ולכאורה הייתי אומר דבכסף מעשר גם ר"מ מודה וכמ"ש הצל"ח בסוגיין לענין קדושין דאף דהמקדש בפירות מעשר א"מ לר"מ מ"מ בכסף מעשר אפשר דמקודשת (והב"א שכתב דבירושלמי פ"ב דקדושין מבואר דמקדשין בפרוטה של מע"ש ל"ד כלל דהתם הוא לר"י וכדפי' הק"ע) אמנם שם (בסנהדרין קיב ב) איתא רש"א כו' שללה פרט כו' וכסף מעשר. וכן שם בסוה"ע בסוגיא דר"ח מוכח דגם כסף מעשר הוי ממון גבוה ועמש"כ שם. וכ"מ בירושלמי פ"א דדמאי על משנת חלת ע"ה כו' תני וכולן שקרא שם כו' אין כר"מ היא מעשר היא שירי מנחות כו' ע"ש:

ואני תמה עוד בסוגיא דקדושין הנ"ל דהא סתמי דמתניתין ברפ"א ורפ"ג דמע"ש אבל נותנין זל"ז מתנת חנם אתיין נמי כר"י דמה שהביא הר"ש ברפ"א שם בשם הירושלמי דהיינו במזמינו על שולחנו בירושלמי שלפנינו אין שום רמז לזה וע"ש בשנ"א אלא דהירושלמי סובר דבמתנה אף לר"מ שרי דאינה כמכר לשיטתו בפ' יש בכור (כ"פ הרא"פ ברפ"ב דמעשרות) ור' יוסי ס"ל שם בירושלמי דלענין מע"ש ליתנו במתנה לכ"ע (ר"ל אף לרבנן דפ' יש בכור דס"ל דהוה כמכר) שרי. אבל גמרא דילן שם בקדושין ס"ל דלכ"ע אסור ליתנו במתנה למ"ד ממון גבוה הוא וא"כ ע"כ הני מתניתי אתיין כר"י (ואני תמה על הרמב"ם שפסק בפ"ג מהל' מע"ש הי"ז דא"נ במתנה ובהל' י"ח כתב אבל אומר לו הא לך יין שאין לי שמן כו' הלא זה מתנה גמורה) וליישב זאת נ"ל אשר כולהי מתניתי דס' זרעים כחדא חשבינן להו ותדע דקאמר שם הכא תרי סתמי והרי מתניתין דכרם רבעי הוזכרה ג"פ בפאה ובמע"ש ובעדיות ובפ"א דתרומות מ"ה ולא ממע"ש כו' שנפדו ופי' הר"ש דמתניתין ר"מ היא כו' ונ"ל דלזה נתכוון רש"י שכתב חדא בסדר זרעים וחדא בעדיות עי' (יבמות עג) בתד"ה נכסי כהן של"כ כן:

דף ז:

גמרא מציאה ממציאה כו'. נ"ל דר"ל ודלפינן דכוונת הכתוב שלא ימצא אפי' ע"י חפוש דנר ולכן ממילא צריך לבדוק מקודם בחפוש כזה:

רש"י ד"ה פסח. הבעלים נצטוו כו'. לכאורה מזה סתירה להש"ך בחו"מ שפ"ב סק"ד שכתב דמי שהוא מוהל אינו רשאי ליתן לאחר את בנו למוהלו ומבטל בזה מ"ע. הרי שחיטת קדשים דג"כ נצטוו בעליו ובכולי הש"ס מוכח דכהנים היו רגילין לשחוט. ועי' מש"כ בברכות (לא ב) אמנם ק"ל הרי במנחות (יט) אמרי' אי מה כו' אף שחיטה בבעלים וההוא לא מצית אמרת כו'. וצ"ל דהתם הכוונה שאינה לעיכובא אבל מ"מ מצוה בבעלים והעיקר נ"ל דכונת רש"י שהבעלים נצטוו שישתדלו בשחיטת קרבנם אם ע"י עצמו או ע"י שלוחן:

רש"י ד"ה ונרות מנר. דכתיב בנר יחידי כו'. עיין בחדושי אנ"ש שבגליון הרי"ף:

דף ח:

גמרא ניזל מאי כו'. ק"ק מיומא (עז ב) דשרי שם כה"ג מטעמא כדי שלא תהא מכשילן לע"ל. ועי' ביצה (יא ב):

גמ' ולא יחמוד איש כו'. ואין חיה כו' ואין חולדה כו'. דמצינו לשון איש גם על שארי ב"ח זולת האדם (בראשית ז ב) וכן בירעות אשה אל אחותה (שמות כ״ו:ג׳) עי' פירש"י שם:

גמ' והא חיצונות קתני. כצ"ל:

רש"י ד"ה פירות גינוסר. והיינו כנרת. כ"ה במגילה (ו):

רש"י ד"ה וריו"ח. ובודק כו' העליונות ע"פ כל ארכו ורחבו כו'. הא דלא פי' ג"כ בשורה החיצונה שהיא ע"פ כל רחבו משום דסמיך על מה שפי' בה כבר בדברי רב יהודה דבה לא פליגי. והתוי"ט נדחק בזה והרע"ב נמשך אחר לשון רש"י:

דף ט.

גמרא והתניא כו' מגורה מלאה פירות כו'. הב"א חתר למצוא ראיות שתבואה נכללת בשם פירות. ושכח ראיה ממכילתין (נג) ולא מפירות שבעמקים ופי' רש"י תבואות דגן כו'. ובביצה (טו ב) ופירותיה משתמרין ופירש"י בשדה לבן קאמר ומשתמרת התבואה כו'. ובב"ב (צג ב) משנה המוכר פירות כו' ופי' רשב"ם תבואה. ובברייתא שם המוכר פירות לחבירו חטין כו' שעורים כו'. וברפ"ג דמכשירין שק שהוא מלא פירות ופי' הרמב"ם דר"ל זרעים כו'. וראיה יותר ברורה מרפ"ב דחלה פירות חו"ל כו' חייבים בחלה. ובזה נדחה ראיית המגיה במל"מ פ"ג מהלכות תרומות הי"ד מהא דמקשי התוס' מהמפקיד פירות כו' ע"ש וכ"מ מפירש"י שם ד"ה בכדי חסרונן ע"ש. ובלא"ה ראייתו איננה דהרי בברייתא שם איתא ג"כ יין והחמיץ כו' ה"ז לא יגע בהן וא"ל דקושיית התוס' הוא מיין:

רש"י במשנה כשבדק זויות זו. כצ"ל:

רש"י ד"ה שא"כ. ולא חצר ממש כו'. כוונתו דלא תקשי מדלעיל (ח) חצר א"צ בדיקה:

רש"י ד"ה מי לא תנן. במגע ובמשא מודה. נראה דר"ל וחיישינן שמא יאהיל על הקבר וזה מיקרי מגע כדמוכח ברפ"ג דאהלות וכרבא בחולין (קכה ב) דאפילו למעלה מטפח מיקרי מגע. והתוי"ט במשנה זו לא ירד לזה ע"ש:

רש"י ד"ה ואב"א. ואח"כ זרה ומירח וחובת כו'. כ"נ דצ"ל:

בא"ד ואי תימא נהי דלא חייל כו'. כצ"ל:

דף ט:

רש"י ד"ה הרי אלו מותרין. פירות של קופת החולין כו'. כצ"ל:

דף י.

גמרא [ספק על ספק לא על היינו בקעה כו'. עפירש"י ונראה דאפי' ודאי על וספק מצה ספק חמץ הוה כספק על כדמוכח בעבודת כוכבים (ע) ובתוס' ב"ב (נה ב) ד"ה ר"א ה"א ע"ש] :

גמ' הניח תשע ומצא עשר פלוגתא דר' כו'. לפמש"כ רש"י ותוס' בביצה בטעמא דרבנן שאין אדם מניח חולין ומעשר ביחד. יקשה מאד הדמיון דהכא:

דף י:

תד"ה או דילמא. דמסתמא הראשון נשאר כו'. כצ"ל:

תוס' ד"ה ואם. נ"ל דלרש"י דחק לשון הברייתא דמביא רב יוסף לקמן "רי"א כל שלא בדק בג"פ הללו שוב א"ב" דע"כ נזכר שם מקודם דעת חכמים כלשונם במשנתינו. אור י"ד. תוך המועד. ור"י מודה להו בג"פ הללו א"כ מוכח דתוך המועד הוא שעת הביעור שבדבריו במשנה עוד נ"ל דמשמע דהג"פ שזכר ר"י יש לכ"א קדימת מעלה על הבא אחריו. הלילה. אור הנר יפה בה ושעה שב"א מצויין בבתיהם. ושחרית נ"ל דהיינו עד ד' שעות כמו תפלת השחר לדידיה בר"פ תה"ש ושעת ביעור היינו שעה ה' וששית (דבה' כ"א בהולי לבערו למכור לנכרי טרם שיגיע ו' שאסור בהנאה) ולדידיה דתולין כל חמש ודאי דעדיף טפי לבדוק קודם לה שמותר עדיין באכילה. אבל לחכמים (דהם ר"מ כמ"ש רש"י לקמן בד"ה דרבנן אדרבנן) דס"ל דאוכלין כל חמש שוה חמש לקודם לה. ולכן שינו לשונם לומר תוך המועד דהוא שעה ו' מועד שקבעו חכמים לבערו. וכן ל"א בי"ד שחרית שלא תטעה דהיינו עד ד' שעות כמו בדר"י. ולדידהו היינו עד ה' שעות ולכן הוכרח ג"כ לפרש לאחר המועד הוא עד שתחשך ולא יותר דאל"כ הל"ל לא בדק בתוך המועד יבדוק עד שתחשך לא בדק כו' יבדוק בתוך הרגל. דהא ודאי עדיף טפי קודם הרגל דאינו אלא בלאו מברגל עצמו דבכרת עי' ר"ן ונכון בעז"ה:

דף יא.

גמרא לא יקוב כו' ויתננה בצד הנר. בשבת הגי' על פי הנר וכצ"ל כאן:

רש"י ד"ה מא"ל. ואוקמינן לההיא כר"י במס' מנחות כו'. וכן לקמן (נו ב):

רש"י ד"ה פונדא. איזור חלול. כצ"ל:

דף יא:

גמרא ומ"ש גבי קירצוף דל"ג. בגה"ש הקשה הא קידור לא הוי רק דרבנן כו'. וכ"ע הב"א הקשה זה מדנפשיה ולא זכר דברי התי' דיומא ולא ראה סוף דבריו שכתב אח"ז מצאתי שהקשה כן בתו"י כו':

משנה רי"א כו' ותולין כל חמש. לכאורה יפלא כיון דאיסור הנאה מז' הוא ג"כ מדאורייתא ולוקין עליו עי' מל"מ בפ"ה מהל' יסוה"ת מדוע ל"ג עלי' ג"כ כמו באכילה וי"ל שלא רצו להחמיר כ"כ ואשכחן כה"ג לענין בשר בחלב דאע"ג דהג' איסורין שבו דהם אכילה הנאה ובישול שוין לאיסורא מ"מ במאי דגזרו מדבריהם ל"ג אלא על אכילה עי' יו"ד ר"ס פ"ז ובזבחים (צט ב) באכילה עבוד רבנן מעלה כו' ועי' (שבת יב ב) תוד"ה ר' נתן:

גמ' אחד אומר בשנים בחדש וא"א בג' עדותן קיימת כו'. נ"ל דדוקא בכה"ג אבל אם שניהם לא כוונו יום החדש לפי מה שהוא עדותן בטלה דבב' לא תלינן טעות כמו לרבא בשעות לקמן ולא"ד

גם לאביי ואפשר דאף לל"ק דאביי מודה בימי החדש דבהם אין הטעות מצוי כ"כ כבשעות ופירש"י בד"ה עדותן בטלה שכתב הטעם דבעינן שתהא עדותן מכוונת (משמע דר"ל שתהא מכוונת של זה לשל זה) אינו מובן דתיפוק ליה דאחד מכחיש א"ע מימי החדש לימי השבוע לפי האמת והנ"ל דנסתרסו הדבורים וזה קאי על עדותן בטלה דשעות דלקמן. [שוב ראיתי להמהרש"א שם בר"פ היו בודקין שהתעורר בזה ויש ט"ס בדבריו ע"ש] :

תוס' ד"ה אחד. ומע"ה עד הנה"ח מהלך ד' מילין כו'. כן הגיה השנ"א בפ"א דברכות ע"ש ועי' כה"ד וק"ל מאי דא"ר לקמן מעשה כי הוה או בתחלת שתים כו' דא"כ הוה קודם הנץ וזה שאמר בסוף שלש ודאי הוא אחר הנץ ואיך עדותן קיימת ואין לומר דרבא יכוון לתחלת שתים לפי אמירת העד דסובר שאז הוא אחר הנץ אבל באמת היה אז שעה ומחצה דא"כ מאי האי דמסיים וחד מנייהו קטעי ב' שעות כו' הלא אינו אלא שעה ומחצה. אולם לשיטת התוכנים די"ב שעות דיום נחשבות מנץ עד שקיעה עי' בהגר"א ז"ל באו"ח תנ"ט סק"ה קושייתם נופלת לגמרי דכיון דמעידים בשעות כוונתם על השעות שעברו מהנץ ואילך:

דף יב.

רש"י ד"ה מעשה כי הוה (בסופו). כלומר כו' אפי' כאחד שאמר באותה שעה כו'. כ"נ דצ"ל ולולי ד"ק הייתי אומר דבדוקא קאמר רבא הכי משום דס"ל דלא תלינן טעות בשניהם וכמש"כ לעיל:

דף יב:

גמרא שעה א' ללקוט בה עצים. עמש"כ (בשבת סו) בס"ד:

גמ' חמישית מאכל ת"ח ששית מאכל כ"א. בשבת הגי' בהיפך והוא יותר נכון:

רש"י ד"ה שלא בשעת ביעורו. ימתין עד שעת ביעורו כו'. ק"ל הא כיון דבין שש לשבע טועין א"כ ניחוש דאותו זמן שהוא סובר דהוא שש הוא שבע ואם ימתין עוד שעה יעבור על מ"ע דתשביתו וגם על לאוי דב"י וב"י לשיטתו לעיל (ד) בד"ה בין לר"מ. וי"ל דמשום שיעבור בשוא"ת לא חשו חכמים אבל יקשה לפ"ז מדוע אסרו ליה שעה א' כדי ללקוט עצים אם לא יהיו לו עצים בשש ימתין עד ז' וילקט בו' וישרפנו בז' אפי' תאמר דלר"י לעולם בשרפה:

תוס' ד"ה ולהך. אפי' כו' ובשבע חמה במערב. ר"ל לאביי ע"כ צ"ל דבתחלת ז' חמה במערב דהא לדידיה איכא למימר דהאי דקאמר בז' היינו בתחלתה ואפ"ה בה' ובז' עדותן בטלה. אבל לרבא אינו מוכרח לומר כן דהא לדידיה א"ל דהאי דקאמר ז' היינו בסופה ולכן עדותן בטלה ולהכי פריך שפיר אליביה מתחלת ה' לא ניכול וזה דלא כמהרש"א ומהר"ם:

תוס' ד"ה אימתי. אבל במכילתא משמע כפירש"י דז"ל עד שלא תגיע שעת הביעור מצות כילויו בשרפה משהגיע שעה"ב מצות כילויו בכ"ד:

דף יג.

גמרא ונימא מר הלכה כר"ג כו'. הב"א הקשה לפמש"כ התוס' לקמן בסע"ב דר"א דאמר כשרות היו אתיא כר"ג אכתי קשה דה"ל לפסוק כר"ג דר"א קאי כוותיה וה"ל תרי נגד ר"י ולק"מ דהא ר' יהושע לקמן בברייתא ס"ל כר"י וא"כ ה"ל תרי ותרי גם ר"א איש ברתותא דאמר משמיה דר' יהושע משמע דסבר כוותיה כמש"כ הפוס' בכ"ד. וגם קושיית התוס' בהא דאר"א כשרות היו לענ"ד י"ל דלדידיה היו החלות של מצה:

רש"י ד"ה מזון ב"ס. ולא שלש דכל שלש כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה לנו. כהנים אורחים כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה אף לדבריכם. צריך למחוק מלת אף:

דף יג:

גמרא תני תנא כו'. על גב האיצטבא כו'. עמש"כ בזה בס' נת"ע דף צט ב בס"ד:

גמ' הכא בי"ד עסקינן. וקרי ליה בברייתא חג. ומזה נ"ל ראיה למה שהביא הד"מ ביו"ד שצ"ט אות ג' ודי' בשם הא"ז והתשב"ץ שאין אבילות נוהג בו. אבל שם כתוב מזמן שחה"פ ואולי הברייתא אתיא כבן בתירא המובא לקמן (קח) דמצפרא זמנו הוא:

רש"י ד"ה אין מביאין. אלא עד שש שעות. עי' צל"ח שכ' דלשון זה לא שייך ביה למימר עול"ע בכלל ועי' מה שהשבתי עליו בחדושי לשו"ע או"ח סי' נ"ח:

רש"י ד"ה כשרות היו. ואפי' הן עדיין טעונות עיבור צורה כו'. לכאורה יפלא מאי מהני להו ע"צ כיון דאין נפסלין בלינה דלא קדשי עדיין קדושת הגוף כמו שמבאר והולך. אולם דבריו יתכנו לפמש"כ התוס' לקמן (טו) בד"ה ולד דע"צ אינו פסול נותר רק לינה בעלמא ע"ש:

[בא"ד ואם נטמאו נפדין כו'. ולקמן לא הזכיר טומאה אצל פדיון ועיין בר"פ המנחות והנסכים] :

רש"י ד"ה ואינו קדוש. אלא שם שלמי נדבה עליהן כו'. כצ"ל:

תוס' ד"ה כשרות. עמש"כ לעיל ע"א ע"ד בס"ד:

דף יד.

ד"ה מלשרוף. עם חמור ממנו עם מי שנגע באה"ט כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה בנר. אלמא לא מקבל טומאה מן הכלי כו' ולא אדם וכלים. צ"ע דהא קרא מיירי בכלי חרס שאינו נעשה אה"ט לעולם אפי' ע"י מת לטמא אדם וכלים עי' לקמן (יז) בתוס' (ויח ב) בתד"ה דיו והל"ל מדלא כתיב כבוס בגדים בנוגע בהם עי' בפירושו לקמן (כ ב) שוב התבוננתי דדבריו יתכנו ע"פ המבואר בר"ש ובהרע"ב בספ"ט דאהלות דאף כ"ח מטמא כלים בחבורין ע"ש היטב. והיינו דוקא במת מפני שהוא אבי אה"ט נעשה הכ"ח אה"ט בשעת חבורו משא"כ בשרץ שאפילו בשעת חבורו לא מטמא כלי כמבואר (בשבת קלח ב) מפני שהוא אינו רק אה"ט והכ"ח נעשה ראשון ונכון בעז"ה:

רש"י ד"ה מקרא מלא. ונבואת חגי כו' וכבר נגזרו. כצ"ל:

דף יד:

גמרא בחלל חרב חרב ה"ה כחלל. כצ"ל. ובהגהת הגרי"פ בשם הערוך דה"ל לכתוב בחלל כמו למעלה הנוגע בעצם או בחלל כו' הן מש"כ למעלה ע"כ ט"ס וצ"ל למטה כמו שהוא בפרשה. אך לפ"ז אין ראיה משם דכיון דכתיב בחלל המכוון הידוע הנזכר למעלה. אבל עיינתי בערוך עצמו וכתוב שם כדכתיב וכל הנוגע כו' וע"כ גם שם ט"ס כי לא כתיב וכל אלא ועל ואומר אני שיותר טוב להגיה כדכתיב וכל נוגע בחלל ויכוון על הכתוב בפ' מדין בס' מטות ומשם הראי' נכונה:

ונל"פ לפי הדרשה דבחלל חרב פי' בחרב חלל. וכן פירשתי בשר ערלתכם דהוה כמו ערלת בשרכם וכדכתיב ותכרות את ערלת בנה ומלתם את ערלת לבבכם ובשר הוא כנוי לאבר כדפירש"י (בנדה מג) על ומצא בשרו חם ובמקרא גדלי בשר (יחזקאל טז) ע"ש ברד"ק. וכן כי יהיה זב מבשרו רר בשרו החתים בשרו. ועמ"ש (בבכורות מג ב). [וכה"ג כתב הראב"ע בפרשת ויקהל לה ה] :

רש"י ד"ה דתנן כה"פ אה"ת. כל הני כו' שגזרו כו' דאין ד"ת צריכין חזוק משמע דכל שני דאורייתא א"מ אה"מ להיות תחלה. וצ"ע דמוכח בכ"ד דאין חילוק וגם שני דאורייתא מטמא אה"מ לה"ת ומהן בספ"ק דטהרות אם יש ביניהן משקה טופח אף בתרומה הכל טמא ולאביי דבתרומה עושה כיוצא בו ה"ל שני דאורייתא. וכ"נ להדיא מד"ע לקמן (טו ב) בסופו במש"כ ואכתי כו' דאילו משקין שנגע בהן תחלה הי' מדרבנן. וגם לכאורה סותר א"ע תכ"ד שמתחלה פי' מטעם דאיקלישא טומאתו וכ"פ (בחולין לד):

רש"י ד"ה נימא. דכל אה"ט דאורייתא הוא והתוס' מצאו אה"ט דרבנן. ולי משנה מפורשת בפ"ד דטהרות מי"א אבל דבר שהוא אה"ט והוא מד"ס כו' וע"ע מש"כ (בעירובין לה ב) בפירש"י:

תוס' ד"ה אפילו. קרשו ואח"כ נימוחו ה"ה שניים. ע"ש בר"ש במ"א ובמ"ב:

בא"ד והיינו לעולם אפי' קרשו. ר"ל ואח"כ נימוחו ע"ש בר"ש:

תוס' ד"ה התם. ובירושלמי כו' בטבו"י דבה"פ שהוא מדבריהם. שמעתי מקשים דהא ר"ע אית לי' (ביומא יד) דטהור שנפלה עליו הזאה טמאתו וצריך טבילה והע"ש מדאורייתא וטומאת בה"פ צריך הזאה ג' וז' כדמשמע (בנזיר נד) ע"ש. ואח"כ חזר להיות טבו"י דאורייתא מפני ההזאה. ול"נ דכוונת הירושלמי על האדם שנגע במי שנטמא בבה"פ דא"ט אלא טומאת ערב: ועי' מהרש"א שהקשה דלפ"ז אימא דר"ח בול"ט דאורייתא כו' ע"ש. ול"נ דל"ק דא"כ מנ"ל לר"מ דר"ע איירי בטבו"י דרבנן דבשלמא ול"ט מצינו דקרי לטומאה דרבנן במ"ט פ"ג דמע"ש ובמ"ז פ"ח דשקלים ועמש"כ שו"ש. אבל הא קשיא מאי דקאמר הש"ס ומאי מדבריהם מדר"ח הלא לפ"ז גם מדר"ע יוכל ללמוד:

דף טו.

גמרא אילימא הא ר' יהושע דתנן חבית כו'. קשה אכתי מ"ד התם ספק טמאה מדאורייתא כמ"ש התו' והכא טהור וטמא (עמ"ש בשבת ג ב ד"ה תפשוט) כדפריך לעיל:

רש"י ד"ה מדברי ר"ח. דמטמא לי' מדרבנן כו'. ל"י מה דחקו לפרש דוקא אליבא דרבינא דמקרא מלא דה"כ ואי דלא מסתבר לי' לעשות טמאה דרבנן דאורייתא מה יעשה בדלקמן סע"ב באוקימתא דר' ירמי' דשם מוכרח לאמר כן וכדפי' שם בעצמו:

רש"י ד"ה יניחנה במקום התורפה. דכיון דא"ר אלא להדלקה. נ"ל דלא כתב כן אלא לפי הס"ד דהשתא דלא נחית לחלק בין גרמא לבידים. אבל למאי דדחי לי' לחלק בזה י"ל דאסור להדליקה עי' לקמן (כ ב) תד"ה הא וכן איתא בירושלמי שם אהא מתניתין מדברי שלשתן תלויה אסור לשורפה:

דף טו:

רש"י ד"ה הפיגול ונותר. שמעינן מינה מיהא כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה ור"י לטעמי'. ולרי"ר איכא לאקשויי א"כ בין לר"מ בין לר' יוסי כו'. כצ"ל:

תוי"ט מ"ו ד"ה בנר. דהא הך דאוכל מטמא אוכל נמי מדרבנן הוא. ל"ד דהכי הל"ל דהא משקה מטמא אוכל נמי מדרבנן לפי הס"ד וא"כ מאי אהני ליה האי נר להאי שמן אי לאפסולי גופיה הא פסול וקאי ואם לטמא אחרים מדרבנן אפי' בשרץ נמי כמבואר בסוגיין:

תוי"ט מ"ז ד"ה מדבריהם. ולפ"ז הך סוגיא כו' דדייק כו' אתיא כו' אוכל מטמא אוכל כו' דל"צ כו' דמדבריהם אדר"א ור"י קאי. תמוה דאליבא דמ"ד אוכל מטמא אוכל כו' שפיר מצינן לאוקמי דנטמא במשקין כר' ירמיה כפירש"י ומדבריהם היינו מדברי ר"ח. ונראה דחסר בדבריו תיבת או קודם דל"צ כו' וכוונתו דהך סוגיא כו' אתיא או כמ"ד אוכל מטמא אוכל כו' וכר' ירמיה או דלא כרי"ר ומדבריהם אדר"א ור"י קאי. ויותר נראה דכ"ז מן דל"צ עד תיבת קאי למחוק מכאן ולהעמידם להלן אחר תיבת מיירי וכמו שהוסיפו שם תיבות אלו:

דף טז.

גמרא מי אמר שמואל כו' קרי כאן והבשר כו'. הקשה הגרע"א ז"ל למה תלי הקושיא על שמואל הא ר"מ ס"ל לכ"ע דטומאת עצמן דאורייתא ולטמא אחרים לא. ול"נ דלר"מ איכא למימר דלטמא קדשים מודה דהוי דאורייתא:

גמ' הכשר מרישא דקרא ש"ל כו'. לכאורה האי צריך לרבויי שאר משקין דמכשירין כדאיתא בתו"כ ורש"י הביאו בקוצר (בחולין טז) ונראה דתיבת יטמא דסיפא ק"ל דמיותר א"א דקאי אהכשר. וכ"נ שהבין המהרש"א ברש"י ד"ה ותלושין וכה"ג דקדק רבינא לקמן (יח):

תוס' ד"ה חד. וכיון דגלי לן כו' ה"ה באידך. הן בתו"כ מוקי לי' לקרא דוכי יותן כו' דבא לאשמעינן דאפילו שרץ עצמו אינו מטמא בלא הכשר (וק"ל מדוע נד הגמרא משנויא דתו"כ) ומנין לרבות שאר משקין ומכ"ח אין ללמוד דמה לכ"ח שמטמא מאוירו ומסיק דיליף מגז"ש מים מים ע"ש. וא"כ י"ל דה"ה לענין מחוברין ותלושין:

דף טז:

גמרא דם שהנפש י"ב קרוי דם שאה"נ י"ב א"ק דם. משמע דלימוד כללי הוא דכ"מ שנאמר דם אינו אלא דה"נ. וא"כ ל"ל לקמן (סה) קרא מיוחד לדם התמצית שאינו מכפר (הביאו רש"י כאן) וכן (בחולין פח) רבנן סברי דמו כל דמו כו' ורשבג"ס דמו המיוחד ע"ש:

רש"י ד"ה דם התמצית. אלמא נשפך כמים ואינו מכשיר כדריב"ח. כצ"ל:

רש"י ד"ה איזו עון. וכי יש כפרה לח"כ אלמא לא. בשלהי יומא אמרי' עבר על כריתות כו' ויסורין ממרקין ובשוגג מתכפר בקרבן וקמ"ל קרא דהציץ אינו מכפר עליו. ומצאתי בתוס' (שם ז ב)

שהעתיקו לשון רש״י שלפנינו בזה״ל וכי אין כפרה לח״כ ור״ל הלא יש להן כפרה כנ״ל וא״כ איך יסתום הכתוב לומר לא ירצה וגירסא זו נ״ל עיקר:

דף יז.

גמרא היינו דכתיב ד' לחם כו'. נראה ברור דלפני ר״ת שבתוס' לא היה כתוב מן לחם עד ושמן. וכן הרמב״ם בסוף הקדמתו לס' טהרות נראה דל״ג להו והמעתיקים הוסיפום ע״פ פירש״י ז״ל:

גמ' דנגעי כולהו בראשון. עי' פי' מהרש״א אבל מש״כ ע״פ שנויי דר״נ דוקא ל״נ דגם לרבינא א״ש דכן כתיב בקרא וכל אשר יגע בו הטמא יטמא:

תוס' ד״ה רבינ. ועוד למה דחק כו'. נראה דר״ל דאיך קאמר הגמרא בהחלט לשמואל כן הלא לשנויא דרבינא יותר הל״ל דאל כל מאכל דוקא. (והדוחק נראה משום דבכל אלה משמע דהטמא נפש נגע כמו כן בכל הסדר שמנה בשרץ. שנית כיון דשאלם אם חסר אחד מהם כ״כ המ״ל לשיולי על שרץ גופיה שהתחיל בו) ועי' מהרש״א שנדחק:

בא״ד והא קיי״ל כו' דכ״ד כו' א״נ אה״ט. הן לפי מה שהבאתי לעיל (יד) מספ״ט דאהלות דבחבורין גם כ״ח נעשה אה״ט אף לטמא כלים יתכן שגם באוכלין הדין כן. ומיירי הכא בחבורין ונכון בעז״ה:

בא״ד אבל לאוכלין ומשקין נעשין אה״ט. (כה״ג כתבו הר״ש והרע״ב בפכ״ח דכלים מ״ו לענין כלים הנוגעים במדרס הזב דכ״ז שלא פירשו חשבינן להו כאה״ט לאוכלין וכלים אינן מטמאים ועמש״כ ע״ד שם) ק״ק לי ע״ז (מחולין פח) דס״ד לפרושי חמורין מת ומסיים כמשקה הנוגע בהן ואלו ואלו תחלה. וכן קשה מהתוספתא שהביאוה הרמב״ם והר״ש בפ״ה דכלים מי״א בתנור של מתכת נגע בו שרץ מאחוריו כולו מטמא במגע אחד ופוסל אחד נגע בו כזית מן המת מאחוריו כולו מטמא מגע שנים ופוסל אחד והרי קיי״ל חרב ה״ה כחלל וה״ל לטמא ג' ולפסול אחד:

והט״א (בחגיגה כג ב) בסד״ה מת תחוב הקשה ע״ד (מסוטה כט ב) דקאמר כ״ח יוכיח ע״ש והא איכא למפרך מה לכ״ח שכן נעשה אה״ט לאוכלין כו' ע״ש. ואנכי תמה דהא מאי דאמרינן כ״ח יוכיח היינו בנטמא משרץ דכתיב בקרא בפ' שמיני דאינו אלא ראשון. ואם כוונתו דליפרך שכן במינו אה״ט ככר שני נמי במינו אה״ט לדבריהם. וכל שכן לפי מאי דנסתפק בס' מנ״פ בשיטתם אי אמרינן בכ״ח גם כן דנעשה אה״ט לאוכלין דעקר דבריהם הוא באוכלין מעיקרא לאו קושיא היא. ועוד נ״ל כיון דאינו אה״ט לטמא כלי ל״ח לי' פירכא (ועי' לשון רש״י שם בד״ה שכן יש במינו) ותדע דאל״כ ליפריך מה לכ״ח שהוא ראשון ול״ל טבו״י דשרץ יוכיח. שהרי גם הוא הוה ראשון ודברי המהרש״א שם תמוהים ע״ע:

והב״א כתב דבתוס' (ב״ק כה ב) בד״ה וקמייתי משמע דכל שאין לו טהרה במקוה א״נ אה״ט אף לאוכלין אני אינני רואה שם משמעות כלל דאפ״ת דמפץ נעשה אה״ט עכ״פ לענין אוכלין אפ״ה א״א להעמיס זאת בכוונת הגמרא במאי דקאמר וקמייתי כו' דא״כ מאי קאמר תו ואהני דיו לאפוקי טומאת ז' דהא בין מפץ בזב שהוא מדרס ובין פכין קטנים במת נעשין ג״כ אה״ט לאוכלין לשיטה זו (ולהוא״ל כו' שכתבו צ״ל דזה פסיקא להו דכ״ח אנאה״ט והדיו הוא כהפכין היפך פירש״י) אולם ק״ל ע״ד שם במאי דפסיקא להו דמפץ א״נ אה״ט משום דאין לו טהרה במקוה וכ״כ שם בד״ה ומה דהלא שם בפ' ר״ע אמרינן דמפץ שאני דאיכא במינו דילט״ב ולכן מיטמא במדרס הזב ומשמע שם דאפי' לטמא אדם ובגדים. וכן כופת שאור שיחדה לישיבה אמרינן (בחולין קכט) דמטמאה טומאה חמורה ואע״ג שאל״ט במקוה והוא ג״כ מטעם דיש במינה כמ״ש התוס' בפר״ע שם ד״ה לאפוקי והיותר תמוה דשם גופה כתבו ג״כ בד״ה מה דמפץ א״נ אה״ט וצע״ג:

בא״ד ומפרש ר״ת כו'. ע״ד פירושו הנלע״ד דרבינא חדש שיטת הרמב״ם והר״י מסימפונט בתוס' (נזיר נד ב) דחרב ה״ה כחלל ל״ד כלי מתכות אלא ה״ה שאר כלים ובגדים וטמא נפש לדידיה נמי הוה כדס״ד מעיקרא ונכון בעז״ה. שוב ראיתי שגם עינו של הצל״ח ראה מעין זה באות צ״ב:

דף יז:

גמרא ואי הלכתא היא מ״ל בכלים מ״ל בקרקע. לכאורה עדיפא הל״ל דלקרקע למאי נצרך הלכתא אפילו בחולין טהור מקרא דמקוה מים יהיה טהור וכפירש״י. ואולי דא״ל דקרא לא מטהר אלא מקוה דמ' סאה הראוי לטבילת אדם. אך יקשה דטבילת מחטין וצינורות במקוה דרבינית יטמא המקוה מהם כאשר נגעו בה בתחלת התחיבה ושוב לא תטהרם (עי' זבחים צג):

[והתנן כל הכלים שיש להן אחוריים כו'. צ״ל והתניא כי במשנה ר״פ כ״ה הגי' יש כו'. וגם דר״י במד״א כו' לא הזכרו שם וע״ש בר״ש] :

רש״י ד״ה מי גמרינן מינה. והיכי מייתא ר' אלעזר. כצ״ל בל״י:

[רש״י ד״ה כר״מ. דאמר לא מטמאי אפילו כו'. כצ״ל] :

תוס' ד״ה נטמא. דר״מ פליג בהני דוקא. כצ״ל:

דף יח.

תוס' ד״ה הא. משום דנפסלו בהסה״ד. ק״ל הא תנן התם מ״ח מי חטאת שנפסלו מטמאין אה״ט לתרומה כו' ובר״ש פ״ח מ״ב כתב להדיא דכשנפסלו בהסה״ד מטמאין כלים. וצ״ל ע״כ דהכא נרע טפי שבטלו ממ״ח לגמרי. ולכן גם מש״כ בדבור שאח״ז אע״ג כו' דכה״ע פוסלין מ״ח אין משם קושיא כלל דפסול לחוד אינו מוציאן מלטמא. וי״ל דס״ל כמ״ש הרע״ב שם בפ״ט מ״ח דפסולין א״מ אלא מדרבנן והכא דמילתא דל״ש לא גזרו:

תוס' ד״ה בטלו. אע״ג כו' דכה״ע פוסלין מ״ח. תימה מדוע לא הביאו מרישא דהך מתניתין שתת מהן בהמה כו' פסולין וע״ש בר״ש:

בא״ד דהתם מיירי קודם קידוש. והרע״ב כתב שם ברה״פ אהא דקתני צלוחית כו' דהיינו שנותנין בה המים המקודשין. וע״ז הא קאי גם הך דשתת מהן בהמה וכה״ע פוסלין. אבל האי כללא שכתב הרע״ב שם דצלוחית היא שנותנין לתוכה מים המקודשים לא ס״ל לרש״י (בחולין ט ב) ע״ש:

בא״ד ובתוספתא מפרש כו'. היא בפ' בתרא דמקואות וכ״ה בספרי:

גמ' ולאו ק״ו הוא ומה כלי כו' א״מ כלי משקין הבאין מחמת כלי א״ד כו'. ק״ל הא א״ל פרה ופרים והמשלח אה״ש ונבלת עוף הטהור יוכיחו שהן עצמן א״מ בגדים כו' כדאיתא בפרה פ״ח מ״ג וד' וע״ש עוד בר״ש פי' הערוך [וכה״ג דחי הש״ס ק״ו כזה בנדה נה] :

רש״י ד״ה לימד על ככר שני. ואני שמעתי כו' וע״י הדחק נאמר. עיין לקמן (יט) בדבריו בסד״ה א״ל ותראה מה דחקם:

רש״י ד״ה ואי ס״ד. דהא כתיב לעיל מהאי קרא טמא הוא. תימה דהאי כתיב מאוחר בסוה״פ:

דף יט.

גמרא אר״ע זכינו כו'. פירש״י דחוק. ולעד״נ דר״ל שלא זכינו ללמוד מעדותו דבר חידוש זולת ד״ז שאין טומאת ידים במקדש דהבשר פשיטא דטמא וכן הסכין דטהור וכדמסקינן טעמייהו:

רש״י ד״ה פסל את כולן. דאי משום דנגעי אהדדי כו'. אלו הוה ס״ל כמ״ש התוס' לעיל (יד ב) ד״ה ואילו לא הוה צריך לזה:

דף יט:

רש״י ד״ה על ספק הרוקין. או של נדה הן ורוקן אה״ט כו'. כצ״ל:

רש״י ד״ה דרך עליה טהורין. שהטבילן. לכאורה מ״מ הע״ש בעי וי״ל דתלינן שנאבדו זה ימים רבים כמו לעיל (ז) בהר הבית לעולם חולין ע״ש בפירש״י. אך ק״ק מהא דלקמן (ע) מסכין שנמצא בי״ד ועמש״כ שם:

רש״י ד״ה ופרכינן וד״ה ומינה. צ״ל בד״א:

תוס' ד״ה ונימא. וזה א״נ לו דלר״ע יהיה דכן מלטמא כלים. ר״ל דזה א״נ להש״ס לומר דר״ע אית לי' עדותו של יוסי ביו״ע דמשקי ב״מ דכן רק דמפרש לי' דכן מלטמא כלים ובזה הוה א״ש דל״א זכינו שא״ט כלים במקדש דזה כבר שמענו מעדות יוביו״ע [ועוד דמשם שמענו דאפילו יצאו אח״כ חוץ למקדש אינן מטמאין אה״כ כדתניא לעיל דכשנטמאו בפנים אפילו הוציאן לחוץ טהורין] משום דלשון דכן משמע לגמרי או אפי' מליטמא או לכה״פ מלטמא אף אוכלין וכרב ושמואל לעיל והמהרש״א לא הבין כן:

דף כ.

רש״י ד״ה האי בשר. נאכל בכל העיר ולכ״א כו'. ולכ״א כדי נסבה דאפי' חו״ש הנאכלים לכהנים נמי הואיל דנאכלים בכל העיר ובכל מאכל:

רש״י ד״ה שרץ מטמא. וקסבר יטמא הכלי מן המשקה כו' ודריש בי' נמי כו' יטמא כו' דחוזר כלי זה כו'. תימה דא״כ מפורש בקרא רביעי כלי משקה כלי אוכל ומה זה דקאמר לקמן בד״ה הני דרביעי לא משכחת ליה בקרא וכן בד״ה אדרבה דרביעי לא כתיב ולעיל (טז) ד״ה לכל טמא פי' דדריש יטמא יטמא ומדסמכי' לכלי משמע יטמא אה״כ ע״ש וכן נכון:

דף כ:

[גמ' שותין מלוג מסלע כו'. נל״פ דמיירי בעשיר וקאמר אף שהיין ביוקר כ״כ שהלוג נמכר בסלע (ובשכר האמצעי תנן בפי״ג דמנחות מ״ח כבש יביא הוא ונסכיו בסלע ונסכיו לבד הם ג' לוגין יין). יוכל לקנות ולא יקרא רעבתן או סובא או מבזבז יותר מדאי. ולזילוף אף בשתים רשאי לקנות. או דמיירי ביין אלפא ומובחר מאד אשר מפני טובו נמכר בשער הגבוה כל כך] :

תד״ה ראוי. ואע״ג דת״ט בשריפה כו'. ולעד״נ דפי' זילוף דכאן הוא כמו שנוהגין עתה ללבן לבנה באור ומזלפין עליה יין דהוי כמו שריפה:

דף כא.

[רש״י בס״פ כדתנן כלי שנטמא אחוריו כו'. כצ״ל. כי היא משנה בפכ״ה דכלים משנה ו'] :

דף כא:

גמרא ריב״ב אומר כותח כו' אסור למכור לי' יום קודם לפסח. הן בשבת הגי' ר״י סתמא וכ״ה ברש״י ותוספות כאן ובר״ן בפ״ק (ב ב) ד״ה ומיהו ונ״ל דהוא הנכון ואזיל לטעמי' דאין ביעור חמץ אלא שריפה וכפירוש רש״י לעיל (יב ב) דשלא שע״ב היינו בתחלת שש וכל שש וה״ה ל״י קודם וכדמוכח מדבריו לקמן (כז ב) ד״ה שאם לא מצא עצים וכהטור בסי' תמ״ה. ולפ״ז כש״כ דלא מהני ביטול לדידי' בתוך ל״י ומיושב קושיית הש״א בסי' ע״ז בהא דא״ל לא מצא עצים לשרפו יהא יושב ובטל והקשה והלא יוכל לבטל וא״ת לפ״ז איך שרי לאכול ולהאכיל חמץ ל״י קודם הלא מבערו שלא ע״י שריפה י״ל דחום הטבעי אשר בבע״ח המעכל המזון הוי כשריפה זכר לדבר לקמן (לב) אף בזו י״ל בה היתר הסקה כו' מריצה לפני כלבו כו' וראיה לדבר דאמרינן (בשבת כה) כשם כו' כך מצוה לשרוף אה״ת שנטמאת ופרש״י דדמיא לקדש ולקמן (מו) במשנת כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו״ט פרש״י דאי לאו משום יו״ט הוי שרי להאכילה לכלבים. וכן פי' (בביצה כז ב) במשנה וזה דלא כתוס' שם והר״ן בפ' מפנין. אולם לפ״ז יהיה סתירה למש״כ (בשבת סו) דלר״י חמץ בשריפת עצים דוקא ובדרך רחוק קצת י״ל דאדם נקרא עץ כדכתיב כי האדם עץ השדה בניחותא כפי' הראב״ע שם וה״ה בהמה חיה ועוף:

והנה לפירש״י דר״י כב״ש צ״ל דס״ל דמעולם ל״נ ב״ה בד״ז וניחא נמי הא דקשה לר״י דאמר תולין כל חמש מב״ה דאמרי כ״ש שמותר לאכול מותר למכור:

גמ' לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה. עיין פירש״י. ולעד״נ דלא יאכל משמע אף לכלבים. ומפרש דהוא מטעם הנאה וה״ה לכל הנאות וכה״ג דריש ר״ש במנחות (קא ב) מכל האוכל אשר יאכל שאתה יכול להאכילו לאחרים וממעט מזה אה״נ ואף למאי דכ' התוס' שם בד״ה אוכל ע״ש איכא למימר דיאכל תרווייהו משמע. אך לכאורה לפמש״כ התוס' (בשבת כו) ד״ה אין מדליקין ע״ש ה״נ אימא דלא אסרה תורה אלא הנאה של כילוי דומיא דאכילה וכן לפמש״כ (בב״ק נג ב) בד״ה לענין כלים דלא ילפינן שאר הנאות לאיסור מאכילת כלבים לר״א ע״ש ה״נ לא נילף ושאר הנאות מנלן. אך זה י״ל דחזקי' ס״ל כרבא וכר״י שהביאו התוס' שם דלא מחלקי. אמנם בלא״ה קשה לדבריהם מהא דילף לקמן מאותו דאי אתה משליך לכלב כאשב״ת שאר הנאות ג״כ וכבר הרגישו בעצמם לקמן (כט ב) ד״ה ר״א. ועמש״כ (בבכורות יב ב) פי' אחר נכון בס״ד:

מש״כ הב״א כאן ליישב דעת הב״י מקושיית הט״ז באו״ח סי' שמ״ג בהא דאמרינן (בזבחים יג) דל״פ צד כרת לא״כ דשם אמרי' לב״ע וחכמים פליגי עליה וא״כ ע״כ ס״ל דפרכינן צד כרת וה״ל כוותייהו. ועוד הא אמרינן שם ואב״א דלכ״ע פרכינן צ״כ:

תוס' ד"ה חרכו. דומיא דפת שעיפשה בפ"ק. כוונתם להא דאיתא (שם טו ב) ועי' בר"ן והמציין לדף ז' טעה:

[תוס' ד"ה כ"מ. לימא דאיכא ביניהו הא כו'. השעה"מ בריש הלכות חמץ הקשה דהא לפמש"כ התוס' לקמן (כח ב) בד"ה וחד י"ל דגם לחזקיה חייב כרת על הנאה וכתב די"ל בדוחק דכרת מלאו לא ילפינן ע"ש ולי גמרא ערוכה בכריתות (ד) ורבנן לאו מלאו ילפינן לאו מכרת לא ילפינן ע"ש ופשוט דה"ה איפכא] :

דף כב.

גמרא ור"מ אותו כו'. וא"א משליך לכלב חשנ"ב. מה שתמה בגה"ש כבר קדמהו הצל"ח לקמן (כג ב) בד"ה רא"ס אותו כו' וייעש בתרי אנפי:

גמ' מידי רוב מים כתיב. כה"ג (בר"ה ז) ובכריתות (כה ב):

רש"י ד"ה ור"מ. ומשום דאין מפורש כו'. נראה מזה דלא ס"ל תירוץ ר"י שבתוס' לעיל ד"ה כל מקום ובגה"ש הקשה דנילף מקרא דל"ת כ"ת כו' לכאורה לפי המבואר (בחולין קטו) דלא ילפינן מעשה שבת מל"ת כ"ת משום דגלי רחמנא היא קדש וא"מ קדש וחורש בשו"ח וחוסם פי פרה כו' ילפינן להתירא ק"ו משבת ע"ש ובתוד"ה חורש בסופו. ולכן חשנ"ב נמי אף שנאסרו באכילה מ"מ מק"ו דשבת מוכח דלא קאי על כה"ג ובשעה"מ פ"ה מהל' מ"א תירץ דדבר שלא נאסר אלא מכלל לאו הבא מכלל עשה לא נכלל בל"ת כל תועבה:

תוס' ד"ה אותו. כדאמר כל שבקדש פסול כו'. הוא לקמן (כד):

דף כב:

[גמ' ממשמע שנאמר סקול יסקל השור איני יודע שהוא נבלה ונבלה אסורה באכילה כו'. ק"ל נימא דסד"א דסקילתו זו הוא שחיטתו וכמו דאמרינן ביומא (דיש דף סד) דחייתו לצוק זו היא שחיטתו. ומה"ט עגלה ערופה מטהרה עריפתה מידי נבלה כמש"כ התוס' שם. וכן גבי שעיר המשתלח למ"ד שם (סז) דמותר בהנאה קשה דלישתרי נמי באכילה מה"ט דאמרן. וכן קשה גבי מליקה למה לא נאמר דאף לזר לא תאסר משום נבלה כמו שמטהרה מידי טומאה וכדאמר בר קפרא ביבמות (סוף דף לב). ודע דהקשה לי חכם אחד דלפי דמסיק דלא יאכל אתא לשחטו לאחר שנגמר דינו א"כ מנ"ל דנסקל כדינו אסור בהנאה דנימא הואיל דנסקל כמצותו אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו (והתוס' בשלהי תמורה (לג ב) כתבו גם בשאר איסורין דכיון שנעשית מצותו הלך איסוריה). והשבתיו דאף דדרשינן ליה להיכא דשחטו מ"מ לא עקרינן ליה מפשטיה דקאי על נסקל ממש. ובכתובות (לד) הבאתי הרבה דוגמאות לזה בס"ד ע"ש. אכן ק"ל דלקמן (כו) לא מצא הש"ס רק ב' דברים שאסורין לאחר שנעשו מצותן ופריך למ"ד ב' כתובין הבאין כאחד מלמדין מאי איכא למימר הלא מצינו עוד שלישי והוא שור הנסקל וה"ל ג' כתובים הבאים כאחד דלכ"ע אין מלמדין כדאיתא בקדושין (לה) ועיין תוי"ש יומא (ס) ד"ה משום דמחלקי בין קדשים לשאר איסורים אבל התוס' בתמורה שהבאתי מוכיח דלא מחלקי בזה] :

רש"י ד"ה ואיזה זה. ולבסוף מקלח ואחר כך משחיר כו'. ע"ש בכריתות ובפירושו שאינו כן. וכבר הושג מהתוס' בכה"ג בפירושו (בחולין לו):

דף כג.

[גמ' ור"י ונטעתם משמע בין לרבים כו' ולכם בין יחיד כו'. צריך לתת לב על השנוי דברישא מזכי[ר] רבים קודם ובסיפא להיפך ועמש"כ בשבת (קנה) ובפירוש הרמב"ם בפ"א דערלה מ"ב הגירסא ברישא ג"כ יחיד קודם] :

תוס' ד"ה מערבין. ול"פ הכא אליבא דמ"ד כו'. אבל מ"מ מוכח מדוכתי אחריני דלכ"ע מותרין בהנאה תרומה מדתנן תנור שהסיקו בכמון ש"ת כו' הפת מותרת וכמ"ש רש"י והתוס' (בע"ז סו ב) נזיר לקמן (מד ב) בברייתא ומה נזיר כו' ואין איסורו אה"נ:

תוס' ד"ה נזרו. על נזרו מגלח וא"מ ע"נ אביו. דרשה זו מצאתיה בספרי בפסוק קרבנו לה' על נזרו ולא קרבן אחר על נזרו וכפי' הז"ר. אולם טובא נזרו כתיבי בפרשה ולמאי אתיין:

גה"ש הקשה לר"י ולר"מ דס"ל דבכל ענין מגלח ע"נ אביו א"כ כו' ע"ש. ואנכי תמה דהא גם אינהו ל"א אלא במעות סתומים אבל מפורשין או בהמות לא כדמוכח שם (כז ב כח) ובתוס' שם. ואם כן נזרו למעוטי הני קאתי. וא"ת קרא ל"ל כיון דהלכה לא הוה אלא במעות סתומין. זה יקשה גם לר' יוסי וע"כ צ"ל דהלכה סתם נאמרה דמגלח וקרא דנזרו ממעט דא"מ וצריך לפשר ביניהם למר כדא"ל ולמר כדא"ל:

תוס' ד"ה שאני התם. עי' רש"א בשם רש"ל למחוק ריהג"א. וכוונתם מבוארת דהוא בברייתא דתמה ע"ע וכן הבין הצל"ח ותימה על הפ"י שהשיא כוונתם על אידך ברייתא דחלב נבלה:

דף כג:

גמרא אלא גיד נימא דאסור. קושיית הגה"ש בכאן נ"ל ליישב בג' פנים. א' דע"כ לא חלקו התוס' בין חלב לגיד אלא למ"ד דנוהג בשליל (ע"ש ותבין) ופרכת הגמרא הכא למ"ד דא"נ. ב' י"ל דפה אזיל הש"ס לל"ק (בחולין עה) לריו"ח דאפי' בהטילה נפל חלבו כחלב בהמה. ג' דא"ת דקרא איירי בהפילה אם כן נוכל לומר ג"כ בהפילה נפל שעדיין לא נתקשרו אבריו בגידין ע"ש בר"פ המקשה:

גמ' יתיב כו' מנין לכל איסורין כו' ומאי ניהו חמץ בפסח ושה"נ. לכאורה מזה סתירה קצת למש"כ בהגהותי למ"ר (בראשית פע"ה אות ה) בשם התוס' דאין לשון כל נופל על פחות משלשה:

רש"י ד"ה במאי פליגי. דאין לך איסורים בדבר כו' להתיר הנאה אלא כו'. כ"נ דצ"ל:

רש"י ד"ה חולין בעזרה (בסופו). ואותו לר"מ כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה קא סבר. האי תנא. ל"י מדוע קרי ליה תנא הכא:

דף כד.

רש"י ד"ה כל שבקדש פסול. לרבות כו' פסולי קק"ד. ל"י מאי דחקו לפרש קק"ד דוקא בפשוטו משמע דכל דאיקרי קדש ואפי' קק"ל נמי וכ"מ במעילה וברמב"ם פי"ח מהל' פהמ"ק ה"י:

דף כד:

רש"י ד"ה שפיר. אלא כדרך אכילתן. ובדר"ז איתא הלשון שלא כדרך הנאתן. ונ"ל דמפרש החילוק דבין לישני דריו"ח הוא בזה דלל"ק לא פטר אלא דומיא דאכל חלב חי דמשמע דדרך לאכלו בטיגון והוא אכלו חי והרי שינה בדרך אכילתו. אבל בהניח חלב של שה"נ ע"ג מכתו לא שינה מכדרכו בהנאה זו. אלא שעומד להנאות אחרות. ולכן לל"ק חייב בזה וללי"ב פטור. לזאת לפי ס"ד דר"ז דהא דפטור על מי פירות של ערלה מפני שעומדין לאכילה ואע"ג דבשתיה שתאן כדרכן הוה שפיר סייעתא לל"ב דאין לוקין אלא דרך הנאתן. אבל אם היה תני דבאכלן מבושלין דפטור הרי אכלן שלא כדרך אכילתן לא הוה סייעתא רק לל"ק להכי דייק רש"י לומר כדרך אכילתן. בינה זאת. ועמל"מ בפ"ה מהל' יסה"ת שהאריך בביאור גמרא זו:

רש"י ד"ה כה"כ. דמשמע לא תהנה כו'. ופן לאו הוא. אינני מבין דכל פן שבתורה מובנו שלא תעשה הדבר הבא אחריו כמו פן תעלה עולותיך בכ"מ אשר תראה ביאורו שלא תעלה פן תעזוב את הלוי שלא תעזוב וכן כולם. וא"כ גם פן תקדש פירושו שלא תקדש ויהיה המכוון בו שלא תזרענו כלאים שלא יבא לידי קידוש ויהיה לפ"ז אזהרה שניה על זריעת כלאים בכרם. ובמכות לא חשיב זריעת כלאים בכרם אלא ללאו אחד (במשנה דיש חורש תלם אחד). ואולי דרשינן ליה באא"ע לזורע תנהו ענין לנהנה ולא מוקמינן בלאוי יתירי כדלעיל:

תוס' ד"ה אלא (בסופו). מיהו תימה כו'. עי' (ברכות לט) בתוד"ה מיא דסילקא וברא"ש שם ובמש"כ בעז"ה בסוף ערלה ויתיישב התימה:

תוס' ד"ה אמרת וכו'. וגלי לן ק"ו כו' ולא מנבלה. הגרי"פ הגיה מטרפה לחנם דפשוט דנקטי לישנא דהש"ס לקמן וע"ש בפרש"י וכן בתחלת דבריהם נקטו ב"פ נבלה ולא הגיה שם:

תוס' ד"ה הכל מודים. עיין מל"מ בפ"ה מהל' יסוה"ת שהאריך הרבה בדבריהם:

דף כה.

רש"י ד"ה מנבלה. ל"ד קאמר כו'. כה"ג כתבו התוס' (בחולין כ סע"א

בא"ד וי"מ כו' ואין נ"ל כו'. לע"ד תמוה דמ"נ אי דבריו אליבא דריו"ח שם הא ס"ל דמדאורייתא אפי' באכילה מותר ואין בהם אלא מצות פרוש בלבד וקרא אסמכתא בעלמא ואי לר"ל שם אליבא דר"מ מטמא נמי ע"ש כל הסוגיא:

רש"י ד"ה המעביר. פחות כ"ש מותר דיש בו כו'. הלשון תמוה דבפחות כ"ש ממש עדיין אין בו מאתים של היתר. ונ"ל לסרס התיבות וכצ"ל פחות כ"ש דיש בו (ר"ל באופן שיש בו) כו' מותר. ולשונו בחולין וכגון שיש כו' מותר. ודע דלר' יהושע בתרומות (פ"ד מ"ז) באמת מותר בפחות כ"ש ממש וכמו שפי' הר"ש והרע"ב בפ"ב דערלה מ"ג ועמש"כ שם. אלא דהוא ז"ל רוצה לפרש אליבא דר"א בתרומות שם דהל' כוותיה:

תוס' ד"ה מה לערלה. והענף עצמו א"נ אלא כו'. ל"ד דהעץ אינו נאסר אלא דר"ל הפרי שבענף:

תוס' ד"ה חוץ. סמא אסקיה. כצ"ל בלא ו':

דף כה:

תוס' ד"ה אף (בסופו). דלמ"ל ל"ע מעשה כיון שתוקעין אותו דאין קישוי אלא לדעת. כצ"ל:

תוס' ד"ה לא. מש"כ המהרש"א וה"ה דהמ"ל כו' ואביי אמר ע"כ ל"א ר"י כו'. ל"י מהיכא פסיקא ליה דילמא ל"ק ס"ל דלכ"ע בין לאביי בין לרבא לר"י אסור וכסוגיא דכתובות. גם מש"כ בא"ד דהמ"ל דההיא סוגיא כל"ק דהכא צריך להוסיף ע"ד וכרבא לפמש"כ בעצמו:

דף כו.

גמרא דתניא אר"ש ב"פ אריב"ל כו'. נראה דט"ס הוא וצ"ל דאמר רשב"פ כו' כדלעיל ובכריתות:

גמ' דכתיב ושמו כו'. שלא יהנה. נ"ל דדריש ושמו בשי"ן ימנית ומלשון שם וכמו דדרשינן והניחם שם מלמד שטעונין גניזה וכן בעגלה ערופה דרשינן משם שם תהא קבורתה. (וביומא נד) א"ל הכא כתיב שם ור"ל דמשמעו לעולם:

רש"י ד"ה וריח. יש בו ממש כו' במריח בה בביתו. הא דלא מוקי לה בקודם שתעלה תמרתו הוא משום דלאביי דוקא לאותן העומדים בחוץ:

רש"י ד"ה תה"ד. נוטל מלא מחתה. וכן לשונו ביפה"ת ר"פ צו ושיגרא דלישנא דקרא בר"פ אחרי גבי גחלים דיוה"כ נקיט. אבל תה"ד אמרינן (ביומא כד) דסגי בקומץ ולא מצאנו שתהא מצותה אפי' לכתחלה במלא המחתה:

רש"י ד"ה הכניסה לרבקה. שקושרין ד' פרות ביחד. הוא ממשנה רפ"ב דעירובין בדברי ר"י אבל בדברי ר"מ איתא שם ג' ג' בקר:

דף כז.

רש"י ד"ה הני קערות. שצרפן בעצי אשרה. ל"י למאי דייק לומר אשרה דאפרן אסור כדלקמן כיון דאליבא דרבי קיימינן דס"ל יש שבח עצים דערלה ודכה"כ נמי. וכן לקמן בד"ה קדרה סתם וכתב בעצי איסור:

דף כז:

גמרא ושמו שלא יפזר. מפיה"מ להרמב"ם בסוף תמורה ובחבורו ספ"ב מה' תומ"ס נראה שהיה גורס שלא יתפזר. וכן העתיקו התוס' (ביומא נט ב) ד"ה והרי. ובזה אתיא לנכון הלמוד שטעונין גניזה ועמש"כ לעיל (כו):

גמ' לא מצא עצים כו'. עמש"כ (בשבת סו) בס"ד:

רש"י ד"ה שאם לא מצא. לצאת בשיירא או העושה את ביתו אוצר בתוך ל' כו'. כצ"ל. והש"א בתשו' ע"ז העתיקו כמ"ש לפנינו אך בלא מלת או:

רש"י ד"ה ודנו דין אחר. אלא גז"ש. ל"ד שאינו אלא במה מצינו (ועי' ביצה יב ב) במשנה ובפירש"י:

דף כח.

במשנה שנא' לא יראה לך שאור. ברי"ף ורא"ש הגי' חמץ ועי' לקמן (כט) ויליף שאור דאכילה משאור דראיה ובפירש"י ובמשנה שבירושלמי ל"ג אלא ל"י לך לחוד:

דף כח:

רש"י ד"ה לקובעו חובה. האי ז"י תאכל עליו מצות כו'. כצ"ל וכדפי' בסוה"ע:

תוס' ד"ה ר"ש. וי"ל דגזרינן שמא יאכלנו. ק"ק א"כ לר"ש הל"ל תולין כל שש ויאכיל לבהמתו דהוי כמו גזירה לגזירה:

תוס' ד"ה א"כ. וקשה אמאי איצטריך כו'. לע"ד י"ל דאתי למעוטי. תוס' יו"ט. וע"ד שממעט תנא דעצם עצם (ביומא פא) ע"ש ושפיר יליף לה מההיקש דאכילת מצה אינה אלא בלילה ממש כמ"ש התוס' בר"פ ע"פ. ועי' בהה"מ בפ"א מהל' שביתת עשור ה"ו:

תוס' ד"ה וחד. וא"ת ולחזקיה מנלן אה"נ לפני זמנו. נראה הא דל"ק להו מלאחר זמנו משום די"ל אה"נ דמותר ואע"ג דלאוקימתא דראב"י לקמן מוכח דאסור י"ל דסבר כר' אבהו. אבל בלפני זמנו איתא בברייתא ומשעה שאסור כו':

בא"ד וההוא מסברא מוקמינן לתוך זמנו. לכאורה הא בהדיא אר"י ומנין לאוכל חמץ משש ולמעלה כו' שנאמר לת"ע חמץ הרי דמל"ת יליף אלפני זמנו ולא מלא יאכל. ואולי דאתו לאפוקי שלא תאמר דלא יאכל אתי לאח"ז ושפיר ילפינן לפ"ז מן לאח"ז דשניהם אינן בכרת. אבל לקמן אמרינן אלא לראב"י משום לא יאכל חמץ מב"ל. הרי דלא יאכל מוקמינן אלאח"ז וכן איתא להדיא בירושלמי:

דף כט.

גמרא ובדין הוא כו' דאפילו תוך זמנו מותר בהנאה. מדברי התוס' מוכח להדיא דל"ג תיבת בהנאה:

גמ' ור"ש קנסא קניס הואיל ועבר כו'. לכאורה לדעת מהרש"ל שהביא הש"ך בחו"מ סימן שפ"ח ס"ק נ"א דבקנסא דרבנן נמי אמרינן מודה בקנס פטור והכריע כן בתשו' ש"צ סי' ק"ט (ועמש"כ עליו בגיטין נג) גם בזה וכיוצא בו אם הודה מעצמו לא קנסינן ליה דאין לחלק ולומר דל"א מב"ק פטור אלא בדבר שבין אדם לחבירו שקנסוהו שישלם לחבירו אבל באיסורא ל"א הכי. דהרי רש"י בר"פ התערובות (הביאוהו התוס' בב"ק מא ב) פי' טעם דאין השור נהרג ע"פ בעלים דמבק"פ. אבל באמת נ"ל דע"כ ל"א מבק"פ אלא היכא דצריך ב"ד שיחייבוהו כמו דיני קנסות דא"ד אותם אלא דיינים סמוכים ועי' בתוס' (ב"ק לג ב) ד"ה א"ב (ובע"ד) ד"ה דאכתי. וכן שור הנסקל דוקא נמ"ד אוסרו בהם אמרי' שאין ב"ד קונסין אותו ע"פ הודאתו. אבל בדבר שא"צ ב"ד לקנסו נאסר גם ע"פ עצמו. וזהו הלשון שאמרו (בב"ק סד ב) אם המצא בעדים תמצא בדיינים:

רש"י ד"ה דישראל נמי. בהנאה לאח"ז. ל"י למאי הוסיף תיבת בהנאה דנראה דהש"ס דק בלישנא לומר בריה"ג בהנאה ובדר"ש סתמא למימרא דאף באכילה שרי:

רש"י ד"ה את יוה"כ. שנאמר וקרהו אסון. זהו לימוד דאביי בכתובות ורבא שם מייתא לימוד אחר. ועי' לקמן (לב) ובפירושו ד"ה כרנבה"ק:

רש"י ד"ה ורב יוסף. עכה"ד. ותימה מדוע סני ליה לאוקמי דס"ל כר"ש בדבר הגל"מ הלא ראב"ש (בב"ק קה ב) וב"ע שם לשמואל סבירא להו כוותיה (ועי' תוס' שם ע"א ב ד"ה וסבר) ובחר לאוקמי דס"ל כריה"ג ונ"ל דס"ל לרב יוסף להאי לישנא דבהקדש אף לר"ש לאו כמ"ד משום דתנן בערכין ספ"ו אין להקדש אלא מקומו ושעתו ע"ש אלמא דאזלינן ביה בתר השתא ולא משגחינן במה שבימים יבואו יתייקרו וה"נ דכוותה ונכון בעז"ה:

[תוס' ד"ה בדין. ומיהו בשל גבוה קשה כו'. עמש"כ בביצה (יט ע"ב) ליישב בדרך נכון בס"ד] :

דף ל.

גמרא כי הוו נפקי שבעה יומי דפסחא א"ל פוקו וזבינו כו'. לכאורה לישנא דז' יומי תמוה דמשמע דא"ל למיזבן ביום טוב אחרון ש"ג וזה ודאי נראה דאסור עמ"א תס"ז סקי"ד. וגם מפני איסור מקח וממכר יש. אך מצאתי דעל כיוצא בזה (בב"ב ו ב) כתב התוס' דל"ד נקיט:

[גמ' דאמר שמואל כו' אשוו זבינא אכנדיכי ואי לא דרישנא כו'. כה"ג איתא בסוכה (לד ב) דאמר לדמזבני אסא וע"ש בתוספות] :

תוס' ד"ה אמר רבא. דלא תיקשי דרבא כו' דקניס ר"ש כדפריך. כ"נ דצ"ל:

בא"ד אבל סתם יינם דשרי בהנאה כו'. בגה"ש תמה דהא סתם יינם אסור בהנאה כו'. אמנם עי' (בע"ז נז ב) תד"ה לאפוקי ובהגהת רמ"א יו"ד ר"ס קכ"ג ויתיישב לך. ועי' עוד שם (עג) תוד"ה יין:

דף ל:

גמרא חייס עליה משום דפקעה. ומזה תמה אני על מה שיסד ריט"ע ביוצר לשה"ג וקערות מותרות כי שקיל מדורא עלייהו לאנחא ואולי הוא משום איסור בעין דלא מהני בהו קינוח כמ"ש התוס' לעיל ד"ה דילמא. אך לפ"ז אין חילוק בין קדירות לקערות והוא חילק שם ביניהם. גם אין לומר דבקערות מיקל אפי' להשתמש בהם בפסח בחמין משום דהוו כלי שני וס"ל דכ"ש אינו מבליע ומפליט כיש פוסקים דהא תשמישם הוא ע"י עירוי וזה אסור לכ"ע עמ"א תנ"א סק"ג. ובס"א הגי' מדודא ויל"פ דר"ל הגעלה ע"י עירוי ומיירי בשל עץ או מתכת. אבל מסדור דבריו נראה דשב אכ"ח ע"ש [ועי' בע"ג (עד ב) תוד"ה דרש ובמש"כ שם] :

ואגב אעורר בפיוט אין ערוך אליך כתוב שלש מזבחות של אב המון שבדן כו' והוא תמוה א' דאברהם בנה ד' עי' רש"י בלק (כג ד) ב' דבדן לא מצינו שעשה מזבח:

גמ' אלמא בלעי ואסירי מ"ט התורה כו'. כ"ה הגי' בע"ז. וברי"ף כאן ליתא תיבת ואסירי:

[רש"י ד"ה חייס עלייהו. ואי כו' וסמיך אהסיק בחוץ. ומלשון הרא"ש והטור שו"ע משמע דמפרשי דלמא לא יסיק להו שפיר] :

רש"י ד"ה ה"ג יורקי כו' וד"ה דמצרפי. צ"ל בד"א:

רש"י ד"ה דמדייתי. שהרי כו' כתב לך תעבירו באש כו'. כצ"ל ותיבת ישטף נ"ל למחוק וכן ליתיה ברש"י שסביב הרי"ף כי ישטף כתיב גבי טומאה בפ' מצורע. אך לפ"ז אין לנו קרא על כלי עץ דמהני בהו הגעלה:

דף לא.

רש"י ד"ה אי פקח. וחוזר וגובה אותה מהם. כן צריך להיות:

דף לב.

גמרא דלא גרע מגזלן. עי' קושיית הגה"ש. ולעד"נ דזה לא מיבעיא להו דאם שלם לפי מדה ודאי מתכפר. כיון דכל ענשו אינו רק מפני אכילתו והוא לא אכל רק גריוא כי קמב"ל אם מתכפר גם בשילום לפי דמיו אף שאינו כפי המדה ובזה נדחה ג"כ מה שהביא בתוספותיו בתרומות פ"ו אות מ"ד מסוגיין לפשוט ספיקו של המל"מ ע"ש דפשוט דע"כ לא נסתפק אלא לענין כפרה. אבל זה ודאי דצריך להשלים המותר בדמים דלא גרע מגזלן כיון דתשלומין נעשין תרומה אם כן מפסיד הכהן. אמנם לפ"ז נוכל להשוות דברי הר"ש ודברי רש"י (לפי הבנת תוי"ט בו) אהדדי דלהר"ש רואין אה"ת שאכל כאלו הן חולין. ולרש"י רואין אה"ח שמשלם כאלו הן תרומה כיון דנעשין תרומה. ולדברי שניהם משלם אותה מדה עצמה שאכל אם לא הוקרו והוזלו רק דלפ"ז אפי' אם משלם פירות יש חילוק דהקרן והחומש מחויב לשלם אותה מדה עצמה והכפל כיון שנשאר חולין משלם רק שהלשון דמי תרומה משמע לרש"י דהוא מעות (וכאן אין מקום להאריך) ובמש"כ יתורץ דאמאי לא פשיט רב יוסף ממתניתין דספ"י שם (דמה שהביא מאכל גרוגרות כו' הוא ברייתא בתו"כ פ' אמור) רא"א כו' ובלבד שישלם מן היפה עה"ר וא"א דלפ"ד משלם ישלם אף מן הרע (והר"ש כ' שם וה"נ ה"מ למידק ממתניתין כו') ולפמש"כ דלפי מדה ודאי מתכפר א"ש דאם ישלם מן הרע לפי מדה יפסיד הכהן:

רש"י ד"ה איבעיא להו. בגזלן כו' וכן בגזלן כו'. ר"ל בגזל ואכל דאלו בלא אכל אף שוגג בתרומה אינו אלא כשאר גזלן כמ"ש לעיל:

רש"י ד"ה תרומת תותים וענבים. משקה הן כו'. נראה דר"ל דלחים הן דהרי מיירי הכא בפירות עצמן כדמוכח לקמן (לג ב) ובפרש"י שם. ועוד דעל משקה תותים א"ח חומש לר' יהושע בפי"א דתרומות מ"ב ועמש"כ שם:

דף לב:

גמרא ת"ר האוכל תרומה פחות מכזית כו'. משנה מפורשת היא בפ"ז דתרומות מ"ג ולפלא שלא העירו בזה בעלי הגהה:

גמ' אי דלית בה ש"פ קרן נמי לא לשלם. פשוט דל"פ כן אלא משום דלית בה נמי כזית אבל אי איכא כזית ודאי אפי' לית בה ש"פ מחייב קרן וחומש לרבנן דא"ש מדכתיב כי יאכל. ואליבא דאמת ודאי כ"ה דהא האי ונתן דרשי לעיל לדבר הראוי כו'. ולחנם נתחבט בזה הכ"מ בפ"י מהל' תרומות הלכה כ"ד:

תוס' ד"ה ההוא. אבל כל פירות ישלם להכי כ' ונתן כו' שהפירות של נתינה כו'. נראה כוונתם למעוטי לקט כו' השנויין בפ"ו דתרומות מ"ה דאין משלמין מהן כמ"ש שם הר"ש והרע"ב הטעם ע"ש. ולע"ד נל"פ כוונת הגמרא דר"ל דונתן אתיא דאין התשלומין נעשין תרומה אשר למודן הוא מאת הקדש דבר הראוי כו' אלא משעת נתינה ולא משעת הפרשה והוא כרבי בתו"כ ובירושלמי:

דף לג.

גמרא (בסוה"ע) תיבות כי אתא מחקם הצל"ח:

רש"י ד"ה שהיתה לו שעה"כ. וכ"ז חיבורו כו' והעמדת כרי הוא. דבריו צ"ע דא"כ אפי' אחר שנתלשו קודם העמדת כרי נמי וכן השיגוהו התוספות (בקדושין סב) בכיוצא בזה עיין שם:

תוס' ד"ה ומינה. שלא חייב מיתה עד דהוה כזית כו'. כצ"ל:

תוס' ד"ה אף. וא"כ מ"ט דרבנן כו'. לעד"נ דע"כ ל"א ומינה מה תרומה בכזית אלא לרבי דיליף אכילת הקדש מאכילת תרומה לענין מיתה ודוקא באכילה כמ"ש לעיל וא"כ החיוב הוא על אכילה דוקא ולא על הנאה כמו תרומה דחיובה דק באכילה שפיר אמרינן ומינה. אבל לרבנן באכילת הקדש הוה ג"כ החיוב על ההנאה ולא גרע משאר הנאות דחייב בהן בש"פ כמ"ש לעיל ולא בעינן כזית. וכן לרבי בשוגג לענין קרבן וחומש נ"ל דג"כ לא בעינן כזית דק דיהיה ש"פ כמו בשאר הנאות ונכון בס"ד. ונ"ל עוד דבאכילת הקדש אי איכא כזית אע"ג דלית בה ש"פ חייב לכ"ע אליבא דרבנן דא"ש משום דילפינן מתרומה. ובזה א"ש דברי הר"ן (בנדרים סח) ד"ה ואי אמרת מיקלש כו' וינצל מקושיית הגה"ש עליו שם. והא דאמרי' (בכריתות כג) באכילת קדש דלית ביה ש"פ אתיא לא"ש. אולם מהירושלמי פ"ו דתרומות במשנת גנב תרומת הקדש ואכלה דמחלק ביש בו כזית בין אין בו ש"פ ליש בו וכן ברמב"ם פ"י מה"ת הל' כ"ד משמע דלא כמש"כ וכן התנה הרמב"ם בספ"ח מהל' שגגות באכל נותר שא"ח אשם מעילות עד שיהא בו ש"פ:

דף לג:

גמרא יצאת זו שאין שיריה נכרין. עי' תמיהת גה"ש וקדמו בזה הצל"ח וכבר הקשו זה בירושלמי ומשני ר"ז מאחר שאילו מינה עליה אינה תרומה ואפי' הימנה למק"א א"ת ונ"ל משום דהוה מן הפטור עה"ח:

גמ' דאלת"ה הא דתניא כו' דאי בעי דריך להו פחות כו'. הן לדעת הרמב"ם בפ"א מהל' טומאת אוכלין ה"ד דמ"פ א"מ טומאה כלל קשה דליפרוך מתותים דמצי למידרכינהו אפי' טובא בב"א:

גמ' והתניא מדליקין בפת ובשמן ש"ת שנטמאת. משנה מפורשת היא בלשון זה שלהי תמורה (אלא שתיבת שנטמאת ליתא שם אבל אטמאה קאי כדפי' הרמב"ם והרע"ב שם ומוכרח הוא) ולכן נ"ל להגיה והתנן (ותיבת שנטמאת הוסיף אביי לביאור עמש"כ בשבת קנג ב) שוב ראיתי להר"ש ברפ"ה דתרומות שכתב דפליגי חזקיה וריו"ח כו' בהא דתנן מדליקין כו' ע"ש. אלא דלשון גופא לא א"ש לפירש"י (בסוכה יד) ע"ש דהא על מסכת תמורה יש גמרא:

[רש"י ד"ה קסבר משקין כו' (בסופו). ואין צירוף חבירנו עמו כו'. נראה דהוא טעם אחר ואפילו תאמר דשם משקה עליו מ"מ לא נטמאו משום דאין צירוף כו'] :

דף לד.

גמרא הא נ"ת הטבל כו'. עמש"כ בס"ד (בנדרים ס):

גמ' איתיביה כו' לול כו'. הצל"ח הקשה מדוע לא אותבי' ממתניתין דשקלים פ"ז בשר הנמצא כו' ותירץ דהנאבד לא מיקרי הסה"ד ע"ש ונעלם מכ"ת שכבר קדמו בסברה זו הר"י בתוס' רפ"ג דחגיגה בסד"ה האונן והרר"א סייעו שם ממתניתין דשקלים הלזו אלא שהועתק שם המשנה בשבוש ע"ש ובגה"ש. ואנכי מצאתי בירושלמי שם על המשנה ר' אלעזר כו' הס"ד טעון צורה אר"ה מתניתין אמרה כן כו' אר"י ויאות כו' והוא בלשון תמיה כאשר פי' הק"ע שם רק טעמו שפי' תמוה וגם מאתו נעלם התוס' הנ"ל דמתפרש יפה התמיה דר"י בסברתם גם על רבותינו בעה"ת תימה שלא הביאו הירושלמי הזה:

דף לד:

גמרא אב"א ה"נ פחות פחות מכביצה. שיגרת לישנא דריו"ח נקיט דהכא דאיירי בדיעבד כדאמר דרכן אפילו כביצה נמי כדלעיל:

[רש"י ד"ה ה"ג אב"א כו'. דאי בתרומה הא אמרן דעבוד מעלה וכו'. לכאורה י"ל דנעשו על טהרת תרומה וכמש"כ לקמן בדבור הסמוך] :

תוס' ד"ה שאם. דהא ר"א כו'. לא הבינותי דהא טעמא דר"א הוא משום דס"ל דאפי' אבד הבשר לגמרי יזרוק ותדע להא לדידיה יזרוק לכתחלה אף דלענין מעילה אינו מועיל ודברי מהרש"א ג"כ אינם ברורים:

דף לה.

רש"י ד"ה והבשר. כל טהור כו'. מוכח להדיא דמפרש דמוהבשר דסיפא קדריש וכ"פ (בזבחים לד ובחולין לו ב) ותימה דלעיל כד ב מבואר דזה דריש מן והבשר דרישא:

רש"י ד"ה מין חטים. לענין תרומה כו'. עי' בר"ן:

רש"י ד"ה אוסר באורז. ופשיטא דאורז ודוחן לא. כצ"ל:

רש"י ד"ה חייבת בחלה. קרמית נמי לחם הוא. כ"נ דצ"ל:

רש"י ד"ה אין אדם. דלאו דרך אכילה קא"ל. לכאורה נפשט מזה ספיקו של המל"מ בפ"ה מהל' יסוה"ת ה"ח בסופה דגם במ"ע בעינן כדרך אכילתן. אולם (בחולין קכ) אמרי' טעמא לחם עוני א"ר כו' ע"ש בתוס':

תוס' ד"ה כוסמין כו'. דברייתא לענין חלה כו'. כצ"ל:

דף לה:

גמרא מע"ר שנטלה תרומתו פשיטא כו'. ק"ל לדעת הש"א תשו' צ"ו וצ"ז דאיסור לאו גרידא כגון חדש כה"כ נדחין מפני מ"ע של אכילת מצה ואפילו לכתחלה נימא דמתני' ר"מ היא דסבירא ליה (ביבמות פו) דמע"ר אסור לזרים דכן מוקמינן התם סתם מתניתין כוותיה בזה וקמ"ל דאפ"ה יוצאין בו זרים משום דאין בו מיתה כדאיתא התם ולכן מ"ע דמצה דוחהו. וי"ל משום דאם אין לו מצה אחרת של היתר יקשה ג"כ פשיטא דע"כ לא שמעינן דעשה דוחה ל"ת ואי דאית לי' כיון דלכתחלה אסור משום דר"ל כ"מ שאתה כו' אם אתה יכול לקיים א"ש כו' אף בדיעבד ל"י משום מצוה הבאה בעבירה אלא דמשמע שם בתשו' צ"ו בסופה [הוא בק"א שם בשם יד המלך] דאין בזה משום מהב"ע דהואיל אם לא היה לו אחרת היה מותר וצ"ל דא"כ ה"ל לתנא לאשמעינן שאר ח"ל ואליבא דכ"ע:

גמ' מ"ד כדא"ל ר"פ לאביי קמ"ל כדשני ליה. לכאורה אינו מוכח רק לאפוקי מהא דקא"ל אפי' הקדימו בכרי נמי. אבל קושיית מאי ראית מנ"ל דאתי לאפוקי. ולפמש"כ תר"י בברכות דלהכי בסיפא קורא תרומתו לת"ג כיון שכבר הגיע שעת חיובה בשעה שנטל המעשר ע"ש וגם למה שפירשתי אנכי בס"ד בעירובין דמאי ראית ר"ל דנימא איפכא כפשטיה א"ש. אבל לפי' התוס' שם ובביצה קשיא:

גמ' מי שאיסורו משום בת"ע חמץ יצא זה כו'. כה"ג דריש ר"י (בזבחים סט ב) קרא דנו"ט ל"י לטמאה בה וממעט מזה נבלת עוף טמא ע"ש. וק"ל לפמש"כ התוס' שם דדוקא טמא ממעט שאין במינו משום נבלה משא"כ עוף קדשים ע"ש. ה"נ לא נמעט אלא אורז ודוחן שאין במינן משום חמץ משא"כ טבל ובלא"ה קושייתם שם דל"ח איסור נבלה מאיסור קדשים תמוה דהא אמרי' בריש מעילה קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ועי' (יבמות לג) רש"י ד"ה אלא מליקה וצע"ג:

גמ' ואיסורא דחמץ להיכן אזלא כו' ר"ש היא כו'. משמע דלרבנן חל איסור חמץ עה"ט אפי' נתחמץ בתוך הפסח בשעה שהוא יוצא בו יד"ח אע"פ דאותה שעה שנתחמצה שאז ראוי שיחול עליה איסור חמץ אינה גורמת לחול על שאר עיסות החמוצות מ"מ כיון דבאותה שעה מוטל על שאר עיסות איסור חמץ כוללת גם זו עמהן וסייעתא מזה להצ"צ בביצה שנולדה מן הטרפה ביו"ט חל עליה איסור נולד ע"י כולל ודלא כהגרע"א ז"ל בתשוב' ס"ה וכ' שגם בתרומה שנתחמצה בפסח דלא הוי כולל:

תוס' ד"ה מי פירות. וקשה כו'. דאבישונא שרי דמ"פ א"מ כו' כצ"ל ותיבות אבל מ"פ למחוק:

בא"ד דקאמר התם שיאור דר"מ לר"מ דפסול כו'. כן הגיה הנו"ב במ"ת חלק או"ח סימן נ"ז ועי' (מנחות נד) תוד"ה אין:

תוס' ד"ה יוצאין. מסופק ר"י כו'. ולרש"י לקמן בד"ה טבול מדרבנן פסיקא ליה דדוקא דיעבד:

תוס' ד"ה שחילל. ויסף חמישית (כצ"ל) כו' והיה לו חזר וכלל. הנה כאן בגמרא ובכ"ד מביא קרא דוקם לו הכתוב אצל מקדיש שדה ובאמת קרא דוהיה לו מוקדם בפרשה אצל מקדיש בית. וכן רש"י (בב"מ נד) הביא קרא דוהיה לו וצ"ע [וע"ש ברש"א] :

בסה"ד והא עיקר המיעוט בחומש כתיב ויסף כו'. תימה דהא כסף ערכך היינו הקרן ואמר קרא דחמישיתו יוסף עליו ונוכל לפרש דאפי' בקרקע רק שיהא שוה חמישית כסף הקרן [אח"ז מצאתי במורמ"ש שם שקדמני בזה] :

דף לו.

גמרא כדא"ל ר' יהושע בן לוי לבניו כו'. כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש:

גמ' ומ"ש ממנחת העומר כו'. לכאורה לפי מאי דתרצינן לקמן (מ) אליבא דרבא ל"מ חטין כו' אבל שערי דשיעי וכו' וע"כ גם אליבא דשמואל דאוסר לתיתה בחטין צריך לתרץ כן מאי פריך דילמא שאני מנה"ע דשערי דשיעי נינהו והוא לא אמר אלא חטין של מנחות אין לותתין. ואולי דס"ל להש"ס דכיון דשוו תרווייהון לאיסורא בהדיוט אין לחלק ביניהון גם לגבוה:

רש"י ד"ה אין לשין. ולא בי"ט דהבערה שלל"צ היא. נ"ל כוונתו מפני שיכול לבטלה דעדיין לא נתחמצה אלא שבתוך שתאפה החמץ דאם כבר נתחמצה הא לשיטתו לעיל (דף ו) ד"ה כופה (ועי' בהגר"א תמ"ו סק"ג בסופו) ולקמן בר"פ א"ע דעוברין על חמץ נוקשה בב"י אפי' בי"ט נמי דהא ר"ג אית ליה מתוך כדמוכח מהא דאמר מניחין את המוגמר ביו"ט (ביצה כב ב). אך לפ"ז דעדיין לא חומצה יכול ליהנות בשרפתה והוה הבערה לצורך:

בא"ד ולר' יוחנן כו'. הגרי"פ הגיה ולר"ל ולעיל בתוד"ה מ"פ מבואר דגם לפניהם היה הגירסא רבי יוחנן:

רש"י ד"ה לישה. פותתין אותן עד שמחזירן לסולתן. זהו דעת תנא דבר"י במנחות (עה ב) והוא נגד סתם מתניתין דשם וכולן פותתן כזיתים וע"ש ומי דחקו לפרש אליביה דוקא:

דף לו:

גמרא תרומת ידך אלו בכורים. עפרש"י אבל היכן מצינו דנקראו תרומה ונ"ל משום דדריש רי"ש בספרי וכל תרומה לכל קדשי בנ"י וגו' (במדבר ה ט) דר"ל בכורים הביאו גם רש"י בפי' שם אבל לפ"ז ק"ק במעילה (טו ב) מייתי בכורים דאיקרי תרומה מקרא דתרומת ידך הלא יותר ה"ל לאתויי מקרא דוכל תרומה וגו':

גמ' שמחה מיהא כו' דכתיב ושמחת בכה"ט. לכאורה האי ושמחת לא קאי על הכהן האוכלן רק על בעלים המביאן ודע דמצינו עוד דרשה מן ושמחת בירושלמי הביאו רש"י בסוכה (מז ב) דבא ללמד דטעונין קרבן והגמ' חדא מתרי נקטא:

רש"י ד"ה אף מע"ש. מחיצה קולטת מדרבנן כו'. ועי' בתד"ה דאר"א. ולדעת רש"י צ"ל דר"ל בכאן דמדרבנן לא יצא כמו לעיל בטבל דעציץ שא"נ וכ"כ גם התוס' לקמן (דף לח) בד"ה אבל ועי' לקמן בגמרא (לט ב) בבעיא דרמב"ח:

[רש"י ד"ה תרומה מותרת לאונן. מוכל זר יתירתא כו'. עמש"כ שבת (כה)] :

רש"י ד"ה מהחג. ומחנוכה ואילך כו' כ"ז כו'. של"כ לחיה מה"ש עי' לקמן (נג) אוכלין בענבים עה"פ בזיתים עה"ע כו' ע"ש וכה"ז הללו משנה שמינית הם כדפי' הרע"ב בפ"ט דשביעית מ"ח וע"כ דאינם כלים לחיה עד הזמנים הללו ובחנוכה אין כליה לחיה בשדה אלא מין אחד תמרים או גרוגרות כדאיתא שם וצ"ע:

רש"י ד"ה הדראה. עיין מש"כ בעז"ה בשבת (קיז ב):

תוס' ד"ה אוציא. ועי' מהרש"א ולע"ד י"ל דיוכל לצאת מתבואה שבעמקים שאין מביאין בכורים מהן לקמן (נג) או מעציץ שאינו נקוב וכתנא דאם הביא לא קדש (מנחות ר"ד פה) ועי' בפ"י ולפי פירושו בכוונת התוס' א"ח בבכורים אלא חטים ושעורים בלבד וכוסמין אף שהן מין חטים וכן ש"ש ושיפון שהם מין שעורים פטורין ולכאורה נ"ל דאיה דהיכא דכתיב חטה אין כוסמין בכללה מדכתיב והחטה והכסמת לא נכו ש"מ דכסמת לא הוה ידעינן מכללא דחטה. וכן לענין מנחה דבאה מן החטים ופירש"י ברפ"ב דסוטה דילף לה מדכתיב סלת חטים פשוט דא"ב מן הכוסמין וכן העומר דבא מן השעורים ודאי מיניו פסולין בו וכ"מ להדיא בירושלמי רפ"א דחלה הביאו השנ"א שם אבל לפי עד"נ דכל חמשת המינין חייבין בבכורים שהרי הא דא"מ אלא מז' המינים הוא דילפינן מארץ חטה ושעורה וגו' עי' לקמן (נג) ברש"י ובמנחות (פד ב) בתד"ה שבח וחזינן לר"ג דס"ל (ברכות מד) דואכלת ושבעת וברכת אכולהו ז' מינים קאי ס"ל שם (לז ב) דאוכל מין דגן ולא עשאו פת מברך שלש ברכות ש"מ דבחטה ושעורה דקרא דארץ כו' נכללו כל חמשת המינין א"כ ה"ה בכורים דאתיין מיניה: [אחר כתבי זה נפל ספק בלבי דאולי בחלה פטורה מה"ת דכמו דדרשינן בבית ארץ דכתיב גבי נגעי בתים שיהא מחובר בארץ (עי' רפי"ב דנגעים) ה"נ כתיב מלחם הארץ והוא אינו נקרא ארץ כדתנן (פ"ה דדמאי מ"י) עציץ נקוב ה"ז כארץ משמע דא"נ אינו כארץ וכ"מ לשון הרמב"ם שכתב בספ"ה מהל' בכורים וכל שאמרנו בתרומה לא יתרום מזה ע"ז כך בחלה ובפ"ה מהל' תרומה כתב דא"ת מהנקוב על שא"נ וכיון שכן א"י בו גם יד"ח מצה דהא גמרינן לחם לחם מחלה וכן לענין ברה"מ והמוציא לא יברכו עליו דאינו נקרא לחם מן הארץ ויהיה בכלל ע"ד שאין גידולו מה"א אומר שהכל אולם לדעת הרי"ף וסיעתו דלשלשה אינו מצטרף לזימון עד שיאכל כזית דגן ועי' בשו"ע או"ח סי' קצ"ו סעיף ג' ובברכות (מז ב) אוקימנא למתניתין דקתני אכל טבל א"מ עליו בטבל דעציץ שא"נ ומתניתין מיירי בג' ש"מ דמברכין עליו בה"מ וה"ה המוציא ונ"ל ראיה דחייב ג"כ בחלה מפ"ב דחלה מ"ב עפר חו"ל שבא בספינה לארץ חייבת במעשרות ובשביעית אר"י אימתי בזמן שהספינה גוששת וטעמיה הוא דבלא זה אינו יונק מן הארץ וה"ל כעציץ שא"נ עי' גיטין (ז ב) ופשוט דה"ה בעפר הארץ ודנקיט חו"ל הוא לרבותא דת"ק או אף לר"י בגוששת ומדשבקי לחלה משמע דחלה לא בעינן ומיושב בזה ג"כ מה שהקשיתי שם על הרמב"ם. שוב נזכרתי גמרא ערוכה שיוצאין בו יד"ח מצה והוא דלעיל (לה ב) מוקי להא דתנן אבל לא בטבל דר"ל בעציץ שא"נ הרי מוכח להדיא דבהתקינו יוצאין בה יד"ח מצה ומעתה ג"כ מוכח דמחייב בחלה ג"כ כדאמרן לעיל ולפ"ז צ"ע לשון הרמב"ם דהל' בכורים שהבאתי ועי' מנחות (סט ב) בעי' דר"ז חטים שירדו בעבים כו' ובתוס' שם] :

דף לז.

[גמ' אפשר יעשנה בדפוס ויקבענה כיון. לקמן (נד)] :

רש"י ד"ה שהרתיח. האילפס ואח"כ כו'. כצ"ל:

דף לז:

תוד"ה ות"ק. עי' כה"ד ותמיהני על לשון הרא"ש בפרקין סי' כ' בשם ר"ש ז"ל אע"פ שחלוט אין בא לידי חימוץ ומוגלשין ע"ג הקמח היא החולטת דהא אנן קיי"ל דתתאה גבר לקמן (עו) ע"ש ברש"י ד"ה ושמואל:

דף לח.

גמרא מצות של מע"ש כו' יד"ח בפסח אתרוג שמע"ש כו' יד"ח ביו"ט. לכאורה יפלא מדוע במצה הזכיר שם הפרטי מהיו"ט ובאתרוג שם הכללי ולא פרטו בשם סוכות אבל בוא ואראך חכמת לשון חז"ל והוא דמבואר בר"פ דסוטה דילף להו מדכתיב סלת חטים פשוט דא"ב מן הכוסמין וכן

של מע"ש אף לר"מ דלא מיקרי לכם מ"מ כשר הוא לשאר הימים לזאת אמר בי"ט לשוללם דאינם נקראין י"ט עמ"א ת"צ סק"א ובמצה שאמר פסח נ"ל דבא לכלול בו פסח שני שאינו נקרא יו"ט מ"מ דיניו בזה שוים לפ"ר:

[רש"י ד"ה תרי זימני. אבל אתרוג של מע"ש הואיל דאיתיהיב ליה כו'. כ"נ דצ"ל:

רש"י ד"ה ואליבא דרבנן (בסופו). ע"י טומאה דנפדה בה כו'. כ"נ דצ"ל] :

תוס' ד"ה אתיא (בסה"ד) או ישראל עני. לכאורה אפי' עשיר מטעם דאי בעי הוה מפקיר כו' וצ"ל דס"ל להתוס' דלא מהני טעם זה אלא גבי דמאי דרוב ע"ה מעשרין וכ"נ מלשון רש"י שם ד"ה השתא ועי' לקמן (מו ב) תוד"ה הואיל הב' ובעיקר תירוצם עמש"כ בק"א להש"א סי' צ"ז בס"ד ועמש"כ בסוכה (דף לה) בתוד"ה אתיא בע"ה:

תוס' ד"ה או. צ"ל אלעזר. בל"י:

תוס' ד"ה ר"י. ורבנן כו' וסברי דלקוח טהור נפדה בר"מ. בגה"ש תמה מהא דא"ל לא כו'. תאמר לקוח שא"נ טהור בר"מ ש"מ דמודו ליה רבנן בהא ואין כאן תמיה כלל דמצינו כיוצא בזה בחולין (סט ב) לא ר"י טעמא דנפשיה קאמר ובשלהי בכורות וכ"ת ר"מ למאי דסבירא ליה קאמר ובזבחים (דף סז) א"ל ר"א לר"י אשם ששחטו בצפון לשם שלמים יוכיח כו' לפי' התוספות ע"ש ובחדושי הבאתי הרבה דוגמאות כאלו:

ודע שדרשה זו דכסף ראשון לר"י הביאו התוס' בב"מ בשם הספרי ושם הקשו דהא במתניתין איתא א"ל ר"י לא כו' א"כ טעמא אחרינא א"ל ול"ל קרא הנה לפמש"כ הכא הא דא"נ טהור בר"מ ג"כ מהאי דרשה נפקיה וצ"ע ואי קשיא ה"ל להשיב לרבנן מהך קרא כבר תירצו בירושלמי שם אלא מן מה דאותבין ליה מק"ו הוא מותיב לון ע"ש הביאוהו הר"ש ושנ"א שם ומצינו הרבה בדרך התנאים שלא לומר טעם העיקרי עי' תוס' סוכה (כד) ד"ה ר"י ובנזיר (לב) בד"ה אמרו ב"ש ובסנהדרין (נב ב) במשנה ר' י"א ניוול הוא לו כו' ובברייתא שם אמר אף אני יודע כו' עד ובחוקתיה ל"ת ובחדושי הבאתי עוד כזה ועמש"כ בר"ה (טז) בס"ד:

דף לח:

רש"י ד"ה זאת אומרת. באו להן לנוב כו'. אלא בית של אבנים. תימה דבמשנה דזבחים פ' בתרא איתא כן גבי שילה ומפיק ליה מקרא בגמרא (דף קיח) אבל בנוב משמע שם דהיה א"מ שבמדבר. שוב מצאתי בתוי"ש יומא (מד) ד"ה שילה שתפסו עליו כזה על פירושו בסוטה (טו ב) ולשון הרמב"ם בפ"א מהל' בית הבחירה ה"ב ובאו לנוב ובנו שם מקדש כו'. גם כן צ"ע:

תוס' ד"ה נאכלים. הן לשני התירוצים לא היו בכורים נוהגים לר"ש בנוב וגבעון ונעלמו דבריהם מכ"ת הז"ר וז"א בפ' תבוא בפסוק והלכת אל המקום:

דף לט.

במשנה ומצטרפין לכזית. וכ' הרע"ב וה"ה בה' מיני דגן כו'. ואתרווייהו קאי. ולא מחוור דיותר ה"ל למתני' שם כמו ששנה אבל לא בטבל כו' והכא סמיך אדהתם והר"ן נתן טעם אחר בזה ע"ש. ול"נ משום דתנן בפ"ג דחלה מ"ז העושה עסה מן החטים ומן האורז כו' ויוצא בה יד"ח בפסח. ולרוב הפוסקים בכזית בלבד יוצא. עי' בהגר"א סי' תנ"ג ולכן לא תני בהם ומצטרפין דהוה משמע דה' המינין לחוד ולא זולתם:

בגמרא רבי יהודה אומר אף עולשי כו'. כצ"ל:

גמ' ואמר רבא מאי חסא כו'. כ"ה ברא"ש ומלות מאי חזרת חסא ליתא:

גמ' מה מרור זה כו' אף מצרים כו'. עפרש"י אבל בירושלמי איתא מה חזרת תחלתה מתוק כו' כן עשו המצריים כו' בתחלה במיטב הארץ כו':

דף לט:

במשנה אבל חולטין. ל' הרע"ב שכ"ז שהמים רותחין א"י להחמיץ משמעו דלאחר שיצטננו יוכל להחמיץ וז"א כדאיתא לקמן בברייתא:

בגמ' אמרי דבי ר' שילא כו'. כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש:

דף מ.

נמרא שעורין הוא דלא הא חיטי שרי ל"מ קאמר כו'. לכאורה איזה מהן ממהר להחמיץ הוא פלוגתא דתנאי לקמן (מח) בכמה שיעור עיסתן. אכן התם בקמח לא שייכי כ"כ הסברות דהכא:

גמ' דא"ר זירא אמר רבה בר ירמיה כו'. כצ"ל כאשר הובא לעיל:

גמ' באחרונה אין בראשונה לא. נ"ל דאשיגרת לישנא דלקמן (קכ) נקיט:

דף מ:

במשנה ומטבילין אותו בהן. נ"ל דקאי על כל הנזכרים למעלה רצוני אף אחרוסת וחרדל דחריפי טובא וה"א דמבטלי טעם פסח קמ"ל ובזה א"ש דשנאו כאן עי' לקמן תוד"ה אין מבשלין:

תוס' ד"ה רבא. וקשה כו'. ול"נ ליישב דהכא מיירי ע"י חומץ וקאי על הא דעולא:

דף מא.

נמרא רבי אומר במים כו'. מש"כ המהרש"א דתיקשי נמי לת"ק כו'. נ"ל דלת"ק איצטריך למעוטי צלי קדר. דהא אף צלי אש נמי מיקרי בישול כדכתיב ויבשלו אה"פ עי' רפ"ו דנדרים בגמרא ומכש"כ דלת"ק נצרך לכתוב ובשל מבושל לרבות צלאו ואח"כ בשלו ודאי הוה מרבינן גם צלי קדר. ובזה יפול גם ובלאו הכי כו' שבסיום דבריו ע"ש:

גמ' יכול צלאו כ"צ יהא חייב כו'. עי' מהרש"א. ול"נ דהלמוד הוא מדכתיב ובשל מבושל כפל לשון דמשמע מבושל הרבה מאד (ומסוגיא דב"מ (דף לא) אין סתירה למתבונן בה) ובאמת מבושל אסור אפי' מעט. וע"כ אתי לדיוקא דצלי מותר אפי' צלוי הרבה. ובזה א"ש מאי דהכא נקיט ובשל מבושל אמרתי לך כו' ובאידך ברייתא לא נקיט אלא ובשל אמרתי לך משום דכאן עיקר הלימוד מהכפל:

רש"י ד"ה מאי לאו. אלמא כשאר משקין הוא כו'. ק"ל דהא גם בשאר משקין פליגי רבנן לעיל (לו) ואמרי תאכל. גם מש"כ בד"ה לא מיצמת דלא הוי כמים אינו מובן דאפי' היו כמים דמחמע עכ"פ אין ממהרין ואמאי תשרף מיד:

תוס' ד"ה אבל. כדפירש לעיל. הוא בדף ל"ז ב' ד"ה דכ"ע:

דף מב.

רש"י ד"ה ואל תגביה כו'. כלומר תהא עוסקת בבצק כ"ש. עי' בר"ן:

רש"י ד"ה שמצננת. דאותן שמקטפת כו'. בר"ן משמע דמפרש איפכא:

במשנה הרי אלו באזהרה. עי' תוי"ט בהעתקת לשון הכ"מ וטעמא מדכתב גבי אוכל חמץ ונכרתה וגבי מחמצת שהוא תערובות חמץ לא כתב ונכרתה כו'. לכאורה תמוה דהא גבי מחמצת נמי כתיב ונכרתה בפ' בא (יב יט) וזהו קושיית הגמרא עצמה לקמן (מג) ומסיק דמכל נפקא ורבנן לא דרשי כל וע"ש בכ"מ באורך ובלח"מ:

בתוי"ט (בסה"ד) דמשמע כו' אבל איסורא מה"ת כו'. תמוה לומר דתערובת חמץ במשהו מה"ת:

דף מב:

גמרא אר"נ בתחלה כו' והיו קורין אותו חומץ סתם. משמע דלא היה חומץ אחר זולת מן היין הניתנין לתוכו שעורים וא"כ אמאי אר"י בברייתא הסמוכה בראשונה הלוקח חומץ כו' א"צ לעשר. ואולי רוב חומץ היה עשוי מן יין ע"י שעורים לכך היה נקרא חומץ סתם. ומ"מ פטור מן הדמאי דרוב ע"ה מעשרין ומצטרף ג"כ מיעוטא דנעשה מן התמד לכן אקילו בי' אולם לשון שחזקה א"ב אלא מן התמד קשה:

גמ' מיא דחורא. בערוך הביאו בערך חיזרא וכן בס"פ הזהב הגי' בגמרא דחיזרא [וחיורא בוי"ו הוא קמח נקי כדפירש"י לקמן (עד ב) ובגיטין (נו)] :

גמ' פת תבואה שלא הביאה שליש. לכאורה לר"א דס"ל בפ"א דחלה מ"ג דתבואה שלא הביאה שליש פטורה מה"ח דא"י בה יד"ח בפסח דהא גמרי לחם לחם. וכיון דא"י בה יד"ח ה"ה שא"ח עליה משום חמץ כדקס"ד דר"פ לעיל (לה) בטעמא דר"ל ואף למאי דאיפרך שם מהא דהמחהו כו' נידן דידן דמי לאורז ודוחן דממעטינן מאותו היקש ועי' לקמן (מג ב) בתוד"ה סד"א. ומתניתין תני רא"א אף תכשיטי נשים משמע דמודה במאי דחשיב ת"ק וכן לקמן מוקי ר"נ רישא דמתניתין כר"א ועי' תוספות במתניתין ד"ה ר"א. וי"ל דההיקש אינו אלא לענין כרת אבל לא ללאו. תדע דהא ר"ל לא קאמר שם אלא אח"ע כרת והתוס' דייקו שם דלאו אית ביה:

דף מג.

רש"י ד"ה שיאור. ולהחמיץ עיסות כו'. כצ"ל בו':

תוס' ד"ה ואלו. וא"ת כו'. ולעד"נ משום דהכא חשיב פרטי ד' מיני תערובות אע"ג דהוי סגי בחד. מכ"ש דה"ל לחשוב מין חדש דהיינו נוקשה אם איתא דאית ליה:

דף מג:

גמרא אין לי אלא מן הקרבן מן החולין מנין ת"ל כי כל חלב בע"מ מנין ת"ל מן הבהמה. כן הגיה הק"א בתו"כ:

גמ' התם דליכא אוכלין [מרבה נאכלין. נ"ל דדריש כאלו היה כתוב כי אוכל כל חלב כמו כל תשא עון (הושע י״ד:ג׳)] . ובתו"כ ברה"פ מרבה מן כי כל גרים ומשוחררים. ושם איתא נמי לדרשה דהכא ואולי דריש כל וכי כל כדלקמן גבי שאור בל תקטירו ור"א היא. אך לפ"ז ה"ל להגמרא לאתויי מהכא (דעסיק ביה) דר"א דריש כי כל. ולהתוס' בד"ה מאן א"ש דא"ל דרבנן היא והכא סברא לרבויי. ועי"ל משום דגבי שאור ב"ת מפורש הדרשה דכי כל להכי מייתא לה. ועוד נ"ל דדרשת גרים ומשוחררים אינה אלא אסמכתא דבכ"ד לא מצרכינן לרבותם אפי' היכא דכתיב בנ"י כמו שהביאו התוס' בסנהדרין (פו) ד"ה בנ"י וע"ש:

גמ' ור"א אימא כל לרבות אה"נ כי כל לרבות א"ע. כצ"ל:

רש"י ד"ה קמ"ל. ואע"ג דזמן גרמא כר' אלעזר. כצ"ל בל"י:

תוס' ד"ה סד"א. דאורחיה דקרא דסיפא מפרש לרישא. וצ"ע דבסנהדרין (טו ב) בד"ה אימא כתבו להיפך בהמה כתיב בתריה לאקושי בהמה לאיש:

בא"ד ועי"ל כו' משום גז"ש דט"ו מחה"ס כו' דפטר להו כו' מהל"מ. הב"א הביא בשם הצל"ח דאף דאין למדין מהלכה מכל מקום היכא דלמדין מגזרה שוה דבר המפורש למדין גם כן ההלכה והוסיף הוא וסוגיא דשמעתין אזלא לר"א ואיהו יליף בפר"א דמילה ט"ו מחה"ס לענין מכשירי מצה כו' עיין שם. ול"ד הרב ז"ל דהא פרכינן לקמן גם לרבנן אלא נשים מנ"ל. אלא דגם רבנן ילפי ט"ו חה"ס מחה"מ בסוכה (כז) לענין דלילה הראשונה חובה. ולכן ילפינן גם להיפך אף דבר הלכה. וכ"מ מהצל"ח גופיה לקמן (פא ב) דאפי' בהיפך ילפינן:

דף מד:

תוס' ד"ה וה"ה. ונזיר נמי כו' שהחכם עוקר כו'. ק"ל דהא ברה"פ כתיב או אשה דמשמע אפי' יש לה אב או בעל דיכולין להפר לה ואינהו מיגו גייזי:

דף מה.

תוס' ד"ה משום. והמהרש"א הקשה עוד מדוע ל"א ריו"ח ג"כ חוץ מחמץ. ונ"ל דבקושייתו מיושבת תמיהתם. דהש"ס הכריח דריו"ח טעמא דנפשיה קאמר וס"ל בדרשה דמשרת כר"ע (ע' תוס' ע"ז (סז) ד"ה אריו"ח) וכל לא דריש כוותיה מדל"ק חוץ מחמץ ולכן אליביה מוכרח הש"ס לומר נזיר וחטאת. ומה שהקשה עוד מדוע לא נקיט שאור ב"ת. מלבד דלק"מ לפמש"כ אלא אף לשיטת התוס' ל"ק דאולי ס"ל כאביי עי' תוס' שם ד"ה כמאן [עי' מנחות (כו ב) ובתוס' שם ד"ה אין הקטרה:

דף מה:

גמרא אר"ה סמי קילתא מקמי חמירתא. עפירש"י ואף לר"פ דמסיק לקמן בפי' חוצץ דמתניתין לענין הורדת טומאה לעריבה והוה חומרת חמץ קולא לגבי חציצה י"ל דכיון דצריך ליטלו יהיה אפילו משום חומרא ממילא חוצץ:

גמ' א"ל אביי הא וכן כו' קתני. עי' מש"כ ביבמות (מא) וי"ל דלא מקשה אלא היכא דמצי לתרץ עי' כה"ג ברא"ש פ"ק דסוכה סימן ט"ו ועי' לעיל (טז) תוד"ה תרגמא] :

תוד"ה כופת. ונראה לר"י כו'. עי' רש"ל ורש"א שנתחבטו בדבריהם. ול"נ דדבריהם דהכא מתפרשים עפ"י מש"כ (בב"ב יט ב) בד"ה ותיפוק ובסנהדרין (מח) ד"ה נתנו דאף לרשב"א דוקא בדאיכא שינוי מעשה ואם כן יקשה מ"ט דרבנן דפליגי. לכן אמרו הכא דפליגי בפלוגתת ר"י ורבנן בשבת ורבנן דהכא כר"י דהתם או יל"פ דר"ל דלרבנן דהכא דבעו טחו בטיט דהיינו שינוי מעשה. לר"י דשבת בעינן דוקא לקלקל ולרבנן דידי' סגי אף בלא קלקול:

דף מו.

גמרא א"ר אינייא כו'. הגרי"פ הגיה אייבו ואי משום דרנב"י מביאו על הא דאמר אייבו אמרה (ועי' בחולין סדור המאמרים ותראה שאין זה דקדוק) עדיין לא תקן כלום שהרי רש"י פירש אייבו אמרה משמי' דר"ל והכא אמרה משמי' דרבי ינאי ובחולין הגי' ר"ה אמר רבי ינאי:

רש"י במשנה ד"ה כיצד. שנטמאת העיסה. עי' צל"ח מש"כ בכוונתו עפ"י הירושלמי וכ"ה בהר"ן ולפלא שלא הביאו וי"ל עוד שכוון לאפוקי אם נטמא בעודה קמח דה"ל שלא היתה לה שעת הכשר דהמפריש חלתו קמח אינה חלה (פ"ב דחלה מ"ה) ופטורה מה"ח כדלעיל (לג) והצל"ח במחכ"ת ל"ד בהבאתו בשם הירוש' אבל אם נטמא הקמח כו'. עושה עסתו קבא קבא דאז הוה פטורה לגמרי ולשון הירושלמי קודם לגלגולה וכ"ה לשון הר"ן ור"ל אחר נתינת המים דזה מיקרי שעת הכשר דתנן (חלה רפ"ג) כיון שהיא נותנת אה"מ מגבהת חלתה וע"ש בר"ש ובשנ"א ועי' לעיל ל"ג ובמש"כ שם:

בא"ד ולשורפה או להאכילה כו'. עי' תוי"ט מה שהביא בשם תוספות ביצה שהקשו עליו וכן מה שתמה בעצמו ועמש"כ לעיל ברפ"ב ובביצה שם בישוב דברי רש"י:

תוספות ד"ה עד שתאפה. וא"ר התם הלכה כרשב"א. כצ"ל וכמו שהגיה הגרי"פ למעלה:

דף מו:

במשנה לא זהו חמץ שמוזהרין כו'. מכאן נ"ל סתירה למה שראיתי בפ"ת ליו"ד (שכ"ב סק"ב) בשם בר"י דבעה"ב חייב באחריות החלה עד שתבא ליד כהן כו'. דא"כ מדוע לא יעבור עלי' כמו בחמצו של נכרי שק"ע אחריות דילפינן לה מדלא כתיב לך גבי לא ימצא. ולכן פשוט דאפילו ל"ל בעלים מיוחדים ומה שפירש רש"י וזה כו'. ולא של חבירך וכן מה שפירש לקמן בגמרא ומשום פקדון נמי ליכא כו'. הוא דס"ל כפי שטת הגר"א ז"ל בסימן תמ"ג סקי"א דבשל חבירו עובר אף בלא קע"א ועמש"כ שם או דכוונתו לתת טעם מדוע לא יעברו הכהנים ואין לומר דהכא כיון שאין הכהן יכול ליהנות ממנה אין שייך לחייבו באחריות וכמש"כ שם בחלה בזה"ז דהא לענין ב"י וב"י עשאו הכתוב כאלו היה מותר בהנאתו כמש"כ לקמן לענין טה"נ לכן נ"ל דא"ח באחריות החלה ול"ד לרה"ג דהתם אכתי מצי לקיים הנתינה משאר הגיזה כיון דאין בה קדושה משא"כ הכא כבר נפטרה העיסה וא"א לחול עליה עוד שם חלה (וכה"ג מחלק המל"מ בפ"י מהלכות בכורים ה"ח ע"ש) דזה ודאי דאף הבר"י מודה דעיסה נתקנה מיד בהפרשת החלה טרם נתינתה לכהן:

גמרא דרא"ס טה"נ ממון. ועפירש"י לכאורה תמוה דמי פתי יסור הנה לתת לו מה בעבורה כיון דאסורה בהנאה. וזה דוחק דר"א ומחלקותו יסברו כריה"ג דחמץ בפסח מותר בהנאה. ועוד דהכהן כשיקבלנה יהא עובר בב"י ובב"י (ועיין תד"ה הואיל הב' בסופו) ולשטת הר"י דהמשהה אה"ח ע"מ לבערו אינו עובר זה ל"ק. אבל לפ"ז יקשה מה דא"ל ר"א לר"י לקמן (מח) ה"ה עובר משום ב"י וב"י ועי' ש"א בתשו' פ"א וצ"ל כיון דלענין ב"י וב"י עשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו (לעיל ו ב) לכן גם לענין זה חזינן לי' כאלו היה מותר בהנאה ועובר על ב"י וב"י. והרווחנו בזה ליישב קושיית הש"א (סימן ע"ז) דר"י אדר"י דהכא ס"ל דטה"נ א"מ (ובב"מ יא ב) מוכח דס"ל דהוי ממון די"ל דדוקא הכא משום טעמא דאמרן בקושייתנו ל"ל דליהוי ממון:

רש"י ד"ה לוקה. משום ל"ת כל מלאכה. הך קרא לא מצאנוהו גבי יו"ט ואולי צ"ל ל"ת מלאכה (דברים טז) ועי' לקמן (מח) בהגהת הגרי"פ:

תוספות ד"ה הואיל. הקשה בקונ' כו'. ואור"י כו'. לפנינו איתא תירוצו זה ברש"י עצמו:

בא"ד אע"ג דא"ל הואיל ואי בעי פריק ליה. הן לקמן בדבור הסמוך כ' בשם ר"י דהואיל אי בעי פריק לא אמרינן וכבר העיר בזה התוי"ט ד"ה הואיל הב'. ועוד תי' ר"י היכא דאתא הקדש ליד הגזבר כו'. נ"ל דאיה (מנדרים נט) בתרומה ביד כהן עסקינן דל"מ מיתשל עלה ע"ש:

תוס' ד"ה רבה. א"א הואיל המ"ל דאין יום טוב מכין לשבת. בעניי לא הבינותי דאיזה הואיל שייך בהכנה דביצה או בהזמנה דמוקצה או בעירובי תחומין וכ"מ בדבריהם עצמם בריש ביצה דבביצה ל"ש הואיל:

דף מז.

רש"י ד"ה רבן שמעון. ל"ג בי' וא"ד יום צום כו'. עי' במשנה ס"פ שת"ה דנקיט תחלה שת"ה נאכלות אין פחות משנים כו'. ואחר כך תני לחה"פ נאכל א"פ מתשעה כו'. ואח"ז נקיט פלוגתת רשב"ג אתרווייהו ואם כן שפיר גרסינן וא"ד את יום צום משום לחה"פ. והגמרא כאן (אי הוה גרסינן בי' יום צום) מביא לשונו כאשר הוא במשנה [אח"ז ראיתי כדברים האלה בתוספות שם] :

דף מז:

גמרא ראויות לכותשן. ק"ל הא כיון דבעידנא דחורש אינו מקיים המצוה דכיסוי דמחוסרין כתישה אם כן לא דחי'. ואולי י"ל דר"ל ראויות לכתשן קודם חרישה ולהכי משיב כתישה ביום טוב מי שרי דהא לא הוי בעידנא דמחוסרין חרישה ומתורץ גם כן קושיי' ריב"א. ועי' היטב בתוספות דמשמע דאף דאיכא ב' לאוין חלוקין מתרי שמות דחי להו עשה וצ"ע [ואולי יש לומר כיון דאין חילוק מלאכות ליו"ט חשיבי כלאו אחד. אכן מלשון ר"ת דלקמן מוכח דאפי' ב' לאוין חלוקין לגמרי כמו לאו דכלאים ולאו דיו"ט (אי לאו דאיכא עשה בהדיה) הוי דחי להו עשה. ועי' נזיר (מ"א ב) תוד"ה ואי כתב ובמש"כ שם] :

גמ' ואזהרתה מהכא מל"ת כל מלאכה. עמש"כ לעיל (מו ב) ברש"י:

רש"י ד"ה ושביעית. וחורש תולדה דזורע כו'. ק"ל למ"ד (במו"ק ג') מכדי זמירה כו'. דאהני חייב אאחרנייתא לא מחייב ומפיק מזה גם חרישה ע"ש איך יפרנס המשנה הלזו דמחייב אחרישה דשביעית. ולפמש"כ (בב"ב יט) דדרכן היה להניח זרעים בבורך המחרישה והיא נקובה ובשעה שחורש נופלים הזרעים אחד א' במקום החרישה (ובזה מיושב הת"א שתרגם אשר אין חריש וקציר דלית זרוע וחצדא) יש לומר דבכזה מיירי מתניתין דהוי זורע ממש. אלא דלפ"ז יקשה מה שדייק ריו"ח במכות שם ממשנה זו דמחפה בכלאים לוקה וגם יהיה מוכח משם דריו"ח ס"ל דחורש בשביעית לוקה ומדוע ל"א שם במו"ק תסתיים מזה ע"ש בתד"ה ר"א וצ"ע:

תוס' ד"ה כתישה. ור"ת כו'. ומסיק כתישה ביו"ט מי שרי פי' כיון כו'. כ"נ דצ"ל:

דף מח.

גמרא ועייל עצי הקדש. עי' (מכות כב) תד"ה אלא:

גמ' אמר רמב"ח הא דר"ח ורבה מחלוקת ר"א ור"י כו'. עד סוף הסוגיא ופירוש רש"י. תמה אנכי על התוי"ט שכתב על הרע"ב שפי' דרבי אליעזר סבירא ליה הואיל דאי בעי מיתשל דתו לא הוי צריך לפרש בו טעמא דאכתי כ"ח וחדא כו'. ובסוף כ"ע דטעה בזה דהרי גם רמב"ח סבירא ליה דפליגי בהאי הואיל (כפירוש רש"י ומוכרח הוא מדחויי דר"פ ורב שישא וכבר הקשו על הרי"ף דמפרש דרמב"ח כוון להואיל דאי בעי מיתשיל) וכן רי"ר קבל ליה וגם ר"ז שתיק ליה ומש"כ דעל פירש"י דאכתי כ"ח כו'. הקשו התוספות ב' קושיות. קושיותם אינם רק על פי' דההואיל הוא דאי בעי בצע כו'. אבל עיקר ההואיל הוא מוכרח מהסוגיא ועי' מהר"ם וכן הר"ן פי' בדר"א ב' ההואילים. גם מש"כ מקודם ועוד דאין ענין הקדש בטעות כו'. אלא מכי אמרינן הואיל כו'. מגומגם:

גמ' משום ל"ת כל מלאכה. ע' הגהת הגרי"פ ועמש"כ לעיל (מו ב) ברש"י אולם בתוספתא משמע כהגרי"פ דמייתא קרא דאך אשר יאכל לכ"נ:

רש"י ד"ה מן המאתים. ובעלמא בספרי נ"ל כו'. הוא בס"פ קרח:

רש"י ד"ה אבל הכא. דא"כ הקדש כו'. הא אי בעי פריק ליה כו'. הא דשביק הא דאי בעי איתשל עליה דביה איירי כבר הרגיש בזה התוי"ט וכתב משום דא"ל דר"א לטעמיה דאין שאלה בהקדש. ול"נ משום דא"ל דמיירי דכבר בא ליד הגזבר וכמש"כ התוספות לעיל (מו ב) בד"ה הואיל הב':

רש"י ד"ה מלתא דק"ל. עי' מהרש"א ונעלם מכ"ת התוספתא וז"ל א"ל ר"א עדיין הדבר שקול כו' א"ל ר"י כו' כשאני עושה בידי נמצאתי עובר על ל"ת והרי הוא בידי כשאני מניחה כמות שהיא כו'. ואינה בידי והוא כמו שהשיב בפ"ח דזבחים מ"י והובאה בר"ה כ"ט ב' (ובעירובין ק):

דף מח:

רש"י ד"ה מקטפת (בסופו). ולא היתה מספקת כמלא תנור. ר"ל שאין די למאכולת ביתה בכמלא תנור אחד. וזה טעם למה שהראשונה שכבר אפתה מלא תנור חוזרת ולשה. והמגיה שהוסיף מלת אלא השתבש:

דף מט.

גמרא תרי בני סמיכי סמיכי ס"ד אלא אימא דחזי לסמיכא. כ"ה בע"י:

גמ' רב ששת בריה דרב אידי. בכ"ד בש"ס איתא רב שישא בריה דרב אידי (ובתענית יג) א"ר אידי בר אבין כו'. א"ר שישא בריה דר"א אבא כו'. ועיין בסה"ד:

תד"ה ושורפו. וקשה לר"י אי דאורייתא כו'. ולעד"נ דעת רש"י דע"כ ל"א דבמקום אכילתו שריפתו אלא שאירע בו הפסול במקום אכילתו. אבל ביצא חוצה לו מדאורייתא שריפתו במקומו רק דרבנן החמירו בלא עבר צופים. וזהו (דלעיל כד) ד"ה פסולי חשיב טומאה ושפיכת הדם וכו' ול"ח פסול יוצא. ונראה לי ראיה לזה מזבחים (קד ב) דתני לוי ביה"ד היה בעזרה ששורפין כו'. ופרים הנשרפין כו'. ובהר הבית ששורפין פה"נ כו'. שאירע בהן פסול ביציאתן ע"ש ועמש"כ (בשקלים פ"ח מ"ו בס"ד):

[תוס' ד"ה תניא. תימה כו'. עמש"כ בס"ד בברכות ספ"ג וכן לקמן בע"ב לא מייתא הש"ס לסייע למימרא דר"א דע"ה אסור להתלוות כו'. מהברייתא דששה דברים כו'. דאיתא שם] :

דף נ.

גמרא יהיה על מצילות הסוס כו' עד שהסוס רץ ומיצל. ר"ל דדריש על כמו עד בחלוף המוצא:

בתוס' ד"ה מקום שנהגו. ומשמע התם דמדאורייתא אסורה. עי' (חגיגה יז ב) תד"ה אלא שכתבו דלפי הש"ס שלנו אינו אלא מדרבנן ועמש"כ שם ולעיל בר"מ:

דף נ:

תוס' ד"ה דלמא. וא"ת כו'. דמפריש ממין על שא"מ וי"ל כו'. ולי י"ל משום דאורז נגרר אחר החטים כמש"כ בפ"ג (דחלה מ"ז) ולסתמא דירוש' בריש חלה אף אחר השעורים לכן יטעו עליו שהיא מינם:

דף נא.

תוס' ד"ה עבדינן. לא עבדי כוותייהו הל"ל. עיין מהרש"ל והגהת הב"ח ול"נ דמלת לא נמשכת למעלה ור"ל לא אינו בדין דח"מ שהלך לשם:

תוס' ד"ה רבה. עיין מהרש"א. ולי לק"מ דלאביי מיירי מתניתין מבבל לבבל ומא"י לא"י ומבבל לא"י אינו רק חומרי מקום שהלך לשם ומא"י לבבל אינו רק ח"מ שיצא משם ומדוייק היטב במה שחלקם במלות א"נ (כאן ובחולין) מגווני דלעיל משום דל"ד להו דאינהו אינן אלא בחד צד:

דף נא:

גמרא מימר אמרי כמה בטלני איכא בשוקא. לכאורה הנ"ל דאפילו ריו"ח דל"ל האי סברא לקמן (נה) וכן אף לרשבדר"א שם אליבא דרבנן מודו הכא דבכדי לקיים דין ח"מ שיצא משם אמרינן סברא זו משא"כ התם דאדרבה מדינא שרי אלא שרוצה לעשות עצמו כת"ח בזה סבירא ליה דל"א סברא זו. אך ביבמות (יג ב) ל"ל גם כן לריו"ח סברא זו והתם ג"כ דומה קצת לדהכא לכן נ"ל אחרי שנדקדק מדוע ל"א כאן לישנא דאמרי מלאכה הוא דל"ל כמו שם ושם. אלא דהכא הכוונה משום דאינו במקומו שאין דרך בנ"א לעשות מלאכה אלא במקומן כדפירש רש"י במגילה (ס"ד ג) ופירוש כמה בטלני הוי בשוקא דהכא היינו כיוצא בו ר"ל אורחים כמוהו:

גמ' כגון אנן דידעינן בקביעא דירחא. ע' בגה"ש ודבריו כבר כתובים בתוספות (סוכה מג) ע"ש ונעלמו דבריהם מב' שרי התורה מהרש"א והגרע"א ז"ל:

[רש"י ד"ה שאין כיוצא בו. ונ"ב דטעמא משום דכרוב א"כ לחיה כו'. וטעמא שאין כיוצא בהם כו' שבגמרא קאי אריישא וכה"ג משני הגמרא לעיל (כט) לראב"י] :

תוס' ד"ה אני. לא היה רוצה שע"ה יסמכו עליו. ק"ל דבירוש' ריש ברכות מקשה על הא דאר"ג לבניו אם לא עלה עה"ש חייבים אתם לקרות ור"ג פליג על רבנן ועבד עובדא כוותיה והא כו'. רשב"י פליג ע"ר ול"ע כוותיה ומייתא ההוא מעשה והא בניו של ר"ג ת"ח הוו ועוד ק"ל דהכא רשב"י בעצמו עביד כוותיה. והתם מייתא מר"מ דאמר אע"פ שאני מיקל לאחרים מחמיר אני על עצמי. והאי דמיקל לאחרים דקאמר נראה דלאו להלכה למעשה קאמר אלא במו"מ של הלכה:

[תוס' ד"ה כל. דבספרא קאמר אמילתא דרבנן. כצ"ל:

בא"ד הקשה ר"נ גאון דאיפכא שמעי' ליה כו'. כצ"ל:

בא"ד אמאי איצטריך קרא דלא סריה תפוק כו'. כצ"ל] :

דף נב.

גמרא אלא אר"א בפלוגתא דהני תנאי דתנן הכובש כו'. לכאורה יפלא מה שייכא הך פלוגתא הכא גבי ח"מ שיצא כו'. ונלע"ד דאף ר"י דהכא דאוסר מין הכלה מודה לרבי יהושע דמה"ת מותר מדרשה דמן השדה (עיין בתוספות) רק שאוסר מפני המחלוקת דאותן שכבשו מין הכלה לבד אסורים בו וזה אוכלו ויאמרו לו צא והבא לך אף אתה אותו המין מן השדה ולא תמצאנו שכבר כלה ונכון בעז"ה:

גמ' דתנן אוכלין בתמרים. צ"ל דתניא והוא תוספתא בשביעית פ"ו והובאה ג"כ (לקמן נג):

רש"י ד"ה אוכלין בתמרים. שאין ב"י אוכלין כו'. ואע"פ שלא כלו בגליל עיין (לקמן נג) שהעליתי דבריו בצ"ע:

דף נב:

גמרא דתניא ר"א סמדר אסור כו'. צ"ל דתנן:

רש"י ד"ה משיוציאו. תחלת העלין כו'. תמוה דא"כ לא מוכח מזה דסברי כר"י בשאר אילנות דהא אין כאן פרי כלל וה"ל להקשות על ר' אילעא בפשיטות ממתניתין דשאר כה"א משיוציאו העלין וכש"כ כשהביא כפניתא דאסור וכן הסוגיא דברכות אינה עולה לפי' זה ושם פירש"י משיוציאו את הפרי והוא עיקר:

דף נג.

גמרא דתנן פגי ב"ה כו'. מילת דתנן ליתא לא בעירובין ולא בתוספתא וכן צריך למחקה מכאן:

רש"י ד"ה אוכל. ואית דגרסי של אבל והיא אבל כרמים. ק"ל דהא ביהודה קמיירי הכא כדפי' לעיל (נב סע"א) ד"ה אוכלין בתמרים אשר הוא סוף הברייתא שלפנינו כמש"כ שם ואבל כרמים נראה בהדיא (בשופטים יא לג) שהיא בעה"י בארץ בני עמון. בשלמא הא דתני אוכלין בזיתים כו'. עד כו'. שבגוש חלב (אשר הוא בחלקו של אשר ותכונתו בארץ הגליל עיין שנ"א במשנת שלש ארצות) ל"ק דהא תנן שם וכל הארצות כאחת לזיתים ולתמרים ומפרש"י דלעיל שכ' על אוכלין בתמרים שאין ב"י אוכלין על של גליל נראה דמפרש דלא אתיא ככ"ע אלא שהוא סיום דברי ר"ש דלעיל (עיין בתוי"ט) מ"מ צ"ע דהא הך ברייתא ע"כ אתיא כוותיה בזה כדמוכח מהא דזיתים כדאמרן:

רש"י ד"ה סימן להרים. אבל משאר אילנות כו'. דל"מ בכורים מינייהו. צ"ע דהא לא תנן שאין מביאים אלא מדקלים שבהרים אבל משאר אילנות שבהם משמע דמביאים. והכי ה"ל לפ' אם נדילין בו מילין סימן שהוא הר וא"מ בכורים מדקלין שבו:

במשנה מש"נ לאכול צלי בלילי פסחים כו'. לפי הא"נ שכתב התוספות לקמן בר"פ ע"פ ע"ש. הנ"ל דה"נ כולל התנא גם פסח שני והרי טעם דאין אוכלין הוא דמחזי כאוכל פסח בחוץ וזה שייך גם בפ"ש. ולפ"ז באלו הארצות שא"נ לאכול צלי (מ"א ר"ס תע"ו) אסור גם בליל ט"ו אייר ואף את"ל דכיון דבמנהגא תליא מלתא אמרינן דל"נ רק בט"ו ניסן. מ"מ גדי מקולס דאסור בכ"מ (דלא כרש"י לקמן רפ"ז עמש"כ שם) איסורו הוא אף בליל ט"ו אייר דגם בו אמרו ל"ר פסחים לקמן ובמשנה בפ"ב דביצה:

בתוס' [ד"ה מפני] כדמוכח בפ' בתרא דמנחות כו'. כצ"ל ותיבת בתוספתא צריך למוחקה:

דף נג:

גמרא רשבא"א יוה"כ שח"ל בשבת כו'. מדליקין כו'. וחכ"א. הרמב"ם והשו"ע פסקו כרשב"א דבירושלמי פסקו כוותיה. וק"ל דבר"פ מי שמתו גבי פלוגתת ר"ג וחכמים באונן בשבת לענין תה"מ לא פסקו כר"ג אף דבירוש' פסקו כוותיה וכתב הרא"ש שם דאם איתא דגמרא דידן כו'. הוה פסיק כוותיה ועיין רא"ש ע"ז פ"א סימן כ"ג ובהגר"א ליו"ד ש"מ סקמ"ב (וט"ס במש"כ שם וזהו הטעם גם כן לס"ז וצ"ל לסי"א) שוב מצאתי להלחמות סוף מו"ק על הא דפסק הרי"ף כרשב"א מפני הירו' וז"ל אלא שאנו תמהין שלא סמכו על הירוש' בפסק הלכה ועיין בסמוך:

גמ' וחכמים אוסרין. עיין (לקמן נה) וברש"י שם ד"ה ולבסוף ובמהרש"א ולעיל בריש מכילתין בתוד"ה מאימתי וצ"ל דחכמים פליגי גם כן בזה וסבירא ליה דלא תלי במנהגא אלא דאסור בכ"מ והשתא א"ש דל"פ הרמב"ם והשו"ע כוותייהו משום דהם נגד סתם מתני':

תד"ה מה. ור"י מפרש מה ראו שלא ברחו. כן איתא להדיא בחזית בפסוק זאת קומתך דמתה לתמר דיחזקאל אמר להם חבי כמעט רגע פי' שיחביאו א"ע ויברחו והם השיבוהו אנן בעינן כו'. דנהוי תמן ולא נסגיד ליה כו':

דף נד.

גמרא והכתב והמכתב. עפרש"י והרע"ב באבות. ולע"ד נל"פ הכתב היינו שיהא כתב בעולם ר"ל כתב הסכמי של כל אומה ואומה והמכתב היינו מכתב המיוחד ר"ל כתב אשורי שהיה בלוחות:

גמ' [אפשר יעשנה בדפוס ויקבענה כוון. לעיל (לז):

גמ'] אור שברא הקב"ה בשני בשבת כו'. פי' אור של גיהנם בב"ר פ"ד יליף לה מן כי ערוך מאתמול תפתה. יום שיש בו אתמול ואין בו שלשום:

רש"י ד"ה ראשית דרכו. והא דאמרן לעיל כו'. לכאורה יל"פ כאן שלא נבראת כתובה אלא לגורסה ע"פ כמו שאר תורה שבע"פ:

דף נד:

רש"י ד"ה בגדו. כתנות אור שה"ל. כוונתו למאי דאיתא בב"ר פ"כ בתורתו של ר"מ מ"כ כתנות אור ובס"א הגי' ברש"י עור בע':

גמרא והאריו"ח ת"ב אינו כת"צ מ"ל לבה"ש. עיין מהרש"א ול"נ דאף דלענין רחיצה ט"ב חמיר כדלקמן מ"מ לא היה סברא להגמרא דיהא חמור מת"צ לענין בה"ש:

גמ' כדאר"ש בדר"א כו'. ה"נ לקביעא דירחא לכאורה אינו מדוייק לישנא דה"נ כו'. כיון דגם הוא אמר על הך ברייתא גופה. אמנם מצינו כי"ב (בב"ק סח) ב' פעמים:

רש"י ד"ה אין ת"צ בבבל. הואיל כו' אם גוזרין על ד"א כו'. עיין בר"ן (בתענית פ"ק קע"ג ד"ו) דמשמע דה"ל גי' אחרת בלשון רש"י וע"ש בשם הרמב"ן טעם אחר נאות ושכ"ה בירוש' וכ"כ שם הרא"ש בשם ראבי"ה:

דף נה.

במשנה וב"ה מתירין עד הנה"ח. ופי' הרע"ב מידי דהוה אתענית כו'. במחכ"ת נראה דאשתמיטתיה גמרא דלעיל בריש מכילתין דלטעם זה היה אסור מע"ה וע"כ טעמייהו כמ"ש התוספות שם לר"י וגם מהתוי"ט נראה דאשתמיט ליה גמרא הלזו:

גמרא מכלל דשלא לצורך מיגמר נמי ל"ג. האי דיוקא לכאורה תמוה דאדרבה מדקתני אפילו כו'. מכלל דבל"ז ה"א דדווקא שלל"צ אסור מכלל דלגמור אפילו שלל"צ מותר ונ"ל דדיוקא הוא מדאשמעינן רבותא לאיסורא ולא להתירא דלגמור שרי אף בשלל"צ (דבעלמא אמרינן כח דהתירא עדיף) וכדקתני לקמן במתניתין מוליכין כלים כו'. אעפ"י שאינן לצוה"מ מכלל דבאמת אינו מותר רק לצורך ודחי דלא נחית תנא להכי לאשמעינן רבותא בלצורך או בלל"צ רק דאשמעינן אפילו דזוטרי כו'. ובזה לא נצטרך שוב לדוחק שבתוס':

דף נה:

גמרא מקום שנהגו אין ל"נ לא. עיין מהרש"ל ובהגר"א תס"ח סקי"א. ולעד"נ דהא חזינן בברייתא הקודמת קתני כ"מ כו'. גומרה בי"ד והדר מפרש אימתי בזמן שהתחיל כו'. ש"מ דבלא אימתי הוה ס"ד לפרש גומרה היינו להתחיל ולגמור ולאפוקי אם לא יוכל לגומרה בי"ד (ועמש"כ בברכות ל"ט) ואם כן גם בברייתא זו נוכל לפרש כ"מ שהיא לצה"מ גומרה דר"ל מתחיל לגמור לכן מסיים ועושין כו'. (פי' להתחיל כמו במתניתין ג' אומניות עושין) במקום שנהגו ודייק הגמרא שפיר לא נהגו לא (פירוש אינו מתחיל) ואם כן ע"כ הא דקתני רישא גומרה גמר ממש וקתני בה לצוה"מ וש"מ לצה"מ אין כו'. ולזה נראה שכוון גם כן הר"ן ע"ש. וחוץ לדרכנו יל"פ הא דאימתי כו'. דבא לומר דאימתי גומרה בזמן שהתחיל בה קודם י"ד ר"ל סמוך לי"ד ולא הספיק לגומרה עד שפגע בו י"ד אבל כו'. ר"ל שהתחיל בה כמה ימים קודם י"ד והניחה ולא גמרה אסור לגמרה בי"ד דזה הוה כמו התחלה כיון שהפסיק בה וזהו שאמר לא יתחיל כו'. וכן נ"ל לדינא דהסברא ישרה:

גמ' סיפא אתאן לחוש"מ כו'. עתוי"ט ד"ה מחזירין שכתב ואע"ג דהשתא כו'. זו ואצל"ז קתני כו'. במחכ"ת ל"ד כי כפי שרוצה להעמיס שיטה זו בהרע"ב ורוצה להגיה בי"ד וס"ל דדוקא אם מתה אחר ג' ומשום הפסד דבצים. ע"כ צ"ל דלהושיב אחרת גרע מלהושיב בתחלה וכועי"ל שבב"י לדעת הרמב"ם (ועיין בהה"מ) אם כן אין זה זו ואצל"ז:

[ד"ה וקוצרין] . דתנן אין מביאין כו'. ולא מבית העמק. עיין (מנחות סח) בתד"ה קוצרים:

דף נו.

גמרא היכי עבדי כו'. ומרתחי להו ושדו להו לדיקלא כו'. כצ"ל:

גמ' ובנהרדעי דליכא מינין כו'. לכאורה קשה (דבברכות יב) איתא אמימר סבר למקבעינהו בנהרדעי א"ל ר"א כבר בטלום מפני תרעומת המינין אח"ז מצאתי להצל"ח שם שעמד בזה וע"ש ישובו ול"נ משום דתרעומתם דהתם חזקה שיאמרו דאין שאר התורה אמת להכי בטלום בכל מקום אבל הכא תרעומתם קטנה וקלושה שיאמרו שאנו מוסיפין כו'. לכן לא תיקנו במקום דליתנייהו:

רש"י ד"ה ולא הודו. שאמר וגנותי כו'. הן מסדר הכתובים במלכים ובד"ה משמע דהבטחת השם היתה אחר השתדלותו:

רש"י ד"ה אסא דרא. הדס לח. וכ"פ (בגיטין סח ב) אנכי ל"מ בש"ס דוגמא דדרא פירוש לח ולולי פירושו הנל"פ מלשון דרי דרי (מגילה יב) דפי' שורות והכא הכוונה דהעלין שלו קיימי בחדא שורה עיין (סוכה ס"ד לב) ובתד"ה תלתא:

רש"י ד"ה רי"א מפסיקין וד"ה וכורכין. צ"ל בד"א:

רש"י ד"ה קוצרין. כלומר לא הקפידו כו'. משמע קצת דאורוייה לא מורינן והתני שם ברישא קוצרין בה"ש כו'. וכן במתני' פירש דהתיר גמור הוא:

דף נז.

גמרא ע"ג מעלה בהר הבית. ע' פרש"י ועיין (ביומא כ"ג) ובפירושו שם ד"ה על מעלות האולם:

תד"ה אלא. דכתיב גבי פאה לעני כו'. כצ"ל:

דף נז:

בסדר קרבן פסח. ובשבת נשחט בו' ומחצה כו'. נראה דצ"ל ובע"ש:

שם עד שמסיר מהם הצואה והפרש כו'. כצ"ל:

דף נח.

במשנה בין בחול בין בשבת. הן בין לאביי בין לרבא בפי' פלוגתת רי"ש ור"ע לקמן בגמרא הרבותא היא בבין השני וכי"ב הרבה במשנה וגמרא. וזה דלא כמו שהבאתי (בברכות נ) בשם הסמ"ע ובריש

הוריות בגמרא על הא דתנן בין שעשו ועשה עמהן כו'. מוכח דיותר מסתבר לינקוט הרבותא בהשני (ובשבת קח ב) במשנה אר"י וה"ה הלמי בין מרובה ובין מועט ובגמרא אבע"ל ר"י לאסור או להתיר ועמש"כ עוד בזה (שם קנה):

גמרא חלקהו לבין שני ערבים כו'. פרש"י אינו מכוון יפה בלשון הגמרא ולנ"פ ע"ד שאמרו (בברכות כז) חלקהו לשני בקרים דר"ל לזמן הבוקר שהוא ו' שעות חלקהו לשני חלקים שוים וכל חלק איקרי בוקר ה"נ לזמן הערב שהוא שש שעות מחצות היום עד הלילה (כדכתיב תזבח אה"פ בערב דר"ל במשך זמן הנזכר) חלקהו לשני ערבים בחלקים שוים ותעשה התמיד ביניהם היינו חציו בערב הראשון וחציו בהשני וכינוי דחלקהו קאי על התמיד ולישנא דלבין מתפרש ע"ד דאמרינן בעלמא יחלקו ביניהן דפי' שזה נוטל החצי וכן השני (וביומא לג ב) דאמרינן נמי בבקר בבקר חלקהו לשני בקרים והוא על כוונה אחרת ע"ש הוא כמו שמצינו הרבה שהלשון אחד ופירושו מתחלף עיין (בב"ב סד יא) בתוספות (ולקמן צו ב) בתד"ה ושלמים:

גמ' ואס"ד בח' ומחצה דאורייתא היכי מקדמינן. כה"ג (ביומא כב):

גמ' עביד להו למוספין בשש. עפירש"י ואנכי לענ"ד לא נתיישבתי בטעמו דבכ"מ דכתיב יום כולו יומא משמע מילה כתיב בה גם כן וביום השמיני ומצותה מצפרא (כדלעיל ד) וכן לולב ושופר ועיין בתוספות ר"פ תה"ש וכן לא מצאתי להרמב"ם בחבורו ד"ז דמצותו בשש:

גמ' ובזיכין בז' ועביד ליה לתמיד בז' ומחצה. עיין רש"י ותוספות שנדחקו וראיתי להרמב"ם בפ"ו מה' תומ"ס הי"א שכתב דבזיכין אחר המוספים וקודם ניסוך היין והכ"מ והלח"מ לא מצאו מקור לדבריו ואולי למד זה מכאן ומפרש דהחצי שעה היתה לניסוך היין עם השיר ולר"ע היה גם כן עוד שהות ח"ש לנסכים ואף דהתמיד משמע שלא נשתהה רק שעה א' עם נסכו י"ל משום דמוספין היה ב' כבשים אך ק"ק איך מפסיקין בבזיכין בין מוספין לנסכיהם הלא כתיב זבח ונסכים עיין (יומא לד) ופרש"י שם למדנו שלא יפסיק קרבן אחר ביניהם:

רש"י ד"ה מי קתני. ולהכי לא פריך כו' דאיהו נמי כו'. והוא דוחק ול"נ משום דאיכא למימר דתנא בפסח קאי וכדתרצינן (לעיל לז) והוא כעין תירוץ התוספות:

תד"ה וקעבדינן. וא"נ לר"י כו'. ול"נ ליישב דלר"ע היה החלוק בהח"ש שבין המוספין להתמיד שהיתה פנויה מעבודה:

דף נח:

גמרא מידי כסידרו בחול בעלמא כך כו'. בעה"פ כו'. כ"נ דצ"ל וכן העתיקו התוספות לעיל בד"ה מידי:

רש"י ד"ה העולה עולה ראשונה. והיינו עולת תמיד דקרבן תמיד כתיב ברישא דפרשת קרבנות. כ"נ דצ"ל:

דף נט.

גמרא אף מחוכ"פ בשאר ימה"ש שטובל ואוכל בקדשים לערב. עיין תוספות (חגיגה כא):

גמ' והאיכא אשם כו'. והאיכא עולה כו' וכ"ת כו'. עיין צל"ח שתירץ על קושיית המהרש"א דליכא לאוקמי במחו"כ דזב דכיון דאין בהמה עמה דליגזור משום הקטרתה מאי איריא משום לאכול בקדשים בלא"ה שרי. ותמוה דהרי יש עולת העוף עמה ואיכא למגזר משום הקטרתה וקושיית המהרש"א בקל י"ל דמשמע ליה להש"ס דרי"ש מיירי בכל מחו"כ דומיא דת"ק. ועוד י"ל ע"ד תירוץ הצל"ח והוא דלא שייך למגזר משום הקטרה אלא היכא דהקרבן דבר הקטרה שעמו מעכב גם כן הכפרה אלא שכבר הוקרב חיישינן דהרואה לא יתלה שכבר הוקרב אלא יאמר שגם הוא קרב אחר התמיד אבל אם אינו מעכב הרואה יתלה שיקריבוהו למחר וליומא אחרא ובזב וכיו"ב לכ"ע עולתו לא מעכבא וכדאמרינן (בנזיר יח ב) עולה לא בעי מיעוטא כו'. ואף לרי"ש דשם דמצריך מיעוטא הא פירש שם התוספות טעמו דבנזיר איכא למיטעי ע"ש אבל בעלמא אית לן למילף מיולדת שפירש בה קרא דלא מעכבא או מנזיר גופיה עיין תוספות (זבחים ה) ד"ה עולתה וזה דלא כהמהרש"א דמשמע מדבריו דעולה גם כן מעכבא אלא דהקדמתה א"מ:

גמ' וקי"ל דאפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה. לכאורה האי סיומא הוא שפת יתר כאן דהא כאן העולה גם כן עוף אבל לפי מה שהוכחתי בפ"ח דנזיר בס"ד שיכול להביא עולת בהמה עם חטאת העוף תחת עולת העוף וכש"כ מצורע עני דתבא עליו ברכה (עיין נגעים פי"ד מי"ב) הוכרח לסיומא הדין דל"ת בשקרב עולת בהמה ונכון בעז"ה:

רש"י ד"ה בשאר ימה"ש. אם הביא שלמי נדבה קודם התמיד כו'. לכאורה בכה"ג יכול לקיים שניהם דיוכל לאוכלן למחר אחר שיביא כפרתו לאחר תמיד ש"ש (עיין תוספות לקמן ר"ד צב) יותר ה"ל לפרש בתודה שא"נ רק ליום ולילה ולפי מה שהביא הב"א (בשבת קלג) דעשה דוחה ל"ת אפילו היכא דיוכל לקיימה למחר בלא דחיית הלאו משום דשהויי מצוה לא משהינן וכן לפי מאי דהבאתי (בברכות ט) בשם התו"כ דמצוה מה"ת לאכול מקצת ביום הא' א"ש פרש"י וכש"כ לפי מאי דמסקו ר"ח ור"פ אין כאן עשה דהשלמה אלא משום גזירה:

רש"י ד"ה הכא. וטהרה של מחו"כ כו'. ואחטאת קאי ביולדת. כצ"ל:

תד"ה אין. ודישון מה"פ ושני ג"ע. לכאורה הדישון הוא בכלל הקטורת וקטורת ומכשיריה קאמר. ושג"ע נמי מכשירין דתמיד נינהו:

דף נט:

גמרא משום דחלבי שבת כו' אנן ניקו כו'. נ"ל דר"ל דע"כ לא שמעינן דח"ש קריבין ביום טוב אלא דחובת היום שלה כגון דתמידין ומוספין אבל הפסח דאינו חובה לה אית לן למימר דלא ליקרב ביום טוב ובזה מיושב מה שגמגם הצל"ח בזה:

רש"י ד"ה והעלה. בתר חטאת כתיב כו'. כצ"ל ועמש"כ (בזבחים צ ב) דבר נכון בכוונתו בס"ד:

תד"ה בי"ד (בסופו). הא מודה דל"ד שבת כדמוכח התם. ע"ש (ע"ב) בתד"ה מ"ט:

גמרא בעי ר"פ בעבודה אחת כו'. גי' רש"ל רבא ועיין לקמן תד"ה והיינו:

דף ס.

גמרא מקמייתא איפסיל לה. מפרש"י משמע דגריס בחדא איפסיל ליה והוא יותר נכון:

גמ' ת"ש או של"ש ולשמו פסול ה"ד א"נ בב"ע כו'. לכאורה נראה דהיינו דומיא דלשמו ושל"ש והוא דאמר הריני שוחטו ע"מ לזרוק דמו של"ש והשחיטה גופא תהיה לשם פסח. וזה הוי גם כן כש"כ מלשמו ושל"ש עתוי"ט וכ"נ שהבין המהרש"א. אבל בפרש"י ויותר בפי' ר"י שבתוספות למ"כ:

רש"י ד"ה מידי איריא. וכי ראיה כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה מקצת אוכלין. ראוין לאכול ושחטו לשם כולן. כצ"ל:

דף ס:

גמרא תאמר בלשמו כו'. אלא בפסח בלבד. ק"ל דהא אשם נזיר ואשם מצורע במחו"ז בבעלים נמי פסולין לשמן וכשרים של"ש אליבא דרב חלקיה (בזבחים קיד ב) ואפילו ר"ה שם מודה בהפריש ב' אשמות לאחריות כדאיתא שם בסוף הסוגיא:

דף סא:

רש"י ד"ה מאי זאת. ע"מ לזרוק דמו לערלים. כצ"ל:

דף סב.

תד"ה כי. ומותר לצאת באחר. כצ"ל:

תוס' ד"ה ערל. דוקא בחגיגה שתלוי בביאה כו'. עיין (לקמן פ) תד"ה אתה:

בא"ד טמא איך משלח קרבנות והא בעי סמיכה. ולי גם כן קשה (דלעיל נט) מוכח דבקדשים הנאכלים לבעלים כגון שלמים ותודה איכא מ"ע שיאכלו הם דוקא ולזה לא יועיל תירוץ ר"י דמיירי בבכור ומעשר ולמ"ל אלא בעופות דאין בהם אכילה לבעלים ולא סמיכה ולשון הגמרא דאילו בכה"ז כו'. ואילו בפסח כו'. אינו סובל זה:

דף סב:

תוס' ד"ה אילימא. עיין כה"ד ולע"ד נל"פ עפ"י מש"כ בעצמם (לקמן עח) בד"ה הא דט"ב מדאורייתא הציץ מרצה אף ביחיד לכתחלה לזרוק הדם עליו והחילוק בין יחיד לציבור הוא בטומאת הגוף ולפ"ז דברי הש"ס הכא מאירין אי בט"ב היכא הותרה ר"ל מכלל איסור דהא גם ביחיד שרי ולהכי שפיר משני בהואב"א בטומאת פסח דשם אף בט"ב חילוק בין יחיד לצבור וק"ל שפיר הותר מכללו:

תוס' ד"ה לימא. עיין מהרש"א שכתב שדוחק לומר דלוקה (דאר"ח גבי האופה מיו"ט לחול) מדרבנן קאמר ותמיהני דהרי מוכח להדיא שם בא"ע דמדאורייתא קאמר מדא"ל רבה משום ע"ת שרינן איסור דאורייתא וכן ומשום הפסד ממונו שרינן א"ד ור"ח מקשה לרבה שם מיש חורש כו'. ואי לאו דאורייתא קאמר לדידיה נמי תקשי:

תוס' ד"ה פסולו. כדלעיל. הוא (בדף סא) ותמיהני על פירוש הרמב"ם שחשבם בתרתי דלא כרבא ור"א ועוד תימה שהשמיט טעם דישנו בד"ע. ודע דבטעם האחרון כתב כי של"ש נוהג בכה"ק וזאת היא מיוחדת בפסח ומשמע שכן היתה גירסתו בגמרא וכתמיהת התוספות:

דף סג.

רש"י (בסה"ע) מדם זבחי. כצ"ל:

דף סג:

רש"י ד"ה אבל המולק אה"ע. דכשר להקריבה אחר התמיד כו'. אינו מובן דהא מ"ל גם קודם התמיד אחר חצות ועיין מהרש"א ויותר תמוה לשונו לקמן ד"ה מליקה דאורחיה לעכובי אחר התמיד דהא ודאי דלכתחלה צריך להקריבה קודם עיין (לעיל נט) ואפילו חטאת העוף מוכח שם דלכתחלה לא:

דף סד.

במשנה ובידיהם בזיכי כו'. הן בכ"מ איתא מזרקות לקבלת הדם. ואולי הכא מפני שלא היו להם שוליים רחבים קוראן בזיכין שכן דרך הכף עיין כלים פ' בתרא מ"ב ובזיכי לבונה אע"ג דה"ל שוליים יתכן שמלאכתם היה כעין כף בעגול ארוך:

משנה שורה שכולה כסף כסף. ושורה שכולה זהב זהב. כ"ה כוונת המשנה כאשר הפסקתיה:

רש"י ד"ה מקבל את המלא. ומחזיר אה"ר שחזר כו'. הן גם על פעם הראשון נופל יפה לשון חזרה כיון שקבל עתה מידו בזר מלא ומשיב אליו תחתיו ריקן:

דף סד:

במשנה והוציא את אימוריו. עתוי"ט שכתב ובפסח נאמר האליה כו'. ל"ד דבפסח עצמו לא כתיב אימורין כלל ולקמן יליף ריה"ג מן ואת חלבם תקטיר דכתיב גבי בכור ולקמן צ"ו ב' יליף עוד מקרא אחר לאליה:

משנה והשלישית במקומה עומדת. לכאורה קשה כיון דהשלישית נשארה במקומה יכלה הראשונה לשבת בחיל ושניה בעזרת נשים ויש לומר דבשעה שיצאה הראשונה היתה אז כת הב' עומדת הכן בע"נ והג' בחיל לכן הוכרחה לשוב עד הר הבית וכן בשובת השניה מצאה אז השלישית בע"נ לכן היתה מוכרחת לשוב עד החיל:

גמרא דלמא שקלי דדהבא כו'. לכאורה משמע פירושו דלמא שקלי מלא דדהבא ומעיילי (ר"ל מחזירין) ריקן דכספא ורש"י ל"פ כן:

רש"י (ברה"ע) ואינו יכול לתקן המקלות. ולשון הרע"ב לטלטל והוא מפירוש הרמב"ם וכ"מ להדיא (בשבת קכג קכד):

רש"י ד"ה חוץ מבזיכי לבונה. כדי שלא יסמכו כו'. ויפרסו דופנותיו וכו'. הן דופנותיו היו בשפתי רוחב השלחן והבזיכין היה בין המערכות אצל שולי הלחמים לאבא שאול בפ' שתי הלחם:

בתוספות ד"ה אתיא. בכור כו'. דאיכא גז"ש נילף כו'. עיין (קדושין לד ב) תד"ה ה"א דמוכרח כן מהגמרא דשם:

דף סה.

תוס' ד"ה המכבד. מתכוין להשוות גומות אע"פ שא"צ כו'. עיין בגה"ש שנתקשה בדבריהם. ולעד"נ כוונתם ע"ד משל בעל תל ובעל חריץ שהרשה בעה"ח לבעה"ת לפנות תלו לתוך חריצו ולהשוותה הנה בעה"ת מכוון לאשוויי גומתו וא"צ לזה רק לאפנויי תלו ה"נ המכבד מכוון נמי לאשוויי גומות בעפר המתכבד אך עיקר תכליתו הנצרך לו אינו אלא כבוד הבית והבן. ומה שהקשה בחדושיו דמנ"ל להש"ס דרבנן פליגי עם ר"א במציאות וס"ל שאין מכוון להשוות גומות ולכן אמרינן בשבת התם והאידנא דקיי"ל כר"ש זילחא שרי דלמא גם רבנן ס"ל בהא כר"א דמכוון לשוויי גומות ופטרי משום מלאכה שאצל"ג כר"ש נ"ל דס"ל להש"ס דא"כ ליפלגי בעלמא כגון כחס על הנר כו' דפ' ב"מ או במוציא אה"מ דפ' המצניע:

תוס' ד"ה שמא. אבל דם התמצית כו'. כיון דאינו ראוי לזריקה אינו אסור כו'. כ"נ דצ"ל ועיין (זבחים עז ב) בתד"ה בדם בהמה:

ד"ה אחד זה וד"ה ורודה. צ"ל בד"א:

דף סה:

רש"י ד"ה דם שהנפש. שה' דמים הם כו'. (ע"ש כ"ב) ובפירושו שאינן אלא ד' ועמש"כ לעיל (כב ב ע"ד):

רש"י ד"ה והא קא הוי חציצה. דבעינן לעמוד כו'. עיין (זבחים כ"ד) דיליף ליה מט"א הואיל ורצפה מקדשת כו'. (וע"ש ק"י) בתד"ה מין במינו ובמה שציין הגה"ש שם:

במשנה וחתיכת יבלתו. הצל"ח נסתפק בנולדה היבלת בשבת עה"פ אם מותר לחתכה שהרי לא היה אפשר לעשותה מע"ש ע"ש ונעלם מכ"ת ירוש' בפרקין בסוף הל' ג' וז"ל הגע עצמך שנולדה לו יבולת כו'. ומשני מין יבולת ראויה ליחתך מאתמול (וצ"ע ביבמות (ו ב) בתד"ה טעמא בסופו שכתב דבכ"ד משוינן מכשירי מצוה שא"א לעשותן מע"ש כמצוה עצמה כו' ע"ש) עוד שם בירו' הגע עצמך שחל יום הז' שלו בשבת כו'. ומשני מין הזייה ראויה מאתמול ומזה אני תמה גם על רש"י שנדחק בסוה"מ וכ' והזאה כו':

רש"י ד"ה שחיטתו. דכתיב ביום צוותו כו'. לכאורה הלא בגופי' כתיב בין הערבים ואולי משום דכתיב ביה נמי שם תזבח כו'. בערב כבוא השמש:

תד"ה אלו דברים. לרבי ישמעאל בנו של ריב"ב. כצ"ל:

בא"ד ואפילו רבנן כו'. לא שרו כו'. אלא עה"ח והשאר כו' בברזי. אבל (בשבת קי"ז) כתב בשם ר"י דלרבנן מותר לגמרי (ור"ל כדרכו ע"ש) וכתב התוי"ט שזהו גם כן דעת הרמב"ם שכתב דמפשיטין את כולו ולא חילק כו'. (ולהלח"מ שם אישתמיט תוספות דשבת ע"ש) ולי עדיין קשה דה"ל לבאר דבמונח על פתורא דדהבא אינו רשאי להפשיט את כולו כדאיתא שם אליבא דרבא ואם הוא גם יומא דאיסתנא אסור לכ"ע ע"ש ואולי דסמך על הא דאמר הש"ס בר"פ רי"ש (מנחות סד סג) לישנא דאיכא בזיון קדשים ומשמע ליה דלטעם זה מותר בכ"ע ונ"ל דראיה לדעת הרמב"ם והר"י (דבשבת קלג ב) ובמנחות שם מייתא לפלוגתתם אמלאכות דאורייתא ע"ש:

במשנה א"ל ר"א כו' מ"ר רשות למצוה. בתוי"ט וברפ"כ דשבת סבירא ליה דנותנין לתלויה בשבת ל"ד במחכ"ת דמן תולין אה"מ ביו"ט ה"ל לאקשויי דע"ז אמר הש"ס שם דר"א ס"ל דמכשירי או"נ דוחין את היו"ט ועיין בלשון התוספות לקמן (סח ב):

ומש"כ עוד בס"ד מ"מ לענין ע"ת מיקרי רשות כו'. ג"כ ל"ד דאדרבה דלענין ע"ת שאין מערבין אלא לדב"מ ע"כ דשמחת יו"ט מקרי גם כן מצוה אלא נגד מצות ביעור חמץ מיקרי רשות והכי הל"ל:

דף סו.

גמרא למחר מי שפסחו טלה כו'. משמע דהשאלה דשכח ול"ה סכין היתה מע"ש ותימה דלא הכריזו אז שכולם יביאו סכיניהם מע"ש למקדש וצ"ל דבאמת הכריזו אך דמ"מ היו קצת ששכחו ועליהם אמר מי שפסחו טלה כו':

תד"ה מה לתמיד. מה שנדפס בגליון בשם מהרש"א להגיה וחד מהנך שקר ענו בו ע"ש ותראה שאינו רק מוחק מלת גרידא:

דף סו:

גמרא א"ל רשב"ל לר"י אימא כו' ציבור ל"ל תקנתא כו'. הקשה הצל"ח א"כ מה יעשה בהך דרשה דרבא לקמן (בס"ד צה) ול"נ ליישב דהא רשב"ל רהיט ואזיל כאן אליבא דר"י עיין בתד"ה אלא ואיהו ס"ל דפ"ש דוחה אה"ט ותוכל הדרשה להתקיים בפ"ש:

רש"י ד"ה לא בחר. מכלל שמתחלה נבחר כו' ומפני שגלוי לפניו שהוא רגזן מאסו. ק"ל היכי נתחדש חלילה לו יתעלה ידיעה אשר לא ידעה מקודם בעת אשר נבחר ונ"ל דאף דידע מקודם מ"מ אינו דן אה"א אלא לפי מעשיו של אותה שעה (ר"ה טז ב) רק דקרה לו לאליאב שכעס בפועל קודם המשיחה גם כן ואם לא נכתב דהכי יכתב כל מעשה איש פרטי ואינו מביא הקרא רק לראיה שמצינו בו מדת הכעס (ולא מצינו בו מדה מגונה זולתה) ע"כ תלינן שמחמתה נמאס:

תד"ה ואין. תימה כו'. ולעד"נ דלעולם מאיש ממעטינן אפילו עיר או שבט (ובב"ק נ"א דרשי רבנן איש בור אחד ולא שנים וכן בסנהדרין ע"ח פירש רש"י בד"ה כל דהוה דאיש כו'. ולא שנים שהכוהו ויל"ח בקל) אלא דהכא משום דכתיב איש איש ה"ל מיעוט אחר מיעוט ואינו אלא לרבות עיר ושבט עד דאיכא רוב צבור וכה"ג כתבו התוספות (בסנהדרין סו) ד"ה לרבות והתוי"ט רפ"ב דזבים ועמש"כ לקמן בדף הסמוך בס"ד:

תוס' ד"ה אלא. עיין מהרש"א והב"א כ"ע ולפמש"כ שם דלאו לר"י עצמו קאמר הש"ס התם דאיצטריך לכדר"א כו'. דהא איהו ס"ל ב"כ הבאים כאחד מלמדים מיושב קושייתו ול"ד כלל לסברתו אף דרשת רשב"ל כאן לא אתיא לר"י דא"ל ב' כתובים הבכ"א מלמדים אבל הלא ר"י מודה גם כן דג"כ הבכ"א אין מלמדין (קדושין לה) והכא יש ג' צרוע זב טמא לנפש ולכן גם דבריו דלקמן דחויין:

דף סז.

גמרא ת"ל איש איש. לפרש"י העיקר חסר מה"ס ולכאורה הנל"פ דהילפותא הוא מכפל לשון איש וכדדרשינן (בחולין יג ב) איש מה ת"ל איש איש לרבות נכרי כו'. וכן טובא (ועמש"כ בדף הקודם) ונ"ל דלרש"י דחק דהא קיי"ל אפילו שגג או נאנס או הזיד עושה אה"ש (לקמן ר"פ מי שהיה) ומנ"ל הא ועוד מדוע שיירן התנא דהוויין רבותא טפי לכן השכיל לפרש דדרשת התנא הכא מתיבת טמא ולזאת אין מרבה ממנו אלא טמאים ורבוי דאיש איש אתי לרבות שגג כו'. שוב מצאתי בירו' ר"פ משה"ט מפורש בדרשת הכתובים כדאמרן וב"ה שהנחני בדרך אמת [והתוי"ט בר"פ משה"ט ל"ד בזה ואישתמיטתיה פירש"י דהכא] :

גמ' יאמר טמאי מת ואל יאמר זב כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה יכול יהיו זבין. מדלא כתיב מחנם כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה א"צ. דע"כ כולן כו' בטומאותיהן ואי כולהו כו'. כצ"ל עיין מהרש"א:

תד"ה הכתוב. וקשה דב"ק נמי כו'. שהכתוב ניתקו לעשה כו'. לכאורה הא בגופיה כתיב נמי לאו ל"י אל תוך המחנה ובסמוך כתבו היכא שאינו כתוב הלאו אלא עד"א לא כו'. ונראה דכוונתם דלא לילקי על כניסת מחנה לויה והלאו דבגופיה איכא לאוקמה על מחנה שכינה ועיין (לקמן סח) בגמרא:

בא"ד וכ"מ בפ' כה"פ כו'. כוונתם דא"א דבמצורע ליכא כרת ובב"ק ודאי יש בו כרת כדאמר אידי ואידי עשה שיש בו כרת הוה וא"כ איך אמרינן הואיל וק"ל דהא כבר הוכיח הט"א (במגילה ג ב) דאמרינן הואיל מקילתא לחמירתא ומצורע אף דניתק לעשה מ"מ איסור דאורייתא איכא כמ"ש בש"א סימן פ"א וכש"כ לפירושם בהא דניתקו לעשה דהכא משמע דאיסור עשה איכא לכה"פ:

תוס' ד"ה מאי. ה"ה כו'. ולעד"נ דלהכי נקיט חומרא זו דאיתא נמי בזב בראיה א' ובב"ק דל"ת דוכל זב אתא בכדי לרבויי אותם:

דף סז:

רש"י ד"ה זב. עושה מו"מ אה"ט אע"ג דתניא בתו"כ עושה מו"מ כו'. וכ"ה להדיא (בנזיר נו ב):

רש"י ד"ה כחתימת. מהחתים בשרו מזובו כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה ואיתקש. כדכתיב זאת תורת הזב כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה מחילות. הני תרתי מילי שמעינהו כו'. עי' (לקמן פו) בפירושו ד"ה כי אמרה ובמהרש"א שם:

רש"י ד"ה וב"ק משתלח. דהא איתקש לזב. לכאורה תמוה דהא לא מהיקשא ילפינן אלא ממלת וכל דכתיב גבי זב וגם לא הוקש אלא לראיה ראשונה של זב והוא גופיה מנ"ל ונ"ל דדעתו ז"ל דמוכל לא מרבינן אלא זב בעל ראיה אחת דדמי ליה יותר (עיין לקמן בדף הסמוך) והדר יליף מיניה בהיקש ב"ק והא דקאמר לעיל לרבות ב"ק קאי אסוף דינא:

תד"ה כה"ג. תימה כו'. נ"ל דלפי מה שפרש"י דה"ה מגע נבלה נמי מרבינן מוכל טמא אין כאן תמיהה:

תוס' ד"ה שכן עושה. מהא דאמר לזכר לרבות מצורע כו'. הוא (בנדה לה):

בא"ד דא"כ למחנותם נמי נימא דאיתקש ואם כן מאי פריך הכא. כוונתם דמאי פריך אדרבה זב חמור מ"מ מהיקשא הוה ילפינן (לסברת הר"מ) דאין משיבין על ההיקש וא"כ צרוע ל"ל ש"מ ליתן לו מחנה ג' ודברי מהרש"א בזה מגומגמין אבל לענ"ד זה אינו קושיא די"ל דכוונת הגמרא להקשות אדרבה זב חמור וא"כ מאי חזית דצרוע מיותר (למידרש ליתן לו מחנה ג') דהוה ילפינן מהיקשא לזב דלמא זב חמור ואתי כל זב ליתן לו מחנה ג' משום דמיותר דהוה ילפינן ליה ממצורע מאותו ההיקש עצמו:

תוס' ד"ה ואתקש. דקאמר התם בעא מיניה רבה כו'. כצ"ל:

דף סח.

גמרא אלא אימא כו' אל תוך המחנה זו מחנה שכינה. ולפ"ז יבא אל נכון קרא דבתריה וכבא השמש יבא אל תוך המחנה דהוא מחנה שכינה דבמחנה לויה גם טבו"י מותר מדאורייתא עיין (לקמן צב) ונ"ל עוד דמחנה שכינה קרויה תוך שהיא באמצע המחנות וכמו שת"א בתוך הגן במציעות גינתא (בראשית ב) וכפירוש רש"י שם ועמש"כ בב"ר פנ"ח אות ז':

גמ' וכתיב פה אלישע בן שפט כו'. לכאורה יפלא מדוע לא הביא מהמוקדם ואת אלישע בן שפט כו' תמשח לנביא ולפמש"כ בס"ד ברפ"ב דשבת א"ש דהאי קרא מייתא ליה כבר (בברכות סד.) ועמש"כ בריש ב"ב כיוצא בזה:

רש"י ד"ה א"כ. נימא ויצא אל מחוץ למחנה ול"י אל תוך ולישתוק. כצ"ל:

רש"י ד"ה יהיה שבעתים כאור ז'. של עכשיו כו'. אבל בב"ר פ"ג מבואר דפי' כאור שבעת הימים היינו אור דז' ימי בראשית והוא האור שנברא ביום ראשון ועיין (חגיגה יב) [ועי' ב"ב (ח ב) תוד"ה ומצדיקין] :

דף סח:

גמרא שהרי הקטר חלבים ואברים כשרים כ"ה כו'. כצ"ל וכן במנחות ליתא תיבות ופדרים:

רש"י ד"ה כל האוכל. בפ"ב דיומא כו' אליבא דמ"ד אין אדם מוזהר על תוספת עינוי כו'. אנכי לא מצאתי שם מ"ד דא"מ על תוספת עינוי דהתם מוקמינן הך דרשה דהכא אליבא דתנא דעצם עצם ולדידיה ילפינן תוספת עינוי מדאיצטריך מיעוטא לעונש על תוספתו מכלל דמוסיפין וע"ע (בר"ה ט) ובתוד"ה ור"ע ועיין בלח"מ פ"א מהל' שב"ע ה"ו:

תד"ה מה. ותירץ לו ר"י דלא שרי כו'. כצ"ל:

דף סט.

רש"י ד"ה אל תכפירני. אע"פ שאינו כדאי. כצ"ל:

תד"ה שמא. עיין כה"ד הנה אף ששיטת הר"ש והרע"ב בספ"י דפרה דמי חטאת אינם חוזרים ומטמאים בטומאה הבאה מחמתם ולכאורה דבריהם מוכרחים שמה בפירוש המשנה וא"כ אין מקום לקושייתם יש לומר דאינהו יאמרו דהתם מיירי דנושאן לצורך הזאה והוה כמזה דטהור והכא

ס"ל דהוה שלל"צ עיין צל"ח (אבל ק"ל מהא דפ"ח מ"ח שם מ"ח שנפסלו כו'. ואת הטהור לחטאת לא בידו ולא בגופו וע"ש בהרע"ב ובא"ר והתם כיון דנפסלו הוה שלל"צ) אך ק"ל בתירוצם הא בכלי חרס נמי מצי איירי דהא אינו נטמא מגבו ומשום היסט ל"ל דא"כ אפילו כ"א וכ"ג נמי וע"כ צ"ל דס"ל דאף במ"ח איתא לכללא דכל טומאות המסיטות טהור כדאיתא בר"פ ר"ע חוץ מן הזב אמנם משנה ערוכה בפי"א שם כל הטעון ביאת מים כו' מטמא את מ"ח כו' במגע ובמשא וצ"ע:

דף סט:

רש"י ד"ה וכל שביחיד וד"ה יחיד נמי. נראה דצ"ל בד"א:

[גמרא אלא אמר רבא קסבר ר"א שוחטין וזורקין על טמא שרץ כו'. אבל האי מיחזא חזי כו'. ואע"ג דהשתא דלא דחי הזאה שבת א"כ לא חזי י"ל עפ"י מש"כ התוספות בריש חגיגה ד"ה איזהו קטן דדוקא היכא דגברא לא חזי אבל אם לא חזי רק מחמת היום לא ע"ש ור"ע דפריך לי' הזאה הוא משום דאזיל לשיטתיה לפי הגי' שהביאו התוספות בסוכה (כה ב) ד"ה שחל דא"ל אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ וכן לקמן (ר"ד צג) איתא ר"ע לטעמיה דקסבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ויתכן דר"ל לטעמיה דהכא לדעת התוס' בסוכה שם דמשבשי להגי' הנ"ל והגרי"פ נמגם שם על הך לטעמיה ולפמש"כ אתא לנכון] :

במשנה ובזמן שהוא בא בשבת במרובה ובטומאה. לכאורה קשה על שינוי הסדר מרישא ומצאתי בתוי"ט שהרגיש בזה ונ"ל ליישב ע"ד שכתב התוי"ט לעיל בד"ה בחול ע"ש וה"נ אי הוה אמר בשבת ובטומאה ה"א דדוקא תרוויהן לא דחי לכן הפסיק ביניהון לחלקן:

משנה מן הכבשים ומן העזים. לכאורה זה אין רבותא כלל שהרי גם פסח בא מהם. ונ"ל דהתוספות (בריש מכילתין ג ב) כתבו דרוב פסחיהם היה טלה ואולי מצוה מן המהדרין הוא גבי פסח (אף דבשאר קרבנות שניהם שוים כדלעיל ס"פ מש"נ) מפני דמזל מצרים היה והיו עובדים אותו להכי קמ"ל דבחגיגה אפילו מצוה מן המהדרין ליכא ולפי מש"כ במ"א דדוקא כבש סתם הוא בן שנה אבל כשב כולל כל המין בן שנה ובן שתים ולמעלה הנ"ל לומר דהכא ט"ס וצ"ל מן הכשבים ולאפוקי פסח דאינו בא אלא בן שנה. [וענ"ל כיון דדרשינן לקמן (ע ב) אליבא דב"ד קרא דוזבחת פסח כו'. צאן ובקר צאן זה פסח בקר זו חגיגה ה"א דוקא בקר ולא צאן וע"ד שדורש ר"א בזבחים (נה) לענין שחיטת צפון בקק"ל וכפירוש שפירשתי שם בס"ד] :

[רש"י ד"ה דליכא כרת. לבו ביום כו'. וצ"ע קצת מדבריו לקמן (צב) בד"ה דרך חצרות] :

דף ע.

רש"י ד"ה קופיץ. אלא לחיתוך בשר כו'. לכאורה יקשה א"כ יהא צריך לו לחתיכת בשר החגיגה אפילו לב"ת בי"ד דאף דהפסח מצותו לצלותו שלם עיין בתוספות (לקמן עד) ד"ה נחתך אינו אלא למצוה ולא מצינו זה בחגיגה אפילו לב"ת ועוד דראוי לחתוך בו אפילו הפסח אחר הצליה ונראה דתרווייהו אהדדי אמרם דלחתיכת בשר לבד סגי בסכין כדאשכחן בתמיד פ"ד מ"ג ובד"ט:

רש"י ד"ה מ"ש. והא ל"ח שמא כו' דמתוך כו'. לכאורה לא היה צריך לזה דהכא בירושלים איירי כדפירש הרמב"ם והרע"ב (ועי' תוספות חגיגה רפ"ג ד"ה האונן) וכבר אמרינן (לעיל ז) הואיל ושוקיה עשויין להתכבד בכ"י ואולי משום הר הבית דאינו מתכבד הוצרך לטעמו אולם לפ"ז יקשה מדוע אמרי' שם בהה"ב לעולם חולין ופירש רש"י ואפי' בשעת הרגל ועוד נ"ל דע"כ היתה להם שעה קבועה בכ"י לכבד בה (דאטו כל היום בלי הפסק היו מכבדים) הגע עצמך שהיתה בשעה ראשונה וא"כ יש לחוש שמא נאבד לו ביום י"ג בשעה ב' אחר הכיבוד דה"ל עוד שהות לטובלו כה"י דבשלמא התם במעות כיון דאין לתלות אלא ביום אתמול אם כן לית כאן רובא דשתא משא"כ הכא לכן הוצרך לטעם דהעם רב כו':

תד"ה והא. הא קיי"ל דא"מ ולא טובלין. תימה דהרי (בביצה יח) מבואר דאם נטמא בולד הטומאה ביום טוב עצמו לכל הפירושים יכול לטבול ביום טוב ע"ש וספק כלים הנמצאים א"צ טבילה אלא מדרבנן דל"ג בירושלים והכא משום חומרת קדשים הצריכו טבילה כמבואר ברמב"ם ובהרע"ב וא"כ ודאי לא חמיר מוה"ט וגם הא מצא בשבת עצמו והוה דומיא דנטמא ביו"ט דלא היה אפשר להטבילו קודם ולרבה ולר"י שם דמשני אליבייהו טומאה ביו"ט מילתא דל"ש כו' וה"ט המ"ל גבי כהנים כו'. יש לחלק אבל אליבא דר"ב ורבא שם אין לחלק כלל וא"כ מאי הקשו אמאי לא פריך כו':

מה שהקשה המהרש"א מדוע לא פריך אי בשבת כיון דאסור להטביל ודאי הטבילוה מאתמול משום חגיגת ט"ו נ"ל דל"ק דהרי ירושלים אסור להוציא בה עיין תוספות (לעיל סו) ד"ה תוחב ובמהרש"א. א"כ ע"כ נאבדה קודם שבת וחיישינן שמא קודם טבילה. וסכין היו מוציאין בתחיבה בצמר הטלה או בין קרני הגדי משא"כ קופיץ ואליבא דאמת צ"ל דמ"מ תלינן שנאבד בי"ג אחר הטבילה כיון דרוב עם מצויין אם איתא דנאבד קודם הטבילה בעוד יומם הוה משתכח:

דף ע:

רש"י ד"ה אבל קופיץ. שמא ימות ול"י חגיגות כו'. לכאורה מ"מ יטבלוהו משום פסח עצמו דיהיה בא בטומאה ואין בו משום שבירת עצם לרב יוסף (לקמן פד ב) אליבא דכ"ע ואולי מדרבנן אסור אפילו בטמא וכ"מ לישנא דמתני' שם דאינו לוקה אבל איסורא איכא דומיא דהמותיר בטהור דשנה עמו דאסור אפילו מה"ת אבל באמת רש"י פירש כן לרווחא דמילתא כי בלא"ה כיון דיבא בטומאה ל"ל לטובלו:

גמרא א"ק וחגותם אותו כו'. הן מתד"ה הא הב' נראה שהיתה גירסתם כאן קרא דוחגותם חג כו' דפ' פינחס:

רש"י ד"ה וישב לו בדרום. רחוק מירושלים שלא לעלות לרגל כו'. הן משום פסח בט"ו מיל סגי עיין (לקמן צג ב) ואי משום מצות ראיה לא מצינו שדרך רחוקה תפטרנו עיין מל"מ ריש הק"פ:

תד"ה שלמים. ואי יכול לשחטה מעיו"ט אכתי שמונה הוו. נ"פ דכוונתם דמשך זמן הקרבתה ח"י עיו"ט וז"י החג לבד שבת ואם חל יו"ט ראשון בשבת יהיה ז"י והצל"ח במחכ"ת צלל במים אדירים לל"צ ע"ש:

דף עא.

גמרא מתקיף לה ר"י כו'. ואימורין עד צפרא. ק"ל לפירוש התוספות (בברכות ט) קרא דולא תותירו ממנו עד בוקר לראב"ע דה"ק לא תעשו דבר כו' ה"נ יל"פ קרא דול"י חלב חגי ע"ב ולעולם איפסלו להו מאורתא ועיין מעל"ד תד"ה והיאך:

דף עא:

רש"י בד"ה ה"ק. וסתם לינה לבוקרה משמע כו'. ומלשון הגמרא משמע לי דמפרש דתיבת לבוקר קאי על ב' החגיגות וזו לבוקרה כו':

דף עב.

גמרא ש"מ עקירה בטעות הויא עקירה. ופירש רש"י מדקתני חייב. נ"ל דאף אליבא דרבא (במנחות סד) דאזיל בתר מחשבה ע"ש הכא מודה דפטור אם היה כשר אע"ג דמחשבתו היתה לאיסורא דדוקא התם דההיתר לא היה גלוי לשום אדם בשעה שעשה דמי יודע שיעלה התינוק במקום פרישת מצודתו או שתמצא כחושה במעיה אבל הכא איכא יודעים שזה פסח הוא ומותר לשחטו ודומה להא דתנן (בנזיר כג) הפר לה בעלה והיא ל"י כו' והיתה שותה ביין כו' א"ס את הארבעים. אך לכאורה רישא דהתם דהיה רוצה הש"ס לאוקמה לעיל (שם כא ב) בהפר לה אח"כ אפ"ה היה פשוט ליה שם דאי בעל מיעקר עקר היתה פטורה וכן מש"כ הרשב"ם (בב"ב קכ ב) כה"ג לענין שחוטי חוץ לכאורה דמיא להא דרבא ויש לי הרהורי דברים בזה ואכ"מ:

גמ' ותסברא מה התם דל"ע מצוה כו'. צריך להסביר האי ותסברא דהא חילוק גדול יש כדפרש"י שפיר בהקס"ד:

תוד"ה לר"י. דפסיל לעיל אחרים לש"פ. הוא (בדף סב ב):

דף עג.

גמרא שחטו שלא לאוכליו חייב מה תקן. עיין מהרש"א שכתב דעל שחטו שלא לשמו לא ק"ל דודאי תקן דפסול שלמים הוא כו' ועיין צל"ח ולי עוד קשה ע"ד דאי' (זבחים סז) ובתוד"ה חטאת העוף דא"א לעקור שום קרבן בהמה משמו לשם אחר ואולי דפסח שאני כיון דקי"ל נימנין ומושכין ממנו עד שישחט לכן אם שחטו לשם שלמים הרי משך ידו ממנו עיין לקמן ע"ב ומיירי שהבעלים עצמן שחטוהו ועוד טעמא רבה איכא בפסח שמותרו קרב שלמים ומה שאמרו בכ"ד שחטו שלל"ש פסול איכא למימר פסול ר"ל לפסח אבל כשר לשלמים או משום דשחטו אחר תמיד של בה"ע ועיין תוס' (יומא כט) ובזה היה מיושב בפשיטות קושיית הרשב"א לעיל ע"ב בתוד"ה לר"י דגם ברישא עשה מצוה דכשר הוא לשלמים ורש"י פי' (לעיל סג) במשנה בד"ה ושלא לשמו פטור דפסול הוא ושחיטה שאינה ראויה כו' ולמש"כ שחיטה ראויה לשלמים אלא דפטור מטעם אחר מפני דעל שאר זבחים פטור בי"ד:

רש"י ד"ה אלא אר"פ. וכגון דשחט בהדיא לשם פסח כו'. פי' דלכתחלה אין לומר בהדיא בפה לשם פסח דהוה תנאי ב"ד כדא"ר יוסי במשנה ספ"ד דזבחים וכמו שמפרש הש"ס דבריו שם בריש המסכתא וכפי מש"כ שם בס"ד ביאורו ובזה שוב אין מקום למה שגמגם המהרש"א עליו:

תוד"ה האמר. תימה כו' ואם כן לימא דמתני' ר"י. הן לעיל בהיפוך הדף בד"ה לדברי כתבו דלא אתיא מתני' כוותיה:

דף עד.

במשנה מעשה בר"ג שאמר כו' אה"פ. בסה"ד מביא ע"ז פירש"י דר"ג היה בבית ב' כו' הן לפנינו ליתא ברש"י ואפשר דט"ס הוא וצ"ל פירוש והוא פי' של עצמו. ובאמת שגם (בנדה ו ב) מצינו שנשאל משפחתו על עובדא דתרומת לחמי תודה [ולקמן (פח ב) נשאל מהמלכה על עובדא דפסח] ואם ניתן אמון לסופרי העמים אשר בן כוזיבא במלכו בנה בה"מ והחריבו אדריינוס ועי' מ"ע חלק א"ב פי"ב א"ש טפי. אבל לא שמענוהו בפירוש בדברי חז"ל. ולעד"נ דעובדא דא הוה אחר חורבן. ולפי שמצינו לו (בביצה כב ב) במשנה דעושין גדי מקולס בלילי פסחים ופירש"י משום זכר למקדש. לכן מחמת חביבותו היה קורהו פסח ואע"ג דאמרי' לעיל (נג) דאסור לומר בשר זה לפסח וע"ש בפירש"י ותוס' י"ל דר"ג דלא חייש לרואים בעשיית גדי מקולס ה"ה דל"ח בקרוא עליו שם פסח והשתא א"ש דלא הוה מעשה לסתור (כדפריך הגמרא וכן בירושלמי מקשה לית לר"י צלי אש כו' ותו איתא שם ר"ג חלוק על חכמים ועושה הלכה כיוצא בו ונראה דהוא בלשון קושיא וכמו דמקשה בריש ברכות העתקתיו לעיל (נא ב) ודלא כפי' הק"ע ולא מתרץ מידי) אלא לראיה דפסח ממש א"צ על האסכלא (וכבר הרשנו הרמב"ם בפ"ה דנזיר מ"ה לפרש משנה נגד הגמרא היכא דליכא נפקותא לדינא. ע"ש בתוי"ט ועמש"כ בברכות (מט ב) במשנה שגם הגר"א ז"ל עשה כן) דר"ג מפני שרצה להראות שאינו אלא לזכר ולא יסברו שאוכל קדשים בחוץ צוה לשנותו ולצלותו על האסכלא. ונ"ל עוד דלכן אמר שעושין גדי מקולס (וגדי אע"פ שבלשון תורה הוא כולל אף פרה ורחל (חולין קיג) מ"מ בלשון חכמים הוא שם פרטי לעז בלבד כדמוכח לקמן (פח ב) במשנה ובש"מ טובא) הוא גם כן לשינוי שרוב פסחיהם היה טלה כמש"כ לעיל (סט ב) וכן בירושלמי איתא דעגל מקולס שרי לכ"ע:

רש"י ד"ה איזה גדי מקולס. דתנן כו'. עי' ברא"ש שם בפ' מש"נ סס"י ו' שפי' דאפי' במקום שנהגו לאכול צלי גדי מקולס אסור:

[תוד"ה נחתך. והשתא איך יעשו כן כו'. ק"ל הא צלי אינו אוסר אלא כדי נטילה ויתננה לכהן ואף דהחזה שמינה ואולי דדינה כחלב דמפעפע (חולין צז) הרי אפשר בכחוש ע"ש בתד"ה ההוא] :

דף עה.

רש"י ד"ה חתכו. ולא הבדיל כו'. עי' לעיל (עד) תוד"ה נחתך:

רש"י ד"ה קמ"ל. גז"ש כו' נמי כו' דר"נ לאפוקי זמורות. עי' מהרש"א ועדיין לא הונח לנו מדוע לא פירש"י כפי' מהרש"ל ואין לומר משום הא דאמרינן (בכתובות ל) וש"ד דין ד"מ לא בטלו כו' ומי שנתחייב שרפה או נופל בדליקה דז"א דהא אמרי' שם או נחש מכישו וזה ודאי אינו שרפה דמיתת ב"ד כמו אבר מעיקרו אלא שם ר"ל דוגמתן כדפירש"י התם ולהכי לא קאמר שם ד"מ ב"ד אלא ד"מ סתמא. ולזאת מה שהקשה הרש"א בח"א (בסנהדרין קו ב) ד"ה ד' מיתות על פירש"י דהתם דאין זה שרפה האמורה בתורה ע"ש. מלבד דאישתמיטתיה שטת רש"י וד"ע שבכאן לק"מ דגם שם ל"א הש"ס ד"מ ב"ד. אבל י"ל דרש"י צפה למרחוק בב"ר ס"פ ס"ה גבי מעשה דיקום איש צרורות דשם איתא ד"מ ב"ד ועל שרפה אמר שם שעשה מדורה:

תוס' ד"ה הא. נראה לרשב"א דהמ"צ גלי כו'. תימה דא"כ אפי' תנור שגרפו נמי דלא גרע מסיד רותח וחמי האור וזה לא שמענו לרבי רק ר"ג ס"ל כן לפי הירושלמי שהבאתי לעיל:

רש"י ד"ה תשרף. כל מיני שרפה. כצ"ל:

דף עה:

רש"י ד"ה על שפך. דכתיב ביה באש הוא. כצ"ל:

[רש"י ד"ה רבינא. דמתני' שבשתא היא כו'. לכאורה י"ל דלא משבש לה אלא דמפרש דנכוה בגחלת קאי למעלה אאין לי ולא על מנין דלמטה] :

רש"י ד"ה ארזים. ועל חירם מלך צור נאמר. תמוה דבנבואת פרעה נאמר ועל אשור קאי. ובאמת יש לתמוה מדוע לא הביא רי"צ מקרא מוקדם (ביחזקאל כח ג) כל סתום לא עממוך ושם נאמר על מלך צור. ואולי לפני רש"י היה הגי' מקרא זה ונצטרך להגיה גם בדבריו:

רש"י ד"ה נטף מרוטבו. מפרש בגמרא בסלת רותחת. הא דל"ק ברישא גבי עה"ח דבגמרא מפרש בחרס רותח הוא דכיון דפי' שם נטף בתנור ממילא מישתמע דהחרס פי' של תנור עי' לקמן בתד"ה תנן ולהכי גם רי"ר א"ש לא הוצרך לשנות רק אסלת ועל הרע"ב יש תפיסה שהשמיט תיבת בתנור מלשון רש"י ואפ"ה לא ביאר דמיירי בחרס חם:

תוס' ד"ה לפי. ונראה לר"י דבירושלים גזרו כו'. הב"א כתב דבירושלמי יליף התיר מכירת מע"ש מק"ו מתרומה וש"מ דאף מדרבנן ל"ג אטו פדיה כמו דל"ג בתרומה ול"ד דבתרומה לא שייך גזירה אטו פדיה כיון דל"ל פדיה בשום מקום. אבל מעשר דא"ל פדיה חוץ לחומה שייך שפיר למיגזר ומש"כ עוד דדברי התוס' אליבא דר"מ דמדאורייתא אין מוכרין אותו והא דהוצרכו לטעמא דגזירה הוא לענין דיעבד שתתבטל המכירה א"נ כלל דהא מתניתין ל"א אלא לישנא דלכתחלה ומנא להו להתוספות דאף בדיעבד בטלה ולחדש גזירה:

דף עו.

תוס' ד"ה אלא. וה"ל אברנים. עי' לעיל (מא):

דף עו:

רש"י ד"ה א"ל רב. משום דפת צוננת וחבית מגופה כו'. הגרי"פ הגיה או חבית ונראה שנעלם ממנו דברי מהרש"ל:

רש"י ד"ה חמשה דברים. אין לך בצבור קרבן נאכל כו'. כצ"ל וכ"ה בהרע"ב

תוס' ד"ה ה"ג. שאין הטעם תלוי בכך כו'. לכאורה אדרבה דמקרא דוחגותם כו' פסיקא ליה דל"ד שבת ובכדי של"ת דשאני שבת דחמיר וענוש סקילה לזה אמר דהטעם דל"ד הוא משום דאית ליה תשלומין ולכן ה"ה דל"ד טומאה מה"ט:

בא"ד ועוד פסח נמי א"ל תשלומין בשני כו'. צ"ע דהא דפסח דחי טומאה היינו דוקא שרוב הצבור טמאין וצבור אינן עושין אה"ש כגון רובן זבין. ומש"כ עוד ועוד חגיגת ט"ו כו' נ"ל דג"כ ל"ק היא דא"ת דמה"ט תדחה אה"ט שוב תיהוי חזי בראשון ותהיה לה תשלומין כ"ש (ועי' צל"ח) וכה"ג כתב הט"א (בחגיגה ט) לענין אם חל יו"ט א' בשבת. אבל מ"מ מזה תיהוי תיובתא להרב ז"ל דהתם מסיק לענין שבת דמפני זה אמרינן דכחו"ח תיקו אדוכתא דא"ד אה"ש ויש לה תשלומין וכאן אמרי' דאין לו תשלומין ואפ"ה א"ד אה"ט:

דף עז.

גמרא הכתוב קבע מועד אחד כו'. כצ"ל וכ"ה במנחות ובתו"כ:

גמ' צריכי כו' ואי כ"ר פסח כו'. הקשה הב"א דבלא"ה צריך מועדו גבי תמיד למילף גז"ש מועדו מועדו מפסח לענין טומאת התהום כדמסיק רבא (לקמן פא) ושכח דברי הצל"ח דרבא ל"ק שם אלא לתנא דיליף בגז"ש דמועדו אבל למאן דיליף ממשמעות (והוא תנא שלפנינו כמ"ש המחבר בשם התוספות לעיל (סו) ליכא למילף לענין טומאת התהום כלל ע"ש). ולפ"ז לא יפה עשה התוי"ט בהביאו הצריכותא על פי הרע"ב דמגז"ש יליף ולא ממשמעותא:

גמ' תמיד תדיר וכליל פסח שהוא ענוש כרת. מתוד"ה שכן מוכח להדיא דל"ג כ"ז:

גמ' ר' אליעזר אומר הציץ מרצה כו'. אין לתמוה איך יתכן שר' יוסי תלמיד תלמידו דר"א יחלוק עמו דכן מצינו דר"מ פליג עם ר' יהושע (בביצה לב) ועמש"כ שם. וכן עם ר"א (בשבת נט ב) והתם ע"כ ר' אליעזר (בי') הוא כדמוכח בפ"ב דעדיות מ"ז וע"ש עוד (קלח) ובתוד"ה מי סברת ובמש"כ שם ושם (ס"ב) כי קאי אדר"מ כו' א"ל פטור. וכן מצינו ר"ש עם ר' אליעזר בפ"א דהוריות מ"ב ור' יוסי עם ר' יהושע ברפ"ג דמקואות ועי' לקמן (צג ב) במשנה ובמש"כ שם:

תוס' ד"ה סד"א. דה"נ לא קאי אשבת כו'. עי' במהרש"א שכתב דלשון אשבת מגומגם דמוספי שבת ודאי לא איצטריך כו'. וכ"כ עוד בס"ד דלמוספי פסח וסוכות לא איצטריך במועדיכם כו'. ול"ד במחב"ת דנהי דלא איצטריך לענין שבת אבל משום דחיית טומאה איצטריך וכדמסיק בעצמו לענין תמיד והכי הל"ל דלא מייתא הש"ס קרא לקמן על מוספי שבת. ובאמת צ"ל דילפינן להו ממוספי יו"ט או משבתו דהוה כמו במועדו:

תוס' ד"ה נימא מתניתין. ותימה כו'. לכאורה י"ל דהשתא הס"ד דשתה"ל דמתני' הוא להקרב עמהן וכדס"ד לקמן (עח) כמש"כ שם בס"ד על התד"ה מכלל. ובזה לא נצטרך נמי לדבריהם לקמן בעבר הב' ד"ה כי:

דף עז:

גמרא נטמאו שיריה נשרפו שיריה אבדו כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה כמדת ר"א. שהיה אומר בזבחים כו'. נראה כוונתו בקרבנות הנזבחים והמציין השתבש בזה:

רש"י ד"ה אלא ל"ק. ור"י לכתחלה תרתי בעי ואי אייתוה מתכשר בדיעבד. ונ"ל דזהו לפי התירוץ דהשתא אבל למסקנא דכאן ביחיד כו' הטעם דאם זרק הורצה אי משום דאיתיה בעיניה כפירש"י בסוף הסוגיא או כפי' התוס' שם דציץ מרצה על האוכלין וביצא משום דזריקה מועלת ליוצא כמש"כ התוס' לעיל (לד ב) אבל באבוד ושרוף אף בדיעבד לא הורצה כמבואר בסוף שמעתין דס"ל לר' יהושע דאף בדיעבד אם אין בשר אין דם ור' יוסי הוא דס"ל דבדיעבד אף אם אין בשר יש דם. ולפ"ז א"ש הא דנטמאו שיריה נשרפו אבדו כמדת ר' יהושע פסולה דפסולה תני משום שרוף ואבוד ונטמאו תני משום לכתחלה דלר"א כשרה ולר' יהושע אסור לכתחלה ולפי' התוס' דהורצה מטעם דציץ מרצה על האוכלין א"ש טפי דא"ל דקאי פסולה אף אנטמאו וכמדת ר' יהושע דבעי תרתי לעיכובא ולא כמדתו לגמרי דאלו הוא סבר הציץ מרצה על האוכלין והאי תנא סבר דא"מ דהא אשכחן ר' יוסי סובר כן וא"ל דהאי תנא ס"ל כוותי' בהא או ר' יוסי גופיה קאמר לה אף דלדידיה כשר מטעם דיש דם אף שאין בשר בדיעבד מ"מ יוכל לומר כמדת ר' יהושע דגם בדיעבד פסול אם אין בשר אף בנטמא פסולה ובזה לא נצטרך לדברי המהרש"א דלא חש לקושיית פסולה דיעבד משמע:

[תוס' ד"ה שאין. כי היכי דלית בה מעילה אחר שנזרק הדם כו'. בתשובת רע"א סי' קפ"ט בסופו הניח דבריהם בצ"ע דהא מפורש במעילה שם דמועלין בה עד שתצא לבה"ד ולענ"ד נ"פ דכוונתם על עורה דתנן שם דאין מועלין בו אחר זריקת הדם ומשמע אף קודם הקטרת הבשר וכן בחטאת משמע שם דכיון דנזרק דמה יצא הבשר מידי מעילה אף קודם הקטרת האמורין. אע"ג דעדיין לא הותר לכהנים עד אחר הקטרתן אפי' למ"ד שם היתר אכילה שנינו וכ"מ שם ספ"א. ולכן ק"ל לר"י איך יליף דם מאימורין נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון] :

תוס' ד"ה אלא כו'. תימה כו'. בכ"ד תירצו על תימה כזו דסמך אועוד ומהם (בב"מ ר"ד ו) ועי' בדף הסמוך במהרש"א בפירוש רש"י:

דף עח.

גמרא ודברי ר' יהושע במנחות שהיה אומר אם אין שם קומץ אין שיריים אם אין שיריים אין קומץ. כצ"ל כדלעיל:

רש"י ד"ה בשלמא זבחים. איכא עולין כו' ואיכא תרתי. מלשון הגמרא איכא דם משמע דסובר דלרבי יוסי א"מ על העולין וכרי"ה לעיל. [נשמט בהשקלי וטריא וקומץ ובזיכין במקום דם הקרבנות קאי כמבואר בכ"ד. וכ"מ מפירש"י לעיל ד"ה עומר ושתי הלחם דליכא עולין ועי' במנחות (יב ב) וברש"י שם ד"ה הנך דגואי אבל מדברי התוס' שם (טו) ד"ה והא עולין לא משמע כן וצ"ע גם מש"כ שם לחלק בין יחיד לצבור קשה דמדקאמר הש"ס לעיל אלמא קסבר ר"י אין הציץ מרצה על העולין ולא על האוכלין ומשמע דר"ל וא"כ ע"כ מתני' דלא כוותיה אלמא דאף בצבור הוה ס"ד דאין מרצה על העולין ובמסקנא דמחלק בין יחיד לצבור היינו דבצבור ס"ל דמרצה אף על האוכלין כמש"כ התוס' כאן] :

תוס' ד"ה הא ל"ק. ופסולה דקתני היינו לכתחלה. וזה דוחק. ולע"ד י"ל דמיירי במזיד וכדלעיל (טז ב) דם שנטמא כו' במזיד לא הורצה:

תוס' ד"ה מכלל. תימה כו'. עי' צל"ח שישב דהסוגיא אזלא אליבא דרב יוסף (במנחות מו ב) דס"ל דשתה"ל הבאות בפ"ע מתחלתן לשריפה הם באים. וא"כ אין נקראים אכילות. ולכאורה לפ"ז מאי קמתקיף רב מרי לקמן. וי"ל דודאי רב מרי דמוקי למתניתין בבאות בפ"ע ע"כ ס"ל דלאכילה הם באות מדקתני ואין נאכלים. אבל השתא ע"כ ס"ד דמיירי בבאים עם הזבח וא"כ שפיר י"ל דסבר כרב יוסף. [אבל עיקר דברי הצל"ח מופרכין. דמכל מקום נפקא מינה להבאים עם הזבח ולענין תנופה כמש"כ התוס' לעיל] :

דף עח:

רש"י ד"ה פסח עצמו כשר. לזרוק דמו. לכאורה ה"נ להגיה זריקת דמו. ואולי היה גירסתו בגמרא שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלל"א כאשר הביאו גי' זאת התוספות לעיל (ס"א בד"ה שחטו):

תוס' ד"ה ולר"נ (בסופו). דיוצאין בפסח אחד. כצ"ל:

דף עט.

תוס' ד"ה או. אע"פ כו'. עי' בגה"ש ולעד"נ דכוונת התוס' איננה לקושיא רק דינא אשמעינן דא"צ ליזהר מליגע בבשר וגם לשון הגה"ש במש"כ הזריקה מתעבדת בטוה"ג דבכרת אינו מדוייק דטמא ששמש איננו בכרת אלא במיתה ביד"ש. ומאי דאמרי' בגמרא כי מיתעביד בטוה"ג דבכרת כו' היינו משום הכניסה בעזרה בטומאה שהיא בכרת וכ"מ בתד"ה בטומאת. וק"ל מכאן על הרמב"ם בפ"ג מהל' ביהמ"ק הט"ו דהנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת פטור על ביהמ"ק. ונ"ל דגירסתו היה בכאן שנטמא הסכין טמא מת ור"ל שנטמא במת עצמו (ועי' ברא"ש פ"ק דאהלות מ"ב שהביא ירושלמי דפ"ק דמכילתין אית תנויי תני טמא מת וא"ת תני בטמא מת כו' ע"ש) ול"ג כ"כ דרחמנא אמר בחלל חרב כו' (ועי' בר"ש שם שמחק בג' מקומות בש"ס חרב ה"ה כחלל) וכ"מ מל' הרמב"ם רפ"ז מהל' ק"פ ובפ"ד מהל' ביהמ"ק הי"ב ע"ש. ולדעת הראב"ד דא"ח על ביהמ"ק אלא הראשון שנגע במת עצמו צ"ל דאתיא הכא אליבא דר"מ כמ"ש הר"ש שם בסופו אבל לפ"ז יקשה מדוע שתיק להרמב"ם בהעתקתו דכ"ש טמאין דזה דלא כהלכתא:

דף עט:

גמרא איידי דתנא רישא רובו ת"נ סיפא מיעוטו. כה"ג (בברכות נג בערובין טז):

דף פ.

תוס' ד"ה משלחין. אדרבה ישלחו א' מהטמאים כו'. עיין בגה"ש שהניח דבריהם בצ"ע וכבר קדמו בזה הצל"ח ול"נ דסברת התוס' כיון דיש דרך רחוקה לטמא בכה"ג כדמסקי (עיין רש"א) א"כ שפיר קרינן בהו איש כי יהיה טמא כו' כיון דהמשתלח אינו נדחה מפני הטומאה והא דאין צבור

עושין פ"ש היינו היכא שנדחו כולן מפני טומאה דלא קרינן בהו איש כי יהיה טמא ודע דק"ל מדוע הצריך עולא לשלחו לד"ר דהוא ט"ו מיל לדעתו (לקמן צג ב) ולכן פריך ליה ר"נ מאן צייית כו' הלא (לקמן צד ב) ארי"צ בר"י בטמאין הלך אחרי רוב העומדין בעזרה ואף שזהו לדעת ר"א שם הרי הרמב"ם פסק ג"כ בפ"ז מהל' ק"פ שמשערין בכל הנכנסין לעזרה ועד שהם מבחוץ קודם שתכנס כת ראשונה כו' ע"ש דמשמע שאין מעמידים למנין רק אותן שעומדין לפנינו ועוד דהכי עדיף טפי שגם הוא יוכל לעשות בראשון עיין בצל"ח שם וי"ל:

תוס' ד"ה לימא. משמע דהאיש לבדו טמא והצבור טהורין. לפ"ד נ"ל פשוט דאם היה רוב צבור טמאין וא' היה בד"ר דעושה אה"ש דהרי שפיר קרינן ביה איש כי יהיה כו' או בד"ר והצבור אינם בד"ר ומאי דקאמר ר"ה א"ת לפסח הבא בטומאה היינו בגוונא דאיירי בה במיעוטן זבים ולפ"ז עולא דלעיל דאמר משלחין כו' ויעשה הפסח בטומאה וקאמרה הגמרא אליביה אפשר דעביד בשני ל"פ על ר"ה וזה דלא כהצל"ח שהניח בקושיא על הרמב"ם דפסיק כר"ה הלא עולא וראב"א קיימי בחדא שיטתא וה"ל ר"ה יחיד נגד רבים ונכון בס"ד. [אחר כתבי זה ראיתי בהגהות הב"ח שירד קצת לזה] :

דף פ:

תוס' ד"ה בראשון. עיין כה"ד נ"ל דסובר הר"י דטעמא דשמואל הוא דכיון דזבים לא עבדי לכן הוי המיעוט דט"מ במקום כל ישראל ועבדי בטומאה ה"נ כיון דזבים ל"ע הוויין הנשארים במקום כל ישראל וה"ל פלגא ופלגא והללו עושין לעצמן כו' ודברי מהרש"א בזה מגומגמין:

ד"ה נטמא. בטומאת ספק. וכן לקמן בגמ' ד"ה בקרבנותיהן וד"ה אלא במת קרי לטומאת התהום טומאת ספק ועמש"כ (בסוטה כח) בתד"ה אינו דין:

תוס' ד"ה נזרק. וכמ"ד הציץ מרצה על אכילות. ובתוי"ט ואפי' לר"י כו' בדבר הנאכל כו' הנ"מ לכתחלה כו'. לשונו אינו מדוייק דלכתחלה אפי' טומאת דם נמי לא והכי הל"ל דלר"י הציץ מרצה על האוכלין ג"כ רק דלכתחלה לא. ל"ש טומאת דם ול"ש ט"א עין בסוגיא (בדף עז ועח) היטב ובמש"כ שם בס"ד:

בא"ד וע"כ הא דלא מרצי היינו מדרבנן כו'. וכתב הרש"א וה"ה כו' התם מדאורייתא כו' נראה דאשתמיטתיה דברי התוס' (ביבמות צ) ד"ה והא (במנחות כה ב) ד"ה ור"ש ע"ש ומש"כ לקמן בד"ה ונראה לריב"א ק"ק כו' לכאורה יקשה זה ג"כ על הסוגיא דמנחות שם דמקשה ב' הברייתות אהדדי וי"ל דשם אזלא אליבא דר"ח ביבמות שם דס"ל ב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת אפי' בקום ועשה:

דף פא.

גמרא וא"ל ר' יוחנן. מש"כ הגרי"פ דל"נ סתם ריו"ח בברייתא נעלם מכ"ת תוס' (בכתובות ח) סד"ה רב ע"ש:

רש"י ד"ה בשני. ותראה גם מחר כו'. לכאורה לריו"ח בשלהי נדה אף אם היא שומרת יום מחמת ראיית עשירי דודאי לא תהיה זבה גמורה מ"מ אם ראתה בו מטמאה למפרע וגם ר"ל שם מודה בראתה בט' ואח"כ ראתה ביו"ד מטמאה למפרע אף אם לא ראתה אח"כ ביום י"א ראיה ג' ודו"ק:

רש"י ד"ה בעל שתי ראיות. דכיון דיצא כו' לשעה שהיא ראויה לקרבן. נראה דל"ד קאמר (עיין לעיל ג' בדבריו ד"ה ותשובת ב"ש) דפשוט דאפי' ראה בליל ח' שוב א"מ למפרע:

[רש"י ד"ה אבל הרואה. לא ידענו כו'. זה נשמט מגה"ש בברכות כ"ה ב' מציוניו] :

רש"י ד"ה יומו נמי לא ליסתור. ויטבול ויטהר לערב. כצ"ל:

דף פא:

גמרא אלא א"ר יליף מועדו כו'. עיין צל"ח שהעלה דכיון דילפינן מגז"ש זה דברים הכתובים ילפינן ג"כ דברים שהן מהלכה ועיין (במכות יא) דפליגי בכה"ג ר"י ור"מ בלימוד דהיקש ע"ש וד"ז נעלם מהמחבר נחל איתן בפ"א מהל' תפילין ומזוזה:

תוד"ה אלא. דאם נזרק כו' אפי' בטומאה ידועה כו'. נלע"ד כוונתם דלל"ק דמר בר ר"א הוי שעת ידיעה כשעת טומאה ר"ל דמשעה שנודעה טומאתו הוה כאלו נטמא אז בטומאה ידועה וללי"ב הוה טהור אף להבא לכן כתבו דאם נזרק כו' אפי' בטומאה ידועה א"ס וא"כ אפי' לל"ק לא יסתור וזה א"ל דנ"מ לזרוק הדם אחר שנודע דלל"ק דהוי כאלו נטמא עתה לטומאה ודאית אינו זורק וללי"ב יזרוק לזה כתבו וריצוי דטהת"ה היינו שאינו סותר כו' וכיון דממ"נ א"ס ודאי אף לל"ב א"י לזרוק. והרש"א וגה"ש לא הבינו כן. ובעיני הדברים ברורים כמש"כ:

בא"ד ואע"ג דגילוח הוי אח"ז כדתנן כו'. לכאורה מזה א"מ אלא שצריך לגלח אחר שחיטת הזבח ומנ"ל דלאחר זריקה דוקא ובאמת (בנזיר כח) איתא במשנה נזרק עליה אחד מהד' כו' רבי אומר כו' אי אפשי באשה מגולחת ובגמ' שם מתניתין דלא כר"א כו' מוכח מכ"ז דתגלחת הוה אחר זריקה ולפי הוכחת התוס' מוכח דאם גלח קודם זריקה אף בדיעבד פסול ודברי המהרש"א במש"כ אף דתגלחת מעכבת מ"מ להיות דוקא אחר זריקה א"מ כו' תמוהין וכוונת התוס' דהכא אתיא אליבא דרבנן דוקא:

תוס' ד"ה ובקבר. ומש"ה נמי הקבר מצרפו כו'. נ"ל כוונתם דמשום ה"ט קאמר נמי הכא דהקבר מצרפו ר"ל ולא כמו שפי' הקונטרס דגזה"כ הוא אלא דטעם הכתוב מפני הכיסוי הוא וכן נמי טעם הש"ס שמצרפו הוא מפני הכיסוי והמהרש"א לא הבין כן:

רש"י ד"ה ומי דייניגן ק"ו

מהלכה. והא טומאת התהום לא משום ספיקא מטמאין לה. נ"ל דצ"ל לא משום ספיקא מטהרינן לה כו' ודברי מהרש"ל מגומגמין בזה] :

בא"ד דנימא גילוי מילתא בעלמא הוא כו'. כצ"ל ומלת למפרע נ"ל למחוק:

רש"י ד"ה טמון בעפר. שמא גל כו' נפל עליו ולא הכירו כו'. משמע דאפי' ספק טוהת"ה ספק ידועה ג"כ טהור לפסח ולנזיר וצ"ל דהכי גמירי להו הלכה או אפשר דדוקא בר"ה כה"ג טהור משום דזה היה ג"כ בכלל ס"ט בר"ה טהור:

תוס' ד"ה נטמא. נראה הטעם כו'. ולע"ד י"ל משום דמצות לאו ליהנות ניתנו (ר"ה כח) מיהו צריכין אנו לדבריהם אליבא רב יהודה דשם:

דף פב.

גמרא ראש המעמד. נל"פ משום דהיו כ"ד מעמדות מישראל לעמוד על הקרבן כמבואר בפ"ד דתענית והיה לכל מעמד אחד מהם לראש על כולו וכמו דמצינו שהיה לכל משמר של כהנים ראש בסוף הוריות וכן בפ"ג דבכורים מ"ב מתכנסות לעיר של מעמד ופי' הרע"ב לעירו של ראש המעמד וכ"נ שהבין התוי"ט בספ"ה דתמיד ורש"י נראה שלא פי' כן:

רש"י ד"ה קני. לפי שקלין הן ונשרפין מהר. נ"ל דהוא ז"ל היה גורס (בתמיד כט ב) משום דקטמי וכגי' הרמב"ם שם ופירושו שממהרים להעשות אפר ע"ש וכפי גי' שלפנינו שם בברייתא דר"א מוסיף על באלו היו רגילין כו' ועי' במל"מ סוף הל' אס"מ באורך:

רש"י ד"ה ראש המעמד. בשעה"מ כניסת כ"א להה"ב. והתוס' פי' דהיינו שער ע"נ. ועיין מה שתמהתי ע"ד בהגהותי למ"ר נשא פ"ט אות י"ט (בדפוס הא') מהמדרש וספרי דמבואר שם דהוא שער נקנור והא דטו"י אסור במחנה לויה כבר כתבו התוס' בזבחים רפ"ג בשם ר"ת דהקילו על מי שנטמא בפנים וכעין זה כתבו לקמן בפ' האשה:

גמ' שמא נכנס דמה לפני ולפנים. וכן לקמן (ר"ד פג) א"ל חטאת שנכנס דמה לפני ולפנים מנין. וצ"ע דהא אפי' נכנס להיכל פסול ורש"י (בזבחים פב ב) ד"ה בשדה העתיק להך דהכא לפנים בלבד וכן בהא דלקמן מצוין ברש"י לפנים לבד ועיין בזבחים שם ת"ר פנימה אין לי אלא פנימה כו':

דף פב:

גמרא אלא כל פסולי דקדש בשריפה. כ"נ דצ"ל כדלקמן:

גמ' והתם הוראת שעה היתה. לכאורה מי הורה להם ואולי דמשה הורה להם מקודם דאיזו פסול שיארע ישרפו ע"י מיד וכ"נ מפרש"י (לקמן ר"ד פג) בסד"ה אמר להם ולפי שהביאו התוס' משמו בד"ה ריב"ב ג"כ א"ש והמהרש"א שם שהשום יחד ל"נ:

גמ' וריו"ח אמר לאח"ז מחלוקת. כצ"ל וכ"נ להדיא מפרש"י וביותר מהתוס':

רש"י ד"ה וכן יצא. דמהאי פנימה דלעיל כו'. תימה דא"כ תיפוק ליה נמי דבשריפה מהתם כדיליף לעיל לבשר היוצא ועיין (זבחים פב ב) תוד"ה כיון:

רש"י ד"ה מעשה חול. של"נ ונטמאה כו'. ר"ל דלא נזהרו אף מדבר שנצרך להזהר אפילו בחולין:

רש"י ד"ה אבל נטמא קודם זריקה. דרחמנא דחיה כו'. ולע"ד מלשון הגמרא משמע דאף לר"א אליבא דר"נ לעיל (עח ב וע"ש בתד"ה לימא) דיוצאין הבעלים בו ופטורין מפ"ש מ"מ בשעת זריקה היה עומד לשריפה ורש"י לשיטתו לקמיה דגריס והא אנינות כלאחר זריקה וגי' הספרים שהביא שם סייעתא לדידי:

רש"י ד"ה ה"ג והא אנינות. עיין כה"ד. וק"ק דמ"מ עדיפא דריב"ב מדר"נ דהא דר"נ עכ"פ לא הוי חזי בשר לאכילה מעולם ודריב"ב איתחזי לאכילה בשעת זריקה ועיין לקמן בתד"ה ורבה ובתירוצם יתיישב גם כאן:

תד"ה הואיל. וא"ת ונילף ק"ו מתרומה כו'. הב"א הקשה הא הוה תחלתו להחמיר וסופו להקל באם ל"מ עצים לשרפו כו' וכן הביא בשם או"כ להקשות כזה על הא דלעיל בגמרא בשלמא נטמא כו' כש"כ בקק"ד ולי לק"מ דמאי סופו להקל יש כאן הלא אי לא הוה יליף ק"ו היה גם כן יושב ובטל דבקבורה דקאמר הש"ס כאן הוא מדרבנן בעלמא כדפרש"י משא"כ חמץ דצותה התורה לבערו ומש"כ המהרש"א וה"ה דא"ל נימא ק"ו כו' ממע"ש כו' תמוה דאם לשריפה מע"ש גופיה לא מצינו בו דבשריפה דוקא (ועיין חדושי הגרע"א מה שתמה על התוספות במה שהקשו דנילף מתרומה) ואם לאסור באכילה (עיין יבמות עג ב) הא א"מ מן הדין ועיין (לעיל כד) דבאמת יליף זה ממעשר אבל בהיקש וע"ש בתוספות גם מש"כ בהא דלא ניחא להתוספות בפירוש רש"י מגומגמין מאד ע"ש:

דף פג.

במשנה חל ט"ז להיות בשבת כו'. עתוי"ט ולנ"פ דקמ"ל אף על גב שידחה עד י"ז אפ"ה ל"ד יום טוב וכה"ג איתא (בחגיגה יז ב) ע"ש:

תוספות ד"ה בו. א"נ כו' טריחא כו'. מש"כ הרש"א דה"ט המ"ל התם כו'. נ"ל דל"ד דהתם בכדי שלא יבוא לידי נותר מחוייב הוא לטרוח ערש"י שם ד"ה ורבא ולקמן (פה) איתא דאיכא נמי עשה דואכלו אה"ב וע"ש ברש"י ד"ה ומה אני וז"פ:

דף פג:

רש"י ד"ה לא נצרכה וד"ה לר"י. צ"ל בד"א:

דף פד.

רש"י ד"ה וי"א וד"ה בשליקה. צ"ל בד"א:

רש"י ד"ה בא הכתוב. והנצל ועוד דל"ד כו'. כצ"ל:

תוספות ד"ה הא (בסופו). והכא הוי גזה"כ. כצ"ל:

דף פד:

תוס' ד"ה אבר. תימה כו'. במהרש"א ל"י אמאי לא תמהו כו' בהיתה לו שעת הכושר כו'. ולנ"פ דהתם א"ש דנקרא כשר כיון דיוצא בו יד"ח פסחו וזהו כוונת רש"י בד"ה הא כשר (וא"ל א"כ אפילו לא ה"ל שעה"כ כגון דנזרק דמו ואח"כ נודע שהוא טמא (עיין לעיל פ ב ובתד"ה נזרק) נמי ז"א דהא לא עדיף מפסח הבא בטומאה) וא"ר לאכילה ודאי מיקרי ומה שהביא ראיה מתוס' דלקמן א"כ דהתם ודאי אי הוה גרסינן איפכא ליכא שום סברא לחלק ביניהם ר"ל בין הא דהיתה לו שעה"כ להא דיצא מקצתו:

דף פה.

גמרא מיתיבי אבר שיצא מקצתו כו' וא"א כו'. הוא מתניתין בעבר הב' והנה גם כאן צ"ל כמ"ש התוספות לעיל אע"ג דמצי לאוקמי כרבנן כו'. הואיל כו' מוקמי למתניתין כוותיה. אבל ק"ל דהא

משמע לעיל דאליבא דרבי לכ"ע אבר שיצא מקצתו אין בו משום שב"ע וא"ל דהיינו דוקא במקום שיצא אבל במקום חתך אסור. הא עכ"פ יוכל לקלוף לצד החוץ קצת וישברנו שם:

רש"י ד"ה דלית בי' כזית. באותו קצת שיצא הס"ד ואח"כ מה"ד מחבורה כו':

רש"י ד"ה ה"ז בל"ת. כדאמר בפ' כ"ש ל"י כי קדש הוא כו'. כצ"ל:

תוספות ד"ה דבני חבורה. הרש"א מקשה דלמא לא מב"ל אלא ביוצא דקק"ל כו'. ולנ"פ דהא בנותר אפילו קק"ד מטמא אה"י כדאמר משום עצלי כהונה (עי' צל"ח) וע"ז קאמר איוצא א"ד ל"ש ואע"ג דנותר דפסח גם כן מטמא אה"י בשלהי מכילתין ואפ"ה קאמר הכא ביוצא בפסח לא מ"ל כו' י"ל דוקא בחבורה אמרינן זריזין הן וכדפירש רש"י שיש רבים כו'. אמנם בשבת ובעירובין לא משמע כן. ולתירוץ ר"י י"ל דהא דקאמר ביוצא בפסח למ"ל כו' היינו ביוצא המיוחד בפסח בלבד דהוא מחבורה לחבורה דב"ח (במידי דשייך לפסח) זריזין הן כי קמ"ל ביוצא בקדשים ר"ל יוצא ממש הנוהג גם כן בשאר קדשים ואותו יוצא מב"ל בין בפסח ובין בקק"ד ונכון בס"ד:

דף פה:

רש"י בד"ה חוצה. חוץ לחבורת אכילתו. כצ"ל:

רש"י ד"ה היו סובלין. יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו וגו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה שערי עזרה. מצורע משתלח חוץ כו'. עי' רש"א ולנ"פ שכוונתו לפרש בזה מה שאמר בגמרא מפני שמצורעין מגינין תחתיהן כו' וכזה דרכו בכ"ד ומה שהקשה למה ל"נ שע"נ כו'. ותירץ דתוך השער ל"מ לפני ה' כו' נעלם מכ"ת שקושייתו ותירוצו כבר נאמרו בתוספות (יבמות ז ב) ד"ה זה ור"ת כתב שם ישוב אחר ע"ש:

תוספות ד"ה לא. לולי דבריהם הנ"ל מתוך הסוגיא ופירוש רש"י דכל שערי עזרה נתקדשו אף מן האגף ולחוץ רק שערי ירושלים ושע"נ ל"נ מהאגף ולחוץ מטעמים שאמר רשברי"צ ובאגף עצמו יש חילוק ביניהם דשערי ירושלים ל"נ ושע"נ נתקדש. ולפ"ז שייך שפיר מימרא הב' דרשברי"צ מ"מ ל"נ שע"נ כו' לפירושא דמתניתין וגם מצאתי בגמרות ישנות הגי' כאן בשער עזרה בל"י וע"כ אשע"נ לחוד קאי ואף לגי' שערי ל"ר א"ש דשני פשפשין ה"ל לשע"נ וגם המה נקראים שערים בפ"ו דשקלים מ"ג ובספ"ב דמדות:

תוס' ד"ה החלונות. מפני שהיתה בין ב"ד ובין החומה. עמש"כ (בשבועות טו ב) ברש"י ד"ה הך בס"ד:

דף פו.

גמרא דכתיב כו' ואת בתיו וגנזכיו כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה חדא. ובזו שיתרה עליה אצבע כו'. כצ"ל:

בתוספות [ד"ה לא] . דהא שעה"מ שעליו שה"ב צורה א' משערי עזרה כו'. וכ"כ רש"י (במנחות צח) והרע"ב בפי"ז דכלים מ"ט ובציורי הרמב"ם בסוף מדות בטבלא א' אות ה' מצוייר בשער עזרת נשים (ובטבלא ב' אות י"ז בתחתיתו מצוייר שער נקנור בשער ע"נ וזה ודאי טעות המחוקק כי שע"נ הוא שעה"מ מעזרת ישראל כמבואר בכ"מ) ותימה דהא מפורש בפ"א דמדות מ"ג דהוא א' משערי הר הבית ועמש"כ שם בס"ד:

דף פו:

גמרא מסרבין לקטן כו'. המציינים שכחו לציין (ב"מ פ"ז):

תד"ה אין. עיין רש"א בח"א ובמ"א סימן ק"ע סק"י לתירוץ הרש"א ישאר הקושיא עליהם מה ששאלוהו עוד על קבלת הכוס ולתי' המ"א קשה דהא ע"כ יתיב אפוריא מיד ולא סרב דאי לאחר סירוב מה זו שאלה עד כמה יהא סרבן והא רבי יוסי אמר (שבת קיח ב) מימי ל"ע ע"ד חבירי כו' וע"כ צ"ל משום דאיכא תרתי היינו כ"מ שיאמר לך בעה"ב וא"מ לגדול אם כן אינהו דלא ידעי עדיין מהא דא"מ ה"ל לשאול גם על ישיבת פוריא מדוע יתיב מיד ול"נ דדוקא אמרי כ"מ שיאמר דהיינו אמירה בפה אבל לא כשמושיט לו דבר בלתי אמירה:

דף פז.

גמרא וגדול שבכולן הושע. עמש"כ בהגהותי למ"ר בויקרא פרשה י' אות ג' ובדברים פ"ב אות ב' בס"ד:

גמ' בני חנוניך. נראה דצ"ל בחוניך כדלקמן בני בחוני וכ"מ הגי' בע"י:

ד"ה ל"י משל רבו. דמסתמא כו'. לכאורה אפילו המנהו בפירוש אינו כלום בלא דעת העבד:

דף פז:

גמרא ד"א גומר אמר רב יהודה כו'. כצ"ל:

גמ' לאחר שנולדו לו שני בנים כו'. כצ"ל:

גמ' אר"י אוי לה לרבנות כו'. כעין זה (ברכות נה) וש"נ:

דף פח:

במשנה שכח כו' וטלה שלי. לכאורה קשה איך יוכל להמנות על של עצמו הא אפילו בחציו ב"ח ל"י מש"ע למ"ר כש"כ בשכולו עבד וצ"ל דאמרינן מסתמא ניחא ליה לרבו שימנה על של עצמו בכה"ג משום תקנת עצמו:

רש"י שם ד"ה ופטורין. וקמי שמיא גליא. וכ"כ הרע"ב אחריו ומשמע דמפרשי כדאיכא דמתני לה (להא דאביי) אבריית אבל במתניתין אע"ג דשכח קודם זריקה דט"ז לא הצריכו אלא להך לישנא אבל הרמב"ם פירש דדוקא בשכח אח"ז וכ"פ בחבורו וע"ש בכ"מ והתוי"ט לא העיר מזה וגם בתור"ע ל"ד בזה במחכ"ת:

רש"י ד"ה בתקנתא דרביה. דהא למ"ל גדי שלו כו'. ואם טלה כו' טלה שלו כו'. כ"נ דצ"ל:

דף פט.

מן ד"ה נימנין עד תיבת מודה שייך לעיל על הגמרא קודם ד"ה תנ"ה:

תד"ה הנ"מ. עיין רש"א שהקשה יעשו כולם כמעשה שלמים ע"ש ואישתמיטתיה הסוגיא דסוף מכילתין ותוספות שם דהניתנין בשפיכה שנתנן בזריקה ל"י ובעיקר דבריהם עיין בש"א בתשו' ל"א בסופה:

גמרא ורש"ס מהווייתו דשה. פירוש דיש עדיין מה להוות בו דהיינו לזרוק דכל כמה דלא זריק לא מישתרי הבשר (עיין לעיל ברש"י ס"ד י"ג) אבל הקטרת אימוריו אינם מעכבין בנטמאו או שאבדו (לעיל נט ב) ובזה יפול היש לעיין שבתור"ע:

דף פט:

גמרא וכי מאחר דלא עשה ול"כ מעות אמאי יפלו לנדבה. עיין בתוספות שנדחקו ולנל"פ עפ"י מ"ש התור"ע בנדה אות ל"ז בשם הרמ"ע דפירש לא עשה שלא תקן ולא כלום פירש שלא קלקל ג"כ אלא דהוה כאלו ל"ע מעשה זו מעולם להכי פריך וכי מאחר כו' דמשמעו שלא קלקל כלום מעות אמאי כו' ומשני קנסא ור"ל דמדאורייתא באמת לעול"כ רק דרבנן קנסוהו:

רש"י ד"ה או אינן. רשאין ונותנין המנות לפניהם כו'. כצ"ל:

דף צ.

רש"י ד"ה ואם ימעט. מהיות משה שאין לו כו' ולקח כו'. משמע שמפרש דמהיות משה שב אלמעלה והוא גם כן מנושא הענין והנשוא הוא ולקח כו' אבל מלשון הגמרא לקמן משמע דמהיות משה הוא הנשוא ור"ל דתהא מהוה עצמך או השה (לכ"ח כדא"ל) משה וכ"מ מפירושו בתמורה בלתי הוספת הצ"ק:

תוספות ד"ה החיה. תימה כו'. ואנכי תמה על תמיהתם דמקרא לא מוכח אלא שרשאי להמנות אחרים אף אחר שהקדישו אבל מ"מ י"ל דדוקא היכא דהאחרים לא הקדישו המעות עדיין עיין בדבריהם לעיל בס"ד הסמוך:

דף צ:

רש"י ד"ה מחוסרי כפרה. זב וזבה ומצורע ויולדת. כצ"ל עיין רפ"ב דכריתות:

תוספות ד"ה עד. ואי הוה אמרינן כו' מאדם אחד הוה א"ש. נראה דר"ל שהיה אומר שמעות של כל אשה ואשה יחוללו על קן מיוחד ועיין (בעירובין לז) ובתד"ה כשהתנו ודלא כהרש"א:

תוס' ד"ה שחל שביעי שלהן. אבל שש שלהן ליכא למימר כו'. כצ"ל:

דף צא.

[גמרא אבל גל ארוך פטור כו' אימא טהור היה בשעת שחיטה. עיין פירש"י וק"ל אם הגל ברשות הרבים הוי ספק טומאה ברשות הרבים וטהור ודאי ואם ברשות היחיד הוה כודאי טמא ונראה דלעולם כרשות היחיד אך זה הוי כטומאת התהום דהא לא ידע אדם מעולם אם היה שם טומאה במקום שהאהיל וגם אז לא ידע שום אדם אם חי או מת אע"ג בזה לחוד לא משוה לו טומאת התהום כגון בגל עגול (משום כיון דנפל עליו גל אתרע חזקת חיים שלו עיין בהאחרונים ביו"ד סימן שצ"ז) מ"מ בהצטרפותו לספק הואיל מהני לשוויי' כטהת"ה ועדיין צ"ע] :

במשנה א"ש אה"פ עה"י דר"י ור"י מתיר. הרמב"ם פסק כרבי יוסי וק"ל דהא (ביומא נא) ס"ל לרב ששת כרבי יהודה דא"ש עה"י וה"ל לפסוק כוותיה:

רש"י ד"ה ואפילו. וא"י לאכול כזית בין כולם. ולשון הרמב"ם בחבורו ואינו כ"א מהן יכול לאכול כזית וזה הלשון יותר מכוון וע"ש בכ"מ גם מש"כ רש"י יחיד ויכול לאכול כזית כו' ונמשך אחריו הרע"ב לשון הרמב"ם שם והוא שיהא ראוי לאכול את כולו והטעם הוא כדי שלא יבא לידי נותר וכן לשון רבי יוסי בברייתא יחיד ויכול לאכלו משמע דר"ל כולו וכ"מ שם בתד"ה עשרה ורש"י גם שם פירש כזית ממנו ואינו מכוון לע"ד:

רש"י ד"ה מנין לזובח. ומשחרב היה להם היתר כו'. וכ"ע המהרש"ל ל"ד שהרי היה אח"כ נוב וגלגל וגבעון ותימה איך נעלמו ממנו משניות ערוכות בפ' בתרא דזבחים באו לגלגל הותרו הבמות באו לנוב וגבעון הותרו הבמות וכן בספ"א דמגילה קדושת שילה יש אחריה היתר גם מש"כ דגלגל היה אחר שילה ל"ד כלל כמבואר במקרא ובמשנה ובגמרא בכ"מ:

רש"י ד"ה שהוא בל"ת. ובשח"ק פ"ב מוקי לה קודם חצות כו'. ק"ל דהא ת"ק וחכמים פליגי עליה דר"ש שם במשנה בזה וא"כ מאי פריך לקמן ור"י האי מנ"ל דילמא ל"ל דר"ש ולכן הנלע"ד דהכא אזיל הש"ס לפי מאי דדחו הש"ס שם דלעולם אחר חצות ובשעת היתר במות קאי כו' ע"ש ובזה לא שמענו מי שיחלוק עליו וכן פסק הרמב"ם בפ"א מהל' ק"פ ה"ג וע"ש בכ"מ:

דף צא:

גמרא וכתיב בפ"ש ונכרתה הנפש ההיא נפש כו'. כצ"ל ותיבת מישראל טעות והטעה גם את המציין וצריך לציין שם ט"ו עפרש"י וכן התוספות לא העתיקו מישראל:

גמ' דאמר רבי אלעזר נשים חייבות באכ"מ כו'. כצ"ל בל"י:

רש"י ד"ה ל"ל לר"ש. וכשם כו' ה"נ במרור. ק"ל הא לרבא (לקמן קכ) מצה בזה"ז דאורייתא ומרור דרבנן ונשים נמי כיון דא"ח בפסח לר"ש דינייהו כמו אנשים בזה"ז ועמש"כ (לקמן קטו) בס"ד ובזה נדחה גם ראיית הש"א בתשו' ק' מגמרא שלפנינו לסתור דעת הרא"ש:

תוספות ד"ה איש ולא קטן. וי"ל דאיצטריך לקטן שהגדיל כו' דס"ד כו' קמ"ל כו'. עיין מהרש"א ולולי דבריהם הנ"ל דלא ממעט אלא מכרת אבל חייב לעשות פ"ש וכרבי לקמן והשתא ליכא פלוגתא דאפשר דרבי נמי מודה דאין כרת בקטן שהגדיל ומדויק לשון הגמרא דהכא למעוטי קטן מכרת רק דצריך טעם מדוע לרי"ה ממעט מאיש אשה מעיקר חיובא ולרבי יוסי אינו ממעט קטן אלא מכרת ולכאורה בין לדידהו ובין לדידי קשה איך ממועט קטן שהגדיל מהאיש הא השתא איש גמור הוא וי"ל משום דכתיב ההוא משמע שיהיה באישותו מקודם דהיינו מפ"ר וכמו דדרשינן (במגילה יא) הוא אחשורוש הוא ברשעו מתחלתו וע"ס וכן כלם שם:

דף צב.

גמרא אונן כו' לא העמידו דבריהן במקום כרת. ק"ל מדוע לא חשיב טומאה בחבורין דג"כ לא העמידוהו במקום פסח כדאיתא (בנזיר מב ב) ועיין (מנחות כ ב) תד"ה נפסל ולקמן בר"פ תד"ה ה"נ:

רש"י ד"ה דרך חצירות. וידחה פסחו כו' ול"ל כו' וקטן לאו בר כרת הוא. ק"ל דא"כ מאי מייתא מהך ברייתא דלמא איהי איירי בשאר שבתות דלאו ע"פ ועוד נ"ל כיון דא"א לו לאביו למולו מחמת גזירת חכמים שוב אינה מעכבתו מלעשות פסח דלא קרינן ביה המול לו כל זכר כו' עיין (יבמות עא) ולכן הנלע"ד כהול"ל שכ' רש"י וקרי ליה במקום כרת משום דבמצותה איכא כרת כשיגדיל דכן (ביבמות ה ב) אמרי' ממילה ופסח שכן כרת ועיין (ביומא פה ב) ברש"י ד"ה ומה מילה מה שהביא בשם התוספתא וכ"נ שמפרש בעצמו (בשבת קל ב) בד"ה שלא ברצון ר"א ומחלקותו:

רש"י ד"ה וראה. וטובל לקרין. עיין רש"א שכתב דמדרבנן בעי נמי לצרעתו דמח"כ בעי טבילה לקדש במחכ"ת ל"ד דההיא טבילה אינה אלא לאחר שהביא כפרתו כדפרש"י (בחגיגה ועמש"כ שם) וכאן מיירי טרם הבאת קרבנותיו יותר ה"ל להביא (מיומא ל ב) מצורע טובל ועומד בשער נקנור ע"ש:

רש"י ד"ה יבא עשה. עיין רש"א תירוצו מגומגם וקושייתו א"כ דע"כ ל"א הואיל והותרה אלא לענין לעייל ידיו לעזרה דמחו"כ אסור אלא דבזה התורה התירה לו אבל להר הבית אין שום איסור למחו"כ ליכנס ואם כן לא התירה לו התורה כלום ועיין (זבחים לב ב) א"ל רבא אדרבה כו' מצורע התירא כו' וע"כ ל"פ אביי אלא משום דעכ"פ מחו"כ אסור בעלמא אלא דבזה התורה התירה משום בהונית. שוב ראיתי שם בתוספות שהקשו קושיית הרש"א ותירצו כמש"כ וביבמות הביאם הרש"א בעצמו והנך רואה שבכאן שכח גם ד"ע:

תוספות ד"ה גבי. ועיין מהרש"א ולולי דבריהם הנ"ל דפסח נמי אינה מצוה עוברת דאפשר בפ"ש ועיין לעיל (עו ב) בתד"ה ה"ג:

תוס' ד"ה טבו"י. מש"כ הרש"א דל"י מהיכן פסיקא להו כו' פשוט כיון דמתניתין סתמא קאמרה שאין טבו"י נכנס לשם. שוב ראיתי שכן כתבו התוספות עצמם (בזבחים לב ב) בד"ה ור"י (וביבמות ז ב) בד"ה וראה ומש"כ עוד כדמשמע כו' ל"ד דבט"מ גופיה גזרו אף בחיל כמבואר שם:

בסה"ד אלא ה"ה חוץ לחיל. פשוט דלא קאי רק לתירוץ קמא על הא דסוטה ופירש ה"ה כו' היינו שהיו מוציאין אותו גם להלאה מחוץ לעזרה עד חוץ לחיל דכיון דאף בט"מ גזרו בחיל כש"כ במת עצמו ועיין (בזבחים לב) תד"ה ובטמאין ודברי רש"ל בזה תמוהים מאד:

דף צב:

רש"י ד"ה שנידש. אבל לאכילת תרומה כו' שיכול להמתין. ק"ל דתיפוק ליה דהעמידו דבריהם במקום עשה כדאמרינן לעיל גבי אונן ועיין שם בתד"ה גבי ובמש"כ שם:

תד"ה מאי. ורב יהודה ורב חייא כו'. עיין בכורות (כט ב) בתד"ה ורב יהודה:

רש"י (בסה"מ) ושגג ונאנס כו'. כצ"ל:

תוס' ד"ה אילו. א"כ אמאי פטור מכרת כו' ומשמע דליכא מאן דפליג עלה כו'. עמש"כ לקמן (צה ב) ברש"י:

דף צג.

גמרא ר"ע לטעמיה דקסבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ. עי' בהגרי"פ ומרש"י ותוספות משמע דל"ג לטעמיה ועמש"כ לעיל (סט ב) בכאן בס"ד] :

גמ' המצורעין והמצורעות. נ"ל למחוק והמצורעות. עיין רפ"ב דכריתות במשנה ובגמרא וכן בתוספתא ליתא וכמ"ק לקמן בפירוש רש"י:

גמ' וכמ"ד הורצה. מהתד"ה דאי. נראה דל"ג לה:

גמ' רבי סבר שני רגל בפ"ע הוא. נ"ל דר"ל ע"ד שאמרו (בחגיגה ט) כולן תשלומין זה לזה ע"ש בפרש"י ולכן אפילו לדידיה אם הזיד בראשון ועשה אה"ש פטור מכרת ובפרש"י לא ראיתי סתירה לזה ודלא כצל"ח דפשוט ליה מפרש"י דלרבי חייב כרת בזה כמו לר"נ***):

גמ' א"נ קרבן ה' כו' בשני. נראה דדריש ליה בלשון או דכמו דמצינו דאו משמש במקום אם כמו שפירש רש"י (בויקרא ד כג) בפסוק או הודע אליו חטאתו (ונ"ל דכן נמי מתפרש או אל המזוזה דר"פ משפטים לפי קבלת חז"ל שהביא רש"י שם דר"ל אם הדלת עומד אצל המזוזה ויתורץ בזה קושית הרא"ם) כן משמש אם במקום או וכ"כ רש"י שם וכמו ההצליח ה' דרכי אם לא היש ה' בקרבנו אם אין אחד משמושיו של כי הוא אי דר"ל אם כמו שפרש"י בריש ר"ה וכן יתפרש בשלהי גיטין ורע"ס כי מצא כו' א"נ מצא בה ע"ד ונכון בעז"ה:

רש"י ד"ה מי מחייבא. דקתני נדות ויולדות. נ"ל דצ"ל זבות ויולדות כבדבור הסמוך לקמיה ונדות דשביק נראה דל"ג לה בברייתא:

תוס' ד"ה דאי. ומ"ד הורצה אסיקנא לעיל דסבר שו"ז כו'. נ"פ דכוונתם על הא דלעיל בסוגיין ור"נ א"ל כו' ואנא ס"ל כמ"ד שו"ז על ט"ש והמציין שגה:

דף צג:

במשנה רבי אליעזר אומר כו'. לפי גירסתנו א"ל ר"י (לאפוקי גי' המשניות דליתא למלת ליה) ה"נ להגיה רבי אלעזר כי רבי אליעזר היה רביה דרביה דרבי יוסי כידוע אך (מלקמן צד ב) בגמרא (ולעיל סט) מוכח גי' רבי אליעזר ועמ"ש (לעיל עז) בס"ד:

משנה מאסקופת העזרה ולחוץ. לשון הרע"ב אפילו היה קרוב לירושלים כו' ל"ד דהל"ל אפילו היה בירושלים עצמה וכ"ה בפירוש הרמב"ם ומש"כ עוד ולא הגיע כו' עד סוף שעת הקרבת הקרבן וכ"כ לקמן בדר' יוסי ג"כ ל"ד דלפי פירושו בדר"ע (שהוא מפירוש הרמב"ם) דד"ר הוא שא"י להגיע בתחלת זמן השחיטה הל"ל הכי גם בדר"א ור"י ובלשון הרמב"ם יש לדחוק קצת ע"ש:

משנה לפיכך נקוד על ה' כו'. הרע"ב הביא מפי השמועה לדרוש רחוק ה' אמות מאסקופת העזרה. לכאורה תמוה היכן רמז ה' אמות בדר"א ור"י ונראה לי שהרע"ב העתיק השמועה שלא בדקדוק במחכ"ת והוא דנראה דעובי כותלי העזרה היו ה' אמות כמו כותלי האולם והתאים בפ"ד דמדות מ"ז וקי"ל (לעיל פה ב) דשע"נ לא נתקדש ואפילו שאר השערים דנתקדשו אפשר דלא חזו לשחיטה לפירוש הריב"ן בתוספות (יבמות ז ב בד"ה זה ועיין זבחים נו וצ"ע בזה) וא"כ חוץ לאיסקופא הוה רחוק מהעזרה המקודשת ה"א:

[גמרא מן המודיעין לירושלים ט"ו מילין כו'. נ"ל דלירושלים לאו דוקא אלא ר"ל לעזרה] :

תוספות ד"ה ר"י. ועוד כו' דא"ל תחומין דאורייתא. נ"ל דלרווחא דמילתא כתבו כן אבל גם אי הוה תחומין דרבנן א"ל דהעמידו דבריהן במקום כרת כמו הבאתו מחוץ לתחום ואינך שבותין דחשיב בר"פ א"ד דא"ד אה"ש (אך אולי ל"ד שבותי שבת לשבותי יום טוב עיין סוכה טז ב) וכן (בזבחים נו) בתד"ה מנין כ' אליבא דעולא דאף דמדאורייתא אין הדם נפסל אלא בצה"כ מ"מ מדרבנן פסול בשקעה"ח והעמידו דבריהן וראיתי להק"ע בירושלמי שהקשה בתוספותיו וא"ת הא תחומין דרבנן ולא העמ"ד במקום כרת כו' הן לבד שנעלם ממנו התוספות שלפנינו ל"י מהיכא פסיקא ליה כ"כ דלה"ע דבריהן ואדרבה נראה להיפך כמש"כ:

דף צד.

גמרא א"ר שיתא אלפי פרסי הוי עלמא כו'. המעיין יראה דכוונתו על היקף חצי הגלגל השמיימי ובס' העוין שגה בזה בהביאו דבריו לראיה על עובי כדור הארצי ע"ש בבה"ע בראשיתו ואולי יאמר דקבלתו (כדאמר חדא גמרא) אמת אך על כוונה אחרת שוב מצאתי כדברים האלה במ"ע חלק א"ב ס"פ כ"ח:

רש"י ד"ה עוביו של רקיע. וי"מ כו' היינו לאורך כו' ול"נ שהרי כו'. לכאורה לפי מה שהתבאר בחכמת החשבון כל החצי עגולים שבכדור העוברין מציר לציר שכנגדו כולן שוין וצ"ע עדיין:

תוס' ד"ה כל כו'. הך פליגא כו'. וכן ברש"י ד"ה כל וד"ה תחת שכ' בימים כו'. הכל הוא כפי הנראה מפשטות ספורי דרבב"ח בב"ב דנשקי ארעא ורקיע אהדדי ושארי מאמרים דהארץ נוגעת בקצותיה באמצעית הרקיע ואם כן הוי היקף חצי רקיע פעם וחצי בכמו רוחב הארץ אבל לפי מה שהתבאר במופת ובנסיון אשר הארץ כמו מרכז בתוך עגול הרקיע (ומאמרי הש"ס אשר לכאורה מורים נגד זה יש להם כוונה אחרת פנימית) א"ש בפשיטות:

דף צד:

גמרא תרי תנאי ואליבא דר"י. עיין מה שתמהתי ע"ז (בסוכה מז ב):

דף צו.

גמרא ועוד הא תנא ר"י ג' מזבחות כו'. מכילתא בא פי"א:

רש"י ד"ה אישתרי נמי. וכל זר ל"י קדש. עיין (מנחות עד) בתד"ה לאו:

רש"י ד"ה שויסקי. בשר צלי בשפוד. כלומר ואכלום וכ"ה בערוך:

גמרא אלא הזה ל"ל לכדראב"ע ור"ע. עיין רש"י שהראה לברכות וקצת תימה שלא הביא מסוף מכילתין הרש"א הקשה אמאי לא נימא דהזה אתי למעוטי פ"ש ולק"מ דבכל הסוגיא היכא דמוצא למעוטי ד"א לא מוקי ליה למעוטי פ"ש כי היכא דתיקום קרא דככל חוקת הפסח יעשו אותו רק לענין ביקור דל"מ מאי למעוטי ע"כ צריך למעוטי פ"ש ומה שר"ל דכיון דכתיב ביה לא ישאירו ממנו ע"ב ע"כ אכילתו בלילה אישתמיטתיה סוגיא דסוף מכילתין ודברכות דאף דכתיב בפ"ר לא תותירו ממנו ע"ב אצטריך בלילה למעוטי יום זביחתו:

גמ' אלא מעתה דכתיב ועצם לא ישברו בו כו'. ט"ס הוא דזה כתיב בפ"ש וצ"ל לא תשברו והוא אשר כתוב בפ' בא והמציין ג"כ הוטעה:

רש"י ד"ה דכוותיה. יבקר שנים ושלשה כו'. משמע דאם יבקר אחד היינו מקחו אבל לפי מה שפירש במשנה דאומר זה לשם פסח משמע דדוקא באמירה ועיין (בשבועות ס"ד כו):

רש"י ד"ה בן נכר (בסופו). דרשינן לה בהערל. הס"ד ואחר כך מתחיל דבור ומלתה אותו:

רש"י ד"ה כדרבה אר"י. עיין רש"א ובאמת דברי מהרש"ל מבוררין דלרבה אר"י האי ממנו דא"ת נא הוא לגופיה ורש"י כתב דאתי לגז"ש והרש"א ל"ד בדבריו:

תוספות ד"ה אותו. קשה כו'. ול"נ משום דתרי אותו כתיבי בהאי קרא דחפזון וע"כ חד למעוטי אפילו פ"ר:

דף צו:

גמרא אלא ה"ק לילה א' כו'. מדל"ק חסורי מחסרא והכי קתני מוכח דמאמרי וה"ה לפ"ד וחימוצו כה"י המה רק בכח המאמר ודלא כהרע"ב שהוסיף על לשון הגמרא ח"מ וה"ק וגם לדבריו קשה מדוע דוקא בהאחרון תני ההיפך שכנגדו ולא כן בשאר חלוקות (ועיין בכורים פ"ג מ"י בתוי"ט ד"ה ועיטור הב') אבל לפמש"כ גם בזה לא תני אלא מה שבצד אחד (ועמש"כ בס"ד בפ"ב דמע"ש מ"ג) ומה ששינה התנא בזה לינקוט הנהוג בפ"ד נ"ל משום דאי הוה נקיט בחלוקה זו הנהוג בפ"מ היה צריך לנקוט בלשון שלילה דאינו נוהג רק יום אחד ותני חיובי תני לא שלילות והנה התוספות נדחקו ל"ל למיתנא כלל בלילה א' כיון דגם פ"ד כן והואיל דכבר הרשנו הרמב"ם לפרש משנה דלא כפירוש הגמרא היכא דליכא נפקותא לדינא כמש"כ לעיל בר"פ כ"צ הנ"ל לומר דכוונת המשנה דפ"מ ל"נ אלא בלילה א' דהוא ליל ט"ו בניסן ופ"ד נוהג בב' לילות גם בליל ט"ו אייר ומלשון הרע"ב משמע דלא היה לפניו הגי' בגמרא וה"ה לפ"ד וכן מהתוי"ט שהעתיק זה מפרש"י וא"כ יש לכוין פירושי זה גם בגמרא וק"ק מדוע שייר דפ"ד היה בו הקטרת אימורין ושפיכת דם על המזבח משא"כ פ"מ ולפי מאי דאיתא בתרגום יהונתן פ' יתרו בפסוק ואשא אתכם על כנפי נשרים דגם פ"מ עשו במקום בית המקדש י"ל דשם זרקו אה"ד והקטירו אימוריו במקום המזבח ודלא כגמרא דילן לעיל. מש"כ התוי"ט על הירוש' ואע"ג דל"ק אלא ב' כתות קיצר במובן עמש"כ בזה בס' נת"ע אות י"ג באורך ומש"כ התוי"ט בס"ד הרי דלא כהתוס' אנכי ל"מ בתוספות שדברו בזה:

במשנה אר"י שמעתי כו'. כה"ג אמר (ביבמות עט ב):

בגמרא אמר רבה. ל"ש (כתב) כן הגיה הב"ח וכ"ה ברש"י ותוס' לקמן:

ד"ה שתמוה"פ קריבה. אחר הפסח. וכבר עמד התוי"ט ולמה לא יוכל להקריבה בי"ד כו'. ול"נ פשוט דלפי מאי דמפרש ר"ע דהוא בנמצא אחר שה"פ אינו יכול להקריבו שלמים היום מפני עשה דהשלמה ואפילו חגיגת י"ד מסיק המל"מ בפ"ו מהל' כה"מ דאינה נשחטת אחר תמיד של בה"ע ומש"כ בראש דבריו ואפילו בחג עצמו אם הם שלמי חגיגה ל"ד במחכ"ת דהרי א"י בה משום חגיגה דדבר שבחובה א"ב אלא מה"ח ועיין (לעיל ס"ד ע') בתוספות והל"ל משום שלמי שמחה:

רש"י ד"ה לאליה. וחטאת כאשם. משמע דמהקישא יליף לה עיין (זבחים יד) ותימה דהא בהדיא כתיב בכשב דחטאת ואת כל חלבה יסיר כאשר יוסר וגו' (ויקרא ד׳:ל״ה) ופירש רש"י שם לרבות האליה והוא מתו"כ:

בא"ד אבל פסח כו'. ק"ל דלפ"ז דבכור ומעשר מנלן לאליה ואולי דבכור ממילא נפקא שלא יהא טפל חמור מן העיקר כדאיתא (בזבחים ס"ד מח) ומעשר נמי מאותו רבוי עצמו דמאי ראית וכמו דילפינן תרווייהו מאת דמם ואת חלבם וטע"ז עולה גם כן לבכור אבל במנחות פירש דלהכי אצטריך לרבות פסח משום דבעינן שיהא שלם:

תוס' ד"ה קודם. כגון דל"ד בידים כו' או שמשכו ידיהם. לכאורה זה היינו הא דהכא וצ"ל דדוקא היכא שנעשה מעשה ששחטו את השני:

תוס' ד"ה קמ"ל. ור"י מפרש כו'. מתחלה שלמים היא. כצ"ל:

דף צז.

רש"י ד"ה ת"ל הוא. פסח הוא כו'. עמש"כ ע"ד ודברי ב"א כאן בס' נת"ע דף קב ב בס"ד:

תוספות ד"ה אילימא. מ"מ קרא לא איצטריך להכי. [כצ"ל] :

תוס' ד"ה וכללא. דהא תמורת חטאת כו'. דלמיתה אזלא. נ"ל דר"ל דהיינו אפילו היכא דנאבדה ונמצאת קודם כפרה והרי שתיהן עומדות לאקרובי איזו שירצה והמיר באבודה ודאי מתה דזה הוה תמורת חטאת ממש וגבי פסח כה"ג היכא דנמצאת קודם חצות והמיר בה מיד תרעה לתרווייהו לישני דרבה ומסולקת קושיית הרש"א:

בסה"ד דאי מת אחר חצות דקבעי' חצות. כצ"ל:

דף צז:

רש"י ד"ה קמ"ל. ול"ל דס"ל לשמואל חצות לא קבעה כו'. הן בסוגיא (דלקמן צח) דמית האב אימת כו' רבינא אמר כגון כו' וקסבר חצות קבע מוכח דלמאן דל"ל חצות כ"ז שחיטה קובע וא"כ דברי רש"י צע"ג:

תוספות ד"ה אלא. ונראה לר"י כו' ואבודת לילה דלאו אבודה כפסח ק"ח כו'. כצ"ל:

במשנה המפריש נקבה לפסחו כו'. ויפלו דמיו לנדבה. כ"ה גירסת הרמב"ם ונראה דזהו מה שאמרו בגמרא וש"מ יש דיחוי בדמים דר"ל שאפילו הדמים נדחין מלהקריב מהם קרבן אלא שיפלו לנדבה והוא כעין מה שהביא המהרש"א שמצא מוגה בפירש"י אפי' לגי' ויביא בדמיו שלמים. ודלא כהתוי"ט דהש"מ דבע"ח נדחין הוא מזה:

דף צח.

ד"ה נתערב. ואין טעונין תנופה חו"ש ולא סמיכה ונסכים. ק"ל הא אשם שנתערב בשלמים נמי סבירא ליה לר"ש לקמן בגמרא דיקרבו אף ע"ג דכל אשם א"ט תנופת חו"ש. ואשם מצורע א"ט סמיכה למ"ד סמיכתו לאו דאורייתא ואינה אלא באקופי ידא (זבחים לג ובתד"ה סמיכת) וכן כל אשם א"ט נסכים חוץ משל מצורע ושלמים חייבים בכולם וכן דברי התוספות (שם עו ב) ד"ה אשם וד"ה סמיכה צ"ע דמשמע מדבריהם דדוקא התם משום תקוני גברא התיר ר"ש והא הכא בנתערב גם כן מתיר והיא משנה שם (עה ב) וא"ל דבכדי שלא יצטרכו לירעות הוה כמו תיקוני גברא ואפשר דעדיף דכ"מ לכאורה מהא דמקשה שם לרבה דאמר דלא התיר ר"ש אלא בדיעבד היכא דאיערב מהא דמביא אשמו ומתנה עד דשני ליה תקוני גברא שאני ז"א דהא פריך בגמרא שם (ס"ד עד) על הא דמין במינו והא בעי סמיכה ואולי דהתוספות יאמרו דר"ש מיירי בשאר אשמות ולא דמצורע. ודע דהא דמשמע שם בתד"ה וסמיכה בהא דר"ש דמביא אשמו כו'. דא"ס אלא באקופי ידא וכ"כ להדיא שם (עה) בד"ה והא. סותרין ד"ע שם לעיל (לג) בד"ה וסמיכת דמשמע שם דסמוך סמיכה גמורה ואכ"מ להאריך:

רש"י ד"ה ר"ש. ויקרב פסח לשם פסח כו'. נ"ל לינקוד ויקרב מבנין נפעל. ע' זבחים (עא ב) תד"ה לשם. ובמש"כ שם (ב ב) בס"ד. אבל ק"ל דהא יעבור על עשה דהשלמה בהקרבת הבכור. ומשמע דשרי לכתחלה להקריבם. ועוד לשמואל ולריו"ח לקמן (קיט ב) יש לחוש שמא יאכלו הבכור לאחרונה. וזה י"ל דאינו אלא מדרבנן ע"ש בתד"ה מפטירין וקושיא ראשונה כבר עמדו בה התוספות ביומא (כט ב) ד"ה אלא ע"ש:

דף צח:

גמרא ויביא בהמה שמינה כו'. משמע דמביא בהמה לא מעות וכ"כ הרמב"ם בחבורו ולא עמדתי ע"ד רש"י בד"ה ונימא שכתב אהנך מעות:

ד"ה אם שלו נשחט ראשון. ושלהן ישרף דפסח בלא בעלים הוא. לכאורה כיון דכבר יצאו בשלו הוה שלהם כמותר הפסח ולמאן דלא בעי עקירה הוה כשלמים ששחטן לשם פסח דכשר אליבא דרבי יהושע לעיל (סב ב עא ב) וגם זה הוי עקירה בטעות (ע' ר"ד עב) ועי' בס"פ א"ד דשקל וטרי הש"ס טובא בכעין זה ועיין (לעיל פט) בתד"ה ונטרחו ויתיישב לך:

רש"י (בסוף המשנה) ואפילו לרבי יוסי. פשוט דכוונתו לרבי יוסי דלקמן דלא מצריך שישאר עליו אחד מבני חבורה הראשונים אבל להניחו בלא מנויין כלל מודה דאינו רשאי והמציין לעיל השתבש:

דף צט.

רש"י ד"ה דלא כר"י. ורישא דקתני דבעינן שיוחלקו מכל חבורה לכל פסח טעמא כו'. כ"נ דצ"ל והוסיף כאן על פירושו במתניתין דל"ת דלפי מאי דס"ד דרבי יוסי היא הוה לן תקנה יותר קלה והוא דמחבורה אחת יתפרדו ד' להד"ח הנשארים לכל חבורה אחד והוא יתנה עם החבורה שבא אצלם וכן הא' הנשאר לבדו על פסח שברר אם שלי הפסח טוב ואם לא ידי משוכות משלי ונמניתי ע"ז ואותן הד' חבורות יתנו אח"כ. לכך הוצרך לטעמא שמבאר והולך ודו"ק:

רש"י ד"ה חמשה. ואין בה כדי להתחלק אחד לכ"פ כו'. כצ"ל:

בתוי"ט ומ"מ הרמב"ם כו' העתיק מתניתין כו' דהל' כסתם. תמוה דלפ"ז היאך פסק למשנתינו זו דשנים שנתערבו כו' כיון דפסק כרבי יוסי דשוחטין על היחיד וכו' יהודה דבעינן אחד מבני חבורה דוקא וע"ש בלח"מ:

דף צט:

רשב"ם ד"ה לא יאכל. כדי כו' לתיאבון משום הד"מ. (וכ"כ הרע"ב) ותימה שלא פירש כהאמור בגמרא לקמן (קז ב) דילמא אתי למיכל למצה אכילה גסה ופירש בעצמו ואינה אכילה ואולי דלמאי שפירש שם דלהכי נקיט מצה דלגבה הוי אכ"ג באכילה מועטת ואכ"ג כזו אינה אלא כמו שלא לתיאבון ויוצא בה וכדמחלק ר"ת בתוספות שם. והר"ן פירש כאן משום אכילה גסה כנכון:

תוספות ד"ה ואפילו עני. וי"מ כו' אפילו עני שלא אכל כ"י כו'. ולנל"פ עד"ז דאפי' עני דאף שיאכל סמוך למנחה מ"מ יאכל מצה לתיאבון כשתחשך כדאמר אביי (מגילה ז ב) כי נפקא מבי מר הוה שבענא כו' כפין עניא ולא ידע:

דף ק.

גמרא ולר"ה מי ניחא והאר"י כו'. וא"ת אמאי לא משני הש"ס דראה רבי דבריו של רבי יוסי בע"ש ודרבי יהודה בע"פ כדמשני בכ"ד. ויש לומר דא"כ ל"ל לאמוראי למיפסק כן כיון דכבר סתם לנו רבי כך וביותר ריו"ח דס"ל הלכה כסתם משנה. ועוד דבברייתא לקמן איתא בהדיא שוין שאין מתחילין:

גמ' שמא יראו התלמידים ויקבעו כו'. כה"ג (בברכות יא) ובכתובות (נ ב):

ר"ש ד"ה ה"ג בתוס'. א"ל רשב"ג לרבי יוסי כו'. כצ"ל:

תוס' ד"ה מכלל. ומורי ריי"ח כו'. עי' קושיית הגה"ש. ותימה שכבר קדמו הרא"ש בזה בשם ר"י על שיטת הריי"ש מטראני שהיא כדברי הריי"ח והביאו גם הרש"א. ולייישב שיטתם נ"ל דס"ל דבהתחיל בהיתר לכ"ע אינו פוסק אפילו לדאורייתא. עי' בר"ן בפ"ק דשבת בסוגיא דל"י לפני הספר ולכן שפיר מוכח מדאיצטריכו למיפסק כרבי יוסי בע"ש ועי"ט דאמ"פ מכלל דא"מ. דבהתחיל משחשיכה ל"ל דבזה ודאי גם רבי יוסי מודה דמפסיקין:

דף ק:

בר"ש ד"ה ושוין. אע"פ שלא אכלי כו'. כצ"ל:

תוס' ד"ה ידי קידוש. מדפריך ולשמואל כו'. כתב הרש"א ועוד יש לה"ר כו' וכ"ה במרדכי ע"ש. ונ"ל דל"ד דהמרדכי לשיטתו בהא שפירש שם דילמא כו'. מיתעקרא לכו שרגא כו' היינו דצריך נר לקידוש אבל הסעודה יכולין לאכול בלא נר ואם כן היה דעתם בודאי לאכול באושפיזא. אבל לפירוש התוספות שם דלא היו אוכלין עד למחר ודאי אין ראיה ואפילו לאו שמא כו'. י"ל דדעת מסופקת לא מיקרי ע"ד ואף דלמסקנתם להשוות התלמודים צ"ל דגם לרב א"י מבית לבית אא"כ בדעתו לכך (עיין ברא"ש) ואם כן מוכרח לומר בעובדא דרבה דמיקרי ע"ד. מ"מ עתה להביא ראיה אין לנו. והצל"ח העלה בצ"ע למסקנתם מאי מייתא הגמרא מר"ה הא לא היה דעתו לכך. נ"ל דלק"מ דהרי גם בזמנינו דרך שכ"א סועד בביתו ואח"כ הולך לגמור סעודתו בבית החתן וי"ל דגם דעת ר"ה היה כן אלא דאיתעקר ליה שרגא טרם שהתחיל לאכול:

דף קא.

גמרא ואף ר"ה סבר אין קידוש אלא במ"ס כו'. מכאן סתירה קצת למש"כ בברכות כז בד"ה אדרבה:

ברשב"ם ד"ה והלכה כר"ש. ואע"ג דתניא העושה כדברי ב"ש כקוליהון כו'. כצ"ל:

רשב"ם ד"ה ה"ג וריו"ח. שהרי לא הסיח כו'. כצ"ל:

[תוד"ה דאכלו. כדאמרינן בירושלמי שהיו אוכלין שם בקה"ח. הוא בפ"א דמכילתין ה"א הביאו הר"ן שם] :

דף קא:

רשב"ם ד"ה קשיא לר"ח. עי' רש"א ואני אומר דמש"כ ברשב"ם לעיל בד"ה אבל דברים הואיל ולא בירך אחריהן כו' הוא הוספה מאיזה תלמיד ע"פ פירוש רש"י והר"ן. וכן התוספות לא העתיקו זה ותדע דאל"כ ל"ל לדחוקי במאי דאיתותב ריו"ח כיון דאמר אף יד"י יצאו וזה ודאי שלא שתו כאו"א שיעור הטעון ברכה לאחריו וא"כ הוה כדברים שאט"ב לאחריהן במקומן וכן יפלו כל הקושיות שהקשו התוספות עליו אלא ברור בעיני דל"ג זה בפירושו. וע"כ הטעם בדברים הטעונים כו' הוא משום חשיבותם וא"כ אזדא לה קושיית הרש"א דלר"ח אה"נ דא"צ ברכה למפרע כיון דלקיבעא קמא הדר. וכמו דס"ל לת"ק דר"י אשר ר"ח ס"ל כוותיה:

תוס' ד"ה כשהן. וכן פי' רשב"ם כו' עד דברכיתו בפה"ג. עי' רש"א ועמש"כ (לקמן קג ב) ברשב"ם ד"ה לה"ל כתד"ר:

דף קב.

ברשב"ם ד"ה להודיעך כחו דר"י. אבל בשא"ד כו'. ל"י מדוע ל"כ כפשוטו דהרבותא לר"י הוא דאף בדברים הטעונים כו' די"ל דלקיבעא קמא הדר לא מהני ולפירושו קשה ל"ל להגמרא לעיל לאכוחי דמיירי בדברים הטעונים כו' מדקתני עקרו. ה"ל להוכיח מדקתני כשהן יוצאין כו' כפירושו דהכא. וכ"פ הר"ן שם באמת. ועוד ק"ל עליהן מלישנא דגמרא אבל דשא"ט ברכה כו' כשהן יוצאין ט"ב למפרע. ומה שהקשו הרש"ל ורש"א דאדרבה מה שמתיר ר"י לברך ב"פ ול"ח לברכה לבטלה. הוא כח דהתירא. לדעתי מלשון הת"ק אין טעונין משמע דאם רוצין רשאין לברך וגדולה מזו תמצא בשו"ע או"ח סימן רצ"א ס"ג ע"ש. ועמ"ש בברכות (יב) בתוספות:

רשב"ם ד"ה ת"כ דר"ח. אבל בההיא דלעיל ל"ת יין בהדיא. נראה כוונתו וא"כ איכא למימר דמיירי דוקא כשאכלו פת וכדפירוש התוספות באמת והצל"ח לא הבין כן והעלהו בצ"ע ועיין בתוספות שגם הם נדחקו ולי ה"נ דמההיא לעיל אין ראיה לדברי ר"ח דא"ל דלעולם אין חילוק ביניהם (ר"ל בין טעונין לשא"ט ברכה כו') וכר"ש ולת"ק אף בשא"ט א"צ לברך והא דנקט עקרו להודיעך כח דר"י ובריית דשינוי מקום צל"ב אתיא כר"י דוקא ובטעונין נמי אלא דלפ"ז יקשה מדוע איתותב ריו"ח מהך בריית נימא דאתיא כר"י והוא דאמר כת"ק רק דיקשה לו הך בריית דת"כ דר"ח אמאן תרמיה ובמש"כ יתיישב הגי' שהביא הרא"ש בשם מ"ס דר"נ ת"כ דריו"ח מקושיית הרא"ש אח"ז ראיתי שקדמוני בזה קצת הק"נ וגהש"ס:

דף קב:

נמרא אר"ה ב"ר יהודה אר"ש א"א שתי קדושות כו'. כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש:

ברשב"ם ד"ה על המאור. כב"ש מ"ל במסכת ברכות. וכ"א (לקמן ר"ד קי):

תוד"ה שאין. עיין רש"א שכ' דיש לחלק כו'. ובין בהמ"ז וקידוש כו' דמברכין ב"פ בפ"ה ול"נ דאה"נ דאין חילוק וא"ח ומברך בפ"ה על הקידוש וכ"מ (לקמן קג ב) ברשב"ם ד"ה וא"ר יקנ"ה ושם בתד"ה רב אשי בשם הירושלמי וכ"כ המ"א סימן רע"א ס"ק ט"ז:

תוס' ד"ה מיתיבי. ודרך הש"ס להקשות ממקום שמוצא לתרץ. כה"ג כתבו (בב"מ קטו ב) ד"ה אמר ואינו מביא אלא דבר שיכול לדחות כו'. ע"ש ויותר מזה כתב הרא"ש בפ"ק דסוכה סי' טו ועמש"כ (במו"ק י):

דף קג:

רשב"ם ד"ה לית הלכתא כתד"ר. וכיון דאמר ה"ל ונברך אסור למישתי עד לאחר בהמ"ז. מבואר להדיא כמ"ש הרא"ש בשמו ס"י ודלא כמ"ש התוספות בשמו (לעיל ר"ד קב) עד דברכיתו בפה"ג וד"ז נעלם ממהרש"א שם:

רשב"ם ד"ה ודעתיה. והא דקאמר רבא ל"ג כו'. כצ"ל ומלת ליה נ"ל למחוק ור"ל לאפוקי מגי' לא סבר ליה למר הא דקאמר רבא אבוקה כו' ועיין גי' הרי"ף:

תוספות ד"ה [רב אשי] . וי"ל דהגדה והלילא נמי הוי הפסק כו'. נ"ל דזהו לשיטת הרי"ט (לעיל קב) בתד"ה ועקרו אבל למאי שדחו שם דבריו גם בכאן אצל"ב על כוס ב' ועל כוס אחרון וכ"פ הרא"ש סימן כ"ד:

בא"ד וגם נראה לברך אחר כל ד"כ עה"ג כו'. לכאורה זה סותר למש"כ בדבור שלפניו (ולעיל קא ב) בד"ה כשהן:

דף קד.

נמרא מ"ד מע"פ כו' לא בעי למימר כו'. משמע דאי בעי מצי למימר וכן הרשב"ם כתב והכי עבדי' לאפוקי נפשין מפלוגתא ולכאורה קשה הא למ"ד מע"פ הוה זה הבין כן והעלהו בצ"ע ועיין בתוספות שגם הם נדחקו ולי ה"נ דמההיא לעיל אין ראיה לדברי ר"ח דא"ל דלעולם אין חילוק ביניהם (ר"ל בין טעונין לשא"ט ברכה כו') וכר"ש ולת"ק אף בשא"ט א"צ לברך והא דנקט עקרו להודיעך כח דר"י ובריית דשינוי מקום צל"ב אתיא כר"י דוקא ובטעונין נמי אלא דלפ"ז יקשה מדוע איתותב ריו"ח מהך בריית נימא דאתיא כר"י והוא דאמר כת"ק רק דיקשה לו הך בריית דת"כ דר"ח אמאן תרמיה ובמש"כ יתיישב הגי' שהביא הרא"ש בשם מ"ס דר"נ ת"כ דריו"ח מקושיית הרא"ש אח"ז ראיתי שקדמוני בזה קצת הק"נ וגהש"ס:

דף קד:

נמ' א"ה בין יום השביעי כו' נמי מעין חתימה הוא. מכאן ראיה דהלכה כשמואל ולא כפומבדיתאה וכ"פ הרי"ף והרא"ש ודלא כהר"ן שכ' דלא פסיקא לן כו':

ד"ה שמואל וד"ה ולית. שבריש ע"ב צ"ל בד"א ע"ש בחולין:

תוד"ה בין. ה"נ המ"ל הא ל"כ. ול"נ דקדוש והבדלה הם שמות נרדפים ומשמעות א' להם לשון פרישה והבדלה עיין רש"י ר"פ קדושים ולשון קדש נמצא לרוב במקרא על שבת והוה כמו דכתיב ביה הבדלה ועיין רא"ש סימן י"א דחשיב ואת יום השביעי משיה"מ קדשת להבדלה וע"כ מטעמא דאמרן:

דף קה.

ברשב"ם ד"ה ולא אמרן. אתחולי לא כו'. עיין רש"א ול"נ דהרשב"ם דייק נמי מדקאמר לישנא דלית לן בה (ולא בקיצור לא כדלעיל) משמע שאין שום חשש אפילו לכתחלה:

תוס' ד"ה קשיא. דעולא אמר נמי כו' בלא חתימה. ק"ל דא"כ פליג עולא על כל הני תנאי דלעיל וחותם בסדר בראשית כו':

דף קה:

תוס' ד"ה ש"מ תמני. עיין (לעיל קב ב) בתד"ה מניחו שכתב לפירוש הר"נ ואע"ג דמפסיקין להבדלה כו' הא דקאמר הכא מניחו לאחה"מ לא שמותר לאכול כו' ע"ש ולהרש"א נראה דאישתמיט זה ונראה דהרא"ש אטעיתיה שכתב על הא דאמימר בת טוות (לקמן) משמיה דר"נ דס"ל להבריית דהבדלה אינה קובעת:

תוס' ד"ה ש"מ המבדיל. וי"ל משום דאיכא כו' דא"צ להבדיל בשניהם כו'. נראה כוונתם ואם כן מאי אולמא הך בריית מהיא והרש"א השיא כוונתם ע"ד אחר:

תוס' ד"ה ש"מ ברכה. עיין רש"א שכ' דאף לר"ג אין מזמנין עה"פ ואשתמיטתיה דברי התוס' (בברכות ס"ד לז) שכ' להדיא דלר"ג מזמנין עה"פ ומ"מ אי לא הוי טעונה כוס ביחיד י"ל שלא ישתו האחרים כמ"ש התוס' שם:

דף קו.

ברשב"ם ד"ה לענין גיטין. או ע"מ שתתנם לי קודם השבת. לכאורה כש"כ אם נתתם לו קודם דמהני ועיין ברא"ש ס"פ מי שאחזו:

דף קו:

תד"ה מקדש. וכן ההיא דירושל' כו' דלא אתי למעוטי אלא כשאינו חמר מדינה. הרש"א תמה דא"כ הבדלה נמי לא ע"ש ואין כאן תימה כלל דהא לקמן בגמרא דידן נמי הוה סבור למימר קדושי הוא דלא הא אבדולי מבדלינן ואיכא למימר דהירושל' סובר כן באמת וכ"ה ברא"ש שם ולפלא על הרש"א שכתב וכ"ה ברא"ש ונהפוך הוא ואולי דלשונו גבי הא דדחי ראיית ר"ת מהירושלמי איכא למימר ה"פ מבדילין בלא יין על דבר שהוא חמר מדינה אטעיתיה:

תוס' ד"ה שבקיה. דרב הונא משמיה דרב הוה אמר שמעתתיה. עמש"כ על הרא"ש בפ"א (דעירובין סימן ז):

דף קז.

גמרא לשנה תו איקלע לאתרין כו' אייתינא שיכרא כו'. לכאורה הא כבר בחנו בזה אישתקד ולא רצה להבדיל עליו ונ"ל דע"כ הם היו רגילין להבדיל עליו ולכן בשנה א' דימו שגם הוא יבדיל עליו והביאוהו לפניו אך הוא לא הבדיל עליו והם עכ"ז לא שנו מנהגם והבדילו עליו והראיה שלא אמרו אלא בת טוות אבל הם הבדילו עליו ואכלו ולשנה אחרת אייתוהו לעצמם להבדיל כמנהגם ולכן ל"א כאן אייתינא ליה כבפעם הא' ואף שברי"ף ורא"ש איתא גם כאן מלת ליה אולי ט"ס הוא:

גמ' בעא מיניה ר"ה מר"ח. צ"ל בהיפך ר"ח מר"ה וכ"ה ברא"ש ועיין הקדמת סה"ד:

גמ' ארנב"י אנא תנינא לה כו'. כה"ג אמר (בקדושין מד):

ברשב"ם ד"ה תליסר. והוא לשון מסר. נ"ל דצ"ל שבר וכן פירש רש"י באיכה על פסוק מגנת לב וברש"ל נראה ג"כ שיש ט"ס וצ"ל מגירה:

רשב"ם ד"ה מקדש אשיכרא. כ' הרש"א דאם כו' הוה חמר מדינה והוה שרי לקדש לכ"ע ע"ש הן הרא"ש כ' בשם הרשב"ם על הך בעיא דר"ח מר"ה מהו לקדושי אשכרא היכא דהוה חמר מדינה ומסיק דאמ"ק ואמ"ב ובאמת מלשון הרשב"ם שלפנינו אין הכרע דלא כתב שאין יין בעיר אלא שאין יין וי"ל דר"ל שאינו מצוי כ"כ וכמ"ק בדבריו ד"ה ש"מ תלתא א"נ מלתא דפשיטא כו' וכ"מ מדברי התוס' לעיל ד"ה מקדש אריפתא שכ' ובחמר מדינה פשיטא דמבדילין כו' ואם לא היה כן דעת הרשב"ם לא כתבו כ"כ בפשיטות נגד דעתו:

דף קז:

רשב"ם ד"ה או דילמא. דבתשע שעות ומחצה הוא זמן כו'. כצ"ל:

רשב"ם ד"ה אלא א"א. משש שעות ואילך כו'. כצ"ל ותיבת ומחצה ט"ס:

תוס' ד"ה דילמא. ועוד י"ל כו' כיון שקיים מצות פסח כו' דאכ"פ לא מעכבא. וכ' הרש"א דלפ"ז א"ש בפשיטות מאי דנקיט הש"ס משום מצה כו' ע"ש ול"נ דהא במצה אינו עובר רק על מ"ע בשוא"ת וזה בפסח נמי אף דקיים מצות עשייתו לאפטורי מכרת מ"מ ביטל מ"ע דואכלו אה"ב וגו' אמנם עכ"ז יש חילוק דבמצה ביטל מצותה לגמרי ובפסח עיקר מצותו קיים רק עבר על פרט אחד:

דף קח.

גמרא [אמרי לה להאי גיסא כו'. בגה"ש כאן ובשבת שכח לציין עוד גיטין (סז ב) ובב"ב ציין כהוגן] :

גמ' אשה אצל בעלה ל"ב הסבה. ברי"ף ורא"ש ליתא תיבות אצל בעלה וכ"נ מפירוש הרשב"ם ועיין בהגר"א ז"ל סימן תע"ב סק"ו:

ברשב"ם ד"ה דההיא שעתא. הגדה. הס"ד ואחר כך מה"ד השתא:

רשב"ם ד"ה כמורא שמים. דכתיב כו'. עמש"כ באבות במשנה זו:

תוספות ד"ה נימא. אבל לכתחלה אסור משום ל"ת על חמץ כו'. לכאורה מנ"ל דהכתוב בא להזהיר מלשחטו עד ו' שעות שהוא זמן ביעור לכל דילמא לא בא רק להזהיר שלא ישחטנו על חמצו (עיין לעיל סג ברש"י) ויכול כ"א לבער חמצו מבוקר וישחוט את פסחו אבל דבריהם מתפרשים עפ"י דברי רבא (לעיל ה) ותניא כוותיה וכמו שבארו שם בתד"ה זמן ע"ש אמנם בירושל' איתא דריב"ב אוסר באמת לאכול חמץ כל היום והיינו מקרא דל"ת על חמץ וכפי שיטתו הביאוהו המלחמות והר"ן בפ' ואלו עוברין:

דף קח:

גמרא קתני מיהת כדי רביעית כו'. עיין רשב"ם ותוספות שנדחקו ולעדנל"פ דקס"ד דשמואל דקאמר כדי מזיגת כוס יפה דהוא רובע רביעית היינו אפילו אם אינו מוזגו אלא שותהו חי כיון שיש בו שיעור שיעמוד על רביעית אחר המזיגה די בזה ובברייתא תני רביעית בין חי בין מזוג דמשמע דאפילו שותהו חי בעינן שיעור רביעית ומשני אידי כו' ור"ל דכוונת שמואל הוא נמי דוקא שימזגנו ויהיה רביעית בפועל:

גמ' רי"א צריך כו' ומראה יין. עיין בב"א ולנל"פ עפ"י הא דא"ר בר"פ המוציא דלחזותא אינו אלא ב' חלקי מים וסתם מזיגה היא ג"ח מים וקאי על הא דקאמר ת"ק אחד מזוג דמשמע כסתם מזיגה שהיא ג"ח מים ולדידיה אינו אלא בב"ח מים משום חזותא:

גמ' הכל חייבין בארבע כוסות כו' וא' נשים. לכאורה ה"ל להש"ס לסייע מהך ברייתא לריב"ל לעיל ועמש"כ בברכות כו בשם הרמב"ן והכא י"ל עוד דאיכא למדחי דהכוונה בכאן אינה אלא לחייב את בעליהן ליתן להן דומיא דתינוקות וכמו שאמר אביי לענין שמחה (בקדושין לד ב):

תוספות ד"ה אחד. והא דנקט שא"פ קודם פירשו כו'. הב"א הקשה דהא שם כ' דהיכא דאיכא פלוגתא דרך להזכיר הפשוט קודם והכא משמע לכאורה דר"י פליג על חדש ול"ד דכוונת התוספות שם אינה אלא אם דעת החולק נזכרה מקודם:

תוס' ד"ה ואת. אך קשה כו' והא איכא כו' כוס של ברכה. אם נאמר דבהמ"ז א"ט כוס ביחיד עיין לעיל (קה ב) תד"ה ש"מ ברכה לא יקשה זאת:

בא"ד וה"נ מיירי ברייתא דמצרכה רביעית עם המזיגה כו' אבל לבתר דשני קאי שפיר ארביעית. המדקדק בתיבות אלו יראה להדיא שכוונו בם ליישב הצ"ע דהרש"א והוא דלפי' הא' גם לתירוצא פירש דרביעית דברייתא היינו חי ואחד מזוג קאי אשתיה אבל לפירוש דהשתא להס"ד הוה פירושא הכי אולם לתירוצא כדי רביעית דברייתא קאי נמי אמזוג:

דף קטו.

ברשב"ם ד"ה קליות. נפל טעות בהעתקת המשנה דתרומות ע"ש במקומה ונפלאתי על בעלי הגהות ששתקו בזה:

רשב"ם ד"ה רביעית ש"ת. וכגון רביעית שמן לרקיקי נזיר דאיכא דיליף לה מקרא במנחות. ע"ש דר"ע הוא דלמד כן לחלות ולרקיקי תודה לשניהם יחד רביעית ושמעינן מינה גם כן לחור"ק נזיר כפירוש רש"י שם במשנה ול"י מדוע פירש דוקא לר"ע הלא אפילו לראב"ע שם דס"ל דהלל"מ הוא נמי כמו דחשיב רביעית יין דנזיר דג"כ אינה רק הלכה ועיין (נזיר לח):

תוספות ד"ה שנאמר ושמחת. עמש"כ (בסוכה כז ב):

תוס' ד"ה רביעית. ופעמיים יוקח חלק שנים עשר. כ"נ דצ"ל:

בא"ד ואצבעיים על אצבעיים מרובעות מדבריות נכנסות כו' עגולות ציפוריות. עיין ברש"א ביאור דבריהם ולכאורה תמוה דלפ"ז אצבעיים על אצבעיים מדבריות תכנסנה באצבע וחצי פחות ד' שתותי שתות על אצבע וחצי פחות ד' שתותי שתות ציפוריות ואצבעיים על אצבעיים ציפוריות עגולות הם אצבעיים על אצבע וחצי ציפוריות מרובעות וא"כ נפיש טובא שיעורא דירושל' ונ"ל דזה פשוט דהאצבעות לא נתרחבו בפועל בירושלים ובצפורי רק דשם הוסיפו שתות על המדה ומ"מ חשבוה לפי חשבון אצבעות שהיה בה מקודם וע"כ ממילא נתרחבו האצבעות כמו כן אולם כ"ז בגובה ר"ל אם הוסיפו שתות בגובה המדה אז ע"כ גם באצבעות אשר על ידיהם נחשבה הגובה גם כן נתרחבו שתות אמנם אם הוסיפו שתות ברוחב המדה מצד אחד הרי לא נתרחבו האצבעות שתות רק באותו צד שהרחיבוה ואם עשו אותה הוספת שתות בב' צדדי המדה בכדי שתהא מרובעת שוה הצלעות אז ע"כ לא נתרחבו האצבעות רק חצי שתות (עוד מעט פחות מפני מילוי הקרנות) ולכן לעיל בגובה הכוס פירשו להדיא תוספת שתות על האצבעות וכאן ברוחב סתמו דבריהם משום דבב' הצדדים לא נתרחבו רק חצי שתות בינה זאת ונכון בעז"ה אח"ז מצאתי שנשאל בזה בתשו' חת"ס חא"ח סימן קנ"ג וישובו לא נתחוור בעיני:

בא"ד ועוד מפרש דבירושל' איירי כו'. עיין מה שהקשה הרש"א ושרי ליה מאריה כי החשבון מכוון מאד הגע עצמך אם היה לפנינו כוס שיעורו בגובה ורוחב כגמרתינו ונעשה סביבו עגול בגובה קומתו יהיה מחזיק רביעית ומחצה וא"כ כשתסיר אחר כך ממנו שליש גבהו ישאר רביעית מכוונת ועוד שגה במחכ"ת דחשיב שליש הרוחב מלגאו והוא באמת שליש מלבר שהוא חצי מלגאו ואני חושש לתלמיד טועה. והפייט הואיל ואייתוהו התוספות לידן אימא ביה מילתא והוא דשם לעיל כ' וכל עומר שבעת רבע וכלה. כלה זו איני יודע מה היא ולמיעוט בקיאותי לא נמצא לה שם בין המדות הנזכרות בתלמוד{כאן הערה=עי' ירושלמי (ביצה פ"ב ה"ט) תן לי כלה של תבלין. והובא בראבי"ה סימן שפ"א. ובאו"ז הל' עירובין סימן ק"מ.} ונראה לי דט"ס הוא וצ"ל ועוכלא והיא אחד מה' ברביע (ב"ב ריש דף צ' ע"ש) ועתה צא וחשוב ותמצא החשבון מכוון או שהוא קיצור לשון להבליע הע' כמו ר' זירא בבבלי בירושל' ר' זעירא [ובערוך ערך מדן פי' דהעיין מובלע והוא כמו מעדן וכ"כ רש"י בפירוש התורה בראשית (ל, לח) דצה כמו דעצה כו' ובגיטין (ר"ד לז) בוטי אלו העניים דכתיב והעבט תעביטנו:

דף קטו:

גמרא ארבעה כסי תקינו רבנן כל חד וחד מצוה באפי נפשיה הוא. מכאן נ"ל דד' כוסות אין מעכבין זה את זה ואם אין לו אלא שלש ישתה כולן] :

דף קי.

גמרא אמאי נמלך הוא. פי' ואמרינן לקמן ע"ב נמלך אין בהם משום זוגות:

גמ' דילמא חליש ומתרעי. נל"פ ויחלה כמו קצירי ומריעי שכיב מרע:

גמ' דמו בראשו. הוא לישנא דקרא (יהושע ב יט) ועפרש"י (נדה יז):

גמ' ואס"ד עשרה כו' היכי כו' ותקנו כו' לידי סכנה. ק"ל הא לקמן ע"ב אמר דלענין כשפים מיהא חיישינן וא"כ מ"מ יקשה דהא לעיל פרכינן על הד' כוסות היכי מתקני כו' ופירש הרשב"ם והתוס' דאפילו כו' קפריך משום חששא דכשפים:

גמ' דרבא אפקינהו לרבנן בד"כ. לכאורה אכתי ה"ל למיחש לכשפים עיין רשב"ם וי"ל ע"פ הא דאיתא (בחולין סד"ז) אין עוד מלבדו אפילו כשפים כו' שאני ר"ח דנפישי זכותיה ולא פריך אלא על תקנה שהיא לכ"א ועוד י"ל ע"ד שכתב הרא"ש בסימן כ"ה במשנה בשם ה"ר יונה:

[גמ' פרח פרחייכי. נ"ל דרשב"ם היה גורס פרכייכי בכ"ף] :

ברשב"ם (בסה"ע) אשר אתנה מצודדות כו'. כצ"ל:

דף קי:

גמרא כל יומא הוה אזיל כו'. קא עבדא ליה כשפים כו'. כצ"ל:

גמ' חנות אין בהם משום זוגות. ק"ל דתיפוק לי דגמרו בידי אדם לפי' הא' של הרשב"ם ואף לפירוש הב' קשה דחלוקת כוסות הוה כמו קערות דבשלמא ד' כוסות דפסח כיון דחכמים תקנו לחלקם דוקא כדאמרינן (לעיל קח ב) שתאן בב"א ידי ד' כוסות ל"י לא מיקרו גמרו בידי"א וכן עשרה של בית האבל:

ברשב"ם ד"ה אספרגוס. מכרוב ומיין. עיין (ברכות נא) דעושין גם משיכרא:

רשב"ם ד"ה כל המחובר לו. דתנן מפץ הע"ה מחצלת וע"ו כו'. לפנינו הגי' בכלים העור הע"ה מפץ וע"ו ועיין במעילה ס"פ קדשי המזבח (ובסוכה יז ב ובשבת עו עט):

דף קיא.

גמרא מתקטלא בחץ קבל. כצ"ל וכ"ה בע"י וכ"נ מפירוש רשב"ם ויתכן לפרש דחץ שם שד כדאמרינן במ"ר נשא פי"ב מחץ יעוף יומם אר"ב יש מזיק שהוא פורח באויר כעוף וקושט כחץ ונישנה גם כן בפ' תצא ומדכתיב יעוף יומם מכלל דאיכא נמי חץ לילה דומיא (דלקמן ע"ב) תרי קיטבי הוי חד מקמי טיהרא וחד מבתר טיהרא כו' דבתר טיהרא קטב ישוד צהרים שמיה וקבל הוא לשון חשך:

גמ' מאן דפגע באיתתא בעידנא דסלקא מט"מ כו'. בציון הגרי"פ לתוספות ב"מ נ"ד ט"ס וצ"ל פ"ד ועיין (לעיל קי) בתד"ה האי:

דף קיא:

גמרא מחד בתמוז עד שיתסר ביה ודאי שכיחי מכאן ואילך ספק כו'. ובמדרש איכה איתא כל רודפיה השיגוה בה"מ כו' מי"ז בתמוז עד ט"ב שבהם קטב מרירי מצוי כו' וכן בפרשה נשא שם ומרירי שולט מי"ז בתמוז עד ט"ב:

ברשב"ם ד"ה [שעתא קיימא לך. עשיר אתה. כדלעיל (מט) ולקמן (קיג)] :

רשב"ם ד"ה משתכחא. וחצב עשב שתיחם בו יהושע אה"א. הוא (בב"ב נו):

דף קיב.

גמרא עשה שבתך חול וא"ת לבריות. עיין לקמן קיג תד"ה עשה:

גמ' אל תשב בגובה ש"ע ותשנה. עיין פירש"י ורשב"ם ובסה"ד שציין בגה"ש ולשון רש"י (בסוכה מט ב) ד"ה חמוקי ירכיך ולא להיות יושב ושונה בגובה ש"ע כו':

דף קיב:

גמרא אוכל פירות ולו שכר נושא אשה ולו בנים. כ"נ דצ"ל:

גמ' מעיקרא הוו שכיחי כולי יומי. כצ"ל ביו"ד:

דף קיג.

גמרא ולא תימא כו' וסניא בי מילתא. כ"נ דצ"ל בנ':

דף קיג:

גמרא והיודע עדות בחבירו וא"מ לו. עיין (ב"ק נו):

גמ' שלשה שונאין זא"ז כו'. והחברים. עיין במה שמציין הגרי"פ ועפ"י הנסיון יל"פ אותן בנ"א שהם בחבורה אחת של איזה מינוי ושררה או שהם שותפים במסחר מפני שעל הרוב אינם מסכימים לדעה אחת מה שחפץ זה ימאן חבירו ולכן באים לידי תגרה ושנאה:

גמ' [ואל תדברו אמת. הוא כדאיתא בב"מ (פו ב) לית הימנותא בעבדי] :

גמ' הוא רי"צ בן אלעא כו'. מהר"ן פ"ג דסוכה על הא דתני רי"צ ב"א ניטלה בוכנתו מוכח להדיא דהיה גורס כאן בן אלעזר וכ"ה גי' היוחסין ודברי הר"ן הללו נשמטו מהסה"ד:

תוספות ד"ה שראה. וא"ת כו'. מה כפיית יצר שייך כו'. לעד"נ מפני שהיצר מסיתו שלא לטעון עמו:

דף קיד.

גמרא וסימנך שמעוני אחי ועמי. כ"ה הגהת הגרי"פ והוא כתוב בד"ה (א' כח ב):

במשנה עד שמגיע לפרפרת הפת. עיין בר"ן בשם הרמב"ן דהמצה גופה קרי הכי לפי שהיא עשויה רקיקין ועיין (לעיל ר"ד לז) דלר"ה שרי בעובי טפח ועמ"א סימן ת"ס סק"ד ולע"ד י"ל מפני דמצוה בפרוסה (לקמן ר"ד קטז) והוא מלשון ויפרפרני עתוי"ט:

משנה אע"פ שאין חרוסת מצוה. פי' וה"א דאסור משום דאתי חרוסת דרשות ומבטל חזרת דמצוה קמ"ל עיין תוספות:

ברשב"ם ד"ה אקיקלי. על אשפות העיר כו'. כצ"ל כברש"י:

רשב"ם ד"ה וכבר קדש היום. דמשקבלו עליו או מצה"כ כו'. כצ"ל וכ"ה בפרש"י בברכות: (בסה"ע)

ר"ש ד"ה מצה וחזרת וחרוסת. וב"ת כו'. כצ"ל:

תוספות ד"ה צריך. עיין רש"א ואם כוונתם להוכיח מהא דל"ק הכא אלא שצריך לנהוג בו כבוד והתם קאמר דקראו רבו הא גם שם קאמר הלומד כו' צריך לנהוג בו כבוד אלא מאי א"ל למימר דה"ט דדוד משום שלמד ממנו שני דברים א"כ ה"נ יש לחלק כן ויותר ה"ל להוכיח מהא דשם קאמר אפילו אות אחת ויליף מדוד והכא קאמר דוקא דבר אחד ויליף מקרא אחרינא:

תוס' ד"ה הביאו. שהרי אין מביאין השלחן עד אחר קידוש. הוא (לעיל ק ב) ע"ש:

תוס' ד"ה מטבל. ואין זה ראיה דהא כו'. עיין בתוי"ט שפירש בכוונת הרע"ב (שהוא כלשון הרשב"ם) דהוכחתו הוא משום דברישא לא תני חרוסת כמו דתני חזרת וכ"מ לשון הרא"ש ולפ"ז נדחית דחיית התוס' והתוי"ט אעפ"כ העתיקה ול"ד במחכ"ת ומש"כ עוד שם בשם הרא"ש משום דטבול ראשון אינו לחיוב אלא להכירא כו' המ"ל עוד משום דאינו דוקא בחזרת:

דף קיד:

[רשב"ם ד"ה סילקא. וכ"ש שני מיני בשר. וכ"כ התוס' והר"ן ולכאורה י"ל דדוקא נקיט ולאפוקי בשר כדי שלא יהא נראה כאוכל קדשים בחוץ כדלקמן (קטז ב)] :

ברשב"ם ד"ה דלמא הא קמ"ל. דאיכא נמי היכר לתינוקות. הס"ד ואח"כ מה"ד אבל במרור לחודיה כו' כנ"ל דצ"ל:

רשב"ם ד"ה אע"ג שטיבל בחזרת.

מצוה להביא כו' מה"ת כו'. ל"ד דהא מרור בזה"ז דרבנן (כדלקמן קטו וקכ):

רשב"ם ד"ה אפילו דג וביצה. והיינו רבותא כו'. לכאורה מתני' היא רפ"ב דביצה ושוין בדג וביצה שעליו שהן ב"ת ולפמש"כ הב"י בשם הרמב"ן בסימן תקנ"ב דקל הוא לענין עירוב וכן אפילו רש"י בפ"ד דתענית במשנה שכ' דגם לענין עט"ב מיקרי ב"ת לא למדו אלא מכאן ע"ש אבל באמת י"ל דלא קאי האי אפילו אדר"ה שלפניו (דחזקי' הוא רבי' דריו"ח ור"ה הוא תלמיד דרב) אלא אמתני' ולאשמעינן דל"ב בשר דוקא ולאפוקי מסברת רב יוסף ועמש"כ (חולין לז):

דף קטו.

גמרא א"ע על הלל שהיה כורכן בב"א ואוכלן שנ' ע"מ ומרורים יאכלוהו. הא דלא מייתא קרא דפ' בא ואכלו אה"ב וגו' ומצות על מרורים יאכלוהו דמשם לא מוכח אלא על פסח ומרור ביחד אבל מצה לא שמעינן מינה ומקרא זה משמע שפיר על שלשתן וגלי לן בפ"ש וה"ה לראשון עיין לעיל צ"ו ובתוס' שם וטעם שינוי הלשונות נ"ל דבפ"ר אף מי שאינו עושה פסח מ"מ חייב במצה כמו בזה"ז לרבא בסוף מכילתין וערל וב"נ וטמא ושהיה בד"ר לכ"ע שם להכי כתיב ואכלו אה"ב וגו' ומצות ופי' דיאכלו הבשר וגם יאכלו מצות דואכלו שב על תרוייהו (ובזה מיושב קושיית הש"א בת' ק' על הרא"ש דהא בעינן קרא דבערב תאכלו מצות לשיעורא דכזית ע"ש דזה כבר שמעינן מן ואכלו דקאי נמי עליה) אבל מרור אינו חובה אלא לפסח וכדחזינן דבזה"ז אינו אלא מדרבנן ומה דאיתא שם אבל אוכל במצה ומרור נ"ל דתיבת ומרור אשיגרת ליישן הוא כמו דאמר בכ"מ גרושה וחלוצה (עיין תוי"ט בפ"ט דיבמות מ"ג) לכן כתיב על מרורים יאכלוהו פירוש לפסח אבל מרור בפ"ע אין בו חובה כלל אולם בפ"ש דגם מצה בפ"ע אין מצוה כלל רק שחיובם ר"ל דמצה ומרור באים בגלל פסח על כן כתוב שם על מצות ומרורים יאכלוהו וזה למדתי מדברי רמב"ן פ' בא:

גמ' יכול יהא כורכן כו' ת"ל על מו"מ יאכלוהו. נ"ל דדיוקו מדלא כתיב עם מו"מ עיין רמב"ן שם ובדברי רשב"ם נ"ל דתיבת אותו ט"ס וצ"ל מדלא כתיב יאכלו ואנא ידענא כו' וכה"ג דרשינן (לעיל צו) תיבת בו. ממנו. אך מש"כ דכתיב לעיל ואכלו אה"ב תמוה דזה כתיב בפ' בא ועמו"מ יאכלוהו כתיב בפ' בהעלותך:

תוס' ד"ה מתקיף. והתם ל"מ מאכלו בל"מ כו'. עיין מהרש"א ול"נ דכוונתם דלהכי לא מייתי התם סייעתא לרבא מהך דאכלו בל"מ משום כו' ושם כל הקושיות על רבא ולא על דשלחו ליה לאבוה דשמואל:

תוס' ד"ה והדר. אע"ג דהגדה הוי הפסק כדפירש לעיל. הוא בק"ג ב' בד"ה רב אשי:

תוס' ד"ה אלא אמר"א. שהרי טוב להגיה הברייתא לחסר אפילו כמו כו'. כצ"ל:

דף קטו:

רשב"ם ד"ה כרכן. שניהם יחד בסיב כו'. לכאורה אפילו כרך אחד בסיב ל"י דזה גרע מבלע מצה מפני חציצה או מפני שאין דרך אכילה בכך כמ"ש הר"ן:

רשב"ם ד"ה ואין עוקר אה"ש. בשעה שאומר הגדה כו' כיון דל"מ למימר פסח זה ואם היה מגביהו כו'. כצ"ל ועיין לקמן שם בפירושו:

דף קטז.

[במשנה הלילה הזה כולו צלי. לכאורה תמוה וכי לא יכול לאכול קודם אכילת הפסח בתוך הסעודה בשר מבושל חולין ג"כ או שלמים מבושלין (עי' זבחים צט ב) ונ"ל משום דתני לעיל (קיד) במשנה הביאו לפניו כו' ושני תבשילין (והם זכר לפסח ולחגיגה) ובמקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח וזה נ"פ דגם החגיגה היו מביאין עמו (והא דל"ת לה משום דלרבנן דב"ת אינה באה בשבת ובמרובה ובטומאה לכן לא פסיקא ליה למיתנא ואע"ג דכאן סתם כב"ת ל"ק דהא גם לעיל (סט ב) סתם דלא כוותי' וכש"כ לפירוש התוספות לעיל (נט ב) ד"ה בי"ד בסופו דגם לב"ת אינה דוחה שבת א"ש אף לדידיה) אבל שאר צרכי סעודה לא היו מביאין עד זמן האכילה עצמה לכן לב"ת שפיר שואל הבן הלילה הזה כולו צלי שאינו רואה לפניו עה"ש רק הפסח והחגיגה שהמה צלויים אבל לרבנן הרי גם החגיגה לפניו שהיא יכולה להיות מבושלת ובזה א"ש נמי מה שדקדקו קצת מפרשי הגדה מדוע אינו שואל על ד' כוסות כיון שאינו רואה כולם לפניו] :

רשב"ם ד"ה אטו. דקתני שבכ"ה אנו מטבילין כו'. כצ"ל:

תוס' ד"ה כולו צלי. כה"ג כ' (בב"ב קסט ב) בד"ה בחזקה ואנכי (בסוכה כד) ע"ש:

דף קטז:

במשנה מן הפסחים ומן הזבחים. עי' הגהת הגרי"פ דצ"ל בהיפך ולפלא שהעלים עין מהתוס' בסד"ה ה"ג ונאמר:

נמרא צריך שיאמר ואותנו הוציא משם. הוא לשון הכתוב (דברים ו':כ"ג):

ברשב"ם ד"ה בשר. שהיו אבותינו אוכלים לא יגביה כו'. כצ"ל:

רשב"ם ד"ה בעבור מצה ומרור. ור"ש ור"י גז"ש ל"ג. לכאורה ה"נ דגם ראב"י לא מגז"ש גמיר אלא דה"ק דכמו דדרשינן זה דשם למעוטי סומין ה"נ דרשינן זה דהכא:

רשב"ם ד"ה וחותם בגאולה וד"ה כן יגיענו. צ"ל בד"א:

רשב"ם ד"ה הללויה. תיבה אחת כגון תחתיה. הוא בתהלים פו הגזרה והבניה ביחזקאל מא:

רשב"ם ד"ה על כל פרק. על כל רגל כו'. כצ"ל:

רשב"ם ד"ה ד"א כו'. דכתיב ביה עד יום גלות הארץ. [כצ"ל] :

רשב"ם ד"ה וישראל אומרים לפניו ל"ג. כנ"ל דצ"ל:

תוס' ד"ה וחותם. עיין רש"א שכ' דלר"ט חותם בגאולה דת"ק היינו דמסיים בסופה גאל ישראל משמע דלר"ט חותם ג"כ גא"י רק שאינו מזכיר ברוך וז"א אלא דלר"ט וחותם בגאולה דת"ק היינו דחותם ההגדה בגאולה וכ"ה ברשב"ם להדיא וע"ע (לקמן קיז ב) ברשב"ם ד"ה והלל ואפשר דט"ס בדברי הרש"א:

דף קיז.

גמרא א"ת מור עובר אלא מר עבר. אולי צ"ל מר בער ור"ל דהמחליף זאת ואינו עושה כן (מלשון במר דשחוטה חולין צד) והיה לבער מלשון ולבנון אין די בער ותיבת מר משמשת למעלה ולמטה (עמש"כ בק"א להט"א סוף ר"ה ד"ה מאי עבידתיה) או י"ל דדריש כאלו כתיב מלת או קודם תיבת עובר ע"ד שכ' התוי"ט בפ"ג דדמאי מ"ב ד"ה שאינו:

גמ' רבי יהודה אומר יהושע וישראל אמרוהו. לכאורה הנ"ל גי' הע"י רבי יהושע אומר יהושע כו' עקרית דאיך יקדים את רבי יהודה לתנאי ר"א המודעי וראב"ע הקודמים לו ועיין ב"מ (ד ב) בתד"ה אין הב' בסופו. שוב התבוננתי דאולי סדרה הברייתא לפי סדר אומרי ההלל עפ"י דעותיהם:

תד"ה שעומדים. ולפ"ז אנו צ"ל כי הללויה כו'. כצ"ל:

דף קיז:

גמרא אר"ז דקידושא אשר קדשנו במצותיו וצונו. ברי"ף ורא"ש ליתא תיבת וצונו:

גמ' וצריך שיזכיר יצ"מ בקידוש. ופירש הרשב"ם בין בכוס ובין בתפלה וצ"ע דאין בנוסחתנו בתפלה של שבת זכר ליצ"מ:

ברשב"ם ד"ה מאי לאו. אבל אליבא דב"ה כו' לא פליגי כו'. נראה דמלת כו' שבדבריו צ"ל קודם לא פליגי:

רשב"ם ד"ה והלל שחותם. כר"ע דמתני' הס"ד ואח"כ מה"ד גאל ישראל שמספר כו'. ועיין הלשון ברש"י שברי"ף:

רשב"ם ד"ה דאפטרתא וכו'. ור"ש היה אומר כו' ותרי חתימות כהדדי לא שייך בתפלה. לכאורה סתירה לזה ממס' תענית רפ"ג על החמישית כו' ברוך כו' שומע תפלה ובה חתמינן ג"כ ברכת שמע קולנו:

תד"ה למען. ואולי י"ל עפ"י הא דאיתא בש"ר פ"א בפסוק וירא בסבלותם שמשה תקן לישראל לנוח ביום השבת וזכר ליצ"מ היינו עבודת מצרים עיין מהרש"א. [וענל"פ דזכר ליצ"מ שב על למקראי קודש דסמיך ליה ור"ל דשבת נאמרה תחלה להם אף שהם זכר ליצ"מ שגדולה מאד שבא זכרונה כפולה ומכופלת בתורה ובנו"כ] :

דף קיח.

גמרא מהיכן הלל הגדול רב יהודה כו'. כצ"ל:

גמ' קשין מזונותיו ש"א כפלים כו' ובמזונות כתיב בעצבון. וכה"ג דרשו (בחלק קה) בלעם חגר ברגלו א' כו' שפי שמשון בשתי רגליו שנאמר שפיפון (ובב"ב פח ב) קשה עונשן כו' שזה נאמר בהן אל וזה נאמר בהן אלה מכל אלו נראה לכאורה סתירה למש"כ המדקדקים דאותיות האמנתי"ו ניתוספות לפעמים להקטין הענין עי' צה"ת ביו"ד לאותיות:

גמ' שנאמר מהר צועה להפתח. וכתיב בתריה ולא ימות לשחת:

גמ' לא לנו כו' אמר חנניה כו'. עיין (לעיל קיז) רע"א חנניה כו' הם אמרו כו':

ברשב"ם ד"ה ורי"א נשמת. וקבעוהו לאחר הלל הגדול שצריך לאומרו כו'. כצ"ל:

רשב"ם ד"ה המקבל לה"ר. ומאמינו על חבירו ומיהו אע"ג כו'. כצ"ל וכ"ה בע"י:

דף קיח:

גמרא מאי נחל קדומים נחל שנעשה ערב מקדם. נ"ל דהי' והמ' מן קדומים דריש להו בפ"ע ים ור"ל שנעשה ערב מזמן קדום לים וכה"ג דריש בב"ר פל"ז לודים לודי ים וכן כולם שם:

גמ' געור חיה וקנה לך עדה. היינו משום דסמיך ליה עדת אבירים וכ"נ מפי' הרשב"ם:

גמ' עדת אבירים כו' ששחטו כו'. נ"ל דדריש עדת מלשון עדודה (ב"ק ר"ד יא ע"ש):

ברשב"ם ד"ה בין הקנים. אכלה ומדקה כו'. כצ"ל:

דף קיט.

גמרא וא"ד זה המגלה דברים שכסה כו'. עיין בפירוש רשב"ם ול"נ דמפרשי ולמכסה למי שמסיר הכסוי כמו לדשנו (שמות כו ג) שפירושו להסיר דשנו ועמש"כ בב"ר פל"ד אות א':

גמ' מאי נינהו טעמי תורה. נ"ל דר"ל פירושיה וכוונותיה כמו מקרא א' יוצא לכמה טעמים (סנהדרין לד) ועיין רש"א בח"א:

דף קיט:

גמרא דרש ר"ע זימנין א"ל כו'. כה"ג (וכפי הגהת הגרי"פ) בגיטין ז' ב"פ [ובברכות (כ ב) סוטה (ד ב) (ה א) חולין (פד ב)] :

גמ' והאיסקריטין. פירושו עיין (לעיל לז) בפירש"י ומה שפירש הרשב"ם בדובשנין דהוי לחם עשיר לכאורה צ"ע דהא שם משמע דלא הוה לחם כלל מדפטורין מן החלה:

תד"ה אבל. לפי מה שפירש לעיל כו'. הוא (בדף קד ב):

דף קכ.

ברשב"ם (במשנה) וה"ה נמי במצה בזה"ז כו'. עיין (לעיל קיט ב קכ א) בתד"ה א"ר:

בא"ד ול"ל טעמו משום דא"מ כו'. לכאורה למה לא יאכל מצה אח"כ כיון דהטעם הוא כדי שלא ישכח טעמה הרי ישאר טעם המצה שיאכל אח"כ וי"ל דכיון דכבר אכל קודם שינה ויצא יד"ח א"כ מה שאוכל אחריה הוא מצה של רשות ולא ישאר רק טעם מצה דרשות:

בא"ד דא"כ תקשי לאידך לישנא כו'. לכאורה תמוה דהאי לישנא יאמר דמתני' לא איירי רק בפסח ואולי כוונתו בהאי וליכא לפרושי כו' דלעולם לא מיקרי זה ב' מקומות רק דהטעם הוא

משום דאמ"פ כו' ור"ל וכשמואל לעיל דא"כ תקשי לאידך לישנא היינו לרב ועיין מהרש"א:

תד"ה כל (בסופו). ודכוותא כו' גבי ושלח כו'. לא יכולתי לעמוד ע"ד לפי הגי' שלפנינו שם ואולי ט"ס בדבריהם וכוונתם להא דאיתא (שם ס"ד ג') וה"ק לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו כו' ולאו ק"ו הוא כו' אלא פריך הכי כו' ע"ש ורצונם הכא דלא משבש שם דברי רב יהודה דלעיל אלא דפרושי קמפרש:

תוס' ד"ה רב אחא. מר נ"ל מעליו כו' דעליו מיותר כו'. עיין רש"א שנתקשה בדבריהם ולבסוף העלה להגיה ואולם ע"ש ברש"י ד"ה כתוב בהאי ותבין דבריהם כאשר הם לפנינו ובזה יובן גם פרש"י בהיפוך הדף ד"ה קמ"ל וכוונתו ג"כ על פסוק זה וצ"ל תאכל עליו מצות (וט"ס כזה אירע בדבריו גם שם לעיל בד"ה לקובעו חובה כמש"כ שם) ובד"ח הגיהו והוסיפו בדבריו לא"צ:

דף קכ:

ברשב"ם ד"ה הוה מנמנם. לאחר שהתחיל לאכול מצות כו'. עיין תוספות לעיל קיט ב ד"ה א"ר:

רשב"ם ד"ה ראב"ע הוא. כדתניא כו' ראב"ע אומר בערב כו'. ע"ש דהא רבי אליעזר סתמא דהוא בן הורקנוס אמרה:

רשב"ם ד"ה שלמים. דהא בלילה הזה כו'. ר"ל דתיבת בלילה דלפנינו דודאי בכ"מ לילה ממעט יום איזה שיהיה אך בלילה דהכא אינו ממעט רק יום זביחתו מטעם דמפרש הש"ס הואיל ופסח קק"ל כו' שוב ראיתי ברש"א דנראה דמוחק מלת הזה מדבריו אבל ק"ל על פירושו דא"כ אפילו עתה דכתיב הזה מ"מ אימא דנאכל ביום שבינתיים דהא הלילה אינו ממעט אלא יום שלפניו והזה אינו ממעט רק לילה אחר ועד בקר הוא בקר שני:

רשב"ם ד"ה מהו דתימא כו'. פירושו דחוק ולנל"פ דה"א דקרא המחייב אותנו בזה"ז באכילת מצה דהוא בערב תאכלו מצות שם לא הוקש לפסח וכ"נ מפירוש רש"י לגי' הישנה:

תד"ה מלא תותירו. עיין רש"א ועמש"כ (בברכות ט) בס"ד:

דף קכא.

תוס' ד"ה כשת"ל. דפריך דאילו פסח בשפיכה כו' ומשני מאי נ"מ כו'. לכאורה הנ"ל להגיה דפריך דאילו כו' ופריך מאי נ"מ כו' ע"ש בסוגיא אך גם בזבחים איתא בדבריהם הלשון כמו כאן:

בא"ד והאי דלא משני הכי כדפרי' כו' משום דדרשה דריה"ג פשיט ליה טפי. לכאורה דבריהם חתומים ואולי יכוונו דהאי דלא משני דהאי תנא דמניין לניתנין בזריקה כו' לא אתיא כרי"ש דהוא לא מפיק ליה מקרא אלא מסברא וקרא כי אתיא לפסח דבשפיכה ואהא מתרצי כיון דהש"ס אייתי התם לעיל דרשה דריה"ג אם איתא דרי"ש א"ל מסברא הא דכל הניתנין כו' ה"ל לאוקמי יותר האי קרא דודם זבחיך ישפך להכי אע"ג דסברא הוא דומיא דאמרינן בעלמא מילתא דאתא בק"ו טרח וכ"ל קרא (ועיין (בשבועות כב ב) בתד"ה אב"א) מלדרשו על פסח דבשפיכה היפך דרשה דריה"ג הפשוטה וכי משני תרי תנאי הוא כפרש"י ומסקנא דשם פליגא על הסוגיא דהכא ודלעיל:

דף קכא:

גמרא כהן מברך או אבי הבן מברך כהן מברך כו'. לכאורה קשה מדוע לא יברכו שניהם הכהן על הנאתו ואבי הבן על קיום המצוה ונלע"ד דבאמת פשיטא להו דשניהם צריכין לברך רק דמב"ל מי עדיף לברך ויוציא א"ח דומיא דפלוגתת ר"י ורבנן (בברכות מ ב) במשנה בהיו לפניו מינין הרבה ובהכי א"ש טפי מאי דסמיך הך אמתניתין דאיירי נמי בכה"ג:

ירושלמי פ' ע"פ הל' א מהו לצאת ביין של שביעית. ופי' הק"ע כיון דלא קרינן ביה לכם וקס"ד דד"כ בעינן לכם כמו מצה וכי היכי דא"י במצה כו'. ולי צ"ע טובא דלמה לא איקרי שלכם הלא מפורש כתוב בה והיתה שבת הארץ לכם וגו' והרי אתרוג בעינן ודאי לכם ותנן בפ' לה"ג הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה ועוד דהא גבי מצה לא כתיב לכם אלא דילפינן לחם לחם מחלה דכתיב בה עריסותיכם ובחלה גופא תנן בספ"ט דשביעית האוכל מעיסת עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה ודוחק לומר דהירושל' איירי בלא הפקיר דאי אתה אוכל מן המשומר עיין סוכה ל"ט ב' ובתד"ה בד"א:

בריך רחמנא דסייען סליק מסכת פסחים בס"ד